Asociaţia "Moldova Apă-Canal"

DIRECŢIA EXECUTIVĂ

CULEGERE

DE CODURI ALE REPUBLICII MOLDOVA

СБОРНИК

КОДЕКСОВ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

BIBLIOTECA ELECTRONICĂ A CONDUCĂTORULUI

ЭЛЕКТРОННАЯ БИБЛИОТЕКА РУКОВОДИТЕЛЯ

Chişinău
2009

Culegerea dată este destinată pentru informare exclusiv pentru membrii AMAC.
Ea este pusă la dispoziția DVS ***fără plată şi nu poate fi utilizată în scopuri comerciale.***

Данный сборник предназначен исключительно для членов АМАС в ознакомительных целях.
Он предоставлен ***бесплатно и не может быть использован в коммерческих целях***

DOCUMENTELE INCLUSE ÎN CARTEA DATĂ SUNT DESTINATE EXCLUSIV PENTRU INFORMARE.
LA PREGĂTIREA ŞI LUAREA DECIZIILOR URMEAZĂ A SE CONDUCE DE DOCUMENTELE OFICIALE ÎN VIGOARE CU MODIFICĂRILE ŞI COMPLETĂRILE ULTERIOARE.

ДОКУМЕНТЫ, РАЗМЕЩЕННЫЕ В ДАННОЙ КНИГЕ, ПРЕДНАЗНАЧЕНЫ ИСКЛЮЧИТЕЛЬНО В ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫХ ЦЕЛЯХ. ПРИ ПОДГОТОВКЕ И ПРИНЯТИИ РЕШЕНИЙ СЛЕДУЕТ РУКОВОДСТВОВАТЬСЯ ОФИЦИАЛЬНО ДЕЙСТВУЮЩИМИ ДОКУМЕНТАМИ С ПОСЛЕДУЮЩИМИ ИЗМЕНЕНИЯМИ И ДОПОЛНЕНИЯМИ.

**

Această publicație a apărut cu suportul financiar al firmei „WILO ROMÂNIA” S.R.L. Firma ”WILO ROMÂNIA” ”nu este responsabilă pentru informațiile, cuprinse în această publicație.

Публикация данной книги профинансирована фирмой „WILO ROMÂNIA” O.O.O. Фирма „WILO ROMÂNIA”. не несет ответственность за информацию, включенную в данную публикацию.

CUPRINS

1. Codul Civil al Republicii Moldova, nr. 1107 din 06.06.2002.

   Гражданский Кодекс Республики Молдова, № 1107 от 06.06.2002г.

2. Codul de Procedură Civilă al Republicii Moldova, nr. 225 din 30.05.2003.

   Гражданский Процессуальный Кодекс Республики Молдова, № 225 от 30.05.2003г.

3. Codul Penal al Republicii Moldova, nr. 985 din 18.04.2002.

   Уголовный Кодекс Республики Молдова, № 985 от 18.04.2002г.

4. Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova, nr. 122 din 14.03.2003.

   Уголовно-Процесуальный Кодекс Республики Молдова, № 122 от 14.03.2003г.

5. Codul Contravențional al Republicii Moldova, nr. 218 din 24.10.2008.

   Кодекс о Правонарушениях Республики Молдова, № 218 от 24.10.2008г.

6. Codul Fiscal al Republicii Moldova, nr. 1163 din 24.04.1997.

   Налоговый Кодекс Республики Молдова, № 1163 от 24.04.1997г.

7. Codul Muncii al Republicii Moldova, nr. 154 din 28.03.2003.

   Трудовой Кодекс Республики Молдова, № 154 от 28.03.2003г.

8. Codul Familiei al Republicii Moldova, nr. 1316 din 26.10.2000.

   Семейный Кодекс Республики Молдова, № 1316 от 26.10.2000г.

9. Codul Apelor al Republicii Moldova, nr. 1532 din 22.06.1993.

   Водный Кодекс Республики Молдова, № 1532 от 22.06.1993г.

10. Codul Funciar al Republicii Moldova, nr. 828 din 25.12.1991.

    Земельный Кодекс Республики Молдова, № 828 от 25.12.1991г.

11. Codul Subsolului al Republicii Moldova, nr. 3 din 02.02.2009.

    Кодекс о Недрах Республики Молдова, №. 3 от 02.02.2009г.

12. Codul cu privire la Locuințe al R.S.S. Moldovenești, nr. 306 din 03.06.1983.

    Жилищный Кодекс Молдавской С.С.Р., № 306 от 03.06.1983г.

13. Codul Vamal al Republicii Moldova, nr. 1149 din 20.07.2000.

    Таможенный Кодекс Республики Молдова, № 1149 от 20.07.2000г.

14. Codul Transportului Feroviar al Republicii Moldova, nr. 309 din 17.07.2003.

    Кодекс Железнодорожного Транспорта Республики Молдова, № 309 от 17.07.2003г.

15. Codul Electoral al Republicii Moldova, nr. 1381 din 21.11.1997.

Кодекс о Выборах Республики Молдова, № 1381 от 21.11.1997г.

16. Codul de Executare al Republicii Moldova, nr. 443 din 24.12.2004.

Исполнительный Кодекс Республики Молдова, № 443 от 24.12.2004г.

17. Codul cu privire la Ştiinţă şi Inovare al Republicii Moldova, nr. 259 din 15.07.2004.

Кодекс Республики Молдова о Науке и Инновациях, № 259 от 15.07.2004г.

18. Codul Audiovizualului al Republicii Moldova, nr. 260 din 27.07.2006.

Кодекс Телевидения и Радио Республики Молдова, № 260 от 27.07.2006г.

Republica Moldova

PARLAMENTUL

COD Nr. 1107
din 06.06.2002

CODUL CIVIL AL REPUBLICII MOLDOVA

Publicat : 22.06.2002 în Monitorul Oficial Nr. 82-86 art Nr : 661

MODIFICAT
LP163-XVI din 09.07.08, MO140-142/01.08.08 art.574
LP280-XVI din 14.12.2007, MO94-96/30.05.08 art. 349
LP250-XVI din 22.11.07, MO37-39/22.02.08 art.102
LP262-XVI din 28.07.06, MO126-130/11.08.06 art.641
LP60-XVI din 28.04.05, MO92-94/08.07.05 art.431
LP206-XV din 29.05.03, MO149/18.07.03 art.598

NOTĂ:
În textul codului, cuvintele "titlu de valoare" se înlocuiesc cu cuvintele "valoare mobiliară" prin *LP250-XVI din 22.11.07, MO37-39/22.02.08 art.102*

Parlamentul adoptă prezentul cod.

Cartea întîi
DISPOZIŢII GENERALE

T i t l u l I
DISPOZIŢII COMUNE

Capitolul I
LEGISLAŢIA CIVILĂ

Articolul 1. Bazele legislaţiei civile
(1) Legislaţia civilă este întemeiată pe recunoaşterea egalităţii participanţilor la raporturile reglementate de ea, inviolabilităţii proprietăţii, libertăţii contractuale, inadmisibilităţii imixtiunii în afacerile private, necesităţii de realizare liberă a drepturilor civile, de garantare a restabilirii persoanei în drepturile în care a fost lezată şi de apărare judiciară a lor.
(2) Persoanele fizice şi juridice sînt libere să stabilească pe bază de contract drepturile şi obligaţiile lor, orice alte condiţii contractuale, dacă acestea nu contravin legii.
(3) Drepturile civile pot fi limitate prin lege organică doar în temeiurile prevăzute de

Constituția Republicii Moldova.

Articolul 2. Raporturile reglementate de legislația civilă

(1) Legislația civilă determină statutul juridic al participanților la circuitul civil, temeiurile apariției dreptului de proprietate şi modul de exercitare a acestuia, reglementează obligațiile contractuale şi de altă natură, alte raporturi patrimoniale şi personale nepatrimoniale conexe lor.

(2) Raporturile familiale, locative, raporturile de muncă, de exploatare a resurselor naturale şi de protecție a mediului înconjurător, ce corespund prevederilor alin.(1), sînt reglementate de prezentul cod şi de alte legi.

(3) Raporturile privind realizarea şi apărarea drepturilor şi libertăților fundamentale ale omului, a altor valori nepatrimoniale sînt reglementate de prezentul cod şi de alte legi.

(4) Subiecte ale raporturilor juridice civile sînt persoanele fizice şi juridice, cele care practică, precum şi cele care nu practică activitate de întreprinzător.

Articolul 3. Legislația civilă

(1) Legislația civilă constă în prezentul cod, în alte legi, în ordonanțe ale Guvernului şi în acte normative subordonate legii, care reglementează raporturile prevăzute la art.2 şi care trebuie să fie în concordanță cu Constituția Republicii Moldova.

(2) Actele normative subordonate legii se aplică la reglementarea raporturilor civile doar în cazurile în care sînt emise în temeiul legii şi nu contravin ei.

Articolul 4. Uzanța

(1) Uzanța reprezintă o normă de conduită care, deşi neconsfințită de legislație, este general recunoscută şi aplicată pe parcursul unei perioade îndelungate într-un anumit domeniu al raporturilor civile.

(2) Uzanța se aplică numai dacă nu contravine legii, ordinii publice şi bunelor moravuri.

Articolul 5. Analogia legii şi analogia dreptului

(1) În cazul nereglementării prin lege ori prin acord al părților şi lipsei de uzanțe, raporturilor prevăzute la art.2 li se aplică, dacă aceasta nu contravine esenței lor, norma legislației civile care reglementează raporturi similare (analogia legii).

(2) Dacă aplicarea analogiei legii este imposibilă, drepturile şi obligațiile părților se determină în funcție de principiile generale şi de sensul legislației civile (analogia dreptului).

(3) Nu se admite aplicarea prin analogie a normelor care limitează drepturile civile sau care stabilesc răspundere civilă.

(4) Instanța de judecată nu este în drept să refuze înfăptuirea justiției în cauzele civile pe motivul că norma juridică lipseşte sau că este neclară.

Articolul 6. Acțiunea în timp a legii civile

(1) Legea civilă nu are caracter retroactiv. Ea nu modifică şi nici nu suprimă condițiile de constituire a unei situații juridice constituite anterior, nici condițiile de stingere a unei situații juridice stinse anterior. De asemenea, legea nouă nu modifică şi nu desființează efectele deja produse ale unei situații juridice stinse sau în curs de realizare.

(2) Legea nouă este aplicabilă situațiilor juridice în curs de realizare la data intrării sale în vigoare.

(3) De la data intrării în vigoare a legii noi, efectele legii vechi încetează, cu excepția cazurilor în care legea nouă prevede altfel.

(4) În cazul situațiilor juridice contractuale în curs de realizare la data intrării în vigoare a legii noi, legea veche va continua să guverneze natura şi întinderea drepturilor şi obligațiilor părților, precum şi orice alte efecte contractuale, dacă legea nouă nu prevede altfel.

(5) În situațiile prevăzute la alin.(4), dispozițiile legii noi se aplică modalităților de exercitare a drepturilor sau de executare a obligațiilor, precum şi de înstrăinare, preluare, transformare sau de stingere a acestora. De asemenea, dacă legea nouă nu prevede altfel, clauzele unui act juridic încheiat anterior intrării în vigoare a legii noi contrare dispozițiilor ei imperative sînt, de la această dată, lipsite de orice efect juridic.

Articolul 7. Legislaţia civilă şi tratatele internaţionale

Dacă prin tratatul internaţional la care Republica Moldova este parte sînt stabilite alte dispoziţii decît cele prevăzute de legislaţia civilă, se vor aplica dispoziţiile tratatului internaţional.

Capitolul II
APARIŢIA DREPTURILOR ŞI OBLIGAŢIILOR CIVILE. EXERCITAREA ŞI APĂRAREA DREPTURILOR CIVILE

Articolul 8. Temeiurile apariţiei drepturilor şi obligaţiilor civile

(1) Drepturile şi obligaţiile civile apar în temeiul legii, precum şi în baza actelor persoanelor fizice şi juridice care, deşi nu sînt prevăzute de lege, dau naştere la drepturi şi obligaţii civile, pornind de la principiile generale şi de la sensul legislaţiei civile.

(2) Drepturile şi obligaţiile civile apar:

a) din contracte şi din alte acte juridice;

b) din acte emise de o autoritate publică, prevăzute de lege drept temei al apariţiei drepturilor şi obligaţiilor civile;

c) din hotărîre judecătorească în care sînt stabilite drepturi şi obligaţii;

d) în urma creării şi dobîndirii de patrimoniu în temeiuri neinterzise de lege;

e) în urma elaborării de lucrări ştiinţifice, creării de opere literare, de artă, în urma invenţiilor şi altor rezultate ale activităţii intelectuale;

f) în urma cauzării de prejudicii unei alte persoane;

g) în urma îmbogăţirii fără justă cauză;

h) în urma altor fapte ale persoanelor fizice şi juridice şi a unor evenimente de care legislaţia leagă apariţia unor efecte juridice în materie civilă.

Articolul 9. Exercitarea drepturilor şi executarea obligaţiilor

(1) Persoanele fizice şi juridice participante la raporturile juridice civile trebuie să îşi exercite drepturile şi să îşi execute obligaţiile cu bună-credinţă, în acord cu legea, cu contractul, cu ordinea publică şi cu bunele moravuri. Buna-credinţă se prezumă pînă la proba contrară.

(2) Neexercitarea de către persoanele fizice şi juridice a drepturilor civile ce le revin nu duce la stingerea acestora, cu excepţia cazurilor prevăzute de lege.

Articolul 10. Apărarea judiciară a drepturilor civile

(1) Apărarea drepturilor civile încălcate se face pe cale judiciară.

(2) Modul de aplanare a litigiului dintre părţi pînă la adresare în instanţă de judecată poate fi prevăzut prin lege sau contract.

(3) Apărarea drepturilor civile pe cale administrativă se face doar în cazurile prevăzute de lege. Hotărîrea emisă pe cale administrativă poate fi atacată în instanţă de judecată.

Articolul 11. Metodele de apărare a drepturilor civile

Apărarea dreptului civil se face prin:

a) recunoaşterea dreptului;

b) restabilirea situaţiei anterioare încălcării dreptului şi suprimarea acţiunilor prin care se încalcă dreptul sau se creează pericolul încălcării lui;

c) recunoaşterea nulităţii actului juridic;

d) declararea nulităţii actului emis de o autoritate publică;

e) impunerea la executarea obligaţiei în natură;

f) autoapărare;

g) repararea prejudiciilor;

h) încasarea clauzei penale;

i) repararea prejudiciului moral;

j) desfiinţarea sau modificarea raportului juridic;

k) neaplicarea de către instanța de judecată a actului ce contravine legii emis de o autoritate publică;

l) alte căi prevăzute de lege.

Articolul 12. Declararea nulității actului ce contravine legii emis de o autoritate publică

(1) Actul, emis de o autoritate publică, ce încalcă drepturile şi interesele civile ocrotite de lege ale unei persoane fizice sau juridice va fi declarat de către instanța de judecată nul din momentul adoptării lui.

(2) În cazurile recunoaşterii de către instanța de judecată a actului, prevăzut la alin.(1), ca fiind nul, dreptul încălcat este pasibil de restabilire sau apărare prin alte metode prevăzute de prezentul cod şi de alte legi.

Articolul 13. Autoapărarea

(1) Nu sînt ilicite acțiunile persoanei care, în scopul autoapărării, ia, sustrage, distruge sau deteriorează un bun sau, în acelaşi scop, reține persoana obligată care ar putea să se ascundă, sau înlătură rezistența celui obligat să tolereze acțiunea dacă nu se poate obține asistența organelor competente şi dacă, fără o intervenție imediată, există pericolul ca realizarea dreptului să devină imposibilă sau substanțial îngreuiată.

(2) Autoapărarea nu trebuie să depăşească limitele necesare înlăturării pericolului.

(3) În cazul deposedării de bunuri, trebuie să se solicite imediat sechestrarea acestora dacă nu este obținută executarea silită.

(4) Dacă este reținută, persoana obligată trebuie să fie adusă imediat în fața autorității competente.

(5) Persoana care a săvîrşit una dintre acțiunile prevăzute la alin.(1), presupunînd în mod eronat că are dreptul la autoapărare, este obligată să repare prejudiciul cauzat celeilalte părți, chiar dacă eroarea nu se datorează culpei sale.

Articolul 14. Repararea prejudiciilor

(1) Persoana lezată într-un drept al ei poate cere repararea integrală a prejudiciului cauzat astfel.

(2) Se consideră prejudiciu cheltuielile pe care persoana lezată într-un drept al ei le-a suportat sau urmează să le suporte la restabilirea dreptului încălcat, pierderea sau deteriorarea bunurilor sale (prejudiciu efectiv), precum şi beneficiul neobținut prin încălcarea dreptului (venitul ratat).

(3) Dacă cel care a lezat o persoană într-un drept al ei obține ca urmare venituri, persoana lezată este în drept să ceară, pe lîngă reparația prejudiciilor, partea din venit rămasă după reparație.

Articolul 15. Apărarea drepturilor personale nepatrimoniale

Drepturile personale nepatrimoniale şi alte valori nemateriale sînt apărate în cazurile şi în modul prevăzut de prezentul cod şi de alte legi, în limita în care folosirea modalităților de apărare a drepturilor civile reiese din esența dreptului încălcat şi din caracterul consecințelor acestei încălcări.

Articolul 16. Apărarea onoarei, demnității şi reputației profesionale

(1) Orice persoană are dreptul la respectul onoarei, demnității şi reputației sale profesionale.

(2) Orice persoană este în drept să ceară dezmințirea informației ce îi lezează onoarea, demnitatea sau reputația profesională dacă cel care a răspîndit-o nu dovedeşte că ea corespunde realității.

(3) La cererea persoanelor interesate, se admite apărarea onoarei şi demnității unei persoane fizice şi după moartea acesteia.

(4) Dacă informația care lezează onoarea, demnitatea sau reputația profesională este răspîndită printr-un mijloc de informare în masă, instanța de judecată îl obligă să publice o dezmințire la aceeaşi rubrică, pagină, în acelaşi program sau ciclu de emisiuni în cel mult 15 zile de la data

intrării în vigoare a hotărîrii judecătoreşti.

(5) În cazul în care un document emis de o organizaţie conţine informaţii care lezează onoarea, demnitatea şi reputaţia profesională, instanţa de judecată o obligă să înlocuiască documentul.

(6) În alte cazuri decît cele prevăzute la alin.(4) şi (5), modalitatea de dezminţire a informaţiilor care lezează onoarea, demnitatea şi reputaţia profesională se stabileşte de către instanţa de judecată.

(7) Persoana lezată în drepturile şi interesele sale, ocrotite de lege, prin publicaţiile unui mijloc de informare în masă, este în drept să publice replica sa în respectivul mijloc de informare în masă pe contul acestuia.

(8) Orice persoană în a cărei privinţă a fost răspîndită o informaţie ce îi lezează onoarea, demnitatea şi reputaţia profesională este în drept, pe lîngă dezminţire, să ceară repararea prejudiciului material şi moral cauzat astfel.

a) caracterul informaţiilor răspîndite;

b) sfera de răspîndire a informaţiilor;

c) impactul social asupra persoanei;

d) gravitatea şi întinderea suferinţelor psihice sau fizice cauzate persoanei vătămate;

e) proporţionalitatea între acordarea despăgubirilor şi gradul în care reputaţia a fost lezată;

f) gradul de vinovăţie al autorului prejudiciului;

g) măsura în care această compensare poate aduce satisfacţie persoanei vătămate;

h) publicarea rectificării, replicii sau dezminţirii pînă la pronunţarea hotărîrii judecătoreşti;

i) alte circumstanţe relevante pentru cazul dat.

(9) Dacă identificarea persoanei care a difuzat informaţia ce lezează onoarea, demnitatea şi reputaţia profesională a unei alte persoane este imposibilă, aceasta din urmă este în drept să adreseze în instanţă de judecată o cerere în vederea declarării informaţiei răspîndite ca fiind neveridică.

T i t l u l II
PERSOANELE
Capitolul I
PERSOANA FIZICĂ

Articolul 17. Noţiunea de persoană fizică

Persoană fizică este omul, privit individual, ca titular de drepturi şi de obligaţii civile.

Articolul 18. Capacitatea de folosinţă a persoanei fizice

(1) Capacitatea de a avea drepturi şi obligaţii civile (capacitatea de folosinţă) se recunoaşte în egală măsură tuturor persoanelor fizice.

(2) Capacitatea de folosinţă a persoanei fizice apare în momentul naşterii şi încetează o dată cu moartea.

(3) Dreptul la moştenire a persoanei fizice apare la concepţiune dacă se naşte vie.

Articolul 19. Capacitatea de exerciţiu a persoanei fizice

Capacitate de exerciţiu este aptitudinea persoanei de a dobîndi prin fapta proprie şi de a exercita drepturi civile, de a-şi asuma personal obligaţii civile şi de a le executa.

Articolul 20. Capacitatea deplină de exerciţiu a persoanei fizice

(1) Capacitatea deplină de exerciţiu începe la data cînd persoana fizică devine majoră, adică la împlinirea vîrstei de 18 ani.

(2) Minorul dobîndeşte prin căsătorie capacitate deplină de exerciţiu. Desfacerea căsătoriei nu afectează capacitatea deplină de exerciţiu a minorului. În cazul declarării nulităţii căsătoriei, instanţa de judecată îl poate lipsi pe soţul minor de capacitatea deplină de exerciţiu din momentul stabilit de ea.

(3) Minorul care a atins vîrsta de 16 ani poate fi recunoscut ca avînd capacitate de exercițiu deplină dacă lucrează în baza unui contract de muncă sau, cu acordul părinților, adoptatorilor sau curatorului, practică activitate de întreprinzător. Atribuirea capacității depline de exercițiu unui minor (emancipare) se efectuează prin hotărîre a autorității tutelare, cu acordul ambilor părinți, adoptatorilor sau curatorului, iar în lipsa unui astfel de acord, prin hotărîre judecătorească.

Articolul 21. Capacitatea de exercițiu a minorului care a împlinit vîrsta de 14 ani

(1) Minorul care a împlinit vîrsta de 14 ani încheie acte juridice cu încuviințarea părinților, adoptatorilor sau a curatorului, iar în cazurile prevăzute de lege, şi cu încuviințarea autorității tutelare.

(2) Minorul care a împlinit vîrsta de 14 ani are dreptul fără consimțămîntul părinților, adoptatorilor sau al curatorului:

a) să dispună de salariu, bursă sau de alte venituri rezultate din activități proprii;

b) să exercite dreptul de autor asupra unei lucrări ştiințifice, literare sau de artă, asupra unei invenții sau unui alt rezultat al activității intelectuale apărate de lege;

c) să facă depuneri în instituțiile financiare şi să dispună de aceste depuneri în conformitate cu legea;

d) să încheie actele juridice prevăzute la art.22 alin.(2).

(3) Din motive întemeiate minorul poate fi limitat de instanța de judecată, la cererea părinților, adoptatorilor sau a curatorului ori a autorității tutelare, în drepturile prevăzute la alin.(2) lit.a) şi b).

(4) Minorul care a împlinit vîrsta de 16 ani poate deveni membru de cooperativă.

Articolul 22. Capacitatea de exercițiu a minorului care nu a împlinit vîrsta de 14 ani

(1) Toate actele juridice pentru şi în numele minorului pînă la împlinirea vîrstei de 14 ani pot fi încheiate doar de părinți, adoptatori sau tutore, în condițiile prevăzute de lege.

(2) Minorul în vîrstă de la 7 la 14 ani este în drept să încheie de sine stătător:

a) acte juridice curente de mică valoare care se execută la momentul încheierii lor;

b) acte juridice de obținere gratuită a unor beneficii care nu necesită autentificare notarială sau înregistrarea de stat a drepturilor apărute în temeiul lor;

c) acte de conservare.

Articolul 23. Inadmisibilitatea lipsirii şi limitării capacității de folosință şi de exercițiu

(1) Capacitatea civilă este recunoscută în măsură egală tuturor persoanelor, indiferent de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere, origine socială, grad de cultură sau de alte criterii similare.

(2) Persoana fizică nu poate fi lipsită de capacitate de folosință.

(3) Nimeni nu poate fi limitat în capacitate de folosință şi în capacitate de exercițiu decît în cazul şi în modul prevăzut de lege.

(4) Renunțarea totală sau parțială a unei persoane fizice la capacitatea de folosință sau la capacitatea de exercițiu, alte acte juridice îndreptate spre limitarea persoanei în capacitatea de folosință sau de exercițiu sînt nule.

Articolul 24. Declararea incapacității persoanei fizice

(1) Persoana care în urma unei tulburări psihice (boli mintale sau deficiențe mintale) nu poate conştientiza sau dirija acțiunile sale poate fi declarată de către instanța de judecată ca incapabilă. Asupra ei se instituie tutela.

(2) Actele juridice în numele persoanei fizice declarate incapabile se încheie de către tutore.

(3) Dacă temeiurile în care persoana fizică a fost declarată incapabilă au dispărut, instanța de judecată o declară ca fiind capabilă. În baza hotărîrii judecătoreşti, tutela asupra persoanei se anulează.

Articolul 25. Limitarea persoanei fizice în capacitatea de exercițiu

(1) Persoana care, în urma consumului abuziv de alcool sau consumului de droguri şi de alte substanțe psihotrope, înrăutățeşte starea materială a familiei sale poate fi limitată de către instanța de judecată în capacitatea de exercițiu. Asupra acestei persoane se instituie curatela.

(2) Persoana indicată la alin.(1) are dreptul să încheie acte juridice cu privire la dispunerea de patrimoniu, să primească şi să dispună de salariu, de pensie sau de alte tipuri de venituri doar cu acordul curatorului.

(3) Dacă au dispărut temeiurile în care persoana fizică a fost limitată în capacitatea de exercițiu, instanța de judecată anulează limitarea. În baza hotărîrii judecătoreşti, curatela asupra ei se anulează.

Articolul 26. Activitatea de întreprinzător a persoanei fizice

(1) Persoana fizică are dreptul să practice activitate de întreprinzător, fără a constitui o persoană juridică, din momentul înregistrării de stat în calitate de întreprinzător individual sau în alt mod prevăzut de lege.

(2) Persoana care practică activitate de întreprinzător fără înregistrare de stat nu poate invoca lipsa calității de întreprinzător.

(3) Asupra activității de întreprinzător desfăşurate fără constituirea de persoană juridică se aplică regulile care reglementează activitatea persoanelor juridice cu scop lucrativ dacă din lege sau din esența raporturilor juridice nu rezultă altfel.

Articolul 27. Răspunderea patrimonială a persoanei fizice

Persoana fizică răspunde pentru obligațiile sale cu tot patrimoniul său, cu excepția bunurilor care, conform legii, nu pot fi urmărite.

Articolul 28. Numele persoanei fizice

(1) Orice persoană fizică are dreptul la numele stabilit sau dobîndit potrivit legii.

(2) Numele cuprinde numele de familie şi prenumele, iar în cazul prevăzut de lege, şi patronimicul.

(3) Numele de familie se dobîndeşte prin efectul filiației şi se modifică prin efectul schimbării stării civile, în condițiile prevăzute de lege.

(4) Prenumele se stabileşte la data înregistrării naşterii, în baza declarației de naştere.

Articolul 29. Utilizarea numelui

(1) Orice persoană are dreptul la respectul numelui său.

(2) Persoana fizică dobîndeşte şi exercită drepturile şi execută obligațiile în numele său.

(3) Cel care utilizează numele altuia este răspunzător de toate confuziile sau prejudiciile care rezultă. Atît titularul numelui, cît şi soțul sau rudele lui apropiate pot să se opună acestei utilizări şi să ceară repararea prejudiciului.

(4) Persoana fizică este obligată să ia măsuri pentru avizarea debitorilor şi creditorilor săi despre schimbarea numelui şi poartă răspundere pentru prejudiciile cauzate prin nerespectarea acestei obligații.

Articolul 30. Domiciliul şi reşedința

(1) Domiciliul persoanei fizice este locul unde aceasta îşi are locuința statornică sau principală. Se consideră că persoana îşi păstrează domiciliul atîta timp cît nu şi-a stabilit un altul.

(2) Reşedința persoanei fizice este locul unde îşi are locuința temporară sau secundară.

(3) Persoana al cărei domiciliu nu poate fi stabilit cu certitudine se consideră domiciliată la locul reşedinței sale.

(4) În lipsă de reşedință, persoana este considerată că domiciliază la locul unde se găseşte, iar dacă acesta nu se cunoaşte, la locul ultimului domiciliu.

Articolul 31. Domiciliul minorului şi al persoanei lipsite de capacitate de exerciţiu

(1) Domiciliul minorului în vîrstă de pînă la 14 ani este la părinţii săi sau la acel părinte la care locuieşte permanent.

(2) Domiciliul minorului dat în plasament de instanța de judecată unui terț rămîne la părinții săi. În cazul în care aceştia au domicilii separate şi nu se înțeleg la care dintre ei minorul va avea domiciliul, asupra acestuia decide instanța de judecată.

(3) Instanța de judecată poate, în mod excepțional, avînd în vedere interesul suprem al minorului, să-i stabilească domiciliul la bunici sau la alte rude ori persoane de încredere, cu consimțămîntul acestora, ori la o instituție de ocrotire.

(4) Domiciliul minorului, în cazul în care numai unul din părinți îl reprezintă ori în cazul în care se află sub tutelă, este la reprezentantul legal.

(5) Domiciliul minorului aflat în dificultate, în cazurile prevăzute prin lege, se află la familia sau la persoanele cărora le-a fost dat în plasament ori încredințat.

(6) Domiciliul persoanei lipsite de capacitate de exercițiu este la reprezentantul ei legal.

Articolul 32. Tutela şi curatela

(1) Tutela şi curatela se instituie pentru ocrotirea drepturilor şi intereselor persoanelor fizice incapabile sau cu capacitate de exercițiu restrînsă sau limitate în capacitatea de exercițiu.

(2) Tutorii şi curatorii apără drepturile şi interesele persoanelor tutelate de ei în relații cu persoane fizice şi juridice, inclusiv în instanță de judecată, fără mandat.

(3) Tutela sau curatela asupra minorului se instituie în cazul în care el nu are părinți ori înfietori sau cînd instanța de judecată a stabilit decăderea părinților lui din drepturile părinteşti, sau cînd el a rămas fără ocrotire părintească din alte motive.

Articolul 33. Tutela

(1) Tutela se instituie asupra persoanelor lipsite de capacitate de exercițiu şi asupra minorilor în vîrstă de pînă la 14 ani, după caz.

(2) Tutorele este reprezentantul legal al persoanei care se află sub tutelă şi încheie fără mandat în numele şi în interesul ei actele juridice necesare.

Articolul 34. Curatela

(1) Curatela se instituie asupra minorilor în vîrstă de la 14 la 18 ani, precum şi asupra persoanelor fizice limitate în capacitate de exercițiu de către instanța de judecată din cauza consumului abuziv de alcool, consumului de droguri şi de alte substanțe psihotrope.

(2) Curatorul îşi dă consimțămîntul la încheierea actelor juridice pe care persoana fizică ce se află sub curatelă nu are dreptul să le încheie de sine stătător.

(3) Curatorul ajută persoana care se află sub curatelă în realizarea drepturilor şi îndeplinirea obligațiilor şi o protejează împotriva abuzurilor unor terți.

Articolul 35. Autoritățile tutelare

(1) Autorități tutelare sînt autoritățile administrației publice locale.

(2) Autoritatea tutelară de la domiciliul persoanei care se află sub tutelă supraveghează activitatea tutorelui sau a curatorului ei.

Articolul 36. Instituirea tutelei şi curatelei

(1) Autoritatea tutelară este obligată să hotărască asupra instituirii tutelei sau curatelei în termen de o lună de la data primirii informației despre necesitatea instituirii.

(2) Pînă la numirea tutorelui sau curatorului, atribuțiile lor sînt exercitate de autoritatea tutelară.

Articolul 37. Obligația de informare despre persoanele asupra cărora trebuie instituită tutela sau curatela

În termen de 5 zile de la data aflării că asupra persoanei trebuie instituită tutela sau curatela, au obligația să înştiințeze autoritatea tutelară:

a) cei apropiați persoanei, precum şi administratorul şi locatarii casei în care locuieşte;

b) serviciul de stare civilă, în cazul înregistrării unui deces, precum şi notarul public, în cazul deschiderii unei succesiuni;

c) instanţa judecătorească, lucrătorii procuraturii şi ai poliţiei, în cazul pronunţării, aplicării sau executării unei sancţiuni privative de libertate;

d) autorităţile administraţiei publice locale, instituţiile de ocrotire, precum şi orice altă persoană.

Articolul 38. Tutorele şi curatorul

(1) Poate fi tutore sau curator o singură persoană fizică sau soţul şi soţia împreună dacă nu se află în vreunul din cazurile de incompatibilitate prevăzute la alin.(4) şi au consimţit expres.

(2) Atribuţiile de tutore şi curator asupra persoanei internate în o instituţie de asistenţă socială publică, de educaţie, de învăţămînt, de tratament sau în o altă instituţie similară sînt exercitate de aceste instituţii, cu excepţia cazului în care persoana are tutore sau curator.

(3) Tutorele sau curatorul este desemnat de autoritatea tutelară de la domiciliul persoanei asupra căreia trebuie instituită tutela sau curatela, din oficiu sau la sesizarea celor menţionaţi la art.37.

(4) Nu poate fi tutore sau curator:

a) minorul;

b) persoana lipsită de sau limitată în capacitatea de exerciţiu;

c) cel decăzut din drepturile părinteşti;

d) cel declarat incapabil de a fi tutore sau curator din cauza stării de sănătate;

e) cel căruia, din cauza exercitării necorespunzătoare a obligaţiilor de adoptator, i s-a anulat adopţia;

f) cel căruia i s-a restrîns exerciţiul unor drepturi politice sau civile, fie în temeiul legii, fie prin hotărîre judecătorească, precum şi cel cu rele purtări;

g) cel ale cărui interese vin în conflict cu interesele persoanei puse sub tutelă sau curatelă;

h) cel înlăturat prin act autentic sau prin testament de către părintele care exercita singur, în momentul morţii, ocrotirea părintească;

i) cel care, exercitînd o tutelă sau curatelă, a fost îndepărtat de la ele;

j) cel care se află în relaţii de muncă cu instituţia în care este internată persoana asupra căreia se instituie tutela sau curatela.

Articolul 39. Caracterul personal şi gratuit al tutelei şi curatelei

(1) Tutela şi curatela sînt sarcini personale.

(2) Obligaţiile de tutelă şi curatelă se îndeplinesc gratuit. Tutorele şi curatorul au dreptul să ceară compensarea tuturor cheltuielilor aferente îndeplinirii obligaţiilor de tutelă şi curatelă.

(3) Autoritatea tutelară poate, ţinînd seama de cuantumul şi componenţa patrimoniului celui pus sub tutelă sau curatelă, să decidă ca administrarea patrimoniului sau doar a unei părţi din el să fie încredinţată unei persoane fizice sau unei persoane juridice competente.

Obligaţiile tutorelui şi ale curatorului

(1) Tutorele şi curatorul sînt obligaţi:

a) să locuiască împreună cu cel pus sub tutelă şi să comunice autorităţii tutelare schimbarea domiciliului. Curatorul şi persoana aflată sub curatelă care a atins vîrsta de 14 ani pot locui separat doar cu acordul autorităţii tutelare;

b) să aibă grijă de întreţinerea persoanei puse sub tutelă sau curatelă;

c) să apere drepturile şi interesele persoanei puse sub tutelă sau curatelă.

(2) Tutorelui şi curatorului le revin drepturile şi obligaţiile de părinte în educarea minorului.

Articolul 41. Administrarea patrimoniului celui pus sub tutelă

(1) Tutorele administrează şi dispune eficient de bunurile celui pus sub tutelă, în numele acestuia, dacă nu este numit un administrator al bunurilor.

(2) La numire, tutorele, în prezența reprezentantului autorității tutelare, inventariază bunurile celui pus sub tutelă şi prezintă autorității tutelare inventarul spre aprobare.

(3) Sumele cuvenite celui pus sub tutelă, sub formă de pensie, ajutor, pensie alimentară şi alte venituri curente, se primesc şi se cheltuiesc de către tutore pentru întreținerea celui pus sub tutelă.

(4) Dacă veniturile curente sau mijloacele băneşti ale celui pus sub tutelă nu sînt suficiente pentru acoperirea tuturor cheltuielilor necesare, acestea pot fi acoperite din contul bunurilor lui, cu acordul autorității tutelare.

(5) Tutorele este dator să întocmească şi să prezinte anual autorității tutelare, în termen de 30 de zile de la sfîrşitul anului calendaristic, un raport privind modul în care s-a îngrijit de cel pus sub tutelă şi despre administrarea şi dispunerea de bunurile acestuia.

Articolul 42. Autorizația autorității tutelare pentru încheierea de acte juridice

(1) Fără permisiunea prealabilă a autorității tutelare, tutorele nu este în drept să încheie, iar curatorul să încuviințeze încheierea actelor juridice de înstrăinare (inclusiv de donație), de schimb sau de închiriere (arendă), de folosință gratuită sau de depunere în gaj a bunurilor, a actelor juridice prin care se renunță la drepturile persoanei puse sub tutelă sau curatelă, a convențiilor de partajare a averii sau a cotelor-părți ale persoanei puse sub tutelă sau curatelă şi a oricăror altor acte juridice care duc la micşorarea averii acesteia.

(2) Încheierea de acte juridice privind bunurile imobile ale celui pus sub tutelă sau curatelă se admite numai cu permisiunea prealabilă a autorității tutelare.

Articolul 43. Interdicția încheierii de acte juridice în numele celui pus sub tutelă sau curatelă

(1) Tutorele nu are dreptul să încheie acte juridice cu titlu gratuit, iar curatorul nu are dreptul să-şi dea acordul la încheierea actelor juridice cu titlu gratuit prin care cel pus sub tutelă sau curatelă se obligă sau renunță la drepturi.

(2) Excepție de la prevederile alin.(1) fac actele juridice conforme obligațiilor morale şi bunelor moravuri.

(3) Tutorele şi curatorul, soțul şi rudele acestora de pînă la gradul al patrulea inclusiv nu au dreptul să încheie convenții cu persoana pusă sub tutelă sau curatelă, cu excepția transmiterii către aceasta a averii prin donație sau în folosință gratuită.

Articolul 44. Administrarea fiduciară a proprietății celui pus sub tutelă

(1) În cazul necesității administrării permanente a bunurilor imobile şi mobile de valoare ale persoanei puse sub tutelă, autoritatea tutelară încheie un contract de administrare fiduciară a proprietății cu administratorul pe care l-a desemnat. În astfel de cazuri, tutorele îşi păstrează împuternicirile asupra părții din averea celui pus sub tutelă care nu este transmisă în administrare fiduciară.

(2) În exercitarea sarcinilor de administrare a proprietății persoanei puse sub tutelă, administratorul cade sub incidența art.42 şi 43.

(3) Administrarea fiduciară a proprietății celui pus sub tutelă încetează în temeiurile prevăzute de lege pentru încetarea contractului de administrare fiduciară a proprietății, precum şi în cazul încetării tutelei.

Articolul 45. Păstrarea mijloacelor băneşti

(1) Sumele de bani care depăşesc necesitățile întreținerii celui pus sub tutelă şi ale administrării bunurilor lui se depun pe numele acestuia la o instituție financiară de unde nu pot fi ridicate decît cu autorizația autorității tutelare.

(2) Tutorele poate depune sumele necesare întreținerii pe numele minorului. Acestea se trec într-un cont separat şi pot fi ridicate de tutore fără încuviințarea prealabilă a autorității tutelare.

Articolul 46. Îndepărtarea şi eliberarea tutorilor şi curatorilor

de la îndeplinirea obligațiilor lor

(1) Minorul, precum şi persoanele prevăzute la art.37 pot contesta sau denunța la autoritatea tutelară actele şi faptele tutorelui sau ale curatorului care prejudiciază minorul.

(2) Tutorele sau curatorul va fi îndepărtat dacă săvîrşeşte un abuz, o neglijență gravă sau fapte care-l fac nevrednic de a fi tutore sau curator, precum şi dacă nu-şi îndeplineşte corespunzător sarcina.

(3) Autoritatea tutelară eliberează tutorele sau curatorul de la îndeplinirea obligațiilor în cazurile în care minorul a fost întors părinților sau a fost înfiat.

(4) În cazul plasării persoanei puse sub tutelă sau curatelă într-o instituție de asistență socială publică, de educație, de învățămînt, de tratament sau în o altă instituție similară, autoritatea tutelară eliberează tutorele sau curatorul de îndeplinirea obligațiilor lor dacă aceasta nu contravine intereselor persoanei puse sub tutelă sau curatelă.

(5) Autoritatea tutelară eliberează, la cerere, tutorele sau curatorul de îndeplinirea sarcinii dacă există motive întemeiate.

Articolul 47. Încetarea tutelei şi curatelei

(1) O dată cu atingerea de către minorul pus sub tutelă a vîrstei de 14 ani, tutela asupra lui încetează, iar persoana care a exercitat funcția de tutore devine curatorul lui fără a fi necesară o hotărîre suplimentară în acest sens.

(2) Curatela încetează o dată cu dobîndirea sau restabilirea capacității depline de exercițiu.

Articolul 48. Patronajul asupra persoanelor fizice capabile

(1) La cererea unei persoane fizice cu capacitate deplină de exercițiu care, din cauza sănătății precare, nu este în stare să-şi exercite şi să-şi apere drepturile şi nici să-şi îndeplinească obligațiile de sine stătător, asupra ei poate fi instituită curatelă în formă de patronaj.

(2) Curatorul (asistentul) persoanei fizice capabile poate fi desemnat de organul de tutelă şi curatelă doar cu consimțămîntul acesteia.

(3) Dispunerea de patrimoniul persoanei puse sub patronaj se efectuează de către curator (asistent) doar în baza unui contract de mandat sau de administrare fiduciară încheiat cu ea. Încheierea de acte juridice privind întreținerea şi satisfacerea necesităților cotidiene ale persoanei puse sub patronaj poate fi efectuată de curator (asistent) cu acordul ei verbal.

(4) Patronajul asupra persoanei capabile, instituit în conformitate cu alin.(1), încetează la cererea acesteia.

(5) Curatorul (asistentul) persoanei puse sub patronaj se eliberează de la îndeplinirea obligațiilor sale în cazurile prevăzute la art.46 alin.(4) şi (5).

Articolul 49. Declararea persoanei dispărută fără veste

(1) Persoana fizică poate fi declarată dispărută fără veste dacă lipseşte de la domiciliu şi a trecut cel puțin un an din ziua primirii ultimelor ştiri despre locul aflării ei. Dispariția se declară de instanța de judecată la cererea persoanei interesate.

(2) În cazul imposibilității de a se determina ziua primirii ultimelor informații despre dispărut, termenul pentru declararea dispariției fără veste va începe să curgă din prima zi a lunii următoare celei în care au fost primite ultimele informații despre dispărut, iar în cazul imposibilității de a determina această lună, de la întîi ianuarie al următorului an.

Articolul 50. Protecția bunurilor celui dispărut fără veste

(1) Dacă este necesară administrarea permanentă a patrimoniului persoanei declarate dispărută fără veste, instanța de judecată numeşte un administrator, cu care autoritatea tutelară încheie un contract de administrare fiduciară. La cererea persoanei interesate, instanța de judecată poate numi un administrator şi înainte de expirarea unui an din ziua primirii ultimilor ştiri despre locul aflării persoanei dispărute.

(2) Declararea dispariției persoanei nu atrage modificarea sau stingerea drepturilor şi obligațiilor acesteia.

Articolul 51. Efectele apariţiei persoanei declarate dispărută fără veste

(1) Dacă persoana declarată dispărută fără veste apare sau dacă sînt ştiri despre locul aflării ei, instanţa de judecată, la cererea persoanei interesate, anulează hotărîrea de declarare a dispariţiei şi desfiinţează, după caz, administrarea fiduciară a patrimoniului acesteia.

(2) Cel declarat dispărut poate cere administratorului fiduciar repararea prejudiciului cauzat prin administrarea necorespunzătoare a patrimoniului său.

Articolul 52. Declararea persoanei decedată

(1) Persoana poate fi declarată decedată prin hotărîre a instanţei de judecată dacă timp de 3 ani la domiciliul său lipsesc ştiri despre locul unde se află sau după 6 luni dacă a dispărut în împrejurări ce prezentau o primejdie de moarte sau care dau temei a presupune că a decedat în urma unui anumit accident.

(2) Un militar sau o altă persoană dispărută fără veste în legătură cu acţiuni militare poate fi declarată decedată numai după expirarea a 2 ani de la încetarea acţiunilor militare.

(3) Ziua morţii persoanei declarate decedată se consideră ziua la care hotărîrea judecătorească privind declararea decesului ei a rămas definitivă. Dacă o persoană dispărută în împrejurări care prezentau o primejdie de moarte sau care dau temei de a presupune că a decedat în urma unui accident este declarată decedată, instanţa de judecată poate să declare ca dată a decesului ziua morţii ei prezumate.

(4) Declararea decesului produce aceleaşi efecte juridice ca şi decesul fizic constatat.

Articolul 53. Efectele apariţiei persoanei declarate decedată

(1) În cazul apariţiei sau descoperirii locului de aflare a persoanei declarate decedată, instanţa de judecată anulează hotărîrea privind declararea decesului ei.

(2) Independent de momentul apariţiei sale, persoana declarată decedată poate cere de la oricare altă persoană să-i restituie bunurile care s-au păstrat şi care au trecut cu titlu gratuit la aceasta după declararea decesului său.

(3) Dobînditorul cu titlu oneros nu este obligat să restituie bunurile dacă nu se dovedeşte că la data dobîndirii lor ştia că cel declarat decedat este în viaţă. Dacă bunurile nu s-au păstrat, dobînditorul de rea-credinţă este obligat să restituie valoarea lor.

(4) Dacă bunurile persoanei declarate decedată au trecut pe baza dreptului de succesiune la stat şi au fost vîndute, după anularea hotărîrii de declarare a decesului persoanei i se restituie suma realizată din vînzarea bunurilor.

Articolul 54. Înregistrarea de stat a actelor de stare civilă

(1) Înregistrării de stat sînt supuse următoarele acte de stare civilă:

a) naşterea;

b) adopţia;

c) stabilirea paternităţii;

d) încheierea căsătoriei;

e) desfacerea căsătoriei;

f) schimbarea numelui;

g) decesul.

(2) Înregistrarea actelor de stare civilă se efectuează de către organele de înregistrare a actelor de stare civilă prin înscrierea datelor în registrele actelor de stare civilă şi eliberarea de certificate în baza acestor înscrieri.

(3) Organele care efectuează înregistrarea actelor de stare civilă, procedura de înregistrare a acestor acte, procedura de rectificare şi modificare a lor, restabilirea şi anularea înscrierilor actelor de stare civilă, forma registrelor actelor de stare civilă şi a certificatelor, precum şi modalitatea şi termenele de păstrare a registrelor actelor de stare civilă, se stabilesc prin lege.

Capitolul II
PERSOANA JURIDICĂ
S e c ț i u n e a 1
DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 55. Noțiunea de persoană juridică

(1) Persoană juridică este organizația care are un patrimoniu distinct şi răspunde pentru obligațiile sale cu acest patrimoniu, poate să dobîndească şi să exercite în nume propriu drepturi patrimoniale şi personale nepatrimoniale, să-şi asume obligații, poate fi reclamant şi pîrît în instanță de judecată.

(2) Persoana juridică poate fi organizată în mod corporativ sau în baza calității de membru, poate fi dependentă sau independentă de un anumit număr de membri, poate avea scop lucrativ sau nelucrativ.

(3) În funcție de participare la constituirea patrimoniului persoanei juridice, fondatorii (membrii) au sau nu au drepturi de creanță față de ea. Persoane juridice în a căror privință fondatorii (membrii) au drepturi de creanță sînt societățile comerciale şi cooperativele. Persoane juridice în a căror privință fondatorii (membrii) nu au drepturi de creanță sînt organizațiile necomerciale.

Articolul 56. Regimul juridic aplicabil persoanelor juridice străine

Persoanele juridice străine sînt asimilate, în condițiile legii, cu persoanele juridice ale Republicii Moldova.

Articolul 57. Tipurile de persoane juridice

Persoanele juridice sînt de drept public sau de drept privat care, în raporturile civile, sînt situate pe poziții de egalitate.

Articolul 58. Persoanele juridice de drept public

(1) Statul şi unitățile administrativ-teritoriale participă la raporturile juridice civile pe poziții de egalitate cu celelalte subiecte de drept. Atribuțiile statului şi ale unităților administrativ-teritoriale se exercită în asemenea raporturi de organele acestora, în conformitate cu competența lor.

(2) Organele împuternicite să exercite o parte din funcțiile (atribuțiile) Guvernului posedă personalitate juridică doar dacă aceasta decurge din prevederile legii sau, în cazurile expres prevăzute de lege, din actele autorităților administrației publice centrale sau locale.

(3) Prin derogare de la prevederile alin.(2), persoanele juridice de drept public se pot înființa şi altfel, în cazuri expres prevăzute de lege.

(4) Următoarele articole ale acestui capitol nu se aplică persoanelor juridice de drept public, cu excepția cazurilor prevăzute expres.

Articolul 59. Persoane juridice de drept privat

(1) Persoanele juridice de drept privat se pot constitui liber doar în una din formele prevăzute de lege.

(2) Persoanele juridice de drept privat pot avea scop lucrativ (comercial) şi scop nelucrativ (necomercial).

Articolul 60. Capacitatea de folosință a persoanei juridice

(1) Capacitatea de folosință a persoanei juridice se dobîndeşte la data înregistrării de stat şi încetează la data radierii ei din registrul de stat.

(2) Persoana juridică cu scop lucrativ poate desfăşura orice activitate neinterzisă de lege, chiar dacă nu este prevăzută în actul de constituire.

(3) Persoana juridică cu scop nelucrativ poate desfăşura numai activitatea prevăzută de lege şi de actul de constituire.

(4) Persoanele juridice de drept public participă la circuitul civil în măsura în care aceasta este necesar atingerii scopurilor sale. Ele sînt asimilate persoanelor juridice de drept privat în măsura în care participă la circuitul civil.

(5) Persoana juridică poate practica anumite tipuri de activități, a căror listă este stabilită de lege, doar în baza unui permis special (licență). Dreptul persoanei juridice de a practica activitatea pentru care este necesară licență apare în momentul obținerii ei sau în momentul indicat în ea şi încetează o dată cu expirarea licenței dacă legea nu prevede altfel.

(6) Persoana juridică poate fi limitată în drepturi doar în cazurile şi în modul prevăzut de lege.

Articolul 61. Capacitatea de exercițiu a persoanei juridice

(1) Persoana juridică îşi exercită, de la data constituirii, drepturile şi îşi execută obligațiile prin administrator.

(2) Au calitatea de administrator persoanele fizice care, prin lege sau prin actul de constituire, sînt desemnate să acționeze, în raporturile cu terții, individual sau colectiv, în numele şi pe seama persoanei juridice.

(3) Raporturile dintre persoana juridică şi cei care alcătuiesc organele sale executive sînt supuse prin analogie regulilor mandatului dacă legea sau actul de constituire nu prevede altfel.

(4) În cazul în care organul executiv nu este desemnat, participanții sau creditorii persoanei juridice pot cere instanței de judecată desemnarea acestuia. Organul executiv desemnat de instanța de judecată este revocat de aceasta în cazul în care organul competent al persoanei juridice decide desemnarea organului executiv.

Articolul 62. Actele de constituire ale persoanei juridice

(1) Persoana juridică activează în baza contractului de constituire sau în baza contractului de constituire şi a statutului, sau doar în baza statutului. Persoanele juridice de drept public, iar în cazurile prevăzute de lege, şi persoanele juridice de drept privat cu scop nelucrativ activează în baza normelor generale cu privire la organizațiile de tipul respectiv.

(2) Contractul de constituire a persoanei juridice se încheie, iar statutul se aprobă de către fondatorii (membrii) ei. Persoana juridică constituită de către un singur fondator activează în baza statutului aprobat de acesta.

(3) Actele de constituire ale persoanei juridice trebuie să conțină denumirea şi sediul ei, modul de administrare a activității şi alte date prevăzute de lege pentru persoanele juridice de tipul respectiv. În actele de constituire ale persoanei juridice cu scop nelucrativ se stabileşte obiectul şi scopurile activității ei.

Înregistrarea de stat a persoanei juridice

(1) Persoana juridică se consideră constituită în momentul înregistrării ei de stat.

(2) Persoana juridică de drept public se consideră constituită în momentul intrării în vigoare a actului normativ prin care se aprobă regulamentul ori statutul ei sau în momentul indicat în act.

(3) Persoana juridică este pasibilă de înregistrare de stat în modul prevăzut de lege. Datele înregistrării de stat se înscriu în registrul de stat, fiind accesibile oricărei persoane.

(4) Încălcarea modului, prevăzut de lege, de constituire a persoanei juridice sau faptul că actul de constituire nu este în conformitate cu legea atrage refuzul înregistrării de stat a persoanei juridice. Nu se admite refuzul înregistrării din motivul inoportunității constituirii persoanei juridice.

(5) Persoana juridică este supusă reînregistrării de stat doar în cazurile prevăzute de lege.

Articolul 64. Publicitatea registrelor de stat ale persoanelor juridice

(1) Pînă în momentul în care faptul nu a fost înscris în registrul de stat al persoanelor juridice şi nu a fost făcut public, persoana în al cărei interes faptul trebuia înregistrat nu poate să-l opună terților, cu excepția cazului cînd demonstrează că terțul cunoştea faptul.

(2) Dacă faptul este înregistrat şi făcut public, terțul trebuie să-l recunoască în raport cu sine. Această prevedere nu este valabilă pentru actele juridice săvîrşite în decursul a 15 zile de după momentul cînd faptul a fost făcut public în măsura în care terțul demonstrează că nu a ştiut şi

nici nu trebuia să ştie despre acest fapt.

(3) În cazul în care faptul care trebuia înregistrat a fost făcut public în mod greşit, terţul poate opune faptul făcut public persoanei în al cărei interes trebuia înregistrat, cu excepţia cazului cînd terţul ştia sau trebuia să ştie despre neveridicitate.

Articolul 65. Durata persoanei juridice

(1) Persoana juridică este perpetuă dacă legea sau actele de constituire nu prevăd altfel.

(2) La expirarea termenului stabilit pentru existenţa persoanei juridice, aceasta se dizolvă dacă pînă la acel moment actele de constituire nu se modifică.

Articolul 66. Denumirea persoanei juridice

(1) Persoana juridică participă la raporturile juridice numai sub denumire proprie, stabilită prin actele de constituire şi înregistrată în modul corespunzător.

(2) Denumirea persoanei juridice trebuie să includă, în limba de stat, forma juridică de organizare.

(3) Persoana juridică nu poate fi înregistrată dacă denumirea ei coincide cu denumirea unei alte persoane juridice înregistrate deja.

(4) Se interzice utilizarea în denumirea persoanei juridice a sintagmelor ce contravin prevederilor legale sau normelor morale, precum şi a numelor proprii, dacă acestea nu coincid cu numele participanţilor la constituirea organizaţiei şi dacă nu există în acest sens acordul persoanei respective sau al moştenitorilor ei cu privire la folosirea numelui.

(5) Persoana juridică nu poate folosi în denumirea sa cuvinte sau abrevieri care ar induce în eroare cu privire la forma sa.

(6) Persoana juridică a cărei denumire este înregistrată are dreptul să o utilizeze. Cel care foloseşte denumirea unei alte persoane juridice este obligat, la cererea ei, să înceteze utilizarea denumirii şi să îi repare prejudiciul.

(7) Persoana juridică este obligată să publice un aviz în "Monitorul Oficial al Republicii Moldova" despre modificarea denumirii, sub sancţiunea plăţii de daune-interese.

(8) În actul emis de persoana juridică trebuie să se menţioneze denumirea, numărul înregistrării de stat, codul fiscal şi sediul, sub sancţiunea plăţii de daune-interese.

Articolul 67. Sediul persoanei juridice

(1) Persoana juridică are un sediu, indicat în actele de constituire.

(2) Stabilirea şi schimbarea sediului sînt opozabile terţilor din momentul înregistrării de stat.

(3) Adresa poştală a persoanei juridice este cea de la sediu. Persoana juridică poate avea şi alte adrese pentru corespondenţă.

(4) Toate documentele şi scrisorile intrate la sediu se consideră recepţionate de către persoana juridică.

(5) Persoana juridică este obligată să publice un aviz în "Monitorul Oficial al Republicii Moldova" despre modificarea sediului sub sancţiunea plăţii de daune-interese.

Articolul 68. Răspunderea persoanei juridice

(1) Persoana juridică răspunde pentru obligaţiile sale cu tot patrimoniul ce îi aparţine.

(2) Fondatorul (membrul) persoanei juridice nu răspunde pentru obligaţiile persoanei juridice, iar persoana juridică nu răspunde pentru obligaţiile fondatorului (membrului), cu excepţiile stabilite de lege sau de actul de constituire.

Articolul 69. Reorganizarea persoanei juridice

(1) Persoana juridică se reorganizează prin fuziune (contopire şi absorbţie), dezmembrare (divizare şi separare) sau transformare.

(2) Hotărîrea de reorganizare se ia de fiecare persoană juridică în parte, în condiţiile stabilite pentru modificarea actelor de constituire.

(3) În cazurile prevăzute de lege, reorganizarea persoanei juridice prin divizare sau separare se efectuează în baza unei hotărîri judecătoreşti.

(4) Dacă prin fuziune sau dezmembrare se înființează o nouă persoană juridică, aceasta se constituie în condițiile prevăzute de lege pentru forma persoanei juridice respective.

(5) Reorganizarea produce efecte față de terți numai după data înregistrării de stat a noilor persoane juridice, cu excepția reorganizării prin absorbție, care produce efecte la data înregistrării modificărilor în actele de constituire ale persoanei juridice absorbante.

Articolul 70. Succesiunea de drept în cazul reorganizării persoanelor juridice

(1) În cazul contopirii persoanelor juridice, drepturile şi obligațiile fiecăreia din ele trec la noua persoană juridică, în conformitate cu actul de transmitere.

(2) În cazul absorbției unei persoane juridice de către alta, drepturile şi obligațiile persoanei juridice absorbite trec la persoana juridică absorbantă în conformitate cu actul de transmitere.

(3) În cazul divizării persoanei juridice, drepturile şi obligațiile ei trec la noile persoane juridice în conformitate cu bilanțul de repartiție.

(4) În cazul separării, o parte din drepturile şi obligațiile persoanei juridice reorganizate trece, la fiecare din persoanele juridice participante la reorganizare (existente sau care iau ființă), în corespundere cu bilanțul de repartiție.

(5) În cazul reorganizării persoanei juridice prin transformare, drepturile şi obligațiile persoanei juridice reorganizate trec la noua persoană juridică în conformitate cu actul de transmitere.

Articolul 71. Actul de transmitere şi bilanțul de repartiție

(1) Actul de transmitere şi bilanțul de repartiție trebuie să conțină dispoziții cu privire la succesiunea întregului patrimoniu al persoanei juridice reorganizate, în privința tuturor drepturilor şi obligațiilor față de toți debitorii şi creditorii acesteia, inclusiv obligațiile contestate de părți.

(2) Actul de transmitere şi bilanțul de repartiție se confirmă de fondatorii (membrii) persoanei juridice sau de organul persoanei juridice împuternicit cu astfel de atribuții prin lege sau act de constituire, care au decis reorganizarea persoanei juridice, şi se prezintă, împreună cu actele de constituire ale persoanelor juridice create, pentru înregistrarea lor de stat sau pentru introducerea modificărilor în actele de constituire ale persoanelor juridice existente.

Articolul 72. Garantarea drepturilor creditorilor persoanei juridice în cazul reorganizării ei

(1) În termen de 15 zile de la adoptarea hotărîrii de reorganizare, organul executiv al persoanei juridice participante la reorganizare este obligat să informeze în scris toți creditorii cunoscuți şi să publice un aviz privind reorganizarea în 2 ediții consecutive ale "Monitorului Oficial al Republicii Moldova".

(2) Creditorii pot, în termen de 2 luni de la publicarea ultimului aviz, să ceară persoanei juridice care se reorganizează garanții în măsura în care nu pot cere satisfacerea creanțelor. Dreptul la garanții aparține creditorilor doar dacă vor dovedi că prin reorganizare se va periclita satisfacerea creanțelor lor.

(3) Creditorii sînt în drept să informeze organul înregistrării de stat cu privire la creanțele față de debitorul care se reorganizează.

(4) Persoanele juridice participante la reorganizare răspund solidar pentru obligațiile apărute pînă la reorganizarea acestora dacă din actul de transmitere şi din bilanțul de repartiție nu este posibilă determinarea succesorului.

(5) Membrii organului executiv al persoanei juridice participante la reorganizare răspund solidar, pe parcursul a 3 ani de la data reorganizării, pentru prejudiciul cauzat prin reorganizare participanților sau creditorilor persoanelor juridice reorganizate.

Articolul 73. Fuziunea persoanelor juridice

(1) Fuziunea se realizează prin contopire sau absorbție.

(2) Contopirea are ca efect încetarea existenței persoanelor juridice participante la contopire şi

trecerea integrală a drepturilor şi obligaţiilor acestora la persoana juridică ce se înfiinţează.

(3) Absorbţia are ca efect încetarea existenţei persoanelor juridice absorbite şi trecerea integrală a drepturilor şi obligaţiilor acestora la persoana juridică absorbantă.

(4) În cazurile stabilite de lege, fuziunea poate fi condiţionată de permisiunea organului de stat competent.

Articolul 74. Proiectul contractului de fuziune

(1) În scopul fuziunii, organul împuternicit al persoanei juridice elaborează proiectul contractului de fuziune.

(2) În proiectul contractului de fuziune trebuie să se indice:

a) forma (felul) fuziunii;

b) denumirea şi sediul fiecărei persoane juridice participante la fuziune;

c) fundamentarea şi condiţiile fuziunii;

d) patrimoniul care se transmite persoanei juridice beneficiare;

e) raportul valoric al participaţiunilor;

f) data actului de transmitere, care este aceeaşi pentru toate persoanele juridice implicate în fuziune.

(3) Dacă persoanele juridice fuzionează prin contopire, în proiectul contractului de fuziune trebuie să se indice şi denumirea, sediul şi organul executiv al persoanei juridice ce se constituie. La proiectul contractului de fuziune se anexează proiectul actului de constituire al persoanei juridice care se constituie.

(4) Proiectul contractului de fuziune se întocmeşte în scris.

(5) Dacă contractul de fuziune aprobat este afectat de o condiţie, acesta se desfiinţează cu efect retroactiv în cazul în care condiţia nu s-a realizat timp de un an de la data aprobării. Contractul poate prevedea un termen mai scurt sau un termen de prevenire.

Articolul 75. Hotărîrea de fuziune

(1) Contractul de fuziune produce efecte numai dacă este aprobat de adunarea generală a membrilor fiecărei persoane juridice participante la fuziune.

(2) Hotărîrea de fuziune se adoptă cu 2/3 din numărul total de voturi ale participanţilor dacă o majoritate mai mare nu este prevăzută de actul de constituire.

Articolul 76. Cererea de înregistrare a fuziunii

(1) După expirarea a 3 luni de la ultima publicaţie a avizului privind fuziunea, organul executiv al persoanei juridice absorbite sau al persoanei juridice participante la contopire depune, la organul care a efectuat înregistrarea ei de stat, o cerere prin care solicită înregistrarea fuziunii. La cerere se anexează:

a) copia autentificată de pe contractul de fuziune;

b) hotărîrea de fuziune a fiecărei persoane juridice participante;

c) dovada oferirii garanţiilor acceptate de creditori sau a plăţii datoriilor;

d) autorizaţia de fuziune, după caz.

(2) După expirarea termenului prevăzut la alin.(1), organul executiv al persoanei juridice absorbante sau al persoanelor juridice care se contopesc depune o cerere de înregistrare la organul de stat unde este înregistrată persoana juridică absorbantă sau unde urmează a fi înregistrată noua persoană juridică. La cerere se anexează actele indicate la alin.(1). Persoana juridică ce se constituie anexează, de asemenea, actele necesare înregistrării persoanei juridice de tipul respectiv.

Articolul 77. Înregistrarea fuziunii

(1) Înregistrarea fuziunii se face la organul care a efectuat înregistrarea de stat a persoanei juridice absorbante sau care urmează să înregistreze noua persoană juridică.

(2) Organul care a efectuat înregistrarea de stat a persoanei juridice absorbante sau a noii persoane juridice informează despre înregistrarea fuziunii organul unde este înregistrată persoana juridică absorbită sau persoanele juridice contopite.

(3) Organul care a efectuat înregistrarea de stat a persoanei juridice absorbite sau a persoanelor juridice contopite înscrie în registrul de stat data la care s-a produs absorbția sau contopirea şi expediază spre păstrare organului care a înregistrat fuziunea toate actele persoanelor juridice dizolvate.

(4) După înregistrarea efectuată conform alin.(1), persoanele juridice absorbite sau cele contopite se consideră dizolvate şi se radiază din registrul de stat.

Articolul 78. Efectele fuziunii

(1) De la data înregistrării fuziunii, patrimoniul persoanei juridice absorbite sau al persoanelor juridice care se contopesc trece la persoana juridică absorbantă sau la noua persoană juridică.

(2) După înregistrarea fuziunii, persoana juridică absorbantă sau noua persoană juridică include în bilanțul său activele şi pasivele persoanei juridice absorbite sau ale persoanelor juridice contopite, iar bunurile sînt înregistrate ca bunuri ale persoanei juridice absorbante sau ale noii persoane juridice.

Articolul 79. Dezmembrarea persoanei juridice

(1) Dezmembrarea persoanei juridice se face prin divizare sau separare.

(2) Divizarea persoanei juridice are ca efect încetarea existenței acesteia şi trecerea drepturilor şi obligațiilor ei la două sau mai multe persoane juridice, care iau ființă.

(3) Separarea are ca efect desprinderea unei părți din patrimoniul persoanei juridice, care nu îşi încetează existența, şi transmiterea ei către una sau mai multe persoane juridice existente sau care iau ființă.

Articolul 80. Proiectul dezmembrării

(1) Proiectul dezmembrării persoanei juridice este elaborat de organul executiv.

(2) În proiectul dezmembrării trebuie să se indice:

a) forma (felul) dezmembrării;

b) denumirea şi sediul persoanei juridice care se dezmembrează;

c) denumirea şi sediul fiecărei persoane juridice care se constituie în urma dezmembrării sau cărora li se dă o parte din patrimoniu;

d) partea de patrimoniu care se transmite;

e) numărul de participanți care trec la persoana juridică ce se constituie;

f) raportul valoric al participațiunilor;

g) modul şi termenul de predare a participațiunilor persoanelor juridice cu scop lucrativ care se dezmembrează şi de primire a participațiunilor de către persoanele juridice cu scop lucrativ care se constituie sau care există, data la care aceste participațiuni dau dreptul la dividende;

h) data întocmirii bilanțului de repartiție;

i) consecințele dezmembrării pentru salariați.

(2) Proiectul dezmembrării se întocmeşte în scris.

(3) La proiectul dezmembrării se anexează proiectul actului de constituire al noii persoane juridice, după caz.

Articolul 81. Aprobarea proiectului dezmembrării

(1) Proiectul dezmembrării se aprobă de adunarea generală a participanților cu 2/3 din numărul total de voturi dacă actul de constituire nu prevede o majoritate mai mare.

(2) Adunarea generală a participanților, cu majoritatea indicată la alin.(1), aprobă actul de constituire al noii persoane juridice şi desemnează organul ei executiv.

Articolul 82. Cererea de înregistrare a dezmembrării

(1) Organul executiv al persoanei juridice care se dezmembrează depune, după expirarea a 3 luni de la ultima publicare privind dezmembrarea, o cerere de înregistrare a dezmembrării la organul care a efectuat înregistrarea ei de stat şi o alta la organul care va efectua înregistrarea de stat a persoanei juridice care se constituie sau unde este înregistrată persoana juridică la care trece o parte din patrimoniu. La cerere se anexează proiectul dezmembrării, semnat de reprezentanții persoanelor juridice participante, şi dovada oferirii garanțiilor, acceptate de

creditori, sau a plății datoriilor.

(2) La cererea depusă organului care va efectua înregistrarea de stat a persoanei juridice care se constituie se anexează, de asemenea, actele necesare înregistrării persoanei juridice de tipul respectiv.

Articolul 83. Înregistrarea dezmembrării

(1) Înregistrarea dezmembrării se face la organul care a efectuat înregistrarea de stat a persoanei juridice dezmembrate. Înregistrarea dezmembrării se face numai după înregistrarea noilor persoane juridice sau a modificării actului de constituire al persoanei juridice la care trece o parte din patrimoniu.

(2) Organul care urmează să efectueze înregistrarea de stat a noii persoane juridice sau care a înregistrat persoana juridică ce primeşte o parte din patrimoniu informează organul unde este înregistrată persoana juridică dezmembrată despre înregistrarea noii persoane juridice sau despre modificarea actului de constituire al persoanei juridice care primeşte o parte din patrimoniu.

(3) Organul care a efectuat înregistrarea de stat a persoanei juridice dezmembrate înregistrează dezmembrarea şi, după caz, radiază persoana juridică ce s-a divizat şi informează despre aceasta organul unde este înregistrată noua persoană juridică sau organul unde este înregistrată persoana juridică ce primeşte o parte din patrimoniu. Acestea din urmă înscriu data la care s-a produs dezmembrarea.

(4) Dezmembrarea produce efecte din momentul înregistrării ei de stat la organul unde este înregistrată persoana juridică dezmembrată.

(5) După înregistrarea efectuată conform alin. (1), persoana juridică divizată se consideră dizolvată şi se radiază din registrul de stat.

Articolul 84. Efectele dezmembrării

(1) De la data înregistrării dezmembrării, patrimoniul persoanei juridice dezmembrate sau o parte din el trece la persoanele juridice constituite sau existente.

(2) Noua persoană juridică sau cea existentă primeşte prin act de transmitere şi include în bilanțul său patrimoniul primit şi, după caz, înregistrează bunurile supuse înregistrării.

Articolul 85. Transformarea persoanei juridice

(1) Transformarea persoanei juridice are ca efect schimbarea formei sale juridice de organizare prin modificarea actelor de constituire în condițiile legii.

(2) Transformarea persoanei juridice trebuie să întrunească şi condițiile prevăzute de lege pentru forma juridică de organizare în care se transformă.

Articolul 86. Dizolvarea persoanei juridice

(1) Persoana juridică se dizolvă în temeiul:

a) expirării termenului stabilit pentru durata ei;

b) atingerii scopului pentru care a fost constituită sau imposibilității atingerii lui;

c) hotărîrii organului ei competent;

d) hotărîrii judecătoreşti în cazurile prevăzute la art.87;

e) insolvabilității sau încetării procesului de insolvabilitate în legătură cu insuficiența masei debitoare;

f) faptului că persoana juridică cu scop nelucrativ sau cooperativa nu mai are nici un participant;

g) altor cauze prevăzute de lege sau de actul de constituire.

(2) Dizolvarea persoanei juridice are ca efect deschiderea procedurii lichidării, cu excepția cazurilor de fuziune şi dezmembrare ce au ca efect dizolvarea, fără lichidare, a persoanei juridice care îşi încetează existența şi transmiterea universală a patrimoniului ei, în starea în care se găsea la data fuziunii sau a dezmembrării, către persoanele juridice beneficiare.

(3) Persoana juridică continuă să existe şi după dizolvare în măsura în care este necesar pentru lichidarea patrimoniului.

(4) Din momentul dizolvării, administratorul nu mai poate întreprinde noi operațiuni, în caz contrar fiind responsabil, personal şi solidar, pentru operațiunile pe care le-a întreprins. Această prevedere se aplică din ziua expirării termenului stabilit pentru durata societății ori de la data la care asupra dizolvării a hotărît adunarea generală a participanților sau instanța de judecată.

(5) Organul competent al persoanei juridice poate reveni asupra hotărîrii de lichidare sau reorganizare dacă patrimoniul nu este repartizat între membrii acesteia sau nu este transmis unor alte persoane.

(6) La data dizolvării persoanei juridice, administratorul acesteia devine lichidator dacă organul competent sau instanța de judecată nu desemnează o altă persoană în calitate de lichidator.

Articolul 87. Dizolvarea persoanei juridice de către instanța de judecată

(1) Instanța de judecată dizolvă persoana juridică dacă:

a) constituirea ei este viciată;

b) actul de constituire nu corespunde prevederilor legii;

c) nu se încadrează în prevederile legale referitoare la forma ei juridică de organizare;

d) activitatea ei contravine ordinii publice;

e) există alte situații prevăzute de lege.

(2) Instanța de judecată nu dizolvă persoana juridică dacă, în termenul pe care îl acordă, persoana va corespunde prevederilor legii.

(3) Instanța de judecată poate dizolva persoana juridică dacă aceasta contravine interdicțiilor stabilite de prezentul cod pentru forma ei juridică de organizare sau dacă activitatea ei contravine grav actului de constituire.

(4) Dizolvarea persoanei juridice se pronunță la cererea participantului, a procurorului sau a Ministerului Justiției.

Articolul 88. Administrarea fiduciară

(1) Instanța de judecată care examinează cererea privind dizolvarea persoanei juridice poate pune bunurile acesteia, la cerere, sub administrare fiduciară. În încheiere se specifică data instituirii administrării fiduciare. Instanța desemnează unul sau mai mulți administratori fiduciari şi determină limitele împuternicirilor şi remunerația lor.

(2) Dacă instanța de judecată nu dispune altfel, organele persoanei juridice nu pot emite decizii fără acordul prealabil al administratorului fiduciar, iar persoanele cu drept de reprezentare a persoanei juridice nu pot încheia acte juridice fără participarea acestuia.

(3) Instanța de judecată poate modifica sau anula în orice moment încheierea sa de instituire a administrării fiduciare. Aceasta încetează în momentul în care hotărîrea judecătorească cu privire la dizolvare rămîne definitivă.

(4) Administratorul fiduciar notifică organul care a efectuat înregistrarea de stat a persoanei juridice despre încheierea judecătorească şi comunică despre sine informațiile care se cer de la un administrator.

(5) Actul juridic încheiat de persoana juridică pînă la înregistrarea administrării fiduciare, fără a ține cont de limitarea impusă prin administrare fiduciară, este valabil dacă cealaltă parte nu ştia şi nici nu trebuia să ştie despre instituirea administrării fiduciare.

Articolul 89. Înregistrarea dizolvării

(1) În cazul în care persoana juridică se dizolvă în unul din temeiurile prevăzute la art.86 alin.(1) lit.a)-c), f) şi g), organul ei executiv depune o cerere de dizolvare la organul care a efectuat înregistrarea de stat a persoanei juridice respective. În cazul în care persoana juridică se dizolvă prin hotărîre a adunării generale a participanților, această hotărîre trebuie anexată la cerere.

(2) În cazul dizolvării prin hotărîre judecătorească, instanța transmite o copie de pe hotărîrea irevocabilă organului care a efectuat înregistrarea de stat a persoanei juridice ce se dizolvă.

(3) Cererea de dizolvare depusă de organul executiv al persoanei juridice şi hotărîrea judecătorească sînt temeiuri pentru înregistrarea dizolvării.

(4) De la data înregistrării dizolvării, în documentele şi informaţiile care emană de la persoana juridică, la denumire trebuie adăugată sintagma "în lichidare". În caz contrar, lichidatorul persoanei juridice răspunde personal pentru prejudiciul cauzat terţilor.

Articolul 90. Lichidatorul persoanei juridice

(1) Poate fi lichidator orice persoană fizică majoră cu capacitate deplină de exerciţiu care are cetăţenia Republicii Moldova şi domiciliază pe teritoriul ei. Prin lege, pot fi stabilite condiţii suplimentare pentru persoana lichidatorului.

(2) Lichidatorul notifică despre desemnarea sa organul care a efectuat înregistrarea de stat a persoanei juridice şi comunică despre sine informaţiile care se cer de la un administrator. Lichidatorul anexează hotărîrea de desemnare în calitate de lichidator.

(3) În registru se înregistrează numele, domiciliul, numărul actului de identitate şi codul personal, semnătura lichidatorului.

(4) Lichidatorul are aceleaşi împuterniciri, obligaţii şi responsabilităţi ca şi administratorul în măsura în care acestea sînt compatibile cu activitatea de lichidator.

(5) În cazul desemnării mai multor lichidatori, aceştia reprezintă persoana juridică în comun dacă actul de constituire sau hotărîrea prin care sînt desemnaţi nu prevede altfel.

(6) Îndată după preluarea funcţiei, lichidatorul împreună cu administratorul face şi semnează inventarul şi bilanţul în care constată situaţia exactă a activului şi pasivului.

(7) Lichidatorul finalizează operaţiunile curente, valorifică creanţele, transformă în bani alte bunuri şi satisface cerinţele creditorilor. În măsura în care este necesar pentru lichidare, el poate încheia noi acte juridice.

(8) Lichidatorul este obligat să primească şi să păstreze patrimoniul, registrele şi actele persoanei juridice, să ţină un registru cu toate operaţiunile lichidării în ordinea lor cronologică.

(9) Lichidatorul poate fi revocat oricînd de organul sau de instanţa de judecată care l-a desemnat. Prin aceeaşi hotărîre se desemnează un alt lichidator. Lichidatorul revocat prezintă lichidatorului succesor un raport cu privire la activitatea pe care a desfăşurat-o. Dacă succesorul este desemnat de instanţa de judecată, raportul se prezintă acesteia.

(10) Remunerarea lichidatorului este stabilită de organul sau de instanţa de judecată care l-a desemnat, cu excepţia cazurilor prevăzute de lege.

Articolul 91. Informarea creditorilor

După înregistrarea desemnării sale, lichidatorul publică în "Monitorul Oficial al Republicii Moldova", în două ediţii consecutive, un aviz despre lichidarea persoanei juridice şi, în termen de 15 zile, îl informează pe fiecare creditor cunoscut despre lichidare şi despre termenul de înaintare a creanţelor.

Articolul 92. Termenul de înaintare a creanţelor

(1) Termenul de înaintare a creanţelor este de 6 luni de la data ultimei publicaţii a avizului în "Monitorul Oficial al Republicii Moldova". Prin hotărîrea de lichidare se poate prevedea un termen mai lung.

(2) În cazul în care lichidatorul respinge creanţa, creditorul are dreptul, sub sancţiunea decăderii, ca, în termen de 30 de zile de la data cînd a fost informat despre respingerea creanţei, să înainteze o acţiune în instanţă de judecată.

Articolul 93. Proiectul bilanţului de lichidare

(1) În termen de 15 zile de la data expirării termenului de înaintare a creanţelor, lichidatorul este obligat să întocmească un proiect al bilanţului de lichidare care să reflecte valoarea de bilanţ şi valoarea de piaţă a activelor, inclusiv creanţele, datoriile persoanei juridice recunoscute de lichidator şi datoriile care se află pe rol în instanţa judecătorească.

(2) Proiectul bilanţului de lichidare se prezintă spre aprobare organului sau instanţei care a desemnat lichidatorul.

(3) Dacă din proiectul bilanţului de lichidare rezultă un excedent al pasivelor faţă de active, lichidatorul este obligat să declare starea de insolvabilitate. Cu acordul tuturor creditorilor, lichidatorul poate continua procedura de lichidare fără a intenta acţiunea de insolvabilitate.

Articolul 94. Protecţia drepturilor debitorilor

Hotărîrea de reorganizare sau lichidare în afara procedurii insolvabilităţii nu are ca efect scadenţa creanţelor neajunse la scadenţă.

Articolul 95. Depunerea sumelor datorate creditorilor

Sumele datorate creditorilor cunoscuţi care nu au înaintat pretenţii şi creditorilor care nu s-au prezentat pentru a primi executarea se depun în conturi bancare pe numele lor.

Articolul 96. Repartizarea activelor persoanelor juridice cu scop lucrativ

(1) Activele persoanei juridice cu scop lucrativ dizolvate care au rămas după satisfacerea pretenţiilor creditorilor sînt transmise de lichidator participanţilor proporţional participaţiunii lor la capitalul social.

(2) Lichidatorul efectuează calculele şi întocmeşte raportul privind lichidarea, care reflectă mărimea şi componenţa activelor rămase. Dacă 2 sau mai mulţi participanţi au dreptul la activele persoanei juridice, lichidatorul întocmeşte un proiect de repartizare a activelor, în care stabileşte principiile de repartizare.

(3) Lichidatorul persoanei juridice dizolvate, cu consimţămîntul participanţilor, poate să nu înstrăineze bunurile ei dacă nu este necesar pentru satisfacerea creanţelor creditorilor.

(4) Proiectul de împărţire a activelor, calculele şi raportul privind lichidarea se prezintă spre aprobare organului sau instanţei de judecată care a desemnat lichidatorul. Organul sau instanţa care a desemnat lichidatorul poate introduce modificări în proiectul de împărţire, luînd în considerare voinţa participanţilor.

Articolul 97. Repartizarea activelor persoanelor juridice cu scop nelucrativ

(1) Activele care au rămas după satisfacerea creanţelor creditorilor persoanei juridice cu scop nelucrativ se repartizează între persoanele care, conform actului de constituire sau, în cazul prevăzut de actul de constituire, conform hotărîrii adunării generale, au dreptul la ele.

(2) Dacă persoana juridică cu scop nelucrativ este constituită pentru satisfacerea exclusivă a intereselor participanţilor săi şi actul constitutiv sau hotărîrea adunării generale nu prevăd persoanele care au dreptul la activele persoanei juridice cu scop nelucrativ dizolvate, toate persoanele care la momentul dizolvării au calitatea de participant la ea beneficiază de dreptul la patrimoniul rămas. Între aceste persoane activele se repartizează proporţional.

(3) Dacă nu pot fi repartizate conform alin.(1) şi (2), activele trec la stat, care le utilizează la realizarea scopurilor statutare ale persoanei juridice cu scop nelucrativ lichidate.

Articolul 98. Termenul de repartizare a activelor

Activele persoanei juridice dizolvate nu pot fi repartizate persoanelor îndreptăţite decît după 12 luni de la data ultimei publicări privind dizolvarea şi după 2 luni din momentul aprobării bilanţului lichidării şi a planului repartizării activelor dacă aceste documente nu au fost contestate în instanţă de judecată sau dacă cererea de contestare a fost respinsă printr-o hotărîre judecătorească irevocabilă.

Articolul 99. Radierea persoanei juridice din registru

(1) După repartizarea activelor nete, lichidatorul trebuie să depună la organul înregistrării de stat cererea de radiere a persoanei juridice din registru.

(2) Radierea se efectuează în modul şi în termenele prevăzute de lege.

[Art.99 al.2) în redacţia LP280-XVI din 14.12.2007, MO94-96/30.05.08 art.349]

Articolul 100. Redeschiderea procedurii de lichidare

(1) Dacă, după radierea persoanei juridice, mai apare un creditor sau un îndreptăţit să obţină soldul ori dacă se atestă existenţa unor active, instanţa de judecată poate, la cererea oricărei

persoane interesate, să redeschidă procedura lichidării şi, dacă este necesar, să desemneze un lichidator. În acest caz, persoana juridică este considerată ca fiind existentă, dar în exclusivitate în scopul desfăşurării lichidării redeschise. Lichidatorul este împuternicit să ceară persoanelor îndreptățite restituirea a ceea ce au primit peste partea din active la care aveau dreptul.

(2) Pentru perioada în care persoana juridică nu a existat, se suspendă cursul prescripției extinctive a dreptului de acțiune a persoanei juridice sau față de persoana juridică respectivă.

Articolul 101. Insolvabilitatea persoanei juridice

Prin hotărîre judecătorească, persoana juridică poate fi declarată insolvabilă dacă ea nu-şi poate onora obligațiile de plată față de creditori. Temeiurile şi modul de declarare de către instanța de judecată a persoanei juridice drept insolvabile se stabilesc prin lege.

Articolul 102. Filialele persoanei juridice

(1) Persoana juridică poate institui filiale în Republica Moldova şi în străinătate dacă legea sau actul de constituire nu prevede altfel.

(2) Filiala nu este persoană juridică.

Articolul 103. Reprezentanța

(1) Reprezentanța este o subdiviziune separată a persoanei juridice situată în afara sediului acesteia, care o reprezintă şi îi apără interesele.

(2) Reprezentanța nu este persoană juridică.

Articolul 104. Dispoziții generale cu privire la uniunea persoanelor juridice

(1) În scopul coordonării activității lor, al reprezentării şi apărării intereselor comune, persoanele juridice pot crea uniuni. Dacă, prin hotărîre a participanților, se preconizează ca uniunea să practice activitate de întreprinzător, aceasta se reorganizează în societate comercială sau în cooperativă în modul prevăzut de prezentul cod.

(2) Asociații uniunii îşi păstrează independența şi personalitatea juridică.

(3) Patrimoniul transmis uniunii de către fondatori (asociați) este proprietate a acesteia. Uniunea utilizează acest patrimoniu în scopurile determinate în actul său de constituire.

(4) Uniunea nu răspunde pentru obligațiile asociaților săi. Aceştia poartă răspundere subsidiară pentru obligațiile uniunii în mărimea şi în modul prevăzut în actul de constituire.

(5) Particularitățile statutului juridic al uniunii persoanelor juridice se stabilesc de prezentul cod şi de legislația cu privire la organizațiile necomerciale.

Articolul 105. Publicațiile persoanei juridice

În cazul în care legea sau actele de constituire prevăd publicarea informației persoanei juridice, informația se publică în "Monitorul Oficial al Republicii Moldova". Actele de constituire pot prevedea publicarea informației despre persoana juridică şi în alte mijloace de informare în masă.

S e c ț i u n e a a 2-a
SOCIETĂȚILE COMERCIALE

§ 1. Dispoziții comune

Articolul 106. Dispoziții generale cu privire la societățile comerciale

(1) Societate comercială este organizația comercială cu capital social constituit din participațiuni ale fondatorilor (membrilor). Patrimoniul creat din aportul fondatorilor (membrilor) şi cel dobîndit de societatea comercială în proces de activitate aparține acesteia cu drept de proprietate. În cazurile prevăzute de prezentul cod, societatea comercială poate fi fondată de o singură persoană.

(2) Societatea comercială poate fi constituită doar sub formă de societate în nume colectiv, de societate în comandită, de societate cu răspundere limitată şi de societate pe acțiuni.

(3) Societatea comercială poate fi fondator (membru) al unei alte societăţi comerciale, cu excepţia cazurilor prevăzute de prezentul cod şi de alte legi.

(4) În calitate de aport la patrimoniul societăţii comerciale pot servi mijloacele băneşti, valorile mobiliare, alte bunuri sau drepturi patrimoniale. Evaluarea în bani a aportului membrului la societatea comercială se efectuează prin acordul fondatorilor (membrilor) societăţii şi este susceptibilă unui control independent exercitat de experţi (audit).

Articolul 107. Constituirea societăţii comerciale

(1) Societatea comercială se constituie prin act de constituire autentificat notarial.

(2) Fiecare fondator al societăţii comerciale trebuie să contribuie, în mărimea stabilită de actul de constituire, la formarea capitalului social.

Articolul 108. Actul de constituire al societăţii comerciale

(1) În actul de constituire al societăţii comerciale trebuie să se indice:

a) numele, locul şi data naşterii, domiciliul, cetăţenia şi datele din actul de identitate al fondatorului persoană fizică; denumirea, sediul, naţionalitatea, numărul de înregistrare al fondatorului persoană juridică;

b) denumirea societăţii;

c) obiectul de activitate;

d) participaţiunile asociaţilor, modul şi termenul lor de vărsare;

e) valoarea bunurilor constituite ca participaţiune în natură şi modul de evaluare, dacă au fost făcute asemenea aporturi;

f) sediul;

g) structura, atribuţiile, modul de constituire şi de funcţionare a organelor societăţii;

h) modul de reprezentare;

i) filialele şi reprezentanţele societăţii;

j) alte date, stabilite de lege pentru tipul respectiv de societate.

(2) Actul de constituire al societăţii comerciale poate deroga de la prevederile prezentei secţiuni doar în cazurile prevăzute expres.

(3) Actul de constituire al societăţii comerciale poate prevedea şi alte clauze ce nu contravin legii.

(4) Actul de constituire al societăţii comerciale se întocmeşte în limba de stat şi se semnează de către toţi asociaţii fondatori.

Articolul 109. Înregistrarea de stat a societăţii comerciale

(1) Societatea comercială trebuie înregistrată, în modul şi termenul stabilit de lege, la organul înregistrării de stat în a cărui rază teritorială se află sediul său.

(2) Dacă înregistrarea societăţii comerciale nu a avut loc în termen de 3 luni de la data autentificării actului de constituire, membrii ei au dreptul să fie degrevaţi de obligaţiile ce rezultă din subscripţiile lor, dacă actul de constituire nu prevede altfel.

[Art.109 al.2) modificat prin LP280-XVI din 14.12.2007, MO94-96/30.05.08 art. 349]

Articolul 110. Nulitatea societăţii comerciale

(1) Societatea comercială poate fi declarată nulă prin hotărîre judecătorească.

(2) Hotărîrea privind nulitatea societăţii comerciale poate fi pronunţată numai atunci cînd:

a) actul de constituire lipseşte sau nu este autentificat notarial;

b) obiectul societăţii este ilicit sau contrar ordinii publice;

c) actul de constituire nu prevede denumirea societăţii, participaţiunile asociaţilor, mărimea capitalului social subscris sau scopul societăţii;

d) dispoziţiile legale privind capitalul social minim nu au fost respectate;

e) toţi fondatorii au fost incapabili la data constituirii societăţii.

(3) Dispozitivul hotărîrii de declarare a nulităţii societăţii comerciale se inserează în publicaţiile societăţii în termen de 15 zile de la data rămînerii definitive a hotărîrii.

Articolul 111. Efectele declarării nulității societății comerciale

(1) Pe data la care hotărîrea judecătorească de declarare a nulității societății comerciale rămîne definitivă, aceasta se dizolvă şi intră în lichidare. Prin hotărîre judecătorească de declarare a nulității se desemnează lichidatorul societății.

(2) Nulitatea societății comerciale nu afectează actele juridice încheiate în numele ei, excepție constituind cazul prevăzut la alin.(3).

(3) Dacă societatea comercială declarată nulă este insolvabilă, lichidarea ei se efectuează conform legislației cu privire la insolvabilitate.

(4) Asociații cărora le este imputabilă nulitatea societății comerciale răspund nelimitat şi solidar față de ceilalți asociați şi față de terți pentru prejudiciul cauzat prin nulitatea societății.

Articolul 112. Formarea capitalului social al societății comerciale

(1) Capitalul social determină valoarea minimă a activelor pe care trebuie să le dețină societatea comercială.

(2) Capitalul social al societății comerciale se formează din aporturile fondatorilor, exprimate în lei.

(3) Capitalul social se vărsă integral în cel mult 6 luni de la data înregistrării societății comerciale.

(4) Asociatul unic varsă integral aportul pînă la data înregistrării societății comerciale.

Articolul 113. Aportul la capitalul social al societății comerciale

(1) Aportul la capitalul social al societății comerciale este considerat a fi în bani dacă actul de constituire nu prevede altfel.

(2) Prestațiile în muncă şi serviciile depuse la înființarea societății comerciale şi pe parcursul existenței ei nu pot constitui aport la formarea sau majorarea capitalului social.

(3) La data înregistrării societății comerciale, fiecare asociat este obligat să verse în numerar cel puțin 40 procente din aportul subscris dacă legea sau statutul nu prevede o proporție mai mare.

(4) Pentru aportul la capitalul social al societății comerciale nu se calculează dobînzi, cu excepțiile stabilite de lege.

(5) În cazul în care asociatul nu a vărsat în termen aportul, oricare asociat are dreptul să-i ceară în scris aceasta, stabilindu-i un termen suplimentar de cel puțin o lună şi avertizîndu-l că e posibilă excluderea lui din societate.

(6) Dacă nu varsă aportul în termenul suplimentar, asociatul pierde dreptul asupra părții sociale şi asupra fracțiunii vărsate, fapt despre care trebuie notificat.

Articolul 114. Aportul în natură la capitalul social al societății comerciale

(1) Aportul în natură la capitalul social al societății comerciale are ca obiect orice bunuri aflate în circuit civil.

(2) Bunurile se consideră a fi transmise cu titlu de proprietate dacă actul de constituire nu prevede altfel.

(3) Nu se pot constitui aporturi la formarea sau la majorarea capitalului social al societății de capital creanțele şi drepturile nepatrimoniale.

(4) Asociații în societatea în nume colectiv şi asociații comanditați se pot obliga la prestații în muncă şi la servicii cu titlu de aport social, care însă nu constituie aport la formarea sau la majorarea capitalului social. În schimbul acestui aport, asociații au dreptul să participe, potrivit actului de constituire, la împărțirea beneficiilor şi a activului societății, rămînînd totodată obligați să participe la pierderi.

(5) Aportul în natură trebuie vărsat în termenul stabilit de actul de constituire, dar nu mai tîrziu de termenul indicat la art.112 alin.(3). În cazul majorării capitalului social, aportul se varsă în termenul stabilit de adunarea generală, dar nu mai tîrziu de 60 de zile de la adoptarea hotărîrii de majorare a capitalului social.

(6) Valoarea aportului în natură la capitalul social al societății comerciale se aprobă de adunarea generală.

(7) Aportul în creanțe se consideră vărsat numai după ce societatea comercială a obținut plata sumei de bani care face obiectul creanței.

Articolul 115. Drepturile membrului societății comerciale

(1) Membrul societății comerciale are dreptul:

a) să participe la conducerea şi la activitatea societății în condițiile stabilite de lege şi de actul de constituire;

b) să cunoască informația despre activitatea societății şi să ia cunoştință de cărțile contabile şi de altă documentație în modul prevăzut de lege şi de actul de constituire;

c) să participe la repartizarea profitului societății, proporțional participațiunii la capitalul social;

d) să primească, în caz de lichidare a societății, o parte din valoarea activelor ei rămase după satisfacerea creanțelor creditorilor, proporțional participațiunii la capitalul social;

e) să întreprindă alte acțiuni prevăzute de lege sau de actul de constituire.

(2) Actul de constituire poate prevedea şi o altă modalitate de repartizare a profitului societății sau a activelor decît cea indicată la alin.(1), dar nimeni nu poate avea dreptul la întregul profit realizat de societate şi nici nu poate fi absolvit de pierderile suferite de ea.

(3) Dacă organele de conducere refuză să o facă, membrul societății comerciale este în drept să ceară, în numele acesteia, celorlalți membri repararea prejudiciului pe care l-au cauzat.

Articolul 116. Obligațiile membrului societății comerciale

(1) Membrul societății comerciale este obligat:

a) să transmită participațiunea la capitalul social în ordinea, mărimea, modul şi termenele prevăzute în actul de constituire;

b) să nu divulge informația confidențială despre activitatea societății;

c) să comunice imediat societății faptul schimbării domiciliului sau a sediului, a numelui sau a denumirii, altă informație necesară exercitării drepturilor şi îndeplinirii obligațiilor societății şi ale membrului ei;

d) să îndeplinească alte obligații prevăzute de lege sau de actul de constituire.

(2) Fără acordul societății de persoane, membrul nu are dreptul să practice activități similare celei pe care o practică societatea. Acordul membrilor se prezumă, pînă la proba contrară, pentru activitățile despre care membrii erau informați la data acceptării în calitate de membru.

(3) În cazul în care membrul încalcă prevederile alin.(2), societatea poate cere repararea prejudiciului sau cesiunea drepturilor şi obligațiilor sau a beneficiului care rezultă din actele încheiate. Cererea privind repararea prejudiciului sau cesiunea drepturilor şi obligațiilor sau a beneficiului se prescrie în termen de 3 luni de la data la care membrii au aflat sau trebuiau să afle despre încheierea actului, dar nu mai tîrziu de un an de la data încheierii actului juridic.

Articolul 117. Societățile comerciale afiliate

Se consideră societăți comerciale afiliate societățile care, în raporturile dintre ele, sînt:

a) întreprinderi în posesiune majoritară şi întreprinderi cu participațiune majoritară;

b) întreprinderi dependente şi dominante;

c) întreprinderi ale concernului;

d) întreprinderi cu participațiune reciprocă.

Articolul 118. Întreprinderea în posesiune majoritară şi întreprinderea cu participațiune majoritară

(1) Dacă majoritatea participațiunilor în capitalul social al unei întreprinderi independente din punct de vedere juridic sau majoritatea voturilor în ea aparțin unei alte întreprinderi, prima este o întreprindere în posesiune majoritară, iar cea de-a doua este o întreprindere cu participațiune majoritară.

(2) Întreprinderea în posesiune majoritară nu este în drept să dețină direct sau indirect

participațiuni în capitalul social sau voturi în întreprinderea cu participațiune majoritară.

(3) Întreprinderea cu participațiune majoritară răspunde subsidiar pentru obligațiile întreprinderii în posesiune majoritară dacă ultima a devenit insolvabilă în urma executării dispozițiilor date de întreprinderea cu participațiune majoritară.

Articolul 119. Întreprinderea dependentă şi întreprinderea dominantă

(1) Întreprindere dependentă este întreprinderea asupra căreia o altă întreprindere (întreprinderea dominantă) poate exercita în mod direct sau indirect o influență dominantă.

(2) Se prezumă că o întreprindere în posesiune majoritară este dependentă de întreprinderea cu participațiune majoritară în ea.

Articolul 120. Concernul şi întreprinderea concernului

(1) Dacă mai multe întreprinderi, fără ca să depindă una de alta, sînt reunite sub o conducere unică, atunci ele formează un concern. Fiecare este întreprindere a concernului.

(2) Se consideră că formează un concern întreprinderile între care există un contract prin care o întreprindere subordonează administrarea sa unei alte întreprinderi sau se obligă să verse întregul venit unei alte întreprinderi ori întreprinderile dintre care una este integrată (încorporată) alteia.

(3) Se prezumă că întreprinderea dominantă formează cu întreprinderea dependentă un concern.

§ 2. Societatea în nume colectiv

Articolul 121. Dispoziții generale cu privire la societatea în nume colectiv

(1) Societate în nume colectiv este societatea comercială ai cărei membri practică, în conformitate cu actul de constituire, activitate de întreprinzător în numele societății şi răspund solidar şi nelimitat pentru obligațiile acesteia. Clauza prin care se limitează răspunderea nu este opozabilă terților.

(2) Numărul asociaților nu poate fi mai mic de 2 şi nici mai mare de 20 de persoane fizice sau juridice. O persoană fizică sau juridică poate fi asociatul numai al unei societăți în nume colectiv.

(3) Denumirea societății în nume colectiv trebuie să includă sintagma în limba de stat "societate în nume colectiv" sau abrevierea "S.N.C.", numele sau denumirea asociaților. Dacă nu sînt incluse numele sau denumirea tuturor asociaților, în denumirea societății trebuie să se includă numele sau denumirea a cel puțin unuia dintre asociați şi sintagma în limba de stat "şi compania" sau abrevierea "şi Co".

Articolul 122. Actul de constituire al societății în nume colectiv

(1) În afară de cele menționate la art.108 alin.(1), în actul de constituire al societății în nume colectiv trebuie să se indice:

a) cuantumul şi conținutul capitalului social al societății şi modul depunerii aporturilor;

b) mărimea şi modalitatea de modificare a participațiunilor fiecărui participant la capitalul social;

c) răspunderea membrilor pentru încălcarea obligațiilor de depunere a aporturilor;

d) procedura de adoptare a hotărîrilor de către asociați;

e) procedura de admitere a noilor asociați;

f) temeiurile şi procedura de retragere şi excludere a asociatului din societate.

(2) Actul de constituire poate fi modificat numai prin votul unanim al tuturor asociaților.

Articolul 123. Conducerea societății în nume colectiv

(1) Conducerea societății în nume colectiv se exercită prin acordul tuturor membrilor. În actul de constituire al societății pot fi prevăzute cazurile în care hotărîrea se adoptă cu majoritatea voturilor membrilor.

(2) Fiecare membru al societății în nume colectiv are un singur vot dacă actul de constituire nu prevede altfel.

Articolul 124. Administrarea societății în nume colectiv

(1) Fiecare membru al societății în nume colectiv are dreptul de a acționa în numele societății dacă actul de constituire nu prevede că toți membrii administrează societatea în comun sau că administrarea este delegată unor anumiți membri sau unor terți.

(2) Împuternicirile administratorului se limitează la domeniul de activitate al societății. Pentru săvîrşirea de acte ce depăşesc aceste limite este necesar acordul tuturor asociaților.

(3) În cazul administrării în comun, deciziile trebuie luate în unanimitate. Dacă administrarea societății se deleagă unei sau mai multor persoane, ceilalți membri, pentru a încheia acte juridice în numele societății, trebuie să aibă procură de la prima (primele). În raporturile cu terții, societatea nu are dreptul să invoce clauzele actului de constituire prin care se limitează împuternicirile membrilor societății, cu excepția cazurilor în care societatea va demonstra că terțul, în momentul încheierii actului juridic, cunoştea sau trebuia să cunoască faptul că membrul nu este împuternicit să acționeze în numele societății.

(4) Fiecare membru al societății în nume colectiv, indiferent de faptul este sau nu împuternicit să administreze societatea, are dreptul să ia cunoştință, personal sau asistat de un expert, de toată documentația privind administrarea. Clauza prin care se exclude sau se limitează acest drept este nulă.

Articolul 125. Reprezentarea societății în nume colectiv

(1) Dreptul şi obligația de a reprezenta societatea în nume colectiv îl au toți membrii ei.

(2) Actul de constituire poate stipula dreptul unuia sau mai multor membri de a reprezenta societatea. În acest caz, ceilalți membri nu au dreptul să o reprezinte.

(3) În cazul în care dreptul de reprezentare aparține mai multor membri, fiecare are dreptul să acționeze de sine stătător dacă actul de constituire nu prevede că ei trebuie să acționeze în comun.

(4) În cazul desemnării administratorilor dintre terți, dreptul de a reprezenta societatea în nume colectiv poate fi stipulat în actul de constituire.

(5) Persoanele care au dreptul de a reprezenta societatea în nume colectiv sînt obligate să notifice despre desemnarea lor organul de stat unde este înregistrată.

(6) Prevederile actului de constituire care limitează dreptul asociaților de a reprezenta societatea în nume colectiv nu sînt opozabile terților de bună-credință. Buna-credință se prezumă.

Articolul 126. Lipsirea şi renunțarea la dreptul de administrare şi de reprezentare a societății în nume colectiv

(1) Dacă există motive întemeiate, la cererea oricărui membru, instanța de judecată poate priva persoana de dreptul de a administra şi a reprezenta societatea în nume colectiv. Motive întemeiate sînt, printre altele, încălcarea gravă a obligațiilor şi imposibilitatea exercitării atribuțiilor.

(2) Printr-o declarație adresată persoanelor cu drept de administrare şi reprezentare, fiecare membru poate renunța în orice moment la dreptul de a administra şi a reprezenta societatea.

Articolul 127. Repartizarea veniturilor şi pierderilor societății în nume colectiv

(1) Veniturile şi pierderile societății în nume colectiv se repartizează între membrii ei proporțional participațiunilor la capitalul social, dacă actul de constituire sau acordul membrilor nu prevede altfel. Acordul cu privire la înlăturarea membrului societății de la participarea la veniturile sau pierderile societății este nul.

(2) Asociatul care a acționat în interesul societății în nume colectiv fără împuternicire are dreptul, dacă societatea nu a acceptat actele juridice încheiate de el, să-i ceară compensarea cheltuielilor suportate, în limita beneficiului sau a economiilor obținute de societate ca rezultat al

acțiunilor lui.

(3) Dacă, drept urmare a pierderilor suportate, activele nete ale societății în nume colectiv vor deveni mai mici decît capitalul ei social, venitul obținut de societate nu va fi repartizat între membrii ei pînă cînd valoarea activelor nete nu va depăşi cuantumul capitalului social.

Articolul 128. Răspunderea membrilor societății în nume colectiv pentru obligațiile ei

(1) Membrii societății în nume colectiv poartă răspundere subsidiară solidară cu tot patrimoniul lor pentru obligațiile societății.

(2) Membrul societății în nume colectiv care nu este fondatorul ei poartă răspundere în egală măsură cu alți membri pentru obligațiile apărute pînă la încadrarea lui în societate.

(3) Membrul care a ieşit din societatea în nume colectiv poartă răspundere, pentru obligațiile apărute pînă la ieşirea lui din societate, în egală măsură cu membrii rămaşi, în termen de 2 ani din ziua aprobării dării de seamă despre activitatea societății pentru anul în care a ieşit din societate.

(4) Asociatul față de care este introdusă o acțiune pentru obligațiile societății în nume colectiv poate opune numai excepțiile la care societatea sau asociatul personal are dreptul.

(5) Acordul membrilor societății în nume colectiv asupra limitării sau înlăturării răspunderii prevăzute de prezentul articol este nul.

Articolul 129. Modificarea componenței membrilor societății în nume colectiv

(1) În caz de retragere a unui membru al societății în nume colectiv, de deces, declarare a dispariției fără veste sau a incapacității unui membru persoană fizică, de insolvabilitate, deschidere a procedurii de reorganizare în temeiul unei hotărîri judecătoreşti, de lichidare a membrului persoană juridică al societății sau de urmărire de către un creditor a participațiunii membrului în capitalul social, societatea poate să-şi continue activitatea dacă este prevăzut de actul de constituire al societății sau dacă hotărîrea privind continuarea activității se adoptă în unanimitate de către membrii rămaşi.

(2) Membrul societății în nume colectiv poate fi exclus din societate dacă ceilalți membri cer, din motive întemeiate prin unanimitate de voturi, instanței de judecată excluderea lui.

(3) Dacă membrul societății în nume colectiv a ieşit din ea, participațiunile la capitalul social ale membrilor rămaşi se majorează corespunzător, dacă prin actul de constituire sau prin acordul membrilor nu este prevăzut altfel.

(4) Membrul societății în nume colectiv poate transmite, cu acordul celorlalți membri, participațiunea sa la capitalul social sau o parte din ea unui alt membru sau unui terț. O dată cu participațiunea trec, integral sau proporțional părții transmise, drepturile membrului care a transmis participațiunea.

Articolul 130. Retragerea membrului din societatea în nume colectiv

(1) Membrul societății în nume colectiv are dreptul să se retragă din ea cu condiția informării celorlalți membri cu cel puțin 6 luni pînă la data retragerii.

(2) Acordul dintre membrii societății în nume colectiv asupra renunțării la dreptul de retragere din societate este nul.

Articolul 131. Efectele retragerii membrului din societatea în nume colectiv

(1) Membrului care s-a retras din societatea în nume colectiv i se achită valoarea părții din patrimoniu proporțional participațiunii lui în capitalul social dacă actul de constituire nu prevede altfel.

(2) Prin înțelegere dintre membrul care se retrage din societatea în nume colectiv şi membrii rămaşi, achitarea valorii patrimoniului poate fi înlocuită cu transmiterea lui în natură.

(3) Partea din patrimoniul societății în nume colectiv sau valoarea acestei părți, ce i se cuvine

membrului care se retrage, se determină conform bilanțului întocmit la momentul retragerii.

Articolul 132. Decesul sau reorganizarea membrului societății în nume colectiv

(1) Succesorii membrului societății în nume colectiv decedat sau reorganizat pot deveni, dacă actul de constituire nu interzice, asociați cu acordul tuturor membrilor. Actul de constituire poate prevedea o majoritate de voturi pentru adoptarea deciziei de acceptare a succesorului în calitate de asociat.

(2) Dacă membrii societății în nume colectiv nu acceptă succesorii în calitate de asociați, societatea este obligată să le plătească partea din activele nete, determinată la data decesului sau reorganizării, proporțională părții din capitalul social deținute de asociatul decedat sau reorganizat.

(3) Succesorul membrului societății în nume colectiv poartă răspundere, în limitele patrimoniului care a trecut la el, de obligațiile pentru care, în conformitate cu art.128 alin.(2) şi (3), purta răspundere membrul decedat sau reorganizat.

Articolul 133. Urmărirea participațiunii membrului din capitalul social al societății în nume colectiv

(1) Urmărirea participațiunii din capitalul social al membrului societății în nume colectiv pentru datoriile lui nelegate de participarea la societate (datorii personale) se permite doar în cazul insuficienței unui alt patrimoniu al acestuia pentru onorarea datoriilor. Creditorii unui astfel de membru sînt în drept să ceară societății separarea unei părți din patrimoniul ei proporțional participațiunii debitorului la capitalul social pentru urmărirea acestei părți. Partea din patrimoniul societății susceptibilă separării sau valoarea ei se determină conform unui bilanț întocmit la momentul înaintării pretențiilor creditorilor cu privire la separare.

(2) Urmărirea patrimoniului proporțional participațiunii membrului la capitalul social condiționează excluderea membrului din societatea în nume colectiv şi atrage efectele prevăzute la art.128 alin.(2) şi (3).

Articolul 134. Dizolvarea societății în nume colectiv

(1) În afară de cazurile prevăzute la art.86 alin.(1), societatea în nume colectiv se dizolvă dacă în ea rămîne un singur membru.

(2) Ultimul membru rămas al societății în nume colectiv are dreptul ca, în termen de 6 luni, să reorganizeze societatea, în modul prevăzut de prezentul cod.

Articolul 135. Reorganizarea societății în nume colectiv

(1) În cazul reorganizării societății în nume colectiv în societate pe acțiuni, în societate cu răspundere limitată sau în cooperativă, asociații continuă, în termen de 3 ani, să răspundă solidar şi nelimitat pentru obligațiile născute pînă la reorganizare.

(2) Asociatul nu este absolvit de răspundere nici în cazul în care, pînă la expirarea termenului de 3 ani, înstrăinează dreptul de participațiune la capitalul social.

§ 3. Societatea în comandită

Articolul 136. Dispoziții generale cu privire la societatea în comandită

(1) Societate în comandită este societatea comercială în care, de rînd cu membrii care practică în numele societății activitate de întreprinzător şi poartă răspundere solidară nelimitată pentru obligațiile acesteia (comanditați), există unul sau mai mulți membri-finanțatori (comanditari) care nu participă la activitatea de întreprinzător a societății şi suportă în limita aportului depus riscul pierderilor ce rezultă din activitatea societății.

(2) Persoana poate fi comanditat doar într-o singură societate în comandită. Membrul societății în nume colectiv nu poate fi comanditat în societatea în comandită. Comanditatul din societatea în comandită nu poate fi membru al societății în nume colectiv.

(3) Denumirea societății în comandită trebuie să includă sintagma în limba de stat “societate în

comandită" sau abrevierea "S.C.", numele sau denumirea comanditaților. Dacă nu sînt incluse numele sau denumirea tuturor comanditaților, în denumirea societății trebuie să se includă numele sau denumirea a cel puțin unuia dintre comanditați şi sintagma în limba de stat "şi compania" sau abrevierea "şi Co". Dacă în denumirea societății este inclus numele sau denumirea comanditarului, acesta poartă răspundere solidară nelimitată.

(4) Dispozițiile cu privire la societatea în nume colectiv sînt aplicabile societății în comandită în măsura în care prezentul cod nu conține norme exprese cu privire la societatea în comandită.

Articolul 137. Actul de constituire al societății în comandită

În afară de cele menționate la art.108 alin.(1), în actul de constituire al societății în comandită trebuie să se indice:

a) cuantumul şi conținutul capitalului social al societății şi modul depunerii aporturilor;

b) mărimea şi modalitatea de modificare a participațiunilor fiecărui comanditat în capitalul social;

c) răspunderea comanditaților pentru încălcarea obligațiilor de depunere a aportului;

d) volumul comun al aporturilor depuse de comanditați;

e) procedura de adoptare a hotărîrilor de către asociați;

f) procedura de admitere a noilor asociați;

g) temeiurile şi procedura de retragere şi excludere a asociatului din societate.

Articolul 138. Conducerea administrativă şi reprezentarea societății în comandită

(1) Conducerea societății în comandită se exercită de către comanditați. Modul de conducere, de administrare şi de reprezentare a societății de către comanditați este stabilit de aceştia în conformitate cu prevederile prezentului cod referitoare la societatea în nume colectiv.

(2) Comanditarii nu au dreptul să participe la conducerea şi administrarea societății în comandită, să o reprezinte fără procură, să conteste acțiunile comanditaților în legătură cu administrarea sau cu reprezentarea societății exercitate în limitele activității ei obişnuite. În cazul în care acțiunile depăşesc limitele activității obişnuite, este necesar acordul tuturor asociaților.

Articolul 139. Drepturile şi obligațiile comanditarului

(1) Comanditarul are dreptul:

a) să primească partea ce i se cuvine din veniturile societății proporțional participațiunii sale la capitalul social, în modul prevăzut de actul de constituire;

b) să ia cunoştință de dările de seamă şi de bilanțurile anuale şi să le verifice cu datele din registre şi din alte documente justificative;

c) să se retragă din societate la sfîrşitul anului financiar şi să primească o parte din activele ei proporțional participațiunii sale la capitalul social, în modul stabilit de actul de constituire;

d) să transmită participațiunea sa la capitalul social sau o parte din ea unui alt comanditar ori, dacă este stipulat de actul de constituire, unui terț.

(2) Regulile privind interdicția concurenței, prevăzute la art.116 alin.(2), nu se aplică comanditarului dacă actul de constituire nu prevede altfel.

(3) În momentul înregistrării societății în comandită, comanditarul este obligat să verse cel puțin 60% din participațiunea la care s-a obligat, urmînd ca diferența să fie vărsată în termenul stabilit în actul de constituire. Depunerea aportului se confirmă prin certificat de participare eliberat de societate.

(4) Actul de constituire al societății în comandită poate prevedea şi alte drepturi şi obligații ale comanditarului.

Articolul 140. Răspunderea în cazul acceptării calității de comanditar

Persoana care devine comanditar al unei societăți existente poartă riscul pierderilor în limita participațiunii sale şi pentru obligațiile născute pînă la momentul dobîndirii calității de asociat. Clauza contrară este inopozabilă terților.

Articolul 141. Reducerea participațiunii comanditarului

(1) Reducerea participațiunii unui comanditar nu este opozabilă terților pînă la înscrierea reducerii în registrul de stat.

(2) Reducerea participațiunii nu este opozabilă creditorilor ale căror creanțe s-au născut pînă la momentul înregistrării reducerii.

Articolul 142. Înstrăinarea participațiunii comanditarului

(1) Participațiunea comanditarului poate fi înstrăinată unor terți şi poate trece succesorilor fără acordul asociaților dacă actul de constituire nu prevede altfel.

(2) Comanditarii au dreptul de preemțiune în cazul înstrăinării participațiunii de către alt comanditar. Regulile privind înstrăinarea participațiunii în societatea cu răspundere limitată se aplică în modul corespunzător.

(3) Prin înstrăinarea integrală a participațiunii încetează calitatea de comanditar.

Articolul 143. Dizolvarea societății în comandită

(1) În afară de cazurile prevăzute la art.86 alin.(1), societatea în comandită se dizolvă dacă nu mai are nici un comanditat sau nici un comanditar şi dacă, în decursul a 6 luni de la retragerea ultimului comanditar sau ultimului comanditat, nu s-a reorganizat sau nu a acceptat un alt comanditat sau comanditar.

(2) În cazul dizolvării societății în comandită, inclusiv ca urmare a insolvabilității, comanditarii au dreptul preferențial față de comanditați la recuperarea aporturilor din patrimoniul societății rămas după satisfacerea tuturor pretențiilor creditorilor.

Articolul 144. Reorganizarea societății în comandită

(1) În cazul reorganizării societății în comandită în societate pe acțiuni, în societate cu răspundere limitată sau în cooperativă, comanditații continuă, în termen de 3 ani, să răspundă solidar şi nelimitat pentru obligațiile născute pînă la reorganizare.

(2) Comanditatul nu este absolvit de răspundere nici în cazul în care înstrăinează, pînă la expirarea termenului de 3 ani, dreptul la participațiune la capitalul social.

§ 4. Societatea cu răspundere limitată

Articolul 145. Dispoziții generale cu privire la societatea cu răspundere limitată

(1) Societate cu răspundere limitată este societatea comercială al cărei capital social este divizat în părți sociale conform actului de constituire şi ale cărei obligații sînt garantate cu patrimoniul societății.

(2) Societatea cu răspundere limitată poate fi constituită de una sau de mai multe persoane.

(3) Membrii societății cu răspundere limitată nu poartă răspundere pentru obligațiile acesteia. Ei suportă riscul pierderilor, ce rezultă din activitatea societății, în limitele participațiunii lor la capitalul social.

(4) Asociatul care nu a vărsat în termenul stabilit aportul subscris răspunde subsidiar pentru obligațiile societății, în limita părții nevărsate.

(5) Societatea cu răspundere limitată are denumire deplină şi poate avea denumire abreviată. Denumirea deplină şi cea abreviată trebuie să includă sintagma în limba de stat "societate cu răspundere limitată" sau abrevierea "S.R.L."

Articolul 146. Actul de constituire al societății cu răspundere limitată

În afară de cele menționate la art.108 alin.(1), în actul de constituire al societății cu răspundere limitată trebuie să se indice:

a) cuantumul capitalului social;

b) valoarea nominală a participațiunilor.

Articolul 147. Capitalul social al societății cu răspundere limitată

(1) Mărimea minimă a capitalului social al societății cu răspundere limitată este stabilită prin lege.

(2) Capitalul social al societății cu răspundere limitată este divizat în părți sociale.

Articolul 148. Capitalul de rezervă al societății cu răspundere limitată

(1) Societatea cu răspundere limitată este obligată să formeze un capital de rezervă de cel puțin 10% din cuantumul capitalului social.

(2) Capitalul de rezervă al societății cu răspundere limitată poate fi folosit doar la acoperirea pierderilor sau la majorarea capitalului ei social.

(3) Capitalul de rezervă al societății cu răspundere limitată se formează prin vărsăminte anuale din beneficiul ei, în proporție de cel puțin 5% din beneficiul net, pînă la atingerea mărimii stabilite de actul de constituire.

(4) Dacă valoarea activelor nete ale societății cu răspundere limitată se reduce sub nivelul capitalului social şi al capitalului de rezervă, vărsămintele în capitalul de rezervă reîncep.

Articolul 149. Partea socială a asociatului societății cu răspundere limitată

(1) Partea socială a asociatului societății cu răspundere limitată reprezintă o fracțiune din capitalul ei social, stabilită în funcție de mărimea aportului la acest capital.

(2) Asociatul deține o singură parte socială. Părțile sociale pot avea mărimi diferite şi sînt indivizibile dacă actul de constituire nu prevede altfel.

(3) În cazul în care un asociat dobîndeşte o altă parte socială sau o fracțiune din partea socială a unui alt asociat, partea socială a primului se majorează proporțional valorii părții sociale dobîndite.

(4) Actul de constituire al societății cu răspundere limitată poate restrînge mărimea maximă a părții sociale a asociaților. Limitarea nu se poate stabili doar față de un asociat anume.

(5) Dacă actul de constituire nu prevede altfel, asociații pot schimba coraportul între părțile sociale.

(6) Societatea cu răspundere limitată eliberează asociatului care a vărsat aportul integral un certificat prin care se atestă deținerea părții sociale şi mărimea ei.

(7) Contribuțiile suplimentare la capitalul social se efectuează în conformitate cu prevederile statutului, proporțional aporturilor fiecărui asociat. Actul de constituire poate limita obligația de a vărsa contribuții suplimentare la o anumită sumă stabilită proporțional aporturilor.

Articolul 150. Partea socială a soților în societatea cu răspundere limitată

(1) Asupra părții sociale a soților în societatea cu răspundere limitată dobîndite în timpul căsătoriei se aplică regimul juridic al proprietății comune în devălmăşie.

(2) Soțul asociatului nu poate cere divizarea părții sociale şi nici primirea sa în societate dacă actul de constituire nu prevede altfel.

Articolul 151. Dobîndirea de părți sociale proprii de către societatea cu răspundere limitată

(1) Societatea cu răspundere limitată poate dobîndi, dacă au fost achitate integral, părți sociale proprii doar:

a) în baza hotărîrii adunării generale a asociaților, adoptate la cererea asociatului care şi-a propus spre vînzare partea socială sau o parte din ea;

b) de la succesorii asociatului decedat;

c) în cazul executării silite a creanțelor creditorului asociatului;

d) în cazul excluderii asociatului.

(2) Partea socială poate fi dobîndită de societatea cu răspundere limitată doar din contul activelor care depăşesc mărimea capitalului social şi a altor fonduri pe care societatea este obligată să le constituie şi din care nu se permite să se facă plăți asociaților.

(3) Societatea cu răspundere limitată care a dobîndit o parte socială în capitalul său social nu este în drept să obțină pentru această parte socială o parte din profitul repartizat şi nici să participe la vot în cadrul adunării asociaților.

(4) Societatea cu răspundere limitată este obligată să micşoreze capitalul social proporțional valorii părții sociale dobîndite în cazul în care partea socială nu este înstrăinată în termen de 6 luni din momentul dobîndirii.

Articolul 152. Înstrăinarea părții sociale în societatea cu răspundere limitată

(1) Partea socială sau o fracțiune a părții sociale poate fi înstrăinată liber soțului, rudelor şi afinilor în linie dreaptă fără limită şi în linie colaterală pînă la gradul doi inclusiv, celorlalți asociați şi societății dacă actul de constituire nu prevede altfel.

(2) Asociatul nu poate înstrăina partea socială pînă la vărsarea integrală a aportului subscris, cu excepția cazului de succesiune.

(3) În cazul înstrăinării părții sociale unor alte persoane decît cele menționate la alin.(1), asociații au dreptul de preemțiune. Înstrăinarea se face în acest caz în condițiile alin.(4)–(9).

(4) Asociatul care intenționează să înstrăineze parțial sau integral partea socială transmite o ofertă scrisă administratorului societății. Acesta aduce oferta la cunoştința tuturor asociaților în termen de 15 zile de la data transmiterii.

(5) Asociații trebuie să-şi formuleze în scris acceptarea şi să o transmită administratorului în termen de 15 zile de la data primirii ofertei. Asociatul indică mărimea fracțiunii din partea socială, pe care intenționează să o dobîndească.

(6) Dacă există mai mulți solicitanți, fiecare dobîndeşte o fracțiune a părții sociale în mărimea solicitată. În cazul dezacordului dintre ei, partea socială este distribuită proporțional părții sociale deținute de fiecare.

(7) Dacă, în termen de 30 de zile de la data transmiterii ofertei, asociații sau societatea nu a procurat partea socială, aceasta poate fi înstrăinată unui terț la un preț care să nu fie mai mic decît cel indicat în ofertă.

(8) În cazul vînzării părții sociale sau a unei fracțiuni din ea cu încălcarea dreptului de preemțiune, fiecare asociat poate, în decursul a 3 luni de la data încheierii actului juridic, să ceară pe cale judiciară ca drepturile şi obligațiile cumpărătorului să treacă la el.

(9) Actul juridic de înstrăinare a părții sociale se autentifică notarial.

(10) Orice clauză contrară prevederilor alin.(2)–(9) este nulă.

Articolul 153. Urmărirea părții sociale de către creditorii asociatului

(1) Creditorii asociatului pot urmări partea socială numai în temeiul unui titlu executoriu dacă creanțele nu pot fi satisfăcute din contul altor bunuri ale asociatului.

(2) Dreptul creditorilor asupra părții sociale se exercită cu respectarea dispozițiilor art.152.

Articolul 154. Excluderea asociatului societății cu răspundere limitată

(1) Adunarea generală a asociaților, administratorul, unul sau mai mulți asociați pot cere excluderea din societatea cu răspundere limitată a asociatului:

a) care a fost pus în întîrziere şi nu a vărsat integral aportul subscris în perioada suplimentară;

b) care, fiind administrator, comite fraudă în dauna societății, foloseşte bunurile societății în scop personal sau al unor terți.

(2) Excluderea asociatului se face numai prin hotărîre judecătorească.

(3) Asociatului exclus i se restituie, în termen de 6 luni, aportul vărsat, fără dobîndă, dar numai după repararea prejudiciului cauzat. Obligația de reparare a prejudiciului subzistă în partea neacoperită prin aportul vărsat.

Articolul 155. Conducerea, administrarea şi reprezentarea societății cu răspundere limitată

Normele cu privire la conducerea, administrarea şi reprezentarea societății cu răspundere limitată sînt stabilite prin lege şi statutul său.

§ 5. Societatea pe acțiuni

Articolul 156. Dispoziții generale cu privire la societatea pe acțiuni

(1) Societate pe acțiuni este societatea comercială al cărei capital social este divizat în acțiuni şi ale cărei obligații sînt garantate cu patrimoniul societății.

(2) Societatea pe acțiuni poate fi constituită de una sau de mai multe persoane.

(3) Acționarii nu răspund pentru obligațiile societății. Ei suportă, în limitele participațiunii lor la capitalul social, riscul pierderilor ce rezultă din activitatea societății.

(4) Acționarul care nu a vărsat în termen aportul subscris răspunde subsidiar pentru obligațiile societății, în limita părții nevărsate.

(5) Societatea pe acțiuni are denumire deplină şi poate avea denumire prescurtată. în denumirea deplină şi prescurtată trebuie să se includă sintagma în limba de stat "societate pe acțiuni" sau abrevierea "S.A.".

Articolul 157. Actul de constituire al societății pe acțiuni

În afară de cele menționate la art.108 alin.(1), în actul de constituire al societății pe acțiuni trebuie să se indice:

a) numele sau denumirea fondatorilor;

b) cuantumul capitalului social;

c) numărul, tipul şi valoarea nominală a acțiunilor; clasele de acțiuni şi numărul de acțiuni de fiecare clasă;

d) mărimea aportului şi numărul de acțiuni atribuit fiecărui fondator;

[Art.157 lit.e) exclusă prin LP250-XVI din 22.11.07, MO37-39/22.02.08 art.102]

f) modul de ținere a registrelor societății;

g) ordinea de încheiere a contractelor cu conflict de interese.

Articolul 158. Capitalul social al societății pe acțiuni

(1) Mărimea minimă a capitalului social al societății pe acțiuni este stabilită prin lege.

(2) Capitalul social al societății pe acțiuni se formează prin plasarea acțiunilor între acționari şi reprezintă valoarea aporturilor în numerar şi în natură vărsate proporțional numărului şi valorii acțiunilor subscrise.

(3) Acțiunile emise la constituirea societății pe acțiuni se plasează integral între fondatori.

(4) Fondatorii sînt obligați să plătească acțiunile subscrise pînă la înregistrarea societății pe acțiuni dacă aportul este în numerar sau în termen de 30 de zile de la înregistrarea de stat dacă aportul este în natură.

(5) În cazul în care valoarea activelor nete ale societății pe acțiuni, la expirarea a 2 ani financiari consecutivi, s-a redus sub minimul stabilit de lege, iar adunarea generală a acționarilor nu a luat nici o hotărîre conform legii, societatea se dizolvă.

[Art.158 al.5) în redacția LP250-XVI din 22.11.07, MO37-39/22.02.08 art.102]

Articolul 159. Plasarea emisiunii suplimentare de acțiuni

(1) Emisiunea suplimentară de acțiuni poate fi publică sau închisă.

[Art.159 al.1) în redacția LP250-XVI din 22.11.07, MO37-39/22.02.08 art.102]

(2) Condiţiile emisiunii suplimentare de acţiuni sînt stabilite prin lege şi sînt aceleaşi pentru toţi subscriitorii.

Articolul 160. Capitalul de rezervă al societăţii pe acţiuni

(1) Societatea pe acţiuni este obligată să constituie un capital de rezervă de cel puţin 10% din mărimea capitalului social.

(2) Capitalul de rezervă poate fi folosit doar la acoperirea pierderilor societăţii pe acţiuni şi/sau la majorarea capitalului social al acesteia.

[Art.160 al.2) în redacţia LP250-XVI din 22.11.07, MO37-39/22.02.08 art.102]

(3) Capitalul de rezervă se formează prin vărsăminte anuale din beneficiul societăţii pe acţiuni, în proporţie de cel puţin 5% din beneficiul net, pînă la atingerea mărimii stabilite de actul de constituire.

[Art.160 al.4) exclus prin LP250-XVI din 22.11.07, MO37-39/22.02.08 art.102]

Articolul 161. Acţiunile

(1) Acţiuni sînt părţile în care este divizat capitalul social al societăţii pe acţiuni în conformitate cu actul de constituire.

(2) Acţiunea atestă dreptul acţionarului de a participa la conducerea societăţii, de a primi dividende şi o parte din valoarea bunurilor societăţii în cazul lichidării acesteia, precum şi alte drepturi prevăzute de lege sau de actul de constituire al societăţii.

[Art.161 al.2) modificat prin LP250-XVI din 22.11.07, MO37-39/22.02.08 art.102]

(3) Societăţile pe acţiuni sînt în drept să emită acţiuni nominative. Clasele acţiunilor sînt determinate prin actul de constituire. Acţiunile nominative pot fi emise în formă materială, pe suport de hîrtie, sau în formă dematerializată, prin înscriere în cont.

[Art.161 al.3) în redacţia LP250-XVI din 22.11.07, MO37-39/22.02.08 art.102]

(4) Acţiunile nu pot fi emise pentru o sumă mai mică decît valoarea lor nominală.

(5) Nu pot fi emise acţiuni noi pînă cînd nu sînt plătite cele din emisiunea precedentă.

(6) Acţiunile se emit cu valoare totală nu mai mică decît mărimea capitalului social.

(7) Acţiunea este indivizibilă. Dacă o acţiune este deţinută de mai multe persoane, acestea sînt considerate un singur acţionar şi îşi exercită drepturile prin reprezentant.

(8) Tipurile acţiunilor, regimul juridic şi modul lor de circulaţie sînt reglementate de lege.

Articolul 162. Dobîndirea de acţiuni proprii (acţiunile de tezaur)

(1) Acţiunea de tezaur este acţiunea dobîndită de societatea pe acţiuni emitentă de la acţionarul său.

(2) Societatea pe acţiuni nu poate dobîndi acţiuni proprii, nici direct, nici prin persoane care acţionează în nume propriu, dar pe seama acestei societăţi, cu excepţia cazurilor prevăzute de lege şi, cu respectarea dispoziţiilor prezentului articol.

[Art.162 al.2) modificat prin LP250-XVI din 22.11.07, MO37-39/22.02.08 art.102]

(3) Valoarea acţiunilor proprii dobîndite de societatea pe acţiuni nu poate depăşi 10% din capitalul social subscris.

(4) Se pot dobîndi numai acţiuni achitate integral şi numai în cazul în care capitalul social subscris este vărsat integral.

(5) Acţiunea proprie poate fi dobîndită de societatea pe acţiuni doar din contul activelor nete care depăşesc mărimea capitalului social şi a altor fonduri pe care societatea este obligată să le constituie şi din care nu se permite să se plătească drepturile acţionarilor.

[Art.162 al.3-5) modificate prin LP250-XVI din 22.11.07, MO37-39/22.02.08 art.102]

(6) Acţiunile proprii dobîndite cu încălcarea dispoziţiilor alin.(2)–(5) vor fi înstrăinate în cel mult un an de la data subscrierii lor. Acţiunile care nu au fost înstrăinate în acest termen vor fi anulate, societatea fiind obligată să reducă corespunzător capitalul social.

[Art.162 al.6) exclus prin LP250-XVI din 22.11.07, MO37-39/22.02.08 art.102]

(7) Restricţiile prevăzute la alin.(2) - (5) nu se aplică atunci cînd dobîndirea de către societate a unui număr determinat de acţiuni proprii, eliberate integral, se face în una din următoarele situaţii:

a) cu scopul de a reduce capitalul social, prin anularea unui număr de acţiuni proprii de o valoare corespunzătoare reducerii;

b) pentru cedarea către personalul şi acţionarii societăţii a unui număr de acţiuni proprii, în limitele şi în condiţiile aprobate de adunarea generală a acţionarilor;

c) prin efectul succesiunii universale sau al fuziunii ori al unei hotărîri judecătoreşti pronunţate într-o procedură de urmărire silită împotriva unui debitor al societăţii;

d) cu titlu gratuit;

e) în scopul regularizării cursului acţiunilor proprii pe piaţa bursieră, în cazul în care acesta scade mai jos decît valoarea de piaţă a acţiunilor, numai cu avizul Comisiei Naţionale a Valorilor Mobiliare.

f) pentru răscumpărarea acţiunilor la cererea acţionarilor, în cazurile prevăzute de lege.

[Art.162 al.7) modificat prin LP250-XVI din 22.11.07, MO37-39/22.02.08 art.102]

(8) Acţiunea de tezaur nu dă societăţii dreptul la vot în cadrul adunării generale a acţionarilor, dreptul la dividend şi nici dreptul la o parte din patrimoniu în cazul lichidării societăţii.

Articolul 163. Obligaţiunile

(1) Societatea pe acţiuni poate emite obligaţiuni nominative.

[Art.163 al.1) în redacţia LP250-XVI din 22.11.07, MO37-39/22.02.08 art.102]

(2) Valoarea nominală a tuturor obligaţiunilor plasate de societate nu trebuie să depăşească mărimea capitalului social.

(3) Obligaţiunea acordă deţinătorului său dreptul la dobînda promisă de emitent, iar la sfîrşitul perioadei pentru care este emisă şi dreptul la valoarea nominală a acesteia. Obligaţiunile pot fi convertite în acţiuni.

(4) Obligaţiunea nu poate fi emisă pentru o perioadă mai mică de un an.

(5) Obligaţiunile se emit numai prin ofertă publică şi se achită numai în numerar. Achitarea în rate a obligaţiunii nu se admite.

(6) Obligaţiunile nu pot fi plasate în scopul constituirii, întregirii sau majorării capitalului social.

(7) Tipul obligaţiunilor, regimul juridic şi modul lor de circulaţie sînt reglementate de lege.

Articolul 164. Registrul acţionarilor şi registrul deţinătorilor de obligaţiuni

(1) Societatea emitentă de acţiuni şi obligaţiuni nominative ţine registrul deţinătorilor de acţiuni şi registrul deţinătorilor de obligaţiuni.

(2) Dacă societatea are mai mult de 50 deţinători de acţiuni sau obligaţiuni, registrele sînt ţinute de un registrator independent.

(3) Registrul acţionarilor şi registrul deţinătorilor de obligaţiuni trebuie să conţină:

a) denumirea, sediul şi numărul de înregistrare al societăţii emitente, numărul de înregistrare al fiecărei emisiuni acordat de Comisia Naţională a Valorilor Mobiliare;

b) numele, alte date din actul de identitate, domiciliul acţionarului sau al deţinătorului de obligaţiuni persoană fizică; denumirea, numărul de înregistrare şi sediul acţionarului sau deţinătorului de obligaţiuni persoană juridică ori deţinătorului nominal de acţiuni sau obligaţiuni;

c) numărul de acţiuni sau obligaţiuni, tipul, clasa şi valoarea nominală a acţiunilor sau obligaţiunilor deţinute de fiecare acţionar sau deţinător de obligaţiuni;

d) data la care fiecare acţionar sau deţinător de obligaţiuni a dobîndit sau a înstrăinat acţiuni sau obligaţiuni.

[Art.163 al.3) modificat prin LP250-XVI din 22.11.07, MO37-39/22.02.08 art.102]

(4) Registrul trebuie să aibă o rubrică specială în care se menţionează sechestrul, gajul sau o altă grevare a acţiunilor sau obligaţiunilor fiecărui acţionar sau deţinător de obligaţiuni.

Articolul 165. Certificatul de acţiuni sau obligaţiuni

(1) Societatea pe acţiuni este obligată să elibereze certificate de acţiuni sau de obligaţiuni deţinătorilor de acţiuni sau de obligaţiuni materializate.

(2) Certificatul confirmă că persoana căreia îi este eliberat deţine un anumit număr de acţiuni sau de obligaţiuni ale societăţii emitente.

[Art.165 modificat prin LP250-XVI din 22.11.07, MO37-39/22.02.08 art.102]

Articolul 166. Dreptul de înstrăinare a acţiunii şi obligaţia de răscumpărare

(1) Acţionarul este în drept să înstrăineze liber, în condiţiile legii, acţiunile deţinute.

(2) Societatea este obligată să răscumpere acţiunile plasate de ea în cazul:

a) împlinirii termenului de răscumpărare stabilit la emiterea acţiunilor;

b) introducerii în actul de constituire a unor clauze care limitează drepturile acţionarului;

c) încheierii unor tranzacţii de proporţii în modul stabilit de lege;

[Art.166 al.2), lit.c) în redacţia LP250-XVI din 22.11.07, MO37-39/22.02.08 art.102]

d) reorganizării societăţii dacă răscumpărarea acţiunilor se impune.

e) altor situaţii prevăzute de lege.

[Art.166 al.2), lit.e) introdusă prin LP250-XVI din 22.11.07, MO37-39/22.02.08 art.102]

(3) Acţionarul are dreptul să ceară răscumpărarea acţiunilor în cazurile stabilite de lege.

(4) Acţionarul nu are dreptul să ceară răscumpărarea acţiunilor în cazul cînd s-a adoptat o hotărîre de dizolvare a societăţii.

[Art.166 al.(3-4) în redacţia LP250-XVI din 22.11.07, MO37-39/22.02.08 art.102]

(5) Hotărîrea de răscumpărare a acţiunilor se adoptă de către adunarea generală a acţionarilor dacă actul de constituire nu atribuie această funcţie consiliului societăţii.

(6) Acţiunile se răscumpără la preţul de piaţă dacă legea nu prevede altfel.

[Art.166 al.(6) modificat prin LP250-XVI din 22.11.07, MO37-39/22.02.08 art.102]

Articolul 167. Drepturile suplimentare ale acţionarilor care deţin 5% din acţiuni

Acţionarii care deţin 5% şi mai mult din acţiunile cu drept de vot au dreptul:

a) să facă propuneri pentru ordinea de zi a adunării generale a acţionarilor;

b) să propună candidaţi în consiliul societăţii şi pentru funcţia de cenzor;

c) să ceară convocarea şedinţei extraordinare a consiliului societăţii;

d) să exercite alte drepturi prevăzute de lege.

[Art.167 lit.d) în redacţia LP250-XVI din 22.11.07, MO37-39/22.02.08 art.102]

Articolul 168. Drepturile suplimentare ale acţionarilor care deţin 10% din acţiuni

Acţionarii care deţin 10% şi mai mult din acţiunile cu drept de vot au dreptul:

a) să ceară efectuarea unor controale extraordinare asupra societăţii;

b) să ceară determinarea costului plasării acţiunilor din emisiunea suplimentară dacă cererea este bazată pe concluzia unui auditor;

c) să ceară, în numele societăţii, repararea prejudiciului cauzat acesteia de membrii organelor ei.

Articolul 169. Conducerea, administrarea şi reprezentarea societăţii pe acţiuni

Normele cu privire la conducere, administrare şi reprezentare a societăţii pe acţiuni sînt stabilite prin lege şi actul de constituire.

Articolul 170. Asigurarea accesului acționarilor la informațiile societății pe acțiuni

(1) Societatea pe acțiuni este obligată să publice, cu cel puțin 10 zile înainte de ținerea adunării generale anuale a acționarilor, în publicațiile sale bilanțul contabil anual, bilanțul profitului şi pierderilor, valoarea contabilă a acțiunilor şi a obligațiunilor, alte date, conform legii.

(2) Societatea pe acțiuni este obligată să pună la dispoziția acționarilor, în condițiile legii şi ale actului de constituire, informații despre conducerea, administrarea şi reprezentarea societății, despre situația financiară şi altele, inclusiv actul de constituire, certificatul de înregistrare a societății şi a acțiunilor, regulamentele societății, procesele-verbale ale adunărilor generale, ale consiliului, lista membrilor consiliului, a administratorilor, contractele cu registratorul, cu auditorul, dările de seamă contabile şi fiscale, rapoartele cenzorului.

(3) La cererea acționarilor, societatea este obligată să elibereze, pe cheltuiala solicitanților, copii şi extrase de pe documentele indicate la alin.(2).

S e c ț i u n e a a 3-a
COOPERATIVELE

Articolul 171. Dispoziții generale cu privire la cooperative

(1) Cooperativă este asociația benevolă de persoane fizice şi juridice, organizată pe principii corporative în scopul favorizării şi garantării, prin acțiunile comune ale membrilor săi, a intereselor lor economice şi a altor interese legale.

(2) Cooperativa nu poate avea mai puțin de 5 membri. Calitatea de membru de cooperativă o poate avea persoana fizică de la vîrsta de 16 ani şi persoana juridică.

(3) Membrul cooperativei suportă riscul ce rezultă din activitatea acesteia în limita participațiunii deținute în patrimoniul ei, inclusiv partea nevărsată.

(4) Denumirea cooperativei trebuie să conțină cuvîntul "cooperativă" şi să indice în limba de stat scopul principal al activității sale.

(5) Particularitățile şi statutul juridic al diferitelor tipuri de cooperative, precum şi drepturile şi obligațiile membrilor lor se stabilesc de prezentul cod şi de alte legi.

Articolul 172. Statutul cooperativei

(1) În statutul cooperativei trebuie să se indice:

a) denumirea;

b) obiectul de activitate şi scopul;

c) sediul;

d) aporturile membrilor în capitalul social, modul şi termenul de vărsare a acestora;

e) prestația în bani sau în alte bunuri la care pot fi obligați membrii, precum şi natura şi valoarea acestor prestații;

f) structura, atribuțiile, modul de constituire şi de funcționare a organelor de conducere ale cooperativei; g) modul de reprezentare;

h) regulile de convocare a adunării generale a membrilor;

i) filialele şi reprezentanțele societății;

j) alte date stabilite de lege.

(2) Nu sînt valabile, decît în cazul includerii în statut, dispozițiile cu privire la:

a) aporturile în natură, obiectul acestora şi prețul pentru care sînt acceptate, precum şi membrul care le face;

b) răspunderea individuală a membrilor;

c) derogările de la lege privind intrarea în cooperativă, retragerea şi excluderea membrului;

d) întinderea şi restricțiile dreptului de vot al membrului;

e) calculul şi destinația excedentului activ al exercițiului financiar şi în cazul lichidării;

f) cota în a cărei limită unii membri pot participa la capitalul social.

(3) Statutul poate prevedea şi alte clauze ce nu contravin legii.

(4) Statutul se întocmeşte în limba de stat şi se semnează de către toţi membrii fondatori.

Articolul 173. Înregistrarea cooperativei

Înregistrarea de stat a cooperativelor se efectuează în modul stabilit pentru societăţile comerciale.

Articolul 174. Capitalul social al cooperativei

(1) Cooperativa are un capital social variabil. El reprezintă suma tuturor participaţiunilor membrilor cooperativei în conformitate cu statutul ei.

(2) Pînă la înregistrarea cooperativei, membrul este obligat să depună integral participaţiunea sa dacă legea sau statutul cooperativei nu prevede altfel.

(3) Membrii cooperativei sînt obligaţi ca, în termen de 2 luni după aprobarea bilanţului contabil anual, să recupereze, prin contribuţii suplimentare, pierderile cooperativei. În cazul neîndeplinirii acestei obligaţii, cooperativa poate fi desfiinţată prin hotărîre judecătorească, la cererea creditorilor. Membrii cooperativei poartă răspundere subsidiară solidară pentru obligaţiile ei în limitele părţii netransmise a contribuţiei suplimentare a fiecărui membru.

(4) Patrimoniul rămas după lichidarea cooperativei se repartizează între membrii acesteia în conformitate cu statutul ei.

Articolul 175. Conducerea cooperativei

(1) Organul suprem de conducere al cooperativei este adunarea generală a membrilor ei. În cooperativa cu peste 50 de membri poate fi creat un consiliu de observatori, care va exercita controlul asupra activităţii organelor ei executive. Membrii consiliului de observatori nu au dreptul să activeze în numele cooperativei.

(2) Organele executive ale cooperativei – consiliul de administraţie şi preşedintele cooperativei – exercită administrarea curentă şi se subordonează consiliului de observatori şi adunării generale.

(3) Preşedinte al cooperativei, membri ai consiliului de observatori şi ai consiliului de administraţie pot fi doar membrii cooperativei. Aceeaşi persoană nu poate fi concomitent membru al consiliului de observatori şi al consiliului de administraţie sau preşedinte al cooperativei.

(4) Competenţa organelor de conducere ale cooperativei şi modul de emitere a deciziilor se stabilesc de lege şi de statutul cooperativei.

(5) De competenţa exclusivă a adunării generale ţin:

a) modificarea statutului;

b) formarea consiliului de observatori şi ridicarea împuternicirilor membrilor lui, atribuirea şi ridicarea împuternicirilor organelor executive ale cooperativei, dacă acest drept nu este atribuit prin statut consiliului de observatori;

c) aprobarea dărilor de seamă anuale şi a bilanţului contabil anual, repartizarea pierderilor;

d) deciderea asupra reorganizării şi lichidării cooperativei.

(6) Prin legislaţia cu privire la cooperative şi prin statutul cooperativei, competenţei exclusive a adunării generale pot fi atribuite şi alte chestiuni. Problemele a căror soluţionare intră în competenţa exclusivă a adunării generale sau a consiliului de observatori nu pot fi date în competenţa organelor executive ale cooperativei.

(7) Membrul cooperativei are dreptul la un singur vot în adunarea generală.

Articolul 176. Dobîndirea calităţii de membru

(1) Cooperativa poate primi oricînd noi membri.

(2) Statutul cooperativei poate stabili unele condiţii particulare la admiterea a noi membri.

Articolul 177. Încetarea calităţii de membru al cooperativei şi restituirea participaţiunii

(1) Calitatea de membru al cooperativei încetează prin retragere, excludere, deces sau

lichidare.

(2) Membrul are dreptul să se retragă din cooperativă pînă la adoptarea deciziei de dizolvare.

(3) Membrului care se retrage din cooperativă i se compensează valoarea participațiunii sau i se transmite patrimoniu corespunzător participațiunii sale. Calculele se efectuează conform bilanțului de la data retragerii, iar dacă retragerea are loc pe parcursul exercițiului financiar, restituirea se face conform ultimului bilanț.

(4) Membrul cooperativei poate, dacă statutul nu prevede altfel, să înstrăineze oricînd participațiunea sa către un alt membru sau un terț care urmează să devină membru, retrăgîndu-se astfel din cooperativă fără a cere partea sa din patrimoniu.

(5) Membrul cooperativei poate fi exclus prin hotărîre a adunării generale în cazul neexecutării sau al executării neconforme a obligațiilor atribuite prin statutul cooperativei, precum şi în alte cazuri prevăzute de lege sau de statutul cooperativei. Membrul exclus din cooperativă are dreptul la restituirea participațiunii în conformitate cu alin.(3).

(6) Participațiunea se transmite prin succesiune dacă statutul cooperativei nu prevede altfel. În cazul în care nu pot deveni membri ai cooperativei, succesorilor li se achită valoarea participațiunii.

(7) Urmărirea participațiunii pentru datorii personale se permite doar în cazul insuficienței unui alt patrimoniu al membrului cooperativei pentru achitarea lor în modul prevăzut de lege sau de statutul cooperativei.

Articolul 178. Reorganizarea şi lichidarea cooperativei

Cooperativa se reorganizează şi lichidează în modul stabilit pentru societatea comercială.

S e c ț i u n e a a 4-a
ÎNTREPRINDERILE DE STAT ŞI ÎNTREPRINDERILE MUNICIPALE

Articolul 179. Întreprinderile de stat şi întreprinderile municipale

(1) Întreprinderile de stat se fondează şi se dotează de către Guvern sau de alte organe abilitate prin lege.

(2) Întreprinderile municipale se fondează şi se dotează de către autoritățile administrației publice locale.

(3) Întreprinderile de stat şi întreprinderile municipale sînt persoane juridice şi răspund pentru obligații cu tot patrimoniul lor.

(4) Statul şi unitățile administrativ-teritoriale nu poartă răspundere pentru obligațiile întreprinderilor de stat şi ale întreprinderilor municipale. Aceste întreprinderi nu poartă răspundere pentru obligațiile statului şi ale unităților administrativ-teritoriale.

(5) Particularitățile fondării, funcționării şi încetării activității întreprinderilor de stat şi întreprinderilor municipale se reglementează de prezentul cod, de legislația cu privire la întreprinderile de stat şi la întreprinderile municipale, cu privire la administrația publică locală, de alte acte normative, precum şi de statutele-model ale acestor întreprinderi.

S e c ț i u n e a a 5-a
ORGANIZAȚIILE NECOMERCIALE

Articolul 180. Dispoziții generale cu privire la organizațiile necomerciale

(1) Organizație necomercială este persoana juridică al cărei scop este altul decît obținerea de venit.

(2) Organizații necomerciale sînt:

a) asociația;

b) fundația;
c) instituția.

Articolul 181. Asociația

(1) Asociație este organizația necomercială constituită benevol de persoane fizice şi juridice asociate, în modul prevăzut de lege, prin comunitate de interese, care nu contravin ordinii publice şi bunelor moravuri, pentru satisfacerea unor necesități nemateriale.

(2) Asociația poate avea forma de asociație obştească, asociație religioasă, partid sau de altă organizație social-politică, de sindicat, uniune de persoane juridice, de patronat, alte forme în condițiile legii.

(3) În asociație, calitatea de membru se consemnează.

(4) Patrimoniul transmis asociației de către fondatori (asociați) este proprietatea ei. Asociația utilizează acest patrimoniu în scopurile stabilite în statut.

(5) Membrii nu-şi păstrează drepturile asupra patrimoniului transmis asociației în proprietate, nici asupra cotizațiilor de membru. Ei nu răspund pentru obligațiile asociației, iar aceasta nu răspunde pentru obligațiile membrilor săi.

(6) Particularitățile constituirii, ale activității, statutul juridic al diferitelor tipuri de asociații se stabilesc prin lege.

Articolul 182. Fundația

(1) Fundație este organizația necomercială, fără membri, înființată de una sau mai multe persoane fizice şi juridice, dotată cu patrimoniu distinct şi separat de cel al fondatorilor, destinat atingerii scopurilor necomerciale prevăzute în actul de constituire.

(2) Fundația poate fi constituită şi prin testament.

Articolul 183. Instituția

(1) Instituție este organizația necomercială constituită de fondator (fondatori) pentru exercitarea unor funcții de administrare, sociale, culturale, de învățământ şi altor funcții cu caracter necomercial, finanțată parțial sau integral de acesta (aceştia).

(2) Patrimoniul se consideră transmis de fondator instituției cu drept de proprietate dacă actul de constituire nu prevede altfel.

(3) Pot avea calitate de fondator persoanele fizice şi cele juridice, inclusiv persoanele juridice de drept public.

(4) Fondatorul răspunde pentru obligațiile instituției în măsura în care patrimoniul acesteia nu este suficient pentru stingerea lor.

(5) Instituția poate fi publică sau privată.

Articolul 184. Instituția publică

(1) Instituția publică se constituie în baza unui act emis de autoritatea publică şi este finanțată, integral sau parțial, de la bugetul acesteia din urmă.

(2) Instituția publică nu este în drept să instituie alte persoane juridice, cu excepția uniunii de persoane juridice.

Articolul 185. Instituția privată

(1) Instituția privată se constituie în baza hotărîrii persoanei fizice sau juridice de drept privat, care o dotează potrivit scopului preconizat.

(2) Hotărîrea de constituire a instituției private se autentifică notarial.

Articolul 186. Statutul organizației necomerciale

(1) Organizația necomercială acționează în bază de statut dacă legea nu prevede altfel.

(2) Statutul trebuie să fie semnat de toți fondatorii dacă legea nu prevede altfel.

(3) În statutul organizației necomerciale trebuie să se indice:

a) denumirea;

b) scopul şi obiectul de activitate;

c) sediul;

d) numele, domiciliul, data naşterii, cetățenia şi alte date din actele de identitate ale

fondatorilor;

e) condiţiile şi modul de admitere în organizaţia necomercială, modul de retragere şi de excludere a membrilor (pentru asociaţii);

f) modul de formare a patrimoniului, contribuţiile fondatorilor şi cotizaţiile periodice ale membrilor;

g) modul de desemnare şi de revocare a membrilor organelor;

h) modul de constituire şi de lichidare a filialelor;

i) modul şi condiţiile de reorganizare;

j) modul de lichidare a organizaţiei;

k) alte date stabilite de lege pentru tipul respectiv de organizaţie necomercială.

(4) Statutul poate prevedea şi alte clauze care nu contravin legii.

Articolul 187. Genurile de activitate ale organizaţiilor necomerciale

(1) Organizaţiile necomerciale sînt în drept să desfăşoare orice gen de activitate neinterzis de lege, care ţine de realizarea scopurilor prevăzute de statut.

(2) Activitatea care, conform legii, este supusă licenţierii va fi practicată de organizaţiile necomerciale doar după obţinerea licenţei.

Articolul 188. Activitatea economică a organizaţiei necomerciale

(1) Organizaţia necomercială este în drept să desfăşoare activitatea economică ce rezultă nemijlocit din scopul prevăzut în statut.

(2) Pentru practicarea activităţii economice care nu rezultă nemijlocit din scopul prevăzut în statut, organizaţiile necomerciale pot fonda societăţi comerciale şi cooperative.

(3) Dreptul unor anumite categorii de organizaţii necomerciale de a fonda societăţi comerciale şi cooperative poate fi limitat prin lege.

Articolul 189. Conducerea, administrarea şi reprezentarea organizaţiei necomerciale

Normele de conducere, administrare şi reprezentare a organizaţiei necomerciale sînt stabilite prin lege şi statutul ei.

Articolul 190. Conflictul de interese

(1) Organizaţia necomercială trebuie să evite, în activitatea sa, conflictele de interese, iar în cazul apariţiei, le va soluţiona în conformitate cu art.191.

(2) Se consideră că există conflict de interese în cazul încheierii unui act juridic referitor la patrimoniul organizaţiei necomerciale între aceasta şi persoana interesată.

(3) În sensul prezentului articol, sînt consideraţi persoane interesate: conducătorul organizaţiei, membrii organelor ei de conducere şi control, angajaţii, precum şi orice altă persoană care, datorită relaţiilor specifice cu organizaţia necomercială, poate condiţiona luarea de decizii privind încheierea de acte juridice în numele organizaţiei cu sine sau cu persoane cu care se află în raporturi de rudenie de pînă la gradul trei inclusiv, în relaţii de muncă, sau cu persoane al căror creditor este.

Articolul 191. Soluţionarea conflictului de interese

(1) Actele juridice cu conflict de interese trebuie să fie aprobate în prealabil de organul suprem al organizaţiei necomerciale dacă prin statut nu s-a stabilit competenţa unui alt organ colegial.

(2) Persoana interesată este obligată să repare prejudiciul adus organizaţiei necomerciale prin încheierea unui act juridic cu conflict de interese dacă acesta nu a fost aprobat de organul competent.

(3) Pe lîngă reparaţia prejudiciului, persoana interesată trebuie să restituie organizaţiei necomerciale tot venitul obţinut ca urmare a încheierii actului juridic cu conflict de interese. Dacă prejudiciul a fost cauzat prin acţiunea mai multor persoane interesate, ele vor purta răspundere solidară faţă de organizaţia necomercială.

Capitolul III
PARTICIPAREA REPUBLICII MOLDOVA ŞI A UNITĂŢILOR ADMINISTRATIV-TERITORIALE LA RAPORTURILE REGLEMENTATE DE LEGISLAŢIA CIVILĂ

Articolul 192. Republica Moldova şi unităţile ei administrativ-teritoriale ca subiecte de drept civil

(1) Republica Moldova şi unităţile ei administrativ-teritoriale participă la raporturile reglementate de legislaţia civilă pe principiul egalităţii participanţilor la aceste raporturi – persoane fizice şi juridice.

(2) Subiectelor menţionate la alin.(1) se aplică normele care reglementează participarea persoanelor juridice la raporturile reglementate de legislaţia civilă dacă din lege sau din specificul acestor subiecte nu reiese altfel.

Articolul 193. Modalitatea de participare a Republicii Moldova şi a unităţilor ei administrativ-teritoriale la raporturile reglementate de legislaţia civilă

(1) Autorităţile administraţiei publice centrale pot să dobîndească şi să exercite drepturi şi obligaţii patrimoniale şi personale nepatrimoniale în numele Republicii Moldova, precum şi să o reprezinte în instanţă de judecată, în limitele competenţei.

(2) Autorităţile administraţiei publice locale pot să dobîndească şi să exercite drepturi şi obligaţii patrimoniale şi personale nepatrimoniale în numele unităţilor administrativ-teritoriale în limitele competenţei.

(3) În cazul şi în modul prevăzut de lege, de decretele Preşedintelui Republicii Moldova, de hotărîrile şi ordonanţele Guvernului şi de actele autorităţilor administraţiei publice locale, în numele lor pot acţiona, prin autorizare specială, persoane fizice şi juridice. Regulile mandatului se aplică în măsura în care nu contravin esenţei raportului juridic sau nu este stipulat expres altfel.

Articolul 194. Răspunderea civilă a Republicii Moldova şi a unităţilor ei administrativ-teritoriale

(1) Republica Moldova şi unităţile ei administrativ-teritoriale răspund pentru obligaţii cu toate bunurile ce le aparţin cu drept de proprietate privată.

(2) Republica Moldova nu poartă răspundere pentru obligaţiile unităţilor administrativ-teritoriale.

(3) Unităţile administrativ-teritoriale nu poartă răspundere pentru obligaţiile Republicii Moldova.

(4) Dispoziţiile alin.(2) şi (3) nu se răsfrîng asupra cazurilor în care Republica Moldova a acordat garanţii pentru obligaţiile unităţilor administrativ-teritoriale sau acestea au acordat garanţii pentru obligaţiile Republicii Moldova.

(5) Particularităţile răspunderii civile a Republicii Moldova şi a unităţilor administrativ-teritoriale în raporturi cu persoane fizice şi juridice străine sau cu alte state sînt stabilite prin lege.

T i t l u l III
ACTUL JURIDIC ŞI REPREZENTAREA
Capitolul I
DISPOZIŢII GENERALE CU PRIVIRE LA ACTUL JURIDIC

Articolul 195. Noţiunea actului juridic

Act juridic civil este manifestarea de către persoane fizice şi juridice a voinţei îndreptate spre naşterea, modificarea sau stingerea drepturilor şi obligaţiilor civile.

Articolul 196. Actul juridic unilateral, bilateral şi multilateral

(1) Actul juridic unilateral este manifestarea de voinţă a unei singure părţi. Actul juridic unilateral poate da naştere la obligaţii pentru terţi numai în cazurile prevăzute de lege.

(2) Actului juridic unilateral se aplică în modul corespunzător dispoziţiile privind obligaţiile şi contractele dacă aceasta nu contravine legii sau caracterului unilateral al actului juridic.

(3) Actul juridic bilateral este manifestarea de voinţă concordantă a două părţi.

(4) Actul juridic multilateral este manifestarea de voinţă a trei sau a mai multe părţi.

Articolul 197. Actul juridic cu titlu gratuit şi actul juridic cu titlu oneros

(1) Act juridic cu titlu gratuit este actul prin care se procură unei părţi un folos patrimonial fără a se urmări obţinerea în schimb a unui alt folos patrimonial.

(2) Act juridic cu titlu oneros este actul prin care se procură unei părţi un folos patrimonial pentru obţinerea în schimb a unui alt folos patrimonial.

Articolul 198. Actele juridice de conservare, de administrare şi de dispoziţie

(1) Act juridic de conservare este actul prin care se urmăreşte preîntîmpinarea pierderii unui drept subiectiv civil.

(2) Act juridic de administrare este actul prin care se urmăreşte o obişnuită punere în valoare a unui bun sau patrimoniu.

(3) Act juridic de dispoziţie este actul care are ca rezultat ieşirea din patrimoniu a unui drept sau grevarea cu sarcini reale a unui bun.

Capitolul II
CONDIŢIILE DE VALABILITATE ALE ACTULUI JURIDIC

Articolul 199. Consimţământul

(1) Consimţământ este manifestarea, exteriorizată, de voinţă a persoanei de a încheia un act juridic.

(2) Consimţământul este valabil dacă provine de la o persoană cu discernământ, este exprimat cu intenţia de a produce efecte juridice şi nu este viciat.

Articolul 200. Momentul de producere a efectelor consimţământului

(1) Manifestarea de voinţă care trebuie recepţionată de cealaltă parte produce efecte în momentul în care parvine acesteia, indiferent de faptul dacă a luat sau nu cunoştinţă de conţinutul ei.

(2) Manifestarea de voinţă nu produce efecte în cazul în care celeilalte părţi i-a parvenit anterior sau îi parvine în acelaşi timp o declaraţie de retractare.

(3) Valabilitatea manifestării de voinţă nu este afectată de decesul persoanei care şi-a exprimat voinţa, sau de lipsirea ei de capacitate de exerciţiu, dacă aceste evenimente au avut loc după exprimarea voinţei.

Articolul 201. Imposibilitatea determinării esenței consimțământului

Actul juridic se consideră neîncheiat în cazul în care esența consimțământului nu poate fi determinată cu certitudine nici din exprimarea exteriorizată şi nici din alte circumstanțe ale încheierii sale.

Articolul 202. Acordul terțului la încheierea şi executarea actului juridic

(1) Dacă efectul unui act juridic care trebuie îndeplinit față de altcineva depinde de acordul unui terț, acordul sau dezacordul poate fi exprimat atît față de o parte, cît şi de cealaltă.

(2) Acordul nu necesită formele stabilite pentru actul juridic.

Articolul 203. Acordul prealabil pentru încheierea actului juridic

Acordul prealabil este revocabil pînă la încheierea actului juridic în măsura în care nu reiese altfel din raportul juridic în a cărui bază a fost dat acordul prealabil. Revocarea poate fi exprimată atît față de o parte, cît şi de cealaltă.

Articolul 204. Acordul ulterior pentru încheierea actului juridic

(1) Acordul ulterior (confirmarea), în lipsa unor dispoziții contrare, are efect retroactiv din momentul încheierii actului juridic.

(2) Prin retroactivitate nu se desființează actele de dispoziție pe care cel care a dat confirmarea le-a făcut anterior confirmării sau care au avut loc în cursul executării silite, al îndeplinirii măsurii sechestrului ori au fost luate de administratorul insolvabilității.

Articolul 205. Efectele actului de dispoziție al celui neîndreptățit

(1) Un act de dispoziție încheiat cu privire la un lucru de o persoană neîndreptățită produce efecte dacă este încheiat cu încuviințarea celui îndreptățit.

(2) Actul de dispoziție al celui neîndreptățit produce efecte dacă cel îndreptățit îl confirmă sau dacă cel care încheie actul dobîndeşte ulterior bunul sau îl moşteneşte de la cel îndreptățit şi răspunde nelimitat pentru obligațiile succesorale. În cazul dobîndirii sau moştenirii, dacă au fost încheiate succesiv mai multe acte de dispoziție incompatibile între ele, produce efecte doar actul care a fost încheiat primul.

Articolul 206. Obiectul actului juridic

(1) Obiect al actului juridic este obligația persoanei care a încheiat actul juridic.

(2) Obiectul actului juridic trebuie să fie licit, să se afle în circuit civil şi să fie determinat sau determinabil cel puțin în specia sa.

(3) Pot constitui obiect al actului juridic şi bunurile viitoare.

Articolul 207. Cauza actului juridic

(1) Actul juridic civil încheiat fără cauză ori fondat pe o cauză falsă sau ilicită nu poate avea nici un efect.

(2) Cauza actului juridic se prezumă pînă la proba contrară.

(3) Este ilicită cauza care contravine legii, ordinii publice sau bunelor moravuri.

Articolul 208. Forma actului juridic

(1) Actul juridic poate fi încheiat verbal, în scris sau în formă autentică.

(2) Forma este o condiție de valabilitate a actului juridic numai în cazurile expres prevăzute de lege.

(3) Actul juridic care poate fi încheiat verbal se consideră încheiat şi în cazul în care comportamentul persoanei arată vădit voința de a-l încheia.

(4) Tăcerea se consideră exprimare a voinței de a încheia actul juridic în cazurile prevăzute de lege sau de acordul părților.

(5) Orice modificare adusă unui act juridic trebuie să îmbrace forma stabilită pentru acel act.

(6) Promisiunea de a încheia un act juridic nu trebuie să îmbrace forma cerută pentru acel act.

Articolul 209. Forma verbală a actului juridic

(1) Actul juridic pentru care legea sau acordul părților nu stabileşte formă scrisă sau autentică poate fi încheiat verbal.

(2) Actul juridic care se execută chiar la încheierea lui poate fi încheiat verbal. Excepție fac actele juridice pentru care se cere formă autentică sau actele juridice pentru care forma scrisă este cerută pentru valabilitate.

Articolul 210. Forma scrisă a actului juridic

(1) Trebuie să fie încheiate în scris actele juridice dintre persoanele juridice, dintre persoanele juridice şi persoanele fizice şi dintre persoanele fizice dacă valoarea obiectului actului juridic depăşeşte 1000 de lei, iar în cazurile prevăzute de lege, indiferent de valoarea obiectului.

(2) În cazul în care, conform legii sau învoielii între părți, actul juridic trebuie încheiat în scris, el poate fi încheiat atît prin întocmirea unui singur înscris, semnat de părți, cît şi printr-un schimb de scrisori, telegrame, telefonograme, altele asemenea, semnate de partea care le-a expediat.

(3) Utilizarea mijloacelor tehnice la semnarea actului juridic este permisă în cazul şi în modul stabilit de lege ori prin acordul părților.

(4) Dacă, din cauza unei deficiențe fizice, boli sau din alte cauze, persoana nu poate semna cu propria mînă actul juridic, atunci, în baza împuternicirii date de ea, actul juridic poate fi semnat de o altă persoană. Semnătura terțului trebuie să fie certificată de notar sau de o altă persoană împuternicită prin lege, arătîndu-se cauza în a cărei virtute cel care a încheiat actul juridic nu a putut semna cu propria mînă.

Articolul 211. Efectele nerespectării formei scrise a actului juridic

(1) Nerespectarea formei scrise a actului juridic face să decadă părțile din dreptul de a cere, în caz de litigiu, proba cu martori pentru dovedirea actului juridic.

(2) Nerespectarea formei scrise a actului juridic atrage nulitatea lui numai în cazul în care acest efect este expres prevăzut de lege sau prin acordul părților.

Articolul 212. Forma autentică a actului juridic

Forma autentică a actului juridic este obligatorie în cazurile:

a) stabilite de lege;

b) prevăzute prin acordul părților, chiar dacă legea nu cere formă autentică.

Articolul 213. Efectele nerespectării formei autentice

(1) Nerespectarea formei autentice atrage nulitatea actului juridic.

(2) Dacă una dintre părți a executat total sau parțial actul juridic pentru care se cere formă autentică, iar cealaltă parte se eschivează de la autentificarea lui notarială, instanța de judecată are dreptul, la cererea părții care a executat total sau parțial actul juridic, să îl declare valabil dacă el nu conține elemente care contravin legii. În cazul acesta, nu se cere autentificarea notarială ulterioară a actului juridic.

(3) Partea care s-a eschivat neîntemeiat de la autentificarea notarială a actului juridic este obligată să repare celeilalte părți prejudiciul cauzat prin întîrzierea autentificării.

Articolul 214. Înregistrarea actului juridic

(1) Actul juridic ce are ca obiect bunuri imobile urmează să fie înregistrat în modul stabilit prin lege.

(2) Poate fi stabilită prin lege condiția înregistrării unor alte acte juridice.

Articolul 215. Efectele eschivării de la înregistrarea actului juridic

(1) Dacă actul juridic ce urma să fie înregistrat este încheiat în forma cerută de lege, însă partea obligată se eschivează de la înregistrarea acestuia sau dacă a expirat termenul stabilit de lege pentru înregistrare, instanța de judecată, la cererea părții interesate, este în drept să dispună prin hotărîre înregistrarea actului juridic. În cazul acesta, actul juridic se înregistrează în baza hotărîrii instanței de judecată.

(2) Partea care s-a eschivat neîntemeiat de la înregistrarea actului juridic este obligată să repare celeilalte părți prejudiciul cauzat prin întîrzierea înregistrării actului juridic.

Capitolul III
NULITATEA ACTULUI JURIDIC

Articolul 216. Actele juridice nule şi anulabile

(1) Actul juridic este nul în temeiurile prevăzute de prezentul cod (nulitate absolută).

(2) Actul juridic poate fi declarat nul, în temeiurile prevăzute de prezentul cod, de către instanța de judecată sau prin acordul părților (nulitate relativă).

Articolul 217. Nulitatea absolută a actului juridic

(1) Nulitatea absolută a actului juridic poate fi invocată de orice persoană care are un interes născut şi actual. Instanța de judecată o invocă din oficiu.

(2) Nulitatea absolută nu poate fi înlăturată prin confirmarea de către părți a actului lovit de nulitate.

(3) Acțiunea în constatare a nulității absolute este imprescriptibilă.

Articolul 218. Nulitatea relativă a actului juridic

(1) Nulitatea relativă a actului juridic poate fi invocată doar de persoana în al cărei interes este stabilită sau de succesorii ei, de reprezentantul legal sau de creditorii chirografari ai părții ocrotite pe calea acțiunii oblice. Instanța de judecată nu poate să o invoce din oficiu.

(2) Nulitatea relativă poate fi acoperită prin voința expresă sau tacită a persoanei în al cărei interes este stabilită nulitatea. Voința de a confirma actul juridic lovit de nulitate trebuie să fie certă şi evidentă.

(3) Pentru confirmarea actului juridic lovit de nulitate relativă, voința nu trebuie să fie exprimată în forma cerută pentru încheierea actului juridic respectiv.

(4) Dacă fiecare parte poate invoca nulitatea actului juridic sau dacă mai multe persoane pot cere declararea nulității, confirmarea actului juridic de către o persoană nu le împiedică pe celelalte să invoce nulitatea.

Articolul 219. Efectele nulității actului juridic

(1) Actul juridic nul încetează cu efect retroactiv din momentul încheierii. Dacă din conținutul său rezultă că poate înceta numai pentru viitor, actul juridic nu va produce efecte pentru viitor.

(2) Fiecare parte trebuie să restituie tot ceea ce a primit în baza actului juridic nul, iar în cazul imposibilității de restituire, este obligată să plătească contravaloarea prestației.

(3) Partea şi terții de bună-credință au dreptul la repararea prejudiciului cauzat prin actul juridic nul.

Articolul 220. Nulitatea actului juridic ce contravine legii, ordinii publice sau bunelor moravuri

(1) Actul juridic sau clauza care contravin normelor imperative sînt nule dacă legea nu prevede altfel.

(2) Actul juridic sau clauza care contravin ordinii publice sau bunelor moravuri sînt nule.

(3) Nulitatea clauzei nu atrage nulitatea întregului act juridic dacă se poate presupune că acesta ar fi fost încheiat şi în lipsa clauzei declarate nulă.

Articolul 221. Nulitatea actului juridic fictiv sau simulat

(1) Actul juridic încheiat fără intenția de a produce efecte juridice (actul juridic fictiv) este nul.

(2) Actul juridic încheiat cu intenția de a ascunde un alt act juridic (actul juridic simulat) este nul. Referitor la actul juridic avut în vedere de părți se aplică regulile respective.

(3) În cazul trecerii bunului dobîndit în baza unui act juridic fictiv la un terț de bună-credință, se consideră că trecerea a avut loc în baza unui temei juridic valabil.

Articolul 222. Nulitatea actului juridic încheiat de o persoană fără capacitate de exercițiu

(1) Actul juridic încheiat de o persoană fără capacitate de exercițiu este nul.

(2) Persoana cu capacitate de exercițiu deplină este obligată să repare prejudiciul cauzat celeilalte părți prin încheierea actului juridic nul dacă se demonstrează că a ştiut sau trebuia să

ştie că cealaltă parte nu are capacitate de exercițiu.

Articolul 223. Nulitatea actului juridic încheiat de un minor în vîrstă de la 7 la 14 ani

(1) Actele juridice încheiate de un minor în vîrstă de la 7 la 14 ani, cu excepția celor stipulate la art.22 alin.(2), sînt nule.

(2) Persoana cu capacitate de exercițiu deplină este obligată să repare prejudiciul cauzat minorului dacă nu demonstrează că nu a ştiut şi nu trebuia să ştie că cealaltă parte nu are capacitatea de exercițiu necesară încheierii actului juridic.

Articolul 224. Nulitatea actului juridic încheiat de un minor în vîrstă de la 14 la 18 ani sau de o persoană limitată în capacitatea de exercițiu

(1) Actul juridic încheiat de un minor în vîrstă de la 14 la 18 ani sau de o persoană limitată în capacitatea de exercițiu fără acordul părinților, adoptatorilor sau al curatorului, dacă acest acord este cerut de lege, poate fi declarat nul de instanța de judecată, la cererea părinților, adoptatorilor sau a curatorului.

(2) Persoana cu capacitate de exercițiu deplină este obligată să repare prejudiciul cauzat celeilalte părți dacă se demonstrează că a ştiut sau trebuia să ştie că cealaltă parte nu are capacitatea de exercițiu necesară încheierii actului juridic.

Articolul 225. Nulitatea actului juridic încheiat de o persoană fără discernămînt sau care nu îşi putea dirija acțiunile

Actul juridic încheiat de o persoană cu capacitate de exercițiu deplină într-un moment în care nu putea să conştientizeze acțiunile sale ori să le dirijeze poate fi declarat nul de instanța de judecată.

Articolul 226. Nulitatea actului juridic încheiat cu încălcarea limitei împuternicirilor

În cazul în care atribuțiile persoanei privind încheierea actului juridic sînt limitate prin contract, iar împuternicirile organului persoanei juridice – prin actul de constituire, în comparație cu cele stipulate prin mandat, lege sau cu cele deduse din circumstanțele în care se încheie actul juridic, acesta, încheiat fără respectarea limitelor impuse, poate fi declarat nul numai în cazul în care se demonstrează că cealaltă parte a ştiut sau trebuia să ştie despre limitări.

Articolul 227. Nulitatea actului juridic afectat de eroare

(1) Actul juridic încheiat în baza unei erori considerabile poate fi declarat nul de instanța de judecată.

(2) Eroarea este considerabilă dacă la încheiere a existat o falsă reprezentare referitor la:

a) natura actului juridic;

b) calitățile substanțiale ale obiectului actului juridic;

c) părțile actului juridic (partenerul sau beneficiarul), în cazul în care identitatea acestora este motivul determinant al încheierii actului juridic.

(3) Eroarea asupra motivului este considerabilă doar în cazul în care motivul este inclus în obiectul actului juridic.

(4) Eroarea imputabilă celui al cărui consimțămînt este viciat nu poate servi temei pentru anularea actului juridic.

(5) Persoana în al cărei interes a fost declarată nulitatea este obligată să repare celeilalte părți prejudiciul cauzat, dar nu mai mult decît beneficiul pe care aceasta l-ar fi obținut dacă actul juridic nu ar fi fost declarat nul. Prejudiciul nu se repară în cazul în care se demonstrează că cel îndreptățit la despăgubire ştia sau trebuia să ştie despre eroare.

(6) Actul juridic încheiat sub influența erorii nu poate fi contestat dacă cealaltă parte este de acord să-l execute în conformitate cu dorința părții care intenționează să conteste actul.

Articolul 228. Nulitatea actului juridic încheiat prin dol

(1) Actul juridic a cărui încheiere a fost determinată de comportamentul dolosiv sau viclean al uneia din părți poate fi declarat nul de instanța de judecată chiar şi în cazul în care autorul dolului estima că actul juridic este avantajos pentru cealaltă parte.

(2) Dacă una dintre părți trece sub tăcere anumite împrejurări la a căror dezvăluire cealaltă parte nu ar mai fi încheiat actul juridic, anularea actului juridic poate fi cerută numai în cazul în care, în baza principiului bunei-credințe, se putea aştepta ca cealaltă parte să dezvăluie aceste împrejurări.

(3) În cazul în care dolul este comis de un terț, actul juridic poate fi anulat numai dacă se demonstrează că cealaltă parte a ştiut sau trebuia să ştie despre dol.

Articolul 229. Nulitatea actului juridic încheiat prin violență

(1) Actul juridic încheiat în urma constrîngerii prin violență fizică sau psihică poate fi declarat nul de instanța de judecată chiar şi în cazurile cînd violența a fost exercitată de un terț.

(2) Violența este temei de anulare a actului juridic numai în cazul în care se demonstrează că este de natură să determine o persoană să creadă că ea, soțul, o rudă sau o altă persoană apropiată ori patrimoniul lor sînt expuşi unui pericol iminent.

(3) În sensul prezentului articol, nu există violență atunci cînd autorul ei nu a utilizat vreun mijloc ilicit.

Articolul 230. Nulitatea actului juridic încheiat prin leziune

(1) Actul juridic pe care o persoană l-a încheiat din cauza unui concurs de împrejurări grele de care a profitat cealaltă parte, în condiții extrem de nefavorabile, poate fi declarat nul de instanța de judecată.

(2) Instanța de judecată poate menține actul juridic dacă pîrîtul oferă o reducere a creanței sale sau o despăgubire pecuniară echitabilă.

Articolul 231. Nulitatea actului juridic încheiat în urma înțelegerii dolosive dintre reprezentantul unei părți şi cealaltă parte

(1) Actul juridic încheiat în urma înțelegerii dolosive dintre reprezentantul unei părți şi cealaltă parte poate fi declarat nul de instanța de judecată.

(2) Cererea de anulare, în cazul prevăzut la alin.(1), poate fi depusă în termen de un an de la data la care cel interesat a aflat sau trebuia să afle despre încheierea actului juridic.

Articolul 232. Nulitatea actului juridic încheiat cu încălcarea interdicției de a dispune de un bun

Actul juridic prin care s-a dispus de un bun referitor la care, prin lege sau de instanța de judecată, sau de un alt organ abilitat, este instituită, în favoarea unor persoane, o interdicție cu privire la dispoziție poate fi declarat nul de instanța de judecată la cererea persoanelor în favoarea cărora este instituită interdicția.

Articolul 233. Termenul înaintării acțiunii privind anularea actului juridic

(1) Persoana îndreptățită are dreptul să ceară anularea actului juridic pentru temeiurile stipulate la art.227, 228 şi 230 în termen de 6 luni de la data cînd a aflat sau trebuia să afle despre temeiul anulării.

(2) În temeiul stipulat la art.229, cererea de anulare poate fi depusă în termen de 6 luni de la data cînd a încetat violența.

Capitolul IV
ACTELE JURIDICE ÎNCHEIATE SUB CONDIȚIE

Articolul 234. Actul juridic încheiat sub condiție

Actul juridic se consideră încheiat sub condiție cînd apariția şi încetarea drepturilor subiective civile şi a obligațiilor corelative depind de un eveniment viitor şi nesigur ca realizare.

Articolul 235. Condiția nulă

(1) Este nulă condiția care contravine legii, ordinii publice şi bunelor moravuri sau condiția a cărei îndeplinire este imposibilă. Actul juridic încheiat sub astfel de condiție este nul în întregime.

(2) Condiția a cărei survenire sau nesurvenire depinde de voința părților actului juridic este nulă. Actul juridic încheiat sub o astfel de condiție este nul.

Articolul 236. Condiția pozitivă

(1) Dacă actul juridic este încheiat sub condiția survenirii unui eveniment oarecare într-un termen determinat, condiția se consideră nerealizată dacă acest termen a expirat şi evenimentul nu a survenit.

(2) Dacă termenul nu este determinat, condiția poate fi îndeplinită oricînd. Condiția poate fi recunoscută nerealizată atunci cînd este evident că survenirea ulterioară a evenimentului este imposibilă.

Articolul 237. Condiția negativă

(1) În cazul în care actul juridic este încheiat sub condiția nesurvenirii unui eveniment anumit într-un termen determinat, condiția se consideră realizată chiar şi pînă la expirarea acestui termen dacă este evident că survenirea ulterioară a evenimentului este imposibilă.

(2) Dacă termenul nu este determinat, condiția se consideră realizată doar atunci cînd va fi evident că evenimentul nu va surveni.

Articolul 238. Inadmisibilitatea influenței asupra realizării condiției

(1) Persoana care a încheiat un act juridic sub condiție determinată nu are dreptul, pînă la realizarea condiției, să efectueze acțiuni capabile să împiedice executarea obligațiilor sale.

(2) Dacă condiția se realizează, iar persoana a întreprins deja acțiunile menționate la alin.(1), ea este obligată să repare celeilalte părți prejudiciul cauzat astfel.

Articolul 239. Actul juridic încheiat sub condiție suspensivă

Actul juridic se consideră încheiat sub condiție suspensivă dacă apariția drepturilor subiective civile şi a obligațiilor corelative prevăzute de el depinde de un eveniment viitor şi incert sau de un eveniment survenit, însă deocamdată necunoscut părților.

Articolul 240. Actul juridic încheiat sub condiție rezolutorie

Actul juridic se consideră încheiat sub condiție rezolutorie dacă realizarea condiției atrage desființarea actului juridic şi restabilirea situației existente pînă la încheierea lui.

Articolul 241. Buna-credință la survenirea condiției

(1) Dacă survenirea condiției a fost reținută cu rea-credință de partea pentru care survenirea condiției este dezavantajoasă, condiția se consideră survenită.

(2) Dacă la survenirea condiției a contribuit cu rea-credință partea pentru care survenirea condiției este avantajoasă, condiția nu se consideră survenită.

Capitolul V
REPREZENTAREA ŞI PROCURA

Articolul 242. Reprezentarea

(1) Un act juridic poate fi încheiat personal sau prin reprezentant. Împuternicirile reprezentantului rezultă din lege, din act juridic sau din împrejurările în care acționează.

(2) Actul juridic încheiat de o persoană (reprezentant) în numele unei alte persoane (reprezentat) în limitele împuternicirilor dă naştere, modifică sau stinge drepturile şi obligațiile civile ale reprezentatului.

(3) Dacă actul juridic este încheiat în numele unei alte persoane, părții cu care a contractat reprezentantul nu i se poate opune o lipsă a împuternicirilor dacă reprezentatul a creat astfel de împrejurări în virtutea cărora această parte presupunea cu bună-credință existența unor asemenea împuterniciri.

(4) Dacă la încheierea unui act juridic reprezentantul nu prezintă împuternicirile sale, actul produce efecte nemijlocit pentru persoana reprezentată doar în cazul în care cealaltă parte trebuia, pornind de la împrejurările în care s-a încheiat actul, să presupună existența reprezentării. Aceeaşi regulă se aplică şi atunci cînd pentru cealaltă parte persoana contractantului nu are importanță.

(5) Este interzisă încheierea prin reprezentant a actului juridic care, după natura lui, urmează a fi încheiat nemijlocit de persoana contractantă sau a cărui încheiere prin reprezentant este interzisă expres de lege.

Articolul 243. Reprezentantul limitat în capacitatea de exercițiu

Actul juridic încheiat de reprezentant este valabil şi în cazul în care reprezentantul este limitat în capacitatea de exercițiu.

Articolul 244. Substituirea reprezentantului

(1) Reprezentantul trebuie să încheie personal actele juridice pentru care este împuternicit. El poate să transmită împuternicirile unui terț numai în cazul în care este împuternicit de reprezentat sau în cazul în care aceasta o cer interesele reprezentatului.

(2) Reprezentantul care a transmis unui terț împuternicirile este obligat să aducă faptul cît mai curînd la cunoştința reprezentatului, precum şi informația necesară despre substituitor. În cazul în care nu îndeplineşte această obligație, reprezentantul poartă răspundere pentru acțiunile substituitorului ca pentru acțiuni proprii.

Articolul 245. Viciile de consimțământ, obligația cunoaşterii

(1) La declararea nulității pentru viciu de consimțământ a actului juridic încheiat de reprezentant, se are în vedere doar consimțământul acestuia.

(2) Dacă reprezentantul împuternicit prin procură a acționat în conformitate cu anumite indicații ale reprezentatului, ultimul nu are dreptul să invoce necunoaşterea de către reprezentant a unor circumstanțe pe care reprezentatul le cunoştea sau trebuia să le cunoască.

Articolul 246. Împuterniciri de reprezentare

(1) Acordarea împuternicirilor se efectuează prin exprimarea voinței față de persoana care se împuterniceşte sau față de terț în a cărui privință va avea loc reprezentarea.

(2) Declarația de acordare a împuternicirilor nu trebuie efectuată în forma cerută pentru actul juridic care urmează să fie încheiat în baza împuternicirilor. Această dispoziție nu se aplică dacă astfel rolul protector al cerințelor de formă este anihilat.

Articolul 247. Durata împuternicirilor

(1) Dacă sînt acordate printr-o declarație adresată unui terț, împuternicirile rămîn valabile pentru acesta pînă la anularea lor de către persoana care le-a acordat.

(2) În cazul în care o persoană, prin comunicare specială adresată unui terț sau prin comunicare publică, a anunțat că împuterniceşte o altă persoană cu dreptul de a o reprezenta, ultima are dreptul de reprezentare în primul caz față de terțul indicat, iar în al doilea caz față de orice altă persoană. Împuternicirile de reprezentare se păstrează pînă la anulare în ordinea în care sînt acordate.

Articolul 248. Modificarea sau retragerea împuternicirilor

Despre modificarea sau retragerea împuternicirilor terții trebuie anunțați prin mijloace adecvate. În cazul nerespectării acestei cerințe, modificarea sau retragerea împuternicirilor nu poate fi opusă terților, cu excepția cazurilor în care se va dovedi că aceştia ştiau sau trebuiau să ştie despre modificarea sau retragerea împuternicirilor în momentul încheierii actului juridic.

Articolul 249. Încheierea actului juridic fără împuterniciri de reprezentare

(1) Dacă o persoană încheie un act juridic în numele unei alte persoane fără a avea împuterniciri pentru reprezentare sau cu depăşirea împuternicirilor, actul juridic produce efecte pentru reprezentat numai în cazul în care acesta îl confirmă ulterior. În acest caz, actul juridic poate fi confirmat atît expres, cît şi prin acțiuni concludente.

(2) Dacă cealaltă parte se adresează reprezentatului cu o cerere despre confirmarea actului, confirmarea poate fi făcută numai printr-o declarație expresă adresată nemijlocit acestei părți. Dacă declarația despre confirmare nu este trimisă celeilalte părți în termen de 2 săptămîni de la data primirii cererii, se consideră că reprezentatul a refuzat să confirme actul juridic.

(3) Pînă la confirmare, partea care a încheiat actul juridic cu reprezentantul lipsit de împuterniciri, în cazul în care nu a ştiut despre lipsa împuternicirilor, poate renunța la actul juridic printr-o declarație adresată reprezentatului sau reprezentantului.

Articolul 250. Răspunderea reprezentantului care a acționat fără împuterniciri

(1) Persoana care a încheiat un act juridic în calitate de reprezentant, în cazul în care nu poate demonstra că a avut împuterniciri, este obligată, la alegerea celeilalte părți, să execute actul juridic sau să repare prejudiciul cauzat dacă reprezentatul refuză să confirme actul juridic.

(2) Dacă reprezentantul nu ştia despre lipsa împuternicirilor, el este obligat numai la repararea prejudiciului care se datorează faptului că cealaltă parte era convinsă că împuternicirile există şi numai în măsura în care valabilitatea actului juridic prezenta interes pentru cealaltă parte.

(3) Reprezentantul care a acționat fără împuterniciri este exonerat de răspundere dacă cealaltă parte ştia sau trebuia să ştie despre lipsa împuternicirilor. Reprezentantul nu poartă răspundere nici în cazurile cînd era limitat în capacitatea de exercițiu, cu excepția cazurilor cînd a acționat cu încuviințarea curatorului.

Articolul 251. Actul juridic încheiat cu sine (contrapartida)

Reprezentantul nu are dreptul, în măsura în care nu îi este permis în mod expres, să încheie acte juridice în numele reprezentatului cu sine însuşi, nici în nume propriu, nici în calitate de reprezentant al unui terț, cu excepția cazului în care actul juridic constă exclusiv în executarea unei obligații.

Articolul 252. Procura

(1) Procură este înscrisul întocmit pentru atestarea împuternicirilor conferite de reprezentat unui sau mai multor reprezentanți.

(2) Procura eliberată pentru încheierea de acte juridice în formă autentică trebuie să fie autentificată notarial.

(3) Procurile autentificate, conform legii, de autoritățile administrației publice locale sînt echivalate cu procurile autentificate notarial.

(4) Sînt echivalate cu procurile autentificate notarial procurile eliberate de:

a) persoane care se află la tratament staționar în spitale, sanatorii şi în alte instituții medicale militare, în cazul în care sînt autentificate de şefii acestor instituții, de adjuncții în probleme medicale sau de medicul-şef, sau de medicul de gardă;

b) militari, iar în punctele de dislocare a unităților militare, instituțiilor sau instituțiilor de învățămînt militar unde nu există birouri notariale sau alte organe care îndeplinesc acte notariale, de salariați şi de membri ai familiilor lor şi ale militarilor, autentificate de comandantul (şeful) unității sau al instituției respective;

c) persoane care ispăşesc pedeapsă în locuri de privațiune de libertate, autentificate de şeful instituției respective;

d) persoane majore care se află în instituții de protecție socială a populației, autentificate de administrația instituției respective sau de conducătorul organului de protecție socială respectiv.

(5) Procurile eliberate pentru primirea salariului sau a altor drepturi la locul de muncă, a pensiilor, indemnizațiilor, burselor, a corespondenței, inclusiv a coletelor şi mandatelor băneşti, pot fi autentificate de administrația de la locul de muncă sau de studii al persoanei care eliberează procura, de organizația de exploatare a locuințelor de la domiciliul persoanei care eliberează procura sau de administrația instituției medicale în care este internată persoana care eliberează procura.

Articolul 253. Procura de substituire

(1) Persoana căreia îi este eliberată procura poate elibera o procură de substituire numai dacă acest drept este stipulat expres în procură sau dacă este în interesul reprezentantului.

(2) În toate cazurile, procura de substituire trebuie autentificată notarial.

Articolul 254. Termenul procurii

(1) Procura se eliberează pe un termen de cel mult 3 ani. Dacă termenul nu este indicat în procură, ea este valabilă timp de un an de la data întocmirii.

(2) Este nulă procura în care nu este indicată data întocmirii.

(3) Procura eliberată pentru încheierea unor acte juridice în afara Republicii Moldova şi autentificată notarial este valabilă pînă la anularea ei de către persoana care a eliberat-o.

Articolul 255. Încetarea valabilității procurii

(1) Valabilitatea procurii încetează în cazul:

a) expirării termenului;

b) anulării de către persoana care a eliberat-o;

c) renunțării persoanei căreia îi este eliberată;

d) dizolvării persoanei juridice care a eliberat procura;

e) dizolvării persoanei juridice căreia îi este eliberată procura;

f) decesului persoanei fizice care a eliberat procura, declarării ei drept incapabilă, limitată în capacitatea de exercițiu ori dispărută fără de veste;

g) decesului persoanei fizice căreia îi este eliberată procura, declarării ei incapabilă, limitată în capacitatea de exercițiu sau dispărută fără de veste.

(2) Persoana care a eliberat procura o poate anula în orice moment, iar persoana căreia îi este eliberată procura poate renunța la ea în orice moment. Orice clauză contrară este nulă.

(3) O dată cu încetarea valabilității procurii, încetează valabilitatea procurii de substituire.

Articolul 256. Informarea despre anularea şi încetarea valabilității procurii

Persoana care a eliberat procura este obligată să informeze despre anularea şi încetarea valabilității procurii pe cel căruia i-a eliberat procura şi pe terții cunoscuți de el cu care reprezentantul urma să contracteze. Aceeaşi obligație o au succesorii celui care a eliberat procura în cazurile stipulate la art.255 alin.(1) lit.d) şi f).

Articolul 257. Efectele încetării valabilității procurii

(1) Actele juridice încheiate de reprezentant pînă la momentul cînd acesta a aflat sau trebuia să afle despre încetarea valabilității procurii rămîn valabile pentru reprezentant şi pentru succesorii lui, cu excepția cazului în care aceştia demonstrează că cealaltă parte a ştiut sau trebuia să ştie că procura a încetat.

(2) La încetarea valabilității procurii, persoana căreia îi este eliberată procura sau succesorii ei sînt obligați să restituie imediat procura.

Articolul 258. Reprezentarea comercială

(1) Reprezentantul comercial este persoana care reprezintă de sine stătător şi permanent interesele întreprinzătorului la încheierea actelor juridice în vederea gestionării afacerii.

(2) Reprezentarea comercială concomitentă a diferiților participanți la încheierea actului juridic se admite doar dacă există un acord expres între părți în acest sens şi în alte cazuri prevăzute de lege, reprezentantul comercial fiind ținut să execute atribuțiile cu diligența unui bun proprietar.

(3) Reprezentantul comercial este în drept să ceară plata remunerației convenite, precum şi compensarea cheltuielilor de executare a procurii în părți egale de la persoanele reprezentate concomitent în condițiile alin.(2), dacă prin contract nu s-a prevăzut altfel.

(4) Reprezentarea comercială se efectuează în bază de contract, încheiat în scris, cu indicarea împuternicirilor reprezentantului, iar în cazul lipsei acestor împuterniciri, şi în bază de procură.

(5) Reprezentantul comercial este obligat să nu divulge informațiile confidențiale ce i-au devenit cunoscute în urma reprezentării, chiar şi după încetarea procurii comerciale.

(6) Specificul reprezentării comerciale în anumite domenii ale activității de întreprinzător se stabileşte prin lege.

T i t l u l IV
TERMENELE
Capitolul I
CALCULAREA TERMENULUI

Articolul 259. Instituirea termenului

(1) Termenul se instituie prin lege, hotărîre judecătorească sau prin acordul părților.

(2) Indiferent de temeiul apariției, termenul se calculează după regulile stipulate în prezentul titlu.

Articolul 260. Modul de stabilire a termenului

Termenul se instituie prin indicare a unei date calendaristice, a unei perioade sau prin referire la un eveniment viitor şi sigur că se va produce.

Articolul 261. Începutul curgerii termenului

(1) Dacă începutul curgerii termenului este determinat de un eveniment sau moment în timp care va surveni pe parcursul zilei, atunci ziua survenirii evenimentului sau momentului nu se ia în considerare la calcularea termenului.

(2) Dacă începutul curgerii termenului se determină prin începutul unei zile, această zi se include în termen. Regula se extinde şi asupra zilei de naştere la calcularea vîrstei.

Articolul 262. Diferitele modalități ale termenului

(1) Prin jumătate de an ori semestru se înțeleg 6 luni, prin trimestru – 3 luni, prin jumătate de lună – 15 zile, prin decadă – 10 zile.

(2) Dacă termenul este stipulat printr-o perioadă şi o fracțiune din această perioadă, fracțiunea se calculează la urmă.

(3) În cazul în care este indicat începutul, mijlocul sau sfîrşitul lunii, se are în vedere data de întîi, de cincisprezece sau, respectiv, ultima zi a lunii.

Articolul 263. Calcularea termenelor de un an şi de o lună

Dacă termenele de un an şi de o lună se calculează fără a se ține cont de curgerea lui neîntreruptă, se consideră că luna are 30 de zile şi anul – 365 de zile.

Articolul 264. Expirarea termenului

(1) Termenul stabilit în ani expiră în luna şi ziua respectivă a ultimului an al termenului.

(2) Termenul stabilit în luni expiră pe data respectivă a ultimei luni a termenului. Dacă ultima lună nu are data respectivă, termenul expiră în ultima zi a lunii.

(3) Termenul stabilit în săptămîni expiră în ziua respectivă a ultimei săptămîni.

(4) Termenul expiră la ora 24 a ultimei zile a termenului. Dacă acțiunea trebuie săvîrşită la o organizație, termenul expiră la ora cînd această organizație, în conformitate cu normele stabilite, încheie programul de lucru.

(5) În cazul în care este mai scurt de o zi, termenul expiră la expirarea unității de timp respective. Dispoziția a doua din alin.(4) se aplică în modul corespunzător.

(6) Documentele depuse la oficiile poştale sau telegrafice pînă la ora 24 a ultimei zile a termenului se consideră depuse în termen. Echivalează cu depunerea la poştă transmiterea textului documentului prin teletip, fax şi prin alte mijloace de comunicație.

Articolul 265. Expirarea termenului într-o zi de odihnă

Dacă ultima zi a termenului este o zi de duminică, de sîmbătă sau o zi care, în conformitate cu legea în vigoare, la locul executării obligației este zi de odihnă, termenul expiră în următoarea zi lucrătoare.

Articolul 266. Prelungirea termenului

În cazul prelungirii, termenul nou se calculează din momentul expirării termenului precedent.

Capitolul II
PRESCRIPȚIA EXTINCTIVĂ

Articolul 267. Termenul general de prescripție extinctivă

(1) Termenul general în interiorul căruia persoana poate să-şi apere, pe calea intentării unei acțiuni în instanță de judecată, dreptul încălcat este de 3 ani.

(2) Acțiunile privind apărarea drepturilor personale nepatrimoniale se prescriu numai în cazurile expres prevăzute de lege.

Articolul 268. Termenele speciale de prescripție extinctivă

Se prescriu în termen de 6 luni acțiunile privind:

a) încasarea penalității;

b) viciile ascunse ale bunului vîndut;

c) viciile lucrărilor executate în baza contractului de deservire curentă a persoanelor;

d) litigiile ce izvorăsc din contractul de transport.

Articolul 269. Prescripția în cazul viciilor construcției

(1) În contractul pentru executarea de lucrări, dreptul ce se naşte din viciul construcției se prescrie în termen de 5 ani.

(2) În contractul de vînzare-cumpărare, dreptul ce se naşte din viciul construcției nu se prescrie înainte de trecerea a 5 ani de la executarea lucrării de construcție.

(3) Pentru viciile materiilor prime sau ale materiilor livrate, destinate realizării unei construcții, care au cauzat viciul acesteia, dreptul se prescrie în termen de 5 ani.

Articolul 270. Interzicerea modificării termenului de prescripție extinctivă sau a modului de calculare

Actul juridic privind modificarea termenului de prescripție extinctivă sau a modului de calculare ori privind renunțarea la dreptul de a invoca prescripția este nul.

Articolul 271. Aplicarea prescripției extinctive

Acțiunea privind apărarea dreptului încălcat se respinge în temeiul expirării termenului de prescripție extinctivă numai la cererea persoanei în a cărei favoare a curs prescripția, depusă pînă la încheierea dezbaterilor în fond. În apel sau în recurs, prescripția poate fi opusă de îndreptățit numai în cazul în care instanța se pronunță asupra fondului.

Articolul 272. Începutul curgerii termenului de prescripție extinctivă

(1) Termenul de prescripție extinctivă începe să curgă de la data naşterii dreptului la acțiune. Dreptul la acțiune se naşte la data cînd persoana a aflat sau trebuia să afle despre încălcarea dreptului.

(2) Dacă legea prevede altfel, prescripția începe să curgă de la data cînd obligația devine exigibilă, iar în cazul obligației de a nu face, de la data încălcării acesteia. În cazul în care dreptul subiectiv este afectat de un termen suspensiv sau de o condiție suspensivă, termenul de prescripție extinctivă începe să curgă de la data împlinirii termenului ori a realizării condiției.

(3) În raporturile juridice în care nu este stipulat termenul executării obligației sau în care executarea poate fi cerută oricînd, termenul de prescripție extinctivă începe să curgă de la data cînd debitorul trebuie să execute obligația.

(4) În acțiunile privind răspunderea delictuală, termenul de prescripție extinctivă începe să curgă de la data cînd păgubitul a cunoscut sau trebuia să cunoască paguba şi pe cel care răspunde de ea.

(5) Termenul de prescripţie extinctivă în cazul acţiunii în anulare a unui act juridic pentru violenţă începe să curgă de la data la care a încetat violenţa. În celelalte cazuri de anulare, termenul de prescripţie extinctivă începe să curgă de la data la care cel îndreptăţit, reprezentantul său legal sau persoana chemată de lege să-i încuviinţeze actele a cunoscut temeiul anulării.

(6) În cazul obligaţiilor regresive, termenul de prescripţie extinctivă începe să curgă de la data cînd trebuia executată obligaţia principală.

(7) Prescripţia dreptului la acţiune pentru viciile ascunse începe să curgă:

a) în cazul unui bun înstrăinat sau al unei lucrări executate alta decît o construcţie, de la împlinirea unui an de la data preluării (predării) bunului sau lucrării, afară numai dacă viciul a fost descoperit mai înainte, cînd prescripţia va începe să curgă de la data descoperirii;

b) în cazul unei construcţii, de la împlinirea a 3 ani de la data preluării (predării) construcţiei, afară numai dacă viciul a fost descoperit mai înainte, cînd prescripţia va începe să curgă de la data descoperirii.

(8) Pentru executarea unor lucrări curente, termenele prevăzute la alin.(7) sînt de o lună în cazul prevăzut la lit.a) şi, respectiv, de 3 luni în cazul prevăzut la lit.b).

(9) Cînd este vorba de prestaţii succesive, prescripţia dreptului la acţiune începe să curgă de la data la care fiecare prestaţie devine exigibilă, iar dacă prestaţiile alcătuiesc un tot unitar, de la data ultimei prestaţii neexecutate.

Articolul 273. Efectul asupra prescripţiei extinctive al cesiunii creanţei sau al preluării datoriei

Cesiunea creanţei sau preluarea datoriei nu afectează cursul prescripţiei extinctive.

Articolul 274. Suspendarea curgerii termenului de prescripţie extinctivă

(1) Curgerea termenului de prescripţie extinctivă se suspendă dacă:

a) înaintarea acţiunii este imposibilă din motive de forţă majoră;

b) executarea obligaţiilor este amînată (moratoriu);

c) creditorul sau debitorul face parte din rîndul forţelor armate puse pe picior de război;

d) creditorul este incapabil sau este limitat în capacitatea de exerciţiu şi nu are un reprezentant legal, cu excepţia cazurilor în care creditorul are capacitate de exerciţiu procesuală;

e) este suspendat actul normativ care reglementează raportul juridic litigios;

f) activitatea autorităţilor judecătoreşti de a căror competenţă ţine soluţionarea litigiului dintre părţi este suspendată.

(2) Cursul prescripţiei extinctive se suspendă doar dacă temeiurile de suspendare au apărut sau au continuat în ultimele 6 luni ale termenului de prescripţie extinctivă, iar dacă acest termen este de 6 luni sau mai scurt, înăuntrul lui.

(3) Curgerea termenului de prescripţie extinctivă continuă de la data încetării împrejurărilor care servesc drept temei pentru suspendarea cursului prescripţiei extinctive şi termenul scurs în perioada în care cursul prescripţiei extinctive este suspendat nu se include în termenul de prescripţie extinctivă. Termenul rămas se prelungeşte pînă la 6 luni, iar dacă termenul de prescripţie extinctivă este mai scurt de 6 luni, pînă la durata lui.

Articolul 275. Suspendarea cursului prescripţiei extinctive în cazul raporturilor familiale

Cursul prescripţiei extinctive se suspendă:

a) pentru cererile dintre soţi - pe durata căsătoriei;

b) pentru cererile dintre părinţi şi copii – pînă la atingerea majoratului de către copii;

c) pentru cererile dintre tutori sau curatori şi persoanele aflate sub tutela sau curatela lor – pe durata tutelei sau curatelei.

Articolul 276. Suspendarea prescripției în cazul administrării bunurilor unei alte persoane

Prescripția nu începe să curgă iar cea începută se suspendă între persoana care, în temeiul legii, al unei hotărîri judecătoreşti sau al unui act juridic, administrează bunurile unei alte persoane şi cel ale căror bunuri sînt astfel administrate, cît timp administrarea nu a încetat şi socotelile nu au fost date şi aprobate.

Articolul 277. Întreruperea cursului prescripției extinctive

(1) Cursul prescripției extinctive se întrerupe:

a) în cazul intentării unei acțiuni în modul stabilit;

b) în cazul în care debitorul săvîrşeşte acțiuni din care rezultă că recunoaşte datoria.

(2) După întreruperea cursului prescripției extinctive, începe să curgă un nou termen. Timpul scurs pînă la întreruperea cursului prescripției extinctive nu se include în noul termen de prescripție extinctivă.

Articolul 278. Cursul prescripției în cazul scoaterii cererii de pe rol

Dacă instanța judecătorească a scos cererea de pe rol, cursul prescripției extinctive care a început pînă la intentarea acțiunii continuă fără întrerupere.

Articolul 279. Repunerea în termenul de prescripție extinctivă

(1) În cazuri excepționale, dacă instanța de judecată constată că termenul de prescripție extinctivă nu este respectat datorită unor împrejurări legate de persoana reclamantului, dreptul încălcat al persoanei este apărat.

(2) Repunerea în termen nu poate fi dispusă decît dacă partea şi-a exercitat dreptul la acțiune înainte de împlinirea unui termen de 30 de zile, calculat din ziua în care a cunoscut sau trebuia să cunoască încetarea motivelor care justifică depăşirea termenului de prescripție.

Articolul 280. Pretențiile imprescriptibile extinctiv

Sînt imprescriptibile extinctiv pretențiile:

a) privind apărarea drepturilor personale nepatrimoniale dacă legea nu prevede altfel;

b) deponenților față de instituțiile financiare privind restituirea depunerilor;

c) cu privire la repararea prejudiciului cauzat vieții sau sănătății persoanei. În acest caz, se repară prejudiciul pentru o perioadă anterioară intentării acțiunii, dar nu mai mare de 3 ani.

Articolul 281. Executarea obligațiilor după expirarea termenului de prescripție extinctivă

(1) După expirarea termenului de prescripție extinctivă, debitorul poate refuza executarea obligației.

(2) Executarea benevolă a obligației după expirarea termenului de prescripție extinctivă nu constituie un act lipsit de temei juridic.

(3) Persoana care a executat obligația după expirarea termenului de prescripție extinctivă nu are dreptul să ceară restituirea celor executate, chiar dacă, la data executării, nu cunoştea faptul expirării termenului de prescripție extinctivă. Aceeaşi prevedere se aplică şi pentru recunoaşterea datoriilor conform contractului, precum şi pentru garanțiile asigurătorii date de debitor.

Articolul 282. Efectele prescripției în cazul drepturilor garantate

(1) Prescrierea unui drept garantat prin gaj nu împiedică pe cel îndreptățit să ceară satisfacerea din bunul grevat.

(2) În cazul în care pentru garantare a fost transferat un drept, restituirea nu poate fi cerută din cauză că dreptul se prescrie. În cazul proprietății, restituirea lucrului poate fi cerută dacă dreptul garantat s-a prescris.

(3) Alin.(1) şi (2) nu se aplică la prescrierea drepturilor la dobînzi şi la alte prestații succesive periodice.

Articolul 283. Prescripția prestațiilor suplimentare

O dată cu dreptul principal, se prescrie şi dreptul la prestațiile suplimentare legate de dreptul principal, chiar şi atunci cînd termenul de prescripție special pentru acest drept nu a început să curgă.

Cartea a doua
DREPTURILE REALE
T i t l u l I
PATRIMONIUL

Articolul 284. Noțiunea de patrimoniu

(1) Patrimoniul reprezintă totalitatea drepturilor şi obligațiilor patrimoniale (care pot fi evaluate în bani), privite ca o sumă de valori active şi pasive strîns legate între ele, aparținînd unor persoane fizice şi juridice determinate.

(2) Toate bunurile persoanei fizice sau juridice fac parte componentă a patrimoniului ei.

Articolul 285. Bunurile

(1) Bunuri sînt toate lucrurile susceptibile apropierii individuale sau colective şi drepturile patrimoniale.

(2) Lucruri sînt obiectele corporale în raport cu care pot exista drepturi şi obligații civile.

Articolul 286. Circuitul civil al bunurilor

Bunurile pot circula liber, cu excepția cazurilor cînd circulația lor este limitată sau interzisă prin lege.

Articolul 287. Animalele

(1) Animalele nu sînt lucruri. Ele sînt ocrotite prin legi speciale.

(2) În privința animalelor se aplică dispozițiile referitoare la lucruri, cu excepția cazurilor stabilite de lege.

Articolul 288. Bunurile imobile şi mobile

(1) Bunul poate fi imobil sau mobil.

(2) La categoria de bunuri imobile se raportă terenurile, porțiunile de subsol, obiectele acvatice separate, plantațiile prinse de rădăcini, clădirile, construcțiile şi orice alte lucrări legate solid de pămînt, precum şi tot ceea ce, în mod natural sau artificial, este încorporat durabil în acestea, adică bunurile a căror deplasare nu este posibilă fără a se cauza prejudicii considerabile destinației lor.

(3) Rămîn bunuri imobile materialele separate în mod provizoriu de un teren, pentru a fi reîntrebuințate, atît timp cît sînt păstrate în aceeaşi formă, precum şi părțile integrante ale unui bun imobil care sînt detaşate provizoriu de acesta dacă sînt destinate reamplasării. Materialele aduse pentru a fi întrebuințate în locul celor vechi devin bunuri imobile.

(4) Prin lege, la categoria de bunuri imobile pot fi raportate şi alte bunuri.

(5) Bunurile care nu sînt raportate la categoria de bunuri imobile, inclusiv banii şi titlurile de valoare, sînt considerate bunuri mobile.

Articolul 289. Prevederile aplicabile drepturilor reale

Prevederile referitoare la bunurile imobile şi mobile se aplică în modul corespunzător şi drepturilor reale asupra acestor bunuri.

Articolul 290. Înregistrarea drepturilor asupra bunurilor imobile

(1) Dreptul de proprietate şi alte drepturi reale asupra bunurilor imobile, grevările acestor drepturi, apariția, modificarea şi încetarea lor sînt supuse înregistrării de stat.

(2) Înregistrarea de stat a drepturilor asupra bunurilor imobile este publică. Organul care efectuează înregistrarea de stat este obligat să elibereze oricărei persoane informații despre toate

drepturile şi grevările înregistrate asupra oricărui imobil.

(3) Organul care efectuează înregistrarea de stat este obligat să elibereze, la cererea persoanei al cărei drept este înregistrat, un document ce ar confirma înregistrarea sau să aplice parafa pe documentul prezentat spre înregistrare.

Articolul 291. Bunurile divizibile şi indivizibile

(1) Este divizibil bunul care poate fi împărțit în natură fără a i se schimba destinația economică.

(2) Este indivizibil bunul ale cărui părți, în urma divizării, pierd calitățile şi destinația lui.

(3) Prin act juridic, un bun divizibil prin natura sa poate fi considerat indivizibil.

Articolul 292. Bunul principal şi bunul accesoriu

(1) Bunul destinat în mod permanent întrebuințării economice unui alt bun (principal) şi legat de acesta prin destinație comună este un bun accesoriu atît timp cît satisface această întrebuințare. Toate celelalte bunuri sînt principale.

(2) Destinația comună poate fi stabilită numai de proprietarul ambelor bunuri dacă în contract nu este prevăzut altfel.

(3) Bunul accesoriu urmează situația juridică a bunului principal dacă părțile nu convin altfel.

(4) Încetarea calității de bun accesoriu nu este opozabilă unui terț care a dobîndit anterior drepturi privitoare la bunul principal.

(5) Separarea temporară a unui bun accesoriu de bunul principal nu-i înlătură această calitate.

(6) Drepturile unui terț privitoare la un bun nu pot fi încălcate prin transformarea acestuia în bun accesoriu.

Articolul 293. Bunurile fungibile şi bunurile nefungibile

(1) Sînt fungibile bunurile care, în executarea unei obligații, pot fi înlocuite cu altele fără a afecta valabilitatea plății. Toate celelalte bunuri sînt nefungibile.

(2) Prin act juridic, un bun fungibil poate fi considerat nefungibil, iar un bun nefungibil poate fi considerat fungibil.

Articolul 294. Bunul determinat individual şi bunul determinat generic

(1) Se consideră determinat individual bunul care, potrivit naturii sale, se individualizează prin semne, însuşiri caracteristice doar lui.

(2) Bunul determinat generic se consideră bunul care posedă semnele caracteristice tuturor bunurilor de acelaşi gen şi care se individualizează prin numărare, măsurare, cîntărire. Bunul determinat generic este fungibil.

(3) Prin act juridic, bunurile determinate individual pot fi considerate determinate generic, iar bunurile determinate generic pot fi considerate determinate individual.

Articolul 295. Bunurile consumptibile şi bunurile neconsumptibile

(1) Sînt consumptibile bunurile a căror întrebuințare obişnuită implică înstrăinarea sau consumarea substanței lor. Toate celelalte bunuri sînt neconsumptibile.

(2) Prin act juridic, un bun consumptibil poate fi considerat neconsumptibil.

Articolul 296. Bunurile domeniului public şi bunurile domeniului privat

(1) Bunurile care aparțin statului sau unităților administrativ-teritoriale fac parte din domeniul privat dacă, prin lege sau în modul stabilit de lege, nu sînt trecute în domeniul public.

(2) Din domeniul public al statului sau al unităților administrativ-teritoriale fac parte bunurile determinate de lege, precum şi bunurile care, prin natura lor, sînt de uz sau de interes public. Interesul public implică afectarea bunului la un serviciu public sau la orice activitate care satisface nevoile colectivității fără a presupune accesul nemijlocit al acesteia la utilizarea bunului conform destinației menționate.

(3) Bogățiile de orice natură ale subsolului, spațiul aerian, apele şi pădurile folosite în interes public, resursele naturale ale zonei economice şi ale platoului continental, căile de comunicație,

precum şi alte bunuri stabilite de lege, fac obiectul exclusiv al proprietăţii publice.

(4) Bunurile domeniului public sînt inalienabile, insesizabile şi imprescriptibile. Dreptul de proprietate asupra acestor bunuri nu se stinge prin neuz şi nu poate fi dobîndit de terţi prin uzucapiune.

Articolul 297. Bunurile complexe

(1) Dacă mai multe bunuri formează un tot întreg care este destinat folosinţei comune atribuite de natura unificării, ele sînt considerate un singur bun (bun complex).

(2) Efectele actului juridic încheiat în legătură cu un bun complex se răsfrîng asupra tuturor părţilor componente ale bunului dacă actul respectiv sau legea nu prevede altfel.

Articolul 298. Universalitatea de bunuri

(1) Universalitatea de fapt este o pluralitate de bunuri corporale omogene considerate ca un tot întreg.

(2) Universalitatea de drept este o pluralitate de bunuri corporale şi incorporale de orice fel care, privite împreună, sînt considerate ca un tot întreg.

Articolul 299. Fructul

(1) Fruct al lucrului este venitul, sporul şi productele pe care le dă acest lucru.

(2) Fruct al dreptului este venitul şi beneficiile dobîndite în urma folosirii acestui drept.

(3) Fruct al lucrului şi al dreptului se consideră, de asemenea, veniturile şi beneficiile pe care acest lucru sau drept le asigură prin intermediul raporturilor juridice.

(4) Împuternicirea asupra lucrului sau dreptului oferă posibilitatea reţinerii fructului acestui lucru sau drept în conformitate cu termenul şi volumul împuternicirii dacă legea sau contractul nu prevede altfel.

(5) În cazul în care este obligată să restituie fructele, persoana poate cere compensarea cheltuielilor suportate în legătură cu aceste fructe dacă respectivele cheltuieli sînt rezultatul unei gospodăriri judicioase şi nu depăşesc valoarea fructului.

Articolul 300. Dreptul accesoriu şi dreptul limitat

(1) Drept accesoriu este dreptul legat astfel de un alt drept încît fără acesta nu poate exista.

(2) Drept limitat este dreptul derivat de la un drept mai cuprinzător care este grevat cu acel drept.

Articolul 301. Rezultatele protejate ale activităţii intelectuale

(1) În cazul şi în modul stabilit de lege, se recunoaşte dreptul exclusiv al persoanei fizice şi juridice asupra rezultatelor activităţii intelectuale şi asupra atributelor de identificare a persoanelor juridice, de individualizare a producţiei, a lucrărilor executate sau serviciilor prestate (denumirea de firmă, emblema comercială, marca de deservire etc.).

(2) Rezultatele activităţii intelectuale şi atributele de identificare şi de individualizare, ce constituie obiecte ale dreptului exclusiv, pot fi utilizate de terţi doar cu consimţămîntul persoanei îndreptăţite.

Articolul 302. Banii

(1) Moneda naţională, leul, constituie un mijloc legal de plată, obligatoriu pentru recepţionare conform valorii nominale pe întreg teritoriul Republicii Moldova.

(2) Cazurile, condiţiile şi modul de efectuare pe teritoriul Republicii Moldova a plăţilor în valută străină se stabilesc prin lege.

T i t l u l II
POSESIUNEA

Articolul 303. Dobîndirea şi exercitarea posesiunii

(1) Posesiunea se dobîndeşte prin exercitarea voită a stăpînirii de fapt a bunului.

(2) Nu este posesor cel care, deşi exercită stăpînirea de fapt a bunului, o face în folosul unei alte persoane prin împuternicirile de posesor cu care este învestit de această persoană. Este posesor doar persoana care l-a învestit cu împuterniciri.

(3) Dacă posesorul a început să posede pentru o altă persoană, se prezumă că a conservat această calitate pînă la probă contrară.

(4) Dacă mai multe persoane posedă în comun un bun, ele sînt considerate coposesori.

(5) Dacă mai multe persoane posedă părți ale unui bun, ele sînt considerate posesori ai părților separate.

(6) Persoanele fără capacitate de exercițiu şi persoanele juridice exercită posesiunea prin reprezentantul lor legal.

Articolul 304. Posesiunea nemijlocită şi posesiunea mijlocită

(1) Posesorul poate stăpîni bunul direct, prin putere proprie (posesiune nemijlocită), fie prin intermediul unei alte persoane (posesiune mijlocită).

(2) Dacă persoana posedă un bun în calitate de uzufructuar, creditor gajist, arendaş, chiriaş, depozitar sau în temeiul unui alt raport juridic similar în care este în drept sau obligată față de o altă persoană să posede temporar un anumit bun, atunci ultima de asemenea este posesor (posesor mijlocit).

Articolul 305. Prezumția proprietății

(1) Posesorul este prezumat proprietar al bunului dacă nu este dovedit că a început a poseda pentru un altul. Această prezumție nu operează în cazul în care dreptul de proprietate trebuie înscris în registrul public şi nici față de un fost posesor al cărui bun a fost furat, pierdut sau ieşit din posesiune în alt mod fără voia lui, cu excepția banilor şi titlurilor de valoare la purtător.

(2) Se va considera că posesorul anterior a fost proprietar al bunului pe parcursul perioadei în care l-a posedat.

Articolul 306. Prezumția de posesiune neîntreruptă

Dacă persoana a posedat bunul la începutul şi la sfîrşitul unei perioade, se prezumă că a posedat neîntrerupt pe parcursul întregii perioade.

Articolul 307. Posesiunea de bună-credință

(1) Este considerată posesor de bună-credință persoana care posedă legitim sau care se poate considera îndreptățită să posede în urma unei examinări diligente, necesare în raporturile civile, a temeiurilor îndreptățirii sale. Buna-credință este prezumată.

(2) Posesiunea de bună-credință încetează dacă proprietarul sau o altă persoană cu drept preferențial înaintează posesorului pretenții întemeiate.

Articolul 308. Revendicarea de către posesorul de bună-credință a bunului aflat în posesiune nelegitimă

În cazul în care este deposedat, posesorul de bună-credință poate să ceară noului posesor, în decursul a 3 ani, restituirea bunului. Această regulă nu se aplică în cazul în care noul posesor are dreptul preferențial de posesiune. Revendicarea posesiunii poate fi aplicată şi în raport cu persoana care are drept preferențial de posesiune dacă ea a dobîndit bunul prin violență sau dol.

Articolul 309. Dreptul posesorului de bună-credință la posesiune netulburată

În cazul în care nu a fost lipsit de bun, dar este tulburat în orice alt mod în exercitarea posesiunii, posesorul de bună-credință poate cere, ca un proprietar, încetarea tulburării, precum şi despăgubiri pentru prejudicierea posesiunii. Pot fi cerute despăgubiri şi în cazul în care nu se cere încetarea tulburării sau încetarea este imposibilă.

Articolul 310. Posesiunea legitimă

(1) Posesorului legitim nu i se poate înainta cerere de predare a bunului. În perioada de posesiune legitimă, fructul bunului se consideră proprietate a lui dacă în mod expres nu este stipulat altfel.

(2) Dispoziția alin.(1) se referă şi la raporturile dintre posesorul nemijlocit şi cel mijlocit.

Articolul 311. Obligaţiile şi drepturile pe care le are posesorul de bună-credinţă în legătură cu predarea bunului

(1) Posesorul de bună-credinţă care nu are dreptul să posede bunul sau care a pierdut acest drept este obligat să-l predea persoanei îndreptăţite. În cazul în care persoana îndreptăţită nu-şi realizează dreptul, iar posesorul consideră pe bună dreptate că trebuie să păstreze posesiunea în continuare, fructul bunului şi drepturile aparţin posesorului.

(2) Posesorul de bună-credinţă poate cere titularului de drept compensarea îmbunătăţirilor, dacă acestea nu pot fi separate fără a se aduce prejudicii bunului, intervenţiilor, sarcinilor, impozitelor şi a altor cheltuieli suportate pe parcursul posesiunii de bună-credinţă a bunului, care nu se compensează prin folosirea bunului şi a fructelor obţinute, ţinîndu-se cont de fructele care nu au fost percepute din culpa lui. Această regulă se aplică şi cheltuielilor ce au avut ca urmare sporirea valorii bunului dacă sporul valorii încă mai exista la momentul predării bunului.

(3) Posesorul de bună-credinţă poate să nu predea bunul pînă cînd revendicările lui nu vor fi satisfăcute.

Articolul 312. Obligaţiile pe care le are posesorul de rea-credinţă în legătură cu predarea bunului

(1) Posesorul de rea-credinţă trebuie să predea titularului de drept atît bunul, cît şi fructul bunului. El este obligat să compenseze contravaloarea fructelor pe care nu le-a obţinut din culpa sa. Aceste prevederi nu exclud alte pretenţii împotriva posesorului de rea-credinţă.

(2) Posesorul de rea-credinţă poate cere compensarea cheltuielilor aferente bunului doar în cazul în care acestea, la momentul predării, duc la îmbogăţirea titularului de drept.

Articolul 313. Transmiterea posesiunii în virtutea succesiunii

Posesiunea se transmite în virtutea succesiunii în forma în care se afla la persoana fizică sau juridică succedată.

Articolul 314. Stingerea posesiunii

(1) Posesiunea încetează dacă posesorul a renunţat definitiv şi expres la stăpînirea de fapt a bunului sau pierde în alt mod stăpînirea de fapt asupra lui.

(2) Imposibilitatea temporară de a exercita stăpînirea de fapt a bunului nu duce la încetarea posesiunii.

T i t l u l III
PROPRIETATEA
Capitolul I
DISPOZIŢII GENERALE

Articolul 315. Conţinutul dreptului de proprietate

(1) Proprietarul are drept de posesiune, de folosinţă şi de dispoziţie asupra bunului.

(2) Dreptul de proprietate este perpetuu.

(3) Dreptul de proprietate poate fi limitat prin lege sau de drepturile unui terţ.

(4) Dreptul de folosinţă include şi libertatea persoanei de a nu folosi bunul. Poate fi instituită prin lege obligaţia de folosire dacă nefolosirea bunurilor ar contraveni intereselor publice. În acest caz, proprietarul poate fi obligat fie să folosească el însuşi bunul ori să-l dea în folosinţă unor terţi în schimbul unei contraprestaţii corespunzătoare.

(5) Particularităţile dreptului de folosinţă a terenurilor agricole se stabilesc prin lege.

(6) Proprietarul este obligat să îngrijească şi să întreţină bunul ce-i aparţine dacă legea sau contractul nu prevede altfel.

Articolul 316. Garantarea dreptului de proprietate

(1) Proprietatea este, în condiţiile legii, inviolabilă.

(2) Dreptul de proprietate este garantat. Nimeni nu poate fi silit a ceda proprietatea sa, afară numai pentru cauză de utilitate publică pentru o dreaptă şi prealabilă despăgubire. Exproprierea

se efectuează în condițiile legii.

(3) Pentru lucrări de interes general, autoritatea publică poate folosi solul oricărei proprietăți imobiliare cu obligația de a despăgubi proprietarul pentru daunele aduse solului, plantațiilor sau construcțiilor, precum şi pentru alte daune imputabile ei.

(4) Despăgubirile prevăzute la alin.(2) şi (3) se determină de comun acord cu proprietarul sau, în caz de divergență, prin hotărîre judecătorească. În acest caz, decizia de retragere a bunurilor din proprietatea persoanei nu poate fi executată pînă la rămînerea definitivă a hotărîrii judecătoreşti.

(5) Nu pot fi confiscate bunurile dobîndite licit, cu excepția celor destinate sau folosite pentru savîrşirea de contravenții sau infracțiuni. Caracterul licit al dobîndirii bunurilor se prezumă.

Articolul 317. Întinderea dreptului de proprietate

Tot ceea ce produce bunul, precum şi tot ceea ce uneşte bunul ori se încorporează în el ca urmare a faptei proprietarului, a unei alte persoane ori a unui caz fortuit, revine proprietarului dacă legea nu prevede altfel.

Articolul 318. Riscul pieirii sau deteriorării fortuite

Riscul pieirii sau deteriorării fortuite a bunului îl suportă proprietarul dacă legea sau contractul nu prevede altfel.

Articolul 319. Drepturile dobîndite anterior transmiterii proprietății

Schimbarea proprietarului nu afectează drepturile terților asupra bunului, dobîndite cu bună-credință anterior transmiterii dreptului de proprietate.

Capitolul II
DOBÎNDIREA ŞI ÎNCETAREA DREPTULUI DE PROPRIETATE

S e c ț i u n e a 1
DOBÎNDIREA DREPTULUI DE PROPRIETATE

Articolul 320. Modurile de dobîndire a dreptului de proprietate

(1) Dreptul de proprietate asupra unui bun nou, realizat de persoană pentru sine se dobîndeşte de către aceasta dacă legea sau contractul nu prevede altfel.

(2) Dreptul de proprietate se poate dobîndi, în condițiile legii, prin ocupațiune, act juridic, succesiune, accesiune, uzucapiune, precum şi prin hotărîre judecătorească atunci cînd aceasta este translativă de proprietate.

(3) În cazurile prevăzute de lege, proprietatea se poate dobîndi prin efectul unui act administrativ.

(4) Prin lege se pot reglementa şi alte moduri de dobîndire a dreptului de proprietate.

Articolul 321. Momentul dobîndirii dreptului de proprietate

(1) Dreptul de proprietate este transmis dobînditorului în momentul predării bunului mobil dacă legea sau contractul nu prevede altfel.

(2) În cazul bunurilor imobile, dreptul de proprietate se dobîndeşte la data înscrierii în registrul bunurilor imobile, cu excepțiile prevăzute de lege.

Articolul 322. Predarea bunului

(1) Predare a bunului înseamnă remiterea bunului către dobînditor, precum şi către cărăuş sau oficiul poştal pentru a fi expediat, în cazul în care acesta este înstrăinat fără obligația de a fi transportat.

(2) Remiterea conosamentului sau a unui alt act care dă dreptul de dispoziție asupra bunului este echivalată cu predarea bunului.

Articolul 323. Ocupațiunea

(1) Posesorul unui bun mobil fără stăpîn devine proprietarul acestuia, prin ocupațiune, de la

data intrării în posesiune în condițiile legii.

(2) Se consideră fără stăpîn bunurile mobile al căror proprietar a renunțat expres la dreptul de proprietate, bunurile abandonate, precum şi bunurile care, prin natura lor, nu au proprietar.

Articolul 324. Bunul găsit

(1) Bunul mobil pierdut continuă să aparțină proprietarului său.

(2) Cel care a găsit bunul este obligat să-l restituie proprietarului sau fostului posesor, ori, dacă acesta nu poate fi identificat, să-l predea autorităților administrației publice locale sau organului de poliție din localitatea în care a fost găsit.

(3) Bunul găsit într-o încăpere publică sau mijloc de transport public se predă posesorului încăperii sau mijlocului de transport, care preia drepturile şi obligațiile celui care l-a găsit, cu excepția dreptului la recompensă.

(4) Cel care a găsit bunul poartă răspundere pentru pierderea sau deteriorarea acestuia doar în caz de intenție sau de culpă gravă şi doar în limitele prețului lui.

(5) Organul abilitat căruia i s-a predat bunul găsit afişează la sediul său un anunț despre bunul găsit, avînd obligația de a-l păstra timp de 6 luni, fiind aplicabile în acest sens dispozițiile privitoare la depozitul necesar.

(6) Dacă, datorită împrejurărilor sau naturii bunului, păstrarea acestuia tinde să-i diminueze valoarea ori devine prea costisitoare, el este vîndut conform legii. În acest caz, drepturile şi obligațiile aferente bunului se exercită în privința sumei încasate din vînzare.

Articolul 325. Dobîndirea dreptului de proprietate asupra bunului găsit

(1) Dacă proprietarul sau o altă persoană îndreptățită nu pretinde, în termen de 6 luni, transmiterea bunului găsit, acesta este remis, în baza unui proces-verbal, celui care l-a găsit. Procesul-verbal reprezintă pentru acesta din urmă titlu de proprietate, opozabil şi fostului proprietar.

(2) Dacă persoana care a găsit bunul renunță la drepturile sale, acesta trece în proprietatea statului.

(3) Dacă, în conformitate cu prezentul articol, s-a dobîndit dreptul de proprietate asupra unui animal, fostul proprietar poate, în cazul în care se va constata existența unei afecțiuni în privința sa din partea animalului sau comportamentul crud al noului proprietar față de animal, să ceară restituirea acestuia.

Articolul 326. Obligația proprietarului bunului găsit de a compensa cheltuielile şi de a plăti recompensă

(1) Proprietarul sau fostul posesor al bunului găsit este obligat să compenseze cheltuielile aferente păstrării lui. În cazul în care bunul găsit a fost vîndut, din suma încasată se reține cheltuielile de păstrare şi comercializare.

(2) Proprietarul sau fostul posesor al bunului găsit este obligat să plătească celui care l-a găsit o recompensă în proporție de cel mult 10% din prețul sau din valoarea actuală a bunului.

(3) Dacă bunul nu are valoare comercială sau dacă plata recompensei pentru el nu a putut fi stabilită pe cale amiabilă, cel care l-a găsit are dreptul la o sumă stabilită de instanța de judecată.

(4) În cazul în care proprietarul a făcut ofertă publică de recompensă, cel care a găsit bunul are dreptul de a opta între suma la care s-a obligat proprietarul prin ofertă şi recompensa stabilită de lege ori de instanța de judecată.

Articolul 327. Comoara

(1) Comoară este orice bun mobil ascuns sau îngropat, chiar involuntar, al cărui proprietar nu poate fi identificat sau a pierdut, în condițiile legii, dreptul de proprietate.

(2) În cazul în care într-un bun imobil, se descoperă o comoară, ea aparține pe jumătate proprietarului bunului imobil în care a fost descoperită şi pe jumătate descoperitorului dacă ei nu convin altfel. Acestuia din urmă nu i se cuvine însă nimic dacă a pătruns în bunul imobil ori a căutat în el fără consimțămîntul proprietarului sau al posesorului. Consimțămîntul proprietarului

sau al posesorului se prezumă pînă la proba contrară.

(3) În cazul descoperirii unei comori constituite dintr-un bun (bunuri) recunoscut ca monument al istoriei sau culturii, acesta este transmis în proprietatea statului. Proprietarul bunului imobil în care a fost descoperită comoara, precum şi descoperitorul au dreptul de a primi o recompensă în proporţie de 50% din preţul comorii. Recompensa se împarte egal între proprietarul bunului imobil în care a fost descoperită comoara şi descoperitor dacă acordul dintre ei nu prevede altfel. Recompensa se plăteşte în întregime proprietarului dacă descoperitorul a pătruns în bunul imobil ori a căutat în el fără consimţămîntul proprietarului sau al posesorului.

(4) Dispoziţiile prezentului articol nu se aplică persoanelor care au efectuat, în interesul unor terţi, inclusiv în cadrul exercitării obligaţiilor de serviciu, cercetări arheologice, căutări în urma cărora a fost descoperită comoara.

Articolul 328. Accesiunea imobiliară naturală

(1) Adăugirile de teren la malurile apelor curgătoare revin proprietarului terenului riveran numai dacă ele se formează treptat (aluviuni). Terenurile ocupate treptat de albiile apelor curgătoare revin proprietarului acestor ape.

(2) Proprietarul terenului înconjurat de rîuri, heleştee, iazuri, canale sau de alte ape nu devine proprietar al terenurilor apărute prin scăderea temporară a apelor. Proprietarul acestor ape nu dobîndeşte nici un drept asupra terenului acoperit ca urmare a unor revărsări sporadice.

(3) Proprietarul terenului din care o apă curgătoare a smuls brusc o parte importantă, alipind-o la terenul altuia, nu pierde dreptul de proprietate asupra părţii desprinse dacă o revendică în termen de un an de la data cînd proprietarul terenului la care s-a alipit partea a intrat în posesiune.

(4) În cazul în care o apă curgătoare, formînd un braţ nou, înconjoară terenul unui proprietar riveran, acesta rămîne proprietarul insulei astfel create.

Articolul 329. Accesiunea imobiliară artificială

(1) Construcţiile şi lucrările subterane sau de la suprafaţa terenului sînt prezumate a fi făcute de proprietarul terenului pe cheltuiala sa şi îi aparţin acestuia pînă la proba contrară. Prin lucrări se înţeleg plantarea, precum şi amenajările aduse unui teren care nu se încorporează în mod durabil în acesta.

(2) Proprietarul de teren care a efectuat construcţii şi alte lucrări cu materiale străine este obligat să plătească valoarea materialelor. Dacă lucrările au fost efectuate cu rea-credinţă, proprietarul este obligat să repare şi prejudiciul cauzat.

(3) În cazul în care construcţiile sau lucrările sînt făcute de un terţ, proprietarul terenului are dreptul să le ţină pentru sine sau să oblige terţul să le ridice pe cheltuială proprie şi să repare daunele cauzate. Dacă păstrează construcţiile sau lucrările făcute de un terţ, proprietarul este obligat să plătească, la alegere, valoarea materialelor şi costul muncii ori o sumă de bani egală cu creşterea valorii terenului.

(4) În cazul în care construcţiile sau lucrările sînt făcute de un terţ de bună-credinţă, proprietarul de teren nu poate cere ridicarea lor şi este obligat să plătească, la alegere, valoarea materialelor şi costul muncii sau o sumă de bani echivalentă creşterii valorii terenului.

(5) În cazul în care construcţia este ridicată în parte pe terenul constructorului şi în parte pe un teren învecinat, proprietarul vecin poate dobîndi proprietatea asupra întregii construcţii, plătind constructorului o despăgubire, numai dacă cel puţin 1/2 din suprafaţa construită se află pe terenul său. În acest caz, el va dobîndi şi un drept de superficie asupra terenului aferent pe toată durata de existenţă a construcţiei. Despăgubirea trebuie să acopere valoarea materialelor şi costul muncii, precum şi contravaloarea folosinţei terenului aferent.

(6) Constructorul de rea-credinţă nu poate pretinde la o despăgubire mai mare de o treime din suma calculată conform alin.(5) dacă nu va dovedi că persoana îndreptăţită poartă ea însăşi o parte din vinovăţie.

Articolul 330. Accesiunea mobiliară

(1) În cazul în care se unesc două bunuri mobile avînd proprietari diferiți, fiecare dintre aceştia poate pretinde separarea bunurilor dacă celălalt proprietar nu ar suferi astfel un prejudiciu.

(2) Dacă două bunuri care aparţin diferiților proprietari s-au unit încît nu se mai pot separa fără a fi deteriorate sau fără muncă sau cheltuieli excesive, noul bun aparţine proprietarului care a contribuit cel mai mult la constituirea bunului, prin muncă sau prin valoarea bunului inițial, fiind obligat să plătească celuilalt proprietar preţul bunului unit cu bunul principal.

(3) În cazul în care bunul accesoriu este mai de preţ decît bunul principal şi s-a unit cu acesta fără ştirea proprietarului, ultimul poate cere despărțirea şi restituirea bunului accesoriu unit, chiar dacă din separare ar rezulta vătămarea bunului principal.

(4) Dacă contractul nu prevede altfel, dreptul de proprietate asupra bunului rezultat din prelucrarea materiei aparţine proprietarului ei, care este obligat să plătească valoarea manoperei. Se consideră de asemenea prelucrare scrierea, desenarea, pictarea, imprimarea, gravarea sau o altă transformare a suprafeței.

(5) Persoana de bună-credință care a transformat prin manoperă materia ce nu îi aparţine dobîndeşte dreptul de proprietate asupra bunului rezultat dacă valoarea manoperei este superioară valorii materiei, plătind proprietarului preţul materiei.

(6) Cel care trebuie să restituie bunul rezultat din prelucrarea materiei este în drept să-l reţină pînă va primi de la proprietarul noului bun suma datorată.

(7) În cazul în care un bun s-a format prin amestecarea mai multor materii (confuziunea) ce aparţin diferiților proprietari şi nici una nu poate fi considerată ca materie principală, proprietarul care nu a ştiut despre confuziune poate cere separarea materiilor dacă este posibil. Dacă materiile amestecate nu pot fi separate fără pagubă, bunul format aparţine proprietarilor materiilor proporțional cantității, calității şi valorii materiei fiecăruia.

(8) În cazul în care materia unui proprietar de bună-credinţă depăşeşte cealaltă materie prin valoare şi cantitate, acesta poate cere bunul creat prin amestecare, plătind celuilalt proprietar preţul materiei sau înlocuirea materiei cu materie de aceeaşi natură, cantitate, greutate, mărime şi calitate sau plata contravalorii ei.

Articolul 331. Dreptul dobînditorului de bună-credință asupra mobilelor

(1)Dobînditorul de bună-credinţă dobîndeşte dreptul de proprietate asupra bunului mobil şi în cazul în care cel care a dispus de bun nu era proprietarul lui. Nu există bună-credinţă cînd dobînditorul ştia sau trebuia să ştie că cel de la care a dobîndit bunul nu era proprietarul lui. Buna-credinţă trebuie să subziste pînă în momentul intrării în posesiune inclusiv.

(2) Dobînditorul de bună-credinţă nu dobîndeşte dreptul de proprietate asupra bunurilor mobile în cazul în care bunul este furat, pierdut sau ieşit în alt mod din posesiunea proprietarului contrar voinţei lui sau dobînditorul l-a obținut cu titlu gratuit. Această regulă nu se aplică în cazul dobîndirii banilor, a titlurilor de valoare la purtător sau a bunurilor înstrăinate la licitație.

Articolul 332. Uzucapiunea imobiliară

(1) Dacă o persoană, fără să fi dobîndit dreptul de proprietate, a posedat cu bună-credinţă sub nume de proprietar un bun imobil pe parcursul a 15 ani, aceasta devine proprietarul bunului respectiv.

(2) Dacă un bun imobil şi drepturile asupra lui sînt supuse înregistrării de stat, dreptul de proprietate se dobîndeşte în temeiul alin.(1) din momentul înregistrării.

Articolul 333. Uzucapiunea mobilelor

Persoana care posedă cu bună-credinţă timp de 5 ani un bun mobil al altuia, comportîndu-se ca un proprietar, dobîndeşte dreptul de proprietate asupra acestui bun.

Articolul 334. Unirea posesiunilor

Pentru a invoca uzucapiunea, posesorul actual poate să unească propria posesiune cu cea a autorului său.

Articolul 335. Posesiunea necesară uzucapiunii

(1) Cu excepția cazurilor expres prevăzute de lege, nu poate produce efecte juridice decît posesiunea utilă. Pînă la proba contrară, posesiunea este prezumată a fi utilă.

(2) Nu este utilă posesiunea discontinuă, tulburată, clandestină sau precară.

(3) Posesiunea este discontinuă atît timp cît posesorul o exercită cu intermitențe anormale în raport cu natura bunului.

(4) Posesiunea este tulburată atîta timp cît este dobîndită sau conservată prin acte de violență, fizică sau morală, care nu sînt provocate de o altă persoană.

(5) Posesiunea este clandestină dacă se exercită astfel încît nu poate fi cunoscută.

(6) Posesiunea este precară cînd nu se exercită sub nume de proprietar.

(7) Discontinuitatea poate fi opusă posesorului de către orice persoană interesată.

(8) Numai persoana față de care posesiunea este tulburată sau clandestină poate invoca aceste vicii.

(9) Posesiunea viciată devine utilă îndată ce viciul încetează.

Articolul 336. Întreruperea termenului necesar pentru invocarea uzucapiunii

(1) Cursul termenului necesar pentru invocarea uzucapiunii (prescripția achizitivă) nu poate începe, iar dacă a început nu poate continua, în perioada în care este suspendată curgerea termenului de prescripție extinctivă a acțiunii de revendicare.

(2) Cursul termenului necesar pentru invocarea uzucapiunii se întrerupe dacă a fost înaintată o acțiune de revendicare față de persoana care posedă sub nume de proprietar sau față de posesorul mijlocit. În acest caz, cursul prescripției se întrerupe numai față de persoana care a înaintat acțiunea.

(3) În cazul în care cursul prescripției extinctive a fost întrerupt, timpul scurs pînă la întrerupere nu se calculează. După întrerupere poate să înceapă un nou termen.

S e c ț i u n e a a 2-a
ÎNCETAREA DREPTULUI DE PROPRIETATE

Articolul 337. Temeiurile încetării dreptului de proprietate

(1) Dreptul de proprietate încetează, în condițiile legii, în urma consumării, pieirii fortuite sau distrugerii bunului, înstrăinării lui în temeiul unui act juridic, renunțării la dreptul de proprietate, precum şi în alte cazuri prevăzute de lege.

(2) Nimeni nu poate fi forțat să cedeze proprietatea sa, cu excepția cazurilor cînd, conform legii, se efectuează:

a) urmărirea bunurilor în legătură cu obligațiile proprietarului;

b) înstrăinarea bunurilor pe care, conform legii, persoana nu le poate avea în proprietate;

c) răscumpărarea animalelor domestice în cazul încălcării regulilor de comportare cu acestea;

d) privatizarea proprietății de stat;

e) exproprierea pentru cauză de utilitate publică;

f) rechiziția;

g) confiscarea;

h) alte acțiuni prevăzute de lege.

Articolul 338. Renunțarea la dreptul de proprietate

(1) Proprietarul poate renunța oricînd la dreptul de proprietate printr-o declarație în acest sens sau în alt mod care atestă cu certitudine că a renunțat la bun fără intenția de a păstra dreptul de proprietate asupra lui.

(2) Obligațiile proprietarului în legătură cu bunul la care a renunțat încetează atunci cînd un terț dobîndeşte dreptul de proprietate asupra bunului.

(3) Renunțarea la dreptul de proprietate asupra bunurilor imobile se face printr-o declarație autentificată notarial şi înscrisă în registrul bunurilor imobile.

Articolul 339. Urmărirea bunurilor în legătură cu obligaţiile proprietarului

(1) Înstrăinarea bunurilor proprietarului prin aplicarea procedurii de urmărire a proprietăţii în legătură cu obligaţiile acestuia poate fi efectuată doar în temeiul unei hotărîri judecătoreşti dacă o altă modalitate nu este stabilită prin lege sau contract.

(2) Proprietarul pierde dreptul de proprietate asupra bunurilor urmărite în momentul dobîndirii dreptului de proprietate asupra acestora de către persoana îndreptăţită căreia îi sînt transmise bunurile.

Articolul 340. Înstrăinarea bunurilor pe care, conform legii, persoana nu le poate avea în proprietate

(1) Dacă, în temeiurile prevăzute de lege, persoana a dobîndit dreptul de proprietate asupra unui bun care, conform legii, nu poate să-i aparţină cu drept de proprietate, proprietarul este obligat să înstrăineze bunul timp de un an din momentul dobîndirii dreptului de proprietate sau în alt termen stabilit de lege.

(2) Dacă proprietarul nu înstrăinează bunul în termenul stabilit la alin.(1), instanţa de judecată, la cererea autorităţii administraţiei publice locale, poate dispune, după caz, înstrăinarea bunului şi remiterea sumei obţinute către fostul proprietar, cu reţinerea cheltuielilor de înstrăinare, sau transmiterea bunului în proprietate statului şi despăgubirea proprietarului în cuantumul stabilit de instanţa de judecată.

(3) Prevederile alin.(1) şi (2) se aplică şi în cazurile în care persoana a dobîndit în proprietate, în temeiurile prevăzute de lege, un bun pentru care este nevoie de o autorizaţie specială şi i-a fost refuzată eliberarea unei atare autorizaţii.

Articolul 341. Răscumpărarea animalelor domestice în cazul încălcării regulilor de comportare cu ele

În cazul în care proprietarul de animale domestice se comportă cu ele încălcînd evident regulile stabilite prin lege sau prin normele de comportare umană cu animalele, orice persoană are dreptul să solicite predarea animalelor. Preţul se stabileşte prin acordul părţilor sau prin hotărîre judecătorească.

Articolul 342. Rechiziţia

(1) În caz de calamitate naturală, epidemie, epizootie sau în o altă situaţie excepţională, proprietarul poate fi deposedat de bun în temeiul unei decizii a autorităţii publice, în modul şi în condiţiile stabilite de lege.

(2) Persoana al cărei bun a fost rechiziţionat poate cere restituirea lui dacă, după încetarea situaţiei excepţionale, acesta s-a păstrat în natură.

(3) Preţul bunului sau preţul folosirii lui, în cazul în care s-a păstrat în natură şi a fost restituit proprietarului, se stabileşte prin acordul părţilor, iar în caz de divergenţă, prin hotărîre judecătorească.

Articolul 343. Confiscarea

(1) Confiscarea bunurilor se permite printr-o hotărîre judecătorească în cazurile şi în condiţiile prevăzute de lege.

(2) În cazurile prevăzute de lege, bunurile proprietarului pot fi confiscate printr-un act administrativ. Actul administrativ cu privire la confiscare poate fi atacat în instanţă de judecată.

Capitolul III
PROPRIETATEA COMUNĂ
S e c ţ i u n e a 1
DISPOZIŢII GENERALE

Articolul 344. Proprietatea comună. Temeiurile apariţiei ei

(1) Proprietatea este comună în cazul în care asupra unui bun au drept de proprietate doi sau mai mulţi titulari.

(2) Proprietatea comună poate apărea în temeiul legii sau în baza unui act juridic.

Articolul 345. Formele proprietății comune

(1) Proprietatea comună poate fi caracterizată prin delimitarea cotei fiecărui proprietar (proprietate pe cote-părți) sau prin nedelimitarea cotelor-părți (proprietate în devălmăşie).

(2) Dacă bunul este comun, proprietatea pe cote-părți se prezumă pînă la proba contrară.

(3) Coproprietarii devălmaşi pot atribui bunurilor comune regimul proprietății comune pe cote-părți.

S e c ț i u n e a a 2-a
PROPRIETATEA COMUNĂ PE COTE-PĂRȚI

Articolul 346. Cota-parte în proprietatea comună pe cote-părți

(1) Fiecare coproprietar este proprietarul exclusiv al unei cote-părți ideale din bunul comun. Cotele-părți sînt prezumate a fi egale pînă la probă contrară. Dacă bunul a fost dobîndit printr-un act juridic, nu se va putea face probă contrară decît prin înscrisuri.

(2) Coproprietarul care a făcut din contul său, cu acordul celorlalți coproprietari, bunului comun îmbunătățiri inseparabile are dreptul să ceară modificarea respectivă a cotelor-părți sau compensarea cheltuielilor.

Articolul 347. Folosința bunului proprietate comună pe cote-părți

(1) Fiecare coproprietar are dreptul de a folosi bunul proprietate comună pe cote-părți în măsura care nu schimbă destinația lui şi nu aduce atingere drepturilor celorlalți coproprietari.

(2) Modul de folosire a bunului comun se stabileşte prin acordul coproprietarilor sau, în caz de divergențe, prin hotărîre judecătorească în baza unei aprecieri echitabile a intereselor tuturor coproprietarilor.

(3) Coproprietarul este în drept să ceară în posesiune şi folosință o parte din bunul comun corespunzător cotei sale, iar în caz de imposibilitate, să ceară coproprietarilor care posedă şi folosesc bunul plata unei compensații echitabile.

(4) Coproprietarul care exercită în mod exclusiv folosința bunului comun fără acordul celorlalți coproprietari poate fi obligat la plata unei despăgubiri.

Articolul 348. Fructele produse de bunul proprietate comună pe cote-părți

(1) Fructele produse de bunul proprietate comună pe cote-părți se cuvin tuturor coproprietarilor proporțional cotei-părți deținute dacă aceştia nu au stabilit altfel.

(2) Coproprietarul care a suportat singur cheltuielile de producere sau de culegere a fructelor are dreptul la compensarea acestor cheltuieli de către coproprietari proporțional cotei lor părți.

Articolul 349. Beneficiile şi sarcinile proprietății comune pe cote-părți

Coproprietarii vor împărți beneficiile şi vor suporta sarcinile proprietății comune pe cote-părți proporțional cotei lor părți.

Articolul 350. Actele de conservare a bunului proprietate comună pe cote-părți

Fiecare coproprietar poate să efectueze acte de conservare a bunurilor proprietate comună pe cote-părți fără acordul celorlalți coproprietari şi să le pretindă compensarea cheltuielilor proporțional cotei lor părți.

Articolul 351. Actele de dispoziție privind bunurile proprietate comună pe cote-părți

(1) În privința bunurilor proprietate comună pe cote-părți nu se pot încheia acte de dispoziție decît cu acordul tuturor coproprietarilor.

(2) Actele de dispoziție încheiate în lipsa unanimității sînt lovite de nulitate relativă dacă se demonstrează că terțul este de rea-credință. În acest caz, prescripția dreptului la acțiune începe să curgă de la data cînd coproprietarul care nu şi-a dat acordul a cunoscut sau trebuia să cunoască existența cauzei de nulitate.

(3) Coproprietarul poate să înstrăineze cota sa parte, respectînd dreptul de preemțiune al celorlalți coproprietari.

Articolul 352. Dreptul de preemțiune

(1) În cazul vînzării unei cote-părți din bunurile proprietate comună pe cote-părți, cu excepția vînzării la licitație, ceilalți coproprietari au dreptul preferențial de a cumpăra cota la prețul cu care se vinde şi în aceleaşi condiții.

(2) Vînzătorul cotei-părți este obligat să notifice ceilalți coproprietari că intenționează să-şi vîndă cota, indicînd prețul şi celelalte condiții de vînzare. Dacă ceilalți coproprietari renunță să-şi exercite dreptul de preemțiune sau nu îl exercită în decursul unei luni din ziua notificării în cazul bunului imobil şi în decursul a 10 zile în cazul bunului mobil, vînzătorul are dreptul să vîndă oricărei persoane cota sa parte. Dacă mai mulți coproprietari îşi manifestă intenția de a dobîndi cota-parte, vînzătorul are dreptul să aleagă dintre aceştia cumpărătorul.

(3) Cînd cota-parte se vinde fără respectarea dreptului de preemțiune, oricare coproprietar poate intenta, în decursul a 3 luni, acțiune în instanța de judecată pentru a i se atribui drepturi şi obligații de cumpărător.

(4) Cesiunea dreptului de preemțiune la cumpărarea unei cotei-părți din proprietatea comună nu se admite.

Articolul 353. Urmărirea cotei-părți din bunurile proprietate comună pe cote-părți

(1) Creditorii unui coproprietar pot urmări cota-parte ideală a acestuia din bunurile proprietate comună pe cote-părți sau pot cere instanței de judecată împărțirea bunului, caz în care urmărirea se face asupra părții din bun sau, după caz, asupra sumei de bani cuvenite debitorului.

(2) În cazul vînzării silite a unei cote-părți, executorul judecătoresc va notifica pe ceilalți coproprietari cu cel puțin 10 zile înainte de data vînzării. La preț egal, coproprietarii vor avea dreptul de preemțiune la adjudecarea cotei-părți.

(3) Creditorii care au un drept de garanție asupra bunului proprietate comună pe cote-părți ori cei a căror creanță s-a născut în legătură cu conservarea sau administrarea acestuia au dreptul să urmărească silit bunul comun ori sumele rezultate din împărțire.

(4) Actele de suspendare a împărțirii pot fi opuse creditorilor dacă sînt autentificate sau, după caz, sînt îndeplinite formalitățile de publicitate prevăzute de lege.

(5) Creditorii personali ai unui coproprietar pot, de asemenea, să intervină pe cheltuiala lor la împărțirea cerută de coproprietari ori de un alt creditor. Ei nu pot însă ataca o împărțire săvîrşită, decît în cazul cînd aceasta a avut loc în lipsa lor, fără a se ține seama de opoziția pe care au făcut-o şi în cazul cînd împărțirea este simulată ori se efectuează astfel încît creditorii nu pot face opoziție.

(6) Dispozițiile alin.(5) sînt aplicabile şi în cazul creditorilor care au drept de garanție asupra bunului proprietate comună pe cote-părți ori al celor a căror creanță s-a născut în legătură cu conservarea sau administrarea bunului.

Articolul 354. Excluderea coproprietarului

(1) Coproprietarii pot solicita instanței de judecată excluderea coproprietarului care, prin fapta sa, prin fapta celor cărora le-a cedat folosința bunului ori a celor pentru care este ținut să răspundă, încalcă în mod grav drepturile celorlalți coproprietari.

(2) În cazul prevăzut la alin.(1), coproprietarul este obligat la înstrăinarea cotei sale. În caz de refuz, vînzarea ei silită se dispune prin hotărîre judecătorească.

Articolul 355. Proprietatea asupra părților comune din clădirile cu multe etaje sau cu apartamente

(1) Dacă într-o clădire există spații cu destinație de locuință sau cu o altă destinație având proprietari diferiți, fiecare dintre aceştia deține drept de proprietate comună pe cote-părți, forțată şi perpetuă, asupra părților din clădire, care, fiind destinate folosinței spațiilor, nu pot fi folosite decît în comun.

(2) Raporturile prevăzute la alin.(1) se reglementează prin lege.

Articolul 356. Proprietatea comună pe cote-părți asupra despărțiturilor comune

(1) Orice zid, şanț sau altă despărțitură între două terenuri care se află în intravilan este prezumată a fi în proprietatea comună pe cote-părți a vecinilor dacă nu rezultă contrariul din titlu, dintr-un semn de necomunitate conform regulamentelor de urbanism ori dacă proprietatea comună nu a devenit proprietate exclusivă prin uzucapiune.

(2) Cota-parte din drepturile asupra despărțiturilor comune se va considera un bun accesoriu. Înstrăinarea sau ipotecarea cotei-părți nu se poate face decît o dată cu dreptul asupra terenului.

Articolul 357. Încetarea proprietății comune pe cote-părți prin împărțire

(1) Încetarea proprietății comune pe cote-părți prin împărțire poate fi cerută oricînd dacă legea, contractul sau hotărîrea judecătorească nu prevede altfel.

(2) Împărțirea poate fi cerută chiar şi atunci cînd unul dintre coproprietari a folosit exclusiv bunul, afară de cazul cînd l-a uzucapat, în condițiile legii.

(3) Împărțirea poate fi făcută prin înțelegere a părților sau prin hotărîre judecătorească.

Articolul 358. Inadmisibilitatea împărțirii

(1) Împărțirea este inadmisibilă în cazurile la care se referă art.355 şi 356, precum şi în alte cazuri prevăzute de lege.

(2) Împărțirea poate fi efectuată în cazul părților comune din clădirile cu mai multe etaje sau apartamente atunci cînd există acordul tuturor coproprietarilor ori cînd bunurile în cauză nu mai sînt destinate folosirii în comun.

Articolul 359. Amînarea împărțirii

(1) Contractele privind amînarea împărțirii nu pot fi încheiate pentru o perioadă mai mare de 5 ani. În cazul imobilelor, contractele trebuie încheiate în formă autentică şi înscrise în registrul bunurilor imobile.

(2) Pentru motive temeinice, instanța de judecată poate dispune, la cererea oricărui coproprietar, împărțirea chiar înainte de perioada stabilită prin contract.

(3) Instanța de judecată poate dispune amînarea împărțirii dacă aceasta s-ar impune în vederea protecției intereselor celorlalți coproprietari. Instanța poate dispune împărțirea dacă împrejurările avute în vedere la data pronunțării hotărîrii de amînare s-au modificat.

Articolul 360. Împărțirea în cazul în care coproprietarul este lipsit de sau limitat în capacitatea de exercițiu

Dacă un coproprietar este lipsit de sau limitat în capacitatea de exercițiu, împărțirea poate fi făcută prin înțelegerea părților numai cu încuviințarea autorității tutelare, precum şi a ocrotitorului legal, după caz.

Articolul 361. Modul de împărțire a bunului proprietate comună pe cote-părți

(1) Împărțirea bunului proprietate comună pe cote-părți se face în natură, proporțional cotei-părți a fiecărui coproprietar.

(2) Dacă bunul proprietate comună pe cote-părți este indivizibil ori nu este partajabil în natură, împărțirea se face prin:

a) atribuirea întregului bun, în schimbul unei sulte, în favoarea unui ori a mai multor

coproprietari, la cererea lor;

b) vînzarea bunului în modul stabilit de coproprietari ori, în caz de neînţelegere, la licitaţie şi distribuirea preţului către coproprietari proporţional cotei-părţi a fiecăruia dintre ei.

(3) În cazul în care unui dintre coproprietari îi este atribuită o parte reală mai mare decît cota sa parte, celorlalţi coproprietari li se atribuie o sultă.

(4) Împărţirea se efectuează în modul stabilit de lege.

(5) Părţile reale stabilite de instanţă de judecată pot fi distribuite prin tragere la sorţi, după caz.

Articolul 362. Stingerea datoriilor în cazul împărţirii

(1) Oricare dintre coproprietari poate cere stingerea datoriilor, născute în legătură cu proprietatea comună pe cote-părţi, care sînt scadente ori devin scadente în cursul anului în care are loc împărţirea.

(2) Suma necesară stingerii obligaţiilor care decurg din alin.(1) va fi preluată, în lipsa unei stipulaţii contrare, din preţul vînzării bunului comun cu ocazia împărţirii şi va fi suportată de către coproprietari proporţional cotei-părţi a fiecăruia.

Articolul 363. Efectele împărţirii proprietăţii comune

(1) Fiecare coproprietar devine proprietarul exclusiv al bunului sau al sumei de bani atribuite numai de la data împărţirii, cu excepţia bunurilor imobile asupra cărora dreptul de proprietate apare la data înscrierii în registrul bunurilor imobile.

(2) Actele încheiate, în condiţiile legii, de un coproprietar asupra bunului proprietate comună pe cote-părţi rămîn valabile şi sînt opozabile celui care a dobîndit bunul în urma împărţirii.

(3) Garanţiile constituite de un coproprietar asupra cotei sale părţi se strămută de drept asupra bunului sau a sumei de bani atribuite prin împărţire.

(4) Împărţirea care a avut loc înaintea termenului stipulat în acordul coproprietarilor nu este opozabilă creditorului care deţine o ipotecă asupra unei cote-părţi dacă acesta nu a consimţit la împărţire sau dacă debitorul său nu conservă dreptul de proprietate a cel puţin asupra părţii respective din bun.

Articolul 364. Obligaţia de garanţie a coproprietarilor

(1) Coproprietarii îşi datorează, în limita cotelor-părţi, garanţie pentru evicţiune şi vicii ascunse, dispoziţiile privitoare la obligaţia de garanţie a vînzătorului aplicîndu-se în modul corespunzător.

(2) Fiecare din coproprietari este obligat să despăgubească pe coproprietarul prejudiciat prin efectul evicţiunii sau al viciului ascuns. Dacă unul dintre coproprietari este insolvabil, partea datorată de acesta se va suporta proporţional de ceilalţi coproprietari.

(3) Coproprietarii nu datorează garanţie dacă prejudiciul este urmarea faptei săvîrşite de un alt coproprietar sau dacă au fost scutiţi prin actul de împărţire.

Articolul 365. Nulitatea împărţirii

(1) Împărţirea poate fi desfiinţată pentru aceleaşi cauze ca şi actele juridice.

(2) Împărţirea făcută fără participarea tuturor coproprietarilor este lovită de nulitate absolută.

(3) Împărţirea este valabilă chiar dacă nu cuprinde toate bunurile proprietate comună pe cote-părţi. Pentru bunurile omise se poate face oricînd o împărţire suplimentară.

(4) Nu poate invoca nulitatea relativă a împărţirii coproprietarul care, cunoscînd cauza de nulitate, înstrăinează total sau parţial bunurile atribuite.

S e c ţ i u n e a a 3-a
PROPRIETATEA COMUNĂ ÎN DEVĂLMĂŞIE

Articolul 366. Dispoziţii generale cu privire la proprietatea comună în devălmăşie

(1) În cazul în care dreptul de proprietate aparţine concomitent mai multor persoane fără ca vreuna dintre ele să fie titularul unei cote-părţi ideale din bunul comun, proprietatea este comună în devălmăşie.

(2) Proprietății comune în devălmăşie se aplică în modul corespunzător dispozițiile cu privire la proprietatea comună pe cote-părți dacă prezenta secțiune nu prevede altfel.

Articolul 367. Folosința bunului proprietate comună în devălmăşie

Fiecare coproprietar devălmaş are dreptul de a folosi bunul comun potrivit destinației acestuia, fără a limita dreptul celorlalți coproprietari dacă în contract nu este prevăzut altfel.

Articolul 368. Actele de conservare şi administrare a bunului proprietate comună în devălmăşie

Oricare dintre proprietarii devălmaşi este prezumat a avea consimțământul celorlalți pentru efectuarea oricăror acte de conservare şi administrare a bunului proprietate comună în devălmăşie dacă legea sau contractul nu prevede altfel.

Articolul 369. Actele de dispoziție asupra bunurilor proprietate comună în devălmăşie

(1) Fiecare din coproprietarii devălmaşi poate dispune de bunul mobil proprietate comună în devălmăşie dacă acordul încheiat între ei nu prevede altfel.

(2) Pentru actele de dispoziție asupra bunurilor imobile proprietate comună în devălmăşie este necesar acordul scris al tuturor coproprietarilor devălmaşi.

(3) Actul juridic de dispoziție încheiat de unul dintre coproprietarii devălmaşi poate fi declarat nul dacă se face dovadă că cealaltă parte ştia sau trebuia să ştie despre acordul care limitează dreptul de dispoziție, despre faptul că ceilalți coproprietari devălmaşi sînt împotriva încheierii actului juridic sau că nu a fost cerut acordul la înstrăinarea imobilelor.

Articolul 370. Împărțirea bunului proprietate comună în devălmăşie

Împărțirea bunului proprietate comună în devălmăşie între coproprietarii devălmaşi se va face proporțional aportului fiecăruia la dobîndirea bunului. Pînă la proba contrară, aportul coproprietarilor devălmaşi este prezumat a fi egal.

Articolul 371. Proprietatea comună în devălmăşie a soților

(1) Bunurile dobîndite de soți în timpul căsătoriei sînt proprietatea lor comună în devălmăşie dacă, în conformitate cu legea sau contractul încheiat între ei, nu este stabilit un alt regim juridic pentru aceste bunuri.

(2) Orice bun dobîndit de soți în timpul căsătoriei se prezumă proprietate comună în devălmăşie pînă la proba contrară.

Articolul 372. Proprietatea personală a fiecăruia dintre soți

(1) Bunurile care au aparținut soților înainte de încheierea căsătoriei, precum şi cele dobîndite de ei în timpul căsătoriei în baza unui contract de donație, prin moştenire sau în alt mod cu titlu gratuit, sînt proprietatea exclusivă a soțului căruia i-a aparținut sau care le-a dobîndit.

(2) Bunurile de folosință individuală (îmbrăcăminte, încălțăminte şi altele asemenea), cu excepția bijuteriilor şi a altor obiecte de lux, sînt bunuri personale ale soțului care le foloseşte, chiar dacă sînt dobîndite în timpul căsătoriei din contul mijloacelor comune ale soților.

(3) Bunurile fiecăruia dintre soți pot fi declarate proprietate a lor comună în devălmăşie dacă se constată că în timpul căsătoriei s-au făcut din mijloacele lor comune investiții care au sporit simțitor valoarea acestor bunuri.

Articolul 373. Determinarea părților din proprietatea comună în devălmăşie a soților în caz de împărțire a bunurilor

(1) În cazul împărțirii bunurilor proprietate comună în devălmăşie a soților, părțile lor se consideră egale.

(2) Bunurilor proprietate comună în devălmăşie a soților pot fi împărțite atît la divorț, cît şi în timpul căsătoriei. Împărțirea bunurilor comune în timpul căsătoriei nu afectează regimul juridic al bunurilor care vor fi dobîndite în viitor.

Capitolul IV
APĂRAREA DREPTULUI DE PROPRIETATE

Articolul 374. Revendicarea de către proprietar a bunurilor sale

(1) Proprietarul este în drept să-şi revendice bunurile aflate în posesiunea nelegitimă a altuia.

(2) Posesorul poate refuza să predea bunul dacă el sau posesorul mijlocit pentru care posedă are dreptul preferențial de posesiune în raport cu proprietarul. Revendicarea bunului poate fi aplicată în raport cu cel care are un drept superior dacă acesta a obținut bunul prin violență sau prin dol.

(3) De la momentul încetării bunei-credințe, iar în cazul posesorului de rea-credință de la momentul dobîndirii posesiunii, posesorul răspunde față de proprietar pentru prejudiciul cauzat prin faptul că din vina lui bunul s-a deteriorat, a pierit sau nu poate fi restituit din alt motiv.

(4) În legătură cu revendicarea bunului proprietarului se vor aplica în modul corespunzător prevederile art.307, 310-312.

(5) Dacă a dobîndit posesiunea prin samavolnicie sau prin săvîrşirea unei infracțiuni, posesorul răspunde față de proprietar în conformitate cu normele privind răspunderea delictuală.

Articolul 375. Revendicarea de către proprietar a bunurilor aflate în posesiunea unui dobînditor de bună-credință

(1) Dacă un bun a fost dobîndit cu titlu oneros de la o persoană care nu a avut dreptul să-l înstrăineze, proprietarul poate să-l revendice de la dobînditorul de bună-credință numai în cazul în care bunul a fost pierdut de proprietar ori de persoana căreia bunul a fost transmis de proprietar în posesiune sau dacă i-a fost furat unuia ori altuia, sau a ieşit în alt mod din posesiunea acestora, fără voia lor.

(2) Dacă bunurile au fost dobîndite cu titlu gratuit de la o persoană care nu avea dreptul să le înstrăineze, proprietarul este în drept să-şi revendice bunurile în toate cazurile.

(3) Banii, titlurile de valoare la purtător şi bunurile dobîndite la licitație nu pot fi revendicate de la un dobînditor de bună-credință.

Articolul 376. Cererea privind înlăturarea încălcărilor care nu sînt legate de privarea de posesiune

(1) Dacă dreptul proprietarului este încălcat în alt mod decît prin uzurpare sau privare ilicită de posesiune, proprietarul poate cere autorului încetarea încălcării. El poate cere, de asemenea, despăgubiri pentru prejudiciul cauzat. Pot fi solicitate despăgubiri şi în cazul în care nu se cere încetarea încălcării sau executarea acestei cerințe este imposibilă.

(2) Dacă există temei de a presupune că se vor face încălcări ulterioare, proprietarul poate intenta o acțiune negatorie.

(3) Dispozițiile alin.(1) şi (2) nu se aplică dacă proprietarul trebuie, în temeiul legii şi al drepturilor unor alte persoane, să admită influența asupra bunului.

Capitolul V
DREPTUL DE VECINĂTATE

Articolul 377. Obligația de respect reciproc

Proprietarii terenurilor vecine sau ai altor bunuri imobile învecinate, pe lîngă respectarea drepturilor şi obligațiilor prevăzute de lege, trebuie să se respecte reciproc. Se consideră vecin orice teren sau alt bun imobil de unde se pot produce influențe reciproce.

Articolul 378. Influența vecină admisibilă

(1) Proprietarul terenului sau al unui alt bun imobil nu poate interzice influența pe care o exercită asupra bunului său gazul, aburul, mirosul, funinginea, fumul, zgomotul, căldura, vibrația sau o altă influență similară provenită din terenul vecin dacă nu împiedică proprietarul în folosirea bunului sau dacă încalcă nesemnificativ dreptul acestuia.

(2) Dispoziţiile alin.(1) se aplică şi în cazul în care influenţa este considerabilă, dar este produsă de folosirea obişnuită a unui alt teren şi nu poate fi înlăturată prin măsuri justificate economic. Dacă este obligat să suporte o asemenea influenţă şi dacă aceasta depăşeşte folosirea recunoscută obişnuită în localitatea respectivă şi limitele economice admisibile, proprietarul poate cere proprietarului de teren care cauzează influenţa o compensaţie corespunzătoare în formă bănească.

Articolul 379. Atentarea inadmisibilă

(1) Proprietarul poate cere interzicerea ridicării sau exploatării unor construcţii sau instalaţii despre care se poate afirma cu certitudine că prezenţa şi utilizarea lor atentează în mod inadmisibil asupra terenului său.

(2) Dacă construcţia sau instalaţia a fost ridicată respectîndu-se distanţa de la hotar stabilită de lege, demolarea sau interzicerea exploatării acestora poate fi cerută doar în cazul în care afectarea inadmisibilă s-a produs în mod evident.

Articolul 380. Cererea de înlăturare a pericolului de prăbuşire

Dacă există pericolul prăbuşirii construcţiei de pe terenul vecin peste terenul său, proprietarul poate cere vecinului să ia măsurile necesare pentru prevenirea acestui pericol.

Articolul 381. Folosirea apelor

(1) Cursurile de apă şi pînza freatică din mai multe terenuri nu pot fi deviate sau manipulate de proprietarul oricărui teren astfel încît cantitatea sau calitatea apei să fie modificată în dezavantajul proprietarului unui alt teren.

(2) Proprietarul terenului inferior nu poate împiedica în nici un fel curgerea firească a apelor provenite de pe terenul superior.

(3) Dacă curgerea apei de pe terenul superior cauzează prejudicii terenului inferior, proprietarul acestuia din urmă poate cere autorizarea instanţei de judecată de a face pe terenul său lucrările necesare schimbării direcţiei apelor, suportînd toate cheltuielile aferente. La rîndul său, proprietarul terenului superior este obligat să nu efectueze nici o lucrare de natură să agraveze situaţia terenului inferior.

Articolul 382. Regulile speciale de folosire a apei

(1) Proprietarul terenului inferior nu poate împiedica curgerea provocată de proprietarul terenului superior sau de alte persoane, aşa cum este cazul apelor care ţîşnesc pe acest din urmă teren, datorită unor lucrări subterane întreprinse de proprietarul terenului superior, cazul apelor provenite din secarea terenurilor mlăştinoase, al apelor folosite într-un scop casnic, agricol sau industrial, însă numai dacă această curgere precedă vărsarea într-un curs de apă sau într-un şanţ.

(2) În cazul prevăzut la alin.(1), proprietarul terenului superior este obligat să aleagă calea şi mijloacele de scurgere care ar aduce prejudicii minime terenului inferior, rămînînd obligat la plata unei despăgubiri juste şi prealabile către proprietarul acestuia din urmă.

(3) Prevederile alin.(1) şi (2) nu se aplică atunci cînd pe terenul inferior se află o construcţie, împreună cu grădina şi curtea aferentă, sau un cimitir.

Articolul 383. Captarea apei

Proprietarul care vrea să folosească pentru irigarea terenului său apele naturale şi artificiale de care poate dispune în mod efectiv are dreptul ca, pe cheltuiala sa exclusivă, să facă pe terenul riveran opus lucrări utile de captare a apei.

Articolul 384. Surplusul de apă

(1) Proprietarul căruia îi prisoseşte apa pentru necesităţile curente este obligat ca, în schimbul unei juste şi prealabile despăgubiri, să ofere acest surplus proprietarului care nu poate procura apa necesară terenului său decît cu o cheltuială excesivă.

(2) Proprietarul nu poate fi scutit de obligaţia menţionată la alin.(1) pretinzînd că ar putea da surplusului de apă o altă destinaţie decît satisfacerea necesităţilor curente. El poate însă cere proprietarului aflat la nevoie despăgubiri suplimentare cu condiţia că va dovedi existenţa reală a destinaţiei pretinse.

Articolul 385. Conservarea drepturilor dobîndite ale proprietarului terenului inferior

(1) Proprietarul poate acorda orice întrebuințare izvorului de pe terenul său cu condiția de a nu aduce atingere drepturilor dobîndite de proprietarul terenului inferior.

(2) Proprietarul terenului pe care se află izvorul nu poate să-i schimbe cursul dacă prin această schimbare ar lipsi locuitorii unei localități de apă pentru necesitățile curente.

Articolul 386. Picătura streşinii

Acoperişul trebuie să fie construit astfel încît apa, zăpada sau gheața să cadă exclusiv pe teritoriul proprietarului.

Articolul 387. Fructele căzute

Fructele căzute din pomi sau arbuşti pe terenul vecin se consideră fructe de pe acel teren.

Articolul 388. Rădăcinile şi ramurile de pe terenul vecin

(1) Proprietarul terenului poate să taie şi să-şi oprească rădăcinile de arbori şi de arbuşti care au pătruns la el de pe terenul vecin. Aceeaşi regulă se aplică şi ramurilor de arbori şi de arbuşti ce atîrnă de pe terenul vecin.

(2) Dreptul prevăzut la alin.(1) nu se acordă proprietarului în cazul în care rădăcinile şi ramurile nu împiedică folosirea terenului său.

Articolul 389. Distanța pentru construcții, lucrări şi plantații

(1) Orice construcție, lucrare sau plantație se poate face de către proprietarul terenului numai cu respectarea unei distanțe minime față de linia de hotar, conform legii, regulamentului de urbanism sau, în lipsă, conform obiceiului locului, astfel încît să nu se aducă atingere drepturilor proprietarului vecin.

(2) Arborii, cu excepția celor mai mici de doi metri, a plantațiilor şi a gardurilor vii, trebuie sădiți la distanța stipulată de lege, de regulamentul de urbanism sau de obiceiul locului, dar care să nu fie mai mică de 2 metri de linia de hotar.

(3) În caz de nerespectare a distanței prevăzute la alin.(1) şi (2), proprietarul vecin este îndreptățit să ceară scoaterea ori tăierea la înălțimea cuvenită a arborilor, plantațiilor ori gardurilor pe cheltuiala proprietarului terenului pe care acestea sînt ridicate.

Articolul 390. Depăşirea hotarului terenului învecinat în cazul construcției

(1) Dacă proprietarul unui teren, cu ocazia ridicării unei construcții, a construit dincolo de limita terenului său, fără a i se putea imputa premeditarea sau culpa gravă, vecinul trebuie să tolereze încălcarea hotarului dacă nu a obiectat pînă sau imediat după depăşirea limitei.

(2) Vecinul prejudiciat prin situația prevăzută la alin.(1) trebuie despăgubit cu o rentă în bani, plătită anual, cu anticipație.

(3) Cel îndreptățit la rentă poate pretinde oricînd ca debitorul său să-i achite prețul porțiunii de teren pe care s-a construit în schimbul transmiterii proprietății asupra acesteia.

Articolul 391. Accesul pe terenul altuia

(1) Orice proprietar este obligat ca, după primirea unui aviz scris sau verbal, să permită vecinului accesul pe teritoriul său, după caz, pentru efectuarea şi întreținerea unei construcții, plantații şi efectuarea unor alte lucrări pe terenul vecin.

(2) Proprietarul care este obligat să permită accesul pe teritoriul său are dreptul la compensarea prejudiciului cauzat doar prin acest fapt şi la restabilirea terenului în starea anterioară.

(3) În cazul în care, datorită unei forțe naturale sau forțe majore, un bun a pătruns pe un teren străin sau a fost transportat acolo, proprietarul terenului trebuie să permită căutarea şi ridicarea bunului, dacă nu a purces el însuşi la căutare sau nu-l restituie. Bunul continuă să aparțină proprietarului său, cu excepția cazului cînd acesta renunță la el. Proprietarul terenului poate cere ridicarea bunului străin şi aducerea terenului în situația anterioară.

(4) Proprietarul terenului care efectuează şi întreţine construcţii, plantaţii sau execută alte lucrări pe teritoriul său nu are dreptul să pericliteze terenul vecin sau să compromită trăinicia construcţiilor, lucrărilor sau plantaţiilor situate pe acesta.

Articolul 392. Trecerea prin proprietatea străină

(1) Dacă terenul este lipsit de comunicaţie prin orice cale de acces de folosinţă comună, conducte de alimentare cu apă, conducte de energie electrică, gaze, telecomunicaţii şi altele asemenea, proprietarul poate cere vecinilor să-i permită utilizarea terenurilor lor pentru instalarea comunicaţiei necesare.

(2) Trecerea urmează a se face în condiţii de natură să aducă o minimă atingere exercitării dreptului de proprietate asupra terenului. Vecinului al cărui teren este folosit pentru acces trebuie să i se plătească o justă şi prealabilă despăgubire care, prin acordul părţilor, poate fi efectuată sub formă de plată unică.

(3) Despăgubirea datorată conform alin.(2) se dublează atunci cînd lipsa accesului este o urmare a faptei proprietarului care pretinde trecerea.

Articolul 393. Instalarea liniei de demarcare a hotarului

(1) Proprietarul de teren poate cere proprietarului de teren vecin să ia parte la instalarea unui hotar stabil de demarcare sau la restabilirea unui hotar deteriorat.

(2) Cheltuielile pentru demarcare se împart între vecini în mod egal dacă din raporturile existente între ei nu reiese altfel.

Articolul 394. Litigii privind hotarul

(1) Dacă în urma unei dispute este imposibilă determinarea hotarului adevărat, atunci pentru demarcare este decisivă posesiunea de fapt a vecinilor. Dacă posesiunea de fapt nu poate fi determinată, fiecărui teren îi este anexată o jumătate din porţiunea disputată.

(2) Dacă determinarea hotarului în conformitate cu prevederile alin.(1) duce la un rezultat ce contravine faptelor stabilite, în particular aduce atingere mărimii stabilite a terenului, hotarul se stabileşte, la cererea unei părţi, de către instanţa de judecată.

T i t l u l IV
ALTE DREPTURI REALE
Capitolul I
UZUFRUCTUL

Articolul 395. Noţiunea de uzufruct

(1) Uzufructul este dreptul unei persoane (uzufructuar) de a folosi pentru o perioadă determinată sau determinabilă bunul unei alte persoane (nudul proprietar) şi de a culege fructele bunului, întocmai ca proprietarul, însă cu îndatorirea de a-i conserva substanţa. Uzufructuarul are dreptul de a poseda bunul, nu şi de a-l înstrăina.

(2) Uzufructul poate fi limitat prin excluderea anumitor folosinţe.

(3) Uzufructul se poate constitui, conjugat sau succesiv, în favoarea unei sau mai multor persoane existente la data deschiderii uzufructului.

Articolul 396. Constituirea uzufructului

(1) Uzufructul se poate constitui, prin lege sau act juridic, dispoziţiile privind registrul bunurilor imobile fiind aplicabile pentru bunurile imobile. În cazurile prevăzute de lege, uzufructul poate fi constituit prin hotărîre judecătorească.

(2) La constituirea uzufructului se aplică aceleaşi reguli ca şi la înstrăinarea bunurilor care fac obiectul uzufructului.

(3) Obiect al uzufructului poate fi orice bun neconsumptibil care se află în circuit civil, mobil sau imobil, corporal sau incorporal, inclusiv un patrimoniu sau o parte din el.

(4) Uzufructul poartă asupra tuturor accesoriilor bunului dat în uzufruct, precum şi asupra a tot ce se uneşte sau se încorporează în acesta.

Articolul 397. Termenul uzufructului

(1) Uzufructul se instituie cel mult pînă la decesul persoanei fizice sau la lichidarea persoanei juridice dacă un termen mai scurt nu este stabilit prin lege sau prin act juridic.

(2) Uzufructul constituit în favoarea unei persoane juridice nu poate depăşi 30 de ani.

(3) Uzufructul încetează la decesul persoanei fizice sau la lichidarea persoanei juridice în al cărei folos a fost stabilit uzufructul.

(4) Orice act juridic prin care se constituie un uzufruct perpetuu şi transmisibil pentru cauză de moarte sau lichidare este lovit de nulitate absolută.

Articolul 398. Inalienabilitatea uzufructului

(1) Uzufructul nu poate trece de la uzufructuar la o altă persoană prin acte juridice sau prin succesiune.

(2) Uzufructuarul poate închiria sau arenda altuia, integral sau în parte, bunul mobil obiect al uzufructului dacă, la momentul constituirii uzufructului, nu a fost stabilit altfel.

(3) Dacă la momentul constituirii uzufructului imobilul nu era dat în chirie sau arendă, uzufructuarul nu are dreptul să-l dea în chirie sau arendă fără acordul nudului proprietar sau fără autorizaţia instanţei de judecată dacă acest drept nu i-a fost acordat expres la momentul constituirii uzufructului.

(4) La stingerea uzufructului, nudul proprietar este obligat să menţină contractele de locaţiune sau de arendă, încheiate în modul stabilit. El poate totuşi să refuze menţinerea în cazul în care:

a) termenul contractului de locaţie sau de arendă depăşeşte, fără consimţământul lui, termenul obişnuit în conformitate cu uzanţele locale;

b) spaţiul comercial a fost dat în chirie pe un termen mai mare de 5 ani;

c) întreprinderea agricolă a fost dată în arendă pe un termen mai mare de 12 ani;

d) un teren agricol a fost dat în arendă pe un termen mai mare de 6 ani;

e) contractul de locaţiune sau de arendă stipulează condiţii neobişnuite, excesive pentru nudul proprietar.

(5) Nudul proprietar pierde dreptul de a refuza menţinerea contractului cînd locatarul sau arendaşul i-a stabilit un termen rezonabil în care nudul proprietar trebuia să declare despre menţinerea sau refuzul de a menţine, iar el a omis să facă aceasta în termenul stabilit.

Articolul 399. Determinarea stării bunului

(1) Uzufructuarul preia bunurile în starea în care acestea se află.

(2) La stabilirea uzufructului asupra unei universalităţi de bunuri, uzufructuarul şi nudul proprietar sînt obligaţi să-şi acorde asistenţă reciprocă în vederea întocmirii inventarului.

(3) Inventarul trebuie să conţină menţiunea despre data întocmirii, să fie semnat de ambele părţi, iar la cererea unei din părţi semnătura trebuie autentificată.

(4) Fiecare parte are dreptul să ceară ca inventarul să fie întocmit de către organul competent.

(5) Partea care cere întocmirea inventarului în condiţiile alin.(4) sau autentificarea semnăturii suportă cheltuielile aferente.

Articolul 400. Preţul, sarcinile şi cheltuielile uzufructului

(1) Uzufructul este gratuit în cazul nestipulării exprese a caracterului oneros.

(2) Cheltuielile şi sarcinile proprietăţii revin nudului proprietar, cu excepţiile prevăzute de lege sau de contract.

(3) Uzufructuarul este ţinut pentru obligaţiile de plată (impozite, taxe) faţă de stat pentru obiectul uzufructului.

Articolul 401. Drepturile uzufructuarului asupra fructelor

(1) Uzufructuarul se bucură de toate fructele pe care le produce obiectul uzufructului dacă nu este stipulat altfel. Fructele obiectului uzufructului trec în proprietatea uzufructuarului la data

culegerii lor.

(2) Fructele neculese în momentul deschiderii dreptului la uzufruct sînt ale uzufructuarului, iar cele neculese la sfîrşitul perioadei de uzufruct sînt ale nudului proprietar dacă actul prin care s-a instituit uzufructul nu prevede altfel. Veniturile se consideră percepute zi cu zi şi se cuvin uzufructuarului proporţional duratei uzufructului său. Aceste prevederi sînt aplicabile arenzii, chiriei imobilelor, dividendelor şi dobînzilor obţinute.

Articolul 402. Dreptul de a dispune de bunurile consumptibile

Dacă uzufructul cuprinde şi bunuri consumptibile, uzufructuarul are dreptul să dispună de ele, însă cu obligaţia de a restitui bunuri de aceeaşi calitate, cantitate şi valoare sau, dacă este imposibil, să restituie contravaloarea lor de la data stingerii uzufructului.

Articolul 403. Plata creanţelor scadente

(1) Dacă uzufructul se răsfrînge asupra unei creanţe care devine scadentă în timpul uzufructului, plata se face uzufructuarului, care eliberează chitanţă.

(2) La încheierea uzufructului, tot ceea ce a fost primit ca plată se transmite nudului proprietar.

Articolul 404. Dreptul de vot

(1) Dreptul de vot acordat de o acţiune sau de o altă valoare mobiliară, de o fracţiune din coproprietate sau de un alt bun aparţine uzufructuarului.

(2) Dreptul de vot aparţine nudului proprietar dacă are ca efect modificarea substanţei bunului principal, cum ar fi capitalul social ori bunul deţinut în coproprietate, schimbarea destinaţiei acestui bun sau lichidarea persoanei juridice.

Articolul 405. Drepturile creditorilor

(1) Creditorii uzufructuarului pot urmări drepturile acestuia sub rezerva drepturilor nudului proprietar.

(2) Creditorii nudului proprietar pot urmări drepturile acestuia sub rezerva drepturilor uzufructuarului.

Articolul 406. Dreptul uzufructuarului de a se folosi de arbori

(1) Uzufructuarul nu are dreptul să taie arborii care cresc pe terenul grevat cu uzufruct, cu excepţia reparării, întreţinerii sau exploatării terenului. El poate dispune de cei care au căzut ori s-au uscat natural.

(2) Uzufructuarul este obligat să înlocuiască, în conformitate cu uzanţele locale sau obişnuinţele nudului proprietar, arborii care au fost distruşi.

Articolul 407. Dreptul uzufructuarului asupra pădurilor destinate tăierii

(1) Dacă uzufructul cuprinde păduri destinate de proprietarul lor unor tăieri periodice, uzufructuarul este dator să păstreze ordinea şi cantitatea tăierii, potrivit regulilor stabilite de lege, de nudul proprietar sau potrivit uzanţelor locale, fără ca uzufructuarul să poată pretinde vreo despăgubire pentru părţile lăsate netăiate în timpul uzufructului.

(2) Arborii care se scot din pepinieră fără degradarea acesteia nu fac parte din uzufruct decît cu obligaţia uzufructuarului de a se conforma dispoziţiilor legale şi uzanţelor locale în ceea ce priveşte înlocuirea lor.

(3) Uzufructuarul poate, conformîndu-se dispoziţiilor legale şi uzanţei obişnuite a nudului proprietar, să exploateze părţile de păduri înalte care au fost destinate tăierii regulate, fie că aceste tăieri se fac periodic pe o întindere determinată, fie că se fac numai pentru un număr de arbori aleşi pe toată suprafaţa terenului. În celelalte cazuri, uzufructuarul nu poate tăia arborii înalţi. Va putea însă întrebuinţa, la reparaţiile la care este obligat, arbori căzuţi accidental, chiar să taie arborii trebuincioşi, cu îndatorirea însă de a demonstra, în prezenţa proprietarului, această trebuinţă.

Articolul 408. Dreptul asupra carierelor

(1) În condiţiile legii, uzufructuarul se foloseşte întocmai ca nudul proprietar de carierele care se aflau în exploatare la constituirea dreptului de uzufruct.

(2) Uzufructuarul nu are nici un drept asupra carierelor nedeschise.

Articolul 409. Uzura obiectului uzufructului

Dacă uzufructul poartă asupra unor bunuri care, fără a fi consumptibile, se uzează, ca urmare a utilizării lor, uzufructuarul le va folosi ca un bun proprietar şi potrivit destinaţiei lor. El nu este obligat să le restituie decît în starea în care se află la data stingerii uzufructului.

Articolul 410. Obligaţia de informare

(1) Dacă bunul este deteriorat, distrus sau dacă sînt necesare lucrări de reparare, îmbunătăţire a lui ori măsuri de preîntîmpinare a unor pericole, uzufructuarul este obligat să-l informeze imediat pe nudul proprietar.

(2) Uzufructuarul este obligat să denunţe de îndată nudului proprietar orice uzurpare a terenului şi orice contestare a dreptului de proprietate, sub sancţiunea obligării la plata de daune-interese.

Articolul 411. Obligaţia de păstrare a destinaţiei bunului

Uzufructuarul este obligat în exercitarea dreptului său să respecte destinaţia dată bunului de nudul proprietar.

Articolul 412. Obligaţia efectuării reparaţiilor

(1) Uzufructuarul este obligat să efectueze reparaţiile de întreţinere a bunului.

(2) În cazul în care uzufructuarul face în legătură cu bunul cheltuieli pe care nu era obligat să le facă, obligaţia nudului proprietar de a le restitui se determină în funcţie de regulile privind gestiunea de afaceri.

(3) Reparaţiile capitale sînt în sarcina nudului proprietar, fără ca acesta să poată fi obligat să le facă.

(4) Reparaţiile mari sînt în sarcina uzufructuarului atunci cînd se datorează neefectuării reparaţiilor de întreţinere.

(5) Uzufructuarul este obligat să-l înştiinţeze pe nudul proprietar despre necesitatea reparaţiilor mari.

(6) Atunci cînd nudul proprietar nu efectuează la timp reparaţiile capitale, uzufructuarul le poate face pe cheltuiala sa, nudul proprietar fiind obligat să restituie contravaloarea acestora la stingerea uzufructului.

Articolul 413. Excluderea obligaţiei de reconstruire

Uzufructuarul şi nudul proprietar nu sînt obligaţi să reconstruiască ceea ce s-a distrus datorită vechimii ori unui caz fortuit.

Articolul 414. Plata primelor de asigurare

Dacă bunul este asigurat, pe durata uzufructului primele de asigurare sînt plătite de uzufructuar.

Articolul 415. Modificarea sau stingerea dreptului grevat

Dreptul grevat cu uzufruct poate fi modificat sau stins prin act juridic numai cu acordul uzufructuarului.

Articolul 416. Dreptul de dispoziţie şi de exercitare a acţiunilor de apărare

Nudul proprietar este în drept să înstrăineze bunul, să-l greveze cu sarcini şi să exercite toate acţiunile de apărare a dreptului de proprietate.

Articolul 417. Obligaţia nudului proprietar de a garanta drepturile uzufructuarului

Nudul proprietar este obligat să se abţină de la orice act juridic şi faptă prin care ar împiedica sau ar tulbura uzufructuarul în exerciţiul liber şi deplin al dreptului său, să garanteze uzufructuarul împotriva evicţiunii, să despăgubească uzufructuarul în cazul în care, prin fapta sa, a micşorat valoarea uzufructului.

Articolul 418. Plata datoriilor aferente patrimoniului grevat cu uzufruct

(1) Dacă uzufructuarul universal ori cu titlu universal plăteşte datoriile aferente patrimoniului sau părții de patrimoniu grevate cu uzufruct, nudul proprietar trebuie să restituie, la stingerea uzufructului, sumele avansate fără nici o dobîndă.

(2) În cazul în care uzufructuarul nu plăteşte datoriile prevăzute la alin.(1), nudul proprietar poate, la alegere, să le plătească sau să vîndă o parte suficientă din bunurile date în uzufruct. Dacă nudul proprietar plăteşte aceste datorii, uzufructuarul datorează dobînzi pe toata durata uzufructului.

(3) Dacă plata datoriilor nu se face în modul prevăzut la alin.(1) şi (2), creditorii pot urmări bunurile date în uzufruct.

Articolul 419. Descoperirea unei comori

Dreptul uzufructuarului nu se extinde asupra drepturilor nudului proprietar cu privire la comoara descoperită în bun.

Articolul 420. Stingerea uzufructului

(1) Uzufructul se stinge la expirarea termenului pentru care este constituit, prin întrunirea în aceeaşi persoană a calității de proprietar şi a celei de uzufructuar, prin renunțarea uzufructuarului la dreptul său, prin moartea sau, după caz, lichidarea uzufructuarului.

(2) Uzufructul încetează şi în cazul în care instanța de judecată a pronunțat rezoluțiunea sau nulitatea actului juridic prin care cel care a instituit uzufructul a dobîndit titlul de proprietate.

Articolul 421. Stingerea uzufructului la cererea nudului proprietar

Uzufructul poate înceta la cererea nudului proprietar atunci cînd uzufructuarul abuzează de folosința bunului, îi aduce stricăciuni ori îl lasă să degradeze.

Articolul 422. Stingerea uzufructului în cazul distrugerii bunului

(1) Uzufructul se stinge în cazul în care bunul a fost distrus în întregime într-un caz fortuit. Dacă bunul este distrus în parte, uzufructul continuă asupra părții rămase.

(2) Uzufructul va continua asupra indemnizației de asigurare dacă aceasta nu este folosită pentru repararea bunului.

Articolul 423. Efectul stingerii uzufructului

(1) La stingerea uzufructului, uzufructuarul este obligat să restituie nudului proprietar, în starea corespunzătoare, bunurile pe care le deține în virtutea dreptului său de uzufruct.

(2) În cazul pieirii sau al deteriorării bunului din culpa uzufructuarului, acesta este obligat să despăgubească proprietarul.

(3) În cazul imobilelor, stingerea uzufructului trebuie înscrisă în registru.

Capitolul II
DREPTUL DE UZ ŞI DREPTUL DE ABITAȚIE

Articolul 424. Dispoziții generale cu privire la dreptul de uz şi la dreptul de abitație

(1) Uz este dreptul real asupra bunului altuia, în virtutea căruia uzuarul poate folosi bunul şi culege fructele lui necesare pentru nevoile proprii şi ale familiei sale.

(2) Titularul dreptului de abitație are dreptul să locuiască în locuința unei alte persoane împreună cu soțul şi copiii săi chiar dacă nu a fost căsătorit sau nu avea copii la data la care s-a constituit abitația.

(3) Uzul şi abitația se constituie în temeiul unui act juridic ori al legii, dispozițiile privind registrul bunurilor imobile fiind aplicabile pentru bunurile imobile.

(4) Actul prin care este instituit uzul poate limita sau extinde dreptul de uz. Uzuarul nu poate pretinde la mai multe fructe decît la cele care se cuvin pentru nevoile proprii şi ale familiei sale

dacă actul nu prevede altfel.

Articolul 425. Exercitarea dreptului de uz şi a dreptului de abitaţie

(1) Dreptul de uz şi de abitaţie nu poate fi cedat, iar bunul care face obiectul acestor drepturi nu poate fi închiriat sau arendat.

(2) Uzuarul şi titularul dreptului de abitaţie suportă cheltuielile de cultură sau de întreţinere proporţional părţii de care se foloseşte.

Articolul 426. Dreptul de folosire a facilităţilor comune

Uzuarul sau titularul dreptului de abitaţie al cărui drept poartă numai asupra unei părţi din bun are dreptul să folosească facilităţile destinate uzului comun.

Articolul 427. Aplicarea dispoziţiilor privitoare la uzufruct

Dispoziţiile privitoare la uzufruct se aplică în modul corespunzător uzului şi abitaţiei.

Capitolul III
SERVITUTEA

Articolul 428. Dispoziţii generale cu privire la servitute

(1) Servitute este sarcina care grevează un imobil (terenul aservit) pentru uzul sau utilitatea imobilului unui alt proprietar (terenul dominant). Utilitatea poate consta în sporirea confortului terenului dominant ori poate rezulta din destinaţia lui economică.

(2) Obligaţia de a face ceva poate fi conexată la o servitute şi impusă proprietarului terenului aservit. Această obligaţie este accesorie servituţii şi nu poate fi stipulată decît în favoarea sau pentru exploatarea imobilului.

Articolul 429. Condiţiile servituţii

(1) La realizarea servituţii, persoana împuternicită trebuie să respecte interesele proprietarului terenului aservit.

(2) Proprietarul terenului dominant poate fi obligat să plătească, la anumite perioade, o recompensă (despăgubire) proprietarului terenului aservit.

(3) Schimbarea proprietarului terenului dominant sau al terenului aservit, precum şi împărţirea terenurilor, nu afectează dreptul de servitute.

(4) Servitutea se poate constitui în vederea asigurării unei utilităţi viitoare a terenului dominant.

(5) Servitutea constituită asupra unei construcţii ce se va edifica ori asupra unui teren ce va fi dobîndit se naşte numai la data edificării ori dobîndirii.

(6) Un teren grevat cu uzufruct sau superficie poate fi grevat cu servitute numai cu acordul uzufructuarului sau al superficiarului.

Articolul 430. Clasificarea servituţilor

(1) Aparente sînt servituţile care se cunosc prin semne exterioare, iar neaparente – cele care nu se atestă prin astfel de semne.

(2) Continue sînt servituţile al căror exerciţiu este sau poate fi continuu fără a fi necesară fapta omului, iar necontinue – cele pentru a căror existenţă este necesară fapta omului.

(3) Pozitive sînt servituţile care îndreptăţesc pe proprietarul terenului dominant să facă în mod direct anumite acte de folosinţă pe terenul aservit, iar negative – cele care impun proprietarului terenului aservit anumite restricţii în exerciţiul dreptului său de proprietate.

Articolul 431. Constituirea servituţii

(1) Servitutea poate fi constituită prin destinaţia stabilită de proprietar, prin acte juridice ori prin uzucapiune.

(2) Actul juridic prin care se constituie servitutea se încheie în formă autentică.

(3) Servitutea constituită prin acte juridice este opozabilă după înscriere în registrul bunurilor imobile.

Articolul 432. Constituirea servituţii prin destinaţia stabilită de proprietar

Servitutea prin destinaţia stabilită de proprietar este constatată printr-un înscris al proprietarului de teren care, în vederea unei eventuale parcelări, instituie imediat natura, scopul şi situaţia servituţii unei părţi din teren în favoarea altor părţi.

Articolul 433. Dobîndirea servituţilor prin uzucapiune

(1) Servituţile continue şi aparente, precum şi cele neaparente şi pozitive, se pot dobîndi prin uzucapiune, în condiţiile legii.

(2) Actele materiale corespunzătoare unor servituţi necontinue sînt prezumate a fi exercitate cu simpla îngăduinţă a proprietarului terenului aservit. Proprietarul terenului dominant va putea prescrie dovedind contrariul.

(3) Servituţile neaparente şi negative nu se pot dobîndi prin uzucapiune.

Articolul 434. Exercitarea servituţii

(1) Sarcina pe care o instituie servitutea asupra terenului aservit constă în obligaţia proprietarului de a permite efectuarea anumitor acţiuni pe terenul său, deasupra acestuia sau sub pămînt. Servitutea poate consta şi din obligaţia proprietarului de a se abţine de la anumite acţiuni în favoarea proprietarului terenului dominant.

(2) Servitutea se extinde asupra a tot ceea ce este necesar pentru exercitarea ei.

(3) Dacă servitutea s-a exercitat benevol şi fără obiecţii în termen de cel puţin 3 ani, atunci, în cazul apariţiei unor litigii între proprietari, această modalitate de exercitare poate servi ca temei determinant la soluţionarea litigiului.

(4) Proprietarul terenului aservit este obligat să se abţină de la orice act care limitează ori împiedică exerciţiul servituţii. Astfel, nu va putea schimba starea locurilor ori strămuta exercitarea servituţii în alt loc.

(5) Proprietarul terenului aservit poate indica, pentru exercitarea dreptului de servitute, o altă parte a terenului decît cea indicată la alin. (3), dar numai în cazul în care o astfel de transferare nu prejudiciază proprietarul terenului dominant. Cheltuielile aferente transferării sînt suportate de proprietarul terenului aservit.

(6) Dreptul de servitute al proprietarului terenului dominant trebuie să fie exercitat astfel încît să creeze cît mai puţine dificultăţi proprietarului terenului aservit.

Articolul 435. Abandonarea terenului aservit

În toate cazurile în care, conform contractului, cheltuielile lucrărilor de exercitare şi conservare a servituţilor revin proprietarului terenului aservit, acesta se va putea exonera de obligaţie abandonînd în folosul proprietarului terenului dominant partea din terenul aservit necesară exercitării servituţii.

Articolul 436. Drepturile proprietarului terenului dominant

(1) Proprietarul terenului dominant este în drept să se folosească de servitute, să efectueze pe terenul aservit orice lucrare necesară exercitării dreptului de servitute, să conserve dreptul de servitute dacă contractul nu prevede altfel.

(2) În lipsa unei prevederi contrare, proprietarul terenului dominant poate lua toate măsurile şi poate face, pe cheltuiala sa, toate lucrările de exercitare şi conservare a servituţii. Cheltuielile de efectuare a acestor lucrări revin celor doi proprietari, proporţional avantajelor pe care le obţin, în măsura în care lucrările efectuate pentru exerciţiul servituţii sînt necesare şi de ele profită inclusiv terenul aservit.

(3) Proprietarul terenului dominant poate înlătura toate construcţiile şi plantaţiile pe care le-a amplasat pe terenul aservit, în cazul necesităţii de readucere a acestuia la stare normală pentru exploatare, şi trebuie să o facă la cererea proprietarului terenului aservit.

Articolul 437. Obligaţiile proprietarului terenului dominant

(1) Proprietarul terenului dominant este obligat să întreţină construcţiile şi plantaţiile amplasate pe terenul aservit în măsura în care asigură prin aceasta interesele terenului aservit.

(2) Proprietarul terenului dominant este obligat să repare daunele aduse proprietarului terenului aservit.

(3) Dacă dreptul de servitute este instituit în favoarea a doi sau mai mulți proprietari de terenuri dominante, obligația de întreținere a construcțiilor şi plantațiilor amplasate pe terenul aservit şi de reparare a daunelor, cauzate proprietarului terenului aservit, aparține proporțional beneficiului fiecărui proprietar de teren dominant dacă legea sau actul prin care s-a constituit servitutea nu prevede altfel.

Articolul 438. Drepturile asupra construcțiilor şi plantațiilor

Proprietarul terenului aservit nu are nici un drept asupra construcțiilor şi plantațiilor amplasate pe terenul său de proprietarul terenului dominant.

Articolul 439. Concurența mai multor drepturi

Daca servitutea unui teren concurează cu o altă servitute sau cu un alt drept real de folosire a imobilului, astfel încît aceste drepturi nu pot fi exercitate concomitent, total sau parțial, avînd acelaşi grad de prioritate, fiecare persoană îndreptățită poate cere stabilirea unei ordini de exercitare care ar corespunde în mod echitabil binelui tuturor persoanelor interesate.

Articolul 440. Temeiurile de stingere a servituții

Servitutea se stinge prin radierea ei din registrul bunurilor imobile în caz de:

a) consolidare, cînd ambele terenuri ajung să aibă acelaşi proprietar;

b) renunțare a proprietarului terenului dominant;

c) expirare a termenului;

d) răscumpărare;

e) imposibilitate de exercitare;

f) neuz pentru o perioadă de 10 ani;

g) dispariție a oricărei utilități a lor;

h) expropriere a terenului aservit dacă servitutea este contrară utilității publice căreia îi va fi afectat bunul expropriat.

Articolul 441. Calcularea termenului de neuz

(1)Termenul prevăzut la art.440 lit.f) începe să curgă de la data ultimului act de exercițiu al servituților necontinue ori de la data unui act contrar servituților continue.

(2) Exercitarea servituții de către un coproprietar ori de către un uzufructuar face să se întrerupă termenul față de ceilalți coproprietari ori față de nudul proprietar.

Articolul 442. Răscumpărarea servituții de trecere

(1) Servitutea de trecere poate fi răscumpărată de proprietarul terenului aservit dacă există o disproporție vădită între utilitatea pe care o procură terenului dominant şi inconvenientele sau deprecierea provocată terenului aservit.

(2) În caz de neînțelegere între părți, instanța de judecată poate suplini consimțămîntul proprietarului terenului dominant. La stabilirea prețului de răscumpărare, instanța va ține cont de vechimea servituții şi de schimbarea valorii celor două terenuri.

Capitolul IV
SUPERFICIA

Articolul 443. Noțiunea de superficie

(1) Superficie este dreptul real imobiliar de a folosi terenul altuia în vederea edificării şi exploatării unei construcții, deasupra şi sub acest teren, sau a exploatării unei construcții existente. Acest drept este alienabil, se transmite prin succesiune şi poate fi obiect al unui contract de locațiune.

(2) Dacă nu se prevede altfel, dreptul de superficie nu se poate exercita decît asupra suprafeței construite sau asupra suprafeței pe care urmează să se ridice construcția, precum şi asupra suprafeței neconstruite, necesare, potrivit naturii sau destinației construcției, exploatării ei normale.

(3) Întinderea dreptului superficiarului de a folosi terenul grevat este stabilită prin contract sau lege. În lipsa unor prevederi contractuale, terenul este grevat cu servitutea necesară exercitării dreptului de superficie. Servitutea încetează la stingerea dreptului de superficie.

(4) Asupra dreptului de superficie se aplică în modul corespunzător regulile dreptului de proprietate asupra imobilelor dacă legea nu prevede altfel.

(5) Construcția este o parte componentă esențială a dreptului de superficie.

(6) Dreptul de superficie nu poate fi constituit sub condiție rezolutorie.

(7) Dreptul de superficie nu poate fi limitat la o parte din construcție.

Articolul 444. Constituirea dreptului de superficie

(1) Dreptul de superficie se naşte în temeiul unui act juridic sau al unei dispoziții legale, fiind opozabil terților din momentul înscrierii în registrul bunurilor imobile.

(2) Dreptul de superficie se constituie pentru un termen de 99 de ani dacă nu a fost stabilit un alt termen.

(3) Dreptul de superficie nu poate fi limitat printr-o condiție suspensivă.

Articolul 445. Dreptul de superficie în cazul demolării sau pieirii construcției

Dreptul de superficie nu se stinge prin demolarea sau pieirea construcției.

Articolul 446. Rangul superficiei

Dreptul de superficie se înscrie în registrul bunurilor imobile numai cu rangul întîi. Rangul nu poate fi modificat.

Articolul 447. Exercitarea dreptului de superficie

Superficiarul poate dispune în mod liber de dreptul său. În cazul unei construcții existente, superficia se poate înstrăina ori ipoteca numai o dată cu aceasta. În caz de înstrăinare a construcției de către superficiar, proprietarul terenului are dreptul de preemțiune.

Articolul 448. Obligația superficiarului de a plăti o redevență

(1) Dacă actul juridic nu prevede altfel, superficiarul datorează proprietarului terenului, sub formă de rate lunare, o sumă egală cu chiria stabilită pe piață, ținînd seama de natura terenului, de zona în care se află el, de destinația construcției, precum şi de orice alte criterii de determinare a contravalorii folosinței. Redevența se determină la data constituirii superficiei.

(2) Redevența poate fi ajustată la cererea uneia din părți, în cazul în care condițiile economice fac ca neajustarea să fie inechitabilă. Măsura ajustării se va aprecia ținîndu-se seama de schimbarea condițiilor economice şi de principiul echității.

(3) În cazul în care superficiarul nu plăteşte redevența timp de 3 ani, proprietarul terenului are dreptul să ceară vînzarea superficiei la licitație. Proprietarul terenului are dreptul de a participa la licitație.

(4) În cazul în care superficia aparține mai multor persoane în relațiile cu proprietarul, acestea răspund solidar pentru plata redevenței.

Articolul 449. Stingerea dreptului de superficie

Dreptul de superficie se stinge:

a) la expirarea termenului;

b) prin consolidare, dacă terenul şi construcția devin proprietatea aceleiaşi persoane;

c) în alte cazuri prevăzute de lege.

Articolul 450. Stingerea dreptului de superficie la cererea proprietarului terenului

Dacă superficiarul nu a ridicat construcția în termenul specificat în actul juridic privind instituirea superficiei sau dacă încalcă obligația privind conservarea construcției, proprietarul terenului are dreptul să ceară stingerea dreptului de superficie.

Articolul 451. Efectele stingerii dreptului de superficie

(1) La stingerea dreptului de superficie, construcția aflată pe teren se transmite de drept proprietarului acestuia.

(2) Proprietarul terenului trebuie să plătească superficiarului o despăgubire corespunzătoare pentru construcție. Despăgubirea nu este corespunzătoare dacă nu acoperă cel puțin două treimi din valoarea de piață a construcției.

(3) Proprietarul terenului se poate elibera de plata despăgubirii dacă prelungeşte dreptul superficiarului, înaintea expirării acestui drept, pe durata previzibilă de exploatare a construcției. În cazul în care refuză prelungirea, superficiarul pierde dreptul la despăgubire.

(4) Superficiarul nu are dreptul, la stingerea dreptului de superficie, să ridice construcția sau părți ale ei.

Articolul 452. Garanția pentru despăgubire

(1) Superficiarul are dreptul de retenție a construcției pînă la plata despăgubirii.

(2) Pretenția în despăgubire este garantată cu teren în loc de superficie şi cu rangul acesteia.

(3) Dacă dreptul de superficie la stingerea acesteia mai este grevat cu o ipotecă, creditorii ipotecari au un drept de gaj asupra despăgubirii.

Articolul 453. Subrogarea în contractele în curs de executare

La stingerea dreptului de superficie, proprietarul terenului se subrogă superficiarului în contractele de locațiune şi arendă în curs de executare.

Capitolul V
GAJUL
S e c ț i u n e a 1
DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 454. Noțiunea de gaj

(1) Gajul este un drept real în al cărui temei creditorul (creditorul gajist) poate pretinde satisfacerea creanțelor sale cu preferință față de ceilalți creditori, inclusiv statul, din valoarea bunurilor depuse în gaj în cazul în care debitorul (debitorul gajist) nu execută obligația garantată prin gaj.

(2) Gajul se află în legătură cu obligația garantată prin gaj, reprezintă un raport de drept accesoriu față de obligația principală şi este condiționat în timp de durata acesteia dacă legea sau contractul de gaj nu prevede altfel.

Articolul 455. Tipurile de gaj

(1) Gajul este de două tipuri: gajul înregistrat (gajul fără deposedare) şi amanetul (gajul cu deposedare).

(2) În cazul gajului înregistrat, obiectul gajului rămîne în posesiunea debitorului gajist sau a unui terț care acționează în numele debitorului gajist. În cazul amanetării, obiectul gajului se transmite în posesiune creditorului gajist sau unui terț care acționează în numele creditorului gajist. Conform contractului dintre creditorul gajist şi debitorul gajist, obiectul gajului, sigilat de către creditorul gajist, poate fi lăsat la debitorul gajist.

(3) După natura raporturilor de drept, în categoria de gaj înregistrat intră:

a) ipoteca – gajul bunurilor imobile. Ipoteca trebuie înscrisă în Registrul bunurilor imobile;

[Art.455 al.(3), lit.a) în redacția LP163-XVI din 09.07.08, MO140-142/01.08.08 art.574]

b) ga jul de întreprinzător – gajul întreprinderii, care se extinde asupra întregului ei patrimoniu, inclusiv asupra fondurilor fixe şi circulante, asupra altor bunuri şi drepturi patrimoniale reflectate în bilanțul întreprinderii, dacă legea sau contractul nu prevede altfel;

[Art.455 al.(3), lit.b) modidficată prin LP163-XVI din 09.07.08, MO140-142/01.08.08 art.574]

c) gajul mărfurilor care se află în circulație sau în proces de prelucrare;

d) gajul bunurilor pe care debitorul gajist le va dobîndi în viitor.

Articolul 456. Creditorul gajist şi debitorul gajist

(1) Creditorul gajist este persoana obligațiile față de care sînt garantate prin gaj.

(2) Debitor gajist este proprietarul sau un alt posesor şi uzufructuar legal al bunurilor depuse

în gaj care are dreptul de a înstrăina aceste bunuri.

(3) Gajul poate fi constituit atît de debitorul obligației garantate, cît şi de un terț.

Articolul 457. Obiectul gajului

(1) Obiect al gajului (bun gajat) poate fi orice bun, inclusiv o universalitate de bunuri, titluri de valoare şi drepturi confirmate prin certificate de acțiuni.

(2) Nu pot constitui obiect al gajului bunurile retrase din circuitul civil, bunurile inalienabile sau insesizabile.

(3) Prin contract poate fi prevăzută extinderea gajului asupra bunurilor care vor fi dobîndite în viitor.

(4) Bunurile care, conform legii, nu pot fi transmise separat nu pot fi grevate separat cu un gaj. Nu poate fi obiect al gajului o parte a bunului indivizibil.

(5) Bunurile care se află în proprietate comună pot fi depuse în gaj doar cu acordul tuturor coproprietarilor.

(6) Unul dintre coproprietari poate depune în gaj cota sa din bunurile proprietate comună pe cote-părți fără acordul celorlalți coproprietari dacă legea sau contractul nu prevede altfel. În cazul imobilelor, mențiunea cu privire la necesitatea unui asemenea acord urmează a fi înscrisă în registrul bunurilor imobile.

(7) Dreptul de gaj se extinde asupra accesoriilor bunului principal obiect al gajului dacă în contract nu este prevăzut altfel.

(8) Dreptul de gaj se extinde asupra fructelor bunurilor gajate doar în cazurile prevăzute de contract.

(9) Cel care are asupra bunului un drept afectat de modalități sau susceptibil de nulitate poate constitui doar un gaj afectat de aceleaşi modalități sau condiții de nulitate.

Articolul 458. Amanetarea bunurilor la lombard

(1) Amanetarea bunurilor la lombard se realizează în conformitate cu legea.

(2) Pentru bunul preluat se emite chitanță de amanetare, care confirmă încheierea contractului de amanet.

(3) Lombardul este obligat ca, în momentul transferării posesiunii, să asigure bunul amanetat pe propria cheltuială, în favoarea debitorului şi corespunzător valorii evaluate, care se determină în funcție de prețurile de piață pentru categoriile şi calitatea obiectelor amanetate. Este nulă clauza care exclude obligația de asigurare.

(4) Lombardul nu are dreptul să folosească şi să dispună de bunurile amanetate şi răspunde pentru pierderea sau deteriorarea lor în măsura în care nu poate dovedi că pierderea sau deteriorarea este urmare a unei situații de forță majoră.

(5) În cazul în care creditul garantat prin amanetarea bunurilor la lombard nu va fi restituit în termen, lombardul are dreptul, în baza unui act notarial cu caracter executoriu, să vîndă, după expirarea termenului de grație de o lună, bunul amanetat conform regulilor de valorificare a patrimoniului amanetat. Creanțele lombardului față de debitor se sting şi atunci cînd cîştigul din vînzare nu acoperă datoria.

(6) Condițiile contractului de amanetare la lombard prin care se limitează drepturile debitorului în raport cu cele conferite prin prezentul cod şi prin alte legi sînt nule. În locul unor astfel de condiții se aplică dispozițiile legale corespunzătoare.

Articolul 459. Particularitățile gajării mărfurilor care se află în circulație şi în proces de prelucrare

(1) În cazul gajării mărfurilor care se află în circulație şi în proces de prelucrare, debitorul gajist este în drept să modifice componența şi forma naturală a obiectului gajului (stocurilor de mărfuri, materiei prime, materialelor, semifabricatelor, produselor finite etc.) cu condiția ca valoarea lor totală să nu se reducă față de valoarea menționată în contractul de gaj.

(2) Reducerea valorii mărfurilor gajate care se află în circulație şi în proces de prelucrare se admite proporțional cu partea executată a obligației garantate prin gaj dacă în contract nu este

prevăzut altfel.

(3) Mărfurile ce se află în circulaţie şi în proces de prelucrare înstrăinate de debitorul gajist încetează a fi obiect al gajului în momentul trecerii dreptului de proprietate asupra lor către persoana care le-a cumpărat, iar mărfurile cumpărate de debitorul gajist, menţionate în contractul de gaj, devin obiect al gajului în momentul în care debitorul gajist dobîndeşte dreptul de proprietate sau de gestiune asupra lor.

(4) Debitorul gajist al mărfurilor care se află în circulaţie şi în proces de prelucrare este obligat să înscrie în registrul gajului condiţiile gajării mărfurilor şi datele despre toate operaţiunile ce conduc la modificarea componenţei şi formei naturale a mărfurilor gajate.

Articolul 460. Particularităţile gajării titlurilor de valoare

(1) Titlurile de valoare pot fi gajate în temeiul contractului de gaj. Gajarea titlurilor de valoare prin andosament se efectuează în conformitate cu legea.

(2) Gajarea titlurilor de valoare care confirmă dreptul asupra unor anumite bunuri (titluri reprezentative ale bunurilor) înseamnă şi gajarea bunurilor respective.

(3) Acţiunile gajate nu dau creditorului gajist dreptul de a participa ca acţionar la adunările generale, dreptul de participare fiind rezervat acţionarului.

4) Certificatele cu privire la dobînzi, dividende şi la alte venituri obţinute în temeiul dreptului exprimat în titlul de valoare constituie obiectul gajului doar în cazul în care contractul nu prevede altfel.

Articolul 461. Creanţa garantată prin gaj

(1) Gajul poate garanta una sau mai multe creanţe legale, existente sau viitoare, pure şi simple sau afectate de modalităţi. Creanţa garantată prin gaj trebuie să fie determinată sau determinabilă.

(2) Gajul poate fi constituit şi astfel încît doar suma maximă pentru care bunul trebuie să garanteze să fie determinată prin înscriere în registru.

(3) Gajul este constituit valid numai dacă creanţa garantată este exprimată într-o sumă bănească.

(4) Dacă în contract nu se prevede altfel, gajul garantează creanţa în volumul existent la momentul satisfacerii, inclusiv capitalul, dobînzile, cheltuielile de urmărire şi cheltuielile de întreţinere a bunului gajat. Prin contract, părţile pot extinde garanţia şi asupra penalităţilor şi prejudiciului cauzat prin neexecutare.

(5) O creanţă poate fi garantată cu mai multe bunuri (gajul comun) şi de mai multe persoane.

(6) Cu acordul creditorului gajist şi al debitorului gajist, în locul creanţei pentru care este constituit gajul poate fi pusă o altă creanţă. Înlocuirea creanţei garantate nu trebuie să afecteze drepturile creditorilor gajişti cu grad de prioritate inferior. Cerinţele de formă şi de înregistrare se vor respecta în modul corespunzător.

Articolul 462. Gajul constituit pentru garantarea plăţii unei sume de bani

(1) Gajul constituit pentru garantarea plăţii unei sume de bani este valabil chiar dacă, la momentul constituirii lui, debitorul gajist încă nu a primit sau a primit doar parţial prestaţia pentru care se obligă. Această regulă se aplică în special la acordarea unui credit sau la emiterea obligaţiilor sau altor titluri de împrumut.

(2) Dacă creditorul gajist refuză să predea sumele de bani pe care s-a obligat să le dea cu împrumut şi în a căror garantare deţine un gaj, el este obligat să reducă gajul (cu excepţia ipotecii) sau să-l radieze, sub sancţiunea reparării prejudiciului cauzat debitorului gajist

[Art.462 al.(2) în redacţia LP163-XVI din 09.07.08, MO140-142/01.08.08 art.574]

Articolul 463. Indivizibilitatea gajului

(1) Gajul este indivizibil şi subzistă integral asupra tuturor bunurilor grevate, asupra fiecăruia dintre ele şi asupra tuturor părţilor lor chiar şi în cazul în care bunul sau obligaţia sînt divizibile.

[Art.463 al.(2) exclus prin LP163-XVI din 09.07.08, MO140-142/01.08.08 art.574]

(3) Ipoteca se extinde asupra tuturor ameliorărilor bunului grevat dacă în contract nu este prevăzut altfel.

Articolul 464. Transformarea bunurilor

Gajul subzistă asupra bunului mobil nou care rezultă din transformarea unui bun gajat. Gajul se extinde asupra a ceea ce rezultă din confuziunea (amestecul) sau unirea mai multor bunuri mobile dintre care cel puțin unul a fost gajat.

Articolul 465. Despăgubirea de asigurare

Creditorul gajist are dreptul de a fi satisfăcut în mod prioritar din contul despăgubirii de asigurare pentru pieirea, pierderea sau deteriorarea bunului gajat, indiferent de faptul în a cui favoare a fost asigurat bunul gajat, dacă pieirea, pierderea sau deteriorarea nu se datorează culpei creditorului gajist sau dacă în contractul de gaj nu este prevăzut altfel.

S e c ț i u n e a a 2-a
TEMEIUL APARIȚIEI GAJULUI. REGISTRUL GAJULUI

Articolul 466. Constituirea gajului

(1) Gajul se constituie în virtutea legii sau a contractului.

(2) Gajul înregistrat apare în momentul înregistrării sale, conform normelor stabilite de prezentul cod.

(3) În caz de amanet, gajul apare în momentul transmiterii obiectului gajului dacă în contractul de gaj nu este prevăzut altfel.

Articolul 467. Creanțele din care se poate naşte gajul legal

Dacă legea nu prevede altfel, pot da naştere unui gaj legal creanțele:

a) statului, pentru sumele datorate conform legislației fiscale;

[Art.467 lit.b) exclusă prin LP163-XVI din 09.07.08, MO140-142/01.08.08 art.574]

c) care rezultă dintr-o hotărîre judecătorească.

Articolul 468. Contractul de gaj

(1) Contractul de gaj, cu excepția contractului de amanet, se încheie în scris. În cazul în care pentru transmiterea bunului se cere forma autentică, contractul de gaj se încheie în formă autentică.

(2) Contractul de ipotecă se încheie în formă autentică. Nerespectarea formei atrage nulitatea contractului.

(3) Orice modificare sau completare a contractului de gaj se efectuează în forma prevăzută pentru încheierea contractului.

(4) În contractul de gaj trebuie să se indice: numele sau denumirea părților, domiciliul sau sediul lor, acordul expres al debitorului gajist de a constitui gajul în favoarea creditorului gajist, tipul gajului, descrierea bunului gajat, estimarea bunului gajat şi locul aflării lui, esența, scadența creanței garantate prin gaj şi valoarea maximă a acesteia fără dobînzi şi alte cheltuieli, permiterea sau interzicerea gajului ulterior, precum şi alte condiții stabilite cu acordul părților. Conținutul contractului de ipotecă este stabilit de legislația cu privire la ipotecă.

[Art.468 al.(4) modificat prin LP163-XVI din 09.07.08, MO140-142/01.08.08 art.574]

(5) Clauza privind gajul poate fi inclusă în contractul în a cărui bază apare obligația garantată prin gaj.

Articolul 469. Informarea creditorului cu privire la drepturile terților

La încheierea contractului de gaj, debitorul gajist este obligat să notifice în scris creditorul gajist cu privire la drepturile terților asupra obiectului gajului cunoscute de el la momentul constituirii gajului. Neexecutarea acestei obligații acordă creditorului gajist dreptul de a cere executarea anticipată a obligației garantate prin gaj sau modificarea condițiilor contractului de gaj.

[Art.469 modificat prin LP163-XVI din 09.07.08, MO140-142/01.08.08 art.574]

Articolul 470. Înregistrarea gajului

(1) Gajul fără deposedare trebuie să fie înscris, în modul prevăzut de lege, într-un registru public.

(2) Gajul se înregistrează în modul următor:

a) ipoteca se înregistrează, conform legislației privind cadastrul bunurilor imobile şi legislației cu privire la ipotecă, la organul cadastral teritorial în a cărui rază teritorială este amplasat bunul imobil ipotecat;

[Art.470 al.(2), lit.a) în redacţia LP163-XVI din 09.07.08, MO140-142/01.08.08 art.574]

b) gajul de întreprinzător se înregistrează, în conformitate cu prezentul cod, la biroul notarial în a cărui rază teritorială se află întreprinderea;

[Art.470 al.(2), lit.b) modificată prin LP163-XVI din 09.07.08, MO140-142/01.08.08 art.574]

c) gajul valorilor mobiliare nominative se înscrie în registrul deținătorilor de valori mobiliare nominative (în cazul în care evidența valorilor mobiliare se ține în registru) şi/sau în documentele de evidență ale deținătorului nominal (în cazul în care evidența valorilor mobiliare se ține de către deținătorul nominal);

[Art.470 al.2), lit.c) în redacţia LP250-XVI din 22.11.07, MO37-39/22.02.08 art.102]

d) gajul titlurilor de valoare ale statului se înscrie în registrul deținătorilor titlurilor de valoare ale statului;

e) gajul celorlalte bunuri mobile se înscrie în registrul gajului bunurilor mobile;

f) gajul drepturilor de proprietate intelectuală se înscrie în registrul proprietății intelectuale.

(3) Particularitățile înscrierii gajului în registrele menționate la alin.(2) se reglementează de legislația privind funcționarea registrelor respective.

Articolul 471. Efectele înregistrării

(1) Faptul că informația cu privire la gaj este înscrisă în registrul gajului constituie o prezumție legală a veridicității ei.

(2) Înregistrarea gajului nu conferă validitate unui gaj lovit de nulitate.

(3) Din momentul înregistrării gajului nimeni nu poate invoca necunoaşterea informației înscrise în registrul gajului.

(4) În raport cu terții de bună-credință, debitorul gajist sau creditorul gajist nu poate invoca incorectitudinea informației înscrise în registrul gajului.

Articolul 472. Înregistrarea executării obligației garantate prin gaj

Documentele care confirmă executarea totală sau parțială a obligațiilor garantate prin gaj prezintă temei pentru înregistrarea modificării corespunzătoare a datelor din registrul gajului.

Articolul 473. Radierea din registrul gajului a informației cu privire la gaj

(1) În urma stingerii gajului, informația cu privire la gaj urmează a fi radiată din registrul gajului.

(2) Pot solicita radierea informației cu privire la gaj:

a) creditorul gajist;

b) debitorul gajist, în baza unui demers semnat de ambele părți, a declarației scrise a creditorului cu privire la renunțarea la gaj sau a hotărîrii judecătoreşti;

c) terțul care a dobîndit obiectul gajului, în baza declarației scrise a creditorului gajist cu privire la radierea gajului din registrul gajului, a certificatului eliberat de executorul judecătoresc prin care se confirmă că bunul a fost dobîndit în cadrul procedurii de executare silită, a certificatului eliberat de instanța de judecată pentru confirmarea faptului că bunul a fost dobîndit în cadrul procesului de insolvabilitate, a hotărîrii judecătoreşti cu privire la expirarea gajului, chiar dacă nu a fost parte la proces.

(3) În cazul radierii gajului se aplică în modul corespunzător prevederile referitoare la

procedura de înregistrare a lui. Creditorul gajist este obligat să asigure înregistrarea încetării gajului imediat după executarea obligației garantate prin gaj.

Articolul 474. Caracterul public al informației din registrul gajului

(1) Orice persoană poate lua cunoştință de registrul gajului, poate obține informație despre înregistrarea gajului şi extrase din registrul gajului în termen de 3 zile de la data solicitării.

(2) Debitorul gajist poate cere interzicerea accesului terților la informația din registrul gajului cu privire la gajul asupra bunurilor sale. În acest caz, se prezumă că întregul patrimoniu al debitorului gajist este grevat cu gaj.

Articolul 475. Contestarea acțiunilor sau inacțiunilor registratorului gajului

Orice persoană are dreptul să atace în instanță de judecată respingerea cererii de înregistrare a gajului, înregistrarea ilegală, eliberarea de informație eronată, prezentarea tardivă sau refuzul neîntemeiat de a i se prezenta informația necesară referitoare la înregistrarea gajului.

S e c ț i u n e a a 3-a
DREPTURILE ŞI OBLIGAȚIILE PĂRȚILOR CONTRACTULUI DE GAJ

Articolul 476. Dispoziții generale cu privire la drepturile şi obligațiile părților contractului de gaj

(1) Debitorul gajist şi creditorul gajist sînt liberi să stabilească, prin acord de voință, drepturile şi obligațiile fiecăruia dintre ei dacă legea nu prevede altfel.

(2) Creditorul gajist poate desemna un gestionar al gajului. Gestionarul acționează în numele creditorului gajist şi întreprinde orice acțiune în legătură cu obiectul gajului, în limitele drepturilor acestuia, cu excepția dreptului de a transmite obligația garantată prin gaj. Debitorul gajist ori terțul la care se află bunul este obligat să urmeze indicațiile gestionarului gajului.

(3) În caz de amanetare, o dată cu încetarea dreptului de gaj, creditorul gajist este obligat să restituie imediat debitorului gajist bunul gajat.

Articolul 477. Dreptul de folosință şi dispunere asupra obiectului gajului. Asigurarea integrității lui

(1) Debitorul gajist are dreptul să folosească obiectul gajului conform destinației şi să dobîndească fructele acestuia dacă din contract sau din esența gajului nu reiese altfel.

(2) Bunul cu care se garantează poate fi grevat cu drepturi reale sau dat în arendă ori în folosință terților ulterior constituirii gajului, înştiințîndu-se în prealabil creditorul gajist, iar în cazul ipotecii, doar cu acordul prealabil al acestuia. Drepturile constituite ulterior fără acordul creditorului gajist pe un termen care depăşeşte data scadenței obligației garantate terțul le pierde la expirarea termenului de o lună de la data notificării acestuia de către creditorul gajist despre intenția de a exercita dreptul de gaj. Această regulă nu se aplică asupra constituirii gajului.

[Art.477 al.(2) modificat prin LP163-XVI din 09.07.08, MO140-142/01.08.08 art.574]

(3) Debitorul gajist nu este în drept să înstrăineze bunurile gajate, cu excepția cazurilor cînd dispune de autorizație în acest sens, eliberată de creditorul gajist (de toți creditorii gajişti în cazul gajului ulterior).

(4) Acordul care limitează dreptul debitorului gajist de a lăsa prin testament bunul gajat este nul.

(5) Creditorul gajist este în drept să folosească obiectul gajului doar în cazurile prevăzute de contract, urmînd să prezinte debitorului gajist o dare de seamă despre utilizarea lui. Creditorul gajist poate fi obligat prin contract să obțină fructele din obiectul gajului pentru a stinge obligația principală garantată prin gaj.

(6) Debitorul gajist sau creditorul gajist, în funcție de faptul care dintre ei deține bunul gajat, este obligat să-l păstreze şi

să-l întreţină, respectînd dreptul de folosire a acestuia. Dacă apare pericolul pierderii sau deteriorării bunului gajat, partea care îl deţine este obligată să informeze imediat cealaltă parte, iar partea care nu-l deţine este în drept să-l examineze.

Articolul 478. Autorizaţia de înstrăinare a bunului gajat

(1) Creditorul gajist poate, cu excepţia cazurilor de amanetare, să acorde debitorului gajist o autorizaţie de înstrăinare a obiectului gajului liber de gaj. O astfel de înstrăinare trebuie să fie făcută cu titlu oneros şi în modul stabilit pentru înlocuirea obiectului gajului.

(2) Acordarea de autorizaţie poate fi prevăzută în contractul de gaj. În acest caz, persoana care încheie contractul cu debitorul gajist procură bunurile grevate de gaj libere de gaj.

(3) În cazul gajării mărfurilor care se află în circulaţie şi în proces de prelucrare, debitorul gajist poate înstrăina unele mărfuri din rezervele sale de mărfuri grevate prin gaj, vînzîndu-le în cadrul unei activităţi comerciale obişnuite.

(4) Autorizaţia de înstrăinare a bunului care face obiectul gajului se suspendă o dată cu înregistrarea preavizului cu privire la urmărirea bunului gajat, pînă la data radierii acestui preaviz.

(5) Autorizaţia de înstrăinare a obiectului gajului devine nulă o dată cu transformarea gajului înregistrat în amanet.

Articolul 479. Înlocuirea obiectului gajului

(1) Părţile pot conveni asupra condiţiilor de înlocuire sau substituire a obiectului gajului. Înlocuirea sau substituirea obiectului gajului reprezintă un nou gaj.

(2) În cazul în care, din motivul şi în modul stabilit de lege, se stinge dreptul debitorului gajist asupra bunului, iar debitorului i se pune la dispoziţie un alt bun sau i se restituie o sumă corespunzătoare, dreptul de gaj se transferă asupra bunului pus la dispoziţie sau, în modul respectiv, creditorul gajist are dreptul la satisfacerea cu prioritate a pretenţiilor sale din suma la care are drept debitorul. În acest caz, creditorul gajist poate solicita îndeplinirea înainte de termen a obligaţiilor garantate prin gaj.

Articolul 480. Gajul ulterior

(1) Darea în gaj a bunului gajat deja se admite dacă nu este interzisă prin contractele de gaj precedente.

(2) Debitorul gajist are obligaţia de a informa fiecare creditor gajist următor despre toate grevările existente asupra bunului, răspunzînd pentru prejudiciile cauzate creditorului gajist prin neîndeplinirea acestei obligaţii.

Articolul 481. Ordinea de preferinţă a gajului fără deposedare

(1) Consecutivitatea satisfacerii creanţelor ce decurg din cîteva drepturi de gaj asupra unuia şi aceluiaşi bun se stabileşte în funcţie de consecutivitatea apariţiei drepturilor de gaj.

(2) Creanţele creditorului gajist ulterior se satisfac numai după satisfacerea deplină a creanţelor creditorului gajist precedent. Cu excepţia ipotecii, creditorulde grad superior este ţinut să compenseze cheltuielile suportate de creditorul de grad inferior dacă, fiind avizat cu privire la exercitarea unui drept de gaj de către acest alt creditor, omite să invoce într-un termen rezonabil prioritatea drepturilor sale.

[Art.481 al.(2) modificat prin LP163-XVI din 09.07.08, MO140-142/01.08.08 art.574]

(3) Creditorul gajist de grad inferior poate să-şi satisfacă creanţa din bunul gajat înaintea creditorilor de grad superior numai cu acordul scris al fiecărui creditor de grad superior, dacă legea nu prevede altfel.

[Art.481 al.(3) modificat prin LP163-XVI din 09.07.08, MO140-142/01.08.08 art.574]

Articolul 482. Cedarea gradului de prioritate

(1) Creditorul gajist poate ceda unui alt creditor gajist gradul de prioritate în mărimea creanţei garantate cu gaj, astfel încît ultimul să treacă în locul primului în mărimea creanţei creditorului care a cedat gradul de prioritate.

(2) Creditorul gajist care a cedat gradul de prioritate are obligaţia ca, în termen de 3 zile de la

cedare, să înştiinţeze despre aceasta pe debitor şi pe debitorul gajist cînd acesta este un terţ.

(3) Cedarea gradului de prioritate al gajului este posibilă numai în cadrul aceluiaşi registru public şi pentru acelaşi bun.

(4) Cedarea gradului de prioritate este posibilă în măsura în care nu sînt lezate astfel drepturile unui alt creditor gajist care deţine un gaj pentru acelaşi bun.

(5) Cedarea gradului de prioritate se înregistrează în baza cererii creditorului gajist în acelaşi mod ca şi înregistrarea gajului şi produce efecte de la data înregistrării.

Articolul 483. Executarea înainte de termen a obligaţiei garantate prin gaj

(1) Creditorul gajist este în drept să ceară executarea înainte de termen a obligaţiei garantate prin gaj în cazul în care a încetat dreptul debitorului gajist asupra obiectului gajului în temeiurile prevăzute de legislaţie, precum şi în cazul confiscării obiectului gajului respectiv ca sancţiune pentru săvîrşirea unei contravenţii sau comiterea unei infracţiuni.

(2) Creditorul gajist este în drept să ceară executarea înainte de termen a obligaţiei garantate prin gaj, iar în cazul neexecutării creanţei sale, să pună sub urmărire obiectul gajului dacă debitorul gajist precum şi în alte cazuri prevăzute de lege sau de contract:

[Art.483 al.(2) modificat prin LP163-XVI din 09.07.08, MO140-142/01.08.08 art.574]

a) a încălcat regulile gajului următor;

b) a înstrăinat obiectul gajului încălcînd prevederile art.477 alin.(3);

c) nu a executat obligaţiile prevăzute la art.477 alin.(6);

d) nu se află în posesiunea obiectului gajului, contrar condiţiilor contractului de gaj;

e) a încălcat regulile de înlocuire a obiectului gajului;

f) a încălcat termenul de efectuare a plăţilor scadente.

S e c ţ i u n e a a 4-a
PARTICIPAREA UNOR TERŢI LA RAPORTUL DE GAJ

Articolul 484. Cesiunea creanţei garantate prin gaj

(1) Gajul şi creanţa care stă la baza acestuia pot fi transmise doar împreună şi simultan.

(2) În cazul cesiunii creanţei garantate prin gaj, noul creditor dobîndeşte dreptul de gaj. Debitorul gajist rămîne obligat faţă de creditorul cesionar.

(3) În cazul cesiunii unei părţi a creanţei garantate, noul creditor dobîndeşte dreptul de gaj proporţional acestei părţi dacă în contractul de gaj nu este prevăzut altfel.

(4) Substituirea creditorului gajist se înregistrează conform art.470. Valabilitatea înregistrării precedente nu este afectată pînă la înregistrarea noului gaj.

(5) Gajul şi creanţa garantată trec asupra noului creditor aşa cum existau la creditorul anterior.

(6) Cesiunea drepturilor ipotecare este reglementată de legislaţia cu privire la ipotecă.

[Art.484 al.(6) introdus prin LP163-XVI din 09.07.08, MO140-142/01.08.08 art.574]

Articolul 485. Preluarea datoriei garantate prin gaj

(1) Datoria garantată prin gaj poate fi preluată de o altă persoană doar cu acordul creditorului gajist, iar în cazul în care debitorul obligaţiei garantate şi debitorul gajist sînt persoane diferite, şi cu acordul acestuia din urmă de a răspunde pentru noul debitor.

(2) Datoria garantată prin gaj poate fi preluată de o altă persoană şi fără acordul debitorului gajist (dacă acesta este o altă persoană decît debitorul obligaţiei garantate). În cazul respectiv gajul se stinge.

(3) În cazul în care debitorul obligaţiei garantate şi debitorul gajist reprezintă una şi aceeaşi persoană, gajul se menţine, cu excepţia cazului în care creditorul gajist este de acord cu o altă garanţie sau cu stingerea gajului.

Articolul 486. Procurarea de către terţ a bunului grevat cu gaj

(1) Orice terţ dobîndeşte dreptul de proprietate sau de gestiune asupra bunului grevat cu gaj

ținînd cont de gaj, cu excepția cazurilor prevăzute la art.478 şi în prezentul articol.

(2) Bunul grevat cu gaj se consideră liber de gaj în cazul în care dobînditorul consideră cu bună-credință că nu există gaj şi nu sînt circumstanțele în a căror virtute ar fi trebuit să ştie despre existența gajului.

(3) Dobînditor de bună-credință este prezumată persoana care:

a) dobîndeşte bunuri grevate cu gaj sub formă de mărfuri care se află în circulație şi în proces de prelucrare;

b) dobîndeşte bunuri grevate cu gaj, a căror vînzare la licitație a fost anunțată în mijloacele de informare în masă, cu excepția bunurilor imobile şi a drepturilor asupra bunurilor imobile;

c) dobîndeşte documente de plată, conosamente, acțiuni, titluri de creanță, valori mobiliare grevate cu gaj cotate la bursă.

(4) Legea poate prevedea şi alte cazuri de recunoaştere a dobînditorului de bună-credință.

S e c ț i u n e a a 5-a
EXERCITAREA DREPTULUI DE GAJ ŞI ÎNCETAREA GAJULUI

Articolul 487. Dispoziții generale cu privire la exercitarea dreptului de gaj

(1) Creditorul gajist poate să exercite dreptul de gaj dacă debitorul gajist nu a executat conform contractului sau a executat în mod necorespunzător obligația garantată ori o parte a acesteia, precum şi în alte cazuri prevăzute de lege şi contract.

(2) În condițiile prezentei secțiuni, creditorul gajist poate exercita următoarele drepturi: să vîndă el însuşi bunurile gajate, să le vîndă sub controlul instanței de judecată şi să le ia în posesiune spre a le administra.

(3) Creditorul gajist îşi exercită dreptul de gaj indiferent de faptul cine deține bunul gajat.

(4) Procedura exercitării dreptului de gaj, precum şi specificul exercitării dreptului de gaj în privința unor categorii de bunuri, în măsura în care prezenta secțiune nu prevede aceasta sau prevede altfel, se reglementează prin lege.

[Art.487 al.(4) modificat prin LP163-XVI din 09.07.08, MO140-142/01.08.08 art.574]

(5) Satisfacerea creanțelor creditorilor din valoarea bunurilor gajate ale debitorului în privința căruia a fost intentat procesul de insolvabilitate se efectuează în modul stabilit prin legislația cu privire la insolvabilitate.

Articolul 488. Măsurile prealabile exercitării dreptului de gaj

(1) Creditorul gajist care intenționează să-şi exercite dreptul de gaj trebuie să notifice acest lucru debitorului creanței garantate şi, după caz, debitorului gajist şi terțului deținător al bunului gajat.

(2) După notificare, creditorul gajist depune la registrul în care a fost înregistrat gajul un preaviz, la care anexează dovada notificării debitorului gajist.

(3) Preavizul trebuie să indice mărimea creanței garantate, temeiul începerii urmăririi, dreptul pe care creditorul gajist intenționează să-l exercite, să conțină descrierea bunului gajat şi somația ca debitorul gajist să transmită, în termenul acordat de creditorul gajist, bunul gajat. Preavizul se semnează de creditorul gajist.

(4) Termenul acordat de creditorul gajist pentru transmiterea bunului nu va fi mai mic de 10 zile pentru un bun mobil, de 20 de zile pentru un bun imobil şi de 10 zile pentru un bun luat în posesiune spre a fi administrat, începînd cu data înregistrării preavizului.

Articolul 489. Drepturile debitorului gajist

(1) Debitorul gajist se poate opune urmăririi de către creditorul gajist a bunului gajat, plătind creanța garantată sau, după caz, înlăturînd încălcările menționate în preaviz şi cele ulterioare, plătind în ambele cazuri cheltuielile aferente înregistrării preavizului.

(2) Dreptul menționat la alin.(1) poate fi exercitat de către debitorul gajist pînă la momentul vînzării bunului luat în posesiune de creditorul gajist.

Articolul 490. Transmiterea bunului gajat către creditorul gajist

(1) Bunul gajat se transmite în posesiune creditorului gajist pentru a fi vîndut, în condițiile legii.

(2) Transmiterea bunului gajat în posesiune creditorului gajist poate fi benevolă ori silită.

(3) Transmiterea în posesiune este benevolă dacă, înaintea expirării termenului indicat în preaviz, debitorul gajist transmite în mod efectiv bunul gajat în posesiune creditorului gajist sau consimte în scris în formă autentică să-l pună la dispoziția acestuia la momentul convenit.

(4) Transmiterea silită are loc în baza unei hotărîri judecătoreşti, după expirarea termenului din preaviz în conformitate cu legea.

Articolul 491. Vînzarea de către creditorul gajist a bunului gajat

(1) După ce a obținut în posesiune bunul gajat, creditorul gajist este îndreptățit, dacă a depus la registru un preaviz în modul prevăzut la art.488 alin.(2), să procedeze la vînzarea, prin negocieri directe, prin tender sau prin licitație publică, a bunului gajat, fără nici o întîrziere nejustificată, contra unui preț comercial rezonabil şi în interesul major al debitorului gajist.

(2) Creditorul gajist care vinde bunul acționează în numele proprietarului şi este obligat să informeze cumpărătorul despre calitatea lui la momentul vînzării.

(3) Cumpărătorul dobîndeşte bunul grevat de drepturile reale existente la momentul înscrierii preavizului în registrul respectiv, fără dreptul de gaj al creditorului gajist care a vîndut bunul şi fără creanțele prioritare dreptului acestuia.

(4) În cazul în care cumpărătorul bunului transmite instanței judecătoreşti în a cărei circumscripție se află, în totalitate sau în cea mai mare parte, bunurile gajate, dovada că vînzarea a fost efectuată cu respectarea prevederilor legale şi că prețul a fost plătit integral, instanța emite o hotărîre de încetare şi anulare a gajurilor, sechestrelor şi drepturilor reale indicate în alin.(3).

Articolul 492. Vînzarea sub controlul instanței de judecată
a bunului gajat

(1) Vînzarea bunului gajat are loc sub controlul instanței de judecată dacă aceasta desemnează persoana care va efectua vînzarea bunurilor gajate, determină condițiile şi sarcinile vînzării, indică modalitatea de efectuare a vînzării - prin negocieri directe, tender sau prin licitație publică - şi stabileşte, după caz, prețul după o expertiză a valorii bunului.

(2) Persoana desemnată este obligată să informeze părțile interesate, la solicitarea acestora, despre acțiunile pe care le întreprinde pentru vînzarea bunurilor gajate.

(3) Persoana desemnată acționează în numele proprietarului şi este obligată să anunțe despre acest fapt cumpărătorul.

(4) Vînzarea în condițiile prezentului articol degrevează de gaj drepturile reale.

(5) Obiectul gajului poate fi vîndut numai sub controlul instanței judecătoreşti dacă:

a) lipseşte autorizația sau acordul unei alte persoane necesar la încheierea contractului de gaj pentru validitatea acestuia;

b) obiectul gajului îl constituie bunurile de valoare istorică, artistică sau culturală;

c) debitorul gajist lipseşte şi nu poate fi identificat locul aflării lui.

Articolul 493. Distribuirea mijloacelor obținute din vînzarea
bunului gajat

(1) Creditorul gajist are dreptul, de pe urma vînzării, doar la ceea ce este necesar satisfacerii creanței sale.

(2) Creditorul trebuie să plătească din produsul vînzării bunului gajat cheltuielile aferente vînzării, apoi creanțele prioritare drepturilor sale şi după aceea creanțele proprii.

(3) Dacă există şi alte creanțe care urmează să fie plătite din produsul vînzării bunului gajat, creditorul gajist care a vîndut bunul va depune instanței judecătoreşti care ar fi fost competentă pentru vînzarea bunului o dare de seamă cu privire la produsul vînzării bunului gajat şi îi va

transmite suma rămasă după plată. În caz contrar, creditorul gajist este obligat să prezinte, în termen de 10 zile de la data vînzării bunului, o dare de seamă proprietarului bunului vîndut şi să-i remită surplusul, dacă acesta există.

(4) Dacă vînzarea bunului gajat are loc sub controlul instanţei de judecată şi produsul nu este suficient pentru satisfacerea tuturor creanţelor garantate, persoana împuternicită cu vînzarea scade cheltuielile de vînzare, plasează soldul într-un cont special, întocmeşte un plan de împărţire pe principiul rangului gajurilor şi îl prezintă instanţei de judecată, care dă celor în drept posibilitatea de a se pronunţa asupra lui. După ce planul este aprobat definitiv de instanţă, persoana însărcinată cu vînzarea efectuează plăţile în baza lui.

(5) În cazul în care produsul obţinut din vînzarea bunului nu este suficient pentru stingerea creanţelor şi acoperirea cheltuielilor creditorului gajist, acesta conservă o creanţă neprivilegiată pentru diferenţa datorată de debitorul său.

Articolul 494. Mijloacele de apărare juridică în cazul executării silite a obligaţiei

Orice persoană, în cazul încălcării drepturilor ei, poate să conteste în instanţă de judecată valabilitatea gajului sau urmărirea bunului gajat.

Articolul 495. Temeiurile încetării dreptului de gaj

Dreptul de gaj încetează în cazul:

a) stingerii obligaţiei garantate prin gaj;

b) expirării termenului pentru care a fost constituit gajul;

c) pieirii bunurilor gajate;

d) comercializării silite a bunurilor gajate;

e) altor situaţii prevăzute de legislaţie.

T i t l u l V
REGISTRUL BUNURILOR IMOBILE

Articolul 496. Destinaţia registrului bunurilor imobile

(1) În registrul bunurilor imobile sînt descrise imobilele şi sînt indicate drepturile reale care au ca obiect aceste bunuri.

(2) Drepturile de creanţă, faptele sau raporturile juridice aferente imobilelor consemnate în registru pot fi înscrise în cazurile prevăzute de lege.

(3) Orice persoană interesată poate lua cunoştinţă de registrul bunurilor imobile.

(4) Modul de elaborare şi de întocmire a registrului bunurilor imobile este stabilit de lege.

Articolul 497. Prezumţia caracterului autentic şi complet al datelor din registrul bunurilor imobile

(1) Înscrierile făcute în registrul bunurilor imobile se prezumă autentice şi complete pînă la proba contrară.

(2) Conţinutul registrului este considerat autentic în favoarea celui care a dobîndit prin act juridic un drept de la o persoană dacă dreptul era înscris în registru în numele persoanei. Această dispoziţie nu se aplică atunci cînd s-a notat o contestare asupra autenticităţii sau atunci cînd neautenticitatea era cunoscută dobînditorului.

Articolul 498. Felurile înscrierilor

(1) Înscrierile sînt de 3 feluri: intabularea, înscrierea provizorie şi notarea.

(2) Intabularea şi înscrierea provizorie au ca obiect drepturile tabulare, iar notarea se referă la înscrierea drepturilor de creanţă, a faptelor sau a raporturilor juridice aferente imobilelor consemnate în registru.

(3) Înscrierea provizorie şi notarea se fac numai în cazurile şi în condiţiile prevăzute de lege.

Articolul 499. Dobîndirea drepturilor reale supuse înscrierii

(1) Drepturile reale asupra imobilelor supuse înscrierii potrivit legii se vor dobîndi atît între părţi, cît şi faţă de terţi numai prin înscrierea în registrul bunurilor imobile a constituirii sau

strămutării lor în temeiul acordului de voință dintre părți.

(2) Drepturile reale se vor pierde sau stinge numai dacă radierea lor s-a înscris în registrul bunurilor imobile cu consimțământul titularului. Consimțământul nu este necesar dacă dreptul se stinge prin împlinirea termenului arătat în înscriere ori prin decesul sau încetarea existenței titularului.

(3) Dacă dreptul care urmează să fie radiat este grevat în folosul unui terț, radierea se va face cu păstrarea dreptului acestuia.

(4) Hotărîrea judecătorească irevocabilă sau, în cazurile prevăzute de lege, actul administrativ va înlocui acordul de voință sau, după caz, consimțământul.

Articolul 500. Consecutivitatea drepturilor înscrise în registrul bunurilor imobile

(1) Consecutivitatea drepturilor înscrise în registrul bunurilor imobile se determină în conformitate cu consecutivitatea înregistrării lor. Se consideră dată a înregistrării ziua depunerii cererii de înregistrare.

(2) Consecutivitatea poate fi modificată ulterior. Pentru aceasta este necesar acordul persoanelor care-şi schimbă consecutivitatea şi înregistrarea modificării în registru.

(3) În cazul înregistrării unui drept, proprietarul poate stipula condiția consecutivității înregistrării lui. Această condiție, de asemenea, trebuie înregistrată.

Articolul 501. Înscrierea provizorie în registrul bunurilor imobile

Înscrierea provizorie în registrul bunurilor imobile se cere dacă:

a) dreptul real dobîndit este afectat de o condiție suspensivă sau rezolutorie;

b) în temeiul unei hotărîri judecătoreşti care nu este încă irevocabilă, o parte a fost obligată la strămutarea, constituirea sau stingerea unui drept tabular ori cel care administrează bunurile unei alte persoane a fost obligat să dea o garanție ipotecară;

c) debitorul a consemnat sumele pentru care a fost înscrisă ipoteca.

Articolul 502. Efectul înscrierii provizorii

(1) Înscrierea provizorie are ca efect dobîndirea, modificarea sau stingerea unui drept tabular de la data înregistrării cererii, sub condiția şi în măsura justificării ei.

(2) Justificarea unei înscrieri provizorii se face cu consimțământul celui la care se referă această înscriere sau în temeiul unei hotărîri judecătoreşti irevocabile.

(3) Justificarea radierii dreptului de ipotecă se face în temeiul unei hotărîri judecătoreşti de validare irevocabile.

(4) Justificarea unei înscrieri provizorii îşi întinde efectul asupra tuturor înscrierilor condiționate de justificarea ei. Nejustificarea unei înscrieri provizorii atrage, la cererea celui interesat, radierea acesteia şi a tuturor înscrierilor condiționate de justificarea ei.

Articolul 503. Accesul public la informație

(1) Orice persoană, fără a fi ținută să justifice vreun interes, poate cerceta, lua cunoştință de registrul bunurilor imobile, precum şi de documentele adiționale, în condițiile legii.

(2) De pe registrul bunurilor imobile se vor elibera, în condițiile legii, extrase certificate şi copii legalizate.

Articolul 504. Rectificarea înscrierilor din registrul bunurilor imobile

(1) Cînd vreo înscriere din registrul bunurilor imobile nu corespunde situației juridice reale, se poate cere rectificarea înscrierii.

(2) Prin rectificare se înțelege radierea, corectarea sau menționarea oricărei operațiuni susceptibile de a face obiectul unei înscrieri în registru.

Articolul 505. Dreptul de a cere rectificarea

(1) Orice persoană interesată poate cere rectificarea unei intabulări sau înscrieri provizorii dacă:

a) înscrierea sau actul în al cărui temei s-a dispus înscrierea nu a fost valabil;
b) dreptul înscris a fost calificat greşit;
c) nu mai sînt întrunite condiţiile de existenţă a dreptului înscris sau au încetat efectele actului juridic în al cărui temei s-a făcut înscrierea;
d) există şi alte temeiuri prevăzute de lege.
(2) În lipsa consimţămîntului titularului, rectificarea se va încuviinţa numai în temeiul unei hotărîri judecătoreşti irevocabile.
Articolul 506. Aplicarea prescripţiei acţiunii în rectificare
(1) Sub rezerva prescripţiei dreptului la acţiune în fond, acţiunea în rectificare este imprescriptibilă faţă de dobînditorul nemijlocit de rea-credinţă şi subdobînditorii de rea-credinţă care şi-au înscris dreptul în folosul lor.
(2) Faţă de terţii care au dobîndit cu bună-credinţă un drept real prin donaţie sau legat, acţiunea în rectificare nu se va putea introduce decît în termen de 10 ani de la data înregistrării cererii lor de înscriere, cu excepţia cazului în care dreptul la acţiune în fond s-a prescris mai înainte.
(3) Acţiunea în rectificare se va putea îndrepta şi împotriva subdobînditorilor de bună-credinţă şi cu titlu oneros care şi-au înscris vreun drept real, însă numai dacă este întemeiată pe dispoziţiile art.505 alin.(1) lit.a) şi b). Termenul va fi de 3 ani de la data înregistrării cererii de înscriere formulate de către dobînditorul nemijlocit al dreptului a cărui rectificare se cere, cu excepţia cazului în care dreptul la acţiune în fond s-a prescris mai înainte.
(4) Este de bună-credinţă cel care dobîndeşte drept real întemeindu-se pe cuprinsul registrului dacă, la data dobîndirii dreptului, nu a fost notată o acţiune prin care se contestă cuprinsul lui sau dacă din titlul dobînditorului nu rezultă nemijlocit vreo neconcordanţă între registrul bunurilor imobile şi situaţia juridică reală.
Articolul 507. Inopozabilitatea hotărîrii privind rectificarea
(1) Hotărîrea judecătorească prin care se admite rectificarea unei înscrieri nu va aduce atingere drepturilor înscrise în folosul persoanelor împotriva cărora acţiunea nu a fost admisă.
(2) Dacă acţiunea în rectificare a fost notată în registru, hotărîrea judecătorească se va executa din oficiu şi împotriva acelora care au dobîndit vreun drept după notare.
Articolul 508. Opozabilitatea drepturilor
(1) Drepturile de creanţă, faptele sau raporturile juridice aferente imobilelor consemnate în registru devin opozabile terţilor numai prin notare.
(2) Sînt supuse notării în registru:
a) punerea sub interdicţie judecătorească şi ridicarea acestei măsuri;
b) locaţiunea şi cesiunea fructelor pe mai mult de 3 ani;
c) interdicţia de înstrăinare sau de grevare a unui drept înscris;
d) antecontractul;
e) dreptul de preemţiune născut din actul juridic;
f) intenţia de a înstrăina sau de a ipoteca;
g) schimbarea rangului ipotecii, poprirea creanţei ipotecare şi gajul asupra creanţei ipotecare;
h) sechestrul, urmărirea imobilului sau a fructelor sale;
i) acţiunea în prestaţie tabulară şi acţiunea în rectificare;
j) acţiunea pentru apărarea drepturilor reale înscrise în registrul bunurilor imobile, acţiunile în desfiinţarea actului juridic pentru nulitate, rezoluţiune ori alte cauze de ineficacitate, precum şi orice alte acţiuni privitoare la drepturi de creanţă, fapte sau raporturi juridice în legătură cu imobilele înscrise;
k) alte cazuri prevăzute de lege.
Articolul 509. Acordul privind rectificarea înscrierilor
(1) Dacă o persoană este înscrisă cu un drept în registrul bunurilor imobile fără a beneficia sau

fără a mai beneficia de acel drept, cel ale cărui drepturi sau a cărui poziție este prejudiciată prin înscriere va putea cere consimțământul în vederea rectificării de la cel al cărui drept va fi afectat prin rectificare.

(2) Pentru realizarea unei protecții provizorii se poate nota o contestație contra autenticității înscrierii din registru.

(3) Notarea prevăzută la alin.(2) se face în baza încheierii instanței de judecată sau a acordului celui al cărui drept este afectat de rectificarea înscrierii în registru. Pentru emiterea încheierii instanței de judecată nu este obligatorie demonstrarea existenței unui pericol pentru dreptul persoanei care a înaintat contestarea.

Articolul 510. Corectarea erorilor

Erorile materiale săvîrşite cu prilejul înscrierilor efectuate în registru altele decît cele care constituie cazuri de rectificare se pot corecta la cerere sau din oficiu.

Articolul 511. Neaplicarea dispozițiilor referitoare la suspendarea
şi la repunerea în termen a prescripției

Dispozițiile referitoare la suspendarea şi la repunerea în termen a prescripției extinctive nu sînt aplicabile termenului de prescripție a acțiunii în prestație tabulară şi termenului de prescripție a acțiunii în rectificare.

Cartea a treia
OBLIGAȚIILE
T i t l u l I
DESPRE OBLIGAȚII ÎN GENERAL

Capitolul I
DISPOZIȚII COMUNE PRIVIND OBLIGAȚIILE

Articolul 512. Dispoziții generale cu privire la obligație

(1) În virtutea raportului obligațional, creditorul este în drept să pretindă de la debitor executarea unei prestații, iar debitorul este ținut să o execute. Prestația poate consta în a da, a face sau a nu face.

(2) Obligația poate fi pură şi simplă sau afectată de modalități.

(3) Prestația trebuie să fie posibilă şi determinată sau determinabilă, să nu contravină legii, ordinii publice şi bunelor moravuri.

Articolul 513. Buna-credință şi diligența

(1) Debitorul şi creditorul trebuie să se comporte cu bună-credință şi diligență la momentul naşterii, pe durata existenței, la momentul executării şi stingerii obligației.

(2) Este nulă clauza prin care se derogă de la prevederile alin.(1).

Articolul 514. Temeiurile naşterii obligațiilor

Obligațiile se nasc din contract, fapt ilicit (delict) şi din orice alt act sau fapt susceptibil de a le produce în condițiile legii.

Articolul 515. Naşterea obligației la negocierea contractului

(1) O obligație se poate naşte prin inițierea şi desfăşurarea negocierilor de încheiere a contractului.

(2) O parte negociatoare poate cere celeilalte părți compensarea cheltuielilor făcute în baza îndreptățitei încrederi în încheierea contractului dacă în urma vinovăției acesteia contractul nu a fost încheiat.

Articolul 516. Dreptul la informare

(1) Raportul obligațional poate da naştere unui drept la informare fără ca acesta să fie stipulat în mod expres. Punerea la dispoziție a informației presupune şi obligația de eliberare a documentelor corespunzătoare.

(2) Dreptul la informare se naşte îndeosebi atunci cînd informarea este semnificativă pentru determinarea conținutului obligației şi poate fi făcută de cel căruia i se cere fără ca prin aceasta să-i fie afectate drepturile.
(3) Cel care solicită informarea trebuie să compenseze cheltuielile făcute pentru aceasta de cel obligat să informeze. Cel din urmă poate pretinde prestații asigurătorii.
Articolul 517. Obligația naturală
(1) Este naturală obligația în a cărei privință nu se poate cere executare silită.
(2) Există obligație naturală în cazul în care:
a) legea sau actul juridic nu prevede posibilitatea executării silite;
b) o persoană are față de o altă persoană o obligație morală de aşa natură încît executarea ei, deşi nu poate fi cerută silit, trebuie, în opinia comună, să fie considerată ca executare a unei prestații datorate unei alte persoane.
(3) Obligațiile naturale sînt reglementate de normele cu privire la obligații dacă din litera sau spiritul legii nu rezultă că anumite reguli nu sînt aplicabile obligațiilor pentru care nu se poate cere executare silită.
(4) Obligația naturală se transformă în obligație civilă perfectă în baza înțelegerii dintre debitor şi creditor.

Capitolul II
PLURALITATEA DE SUBIECTE ŞI OBIECTE ÎN CADRUL UNEI OBLIGAȚII
S e c ț i u n e a 1
OBLIGAȚIILE DIVIZIBILE ŞI INDIVIZIBILE

Articolul 518. Obligația divizibilă cu pluralitate de debitori
(1) Obligația este divizibilă între mai mulți debitori în cazul în care aceştia sînt obligați la aceeaşi prestație față de creditor, dar fiecare debitor poate fi urmărit separat pînă la concurența părții sale din datorie.
(2) Debitorii sînt obligați în părți egale dacă din lege, contract sau din natura obligației nu rezultă altfel.
Articolul 519. Obligația divizibilă cu pluralitate de creditori
(1) Obligația este divizibilă între mai mulți creditori în cazul în care aceştia sînt îndreptățiți la aceeaşi prestație din partea debitorului, dar fiecare creditor poate pretinde numai la partea sa din creanță.
(2) Creditorii au dreptul la părți egale dacă din lege, contract sau din natura obligației nu rezultă altfel.
Articolul 520. Prezumția divizibilității
Obligația este divizibilă de drept dacă nu este stipulat expres că este indivizibilă sau dacă obiectul obligației nu este indivizibil prin natura sa.
Articolul 521. Efectul indivizibilității
(1) Obligația indivizibilă nu poate fi divizată nici între debitori sau între creditori, nici între succesorii lor.
(2) Fiecare debitor sau succesorii lui pot fi constrînşi separat să execute obligația integral şi fiecare creditor sau succesorii lui pot pretinde executarea integrală chiar dacă obligația nu este solidară.
(3) Obligația nu devine indivizibilă numai prin faptul că în contract este stipulat că este solidară.
(4) Obligația divizibilă care are doar un creditor şi un debitor trebuie să fie executată între ei ca o obligație indivizibilă, dar ea rămîne divizibilă între moştenitorii acestora.

S e c ţ i u n e a a 2-a
SOLIDARITATEA CREDITORILOR

Articolul 522. Creanţele solidare
Dacă doi sau mai mulţi creditori au dreptul să pretindă la o prestaţie în aşa fel încît fiecare să poată pretinde la întreaga prestaţie, iar prestaţia făcută unuia dintre creditori eliberează debitorul, atunci creanţa lor este solidară.
Articolul 523. Temeiul apariţiei creanţei solidare
Creanţa solidară nu se prezumă, ci se naşte prin act juridic, prin lege sau atunci cînd prestaţia este indivizibilă.
Articolul 524. Executarea obligaţiei faţă de oricare dintre creditori
Debitorul poate să execute obligaţia faţă de oricare dintre creditori după cum crede de cuviinţă, atîta timp însă cît nici unul dintre creditori nu a cerut executarea obligaţiei.
Articolul 525. Efectele executării obligaţiei faţă de unul dintre creditori
Executarea integrală a obligaţiei faţă de unul din creditorii solidari exonerează debitorul de executarea obligaţiei faţă de ceilalţi creditori.
Articolul 526. Remiterea datoriei de către un creditor solidar
O remitere de datorie convenită între un creditor solidar cu debitorul produce efecte numai asupra părţii care revine acelui creditor. Această regulă se aplică de asemenea în toate cazurile cînd obligaţia se stinge în alt temei decît executarea.
Articolul 527. Inadmisibilitatea invocării unor excepţii ce ţin de alt creditor
Debitorul nu are dreptul să opună unuia din creditorii solidari excepţii bazate pe raporturile debitorului cu un alt creditor solidar, la care creditorul respectiv nu participă.
Articolul 528. Obligaţia faţă de ceilalţi creditori solidari a creditorului care a primit prestaţie
(1) Creditorul solidar care a primit întreaga prestaţie este obligat să o împartă cu ceilalţi cocreditori dacă nu demonstrează că obligaţia este contractată numai în interesul său.
(2) Creditorii solidari sînt îndreptăţiţi, în raporturile dintre ei, la părţi egale dacă nu s-a convenit altfel.
Articolul 529. Reprezentarea creditorilor solidari
Creditorul solidar reprezintă pe toţi cocreditorii în toate actele care au drept scop conservarea obligaţiei.

S e c ţ i u n e a a 3-a
SOLIDARITATEA DEBITORILOR

Articolul 530. Obligaţiile solidare
Dacă doi sau mai mulţi debitori datorează o prestaţie în aşa fel încît fiecare este dator să efectueze întreaga prestaţie, iar creditorul poate pretinde fiecăruia din debitori executarea, atunci debitorii sînt legaţi solidar.
Articolul 531. Temeiurile apariţiei obligaţiilor solidare
O obligaţie solidară nu se prezumă, ci se naşte prin act juridic, prin lege sau atunci cînd prestaţia este indivizibilă.
Articolul 532. Obligaţii solidare afectate de modalităţi
Debitorii solidari se pot obliga în mod diferit: unii pur, alţii sub condiţie, alţii cu termen.
Articolul 533. Dreptul creditorului de a cere executarea obligaţiei de la oricare dintre debitorii solidari
Creditorul poate pretinde executarea obligaţiei, la latitudinea sa, de la oricare din debitori, în

parte sau în întregime. Pînă la executarea întregii prestații, rămîn obligați toți debitorii.

Articolul 534. Excepțiile opuse creditorului de către debitorul solidar

Debitorul solidar căruia i s-a pretins executarea prestației are dreptul să opună creditorului toate excepțiile care îi sînt personale ori sînt comune tuturor debitorilor solidari.

Articolul 535. Obligația debitorilor solidari la repararea prejudiciului

(1) Dacă bunul datorat a pierit din vina unuia sau mai multor debitori solidari, ceilalți debitori nu sînt eliberați de obligația de a plăti prețul bunului, dar nu sînt răspunzători pentru alte prejudicii.

(2) Sînt obligați să repare prejudiciul cauzat prin întîrziere numai debitorii care sînt în întîrziere.

Articolul 536. Efectele executării sau compensării obligației solidare

Executarea obligației de către unul din debitorii solidari are efecte şi față de ceilalți debitori solidari. De asemenea, compensarea creanței creditorului de către un debitor produce efecte față de ceilalți debitori.

Articolul 537. Diminuarea obligației solidare

Dacă aceeaşi persoană întruneşte calitatea de creditor cu cea a unui debitor solidar, datoria celorlalți debitori scade cu partea din datorie a acelui debitor solidar.

Articolul 538. Efectele primirii unei prestații parțiale

(1) Creditorul care primeşte separat partea din prestație a unuia dintre debitori fără ca în chitanță să-şi rezerve solidaritatea sau drepturile sale în genere nu renunță la solidaritate decît în privința acestui debitor.

(2) Nu se prezumă renunțarea creditorului la solidaritate în favoarea unui debitor cînd primeşte de la el o sumă egală cu partea cu care îi este dator dacă în chitanță nu este stipulat că această parte este primită pentru partea acestui debitor.

Articolul 539. Inadmisibilitatea invocării unor excepții față de debitorii solidari

Faptele care survin doar față de un debitor solidar au efect doar în privința lui dacă din conținutul obligației nu reiese altfel.

Articolul 540. Renunțarea la solidaritate față de unul din debitori

Creditorul care a renunțat la solidaritate față de unul din debitori menține acțiunea solidară în contra celorlalți debitori, scăzîndu-se partea debitorului pe care l-a eliberat de solidaritate.

Articolul 541. Urmărirea unui debitor solidar

(1) În cazul în care creditorul intentează o acțiune contra unuia din debitorii solidari pentru partea acestuia, nu se prezumă renunțarea la solidaritate în favoarea acelui debitor dacă acel debitor nu a recunoscut acțiunea sau dacă nu s-a pronunțat o hotărîre definitivă prin care este admisă acțiunea.

(2) Chemarea în judecată a unui debitor solidar nu exclude dreptul creditorului de a chema în judecată ceilalți debitori solidari.

Articolul 542. Efectele întîrzierii creditorului sau debitorului solidar

(1) Întîrzierea creditorului față de unul din debitorii solidari are efecte şi față de ceilalți debitori solidari.

(2) Întîrzierea unuia din debitorii solidari nu are efecte față de ceilalți debitori solidari.

Articolul 543. Obligațiile succesorilor debitorilor solidari

Dacă unul dintre debitorii solidari are mai mulți succesori, aceştia sînt obligați să execute prestația proporțional cotei lor succesorale. Prezenta regulă nu se aplică dacă obligația este indivizibilă.

Articolul 544. Acțiunea în regres în cazul executării obligației de către unul din debitorii solidari

(1) Debitorul solidar care a executat obligația are dreptul să intenteze o acțiune de regres împotriva celorlalți debitori solidari pentru părțile acestora din obligație.
(2) În cazul imposibilității stabilirii întinderii obligației debitorilor solidari, aceştia sînt obligați unii față de alții la părți egale.

Articolul 545. Compensarea debitorului solidar

Dacă unul din debitorii solidari a realizat un beneficiu dintr-o obligație solidară, codebitorul solidar care nu a realizat beneficii poate cere, în cazul în care execută obligația, restituirea a ceea ce a plătit fără a deduce partea sa de obligație.

Articolul 546. Efectele incapacității de plată a unuia dintre
debitorii solidari

În cazul în care de la unul dintre debitorii solidari nu se poate obține, din cauza incapacității lui de plată, partea ce îi revine din prestație, acea parte trebuie suportată în părți egale de ceilalți debitori, inclusiv de cel față de care creditorul a renunțat la solidaritate, dacă legea sau contractul nu prevede altfel.

Articolul 547. Excepțiile opuse codebitorului

Debitorul solidar urmărit de codebitorul care a executat obligația îi poate opune acestuia excepțiile comune pe care codebitorul care a executat obligația nu le-a opus creditorului.

Articolul 548. Suspendarea, întreruperea sau expirarea prescripției
față de un debitor solidar

Suspendarea, întreruperea sau expirarea termenului de prescripție față de un debitor solidar nu are efecte față de codebitorii lui.

Articolul 549. Reprezentarea codebitorilor solidari

Debitorul solidar îi reprezintă pe codebitorii lui în toate actele îndreptate la stingerea sau reducerea obligației.

S e c ț i u n e a a 4-a
OBLIGAȚIILE DE ALTERNATIVĂ
ŞI OBLIGAȚIILE FACULTATIVE

Articolul 550. Obligația de alternativă

Obligația este de alternativă în cazul în care are drept obiect două sau mai multe prestații principale, dintre care executarea uneia eliberează integral debitorul.

Articolul 551. Dreptul de alegere a prestației

(1) Dreptul de a alege prestația aparține debitorului dacă nu a fost atribuit expres creditorului.
(2) Dacă partea căreia îi aparține dreptul de a alege prestația nu a făcut alegerea nici în termenul suplimentar acordat după punerea în întîrziere, dreptul de a alege prestația revine celeilalte părți.
(3) Alegerea se face prin declarație față de cealaltă parte sau prin executarea propriu-zisă a prestației. Prestația aleasă este considerată ca datorată de la bun început.

Articolul 552. Interdicția prestațiilor parțiale

Debitorul nu este în drept şi nici nu poate fi obligat să execute o parte dintr-o prestație şi o parte din alta.

Articolul 553. Efectul imposibilității efectuării unor prestații
în cazul în care alegerea aparține debitorului

(1) Debitorul care are dreptul de a alege prestația, în cazul în care una din prestații nu poate fi executată, trebuie să execute prestația rămasă.
(2) Dacă, în aceleaşi împrejurări, executarea ambelor prestații devine imposibilă, iar imposibilitatea executării fiecăreia se datorează vinovăției debitorului, acesta este ținut să despăgubească creditorul pînă la concurența valorii prestației care a rămas ultima.

Articolul 554. Efectul imposibilității executării prestației
în cazul în care alegerea aparține creditorului

(1) Creditorul care are dreptul de a alege prestația trebuie, în cazul în care executarea uneia dintre prestații devine imposibilă, să accepte executarea prestației rămase, cu excepția cazului cînd imposibilitatea executării se datorează vinovăției debitorului.
(2) În cazul în care imposibilitatea executării prestației se datorează vinovăției debitorului, creditorul are dreptul să ceară fie executarea în natură a prestației rămase, fie repararea prejudiciului adus prin neexecutarea prestației a cărei executare a devenit imposibilă.
(3) Dacă executarea ambelor prestații devine imposibilă, iar imposibilitatea se datorează vinovăției debitorului, creditorul poate cere repararea prejudiciului adus prin neexecutarea unei prestații sau alteia.
Articolul 555. Obligația facultativă
(1) Obligația este facultativă în cazul în care are ca obiect o singură prestație principală al cărei debitor poate fi eliberat prin executarea unei alte prestații.
(2) Debitorul este eliberat în cazul în care executarea prestației principale devine imposibilă fără vina debitorului.

Capitolul III
CESIUNEA DE CREANȚĂ
ŞI PRELUAREA DATORIEI

S e c ț i u n e a 1
CESIUNEA DE CREANȚĂ

Articolul 556. Dispoziții generale cu privire la cesiunea de creanță
(1) O creanță transmisibilă şi sesizabilă poate fi cesionată de titular (cedent) unui terț (cesionar) în baza unui contract. Din momentul încheierii unui astfel de contract, cedentul este substituit de cesionar în drepturile ce decurg din creanță.
(2) Cesiunea creanței nu poate aduce atingere drepturilor debitorului şi nici nu poate face obligația acestuia mai oneroasă.
(3) Cedentul este obligat să remită cesionarului actele aferente creanței şi să-i pună la dispoziție informația necesară realizării ei.
(4) Sînt incesibile creanțele privitoare la încasarea pensiei alimentare, la repararea prejudiciului cauzat vieții şi sănătății persoanei, precum şi la alte drepturi legate de persoana creditorului.
(5) Cesiunea de creanță trebuie să fie încheiată în forma cerută pentru actul juridic în al cărui temei s-a născut creanța cesionată.
Articolul 557. Consimțămîntul debitorului
Titularul unei creanțe o poate transmite, fără consimțămîntul debitorului, unui terț dacă aceasta nu contravine esenței obligației, înțelegerii dintre părți sau legii. Înțelegerea cu debitorul asupra inadmisibilității cesiunii produce efecte doar atunci cînd acesta are un interes legitim în acest sens.
Articolul 558. Volumul drepturilor transmise cesionarului
(1) Drepturile de creanță se transmit cesionarului aşa cum există în momentul transmiterii.
(2) O dată cu cesiunea creanței, asupra cesionarului trec garanțiile şi alte drepturi accesorii.
Articolul 559. Garantarea valabilității creanței
(1) Cedentul este responsabil în fața cesionarului de valabilitatea creanței şi a mijloacelor de garantare a acesteia, dar nu răspunde pentru neexecutarea acestei creanțe de către debitor, cu excepția cazurilor cînd cedentul a garantat pentru debitor față de cesionar.
(2)În cazul cesiunii creanței care rezultă dintr-o valoare mobiliară la ordin, cedentul este responsabil şi de executarea obligației de către debitor.
Articolul 560. Excepțiile opuse de debitor cesionarului
Debitorul este îndreptățit să opună cesionarului toate excepțiile pe care a putut să le opună

cedentului pînă în momentul comunicării cesiunii.
Articolul 561. Opozabilitatea prestațiilor
Cesionarului i se pot opune prestațiile efectuate de debitor, după cesiune, pentru cedent, ca şi orice act juridic încheiat după cesiune între debitor şi cedent cu privire la creanța transmisă dacă debitorul nu avea cunoştință, în momentul efectuării prestației sau al întocmirii actului, de existența cesiunii.
Articolul 562. Prioritatea în cazul cesiunii repetate
Dacă o creanță este cedată de acelaşi titular de mai multe ori, creditor al obligației este primul cesionar.
Articolul 563. Înscrisul privind debitul
Debitorului care a întocmit un înscris asupra debitului i se poate opune conținutul înscrisului de către cesionar dacă acesta, la data cesiunii creanței, nu ştia şi nici nu trebuia să ştie că înscrisul nu reflectă realitatea.
Articolul 564. Notificarea despre cesiune
(1) Dacă cedentul notifică debitorul că a cedat creanța sau îi prezintă un înscris privitor la cesiune, cedentului i se poate opune de către debitor cesiunea şi atunci cînd ea nu a mai avut loc sau cînd este lipsită de efect.
(2) Notificarea despre cesiune poate fi retrasă doar cu consimțămîntul celui desemnat ca nou creditor.
Articolul 565. Cesiunea altor drepturi
Regulile privind cesiunea creanței se aplică în modul corespunzător şi în cazul cesiunii altor drepturi.
Articolul 566. Transmiterea creanțelor altfel decît prin voința
părților
Dispozițiile prezentei secțiuni se aplică în modul corespunzător în cazul în care o creanță este transmisă în baza legii, a unei hotărîri judecătoreşti sau a unei decizii a autorității publice.

S e c ț i u n e a a 2-a
PRELUAREA DATORIEI

Articolul 567. Preluarea datoriei de la creditor
(1) O datorie poate fi preluată de un terț în temeiul unui contract cu creditorul. În acest caz, locul debitorului este preluat de terț.
(2) Debitorul inițial are dreptul să se opună contractului şi să execute el însuşi obligația.
Articolul 568. Preluarea datoriei de la debitor
Dacă preluarea datoriei a fost convenită între terț şi debitor printr-un acord, acesta produce efecte doar cu acceptarea din partea creditorului.
Articolul 569. Forma preluării datoriei
Preluarea datoriei trebuie să fie încheiată în forma cerută pentru actul juridic în al cărui temei s-a născut datoria.
Articolul 570. Excepțiile opuse de noul debitor
Noul debitor poate opune creditorului excepțiile care rezultă din raportul dintre creditor şi debitorul precedent, dar nu poate prezenta spre compensare o creanță ce aparține debitorului inițial.
Articolul 571. Stingerea drepturilor de garanție
Ca urmare a preluării datoriei, drepturile de garanție stabilite asupra creanței se sting în măsura în care menținerea lor nu este încuviințată de cei care le-au constituit.

Capitolul IV
EXECUTAREA OBLIGAȚIILOR
S e c ț i u n e a 1
DISPOZIȚII GENERALE CU PRIVIRE LA EXECUTAREA OBLIGAȚIILOR

Articolul 572. Condițiile generale de executare a obligațiilor
(1) Temeiul executării rezidă în existența unei obligații.
(2) Obligația trebuie executată în modul corespunzător, cu bună-credință, la locul şi în momentul stabilit.
Articolul 573. Locul executării obligației
Dacă locul executării nu este determinat sau nu rezultă din natura obligației, executarea urmează a fi efectuată:
a) la domiciliul sau sediul creditorului la momentul naşterii obligației – în cazul obligației pecuniare;
b) la locul aflării bunului în momentul naşterii obligației – în cazul obligațiilor de predare a unui bun individual determinat;
c) la locul unde debitorul îşi desfăşoară activitatea legată de obligație, iar în lipsa acestuia, la locul unde debitorul îşi are domiciliul sau sediul – în cazul unor alte obligații.
Articolul 574. Schimbarea domiciliului, sediului, locului
de activitate al creditorului sau debitorului
(1) În cazul în care debitorul sau creditorul şi-a schimbat domiciliul, sediul sau locul de activitate pînă la data executării obligației şi a înştiințat despre aceasta cealaltă parte, obligația se va executa la noul domiciliu, sediu sau loc de activitate.
(2) Cheltuielile sau riscurile suplimentare datorate schimbării domiciliului, sediului sau locului de activitate sînt suportate de partea care le-a schimbat.
Articolul 575. Termenul executării obligației
(1) În cazul în care termenul de executare a obligației nu este determinat şi nici nu rezultă din natura acesteia, creditorul are dreptul de a pretinde oricînd executarea ei, iar debitorul este îndreptățit să o execute oricînd. Dacă datoria de a executa imediat nu rezultă din lege, contract sau din natura obligației, debitorul trebuie să execute obligația în termen de 7 zile din momentul cererii creditorului.
(2) Dacă termenul de executare a obligației este determinat, se consideră că creditorul nu poate cere executarea înainte de termen. Debitorul însă poate executa obligația înainte de termen dacă creditorul nu are nici un motiv temeinic pentru a refuza executarea. În cazul în care respinge executarea anticipată, creditorul este obligat să-l informeze imediat în acest sens pe debitor şi să ia toate masurile necesare pentru a evita prejudicierea lui.
Articolul 576. Dreptul creditorului de a cere executarea
obligației înainte de termen
Chiar dacă, în favoarea debitorului, este stabilit un anumit termen de executare, creditorul poate pretinde executarea imediată a obligației în cazul în care debitorul se află în incapacitate de plată sau a redus garanțiile convenite anterior, sau în genere nu le-a putut prezenta, precum şi în alte cazuri prevăzute de lege.
Articolul 577. Dreptul debitorului de a amîna executarea
obligației
Debitorul are dreptul să amîne executarea obligației atunci cînd şi în măsura în care nu poate determina cu bună-credință cui trebuie să o execute.
Articolul 578. Executarea obligațiilor condiționate
Dacă efectele unui act juridic depind de îndeplinirea unei condiții, obligația devine scadentă în ziua survenirii acesteia.

Articolul 579. Persoanele îndreptățite de a primi executarea
obligației
(1) Debitorul trebuie să execute obligația către creditor sau persoana împuternicită de acesta ori către persoana împuternicită prin lege sau hotărîre judecătorească.
(2) În cazul în care executarea a fost făcută față de o persoană neîmputernicită, obligația se consideră executată dacă creditorul o confirmă sau profită în vreun fel de aceasta.
Articolul 580. Plata făcută unui creditor incapabil
Dacă creditorul este incapabil, plata ce i se face personal nu este valabilă, cu excepția cazului cînd debitorul demonstrează că plata a profitat creditorului.
Articolul 581. Executarea obligației de către un terț
(1) Dacă din lege, contract sau din natura obligației nu reiese că debitorul urmează să execute obligația personal, aceasta poate fi executată şi de un terț. În astfel de cazuri, creditorul este obligat să accepte executarea propusă de terț pentru debitor. Oferta de executare de către un terț trebuie făcută în interesul debitorului şi nu doar în scopul de a schimba creditorul.
(2) Creditorul poate refuza executarea propusă de către terț dacă debitorul este împotriva unei astfel de executări.
Articolul 582. Satisfacerea creanțelor creditorului de către
un terț
Dacă creditorul supune urmăririi un bun ce aparține debitorului, orice persoană care se află în riscul de a pierde anumite drepturi asupra bunului poate satisface creanțele creditorului fără acordul debitorului. Prin satisfacerea creanțelor menționate, terțul ia locul creditorului.
Articolul 583. Executarea obligației pecuniare
(1) Obligația pecuniară se exprimă în monedă națională. Părțile pot conveni asupra unor obligații pecuniare în valută străină în măsura în care acest lucru nu este interzis prin lege.
(2) Dacă obligația pecuniară exprimată în valută străină trebuie executată pe teritoriul țării, executarea poate fi făcută în monedă națională, cu excepția cazului cînd executarea în valută străină a fost stipulată expres. Se va lua în considerare rata de schimb a Băncii Naționale a Moldovei din momentul executării obligației.
Articolul 584. Prestația în cazul modificării ratei de schimb
(1) Dacă înainte de scadența unei obligații pecuniare s-a modificat rata de schimb a valutei de plată față de valuta de cont, debitorul este obligat să efectueze plata conform cursului de schimb existent la data executării dacă contractul nu prevede altfel. În cazul unei reforme monetare, se va aplica rata de schimb a valutelor existentă la data reformei monetare.
(2) Partea care este în întîrziere suportă riscul schimbării ratei de schimb a valutei de executare.
Articolul 585. Rata dobînzii
În cazul în care, conform legii sau contractului, obligația este purtătoare de dobîndă, se plăteşte o dobîndă egală cu rata de refinanțare a Băncii Naționale a Moldovei dacă legea sau contractul nu prevede o altă rată.
Articolul 586. Prioritatea plăților efectuate de debitor
(1) În cazul în care debitorul datorează creditorului mai multe prestații similare, iar suma plătită nu este suficientă pentru stingerea tuturor datoriilor, se stinge datoria pe care o indică debitorul în momentul efectuării plății. Dacă debitorul nu face o astfel de precizare, se stinge datoria care a ajuns prima la scadență.
(2) În cazul în care creanțele au devenit scadente concomitent, se stinge în primul rînd datoria a cărei executare este mai împovărătoare pentru debitor. Dacă creanțele sînt la fel de împovărătoare, se stinge mai întîi creanța care oferă creditorului garanția cea mai redusă.
(3) Dacă nici unul din criteriile propuse la alin.(1) şi (2) nu pot fi aplicate, plata se impută tuturor obligațiilor proporțional.
(4) Cu sumele plătite de debitor, în cazul în care sînt insuficiente pentru acoperirea integrală a datoriei scadente, se acoperă în primul rînd cheltuielile de judecată, pe urmă dobînzile şi alte

obligaţii de plată şi, la urmă, obligaţia principală (capitalul).
Articolul 587. Executarea obligaţiei în rate
(1) Dacă din lege, contract sau din natura obligaţiei nu reiese altfel, debitorul poate executa obligaţia în rate numai cu consimţămîntul creditorului.
(2) Dacă există vreun litigiu privind o parte din obligaţie, creditorul nu poate refuza partea care nu se află în litigiu propusă de debitor, cu excepţia cazului în care, din cauza neexecutării sau executării necorespunzătoare a părţii în litigiu a obligaţiei, creditorul pierde interesul pentru întreaga prestaţie.
Articolul 588. Refuzul unei alte prestaţii
Creditorul nu este obligat să accepte o altă prestaţie decît cea datorată. Această regulă se aplică chiar şi în cazul în care prestaţia propusă are o valoare mai mare.
Articolul 589. Standardul calităţii
În cazul în care calitatea prestaţiei nu este expres determinată de contract, debitorul este obligat să execute prestaţie de cel puţin o calitate medie.
Articolul 590. Prestaţia în cazul bunurilor determinate
generic
Dacă obiectul datorat este doar generic determinat, debitorul răspunde, atît cît este posibilă executarea din bunuri de acelaşi gen, pentru neexecutarea obligaţiei, chiar dacă neexecutarea nu se datorează vinovăţiei sale.
Articolul 591. Contractul de creditare a consumatorului
(1) Contractul de vînzare-cumpărare şi contractul de creditare constituie un act unit (interdependent) cînd creditul este destinat finanţării preţului de cumpărare şi ambele contracte trebuie considerate ca o unitate economică. Există unitate economică mai ales atunci cînd cel care acordă creditul se foloseşte, la pregătirea sau la încheierea contractului de creditare, de colaborarea vînzătorului.
(2) Într-un contract de creditare a consumatorului, debitorul poate refuza rambursarea creditului în măsura în care excepţiile decurgînd din contractul oneros legat de contractul de creditare l-ar îndreptăţi la refuzul prestaţiei faţă de vînzător.
Articolul 592. Costurile executării obligaţiei
Costurile executării obligaţiei le suportă debitorul dacă legea sau contractul nu prevede altfel.

S e c ţ i u n e a a 2-a
ÎNTÎRZIEREA CREDITORULUI

Articolul 593. Dispoziţii generale cu privire la întîrzierea
creditorului
(1) Creditorul este în întîrziere atunci cînd nu acceptă fără un temei legal prestaţia scadentă ce i se oferă.
(2) În cazul în care pentru executarea prestaţiei este necesară o acţiune din partea sa, creditorul este în întîrziere dacă prestaţia îi este oferită, iar el nu efectuează acea acţiune.
(3) Debitorul nu poate fi în întîrziere în măsura în care creditorul este în întîrziere.
Articolul 594. Imposibilitatea temporară de a primi executarea
Dacă termenul de executare nu este stipulat sau dacă debitorul are dreptul să execute obligaţia înainte de termen, creditorul nu este în întîrziere atunci cînd, timp de 7 zile, este lipsit de posibilitatea de a accepta prestaţia oferită, cu excepţia cazului în care debitorul l-a informat din timp despre executare.
Articolul 595. Obligaţia creditorului la despăgubire
Creditorul este obligat să repare prejudiciul cauzat debitorului prin întîrzierea acceptării prestaţiei.

Articolul 596. Răspunderea debitorului în caz de întîrziere
a creditorului
Dacă creditorul este în întîrziere, debitorul răspunde pentru neexecutarea obligației numai în cazul în care nu a prestat din intenție sau din culpă gravă.
Articolul 597. Efectele întîrzierii creditorului
(1)Indiferent de vinovăția sa în întîrziere, creditorul:
a) este obligat să compenseze debitorului cheltuielile suplimentare necesare păstrării obiectului de contract şi oferirii executării;
b) suportă riscul deteriorării sau pieirii fortuite a bunului;
c) nu poate beneficia de dobînzi pentru datoria pecuniară față de el.
(2) Dacă debitorul este obligat să predea fructele bunului ori să compenseze valoarea lor, această obligație nu se răsfrînge asupra fructelor obținute în timpul întîrzierii creditorului.

S e c ț i u n e a a 3-a
PROTECȚIA DREPTULUI
LA EXECUTAREA OBLIGAȚIEI

Articolul 598. Dreptul creditorului de a-şi conserva creanța
Creditorul care are un interes serios şi legitim poate să ia toate măsurile pentru conservarea drepturilor sale.
Articolul 599. Acțiunea oblică
(1) Creditorul a cărui creanță este certă, lichidă şi exigibilă poate, în numele debitorului său, exercita drepturile şi acțiunile acestuia în cazul în care debitorul, în dauna creditorului, refuză sau omite să le exercite.
(2) Creditorul nu poate exercita drepturile şi acțiunile care sînt exclusiv personale ale debitorului.
(3) Creanța trebuie să fie lichidă şi exigibilă cel tîrziu la momentul examinării acțiunii.
Articolul 600. Excepțiile opuse creditorului care a intentat
acțiune oblică
Cel împotriva căruia a fost intentată acțiune oblică poate opune creditorului toate excepțiile opozabile propriului creditor.
Articolul 601. Efectele acțiunii oblice
Toate bunurile obținute în baza acțiunii oblice intră în patrimoniul debitorului şi beneficiază tuturor creditorilor acestuia.

Capitolul V
EFECTELE NEEXECUTĂRII OBLIGAȚIEI

Articolul 602. Răspunderea pentru neexecutarea obligației
(1) În cazul în care nu execută obligația, debitorul este ținut să-l despăgubească pe creditor pentru prejudiciul cauzat astfel dacă nu dovedeşte că neexecutarea obligației nu-i este imputabilă.
(2) Neexecutarea include orice încălcare a obligațiilor, inclusiv executarea necorespunzătoare sau tardivă.
(3) Repararea prejudiciului cauzat prin întîrziere sau prin o altă executare necorespunzătoare a obligației nu-l eliberează pe debitor de executarea obligației în natură, cu excepția cazurilor cînd, datorită unor circumstanțe obiective, creditorul pierde interesul pentru executare.
(4) Dreptul creditorului de a cere despăgubiri în locul prestației se exercită în condițiile suplimentare de la art.609. Creditorul poate cere despăgubiri pentru întîrzierea executării obligației doar în condițiile suplimentare privind întîrzierea prevăzute la art.617. În cazul unui contract sinalagmatic, creditorul poate cere despăgubiri pentru neexecutarea obligației debitorului doar după rezoluțiune, conform art.737.

Articolul 603. Vinovăția debitorului
(1) Debitorul poartă răspundere numai pentru dol (intenție) sau culpă (imprudență sau neglijență) dacă legea sau contractul nu prevede altfel sau dacă din conținutul sau natura raportului nu reiese altfel.
(2) Este nulă orice stipulație care îl eliberează anticipat pe debitor de răspundere în caz de dol sau culpă gravă.
Articolul 604. Răspunderea pentru fapta reprezentantului
legal şi a prepusului
Debitorul răspunde pentru vina reprezentantului său şi a persoanelor cărora le-a încredințat executarea contractului în aceeaşi măsură ca pentru propria vină dacă legea nu prevede că răspunde terțul. Prevederile art.603 alin.(2) nu se aplică.
Articolul 605. Răspunderea pentru imposibilitatea procurării
obiectului
Dacă trebuie să procure obiectul datorat, debitorul răspunde pentru imposibilitatea procurării chiar şi în cazul în care aceasta nu se datorează vinovăției lui dacă legea sau contractul nu prevede altfel.
Articolul 606. Forța majoră
(1) Neexecutarea obligației nu este imputabilă debitorului în cazul în care se datorează unei forțe majore, dacă survenirea sau efectele acesteia nu au putut fi cunoscute de către debitor la momentul naşterii obligației ori dacă debitorul nu a putut împiedica sau înlătura survenirea forței majore ori a consecințelor ei.
(2) Dacă este doar temporară, forța majoră poate fi invocată numai în perioada în care aceasta are efect asupra executării obligației.
(3) Dacă nu poate executa obligația din cauza unei forțe majore, debitorul trebuie să notifice creditorului aceste circumstanțe şi efectele lor asupra executării. Dacă notificarea nu a ajuns la creditor într-un termen rezonabil de la data la care debitorul a cunoscut sau trebuia să cunoască despre forța majoră, acesta din urmă răspunde pentru prejudiciul cauzat prin lipsa notificării.
(4) Prevederile prezentului articol nu împiedică creditorul să ceară rezoluțiunea contractului, executarea obligației sau plata dobînzilor.
Articolul 607. Restabilirea situației preexistente
(1) Cel obligat la repararea prejudiciului trebuie să restabilească situația care ar fi existat în cazul în care împrejurarea cauzatoare de prejudiciu nu survenea.
(2) Dacă prin vătămare a integrității corporale sau prin altă vătămare a sănătății capacitatea de muncă se pierde ori se reduce sau dacă prin vătămare apar necesități noi, cel vătămat este despăgubit printr-o rentă lunară în bani. Mărimea rentei se stabileşte în funcție de evoluția previzibilă şi conformă aşteptărilor raționale a veniturilor celui vătămat.
(3) Cel vătămat are dreptul să ceară în avans costul tratamentului. Această dispoziție se aplică şi atunci cînd este necesară reciclarea profesională.
(4) În locul rentei, cel vătămat poate cere o despăgubire în capital (globală) dacă există un motiv temeinic.
Articolul 608. Imposibilitatea executării în natură
Dacă restabilirea situației în conformitate cu prevederile art.607 alin.(1) nu este posibilă sau este posibilă doar cu cheltuieli disproporționate, creditorul este despăgubit în bani.
Articolul 609. Despăgubiri în locul prestației
(1) În loc de prestație, creditorul poate cere despăgubire doar atunci cînd a stabilit anterior fără succes debitorului un termen rezonabil pentru executarea prestației. În cazul în care nu a fost stabilit un termen sau termenul stabilit este nejustificat de scurt, se consideră ca stabilit un termen rezonabil.
(2) Nu este necesară somația dacă este evident că nu i se poate da curs, în special dacă a trecut termenul stabilit la art.617 alin.(4), iar obligația nu a fost executată sau dacă există împrejurări

deosebite care îndreptățesc valorificarea imediată a dreptului de despăgubire, luîndu-se în considerare interesele ambelor părți.
(3) În cazul în care are dreptul la despăgubiri pentru neexecutarea integrală a obligației, creditorul poate cere despăgubiri în locul întregii prestații dacă nu are interes în prestația parțială. Pentru restituirea prestațiilor efectuate se aplică în modul corespunzător prevederile art.738.
(4) Dreptul la executarea obligației este exclus îndată ce creditorul cere despăgubire în locul executării obligației.
(5) Despăgubirile se acordă într-o sumă bănească globală. Pot fi acordate însă despăgubiri sub formă de plăți efectuate periodic în dependență de natura prejudiciului. Despăgubirile sub forma de plăți periodice se indexează în dependență de rata inflației.
Articolul 610. Întinderea despăgubirii
(1) Despăgubirea pe care o datorează debitorul pentru neexecutare cuprinde atît prejudiciul efectiv cauzat creditorului, cît şi venitul ratat.
(2) Ratat se consideră venitul care ar fi fost posibil în condițiile unui comportament normal din partea autorului prejudiciului în împrejurări normale.
(3) Este reparabil numai prejudiciul care reprezintă efectul nemijlocit (direct) al neexecutării.
(4) Despăgubirea nu se extinde asupra prejudiciului care, conform experienței debitorului, nu putea fi prevăzut în mod rațional în cazul unei aprecieri obiective.
(5) Dacă neexecutarea obligației este cauzată prin dol, debitorul răspunde şi pentru prejudiciul imprevizibil.
Articolul 611. Determinarea întinderii prejudiciului
La determinarea întinderii prejudiciului se ține cont de interesul pe care creditorul îl avea în executarea corespunzătoare a obligației. Determinante pentru această estimare sînt locul şi timpul prevăzute pentru executarea obligațiilor contractuale.
Articolul 612. Vinovăția îndreptățitului la naşterea prejudiciului
(1) Dacă la naşterea prejudiciului sau a unei alte obligații de compensare a concurat vinovăția celui îndreptățit la despăgubire sau la compensare, existența şi întinderea obligației de despăgubire sau de compensare depind de împrejurări şi, în special, de măsura în care prejudiciul este cauzat de o parte sau de cealaltă parte.
(2) Dispoziția alin.(1) se aplică şi atunci cînd vinovăția celui prejudiciat se restrînge la faptul că el a omis să preîntîmpine sau să diminueze prejudiciul.
Articolul 613. Restituirea celor economisite în cazul exonerării
de răspundere
Dacă dovedeşte că neexecutarea obligației nu îi este imputabilă, debitorul trebuie să restituie creditorului tot ceea ce a economisit ca urmare a neexecutării.
Articolul 614. Restituirea despăgubirii
(1) În cazul în care debitorul se foloseşte de dreptul de a refuza executarea obligației şi obține o despăgubire sau are drept la despăgubire pentru obiectul datorat, creditorul, în urma apariției situației care justifică dreptul său de obiecție, poate cere restituirea celor date ca despăgubire sau cedarea dreptului la despăgubire.
(2) În cazul în care creditorul, în locul executării obligației, poate cere despăgubiri, acestea se reduc cu valoarea despăgubirilor deja obținute ori se reduc corespunzător dreptului la despăgubire dacă creditorul a făcut uz de dreptul prevăzut la alin.(1).
Articolul 615. Cesiunea creanței privind repararea prejudiciului
Persoana care trebuie să repare prejudiciul cauzat prin pierderea unui bun este obligată să repare numai în schimbul cesiunii creanței pe care partea vătămată, în calitatea de proprietar sau de alt posesor legitim al bunului, o are față de un terț.
Articolul 616. Despăgubirea prejudiciilor nepatrimoniale
(1) Pentru un prejudiciu nepatrimonial se pot cere despăgubiri în bani în cazurile prevăzute de lege.

(2) În cazul vătămării integrității corporale sau al altei vătămări a sănătății, precum şi în cazul privațiunii ilegale de libertate, cel vătămat poate cere şi pentru prejudiciul nepatrimonial o despăgubire în bani, stabilită în baza unei aprecieri conforme principiilor echității.

Articolul 617. Punerea debitorului în întîrziere

(1) Dacă nu execută obligația în urma somației primite după scadență din partea creditorului, debitorul se consideră în întîrziere ca urmare a somației.

(2) Nu este necesară somație în cazul în care:

a) este stabilită o dată calendaristică pentru executarea obligației;

b) înaintea executării obligației trebuie să aibă loc un eveniment, iar perioada pentru executarea obligației este stabilită astfel încît poate fi calculată calendaristic de la producerea evenimentului;

c) părțile au convenit expres că debitorul este în întîrziere la expirarea termenului la care trebuia să execute, fără îndeplinirea vreunei formalități;

d) obligația, prin natura sa, nu putea fi îndeplinită decît într-un termen determinat, pe care debitorul l-a lăsat să expire fără a executa;

e) debitorul obligației cu executare succesivă refuză sau omite în mod repetat să o execute;

f) obligația de a nu face nu se execută;

g) este evident că somația nu va avea nici un rezultat;

h) intrarea în întîrziere se justifică din motive întemeiate, luîndu-se în considerare interesele ambelor părți;

i) debitorul a declarat în scris că nu doreşte să execute obligația.

(3) În cazurile menționate la alin.(2) lit.a) şi b), orice înțelegere asupra unui termen care ar afecta grav una din părți este nulă.

(4) Debitorul este în întîrziere dacă nu execută obligația în termen de 30 de zile de la scadență şi de la intrarea unei note de plată sau unei alte invitații de plată similare. Această dispoziție se aplică debitorului consumator numai dacă în nota de plată sau în invitația de plată similară este indicat în mod special efectele menționate.

(5) Debitorul nu este în întîrziere atît timp cît prestația nu a avut loc din cauza unor împrejurări neimputabile debitorului.

Articolul 618. Răspunderea pe durata întîrzierii

Pe durata întîrzierii, debitorul răspunde, chiar şi în cazul limitării legale sau contractuale a răspunderii, pentru orice imprudență sau neglijență. El răspunde şi pentru cazul fortuit, însă nu şi atunci cînd prejudiciul s-ar fi produs chiar dacă obligația era executată în termen.

Articolul 619. Dobînda de întîrziere

(1) Obligațiilor pecuniare li se aplică dobînzi pe perioada întîrzierii. Dobînda de întîrziere reprezintă 5% peste rata dobînzii prevăzută la art.585 dacă legea sau contractul nu prevede altfel. Este admisă proba unui prejudiciu mai redus.

(2) În cazul actelor juridice la care nu participă consumatorul, dobînda este de 9% peste rata dobînzii prevăzută la art.585 dacă legea sau contractul nu prevede altfel. Nu este admisă proba unui prejudiciu mai redus.

(3) În cazul în care creditorul poate cere în alt temei juridic dobînzi mai mari, ele vor trebui plătite. Nu se exclude invocarea dreptului privind repararea unui alt prejudiciu.

(4) Dobînzile de întîrziere nu se aplică la dobînzi.

Articolul 620. Neexecutarea obligației de a face

În cazul neexecutării de către debitor a obligației de a face, creditorul este în drept să o execute el însuşi ori să încredințeze unui terț executarea, cheltuielile urmînd să fie puse în sarcina debitorului sau acestuia să i se ceară despăgubiri dacă din lege, contract sau din natura obligației nu rezultă altfel.

Articolul 621. Neexecutarea obligației de a nu face

(1) În cazul neexecutării obligației de a nu face, debitorul este obligat să plătească despăgubire pentru simplul fapt al încălcării.

(2) Creditorul poate cere să fie distrus tot ceea ce este făcut cu încălcarea obligației de a nu face ori să fie autorizat să distrugă el însuşi, cheltuielile urmînd să fie puse în sarcina debitorului.
Articolul 622. Neexecutarea obligației de a preda un bun
(1) În cazul neexecutării de către debitor a obligației de a preda un bun, creditorul are dreptul să ceară ca bunul să fie luat de la debitor şi să-i fie predat sieşi ori să ceară plata despăgubirii.
(2) Dreptul creditorului de a cere predarea bunului încetează dacă bunul a fost predat deja unui terț care are acelaşi drept. În cazul în care bunul nu a fost predat, dreptul de preferință îl are creditorul în al cărui folos a luat naştere obligația mai înainte, iar dacă nu se poate stabili în al cărui folos a luat naştere obligația, dreptul de preferință îl are cel care a intentat primul acțiunea.
Articolul 623. Ajustarea contractului în cazul modificării
împrejurărilor
(1) Dacă împrejurările care au stat la baza încheierii contractului s-au schimbat în mod considerabil după încheierea acestuia, iar părțile, prevăzînd această schimbare, nu ar fi încheiat contractul sau l-ar fi încheiat în alte condiții, se poate cere ajustarea contractului în măsura în care nu se poate pretinde unei părți, luînd în considerare toate împrejurările acelui caz, în special repartizarea contractuală sau legală a riscurilor, menținerea neschimbată a contractului.
(2) Părțile vor încerca mai întîi să realizeze pe baza bunei înțelegeri ajustarea contractului la noile împrejurări.
(3) Partea îndreptățită va cere fără întîrziere ajustarea contractului, fiind obligată să indice temeiul ajustării. Cererea privind ajustarea este exclusă în cazul în care partea şi-a asumat expres riscul modificării împrejurărilor.
(4) Depunerea cererii privind ajustarea contractului la noile împrejurări nu serveşte temei pentru refuzul executării obligației.
(5) Dacă ajustarea contractului la noile împrejurări este imposibilă sau nu se poate impune uneia din părți, partea dezavantajată poate cere rezoluțiunea lui. În cazul contractelor cu executare succesivă în timp, în locul rezoluțiunii se recurge, din motive temeinice, la rezilierea contractului conform art.748.

Capitolul VI
MIJLOACELE DE GARANTARE A EXECUTĂRII OBLIGAȚIILOR
S e c ț i u n e a 1
CLAUZA PENALĂ

Articolul 624. Dispoziții generale cu privire la clauza penală
(1) Clauza penală (penalitatea) este o prevedere contractuală prin care părțile evaluează anticipat prejudiciul, stipulînd că debitorul, în cazul neexecutării obligației, urmează să remită creditorului o sumă de bani sau un alt bun.
(2) Prin clauză penală se poate garanta numai o creanță valabilă.
(3) Clauza penală poate fi stipulată în mărime fixă sau sub forma unei cote din valoarea obligației garantate prin clauza penală sau a părții neexecutate.
(4) Părțile pot conveni asupra unei clauze penale mai mari decît prejudiciul.
(5) Debitorul nu este obligat să plătească penalitate în cazul în care neexecutarea nu se datorează vinovăției sale.
Articolul 625. Forma clauzei penale
(1) Clauza penală se face în scris.
(2) Nerespectarea formei scrise atrage nulitatea clauzei penale.
Articolul 626. Dreptul de a pretinde alte despăgubiri
(1) Creditorul nu poate cere concomitent executarea prestației şi plata clauzei penale dacă nu sînt stipulate penalități şi pentru cazul în care debitorul nu execută obligația în modul corespunzător, mai ales pentru cazul neexecutării la timp a obligației.

(2) Creditorul are dreptul să pretindă repararea prejudiciului în partea neacoperită prin clauza penală (clauză penală inclusivă). În cazurile prevăzute de lege sau contract, creditorul poate cere sau despăgubiri, sau penalitate (clauză penală alternativă), poate cere repararea prejudiciului peste penalitate (clauză penală punitivă) sau poate cere doar penalitate (clauză penală exclusivă).
(3) În cazul în care a primit executarea, creditorul poate cere plata penalității numai dacă şi-a rezervat expres acest drept la primirea executării.

Articolul 627. Clauza penală în cazul obligației indivizibile

În cazul în care, prin clauză penală, este garantată o obligație indivizibilă şi neexecutarea acesteia se datorează vinovăției unui debitor, penalitatea poate fi cerută fie integral de la debitorul vinovat, fie de la fiecare codebitor pentru partea acestuia. În ultimul caz, fiecare codebitor are dreptul de acțiune împotriva celui care a făcut să curgă penalitatea.

Articolul 628. Clauza penală în cazul obligației divizibile

(1) În cazul în care, prin clauză penală, este garantată o obligație divizibilă, penalitatea este de asemenea divizibilă şi curge doar împotriva codebitorului care nu a executat obligația şi doar pentru partea din obligație la care acesta este ținut.
(2) Prevederile alin.(1) nu se aplică obligațiilor solidare. Ele nu se aplică nici în cazul în care clauza penală a fost stipulată pentru a preveni plata parțială, iar unul din codebitori a împiedicat executarea integrală a obligației. În acest caz, codebitorul este ținut pentru întreaga penalitate, iar ceilalți, corespunzător părții lor din obligație. În ultimul caz, fiecare codebitor are dreptul de acțiune împotriva celui care a făcut să curgă penalitatea.

Articolul 629. Clauza penală legală

Penalitatea stabilită de lege nu poate fi exclusă şi nici micşorată anticipat prin acordul părților.

Articolul 630. Reducerea clauzei penale

(1) În cazuri excepționale, luîndu-se în considerare toate împrejurările, instanța de judecată poate dispune reducerea clauzei penale disproporționat de mari. La reducerea clauzei penale, trebuie să se țină cont nu numai de interesele patrimoniale, ci şi de alte interese, ocrotite prin lege, ale creditorului.
(2) Nu se admite reducerea penalității în cazul în care aceasta a fost plătită.

S e c ț i u n e a a 2-a
ARVUNA

Articolul 631. Dispoziții generale cu privire la arvună

(1) Arvuna este o suma de bani sau un alt bun pe care o parte contractantă o dă celeilalte părți pentru a confirma încheierea contractului şi a-i garanta executarea. În caz de dubii, suma plătită este considerată avans.
(2) Înțelegerea cu privire la arvună trebuie să fie întocmită în scris.

Articolul 632. Includerea arvunei în contul prestației

Arvuna se ia în calcul la executarea prestației, iar în cazul în care aceasta nu s-a făcut, se restituie.

Articolul 633. Reținerea sau restituirea arvunei

(1) Dacă, pentru neexecutarea contractului, răspunde partea care a dat arvuna, aceasta rămîne celeilalte părți. Dacă pentru neexecutarea contractului răspunde partea care a primit arvuna, ea este obligată să plătească celeilalte părți dublul arvunei.
(2) Pe lîngă cele prevăzute la alin.(1), partea care răspunde pentru neexecutarea contractului este obligată să repare celeilalte părți prejudiciul neacoperit prin plata arvunei dacă în contract nu este prevăzut altfel.

S e c ţ i u n e a a 3-a
GARANȚIA DEBITORULUI

Articolul 634. Noțiunea de garanție a debitorului
Garanția debitorului constă în obligația lui la o prestație necondiționată sau la o prestație depăşind obiectul propriu-zis al contractului.
Articolul 635. Validitatea garanției
Acceptarea unei garanții produce efecte dacă nu contravine dispozițiilor legale şi dacă debitorul nu se obligă în mod exagerat.
Articolul 636. Forma garanției
Garanția produce efecte doar atunci cînd este făcută în scris.

S e c ţ i u n e a a 4-a
RETENȚIA

Articolul 637. Dispoziții generale cu privire la retenție
(1) Cel care este dator să remită sau să restituie un bun poate să-l rețină, în cazul prevăzut de lege, atîta timp cît creditorul nu-l despăgubeşte pentru cheltuielile necesare şi utile pe care le-a făcut pentru acel bun şi pentru prejudiciile pe care bunul le-a cauzat.
(2) Prin retenție se poate garanta de asemenea o creanță care, deşi nu este legată direct de bunul deținut, se bazează pe o obligație ale cărei părți sînt comercianți.
(3) Dreptul de retenție este înlăturat în cazul în care creditorul oferă o garanție reală, considerată suficientă de către instanță, sau consemnează suma pretinsă.
(4) Dispozițiile alin.(1) şi (2) se aplică în măsura în care contractul nu prevede altfel.
Articolul 638. Excluderea dreptului de retenție
(1) Dreptul de retenție nu poate fi exercitat dacă posesiunea bunului provine dintr-o faptă ilicită, este abuzivă ori ilegală sau dacă bunul este insesizabil.
(2) Dreptul de retenție nu poate fi invocat de către posesorul de rea-credință, în afara cazurilor prevăzute de lege.
Articolul 639. Opozabilitatea dreptului de retenție
(1) Dreptul de retenție este opozabil terților fără îndeplinirea vreunei formalități de publicitate.
(2) În toate cazurile, dreptul de retenție nu poate fi opus creditorilor care au început executarea silită împotriva debitorului.
(3) Deposedarea de bun contrar voinței nu stinge dreptul de retenție. Partea care exercită acest drept poate revendica bunul, ținînd cont de regulile prescripției.
Articolul 640. Obligația de conservare a bunului şi de percepere
a fructelor
Retentorul trebuie să conserve bunul cu diligența unui bun proprietar. El va percepe fructele, fiind obligat să le impute asupra creanței sale.
Articolul 641. Stingerea dreptului de retenție
Dreptul de retenție se stinge în cazul în care bunul ajunge în posesiunea creditorului sau titularului dreptului, dacă retentorul nu dobîndeşte din nou bunul în baza aceluiaşi temei juridic.

Capitolul VII
STINGEREA OBLIGAȚIILOR

Articolul 642. Efectele stingerii obligațiilor
(1) Prin stingerea obligațiilor, încetează raporturile juridice dintre părți în partea ce se referă la obligația stinsă.
(2) Dacă obligația este stinsă, debitorul nu este obligat să plătească dobînda şi penalitățile ori

să repare prejudiciul.

S e c ț i u n e a 1
STINGEREA OBLIGAȚIEI PRIN EXECUTARE

Articolul 643. Efectele executării

(1) Executarea stinge obligația numai în cazul în care este efectuată în modul corespunzător.

(2) Obligația se stinge şi în cazul în care creditorul acceptă o altă executare în locul celei datorate (darea în plată). În acest caz, debitorul răspunde pentru viciile prestației conform regulilor privind răspunderea vînzătorului.

(3) Dacă acceptă executarea obligației, sarcina de a demonstra neexecutarea revine creditorului.

(4) În cazul stingerii obligației principale, fidejusiunea, gajul şi alte drepturi accesorii încetează în măsura în care nu subzistă interese justificate ale terților.

Articolul 644. Dreptul de a primi chitanță şi titlu original

(1) Debitorul care execută obligația are dreptul de a primi chitanță şi de a cere titlul original. În cazul imposibilității de a cere creditorului chitanță, debitorul poate face dovada plății cu orice mijloc de probă.

(2) În cazul imposibilității restituirii titlului original, debitorul este în drept să ceară creditorului o declarație autentificată notarial despre stingerea obligației. Toate cheltuielile, în acest caz, sînt suportate de creditor.

(3) Dacă creditorul refuză să elibereze chitanță sau să restituie titlul original, debitorul are dreptul să refuze executarea. În acest caz, creditorul este în întîrziere.

(4) Dacă creditorul a eliberat chitanță privind plata datoriei de bază, se prezumă că au fost achitate şi dobînzile, şi cheltuielile.

S e c ț i u n e a a 2-a
STINGEREA OBLIGAȚIEI PRIN CONSEMNARE

Articolul 645. Dispoziții generale cu privire la consemnare

(1) În cazul în care creditorul este în întîrziere sau debitorul, din motive neimputabile lui, nu cunoaşte identitatea sau domiciliul creditorului, debitorul poate depune banii, valorile mobiliare sau alte documente, precum şi bijuteriile, la o bancă sau la notar.

(2) Dacă bunurile care urmează să fie consemnate sînt depuse la oficiul poştal, ele se consideră consemnate din momentul depunerii.

(3) Consemnarea stinge obligația debitorului chiar şi în cazurile în care bunurile sau echivalentul lor nu mai pot fi predate creditorului.

(4) Din momentul consemnării, riscurile trec asupra creditorului, debitorul nefiind obligat să plătească dobîndă şi penalități ori să compenseze veniturile ratate.

Articolul 646. Executarea simultană a obligațiilor

Dacă executarea obligației de către debitor este condiționată de executarea simultană a unei obligații de către creditor, debitorul este în drept să condiționeze eliberarea bunurilor consemnate cu executarea obligației de către creditor.

Articolul 647. Locul consemnării

(1) Debitorul este obligat să depună bunurile la locul executării obligației. Dacă a consemnat bunurile în alt loc, debitorul este obligat să repare prejudiciul cauzat astfel.

(2) Debitorul este obligat să-l informeze imediat pe creditor despre consemnare, cu excepția cazurilor cînd este în imposibilitatea de a executa această obligație. Debitorul trebuie să repare prejudiciul cauzat creditorului prin neinformare despre consemnare.

Articolul 648. Dreptul debitorului la restituirea bunului
consemnat

(1) Debitorul are dreptul să ceară restituirea bunului consemnat.
(2) Nu se permite restituirea bunului consemnat dacă:
a) debitorul a renunțat expres, în momentul consemnării, la dreptul de restituire;
b) creditorul a declarat instituției la care sînt depuse bunurile că le primeşte;
c) la instituția la care sînt depuse bunurile este prezentată o hotărîre judecătorească definitivă prin care consemnarea este recunoscută legală;
d) împotriva debitorului a fost intentat un proces de insolvabilitate.
(3) În cazul în care bunul consemnat se restituie debitorului, consemnarea se desființează cu efect retroactiv (se consideră că nu a existat).

Articolul 649. Cheltuielile de consemnare

Cheltuielile de consemnare sînt suportate de creditor, cu excepția cazurilor cînd debitorul a preluat bunul consemnat.

Articolul 650. Încetarea consemnării la expirarea termenului de prescripție

La expirarea unui termen de 3 ani din momentul în care a aflat sau trebuia să afle despre consemnare, creditorul pierde dreptul de a prelua bunul. În acest caz, debitorul are dreptul să ceară bunul chiar dacă a renunțat la dreptul respectiv.

S e c ț i u n e a a 3-a
STINGEREA OBLIGAȚIEI PRIN COMPENSARE

Articolul 651. Dispoziții generale cu privire la compensare

(1) Compensarea este stingerea reciprocă a unei obligații şi a unei creanțe opuse, certe, lichide, de aceeaşi natură şi exigibile.
(2) Termenul de grație acordat pentru plata unei creanțe nu împiedică compensarea.
(3) Compensarea este posibilă şi atunci cînd creanțele nu sînt scadente, dar titularii lor consimt.
(4) Compensarea se face prin declarație față de cealaltă parte. Declarația este nulă dacă este afectată de modalități.

Articolul 652. Compensarea creanțelor neechivalente

În cazul în care creanțele supuse compensării nu sînt echivalente, se stinge doar creanța acoperită integral.

Articolul 653. Compensarea creanțelor publice

Creanța statului sau a unităților administrativ-teritoriale, cu excepția creanței fiscale, poate fi stinsă prin compensare numai dacă obligația trebuie să fie executată față de bugetul care urmează să satisfacă creanța solicitantului compensării.

Articolul 654. Compensarea creanțelor cu locuri de executare diferite

Dacă creanțele supuse compensării au locuri de executare diferite, solicitantul compensării este obligat să repare prejudiciul cauzat celeilalte părți prin faptul că nu poate primi executarea sau nu poate executa obligația în locul stabilit.

Articolul 655. Compensarea mai multor creanțe

În cazul în care persoana are mai multe creanțe ce pot fi stinse prin compensare, solicitantul compensării poate stabili creanțele care se compensează. Dacă creanțele care se compensează nu sînt stipulate în cererea de compensare sau cealaltă parte obiectează fără întîrziere, se aplică regulile privind prioritatea efectuării plăților.

Articolul 656. Compensarea în cazul cesiunii creanței sau preluării datoriei

(1) În cazul cesiunii creanței, debitorul are dreptul să opună noului creditor creanța sa față de vechiul creditor dacă scadența acestei creanțe are loc înainte de primirea înştiințării despre cesiune, dacă scadența nu este indicată sau dacă executarea poate fi cerută oricînd.
(2) În cazul preluării datoriei, noul debitor nu are dreptul să opună o creanță ce aparține vechiului

debitor.
Articolul 657. Compensarea în cazul obligațiilor solidare
(1) Debitorul solidar nu poate compensa datoria creditorului față de alt codebitor, cu excepția părții ultimului în datoria solidară.
(2) Debitorul, inclusiv cel solidar, nu poate opune creditorului solidar compensarea datoriei unui codebitor față de sine, cu excepția părții ultimului în creanța solidară.
Articolul 658. Compensarea în cazul fidejusiunii
Fidejusorul poate opune compensarea a ceea ce creditorul datorează debitorului, dar debitorul nu poate opune creditorului compensarea datoriei acestuia față de fidejusor.
Articolul 659. Inadmisibilitatea compensării
(1) Nu este admisă compensarea creanțelor:
a) cu termenul de prescripție expirat; această regulă nu se aplică în cazul în care termenul de prescripție a expirat după data la care creanța al cărei termen de prescripție a expirat putea fi compensată;
b) privind repararea prejudiciului cauzat prin vătămarea sănătății sau prin cauzarea morții;
c) privind plata pensiei alimentare;
d) privind întreținerea pe viață;
e) dacă obiectul prestației este un bun insesizabil;
f) cînd obligația s-a născut dintr-o faptă ilicită intenționată;
g) în alte cazuri prevăzute de lege.
(2) Nu se admite compensarea creanței exclusă prin contract.

S e c ț i u n e a a 4-a
ALTE TEMEIURI DE STINGERE A OBLIGAȚIILOR

Articolul 660. Confuziunea
Obligația se stinge în cazul în care o singură persoană întruneşte calitatea de creditor şi cea de debitor (confuziunea). În unele cazuri, dacă confuziunea încetează să existe, efectele ei încetează de asemenea.
Articolul 661. Efectul confuziunii asupra fidejusiunii
Confuziunea care operează prin întrunirea de către aceeaşi persoană a calităților de creditor şi debitor profită fidejusorului. Prin întrunirea de către aceeaşi persoană a calității de fidejusor şi de creditor sau de fidejusor şi de debitor, obligația principală nu se stinge.Cuantumul despăgubirilor pentru prejudiciul moral trebuie sa fie rezonabil şi să se determine ținîndu-se cont de:
a) caracterul informațiilor răspîndite;
b) sfera de răspîndire a informațiilor;
c) impactul social asupra persoanei;
d) gravitatea şi întinderea suferințelor psihice sau fizice cauzate persoanei vătămate;
e) proporționalitatea între acordarea despăgubirilor şi gradul în care reputația a fost lezată;
f) gradul de vinovăție al autorului prejudiciului;
g) măsura în care această compensare poate aduce satisfacție persoanei vătămate;
h) publicarea rectificării, replicii sau dezmințirii pînă la pronunțarea hotărîrii judecătoreşti;
i) alte circumstanțe relevante pentru cazul dat.

Articolul 662. Remiterea de datorie
(1) Obligația se stinge dacă creditorul, în baza unei înțelegeri cu debitorul, îl eliberează pe acesta de executarea obligației (remiterea de datorie). Remiterea de datorie este totală dacă nu a fost stipulat expres că este parțială.
(2) Obligația se stinge, de asemenea, printr-un contract în care creditorul recunoaşte că obligația nu există.

(3) Remiterea de datorie față de debitorul principal are efecte şi față de garanți.
(4) Renunțarea de către creditor la un mijloc de garanție nu permite a se prezuma că a renunțat la creanța garantată.
(5) Remiterea de datorie față de un garant are efecte şi față de ceilalți garanți.
(6) Este interzisă remiterea de datorie dacă remiterea încalcă drepturile de creanță ale terților față de creditor.
Articolul 663. Imposibilitatea fortuită de executare
(1) Obligația se stinge prin imposibilitatea executării dacă imposibilitatea se datorează unei împrejurări pentru care debitorul nu răspunde.
(2) Sarcina de a dovedi imposibilitatea executării obligației revine debitorului.
(3) Debitorul care este în imposibilitatea de a-şi executa obligația nu poate pretinde executarea unei obligații corelative de către creditor, iar dacă aceasta este executată, trebuie să restituie tot ceea ce a primit, cu excepția cazului în care debitorul demonstrează că imposibilitatea executării a apărut din vina creditorului.
(4) Dacă debitorul a executat parțial obligația care a devenit imposibilă de executat, creditorul este ținut să execute o obligație corelativă pînă la concurența îmbogățirii sale.
Articolul 664. Decesul persoanei fizice sau lichidarea persoanei juridice
(1) Obligația se stinge prin decesul debitorului dacă executarea ei este imposibilă fără participarea personală a acestuia sau dacă este legată în alt mod de persoana debitorului.
(2) Obligația se stinge prin decesul creditorului dacă executarea îi este destinată personal sau dacă este legată în alt mod de persoana creditorului.
(3) Obligația se stinge prin lichidarea persoanei juridice (debitor sau creditor), cu excepția cazurilor în care obligația sau creanța persoanei juridice lichidate se transmite prin lege unor alte persoane.
Articolul 665. Novația
(1) Obligația se stinge în baza înțelegerii dintre părți de a o înlocui cu o altă obligație (novație).
(2) Voința de a înlocui o obligație cu alta trebuie să fie stipulată expres.
(3) Stingerea obligației principale prin novație stinge şi obligațiile accesorii dacă părțile nu au stipulat expres altfel.

T i t l u l II
DESPRE CONTRACTE ÎN GENERAL

Capitolul I
DISPOZIȚII GENERALE CU PRIVIRE LA CONTRACT ŞI LA CONȚINUTUL CONTRACTULUI

Articolul 666. Dispoziții generale cu privire la contract
(1) Contract este acordul de voință realizat între două sau mai multe persoane prin care se stabilesc, se modifică sau se sting raporturi juridice.
(2) Contractului îi sînt aplicabile normele cu privire la actul juridic.
(3) Contractul poate fi de adeziune sau negociat, sinalagmatic sau unilateral (generează obligații doar pentru una dintre părți), comutativ sau aleatoriu şi cu executare instantanee sau succesivă, precum şi de consumator.
Articolul 667. Libertatea contractului
(1) Părțile contractante pot încheia în mod liber, în limitele normelor imperative de drept, contracte şi pot stabili conținutul lor. Dacă, în scopul protecției intereselor prioritare ale societății sau ale unui individ, efectele unui contract depind de încuviințarea autorităților statului, limitările şi condiționările trebuie reglementate prin lege.
(2) Obligarea la încheierea unui contract este interzisă, cu excepția cazurilor cînd obligația de a

contracta este prevăzută de prezentul cod, de lege sau dacă reiese dintr-o obligaţie asumată benevol.
(3) Părţile pot încheia contracte care nu sînt prevăzute de lege (contracte nenumite), precum şi contracte care conţin elemente ale diferitelor contracte prevăzute de lege (contracte complexe).
Articolul 668. Forţa obligatorie a contractului
(1) Contractul încheiat legal obligă părţile nu numai la ceea ce au stipulat expres, dar şi la tot ceea ce rezultă din natura lui în conformitate cu legea, cu uzanţele sau cu principiile echităţii.
(2) Contractul produce efecte numai între părţi dacă legea nu prevede altfel. Contractul produce efecte şi pentru succesorii universali sau cu titlu universal dacă din lege, din contract sau din natura obligaţiei nu rezultă altfel.
(3) Contractul poate fi modificat sau rezolvit numai în conformitate cu clauzele sale ori prin acordul părţilor dacă legea nu prevede altfel.
Articolul 669. Obligaţia de a contracta
(1) Dacă deţine o poziţie dominantă pe piaţă, una din părţile contractante este obligată să contracteze în acest domeniu. Ea nu poate să impună fără motive temeinice celeilalte părţi condiţii contractuale disproporţionate.
(2) Faţă de persoanele care obţin sau folosesc bunuri sau servicii în scopuri necomerciale, ca şi faţă de cele care caută să-şi satisfacă o necesitate existenţială, nu se poate refuza fără motive temeinice încheierea unui contract dacă cealaltă parte acţionează în vederea exercitării profesiei sau desfăşoară activitate de întreprinzător.
Articolul 670. Prestaţia imposibilă
Este nul contractul al cărui obiect reprezintă o prestaţie imposibilă.
Articolul 671. Repararea prejudiciului în cazul prestaţiei
imposibile
(1) Cel care, la momentul încheierii contractului, ştia sau trebuia să ştie despre imposibilitatea executării lui este obligat la reparaţia prejudiciului suferit de cealaltă parte, care considera cu bună-credinţă contractul valabil, în mărimea care să nu depăşească suma venitului pe care aceasta l-ar fi primit în cazul valabilităţii contractului.
(2) Dispoziţiile alin.(1) se aplică şi în cazul în care prestaţia este imposibilă doar parţial, iar contractul este valabil în privinţa celeilalte părţi sau în cazul în care una din mai multe prestaţii alternative este imposibilă.
Articolul 672. Imposibilitatea provizorie
(1) Imposibilitatea prestaţiei nu atrage nulitatea contractului dacă imposibilitatea poate fi ridicată şi contractul este încheiat pentru cazul cînd prestaţia devine posibilă.
(2) În cazul în care o prestaţie imposibilă este stipulată sub condiţie sau sub termen suspensiv, contractul este valabil dacă imposibilitatea este înlăturată pînă la realizarea condiţiei sau împlinirea termenului.
Articolul 673. Contractul cu privire la patrimoniul prezent
Contractul prin care o parte se obligă să transmită integral sau parţial patrimoniul său prezent ori să-l greveze cu uzufruct necesită autentificare notarială.
Articolul 674. Contractul cu privire la patrimoniul viitor
Contractul prin care o parte se obligă să transmită patrimoniul său viitor ori o parte din acel patrimoniu sau
să-l greveze cu uzufruct este nul.
Articolul 675. Contractul cu privire la moştenirea unui viu
(1) Contractul asupra moştenirii unui terţ încă în viaţă este nul. Nul este şi contractul asupra cotei-părţi legale sau a legatului din succesiunea unui terţ încă în viaţă.
(2) Dispoziţiile alin.(1) nu se aplică în cazul contractului încheiat între viitorii succesori legali asupra cotei-părţi legale. Un asemenea contract trebuie autentificat notarial.

Articolul 676. Determinarea prestației de către o parte sau
un terț
(1) Dacă prestația trebuie determinată de o parte contractantă sau de un terț, în caz de dubiu se consideră că determinarea trebuie făcută în baza unei aprecieri echitabile.
(2) Determinarea prestației se face prin declarație față de cealaltă parte.
(3) Dacă determinarea prestației trebuie făcută de mai mulți terți, este necesar acordul lor unanim. Dacă trebuie să fie determinată o sumă dintre mai multe sume numite, se va avea în vedere suma medie.
(4) Dacă prestația nu corespunde principiului echității, determinarea se face prin hotărîre judecătorească. În caz de tergiversare sau de refuz, determinarea se face tot prin hotărîre judecătorească.
Articolul 677. Determinarea contraprestației
Dacă întinderea contraprestației nu este determinată, în caz de dubiu determinarea se face de partea care pretinde contraprestația. Dispoziția art.676 alin.(4) se aplică în modul corespunzător.
Articolul 678. Aplicarea dispozițiilor privind contractele
altor obligații
Sub rezerva altor reglementări, dispozițiile privind obligațiile contractuale sînt aplicabile şi altor obligații patrimoniale în măsura în care, ținîndu-se cont de natura obligației, acest lucru este posibil.

Capitolul II
ÎNCHEIEREA CONTRACTULUI

Articolul 679. Acordul asupra clauzelor esențiale ale contractului
(1) Contractul se consideră încheiat dacă părțile au ajuns la un acord privind toate clauzele lui esențiale.
(2) Sînt esențiale clauzele care sînt stabilite ca atare prin lege, care reies din natura contractului sau asupra cărora, la cererea uneia din părți, trebuie realizat un acord.
(3) Prin contract se poate naşte obligația de a se încheia un contract. Forma stabilită pentru contract se aplică şi pentru antecontract.
Articolul 680. Forma contractului
Dacă pentru valabilitatea contractului legea stabileşte o anumită formă sau dacă părțile au prevăzut o anumită formă, contractul se consideră încheiat în momentul îndeplinirii condiției de formă.
Articolul 681. Oferta
(1) Ofertă de a contracta este propunerea, adresată unei sau mai multor persoane, care conține toate elementele esențiale ale viitorului contract şi care reflectă voința ofertantului de a fi legat prin acceptarea ofertei.
(2) Oferta produce efecte numai dacă a ajuns la destinatar înainte de a fi revocată.
(3) O propunere adresată unui cerc nedeterminat de persoane (ofertă publică) este o chemare la ofertă dacă această propunere nu conține nici o manifestare expresă a voinței de a fi legat prin acceptare.
(4) Oferta trebuie să fie fermă, univocă, serioasă şi completă.
Articolul 682. Valabilitatea ofertei
(1) Valabilitatea ofertei nu depinde de forma în care a fost făcută.
(2) Oferta este valabilă, nulă sau anulabilă conform prevederilor aplicabile actului juridic.
Articolul 683. Revocarea ofertei
(1) O ofertă poate fi revocată cu excepția cazului în care ea include un termen pentru acceptare sau a cazului în care este irevocabilă în alte temeiuri.

(2) Oferta, chiar şi irevocabilă, poate fi revocată dacă revocarea ajunge la destinatarul ofertei cel tîrziu concomitent cu oferta.
(3) Oferta primită de destinatar nu poate fi revocată în termenul de acceptare stabilit în ofertă sau, dacă acest termen nu este stabilit sau este nejustificat de mic, în termenul necesar pentru ca destinatarul să poată exprima acceptarea şi ca răspunsul să ajungă la ofertant conform circumstanţelor cazului, practicii stabilite între părţi şi uzanţelor.

Articolul 684. Oferta irevocabilă

O stipulare prin care o parte se obligă să intre într-un anumit contract cu o altă parte, la cererea acesteia, constituie ofertă irevocabilă.

Articolul 685. Valabilitatea în caz de deces sau de pierdere a capacităţii de exerciţiu

Oferta nu îşi pierde valabilitatea prin decesul sau pierderea capacităţii de exerciţiu a unei părţi şi nici dacă una din părţi pierde dreptul de a încheia contracte ca rezultat al transmiterii patrimoniului ei în administrare unei alte persoane.

Articolul 686. Caducitatea ofertei

Oferta devine caducă dacă nu a fost acceptată în termen sau dacă este respinsă.

Articolul 687. Acceptarea

(1) Constituie acceptare declaraţia destinatarului ofertei sau o altă acţiune care atestă consimţirea ofertei. Acceptarea produce efecte din momentul în care este recepţionată de ofertant.
(2) Dacă, în virtutea ofertei, a practicii stabilite între părţi şi a uzanţelor, acceptantul poate să-şi manifeste consimţământul prin săvîrşirea unor acţiuni fără notificarea ofertantului, acceptarea produce efecte din momentul săvîrşirii acţiunilor.

Articolul 688. Acceptarea ofertei fără termen

(1) Oferta făcută unei persoane prezente poate fi acceptată doar pe loc. Această regulă se aplică şi în cazul în care oferta este făcută de la om la om (instantaneu) prin mijloace de telecomunicaţie.
(2) Oferta făcută unei persoane absente poate fi acceptată doar pînă în momentul în care ofertantul se poate aştepta, în condiţii normale, avînd în vedere mijloacele de comunicare folosite de ofertant, la parvenirea răspunsului.

Articolul 689. Acceptarea ofertei cu termen

Dacă ofertantul a stabilit un termen pentru acceptarea ofertei, acceptarea poate fi făcută doar în termen.

Articolul 690. Începutul curgerii termenului pentru acceptarea ofertei

Termenul pentru acceptarea ofertei stabilit de ofertant printr-o telegramă sau scrisoare începe să curgă de la data la care telegrama a fost înmînată spre expediere sau de la data menţionată în scrisoare sau, dacă o astfel de dată lipseşte, de la data de pe plic. Termenul pentru acceptarea ofertei stabilit prin mijloace de comunicare instantanee începe să curgă de la data la care oferta parvine destinatarului.

Articolul 691. Acceptarea tardivă sau cu modificări

(1) Acceptarea tardivă a ofertei este considerată o nouă ofertă.
(2) Acceptarea făcută cu modificarea condiţiilor ofertei este considerată o nouă ofertă şi o respingere a ofertei originale.
(3) Răspunsul prin care se acceptă oferta şi care prezintă condiţii adiţionale sau condiţii diferite ce nu afectează material condiţiile ofertei constituie o acceptare dacă ofertantul nu le respinge fără întîrziere nejustificată. Dacă ofertantul nu obiectează, contractul se încheie în condiţiile ofertei, cu modificările care se conţin în acceptare.

Articolul 692. Valabilitatea acceptării tardive

(1) Acceptarea tardivă produce efecte dacă ofertantul comunică neîntîrziat acceptantului că el consideră acceptul parvenit în termen.

(2) Dacă acceptarea ofertei parvine cu întîrziere ofertantului şi dacă din acceptare reiese că a fost expediată la timp, aceasta este considerată tardivă numai dacă ofertantul comunică imediat celeilalte părți faptul întîrzierii.
Articolul 693. Acceptarea cu modificări în relațiile comerciale
Dacă în relațiile comerciale acceptarea este făcută cu extinderi sau modificări, contractul se consideră încheiat atunci cînd acceptantul poate conta pe acordul ofertantului, iar acesta nu refuză neîntîrziat.
Articolul 694. Acceptarea tacită
(1) Tăcerea şi inacțiunea nu valorează acceptarea dacă din lege, din practica stabilită între părți şi din uzanțe nu reiese altfel.
(2) Dacă un comerciant a cărui activitate constă în comercializarea anumitor bunuri primeşte o ofertă asupra unor astfel de bunuri din partea cuiva cu care se află în relații de afaceri, comerciantul este obligat să răspundă fără întîrziere, tăcerea sa putînd fi considerată acceptare a ofertei. Chiar şi atunci cînd respinge oferta, comerciantul este obligat să protejeze temporar, pe contul ofertantului, bunurile trimise de acesta, în măsura în care poate suporta cheltuielile necesare şi nu suferă prin aceasta vreun dezavantaj.
Articolul 695. Revocarea acceptării
Acceptarea ofertei se consideră revocată dacă înştiințarea despre revocare parvine ofertantului înaintea acceptării sau concomitent cu ea.
Articolul 696. Înscrisul care confirmă încheierea contractului
Condițiile adiționale sau condițiile modificate dintr-un înscris expediat într-un termen rezonabil de la data încheierii contractului între comercianți care are drept scop confirmarea acestuia devin parte a contractului, cu excepția cazului cînd ele îl alterează material sau cînd partea care îl recepționează le respinge fără întîrzieri nejustificate.
Articolul 697. Comis-voiajorii
(1) Contractul dintre un consumator şi o persoană care acționează în exercitarea unei profesii, încheiat într-un cadru specific voiajorilor comerciali, produce efecte doar dacă, în decursul unei săptămîni, consumatorul nu îl revocă în scris, cu excepția situației în care contractul este executat pe loc de ambele părți.
(2) Dispozițiile de la alin.(1) se aplică şi asupra contractelor de consumator încheiate pe credit, şi asupra contractelor de asigurare.
(3) Termenul de revocare a contractelor prevăzute la alin.(1) şi (2) curge doar din momentul în care consumatorul este înştiințat în scris asupra dreptului său de revocare.
Articolul 698. Încheierea contractului la licitație
La licitație, contractul se încheie prin adjudecare. O ofertă se stinge de îndată ce este emisă o supraofertă sau licitația se închide fără ca adjudecarea să fie atribuită.
Articolul 699. Momentul şi locul încheierii contractului
(1) Contractul se consideră încheiat în momentul primirii acceptului de către ofertant.
(2) Dacă în contract nu este indicat locul încheierii, el se consideră încheiat la domiciliul sau la sediul ofertantului.
Articolul 700. Recunoaşterea obligației
(1) Pentru valabilitatea unui contract prin care se recunoaşte existența unei obligații este necesară o declarație scrisă de recunoaştere.
(2) Dacă pentru constituirea obligației a cărei existență este recunoscută se prescrie forma autentică, declarația de recunoaştere trebuie făcută în această formă.
(3) Dacă obligația se recunoaşte pe baza unei decontări sau compensări, nu mai este necesară respectarea formei.
Articolul 701. Obligația de confidențialitate
(1) Dacă în timpul negocierilor o parte comunică informații celeilalte părți, aceasta are obligația să nu o divulge sau să nu o folosească inadecvat în scopuri proprii, indiferent de faptul dacă a

fost sau nu încheiat contractul.
(2) Cel care încalcă obligația de confidențialitate trebuie să repare prejudiciul cauzat. Despăgubirea pentru neexecutarea obligației de confidențialitate poate consta în compensații din beneficiul obținut de cealaltă parte.

Articolul 702. Clauza de integritate şi clauza privind modificarea scrisă

(1) Contractul scris, completat cu o clauză care stipulează că înscrisul conține toate condițiile asupra cărora au convenit părțile nu poate fi contestat sau completat prin proba declarațiilor sau acordurilor anterioare. Aceste declarații sau acorduri pot fi folosite totuşi pentru interpretarea înscrisului.
(2) Contractul scris conținînd o clauză prin care se stipulează că toate modificările sau rezoluțiunea contractului se fac în scris nu poate fi modificat sau rezolvit altfel. Comportamentul unei părți o poate priva totuşi de dreptul invocării acestei clauze dacă cealaltă parte a acționat în conformitate cu acest comportament.

Articolul 703. Neexecutarea promisiunii de a contracta

Contractul încheiat cu încălcarea promisiunii de a contracta date unei alte persoane este opozabil beneficiarului promisiunii fără a-l priva pe acesta de dreptul de a cere promitentului şi terțului de rea-credință care a contractat cu ultimul repararea prejudiciilor suferite.

Capitolul III
CONTRACTUL SINALAGMATIC

Articolul 704. Dispoziții generale cu privire la contractul sinalagmatic

(1) Un contract este sinalagmatic dacă fiecare dintre părți se obligă reciproc, astfel încît obligația fiecăreia din ele să fie corelativă obligației celeilalte.
(2) Dispozițiile prezentului capitol se aplică şi asupra altor raporturi juridice în scopul executării reciproce a obligațiilor, în măsura în care nu sînt incompatibile cu natura acestor raporturi juridice.

Articolul 705. Suspendarea executării obligației rezultate dintr-un contract sinalagmatic

(1) Persoana obligată în baza unui contract sinalagmatic este în drept să refuze executarea propriei obligații în măsura în care cealaltă parte nu-şi execută obligația corelativă dacă nu s-a obligat să execute prima sau dacă această obligație nu rezultă din lege sau din natura obligației. Dacă obligația trebuie executată față de mai multe persoane, se poate refuza executarea părții datorate uneia din aceste persoane pînă la executarea integrală a obligației corelative.
(2) Dacă una din părți a executat parțial obligația sa, nu se admite neexecutarea obligației corelative în măsura în care, în conformitate cu circumstanțele cazului, în special dacă partea neexecutată este nesemnificativă, aceasta ar fi inechitabil.

Articolul 706. Dreptul de a refuza prestația rezultată dintr-un contract sinalagmatic

(1) Partea obligată să presteze prima poate refuza executarea obligației dacă, după încheierea contractului, apar indicii că dreptul său la contraprestație este periclitat de imposibilitatea executării obligației de către cealaltă parte. Executarea obligației nu poate fi refuzată dacă a fost executată contraprestația sau au fost prezentate garanții privind executarea obligației.
(2) Partea obligată să presteze prima poate stabili un termen rezonabil, în care cealaltă parte să execute treptat contraprestația sau să ofere garanții privind executarea obligației. Dacă termenul expiră fără ca să fie executată obligația sau fără ca să fie prezentate garanții, persoana obligată să presteze prima poate rezilia contractul.

Articolul 707. Imposibilitatea executării pentru care părțile nu poartă răspundere

(1) Dacă o prestație din contractul sinalagmatic devine imposibilă din motive independente de părți, cea care trebuie să execute prestația devenită imposibilă pierde dreptul de a cere executarea obligației corelative. În cazul în care imposibilitatea este parțială, obligația corelativă se reduce corespunzător.
(2) În cazul în care cealaltă parte cere transmiterea compensației primite pentru obiectul contractului sau cesiunea dreptului la compensație, ea nu este eliberată de executarea obligației sale, care se reduce în măsura în care compensația sau dreptul la compensație sînt mai mici decît prestația datorată.
(3) Dacă este executată obligația corelativă, care nu este obligatorie, în conformitate cu prevederile alin.(1) şi (2), restituirea a ceea ce este prestat se poate cere în conformitate cu regulile privind îmbogățirea fără justă cauză.

Articolul 708. Imposibilitatea executării din vina creditorului

În cazul în care executarea prestației uneia din părțile contractului sinalagmatic devine imposibilă din vina celeilalte părți, ultima este obligată să execute prestația sa. Din contra-prestație se deduce tot de ce partea eliberată pentru cauză de imposibilitate beneficiază din faptul eliberării sau ce omite cu rea-credință să beneficieze.

Articolul 709. Neexecutarea obligațiilor rezultate dintr-un contract sinalagmatic

(1) Dacă una din părți nu execută sau execută în mod necorespunzător o prestație scadentă decurgînd dintr-un contract sinalagmatic, cealaltă parte poate, după expirarea fără rezultat a unui termen rezonabil pe care l-a stabilit pentru prestație sau remediere, să rezoluționeze contractul dacă debitorul trebuia să-şi dea seama, în baza termenului de grație, de iminența rezoluțiunii. În cazul în care nu a fost stabilit un termen sau termenul este necorespunzător de scurt, se consideră ca stabilit un termen rezonabil.
(2) Dacă în raport cu felul neexecutării obligației nu se poate stabili un termen, se face o somație.
(3) Dacă neexecutarea obligației se limitează la o parte din prestație, creditorul poate rezolvi contractul integral doar în cazul în care nu are nici un interes în executarea parțială a prestației.
(4) Creditorul este îndreptățit să rezoluționeze contractul chiar şi înainte de scadență dacă este evident că premisele dreptului de rezoluțiune se vor realiza.

Articolul 710. Neobligativitatea stabilirii unui termen de grație

(1) Prin derogare de la art.709, nu este necesară stabilirea unui termen de grație sau somare dacă:
a) debitorul a respins în mod cert şi definitiv executarea;
b) încălcarea obligației constă în faptul că prestația nu a avut loc într-un anumit termen stabilit prin contract şi creditorul a legat prin contract interesul său pentru prestație de executarea ei în termen;
c) datorită unor împrejurări speciale, luîndu-se în considerare interesele ambelor părți, rezilierea imediată este justificată;
d) termenul prevăzut la art.617 alin.(4) a expirat fără ca obligația să fie executată.
(2) Dacă nu este necesară somarea sau dacă este evidentă inutilitatea prelungirii termenului de executare, creditorul poate rezolvi contractul imediat.

Articolul 711. Excluderea rezoluțiunii contractului sinalagmatic

Rezoluțiunea contractului sinalagmatic este exclusă dacă:
a) încălcarea obligației este neînsemnată;
b) nu este executată o obligație în sensul art.512, iar creditorului i se poate pune în seamă, în condițiile încălcării, menținerea contractului;
c) creditorul răspunde în totalitate sau în mod apreciabil pentru neexecutarea obligației, ori neexecutarea obligației pentru care nu trebuie să răspundă debitorul a intervenit într-un moment în care creditorul este în întîrziere de primire;
d) pretenției i se opune o excepție pe care debitorul a ridicat-o deja sau o va ridica după

rezoluțiune.

Capitolul IV
CLAUZELE CONTRACTUALE STANDARD

Articolul 712. Dispoziții generale cu privire la clauzele contractuale standard

(1) Clauze contractuale standard sînt toate clauzele formulate anticipat pentru o multitudine de contracte, pe care o parte contractantă (utilizator) le prezintă celeilalte părți la încheierea contractului. Este indiferent dacă prevederile formează un document separat sau sînt parte a documentului ce reprezintă contractul, de asemenea nu importă numărul condițiilor şi forma contractului.

(2) Nu există clauze contractuale standard în măsura în care condițiile contractului au fost negociate în particular între părți.

(3) Condițiile contractuale standard devin numai atunci parte a contractului cînd partea care le propune le aduce, în momentul încheierii contractului, în mod expres la cunoştința celeilalte părți sau îi asigură în alt mod posibilitatea, luînd în considerare şi handicapul acesteia, să ia cunoştință de conținutul lor şi, cînd cealaltă parte este de acord, să le accepte.

(4) Se poate dispune prin lege includerea clauzelor contractuale standard în unele tipuri de contracte chiar şi fără respectarea condițiilor de la alin.(3).

(5) Părțile contractante pot, pentru un anumit fel de contracte, să convină asupra validității unor clauze contractuale standard determinate, luînd în considerare exigențele prevăzute la alin.(3).

Articolul 713. Includerea clauzelor contractuale standard în cazuri deosebite

Chiar şi fără respectarea condițiilor prevăzute la art.712 alin.(3), se consideră incluse în contract clauzele contractuale standard stabilite de lege pentru anumite tipuri de contracte.

Articolul 714. Prioritatea clauzelor contractuale negociate

Clauzele contractuale negociate au prioritate față de clauzele contractuale standard.

Articolul 715. Dispozițiile surprinzătoare ale clauzelor contractuale standard

Dispozițiile din clauzele contractuale standard care, în raport de împrejurări, în special în raport cu aspectul sau aparența exterioară a contractului, sînt atît de neobişnuite încît partea care contractează nu trebuie să presupună existența lor nu devin clauze în contract.

Articolul 716. Caracterul neobligatoriu al clauzelor contractuale standard inechitabile

(1) O clauză contractuală standard este lipsită de efect dacă prejudiciază disproporționat, contrar principiilor bunei-credințe, cealaltă parte a contractului. În acest sens, se iau în considerare conținutul contractului, împrejurările în care clauza este inserată în contract, interesele reciproce, alte împrejurări.

(2) Caracterul inechitabil al clauzelor contractuale standard se prezumă în caz de dubiu dacă o prevedere:

a) nu este compatibilă cu principiile de bază (esențiale) ale reglementărilor de la care derogă;

b) limitează drepturile sau obligațiile esențiale, care rezultă din natura contractului, de o manieră care periclitează scopul contractului;

c) nu este clară.

(3) Aprecierea caracterului inechitabil al clauzelor contractuale standard nu trebuie să se refere la determinarea obiectului contractului sau la proporționalitatea prețului ori a remunerației, pe de o parte, şi nici la bunurile sau serviciile furnizate, pe de altă parte, în măsura în care clauzele contractuale sînt formulate în mod clar şi precis.

Articolul 717. Efectele neincluderii sau nulității clauzelor contractuale standard

(1) În cazul în care clauzele contractuale standard nu au devenit parte integrantă a contractului ori sînt, total sau parțial, nule, contractul este valabil în partea rămasă.

(2) În măsura în care clauzele contractului standard nu au devenit parte integrantă a contractului sau sînt nule, conținutul contractului se reglementează de prevederile legale.

(3) Contractul este nul dacă respectarea lui, chiar avîndu-se în vedere dispozițiile alin.(2), ar constitui o rigoare nerezonabilă pentru una din părțile contractante.

Articolul 718. Interdicția clauzelor contractuale standard
cu posibilitate de evaluare

În cadrul clauzelor contractuale standard, este nulă îndeosebi:

a) clauza prin care utilizatorul își rezervă dreptul la termene nejustificat de lungi sau stabilite insuficient pentru acceptarea sau refuzarea unei oferte ori pentru executarea unei obligații. Excepție face clauza prin care utilizatorul își rezervă dreptul de a executa obligația abia după expirarea termenului de revocare sau de restituire;

b) clauza prin care utilizatorul, prin derogare de la prevederile legale, își rezervă dreptul la prelungirea nejustificată a termenului stabilit pentru o obligație pe care trebuie să o execute;

c) clauza privind dreptul utilizatorului de a se elibera de obligația sa fără un motiv obiectiv justificat și nemenționat în contract. Această prevedere nu se aplică pentru obligațiile cu executare succesivă;

d) clauza privind dreptul utilizatorului de a modifica prestația promisă ori de a se abate de la executarea ei dacă modificarea sau abaterea nu se poate pretinde celeilalte părți, ținîndu-se cont de interesele utilizatorului;

e) clauza conform căreia o declarație a partenerului de contract al utilizatorului se consideră dată sau nedată atunci cînd face sau omite să facă o acțiune, cu excepția cazului în care partenerului de contract i se acordă un termen corespunzător pentru a putea emite o declarație în mod expres și utilizatorul se obligă să informeze, la începutul termenului, expres partenerul de contract cu privire la înțelesul previzibil al comportamentului său;

f) clauza prin care o declarație de importanță deosebită a utilizatorului se consideră intrată la cealaltă parte contractantă;

g) clauza prin care, în cazul revocării contractului sau al rezoluțiunii contractului de către o parte, utilizatorul poate cere o plată necorespunzător de mare pentru utilizarea sau folosirea unui lucru ori a unui drept sau pentru obligații executate ori o compensare nejustificat de mare a cheltuielilor;

h) clauza prevăzută în calitate de excepție la lit.c), conform căreia utilizatorul își poate rezerva dreptul de a se degreva de obligația executării contractului în cazul indisponibilității prestației, dacă utilizatorul nu se obligă să îl informeze imediat pe partenerul de contract despre indisponibilitate și să îi restituie contraprestațiile.

Articolul 719. Interdicția clauzelor contractuale standard
fără posibilități de evaluare

În cadrul condițiilor contractuale standard, fără a prejudicia dispozițiile care exclud posibilitatea derogării de la dispozițiile legale în defavoarea consumatorului, este nulă:

a) clauza referitoare la creșterea prețului la bunurile sau serviciile care urmează să fie livrate sau prestate în termen de 4 luni de la încheierea contractului. Clauza aceasta nu se aplică la bunurile sau serviciile care se livrează sau se prestează ca obligații succesive;

b) clauza prin care este exclus sau limitat dreptul, pe care îl are partenerul de contract al utilizatorului, de a refuza executarea obligației în conformitate cu art.705 sau prin care este exclus sau limitat un drept de retenție al partenerului de contract al utilizatorului, în măsura în care se bazează pe același raport contractual, în special dacă dreptul de retenție este făcut dependent de recunoașterea unor vicii de către utilizator;

c) clauza prin care partenerului de contract al utilizatorului nu i se permite efectuarea compensării cu o creanță stabilită indubitabil şi scadentă;

d) clauza prin care utilizatorul este degrevat de obligația legală de a soma sau de a stabili partenerului său de contract un termen pentru executarea obligației;

e) clauza privind evaluarea globală a dreptului utilizatorului la despăgubiri pentru prejudicii sau la despăgubiri pentru diminuarea valorii dacă în cazurile reglementate valoarea globală depăşeşte prejudiciile sau diminuarea valorii, care erau de aşteptat în condiții obişnuite, sau dacă partenerului său de contract nu i se permite să dovedească că nu s-a produs nici un prejudiciu sau nici o diminuare a valorii ori că acestea sînt substanțial mai reduse decît valoarea globală;

f) clauza prin care utilizatorului i se promite plata unei penalități dacă obligația nu este executată sau este executată cu întîrziere, dacă întîrzie plata sau dacă partenerul lui de contract reziliază contractul;

g) clauza prin care se exclude răspunderea în cazul vătămării integrității corporale, al altei vătămări a sănătății şi al vinovății grave;

h) clauza prin care, în cazul răspunderii pentru neexecutarea obligației principale a utilizatorului:

- este exclus sau limitat dreptul partenerului de contract la rezilierea contractului;

- este exclus sau limitat în contradicție cu lit.g) dreptul partenerului de contract la despăgubiri în loc de prestație.

Prevederile prezentei litere nu se aplică pentru mijloacele de transport şi condițiile tarifare menționate la lit.g) dacă nu se dezavantajează pasagerul;

i) clauza prin care în contractele de livrare a noilor bunuri şi de antrepriză:

- în cazul viciului unui bun, sînt excluse, în întregime sau în ceea ce priveşte unele componente ale bunului, drepturile față de utilizator, sînt limitate drepturile la revendicare față de terți sau exercitarea drepturilor este făcută dependentă de chemarea anterioară în instanță a terților;

- drepturile față de utilizator sînt limitate doar la un drept în cazul neexecutării totale sau parțiale, dacă partenerului de contract nu i se garantează în mod expres dreptul de a cere reducerea plății sau de a rezilia contractul în cazul unei remedieri nereuşite (dacă o altă lucrare decît cea de construcție constituie obiectul răspunderii pentru viciu);

- este exclusă sau limitată obligația utilizatorului de a suporta cheltuielile de remediere, îndeosebi costurile transportului, drumului, lucrului şi materialului;

- utilizatorul condiționează remedierea de plata în avans a întregii sume sau a unei părți substanțiale, nejustificat de mari în condițiile existenței viciului;

- utilizatorul stabileşte partenerului său de contract un termen de excludere în ceea ce priveşte notificarea despre viciile ascunse ale bunului şi termenul este mai scurt decît cel admis conform următoarei liniuțe;

- termenul de prescripție este redus la mai puțin de un an pentru drepturi rezultînd dintr-un viciu al bunului ori sînt reduse termenele de prescripție de la art.269, ori se stabilesc termene mai scurte decît cele menționate pentru drepturile la reziliere fără reducerea termenului;

j) clauza, în cazul unui raport contractual ce are ca obiect livrarea periodică de bunuri sau prestarea periodică de servicii de către utilizator, prin care:

- partenerul de contract al utilizatorului este obligat pentru o perioadă mai mare de 2 ani;

- contractul se prelungeşte în mod tacit pe un termen mai mare de un an;

- se stabileşte pentru partenerul de contract al utilizatorului un termen de reziliere mai mare de 3 luni, înainte de expirarea contractului.

Prevederile prezentei litere nu se aplică în cazul contractelor de livrare a bunurilor cumpărate, de asigurare şi nici în cazul contractelor dintre titularii drepturilor de autor şi societățile comerciale utilizatoare;

k) clauza din contractele de vînzare-cumpărare, de prestări servicii sau de antrepriză, prin care un terț se subrogă sau se poate subroga în drepturile şi obligațiile contractuale ale utilizatorului, cu excepția situației în care prevederea:

- conține numele terțului;
- stipulează dreptul partenerului său de contract la rezilierea contractului;

l) clauza prin care utilizatorul impune reprezentantului care încheie contractul pentru partenerul de contract:

- răspundere proprie sau obligație de garantare fără să existe o declarație expresă şi autonomă în acest sens;
- răspundere care, în cazul reprezentării fără împuternicire, depăşeşte cadrul stabilit la art.250;

m) clauza prin care utilizatorul modifică obligația producerii de dovezi în defavoarea partenerului său de contract, îndeosebi atunci cînd utilizatorul:

- atribuie partenerului obligația de a produce dovezi care țin de răspunderea sa;
- lasă partenerul să confirme anumite fapte. Această prevedere nu se aplică pentru confirmări de primire semnate separat sau semnate prin înregistrare electronică;

n) clauza prin care notificarea utilizatorului sau a terțului, precum şi declarațiile față de utilizator sau terț, sînt condiționate de o formă mai strictă decît cea scrisă sau sînt dependente de condiții speciale de acces.

Articolul 720. Dispoziții speciale cu privire la aplicarea normelor prezentului capitol

(1) Prevederile art. 712 alin.(3) şi (5), precum şi prevederile art.718 şi 719, nu se aplică în cazul clauzelor contractuale standard care se folosesc față de un întreprinzător, o persoană juridică de drept public sau față de un patrimoniu cu regim special de drept public.

[Art.720 al.(1) modificat prin LP163-XVI din 09.07.08, MO140-142/01.08.08 art.574]

(2) Prevederile art.716 alin.(1) şi (2) se aplică în cazurile stipulate în prezentul articol la alin.(1), în măsura în care aceasta are ca urmare nulitatea prevederilor contractuale menționate la art.718 şi 719. În acest caz, se vor lua în considerare în modul corespunzător uzanțele din circuitul comercial.

(3) Prevederile art.718 şi 719 nu se aplică contractelor a căror parte o constituie întreprinderile de livrare a energiei electrice, a gazului, energiei termice la distanță şi apei cu privire la aprovizionarea unor utilizatori aparte cu energie electrică, gaz, energie termică şi apă din sistemul de distribuire, dacă condițiile de livrare nu derogă în defavoarea utilizatorilor de la condițiile stipulate de organul de stat pentru reglementare în domeniul energiei electrice, gazului, energiei termice şi apei. Această dispoziție se aplică şi contractelor de preluare a apelor reziduale.

(4) În contractul dintre întreprinzător şi consumator, prevederile prezentului capitol se aplică ținîndu-se cont de următoarele condiții:

a) clauzele contractuale standard se consideră ca fiind stabilite de întreprinzător dacă nu au fost introduse în contract de către consumator;

b) art.715-719 se aplică la condițiile contractuale reformulate şi atunci cînd acestea sînt determinate pentru folosință de o singură dată, precum şi în măsura în care consumatorul nu a putut influența conținutul prevederilor din cauza reformulării lor;

c) la aprecierea defavorizării necorespunzătoare conform art.716 alin.(1) şi (2), se iau în considerare şi împrejurările existente la încheierea contractului.

(5) Dispozițiile prezentului capitol nu se aplică în cazul contractelor din domeniul dreptului muncii, moştenirii, familiei şi societăților comerciale.

Capitolul V
CONTRACTUL ÎN FOLOSUL UNUI TERȚ

Articolul 721. Contractul în folosul unui terț

(1)Părțile unui contract pot conveni ca debitorul (promitentul) să efectueze prestația nu creditorului (stipulantului), ci terțului (beneficiarului), indicat sau neindicat în contract, care obține în mod nemijlocit dreptul să pretindă prestația în folosul său.

(2) Nu este obligatoriu ca beneficiarul să fie determinat sau să existe la momentul stipulației. Este suficient ca el să fie determinabil şi să existe la data executării contractului.

(3) Pînă la momentul informării de către beneficiar a stipulantului sau a promitentului despre acceptarea stipulației, aceasta poate fi revocată sau modificată de către stipulant. Succesorii sau creditorii stipulantului nu au dreptul de revocare sau de modificare a stipulației.

Articolul 722. Solicitarea executării

Executarea contractului încheiat în favoarea terțului poate fi cerută atît de stipulant, cît şi de beneficiar în măsura în care legea sau contractul nu dispune altfel şi acest lucru este posibil prin natura prestației.

Articolul 723. Executarea în favoarea stipulantului

În cazul revocării stipulației, al refuzului beneficiarului la dreptul conferit de stipulație, precum şi în cazul în care stipulația în favoarea terțului nu are efecte față de beneficiar, stipulantul poate cere executarea prestației față de sine dacă din contract sau din natura obligației nu rezultă altfel.

Articolul 724. Excepțiile opozabile beneficiarului

Promitentul poate opune beneficiarului excepțiile fondate pe contractul din care beneficiarul şi-a obținut dreptul, dar nu şi excepțiile fondate pe alte raporturi dintre promitent şi stipulant.

Capitolul VI
INTERPRETAREA CONTRACTULUI

Articolul 725. Principiile interpretării contractului

(1) Contractul trebuie interpretat pe principiile bunei-credințe.

(2) Contractul se interpretează după intenția comună a părților, fără a se limita la sensul literal al termenilor utilizați.

Articolul 726. Factorii care influențează interpretarea contractului

La interpretarea contractului se va ține cont de natura lui, de circumstanțele în care a fost încheiat, de interpretarea care este dată acestuia de către părți sau care poate fi dedusă din comportamentul lor de pînă la şi de după încheierea contractului, precum şi de uzanțe.

Articolul 727. Efectele nestipulate ale contractului

Contractul produce nu numai efecte stipulate de către părți, dar şi efecte care, conform naturii contractului, rezultă din lege, din uzanțe sau din principiul echității.

Articolul 728. Interpretarea coordonată a clauzelor

Clauzele contractuale se interpretează în contextul întregului contract.

Articolul 729. Interpretarea clauzelor şi termenilor polisemantici

(1) Clauzele contractului se interpretează în sensul în care pot produce efecte, dar nu în sensul în care nu ar produce nici un efect.

(2) Termenii polisemantici se interpretează în sensul care corespunde mai mult naturii contractului.

Articolul 730. Clauzele contractului şi exemplul inserat
pentru definirea acestora

Dacă părțile includ în contract un exemplu pentru facilitarea înțelegerii unor clauze, întinderea obligației nu se limitează la exemplul dat.

Articolul 731. Limitarea interpretării clauzelor contractului
Clauzele contractului se referă numai la obiectul contractului, oricît de generali ar fi termenii folosiți în el.
Articolul 732. Interpretarea contractului în folosul părții
defavorizate
(1) Neclaritățile din condițiile contractuale standard se interpretează în defavoarea părții care le-a formulat.
(2) În caz de dubiu, contractul se interpretează în favoarea celui care a contractat obligația şi în defavoarea celui care a stipulat-o. În toate cazurile, contractul se interpretează în favoarea aderentului sau a consumatorului.

Capitolul VII
REZOLUȚIUNEA, REZILIEREA ŞI REVOCAREA CONTRACTULUI
S e c ț i u n e a 1
DISPOZIȚII COMUNE CU PRIVIRE LA REZOLUȚIUNEA, REZILIEREA ŞI REVOCAREA CONTRACTULUI

Articolul 733. Temeiurile rezoluțiunii, rezilierii şi revocării
Contractul nu poate fi altfel rezolvit, reziliat sau revocat decît în temeiuri prevăzute de lege sau prin acordul părților.
Articolul 734. Clauza de rezoluțiune
(1) Părțile îşi pot rezerva în mod expres prin contract dreptul de rezoluțiune a contractului.
(2) Acordul privind rezoluțiunea contractului trebuie să fie încheiat în forma cerută pentru contract dacă din lege, contract sau uzanțe nu rezultă altfel.
Articolul 735. Rezoluțiunea în cazul neexecutării esențiale
(1) O parte poate rezolvi contractul dacă există o neexecutare esențială din partea celeilalte părți.
(2) Pentru determinarea neexecutării esențiale, în special se iau în considerare următoarele circumstanțe:
a) neexecutarea privează substanțial creditorul de ceea ce acesta se aştepta de la executarea contractului, cu excepția cazului cînd debitorul demonstrează că nu a prevăzut şi nu putea să prevadă în mod rezonabil rezultatul scontat;
b) executarea întocmai a obligațiilor ține de esența contractului;
c) neexecutarea este intenționată sau din culpă gravă;
d) neexecutarea dă temei creditorului să presupună că nu poate conta pe executarea în viitor a contractului.
Articolul 736. Garantarea executării corespunzătoare
Partea care, reieşind din circumstanțe concrete, consideră în mod rezonabil că va exista o neexecutare esențială din partea celeilalte părți poate cere garantarea suficientă a executării corespunzătoare şi poate să suspende pentru această perioadă executarea propriei obligații. În cazul în care garanția nu este prezentată într-un termen rezonabil, partea care cere garanții poate rezolvi contractul.
Articolul 737. Operarea rezoluțiunii
(1) Rezoluțiunea contractului operează prin declarație scrisă față de cealaltă parte.
(2) Dacă prestația este oferită cu întîrziere sau nu corespunde în alt fel prevederilor contractului, creditorul pierde dreptul de rezoluțiune dacă nu notifică cealaltă parte într-un termen rezonabil de la data la care a aflat sau trebuia să afle despre oferta sau executarea necorespunzătoare.
Articolul 738. Efectele rezoluțiunii
(1) În cazul exercitării dreptului de rezoluțiune, contractul încetează şi părțile sînt eliberate de obligația de a presta, trebuind să restituie prestațiile executate şi veniturile realizate.

(2) Debitorul dă compensație în bani în locul restituirii în natură a prestației dacă:
a) în funcție de caracterul prestației, restituirea în natură este imposibilă;
b) obiectul primit este consumat, înstrăinat, grevat, prelucrat sau transformat;
c) obiectul primit este deteriorat sau a pierit; uzura bunului rezultată din folosința lui conformă destinației nu se ia în considerare.
(3) Dacă în contract este stipulată o contraprestație, aceasta ia locul compensării în bani.
(4) Obligația compensării în bani nu apare:
a) atunci cînd viciul care dă drept la rezoluțiune iese la iveală doar în timpul prelucrării sau transformării obiectului;
b) în măsura în care creditorul răspunde de deteriorarea sau pieirea bunului;
c) atunci cînd deteriorarea sau pieirea s-ar fi produs chiar şi în cazul în care bunul s-ar fi aflat la creditor;
d) dacă, în cazul unui drept de rezoluțiune conferit de lege, deteriorarea sau pieirea s-a produs la cel îndreptățit să ceară rezoluțiunea, deşi acesta a dovedit diligența unui bun proprietar, îmbogățirea realizată urmînd să fie restituită.
(5) După rezoluțiune, creditorul poate cere acoperirea prejudiciului produs prin neexecutarea contractului, cu excepția cazului cînd debitorului nu îi este imputabilă cauza rezoluțiunii.
(6) Rezoluțiunea nu afectează clauzele contractului privind soluționarea litigiilor şi alte clauze destinate a produce efecte şi după rezoluțiune.

Articolul 739. Neobținerea beneficiului şi repararea pagubelor

(1) În cazul în care, contrar regulilor bunei administrări, debitorul nu obține beneficii de pe urma bunului, deşi acest lucru i-ar fi fost posibil, el este obligat față de creditor la compensarea valorii veniturilor ratate. Debitorul trebuie însă să dovedească, în raport de aceste venituri, doar acea diligență pe care în mod obişnuit o exercită în propriile afaceri.
(2) Dacă debitorul restituie bunul, compensează valoarea bunului sau dacă compensarea este exclusă conform art.738 alin.(4) lit.a)-c), lui i se restituie cheltuielile necesare făcute în legătură cu bunul. Alte cheltuieli se restituie doar în măsura în care creditorul realizează o îmbogățire de pe urma lor.

Articolul 740. Executarea obligațiilor născute din rezoluțiune

Obligațiile părților născute din rezoluțiune se execută simultan.

Articolul 741. Termenul pentru rezoluțiunea contractului

Dacă părțile nu s-au înțeles în privința unui termen de rezoluțiune a contractului, celui îndreptățit i se poate stabili de către cealaltă parte un termen rezonabil pentru rezoluțiune. Dacă nu exercită acest drept pînă la expirarea termenului, creditorul poate rezolvi contractul numai la expirarea fără rezultat a unui termen de grație rezonabil, stabilit de el, sau după o somație rămasă fără efect.

Articolul 742. Rezoluțiunea în cazul pluralității de părți

(1) În cazul pluralității de debitori sau creditori, dreptul de rezoluțiune nu poate fi exercitat decît de toți creditorii sau debitorii contra tuturor debitorilor sau creditorilor.
(2) Dacă dreptul de rezoluțiune se stinge pentru unul dintre cei îndreptățiți, se stinge şi pentru ceilalți.

Articolul 743. Rezoluțiunea fără efecte

Dacă una din părți şi-a rezervat dreptul de rezoluțiune pentru cazul în care cealaltă parte nu-şi îndeplineşte obligația, rezoluțiunea nu produce efecte atunci cînd cealaltă parte se poate elibera de obligație prin compensare şi declară compensarea imediat după ce a primit declarația de rezoluțiune.

Articolul 744. Clauza privind pierderea drepturilor de către debitor

Dacă un contract este încheiat cu rezerva pierderii drepturilor de către debitor în cazul neexecutării obligației sale, creditorul, la survenirea acestui caz, are dreptul la rezoluțiunea contractului.

Articolul 745. Rezoluțiunea sub condiția de a se plăti
penalitatea
În cazul în care dreptul de rezoluțiune a contractului este stipulat cu condiția de a se plăti penalitatea, rezoluțiunea este fără efect dacă penalitatea nu a fost plătită pînă la declarația de rezoluțiune sau concomitent cu ea, iar cealaltă parte, din acest motiv, a respins neîntîrziat declarația. Aceasta produce efecte dacă, după respingerea sa, penalitatea este plătită neîntîrziat.
Articolul 746. Dreptul creditorului la reducerea obligației
corelative
(1) În cazul în care nu poate cere rezoluțiunea contractului, creditorul are dreptul la reducere proporțională a obligației sale corelative.
(2) Reducerea proporțională a obligației corelative se determină în funcție de toate circumstanțele pertinente.
(3) În cazul în care obligația corelativă nu poate fi redusă, creditorul are dreptul de a cere doar repararea prejudiciului.
Articolul 747. Rezilierea contractului
(1) Rezilierea operează numai pentru viitor. Pot fi reziliate contractele cu executare succesivă.
(2) La reziliere, art.734, 735, 737, 741-746 se aplică în modul corespunzător.
Articolul 748. Rezilierea contractelor cu executare succesivă
pentru motive temeinice
(1) Dacă motivul rezilierii constă în neexecutarea unei obligații contractuale, rezilierea este admisibilă numai la expirarea fără rezultat a unui termen de remediere (termen de grație) sau după o somație rămasă fără efect. Dispozițiile art.709-711 se aplică în modul corespunzător.
(2) Contractele cu executare succesivă în timp pot fi reziliate de orice parte pentru motive întemeiate, fără respectarea unui termen de grație sau de somație. Există motiv întemeiat atunci cînd, luîndu-se în considerare toate împrejurările cazului şi interesele ambelor părți, nu se poate pretinde nici uneia dintre ele continuarea raporturilor contractuale pînă la expirarea termenului de grație sau de somație.
(3) Cel îndreptățit poate rezilia contractul doar într-un termen rezonabil, după ce a cunoscut sau a trebuit să cunoască motivul rezilierii.
(4) Dacă, după reziliere, prestațiile efectuate nu mai prezintă interes pentru cel îndreptățit să rezilieze, el poate extinde rezilierea şi asupra acestor prestații. În cazul restituirii prestațiilor efectuate, art.731 şi 738 se aplică în modul corespunzător.

S e c ț i u n e a a 2-a
DREPTUL DE REVOCARE ŞI DE RESTITUIRE ÎN CONTRACTELE CU CONSUMATORII

Articolul 749. Dreptul de revocare în contractele cu consumatorii
(1) În cazul în care îi revine un drept de revocare conform prezentului cod sau unei alte legi, consumatorul nu mai este legat de exprimarea voinței în legătură cu încheierea unui contract cu un întreprinzător dacă a revocat aceasta în termen.
(2) Revocarea nu trebuie să conțină nici o justificare. Ea trebuie scrisă pe hîrtie, formulată pe un alt suport de date trainic sau se poate realiza prin expedierea bunului în termen de 2 săptămîni.
(3) Termenul prevăzut la alin.(2) începe să curgă din momentul în care consumatorului i s-au pus la dispoziție, pe un suport de date trainic, explicații formulate clar referitor la dreptul său de revocare. Suportul de date conține, de asemenea, numele sau denumirea, adresa destinatarului revocării, precum şi o trimitere la începerea termenului şi la reglementarea alin.(2).
Articolul 750. Dreptul de restituire în contractele cu consumatorii
(1) În măsura în care legea prevede în mod expres, dreptul de revocare conform art.749 poate fi înlocuit, la încheierea contractului pe baza prospectului de vînzare, printr-un drept nelimitat de restituire dacă:

a) prospectul de vînzare conține o explicație clară referitoare la dreptul de restituire;
b) consumatorul a putut lua cunoştință în detaliu de prospectul de vînzare în lipsa întreprinzătorului;
c) consumatorului i se asigură, pe un suport de date trainic, dreptul de restituire.
(2) În cazul dreptului de restituire, revocarea poate fi declarată doar prin înapoierea bunului în interiorul termenului.
Articolul 751. Consecințele juridice ale revocării şi restituirii
(1) În cazul dreptului de revocare şi de restituire, prevederile referitoare la rezoluțiune se aplică în modul corespunzător dacă nu este prevăzut altfel. Termenul stabilit la art.617 alin.(4) începe să curgă o dată cu declararea revocării sau restituirii de către consumator.
(2) Consumatorul este obligat să înapoieze bunul pe cheltuiala şi riscul întreprinzătorului.
(3) În cazul prevăzut la art.738 alin.(2) lit.c), consumatorul răspunde şi pentru înrăutățirile survenite prin folosirea bunului dacă anterior a primit lămuriri asupra consecințelor juridice şi posibilității de a le evita. Dispozițiile art.738 alin.(2) lit.c) se aplică doar în cazul în care consumatorului nu
s-au dat astfel de lămuriri şi nici lămuriri în privința dreptului său de revocare, iar el nu a putut afla în alt mod despre acest drept.
(4) Nu există alte drepturi decît cele stipulate.
Articolul 752. Transmiterea informațiilor şi a declarațiilor
(1) Informațiile şi declarațiile sînt puse la dispoziția consumatorului pe un suport de date trainic dacă i-au parvenit sub formă de document sau sub o altă formă lizibilă care îi permite să reproducă întocmai informațiile într-un termen corespunzător cerințelor actului juridic. Sarcina probei pentru conținutul informațiilor sau declarației revine întreprinzătorului.
(2) Prevederile alin.(1) se aplică în modul corespunzător şi declarațiilor consumatorului față de întreprinzător.

T i t l u l III
CATEGORIILE DE OBLIGAȚII
Capitolul I
VÎNZAREA-CUMPĂRAREA
S e c ț i u n e a 1
DISPOZIȚII GENERALE CU PRIVIRE LA VÎNZARE-CUMPĂRARE

Articolul 753. Contractul de vînzare-cumpărare
(1) Prin contractul de vînzare-cumpărare, o parte (vînzător) se obligă să predea un bun în proprietate celeilalte părți (cumpărător), iar aceasta se obligă să preia bunul şi să plătească prețul convenit.
(2) Vînzătorul se obligă să remită, concomitent cu predarea bunului, documentele referitoare la bun, prevăzute de lege, dacă în contractul de vînzare-cumpărare nu este prevăzut altfel.
(3) Dacă prețul nu este indicat direct în contractul de vînzare-cumpărare, părțile pot conveni asupra modului de determinare a lui.
Articolul 754. Cheltuielile de vînzare a unui bun mobil
(1) Cheltuielile de predare a bunului mobil, în particular de măsurare, cîntărire şi ambalare, sînt puse în sarcina vînzătorului, iar cheltuielile de primire şi transportare a bunului din locul încheierii contractului de vînzare-cumpărare în alt loc sînt puse în sarcina cumpărătorului, dacă în contract nu este prevăzut altfel.
(2) În cazul în care contractul de vînzare-cumpărare a unui bun mobil trebuie autentificat şi înregistrat, cumpărătorul suportă costul autentificării notariale, al înscrierii în registrul public respectiv şi al transferului proprietății.

Articolul 755. Cheltuielile de vînzare a unui bun imobil
În cazul cumpărării unui teren sau unui alt bun imobil, cheltuielile de întocmire, autentificare notarială şi de înscriere a contractului de vînzare-cumpărare în registrul bunurilor imobile, precum şi cheltuielile de preluare a documentelor necesare, sînt puse în sarcina cumpărătorului.
Articolul 756. Preţul
(1) Preţul bunului trebuie să fie exprimat în bani.
(2) Dacă în contractul de vînzare-cumpărare încheiat între comercianţi preţul bunului nu este determinat în mod expres sau implicit printr-o dispoziţie care permite să fie determinat, se va considera, în lipsa unor prevederi contrare, că părţile
s-au referit tacit la preţul practicat în mod obişnuit în momentul încheierii contractului în ramura comercială respectivă pentru aceleaşi bunuri vîndute în împrejurări comparabile. În cazul în care nu există contracte similare, se va considera, în lipsa unor prevederi contrare, că părţile s-au referit în mod tacit la un preţ practicat la data predării bunurilor.
(3) Dacă preţul bunului se determină în funcţie de greutatea lui, greutatea netă este aceea care, în caz de îndoială, determină preţul.
Articolul 757. Termenul predării bunului
(1) Vînzătorul trebuie să predea bunul:
a) la data stabilită în contract sau la data care poate fi dedusă din contract;
b) în orice moment în cursul perioadei stabilite în contract sau determinate prin referire la contract, cu excepţia cazului în care din împrejurări rezultă că alegerea datei revine cumpărătorului;
c) într-un termen rezonabil calculat de la data încheierii contractului, în celelalte cazuri.
(2) Contractul de vînzare-cumpărare se consideră încheiat cu clauze de executare strict la data stabilită dacă din contract rezultă clar că, la încălcarea acestui termen, cumpărătorul pierde interesul faţă de executarea contractului.
(3) Vînzătorul poate executa contractul cu clauze de executare strict la data stabilită, înainte de acest termen sau după el numai cu consimţămîntul cumpărătorului.
Articolul 758. Obligaţiile vînzătorului de expediere a bunului
(1) Dacă, în conformitate cu contractul, vînzătorul predă bunul către un cărăuş şi dacă bunul nu este clar individualizat, potrivit contractului, prin aplicarea unui semn distinctiv pe el, prin documentele de transport sau prin orice alt mijloc, vînzătorul trebuie să transmită cumpărătorului un aviz de expediţie care specifică bunul.
(2) Dacă este obligat să ia măsuri pentru transportul bunurilor, vînzătorul trebuie să încheie contracte necesare pentru ca transportul să fie efectuat pînă la locul prevăzut, cu vehicule adecvate circumstanţelor şi în condiţiile obişnuite pentru un astfel de transport.
(3) Dacă nu este obligat să asigure bunul pe timpul transportării, vînzătorul urmează să transmită, la cererea cumpărătorului, toată informaţia de care dispune, necesară pentru încheierea contractului de asigurare.
Articolul 759. Riscul pieirii sau deteriorării fortuite a bunului
(1) Riscul pieirii sau deteriorării fortuite a bunului este transferat cumpărătorului în momentul în care vînzătorul şi-a executat obligaţiile contractuale privind punerea bunului la dispoziţia cumpărătorului dacă contractul nu prevede altfel.
(2) Cînd contractul de vînzare-cumpărare implică transportul bunului, iar vînzătorul nu este obligat să-l predea într-un loc determinat, riscul se transferă cumpărătorului de la remiterea bunului către primul cărăuş. Dacă vînzătorul este obligat să predea cărăuşului bunul într-un loc determinat, riscul se transferă cumpărătorului numai după remiterea în acel loc a bunului către cărăuş. Dacă cumpărătorul a dat vînzătorului instrucţiuni asupra modului de transportare, iar vînzătorul s-a abătut de la ele fără motiv întemeiat, atunci el este obligat să repare prejudiciul cauzat astfel.

(3) În cazul vînzării bunului pe parcurs, riscurile sînt transferate cumpărătorului în momentul încheierii contractului dacă acesta nu prevede altfel.
(4) În cazul în care contractul este încheiat după predarea bunurilor, riscurile cunoscute vînzătorului sau a căror existență nu putea să nu o cunoască la încheierea contractului rămîn ale vînzătorului.
(5) În cazul vînzării bunurilor determinate generic, riscul nu trece la cumpărător anterior individualizării bunului.

Articolul 760. Momentul executării obligației de predare a bunului

(1) Obligația de predare a bunului se consideră executată în momentul:
a) predării bunului către cumpărător sau către persoana indicată de el;
b) punerii bunului la dispoziția cumpărătorului sau a persoanei indicate de el dacă bunul urmează să fie predat la locul aflării lui. Bunul se consideră pus la dispoziția cumpărătorului dacă este individualizat prin marcare sau în alt mod şi dacă este pregătit de predare în termenul stabilit, iar cumpărătorul este informat despre aceasta potrivit clauzei contractuale.
(2) Dacă din contract nu rezultă obligația vînzătorului de a asigura transportarea bunului sau predarea lui la locul aflării cumpărătorului, obligația vînzătorului de a preda bunul se consideră executată de la data predării bunului către cărăuş sau oficiul poştal pentru a fi transportat la cumpărător dacă contractul nu prevede altfel.

Articolul 761. Recepționarea bunului

(1) Cumpărătorul este obligat să efectueze acțiuni care, în conformitate cu uzanțele, sînt necesare din partea lui pentru garantarea predării şi primirii bunului dacă legea sau contractul nu prevede altfel.
(2) În cazurile cînd cumpărătorul, încălcînd prevederile legii sau ale contractului, nu recepționează sau refuză să recepționeze bunul, vînzătorul este în drept să refuze executarea contractului.

Articolul 762. Vinderea bunului către mai multe persoane

Dacă vînzătorul a vîndut unul şi acelaşi bun mobil mai multor persoane, prioritate are cumpărătorul în a cărui posesiune a fost dat bunul, iar dacă bunul nu a fost dat nici unuia din ei, prioritate are cumpărătorul cu care primul s-a încheiat contractul.

Articolul 763. Viciile materiale ale bunului

(1) Vînzătorul este obligat să predea bunul fără vicii materiale.
(2) Este fără vicii materiale bunul care, la transferarea riscurilor, are caracteristicile convenite. În cazul în care nu s-a convenit asupra caracteristicilor, bunul nu are vicii dacă:
a) corespunde destinației stabilite în contract;
b) corespunde utilizării obişnuite şi prezintă caracteristici care există în mod obişnuit la bunuri de acelaşi fel şi pe care cumpărătorul le poate aştepta ținînd cont de felul bunului. La aceste caracteristici se includ şi cele pe care cumpărătorul le poate aştepta conform specificațiilor publice ale vînzătorului, producătorului sau ale reprezentanților acestora, îndeosebi prin reclamă, cu excepția cazului în care specificațiile nu pot influența decizia de cumpărare.
(3) Există vicii materiale şi atunci cînd asamblarea convenită contractual a fost realizată defectuos de către vînzător sau de către ajutoarele lui, precum şi atunci cînd bunul trebuie asamblat de cumpărător şi acesta îl asamblează defectuos din cauza indicațiilor de asamblare eronate.
(4) Există viciu material şi în cazul în care vînzătorul predă numai o parte a bunului, un alt bun, bunul într-o cantitate mai mică decît cea convenită sau cînd este viciată numai o parte a bunului, cu excepția cazurilor cînd viciul nu exercită o influență substanțială asupra utilizării bunului.

Articolul 764. Viciile de natură juridică

Vînzătorul este obligat să predea bunul fără vicii de natură juridică (liber de drepturile unui terţ asupra lui), cu excepţia cazului cînd cumpărătorul a consimţit să încheie contractul cunoscînd drepturile terţului asupra bunului. Se consideră viciu de natură juridică şi situaţia în care în registrul bunurilor imobile este înscris un drept inexistent.

Articolul 765. Obligaţia de verificare a calităţii bunului şi primirea bunului viciat

(1) Drepturile cumpărătorului în privinţa viciilor sînt excluse dacă, în momentul încheierii contractului, cunoştea aceste vicii.

(2) Cumpărătorul poate beneficia numai atunci de drepturile care rezultă din viciul pe care nu l-a cunoscut în urma unei culpe grave cînd vînzătorul a trecut sub tăcere în mod dolosiv viciul sau a preluat o garanţie pentru existenţa unei caracteristici.

(3) Cumpărătorul care este comerciant trebuie să verifice sau să pună pe cineva să verifice bunul într-un termen atît de scurt cît permit împrejurările, iar în cazul constatării viciilor, să-l informeze neîntîrziat pe vînzător.

(4) Cumpărătorul pierde dreptul de a invoca viciul dacă nu l-a comunicat vînzătorului într-un termen rezonabil din momentul în care a constatat sau trebuia să constate viciul şi felul lui. Vînzătorul nu poate invoca dispoziţiile prezentului alineat dacă a trecut sub tăcere în mod dolosiv viciul.

(5) Vînzătorul nu poate invoca o înţelegere prin care drepturile cumpărătorului sînt excluse sau limitate ca urmare a unui viciu dacă a trecut sub tăcere în mod dolosiv viciul sau a preluat o garanţie pentru existenţa unei caracteristici.

(6) Dacă, prin lege sau contract, este obligat să controleze calitatea bunului, vînzătorul trebuie să prezinte cumpărătorului dovezi de efectuare a controlului calităţii bunului.

Articolul 766. Obligaţia vînzătorului în cazul evicţiunii

(1) Dacă un terţ, în temeiul dreptului său asupra unui bun apărut înainte de încheierea contractului de vînzare-cumpărare, intentează o acţiune de evicţiune împotriva cumpărătorului, acesta din urmă este obligat să atragă în calitate de copîrît pe vînzător şi poate opune terţului toate excepţiile care le-ar fi putut opune vînzătorul.

(2) Neatragerea vînzătorului în calitate de copîrît îl eliberează pe acesta de răspundere faţă de cumpărător dacă va dovedi că atragerea sa ar fi prevenit evicţiunea cumpărătorului.

Articolul 767. Răspunderea vînzătorului în cazul evicţiunii cumpărătorului

În cazul evicţiunii cumpărătorului în baza drepturilor unui terţ asupra bunului care s-au constituit înainte de încheierea contractului de vînzare-cumpărare, vînzătorul repară prejudiciul cauzat cumpărătorului. Aceste prevederi nu se aplică dacă cumpărătorul a consimţit cumpărarea bunului grevat cu drepturi ale terţului, conform art.764.

Articolul 768. Remedierea

(1) În cazul în care bunul prezintă vicii, cumpărătorul poate cere remedierea, solicitînd înlăturarea viciului sau livrarea unui bun fără viciu.

(2) Vînzătorul suportă cheltuielile de remediere utile, îndeosebi cheltuielile de transport, de drum, de executare a lucrărilor şi de procurare a materialelor.

(3) Vînzătorul poate refuza remedierea viciilor dacă aceasta necesită cheltuieli neproporţional de mari.

(4) În cazul în care în locul remedierii viciilor livrează un bun fără viciu, vînzătorul poate cere cumpărătorului restituirea bunului cu vicii în conformitate cu regulile privind efectele rezoluţiunii contractului.

Articolul 769. Dispoziţii speciale privind rezoluţiunea şi repararea prejudiciului

În afară de cazurile prevăzute la art.617, nu este necesară stabilirea unui termen cînd vînzătorul a respins remedierea viciilor sau cînd o modalitate de remediere nu a reuşit sau nu i se poate

pretinde cumpărătorului. O remediere se consideră ca fiind nereuşită, după a doua încercare fără succes, dacă din felul bunului sau al viciului sau din comportamentul vînzătorului nu rezultă altfel.

Articolul 770. Efectele imposibilității de restituire a bunului

(1) Dacă nu poate restitui vînzătorului bunurile în starea în care le-a primit, cumpărătorul pierde dreptul de a declara rezoluțiunea contractului sau de a cere vînzătorului predarea unor bunuri de înlocuire, cu excepția cazurilor în care imposibilitatea de restituire a bunurilor se datorează acțiunii sau inacțiunii vînzătorului ori inutilității bunurilor dacă alterarea lor este o consecință a nerespectării condițiilor de predare (inclusiv de ambalare) ori dacă bunurile au fost utilizate pînă a se constata neconformitatea lor.

(2) Pierderea de către cumpărător a dreptului de a declara rezoluțiunea contractului sau de a cere vînzătorului predarea bunurilor de înlocuire nu afectează dreptul lui la alte mijloace de protecție juridică prevăzute de lege sau de contract.

Articolul 771. Cererea de reducere a prețului

În locul rezoluțiunii contractului sau remedierii viciului de către vînzător, cumpărătorul poate pretinde reducerea prețului într-un volum echivalent cheltuielilor de remediere a viciului. Se are în vedere prețul stabilit la momentul încheierii contractului.

Articolul 772. Garanția caracteristicilor bunului

(1) În cazul în care vînzătorul, producătorul sau un terț garantează caracteristicile unui bun, cumpărătorul beneficiază, fără a aduce atingere drepturilor prevăzute de lege, de drepturile din garanție în condițiile indicate în declarația de garanție şi în reclama respectivă față de cel care a acordat garanția.

(2) În măsura în care a fost preluată o garanție, se prezumă că din garanție se nasc drepturi în cazul unui viciu apărut în perioada de garanție.

(3) Termenul de garanție începe să curgă din momentul predării bunului de către vînzător dacă contractul nu prevede altfel.

(4) Garanția este aplicabilă, pe durata garanției stabilite pentru bunurile principale, şi asupra accesoriilor dacă în contract nu este prevăzut altfel.

Articolul 773. Termenul de valabilitate a bunului

(1) Prin lege, standarde şi alte dispoziții obligatorii pot fi stabilite termene de valabilitate a calității bunului, după a căror expirare bunul este considerat nesusceptibil de utilizare (termen de valabilitate).

(2) Vînzătorul este obligat să transmită bunul în a cărui privință este stabilit un termen de valabilitate astfel încît cumpărătorul să îl poată utiliza la destinație pînă la expirarea acestui termen.

Articolul 774. Cantitatea bunurilor

(1) Vînzătorul este obligat să transmită bunul în cantitatea stabilită în contractul de vînzare-cumpărare.

(2) Cumpărătorul este în drept să refuze recepționarea bunului dacă vînzătorul predă o cantitate mai mică decît cea prevăzută în contract. În cazul în care va accepta primirea bunului în cantitate mai mică, cumpărătorul va plăti proporțional prețului contractual.

(3) Dacă vînzătorul predă o cantitate mai mare decît cea prevăzută în contract, cumpărătorul este în drept să preia bunul într-o astfel de cantitate, fiind obligat să plătească proporțional prețului stabilit în contract sau să preia numai cantitatea prevăzută în contract, iar surplusul să-l restituie din contul vînzătorului.

(4) În cazul în care nu este stabilită cantitatea bunului sau modul de determinare a acesteia, contractul este nul.

Articolul 775. Asortimentul bunurilor

Vînzătorul este obligat să transmită bunul în asortimentul (corelația după modele, varietăți, măsuri, culori sau alte particularități) stipulat în contract, iar în lipsa lui, în asortimentul ce

corespunde necesităților cumpărătorului, dacă vînzătorul le cunoştea la data încheierii contractului, sau să refuze executarea contractului.
Articolul 776. Efectele nerespectării clauzei de asortiment
(1) În cazul predării bunurilor într-un asortiment care nu corespunde contractului, cumpărătorul este în drept să nu le primească şi să nu plătească prețul, iar dacă acesta este plătit, să ceară restituirea sumei plătite.
(2) Dacă o dată cu bunurile în asortimentul stipulat în contract sînt transmise şi alte bunuri, cumpărătorul poate refuza recepționarea bunurilor nestipulate în contract sau poate recepționa toate bunurile. În cazul în care primeşte bunuri nestipulate în contract, cumpărătorul achită costul lor la prețul convenit cu vînzătorul.
Articolul 777. Completivitatea asortimentului de bunuri
(1) Vînzătorul este obligat să transmită cumpărătorului bunurile conform contractului de vînzare-cumpărare în completivitatea asortimentului.
(2) Dacă completivitatea asortimentului de bunuri nu este stabilită, vînzătorul este obligat să transmită cumpărătorului bunuri în completivitatea determinată de uzanțele circuitului de afaceri sau de alte cerințe înaintate tradițional.
Articolul 778. Garnitura de bunuri
(1) Dacă vînzătorul este obligat să transmită cumpărătorului o garnitură de bunuri completă, obligația se consideră executată la data predării tuturor obiectelor din garnitură.
(2) În cazul în care în contract nu se stipulează transmiterea unei anumite garnituri de bunuri, iar din esența contractului nu rezultă altfel, vînzătorul este obligat să predea concomitent toate obiectele incluse în garnitură.
(3) În cazul livrării necomplete a bunurilor, cumpărătorul este în drept să ceară completarea bunurilor în termen rezonabil sau reducerea prețului de cumpărare.
(4) Dacă vînzătorul nu a executat în termen rezonabil revendicările indicate la alin.(3), cumpărătorul poate solicita schimbarea bunurilor necomplete cu bunuri complete sau poate să nu execute contractul şi să ceară restituirea sumelor plătite pentru bun.
Articolul 779. Ambalajul
(1) Dacă din contract şi din esența obligației nu rezultă altfel, vînzătorul este obligat să predea cumpărătorului bunurile ambalate, cu excepția bunurilor care, după caracterul lor, nu necesită ambalare. Dacă contractul nu stabileşte cerințe față de ambalaj, bunul trebuie ambalat în mod obişnuit pentru acest tip de bunuri, iar în cazul lipsei de uzanțe, într-un ambalaj care să asigure integritatea bunurilor în condiții de păstrare şi transportare obişnuite pentru acest tip de bunuri.
(2) În cazul cînd bunul care trebuie ambalat este predat cumpărătorului fără ambalaj ori în ambalaj defectuos, cumpărătorul este în drept să ceară vînzătorului ambalarea bunului dacă din esența obligației sau din caracterul bunurilor nu rezultă altfel.
(3) În loc de cerințele față de vînzător prevăzute la alin.(2), cumpărătorul poate să-i înainteze alte pretenții care rezultă din predarea unui bun cu vicii.
Articolul 780. Obligația de conservare a bunului vîndut
(1) Cînd cumpărătorul întîrzie să preia bunul predat sau nu plăteşte prețul, în cazul în care plata prețului şi predarea trebuie să se facă simultan, vînzătorul, dacă are bunul în posesiune sau sub control, trebuie să ia măsuri rezonabile, în funcție de împrejurări, pentru a le conserva. El este îndreptățit să le rețină pînă ce va obține de la cumpărător plata cheltuielilor sale rezonabile.
(2) În cazul în care a primit bunul, însă, în mod îndreptățit, doreşte să-l restituie, cumpărătorul este obligat să ia măsurile corespunzătoare pentru conservarea lui. El poate reține bunul pînă în momentul în care vînzătorul îi plăteşte cheltuielile rezonabile.
(3) Partea care este obligată să ia măsuri pentru conservarea bunului îl poate depozita, pe cheltuiala celeilalte părți, în depozitul unui terț dacă nu vor rezulta costuri disproporționate.
(4) Partea obligată să ia măsuri de conservare a bunului are drept de retenție asupra lui pînă cînd i se va plăti o recompensă pentru păstrare.

Articolul 781. Dreptul de înstrăinare a bunului
(1) Partea obligată să conserveze bunul este în drept
să-l vîndă la un preț convenabil, în cazul în care cealaltă parte tergiversează exagerat preluarea lui sau plata cheltuielilor de conservare, dacă a înştiinţat cealaltă parte despre intenția de a vinde.
(2) Dacă bunul este pasibil de pieire sau de alterare (deteriorare) rapidă şi dacă conservarea lui ar genera cheltuieli disproporţionate, partea obligată să-l conserveze îl poate vinde.
(3) Partea care a vîndut bunul remite celeilalte părți suma încasată avînd dreptul de a reține cheltuielile rezonabile de conservare şi vînzare.
Articolul 782. Dreptul cumpărătorului de a cere executarea
în natură a obligațiilor
Cumpărătorul este în drept să ceară executarea în natură a obligaţiilor contractuale, dacă o astfel de cerință este îndreptățită pentru părți şi pentru protecția drepturilor cumpărătorului, referitoare la bunuri unice, la bunuri individualizate pentru contractul în cauză sau la alte bunuri pe care cumpărătorul nu le poate achiziționa de la alte persoane sau dacă aceste acțiuni de achiziționare nu au efect.
Articolul 783. Termenul de răspundere a vînzătorului pentru
viciile bunului
(1) Cumpărătorul are dreptul să înainteze vînzătorului, îndată ce a descoperit viciile bunului nedeclarate de acesta pînă la vînzare, pretenții dar nu mai tîrziu de termenul stabilit în contract.
(2) Dacă în contract nu este stabilit un termen, pretențiile pot fi înaintate în cel mult 6 luni din ziua predării bunului, iar în privința imobilelor, în cel mult un an.
(3) Dacă este imposibilă stabilirea zilei de predare a bunului care urmează să fie înregistrat sau dacă bunul este predat cumpărătorului înainte de încheierea contractului, termenul de înaintare a pretențiilor se calculează din ziua înregistrării bunului în modul stabilit.
Articolul 784. Termenul de înaintare a pretențiilor pentru
viciile bunului cu termen de garanție
(1) În cazul cînd pentru bunul vîndut este stabilit un termen de garanție, pretențiile pentru viciile depistate pot fi înaintate în acest termen.
(2) Dacă bunul cu termen de garanție a fost dat în posesiunea cumpărătorului pînă la încheierea contractului şi nu se poate determina data predării, termenul de înaintare a pretențiilor se calculează de la data încheierii contractului, iar dacă bunul a fost transportat, de la data expedierii lui la adresa cumpărătorului.
(3) În cazul în care pentru accesorii sînt stabilite prin contract termene de garanție mai scurte decît pentru bunul principal, cumpărătorul este în drept să înainteze pretenții referitoare la viciile accesoriilor în perioada de garanție a bunului principal.
(4) Dacă pentru accesorii în contract sînt stabilite termene de garanție mai mari decît pentru bunul principal, cumpărătorul este în drept să înainteze pretenții ce țin de viciile accesoriilor în perioada lor de garanție.
Articolul 785. Termenul de prescripție pentru acțiunile
privind viciile bunului
Poate fi intentată acțiune privind viciile bunului în termen de un an din data înaintării pretențiilor, iar dacă nu au fost înaintate pretenții sau nu poate fi stabilită data înaintării lor, în termen de un an din data expirării termenelor stabilite la art.783 şi 784.

S e c ț i u n e a a 2-a
RĂSCUMPĂRAREA

Articolul 786. Dispoziții generale cu privire la răscumpărare
Dacă în contractul de vînzare-cumpărare vînzătorul şi-a rezervat dreptul de răscumpărare, aceasta se face prin declarația vînzătorului față de cumpărător că va exercita dreptul de răscumpărare. Declarația nu necesită forma stabilită pentru contractul de vînzare-cumpărare.

Articolul 787. Soarta accesoriilor
Revînzătorul este obligat să predea celui care exercită dreptul de răscumpărare bunul împreună cu accesoriile lui.
Articolul 788. Preţul de răscumpărare
Răscumpărarea se efectuează la preţul de vînzare. Revînzătorul este în drept să ceară compensarea cheltuielilor aferente bunului cumpărat pînă la răscumpărare, în cuantum egal cu creşterea valorii bunului datorită acestor cheltuieli. Dacă bunul pe care trebuie să îl restituie a fost dotat cu un accesoriu, cumpărătorul îl poate reţine dacă nu dăunează bunului.
Articolul 789. Repararea prejudiciului cauzat pînă la
răscumpărare
(1) Dacă, înaintea exercitării dreptului de răscumpărare, obiectul cumpărat a suferit o înrăutăţire, a pierit sau nu poate fi restituit din alt motiv, persoana care deţine obiectul răspunde pentru prejudiciu.
(2) Dacă obiectul nu s-a depreciat din vina celui de la care se răscumpără sau dacă a suferit o modificare neînsemnată, răscumpărătorul nu poate cere reducerea preţului de cumpărare.
Articolul 790. Efectele dispunerii de bun pînă la răscumpărare
Dacă, pînă la exercitarea dreptului de răscumpărare, a dispus de obiectul contractului, cumpărătorul este obligat să înlăture drepturile terţilor asupra bunului. Se consideră că revînzătorul a dispus de bun şi în cazul în care bunul a fost înstrăinat în cadrul procedurii de executare silită sau a fost înstrăinat de către administratorul procesului de insolvabilitate.
Articolul 791. Termenul de răscumpărare
Răscumpărarea poate fi exercitată doar în termenul stipulat în contract, care nu poate fi mai mare de 10 ani pentru terenuri şi de 5 ani pentru alte bunuri. Aceste termene nu pot fi prelungite.

S e c ţ i u n e a a 3-a
OPŢIUNEA

Articolul 792. Opţiunea
Părţile pot conveni asupra dreptului unilateral al cumpărătorului de a achiziţiona un bun pînă la un anumit moment (opţiunea de cumpărare) sau asupra dreptului vînzătorului de a vinde în aceleaşi condiţii un bun cumpărătorului (opţiunea de vînzare). În privinţa contractelor de opţiune se aplică normele de vînzare-cumpărare dacă părţile nu convin altfel.

S e c ţ i u n e a a 4-a
DREPTUL DE PREEMŢIUNE

Articolul 793. Cumpărarea în baza dreptului de preemţiune
(1) Titularul dreptului de preemţiune poate face uz de el în cazul în care persoana obligată încheie cu un terţ contract de vînzare-cumpărare.
(2) În cazul în care de dreptul de preemţiune beneficiază cîteva persoane împreună, acest drept poate fi exercitat numai în comun dacă legea sau contractul nu prevede altfel.
(3) Dreptul de preemţiune nu este transmisibil şi nu trece prin succesiune dacă contractul dintre persoana obligată şi titularul dreptului de preemţiune nu prevede altfel.
Articolul 794. Notificarea cu privire la intenţia de vînzare
Persoana obligată urmează să informeze neîntîrziat titularul dreptului de preemţiune despre intenţia sa şi condiţiile vînzării. Informarea poate fi executată de terţul cu care vînzătorul intenţionează să încheie contractul de vînzare-cumpărare.
Articolul 795. Exercitarea dreptului de preemţiune
(1) Dreptul de preemţiune se exercită pe calea informării persoanei obligate.
(2) După primirea informaţiei despre intenţia de vînzare, dreptul de preemţiune poate fi exercitat în termen de o lună în cazul terenurilor şi în termen de 10 zile în cazul altor bunuri dacă acordul

dintre părți nu prevede altfel.
(3) Prin declarație față de persoana obligată, între ea şi persoana împuternicită se încheie un contract de vînzare-cumpărare în condiții stabilite de persoana obligată şi de terț.
(4) Persoana obligată poate cere ca dreptul de preemțiune să se extindă asupra tuturor bunurilor care nu pot fi separate fără a fi dezavantajate.
(5) Dacă terțului i s-a amînat achitarea prețului de cumpărare, cel care are dreptul de preemțiune poate beneficia de amînare dacă oferă o garanție pentru suma ce urmează a fi plătită.
(6) În cazul în care obiectul exercitării dreptului de preemțiune este un teren, nu este necesară garanție dacă pentru prețul de vînzare a fost convenită o ipotecă asupra terenului sau dacă la prețul de cumpărare se adaugă o datorie pentru care există o ipotecă ce grevează terenul.
Articolul 796. Nulitatea acordului de neaplicare a dreptului
de preemțiune

Acordul dintre persoana obligată şi terț este nul dacă prin el contractul de vînzare-cumpărare este condiționat de neexercitarea dreptului de preemțiune sau dacă persoana obligată îşi rezervă dreptul de a rezolvi contractul la exercitarea dreptului de preemțiune.
Articolul 797. Executarea obligațiilor suplimentare
(1) Dacă terțul şi-a asumat, conform contractului de vînzare-cumpărare, o obligație suplimentară pe care titularul dreptului de preemțiune nu poate să o execute, ultimul va fi obligat să plătească valoarea obligației suplimentare.
(2) Dacă evaluarea bănească a obligației suplimentare este imposibilă, nu se admite exercitarea dreptului de preemțiune. Clauza obligației suplimentare pierde valabilitatea dacă scopul ei constă în excluderea exercitării dreptului de preemțiune.

S e c ț i u n e a a 5-a
CUMPĂRAREA DE PROBĂ SAU LA VEDERE

Articolul 798. Încheierea contractului de vînzare-cumpărare
de probă sau la vedere
(1) În cazul cumpărării de probă sau la vedere, consimțirea asupra obiectului cumpărat este la libera alegere a cumpărătorului. În caz de dubii, cumpărarea se consideră încheiată sub condiția suspensivă a consimțirii.
(2) Vînzătorul este obligat să permită cumpărătorului să verifice obiectul.
(3) Pînă la realizarea condiției prevăzute la alin.(1), cumpărătorul răspunde de păstrarea obiectului.
Articolul 799. Termenul de consimțire
(1) Consimțirea pentru un obiect cumpărat de probă sau la vedere poate fi declarată doar în termenul convenit, iar dacă acesta nu a fost stabilit, pînă la trecerea unui termen rezonabil stabilit de vînzător.
(2) În cazul în care obiectul a fost dat cumpărătorului de probă sau la vedere şi a expirat termenul stabilit sau, dacă nu a fost stabilit, termenul suficient pentru aprecierea calităților obiectului, tăcerea cumpărătorului se consideră consimțire.

S e c ț i u n e a a 6-a
VÎNZAREA DREPTURILOR LITIGIOASE

Articolul 800. Dreptul litigios
Un drept este litigios în cazul în care este incert, contestat sau contestabil de debitor sau în cazul în care a fost intentată o acțiune ori se poate prezuma că acțiunea va fi necesară.
Articolul 801. Interdicția de a dobîndi drepturi litigioase
Judecătorii, avocații, notarii, procurorii şi executorii judecătoreşti nu pot dobîndi drepturi

litigioase sub sancţiunea nulităţii absolute.
Articolul 802. Dreptul debitorului de a se elibera
(1) În cazul în care un drept litigios a fost vîndut, cel de la care se reclamă este eliberat dacă plăteşte cumpărătorului preţul vînzării, cheltuielile de vînzare şi dobînda pentru preţ şi pentru cheltuielile de vînzare calculată de la data cînd preţul şi cheltuielile au fost plătite.
(2) Dreptul stipulat la alin.(1) nu poate fi exercitat în cazul în care vînzarea este făcută faţă de un creditor pentru a i se plăti ceea ce i se datorează, faţă de un coproprietar sau faţă de un moştenitor al bunului care este obiectul dreptului litigios şi nici în relaţiile dintre comercianţi. De asemenea, nu poate fi exercitat dreptul dacă există o hotărîre judecătorească prin care se confirmă dreptul litigios sau dacă acest drept a fost stabilit şi litigiul este pregătit pentru a fi judecat.

S e c ţ i u n e a a 7-a
VÎNZAREA-CUMPĂRAREA DE BUNURI PENTRU CONSUM

Articolul 803. Inversarea sarcinii probaţiunii
Dacă un consumator cumpără de la un întreprinzător un bun mobil (cumpărarea de bunuri pentru consum) şi, în termen de 6 luni de la transferul riscului, constată un viciu al bunului, se prezumă că bunul a fost viciat în momentul transferării riscului, cu excepţia cazului în care prezumţia nu este compatibilă cu felul bunului sau al viciului.
Articolul 804. Prevederi speciale pentru garanţii
(1) În cazul vînzării-cumpărării de bunuri pentru consum, garanţia în sensul art.772 trebuie să fie formulată clar şi exact. Garanţia trebuie să conţină:
a) trimiterea la drepturile legale ale consumatorului şi la faptul că prin garanţie acestea nu vor fi limitate;
b) toate menţiunile necesare pentru a se putea beneficia de garanţie, îndeosebi durata şi aplicabilitatea în spaţiu a protecţiei prin garanţie, numele sau denumirea şi adresa celui care acordă garanţie.
(2) Consumatorul poate cere ca să-i fie pusă la dispoziţie declaraţia de garanţie pe un suport de date trainic.
(3) Efectul obligaţiei de garanţie nu este lezat dacă nu este îndeplinită una dintre cerinţele menţionate la alin.(1) şi (2).
Articolul 805. Oferta publică a bunurilor
Expunerea bunului cu etichete în vitrină, punerea la dispoziţie a meniului, publicitatea bunului, descrierea lui în cataloage şi alte propuneri adresate unui cerc nedeterminat de persoane se consideră ofertă publică pentru încheierea unui contract de vînzare-cumpărare de bunuri pentru consum, indiferent dacă se indică preţul bunului şi alte clauze esenţiale pentru încheierea contractului.
Articolul 806. Vînzarea bunului cu utilizarea aparatelor automate
(1) Dacă la vînzarea bunului se utilizează aparat automat, proprietarul acestuia trebuie să informeze cumpărătorul, afişînd pe aparat (sau în alt loc), denumirea vînzătorului, date pentru relaţii cu el, denumirea şi preţul bunului, instrucţiunea despre acţiunile pe care cumpărătorul urmează să le efectueze pentru plata şi recepţionarea bunului.
(2) Contractul de vînzare-cumpărare cu utilizarea aparatului automat se consideră încheiat în momentul efectuării acţiunilor necesare pentru recepţionarea bunului.
(3) În cazul în care aparatul automat este utilizat pentru schimbarea monedelor, valutei, procurarea tichetelor, sînt aplicabile normele cu privire la vînzarea-cumpărarea de bunuri pentru consum dacă din esenţa obligaţiei nu rezultă altfel.

Articolul 807. Preţul bunului pentru consum
Preţul, alte clauze esenţiale ale contractului de vînzare-cumpărare a bunurilor pentru consum se stabilesc în mod egal pentru toţi cumpărătorii.
Articolul 808. Preschimbarea bunului cumpărat pentru consum
(1) Cumpărătorul are dreptul ca, în decursul a 14 zile din momentul recepţionării bunului nealimentar, dacă vînzătorul nu a stabilit un termen mai mare, să preschimbe bunul la locul cumpărării lui sau în alt loc, stabilit de vînzător, cu un bun similar de o altă mărime, formă, gabarit, model, culoare sau completare etc., cu efectuarea, în cazul diferenţei de preţ, a recalculării.
(2) Dacă lipseşte bunul necesar pentru preschimbare, cumpărătorul are dreptul să restituie bunul cumpărat, iar vînzătorul este obligat să-i restituie suma plătită.
(3) Cererea cumpărătorului de a preschimba bunul sau de a-l restitui urmează să fie executată dacă bunul nu este utilizat, nu şi-a pierdut calităţile de consum şi dacă există probe că a fost cumpărat de la vînzătorul respectiv.
(4) Bunurile care nu pot fi preschimbate sau restituite în temeiul prezentului articol se stabilesc prin lege sau prin alte acte normative.

S e c ţ i u n e a a 8-a
VÎNZAREA LA LICITAŢIE

Articolul 809. Modalitatea vînzării la licitaţie
(1) Vînzarea la licitaţie poate fi benevolă şi silită.
(2) Vînzarea silită este supusă regulilor stipulate de prezenta secţiune, în măsura în care nu există reglementări speciale.
Articolul 810. Stabilirea preţului sau altor condiţii
Vînzătorul poate stabili preţul sau alte condiţii de vînzare. Această stipulaţie nu este opozabilă adjudecatarului dacă nu a fost comunicată persoanelor prezente pînă la primirea ofertelor.
Articolul 811. Dreptul de a nu denunţa identitatea
Vînzătorul are dreptul să nu-şi denunţe identitatea la licitaţie, dar, dacă identitatea lui nu a fost comunicată adjudecatarului, adjudecătorul răspunde personal pentru toate obligaţiile vînzătorului.
Articolul 812. Interdicţia privind retragerea ofertei
Ofertantul nu are dreptul să-şi retragă oferta.
Articolul 813. Momentul vînzării
Vînzarea la licitaţie este încheiată prin adjudecarea bunului de către adjudecător ultimului ofertant. Înscrierea în registrul adjudecătorului a numelui sau a denumirii adjudecatarului şi a ofertei acestuia face proba vînzării, dar, dacă lipseşte o asemenea înscriere, este admisă proba cu martori.
Articolul 814. Întocmirea contractului de vînzare a imobilului
Vînzătorul şi adjudecatarul unui imobil trebuie să întocmească contractul de vînzare-cumpărare a imobilului în termen de 10 zile de la cererea celeilalte părţi.
Articolul 815. Consecinţele neachitării preţului de către adjudecatar
(1) În cazul în care adjudecatarul nu achită preţul în condiţiile contractului, adjudecătorul are dreptul, pe lîngă remediile de care dispune vînzătorul, să revîndă bunul la licitaţia următoare în conformitate cu uzanţele şi numai după notificarea corespunzătoare a adjudecatarului.
(2) Adjudecatarul nu are dreptul să participe din nou la licitaţie şi este obligat să plătească diferenţa dintre preţul cu care bunul i-a fost vîndut şi preţul cu care a fost revîndut, dacă acesta este mai mic, dar nu are dreptul să pretindă excedentul. El răspunde, de asemenea, în cazul vînzării silite, faţă de vînzător, de persoana în a cărei favoare a fost sechestrat bunul şi faţă de creditorul care obţinuse o hotărîre judecătorească pentru dobînzile, costurile şi prejudiciile

cauzate prin neexecutare.
Articolul 816. Dreptul adjudecatarului la despăgubiri
(1) Adjudecatarul al cărui drept de proprietate asupra unui bun dobîndit la licitație este lezat printr-un sechestru exercitat de un creditor al vînzătorului poate cere de la vînzător prețul plătit, dobînzile aferente şi costurile. El poate, de asemenea, obține prețul, dobînzile aferente şi costurile de la creditorul vînzătorului căruia i-a fost transmis bunul.
(2) Adjudecatarul poate cere de la creditorul în a cărui favoare a fost instituit sechestrul repararea prejudiciului cauzat prin iregularitățile sechestrului sau ale vînzării.

S e c ţ i u n e a a 9-a
VÎNZAREA-CUMPĂRAREA ÎNTREPRINDERII CA UN COMPLEX PATRIMONIAL

Articolul 817. Contractul de vînzare-cumpărare a întreprinderii
(1) În baza contractului de vînzare-cumpărare a întreprinderii, vînzătorul se obligă să dea în proprietate cumpărătorului întreprinderea în calitate de complex patrimonial unic, cu excepția drepturilor şi obligațiilor inalienabile.
(2) Dreptul la denumirea de firmă, la mărcile de producție şi la alte mijloace de individualizare a întreprinderii şi a producției acesteia, a lucrărilor şi serviciilor, precum şi dreptul de folosință asupra acestor mijloace de individualizare care-i aparțin în baza licenței se transmit cumpărătorului dacă în contract nu este prevăzut altfel.
Articolul 818. Înregistrarea contractului de vînzare-cumpărare a întreprinderii
Contractul de vînzare-cumpărare a întreprinderii în calitate de complex patrimonial unic se încheie în formă autentică şi se înregistrează la Camera Înregistrării de Stat.
Articolul 819. Evaluarea patrimoniului întreprinderii
(1) Componența întreprinderii şi valoarea ei se determină în baza actului (procesului-verbal) de inventariere întocmit în conformitate cu regulile inventarierii.
(2) Pînă la semnarea contractului, părțile trebuie să întocmească şi să examineze actul de inventariere, bilanțul contabil, concluzia auditorului independent asupra componenței şi valorii întreprinderii, lista datoriilor vînzătorului incluse în componența întreprinderii cu indicarea creditorilor, caracterul datoriei, cuantumul şi termenele de executare a obligațiilor.
(3) Bunurile din componența întreprinderii, drepturile şi obligațiile consemnate în documentele indicate la alin.(1) şi (2) urmează să fie transmise cumpărătorului dacă în contract sau la art.817 nu este prevăzut altfel.
Articolul 820. Drepturile creditorilor
(1) Creditorii vînzătorului trebuie să fie informați, pînă la predarea întreprinderii către cumpărător, despre faptul că întreprinderea a fost vîndută de una din părți.
(2) Cumpărătorul răspunde solidar cu vînzătorul, în limita activelor care i-au fost transmise, pentru datoriile vînzătorului efectuate pînă la vînzarea întreprinderii.
(3) Răspunderea cumpărătorului prevăzută la alin.(2) nu poate fi exclusă sau limitată prin înțelegere cu vînzătorul.
Articolul 821. Predarea întreprinderii
(1) Predarea întreprinderii către cumpărător se efectuează în baza actului de predare, în care se indică datele despre bunurile predate, faptul că sînt înştiințați creditorii, viciile întreprinderii.
(2) Cheltuielile de pregătire a întreprinderii pentru predare, inclusiv de întocmire a actului de predare, le suportă vînzătorul dacă în contract nu este prevăzut altfel.
(3) Se consideră că întreprinderea este predată către cumpărător în momentul semnării actului de predare de către ambele părți. Din acest moment, riscul pieirii sau deteriorării fortuite a întreprinderii trece la cumpărător.

Articolul 822. Trecerea dreptului de proprietate

(1) Dacă în contract nu este prevăzut altfel, dreptul de proprietate asupra întreprinderii trece la cumpărător la data predării întreprinderii, urmînd să fie înregistrat imediat.

(2) În cazul vînzării întreprinderii sub rezerva proprietății, cumpărătorul are dreptul, pînă la dobîndirea dreptului de proprietate, să dispună de bunurile şi de drepturile nepatrimoniale incluse în componența întreprinderii predate în măsura în care este necesar scopului pentru care a fost cumpărată.

Capitolul II
SCHIMBUL

Articolul 823. Contractul de schimb

(1) Părțile contractului de schimb au obligația de a transmite reciproc dreptul de proprietate asupra unui bun.

(2) Fiecare parte a contractului de schimb este considerată vînzător al bunului pe care îl înstrăinează şi cumpărător al bunului pe care îl primeşte în schimb.

Articolul 824. Regulile aplicabile schimbului

Asupra contractului de schimb se aplică în modul corespunzător regulile contractului de vînzare-cumpărare.

Articolul 825. Compensarea diferenței de valoare

(1) În cazul în care bunurile schimbate nu au aceeaşi valoare, diferența de valoare poate fi compensată printr-o sumă de bani, numită sultă, dacă aceasta este prevăzută de contract.

(2) Sulta nu poate depăşi valoarea bunului.

Articolul 826. Dreptul de a refuza predarea bunului

Partea care poate demonstra că cealaltă parte nu este proprietar al bunului are dreptul, chiar şi după ce a primit bunul, să refuze executarea prestației la care s-a obligat. În acest caz, partea poate fi obligată să restituie doar ceea ce a primit în baza contractului.

Capitolul III
DONAȚIA

Articolul 827. Contractul de donație

(1) Prin contract de donație, o parte (donator) se obligă să mărească din contul patrimoniului său, cu titlu gratuit, patrimoniul celeilalte părți (donatar).

(2) Contractul de donație prin care donatorul se obligă să transmită în viitor întreg patrimoniul actual sau o fracțiune din el fără a specifica bunurile care urmează să fie predate este nul.

(3) Contractul de donație care stipulează obligația donatarului de a achita datorii sau sarcini care nu există la momentul încheierii contractului este nul dacă natura şi întinderea datoriilor sau sarcinilor nu sînt stipulate în contract.

(4) Contractul care prevede predarea bunului după decesul donatorului este nul.

Articolul 828. Încheierea contractului de donație

(1) Contractul de donație se consideră încheiat în momentul transmiterii bunului.

(2) În cazul în care un bun mobil este transmis fără acordul celeilalte părți, transmițătorul poate stabili acesteia un termen rezonabil în interiorul căruia trebuie să declare că acceptă sau că refuză să accepte donația. La expirarea termenului, contractul se consideră încheiat dacă cealaltă parte nu a refuzat să accepte donația. În caz de refuz, transmițătorul are dreptul să ceară restituirea bunului în conformitate cu regulile privind îmbogățirea fără justă cauză.

Articolul 829. Forma contractului de donație

Dacă obiect al donației este un bun pentru a cărui vînzare (înstrăinare) este prevăzută o anumită formă a contractului, aceeaşi formă este cerută şi pentru donație.

Articolul 830. Promisiunea de donație

(1) Pentru a produce efecte, contractul care conține promisiunea de a transmite în viitor un bun trebuie încheiat în formă autentică. Nerespectarea formei nu afectează valabilitatea donației dacă promisiunea este îndeplinită, cu excepția contractelor care au ca obiect bunuri pentru a căror înstrăinare se cere formă autentică.

(2) Donatorul este îndreptățit să refuze îndeplinirea promisiunii de a transmite un bun dacă îi este imposibil, ținînd cont de celelalte obligații ale sale, să îndeplinească promisiunea fără ca prin aceasta să-şi pericliteze propria întreținere corespunzătoare sau executarea obligațiilor sale legale de întreținere a unor alte persoane. Donatarul nu poate cere despăgubiri.

Articolul 831. Contractul de donație sub formă de plăți periodice

În cazul în care contractul de donație stipulează obligația privind susținerea materială sub formă de plăți periodice, această obligație încetează o dată cu decesul donatorului dacă în contract nu este prevăzut altfel.

Articolul 832. Inadmisibilitatea donației

Este interzisă donația, cu excepția donației neînsemnate, pentru realizarea unor obligații morale:

a) în numele persoanelor incapabile;

b) proprietarilor, administratorilor sau lucrătorilor din instituții medicale, educative, de asistență socială şi din alte instituții similare din partea persoanei care se află în ele sau din partea soțului sau rudelor acesteia de pînă la gradul patru inclusiv. Această regulă nu se aplică în relațiile dintre rudele de pînă la gradul patru inclusiv;

c) în relațiile dintre persoanele juridice cu scop lucrativ.

d) de către persoanele juridice cu scop lucrativ, în cazul în care obiect al donației sînt valorile mobiliare.

[Art.832 lit.d) introdusă prinLP250-XVI din 22.11.07, MO37-39/22.02.08 art.102]

Articolul 833. Donația în cazul maladiilor prezumate a fi letale

Contractul de donație încheiat în timpul unei maladii prezumate a fi letale pentru donator, urmată de însănătoşirea acestuia, poate fi declarat nul la cererea donatorului.

Articolul 834. Donația condiționată

(1) Părțile pot conveni ca efectele donației să fie condiționate de îndeplinirea unei sarcini sau de realizarea unui scop. Scopul poate fi şi de utilitate publică. Va constitui donație numai partea excedentară cheltuielilor de executare a sarcinii sau de atingere a scopului.

(2) Îndeplinirea sarcinii poate fi cerută, în afară de donator, de oricare persoană în al cărei interes este stipulată sarcina.

(3) Dacă donatarul nu îndeplinește sarcina, donatorul poate revoca donația.

Articolul 835. Revocarea donației pentru ingratitudine

(1) Donația poate fi revocată dacă donatarul a atentat la viața donatorului sau a unei rude apropiate a acestuia, dacă se face vinovat de o altă faptă ilicită față de donator sau față de o rudă apropiată a acestuia, situații care atestă o ingratitudine gravă, sau dacă refuză fără motive întemeiate să acorde donatorului întreținerea datorată.

(2) Dacă donația este revocată, se poate cere restituirea bunului donat.

(3) Revocarea donației poate fi făcută doar în decursul unui an din momentul în care cel îndreptățit să revoce a luat cunoştință de motivul de revocare.

(4) Acțiunea de revocare a donației nu poate fi înaintată contra moştenitorilor donatarului, nici de moştenitorii donatorului împotriva donatarului, cu excepția cazului cînd donatorul a decedat pînă la expirarea termenului stipulat la alin.(3).

Articolul 836. Rezoluțiunea contractului de donație în cazul stării de nevoie

(1) Dacă donatorul, după executarea donației, nu mai este în stare să-şi asigure o întreținere corespunzătoare şi să-şi îndeplinească obligațiile legale de întreținere față de terți, poate cere de la donatar restituirea bunurilor donate pe care acesta le mai posedă.

(2) Cererea de restituire este inadmisibilă cînd donatorul şi-a provocat intenționat sau prin culpă gravă starea de nevoie.

Articolul 837. Lipsa obligației de a plăti dobîndă

Donatorul care este în întîrziere nu este obligat să plătească dobîndă.

Articolul 838. Răspunderea donatorului pentru viciul bunului donat

Dacă trece sub tăcere cu viclenie un viciu al bunului donat, donatorul este obligat să despăgubească pe donatar de prejudiciul cauzat astfel.

Capitolul IV
ÎNSTRĂINAREA BUNULUI CU CONDIȚIA ÎNTREȚINERII PE VIAȚĂ

Articolul 839. Contractul de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață

(1) În baza contractului de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață, o parte (beneficiarul întreținerii) se obligă să dea celeilalte părți (dobînditor) în proprietate un bun imobil sau mobil, iar dobînditorul se obligă să asigure beneficiarului întreținere în natură – locuință, hrană, îngrijire şi ajutorul necesar pe timpul cît va trăi, precum şi înmormîntare.

(2) În cazul pluralității de părți, obligația de întreținere este indivizibilă atît activ, cît şi pasiv.

(3) Creanța de întreținere nu poate fi transmisă unei alte persoane şi nici urmărită de creditori.

(4) Contractului de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață se aplică în modul corespunzător normele cu privire la renta viageră dacă aceasta este stipulat în contract.

Articolul 840. Forma contractului de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață

(1) Contractul de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață se încheie în scris.

(2) Dacă pentru înstrăinarea bunului se cere respectarea formei autentice, contractul se încheie în formă autentică.

Articolul 841. Modificarea contractului de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață

(1) În cazul neexecutării de către dobînditor a obligației de întreținere, beneficiarul întreținerii poate cere stabilirea obligației de întreținere prin efectuarea unor plăți periodice în bani.

(2) Stabilirea obligației de întreținere printr-o sumă de bani se poate face şi prin acordul părților.

Articolul 842. Garanții pentru beneficiarul întreținerii

(1) În timpul vieții beneficiarului întreținerii, dobînditorul nu are dreptul să înstrăineze bunul. În cazul imobilelor, această interdicție se înscrie în registrul bunurilor imobile.

(2) Gajarea sau grevarea în alt mod a bunului se permite numai cu acordul beneficiarului întreținerii.

Articolul 843. Riscul pieirii bunului

Pieirea bunului nu-l degrevează pe dobînditor de obligațiile pe care şi le-a asumat în bază de contract.

Articolul 844. Rezoluțiunea contractului de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață

(1) Beneficiarul întreținerii este în drept să ceară rezoluțiunea contractului în cazul

nerespectării obligațiilor contractuale de către dobînditor.

(2) Dobînditorul poate cere rezoluțiunea contractului în cazul imposibilității executării obligațiilor contractuale în virtutea unor circumstanțe independente de voința lui.

Articolul 845. Efectele rezoluțiunii contractului de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață

(1) În cazul rezoluțiunii contractului de către beneficiarul întreținerii, acesta are dreptul să ceară fie restituirea bunului, fie plata valorii lui.

(2) Valoarea întreținerii prestate de dobînditor nu trebuie restituită.

Articolul 846. Efectele decesului dobînditorului

La decesul dobînditorului, drepturile şi obligațiile lui trec la succesorii lui.

Capitolul V
RENTA

Articolul 847. Renta

(1) Renta se constituie printr-un contract în baza căruia o parte (debirentier) se obligă să plătească periodic, cu titlu gratuit sau oneros, o redevență celeilalte părți (credirentier).

(2) Renta poate fi plătită în bani sau în natură.

(3) Renta poate fi constituită în favoarea unui terț.

Articolul 848. Termenul rentei

(1) Renta este viageră în cazul în care durata ei este limitată prin durata vieții unei sau mai multor persoane.

(2) Debirentierul trebuie, în caz de dubiu, să efectueze plata rentei pe durata vieții credirentierului.

Articolul 849. Forma contractului de rentă

(1) Pentru valabilitatea unui contract prin care se promite o rentă este necesară formularea în scris a promisiunii şi autentificarea ei notarială.

(2) Dacă, în temeiul contractului de rentă, debirentierului i se dă un bun imobil, contractul urmează a fi înscris în registrul bunurilor imobile.

Articolul 850. Cuantumul rentei

(1) Cuantumul rentei se stabileşte de către părți.

(2) În cazul decesului unuia dintre credirentieri, renta se plăteşte integral supraviețuitorilor dacă în contract nu este prevăzut altfel.

Articolul 851. Plata rentei

(1) Periodicitatea şi momentul de plată a rentei se stabilesc prin acordul părților, luîndu-se în considerare forma rentei.

(2) Renta viageră se plăteşte în avans.

(3) Renta în bani se plăteşte în avans pentru 3 luni dacă în contract nu este prevăzut altfel. Pentru alte forme de rentă, termenul de plată în avans se stabileşte în dependență de caracterul şi de scopul rentei.

(4) Dacă la începutul perioadei pentru care se plăteşte renta credirentierul este în viață, lui trebuie să i se dea integral renta pentru această perioadă.

Articolul 852. Interdicția înstrăinării bunurilor primite de debirentier

(1) În timpul vieții credirentierului, debirentierul nu poate, fără acordul credirentierului, înstrăina, ipoteca sau greva în alt fel bunurile transmise de persoana care a constituit renta. Nu se admite executarea silită asupra acestor bunuri pentru alte obligații ale debirentierului, cu excepția executării ipotecii constituite cu acordul credirentierului.

[Art.720 al.(1) modificat prin LP163-XVI din 09.07.08, MO140-142/01.08.08 art.574]

(2) Dacă debirentierului a fost transmis un bun imobil, interdicțiile stipulate la alin.(1) se înscriu în registrul bunurilor imobile.

Articolul 853. Schimbarea formei de plată a rentei

În contractul de plată a rentei în natură, părțile pot conveni asupra înlocuirii acesteia cu o sumă de bani plătită periodic.

Articolul 854. Păstrarea obligației în cazul pieirii ori deteriorării fortuite a bunului

Obligația debirentierului nu se stinge prin pieirea ori deteriorarea fortuită a bunului care i-a fost transmis în legătură cu constituirea rentei.

Articolul 855. Contestarea contractului de rentă

(1) Contractul de rentă poate fi contestat de terțul care are dreptul de a fi întreținut de cel obligat la plata rentei dacă acesta, din cauza rentei, nu-şi poate îndeplini obligațiile față de terț. În cazul rezilierii contractului, bunul dat de cel care a constituit renta se întoarce la acesta.

(2) Debirentierul nu poate pretinde credirentierului întoarcerea ratelor plătite.

Articolul 856. Rezilierea contractului de rentă

(1) Atît debirentierul, cît şi credirentierul are dreptul de a cere rezilierea contractului de rentă dacă, în urma neexecutării obligațiilor sau din alte motive temeinice, continuarea acestor raporturi nu mai este posibilă.

(2) În urma rezilierii contractului de rentă, bunul transmis în legătură cu constituirea rentei este restituit. Prestația efectuată de debirentier nu este restituită dacă în contract nu este prevăzut altfel.

Articolul 857. Stipularea caracterului insesizabil al rentei

Prin contractul de rentă se poate stipula caracterul insesizabil al rentei numai în cazul în care a fost constituită cu titlu gratuit.

Articolul 858. Consecințele decesului debirentierului

(1) În caz de deces al debirentierului, obligația lui trece la succesorii care au moştenit bunul.

(2) Dacă succesorul renunță la bun, acesta este transmis credirentierului. Prin aceasta contractul încetează.

Capitolul VI
COMODATUL

Articolul 859. Contractul de comodat

(1) Prin contract de comodat o parte (comodant) dă cu titlu gratuit un bun în folosință celeilalte părți (comodatar), iar aceasta se obligă să restituie bunul la expirarea termenului pentru care i-a fost dat.

(2) Contractul de comodat poate prevedea compensarea de către comodatar a uzurii bunului.

Articolul 860. Răspunderea comodantului

(1) Comodantul poartă răspundere numai pentru intenție sau culpă gravă.

(2) În cazul în care comodantul nu execută obligația de a da bunul, comodatarul poate cere doar repararea prejudiciului.

(3) Dacă a ascuns cu viclenie viciile bunului transmis în folosință gratuită, comodantul este obligat să repare comodatarului prejudiciul cauzat astfel.

Articolul 861. Uzura bunului

Comodatarul nu poartă răspundere pentru modificarea sau înrăutățirea stării bunului dacă aceasta survine în urma folosirii lui în conformitate cu destinația stabilită în contract.

Articolul 862. Obligațiile comodatarului

(1) Comodatarul trebuie să păstreze şi să îngrijească bunul cu diligența unui bun proprietar şi să-l folosească numai în scopul stabilit în contract sau determinat prin natura bunului.

(2) Comodatarul este ținut să suporte cheltuielile necesare folosinței bunului. Comodatarul poate cere compensarea cheltuielilor extraordinare, necesare şi urgente pe care a fost nevoit să le facă pentru conservarea bunului.
(3) Comodatarul nu poate da bunul în folosință unor terți decît cu acordul comodantului.
Articolul 863. Răspunderea comodatarului
(1) Dacă comodatarul nu-şi îndeplineşte obligațiile stipulate la art.860, comodantul poate cere imediat restituirea bunului şi reparația prejudiciului cauzat.
(2) În caz de neexecutare a obligațiilor stipulate la art.860, comodatarul răspunde şi pentru cauza neimputabilă lui (cazul fortuit) dacă nu dovedeşte că prejudiciul ar fi survenit chiar dacă el şi-ar fi îndeplinit obligațiile. Această regulă se aplică şi în cazul în care comodatarul nu restituie bunul în termen.
(3) Dacă mai multe persoane au luat împreună cu împrumut acelaşi bun, ele poartă răspundere solidară față de comodant.
Articolul 864. Obligația de restituire a bunului
(1) Comodatarul este obligat să restituie, la expirarea termenului contractului de comodat, bunul primit în folosință gratuită.
(2) În cazul în care contractul de comodat nu are stabilit un termen, comodatarul este obligat să restituie bunul la sfîrşitul valorificării lui în scopul menționat în contract. Comodantul poate cere restituirea bunului mai devreme dacă a trecut o perioadă suficientă pentru valorificarea lui.
(3) Dacă termenul contractului de comodat nu poate fi stabilit în baza scopurilor de utilizare a bunului, comodantul este în drept să ceară restituirea bunului în orice moment.
Articolul 865. Retenția bunului
Comodatarul nu are dreptul de retenție a bunului pentru creanțele față de comodant, cu excepția creanțelor privind cheltuielile extraordinare, necesare şi urgente făcute pentru conservarea bunului.
Articolul 866. Dreptul de reziliere a contractului de comodat
Comodantul poate rezilia contractul de comodat dacă:
a) în virtutea unor circumstanțe neprevăzute, comodantul însuşi are nevoie de bun;
b) comodatarul foloseşte bunul neconform destinației stabilite în contract, dă bunul, fără acordul comodantului, în folosință unui terț sau supune bunul unui pericol mare, ca urmare a nemanifestării prudenței cuvenite;
c) comodatarul a decedat;
d) comodatarul persoană juridică şi-a încetat activitatea.

Capitolul VII
ÎMPRUMUTUL

Articolul 867. Contractul de împrumut
(1) Prin contractul de împrumut o parte (împrumutător) se obligă să dea în proprietate celeilalte părți (împrumutatul) bani sau alte bunuri fungibile, iar aceasta se obligă să restituie banii în aceeaşi sumă sau bunuri de acelaşi gen, calitate şi cantitate la expirarea termenului pentru care i-au fost date.
(2) Contractul de împrumut este gratuit dacă legea sau contractul nu prevede altfel.
Articolul 868. Neexecutarea obligației de a da cu împrumut
În cazul în care împrumutătorul nu execută obligația de a da cu împrumut, împrumutatul poate cere doar repararea prejudiciului cauzat astfel.
Articolul 869. Dobînda în baza contractului de împrumut
(1) În baza contractului de împrumut, părțile pot prevedea şi plata unei dobînzi, care trebuie să se afle într-o relație rezonabilă cu rata de refinanțare a Băncii Naționale a Moldovei.
(2) Înțelegerea asupra dobînzii prin care se încalcă dispoziția alin.(1) este nulă.
(3) Se plăteşte dobîndă la expirarea fiecărui an pentru perioada dintre momentul încheierii

contractului şi cel al restituirii împrumutului dacă în contract nu este prevăzut altfel.
(4) În cazul în care împrumutatul nu plăteşte dobînda în termen, împrumutătorul poate cere restituirea imediată a împrumutului şi a dobînzii aferente.

Articolul 870. Revocarea promisiunii de împrumut
Împrumutătorul are dreptul să renunțe la îndeplinirea obligațiilor în cazul în care situația materială a împrumutatului se înrăutăţeşte substanțial, fapt ce ar periclita restituirea împrumutului, chiar dacă înrăutățirea s-a produs înainte de încheierea contractului şi a devenit cunoscută împrumutătorului ulterior.
Articolul 871. Restituirea împrumutului
(1) Împrumutatul trebuie să restituie împrumutul în termenul şi în modul stabilit în contract. Dacă nu au fost stabilite dobînzi, el are dreptul să restituie împrumutul şi pînă la expirarea termenului.
(2) Împrumutatul trebuie să restituie bunuri de calitatea şi în cantitatea bunurilor primite şi nimic mai mult, chiar dacă prețurile au crescut ori au scăzut.
(3) În cazul în care a împrumutat o sumă de bani, împrumutatul are obligația de a restitui suma nominală primită fără a ține cont de variațiile valorii numerarului.
(4) Dacă în contractul de împrumut nu este stabilit nici termenul de restituire, nici termenul de preaviz, împrumutul trebuie restituit în decursul a 30 de zile de la data la care împrumutatul a primit cererea de restituire.
Articolul 872. Efectele nerestituirii împrumutului
(1) În cazul în care împrumutatul nu restituie în termen împrumutul, împrumutătorul poate cere pentru întreaga sumă datorată o dobîndă în mărimea prevăzută la art.619 dacă legea sau contractul nu prevede altfel.
(2) Dacă în contract este prevăzută restituirea împrumutului în rate şi împrumutatul nu restituie în modul stabilit nici cel puțin o rată, împrumutătorul poate cere restituirea imediată a întregului împrumut şi a dobînzii aferente.
(3) În cazul în care nu poate restitui bunul, împrumutatul trebuie să plătească valoarea acestuia calculată în funcție de locul şi timpul executării obligației.
Articolul 873. Efectele nerespectării obligațiilor de garantare
a executării
În cazul în care împrumutatul nu-şi respectă obligațiile privind garantarea restituirii bunului, împrumutătorul poate cere restituirea lui imediată şi a dobînzii aferente.
Articolul 874. Răspunderea împrumutătorului pentru viciile
bunului
Împrumutătorul poartă răspundere pentru viciile bunului în conformitate cu regulile de răspundere a comodantului.

Capitolul VIII
LOCAȚIUNEA

Articolul 875. Contractul de locațiune
Prin contractul de locațiune, o parte (locator) se obligă să dea celeilalte părți (locatar) un bun determinat individual în folosință temporară sau în folosință şi posesiune temporară, iar aceasta se obligă să plătească chirie.
Articolul 876. Forma contractului de locațiune
(1) Contractul de locațiune a unui bun imobil trebuie să fie întocmit în scris.
(2) Contractul de locațiune a unui bun imobil pe un termen ce depăşeşte 3 ani trebuie înscris în registrul bunurilor imobile. Nerespectarea acestei reguli are ca efect inopozabilitatea contractului față de terț.

Articolul 877. Termenul maxim al contractului de locațiune
Contractul de locațiune nu poate fi încheiat pe un termen mai mare de 99 de ani.
Articolul 878. Caracteristicile bunului închiriat
(1) Locatorul este obligat să predea locatarului bunul în starea corespunzătoare, conform destinației convenite prin contract, şi să mențină bunul în această stare pe durata locațiunii.
(2) Bunul dat de locator trebuie să fie liber de orice viciu material sau juridic.
(3) Bunul este considerat liber de orice viciu material cînd are caracteristicile convenite. Bunul este liber de vicii materiale în cazul în care poate fi folosit conform destinației stabilite în contract, dacă nu s-a convenit asupra unor anumite caracteristici, sau conform destinației obişnuite a unor asemenea bunuri dacă nu s-a convenit asupra folosinței.
(4) Bunul este considerat liber de orice viciu juridic dacă nici un terț nu poate valorifica drepturi asupra acestui bun în perioada pentru care a fost încheiat contractul.
(5) Înainte de a-şi valorifica drepturile, locatarul trebuie să-l informeze pe locator despre viciile bunului depistate.
Articolul 879. Reducerea chiriei din cauza viciului bunului
închiriat
(1) Dacă bunul este afectat de un viciu, locatarul este eliberat de plata unei părți din chirie proporțional diminuării folosinței bunului. Dreptul de a plăti o chirie redusă încetează cînd viciul este remediat. Viciul nesemnificativ nu este luat în considerare.
(2) În cazul închirierii unei locuințe, convențiile prin care se derogă de la alin.(1) în defavoarea locatarului nu produc efecte.
Articolul 880. Repararea prejudiciului cauzat de viciile bunului
închiriat
(1) Dacă un viciu care diminuează folosința bunului există în momentul încheierii contractului sau apare ulterior dintr-o cauză pentru care este răspunzător locatorul sau dacă acesta este în întîrziere în privința obligației sale de a remedia bunul, locatarul poate cere, pe lîngă pretențiile sale la o chirie redusă, despăgubiri pentru prejudiciul cauzat.
(2) În cazul întîrzierii locatorului, locatarul poate remedia el însuşi viciul, cerînd restituirea cheltuielilor utile.
Articolul 881. Efectele cunoaşterii viciului de către locatar
Dacă, la momentul încheierii contractului de locațiune, ştia despre viciul bunului şi nu a formulat pretenții în legătură cu acest fapt, locatarul nu va beneficia de drepturile prevăzute la art.879.
Articolul 882. Nulitatea acordului privind exonerarea de
răspundere sau diminuarea ei
Acordul în al cărui temei locatorul este exonerat de răspundere pentru vicii sau răspunderea lui este diminuată nu produce efecte dacă locatorul trece cu viclenie viciul sub tăcere.
Articolul 883. Răspunderea locatorului pentru fapta terțului
(1) Locatorul este obligat să repare prejudiciul care rezultă din perturbarea de către un terț a folosirii bunului numai în cazul în care terțul este un locatar sau dacă locatorul i-a permis folosința bunului sau accesul la el.
(2) Dacă folosința bunului este diminuată, locatarul conservă dreptul la alte mijloace pe care le are contra locatorului.
Articolul 884. Efectele întîrzierii sau ale refuzului predării
bunului închiriat
Dacă locatorul nu predă la timp bunul închiriat sau refuză să-l predea, locatarul este în drept să ceară executarea acestei obligații şi repararea prejudiciului sau rezilierea contractului şi repararea prejudiciului cauzat astfel.
Articolul 885. Interdicția schimbării formei sau destinației
bunului închiriat
Nici locatorul, nici locatarul nu are dreptul să schimbe forma sau destinația bunului în timpul

locațiunii.
Articolul 886. Modul de plată a chiriei
(1) Plata chiriei poate fi efectuată integral la expirarea termenului stabilit în contractul de locațiune. Dacă plata chiriei este stabilită pentru anumite perioade, ea trebuie efectuată la expirarea lor.
(2) Plata cheltuielilor suplimentare este obligatorie numai în cazul în care există un acord între părți.
(3) Dacă în folosirea bunului închiriat au apărut piedici din vina locatarului, acesta nu va fi exonerat de plata chiriei.
Articolul 887. Temeiurile şi condițiile de modificare a chiriei
(1) Cuantumul chiriei poate fi modificat prin acordul părților. Locatorul poate cere modificarea chiriei numai o dată în an şi numai în cazul în care condițiile economice fac ca neajustarea să fie inechitabilă.
(2) Locatarul are dreptul să ceară reducerea chiriei în cazul în care condițiile, stipulate în contract, de folosire a bunului sau starea lui s-au înrăutățit considerabil în virtutea unor circumstanțe independente de voința locatarului.
Articolul 888. Obligațiile locatarului
Locatarul este obligat:
a) să folosească bunul la destinație şi în conformitate cu prevederile contractului;
b) să păstreze şi să asigure integritatea bunului;
c) să acopere cheltuielile curente de folosire şi întreținere în stare normală a bunului;
d) să efectueze reparația curentă a bunului.
Articolul 889. Obligația locatarului în raport cu alți locatari
(1) Locatarul are obligația de a acționa într-o manieră care să nu împiedice folosirea normală a bunului de către alți locatari. Locatarul este ținut față de locator şi de ceilalți locatari să repare prejudiciul care poate rezulta din neexecutarea acestei obligații fie că a fost produs de el, fie de persoanele cărora le-a permis folosința bunului sau accesul la el.
(2) Locatorul poate rezilia contractul de locațiune în cazul neexecutării obligației prevăzute la alin.(1).
Articolul 890. Dreptul locatarului în cazul deranjării folosinței sale de către un alt locatar
(1) Locatarul a cărui folosință este deranjată de către un alt locatar sau de persoanele cărora acesta le-a permis folosința bunului sau accesul la el poate obține, în dependență de circumstanțe, o reducere a chiriei sau rezilierea contractului dacă înştiințează locatorul comun despre încălcările ce îi afectează folosința şi dacă acestea persistă.
(2) Pe lîngă cele prevăzute la alin.(1), locatarul poate cere locatorului comun repararea prejudiciului, cu excepția cazului cînd ultimul demonstrează că a acționat cu prudență şi diligență.
(3) Locatorul se poate întoarce împotriva locatarului vinovat de prejudiciu.
Articolul 891. Dreptul locatorului de a verifica bunul închiriat
şi de a efectua lucrări asupra lui
Locatorul are dreptul să verifice bunul închiriat, să efectueze lucrări asupra lui şi, în cazul imobilului, să-l prezinte eventualilor cumpărători sau locatari, fiind obligat să-şi exercite aceste drepturi în mod rezonabil.
Articolul 892. Repararea prejudiciului suferit de locator
(1) Locatarul este ținut să repare prejudiciul suferit de locator prin pierderile survenite la bunul închiriat dacă nu va demonstra că pierderile nu se datorează vinovăției sale sau a persoanelor cărora le-a permis folosința bunului sau accesul la el.
(2) În cazul în care bunul închiriat este un imobil, locatarul nu răspunde de prejudiciul cauzat prin incendiu dacă nu se va demonstra că el se datorează faptei locatarului sau a persoanelor cărora acesta le-a permis folosința sau accesul la imobil.

Articolul 893. Răspunderea pentru uzura bunului închiriat
Locatarul nu poartă răspundere pentru uzura obişnuită a bunului închiriat dacă acesta a fost utilizat la destinaţie în conformitate cu prevederile contractului.

Articolul 894. Sublocaţiunea sau cesiunea locaţiunii
(1) Locatarul este în drept să dea bunul închiriat în sublocaţiune sau să cesioneze locaţiunea numai cu consimţămîntul locatorului. Pentru aceasta, el este obligat
să-l informeze pe locator despre intenţia sa şi să indice numele sau denumirea, adresa persoanei căreia intenţionează să-i subînchirieze bunul sau să-i cedeze locaţiunea.
(2) Locatorul nu poate să nu dea consimţămîntul la subînchiriere sau la cesiunea locaţiunii dacă, după încheierea contractului de locaţiune, se naşte interesul legitim pentru locatar de a da bunul, integral sau parţial, unui terţ. Această prevedere nu se aplică dacă persoana terţului constituie un impediment, spaţiul închiriat devenind astfel supraîncărcat sau dacă, din alte motive temeinice, nu i se poate impune locatorului să permită subînchirierea sau cesiunea locaţiunii.
(3) Dacă nu consimte la sublocaţiune sau la cesiunea locaţiunii, locatorul este obligat să comunice, în termen de 15 zile, locatarului motivele; de altfel se consideră că a consimţit.
(4) Locatorul care consimte la sublocaţiune sau la cesiunea locaţiunii nu poate cere decît compensarea cheltuielilor rezonabile care pot rezulta din sublocaţiune sau cesiune.
(5) În cazul sublocaţiunii, locatarul îşi păstrează răspunderea faţă de locator.
(6) Termenul contractului de sublocaţiune nu poate depăşi termenul contractului de locaţiune.
(7) Cesiunea locaţiunii eliberează locatarul anterior de obligaţii. În cazul închirierii unui alt bun decît imobilul de locuit, părţile pot stabili altfel.
Articolul 895. Repararea prejudiciului de către sublocatar
(1) În cazul în care locatorul cere locatarului reparaţia prejudiciului, sublocatarul este ţinut faţă de locator numai pînă la concurenţa chiriei pentru sublocaţiune datorate locatarului. Sublocatarul nu poate opune plăţile făcute cu anticipaţie.
(2) Plata făcută de sublocatar, fie în temeiul unei prevederi a contractului de sublocaţiune comunicate locatorului, fie în conformitate cu uzanţele locale, nu este considerată făcută cu anticipaţie.
Articolul 896. Efectele neexecutării obligaţiilor de către sublocatar
În cazul în care neexecutarea unei obligaţii de către sublocatar cauzează un prejudiciu esenţial locatorului sau altor locatari, locatorul poate cere rezilierea contractului de sublocaţiune.
Articolul 897. Efectele neexecutării obligaţiilor de către locator
În cazul în care locatorul nu-şi execută obligaţiile, sublocatarul poate exercita drepturile locatarului pentru a-l obliga să-şi execute obligaţiile.
Articolul 898. Obligaţia efectuării reparaţiei capitale
(1) Locatorul este obligat să efectueze reparaţia capitală a bunului închiriat dacă legea sau contractul nu prevede altfel.
(2) Reparaţia capitală se efectuează în termenul stabilit în contract sau cînd reiese dintr-o necesitate stringentă.
(3) Nerespectarea de către locator a obligaţiei prevăzute la alin.(1) şi (2) acordă locatarului dreptul să efectueze reparaţia capitală şi să treacă cheltuielile de reparaţie capitală în contul chiriei.
Articolul 899. Obligaţia de informare a locatorului despre vicii
Locatarul care cunoaşte un viciu sau o deteriorare substanţială a bunului închiriat este ţinut să-l informeze pe locator
într-un termen rezonabil, sub sancţiunea reparării prejudiciului.
Articolul 900. Efectele schimbării proprietarului bunului
închiriat
Dacă bunul închiriat, după ce a fost predat locatarului, este înstrăinat de locator unui terţ, acesta din urmă se subrogă locatorului în drepturile şi obligaţiile decurgînd din locaţiune.

Articolul 901. Efectele exproprierii bunului închiriat
(1) Exproprierea totală a bunului închiriat stinge locațiunea de la data la care expropriatorul are dreptul să ia bunul în posesiune.
(2) În cazul în care exproprierea bunului este parțială, locatarul poate, după împrejurări, obține reducerea chiriei sau rezilierea locațiunii.
Articolul 902. Decesul locatarului sau al locatorului
Locațiunea nu încetează prin decesul locatarului, nici prin cel al locatorului dacă în contract nu este prevăzut altfel sau dacă, în funcție de circumstanțe, contractul nu mai poate fi menținut.
Articolul 903. Încetarea locațiunii
Locațiunea încetează:
a) la expirarea termenului contractului;
b) în cazul pieirii bunului închiriat;
c) în alte cazuri prevăzute de lege sau de contract.
Articolul 904. Prelungirea contractului de locațiune
(1) Dacă raporturile contractuale continuă în mod tacit după expirarea contractului de locațiune, acesta se consideră prelungit pe un termen nedeterminat.
(2) La expirarea contractului de locațiune, locatarul are dreptul prioritar la încheierea contractului pe un nou termen dacă:
a) şi-a onorat anterior obligațiile contractuale;
b) bunul se dă în locațiune pe un nou termen;
c) este de acord cu noile condiții contractuale stabilite de locator.
(3) Garanția constituită de un terț pentru executarea obligațiilor de către locatar nu se extinde asupra locațiunii reînnoite.
Articolul 905. Rezilierea contractului de locațiune
(1) Rezilierea contractului de locațiune încheiat fără termen poate avea loc la cererea oricărei părți cu un preaviz de 3 luni pentru imobile şi de o lună pentru bunurile mobile dacă în contract nu este prevăzut altfel.
(2) Dacă locuința sau orice altă încăpere destinată pentru locuit se află într-o stare ce creează un pericol real pentru sănătate, locatarul poate rezilia contractul de locațiune fără respectarea termenului de preaviz. Locatarul are acest drept şi în cazul în care, la încheierea contractului, ştia despre pericol şi nu a înaintat pretenții în legătură cu acesta.
(3) Rezilierea contractului de locațiune are ca efect şi rezilierea contractului de sublocațiune dacă în contractul de locațiune nu este prevăzut altfel.
Articolul 906. Rezilierea contractului din inițiativa locatorului
(1) Locatorul este în drept să ceară rezilierea contractului dacă locatarul:
a) nu foloseşte bunul închiriat la destinație sau în conformitate cu prevederile contractului;
b) admite intenționat sau din culpă înrăutățirea stării bunului ori creează un pericol real pentru o asemenea înrăutățire;
c) nu plăteşte chiria pe parcursul a 3 luni după expirarea termenului de plată dacă în contract nu este prevăzut altfel;
d) încheie un contract de sublocațiune fără acordul locatorului.
(2) Legea sau contractul pot prevedea şi alte motive de reziliere a contractului de locațiune din inițiativa locatorului.
Articolul 907. Rezilierea contractului din inițiativa locatarului
(1) Locatarul este în drept să ceară rezilierea contractului în cazul în care:
a) şi-a pierdut capacitatea de muncă şi nu poate folosi bunul închiriat;
b) este privat de libertate şi nu-şi poate executa obligațiile contractuale.
(2) Legea sau contractul pot prevedea şi alte motive decît cele de la alin.(1) de reziliere a contractului de locațiune din inițiativa locatarului.
Articolul 908. Restituirea bunului închiriat

(1) După încetarea raporturilor contractuale, locatarul este obligat să restituie bunul închiriat în starea în care i-a fost dat sau în starea prevăzută de contract.
(2) Prejudiciul cauzat prin înrăutățirea stării bunului se repară de către locatar dacă nu dovedeşte lipsa vinovăției sale. Locatarul poartă răspundere în aceeaşi măsură pentru înrăutățirea admisă de membrii familiei sale, de sublocatar sau de terți, cărora le-a permis accesul la bunul închiriat.
(3) Locatarul răspunde pentru deteriorarea bunului în mărimea în care s-a micşorat valoarea lui dacă în contract nu este prevăzut altfel.
Articolul 909. Soarta îmbunătățirilor bunului închiriat
(1) La expirarea termenului sau la rezilierea contractului de locațiune, locatarul are dreptul să separe îmbunătățirile, efectuate cu permisiunea locatorului, care pot fi separate fără a se deteriora bunul ori să ceară compensarea valorii lor de către locator dacă legea sau contractul nu prevede altfel.
(2) Locatarul are dreptul să separe îmbunătățirile efectuate fără permisiunea locatorului dacă pot fi separate fără a se deteriora bunul şi dacă locatorul refuză să compenseze valoarea lor. În cazul în care îmbunătățirile efectuate fără permisiunea locatorului nu pot fi separate fără a se deteriora bunul, ele devin proprietate a locatorului.
(3) La cererea locatorului, construcțiile neautorizate de el urmează a fi demolate de către locatar sau pe contul lui.
Articolul 910. Consecințele nerestituirii la timp a bunului
închiriat
Dacă, după încetarea raporturilor contractuale, locatarul nu restituie bunul închiriat, locatorul are dreptul să ceară plata chiriei pentru toată durata întîrzierii. Se poate cere repararea prejudiciului în partea neacoperită de chirie.

Capitolul IX
ARENDA

Articolul 911. Dispoziții generale cu privire la arendă
(1) Arenda este contractul încheiat între o parte – proprietar, uzufructuar sau un alt posesor legal de terenuri şi de alte bunuri agricole (arendator) – şi altă parte (arendaş) cu privire la exploatarea acestora pe o durată determinată şi la un preț stabilit de părți.
(2) Prin acordul părților, dispozițiile cu privire la arendă se aplică şi la locațiunea altor imobile.
(3) Contractului de arendă se aplică în modul corespunzător dispozițiilor cu privire la locațiune în măsura în care prezentul capitol nu prevede altfel.
Articolul 912. Forma contractului de arendă
Contractul de arendă se încheie în scris.
Articolul 913. Descrierea bunului arendat
(1) Arendatorul şi arendaşul trebuie să întocmească, la începutul arendei, un act în care descrie bunul arendat şi starea în care se află la momentul predării. La încetarea arendei, se aplică aceleaşi dispoziții în modul corespunzător.
(2) Actul de descriere trebuie să cuprindă ziua întocmirii şi să fie semnat de ambele părți.
Articolul 914. Particularitățile contractului de arendă a unui
teren
În contractul de arendă a unui teren trebuie stipulate condițiile de folosire a obiectelor situate pe teren, inclusiv a utilajului şi tehnicii agricole.
Articolul 915. Termenul arendei
(1) Termenul arendei nu poate fi mai mic de un an.
(2) Cu 3 luni înainte de expirarea arendei, arendatorul informează printr-un preaviz arendaşul despre nedorința de a prelungi contractul de arendă.
(3) Dacă termenul arendei expiră, iar arendatorul nu cere să i se predea terenul şi arendaşul continuă exploatarea lui, contractul de arendă se consideră prelungit cu un an.

Articolul 916. Plata arendei

(1) Plata arendei se face în natură, în bani sau în natură şi în bani, potrivit acordului dintre părți, şi se execută în termenul şi în locul stabilit în contract.
(2) Elementele în funcție de care se determină arenda pentru fiecare categorie de folosință a bunului pot fi: suprafața terenului, potențialul de producție, structura parcelară, relieful şi gradul posibilității de efectuare a mecanizării, posibilitățile de acces, distanța față de locurile de depozitare, industrializare sau de comercializare, starea clădirilor, amenajărilor sau altor dotări, gradul de amortizare a tehnicii agricole arendate.
(3) Arenda în natură se stabileşte într-o cantitate determinată de produse sau într-un procent din producție. Produsele cu care se plăteşte arenda se stabilesc de părți în funcție de specificul activității agricole şi de zonă.
(4) Termenele şi locul de plată în natură a arendei se stabilesc de părți, în funcție de felul produselor şi de specificul obținerii lor.
Articolul 917. Reducerea arendei
Dacă mai mult de jumătate din fructele obținute prin arendare pier fortuit, arendaşul poate cere reducerea proporțională a plății arendei. Dreptul la reducere subzistă doar pînă la separarea fructelor.
Articolul 918. Dreptul de gaj al arendatorului
Arendatorul are, în vederea garantării cererilor sale ce decurg din contractul de arendă, drept de amanet asupra bunurilor aduse de arendaş şi asupra fructelor bunului arendat.
Articolul 919. Schimbarea destinației terenului
Arendaşul poate schimba destinația terenului arendat numai cu acordul prealabil scris al proprietarului şi cu respectarea dispozițiilor legale.
Articolul 920. Repartizarea contractuală a riscurilor
(1) În contractul de arendă părțile contractante pot stabili, de comun acord, cazurile şi limitele suportării prejudiciilor cauzate de calamități naturale.
(2) De comun acord, părțile pot să prevadă repartizarea pierderilor totale sau parțiale ale bunurilor arendate ca urmare a unor cazuri fortuite sau a unor cazuri de forță majoră.
Articolul 921. Încetarea arendei
(1) Arenda încetează o dată cu expirarea termenului pentru care a fost convenită.
(2) Încetarea arendei înainte de termen are loc în conformitate cu legea.
Articolul 922. Consecințele rezilierii contractului de arendă
a unui teren
Dacă rezilierea contractului de arendă a unui teren agricol are loc pînă la încheierea anului agricol, arendatorul este obligat să plătească arendaşului valoarea fructelor care, deşi încă neseparate, vor putea fi separate înainte de sfîrşitul anului în condițiile unei gospodăriri normale.

Capitolul X
LEASINGUL

Articolul 923. Contractul de leasing

(1) Prin contractul de leasing, o parte (locator) se obligă, la cererea unei alte părți (locatar), să asigure posesiunea şi folosința temporară a unui bun, cumpărat sau produs de locator, contra unei plăți periodice (rate de leasing).

(2) În lipsa unor prevederi contrare, dreptul de alegere a bunului şi/sau a vînzătorului aparține locatarului.

(3) La expirarea contractului de leasing, locatorul va respecta dreptul de opțiune al locatarului de a cumpăra bunul, de a prelungi contractul de leasing ori de a înceta raporturile contractuale.

(4) Contractului de leasing i se aplică, în mod corespunzător, dispozițiile privind contractul de locațiune în măsura în care prezentul capitol sau legea cu privire la leasing nu prevede altfel.

Articolul 924. Forma şi conținutul contractului de leasing

(1) Contractul de leasing se încheie în scris.

(2) Contractul de leasing trebuie să conțină îndeosebi:

a) prețul bunului;

b) suma totală, numărul şi scadența ratelor;

c) plata finală şi metodele calculării ei în cazul rezilierii contractului.

Articolul 925. Obiectul leasingului

(1) Obiect al leasingului pot fi orice bunuri mobile sau imobile, cu excepția:

a) bunurilor scoase din circuitul civil sau a căror circulație este limitată prin lege;

b) terenurilor agricole;

c) bunurilor consumptibile;

d) obiectelor proprietății intelectuale care nu pot fi cesionate.

(2) Bunul mobil care face obiectul contractului de leasing conservă natura mobiliară pe durata contractului, chiar dacă este anexat sau încorporat într-un imobil, în măsura în care nu-şi pierde individualitatea.

Articolul 926. Informarea cu privire la contractul de leasing

Locatorul este obligat să informeze vînzătorul cu privire la contractul de leasing încheiat sau care urmează să fie încheiat.

Articolul 927. Răspunderea vînzătorului față de locatar

(1) Vînzătorul bunului este obligat direct față de locatar pentru garanțiile legale sau convenționale inerente unui contract de vînzare-cumpărare. Vînzătorul nu răspunde însă în fața locatorului şi a locatarului pentru acelaşi prejudiciu.

(2) Prevederile alin.(1) nu dau locatarului dreptul de a rezolvi sau modifica contractul de vînzare-cumpărare fără acordul locatorului.

(3) Locatorul nu răspunde pentru neexecutarea obligațiilor de către vînzător, cu excepția cazului cînd vînzătorul a fost ales de către locator, dacă în contract nu este prevăzut altfel.

Articolul 928. Trecerea la locatar a riscurilor şi costurilor

(1) Locatarul îşi asumă, din momentul preluării posesiunii, toate riscurile pentru pieirea bunului, inclusiv cele datorate unei forțe majore.

(2) Locatarul suportă toate cheltuielile de întreținere şi reparație a bunului.

(3) Prin contract, părțile pot deroga de la prevederile alin.(1) şi (2).

Articolul 929. Răspunderea locatarului şi a locatorului

Locatarul şi locatorul răspund pentru obligațiile lor potrivit contractului de leasing şi în conformitate cu legea.

Articolul 930. Dispunerea de drepturile ce rezultă din contract

(1) Locatorul poate cesiona sau dispune în alt mod de drepturile sale asupra bunului sau de drepturile care rezultă din contractul de leasing. Cesiunea sau dispunerea în alt mod nu-l eliberează pe locator de obligațiile ce rezultă din contract şi nici nu schimbă natura sau regimul juridic al contractului.

(2) Locatarul poate cesiona dreptul de folosință asupra bunului sau alte drepturi ce rezultă din contract numai cu acordul locatorului şi cu respectarea drepturilor terților.

Capitolul XI
ANTREPRIZA ŞI PRESTĂRILE DE SERVICII
S e c ț i u n e a 1
DISPOZIȚII GENERALE CU PRIVIRE LA ANTREPRIZĂ ŞI LA PRESTĂRI SERVICII

Articolul 931. Libertatea alegerii modului de efectuare a lucrărilor sau de prestare a serviciilor

Antreprenorul sau prestatorul este liber în alegerea modului de efectuare a lucrărilor sau de prestare a serviciilor. Între antreprenor sau prestator şi beneficiar nu există nici o legătură de subordonare.

Articolul 932. Retribuția

(1) Retribuția se consideră convenită în mod tacit dacă, în raport cu împrejurările, asemenea lucrări sau prestații se fac numai în schimbul unor retribuții.

(2) Dacă nu este stabilit cuantumul retribuției, se consideră că s-a convenit, în cazul existenței unor tarife, asupra retribuției tarifare, iar în cazul inexistenței unor tarife, asupra retribuției obişnuite.

Articolul 933. Devizul estimativ

(1) În cazul în care, la încheierea contractului, prețul lucrărilor sau prestațiilor a făcut obiectul unei evaluări, antreprenorul sau prestatorul trebuie să justifice majorarea retribuției.

(2) Beneficiarul nu este obligat să plătească majorarea de la alin.(1) decît în măsura în care ea rezultă din lucrările, prestațiile sau cheltuielile pe care antreprenorul sau prestatorul nu le-au putut prevedea la momentul încheierii contractului.

Articolul 934. Darea de seamă a antreprenorului sau a prestatorului

În cazul în care retribuția este stabilită în dependență de valoarea lucrărilor, serviciilor sau a bunurilor furnizate, antreprenorul sau prestatorul este obligat, la cererea beneficiarului, să-i dea o dare de seamă despre progresul lucrărilor, despre prestațiile şi despre cheltuielile efectuate.

Articolul 935. Preț forfetar

(1) În cazul în care lucrarea sau prestația a fost contractată la un preț forfetar, beneficiarul este obligat să plătească retribuția convenită şi nu poate pretinde o reducere a retribuției pe motiv că lucrarea sau prestația a solicitat mai puțin lucru sau mai puține cheltuieli decît se preconizau.

(2) Similar alin.(1), antreprenorul sau prestatorul nu poate cere majorarea retribuției pentru motive contrare.

(3) Prețul forfetar rămîne acelaşi chiar dacă au fost aduse modificări termenelor sau condițiilor inițiale de executare dacă părțile nu au convenit altfel.

Articolul 936. Prestația personală

(1) Antreprenorul sau prestatorul este obligat să efectueze prestația personal doar atunci cînd această obligație reiese din contract, din împrejurări sau din natura prestației.

(2) Antreprenorul sau prestatorul conservă supravegherea şi răspunderea în orice caz.

Articolul 937. Obligația de informare a beneficiarului

Antreprenorul sau prestatorul este ținut, înainte de încheierea contractului, să furnizeze beneficiarului, în măsura în care circumstanțele o permit, toate informațiile referitoare la natura lucrării sau prestației la bunurile şi termenul necesare lucrării sau prestației.

Articolul 938. Furnizarea bunurilor de către antreprenor sau prestator

(1) Antreprenorul sau prestatorul este obligat să furnizeze toate bunurile necesare executării contractului dacă nu a fost stipulat altfel.

(2) Bunurile trebuie să fie de o calitate bună pentru efectuarea lucrărilor şi prestarea serviciilor. Antreprenorul sau prestatorul datorează pentru bunuri aceleaşi garanții pe care le datorează vînzătorul.

(3) Este contract de vînzare-cumpărare, nu contract de antrepriză sau de prestare a serviciilor, în cazul în care lucrările sau prestațiile nu sînt decît un accesoriu în raport cu bunurile furnizate.

Articolul 939. Folosirea bunurilor beneficiarului

(1) În cazul în care bunurile sînt furnizate de beneficiar, antreprenorul sau prestatorul este obligat să le folosească cu grijă şi să țină evidența folosirii lor.

(2) În cazul în care bunurile sînt evident improprii folosirii la destinație sau sînt afectate de un viciu evident sau de un viciu ascuns care devine cunoscut, antreprenorul sau prestatorul este ținut să-l informeze imediat pe beneficiar, în caz contrar făcîndu-se răspunzător pentru prejudiciul

care poate surveni din folosirea bunului.
(3) Antreprenorul sau prestatorul este obligat să prezinte beneficiarului o dare de seamă despre modul de folosire a bunurilor furnizate de acesta şi să-i restituie partea rămasă.
Articolul 940. Riscul pieirii sau deteriorării fortuite a bunurilor
Riscul pieirii sau deteriorării fortuite a bunurilor necesare executării contractului îl suportă cel care le-a furnizat dacă în contract nu este prevăzut altfel.
Articolul 941. Drepturile antreprenorului sau ale prestatorului
în cazul neacceptării lucrării sau prestației oferite
(1) Antreprenorul sau prestatorul poate cere o despăgubire corespunzătoare fără a fi obligat la o lucrare sau prestație ulterioară dacă beneficiarul nu acceptă lucrarea sau prestația oferită. Beneficiarul este obligat la despăgubiri şi atunci cînd nu îndeplineşte acțiunile necesare lucrării sau prestației.
(2) Cuantumul despăgubirii se determină în funcție de durata întîrzierii şi de cuantumul retribuției, cu deducerea a ceea ce antreprenorul sau prestatorul economiseşte în urma întîrzierii sau refuzului ori a ceea ce a putut dobîndi prin utilizarea în alt mod a forței sale de muncă.
Articolul 942. Rezilierea contractului de către beneficiar
Beneficiarul poate rezilia contractul oricînd pînă la realizarea completă a lucrării sau a prestației, fiind obligat să plătească antreprenorului sau prestatorului retribuția pentru lucrările sau prestațiile efectuate şi să repare prejudiciul cauzat prin reziliere.
Articolul 943. Rezilierea contractului de către antreprenor
sau prestator
(1) În cazul în care nu există un motiv temeinic pentru reziliere, antreprenorul sau prestatorul poate rezilia contractul doar în aşa mod încît beneficiarul să obțină pe o altă cale lucrarea sau prestația. Dacă există un motiv temeinic, obligația de despăgubire este exclusă.
(2) În cazul rezilierii contractului, antreprenorul sau prestatorul este ținut să restituie avansul primit.
(3) Dacă reziliază contractul, antreprenorul sau prestatorul poate cere pentru lucrările sau prestațiile efectuate o parte proporțională a retribuției, în măsura în care beneficiarul are un interes în aceste lucrări sau prestații.
Articolul 944. Decesul beneficiarului
Decesul beneficiarului nu atrage încetarea contractului decît în cazul în care executarea lui devine imposibilă sau inutilă.
Articolul 945. Decesul sau incapacitatea antreprenorului
sau a prestatorului
Decesul sau incapacitatea antreprenorului sau a prestatorului nu atrage încetarea contractului, doar dacă a fost încheiat datorită calităților personale ale acestuia sau nu poate fi continuat într-o manieră adecvată de către succesorul în activitate, caz în care beneficiarul are dreptul de a rezilia contractul.

S e c ţ i u n e a a 2-a
ANTREPRIZA

Articolul 946. Contractul de antrepriză
(1) Prin contractul de antrepriză o parte (antreprenor) se obligă să efectueze pe riscul său o anumită lucrare celeilalte părți (client), iar aceasta se obligă să recepționeze lucrarea şi să plătească prețul convenit.
(2) Obiectul contractului de antrepriză poate fi atît producerea sau transformarea unui bun, cît şi obținerea unor alte rezultate prin efectuarea de lucrări.
Articolul 947. Transferarea dreptului de proprietate
Dacă efectuează lucrarea cu materialul său, antreprenorul trebuie să transfere în favoarea clientului dreptul de proprietate asupra bunului.

Articolul 948. Garanție împotriva viciilor
(1) Antreprenorul trebuie să transmită clientului lucrarea liberă de orice viciu material sau juridic.
(2) Lucrarea este liberă de vicii materiale dacă are calitățile convenite. În cazul în care nu s-a convenit asupra unor calități, lucrarea este liberă de vicii materiale dacă este corespunzătoare utilizării presupuse în baza contractului sau, dacă nu se poate deduce o asemenea utilizare, utilizării obișnuite.
(3) Cu viciul material se asimilează situația în care antreprenorul produce o altă lucrare decît cea comandată sau produce lucrarea într-o cantitate sau de o dimensiune inferioară, dacă această executare poate fi considerată, pornind de la circumstanțe, ca executare a contractului.
(4) Lucrarea este liberă de vicii juridice atunci cînd nici un terț nu poate valorifica drepturi împotriva clientului.
Articolul 949. Depășirea esențială a devizului
(1) În cazul necesității depăşirii esenţiale a devizului, antreprenorul este obligat să informeze imediat clientul despre acest fapt. Nerespectarea unei astfel de obligații acordă clientului dreptul de a cere rezilierea contractului şi repararea prejudiciului cauzat sau eliberarea lui de obligația acoperirii cheltuielilor ce depăşesc devizul convenit.
(2) Dacă depăşirea esențială a devizului a fost imprevizibilă la încheierea contractului, antreprenorul are dreptul numai la cheltuielile suplimentare suportate, iar clientul este în drept să accepte această depăşire sau să ceară rezilierea contractului.
Articolul 950. Obligațiile informaționale ale antreprenorului
(1) Antreprenorul este obligat să-l informeze pe client despre faptul că:
a) materialul prezentat de client este inutilizabil sau necalitativ;
b) viciile materialelor vor face ca produsul final să fie afectat de vicii;
c) respectarea indicațiilor clientului amenință trăinicia sau utilitatea lucrării;
d) există alte circumstanțe care nu depind de antreprenor şi care amenință trăinicia sau utilitatea lucrării.
(2) În cazul cînd antreprenorul nu execută obligația stipulată la alin.(1), clientul are dreptul să ceară repararea prejudiciului.
Articolul 951. Dreptul antreprenorului de a rezilia contractul
Dacă clientul, fiind informat de către antreprenor la timp şi în modul corespunzător, nu înlocuieşte în termenul convenit materialul inutilizabil sau necalitativ, nu schimbă indicațiile referitoare la modul de executare a lucrării sau nu înlătură alte circumstanțe care amenință trăinicia sau utilitatea lucrării, antreprenorul este în drept să ceară rezilierea contractului şi repararea prejudiciului.
Articolul 952. Dreptul de retenție şi de gaj al antreprenorului
Antreprenorul are drept de retenție şi de gaj asupra bunului mobil produs sau îmbunătățit de el dacă, în cursul producerii sau al îmbunătățirii, bunul a ajuns în posesiunea sa. Dispoziția aceasta nu se aplică în cazul în care antreprenorul ştia, în momentul luării în posesiune, că proprietarul nu este de acord cu producerea sau cu îmbunătățirea.
Articolul 953. Instituirea ipotecii asupra terenului de construcție
Dacă obiectul contractului este o construcție sau o parte din construcție, antreprenorul este în drept, pentru garantarea drepturilor care rezultă din contractul de antrepriză, să ceară constituirea unei ipoteci asupra terenului de construcție al clientului.
Articolul 954. Termenul de executare a contractului de antrepriză
(1) Părțile contractante pot conveni asupra unui termen general de executare, iar în caz de necesitate, şi asupra termenului de demarare a lucrărilor, asupra termenului de executare a unor părți din lucrare şi asupra termenului de finisare a lucrării.
(2) Termenul poate fi modificat numai cu acordul comun al părților.
(3) Dacă părțile convin, executarea poate avea loc într-un termen redus sau imediat, în prezența

clientului.
Articolul 955. Efectele imposibilității terminării lucrării
(1) Dacă terminarea lucrării devine imposibilă din motive independente de voința părților, antreprenorul nu are dreptul să ceară plata retribuției.
(2) Antreprenorul are dreptul la retribuție dacă imposibilitatea terminării lucrării are loc din cauza materialului necalitativ prezentat de client sau a indicațiilor acestuia, cu condiția că antreprenorul şi-a executat obligațiile informaționale.
Articolul 956. Riscul pieirii sau deteriorării fortuite a obiectului contractului
(1) Riscul pieirii sau deteriorării fortuite a obiectului contractului pînă la recepționarea lui îl suportă antreprenorul. Acest risc trece la client o dată cu recepționarea lucrării.
(2) În cazul în care clientul întîrzie să recepționeze lucrarea, riscul trece asupra lui de la data la care s-a pus în întîrziere.
Articolul 957. Recepționarea
(1) După executarea lucrării, clientul este obligat să recepționeze lucrarea în modul, la locul şi în termenul stabilit de legislație sau de contract.
(2) Recepționarea este o declarație prin care clientul acceptă lucrarea, cu sau fără rezerve.
(3) Recepționării i se asimilează situația în care clientul nu preia lucrarea în termenul stabilit în acest scop de antreprenor.
Articolul 958. Documentarea recepționării
(1) Viciile şi abaterile constatate trebuie stipulate în actul de recepționare semnat de părți sau întocmit unilateral, în care se stabileşte modul, condițiile şi termenele de înlăturare a viciilor şi a abaterilor constatate.
(2) Viciile şi abaterile sînt înlăturate pe contul antreprenorului.
(3) Clientul care a acceptat lucrarea fără rezerve conservă totuşi drepturile împotriva antreprenorului în cazul viciilor ascunse.
Articolul 959. Reclamațiile
Reclamațiile referitoare la viciile ascunse sau la abaterile de la condițiile contractului care nu au putut fi descoperite în momentul recepționării lucrării urmează a fi prezentate antreprenorului imediat după constatarea lor.
Articolul 960. Remedierea viciilor
(1) Dacă lucrarea are vicii, clientul poate cere remedierea lor. Antreprenorul poate alege fie remedierea viciilor, fie efectuarea unei noi lucrări.
(2) Antreprenorul suportă cheltuielile necesare remedierii, în special cheltuielile de transport, de deplasare, de muncă, precum şi prețul materialelor.
(3) Antreprenorul poate refuza remedierea dacă este posibilă doar cu cheltuieli disproporționate.
Articolul 961. Dreptul antreprenorului în cazul realizării unei noi lucrări
Dacă realizează o nouă lucrare, antreprenorul poate cere clientului restituirea lucrării afectate de vicii, conform dispozițiilor privind rezilierea contractului.
Articolul 962. Dreptul clientului de a remedia viciul
(1) Clientul poate, în urma expirării fără rezultat a termenului stabilit de el pentru remediere, să remedieze el însuşi viciul şi să ceară compensarea cheltuielilor necesare dacă antreprenorul nu refuză remedierea din cauza costurilor disproporționate.
(2) Situației prevăzute la alin.(1) se aplică art.709 în modul corespunzător. Nu este necesară stabilirea unui termen nici în cazul în care remedierea a eşuat.
(3) Clientul poate cere antreprenorului un avans pentru cheltuielile de remediere a viciului.
Articolul 963. Rezilierea contractului din cauza viciilor
(1) Clientul poate rezilia contractul, în conformitate cu art.709, pentru un viciu al lucrării.
(2) În afara cazurilor prevăzute la art.709 alin.(2), stabilirea unui termen nu este necesară nici

atunci cînd remedierea a eşuat.
(3) Antreprenorul trebuie să repare clientului prejudiciul cauzat.
Articolul 964. Diminuarea valorii lucrării
Clientul care nu a cerut remedierea viciului după termenul corespunzător stabilit în acest scop de antreprenor şi nici nu a reziliat contractul poate doar reduce retribuția cu o sumă corespunzătoare diminuării valorii lucrării din cauza viciului.
Articolul 965. Efectele vicleniei
Dacă viciile au fost trecute sub tăcere cu viclenie, antreprenorul nu poate invoca o convenție prin care drepturile clientului privind viciile sînt excluse sau restrînse.
Articolul 966. Achitarea retribuției conform contractului de
antrepriză
(1) După recepționarea lucrării, clientul este obligat să plătească retribuția convenită de părți, dacă legislația sau contractul nu prevăd plata în rate, sau în alt mod.
(2) Clientul are dreptul să rețină din retribuție o sumă suficientă pentru a acoperi rezervele pe care le-a făcut la recepționare privind viciile lucrării, pînă vor fi făcute reparațiile sau corecțiile necesare.
(3) Clientul nu-şi poate exercita dreptul stipulat la alin.(2) dacă antreprenorul acordă suficiente garanții executării obligațiilor sale.
Articolul 967. Economia antreprenorului
(1) Reducerea de către antreprenor a costului lucrării în raport cu cel stipulat în contract fără reducerea calității şi cantității lucrării nu eliberează clientul de obligația de a plăti retribuția stabilită.
(2) Părțile pot conveni asupra unui alt mod de repartizare a economiei obținute în urma reducerii costului lucrării.
Articolul 968. Prescripția în contractul de antrepriză
(1) Termenul de prescripție este de un an din momentul recepționării lucrării.
(2) Acțiunea care se referă la construcții poate fi intentată în decursul a 5 ani.
(3) Dacă contractul prevede recepționarea lucrării pe părți, termenul de prescripție curge din ziua recepționării lucrării în ansamblu.
Articolul 969. Termenul de garanție
Dacă legislația sau contractul stabilesc un termen de garanție, reclamația poate fi înaintată în interiorul acestui termen. Termenul de prescripție curge din momentul înaintării reclamației, iar dacă reclamația nu a fost înaintată, termenul de prescripție curge de la data expirării termenului de garanție.

S e c ț i u n e a a 3-a
PRESTĂRI SERVICII

Articolul 970. Contractul de prestări servicii
(1) Prin contractul de prestări servicii, o parte (prestator) se obligă să presteze celeilalte părți (beneficiar) anumite servicii, iar aceasta se obligă să plătească retribuția convenită.
(2) Obiectul contractului de prestări servicii îl constituie serviciile de orice natură.
(3) Contractele de muncă sînt reglementate prin legislația muncii.
Articolul 971. Termenul de plată
(1) Plata pentru servicii se efectuează după prestarea serviciilor.
(2) Dacă plata pentru servicii se calculează pe anumite perioade, sumele vor fi acordate după încheierea fiecărei perioade în parte.
Articolul 972. Întîrzierea preluării serviciilor
În cazul în care beneficiarul întîrzie să preia serviciile, prestatorul este îndreptățit să solicite plata sumei convenite pentru serviciile care nu au putut fi efectuate din cauza întîrzierii şi nu este obligat să presteze servicii pentru această sumă. El trebuie însă să accepte ca din suma de plată

să se scadă contravaloarea pentru economiile pe care le-a făcut prin neefectuarea serviciilor sau pentru veniturile obținute prin prestarea de servicii față de alții în aceeaşi perioadă, sau pentru serviciile pe care nu le prestează cu rea-credință.

Articolul 973. Asigurarea condițiilor de prestare a serviciilor

(1) Beneficiarul, în cazul în care este răspunzător, trebuie să amenajeze şi să întreţină astfel spațiile, echipamentele sau aparatele pe care trebuie să le procure pentru prestarea serviciilor şi să reglementeze astfel prestarea serviciilor care trebuie efectuate sub conducerea şi în conformitate cu dispozițiile sale, încît prestatorul să fie protejat contra riscurilor pentru viață şi sănătate în măsura în care natura serviciului prestat o permite.

(2) Obligațiile care revin beneficiarului conform alin.(1) nu pot fi excluse sau limitate în prealabil printr-un contract.

Articolul 974. Încetarea raporturilor din contractul de prestări servicii

(1) Raporturile din contractul de prestări servicii încetează la expirarea perioadei pentru care au fost stabilite.

(2) În cazul în care nu s-a convenit asupra duratei raporturilor contractuale sau din natura ori scopul serviciilor nu rezultă un termen, fiecare parte poate să rezilieze contractul.

Articolul 975. Termenele de reziliere a raporturilor din contractul de prestări servicii

Raporturile din contractul de prestări servicii pot fi reziliate:

a) zilnic, începînd cu sfîrşitul zilei următoare, dacă plata se face pe zi;

b) cel mai tîrziu în prima zi lucrătoare din cursul unei săptămîni, începînd cu sfîrşitul următoarei zile de sîmbătă, dacă plata se calculează pe săptămînă;

c) cel mai tîrziu pe data de 15 a lunii, începînd cu sfîrşitul lunii calendaristice, dacă plata se calculează pe lună;

d) cu respectarea termenului de preaviz de 6 săptămîni, începînd cu sfîrşitul unui trimestru calendaristic, dacă plata se calculează pe trimestre sau pe perioade mai mari;

e) oricînd dacă plata nu se face în dependență de intervale de timp. În cazul în care relațiile privind prestarea de servicii ocupă tot timpul de lucru al prestatorului, termenul pentru preaviz trebuie să fie de 2 săptămîni.

Articolul 976. Contractele de prestări servicii pe termen lung

În cazul în care contractul de prestări servicii este încheiat pentru perioade mai lungi de 5 ani, prestatorul poate rezilia contractul după 5 ani. Termenul pentru preaviz este de 6 luni.

Articolul 977. Prelungirea tacită a contractului de prestări servicii

Dacă relațiile dintre părți vor continua, cu ştiința celeilalte părți, şi după încetarea termenului, contractul de prestări servicii se consideră prelungit pe termen nelimitat în măsura în care cealaltă parte nu respinge imediat această prelungire.

Articolul 978. Rezilierea contractului de prestări servicii din motive întemeiate

(1) În cazul în care, după începerea relațiilor contractuale, contractul de prestări servicii se reziliază din motive întemeiate conform art.748, prestatorul este îndreptățit să solicite o parte din retribuție pentru serviciile prestate pînă în momentul rezilierii.

(2) Dacă prestatorul reziliază contractul de prestări servicii din motive care nu țin de nerespectarea condițiilor contractului de către beneficiar sau dacă beneficiarul reziliază contractul din cauză că prestatorul nu respectă prevederile contractului, prestatorul nu are dreptul la retribuție în măsura în care serviciile sale de pînă atunci nu prezintă interes pentru cealaltă parte în urma rezilierii. Dacă s-a efectuat plata serviciilor în avans, prestatorul este obligat să restituie sumele conform art.738 sau, în cazul în care rezilierea are loc din motive neimputabile

prestatorului, conform regulilor privind îmbogățirea fără justă cauză.
(3) Dacă rezilierea are loc din cauza încălcării condițiilor contractului de către cealaltă parte, aceasta este obligată să suporte costurile pentru paguba cauzată prin rezilierea contractului.
Articolul 979. Adeverința despre munca depusă de prestator
La încheierea unui raport de lungă durată, prestatorul poate solicita celeilalte părți o adeverință scrisă despre munca depusă şi despre perioada de lucru.

Capitolul XII
TRANSPORTUL
S e c ț i u n e a 1
DISPOZIȚII GENERALE CU PRIVIRE LA TRANSPORT

Articolul 980. Contractul de transport
(1) Prin contractul de transport, o parte (cărăuş, transportator) se obligă față de cealaltă parte (pasager sau client) să o transporte împreună cu bagajele ei sau, respectiv, să transporte încărcătura la locul de destinație, iar cealaltă parte se obligă să plătească remunerația convenită.
(2) Transportarea gratuită a persoanei sau a bunului, cu excepția cazului cînd este efectuată în activitatea de întreprinzător de persoana care oferă public servicii de transport, nu este guvernată de regulile stipulate în prezentul capitol şi transportatorul poartă doar o obligație de prudență şi diligență.
Articolul 981. Obligația de a încheia contract de transport
Persoana care face publică oferta de transport de persoane şi bunuri este obligată să încheie un contract de transport, cu excepția cazurilor în care există un motiv serios de a refuza.
Articolul 982. Transportul succesiv şi transportul combinat
(1) Transport succesiv este transportul efectuat de mai mulți cărăuşi care se succed utilizînd acelaşi mod de transport (vehicul).
(2) Transport combinat este transportul în care cărăuşii se succed utilizînd diferite moduri de transport (vehicule).
Articolul 983. Substituirea transportatorului
(1) În cazul cînd transportatorul transmite, total sau parțial, executarea obligațiilor sale, persoana care îl substituie este considerată parte a contractului de transport.
(2) Plata făcută de client unuia dintre transportatori este liberatorie.
Articolul 984. Termenul transportării pasagerului sau a încărcăturii
(1) Cărăuşul este obligat să transporte pasagerul şi bagajele sau încărcătura în termenele stabilite de lege sau de contract, iar în lipsa unor astfel de termene, intr-un termen rezonabil.
(2) Transportarea trebuie să fie efectuată pe calea cea mai scurtă şi rezonabilă.
Articolul 985. Taxa de transport
(1) Pentru transportarea pasagerului şi bagajelor sau a încărcăturii, se plăteşte taxa de transport convenită prin acordul părților dacă legea nu prevede altfel.
(2) Taxa de transport se plăteşte pînă la transportarea pasagerului şi bagajului sau a încărcăturii dacă legea sau contractul nu prevede altfel.
(3) Cărăuşul are dreptul de retenție asupra bagajului şi încărcăturii pînă la achitarea taxei de transport.

S e c ț i u n e a a 2-a
TRANSPORTUL DE PERSOANE

Articolul 986. Biletul (titlul de călătorie)
(1) Contractul de transport de persoane se confirmă (se documentează) printr-un bilet (titlu de călătorie).

(2) Biletul (titlul de călătorie) poate fi eliberat transmisibil sau intransmisibil. Posibilitatea transmiterii încetează cel tîrziu la începutul călătoriei.
Articolul 987. Întinderea obligației
(1) Transportul de persoane include operațiunile de îmbarcare, transport şi debarcare.
(2) Cărăuşul este ținut să transporte pasagerul la destinație în siguranță.
Articolul 988. Răspunderea cărăuşului
(1) Cărăuşul este ținut să repare prejudiciul cauzat pasagerului, cu excepția cazului cînd acest prejudiciu este rezultatul unei forțe majore, al stării de sănătate a pasagerului sau al faptei acestuia. Cărăuşul este ținut să repare prejudiciul şi în cazul în care acesta se datorează stării sale de sănătate, a prepuşilor săi sau a stării ori funcționării vehiculului.
(2) Răspunderea cărăuşului pentru prejudiciile care rezultă din întîrziere este exclusă dacă altfel nu s-a convenit în mod expres sau dacă transportatorul nu a acționat cu intenție sau din culpă gravă.
(3) Răspunderea cărăuşului nu poate fi exclusă sau limitată prin contract.
(4) Limitările în mărimea despăgubirilor în transportul public de persoane trebuie aprobate de Guvern.
Articolul 989. Răspunderea cărăuşului pentru bagaje
(1) Cărăuşul răspunde pentru pierderea, distrugerea sau deteriorarea bagajelor care i-au fost încredințate de pasager, cu excepția cazului cînd va dovedi forța majoră, viciul propriu al bunului sau vina pasagerului.
(2) Cărăuşul nu răspunde pentru pierderea documentelor, banilor sau a altor bunuri de mare valoare, cu excepția cazului cînd i s-a declarat natura sau valoarea bunului şi el a acceptat să îl transporte. Cărăuşul nu este cu atît mai mult răspunzător pentru pierderea bagajelor de mînă care au rămas sub supravegherea pasagerului, cu excepția cazului cînd ultimul va demonstra vinovăția cărăuşului.
Articolul 990. Răspunderea cărăuşului în cazul transportului
succesiv sau combinat de persoane
În cazul transportului succesiv sau combinat de persoane, cel care efectuează transportul în cursul căruia s-a cauzat prejudiciul este răspunzător, cu excepția cazului în care, printr-o stipulație expresă, unul dintre cărăuşi şi-a asumat răspunderea pentru întreaga călătorie.
Articolul 991. Răspunderea pasagerului
Pasagerul răspunde pentru prejudiciile cauzate cărăuşului prin comportamentul său sau prin natura sau starea bagajelor de mînă, cu excepția cazului în care prejudiciul s-a născut în pofida comportamentului diligent al pasagerului.
Articolul 992. Rezilierea contractului
(1) Pasagerul poate rezilia contractul în orice moment dacă prin aceasta nu cauzează întîrzieri. El este obligat să plătească transportatorului despăgubirile cauzate de reziliere.
(2) Dacă devin cunoscute împrejurări în sfera transportatorului despre care pasagerul nu putea să ştie şi care, dacă le cunoştea, i-ar fi dat un motiv întemeiat să nu încheie contractul de transport, el poate rezilia contractul.
(3) Pasagerul poate rezilia contractul şi atunci cînd este previzibil că vor avea loc întîrzieri în comparație cu timpul şi durata convenită. În aceste cazuri, nu se naşte obligația de despăgubire.

S e c ț i u n e a a 3-a
TRANSPORTUL DE BUNURI

Articolul 993. Transportul cu cîteva vehicule
Dacă vehiculul pe care este încărcat bunul ce se transportă străbate o porțiune de drum pe mare, pe calea ferată, pe un fluviu sau canal sau pe calea aerului, iar bunul nu este descărcat (transbordat), dispozițiile prezentei secțiuni se aplică asupra întregului transport.
Articolul 994. Forma contractului de transport

(1) Contractul de transport este constatat printr-o scrisoare de trăsură (conosament sau alt document echivalent).
(2) Lipsa, pierderea sau deteriorarea scrisorii de trăsură nu afectează valabilitatea contractului de transport.
Articolul 995. Întocmirea scrisorii de trăsură
(1) Scrisoarea de trăsură se întocmeşte de client dacă părţile nu au convenit altfel.
(2) Scrisoarea de trăsură se întocmeşte în cel puţin 3 exemplare originale care se semnează de către client şi cărăuş. Primul exemplar se păstrează la client, al doilea însoţeşte încărcătura, iar al treilea este remis cărăuşului.
(3) Dacă bunurile sînt încărcate în mai multe vehicule sau dacă este vorba de încărcături de diferite feluri ori de încărcături repartizate în diferite locuri, atît cărăuşul, cît şi clientul poate cere întocmirea unui număr de scrisori de trăsură egal cu numărul vehiculelor utilizate sau cu numărul categoriilor încărcăturilor sau al locurilor de unde se expediază încărcăturile.
Articolul 996. Incorectitudinea datelor înscrise în scrisoarea
de trăsură
(1) Partea răspunde pentru prejudiciile cauzate celeilalte părţi în urma furnizării unor date false ori incomplete pentru scrisoarea de trăsură.
(2) Răspunderea pentru incorectitudinea scrisorii de trăsură o poartă cel care a întocmit sau a modificat scrisoarea de trăsură.
Articolul 997. Obligaţiile cărăuşului la preluarea încărcăturii
(1) La preluarea încărcăturii, cărăuşul este obligat să verifice:
a) corespunderea datelor din scrisoarea de trăsură cu numărul, cantitatea şi semnele coletelor;
b) aspectul exterior al încărcăturii şi al ambalajului;
c) modul de încărcare şi aranjare a încărcăturii în vehicul.
(2) Dacă transportatorul nu dispune de mijloacele corespunzătoare pentru a verifica datele menţionate la alin.(1) lit.a), va consemna rezervele sale motivate în scrisoarea de trăsură. De asemenea, trebuie să motiveze rezervele faţă de starea exterioară sau ambalajul încărcăturii. Rezervele nu-l obligă pe client dacă nu le-a recunoscut expres în scrisoarea de trăsură.
(3) Clientul poate cere cărăuşului să verifice greutatea brută sau cantitatea exprimată în alt mod a încărcăturii, precum şi conţinutul coletelor. Cărăuşul are dreptul la compensarea cheltuielilor de verificare. Rezultatul verificării se consemnează în scrisoarea de trăsură.
Articolul 998. Răspunderea clientului pentru ambalaj
Clientul răspunde faţă de cărăuş pentru prejudiciul cauzat, prin ambalarea necorespunzătoare a încărcăturii, personalului cărăuşului, materialului sau instalaţiilor de transport sau altor încărcături, precum şi pentru toate cheltuielile generate de o astfel de ambalare dacă deficienţele nu erau evidente şi dacă nu erau cunoscute de cărăuş la preluare, fără ca acesta să facă rezerve.
Articolul 999. Anexele la scrisoarea de trăsură
(1) Clientul trebuie să anexeze la scrisoarea de trăsură documentele necesare trecerii prin vamă ori altor operaţiuni similare, anterioare momentului livrării la destinaţie, sau să pună aceste documente la dispoziţia cărăuşului cu toate indicaţiile necesare.
(2) Cărăuşul nu este obligat să verifice dacă documentele sau indicaţiile sînt corespunzătoare şi suficiente. Clientul răspunde faţă de cărăuş pentru prejudiciul cauzat prin erori sau prin caracterul incomplet ori fals al documentelor sau al indicaţiilor dacă transportatorul nu poartă o parte din vinovăţie.
(3) Cărăuşul răspunde pentru pierderea sau utilizarea necorespunzătoare a documentelor anexate la scrisoarea de trăsură sau înmînate lui. El însă nu trebuie să plătească despăgubiri mai mari decît cele pentru pierderea încărcăturii.
Articolul 1000. Efectele semnării scrisorii de trăsură
(1) Scrisoarea de trăsură semnată de cărăuş serveşte drept dovadă, pînă la proba contrară, a încheierii şi a cuprinsului contractului de transport, precum şi a preluării încărcăturii de către

cărăuş.
(2) Dacă scrisoarea de trăsură nu cuprinde rezervele motivate ale cărăuşului, se prezumă, pînă la proba contrară, că încărcătura şi ambalajul erau, la preluare, în stare bună, iar numărul, cantitatea şi semnele coletelor corespundeau datelor din scrisoarea de trăsură.
Articolul 1001. Dreptul clientului de a dispune de încărcătură
(1) Clientul are dreptul să dispună de încărcătură. El poate, în special, să ceară cărăuşului să nu transporte încărcătura mai departe, să schimbe locul de livrare sau destinatarul menționat în scrisoarea de trăsură.
(2) Dreptul prevăzut în prezentul articol la alin.(1) încetează în momentul în care cel de-al doilea exemplar al scrisorii de trăsură este înmînat destinatarului sau cînd acesta îşi valorifică dreptul prevăzut la art.1002 alin.(2). Din acest moment, cărăuşul trebuie să se conformeze indicațiilor destinatarului.
(3) Dreptul de dispoziție se naşte pentru destinatar în momentul întocmirii scrisorii de trăsură în cazul în care clientul înscrie în scrisoarea de trăsură o notă în acest sens.
(4) Dacă destinatarul, exercitîndu-şi dreptul de dispoziție, a dispus livrarea încărcăturii către un terț, acesta din urmă nu are dreptul de a desemna, la rîndul său, un alt destinatar.
(5) Exercitarea dreptului de dispoziție se subordonează următoarelor reguli:
a) clientul ori destinatarul menționat la alin.(3) trebuie, în cazul în care vrea să-şi exercite dreptul de dispoziție, să prezinte primul exemplar al scrisorii de trăsură, în care se înscriu noile indicații date cărăuşului, şi să suporte prejudiciul, inclusiv cheltuielile apărute în seama cărăuşului prin îndeplinirea acestor indicații;
b) îndeplinirea indicațiilor trebuie să fie posibilă în momentul în care acestea ajung la persoana care urmează să le îndeplinească şi nu trebuie să împiedice activitatea curentă a cărăuşului şi nici să cauzeze pagube altor clienți sau destinatari;
c) indicațiile nu trebuie să ducă la o fragmentare a transportării.
(6) Dacă nu poate îndeplini în temeiul alin.(5) lit.c) indicațiile primite, cărăuşul trebuie să încunoştințeze de îndată pe cel care a dat indicațiile.
(7) Cărăuşul care nu îndeplineşte indicațiile date cu respectarea dispozițiilor din prezentul articol sau care îndeplineşte asemenea indicații fără a cere primul exemplar din scrisoarea de trăsură răspunde față de cel în drept pentru prejudiciul cauzat astfel.
Articolul 1002. Drepturile destinatarului la recepționarea
încărcăturii
(1) După ce încărcătura ajunge la locul prevăzut pentru livrare, destinatarul are dreptul să ceară cărăuşului, contra unei recipise de primire, cel de-al doilea exemplar al scrisorii de trăsură şi predarea încărcăturii.
(2) Dacă s-a constatat pierderea încărcăturii sau dacă încărcătura nu a ajuns în termenul prevăzut la art.1010, destinatarul poate valorifica în nume propriu împotriva cărăuşului drepturile ce decurg din contractul de transport.
(3) Destinatarul care valorifică drepturile ce-i revin în temeiul alin.(1) trebuie să plătească suma totală a cheltuielilor care rezultă din scrisoarea de trăsură. În cazul unor divergențe sub acest aspect, cărăuşul este obligat să livreze încărcătura numai dacă destinatarul acordă garanții.
Articolul 1003. Imposibilitatea executării contractului
(1) Dacă, înainte sau după ce încărcătura a ajuns la destinație, executarea contractului în condițiile stabilite în scrisoarea de trăsură este sau devine imposibilă, cărăuşul trebuie să ceară indicații celui îndreptățit, în baza art.689, de a dispune de încărcătură.
(2) Dacă împrejurările permit executarea transportului în condiții diferite de cele stabilite în scrisoarea de trăsură şi nu poate obține în timp rezonabil indicații de la cel îndreptățit, cărăuşul trebuie să ia măsurile care par să corespundă cel mai mult intereselor celui îndreptățit să dispună.
Articolul 1004. Circumstanțele care împiedică predarea
încărcăturii

(1) Dacă destinatarul refuză să preia încărcătura, cărăuşul are dreptul să dispună de ea fără a prezenta primul exemplar al scrisorii de trăsură.
(2) Destinatarul poate, chiar şi în cazul refuzului de a prelua încărcătura, să mai ceară livrarea ei cît timp cărăuşul nu a primit o indicaţie contrară de la client sau nu a dispus de încărcătură.
(3) Dacă apare un impediment de livrare după ce destinatarul a dat indicaţii, în baza prerogativelor sale prevăzute la art.1001 alin.(3), ca încărcătura să fie livrată unui terţ, atunci, la aplicarea alin.(1) şi (2) din prezentul articol, destinatarul ia locul clientului, iar terţul locul destinatarului.
Articolul 1005. Dreptul cărăuşului la compensarea cheltuielilor de îndeplinire a indicaţiilor clientului
(1) Cărăuşul are dreptul la compensarea cheltuielilor prilejuite de cererea şi îndeplinirea indicaţiilor dacă nu este dator, în baza contractului sau a legii, să suporte aceste cheltuieli.
(2) În cazurile menţionate la art.1003 alin.(1) şi la art.1004, cărăuşul poate descărca imediat încărcătura pe cheltuiala celui îndreptăţit să dispună. După descărcare, transportul se consideră încheiat. Cărăuşul urmează să păstreze încărcătura pentru persoana îndreptăţită să dispună. El poate să o încredinţeze, totuşi, unui terţ şi să răspundă, în acest caz, doar pentru diligenţa la alegerea terţului. Încărcătura rămîne grevată cu pretenţiile care decurg din scrisoarea de trăsură ca şi cu toate celelalte cheltuieli.
(3) Cărăuşul poate organiza vînzarea încărcăturii fără a mai aştepta indicaţii din partea celui îndreptăţit dacă este vorba de bunuri perisabile sau dacă starea încărcăturii justifică o asemenea măsură, sau dacă costurile păstrării sînt disproporţionate faţă de valoarea încărcăturii. El poate organiza vînzarea şi în alte cazuri dacă în interiorul unui termen corespunzător nu primeşte din partea celui îndreptăţit indicaţii contrare a căror executare îi poate fi pretinsă în baza principiului echităţii.
(4) Dacă încărcătura este vîndută conform dispoziţiilor prezentului articol, preţul obţinut va fi pus la dispoziţia celui îndreptăţit să dispună de încărcătură după scăderea costurilor care au grevat încărcătura. Dacă aceste costuri depăşesc preţul obţinut, cărăuşul poate pretinde diferenţa.
(5) Modul vînzării se determină conform legilor şi obiceiurilor locului în care se găseşte încărcătura.
Articolul 1006. Dreptul de retenţie asupra încărcăturii
Cărăuşul are drept de retenţie asupra încărcăturii atîta timp cît poate dispune de încărcătură pentru toate costurile care decurg din contractul de transport.
Articolul 1007. Temeiul răspunderii cărăuşului
(1) Cărăuşul răspunde pentru distrugerea, pierderea totală sau parţială ori pentru deteriorarea încărcăturii în măsura în care distrugerea, pierderea sau deteriorarea a avut loc între momentul preluării şi cel al livrării, precum şi pentru depăşirea termenului de livrare. Cărăuşul este ţinut, de asemenea, să repare prejudiciul cauzat prin neexecutarea altor obligaţii contractuale. Mărimea pretenţiei de despăgubire poate fi limitată prin contract.
(2) Pentru întîrzierea transportării încărcăturii la destinaţie, cărăuşul poartă răspundere în proporţie de 100% din taxa de transport şi este obligat să repare prejudiciul cauzat astfel.
(3) Cărăuşul nu poartă răspundere şi nu-şi poate limita răspunderea decît în cazurile şi în condiţiile prevăzute de lege.
Articolul 1008. Exonerarea de răspundere
(1) Cărăuşul este exonerat de răspundere pentru distrugerea, pierderea, deteriorarea încărcăturii sau depăşirea termenelor de transportare dacă:
a) acestea se datorează vinovăţiei celui îndreptăţit să dispună de încărcătură;
b) reprezentantul clientului a însoţit transportarea încărcăturii;
c) acestea se datorează indicaţiilor celui îndreptăţit să dispună de încărcătură în cazul în care nu au fost provocate de cărăuş;
d) acestea se datorează unui viciu propriu încărcăturii;

e) acestea se datorează perisabilității naturale a încărcăturii.
(2) Cărăușul nu poate fi exonerat de răspundere din motivul defecțiunilor vehiculului închiriat sau vinovăției locatorului şi angajaților lui, implicați în procesul de transportare a încărcăturii.
(3) Sub rezerva prevederilor art.1009 alin.(2)–(5), cărăuşul este exonerat de răspundere dacă distrugerea, pierderea sau deteriorarea încărcăturii se datorează unei sau mai multor din următoarele împrejurări:
a) utilizarea unor vehicule deschise, fără prelată, dacă această utilizare a fost convenită expres şi consemnată în scrisoarea de trăsură;
b) lipsa sau defectele ambalajului;
c) manipularea, încărcarea, aranjarea sau descărcarea au fost efectuate de client, destinatar sau de un terț care acționează pentru client ori destinatar;
d) pagubele sînt rezultatul caracteristicilor naturale ale unor anumite încărcături, din cauza cărora acestea din urmă au fost expuse pieirii totale sau parțiale ori deteriorării în special prin rupere, coroziune, alterare interioară, uscare, vărsare, pierdere normală în greutate sau atacului insectelor ori rozătoarelor;
e) transportarea animalelor vii.
(4) În cazul în care, conform prezentului articol, prejudiciul a fost cauzat în parte datorită circumstanțelor pentru care transportatorul nu poartă răspundere şi în parte datorită unor împrejurări imputabile lui, acesta va răspunde numai în măsura în care pagubele au fost cauzate de împrejurările din cea
de-a doua categorie.
Articolul 1009. Sarcina probațiunii
(1) Sarcina probei faptului că distrugerea, pierderea, deteriorarea ori depăşirea termenului de livrare se datorează uneia din împrejurările menționate la art.1008 alin.(1) revine cărăuşului.
(2) În cazul în care transportatorul susține că, în raportul de împrejurări, distrugerea, pierderea sau deteriorarea se putea produce din cauza unui sau mai multor pericole menționate la art.1008 alin.(3), se prezumă că prejudiciul s-a produs în acest fel. Cel îndreptățit să dispună de încărcătură poate însă dovedi că prejudiciul nu s-a produs ori nu s-a produs exclusiv în una dintre aceste împrejurări periculoase.
(3) Prezumția stipulată la alin.(2) nu operează în cazul prevăzut la art.1008 alin.(3) lit.a) pentru expedierea extraordinară sau pentru pierderea unor colete întregi.
(4) La transportul cu un vehicul dotat cu instalații speciale de protecție a încărcăturii împotriva efectelor căldurii, frigului, ale schimbărilor de temperatură sau umidității, cărăuşul poate invoca dispozițiile art.1008 alin.(3) numai dacă dovedeşte că a luat toate măsurile posibile în vederea alegerii, întreținerii şi utilizării acestor instalații speciale şi că a respectat indicațiile speciale date în acest sens.
(5) Cărăuşul poate invoca dispozițiile art.1008 alin.(3) lit.d) doar dacă dovedeşte că a luat toate măsurile care, în mod obişnuit, trebuiesc luate şi că a respectat indicațiile speciale pe care le-a primit.
Articolul 1010. Încălcarea termenului de livrare a încărcăturii
Termenul de livrare este încălcat atunci cînd încărcătura nu a fost livrată în interiorul termenului convenit sau, în cazul în care nu s-a convenit asupra unui termen, cînd durata efectivă a transportului, cu luarea în considerare a împrejurărilor, depăşeşte durata care poate fi acordată în mod rezonabil unui cărăuş diligent.
Articolul 1011. Prezumția pierderii încărcăturii
(1) Cel îndreptățit să dispună, fără a mai aduce alte dovezi, poate considera pierdută încărcătura care nu a fost livrată în decursul a 30 de zile de la expirarea termenului de livrare sau, în cazul în care nu s-a convenit asupra unui astfel de termen, în decursul a 60 de zile de la preluarea încărcăturii de către cărăuş.
(2) Cel îndreptățit să dispună poate cere în scris, la primirea despăgubirii pentru încărcătura

pierdută, să fie imediat notificat dacă încărcătura a fost găsită pe parcursul unui an de la plata despăgubirii. Această cerere trebuie confirmată în scris de către persoana obligată.
(3) Cel îndreptăţit să dispună poate pretinde, în decursul a 30 de zile de la primirea notificării prevăzute la alin.(2), ca încărcătura să-i fie livrată contra satisfacerii pretenţiilor care decurg din scrisoarea de trăsură şi restituirii despăgubirii primite, reţinîndu-se, după caz, cheltuielile de recuperare a prejudiciului. Pretenţiile sale la despăgubire pentru încălcarea termenului de livrare conform art.1003 şi, eventual, art.1016 rămîn neatinse.
(4) Dacă nu s-a formulat cererea prevăzută la alin.(2) sau nu s-a dat nici o indicaţie în termenul menţionat la alin.(3), sau dacă încărcătura a fost găsită după trecerea a mai mult de un an de la plata despăgubirii, cărăuşul poate dispune de încărcătură conform legilor locului unde se află ea.

Articolul 1012. Livrarea încărcăturii fără preluarea rambursului

Dacă încărcătura este livrată destinatarului fără preluarea rambursului pe care, conform contractului, cărăuşul trebuia să-l preia, acesta, păstrîndu-şi dreptul de regres împotriva destinatarului, este obligat să-l despăgubească pe client pînă la valoarea rambursului.

Articolul 1013. Regulile de expediere a încărcăturilor periculoase

(1) Clientul trebuie să-l informeze pe cărăuş, dacă îi remite încărcături periculoase, despre natura exactă a pericolului şi să-i indice măsurile de siguranţă necesare. Dacă toate acestea nu sînt consemnate în scrisoarea de trăsură, clientul sau destinatarul trebuie să dovedească în alt mod că transportatorul cunoştea natura exactă a pericolelor legate de transportul încărcăturii.
(2) În cazul în care cărăuşul nu cunoştea pericolul în condiţiile alin.(1), încărcăturile periculoase pot fi descărcate, distruse ori făcute inofensive de către cărăuş oricînd şi fără obligaţia despăgubirii. Clientul răspunde, în plus, pentru prejudiciul, inclusiv cheltuielile, cauzat de predarea, transportul, descărcarea şi distrugerea unor astfel de încărcături.

Articolul 1014. Determinarea valorii încărcăturii la pierderea
ei şi plata despăgubirilor

(1) Dacă, în baza dispoziţiilor din prezenta secţiune, transportatorul trebuie să plătească despăgubiri pentru pierderea totală ori parţială a încărcăturii, despăgubirea se va calcula în funcţie de valoarea încărcăturii la locul şi din momentul preluării.
(2) Valoarea încărcăturii se determină în baza preţului de bursă, iar în lipsa unui asemenea preţ, în baza preţului de piaţă, iar în lipsa unor asemenea preţuri, la preţul obişnuit al bunurilor cu aceleaşi caracteristici.
(3) În afară de plata despăgubirilor prevăzute la alin.(1), urmează a fi restituite taxele de transport, taxele vamale şi alte cheltuieli de transport, şi anume, în cazul pierderii totale a încărcăturii – integral, iar în cazul pierderii parţiale – parţial.
(4) Dacă încărcătura a fost livrată cu întîrziere, iar cel îndreptăţit să dispună dovedeşte că prin aceasta a suferit un prejudiciu, cărăuşul va plăti o despăgubire, însă numai pînă la valoarea transportului.
(5) Despăgubiri în volum mai mare decît cel stabilit la alin.(4) pot fi pretinse doar atunci cînd valoarea încărcăturii sau un interes special în privinţa livrării este consemnat conform art.1016.

Articolul 1015. Răspunderea pentru deteriorarea încărcăturii

(1) La deteriorarea încărcăturii, cărăuşul poartă răspundere egală cu diminuarea valorii încărcăturii. Întinderea despăgubirii se determină conform art.1014 alin.(1), (2) şi (4).
(2) În cazul în care întreaga încărcătură este depreciată în urma deteriorării, despăgubirea calculată conform alin.(1) nu poate depăşi suma care ar fi trebuit plătită în situaţia pierderii totale.

Articolul 1016. Interesul special al clientului

(1) În schimbul unui supliment la taxa de transport, clientul poate stabili, prin consemnare în scrisoarea de trăsură, suma care reprezintă pentru el interesul ca încărcătura să nu fie distrusă, pierdută, deteriorată ori livrată cu întîrziere.

(2) Dacă s-a comunicat interesul special în privința livrării, se poate pretinde, independent de despăgubirea prevăzută la art.1014 şi 1015, repararea pagubei pînă la mărimea sumei menționate ca reprezentînd interesul special în privința livrării.

Articolul 1017. Dreptul la dobînzi al celui îndreptățit să dispună

Cel îndreptățit să dispună poate pretinde pentru despăgubirea datorată dobînzii în mărimea stabilită de art.619. Dobînzile încep să curgă din momentul reclamației față de cărăuş sau, dacă nu a fost formulată o asemenea reclamație, din momentul chemării sale în judecată.

Articolul 1018. Dreptul cărăuşului în cazul unor pretenții extracontractuale

(1) Dacă distrugerile, pierderile, deteriorările sau întîrzierile apărute la un transport care intră sub incidența dispozițiilor prezentei secțiuni duc, în conformitate cu dreptul aplicabil, la formularea unor pretenții extracontractuale, cărăuşul poate să se opună acestora prin invocarea dispozițiilor prezentei secțiuni care exclud răspunderea sa ori care precizează sau limitează întinderea despăgubirilor datorate.

(2) Dacă sînt formulate pretenții extracontractuale pentru distrugere, pierdere, deteriorare sau întîrziere împotriva unui prepus, acesta va putea invoca, de asemenea, dispozițiile prezentului capitol în măsura în care exclud răspunderea sa ori precizează sau limitează întinderea despăgubirilor datorate.

Articolul 1019. Interzicerea exonerării cărăuşului de răspundere

Cărăuşul nu poate invoca dispozițiile din prezenta secțiune care exclud sau limitează răspunderea sa ori care răstoarnă sarcina probei dacă prejudiciul a fost cauzat cu intenție sau din culpă gravă.

Articolul 1020. Prezentarea reclamațiilor

(1) În cazul nerespectării obligațiilor contractuale, părțile sînt obligate să înainteze în prealabil o reclamație.

(2) Dacă destinatarul preia încărcătura fără a verifica, împreună cu cărăuşul, starea acesteia şi fără a formula față de cărăuş obiecții cu indicarea distrugerilor, pierderilor sau deteriorărilor, se va prezuma, pînă la proba contrară, că destinatarul a primit încărcătura în starea descrisă în scrisoarea de trăsură. Obiecțiile urmează a fi făcute, dacă este vorba de pierderi sau deteriorări ce pot fi observate la o examinare exterioară, cel tîrziu la recepționarea încărcăturii.

(3) Dacă destinatarul şi cărăuşul au verificat împreună starea încărcăturii, dovada contrară rezultatului acestei verificări se admite doar în cazul unor pierderi sau deteriorări ce nu pot fi recunoscute la examinarea exterioară şi în cazul formulării de către destinatar a unor obiecții scrise față de cărăuş în decursul a 7 zile, neluînd în considerare duminicile şi sărbătorile legale.

(4) Dacă rezervele nu privesc pierderi sau deteriorări care pot fi recunoscute la o examinare exterioară, obiecțiile urmează a fi făcute în scris, în decursul a 7 zile, neluînd în considerare duminicile şi sărbătorile legale, după recepționare.

(5) Pentru încălcarea termenului de livrare se pot cere despăgubiri doar dacă, în termen de 21 de zile din momentul în care încărcătura a fost pusă la dispoziția destinatarului, este înaintată o obiecție scrisă către cărăuş.

(6) La calculul termenelor stabilite în prezentul articol nu se ia în considerare ziua recepționării sau ziua în care încărcătura a fost pusă la dispoziția destinatarului.

(7) Cărăuşul şi destinatarul sînt obligați să-şi acorde toate înlesnirile corespunzătoare pentru constatările şi verificările necesare.

Articolul 1021. Termenul de prescripție în contractul de transport

(1) Termenul de prescripție în raporturile de transport este de un an. În cazul intenției sau al culpei grave, termenul de prescripție este de 3 ani.

(2) Curgerea termenului de prescripție începe:

a) în caz de pierdere parțială, de deteriorare a încărcăturii sau de încălcare a termenului de

transportare – din ziua predării încărcăturii către destinatar;
b) în cazul distrugerii sau pierderii totale - în a 30-a zi de la expirarea termenului de transportare, iar dacă acest termen nu este stabilit de părți sau de lege - în cea de-a 60-a zi din ziua preluării încărcăturii de către cărăuş;
c) în toate celelalte cazuri - în ziua expirării unui termen de 3 luni de la data încheierii contractului de transport.
Articolul 1022. Răspunderea cărăuşilor succesivi
(1) Dacă un transport care constituie obiectul unui singur contract este realizat de mai mulți cărăuşi succesivi, fiecare din ei răspunde pentru executarea întregului transport.
(2) Cel de-al doilea cărăuş şi oricare cărăuş care urmează devin, prin preluarea încărcăturii şi a scrisorii de trăsură, părți în contract în măsura condițiilor stabilite în scrisoarea de trăsură.
Articolul 1023. Preluarea încărcăturii de la cărăuşul anterior
(1) Cărăuşul care preia încărcătura de la cărăuşul anterior trebuie să înmîneze acestuia o adeverință de primire, datată şi semnată. El trebuie să-şi înscrie numele şi adresa pe cel de-al doilea exemplar al scrisorii de trăsură. Dacă este cazul, va scrie obiecțiile sale conform art.997 alin.(2) pe cel de-al doilea exemplar al scrisorii de trăsură şi pe adeverința de primire.
(2) Relațiile dintre cărăuşii succesivi sînt reglementate de dispozițiile art.1000.
Articolul 1024. Înaintarea pretențiilor contra cărăuşilor succesivi
(1) Pretențiile de despăgubire pentru distrugerea, pierderea şi deteriorarea încărcăturii sau pentru încălcarea termenului de livrare pot fi valorificate numai împotriva primului cărăuş, a ultimului sau a aceluia care a executat acea parte a transportului în care s-a produs evenimentul sau faptul ce a cauzat distrugerea, pierderea, deteriorarea sau întîrzierea.
(2) Una şi aceeaşi cerere de chemare în judecată poate fi îndreptată împotriva mai multor cărăuşi.
Articolul 1025. Dreptul de regres
Dacă un cărăuş a plătit despăgubiri în baza dispozițiilor prezentului capitol, el are drept de regres conform următoarelor reguli:
a) dacă distrugerea, pierderea ori deteriorarea a fost cauzată de un cărăuş, acesta trebuie să suporte singur despăgubirile plătite de el sau de un alt cărăuş;
b) dacă distrugerea, pierderea sau deteriorarea a fost cauzată de doi sau de mai mulți cărăuşi, fiecare va plăti o sumă proporțională părții sale de răspundere. În cazul în care nu se poate stabili partea de răspundere a fiecăruia, cărăuşii răspund în funcție de partea care le revine din taxa de transport;
c) dacă nu se poate stabili care din cărăuşi răspunde pentru prejudiciu, despăgubirea va fi plătită de toți cărăuşii în proporția care se va determina conform regulii menționate la lit.b).
Articolul 1026. Incapacitatea de plată a unuia din cărăuşi
Dacă un cărăuş este în incapacitate de plată, partea care îi revine din despăgubiri şi pe care nu a plătit-o se suportă de ceilalți cărăuşi proporțional părții ce le revine din taxa de transport.
Articolul 1027. Excepțiile opuse în cazul acțiunii în regres
Cărăuşul împotriva căruia se exercită, în temeiul art.1025 şi 1026, dreptul de regres nu poate obiecta că transportatorul care exercită regresul a plătit celui prejudiciat fără să datoreze dacă despăgubirea a fost stabilită prin hotărîre judecătorească şi dacă transportatorul asupra căruia se exercită regresul a fost încunoştințat în mod reglementar de procesul în curs avînd posibilitatea de a interveni în acest proces.
Articolul 1028. Dreptul cărăuşilor de a deroga de la dispozițiile prezentului cod
Cărăuşii au dreptul, fără a prejudicia interesele clientului sau ale destinatarului, să convină asupra unor reguli care să deroge de la prevederile art.1025 şi 1026.
Articolul 1029. Nulitatea convențiilor
(1) Fără a aduce atingere dispozițiilor art.1028, orice clauză care, în mod direct sau indirect, derogă de la dispozițiile prezentului capitol este nulă şi lipsită de efecte. Nulitatea unor asemenea

clauze nu are drept consecință nulitatea celorlalte clauze din contract.
(2) Este nulă îndeosebi acea convenție prin care cărăușul trece pe seama asigurării încărcăturii pretențiile în despăgubire, precum şi orice convenție asemănătoare.
(3) Nulă este şi convenția în a cărei bază sarcina probei este răsturnată.

Capitolul XIII
MANDATUL

Articolul 1030. Contractul de mandat
(1) Prin contractul de mandat o parte (mandant) împuterniceşte cealaltă parte (mandatar) de a o reprezenta la încheierea de acte juridice, iar aceasta, prin acceptarea mandatului, se obligă să acționeze în numele şi pe contul mandantului.
(2) Mandantul este obligat să coopereze cu mandatarul în scopul exercitării mandatului.
Articolul 1031. Acceptarea mandatului
Acceptarea mandatului este expresă sau tacită. Acceptarea este tacită dacă rezultă din actele sau chiar din tăcerea mandatarului.
Articolul 1032. Mandatul special şi mandatul general
(1) Mandatul poate fi special pentru o operație juridică sau pentru anumite operații determinate (pentru o afacere sau pentru anumite afaceri) ori general (pentru toate afacerile mandantului).
(2) Mandatul formulat în termeni generali nu conferă decît împuternicirea de a încheia acte de administrare şi conservare. Împuternicirea de a încheia alte acte urmează a fi formulată numai printr-o clauză expresă, cu excepția mandatului autentificat notarial şi dat în avans pentru incapacitatea mandantului.
Articolul 1033. Remunerarea mandatarului
(1) Mandantul este obligat să plătească mandatarului remunerație numai în cazurile prevăzute de lege sau de contract.
(2) Mandatul profesional este prezumat cu titlu oneros.
(3) În cazul mandatului oneros, mandantul este obligat să plătească mandatarului retribuția stabilită prin contract, în baza legii, prin uzanțe sau în dependență de valoarea serviciilor acordate.
(4) Mandatarul are dreptul să rețină din sumele pe care trebuie să le remită mandantului ceea ce mandantul îi datorează pentru executarea mandatului. El are dreptul să rețină din sumele încredințate pentru executarea mandatului ceea ce i se cuvine.
Articolul 1034. Împuternicirile mandatarului
(1) Împuternicirile mandatarului nu se limitează la prevederile exprese ale mandatului, ci se extind asupra a tot ce poate fi dedus din cuprinsul şi esența acestuia, cu excepțiile prevăzute la art.1032 alin.(2).
(2) Mandatarul poate încheia toate actele care pot fi deduse din împuternicirile lui şi care sînt necesare pentru îndeplinirea mandatului.
(3) Împuternicirile date unei persoane pentru a încheia acte care țin de profesia sau funcția pe care o exercită şi care rezultă din natura lor nu trebuie să fie stipulate expres.
Articolul 1035. Prudența şi diligența mandatarului
Mandatarul este obligat să acționeze în interesul mandantului cu prudență şi diligență şi să evite apariția conflictelor între interesele sale personale şi interesele mandantului.
Articolul 1036. Transmiterea executării mandatului către un terț
(1) Mandatarul este obligat să execute mandatul personal dacă nu i se permite prin contract transmiterea mandatului către un terț. Se permite atragerea de ajutoare pentru a-l asista pe mandatar în exercitarea mandatului.
(2) În cazul în care o cer interesele mandantului, mandatarul trebuie să transmită împuternicirile către un terț dacă, din cauza unor circumstanțe imprevizibile, nu poate exercita mandatul şi nu are posibilitatea să-l informeze despre aceasta pe mandant în timp util.

(3) Pentru actele persoanei căreia i-a transmis mandatul fără a fi autorizat, mandatarul răspunde ca pentru actele proprii.

(4) Dacă transmiterea mandatului către un terţ este permisă, mandatarul răspunde doar pentru vina ce-i revine în privinţa alegerii terţului şi pentru modul în care i-a transmis instrucţiunile.
(5) Mandantul are în toate cazurile dreptul de a intenta acţiune persoanei care l-a asistat sau l-a substituit pe mandatar.
Articolul 1037. Desemnarea mai multor mandatari
(1) Dacă, pentru încheierea unui act juridic, sînt desemnaţi mai mulţi mandatari, mandatul produce efecte numai în cazul în care este acceptat de toţi mandatarii.
(2) Mandatarii urmează să încheie împreună toate actele vizate în mandat dacă altfel nu este stipulat sau nu rezultă cu certitudine din mandat. Pentru executarea obligaţiilor asumate ei răspund solidar.
(3) Dacă încheie singur actele juridice pe care a fost împuternicit să le încheie împreună cu o altă persoană, mandatarul îşi depăşeşte împuternicirile, cu excepţia cazului cînd încheie actul juridic în condiţii mai avantajoase pentru mandant decît cele convenite.
Articolul 1038. Dubla reprezentare
(1) Mandatarul care acceptă să reprezinte, pentru încheierea aceluiaşi act, persoane ale căror interese sînt sau ar putea fi în conflict este obligat să informeze fiecare mandant, cu excepţia cazului cînd uzanţele sau cunoaşterea de către mandanţi a dublei reprezentări îl exonerează de această obligaţie pe mandatar.
(2) În cazul dublei reprezentări, mandatarul va acţiona faţă de fiecare mandant în mod imparţial.
(3) Mandantul care nu este în măsură să cunoască dubla reprezentare poate, în cazul în care a suferit un prejudiciu, să ceară declararea nulităţii actului încheiat de mandatar.
Articolul 1039. Încheierea unui act cu sine însuşi
(1) Mandatarul nu poate încheia acte juridice în numele mandantului cu sine însuşi, chiar şi prin reprezentant, cu excepţia cazului cînd este autorizat expres sau cînd mandantul cunoaşte faptul şi nu obiectează împotriva lui.
(2) Numai mandantul poate cere declararea nulităţii actului juridic încheiat cu încălcarea regulii prevăzute la alin.(1).
Articolul 1040. Abaterea de la indicaţiile mandantului
(1) Mandatarul este obligat să îndeplinească indicaţiile mandantului.
(2) Mandatarul este în drept să se abată de la indicaţiile mandantului dacă, în funcţie de circumstanţe, poate presupune că mandantul, avînd cunoştinţă de situaţia creată, ar fi aprobat o asemenea abatere. Pînă la abaterea de la indicaţiile mandantului, mandatarul este obligat să-l notifice despre noile circumstanţe şi să aştepte decizia lui, cu excepţia cazurilor cînd amînarea prezintă un pericol pentru executare.
(3) Dacă executarea de către mandatar a indicaţiilor date de mandant duce, în mod vizibil, la dezavantajarea acestuia din urmă, mandatarul trebuie să execute indicaţiile doar după ce a comunicat mandantului dezavantajele posibile, iar acesta insistă asupra indicaţiilor.
Articolul 1041. Obligaţia prezentării informaţiilor şi a dării
de seamă despre executarea mandatului
(1) Mandatarul este obligat să transmită mandantului toate informaţiile necesare, să dea lămuririle cerute de mandant asupra executării mandatului, iar la executarea acestuia, să-l informeze neîntîrziat şi să prezinte darea de seamă.
(2) Convenţia în al cărei temei obligaţiile mandatarului prevăzute la alin.(1) sînt, pentru viitor, excluse sau limitate se face în scris.
Articolul 1042. Confidenţialitatea informaţiei cunoscute de
mandatar
(1) Mandatarul este obligat să nu divulge informaţia care i-a deveni cunoscută în cadrul activităţii sale dacă mandantul are un interes justificat în păstrarea secretului asupra lor şi dacă

nu există, în baza dispoziţiilor legale, o obligaţie de dezvăluire sau dezvăluirea nu este permisă de mandant.
(2) Obligaţia de păstrare a confidenţialităţii subzistă şi după încetarea mandatului.
Articolul 1043. Obligaţia mandatarului de a preda către mandant rezultatele executării
Mandatarul este obligat să remită mandantului tot ceea ce a primit pentru executarea mandatului şi nu a utilizat în acest scop, precum şi tot ceea ce a dobîndit în executarea obligaţiilor sale contractuale.
Articolul 1044. Interdicţia de a folosi informaţia sau bunurile
în interes propriu
(1) Mandatarul nu are dreptul să folosească în avantajul său informaţia pe care o obţine sau bunurile pe care le primeşte ori pe care este obligat să le administreze în exercitarea mandatului dacă nu are consimţămîntul mandantului sau dacă dreptul de folosinţă nu rezultă din lege sau din mandat.
(2) Pe lîngă compensaţiile la care este ţinut pentru prejudiciul cauzat, mandatarul, în cazul folosirii informaţiei sau bunurilor fără autorizaţie, trebuie să plătească mandantului pentru folosirea informaţiei o sumă echivalentă cu îmbogăţirea sa datorită folosirii ei, iar în cazul cînd a folosit un bun, o chirie corespunzătoare. Dacă foloseşte pentru sine banii pe care trebuie să-i remită mandantului ori să-i utilizeze în favoarea acestuia, mandatarul va datora dobînzi din momentul cheltuirii banilor.
Articolul 1045. Protecţia drepturilor mandantului
Bunurile dobîndite de către mandatar, în numele său dar pe contul mandantului, în cadrul executării obligaţiilor contractuale sau care i-au fost transmise de mandant pentru executarea mandatului sînt considerate, în raport cu creditorii mandatarului, bunuri ale mandantului.
Articolul 1046. Compensarea cheltuielilor efectuate de mandatar
(1) Cheltuielile pe care mandatarul le efectuează pentru executarea obligaţiilor contractuale şi pe care, în funcţie de împrejurări, acesta le consideră necesare trebuie compensate de către mandant.
(2) Nu pot fi înaintate pretenţii, în temeiul alin.(1), atunci cînd cheltuielile urmează a fi compensate prin remuneraţie. Cheltuielile care se fac în mod obişnuit la executarea unor obligaţii de felul celor stipulate în contract sau cheltuielile care ar fi fost făcute de mandatar şi în absenţa contractului sînt considerate compensate prin remuneraţie dacă restituirea lor nu se face în mod obişnuit şi dacă nu s-a convenit altfel.
(3) La cererea mandatarului, mandantul este obligat să plătească acestuia un avans pentru cheltuielile necesare executării mandatului.
Articolul 1047. Repararea prejudiciului cauzat mandatarului
(1) Mandantul este obligat să repare şi prejudiciul produs fără vina sa pe care mandatarul l-a suferit în executarea mandatului dacă prejudiciul este rezultatul unui pericol legat de obligaţia contractuală ori s-a produs în urma executării unei indicaţii a mandantului.
(2) Nu se poate formula o pretenţie în temeiul alin.(1) atunci cînd un prejudiciu de felul celui care s-a produs urmează a fi acoperit prin remuneraţie sau cînd prejudiciul a fost practic produs printr-o acţiune care nu era necesară executării obligaţiilor contractuale ale mandatarului sau printr-o omisiune a lui. Dacă acoperirea prejudiciului din contul remuneraţiei va fi contestată, sarcina probei se pune pe seama mandatarului.
Articolul 1048. Solidaritatea mandanţilor
Cînd mai multe persoane, pentru o afacere comună, au numit un mandatar, fiecare dintre ele răspunde solidar pentru toate efectele mandatului.
Articolul 1049. Răspunderea mandatarului în cazul mandatului
gratuit
Dacă îndeplineşte mandatul cu titlu gratuit, mandatarul va răspunde doar pentru actele sale intenţionate sau pentru culpă gravă.

Articolul 1050. Denunțarea mandatului
(1) Mandatul poate fi denunțat oricînd de oricare din părți.
(2) Revocarea mandatului notificată numai mandatarului nu se poate opune terților care, fără a şti despre revocare, au contractat cu bună-credință cu mandatarul. În acest caz, mandantul are drept de regres împotriva mandatarului.
(3) Mandatarul poate denunța mandatul doar în aşa fel încît să fie posibil pentru mandant să se îngrijească în continuare de actele asupra cărora s-a contractat, cu excepția cazului cînd există motiv întemeiat pentru a denunța.
(4) Dacă a denunțat, mandantul este obligat față de mandatar la compensarea tuturor cheltuielilor apărute în executarea contractului. Dacă mandatul este cu titlu oneros, mandantul trebuie să plătească mandatarului remunerația convenită.
(5) Este nulă clauza prin care se exclude dreptul unei părți de a denunța mandatul.
Articolul 1051. Decesul sau incapacitatea mandantului
(1) Raporturile contractuale nu încetează prin decesul sau prin incapacitatea mandantului dacă nu s-a convenit altfel sau dacă aceasta nu rezultă din conținutul obligației contractuale.
(2) Dacă raporturile contractuale încetează prin decesul ori prin incapacitatea mandantului, mandatarul trebuie să continue executarea obligațiilor contractuale în cazul în care amînarea ar fi legată de pericolul unor pierderi pentru mandant sau pentru succesorii lui. Executarea mandatului continuă pînă cînd succesorul sau reprezentantul legal al mandantului poate lua toate măsurile necesare. Raporturile contractuale sînt considerate în această privință ca fiind valabile.
(3) Dacă raporturile contractuale încetează prin decesul sau prin incapacitatea mandantului, față de mandatar contractul se consideră valabil pînă în momentul în care acesta ia cunoştință ori trebuie să cunoască motivul încetării.
Articolul 1052. Încetarea raporturilor contractuale prin decesul
mandatarului
(1) Raporturile contractuale încetează prin decesul mandatarului dacă nu s-a convenit altfel ori dacă din obligația contractuală nu rezultă altfel.
(2) Moştenitorul mandatarului trebuie să informeze neîntîrziat mandantul despre decesul mandatarului şi să ia măsurile necesare pentru protecția drepturilor mandantului.

Capitolul XIV
ADMINISTRAREA FIDUCIARĂ

Articolul 1053. Contractul de administrare fiduciară
(1) Prin contractul de administrare fiduciară, o parte (fondator al administrării, fiduciant) predă bunuri în administrare fiduciară celeilalte părți (administrator fiduciar, fiduciar), iar aceasta se obligă să administreze patrimoniul în interesul fondatorului administrării.
(2) Prin contract poate fi desemnat în calitate de beneficiar un terț, care poate înainta pretenții proprii față de administratorul fiduciar.
(3) Autoritățile publice nu pot exercita funcția de administrator fiduciar.
(4) Administratorul fiduciar nu poate fi beneficiar.
(5) În cazurile cînd administrarea fiduciară a patrimoniului se constituie pe motive prevăzute de lege, drepturile fondatorului administrării aparțin autorității tutelare sau unei alte persoane menționate în lege.
Articolul 1054. Forma contractului de administrare fiduciară
Contractul de administrare fiduciară a proprietății se încheie în scris.
Articolul 1055. Obiectul administrării fiduciare
(1) Poate fi dat în administrare fiduciară orice bun, inclusiv o universalitate de bunuri, atît existente la momentul încheierii contractului, cît şi dobîndite în viitor, inclusiv bunurile

dobîndite de administratorul fiduciar în exercitarea contractului.
(2) Patrimoniul dat în administrare fiduciară include şi bunurile care, în calitate de echivalent sau în urma unor acte juridice, iau locul bunurilor originale.
(3) Mijloacele băneşti nu pot fi date separat în administrare fiduciară, cu excepția cazurilor prevăzute de lege.
(4) Bunurile date în administrare fiduciară se separă de alte bunuri ale fondatorului administrării, precum şi de bunurile administratorului fiduciar.

Articolul 1056. Drepturile şi obligațiile administratorului fiduciar

(1) Administratorul fiduciar este obligat să administreze în nume propriu proprietatea încredințată, dar pe riscul şi pe contul fiduciantului.
(2) În raporturile cu terții, administratorul fiduciar are prerogativele unui proprietar. Dacă nu manifestă față de interesele fiduciantului diligența de care dă dovadă în afacerile proprii, fiduciarul este obligat să repare prejudiciul cauzat astfel.
(3) Administratorul fiduciar este obligat să facă public faptul separării bunurilor luate în administrare fiduciară de bunurile sale şi să mențină această publicitate. El răspunde față de fondatorul administrării pentru dezavantajele, pierderile şi prejudiciile care rezultă din confuziunea celor două patrimonii.
(4) Administratorul fiduciar poate dispune de un imobil doar în cazurile prevăzute de lege sau de contractul de administrare fiduciară.
(5) Drepturile obținute de administratorul fiduciar ca rezultat al activității de administrare fiduciară se includ în componența patrimoniului primit în administrare dacă în contract nu este prevăzută obligația de a le preda fiduciantului sau beneficiarului.
(6) Obligațiile rezultate din activitatea fiduciarului se execută din contul bunurilor care se află în administrare fiduciară.

Articolul 1057. Remunerația, cheltuielile şi fructele

(1) Administratorul fiduciar nu primeşte remunerație pentru activitatea sa dacă părțile nu au convenit altfel sau dacă aceasta nu rezultă din lege.
(2) Dacă este prevăzută, remunerația poate fi exprimată fie în procente față de venitul (profitul) obținut din administrarea fiduciară a bunurilor, fie într-o sumă fixă de bani, fie în formă de procurare a unei părți a bunurilor administrate de fiduciar în conformitate cu contractul de administrare fiduciară.
(3) Cheltuielile de administrare fiduciară le suportă fondatorul administrării dacă legea sau contractul nu prevede altfel.
(4) Fructele bunurilor revin fondatorului administrării.

Articolul 1058. Răspunderea administratorului fiduciar

(1) Administratorul fiduciar este răspunzător, în raporturile cu terții, pentru toate actele încheiate în limitele împuternicirilor conferite de contractul de administrare fiduciară. Răspunderea se limitează la bunurile pe care le-a primit în administrare fiduciară.
(2) După încetarea administrării fiduciare şi transmiterea către fiduciant a bunurilor, acestea pot fi urmărite în continuare pentru pretențiile născute în legătură cu administrarea fiduciară.
(3) Bunurile date în administrare fiduciară nu pot fi urmărite pentru satisfacerea pretențiilor înaintate față de administratorul fiduciar personal.
(4) Fondatorul administrării fiduciare şi beneficiarul răspund pentru acțiunile administratorului fiduciar numai atunci cînd li se poate imputa un comportament ilicit.

Articolul 1059. Indicarea calității de administrator fiduciar la încheierea actelor juridice

(1) Administratorul trebuie să indice în actul juridic faptul că el acționează în calitate de fiduciar. Această condiție se consideră respectată dacă:
a) la încheierea actului juridic cealaltă parte ştia sau trebuia să ştie despre faptul că actul juridic

este încheiat de administratorul fiduciar în această calitate;
b) în actul juridic încheiat în scris s-a introdus, după numele sau denumirea administratorului fiduciar, mențiunea "A.F."
(2) În cazul cînd în actul juridic nu se indică faptul că administratorul fiduciar a acționat în această calitate, el se obligă personal în fața terților şi răspunde în fața acestora doar cu patrimoniul propriu.
Articolul 1060. Aplicarea dispozițiilor referitoare la mandat
Raporturilor fiduciare se aplică în modul corespunzător dispozițiile referitoare la mandat.

Capitolul XV
COMISIONUL

Articolul 1061. Contractul de comision
(1) Prin contractul de comision, o parte (comisionar) se obligă să încheie acte juridice în nume propriu, dar pe contul celeilalte părți (comitent), iar aceasta să plătească o remunerație (comision).
(2) Actul juridic încheiat de comisionar cu un terț dă naştere unor drepturi şi obligații numai pentru comisionar, chiar şi în cazul în care comitentul este numit sau a participat la executarea actului juridic.
(3) Între comitent şi comisionar există aceleaşi drepturi şi obligații ca între mandant şi mandatar, cu deosebirile stabilite în prezentul capitol.
Articolul 1062. Executarea obligațiilor de către comisionar
(1) Comisionarul trebuie să respecte indicațiile primite de la comitent şi să execute obligațiile pe care şi le-a asumat în condiții cît mai favorabile pentru acesta.
(2) În cazul în care comisionarul încheie acte juridice în condiții mai avantajoase decît cele stipulate de comitent, beneficiile se împart egal între el şi comitent dacă în contract nu este prevăzut altfel.
Articolul 1063. Remunerația comisionarului
(1) Comitentul este obligat să acorde comisionarului remunerația stabilită de contract sau de uzanțe.
(2) Comisionarul poate pretinde plata comisionului chiar şi în cazul în care executarea actului juridic încheiat de el nu a avut loc, dar faptul acesta se datorează vinovăției comitentului sau se află în legătură cu personalitatea lui.
Articolul 1064. Abaterea de la indicațiile comitentului
(1) Comisionarul este în drept să se abată de la indicațiile comitentului dacă o cer interesele comitentului sau dacă nu are posibilitatea de a cere aprobarea prealabilă a comitentului, sau nu a primit răspunsul în timp util.
(2) În cazul în care a vîndut bunurile la un preț mai mic decît cel indicat de comitent, comisionarul trebuie să acopere diferența dacă nu demonstrează că nu a putut vinde bunul la prețul indicat şi că prin vinderea la un preț mai mic a evitat un prejudiciu mai mare.
(3) În cazul în care comisionarul cumpără un bun la un preț mai mare decît cel indicat, comitentul trebuie să declare că renunță la actul juridic încheiat de comisionar imediat ce este înştiințat despre încheierea actului juridic. În caz contrar, se consideră că a acceptat condițiile cumpărării.
(4) Dacă comisionarul declară că acoperă diferența de preț, comitentul nu are dreptul să renunțe la actul juridic.
Articolul 1065. Dreptul asupra bunului care este obiectul
actului juridic
Comitentul are drept de proprietate asupra bunului predat comisionarului sau primit de acesta pentru comitent.

Articolul 1066. Dreptul de retenție al comisionarului
În scopul garantării creanțelor ce izvorăsc din contractul de comision, comisionarul este în drept să rețină bunurile care trebuie să le predea comitentului sau persoanelor indicate de acesta.
Articolul 1067. Executarea actului juridic încheiat de comisionar
(1) Comisionarul trebuie să execute toate obligațiile şi să exercite toate drepturile care rezultă din actul juridic încheiat în numele său, dar pe contul comitentului.
(2) Comisionarul nu răspunde pentru neexecutarea obligațiilor de către terț, cu excepția cazului cînd a garantat în fața comitentului executarea obligațiilor de către terț. În schimbul garanției, comisionarul are dreptul la o remunerație specială, numită provizion.
(3) În cazul în care terțul a încălcat obligațiile, comisionarul trebuie să-l informeze imediat pe comitent şi să adune probele necesare. La cererea comitentului, comisionarul îi cesionează drepturile care rezultă din actul juridic încheiat întru executarea contractului de comision.
Articolul 1068. Obligația comisionarului de a asigura bunul
comitentului
Comisionarul este obligat să asigure bunurile primite de la comitent sau pentru comitent numai în cazurile în care faptul acesta este stipulat în contract sau rezultă din uzanțe.
Articolul 1069. Darea de seamă a comisionarului
După executarea obligațiilor sau după rezilierea contractului, comisionarul predă tot ceea ce a primit în baza contractului şi prezintă o dare de seamă. În cazul în care există obiecții în legătură cu darea de seamă, comitentul este obligat să-l informeze pe comisionar în termen de 15 zile de la primirea dării de seamă dacă contractul nu prevede un alt termen.
Articolul 1070. Recepționarea executării de către comitent
Comitentul recepționează tot ceea ce a executat comisionarul în baza contractului de comision, examinează bunurile, îl informează imediat pe comisionar despre vicii şi îl eliberează de toate obligațiile pe care şi le-a asumat față de terț în executarea contractului de comision.
Articolul 1071. Compensarea cheltuielilor comisionarului
(1) Comitentul este obligat să compenseze toate cheltuielile utile suportate de comisionar în executarea contractului de comision.
(2) Cheltuielile de păstrare a bunurilor comitentului, inclusiv a celor primite de la terți, le suportă comisionarul dacă în lege sau în contract nu este prevăzut altfel.
Articolul 1072. Rezilierea contractului din inițiativa comitentului
(1) Comitentul are dreptul să rezilieze contractul în orice moment.
(2) În cazul rezilierii contractului, comitentul este obligat să plătească comisionarului pentru actele juridice deja încheiate remunerația stipulată şi să repare prejudiciul cauzat prin rezilierea contractului.
Articolul 1073. Rezilierea contractului de către comisionar
Comisionarul poate rezilia contractul de comision numai în cazul prevăzut de contract, în cazul inexistenței posibilității de a executa obligația asumată sau în cazul în care comitentul nu execută obligațiile contractuale.
Articolul 1074. Dispoziția asupra bunurilor comitentului
(1) În cazul în care a reziliat contractul sau a fost notificat despre rezilierea contractului de către comisionar, comitentul este obligat să dea, în termen de o lună, indicații privind bunurile aflate la comisionar.
(2) În cazul în care comitentul nu execută obligația prevăzută la alin.(1), comisionarul are dreptul să predea bunurile comitentului în depozit pe contul acestuia ori să le vîndă la un preț cît mai convenabil pentru comitent.

Capitolul XVI
EXPEDIȚIA

Articolul 1075. Contractul de expediție
(1) Prin contractul de expediție o parte (expeditor) se obligă, pe contul şi în numele celeilalte părți (client) sau în nume propriu, să încheie un contract de transport şi să efectueze actele necesare în vederea efectuării transportării, iar clientul se obligă să achite remunerația convenită (comision).
(2) Contractul de expediție se încheie în scris. Clientul urmează să elibereze expeditorului procură dacă aceasta este necesară pentru executarea obligațiilor contractuale.
(3) Raporturilor din contractul de expediție se aplică în modul corespunzător dispozițiile referitoare la mandat, dacă prezentul capitol nu prevede altfel.
(4) Normele prezentului capitol se aplică şi în cazurile în care, în conformitate cu condițiile contractului de transport, obligațiile expeditorului le execută transportatorul.
Articolul 1076. Diligența expeditorului
Expeditorul trebuie să îndeplinească expedierea în special sub aspectul alegerii transportatorului, cu grija unui expeditor diligent. În acest sens, el trebuie să țină seama de interesele clientului şi să urmeze indicațiile acestuia.
Articolul 1077. Obligațiile clientului
(1) Clientul este obligat, la cererea expeditorului, să îi furnizeze la timp informații asupra bunului, informații pentru întocmirea documentelor de transport, precum şi îndeplinirea procedurilor vamale şi altor formalități. Clientul este obligat să transmită expeditorului documentele care atestă exactitatea unor astfel de informații.
(2) În cazul unor bunuri periculoase, clientul trebuie să atragă atenția expeditorului asupra naturii pericolului şi asupra măsurilor de precauție.
(3) Bunurile despre al căror pericol expeditorul nu a fost informat pot fi descărcate, distruse ori făcute inofensive oricînd, oriunde şi fără plata vreunei despăgubiri.
(4) Dacă natura bunurilor reclamă aceasta, clientul este obligat să le ambaleze în aşa fel încît să corespundă cerințelor transportului.
(5) Dacă bunul trebuie individualizat prin semne, ele trebuie aplicate în aşa fel încît să rămînă lizibile pînă la livrare.
(6) Clientul răspunde pentru prejudiciile aduse expeditorului prin nerespectarea obligațiilor stabilite în prezentul articol, cu excepția cazului în care expeditorul nu formulează obiecții față de lipsurile sau defectele ambalajului sau ale semnelor aplicate conform alin.(4) şi (5), deşi aceste lipsuri ori defecte îi erau evidente şi avea cunoştință de ele în momentul preluării bunului.
Articolul 1078. Verificarea încărcăturii de către expeditor
În schimbul unei taxe speciale, clientul poate cere verificarea conținutului coletelor (unităților de încărcătură) în momentul preluării de către expeditor.
Articolul 1079. Obligația de asigurare a încărcăturii
Expeditorul este obligat la asigurarea bunului doar atunci cînd a primit o indicație în acest sens de la client. În lipsa unei indicații speciale, expeditorul este obligat să asigure încărcătura în modul obişnuit cu un asigurător ales de el.
Articolul 1080. Determinarea stării bunului la destinație
Dacă starea bunului a fost constatată în absența părților, atunci livrarea bunului către destinatar justifică prezumția că bunul a fost primit fără pierderi sau deteriorări, cu excepția situației în care destinatarul a formulat, față de persoana care a făcut livrarea, obiecții în care a menționat caracterul prejudiciului. Dacă pierderile sau prejudiciile pot fi constatate din exterior, obiecția trebuie făcută cel tîrziu în momentul livrării, iar dacă pierderile şi prejudiciile nu pot fi constatate la o examinare din exterior, obiecția trebuie făcută cel tîrziu pînă în a 3-a zi din ziua livrării.
Articolul 1081. Aplicarea dispozițiilor cu privire la transport

Dacă destinatarul nu preia bunul la destinație sau dacă bunul nu poate fi livrat din alte motive, drepturile şi obligațiile expeditorului se stabilesc conform normelor cu privire la contractul de transport.
Articolul 1082. Dreptul expeditorului de a efectua transportul
cu forțe proprii
(1) Expeditorul este autorizat, dacă nu s-a dispus altfel, să execute el însuşi transportul. Autorizarea există doar în măsura în care este executată obligația de a ține seama de drepturile şi de interesele clientului.
(2) Dacă face uz de dreptul specificat la alin.(1), expeditorul va avea în acelaşi timp drepturi şi obligații de cărăuş.
Articolul 1083. Răspunderea expeditorului
(1) Expeditorul răspunde, de regulă, pentru obligațiile care decurg din contractul de expediție doar în cazul vinovăției proprii sau a ajutoarelor sale.
(2) Expeditorul nu poate invoca dispozițiile din prezentul capitol care exclud sau restrîng răspunderea sa ori care răstoarnă sarcina probei dacă prejudiciul a fost produs cu intenție sau din culpă gravă.
Articolul 1084. Cauzarea prejudiciului de către un terț
Dacă prejudiciul este cauzat de o terță persoană participantă la executarea contractului, expeditorul este obligat, la cererea clientului, să-i transmită pretențiile sale față de terța persoană, cu excepția cazului cînd, în baza unui acord special, expeditorul îşi asumă valorificarea pretenției pe contul şi pe riscul clientului.
Articolul 1085. Plata remunerației
Remunerația, conform contractului de expediție, este exigibilă în momentul în care expeditorul a predat transportatorului bunul.

Capitolul XVII
DEPOZITUL

Articolul 1086. Contractul de depozit
Prin contract de depozit o parte (depozitar) se obligă să păstreze bunul mobil, predat de cealaltă parte (deponent), o perioadă determinată sau nedeterminată şi să-l restituie la cerere.
Articolul 1087. Refuzul de a preda sau de a primi bunul
(1) Depozitarul nu are dreptul să ceară deponentului să predea bunul. Deponentul însă răspunde pentru prejudiciul cauzat depozitarului intenționat sau din culpă gravă prin refuzul de a preda bunul dacă legea sau contractul nu prevede altfel.
(2) Depozitarul are dreptul să refuze primirea bunului în cazul în care nu i-a fost predat în termenul stabilit dacă în contract nu este prevăzut altfel.
Articolul 1088. Remunerarea depozitarului
(1) Depozitul are titlu gratuit dacă în contract nu este prevăzut altfel. În cazul în care depozitarul execută depozitul în cadrul unei activități profesionale, se consideră că asupra remunerării s-a convenit în mod tacit.
(2) Dacă asupra mărimii remunerației datorate nu s-a convenit, se consideră convenită, în cazul existenței unui tarif stabilit, retribuția tarifară, iar în lipsa tarifului, retribuția obişnuită.
(3) Deponentul este obligat să compenseze depozitarului cheltuielile necesare păstrării bunului.
Articolul 1089. Obligația de păstrare a bunului
(1) În cadrul depozitului cu titlu oneros, depozitarul este obligat să se îngrijească de integritatea bunului primit cu prudența şi diligența unui bun profesionist.
(2) În cazul în care depozitul are titlu gratuit, depozitarul este obligat să se îngrijească de integritatea bunului ca de propriul bun.
Articolul 1090. Interdicția solicitării probei calității de proprietar
Depozitarul nu poate cere deponentului sau persoanei căreia trebuie să-i restituie bunul dovada

faptului că este proprietarul lui.
Articolul 1091. Inadmisibilitatea transmiterii bunului spre
depozitare unui terț
(1) Depozitarul nu are dreptul, fără încuviințarea deponentului, să transmită unui terț spre depozitare bunul primit.
(2) În cazul transmiterii, cu permisiunea deponentului, unui terț a bunului primit, depozitarul poartă răspundere în continuare doar pentru alegerea terțului şi a locului de depozitare.
Articolul 1092. Inadmisibilitatea folosirii bunului depozitat
Dacă contractul nu prevede altfel, depozitarul nu are dreptul să folosească, fără permisiunea deponentului, bunul predat în depozit, cu excepția cazului cînd faptul acesta este necesar conservării bunului.
Articolul 1093. Modificarea condițiilor de depozitare
(1) Depozitarul are dreptul să modifice, după caz, condițiile de depozitare numai după ce l-a înştiințat pe deponent şi a obținut încuviințarea lui. De asemenea, depozitarul trebuie să-l informeze pe deponent despre confiscarea sau realizarea unor drepturi ale terților asupra bunului depozitat.
(2) În cazul în care modificarea condițiilor depozitului este strict necesară pentru înlăturarea riscului de distrugere, pierdere sau deteriorare a bunului, depozitarul este în drept să modifice modul, locul şi alte condiții de păstrare fără a cere deponentului încuviințarea.
(3) Apariția unui pericol real de deteriorare sau degradare a bunului depozitat ori apariția unor alte condiții care amenință siguranța păstrării bunului dă depozitarului dreptul să vîndă bunul la un preț determinat de situația creată în cazul în care deponentul nu poate întreprinde vreo acțiune.
(4) Dacă circumstanțele menționate la alin.(3) au apărut din anumite cauze pentru care depozitarul nu poartă răspundere, el are dreptul să rețină cheltuielile de vindere a bunului din contul prețului primit.
Articolul 1094. Reparația prejudiciului cauzat depozitarului
prin caracteristicile bunului
Deponentul este obligat să repare prejudiciul cauzat depozitarului prin caracteristicile bunului depozitat în cazul în care ştia sau trebuia să ştie despre ele. Deponentul nu răspunde de acest prejudiciu dacă l-a anunțat pe depozitar în privința caracteristicilor bunului sau dacă depozitarul le cunoştea.
Articolul 1095. Obligațiunea de restituire
(1) Depozitarul este obligat să restituie bunul în starea în care se află la momentul restituirii. Riscul pieirii sau deteriorării fortuite rămîne în sarcina deponentului.
(2) Depozitarul căruia i s-a luat bunul depozitat şi care a primit în locul lui o sumă de bani sau un alt bun trebuie să predea deponentului ceea ce a primit.
(3) Succesorul depozitarului care a vîndut cu bună-credință bunul despre care nu ştia că este depozitat este ținut să restituie doar prețul primit sau să cedeze creanța sa contra cumpărătorului dacă prețul nu s-a plătit.
Articolul 1096. Dreptul de a ridica bunul depozitat
(1) Deponentul are dreptul să-şi ridice oricînd bunul depozitat, chiar şi atunci cînd contractul prevede un termen de depozitare.
(2) În cazul în care depozitul este făcut în interesul depozitarului, deponentul este obligat să repare prejudiciul cauzat prin preluarea anticipată a bunului.
Articolul 1097. Obligațiunea de a-şi ridica bunul depozitat
(1) Depozitarul poate cere oricînd deponentului să-şi ridice bunul depozitat dacă în contract nu este stabilit un termen de depozitare.
(2) Depozitarul poate să-şi exercite dreptul specificat la alin.(1) doar în aşa fel încît deponentul să poată depozita în alt loc bunul, cu excepția cazurilor cînd există motive întemeiate pentru a

pretinde ridicarea imediată.
Articolul 1098. Locul restituirii bunului depozitat
Bunul depozitat se restituie la locul unde a fost predat depozitarului dacă părțile nu au convenit altfel.
Articolul 1099. Obligația de a remite fructele bunului depozitat
(1) Depozitarul este obligat să remită fructele bunului depozitat, percepute în perioada de depozitare. El va răspunde pentru neexecutarea acestei obligații numai în caz de intenție sau culpă gravă.
(2) Deponentul este obligat să compenseze cheltuielile necesare de percepere şi păstrare a fructelor.
(3) Depozitarul este obligat să plătească dobîndă pentru banii depozitați numai din ziua în care a fost pus în întîrziere privind restituirea banilor.
Articolul 1100. Costurile restituirii
(1) În cazul în care depozitul are titlu gratuit, costurile restituirii revin deponentului.
(2) În cazul în care depozitul are titlu oneros, costurile restituirii revin depozitarului.
Articolul 1101. Răspunderea depozitarului în cazul încălcării
termenului de ridicare a bunului
Dacă s-a stabilit un termen pentru ridicarea bunului, la expirarea lui depozitarul răspunde doar pentru prejudiciul cauzat din intenție sau din culpă gravă.
Articolul 1102. Obligația de a plăti remunerație
Dacă depozitul are titlu oneros, deponentul se obligă să plătească remunerația la încetarea depozitului dacă în contract nu este prevăzut altfel.
Articolul 1103. Dreptul de retenție a bunurilor depozitate
Depozitarul are dreptul să rețină bunul depozitat peste termenul prevăzut în contract pînă la momentul retribuirii sale şi compensarea cheltuielilor de păstrare.
Articolul 1104. Depozitarea bunurilor determinate prin
caracteristici de gen
Dacă în depozit au fost predate bunuri determinate generic, bunurile trec, în lipsa unei înțelegeri contrare, în proprietatea depozitarului. În astfel de caz, depozitarul se obligă să restituie deponentului o cantitate de bunuri egală sau stipulată de părți, de acelaşi gen şi de aceeaşi calitate.
Articolul 1105. Particularitățile depozitului hotelier
(1) Hotelurile, căminele, sanatoriile, casele de odihnă şi altele asemenea răspund pentru distrugerea, pierderea sau deteriorarea bunurilor persoanelor fizice, pe care acestea le au cu ele în încăperile rezervate lor, chiar dacă bunurile, cu excepția banilor, titlurilor de valoare şi bijuteriilor, nu au fost predate în depozit în mod special. Convenția contrară este nulă.
(2) Răspunderea prevăzută la alin.(1) se exclude în cazul în care prejudiciul este cauzat de o forță majoră, de către un oaspete al clientului sau de proprietățile bunului.
Articolul 1106. Sechestrul
Sechestrul este depozitul în baza căruia persoanele remit un bun în litigiu unui terț, care se obligă să-l restituie, după terminarea procesului, celui care are drept asupra lui.
Articolul 1107. Alegerea depozitarului în cazul sechestrului
(1) Depozitarul însărcinat cu sechestru este ales de către părți prin acord mutual. Părțile pot să desemneze pe unul dintre ei.
(2) În cazul în care nu ajung la un acord privind depozitarul sau privind condițiile sechestrului, părțile pot cere instanței de judecată să decidă.
Articolul 1108. Drepturile depozitarului însărcinat cu sechestru
(1) Depozitarul însărcinat cu sechestru nu are dreptul să facă în privința bunului nici o cheltuială sau alte acte, cu excepția celor de conservare, în lipsa unei stipulații contrare sau autorizații a instanței de judecată.

(2) Depozitarul poate, totuşi, cu sau fără consimţământul părţilor, cu autorizaţia instanţei de judecată, să vîndă bunurile a căror depozitare implică cheltuieli disproporţionate în raport cu valoarea lor. Suma încasată din vînzarea bunului va rămîne la depozitar în condiţiile sechestrului.
Articolul 1109. Încheierea sechestrului
(1) Sechestrul se încheie după soluţionarea litigiului prin restituirea bunului către cel îndreptăţit.
(2) Depozitarul nu poate, înainte de soluţionarea litigiului, să fie eliberat şi să restituie bunul decît cu consimţământul tuturor părţilor sau, în lipsa consimţământului, dacă există un motiv întemeiat, prin autorizarea instanţei de judecată.
Articolul 1110. Darea de seamă
Depozitarul însărcinat cu sechestru trebuie să facă o dare de seamă la sfîrşitul depozitului sau pe parcursul lui, la cererea părţilor sau a instanţei de judecată.
Articolul 1111. Sechestrul judiciar
Sechestrul poate fi instituit şi de instanţa de judecată. În acest caz el este supus regulilor stabilite de Codul de procedură civilă, precum şi de prezentul capitol, în măsura în care nu sînt incompatibile.

Capitolul XVIII
MAGAZINAJUL

Articolul 1112. Normele aplicabile raporturilor de magazinaj
Raporturilor de magazinaj, care este un contract de predare a bunurilor spre păstrare la un depozit de mărfuri, se aplică în modul corespunzător dispoziţiile referitoare la depozit dacă prezentul capitol nu prevede altfel.
Articolul 1113. Obligaţia de diligenţă a magazinerului
Magazinerul trebuie să asigure înmagazinarea şi păstrarea bunurilor preluate cu diligenţa unui bun profesionist.
Articolul 1114. Constatarea cantităţii şi felului bunurilor
(1) Magazinerul nu este obligat, dacă legea sau contractul nu prevede altfel, să constate la preluarea bunurilor cantitatea (numărul, măsura ori greutatea), genul, felul sau alte caracteristici ale lor.
(2) Dacă bunurile predate spre înmagazinare se află la livrare într-o stare de depreciere sau deteriorare ce poate fi constatată din exterior, magazinerul trebuie să conserve drepturile în despăgubire împotriva transportatorului, să se îngrijească de dovada acestei stări a bunurilor înmagazinate şi să-l anunţe neîntîrziat pe deponent. În caz de omisiune, el este obligat să repare prejudiciul produs prin aceasta.
Articolul 1115. Dreptul de inspectare a bunurilor
Magazinerul este obligat să permită, pe parcursul orelor de lucru, deponentului sau unei alte persoane îndreptăţite să ia mostre, să inspecteze bunurile înmagazinate şi să adopte măsurile necesare conservării lor.
Articolul 1116. Obligaţia de informare
Dacă se schimbă locul de înmagazinare, dacă au apărut schimbări ale caracteristicilor bunurilor sau dacă asemenea schimbări sînt pe cale de a se produce, magazinerul este obligat să anunţe de îndată faptul acesta. Anunţul va fi făcut către ultimul deţinător, cunoscut de magaziner, al recipisei de magazinaj. În caz de omisiune, magazinerul este obligat să repare prejudiciul produs prin aceasta.
Articolul 1117. Răspunderea magazinerului
Magazinerul este răspunzător de distrugerea, pierderea ori deteriorarea bunurilor aflate în paza sa dacă distrugerea, pierderea sau deteriorarea nu s-au produs ca urmare a unor împrejurări care nu pot fi evitate prin grija unui depozitar profesionist.
Articolul 1118. Înmagazinarea bunurilor determinate prin
caracteristici de gen

(1) În cazul înmagazinării unor bunuri determinate generic, magazinerul este îndreptățit să le amestece cu bunuri de același gen doar dacă i s-a permis în mod expres.
(2) Față de stocul total rezultat prin amestec, proprietarii bunurilor amestecate sînt coproprietari pe cote-părți. Cota-parte se determină, în cazul în care nu s-a convenit altfel, în funcție de cantitatea de bunuri înmagazinate.
(3) Magazinerul are dreptul și obligația de a preda fiecărui deponent, din stocul total, partea ce i se cuvine, fără încuviințarea celorlalți deponenți.
Articolul 1119. Vînzarea, în cazul degradării, a bunului înmagazinat

(1) Dacă bunul înmagazinat este expus degradării sau dacă se produc modificări ale lui care implică un pericol de depreciere și nu mai este timp pentru prevenirea sau înlăturarea degradării sau deprecierii ori cel îndreptățit, fiind informat, nu a decis în timp util, magazinerul poate organiza vînzarea bunului la licitație.
(2) Suma obținută din vînzare conform alin.(1) este predată deponentului după ce au fost reținute cheltuielile de păstrare și vînzare.
Articolul 1120. Recipisa de magazinaj
La primirea bunurilor, magazinerul are obligația să elibereze o recipisă de magazinaj.
Articolul 1121. Conținutul recipisei de magazinaj
(1) Recipisa de magazinaj trebuie să conțină:
a) data întocmirii și numărul înscrierii în registrul de magazinaj;
b) numele sau denumirea și adresa persoanei ale cărei bunuri se înmagazinează;
c) locul de înmagazinare;
d) regulile magazinajului;
e) cantitatea (numărul, măsura ori greutatea) bunurilor înmagazinate și calitatea, iar în cazul bunurilor ambalate, descrierea ambalajului;
f) costul de magazinaj, alte costuri care pot să apară;
g) faptul că bunul înmagazinat trebuie sau nu asigurat și, după caz, costul de asigurare;
h) termenul magazinajului și data expirării lui ori inexistența termenului;
i) alte date, la alegerea părților;
j) semnătura magazinerului și ștampila.
(2) Lipsa unor date nu poate invalida recipisa de magazinaj.
Articolul 1122. Dreptul de grevare a bunului înmagazinat
Posesorul recipisei de magazinaj poate greva bunul înmagazinat în calitate de garanție pentru o altă creanță dacă bunul rămîne în depozit.
Articolul 1123. Andosarea recipisei de magazinaj
Dacă magazinerul a întocmit o recipisă de magazinaj la ordin, aceasta poate fi transmisă unui terț prin andosare.
Articolul 1124. Răspunderea magazinerului în cazul andosării
(1) În cazul în care recipisa de magazinaj a fost transmisă prin andosare, magazinerul răspunde față de posesorul legitim al recipisei pentru exactitatea datelor înscrise în ea dacă nu s-a consemnat prin înscriere pe recipisă că aceste date se bazează exclusiv pe comunicările deponentului sau ale unui terț.
(2) Dacă magazinerul cunoștea inexactitatea datelor, va răspunde și atunci cînd a înscris în recipisă o consemnare de felul celor menționate la alin.(1).
(3) În cazul unui magazinaj de colectare, magazinerul nu are dreptul să înscrie în recipisă consemnări de felul celor menționate la alin.(1).
Articolul 1125. Livrarea bunurilor în cazul recipisei la ordin
(1) În cazul întocmirii unei recipise de magazinaj la ordin, magazinerul este obligat să livreze bunurile înmagazinate numai posesorului legitim al recipisei și numai în schimbul recipisei.
(2) Dacă s-a întocmit o recipisă prin care s-a constituit un gaj asupra bunurilor înmagazinate,

magazinerul trebuie să ceară şi restituirea acestei recipise.
(3) Magazinerul nu este obligat să verifice autenticitatea andosamentelor. Livrarea se atestă prin înscriere pe recipisa de înmagazinare.
Articolul 1126. Distrugerea sau pierderea recipisei de
înmagazinare
(1) Dacă recipisa de înmagazinare este distrusă sau pierdută în alt mod, cel îndreptăţit poate cere, pe calea procedurii anunţului public, declararea nulităţii ei şi întocmirea unei noi recipise. În acest caz, se aplică dispoziţiile speciale ale Codului de procedură civilă.

(2) În baza unei hotărîri judecătoreşti, magazinerul va întocmi o a doua recipisă de magazinaj şi o a doua recipisă de gaj al înmagazinării, după caz.
Articolul 1127. Remiterea gajului asupra bunului înmagazinat
(1) Dacă proprietarul instituie un drept de gaj asupra bunurilor înmagazinate, andosarea şi remiterea recipisei de gaj al înmagazinării vor ţine loc de remitere a gajului.
(2) Andosamentul trebuie să indice creditorul gajist şi cuantumul creanţei.
(3) Magazinerul trebuie anunţat în privinţa gajării. El trebuie să consemneze că a avut loc gajarea.
Articolul 1128. Dreptul de gaj al magazinerului
(1) În privinţa costurilor de magazinaj, magazinerul are un drept de gaj asupra bunului cît timp acesta se află în posesiunea sa.
(2) Dacă recipisa de înmagazinare a fost transmisă prin andosare, dreptul de gaj va exista doar faţă de posesorul legitim al recipisei de înmagazinare.
Articolul 1129. Dreptul magazinerului de a cere ridicarea
bunului înmagazinat
(1) Magazinerul nu poate cere ridicarea bunului înmagazinat înainte de expirarea termenului convenit pentru magazinaj, iar dacă nu s-a convenit asupra unui astfel de termen, înainte de a expira 3 luni de la înmagazinare.
(2) Dacă nu s-a convenit asupra unui termen de magazinaj sau dacă păstrează bunul după expirarea termenului, magazinerul poate cere ridicarea bunului numai în urma rezilierii contractului cu respectarea unui termen de preaviz de o lună.
Articolul 1130. Vînzarea bunului la licitaţie
(1) Dacă deponentul nu ridică la expirarea termenului de magazinaj bunul înmagazinat, magazinerul are dreptul, în urma unei somaţii, să vîndă bunul la licitaţie. Aceasta nu poate avea loc înainte de expirarea unei luni de la somaţie.
(2) După ce creanţele magazinerului decurgînd din magazinaj şi organizarea licitaţiei au fost satisfăcute din suma obţinută din vînzare, restul va fi predat de către magaziner posesorului legitim al recipisei de magazinaj.

Capitolul XIX
CONTRACTUL DE SERVICII TURISTICE

Articolul 1131. Contractul de servicii turistice
(1) Prin contract de servicii turistice, o parte (organizatorul călătoriei, agentul turistic) se obligă să acorde celeilalte părţi (turist) serviciile stipulate, iar aceasta se obligă să achite costul lor.
(2) Declaraţia că se intermediază doar contracte cu persoane care vor realiza călătoria (prestatori de servicii) nu va fi luată în considerare dacă celelalte împrejurări confirmă faptul că autorul declaraţiei execută pe propria răspundere prestaţiile contractuale ce ţin de călătorie.
Articolul 1132. Informaţia preliminară
(1) Orice anunţ publicitar, ofertă sau altă informaţie prezentate de organizator despre serviciile turistice trebuie întocmite astfel încît să se excludă interpretarea lor eronată.
(2) Condiţiile incluse în anunţul publicitar, în ofertă sau în altă informaţie prezentată clientului

de către organizator sînt obligatorii pentru acesta din urmă, cu excepția cazurilor în care clientul a fost notificat, înainte de încheierea contractului, despre modificarea condițiilor.
Articolul 1133. Informația obligatorie
(1) Pînă la momentul încheierii contractului, organizatorul este obligat să pună la dispoziția clientului, în scris sau în orice altă formă adecvată, o informație despre regimul de vize şi paşapoarte, precum şi despre cerințele de asigurare a sănătății pe durata călătoriei.

(2) Într-un termen rezonabil de pînă la începerea călătoriei, organizatorul este obligat să prezinte clientului, în scris sau în orice altă formă adecvată, o informație despre:
a) timpul şi locul staționărilor intermediare şi al joncțiunilor de transport, precum şi detaliile amplasării clientului în interiorul vehiculului (cabină pe navă, compartiment în tren etc.);
b) numele, adresa şi numărul de telefon al reprezentanților locali ai organizatorului sau, în absența acestora, datele de identificare ale agenției locale căreia i se va adresa clientul la necesitate. În cazul absenței unor astfel de reprezentanți sau agenții, clientul urmează să fie informat despre datele de contact cu organizatorul;
c) în cazul călătoriei unor minori – datele de contact direct cu minorul sau cu persoana responsabilă de el la locul de destinație;
d) posibilitatea procurării poliței de asigurare care să acopere, în caz de accident sau boală, responsabilitatea clientului pentru faptul că a renunțat la călătorie, precum şi alte cheltuieli.
Articolul 1134. Conținutul contractului de servicii turistice
(1) Contractul de servicii turistice trebuie să conțină următoarele clauze:
a) itinerarul, locul (locurile) de destinație şi termenele de aflare, cu indicarea datelor;
b) vehiculele, caracteristicile şi clasele lor, data şi locul plecării şi sosirii;
c) informații despre cazare, categoria sau nivelul de confort, caracteristicile lui de bază, serviciile de alimentare;
d) în cazul stabilirii unui număr minim de persoane necesar pentru realizarea călătoriei, termenul limită de notificare a clientului în caz de contramandare a acesteia;
e) vizitele, excursiile şi alte servicii incluse în prețul unic al călătoriei;
f) denumirea şi adresa organizatorului (agentului turistic) şi a asigurătorului, după caz;
g) prețul călătoriei, posibilitatea de modificare a prețului, costul anumitor servicii suplimentare (taxa de îmbarcare şi debarcare în porturi şi aeroporturi, taxele turistice) neinclus în prețul unic al călătoriei şi posibilitatea de modificare a acestuia;
h) termenele şi modalitatea de plată a prețului şi a celorlalte costuri;
i) condițiile specifice, convenite de părți la cererea clientului;
j) termenele de formulare a pretențiilor privind neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a contractului;
k) alte condiții.
(2) Toate condițiile contractuale trebuie prezentate clientului în scris, înainte de încheierea contractului.
(3) Dispozițiile alin.(2) nu exclud posibilitatea încheierii contractului în ultimul moment.
Articolul 1135. Călătoria unui terț
(1) Turistul are dreptul să ceară, înainte de începutul călătoriei, ca un terț să preia drepturile şi îndatoririle sale din contractul de călătorie. Organizatorul poate refuza cererea turistului în cazul în care terțul nu corespunde condițiilor călătoriei.
(2) Organizatorul este în drept să ceară turistului compensarea cheltuielilor suplimentare suportate prin înlocuirea cu terțul.
Articolul 1136. Modificarea clauzelor esențiale ale contractului
(1) Dacă, înainte de începutul călătoriei, este nevoit să modifice considerabil clauzele esențiale ale contractului, inclusiv prețul, organizatorul este obligat să-l notifice imediat pe client despre acest fapt.

(2) Prețul menționat în contract nu poate fi modificat, cu excepția cazului în care contractul prevede o astfel de posibilitate şi indică modalitatea calculării prețului modificat. Prețul indicat în contract poate fi modificat în mod excepțional, în cazul schimbării prețurilor pentru transport, a taxelor pentru anumite servicii (taxa de îmbarcare şi debarcare în porturi şi aeroporturi, alte taxe). Prețul nu poate fi majorat în termen de 20 de zile pînă la data începerii călătoriei.
(3) În cazul prevăzut la alin.(1), clientul poate renunța la contract sau accepta modificarea lui, fiind obligat să-l notifice pe organizator în cel mai scurt timp despre decizia sa.
Articolul 1137. Acordarea de garanții şi înlăturarea neajunsurilor
(1) Organizatorul este obligat să organizeze astfel călătoria încît să aibă calitățile promise şi să nu fie afectată de lipsuri care i-ar diminua valoarea sau utilitatea dedusă din contract sau din practica obişnuită.
(2) În cazul în care depistează neajunsuri în timpul călătoriei, turistul are dreptul să ceară înlăturarea lor imediată. Organizatorul poate refuza înlăturarea neajunsurilor dacă aceasta cere cheltuieli disproporționate.
(3) În cazul în care organizatorul nu înlătură neajunsurile în termenul stabilit de turist, acesta poate să le înlăture singur şi să ceară organizatorului compensarea cheltuielilor suportate. Nu se stabileşte termen în cazul în care organizatorul refuză să înlăture neajunsurile sau turistul este interesat ca acestea să fie înlăturate imediat.
Articolul 1138. Reducerea prețului pentru neajunsurile călătoriei
(1) În cazul în care, pe parcursul călătoriei, se descoperă neajunsuri, prețul ei se reduce, luîndu-se în considerare momentul descoperirii.
(2) Prețul călătoriei nu se reduce dacă turistul, din intenție sau din culpă gravă, nu l-a anunțat pe organizator într-un termen rezonabil despre neajunsul depistat.
Articolul 1139. Rezilierea contractului din cauza neajunsurilor
(1) În cazul în care călătoria este, ca urmare a unor lipsuri de felul celor menționate la art.1138, prejudiciată în mod considerabil, turistul poate rezilia contractul. El poate rezilia contractul şi atunci cînd, ca urmare a unor asemenea lipsuri, dintr-un motiv important care poate fi recunoscut de către organizator, nu i se poate pretinde să mai facă acea călătorie.
(2) Rezilierea contractului este admisibilă doar dacă organizatorul a lăsat să expire un termen care i-a fost stabilit de către turist, fără a efectua remedierea. Nu este necesară stabilirea unui termen dacă remedierea este imposibilă sau este refuzată de organizator ori dacă rezilierea imediată a contractului este justificată de un interes special al turistului.
(3) În cazul rezilierii contractului, organizatorul pierde dreptul asupra prețului convenit. El poate cere totuşi o indemnizație corespunzătoare pentru serviciile prestate deja şi pentru cele necesare în vederea încheierii călătoriei, cu excepția cazului în care serviciile nu prezintă interes pentru turist în legătură cu rezilierea contractului.
(4) Organizatorul călătoriei este obligat, în urma încetării prin reziliere a contractului, în special în cazul în care contractul prevede întoarcerea, să ia măsurile necesare pentru a-l transporta înapoi pe turist. Cheltuielile suplimentare sînt suportate de organizator.
Articolul 1140. Reparația prejudiciului cauzat prin neajuns
Turistul poate cere, indiferent de faptul dacă a solicitat reducerea prețului sau a reziliat contractul, despăgubiri pentru neîndeplinirea contractului în cazul în care lipsurile călătoriei se datorează unei împrejurări pentru care răspunde organizatorul.
Articolul 1141. Termenul de înaintare a pretențiilor şi
termenul de prescripție
(1) Pretențiile întemeiate pe prevederile art.1137–1140 pot fi înaintate de către turist organizatorului în decursul unei luni din momentul prevăzut în contract pentru încheierea călătoriei. Pretențiile pot fi înaintate şi după expirarea termenului de o lună dacă termenul este omis din motive neimputabile turistului.

(2) Termenul de prescripție al acțiunilor intentate de turist este de 6 luni, calculate din ziua care, conform contractului, este ultima zi a călătoriei. Dacă turistul înaintează pretenții, curgerea prescripției se suspendă pînă în ziua în care organizatorul respinge în scris pretențiile.

Articolul 1142. Admiterea limitării răspunderii

În baza unui acord cu turistul, organizatorul poate să-şi limiteze răspunderea pentru prejudicii, altele decît vătămarea corporală, la triplul preț al călătoriei dacă:

a) prejudiciul nu este cauzat din intenție sau din culpă gravă;

b) prejudiciul este cauzat turistului doar din greşeala unui prestator de servicii implicat în derularea contractului.

Articolul 1143. Rezilierea contractului de către turist

(1) Înainte de începutul călătoriei, turistul poate rezilia oricînd contractul.

(2) În cazul în care turistul reziliază contractul, organizatorul pierde dreptul asupra prețului călătoriei. El poate, totuşi, să ceară o despăgubire corespunzătoare. Cuantumul despăgubirii se determină în funcție de prețul călătoriei, scăzîndu-se cheltuielile neefectuate de organizator, precum şi ceea ce organizatorul ar fi putut dobîndi prin valorificarea în alt mod a prestațiilor sale.

Articolul 1144. Rezilierea contractului din cauza unei forțe majore

(1) În cazul în care călătoria este îngreuiată, periclitată sau prejudiciată considerabil din cauza unei forțe majore ce nu putea fi prevăzută în momentul încheierii contractului, atît organizatorul, cît şi turistul poate rezilia contractul fără nici o altă condiție.

(2) Dacă se reziliază contractul în temeiul alin.(1), se vor aplica dispozițiile art.1139 alin.(3) şi prima dispoziție din alin.(4). Costurile suplimentare ale transportului la întoarcere se vor suporta, în mod egal, de către părți. În alte cazuri, costurile suplimentare se suportă de către turist.

Articolul 1145. Excluderea derogărilor

Nu se poate deroga de la normele prezentului capitol în defavoarea turistului.

Capitolul XX
FIDEJUSIUNEA
S e c ț i u n e a 1
DISPOZIȚII GENERALE CU PRIVIRE LA FIDEJUSIUNE

Articolul 1146. Contractul de fidejusiune

(1) Prin contract de fidejusiune, o parte (fidejusor) se obligă față de cealaltă parte (creditor) să execute integral sau parțial, gratuit sau oneros obligația debitorului.

(2) Prin fidejusiune se poate garanta şi o obligație viitoare sau afectată de modalități.

Articolul 1147. Forma contractului de fidejusiune

Contractul de fidejusiune, pentru a fi valabil, trebuie încheiat în scris. În cazul în care fidejusorul execută obligația, viciul de formă se consideră înlăturat.

Articolul 1148. Neobligativitatea acordului debitorului la constituirea fidejusiunii

O persoană poate deveni fidejusor fără acordul debitorului şi chiar fără ştirea acestuia.

Articolul 1149. Fidejusiunea multiplă

(1) Fidejusiunea poate fi prestată atît pentru debitorul principal, cît şi pentru fidejusor.

(2) Fidejusorul ulterior care s-a obligat în privința îndeplinirii obligației fidejusorului anterior răspunde alături de acesta în acelaşi fel ca primul fidejusor alături de debitorul principal.

Articolul 1150. Temeiul apariției fidejusiunii

(1) Fidejusiunea poate să rezulte din acordul părților, poate fi impusă prin lege sau poate fi instituită de instanța de judecată.

(2) Debitorul obligat să furnizeze o fidejusiune trebuie să propună o persoană fizică cu domiciliu sau reşedință în Republica Moldova sau o persoană juridică înregistrată în Republica Moldova, care să dispună de bunuri suficiente pentru a garanta obligația. În cazul în care persoana propusă

nu este acceptată, debitorul trebuie să propună o altă persoană. Această regulă nu se aplică atunci cînd creditorul a cerut în calitate de fidejusor o anumită persoană.
Articolul 1151. Dreptul înlocuirii garanției
Debitorul ținut să furnizeze o fidejusiune legală sau judiciară poate da în schimb o altă garanție suficientă.
Articolul 1152. Limitele fidejusiunii
(1) Fidejusiunea nu poate exceda datoria debitorului şi nu poate fi făcută în condiții mai oneroase.
(2) Fidejusiunea care excedă datoria debitorului sau care este făcută în condiții mai oneroase este valabilă în limitele obligației principale.
(3) Fidejusiunea poate fi contractată pentru o parte a obligației şi în condiții mai puțin oneroase.
(4) Obligația fidejusorului nu se majorează, după preluarea fidejusiunii, prin actele juridice făcute de debitorul principal.
Articolul 1153. Întinderea obligațiilor fidejusorului
(1) Fidejusorul răspunde în toate cazurile doar pînă la suma maximă menționată în contractul de fidejusiune.
(2) Pînă la suma maximă menționată în contractul de fidejusiune, fidejusorul răspunde, în absența unei clauze contrare, pentru:
a) totalul, din momentul respectiv, al datoriei principale, în special atunci cînd datoria principală a fost modificată datorită vinovăției ori întîrzierii debitorului principal, însă în situația unei penalități contractuale sau a unei despăgubiri globale prevăzute pentru cazul încetării contractului, doar atunci cînd s-a convenit expres în acest sens;
b) cheltuielile de reziliere a contractului şi de urmărire în justiție dacă trebuie suportate de debitorul principal în măsura în care fidejusorului i s-a dat la timp posibilitatea de a le evita prin satisfacerea cerințelor creditorului.
c) dobînzile datorate de debitorul principal dacă s-a convenit în mod expres asupra acestui lucru.
Articolul 1154. Raporturile dintre mai mulți fidejusori
(1) În cazul în care mai mulți fidejusori au prestat fidejusiune pentru acelaşi debitor şi pentru aceeaşi obligație, fidejusorul care a executat obligația are drept de regres contra celorlalți fidejusori pentru partea fiecăruia din ei.
(2) În cazul insolvabilității unuia din fidejusori, partea acestuia se repartizează proporțional între ceilalți fidejusori.

S e c ț i u n e a a 2-a
RAPORTURILE DINTRE CREDITOR ŞI FIDEJUSOR

Articolul 1155. Obligația creditorului de a informa
(1) Creditorul este obligat să furnizeze, la cererea fidejusorului, toate informațiile utile privind conținutul şi modalitățile obligației principale şi privind stadiul de executare a acesteia.
(2) Fidejusorul nu poate renunța anticipat la dreptul de informare.
Articolul 1156. Răspunderea fidejusorului
(1) În cazul neexecutării obligației principale, fidejusorul şi debitorul sînt obligați solidar în fața creditorului dacă în contract nu este prevăzut altfel.
(2) Părțile pot conveni ca fidejusorul să fie obligat să plătească datoria numai după urmărirea debitorului. În acest caz, fidejusorul trebuie să indice bunurile debitorului şi să avanseze cheltuielile pentru urmărirea acestor bunuri.
Articolul 1157. Excepțiile pe care le poate invoca fidejusorul
(1) Fidejusorul poate opune creditorului toate excepțiile pe care le-ar putea opune debitorul. În caz de deces al debitorului principal, fidejusorul nu se poate prevala de faptul că moştenitorii răspund limitat pentru obligația debitorului.

(2) Fidejusorul nu pierde dreptul de a invoca o excepție doar prin faptul că debitorul principal renunță la aceasta.
(3) Fidejusorul poate refuza satisfacerea cerințelor creditorului atît timp cît debitorul are dreptul de a ataca actul care stă la baza obligației.
(4) Dreptul prevăzut la alin.(3) este recunoscut fidejusorului şi în cazul în care creditorul poate să-şi satisfacă creanța față de debitorul principal prin compensarea datoriei sale față de acesta.
Articolul 1158. Micşorarea de către creditor a garanțiilor
Dacă creditorul micşorează, în defavoarea fidejusorului, anumite drepturi de gaj ori alte garanții sau drepturi de preferință, existente în momentul constituirii fidejusiunii ori obținute ulterior de debitorul principal şi destinate dreptului garantat prin fidejusiune, obligația fidejusorului se reduce cu o sumă corespunzătoare acestei micşorări.
Articolul 1159. Solidaritatea fidejusorilor
(1) În cazul în care mai multe persoane au prestat o fidejusiune aceluiaşi creditor pentru aceeaşi obligație, fiecare din ele este obligată pentru întreaga datorie dacă părțile nu au convenit asupra beneficiului de diviziune.
(2) În cazul în care părțile au convenit asupra diviziunii, fidejusorii pot cere ca creditorul să-şi divizeze acțiunea şi să o reducă la partea pe care o datorează fiecare dintre ei.
Articolul 1160. Informarea despre întîrzierea executării
obligațiilor
Dacă debitorul principal este în întîrziere cu executarea obligațiilor sale, creditorul trebuie să-l informeze despre aceasta pe fidejusor.
Articolul 1161. Subrogarea fidejusorului în drepturile creditorului
(1) Fidejusorul care a executat obligația principală se subrogă în drepturile pe care creditorul le avea contra debitorului. Transmiterea dreptului de creanță nu se poate efectua în dauna creditorului. Excepțiile debitorului principal bazate pe relația dintre el şi fidejusor rămîn neatinse.
(2) După ce fidejusorul execută obligația, creditorul este obligat să-i remită documentele care atestă creanța împotriva debitorului, precum şi drepturile care garantează această creanță.

S e c ț i u n e a a 3-a
RAPORTURILE DINTRE
FIDEJUSOR ŞI DEBITOR

Articolul 1162. Introducerea în cauză a debitorului
Dacă se intentează o acțiune împotriva fidejusorului, acesta este obligat să-l introducă în cauză pe debitor. În caz contrar, debitorul are dreptul să ridice în acțiunea de regres a fidejusorului toate excepțiile pe care le-ar fi putut opune creditorului.
Articolul 1163. Regresul contra debitorului
(1) Fidejusorul care a executat obligația principală are drept de regres contra debitorului în mărimea sumelor pe care le-a plătit, inclusiv datoria principală, dobînda aferentă, precum şi toate cheltuielile pe care le-a suportat în legătură cu fidejusiunea.
(2) Fidejusorul nu are drept de regres față de debitorul care, de asemenea, a plătit datoria din cauza faptului că fidejusorul nu l-a anunțat despre plata efectuată.
(3) Fidejusorul poate acționa contra debitorului chiar înainte de a fi plătit în cazul în care fidejusorul este urmărit în justiție pentru plată sau dacă debitorul s-a obligat să-l elibereze de fidejusiune într-un termen determinat şi acesta a expirat.
(4) În cazul în care există mai mulți debitori solidari, fidejusorul care a prestat fidejusiunea pentru toți aceşti debitori are drept de regres contra fiecăruia din ei pentru a recupera integral ceea ce a plătit.
Articolul 1164. Cererea fidejusorului de a fi eliberat de fidejusiune
(1) Dacă s-a obligat la indicația debitorului principal sau dacă, în urma prestării fidejusiunii, are

drepturi de mandatar, în baza dispozițiilor referitoare la gestiunea de afaceri, față de debitorul principal, fidejusorul poate cere acestuia să-l elibereze de fidejusiune dacă:
a) situația patrimonială a debitorului principal s-a înrăutățit considerabil;
b) urmărirea în justiție a debitorului principal este îngreuiată considerabil după preluarea fidejusiunii din cauza schimbării domiciliului, reşedinței, sediului acestuia;
c) debitorul principal este în întîrziere cu îndeplinirea obligației sale;
d) creditorul a obținut o hotărîre judecătorească învestită cu formulă executorie împotriva fidejusorului.
(2) În cazul în care obligația principală nu este încă scadentă, debitorul principal poate să dea fidejusorului garanții în loc să-l elibereze.
Articolul 1165. Înştiințarea fidejusorului despre executarea
obligației de către debitor
Debitorul care a executat obligația garantată prin fidejusiune trebuie să înştiințeze de îndată fidejusorul. În caz contrar, fidejusorul care a executat obligația îşi menține dreptul de a intenta o acțiune de regres împotriva debitorului.

S e c ț i u n e a a 4-a
ÎNCETAREA FIDEJUSIUNII

Articolul 1166. Dreptul de reziliere al fidejusorului
(1) Dacă fidejusiunea s-a constituit pentru garantarea obligațiilor viitoare sau nedeterminate sau dacă nu s-a stabilit un termen pentru fidejusiune, fidejusorul are dreptul, după expirarea a 3 ani de la constituirea fidejusiunii, să rezilieze contractul, cu un preaviz de 3 luni față de creditor, de debitorul principal şi de ceilalți fidejusori.
(2) O fidejusiune stabilită pe termen poate fi reziliată după 5 ani cu respectarea unui termen de preaviz de 3 luni.
(3) După reziliere, fidejusiunea se mai menține doar pentru obligațiile deja născute, chiar dacă acestea sînt afectate de modalități.
Articolul 1167. Stingerea sau modificarea obligației garantate
(1) Fidejusiunea încetează o dată cu stingerea obligației garantate.
(2) Fidejusiunea încetează în cazul modificării, fără acordul fidejusorului, a obligației garantate cînd această modificare atrage mărirea răspunderii sau alte consecințe nefavorabile pentru fidejusor.
(3) Fidejusiunea încetează în cazul remiterii datoriei garantate către o altă persoană dacă fidejusorul nu a acceptat să garanteze executarea obligației de către noul debitor.
Articolul 1168. Decesul fidejusorului
Fidejusiunea încetează în caz de deces al fidejusorului. Orice clauză contrară este nulă.
Articolul 1169. Imposibilitatea subrogării
Fidejusiunea încetează şi atunci cînd, din cauza creditorului, nu mai poate avea loc subrogarea fidejusorului în drepturile creditorului față de debitor. Fidejusorul, în acest caz, este eliberat în măsura prejudiciului suferit.
Articolul 1170. Încetarea fidejusiunii prin expirarea termenului
(1) Fidejusiunea încetează o dată cu expirarea termenului pentru care a fost prestată.
(2) În cazul în care termenul nu este determinat, fidejusiunea încetează dacă creditorul, în decursul unui an de la scadența obligației garantate, nu a intentat nici o acțiune contra fidejusorului.

Capitolul XXI
FRANCHISINGUL

Articolul 1171. Contractul de franchising
Prin contract de franchising, care este unul cu executare succesivă în timp, o parte (franchiser) şi cealaltă parte (franchisee) întreprinderi autonome se obligă reciproc să promoveze comercializarea de bunuri şi servicii prin efectuarea, de către fiecare din ele, a unor prestaţii specifice.
Articolul 1172. Forma şi clauzele contractului de franchising
(1) Contractul de franchising se încheie în scris sub sancţiunea nulităţii.
(2) În contractul de franchising, pe lîngă obligaţiile reciproce clar precizate ale părţilor, durata contractului, dispoziţiile referitoare la reziliere şi la prelungire, şi pe lîngă alte elemente importante, se face şi o descriere completă a programului de prestare a franchisei.
Articolul 1173. Obligaţiile franchiserului
(1) Franchiserul este obligat să pună la dispoziţia franchiseeului o totalitate de bunuri incorporale, de drepturi, mărci de producţie, de modele, aranjamente, decoraţii, de concepte asupra aprovizionării, desfacerii şi organizării, precum şi alte date sau cunoştinţe utile promovării vînzărilor.
(2) Franchiserul este obligat, în plus, să protejeze programul comun de prestare a franchisei împotriva intervenţiilor unor terţi, să-l perfecţioneze pe parcurs şi să sprijine franchiseeul în activitatea acestuia prin îndrumare, informare şi perfecţionare profesională.
Articolul 1174. Obligaţiile franchiseeului
Franchiseeul este obligat să plătească o sumă de bani a cărei mărime se calculează, în principiu, ca o fracţiune din volumul de vînzări care să corespundă cu contribuţia programului de prestare a franchisei la volumul de vînzări. El mai este obligat să utilizeze programul de prestare a franchisei în mod activ şi cu diligenţa unui bun întreprinzător, precum şi să procure bunuri şi servicii prin franchiser sau prin intermediul unei persoane desemnate de acesta dacă măsura respectivă are legătură nemijlocită cu scopul contractului.
Articolul 1175. Obligaţia de informare şi confidenţialitate
La încheierea contractului, părţile au obligaţia de a se informa în mod deschis şi complet despre circumstanţele care vizează franchisingul şi de a pune la dispoziţia celeilalte părţi informaţia necesară în conformitate cu principiul bunei-credinţe. Părţile sînt obligate să păstreze secretul asupra datelor confidenţiale, inclusiv în cazul în care contractul nu se mai încheie.
Articolul 1176. Termenul contractului
(1) Durata contractului se determină de către părţi cu luarea în considerare a cerinţelor desfacerii bunurilor şi a serviciilor asupra cărora s-a convenit.
(2) Dacă durata nu este determinată sau depăşeşte 10 ani, oricare din părţi are dreptul să rezilieze contractul cu respectarea unui termen de preaviz de un an. Dacă nici una din părţi nu exercită dreptul de reziliere, contractul se prelungeşte de fiecare dată pentru 2 ani.
Articolul 1177. Obligaţia de concurenţă loială
(1) Părţile sînt obligate la o concurenţă loială şi după încetarea contractului. În acest cadru, se poate impune franchiseeului pe plan local interdicţie de concurenţă care, însă, nu poate depăşi un an.
(2) Dacă interdicţia de concurenţă are drept consecinţă periclitarea activităţii profesionale, trebuie să se acorde franchiseeului, indiferent de motivul încetării contractului, o compensaţie financiară corespunzătoare.
Articolul 1178. Răspunderea franchiserului
(1) Franchiserul răspunde pentru existenţa şi întinderea drepturilor, precum şi a datelor şi cunoştinţelor privitoare la programul de prestare a franchisei.
(2) Dacă drepturile menţionate la alin.(1) nu există sau dacă franchiserul încalcă, cu vinovăţie,

alte obligații, franchiseeul este îndreptățit să reducă suma de bani plătită acestuia. Proporția reducerii se stabileşte, în caz de litigiu, pe baza opiniei unui expert independent. Costurile expertizei le suportă partea a cărei estimare este mai îndepărtată de cea determinată prin expertiză.

Capitolul XXII
INTERMEDIEREA
S e c ț i u n e a 1
DISPOZIȚII GENERALE CU PRIVIRE LA INTERMEDIERE

Articolul 1179. Contractul de intermediere
Prin contract de intermediere, o parte (intermediar) se obligă față de cealaltă parte (client) să acționeze în calitate de mijlocitor la încheierea unui sau mai multor contracte între aceasta şi terț.
Articolul 1180. Plata remunerației pentru intermediere
(1) Cel care promite o remunerație pentru intermedierea unui contract sau pentru indicarea ocaziei de încheiere a unui contract este obligat la plata remunerației doar atunci cînd contractul este încheiat în urma indicațiilor date.
(2) La încheierea contractului sub o condiție suspensivă, remunerația poate fi cerută doar la îndeplinirea condiției.
(3) Dacă nu s-a convenit asupra mărimii remunerației, este plătită o remunerație obişnuită pentru astfel de acte.
(4) Intermediarul nu poate conveni asupra unui avans din remunerația primită conform prezentului articol şi nici nu poate accepta un asemenea avans.
(5) Clauza prin care se derogă de la regulile stabilite în prezentul articol este nulă.
Articolul 1181. Dreptul la alte remunerații
(1) Pentru serviciile prestate de intermediar care nu pot fi raportate la activitatea de intermediere, dar care sînt prevăzute în contract, se poate conveni asupra unei remunerații, indiferent de faptul dacă a fost sau nu încheiat contractul ca urmare a activității de intermediere.
(2) Clauza care prevede compensarea cheltuielilor inutile intermedierii ori a cheltuielilor nedovedite este nulă.
Articolul 1182. Contractul de intermediere exclusivă
(1) În cazul în care clientul se obligă, pe o perioadă determinată, să se abțină de la angajarea unui alt intermediar (intermediere exclusivă), intermediarul este obligat ca în această perioadă să acționeze în vederea intermedierii sau a indicării ocaziilor de încheiere a contractului.
(2) În cazul în care clientul încalcă obligația prevăzută la alin.(1), intermediarul poate cere despăgubiri dacă se încheie un contract cu un terț printr-un alt intermediar. În contract se poate conveni asupra unei despăgubiri globale corespunzătoare, indiferent de dovada prejudiciului. Această despăgubire nu poate depăşi 2,5 % din prețul vînzării dacă prin contract se stabileşte intermedierea sau indicarea ocaziei pentru încheierea unei vînzări-cumpărări. Clauza care derogă de la dispozițiile prezentului alineat în defavoarea clientului este nulă.
(3) Contractul de intermediere exclusivă se încheie în scris.
Articolul 1183. Rezilierea contractului de intermediere
(1) Contractul de intermediere poate fi reziliat oricînd, fără preaviz, dacă nu s-a convenit asupra unui termen.
(2) Contractul de intermediere exclusivă poate fi reziliat doar pentru motive temeinice şi cu respectarea unui termen de preaviz de 2 săptămîni.
Articolul 1184. Excluderea remunerației şi pretențiilor la despăgubire
(1) Pretențiile intermediarului de a i se plăti remunerație şi despăgubire sau de a i se compensa cheltuielile sînt excluse în cazul în care contractul cu terțul priveşte un obiect aparținînd

intermediarului. Regula aceasta se aplică şi atunci cînd împrejurări speciale îndreptăţesc temerea că intermediarul este afectat în capacitatea sa de a reprezenta interesele clientului.
(2) Intermediarul conservă pretenţiile sale privitoare la remuneraţie sau la compensarea cheltuielilor dacă indică în scris clientului - înainte de încheierea contractului cu terţul - împrejurările care justifică temerea unei prejudicieri.
(3) Dispoziţiile alin.(1) se aplică şi atunci cînd altcineva a acţionat pe contul intermediarului sau a încheiat contractul pe contul terţului.
(4) Intermediarul pierde drepturile privitoare la remuneraţie sau la compensarea cheltuielilor în cazul în care, contrar stipulărilor din contract, a acţionat şi pentru terţ.
(5) Clauzele care derogă de la dispoziţiile prezentului articol sînt nule.

S e c ţ i u n e a a 2-a
INTERMEDIEREA ÎNCHIRIERII DE LOCUINŢE

Articolul 1185. Reglementările aplicabile intermedierii
închirierii de locuinţe
(1) Contractului prin care o parte (intermediar locativ) se obligă să intermedieze ori să indice celeilalte părţi ocazia de a încheia un contract de închiriere a unei locuinţe se aplică dispoziţiile generale în măsura în care din normele prezentei secţiuni nu rezultă altfel.
(2) Regulile privind contractele de intermediere locativă nu se aplică acelor contracte care au drept obiect intermedierea închirierii de locuinţă pentru turişti.
Articolul 1186. Excluderea remuneraţiei şi pretenţiilor de
despăgubire ale intermediarului locativ
(1) Pretenţiile intermediarului locativ cu privire la plata remuneraţiei şi a despăgubirii sau la compensarea cheltuielilor sînt excluse cînd:
a) printr-un contract de închiriere doar s-a prelungit ori
s-a modificat chiria asupra aceleiaşi locuinţe;
b) s-a încheiat un contract de închiriere a unei locuinţe care se află în administrarea intermediarului locativ.
(2) Intermediarul locativ nu poate conveni, pentru prestaţiile făcute în legătură cu intermedierea sau cu indicarea unei ocazii de încheiere a unui contract de intermediere locativă, asupra unor alte retribuţii în bani în afară de remuneraţia menţionată la art.1181 alin.(1).
(3) Clauzele care derogă de la dispoziţiile prezentului articol sînt nule.

S e c ţ i u n e a a 3-a
INTERMEDIEREA ÎMPRUMUTULUI

Articolul 1187. Reglementările aplicabile intermedierii împrumutului
Contractului prin care o parte (intermediar al împrumutului) se obligă să intermedieze celeilalte părţi (client) un împrumut sau să-i indice ocazia de a încheia un contract de împrumut se aplică dispoziţiile generale în măsura în care din normele prezentei secţiuni nu rezultă altfel.
Articolul 1188. Forma şi conţinutul contractului de intermediere
a împrumutului
(1) Contractul de intermediere a împrumutului se încheie în scris.
(2) În contractul de intermediere a împrumutului se indică remuneraţia pentru intermediarul împrumutului într-un raport procentual din valoarea împrumutului. Trebuie să se menţioneze, de asemenea, mărimea, termenul, dobînda şi amortizarea împrumutului, durata efectuării plăţii, cursul acesteia, durata încărcării cu dobînzi, costurile accesorii ale împrumutului, precum şi dobînda anuală efectivă, suma totală ce urmează a fi plătită de comisionar, numele sau denumirea, adresa împrumutătorului.

(3) Prevederile alin.(2) nu se aplică dacă sarcina intermedierii ori a indicării ocaziei este îndreptată spre încheierea unui împrumut asigurat prin ipotecă, unui împrumut destinat finanţării unei afaceri imobiliare sau unui împrumut acordat comisionarului pentru desfăşurarea activităţii sale profesionale, comerciale, publice ori de serviciu.
(4) Contractul nu trebuie să aibă legătură cu oferta de remitere a împrumutului.
(5) Intermediarul împrumutului este obligat să dea clientului un exemplar de contract.
Articolul 1189. Remuneraţia intermediarului împrumutului
(1) Clientul este obligat la remunerarea intermediarului doar dacă, în urma intermedierii ori a indicaţiei acestuia, clientului i se acordă împrumut. Convenţia încheiată prin derogare în defavoarea clientului este nulă.
(2) Intermediarul împrumutului nu poate conveni, în afara remuneraţiei prevăzute la alin.(1), asupra vreunei retribuţii în bani pentru prestaţiile făcute în legătură cu intermedierea sau cu indicarea ocaziei de închiriere a unui contract de împrumut.

S e c ţ i u n e a a 4-a
INTERMEDIEREA COMERCIALĂ

Articolul 1190. Dispoziţii generale cu privire la intermedierea comercială
(1) Este titular de drepturi şi obligaţii de intermediar comercial persoana care desfăşoară activitate profesională pentru alte persoane, fără împuterniciri permanente în bază de contract, de intermediere a contractelor de achiziţionare sau vînzare de bunuri sau de titluri de valoare, de asigurări, de operaţiuni bancare, de transport de bunuri, de închiriere de bunuri ale circuitului comercial.
(2) Prevederile prezentei secţiuni nu se aplică la intermedierea altor operaţiuni decît a celor menţionate la alin.(1) şi a operaţiunilor cu bunuri imobile.
Articolul 1191. Textul final al contractului
(1) Cu excepţia cazurilor cînd este exonerat de către părţi sau prin efectul uzanţelor locale, intermediarul comercial este obligat, imediat după perfectarea contractului, să pună la dispoziţia fiecărei părţi textul final al acestuia, semnat de el, în care să fie indicate părţile contractante, obiectul şi condiţiile contractului, iar pentru cazul vînzării mărfurilor sau titlurilor de valoare, tipul şi cantitatea lor, preţul şi termenul de livrare.
(2) În cazul actelor juridice care nu pot fi executate pe loc, textul final este pus la dispoziţia părţilor pentru semnare, fiecăreia din ele expediindu-i-se contractul semnat de cealaltă parte.
(3) Dacă o parte va refuza să primească ori să semneze textul final al contractului, intermediarul comercial va informa neîntîrziat cealaltă parte despre acest fapt.
Articolul 1192. Angajamentul specificat
(1) Dacă o parte primeşte textul final al contractului, în a cărui privinţă intermediarul comercial îşi rezervă dreptul de a indica cealaltă parte contractantă, atunci prima va fi obligată, în baza convenţiei, faţă de partea indicată ulterior dacă împotriva acesteia din urmă nu se pot ridica obiecţii întemeiate.
(2) Desemnarea celeilalte părţi se efectuează în termenele uzuale la locul emiterii textului final al contractului, iar în lipsa acestora, într-un termen rezonabil.
(3) Dacă nu se nominalizează persoana sau dacă împotriva acesteia există obiecţii motivate, partea are dreptul să înainteze intermediarului comercial pretenţii cu privire la executarea contractului. Acest drept nu există dacă partea nu declară imediat intermediarului comercial, la cererea acestuia, că solicită realizarea contractului.
Articolul 1193. Păstrarea mostrelor
(1) În măsura în care părţile sau uzanţele locului şi natura bunului permit, intermediarul comercial va păstra mostrele bunului vîndut prin intermedierea sa pînă ce bunul va fi recepţionat fără obiecţii sau pînă ce actul este finalizat

într-un alt mod.
(2) Intermediarul comercial va marca mostra pentru ca ea să poată fi recunoscută.
Articolul 1194. Lipsa împuternicirilor de acceptare a plăților
Intermediarul comercial nu se consideră împuternicit să accepte o plată sau o altă formă de remunerare prevăzută în contract.
Articolul 1195. Răspunderea intermediarului comercial
Intermediarul comercial răspunde față de ambele părți pentru daunele cauzate cu vinovăție.
Articolul 1196. Dreptul de a pretinde ambelor părți remunerație
Dacă între părți nu există un acord privind plata remunerației intermediarului comercial, fiecare dintre părți va fi obligată, în absența unor uzanțe locale care ar stipula altceva, să achite jumătate din suma remunerației.

Articolul 1197. Registrul intermediarului comercial
(1) Intermediarul comercial este obligat să țină un registru în care să înscrie zilnic toate actele încheiate. Înregistrările se fac în ordine cronologică. Intermediarul comercial semnează pentru fiecare înregistrare efectuată.
(2) Asupra registrului intermediarului comercial se aplică dispozițiile cu privire la registrele comerciale.
Articolul 1198. Prezentarea extraselor din registrul intermediarului comercial
Intermediarul comercial este obligat să prezinte, la cererea părților, extrase din registru, pe care le semnează. Extrasele vor cuprinde toate datele relevante pentru actele intermediate de el.

Capitolul XXIII
AGENTUL COMERCIAL. COMISIONARUL PROFESIONIST
S e c ț i u n e a 1
AGENTUL COMERCIAL

Articolul 1199. Dispoziții generale cu privire la agentul comercial
(1) Agentul comercial este persoană fizică întreprinzător independent căreia i s-au încredințat împuterniciri permanente de intermediere sau de încheiere de contracte comerciale cu bunuri şi servicii în numele şi pe contul unei alte întreprinderi (principal).
(2) În sensul prezentului cod, nu se consideră agent comercial persoana care:
a) fiind un angajat al principalului, are atribuții de încheiere a contractelor obligatorii pentru principal;
b) fiind partener, are dreptul de a încheia contracte obligatorii pentru partenerii săi;
c) este administratorul procedurii de reorganizare sau al procedurii de lichidare în procesul de insolvabilitate;
d) activează la bursele de mărfuri.
Articolul 1200. Obligațiile agentului comercial
(1) Agentul comercial este obligat să reprezinte onest interesele principalului.
(2) Agentul comercial trebuie să întreprindă măsurile corespunzătoare în cadrul negocierilor, precum şi să încheie, după caz, contracte la indicația principalului, să prezinte acestuia informația utilă care se află la dispoziția sa, să îndeplinească indicațiile rezonabile date de principal.
Articolul 1201. Obligațiile principalului
Principalul trebuie să respecte, în relațiile cu agentul comercial, principiul bunei-credințe. În particular, principalul este obligat să pună la dispoziția agentului comercial toată informația necesară executării contractului de agenție, să înştiințeze agentul comercial în termene

rezonabile despre faptul că se aşteaptă ca volumul tranzacţiilor comerciale să fie considerabil mai mic decît ar fi putut presupune în mod normal agentul, precum şi despre acceptarea, refuzul sau neîndeplinirea unui contract comercial propus de agent.

Articolul 1202. Remunerarea agentului comercial

(1) Agentul comercial are dreptul la remunerare pentru serviciile prestate principalului conform contractului de agenție.

(2) Dacă suma remunerației nu este stipulată, se consideră că s-a convenit asupra unei remunerații obişnuite pentru acest domeniu de activitate. În cazul imposibilității de a se stabili o remunerație obişnuită, agentul comercial are dreptul la o remunerație rezonabilă pentru serviciile prestate principalului, luîndu-se în considerare circumstanțele cauzei şi principiul echității.

Articolul 1203. Plata remunerației

(1) Remunerația poate fi plătită integral sau parțial sub formă de comision, adică de remunerație care variază în funcție de valoarea actelor juridice comerciale.

(2) Agentul comercial are dreptul la comision pentru actele juridice încheiate în perioada acțiunii contractului de agenție dacă, şi în măsura în care:

a) actul juridic a fost încheiat în urma acțiunilor agentului comercial respectiv;

b) actul juridic a fost încheiat cu un terț, care anterior a devenit client al principalului în urma unui act analog, datorită acțiunilor agentului comercial respectiv.

(3) Agentul comercial va avea dreptul la comision şi pentru actele juridice încheiate în perioada acțiunii contractului de agenție dacă agentul are dreptul exclusiv, acordat de principal în baza contractului de agenție, de a purta negocieri sau de a încheia contracte în numele principalului pe un anumit teritoriu sau pentru un grup anumit de clienți şi dacă a fost încheiat un contract cu un client de pe teritoriul sau din grupa respectivă de clienți.

(4) Agentul comercial are dreptul la comision pentru actul juridic încheiat după încetarea acțiunii contractului de agenție dacă:

a) în conformitate cu prevederile alin.(2) şi (3), propunerea terțului de a contracta (oferta sau cererea) a fost recepționată de principal sau de agentul comercial pînă la încetarea acțiunii contractului de agenție;

b) actul juridic a fost încheiat, datorită acțiunilor agentului comercial, într-un termen rezonabil din momentul încetării acțiunii contractului de agenție.

(5) Agentul comercial nu are dreptul la comisionul prevăzut la alin.(2) şi (3) dacă acesta trebuie plătit, conform alin.(4), agentului comercial precedent, cu excepția cazului în care divizarea remunerației de comision între cei doi agenți este rezonabilă.

Articolul 1204. Termenul de plată a comisionului

(1) Agentul comercial are dreptul la comision din momentul şi în măsura în care actul juridic a fost executat. La înțelegerea părților, dreptul agentului comercial la remunerație poate apărea în momentul naşterii obligației principalului de a executa actul juridic încheiat cu un terț sau în momentul executării acestuia de către terț.

(2) Comisionul trebuie plătit cel mai tîrziu în ultima zi a lunii în care agentul a obținut dreptul la el. De la prevederile prezentului alineat nu se poate deroga în defavoarea agentului comercial.

Articolul 1205. Încetarea dreptului la comision

(1) Dreptul la comision încetează în cazul în care contractul dintre principal şi terț nu a fost executat, dacă principalul nu poartă nici o vină pentru neexecutare. De la prevederile prezentului alineat nu se poate deroga în defavoarea agentului comercial.

(2) Comisionul pe care agentul l-a primit deja trebuie restituit în cazul încetării dreptului la această remunerație.

Articolul 1206. Prezentarea informației cu privire la calculul remunerației

(1) Principalul este obligat să prezinte în scris agentului comercial calculul comisionului la care acesta are dreptul. Calculul trebuie să includă elementele principale în funcție de care a fost

determinat comisionul.
(2) Agentul comercial are dreptul la informaţie, inclusiv la extrase din registrele şi documentele deţinute de principal, necesare lui pentru verificarea comisionului pe care este în drept să îl primească.
(3) De la prevederile alin.(1) şi (2) nu se poate deroga în defavoarea agentului comercial.
Articolul 1207. Forma contractului de agenţie
(1) Contractul de agenţie poate fi încheiat în scris sau verbal.
(2) Fiecare parte are dreptul să ceară încheierea contractului în scris ori să primească de la cealaltă parte o adeverinţă privind obligaţiile asumate de partea respectivă în conformitate cu contractul de agenţie.

Articolul 1208. Termenul contractului de agenţie
(1) Contractul dintre agentul comercial şi principal poate fi încheiat pe un termen nedeterminat.
(2) Dacă părţile continuă să-şi execute obligaţiile ce decurg din contractul de agenţie încheiat pe un termen determinat, contractul se consideră prelungit pentru un termen nedeterminat.
Articolul 1209. Încetarea contractului de agenţie
(1) Contractul de agenţie încheiat sau prelungit pentru un termen nedeterminat poate înceta la iniţiativa oricăreia dintre părţi, prin notificarea celeilalte părţi.
(2) Termenul notificării nu poate fi, din momentul încheierii contractului, mai mic de o lună pe parcursul primului an, de 2 luni pe parcursul celui de-al doilea şi de 3 luni pe parcursul celui de-al treilea şi al următorilor ani. Părţile nu pot prevedea prin contract termene de notificare mai scurte.
(3) Dacă părţile convin asupra unor termene de notificare mai lungi decît cele menţionate la alin.(2), termenul de notificare prevăzut pentru principal nu poate fi mai scurt decît termenul de notificare prevăzut pentru agent.
(4) Expirarea termenului de notificare trebuie să coincidă cu sfîrşitul lunii calendaristice dacă în contract nu este prevăzut altfel.
Articolul 1210. Clauza de concurenţă
(1) În contractul de agenţie, părţile pot prevedea o dispoziţie care să limiteze activitatea agentului comercial în acelaşi domeniu în care activează principalul, după încetarea raporturilor contractuale (clauza despre concurenţă).
(2) Clauza despre concurenţă este valabilă dacă:
a) are formă scrisă;
b) se referă la un teritoriu sau la o categorie de clienţi şi un teritoriu şi la acelaşi tip de bunuri sau de servicii prevăzute în contractul de agenţie;
c) nu încalcă prevederile legislaţiei privind protecţia concurenţei şi limitarea activităţii monopoliste.
(3) Clauza despre concurenţă este valabilă pentru o perioadă de cel mult 2 ani de la încetarea raporturilor contractuale.
Articolul 1211. Compensarea şi recuperarea pagubelor
(1) La încetarea raporturilor contractuale, agentul comercial poate cere de la principal o compensare corespunzătoare dacă:
a) a atras pentru principal clienţi noi sau a majorat considerabil volumul tranzacţiilor comerciale cu clienţii existenţi, iar principalul urmează să obţină un profit esenţial de pe urma tranzacţiilor cu aceştia;
b) plata compensării este echitabilă, luînd în considerare toate împrejurările, şi, în particular, comisionul, pe care agentul comercial l-ar fi primit în cazul continuării raporturilor contractuale, în baza actelor juridice deja încheiate sau realizabile în viitor, cu clienţi atraşi de el, sau clauza despre concurenţă prevăzută de contractul de agenţie în conformitate cu art.1210.
(2) Compensarea nu poate depăşi remuneraţia agentului comercial pentru un an, calculată în mărime medie pentru ultimii 5 ani de activitate a agentului comercial. În cazul în care durata

relațiilor contractuale este mai scurtă, se va determina mărimea medie a remunerației pentru perioada respectivă de activitate.
(3) Plata compensării îl lipsește pe agent de dreptul de a cere reparația prejudiciilor.
(4) Agentul comercial este în drept să ceară reparația prejudiciilor care i s-au cauzat prin încetarea raporturilor contractuale cu principalul. Se consideră cauzatoare de prejudicii în special încetarea relațiilor contractuale în urma căreia:
a) agentul comercial este lipsit de comisionul care i-ar fi revenit în cazul executării corespunzătoare a contractului de agenție, cu condiția obținerii de către principal a unui profit considerabil din activitatea agentului;
b) agentul comercial este lipsit de posibilitatea de a acoperi cheltuielile pe care le-a suportat în procesul executării contractului de agenție în conformitate cu indicațiile principalului.
(5) Dreptul la compensare în cazurile prevăzute la alin.(1) şi la reparația prejudiciilor în cazurile prevăzute la alin.(4) poate fi realizat de către moştenitori în cazul încetării relațiilor contractuale în urma decesului agentului comercial.
(6) Cererea de compensare şi de reparație a prejudiciilor trebuie înaintată în decursul unui an după încetarea relațiilor contractuale.
(7) Compensarea şi reparația prejudiciilor nu se efectuează în unul din următoarele cazuri:
a) principalul are dreptul legal de a rezilia contractul din vina agentului comercial;
b) raporturile contractuale au încetat la inițiativa agentului comercial, cu excepția cazurilor în care acest fapt a fost cauzat de comportamentul principalului sau a avut drept motiv vîrsta sau deteriorarea sănătății agentului comercial în urma căreia nu a mai fost în stare să-şi continue activitatea în conformitate cu contractul de agenție;
c) conform acordului cu principalul, agentul comercial transmite unui terț drepturile şi obligațiile sale stipulate în contractul de agenție.

S e c ț i u n e a a 2-a
COMISIONARUL PROFESIONIST

Articolul 1212. Dispoziții generale cu privire la comisionarul profesionist
(1) Se consideră comisionar profesionist (comisionar) persoana care, în cadrul activității sale comerciale permanente, îşi asumă obligația de a încheia contracte cu mărfuri sau cu titluri de valoare în nume propriu, dar pe contul unei alte persoane (comitent).
(2) Față de activitatea comisionarului care nu este reglementată de normele prezentei secțiuni se aplică regulile referitoare la agentul comercial.
(3) Normele cu privire la contractul de comision se aplică în măsura în care dispozițiile prezentului capitol nu prevăd altfel.
Articolul 1213. Obligațiile comisionarului
(1) Comisionarul este ținut să execute cu diligența unui bun comerciant obligațiile pe care şi le-a asumat. Comisionarul trebuie să respecte interesele comitentului şi să îndeplinească indicațiile date de el.
(2) Comisionarul prezintă comitentului informațiile necesare, în particular îi va comunica imediat despre executarea comisionului. El este obligat să prezinte comitentului un raport cu privire la executarea comisionului şi să-i transmită cele cuvenite din executarea respectivă.
(3) Comisionarul poartă răspundere față de comitent pentru executarea actului juridic încheiat în cazul în care, concomitent cu notificarea despre executarea comisionului, el nu va indica şi terțul cu care a încheiat actul juridic.
Articolul 1214. Efectele nerespectării indicațiilor comitentului
În cazul în care nu acționează conform indicațiilor comitentului, comisionarul este obligat să repare prejudiciul cauzat. Totodată, comitentul este în drept să nu recunoască efectele actului juridic încheiat astfel în privința sa.

Articolul 1215. Limitele preţului
(1) În cazul în care comisionarul a efectuat o vînzare la un preţ mai mic decît cel stabilit sau dacă a majorat preţul de cumpărare stabilit, comitentul, în cazul în care intenţionează să respingă convenţia ca nefiind încheiată pe contul lui, trebuie să declare acest fapt imediat după notificarea despre încheierea convenţiei. În caz contrar, abaterea de la preţul stabilit se consideră acceptată.
(2) În cazul în care comisionarul, concomitent cu notificarea despre încheierea convenţiei, declară că va compensa diferenţa de preţ, comitentul nu are dreptul să respingă convenţia. Dreptul comitentului de a cere reparaţia prejudiciului care depăşeşte diferenţa de preţ nu este afectat.
Articolul 1216. Încheierea convenţiei în condiţii mai avantajoase
În cazul în care comisionarul încheie o convenţie în condiţii mai avantajoase decît cele stabilite de comitent, avantajele sînt atribuite comitentului. Prezenta regulă produce efecte în particular în cazul în care preţul cu care comisionarul a efectuat vînzarea depăşeşte preţul pe care comitentul l-a stabilit ca fiind cel mai mic sau dacă preţul de cumpărare nu atinge preţul cel mai mare stabilit de comitent.
Articolul 1217. Remunerarea comisionarului
(1) În cazul în care convenţia este executată, comisionarul poate pretinde plata comisionului.
(2) Chiar dacă convenţia nu a fost executată, comisionarul are totuşi dreptul la un comision dacă acesta este prevăzut de uzanţele comerciale.
(3) Comisionarul poate pretinde plata comisionului chiar şi în cazul în care executarea actului juridic încheiat de el nu a avut loc, însă faptul acesta se datorează vinovăţiei comitentului sau este în legătură cu personalitatea lui.
Articolul 1218. Marfa de comision deteriorată sau viciată
Dacă marfa care i-a fost expediată este deteriorată sau are anumite vicii depistabile la o examinare, comisionarul, în raport cu cărăuşul şi comitentul, este obligat să asigure proba stării ei şi să informeze imediat comitentul. În caz contrar, comisionarul va fi obligat să repare prejudiciul cauzat astfel.
Articolul 1219. Răspunderea comisionarului pentru marfă
(1) Comisionarul poartă răspundere pentru pierderea sau deteriorarea mărfii aflate în custodia lui, cu excepţia cazului în care pierderea sau deteriorarea au rezultat din împrejurări care nu puteau fi evitate prin diligenţa unui bun comerciant.
(2) Comisionarul poartă răspundere pentru neasigurarea mărfii doar în cazul în care comitentul i-a dat indicaţia să efectueze asigurarea.
Articolul 1220. Avansul şi creditul la executarea contractului
de comision
(1) În cazul în care a acordat terţului un avans sau un credit fără consimţămîntul comitentului, comisionarul acţionează pe propriul risc.
(2) Dacă uzanţele comerciale prevăd posibilitatea acordării unei amînări pentru plata preţului de cumpărare, în lipsa unor indicaţii contrare din partea comitentului de acest drept se va bucura şi comisionarul.
(3) În cazul în care, neavînd împuterniciri, efectuează o vînzare în credit, comisionarul este obligat, în calitate de debitor, să plătească imediat, în contul comitentului, preţul de cumpărare.
Articolul 1221. Contracte similare
Dispoziţiile prezentei secţiuni se aplică, dacă nu este prevăzut altfel sau dacă din esenţa raporturilor nu reiese contrariul, şi în cazul în care comisionarul, practicînd activitate comercială proprie, îşi asumă încheierea, în nume propriu, dar pe contul unei alte persoane, a unor acte juridice diferite de cele menţionate la art.1212 alin.(1).

Capitolul XXIV
CONTRACTELE ŞI OPERAȚIUNILE BANCARE
S e c ț i u n e a 1
DEPOZITUL BANCAR

Articolul 1222. Contractul de depozit bancar
(1) Prin contractul de depozit bancar, banca sau o altă instituție financiară (bancă), autorizată conform legii, primeşte de la clientul său (deponent) sau de la un terț în folosul deponentului o sumă de bani pe care se obligă să o restituie deponentului după un anumit termen (depozit la termen) sau la cerere (depozit la vedere).
(2) Raporturilor dintre bancă şi deponent li se aplică prevederile referitoare la împrumut şi la contul curent bancar dacă acestea nu contravin prezentei secțiuni şi naturii depozitului bancar.
Articolul 1223. Forma contractului de depozit bancar
Contractul de depozit bancar trebuie să fie încheiat în scris. Forma scrisă a contractului se consideră respectată dacă banca eliberează deponentului un libret de economii, un certificat de depozit sau orice alt document care atestă depunerea banilor şi care corespunde cerințelor legii şi uzanțelor bancare.
Articolul 1224. Dobînda
(1) Banca plăteşte deponentului o dobîndă în mărimea şi în modul prevăzut de contract, iar în cazul în care contractul nu prevede mărimea dobînzii aceasta se determină în conformitate cu prevederile art.619. Părțile pot conveni ca banca să nu plătească deponentului dobîndă.
(2) Banca nu poate reduce în mod unilateral mărimea dobînzii decît în cazurile prevăzute de lege sau de contract, cu condiția respectării unui termen de preaviz de cel puțin 15 zile.
Articolul 1225. Ordinea calculării şi plății dobînzii
(1) Dobînda pentru depozitul bancar se calculează începînd cu ziua următoare zilei efectuării depozitului, pînă în ziua precedentă zilei restituirii sumei depuse sau decontării acesteia în baza unor alte temeiuri legale.
(2) Dacă contractul de depozit bancar nu prevede altfel, dobînda pentru suma depozitului bancar se plăteşte deponentului, la cererea acestuia, la expirarea fiecărui trimestru, iar dobînzile neridicate în acest termen se adaugă la suma depozitului pentru care se calculează dobînda în continuare.
(3) La restituirea sumei depuse, se plăteşte întreaga dobîndă calculată pînă la acel moment.
Articolul 1226. Secretul bancar
(1) Banca garantează secretul informației privind relațiile de afaceri cu clientul.
(2) Informația care constituie secret bancar poate fi furnizată numai la cererea clientului sau a reprezentantului acestuia. Banca poate furniza o astfel de informație reprezentanților autorităților publice numai în cazul şi în modul prevăzute de lege.
(3) În cazul în care banca divulgă informația ce constituie secret bancar, deponentul lezat astfel în drepturi poate cere despăgubiri.
Articolul 1227. Depozitul la termen şi depozitul la vedere
(1) Indiferent de tipul depozitului, banca este obligată să restituie, la prima cerere a deponentului, integral sau parțial suma depusă respectînd un termen de preaviz conform acordului părților sau uzanțelor bancare. Orice clauză contrară în defavoarea deponentului este nulă.
(2) În cazul în care deponentului i se restituie integral sau parțial, înainte de expirarea termenului convenit, suma depusă, dobînda se calculează în mărimea prevăzută pentru depozitele la vedere dacă în contract nu este prevăzut altfel.
(3) În cazul în care deponentul nu cere, la expirarea termenului convenit, restituirea depozitului, contractul se consideră prelungit în condițiile unui depozit la vedere.

S e c ț i u n e a a 2-a
CONTUL CURENT BANCAR

Articolul 1228. Contractul de cont curent bancar
Prin contractul de cont curent bancar, banca se obligă să primească şi să înregistreze în contul titularului de cont (client) sumele băneşti depuse de acesta sau de un terț în numerar sau transferate (virate) din conturile altor persoane, să execute în limitele disponibilului din cont ordinele clientului privind transferul unor sume către alte persoane, retragerile de numerar, precum şi să efectueze alte operațiuni în contul clientului din însărcinarea lui în conformitate cu legea, cu contractul şi cu uzanțele bancare, iar clientul să achite o remunerație pentru prestarea serviciilor menționate.
Articolul 1229. Dispunerea de sumele băneşti aflate în cont
(1) Titularul este liber să dispună în orice moment de sumele băneşti din contul său, cu excepția cazurilor cînd, prin acordul părților, este stabilit un termen de preaviz. Clientul are dreptul să-şi revoce indicațiile privind dispunerea de sumele băneşti din contul său. Revocările au efect dacă sînt recepționate de bancă pînă la momentul executării indicațiilor respective.
(2) Persoanele autorizate să dispună de sumele băneşti din cont sînt indicate de către client prin prezentarea documentelor respective prevăzute de lege, de contract şi de uzanțele bancare.
(3) Identificarea persoanelor autorizate să dispună de sumele băneşti din cont se efectuează de către bancă în baza semnăturilor sau altor mijloace de identificare.
Articolul 1230. Ordinele şi indicațiile clientului
(1) Banca este ținută să efectueze operațiunile în contul clientului numai la ordinul lui. Banca nu poate să efectueze operațiuni în contul clientului fără ordinul lui decît în cazurile prevăzute de lege sau de contract.
(2) În cazul efectuării unor operațiuni în contul clientului, banca este obligată să urmeze indicațiile titularului de cont în limitele scopului urmărit prin contract.
(3) Dacă nu execută indicațiile titularului de cont sau se abate de la ele, în cazul în care nu se poate considera că titularul, cunoscînd situația de fapt, ar fi aprobat abaterea, banca este obligată să plătească despăgubiri. O sumă debitată incorect în contul clientului trebuie înregistrată din nou în credit.
(4) Raporturilor dintre bancă şi client se aplică dispozițiile referitoare la contractul de mandat dacă ele nu contravin prevederilor din prezentul capitol şi naturii contractului de cont bancar.
Articolul 1231. Contabilitatea operațiunilor şi extrasele din cont
Banca ține contabilitatea contului prin înregistrarea în creditul şi în debitul lui a operațiunilor efectuate, avînd obligația de a transmite clientului, în termenele convenite, extrase din cont asupra situației lui. Titularul de cont poate să ceară oricînd informații sau lămuriri asupra situației contului şi asupra împrejurărilor oricărei operațiuni efectuate în cont.
Articolul 1232. Creanțele reciproce ale băncii şi ale clientului
(1) Banca datorează clientului o dobîndă pentru folosirea mijloacelor din contul acestuia dacă în contract nu este prevăzut altfel.
(2) Creanțele reciproce ale băncii şi ale clientului se sting prin compensare.
Articolul 1233. Rezilierea contractului
(1) Contractul încheiat pe un termen nedeterminat poate fi reziliat în orice moment de oricare din părți, cu condiția unui preaviz avînd termenul stabilit prin contract sau uzanțe bancare, iar în lipsa unui astfel de termen, în 15 zile.
(2) Banca poate rezilia contractul numai în măsura în care titularul poate beneficia în alt mod de posibilitatea efectuării decontărilor prin virament dacă nu există un motiv temeinic pentru reziliere.
Articolul 1234. Obligația de confidențialitate
(1) Banca este obligată să păstreze confidențialitate asupra tuturor faptelor de care a aflat ca

urmare a legăturilor de afaceri cu clientul. Această obligație nu există dacă astfel rezultă dintr-o dispoziție legală ori dacă privește informații generale a căror dezvăluire nu prejudiciază interesele justificate ale clientului.
(2) Obligația de confidențialitate subzistă și după încetarea relațiilor contractuale.
Articolul 1235. Încasarea și achitarea cecurilor
(1) Banca este obligată față de client, chiar și în lipsa unui contract suplimentar în acest sens, să încaseze, prin mijlocirea prezentării la timp către banca trasă, cecurile prezentate de client, iar în cazul neîncasării, să ia măsurile asigurătorii necesare.
(2) În cazul unui contract corespunzător, banca este obligată să plătească în limita activului cecurile emise de client.

S e c ț i u n e a a 3-a
CREDITUL BANCAR

Articolul 1236. Contractul de credit bancar
(1) Prin contractul de credit bancar, o bancă (creditor) se obligă să pună la dispoziția unei persoane (debitor) o sumă de bani (credit), iar debitorul se obligă să restituie suma primită și să plătească dobînda și alte sume aferente prevăzute de contract.
(2) Contractul de credit bancar se încheie în scris.
(3) Față de contractul de credit bancar se aplică prevederile referitoare la contractul de împrumut în măsura în care regulile prezentului capitol nu prevăd altfel sau din esența contractului de credit bancar nu reiese contrariul.
Articolul 1237. Dobînda la creditul bancar
(1) Părțile contractului de credit bancar pot conveni asupra unei dobînzi fixe sau flotante.
(2) În cazul în care părțile au convenit asupra unei dobînzi flotante, mărimea acesteia poate fi modificată prin acordul părților.
(3) Creditorul nu poate modifica în mod unilateral mărimea dobînzii decît în cazurile prevăzute de lege sau de contract. În cazul cînd contractul prevede dreptul băncii de a modifica în mod unilateral mărimea dobînzii, aceasta se va efectua în funcție de rata de refinanțare a Băncii Naționale, de rata inflației și de evoluția pieței, ținîndu-se cont de regulile echității.
(4) Creditorul îl va anunța în scris pe debitor despre modificarea mărimii dobînzii cu cel puțin 10 zile înainte de modificare. Mărimea nouă a dobînzii se va aplica la soldul, existent la data modificării, al creditului.
Articolul 1238. Comisionul
În afară de dobîndă, părțile pot conveni asupra unui comision pentru serviciile prestate în legătură cu utilizarea creditului.
Articolul 1239. Creditul în cont curent
(1) Creditul poate fi acordat prin punere la dispoziția debitorului a unei sume de bani (linie de credit), pe care acesta o poate utiliza în rate în funcție de necesitățile sale.
(2) Dobînda pentru creditul în cont curent se calculează în funcție de suma creditului utilizată efectiv într-o anumită perioadă.
Articolul 1240. Garanțiile de rambursare a creditului
(1) Părțile pot conveni asupra constituirii unor garanții reale (gaj), personale (fidejusiune) sau a unor alte garanții uzuale în practica bancară.
(2) Dacă apreciază garanțiile rambursării creditului ca insuficiente, creditorul este în drept să ceară constituirea unor garanții suplimentare. În cazul refuzului debitorului de a oferi garanțiile suplimentare solicitate de creditor, acesta din urmă are dreptul să reducă suma creditului proporțional reducerii garanției sau să rezilieze contractul.
(3) Creditorul este obligat să accepte anularea măsurilor de asigurare care depășesc limita convenită a garanțiilor. Această dispoziție nu se aplică în cazul în care măsurile de asigurare depășesc doar temporar limita convenită a garanției.

Articolul 1241. Refuzul de executare a contractului
(1) Creditorul este în drept să refuze executarea obligației de a pune la dispoziția debitorului creditul dacă, după încheierea contractului de credit:
a) au apărut circumstanțe care indică cu certitudine incapacitatea viitoare a debitorului de a rambursa creditul;
b) debitorul sau terțul încalcă obligația de a acorda garanții de rambursare a creditului pe care şi-a asumat-o sau alte condiții înaintate de bancă pentru punerea la dispoziție a creditului.
(2) Creditorul are dreptul de a refuza să pună la dispoziție următoarele tranşe ale creditului, în cazul în care contractul prevede acordarea creditului în tranşe, dacă debitorul nu îndeplineşte condițiile contractului referitoare la tranşa sau tranşele precedente.
(3) Debitorul este în drept să refuze creditul parțial sau total. În acest caz, el trebuie să plătească creditorului o remunerație pentru punerea la dispoziție a creditului (comision de neutilizare).
(4) Dreptul de refuz prevăzut la alin.(1)-(3) poate fi exercitat doar dacă partea care refuză notifică cealaltă parte într-un termen rezonabil pînă la momentul executării obligațiilor ce constituie obiectul refuzului.
Articolul 1242. Rezilierea contractului
(1) Creditorul poate rezilia contractul şi cere restituirea creditului şi a sumelor aferente dacă:
a) debitorul a devenit insolvabil;
b) debitorul nu a oferit garanțiile cerute sau a redus fără acordul creditorului garanțiile oferite;
c) debitorul nu plăteşte dobînda în termenul stabilit;
d) debitorul nu a executat obligația de restituire a cel puțin 2 tranşe ale creditului, atunci cînd contractul prevede restituirea creditului în rate;
e) există alte cazuri prevăzute de lege sau de contract.
(2) Rezilierea contractului suspendă imediat utilizarea creditului, însă creditorul va acorda debitorului un termen de cel puțin 15 zile pentru restituirea sumelor utilizate şi a sumelor aferente.
(3) Debitorul poate, în orice moment, să anunțe rezilierea contractului de credit, ce prevede plata unei dobînzi fluctuante, cu condiția notificării creditorului în termen de 7 zile de la primirea notificării despre modificarea dobînzii.
(4) Debitorul poate rezilia contractul în care s-a convenit asupra unei dobînzi fixe pentru un anumit termen dacă obligația de plată a dobînzii încetează înaintea termenului stabilit pentru restituirea creditului şi nu se convine asupra unei alte dobînzi. Termenul de preaviz este de 15 zile.
(5) Rezilierea pentru motivul indicat la alin.(1) lit.d) produce efecte doar atunci cînd creditorul a acordat debitorului un termen de 15 zile pentru plata sumei restante, iar plata nu a fost făcută.
Articolul 1243. Răspunderea debitorului
(1) În cazul neexecutării de către debitor la scadență a obligației de restituire a creditului, precum şi a obligațiilor de plată a dobînzii şi a altor sume aferente, creditorul poate pretinde plata unor penalități de întîrziere în modul şi în mărimea prevăzute de lege sau de contract.
(2) În cazul în care debitorul întîrzie să efectueze plățile datorate în baza contractului şi părțile nu au convenit în contract asupra unor penalități de întîrziere, pentru suma datorată se încasează o dobîndă cu 5% mai mare decît rata dobînzii prevăzute în contract.
(3) Dacă a reziliat contractul de creditare pentru că debitorul se afla în întîrziere cu rambursarea sumelor datorate, creditorul are dreptul la o dobîndă echivalentă cu rata legală a dobînzii. Faptul acesta nu afectează dreptul creditorului sau al debitorului de a dovedi cauzarea unui prejudiciu mai mare ori mai mic prin întîrzierea rambursării creditului.
Articolul 1244. Răspunderea creditorului
În cazul neexecutării de către bancă a obligației sale de acordare a creditului, debitorul poate pretinde plata unor penalități de întîrziere în modul şi în mărimea prevăzute de lege sau de contract.

Articolul 1245. Repararea prejudiciului în cazul rambursării
anticipate a creditului
Dacă debitorul rambursează creditul înainte de scadenţă, creditorul este în drept să ceară reparaţia prejudiciului cauzat prin rambursare anticipată cu deducerea sumelor economisite, luîndu-se în considerare creditul ce s-ar fi putut acorda din contul acestor mijloace. La calcularea prejudiciului, se ţine cont atît de venitul ratat al creditorului, cît şi de cheltuielile evitate de debitor prin rambursarea înainte de termen a creditului.

S e c ţ i u n e a a 4-a
GARANŢIA BANCARĂ

Articolul 1246. Garanţia bancară
(1) Garanţia bancară este un angajament scris, asumat de o bancă sau de o altă instituţie financiară (garant), la cererea unei alte persoane (ordonator), de a plăti creditorului ordonatorului (beneficiarului) o sumă de bani în baza cererii scrise a beneficiarului.
(2) Garanţia bancară asigură îndeplinirea obligaţiilor ordonatorului faţă de beneficiar.
(3) Ordonatorul este obligat să plătească garantului remuneraţia convenită.
(4) Obligaţia faţă de beneficiar, constituită prin garanţie bancară, este independentă de datoria principală pentru garantarea căreia a fost constituită, chiar dacă garanţia face referire la aceasta.
Articolul 1247. Irevocabilitatea garanţiei bancare
Garanţia bancară nu poate fi revocată dacă nu s-a dispus altfel.
Articolul 1248. Inadmisibilitatea transmiterii garanţiei bancare
Dreptul asupra garanţiei bancare nu este transmisibil dacă garanţia nu prevede altfel.
Articolul 1249. Momentul producerii efectelor garanţiei bancare
Garanţia bancară produce efecte din momentul eliberării ei dacă garanţia nu prevede altfel.
Articolul 1250. Cererea de plată
(1) Dacă a survenit cazul garantat, beneficiarul trebuie
să-şi reclame în scris drepturile şi să anexeze documentele doveditoare cuvenite. Beneficiarul trebuie să indice în ce constă neîndeplinirea obligaţiei de către ordonator.
(2) Drepturile beneficiarului pot fi reclamate doar în termenul stabilit în garanţie.
Articolul 1251. Obligaţiile garantului
(1) La primirea reclamaţiei din partea beneficiarului, garantul trebuie să-l notifice de îndată pe ordonator.
(2) În cazul în care beneficiarul şi-a reclamat drepturile, garantul este obligat să verifice în timp util şi cu grija cuvenită dacă sînt întrunite condiţiile necesare pentru a plăti. El este obligat îndeosebi să verifice temeinic documentele doveditoare ale cazului garantat.
Articolul 1252. Refuzul de a satisface cererea de plată
(1) Garantul trebuie să refuze satisfacerea pretenţiilor ce decurg din garanţia bancară dacă nu s-a produs cazul garantat, dacă documentele prezentate nu corespund celor prevăzute ori dacă sînt prezentate după expirarea termenului stabilit în garanţie. În cazul în care refuză satisfacerea pretenţiilor ce decurg din garanţie, garantul este obligat să-l înştiinţeze de îndată pe beneficiar.
(2) Dacă garantul află înainte de satisfacerea pretenţiilor beneficiarului că datoria principală asigurată prin garanţie a fost deja achitată ori s-a stins din alte motive, ori este nevalabilă, trebuie să anunţe de îndată beneficiarul şi ordonatorul. Dacă ordonatorul repetă după înştiinţare dispoziţia de a plăti, garantul este obligat să plătească.
Articolul 1253. Limitele obligaţiei garantului
(1) Obligaţia garantului faţă de beneficiar se limitează la plata sumei garantate.
(2) Dacă garanţia bancară nu prevede altfel, răspunderea garantului faţă de beneficiar pentru neexecutarea obligaţiei ce rezultă din garanţie nu se limitează la suma garantată.
Articolul 1254. Temeiurile stingerii obligaţiei garantului
(1) Obligaţia garantului faţă de beneficiar se stinge:

a) prin plata sumei garantate;
b) prin expirarea termenului de garanție;
c) prin renunțarea beneficiarului;
d) prin confirmarea scrisă a garantului că beneficiarul a renunțat.
(2) Stingerea obligației conform lit.a), b) şi d) este independentă de remiterea scrisorii de garanție către garant.
(3) Garantul trebuie să-l înştiințeze de îndată pe ordonator despre stingerea garanției.
Articolul 1255. Obligația ordonatorului față de garant
(1) Ordonatorul este obligat să restituie garantului suma plătită în baza garanției bancare.
(2) Dreptul la restituire există doar în măsura în care garantul putea considera necesare plățile făcute beneficiarului în raport cu acordul încheiat cu ordonatorul.

S e c ț i u n e a a 5-a
ORDINUL DE PLATĂ

Articolul 1256. Ordinul de plată
(1) Ordinul de plată (dispoziție de plată) este dispoziția dată de o persoană (ordonator) unei bănci (bancă ordonatoare) de a plăti o anumită sumă în favoarea unei alte persoane (beneficiar) pentru stingerea unei obligații băneşti a ordonatorului față de beneficiar.
(2) Ordinul de plată poate fi simplu, în cazul în care încasarea sumei de către beneficiar nu este condiționată de prezentarea vreunui document privind scopul plății, sau documentar, în cazul în care încasarea sumei este condiționată de prezentarea de către beneficiar a unor documente cerute de ordonator.
Articolul 1257. Executarea ordinului de plată
(1) Banca ordonatoare execută ordinul de plată prin transferul sumei indicate din contul ordonatorului în contul beneficiarului în aceeaşi sau în o altă bancă (banca plătitoare).
(2) Banca va executa ordinul de plată în termenul stabilit prin lege, prin acordul părților sau prin uzanțele bancare.
(3) Ordonatorul poate revoca sau modifica ordinul de plată atît timp cît banca nu l-a executat.
Articolul 1258. Conținutul ordinului de plată
Ordinul de plată cuprinde:
a) numele sau denumirea, adresa şi numărul contului bancar al ordonatorului;
b) numele sau denumirea, adresa şi numărul contului bancar al beneficiarului;
c) denumirea, codul şi adresa băncii ordonatoare;
d) ordinul de plată;
e) suma în cifre şi litere;
f) motivul efectuării plății;
g) în cazul ordinului de plată documentar, indicația documentelor care trebuie prezentate de beneficiar;
h) data emiterii;
i) semnătura persoanei (persoanelor) autorizate a ordonatorului;
j) alte date, conform regulamentelor Băncii Naționale a Moldovei.

S e c ț i u n e a a 6-a
EFECTUAREA PLĂȚILOR PRIN CEC

Articolul 1259. Cecul
(1) Cecul este un titlu negociabil ce reprezintă o creanță scrisă, întocmită conform prevederilor legii, cuprinzînd ordinul necondiționat dat de emitent (trăgător) către plătitor (tras) de a plăti la vedere o anumită sumă prezentatorului de cec sau persoanei indicate în cec, sau la ordinul acestei persoane.

(2) Cecul este independent de tranzacția care stă la baza creanței achitate prin cec.
(3) Efectuarea plăților prin cec este reglementată de prezentul cod, de alte legi şi de uzanțele bancare.
Articolul 1260. Mențiunile cecului
(1) Cecul cuprinde:
a) denumirea "cec", inserată în titlu;
b) propunerea simplă şi necondiționată de a plăti o sumă determinată prezentatorului cecului sau persoanei indicate în cec, sau la ordinul acestei persoane;
c) numele sau denumirea şi domiciliul sau sediul trasului;
d) locul efectuării plății;
e) data şi locul emiterii;
f) numele sau denumirea, domiciliul sau sediul trăgătorului;
g) semnătura trăgătorului.
(2) Titlul în care lipseşte una din condițiile enumerate nu are valoarea unui cec, cu excepția următoarelor cazuri:
a) în lipsa unei mențiuni speciale, locul indicat lîngă numele trasului se consideră locul efectuării plății. Dacă lîngă numele trasului sînt indicate mai multe locuri, cecul este plătibil în locul indicat primul. Dacă lipseşte orice mențiune din cele enumerate, cecul este plătibil la locul domiciliului, sediului trasului;
b) cecul în care nu se indică locul unde este emis se consideră semnat în locul indicat lîngă numele sau denumirea trăgătorului.
(3) Orice mențiune în cec referitoare la accept, la dobîndă sau la exonerarea trăgătorului de răspundere pentru efectuarea plății se consideră nescrise.
Articolul 1261. Suma cecului
Dacă în cec suma de plată scrisă în litere diferă de suma scrisă în cifre, suma de plată este cea scrisă în litere. Dacă suma de plată este scrisă de mai multe ori fie în litere, fie în cifre, în caz de divergențe suma de plată este suma cea mai mică.
Articolul 1262. Semnăturile de pe cec
(1) Dacă cecul poartă semnături ale unor persoane incapabile de a se obliga prin trată, dacă poartă semnături false sau semnături ale unor persoane imaginare, obligațiile celorlalți semnatari rămîn totuşi valabile.
(2) Cel care semnează cecul ca reprezentant al unei persoane pentru care nu are împuternicirea de a acționa este obligat personal în temeiul cecului, iar dacă a plătit, are aceleaşi drepturi pe care le-ar fi avut pretinsul reprezentat. Aceeaşi regulă se aplică reprezentantului care şi-a depăşit împuternicirile.
Articolul 1263. Emiterea cecului
(1) Cecul poate fi emis:
a) în favoarea unei persoane, cu mențiunile "la ordinul", "la ordinul nostru" sau cu mențiuni echivalente, sau fără acestea (cecul la ordin). Cecul poate fi emis la ordinul trăgătorului;
b) în favoarea unei persoane, cu mențiunea "nu la ordin" sau cu o altă mențiune echivalentă (cecul nominativ). Cecul nominativ nu poate fi emis în favoarea trăgătorului, cu excepția cecului emis de o filială a trăgătorului în favoarea unei alte filiale;
c) în favoarea prezentatorului de cec (cecul la purtător). Cecul emis în favoarea unei persoane cu mențiunea "sau la purtător" este considerat cec la purtător. Cecul fără mențiunea beneficiarului este considerat cec la purtător.
(2) Cecul poate fi emis doar asupra trasului, la care trăgătorul are constituit un depozit (provizion) de care poate dispune, conform unei înțelegeri exprese sau tacite, inclusiv asupra formei de emitere a cecurilor. Încălcarea acestei reguli nu afectează însă valabilitatea cecului.
(3) Dacă cecul necompletat la momentul emiterii este completat contrar înțelegerii dintre părți, nerespectarea acestei înțelegeri este inopozabilă deținătorului de cec, cu excepția cazului cînd

acesta l-a obținut cu rea-credință sau prin culpă gravă.
Articolul 1264. Transmiterea cecului
(1) Cecul la ordin este transmis prin gir. Girul transferă toate drepturile deținătorului de cec de la girant către titularul girului, care este considerat posesor legitim dacă justifică dreptul său printr-o serie neîntreruptă de giruri, chiar acestea fiind în alb.

(2) Girantul răspunde pentru plata cecului, cu excepția persoanelor cărora cecul le-a fost transmis prin gir după interzicerea unui nou gir de către girant.
(3) Girantul este obligat să indice data scrierii girului.
(4) Cecul nominativ este transmis în conformitate cu formele unei cesiuni simple şi avînd efectele ei.
Articolul 1265. Girul
(1) Girul trebuie să fie simplu şi necondiționat. Orice condiție inserată în textul girului se consideră nescrisă.
(2) Girul poate fi făcut în folosul trăgătorului sau al oricărei alte persoane obligate. Aceste persoane pot, la rîndul lor, să gireze din nou cecul.
(3) Girul parțial şi girul semnat de tras sînt nule.
(4) Girul se scrie pe cec (verso) sau pe alonjă (foaia alipită la cec). Girul trebuie să fie semnat de girant.
Articolul 1266. Girul în alb
(1) Girul poate să nu desemneze persoana în a cărei favoare este dat şi poate să conțină pe cec (verso) sau pe alonjă doar datele şi semnătura girantului (gir în alb).
(2) Girul la purtător se consideră gir în alb.
Articolul 1267. Girul prin procură
Dacă girul cuprinde mențiunea “pentru încasare”, “ca împuternicit” sau orice altă mențiune care implică o însărcinare de încasare a cecului, deținătorul poate să exercite toate drepturile ce decurg din cec, dar să-l gireze poate numai la ordinul girantului (girul prin procură). Persoanele responsabile de plata cecului pot opune în acest caz deținătorului doar excepțiile care ar fi opozabile girantului.
Articolul 1268. Girul posterior protestului sau scadenței
Girul efectuat după protest sau după orice act similar, sau după expirarea termenului de prezentare a cecului are efectele unei cesiuni simple. Pînă la proba contrară, girul nedatat se consideră efectuat pînă la data protestului ori a oricărui act similar sau pînă la data expirării termenului de prezentare a cecului.
Articolul 1269. Deposedarea
Dacă cecul a ieşit din posesiunea unei persoane, noul lui deținător este obligat să-l întoarcă doar dacă l-a primit prin rea-voință sau din culpă gravă.
Articolul 1270. Avalul
(1) Plata cecului, parțial sau integral, poate fi garantată prin aval (garanție), dată de un terț sau chiar de un semnatar al cecului (avalist).
(2) Avalul se dă pe cec (verso) sau pe alonjă. El se exprimă prin mențiunile “de considerat ca aval”, “ca avalist pentru...” sau prin orice alt echivalent. Avalistul indică suma avalului, numele, domiciliul (sediul) şi persoana pentru care se obligă şi semnează avalul. Dacă nu se indică persoana pentru care este dat avalul, acesta se consideră dat pentru trăgător.
(3) Avalistul este răspunzător ca şi toate persoanele obligate prin cec. Obligația avalistului este valabilă şi în cazul în care obligația pe care a garantat-o este nulă din orice motiv.
(4) Cînd plăteşte cecul, avalistul dobîndeşte drepturile care decurg din cec față de cel pentru care a garantat, precum şi față de cei care, conform cecului, sînt obligați față de persoana în a cărei favoare este avalizat cecul.
Articolul 1271. Plata în baza cecului
(1) Cecul este plătibil la vedere. Orice indicație contrară se consideră nescrisă. Cecul prezentat

pentru plată înainte de data emiterii indicată în cec se plăteşte la prezentare.
(2) Termenul de prezentare a cecului pentru efectuarea plății este de 8 zile. Termenul începe să curgă din momentul emiterii cecului.
Articolul 1272. Revocarea cecului
(1) Revocarea cecului este valabilă doar după expirarea termenului de prezentare pentru plată.
(2) Dacă cecul nu este revocat, trasul poate efectua plata şi după expirarea termenului de prezentare pentru plată.
(3) Moartea sau pierderea capacității de exercițiu a trăgătorului, survenită în interiorul termenului de prezentare pentru plată, nu afectează valabilitatea cecului.
Articolul 1273. Drepturile trasului
(1) Trasul poate cere exemplarul cecului la efectuarea plății către titularul lui şi solicita de la acesta confirmarea scrisă a primirii sumei plătite.
(2) Plățile parțiale nu pot fi refuzate. În cazul plăților parțiale, trasul poate cere de la deținătorul cecului confirmarea scrisă a efectuării plății parțiale.
Articolul 1274. Drepturile titularului în cazul neplății cecului
(1) Titularul cecului poate exercita dreptul de acțiune împotriva trăgătorului, girantului şi celorlalți obligați dacă cecul prezentat în termen legal nu este plătit şi refuzul de plată este probat:
a) prin formularea unui act autentic (protest);
b) printr-o declarație a trasului, care indică data declarației şi data prezentării cecului pentru plată.
(2) Protestul sau orice alt act similar trebuie să fie întocmit înainte de expirarea termenului de prezentare a cecului pentru plată. Dacă cecul este prezentat în ultima zi a termenului, protestul sau orice alt act similar poate fi întocmit în a două zi lucrătoare.
Articolul 1275. Obligațiile de notificare
(1) Titularul cecului trebuie să notifice girantul şi trăgătorul cecului despre refuzul de plată în decursul a 4 zile lucrătoare care urmează după ziua întocmirii protestului sau a altui act echivalent, iar în cazul menționii în cec "circulație fără întîrziere", în ziua care urmează după ziua prezentării cecului.
(2) Fiecare girant notifică, în termen de 2 zile lucrătoare, girantul precedent (de la care a primit cecul), iar în cazul în care obligația girantului precedent este asigurată prin aval, îl înştiințează şi pe avalizatorul respectiv despre notificarea primită, indicînd numele sau denumirea şi adresa celor care au semnat avizele precedente, pînă cînd informația despre neplată este trimisă trăgătorului.
(3) Netrimiterea avizelor menționate nu lipseşte persoana de dreptul ei care rezultă din cec. Această persoană poartă însă răspundere pentru prejudiciul care ar putea fi cauzat prin neexecutarea obligației de notificare (dar nu mai mult de valoarea cecului).
Articolul 1276. Mențiunea "fără protest"
(1) Titularul cecului, girantul sau avalizatorul au dreptul, prin inserarea în cec a menționii "circulație fără întîrziere", "fără protest" sau a unei alte mențiuni similare, semnate de ei, să elibereze deținătorii următori ai cecului de obligația întocmirii protestului sau oricărui alt act similar necesar realizării dreptului de regres. Dacă este inserată de trăgător, mențiunea respectivă este aplicabilă tuturor persoanelor care au semnat cecul, iar dacă este inserată de andosant sau avalizator, mențiunea este aplicabilă doar celor care au semnat-o.
(2) Mențiunea prevăzută la alin.(1) nu eliberează deținătorii cecului de obligația de notificare.
(3) Dacă, în pofida menționii, deținătorul cecului întocmeşte un protest sau un alt act similar, el suportă cheltuielile aferente.
Articolul 1277. Răspunderea participanților la plățile prin cec
(1) Toate persoanele obligate conform cecului sînt debitori solidari față de deținătorul cecului şi față de orice persoană care a aplicat pe cec indicația de achitare a cecului, semnată de plătitor.

Acțiunea inițiată împotriva unei din persoanele obligate conform cecului nu constituie obstacol pentru inițierea acțiunii contra celorlalți debitori solidari.
(2) Titularul cecului poate cere persoanei împotriva căreia este intentată acțiunea judiciară achitarea:
a) valorii neplătite a cecului;
b) dobînzii de 6% pentru perioada de neplată;
c) cheltuielilor de întocmire a protestului sau a unui alt act similar, de expediere a notificărilor, altor cheltuieli aferente acțiunii judiciare.
(3) Persoana care a plătit cecul poate solicita celorlalți debitori achitarea:
a) sumei pe care a plătit-o în contul cecului;
b) dobînzii de 6% pentru perioada ce s-a scurs din momentul efectuării plății;
c) cheltuielilor aferente plății cecului.
(4) Orice persoană față de care este intentată o acțiune de regres conform prevederilor alin.(1)–(3) poate pune plata cecului în funcție de primirea, de la persoana care a adresat acțiunea de regres, a cecului cu protestul sau cu orice alt act similar (dacă este cazul) şi a confirmării scrise că a primit plata în contul cecului. Orice girant care a plătit cecul poate radia din cec girul său şi girurile ulterioare.
(5) Față de acțiunile judiciare intentate în vederea primirii sumelor indicate la alin.(2) şi (3) se aplică termenul de prescripție de 6 luni. Întreruperea curgerii termenului de prescripție se aplică doar față de persoana în a cărei privință există temeiuri pentru aceasta.
Articolul 1278. Forța majoră
(1) Dacă prezentarea cecului pentru plată, întocmirea protestului sau a unui alt act similar în termenele prescrise sînt împiedicate de un eveniment de forță majoră, termenele menționate se prelungesc pe durata acțiunii acestui eveniment, cu condiția notificării de către deținătorul cecului a girantului său despre survenirea evenimentului de forță majoră şi cu condiția menționării, scrise pe formularul cecului, despre executarea acestei notificări.
(2) În cazul survenirii evenimentului de forță majoră, asupra executării obligației de notificare a persoanelor participante la decontări prin cec se aplică prevederile art.1275.
(3) Dacă durata acțiunii evenimentului de forță majoră depăşeşte 15 zile de la scadență, dreptul de regres poate fi exercitat fără prezentarea cecului sau fără condiția întocmirii protestului sau oricărui act similar.

S e c ț i u n e a a 7-a
EFECTUAREA PLĂȚILOR PRIN CAMBIE ŞI PRIN BILET LA ORDIN

Articolul 1279. Cambia (trata) şi biletul la ordin
(1) Cambia (trata) este un titlu de credit care reprezintă o creanță scrisă, întocmită conform prevederilor legii, cuprinzînd ordinul necondiționat dat de trăgător (emitent) către tras (plătitor) de a plăti imediat sau la scadență o sumă anumită prezentatorului cambiei sau persoanei indicate în cambie, sau la ordinul acestei persoane.
(2) Biletul la ordin este un titlu de credit, întocmit conform prevederilor legii, prin care trăgătorul se obligă să plătească imediat sau la scadență o sumă anumită prezentatorului titlului sau persoanei indicate în titlu, sau la ordinul acestei persoane.
(3) Cambia şi biletul la ordin sînt independente de actele juridice care stau la baza creanțelor plătite prin ele.
(4) Efectuarea plăților prin cambie şi prin bilet la ordin sînt reglementate de prezentul cod, de Legea cambiei şi de alte acte normative, precum şi de uzanțele bancare.

S e c ț i u n e a a 8-a
EFECTUAREA PLĂȚILOR
PRIN ACREDITIV DOCUMENTAR

Articolul 1280. Acreditivul documentar
(1) Acreditivul documentar este un aranjament, oricum ar fi denumit sau descris, prin care o bancă (banca emitentă), acționînd la cererea clientului său (ordonatorului) şi conform instrucțiunilor acestuia sau în nume propriu, efectuează o plată către un terț (beneficiar) ori la ordinul acestuia sau acceptă şi plăteşte cambii trase de către beneficiar, sau autorizează o altă bancă să efectueze o astfel de plată ori să accepte şi să plătească asemenea cambii.
(2) Acreditivul documentar este un contract separat de actul juridic care stă la baza lui. În operațiunile pe bază de acreditiv, toate părțile implicate operează cu documente şi nu cu bunuri, servicii sau alte prestații la care documentele pot să se refere.
(3) Efectuarea plăților prin acreditiv documentar este reglementată de prezentul cod, de alte acte normative, precum şi de uzanțele bancare.
Articolul 1281. Prezumția irevocabilității acreditivului
(1) Acreditivul trebuie să indice clar dacă este revocabil. În caz contrar, acreditivul este considerat irevocabil.
(2) Acreditivul irevocabil reprezintă un angajament ferm al băncii emitente, cu condiția ca documentele stipulate să fie prezentate băncii desemnate sau băncii emitente şi să fie în conformitate cu termenele şi condițiile acreditivului. Acreditivul irevocabil poate fi modificat sau anulat fără acordul băncii emitente, a băncii confirmatoare, dacă există, şi a beneficiarului numai în cazurile prevăzute de prezentul cod.
(3) Acreditivul revocabil poate fi modificat sau anulat de banca emitentă în orice moment fără o avizare prealabilă a beneficiarului, cu condiția compensării cheltuielilor băncii prin care a fost făcut utilizabil acreditivul, pentru orice plată, acceptare sau recepționare a documentelor (în cazul acreditivelor cu plată la termen) dacă aceste acțiuni sînt conforme condițiilor acreditivului şi au fost efectuate înainte de primirea avizului de modificare sau de anulare a acestuia.
Articolul 1282. Utilizarea acreditivului
(1) Acreditivul trebuie să indice clar dacă este utilizabil prin plată la vedere, prin plată amînată sau prin acceptare.
(2) În afară de cazul în care acreditivul stipulează că este utilizabil numai de banca emitentă, el trebuie să desemneze banca autorizată să plătească sau să-şi asume un angajament de plată amînat sau de acceptare a cambiilor (banca desemnată). În afară de cazul cînd banca desemnată este confirmatoare, desemnarea de către banca emitentă nu constituie nici un angajament pentru banca desemnată.
(3) Prezentarea documentelor trebuie făcută băncii emitente sau băncii confirmatoare, dacă există, sau oricărei alte bănci desemnate.
Articolul 1283. Confirmarea acreditivului
(1) Confirmarea unui acreditiv irevocabil de către o altă bancă (banca confirmatoare) pe baza autorizării sau la cererea băncii emitente constituie un angajament ferm al băncii confirmatoare, adăugat la cel al băncii emitente, cu condiția ca documentele stipulate să fie prezentate băncii confirmatoare sau unei alte bănci desemnate, să fie conforme cu termenele şi condițiile acreditivului.
(2) Dacă o altă bancă este autorizată sau solicitată de banca emitentă să adauge confirmarea ei, dar nu este pregătită să facă acest lucru, ea trebuie să informeze neîntîrziat banca emitentă.
(3) Banca avizatoare nu este obligată să adauge confirmarea sa la avizarea acreditivului beneficiarului dacă banca emitentă nu specifică altfel în autorizația sau în cererea de a adăuga confirmarea.

(4) Banca confirmatoare poate alege să avizeze o modificare către beneficiar, fără a-şi extinde confirmarea asupra acreditivului modificat, cu condiția informării neîntîrziate a băncii emitente şi a beneficiarului.
Articolul 1284. Acreditivul transferabil şi cesionat
(1) Acreditivul poate fi transferat doar dacă este desemnat de banca emitentă în mod expres ca transferabil. Faptul că în acreditiv nu se precizează caracterul transferabil nu afectează dreptul beneficiarului de a cesiona orice sumă la care este sau ar fi îndreptățit în baza acreditivului, în conformitate cu prevederile legii aplicabile.
(2) În virtutea acreditivului transferabil, beneficiarul (primul beneficiar) poate cere băncii desemnate să-şi asume un angajament de plată amînată sau să accepte, sau, în cazul unei negocieri libere, să facă acreditivul utilizabil în totalitate ori parțial (banca transferatoare) pentru unul ori mai mulți beneficiari (beneficiari secundari).
(3) Banca transferatoare nu are nici o obligație să efectueze transferul decît în limita şi în modul expres în care o astfel de bancă a consimțit.
(4) Dacă acreditivul nu prevede altfel, acreditivul transferabil poate fi transferat doar o singură dată.

S e c ț i u n e a a 9-a
EFECTUAREA PLĂȚILOR PRIN INCASOUL DOCUMENTAR

Articolul 1285. Incasoul documentar
(1) Incasoul documentar este un aranjament prin care o bancă (banca remitentă) se obligă să manipuleze, conform instrucțiunilor date de clientul (emitentul) său, documente financiare (cambii, bilete la ordin, cecuri sau alte instrumente similare utilizate pentru a obține efectuarea plății), însoțite de documente comerciale (facturi, documente de transport, titluri de valoare, alte documente similare care nu sînt documente financiare), pentru a obține, inclusiv prin intermediul unei alte bănci (bancă însărcinată cu încasarea), plata sau acceptarea cambiilor emise ori pentru a elibera documente contra plății sau contra acceptării cambiilor emise.
(2) Instrucțiunile de incaso trebuie să conțină informații cu privire la:
a) emitent şi tras (numele sau denumirea, adresa, telex, telefon, fax);
b) banca de la care s-a primit incasoul şi banca prezentatoare (codul SWIFT, suplimentar la informațiile cerute despre emitent şi tras);
c) suma şi valuta incasoului;
d) lista documentelor anexate şi numărul de exemplare pentru fiecare document;
e) termenele şi condițiile referitoare la modalitatea de obținere a efectuării plății şi acceptării;
f) spezele care trebuie suportate;
g) dobînda, dacă este cazul, cu indicarea ratei, duratei şi perioadei de calcul a ei;
h) metoda de plată şi forma avizului de plată;
i) instrucțiunile în caz de neplată, de neacceptare sau de neconfirmare cu alte instrucțiuni.
(3) Incasoul documentar este un contract separat de tranzacția care stă la baza lui.
(4) Efectuarea plăților prin incaso documentar este reglementată de prezentul cod, de alte acte normative şi de uzanțele bancare.
Articolul 1286. Obligațiile şi responsabilitatea băncilor
(1) Băncile nu sînt obligate să dea curs unui incaso documentar sau oricărei instrucțiuni pentru incaso sau instrucțiuni ulterioare aferente unui incaso documentar. Dacă o bancă a hotărît, pentru orice motiv, să nu dea curs unui incaso documentar sau oricărei instrucțiuni referitoare la incaso, trebuie să avizeze fără întîrziere partea de la care a primit incasoul sau instrucțiunile respective.
(2) Documentele trimise la incaso trebuie să fie însoțite de instrucțiuni de încasare, iar băncile nu

sînt autorizate să acționeze decît în conformitate cu aceste instrucțiuni şi cu prevederile prezentului cod. Băncile nu examinează documentele pentru a obține instrucțiuni.
(3) În afara obligației de a controla conformitatea documentelor primite cu enumerarea din instrucțiunile de incaso şi de a aviza fără întîrziere emitentul în cazul lipsei documentelor sau a prezentării unor alte documente decît cele enumerate, băncile nu au nici o obligație ulterioară în această privință. Banca prezentatoare trebuie să verifice dacă forma de acceptare a cambiei este completă şi corectă, nefiind însă responsabilă de autenticitatea semnăturilor sau de dreptul la semnătură al celor care acceptă cambia.

(4) Băncile nu îşi asumă nici o obligație ori responsabilitate pentru autenticitatea documentelor primite.
(5) Banca însărcinată cu executarea unui incaso documentar trebuie să avizeze soarta acestuia în conformitate cu instrucțiunile băncii remitente.
Articolul 1287. Executarea unui incaso documentar
(1) Banca însărcinată cu încasarea sumei plătite prezintă (pune la dispoziție conform instrucțiunilor emitentului) documentele către persoana căreia trebuie să i se facă prezentarea (trasul) în forma în care aceste documente sînt primite, exceptînd cazul în care băncile sînt autorizate să aplice timbrele şi ştampilele necesare, să facă orice andosări necesare sau să aplice toate elementele de identificare ori simboluri obişnuite, cerute de operațiunile de incaso.
(2) Sumele care trebuie plătite sînt puse fără întîrziere la dispoziția emitentului. Dacă nu s-a stabilit altfel, banca însărcinată cu încasarea efectuează plata sumelor datorate doar către banca remitentă, chiar în cazul refuzului prevăzut la art.1286 alin.(1).
(3) Efectuarea plăților parțiale este permisă în cadrul unui incaso documentar numai dacă se specifică astfel în instrucțiunile de incaso, iar documentele sînt eliberate doar după efectuarea integrală a plății dacă instrucțiunile de incaso nu prevăd altfel. În cazul plăților parțiale efectuate conform prezentului alineat, banca prezentatoare nu este responsabilă pentru consecințele apărute din cauza eliberării tardive a documentelor. Plățile parțiale se efectuează conform cerințelor alin.(1).
Articolul 1288. Dobînzi, comisioane şi cheltuieli
(1) Dobînzile sînt plătite doar dacă faptul este stipulat în instrucțiunile de incaso. Dacă plata dobînzilor, spezelor şi comisioanelor este evitată de către tras, acestea cad în povara emitentului. În cazurile cînd, conform instrucțiunilor de incaso şi prezentului cod, plata comisioanelor, spezelor şi altor cheltuieli trebuie suportată de emitent, banca însărcinată cu încasarea are dreptul să-şi recupereze valoarea acestora de la banca de la care a primit instrucțiunile de incaso, iar banca remitentă are dreptul să recupereze de la emitent orice sumă astfel plătită, indiferent de soarta incasoului. Băncile participante la executarea instrucțiunilor de incaso pot solicita plata în avans a comisioanelor, spezelor şi altor cheltuieli şi, în funcție de primirea avansului, îşi rezervă dreptul de a da sau nu curs instrucțiunilor primite.
(2) Dacă trasul refuză să plătească dobînzile prevăzute, banca prezentatoare poate să elibereze fără perceperea dobînzii documentele contra plată sau acceptare a cambiilor emise sau în alte condiții, în afară de cazul cînd instrucțiunile de incaso precizează clar că plata dobînzii nu poate fi evitată. Banca prezentatoare nu poartă nici o responsabilitate pentru consecințele refuzului de a plăti dobînda şi este obligată să avizeze fără întîrziere banca remitentă despre refuz, în modul prevăzut la art.1286.
(3) În cazul în care instrucțiunile de incaso prevăd plata spezelor pentru incaso şi a comisioanelor de către tras şi acesta refuză să le plătească, se aplică mutatis mutandis prevederile art.1286 alin.(5).

S e c ţ i u n e a a 10-a
EFECTUAREA PLĂȚILOR PRIN CARD BANCAR

Articolul 1289. Cardul bancar
(1) Cardul bancar este un instrument de plată emis de o bancă (emitent) care permite titularului cardului să retragă bani în numerar, să efectueze transfer de sume băneşti în limitele disponibilului din contul său în banca emitentă ori din contul liniei de credit acordată de aceasta.
(2) Titularul cardului bancar poate efectua plăți pentru bunurile şi serviciile prestate de întreprinderile comerciale care, în baza contractelor încheiate cu emitentul, acceptă să fie plătite prin card. Întreprinderea comercială îşi restituie banii pentru prestațiile efectuate titularului cardului prin cesiunea către emitent a creanțelor față de titularul cardului.
(3) Efectuarea plăților prin card bancar sînt reglementate de prevederile prezentului cod, în special de reglementările privind ordinul de plată, contul curent bancar, creditul în cont curent, de alte acte normative şi de uzanțele bancare.

Capitolul XXV
FACTORINGUL

Articolul 1290. Contractul de factoring
(1) Prin contract de factoring, o parte, care este furnizorul de bunuri şi servicii (aderent), se obligă să cedeze celeilalte părți, care este o întreprindere de factoring (factor), creanțele apărute sau care vor apărea în viitor din contracte de vînzări de bunuri, prestări de servicii şi efectuare de lucrări către terți, iar factorul îşi asumă cel puțin 2 din următoarele obligații:
a) finanțarea aderentului, inclusiv prin împrumuturi şi plăți în avans;
b) ținerea contabilității creanțelor;
c) asigurarea efectuării procedurilor de somare şi de încasare a creanțelor;
d) asumarea riscului insolvabilității debitorului pentru creanțele preluate (delcredere).
(2) Contractul de factoring se încheie în scris.
(3) Cesiunea creanțelor trebuie să fie notificată debitorilor.
(4) Părțile sînt obligate să precizeze mărimea, volumul, domeniul şi caracteristicile creanțelor care fac obiectul contractului, precum şi elementele pentru determinarea sumei de plată.
(5) Față de contractul de factoring se aplică prevederile referitoare la cesiunea de creanță în măsura în care dispozițiile prezentului capitol nu prevăd sau din esența factoringului nu reiese altfel.
Articolul 1291. Obligația de informare
Ambele părți se obligă să-şi ofere informațiile necesare, pentru ca derularea contractului să se efectueze cu respectarea intereselor fiecărei părți.
Articolul 1292. Creanțele cesionate
(1) Contractul poate prevedea transferul tuturor drepturilor aderentului sau numai al unora dintre ele, ce derivă din contractele cu debitorii.
(2) Contractul poate prevedea cesiunea creanțelor existente sau viitoare, condiționate, determinate la momentul încheierii contractului sau determinabile cel tîrziu în momentul apariției lor.
(3) Clauza contractului în a cărei virtute sînt cesionate creanțe viitoare va opera transferul acestora către factor la momentul apariției lor fără a fi nevoie de un nou act de transfer.
Articolul 1293. Nulitatea interdicției cesiunii
Cesiunea creanței aderentului către factor poate fi realizată chiar dacă între aderent şi debitor există o convenție ce interzice o astfel de cesiune. Această prevedere nu aduce atingere răspunderii aderentului față de debitor pentru prejudiciile rezultate din cesiunea efectuată contrar prevederilor contractului.

Articolul 1294. Răspunderea aderentului
(1) Aderentul răspunde pentru existența creanțelor, precum şi pentru îndeplinirea obligațiilor contractuale față de debitor.
(2) Aderentul răspunde pentru capacitatea de plată a debitorului, dacă riscul nu a fost preluat de factor conform art.1290 alin.(1) lit.d).
Articolul 1295. Plata datorată factorului. Garanția
(1) Contractul este nul dacă nu prevede în mod expres suma care urmează să fie plătită factorului. Suma se calculează în funcție de circumstanțe, punîndu-se accentul mai ales pe eventuala taxă delcredere şi, suplimentar, pe procentul care reprezintă reținerile totale din creanțele cesionate.
(2) În măsura în care factorul cere o parte din suma creanței ca garanție pentru acoperirea riscurilor legate de derularea contractului, acesta din urmă trebuie să prevadă în mod expres conținutul şi mărimea sumei. Garanția nu poate depăşi 20% din suma creanței.
Articolul 1296. Drepturile de garanție față de debitor
Drepturile şi garanțiile aderentului față de debitor trec asupra factorului o dată cu încheierea transferului creanței asupra factorului, în măsura în care faptul acesta este prevăzut în contractul de factoring.
Articolul 1297. Obiecțiile debitorului
(1) Debitorul poate opune factorului toate obiecțiile şi excepțiile pe care le are față de aderent.
(2) Debitorul poate cere factorului compensarea creanței sale față de aderent dacă această creanță era scadentă la momentul transferului creanței către factor.
(3) În cazurile prevăzute la alin.(1) şi (2), aderentul răspunde față de factor pentru pierderi. Pentru prejudicii suplimentare, aderentul este obligat la plata despăgubirilor numai dacă acestea au fost provocate cu vinovăție.
Articolul 1298. Dreptul de regres al debitorului
Dacă debitorul a plătit factorului, iar acesta a plătit aderentului, debitorul va avea dreptul să ceară repararea prejudiciului numai față de aderent în cazul în care acesta nu-şi îndeplineşte obligațiile conform clauzelor contractuale, dar nu şi față de factor, cu excepția cazurilor în care acesta din urmă a plătit aderentului, deşi ştia că el nu şi-a îndeplinit obligațiile conform condițiilor contractuale.
Articolul 1299. Factoringul deschis sau acoperit
(1) Contractul de factoring poate prevedea obligația şi dreptul părților de a informa debitorul despre transferul creanței, precum şi modalitățile prin care trebuie informat.
(2) Dacă debitorul nu a fost înştiințat despre transferul creanței şi despre felul creanței, factorului i se poate opune plata debitorului către aderent. În acest caz, aderentul este obligat să predea de îndată factorului suma obținută. Dispozițiile prezentului alineat se aplică în modul corespunzător şi transferurilor multiple ale aceleiaşi creanțe.
(3) Plata debitorului către factor are efect de exonerare, indiferent de îndeplinirea obligației de înştiințare, cu excepția situației în care acesta a cunoscut lipsa de valabilitate a transferului.
Articolul 1300. Alte cesiuni
Dacă factorul cedează, la rîndul său, creanțele preluate de la aderent, prevederile prezentului capitol se aplică în modul corespunzător, ultimul cesionar fiind considerat factor.

Capitolul XXVI
ASIGURAREA

Articolul 1301. Contractul de asigurare
Prin contract de asigurare, asiguratul se obligă să plătească asigurătorului prima de asigurare, iar acesta se obligă să plătească, la producerea riscului asigurat, asiguratului sau unui terț (beneficiarului asigurării) suma asigurată ori despăgubirea, în limitele şi în termenele convenite.
Articolul 1302. Tipurile de asigurare

Asigurarea se împarte în asigurare de persoane şi asigurare de daune.
Articolul 1303. Asigurarea de persoane
(1) În cazul asigurării de persoane se asigură viaţa şi sănătatea (inclusiv integritatea psihică) a asiguratului.
(2) Asigurarea de persoane este individuală sau colectivă.
Articolul 1304. Asigurarea contra daune
(1) Asigurarea contra daune garantează asiguratul contra consecinţelor unui eveniment care poate aduce atingere patrimoniului său.
(2) Asigurarea contra daune cuprinde asigurarea bunurilor şi asigurarea de răspundere civilă.
Articolul 1305. Reasigurarea
(1) Prin încheierea contractului de reasigurare:
a) reasigurătorul primeşte prime de reasigurare, în schimbul cărora contribuie, potrivit obligaţiilor preluate, la suportarea indemnizaţiilor pe care reasiguratul le plăteşte la producerea riscului care a constituit obiectul reasigurării;
b) asigurătorul, în calitate de reasigurat, cedează prime de reasigurare, în schimbul cărora reasigurătorul contribuie, potrivit obligaţiilor preluate, la suportarea indemnizaţiilor pe care reasiguratul le plăteşte la producerea riscului care a constituit obiectul reasigurării.
(2) Contractul de reasigurare produce efecte doar între asigurător şi reasigurător.
Articolul 1306. Încheierea contractelor în Republica Moldova
Persoanele din Republica Moldova încheie contracte de asigurare cu societăţi înregistrate în Republica Moldova, cu excepţia cazurilor în care asigurările solicitate nu se practică pe piaţa internă.
Articolul 1307. Riscul asigurat şi cazul asigurat
(1) Riscul asigurat este un eveniment viitor, posibil, dar incert la care sînt expuse viaţa, sănătatea sau patrimoniul unei persoane.
(2) Este interzisă asigurarea:
a) intereselor ilicite;
b) prejudiciului suferit prin participarea la loterii, jocuri şi pariuri;
c) eventualelor cheltuieli la care poate fi supusă persoana în scopul eliberării ostaticilor.
(3) Cazul asigurat este evenimentul pentru înlăturarea consecinţelor căruia s-a făcut asigurarea şi la producerea căruia apare obligaţia asigurătorului să plătească suma asigurată ori despăgubirea.
Articolul 1308. Încheierea contractului de asigurare.
Forma şi clauzele obligatorii
(1) Pentru încheierea contractului de asigurare, asiguratul prezintă asigurătorului propunere (cerere) scrisă, în care indică interesul propriu şi cel al beneficiarului asigurării sau declară verbal că doreşte să încheie contract de asigurare.
(2) Contractul de asigurare poate fi încheiat în favoarea mai multor beneficiari.
(3) Contractul de asigurare se încheie în scris.
(4) În contractul de asigurare se va indica:
a) numele sau denumirea, domiciliul sau sediul părţilor contractante;
b) obiectul asigurării: bun, persoană şi răspundere civilă;
c) riscurile ce se asigură;
d) începutul şi durata asigurării;
e) sumele asigurate;
f) primele de asigurare, locul şi termenele de plată;
g) alte date, conform legii sau contractului.
(5) Contractul de asigurare nu se poate dovedi prin martori, chiar dacă există un început de dovadă scrisă.
(6) Dovada încheierii contractului de asigurare rezultă şi din trimiterea unui document de asigurare, precum poliţă de asigurare (certificat), din cererea de plată a primei ori din înscrisul

prin care se constată efectuarea acestei plăți sau din orice înscris din care reiese faptul încheierii contractului.

Articolul 1309. Polița de asigurare

(1) Asigurătorul este obligat să remită asiguratului un exemplar, semnat de el, al poliței de asigurare.

(2) În polița de asigurare se va indica:

a) numele sau denumirea, domiciliul sau sediul părților contractante;

b) obiectul asigurării: bun, persoană şi răspundere civilă;

c) riscurile ce se asigură;

d) începutul şi durata asigurării;

e) suma asigurată;

f) prima de asigurare, locul şi termenele de plată;

g) alte date, conform legii sau acordului dintre părți.

Articolul 1310. Obligația de remitere a înscrisurilor

(1) Asigurătorul este ținut să remită, împreună cu polița de asigurare, copiile de pe propunerile scrise depuse de asigurat sau în numele lui.

(2) În caz de divergență între polița de asigurare şi propuneri, ultimele au prioritate, cu excepția cazului cînd asigurătorul, într-un document separat, indică asiguratului elementele asupra cărora există divergențe.

Articolul 1311. Stabilirea drepturilor şi obligațiilor în cazul asigurării mutuale

(1) Persoanele pot să-şi asigure bunurile pe principii mutuale, prin asociere, în baza liberului consimțămînt, în societăți de asigurări mutuale.

(2) Certificatul de participare la o societate de asigurări mutuale poate stabili drepturile şi obligațiile membrilor prin referință la actul de constituire al societății.

(3) Fiecare membru are dreptul să obțină o copie de pe actul de constituire al societății.

Articolul 1312. Opozabilitatea excepțiilor

Dacă o poliță de asigurare este emisă nominativă, la purtător ori la ordin, asigurătorul poate opune posesorului poliței toate excepțiile opozabile asiguratului inițial. Excepțiile nu pot fi opuse dacă posesorul poliței îl informează pe asigurător despre cesiunea drepturilor care rezultă din asigurare, iar asigurătorul nu-i comunică de îndată excepțiile existente.

Articolul 1313. Termenul de acțiune al contractului de asigurare

(1) Asigurarea începe din momentul achitării primei de asigurare sau a primei tranşe a acesteia şi încetează la ora 24 a ultimei zile din termenul convenit pentru asigurare dacă legea sau contractul nu prevede altfel.

(2) Dacă valabilitatea contractului de asigurare se extinde asupra perioadei anterioare achitării primei de asigurare, o astfel de asigurare este valabilă cu condiția neproducerii cazului la momentul încheierii asigurării.

(3) În cazul în care contractul de asigurare se încheie pentru o perioadă de peste 5 ani, părțile pot rezilia contractul la încheierea celui de-al cincilea an sau a fiecăruia dintre anii următori, respectînd un termen de preaviz de 3 luni.

(4) În cazul contractelor încheiate pe termen nelimitat, ambele părți sînt îndreptățite să rezilieze contractul, respectînd un termen de preaviz de cel puțin o lună şi de cel mult 3 luni.

(5) Acordul prin care contractul de asigurare se consideră prelungit în mod tacit pe o perioadă mai mare de un an se consideră nul.

(6) Perioada de asigurare este intervalul de timp de cel mult un an sau mai puțin dacă primele de asigurare sînt calculate corespunzător.

Articolul 1314. Majorarea primei de asigurare

Dacă asigurătorul, în baza unei clauze contractuale privind actualizarea primei de asigurare,

măreşte cuantumul acesteia, asiguratul poate rezilia contractul, cu respectarea termenului de preaviz de o lună. Majorările neînsemnate nu îndreptăţesc la reziliere.

Articolul 1315. Obligaţiile asigurătorului

(1) Asigurătorul este obligat:

a) să aducă la cunoştinţa asiguratului, într-o formă adecvată, condiţiile asigurării;

b) să efectueze plata, la apariţia dreptului asiguratului sau al beneficiarului asigurării de a încasa suma asigurată sau despăgubirea de asigurare, în termenul stabilit în condiţiile de asigurare;

c) să compenseze asiguratului cheltuielile aferente evitării producerii cazului asigurat sau limitării oportune a prejudiciilor pasibile de despăgubire;

d) să păstreze confidenţa informaţiei despre asigurat şi a persoanelor asigurate, de care a luat cunoştinţă în procesul asigurării.

(2) Legea şi contractul de asigurare pot prevedea şi alte obligaţii pentru asigurător.

Articolul 1316. Obligaţiile asiguratului

(1) Asiguratul este obligat:

a) să informeze asigurătorul, la încheierea contractului, despre toate circumstanţele esenţiale referitoare la mărimea riscului ce se asigură;

b) să informeze asigurătorul despre alte contracte de asigurare încheiate la obiectul respectiv;

c) să plătească la timp primele de asigurare;

d) să întreprindă acţiuni dependente de el pentru a evita producerea cazului asigurat sau pentru a limita pagubele cauzate de producerea lui;

e) să informeze asigurătorul de producerea evenimentului asigurat îndată ce a aflat despre aceasta.

(2) Legea şi contractul de asigurare pot prevedea şi alte obligaţii pentru asigurat.

Articolul 1317. Informarea asigurătorului privind întinderea riscului

(1) La încheierea contractului de asigurare, asiguratul este obligat să indice asigurătorului toate împrejurările cunoscute de el care ar avea importanţă asupra preluării riscului asigurat. Se consideră a avea importanţă acele împrejurări periculoase care ar influenţa decizia asigurătorului de a încheia contractul ori de a încheia contractul în condiţiile convenite.

(2) O împrejurare asupra căreia asigurătorul a formulat în mod expres şi în scris întrebări se consideră a fi, în caz de dubiu, importantă.

(3) În cazul în care, contrar dispoziţiilor alin.(1) şi (2), s-a omis menţionarea unei împrejurări importante, asigurătorul poate rezilia contractul. De asemenea, el poate rezilia dacă menţionarea unei împrejurări importante este omisă deoarece asiguratul nu a luat cunoştinţă despre acea împrejurare din motive care îi sînt imputabile.

(4) Rezilierea este exclusă în cazul în care asigurătorul cunoştea împrejurarea nemenţionată sau dacă menţionarea este omisă fără vina asiguratului.

Articolul 1318. Rezilierea contractului datorită unor inexactităţi

(1) Asigurătorul poate rezilia contractul şi atunci cînd în privinţa unei împrejurări importante s-a făcut o menţiune inexactă.

(2) Rezilierea este exclusă în cazul în care inexactitatea era cunoscută asigurătorului sau menţiunea este făcută inexact fără vina asiguratului. Asigurătorul poate rezilia doar în decurs de o lună din momentul cînd a luat cunoştinţă despre inexactitate.

Articolul 1319. Termenul rezilierii

(1) Asigurătorul poate rezilia contractul din proprie iniţiativă în decursul unei luni din momentul în care a luat cunoştinţă de împrejurările ce îi dau dreptul la rezilierea contractului.

(2) Rezilierea se face prin declaraţie scrisă faţă de asigurat.

Articolul 1320. Rezilierea contractului după survenirea cazului asigurat

Dacă asigurătorul reziliază contractul după ce s-a produs cazul asigurat, obligaţia sa de a presta

rămîne valabilă în măsura în care împrejurarea în raport cu care obligaţia de menţionare este încălcată nu a avut nici o influenţă asupra producerii cazului asigurat sau asupra întinderii prestaţiei datorate de asigurător.

Articolul 1321. Suspendarea garanţiei

Neexecutarea obligaţiei formale care agravează riscul suspendă garanţia acordată de asigurător asiguratului. Suspendarea încetează în cazul în care asigurătorul îşi dă consimţămîntul sau cînd asiguratul îşi respectă din nou obligaţiile sale.

Articolul 1322. Plata primei de asigurare

(1) Asiguratul este obligat la plata primei de asigurare doar la eliberarea poliţei de asigurare.

(2) Dacă interesul asigurat nu există la data începerii asigurării sau dacă un interes viitor nu mai ajunge să se constituie, asiguratul este eliberat de obligaţia plăţii primei de asigurare. Dacă interesul asigurat se stinge, asiguratul datorează asigurătorului doar acea parte din primă ce corespunde duratei riscului. Asigurătorul poate cere o taxă corespunzătoare pentru cheltuielile şi operaţiunile făcute pentru încheierea contractului.

Articolul 1323. Efectul neachitării unei tranşe a primei de asigurare

(1) În cazul în care una din tranşele primei de asigurare nu este plătită, dacă a fost convenită plata în tranşe a acesteia, asigurătorul poate stabili asiguratului, pe cheltuiala acestuia, un termen de plată de 2 săptămîni. Trebuie precizată, în acest caz, consecinţa juridică a neplăţii în termen.

(2) Dacă, după expirarea termenului prevăzut la alin.(1), se produce cazul asigurat, iar în momentul producerii asiguratul este în întîrziere cu plata primei sau a dobînzilor datorate, asigurătorul este eliberat de obligaţia sa.

Articolul 1324. Rezilierea contractului în cazul neachitării unei tranşe a primei de asigurare

Dacă asiguratul se află în întîrziere cu plata unei tranşe a primei de asigurare, asigurătorul poate rezilia contractul cu respectarea unui termen de preaviz de o lună.

Articolul 1325. Dreptul asiguratului de a refuza plata primei de asigurare

Asiguratul poate refuza plata primei de asigurare dacă se constată, după încheierea contractului, că situaţia economică a asigurătorului a devenit atît de grea încît există temeri justificate de a considera că, la survenirea cazului asigurat, asigurătorul nu-şi va putea îndeplini obligaţiile contractuale.

Articolul 1326. Informarea despre împrejurările periculoase

(1) Asiguratul este obligat să informeze de îndată pe asigurător asupra împrejurărilor periculoase apărute sau despre care a luat cunoştinţă după încheierea contractului.

(2) Dacă împrejurarea periculoasă este provocată intenţionat de către asigurat sau dacă necunoaşterea împrejurărilor ce au existat deja la momentul încheierii contractului se datorează vinovăţiei acestuia, asigurătorul are dreptul să rezilieze contractul fără preaviz.

Articolul 1327. Informarea despre producerea cazului asigurat

(1) Asiguratul este obligat să-l anunţe de îndată pe asigurător despre producerea cazului asigurat.

(2) După producerea cazului asigurat, asigurătorul poate cere asiguratului să-i ofere orice informaţie necesară pentru constatarea cazului asigurat ori pentru stabilirea întinderii prestaţiei sale.

(3) Asigurătorul nu poate invoca o convenţie prin care este eliberat de obligaţia sa dacă asiguratul nu şi-a îndeplinit obligaţia de informare în modul corespunzător, decît în măsura în care, prin neexecutare, interesele asigurătorului sînt afectate în mod serios.

Articolul 1328. Momentul datorării prestaţiei de către asigurător

(1) Prestaţia asigurătorului este datorată din momentul încheierii activităţii de constatare a cazului asigurat şi a întinderii obligaţiei asigurătorului.

(2) Dacă cercetările durează mai mult de o lună, asiguratul este îndreptăţit să ceară un avans corespunzător şi proporţional cu obligaţia probabilă de plată, cu condiţia că obligaţia asigurătorului de a plăti indemnizaţia şi mărimea ei nu trezesc îndoieli.
(3) Sînt nule înţelegerile prin care asigurătorul se eliberează de obligaţia plăţii eventualelor dobînzi de întîrziere.

Articolul 1329. Preluarea de către asigurător a drepturilor asiguratului

(1) Asigurătorul care a plătit despăgubirea de asigurare preia, în limitele acestei sume, dreptul la creanţă pe care asiguratul sau o altă persoană care a încasat despăgubirea de asigurare îl deţine în raport cu terţul responsabil de producerea pagubei dacă legea sau contractul nu prevede altfel.
(2) Dacă asiguratul renunţă la pretenţiile sale faţă de terţ sau la drepturile care constituie temeiul acestor pretenţii, asigurătorul este scutit de plata acelei părţi din despăgubire pe care ar fi putut-o pretinde, în măsura existenţei temeiurilor, de la terţ.

Articolul 1330. Reglementările aplicabile

Condiţiile şi reglementările cu privire la diferite forme şi tipuri de asigurare se stabilesc conform prezentului cod şi altor acte normative.

Capitolul XXVII
TRANZACŢIA

Articolul 1331. Tranzacţia

(1) Tranzacţia este contractul prin care părţile previn un proces ce poate să înceapă, termină un proces început sau rezolvă dificultăţile ce apar în procesul executării unei hotărîri judecătoreşti.
(2) Pentru încheierea tranzacţiei se cere capacitatea necesară de a dispune de obiectul tranzacţiei.
(3) Tranzacţia poate stipula o penalitate pentru cel care omite să o execute.

Articolul 1332. Interdicţia tranzacţiei

(1) Nu se poate face tranzacţie cu privire la capacitatea persoanei sau la alte chestiuni care interesează ordinea publică.
(2) Se poate încheia o tranzacţie asupra unei acţiuni civile ce derivă dintr-o infracţiune.

Articolul 1333. Efectul tranzacţiei

(1) Tranzacţia are între părţi autoritatea lucrului judecat.
(2) Tranzacţia nu este susceptibilă de executare silită decît după omologare.

Articolul 1334. Nulitatea tranzacţiei

(1) Tranzacţia poate fi declarată nulă pentru temeiurile generale de nulitate a actelor juridice.
(2) Eroarea de drept nu este un temei de nulitate a tranzacţiei.

Articolul 1335. Efectele nulităţii titlului

(1) Tranzacţia care este fondată pe un titlu nul este lovită, de asemenea, de nulitate, cu excepţia cazului cînd părţile au acoperit în mod expres nulitatea.
(2) Tranzacţia fondată pe un înscris ulterior recunoscut fals este nulă.

Articolul 1336. Nulitatea tranzacţiei în cazul existenţei unei hotărîri definitive

Tranzacţia privind un proces început este nulă dacă părţile sau una din ele nu ştie că litigiul a fost terminat printr-o hotărîre judecătorească definitivă.

Articolul 1337. Tranzacţia privind toate afacerile

(1) Dacă părţile au încheiat o tranzacţie privind toate afacerile dintre ele, descoperirea ulterioară a unui document care le era necunoscut nu este un temei de nulitate a tranzacţiei, cu excepţia cazului cînd a fost ascuns de una din părţi sau, cu ştiinţa acesteia, de un terţ.
(2) Tranzacţia este nulă dacă are doar un obiect şi dacă documentele descoperite dovedesc că una din părţi nu avea nici un drept.

Articolul 1338. Greşelile de calcul
Greşelile de calcul comise de una de părți la încheierea tranzacției nu păgubesc pe nici una din părți şi urmează a fi reparate.

Capitolul XXVIII
SOCIETATEA CIVILĂ

Articolul 1339. Contractul de societate civilă
Prin contract de societate civilă, două sau mai multe persoane (asociați, participanți) se obligă reciproc să urmărească în comun scopuri economice ori alte scopuri, fără a constitui o persoană juridică, împărțind între ele foloasele şi pierderile.
Articolul 1340. Obiectul contractului de societate civilă
Contractul de societate civilă trebuie să aibă un obiect licit, constituit în interesul comun al asociaților.
Articolul 1341. Forma şi conținutul contractului de societate civilă
(1) Contractul de societate civilă poate fi încheiat în scris sau oral.
(2) În cazul în care se încheie în scris, contractul de societate civilă trebuie să conțină:
a) numele sau denumirea, adresa sau sediul participanților;
b) drepturile şi obligațiile fiecărui participant;
c) constituirea şi funcțiile conducerii;
d) repartizarea cîştigului şi a pierderilor între participanți;
e) procedura eliminării unor participanți;
f) durata societății;
g) procedura dizolvării societății şi împărțirii patrimoniului ei.
(3) Contractul de societate civilă nu poate fi modificat, în lipsa unei clauze contrare, decît prin acordul comun al tuturor asociaților.
Articolul 1342. Contribuțiile participanților
(1) Participanții trebuie să verse contribuțiile convenite prin contract. În lipsa unor dispoziții în acest sens, ei sînt obligați la plata unor contribuții egale.
(2) Contribuțiile pot consta din bunuri, inclusiv din drepturi patrimoniale.
(3) Dacă prin contract nu s-a dispus altfel, contribuțiile devin proprietate comună a participanților. De patrimoniul social aparține ceea ce s-a dobîndit în baza unui drept ce ține de acel patrimoniu şi ceea ce s-a dobîndit ca despăgubire pentru distrugerea, pierderea sau deteriorarea unui obiect din el.
(4) Contribuția unui participant nu poate fi majorată fără consimțămîntul acestuia.
Articolul 1343. Răspunderea pentru contribuții
(1) Pentru bunul dat în calitate de contribuție asociatul răspunde conform regulilor privind răspunderea vînzătorului.
(2) Asociatul dator cu o sumă de bani pe care nu a depus-o este în întîrziere de drept, urmînd să plătească dobînda stabilită la art.619 fără a fi scutit şi de repararea prejudiciilor dacă s-ar cuveni. Această regulă se aplică şi în privința sumelor preluate pentru scopuri personale din casa societății, a căror dobîndă se calculează din ziua preluării.
(3) În cazul în care dreptul de folosință asupra unui bun a fost transmis în calitate de contribuție şi acest drept se stinge anterior termenului pentru care a fost transmis, asociatul este obligat să compenseze în bani costul folosinței de care s-a lipsit societatea.
(4) Asociații care s-au obligat să depună în comun prestații în muncă predau societății toate cîştigurile obținute prin prestațiile care fac obiectul societății.
(5) La lichidarea societății, fiecare asociat are dreptul prioritar față de alți asociați de a primi bunul pe care l-a dat în calitate de contribuție.
Articolul 1344. Transmiterea cotelor către terți

(1) Cotele-părți din patrimoniul social sau alte drepturi decurgînd din contract nu pot fi transmise terților fără încuviințarea celorlalți asociați. Încuviințarea poate fi respinsă doar din motiv temeinic.
(2) În cazul înstrăinării unei cote-părți din patrimoniul social, ceilalți asociați au dreptul de preemțiune.
Articolul 1345. Administrarea şi reprezentarea
(1) Dacă în contract nu este prevăzut altfel, asociații gestionează împreună actele societății civile şi reprezintă împreună societatea în exterior. Dacă este exclus din conducerea societății, asociatul poate cere oricînd informații celor care exercită conducerea.
(2) Fiecare asociat are dreptul să participe la emiterea deciziilor comune. Orice clauză contrară este nulă.
(3) Dacă, prin contract, conducerea societății civile este încredințată unuia sau mai multor asociați, fiecare are dreptul să acționeze de unul singur. Orice alt asociat poate însă obiecta la încheierea actului juridic în numele societății. În acest caz, se consideră că actul nu s-a încheiat în numele societății.
(4) În măsura în care unui asociat îi revine, în baza contractului, funcția de a conduce societatea civilă, acesta este împuternicit, dacă altfel nu este stipulat, şi cu reprezentarea față de terț a celorlalți asociați.
(5) Funcția acordată prin contract unuia dintre asociați poate fi retrasă doar prin decizie unanimă în cazul neexecutării obligațiilor sale. Asociatul poate renunța să participe la administrarea societății. Totodată, el poate cere oricînd lămuriri conducerii.
(6) Dacă în contract nu este prevăzut altfel, drepturile şi obligațiile participantului la societatea civilă care are împuterniciri de administrare şi reprezentare se determină în conformitate cu normele privind contractul de mandat.
Articolul 1346. Participarea la venituri şi pierderi
(1) Dacă în contract nu este prevăzut altfel, asociații participă la venituri şi suportă pierderile proporțional cotelor-părți ce le revin din patrimoniul social.
(2) Clauza care atribuie unui asociat toate veniturile obținute de societate sau îl eliberează de toate pierderile, care exclude un asociat de la împărțirea venitului sau pune în sarcina acestuia toate pierderile este nulă.
(3) Fiecare asociat are dreptul de a cere oricărui alt asociat să urmărească scopul societății civile cu diligența necesară în raporturi de acest fel.
Articolul 1347. Concurența creanțelor
(1) Dacă este creditorul unei sume exigibile al unei persoane care este debitor cu o sumă exigibilă şi față de societate, asociatul este obligat ca ceea ce primeşte de la un astfel de debitor să repartizeze atît în creditul societății, cît şi în al său propriu, proporțional ambelor creanțe, chiar şi în cazul în care chitanța specifică faptul că primirea s-a făcut numai pe seama creditului său particular.
(2) În cazul în care chitanța specifică faptul că primirea s-a făcut numai în contul creditului societății, se va urma această specificare.
Articolul 1348. Imposibilitatea cesiunii drepturilor asociaților
Drepturile şi pretențiile asociatului, care decurg din raporturile contractuale, față de ceilalți asociați nu sînt transmisibile.
Articolul 1349. Interzicerea compensării
Asociatul rămîne răspunzător față de societate pentru prejudiciul cauzat din vina sa. Acest prejudiciu nu poate fi compensat cu foloasele aduse societății prin prestațiile asociatului în alte afaceri.
Articolul 1350. Obligația de confidențialitate
Participanților la societatea civilă le revine obligația de confidențialitate.
Articolul 1351. Răspunderea solidară

Asociații răspund pentru obligațiile societății civile în mod solidar. în raporturile interne, întinderea răspunderii se stabileşte după cotele-părți din patrimoniul social dacă în contract nu este prevăzut altfel.
Articolul 1352. Rezilierea contractului de societate civilă
(1) Dacă în contract nu este prevăzută o durată determinată a societății civile, fiecare asociat poate rezilia contractul cu un preaviz de 3 luni. Rezilierea nu poate avea loc în momentul sau în împrejurările în care s-ar produce un prejudiciu societății civile.
(2) Dacă în contract este stabilit un termen, rezilierea înainte de termen este admisibilă doar pentru un motiv întemeiat.
(3) Retragerea unui asociat are drept consecință dizolvarea societății. Contractul poate prevedea ca retragerea să nu ducă la dizolvarea societății, ci doar la eliminarea celui care a reziliat contractul. În acest caz, cota-parte în capitalul social a celui care a reziliat majorează corespunzător cotele asociaților rămaşi.
(4) Asociatul care a reziliat contractul are dreptul la valoarea în bani a cotei sale părți. Pentru aceasta se iau în considerare şi actele în curs de executare la momentul retragerii.
(5) Dacă, la momentul retragerii, valoarea patrimoniului societății civile este insuficientă pentru acoperirea datoriilor comune, cel care se retrage este obligat să plătească celorlalți asociați o sumă proporțională cotei sale părți din patrimoniu pentru acoperirea deficitului.
(6) Clauza care limitează sau elimină dreptul de retragere este nulă.
Articolul 1353. Temeiurile dizolvării societății civile
(1) Temeiurile dizolvării societății civile sînt:
a) expirarea termenului pentru care a fost constituită;
b) decizia asociaților;
c) declanşarea procedurii lichidării judiciare asupra patrimoniului societății civile;
d) imposibilitatea urmăririi în continuare a scopului.
(2) Dacă contractul nu prevede altfel, sînt de asemenea temeiuri de dizolvare a societății civile:
a) moartea unuia dintre asociați;
b) declanşarea lichidării judiciare a patrimoniului unuia dintre asociați;
c) lipsirea unui asociat de capacitatea de exercițiu;
d) rezilierea.
Articolul 1354. Efectele dizolvării societății civile
(1) O dată cu dizolvarea, societatea civilă trebuie lichidată. Actele în curs de executare trebuie finalizate. Se întocmeşte un inventar şi partenerii dezbat în privința patrimoniului.
(2) În cursul dezbaterii în privința patrimoniului, trebuie achitate datoriile societății civile. Dacă patrimoniul nu ajunge, asociații au obligația de a acoperi deficitul proporțional cotelor-părți ce le revin din patrimoniu. Eventualele excedente se împart între parteneri proporțional acestor cote-părți.

Capitolul XXIX
DREPTURILE COMUNE

Articolul 1355. Reglementările aplicabile drepturilor comune
Dacă un drept aparține în comun mai multor persoane (copărtaşi), se aplică dispozițiile prezentului capitol dacă legea nu prevede altfel.
Articolul 1356. Prezumția egalității copărtaşilor
Dacă nu s-a stabilit expres altfel, fiecărui copărtaş îi revine o cotă-parte egală.
Articolul 1357. Repartizarea fructelor
(1) Fiecărui copărtaş i se cuvine o parte din fructe proporțional cotei sale.
(2) Fiecare copărtaş este în drept să folosească bunul comun astfel, încît să nu prejudicieze folosirea acestuia de ceilalți copărtaşi.
Articolul 1358. Dreptul de dispoziție asupra bunului comun

(1) Copărtaşii dispun împreună asupra bunului comun.
(2) Fiecare copărtaş are dreptul să ia, fără încuviinţarea celorlalţi copărtaşi, măsurile necesare pentru conservarea bunului.
Articolul 1359. Stabilirea modului de administrare şi folosinţă
(1) Prin majoritate de voturi, se poate dispune asupra administrării şi folosinţei bunului comun în dependenţă de caracteristicile acestuia. Majoritatea de voturi se determină în funcţie de mărimea cotelor-părţi.
(2) Fiecare copărtaş poate cere, în măsura în care administrarea şi folosirea nu au fost stabilite prin convenţie sau prin votul majorităţii, administrarea şi folosinţa bunului comun corespunzătoare unei aprecieri echitabile a intereselor tuturor copărtaşilor.
(3) Dreptul unui copărtaş asupra unei fracţiuni din fructe corespunzînd cotei sale părţi nu poate fi atins fără consimţămîntul lui.

Articolul 1360. Opozabilitatea modului de administrare şi
folosinţă faţă de succesorii copărtaşilor
Dacă modul de administrare şi folosinţă a fost reglementat de copărtaşi, regulile convenite au efect şi faţă de succesorii lor în drepturi.
Articolul 1361. Dreptul de dispoziţie asupra unei cote-părţi
Fiecare copărtaş poate dispune de cota sa.
Articolul 1362. Suportarea sarcinilor
Fiecare copărtaş este obligat faţă de ceilalţi copărtaşi să suporte sarcinile bunului comun, precum şi cheltuielile de conservare, de administrare şi de folosinţă comună, în funcţie de cota sa parte.
Articolul 1363. Dreptul de a cere desfiinţarea comunităţii
(1) Fiecare copărtaş poate cere oricînd desfiinţarea comunităţii.
(2) Dacă dreptul de a cere desfiinţarea comunităţii este exclus printr-un acord, se poate totuşi cere desfiinţarea dacă există un motiv întemeiat.
(3) Acordul în al cărui temei, contrar dispoziţiilor alin.(2), se exclude ori se limitează dreptul de a cere desfiinţarea comunităţii este nul.
Articolul 1364. Împărţirea în natură
Desfiinţarea comunităţii se face prin împărţirea în natură, dacă se poate realiza partajarea bunului comun, corespunzînd cotelor-părţi ale copărtaşilor, fără a se diminua valoarea bunului. Părţile egale se împart între copărtaşi prin tragere la sorţi.
Articolul 1365. Vînzarea bunului comun
(1) Dacă împărţirea în natură este exclusă, desfiinţarea comunităţii se face prin vînzarea bunului comun conform regulilor de vînzare a bunurilor gajate, iar în cazul terenurilor, prin licitaţie şi prin împărţirea mijloacelor încasate. Dacă vînzarea către un terţ este interzisă, bunul va fi licitat între copărtaşi.
(2) Dacă încercarea de a vinde bunul nu are succes, orice copărtaş poate cere reluarea încercării. El trebuie însă să suporte cheltuielile în cazul în care încercarea eşuează.
Articolul 1366. Vînzarea creanţelor comune
Creanţa comună poate fi vîndută pînă în momentul în care s-a cerut executarea. În cazul în care creanţa poate fi valorificată, fiecare copărtaş are dreptul să o valorifice în numele tuturor celorlalţi copărtaşi.
Articolul 1367. Acoperirea datoriilor din contul bunului comun
(1) În cazul în care copărtaşii răspund solidar pentru o obligaţie pe care, conform art.1362, trebuie să o execute în raport cu cotele-părţi ce le revin sau în cazul în care au consimţit la executarea unei asemenea obligaţii, fiecare parte poate cere, la desfiinţarea comunităţii, ca datoria să fie acoperită din bunurile comune.
(2) În măsura în care acoperirea datoriilor reclamă vînzarea bunului comun, vînzarea se va face conform art.1365.
Articolul 1368. Acoperirea datoriilor unei părţi din contul

bunurilor comune
Dacă un copărtaş are faţă de un alt copărtaş o pretenţie întemeiată pe raporturile de comunitate, poate cere, la desfiinţarea comunităţii, acoperirea pretenţiei sale din partea ce revine debitorului din bunul comun.
Articolul 1369. Garanţia în cazul transmiterii bunului unui copărtaş
Dacă, la desfiinţarea comunităţii, bunul comun este atribuit unuia din copărtaşi, fiecare din ceilalţi copărtaşi răspunde faţă de acesta pentru viciile bunului ce ţine de cota sa parte conform regulilor privind răspunderea vînzătorului.
Articolul 1370. Imprescriptibilitatea cererii de desfiinţare a comunităţii

Cererea de desfiinţare a comunităţii nu este supusă prescripţiei.

Capitolul XXX
PROMISIUNEA PUBLICĂ DE RECOMPENSĂ

Articolul 1371. Obligaţia de a acorda recompensă
(1) Persoana care a făcut promisiune publică de acordare a unei recompense pentru săvîrşirea într-un anumit termen a unei acţiuni licite, indicate în anunţ, este obligată să acorde recompensa oricărei persoane care a săvîrşit acţiunea în condiţiile stipulate, chiar dacă această persoană a acţionat fără a ţine cont de promisiunea publică de recompensă.
(2) Obligaţia de a acorda recompensă apare în cazul în care persoana care a făcut promisiunea de recompensă poate fi stabilită în mod cert. Persoana care doreşte să săvîrşească acţiunea în schimbul recompensei promise este în drept să ceară confirmarea în scris a promisiunii, în caz contrar suportînd riscul constatării faptului că autorul promisiunii nu este persoana indicată în anunţ.
(3) În cazul în care în promisiunea publică de recompensă nu este indicată mărimea recompensei, aceasta se stabileşte de comun acord cu promitentul, iar în caz de litigiu, de instanţa de judecată.
(4) În cazul în care anunţul de recompensă nu stabileşte sau din caracterul acţiunii indicate nu reiese altfel, corespunderea acţiunii săvîrşite condiţiilor expuse în anunţ se stabileşte de persoana care a promis recompensa, iar în caz de litigiu, de instanţa de judecată.
Articolul 1372. Distribuirea recompensei
(1) În cazul în care acţiunea indicată în anunţ este săvîrşită de mai multe persoane, dreptul la recompensă îl are persoana care a săvîrşit prima acţiunea.
(2) În cazul în care acţiunea indicată în anunţ este săvîrşită de mai multe persoane şi este imposibil să se determine care dintre ele a săvîrşit prima acţiunea, precum şi în cazul în care acţiunea este săvîrşită concomitent de mai multe persoane, recompensa se împarte între aceste persoane în părţi egale sau în modul stabilit de comunul lor acord. Dacă recompensa este indivizibilă sau dacă, în conformitate cu condiţiile anunţului, ea trebuie plătită unei singure persoane, aceasta se alege prin tragere la sorţi.
(3) În cazul contribuţiei mai multor persoane la săvîrşirea acţiunii pentru care este promisă recompensa, aceasta se împarte lor de către promitent în funcţie de gradul de participare a fiecăreia la atingerea scopului, iar în caz de litigiu, recompensa se împarte de către instanţa de judecată.
Articolul 1373. Concursul
(1) Anunţul public de acordare a recompensei sub formă de premiu pentru cea mai bună executare a unei lucrări este valabil numai în cazul în care stabileşte termenul de executare a lucrării.
(2) Modificarea condiţiilor concursului în defavoarea concurenţilor este inadmisibilă.
(3) Dreptul de a decide asupra corespunderii concursului desfăşurat în termenul stabilit

promisiunii publice de recompensă (condiţiilor concursului) sau asupra stabilirii lucrării cîştigătoare aparţine persoanei indicate în anunţ, iar în cazul în care aceasta nu este indicată, persoanei care a anunţat recompensa. Decizia este obligatorie pentru toţi participanţii la concurs.
(4) În cazul în care lucrările prezentate sînt de aceeaşi valoare, privitor la acordarea premiului se aplică prevederile art.1372 alin.(2).
(5) Promitentul recompensei poate cere să i se remită dreptul de proprietate asupra lucrărilor executate în condiţiile concursului doar în cazul în care o atare clauză a figurat în anunţul public. Dreptul de autor aparţine în orice caz autorului lucrării.
(6) Persoana care a anunţat concursul este obligată să restituie participanţilor la concurs lucrările dacă anunţul privitor la concurs nu prevede altfel.
Articolul 1374. Revocarea promisiunii publice de recompensă
(1) Persoana care a anunţat public acordarea unei recompense este în drept să revoce în acelaşi mod promisiunea făcută, cu excepţia cazului în care:
a) anunţul conţine sau din el rezultă cu certitudine inadmisibilitatea revocării;
b) este indicat un anumit termen pentru săvîrşirea acţiunii pentru care se promite recompensa;
c) la momentul revocării promisiunii, acţiunea indicată în anunţ este deja săvîrşită şi autorul ei pretinde recompensa promisă.
(2) Revocarea promisiunii publice de recompensă nu privează persoanele care au răspuns la anunţ de dreptul de a cere compensarea, în limita recompensei anunţate, a cheltuielilor pe care le-a suportat la săvîrşirea acţiunii respective.

Capitolul XXXI
JOCURI ŞI PARIURI

Articolul 1375. Valabilitatea contractului privind jocul şi pariul
(1) Contractul privind jocul şi pariul este valabil doar în cazurile expres prevăzute de lege.
(2) Contractul este valabil dacă se referă la exerciţiile şi jocurile licite care cer îndemînări sau exerciţii fizice numai din partea participanţilor, cu excepţia cazurilor cînd sumele în joc sînt excesive în raport cu circumstanţele, precum şi cu starea şi facultăţile părţilor.
Articolul 1376. Contractul de loterie şi alte contracte
similare
(1) Contractul de loterie şi alte contracte de joc similare produc efecte juridice numai dacă loteria sau jocul sînt autorizate de stat.
(2) Relaţiile dintre organizatorii de loterii totalizatoare (pariuri mutuale) şi alte jocuri de risc ce au obţinut licenţă în modul stabilit de legislaţie şi participanţii la jocuri se stabilesc în contractul respectiv.
(3) În cazurile prevăzute în regulile de organizare a jocurilor, contractul dintre organizatorul jocului şi participantul la joc se încheie prin transmiterea de către organizator către participant a biletului de loterie, a chitanţei sau a unui alt document.
(4) Propunerea de încheiere a contractului prevăzut la alin.(1) trebuie să conţină clauze privind termenul de desfăşurare a jocurilor, modul de determinare a cîştigului şi a mărimii acestuia.
(5) Dacă organizatorul refuză să desfăşoare jocul în termenul stabilit, participanţii la joc sînt în drept să-i ceară recuperarea prejudiciului real cauzat de contramandarea sau anularea jocului.
(6) Cîştigul obţinut de persoana care, potrivit condiţiilor de desfăşurare a jocului, este recunoscută drept cîştigătoare trebuie să-i fie acordat de organizatorul jocului în mărimea, în forma şi în termenele prevăzute în condiţiile jocului, iar dacă nu este prevăzut un termen de plată a cîştigului, nu mai tîrziu de 12 zile de la anunţarea rezultatelor jocului.
Articolul 1377. Convenţia pe diferenţă
Dacă un contract avînd ca obiect livrarea de bunuri sau transmiterea unor titluri de valoare se încheie cu condiţia ca diferenţa dintre preţul stabilit în contract şi preţul de bursă sau de piaţă din momentul livrării să fie plătită părţii cîştigătoare de partea care a pierdut, acest contract se

apreciază ca un joc. Aceeaşi regulă se aplică şi în cazul în care intenţia de a plăti diferenţa o avea doar o singură parte iar cealaltă ştia sau trebuia să ştie despre o astfel de intenţie.

Capitolul XXXII
GESTIUNEA DE AFACERI

Articolul 1378. Obligaţiile persoanei care gestionează fără mandat afaceri străine

(1) Persoana care, fără a avea mandat sau fără a fi obligată în alt fel (gerant), gestionează afacerile altuia (gerat), fără ştirea acestuia, trebuie să dea dovadă de diligenţa unui bun proprietar şi să acţioneze în conformitate cu interesele geratului, luînd în considerare voinţa reală sau prezumtivă a acestuia.

(2) Gerantul, în cazul în care ştia sau trebuia să ştie că acţionează contrar voinţei reale sau prezumtive a geratului, este obligat să repare prejudiciul cauzat prin gestiunea afacerii chiar dacă nu are o altă vină. Această regulă nu se aplică în cazul în care, contrar voinţei geratului, se execută obligaţia acestuia privind întreţinerea persoanelor pe care geratul este obligat să le întreţină conform legii.

Articolul 1379. Obligaţia de a informa geratul

(1) Gerantul este obligat să-l informeze, de îndată ce este posibil, pe gerat despre preluarea gestiunii şi să continue actele începute, atît timp cît este necesar geratului pentru a le prelua.

(2) Dacă nu-l poate informa pe gerat despre preluarea gestiunii, gerantul este obligat să ducă la capăt actele începute.

Articolul 1380. Consecinţele acceptării actelor săvîrşite de gerant

Dacă geratul aprobă, tacit sau expres, gestiunea de afaceri, se aplică în modul corespunzător dispoziţiile cu privire la mandat.

Articolul 1381. Consecinţele neacceptării actelor săvîrşite de gerant

(1) Actele săvîrşite de gerant, după ce a fost înştiinţat despre neacceptarea acestora de către gerat, nu generează pentru gerat obligaţii nici faţă de gerant, nici faţă de terţi.

(2) În scopul înlăturării unui pericol ce ameninţă viaţa unei persoane, actele pot fi săvîrşite şi fără consimţămîntul acesteia, iar executarea obligaţiilor de întreţinere poate fi efectuată împotriva voinţei celui care are o asemenea obligaţie.

Articolul 1382. Compensarea cheltuielilor suportate de gerant

(1) Gerantul poate cere geratului compensarea cheltuielilor aferente realizării gestiunii în măsura în care pot fi considerate, în raport de împrejurări, ca necesare şi utile.

(2) Gerantul are dreptul la compensarea cheltuielilor chiar dacă nu a reuşit să păstreze bunurile şi să apere interesele geratului deşi actele întreprinse au fost utile şi a lipsit vinovăţia.

(3) Cheltuielile compensabile nu pot depăşi în nici un caz valoarea bunurilor pentru a căror păstrare sînt întreprinse actele respective.

(4) Cheltuielile suportate de gerant în legătură cu actele săvîrşite după acceptare se restituie conform regulilor cu privire la mandat.

Articolul 1383. Refuzul de a compensa cheltuielile gerantului

Gerantul nu poate cere compensarea cheltuielilor dacă actele de gestiune sînt făcute contra voinţei geratului ori dacă nu corespund intereselor acestuia, cu excepţia cazurilor în care voinţa geratului este contrară legii.

Articolul 1384. Repararea prejudiciului cauzat gerantului

Dacă a suferit un prejudiciu în urma acţiunii de înlăturare a unui pericol pentru patrimoniul geratului, gerantul poate cere despăgubiri geratului sau celui care a generat pericolul.

Articolul 1385. Răspunderea gerantului

Gerantul răspunde faţă de gerat doar pentru prejudiciul cauzat din intenţie sau din culpă gravă.

Articolul 1386. Obligaţia de restituire a celor primite ca

rezultat al gestiunii
Gerantul este obligat să prezinte geratului o dare de seamă despre actele sale, precum şi să predea tot ceea ce a primit ca rezultat al gestiunii.
Articolul 1387. Drepturile şi obligaţiile izvorîte din actele
fără mandat
Drepturile şi obligaţiile ce izvorăsc din actele necesare şi utile săvîrşite în interesul unei alte persoane fără mandatul ei iau naştere pentru persoana în al cărei interes au fost săvîrşite aceste acte.
Articolul 1388. Neaplicarea dispoziţiilor privind gestiunea
de afaceri
Dispoziţiile prezentului capitol nu se aplică acţiunilor săvîrşite în interesul unor alte persoane de cel care a acţionat cu convingerea că gestionează propriile afaceri şi nici acţiunilor săvîrşite de autorităţile publice pentru care astfel de acte ţin de domeniul lor de activitate.

Capitolul XXXIII
ÎMBOGĂŢIREA FĂRĂ JUSTĂ CAUZĂ

Articolul 1389. Dreptul de a cere restituirea prestaţiei
(1) Persoana care, fără temei legal sau contractual, a dobîndit ceva (acceptant) ca urmare a executării unei prestaţii de către o altă persoană (prestator) sau a realizat în alt mod o economie din contul altuia este obligată să restituie acestei alte persoane ceea ce a primit sau a economisit. Nu este relevant faptul dacă îmbogăţirea fără justă cauză a avut loc ca rezultat al comportamentului uneia dintre părţi, a unui terţ sau ca urmare a unei cauze independente de voinţa lor.
(2) Persoana care, întru executarea unei obligaţii prezente sau viitoare, a prestat ceva altuia poate cere restituirea prestaţiei dacă:
a) temeiul raportului obligaţional a decăzut ulterior;
b) obligaţia este blocată de o excepţie care exclude pe termen lung posibilitatea executării ei.
(3) Pretenţia de restituire este exclusă dacă:
a) prestaţia a corespuns unei obligaţii morale;
b) acceptantul va dovedi că prestatorul ştia despre inexistenţa obligaţiei, dar a executat totuşi prestaţia sau că acesta a prestat în scopuri filantropice şi de binefacere;
c) pretenţia de restituire a celor prestate întru executarea unui contract nul ar contraveni scopului protector al normei care a instituit nulitatea.
Articolul 1390. Restituirea prestaţiei condiţionate
(1) Cel care prestează ceva altuia nu pentru executarea unei obligaţii, ci cu intenţia, recunoscută de acceptant, de
a-l determina pe acesta la o anumită conduită poate cere restituirea prestaţiei dacă acceptantul nu a avut conduita urmărită de cel care a prestat.
(2) Pretenţia de restituire a prestaţiei condiţionate este exclusă cînd:
a) atingerea scopului era imposibilă de la bun început şi prestatorul cunoştea aceasta;
b) prestatorul, contrar principiilor bunei-credinţe, a împiedicat atingerea scopului.
Articolul 1391. Restituirea prestaţiei făcute în urma constrîngerii
s au ameninţării
Cel care prestează nu în scopul executării unei obligaţii, ci în urma constrîngerii sau ameninţării poate pretinde restituirea prestaţiei, cu excepţia cazului în care acceptantul dovedeşte că avea un drept asupra prestaţiei.
Articolul 1392. Restituirea în natură a bunurilor obţinute
fără justă cauză
(1) Bunul dobîndit fără justă cauză trebuie să fie restituit în natură.
(2) Acceptantul poartă răspundere faţă de prestator pentru toate lipsurile sau deteriorările

bunurilor obținute fără justă cauză, inclusiv pentru cele accidentale, care au survenit după ce acceptantul a aflat sau trebuia să afle despre lipsa justei cauze pentru prestația acceptată. Pînă la acest moment, el răspunde doar pentru intenție sau culpă gravă.

Articolul 1393. Restituirea valorii bunurilor obținute fără justă cauză

(1) În cazul imposibilității de a restitui în natură bunul obținut fără justă cauză, acceptantul urmează să restituie prestatorului bunul la prețul din momentul dobîndirii, precum şi să-i repare prejudiciile cauzate prin diminuarea ulterioară a prețului bunului, dacă nu a restituit prețul imediat după ce a aflat lipsa justei cauze pentru prestația acceptată.

(2) Persoana care s-a folosit temporar şi fără justă cauză de bunul altuia fără intenția de a-l procura sau de servicii străine, trebuie să remită prestatorului ceea ce a economisit în urma acestei utilizări, la prețul existent în momentul şi în locul încheierii utilizării.

Articolul 1394. Efectele cesiunii fără justă cauză a unui drept

Persoana care a transmis unei alte persoane, prin cesiune de creanță sau în alt mod, dreptul său în temeiul unei creanțe neexistente sau nevalabile este în drept să ceară restabilirea situației anterioare, precum şi restituirea documentelor care certifică dreptul transmis.

Articolul 1395. Fructele prestației

(1) Persoana care a dobîndit un patrimoniu fără justă cauză este obligată să transmită sau să compenseze persoanei îndreptățite toate fructele pe care le-a obținut sau trebuia să le obțină din momentul în care a aflat sau trebuia să afle despre lipsa temeiului prestației acceptate.

(2) Pentru suma datorată conform alin.(1) se calculează dobînda în condițiile art.619.

Articolul 1396. Compensarea cheltuielilor aferente bunurilor susceptibile de restituire

O dată cu restituirea bunurilor obținute fără justă cauză sau cu recuperarea valorii lor, acceptantul este în drept să ceară prestatorului compensarea cheltuielilor utile şi necesare de întreținere şi păstrare a bunurilor, suportate din momentul cînd era obligat să restituie veniturile, luînd în calcul beneficiile pe care le-a obținut. Dreptul la compensarea cheltuielilor se pierde în cazul în care acceptantul reține intenționat patrimoniul susceptibil întoarcerii.

Articolul 1397. Dispozițiile persoanei neautorizate

(1) Dacă a dispus de un bun, iar actul de dispoziție este opozabil persoanei îndreptățite, persoana neîndreptățită este obligată să restituie persoanei îndreptățite tot ceea ce a primit în urma actului de dispoziție. Dacă actul de dispoziție are un caracter gratuit, obligația se pune în sarcina persoanei care a obținut nemijlocit profit în temeiul acestui act.

(2) În cazul în care o prestație valabilă față de cel îndreptățit este efectuată față de o persoană neîndreptățită, aceasta este obligată față de îndreptățit să restituie prestația.

Capitolul XXXIV
OBLIGAȚIILE CARE NASC DIN CAUZAREA DE DAUNE
S e c ț i u n e a 1
DISPOZIȚII GENERALE CU PRIVIRE LA OBLIGAȚIILE CARE NASC DIN CAUZAREA DE DAUNE

Articolul 1398. Temeiul şi condițiile generale ale răspunderii delictuale

(1) Cel care acționează față de altul în mod ilicit, cu vinovăție este obligat să repare prejudiciul patrimonial, iar în cazurile prevăzute de lege, şi prejudiciul moral cauzat prin acțiune sau omisiune.

(2) Prejudiciul cauzat prin fapte licite sau fără vinovăție se repară numai în cazurile expres prevăzute de lege.

(3) O altă persoană decît autorul prejudiciului este obligată să repare prejudiciul numai în cazurile expres prevăzute de lege.
(4) Prejudiciul nu se repară dacă a fost cauzat la rugămintea sau cu consimțămîntul persoanei vătămate şi dacă fapta autorului nu vine în contradicție cu normele de etică şi morală.

Articolul 1399. Răspunderea între părțile contractante

Prevederile prezentului capitol se aplică şi în cazul prejudiciului cauzat în raporturile contractuale, cu excepția situațiilor în care se aplică prevederi referitoare la răspunderea debitorului pentru neexecutarea contractului şi reglementări speciale pentru anumite raporturi contractuale.

Articolul 1400. Prevenirea prejudiciului

(1) Pericolul cauzării în viitor a unui prejudiciu dă temei interzicerii faptelor care pot genera un astfel de pericol.
(2) Dacă prejudiciul este o consecință a exploatării întreprinderii, instalației sau a unei activități de producție ce continuă să cauzeze daune sau să amenințe cu producerea unui nou prejudiciu, instanța de judecată poate să oblige pîrîtul, pe lîngă repararea prejudiciului, să-şi înceteze activitatea dacă încetarea nu contravine interesului public.

Articolul 1401. Prejudiciul cauzat în stare de legitimă apărare

(1) Nu este pasibil de reparație prejudiciul cauzat de o persoană în stare de legitimă apărare dacă nu a depăşit limitele ei.
(2) Dacă în timpul apărării împotriva unui atac injust s-a cauzat prejudiciu unui terț, prejudiciul urmează să fie reparat de atacator.

Articolul 1402. Prejudiciul cauzat în caz de extremă necesitate

(1) Prejudiciul cauzat de o persoană în caz de extremă necesitate urmează a fi reparat de ea.
(2) Luînd în considerare împrejurările în care a fost cauzat prejudiciul, instanța de judecată poate obliga la repararea lui terțul în al cărui interes a acționat autorul prejudiciului sau poate exonera de obligația de reparare, integral sau parțial, atît autorul prejudiciului, cît şi terța persoană.
(3) Prejudiciul produs în urma stingerii sau localizării unui incendiu va fi reparat de autorul incendiului.

Articolul 1403. Răspunderea comitentului pentru fapta prepusului

(1) Comitentul răspunde de prejudiciul cauzat cu vinovăție de prepusul său în funcțiile care i s-au încredințat.
(2) Comitentul conservă dreptul de regres contra prepusului. Prepusul se poate exonera dacă va dovedi că s-a conformat întocmai instrucțiunilor comitentului.

Articolul 1404. Răspunderea pentru prejudiciul cauzat de o autoritate publică sau de o persoană cu funcție de răspundere

(1) Prejudiciul cauzat printr-un act administrativ ilegal sau nesoluționarea în termen legal a unei cereri de către o autoritate publică sau de către o persoană cu funcție de răspundere din cadrul ei se repară integral de autoritatea publică. Persoana cu funcție de răspundere va răspunde solidar în cazul intenției sau culpei grave.
(2) Persoanele fizice au dreptul să ceară repararea prejudiciului moral cauzat prin acțiunile indicate la alin.(1).
(3) Obligația de reparare a prejudiciului nu se naşte în măsura în care cel prejudiciat a omis, cu intenție ori din culpă gravă, să înlăture prejudiciul prin mijloace legale.
(4) În cazul în care o autoritate publică are o obligație impusă de un act adoptat în scopul protecției contra riscului de producere a unui anumit fel de prejudiciu, ea răspunde pentru prejudiciul de acest fel cauzat sau nepreîntîmpinat prin neexecutarea obligației, cu excepția cazului cînd autoritatea publică demonstrează că a dat dovadă de diligență rezonabilă în

executarea obligației.
(5) Autoritatea publică nu răspunde pentru prejudiciul cauzat prin adoptarea unui act normativ sau omisiunea de a-l adopta, sau prin omisiunea de a pune în aplicare o lege.

Articolul 1405. Răspunderea statului pentru prejudiciul cauzat
prin acțiunile organelor de urmărire penală,
ale procuraturii sau ale
instanțelor de judecată

(1) Prejudiciul cauzat persoanei fizice prin condamnare ilegală, atragere ilegală la răspundere penală, aplicare ilegală a măsurii preventive sub forma arestului preventiv sau sub forma declarației scrise de a nu părăsi localitatea, prin aplicarea ilegală în calitate de sancțiune administrativă a arestului , muncii neremunerate în folosul comunității se repară de către stat integral, indiferent de vinovăția persoanelor de răspundere ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii sau ale instanțelor de judecată.

(2) Statul se exonerează de răspundere în cazul cînd persoana vătămată a contribuit intenționat şi benevol la producerea prejudiciului prin autodenunț.

Articolul 1406. Răspunderea pentru prejudiciul cauzat de
un minor care nu a împlinit 14 ani

(1) Prejudiciul cauzat de un minor care nu a împlinit 14 ani se repară de părinți (adoptatori) sau de tutorii lui dacă nu demonstrează lipsa vinovăției lor în supravegherea sau educarea minorului.
(2) Dacă minorul care nu a împlinit 14 ani a cauzat prejudiciul cînd se afla sub supravegherea unei instituții de învățămînt, de educație sau instituții curative ori a unei persoane obligate să-l supravegheze în bază de contract, acestea răspund pentru prejudiciul cauzat dacă nu demonstrează că el s-a produs nu din vina lor.
(3) Obligația părinților (adoptatorilor), tutorilor, a instituțiilor de învățămînt, de educație, a instituțiilor curative de a repara prejudiciul cauzat de un minor nu încetează o dată cu atingerea majoratului acestuia sau o dată cu dobîndirea unor bunuri suficiente pentru repararea prejudiciului.

Articolul 1407. Răspunderea pentru prejudiciul cauzat de un
minor între 14 şi 18 ani

(1) Minorul între 14 şi 18 ani răspunde personal pentru prejudiciul cauzat, potrivit regulilor generale.
(2) În cazul în care minorul între 14 şi 18 ani nu are bunuri sau venituri suficiente pentru repararea prejudiciului cauzat, acesta trebuie reparat, integral sau în partea nereparată, de către părinți (adoptatori) sau curator dacă nu demonstrează că prejudiciul s-a produs nu din vina lor.
(3) Obligația părinților (adoptatorilor) sau curatorului de a repara prejudiciul cauzat de un minor între 14 şi 18 ani încetează în cazul în care autorul prejudiciului a atins majoratul, precum şi în cazul cînd, înainte de a fi atins majoratul, acesta dobîndeşte bunuri sau venituri suficiente pentru repararea prejudiciului.

Articolul 1408. Răspunderea pentru prejudiciul cauzat de o
persoană lipsită de capacitate de exercițiu

(1) Pentru prejudiciul cauzat de o persoană lipsită de capacitate de exercițiu răspunde tutorele sau instituția obligată să o supravegheze dacă nu demonstrează că prejudiciul s-a produs nu din vina lor.
(2) Obligația tutorelui sau a instituției de a repara prejudiciul cauzat de o persoană declarată incapabilă nu încetează în cazul cînd această persoană şi-a redobîndit capacitatea de exercițiu.
(3) Dacă tutorele, chemat la răspundere în conformitate cu alin.(1) pentru prejudiciul cauzat vieții şi sănătății, a decedat sau nu dispune de mijloace suficiente pentru repararea lui, iar autorul prejudiciului dispune de asemenea mijloace, instanța de judecată, ținînd cont de starea materială

a persoanei vătămate şi a autorului prejudiciului, precum şi de alte circumstanţe, are dreptul să hotărască repararea integrală sau parţială a prejudiciului din contul autorului.

Articolul 1409. Răspunderea pentru prejudiciul cauzat de o persoană aflată în imposibilitatea de a conştientiza acţiunile sale ori de a le dirija

(1) Persoana cu capacitate de exerciţiu care a cauzat un prejudiciu aflîndu-se în imposibilitatea de a conştientiza sau dirija acţiunile sale nu răspunde pentru prejudiciu.

(2) Dacă prejudiciul este cauzat vieţii sau sănătăţii, instanţa de judecată are dreptul, ţinînd cont de starea materială a persoanei vătămate şi a autorului prejudiciului, precum şi de alte circumstanţe, să-l oblige pe acesta la reparaţia integrală sau parţială a prejudiciului.

(3) Autorul prejudiciului nu este exonerat de răspundere dacă el însuşi este vinovat de faptul că a ajuns într-o astfel de stare în urma consumului de alcool, de droguri, de alte substanţe psihotrope sau din altă cauză.

Articolul 1410. Răspunderea pentru prejudiciul cauzat de un izvor de pericol sporit

(1) Persoanele a căror activitate este legată de un izvor de pericol sporit pentru lumea înconjurătoare (exploatarea vehiculelor, a instalaţiilor, mecanismelor, folosirea energiei electrice, a substanţelor explozibile, efectuarea lucrărilor de construcţii etc.) au obligaţia să repare prejudiciul cauzat de izvorul de pericol sporit dacă nu demonstrează că prejudiciul se datorează unei forţe majore (cu excepţia cazurilor în care dauna a survenit ca urmare a exploatării navelor aeriene) sau din intenţia persoanei vătămate.

(2) Obligaţia de reparare a prejudiciului revine persoanei care posedă izvorul de pericol sporit în baza dreptului de proprietate ori în alt temei legal sau persoanei care şi-a asumat paza izvorului de pericol sporit.

(3) Posesorul izvorului de pericol sporit nu răspunde pentru prejudiciul cauzat dacă demonstrează că izvorul de pericol sporit a ieşit din posesiunea lui ca urmare a acţiunilor ilicite ale unor terţi. În acest caz, răspunderea revine persoanei care a dobîndit în mod ilicit izvorul de pericol sporit. În măsura în care posesorul izvorului de pericol sporit este vinovat de faptul că izvorul a ieşit din posesiunea lui, el va răspunde pentru prejudiciu în mod solidar cu persoana care l-a dobîndit în posesiune în mod ilicit.

(4) Posesorii izvoarelor de pericol sporit răspund solidar pentru prejudiciul cauzat unui terţ prin interacţiunea acestor izvoare (coliziunea mijloacelor de transport etc.).

(5) Prejudiciul cauzat posesorilor izvoarelor de pericol sporit ca rezultat al interacţiunii acestora se repară potrivit dispoziţiilor art.1398.

Articolul 1411. Răspunderea pentru prejudiciul cauzat de animale

(1) Proprietarul unui animal sau persoana care se serveşte de animal în timpul serviciului răspunde de prejudiciul cauzat de acesta, fie că se afla în paza sa, fie că a scăpat de sub pază. Obligaţia reparaţiei nu apare dacă prejudiciul a fost cauzat de un animal domestic predestinat activităţii profesionale, de întreprinzător sau obţinerii de mijloace pentru întreţinerea proprietarului, iar proprietarul animalului a asigurat grija cuvenită pentru supravegherea animalului, sau dacă dauna s-a produs chiar şi în cazul manifestării unei asemenea griji.

(2) Persoana care, în baza contractului încheiat cu posesorul animalului, şi-a asumat obligaţia de a supraveghea animalul răspunde pentru prejudiciul cauzat de acesta dacă nu demonstrează nevinovăţia sa.

Articolul 1412. Răspunderea pentru prejudiciul cauzat prin surparea construcţiei

(1) Proprietarul este obligat să repare prejudiciul cauzat prin surparea, în întregime sau a unei părţi, a construcţiei cînd surparea este rezultatul lipsei de întreţinere corespunzătoare sau al unui viciu de construcţie.

(2) Persoana care s-a obligat prin contract față de proprietar să întrețină construcția sau care este obligată să o întrețină în stare corespunzătoare în temeiul dreptului de folosință ce i s-a acordat răspunde solidar cu proprietarul pentru prejudiciul cauzat în urma surpării construcției sau a unei părți a ei.

Articolul 1413. Răspunderea în cazul căderii sau scurgerii din construcție

Dacă prejudiciul s-a produs prin faptul că din construcție a căzut ori a curs ceva, răspunde persoana care are construcția în posesiune. Această regulă nu se aplică în cazul în care prejudiciul s-a produs prin forță majoră ori din vina celui prejudiciat.

Articolul 1414. Răspunderea pentru dauna cauzată în comun

(1) Dacă dauna a fost cauzată în comun de mai multe persoane, acestea poartă răspundere solidară.

(2) Poartă răspundere pentru daună nu doar autorul faptei cauzatoare de prejudicii, ci şi cel care l-a instigat sau l-a susținut, precum şi cel care a beneficiat în mod conştient de un folos în urma daunei cauzate altuia.

(3) Dacă este imposibil să se determine cotele despăgubirilor datorate de debitorii solidari conform alin.(1) şi (2), ei vor fi răspunzători în cote egale.

Articolul 1415. Dreptul de regres față de persoana care a cauzat prejudiciul

(1) Persoana care a reparat prejudiciul cauzat de o altă persoană are dreptul la o acțiune de regres împotriva acesteia în mărimea despăgubirii plătite persoanei vătămate dacă legea sau contractul nu prevede altfel.

(2) Statul, în cazul reparării prejudiciului în temeiul art.1405, are drept de regres față de persoana cu funcție de răspundere din organele de urmărire penală, procuratură sau instanță judecătorească dacă vinovăția lor este constatată prin sentință judecătorească.

(3) Părinții (adoptatorii), tutorii sau curatorii, precum şi organizațiile prevăzute la art.1406–1408 care au reparat prejudiciul cauzat de un minor sau de o persoană lipsită de capacitate de exercițiu, nu au drept de regres împotriva acestora.

Articolul 1416. Modul de reparare a prejudiciului

(1) Instanța de judecată stabileşte felul despăgubirii în funcție de circumstanțe. Ea va lua hotărîre diferită de cererea păgubitului numai din motive întemeiate.

(2) Instanța de judecată, adoptînd hotărîre cu privire la reparația prejudiciului, obligă autorul prejudiciului să pună la dispoziție un bun de acelaşi gen şi de aceeaşi calitate, să repare bunul pe care l-a deteriorat ori să compenseze integral prin echivalent bănesc prejudiciul cauzat.

(3) Instanța de judecată stabileşte cuantumul reparației prin echivalent bănesc în funcție de întinderea prejudiciului de la data pronunțării hotărîrii. Persoana vătămată poate cere despăgubiri suplimentare pentru prejudiciul care a apărut după pronunțarea acestei hotărîri.

(4) Repararea prejudiciului prin echivalent bănesc se face prin încasarea unei sume globale în folosul persoanei vătămate sau prin stabilirea unei redevențe. În cazul în care se stabileşte o redevență, debitorul poate fi obligat la depunerea unei garanții.

Articolul 1417. Luarea în considerare, la determinarea cuantumului despăgubirii, a vinovăției persoanei vătămate

(1) Prejudiciul cauzat din intenția persoanei vătămate nu se repară.

(2) Dacă culpa gravă a persoanei vătămate a contribuit la producerea prejudiciului sau la agravarea lui, despăgubirea se reduce potrivit gradului de vinovăție a persoanei vătămate.

(3) Culpa gravă a persoanei vătămate nu constituie temei de reducere a despăgubirii în cazurile prevăzute la art.1405 şi nici în cazurile în care prejudiciul a fost cauzat unui minor care nu a împlinit vîrsta de 14 ani sau unei persoane lipsite de capacitate de exercițiu.

Articolul 1418. Răspunderea pentru prejudiciul cauzat prin
vătămare a integrității corporale sau prin
altă vătămare a sănătății
(1) În caz de vătămare a integrității corporale sau de altă vătămare a sănătății, autorul prejudiciului are obligația să compenseze persoanei vătămate salariul sau venitul ratat din cauza pierderii sau reducerii capacității de muncă, precum şi cheltuielile suportate în legătură cu vătămarea sănătății – de tratament, de alimentație suplimentară, de protezare, de îngrijire străină, de cumpărarea unui vehicul special, de reciclare profesională etc.
(2) Determinarea salariului (venitului) nerealizat din cauza vătămării integrității corporale sau altei vătămări a sănătății se efectuează conform legii.
(3) La determinarea salariului nerealizat (venitului ratat) nu se iau în considerare pensia de invaliditate, stabilită persoanei vătămate în legătură cu vătămarea integrității corporale sau cu o altă vătămare a sănătății şi nici alte indemnizații sau sume, plătite pe linia asigurărilor sociale de stat.
(4) Volumul despăgubirilor ce se cuvin, în conformitate cu prezentul articol, persoanei vătămate poate fi mărit prin lege sau contract.
Articolul 1419. Răspunderea în caz de deces al persoanei
vătămate
(1) În cazul decesului persoanei ca urmare a vătămării grave a integrității corporale sau a altei vătămări a sănătății, dreptul la despăgubire îl au:
a) persoanele inapte de muncă, care erau întreținute de defunct sau care, la data decesului acestuia, aveau dreptul la întreținere;
b) copilul persoanei născut după decesul ei;
c) unul dintre părinții, soțul sau un alt membru al familiei defunctului, indiferent dacă este apt pentru muncă sau nu, care nu lucrează şi îngrijeşte de copiii, frații şi surorile care erau întreținuți de defunct şi care nu au împlinit vîrsta de 14 ani sau care, deşi au împlinit o astfel de vîrstă, au nevoie de îngrijire din cauza sănătății, conform avizului organelor medicale abilitate;
d) persoanele care erau întreținute de defunct şi care au devenit inapte pentru muncă pe parcursul a 5 ani de la decesul lui.
(2) Dreptul la despăgubire se recunoaşte:
a) minorilor, pînă la împlinirea vîrstei de 18 ani;
b) elevilor şi studenților care au împlinit 18 ani, pînă la finalizarea studiilor (cu excepția studiilor efectuate la secția fără frecvență) în instituții de învățămînt, dar cel mult pînă la împlinirea vîrstei de 23 de ani;
c) femeilor care au împlinit vîrsta de 55 de ani şi bărbaților care au împlinit vîrsta de 60 ani – pe viață;
d) invalizilor, pe durata invalidității;
e) unuia dintre părinți, soțului sau unui alt membru al familiei defunctului, ce îngrijeşte de copiii, frații şi surorile care erau întreținuți de defunct, pînă la împlinirea vîrstei de 14 ani sau pînă la îmbunătățirea stării sănătății, confirmată prin aviz de organele medicale abilitate.
(3) Determinarea cuantumului despăgubirilor pentru pierderea întreținătorului se efectuează conform legii.
(4) Persoanele obligate să repare prejudiciul cauzat prin deces vor fi ținute să compenseze şi cheltuielile de înmormîntare necesare, ținînd cont de statutul social al defunctului şi de obiceiurile locale, persoanei care le-a suportat.
Articolul 1420. Reparația prejudiciului cauzat prin vătămare
a integrității corporale sau prin altă vătămare
a sănătății ori prin deces

(1) Plata despăgubirilor pentru prejudiciul cauzat prin vătămare a integrității corporale sau prin altă vătămare a sănătății ori prin deces se efectuează în rate lunare.
(2) Compensarea cheltuielilor ce vor fi suportate din cauza vătămării integrității corporale sau altei vătămări a sănătății poate fi stabilită cu anticipație, în baza avizului organului medical abilitat, inclusiv pentru achitarea prealabilă a serviciilor şi bunurilor necesare, ca foaie la sanatoriu, bilete de călătorie, mijloace speciale de transport etc.
(3) La cererea persoanei îndreptățite de a primi despăgubiri pentru prejudiciul cauzat prin vătămare a integrității corporale sau prin altă vătămare a sănătății ori prin deces, instanța de judecată poate stabili, dacă există motive întemeiate, ținînd cont de posibilitățile persoanei responsabile, achitarea despăgubirilor în formă de plată unică pentru o perioadă de cel mult 3 ani.

(4) În caz de lichidare a persoanei juridice răspunzătoare pentru prejudiciul cauzat prin vătămare a integrității corporale sau prin altă vătămare a sănătății ori prin deces, sumele respective sînt capitalizate potrivit legii.

Articolul 1421. Schimbarea cuantumului despăgubirilor pentru prejudiciul cauzat prin vătămare a integrității corporale sau prin altă vătămare a sănătății sau prin deces

(1) Dacă, din cauza vătămării integrității corporale sau a altei vătămări a sănătății, capacitatea de muncă a scăzut ulterior față de capacitatea pe care persoana vătămată a avut-o în momentul cînd i s-a atribuit despăgubirea, ea are dreptul să ceară un spor corespunzător al cuantumului despăgubirii.
(2) Persoana obligată să plătească despăgubirea prevăzută la alin.(1) are dreptul să ceară reducerea ei corespunzătoare în cazul în care capacitatea de muncă a persoanei vătămate a crescut față de capacitatea din momentul atribuirii despăgubirii.
(3) Sumele datorate pentru repararea prejudiciului cauzat prin vătămare a integrității corporale sau prin altă vătămare a sănătății ori prin deces vor fi indexate conform legii.

Articolul 1422. Reparația prejudiciului moral

(1) În cazul în care persoanei i s-a cauzat un prejudiciu moral (suferințe psihice sau fizice) prin fapte ce atentează la drepturile ei personale nepatrimoniale, precum şi în alte cazuri prevăzute de legislație, instanța de judecată are dreptul să oblige persoana responsabilă la reparația prejudiciului prin echivalent bănesc.
(2) Prejudiciul moral se repară indiferent de existența şi întinderea prejudiciului patrimonial.
(3) Reparația prejudiciului moral se face şi în lipsa vinovăției autorului, faptei ilicite în cazul în care prejudiciul este cauzat prin condamnare ilegală, atragere ilegală la răspundere penală, aplicare ilegală a arestului preventiv sau a declarației scrise de a nu părăsi localitatea, aplicarea ilegală în calitate de sancțiune administrativă a arestului , muncii neremunerate în folosul comunității şi în alte cazuri prevăzute de lege.

Articolul 1423. Mărimea compensației pentru prejudiciu moral

(1) Mărimea compensației pentru prejudiciu moral se determină de către instanța de judecată în funcție de caracterul şi gravitatea suferințelor psihice sau fizice cauzate persoanei vătămate, de gradul de vinovăție al autorului prejudiciului, dacă vinovăția este o condiție a răspunderii, şi de măsura în care această compensare poate aduce satisfacție persoanei vătămate.
(2) Caracterul şi gravitatea suferințelor psihice sau fizice le apreciază instanța de judecată, luînd în considerare circumstanțele în care a fost cauzat prejudiciul, precum şi statutul social al persoanei vătămate.

Articolul 1424. Termenul de prescripție

(1) Acțiunea în reparare a prejudiciului se prescrie în termen de 3 ani începînd cu momentul în care persoana vătămată a cunoscut sau trebuia să cunoască existența prejudiciului şi persoana obligată să-l repare.

(2) În cazul în care persoana obligată să repare prejudiciul şi persoana prejudiciată negociază asupra prejudiciului care urmează să fie reparat, cursul prescripției se suspendă pînă cînd una din părți nu va renunța la negociere.
(3) În cazul în care persoana obligată să repare prejudiciul a dobîndit ceva, în urma faptei ilicite, din contul persoanei prejudiciate, prima este obligată, chiar şi după expirarea termenului de prescripție, să restituie, în conformitate cu normele privind îmbogățirea fără justă cauză, ceea ce a dobîndit.

S e c ț i u n e a a 2-a
RĂSPUNDEREA PENTRU PREJUDICIUL CAUZAT DE PRODUSE DEFECTUOASE

Articolul 1425. Temeiurile reparării prejudiciului cauzat de produse defectuoase
(1) Producătorul răspunde pentru prejudiciul cauzat de un produs cu viciu, chiar şi în lipsa vinovăției, cu excepția cazurilor în care:
a) nu a pus produsul respectiv în circulație;
b) se poate considera, în funcție de împrejurări, că produsul nu avea viciul cauzator de pagube în momentul în care producătorul l-a pus în circulație;
c) produsul nu este realizat nici pentru vînzare, nici pentru o altă formă de valorificare economică şi nu este vîndut în cadrul activității profesionale exercitate de producător;
d) viciul constă în faptul că produsul, în momentul în care producătorul l-a pus în circulație, corespundea unor dispoziții legale obligatorii;
e) viciul nu putea fi identificat din cauza nivelului ştiinței şi tehnicii de la momentul în care producătorul l-a pus în circulație.
(2) Obligația de reparare a prejudiciului de către producătorul unei părți componente a produsului este exclusă în cazul în care viciile se datorează modului de asamblare (construcție) a produsului în care este încorporată partea componentă ori adăugirilor şi conexiunilor făcute de realizatorul produsului final. Această prevedere se aplică în modul corespunzător şi producătorului de materie primă.
(3) Obligația producătorului de a repara prejudiciul este diminuată sau înlăturată dacă la producerea prejudiciului a concurat vina celui prejudiciat ori a persoanei pentru care răspunde cel prejudiciat.
(4) Răspunderea producătorului nu este diminuată în cazul în care prejudiciul este produs concomitent de un viciu al produsului şi de acțiunea unui terț.
Articolul 1426. Produsul şi producătorul
(1) În sensul prezentei secțiuni, produs este orice bun mobil, chiar şi atunci cînd constituie o parte a unui alt bun mobil ori a unui bun imobil. Produs este şi electricitatea. Nu sînt considerate astfel produsele agricole ale solului, ale zootehniei, ale apiculturii sau ale pescuitului (produse agricole naturale) care nu sînt supuse unei prelucrări primare şi nici vînatul.
(2) În sensul prezentei secțiuni, producător este cel care a realizat un produs finit, o materie primă ori o parte componentă a unui produs. Producător este considerat şi cel care se prezintă ca producător prin adăugarea numelui său, a semnelor sale de comerț sau a altor semne distinctive.
(3) Producător este de asemenea cel care, în cadrul activității sale comerciale şi în limitele domeniului de reglementare al prezentei secțiuni, importă sau cumpără un produs în scop de vînzare, închiriere sau de distribuire în o altă formă.
(4) Dacă producătorul nu poate fi stabilit, orice persoană care a livrat produsul poate fi considerată producător dacă, în termen de o lună din momentul în care a luat cunoştință de pretențiile ce decurg din viciile produsului, nu indică producătorul ori persoana care i-a livrat produsul. Această dispoziție se aplică şi în cazul unui produs importat în raport cu care nu pot fi identificate persoanele menționate la alin.(3), chiar dacă numele producătorului este cunoscut.

Articolul 1427. Produsul defectuos
(1) Un produs este defectuos dacă nu garantează siguranța scontată, luîndu-se în considerare toate împrejurările, cum ar fi de exemplu:
a) prezentarea produsului;
b) folosința care putea fi preconizată în mod rezonabil;
c) momentul punerii în circulație a produsului.
(2) Un produs nu are viciu doar prin faptul că, ulterior, un alt produs, îmbunătățit, este pus în circulație.
Articolul 1428. Sarcina probațiunii
Cel prejudiciat trebuie să aducă proba viciului, prejudiciului şi a legăturii cauzale dintre ele.
Articolul 1429. Răspunderea solidară
Dacă pentru acelaşi prejudiciu sînt răspunzătoare mai multe persoane, ele răspund solidar.
Articolul 1430. Termenele de reparare a prejudiciului
(1) În cazul în care pentru repararea prejudiciului nu este stabilit nici un termen, prejudiciul se repară dacă a apărut pe parcursul a 10 ani din momentul fabricării produsului.
(2) Pretențiile conform art.1425 se prescriu în 3 ani din momentul în care cel prejudiciat a luat cunoştință sau trebuia să ia cunoştință de prejudiciu şi de identitatea producătorului.
Articolul 1431. Interdicția de a exclude sau a limita cu
anticipație răspunderea
Răspunderea producătorului pentru produsele cu vicii nu poate fi exclusă ori limitată cu anticipație. Convențiile contrare nu produc efect.

Cartea a patra
DREPTUL SUCCESORAL

T i t l u l I
DISPOZIȚII GENERALE
CU PRIVIRE LA MOŞTENIRE

Articolul 1432. Moştenirea
(1) Moştenirea este transmiterea patrimoniului unei persoane fizice decedate (cel ce a lăsat moştenirea) către succesorii săi.
(2) Moştenirea este o transmisiune de drepturi pentru cauză de moarte, universală, unitară şi indivizibilă.
(3) Moştenirea are loc conform testamentului (succesiune testamentară) şi în temeiul legii (succesiune legală).
Articolul 1433. Succesorii
(1) Pot fi moştenitori, în cazul succesiunii:
a) testamentare, persoanele care se aflau în viață la momentul decesului celui ce a lăsat moştenirea, precum şi cele care au fost concepute în timpul vieții celui ce a lăsat moştenirea şi s-au născut vii după decesul acestuia, indiferent de faptul dacă sînt sau nu copiii lui, precum şi persoanele juridice care au capacitate juridică civilă la momentul decesului celui ce a lăsat moştenirea;
b) legale, persoanele care se aflau în viață la momentul decesului celui ce a lăsat moştenirea, precum şi copiii celui ce a lăsat moştenirea concepuți în timpul vieții lui şi născuți vii după decesul acestuia.
(2) Statul dispune de capacitate succesorală testamentară, precum şi de capacitate succesorală asupra unui patrimoniu succesoral vacant.
Articolul 1434. Succesorul nedemn
(1) Nu poate fi succesor testamentar sau legal persoana care:
a) a comis intenționat o infracțiune sau o faptă amorală împotriva ultimei voințe, exprimate în

testament, a celui ce a lăsat moştenirea dacă aceste circumstanţe sînt constatate de instanţa de judecată;
b) a pus intenţionat piedici în calea realizării ultimei voinţe a celui ce a lăsat moştenirea şi a contribuit astfel la chemarea sa la succesiune ori a persoanelor apropiate sau la majorarea cotei succesorale ale tuturor acestora.
(2) Nu pot fi succesori legali ai copiilor lor părinţii decăzuţi din drepturile părinteşti care, la data deschiderii succesiunii, nu sînt restabiliţi în aceste drepturi şi nici părinţii (adoptatorii) şi copiii maturi (inclusiv cei adoptaţi) care s-au eschivat cu rea-credinţă de la executarea obligaţiei de întreţinere a celui ce a lăsat moştenirea dacă această circumstanţă este constatată de instanţa de judecată.

Articolul 1435. Decăderea din dreptul la succesiune

Circumstanţa care constituie temei pentru decădere din dreptul la succesiune trebuie constatată de instanţa de judecată. Acţiunea poate fi intentată de persoana pentru care decăderea succesorului nedemn din dreptul la succesiune are consecinţe patrimoniale.

Articolul 1436. Absolvirea succesorului nedemn

Persoana culpabilă de săvîrşirea unor acţiuni ce atrag decăderea din dreptul la succesiune poate fi chemată, în pofida acestui fapt, la moştenire dacă cel ce a lăsat moştenirea o iartă exprimînd acest lucru în mod expres în testament.

Articolul 1437. Obligaţiile persoanei declarate ca succesor nedemn

Dacă, după primirea succesiunii, este declarată de instanţa de judecată ca succesor nedemn, persoana este obligată să restituie tot ceea ce a primit ca moştenire, inclusiv fructele obţinute.

Articolul 1438. Termenul de intentare a acţiunii privind declararea persoanei ca succesor nedemn

Acţiunea de declarare a persoanei ca succesor nedemn trebuie să fie intentată de persoana interesată în termen de un an din data deschiderii succesiunii.

Articolul 1439. Cota succesorală a persoanei dezmoştenite

Cota succesorală a persoanei decăzute din dreptul la succesiune se împarte egal între ceilalţi moştenitori.

Articolul 1440. Deschiderea succesiunii

(1) Succesiunea se deschide în urma decesului persoanei fizice sau declarării morţii ei de către instanţa de judecată.
(2) Momentul deschiderii succesiunii se consideră cel al decesului persoanei care a lăsat moştenirea sau data rămînerii definitive a hotărîrii judecătoreşti privind declararea morţii lui.

Articolul 1441. Comorienţii şi codecedaţii

(1) Persoanele cu vocaţie succesorală reciprocă sau unilaterală care au murit fără a se putea stabili dacă una a supravieţuit alteia se prezumă că au murit concomitent (comorienţii şi codecedaţii).
(2) Moştenirea lăsată de fiecare comorient sau codecedat va fi culeasă de proprii moştenitori.

Articolul 1442. Deschiderea succesiunii după declararea morţii persoanei

Consecinţa prevăzută la art.1441 survine şi în cazul declarării de către instanţa de judecată a decesului cîtorva persoane în urma dispariţiei fără veste în aceleaşi circumstanţe. În acest caz, nu are importanţă momentul intrării în vigoare a hotărîrii privind declararea morţii acestor persoane.

Articolul 1443. Locul deschiderii succesiunii

Locul deschiderii succesiunii este ultimul domiciliu al celui care a lăsat moştenirea, iar dacă locul nu este cunoscut, locul unde se află bunurile succesorale. Dacă bunurile succesorale se află în diferite locuri, cel al deschiderii succesiunii va fi considerat locul unde se află partea cea mai valoroasă a bunurilor imobile. Dacă nu există bunuri imobile, se consideră locul unde se află partea principală ca valoare a bunurilor mobile.

Articolul 1444. Patrimoniul succesoral
(1) Patrimoniul succesoral include atît drepturile patrimoniale (activul succesoral), cît şi obligaţiile patrimoniale (pasivul succesoral), pe care cel ce a lăsat moştenirea le avea la momentul decesului.
(2) Dacă există cîţiva moştenitori, cotele lor succesorale, pînă la primirea certificatului de moştenitor, aparţin tuturor acestora în calitate de patrimoniu unic.
(3) În patrimoniul succesoral intră cota-parte a celui ce a lăsat moştenirea din proprietatea comună, iar dacă împărţirea în natură nu este posibilă, valoarea ei.
Articolul 1445. Averea viitoare
Testatorul poate prevedea în testament o anumită avere pe care încă nu o stăpînea la momentul întocmirii testamentului, dar care, la deschiderea succesiunii, trebuie să fie în proprietatea sa.
Articolul 1446. Inadmisibilitatea transmiterii prin moştenire
a drepturilor şi obligaţiilor cu caracter personal
În patrimoniul succesoral nu se includ drepturile şi obligaţiile patrimoniale care poartă caracter personal şi care pot aparţine doar celui ce a lăsat moştenirea şi nici drepturile şi obligaţiile, prevăzute de contract sau de lege, care sînt valabile numai în timpul vieţii celui ce a lăsat moştenirea şi care încetează la decesul lui.
Articolul 1447. Apărarea drepturilor nepatrimoniale ale celui
ce a lăsat moştenirea
Drepturile nepatrimoniale ale celui care a lăsat moştenirea neincluse în patrimoniul succesoral pot fi realizate şi apărate de către succesori în modul prevăzut de lege.
Articolul 1448. Dreptul la revendicarea bunului din patrimoniul
succesoral
(1) Dacă testatorul a testat un bun care aparţine unei alte persoane, aceasta are dreptul la revendicarea bunului pe principii generale.
(2) Dacă patrimoniul defunctului conţine bunuri care aparţin unei alte persoane, determinarea acestei părţi din patrimoniu şi transmiterea ei persoanei îndreptăţite sînt obligatorii.

T i t l u l II
MOŞTENIREA TESTAMENTARĂ
Capitolul I
DISPOZIŢII GENERALE CU PRIVIRE LA MOŞTENIREA TESTAMENTARĂ

Articolul 1449. Testamentul
(1) Testamentul este un act juridic solemn, unilateral, revocabil şi personal prin care testatorul dispune cu titlu gratuit, pentru momentul încetării sale din viaţă, de toate bunurile sale sau de o parte din ele.
(2) Testator poate fi doar persoana cu capacitate de exerciţiu.
(3) Nu se permite întocmirea testamentului prin reprezentant.
Articolul 1450. Determinarea cotei succesorale de către
testator
(1) Testatorul poate determina în testament cotele succesorale pentru moştenitorii menţionaţi în el sau poate indica în mod concret cărui moştenitor ce parte din patrimoniu îi va trece în proprietate. Dacă în testament nu există astfel de indicaţii, patrimoniul succesoral se împarte egal între moştenitori.
(2) Dacă în testament sînt menţionaţi cîţiva moştenitori, dar este stabilită cotă succesorală numai unuia dintre ei, ceilalţi moştenesc în părţi egale patrimoniul rămas.
Articolul 1451. Substituirea succesorului
(1) Testatorul este în drept să substituie succesorul desemnat dacă acesta din urmă decedează pînă la deschiderea moştenirii, nu acceptă sau renunţă la moştenire, sau este privat de dreptul la

moştenire.
(2) Renunțarea moştenitorului testamentar la succesiune se admite numai în cazul în care acesta nu indică în favoarea cui renunță.
Articolul 1452. Partajarea patrimoniului între moştenitorii testamentari
Dacă în testament sînt numiți cîțiva moştenitori, iar cota determinată a unuia dintre ei include întregul patrimoniu succesoral, toți comoştenitorii testamentari moştenesc în cote egale.
Articolul 1453. Moştenirea părții netestate din patrimoniul succesoral
În cazul în care cotele-părți determinate în testament nu includ întregul patrimoniu succesoral, pentru partea netestată se aplică prevederile succesiunii legale sau vacante, care se referă şi la moştenitorii legali cărora le-a fost testată o parte din avere dacă testamentul nu prevede altfel.
Articolul 1454. Imposibilitatea determinării exacte a moştenitorului
Dacă testatorul a determinat persoana moştenitorului prin caracteristici care pot fi proprii mai multor persoane şi nu se poate stabili pe care dintre ele a avut-o în vedere testatorul, toate persoanele se consideră moştenitori cu drept la cote-părți egale.
Articolul 1455. Dezmoştenirea
(1) Testatorul poate dezmoşteni pe unul, pe cîțiva sau pe toți moştenitorii legali şi nu este obligat să motiveze acest fapt.
(2) Persoana dezmoştenită prin dispoziție testamentară expresă nu poate deveni moştenitor legal asupra părții netestate din avere şi nici asupra cotelor-părți la care au renunțat moştenitorii testamentari.
Articolul 1456. Păstrarea dreptului la moştenire
Moştenitorii legali nedesemnați în testament îşi păstrează dreptul la moştenire asupra părții netestate din avere. Ei, de asemenea, moştenesc şi partea testată din avere dacă, la momentul deschiderii moştenirii, în viață nu se afla nici unul dintre moştenitorii testamentari sau dacă toți au renunțat la moştenire.
Articolul 1457. Inadmisibilitatea moştenirii legale
Dacă întreaga avere a fost divizată între moştenitori conform testamentului, dar la momentul deschiderii succesiunii unul dintre ei nu mai este în viață, moştenirea legală nu va avea loc, iar cota lui succesorală va fi repartizată în mod egal între ceilalți moştenitori testamentari.

Capitolul II
FORMA TESTAMENTULUI

Articolul 1458. Forma testamentului
Testamentul poate fi întocmit doar în una din următoarele forme:
a) olograf – scris în întregime personal, datat şi semnat de testator;
b) autentic – autentificat notarial, precum şi asimilat cu cel autentificat notarial;
c) mistic – scris în întregime, datat şi semnat de testator, strîns şi sigilat şi apoi prezentat notarului, care aplică inscripția de autentificare pe plic şi îl semnează împreună cu testatorul.
Articolul 1459. Testamentele asimilate celor autentificate notarial
(1) Sînt asimilate celor autentificate notarial testamentele autentificate de:
a) medicul principal, şeful, adjuncții lor în probleme medicale, medicul de serviciu al spitalului, al unei alte instituții medicale, al sanatoriului, directorul sau medicul principal al azilului pentru invalizi şi bătrîni dacă testatorul se tratează sau locuieşte într-o astfel de instituție; şeful expedițiilor de explorări, expedițiilor geografice şi a altor expediții similare, dacă testatorul se află într-o astfel de expediție;
b) căpitanul navei sau aeronavei, dacă testatorul se află pe navă sau în aeronavă;
c) comandantul (şeful) unității, marii unități, institutului şi colegiului militar dacă la locul aflării

lor nu există notar şi dacă testatorul este militar sau îndeplineşte serviciul în unitatea militară sau este persoană civilă sau membru al familiei acestuia;
d) şeful instituției de privațiune de libertate dacă testatorul se află în locuri de privațiune de libertate.
(2) Testamentul autentificat conform prevederilor alin.(1) se expediază cel tîrziu a doua zi după autentificare unuia dintre notarii de la locul instituției date.

Articolul 1460. Semnarea testamentului de către o altă persoană

Dacă testatorul, dintr-o anumită cauză, nu poate semna personal testamentul, la rugămintea şi în prezența lui, precum şi în prezența a cel puțin 2 martori şi a notarului, poate semna o altă persoană. În acest caz, trebuie indicată cauza care l-a împiedicat pe testator să semneze personal. Martorii de asemenea semnează în testament.

Articolul 1461. Testamentul persoanei analfabete sau cu deficiențe fizice

Testamentul persoanei analfabete sau cu dificiențe fizice se întocmeşte în mod obligatoriu în prezența a 2 martori şi a unei persoane care poate comunica cu testatorul, confirmînd prin semnătură manifestarea lui de voință.

Articolul 1462. Martorii testamentari

Nu pot fi martori testamentari persoanele care nu au atins majoratul, cele lipsite de capacitate de exercițiu, moştenitorii testamentari şi rudele lor pe linie ascendentă şi descendentă, surorile, frații, soțul (soția) şi legatarul.

Articolul 1463. Secretul testamentului

Notarul, o altă persoană care autentifică testamentul, martorii, precum şi persoana care a semnat testamentul în locul testatorului, nu au dreptul, pînă la deschiderea succesiunii, să dea publicității date despre conținutul testamentului, despre întocmirea, modificarea sau revocarea lui.

Articolul 1464. Data întocmirii testamentului

În testament trebuie să se indice data întocmirii lui. Lipsa datei atrage nulitatea testamentului doar dacă nu sînt înlăturate dubiile privind capacitatea de exercițiu a testatorului la momentul întocmirii, modificării sau revocării testamentului, precum şi în cazul existenței a cîtorva testamente.

Capitolul III
MODIFICAREA, REVOCAREA SAU ANULAREA TESTAMENTULUI

Articolul 1465. Modificarea sau revocarea testamentului

Testatorul poate modifica sau revoca testamentul în orice moment:
a) prin întocmirea unui nou testament, care revocă în mod direct, total sau parțial, testamentul anterior ce contravine noului testament;
b) prin depunerea unei cereri la notar;
c) prin distrugerea tuturor exemplarelor testamentului olograf.

Articolul 1466. Inadmisibilitatea restabilirii testamentului revocat

Testamentul revocat printr-un testament întocmit mai tîrziu nu poate fi restabilit nici în cazul în care testamentul ulterior va fi revocat prin depunerea unei cereri.

Articolul 1467. Pluralitatea de testamente

Dacă testatorul a întocmit cîteva testamente care se completează şi nu se substituie integral unul pe altul, toate testamentele rămîn în vigoare. Testamentul anterior îşi păstrează puterea legală în limita în care prevederile lui nu sînt modificate prin testamentele ulterioare.

Articolul 1468. Temeiurile în care testamentul este considerat fără putere legală

Testamentul nu are putere legală:
a) dacă unica persoană în a cărei favoare a fost întocmit decedează înaintea testatorului;
b) în cazul în care unicul moştenitor nu acceptă moştenirea;
c) dacă averea testată dispare în timpul vieții testatorului sau este înstrăinată de acesta;
d) în partea în care încalcă rezerva succesorală.

Articolul 1469. Nulitatea testamentului

(1) Testamentul este nul dacă sînt prezente condițiile de nulitate a actelor juridice.
(2) Dispozițiile testamentare care contravin legii sau intereselor publice, precum şi condițiile care nu sînt clare sau contravin una alteia, sînt nule.
(3) Testamentul întocmit cu nerespectarea formei stabilite de lege este nul.
(4) Testamentul este declarat nul de către instanța de judecată.

Articolul 1470. Nulitatea dispozițiilor testamentare separate

(1) Dispoziția testamentară în a cărei bază are loc chemarea la moştenirea unui bun care nu face parte din patrimoniul succesoral este nulă.
(2) Dispoziția testamentară care nu poate fi executată din motiv de sănătate sau din alte motive obiective poate fi declarată nulă.

Articolul 1471. Consecințele pierderii puterii legale şi ale nulității unei dispoziții testamentare

Dacă dintre cîteva dispoziții testamentare una nu mai are putere legală sau este nulă, iar testatorul nu a lăsat alte dispoziții, restul dispozițiilor testamentului rămîn în vigoare.

Articolul 1472. Acceptarea succesiunii în cazul nulității testamentului

În cazul declarării nulității testamentului, moştenitorul privat prin acest testament de dreptul la moştenire are dreptul la opțiune în cadrul succesiunii legale conform regulilor generale.

Articolul 1473. Contestarea valabilității testamentului

Valabilitatea testamentului poate fi contestată, în temeiul condițiilor de nulitate a actelor juridice, de către moştenitorii legali şi de alte persoane interesate.

Articolul 1474. Termenul de intentare a acțiunii

(1) Acțiunea privind declararea nulității testamentului poate fi intentată în termen de un an de la data deschiderii succesiunii.
(2) Termenul prevăzut la alin.(1) nu se extinde asupra acțiunii proprietarului dacă testatorul a testat din greşeală o avere străină ca fiind a sa.

Capitolul IV
EXECUTAREA TESTAMENTULUI

Articolul 1475. Subiectele executării testamentului

În lipsa indicațiilor în testament, executarea lui se pune în sarcina moştenitorilor testamentari. Aceştia pot încredința prin contract executarea testamentului unuia dintre ei sau unei alte persoane.

Articolul 1476. Desemnarea executorului testamentar

În scopul executării întocmai a dispozițiilor testamentare, testatorul poate desemna prin testament unul sau mai mulți executori testamentari, atît dintre moştenitorii testamentari, cît şi dintre persoanele care nu sînt moştenitori. În ultimul caz, este nevoie de acordul executorului testamentar, acesta exprimîndu-l în scris pe testament sau în cererea anexată acestuia.

Articolul 1477. Refuzul de a executa testamentul

Executorul testamentar este în drept să refuze în orice moment executarea obligației pe care i-a încredințat-o testatorul, fapt care trebuie să-l aducă în prealabil la cunoştința moştenitorilor.

Articolul 1478. Desemnarea executorului testamentar de către un terț

(1) Testatorul poate încredința desemnarea executorului testamentar unui terț care, după deschiderea succesiunii, trebuie să numească imediat executorul testamentar şi să anunțe despre

aceasta moştenitorii. Terţul poate refuza îndeplinirea acestei sarcini, fapt care trebuie să-l aducă imediat la cunoştinţa moştenitorilor.
(2) Numirea executorului se face prin depunerea de către terţ a unei cereri la notarul de la locul deschiderii moşteniri.
(3) Executorul comunică acordul prin depunerea unei cereri la notarul de la locul deschiderii succesiunii.
Articolul 1479. Executarea parţială sau integrală a testamentului
Testatorul poate încredinţa executorului testamentar executarea integrală a testamentului sau doar a unor anumite dispoziţii.
Articolul 1480. Paza şi administrarea patrimoniului succesoral
Executorul testamentar este obligat ca, din momentul deschiderii succesiunii, să efectueze paza şi administrarea patrimoniului succesoral. El este în drept să îndeplinească toate acţiunile necesare executării testamentului. În limitele acestor împuterniciri, moştenitorii pierd dreptul de a administra patrimoniul succesoral.
Articolul 1481. Paza şi administrarea patrimoniului succesoral
de către cîţiva executori testamentari
Dacă există mai mulţi executori testamentari, se admit acţiuni individuale numai în cazul pazei patrimoniului succesoral, în alte cazuri fiind necesar acordul dintre ei.
Articolul 1482. Compensarea cheltuielilor aferente executării
testamentului
(1) Executorul testamentar îşi îndeplineşte obligaţiile fără a fi remunerat, deşi poate primi o recompensă dacă aceasta este prevăzută în testament.
(2) Executorul testamentar are dreptul la compensarea, din contul averii succesorale, a cheltuielilor de păstrare şi administrare a averii.
(3) Executorul testamentar care nu este moştenitor nu este în drept să facă alte cheltuieli din averea succesorală decît cele prevăzute la art.1551.
Articolul 1483. Darea de seamă a executorului testamentar
După executarea testamentului, executorul este obligat, la cererea moştenitorilor, să le prezinte o dare de seamă despre activitatea sa. Executorul testamentar îşi îndeplineşte funcţiile pînă la acceptarea succesiunii de către toţi moştenitorii.
Articolul 1484. Înlăturarea executorului testamentar
La cererea persoanei interesate, instanţa de judecată poate înlătura executorul testamentar dacă există motive întemeiate.
Articolul 1485. Responsabilitatea executorului testamentar
Dacă se abate, intenţionat sau din imprudenţă, de la îndeplinirea obligaţiilor încredinţate prin testament, executorul testamentar poartă răspundere pentru prejudiciile cauzate astfel moştenitorilor.

Capitolul V
LEGATUL

Articolul 1486. Legatul
Testatorul poate acorda prin testament unei persoane avantaje patrimoniale (legat) fără a o desemna în calitate de moştenitor.
Articolul 1487. Obiectul legatului
Obiect al legatului poate fi transmiterea către cel ce recepţionează legatul (legatar) în proprietate, folosinţă sau cu un alt drept real a bunurilor care fac parte din patrimoniul succesoral; obţinerea şi transmiterea către acesta a bunurilor care nu fac parte din moştenire; îndeplinirea unei anumite munci, prestarea de servicii şi altele.
Articolul 1488. Folosirea locuinţei în bază de legat

Testatorul este în drept să pună în sarcina moştenitorului cărui a testat casa, apartamentul sau orice altă locuinţă obligaţia de a transmite unei sau mai multor persoane dreptul de folosinţă viageră sau pentru o anumită perioadă asupra încăperii de locuit sau a unei anumite porţiuni din ea. La cesiunea ulterioară a dreptului de proprietate asupra încăperii de locuit, dreptul de folosinţă rămîne în vigoare.

Articolul 1489. Inalienabilitatea dreptului de folosinţă
asupra încăperii de locuit

(1) Dreptul de folosinţă asupra încăperii de locuit nu se înstrăinează şi nu trece la moştenitorii legatarului.

(2) Dreptul de folosinţă asupra încăperii de locuit nu este un temei pentru membrii familiei legatarului de a locui în ea dacă testamentul nu prevede altfel.

Articolul 1490. Limitele de executare a legatului

Moştenitorul însărcinat cu executarea legatului îl execută în limitele valorii patrimoniului testat, cu excepţia acelei părţi din datoriile testatorului a cărei stingere a fost pusă în sarcina moştenitorului, dacă testamentul nu prevede altfel.

Articolul 1491. Executarea legatului de către alţi moştenitori

(1) Dacă moştenitorul însărcinat cu executarea legatului a decedat pînă la deschiderea succesiunii sau a renunţat la moştenire, obligaţia executării legatului trece la comoştenitorii care au primit cota lui.

(2) În cazul în care executarea legatului este pusă în sarcina mai multor moştenitori, fiecare execută obligaţia proporţional cotei sale succesorale.

Articolul 1492. Termenul de solicitare a executării legatului

Legatarul are dreptul de a cere, în termen de 6 luni de la data deschiderii succesiunii, executarea legatului dacă testamentul nu prevede altfel.

Articolul 1493. Încetarea executării legatului

Legatul încetează dacă legatarul:

a) nu a solicitat în termenul prevăzut la art.1492 executarea;

b) nu este în viaţă la data deschiderii moştenirii.

Articolul 1494. Legatul la primirea rezervei succesorale

În cazul în care moştenitorul testamentar însărcinat cu executarea legatului are dreptul la o cotă din rezerva succesorală, el execută legatul în limitele acelei părţi a averii moştenite care depăşeşte cota din rezerva succesorală ce i se cuvine.

Articolul 1495. Răspunderea legatarului

Legatarul nu răspunde pentru datoriile testatorului.

Articolul 1496. Renunţarea la legat şi degrevarea de executarea
legatului

(1) Persoana căreia i se cuvine legatul este în drept să renunţe la el. În acest caz, cota succesorală respectivă revine moştenitorului care va avea sarcina executării legatului.

(2) Dacă persoana căreia i se cuvine legatul renunţă la el, moştenitorul însărcinat cu executarea legatului este degrevat de ea.

Articolul 1497. Transmiterea legatului către moştenitori

Dacă persoana căreia i se cuvine legatul decedează după deschiderea succesiunii, nereuşind să-şi exprime acordul, dreptul de a primi legatul trece la moştenitorii ei dacă legatul nu ţine de persoana legatarului.

Articolul 1498. Legatul în scopuri general-utile

(1) Testatorul poate ordona moştenitorului executarea unei anumite acţiuni în scopuri general-utile, fapt ce poate avea atît caracter material, cît şi nematerial.

(2) Dacă acţiunea încredinţată conform alin.(1) se referă la patrimoniu, se aplică normele care reglementează legatul.

(3) În caz de deces al moştenitorului însărcinat prin testament cu executarea unor acţiuni în

scopuri general-utile, obligaţia executării trece la moştenitorii care au primit cota lui.
(4) Dreptul de a cere de la moştenitor prin instanţă de judecată executarea acţiunii încredinţate îl are executorul testamentar, iar dacă nu este desemnat nici un executor, acest drept îl are oricare dintre moştenitori, precum şi alte persoane interesate.

T i t l u l III
MOŞTENIREA LEGALĂ
Captolul I
DISPOZIŢII GENERALE
CU PRIVIRE LA MOŞTENIREA LEGALĂ

Articolul 1499. Moştenirea legală
(1) Moştenirea legală, adică trecerea patrimoniului defunctului către persoanele menţionate în lege, se aplică în cazul în care:
a) cel ce a lăsat moştenirea nu a lăsat nici un testament;
b) a fost declarată nulitatea testamentului;
c) succesorul testamentar este codecedat sau comorient cu testatorul;
d) succesorul testamentar este nedemn.
Articolul 1500. Moştenitorii legali
(1) În cazul succesiunii legale, moştenitori cu drept de cotă egală sînt:
a) de clasa I – descendenţii (fiii şi fiicele celui ce a lăsat moştenirea, la fel şi cei născuţi vii după decesul lui, precum şi cei înfiaţi), soţul supravieţuitor şi ascendenţii privilegiaţi (părinţii, înfietorii) celui ce a lăsat moştenirea;
b) de clasa a II-a – colateralii privilegiaţi (fraţii şi surorile) şi ascendenţii ordinari (bunicii, atît din partea tatălui, cît şi din partea mamei) ai celui ce a lăsat moştenirea;
c) de clasa a III-a – colateralii ordinari (unchii şi mătuşile) ai celui ce a lăsat moştenirea.
(2) Ascendenţii ordinari culeg moştenirea în ordinea proximităţii (apropierii) gradului de rudenie cu cel ce a lăsat moştenirea, respectiv bunicii îi înlătură pe străbunici etc., indiferent de sex şi linie.
(3) În cazul moştenirii descendenţilor şi colateralilor se aplică reprezentarea:
a) descendenţilor – la infinit;
b) colateralilor – pînă la gradul al IV-lea de rudenie inclusiv (colaterali privilegiaţi – nepoţi de la frate şi soră, strănepoţi de la frate şi soră; colaterali ordinari – veri primari).
(4) Reprezentarea are loc cu respectarea prevederilor art.1504.
(5) Părinţii naturali ai celui adoptat şi celelalte rude ale lui de sînge pe linie ascendentă, precum şi surorile şi fraţii lui de sînge, nu moştenesc după moartea celui adoptat sau a descendenţilor lui.
Articolul 1501. Ordinea la succesiunea legală
Moştenitorii de clasă posterioară sînt chemaţi la succesiune legală numai dacă lipsesc moştenitori din clasele precedente sau dacă aceştia nu acceptă ori refuză succesiunea. Ei sînt chemaţi la succesiune şi în cazul în care toţi moştenitorii de clasele precedente au fost decăzuţi din dreptul la succesiune.
Articolul 1502. Privarea de dreptul la succesiune în cazul
desfacerii căsătoriei
Prin hotărîre judecătorească, un soţ poate fi privat de dreptul la succesiune legală dacă se confirmă că de facto căsătoria cu cel ce a lăsat moştenirea a încetat cu 3 ani înainte de deschiderea succesiunii şi soţii au locuit separat.
Articolul 1503. Pierderea dreptului la succesiune în cazul
declarării nulităţii căsătoriei
Soţul supravieţuitor pierde dreptul la succesiune dacă au existat motive pentru declararea nulităţii căsătoriei şi testatorul a intentat în acest sens o acţiune în instanţă de judecată.

Articolul 1504. Reprezentarea
(1) Dacă moştenitorul moare înaintea celui ce lasă moştenirea, succesorii indicaţi la art.1500 alin.(3) culeg, prin intermediul instituţiei reprezentării, partea din moştenire care i s-ar fi cuvenit moştenitorului decedat.
(2) Reprezentarea are drept efect punerea reprezentanţilor în locul şi în dreptul reprezentatului.
(3) Nu se admite reprezentarea persoanei la a cărei moştenire s-a renunţat, a persoanei care a renunţat la moştenire, precum şi a nedemnului.

Capitolul II
REZERVA SUCCESORALĂ

Articolul 1505. Rezerva succesorală
Succesorii de clasa I inapţi pentru muncă au dreptul de a moşteni, independent de conţinutul testamentului, cel puţin o doime cotă-parte din cota ce s-ar fi cuvenit fiecăruia în caz de succesiune legală (rezervă succesorală).
Articolul 1506. Apariţia dreptului de a pretinde cotă din rezerva succesorală
Dreptul de a pretinde cotă din rezerva succesorală apare în momentul deschiderii succesiunii. Acest drept se transmite prin moştenire.
Articolul 1507. Determinarea mărimii rezervei succesorale
Mărimea rezervei succesorale se determină în funcţie de întregul patrimoniu succesoral, inclusiv de averea atribuită pentru îndeplinirea legatului.
Articolul 1508. Determinarea cotei din rezerva succesorală pentru fiecare moştenitor rezervatar
La determinarea cotei din rezerva succesorală pentru fiecare moştenitor rezervatar, se iau în considerare toţi moştenitorii legali chemaţi la succesiune dacă nu ar fi existat testamentul. Moştenitorii testamentari nu se iau în considerare dacă ei nu sînt moştenitori legali.
Articolul 1509. Consecinţele renunţării la legat
Dacă moştenitorul rezervatar este în acelaşi timp şi legatar, va putea pretinde la rezervă dacă renunţă la legat. În caz contrar, el pierde dreptul la cota din rezerva succesorală în mărimea legatului.
Articolul 1510. Separarea rezervei succesorale din patrimoniul netestat
Dacă testamentul nu se referă la întregul patrimoniu succesoral, rezerva succesorală se separă în primul rînd din averea netestată, iar în cazul insuficienţei acesteia, rezerva se completează din averea testată.
Articolul 1511. Dreptul succesorului rezervatar de a cere completarea cotei
Dacă succesorului rezervatar i se testează avere în mărime mai mică de jumătate din cota pe care ar fi primit-o în caz de succesiune legală, el poate cere partea cu care cota primită conform testamentului este mai mică de jumătate din cota pe care ar fi primit-o în baza moştenirii legale.
Articolul 1512. Renunţarea la cotă din rezerva succesorală
(1) Moştenitorul rezervatar poate renunţa la cota ce i se cuvine din rezerva succesorală fără a indica în a cui favoare renunţă. Faptul acesta nu atrage majorarea cotei din rezerva succesorală pentru alţi moştenitori. Cota lui trece la moştenitorii testamentari proporţional cotei testate lor.
(2) Acceptarea cotei din rezerva succesorală sau renunţarea la ea se face în termenul stabilit pentru opţiune succesorală.
Articolul 1513. Privarea de dreptul la cotă din rezerva succesorală
(1) Privarea de dreptul la cotă din rezerva succesorală poate avea loc dacă există circumstanţe care au drept rezultat decăderea din dreptul la moştenire în genere.

(2) Privarea de dreptul la cotă din rezerva succesorală poate fi efectuată de testator încă în timpul vieții lui prin adresare în instanță de judecată.
(3) Hotărîrea pronunțată de instanța de judecată despre privarea de dreptul la cotă din rezerva succesorală se aplică din momentul deschiderii moştenirii. Aceeaşi regulă acționează şi în cazul în care testatorul s-a adresat în instanță de judecată, iar hotărîrea a fost pronunțată după decesul lui.

Articolul 1514. Trecerea rezervei succesorale la moştenitorii testamentari

Cota din rezerva succesorală a moştenitorului privat de dreptul la ea trece la moştenitorii testamentari.

T i t l u l IV
SUCCESIUNEA VACANTĂ

Articolul 1515. Trecerea bunurilor fără succesor în proprietatea statului

(1) Patrimoniul succesoral trece în proprietatea statului în baza dreptului de moştenire asupra unui patrimoniu vacant dacă nu există nici succesori testamentari, nici legali sau dacă nici unul din succesori nu a acceptat succesiunea, sau dacă toți succesorii sînt privați de dreptul la succesiune.
(2) Statul intră în posesiunea patrimoniului succesoral prin eliberarea unui certificat de succesiune vacantă.
(3) Ordinea moştenirii şi evidența patrimoniului succesoral vacant, precum şi transmiterea acestuia în proprietatea statului, se stabilesc prin lege.

T i t l u l V
REGIMUL JURIDIC AL MOŞTENITORULUI
Capitolul I
OPȚIUNEA SUCCESORALĂ

Articolul 1516. Acceptarea succesiunii

(1) Succesiunea trece la moştenitorul chemat la succesiune, sub rezerva dreptului de a renunța la ea.
(2) Succesiunea este acceptată de succesor indiferent de faptul dacă este testamentar sau succesor legal.
(3) Succesiunea se consideră acceptată cînd moştenitorul depune la notarul de la locul deschiderii succesiunii o declarație de acceptare a succesiunii sau intră în posesiunea patrimoniului succesoral.
(4) Dacă succesorul a intrat în posesiunea unei părți din patrimoniu, se consideră că a acceptat întregul patrimoniu, oriunde s-ar afla şi din ce ar consta.

Articolul 1517. Termenul de acceptare a succesiunii

Termenul de acceptare a succesiunii este de 6 luni de la data deschiderii ei.

Articolul 1518. Termenul special de acceptare a succesiunii

Dacă dreptul de a accepta succesiunea apare în cazul în care ceilalți moştenitori nu o acceptă, ea trebuie acceptată în partea rămasă din termenul stabilit pentru acceptare. Dacă această parte este mai mică de 3 luni, ea se prelungeşte pînă la 3 luni.

Articolul 1519.Prelungirea termenului de acceptare a succesiunii

(1) Termenul prevăzut la art.1517 poate fi prelungit de către instanța de judecată cu cel mult 6 luni. Cu acordul celorlalți succesori care au acceptat succesiunea în termen, pot fi incluse în cercul moştenitorilor, fără a se adresa în instanța de judecată, persoanele din clasa succesorală chemată la succesiune care au omis termenul menționat.

(2) În cazul prevăzut la alin.(1), succesorului i se acordă în natură partea ce i se cuvine din averea rămasă, iar în cazul imposibilității de a-i transmite în natură, echivalentul în bani al părții ce i se cuvine din averea rămasă.

Articolul 1520. Inadmisibilitatea dispunerii de patrimoniul succesoral

Moştenitorul care a intrat în posesiunea patrimoniului succesoral nu are dreptul să dispună de el pînă la expirarea termenului de opțiune succesorală şi pînă la primirea certificatului de moştenitor.

Articolul 1521. Dreptul la fructele obținute pînă la intentarea acțiunii

Dacă moştenitorul testamentar nu ştia de modificarea ori de revocarea testamentului sau dacă moştenitorul legal care nu ştia despre existența testamentului a intrat în posesiunea averii succesorale, sau dacă moştenitorii testamentari şi legali nu ştiau despre existența unui alt testament ori despre existența unor moştenitori legali mai apropiați, lor le rămîn fructele obținute de la averea succesorală pînă la intentarea acțiunii, fiind de asemenea în drept să ceară restituirea integrală a capitalului investit în averea succesorală.

Articolul 1522. Consecințele înstrăinării unor anumite bunuri din averea succesorală

Dacă, în cazurile prevăzute la art.1521, bunurile care intră în avere succesorală sînt vîndute pînă la intentarea acțiunii, vînzarea-cumpărarea se consideră valabilă, iar mijloacele obținute din vînzare se predau moştenitorului legal.

Articolul 1523. Transmisia succesorală

(1) Dacă moştenitorul a decedat după deschiderea succesiunii şi pînă la acceptarea moştenirii, dreptul de a primi cotă succesorală trece la moştenitorii săi (transmisia succesorală). Succesorii moştenitorului decedat trebuie să accepte moştenirea în partea rămasă din termenul stabilit pentru acceptare. Dacă acest termen este mai mic de 3 luni, el se prelungeşte pînă la 3 luni.

(2) La expirarea termenului prevăzut la alin.(1), succesorii moştenitorului decedat pot fi recunoscuți de instanța de judecată că au acceptat succesiunea dacă instanța va considera cauzele omiterii termenului întemeiate.

(3) Dreptul moştenitorului de a primi o parte din moştenire în calitate de cotă din rezerva succesorală nu se transmite moştenitorilor lui.

Articolul 1524. Consecințele neacceptării moştenirii prin transmisie succesorală

(1) Neacceptarea moştenirii prin transmisie succesorală nu privează moştenitorul de posibilitatea de a accepta moştenirea care era destinată nemijlocit moştenitorului decedat.

(2) La refuzul de a accepta moştenirea prin transmisie succesorală, averea trece la persoanele chemate să accepte moştenirea în acelaşi rînd cu moştenitorul decedat.

Articolul 1525. Măsurile de conservare a averii succesorale

Moştenitorul este în drept să ceară luarea de măsuri pentru conservarea averii succesorale, fapt pentru care se stabileşte un termen de 6 luni ce se încadrează în termenul general de acceptare a succesiunii.

Articolul 1526. Renunțarea la succesiune

(1) Moştenitorul poate renunța la succesiune în termen de 6 luni din data deschiderii succesiunii, chiar dacă a acceptat succesiunea prin intrare în posesiune.

(2) Moştenitorul poate renunța la moştenire în folosul altor moştenitori testamentari sau legali.

(3) Nu este admisă renunțarea la moştenire în folosul unei persoane private de dreptul la moştenire sau declarate moştenitor nedemn, inclusiv conform unei dispoziții exprese din testament.

Articolul 1527. Inadmisibilitatea renunțării parțiale la succesiune

(1) Nu se permite renunțarea parțială la succesiune sau acceptarea parțială a succesiunii, sub

condiție sau pe un termen anumit.
(2) Dacă moştenitorul renunță la o parte din moştenire sau formulează o anumită condiție, se consideră că renunță la moştenire.
Articolul 1528. Moştenirea cîtorva cote succesorale
(1) Persoana chemată la moştenirea mai multor cote succesorale poate accepta o cotă şi poate renunța la alta dacă este chemată la moştenire în temeiuri diferite.
(2) Dacă chemarea la moştenire se face într-un singur temei, acceptarea sau renunțarea la o cotă se consideră aplicabilă şi celeilalte cote. Chemarea are acelaşi temei şi atunci cînd dispoziția se conține în testamente diferite.
(3) Dacă testatorul a testat moştenitorului cîteva cote din moştenire, el poate să-l autorizeze prin dispoziție testamentară să accepte o cotă şi să renunțe la alta.
Articolul 1529. Renunțarea la o parte din cota succesorală
Moştenitorul este în drept să renunțe la o parte din cota succesorală care îi aparține cu drept de acrescămînt, indiferent de partea rămasă din moştenire.
Articolul 1530. Acrescămîntul
Dacă moştenitorul renunță la moştenire, dar nu declară în favoarea cui renunță, cota lui majorează cota moştenitorilor chemați la succesiune legală (acrescămînt), iar dacă tot patrimoniul succesoral este împărțit prin testament, majorează cota moştenitorilor testamentari proporțional cotei lor dacă testamentul nu prevede altfel.
Articolul 1531. Renunțarea unicului moştenitor la succesiune
Dacă unicul moştenitor din clasa respectivă renunță la succesiune, aceasta trece la moştenitorii din clasa următoare.
Articolul 1532. Renunțarea în folosul mai multor succesori
Dacă renunță la succesiune în folosul mai multor persoane, moştenitorul poate desemna cota fiecăreia din ele. În lipsa unei astfel de indicații, cota lui se împarte egal între succesorii în favoarea cărora a fost anunțată renunțarea la succesiune.
Articolul 1533. Renunțarea la succesiune în favoarea celor
chemați prin reprezentare
Renunțarea la succesiune în favoarea celor chemați prin reprezentare se permite dacă, la ziua deschiderii succesiunii, persoana reprezentată care trebuia să fie succesor al celui ce a lăsat moştenirea nu va fi în viață sau dacă succesorul chemat prin reprezentare (în cazul succesiunii legale) este succesor testamentar.
Articolul 1534. Inadmisibilitatea refuzului reprezentantului
statului de a accepta succesiunea
Reprezentantul statului nu este în drept să nu accepte succesiunea.
Articolul 1535. Inadmisibilitatea renunțării la succesiune după
depunerea cererii la notar
Nu se admite renunțarea la succesiune după ce moştenitorul a depus la notarul de la locul deschiderii succesiunii declarația de acceptare a moştenirii.
Articolul 1536. Ireversibilitatea renunțării la succesiune
(1) Declarația de renunțare la succesiune este ireversibilă.
(2) Dacă moştenitorul este o persoană cu capacitate de exercițiu restrînsă, lipsită de sau limitată în capacitatea de exercițiu, renunțarea la succesiune se face în temeiul unei hotărîri judecătoreşti.
Articolul 1537. Transmiterea dreptului de renunțare la succesiune
(1) Dreptul de renunțare la succesiune se transmite prin moştenire.
(2) Dacă moştenitorul a decedat pînă la expirarea termenului de renunțare la succesiune, acesta continuă să curgă pînă la expirarea lui.
(3) Fiecare din succesorii moştenitorului decedat poate renunța numai la partea sa de succesiune.
Articolul 1538. Termenul de contestare a opțiunii succesorale
Acceptarea sau renunțarea la moştenire pot fi contestate în termen de 3 luni din ziua cînd

persoana interesată a aflat despre faptul că pentru aceasta există motiv întemeiat.
Articolul 1539. Momentul survenirii efectelor juridice ale
opțiunii succesorale
Efectele juridice ale acceptării sau renunțării la succesiune survin în momentul deschiderii succesiunii.

Capitolul II
RESPONSABILITATEA MOŞTENITORILOR DE PASIVUL SUCCESORAL

Articolul 1540. Responsabilitatea succesorilor în fața creditorilor
(1) Moştenitorii care au acceptat succesiunea satisfac pretențiile creditorilor celui ce a lăsat moştenirea proporțional cotei fiecăruia în activul succesoral.
(2) Dacă cel ce a lăsat moştenirea a fost debitor solidar, moştenitorii poartă această răspundere solidară.
(3) Moştenitorii care au primit cotă din rezerva succesorală, de asemenea, sînt responsabili de datoriile celui ce a lăsat moştenirea.
Articolul 1541. Sarcina probațiunii
Moştenitorul trebuie să dovedească că datoriile celui ce a lăsat moştenirea depăşesc valoarea averii succesorale, cu excepția cazului cînd inventarul averii a fost efectuat de notar.
Articolul 1542. Punerea achitării datoriei în sarcina
moştenitorului
Testatorul poate pune achitarea integrală sau parțială a datoriei în sarcina unui sau mai multor moştenitori.
Articolul 1543. Obligația de a înştiința creditorii despre
deschiderea succesiunii
Moştenitorii sînt obligați să înştiințeze creditorii celui ce a lăsat succesiunea despre deschiderea succesiunii dacă au cunoştință despre datoriile defunctului.
Articolul 1544. Termenul de înaintare a pretențiilor creditorilor
(1) În termen de 6 luni din ziua cînd au aflat despre deschiderea succesiunii, creditorii celui ce a lăsat moştenirea trebuie să înainteze pretenții către moştenitorii care au acceptat succesiunea, indiferent de scadența acestor pretenții.
(2) Dacă nu ştiau despre deschiderea succesiunii, creditorii celui ce a lăsat moştenirea urmează să înainteze pretenții moştenitorilor în termen de un an din momentul începerii curgerii termenului de înaintare a pretențiilor.
(3) Nerespectarea dispozițiilor alin.(1) şi (2) atrage pierderea de către creditori a dreptului de înaintare a pretențiilor.
Articolul 1545. Aplicarea termenelor generale de prescripție
(1) Termenul de înaintare a pretențiilor creditorilor nu se extinde asupra pretențiilor privind cheltuielile de întreținere şi tratament din timpul ultimei boli a celui ce a lăsat moştenirea, de achitare a salariului, a cheltuielilor de înmormîntare, de pază şi administrare a patrimoniului succesoral, precum şi cererile terților privind recunoaşterea dreptului de proprietate şi solicitarea averii deținute cu titlu de proprietate.
(2) Pretențiilor menționate la alin.(1) se aplică termenele generale de prescripție.
Articolul 1546. Amînarea termenului de executare
Dacă cererea a fost înaintată de către creditor pînă la scadență, moştenitorul este în drept să amîne executarea pînă atunci. O dată cu survenirea scadenței, creditorul este în drept să ceară executarea în cursul termenului general de prescripție.
Articolul 1547. Prioritatea creditorilor celui ce a lăsat
moştenirea

La satisfacerea pretenţiilor, creditorii celui ce a lăsat moştenirea au prioritate faţă de creditorii moştenitorului.
Articolul 1548. Răspunderea statului
La trecerea către stat a patrimoniului succesoral, statul devine, ca şi ceilalţi moştenitori, responsabil de datoriile celui ce a lăsat moştenirea.
Articolul 1549. Consecinţele primirii moştenirii de către creditor
Dacă testatorul a testat averea sa creditorului, acest fapt nu poate fi considerat compensare a creanţei creditorului.
Articolul 1550. Modalitatea de satisfacere a creanţei creditorilor
Moştenitorii satisfac creanţele creditorilor printr-o plată unică, dacă acordul dintre moştenitori şi creditori nu prevede altfel.
Articolul 1551. Cheltuielile ce urmează a fi efectuate din
contul averii succesorale
Din contul averii succesorale, pînă a fi repartizată între moştenitori, urmează a fi satisfăcute creanţele privind compensarea cheltuielilor utile efectuate în legătură cu ultima boală a defunctului, a cheltuielilor de înmormîntare, de obţinere a averii succesorale, de păstrare şi gestionare a ei, de executare a testamentului, precum şi a cheltuielilor de plată a remuneraţiei executorului testamentar sau custodelui averii succesorale. Aceste creanţe urmează a fi satisfăcute din contul averii succesorale în mod prioritar faţă de toate celelalte creanţe, inclusiv faţă de cele garantate prin gaj.

Capitolul III
PAZA AVERII SUCCESORALE

Articolul 1552. Paza averii succesorale
Pentru ocrotirea intereselor moştenitorilor, a legatarilor şi a intereselor publice, notarul de la locul deschiderii succesiunii, la iniţiativa persoanelor interesate, a executorului testamentar sau din oficiu, ia măsurile necesare pentru paza şi păstrarea averii succesorale pînă la expirarea termenului stabilit pentru acceptare.
Articolul 1553. Obligaţia notarului privind paza averii
succesorale
Dacă averea succesorală sau o parte din ea nu se află la locul de deschidere a succesiunii, notarul din acest loc însărcinează notarul de la locul aflării averii să ia măsuri pentru paza şi păstrarea ei.
Articolul 1554. Inventarierea averii succesorale
În scopul păstrării averii celui ce a lăsat moştenirea, notarul inventariază averea şi o transmite în grijă moştenitorului sau unui custode numit de el, luînd măsuri pentru a-i găsi pe moştenitorii absenţi la locul deschiderii succesiunii.
Articolul 1555. Numirea custodelui
În cazul în care averea trebuie administrată sau creditorii moştenitorului înaintează o acţiune, notarul numeşte un custode al averii succesorale. Nu se numeşte custode dacă cel puţin unul dintre moştenitori a intrat în posesiunea averii sau este numit executor testamentar.

T i t l u l VI
CONFIRMAREA DREPTULUI LA MOŞTENIRE

Articolul 1556. Certificatul de moştenitor
Persoanele recunoscute ca moştenitori pot cere notarului de la locul deschiderii succesiunii eliberarea certificatului de moştenitor.
Articolul 1557. Termenul de eliberare a certificatului de moştenitor
(1) Certificatul de moştenitor se eliberează după 6 luni din ziua deschiderii succesiunii, în orice timp.

(2) Certificatul de moştenitor se eliberează pînă la expirarea termenului de 6 luni dacă notarul dispune de suficiente dovezi că, în afară de persoanele care solicită eliberarea certificatului, nu există alţi moştenitori.

Articolul 1558. Eliberarea certificatului de calitate de moştenitor

(1) Dacă nu s-a făcut dovada existenţei unor bunuri în patrimoniul defunctului ori determinarea acestora necesită operaţiuni de durată şi moştenitorii solicită să li se stabilească numai calitatea, se poate emite certificat de calitate de moştenitor.

(2) În certificatul de calitate de moştenitor se menţionează că acesta nu are valoarea unui certificat de moştenitor şi că poate fi utilizat numai pentru dobîndirea actelor necesare pentru a dovedi existenţa bunurilor ce compun patrimoniul succesoral, urmînd ca certificatul de moştenitor să fie eliberat ulterior. Această calitate poate fi dovedită numai în cazul acceptării în termen a moştenirii, în caz contrar moştenitorul fiind străin de moştenire prin neacceptare.

Articolul 1559. Eliberarea certificatului de succesiune vacantă

În cazul în care nu există nici succesori testamentari, nici succesori legali, notarul constată, la cererea reprezentantului statului, că succesiunea este vacantă şi eliberează certificatul de succesiune vacantă după expirarea termenului legal de acceptare a succesiunii.

T i t l u l VII
PARTAJUL AVERII SUCCESORALE

Articolul 1560. Partajarea

Partajul averii succesorale se face prin acordul moştenitorilor după primirea certificatului de moştenitor.

Articolul 1561. Determinarea de către testator a modului de partajare

Testatorul poate stabili în testament modul de partajare a averii succesorale sau poate încredinţa unui executor testamentar partajul. Decizia executorului testamentar nu este obligatorie pentru moştenitori dacă este evident inechitabilă. În astfel de cazuri, partajul se face prin hotărîre judecătorească.

Articolul 1562. Separarea în natură a cotei din averea succesorală

Orice moştenitor poate cere separarea în natură a cotei sale atît din bunurile mobile, cît şi din cele imobile, dacă o astfel de separare este posibilă, nu afectează destinaţia economică şi nu este interzisă de lege.

Articolul 1563. Suspendarea partajului

Moştenitorii pot conveni, printr-un acord scris, asupra suspendării partajului averii succesorale pe un termen nedeterminat.

Articolul 1564. Proprietatea comună pe cote-părţi asupra averii indivizibile

Dacă prin înţelegerea tuturor moştenitorilor care acceptă moştenirea nu se stabileşte altfel, averea al cărei partaj în natură va avea drept consecinţă pierderea sau diminuarea destinaţiei sale economice se consideră indiviză, nu se supune partajului şi devine proprietate comună pe cote-părţi ideale respective.

Articolul 1565. Împărţirea terenului agricol

(1) Dacă proprietarul terenului agricol pe care se află gospodăria ţărănească (de fermier) l-a lăsat prin testament cîtorva moştenitori sau dacă nu a lăsat testament, dar există cîţiva moştenitori legali, terenul agricol şi tehnica agricolă pot fi împărţite între aceştia în cazul în care partea de teren repartizată fiecărui moştenitor asigură existenţa unei gospodării viabile.

(2) Împărţirea se permite doar în cazul în care vreun moştenitor doreşte să-şi întemeieze şi să administreze o gospodărie. Dacă nici unul dintre moştenitori nu doreşte să întemeieze o gospodărie, terenul împreună cu gospodăria ţărănească situată pe el poate fi vîndut cu acordul

lor, fiecare primind echivalentul în bani al cotei sale succesorale.
Articolul 1566. Inadmisibilitatea împărțirii terenului agricol
Dacă nu poate fi împărțit, terenul agricol trebuie oferit moştenitorului care locuieşte în gospodăria țărănească şi care, împreună cu cel ce a lăsat moştenirea, a administrat gospodăria. Dacă un astfel de moştenitor nu există, moştenitorul dă terenul, în modul stabilit de lege, celui care doreşte şi poate să administreze gospodăria.
Articolul 1567. Compensarea cotei succesorale din terenul
agricol
Moştenitorul care nu poate primi teren primeşte cotă echivalentă dintr-o altă avere, iar dacă această altă avere nu este suficientă, primeşte o compensare corespunzătoare.
Articolul 1568. Partajul averii succesorale în cazul existenței
cotei moştenitorului conceput
Dacă moştenitorul este conceput, dar încă nu s-a născut, partajul averii succesorale se va face doar după naşterea lui, în condițiile art.1560. Moştenitorii sînt în drept să partajeze averea succesorală numai separînd cota ce i se cuvine moştenitorului conceput.
Articolul 1569. Punerea satisfacerii creanțelor în sarcina
unuia dintre moştenitori
Prin acordul moştenitorilor, se permite punerea satisfacerii integrale a tuturor creanțelor în sarcina unuia dintre moştenitori, dîndu-i-se în schimb o cotă succesorală majorată.
Articolul 1570. Reducerea proporțională a cotei succesorale
Dacă se constată că ansamblul cotelor stabilite prin testament depăşeşte întregul patrimoniu succesoral, cota fiecăruia dintre moştenitori se reduce proporțional.
Articolul 1571. Examinarea litigiilor la partajul averii succesorale
În lipsa unui acord între moştenitori la partajul averii succesorale, litigiul se examinează în instanță de judecată, care trebuie să țină cont de caracterul averii supuse partajului, de activitatea fiecărui moştenitor şi de alte circumstanțe concrete.
Articolul 1572. Încetarea dreptului de preemțiune
Dreptul de preemțiune asupra unei cote-părți din averea succesorală încetează după separarea cotei.
Articolul 1573. Satisfacerea creanțelor la înstrăinarea cotei
În caz de înstrăinare a cotei, la beneficiar trece obligația de a satisface creanțele creditorului în funcție de mărimea cotei obținute.
Articolul 1574. Obligația identificării locului de aflare a
moştenitorului
Dacă locul de aflare al unui moştenitor nu este cunoscut, moştenitorii sînt obligați să ia decizii raționale pentru a identifica locul aflării lui şi pentru a-l chema la partajarea averii succesorale.
Articolul 1575. Plata eşalonată a compensării
La cererea moştenitorilor care exercită dreptul de preemțiune, instanța de judecată poate eşalona plata, ținînd cont de sumă, dar pentru un termen de cel mult 10 ani.

Cartea a cincea
DREPTUL INTERNAȚIONAL PRIVAT
T i t l u l I
DISPOZIȚII GENERALE CU PRIVIRE LA DREPTUL INTERNAȚIONAL PRIVAT

Articolul 1576. Determinarea legii aplicabile raporturilor
de drept civil cu element de extraneitate
(1) Legea aplicabilă raporturilor de drept civil cu element de extraneitate se determină în baza tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, prezentului cod, altor legi ale

Republicii Moldova şi cutumelor internaţionale recunoscute de Republica Moldova.
(2) În cazul imposibilităţii de a se determina legea aplicabilă conform alin.(1), se aplică legea care are cea mai strînsă legătură cu raporturile de drept civil cu element de extraneitate.
Articolul 1577. Calificarea conceptelor juridice
(1) La determinarea legii aplicabile raporturilor de drept civil cu element de extraneitate, se va ţine cont de calificarea conceptelor juridice efectuată conform dreptului Republicii Moldova, dacă legea şi tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte nu prevăd altfel.
(2) În cazul în care conceptele juridice care necesită calificare juridică nu sînt cunoscute dreptului Republicii Moldova ori sînt cunoscute sub o altă denumire sau cu un alt conţinut şi nu pot fi determinate prin interpretare conform dreptului Republicii Moldova, la calificarea lor juridică poate fi aplicat dreptul unui stat străin dacă astfel nu se limitează drepturile civile ori dacă nu se stabilesc măsuri de răspundere civilă.
Articolul 1578. Stabilirea conţinutului normelor de drept străin
(1) La aplicarea legii străine, instanţa de judecată stabileşte conţinutul normelor ei prin atestări obţinute de la organele statului străin care au editat-o, ţinînd cont de interpretarea ei oficială şi de practica aplicării ei în statul străin respectiv.
(2) În scopul stabilirii conţinutului normelor de drept străin, instanţa de judecată poate cere interpretarea lor de către organele competente din Republica Moldova sau cele din străinătate ori poate cere avizul unor experţi în domeniu.
(3) Partea care invocă o lege străină poate fi obligată de către instanţa de judecată să facă dovada conţinutului ei.
(4) În cazul imposibilităţii de a stabili conţinutul legii străine, se va aplica legea Republicii Moldova.
Articolul 1579. Aplicarea dreptului statului cu o pluralitate
de sisteme de drept
În cazul în care legea străină aplicabilă unui raport juridic aparţine unui stat în care coexistă mai multe sisteme de drept şi este imposibilă determinarea dintre acestea a sistemului aplicabil, dreptul acelui stat determină dispoziţiile aplicabile ori se aplică sistemul legislativ cu care raportul de drept civil respectiv prezintă cele mai strînse legături.
Articolul 1580. Principiul reciprocităţii
(1) Instanţa de judecată aplică legea străină, indiferent de faptul dacă dreptul Republicii Moldova se aplică raporturilor analoage în statul străin respectiv, cu excepţia cazurilor în care aplicarea normelor de drept străin pe principiul reciprocităţii este prevăzută de legea Republicii Moldova.
(2) În cazul în care aplicarea dreptului străin este condiţionată de reciprocitate, existenţa ei se prezumă pînă la dovada contrară.
Articolul 1581. Clauza de ordine publică
Norma de drept străin aplicabilă în conformitate cu art.1576 alin.(1) nu se aplică în cazul în care consecinţele aplicării ei ar contraveni ordinii publice a Republicii Moldova. în cazul înlăturării legii străine, se va aplica legea respectivă a Republicii Moldova.
Articolul 1582. Aplicarea normelor imperative
(1) Dispoziţiile prezentei cărţi nu afectează acţiunea normelor imperative de drept ale Republicii Moldova care, în virtutea indicării în normă sau în virtutea importanţei lor deosebite pentru asigurarea drepturilor şi intereselor subiectelor de drept civil, reglementează raporturile respective indiferent de dreptul aplicabil.
(2) Refuzul de a aplica norma de drept străin nu poate fi întemeiat exclusiv pe deosebirile dintre sistemul de drept, politic şi economic al statului străin şi, respectiv, cel al Republicii Moldova.
Articolul 1583. Trimiterea la legea străină
Orice trimitere la legea străină în conformitate cu dispoziţiile prezentei cărţi trebuie privită ca trimitere la dreptul material şi nu la dreptul conflictual al statului respectiv.
Articolul 1584. Retorsiunea

Republica Moldova poate stabili restricţii similare (retorsiune) drepturilor patrimoniale şi personale nepatrimoniale ale cetăţenilor şi persoanelor juridice ale statelor în care există restricţii speciale ale drepturilor patrimoniale şi personale nepatrimoniale ale cetăţenilor şi persoanelor juridice ale Republicii Moldova.

Articolul 1585. Recunoaşterea drepturilor dobîndite în alt stat

Drepturile dobîndite în alt stat sînt recunoscute şi respectate în Republica Moldova dacă ele nu contravin ordinii publice.

Articolul 1586. Tratatele internaţionale

Dispoziţiile prezentei cărţi sînt aplicabile în cazul în care tratatele internaţionale nu reglementează altfel.

T i t l u l II
NORMELE CONFLICTUALE
Capitolul I
STATUTUL PERSOANEI FIZICE

Articolul 1587. Legea naţională a persoanei fizice

(1) Starea civilă şi capacitatea persoanei fizice sînt cîrmuite de legea naţională.

(2) Legea naţională a cetăţeanului se consideră legea statului a cărui cetăţenie o are persoana. Determinarea cetăţeniei se face conform legii statului a cărui cetăţenie se invocă. În cazul în care persoana are două sau mai multe cetăţenii, legea naţională se consideră dreptul statului cu care persoana are cele mai strînse legături.

(3) Legea naţională a apatridului se consideră legea statului în care el îşi are domiciliul sau reşedinţa.

(4) Legea naţională a refugiatului se consideră legea statului care îi acordă azil.

(5) Legea naţională a cetăţeanului Republicii Moldova care, potrivit legii străine, este considerat că are o altă cetăţenie este considerată legea Republicii Moldova.

Articolul 1588. Capacitatea juridică a cetăţenilor străini şi
a apatrizilor

În materie de capacitate juridică, cetăţenilor străini şi apatrizilor în Republica Moldova li se acordă regim naţional, cu excepţia cazurilor prevăzute de Constituţie, de alte legi ale Republicii Moldova sau de tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte.

Articolul 1589. Numele cetăţenilor străini şi al apatrizilor

Drepturile cetăţeanului străin sau ale apatridului la nume, folosirea şi protecţia lui sînt guvernate de legea sa naţională. Protecţia împotriva actelor ce atentează la dreptul la nume săvîrşite pe teritoriul Republicii Moldova este asigurată potrivit legislaţiei acesteia.

Articolul 1590. Capacitatea de exerciţiu a cetăţenilor străini
şi a apatrizilor

(1) Capacitatea de exerciţiu a cetăţenilor străini şi a apatrizilor este guvernată de legea lor naţională.

(2) Persoana care nu beneficiază de capacitate de exerciţiu conform legii sale naţionale nu este în drept să invoce lipsa capacităţii de exerciţiu dacă are capacitate de exerciţiu conform legii locului de încheiere a actului juridic, cu excepţia cazurilor în care se va dovedi că cealaltă parte la act ştia sau trebuia să ştie despre lipsa capacităţii de exerciţiu.

(3) Capacitatea de exerciţiu a cetăţenilor străini şi a apatrizilor în materie de acte juridice încheiate pe teritoriul Republicii Moldova şi în materie de obligaţii din cauzarea de prejudiciu se stabileşte conform legislaţiei Republicii Moldova.

(4) Apartenenţa unei persoane la o nouă lege naţională nu aduce atingere majoratului dobîndit şi recunoscut conform legii aplicabile anterior.

Articolul 1591. Declararea cetăţeanului străin sau apatridului
incapabil sau limitat în capacitatea de exerciţiu

(1) Cetățeanul străin sau apatridul poate fi declarat incapabil sau limitat în capacitatea de exercițiu, conform legislației Republicii Moldova.
(2) Reprezentarea legală a cetățeanului străin sau apatridului lipsit de capacitate de exercițiu, precum şi asistarea cetățeanului străin sau apatridului limitat în capacitatea de exercițiu sînt supuse legii care reglementează raporturile juridice de reprezentare sau asistare.

Articolul 1592. Tutela şi curatela

(1) Instituirea, modificarea, producerea de efecte şi încetarea raporturilor de tutelă şi curatelă asupra minorilor, persoanelor majore incapabile sau limitate în capacitatea de exercițiu, precum şi raporturile între tutore sau curator şi persoana care se află sub tutelă sau curatelă, sînt guvernate de legea națională a acesteia.
(2) Acceptarea tutelei sau curatelei este guvernată de legea națională a persoanei desemnate în calitate de tutore sau curator.
(3) Raporturile dintre tutore sau curator şi persoana care se află sub tutelă sau curatelă se determină conform legii statului a cărui autoritate a desemnat tutorele sau curatorul. În cazul în care persoana care se află sub tutelă sau curatelă locuieşte pe teritoriul Republicii Moldova, se aplică legea Republicii Moldova dacă este mai favorabilă persoanei.
(4) Tutela sau curatela instituită asupra cetățenilor Republicii Moldova care au reşedință în afara teritoriului Republicii Moldova este recunoscută ca fiind valabilă în cazul în care nu există obiecții legale întemeiate din partea oficiului consular al Republicii Moldova acreditat în statul respectiv, iar în lipsa acestuia, din partea ambasadei.

Articolul 1593. Declararea dispariției fără veste sau morții
cetățeanului străin sau apatridului

Hotărîrea judecătorească cu privire la declararea dispariției fără veste sau constatarea morții cetățeanului străin sau apatridului se adoptă ori se anulează conform legii sale naționale. În cazul în care este imposibilă determinarea acestei legi, se aplică legislația Republicii Moldova.

Articolul 1594. Înregistrarea în străinătate a actelor de
stare civilă ale cetățenilor Republicii Moldova

Înregistrarea actelor de stare civilă ale cetățenilor Republicii Moldova care au reşedință în afara teritoriului ei se efectuează de către oficiile consulare ale Republicii Moldova, iar în lipsa acestora, de către ambasade.

Articolul 1595. Activitatea comercială a cetățenilor străini
şi apatrizilor

Calitatea de comerciant a cetățeanului străin sau a apatridului care îi permite să desfăşoare activitate comercială fără a se constitui persoană juridică se determină conform legii statului în care cetățeanul străin sau apatridul a obținut autorizarea de a desfăşura activitate comercială.

Capitolul II
STATUTUL PERSOANEI JURIDICE

Articolul 1596. Legea națională a persoanei juridice străine

(1) Legea națională a persoanei juridice străine se consideră legea statului pe al cărui teritoriu persoana este constituită.
(2) În baza legii naționale a persoanei juridice, se determină în special:
a) statutul juridic al organizației ca persoană juridică;
b) forma juridică de organizare;
c) exigențele pentru denumirea ei;
d) temeiurile de creare şi încetare a activității ei;
e) condițiile de reorganizare a acesteia, inclusiv succesiunea în drepturi;
f) conținutul capacității ei civile;
g) modul acesteia de dobîndire a drepturilor civile şi de asumare a obligațiilor civile;
h) raporturile din interiorul ei, inclusiv raporturile cu participanții;

i) răspunderea ei.
(3) Persoana juridică străină nu poate invoca limitarea împuternicirilor organului sau reprezentantului său la încheierea actului juridic necunoscut legii statului în care organul sau reprezentantul persoanei juridice străine a întocmit actul juridic, cu excepția cazurilor în care se va stabili că cealaltă parte a actului juridic ştia sau trebuia să ştie despre limitare.
Articolul 1597. Legea aplicabilă reprezentanţelor
(sucursalelor) şi filialelor persoanei juridice
(1) Statutul juridic al reprezentanţelor (sucursalelor) persoanei juridice pe teritoriul unui alt stat este guvernat de legea națională a persoanei juridice.
(2) Statutul juridic al filialei persoanei juridice pe teritoriul unui alt stat este guvernat de legea statului pe al cărui teritoriu s-a constituit filiala, independent de legea națională a persoanei juridice.
Articolul 1598. Regimul național de activitate al persoanelor
juridice străine în Republica Moldova
Persoana juridică străină desfăşoară în Republica Moldova activitate comercială şi altă activitate reglementată de legislația civilă în conformitate cu dispozițiile stabilite de această legislație pentru o activitate similară a persoanelor juridice ale Republicii Moldova dacă legea Republicii Moldova nu prevede altfel pentru persoanele juridice străine.
Articolul 1599. Legea națională a organizațiilor care,
potrivit dreptului străin, nu sînt persoane juridice
Se consideră lege națională a organizației străine care, potrivit dreptului străin, nu este persoană juridică legea statului unde este înființată. Activității unor astfel de organizații se aplică dispozițiile prezentului cod care reglementează activitatea persoanelor juridice, ale altor acte normative sau esența raportului juridic dacă legea nu prevede altfel.
Articolul 1600. Participarea statului în raporturile de drept
civil cu element de extraneitate
Dispozițiile prezentei cărți se aplică pe baze generale şi raporturilor de drept civil cu element de extraneitate cu participarea statului dacă legea nu prevede altfel.

Capitolul III
DREPTURILE REALE ŞI DREPTURILE PERSONALE NEPATRIMONIALE

Articolul 1601. Dispoziții generale cu privire la drepturile reale
(1) Conținutul posesiunii, dreptului de proprietate şi al altor drepturi reale asupra bunurilor mobile şi imobile, realizarea şi ocrotirea lor se determină potrivit legii statului pe al cărui teritoriu se află bunurile dacă nu se prevede altfel.
(2) Apartenența bunului la categoria de bunuri mobile sau imobile, precum şi orice altă calificare juridică a bunurilor, se determină potrivit legii statului pe al cărui teritoriu se află bunurile.
Articolul 1602. Dobîndirea şi stingerea drepturilor reale
(1) Dobîndirea şi stingerea dreptului de proprietate şi altor drepturi reale asupra bunului se determină conform legii statului pe al cărui teritoriu se afla sau era situat bunul la momentul cînd a avut loc acțiunea ori o altă împrejurare ce a servit drept temei pentru apariția sau stingerea dreptului de proprietate sau altor drepturi reale dacă legislația Republicii Moldova nu prevede altfel.
(2) Dobîndirea şi stingerea dreptului de proprietate şi altor drepturi reale asupra bunului care reprezintă obiectul actului juridic se determină conform legii aplicabile actului juridic dacă acordul părților nu prevede altfel.
(3) Dobîndirea dreptului de proprietate şi altor drepturi reale asupra bunului prin uzucapiune se determină conform legii statului în care se afla acest bun la momentul expirării termenului uzucapiunii.

Articolul 1603. Drepturile reale asupra mijloacelor de transport
(1) Constituirea, transmiterea şi stingerea drepturilor reale asupra mijloacelor de transport sînt guvernate de:
a) legea pavilionului navei sau aeronavei;
b) legea aplicabilă statutului juridic al întreprinderii de transport pentru vehiculele feroviare şi autovehiculele care îi aparţin.
(2) Dispoziţiile alin.(1) se aplică şi:
a) bunurilor aflate la bord care formează dotarea tehnică;
b) creanţelor care au drept obiect cheltuielile de asistenţă tehnică a mijlocului de transport.
Articolul 1604. Drepturile reale asupra bunurilor supuse
înregistrării de stat
Dreptul de proprietate şi alte drepturi reale asupra bunurilor supuse înregistrării de stat se determină conform legii statului pe al cărui teritoriu drepturile asupra acestor bunuri sînt înscrise în registrul de stat.
Articolul 1605. Drepturile reale asupra bunurilor mobile
aflate în curs de transport
Apariţia şi stingerea dreptului de proprietate şi altor drepturi reale în baza actului juridic cu privire la bunurile mobile aflate în curs de transport se determină conform legii statului de unde aceste bunuri au fost expediate, cu excepţia cazurilor în care:
a) prin acordul părţilor s-a stabilit altfel;
b) bunurile sînt bunuri personale ale pasagerului, în acest caz fiind supuse legii sale naţionale.
Articolul 1606. Titlurile de valoare
(1) Emiterea titlurilor de valoare este supusă legii aplicabile statutului juridic al persoanei juridice emitente.
(2) Condiţiile şi efectele transmiterii titlurilor de valoare sînt supuse:
a) legii locului de plată a titlului la ordin;
b) legii locului unde se află titlul la purtător în momentul transmiterii;
c) legii aplicabile statutului juridic al persoanei juridice emitente a titlului nominativ.
Articolul 1607. Drepturile personale nepatrimoniale
(1) Dobîndirea, conţinutul şi stingerea dreptului de autor asupra unei opere de creaţie sînt guvernate de legea statului pe al cărui teritoriu această operă a fost adusă pentru prima dată la cunoştinţa publicului prin expunere, difuzare, publicare, reprezentare sau în orice alt mod.
(2) Dreptul de autor asupra unei opere de creaţie care nu a fost adus la cunoştinţa publicului este guvernat de legea naţională a autorului.
(3) Dobîndirea, conţinutul şi stingerea dreptului de proprietate intelectuală sînt guvernate de legea statului pe al cărui teritoriu a fost înregistrat acest drept.
(4) Cererea de obţinere a despăgubirilor materiale sau morale este guvernată de legea statului pe al cărui teritoriu a fost încălcat dreptul de autor sau de proprietate intelectuală.
(5) Cetăţenilor străini şi apatrizilor se acordă, pe teritoriul Republicii Moldova, regim naţional în ceea ce priveşte drepturile de autor şi drepturile de proprietate intelectuală.
Articolul 1608. Formele de publicitate
(1) Orice formă de publicitate referitoare la bunuri este guvernată de legea aplicabilă la data şi în locul unde se realizează.
(2) Formele de publicitate indicate la alin.(1), care au ca efect constituirea drepturilor referitoare la bunuri imobile, sînt guvernate de legea statului pe al cărui teritoriu se află bunurile, chiar dacă temeiul juridic al dobîndirii, transmiterii sau stingerii dreptului real ori al garanţiei reale s-a constituit prin aplicarea unei alte legi.

Capitolul IV
ACTUL JURIDIC

Articolul 1609. Legea aplicabilă actului juridic
(1) Condiţiile de formă ale actului juridic sînt stabilite de legea statului care guvernează fondul actului juridic. Actul juridic încheiat în afara teritoriului Republicii Moldova se consideră valabil din punctul de vedere al formei dacă îndeplineşte una din următoarele condiţii:
a) este respectată legea locului unde a fost întocmit;
b) sînt respectate exigenţele legislaţiei Republicii Moldova;
c) este respectată legea naţională sau legea domiciliului persoanei care l-a întocmit;
d) este valabil conform legii aplicabile autorităţii care examinează validitatea actului juridic.
(2) Condiţiile de fond ale actului juridic sînt guvernate de legea aleasă de autorul lui sau de legea statului cu care actul juridic are cele mai strînse legături, sau de legea locului unde actul juridic unilateral este întocmit. Dacă legea aplicabilă fondului actului juridic impune o anumită formă autentică, această cerinţă nu poate fi înlăturată, chiar dacă actul juridic a fost întocmit în străinătate.
(3) Actul juridic accesoriu este guvernat de legea statului care guvernează fondul actului juridic principal dacă acordul părţilor nu prevede altfel.

Capitolul V
OBLIGAŢIILE CONTRACTUALE ŞI EXTRACONTRACTUALE

Articolul 1610. Legea aplicabilă condiţiilor de fond ale contractului
(1) Contractul este guvernat de legea aleasă prin consens de părţi.
(2) Părţile contractului pot stabili legea aplicabilă atît întregului contract, cît şi unor anumite părţi ale lui.
(3) Determinarea legii aplicabile trebuie să fie expresă sau să rezulte din conţinutul contractului ori din alte împrejurări.
(4) Legea aplicabilă poate fi determinată de părţile contractului în orice moment, atît la încheierea lui, cît şi în orice moment ulterior. Părţile contractului sînt în drept să convină oricînd asupra modificării legii aplicabile.
(5) Determinarea, după încheierea contractului, a legii aplicabile are efect retroactiv şi se consideră valabilă din momentul încheierii contractului, fără a aduce atingere validităţii formei contractului sau drepturilor dobîndite de către terţi în legătură cu acest contract.
(6) Dacă în contract sînt utilizaţi termeni comerciali acceptaţi în circuitul internaţional, se consideră, în lipsa altor indicaţii în contract, că părţile au stabilit utilizarea în privinţa lor a cutumelor şi uzanţelor circuitului de afaceri corespunzătoare termenilor comerciali respectivi.
Articolul 1611. Legea aplicabilă contractului în lipsa unui
consens asupra determinării ei
(1) În lipsa unui consens între părţi asupra legii aplicabile contractului, se aplică legea statului cu care contractul prezintă cele mai strînse legături. Se consideră că există astfel de legături cu legea statului în care debitorul prestaţiei, la momentul încheierii contractului, îsi are domiciliul, reşedinţa sau este înregistrat în calitate de persoană juridică.
(2) În lipsa unui consens între părţi asupra legii aplicabile contractului, prin derogare de la prevederile alin.(1):
a) contractului al cărui obiect este un bun imobil, precum şi contractului de administrare fiduciară a bunului, se aplică legea statului pe al cărui teritoriu se află bunul;
b) contractului de antrepriză în construcţie şi contractului de antrepriză pentru efectuarea

lucrărilor de proiectare şi cercetare se aplică legea statului în care se creează rezultatele prevăzute în contract;
c) contractului de societate civilă se aplică legea statului pe al cărui teritoriu se desfăşoară această activitate;
d) contractului încheiat la licitaţie sau pe bază de concurs se aplică legea statului pe al cărui teritoriu se desfăşoară licitaţia sau concursul.

Articolul 1612. Acţiunea legii aplicabile

Legea aplicabilă contractului potrivit dispoziţiilor prezentei cărţi cuprinde în special:
a) interpretarea contractului;
b) drepturile şi obligaţiile părţilor;
c) executarea contractului;
d) consecinţele neexecutării sau executării necorespunzătoare a contractului;
e) încetarea contractului;
f) consecinţele nulităţii sau nevalabilităţii contractului;
g) cesiunea creanţelor şi preluarea datoriei în legătură cu contractul.

Articolul 1613. Legea aplicabilă condiţiilor de formă ale contractului

(1) Contractul trebuie să corespundă condiţiilor de formă stabilite de legea prevăzută la art.1609 alin.(1).
(2) Contractul este valabil în cazul în care:
a) părţile contractante se află, la momentul încheierii contractului, în state diferite şi sînt respectate condiţiile de formă potrivit legislaţiei unuia dintre aceste state;
b) reprezentantul unei părţi a contractului respectă condiţiile de formă potrivit legislaţiei statului pe al cărui teritoriu se află la momentul încheierii contractului.

Articolul 1614. Gestiunea de afaceri şi obligaţiile din îmbogăţirea fără justă cauză

(1) Gestiunea de afaceri este supusă legii locului unde gerantul îndeplineşte actele de gestiune.
(2) Obligaţiile din îmbogăţirea fără justă cauză sînt supuse legii locului unde s-au produs.

Articolul 1615. Actul ilicit

(1) Actul ilicit este calificat drept act cauzator de prejudicii conform legii statului unde s-a produs.
(2) Legea care guvernează obligaţiile din cauzarea de prejudicii stabileşte:
a) capacitatea delictuală;
b) formele, condiţiile şi întinderea răspunderii delictuale;
c) condiţiile de limitare sau de exonerare de răspundere delictuală;
d) natura daunelor pentru care pot fi pretinse despăgubiri;
e) transmisibilitatea dreptului la despăgubire;
f) persoanele îndreptăţite să primească despăgubiri.
(3) În cazul în care toate sau o parte din consecinţele cauzatoare de prejudicii ale actului ilicit se produc pe teritoriul unui alt stat decît cel în care a avut loc actul ilicit, reparaţiei corelative se aplică legea acestui stat.

Articolul 1616. Răspunderea pentru prejudicii cauzate personalităţii

Pretenţiile cu privire la despăgubiri pentru prejudicii cauzate personalităţii prin mijloacele de informare în masă sînt guvernate, la alegerea persoanei prejudiciate, de:
a) legea naţională a persoanei prejudiciate;
b) legea statului pe al cărui teritoriu îşi are domiciliul sau reşedinţa persoana prejudiciată;
c) legea statului pe al cărui teritoriu s-au produs consecinţele cauzatoare de prejudicii;
d) legea statului pe al cărui teritoriu autorul prejudiciului îşi are domiciliul sau reşedinţa.

Articolul 1617. Răspunderea pentru produsele viciate
(1) Pretenţiile cu privire la despăgubiri pentru prejudiciile cauzate de produse viciate sînt guvernate, la alegerea consumatorului prejudiciat, de:
a) legea statului pe al cărui teritoriu îşi are domiciliul sau reşedinţa persoana prejudiciată;
b) legea statului de pe al cărui teritoriu a fost dobîndit produsul, cu condiţia ca producătorul sau furnizorul să facă dovada faptului că produsul a fost pus pe piaţa acelui stat fără acordul său.
(2) Pretenţiile indicate în alin.(1) pot fi înaintate numai dacă produsele fac parte din consumul personal sau familial.
Articolul 1618. Răspunderea pentru concurenţă neloială
Pretenţiile cu privire la despăgubiri pentru prejudiciile cauzate printr-un act de concurenţă neloială sînt guvernate de:
a) legea statului pe al cărui teritoriu s-a produs rezultatul cauzator de prejudiciu;
b) legea statului pe al cărui teritoriu este înregistrată persoana prejudiciată;
c) legea care guvernează fondul contractului încheiat de părţi dacă actul de concurenţă neloială a fost săvîrşit şi a adus prejudicii raporturilor dintre ele.
Articolul 1619. Transmiterea şi stingerea obligaţiilor
(1) Cesiunea de creanţă este guvernată de legea creanţei cedate dacă părţile nu au convenit altfel. Alegerea unei alte legi, prin acordul cedentului şi cesionarului, nu este opozabilă debitorului decît cu consimţămîntul lui. Obligaţiile dintre cedent şi cesionar sînt guvernate de legea aplicabilă raportului juridic în a cărui bază a fost produsă cesiunea.
(2) Subrogarea convenţională este guvernată de legea raportului obligaţional al cărui creditor este substituit dacă acordul părţilor nu prevede altfel.
(3) Delegaţia şi novaţia sînt guvernate de legea aplicabilă raportului obligaţional care formează obiectul.
(4) Compensarea este guvernată de legea aplicabilă creanţei prin care se cere stingerea prin compensare.
Articolul 1620. Moneda de plată
(1)Moneda de plată este definită de legea statului care a emis-o.
(2) Efectele pe care moneda le exercită asupra întinderii unei datorii sînt stabilite de legea aplicabilă datoriei.
(3) Legea statului pe al cărui teritoriu trebuie efectuată plata stabileşte în ce monedă va fi efectuată plata dacă părţile contractante nu au convenit altfel.

Capitolul VI
RAPORTURILE DE SUCCESIUNE CU ELEMENT DE EXTRANEITATE

Articolul 1621. Legea aplicabilă succesiunii
Legea aplicabilă succesiunii se referă la:
a) momentul deschiderii succesiunii;
b) categoriile de persoane cu vocaţie succesorală;
c) condiţiile legale privind calitatea succesorală pasivă;
d) exercitarea dreptului de posesiune asupra averii rămase de la defunct;
e) condiţiile şi efectele opţiunii succesorale;
f) întinderea obligaţiei moştenitorilor de a suporta pasivul;
g) drepturile statului asupra succesiunii vacante.
Articolul 1622. Legea aplicabilă bunurilor succesorale
(1) Raporturile de succesiune cu privire la bunurile mobile sînt guvernate de legea naţională în vigoare la momentul decesului persoanei care a lăsat moştenirea.

(2) Raporturile de succesiune cu privire la bunurile imobile sînt guvernate de legea statului pe al cărui teritoriu se află aceste bunuri.

Articolul 1623. Legea aplicabilă succesiunii testamentare

(1) Testatorul poate supune transmiterea prin succesiune a averii sale unei alte legi decît cea prevăzută la art.1622, cu condiția să nu înlăture dispozițiile imperative. Legea aleasă se aplică situațiilor prevăzute la art.1621.

(2) Întocmirea, modificarea sau revocarea testamentului sînt considerate valabile dacă actul respectă condițiile de formă aplicabile la data cînd a fost întocmit, modificat sau revocat, ori la data decesului testatorului, conform oricărei din următoarele legi:

a) legea națională a testatorului;

b) legea domiciliului acestuia;

c) legea locului unde actul a fost întocmit, modificat sau revocat;

d) legea locului unde se află imobilul ce constituie obiectul succesiunii testamentare;

e) legea instanței de judecată sau a organului care îndeplineşte procedura de transmitere a averii succesorale.

Capitolul VII
TERMENUL DE PRESCRIPȚIE EXTINCTIVĂ

Articolul 1624. Legea aplicabilă termenului de prescripție extinctivă

Prescripția extinctivă a dreptului la acțiune este guvernată de legea aplicabilă dreptului subiectiv.

PREŞEDINTELE PARLAMENTULUI **Eugenia OSTAPCIUC**

Chişinău, 6 iunie 2002.
Nr. 1107-XV.

Перевод

Республика Молдова

ПАРЛАМЕНТ КОДЕКС Nr. 1107
от 06.06.2002

Гражданский кодекс Республики Молдова

Опубликован : 22.06.2002 в Monitorul Oficial Nr. 82-86 статья № : 661

ИЗМЕНЕН

ЗП163-XVI от 09.07.08, МО140-142/01.08.08 ст.574
ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 30.05.08
ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08
ЗП262-XVI от 28.07.06, МО126-130/11.08.06 ст.641
ZP60/28.04.05, MO92-94/08.07.05 ст.430
ZP206/29.05.03, MO149/18.07.03 ст.598

Парламент принимает настоящий кодекс.

Книга первая

ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Р а з д е л I

ОСНОВНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Глава I

ГРАЖДАНСКОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО

Статья 1. *Основные начала гражданского законодательства*

(1) Гражданское законодательство основывается на признании равенства участников регулируемых им отношений, неприкосновенности собственности, свободы договора, недопустимости вмешательства кого-либо в частные дела, необходимости беспрепятственного осуществления гражданских прав, обеспечения восстановления нарушенных прав личности, их судебной защиты.

(2) Физические и юридические лица свободны в установлении своих прав и обязанностей на основе договора и в определении любых других не противоречащих закону условий договора.

(3) Гражданские права могут быть ограничены органическим законом только на основаниях, предусмотренных Конституцией Республики Молдова.

Статья 2. *Отношения, регулируемые гражданским законодательством*

(1) Гражданское законодательство определяет правовое положение участников гражданского оборота, основания возникновения и порядок осуществления права собственности, регулирует договорные и иные обязательства, а также другие имущественные и связанные с ними личные неимущественные отношения.

(2) Семейные, жилищные, трудовые отношения, отношения по использованию природных ресурсов и охране окружающей среды, отвечающие признакам, указанным в части (1), регулируются настоящим кодексом и другими законами.

(3) Отношения, связанные с осуществлением и защитой прав и основных свобод человека и других нематериальных благ, регулируются настоящим кодексом и другими законами.

(4) Субъектами гражданских правоотношений являются физические и юридические лица, как осуществляющие предпринимательскую деятельность, так и не осуществляющие ее.

Статья 3. *Гражданское законодательство*
(1) Гражданское законодательство состоит из настоящего кодекса, других законов, ордонансов Правительства и подзаконных нормативных актов, которые регулируют отношения, указанные в статье 2, и которые должны соответствовать Конституции Республики Молдова.
(2) Подзаконные нормативные акты применяются для регулирования гражданских правоотношений только в случае, если они изданы на основе закона и не противоречат ему.
Статья 4. *Обычаи*
(1) Обычай представляет собой норму поведения, которая, хотя и не предусмотрена законодательством, но является общепринятой и применяемой в течение длительного времени в определенной сфере гражданских правоотношений.
(2) Обычаи применяются, только если они не противоречат закону, основам правопорядка и нравственности.
Статья 5. *Аналогия закона и аналогия права*
(1) В случаях, когда предусмотренные статьей 2 отношения не урегулированы законом или соглашением сторон и отсутствует применимый к ним обычай, к таким отношениям, если это не противоречит их существу, применяется норма гражданского законодательства, регулирующая сходные отношения (аналогия закона).
(2) При невозможности использования аналогии закона права и обязанности сторон определяются исходя из общих начал и смысла гражданского законодательства (аналогия права).
(3) Не допускается применение по аналогии норм, ограничивающих гражданские права или устанавливающих гражданскую ответственность.
(4) Судебная инстанция не вправе отказать в осуществлении правосудия по гражданским делам по причине отсутствия правовой нормы или ее неясности.
Статья 6. *Действие гражданского закона во времени*
(1) Гражданский закон не имеет обратной силы. Он не изменяет и не отменяет условий возникновения ранее возникших правоотношений, равно как и условий прекращения ранее прекратившихся правоотношений. Помимо этого, новый закон не изменяет и не отменяет имеющиеся последствия прекратившихся или существующих правоотношений.
(2) Новый закон применяется к правоотношениям, существующим на день его вступления в силу.
(3) Со дня вступления в силу нового закона предшествующий ему закон утрачивает силу, за исключением случаев, когда новым законом предусмотрено иное.
(4) По договорным правоотношениям, существующим на день вступления в силу нового закона, предшествующий закон продолжает регулировать характер и пределы прав и обязанностей сторон, а также другие последствия договора, за исключением случаев, когда новым законом установлено иное.
(5) В ситуациях, предусмотренных частью (4), положения нового закона применяются в отношении способов осуществления прав или исполнения обязанностей, а также их отчуждения, правопреемства, преобразования либо прекращения. Помимо этого, если новым законом не установлено иное, условия сделки, совершенной до вступления в силу нового закона, противоречащие его императивным нормам, не имеют юридической силы со дня вступления в силу нового закона.
Статья 7. *Гражданское законодательство и международные договоры*
Если международным договором, одной из сторон которого является Республика Молдова, установлены иные положения, чем те, которые предусмотрены гражданским законодательством, применяются положения международного договора.

Глава II
ВОЗНИКНОВЕНИЕ ГРАЖДАНСКИХ ПРАВ И ОБЯЗАННОСТЕЙ. ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ И ЗАЩИТА ГРАЖДАНСКИХ ПРАВ

Статья 8. *Основания возникновения гражданских прав и обязанностей*

(1) Гражданские права и обязанности возникают из оснований, предусмотренных законом, а также из действий физических и юридических лиц, которые, хотя и не предусмотрены законом, но в силу общих начал и смысла гражданского законодательства порождают гражданские права и обязанности.

(2) Гражданские права и обязанности возникают:

a) из договоров и иных сделок;

b) из актов органов публичной власти, предусмотренных законом в качестве основания возникновения гражданских прав и обязанностей;

c) из судебного решения, установившего права и обязанности;

d) в результате создания и приобретения имущества по основаниям, не запрещенным законом;

e) в результате создания произведений науки, литературы, искусства, изобретений и иных результатов интеллектуальной деятельности;

f) вследствие причинения вреда другому лицу;

g) вследствие неосновательного обогащения;

h) вследствие иных деяний физических и юридических лиц и событий, с которыми законодательство связывает наступление гражданско-правовых последствий.

Статья 9. *Осуществление прав и исполнение обязанностей*

(1) Физические и юридические лица, участвующие в гражданских правоотношениях, должны осуществлять свои права и исполнять свои обязанности добросовестно, в соответствии с законом, договором, основами правопорядка и нравственности. Добросовестность предполагается до тех пор, пока не будет доказано обратное.

(2) Неосуществление физическими и юридическими лицами принадлежащих им гражданских прав не влечет прекращения этих прав, за исключением случаев, предусмотренных законом.

Статья 10. *Судебная защита гражданских прав*

(1) Защита нарушенных гражданских прав осуществляется в судебном порядке.

(2) Законом или договором может быть предусмотрен порядок урегулирования спора между сторонами до обращения в судебную инстанцию.

(3) Защита гражданских прав в административном порядке осуществляется лишь в случаях, предусмотренных законом. Решение, принятое в административном порядке, может быть обжаловано в судебную инстанцию.

Статья 11. *Способы защиты гражданских прав*

Защита гражданских прав осуществляется путем:

a) признания права;

b) восстановления положения, существовавшего до нарушения права, и пресечения действий, нарушающих право или создающих угрозу его нарушения;

c) признания сделки недействительной;

d) признания недействительным акта органа публичной власти;

e) понуждения к исполнению обязанности в натуре;

f) самозащиты права;

g) возмещения убытков;

h) взыскания неустойки;

i) компенсации морального вреда;

j) прекращения или изменения правоотношения;

k) неприменения судебной инстанцией акта органа публичной власти, противоречащего закону;

l) иных способов, предусмотренных законом.

Статья 12. *Признание недействительным акта органа публичной власти, противоречащего закону*

(1) Акт органа публичной власти, нарушающий охраняемые законом гражданские права и интересы физического или юридического лица, признается судебной инстанцией недействительным с момента его принятия.

(2) В случае признания судебной инстанцией акта, указанного в части (1), недействительным нарушенное право подлежит восстановлению либо защите иными способами, предусмотренными настоящим кодексом и другими законами.

Статья 13. *Самозащита права*

(1) Не являются противоправными действия лица, которое в целях самозащиты отбирает, изымает, уничтожает или повреждает вещь, либо в этих же целях задерживает обязанное лицо, которое могло бы скрыться, либо преодолевает сопротивление лица, обязанного терпеть действие, в случае, когда привлечь компетентные органы невозможно и без незамедлительного вмешательства имеется угроза того, что осуществление права станет невозможным или существенно затруднится.

(2) Самозащита не должна выходить за пределы действий, необходимых для устранения опасности.

(3) В случае лишения владения имуществом необходимо незамедлительное требование наложения ареста на него, если не установлено обращение принудительного взыскания на это имущество.

(4) В случае задержания обязанного лица оно подлежит немедленному приводу в компетентный орган.

(5) Лицо, совершившее одно из действий, указанных в части (1), исходя из ошибочного предположения о праве на самозащиту, обязано возместить убытки, причиненные другой стороне, хотя бы ошибка и произошла не по его вине.

Статья 14. *Возмещение убытков*

(1) Лицо, право которого нарушено, может требовать полного возмещения причиненных ему в связи с этим убытков.

(2) Под убытками понимаются расходы, которые лицо, чье право нарушено, произвело или должно будет произвести для восстановления нарушенного права, утрата или повреждение его имущества (реальный ущерб), а также неполученная прибыль, которую это лицо получило бы, если бы его право не было нарушено (упущенная выгода).

(3) Если лицо, нарушившее право другого лица, получило вследствие этого доходы, лицо, право которого нарушено, вправе потребовать наряду с возмещением убытков часть дохода, оставшуюся после возмещения убытков.

Статья 15. *Защита личных неимущественных прав*

Личные неимущественные права и другие нематериальные блага защищаются в случаях и порядке, предусмотренных настоящим кодексом и другими законами, в пределах, в которых использование способов защиты гражданских прав вытекает из существа нарушенного права и характера последствий этого нарушения.

Статья 16. *Защита чести, достоинства и деловой репутации*

(1) Всякое лицо имеет право на уважение своей чести, достоинства и деловой репутации.

(2) Всякое лицо вправе требовать опровержения сведений, порочащих его честь, достоинство или деловую репутацию, если распространивший такие сведения не докажет, что они соответствуют действительности.

(3) По требованию заинтересованных лиц допускается защита чести и достоинства физического лица и после его смерти.

(4) Если сведения, порочащие честь, достоинство или деловую репутацию лица, распространены в средстве массовой информации, судебная инстанция обязывает это средство опровергнуть их в той же рубрике, на той же странице, в той же программе или в том же цикле передач не позднее чем в пятнадцатидневный срок со дня вступления в силу судебного решения.

(5) Если сведения, порочащие честь, достоинство или деловую репутацию лица, содержатся в документе, исходящем от организации, судебная инстанция обязывает соответствующую организацию заменить этот документ.
(6) В иных случаях помимо предусмотренных частями (4) и (5) порядок опровержения сведений, порочащих честь, достоинство и деловую репутацию лица, устанавливается судебной инстанцией.
(7) Лицо, охраняемые законом права и интересы которого ущемлены публикациями средства массовой информации, имеет право на опубликование своего ответа в соответствующем средстве массовой информации за счет последнего.
(8) Всякое лицо, в отношении которого распространены сведения, порочащие его честь, достоинство и деловую репутацию, вправе наряду с опровержением таких сведений требовать возмещения убытков и компенсации материального и морального вреда, причиненных их распространением. Размер возмещения за причинение морального вреда должен быть разумным и должен определяться с учетом:
a) характера распространенных сведений;
b) сферы распространения сведений;
c) социальных последствий для лица;
d) тяжести и длительности психических или физических страданий, причиненных лицу;
e) соразмерности предоставляемого возмещения степени опорочения репутации;
f) степени виновности лица, причинившего вред;
g) степени возможного удовлетворения пострадавшего предоставляемым возмещением;
h) опубликования поправки, ответа или опровержения до вынесения судебного решения;
i) других обстоятельств, имеющих значение для данного дела.
(9) Если установить лицо, распространившее сведения, ущемляющие честь, достоинство и деловую репутацию другого лица, невозможно, лицо, в отношении которого такие сведения распространены, вправе обратиться в судебную инстанцию с заявлением о признании распространенных сведений не соответствующими действительности.

Р а з д е л II
ЛИЦА
Глава I
ФИЗИЧЕСКОЕ ЛИЦО

Статья 17. *Понятие физического лица*
Физическим лицом является человек, рассматриваемый индивидуально как носитель гражданских прав и обязанностей.
Статья 18. *Правоспособность физического лица*
(1) Способность иметь гражданские права и обязанности (правоспособность) признается в равной мере за всеми физическими лицами.
(2) Правоспособность физического лица возникает в момент его рождения и прекращается смертью.
(3) Право наследования физического лица возникает с момента его зачатия, при условии его рождения живым.
Статья 19. *Дееспособность физического лица*
Дееспособностью является способность лица своими действиями приобретать и осуществлять гражданские права, лично создавать для себя гражданские обязанности и исполнять их.
Статья 20. *Полная дееспособность физического лица*
(1) Полная дееспособность физического лица возникает с наступлением совершеннолетия, то есть по достижении восемнадцати лет.
(2) Несовершеннолетний, вступивший в брак, приобретает полную дееспособность. Расторжение брака не приводит к утрате полной дееспособности несовершеннолетнего. В случае признания брака недействительным судебная инстанция может лишить несовершеннолетнего супруга полной дееспособности с момента, определяемого судебной инстанцией.

(3) Несовершеннолетний, достигший шестнадцати лет, может быть объявлен полностью дееспособным, если он работает по трудовому договору либо с согласия родителей, усыновителей или попечителя осуществляет предпринимательскую деятельность. Объявление несовершеннолетнего полностью дееспособным (эмансипация) осуществляется по решению органа опеки и попечительства – с согласия обоих родителей, усыновителей или попечителя либо, при отсутствии такого согласия, – по решению судебной инстанции.

Статья 21. *Дееспособность несовершеннолетнего, достигшего четырнадцати лет*

(1) Несовершеннолетний, достигший четырнадцати лет, совершает сделки с согласия родителей, усыновителей или попечителя, а в предусмотренных законом случаях – также и с согласия органа опеки и попечительства.

(2) Несовершеннолетний, достигший четырнадцати лет, вправе самостоятельно, без согласия родителей, усыновителей или попечителя:

a) распоряжаться заработком, стипендией и иными доходами, полученными в результате своей деятельности;

b) осуществлять права автора произведения науки, литературы или искусства, изобретения или иного охраняемого законом результата своей интеллектуальной деятельности;

c) в соответствии с законом вносить вклады в финансовые учреждения и распоряжаться ими;

d) совершать сделки, указанные в части (2) статьи 22.

(3) По обоснованным причинам судебная инстанция по ходатайству родителей, усыновителей или попечителя либо органа опеки и попечительства может ограничить права несовершеннолетнего, предусмотренные пунктами a) и b) части (2).

(4) Несовершеннолетний, достигший шестнадцати лет, может стать членом кооператива.

Статья 22. *Дееспособность несовершеннолетнего в возрасте до четырнадцати лет*

(1) За и от имени несовершеннолетнего в возрасте до четырнадцати лет сделки могут совершать только его родители, усыновители или опекун в порядке, предусмотренном законом.

(2) Несовершеннолетний в возрасте от семи до четырнадцати лет вправе самостоятельно совершать:

a) мелкие бытовые сделки, подлежащие исполнению в момент их совершения;

b) сделки, направленные на безвозмездное получение выгоды, не требующие нотариального удостоверения или государственной регистрации прав, возникающих на основании таких сделок;

c) сделки по сохранению.

Статья 23. *Недопустимость лишения и ограничения правоспособности и дееспособности*

(1) Гражданская правоспособность признается в равной мере за всеми лицами независимо от расы, национальности, этнического происхождения, языка, религии, пола, взглядов, политической принадлежности, имущественного положения, социального происхождения, уровня культуры или других подобных признаков.

(2) Физическое лицо не может быть лишено правоспособности.

(3) Никто не может быть ограничен в правоспособности и дееспособности иначе, как в случаях и порядке, предусмотренных законом.

(4) Полный или частичный отказ физического лица от правоспособности или дееспособности и другие сделки, направленные на ограничение правоспособности или дееспособности, ничтожны.

Статья 24. *Признание физического лица недееспособным*

(1) Физическое лицо, которое вследствие психического расстройства (душевной болезни или слабоумия) не может понимать значения своих действий или руководить ими, может быть признано судебной инстанцией недееспособным. Над ним устанавливается опека.

(2) От имени физического лица, признанного недееспособным, сделки совершает его опекун.

(3) Если основания, в силу которых физическое лицо было признано недееспособным, отпали, судебная инстанция признает его дееспособным. На основании судебного решения отменяется установленная над ним опека.

Статья 25. *Ограничение дееспособности физического лица*

(1) Физическое лицо, которое вследствие злоупотребления алкоголем или употребления наркотиков и других психотропных веществ ухудшает материальное положение своей семьи, может быть ограничено судебной инстанцией в дееспособности. Над ним устанавливается попечительство.

(2) Лицо, указанное в части (1), вправе заключать сделки о распоряжении имуществом, получать заработную плату, пенсию или иные доходы и распоряжаться ими лишь с согласия попечителя.

(3) Если основания, в силу которых физическое лицо было ограничено в дееспособности, отпали, судебная инстанция отменяет ограничение дееспособности этого лица. На основании судебного решения отменяется установленное над ним попечительство.

Статья 26. *Предпринимательская деятельность физического лица*

(1) Физическое лицо вправе заниматься предпринимательской деятельностью без образования юридического лица с момента государственной регистрации в качестве индивидуального предпринимателя или в ином порядке, предусмотренном законом.

(2) Лицо, осуществляющее предпринимательскую деятельность без государственной регистрации, не вправе ссылаться на то, что оно не является предпринимателем.

(3) К предпринимательской деятельности, осуществляемой без образования юридического лица, применяются правила, регулирующие деятельность юридических лиц, преследующих цель извлечения прибыли, если из закона или существа правоотношения не вытекает иное.

Статья 27. *Имущественная ответственность физического лица*

Физическое лицо отвечает по своим обязательствам всем своим имуществом, за исключением имущества, на которое в соответствии с законом не может быть обращено взыскание.

Статья 28. *Имя физического лица*

(1) Любое физическое лицо имеет право на имя, устанавливаемое или приобретаемое в соответствии с законом.

(2) Имя включает фамилию и собственно имя, а в случаях, предусмотренных законом, – также отчество.

(3) Фамилия приобретается посредством установления родства и изменяется в результате изменения гражданского состояния в порядке, предусмотренном законом.

(4) Собственно имя лица устанавливается на дату регистрации рождения на основании заявления о рождении.

Статья 29. *Использование имени*

(1) Всякое лицо имеет право на уважение своего имени.

(2) Физическое лицо приобретает и осуществляет права и исполняет обязанности от своего имени.

(3) Использование имени другого лица влечет ответственность за связанные с этим недоразумения или убытки. Как носитель имени, так и его супруг или близкие родственники могут воспротивиться такому использованию и потребовать возмещения причиненных убытков.

(4) Физическое лицо обязано принять необходимые меры для уведомления своих должников и кредиторов об изменении имени и несет ответственность за убытки, причиненные в связи с неисполнением этой обязанности.

Статья 30. *Место жительства и место нахождения*

(1) Местом жительства физического лица признается место, где оно постоянно или преимущественно проживает. Лицо считается имеющим данное место жительства до тех пор, пока не приобрело другое.

(2) Местом нахождения физического лица является место, где оно временно или периодически проживает.

(3) Лицо, место жительства которого не может быть установлено достоверно, считается проживающим в месте своего нахождения.
(4) В случае отсутствия места нахождения лицо считается проживающим в том месте, где оно находится, а если таковое не известно – в последнем месте жительства.

Статья 31. *Место жительства несовершеннолетнего и лица, признанного недееспособным*

(1) Местом жительства несовершеннолетнего в возрасте до четырнадцати лет является место жительства его родителей либо место жительства того из родителей, у которого он проживает постоянно.
(2) Местом жительства несовершеннолетнего, переданного судебной инстанцией на воспитание третьему лицу, остается место жительства его родителей. В случае, если родители проживают раздельно и не могут достичь согласия о том, у кого из них будет иметь место жительства несовершеннолетний, решение принимается судебной инстанцией.
(3) В исключительном порядке, учитывая высшие интересы несовершеннолетнего, судебная инстанция может определить его место жительства у бабки и деда или у других родственников либо надежных лиц, с их согласия, либо в учреждении, обеспечивающем его защиту.
(4) Местом жительства несовершеннолетнего, если его представляет только один из родителей либо если он находится под опекой, является место жительства его законного представителя.
(5) Местом жительства несовершеннолетнего, находящегося в затруднительном положении, в предусмотренных законом случаях является место жительства семьи или лиц, которым он передан на воспитание или поручен.
(6) Местом жительства лица, признанного недееспособным, является место жительства его законного представителя.

Статья 32. *Опека и попечительство*

(1) Опека и попечительство устанавливаются для защиты прав и интересов недееспособных или ограниченно дееспособных физических лиц.
(2) Опекуны и попечители защищают права и интересы своих подопечных в отношениях с физическими и юридическими лицами, в том числе в судебных инстанциях, без уполномочивания.
(3) Опека или попечительство над несовершеннолетними устанавливаются при отсутствии у них родителей или усыновителей, при лишении судебной инстанцией их родителей родительских прав, а также в случаях, когда они остаются без родительского попечения по иным причинам.

Статья 33. *Опека*

(1) Опека устанавливается над лицами, признанными недееспособными, а в случае необходимости – и над несовершеннолетними, не достигшими четырнадцати лет.
(2) Опекуны являются законными представителями подопечных и совершают от их имени и в их интересах все необходимые сделки без уполномочивания.

Статья 34. *Попечительство*

(1) Попечительство устанавливается над несовершеннолетними в возрасте от четырнадцати до восемнадцати лет, а также над физическими лицами, ограниченными судебной инстанцией в дееспособности вследствие злоупотребления алкоголем или употребления наркотиков и других психотропных веществ.
(2) Попечители дают согласие на совершение сделок, которые физические лица, находящиеся под попечительством, не вправе совершать самостоятельно.
(3) Попечители оказывают подопечным содействие в осуществлении ими своих прав и исполнении обязанностей, а также охраняют их от злоупотреблений со стороны третьих лиц.

Статья 35. *Органы опеки и попечительства*

(1) Органами опеки и попечительства являются органы местного публичного управления.
(2) Орган опеки и попечительства по месту жительства подопечного осуществляет надзор за деятельностью его опекуна или попечителя.

Статья 36. *Установление опеки и попечительства*
(1) Орган опеки и попечительства обязан принять решение об установлении опеки или попечительства в месячный срок со дня получения информации о необходимости установления опеки или попечительства.
(2) До назначения опекуна или попечителя их функции исполняет орган опеки и попечительства.
Статья 37. *Обязанность информирования о лицах, нуждающихся в опеке или попечительстве*
Обязанность информирования органа опеки и попечительства не позднее чем в пятидневный срок со дня, когда стало известно о необходимости установления опеки или попечительства в отношении определенного лица, возлагается:
a) на близких лица, а также на управляющих и жителей дома, в котором оно проживает;
b) на орган записи актов гражданского состояния – в случае регистрации смерти, а также на публичного нотариуса – в случае открытия наследства;
c) на судебные инстанции, на работников прокуратуры и полиции – в случае назначения, применения или исполнения наказания в виде лишения свободы;
d) на органы местного публичного управления, учреждения охраны детства, а также на любое другое лицо.
Статья 38. *Опекун и попечитель*
(1) Опекуном или попечителем может быть отдельное физическое лицо или супружеская пара, если они не находятся в одном из положений несовместимости, предусмотренных частью (4), и если они прямо выразили свое согласие.
(2) Опекунами и попечителями лиц, находящихся в учреждениях социальной защиты населения, воспитательных, образовательных, лечебных или других подобных учреждениях, являются эти учреждения, за исключением случаев, когда лицо имеет опекуна или попечителя.
(3) Опекун или попечитель назначается органом опеки и попечительства по месту жительства лица, нуждающегося в опеке или попечительстве, по собственной инициативе или по ходатайству лиц, указанных в статье 37.
(4) Не может быть опекуном или попечителем:
a) несовершеннолетний;
b) лицо, признанное недееспособным или ограниченно дееспособным;
c) лицо, лишенное родительских прав;
d) лицо, признанное неспособным быть опекуном или попечителем по состоянию здоровья;
e) лицо, усыновившее ранее ребенка, если усыновление было отменено по причине ненадлежащего исполнения обязанностей усыновителя;
f) лицо, осуществление которым своих политических или гражданских прав ограничено на основании закона или судебного решения, а также лицо, ведущее себя неподобающим образом;
g) лицо, интересы которого находятся в противоречии с интересами подопечного;
h) лицо, устраненное нотариально удостоверенным актом или завещанием, составленным родителем, который до момента своей смерти самостоятельно осуществлял родительское попечение;
i) лицо, отстраненное ранее от выполнения обязанностей опекуна или попечителя;
j) лицо, состоящее в трудовых отношениях с учреждением, в котором находится лицо, нуждающееся в опеке или попечительстве.
Статья 39. *Личный и безвозмездный характер опеки и попечительства*
(1) Опека и попечительство являются личными обязательствами.
(2) Обязанности по опеке и попечительству исполняются безвозмездно. Опекуны и попечители вправе требовать возмещения всех расходов, произведенных в связи с исполнением опеки и попечительства.

(3) Орган опеки и попечительства, учитывая размер и состав имущества подопечного, может принять решение о передаче управления имуществом или только его частью физическому лицу или компетентному юридическому лицу.

Статья 40. *Обязанности опекуна и попечителя*

(1) Опекун и попечитель обязаны:

a) проживать вместе с подопечным и извещать орган опеки и попечительства о перемене места жительства. Попечитель и подопечный, достигший четырнадцати лет, могут проживать раздельно только с разрешения органа опеки и попечительства;

b) заботиться о содержании подопечного;

c) защищать права и интересы подопечного.

(2) Опекун и попечитель имеют права и обязанности родителей по воспитанию несовершеннолетнего.

Статья 41. *Управление имуществом подопечного*

(1) Опекун действительно управляет и распоряжается имуществом подопечного от его имени, если не назначен управляющий имуществом.

(2) После своего назначения опекун в присутствии представителя органа опеки и попечительства проводит инвентаризацию имущества подопечного и представляет инвентарную опись органу опеки и попечительства на утверждение.

(3) Опекун получает суммы, полагающиеся подопечному в виде пенсий, пособий, алиментов, иных текущих доходов, и расходует их на содержание подопечного.

(4) Если текущих доходов или денежных средств подопечного недостаточно для покрытия всех необходимых расходов, последние могут быть покрыты за счет имущества, принадлежащего подопечному, с разрешения органа опеки и попечительства.

(5) Опекун обязан ежегодно составлять и в тридцатидневный срок по окончании календарного года представлять органу опеки и попечительства отчет о том, как он заботился о подопечном, а также об управлении и распоряжении его имуществом.

Статья 42. *Разрешение органа опеки и попечительства на совершение сделок*

(1) Без предварительного разрешения органа опеки и попечительства опекун не вправе совершать, а попечитель – давать согласие на совершение сделок по отчуждению имущества (в том числе дарению), его мене или сдаче внаем (в аренду), передаче в безвозмездное пользование или в залог, сделок, влекущих отказ от принадлежащих подопечному прав, раздел его имущества или его долей, а также любых других сделок, влекущих уменьшение имущества подопечного.

(2) Совершение сделок в отношении недвижимого имущества подопечного допускается только с предварительного разрешения органа опеки и попечительства.

Статья 43. *Запрещение совершения сделок от имени подопечного*

(1) Опекун не вправе совершать, а попечитель – давать согласие на совершение безвозмездных сделок, влекущих возникновение у подопечного обязанностей или отказ от принадлежащих ему прав.

(2) Исключение из положений части (1) составляют сделки, соответствующие моральным обязательствам и нормам нравственности.

(3) Опекун и попечитель, их супруги и родственники до четвертой степени родства включительно не вправе заключать соглашения с подопечным, за исключением передачи ему имущества в качестве дара или в безвозмездное пользование.

Статья 44. *Доверительное управление имуществом подопечного*

(1) При необходимости постоянного управления недвижимым и ценным движимым имуществом подопечного орган опеки и попечительства заключает с управляющим, определенным этим органом, договор о доверительном управлении имуществом. В этом случае опекун сохраняет свои полномочия в отношении того имущества подопечного, которое не передано в доверительное управление.

(2) При осуществлении управляющим правомочий по управлению имуществом подопечного на управляющего распространяется действие статей 42 и 43.
(3) Доверительное управление имуществом подопечного прекращается по основаниям, предусмотренным законом для прекращения договора о доверительном управлении имуществом, а также в случаях прекращения опеки.

Статья 45. *Хранение денежных средств*

(1) Денежные суммы сверх необходимых для содержания подопечного и управления его имуществом вносятся на имя подопечного в финансовое учреждение, откуда они не могут быть взяты иначе как с разрешения органа опеки и попечительства.
(2) Опекун вправе вносить на имя несовершеннолетнего суммы, необходимые для его содержания. Эти суммы вносятся на отдельный счет и могут быть получены с него опекуном без предварительного разрешения органа опеки и попечительства.

Статья 46. *Отстранение и освобождение опекунов и попечителей от исполнения ими своих обязанностей*

(1) Несовершеннолетний, а также лица, указанные в статье 37, могут обжаловать в орган опеки и попечительства ущемляющие несовершеннолетнего акты или деяния опекуна или попечителя.
(2) Опекун или попечитель отстраняется от исполнения своих обязанностей в случае совершения злоупотребления, грубой небрежности или деяний, делающих его недостойным быть опекуном или попечителем, а также при ненадлежащем исполнении обязанностей.
(3) Орган опеки и попечительства освобождает опекуна или попечителя от исполнения им своих обязанностей в случаях возвращения несовершеннолетнего его родителям или его усыновления.
(4) При помещении подопечного в соответствующее учреждение социальной защиты населения, воспитательное, образовательное, лечебное или другое подобное учреждение орган опеки и попечительства освобождает ранее назначенного опекуна или попечителя от исполнения им своих обязанностей, если это не противоречит интересам подопечного.
(5) При наличии обоснованных причин орган опеки и попечительства освобождает опекуна или попечителя от исполнения обязанностей по его просьбе.

Статья 47. *Прекращение опеки и попечительства*

(1) При достижении подопечным четырнадцати лет опека над ним прекращается, а лицо, осуществлявшее обязанности опекуна, становится попечителем несовершеннолетнего без дополнительного решения об этом.
(2) Попечительство прекращается после приобретения или восстановления полной дееспособности.

Статья 48. *Патронаж над дееспособным физическим лицом*

(1) По просьбе дееспособного физического лица, которое по состоянию здоровья не может самостоятельно осуществлять и защищать свои права и исполнять обязанности, над ним может быть установлено попечительство в форме патронажа.
(2) Попечитель (помощник) дееспособного физического лица может быть назначен органом опеки и попечительства только с согласия такого лица.
(3) Распоряжение имуществом, принадлежащим лицу, находящемуся под патронажем, осуществляется попечителем (помощником) на основании заключенного с ним договора поручения или доверительного управления. Совершение сделок, направленных на содержание и удовлетворение бытовых потребностей подопечного, осуществляется попечителем (помощником) с его устного согласия.
(4) Патронаж над дееспособным физическим лицом, установленный в соответствии с частью (1), прекращается по его требованию.
(5) Попечитель (помощник) лица, находящегося под патронажем, освобождается от выполнения возложенных на него обязанностей в случаях, предусмотренных частями (4) и (5) статьи 46.

Статья 49. *Признание лица безвестно отсутствующим*
(1) Физическое лицо может быть признано безвестно отсутствующим в случае его отсутствия в месте его жительства и истечения не менее одного года со дня получения последних сведений о месте его пребывания. Лицо признается безвестно отсутствующим судебной инстанцией по заявлению заинтересованного лица.
(2) При невозможности установить день получения последних сведений об отсутствующем началом исчисления годичного срока считается первое число месяца, следующего за тем, в котором были получены последние сведения об отсутствующем, а при невозможности установить этот месяц – первое января следующего года.
Статья 50. *Защита имущества лица, признанного безвестно отсутствующим*
(1) При необходимости постоянного управления имуществом лица, признанного безвестно отсутствующим, судебная инстанция назначает управляющего, с которым орган опеки и попечительства заключает договор доверительного управления. По требованию заинтересованных лиц судебная инстанция может назначить управляющего и до истечения одного года со дня получения последних сведений о месте пребывания безвестно отсутствующего.
(2) Признание лица безвестно отсутствующим не влечет изменения или прекращения его прав и обязанностей.
Статья 51. *Последствия явки лица, признанного безвестно отсутствующим*
(1) В случае явки лица, признанного безвестно отсутствующим, либо появления сведений о месте его пребывания судебная инстанция по заявлению заинтересованного лица отменяет решение о признании его безвестно отсутствующим и упраздняет при необходимости доверительное управление его имуществом.
(2) Лицо, признанное безвестно отсутствующим, может потребовать от доверительного управляющего возмещения убытков, причиненных ненадлежащим управлением его имуществом.
Статья 52. *Объявление лица умершим*
(1) Лицо может быть объявлено решением судебной инстанции умершим, если в месте его жительства нет сведений о месте его пребывания в течение трех лет, а если он пропал без вести при обстоятельствах, угрожавших смертью или дающих основание предполагать его гибель от определенного несчастного случая, – в течение шести месяцев.
(2) Военнослужащий или иное лицо, пропавшие без вести в связи с военными действиями, могут быть объявлены умершими не ранее чем по истечении двух лет со дня окончания военных действий.
(3) Днем смерти лица, объявленного умершим, считается день вступления в законную силу судебного решения об объявлении его умершим. В случае объявления умершим лица, пропавшего без вести при обстоятельствах, угрожавших смертью или дающих основание предполагать его гибель от определенного несчастного случая, судебная инстанция может признать днем смерти день предполагаемой гибели.
(4) Объявление лица умершим влечет те же юридические последствия, что и его констатированная физическая смерть.
Статья 53. *Последствия явки лица, объявленного умершим*
(1) В случае явки или обнаружения места пребывания лица, объявленного умершим, судебная инстанция отменяет решение об объявлении его умершим.
(2) Независимо от времени своей явки лицо, объявленное умершим, может потребовать от любого другого лица возврата сохранившегося имущества, которое безвозмездно перешло к этому лицу после объявления его умершим.
(3) Лицо, к которому имущество лица, объявленного умершим, перешло по возмездным сделкам, не обязано возвратить ему это имущество, если не доказано, что, приобретая имущество, оно

знало, что лицо, объявленное умершим, находится в живых. Если имущество не сохранилось, злонамеренный приобретатель обязан возместить его стоимость.
(4) Если имущество лица, объявленного умершим, перешло по праву наследования к государству и было реализовано им, то после отмены решения об объявлении лица умершим ему возвращается сумма, вырученная от реализации имущества.
Статья 54. *Государственная регистрация актов гражданского состояния*
(1) Государственной регистрации подлежат следующие акты гражданского состояния:
a) рождение;
b) усыновление (удочерение);
c) установление отцовства;
d) заключение брака;
e) расторжение брака;
f) изменение имени;
g) смерть.
(2) Регистрация актов гражданского состояния производится органами записи актов гражданского состояния путем внесения соответствующих записей в регистры актов гражданского состояния и выдачи свидетельств на основании этих записей.
(3) Органы, осуществляющие регистрацию актов гражданского состояния, порядок регистрации этих актов, порядок внесения поправок и изменений, восстановления и аннулирования записей актов гражданского состояния, формы регистров актов гражданского состояния и свидетельств, а также порядок и сроки хранения регистров актов гражданского состояния устанавливаются законом.

Глава II
ЮРИДИЧЕСКОЕ ЛИЦО
Ч а с т ь 1
ОСНОВНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 55. *Понятие юридического лица*
(1) Юридическим лицом признается организация, которая имеет в собственности обособленное имущество и отвечает по своим обязательствам этим имуществом, может от своего имени приобретать и осуществлять имущественные и личные неимущественные права, нести обязанности, быть истцом и ответчиком в судебной инстанции.
(2) Юридическое лицо может быть организовано корпоративно или на основе членства, может быть зависимым или независимым от определенного числа членов, может иметь целью извлечение прибыли либо не преследовать таковой.
(3) В связи с участием в образовании имущества юридического лица его учредители (участники) имеют либо не имеют право требования в отношении этого юридического лица. К юридическим лицам, в отношении которых их учредители (участники) имеют право требования, относятся хозяйственные товарищества и общества и кооперативы. К юридическим лицам, в отношении которых их учредители (участники) не имеют права требования, относятся некоммерческие организации.
Статья 56. *Правовой режим, применяемый к иностранным юридическим лицам*
Иностранные юридические лица приравнены в соответствии с законом к юридическим лицам Республики Молдова.
Статья 57. *Виды юридических лиц*
Юридические лица подразделяются на юридические лица публичного права и юридические лица частного права, выступающие в гражданских отношениях на равных началах.
Статья 58. *Юридические лица публичного права*
(1) Государство и административно-территориальные единицы участвуют в гражданских правоотношениях на равных началах с остальными субъектами права. Полномочия государства и

административно-территориальных единиц в подобных отношениях осуществляют их органы в соответствии со своей компетенцией.
(2) Органы, уполномоченные осуществлять часть функций (полномочий) Правительства, обладают правами юридического лица, только если это вытекает из положений закона либо, в случаях, прямо предусмотренных законом, – из актов органов центрального или местного публичного управления.
(3) В отступление от положений части (2), юридические лица публичного права могут создаваться и иным образом в случаях, прямо предусмотренных законом.
(4) Следующие статьи настоящей главы не применяются к юридическим лицам публичного права, за исключением прямо предусмотренных случаев.

Статья 59. *Юридические лица частного права*

(1) Юридические лица частного права могут создаваться беспрепятственно, но лишь в одной из форм, предусмотренных законом.
(2) Юридические лица частного права могут преследовать цель извлечения прибыли и не преследовать такой цели.

Статья 60. *Правоспособность юридического лица*

(1) Правоспособность юридического лица приобретается в момент его государственной регистрации и прекращается в момент его исключения из государственного реестра.
(2) Юридическое лицо, преследующее цель извлечения прибыли, может осуществлять любую не запрещенную законом деятельность, в том числе не предусмотренную учредительным документом.
(3) Юридическое лицо, не преследующее цель извлечения прибыли, может осуществлять только деятельность, предусмотренную законом и учредительным документом.
(4) Юридические лица публичного права участвуют в гражданском обороте в той мере, в которой это служит достижению их целей. Они приравниваются к юридическим лицам частного права в той мере, в которой участвуют в гражданском обороте.
(5) Определенные виды деятельности, перечень которых устанавливается законом, юридическое лицо может осуществлять лишь на основании специального разрешения (лицензии). Право юридического лица осуществлять деятельность, на занятие которой необходимо получение лицензии, возникает с момента получения такой лицензии или в указанный в ней срок и прекращается по истечении срока действия лицензии, если законом не предусмотрено иное.
(6) Юридическое лицо может быть ограничено в правах лишь в случаях и порядке, предусмотренных законом.

Статья 61. *Дееспособность юридического лица*

(1) С момента своего создания юридическое лицо осуществляет права и исполняет обязанности через управляющего.
(2) Управляющими являются физические лица, которые в силу закона или учредительного документа назначены действовать в отношениях с третьими лицами единолично или коллегиально от имени и в интересах юридического лица.
(3) Отношения между юридическим лицом и лицами, составляющими его исполнительные органы, сходны с поручением, если законом или учредительным документом не предусмотрено иное.
(4) В случае, когда исполнительный орган не назначен, он назначается судебной инстанцией по требованию участников или кредиторов. Исполнительный орган, назначенный судебной инстанцией, отзывается последней в случае принятия решения компетентного органа юридического лица о назначении исполнительного органа.

Статья 62. *Учредительные документы юридического лица*

(1) Юридическое лицо действует на основании учредительного договора, либо учредительного договора и устава, либо только устава. Юридические лица публичного права, а в случаях, предусмотренных законом, и юридические лица частного права, не преследующие цель

извлечения прибыли, действуют на основании общих норм об организациях соответствующего вида.
(2) Учредительный договор юридического лица заключается, а устав утверждается его учредителями (участниками). Юридическое лицо, созданное одним учредителем, действует на основании устава, утвержденного этим учредителем.
(3) Учредительные документы юридического лица должны содержать наименование и место нахождения юридического лица, порядок управления его деятельностью и другие сведения, предусмотренные законом для юридических лиц соответствующего вида. В учредительных документах юридического лица, не преследующего цель извлечения прибыли, определяются предмет и цели его деятельности.

Статья 63. *Государственная регистрация юридических лиц*

(1) Юридическое лицо считается созданным с момента его государственной регистрации.
(2) Юридическое лицо публичного права считается созданным с момента вступления в силу нормативного акта, которым утверждается его регламент (положение) или устав, либо с момента, указанного в акте.
(3) Юридическое лицо подлежит государственной регистрации в порядке, предусмотренном законом. Данные государственной регистрации включаются в государственный реестр и являются общедоступными.
(4) Нарушение установленного законом порядка создания юридического лица или несоответствие его учредительного документа закону влечет отказ в государственной регистрации юридического лица. Отказ в регистрации по мотивам нецелесообразности создания юридического лица не допускается.
(5) Юридическое лицо подлежит государственной перерегистрации только в случаях, предусмотренных законом.

Статья 64. *Публичность государственных реестров юридических лиц*

(1) До момента, когда факт зарегистрирован в государственном реестре юридических лиц и опубликован, лицо, в интересах которого этот факт подлежал регистрации, не вправе предъявлять его третьим лицам, за исключением случая, когда оно докажет, что третье лицо знало об этом факте.
(2) Если факт зарегистрирован и опубликован, третье лицо должно признать его по отношению к себе. Это положение недействительно для сделок, совершенных в течение пятнадцати дней с момента опубликования, в той мере, в которой третье лицо докажет, что оно не знало и не должно было знать об этом факте.
(3) В случае, когда факт, подлежащий регистрации, опубликован ошибочно, третье лицо может предъявить опубликованный факт лицу, в интересах которого факт подлежал регистрации, за исключением случая, когда третье лицо знало или должно было знать о его недостоверности.

Статья 65. *Срок деятельности юридического лица*

(1) Срок деятельности юридического лица неограничен, если учредительным документом не установлено иное.
(2) По истечении срока, установленного для существования юридического лица, оно распускается, если до этого момента в учредительный документ не внесены соответствующие изменения.

Статья 66. *Наименование юридического лица*

(1) Юридическое лицо участвует в правоотношениях только под собственным наименованием, установленным учредительным документом и зарегистрированным надлежащим образом.
(2) Наименование юридического лица должно содержать указание на его организационно-правовую форму на государственном языке.
(3) Юридическое лицо не может быть зарегистрировано, если его наименование совпадает с наименованием другого, ранее зарегистрированного юридического лица.
(4) Запрещается использование в наименовании юридического лица слов и словосочетаний, противоречащих положениям закона или нормам нравственности, а также собственных имен, если

они не совпадают с именами участников создания организации и если не имеется согласия соответствующего лица или его наследников на использование его имени.
(5) Юридическое лицо не вправе использовать в своем наименовании слова или сокращения, которые могут ввести в заблуждение относительно его формы.
(6) Юридическое лицо, наименование которого зарегистрировано, имеет право его использования. Лицо, использующее наименование другого юридического лица, по требованию обладателя права обязано прекратить его использование и возместить причиненные в связи с этим убытки.
(7) Юридическое лицо обязано опубликовать объявление в Официальном мониторе Республики Молдова об изменении своего наименования под угрозой возмещения причиненных убытков.
(8) Акт, изданный юридическим лицом, должен содержать его наименование, а также государственный регистрационный номер, фискальный код и место его нахождения под угрозой возмещения причиненных убытков.
Статья 67. *Место нахождения юридического лица*
(1) Юридическое лицо имеет одно место нахождения, которое указывается в учредительном документе.
(2) Установление и изменение места нахождения могут быть предъявлены третьим лицам с момента государственной регистрации.
(3) Почтовым адресом юридического лица является адрес места его нахождения. Юридическое лицо вправе иметь и другие адреса для ведения переписки.
(4) Все документы и письма, полученные по месту нахождения, считаются полученными юридическим лицом.
(5) Юридическое лицо обязано опубликовать объявление в Официальном мониторе Республики Молдова об изменении своего места нахождения под угрозой возмещения причиненных убытков.
Статья 68. *Ответственность юридического лица*
(1) Юридическое лицо отвечает по своим обязательствам всем принадлежащим ему имуществом.
(2) Учредитель (участник) юридического лица не отвечает по обязательствам юридического лица, а юридическое лицо не отвечает по обязательствам учредителя (участника), за исключением случаев, установленных законом или учредительным документом.
Статья 69. *Реорганизация юридического лица*
(1) Реорганизация юридического лица осуществляется путем объединения (слияния и присоединения), дробления (разделения и выделения) или преобразования.
(2) Решение о реорганизации принимается каждым юридическим лицом в отдельности в соответствии с установленными условиями изменения учредительных документов.
(3) В случаях, установленных законом, реорганизация юридического лица путем разделения или выделения осуществляется на основании судебного решения.
(4) Если вследствие объединения или дробления учреждается новое юридическое лицо, оно создается согласно условиям, предусмотренным законом для формы соответствующего юридического лица.
(5) Последствия реорганизации для третьих лиц наступают лишь после государственной регистрации вновь возникших юридических лиц, за исключением реорганизации путем присоединения одного юридического лица к другому, последствия которой наступают с момента регистрации изменений в учредительных документах принимающего юридического лица.
Статья 70. *Правопреемство при реорганизации юридических лиц*
(1) При слиянии юридических лиц права и обязанности каждого из них переходят к вновь возникшему юридическому лицу в соответствии с передаточным актом.
(2) При присоединении юридического лица к другому юридическому лицу к последнему переходят права и обязанности присоединенного юридического лица в соответствии с передаточным актом.
(3) При разделении юридического лица его права и обязанности переходят к вновь возникшим юридическим лицам в соответствии с разделительным балансом.

(4) При выделении из состава юридического лица к каждому из существующих или создаваемых юридических лиц переходит часть прав и обязанностей реорганизованного юридического лица в соответствии с разделительным балансом.
(5) При реорганизации юридического лица путем преобразования к вновь возникшему юридическому лицу переходят права и обязанности реорганизованного юридического лица в соответствии с передаточным актом.

Статья 71. *Передаточный акт и разделительный баланс*

(1) Передаточный акт и разделительный баланс должны содержать положения о правопреемстве в отношении всего имущества реорганизованного юридического лица по всем правам и обязанностям, касающимся всех его должников и кредиторов, включая обязанности, оспариваемые сторонами.
(2) Передаточный акт и разделительный баланс утверждаются учредителями (участниками) юридического лица или органом юридического лица, уполномоченным на то законом или учредительным документом, принявшими решение о его реорганизации, и представляются вместе с учредительными документами вновь возникших юридических лиц для их государственной регистрации или внесения изменений в учредительные документы существующих юридических лиц.

Статья 72. *Гарантии прав кредиторов юридического лица при его реорганизации*

(1) Исполнительный орган юридического лица, участвующего в реорганизации, обязан в пятнадцатидневный срок со дня принятия решения о реорганизации письменно уведомить всех своих известных кредиторов и опубликовать объявление о реорганизации в двух выпусках Официального монитора Республики Молдова, следующих друг за другом.
(2) Кредиторы вправе в двухмесячный срок с момента опубликования последнего объявления потребовать от реорганизуемого юридического лица гарантий в той мере, в которой они не могут добиваться удовлетворения своих требований. Кредиторы имеют право обеспечения только в случае, если докажут, что реорганизация ставит под угрозу удовлетворение их требований.
(3) Кредиторы вправе проинформировать орган государственной регистрации о своих требованиях к реорганизуемому должнику.
(4) Если передаточный акт и разделительный баланс не дают возможности определить правопреемника, юридические лица, участвующие в реорганизации, несут солидарную ответственность по обязательствам, возникшим до их реорганизации.
(5) Члены исполнительного органа юридического лица, участвующего в реорганизации, несут солидарную ответственность за убытки, причиненные реорганизацией участникам или кредиторам реорганизованного юридического лица, в течение трех лет с момента реорганизации.

Статья 73. *Объединение юридических лиц*

(1) Объединение юридических лиц осуществляется путем слияния или присоединения.
(2) Следствием слияния является прекращение существования сливающихся юридических лиц и переход их прав и обязанностей в полном объеме к вновь возникшему юридическому лицу.
(3) Следствием присоединения является прекращение существования присоединяющихся юридических лиц и переход их прав и обязанностей в полном объеме к принимающему юридическому лицу.
(4) В случаях, установленных законом, объединение юридических лиц путем слияния может быть обусловлено наличием разрешения компетентного государственного органа.

Статья 74. *Проект договора об объединении*

(1) В целях объединения уполномоченный орган юридического лица разрабатывает проект договора об объединении.
(2) Проект договора об объединении должен содержать:
a) форму (вид) объединения;
b) наименование и место нахождения каждого юридического лица – участника объединения;

c) обоснование и условия объединения;
d) имущество, которое передается юридическому лицу – приобретателю;
e) стоимостное соотношение долей;
f) дату составления передаточного акта, единую для всех юридических лиц – участников объединения.
(3) Если юридические лица объединяются путем слияния, в проекте договора об объединении должны быть указаны также наименование, место нахождения и исполнительный орган создаваемого юридического лица. К проекту договора об объединении прилагается проект учредительного документа создаваемого юридического лица.
(4) Проект договора об объединении составляется в письменной форме.
(5) Если в утвержденном договоре об объединении содержится какое-либо условие, он расторгается обратной силой в случае невыполнения условия в течение одного года со дня утверждения. Договор может предусматривать более короткий срок или предупредительный срок.
Статья 75. *Решение об объединении*
(1) Договор об объединении имеет силу лишь при условии утверждения его общими собраниями участников каждого юридического лица – участника объединения.
(2) Решение о слиянии принимается двумя третями общего числа голосов участников, если учредительным документом не предусмотрено большее количество голосов.
Статья 76. *Заявление о регистрации объединения*
(1) По истечении трех месяцев со дня последнего опубликования объявления об объединении исполнительный орган присоединяемого юридического лица или юридического лица, участвующего в слиянии, подает в соответствующий орган государственной регистрации заявление о регистрации объединения. К заявлению прилагаются:
a) заверенная копия договора об объединении;
b) решение каждого юридического лица – участника об объединении;
c) доказательство предоставления согласованных с кредиторами гарантий или уплаты долгов;
d) разрешение на объединение – в случае необходимости.
(2) По истечении срока, предусмотренного в части (1), исполнительный орган принимающего юридического лица или юридических лиц, участвующих в слиянии, подает заявление о регистрации в орган государственной регистрации, в котором зарегистрировано принимающее юридическое лицо или в котором подлежит регистрации вновь возникшее юридическое лицо. К заявлению прилагаются документы, указанные в части (1). Создаваемое юридическое лицо прилагает также документы, необходимые для регистрации юридического лица соответствующего вида.
Статья 77. *Регистрация объединения*
(1) Объединение регистрируется в органе государственной регистрации, в котором зарегистрировано принимающее юридическое лицо или в котором подлежит регистрации вновь возникшее юридическое лицо.
(2) Орган государственной регистрации, в котором зарегистрировано принимающее юридическое лицо или вновь возникшее юридическое лицо, информирует орган государственной регистрации, в котором зарегистрировано присоединяемое юридическое лицо или сливающиеся юридические лица, о регистрации объединения.
(3) Орган государственной регистрации, в котором зарегистрировано присоединяемое юридическое лицо или сливающиеся юридические лица, вносит в государственный реестр дату присоединения или слияния и направляет органу государственной регистрации, зарегистрировавшему объединение, все документы распущенных юридических лиц на хранение.
(4) После регистрации, осуществленной согласно части (1), присоединенные юридические лица или юридические лица, объединившиеся путем слияния, считаются распущенными и исключаются из государственного реестра.

Статья 78. *Последствия объединения*
(1) С момента регистрации объединения имущество присоединенного юридического лица или юридических лиц, участвующих в слиянии, переходит к принимающему юридическому лицу или к вновь возникшему юридическому лицу.
(2) После регистрации объединения принимающее юридическое лицо или вновь возникшее юридическое лицо включает в свой баланс активы и пассивы присоединенного юридического лица или юридических лиц, объединившихся путем слияния, а имущество, подлежащее регистрации, регистрируется как имущество принимающего юридического лица или вновь возникшего юридического лица.
Статья 79. *Дробление юридического лица*
(1) Дробление юридического лица осуществляется путем разделения или выделения.
(2) Следствием разделения является прекращение существования юридического лица и переход его прав и обязанностей к двум или более вновь возникшим юридическим лицам.
(3) Следствием выделения является отделение части имущества юридического лица, не прекращающего свое существование, и передача его одному или нескольким существующим или вновь возникшим юридическим лицам.
Статья 80. *Проект дробления*
(1) Проект дробления юридического лица разрабатывается его исполнительным органом.
(2) Проект дробления должен содержать:
a) форму (вид) дробления;
b) наименование и место нахождения раздробляемого юридического лица;
c) наименование и место нахождения юридических лиц, которые создаются вследствие дробления или которым передается часть имущества;
d) часть имущества, которая передается;
e) число участников, которые переходят к создаваемому юридическому лицу;
f) стоимостное соотношение долей;
g) порядок и срок передачи долей раздробляемых юридических лиц, преследующих цель извлечения прибыли, и получения долей создаваемых или существующих юридических лиц, преследующих цель извлечения прибыли; дату, с которой эти доли дают право на дивиденды;
h) дату составления разделительного баланса;
i) последствия дробления для работников.
(2) Проект дробления составляется в письменной форме.
(3) К проекту дробления прилагается в случае необходимости проект учредительного документа создаваемого юридического лица.
Статья 81. *Утверждение проекта дробления*
(1) Проект дробления утверждается на общем собрании участников двумя третями общего числа голосов, если учредительным документом не предусмотрено большее количество голосов.
(2) Общее собрание участников большинством голосов, указанным в части (1), утверждает учредительный документ вновь создаваемого юридического лица и назначает его исполнительный орган.
Статья 82. *Заявление о регистрации дробления*
(1) По истечении трех месяцев со дня последнего опубликования объявления о дроблении исполнительный орган раздробляемого юридического лица подает одно заявление о регистрации дробления в орган государственной регистрации, в котором оно зарегистрировано, и другое заявление – в орган государственной регистрации, в котором подлежит регистрации вновь создаваемое юридическое лицо либо зарегистрировано юридическое лицо, к которому переходит часть имущества. К заявлению прилагаются проект дробления, подписанный представителями участвующих юридических лиц, и доказательство предоставления согласованных с кредиторами гарантий или уплаты долгов.

(2) К заявлению, поданному в орган государственной регистрации, в котором подлежит регистрации вновь создаваемое юридическое лицо, прилагаются также документы, необходимые для регистрации юридического лица соответствующего вида.

Статья 83. *Регистрация дробления*

(1) Регистрация дробления осуществляется в органе государственной регистрации, в котором зарегистрировано раздробленное юридическое лицо. Регистрация дробления осуществляется только после регистрации вновь созданных юридических лиц или после регистрации изменения учредительного документа юридического лица, которому передается часть имущества.

(2) Орган государственной регистрации, в котором подлежит регистрации вновь создаваемое юридическое лицо или юридическое лицо, которому передается часть имущества, информирует орган государственной регистрации, в котором зарегистрировано раздробленное юридическое лицо, о регистрации вновь возникшего юридического лица или о внесении изменений в учредительный документ юридического лица, которому передается часть имущества.

(3) Орган государственной регистрации, в котором зарегистрировано раздробленное юридическое лицо, регистрирует дробление и в случае необходимости исключает разделившееся юридическое лицо и информирует об этом орган государственной регистрации, зарегистрировавший вновь возникшее юридическое лицо, или орган государственной регистрации, зарегистрировавший юридическое лицо, которому передается часть имущества. Последние регистрируют дату осуществления дробления.

(4) Дробление имеет силу с момента регистрации в органе государственной регистрации, в котором зарегистрировано раздробленное юридическое лицо.

(5) После регистрации, осуществленной согласно части (1), разделившееся юридическое лицо считается распущенным и исключается из государственного реестра.

Статья 84. *Последствия дробления*

(1) С момента регистрации дробления имущество раздробленного юридического лица либо его часть переходит к вновь возникшему или существующему юридическому лицу.

(2) Вновь возникшее или существующее юридическое лицо получает по передаточному акту и включает в свой баланс полученное имущество и в случае необходимости регистрирует имущество, подлежащее регистрации.

Статья 85. *Преобразование юридического лица*

(1) Следствием преобразования юридического лица является изменение его организационно-правовой формы, осуществляемое путем изменения учредительного документа в соответствии с законом.

(2) При преобразовании юридического лица должны соблюдаться условия, предусмотренные законом для той организационно-правовой формы, в которую оно преобразовывается.

Статья 86. *Роспуск юридического лица*

(1) Юридическое лицо распускается вследствие:

a) истечения срока, на который оно создано;

b) достижения цели, для которой оно было создано, или невозможности ее достижения;

c) решения компетентного органа юридического лица;

d) судебного решения в случаях, предусмотренных статьей 87;

e) несостоятельности или прекращения процесса несостоятельности в связи с недостаточностью дебиторской массы;

f) того, что юридическое лицо, не преследующее цель извлечения прибыли, или кооператив остались без участников;

g) других случаев, предусмотренных законом или учредительным документом.

(2) Роспуск юридического лица влечет открытие процедуры ликвидации, за исключением случаев объединения и дробления, следствием которых являются роспуск юридического лица, прекращающего свое существование, без его ликвидации и передача всего его имущества в том

состоянии, в котором оно находилось в момент объединения или дробления, юридическим лицам – приобретателям.
(3) Юридическое лицо продолжает существовать и после роспуска в той мере, в которой это необходимо для ликвидации имущества.
(4) С момента роспуска управляющий не вправе совершать новые операции; в противном случае он несет индивидуальную и солидарную ответственность за совершенные операции. Это положение применяется со дня истечения срока, на который создано лицо, либо со дня принятия решения о роспуске общим собранием участников или судебной инстанцией.
(5) Компетентный орган юридического лица может пересмотреть свое решение о ликвидации или реорганизации, если только имущество не распределено между участниками этого лица или не передано другим лицам.
(6) Со дня роспуска юридического лица его управляющий становится его ликвидатором, если только компетентным органом или судебной инстанцией не назначено ликвидатором другое лицо.
Статья 87. *Роспуск юридического лица судебной инстанцией*
(1) Судебная инстанция распускает юридическое лицо, если:
a) его создание сопряжено с нарушениями;
b) его учредительный документ не соответствует требованиям закона;
c) оно не соответствует требованиям закона, касающимся его организационно-правовой формы;
d) осуществляемая им деятельность нарушает правопорядок;
e) имеются иные основания, предусмотренные законом.
(2) Судебная инстанция не распускает юридическое лицо, если по истечении предоставленного ею срока это лицо становится соответствующим требованиям закона.
(3) Судебная инстанция может распустить юридическое лицо, если оно нарушает запреты, установленные настоящим кодексом в отношении его организационно-правовой формы, либо своей деятельностью грубо нарушает учредительный документ.
(4) Решение о роспуске юридического лица выносится по требованию участника, прокурора либо Министерства юстиции.
Статья 88. *Доверительное управление*
(1) Судебная инстанция, рассматривающая требование о роспуске юридического лица, может по требованию установить доверительное управление его имуществом. В определении указывается дата установления доверительного управления. Судебная инстанция назначает одного или нескольких доверительных управляющих, определяет пределы их полномочий и размер вознаграждения им.
(2) Если судебной инстанцией не установлено иное, органы юридического лица не могут принимать решения без предварительного согласия доверительного управляющего, а лица, наделенные правом представлять юридическое лицо, не могут заключать сделки без участия доверительного управляющего.
(3) Определение судебной инстанции об установлении доверительного управления может быть в любой момент изменено или отменено ею. Доверительное управление прекращается с момента вступления в законную силу судебного решения о роспуске.
(4) Доверительный управляющий уведомляет орган государственной регистрации, в котором зарегистрировано юридическое лицо, об определении судебной инстанции и сообщает сведения о себе, которые требуются от управляющего.
(5) Сделка, совершенная юридическим лицом до регистрации доверительного управления без учета ограничений, связанных с установлением доверительного управления, является действительной, если другая сторона не знала и не должна была знать об учреждении доверительного управления.
Статья 89. *Регистрация роспуска*
(1) В случае, когда юридическое лицо распускается по одному из оснований, предусмотренных пунктами a) – c), f) и g) части (1) статьи 86, его исполнительный орган подает заявление о

роспуске в орган государственной регистрации, в котором зарегистрировано юридическое лицо. В случае, когда юридическое лицо распускается на основании решения общего собрания участников, это решение прилагается к заявлению.
(2) В случае роспуска судебным решением судебная инстанция передает копию вступившего в законную силу решения органу государственной регистрации, в котором зарегистрировано распускаемое юридическое лицо.
(3) Заявление исполнительного органа юридического лица о роспуске и судебное решение являются основанием для регистрации роспуска.
(4) Со дня регистрации роспуска в документах и информациях, исходящих от юридического лица, к его наименованию должно добавляться словосочетание "в процессе ликвидации" на государственном языке ("]n lichidare"). В противном случае ликвидатор юридического лица несет индивидуальную ответственность за убытки, причиненные третьим лицам.
Статья 90. *Ликвидатор юридического лица*
(1) Ликвидатором может быть совершеннолетнее физическое лицо, обладающее полной дееспособностью, являющееся гражданином Республики Молдова и проживающее на ее территории. Законом могут быть установлены дополнительные условия для исполнения функций ликвидатора.
(2) Ликвидатор уведомляет о своем назначении орган государственной регистрации, в котором зарегистрировано юридическое лицо, и сообщает сведения о себе, которые требуются от управляющего. Ликвидатор прилагает решение о своем назначении в качестве ликвидатора.
(3) В реестр вносятся имя, место жительства, номер удостоверения личности и идентификационный номер, подпись ликвидатора.
(4) Ликвидатор имеет те же полномочия, обязанности и ответственность, что и управляющий, в той мере, в которой они совместимы с деятельностью ликвидатора.
(5) В случае назначения нескольких ликвидаторов они представляют юридическое лицо совместно, если учредительным документом или решением об их назначении не предусмотрено иное.
(6) Незамедлительно после начала исполнения обязанностей ликвидатор совместно с управляющим проводит инвентаризацию, составляет баланс, отражающий точное состояние активов и пассивов, и подписывает их.
(7) Ликвидатор завершает текущие операции, реализует требования, переводит в денежные средства иное имущество и удовлетворяет требования кредиторов. В той мере, в которой это необходимо для ликвидации, он вправе совершать новые сделки.
(8) Ликвидатор обязан принять и сохранить имущество юридического лица, его реестры и документы и вести реестр всех ликвидационных операций в хронологическом порядке.
(9) Ликвидатор может быть в любой момент отозван от исполнения обязанностей назначившими его органом или судебной инстанцией. Тем же решением назначается другой ликвидатор. Отозванный ликвидатор представляет ликвидатору-преемнику отчет о проведенной им работе. Если преемник назначен судебной инстанцией, отчет представляется ей.
(10) Вознаграждение ликвидатору устанавливается назначившими его органом или судебной инстанцией, за исключением случаев, предусмотренных законом.
Статья 91. *Информирование кредиторов*
После регистрации своего назначения ликвидатор опубликовывает в двух выпусках Официального монитора Республики Молдова, следующих друг за другом, объявление о ликвидации юридического лица и в пятнадцатидневный срок уведомляет каждого известного ему кредитора о ликвидации юридического лица и о сроке предъявления требований.
Статья 92. *Срок предъявления требований*
(1) Срок предъявления требований составляет шесть месяцев со дня последнего опубликования объявления в Официальном мониторе Республики Молдова. Решением о ликвидации может быть предусмотрен и более длительный срок.

(2) В случае отклонения требования ликвидатором кредитор вправе под угрозой утраты права в тридцатидневный срок со дня извещения об отклонении требования предъявить иск в судебную инстанцию.

Статья 93. *Проект ликвидационного баланса*

(1) В пятнадцатидневный срок со дня истечения срока для предъявления требований ликвидатор обязан составить проект ликвидационного баланса, отражающий балансовую и рыночную стоимость активов юридического лица, включая требования, долговые обязательства юридического лица, признанные ликвидатором, и долговые обязательства, находящиеся в процессе рассмотрения судебной инстанцией.

(2) Проект ликвидационного баланса представляется для утверждения органу или судебной инстанции, назначившим ликвидатора.

(3) Если из проекта ликвидационного баланса следует, что пассивы преобладают над активами, ликвидатор обязан объявить о несостоятельности. С согласия всех кредиторов ликвидатор вправе продолжить процедуру ликвидации без возбуждения процесса несостоятельности.

Статья 94. *Защита прав должников*

Решение о реорганизации или ликвидации вне процесса несостоятельности не влечет наступления срока исполнения требований, по которым срок погашения не наступил.

Статья 95. *Депонирование сумм задолженностей перед кредиторами*

Суммы задолженностей перед известными кредиторами, не предъявившими требования, и кредиторами, не явившимися для принятия исполнения, депонируются на банковские счета на имена кредиторов.

Статья 96. *Распределение активов юридических лиц, преследующих цель извлечения прибыли*

(1) При роспуске юридического лица, преследующего цель извлечения прибыли, активы, оставшиеся после удовлетворения требований кредиторов, передаются ликвидатором участникам юридического лица пропорционально их долям в уставном капитале.

(2) Ликвидатор осуществляет расчеты и составляет отчет о ликвидации, которые отражают размер и состав оставшихся активов. Если право на активы юридического лица имеют двое или более участников, ликвидатор составляет проект распределения активов, в котором устанавливаются принципы их распределения.

(3) Ликвидатор распущенного юридического лица с согласия участников может не производить отчуждение его имущества, если реализация последнего не является необходимой для удовлетворения требований кредиторов.

(4) Проект распределения активов, расчеты и отчет о ликвидации представляются для утверждения органу или судебной инстанции, назначившим ликвидатора. Орган или судебная инстанция, назначившие ликвидатора, могут внести изменения в проект распределения с учетом волеизъявления участников.

Статья 97. *Распределение активов юридических лиц, не преследующих цель извлечения прибыли*

(1) Активы, оставшиеся после удовлетворения требований кредиторов юридического лица, не преследующего цель извлечения прибыли, распределяются между лицами, которые согласно учредительному документу или, в случае, предусмотренном учредительным документом, согласно решению общего собрания имеют право на них.

(2) Если юридическое лицо, не преследующее цель извлечения прибыли, создано исключительно для удовлетворения интересов его участников и учредительный документ или решение общего собрания не предусматривают лиц, имеющих право на активы распущенного юридического лица, не преследующего цель извлечения прибыли, все лица, которые в момент роспуска являлись его участниками, имеют право на оставшееся имущество. Активы распределяются между этими лицами пропорционально.

(3) Если активы не могут быть распределены согласно положениям частей (1) и (2), они переходят к государству, которое использует их для реализации уставных целей ликвидированного юридического лица, не преследующего цель извлечения прибыли.

Статья 98. *Срок распределения активов*

Активы распущенного юридического лица не могут быть распределены лицам, имеющим на них право, иначе как после двенадцати месяцев с даты последнего опубликования объявления о роспуске и двух месяцев с момента утверждения ликвидационного баланса и плана распределения активов, если эти документы не были обжалованы в судебную инстанцию либо если жалоба была отклонена вступившим в законную силу судебным решением.

Статья 99. *Исключение юридического лица из реестра*

(1) После распределения чистых активов ликвидатор должен подать в орган государственной регистрации заявление об исключении юридического лица из реестра.

(2) Исключение осуществляется в порядке и в сроки, предусмотренные законом.

[Ст.99 (2) в редакции ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]

Статья 100. *Возобновление процедуры ликвидации*

(1) Если после исключения юридического лица из реестра объявились кредитор или лицо, имеющее право получить остаток активов, либо выявилось наличие активов, судебная инстанция может по требованию любого заинтересованного лица возобновить процедуру ликвидации и при необходимости назначить ликвидатора. В этом случае юридическое лицо считается существующим, но исключительно в целях проведения возобновленной процедуры ликвидации. Ликвидатор правомочен требовать от лиц, получивших долю активов, возврата полученного ими сверх причитающейся им доли.

(2) На период, в течение которого юридическое лицо не существовало, приостанавливается течение срока исковой давности в отношении права предъявления иска соответствующим юридическим лицом или к соответствующему юридическому лицу.

Статья 101. *Несостоятельность юридического лица*

Судебным решением юридическое лицо может быть признано несостоятельным, если оно не может исполнить платежные обязательства перед своими кредиторами. Основания и порядок признания юридического лица несостоятельным судебной инстанцией устанавливаются законом.

Статья 102. *Филиалы юридического лица*

(1) Юридические лица могут создавать филиалы как в Республике Молдова, так и за ее пределами, если законом или учредительным документом не предусмотрено иное.

(2) Филиал не является юридическим лицом.

Статья 103. *Представительство*

(1) Представительством является обособленное подразделение юридического лица, расположенное вне места его нахождения, представляющее интересы юридического лица и осуществляющее их защиту.

(2) Представительство не является юридическим лицом.

Статья 104. *Общие положения о союзах юридических лиц*

(1) В целях координации своей деятельности, представления и защиты общих интересов юридические лица могут создавать союзы. Если решением участников предусмотрено, что союз будет осуществлять предпринимательскую деятельность, такой союз реорганизуется в хозяйственное товарищество или общество либо кооператив в порядке, предусмотренном настоящим кодексом.

(2) Участники союза сохраняют свою независимость и статус юридического лица.

(3) Имущество, переданное союзу его учредителями (участниками), является его собственностью. Союз использует это имущество в целях, определенных его учредительным документом.

(4) Союз не отвечает по обязательствам своих участников. Участники союза несут субсидиарную ответственность по его обязательствам в размере и порядке, предусмотренных его учредительным документом.

(5) Особенности правового статуса союза юридических лиц устанавливаются настоящим кодексом и законодательством о некоммерческих организациях.

Статья 105. *Публикации юридического лица*

В случае, если законом или учредительным документом предусмотрено обнародование информации юридического лица, она подлежит опубликованию в Официальном мониторе Республики Молдова. Учредительным документом может быть предусмотрено обнародование информации о юридическом лице и в других средствах массовой информации.

Ч а с т ь 2
ХОЗЯЙСТВЕННЫЕ ТОВАРИЩЕСТВА И ОБЩЕСТВА

§ 1. Основные положения

Статья 106. *Общие положения о хозяйственных товариществах и обществах*

(1) Хозяйственными товариществами и обществами признаются коммерческие организации с состоящим из долей учредителей (участников) уставным капиталом. Имущество, созданное за счет вкладов учредителей (участников), а также приобретенное хозяйственным товариществом или обществом в процессе его деятельности, принадлежит ему на праве собственности. В случаях, предусмотренных настоящим кодексом, хозяйственное товарищество или общество может быть создано одним лицом.

(2) Хозяйственные товарищества могут создаваться в форме полного товарищества и коммандитного товарищества, а хозяйственные общества – в форме общества с ограниченной ответственностью и акционерного общества.

(3) Хозяйственные товарищества и общества могут быть учредителями (участниками) других хозяйственных товариществ и обществ, за исключением случаев, предусмотренных настоящим кодексом и другими законами.

(4) Вкладом в имущество хозяйственного товарищества или общества могут быть денежные средства, ценные бумаги, другие вещи или имущественные права. Денежная оценка вклада участника хозяйственного товарищества или общества производится по соглашению между учредителями (участниками) товарищества или общества и подлежит независимой экспертной проверке (аудиту).

Статья 107. *Учреждение хозяйственного товарищества или общества*

(1) Хозяйственное товарищество или общество учреждается нотариально удостоверенным учредительным документом.

(2) Каждый учредитель хозяйственного товарищества или общества должен участвовать в формировании уставного капитала в размере, установленном учредительным документом.

Статья 108. *Учредительный документ хозяйственного товарищества или общества*

(1) Учредительный документ хозяйственного товарищества или общества должен содержать:

a) имя, место и дату рождения, место жительства, гражданство и другие данные удостоверения личности учредителя – физического лица или наименование, место нахождения, страну, регистрационный номер учредителя – юридического лица;

b) наименование товарищества или общества;

c) предмет деятельности;

d) вклады участников, порядок и срок их внесения;

e) стоимость имущества, внесенного в виде вкладов в натуре, и порядок их оценки – в случае поступления подобных вкладов;

f) место нахождения;

g) структуру, полномочия, порядок учреждения и деятельности органов товарищества или общества;

h) порядок представления;

i) филиалы и представительства товарищества или общества;
j) другие сведения, установленные законом для соответствующего вида товарищества или общества.
(2) Учредительный документ хозяйственного товарищества или общества может содержать отступления от положений настоящей части только в прямо предусмотренных случаях.
(3) Учредительный документ хозяйственного товарищества или общества может содержать и другие положения, не противоречащие закону.
(4) Учредительный документ хозяйственного товарищества или общества составляется на государственном языке и подписывается всеми учредителями.

Статья 109. *Государственная регистрация хозяйственного товарищества или общества*

(1) Хозяйственное товарищество или общество подлежит регистрации в порядке и в срок, установленные законом, в органе государственной регистрации по месту своего нахождения.
(2) Если регистрация не произведена в трехмесячный срок со дня удостоверения учредительного документа, участники хозяйственного товарищества или общества вправе освободить себя от обязательств, вытекающих из их вступления в товарищество или общество, если учредительным документом не предусмотрено иное.
[Ст.109 ч.(2) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]

Статья 110. *Недействительность хозяйственного товарищества или общества*

(1) Хозяйственное товарищество или общество может быть признано недействительным судебным решением.
(2) Решение о недействительности хозяйственного товарищества или общества может быть вынесено только в случае, если:
a) учредительный документ отсутствует или не удостоверен нотариусом;
b) предмет деятельности товарищества или общества незаконен или противоречит основам правопорядка;
c) учредительным документом не предусмотрены наименование товарищества или общества, вклады участников, размеры подписанного уставного капитала, цель товарищества или общества;
d) не соблюдены требования закона о минимальном размере уставного капитала;
e) все учредители в момент учреждения товарищества или общества были недееспособны.
(3) Резолютивная часть решения об объявлении товарищества или общества недействительным обнародуется в его публикациях в пятнадцатидневный срок со дня вступления решения в законную силу.

Статья 111. *Последствия признания хозяйственного товарищества или общества недействительным*

(1) Со дня вступления в законную силу судебного решения о недействительности хозяйственное товарищество или общество распускается и вступает в процесс ликвидации. Судебным решением о признании недействительности назначается ликвидатор товарищества или общества.
(2) Недействительность хозяйственного товарищества или общества не влияет на сделки, совершенные от его имени, за исключением случая, предусмотренного частью (3).
(3) Если хозяйственное товарищество или общество, признанное недействительным, является несостоятельным, его ликвидация осуществляется в соответствии с законодательством о несостоятельности.
(4) Участники, которым может быть вменена в вину недействительность хозяйственного товарищества или общества, несут неограниченную и солидарную ответственность перед остальными участниками и третьими лицами за убытки, причиненные недействительностью товарищества или общества.

Статья 112. *Формирование уставного капитала хозяйственного товарищества или общества*

(1) Уставный капитал определяет минимальный размер активов, которыми должно обладать хозяйственное товарищество или общество.

(2) Уставный капитал хозяйственного товарищества или общества формируется из вкладов учредителей, выраженных в леях.
(3) Уставный капитал вносится в полном объеме не позднее чем в шестимесячный срок со дня регистрации хозяйственного товарищества или общества.
(4) Единственный участник вносит вклад в полном объеме до момента регистрации хозяйственного товарищества или общества.
Статья 113. *Вклад в уставный капитал хозяйственного товарищества или общества*
(1) Вклад в уставный капитал хозяйственного товарищества или общества предполагается вносимым в денежном выражении, если учредительным документом не предусмотрено иное.
(2) Работы и услуги, выполненные и оказанные при учреждении и в период существования хозяйственного товарищества или общества, не считаются вкладом в формирование или увеличение его уставного капитала.
(3) До момента регистрации хозяйственного товарищества или общества каждый участник обязан внести наличными не менее сорока процентов подписанного вклада, если законом или учредительным документом не предусмотрен больший процент.
(4) На вклад в уставный капитал хозяйственного товарищества или общества проценты не начисляются, за исключением случаев, предусмотренных законом.
(5) В случае, когда один из участников не внес свой вклад в установленный срок, любой участник вправе письменно потребовать от него этого, установив дополнительный срок, составляющий не менее одного месяца, и предупредив о возможности его исключения из товарищества или общества.
(6) Если участник не внес вклад в дополнительный срок, он утрачивает право на свою долю и на внесенную часть, о чем он должен быть уведомлен.
Статья 114. *Вклад в натуре в уставный капитал хозяйственного товарищества или общества*
(1) Предметом вклада в натуре в уставный капитал хозяйственного товарищества или общества может быть любое имущество, находящееся в гражданском обороте.
(2) Имущество считается переданным в собственность, если учредительным документом не предусмотрено иное.
(3) Не могут быть вкладами в формирование или увеличение уставного капитала хозяйственного общества требования и неимущественные права.
(4) Участники полного товарищества и полные товарищи в коммандитном товариществе могут быть обязаны вносить вклад в виде работ и услуг, которые, однако, не являются вкладом в формирование или увеличение уставного капитала. В обмен на этот вклад они получают право участвовать согласно учредительному документу в распределении прибыли и активов товарищества, оставаясь при этом обязанными участвовать в потерях.
(5) Вклад в натуре вносится в срок, установленный учредительным документом, но не позднее срока, указанного в части (3) статьи 112. В случае увеличения уставного капитала вклад вносится в срок, установленный общим собранием, но не позднее чем в шестидесятидневный срок со дня принятия решения об увеличении уставного капитала.
(6) Стоимость вклада в натуре в уставный капитал хозяйственного товарищества или общества утверждается общим собранием.
(7) Вклад в виде требования считается внесенным только после получения хозяйственным товариществом или обществом денежной суммы, являющейся предметом требования.
Статья 115. *Права участников хозяйственного товарищества или общества*
(1) Участники хозяйственного товарищества или общества вправе:
a) участвовать в управлении товариществом или обществом и в осуществлении его деятельности в порядке, установленном законом и учредительным документом;
b) получать информацию о деятельности товарищества или общества и знакомиться с его бухгалтерскими книгами и иной документацией в порядке, установленном законом и учредительным документом;

c) принимать участие в распределении прибыли товарищества или общества пропорционально своей доле в уставном капитале;
d) получать в случае ликвидации товарищества или общества часть активов, оставшихся после удовлетворения требований кредиторов, пропорционально своей доле в уставном капитале;
e) осуществлять иные действия, предусмотренные законом либо учредительным документом товарищества или общества.
(2) Учредительным документом может быть предусмотрен и иной порядок распределения прибыли и активов помимо установленного в части (1), но никто не может иметь право на всю прибыль, полученную товариществом или обществом, и не может быть освобожден от потерь, понесенных товариществом или обществом.
(3) Участники хозяйственного товарищества или общества вправе от имени товарищества или общества требовать от других участников возмещения причиненных ими убытков, если органы управления отказываются сделать это.

Статья 116. *Обязанности участников хозяйственного товарищества или общества*

(1) Участники хозяйственного товарищества или общества обязаны:
a) вносить вклады в уставный капитал в порядке, размерах, способами и в сроки, предусмотренные учредительным документом;
b) не разглашать конфиденциальную информацию о деятельности товарищества или общества;
c) незамедлительно сообщать товариществу или обществу об изменении соответственно места жительства или места нахождения, имени или наименования, другую информацию, необходимую для осуществления прав и исполнения обязанностей товарищества или общества и его участника;
d) исполнять иные обязанности, предусмотренные законом или учредительным документом.
(2) Без согласия хозяйственного товарищества участник не вправе осуществлять деятельность, аналогичную деятельности, которой занимается товарищество. Согласие участников предполагается до тех пор, пока не будет доказано обратное, в отношении деятельности, о которой участники были осведомлены на дату одобрения в качестве участника.
(3) При нарушении участником положений части (2) хозяйственное товарищество или общество может потребовать от него возмещения убытков либо уступки прав и обязанностей или выгоды, полученной в результате совершения сделок. В отношении заявления о возмещении убытков либо уступки прав и обязанностей или выгоды, полученной в результате совершения сделок, срок исковой давности составляет три месяца со дня, когда участники узнали или должны были узнать о совершении сделки, но не более одного года с даты совершения сделки.

Статья 117. *Аффилированные хозяйственные товарищества или общества*

Считаются аффилированными хозяйственные товарищества или общества, которые в отношениях между собой являются:
a) предприятиями, находящимися в преимущественном владении, и предприятиями с преимущественным участием;
b) зависимыми и преобладающими предприятиями;
c) предприятиями концерна;
d) предприятиями со взаимным участием.

Статья 118. *Предприятие, находящееся в преимущественном владении, и предприятие с преимущественным участием*

(1) Если большинство долей одного юридически самостоятельного предприятия либо большинство голосов в нем принадлежат другому предприятию, первое предприятие является находящимся в преимущественном владении, а второе является предприятием с преимущественным участием.
(2) Предприятие, находящееся в преимущественном владении, не вправе владеть прямо или косвенно долями в уставном капитале либо голосами в предприятии с преимущественным участием.

(3) Предприятие с преимущественным участием несет субсидиарную ответственность по обязательствам предприятия, находящегося в преимущественном владении, если последнее стало несостоятельным в результате исполнения распоряжений предприятия с преимущественным участием.

Статья 119. *Зависимое и преобладающее предприятия*

(1) Зависимым предприятием является предприятие, на которое другое предприятие (преобладающее предприятие) может оказывать прямо или косвенно определяющее влияние.

(2) Предполагается, что предприятие, находящееся в преимущественном владении, является зависимым от предприятия с преимущественным участием в нем.

Статья 120. *Концерн и предприятие концерна*

(1) Несколько независимых друг от друга предприятий, объединенных под единым руководством, образуют концерн. Каждое предприятие является предприятием концерна.

(2) Считаются образующими концерн предприятия, заключившие договор, согласно которому одно предприятие подчиняется в управлении другому предприятию либо обязуется перечислять весь доход другому предприятию или другим предприятиям, одно из которых является интегрированным (включенным) в другое.

(3) Предполагается, что преобладающее предприятие образует совместно с зависимым предприятием концерн.

§ 2. Полное товарищество

Статья 121. *Общие положения о полном товариществе*

(1) Полным товариществом признается хозяйственное товарищество, участники которого в соответствии с учредительным документом занимаются предпринимательской деятельностью от имени товарищества и несут солидарную и неограниченную ответственность по его обязательствам. Условие, ограничивающее ответственность, не может быть предъявлено третьим лицам.

(2) Число участников не может быть менее двух и более двадцати физических или юридических лиц. Физическое или юридическое лицо может быть участником только одного полного товарищества.

(3) Наименование полного товарищества должно содержать словосочетание “полное товарищество” на государственном языке (“societate în nume colectiv”) либо аббревиатуру “S.N.C.”, имена или наименования участников. Если имена или наименования всех участников не включены, в наименовании товарищества должно содержаться имя или наименование не менее чем одного участника и слова “и компания” на государственном языке (“şi compania”) либо сокращение “şi Co”.

Статья 122. *Учредительный документ полного товарищества*

(1) Учредительный документ полного товарищества помимо сведений, указанных в части (1) статьи 108, должен содержать:

a) размер и состав уставного капитала товарищества и порядок внесения вкладов;

b) размер и порядок изменения долей каждого из участников в уставном капитале;

c) ответственность участников за нарушение обязанностей по внесению вкладов;

d) процедуру принятия решений участниками;

e) процедуру принятия новых участников;

f) основания и процедуру выбытия и исключения участника из товарищества.

(2) Изменения в учредительный документ могут вноситься только единогласным решением всех участников.

Статья 123. *Управление полным товариществом*

(1) Управление полным товариществом осуществляется по общему согласию всех участников. Учредительным документом товарищества могут быть предусмотрены случаи, когда решение принимается большинством голосов участников.

(2) Каждый участник полного товарищества имеет один голос, если учредительным документом не предусмотрено иное.

Статья 124. *Ведение дел полного товарищества*

(1) Каждый участник полного товарищества вправе действовать от имени товарищества, если учредительным документом не предусмотрено, что все его участники ведут дела совместно либо что ведение дел поручается отдельным участникам или третьим лицам.

(2) Полномочия управляющего ограничиваются предметом деятельности общества. Для совершения действий, превышающих эти пределы, необходимо согласие всех участников.

(3) При совместном ведении дел товарищества его участниками решения принимаются с согласия всех участников товарищества. Если ведение дел товарищества поручается его участниками одному или нескольким из них, остальные участники для совершения сделок от имени товарищества должны иметь доверенность от лиц, на которых возложено ведение дел товарищества. В отношениях с третьими лицами товарищество не вправе ссылаться на положения учредительного документа, ограничивающие полномочия участников товарищества, за исключением случаев, когда товарищество докажет, что третье лицо в момент совершения сделки знало или должно было знать об отсутствии у участника товарищества права действовать от имени товарищества.

(4) Каждый участник полного товарищества независимо от того, уполномочен он вести дела товарищества или нет, вправе знакомиться лично либо при помощи специалиста со всей документацией по ведению дел. Условие, исключающее или ограничивающее это право, ничтожно.

Статья 125. *Представление полного товарищества*

(1) Правом и обязанностью представлять полное товарищество обладают все его участники.

(2) Учредительный документ может предусматривать право одного или нескольких участников представлять товарищество. В этом случае остальные участники не имеют права представлять товарищество.

(3) В случае, когда правом представления обладают несколько участников, каждый из них вправе действовать самостоятельно, если учредительным документом не предусмотрено, что они должны действовать совместно.

(4) В случае назначения управляющих из числа третьих лиц право представления полного товарищества может быть оговорено в учредительном документе.

(5) Лица, обладающие правом представления полного товарищества, обязаны уведомить о своем назначении орган государственной регистрации, в котором зарегистрировано юридическое лицо.

(6) Положения учредительного документа, ограничивающие право участников представлять полное товарищество, не могут быть предъявлены добросовестным третьим лицам. Добросовестность предполагается.

Статья 126. *Лишение права ведения дел полного товарищества и его представления и отказ от этого права*

(1) При наличии обоснованных причин судебная инстанция по требованию любого участника может лишить лицо права ведения дел полного товарищества и его представления. Обоснованными причинами, в частности, являются грубое нарушение обязательств и невозможность исполнения обязанностей.

(2) Любой участник может в любой момент отказаться от права ведения дел товарищества и его представления, обратившись с заявлением к лицам, обладающим правом ведения дел и представления.

Статья 127. *Распределение прибыли и убытков полного товарищества*

(1) Прибыль и убытки полного товарищества распределяются между его участниками пропорционально их долям в уставном капитале, если учредительным документом или

соглашением участников не предусмотрено иное. Соглашение об устранении участника товарищества от участия в прибыли или убытках ничтожно.
(2) Участник, действовавший в интересах полного товарищества без полномочия, вправе в случаях, когда товарищество не одобрило совершенные им сделки, потребовать компенсации понесенных расходов в пределах прибыли либо экономии, полученных товариществом вследствие совершенных им сделок.
(3) Если вследствие понесенных полным товариществом убытков стоимость его чистых активов станет меньше размера его уставного капитала, полученная товариществом прибыль не распределяется между участниками до тех пор, пока стоимость чистых активов не превысит размер уставного капитала.

Статья 128. *Ответственность участников полного товарищества по его обязательствам*

(1) Участники полного товарищества несут солидарную субсидиарную ответственность всем своим имуществом по обязательствам товарищества.
(2) Участник полного товарищества, не являющийся его учредителем, отвечает наравне с другими участниками по обязательствам, возникшим до его вступления в товарищество.
(3) Участник, выбывший из полного товарищества, отвечает по обязательствам товарищества, возникшим до момента его выбытия, наравне с оставшимися участниками в течение двух лет со дня утверждения отчета о деятельности товарищества за год, в котором он выбыл из товарищества.
(4) Участник, к которому предъявлен иск по обязательствам полного товарищества, вправе выдвигать только возражения, которые могли бы представить товарищество или сам участник.
(5) Соглашение участников полного товарищества об ограничении или устранении ответственности, предусмотренной настоящей статьей, ничтожно.

Статья 129. *Изменение состава участников полного товарищества*

(1) В случаях выхода кого-либо из участников полного товарищества – физического лица, его смерти, признания безвестно отсутствующим или недееспособным, несостоятельности, открытия реорганизационных процедур на основании судебного решения, ликвидации участника – юридического лица или обращения кредитором одного из участников взыскания на его долю в уставном капитале товарищество может продолжить свою деятельность, если это предусмотрено учредительным документом товарищества или если решение о продолжении деятельности принято единогласно остающимися участниками.
(2) Участник полного товарищества может быть исключен из товарищества судебной инстанцией при наличии обоснованных причин и по единогласному решению остальных участников.
(3) В случае выхода одного из участников из полного товарищества доли в уставном капитале остающихся участников соответственно увеличиваются, если учредительным документом или соглашением участников не предусмотрено иное.
(4) Участник полного товарищества с согласия остальных участников может передать свою долю в уставном капитале или ее часть другому участнику или третьему лицу. С передачей доли другому лицу к нему переходят права участника, передавшего долю, в полном объеме или пропорционально переданной части.

Статья 130. *Выход участника из полного товарищества*

(1) Участник полного товарищества вправе выйти из него, предварительно сообщив об этом остальным участникам не менее чем за шесть месяцев до выхода.
(2) Соглашение между участниками полного товарищества об отказе от права выйти из товарищества ничтожно.

Статья 131. *Последствия выбытия участника из полного товарищества*

(1) Участнику, выбывшему из полного товарищества, выплачивается стоимость части имущества, соответствующей доле этого участника в уставном капитале, если учредительным документом не предусмотрено иное.

(2) По соглашению участника, выбывающего из полного товарищества, с остающимися участниками выплата стоимости имущества может быть заменена выдачей имущества в натуре.
(3) Причитающаяся выбывающему участнику часть имущества полного товарищества или ее стоимость определяется по балансу, составленному на момент его выбытия.

Статья 132. *Смерть или реорганизация участника полного товарищества*

(1) Правопреемники умершего или реорганизованного участника полного товарищества могут стать участниками, если это не запрещено учредительным документом, только с согласия всех участников. Учредительный документ может предусматривать определенное большинство голосов для принятия решения о приеме правопреемника в качестве участника.
(2) Если участники полного товарищества не принимают правопреемника в качестве участника, товарищество обязано выплатить ему часть чистых активов, установленную на дату смерти или реорганизации, соответствующую доле в уставном капитале, принадлежавшей умершему или реорганизованному участнику.
(3) Правопреемник участника полного товарищества отвечает в пределах перешедшего к нему имущества по обязательствам, по которым в соответствии с частями (2) и (3) статьи 128 отвечал умерший или реорганизованный участник.

Статья 133. *Обращение взыскания на долю участника в уставном капитале полного товарищества*

(1) Обращение взыскания на долю участника в уставном капитале полного товарищества по его долгам, не связанным с участием в товариществе (собственным долгам), допускается лишь при недостатке иного его имущества для покрытия долгов. Кредиторы такого участника вправе потребовать от товарищества выдела части имущества, соответствующей доле должника в уставном капитале, с целью обращения взыскания на это имущество. Подлежащая выделению часть имущества товарищества или ее стоимость определяется по балансу, составленному на момент предъявления кредиторами требования о выделении.
(2) Обращение взыскания на имущество, соответствующее доле участника в уставном капитале полного товарищества, прекращает его участие в товариществе и влечет последствия, предусмотренные частями (2) и (3) статьи 128.

Статья 134. *Роспуск полного товарищества*

(1) За исключением случаев, предусмотренных частью (1) статьи 86, полное товарищество распускается в случае, когда в нем остается единственный участник.
(2) Последний оставшийся участник полного товарищества вправе в шестимесячный срок реорганизовать товарищество в порядке, установленном настоящим кодексом.

Статья 135. *Реорганизация полного товарищества*

(1) В случае реорганизации полного товарищества в акционерное общество, общество с ограниченной ответственностью или кооператив его участники продолжают в течение трех лет нести солидарную и неограниченную ответственность по обязательствам, возникшим до реорганизации.
(2) Участник не освобождается от ответственности и в случае, когда до истечения трехлетнего срока он произвел отчуждение права участия в уставном капитале товарищества.

§ 3. Коммандитное товарищество

Статья 136. *Общие положения о коммандитном товариществе*

(1) Коммандитным товариществом признается товарищество, в котором наряду с участниками, осуществляющими от имени товарищества предпринимательскую деятельность и отвечающими солидарно и неограниченно по обязательствам товарищества (полными товарищами), имеется один или несколько участников-вкладчиков (коммандитистов), которые не принимают участия в осуществлении товариществом предпринимательской деятельности и несут риск убытков, связанных с деятельностью товарищества, в пределах сумм внесенных ими вкладов.

(2) Лицо может быть полным товарищем только в одном коммандитном товариществе. Участник полного товарищества не может быть полным товарищем в коммандитном товариществе. Полный товарищ в коммандитном товариществе не может быть участником полного товарищества.
(3) Наименование коммандитного товарищества должно содержать словосочетание "коммандитное товарищество" на государственном языке ("societate în comandită") либо аббревиатуру "S.C.", имена или наименования полных товарищей. Если имена или наименования всех полных товарищей не включены, в наименовании товарищества должно содержаться имя или наименование не менее чем одного полного товарища и слова "и компания" на государственном языке ("şi compania") либо сокращение "şi Co". Если в наименование товарищества включено имя или наименование коммандитиста, он несет солидарную и неограниченную ответственность.
(4) Положения о полном товариществе применяются к коммандитному товариществу в той мере, в которой настоящий кодекс не содержит специальных норм о коммандитном товариществе.

Статья 137. *Учредительный документ коммандитного товарищества*

Учредительный документ коммандитного товарищества помимо сведений, указанных в части (1) статьи 108, должен содержать:
a) размер и состав уставного капитала товарищества и порядок внесения вкладов;
b) размер и порядок изменения долей каждого из полных товарищей в уставном капитале;
c) ответственность полных товарищей за нарушение обязанностей по внесению вкладов;
d) совокупный размер вкладов, вносимых полными товарищами;
e) процедуру принятия решений участниками;
f) процедуру принятия новых участников;
g) основания и процедуру выбытия и исключения участника из товарищества.

Статья 138. *Управление коммандитным товариществом, ведение его дел и его представление*

(1) Управление коммандитным товариществом осуществляется полными товарищами. Порядок управления им, ведения дел и представления такого товарищества полными товарищами устанавливается ими согласно положениям настоящего кодекса о полном товариществе.
(2) Коммандитисты не вправе участвовать в управлении коммандитным товариществом и ведении его дел либо представлять его без доверенности, оспаривать действия полных товарищей по ведению дел или представлению товарищества, осуществляемые в пределах его обычной деятельности. Если действия превышают пределы обычной деятельности, необходимо решение всех участников.

Статья 139. *Права и обязанности коммандитиста*

(1) Коммандитист имеет право:
a) получать часть прибыли товарищества, причитающуюся на его долю в уставном капитале, в порядке, предусмотренном учредительным документом;
b) знакомиться с годовыми отчетами и балансами товарищества и проверять их посредством сопоставления с данными реестров и других подтверждающих документов;
c) по окончании финансового года выйти из товарищества и получить часть активов товарищества, соответствующую его доле в уставном капитале, в порядке, предусмотренном учредительным документом;
d) передать свою долю в уставном капитале или ее часть другому коммандитисту или, если это предусмотрено учредительным документом, третьему лицу.
(2) Положения о запрещении конкуренции, предусмотренной частью (2) статьи 116, не применяются к коммандитисту, если учредительным документом не предусмотрено иное.
(3) В момент регистрации коммандитного товарищества коммандитист обязан внести не менее шестидесяти процентов вклада, который он обязался внести; при этом оставшаяся часть подлежит внесению в срок, установленный учредительным документом. Внесение вклада подтверждается свидетельством участника, выдаваемым товариществом.

(4) Учредительным документом коммандитного товарищества могут предусматриваться и другие права и обязанности коммандитиста.

Статья 140. *Ответственность в случае приобретения качества коммандитиста*

Лицо, ставшее коммандитистом существующего товарищества, несет риск убытков в пределах своей доли и по обязательствам, возникшим до момента приобретения качества участника товарищества. Условие о противном не может быть предъявлено третьим лицам.

Статья 141. *Сокращение доли коммандитиста*

(1) Сокращение доли коммандитиста не может быть предъявлено третьим лицам до регистрации сокращения в государственном реестре.

(2) Сокращение доли не может быть предъявлено кредиторам, требования которых возникли до момента регистрации сокращения.

Статья 142. *Отчуждение доли коммандитиста*

(1) Доля коммандитиста может отчуждаться третьим лицам и передаваться правопреемникам без согласия участников, если учредительным документом не предусмотрено иное.

(2) Коммандитисты обладают преимущественным правом покупки в случае отчуждения доли другим коммандитистом. Правила об отчуждении доли в обществе с ограниченной ответственностью применяются соответствующим образом.

(3) При отчуждении всей доли прекращается качество коммандитиста.

Статья 143. *Роспуск коммандитного товарищества*

(1) За исключением случаев, предусмотренных частью (1) статьи 86, коммандитное товарищество распускается, если в его составе не осталось ни одного полного товарища или ни одного коммандитиста и товарищество в течение шести месяцев с момента выбытия последнего коммандитиста или последнего полного товарища не реорганизовалось либо не приняло в свой состав другого полного товарища или коммандитиста.

(2) В случае роспуска коммандитного товарищества, в том числе вследствие его несостоятельности, коммандитисты обладают преимущественным перед полными товарищами правом на получение вкладов из имущества товарищества, оставшегося после удовлетворения всех требований кредиторов.

Статья 144. *Реорганизация коммандитного товарищества*

(1) В случае реорганизации коммандитного товарищества в акционерное общество, общество с ограниченной ответственностью или кооператив полные товарищи продолжают в течение трех лет нести солидарную и неограниченную ответственность по обязательствам, возникшим до реорганизации.

(2) Полный товарищ не освобождается от ответственности и в случае, когда до истечения трехлетнего срока он произвел отчуждение права участия в уставном капитале.

§ 4. Общество с ограниченной ответственностью

Статья 145. *Общие положения об обществе с ограниченной ответственностью*

(1) Обществом с ограниченной ответственностью признается хозяйственное общество, уставный капитал которого разделен на доли согласно учредительному документу и обязательства которого обеспечены имуществом общества.

(2) Общество с ограниченной ответственностью может учреждаться одним или несколькими лицами.

(3) Участники общества с ограниченной ответственностью не отвечают по его обязательствам. Они несут риск убытков, связанных с деятельностью общества, в пределах размера своих долей в уставном капитале.

(4) Участник, не внесший в установленный срок вклад, на который он подписался, несет субсидиарную ответственность по обязательствам общества в пределах невнесенной части.

(5) Общество с ограниченной ответственностью имеет полное наименование и может иметь сокращенное наименование. Полное и сокращенное наименования должны содержать

словосочетание “общество с ограниченной ответственностью” на государственном языке (“societate cu răspundere limitată”) либо аббревиатуру “S.R.L.”.

Статья 146. *Учредительный документ общества с ограниченной ответственностью*

Учредительный документ общества с ограниченной ответственностью помимо сведений, указанных в части (1) статьи 108, должен содержать:

a) размер уставного капитала;

b) номинальную стоимость долей.

Статья 147. *Уставный капитал общества с ограниченной ответственностью*

(1) Минимальный размер уставного капитала общества с ограниченной ответственностью устанавливается законом.

(2) Уставный капитал общества с ограниченной ответственностью делится на доли.

Статья 148. *Резервный капитал общества с ограниченной ответственностью*

(1) Общество с ограниченной ответственностью обязано образовать резервный капитал в размере не менее десяти процентов уставного капитала.

(2) Резервный капитал может быть использован только для покрытия убытков общества с ограниченной ответственностью либо для увеличения уставного капитала.

(3) Резервный капитал общества с ограниченной ответственностью образуется посредством ежегодных отчислений из прибыли общества в размере не менее пяти процентов чистой прибыли до достижения размера, установленного учредительным документом.

(4) Если стоимость чистых активов общества с ограниченной ответственностью станет меньше размера уставного капитала и резервного капитала, отчисления в резервный капитал возобновляются.

Статья 149. *Доля участника общества с ограниченной ответственностью*

(1) Долей участника общества с ограниченной ответственностью является часть уставного капитала, установленная в зависимости от размера вклада в уставный капитал.

(2) Участник общества с ограниченной ответственностью владеет одной долей. Доли могут быть разного размера. Они неделимы, если учредительным документом не предусмотрено иное.

(3) Если участник приобретает другую долю либо часть доли другого участника, его доля увеличивается соразмерно стоимости приобретенной доли.

(4) Учредительным документом общества с ограниченной ответственностью может быть ограничен максимальный размер доли участников. Ограничение не может быть установлено по отношению лишь к одному определенному участнику.

(5) Если учредительным документом не предусмотрено иное, участники могут изменить соотношение долей.

(6) Общество с ограниченной ответственностью выдает участнику, внесшему вклад в полном объеме, сертификат, которым удостоверяется факт владения долей и ее размер.

(7) Дополнительные взносы в уставный капитал осуществляются в соответствии с положениями устава пропорционально вкладам каждого участника. Учредительным документом может ограничиваться обязанность внесения дополнительных взносов определенной суммой, установленной соразмерно вкладам.

Статья 150. *Доля супругов в обществе с ограниченной ответственностью*

(1) К доле супругов в обществе с ограниченной ответственностью, приобретенной в период брака, применяется правовой режим общей совместной собственности.

(2) Супруг участника не может требовать разделения доли и принятия его в общество, если учредительным документом не предусмотрено иное.

Статья 151. *Приобретение обществом с ограниченной ответственностью собственных долей*

(1) Общество с ограниченной ответственностью может приобретать собственные доли, если они полностью оплачены, только:

a) на основании решения общего собрания участников, принятого по заявлению участника, предложившего для продажи свою долю или ее часть;

b) от наследников умершего участника;

c) в случае принудительного исполнения требований кредитора участника;

d) в случае исключения участника.

(2) Общество с ограниченной ответственностью может приобрести долю участника только за счет активов, превышающих размер уставного капитала и других фондов, которые общество обязано образовать и из которых не разрешается производить выплаты участникам.

(3) Общество с ограниченной ответственностью, которое приобрело долю в своем уставном капитале, не вправе получать на эту долю часть распределяемой прибыли и не вправе участвовать в голосовании на собрании участников.

(4) Общество с ограниченной ответственностью обязано уменьшить размер уставного капитала соответственно размеру приобретенной доли в случае, если доля не отчуждена в шестимесячный срок с момента приобретения.

Статья 152. *Отчуждение доли в обществе с ограниченной ответственностью*

(1) Доля либо часть доли в обществе с ограниченной ответственностью может свободно отчуждаться супругу, родственникам и свойственникам по прямой линии без ограничений и по боковой линии до второй степени родства включительно, другим участникам и обществу, если учредительным документом не предусмотрено иное.

(2) Участник не может отчуждать свою долю до внесения в полном объеме вклада, на который он подписался, за исключением случая правопреемства.

(3) В случае отчуждения доли другим лицам помимо указанных в части (1) участники пользуются преимущественным правом покупки. В этом случае отчуждение осуществляется согласно условиям частей (4) – (9).

(4) Участник, который намеревается осуществить частичное или полное отчуждение доли, представляет письменную оферту управляющему обществом. Оферта доводится управляющим до сведения всех участников в пятнадцатидневный срок со дня представления.

(5) Согласие участников подлежит оформлению в письменной форме и передается управляющему в пятнадцатидневный срок со дня получения оферты. Участник указывает размер части доли, которую намеревается приобрести.

(6) В случае наличия нескольких претендентов каждый из них приобретает часть доли в запрашиваемом размере. Если между претендентами не достигнуто соглашение, доля распределяется пропорционально доле, принадлежащей каждому из них.

(7) Если в тридцатидневный срок со дня подачи оферты участники или общество не приобрели долю участника, она может быть отчуждена третьему лицу по цене не ниже указанной в оферте.

(8) В случае продажи доли либо ее части с нарушением преимущественного права покупки каждый из участников может в течение трех месяцев со дня совершения сделки потребовать в судебном порядке перевода на него прав и обязанностей покупателя.

(9) Сделка об отчуждении доли подлежит нотариальному удостоверению.

(10) Любое условие, противоречащее положениям частей (2) – (9), является ничтожным.

Статья 153. *Обращение взыскания на долю кредиторами участника*

(1) Кредиторы участника могут обратить взыскание на его долю только на основании исполнительного листа, если требования не могут быть удовлетворены за счет другого имущества участника.

(2) Право кредиторов на долю участника осуществляется с соблюдением положений статьи 152.

Статья 154. *Исключение участника из состава общества с ограниченной ответственностью*

(1) Общее собрание участников, управляющий, один или несколько участников могут потребовать исключения из состава общества с ограниченной ответственностью участника, который:

a) просрочил внесение вклада и не внес в полном объеме вклад, на который он подписался, в течение дополнительно предоставленного срока;

b) будучи управляющим, совершил мошенничество во вред обществу, использовал имущество общества в личных интересах или интересах третьих лиц.

(2) Участник исключается из состава общества только на основании судебного решения.

(3) Участнику, исключенному из состава общества, в шестимесячный срок возвращается внесенный им вклад без процентов, но только после возмещения причиненных им убытков. Обязанность возмещения убытков продолжает существовать в части, не покрытой внесенным вкладом.

Статья 155. *Управление обществом с ограниченной ответственностью, ведение его дел и его представление*

Нормы, касающиеся управления обществом с ограниченной ответственностью, ведения его дел и его представления, устанавливаются законом и уставом общества.

§ 5. Акционерное общество

Статья 156. *Общие положения об акционерном обществе*

(1) Акционерным обществом признается хозяйственное общество, уставный капитал которого разделен на акции и обязательства которого обеспечены имуществом общества.

(2) Акционерное общество может учреждаться одним или несколькими лицами.

(3) Акционеры не отвечают по обязательствам общества. Они несут риск убытков, связанных с деятельностью общества, в пределах размера своих долей в уставном капитале.

(4) Акционер, не внесший в установленный срок вклад, на который он подписался, несет субсидиарную ответственность по обязательствам общества в пределах невнесенной части.

(5) Акционерное общество имеет полное наименование и может иметь сокращенное наименование. Полное и сокращенное наименования должны содержать словосочетание “акционерное общество” на государственном языке (“societate pe acțiuni”) либо аббревиатуру “S.A.”.

Статья 157. *Учредительный документ акционерного общества*

Учредительный документ акционерного общества помимо сведений, указанных в части (1) статьи 108, должен содержать:

a) имя или наименование учредителей;

b) размер уставного капитала;

c) количество, вид и номинальную стоимость акций, класс акций и количество акций каждого класса;

d) размер вклада и количество акций, предоставленных каждому учредителю;

[Ст.157 пкт.e) исключен ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]

f) порядок ведения реестров общества;

g) порядок заключения договоров, содержащих конфликт интересов.

Статья 158. *Уставный капитал акционерного общества*

(1) Минимальный размер уставного капитала акционерного общества устанавливается законом.

(2) Уставный капитал акционерного общества образуется путем размещения акций между акционерами и представляет собой стоимость вкладов наличными деньгами и в натуре, внесенных пропорционально количеству и стоимости акций, на которые подписались акционеры.

(3) Акции, выпущенные при создании акционерного общества, размещаются в полном объеме между учредителями.

(4) Учредители обязаны оплатить акции, на которые они подписались, до регистрации акционерного общества, если вклад вносится наличными, либо в тридцатидневный срок со дня государственной регистрации, если вклад вносится в натуре.
(5) В случае, если стоимость чистых активов акционерного общества по прошествии двух последовательных финансовых лет оказывается ниже предела, установленного законом, и общим собранием акционеров не принято какого-либо решения, предусмотренного законодательством, общество распускается.
[Ст.158 ч.(5) в редакции ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]
Статья 159. *Размещение дополнительной эмиссии акций*
(1) Дополнительная эмиссия акций может быть публичной или закрытой.
[Ст.159 ч.(1) в редакции ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]
(2) Условия дополнительной эмиссии акций устанавливаются законом и являются одинаковыми для всех подписчиков.
Статья 160. *Резервный капитал акционерного общества*
(1) Акционерное общество обязано образовать резервный капитал в размере не менее десяти процентов уставного капитала.
(2) Резервный капитал может использоваться только для покрытия убытков акционерного общества и/или для увеличения его уставного капитала.
[Ст.160 ч.(2) в редакции ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]
(3) Резервный капитал акционерного общества образуется посредством ежегодных отчислений из прибыли общества в размере не менее пяти процентов чистой прибыли до достижения размера, установленного учредительным документом.
[Ст.160 ч.(4) исключена ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]
Статья 161. *Акции*
(1) Акциями являются части, на которые разделен уставный капитал согласно учредительному документу.
(2) Акция подтверждает право акционера на участие в управлении обществом, на получение дивидендов и на часть имущества общества в случае его ликвидации, а также другие права, предусмотренные законом или учредительным документом общества.
[Ст.161 ч.(2) изменена ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]
(3) Акционерные общества вправе выпускать именные акции. Классы акций определяются учредительным документом. Именные акции могут выпускаться в материальной форме – на бумажном носителе либо в нематериализованной форме – путем записи на счет.
[Ст.161 ч.(3) в редакции ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]
(4) Акции не могут выпускаться на сумму менее номинальной стоимости.
(5) Новая эмиссия акций не может производиться до тех пор, пока не оплачены полностью акции предыдущей эмиссии.
(6) Общая стоимость выпускаемых акций должна быть не менее размера уставного капитала.
(7) Акция неделима. Если одной и той же акцией владеют несколько лиц, они считаются одним акционером и осуществляют свои права через представителя.
(8) Виды акций, их правовой режим и порядок обращения регулируются законом.
Статья 162. *Приобретение собственных акций*
(казначейские акции)
(1) Казначейской является акция, приобретенная акционерным обществом – эмитентом у своего акционера.
(2) Акционерное общество не может приобретать собственные акции, как непосредственно, так и через лиц, действующих от своего имени, но за счет этого общества, иначе как в предусмотренных законом случаях при соблюдении положений настоящей статьи.
[Ст.162 ч.(2) изменена ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]

(3) Стоимость собственных акций, приобретенных акционерным обществом, не может превышать десяти процентов подписанного уставного капитала.
[Ст.162 ч.(3) изменена ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]
(4) Могут приобретаться только полностью оплаченные акции и только в случае внесения в полном объеме уставного капитала, на который подписались акционеры.
(5) Собственная акция может быть приобретена акционерным обществом только за счет чистых активов, превышающих размер уставного капитала и других фондов, которые общество обязано образовать и из которых не разрешается производить выплаты акционерам.
[Ст.162 ч.(5) изменена ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]
[Ст.162 ч.(6) исключена ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]
(7) Ограничения, предусмотренные частями (2) – (5), не применяются в случае, когда приобретение обществом определенного количества полностью оплаченных собственных акций осуществляется:
[Ст.162 ч.(7) вводная часть изменена ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]
a) с целью уменьшения уставного капитала посредством аннулирования определенного количества собственных акций стоимостью, соответствующей уменьшению;
b) для уступки работникам и акционерам общества определенного количества собственных акций в пределах и на условиях, утвержденных общим собранием акционеров;
[Ст.162 ч.(7) пкт.b) изменен ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]
c) вследствие универсального правопреемства или объединения либо судебного решения, вынесенного в процессе обращения принудительного взыскания на должника общества;
d) безвозмездно;
e) с целью регулирования курса собственных акций на биржевом рынке в случае его падения ниже рыночной стоимости акций (только с разрешения Национальной комиссии по ценным бумагам);
[Ст.162 ч.(7) пкт.e) изменен ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]
f) при выкупе акций по требованию акционеров в случаях, предусмотренных законом.
[Ст.162 ч.(7) пкт.f) введен ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]
(8) Казначейская акция не предоставляет обществу права голоса на общем собрании акционеров, права на получение дивидендов, а также права на часть имущества в случае ликвидации общества.

Статья 163. *Облигации*

(1) Акционерное общество может выпускать именные облигации.
[Ст.163 ч.(1) в редакции ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]
(2) Номинальная стоимость всех облигаций, размещенных обществом, не должна превышать размер уставного капитала.
(3) Облигация предоставляет ее владельцу право на проценты, обещанные эмитентом, а в конце периода, на который она выпущена, – также право на получение номинальной стоимости облигации. Облигации могут конвертироваться в акции.
(4) Облигация не может выпускаться на срок менее одного года.
(5) Облигации выпускаются только посредством публичной оферты и оплачиваются только наличными средствами. Оплата облигаций в рассрочку не допускается.
(6) Облигации не могут размещаться в целях формирования, пополнения или увеличения уставного капитала.
(7) Виды облигаций, их правовой режим и порядок обращения регулируются законом.

Статья 164. *Реестр акционеров и реестр владельцев облигаций*

(1) Общество – эмитент именных акций и облигаций обязано вести реестр владельцев акций и реестр владельцев облигаций.
(2) В обществе с числом владельцев акций или облигаций более пятидесяти ведение реестров передается независимому регистратору.
(3) Реестр акционеров и реестр владельцев облигаций должны содержать:

[Ст.164 ч.(3) вводная часть изменена ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]

a) наименование, место нахождения и регистрационный номер общества-эмитента, регистрационный номер каждой эмиссии, присвоенный Национальной комиссией по ценным бумагам;

b) имя, другие данные удостоверения личности и место жительства акционера или владельца облигации – физического лица; наименование, регистрационный номер и место нахождения акционера или владельца облигации – юридического лица либо номинального владельца акций или облигаций;

[Ст.164 ч.(3) пкт.b) изменен ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]

c) количество акций или облигаций, вид, класс и номинальную стоимость акций или облигаций, принадлежащих каждому акционеру или владельцу облигаций;

d) дату приобретения либо отчуждения акции или облигации каждым акционером или владельцем облигации.

(4) Реестр должен иметь специальную рубрику, в которую вносится запись о наложении ареста, залоге или ином обременении акций или облигаций каждого акционера или владельца облигации.

Статья 165. *Сертификат акций или облигаций*

(1) Акционерное общество обязано выдавать сертификаты акций или облигаций владельцам материализованных акций или облигаций.

[Ст.165 ч.(1) изменена ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]

(2) Сертификат подтверждает, что лицо, которому он выдан, владеет определенным количеством акций или облигаций общества-эмитента.

[Ст.165 ч.(2) изменена ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]

Статья 166. *Право отчуждения акции и обязательство выкупа*

(1) Акционер имеет право на беспрепятственное отчуждение в соответствии с законом принадлежащих ему акций.

(2) Общество обязано выкупить размещенные им акции в случае:

a) истечения срока выкупа, установленного при эмиссии акций;

b) включения в учредительный документ условий, ограничивающих права акционера;

c) заключения крупных сделок в порядке, установленном законом;

[Ст.166 ч.(2) пкт.c) в редакции ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]

d) реорганизации общества, если выкуп акций обязателен;

e) других ситуаций, предусмотренных законом.

[Ст.166 ч.(2) пкт.e) введен ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]

(3) Акционер вправе требовать выкупа акций в случаях, предусмотренных законом.

[Ст.166 ч.(3) в редакции ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]

(4) Акционер не вправе требовать выкупа акций, если принято решение о роспуске общества.

[Ст.166 ч.(4) в редакции ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]

(5) Решение о выкупе акций принимается общим собранием акционеров, если учредительным документом эта функция не возложена на совет общества.

(6) Выкуп акций производится по рыночной цене, если законом не предусмотрено иное.

[Ст.166 ч.(6) изменена ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]

Статья 167. *Дополнительные права акционеров, владеющих пятью процентами акций*

Акционеры, владеющие пятью и более процентами голосующих акций, имеют право:

a) вносить предложения по повестке дня общего собрания акционеров;

b) предлагать кандидатов в совет общества и на должность ревизора;

c) требовать созыва внеочередного заседания совета общества;

d)осуществлять другие права, предусмотренные законом.

[Ст.167 пкт.d) в редакции ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]

Статья 168. *Дополнительные права акционеров, владеющих десятью процентами акций*

Акционеры, владеющие десятью и более процентами голосующих акций, имеют право:

a) требовать проведения внеочередных проверок деятельности общества;

b) требовать определения стоимости размещения акций дополнительной эмиссии, если требование основано на заключении аудитора;

c) требовать от имени общества возмещения убытков, причиненных обществу членами органов общества.

Статья 169. *Управление акционерным обществом, ведение его дел и его представление*

Нормы, касающиеся управления акционерным обществом, ведения его дел и его представления, устанавливаются законом и уставом общества.

Статья 170. *Обеспечение доступа акционеров к информации об акционерном обществе*

(1) Акционерное общество обязано не позднее чем за десять дней до проведения годового общего собрания акционеров обнародовать в своих публикациях годовой бухгалтерский баланс, баланс прибыли и убытков, бухгалтерскую стоимость акций и облигаций и другие сведения в соответствии с законом.

(2) Акционерное общество обязано в соответствии с законом и учредительным документом предоставлять в распоряжение акционеров информацию об управлении обществом, ведении его дел и его представлении, о его финансовом состоянии и прочую информацию, в частности учредительный документ, регистрационный сертификат общества и акций, регламенты общества, протоколы общих собраний и заседаний совета, списки членов совета и управляющих, договоры с регистратором и аудитором, бухгалтерские и налоговые отчеты, ревизорские отчеты.

(3) По требованию акционеров общество обязано за счет просителей выдавать копии документов, указанных в части (2), и выписки из них.

Ч а с т ь 3
КООПЕРАТИВЫ

Статья 171. *Общие положения о кооперативах*

(1) Кооперативом признается добровольное объединение физических и юридических лиц, организованное на корпоративных принципах в целях защиты и обеспечения совместными действиями своих членов экономических и иных законных интересов.

(2) Кооператив не может состоять менее чем из пяти членов. Членом кооператива может быть физическое лицо, достигшее шестнадцати лет, и юридическое лицо.

(3) Член кооператива несет риск, вытекающий из деятельности кооператива, в пределах своей доли в имуществе кооператива, в том числе невнесенной ее части.

(4) Наименование кооператива должно содержать слово “кооператив” (“cooperativă”) и указание основной цели его деятельности на государственном языке.

(5) Особенности и правовой статус различных видов кооперативов, а также права и обязанности их членов устанавливаются настоящим кодексом и другими законами.

Статья 172. *Устав кооператива*

(1) Устав кооператива должен содержать:

a) наименование;

b) предмет и цель деятельности;

c) место нахождения;

d) вклады членов в уставный капитал, порядок и срок их внесения;

e) платежи в деньгах или в виде другого имущества, к которым могут быть обязаны члены, а также вид и размер этих платежей;

f) структуру, полномочия, порядок образования и функционирования органов управления кооперативом;
g) порядок представления;
h) правила созыва общего собрания членов;
i) филиалы и представительства кооператива;
j) другие сведения, установленные законом.
(2) Недействительны, если они не включены в устав, положения:
a) о вкладах в натуре, их составе и стоимости, по которой они принимаются, а также о членах, которые их внесли;
b) об индивидуальной ответственности членов;
c) об отступлениях от закона, касающихся вступления в кооператив, выхода и исключения из него;
d) о силе и ограничениях права голоса члена;
e) о размере и использовании превышения активов над пассивами за отчетный финансовый период, а также в случае ликвидации;
f) о квоте, в пределах которой некоторые члены могут участвовать в уставном капитале.
(3) Устав может содержать и другие положения, не противоречащие закону.
(4) Устав составляется на государственном языке и подписывается всеми членами-учредителями.

Статья 173. *Регистрация кооператива*

Государственная регистрация кооперативов осуществляется в порядке, установленном для хозяйственных товариществ и обществ.

Статья 174. *Уставный капитал кооператива*

(1) Кооператив имеет непостоянный уставный капитал, представляющий собой сумму всех паев членов кооператива, предусмотренных его уставом.
(2) До регистрации кооператива его член обязан внести свой паевой взнос в полном объеме, если законом или уставом кооператива не предусмотрено иное.
(3) Члены кооператива обязаны в двухмесячный срок после утверждения годового бухгалтерского баланса возместить потери кооператива посредством внесения дополнительных взносов. В случае неисполнения этой обязанности кооператив может быть ликвидирован в судебном порядке по требованию кредиторов. Члены кооператива несут солидарную субсидиарную ответственность по своим обязательствам в пределах невнесенной части дополнительного взноса каждого члена.
(4) Имущество, оставшееся после ликвидации кооператива, распределяется между его членами в соответствии с уставом кооператива.

Статья 175. *Управление кооперативом*

(1) Высшим органом управления кооперативом является общее собрание его членов. В кооперативе с числом членов более пятидесяти может быть создан наблюдательный совет, который осуществляет контроль за деятельностью его исполнительных органов. Члены наблюдательного совета не вправе действовать от имени кооператива.
(2) Исполнительными органами кооператива являются правление и председатель. Они осуществляют управление текущей деятельностью кооператива и подотчетны наблюдательному совету и общему собранию членов кооператива.
(3) Председателем кооператива, членами наблюдательного совета и правления кооператива могут быть только члены кооператива. Член кооператива не может одновременно быть членом наблюдательного совета и членом правления или председателем кооператива.
(4) Компетенция органов управления кооперативом и порядок принятия ими решений определяются законом и уставом кооператива.
(5) К исключительной компетенции общего собрания членов кооператива относятся:
a) изменение устава кооператива;
b) образование наблюдательного совета и прекращение полномочий его членов, а также предоставление и прекращение полномочий исполнительных органов кооператива, если это право по уставу кооператива не передано его наблюдательному совету;

c) утверждение годовых отчетов и бухгалтерских балансов кооператива, распределение убытков;
d) решение о реорганизации и ликвидации кооператива.
(6) Законодательством о кооперативах и уставом кооператива к исключительной компетенции общего собрания может быть отнесено также решение иных вопросов. Вопросы, отнесенные к исключительной компетенции общего собрания или наблюдательного совета кооператива, не могут передаваться ими на решение исполнительных органов кооператива.
(7) Член кооператива имеет на общем собрании только один голос.

Статья 176. *Вступление в кооператив*

(1) Кооператив открыт для вступления в него новых членов.
(2) Уставом кооператива могут быть установлены особые условия для приема в него новых членов.

Статья 177. *Прекращение членства в кооперативе и возврат пая*

(1) Членство в кооперативе прекращается вследствие выхода, исключения, смерти или ликвидации.
(2) Член кооператива вправе выйти из него до принятия решения о роспуске.
(3) Выходящему члену кооператива выплачивается стоимость его пая или выдается имущество, соответствующее его паю. Расчеты производятся согласно балансу на дату выхода, а в случае, если выход имеет место в течение финансового года, – в соответствии с последним балансом.
(4) Если уставом не предусмотрено иное, член кооператива может в любой момент произвести отчуждение своего пая другому члену или третьему лицу (которое должно стать членом), выбыв таким образом из кооператива без истребования своей доли из его имущества.
(5) Член кооператива может быть исключен из кооператива по решению общего собрания в случае неисполнения или ненадлежащего исполнения обязанностей, возложенных на него уставом кооператива, а также в других случаях, предусмотренных законом или уставом кооператива. Член кооператива, исключенный из него, имеет право на получение пая в соответствии с частью (3).
(6) Пай члена кооператива передается по праву наследования, если уставом кооператива не предусмотрено иное. В случае, если правопреемники не могут стать членами кооператива, им выплачивается стоимость пая.
(7) Обращение взыскания на пай члена кооператива по его собственным долгам допускается только при недостаточности иного его имущества для уплаты этих долгов в порядке, предусмотренном законом или уставом кооператива.

Статья 178. *Реорганизация и ликвидация кооператива*

Кооператив реорганизуется и ликвидируется в порядке, установленном для хозяйственных товариществ и обществ.

Ч а с т ь 4
ГОСУДАРСТВЕННЫЕ И МУНИЦИПАЛЬНЫЕ ПРЕДПРИЯТИЯ

Статья 179. *Государственные и муниципальные предприятия*

(1) Государственные предприятия создаются и наделяются имуществом Правительством или другими органами, уполномоченными законом.
(2) Муниципальные предприятия создаются и наделяются имуществом органами местного публичного управления.
(3) Государственные и муниципальные предприятия являются юридическими лицами и отвечают по своим обязательствам всем своим имуществом.
(4) Государство и административно-территориальные единицы не отвечают по обязательствам государственных и муниципальных предприятий. Указанные предприятия не отвечают по обязательствам государства и административно-территориальных единиц.
(5) Особенности создания, осуществления и прекращения деятельности государственных и муниципальных предприятий устанавливаются настоящим кодексом, законодательством о государственных и муниципальных предприятиях, о местном публичном управлении, другими нормативными актами и типовыми уставами этих предприятий.

Ч а с т ь 5

НЕКОММЕРЧЕСКИЕ ОРГАНИЗАЦИИ

Статья 180. *Общие положения о некоммерческих организациях*

(1) Некоммерческой организацией признается юридическое лицо, преследующее иную цель, нежели извлечение прибыли.

(2) Некоммерческими организациями являются:

a) ассоциация;

b) фонд;

c) учреждение.

Статья 181. *Ассоциация*

(1) Ассоциацией признается некоммерческая организация, добровольно учрежденная физическими и юридическими лицами, объединившимися в предусмотренном законом порядке на основе общности интересов, не противоречащих основам правопорядка и нравственности, для удовлетворения нематериальных потребностей.

(2) Ассоциация может создаваться в форме общественного объединения, религиозного объединения, партии или иной общественно-политической организации, профессионального союза, союза юридических лиц, патроната и в других формах в соответствии с законом.

(3) Ассоциация имеет фиксированное членство.

(4) Имущество, переданное ассоциации ее учредителями (членами), является собственностью ассоциации. Ассоциация использует это имущество для целей, определенных в ее уставе.

(5) За членами ассоциации не сохраняются их права на имущество, переданное в собственность ассоциации, в том числе на членские взносы. Они не отвечают по обязательствам ассоциации, а ассоциация не отвечает по обязательствам своих членов.

(6) Особенности создания и осуществления деятельности, а также правовой статус различных видов ассоциаций устанавливаются законом.

Статья 182. *Фонд*

(1) Фондом признается не имеющая членства некоммерческая организация, учрежденная одним или несколькими физическими и юридическими лицами, наделенная определенным имуществом, обособленным от имущества учредителей, преследующая некоммерческие цели, предусмотренные учредительным документом.

(2) Фонд может быть создан также по завещанию.

Статья 183. *Учреждение*

(1) Учреждением признается некоммерческая организация, созданная учредителем (учредителями) для осуществления управленческих, социальных, культурных, образовательных и иных функций некоммерческого характера, частично или полностью финансируемая им.

(2) Имущество считается переданным учредителем учреждению на праве собственности, если учредительным документом не предусмотрено иное.

(3) Учредителями могут быть физические и юридические лица, в том числе юридические лица публичного права.

(4) Учредитель отвечает по обязательствам учреждения в той мере, в которой имущества учреждения недостаточно для погашения обязательств.

(5) Учреждения могут быть публичными и частными.

Статья 184. *Публичное учреждение*

(1) Публичное учреждение создается на основании акта органа публичной власти и финансируется полностью или частично за счет средств его бюджета.

(2) Публичное учреждение не вправе учреждать другие юридические лица, за исключением союзов юридических лиц.

Статья 185. *Частное учреждение*
(1) Частное учреждение создается на основании решения физического лица или юридического лица частного права, которые наделяют его необходимым для достижения намеченной цели имуществом.
(2) Решение о создании учреждения подлежит нотариальному удостоверению.
Статья 186. *Устав некоммерческой организации*
(1) Некоммерческая организация осуществляет деятельность на основании устава, если законом не предусмотрено иное.
(2) Устав подписывается всеми учредителями, если законом не предусмотрено иное.
(3) Устав некоммерческой организации должен содержать:
a) наименование;
b) цели и предмет деятельности;
c) место нахождения;
d) имя, место жительства, дату рождения, гражданство и другие данные удостоверения личности учредителей;
e) условия и порядок приема в некоммерческую организацию, порядок выхода и исключения из нее – в случае ассоциаций;
f) порядок формирования имущества, вклады учредителей и членские взносы;
g) порядок назначения и отзыва членов органов;
h) порядок учреждения и ликвидации филиалов;
i) порядок и условия реорганизации;
j) порядок ликвидации организации;
k) другие сведения, установленные законом для соответствующего вида некоммерческой организации.
(4) Устав может содержать и другие положения, не противоречащие закону.
Статья 187. *Виды деятельности некоммерческих организаций*
(1) Некоммерческие организации вправе осуществлять любую не запрещенную законом деятельность, относящуюся к реализации уставных целей.
(2) Деятельность, подлежащая в соответствии с законом лицензированию, может осуществляться некоммерческими организациями только после получения лицензии.
Статья 188. *Хозяйственная деятельность некоммерческих организаций*
(1) Некоммерческая организация вправе осуществлять хозяйственную деятельность, вытекающую непосредственно из уставных целей.
(2) Для осуществления хозяйственной деятельности, не вытекающей непосредственно из уставных целей, некоммерческие организации могут создавать хозяйственные товарищества или общества и кооперативы.
(3) Право отдельных видов некоммерческих организаций создавать хозяйственные товарищества или общества и кооперативы может быть ограничено законом.
Статья 189. *Управление некоммерческой организацией, ведение ее дел и ее представление*
Нормы, касающиеся управления некоммерческой организацией, ведения ее дел и ее представления, устанавливаются законом и уставом организации.
Статья 190. *Конфликт интересов*
(1) Некоммерческая организация в своей деятельности должна избегать конфликта интересов; в случае возникновения таковых они решаются в соответствии с положениями статьи 191.
(2) Считается, что существует конфликт интересов, в случае совершения сделки относительно имущества некоммерческой организации между нею и заинтересованными лицами.
(3) Для целей настоящей статьи заинтересованными лицами признаются руководитель организации, члены ее руководящих и контрольных органов, ее служащие, а также любое иное лицо, которое благодаря специфическим отношениям с некоммерческой организацией может

оказать влияние на принятие решений относительно совершения сделок от имени организации с ним самим, с другими лицами, с которыми оно находится в отношениях родства до третьей степени включительно или в трудовых отношениях, либо с лицами, кредитором которых оно является.

Статья 191. *Разрешение конфликта интересов*

(1) Сделки, содержащие конфликт интересов, подлежат предварительному утверждению высшим органом некоммерческой организации, если уставом не предусмотрена компетенция другого коллегиального органа.

(2) Заинтересованное лицо обязано возместить некоммерческой организации убытки, причиненные в результате совершения сделки, содержащей конфликт интересов, если последняя не утверждена компетентным органом.

(3) Помимо возмещения убытков заинтересованное лицо должно возвратить некоммерческой организации весь доход, полученный этим лицом в результате совершения сделки, содержащей конфликт интересов. В случае, когда убытки причинены в результате действий нескольких заинтересованных лиц, они несут солидарную ответственность перед некоммерческой организацией.

Глава III
УЧАСТИЕ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА И АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ЕДИНИЦ В ОТНОШЕНИЯХ, РЕГУЛИРУЕМЫХ ГРАЖДАНСКИМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВОМ

Статья 192. *Республика Молдова и ее административно-территориальные единицы – субъекты гражданского права*

(1) Республика Молдова и ее административно-территориальные единицы выступают в отношениях, регулируемых гражданским законодательством, на принципах равенства с участниками этих отношений – физическими и юридическими лицами.

(2) К субъектам, указанным в части (1), применяются нормы, регулирующие участие юридических лиц в отношениях, регулируемых гражданским законодательством, если из закона или особенностей данных субъектов не вытекает иное.

Статья 193. *Порядок участия Республики Молдова и ее административно-территориальных единиц в отношениях, регулируемых гражданским законодательством*

(1) Центральные органы публичного управления могут приобретать и осуществлять имущественные и личные неимущественные права и обязанности от имени Республики Молдова, а также представлять ее в судебной инстанции в пределах своей компетенции.

(2) Органы местного публичного управления могут приобретать и осуществлять имущественные и личные неимущественные права и обязанности от имени административно-территориальных единиц в пределах своей компетенции.

(3) В случаях и порядке, предусмотренных законами, указами Президента Республики Молдова, постановлениями и ордонансами Правительства, актами органов местного публичного управления, по их специальному поручению от их имени могут выступать физические и юридические лица. Правила поручения применяются в той мере, в которой они не противоречат существу правоотношений или в которой прямо не установлено иное.

Статья 194. *Гражданско-правовая ответственность Республики Молдова и административно-территориальных единиц*

(1) Республика Молдова и административно-территориальная единица отвечают по своим обязательствам принадлежащим им на праве частной собственности имуществом.

(2) Республика Молдова не отвечает по обязательствам административно-территориальных единиц.
(3) Административно-территориальные единицы не отвечают по обязательствам Республики Молдова.
(4) Положения частей (2) и (3) не распространяются на случаи, когда Республикой Молдова предоставлены гарантии по обязательствам административно-территориальных единиц либо когда последними предоставлены гарантии по обязательствам Республики Молдова.
(5) Особенности гражданско-правовой ответственности Республики Молдова и административно-территориальных единиц в отношениях с иностранными физическими и юридическими лицами или другими государствами устанавливаются законом.

Р а з д е л III
СДЕЛКИ И ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВО
Глава I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ О СДЕЛКАХ

Статья 195. *Понятие сделки*
Сделкой признается выражение физическими и юридическими лицами своей воли, направленной на установление, изменение или прекращение гражданских прав и обязанностей.
Статья 196. *Односторонняя, двухсторонняя и многосторонняя сделка*
(1) Односторонней считается сделка, являющаяся выражением воли одной стороны. Односторонняя сделка может порождать обязанности для третьих лиц только в случаях, предусмотренных законом.
(2) К односторонней сделке применяются соответствующим образом положения об обязательствах и договорах, если это не противоречит закону или одностороннему характеру сделки.
(3) Двухсторонняя сделка является выражением согласованной воли двух сторон.
(4) Многосторонняя сделка является выражением согласованной воли трех или более сторон.
Статья 197. *Безвозмездная и возмездная сделка*
(1) Безвозмездной сделкой считается сделка, которой одной из сторон предоставляется имущественная выгода без цели получения иной имущественной выгоды взамен.
(2) Возмездной сделкой считается сделка, которой одной стороне предоставляется имущественная выгода взамен получения иной имущественной выгоды.
Статья 198. *Сделки по сохранению, управлению и распоряжению*
(1) Сделкой по сохранению считается сделка, которая направлена на предупреждение утраты субъективного гражданского права.
(2) Сделкой по управлению считается сделка, которая направлена на обычное использование вещи или имущества.
(3) Сделкой по распоряжению считается сделка, результатом которой является передача права другому лицу или обременение вещи имущественными обязательствами.

Глава II
УСЛОВИЯ ДЕЙСТВИТЕЛЬНОСТИ СДЕЛКИ

Статья 199. *Согласие*
(1) Согласием является выраженное волеизъявление лица совершить сделку.
(2) Согласие является действительным, если оно исходит от лица, находящегося в здравом уме, выражено с намерением создать юридические последствия и не является порочным.
Статья 200. *Момент наступления последствий согласия*
(1) Выражение воли, которое должно быть воспринято другой стороной, имеет силу с момента его получения этой другой стороной независимо от того, ознакомилась ли она с его содержанием.
(2) Выражение воли не имеет силы в случае, когда другой стороной ранее или в тот же момент получено заявление об отказе от совершения сделки.
(3) Действительность выражения воли не затрагивается смертью лица, выразившего свою волю, или признанием его недееспособным, если эти события последовали после выражения воли.

Статья 201. *Невозможность определения содержания согласия*
Сделка считается несовершенной, если содержание согласия не может быть четко определено ни после его изъявленного выражения, ни из других обстоятельств ее совершения.
Статья 202. *Согласие третьих лиц на совершение и исполнение сделки*
(1) Если последствия сделки, подлежащей исполнению по отношению к другому лицу, зависят от согласия третьего лица, согласие или отказ в даче согласия могут быть выражены как по отношению к одной стороне, так и по отношению к другой.
(2) Выражение согласия не требует соблюдения формы, установленной для совершения сделки.
Статья 203. *Предварительное согласие на совершение сделки*
Предварительное согласие может быть отозвано до совершения сделки в той мере, в которой иное не вытекает из правоотношений, на основе которых выражено предварительное согласие. Отзыв может быть выражен как по отношению к одной стороне, так и по отношению к другой.
Статья 204. *Последующее согласие на совершение сделки*
(1) Последующее согласие (одобрение сделки) в отсутствие положений о противном имеет обратную силу с момента совершения сделки.
(2) Обратная сила одобрения сделки не аннулирует сделки по распоряжению, которые лицо, одобрившее сделку, совершило до одобрения либо которые имели место в процессе принудительного исполнения, исполнения меры в виде наложения ареста или были совершены управляющим в процессе несостоятельности.
Статья 205. *Последствия сделки по распоряжению, совершенной лицом, не имеющим права ее совершать*
(1) Сделка по распоряжению, совершенная в отношении вещи лицом, не имеющим права ее совершать, имеет силу в случае ее совершения с согласия правомочного лица.
(2) Сделка по распоряжению, совершенная лицом, не имеющим права ее совершать, имеет силу, если правомочное лицо одобрило ее либо если лицо, совершившее ее, впоследствии приобретает или наследует вещь от правомочного лица и отвечает неограниченно по наследственным обязательствам. В случае приобретения и наследования, если последовательно совершено несколько несовместимых сделок по распоряжению, имеет силу только сделка, совершенная первой.
Статья 206. *Предмет сделки*
(1) Предметом сделки является обязательство лица, совершившего сделку.
(2) Предмет сделки должен быть законным, находиться в гражданском обороте и быть определенным или определяемым по меньшей мере своим видом.
(3) Предметом сделки могут быть также вещи, приобретаемые в будущем.
Статья 207. *Основания совершения сделки*
(1) Сделка, совершенная без основания или основанная на ложном или неправомерном основании, не может иметь последствий.
(2) Наличие основания сделки предполагается до тех пор, пока не будет доказано обратное.
(3) Считается противоправным основание, которое противоречит закону, основам правопорядка или нравственности.
Статья 208. *Форма сделки*
(1) Сделки могут совершаться устно, в письменной или нотариальной форме.
(2) Соблюдение формы сделки является условием ее действительности только в случаях, прямо предусмотренных законом.
(3) Сделка, которая может быть совершена устно, считается совершенной и в том случае, когда из поведения лица явствует его воля совершить сделку.
(4) Молчание признается выражением воли совершить сделку в случаях, предусмотренных законом или соглашением сторон.
(5) Любое изменение условий сделки должно осуществляться в форме, предусмотренной для этой сделки.

(6) Обещание совершения сделки не должно выражаться в форме, предусмотренной для ее совершения.

Статья 209. *Устная форма сделки*

(1) Сделка, для которой законом или соглашением сторон не установлена письменная или нотариальная форма, может быть совершена устно.

(2) Сделки, исполняемые при самом их совершении, могут совершаться устно. Исключение составляют сделки, для которых установлена нотариальная форма, и сделки, соблюдение письменной формы которых необходимо для того, чтобы они были действительными.

Статья 210. *Письменная форма сделки*

(1) Подлежат совершению в письменной форме сделки юридических лиц между собой, между юридическими и физическими лицами, а также физических лиц между собой в случае, если стоимость предмета сделки превышает одну тысячу леев, а в случаях, предусмотренных законом, – независимо от стоимости предмета сделки.

(2) Если в соответствии с законом или соглашением сторон сделка подлежит совершению в письменной форме, она может быть совершена как путем составления единого документа, подписанного сторонами, так и путем обмена письмами, телеграммами, телефонограммами и прочими подобными средствами связи, подписанными отправившей их стороной.

(3) Использование технических средств при подписании сделки допускается в случаях и порядке, установленных законом или соглашением сторон.

(4) Если вследствие физического недостатка, болезни или других причин лицо не может собственноручно подписаться, на основе предоставленных им полномочий сделку может подписать другое лицо. Подпись последнего должна быть засвидетельствована нотариусом или другим уполномоченным законом лицом с указанием причин, в силу которых совершающий сделку не мог подписать ее собственноручно.

Статья 211. *Последствия несоблюдения письменной формы сделки*

(1) Несоблюдение письменной формы сделки лишает стороны права требовать в случае спора подтверждения сделки посредством свидетельских показаний.

(2) Несоблюдение письменной формы сделки влечет ее недействительность, только если это последствие прямо предусмотрено законом или соглашением сторон.

Статья 212. *Нотариальная форма сделки*

Нотариальное удостоверение сделок обязательно:

a) в случаях, установленных законом;

b) в случаях, предусмотренных соглашением сторон, хотя бы по закону такая форма и не требовалась.

Статья 213. *Последствия несоблюдения нотариальной формы сделки*

(1) Несоблюдение нотариальной формы сделки влечет ее недействительность.

(2) Если одна из сторон полностью или частично исполнила сделку, требующую нотариального удостоверения, а другая сторона уклоняется от нотариального удостоверения сделки, судебная инстанция вправе по требованию полностью или частично исполнившей сделку стороны признать сделку действительной, если она не содержит противоречащих закону элементов. В этом случае последующее нотариальное удостоверение сделки не требуется.

(3) Сторона, необоснованно уклоняющаяся от нотариального удостоверения сделки, обязана возместить другой стороне убытки, вызванные задержкой в удостоверении сделки.

Статья 214. *Регистрация сделок*

(1) Сделки, предметом которых является недвижимое имущество, подлежат регистрации в порядке, установленном законом.

(2) Законом может быть установлено условие регистрации и других сделок.

Статья 215. *Последствия уклонения от регистрации сделки*

(1) Если подлежащая регистрации сделка совершена в предусмотренной законом форме, но обязанная сторона уклоняется от ее регистрации или истек установленный законом срок для

регистрации, судебная инстанция по требованию заинтересованной стороны вправе вынести решение о регистрации сделки. В этом случае сделка регистрируется на основании судебного решения.
(2) Сторона, необоснованно уклоняющаяся от регистрации сделки, обязана возместить другой стороне убытки, вызванные задержкой в регистрации сделки.

Глава III
НЕДЕЙСТВИТЕЛЬНОСТЬ СДЕЛОК

Статья 216. *Ничтожные и оспоримые сделки*
(1) Сделка недействительна по основаниям, предусмотренным настоящим кодексом (ничтожная сделка).
(2) Сделка может быть признана недействительной по предусмотренным настоящим кодексом основаниям судебной инстанцией или соглашением сторон (оспоримая сделка).
Статья 217. *Ничтожные сделки*
(1) Требование о признании ничтожности сделки может быть предъявлено любым лицом, имеющим возникший и сохраняющийся интерес. Судебная инстанция ссылается на ничтожность сделки по собственной инициативе.
(2) Ничтожность не может быть устранена путем одобрения недействительной сделки сторонами.
(3) На ничтожность сделки не распространяется исковая давность.
Статья 218. *Оспоримые сделки*
(1) На оспоримость сделки могут ссылаться только лицо, в пользу которого сделка признана оспоримой, или его правопреемники, законный представитель либо, путем косвенного иска, необеспеченные кредиторы ущемленной стороны. Судебная инстанция не может ссылаться на оспоримость сделки по собственной инициативе.
(2) Оспоримость сделки может быть исключена выраженным или молчаливым согласием лица, в пользу которого сделка признана оспоримой. Согласие одобрить сделку, признанную недействительной, должно быть безусловным и очевидным.
(3) Для утверждения сделки, признанной оспоримой, волеизъявление сторон не подлежит обязательному оформлению в форме, предусмотренной для совершения соответствующей сделки.
(4) Если каждая из сторон может ссылаться на недействительность сделки либо если несколько лиц могут требовать признания сделки недействительной, одобрение сделки одним лицом не лишает других лиц права ссылаться на недействительность сделки.
Статья 219. *Последствия недействительности сделки*
(1) Недействительная сделка прекращается обратной силой с момента ее совершения. Если из содержания сделки вытекает, что она может быть прекращена лишь на будущее, сделка не будет иметь силу на будущее.
(2) Каждая из сторон должна возвратить все полученное ею по недействительной сделке, а в случае невозможности возвратить полученное обязана возместить стоимость исполнения.
(3) Сторона и добросовестные третьи лица имеют право на возмещение убытков, причиненных недействительной сделкой.
Статья 220. *Недействительность сделки, противоречащей закону, основам правопорядка или нравственности*
(1) Сделка или ее условие, противоречащие императивным нормам, являются ничтожными, если законом не предусмотрено иное.
(2) Сделка или ее условие, противоречащие основам правопорядка или нравственности, являются ничтожными.
(3) Недействительность условия сделки не влечет недействительности всей сделки, если можно предположить, что она могла бы быть совершена также и в отсутствие условия, признанного недействительным.

Статья 221. *Недействительность мнимой или притворной сделки*
(1) Сделка, совершенная без намерения создать соответствующие юридические последствия (мнимая сделка), ничтожна.
(2) Сделка, совершенная с целью прикрыть другую сделку (притворная сделка), ничтожна. К сделке, которую стороны действительно имели в виду, применяются соответствующие правила.
(3) В случае перехода имущества, полученного по мнимой сделке, к добросовестному третьему лицу считается, что переход осуществлен на действительной правовой основе.
Статья 222. *Недействительность сделки, совершенной лицом, признанным недееспособным*
(1) Сделка, совершенная лицом, признанным недееспособным, ничтожна.
(2) Полностью дееспособное лицо обязано возместить другой стороне убытки, причиненные в результате совершения ничтожной сделки, если будет доказано, что оно знало или должно было знать о недееспособности другой стороны.
Статья 223. *Недействительность сделки, совершенной несовершеннолетним в возрасте от семи до четырнадцати лет*
(1) Сделки, совершенные несовершеннолетним в возрасте от семи до четырнадцати лет, за исключением сделок, предусмотренных частью (2) статьи 22, ничтожны.
(2) Полностью дееспособное лицо обязано возместить убытки, причиненные несовершеннолетнему, если не докажет, что оно не знало или не должно было знать о том, что другая сторона не обладает необходимой для совершения сделки дееспособностью.
Статья 224. *Недействительность сделки, совершенной несовершеннолетним в возрасте от четырнадцати до восемнадцати лет или ограниченно дееспособным лицом*
(1) Сделка, совершенная несовершеннолетним в возрасте от четырнадцати до восемнадцати лет или ограниченно дееспособным лицом без согласия родителей, усыновителей или попечителя в случае, когда такое согласие предусмотрено законом, может быть признана судебной инстанцией недействительной по иску родителей, усыновителей или попечителя.
(2) Полностью дееспособное лицо обязано возместить убытки, причиненные другой стороне, если будет доказано, что оно знало или должно было знать о том, что другая сторона не обладала необходимой для совершения сделки дееспособностью.
Статья 225. *Недействительность сделки, совершенной лицом, не способным понимать значения своих действий или руководить ими*
Сделка, совершенная полностью дееспособным лицом в состоянии, когда оно не было способно понимать значения своих действий или руководить ими, может быть признана судебной инстанцией недействительной.
Статья 226. *Недействительность сделки, совершенной с нарушением пределов полномочий*
Если полномочия лица на совершение сделки ограничены договором либо полномочия органа юридического лица – его учредительным документом по сравнению с тем, как они определены в поручении, в законе либо как они могут считаться очевидными из обстановки, в которой совершается сделка, такая сделка, совершенная без соблюдения этих ограничений, может быть признана недействительной лишь в случаях, когда будет доказано, что другая сторона знала или должна была знать об ограничениях.
Статья 227. *Недействительность сделки, совершенной под влиянием заблуждения*
(1) Сделка, совершенная под влиянием заблуждения, имеющего существенное значение, может быть признана судебной инстанцией недействительной.

(2) Существенное значение имеет заблуждение, если при совершении сделки существовало неверное представление относительно:
a) характера сделки;
b) существенных качеств предмета сделки;
c) сторон сделки (партнера или выгодоприобретателя) в случае, если их личности являются определяющим мотивом совершения сделки.
(3) Заблуждение относительно мотивов сделки имеет значение, только если мотив входит в состав предмета сделки.
(4) Заблуждение, вменяемое в вину лицу, воля которого находится под влиянием порока, не может служить основанием для признания сделки недействительной.
(5) Лицо, в пользу которого сделка признана недействительной, обязано возместить другой стороне причиненные убытки, но в размере, не превышающем выгоду, которую последняя получила бы, если бы сделка не была признана недействительной. Убытки не возмещаются в случае, если будет доказано, что сторона, имеющая право на возмещение, знала или должна была знать о заблуждении.
(6) Сделка, совершенная под влиянием заблуждения, не может быть оспорена, если другая сторона согласна исполнить ее в соответствии с волей стороны, намеревающейся оспорить сделку.

Статья 228. *Недействительность сделки, совершенной путем обмана*

(1) Сделка, совершение которой определено обманными или злонамеренными действиями одной из сторон, может быть признана судебной инстанцией недействительной даже в случае, если по оценке этой стороны сделка выгодна для другой стороны.
(2) Если одна из сторон утаила определенные обстоятельства, при выявлении которых другая сторона не совершила бы сделку, признание сделки недействительной может быть востребовано, только когда исходя из принципа добросовестности можно предположить, что другая сторона выявит эти обстоятельства.
(3) В случае, когда обман совершен третьим лицом, сделка может быть признана недействительной, только если будет доказано, что другая сторона знала или должна была знать об обмане.

Статья 229. *Недействительность сделки, совершенной путем применения насилия*

(1) Сделка, совершенная путем применения физического или психического насилия, может быть признана судебной инстанцией недействительной, хотя бы насилие и применялось третьими лицами.
(2) Насилие служит основанием для признания сделки недействительной, только если будет доказано, что его применение может заставить лицо поверить, что оно само, его супруг, родственник или иное близкое лицо либо их имущество подвергаются прямой опасности.
(3) В целях настоящей статьи не является насилием действие лица, не использующего какие бы то ни было противоправные средства.

Статья 230. *Недействительность сделки, совершенной вследствие стечения тяжелых обстоятельств*

(1) Сделка, совершенная лицом вследствие стечения тяжелых обстоятельств на крайне невыгодных для себя условиях, чем другая сторона воспользовалась, может быть признана судебной инстанцией недействительной.
(2) Судебная инстанция может оставить сделку в силе, если ответчик уменьшит свое требование или предоставит справедливое денежное возмещение.

Статья 231. *Недействительность сделки, совершенной в результате злонамеренного соглашения представителя одной стороны с другой стороной*

(1) Сделка, совершенная в результате злонамеренного соглашения представителя одной стороны с другой стороной, может быть признана судебной инстанцией недействительной.

(2) Иск о признании сделки недействительной в случае, указанном в части (1), может быть предъявлен в течение одного года со дня, когда заинтересованное лицо узнало или должно было узнать о совершении сделки.

Статья 232. *Недействительность сделки, совершенной с нарушением запрета распоряжаться имуществом*

Сделка, посредством которой совершено распоряжение имуществом, в отношении которого законом, судебной инстанцией или другим уполномоченным органом установлен в пользу определенных лиц запрет на распоряжение им, может быть признана судебной инстанцией недействительной по иску лиц, в пользу которых установлен запрет.

Статья 233. *Срок предъявления иска о признании сделки недействительной*

(1) Правомочное лицо вправе требовать признания сделки недействительной по основаниям, указанным в статьях 227, 228 и 230, в шестимесячный срок со дня, когда оно узнало или должно было узнать об основаниях признания недействительности.

(2) По основаниям, указанным в статье 229, иск о признании сделки недействительной может быть предъявлен в шестимесячный срок со дня, когда насилие прекратилось.

Глава IV
СДЕЛКИ, СОВЕРШЕННЫЕ ПОД УСЛОВИЕМ

Статья 234. *Сделка, совершенная под условием*

Сделка считается совершенной под условием, если возникновение и прекращение взаимных субъективных гражданских прав и обязанностей зависят от будущего события, о наступлении которого невозможно говорить с уверенностью.

Статья 235. *Ничтожное условие*

(1) Ничтожным признается условие, которое противоречит закону, основам правопорядка и нравственности либо выполнение которого невозможно. Сделка, совершенная под таким условием, является ничтожной.

(2) Условие, наступление или ненаступление которого зависит от воли сторон сделки, является ничтожным. Сделка, совершенная под таким условием, является ничтожной.

Статья 236. *Позитивное условие*

(1) В случае, когда сделка совершена под условием наступления определенного события в определенный срок, условие считается наступившим, если срок истек и событие не наступило.

(2) Если срок не определен, условие может наступить в любой момент. Условие может быть признано ненаступившим, если очевидно, что последующее наступление события невозможно.

Статья 237. *Негативное условие*

(1) В случае, когда сделка совершена под условием ненаступления определенного события в определенный срок, условие считается наступившим, хотя бы и до истечения этого срока, если очевидно, что последующее наступление события невозможно.

(2) Если срок не определен, условие считается наступившим только тогда, когда станет очевидно, что событие не наступит.

Статья 238. *Недопустимость оказания влияния на наступление условия*

(1) Лицо, совершившее сделку под определенным условием, не вправе до наступления условия совершать какое-либо действие, которое может помешать исполнению его обязательств.

(2) Если условие наступило, а лицо уже предприняло действия, указанные в части (1), оно обязано возместить другой стороне причиненные в связи с этим убытки.

Статья 239. *Сделка, совершенная под отлагательным условием*

Сделка считается совершенной под отлагательным условием, если возникновение предусмотренных сделкой взаимных субъективных гражданских прав и обязанностей зависит от ожидаемого в будущем и неизвестного события или события, которое уже наступило, но еще не известно сторонам.

Статья 240. *Сделка, совершенная под отменительным условием*
Сделка считается совершенной под отменительным условием, если наступление этого условия влечет прекращение сделки и восстанавливает существовавшее до совершения сделки положение.
Статья 241. *Значение добросовестности при наступлении условия*
(1) Если наступлению условия недобросовестно воспрепятствовала сторона, которой наступление условия невыгодно, условие считается наступившим.
(2) Если наступлению условия недобросовестно содействовала сторона, которой наступление условия выгодно, условие не считается наступившим.

Глава V
ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВО И ДОВЕРЕННОСТЬ

Статья 242. *Представительство*
(1) Сделка может быть совершена лично или через представителя. Полномочия представителя вытекают из закона, сделки или из обстоятельств, в которых он действует.
(2) Сделка, совершенная одним лицом (представителем) от имени другого лица (представляемого) в пределах предъявленных ему полномочий, создает, изменяет или прекращает гражданские права и обязанности представляемого.
(3) В случае совершения сделки от имени другого лица стороне, с которой заключил сделку представитель, не может быть предъявлено отсутствие полномочий, если представляемое лицо создало определенные обстоятельства, в силу которых эта сторона могла добросовестно предположить наличие таких полномочий.
(4) Если при совершении сделки представитель не предъявил свои полномочия, сделка имеет силу непосредственно в отношении представляемого, только если другая сторона исходя из обстоятельств, при которых совершалась сделка, должна была предположить существование представительства. Это положение применяется и в случае, когда для другой стороны личность совершающего сделку не имеет значения.
(5) Не допускается совершение через представителя сделки, которая по своему характеру может быть совершена только лично, или сделки, совершение которой через представителя прямо запрещено законом.
Статья 243. *Представитель с ограниченной дееспособностью*
Сделка, заключенная представителем, является действительной, хотя бы представитель и обладал ограниченной дееспособностью.
Статья 244. *Замещение представителя*
(1) Представитель должен лично совершать сделки, на которые он уполномочен. Он может передать полномочия третьему лицу, только если он уполномочен представляемым или если это необходимо в интересах представляемого.
(2) Представитель, передавший полномочия третьему лицу, обязан незамедлительно уведомить об этом представляемого и сообщить ему необходимую информацию о замещающем лице. В случае невыполнения представителем этой обязанности он несет ответственность за действия замещающего, как за свои собственные.
Статья 245. *Пороки воли, обязанность знания*
(1) В случае признания заключенной представителем сделки недействительной вследствие порока воли принимается во внимание только его волеизъявление.
(2) Если представитель, уполномоченный на основании доверенности, действовал в соответствии с указаниями представляемого, последний не вправе ссылаться на незнание представителем обстоятельств, о которых знал или должен был знать представляемый.
Статья 246. *Полномочия представительства*
(1) Полномочия могут быть предоставлены посредством выражения воли уполномочиваемому лицу или третьему лицу, в отношении которого будет иметь место представительство.

(2) Заявление о предоставлении полномочий не подлежит оформлению в форме, предусмотренной для сделки, совершаемой на основании полномочий. Это положение не применяется, если таким применением устраняется защитная роль требований к форме.

Статья 247. *Срок полномочий*

(1) Если полномочия предоставлены заявлением в адрес третьего лица, они сохраняют силу для него до отмены полномочий предоставившим их лицом.

(2) В случае, если лицо в специальном сообщении в адрес третьего лица или в публичном сообщении заявило о том, что наделяет другое лицо правом представлять его, последнее имеет право представительства в первом случае по отношению к указанному третьему лицу, а во втором случае по отношению к любому лицу. Полномочия представительства сохраняются до их отмены в том же порядке, в котором они были предоставлены.

Статья 248. *Изменение или отмена полномочий*

В случае изменения или отмены полномочий третьи лица должны быть уведомлены об этом соответствующими средствами. В случае несоблюдения этого требования изменение или отмена полномочий не могут быть предъявлены третьим лицам, за исключением случая, когда будет доказано, что они знали или должны были знать об изменении или отмене полномочий в момент совершения сделки.

Статья 249. *Совершение сделки без полномочий представительства*

(1) В случае совершения сделки от имени другого лица при отсутствии полномочий представительства или с превышением полномочий сделка имеет силу для представляемого только в случае ее последующего одобрения последним. В этом случае сделка может быть одобрена как прямо, так и посредством свидетельствующих об этом действий.

(2) Если другая сторона обратилась к представляемому с запросом об одобрении сделки, одобрение может быть выражено только в специальном заявлении, адресованном непосредственно другой стороне. Если заявление об одобрении не направлено другой стороне в течение двух недель со дня получения запроса, считается, что представляемый отказал в одобрении сделки.

(3) В случае, если сторона, совершившая сделку с представителем, не обладающим полномочиями, не знала об отсутствии полномочий, она вправе до одобрения сделки отказаться от нее, представив заявление в адрес представляемого или представителя.

Статья 250. *Ответственность представителя, действующего без полномочий*

(1) Лицо, заключившее сделку в качестве представителя, в случае, когда не может доказать, что обладало полномочиями, обязано по выбору другой стороны исполнить сделку или возместить причиненные убытки, если представляемый отказывается одобрить сделку.

(2) Если представитель не знал об отсутствии полномочий, он обязан возместить только убытки, причиненные в результате того, что другая сторона была уверена в наличии полномочий, и только в части, в которой действительность сделки представляла интерес для другой стороны.

(3) Представитель, действовавший без полномочий, освобождается от ответственности, если другая сторона знала или должна была знать об отсутствии полномочий. Представитель не несет ответственности также в случае ограниченной дееспособности, за исключением случаев, когда он действовал с одобрения попечителя.

Статья 251. *Сделка в отношении себя лично*

Представитель не вправе в той мере, в которой это ему прямо не разрешено, совершать сделки от имени представляемого в отношении себя лично как от своего имени, так и в качестве представителя третьего лица, за исключением случая, когда сделка направлена исключительно на исполнение обязательства.

Статья 252. *Доверенность*

(1) Доверенностью признается документ, составленный в целях удостоверения полномочий, предоставленных представляемым одному или нескольким представителям.

(2) Доверенность на совершение сделок, требующих нотариальной формы, должна быть нотариально удостоверена.
(3) Доверенность, удостоверенная в соответствии с законом органом местного публичного управления, приравнивается к нотариально удостоверенной.
(4) К нотариально удостоверенным доверенностям приравниваются:
a) доверенности лиц, находящихся на стационарном лечении в госпиталях, санаториях, других военно-медицинских учреждениях, удостоверенные начальниками этих учреждений, заместителями начальников по медицинской части, главными или дежурными врачами;
b) доверенности военнослужащих, а в пунктах дислокации воинских частей, учреждений или военно-учебных заведений, где нет нотариальных контор или других органов, совершающих нотариальные действия, доверенности работников, членов их семей и членов семей военнослужащих, удостоверенные командиром (начальником) соответствующей части, учреждения или заведения;
c) доверенности лиц, отбывающих наказание в местах лишения свободы, удостоверенные начальником соответствующего учреждения;
d) доверенности совершеннолетних лиц, находящихся в учреждениях социальной защиты населения, удостоверенные администрацией соответствующего учреждения или руководителем соответствующего органа социальной защиты.
(5) Доверенности на получение заработной платы или иных платежей по месту работы, пенсий, пособий, стипендий, корреспонденции, в том числе посылок и денежных переводов, могут быть удостоверены администрацией по месту работы или учебы лица, выдавшего доверенность, жилищно-эксплуатационной организацией по месту жительства лица, выдавшего доверенность, или администрацией лечебного учреждения, в котором находится на излечении лицо, выдавшее доверенность.
Статья 253. *Передоверие*
(1) Лицо, которому выдана доверенность, может выдать доверенность в порядке передоверия, только если это право прямо оговорено в доверенности либо если это необходимо в интересах представляемого.
(2) В любом случае передоверие должно быть нотариально удостоверено.
Статья 254. *Срок доверенности*
(1) Доверенность выдается на срок не более трех лет. Если срок в доверенности не указан, она сохраняет силу в течение одного года со дня ее составления.
(2) Доверенность, в которой не указана дата ее составления, недействительна.
(3) Нотариально удостоверенная доверенность, предназначенная для совершения сделок за пределами Республики Молдова, сохраняет силу до ее отмены лицом, выдавшим доверенность.
Статья 255. *Прекращение действия доверенности*
(1) Действие доверенности прекращается вследствие:
a) истечения срока доверенности;
b) отмены доверенности лицом, выдавшим ее;
c) отказа лица, которому выдана доверенность;
d) роспуска юридического лица, выдавшего доверенность;
e) роспуска юридического лица, которому выдана доверенность;
f) смерти физического лица, выдавшего доверенность, признания его недееспособным, ограниченно дееспособным или безвестно отсутствующим;
g) смерти физического лица, которому выдана доверенность, признания его недееспособным, ограниченно дееспособным или безвестно отсутствующим.
(2) Лицо, выдавшее доверенность, может в любой момент отменить ее, а лицо, которому выдана доверенность, может отказаться от нее в любой момент. Любое соглашение о противном ничтожно.
(3) С прекращением доверенности теряет силу передоверие.

Статья 256. *Сообщение об отмене и прекращении действия доверенности*

Лицо, выдавшее доверенность, обязано известить об ее отмене и прекращении действия лицо, которому доверенность выдана, а также известных ему третьих лиц, с которыми должен был совершить сделку представитель. Такая же обязанность возлагается на правопреемников лица, выдавшего доверенность, в случаях, предусмотренных пунктами d) и f) части (1) статьи 255.

Статья 257. *Последствия прекращения действия доверенности*

(1) Сделки, совершенные представителем до того, как он узнал или должен был узнать о прекращении действия доверенности, сохраняют силу для представляемого и его правопреемников, за исключением случаев, когда они докажут, что другая сторона знала или должна была знать о прекращении действия доверенности.

(2) При прекращении действия доверенности лицо, которому она выдана, или его правопреемники обязаны немедленно вернуть доверенность.

Статья 258. *Коммерческое представительство*

(1) Коммерческим представителем является лицо, самостоятельно и постоянно представляющее интересы предпринимателя при совершении сделок с целью ведения дел.

(2) Одновременное коммерческое представительство разных участников в совершении сделки допускается только при наличии прямого согласия сторон об этом и в других случаях, предусмотренных законом. Коммерческий представитель обязан исполнять предоставленные ему полномочия с усердием хорошего собственника.

(3) Коммерческий представитель вправе требовать уплаты обусловленного вознаграждения, а также возмещения понесенных им при исполнении поручения расходов в равных долях от одновременно представляемых в соответствии с частью (2) лиц, если договором не предусмотрено иное.

(4) Коммерческое представительство осуществляется на основании договора, заключенного в письменной форме и содержащего указания на полномочия представителя, а при отсутствии таких указаний – также доверенности.

(5) Коммерческий представитель обязан не разглашать конфиденциальную информацию, ставшую ему известной в результате представительства, хотя бы и после прекращения действия коммерческой доверенности.

(6) Особенности коммерческого представительства в отдельных сферах предпринимательской деятельности устанавливаются законом.

Р а з д е л IV
СРОКИ
Глава I
ИСЧИСЛЕНИЕ СРОКОВ

Статья 259. *Определение сроков*

(1) Сроки определяются законом, судебным решением или соглашением сторон.

(2) Независимо от оснований установления сроки исчисляются в порядке, установленном настоящим разделом.

Статья 260. *Порядок установления срока*

Срок устанавливается путем определения календарной даты, периода времени или указанием на событие, которое должно неизбежно наступить.

Статья 261. *Начало течения срока*

(1) Если начало течения срока связано с определенным событием или моментом в течение дня, то день наступления события или момента не учитывается при исчислении срока.

(2) Если начало течения срока связано с началом определенного дня, этот день учитывается при исчислении срока. Это же правило применяется и в отношении дня рождения при исчислении возраста.

Статья 262. *Различные виды сроков*
(1) Полугодие считается равным шести месяцам, квартал – трем месяцам, половина месяца – пятнадцати дням, декада – десяти дням.
(2) Если срок установлен определенным периодом времени и частью этого периода, часть исчисляется в конце.
(3) Если указаны начало, середина или конец месяца, имеются в виду соответственно первое число, пятнадцатое число и последний день месяца.
Статья 263. *Исчисление годичного и месячного сроков*
Если годичный или месячный сроки исчисляются без учета их непрерывного течения, месяц считается равным тридцати дням, а год – тремстам шестидесяти пяти дням.
Статья 264. *Истечение срока*
(1) Срок, исчисляемый годами, истекает в соответствующие месяц и число последнего года срока.
(2) Срок, исчисляемый месяцами, истекает в соответствующее число последнего месяца срока. Если последний месяц не имеет соответствующего числа, срок истекает в последний день этого месяца.
(3) Срок, исчисляемый неделями, истекает в соответствующий день последней недели срока.
(4) Срок истекает в двадцать четыре часа последнего дня срока. Если действие должно быть совершено в организации, срок истекает в час, когда в этой организации по установленным правилам завершается рабочий день.
(5) Если срок составляет менее одного дня, он истекает по истечении соответствующей единицы времени. Второе положение части (4) применяется соответствующим образом.
(6) Документы, поданные в почтовые или телеграфные отделения до двадцати четырех часов последнего дня срока, считаются поданными в срок. Приравнивается к подаче документов в почтовые отделения передача текста по телетайпу, факсу, через другие средства связи.
Статья 265. *Истечение срока в нерабочий день*
Если последний день срока приходится на воскресенье, субботу или день, который в соответствии с законом в месте исполнения обязательства является нерабочим днем, срок истекает в следующий за ним рабочий день.
Статья 266. *Продление срока*
В случае продления срока новый срок исчисляется начиная с момента истечения предшествующего срока.

Глава II
ИСКОВАЯ ДАВНОСТЬ

Статья 267. *Общий срок исковой давности*
(1) Общий срок, в течение которого лицо может защитить свое нарушенное право путем подачи иска в судебную инстанцию, составляет три года.
(2) К искам о защите личных неимущественных прав исковая давность применяется только в случаях, прямо предусмотренных законом.
Статья 268. *Специальные сроки исковой давности*
Срок исковой давности составляет шесть месяцев в отношении исков:
a) по взысканию неустойки;
b) по скрытым недостаткам проданной вещи;
c) по недостаткам работ, выполненных на основе договора бытового обслуживания;
d) по спорам, вытекающим из договора перевозки.
Статья 269. *Исковая давность в случае недостатков строительства*
(1) По договору на выполнение работ срок исковой давности права, создаваемого недостатками строительства, составляет пять лет.
(2) По договору купли-продажи право, создаваемое недостатками строительства, не утрачивается за давностью до истечения пятилетнего срока со дня исполнения строительных работ.

(3) По недостаткам поставленного сырья или материалов, предназначенных для осуществления строительства и создавших недостатки последнего, срок исковой давности составляет пять лет.

Статья 270. *Запрещение изменения срока исковой давности или порядка его исчисления*

Сделка об изменении срока исковой давности или порядка его исчисления либо об отказе от права ссылаться на исковую давность является недействительной.

Статья 271. *Применение исковой давности*

Иск о защите нарушенного права отклоняется по причине истечения срока исковой давности только по заявлению лица, в пользу которого текла исковая давность, поданному до завершения судебных прений по существу. В апелляционном или кассационном производстве исковая давность может быть предъявлена правомочным лицом только в случае вынесения судебной инстанцией решения по существу.

Статья 272. *Начало течения срока исковой давности*

(1) Течение срока исковой давности начинается с момента возникновения права предъявления иска. Право предъявления иска возникает со дня, когда лицо узнало или должно было узнать о нарушении своего права.

(2) Если законом не предусмотрено иное, течение срока исковой давности начинается с момента, когда обязательство подлежит исполнению, а в случае обязательства не делать чего-либо – со дня его нарушения. В случае, если субъективное право возникло под отлагательным сроком или под отлагательным условием, течение срока исковой давности начинается с момента истечения срока или реализации условия.

(3) В правоотношениях, в которых срок исполнения обязательства не определен или в которых исполнение может быть востребовано в любой момент, течение срока исковой давности начинается с момента, когда должник должен исполнить обязательство.

(4) По искам о деликтной ответственности течение срока исковой давности начинается с момента, когда потерпевший узнал или должен был узнать о причиненном ему вреде и лице, ответственном за его причинение.

(5) По иску о признании недействительной сделки, совершенной путем применения насилия, течение срока исковой давности начинается с момента, когда насилие прекратилось. В других случаях признания сделок недействительными течение срока исковой давности начинается с момента, когда правомочное лицо, его законный представитель или лицо, уполномоченное законом одобрить эти сделки, узнали об основаниях для признания их недействительными.

(6) По регрессным обязательствам течение срока исковой давности начинается с момента, когда основное обязательство подлежало исполнению.

(7) По скрытым недостаткам течение срока исковой давности начинается:

a) в случае отчужденной вещи или выполненной работы, не являющейся строительством, – по истечении одного года с момента приемки (сдачи) вещи или работы, кроме случаев обнаружения недостатка ранее, когда течение срока исковой давности начинается с момента обнаружения недостатка;

b) в случае строительства – по истечении трех лет с момента приемки (сдачи) строительства, кроме случаев обнаружения недостатка ранее, когда течение срока исковой давности начинается с момента обнаружения недостатка.

(8) По выполнению текущих работ сроки, предусмотренные частью (7), составляют соответственно один месяц в случае, предусмотренном пунктом a), и три месяца – в случае, предусмотренном пунктом b).

(9) В случае последовательных исполнений течение срока исковой давности начинается с момента, когда каждое исполнение подлежало производству, а если исполнения составляют единое целое – с момента последнего неосуществленного исполнения.

Статья 273. *Последствия уступки требования или принятия долга для срока исковой давности*

Уступка требования или принятие долга не влияют на течение срока исковой давности.

Статья 274. *Приостановление течения срока исковой давности*

(1) Течение срока исковой давности приостанавливается в случае, если:

a) предъявлению иска препятствовали форс-мажорные обстоятельства;

b) исполнение обязательства отсрочено (в силу моратория);

c) кредитор или должник находится в составе вооруженных сил, переведенных на военное положение;

d) кредитор недееспособен или ограниченно дееспособен и не имеет законного представителя, за исключением случаев, когда кредитор обладает процессуальной дееспособностью;

e) приостановлено действие нормативного акта, регулирующего спорное правоотношение;

f) приостановлена деятельность судебных органов, к компетенции которых относится разрешение спора между сторонами.

(2) Течение срока исковой давности приостанавливается только при условии, что основания для приостановления возникли или продолжали существовать в последние шесть месяцев срока давности, а если этот срок равен шести месяцам или составляет менее шести месяцев – в течение срока давности.

(3) Течение срока исковой давности продолжается со дня прекращения обстоятельств, послуживших основанием для приостановления давности; при этом срок, истекший в период, когда течение срока давности приостановлено, не включается в срок исковой давности. Оставшаяся часть срока удлиняется до шести месяцев, а если срок исковой давности составляет менее шести месяцев – до срока давности.

Статья 275. *Приостановление течения срока исковой давности в случае семейных отношений*

Течение срока исковой давности приостанавливается:

a) по заявлению между супругами – на весь срок брака;

b) по заявлению между родителями и детьми – по достижении детьми совершеннолетия;

c) по заявлению между опекунами или попечителями и лицами, находящимися под их опекой или попечительством, – на весь срок опеки или попечительства.

Статья 276. *Приостановление течения срока исковой давности в случае управления имуществом другого лица*

Течение срока исковой давности не начинается, а начавшееся приостанавливается для лиц, которые на основании закона, судебного решения или сделки управляют имуществом других лиц, а также для лиц, имущество которых управляется таким образом, до тех пор, пока управление имуществом не прекратится и расчеты не будут представлены и утверждены.

Статья 277. *Перерыв течения срока исковой давности*

(1) Течение срока исковой давности прерывается:

a) в случае предъявления иска в установленном порядке;

b) в случае совершения должником действий, свидетельствующих о признании им своего долга.

(2) После перерыва течение срока исковой давности начинается снова. Время, истекшее до перерыва, не засчитывается в новый срок исковой давности.

Статья 278. *Течение срока исковой давности в случае оставления иска без рассмотрения*

Если иск оставлен судебной инстанцией без рассмотрения, начавшееся до предъявления иска течение срока исковой давности продолжается без перерыва.

Статья 279. *Восстановление пропущенного срока исковой давности*

(1) В исключительных случаях, когда судебной инстанцией установлено, что срок исковой давности пропущен в силу обстоятельств, связанных с личностью истца, нарушенное право лица подлежит защите.

(2) Решение о восстановлении пропущенного срока может быть принято, только если сторона осуществила свое право на предъявление иска до истечения тридцатидневного срока, исчисленного со дня, когда она узнала или должна была узнать о прекращении причин, оправдывающих пропуск срока давности.

Статья 280. *Требования, на которые исковая давность не распространяется*

Исковая давность не распространяется:

a) на требования о защите личных неимущественных прав, если законом не предусмотрено иное;

b) на требования вкладчиков к финансовым учреждениям о выдаче вкладов;

c) на требования о возмещении вреда, причиненного жизни или здоровью лица. В этом случае возмещается вред за период, предшествующий предъявлению иска, но не более чем за три года.

Статья 281. *Исполнение обязательства по истечении срока исковой давности*

(1) По истечении срока исковой давности должник может отказаться от исполнения обязательства.

(2) Добровольное исполнение обязательства по истечении срока исковой давности не является действием, лишенным юридических оснований.

(3) Лицо, исполнившее обязательство по истечении срока исковой давности, не вправе требовать исполненное обратно, хотя бы в момент исполнения оно и не знало об истечении срока давности. Это положение применяется и к случаям признания долга в соответствии с договором, а также к гарантиям обеспечения исполнения, предоставленным должником.

Статья 282. *Применение исковой давности в случае обеспеченных прав*

(1) Утрата за давностью права, обеспеченного залогом, не лишает правомочное лицо права требовать удовлетворения за счет обремененного обязательством имущества.

(2) Если для обеспечения осуществлена передача права, возврат исполненного не может быть востребован по причине утраты права за давностью. В отношении собственности возврат предмета может быть востребован, если обеспеченное право истекло за давностью.

(3) Положения частей (1) и (2) не применяются к утраченным за давностью правам по процентам и другим периодическим последовательным исполнениям.

Статья 283. *Исковая давность дополнительных исполнений*

Наряду с основным правом исковая давность распространяется на дополнительные исполнения, связанные с основным правом, хотя бы течение специального срока давности для этого права и не началось.

Книга вторая

ВЕЩНЫЕ (ИМУЩЕСТВЕННЫЕ) ПРАВА

Р а з д е л I

ИМУЩЕСТВО

Статья 284. *Понятие имущества*

(1) Имуществом признается совокупность принадлежащих определенным физическим и юридическим лицам имущественных прав и обязанностей (поддающихся оценке в денежном выражении), рассматриваемых как сумма активных и пассивных ценностей, тесно связанных между собой.

(2) Все вещи физического или юридического лица входят в состав его имущества.

Статья 285. *Вещи*

(1) Вещами признаются все предметы, которые могут быть индивидуальной или коллективной принадлежностью, и имущественные права.

(2) Предметами признаются материальные объекты, в отношении которых могут существовать гражданские права и обязанности.

Статья 286. *Гражданский оборот вещей*

Вещи могут находиться в свободном обороте, за исключением случаев, когда их оборот ограничен или запрещен законом.

Статья 287. *Животные*

(1) Животные не являются предметами. Они защищаются специальными законами.

(2) К животным применяются положения о предметах, за исключением случаев, предусмотренных законом.

Статья 288. *Недвижимые и движимые вещи*

(1) Вещь может быть недвижимой или движимой.

(2) К недвижимым вещам (недвижимое имущество, недвижимость) относятся земельные участки, участки недр, обособленные водные объекты, многолетние насаждения, здания, сооружения и любые другие объекты, прочно связанные с землей, а также все то, что естественно или искусственно включено в их состав, то есть вещи, перемещение которых без причинения существенного ущерба их назначению невозможно.

(3) Остаются недвижимыми вещами материалы, временно обособленные от земельного участка для повторного использования, до тех пор, пока они сохраняются в той же форме, а также составные части недвижимой вещи, временно отделенные от нее, если они предназначены для нового размещения. Материалы, завезенные для использования взамен старых, становятся недвижимыми вещами.

(4) К недвижимым вещам законом могут быть отнесены и другие вещи.

(5) Вещи, не отнесенные к недвижимым вещам, в том числе деньги и ценные бумаги, считаются движимыми вещами.

Статья 289. *Положения, применяемые к вещным правам*

Положения, касающиеся недвижимых и движимых вещей, применяются соответствующим образом к вещным правам на эти вещи.

Статья 290. *Регистрация прав на недвижимые вещи*

(1) Право собственности и другие вещные права на недвижимые вещи, обременения этих прав, их возникновение, изменение и прекращение подлежат государственной регистрации.

(2) Государственная регистрация прав на недвижимые вещи является публичной. Орган, осуществляющий государственную регистрацию, обязан выдавать любому лицу информацию обо всех зарегистрированных правах и обременениях в отношении любой недвижимости.

(3) Орган, осуществляющий государственную регистрацию, обязан по требованию лица, право которого зарегистрировано, выдать документ, удостоверяющий факт регистрации, либо поставить печать на документе, представленном для регистрации.

Статья 291. *Делимые и неделимые вещи*

(1) Делимой признается вещь, раздел которой возможен в натуре без изменения ее хозяйственного назначения.

(2) Неделимой признается вещь, вследствие раздела которой ее части утрачивают свойства и назначение первоначальной вещи.

(3) Посредством сделки вещь, являющаяся по своему характеру делимой, может быть признана неделимой.

Статья 292. *Главная вещь и принадлежность*

(1) Вещь, предназначенная для постоянного хозяйственного обслуживания другой вещи (главной) и связанная с ней общим назначением, является принадлежностью до тех пор, пока удовлетворяет этому назначению. Все остальные вещи являются главными.

(2) Общее назначение может устанавливаться только собственником главной вещи и принадлежности, если договором не предусмотрено иное.

(3) На принадлежность распространяется правовой режим главной вещи, если стороны не согласились об ином.

(4) Прекращение качества принадлежности не может быть предъявлено третьему лицу, которое ранее приобрело права, касающиеся главной вещи.

(5) Временное отделение принадлежности от главной вещи не устраняет это ее качество.

(6) Права третьего лица в отношении вещи не могут быть нарушены путем ее преобразования в принадлежность.

Статья 293. *Взаимозаменяемые вещи и вещи, не могущие заменять друг друга*

(1) Взаимозаменяемыми признаются вещи, которые при исполнении обязательства могут быть заменены другими; при этом не затрагивается действительность исполнения. Все остальные вещи считаются не могущими заменять друг друга.

(2) Посредством сделки взаимозаменяемые вещи могут быть признаны не могущими заменять друг друга, а не могущие заменять друг друга - взаимозаменяемыми.

Статья 294. *Индивидуально-определенные вещи и вещи, определяемые родовыми признаками*

(1) Индивидуально-определенной признается вещь, определяющаяся по своему характеру присущими только ей признаками.

(2) Вещами, определяемыми родовыми признаками, признаются вещи, обладающие признаками, присущими всем вещам того же рода, и определяющиеся путем подсчета, измерения, взвешивания. Вещи, определяемые родовыми признаками, являются взаимозаменяемыми.

(3) Посредством сделки индивидуально-определенные вещи могут быть признаны вещами, определяемыми родовыми признаками, а вещи, определяемые родовыми признаками, – индивидуально-определенными вещами.

Статья 295. *Потребляемые и непотребляемые вещи*

(1) Потребляемыми признаются вещи, обычное использование которых влечет их отчуждение либо потребление их вещества. Все остальные вещи являются непотребляемыми.

(2) Посредством сделки вещь, являющаяся по своему характеру потребляемой, может быть признана непотребляемой.

Статья 296. *Вещи публичной сферы и вещи частной сферы*

(1) Вещи, принадлежащие государству или административно-территориальным единицам, относятся к частной сфере, если законом либо в порядке, установленном законом, они не отнесены к публичной сфере.

(2) К публичной сфере государства или административно-территориальных единиц относятся вещи, определенные законом, а также вещи, которые по своему характеру являются имуществом общественного пользования или имуществом, представляющим общественный интерес. В общественных интересах имущество подлежит предоставлению для государственной службы либо любой иной деятельности, удовлетворяющей нужды сообщества, без предположения непосредственного доступа последнего к использованию имущества по указанному назначению.

(3) Все богатства недр, воздушное пространство, воды и леса, используемые в общественных интересах, природные ресурсы экономической зоны и континентального шельфа, пути сообщения, а также другие вещи, определенные законом, являются объектами исключительно публичной собственности.

(4) Вещи публичной сферы являются неотчуждаемыми, на них не может быть обращено взыскание и к ним не применяется срок исковой давности. Право собственности на эти вещи не прекращается вследствие неиспользования и не может приобретаться третьими лицами вследствие приобретательной давности.

Статья 297. *Сложные вещи*

(1) Если несколько вещей образуют единое целое, предназначенное для их совместного использования, предоставляемого характером объединения, они считаются одной вещью (сложная вещь).

(2) Последствия сделки, совершенной в отношении сложной вещи, распространяются на все ее составные части, если соответствующей сделкой или законом не предусмотрено иное.

Статья 298. *Совокупность вещей*

(1) Фактической совокупностью признается множественность однородных материальных вещей, которые считаются единым целым.

(2) Правовой совокупностью признается множественность разнородных материальных и нематериальных вещей любого вида, которые при рассмотрении их вместе считаются единым целым.

Статья 299. *Плод*

(1) Плодом предмета признаются доход, прирост и продукция, приносимые этим предметом.

(2) Плодом права признаются доход и выгода, получаемые в результате использования этого права.

(3) Плодом предмета и права признаются также доходы и выгода, которые этот предмет или это право обеспечивают посредством правоотношений.

(4) Правомочие на предмет или право дает возможность удержания плодов этого предмета или этого права в соответствии со сроком и объемом этого правомочия, если законом или договором не предусмотрено иное.

(5) В случае, когда лицо обязано возвратить плоды, оно может потребовать возмещения понесенных в связи с этими плодами расходов, если данные расходы являются результатом разумной хозяйственной деятельности и не превышают стоимости плодов.

Статья 300. *Акцессорные и ограниченные права*

(1) Акцессорным признается право, связанное с другим правом таким образом, что без него не может существовать.

(2) Ограниченным признается право, производное от более широкого права, которое обременено этим правом.

Статья 301. *Охраняемые результаты интеллектуальной деятельности*

(1) В случаях и порядке, установленных законом, признается исключительное право физического и юридического лица на результаты интеллектуальной деятельности и приравненные к ним средства идентификации юридического лица, индивидуализации продукции, выполняемых работ или оказываемых услуг (фирменное наименование, товарный знак, знак обслуживания и т.п.).

(2) Результаты интеллектуальной деятельности и средства идентификации и индивидуализации, являющиеся объектом исключительных прав, могут быть использованы третьими лицами только с согласия правомочного лица.

Статья 302. *Деньги*

(1) Национальная валюта – лей является законным платежным средством, обязательным к приему по номинальной стоимости на всей территории Республики Молдова.

(2) Случаи, условия и порядок осуществления платежей в иностранной валюте на территории Республики Молдова устанавливаются законом.

Р а з д е л II
ВЛАДЕНИЕ

Статья 303. *Приобретение и осуществление владения*

(1) Владение приобретается путем преднамеренного достижения фактического обладания вещью.

(2) Не признается владельцем лицо, которое хотя и осуществляет фактическое владение вещью, делает это в пользу другого лица на основании полномочий владельца, полученных им от этого лица. Владельцем признается только лицо, предоставившее эти правомочия.

(3) Если владелец вступил во владение для другого лица, предполагается, что он сохраняет это качество до тех пор, пока не будет доказано обратное.

(4) Если несколько лиц владеют вещью совместно, они признаются совладельцами.

(5) Если несколько лиц владеют частями одной вещи, они признаются владельцами отдельных частей.

(6) Недееспособные лица и юридические лица осуществляют владение через своего законного представителя.

Статья 304. *Непосредственное и опосредованное владение*

(1) Владелец может владеть вещью либо непосредственно, в силу собственной власти (непосредственное владение), либо через другое лицо (опосредованное владение).

(2) Если лицо владеет вещью в качестве узуфруктуария, залогодержателя, арендатора, нанимателя, хранителя или на основании иного подобного правоотношения, в силу которого оно вправе или обязано по отношению к другому лицу временно владеть определенной вещью, то это другое лицо также является владельцем (опосредованный владелец).

Статья 305. *Презумпция собственности*

(1) Владелец предполагается собственником вещи, если не будет доказано, что он начал владеть для другого лица. Эта презумпция не действует в случае, когда право собственности подлежит регистрации в публичном реестре, а также по отношению к прежнему владельцу, вещь которого похищена, утеряна либо выбыла из его владения каким-либо иным путем помимо его воли (за исключением денег и ценных бумаг на предъявителя).

(2) В отношении прежнего владельца следует считать, что он был собственником вещи в течение того времени, пока владел ею.

Статья 306. *Презумпция непрерывного владения*

Если лицо осуществляло владение вещью в начале и в конце определенного периода времени, предполагается, что оно осуществляло владение непрерывно в течение всего периода.

Статья 307. *Добросовестное владение*

(1) Добросовестным владельцем считается лицо, осуществляющее владение на законных основаниях либо могущее считать себя правомочным осуществлять владение вследствие необходимого в гражданских отношениях тщательного рассмотрения оснований своей правомочности. Добросовестность предполагается.

(2) Добросовестное владение прекращается, если собственник или иное лицо, обладающее преимущественным правом, представит владельцу свои обоснованные требования.

Статья 308. *Истребование вещи из незаконного владения добросовестным владельцем*

Добросовестный владелец, лишившийся владения, в течение трех лет может истребовать вещь у нового владельца. Это правило не применяется в случаях, когда новый владелец обладает преимущественным правом владения. Требование возврата владения может быть применено и в отношении лица, обладающего преимущественным правом владения, если оно приобрело вещь путем применения насилия или обмана.

Статья 309. *Право добросовестного владельца на ненарушимое владение*

Добросовестный владелец, право владения которого нарушено иным путем при осуществлении владения, может потребовать на правах собственника прекращения нарушения владения, а также возмещения убытков, причиненных нарушением владения. Возмещение убытков может быть востребовано и в случае, когда не требуется прекращение нарушения либо когда исполнение этого требования невозможно.

Статья 310. *Законное владение*

(1) Законному владельцу не может быть предъявлено требование о возврате вещи. В период законного владения плоды вещи считаются его собственностью, если прямо не предусмотрено иное.

(2) Положение части (1) касается также отношений между непосредственным и опосредованным владельцами.

Статья 311. *Обязанности и права добросовестного владельца в связи с передачей вещи*

(1) Добросовестный владелец, который не имеет права владеть вещью или утратил такое право, обязан передать вещь правомочному лицу. До тех пор, пока правомочное лицо не реализует это свое право, а владелец обоснованно считает необходимым сохранить владение, плоды вещи и права принадлежат владельцу.

(2) Добросовестный владелец может потребовать от правомочного лица возмещения произведенных им в период добросовестного владения вещью улучшений, если они не могут быть отделены без нанесения ущерба вещи, вмешательств, обременений, налогов и прочих расходов, не

компенсированных пользованием этой вещью и полученными плодами, с учетом плодов, которые он не получил по своей вине. Это правило применяется и к расходам, повлекшим увеличение стоимости вещи, если увеличение стоимости все еще существовало на момент передачи вещи.
(3) Добросовестный владелец может отказаться передать вещь до тех пор, пока его требования не будут удовлетворены.

Статья 312. *Обязанности недобросовестного владельца в связи с передачей вещи*

(1) Недобросовестный владелец должен передать правомочному лицу как вещь, так и полученные плоды вещи. Владелец обязан возместить стоимость плодов, которые он не получил по своей вине. Эти положения не исключают других требований в отношении недобросовестного владельца.
(2) Недобросовестный владелец может потребовать возмещения расходов, понесенных в связи с вещью, только в случае, если в момент передачи они влекут обогащение правомочного лица.

Статья 313. *Передача владения в результате правопреемства*

Владение передается в силу правопреемства в форме, в которой оно находилось у физического или юридического лица, вследствие которого наступает правопреемство.

Статья 314. *Прекращение владения*

(1) Владение прекращается при окончательном и прямом отказе владельца от фактического обладания вещью или утрате его иным путем.
(2) Временная невозможность реализации фактического обладания вещью не влечет прекращения владения.

Р а з д е л III
СОБСТВЕННОСТЬ
Глава I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 315. *Содержание права собственности*

(1) Собственнику принадлежит право владения, пользования и распоряжения вещью.
(2) Право собственности является непрерывным.
(3) Право собственности может быть ограничено законом или правами третьего лица.
(4) Право собственности включает и свободу лица не пользоваться вещью. Законом может быть установлена обязанность пользования, если неиспользование вещей могло бы противоречить общественным интересам. В этом случае собственник может быть обязан либо использовать вещь сам, либо передать ее в пользование третьим лицам взамен соответствующего встречного исполнения.
(5) Особенности права пользования сельскохозяйственными землями устанавливаются законом.
(6) Собственник обязан заботиться о принадлежащей ему вещи и содержать ее, если законом или договором не предусмотрено иное.

Статья 316. *Гарантирование права собственности*

(1) Собственность является в соответствии с законом неприкосновенной.
(2) Право собственности гарантируется. Никто не может быть принужден уступить свою собственность иначе как в случае общественной необходимости и с получением справедливого и предварительного возмещения. Экспроприация осуществляется в порядке, установленном законом.
(3) Для работ, представляющих всеобщий интерес, орган публичной власти может использовать землю под любой недвижимостью, с обязательством возместить собственнику ущерб, причиненный почве, насаждениям или сооружениям, а также другой ущерб, который может быть вменен в вину органу публичной власти.
(4) Возмещения, предусмотренные частями (2) и (3), определяются по согласованию с собственником или, при наличии разногласий, судебным решением. В этом случае решение об изъятии имущества из собственности лица не может быть исполнено до вступления в законную силу судебного решения.

(5) Законно добытые вещи не могут быть конфискованы, за исключением вещей, предназначенных либо использованных для совершения правонарушений или преступлений. Законность добытого предполагается.

Статья 317. *Пределы права собственности*

Все, что производится вещью, а также все, что присоединяется к ней либо включается в ее состав вследствие деяний собственника, другого лица или непредвиденного случая, принадлежит собственнику, если законом не предусмотрено иное.

Статья 318. *Риск случайной гибели или случайного повреждения*

Риск случайной гибели или случайного повреждения имущества несет его собственник, если законом или договором не предусмотрено иное.

Статья 319. *Права, приобретенные до передачи собственности*

Смена собственника не влияет на права третьих лиц в отношении вещи, добросовестно приобретенной до передачи права собственности.

Глава II
ПРИОБРЕТЕНИЕ И ПРЕКРАЩЕНИЕ ПРАВА СОБСТВЕННОСТИ

Ч а с т ь 1
ПРИОБРЕТЕНИЕ ПРАВА СОБСТВЕННОСТИ

Статья 320. *Порядок приобретения права собственности*

(1) Право собственности на новую вещь, изготовленную лицом для себя, приобретается этим лицом, если законом или договором не предусмотрено иное.

(2) Право собственности может приобретаться в соответствии с законом в силу завладения, сделки, наследования, присоединения, приобретательной давности, а также по судебному решению в случае, когда оно является основанием для передачи права собственности.

(3) В предусмотренных законом случаях собственность приобретается на основании административного акта.

(4) Законом может регулироваться и иной порядок приобретения права собственности.

Статья 321. *Момент приобретения права собственности*

(1) Право собственности на движимое имущество переходит к приобретателю с момента передачи имущества, если законом или договором не предусмотрено иное.

(2) В отношении недвижимого имущества право собственности приобретается, за изъятиями, предусмотренными законом, со дня внесения его в реестр недвижимого имущества.

Статья 322. *Передача вещи*

(1) Передачей вещи признается передача вещи приобретателю, а равно сдача вещи перевозчику для отправки либо почтовому отделению для пересылки в случаях отчуждения вещи без обязательства доставки.

(2) К передаче вещи приравнивается передача коносамента или иного документа, предоставляющего право распоряжения вещью.

Статья 323. *Завладение*

(1) Владелец бесхозяйной движимой вещи становится ее собственником в силу завладения ею со дня вступления во владение в соответствии с законом.

(2) Считаются бесхозяйными движимые вещи, собственник которых прямо отказался от права собственности, брошенные вещи, а также вещи, которые по своему характеру не имеют собственника.

Статья 324. *Находка*

(1) Потерянная движимая вещь продолжает принадлежать ее собственнику.

(2) Лицо, нашедшее потерянную вещь, обязано возвратить ее собственнику или прежнему владельцу либо, если последние неизвестны, сдать ее в орган местного публичного управления или орган полиции населенного пункта, в котором найдена вещь.

(3) Вещь, найденная в общественном помещении или в общественном транспорте, подлежит передаче владельцу помещения или транспортного средства, который приобретает права и обязанности лица, нашедшего вещь, за исключением права на вознаграждение.
(4) Лицо, нашедшее вещь, отвечает за утрату или повреждение найденной вещи лишь в случае умысла или тяжкого проступка и лишь в пределах стоимости вещи.
(5) Уполномоченный орган, в который сдана найденная вещь, вывешивает в своем помещении объявление о находке. Данный орган обязан хранить вещь в течение шести месяцев с применением при этом положений, касающихся необходимого хранения.
(6) Если в силу обстоятельств или характера вещи ее хранение может привести к уменьшению ее стоимости либо сопряжено с несоразмерными расходами, она продается в порядке, установленном законом. В этом случае права и обязанности, связанные с этой вещью, осуществляются в отношении вырученной от продажи суммы.

Статья 325. *Приобретение права собственности на находку*

(1) Если в течение шести месяцев собственник или иное правомочное лицо не заявили о своих правах на найденную вещь, она передается нашедшему ее лицу на основании протокола. Протокол является для нашедшего вещь лица удостоверяющим право собственности документом, который может быть предъявлен также прежнему собственнику.
(2) Если лицо, нашедшее вещь, отказалось от своих прав на нее, вещь переходит в собственность государства.
(3) Если в соответствии с настоящей статьей приобретено право собственности в отношении животного, прежний собственник может при установлении обстоятельств, свидетельствующих о сохранении привязанности к нему со стороны животного или о жестоком обращении с животным нового собственника, потребовать возврата ему животного.

Статья 326. *Обязанность собственника находки возместить расходы и выплатить вознаграждение*

(1) Собственник или прежний владелец найденной вещи обязан возместить расходы по ее хранению. В случае, если найденная вещь продана, из полученной суммы удерживаются расходы по ее хранению и реализации.
(2) Собственник или прежний владелец найденной вещи обязан выплатить нашедшему ее лицу вознаграждение, не превышающее десяти процентов цены либо стоимости вещи в соответствующий момент.
(3) Если вещь не имеет коммерческой стоимости и вопрос о выплате вознаграждения не может быть решен полюбовно, нашедшее ее лицо имеет право на сумму, установленную судебной инстанцией.
(4) В случае, когда собственник публично обещал выплатить вознаграждение, нашедшее вещь лицо вправе выбирать между суммой, которую в своем обещании обязался выплатить собственник, и вознаграждением, установленным законом либо определенным судебной инстанцией.

Статья 327. *Клад*

(1) Кладом признается любая сокрытая или зарытая в землю, хотя бы и непроизвольно, движимая вещь, собственник которой не может быть установлен либо в соответствии с законом утратил право собственности.
(2) При обнаружении клада в недвижимой вещи он принадлежит в равных долях собственнику недвижимой вещи, в которой обнаружен, и обнаружившему его лицу, если они не согласились об ином. Однако последнему не причитается ничего, если он проник в недвижимую вещь либо производил поиски в ней без согласия на то собственника или владельца. Согласие собственника или владельца предполагается до тех пор, пока не будет доказано обратное.
(3) В случае обнаружения клада, содержащего вещь (вещи), относящуюся к памятникам истории или культуры, она подлежит передаче в собственность государства. Собственник недвижимой вещи, в которой обнаружен клад, а также обнаружившее ее лицо имеют право на получение

вознаграждения в размере пятидесяти процентов стоимости клада. Вознаграждение распределяется в равных долях между собственником недвижимой вещи, в которой обнаружен клад, и обнаружившим его лицом, если соглашением между ними не установлено иное. Вознаграждение выплачивается в полном объеме собственнику, если обнаруживший клад проник в недвижимую вещь или осуществлял поиски в ней без согласия на то собственника или владельца.

(4) Положения настоящей статьи не применяются к лицам, проводящим археологические исследования и поиски, в результате которых обнаружен клад, в интересах третьих лиц, в том числе при исполнении служебных обязанностей.

Статья 328. *Распространение права собственности на естественно присоединяемое к недвижимости*

(1) Приращения земельных участков к берегам водных потоков принадлежат собственнику прибрежного земельного участка только в случае их постепенного образования (аллювий). Земельные участки, постепенно захваченные руслами водных потоков, принадлежат собственнику этих потоков.

(2) Собственник земельного участка, окруженного реками, прудами, озерами, каналами или иными водами, не становится собственником земельных участков, возникших в результате временного падения уровня этих вод. Собственник этих вод не приобретает какое бы то ни было право в отношении земельного участка, затапливаемого вследствие спорадических разливов.

(3) Собственник земельного участка, от которого водные потоки внезапно отделили его значительную часть, присоединив ее к участку другого лица, не утрачивает права собственности на отделенную часть при условии ее истребования в течение одного года со дня вступления во владение собственника участка, к которому присоединилась эта часть.

(4) В случае, когда водный поток, образовав новый рукав, окружает земельный участок собственника прибрежного участка, последний остается собственником образовавшегося таким образом острова.

Статья 329. *Распространение права собственности на искусственно присоединяемое к недвижимости*

(1) Подземные или наземные постройки и работы предполагаются выполненными собственником земельного участка за свой счет и принадлежат ему до тех пор, пока не будет доказано обратное. Под работами подразумеваются насаждения, а также благоустройства, произведенные в отношении земельного участка, не входящие прочно в его состав.

(2) Собственник земельного участка, выполнивший постройки и работы с использованием чужих материалов, обязан уплатить стоимость материалов. В случае, если они осуществлены недобросовестно, собственник обязан возместить причиненные убытки.

(3) Если постройки или работы выполнены третьим лицом, собственник земельного участка вправе сохранить их для себя либо обязать это лицо устранить их за свой счет и возместить причиненные убытки. Если собственник сохраняет постройки или работы, выполненные третьим лицом, он обязан, по своему усмотрению, уплатить стоимость материалов и труда либо выплатить денежную сумму в размере прироста стоимости земельного участка.

(4) В случаях, когда постройки или работы выполнены добросовестным третьим лицом, собственник земельного участка не вправе требовать их устранения и обязан, по своему усмотрению, уплатить стоимость материалов и труда либо выплатить денежную сумму в размере прироста стоимости земельного участка.

(5) В случае, когда постройка сооружена частично на земельном участке строителя, а частично – на соседнем земельном участке, собственник-сосед может приобрести право собственности на всю постройку, выплатив строителю возмещение, только если не менее половины застроенной площади находится на его участке. В этом случае он приобретает и право суперфиция на прилегающий земельный участок на весь срок существования постройки. Возмещение должно

покрывать стоимость материалов и труда, а также эквивалент пользования прилегающим земельным участком.
(6) Недобросовестный строитель не может претендовать на возмещение более одной трети суммы, исчисленной в соответствии с частью (5), если не докажет, что правомочное лицо само несет часть вины.

Статья 330. *Распространение права собственности на присоединяемое к движимой вещи*

(1) В случае соединения двух движимых вещей, принадлежащих разным собственникам, каждый из них может потребовать разделения вещей, если этим не будут причинены убытки другому собственнику.
(2) Если две вещи, принадлежащие разным собственникам, соединились таким образом, что их разделение становится невозможным без их повреждения либо без чрезвычайных усилий или расходов, новая вещь принадлежит собственнику, который в большей мере способствовал образованию вещи своим трудом или стоимостью исходной вещи; этот собственник обязан уплатить другому собственнику стоимость вещи, присоединенной к главной вещи.
(3) В случае, когда то, что присоединяется к главной вещи, дороже главной вещи и присоединено к ней без ведома собственника, последний может потребовать отделения и возврата того, что присоединено к главной вещи, хотя бы и в случае, когда разделение может повлечь некоторое повреждение главной вещи.
(4) Если договором не предусмотрено иное, право собственности на вещь, полученную в результате переработки материала, принадлежит собственнику материала, который обязан уплатить стоимость вложенного в нее труда. Переработкой считается также выполнение надписей, рисунков, живописи, тиснения, гравировки либо иное подобное преобразование поверхности.
(5) Если стоимость труда превышает стоимость материала, добросовестное лицо, которое своим трудом преобразовало не принадлежащий ему материал, приобретает право собственности на полученную вещь, при этом оно обязано уплатить собственнику стоимость материала.
(6) Лицо, которое должно возвратить полученную в результате переработки вещь, вправе удерживать ее до получения платы, причитающейся от собственника новой вещи.
(7) В случае, когда вещь образовалась в результате смешения нескольких материалов, принадлежащих разным собственникам, и ни один из этих материалов не может считаться главным (смешение), собственник, не знавший о смешении, может потребовать разделения материалов, если это возможно. Если смешанные материалы нельзя разделить без ущерба, образовавшаяся вещь принадлежит собственникам материалов пропорционально количеству, качеству и стоимости материала каждого из них.
(8) В случае, когда материал одного добросовестного собственника превышает по стоимости и количеству материал другого, он может потребовать передачи ему вещи, образовавшейся путем смешения, уплатив второму собственнику стоимость материала, либо возврата ему материала такого же вида, количества, веса, размера и качества, либо выплаты эквивалента этого материала.

Статья 331. *Право добросовестного приобретателя на движимые вещи*

(1) Добросовестный приобретатель приобретает право собственности на движимую вещь и в случае, когда лицо, распоряжавшееся вещью, не являлось ее собственником. Добросовестность не существует тогда, когда приобретатель знал или должен был знать о том, что лицо, от которого он приобрел вещь, не являлось ее собственником. Добросовестность должна продолжать существовать до момента вступления во владение включительно.
(2) Добросовестный приобретатель не приобретает право собственности на движимую вещь в случаях, когда вещь является похищенной, утерянной либо выбывшей из владения собственника каким-либо иным путем помимо его воли или когда приобретатель получил ее безвозмездно. Это правило не применяется в случае приобретения денег, ценных бумаг на предъявителя либо вещей, отчужденных посредством торгов.

Статья 332. *Приобретательная давность в отношении недвижимых вещей*

(1) Лицо, которое, не обладая правом собственности, добросовестно владеет в качестве собственника недвижимой вещью в течение пятнадцати лет, становится собственником соответствующей вещи.

(2) Если недвижимая вещь и права в отношении нее подлежат государственной регистрации, право собственности на основании части (1) приобретается с момента регистрации.

Статья 333. *Приобретательная давность в отношении движимых вещей*

Лицо, добросовестно владеющее движимой вещью другого лица как своей собственной в течение пяти лет, приобретает право собственности на эту вещь.

Статья 334. *Объединение владения*

Для ссылки на приобретательную давность настоящий владелец может присоединить ко времени собственного владения время владения лица, от которого он получил владение.

Статья 335. *Владение, необходимое для приобретательной давности*

(1) За исключением случаев, прямо предусмотренных законом, юридические последствия может создавать только полезное владение. До тех пор, пока не будет доказано обратное, владение предполагается полезным.

(2) Не является полезным прерывное, нарушенное, тайное либо ненадлежащее владение.

(3) Владение является прерывным, если владелец осуществляет его с ненормальными, с учетом характера вещи, перерывами.

(4) Владение является нарушенным до тех пор, пока оно приобретается либо сохраняется посредством актов физического или психического насилия, не спровоцированных другим лицом.

(5) Владение является тайным, если оно осуществляется таким образом, что не может быть известным.

(6) Владение является ненадлежащим, если оно не осуществляется под именем собственника.

(7) Прерывность может быть предъявлена владельцу любым заинтересованным лицом.

(8) Только лицо, по отношению к которому владение является нарушенным либо тайным, может ссылаться на эти пороки.

(9) Порочное владение становится полезным с момента прекращения порока.

Статья 336. *Перерыв течения срока, необходимого для приобретательной давности*

(1) Течение срока, необходимого для ссылки на приобретательную давность, не начинается, а в случае, если оно началось, не продолжается в период приостановления течения срока исковой давности в отношении виндикационного иска.

(2) Течение срока, необходимого для ссылки на приобретательную давность, прерывается в случае предъявления виндикационного иска лицу, осуществляющему владение в качестве собственника, либо опосредованному владельцу. В этом случае течение срока давности прерывается только по отношению к лицу, предъявившему иск.

(3) В случае перерыва течения срока исковой давности время, истекшее до перерыва, не учитывается. После перерыва течение срока может начаться заново.

Ч а с т ь 2
ПРЕКРАЩЕНИЕ ПРАВА СОБСТВЕННОСТИ

Статья 337. *Основания прекращения права собственности*

(1) Право собственности прекращается в соответствии с законом вследствие потребления, случайной гибели или уничтожения вещи, отчуждения вещи на основании сделки, отказа от права собственности, а также в других случаях, предусмотренных законом.

(2) Никто не может быть принужден уступить свою собственность, кроме случаев, когда в соответствии с законом производятся:

а) обращение взыскания на имущество по обязательствам собственника;

b) отчуждение имущества, которое в соответствии с законом не может принадлежать лицу на праве собственности;
c) выкуп домашних животных при нарушении правил обращения с ними;
d) приватизация государственной собственности;
e) экспроприация в случае общественной необходимости;
f) реквизиция;
g) конфискация;
h) иные действия, предусмотренные законом.

Статья 338. *Отказ от права собственности*

(1) Собственник может в любой момент отказаться от права собственности, заявив об этом либо совершив иные действия, определенно свидетельствующие об его отказе от вещи без намерения сохранить право собственности на нее.
(2) Обязательства собственника в связи с вещью, от которой он отказался, прекращаются в момент приобретения права собственности на вещь другим лицом.
(3) Отказ от права собственности на недвижимые вещи осуществляется посредством нотариально удостоверенного заявления, зарегистрированного в реестре недвижимого имущества.

Статья 339. *Обращение взыскания на имущество по обязательствам собственника*

(1) Отчуждение имущества собственника путем применения процедуры обращения взыскания на имущество по обязательствам собственника может осуществляться только на основании судебного решения, если иной порядок не предусмотрен законом или договором.
(2) Собственник утрачивает право собственности на имущество, на которое обращено взыскание, с момента приобретения права собственности на него правомочным лицом, которому передано это имущество.

Статья 340. *Отчуждение имущества, которое в соответствии с законом не может принадлежать лицу на праве собственности*

(1) Если по предусмотренным законом основаниям лицо приобрело право собственности на вещь, которая в соответствии с законом не может принадлежать ему на праве собственности, собственник обязан произвести отчуждение вещи в течение года с момента приобретения права собственности или в течение иного срока, предусмотренного законом.
(2) Если собственник не произвел отчуждение вещи в сроки, указанные в части (1), судебная инстанция по требованию органа местного публичного управления может вынести решение либо об отчуждении вещи и передаче вырученной суммы бывшему собственнику с удержанием расходов на отчуждение, либо о передаче вещи в собственность государства с возмещением собственнику убытков в размере, установленном судебной инстанцией.
(3) Положения частей (1) и (2) применяются и в случаях, когда по предусмотренным законом основаниям лицо приобрело в собственность вещь, на которую необходимо специальное разрешение, и ему отказано в выдаче такого разрешения.

Статья 341. *Выкуп домашних животных при нарушении правил обращения с ними*

В случае, когда собственник домашних животных обращается с ними с явным нарушением правил, установленных законом или нормами гуманного отношения к животным, любое лицо вправе требовать передачи ему животных. Выкупная цена устанавливается соглашением сторон или судебным решением.

Статья 342. *Реквизиция*

(1) В случае стихийного бедствия, эпидемии, эпизоотии или иной чрезвычайной ситуации вещь может быть изъята у собственника на основании решения органа публичной власти в порядке и на условиях, установленных законом.

(2) Лицо, вещь которого реквизирована, может потребовать ее возврата, если при прекращении чрезвычайной ситуации она сохранилась в натуре.
(3) Стоимость вещи или, если вещь сохранилась в натуре и возвращена собственнику, стоимость пользования вещью устанавливаются соглашением сторон, а при наличии разногласий – судебным решением.

Статья 343. *Конфискация*

(1) Конфискация имущества собственника допускается на основании судебного решения в случаях и на условиях, установленных законом.
(2) В случаях, предусмотренных законом, имущество собственника может быть конфисковано на основании административного акта. Административный акт о конфискации может быть обжалован в судебную инстанцию.

Глава III
ОБЩАЯ СОБСТВЕННОСТЬ
Ч а с т ь 1
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 344. *Общая собственность. Основания ее возникновения*

(1) Собственность является общей в случае, когда право собственности на вещь принадлежит двум или более лицам.
(2) Общая собственность может возникать на основании закона или сделки.

Статья 345. *Формы общей собственности*

(1) Общая собственность может характеризоваться с определением доли каждого из собственников (долевая собственность) либо без определения таких долей (совместная собственность).
(2) Если имущество является общим, долевая собственность предполагается до тех пор, пока не будет доказано обратное.
(3) Участники совместной собственности могут придать общему имуществу режим общей долевой собственности.

Ч а с т ь 2
ОБЩАЯ ДОЛЕВАЯ СОБСТВЕННОСТЬ

Статья 346. *Доля в общей долевой собственности*

(1) Каждый участник долевой собственности (сособственник) является исключительным собственником одной идеальной доли общего имущества. Доли предполагаются равными до тех пор, пока не будет доказано обратное. Если имущество приобретено в результате совершения сделки, обратное может быть доказано только посредством приведения письменных доказательств.
(2) Участник долевой собственности, осуществивший за свой счет с согласия остальных собственников неотделимые улучшения общего имущества, вправе требовать соответствующего изменения долей либо возмещения расходов.

Статья 347. *Пользование имуществом, находящимся в долевой собственности*

(1) Каждый участник долевой собственности вправе пользоваться общим имуществом в той мере, в которой это не изменяет его назначение и не ущемляет права остальных сособственников.
(2) Порядок пользования общим имуществом определяется соглашением участников долевой собственности либо, при наличии разногласий, судебным решением на основании справедливой оценки интересов всех сособственников.
(3) Участник долевой собственности вправе требовать передачи ему во владение и пользование доли общего имущества, соответствующей его доле, а в случае невозможности этого – требовать от сособственников, владеющих и пользующихся вещью, выплаты справедливого возмещения.

(4) Участник долевой собственности, осуществляющий пользование общим имуществом в исключительном порядке без согласия остальных сособственников, может быть обязан возместить причиненные убытки.

Статья 348. *Плоды от использования имущества, находящегося в долевой собственности*

(1) Плоды, полученные от использования имущества, находящегося в долевой собственности, причитаются всем сособственникам пропорционально их долям, если ими не установлено иное.

(2) Участник долевой собственности, самолично понесший расходы на производство либо сбор плодов, имеет право на возмещение этих расходов сособственниками пропорционально их долям.

Статья 349. *Выгода и обременения долевой собственности*

Участники долевой собственности распределяют выгоду и несут обременения долевой собственности пропорционально своим долям.

Статья 350. *Сделки по сохранению имущества, находящегося в долевой собственности*

Каждый участник долевой собственности может совершать сделки по сохранению общего имущества без согласия остальных сособственников и вправе требовать от них возмещения расходов пропорционально их долям.

Статья 351. *Сделки по распоряжению имуществом, находящимся в долевой собственности*

(1) Сделки по распоряжению в отношении имущества, находящегося в долевой собственности, могут совершаться только с согласия всех сособственников.

(2) Сделки по распоряжению, совершенные без единодушного согласия всех участников долевой собственности, являются оспоримыми, если будет доказано, что третье лицо является недобросовестным. В этом случае течение срока исковой давности в отношении права предъявления иска начинается с момента, когда сособственник, не изъявивший свое согласие, узнал или должен был узнать о наличии оснований недействительности.

(3) Участник долевой собственности может произвести отчуждение принадлежащей ему доли с соблюдением преимущественного права покупки остальных сособственников.

Статья 352. *Преимущественное право покупки*

(1) При продаже доли в имуществе, находящемся в долевой собственности, за исключением продажи с торгов, остальные сособственники имеют преимущественное право покупки продаваемой доли по цене, за которую она продается, и на прочих равных условиях.

(2) Продавец доли обязан известить остальных сособственников о намерении продать свою долю с указанием цены и других условий продажи. Если остальные сособственники откажутся от осуществления своего преимущественного права покупки или не осуществят это право в отношении недвижимого имущества – в течение месяца со дня извещения, а в отношении движимого имущества – в течение десяти дней, продавец вправе продать свою долю любому лицу. Если намерение приобрести долю в общей собственности изъявили несколько сособственников, продавец вправе сам выбрать из них покупателя.

(3) В случае продажи доли без соблюдения преимущественного права покупки любой сособственник может в течение трех месяцев предъявить в судебную инстанцию иск о переводе на него прав и обязанностей покупателя.

(4) Уступка преимущественного права покупки при покупке доли в общей собственности не допускается.

Статья 353. *Обращение взыскания на долю в имуществе, находящемся в долевой собственности*

(1) Кредиторы участника долевой собственности могут обратить взыскание на его идеальную долю в общем имуществе либо могут потребовать от судебной инстанции раздела имущества. В последнем случае обращение взыскания осуществляется в отношении доли имущества либо, по обстоятельствам, причитающейся должнику денежной суммы.

(2) В случае продажи доли в принудительном порядке судебный исполнитель извещает об этом остальных сособственников не позднее чем за десять дней до установленной даты продажи. При равной цене при продаже доли с торгов сособственники обладают преимущественным правом покупки.
(3) Кредиторы, которые обладают правом обеспечения в отношении имущества, находящегося в долевой собственности, либо требование которых возникло в связи с сохранением его или управлением им, вправе обратить взыскание на общее имущество либо на суммы, полученные в результате раздела.
(4) Сделки по приостановлению раздела могут быть предъявлены кредиторам в случае их нотариального удостоверения либо, по обстоятельствам, выполнения предусмотренных законом формальностей по опубликованию.
(5) Личные кредиторы участника долевой собственности могут также вмешаться за свой счет в раздел, осуществляемый по требованию сособственников либо другого кредитора. Однако они не могут обжаловать совершенный раздел иначе как в случае, когда он совершен в их отсутствие, без учета выдвинутых ими возражений, и в случае фиктивного раздела либо совершения его таким образом, что кредиторы не смогли выдвинуть свои возражения.
(6) Положения части (5) применяются также в отношении кредиторов, обладающих правом обеспечения на имущество, находящееся в долевой собственности, либо кредиторов, требование которых возникло в связи с сохранением такого имущества или управлением им.

Статья 354. *Устранение от участия в долевой собственности*

(1) Участники долевой собственности могут потребовать от судебной инстанции исключения сособственника, который своими действиями, действиями лиц, которым он уступил право пользования имуществом либо за которых он обязан нести ответственность, грубо нарушил права остальных сособственников.
(2) В случае, предусмотренном частью (1), участник долевой собственности обязан произвести отчуждение своей доли. В случае отказа решение о ее принудительной продаже принимается в судебном порядке.

Статья 355. *Общая долевая собственность на общие части многоэтажных или многоквартирных домов*

(1) Если в здании есть предназначенные для жилья либо имеющие другое назначение площади, принадлежащие разным собственникам, каждый из них обладает правом принудительной и бессрочной общей долевой собственности на части здания, которые, будучи предназначенными для пользования площадями, не могут использоваться иначе как сообща.
(2) Отношения, предусмотренные частью (1), регулируются законом.

Статья 356. *Общая долевая собственность на общие ограждения*

(1) Любая стена, ров или иное ограждение между двумя земельными участками, находящимися в черте населенного пункта, предполагается общей собственностью соседей, если иное не следует из удостоверяющего право документа, из знака необщности в соответствии с градостроительными регламентами либо если общая собственность не стала исключительной собственностью вследствие приобретательной давности.
(2) Доля прав на общие ограждения считается принадлежностью. Отчуждение доли или обременение ее ипотекой может осуществляться только одновременно с правом на земельный участок.

Статья 357. *Прекращение общей долевой собственности путем раздела*

(1) Прекращение общей долевой собственности путем раздела может быть востребовано в любой момент, если иное не установлено законом, договором или судебным решением.
(2) Раздел может быть востребован и в случае, когда один из участников долевой собственности осуществлял исключительное пользование имуществом, кроме случая приобретения им имущества вследствие приобретательной давности в соответствии с законом.
(3) Раздел может осуществляться по соглашению сособственников либо по судебному решению.

Статья 358. *Недопустимость раздела*
(1) Раздел недопустим в случаях, предусмотренных статьями 355 и 356, а также в других случаях, предусмотренных законом.
(2) Раздел может быть произведен в отношении общих частей многоэтажных либо многоквартирных зданий при наличии согласия всех сособственников или в случае, когда они уже не предназначены для совместного пользования.
Статья 359. *Отсрочка раздела*
(1) Договоры об отсрочке раздела не могут заключаться на срок более пяти лет. В отношении недвижимого имущества договоры подлежат заключению в нотариально удостоверенной форме и регистрации в реестре недвижимого имущества.
(2) По обоснованным причинам по требованию любого из участников долевой собственности судебная инстанция может вынести решение о разделе и до истечения установленного договором срока.
(3) Судебная инстанция может вынести решение об отсрочке раздела, если эта мера необходима для защиты интересов остальных сособственников. Судебная инстанция может вынести решение о разделе, если обстоятельства, существовавшие на момент принятия решения об отсрочке, изменились.
Статья 360. *Раздел в случае признания участника долевой собственности недееспособным или ограниченно дееспособным*
В случае признания одного из участников долевой собственности недееспособным или ограниченно дееспособным раздел может осуществляться по соглашению сособственников лишь с согласия органа опеки и попечительства, а также, при необходимости, его законного представителя.
Статья 361. *Порядок раздела имущества, находящегося в долевой собственности*
(1) Раздел имущества, находящегося в долевой собственности, осуществляется в натуре пропорционально доле каждого сособственника.
(2) Если имущество, находящееся в долевой собственности, является неделимым либо если раздел в натуре затруднителен, раздел осуществляется путем:
a) передачи всего имущества взамен разницы в стоимости одному или нескольким сособственникам по их требованию;
b) продажи имущества в установленном сособственниками порядке либо, при недостижении согласия, с торгов и распределения вырученной суммы между сособственниками пропорционально доле каждого из них.
(3) В случае передачи одному из участников долевой собственности имущественной части, превышающей его долю, остальным сособственникам предоставляется разница в стоимости.
(4) Раздел осуществляется в порядке, установленном законом.
(5) При необходимости имущественные части, установленные судебной инстанцией, могут распределяться посредством жеребьевки.
Статья 362. *Погашение долгов при разделе*
(1) Любой из участников долевой собственности может потребовать погашения долгов, которые возникли в связи с долевой собственностью и срок погашения которых наступил либо должен наступить в течение года, в котором производится раздел.
(2) Сумма, необходимая для погашения обязательств, вытекающих из части (1), вычитается, в отсутствие положения о противном, из цены, по которой продано общее имущество в связи с разделом, и распределяется между сособственниками пропорционально доле каждого из них.

Статья 363. *Последствия раздела имущества, находящегося в общей долевой собственности*

(1) Каждый участник долевой собственности становится исключительным собственником предоставленного ему имущества либо предоставленных ему денежных сумм только с даты раздела общего имущества, за исключением недвижимого имущества, право собственности на которое возникает с даты регистрации в реестре недвижимого имущества.

(2) Сделки, совершенные в установленном законом порядке одним из участников долевой собственности в отношении общего имущества, сохраняют силу и могут быть предъявлены приобретателю имущества после раздела.

(3) Обеспечения, установленные одним из участников долевой собственности в отношении своей доли, переходят по праву на его имущество либо на денежные суммы, предоставленные ему вследствие раздела.

(4) Раздел, произведенный до срока, установленного соглашением участников долевой собственности, не может быть предъявлен кредитору, обладающему ипотекой в отношении одной из долей, если последний не дал согласия на раздел либо если его должник не сохранил право собственности на не менее чем соответствующую часть имущества.

Статья 364. *Обязанность участников долевой собственности предоставить обеспечение*

(1) Участники долевой собственности в пределах своих долей обязаны предоставить обеспечение на случай эвикции и обнаружения скрытых недостатков; при этом положения об обязанности предоставления гарантии продавцом применяются соответствующим образом.

(2) Каждый участник долевой собственности обязан возместить сособственникам убытки, причиненные последствиями эвикции либо скрытым недостатком. Если один из участников долевой собственности является несостоятельным, причитающуюся с него часть вносят пропорционально своим долям остальные сособственники.

(3) Участники долевой собственности не обязаны предоставлять обеспечение, если убытки причинены вследствие деяния, совершенного другим сособственником, либо если они освобождены от предоставления обеспечения актом раздела.

Статья 365. *Недействительность раздела*

(1) Раздел может быть признан недействительным по тем же основаниям, что и сделки.

(2) Раздел, осуществленный без участия всех участников долевой собственности, является ничтожным.

(3) Раздел признается действительным, хотя бы он и не относился ко всему имуществу, находящемуся в общей долевой собственности. В отношении вещей, которые не были разделены своевременно, в любое время может быть произведен дополнительный раздел.

(4) Участник долевой собственности, который, зная об основаниях недействительности, произвел полное либо частичное отчуждение выделенного ему имущества, не может ссылаться на оспоримость раздела.

Ч а с т ь 3
ОБЩАЯ СОВМЕСТНАЯ СОБСТВЕННОСТЬ

Статья 366. *Общие положения об общей совместной собственности*

(1) В случае, когда право собственности принадлежит одновременно нескольким лицам и ни одно из них не является собственником одной идеальной доли общего имущества, собственность признается общей совместной.

(2) К общей совместной собственности применяются соответствующим образом положения об общей долевой собственности, если положениями настоящей части не предусмотрено иное.

Статья 367. *Пользование имуществом, находящимся в общей совместной собственности*

Каждый участник совместной собственности имеет право пользования общей вещью согласно ее назначению и без ограничения права остальных сособственников, если договором не предусмотрено иное.

Статья 368. *Сделки по сохранению и управлению имуществом, находящимся в совместной собственности*

Любой из участников совместной собственности предполагается имеющим согласие остальных сособственников на совершение любых сделок по сохранению и управлению общим имуществом, если законом или договором не предусмотрено иное.

Статья 369. *Сделки по распоряжению имуществом, находящимся в совместной собственности*

(1) Каждый участник совместной собственности может распоряжаться движимым общим имуществом, если соглашением между ними не предусмотрено иное.

(2) Для совершения сделок по распоряжению недвижимым общим имуществом необходимо письменное согласие всех участников совместной собственности.

(3) Сделка по распоряжению, совершенная одним из участников совместной собственности, может быть признана недействительной, если будет доказано, что другая сторона знала или должна была знать о соглашении, ограничивающем право распоряжения, что остальные сособственники не согласны на совершение сделки либо что не было истребовано согласие на отчуждение недвижимости.

Статья 370. *Раздел имущества, находящегося в совместной собственности*

Раздел общего имущества между участниками совместной собственности осуществляется пропорционально вкладу каждого в приобретение имущества. До тех пор, пока не будет доказано обратное, вклад сособственников предполагается равным.

Статья 371. *Общая совместная собственность супругов*

(1) Имущество, нажитое супругами во время брака, является их совместной собственностью, если законом или заключенным между ними договором не установлен иной правовой режим этого имущества.

(2) Любое имущество, нажитое супругами во время брака, предполагается их совместной собственностью до тех пор, пока не будет доказано обратное.

Статья 372. *Личная собственность каждого из супругов*

(1) Имущество, принадлежавшее каждому из супругов до вступления в брак, а также полученное им во время брака на основании договора дарения, в порядке наследования либо иным образом безвозмездно, является исключительной собственностью того супруга, которому оно принадлежало или которым оно получено.

(2) Вещи индивидуального пользования (одежда, обувь и т.п.), за исключением драгоценностей и других предметов роскоши, хотя бы и были приобретены во время брака за счет общих средств супругов, признаются личным имуществом того супруга, который ими пользуется.

(3) Имущество каждого из супругов может быть признано их совместной собственностью, если будет установлено, что во время брака за счет общих средств супругов были произведены вложения, значительно увеличившие стоимость этого имущества.

Статья 373. *Определение долей в совместной собственности супругов в случае раздела имущества*

(1) В случае раздела имущества, являющегося совместной собственностью супругов, их доли считаются равными.

(2) Общее имущество супругов может быть разделено как при разводе, так и во время брака. Раздел имущества, являющегося совместной собственностью, во время брака не затрагивает правовой режим имущества, которое будет приобретено в будущем.

Глава IV
ЗАЩИТА ПРАВА СОБСТВЕННОСТИ

Статья 374. *Истребование собственником своего имущества*

(1) Собственник вправе истребовать свое имущество из чужого незаконного владения.

(2) Владелец может отказать в передаче вещи, если он сам или опосредованный владелец, для которого он владеет, обладает преимущественным правом владения перед собственником. Истребование вещи может применяться в отношении лица, обладающего преимущественным правом, если вещь получена им путем применения насилия или обмана.

(3) С момента прекращения добросовестности, а в случае недобросовестного владельца – с момента приобретения владения владелец отвечает перед собственником за убытки, причиненные вследствие того, что по его вине вещь повреждена, погибла или не может быть возвращена по иным причинам.

(4) В связи с истребованием вещи к собственнику применяются соответствующим образом положения статей 307, 310 – 312.

(5) Если владение приобретено владельцем вследствие самоуправства или совершения преступления, он отвечает перед собственником в соответствии с нормами о деликтной ответственности.

Статья 375. *Истребование собственником имущества от добросовестного приобретателя*

(1) Если вещь приобретена возмездно от лица, которое не имело права ее отчуждать, собственник может истребовать ее от добросовестного приобретателя только в случае, когда вещь утеряна собственником или лицом, которому она была передана собственником во владение, либо похищена у того или другого, либо выбыла из их владения иным путем помимо их воли.

(2) Если вещи приобретены безвозмездно от лица, которое не имело права их отчуждать, собственник вправе истребовать их во всех случаях.

(3) Деньги, ценные бумаги на предъявителя и вещи, приобретенные посредством торгов, не могут быть истребованы от добросовестного приобретателя.

Статья 376. *Требование устранения нарушений, не связанных с лишением владения*

(1) Если право собственника нарушено иным путем помимо незаконного завладения или лишения владения, собственник может потребовать от совершившего нарушение лица прекращения нарушения. Он может потребовать также возмещения причиненных убытков. Возмещение убытков может быть востребовано и в случае, когда не требуется прекращение нарушения или когда исполнение этого требования невозможно.

(2) Если имеются основания для того, чтобы предположить последующие нарушения, собственник вправе предъявить негаторный иск.

(3) Положения частей (1) и (2) не применяются, если собственник на основании закона и прав других лиц должен допустить воздействие на вещь.

Глава V
ПРАВО СОСЕДСТВА

Статья 377. *Обязанность взаимного уважения*

Собственники соседних земельных участков и иного соседствующего недвижимого имущества помимо предусмотренных законом прав и обязанностей несут обязанность взаимного уважения. Соседствующими считаются земельные участки или иное недвижимое имущество, которые могут оказывать взаимное воздействие.

Статья 378. *Допустимое соседское воздействие*

(1) Собственник земельного участка или иного недвижимого имущества не может запретить воздействие на свое имущество газа, пара, запаха, копоти, дыма, шума, тепла, вибрации или иное подобного рода воздействие с соседнего участка, если они не мешают собственнику пользоваться своим имуществом или незначительно нарушают его право.

(2) Положение части (1) применяется и в случаях, когда воздействие является существенным, но вызывается обычным использованием другого земельного участка и не может быть устранено экономически обоснованными мерами. Если собственник вынужден терпеть такое воздействие и если воздействие превышает признанное для данной местности обычным использование и допустимые экономические пределы, он может требовать от собственника участка, производящего воздействие, соответствующего возмещения в денежной форме.

Статья 379. *Недопустимое воздействие*

(1) Собственник может требовать запрещения строительства или эксплуатации зданий и сооружений, о которых можно бесспорно утверждать, что их наличие и использование представляют опасность недопустимого воздействия на его земельный участок.

(2) Если здание или сооружение возведено с соблюдением установленного законом расстояния от границы участка, требование его сноса или запрещения эксплуатации возможно лишь в случае, когда недопустимое воздействие явно имело место.

Статья 380. *Требование устранения угрозы обрушения*

В случае наличия опасности обрушения строения с соседнего земельного участка на его участок собственник может потребовать от соседа принять необходимые меры для предотвращения этого.

Статья 381. *Водопользование*

(1) Водные потоки и подземные воды, имеющиеся на нескольких земельных участках, не могут быть отклонены либо изменены одним из собственников земельного участка таким образом, чтобы количество или качество воды изменилось в ущерб собственнику другого земельного участка.

(2) Собственник земельного участка, расположенного ниже по течению, не имеет права никоим образом препятствовать естественному течению вод, поступающих с участка, расположенного выше по течению.

(3) Если течение вод участка, расположенного выше по течению, причиняет ущерб земельному участку, расположенному ниже по течению, собственник последнего может потребовать разрешения судебной инстанции на осуществление на своем участке работ, необходимых для изменения направления вод, неся все связанные с этим расходы. Собственник земельного участка, расположенного выше по течению, обязан не производить никаких работ, способных ухудшить положение земельного участка, расположенного ниже по течению.

Статья 382. *Специальные правила водопользования*

(1) Собственник земельного участка, расположенного ниже по течению, не может препятствовать истечению, вызванному собственником земельного участка, расположенного выше по течению, либо другими лицами, будь то воды, забившие на участке, расположенном выше по течению, в результате произведенных его собственником подземных работ, воды, образовавшиеся в результате осушения болотистых земель, либо воды, используемые в бытовых, сельскохозяйственных или производственных целях, но только если это истечение предшествует стоку в водный поток либо ров.

(2) В случае, предусмотренном частью (1), собственник земельного участка, расположенного выше по течению, обязан избрать способ и средства стока, причиняющие наименьший ущерб земельному участку, расположенному ниже по течению, оставаясь обязанным выплатить справедливое и предварительное возмещение его собственнику.

(3) Положения частей (1) и (2) не применяются в случае, когда на земельном участке, расположенном ниже по течению, находится постройка с приусадебным участком либо кладбище.

Статья 383. *Водозабор*

Собственник, намеревающийся использовать для орошения своего земельного участка воды из естественных и искусственных источников, которыми он действительно может распоряжаться, вправе исключительно за свой счет произвести на противоположном прибрежном земельном участке необходимые работы для водозабора.

Статья 384. *Излишки воды*

(1) Собственник, располагающий излишками воды для текущих нужд, обязан взамен справедливого и предварительного возмещения предоставить эти излишки собственнику, который не может получить необходимую для его земельного участка воду иначе как путем осуществления чрезвычайных расходов.

(2) Собственник не освобождается от обязанности, указанной в части (1), под предлогом, что он мог бы использовать излишки воды по назначению, иному чем удовлетворение текущих нужд. Однако он может потребовать от нуждающегося собственника выплаты дополнительного возмещения, если докажет наличие потребности в указанном назначении.

Статья 385. *Сохранение приобретенных прав собственника земельного участка, расположенного ниже по течению*

(1) Собственник может использовать для любых потребностей источник, имеющийся на его земельном участке, при условии, что не будут ущемлены права, приобретенные собственником земельного участка, расположенного ниже по течению.

(2) Собственник земельного участка, на котором находится источник, не может изменить его течение, если этим изменением лишает жителей населенного пункта воды, необходимой для удовлетворения их текущих нужд.

Статья 386. *Водосток с крыши*

Крыша должна быть устроена таким образом, чтобы вода, снег или лед стекали и падали исключительно на земельный участок собственника.

Статья 387. *Упавшие плоды*

Плоды, упавшие с деревьев или кустарников, расположенных на соседнем земельном участке, считаются плодами этого участка.

Статья 388. *Корни и ветви с соседнего участка*

(1) Собственник земельного участка может срезать и оставить себе корни дерева или куста, проникшие к нему с соседнего земельного участка. Это же правило применяется и к свешивающимся с соседнего земельного участка ветвям деревьев и кустов.

(2) Право, предусмотренное частью (1), не предоставляется собственнику в случае, когда корни и ветви не мешают ему пользоваться своим земельным участком.

Статья 389. *Расстояние для построек, работ и посадок*

(1) Любые постройки, работы или посадки могут производиться собственником земельного участка только с соблюдением минимального расстояния от линии границы в соответствии с законом, градостроительным регламентом либо, при отсутствии таковых, местными обычаями таким образом, чтобы не были ущемлены права собственника соседнего участка.

(2) Деревья, за исключением деревьев высотой ниже двух метров, насаждений и живых изгородей, должны быть посажены на расстоянии, предусмотренном законом, градостроительным регламентом либо местными обычаями, составляющем при этом не менее двух метров от линии границы.

(3) В случае несоблюдения расстояния, предусмотренного частями (1) и (2), собственник соседнего земельного участка вправе требовать выкорчевки либо обрезки на надлежащей высоте деревьев, насаждений или изгородей за счет собственника участка, на котором они расположены.

Статья 390. *Нарушение границы соседнего земельного участка в случае постройки*

(1) В случае, когда собственник земельного участка при возведении постройки преступил пределы своего земельного участка без того, чтобы ему можно было вменить в вину умысел или тяжкий проступок, его сосед должен терпимо отнестись к нарушению границы, если он не сделал замечания до ее нарушения либо сразу же после этого.

(2) Соседу, права которого ущемлены ситуацией, предусмотренной частью (1), должны быть возмещены убытки в виде денежной ренты, выплачиваемой ежегодно и предварительно.

(3) Лицо, имеющее право на ренту, может в любой момент потребовать, чтобы его должник возместил ему стоимость застроенной части земельного участка взамен передачи права собственности на нее.

Статья 391. *Доступ на земельный участок другого лица*

(1) Любой собственник после письменного или устного уведомления обязан разрешить соседу доступ на свою территорию, если это необходимо для осуществления и содержания построек, насаждений или иных работ на соседнем участке.

(2) Собственник, обязанный разрешить доступ на свою территорию, имеет право на возмещение причиненных ему тем самым убытков и на восстановление участка в первоначальном состоянии.

(3) В случае, когда в результате воздействия природных сил либо форс-мажорных обстоятельств вещь проникла либо была перенесена на чужой земельный участок, собственник участка обязан разрешить ее поиск и возврат, если он сам не приступил к ее поиску либо не возвратил ее. Эта вещь продолжает принадлежать собственнику, за исключением случая, когда последний отказывается от нее. Собственник земельного участка вправе требовать освобождения участка от чужой вещи и приведения его в первоначальное состояние.

(4) Собственник земельного участка, осуществляющий и содержащий постройки, насаждения или иные работы на своей территории, не вправе подвергать опасности соседний участок либо подрывать прочность расположенных на нем построек, насаждений и работ.

Статья 392. *Проход по чужому владению*

(1) Если земельный участок лишен сообщения посредством каких бы то ни было путей доступа общего пользования к водопроводам, линиям электропередачи, газопроводам, средствам связи и тому подобным средствам, собственник может потребовать от соседей позволить ему использовать их земельные участки для проведения необходимого сообщения.

(2) Проход должен осуществляться на условиях, наносящих наименьший ущерб осуществлению права собственности на земельный участок. Соседу, участок которого использован для доступа, должно быть уплачено справедливое и предварительное возмещение, которое по соглашению сторон может быть осуществлено в виде единовременной выплаты.

(3) Возмещение, полагающееся в соответствии с частью (2), удваивается в случае, когда отсутствие доступа обусловлено деянием собственника, требующего обеспечения прохода.

Статья 393. *Устройство разграничительной межи*

(1) Собственник земельного участка может потребовать от собственника соседнего участка принять участие в устройстве прочной разграничительной межи или в восстановлении поврежденной межи.

(2) Расходы по размежеванию распределяются между соседями в равных долях, если из существующих между ними правоотношений не следует иное.

Статья 394. *Межевые споры*

(1) Если в спорном случае невозможно определить истинную границу, то определяющим для размежевания является фактическое владение соседей. Если фактическое владение не может быть определено, то к каждому земельному участку присоединяется равная часть спорной площади.

(2) Если определение границы в соответствии с положениями части (1) приведет к результату, который противоречит установленным фактам, в частности не соответствует установленному размеру земельного участка, то по требованию одной из сторон граница определяется судебной инстанцией.

Р а з д е л IV
ДРУГИЕ ВЕЩНЫЕ ПРАВА
Глава I
УЗУФРУКТ

Статья 395. *Понятие узуфрукта*

(1) Узуфруктом признается право пользования одним лицом (узуфруктуарием) определенный или определяемый период времени вещью другого лица (номинального собственника), получения ее

плодов на тех же условиях, что и собственник, но с обязанностью сохранения существа вещи. Узуфруктуарий обладает правом владения вещью, но не может произвести ее отчуждение.
(2) Узуфрукт может быть ограничен посредством исключения некоторых видов пользования.
(3) Узуфрукт может устанавливаться одновременно либо последовательно в пользу одного или нескольких лиц, существующих на момент открытия узуфрукта.

Статья 396. *Установление узуфрукта*

(1) Узуфрукт может устанавливаться законом или сделкой с применением к недвижимым вещам положений о реестре недвижимого имущества. В предусмотренных законом случаях узуфрукт может устанавливаться судебным решением.
(2) При установлении узуфрукта применяются те же правила, что и при отчуждении вещи, являющейся предметом узуфрукта.
(3) Предметом узуфрукта могут быть любые находящиеся в гражданском обороте непотребляемые вещи, движимые или недвижимые, материальные или нематериальные, в том числе имущество или часть имущества.
(4) Узуфрукт распространяется на все принадлежности вещи, предоставленной в узуфрукт, а также на все, что присоединяется к ней или включается в ее состав.

Статья 397. *Срок узуфрукта*

(1) Узуфрукт устанавливается на срок не более чем до смерти физического лица либо ликвидации юридического лица, если меньший срок не установлен законом либо сделкой.
(2) Срок узуфрукта, установленного в пользу юридического лица, не может превышать тридцати лет.
(3) Узуфрукт прекращается смертью физического лица или ликвидацией юридического лица, в пользу которого установлен узуфрукт.
(4) Любая сделка, которой устанавливается бессрочный и подлежащий передаче в случае смерти или ликвидации узуфрукт, является ничтножной.

Статья 398. *Неотчуждаемость узуфрукта*

(1) Узуфрукт не может передаваться от узуфруктуария другому лицу посредством сделки либо в порядке правопреемства.
(2) Узуфруктуарий может полностью или частично сдавать внаем либо в аренду другому лицу движимую вещь, являющуюся предметом узуфрукта, если в момент установления узуфрукта не установлено иное.
(3) В случае, когда на момент установления узуфрукта недвижимость не была сдана внаем либо в аренду, узуфруктуарий не имеет права сдавать ее внаем либо в аренду без согласия номинального собственника либо без разрешения судебной инстанции, если это право не было прямо предоставлено ему в момент установления узуфрукта.
(4) При прекращении узуфрукта номинальный собственник обязан оставить в силе договоры найма или аренды, заключенные в установленном порядке. При этом он может отказать в оставлении их в силе в той мере, в которой:
a) установленный без его согласия срок договора найма или аренды превышает обычный по местным обычаям срок;
b) торговая площадь сдана внаем на срок более пяти лет;
c) сельскохозяйственное предприятие сдано в аренду на срок более двенадцати лет;
d) сельскохозяйственный земельный участок сдан в аренду на срок более шести лет;
e) договор найма или аренды содержит необычные условия, являющиеся чрезвычайно обременительными для номинального собственника.
(5) Номинальный собственник утрачивает право отказа в оставлении договора в силе в случае, когда наниматель или арендатор установил ему разумный срок, в течение которого номинальный собственник должен был объявить об оставлении договора в силе либо об отказе в этом, но не сделал этого в установленный срок.

Статья 399. *Определение состояния вещи*
(1) Узуфруктуарий принимает вещи в том состоянии, в котором они находятся.
(2) При установлении узуфрукта в отношении совокупности вещей узуфруктуарий и номинальный собственник обязаны оказывать друг другу содействие в составлении инвентарной описи имущества.
(3) Инвентарная опись должна содержать указание даты ее составления, подписи обеих сторон, нотариально удостоверенные по требованию одной из сторон.
(4) Каждая сторона вправе обратиться за составлением инвентарной описи к компетентным органам.
(5) Сторона, обратившаяся за составлением инвентарной описи в соответствии с положениями части (4) или за нотариальным удостоверением подписи, несет связанные с этим расходы.
Статья 400. *Стоимость, обременения и расходы узуфрукта*
(1) Узуфрукт является безвозмездным, если его возмездный характер прямо не оговорен.
(2) Расходы и обременения, сопряженные с собственностью, несет номинальный собственник, за исключениями, предусмотренными законом или договором.
(3) Узуфруктуарий обязан осуществлять обязательные платежи государству (налоги, пошлины, сборы) за предмет узуфрукта.
Статья 401. *Права узуфруктуария на плоды*
(1) Узуфруктуарий пользуется всеми плодами предмета узуфрукта, если не установлено иное. Плоды предмета узуфрукта переходят в собственность узуфруктуария с момента их сбора (получения).
(2) Плоды, не собранные на момент открытия права узуфрукта, принадлежат узуфруктуарию, а плоды, не собранные в конце периода узуфрукта, принадлежат номинальному собственнику, если сделкой, которой установлен узуфрукт, не предусмотрено иное. Доходы считаются полученными день в день и причитаются узуфруктуарию соответственно сроку узуфрукта. Эти положения применяются к плате за аренду, за наем недвижимости, к дивидендам и процентам.
Статья 402. *Право распоряжения потребляемыми вещами*
Если узуфрукт включает потребляемые вещи, то узуфруктуарий вправе распоряжаться ими, будучи обязанным при этом возвратить вещи такого же качества, количества и стоимости либо, если это невозможно, их эквивалент на момент прекращения узуфрукта.
Статья 403. *Исполнение требований, срок удовлетворения которых наступил*
(1) Если узуфрукт распространяется на требование, срок удовлетворения которого наступает в период узуфрукта, то исполнение производится узуфруктуарию, который должен выдать соответствующую расписку.
(2) По прекращении узуфрукта все полученное в результате удовлетворения требования передается номинальному собственнику.
Статья 404. *Право голоса*
(1) Право голоса, предоставляемое акцией или другой ценной бумагой, частью общей собственности либо иным имуществом, принадлежит узуфруктуарию.
(2) Право голоса принадлежит номинальному собственнику, если оно приводит к изменению существа главной вещи, такой как уставный капитал или имущество, принадлежащее на праве общей собственности, к изменению назначения этой вещи либо к ликвидации юридического лица.
Статья 405. *Права кредиторов*
(1) Кредиторы узуфруктуария могут обратить взыскание на его права с учетом прав, принадлежащих номинальному собственнику.
(2) Кредиторы номинального собственника могут обратить взыскание на его права с учетом прав, принадлежащих узуфруктуарию.

Статья 406. *Право узуфруктуария на пользование деревьями*
(1) Узуфруктуарий не имеет права вырубать деревья, растущие на обремененном узуфруктом участке, за исключением случаев, когда это осуществляется в целях ремонта, содержания или эксплуатации земельного участка. При этом он может распоряжаться деревьями, упавшими или засохшими сами по себе.
(2) Узуфруктуарий обязан заменить погибшие деревья в соответствии с местными обычаями или обыкновениями номинального собственника.
Статья 407. *Право узуфруктуария в отношении лесов, предназначенных для рубок*
(1) Если узуфрукт установлен в отношении лесов, предназначенных их собственником для регулярных рубок, узуфруктуарий обязан соблюдать порядок и условия рубки в соответствии с правилами, установленными законом или номинальным собственником, либо с местными обычаями без права требовать какого бы то ни было возмещения за не вырубленные в период узуфрукта участки.
(2) Деревья, изымаемые из лесных питомников без уничтожения последних, не являются частью узуфрукта, за исключением случаев, когда узуфруктуарий обязан соблюдать положения закона и местные обычаи, предусматривающие их замену.
(3) Руководствуясь положениями закона и обычным пользованием номинального собственника, узуфруктуарий может использовать части высоких лесов, предназначенные для регулярных рубок, осуществляя их периодически в определенных местах либо лишь в отношении определенного числа деревьев по всей территории участка. В остальных случаях узуфруктуарий не имеет права вырубать высокие деревья. Однако он может использовать для производства ремонта, входящего в его обязанность, случайно упавшие деревья и даже рубить нужные деревья, но с обязательным установлением этой необходимости в присутствии номинального собственника.
Статья 408. *Право на карьеры*
(1) В соответствии с законом узуфруктуарий пользуется карьерами, которые находились в процессе эксплуатации при установлении узуфрукта, так же, как номинальный собственник.
(2) Узуфруктуарий не имеет каких бы то ни было прав на карьеры, разработка которых не начата.
Статья 409. *Износ предмета узуфрукта*
Если узуфрукт распространяется на вещи, которые, не являясь потребляемыми, изнашиваются в результате их использования, узуфруктуарий вправе пользоваться ими в качестве хорошего собственника согласно их назначению. Он не обязан возвратить их иначе как в состоянии, в котором они находятся в момент прекращения узуфрукта.
Статья 410. *Обязанность информирования*
(1) Если вещь повреждена или уничтожена либо если необходимо произвести работы по ее ремонту, улучшению или принять меры по предотвращению какой-либо опасности, узуфруктуарий обязан немедленно сообщить об этом номинальному собственнику.
(2) Узуфруктуарий обязан немедленно довести до сведения номинального собственника любой факт незаконных действий в отношении земельного участка и любой факт оспаривания права собственности под угрозой возмещения причиненных в связи с этим убытков.
Статья 411. *Обязанность сохранения назначения вещи*
При осуществлении своего права узуфруктуарий обязан сохранять назначение вещи, определенное номинальным собственником.
Статья 412. *Обязанность производства ремонта*
(1) Узуфруктуарий обязан производить ремонт по содержанию вещи.
(2) В случае, если узуфруктуарий понес в связи с вещью расходы, которые он не был обязан нести, обязанность номинального собственника возместить их определяется в соответствии с правилами ведения дел без поручения.
(3) Капитальный ремонт возлагается на номинального собственника, но без того, чтобы он был принужден произвести его.

(4) Крупный ремонт возлагается на узуфруктуария в случае, когда необходимость его вызвана неосуществлением ремонта по содержанию.
(5) Узуфруктуарий обязан известить номинального собственника о необходимости производства крупного ремонта.
(6) Если номинальный собственник не произвел своевременно капитальный ремонт, узуфруктуарий может произвести его за свой счет; при этом по прекращении узуфрукта номинальный собственник обязан возместить его эквивалент.

Статья 413. *Исключение обязанности реконструкции*

Узуфруктуарий и номинальный собственник не обязаны производить реконструкцию того, что разрушилось по причине ветхости либо в результате непредвиденных обстоятельств.

Статья 414. *Уплата страховых взносов*

Если имущество застраховано, в период узуфрукта страховые взносы уплачиваются узуфруктуарием.

Статья 415. *Изменение или прекращение обремененного права*

Право, обремененное узуфруктом, может быть изменено или прекращено посредством сделки только с согласия узуфруктуария.

Статья 416. *Право распоряжения и осуществления мер защиты*

Номинальный собственник вправе производить отчуждение имущества, обременять его обязательствами и принимать все меры по защите права собственности.

Статья 417. *Обязанность номинального собственника обеспечивать права узуфруктуария*

Номинальный собственник обязан воздерживаться от любой сделки и деяния, посредством которых он может воспрепятствовать или нарушить свободное и полное осуществление узуфруктуарием его права, обеспечивать узуфруктуария против эвикции, возмещать узуфруктуарию убытки в случае уменьшения своими деяниями стоимости узуфрукта.

Статья 418. *Уплата долгов по имуществу, обремененному узуфруктом*

(1) Если универсальный или приравненный к нему узуфруктуарий уплачивает долги по имуществу либо части имущества, обремененным узуфруктом, номинальный собственник обязан по прекращении узуфрукта возместить выплаченные авансом суммы без каких бы то ни было процентов.
(2) Если узуфруктуарий не уплачивает долги, предусмотренные частью (1), номинальный собственник может по своему усмотрению уплатить их либо продать соответствующую часть имущества, предоставленного в узуфрукт. Если эти долги уплачивает номинальный собственник, узуфруктуарий обязан выплатить ему проценты за весь период узуфрукта.
(3) Если уплата долгов не произведена в порядке, указанном в частях (1) и (2), кредиторы могут обратить взыскание на имущество, предоставленное в узуфрукт.

Статья 419. *Обнаружение клада*

Право узуфруктуария не распространяется на права номинального собственника в отношении обнаруженного в имуществе клада.

Статья 420. *Прекращение узуфрукта*

(1) Узуфрукт прекращается по истечении срока, на который он установлен, в случае совпадения в одном лице собственника и узуфруктуария, в случае отказа узуфруктуария от своего права либо в связи со смертью или ликвидацией узуфруктуария.
(2) Узуфрукт прекращается также в случаях, когда судебной инстанцией вынесено решение о расторжении обратной силой либо недействительности сделки, на основании которой лицо, установившее узуфрукт, приобрело статус собственника.

Статья 421. *Прекращение узуфрукта по требованию номинального собственника*

Узуфрукт может быть прекращен по требованию номинального собственника, если узуфруктуарий злоупотребляет при пользовании имуществом, наносит ему ущерб либо допускает его разрушение.

Статья 422. *Прекращение узуфрукта в случае уничтожения имущества*

(1) Узуфрукт прекращается в случае полного уничтожения имущества в результате непредвиденных обстоятельств. В случае частичного уничтожения имущества узуфрукт продолжает существовать в отношении оставшейся его части.

(2) Узуфрукт продолжает существовать в отношении страхового возмещения, если оно не используется на ремонт имущества.

Статья 423. *Последствия прекращения узуфрукта*

(1) По прекращении узуфрукта узуфруктуарий обязан возвратить номинальному собственнику имущество, которым он обладает в силу своего права узуфрукта, в надлежащем состоянии.

(2) В случае гибели или повреждения имущества по вине узуфруктуария последний обязан возместить номинальному собственнику причиненные в связи с этим убытки.

(3) В отношении недвижимости прекращение узуфрукта подлежит регистрации в соответствующем реестре.

Глава II
ПРАВО ПОЛЬЗОВАНИЯ И ПРАВО ПРОЖИВАНИЯ

Статья 424. *Общие положения о праве пользования и праве проживания*

(1) Пользование является вещным правом в отношении имущества другого лица, в силу которого пользователь может пользоваться вещью и получать приносимые ею плоды, необходимые для удовлетворения своих собственных нужд и нужд своей семьи.

(2) Обладатель права проживания вправе проживать в жилище другого лица вместе со своим супругом и детьми, хотя бы он и не состоял в браке или не имел детей на момент установления права проживания.

(3) Право пользования и право проживания устанавливаются на основании сделки или закона, с применением к недвижимости положений о реестре недвижимого имущества.

(4) Акт, которым устанавливается право пользования, может ограничить либо расширить его. Пользователь не может претендовать на больший объем плодов, нежели необходимо для удовлетворения его собственных нужд и нужд его семьи, если актом не предусмотрено иное.

Статья 425. *Осуществление права пользования и права проживания*

(1) Право пользования и право проживания не подлежат уступке, а имущество, являющееся предметом этих прав, не может сдаваться внаем или в аренду.

(2) Пользователь или обладатель права проживания несет расходы по уходу за имуществом либо по содержанию его соразмерно части, которой он пользуется.

Статья 426. *Право пользования общими удобствами*

Пользователь или обладатель права проживания, право которого распространяется только на часть имущества, вправе пользоваться удобствами, предназначенными для общего пользования.

Статья 427. *Применение положений об узуфрукте*

Положения об узуфрукте применяются соответствующим образом к праву пользования и праву проживания.

Глава III
СЕРВИТУТ

Статья 428. *Общие положения о сервитуте*

(1) Сервитут является обязательством, по которому обременяется недвижимость (земельный участок, обремененный сервитутом) для обеспечения пользования недвижимостью или нужд недвижимости другого собственника (доминирующий земельный участок). Нужда может

заключаться в повышении комфортности доминирующего земельного участка либо вытекать из его хозяйственного назначения.
(2) Обязанность совершения действия может присоединяться к сервитуту и налагаться на собственника земельного участка, обремененного сервитутом. Эта обязанность является принадлежностью сервитута и не может толковаться иначе как в пользу недвижимости либо для эксплуатации недвижимости.

Статья 429. *Условия сервитута*

(1) При осуществлении сервитута правомочное лицо должно соблюдать интересы собственника земельного участка, обремененного сервитутом.
(2) Собственник доминирующего земельного участка может быть обязан к выплате в определенные сроки вознаграждения (возмещения убытков) собственнику участка, обремененного сервитутом.
(3) Смена собственников доминирующего земельного участка либо земельного участка, обремененного сервитутом, а также раздел участков не затрагивают право сервитута.
(4) Сервитут может быть установлен в целях обеспечения будущих нужд доминирующего участка.
(5) Сервитут, установленный в отношении здания или сооружения, которое будет воздвигнуто, либо в отношении земельного участка, который будет приобретен, возникает только с даты воздвижения здания или сооружения либо с даты приобретения земельного участка.
(6) Земельный участок, обремененный узуфруктом либо суперфицием, может обременяться сервитутом только с согласия узуфруктуария или суперфициария.

Статья 430. *Классификация сервитутов*

(1) Явными признаются сервитуты, которые распознаются по внешним признакам, а скрытыми – те, которые не характеризуются внешними признаками.
(2) Постоянными признаются сервитуты, которые исполняются или могут исполняться постоянно без необходимости вмешательства человека, а непостоянными – сервитуты, для осуществления которых необходимо вмешательство человека.
(3) Позитивными признаются сервитуты, предоставляющие собственнику доминирующего земельного участка право прямо осуществлять определенные действия по использованию земельного участка, обремененного сервитутом, а негативными – сервитуты, налагающие на собственника земельного участка, обремененного сервитутом, определенные ограничения при осуществлении своего права собственности.

Статья 431. *Установление сервитута*

(1) Сервитут может устанавливаться по назначению, определенному собственником, на основании сделки либо вследствие приобретательной давности.
(2) Сделка, которой устанавливается сервитут, совершается в нотариально удостоверенной форме.
(3) Сервитут, установленный на основании сделки, может быть предъявлен с момента его регистрации в реестре недвижимого имущества.

Статья 432. *Установление сервитута по назначению, определенному собственником*

Сервитут по назначению, определенному собственником, устанавливается письменным документом собственника земельного участка, который ввиду возможного раздела земельного участка изначально устанавливает характер, цель и положение сервитута части участка в пользу других частей.

Статья 433. *Приобретение сервитута вследствие приобретательной давности*

(1) Постоянные и явные сервитуты, а также скрытые и позитивные сервитуты могут приобретаться вследствие приобретательной давности в установленном законом порядке.
(2) Материальные действия, соответствующие непостоянным сервитутам, предполагаются выполненными с простого согласия собственника земельного участка, обремененного сервитутом. Собственник доминирующего земельного участка может применить исковую давность, доказывая обратное.

(3) Скрытые и негативные сервитуты не могут приобретаться вследствие приобретательной давности.

Статья 434. *Осуществление сервитута*

(1) Обременение, учреждаемое сервитутом, в отношении земельного участка, обремененного сервитутом, состоит в обязанности собственника разрешить осуществление определенных действий на его участке, над или под его поверхностью. Сервитут может состоять и в обязанности собственника воздерживаться от совершения определенных действий в пользу собственника доминирующего земельного участка.

(2) Сервитут распространяется на все необходимое для его осуществления.

(3) Если сервитут осуществляется добровольно и безупречно в течение не менее трех лет, в случае возникновения спора между собственниками то, каким образом он осуществляется, может служить определяющим основанием при разрешении спора.

(4) Собственник земельного участка, обремененного сервитутом, обязан воздерживаться от любых действий, ограничивающих либо препятствующих осуществлению сервитута. В частности, он не вправе изменить состояние места либо перенести осуществление сервитута в другое место.

(5) Собственник земельного участка, обремененного сервитутом, может предложить для осуществления сервитута другую часть участка, нежели указанная в части (3), но лишь в случае, когда подобное перемещение не причинит убытки собственнику доминирующего участка. Расходы, связанные с перемещением, несет собственник земельного участка, обремененного сервитутом.

(6) Собственник доминирующего земельного участка должен осуществлять право сервитута таким образом, чтобы причинить как можно меньше неудобств собственнику земельного участка, обремененного сервитутом.

Статья 435. *Отказ от земельного участка, обремененного сервитутом*

Во всех случаях, когда согласно договору расходы на производство работ, необходимых для осуществления и сохранения сервитута, несет собственник земельного участка, обремененного сервитутом, он может освободиться от этой обязанности, отказавшись в пользу собственника доминирующего земельного участка от необходимой для осуществления сервитута части участка, обремененного сервитутом.

Статья 436. *Права собственника доминирующего земельного участка*

(1) Собственник доминирующего земельного участка вправе пользоваться сервитутом, производить на участке, обремененном сервитутом, любые работы, необходимые для осуществления права сервитута, сохранять право сервитута, если договором между сторонами не предусмотрено иное.

(2) В отсутствие положения о противном собственник доминирующего земельного участка может принять все меры и произвести за свой счет все работы по осуществлению и сохранению сервитута. Расходы, связанные с проведением таких работ, несут оба собственника соразмерно получаемой ими выгоде в той мере, в которой работы, произведенные для осуществления сервитута, необходимы и полезны, в том числе для земельного участка, обремененного сервитутом.

(3) Собственник доминирующего земельного участка может устранить все здания, сооружения и насаждения, размещенные им на земельном участке, обремененном сервитутом, в случае необходимости приведения участка в надлежащее для его эксплуатации состояние и должен сделать это по требованию собственника земельного участка, обремененного сервитутом.

Статья 437. *Обязанности собственника доминирующего земельного участка*

(1) Собственник доминирующего земельного участка обязан содержать здания, сооружения и насаждения, размещенные им на земельном участке, обремененном сервитутом, в той мере, в которой это обеспечивает интересы участка, обремененного сервитутом.

(2) Собственник доминирующего земельного участка обязан возместить причиненные собственнику земельного участка, обремененного сервитутом, убытки.
(3) Если право сервитута установлено в пользу двух или более собственников доминирующих земельных участков, обязанность содержания зданий, сооружений и насаждений, размещенных ими на земельном участке, обремененном сервитутом, и возмещения убытков, причиненных собственнику участка, обремененного сервитутом, возлагается на каждого из собственников доминирующих земельных участков соразмерно получаемой ими выгоде, если законом или сделкой, которой установлен сервитут, не предусмотрено иное.

Статья 438. *Права на здания, сооружения и насаждения*

Собственник земельного участка, обремененного сервитутом, не имеет каких бы то ни было прав на здания, сооружения и насаждения, размещенные на его участке собственником доминирующего земельного участка.

Статья 439. *Очередность осуществления прав*

Если на одном и том же земельном участке сервитут существует наряду с другим сервитутом либо иным вещным правом пользования недвижимым имуществом таким образом, что эти права не могут осуществляться одновременно (в совокупности либо по отдельности) и если эти права имеют одинаковую степень очередности, то каждое из правомочных лиц может требовать установления такого порядка осуществления прав, который удовлетворял бы в равной мере всех заинтересованных лиц.

Статья 440. *Основания прекращения сервитута*

Сервитуты прекращаются вследствие их исключения из реестра недвижимого имущества по одному из следующих оснований:
a) соединение – когда оба земельных участка становятся собственностью одного и того же лица;
b) отказ собственника доминирующего земельного участка;
c) истечение срока, на который они установлены;
d) выкуп;
e) невозможность осуществления;
f) неиспользование в течение десяти лет;
g) отпадение необходимости в них;
h) экспроприация земельного участка, обремененного сервитутом, если сервитут противоречит общественной необходимости, для которой будет использовано экспроприированное имущество.

Статья 441. *Исчисление срока неиспользования*

(1) Течение срока, предусмотренного пунктом f) статьи 440, начинается со дня совершения последнего действия по осуществлению непостоянного сервитута либо со дня совершения действия, противоречащего постоянному сервитуту.
(2) Осуществление сервитута одним из участников общей собственности либо узуфруктуарием прекращает течение срока по отношению к остальным участникам общей собственности либо к номинальному собственнику.

Статья 442. *Выкуп сервитута прохода и проезда*

(1) Сервитут прохода и проезда может быть выкуплен собственником земельного участка, обремененного сервитутом, при наличии явного несоответствия между пользой, которую он предоставляет доминирующему участку, и неудобствами либо обесценением, причиняемыми участку, обремененному сервитутом.
(2) При наличии разногласий между сторонами судебная инстанция может вынести решение, приравнивающееся к согласию собственника доминирующего земельного участка. При установлении выкупной цены судебная инстанция учитывает давность сервитута и изменение стоимости обоих земельных участков.

Глава IV

СУПЕРФИЦИЙ

Статья 443. *Понятие суперфиция*

(1) Суперфицием является вещное право пользования земельным участком другого лица с целью возведения и эксплуатации здания или сооружения над и под поверхностью этого участка либо эксплуатации существующего здания или сооружения. Это право отчуждаемо, передается в порядке правопреемства и может быть предметом договора имущественного найма.

(2) Если не предусмотрено иное, суперфиций может осуществляться лишь в отношении застроенной площади либо площади, на которой предстоит воздвигнуть здание или сооружение, а также в отношении незастроенной площади, необходимой в соответствии с характером либо назначением здания или сооружения для обеспечения его нормальной эксплуатации.

(3) Пределы права суперфициария на пользование обремененным земельным участком устанавливаются договором или законом. В отсутствие договорных положений земельный участок обременяется сервитутом, необходимым для осуществления права суперфиция. Сервитут прекращается при прекращении права суперфиция.

(4) В отношении права суперфиция применяются соответствующим образом правила о праве собственности на недвижимость, если законом не предусмотрено иное.

(5) Здание или сооружение является существенной составной частью права суперфиция.

(6) Право суперфиция не может устанавливаться под отменительным условием.

(7) Право суперфиция не может ограничиваться частью здания или сооружения.

Статья 444. *Установление права суперфиция*

(1) Право суперфиция возникает на основании сделки либо требования закона и может быть предъявлено третьим лицам с момента его регистрации в реестре недвижимого имущества.

(2) Право суперфиция устанавливается на девяносто девять лет, если не установлен иной срок.

(3) Право суперфиция не может быть ограничено отлагательным условием.

Статья 445. *Право суперфиция в случае сноса или гибели здания или сооружения*

Право суперфиция не прекращается вследствие сноса или гибели здания или сооружения.

Статья 446. *Очередность суперфиция*

Право суперфиция регистрируется в реестре недвижимого имущества только под первой очередью. Очередность не может быть изменена.

Статья 447. *Осуществление права суперфиция*

Суперфициарий может свободно распоряжаться своим правом. В случае существующего здания или сооружения суперфиций может отчуждаться либо обременяться ипотекой только вместе с ним. В случае отчуждения здания или сооружения суперфициарием собственник земельного участка обладает преимущественным правом покупки.

Статья 448. *Обязанность суперфициария осуществлять периодические платежи*

(1) Если сделкой не предусмотрено иное, суперфициарий обязан выплачивать собственнику земельного участка в виде ежемесячных платежей сумму в размере установившейся на рынке платы за сдачу внаем с учетом характера земельного участка, района, в котором расположен участок, назначения здания или сооружения, а также любых иных критериев определения эквивалента пользования. Размер периодических платежей определяется на момент установления суперфиция.

(2) Размер периодических платежей может быть пересмотрен по требованию одной из сторон в случае, когда экономические условия складываются таким образом, что неприменение такой меры ведет к нарушению справедливости. Пересмотр осуществляется с учетом изменившихся экономических условий и принципа справедливости.

(3) В случае невнесения суперфициарием периодических платежей в течение трех лет собственник земельного участка вправе требовать продажи суперфиция с торгов. Собственник земельного участка имеет право участвовать в торгах.
(4) В случае, когда суперфиций принадлежит нескольким лицам, в отношениях с собственником они несут солидарную ответственность по внесению периодических платежей.

Статья 449. *Прекращение права суперфиция*

Право суперфиция прекращается:
a) по истечении его срока;
b) вследствие соединения – когда земельный участок и здание или сооружение становятся собственностью одного и того же лица;
c) в иных случаях, предусмотренных законом.

Статья 450. *Прекращение права суперфиция по требованию собственника земельного участка*

Если суперфициарий не воздвиг здание или сооружение в оговоренный в сделке об установлении суперфиция срок либо нарушил обязанность сохранения здания или сооружения, собственник земельного участка вправе требовать прекращения права суперфиция.

Статья 451. *Последствия прекращения права суперфиция*

(1) При прекращении права суперфиция размещенное на земельном участке здание или сооружение передается по праву собственнику участка.
(2) Собственник земельного участка обязан выплатить суперфициарию соответствующее возмещение за здание или сооружение. Возмещение не является соответствующим, если оно не покрывает не менее двух третей рыночной стоимости здания или сооружения.
(3) Собственник земельного участка может быть освобожден от выплаты возмещения, если он до истечения срока суперфиция продлевает это право на предполагаемый срок эксплуатации здания или сооружения. Если суперфициарий отказывается от продления, он теряет право на возмещение.
(4) По прекращении права суперфиция суперфициарий не вправе воздвигать здание или сооружение либо его часть.

Статья 452. *Обеспечение возмещения*

(1) Суперфициарий имеет право удержания здания или сооружения до выплаты ему возмещения.
(2) Требование возмещения обеспечивается земельным участком взамен суперфиция и очередностью суперфиция.
(3) Если право суперфиция при его прекращении обременено также ипотекой, ипотекодержатели обладают правом залога в отношении возмещения.

Статья 453. *Переход права в действующих договорах*

При прекращении права суперфиция права суперфициария в действующих договорах имущественного найма и аренды переходят к собственнику земельного участка.

Глава V
ЗАЛОГ
Ч а с т ь 1
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 454. *Понятие залога*

(1) Залог является вещным правом, на основании которого кредитор (залогодержатель) имеет право в случае неисполнения должником (залогодателем) обеспеченного залогом обязательства получить удовлетворение своих требований из стоимости заложенного имущества преимущественно перед другими кредиторами, в том числе государством.
(2) Залог связан с обеспеченным залогом обязательством, является акцессорным правом по отношению к основному обязательству и обусловлен во времени его длительностью, если законом или договором о залоге не предусмотрено иное.

Статья 455. *Виды залога*

(1) Залог выступает в двух видах: зарегистрированный залог (залог без лишения владения) и заклад (залог с лишением владения).
(2) При зарегистрированном залоге предмет залога остается во владении залогодателя или третьего лица, действующего от имени залогодателя. При закладе предмет залога передается во владение залогодержателя или третьего лица, действующего от имени залогодержателя. По договору между залогодержателем и залогодателем предмет залога может находиться у залогодателя под замком и печатью залогодержателя.
(3) По характеру правоотношений к зарегистрированному залогу относятся:
a) ипотека – залог недвижимого имущества. Ипотека должна быть зарегистрирована в Реестре недвижимого имущества;
[Ст.455 ч.(3), пкт.a) в редакции ЗП163-XVI от 09.07.08, МО140-142/01.08.08 ст.574]
b) предпринимательский залог – залог предприятия, который распространяется на все имущество предприятия, включая основные и оборотные средства, другое имущество и имущественные права, отражаемые в балансе предприятия, если законом или договором не предусмотрено иное;
[Ст.455 ч.(3), пкт.b) изменен ЗП163-XVI от 09.07.08, МО140-142/01.08.08 ст.574]
c) залог товаров, находящихся в обороте или в процессе переработки;
d) залог имущества, которое залогодатель приобретет в будущем.
Статья 456. *Залогодержатель и залогодатель*
(1) Залогодержателем является лицо, обязательства перед которым обеспечиваются залогом.
(2) Залогодателем является собственник либо иной законный владелец или узуфруктуарий заложенного имущества, обладающий правом отчуждать это имущество.
(3) Залог может устанавливаться как должником по обеспеченному обязательству, так и третьим лицом.
Статья 457. *Предмет залога*
(1) Предметом залога (заложенным имуществом) может быть любое имущество, в том числе совокупность вещей, ценные бумаги и права, подтвержденные сертификатами акций.
(2) Не могут быть предметом залога имущество, изъятое из гражданского оборота, неотчуждаемое имущество и имущество, на которое не допускается обращение взыскания.
(3) Договором может быть предусмотрено распространение залога на имущество, которое будет приобретено в будущем.
(4) Вещи, которые согласно закону не могут передаваться раздельно, не могут и обременяться залогом раздельно. Предметом залога не может быть часть неделимой вещи.
(5) Вещи, находящиеся в общей собственности, могут быть переданы в залог только с согласия всех сособственников.
(6) Один из участников общей собственности может передать в залог свою долю в общей долевой собственности без согласия остальных сособственников, если законом или договором не предусмотрено иное. В отношении недвижимости указание о необходимости такого согласия подлежит регистрации в реестре недвижимого имущества.
(7) Право залога распространяется на принадлежности главной вещи, являющейся предметом залога, если договором не предусмотрено иное.
(8) На плоды заложенного имущества право залога распространяется только в случаях, предусмотренных договором.
(9) Лицо, обладающее в отношении вещи правом, обремененным условием и сроком или могущим быть признанным недействительным, может установить залог только обремененным этими же условиями, сроком или условиями недействительности.
Статья 458. *Заклад вещей в ломбарде*
(1) Заклад вещей в ломбарде осуществляется в соответствии с законом.
(2) При принятии вещи ломбардом выдается залоговый билет, подтверждающий заключение договора о закладе.

(3) Ломбард обязан в момент передачи владения застраховать в пользу должника за свой счет принятую в заклад вещь в соответствии с суммой ее оценки, устанавливаемой с учетом рыночных цен на вещи такого рода и качества. Условие, исключающее обязанность страхования, является ничтожным.
(4) Ломбард не вправе пользоваться и распоряжаться принятыми в заклад вещами, и несет ответственность за их утрату или повреждение, если не докажет, что их утрата или повреждение произошли вследствие форс-мажорных обстоятельств.
(5) В случае невозвращения в установленный срок суммы кредита, обеспеченного закладом вещей в ломбарде, ломбард вправе на основании исполнительной надписи нотариуса по истечении льготного месячного срока продать эту вещь в порядке, установленном для реализации имущества, принятого в заклад. Требования ломбарда к должнику прекращаются также в случае, когда сумма, вырученная от продажи, не покрывает долг.
(6) Условия договора о закладе вещей в ломбарде, ограничивающие права должника по сравнению с предоставленными настоящим кодексом и другими законами, являются недействительными. Вместо них применяются соответствующие положения закона.

Статья 459. *Особенности залога товаров, находящихся в обороте и в процессе переработки*

(1) При залоге товаров, находящихся в обороте и в процессе переработки, залогодатель вправе изменять состав и натуральную форму предмета залога (товарных запасов, сырья, материалов, полуфабрикатов, готовой продукции и т.п.) при условии, что их общая стоимость не становится меньше указанной в договоре о залоге.
(2) Уменьшение стоимости заложенных товаров, находящихся в обороте и в процессе переработки, допускается соразмерно исполненной части обеспеченного залогом обязательства, если договором не предусмотрено иное.
(3) Товары, находящиеся в обороте и в процессе переработки, отчужденные залогодателем, перестают быть предметом залога с момента перехода права собственности на них к приобретателю, а приобретенные залогодателем товары, указанные в договоре о залоге, становятся предметом залога с момента возникновения у залогодателя права собственности на них или управления ими.
(4) Залогодатель товаров, находящихся в обороте и в процессе переработки, обязан вносить в реестр залогов условия залога товаров и сведения обо всех операциях, ведущих к изменению состава и натуральной формы заложенных товаров.

Статья 460. *Особенности залога ценных бумаг*

(1) Ценные бумаги могут быть заложены на основе договора о залоге. Залог ценных бумаг посредством индоссамента осуществляется в соответствии с законом.
(2) Залог ценных бумаг, подтверждающих право на определенные вещи, распространяется на соответствующие вещи.
(3) Заложенные акции не предоставляют залогодержателю право участвовать в качестве акционера в общих собраниях; это право остается за акционером.
(4) Свидетельства о процентах, дивидендах и других доходах, получаемых на основании права, выраженного в ценной бумаге, являются предметом залога только в случае, если договором не предусмотрено иное.

Статья 461. *Обеспеченное залогом требование*

(1) Залогом могут быть обеспечены одно или несколько законных требований, существующих или будущих, безусловных и простых или условных и со сроком исполнения. Требование, обеспеченное залогом, должно быть определенным или определяемым.
(2) Залог может быть установлен и таким образом, чтобы только максимальная сумма, которая должна обеспечиваться имуществом, была определена путем внесения записи в реестр.
(3) Залог действителен, только если обеспеченное требование выражено в денежной сумме.

(4) Если договором не предусмотрено иное, залог обеспечивает требование в том объеме, который оно имеет на момент удовлетворения, в том числе капитал, проценты, расходы по обращению взыскания и расходы на содержание заложенного имущества. Договором стороны могут установить распространение обеспечения на штрафы и убытки, причиненные невыполнением обязанностей.
(5) Одно требование может быть обеспечено несколькими вещами (общий залог), а также несколькими лицами.
(6) С согласия залогодержателя и залогодателя требование, по которому установлен залог, может быть заменено другим требованием. Замена обеспеченного требования не должна затрагивать права последующих залогодержателей. Требования относительно формы и регистрации соблюдаются соответствующим образом.

Статья 462. *Залог, устанавливаемый с целью обеспечения выплаты денежной суммы*

(1) Залог, устанавливаемый с целью обеспечения выплаты денежной суммы, является действительным, хотя бы на момент его установления залогодатель и не получил или недополучил исполнение, по которому он взял на себя обязательство. Это правило применяется в первую очередь в случае предоставления кредита либо при выпуске облигаций или других заемных документов.
(2) Если залогодержатель отказывается передать денежные суммы, которые обязался дать взаймы и в целях обеспечения которых обладает залогом, он обязан уменьшить залог (за исключением ипотеки) или аннулировать его под угрозой возмещения ущерба, причиненного залогодателю.
[Ст.462 ч.(2) в редакции ЗП163-XVI от 09.07.08, МО140-142/01.08.08 ст.574]

Статья 463. *Неделимость залога*

(1) Залог является неделимым и сохраняет силу в полном объеме в отношении всех заложенных вещей, в отношении каждой из них и всех их элементов, хотя бы вещь или обязательство и являлись делимыми.
[Ст.463 ч.(2) исключена ЗП163-XVI от 09.07.08, МО140-142/01.08.08 ст.574]
(3) Ипотека распространяется на все улучшения, осуществленные в отношении обремененной ипотекой вещи, если договором не предусмотрено иное.

Статья 464. *Преобразование имущества*

Залог сохраняет силу в отношении нового движимого имущества, полученного в результате преобразования заложенного имущества. Залог распространяется также на результаты смешения или соединения нескольких движимых вещей, из которых по меньшей мере одна передана в залог.

Статья 465. *Страховое возмещение*

Залогодержатель имеет право на первоочередное удовлетворение из страхового возмещения за гибель, утрату или повреждение заложенного имущества независимо от того, в чью пользу было застраховано заложенное имущество, если только гибель, утрата или повреждение не произошли по вине залогодержателя либо если договором о залоге не предусмотрено иное.

Ч а с т ь 2
ОСНОВАНИЯ ВОЗНИКНОВЕНИЯ ЗАЛОГА. РЕЕСТР ЗАЛОГОВ

Статья 466. *Установление залога*

(1) Залог устанавливается в силу закона или договора.
(2) Зарегистрированный залог возникает с момента его регистрации в соответствии с нормами, установленными настоящим кодексом.
(3) В случае заклада залог возникает с момента передачи предмета залога, если договором о залоге не предусмотрено иное.

Статья 467. *Требования, на основании которых может возникнуть залог в силу закона*

Если законом не предусмотрено иное, залог в силу закона может возникнуть на основании:

a) требований государства по суммам задолженностей, образовавшихся в соответствии с налоговым законодательством;
[Ст.467 пкт.b) исключен ЗП163-XVI от 09.07.08, MO140-142/01.08.08 ст.574]
c) требований, вытекающих из судебного решения.
Статья 468. *Договор о залоге*
(1) Договор о залоге, за исключением договора заклада, заключается в письменной форме. В случае, если передача имущества требует нотариального удостоверения, договор о залоге заключается в нотариально удостоверенной форме.
(2) Договор об ипотеке заключается в нотариально удостоверенной форме. Несоблюдение формы договора влечет его недействительность.
(3) Любое изменение или дополнение договора о залоге осуществляется в форме, предусмотренной для заключения договора.
(4) Договор о залоге должен содержать имя или наименование сторон, место жительства или место нахождения сторон, прямо выраженное согласие залогодателя осуществить залог в пользу залогодержателя, вид залога, описание заложенного имущества, оценку заложенного имущества и место его нахождения, существо обеспеченного залогом требования, срок его удовлетворения и его предельный размер без процентов и прочих расходов, разрешение или запрещение последующего залога, а также другие условия, установленные соглашением сторон.Содержание договора ипотеки устанавливается законодательством об ипотеке.
[Ст.468 ч.(4) изменена ЗП163-XVI от 09.07.08, MO140-142/01.08.08 ст.574]
(5) Условие о залоге может быть включено в договор, на основании которого возникает обеспеченное залогом обязательство.
Статья 469. *Информирование залогодержателя о правах третьих лиц*
При заключении договора о залоге залогодатель обязан письменно уведомить залогодержателя о правах третьих лиц в отношении предмета залога, известных ему на момент установления залога. Невыполнение этой обязанности предоставляет залогодержателю право требовать досрочного исполнения обеспеченного залогом обязательства или изменения условий договора о залоге.
[Ст.469 изменена ЗП163-XVI от 09.07.08, MO140-142/01.08.08 ст.574]
Статья 470. *Регистрация залога*
(1) Залог без лишения владения подлежит регистрации в предусмотренном законом порядке в публичном реестре.
(2) Залог регистрируется в следующем порядке:
a) ипотека регистрируется в соответствии в законодательством о кадастре недвижимого имущества и законодательством об ипотеке в территориальном кадастровом органе, в районе деятельности которого находится заложенное недвижимое имущество;”
[Ст.470 ч.(2), пкт.a) в редакции ЗП163-XVI от 09.07.08, MO140-142/01.08.08 ст.574]
b) предпринимательский залог – в соответствии с настоящим кодексом в нотариальной конторе, в районе деятельности которой находится предприятие;
[Ст.470 ч.(2), пкт.b) изменен ЗП163-XVI от 09.07.08, MO140-142/01.08.08 ст.574]
c) залог именных ценных бумаг – в реестре владельцев именных ценных бумаг (в случае ведения учета ценных бумаг в реестре) и/или в учетных документах номинального владельца (в случае ведения учета ценных бумаг номинальным владельцем);
[Ст.470 пкт.c) в редакции ЗП250-XVI от 22.01.07, MO37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]
d) залог государственных ценных бумаг – в реестре владельцев государственных ценных бумаг;
e) залог остального движимого имущества – в реестре залога движимого имущества;
f) залог прав интеллектуальной собственности – в реестре интеллектуальной собственности.
(3) Особенности регистрации залога в реестрах, указанных в части (2), регулируются законодательством о функционировании соответствующих реестров.

Статья 471. *Последствия регистрации*
(1) Факт регистрации сведений о залоге в реестре залогов является законной презумпцией их достоверности.
(2) Регистрация залога не придает действительности залогу, признанному недействительным.
(3) С момента регистрации залога никто не может ссылаться на незнание сведений, внесенных в реестр залогов.
(4) В отношениях с добросовестными третьими лицами залогодатель или залогодержатель не может ссылаться на неправильность сведений, содержащихся в реестре залогов.
Статья 472. *Регистрация исполнения обеспеченного залогом обязательства*
Документы, подтверждающие полное или частичное исполнение обеспеченного залогом обязательства, являются основанием для регистрации соответствующих изменений сведений в реестре залогов.
Статья 473. *Исключение сведений о залоге из реестра залогов*
(1) После прекращения залога сведения о залоге подлежат исключению из реестра залогов.
(2) Исключения сведений о залоге могут потребовать:
a) залогодержатель;
b) залогодатель – на основании ходатайства, подписанного обеими сторонами, письменного заявления кредитора об отказе от залога или на основании судебного решения;
c) третье лицо–приобретатель предмета залога – на основании письменного заявления залогодержателя об исключении залога из реестра залогов, свидетельства, выданного судебным исполнителем в удостоверение того, что вещь приобретена в рамках процедуры обращения принудительного взыскания, свидетельства, выданного судебной инстанцией в удостоверение того, что вещь приобретена в рамках процесса несостоятельности, судебного решения об истечении срока залога, хотя бы это лицо и не было участником процесса.
(3) В случае исключения из реестра к залогу применяются соответствующим образом положения о процедуре регистрации залога. Залогодержатель обязан обеспечить регистрацию прекращения залога немедленно после удовлетворения обеспеченного залогом обязательства.
Статья 474. *Доступность сведений реестра залогов*
(1) Любое лицо может ознакомиться с реестром залогов, а также получить информацию о регистрации залога и выписки из реестра залогов в трехдневный срок со дня подачи запроса.
(2) Залогодатель может потребовать запрещения доступа третьих лиц к сведениям о залоге своего имущества, содержащегося в реестре залогов. В этом случае предполагается, что все принадлежащее залогодателю имущество обременено залогом.
Статья 475. *Обжалование действий или бездействия регистратора залогов*
Любое лицо вправе обжаловать в судебную инстанцию отклонение заявления о регистрации залога, незаконную регистрацию залога, предоставление недостоверной информации, просрочку предоставления или необоснованный отказ в предоставлении необходимой информации о регистрации залога.

Ч а с т ь 3
ПРАВА И ОБЯЗАННОСТИ СТОРОН ДОГОВОРА О ЗАЛОГЕ

Статья 476. *Общие положения о правах и обязанностях сторон договора о залоге*
(1) Залогодатель и залогодержатель свободны в определении по взаимному согласию прав и обязанностей каждого из них, если законом не предусмотрено иное.
(2) Залогодержатель может назначить управляющего залогом, действующего от его имени и выполняющего любые действия в отношении предмета залога в пределах предоставленных ему прав, кроме права передачи обеспеченного залогом обязательства. Залогодатель или третье лицо, у которого находится имущество, обязаны исполнять указания управляющего залогом.

(3) В случае заклада при прекращении права залога залогодержатель обязан незамедлительно возвратить залогодателю заложенное имущество.

Статья 477. *Право пользования и распоряжения предметом залога. Обеспечение его сохранности*

(1) Залогодатель имеет право пользоваться предметом залога в соответствии с его назначением, а также получать его плоды, если иное не предусмотрено договором или не вытекает из существа залога.

(2) Вещь, служащая обеспечением, может быть после установления залога обременена вещными правами или передана в аренду или пользование третьим лицам с предварительным уведомлением об этом залогодержателя, а в случае ипотеки – только с его предварительного согласия. Права, установленные впоследствии без согласия залогодержателя на срок, превышающий срок исполнения обеспеченного обязательства, утрачиваются третьим лицом по истечении месячного срока со дня его уведомления залогодержателем о своем намерении осуществить право залога. Это правило не применяется к установлению залога.

[Ст.477 ч.(2) изменена ЗП163-XVI от 09.07.08, MO140-142/01.08.08 ст.574]

(3) Залогодатель не вправе произвести отчуждение заложенного имущества, за исключением случаев, когда он располагает соответствующим распоряжением, выданным залогодержателем (залогодержателями – в случае последующего залога).

(4) Соглашение, ограничивающее право залогодателя завещать заложенное имущество, является ничтожным.

(5) Залогодержатель вправе пользоваться предметом залога лишь в случаях, предусмотренных договором, и должен представлять залогодателю отчет о пользовании. Договором на залогодержателя может быть возложена обязанность получать плоды предмета залога в целях погашения основного обязательства, обеспеченного залогом.

(6) Залогодатель или залогодержатель, в зависимости от того, у кого из них находится заложенное имущество, обязаны сохранять и содержать его, соблюдая правила пользования им. В случае возникновения опасности утраты или повреждения заложенного имущества сторона, у которой оно находится, обязана немедленно уведомить об этом другую сторону, а сторона, не владеющая имуществом, вправе произвести его осмотр.

Статья 478. *Разрешение на отчуждение заложенного имущества*

(1) Залогодержатель может, за исключением случаев заклада, дать залогодателю разрешение на отчуждение предмета залога свободным от залога. Такое отчуждение должно быть возмездным и совершаться в порядке замены предмета залога.

(2) Предоставление разрешения может быть предусмотрено договором о залоге. В этом случае лицо, заключающее договор с залогодателем, приобретает обремененное залогом имущество свободным от залога.

(3) При залоге товаров, находящихся в обороте и в процессе переработки, залогодатель может отчуждать отдельные товары из своих обремененных залогом товарных запасов путем их продажи в процессе обычной коммерческой деятельности.

(4) Действие разрешения на отчуждение имущества, составляющего предмет залога, приостанавливается с момента регистрации предварительного уведомления об обращении взыскания на заложенное имущество и до исключения этого предварительного уведомления из реестра.

(5) Действие разрешения на отчуждение предмета залога прекращается с преобразованием зарегистрированного залога в заклад.

Статья 479. *Замена предмета залога*

(1) Стороны могут договориться об условиях замены предмета залога одинаковой или равноценной вещью. Замена предмета залога одинаковой или равноценной вещью представляет собой новый залог.

(2) Если по основаниям и в порядке, установленным законом, прекращается право залогодателя в отношении вещи и ему предоставляется в распоряжение другая вещь или возмещается соответствующая сумма, то соответственно либо право залога переносится на предоставленную в распоряжение вещь, либо залогодержатель получает право преимущественного удовлетворения своих требований из суммы, на которую имеет право залогодатель. В этом случае залогодержатель может требовать досрочного исполнения обеспеченных залогом обязательств.

Статья 480. *Последующий залог*

(1) Последующий залог заложенного имущества допускается, если он не запрещен предшествующими договорами о залоге.

(2) Залогодатель обязан предоставлять каждому последующему залогодержателю сведения обо всех случаях обременения соответствующего имущества и отвечает за убытки, причиненные залогодержателю невыполнением этой обязанности.

Статья 481. *Очередность залога без лишения владения*

(1) Очередность удовлетворения требований, вытекающих из нескольких прав залога в отношении одного и того же имущества, устанавливается с учетом очередности возникновения залоговых прав.

(2) Требования последующего залогодержателя удовлетворяются лишь после полного удовлетворения требований предшествующего залогодержателя. За исключением ипотеки, залогодержатель, требование которого подлежит преимущественному удовлетворению по отношению к другому залогодержателю, обязан возместить расходы, понесенные последним, если, будучи уведомлен об осуществлении залогового права этим другим залогодержателем, не заявил в течение разумного срока о приоритетности своих прав.

[Ст.481 ч.(2) изменена ЗП163-XVI от 09.07.08, МО140-142/01.08.08 ст.574]

(3) Требование последующего залогодержателя может удовлетворяться за счет заложенной вещи до удовлетворения требований предшествующих залогодержателей лишь с письменного согласия каждого предшествующего залогодержателя, если законом не предусмотрено иное.

[Ст.481 ч.(3) изменена ЗП163-XVI от 09.07.08, МО140-142/01.08.08 ст.574]

Статья 482. *Уступка степени очередности*

(1) Залогодержатель может уступить другому залогодержателю свою степень очередности в размере обеспеченного залогом требования таким образом, что последний переходит на место первого в размере требования кредитора, который уступил степень очередности.

(2) Залогодержатель, уступивший свою степень очередности, обязан в трехдневный срок со дня уступки сообщить об этом должнику и залогодателю, если последним является третье лицо.

(3) Уступка степени очередности залога возможна только в пределах одного публичного реестра и в отношении одной и той же вещи.

(4) Уступка степени очередности возможна в той мере, в которой этим не ущемляются права другого залогодержателя, обладающего залогом в отношении той же самой вещи.

(5) Уступка степени очередности подлежит регистрации на основе заявления залогодержателя в порядке, предусмотренном для регистрации залога, и имеет силу с момента регистрации.

Статья 483. *Досрочное исполнение обеспеченного залогом обязательства*

(1) Залогодержатель вправе потребовать досрочного исполнения обеспеченного залогом обязательства в случае, если право залогодателя на предмет залога прекращено по основаниям, предусмотренным законом, а также в случае конфискации соответствующего предмета залога в качестве меры наказания за совершение правонарушения или преступления.

(2) Залогодержатель вправе потребовать досрочного исполнения обеспеченного залогом обязательства, а при неисполнении данного требования обратить взыскание на предмет залога в случае, если залогодатель:

a) нарушил правила последующего залога;

b) произвел отчуждение предмета залога с нарушением положений части (3) статьи 477;

c) не выполнил обязанности, предусмотренные частью (6) статьи 477;
d) вопреки условиям договора о залоге не владеет предметом залога;
e) нарушил правила замены предмета залога;
f) нарушил сроки внесения очередных платежей.
а также в других случаях, предусмотренных законом или договором.
[Ст.483 ч.(2) изменена ЗП163-XVI от 09.07.08, МО140-142/01.08.08 ст.574]

Ч а с т ь 4

УЧАСТИЕ ТРЕТЬИХ ЛИЦ В ЗАЛОГОВЫХ ОТНОШЕНИЯХ

Статья 484. *Уступка обеспеченного залогом требования*
(1) Залог и требование, на котором он основывается, могут быть переданы только вместе и одновременно.
(2) В случае уступки обеспеченного залогом требования новый залогодержатель приобретает право залога. Залогодатель остается обязанным перед кредитором-цессионарием.
(3) В случае уступки части обеспеченного требования новый кредитор приобретает право залога пропорционально соответствующей части требования, если договором о залоге не предусмотрено иное.
(4) Замена залогодержателя регистрируется в соответствии с требованиями статьи 470. Предшествующая регистрация сохраняет силу до регистрации нового залога.
(5) Залог и обеспеченное требование переходят к новому кредитору в таком виде, в котором они существовали у предшествующего кредитора.
(6) Уступка ипотечных прав регламентируется законодательством об ипотеке.
[Ст.484 ч.(6) введена ЗП163-XVI от 09.07.08, МО140-142/01.08.08 ст.574]
Статья 485. *Принятие обеспеченного залогом долга*
(1) Долг, обеспеченный залогом, может быть принят другим лицом только с согласия залогодержателя, а в случае, когда должник по обеспеченному обязательству и залогодатель являются разными лицами – и с согласия последнего отвечать за нового должника.
(2) Долг, обеспеченный залогом, может быть принят другим лицом и без согласия залогодателя (если он не является должником по обеспеченному обязательству). В этом случае залог прекращается.
(3) Если должник по обеспеченному обязательству и залогодатель являются одним и тем же лицом, залог сохраняется, за исключением случая, когда залогодержатель согласен на другое обеспечение или на прекращение залога.
Статья 486. *Приобретение обремененного залогом имущества третьим лицом*
(1) Любое третье лицо приобретает право собственности или управления на обремененное залогом имущество с учетом залога, за исключением случаев, предусмотренных статьей 478 и настоящей статьей.
(2) Обремененное залогом имущество считается свободным от залога в случае, если приобретатель добросовестно полагает, что залог не существует и не имеется обстоятельств, в силу которых он должен знать о существовании залога.
(3) Добросовестным приобретателем предполагается лицо, которое:
a) приобретает обремененное залогом имущество в виде товаров, находящихся в обороте и в процессе переработки;
b) приобретает обремененное залогом имущество, о продаже которого с торгов было объявлено в средствах массовой информации, за исключением недвижимого имущества и прав на недвижимое имущество;
c) приобретает обремененные залогом платежные документы, коносаменты, акции, долговые обязательства, ценные бумаги, котирующиеся на бирже.
(4) Законом могут быть предусмотрены и иные случаи признания приобретателя добросовестным.

Ч а с т ь 5

ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ ЗАЛОГОВЫХ ПРАВ И ПРЕКРАЩЕНИЕ ЗАЛОГА

Статья 487. *Общие положения об осуществлении залогового права*

(1) Залогодержатель может осуществить залоговое право, если залогодатель не исполнил в соответствии с договором или ненадлежаще исполнил обеспеченное обязательство или его часть, а также в других случаях, предусмотренных законом и договором.

(2) В соответствии с положениями настоящей части залогодержатель может осуществить следующие права: продать заложенное имущество самостоятельно, продать его под контролем судебной инстанции, принять его во владение в целях управления.

(3) Залогодержатель осуществляет свое залоговое право независимо от того, у кого находится заложенное имущество.

(4) Процедура осуществления залогового права, а также особенности осуществления залогового права в отношении некоторых категорий вещей в той мере, в которой положения настоящей части не предусматривают это или предусматривают иное, регулируются законом.

[Ст.487 ч.(4) изменена ЗП163-XVI от 09.07.08, МО140-142/01.08.08 ст.574]

(5) Удовлетворение требований кредиторов за счет стоимости заложенного имущества должника, в отношении которого возбужден процесс несостоятельности, осуществляется в порядке, установленном законодательством о несостоятельности.

Статья 488. *Меры, предваряющие осуществление залогового права*

(1) Залогодержатель, намеревающийся осуществить свое залоговое право, должен уведомить об этом должника по обеспеченному требованию и, в случае необходимости, – залогодателя и третье лицо, у которого находится заложенное имущество.

(2) Осуществив уведомление, залогодержатель представляет в реестр, в котором зарегистрирован залог, предварительное уведомление, к которому прилагается доказательство об уведомлении залогодателя.

(3) Предварительное уведомление должно содержать указание размера обеспеченного требования, основания для начала обращения взыскания, право, которое залогодержатель намеревается осуществить, описание заложенного имущества и требование к залогодателю о передаче им заложенного имущества в предоставленный залогодержателем срок. Предварительное уведомление подписывается залогодержателем.

(4) Срок, предоставленный залогодержателем для передачи имущества, должен составлять не менее десяти дней для движимого имущества, двадцати дней для недвижимого имущества и десяти дней для имущества, принятого во владение в целях управления, начиная с момента регистрации предварительного уведомления.

Статья 489. *Права залогодателя*

(1) Залогодатель может предъявить обращению взыскания на заложенное имущество залогодержателем удовлетворение обеспеченного требования либо, по обстоятельствам, устранение нарушений, указанных в предварительном уведомлении, и последующих нарушений. При этом в обоих случаях он обязан оплатить расходы, связанные с регистрацией предварительного уведомления.

(2) Залогодатель может осуществить право, указанное в части (1), до момента продажи имущества, принятого во владение залогодержателем.

Статья 490. *Передача заложенного имущества залогодержателю*

(1) Заложенное имущество передается во владение залогодержателю для продажи в предусмотренном законом порядке.

(2) Передача заложенного имущества во владение залогодержателю может быть добровольной или принудительной.

(3) Передача владения является добровольной, если до истечения срока, указанного в предварительном уведомлении, залогодатель действительно передал заложенное имущество

залогодержателю во владение или выразил письменное нотариально удостоверенное согласие предоставить это имущество в его распоряжение в установленный срок.
(4) Принудительная передача владения производится по истечении срока, указанного в предварительном уведомлении, в соответствии с законом на основании судебного решения.
Статья 491. *Продажа заложенного имущества залогодержателем*
(1) После вступления во владение заложенным имуществом залогодержатель в случае представления в реестр предварительного уведомления в порядке, предусмотренном частью (2) статьи 488, вправе приступить к продаже заложенного имущества посредством прямых переговоров, тендера или с торгов без необоснованного промедления, по разумной коммерческой цене и исходя из основных интересов залогодателя.
(2) Залогодержатель, который продает имущество, действует от имени собственника и обязан сообщить о своем статусе покупателю в момент продажи.
(3) Покупатель приобретает имущество, обремененное вещными правами, существующими на момент регистрации предварительного уведомления в соответствующем реестре, без залогового права залогодержателя, продавшего имущество, и без требований, приоритетных по отношению к его праву.
(4) Если покупатель имущества передал судебной инстанции, в округе которой находится все заложенное имущество или большая часть его, доказательство осуществления продажи с соблюдением требований закона и доказательство уплаты стоимости имущества в полном объеме, судебная инстанция выносит решение о прекращении и аннулировании залогов, арестов и вещных прав, предусмотренных частью (3).
Статья 492. *Продажа заложенного имущества под контролем судебной инстанции*
(1) Продажа заложенного имущества осуществляется под контролем судебной инстанции, если она назначает лицо, которое будет осуществлять продажу имущества, определяет условия и цели продажи, указывает, может ли продажа производиться посредством прямых переговоров, тендера или с торгов, и в случае необходимости устанавливает цену продажи после проведения экспертизы стоимости имущества.
(2) Назначенное лицо обязано информировать заинтересованные стороны по их запросу о предпринимаемых им действиях по продаже заложенного имущества.
(3) Назначенное лицо действует от имени собственника и обязано сообщить об этом покупателю.
(4) Продажа, осуществляемая в соответствии с положениями настоящей статьи, освобождает от залога вещные права.
(5) Предмет залога может быть продан только под контролем судебной инстанции, если:
a) отсутствует разрешение или согласие другого лица, необходимое при заключении договора о залоге для придания ему юридической силы;
b) предметом залога является имущество, имеющее историческую, художественную или культурную ценность;
c) залогодатель отсутствует и установить место его нахождения невозможно.
Статья 493. *Распределение средств, полученных от продажи заложенного имущества*
(1) Залогодержатель вследствие продажи имеет право только на то, что необходимо ему для удовлетворения своих требований.
(2) Залогодержатель обязан оплатить из средств, полученных от продажи заложенного имущества, расходы, связанные с продажей, затем удовлетворить требования, преимущественные по отношению к его правам, и только после этого удовлетворить свои требования.
(3) Если существуют и другие требования, которые подлежат удовлетворению из средств, полученных от продажи заложенного имущества, залогодержатель, продавший имущество, представляет отчет о полученных в результате продажи средствах судебной инстанции, в компетенцию которой могла бы входить продажа имущества, и передает ей сумму, оставшуюся

после удовлетворения требований. В противном случае залогодержатель обязан в десятидневный срок со дня продажи имущества представить отчет собственнику проданного имущества и передать ему излишки средств в случае наличия таковых.
(4) Если продажа заложенного имущества осуществляется под контролем судебной инстанции и средств, полученных от его продажи, недостаточно для удовлетворения всех обеспеченных требований, лицо, уполномоченное продать заложенное имущество, помещает на специальный счет сумму, оставшуюся после вычета расходов, связанных с продажей, составляет план ее распределения на основе очередности залогов и представляет этот план судебной инстанции. Судебная инстанция предоставляет правомочным лицам возможность высказать свое мнение относительно плана. После окончательного утверждения плана судебной инстанцией лицо, уполномоченное продать имущество, должно осуществить соответствующие выплаты на основе плана.
(5) Если средств, полученных от продажи имущества, недостаточно для удовлетворения требований залогодержателя и возмещения произведенных расходов, залогодержатель сохраняет непреимущественное требование в части разницы, остающейся за его должником.

Статья 494. *Средства правовой защиты в случае принудительного исполнения обязательства*

Любое лицо в случае нарушения своих прав может обжаловать в судебную инстанцию действительность залога или обращение взыскания на заложенное имущество.

Статья 495. Основания для прекращения залогового права

Залоговое право прекращается в случае:
a) погашения обеспеченного залогом обязательства;
b) истечения срока, на который установлен залог;
c) гибели заложенного имущества;
d) принудительной продажи заложенного имущества;
e) других ситуаций, предусмотренных законом.

Р а з д е л V
РЕЕСТР НЕДВИЖИМОГО ИМУЩЕСТВА

Статья 496. *Назначение реестра недвижимого имущества*

(1) В реестре недвижимого имущества содержится опись недвижимости и указываются вещные права, предметом которых является это имущество.
(2) Права требования, юридические факты или правоотношения в связи с недвижимостью, зарегистрированной в реестре, вносятся в реестр в предусмотренных законом случаях.
(3) Любое заинтересованное лицо может ознакомиться со сведениями реестра недвижимого имущества.
(4) Порядок разработки и составления реестра недвижимого имущества устанавливается законом.

Статья 497. *Презумпция достоверности и полноты сведений реестра недвижимого имущества*

(1) Записи в реестре недвижимого имущества предполагаются достоверными и полными до тех пор, пока не будет доказано обратное.
(2) Содержание реестра недвижимого имущества считается достоверным в пользу того, кто посредством сделки приобрел право от какого-либо лица, если право внесено в реестры по имени этого лица. Это положение не применяется в случае, когда в реестре имеется отметка об оспаривании достоверности сведений реестра либо когда приобретатель знал о том, что сведения реестра не являются достоверными.

Статья 498. *Виды записей*

(1) Записи могут быть трех видов: табулирование, временная запись и отметка.
(2) Предметом табулирования и временной записи являются табулярные права, а отметка относится к регистрации прав требования, юридических фактов и правоотношений в связи с недвижимостью, зарегистрированной в реестре.

(3) Временная запись и отметка производятся только в случаях и в порядке, предусмотренных законом.

Статья 499. *Приобретение вещных прав, подлежащих регистрации*

(1) Вещные права на недвижимость, подлежащие регистрации в соответствии с законом, приобретаются, как между сторонами, так и по отношению к третьим лицам, только путем регистрации их установления либо перехода в реестре недвижимого имущества на основании взаимного согласия сторон.

(2) Вещные права утрачиваются либо прекращаются только при их исключении из реестра недвижимого имущества с согласия обладателя прав. Согласие не требуется, если право прекращается по истечении указанного в записи срока либо в случае смерти или прекращения существования обладателя прав.

(3) Если право, подлежащее исключению из реестра, обременено в пользу третьего лица, исключение производится с сохранением права этого третьего лица.

(4) Вступившее в законную силу судебное решение либо, в предусмотренных законом случаях, административный акт может заменить собой, по обстоятельствам, взаимное согласие сторон или согласие.

Статья 500. *Очередность прав, зарегистрированных в реестре недвижимого имущества*

(1) Очередность зарегистрированных в реестре недвижимого имущества прав определяется последовательностью их регистрации. Датой регистрации считается день подачи заявления о регистрации.

(2) Очередность может быть впоследствии изменена. Для этого необходимы согласие лиц, обменивающихся очередностью, и регистрация изменения в реестре.

(3) При регистрации того или иного права собственник может оговорить условие последовательности регистрации прав. Это условие также подлежит регистрации.

Статья 501. *Временная запись в реестре недвижимого имущества*

Временная запись в реестре недвижимого имущества требуется, если:

a) приобретенное вещное право обременено отлагательным или отменительным условием;

b) на основании еще не вступившего в законную силу судебного решения сторона обязывается к передаче, установлению или прекращению табулярного права либо лицо, управляющее имуществом другого лица, обязывается предоставить ипотечное обеспечение;

c) должник передал в депозит суммы, обеспеченные ипотекой.

Статья 502. *Последствия временной записи*

(1) Следствием временной записи является приобретение, изменение или прекращение табулярного права с даты регистрации заявления при условии и в размере его обоснования.

(2) Обоснование временной записи осуществляется с согласия лица, к которому относится временная запись, или на основании вступившего в законную силу судебного решения.

(3) Обоснование исключения ипотечного права осуществляется на основании вступившего в законную силу судебного решения о признании его действительным.

(4) Обоснование временной записи распространяется на все записи, произведенные для ее обоснования. Необоснование временной записи влечет, по заявлению заинтересованного лица, исключение ее и всех записей, произведенных для ее обоснования.

Статья 503. *Публичный доступ к информации*

(1) Любое лицо может без необходимости обоснования своего интереса ознакомиться в соответствии с законом с содержанием реестра недвижимого имущества, а также дополняющими его документами.

(2) Заверенные выписки и копии из реестра недвижимого имущества выдаются в соответствии с законом.

Статья 504. *Исправление записей в реестре недвижимого имущества*
(1) Если запись в реестре недвижимого имущества не соответствует действительному правовому положению, может быть востребовано исправление записи.
(2) Под исправлением понимаются исключение, поправка либо указание любой операции, которая может стать предметом записи в реестре.
Статья 505. *Право требовать внесения исправлений*
(1) Любое заинтересованное лицо может требовать исправления табулирования или временной записи, если:
a) запись либо акт, на основании которого произведена запись, недействительны;
b) зарегистрированное право неправильно квалифицировано;
c) отпали условия для существования зарегистрированного права либо прекратились последствия сделки, на основании которой произведена запись;
d) имеются иные основания, предусмотренные законом.
(2) При отсутствии согласия обладателя права исправление разрешается только на основании вступившего в законную силу судебного решения.
Статья 506. *Применение исковой давности по иску о внесении исправлений*
(1) Под условием сохранения срока исковой давности по иску по существу срок исковой давности по иску о внесении исправлений не применяется по отношению как к непосредственному, так и к последующим недобросовестным приобретателям, зарегистрировавшим право в свою пользу.
(2) По отношению к третьим лицам, добросовестно приобретшим вещное право вследствие дарения или в порядке завещательного отказа, иск о внесении исправлений может подаваться не позднее чем в течение десяти лет с даты регистрации заявления о регистрации, за исключением случая, когда срок исковой давности в отношении права на предъявление иска по существу истек ранее.
(3) Иск о внесении исправлений может быть направлен и против добросовестных и возмездных последующих приобретателей, зарегистрировавших за собой определенное вещное право только в случае, если он основывается на положениях пунктов a) и b) части (1) статьи 505. Срок составляет три года с даты регистрации заявления о регистрации, поданного непосредственным приобретателем права, исправление которого истребуется, за исключением случая, когда срок исковой давности в отношении права подачи иска по существу истек ранее.
(4) Добросовестным признается лицо, которое приобрело вещное право на основании содержания реестра, если на дату приобретения права в реестре не было отметок об иске, которым оспаривается его содержание, либо если из документа непосредственного приобретателя не вытекает какое-либо несоответствие между реестром недвижимого имущества и действительным правовым положением.
Статья 507. *Невозможность предъявления решения о внесении исправлений*
(1) Судебное решение об исправлении записи не затрагивает права, зарегистрированные в пользу лиц, иск против которых отклонен.
(2) Если иск об исправлении зарегистрирован в реестре, судебное решение подлежит исполнению в порядке выполнения должностных обязанностей также против тех, кто приобрел какое-либо право после регистрации.
Статья 508. *Возможность предъявления прав*
(1) Права требования, юридические факты или правоотношения в связи с недвижимостью, зарегистрированной в реестре, могут быть предъявлены третьим лицам только после их регистрации.
(2) Регистрации в реестре подлежат:
a) наложение судебного запрета и отмена этой меры;
b) имущественный наем и уступка плодов на срок более трех лет;
c) запрет на отчуждение или обременение зарегистрированного права;
d) предварительный договор;

e) преимущественное право покупки, возникшее в результате сделки;
f) намерение произвести отчуждение или обременение ипотекой;
g) изменение очередности ипотеки, запрещение ипотечного требования и залог ипотечного требования;
h) наложение ареста и обращение взыскания на недвижимость или ее плоды;
i) иск о табулировании и иск о внесении исправления;
j) иск о защите вещных прав, зарегистрированных в реестре недвижимого имущества, иски об отмене сделки по причине ее ничтожности, расторжения обратной силой либо по другим основаниям недействительности, а также любые иные иски, касающиеся прав требования, юридических фактов или правоотношений в связи с зарегистрированной недвижимостью;
k) иные случаи, предусмотренные законом.

Статья 509. *Согласие на исправление записей*

(1) Если какое-либо лицо зарегистрировано в реестре недвижимого имущества в качестве обладателя определенного права, не обладая при этом этим правом или не обладая им более, то лицо, права или положение которого нарушены регистрацией, может требовать согласия на ее исправление от лица, право которого будет затронуто исправлением.
(2) С целью временной защиты делается отметка об оспаривании достоверности записей в реестре.
(3) Отметка, предусмотренная частью (2), производится на основании определения судебной инстанции или согласия лица, право которого затрагивается исправлением записи в реестре. Для вынесения определения судебной инстанции доказывание наличия угрозы праву лица, подавшего жалобу, необязательно.

Статья 510. *Исправление ошибок*

Ошибки технического характера, допущенные при внесении записей в реестр, не являющиеся случаями исправлений, могут быть исправлены по требованию или в порядке выполнения должностных обязанностей.

Статья 511. *Неприменение положений о приостановлении срока исковой давности или восстановлении пропущенного срока исковой давности*

Положения о приостановлении срока исковой давности и восстановлении пропущенного срока исковой давности не распространяются на срок исковой давности по иску о табулярном исполнении и срок исковой давности по иску о внесении исправлений.

Книга третья

ОБЯЗАТЕЛЬСТВА

Р а з д е л I

ОБ ОБЯЗАТЕЛЬСТВАХ В ОБЩЕМ

Глава I

ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ ОБ ОБЯЗАТЕЛЬСТВАХ

Статья 512. *Общие положения об обязательствах*

(1) В силу обязательственного отношения кредитор имеет право требовать от должника производства исполнения, а должник обязан произвести его. Исполнение может состоять в предоставлении чего-либо, определенном действии или воздержании от определенного действия.
(2) Обязательство может быть безусловным и простым или с условием и сроком исполнения.
(3) Исполнение должно быть возможным и определенным или определяемым, не противоречить закону, основам правопорядка и нравственности.

Статья 513. *Добросовестность и усердие*

(1) Должник и кредитор должны проявлять добросовестность и усердие при возникновении, в период существования, в момент исполнения и прекращения обязательства.
(2) Условие, предусматривающее отступление от положений части (1), признается ничтожным.

Статья 514. *Основания возникновения обязательств*

Обязательства возникают из договора, неправомерного действия (вследствие причинения вреда), любого другого акта или деяния, в силу которых могут в соответствии с законом возникать обязательства.

Статья 515. *Возникновение обязательства при ведении переговоров о заключении договора*

(1) Обязательство может создаваться самим фактом инициирования договора и ведения переговоров с целью его заключения.

(2) Одна из договаривающихся сторон может потребовать от другой стороны возмещения расходов, произведенных на основе правомерной уверенности в заключении договора, если по вине последней договор не заключен.

Статья 516. *Право на информирование*

(1) Обязательственное отношение может порождать право на информирование, хотя бы это и не было прямо оговорено. Предоставление информации предполагает обязанность выдачи соответствующих документов.

(2) Право на информирование возникает главным образом тогда, когда информирование имеет значение для определения содержания обязательства, и может осуществляться лицом, от которого требуется исполнение, без ущемления этим его прав.

(3) Лицо, которое требует информирования, должно возместить расходы, произведенные в связи с этим лицом, на котором лежит обязанность информирования. Последнее может потребовать осуществления по отношению к себе обеспечительных исполнений.

Статья 517. *Естественное обязательство*

(1) Признается естественным обязательство, в отношении которого не может быть предъявлено требование обращения принудительного взыскания.

(2) Естественное обязательство существует в случае, если:

a) законом или сделкой не предусмотрена возможность обращения принудительного взыскания;

b) одно лицо имеет по отношению к другому лицу моральное обязательство такого рода, что его исполнение, хотя и не может быть востребовано в принудительном порядке, должно считаться, по общему мнению, производством исполнения, которое является его долгом по отношению к другому лицу.

(3) Естественные обязательства регулируются нормами об обязательствах, если из содержания или смысла закона не вытекает, что определенные правила неприменимы к обязательствам, в отношении которых не может быть предъявлено требование обращения принудительного взыскания.

(4) Естественное обязательство может быть преобразовано по соглашению между должником и кредитором в обычное гражданское обязательство.

Глава II
МНОЖЕСТВЕННОСТЬ СУБЪЕКТОВ И ОБЪЕКТОВ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА
Ч а с т ь 1
ДЕЛИМЫЕ И НЕДЕЛИМЫЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА

Статья 518. *Делимое обязательство с множественностью должников*

(1) Обязательство признается делимым между несколькими должниками, если они обязаны произвести одно и то же исполнение по отношению к кредитору и при этом взыскание может быть обращено на каждого из должников в отдельности в размере его части долга.

(2) Если иное не вытекает из закона, договора или существа обязательства, должники обязаны исполнить обязательство в равных долях.

Статья 519. *Делимое обязательство с множественностью кредиторов*

(1) Обязательство признается делимым между несколькими кредиторами, если они имеют право на одно и то же исполнение со стороны должника, при этом каждый из кредиторов может требовать исполнения только в размере своей части требования.

(2) Если иное не вытекает из закона, договора или существа обязательства, кредиторы имеют право на равные доли.

Статья 520. *Презумпция делимости*

Обязательство признается делимым по праву, если прямо не оговорено, что оно является неделимым, либо если предмет обязательства не является неделимым по своему характеру.

Статья 521. *Последствия неделимости*

(1) Неделимое обязательство не может быть разделено ни между должниками или кредиторами, ни между их правопреемниками.

(2) Каждый из должников или его правопреемники могут быть принуждены в отдельности исполнить обязательство в полном объеме и каждый из кредиторов или его правопреемники могут требовать исполнения обязательства в полном объеме, хотя бы обязательство и не являлось солидарным.

(3) Обязательство не становится неделимым лишь в силу того, что в договоре оно оговорено как солидарное.

(4) Делимое обязательство, по которому есть только один кредитор и один должник, подлежит исполнению между ними как неделимое обязательство, оставаясь при этом делимым между их наследниками.

Ч а с т ь 2
СОЛИДАРНОСТЬ КРЕДИТОРОВ

Статья 522. *Солидарные требования*

Если два или более кредиторов вправе требовать производства исполнения таким образом, что каждый из них может требовать исполнения в полном объеме, а производство исполнения по отношению к одному из кредиторов освобождает должника, такое требование признается солидарным.

Статья 523. *Основания возникновения солидарного требования*

Солидарное требование не предполагается, оно возникает в результате совершения сделки, на основании закона либо в случае, когда исполнение является неделимым.

Статья 524. *Исполнение обязательства по отношению к любому из кредиторов*

Должник может исполнить обязательство по отношению к любому из кредиторов, по своему усмотрению, только если ни один из кредиторов не потребовал исполнения обязательства.

Статья 525. *Последствия исполнения обязательства по отношению к одному из кредиторов*

Исполнение обязательства в полном объеме по отношению к одному из солидарных кредиторов освобождает должника от исполнения обязательства по отношению к остальным кредиторам.

Статья 526. *Прощение долга солидарным кредитором*

Договоренность о прощении долга между солидарным кредитором и должником имеет силу только в отношении части, причитающейся данному кредитору. Это правило применяется также во всех случаях, когда обязательство прекращается по иному основанию, нежели исполнение обязательства.

Статья 527. *Недопустимость выдвижения возражений, касающихся другого кредитора*

Должник не имеет права выдвигать против одного из солидарных кредиторов возражения, основанные на таких отношениях должника с другим солидарным кредитором, в которых данный кредитор не участвует.

Статья 528. *Обязанность кредитора, получившего исполнение, по отношению к остальным солидарным кредиторам*

(1) Солидарный кредитор, получивший исполнение в полном объеме, обязан разделить его с остальными солидарными кредиторами, если не докажет, что договором об обязательстве предусмотрено исполнение только в его интересах.

(2) Солидарные кредиторы в отношениях между собой имеют право на равные доли, если соглашением между ними не установлено иное.

Статья 529. *Представление солидарных кредиторов*

Солидарный кредитор представляет всех остальных солидарных кредиторов во всех действиях, целью которых является сохранение обязательства.

Ч а с т ь 3

СОЛИДАРНОСТЬ ДОЛЖНИКОВ

Статья 530. *Солидарные обязательства*

Если два или более должников обязаны произвести исполнение таким образом, чтобы каждый из них был обязан произвести его в полном объеме, а кредитор может требовать исполнения обязательства от каждого из должников, такие должники признаются солидарно обязанными.

Статья 531. *Основания возникновения солидарных обязательств*

Солидарное обязательство не предполагается, оно возникает в результате совершения сделки, на основании закона либо в случае, когда исполнение является неделимым.

Статья 532. *Солидарные обязательства с условиями и сроками исполнения*

Обязательства солидарных должников могут быть разными: у одних – безусловными, у других – условными, у третьих – со сроком исполнения.

Статья 533. *Право кредитора требовать исполнения обязательства от любого из солидарных должников*

Кредитор может требовать исполнения обязательства, по своему усмотрению, от любого из солидарных должников частично или в полном объеме. До исполнения обязательства в полном объеме все должники остаются обязанными.

Статья 534. *Возражения, выдвигаемые против кредитора солидарным должником*

Солидарный должник, которому предъявлено требование произвести исполнение, вправе выдвинуть против кредитора все возражения, как личные, так и общие для всех солидарных должников.

Статья 535. *Обязанность солидарных должников возместить убытки*

(1) В случае гибели имущества, являющегося долгом, по вине одного или нескольких солидарных должников остальные солидарные должники не освобождаются от обязанности уплатить стоимость имущества, но при этом не отвечают за причинение иных убытков.

(2) Убытки, причиненные просрочкой, обязаны возместить только просрочившие должники.

Статья 536. *Последствия исполнения или зачета солидарного обязательства*

Исполнение обязательства одним из солидарных должников имеет силу и по отношению к остальным солидарным должникам. Зачет требований кредитора одним из должников также имеет силу по отношению к остальным должникам.

Статья 537. *Уменьшение солидарного обязательства*

Если одно и то же лицо является одновременно кредитором и солидарным должником, долг остальных должников уменьшается на часть долга, падающую на этого солидарного должника.

Статья 538. *Последствия принятия частичных исполнений*

(1) Кредитор, получивший отдельно часть исполнения от одного из должников без сохранения за собой в расписке солидарности или прав в целом, не отказывается от солидарности более чем в отношении этого должника.

(2) Не предполагается, что кредитор отказался от солидарности в пользу одного из должников в случае, когда им получена от него сумма, равная части долга, если в расписке не указано, что эта часть получена в счет части этого должника.

Статья 539. *Недопустимость выдвижения возражений против солидарных должников*

Обстоятельства, наступившие лишь в отношении одного из солидарных должников, имеют силу лишь в отношении этого лица, если из существа обязательства не следует иное.

Статья 540. *Отказ от солидарности в отношении одного из должников*
Кредитор, отказавшийся от солидарности в отношении одного из должников, сохраняет солидарное требование против остальных должников за вычетом части должника, которого он освободил от солидарности.
Статья 541. *Обращение взыскания на солидарного должника*
(1) В случае, когда кредитором предъявлен иск к одному из солидарных должников в отношении его части, не предполагается отказ от солидарности в пользу этого должника, если последним не признан иск либо если не вынесено вступившее в законную силу судебное решение, которым иск удовлетворен.
(2) Привлечение к суду одного из солидарных должников не исключает права кредитора привлечь к суду остальных солидарных должников.
Статья 542. *Последствия просрочки кредитора или солидарного должника*
(1) Просрочка кредитора по отношению к одному из солидарных должников имеет силу и в отношении остальных должников.
(2) Просрочка одного из солидарных должников не имеет силы в отношении остальных солидарных должников.
Статья 543. *Обязанности правопреемников солидарных должников*
Если у одного из солидарных должников имеется несколько правопреемников, каждый из правопреемников остается обязанным по части исполнения, соответствующей его доле, полученной в порядке правопреемства. Это правило не применяется, если обязательство является неделимым.
Статья 544. *Регрессный иск в случае исполнения обязательства одним из солидарных должников*
(1) Солидарный должник, исполнивший обязательство, вправе предъявить регрессный иск к остальным солидарным должникам по их частям обязательства.
(2) В случае невозможности установления размера обязательства солидарных должников они остаются обязанными друг перед другом в равных долях.
Статья 545. *Компенсация солидарному должнику*
Если выгода от солидарного обязательства получена одним из солидарных должников, то солидарный должник, не получивший выгоды, в случае исполнения им обязательства может требовать возврата своего исполнения без вычета своей части обязательства.
Статья 546. *Последствия неплатежеспособности одногоиз солидарных должников*
В случае, когда от одного из солидарных должников невозможно получить причитающуюся с него часть исполнения по причине его неплатежеспособности, эту часть должны понести остальные должники, в том числе тот, в отношении которого кредитор отказался от солидарности, в равных долях, если законом или договором не предусмотрено иное.
Статья 547. *Возражения, выдвигаемые против солидарного должника*
Солидарный должник, в отношении которого обратил взыскание другой солидарный должник, исполнивший обязательство, может выдвинуть против него общие возражения, которые должник, исполнивший обязательство, не представил кредитору.
Статья 548. *Приостановление, прекращение или истечение срока исковой давности по отношению к одному из солидарных должников*
Приостановление, прекращение или истечение срока исковой давности по отношению к одному из солидарных должников не имеет силы в отношении остальных должников.
Статья 549. *Представление солидарных должников*
Солидарный должник представляет остальных солидарных должников во всех действиях, направленных на прекращение или уменьшение обязательства.

Ч а с т ь 4
АЛЬТЕРНАТИВНЫЕ И ФАКУЛЬТАТИВНЫЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА

Статья 550. *Альтернативное обязательство*

Обязательство признается альтернативным, если его предметом являются два или более основных исполнений и производство одного из них освобождает должника полностью.

Статья 551. *Право выбора исполнения*

(1) Право выбора исполнения принадлежит должнику, если оно не предоставлено прямо кредитору.

(2) Если сторона, которой принадлежит право выбора исполнения, не осуществила выбор, хотя бы и в течение дополнительного срока, предоставленного после просрочки, право выбора исполнения принадлежит другой стороне.

(3) Выбор исполнения осуществляется путем представления заявления другой стороне либо посредством производства собственно исполнения. Выбранное исполнение считается первоначальным долгом.

Статья 552. *Запрещение частичных исполнений*

Должник не вправе и не может быть обязан произвести часть одного исполнения и часть другого.

Статья 553. *Последствия невозможности производства исполнения в случае, когда выбор принадлежит должнику*

(1) Должник, обладающий правом выбора исполнения, в случае, когда одно из исполнений не может быть произведено, должен произвести оставшееся исполнение.

(2) Если в одинаковых обстоятельствах оба исполнения не могут быть произведены и в обоих случаях – по вине должника, он обязан возместить кредитору убытки в размере стоимости исполнения, которое осталось последним.

Статья 554. *Последствия невозможности производства исполнения в случае, когда выбор принадлежит кредитору*

(1) Кредитор, обладающий правом выбора исполнения, в случае, когда одно из исполнений не может быть произведено, должен принять оставшееся исполнение, за исключением случая, когда исполнение не может быть произведено по вине должника.

(2) Если исполнение не может быть произведено по вине должника, кредитор вправе требовать либо производства оставшегося исполнения, либо возмещения убытков, причиненных непроизводством исполнения, которое не могло быть произведено.

(3) Если оба исполнения не могут быть произведены по вине должника, кредитор может потребовать возмещения убытков, причиненных непроизводством того или другого исполнения.

Статья 555. *Факультативное обязательство*

(1) Обязательство признается факультативным, если его предметом является одно основное исполнение, должник по которому может быть освобожден в результате производства иного исполнения.

(2) Должник освобождается от обязательства, если основное исполнение не может быть произведено не по вине должника.

Глава III
УСТУПКА ТРЕБОВАНИЯ И ПРИНЯТИЕ ДОЛГА

Ч а с т ь 1
УСТУПКА ТРЕБОВАНИЯ (ЦЕССИЯ)

Статья 556. *Общие положения об уступке требования*

(1) Требование, которое может передаваться и на которое может обращаться взыскание, может быть передано обладателем права в отношении него (цедентом) третьему лицу (цессионарию) на основании договора. С момента заключения такого договора права, вытекающие из соответствующего требования, переходят от цедента к цессионарию.

(2) Уступка требования не может нанести ущерб правам должника либо сделать его обязательство более возмездным.
(3) Цедент обязан передать цессионарию документы, относящиеся к требованию, и предоставить сведения, имеющие значение для исполнения требования.
(4) Не могут передаваться требования, касающиеся взимания алиментов, возмещения вреда, причиненного жизни или здоровью лица, а также других прав, связанных с личностью кредитора.
(5) Уступка требования должна быть совершена в форме, предусмотренной для сделки, на основании которой возникло уступленное требование.

Статья 557. *Согласие должника*

Обладатель прав в отношении требования может передать его третьему лицу без согласия должника, если это не противоречит существу обязательства, соглашению сторон или закону. Соглашение с должником о недопустимости уступки требования имеет силу лишь в случае, если у него есть законный интерес в этом отношении.

Статья 558. *Объем прав, передаваемых цессионарию*

(1) Права требования передаются цессионарию в том виде, в котором они существуют на момент передачи.
(2) Одновременно с уступкой требования к цессионарию переходят обеспечения и другие акцессорные права.

Статья 559. *Обеспечение действительности требования*

(1) Цедент отвечает перед цессионарием за действительность требования и средств его обеспечения, но не отвечает за неисполнение этого требования должником, за исключением случая, когда цедент предоставил обеспечение за должника цессионарию.
(2) В случае уступки требований, вытекающих из простой ценной бумаги, цедент отвечает и за исполнение обязательства должником.

Статья 560. *Возражения должника против цессионария*

Должник вправе выдвигать против цессионария все возражения, которые он имел против цедента к моменту получения уведомления об уступке требования.

Статья 561. *Предъявление исполнений*

Цессионарию могут быть предъявлены все исполнения, произведенные должником цеденту после уступки требования, а также любая сделка в отношении передаваемого требования, совершенная между должником и цедентом после уступки, если должник не знал на момент производства исполнения или совершения сделки об уступке требования.

Статья 562. *Приоритетность в случае повторной уступки*

Если требование уступается одним и тем же обладателем прав несколько раз, то кредитором обязательства является первый цессионарий.

Статья 563. *Долговой документ*

Должнику, составившему долговой документ, может быть предъявлено его содержание цессионарием, если последний в момент уступки требования не знал и не должен был знать о том, что документ не соответствует действительности.

Статья 564. *Уведомление об уступке*

(1) Если цедент уведомил должника о том, что он передал требование, или представил ему документ об уступке, должник может предъявить ему уступку, хотя бы и в случае, когда она не произведена или когда она не имеет силы.
(2) Уведомление об уступке может быть отозвано лишь с согласия лица, назначенного новым кредитором.

Статья 565. *Уступка других прав*

Правила об уступке требования применяются соответствующим образом и в случае уступки других прав.

Статья 566. *Уступка требований не по воле сторон*
Положения настоящей части применяются соответствующим образом в случае передачи требования на основании закона, судебного решения или по решению органа публичной власти.

Ч а с т ь 2

ПРИНЯТИЕ ДОЛГА

Статья 567. *Принятие долга от кредитора*
(1) Долг может быть принят на себя третьим лицом на основании договора с кредитором. В этом случае третье лицо переходит на место должника.
(2) Первоначальный должник вправе предъявить договору исполнение им обязательства.
Статья 568. *Принятие долга от должника*
Принятие долга, установленное соглашением между третьим лицом и должником, обретает силу лишь вследствие выражения согласия кредитором.
Статья 569. *Форма принятия долга*
Принятие долга должно быть совершено в форме, предусмотренной для сделки, на основании которой возник долг.
Статья 570. *Возражения нового должника*
Новый должник вправе выдвигать против кредитора возражения, основанные на отношениях между кредитором и первоначальным должником, но не может представлять для зачета требование, принадлежащее первоначальному должнику.
Статья 571. *Прекращение прав обеспечения*
В результате принятия долга прекращаются права обеспечения, установленные в отношении требования, в той мере, в которой их сохранение не подтверждается лицами, установившими это право.

Глава IV

ИСПОЛНЕНИЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ

Ч а с т ь 1

ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ
ОБ ИСПОЛНЕНИИ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ

Статья 572. *Общие условия исполнения обязательств*
(1) Основания исполнения обязательства вытекают из наличия обязательства.
(2) Обязательства должны исполняться надлежащим образом, добросовестно, в установленном месте и в установленное время.
Статья 573. *Место исполнения обязательства*
Если место исполнения не определено или не явствует из существа обязательства, исполнение должно быть произведено:
a) по денежному обязательству – в месте жительства или месте нахождения кредитора в момент возникновения обязательства;
b) по обязательству передать индивидуально-определенную вещь – в месте нахождения вещи в момент возникновения обязательства;
c) по иным обязательствам – в месте, где должник осуществляет деятельность, связанную с обязательством, а при отсутствии такового – в месте жительства или месте нахождения должника.
Статья 574. *Смена места жительства, места нахождения или места осуществления деятельности кредитора или должника*
(1) В случае смены должником или кредитором места жительства, места нахождения или места осуществления деятельности к моменту исполнения обязательства и уведомления об этом другой стороны обязательство исполняется в новом месте жительства, месте нахождения или месте осуществления деятельности.
(2) Дополнительные расходы и риски, связанные с переменой места жительства, места нахождения или места осуществления деятельности, несет сторона, сменившая место жительства, место нахождения или место осуществления деятельности.

Статья 575. *Срок исполнения обязательства*
(1) Если срок исполнения обязательства не определен и не явствует из существа обязательства, кредитор вправе предъявить требование исполнения обязательства в любой момент, а должник вправе исполнить его в любой момент. Если обязанность немедленного исполнения не вытекает из закона, договора или существа обязательства, должник обязан исполнить его в семидневный срок с момента предъявления требования кредитором.
(2) Если срок исполнения обязательства определен, считается, что кредитор не может требовать исполнения обязательства ранее этого срока, но должник может исполнить обязательство до срока, если у кредитора не имеется обоснованных причин для отклонения исполнения. В случае отклонения досрочного исполнения кредитор обязан незамедлительно сообщить об этом должнику и принять все необходимые меры, чтобы избежать причинения ему убытков.
Статья 576. *Право кредитора требовать досрочного исполнения обязательства*
Хотя бы в пользу должника и был установлен определенный срок для исполнения, кредитор может предъявить требование немедленного исполнения обязательства, если должник неплатежеспособен либо сократил ранее условленные обеспечения или вообще не смог предоставить их, а также в других случаях, предусмотренных законом.
Статья 577. *Право должника отсрочить исполнение обязательства*
Должник вправе отсрочить исполнение обязательства в случае и в той мере, в которых он добросовестно не может определить, кому он должен произвести исполнение.
Статья 578. *Исполнение условных обязательств*
Если последствия сделки зависят от исполнения определенного условия, обязательство подлежит исполнению с момента наступления этого условия.
Статья 579. *Лица, имеющие право получить исполнение обязательства*
(1) Должник обязан исполнить обязательство кредитору или уполномоченному им лицу либо лицу, уполномоченному законом или судебным решением.
(2) Если исполнение произведено неуполномоченному лицу, обязательство считается исполненным в случае подтверждения исполнения кредитором либо получения последним какой бы то ни было выгоды от этого исполнения.
Статья 580. *Платежи недееспособному кредитору*
В случае недееспособности кредитора платежи, осуществленные ему лично, не являются действительными, за исключением случаев, когда должник докажет, что кредитор получил выгоду от этих платежей.
Статья 581. *Исполнение обязательства третьим лицом*
(1) Если из закона, договора или существа обязательства не вытекает обязанность должника исполнить обязательство лично, оно может быть исполнено и третьим лицом. В этом случае кредитор обязан принять исполнение, предложенное за должника третьим лицом. Предложение исполнения третьим лицом должно осуществляться в интересах должника и не иметь единственной целью смену кредитора.
(2) Кредитор может отказать в принятии исполнения обязательства, предложенного третьим лицом, если должник против такого исполнения.
Статья 582. *Удовлетворение требований кредитора третьим лицом*
В случае, когда кредитор обратил взыскание на имущество, принадлежащее должнику, любое лицо, подвергающееся риску утраты определенных прав на имущество, может удовлетворить требования кредитора без согласия должника. В результате удовлетворения указанных требований к третьему лицу переходят права кредитора.
Статья 583. *Исполнение денежного обязательства*
(1) Денежное обязательство выражается в национальной валюте. Стороны могут согласиться о выражении денежного обязательства в иностранной валюте, если это не запрещено законом.
(2) Если денежное обязательство, выраженное в иностранной валюте, подлежит исполнению в пределах страны, исполнение может осуществляться в национальной валюте, за исключением

случая, когда исполнение в иностранной валюте прямо оговорено. При этом учитывается ставка обмена Национального банка Молдовы на момент исполнения обязательства.

Статья 584. *Исполнение в случае изменения ставки обмена*

(1) В случае изменения ставки обмена валюты платежа по отношению к валюте расчета до наступления срока исполнения денежного обязательства должник обязан осуществить оплату по обменному курсу, существующему в момент исполнения, если договором не предусмотрено иное. В случае денежной реформы применяется ставка обмена валют, существующая на день осуществления денежной реформы.

(2) Сторона, допустившая просрочку, несет риск изменения ставки обмена валюты, в которой исполняется обязательство.

Статья 585. *Процентная ставка*

В случае, когда в соответствии с законом или договором обязательство является процентным, выплачиваются проценты в размере ставки рефинансирования Национального банка Молдовы, если законом или договором не предусмотрена иная ставка.

Статья 586. *Преимущество платежей, произведенных должником*

(1) В случае, когда должник обязан произвести кредитору несколько равноценных исполнений, а выплаченная сумма недостаточна для погашения всех долгов, погашается долг, указанный должником в момент осуществления платежа. Если должником не сделано подобное уточнение, погашается долг, срок исполнения которого наступил раньше.

(2) В случае, когда срок исполнения требований наступает одновременно, в первую очередь погашается долг, исполнение которого является более обременительным для должника. Если требования одинаково обременительны, в первую очередь погашается требование, предоставляющее кредитору наименьшее обеспечение.

(3) Если ни один из критериев, предусмотренных частями (1) и (2), не может быть применен, платежи распределяются между всеми обязательствами пропорционально.

(4) За счет платежей должника, недостаточных для полного покрытия долга, срок погашения которого наступил, погашаются в первую очередь судебные издержки, затем проценты и другие платежи и в последнюю очередь – основная сумма долга (капитал).

Статья 587. *Исполнение обязательства по частям*

(1) Если из закона, договора или существа обязательства не вытекает иное, должник может исполнить обязательство по частям только с согласия кредитора.

(2) При наличии спора в отношении части обязательства кредитор не может отказаться от предложенной должником части, не являющейся предметом спора, за исключением случая, когда по причине неисполнения или ненадлежащего исполнения спорной части обязательства кредитор утрачивает интерес в отношении всего исполнения.

Статья 588. *Отказ от иного исполнения*

Кредитор не обязан соглашаться на иное исполнение помимо должного. Это правило применяется и в случае, когда предложенное исполнение имеет большую стоимость.

Статья 589. *Стандарт качества*

В случае, когда качество исполнения не определено прямо договором, должник обязан произвести исполнение по меньшей мере среднего качества.

Статья 590. *Исполнение в случае имущества, определенного по родовому признаку*

В случае, когда предметом долга является имущество, определенное только по родовому признаку, должник отвечает за неисполнение обязательства в той мере, в которой исполнение может производиться имуществом того же вида, хотя бы неисполнение и произошло не по его вине.

Статья 591. *Договор о кредитовании потребителя*

(1) Договор купли-продажи и договор о кредитовании составляют единую (взаимосвязанную) сделку в случае, когда кредит предназначен для финансирования покупной цены и оба договора следует считать экономической общностью. Экономическая общность существует в особенности в

случае, когда лицо, предоставляющее кредит, привлекает продавца к подготовке или заключению договора о кредитовании.
(2) Должник в договоре о кредитовании потребителя может отказать в возврате кредита в той мере, в которой возражения, вытекающие из связанного с договором о кредитовании возмездного договора, дают ему право отказать в исполнении по отношению к продавцу.
Статья 592. *Расходы в связи с исполнением обязательства*
Расходы в связи с исполнением обязательства несет должник, если законом или договором не предусмотрено иное.

Ч а с т ь 2
ПРОСРОЧКА КРЕДИТОРА

Статья 593. *Общие положения о просрочке кредитора*
(1) Кредитор считается просрочившим, если он отказался без наличия на то законных оснований принять предложенное ему исполнение, срок производства которого наступил.
(2) В случае, когда для производства исполнения необходимо определенное действие со стороны кредитора, он считается просрочившим, если исполнение было предложено ему и он не осуществил это действие.
(3) Должник не считается просрочившим в той мере, в которой просрочившим является кредитор.
Статья 594. *Временная невозможность принять исполнение*
Если срок исполнения не определен либо если должник вправе исполнить обязательство до срока, кредитор не считается просрочившим в случае, когда в течение семи дней он лишен возможности принять предложенное исполнение, за исключением случая, когда должник заблаговременно сообщил ему об исполнении.
Статья 595. *Обязанность возмещения убытков кредитором*
Кредитор обязан возместить убытки, причиненные должнику просрочкой принятия исполнения.
Статья 596. *Ответственность должника в случае просрочки кредитора*
Если кредитор является просрочившим, должник отвечает за неисполнение обязательства только в случае неисполнения вследствие умысла или тяжкого проступка.
Статья 597. *Последствия просрочки кредитора*
(1) Независимо от своей вины в допущении просрочки кредитор:
a) обязан возместить должнику дополнительные расходы по хранению предмета договора и расходы, связанные с предложением исполнения;
b) несет риск случайного повреждения или гибели вещи;
c) не имеет права на проценты по денежному долгу по отношению к нему.
(2) Если должник обязан передать плоды вещи или возместить их стоимость, эта обязанность не распространяется на плоды, которые он получил в период просрочки кредитора.

Ч а с т ь 3
ЗАЩИТА ПРАВА
НА ИСПОЛНЕНИЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА

Статья 598. *Право кредитора на сохранение своего требования*
При наличии серьезного и законного интереса кредитор вправе принимать все меры, необходимые для сохранения им своих прав.
Статья 599. *Косвенный иск*
(1) Кредитор, требование которого является безусловным, ликвидным и подлежащим взысканию, может от имени своего должника осуществлять его права и иски в случае, когда должник отказывается осуществить их либо не осуществляет их в ущерб кредитору.
(2) Кредитор не может осуществлять права и иски, являющиеся исключительно личными правами и исками должника.
(3) Требование должно быть ликвидным и подлежащим взысканию не позднее чем в момент рассмотрения иска.

Статья 600. *Возражения против кредитора, возбудившего косвенный иск*
Лицо, против которого возбужден косвенный иск, может выдвигать против кредитора, возбудившего косвенный иск, все возражения, которые он мог бы представить собственному кредитору.
Статья 601. *Последствия косвенного иска*
Все вещи, полученные на основании косвенного иска, становятся имуществом должника к выгоде всех его кредиторов.

Глава V
ПОСЛЕДСТВИЯ НЕИСПОЛНЕНИЯ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА

Статья 602. *Ответственность за неисполнение обязательства*
(1) Если должник не исполнил обязательство, он обязан возместить кредитору убытки, причиненные этим неисполнением, если не докажет, что обязательство не исполнено не по его вине.
(2) Неисполнением является любое нарушение обязательства, в том числе ненадлежащее или просроченное исполнение.
(3) Возмещение убытков, причиненных просрочкой или другим ненадлежащим исполнением обязательства, не освобождает должника от исполнения обязательства в натуре, за исключением случаев, когда по объективным обстоятельствам кредитор утрачивает интерес к исполнению.
(4) Право кредитора требовать возмещения убытков взамен исполнения осуществляется в соответствии с дополнительными условиями, предусмотренными статьей 609. Кредитор может требовать возмещения убытков за просрочку исполнения обязательства только в соответствии с дополнительными условиями о просрочке, предусмотренными статьей 617. В случае синаллагматического договора кредитор может требовать возмещения убытков, причиненных неисполнением обязательства, лишь после расторжения договора обратной силой в соответствии со статьей 737.
Статья 603. *Вина должника*
(1) Должник несет ответственность только за обман (умысел) или проступок (неосторожность или небрежность), если законом или договором не предусмотрено иное либо если из содержания или существа отношений не вытекает иное.
(2) Любое условие, заранее освобождающее должника от ответственности в случае обмана или тяжкого проступка, признается ничтожным.
Статья 604. *Ответственность за деяния законного представителя и уполномоченного лица*
Должник отвечает за вину своего представителя и лиц, которым он доверил исполнение договора, так же, как за свою собственную вину, если законом не предусмотрена ответственность третьего лица. При этом положения части (2) статьи 603 не применяются.
Статья 605. *Ответственность за невозможность приобретения предмета*
В случае, когда предмет долга подлежит приобретению должником, он отвечает за невозможность его приобретения, хотя бы это и не могло вменяться ему в вину, если законом или договором не предусмотрено иное.
Статья 606. *Форс-мажорные обстоятельства*
(1) Неисполнение обязательства не может вменяться в вину должнику в случае, когда оно вызвано форс-мажорными обстоятельствами, если их наступление или последствия не могли быть известны должнику в момент возникновения обязательства либо если должник не мог препятствовать наступлению форс-мажорных обстоятельств или устранить их последствия.
(2) Если форс-мажорные обстоятельства носят временный характер, ссылка на них возможна только в период, когда они оказывали действие на исполнение обязательства.
(3) Должник, который не может исполнить обязательство по причине форс-мажорных обстоятельств, обязан уведомить кредитора об этих обстоятельствах и их влиянии на исполнение обязательства. Если уведомление не дошло до кредитора в течение разумного срока с момента,

когда должник узнал или должен был узнать о форс-мажорных обстоятельствах, последний отвечает за убытки, причиненные вследствие неуведомления.
(4) Положения настоящей статьи не лишают кредитора права требовать расторжения договора обратной силой, исполнения обязательства или уплаты процентов.
Статья 607. *Восстановление первоначального положения*
(1) Лицо, обязанное возместить убытки, должно восстановить положение, которое существовало бы в случае, если обстоятельство, повлекшее убытки, не наступило бы.
(2) Если вследствие увечья или иного повреждения здоровья утрачена или снизилась трудоспособность потерпевшего либо если вследствие увечья или повреждения выросли его потребности, с целью возмещения убытков потерпевшему устанавливается ежемесячное денежное пособие (рента). Рента устанавливается в размере, зависящем от ожидаемого изменения положения дел и соответствующем разумным расчетам в отношении доходов потерпевшего.
(3) Потерпевший вправе требовать выплаты ему авансом расходов на лечение. Это положение применяется и в случае необходимости профессиональной переподготовки.
(4) Если на то имеются обоснованные причины, потерпевший может потребовать вместо ренты возмещения в виде единовременной выплаты (общей суммой).
Статья 608. *Невозможность исполнения в натуре*
Если восстановление положения в соответствии с требованиями части (1) статьи 607 невозможно или возможно только с производством несоразмерных расходов, кредитору предоставляется денежное возмещение.
Статья 609. *Возмещение взамен исполнения*
(1) Кредитор может требовать возмещения взамен исполнения только в случае, когда им ранее безуспешно был установлен должнику разумный срок для производства исполнения. Если срок не был установлен либо установленный срок необоснованно короток, считается, что установлен разумный срок.
(2) Предупреждение не требуется в случае, когда очевидно, что оно не может быть сделано, в особенности если истек срок, установленный в части (4) статьи 617, а обязательство не было исполнено, либо когда имеются особые обстоятельства, оправдывающие немедленное использование права на возмещение с учетом интересов обеих сторон.
(3) В случае, когда кредитор имеет право на возмещение за неисполнение обязательства в целом, он может потребовать возмещение взамен всего исполнения, если он не заинтересован в частичном исполнении. К возмещению уже произведенных исполнений применяются соответствующим образом положения статьи 738.
(4) Право на исполнение обязательства исключается с момента, когда кредитор потребовал возмещения взамен исполнения обязательства.
(5) Возмещение предоставляется в виде общей денежной суммы. При этом в зависимости от характера убытков возмещения могут предоставляться в виде периодических платежей. Возмещения в виде периодических платежей индексируются в зависимости от уровня инфляции.
Статья 610. *Размер возмещения*
(1) Возмещение, которое должник обязан произвести вследствие неисполнения, включает как реальный ущерб, причиненный кредитору, так и упущенную кредитором выгоду.
(2) Упущенной считается выгода, которая могла бы быть получена в условиях обычного поведения лица, причинившего ущерб, в обычных обстоятельствах.
(3) Подлежат возмещению лишь убытки, являющиеся непосредственным (прямым) следствием неисполнения.
(4) Возмещение не распространяется на убытки, которые согласно опыту должника не могли быть, при объективной оценке, разумно предусмотрены.
(5) Если неисполнение является результатом обмана, должник отвечает и за убытки, которые не могли быть предусмотрены.

Статья 611. *Определение размера убытков*
При определении размера убытков учитывается интерес кредитора в надлежащем исполнении обязательства. Определяющими для такой оценки являются место и время, предусмотренные для исполнения договорных обязательств.
Статья 612. *Вина лица, имеющего право на возмещение, в причинении убытков*
(1) Если в причинении убытков или возникновении иного обязательства по возмещению убытков виновно также лицо, имеющее право на возмещение, наличие и размер обязательства по возмещению зависят от обстоятельств, в частности, в той мере, в которой убытки причинены той или другой стороне.
(2) Положение части (1) применяется и в случае, когда вина лица, которому причинены убытки, сводится к тому, что оно не предотвратило причинение убытков или не уменьшило их.
Статья 613. *Возврат сбереженного в результате освобождения от ответственности*
Если должник докажет, что неисполнение обязательства не может вменяться ему в вину, он должен возвратить кредитору все сбереженное им в связи с этим.
Статья 614. *Возврат возмещения*
(1) В случае, когда должник воспользовался правом отказа от исполнения обязательства и получил возмещение либо обладает правом на возмещение по предмету долга, кредитор вследствие возникновения ситуации, оправдывающей его право на возражение, может требовать от него возврата полученного в качестве возмещения или уступки права на возмещение.
(2) В случае, когда кредитор может требовать возмещения взамен исполнения обязательства, это возмещение уменьшается на стоимость уже полученного возмещения или соответствующего права на возмещение, если кредитор осуществил право, предусмотренное частью (1).
Статья 615. *Уступка требования о возмещении убытков*
Лицо, которое должно возместить убытки, причиненные утратой вещи, обязано произвести возмещение только взамен уступки требования, которое потерпевшая сторона имеет по отношению к третьему лицу в качестве собственника или иного законного владельца вещи.
Статья 616. *Возмещение неимущественного ущерба*
(1) Возмещение неимущественного ущерба может быть истребовано в денежном выражении в случаях, предусмотренных законом.
(2) В случае увечья или иного повреждения здоровья, а также в случае незаконного лишения свободы потерпевший может требовать денежного возмещения, установленного на основе оценки, соответствующей принципу справедливости, и за неимущественный ущерб.
Статья 617. *Просрочка должника*
(1) Если должник не исполнил обязательство после того, как кредитором по наступлении срока исполнения сделано предупреждение, он считается просрочившим после предупреждения.
(2) Предупреждение не требуется в случае, когда:
a) установлена календарная дата для исполнения обязательства;
b) до исполнения обязательства должно было иметь место определенное событие, а период для исполнения обязательства установлен таким образом, что он подлежит календарному исчислению с момента наступления события;
c) стороны прямо, без совершения каких-либо формальностей, согласились, что должник допустил просрочку по истечении срока, в течение которого он должен был исполнить обязательство;
d) обязательство в силу своего характера не могло быть исполнено иначе, кроме как в определенный срок, в течение которого должник не исполнил его;
e) должник по обязательству с последовательным исполнением отказывается исполнить обязательство или повторно не исполняет его;
f) не исполнено обязательство не совершать определенное действие;
g) очевидно, что предупреждение не даст результата;
h) просрочка оправдана по обоснованным причинам и с учетом интересов обеих сторон;
i) должник письменно заявил, что не желает исполнить обязательство.

(3) В случаях, указанных в пунктах a) и b) части (2), признается ничтожным любое соглашение относительно срока, наносящее серьезный ущерб одной из сторон.
(4) Должник считается просрочившим, если обязательство не исполнено им в тридцатидневный срок со дня, когда требование должно было быть исполнено и должен был быть представлен счет или иной подобный платежный документ. Это положение применяется к должнику-потребителю лишь в случае, если в счете или ином подобном платежном документе прямо указаны такие последствия.
(5) Должник не считается просрочившим до тех пор, пока исполнение не производилось по причине обстоятельств, которые не могут быть вменены ему в вину.
Статья 618. *Ответственность в течение срока просрочки*
В течение срока просрочки должник отвечает, хотя бы и в случае ограничения ответственности согласно закону или договору, за любую допущенную им неосторожность или небрежность. Он отвечает и за непредвиденные обстоятельства, за исключением случая, когда убытки были бы причинены даже при исполнении обязательства в установленный срок.
Статья 619. *Проценты за просрочку*
(1) На денежные обязательства на срок просрочки начисляются проценты. За просрочку начисляется пять процентов сверх процентной ставки, предусмотренной статьей 585, если законом или договором не предусмотрено иное. Доказательство нанесения меньшего ущерба допускается.
(2) В случае совершения сделок без участия потребителя начисляются девять процентов сверх процентной ставки, предусмотренной статьей 585, если законом или договором не предусмотрено иное. Доказательство нанесения меньшего ущерба не допускается.
(3) В случае, когда кредитор по другим правовым основаниям может требовать начисления больших процентов, эти проценты подлежат выплате. Ссылка на право возмещения иного ущерба не исключается.
(4) Пени за просрочку к процентам не применяются.
Статья 620. *Неисполнение обязательства совершить определенное действие*
В случае неисполнения должником обязательства совершить определенное действие кредитор вправе исполнить его самостоятельно или поручить исполнение третьему лицу с возложением расходов при этом на должника либо требовать выплаты возмещения, если иное не вытекает из закона, договора или существа обязательства.
Статья 621. *Неисполнение обязательства не совершать определенное действие*
(1) В случае неисполнения обязательства не совершать определенное действие должник обязан выплатить возмещение уже просто по причине нарушения.
(2) Кредитор может требовать уничтожения всего, что совершено в нарушение обязательства не совершать, либо может быть уполномочен уничтожить совершенное самостоятельно с возложением расходов при этом на должника.
Статья 622. *Неисполнение обязательства передать вещь*
(1) В случае неисполнения должником обязательства передать вещь кредитор вправе требовать отобрания вещи у должника, передачи вещи ему или выплаты возмещения.
(2) Право кредитора требовать передачи вещи прекращается, если она уже передана третьему лицу, обладающему таким же правом. В случае, если вещь не передана, преимущественным правом обладает кредитор, в пользу которого обязательство возникло раньше, а если это невозможно установить, преимущественным правом обладает тот, кто первым подал иск.
Статья 623. *Приведение условий договора в соответствие с изменившимися обстоятельствами*
(1) В случае, когда обстоятельства, послужившие основанием для заключения договора, существенно изменились после его заключения, а стороны, если бы могли предвидеть это изменение, не заключили бы его или заключили бы на других условиях, может быть потребовано приведение условий договора в соответствие с этими изменениями в той мере, в которой с учетом всех обстоятельств дела, в частности распределения рисков в соответствии с договором или законом, от одной из сторон нельзя требовать сохранения договора без изменений.

(2) Стороны должны попытаться вначале на основе взаимопонимания достичь приведения условий договора в соответствие с изменившимися обстоятельствами.
(3) Правомочная сторона должна незамедлительно потребовать приведения условий договора в соответствие с изменившимися обстоятельствами с указанием оснований для этого. Заявление о приведении условий договора в соответствие с изменившимися обстоятельствами не может быть подано, если сторона взяла на себя риск изменения обстоятельств.
(4) Подача заявления о приведении условий договора в соответствие с изменившимися обстоятельствами не является основанием для отказа в исполнении обязательства.
(5) Если приведение условий договора в соответствие с изменившимися обстоятельствами невозможно или не может быть вменено в обязанность одной из сторон, сторона, которой этим наносятся убытки, может потребовать расторжения договора обратной силой. В случае договоров с последовательным исполнением во времени вместо расторжения договора обратной силой осуществляется расторжение договора с последствиями на будущее по обоснованным причинам в соответствии с положениями статьи 748.

Глава VI
СПОСОБЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИСПОЛНЕНИЯ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ
Ч а с т ь 1
НЕУСТОЙКА

Статья 624. *Общие положения о неустойке*
(1) Неустойкой признается договорное положение, в соответствии с которым стороны производят предварительную оценку убытков и устанавливают, что в случае неисполнения обязательства должник обязан уплатить кредитору определенную денежную сумму или передать определенную вещь.
(2) Неустойкой может обеспечиваться лишь действительное требование.
(3) Неустойка может быть установлена в конкретном размере либо в виде доли от стоимости обязательства, обеспеченного неустойкой, или неисполненной части обязательства.
(4) Стороны могут условиться о неустойке, превышающей размер убытков.
(5) Должник не обязан уплачивать неустойку, если обязательство не исполнено не по его вине.
Статья 625. *Форма неустойки*
(1) Соглашение о неустойке должно быть совершено в письменной форме.
(2) Несоблюдение письменной формы влечет недействительность неустойки.
Статья 626. *Право требовать другое возмещение*
(1) Кредитор не может требовать одновременно производства исполнения и уплаты неустойки в случае, если обязанность ее уплаты не установлена, и в случае ненадлежащего исполнения обязательства должником (в особенности в случае неисполнения обязательства в установленный срок).
(2) Кредитор вправе требовать возмещения убытков в части, не покрытой неустойкой (зачетная неустойка). В предусмотренных законом или договором случаях кредитор может требовать либо возмещения или уплаты неустойки (альтернативная неустойка), либо возмещения убытков сверх неустойки (штрафная неустойка), либо только уплаты неустойки (исключительная неустойка).
(3) В случае получения исполнения кредитор может требовать уплаты неустойки, только если он сохранил за собой это право при получении исполнения.
Статья 627. *Неустойка в случае неделимого обязательства*
Если неустойкой обеспечено неделимое обязательство, которое не исполнено по вине одного из должников, уплата неустойки может быть истребована либо в полном объеме от виновного должника, либо от каждого из остальных должников в размере его части. В последнем случае каждый из остальных должников имеет право на иск против лица, по вине которого присуждена неустойка.

Статья 628. *Неустойка в случае делимого обязательства*
(1) Если неустойкой обеспечено делимое обязательство, неустойка также является делимой и присуждается лишь должнику, не исполнившему обязательство, и только по той части обязательства, в отношении которой он был обязан.
(2) Положения части (1) не применяются к солидарным обязательствам. Они не применяются также в случае, когда неустойка установлена для предупреждения исполнения обязательства по частям и когда один из солидарных должников препятствует исполнению обязательства в полном объеме. В этом случае такой должник является ответственным в полном объеме неустойки, а остальные должники – в размере своей части обязательства. В последнем случае каждый из солидарных должников имеет право на иск против лица, по вине которого присуждена неустойка.
Статья 629. *Законная неустойка*
Установленная законом неустойка не может быть предварительно исключена или уменьшена соглашением сторон.
Статья 630. *Уменьшение неустойки*
(1) В исключительных случаях, с учетом всех обстоятельств, судебная инстанция может вынести решение об уменьшении несоразмерно большой неустойки. При уменьшении неустойки должны приниматься во внимание не только имущественные, но и другие охраняемые законом интересы кредитора.
(2) Не допускается уменьшение неустойки в случае, когда она уже уплачена.

Ч а с т ь 2
ЗАДАТОК

Статья 631. *Общие положения о задатке*
(1) Задатком признается денежная сумма или иное имущество, передаваемые одной из договаривающихся сторон другой стороне в подтверждение заключения договора и в обеспечение его исполнения. В случае наличия сомнений уплаченная сумма считается авансом.
(2) Соглашение о задатке должно быть совершено в письменной форме.
Статья 632. *Включение задатка в счет исполнения*
Задаток учитывается при производстве исполнения, а в случае, если он не был учтен, возвращается.
Статья 633. *Удержание или возврат задатка*
(1) Если за неисполнение договора ответственна сторона, давшая задаток, он остается у другой стороны. Если за неисполнение договора ответственна сторона, получившая задаток, она обязана уплатить другой стороне удвоенную сумму задатка.
(2) Помимо предусмотренного частью (1) сторона, ответственная за неисполнение договора, обязана возместить другой стороне убытки, причиненные ей и не покрытые уплатой задатка, если договором не предусмотрено иное.

Ч а с т ь 3
ГАРАНТИЯ ДОЛЖНИКА

Статья 634. *Понятие гарантии должника*
Гарантия должника состоит в обязанности должника произвести безусловное исполнение либо исполнение, превышающее собственно предмет договора.
Статья 635. *Юридическая сила гарантии*
Признание гарантии имеет юридическую силу, если это не противоречит требованиям закона и если должник не взял на себя чрезмерные обязательства.
Статья 636. *Форма гарантии*
Гарантия имеет юридическую силу лишь в случае ее письменного оформления.

Ч а с т ь 4

УДЕРЖАНИЕ

Статья 637. *Общие положения об удержании*

(1) Лицо, обязанное передать или возвратить вещь, может удерживать ее в предусмотренных законом случаях до тех пор, пока кредитор не возместит ему необходимые и полезные расходы, произведенные в связи с этой вещью, и причиненные ею убытки.

(2) Удержание может обеспечивать и требование, хотя и не связанное непосредственно с удерживаемой вещью, но основывающееся на обязательстве, сторонами которого являются коммерсанты.

(3) Право удержания не осуществляется в случае предоставления кредитором действительного обеспечения, которое судебная инстанция считает достаточным, либо в случае внесения в депозит истребованной суммы.

(4) Положения частей (1) и (2) применяются в той мере, в которой договором не установлено иное.

Статья 638. *Исключение права удержания*

(1) Право удержания не может осуществляться в случаях, когда владение вещью является следствием неправомерного действия, злоупотребления или является противоправным либо когда на вещь не допускается обращение взыскания.

(2) На право удержания не может ссылаться недобросовестный владелец, за исключением случаев, предусмотренных законом.

Статья 639. *Предъявление права удержания*

(1) Право удержания может быть предъявлено третьим лицам без соблюдения формальностей публичности.

(2) Во всех случаях право удержания не может быть предъявлено кредиторам, приступившим к обращению взыскания против должника.

(3) Лишение владения вещью против воли не прекращает права удержания. Сторона, осуществляющая это право, может требовать возврата вещи с учетом правил исковой давности.

Статья 640. *Обязанность обеспечения сохранности вещи и взимания плодов*

Лицо, удерживающее вещь, должно обеспечить ее сохранность, действуя с усердием хорошего собственника. Оно должно взимать плоды вещи с обязанностью зачета их в счет своего требования.

Статья 641. *Прекращение права удержания*

Право удержания прекращается в случае, когда вещь переходит во владение должника или обладателя прав в отношении нее, если лицо, удерживающее вещь, не приобретает ее вновь по тем же правовым основаниям.

Глава VII

ПРЕКРАЩЕНИЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ

Статья 642. *Последствия прекращения обязательств*

(1) Вследствие прекращения обязательств прекращаются правоотношения между сторонами в части, относящейся к прекращенному обязательству.

(2) В случае прекращения обязательства должник не обязан уплачивать проценты и неустойку или возмещать убытки.

Ч а с т ь 1

ПРЕКРАЩЕНИЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА ИСПОЛНЕНИЕМ

Статья 643. *Последствия исполнения*

(1) Исполнение прекращает обязательство лишь в случае его надлежащего осуществления.

(2) Обязательство прекращается также в случае, когда кредитор соглашается на другое исполнение вместо должного (отступное). В этом случае должник отвечает за недостатки исполнения согласно правилам об ответственности продавца.

(3) Если кредитор согласился на исполнение обязательства, бремя доказывания неисполнения возлагается на него.

(4) В случае прекращения основного обязательства поручительство, залог и другие акцессорные права прекращаются в той мере, в которой не продолжают существовать обоснованные интересы третьих лиц.

Статья 644. *Право получить расписку и оригинал долгового документа*

(1) Должник, исполнивший обязательство, имеет право получить расписку и требовать оригинал долгового документа. В случае невозможности требовать от кредитора выдачи расписки должник может доказывать осуществление платежа любыми доказательствами.

(2) В случае невозможности возврата оригинала долгового документа должник вправе требовать от кредитора представления нотариально удостоверенного заявления о прекращении обязательства. Все расходы в этом случае несет кредитор.

(3) При отказе кредитора выдать расписку или возвратить оригинал долгового документа должник вправе отказать в производстве исполнения. В этом случае кредитор признается просрочившим.

(4) Если кредитором выдана расписка об уплате основного долга, предполагается, что также уплачены проценты и возмещены расходы.

Ч а с т ь 2

ПРЕКРАЩЕНИЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА ВСЛЕДСТВИЕ ВНЕСЕНИЯ ДОЛГА В ДЕПОЗИТ

Статья 645. *Общие положения о внесении долга в депозит*

(1) В случае, когда кредитор является просрочившим либо когда должнику по причинам, которые не могут вменяться ему в вину, не известны личность или место жительства кредитора, должник может внести деньги, ценные бумаги или иные документы и ювелирные изделия в депозит банка или нотариуса.

(2) В случае, если имущество, подлежащее внесению в депозит, сдается в отделение связи, оно считается внесенным в депозит с момента сдачи в отделение связи.

(3) Внесение долга в депозит прекращает обязательство должника, хотя бы и в случае, когда имущество или его эквивалент не могут быть переданы кредитору.

(4) С момента внесения долга в депозит риски переходят на кредитора и должник не обязан уплачивать проценты и неустойку или возмещать упущенную выгоду.

Статья 646. *Одновременное исполнение обязательств*

Если исполнение обязательства должником обусловлено одновременным исполнением определенного обязательства кредитором, должник вправе обусловить выдачу внесенного в депозит имущества исполнением обязательства кредитором.

Статья 647. *Место внесения долга в депозит*

(1) Должник обязан внести имущество в месте исполнения обязательства. Если имущество внесено в депозит в другом месте, должник обязан возместить причиненные в связи с этим убытки.

(2) О факте внесения долга в депозит должник обязан незамедлительно сообщить кредитору, за исключением случая, когда он не может исполнить эту обязанность. Должник обязан возместить убытки, причиненные кредитору несообщением о внесении долга в депозит.

Статья 648. *Право должника на возврат имущества, внесенного в депозит*

(1) Должник вправе требовать возврата имущества, внесенного в депозит.

(2) Не допускается возврат внесенного в депозит имущества в случае, когда:

a) должник прямо выразил свой отказ от права на возврат имущества в момент его внесения в депозит;

b) кредитор заявил учреждению, в которое внесено имущество, о том, что принимает его;

c) в учреждение, в которое внесено имущество в депозит, представлено вступившее в законную силу судебное решение, которым внесение в депозит признано законным;

d) против должника возбужден процесс несостоятельности.

(3) В случае возврата должнику внесенного в депозит имущества внесение долга в депозит аннулируется обратной силой (считается, что его не было).

Статья 649. *Расходы в связи с внесением долга в депозит*

Расходы в связи с внесением долга в депозит несет кредитор, за исключением случаев, когда должник принял внесенное в депозит имущество.

Статья 650. *Прекращение внесения долга в депозит по истечении срока исковой давности*

По истечении трех лет с момента, когда кредитор узнал или должен был узнать о внесении долга в депозит, он утрачивает право принять имущество. В этом случае должник вправе требовать возврата ему имущества, хотя бы ранее он и отказался от такого права.

Ч а с т ь 3
ПРЕКРАЩЕНИЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА ЗАЧЕТОМ

Статья 651. *Общие положения о зачете*

(1) Зачетом признается взаимное погашение обязанности и встречного, безусловного, ликвидного и однородного требования, подлежащего исполнению.

(2) Льготный срок, предоставленный для удовлетворения требования, не препятствует зачету.

(3) Зачет требований может производиться и в случае, когда срок удовлетворения требований не наступил, однако обладатели прав в отношении них согласны осуществить зачет.

(4) Зачет требований производится путем заявления другой стороне. Заявление недействительно, если оно содержит условия и сроки исполнения.

Статья 652. *Зачет неравноценных требований*

В случае зачета неравноценных требований прекращается лишь полностью покрытое требование.

Статья 653. *Зачет публичных требований*

Требование государства или административно-территориальной единицы, за исключением налогового требования, может погашаться зачетом лишь в случае, когда обязательство подлежит исполнению по отношению к бюджету, за счет средств которого должно быть удовлетворено требование лица, обратившегося за зачетом требования.

Статья 654. *Зачет требований с разными местами исполнения*

Если требования, подлежащие зачету, имеют разные места исполнения, сторона, обратившаяся за зачетом, обязана возместить убытки, причиненные другой стороне в результате того, что не может принять исполнение или не может исполнить обязательство в установленном месте.

Статья 655. *Зачет нескольких требований*

В случае, когда лицо имеет несколько требований, которые могут погашаться зачетом, сторона, обратившаяся за зачетом, может сама определить зачитываемые требования. Если зачитываемые требования не определены в заявлении о зачете или другая сторона незамедлительно представила свои возражения, применяются правила об очередности платежей.

Статья 656. *Зачет при уступке требования или принятии долга*

(1) В случае уступки требования должник вправе предъявить новому кредитору свое требование к первоначальному кредитору, если срок этого требования наступил до получения уведомления об уступке, если этот срок не указан или если исполнение может быть истребовано в любой момент.

(2) В случае принятия долга новый должник не вправе предъявить требование, принадлежащее первоначальному должнику.

Статья 657. *Зачет в случае солидарных обязательств*

(1) Солидарный должник не может произвести зачет долга кредитора по отношению к другому солидарному должнику, за исключением части последнего в солидарном долге.

(2) Должник, в том числе солидарный, не может предъявить солидарному кредитору зачет долга одного из солидарных должников по отношению к себе, за исключением части последнего в солидарном требовании.

Статья 658. *Зачет в случае поручительства*

Поручитель может предъявить зачет того, что кредитор должен должнику, но должник не может предъявить кредитору зачет долга кредитора к поручителю.

Статья 659. *Недопустимость зачета*

(1) Не допускается зачет требований:

a) с истекшим сроком исковой давности. Это правило не применяется в случае, если срок исковой давности истек после даты, когда требование, срок исковой давности которого истек, могло быть зачтено;

b) о возмещении вреда, причиненного жизни или здоровью;

c) о взыскании алиментов;

d) о пожизненном содержании;

e) если предметом исполнения является имущество, на которое не допускается обращение взыскания;

f) если обязательство возникло вследствие умышленного неправомерного действия;

g) в иных случаях, предусмотренных законом.

(2) Не допускается зачет требований, исключенный договором.

Ч а с т ь 4

ДРУГИЕ ОСНОВАНИЯ ПРЕКРАЩЕНИЯ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА

Статья 660. *Совпадение кредитора и должника в одном лице*

Обязательство прекращается совпадением кредитора и должника в одном лице. В случае, когда совпадение кредитора и должника в одном лице перестает иметь место, последствия совпадения также прекращаются.

Статья 661. *Последствия совпадения кредитора и должника в одном лице в случае поручительства*

Вследствие совпадения кредитора и должника в одном лице в случае поручительства в выгодном положении оказывается поручитель. Совпадение поручителя и кредитора или поручителя и должника в одном лице не прекращает основное обязательство.

Статья 662. *Прощение долга*

(1) Обязательство прекращается, если кредитор на основании соглашения с должником освобождает его от исполнения обязательства (прощение долга). Долг прощается в полном объеме, если прямо не установлено, что прощение является частичным.

(2) Обязательство прекращается также договором, которым кредитор признает, что обязательство не существует.

(3) Прощение долга основному должнику обладает силой и в отношении гарантов.

(4) Отказ кредитора от средства обеспечения не является основанием предполагать, что он отказался от обеспеченного требования.

(5) Прощение долга одному из гарантов имеет силу и в отношении остальных гарантов.

(6) Запрещается прощение долга, если этим нарушаются права требования третьих лиц к кредитору.

Статья 663. *Невозможность исполнения вследствие непредвиденных обстоятельств*

(1) Обязательство прекращается невозможностью его исполнения, если она вызвана обстоятельствами, за которые должник не отвечает.

(2) Бремя доказывания невозможности исполнения обязательства возлагается на должника.

(3) Должник, который не может исполнить обязательство, не вправе требовать исполнения встречного обязательства кредитором, а в случае, если оно исполнено, должен вернуть все полученное им, если только он не докажет, что невозможность исполнения возникла по вине кредитора.

(4) Если должник частично исполнил обязательство, исполнение которого стало невозможным, кредитор обязан исполнить встречное обязательство в размере своего обогащения.

Статья 664. *Смерть физического лица или ликвидация юридического лица*

(1) Обязательство прекращается смертью должника, если исполнение невозможно без его личного участия либо если обязательство иным образом связано с личностью должника.

(2) Обязательство прекращается смертью кредитора, если исполнение предназначено ему лично либо если обязательство иным образом связано с личностью кредитора.
(3) Обязательство прекращается ликвидацией юридического лица (должника или кредитора), за исключением случаев, когда законом исполнение обязательства ликвидированного юридического лица возлагается на других лиц.

Статья 665. *Новация*

(1) Обязательство прекращается соглашением сторон о его замене другим обязательством (новация).
(2) Желание заменить одно обязательство другим должно быть выражено прямо.
(3) Прекращение основного обязательства новацией прекращает акцессорные обязательства, если соглашением сторон прямо не установлено иное.

Р а з д е л II
О ДОГОВОРАХ В ОБЩЕМ
Глава I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ О ДОГОВОРЕ И СОДЕРЖАНИИ ДОГОВОРА

Статья 666. *Общие положения о договоре*

(1) Договором признается соглашение двух или более лиц об установлении, изменении или прекращении правоотношений.
(2) К договорам применяются нормы о сделках.
(3) Договор может быть договором присоединения или заключаемым вследствие ведения переговоров, синаллагматическим или односторонним (порождающим обязанности только для одной из сторон), коммутативным или алеаторным, с единовременным или последовательным исполнением, а также потребительским.

Статья 667. *Свобода договора*

(1) Договаривающиеся стороны свободны в заключении договоров в пределах императивных норм права и в определении их содержания. Если в целях защиты приоритетных интересов общества или личности сила договора зависит от одобрения его органами государства, необходимые ограничения и условия устанавливаются законом.
(2) Понуждение к заключению договора запрещается, за исключением случаев, когда обязанность заключения договора предусмотрена настоящим кодексом, законом или вытекает из добровольно принятого на себя обязательства.
(3) Стороны могут заключать договоры, не предусмотренные законом (не названные в законе договоры), а также договоры, в которых содержатся элементы различных договоров, предусмотренных законом (смешанные договоры).

Статья 668. *Обязательная сила договора*

(1) Законно заключенный договор обязует стороны не только в отношении того, что они прямо установили, но и в отношении того, что вытекает из его существа в соответствии с законом, обычаями или принципом справедливости.
(2) Договор имеет силу только для его сторон, если законом не предусмотрено иное. Договор имеет силу также для универсальных или приравненных к ним правопреемников, если из закона, договора или существа обязательства не вытекает иное.
(3) Договор может быть изменен или расторгнут обратной силой только в соответствии с условиями договора или по соглашению сторон, если законом не предусмотрено иное.

Статья 669. *Обязанность заключения договора*

(1) Если одна из договаривающихся сторон занимает доминирующую позицию на рынке, она обязана заключать договоры в этой области. Она не может навязывать другой стороне чрезмерно обременительные договорные условия без обоснованных причин.
(2) Лицам, которые получают или используют имущество или услуги в некоммерческих целях, так же, как и лицам, которые используют их для удовлетворения своих жизненных потребностей, не

может быть без обоснованных причин отказано в заключении договора, если другая сторона действует в рамках профессиональной деятельности или осуществляет предпринимательскую деятельность.

Статья 670. *Невозможное исполнение*

Договор, предметом которого является невозможное исполнение, признается недействительным.

Статья 671. *Возмещение убытков в случае невозможного исполнения*

(1) Лицо, которое в момент заключения договора знало или должно было знать о невозможности его исполнения, обязано возместить убытки, понесенные другой стороной, которая добросовестно полагает, что договор является действительным, в размере, не превышающем сумму, которую она получила бы в случае действительности договора.

(2) Положения части (1) применяются также в случае, когда исполнение является невозможным лишь частично и договор сохраняет силу в отношении остальной части либо когда невозможным является одно из альтернативных исполнений.

Статья 672. *Временная невозможность*

(1) Невозможность исполнения не влечет недействительности договора, если невозможность может быть отменена и договор заключен для случая, когда исполнение станет возможным.

(2) Если невозможное исполнение оговорено под отлагательным условием или отлагательным сроком, договор является действительным, если невозможность устраняется до наступления условия или истечения срока.

Статья 673. *Договор о наличном имуществе*

Договор, которым сторона обязуется в полном объеме или частично передать свое наличное имущество либо обременить его узуфруктом, подлежит нотариальному удостоверению.

Статья 674. *Договор об имуществе, приобретаемом в будущем*

Договор, на основе которого сторона обязуется передать свое имущество, приобретаемое в будущем, или часть этого имущества либо обременить его узуфруктом, признается недействительным.

Статья 675. *Договор о наследстве лица, находящегося в живых*

(1) Договор о наследстве третьего лица, находящегося в живых, признается недействительным. Недействительным признается также договор о доле наследства по закону или о завещательном отказе по наследству третьего лица, находящегося в живых.

(2) Положения части (1) не применяются к договору, заключенному между будущими законными наследниками в отношении доли наследства по закону. Такой договор подлежит нотариальному удостоверению.

Статья 676. *Определение исполнения стороной или третьим лицом*

(1) Если исполнение подлежит определению одной из договаривающихся сторон или третьим лицом, в случае наличия сомнений считается, что определение должно производиться на основе справедливой оценки.

(2) Определение исполнения производится путем заявления другой стороне.

(3) Если определение исполнения должно производиться несколькими третьими лицами, необходимо их единодушное согласие. Если определению подлежит сумма, в случае, когда названо несколько сумм, учитывается средняя из них.

(4) Если исполнение не соответствует принципу справедливости, определение производится судебным решением. В случае затягивания или отказа произвести определение оно также производится судебным решением.

Статья 677. *Определение встречного исполнения*

Если размер встречного исполнения не определен, в случае наличия сомнений определение производится стороной, которая требует встречного исполнения. Положения части (4) статьи 676 применяются соответствующим образом.

татья 678. *Применение положений о договорах к другим обязательствам*
Если не предусмотрено иное, положения о договорных обязательствах применяются и к другим имущественным обязательствам в той мере, в которой, с учетом существа обязательства, это возможно.

Глава II
ЗАКЛЮЧЕНИЕ ДОГОВОРА

Статья 679. *Соглашение о существенных условиях договора*
(1) Договор считается заключенным, если между сторонами достигнуто соглашение по всем существенным условиям договора.
(2) Существенными являются условия, которые определены как существенные законом, которые вытекают из существа договора или относительно которых по заявлению одной из сторон должно быть достигнуто соглашение.
(3) Договором может порождаться обязательство заключить договор. Форма, установленная для договора, применима и к предварительному договору.
Статья 680. *Форма договора*
Если для действительности договора законом установлена определенная форма либо если определенная форма договора предусмотрена сторонами, договор считается заключенным с момента придания ему условленной формы.
Статья 681. *Оферта*
(1) Офертой признается адресованное одному или нескольким лицам предложение, содержащее все существенные элементы будущего договора и выражающее волю оферента быть связанным вследствие акцепта оферты.
(2) Оферта имеет силу лишь в случае получения адресатом до ее отзыва.
(3) Предложение, адресованное неопределенному кругу лиц (публичная оферта), рассматривается как приглашение делать оферты, если это предложение не содержит какого бы то ни было прямого выражения воли быть связанным вследствие акцепта.
(4) Оферта должна быть твердой, определенной, серьезной и полной.
Статья 682. *Действительность оферты*
(1) Действительность оферты не зависит от формы, в которой она была сделана.
(2) Оферта является действительной, недействительной или аннулируемой в соответствии с положениями, применимыми к сделке.
Статья 683. *Отзыв оферты*
(1) Оферта может быть отозвана, за исключением случая, когда в ней содержится срок для ее акцепта или когда она не может быть отозвана по иным основаниям.
(2) Любая оферта, в том числе безотзывная, может быть отозвана, если отзыв поступил к адресату ранее или одновременно с офертой.
(3) Полученная адресатом оферта не может быть отозвана в течение срока, установленного для ее акцепта, либо, если этот срок не установлен или является необоснованно коротким, – в течение времени, необходимого для того, чтобы адресат мог выразить свое согласие и чтобы ответ мог дойти до оферента в соответствии с обстоятельствами дела, сложившейся между сторонами практикой и обычаями.
Статья 684. *Безотзывная оферта*
Оговорка, которой одна сторона обязуется вступить в договор с другой стороной по ее требованию, является безотзывной офертой.
Статья 685. *Действительность оферты в случае смерти или утраты дееспособности*
Оферта не утрачивает своей силы вследствие смерти одной из сторон или утраты ею дееспособности, а также в случае, когда одна из сторон утратила право заключать договоры в результате передачи ее имущества в управление другому лицу.

Статья 686. *Утрата офертой законной силы*
Оферта утрачивает законную силу, если акцепт ее не заявлен в установленный срок, а также в случае ее отклонения.
Статья 687. *Акцепт*
(1) Акцептом признается заявление лица, которому адресована оферта, или иное действие, свидетельствующее о принятии оферты. Акцепт приобретает силу с момента его получения оферентом.
(2) Если в силу оферты, сложившейся между сторонами практики и обычаев акцептант может выразить свое согласие посредством совершения определенных действий без уведомления оферента, акцепт приобретает силу с момента совершения соответствующих действий.
Статья 688. *Акцепт оферты без указания срока*
(1) Акцепт оферты, обращенной к присутствующему лицу, может быть заявлен только на месте. Это правило применяется и в случае, когда оферта направлена от одного лица другому лицу (моментально) через средства связи.
(2) Акцепт оферты, обращенной к отсутствующему лицу, может быть заявлен только до момента, когда оферент может в нормально необходимое время, в том числе с учетом использованных оферентом средств связи, получить ответ.
Статья 689. *Акцепт оферты с указанием срока*
Если оферентом установлен срок для акцепта оферты, акцепт может быть заявлен только в пределах указанного в ней срока.
Статья 690. *Начало течения срока для акцепта оферты*
Течение срока для акцепта оферты, установленного оферентом в телеграмме или письме, начинается с даты, когда телеграмма вручена для отправки, или с даты, указанной в письме, либо, если таковая отсутствует, – с даты, указанной на конверте. Течение срока для акцепта оферты, направленной через средства моментальной связи, начинается с даты получения оферты адресатом.
Статья 691. *Акцепт, полученный с опозданием, и акцепт с изменениями*
(1) Акцепт оферты, полученный с опозданием, считается новой офертой.
(2) Акцепт, заявленный с изменениями условий оферты, считается новой офертой и отказом от первоначальной оферты.
(3) Ответ, которым принимается оферта и который содержит дополнительные или измененные условия, не затрагивающие существенно условия оферты, считается акцептом, если оферент не отклоняет их без неоправданной затяжки. Если оферент не представляет возражений, договор заключается на условиях оферты с изменениями, содержащимися в акцепте.
Статья 692. *Действительность акцепта, полученного с опозданием*
(1) Акцепт, полученный с опозданием, приобретает силу, если оферент незамедлительно уведомит акцептанта о том, что считает его полученным своевременно.
(2) Если акцепт оферты получен оферентом с опозданием, а из акцепта следует, что он направлен своевременно, он считается опоздавшим только в случае, когда оферент немедленно уведомит другую сторону об опоздании.
Статья 693. *Акцепт с изменениями в коммерческих отношениях*
Если в рамках коммерческих отношений акцепт заявлен с дополнениями или изменениями, договор считается заключенным, если акцептант может рассчитывать на согласие оферента, а последний не заявляет немедленно о своем отказе.
Статья 694. *Акцепт по умолчанию*
(1) Молчание и бездействие не являются акцептом, если из закона, сложившейся между сторонами практики и обычаев не вытекает иное.
(2) Если коммерсантом, деятельность которого заключается в реализации определенного имущества, получена оферта относительно этого имущества от лица, с которым он находится в деловых отношениях, он обязан незамедлительно дать ответ; его молчание можно считать

акцептом оферты. Даже в случае отклонения оферты коммерсант обязан временно за счет оферента защищать переданное им имущество в той мере, в которой он может нести необходимые расходы, не терпя при этом убытков.

Статья 695. *Отзыв акцепта*

Акцепт оферты считается отозванным, если извещение об отзыве поступило оференту ранее или одновременно с акцептом.

Статья 696. *Документ, подтверждающий заключение договора*

Дополнительные или измененные условия, содержащиеся в документе, подтверждающем заключение договора между коммерсантами, направленном в течение разумного срока с даты заключения договора, становятся частью договора, за исключением случаев, когда они существенно изменяют договор или когда получатель отклонил их без неоправданной затяжки.

Статья 697. *Коммивояжеры*

(1) Договор между потребителем и лицом, действующим в рамках профессиональной деятельности, заключенный в специфической для коммивояжеров обстановке, обретает силу лишь в случае, когда в течение недельного срока потребитель в письменной форме не отозвал договор, за исключением случая, когда договор исполнен на месте обеими сторонами.

(2) Правила части (1) применяются и к потребительским договорам, заключенным под кредит, и к договорам страхования.

(3) Течение срока отзыва договоров, предусмотренных частями (1) и (2), начинается только с момента письменного ознакомления потребителя с его правом на отзыв.

Статья 698. *Заключение договора на торгах*

Договор на торгах заключается вследствие продажи с торгов. Оферта прекращается с момента предложения большей оферты или закрытия торгов без того, чтобы имущество было продано.

Статья 699. *Момент и место заключения договора*

(1) Договор считается заключенным с момента получения акцепта оферентом.

(2) Если в договоре не указано место его заключения, договор считается заключенным в месте жительства или месте нахождения оферента.

Статья 700. *Признание обязательства*

(1) Договор, которым признается наличие обязательства, обладает силой по представлении письменного заявления о признании обязательства.

(2) Если для учреждения обязательства, наличие которого признано, установлена нотариально удостоверенная форма, заявление о признании обязательства подлежит совершению в такой же форме.

(3) Если признание обязательства осуществляется на основе расчета или путем зачета, соблюдение формы не требуется.

Статья 701. *Обязанность сохранения конфиденциальности*

(1) Если в ходе переговоров одна из сторон сообщила какие-либо сведения другой стороне, последняя обязана не разглашать их и не использовать не по назначению в своих целях независимо от того, был или не был заключен договор.

(2) Лицо, нарушившее обязанность сохранения конфиденциальности, должно возместить причиненные в связи с этим убытки. Возмещение за неисполнение обязанности сохранения конфиденциальности может производиться в виде компенсации, соответствующей выгоде, полученной другой стороной.

Статья 702. *Условие о целостности и условие о письменном изменении*

(1) Письменный договор, который содержит условие, предусматривающее, что он содержит все условия, в отношении которых стороны достигли согласия, не может быть оспорен или дополнен путем ссылки в качестве доказательств на предварительные заявления или соглашения. При этом данные заявления или соглашения могут быть использованы для толкования договора.

(2) Письменный договор, который содержит условие, предусматривающее, что все изменения или расторжение договора обратной силой должны осуществляться в письменной форме, не может

быть изменен или расторгнут обратной силой иным образом. При этом поведение одной из сторон может лишить ее права ссылаться на это условие, если другая сторона действовала в соответствии с таким поведением.

Статья 703. *Неисполнение обещания заключить договор*

Договор, заключенный с нарушением данного другому лицу обещания заключить договор, может быть предъявлен выгодоприобретателю обещания, не лишая его права требовать возмещения убытков от лица, обещавшего заключить договор, и недобросовестного третьего лица, заключившего договор с последним.

Глава III
СИНАЛЛАГМАТИЧЕСКИЙ ДОГОВОР

Статья 704. *Общие положения о синаллагматическом договоре*

(1) Договор признается синаллагматическим, если каждая из сторон взаимно обязуется таким образом, что обязанность каждой из них является встречной к обязанности другой.

(2) Положения настоящей главы применяются также к другим правоотношениям в целях взаимного исполнения обязательств в той мере, в которой они не являются несовместимыми с существом этих правоотношений.

Статья 705. *Приостановление исполнения обязательства, вытекающего из синаллагматического договора*

(1) Лицо, обязанное на основе синаллагматического договора, вправе отказаться от исполнения собственных обязанностей в той мере, в которой другая сторона не исполнила свою встречную обязанность, если оно не обязалось произвести исполнение первым либо если эта обязанность не вытекает из закона или существа обязательства. Если обязанность подлежит исполнению по отношению к нескольким лицам, может быть отказано в исполнении части обязанности, подлежащей исполнению одному из этих лиц, до исполнения встречной обязанности в целом.

(2) В случае, когда одна из сторон частично исполнила свою обязанность, не допускается неисполнение встречной обязанности в той мере, в которой в соответствии с обстоятельствами дела (в частности, если неисполненная часть незначительна) это было бы несправедливо.

Статья 706. *Право отказа от исполнения, вытекающего из синаллагматического договора*

(1) Сторона, обязанная произвести исполнение первой, может отказаться от исполнения обязанности, если после заключения договора появляются признаки того, что ее право на встречное исполнение находится под угрозой невозможности исполнения обязанности другой стороной. В исполнении обязанности не может быть отказано, если произведено встречное исполнение либо если предоставлены гарантии исполнения обязательства.

(2) Сторона, обязанная произвести исполнение первой, может установить разумный срок, в течение которого другая сторона должна поэтапно произвести встречное исполнение или предоставить гарантии исполнения обязательства. Если срок истек и обязательство не исполнено или гарантии не предоставлены, лицо, обязанное произвести исполнение первым, может расторгнуть договор.

Статья 707. *Невозможность исполнения, за которую стороны не отвечают*

(1) Если исполнение, подлежащее производству одной из сторон синаллагматического договора, становится невозможным по не зависящим от сторон причинам, сторона, которая должна была произвести исполнение, утрачивает право требовать исполнения встречной обязанности. Если невозможность является частичной, встречная обязанность уменьшается соответственно.

(2) В случае, когда другая сторона требует передачи ей возмещения, полученного в счет предмета договора, или уступки ей права на возмещение, она не освобождается от исполнения своей обязанности, которая уменьшается в той мере, в которой возмещение или право на возмещение меньше должного исполнения.

(3) В случае исполнения встречной обязанности, не являющейся обязательной, в соответствии с положениями частей (1) и (2) возврат всего исполненного может быть истребован в соответствии с правилами о неосновательном обогащении.

Статья 708. *Невозможность исполнения по вине кредитора*
Если производство исполнения одной из сторон синаллагматического договора становится невозможным по вине другой стороны, последняя обязана произвести свое исполнение. Из встречного исполнения вычитается все, что стороной, освобожденной по причине невозможности исполнения, получено в результате освобождения либо получение чего злонамеренно упущено ею.
Статья 709. *Неисполнение обязательств, вытекающих из синаллагматического договора*
(1) В случае неисполнения или ненадлежащего исполнения одной из сторон подлежащего производству исполнения, вытекающего из синаллагматического договора, другая сторона после безрезультатного истечения разумного срока, установленного для производства исполнения или устранения недостатков, может расторгнуть договор обратной силой, если должник на основе льготного срока мог предположить неизбежность расторжения договора обратной силой. Если срок не установлен либо если срок ненадлежаще короток, считается, что установлен разумный срок.
(2) Если в зависимости от вида неисполнения обязательства не может быть установлен срок, делается предупреждение.
(3) Если неисполнение обязательства ограничивается частью исполнения, кредитор может расторгнуть договор обратной силой в целом только в случае, когда он не имеет никакого интереса в частичном производстве исполнения.
(4) Кредитор вправе расторгнуть договор обратной силой, хотя бы и до наступления срока исполнения, если очевидно, что предпосылки права на расторжение договора обратной силой будут реализованы.
Статья 710. *Необязательность установления льготного срока*
(1) В отступление от положений статьи 709 не требуется установление льготного срока или предупреждение в случае, если:
a) должник отказался от исполнения твердо и окончательно;
b) нарушение обязательства состоит в том, что исполнение не произведено в течение определенного срока, установленного договором, а кредитор обусловил в договоре свой интерес в отношении исполнения его производством в срок;
c) в силу особых обстоятельств, с учетом интересов обеих сторон, немедленное расторжение оправдано;
d) срок, предусмотренный частью (4) статьи 617, истек, а обязательство не исполнено.
(2) Если предупреждение не требуется либо если бесполезность продления срока исполнения очевидна, кредитор может расторгнуть договор немедленно.
Статья 711. *Невозможность расторжения синаллагматического договора обратной силой*
Синаллагматический договор не может быть расторгнут обратной силой, если:
a) нарушение обязательства незначительно;
b) не исполнено обязательство в смысле статьи 512, а на кредитора может быть возложено, исходя из условий нарушения, сохранение договора в силе;
c) кредитор полностью или в значительной степени отвечает за неисполнение обязательства либо неисполнение обязательства, за которое не должен отвечать должник, совпадает с моментом просрочки принятия исполнения кредитором;
d) требованию противостоит возражение, которое должник уже выдвинул или выдвинет после расторжения.

Глава IV
СТАНДАРТНЫЕ ДОГОВОРНЫЕ УСЛОВИЯ

Статья 712. *Общие положения о стандартных договорных условиях*
(1) Стандартными договорными условиями являются все составленные заранее для множества договоров условия, которые одна из сторон договора (пользователь) представляет другой стороне при заключении договора. Не имеет значения, составляют эти условия отдельный документ или

лишь часть документа, представляющего собой договор, равно как не имеют значения количество условий и форма договора.
(2) Стандартные договорные условия не существуют в той мере, в которой условия договора устанавливаются вследствие ведения переговоров между сторонами.
(3) Стандартные договорные условия становятся частью договора лишь в случае, когда предложившая их сторона в момент заключения договора прямо доводит их до сведения другой стороны либо обеспечивает ей иным образом, с учетом ее ограниченной способности восприятия, возможность ознакомиться с их содержанием и когда другая сторона соглашается принять их.
(4) Законом может быть установлено включение стандартных договорных условий в некоторые виды договоров, хотя бы и без соблюдения требований части (3).
(5) Стороны договора могут по определенным видам договоров заранее согласиться о действительности некоторых стандартных договорных условий, определенных с учетом требований части (3).

Статья 713. *Включение стандартных договорных условий в особых случаях*

Хотя бы и без соблюдения требований части (3) статьи 712, считаются включенными в договор стандартные договорные условия, установленные законом для определенных видов договоров.

Статья 714. *Преимущество договорных условий, устанавливаемых вследствие ведения переговоров*

Договорные условия, устанавливаемые вследствие ведения переговоров, обладают преимуществом по отношению к стандартным договорным условиям.

Статья 715. *Необычные положения стандартных договорных условий*

Положения стандартных договорных условий, которые в зависимости от обстоятельств, в частности в зависимости от внешней формы и представления договора, столь необычны, что сторона, заключающая договор, не должна предполагать их наличие, не становятся условиями договора.

Статья 716. *Необязательность несправедливых стандартных договорных условий*

(1) Стандартное договорное условие не имеет силы, если им вопреки принципу добросовестности наносится несоразмерный ущерб другой стороне договора. В этом смысле учитываются содержание договора, обстоятельства, при которых условие включено в договор, взаимные интересы, а также другие обстоятельства.
(2) Несправедливость стандартных договорных условий предполагается в случае наличия сомнений, если определенное положение:
a) несовместимо с основными (существенными) принципами положений, отступлением от которых оно является;
b) ограничивает существенные права или обязанности, вытекающие из существа договора, таким образом, что ставится под угрозу цель договора;
c) является нечетким или непонятным.
(3) Определение несправедливого характера стандартных договорных условий не должно относиться к определению предмета договора либо к соразмерности цены или вознаграждения, с одной стороны, и поставляемых вещей или услуг – с другой стороны в той мере, в которой условия договора сформулированы четко и ясно.

Статья 717. *Последствия невключения в договор или недействительности стандартных договорных условий*

(1) Если стандартные договорные условия не стали неотъемлемой частью договора либо являются недействительными полностью или частично, договор является действительным в остальной части.
(2) В той мере, в которой стандартные договорные условия не стали неотъемлемой частью договора либо в которой они являются недействительными, содержание договора регулируется положениями законодательства.

(3) Договор признается недействительным, если его соблюдение, хотя бы и при условии учета положений части (2), являлось бы неразумным для одной из сторон.

Статья 718. *Запрещение стандартных договорных условий, допускающих толкование*

Из стандартных договорных условий признаются недействительными главным образом:

a) условие, которым пользователь оставляет за собой право на необоснованно длительные или нечетко установленные сроки для акцепта или отклонения оферты либо для исполнения обязательства. Исключение составляет условие, которым пользователь оставляет за собой право исполнить обязательство по истечении срока отзыва или возврата;

b) условие, которым пользователь, в отступление от положений закона, оставляет за собой право на необоснованное продление установленного срока по обязательству, которое он должен исполнить;

c) условие о праве пользователя освободиться от обязательства без обоснованной объективной причины, не указанной в договоре. Это положение не применяется к обязательствам с последовательным исполнением;

d) условие о праве пользователя изменить или уклониться от производства обещанного исполнения, если изменение или уклонение не может быть востребовано от другой стороны с учетом интересов пользователя;

e) условие, согласно которому заявление договорного партнера пользователя считается совершенным либо несовершенным им в случае, когда им сделано или не сделано что-либо, за исключением случая, когда договорному партнеру предоставляется надлежащий срок для специального совершения заявления и пользователь обязуется в начале течения срока прямо проинформировать договорного партнера о предвидимом смысле своего поведения;

f) условие, которым заявление пользователя, имеющее важное значение, считается поступившим к другой стороне договора;

g) условие, на основе которого в случае отзыва договора или расторжения договора обратной силой одной из сторон пользователь может требовать несоразмерно большой платы за использование или пользование вещью или правом или за исполненные обязательства либо необоснованно большого возмещения расходов;

h) условие, разрешенное в качестве исключения в пункте c), согласно которому пользователь может оставить за собой право освободиться от обязанности исполнения договора в случае невозможности исполнения, если пользователь не обязуется незамедлительно проинформировать договорного партнера о невозможности исполнения и незамедлительно возвратить ему все произведенное по встречному исполнению.

Статья 719. *Запрещение стандартных договорных условий, не допускающих толкования*

Из стандартных договорных условий, не затрагивая положений, исключающих возможность отступления от требований закона в ущерб потребителю, признаются ничтожными:

a) условие о повышении цен на вещи или услуги, подлежащие поставке или предоставлению в четырехмесячный срок с момента заключения договора. Это положение не применяется к вещам или услугам, которые поставляются или предоставляются в качестве обязательств с последовательным исполнением;

b) условие, которым исключается или ограничивается принадлежащее договорному партнеру пользователя право отказа от исполнения обязательства в соответствии со статьей 705 либо исключается или ограничивается право удержания договорным партнером пользователя в той мере, в которой оно основывается на тех же договорных отношениях, в частности, если право удержания зависит от признания определенных недостатков пользователем;

c) условие, которым договорному партнеру пользователя не разрешается производство зачета неоспоримо установленного требования, срок исполнения которого наступил;

d) условие, которым пользователь освобождается от законной обязанности сделать предупреждение договорному партнеру или установить ему срок для исполнения обязательства;

e) условие о суммарной оценке права пользователя на возмещение убытков или возмещение при уменьшении стоимости, если в регулируемых случаях суммарная стоимость превышает размер убытков или уменьшение стоимости, ожидаемые в обычных условиях, либо если договорному партнеру не дается возможность доказать, что убытки не причинены или уменьшение стоимости не имело места, либо если они значительно меньше суммарной стоимости;
f) условие, которым пользователю обещана уплата неустойки в случае неисполнения обязательства или просрочки исполнения, в случае задержки оплаты либо в случае расторжения договора договорным партнером;
g) условие, которым исключается ответственность в случае нанесения увечья или иного повреждения здоровья и тяжкой виновности;
h) условие, которым в случае ответственности за неисполнение основного обязательства пользователя:
- исключается или ограничивается право договорного партнера на расторжение договора;
- исключается или ограничивается вопреки положениям пункта g) право договорного партнера на получение возмещения взамен исполнения.
Положения настоящего пункта не применяются к транспортным средствам и тарифным условиям, указанным в пункте g), если не ущемлены интересы пассажира;
i) условие, которым в договорах поставки вновь произведенных вещей и договорах подряда:
- в случае недостатка вещи исключаются (полностью или в отношении некоторых составных частей вещи) права по отношению к пользователю, ограничиваются права истребования по отношению к третьим лицам либо осуществление прав ставится в зависимость от предшествующего вызова в судебную инстанцию третьих лиц;
- права по отношению к пользователю ограничиваются всего лишь одним правом в случае полного или частичного неисполнения, если договорному партнеру не гарантировано прямо право на уменьшение платы или расторжение договора в случае неудачного устранения нарушения (если предметом ответственности за недостаток является иная работа, нежели строительные работы);
- исключается или ограничивается обязанность пользователя нести расходы в связи с устранением нарушения, в частности транспортные и дорожные расходы, расходы на работы и материалы;
- пользователь обусловливает устранение нарушения выплатой авансом всей суммы или значительной ее части, необоснованно завышенных с учетом наличия недостатка;
- пользователь устанавливает договорному партнеру исключительный срок для уведомления о скрытых недостатках вещи, более короткий по сравнению с допустимым в соответствии со следующим абзацем;
- срок исковой давности для прав, вытекающих из определенного недостатка вещи, сокращен до менее чем одного года, либо сокращены сроки исковой давности, предусмотренные статьей 269, либо установлены более короткие сроки, нежели предусмотренные для прав на расторжение без сокращения срока;
j) в случае договорных отношений, предметом которых является периодическая поставка вещей или периодическое предоставление услуг пользователем, – условие, которым:
- договорной партнер пользователя обязывается на период более двух лет;
- договор продлевается по умолчанию на срок более одного года;
- для договорного партнера пользователя устанавливается срок расторжения более трех месяцев до истечения срока договора.
Положения настоящего пункта не применяются к договорам о поставке закупленных вещей, о страховании, а также к договорам, заключенным между обладателями авторских прав и пользователями – коммерческими организациями;
k) условие договора купли-продажи, об оказании услуг или подрядного договора, которым установленные договором права и обязанности пользователя переходят или могут перейти к третьему лицу, за исключением ситуации, когда положение:
- содержит имя третьего лица;

- предусматривает право договорного партнера пользователя на расторжение договора;
l) условие, которым пользователь возлагает на представителя, заключающего договор за договорного партнера:
- собственную ответственность или обязанность предоставить обеспечение при отсутствии особого и исходящего от него заявления об этом;
- ответственность, которая в случае представительства без полномочий превышает пределы, установленные статьей 250;
m) условие, которым пользователь изменяет обязанность представления доказательств не в пользу своего договорного партнера, главным образом в случае, когда пользователь:
- возлагает на партнера обязанность представления доказательств, касающихся ответственности пользователя;
- оставляет партнеру подтверждение определенных фактов. Это положение не применяется к уведомлениям о вручении, подписанным отдельно либо посредством электронной регистрации;
n) условие, которым уведомление пользователя или третьего лица, а также заявления в отношении пользователя или третьего лица обусловлены более строгой формой, нежели письменная, или зависят от особых условий доступа.

Статья 720. *Особые положения о применении норм настоящей главы*

(1) Положения частей (3) и (5) статьи 712, а также статей 718 и 719 не применяются в случае стандартных договорных условий, применяемых к предпринимателю, юридическому лицу публичного права или к имуществу со специальным режимом публичного права.
[Ст.720 ч.(1) изменена ЗП163-XVI от 09.07.08, МО140-142/01.08.08 ст.574]
(2) Положения частей (1) и (2) статьи 716 применяются в случаях, предусмотренных частью (1) настоящей статьи, в той мере, в которой вследствие этого договорные условия, указанные в статьях 718 и 719, являются недействительными. В этом случае соответствующим образом учитываются обычаи коммерческого оборота.
(3) Положения статей 718 и 719 не применяются к договорам предприятий о магистральных поставках электроэнергии, газа, тепловой энергии и водоснабжении, о снабжении отдельных пользователей электроэнергией, газом, тепловой энергией и водой из распределительных систем, если условия поставки или снабжения не являются, в ущерб пользователям, отступлением от условий, установленных государственным органом по регулированию обеспечения электроэнергией, газом, тепловой энергией и водой. Это положение применяется и к договорам о сборе (удалении) сточных вод.
(4) В договоре, заключенном между предпринимателем и потребителем, положения настоящей главы применяются с учетом следующих условий:
a) стандартные договорные условия считаются установленными предпринимателем, если они не включены в договор потребителем;
b) положения статей 715 – 719 применяются к предварительно установленным стандартным договорным условиям в случае, когда они определены для разового применения, а также в той мере, в которой потребитель не смог повлиять на содержание положений по причине их предварительного установления;
c) при оценке несоразмерного ущерба в соответствии с частями (1) и (2) статьи 716 учитываются также обстоятельства, существовавшие при заключении договора.
(5) Положения настоящей главы не применяются к договорам в области трудового права, наследования, семейного права и к отношениям между коммерческими организациями.

Глава V
ДОГОВОР В ПОЛЬЗУ ТРЕТЬЕГО ЛИЦА

Статья 721. *Договор в пользу третьего лица*

(1) Стороны договора могут установить, что должник обязан произвести исполнение не кредитору, а указанному или не указанному в договоре третьему лицу, которое получает непосредственное право требовать производства исполнения в свою пользу.

(2) Не обязательно, чтобы третье лицо было определено или существовало на момент определения условий договора; достаточно, чтобы оно могло быть определено и существовало на дату исполнения договора.
(3) До момента уведомления третьим лицом кредитора или должника о принятии предложения договор может быть отозван или изменен кредитором. Правопреемники или кредиторы кредитора не имеют права на отзыв или изменение договора.

Статья 722. *Требование исполнения договора*

Исполнение договора, заключенного в пользу третьего лица, может быть востребовано как кредитором, так и третьим лицом в той мере, в которой законом или договором не установлено иное и в которой это возможно в силу существа исполнения.

Статья 723. *Исполнение в пользу кредитора*

В случае отзыва договора, отказа третьего лица от права, предоставленного ему договором, а также в случае, когда договор в пользу третьего лица не имеет последствий для третьего лица, кредитор может потребовать производства исполнения по отношению к себе, если из договора или существа обязательства не вытекает иное.

Статья 724. *Возражения против третьего лица*

Должник вправе выдвигать против третьего лица возражения, основанные на договоре, в силу которого третьим лицом получено право, но не вправе выдвигать против него возражения, основанные на других отношениях между должником и кредитором.

Глава VI
ТОЛКОВАНИЕ ДОГОВОРА

Статья 725. *Принципы толкования договора*

(1) Договор подлежит толкованию в соответствии с принципом добросовестности.
(2) Толкование договора производится с учетом общей воли сторон, без ограничения буквальным значением используемых понятий.

Статья 726. *Факторы, влияющие на толкование договора*

При толковании договора принимаются во внимание его существо, обстоятельства, при которых он заключен, истолкование, придаваемое ему сторонами, либо толкование, которое следует из их поведения до и после заключения договора, а также обычаи.

Статья 727. *Неоговоренные последствия договора*

Договор имеет не только оговоренные сторонами последствия, но и последствия, которые согласно существу договора вытекают из закона, обычаев или принципа справедливости.

Статья 728. *Согласованное толкование условий договора*

Условия договора толкуются в контексте договора в целом.

Статья 729. *Толкование условий и многозначных понятий*

(1) Условия договора толкуются в том смысле, в котором они могут иметь последствия, но не в том смысле, в котором они не могут иметь никаких последствий.
(2) Многозначные понятия толкуются в смысле, наиболее соответствующем существу договора.

Статья 730. *Условия договора и приведенный для их определения пример*

Если для облегчения понимания некоторых условий сторонами приведен в договоре пример, размер обязательства не ограничивается приведенным примером.

Статья 731. *Ограничение толкования условий договора*

Условия договора, какими бы обобщенными ни были используемые в нем понятия, относятся только к предмету договора.

Статья 732. *Толкование договора в пользу стороны, находящейся в неблагоприятном положении*

(1) Неясные моменты стандартных договорных условий толкуются в ущерб сформулировавшей их стороне.
(2) В случае наличия сомнений договор толкуется в пользу лица, заключившего договор об обязанности, и в ущерб стороне, установившей эту обязанность. Во всех случаях договор толкуется в пользу присоединяющегося к нему лица или потребителя.

Глава VII

РАСТОРЖЕНИЕ ДОГОВОРА ОБРАТНОЙ СИЛОЙ ИЛИ С ПОСЛЕДСТВИЯМИ НА БУДУЩЕЕ И ОТЗЫВ ДОГОВОРА

Ч а с т ь 1

ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ О РАСТОРЖЕНИИ ДОГОВОРА ОБРАТНОЙ СИЛОЙ ИЛИ С ПОСЛЕДСТВИЯМИ НА БУДУЩЕЕ И ОТЗЫВЕ ДОГОВОРА

Статья 733. *Основания расторжения договора обратной силой или с последствиями на будущее и отзыва договора*

Договор не может быть расторгнут обратной силой или с последствиями на будущее либо отозван иначе как по основаниям, предусмотренным законом, или по соглашению сторон.

Статья 734. *Условие расторжения договора обратной силой*

(1) Стороны могут прямо предусмотреть договором право его расторжения обратной силой.

(2) Соглашение о расторжении договора обратной силой должно быть совершено в форме, предусмотренной для договора, если из закона, договора или обычаев не вытекает иное.

Статья 735. *Расторжение договора обратной силой в случае существенного неисполнения*

(1) Одна из сторон может расторгнуть договор обратной силой, если другой стороной допущено существенное неисполнение.

(2) Для определения существенного неисполнения принимаются во внимание, в частности, следующие обстоятельства:

a) неисполнение в значительной степени лишает кредитора того, чего он ожидал от исполнения договора, за исключением случая, когда должник докажет, что не предвидел и не мог разумно предвидеть такой результат;

b) точное исполнение обязанности относится к существу договора;

c) неисполнение является умышленным или совершенным вследствие тяжкого проступка;

d) неисполнение дает основание кредитору предполагать, что он не может рассчитывать на исполнение договора в будущем.

Статья 736. *Обеспечение надлежащего исполнения*

Сторона, которая, исходя из реальных обстоятельств, разумно полагает, что другой стороной будет допущено существенное неисполнение, вправе требовать достаточных обеспечений надлежащего исполнения и может на некоторый период приостановить исполнение собственной обязанности. Если обеспечение не предоставлено в течение разумного срока, сторона, которая требует обеспечения, может расторгнуть договор обратной силой.

Статья 737. *Расторжение договора обратной силой*

(1) Расторжение договора обратной силой осуществляется путем письменного заявления другой стороне.

(2) При исполнении, предложенном с опозданием или иным образом не соответствующем положениям договора, кредитор утрачивает право на расторжение договора обратной силой, если не уведомил об этом другую сторону в течение разумного срока с момента, когда узнал или должен был узнать об оферте или ненадлежащем исполнении.

Статья 738. *Последствия расторжения договора обратной силой*

(1) В случае осуществления права на расторжение договора обратной силой договор прекращается и стороны освобождаются от обязанности произвести исполнение, оставаясь обязанными возвратить произведенные исполнения и полученные доходы.

(2) Должник предоставляет денежное возмещение взамен возврата исполнения в натуре в случае, если:

a) в силу существа исполнения возврат в натуре не может быть произведен;

b) полученная вещь потреблена, отчуждена, обременена, обработана или преобразована;

c) полученная вещь повреждена или погибла; при этом износ вещи вследствие ее использования в соответствии с назначением не учитывается.

(3) Если договором предусмотрено встречное исполнение, оно заменяет денежное возмещение.
(4) Обязанность денежного возмещения не возникает:
a) если недостаток, дающий право на расторжение договора обратной силой, обнаруживается лишь в момент обработки или преобразования вещи;
b) в той мере, в которой кредитор отвечает за повреждение или гибель вещи;
c) если повреждение или гибель имели бы место, хотя бы вещь и находилась у кредитора;
d) если в случае, когда законом предоставлено право на расторжение договора обратной силой, повреждение или гибель имели место у лица, имеющего право требовать расторжения договора обратной силой, несмотря на проявленное усердие, которое он обычно проявляет в собственных делах; при этом полученное обогащение подлежит возврату.
(5) После расторжения договора обратной силой кредитор может потребовать возмещения убытков, причиненных неисполнением договора, за исключением случая, когда должнику не могут вменяться в вину причины расторжения.
(6) Расторжение обратной силой не затрагивает условий договора о разрешении споров и других условий, которые должны иметь последствия и после расторжения договора обратной силой.

Статья 739. *Неполученная выгода и возмещение убытков*

(1) Если должник вопреки правилам добросовестного управления не получил выгоды от вещи, несмотря на то, что это было возможно, он обязан возместить кредитору неполученные доходы. Должник при этом должен проявлять по отношению к этим доходам лишь такое усердие, какое он обычно проявляет в собственных делах.
(2) Если должник возвратил вещь, возместил стоимость вещи либо если возмещение не может быть произведено в соответствии с пунктами a) – c) части (4) статьи 738, ему возвращаются необходимые расходы, понесенные в связи с вещью. Другие расходы возвращаются лишь в той мере, в которой кредитором получено обогащение за счет них.

Статья 740. *Исполнение обязанностей, вытекающих из расторжения договора обратной силой*

Обязанности сторон, вытекающие из расторжения договора обратной силой, исполняются одновременно.

Статья 741. *Срок для расторжения договора обратной силой*

Если стороны не пришли к согласию в отношении срока для расторжения договора обратной силой, правомочное лицо может установить другой стороне разумный срок для расторжения обратной силой. Если кредитор не осуществил это право до истечения срока, он может расторгнуть договор обратной силой только после безрезультатного истечения разумного льготного срока, установленного им, либо после оставления предупреждения без последствий.

Статья 742. *Расторжение договора обратной силой в случае множественности сторон*

(1) В случае множественности должников или кредиторов право на расторжение договора обратной силой может осуществляться только всеми кредиторами или должниками против всех должников или кредиторов.
(2) Если право расторжения договора обратной силой прекращается для одного из правомочных лиц, оно прекращается и для всех остальных.

Статья 743. *Расторжение договора обратной силой без последствий*

Если одна из сторон оставила за собой право на расторжение договора обратной силой на тот случай, что другая сторона не исполнит своей обязанности, расторжение договора обратной силой не имеет последствий, если другая сторона могла освободиться от обязательства путем зачета и заявила о зачете немедленно после получения заявления о расторжении договора обратной силой.

Статья 744. *Условие об утрате прав должником*

Если договор заключен под условием утраты прав должником в случае неисполнения своей обязанности, кредитор при наступлении этого случая имеет право на расторжение договора обратной силой.

Статья 745. *Расторжение договора обратной силой под условием уплаты неустойки*
В случае, когда предусмотрено право расторжения договора обратной силой под условием уплаты неустойки, расторжение договора не имеет силы, если неустойка не уплачена ранее или одновременно с заявлением о расторжении и другая сторона по этой причине незамедлительно отклонила заявление. Заявление все же имеет силу, если неустойка уплачена незамедлительно после отклонения заявления.
Статья 746. *Право кредитора на уменьшение встречной обязанности*
(1) В случае, когда кредитор не может требовать расторжения договора обратной силой, он имеет право на пропорциональное уменьшение своей встречной обязанности.
(2) Пропорциональное уменьшение встречной обязанности определяется в зависимости от всех обстоятельств, имеющих значение для соответствующего случая.
(3) В случае, когда встречная обязанность не может быть уменьшена, кредитор имеет право лишь на возмещение ущерба.
Статья 747. *Расторжение договора с последствиями на будущее*
(1) Расторжение договора с последствиями на будущее имеет силу лишь на будущее. Могут расторгаться с последствиями на будущее договоры с последовательным исполнением.
(2) В случае расторжения договора с последствиями на будущее положения статей 734, 735, 737, 741 – 746 применяются соответствующим образом.
Статья 748. *Расторжение договоров с последовательным исполнением по обоснованным причинам*
(1) Если причиной расторжения договора является неисполнение договорной обязанности, то расторжение с последствиями на будущее допускается только после безрезультатного истечения срока, установленного для устранения нарушения (льготного срока) или после оставления предупреждения без последствий. Положения статей 709 – 711 применяются соответствующим образом.
(2) Договоры с последовательным исполнением во времени могут быть расторгнуты с последствиями на будущее любой из сторон по обоснованным причинам без соблюдения льготного срока или срока предупреждения. Обоснованные причины существуют тогда, когда с учетом всех обстоятельств дела и интересов обеих сторон от одной из сторон нельзя требовать продолжения договорных отношений до истечения льготного срока или срока предупреждения.
(3) Правомочное лицо может расторгнуть договор с последствиями на будущее только в течение разумного срока после ознакомления с мотивом расторжения.
(4) Если после расторжения договора с последствиями на будущее произведенные исполнения больше не представляют интерес для лица, имеющего право на расторжение, оно может распространить расторжение с последствиями на будущее и на эти исполнения. При возврате произведенных исполнений применяются соответствующим образом положения статей 731 и 738.

Ч а с т ь 2
ПРАВО ОТЗЫВА И ВОЗВРАТА В ПОТРЕБИТЕЛЬСКИХ ДОГОВОРАХ

Статья 749. *Право отзыва в потребительских договорах*
(1) В случае, когда в соответствии с настоящим кодексом или другим законом потребителю принадлежит право отзыва, он перестает быть связанным своим волеизъявлением в связи с заключением договора с предпринимателем, если отзывает свое волеизъявление в срок.
(2) Отзыв не должен содержать каких бы то ни было оправданий. Он должен быть оформлен на бумажном или другом прочном носителе информации либо может быть осуществлен путем отправки вещи в двухнедельный срок.
(3) Течение срока, предусмотренного частью (2), начинается с момента, когда в распоряжение потребителя предоставлены на прочном носителе информации четко сформулированные разъяснения относительно его права отзыва. Носитель информации должен содержать и имя или

наименование и адрес получателя сообщения об отзыве договора, а также указания на начало срока и на требования части (2).

Статья 750. *Право возврата в потребительских договорах*

(1) В той мере, в которой это прямо предусмотрено законом, право отзыва в соответствии со статьей 749 при заключении договора на основе проспекта продажи может быть заменено неограниченным правом возврата, если:

a) проспект продажи содержит четкие разъяснения относительно права возврата;

b) потребитель имел возможность подробно ознакомиться с проспектом продажи в отсутствие предпринимателя;

c) потребителю обеспечено право возврата на прочном носителе информации.

(2) В случае наличия права возврата отзыв может быть заявлен лишь путем возврата вещи в течение указанного срока.

Статья 751. *Юридические последствия отзыва и возврата*

(1) В случае наличия права отзыва и возврата применяются соответствующим образом положения о расторжении договора обратной силой, если не предусмотрено иное. Течение срока, установленного в части (4) статьи 617, начинается с момента заявления потребителем отзыва или возврата.

(2) Потребитель обязан вернуть вещь за счет и на риск предпринимателя.

(3) В случае, предусмотренном пунктом c) части (2) статьи 738, потребитель отвечает за ухудшения, имевшие место в результате пользования вещью, если ему ранее были сообщены юридические последствия этого и возможность их избежания. Положения пункта c) части (2) статьи 738 применяются лишь в случае, когда такого рода сообщения не были предоставлены либо когда потребителю не были предоставлены разъяснения относительно его права отзыва, а он не мог узнать об этом праве иным образом.

(4) Других прав, помимо указанных, не существует.

Статья 752. *Передача информаций и заявлений*

(1) Информации и заявления предоставляются в распоряжение потребителя на прочном носителе информации, если они поступили к нему в форме документа или в иной удобочитаемой форме, позволяющей воспроизвести информацию без искажения, в течение срока, соответствующего условиям сделки. Обязанность доказывания содержания информаций или заявления возлагается на предпринимателя.

(2) Положения части (1) применяются соответствующим образом к заявлениям потребителя предпринимателю.

Р а з д е л III
ОТДЕЛЬНЫЕ ВИДЫ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ
Глава I
КУПЛЯ-ПРОДАЖА
Ч а с т ь 1
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ О КУПЛЕ-ПРОДАЖЕ

Статья 753. *Договор купли-продажи*

(1) По договору купли-продажи одна сторона (продавец) обязуется передать вещь в собственность другой стороне (покупателю), а покупатель обязуется принять ее и уплатить за нее обусловленную цену.

(2) Продавец обязан одновременно с вещью передать предусмотренные законом или договором документы, относящиеся к вещи, если договором купли-продажи не предусмотрено иное.

(3) Если цена не указана прямо в договоре купли-продажи, стороны могут условиться о способах ее определения.

Статья 754. *Расходы, связанные с продажей движимой вещи*

(1) Расходы, связанные с передачей движимой вещи, в частности по измерению, взвешиванию, упаковке, возлагаются на продавца, а расходы, связанные с приемкой и доставкой вещи с места

заключения договора купли-продажи в другое место, – на покупателя, если договором не предусмотрено иное.
(2) В случае, когда договор купли-продажи движимой вещи подлежит нотариальному удостоверению и регистрации, расходы, связанные с нотариальным удостоверением, регистрацией в соответствующем публичном реестре и передачей права собственности, возлагаются на покупателя.

Статья 755. *Расходы, связанные с продажей недвижимой вещи*

В случае покупки земельного участка или иной недвижимости расходы, связанные с составлением, нотариальным удостоверением и регистрацией договора купли-продажи в реестре недвижимого имущества, а также расходы, связанные с получением необходимых документов, возлагаются на покупателя.

Статья 756. *Цена*

(1) Цена вещи должна быть выражена в деньгах.
(2) Если в договоре купли-продажи, заключенном между коммерсантами, цена вещи не определена прямо или посредством положения, которое позволило бы ее определить, в отсутствие противного считается, что стороны по умолчанию достигли согласия относительно цены, используемой в обычном порядке в момент заключения договора в соответствующей отрасли торговли на такие же вещи, продаваемые в сходных обстоятельствах. Если подобных договоров не существует, в отсутствие противного считается, что стороны имели в виду цену, существующую на дату передачи вещи.
(3) Если цена вещи установлена в зависимости от ее веса, в случае наличия сомнений чистым весом является вес, определяющий цену.

Статья 757. *Срок передачи вещи*

(1) Продавец должен передать вещь:
a) в срок, установленный договором, или в срок, который вытекает из договора;
b) если определенный период времени установлен договором или может быть определен со ссылкой на договор, – в любой момент в течение этого периода, за исключением случая, когда из обстоятельств вытекает, что выбор даты принадлежит покупателю;
c) в других случаях – в течение разумного срока, исчисленного с даты заключения договора.
(2) Договор купли-продажи считается заключенным с условием его исполнения к строго определенному сроку, если из договора ясно вытекает, что при нарушении этого срока покупатель утрачивает интерес к исполнению договора.
(3) Продавец может исполнить договор с условием его исполнения к строго определенному сроку до наступления этого срока или после его истечения только с согласия покупателя.

Статья 758. *Обязанность продавца по доставке вещи*

(1) Если в соответствии с договором продавец передал вещь перевозчику и если вещь не индивидуализирована четко согласно договору путем наложения отличительного знака на груз, посредством документов перевозки или любыми другими средствами, продавец должен отправить покупателю извещение об отправке, в котором определяется вещь.
(2) Если продавец обязан принять меры для перевозки вещи, он должен заключить договоры, необходимые для осуществления перевозки до предусмотренного места транспортными средствами, соответствующими обстоятельствам, и на обычных для этого вида перевозки условиях.
(3) Если продавец не обязан страховать вещь на время перевозки, он должен по требованию покупателя передать ему всю информацию, которой он располагает, необходимую для заключения договора страхования.

Статья 759. *Риск случайной гибели или повреждения вещи*

(1) Риск случайной гибели или повреждения вещи переходит на покупателя с момента, когда продавец исполнил свои договорные обязанности передать вещь покупателю, если договором не установлено иное.

(2) Если договором купли-продажи предусмотрена доставка вещи, а продавец не обязан передать ее в определенном месте, риск переходит на покупателя с момента сдачи вещи первому перевозчику. Если продавец обязан передать вещь перевозчику в определенном месте, риск переходит на покупателя лишь после сдачи вещи перевозчику в этом месте. Если покупатель дал продавцу указания относительно порядка перевозки вещи, а продавец необоснованно отклонился от указаний без всяких на то причин, продавец обязан возместить причиненные в связи с этим убытки.
(3) В случае продажи вещи в процессе ее перевозки риск переходит на покупателя с момента заключения договора, если договором не предусмотрено иное.
(4) Если договор заключен после передачи вещи, риски, о которых продавец знал либо о существовании которых он не мог не знать при заключении договора, остаются на продавце.
(5) В случае продажи вещи, определяемой родовыми признаками, риск не переходит на покупателя до индивидуализации вещи.

Статья 760. *Момент исполнения обязанности передать вещь*

(1) Обязанность передать вещь считается исполненной в момент:
a) вручения вещи покупателю или указанному им лицу;
b) предоставления вещи в распоряжение покупателя или указанного им лица, если вещь подлежит передаче в месте ее нахождения. Вещь считается предоставленной в распоряжение покупателя, если она индивидуализирована путем маркировки или иным способом и подготовлена к передаче в установленный срок, а покупатель проинформирован об этом в соответствии с условиями договора.
(2) В случае, когда из договора не вытекает обязанность продавца обеспечить доставку вещи или передать вещь в месте нахождения покупателя, обязанность продавца передать вещь считается исполненной в момент сдачи вещи перевозчику или в отделение связи для ее доставки покупателю, если договором не предусмотрено иное.

Статья 761. *Принятие вещи*

(1) Покупатель обязан совершить действия, которые согласно обычаям он должен совершить для обеспечения передачи и принятия вещи, если законом или договором не предусмотрено иное.
(2) В случаях, когда покупатель в нарушение требований закона или договора не принимает или отказывается принять вещь, продавец вправе отказаться от исполнения договора.

Статья 762. *Продажа вещи нескольким лицам*

Если продавец продал одну и ту же движимую вещь нескольким лицам, преимущественным правом на нее обладает покупатель, во владение которого передана вещь, а если вещь не передана ни одному из них, – покупатель, с которым договор заключен раньше.

Статья 763. *Материальные недостатки вещи*

(1) Продавец обязан передать вещь без материальных недостатков.
(2) Вещь считается не имеющей материальных недостатков, если при передаче рисков она обладает обусловленными характеристиками. В случае, когда не существует договоренности относительно характеристик вещи, вещь не имеет материальных недостатков, если она:
a) соответствует установленному договором назначению;
b) соответствует обычному использованию и обладает характеристиками, которыми обычно обладают вещи такого же рода и которые покупатель может ожидать с учетом вида вещи. К таким характеристикам относятся характеристики, которые покупатель может ожидать согласно публичным заявлениям продавца, производителя или их представителей, в частности посредством рекламы, за исключением случая, когда заявления не могли повлиять на решение о покупке.
(3) Материальные недостатки существуют и тогда, когда предусмотренная договором сборка произведена продавцом или его помощниками неправильно, а также тогда, когда вещь подлежит сборке покупателем и сборка произведена им неправильно по причине неверности указаний относительно сборки.

(4) Материальные недостатки существуют также в случае поставки продавцом лишь части вещи, иной вещи или поставки вещей в меньшем количестве, нежели обусловлено, либо в случае, когда недостатком обладает лишь часть вещи, за исключением случая, когда наличие недостатка не оказывает существенного влияния на использование вещи.

Статья 764. *Недостатки правового характера*

Продавец обязан передать вещь без недостатков правового характера (свободной от прав третьих лиц в отношении нее), за исключением случая, когда покупатель согласился заключить договор, зная о правах третьих лиц в отношении этой вещи. Недостатком правового характера считается также регистрация в реестре недвижимого имущества несуществующего права.

Статья 765. *Обязанность проверки качества вещи и принятия вещи с недостатками*

(1) Покупатель не обладает правами в отношении недостатков вещи, если на момент заключения договора он знал об этих недостатках.

(2) Покупатель обладает правами, вытекающими из недостатка, который не был известен ему вследствие тяжкого проступка, лишь в случае, когда продавец утаил недостаток обманным путем или дал гарантию наличия определенной характеристики.

(3) Покупатель, являющийся коммерсантом, должен в возможно более короткий срок проверить вещь самостоятельно либо возложить эту обязанность на иное лицо, а в случае выявления недостатка немедленно сообщить об этом продавцу.

(4) Покупатель утрачивает право ссылаться на недостатки, если он не сообщил продавцу о наличии и виде этого недостатка в течение разумного срока с момента, когда он выявил или должен был выявить его наличие. Продавец не может ссылаться на положения настоящей части, если он утаил недостаток обманным путем.

(5) Продавец не может ссылаться на соглашение, которым права покупателя исключаются или ограничиваются вследствие недостатка, если продавец утаил недостаток обманным путем или дал гарантию наличия определенной характеристики.

(6) Если согласно закону или договору продавец обязан проверить качество вещи, он должен предоставить покупателю доказательства проверки качества вещи.

Статья 766. *Обязанности продавца в случае эвикции*

(1) Если третьим лицом на основании его права в отношении вещи, возникшего до заключения договора купли-продажи, против покупателя предъявлен иск об эвикции, покупатель обязан привлечь продавца в качестве соответчика и может выдвинуть против третьего лица все возражения, которые мог бы представить продавец.

(2) Непривлечение продавца в качестве соответчика освобождает его от ответственности перед покупателем, если продавец докажет, что его привлечение могло бы предотвратить эвикцию у покупателя.

Статья 767. *Ответственность продавца в случае эвикции у покупателя*

В случае эвикции у покупателя на основании прав третьего лица в отношении вещи, возникших до заключения договора купли-продажи, продавец возмещает покупателю причиненные убытки. Эти положения не применяются, если покупатель согласился купить вещь, обремененную правами третьих лиц в соответствии со статьей 764.

Статья 768. *Устранение недостатков*

(1) Если вещь имеет недостатки, покупатель может потребовать их устранения или поставки вещи без недостатков.

(2) Продавец несет необходимые расходы по устранению недостатков, в частности транспортные и дорожные расходы, расходы на работу и материалы.

(3) Продавец может отказать в устранении недостатков, если это требует несоразмерно больших расходов.

(4) В случае, когда вместо устранения недостатков продавец поставляет вещь без недостатков, он может потребовать от покупателя возврата вещи с недостатками в соответствии с правилами о последствиях расторжения договора обратной силой.

Статья 769. *Особые положения о расторжении договора обратной силой и возмещении убытков*

За исключением случаев, предусмотренных статьей 617, установление срока не требуется, если продавец отказался от устранения недостатков либо если один из способов устранения не удался или не может быть востребован покупателем. Устранение считается неудавшимся после второй безуспешной попытки, если из вида вещи или недостатка либо из поведения продавца не вытекает иное.

Статья 770. *Последствия невозможности возврата вещи*

(1) Если покупатель не может возвратить продавцу вещь в том состоянии, в котором он ее получил, он утрачивает право заявить о расторжении договора обратной силой или требовать от продавца ее замены, за исключением случаев, когда невозможность возврата вещи вызвана действием или бездействием продавца или непригодностью вещи, когда ее порча является следствием несоблюдения порядка приемки (в том числе затаривания или упаковки) либо когда вещью пользовались до установления ее несоответствия.

(2) Утрата покупателем права заявить о расторжении договора обратной силой или права требовать от продавца замены вещи не затрагивает его права на другие средства правовой защиты, предусмотренные законом или договором.

Статья 771. *Требование уменьшения цены*

Вместо расторжения договора обратной силой или устранения недостатков продавцом покупатель может требовать уменьшения цены в размере эквивалента расходов, необходимых для устранения недостатка. При этом учитывается цена, установленная в момент заключения договора.

Статья 772. *Гарантия характеристик вещи*

(1) Если продавец, производитель или третье лицо гарантирует характеристики вещи, покупатель без ущемления прав, предусмотренных законом, обладает правами, вытекающими из предоставленной гарантии, на условиях, указанных в заявлении о гарантии и в соответствующей рекламе, по отношению к лицу, предоставившему гарантию.

(2) В той мере, в которой гарантия принята на себя, предполагается, что при обнаружении в течение гарантийного срока недостатка возникают права, вытекающие из гарантии.

(3) Гарантийный срок начинает течь с момента передачи вещи продавцом, если договором не предусмотрено иное.

(4) Гарантия на главную вещь распространяется в течение установленного на нее срока и на принадлежности вещи, если договором не предусмотрено иное.

Статья 773. *Срок годности вещи*

(1) Законом, стандартами и другими обязательными требованиями может быть установлен срок в отношении качества вещи, по истечении которого вещь считается непригодной для использования (срок годности).

(2) Продавец обязан передать вещь, в отношении которой установлен срок годности, с таким расчетом, чтобы покупатель мог использовать ее по назначению до истечения этого срока.

Статья 774. *Количество вещей*

(1) Продавец обязан передать вещь в установленном договором купли-продажи количестве.

(2) Покупатель вправе отказать в принятии вещи, если продавцом передано меньшее количество, нежели предусмотренное договором. Если покупатель соглашается принять вещь в меньшем количестве, он должен внести плату, соответствующую договорной цене.

(3) Если вещь передана продавцом в количестве, превышающем предусмотренное договором, покупатель вправе принять вещь в таком количестве, будучи обязанным внести плату, соответствующую договорной цене, либо принять лишь предусмотренное договором количество, а излишек возвратить продавцу.

(4) Если количество вещи или порядок ее определения не установлены, договор признается недействительным.

Статья 775. *Ассортимент вещей*

Продавец обязан передать вещь в ассортименте (в определенном соотношении по моделям, видам, размерам, цветам или иным признакам), установленном договором, а в случае, если он не установлен договором, – в ассортименте, соответствующем потребностям покупателя, которые были известны продавцу на момент заключения договора, либо отказаться от исполнения договора.

Статья 776. *Последствия нарушения условия об ассортименте*

(1) При передаче вещей в ассортименте, не соответствующем договору, покупатель вправе отказаться от их принятия и оплаты, а если они оплачены – потребовать возврата уплаченной суммы.

(2) Если наряду с вещами, ассортимент которых предусмотрен договором, передаются и другие вещи, покупатель может отказаться от принятия вещей, не предусмотренных договором, либо может принять все переданные вещи. В случае принятия вещей, не предусмотренных договором, покупатель оплачивает их по цене, согласованной с продавцом.

Статья 777. *Комплектность вещей*

(1) Продавец обязан передать покупателю вещь согласно договору купли-продажи в комплектности.

(2) Если комплектность вещей не определена, продавец обязан передать покупателю вещь в комплектности, определяемой обычаями делового оборота или иными обычно предъявляемыми требованиями.

Статья 778. *Комплект вещей*

(1) Если продавец обязан передать покупателю определенный набор вещей в комплекте, обязательство считается исполненным с момента передачи всех вещей, включенных в комплект.

(2) Если договором не предусмотрена передача определенного набора вещей, но из существа договора не вытекает иное, продавец обязан передать все предметы, включенные в комплект, одновременно.

(3) В случае поставки некомплектной вещи покупатель вправе требовать доукомплектования ее в течение разумного срока или уменьшения покупной цены.

(4) Если продавец в разумный срок не выполнил требования, указанные в части (3), покупатель может потребовать замены некомплектной вещи комплектной либо отказаться от исполнения договора и потребовать возврата уплаченной за нее суммы.

Статья 779. *Тара и упаковка*

(1) Если из договора и существа обязательства не вытекает иное, продавец обязан передать покупателю вещь в таре или упаковке, за исключением вещей, которые по своему характеру не требуют затаривания или упаковки. Если договором не определены требования к таре и упаковке, вещь должна быть затарена или упакована обычным для такого рода вещей способом, а при отсутствии такового – способом, обеспечивающим сохранность вещей такого рода при обычных условиях хранения и транспортировки.

(2) В случае, когда подлежащая затариванию или упаковке вещь передается покупателю без тары или упаковки либо в ненадлежащей таре или упаковке, покупатель вправе потребовать от продавца затарить или упаковать вещь, если иное не вытекает из существа обязательства или характера вещи.

(3) Вместо предъявления продавцу требований, предусмотренных частью (2), покупатель вправе предъявить ему требования, вытекающие из передачи вещи с недостатками.

Статья 780. *Обязанность обеспечения сохранности проданной вещи*

(1) В случае, когда покупатель затягивает принятие вещи либо не оплачивает ее при том, что оплата и передача вещи должны производиться одновременно, продавец, если вещь находится в его владении либо под его контролем, должен с учетом обстоятельств принять разумные меры для

обеспечения ее сохранности. Он вправе удерживать вещь до тех пор, пока не получит от покупателя возмещения произведенных им разумных расходов.
(2) В случае, когда покупатель принял вещь, но правомерно желает возвратить ее, он обязан принять надлежащие меры для обеспечения ее сохранности. Он вправе удерживать вещь до тех пор, пока продавец не возместит ему разумные расходы.
(3) Сторона, обязанная принять меры для обеспечения сохранности вещи, может за счет другой стороны передать ее на хранение в складских помещениях, принадлежащих третьему лицу, если это не сопряжено с несоразмерными расходами.
(4) Сторона, обязанная принять меры для обеспечения сохранности вещи, обладает правом удержания этой вещи до тех пор, пока ей не будет выплачено возмещение за хранение вещи.
Статья 781. *Право отчуждения вещи*
(1) Сторона, обязанная обеспечить сохранность вещи, вправе продать ее по приемлемой цене в случае, когда другая сторона чрезмерно затягивает принятие вещи либо оплату расходов, связанных с обеспечением сохранности, если она уведомила другую сторону о своем намерении продать вещь.
(2) Если вещь подвержена гибели или порче (быстрому обесценению) либо если обеспечение сохранности вещи связано с несоразмерными расходами, сторона, обязанная обеспечить сохранность вещи, может продать ее.
(3) Сторона, продавшая вещь, передает другой стороне вырученную сумму; при этом она вправе удержать из нее разумные расходы, связанные с обеспечением сохранности вещи и ее продажей.
Статья 782. *Право покупателя требовать исполнения обязанности в натуре*
Покупатель вправе требовать исполнения договорной обязанности в натуре в случае, когда такое требование закреплено сторонами, и в целях защиты прав покупателя в отношении уникальных вещей, вещей, индивидуализированных данным договором, или иных вещей, которые покупатель не может приобрести у других лиц либо приобрести которые у других лиц ему не удалось.
Статья 783. *Сроки, в пределах которых продавец отвечает за недостатки вещи*
(1) Покупатель вправе предъявить продавцу требования, связанные с недостатками вещи, о которых продавец не заявил до ее передачи, сразу же после их обнаружения, но не позднее установленного договором срока.
(2) Если договором срок не установлен, требования могут быть предъявлены не позднее чем в течение шести месяцев со дня передачи вещи, а в отношении недвижимых вещей – в течение одного года.
(3) В случае невозможности определить день передачи вещи, подлежащей регистрации, либо в случае передачи такой вещи покупателю до заключения договора срок предъявления требований исчисляется со дня регистрации вещи в установленном порядке.
Статья 784. *Сроки предъявления требований, связанных с недостатками вещи, на которую установлен гарантийный срок*
(1) Если на проданную вещь установлен гарантийный срок, требования, связанные с обнаруженными недостатками, могут предъявляться в течение гарантийного срока.
(2) Если вещь с гарантийным сроком передана покупателю до заключения договора и дату передачи определить невозможно, срок предъявления требований исчисляется с даты заключения договора, а в случае доставки вещи – с даты отправки вещи в адрес покупателя.
(3) Если на принадлежность вещи в договоре установлен гарантийный срок меньшей продолжительности, чем на главную вещь, покупатель вправе предъявить требования, связанные с недостатками принадлежности, в течение гарантийного срока на главную вещь.
(4) Если на принадлежность вещи в договоре установлен гарантийный срок большей продолжительности, чем на главную вещь, покупатель вправе предъявить требования, связанные с недостатками принадлежности, в течение гарантийного срока на принадлежность.

Статья 785. *Сроки исковой давности по искам о недостатках вещи*

Иск о недостатках вещи может быть предъявлен в течение одного года с даты предъявления требований, а если требования не предъявлены либо дату их предъявления установить невозможно, – в течение одного года после истечения сроков, предусмотренных статьями 783 и 784.

Ч а с т ь 2

ВЫКУП

Статья 786. *Общие положения о выкупе*

Если продавец в договоре купли-продажи сохранил за собой право выкупа, выкуп осуществляется путем заявления продавца покупателю об осуществлении права выкупа. Заявление не подлежит совершению в форме, предусмотренной для договора купли-продажи.

Статья 787. *Судьба принадлежностей*

Перепродавец обязан передать лицу, осуществляющему право выкупа, вещь вместе с ее принадлежностями.

Статья 788. *Цена выкупа*

Выкуп осуществляется по продажной цене. Перепродавец вправе требовать возмещения расходов, произведенных им в связи с купленной вещью до ее выкупа, в размере, в котором вследствие этих расходов увеличилась ее стоимость. Если вещь, подлежащая возврату, оснащена какой-либо принадлежностью, покупатель может удерживать ее, если этим не причиняется ущерб вещи.

Статья 789. *Возмещение убытков, причиненных до выкупа*

(1) Если до осуществления права выкупа купленная вещь претерпела ухудшение, погибла либо не может быть возвращена по другим причинам, лицо, у которого находится вещь, отвечает за причиненные убытки.

(2) Если вещь обесценилась не по вине лица, у которого она выкупается, либо если она претерпела незначительные изменения, лицо, которое выкупает вещь, не может требовать уменьшения покупной цены.

Статья 790. *Последствия распоряжения вещью до ее выкупа*

Если покупатель до осуществления права выкупа распорядился каким-либо образом предметом договора, он обязан устранить права третьих лиц в отношении вещи. Распоряжением вещью покупателем считается и ее отчуждение в рамках процедуры принудительного исполнения или управляющим в процессе несостоятельности.

Статья 791. *Срок выкупа*

Выкуп может осуществляться лишь в течение установленного договором срока, который не может составлять более десяти лет для земельных участков и более пяти лет для остальных вещей. Этот срок не может быть продлен.

Ч а с т ь 3

ОПЦИОН

Статья 792. *Опцион*

Стороны могут договориться об одностороннем праве покупателя купить вещь до определенного момента (опцион купли) либо о праве продавца на тех же условиях продать вещь покупателю (опцион продажи). К договорам опциона применяются нормы купли-продажи, если сторонами не установлено иное.

Ч а с т ь 4

ПРЕИМУЩЕСТВЕННОЕ ПРАВО ПОКУПКИ

Статья 793. *Купля на основе преимущественного права покупки*

(1) Лицо, обладающее преимущественным правом покупки, может осуществить это право в случае, когда обязанное лицо заключило договор купли-продажи с третьим лицом.

(2) В случае, когда преимущественным правом покупки обладают несколько лиц вместе, это право может осуществляться ими только сообща, если законом или договором не предусмотрено иное.

(3) Преимущественное право покупки не может передаваться и не может переходить в порядке правопреемства, если договором между обязанным лицом и обладателем преимущественного права покупки не предусмотрено иное.

Статья 794. *Уведомление о намерении продажи*

Обязанное лицо должно незамедлительно уведомить обладателя преимущественного права покупки о своем намерении и условиях продажи. Уведомление может быть осуществлено третьим лицом, с которым обязанное лицо намерено заключить договор купли-продажи.

Статья 795. *Осуществление преимущественного права покупки*

(1) Преимущественное право покупки осуществляется путем информирования обязанного лица.

(2) После получения уведомления о намерении продажи преимущественное право покупки может быть осуществлено в месячный срок в отношении земельных участков и в десятидневный срок в отношении других вещей, если соглашением сторон не установлено иное.

(3) Вследствие заявления обязанному лицу между ним и правомочным лицом заключается договор купли-продажи на условиях, установленных обязанным лицом и третьим лицом.

(4) Обязанное лицо может потребовать, чтобы преимущественное право покупки распространялось на все вещи, которые не могут быть разделены без причинения им ущерба.

(5) Если третьему лицу предоставлена отсрочка для уплаты покупной цены, обладатель преимущественного права покупки может воспользоваться отсрочкой в случае предоставления им гарантии по сумме платежа.

(6) В случае, когда предметом осуществления преимущественного права покупки является земельный участок, предоставление гарантии не требуется, если по покупной цене установлена ипотека в отношении участка либо если к покупной цене добавляется долг, по которому существует обременяющая участок ипотека.

Статья 796. *Недействительность соглашения о неприменении преимущественного права покупки*

Соглашение между обязанным лицом и третьим лицом признается недействительным, если на его основе договор купли-продажи обусловливается неосуществлением преимущественного права покупки либо обязанное лицо оставляет за собой право расторгнуть договор обратной силой при осуществлении преимущественного права покупки.

Статья 797. *Осуществление дополнительных обязанностей*

(1) Если на основе договора купли-продажи третье лицо взяло на себя дополнительную обязанность, которую обладатель преимущественного права покупки не может осуществить, последний обязан уплатить стоимость дополнительной обязанности.

(2) Если дополнительная обязанность не поддается оценке в денежном выражении, преимущественное право покупки не может быть осуществлено. Условие о дополнительной обязанности утрачивает силу, если его целью является исключение осуществления преимущественного права покупки.

Ч а с т ь 5
КУПЛЯ С УСЛОВИЕМ ПРОБЫ ИЛИ ОСМОТРА

Статья 798. *Заключение договора купли-продажи с условием пробы или осмотра*

(1) В случае купли с условием пробы или осмотра согласие относительно купленной вещи зависит от свободного выбора покупателя. При наличии сомнений купля считается совершенной под отлагательным условием выражения согласия.

(2) Продавец обязан позволить покупателю проверить вещь.

(3) До выполнения условия, предусмотренного частью (1), покупатель отвечает за сохранность вещи.

Статья 799. *Срок для выражения согласия*

(1) Согласие относительно вещи, купленной с условием пробы или осмотра, может быть выражено лишь в течение условленного срока, а если такой срок не установлен, – до истечения разумного срока, установленного продавцом.

(2) В случае, когда вещь передана покупателю для пробы или осмотра и установленный срок истек, а если такой срок не установлен, – по истечении достаточного срока для оценки качества вещи молчание покупателя считается согласием.

Ч а с т ь 6

ПРОДАЖА СПОРНЫХ ПРАВ

Статья 800. *Спорное право*

Право является спорным, если оно сомнительно, обжаловано или может быть обжаловано должником либо если предъявлен иск или можно предположить, что предъявление иска будет необходимо.

Статья 801. *Запрещение приобретения спорных прав*

Судьи, адвокаты, нотариусы, прокуроры и судебные исполнители не могут приобретать спорные права под угрозой ничтожности этих прав.

Статья 802. *Право должника освободиться от обязательства*

(1) В случае продажи спорного права лицо, от которого требуется исполнение, освобождается от обязательства в случае уплаты покупателю продажной цены, расходов, связанных с продажей, процентов по цене и расходам, связанным с продажей, начисленных с даты уплаты цены и осуществления расходов.

(2) Право, предусмотренное частью (1), не может быть осуществлено в случае, когда продажа произведена кредитору в целях уплаты долга, участнику общей собственности на вещь, являющуюся предметом спорного права, или сонаследнику такой вещи, а также в отношениях между коммерсантами. Это право также не может быть осуществлено, если имеется судебное решение, которым подтверждается спорное право, либо если это право установлено и спорное дело подготовлено к рассмотрению.

Ч а с т ь 7

КУПЛЯ-ПРОДАЖА ВЕЩЕЙ
ДЛЯ ПОТРЕБЛЕНИЯ

Статья 803. *Изменение обязанности доказывания*

В случае покупки потребителем движимой вещи у предпринимателя (купля вещей для потребления) и обнаружения недостатка вещи в шестимесячный срок с даты передачи риска предполагается, что вещь обладала недостатком в момент передачи риска, за исключением случая, когда презумпция несовместима с видом вещи или недостатка.

Статья 804. *Особые положения о гарантиях*

(1) В случае купли-продажи вещей для потребления гарантия в смысле статьи 772 должна быть сформулирована четко и ясно. Гарантия должна содержать:

a) указание на законные права потребителя и на то, что эти права гарантией не ограничиваются;

b) все указания, необходимые для того, чтобы гарантией можно было воспользоваться, в частности срок и пределы предоставляемой гарантией защиты, а также имя или наименование и адрес лица, предоставляющего гарантию.

(2) Потребитель может требовать, чтобы заявление о гарантии было предоставлено ему на прочном носителе информации.

(3) Последствия обязанности предоставления гарантии не затрагиваются в случае несоблюдения одного из требований, предусмотренных частями (1) и (2).

Статья 805. *Публичная оферта вещей*

Выставление вещи с этикеткой в витрине, предоставление меню, реклама вещи, ее описание в каталогах и другие предложения, обращенные к неопределенному кругу лиц, признаются публичной офертой для заключения договора купли-продажи вещей для потребления независимо от того, указаны ли цена и другие условия, существенные для заключения договора.

Статья 806. *Продажа вещей с использованием автоматов*

(1) В случаях, когда продажа вещей производится с использованием автоматов, собственник автомата обязан довести до покупателей путем помещения на автомате или иным способом

информацию о наименовании продавца и его контактных данных, наименовании и цене вещи, а также о действиях, которые необходимо совершить покупателю для оплаты и получения вещи.
(2) Договор купли-продажи с использованием автомата считается заключенным с момента совершения действий, необходимых для получения вещи.
(3) В случае, когда автомат используется для размена монет, обмена валюты, продажи билетов, применяются правила о купле-продаже вещей для потребления, если из существа обязательства не вытекает иное.

Статья 807. *Цена вещи для потребления*

Цена вещи, а также другие существенные условия договора купли-продажи вещей для потребления устанавливаются одинаковыми для всех покупателей.

Статья 808. *Обмен купленной вещи для потребления*

(1) Покупатель вправе в течение четырнадцати дней с момента передачи ему непродовольственной вещи, если более длительный срок не установлен продавцом, обменять купленную вещь в месте покупки или ином месте, установленном продавцом, на аналогичную вещь другого размера, формы, габарита, фасона, расцветки, комплектации и тому подобного, произведя в случае разницы в цене необходимый перерасчет с продавцом.
(2) При отсутствии необходимой для обмена вещи у продавца покупатель вправе возвратить приобретенную вещь, а продавец обязан возвратить уплаченную за нее сумму.
(3) Требование покупателя об обмене либо возврате вещи подлежит удовлетворению, если вещь не была в употреблении, не утратила свои потребительские свойства и имеются доказательства приобретения ее у данного продавца.
(4) Перечень вещей, которые не подлежат обмену или возврату по указанным в настоящей статье основаниям, определяется законом или иными нормативными актами.

Ч а с т ь 8
ПРОДАЖА С АУКЦИОНА

Статья 809. *Способ продажи с аукциона*

(1) Продажа с аукциона может быть добровольной и принудительной.
(2) К принудительной продаже применяются правила, установленные положениями настоящей части, в той мере, в которой не существует специальных норм.

Статья 810. *Установление цены или других условий*

Продавец может установить цену или другие условия продажи. Это правило не может быть предъявлено покупателю вещи на аукционе, если оно не доведено до сведения присутствующих до получения оферт.

Статья 811. *Право не сообщать сведения о своей личности*

Продавец вправе не сообщать сведения о своей личности на аукционе, однако если сведения о его личности не доведены до сведения покупателя вещи на аукционе, аукционист несет индивидуальную ответственность по всем обязанностям продавца.

Статья 812. *Запрещение отзыва оферты*

Оферент не вправе отозвать свою оферту.

Статья 813. *Момент продажи*

Продажа с аукциона завершается продажей вещи аукционистом последнему оференту. Запись в реестре аукциониста имени или наименования покупателя вещи на аукционе и его оферты является доказательством продажи, однако в случае отсутствия такой записи допускается представление свидетельских показаний.

Статья 814. *Составление договора купли-продажи недвижимости*

Продавец и лицо, покупающее недвижимость на аукционе, должны составить договор купли-продажи недвижимости в десятидневный срок со дня предъявления такого требования одной из сторон.

Статья 815. *Последствия неуплаты цены покупателем вещи на аукционе*

(1) В случае неуплаты цены в соответствии с условиями договора покупателем вещи на аукционе аукционист вправе, помимо действий, о совершении которых распорядился продавец, перепродать вещь на следующем аукционе в соответствии с обычаями и лишь после надлежащего уведомления покупателя вещи на аукционе.

(2) Покупатель вещи на аукционе не имеет права участвовать снова в аукционе и обязан уплатить разницу между ценой, по которой вещь была продана ему, и ценой, по которой она перепродана, если последняя меньше, но не имеет права требовать выплаты ему излишка. В случае принудительной продажи он отвечает также перед продавцом, перед лицом, в пользу которого наложен арест на вещь, и перед кредитором, получившим судебное решение, по процентам, расходам и убыткам, причиненным неисполнением.

Статья 816. *Право покупателя вещи на аукционе на возмещение*

(1) Покупатель вещи на аукционе, право собственности которого в отношении вещи, приобретенной на аукционе, ущемлено наложением ареста на нее, произведенным одним из кредиторов продавца, может требовать от продавца возврата уплаченной цены, а также выплаты причитающихся ему процентов и возмещения расходов. Указанные суммы могут быть получены им также от кредитора продавца, которому передана вещь.

(2) Покупатель вещи на аукционе может потребовать от кредитора, в пользу которого наложен арест на вещь, возмещения убытков, причиненных нарушениями, допущенными при наложении ареста или продаже.

Ч а с т ь 9

КУПЛЯ-ПРОДАЖА ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ИМУЩЕСТВЕННОГО КОМПЛЕКСА

Статья 817. *Договор купли-продажи предприятия*

(1) По договору купли-продажи предприятия продавец обязуется передать в собственность покупателя предприятие в целом как имущественный комплекс, за исключением неотчуждаемых прав и обязанностей.

(2) Право на фирменное наименование, товарные знаки и другие средства индивидуализации предприятия и его продукции, работ и услуг, а также право на использование этих средств индивидуализации, принадлежащие ему на основании лицензии, переходят к покупателю, если договором не предусмотрено иное.

Статья 818. *Регистрация договора купли-продажи предприятия*

Договор купли-продажи предприятия как имущественного комплекса заключается в нотариально удостоверенной форме и подлежит регистрации в Государственной регистрационной палате.

Статья 819. *Оценка стоимости имущества предприятия*

(1) Состав предприятия и его стоимость определяются на основе акта (протокола) инвентаризации, составленного в соответствии с установленными правилами инвентаризации.

(2) До подписания договора сторонами должны быть составлены и рассмотрены акт инвентаризации, бухгалтерский баланс, заключение независимого аудитора о составе и стоимости предприятия, перечень долгов продавца, включаемых в состав предприятия, с указанием кредиторов, характера долга, размера и сроков исполнения обязательств.

(3) Имущество, входящее в состав предприятия, права и обязанности, указанные в документах, предусмотренных частями (1) и (2), подлежат передаче покупателю, если из договора или положений статьи 817 не вытекает иное.

Статья 820. *Права кредиторов*

(1) Кредиторы продавца до передачи предприятия покупателю должны быть уведомлены о его продаже одной из сторон.

(2) Покупатель отвечает солидарно с продавцом по долгам продавца, возникшим до продажи предприятия, в пределах переданных покупателю активов.

(3) Ответственность покупателя, предусмотренная частью (2), не может быть исключена или ограничена вследствие достижения соглашения с продавцом.

Статья 821. *Передача предприятия*
(1) Передача предприятия покупателю осуществляется по передаточному акту, в котором указываются данные о переданном имуществе и об уведомлении кредиторов, сведения о недостатках предприятия.
(2) Расходы, связанные с подготовкой предприятия к передаче, включая составление передаточного акта, несет продавец, если договором не предусмотрено иное.
(3) Предприятие считается переданным покупателю с момента подписания передаточного акта обеими сторонами. С этого момента на покупателя переходит риск случайной гибели или повреждения предприятия.
Статья 822. *Переход права собственности*
(1) Если договором не предусмотрено иное, право собственности на предприятие переходит к покупателю с даты передачи предприятия и подлежит немедленной регистрации.
(2) В случае продажи предприятия с сохранением за продавцом права собственности на него покупатель вправе до перехода к нему права собственности распоряжаться имуществом и неимущественными правами, входящими в состав переданного предприятия, в той мере, в которой это необходимо для целей, для которых оно куплено.

Глава II
МЕНА

Статья 823. *Договор мены*
(1) По договору мены стороны обязуются осуществить взаимную передачу права собственности на определенную вещь.
(2) Каждая из сторон договора мены считается продавцом передаваемой вещи и покупателем вещи, принимаемой в обмен.
Статья 824. *Положения, применяемые к мене*
К договору мены применяются соответствующим образом положения о договоре купли-продажи.
Статья 825. *Компенсация разницы в стоимости*
(1) В случае, когда обмениваемые вещи являются неравноценными, разница в стоимости может компенсироваться в денежном выражении, если это предусмотрено договором.
(2) Сумма, компенсирующая разницу в стоимости, не может превышать стоимость вещи.
Статья 826. *Право отказа от передачи вещи*
Сторона, которая может доказать, что другая сторона не является собственником вещи, вправе, хотя бы и после получения вещи, отказаться от принятой на себя обязанности произвести исполнение. В этом случае сторона может быть обязана возвратить лишь то, что получено ею на основании договора.

Глава III
ДАРЕНИЕ

Статья 827. *Договор дарения*
(1) По договору дарения одна сторона (даритель) обязуется безвозмездно увеличить за счет своего имущества имущество другой стороны (одаряемого).
(2) Договор дарения, по которому даритель обязуется передать в будущем все свое наличное имущество или его часть без указания конкретных вещей, подлежащих передаче, является ничтожным.
(3) Договор дарения, предусматривающий обязанность одаряемого оплатить долги или обременения, не существующие на момент заключения договора, является ничтожным, если характер и размер долгов или обременений не оговорены в договоре.
(4) Договор, предусматривающий передачу вещи после смерти дарителя, является ничтожным.
Статья 828. *Заключение договора дарения*
(1) Договор дарения считается заключенным с момента передачи вещи.
(2) Если движимая вещь передана без согласия другой стороны, даритель может установить разумный срок, в течение которого эта сторона должна заявить о приеме дара или об отказе от

него. По истечении срока, если другая сторона не отказалась принять дар, договор считается заключенным. В случае отказа даритель вправе потребовать возврата вещи в соответствии с правилами о неосновательном обогащении.

Статья 829. *Форма договора дарения*

Если предметом дарения является вещь, для продажи (отчуждения) которой предусмотрена определенная форма договора, эта форма требуется и для дарения.

Статья 830. *Обещание дарения*

(1) Для того, чтобы иметь силу, договор, содержащий обещание передать вещь в будущем, подлежит заключению в нотариально удостоверенной форме. Несоблюдение формы договора не влияет на действительность дарения в случае выполнения обещания, за исключением договоров, предметом которых являются вещи, отчуждение которых требует нотариального удостоверения.

(2) Даритель вправе отказаться от выполнения обещания передать вещь, если он, с учетом остальных своих обязанностей, не может его выполнить без того, чтобы подвергнуть угрозе надлежащее содержание самого себя либо исполнение своих законных обязанностей, связанных с содержанием третьих лиц. Одаряемый не вправе требовать возмещения убытков.

Статья 831. *Договор дарения в виде периодических платежей*

Если договором дарения предусмотрено обязательство оказания материальной помощи в виде периодических платежей, данное обязательство прекращается после смерти дарителя, если договором не предусмотрено иное.

Статья 832. *Запрещение дарения*

За исключением незначительных подарков, преподносимых с целью выполнения моральных обязательств, не допускается дарение:

a) от имени недееспособных лиц;

b) собственникам, администраторам или работникам лечебных, воспитательных учреждений, учреждений социальной защиты и других подобных учреждений лицом, находящимся в этих учреждениях, или его супругой либо родственником до четвертой степени родства включительно. Это правило не распространяется на отношения между родственниками до четвертой степени родства включительно;

c) в отношениях между юридическими лицами, целью которых является получение прибыли;

d) юридическими лицами в целях получения прибыли в случае, когда предметом дарения являются ценные бумаги.

[Ст.832 пкт.d) введен ЗП250-XVI от 22.01.07, МО37-39/22.02.08 ст.102; в силу с 01.01.08]

Статья 833. *Дарение в случае болезни с возможным летальным исходом*

Договор дарения, заключенный в период болезни с возможным летальным исходом для дарителя, завершившейся его выздоровлением, может быть признан ничтожным по требованию дарителя.

Статья 834. *Обусловленное дарение*

(1) Стороны могут договориться о том, чтобы последствия дарения были обусловлены исполнением определенного поручения или реализацией определенной цели. Цель может быть общественно-полезной. Считается дарением лишь часть, оставшаяся после вычета расходов, необходимых для исполнения поручения или реализации цели.

(2) Помимо дарителя, исполнение поручения может быть востребовано любым лицом, в интересах которого оно оговорено.

(3) В случае неисполнения поручения одаряемым дарение может быть отменено дарителем.

Статья 835. *Отмена дарения по причине неблагодарности*

(1) Дарение может быть отменено в случае покушения одаряемого на жизнь дарителя или его близкого родственника, совершения им иного противоправного деяния по отношению к дарителю или его близкому родственнику, свидетельствующего о грубой неблагодарности, либо необоснованного отказа одаряемого обеспечить положенное содержание дарителю.

(2) В случае отмены дарения может быть истребован возврат подаренной вещи.

(3) Отмена дарения может быть осуществлена только в течение года с момента ознакомления лица, имеющего право отменить дарение, с основаниями отмены.
(4) Иск об отмене дарения не может быть предъявлен к наследникам одаряемого, а также наследниками дарителя к одаряемому, за исключением случаев смерти дарителя до истечения срока, указанного в части (3).

Статья 836. *Расторжение обратной силой договора дарения в случае нужды*

(1) Если после совершения дарения даритель не в состоянии обеспечивать надлежащее содержание самого себя и исполнять законные обязанности, связанные с содержанием третьих лиц, он вправе потребовать от одаряемого возврата подаренных вещей, которыми тот продолжает владеть.
(2) Требование возврата дара недопустимо в случае, когда состояние нужды создано дарителем умышленно или вследствие тяжкого проступка.

Статья 837. *Отсутствие обязанности выплачивать проценты*

Просрочивший даритель не обязан выплачивать проценты.

Статья 838. *Ответственность дарителя за недостатки подаренной вещи*

В случае злонамеренного умолчания дарителем о недостатках подаренной вещи он обязан возместить одаряемому причиненный в связи с этим ущерб.

Глава IV
ОТЧУЖДЕНИЕ ИМУЩЕСТВА С УСЛОВИЕМ ПОЖИЗНЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ

Статья 839. *Договор отчуждения имущества с условием пожизненного содержания*

(1) По договору отчуждения имущества с условием пожизненного содержания одна сторона (выгодоприобретатель содержания) обязуется передать другой стороне (приобретателю) в собственность движимую или недвижимую вещь, а приобретатель обязуется обеспечить выгодоприобретателю содержание в натуре – жилище, питание, уход и необходимую помощь – на период жизни последнего и похоронить его.
(2) В случае множественности сторон обязанность содержания является неделимой как в случае активной множественности, так и в случае пассивной множественности.
(3) Требование содержания не может быть передано другому лицу и на него не может быть обращено взыскание кредиторами.
(4) К договору отчуждения имущества с условием пожизненного содержания применяются положения о пожизненной ренте, если это предусмотрено договором.

Статья 840. *Форма договора отчуждения имущества с условием пожизненного содержания*

(1) Договор отчуждения имущества с условием пожизненного содержания заключается в письменной форме.
(2) Если отчуждение вещи требует нотариального удостоверения, договор заключается в нотариально удостоверенной форме.

Статья 841. *Изменение договора отчуждения имущества с условием пожизненного содержания*

(1) В случае неисполнения приобретателем обязанности содержания выгодоприобретатель содержания может потребовать установления обязанности содержания в виде периодических денежных платежей.
(2) Обязанность содержания в виде денежной суммы может быть установлена и по соглашению сторон.

Статья 842. *Гарантии для выгодоприобретателя содержания*

(1) Приобретатель не вправе произвести отчуждение вещи в течение жизни выгодоприобретателя содержания. В отношении недвижимых вещей данный запрет подлежит регистрации в реестре недвижимого имущества.
(2) Залог или иное обременение вещи разрешается только с согласия выгодоприобретателя содержания.

Статья 843. *Риск гибели вещи*
Гибель вещи не освобождает приобретателя от обязанностей, которые он взял на себя на основе договора.
Статья 844. *Расторжение обратной силой договора отчуждения имущества с условием пожизненного содержания*
(1) Выгодоприобретатель содержания вправе требовать расторжения обратной силой договора отчуждения имущества с условием пожизненного содержания в случае несоблюдения договорных обязанностей приобретателем.
(2) Приобретатель может требовать расторжения договора обратной силой в случае невозможности исполнения договорных обязанностей по не зависящим от него обстоятельствам.
Статья 845. *Последствия расторжения обратной силой договора отчуждения имущества с условием пожизненного содержания*
(1) В случае расторжения обратной силой договора отчуждения имущества с условием пожизненного содержания выгодоприобретателем содержания он вправе требовать либо возврата вещи, либо уплаты ее стоимости.
(2) Стоимость содержания, осуществленного приобретателем, не подлежит возмещению.
Статья 846. *Последствия смерти приобретателя*
В случае смерти приобретателя его права и обязанности переходят к наследникам.

Глава V
РЕНТА

Статья 847. *Рента*
(1) Рента учреждается договором, на основе которого одна сторона (рантье-должник) обязуется безвозмездно или возмездно периодически осуществлять выплаты другой стороне (рантье-кредитору).
(2) Рента выплачивается в виде денежной суммы или в натуре.
(3) Рента может учреждаться в пользу третьего лица.
Статья 848. *Срок ренты*
(1) Рента является пожизненной в случае, если ее продолжительность ограничена сроком жизни одного или нескольких лиц.
(2) При наличии сомнений относительно периода выплаты ренты рантье-должник должен выплачивать ее в течение жизни рантье-кредитора.
Статья 849. *Форма договора ренты*
(1) Договор, содержащий обещание выплаты ренты, является действительным в случае письменного оформления и нотариального удостоверения.
(2) Если на основании договора ренты рантье-должнику передана недвижимая вещь, договор подлежит регистрации в реестре недвижимого имущества.
Статья 850. *Размер ренты*
(1) Размер ренты устанавливается соглашением сторон.
(2) В случае смерти одного из рантье-кредиторов рента выплачивается в полном объеме пережившим его, если договором не предусмотрено иное.
Статья 851. *Выплата ренты*
(1) Периодичность и сроки выплаты ренты устанавливаются по соглашению сторон с учетом формы ренты.
(2) Пожизненная рента выплачивается авансом.
(3) Денежная рента выплачивается авансом за три месяца, если договором не установлено иное. Для других форм ренты срок выплаты авансом определяется в зависимости от характера и цели ренты.
(4) Если в начале периода, за который выплачивается рента, рантье-кредитор жив, рента подлежит выдаче за этот период в полном объеме.

Статья 852. *Запрещение отчуждения полученного рантье-должником имущества*
(1) В течение жизни рантье-кредитора рантье-должник не вправе произвести отчуждение, обременение ипотекой или иное обременение имущества, переданного ему лицом, учредившим ренту, без согласия рантье-кредитора. Не допускается обращение взыскания на это имущество по другим обязательствам рантье-должника, за исключением исполнения ипотеки, установленной с согласия кредитора.
[Ст.852 ч.(1) изменена ЗП163-XVI от 09.07.08, MO140-142/01.08.08 ст.574]
(2) В случае передачи рантье-должнику недвижимой вещи запреты, установленные частью (1), подлежат регистрации в реестре недвижимого имущества.
Статья 853. *Изменение формы выплаты ренты*
В договоре о выплате ренты в натуре стороны могут условиться о ее замене периодически выплачиваемой денежной суммой.
Статья 854. *Сохранение обязательства при случайной гибели или повреждении вещи*
Обязательство рантье-должника не прекращается при случайной гибели или повреждении вещи, переданной ему в связи с учреждением ренты.
Статья 855. *Обжалование договора ренты*
(1) Договор ренты может быть обжалован третьим лицом, которое имеет право находиться на содержании лица, обязанного выплачивать ренту, если последнее в связи с рентой не может исполнить свои обязанности перед третьим лицом. В случае расторжения договора вещь, переданная лицом, учредившим ренту, возвращается ему.
(2) Рантье-должник не может требовать от рантье-кредитора возврата осуществленных платежей.
Статья 856. *Расторжение договора ренты*
(1) Как рантье-должник, так и рантье-кредитор вправе расторгнуть договор ренты, если вследствие неисполнения обязанностей или по другим обоснованным причинам дальнейшее поддержание этих отношений становится невозможным.
(2) Вследствие расторжения договора ренты имущество, переданное в связи с учреждением ренты, возвращается. Исполнение, произведенное рантье-должником, не возвращается, если договором не установлено иное.
Статья 857. *Установление невозможности обращения взыскания на ренту*
Договором ренты может устанавливаться невозможность обращения взыскания на ренту лишь в случае ее учреждения на безвозмездной основе.
Статья 858. *Последствия смерти рантье-должника*
(1) В случае смерти рантье-должника его обязанности возлагаются на наследников, к которым перешла вещь.
(2) В случае отказа наследника от вещи она передается рантье-кредитору. Этим действие договора прекращается.

Глава VI
БЕЗВОЗМЕЗДНОЕ ПОЛЬЗОВАНИЕ

Статья 859. *Договор безвозмездного пользования*
(1) По договору безвозмездного пользования одна сторона (ссудодатель) безвозмездно передает вещь в пользование другой стороне (ссудополучателю), а ссудополучатель обязуется возвратить ее по истечении обусловленного времени.
(2) Договором безвозмездного пользования может предусматриваться компенсация ссудополучателем износа вещи.
Статья 860. *Ответственность ссудодателя*
(1) Ссудодатель отвечает лишь в случае умысла или тяжкого проступка.
(2) В случае неисполнения ссудодателем обязанности передать вещь ссудополучатель может требовать лишь возмещения убытков.

(3) Если ссудодатель злонамеренно умолчал о наличии недостатка вещи, переданной в безвозмездное пользование, он обязан возместить ссудополучателю причиненные в связи с этим убытки.

Статья 861. *Износ вещи*

Ссудополучатель не отвечает за изменение или ухудшение состояния вещи, если оно произошло вследствие ее дальнейшего использования по установленному договором назначению.

Статья 862. *Обязанности ссудополучателя*

(1) Ссудополучатель обязан хранить и беречь полученную вещь с усердием хорошего собственника и использовать ее лишь в обусловленных договором целях либо с учетом характера вещи.

(2) Ссудополучатель обязан осуществлять текущие расходы в связи с использованием вещи. Ссудополучатель вправе требовать возмещения необходимых и неотложных чрезвычайных расходов, которые он был вынужден произвести для обеспечения сохранности вещи.

(3) Ссудополучатель может передавать вещь в пользование третьим лицам не иначе как с согласия ссудодателя.

Статья 863. *Ответственность ссудополучателя*

(1) В случае неисполнения ссудополучателем обязанностей, предусмотренных статьей 860, ссудодатель вправе потребовать немедленного возврата вещи и возмещения причиненных убытков.

(2) В случае неисполнения обязанностей, предусмотренных статьей 860, ссудополучатель несет ответственность, в том числе по основаниям, которые не могут вменяться ему в вину (непредвиденный случай), если не докажет, что убытки были бы причинены даже в случае выполнения им своих обязанностей. Это правило применяется и в случае невозврата вещи ссудополучателем в установленный срок.

(3) Если ссудополучателями по одной и той же вещи являются несколько лиц, они несут солидарную ответственность перед ссудодателем.

Статья 864. *Обязанность возврата вещи*

(1) Ссудополучатель обязан возвратить вещь, полученную в безвозмездное пользование, по истечении срока договора безвозмездного пользования.

(2) В случае, когда срок договора безвозмездного пользования не определен, ссудополучатель обязан возвратить вещь после ее использования в указанных в договоре целях. Ссудодатель может потребовать возврата вещи раньше, если истек достаточный период для использования вещи ссудополучателем.

(3) Если срок договора безвозмездного пользования не определен и не может быть установлен исходя из целей использования вещи, ссудодатель вправе потребовать возврата вещи в любой момент.

Статья 865. *Удержание вещи*

Ссудополучатель не имеет права удерживать вещь по требованиям перед ссудодателем, за исключением требований в связи с необходимыми и неотложными чрезвычайными расходами, произведенными для обеспечения сохранности вещи.

Статья 866. *Право расторжения договора безвозмездного пользования*

Ссудодатель может расторгнуть договор безвозмездного пользования в следующих случаях:

a) если в силу непредвиденных обстоятельств ссудодатель сам нуждается в вещи;

b) если ссудополучатель использует вещь не по назначению, установленному договором, либо вещь передана им в пользование третьему лицу без согласия ссудодателя, либо вещь подвергается существенной опасности вследствие непроявления им должного внимания;

c) в случае смерти ссудополучателя;

d) в случае прекращения деятельности ссудополучателя – юридического лица.

Глава VII
ЗАЕМ

Статья 867. *Договор займа*
(1) По договору займа одна сторона (заимодавец) обязуется передать в собственность другой стороне (заемщику) денежную сумму или другие взаимозаменяемые вещи, а заемщик обязуется возвратить заимодавцу такую же сумму денег или равное количество вещей того же рода и качества по истечении срока займа.
(2) Договор займа является безвозмездным, если законом или договором не предусмотрено иное.
Статья 868. *Неисполнение обязательства дать взаймы*
В случае неисполнения заимодавцем обязательства дать взаймы заемщик может требовать лишь возмещения причиненных в связи с этим убытков.
Статья 869. П*роценты по договору займа*
(1) По договору займа стороны могут предусмотреть уплату процентов, которые должны разумно соотноситься со ставкой рефинансирования Национального банка Молдовы.
(2) Соглашение об установлении процентов, нарушающее требование части (1), является недействительным.
(3) Проценты уплачиваются по истечении каждого года с момента заключения договора и до возврата займа, если договором не предусмотрено иное.
(4) В случае неуплаты процентов заемщиком в установленный срок заимодавец вправе потребовать немедленного возврата суммы займа и процентов по ней.
Статья 870. *Отзыв обещания предоставления займа*
Заимодавец вправе отказаться от исполнения своего обязательства в случае существенного ухудшения имущественного положения заемщика, что может поставить под угрозу возврат займа, хотя бы ухудшение и произошло до заключения договора, но стало известно заимодавцу после этого.
Статья 871. *Возврат займа*
(1) Заем подлежит возврату заемщиком в срок и в порядке, предусмотренных договором. Если не установлены проценты, должник вправе возвратить заем и до истечения срока.
(2) Заемщик должен возвратить вещи полученного качества и в полученном количестве, но не более, хотя бы цены и выросли или снизились.
(3) В случае займа денежной суммы заемщик обязан возвратить полученную номинальную сумму без учета изменения стоимости наличных денег.
(4) Если договором займа не установлен ни срок возврата, ни срок предварительного уведомления, заем подлежит возврату в течение тридцати дней со дня предъявления заемщику требования возврата.
Статья 872. *Последствия невозврата займа*
(1) В случае невозврата заемщиком займа в установленный срок заимодавец вправе требовать уплаты по всей сумме долга процентов в размере, предусмотренном статьей 619, если законом или договором не предусмотрено иное.
(2) Если договором предусмотрен возврат займа по частям (в рассрочку), в случае невозврата заемщиком хотя бы одного платежа в установленном порядке заимодавец может требовать немедленного возврата всей суммы займа, а также процентов по ней.
(3) Если заемщик не может возвратить вещь, он обязан уплатить ее стоимость, исчисленную с учетом места и времени исполнения обязательства.
Статья 873. *Последствия невыполнения обязанностей обеспечения исполнения*
При невыполнении заемщиком взятых на себя обязанностей обеспечения возврата вещи заимодавец вправе потребовать немедленного возврата суммы займа и процентов по ней.
Статья 874. *Ответственность заимодавца за недостатки вещи*
Заимодавец отвечает за недостатки вещи согласно правилам об ответственности ссудодателя.

Глава VIII
ИМУЩЕСТВЕННЫЙ НАЕМ

Статья 875. *Договор имущественного найма*
По договору имущественного найма одна сторона (наймодатель) обязуется предоставить другой стороне (нанимателю) индивидуально-определенную вещь во временное пользование либо во временное пользование и владение, а наниматель обязуется вносить плату за это.

Статья 876. *Форма договора имущественного найма*
(1) Договор найма недвижимого имущества заключается в письменной форме.
(2) Договор найма недвижимого имущества на срок более трех лет подлежит регистрации в реестре недвижимого имущества. Несоблюдение этого правила влечет невозможность предъявления договора третьим лицам.

Статья 877. *Максимальный срок договора имущественного найма*
Договор имущественного найма заключается на срок, не превышающий девяносто девять лет.

Статья 878. *Требования к нанятой вещи*
(1) Наймодатель обязан предоставить нанимателю вещь в состоянии, соответствующем ее назначению, установленному договором, и поддерживать ее в таком состоянии весь период найма.
(2) Нанятая вещь не должна иметь материальных недостатков и недостатков правового характера.
(3) Вещь считается не имеющей материальных недостатков, если она обладает обусловленными характеристиками. В случае, когда не существует договоренности относительно характеристик, вещь не имеет материальных недостатков, если она может быть использована согласно установленному договором назначению либо, при отсутствии договоренности относительно использования, – согласно обычному назначению таких вещей.
(4) Вещь считается не имеющей недостатков правового характера в случае, когда ни одно третье лицо не может осуществить какие-либо права в отношении нее в течение периода, на который заключен договор.
(5) До осуществления своих прав наниматель должен сообщить наймодателю об обнаруженных недостатках вещи.

Статья 879. *Уменьшение наемной платы в связи с недостатком нанятой вещи*
(1) При наличии недостатков у вещи наниматель освобождается от уплаты части наемной платы соответственно снижению возможности пользования вещью. Право уплаты уменьшенной наемной платы прекращается в случае устранения недостатка. Незначительный недостаток не учитывается.
(2) В случае найма жилого помещения соглашения, предусматривающие отступление от требований части (1) в ущерб нанимателю, не имеют силы.

Статья 880. *Возмещение вреда, причиненного вследствие недостатков нанятой вещи*
(1) Если недостаток, уменьшающий возможность пользования вещью, существует в момент заключения договора или возникает впоследствии по причине, за которую отвечает наймодатель, либо если наймодатель промедлил с исполнением своей обязанности устранить недостаток, наниматель может потребовать помимо уменьшения наемной платы возмещения причиненных убытков.
(2) В случае просрочки наймодателя наниматель может самостоятельно устранить недостаток и потребовать возмещения произведенных в связи с этим расходов.

Статья 881. *Последствия знания нанимателя о недостатке*
Если при заключении договора имущественного найма наниматель знал о недостатке и не предъявил требования в связи с этим, он не обладает правами, предусмотренными статьей 879.

Статья 882. *Ничтожность соглашения об устранении или ограничении ответственности*
Соглашение, на основе которого ответственность наймодателя за недостатки устраняется или ограничивается, не имеет силы, если наймодатель злонамеренно умолчал о наличии недостатка.

Статья 883. *Ответственность наймодателя за деяния третьего лица*
(1) Наймодатель обязан возместить убытки, причиненные нарушением назначения вещи третьим лицом, лишь в случаях, когда третье лицо является нанимателем либо когда наймодатель разрешил третьему лицу пользование вещью или доступ к ней.
(2) Если возможность пользования вещью уменьшилась, наниматель сохраняет за собой право использовать иные средства, которыми он обладает против наймодателя.
Статья 884. *Последствия просрочки или отказа передать нанятую вещь*
Если наймодатель не передает в установленный срок нанятую вещь или отказывается ее передать, наниматель вправе потребовать исполнения этой обязанности и возмещения причиненных убытков или расторжения договора и возмещения причиненных убытков.
Статья 885. *Запрещение изменения формы или назначения нанятой вещи*
Ни наймодатель, ни наниматель не вправе изменять форму или назначение вещи в период имущественного найма.
Статья 886. *Порядок внесения наемной платы*
(1) Наемная плата может быть внесена в полном объеме по истечении срока договора имущественного найма. Если внесение наемной платы приурочено к определенным периодам времени, она должна вноситься по истечении этих периодов.
(2) Оплата дополнительных расходов является обязательной лишь в случае наличия договоренности об этом между сторонами.
(3) Если препятствия для использования нанятой вещи возникли по вине нанимателя, он не освобождается от внесения наемной платы.
Статья 887. *Основания и условия изменения наемной платы*
(1) Размер наемной платы может быть изменен по взаимному согласию сторон. Наймодатель может требовать изменения наемной платы не чаще одного раза в год и лишь в случае, когда экономические условия складываются таким образом, что поддержание ее на прежнем уровне было бы несправедливым.
(2) Наниматель вправе требовать уменьшения наемной платы, если предусмотренные договором условия пользования вещью или ее состояние существенно ухудшились в силу не зависящих от него обстоятельств.
Статья 888. *Обязанности нанимателя*
Наниматель обязан:
a) использовать вещь по назначению и в соответствии с условиями договора;
b) беречь вещь и обеспечивать ее сохранность;
c) покрывать текущие расходы, связанные с пользованием вещью и поддержанием ее в исправном состоянии;
d) производить текущий ремонт вещи.
Статья 889. *Обязанности нанимателя по отношению к другим нанимателям*
(1) Наниматель обязан действовать таким образом, чтобы не препятствовать нормальному пользованию вещью другими нанимателями. Наниматель обязан возместить наймодателю и остальным нанимателям убытки, причиненные нарушением этой обязанности, независимо от того, кем они причинены, – им лично или лицами, которым он разрешил пользование вещью или доступ к ней.
(2) Наймодатель может расторгнуть договор в случае неисполнения обязанности, предусмотренной частью (1).
Статья 890. *Права нанимателя в случае нарушения его права пользования другим нанимателем*
(1) Наниматель, права пользования которого нарушены другим нанимателем или лицами, которым он разрешил пользование вещью или доступ к ней, может добиваться, в зависимости от обстоятельств, уменьшения наемной платы или расторжения договора, если он сообщил общему наймодателю о нарушениях, затрагивающих его право пользования, и они продолжают существовать.

(2) Помимо предусмотренного частью (1), наниматель может требовать от общего наймодателя возмещения причиненных убытков, если только последний не докажет, что он действовал с должной осмотрительностью и усердием.
(3) Наймодатель может обратить свои требования против нанимателя, виновного в причинении убытков.

Статья 891. *Право наймодателя проверять нанятую вещь и выполнять работы в отношении нее*

Наймодатель вправе проверять состояние нанятой вещи, выполнять работы в отношении нее, а в случае найма недвижимости вправе показывать ее возможным покупателям или нанимателям, будучи обязанным при этом разумно осуществлять свои права.

Статья 892. *Возмещение убытков, причиненных наймодателю*

(1) Наниматель обязан возместить убытки, причиненные наймодателю вследствие потерь, понесенных нанятой вещью, если не докажет, что потери не могут вменяться в вину ему или лицам, которым он разрешил пользование вещью или доступ к ней.
(2) В случае, когда нанятая вещь является недвижимостью, наниматель не отвечает за убытки, причиненные вследствие пожара, если не будет доказано, что пожар возник по вине нанимателя или лиц, которым он разрешил пользование недвижимостью или доступ к ней.

Статья 893. *Ответственность за износ нанятой вещи*

Наниматель не отвечает за обычный износ нанятой вещи, если она использовалась в соответствии с назначением и условиями договора.

Статья 894. *Поднаем или уступка найма*

(1) Наниматель вправе передать нанятую вещь в поднаем или уступить наем лишь с согласия наймодателя. В этих целях он обязан сообщить наймодателю о своем намерении и указать имя или наименование и адрес лица, которому он намеревается передать вещь в поднаем или уступить наем.
(2) Наймодатель не может отказать в согласии на поднаем нанятой вещи или уступку найма, если после заключения договора найма у нанимателя возник законный интерес предоставить вещь полностью или частично третьему лицу. Это правило не применяется, если третье лицо не внушает доверия или нанятое помещение становится перенаселенным либо если по другим обоснованным причинам от наймодателя нельзя требовать поднайма или уступки найма.
(3) В случае отказа в даче согласия на поднаем нанятой вещи или уступку найма наймодатель обязан в пятнадцатидневный срок сообщить нанимателю мотивы отказа; в противном случае считается, что он дал согласие.
(4) Наймодатель, давший согласие на поднаем или уступку найма, не может требовать более чем возмещения разумных расходов, которые могут вытекать из поднайма или уступки найма.
(5) В случае поднайма ответственным перед наймодателем остается наниматель.
(6) Срок договора поднайма не может превышать срок договора найма.
(7) Уступка найма освобождает предшествующего нанимателя от его обязанностей. В случае найма иной вещи, нежели жилое помещение, стороны могут установить иное.

Статья 895. *Возмещение убытков поднанимателем*

(1) Если наймодатель требует возмещения убытков от нанимателя, поднаниматель отвечает перед наймодателем лишь в пределах платы за поднаем, которую он должен нанимателю. Поднаниматель не может ссылаться на досрочно произведенные платежи.
(2) Плата, осуществленная поднанимателем на основании условий договора поднайма, доведенных до сведения наймодателя, либо в соответствии с местными обычаями, не считается произведенной досрочно.

Статья 896. *Последствия неисполнения обязанностей поднанимателем*

В случае, когда неисполнением обязанностей поднанимателем причиняются существенные убытки наймодателю или другим нанимателям, наймодатель может потребовать расторжения договора поднайма.

Статья 897. *Последствия неисполнения обязанностей наймодателем*
В случае неисполнения наймодателем своих обязанностей поднаниматель может осуществить права нанимателя с тем, чтобы заставить наймодателя исполнить их.
Статья 898. *Обязанность производства капитального ремонта*
(1) Наймодатель обязан производить капитальный ремонт нанятого имущества, если законом или договором не предусмотрено иное.
(2) Капитальный ремонт производится в установленный договором срок либо по неотложной необходимости.
(3) Несоблюдение наймодателем обязанности, предусмотренной частями (1) и (2), дает нанимателю право произвести капитальный ремонт и отнести расходы на него в счет наемной платы.
Статья 899. *Обязанность информирования наймодателя о недостатках*
Наниматель, который знает о недостатке или о существенном повреждении нанятой вещи, обязан сообщить об этом наймодателю в разумный срок под угрозой возмещения причиненных в связи с этим убытков.
Статья 900. *Последствия смены собственника нанятой вещи*
Если после передачи нанятой вещи нанимателю наймодатель произвел ее отчуждение третьему лицу, права и обязанности наймодателя, вытекающие из имущественного найма, переходят к приобретателю.
Статья 901. *Последствия экспроприации нанятой вещи*
(1) Экспроприация нанятой вещи в целом прекращает наем с даты, когда экспроприатор имеет право принять вещь во владение.
(2) В случае частичной экспроприации наниматель может, по обстоятельствам, добиться уменьшения наемной платы или расторжения договора.
Статья 902. *Смерть нанимателя или наймодателя*
Имущественный наем не прекращается ни смертью нанимателя, ни смертью наймодателя, если договором не предусмотрено иное либо если, исходя из обстоятельств, договор не может более сохранять силу.
Статья 903. *Прекращение имущественного найма*
Имущественный наем прекращается:
a) по истечении срока договора;
b) в случае гибели нанятой вещи;
c) в иных случаях, предусмотренных законом или договором.
Статья 904. *Продление срока договора имущественного найма*
(1) В случае продолжения по умолчанию договорных отношений по истечении срока договора имущественного найма он считается продленным на неопределенный срок.
(2) По истечении срока договора имущественного найма наниматель обладает преимущественным правом на заключение договора на новый срок, если:
a) он исполнял свои договорные обязанности ранее;
b) вещь сдается в наем на новый срок;
c) он согласен с новыми договорными условиями, установленными наймодателем.
(3) Гарантия, установленная третьим лицом для обеспечения исполнения обязанностей нанимателем, не распространяется на возобновленный наем.
Статья 905. *Расторжение договора имущественного найма*
(1) Договор имущественного найма, заключенный на неопределенный срок, может быть расторгнут по требованию любой из сторон с предварительным уведомлением об этом другой стороны за три месяца в отношении недвижимой вещи и за один месяц в отношении движимой вещи, если договором не предусмотрено иное.
(2) Если жилище или любое другое помещение, предназначенное для жилья, находится в состоянии, представляющем реальную угрозу для здоровья людей, наниматель может расторгнуть

договор без предварительного уведомления. Наниматель обладает этим правом и в случае, когда при заключении договора он знал об угрозе и не предъявил требования по этому поводу.
(3) В результате расторжения договора имущественного найма расторгается и договор поднайма, если договором найма не предусмотрено иное.

Статья 906. *Расторжение договора по инициативе наймодателя*

(1) Наймодатель вправе требовать расторжения договора в случае, если наниматель:
a) не использует нанятое имущество по назначению или в соответствии с условиями договора;
b) умышленно или вследствие проступка допускает ухудшение состояния вещи либо создает реальную угрозу такого ухудшения;
c) не вносит наемную плату в течение трех месяцев по истечении срока уплаты, если договором не предусмотрено иное;
d) заключил договор поднайма без согласия наймодателя.
(2) Законом или договором могут быть предусмотрены и иные основания расторжения договора по инициативе наймодателя.

Статья 907. *Расторжение договора по инициативе нанимателя*

(1) Наниматель вправе требовать расторжения договора в случае:
a) утраты трудоспособности и невозможности использования нанятой вещи;
b) лишения свободы и невозможности исполнения договорных обязанностей.
(2) Законом или договором могут быть предусмотрены и иные основания расторжения договора по инициативе нанимателя.

Статья 908. *Возвращение нанятой вещи*

(1) При прекращении договорных отношений наниматель обязан возвратить нанятую вещь в том состоянии, в котором она была передана ему, либо в состоянии, предусмотренном договором.
(2) Убытки, причиненные вследствие ухудшения состояния вещи, подлежат возмещению нанимателем, если он не докажет отсутствие своей вины. Наниматель несет такую же ответственность за ухудшение, допущенное членами его семьи, поднанимателем либо третьими лицами, которым он разрешил доступ к нанятой вещи.
(3) Наниматель отвечает за повреждение нанятой вещи в размере уменьшения ее стоимости, если договором не предусмотрено иное.

Статья 909. *Судьба улучшений нанятой вещи*

(1) По истечении срока договора или при его расторжении наниматель вправе отделить улучшения нанятой вещи, произведенные с согласия наймодателя, отделимые без вреда для нее, либо потребовать возмещения их стоимости наймодателем, если законом или договором не предусмотрено иное.
(2) Наниматель вправе отделить улучшения, произведенные без согласия наймодателя, если они отделимы без вреда для нее либо если наймодатель отказывается возместить их стоимость. Улучшения, произведенные нанимателем без согласия наймодателя, неотделимые без вреда для нее, становятся собственностью наймодателя.
(3) По требованию наймодателя строения и сооружения, воздвигнутые без согласия наймодателя, подлежат сносу нанимателем либо за его счет.

Статья 910. *Последствия невозвращения нанятой вещи в установленный срок*

В случае невозвращения нанятой вещи нанимателем после прекращения договорных отношений наймодатель вправе требовать внесения наемной платы за весь период просрочки. Может быть востребовано также возмещение убытков в части, не покрытой наемной платой.

Глава IX
АРЕНДА

Статья 911. *Общие положения об аренде*

(1) Арендой признается договор, заключаемый между одной стороной – собственником, узуфруктуарием или иным законным владельцем земельных участков и другого

сельскохозяйственного имущества (арендодателем) и другой стороной (арендатором), об их эксплуатации в течение определенного срока и по установленной сторонами цене.
(2) По соглашению сторон положения об аренде применяются и к имущественному найму другой недвижимости.
(3) К договору аренды применяются соответствующим образом положения об имущественном найме в той мере, в которой настоящей главой не предусмотрено иное.

Статья 912. *Форма договора аренды*

Договор аренды заключается в письменной форме.

Статья 913. *Описание арендованной вещи*

(1) При передаче вещи в аренду арендодатель и арендатор должны составить акт, содержащий описание арендованной вещи и ее состояния в момент передачи. Это правило применяется соответствующим образом при прекращении аренды.
(2) Акт, содержащий описание арендуемой вещи, должен содержать дату его составления и подлежит подписанию обеими сторонами.

Статья 914. *Особенности договора аренды земельного участка*

В договоре аренды земельного участка должны устанавливаться условия пользования расположенными на этом участке объектами, а также сельскохозяйственным оборудованием и техникой.

Статья 915. *Срок аренды*

(1) Срок аренды не может составлять менее одного года.
(2) За три месяца до истечения срока аренды арендодатель должен предупредить арендатора посредством предварительного уведомления о своем намерении не продлевать договор аренды.
(3) Если срок аренды истек, а арендодатель не потребовал передачи ему земельного участка и арендатор продолжает эксплуатацию участка, договор аренды считается продленным на один год.

Статья 916. *Арендная плата*

(1) Арендная плата вносится в натуре или в денежном выражении либо в натуре и денежном выражении согласно договоренности между сторонами и осуществляется в установленные договором сроки и месте.
(2) Элементами, в зависимости от которых определяется арендная плата по каждой категории пользования вещью, могут быть площадь земельного участка, производственный потенциал, структура участка, рельеф местности, степень возможности механизации, доступность, расстояние до мест складирования, переработки или реализации, состояние зданий, оборудования и другого инвентаря, а также степень амортизации арендуемой сельскохозяйственной техники.
(3) Арендная плата в натуре устанавливается в определенном количестве продукции или в процентах от объема продукции. Продукция, которой оплачивается аренда, определяется сторонами в зависимости от специфики сельскохозяйственной деятельности и от зоны.
(4) Сроки и место внесения арендной платы в натуре устанавливаются сторонами с учетом вида продукции и специфики ее получения.

Статья 917. *Уменьшение арендной платы*

При случайной гибели более половины плодов, полученных вследствие аренды, арендатор может требовать пропорционального уменьшения арендной платы. Право на уменьшение арендной платы сохраняется до момента отделения плодов (уборки урожая).

Статья 918. *Залоговое право арендодателя*

В целях обеспечения своих требований, вытекающих из договора аренды, арендодатель обладает правом заклада в отношении вещей, внесенных арендатором, и в отношении плодов арендованной вещи.

Статья 919. *Изменение назначения земельного участка*

Арендатор может изменить назначение арендованного земельного участка лишь с предварительного письменного согласия собственника и с соблюдением требований закона.

Статья 920. *Договорное распределение рисков*
(1) В договоре аренды стороны могут по взаимному согласию установить случаи и пределы распределения вреда, причиненного стихийными бедствиями.
(2) Стороны могут по взаимному согласию предусмотреть распределение в полном объеме или частично вреда, причиненного арендованному имуществу вследствие непредвиденных случаев или форс-мажорных обстоятельств.
Статья 921. *Прекращение аренды*
(1) Аренда прекращается по истечении срока, на который она установлена.
(2) Досрочное прекращение аренды осуществляется в соответствии с законом.
Статья 922. *Последствия расторжения договора аренды земельного участка*
В случае расторжения договора аренды сельскохозяйственных угодий до истечения сельскохозяйственного года арендодатель обязан уплатить арендатору стоимость плодов, которые, хотя и не могут быть отделены на момент расторжения, смогут быть отделены до истечения года при условии нормального ведения хозяйства.

Глава X
ЛИЗИНГ

Статья 923. Договор лизинга
(1) По договору лизинга одна сторона (лизингодатель) обязуется по ходатайству другой стороны (лизингополучателя) предоставить во временное владение и пользование вещь, приобретенную или произведенную лизингодателем, взамен периодических платежей (лизинговые платежи).
(2) В отсутствие противного право выбора вещи и/или продавца принадлежит лизингополучателю.
(3) По истечении срока действия договора лизинга лизингодатель обязан соблюдать право лизингополучателя на выбор: приобрести вещь, продлить срок действия договора лизинга или прекратить договорные отношения.
(4) К договору лизинга применяются соответствующим образом положения об имущественном найме в той мере, в которой настоящей главой или законом о лизинге не предусмотрено иное.
[Ст.923 в редакции ZP60/28.04.05, MO92/08.07.05 ст.431]
Статья 924. *Форма и содержание договора лизинга*
(1) Договор лизинга заключается в письменной форме.
(2) Договор лизинга должен содержать, в частности:
a) цену вещи;
b) общую сумму, количество и сроки внесения платежей;
c) итоговую оплату и способы ее расчета в случае расторжения договора.
Статья 925. Предмет лизинга
(1) Предметом лизинга может быть любая движимая или недвижимая вещь, за исключением:
a) вещей, изъятых из гражданского оборота или ограниченных к обращению в соответствии с законом;
b) сельскохозяйственных земель;
c) потребляемых вещей;
d) не подлежащих передаче объектов интеллектуальной собственности.
(2) Движимая вещь, являющаяся предметом договора лизинга, сохраняет свой движимый характер на срок действия договора, хотя бы она и была присоединена или включена в состав недвижимости, в той мере, в которой она не утрачивает свою индивидуальность.
Статья 926. *Информирование о договоре лизинга*
Лизингополучатель обязан уведомить продавца о заключенном или подлежащем заключению договоре лизинга.
Статья 927. *Ответственность продавца перед лизингополучателем*
(1) Продавец вещи является непосредственно обязанным перед лизингополучателем по законным или условным гарантиям, являющимся неотъемлемой частью договора купли-продажи. При этом

продавец не отвечает перед лизингодателем и лизингополучателем одновременно за одни и те же убытки.
(2) Положения части (1) не дают лизингополучателю права расторгнуть обратной силой или изменить договор купли-продажи без согласия лизингодателя.
(3) Если договором не предусмотрено иное, лизингополучатель не отвечает за неисполнение обязательств продавцом, за исключением случаев, когда выбор продавца осуществлен лизингополучателем.
Статья 928. *Переход на лизингополучателя рисков и расходов*
(1) С момента принятия владения лизингополучатель принимает на себя все риски, связанные с гибелью вещи, в том числе вследствие форс-мажорных обстоятельств.
(2) Лизингополучатель несет все расходы, связанные с содержанием и ремонтом вещи.
(3) Стороны могут установить в договоре отступления от положений частей (1) и (2).
Статья 929. *Ответственность лизингодателя и лизингополучателя*
Лизингодатель и лизингополучатель отвечают по своим обязанностям в соответствии с договором лизинга и законом.
Статья 930. *Распоряжение правами, вытекающими из договора*
(1) Лизингодатель может уступить свои права в отношении вещи или права, вытекающие из договора лизинга, либо распорядиться ими иным образом. Уступка прав либо распоряжение ими иным образом не освобождает лизингодателя от обязанностей, вытекающих из договора, а также не изменяет характер или правовой режим договора.
(2) Лизингополучатель может уступить право пользования вещью или иные права, вытекающие из договора, лишь с согласия лизингодателя и с соблюдением прав третьих лиц.

Глава XI
ПОДРЯД И ОКАЗАНИЕ УСЛУГ
Ч а с т ь 1
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ О ПОДРЯДЕ И ОКАЗАНИИ УСЛУГ

Статья 931. *Свобода выбора способа выполнения работ или оказания услуг*
Подрядчик или исполнитель свободен в выборе способа выполнения работ или оказания услуг. Между подрядчиком или исполнителем и заказчиком не существует отношений подчиненности.
Статья 932. *Вознаграждение*
(1) Считается, что стороны достигли согласия относительно вознаграждения по умолчанию, если в соответствии с обстоятельствами такие работы или услуги выполняются или оказываются только за вознаграждение.
(2) Если размер вознаграждения не установлен, считается, что в случае наличия тарифов достигнуто соглашение о вознаграждении в соответствии с тарифами, а в случае отсутствия таковых – об обычном вознаграждении.
Статья 933. *Предварительная смета*
(1) В случае, когда при заключении договора цена работ или услуг была определена, подрядчик или исполнитель должен обосновать увеличение вознаграждения.
(2) Заказчик обязан уплатить увеличение, предусмотренное частью (1), лишь в той мере, в которой оно обусловлено работами, услугами или расходами, которые подрядчик или исполнитель не мог предусмотреть в момент заключения договора.
Статья 934. *Отчет подрядчика или исполнителя*
В случае, когда вознаграждение установлено в зависимости от стоимости поставляемых работ, услуг или вещей, подрядчик или исполнитель по требованию заказчика должен представить ему отчет о ходе выполнения работ, об оказанных услугах и понесенных расходах.

Статья 935. *Суммарная цена*
(1) Если при заключении договора за выполнение работы или оказание услуги установлена суммарная цена, заказчик обязан уплатить обусловленное вознаграждение и не может требовать уменьшения вознаграждения по причине, что выполнение работы или оказание услуги потребовало меньшего труда или меньших расходов, чем предусматривалось.
(2) Аналогично части (1) подрядчик или исполнитель не может требовать увеличения вознаграждения по противоположным основаниям.
(3) Суммарная цена остается неизменной, хотя бы и были изменены исходные сроки или условия исполнения, если стороны не договорились об ином.
Статья 936. *Личное исполнение*
(1) Подрядчик или исполнитель обязан произвести исполнение лично, только если такая обязанность вытекает из договора, обстоятельств или характера исполнения.
(2) За подрядчиком или исполнителем в любом случае сохраняются право надзора и ответственность.
Статья 937. *Обязанность информирования заказчика*
До заключения договора подрядчик или исполнитель обязан в той мере, в которой позволяют обстоятельства, предоставить заказчику всю информацию о характере работы или услуги, а также о необходимых для их производства вещах и сроках.
Статья 938. *Предоставление вещей подрядчиком или исполнителем*
(1) Подрядчик или исполнитель обязан предоставить все необходимые для исполнения договора вещи, если не предусмотрено иное.
(2) Вещи, предназначенные для выполнения работ и оказания услуг, должны быть качественными. Подрядчик или исполнитель должен предоставить в отношении вещей гарантии согласно правилам о гарантиях продавца.
(3) Признается договором купли-продажи, а не подряда или оказания услуг договор, по которому работы или услуги являются всего лишь принадлежностями по отношению к поставляемым вещам.
Статья 939. *Использование вещей заказчика*
(1) В случае, когда вещи предоставлены заказчиком, подрядчик или исполнитель обязан расчетливо их использовать и вести учет их расходования.
(2) В случае, когда вещи явно непригодны для предусмотренного договором использования либо имеют явные недостатки или обнаружившиеся скрытые недостатки, подрядчик или исполнитель обязан немедленно уведомить об этом заказчика; в противном случае он отвечает за убытки, которые могут быть причинены вследствие использования вещи.
(3) Подрядчик или исполнитель обязан представить заказчику отчет об израсходовании предоставленных им вещей и возвратить ему их остаток.
Статья 940. *Риск случайной гибели или повреждения вещей*
Риск случайной гибели или повреждения вещей, необходимых для исполнения договора, несет предоставившее их лицо, если договором не предусмотрено иное.
Статья 941. *Права подрядчика или исполнителя в случае непринятия выполненной работы или оказанной услуги*
(1) Подрядчик или исполнитель может потребовать соответствующего возмещения убытков без обязанности заново выполнить работу или оказать услугу в случае непринятия заказчиком выполненной работы или оказанной услуги. Заказчик обязан выплатить возмещение и в случае несовершения им действий, необходимых для выполнения работы или оказания услуги.
(2) Размер возмещения убытков определяется в зависимости от длительности просрочки и размера вознаграждения, за вычетом того, что сэкономлено подрядчиком или исполнителем в результате просрочки или отказа либо могло быть получено им вследствие иного использования своей рабочей силы.

Статья 942. *Расторжение договора заказчиком*

Заказчик вправе в любой момент до завершения работы или услуги расторгнуть договор с выплатой при этом подрядчику или исполнителю вознаграждения за выполненные работы или оказанные услуги и возмещения убытков, причиненных в связи с расторжением договора.

Статья 943. *Расторжение договора подрядчиком или исполнителем*

(1) В случае, когда не имеется обоснованных причин для расторжения договора, подрядчик или исполнитель может расторгнуть его лишь таким образом, чтобы заказчик мог получить работу или услугу иным путем. При наличии обоснованных причин обязанность возмещения убытков отпадает.

(2) В случае расторжения договора подрядчик или исполнитель обязан вернуть полученный аванс.

(3) В случае расторжения договора подрядчиком или исполнителем он может потребовать уплаты ему соответствующей части вознаграждения по уже выполненным работам или оказанным услугам в той мере, в которой заказчик заинтересован в них.

Статья 944. *Смерть заказчика*

Смерть заказчика не влечет прекращения договора, кроме как в случае, когда его исполнение становится невозможным или ненужным.

Статья 945. *Смерть или недееспособность подрядчика или исполнителя*

Смерть или недееспособность подрядчика или исполнителя не влечет прекращения договора, за исключением случаев, если договор заключен с учетом его личных качеств либо если исполнение договора не может быть продолжено надлежащим образом преемником в его деятельности, когда заказчик вправе расторгнуть договор.

Ч а с т ь 2
ПОДРЯД

Статья 946. *Договор подряда*

(1) По договору подряда одна сторона (подрядчик) обязуется за свой риск выполнить определенную работу для другой стороны (заказчика), а заказчик обязуется принять работу и уплатить обусловленную цену.

(2) Предметом договора подряда может быть как изготовление или переработка вещи, так и получение иных результатов вследствие выполнения работ.

Статья 947. *Передача права собственности*

В случае выполнения работы подрядчиком из своего материала он обязан передать право собственности на вещь в пользу заказчика.

Статья 948. *Гарантия от недостатков*

(1) Подрядчик должен передать заказчику работу свободной от любых материальных недостатков и недостатков правового характера.

(2) Работа не имеет материальных недостатков, если она обладает обусловленными свойствами. В случае, когда не существует договоренности относительно свойств, работа считается не имеющей материальных недостатков, если она соответствует предусмотренному договором использованию, а при невозможности предположить такое использование – обычному использованию.

(3) К материальным недостаткам приравнивается ситуация, когда подрядчик выполнил иную работу помимо заказанной либо выполнил работу в меньшем количестве или объеме, если исходя из обстоятельств такое исполнение можно считать исполнением договора.

(4) Работа не имеет недостатков правового характера, если ни одно третье лицо не может осуществить свои права против заказчика.

Статья 949. *Существенное превышение сметы*

(1) В случае необходимости существенного превышения сметы подрядчик обязан немедленно сообщить об этом заказчику. Несоблюдение этой обязанности предоставляет заказчику право требовать расторжения договора и возмещения причиненных убытков либо освобождения его от обязанности покрыть расходы, превышающие установленную смету.

(2) Если при заключении договора существенное превышение сметы невозможно было предусмотреть, подрядчик имеет право лишь на понесенные дополнительные расходы, а заказчик вправе согласиться с этим превышением и покрыть все расходы либо потребовать расторжения договора.

Статья 950. *Обязанность подрядчика информировать заказчика*

(1) Подрядчик обязан информировать заказчика:

a) о непригодности к использованию или недоброкачественности предоставленного заказчиком материала;

b) о том, что недостатки материалов могут повлечь недостатки конечной продукции;

c) о том, что соблюдение указаний заказчика угрожает прочности или годности выполняемой работы;

d) об иных не зависящих от подрядчика обстоятельствах, угрожающих прочности или годности выполняемой работы.

(2) Несоблюдение подрядчиком обязанности, предусмотренной частью (1), дает заказчику право требовать возмещения причиненных ему убытков.

Статья 951. *Право подрядчика на расторжение договора*

Если заказчик, несмотря на своевременное и надлежащее информирование со стороны подрядчика, не заменит в установленный срок непригодный или недоброкачественный материал, не изменит указаний о способе выполнения работы или не устранит иные обстоятельства, угрожающие прочности или годности выполняемой работы, подрядчик вправе потребовать расторжения договора и возмещения причиненных убытков.

Статья 952. *Право удержания и залоговое право подрядчика*

Подрядчик обладает правом удержания и залоговым правом в отношении изготовленной или улучшенной им движимой вещи, если в процессе ее изготовления или улучшения вещь оказалась в его владении. Это правило не применяется в случае, когда подрядчик в момент вступления во владение знал о том, что собственник не согласен на ее изготовление или улучшение.

Статья 953. *Установление ипотеки в отношении строительного участка*

Если предметом договора является здание или сооружение либо часть здания или сооружения, подрядчик в целях обеспечения прав, вытекающих из договора подряда, может требовать установления ипотеки на строительный участок заказчика.

Статья 954. *Срок исполнения договора подряда*

(1) Стороны договора подряда могут установить общий срок его исполнения, а при необходимости – начальный срок, срок выполнения отдельных этапов работы и конечный срок работы.

(2) Сроки могут быть изменены лишь по взаимному согласию сторон.

(3) При наличии договоренности сторон работы могут выполняться в сокращенный срок или безотлагательно, в присутствии заказчика.

Статья 955. *Последствия невозможности завершения работы*

(1) Если завершение работы становится невозможным по не зависящим от сторон обстоятельствам, подрядчик не имеет права требовать выплаты вознаграждения.

(2) Подрядчик имеет право на вознаграждение, если невозможность завершения работы обусловлена некачественностью предоставленного заказчиком материала либо его указаниями, при условии соблюдения подрядчиком обязанности информирования.

Статья 956. *Риск случайной гибели или повреждения предмета договора*

(1) Риск случайной гибели или повреждения предмета договора до его приемки несет подрядчик. После приемки работы этот риск переходит на заказчика.

(2) В случае просрочки приемки работы заказчиком риск переходит на него со дня начала просрочки.

Статья 957. *Приемка*

(1) После завершения работы заказчик обязан принять работу в порядке, в месте и в срок, установленные законом или договором.

(2) Приемкой работы является заявление, посредством которого заказчик принимает ее, с оговорками или без таковых.
(3) К приемке приравнивается ситуация, когда заказчик не принял работу в течение срока, установленного с этой целью подрядчиком.

Статья 958. *Акт приемки*

(1) Установленные недостатки и отступления подлежат изложению в акте приемки, который подписывается сторонами или составляется одной из сторон и в котором устанавливаются порядок, условия и сроки устранения выявленных недостатков и отступлений.
(2) Недостатки и отступления подлежат устранению за счет подрядчика.
(3) Заказчик, принявший работу без оговорок, сохраняет при этом права против подрядчика в случае обнаружения скрытых недостатков.

Статья 959. *Претензии*

Претензии относительно скрытых недостатков или отступлений от условий договора, которые не могли быть выявлены в момент приемки работы, подлежат предъявлению подрядчику сразу же после их выявления.

Статья 960. *Устранение недостатков*

(1) При наличии недостатков работы заказчик может потребовать их устранения. Подрядчик может по своему усмотрению либо устранить недостатки, либо выполнить работу заново.
(2) Подрядчик несет расходы, необходимые для устранения недостатков, в частности транспортные и дорожные расходы, расходы на работу и материалы.
(3) Подрядчик вправе, если возможно, отказаться от устранения недостатков, только в случае, когда устранение требует несоразмерных расходов.

Статья 961. *Право подрядчика в случае выполнения работы заново*

В случае выполнения подрядчиком работы заново он может потребовать от заказчика возврата работы с недостатками в соответствии с правилами о расторжении договора.

Статья 962. *Право заказчика на устранение недостатка*

(1) При безрезультатном истечении срока, установленного заказчиком для устранения недостатка, он может самостоятельно устранить недостаток и потребовать возмещения необходимых расходов, если только подрядчик не отказался от устранения по причине несоразмерных расходов.
(2) К ситуации, предусмотренной частью (1), применяются соответствующим образом положения статьи 709. Установление срока не требуется также в случае, когда устранение недостатка не удалось.
(3) Заказчик может потребовать от подрядчика выплаты авансом суммы для покрытия расходов на устранение недостатка.

Статья 963. *Расторжение договора по причине наличия недостатков*

(1) В случае наличия недостатка работы заказчик может расторгнуть договор в соответствии с положениями статьи 709.
(2) За исключением случаев, предусмотренных частью (2) статьи 709, установление срока не требуется и тогда, когда устранить недостаток не удалось.
(3) Подрядчик должен возместить заказчику причиненные убытки.

Статья 964. *Уменьшение стоимости работы*

Заказчик, который не потребовал устранения недостатка по истечении соответствующего срока, установленного для этого подрядчиком, и при этом не расторгнул договор, может лишь уменьшить вознаграждение на сумму, соответствующую уменьшению стоимости работы по причине наличия недостатков.

Статья 965. *Последствия злонамеренного умысла*

Если недостатки скрыты злонамеренно, подрядчик не вправе ссылаться на соглашение, которым устраняются или ограничиваются права заказчика в отношении недостатков.

Статья 966. *Выплата вознаграждения по договору подряда*
(1) После приемки работы заказчик обязан выплатить вознаграждение, установленное по договоренности сторон, если законом или договором не предусмотрена выплата его по частям или иной вид оплаты.
(2) Заказчик вправе удержать из вознаграждения сумму, достаточную для покрытия заявленных при приемке оговорок по недостаткам работы, до того, как в отношении работы будут произведены необходимые ремонт или исправления.
(3) Заказчик не может осуществить право, предусмотренное частью (2), если подрядчик предоставил достаточные гарантии исполнения своих обязательств.
Статья 967. *Экономия подрядчика*
(1) Уменьшение подрядчиком цены выполненной работы по сравнению с оговоренной в договоре без снижения качества и количества работы не освобождает заказчика от обязанности уплаты установленного вознаграждения.
(2) Стороны могут договориться об ином порядке распределения экономии от уменьшения цены работы.
Статья 968. *Срок исковой давности по договору подряда*
(1) Срок исковой давности составляет один год с момента приемки работы.
(2) Иск по поводу зданий и сооружений может быть предъявлен в течение пяти лет.
(3) Если договором предусмотрена приемка работы по частям, течение срока исковой давности начинается со дня приемки работы в целом.
Статья 969. *Гарантийный срок*
Если законом или договором установлен гарантийный срок, претензия может быть предъявлена в пределах этого срока. Течение срока исковой давности начинается с момента предъявления претензии, а в случае, когда она не была предъявлена, – со дня истечения гарантийного срока.

Ч а с т ь 3

ОКАЗАНИЕ УСЛУГ

Статья 970. *Договор об оказании услуг*
(1) По договору об оказании услуг одна сторона (исполнитель) обязуется оказать определенные услуги другой стороне (заказчику), а заказчик обязуется выплатить обусловленное вознаграждение.
(2) Предметом договора об оказании услуг являются любые услуги.
(3) Трудовые договоры регулируются трудовым законодательством.
Статья 971. *Срок оплаты*
(1) Оплата услуги осуществляется после ее оказания.
(2) Если плата за услуги исчисляется по определенным периодам времени, оплата осуществляется по истечении каждого периода.
Статья 972. *Просрочка приемки услуг*
Если заказчик просрочил приемку услуг, исполнитель вправе требовать уплаты обусловленной суммы за услуги, которые не могли быть оказаны по причине просрочки, без обязанности оказать услуги на эту сумму. Исполнитель должен согласиться на вычет из этой суммы эквивалента сумм, сэкономленных им вследствие неоказания услуг, либо доходов, полученных им за оказание услуг другим лицам в течение такого же периода, либо услуг, не оказанных им злонамеренно.
Статья 973. *Обеспечение условий для оказания услуг*
(1) В случае, когда заказчик является ответственным, он обязан обустроить и содержать помещение, оборудование или аппараты, которые он должен приобрести для оказания услуг, и регламентировать оказание услуг, которое должно осуществляться под его руководством и в соответствии с его указаниями, таким образом, чтобы исполнитель был защищен от риска для жизни и здоровья в той мере, в которой это позволяет характер оказываемых услуг.
(2) Обязанности, возложенные на заказчика в соответствии с частью (1), не могут быть предварительно исключены или ограничены договором.

Статья 974. *Прекращение отношений по договору об оказании услуг*
(1) Отношения по договору об оказании услуг прекращаются по истечении срока, на который они были установлены.
(2) Если срок договорных отношений не установлен либо из характера или цели услуг не вытекает определенный срок, договор может расторгнуть каждая из сторон.
Статья 975. *Сроки расторжения отношений по договору об оказании услуг*
Отношения по договору об оказании услуг могут быть расторгнуты:
a) если оплата осуществляется по дням, – в любой день, начиная с конца следующего дня;
b) если оплата исчисляется по неделям, – не позднее первого рабочего дня в течение недели, начиная с конца следующей субботы;
c) если оплата исчисляется по месяцам, – не позднее 15-го числа месяца, начиная с конца календарного месяца;
d) если оплата исчисляется по кварталам или более длительным периодам времени, – с соблюдением шестинедельного срока предварительного уведомления, начиная с конца календарного квартала;
e) если выплаты не производятся в зависимости от интервалов времени, – в любой момент. В случае, когда отношения по оказанию услуг занимают все рабочее время исполнителя, срок предварительного уведомления должен составлять две недели.
Статья 976. *Долгосрочные договоры об оказании услуг*
Если договор об оказании услуг заключен на срок более пяти лет, исполнитель может расторгнуть договор по истечении пяти лет. Срок предварительного уведомления составляет шесть месяцев.
Статья 977. *Продление договора об оказании услуг по умолчанию*
В случае продолжения договорных отношений и по истечении срока договора, о чем поставлена в известность другая сторона, договор об оказании услуг считается продленным на неопределенный срок в той мере, в которой другая сторона не заявила немедленно о своем отказе.
Статья 978. *Расторжение договора об оказании услуг по обоснованным причинам*
(1) Если после начала договорных отношений договор об оказании услуг расторгнут по обоснованным причинам в соответствии с положениями статьи 748, исполнитель вправе требовать уплаты части вознаграждения за услуги, оказанные до момента расторжения договора.
(2) Если договор расторгнут исполнителем по причинам, не касающимся несоблюдения условий договора заказчиком, либо если договор расторгнут заказчиком в связи с тем, что исполнитель не соблюдает положения договора, исполнитель не имеет права на вознаграждение в той мере, в которой вследствие расторжения оказанные им до этого услуги не представляют интереса для другой стороны. Если услуги оплачены авансом, исполнитель обязан возвратить уплаченные ему суммы в соответствии с требованиями статьи 738 либо, в случае расторжения договора по причинам, которые не могут вменяться ему в вину, в соответствии с правилами о неосновательном обогащении.
(3) В случае расторжения договора по причине нарушения условий договора одной из сторон она обязана нести расходы, связанные с убытками, причиненными вследствие расторжения договора.
Статья 979. *Свидетельство о работе исполнителя*
По завершении долгосрочных отношений исполнитель может потребовать от другой стороны выдачи письменного свидетельства о проделанной работе и времени работы.

Глава XII
ПЕРЕВОЗКА
Ч а с т ь 1
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ О ПЕРЕВОЗКЕ

Статья 980. *Договор перевозки*
(1) По договору перевозки одна сторона (перевозчик) обязуется перед другой стороной (пассажиром или отправителем) перевезти пассажира и багаж или груз в пункт назначения взамен условленной платы, в отношении которой обязуется другая сторона.

(2) Бесплатная перевозка лиц или вещей, за исключением перевозки в рамках предпринимательской деятельности, осуществляемой лицом, публично предоставляющим транспортные услуги, не регулируется положениями настоящей главы; при этом на перевозчике лежит только обязанность осмотрительности и усердия.

Статья 981. *Обязанность заключения договора перевозки*

Лицо, публично предлагающее осуществление перевозки людей и вещей, обязано заключить договор перевозки, за исключением случаев, когда имеются обоснованные причины для отказа от этого.

Статья 982. *Последовательная и комбинированная перевозка*

(1) Последовательной перевозкой признается перевозка, в ходе которой несколько перевозчиков сменяют друг друга, используя один и тот же способ перевозки (одно и то же транспортное средство).

(2) Комбинированной признается перевозка, в ходе которой перевозчики сменяют друг друга, используя различные способы перевозки (различные транспортные средства).

Статья 983. *Смена перевозчика*

(1) В случае передачи перевозчиком исполнения своих обязанностей в полном объеме или частично другому лицу сменившее его лицо считается стороной договора перевозки.

(2) Оплата, произведенная отправителем груза одному из перевозчиков, освобождает его от такой обязанности в отношении остальных перевозчиков.

Статья 984. *Срок перевозки пассажира или груза*

(1) Перевозчик обязан осуществить перевозку пассажира и багажа или груза в установленные законом или договором сроки, а в случае, когда такие сроки не установлены, – в разумный срок.

(2) Перевозка должна производиться по наиболее короткому и оптимальному пути.

Статья 985. *Плата за перевозку*

(1) За перевозку пассажира и багажа или груза вносится провозная плата, установленная по соглашению сторон, если законом не предусмотрено иное.

(2) Плата за перевозку вносится до перевозки пассажира и багажа или груза, если законом или договором не предусмотрено иное.

(3) Перевозчик имеет право удерживать багаж и груз до внесения провозной платы.

Ч а с т ь 2
ПЕРЕВОЗКА ПАССАЖИРОВ

Статья 986. *Билет (провозной документ)*

(1) Договор перевозки пассажира удостоверяется (документируется) выдачей билета (провозного документа).

(2) Билет (провозной документ) может быть выдан с правом передачи или без права передачи. Возможность передачи прекращается не позднее чем в момент начала пути.

Статья 987. *Объем обязательства*

(1) Перевозка пассажира включает операции по посадке, перевозке и высадке.

(2) Перевозчик обязан осуществить безопасную перевозку пассажира в пункт назначения.

Статья 988. *Ответственность перевозчика*

(1) Перевозчик обязан возместить убытки, причиненные пассажиру, за исключением случаев, когда убытки являются следствием форс-мажорных обстоятельств, состояния здоровья пассажира или его деяния. Перевозчик обязан также возместить убытки, причиненные в связи с состоянием его здоровья или здоровья его представителей либо в связи с функционированием транспортного средства.

(2) Ответственность перевозчика за убытки, причиненные вследствие просрочки, исключается, если иное не предусмотрено прямо либо если действия перевозчика не представляют собой умысел или тяжкий проступок.

(3) Ответственность, возлагаемая на перевозчика, не может быть исключена или ограничена договором.

(4) Ограничения размера возмещения убытков при перевозке пассажиров транспортом общего пользования подлежат утверждению Правительством.

Статья 989. *Ответственность перевозчика за багаж*

(1) Перевозчик отвечает за утрату, уничтожение или повреждение багажа, сданного ему пассажиром, за исключением случая, когда он докажет, что это произошло вследствие форс-мажорных обстоятельств, недостатков вещи или по вине пассажира.

(2) Перевозчик не отвечает за утрату документов, денег или других ценных вещей, за исключением случая, когда ему сообщили о характере или стоимости вещи и он согласился осуществить ее перевозку. Он тем более не отвечает за утрату ручной клади, остающейся под присмотром пассажира, за исключением случая, когда последний докажет вину перевозчика.

Статья 990. *Ответственность перевозчика в случае последовательной или комбинированной перевозки пассажиров*

В случае последовательной или комбинированной перевозки пассажиров лицо, осуществляющее перевозку, в процессе которой причинены убытки, несет ответственность за них, за исключением случая, когда один из перевозчиков специальной оговоркой принимает на себя ответственность за весь путь.

Статья 991. *Ответственность пассажира*

Пассажир отвечает за убытки, причиненные перевозчику своим поведением либо характером или состоянием перевозимого с собой багажа, за исключением случая, когда убытки возникли вопреки надлежащему поведению пассажира.

Статья 992. *Расторжение договора*

(1) Пассажир может расторгнуть договор в любой момент, если это не влечет задержки отправления. Он обязан возместить перевозчику убытки, причиненные вследствие расторжения договора.

(2) Пассажир может расторгнуть договор в случае, когда выясняются обстоятельства из сферы деятельности перевозчика, о которых пассажир не знал и которые, если бы он знал о них, послужили бы для него обоснованной причиной не заключать договор перевозки.

(3) Пассажир вправе расторгнуть договор также в случае, когда можно предвидеть, что будет допущена задержка по отношению к обусловленному сроку. В этих случаях обязанность возмещения убытков не возникает.

Ч а с т ь 3
ПЕРЕВОЗКА ВЕЩЕЙ

Статья 993. *Перевозка несколькими транспортными средствами*

Если транспортное средство, в которое или на которое погружена транспортируемая вещь, прошло часть пути морем, по железной дороге, по реке или каналу либо воздушным путем, а вещь при этом не выгружена (не перегружена), положения настоящей части применяются к перевозке в целом.

Статья 994. *Форма договора перевозки*

(1) Договор перевозки оформляется в виде накладной (коносамента или иного равнозначного документа).

(2) Отсутствие, утрата или повреждение накладной не влияет на действительность договора перевозки.

Статья 995. *Составление накладной*

(1) Накладная составляется отправителем, если стороны не договорились об ином.

(2) Накладная составляется не менее чем в трех подлинных экземплярах, которые подписываются отправителем и перевозчиком. Первый экземпляр хранится у отправителя, второй сопровождает груз, а третий вручается перевозчику.

(3) Если груз размещен по нескольким транспортным средствам либо если имеется несколько грузов различного вида или распределяемых в разные места, как перевозчик, так и

грузоотправитель могут потребовать составления соответствующего количества накладных по числу используемых транспортных средств либо по числу видов грузов или мест доставки грузов.
Статья 996. *Неправильность сведений, содержащихся в накладной*
(1) Сторона договора отвечает за убытки, причиненные другой стороне вследствие предоставления неполных или недостоверных сведений для составления накладной.
(2) Ответственность за неправильное составление накладной несет сторона, составившая накладную или внесшая в нее изменения.
Статья 997. *Обязанности перевозчика при приемке груза*
(1) При приемке груза перевозчик обязан проверить:
a) точность содержащихся в накладной сведений относительно общего объема груза, количества грузовых мест и их маркировки;
b) наружный вид груза и упаковки;
c) способ погрузки и укладки груза на транспортном средстве.
(2) Если перевозчик не располагает соответствующими средствами для проверки сведений, указанных в пункте a) части (1), он должен включить свои мотивированные оговорки в накладную. Помимо этого он должен обосновать оговорки относительно наружного вида или упаковки груза. Оговорки, не заявленные специально в накладной, не обязывают отправителя.
(3) Отправитель груза может потребовать от перевозчика проверить чистый вес или иным образом выраженное количество груза, а также содержание грузовых мест. Перевозчик имеет право на возмещение расходов по проверке. Результат проверки должен быть отмечен в накладной.
Статья 998. *Ответственность отправителя груза за упаковку*
Отправитель груза отвечает перед перевозчиком за ущерб, причиненный вследствие ненадлежащей упаковки груза персоналу перевозчика, транспортным материалам или оборудованию, другим грузам, а также за все расходы, понесенные в связи с ненадлежащей упаковкой, если эти недостатки не были явными и если они не были известны при приемке груза перевозчиком, осуществленной без заявления оговорок.
Статья 999. *Приложения к накладной*
(1) Отправитель груза должен приложить к накладной документы, необходимые для осуществления таможенных процедур или других подобных операций, предшествующих доставке, либо предоставить эти документы перевозчику, сопроводив их соответствующими указаниями.
(2) Перевозчик не обязан проверять, являются ли эти документы или указания надлежащими и достаточными. Отправитель отвечает перед перевозчиком за убытки, причиненные ошибками либо неполнотой или недостоверностью документов или указаний, если в этом нет вины перевозчика.
(3) Перевозчик отвечает за утрату или ненадлежащее использование документов, приложенных к накладной или переданных ему. При этом размер уплачиваемого им возмещения не должен превышать размер возмещения за утрату груза.
Статья 1000. *Последствия подписания накладной*
(1) Подписание накладной перевозчиком является, до тех пор, пока не будет доказано обратное, доказательством заключения договора перевозки и согласия с его содержанием, а также принятия груза перевозчиком.
(2) Если накладная не содержит мотивированных оговорок перевозчика, до тех пор, пока не будет доказано обратное, предполагается, что груз и его упаковка при приемке были в надлежащем состоянии, а общий объем груза, количество грузовых мест и их маркировка соответствуют сведениям, содержащимся в накладной.
Статья 1001. *Право отправителя распоряжаться грузом*
(1) Отправитель вправе распоряжаться транспортируемым грузом. Он может, в частности, потребовать от перевозчика не перевозить груз далее, изменить пункт назначения груза либо потребовать, чтобы груз был доставлен иному лицу, чем указанный в накладной получатель.

(2) Право, предусмотренное частью (1) настоящей статьи, прекращается с момента вручения второго экземпляра накладной получателю груза либо с момента осуществления им права, предусмотренного частью (2) статьи 1002. С этого момента перевозчик должен исполнять указания получателя.
(3) Право распоряжения грузом возникает для получателя с момента составления накладной в случае, когда отправитель сделал в накладной соответствующую пометку.
(4) Если получатель при осуществлении своего права распоряжения распорядился о доставке груза третьему лицу, последний не вправе назначить в свою очередь другого получателя.
(5) Право распоряжения осуществляется согласно следующим правилам:
a) отправитель или указанный в части (3) получатель, намеревающийся осуществить свое право распоряжения, должен представить первый экземпляр накладной, в котором записаны новые указания перевозчику, и возместить перевозчику убытки, в том числе расходы, связанные с выполнением этих указаний;
b) выполнение указаний должно быть возможным в момент, когда они дойдут до лица, которое должно их исполнить, не должно препятствовать осуществлению текущей деятельности перевозчика и наносить ущерб другим отправителям или получателям грузов;
c) указания не должны вести к дроблению перевозки.
(6) Если перевозчик на основании пункта c) части (5) не может исполнить полученные указания, он должен незамедлительно сообщить об этом лицу, давшему их.
(7) Перевозчик, не исполнивший указания, переданные ему с соблюдением положений настоящей статьи, либо исполнивший такие указания, не потребовав представления первого экземпляра накладной, отвечает перед правомочным лицом за причиненные в связи с этим убытки.
Статья 1002. *Права получателя при приемке груза*
(1) С момента прибытия груза в пункт назначения получатель вправе требовать от перевозчика передачи ему, взамен расписки о получении, второго экземпляра накладной и сдачи груза.
(2) Если установлена утрата груза либо если груз не прибыл в течение срока, предусмотренного статьей 1010, получатель может от своего имени осуществить против перевозчика вытекающие из договора перевозки права.
(3) Получатель, осуществляющий права, которыми он обладает на основе части (1), должен уплатить общую сумму расходов, вытекающих из накладной. При наличии разногласий по этому вопросу перевозчик обязан осуществить выгрузку лишь в случае предоставления гарантий получателем.
Статья 1003. *Невозможность исполнения договора*
(1) Если до или после прибытия груза в пункт назначения исполнение договора на установленных в накладной условиях невозможно либо становится невозможным, перевозчик должен потребовать указаний от лица, обладающего на основе статьи 689 правом распоряжаться грузом.
(2) Если обстоятельства позволяют осуществить перевозку на иных, чем установленные в накладной, условиях и перевозчик не может получить указания от правомочного лица в надлежащий срок, он должен принять меры, которые представляются наиболее соответствующими интересам лица, правомочного распоряжаться грузом.
Статья 1004. *Обстоятельства, препятствующие сдаче груза*
(1) Если получатель отказывается принять груз, перевозчик вправе распоряжаться им без представления первого экземпляра накладной.
(2) Получатель может, хотя бы и в случае отказа принять груз, требовать его доставки до тех пор, пока перевозчик не получит других указаний от отправителя или не распорядится грузом.
(3) В случае возникновения обстоятельств, препятствующих доставке, после чего получателем на основе его прерогатив, предусмотренных частью (3) статьи 1001, даны указания о доставке груза третьему лицу, при применении частей (1) и (2) настоящей статьи получатель переходит на место отправителя груза, а третье лицо – на место получателя.

Статья 1005. *Право перевозчика на возмещение расходов, связанных с исполнением указаний отправителя*
(1) Перевозчик имеет право на возмещение ему расходов, связанных с истребованием и исполнением указаний, если на основании договора или закона он не обязан нести эти расходы.
(2) В случаях, указанных в части (1) статьи 1003 и статье 1004, перевозчик может незамедлительно выгрузить груз за счет лица, правомочного распоряжаться им. После выгрузки перевозка считается завершенной. Перевозчик должен сохранить груз для лица, правомочного распоряжаться им. При этом он может поручить груз третьему лицу, отвечая в этом случае лишь за осмотрительность в выборе третьего лица. Груз остается обремененным требованиями, вытекающими из накладной, а также остальными расходами.
(3) Перевозчик может продать груз, не ожидая указаний от лица, правомочного давать их, если речь идет о скоропортящейся продукции либо если такая мера оправдана состоянием груза, а также если расходы по хранению несоразмерны в сравнении со стоимостью груза. Он может продать груз и в других случаях, если в течение соответствующего срока не получил от правомочного лица иных указаний, исполнения которых можно потребовать на основе принципа справедливости.
(4) В случае продажи груза в соответствии с положениями настоящей статьи вырученная сумма предоставляется в распоряжение лица, правомочного распоряжаться грузом, после вычета всех расходов, которыми был обременен груз. Если эти расходы превышают обычные цены, перевозчик может требовать выплаты ему разницы.
(5) Порядок продажи определяется в соответствии с законом и обычаями места, в котором находится груз.
Статья 1006. *Право удержания в отношении груза*
Перевозчик обладает правом удержания в отношении груза в пределах времени, в течение которого он вправе распоряжаться грузом, по всем расходам, вытекающим из договора перевозки.
Статья 1007. *Основания ответственности перевозчика*
(1) Перевозчик отвечает за гибель, полную или частичную утрату или повреждение груза в той мере, в которой гибель, утрата или повреждение имели место с момента приемки и до момента доставки, а также за задержку доставки. Перевозчик обязан также возместить ущерб, причиненный вследствие неисполнения других договорных обязанностей. Размер требования о возмещении ущерба может быть ограничен договором.
(2) За задержку доставки груза в пункт назначения перевозчик несет ответственность в размере ста процентов провозной платы с обязанностью возмещения причиненного в связи с этим ущерба.
(3) Перевозчик не может нести ответственность или ограничить свою ответственность иначе как в случаях и на условиях, предусмотренных законом.
Статья 1008. *Освобождение от ответственности*
(1) Перевозчик освобождается от ответственности за гибель, утрату или повреждение груза либо задержку доставки, если эти факты имели место:
a) по вине лица, правомочного распоряжаться грузом;
b) при том, что представитель отправителя сопровождал груз;
c) вследствие указаний лица, правомочного распоряжаться грузом, – в случае, когда они не причинены перевозчиком;
d) по причине собственного недостатка груза;
e) в силу скоропортящегося характера груза.
(2) Перевозчик не может освобождаться от ответственности по причине неисправности нанятого транспортного средства или вины наймодателя и его работников, занятых в процессе перевозки груза.
(3) За исключением случаев, предусмотренных частями (2) - (5) статьи 1009, перевозчик освобождается от ответственности, если гибель, утрата или повреждение груза вызваны одним или несколькими из следующих обстоятельств:

a) использование открытых транспортных средств без укрытия груза – в случае, когда имеется специальная договоренность относительно такого использования, установленная в накладной;
b) отсутствие упаковки или наличие недостатков упаковки;
c) перемещение, погрузка, укладка или выгрузка груза производились отправителем, получателем или третьим лицом, действующим в интересах отправителя или получателя;
d) причиненный ущерб является результатом естественных свойств определенных грузов, вследствие которых они подвержены полной или частичной гибели или повреждению, в частности путем поломки, заржавления, загнивания, высыхания, пролития, нормальной потери в весе либо воздействия насекомых или грызунов;
e) перевозка живых животных.
(4) Если в соответствии с настоящей статьей ущерб причинен частично в силу обстоятельств, за которые перевозчик не отвечает, и частично по причине обстоятельств, которые могут вменяться ему в вину, перевозчик отвечает лишь в той мере, в которой ущерб причинен обстоятельствами второго вида.

Статья 1009. *Бремя доказывания*

(1) Бремя доказывания того, что гибель, утрата, повреждение или задержка доставки вызваны одним из обстоятельств, указанных в части (1) статьи 1008, возлагается на перевозчика.
(2) В случае, когда перевозчик утверждает, что, в зависимости от обстоятельств, гибель, утрата или повреждение могли иметь место вследствие одной или нескольких опасностей, указанных в части (3) статьи 1008, предполагается, что ущерб причинен такими обстоятельствами. Лицо, правомочное распоряжаться грузом, может, однако, доказать, что ущерб не причинен либо не причинен исключительно одним из этих опасных обстоятельств.
(3) Презумпция, указанная в части (2), не действует в случае, предусмотренном пунктом a) части (3) статьи 1008, для перевозки в экстремальных условиях или в случае утраты грузовых мест целиком.
(4) В случае перевозки транспортным средством, оснащенным специальными установками для защиты груза от жары, холода, перепадов температуры, влажности, перевозчик может ссылаться на положения части (3) статьи 1008, только если докажет, что принял все меры, которые должен был принять, для подбора, содержания и использования этих специальных установок, и соблюдал особые указания, данные ему в связи с этим.
(5) Перевозчик может ссылаться на положения пункта d) части (3) статьи 1008, только если докажет, что принял все обычно принимаемые меры и соблюдал данные ему особые указания.

Статья 1010. *Нарушение срока доставки груза*

Срок доставки считается нарушенным в случае, когда груз не доставлен в течение установленного срока либо, если относительно такого срока не существует договоренности, когда действительный срок перевозки с учетом обстоятельств превышает срок, который может быть разумно предоставлен усердному перевозчику.

Статья 1011. *Презумпция утраты груза*

(1) Лицо, правомочное распоряжаться грузом, может, не будучи обязанным приводить иные доказательства, считать утраченным груз, который не был доставлен в течение тридцати дней по истечении срока доставки либо, если относительно срока не существует договоренности, – в течение шестидесяти дней со дня принятия груза перевозчиком.
(2) Лицо, правомочное распоряжаться грузом, при получении возмещения за утрату груза может в письменной форме потребовать немедленного уведомления его в случае обнаружения груза в течение одного года со дня выплаты ему возмещения. Такое требование должно быть письменно подтверждено обязанным лицом.
(3) Лицо, правомочное распоряжаться грузом, может в тридцатидневный срок со дня получения уведомления, предусмотренного частью (2), потребовать доставки ему груза взамен удовлетворения требований, вытекающих из накладной, и возврата полученного возмещения за вычетом в случае необходимости расходов, связанных с возмещением ущерба. При этом его

требования в связи с выплатой возмещения за задержку доставки груза в соответствии со статьей 1003 и, по обстоятельствам, статьей 1015 остаются в силе.
(4) Если требование, предусмотренное частью (2), не предъявлено, либо если не дано никаких указаний в течение срока, указанного в части (3), либо если груз обнаружен по истечении более чем одного года после выплаты возмещения, перевозчик может распорядиться грузом в соответствии с законами места, в котором находится груз.
Статья 1012. *Доставка груза без получения платы за него*
Если груз доставлен получателю без получения за него платы, которую перевозчик должен был получить согласно договору, перевозчик, сохраняя за собой право регресса против получателя, обязан выплатить отправителю возмещение в пределах размера платы за груз.
Статья 1013. *Правила перевозки опасных грузов*
(1) Отправитель обязан предупредить перевозчика в случае передачи ему опасных грузов о точном характере угрозы и при необходимости указать необходимые меры предосторожности. Если эта информация не указана в накладной, отправитель или получатель должен доказать иным способом, что перевозчику был известен точный характер угрозы, связанной с перевозкой груза.
(2) Если перевозчик не знал об опасности груза в соответствии с положениями части (1), этот груз может быть выгружен, уничтожен либо обезврежен перевозчиком в любой момент без обязанности возмещения ущерба. Кроме того, отправитель отвечает за убытки, в том числе расходы, причиненные сдачей, перевозкой, выгрузкой и уничтожением этого груза.
Статья 1014. *Определение стоимости груза в случае его утраты и выплата возмещений*
(1) Если на основе положений настоящей части перевозчик должен выплатить возмещение за полную или частичную утрату груза, размер возмещения исчисляется в зависимости от стоимости груза в месте и в момент его сдачи.
(2) Стоимость груза определяется по биржевой цене, а в отсутствие таковой – по рыночной цене либо, в отсутствие таких цен, – по обычной цене вещей с теми же характеристиками.
(3) Помимо выплаты возмещения, предусмотренного частью (1), подлежат возврату провозная плата, таможенные платежи и другие расходы, связанные с перевозкой: в случае утраты всего груза – в полном объеме, а в случае утраты его части – частично.
(4) Если груз доставлен с задержкой, а лицо, правомочное распоряжаться грузом, докажет, что вследствие этого им понесены убытки, перевозчик должен выплатить возмещение в пределах стоимости перевозки.
(5) Возмещение в большем объеме, чем предусмотрено частью (4), может быть востребовано лишь в случае, когда стоимость груза или особый интерес в отношении доставки установлены в соответствии со статьей 1016.
Статья 1015. *Ответственность за повреждение груза*
(1) За повреждение груза перевозчик несет ответственность в размере уменьшения стоимости груза, установленной в соответствии с частями (1), (2) и (4) статьи 1014.
(2) В случае обесценения всего груза вследствие повреждения размер возмещения, исчисленный в соответствии с частью (1), не может превышать сумму, подлежащую выплате в случае утраты всего груза.
Статья 1016. *Особый интерес отправителя*
(1) Взамен надбавки к провозной плате отправитель может посредством пометки в накладной установить сумму, представляющую его интерес в том, чтобы груз не погиб, не был утрачен, поврежден или доставлен с задержкой.
(2) Если заявлен особый интерес в отношении доставки, независимо от возмещения в соответствии со статьями 1014 и 1015 может быть востребовано возмещение убытков в пределах суммы, указанной как представляющая особый интерес в отношении доставки.
Статья 1017. *Право правомочного лица на проценты*
Правомочное лицо может потребовать выплаты процентов по причитающемуся ему возмещению в размере, установленном статьей 619. Проценты начисляются с момента предъявления претензии

перевозчику, а в случае непредъявления такой претензии – с момента возбуждения иска против него.

Статья 1018. *Права перевозчика в случае предъявления внедоговорных требований*

(1) Если вследствие гибели, утраты, повреждения или задержки доставки, возникших при перевозке, подпадающей под действие положений настоящей части, в соответствии с применяемым правом заявлены внедоговорные требования, перевозчик может ссылаться в отношении них на положения настоящей части, исключающие его ответственность либо ограничивающие или уточняющие размер причитающегося возмещения.

(2) В случае предъявления внедоговорных требований по поводу гибели, утраты, повреждения или задержки доставки против правомочного лица оно также может ссылаться на положения настоящей части в той мере, в которой они исключают его ответственность либо уточняют или ограничивают размер причитающегося возмещения.

Статья 1019. *Запрещение освобождения перевозчика от ответственности*

Перевозчик не может ссылаться на положения настоящей части, исключающие или ограничивающие его ответственность или возлагающие бремя доказывания на другую сторону, в случае причинения ущерба умышленно или вследствие тяжкого проступка.

Статья 1020. *Предъявление претензий*

(1) В случае несоблюдения договорных обязанностей стороны обязаны предъявить претензии в предварительном порядке.

(2) В случае приемки груза получателем без проверки вместе с перевозчиком его состояния и без предъявления перевозчику замечаний с указанием утрат или повреждений предполагается, до тех пор, пока не будет доказано обратное, что получатель получил груз в состоянии, зафиксированном в накладной. Замечания должны быть предъявлены, если речь идет об утратах или повреждениях, которые могут быть обнаружены при наружном осмотре, не позднее дня доставки груза.

(3) Если получатель и перевозчик вместе проверили состояние груза, доказательство противного результатам проверки допускается лишь в случае утрат или повреждений, которые не могли быть обнаружены при наружном осмотре, и предъявления получателем в письменной форме замечаний к перевозчику в течение семи дней без учета воскресенья и установленных законом праздничных дней.

(4) Если оговорки не касаются утрат или повреждений, которые могут быть обнаружены при наружном осмотре, замечания должны быть предъявлены в течение семи дней после доставки груза без учета воскресенья и установленных законом праздничных дней.

(5) Возмещения за задержку доставки могут быть востребованы лишь в случае предъявления в письменной форме замечаний к перевозчику в течение двадцати одного дня с момента передачи груза получателю.

(6) При исчислении сроков, установленных настоящей статьей, не учитывается день приемки груза или день передачи груза получателю.

(7) Перевозчик и получатель обязаны предоставлять друг другу все возможности для установления фактов и проведения необходимых проверок.

Статья 1021. *Срок исковой давности в договоре перевозки*

(1) Срок исковой давности в отношениях перевозки составляет один год. В случае умысла или тяжкого проступка срок исковой давности составляет три года.

(2) Течение срока исковой давности начинается:

a) в случае частичной утраты, повреждения или задержки доставки груза – со дня передачи груза получателю;

b) в случае гибели или полной утраты груза – с тридцатого дня по истечении срока доставки, а если срок не установлен сторонами или законом, – с шестидесятого дня со дня принятия груза перевозчиком;

c) во всех остальных случаях – по истечении трехмесячного срока со дня заключения договора перевозки.

Статья 1022. *Ответственность сменяющих друг друга перевозчиков*
(1) Если перевозка, составляющая предмет одного договора, осуществляется несколькими сменяющими друг друга перевозчиками, каждый из них отвечает за осуществление перевозки в целом.
(2) Второй и каждый последующий перевозчик вследствие принятия груза и накладной становятся сторонами договора в той мере, в которой это установлено в накладной.
Статья 1023. *Принятие груза от предшествующего перевозчика*
(1) Перевозчик, принявший груз от предшествующего перевозчика, должен вручить ему подтверждение получения, датированное и подписанное. Он должен указать свое имя и адрес на втором экземпляре накладной. В случае необходимости он может указать свои замечания в соответствии с частью (2) статьи 997 на втором экземпляре накладной и в расписке о получении.
(2) Отношения между сменяющими друг друга перевозчиками регулируются положениями статьи 1000.
Статья 1024. *Предъявление требований сменяющим друг друга перевозчикам*
(1) Требования о возмещении убытков вследствие гибели, утраты, повреждения или задержки доставки могут быть предъявлены лишь первому или последнему перевозчику либо перевозчику, который осуществлял ту часть перевозки, на протяжении которой имело место событие, повлекшее гибель, утрату, повреждение или задержку доставки.
(2) Один и тот же иск может быть предъявлен к нескольким перевозчикам.
Статья 1025. *Право регресса*
Если на основе положений настоящей главы перевозчик уплатил возмещение, он обладает правом регресса в соответствии со следующими правилами:
a) перевозчик, по вине которого груз погиб, утрачен или поврежден, должен сам нести возмещение ущерба, выплаченного им или другим перевозчиком;
b) если гибель, утрата или повреждение имели место по вине двух или нескольких перевозчиков, каждый из них должен выплатить сумму, соответствующую его доле ответственности. Если доля ответственности каждого не может быть установлена, перевозчики отвечают пропорционально полученной каждым из них части платы за перевозку;
c) если установить, кто из перевозчиков отвечает за причиненный ущерб, невозможно, возмещение выплачивается всеми перевозчиками в соотношении, определяемом в соответствии с правилом, указанным в пункте b).
Статья 1026. *Неплатежеспособность одного из перевозчиков*
В случае неплатежеспособности одного из перевозчиков часть возмещения, которую он должен уплатить, но не уплатил, распределяется между остальными перевозчиками пропорционально доле каждого в плате за перевозку.
Статья 1027. *Возражения, выдвигаемые в случае регрессного иска*
Перевозчик, против которого на основе статей 1025 и 1026 осуществляется право регресса, не может ссылаться на то, что перевозчик, осуществивший право регресса, выплатил возмещение лицу, которому нанесен ущерб, не будучи обязанным сделать это, если возмещение установлено судебным решением и если перевозчик, к которому предъявлен регрессный иск, был уведомлен в установленном порядке об осуществляемом процессе и мог принять участие в нем.
Статья 1028. *Право перевозчиков отступать от требований настоящего кодекса*
Перевозчики вправе без ущерба для интересов отправителя или получателя груза договориться между собой относительно правил, являющихся отступлением от положений статей 1025 и 1026.
Статья 1029. *Недействительность соглашений*
(1) Не затрагивая положений статьи 1028, любое условие, представляющее собой прямое или косвенное отступление от положений настоящей главы, является недействительным и не имеет последствий. Недействительность таких условий не влечет недействительности остальных условий договора.

(2) Недействительными являются, в частности, соглашение, которым перевозчик переносит на счет страхования груза требования по возмещению, а также любые подобные соглашения.
(3) Недействительным является также соглашение, на основе которого бремя доказывания возлагается на другую сторону.

Глава XIII
ПОРУЧЕНИЕ

Статья 1030. *Договор поручения*
(1) По договору поручения одна сторона (доверитель) передает другой стороне (поверенному) полномочия для представления ее при совершении сделок, а поверенный вследствие своего согласия принять поручение обязуется действовать от имени и за счет доверителя.
(2) Доверитель обязан сотрудничать с поверенным в целях исполнения поручения.

Статья 1031. *Согласие принять поручение*
Согласие принять поручение может быть выражено прямо или молчаливо. Согласие принять поручение является молчаливым, если это явствует из действий или даже из молчания поверенного.

Статья 1032. *Специальное поручение и общее поручение*
(1) Поручение может быть специальным – для совершения одной юридической операции или определенных операций (одного дела или определенных дел) либо общим – для всех дел доверителя.
(2) Поручение, сформулированное в общих понятиях, предоставляет не более чем полномочие для совершения сделок по управлению и сохранению. Полномочие совершать иные сделки должно быть оформлено специальной оговоркой, за исключением нотариально удостоверенного поручения и поручения, данного авансом по причине недееспособности доверителя.

Статья 1033. *Вознаграждение поверенному*
(1) Доверитель обязан уплатить поверенному вознаграждение лишь в случаях, предусмотренных законом или договором.
(2) Профессиональное поручение предполагается возмездным.
(3) В случае исполнения возмездного поручения доверитель обязан уплатить поверенному вознаграждение, установленное договором на основании закона, обычаями либо в зависимости от стоимости оказанных услуг.
(4) Поверенный вправе произвести вычет сумм, которые доверитель должен уплатить ему за исполнение поручения, из сумм, которые он должен передать доверителю. Он вправе удержать из сумм, предоставленных ему для исполнения поручения, полагающиеся ему суммы.

Статья 1034. *Полномочия поверенного*
(1) Полномочия поверенного не ограничиваются специальными положениями поручения; они распространяются на все, что вытекает из содержания и существа поручения в целом, за исключениями, предусмотренными частью (2) статьи 1032.
(2) Поверенный вправе совершать любые сделки, вытекающие из его полномочий и необходимые для исполнения поручения.
(3) Полномочия, предоставленные лицу в целях совершения сделок, относящихся к его профессии или занимаемой должности, и вытекающие из их характера, не подлежат специальной оговорке.

Статья 1035. *Осмотрительность и усердие поверенного*
Поверенный обязан действовать в интересах доверителя, проявляя осмотрительность и усердие и избегая возникновения конфликтов между личными интересами и интересами доверителя.

Статья 1036. *Передача исполнения поручения третьему лицу*
(1) Поверенный обязан исполнить данное ему поручение лично, если договором не разрешена передача исполнения поручения третьему лицу. Допускается привлечение помощников с целью оказания помощи поверенному в исполнении поручения.

(2) В случае, когда того требуют интересы доверителя, поверенный должен передать полномочия третьему лицу, если по причине непредвиденных обстоятельств он не может исполнить поручение и не имеет возможности сообщить об этом доверителю в течение необходимого срока.
(3) Поверенный отвечает за действия лица, которому он передал исполнение поручения без разрешения, как за свои собственные.
(4) В случае наличия разрешения на передачу исполнения поручения третьему лицу поверенный отвечает лишь за выбор третьего лица и порядок передачи ему указаний.
(5) Доверитель во всех случаях имеет право предъявления иска к лицу, оказавшему помощь поверенному либо заменившему поверенного.
Статья 1037. *Назначение нескольких поверенных*
(1) Если для совершения сделки назначены несколько поверенных, поручение имеет силу лишь в случае наличия согласия всех поверенных.
(2) Поверенные обязаны совершать совместно все предусмотренные поручением действия, если иное не оговорено или не вытекает бесспорно из поручения. Они несут солидарную ответственность за исполнение взятых на себя обязанностей.
(3) Поверенный, совершающий самостоятельно сделки, которые он был уполномочен совершать вместе с другим лицом, превышает полномочия, за исключением случая совершения им сделки на более выгодных для доверителя условиях, нежели обусловленные.
Статья 1038. *Двойное представительство*
(1) Поверенный, согласившийся представлять при совершении одной и той же сделки нескольких лиц, интересы которых противоречат или могут противоречить друг другу, должен сообщить об этом каждому из доверителей, за исключением случая, когда обычаи или осведомленность доверителей о двойном представительстве освобождают поверенного от этой обязанности.
(2) В случае двойного представительства поверенный должен действовать беспристрастно по отношению к каждому из доверителей.
(3) Доверитель, который не мог знать о двойном представительстве, в случае понесения им убытков может требовать признания сделки, совершенной поверенным, недействительной.
Статья 1039. *Совершение сделки в отношении себя лично*
(1) Поверенный не может совершать сделки от имени доверителя в отношении себя лично, хотя бы и через представителя, за исключением случаев, когда он прямо уполномочен на то или когда доверитель знает о том, что поверенный является другой стороной договора, и не возражает против этого.
(2) Требовать признания недействительной сделки, совершенной с нарушением правила, установленного в части (1), может лишь доверитель.
Статья 1040. *Отступления от указаний доверителя*
(1) Поверенный обязан исполнять указания доверителя.
(2) Поверенный вправе отступать от указаний доверителя, если исходя из обстоятельств он может предположить, что доверитель, будучи знаком с обстоятельствами по существу, одобрил бы такие отступления. До отступления от указаний доверителя поверенный обязан уведомить доверителя о новых обстоятельствах и дождаться его решения, за исключением случаев, когда промедление представляет угрозу для исполнения.
(3) Если исполнение поверенным указаний доверителя явно может причинить ущерб доверителю, поверенный должен исполнить указания лишь после того, как он сообщил доверителю о возможном ущербе, а последний настаивает на своих указаниях.
Статья 1041. *Обязанность представления информации и отчета об исполнении поручения*
(1) Поверенный обязан передавать доверителю всю необходимую информацию, давать ему необходимые пояснения в процессе исполнения поручения, а после исполнения поручения сообщить об этом доверителю и представить ему отчет.
(2) Соглашение, на основании которого предусмотренные частью (1) обязанности поверенного заранее исключаются или ограничиваются, совершается в письменной форме.

Статья 1042. *Конфиденциальность информации, ставшей известной поверенному*
(1) Поверенный обязан не разглашать сведения, ставшие известными ему в процессе его деятельности, в случае, когда доверитель обоснованно заинтересован в сохранении их в тайне, если закон не предусматривает обязанность разглашения либо доверитель не позволяет осуществить разглашение.
(2) Обязанность сохранения конфиденциальности остается и после прекращения поручения.
Статья 1043. *Обязанность передачи доверителю результатов исполнения*
Поверенный обязан передать доверителю все полученное им для исполнения поручения и не использованное в этих целях, а также все полученное в процессе исполнения договорных обязанностей.
Статья 1044. *Недопущение использования информации или вещей в личных интересах*
(1) Поверенный не имеет права использовать в личных целях информацию, которая стала известной ему, либо вещи, которые получены им или которыми он обязан управлять с целью исполнения поручения, если не имеет на то согласия доверителя либо если право использования не вытекает из закона или поручения.
(2) В случае использования информации или вещей без разрешения поверенный помимо возмещения причиненных убытков должен выплатить доверителю за использование информации сумму в размере своего обогащения вследствие использования информации, а за использование вещи – соответствующую наемную плату. В случае использования поверенным в своих целях денежных сумм, которые он должен был передать доверителю или использовать в его пользу, он обязан уплатить проценты по ним, начисляемые с момента их израсходования.
Статья 1045. *Защита прав доверителя*
Имущество, полученное поверенным на свое имя, но за счет доверителя в процессе исполнения договорных обязанностей либо переданное ему доверителем для исполнения поручения, в отношениях с кредиторами поверенного считается имуществом доверителя.
Статья 1046. *Возмещение расходов поверенного*
(1) Расходы, произведенные поверенным во исполнение своих договорных обязанностей и в силу обстоятельств признанные им необходимыми, подлежат возмещению доверителем.
(2) Не могут быть предъявлены претензии на основании части (1), если расходы подлежат возмещению при выплате вознаграждения. Расходы, которые производятся в обычном порядке при исполнении обязанностей, подобных оговоренным в договоре, или которые осуществлялись бы поверенным хотя бы и в отсутствие договора, считаются возмещенными при получении вознаграждения, если возмещение этих расходов не производится в обычном порядке или не установлена иная договоренность.
(3) По требованию поверенного доверитель обязан выдать ему аванс для осуществления необходимых для исполнения поручения расходов.
Статья 1047. *Возмещение убытков, причиненных поверенному*
(1) Доверитель обязан также возместить убытки, понесенные не по своей вине поверенным при исполнении поручения, если они являются следствием опасности, связанной с договорной обязанностью, или указаний доверителя.
(2) Претензии на основании части (1) не могут быть предъявлены, если убытки, подобные причиненным, подлежат возмещению при получении вознаграждения либо если убытки фактически причинены действием, которое не было необходимым при исполнении поверенным договорных обязанностей, или его упущением. В случае обжалования возмещения убытков за счет вознаграждения бремя доказывания возлагается на поверенного.
Статья 1048. *Солидарность доверителей*
В случае, когда несколькими лицами по общей сделке назначен один поверенный, каждый из них отвечает солидарно по всем последствиям поручения.

Статья 1049. *Ответственность поверенного при исполнении безвозмездного поручения*
В случае исполнения поверенным безвозмездного поручения он несет ответственность лишь за свои умышленные действия или тяжкий проступок.
Статья 1050. *Расторжение договора поручения*
(1) Договор поручения может быть расторгнут в любой момент любой из сторон.
(2) Отзыв поручения, о котором уведомлен лишь поверенный, не может быть предъявлен третьим лицам, которые, не зная об отзыве, добросовестно совершили сделку с поверенным. В этом случае доверитель обладает правом регресса к поверенному.
(3) Поверенный может расторгнуть договор поручения лишь таким образом, чтобы сохранить доверителю возможность дальнейшего совершения действий, для осуществления которых заключен договор, за исключением случая, когда имеются обоснованные причины для расторжения договора.
(4) В случае расторжения договора доверителем он обязан возместить поверенному все расходы, связанные с исполнением договора. В случае возмездного поручения доверитель обязан выплатить поверенному обусловленное вознаграждение.
(5) Условие, исключающее право расторжения договора одной из сторон, признается недействительным.
Статья 1051. *Смерть доверителя или его недееспособность*
(1) Договорные отношения не прекращаются вследствие смерти или недееспособности доверителя, если нет иной договоренности либо если это не вытекает из содержания договорного обязательства.
(2) В случае, когда договорные отношения прекращаются вследствие смерти или недееспособности доверителя, поверенный обязан продолжить исполнение договорных обязанностей, если отсрочка исполнения может повлечь убытки для доверителя или его правопреемников. Исполнение поручения продолжается до принятия необходимых мер правопреемником или законным представителем доверителя. В этом плане договорные отношения считаются продолжающимися.
(3) В случае прекращения договорных отношений вследствие смерти или недееспособности доверителя эти отношения считаются продолжающимися для поверенного до момента, когда он узнал или должен был узнать о причинах прекращения договорных отношений.
Статья 1052. *Прекращение договорных отношений вследствие смерти поверенного*
(1) Договорные отношения прекращаются вследствие смерти поверенного, если не установлено иное или из содержания договорного обязательства не вытекает иное.
(2) Наследник поверенного обязан незамедлительно сообщить доверителю о смерти поверенного и принять все необходимые меры для защиты прав доверителя.

Глава XIV
ДОВЕРИТЕЛЬНОЕ УПРАВЛЕНИЕ

Статья 1053. *Договор доверительного управления*
(1) По договору доверительного управления одна сторона (учредитель управления) передает имущество в доверительное управление другой стороне (доверительному управляющему), а доверительный управляющий обязуется управлять имуществом в интересах учредителя управления.
(2) В договоре может быть назначено в качестве выгодоприобретателя третье лицо, которое может предъявлять свои претензии к доверительному управляющему.
(3) Органы публичной власти не могут выступать в качестве доверительного управляющего.
(4) Доверительный управляющий не может быть выгодоприобретателем.
(5) В случае установления доверительного управления имуществом по предусмотренным законом основаниям права учредителя управления принадлежат органу опеки и попечительства или другому указанному в законе лицу.

Статья 1054. *Форма договора доверительного управления*
Договор доверительного управления заключается в письменной форме.
Статья 1055. *Предмет доверительного управления*
(1) В доверительное управление могут быть переданы любые вещи (включая имущественную совокупность), как существующие в момент заключения договора, так и приобретаемые в будущем, в том числе вещи, приобретаемые доверительным управляющим при исполнении договора.
(2) Имущество, переданное в доверительное управление, включает также вещи, которые занимают место оригинальных в качестве их эквивалента или в результате совершения сделок.
(3) Денежные средства не могут быть переданы отдельно в доверительное управление, за исключением случаев, предусмотренных законом.
(4) Имущество, переданное в доверительное управление, обособляется от другого имущества учредителя управления, а также от имущества доверительного управляющего.
Статья 1056. *Права и обязанности доверительного управляющего*
(1) Доверительный управляющий обязан распоряжаться доверенной ему собственностью от своего имени, но на риск и за счет доверителя.
(2) В отношениях с третьими лицами доверительный управляющий обладает прерогативами собственника. Если он не проявляет в отношении интересов учредителя управления усердие, проявляемое в собственных сделках, он обязан возместить причиненные в связи с этим убытки.
(3) Доверительный управляющий обязан обнародовать факт обособления имущества, переданного в доверительное управление, от своего имущества и сохранять гласность такого обособления. Доверительный управляющий отвечает перед учредителем управления за неудобства, потери и убытки, причиненные вследствие смешения собственности двух лиц.
(4) Доверительный управляющий может распоряжаться недвижимостью лишь в случаях, предусмотренных законом или договором доверительного управления.
(5) Права, полученные доверительным управляющим в результате осуществления доверительного управления, включаются в состав имущества, переданного в доверительное управление, если договором не предусмотрена обязанность их передачи учредителю управления или выгодоприобретателю.
(6) Обязанности, вытекающие из деятельности доверительного управляющего, исполняются за счет имущества, находящегося в доверительном управлении.
Статья 1057. *Вознаграждение, расходы и плоды*
(1) Доверительный управляющий не получает вознаграждения за свою деятельность, если стороны не согласились об ином и если иное не вытекает из закона.
(2) Если это предусмотрено, вознаграждение может быть выражено либо в процентном отношении к доходу (прибыли), получаемому в результате доверительного управления имуществом, либо в конкретной сумме, либо в виде приобретения части имущества, находящегося в доверительном управлении, в соответствии с договором доверительного управления.
(3) Расходы, связанные с доверительным управлением, несет учредитель управления, если законом или договором не предусмотрено иное.
(4) Плоды, получаемые в результате доверительного управления, принадлежат учредителю управления.
Статья 1058. *Ответственность доверительного управляющего*
(1) В отношениях с третьими лицами доверительный управляющий отвечает за все действия, совершенные в пределах полномочий, предоставленных ему договором доверительного управления. Ответственность ограничивается имуществом, переданным в доверительное управление.
(2) После прекращения доверительного управления и передачи имущества учредителю управления на доверительного управляющего может быть впоследствии обращено взыскание по требованиям, возникшим с связи с осуществлением доверительного управления.

(3) На имущество, переданное в доверительное управление, не может быть обращено взыскание для удовлетворения требований, предъявленных к доверительному управляющему персонально.
(4) Учредитель управления и выгодоприобретатель отвечают за действия доверительного управляющего лишь в случае, если им могут быть вменены в вину неправомерные действия.
Статья 1059. *Указание статуса доверительного управляющего при совершении сделок*
(1) Управляющий должен указывать при совершении сделки, что он действует в качестве доверительного управляющего. Данное условие считается соблюденным в случае, если:
a) при совершении сделки другая сторона знала или должна была знать о том, что сделка совершена доверительным управляющим в качестве такового;
b) в сделке, совершенной в письменной форме, после имени или наименования доверительного управляющего имеется пометка “A.F.”.
(2) В случае, если при совершении сделки не указано, что доверительный управляющий действовал в качестве такового, он обязуется перед третьими лицами персонально и отвечает перед ними лишь своим имуществом.
Статья 1060. *Применение положений о поручении*
К отношениям доверительного управления применяются соответствующим образом положения о поручении.

Глава XV
КОМИССИЯ

Статья 1061. *Договор комиссии*
(1) По договору комиссии одна сторона (комиссионер) обязуется совершать сделки от своего имени, но за счет другой стороны (комитента) взамен вознаграждения (комиссионных).
(2) Сделка, совершенная комиссионером с третьим лицом, порождает права и обязанности лишь для комиссионера, хотя бы комитент и был упомянут или участвовал в исполнении сделки.
(3) У комитента и комиссионера существуют по отношению друг к другу такие же права и обязанности, как у доверителя и поверенного, с особенностями, установленными настоящей главой.
Статья 1062. *Исполнение обязанностей комиссионером*
(1) Комиссионер должен соблюдать полученные от комитента указания и исполнять принятые на себя обязанности на наиболее выгодных для комитента условиях.
(2) В случае совершения комиссионером сделки на более выгодных условиях по сравнению с оговоренными комитентом выгода распределяется между комиссионером и комитентом в равных долях, если договором не предусмотрено иное.
Статья 1063. *Вознаграждение комиссионеру*
(1) Комитент обязан выплатить комиссионеру вознаграждение, установленное договором, либо в соответствии с обычаями.
(2) Комиссионер может потребовать выплаты ему комиссионных и в случае, когда совершенная им сделка не исполнена, но произошло это по вине комитента или в связи с его личностью.
Статья 1064. *Отступления от указаний комитента*
(1) Комиссионер вправе отступить от указаний комитента, если этого требуют интересы комитента или комиссионер не имел возможности запросить его предварительного согласия либо не получил ответа в необходимый срок.
(2) В случае продажи комиссионером вещи по более низкой цене, нежели указанная комитентом, комиссионер обязан покрыть разницу, если не докажет, что не мог продать вещь по указанной цене и что путем продажи по более низкой цене он избежал больших убытков.
(3) В случае покупки комиссионером вещи по более высокой цене, нежели указанная, комитент должен сообщить об отказе от сделки, совершенной комиссионером, без промедления после его уведомления о заключении сделки. В противном случае считается, что он согласен с условиями покупки.

(4) Если комиссионер заявляет о том, что покроет разницу в цене, комитент не вправе отказаться от сделки.

Статья 1065. *Право на вещь, являющуюся предметом сделки*

Комитент обладает правом собственности на вещь, переданную им комиссионеру либо полученную последним для комитента.

Статья 1066. *Право комиссионера на удержание*

Комиссионер обладает правом удержания вещей, подлежащих передаче комитенту или указанным комитентом лицам, с целью гарантирования требований, вытекающих из договора комиссии.

Статья 1067. *Исполнение сделки, совершенной комиссионером*

(1) Комиссионер должен исполнять все обязанности и осуществлять все права, вытекающие из сделки, совершенной от его имени, но за счет комитента.

(2) Комиссионер не отвечает за неисполнение обязанностей третьим лицом, за исключением случаев, когда он выступает перед комитентом гарантом исполнения обязанностей третьим лицом. Взамен гарантии комиссионер имеет право на особое вознаграждение, также называемое комиссионными.

(3) В случае нарушения обязанностей третьим лицом комиссионер обязан незамедлительно уведомить об этом комитента и собрать необходимые доказательства. По требованию комитента комиссионер обязан уступить ему права, вытекающие из сделки, совершенной во исполнение договора комиссии.

Статья 1068. *Обязанность комиссионера по страхованию вещей комитента*

Комиссионер обязан страховать вещи, переданные ему комитентом либо для комитента, лишь в случае, когда это предусмотрено договором или вытекает из обычаев.

Статья 1069. *Отчет комиссионера*

После исполнения своих обязанностей либо после расторжения договора комиссионер обязан сдать все полученное им на основании договора и представить отчет. В случае, когда по отчету имеются возражения, комитент обязан сообщить о них комиссионеру в пятнадцатидневный срок со дня получения отчета, если договором не предусмотрен иной срок.

Статья 1070. *Принятие исполнения комитентом*

Комитент обязан принять все исполненное комиссионером по договору комиссии, осмотреть вещи и незамедлительно известить комиссионера об обнаруженных недостатках и освободить его от всех обязанностей, принятых им на себя перед третьими лицами при исполнении договора комиссии.

Статья 1071. *Возмещение расходов комиссионера*

(1) Комитент обязан возместить комиссионеру все необходимые расходы, понесенные им при исполнении договора комиссии.

(2) Расходы, связанные с хранением вещей комитента, в том числе полученных от третьих лиц, несет комиссионер, если законом или договором не предусмотрено иное.

Статья 1072. *Расторжение договора по инициативе комитента*

(1) Комитент вправе расторгнуть договор в любой момент.

(2) В случае расторжения договора комитент обязан выплатить комиссионеру обусловленное вознаграждение по уже совершенным сделкам и возместить убытки, причиненные расторжением договора.

Статья 1073. *Расторжение договора комиссионером*

Комиссионер вправе расторгнуть договор комиссии лишь в случаях, когда это предусмотрено договором, когда отсутствует возможность исполнения принятого на себя обязательства либо когда комитент не исполняет договорные обязанности.

Статья 1074. *Распоряжение имуществом комитента*

(1) В случае расторжения договора комитентом или уведомления его о расторжении договора комиссионером комитент обязан в месячный срок дать указания относительно имущества, находящегося у комиссионера.

(2) В случае неисполнения комитентом обязанности, предусмотренной частью (1), комиссионер вправе сдать имущество комитента на хранение за его счет или продать это имущество по возможно более выгодной для комитента цене.

Глава XVI
ТРАНСПОРТНАЯ ЭКСПЕДИЦИЯ

Статья 1075. *Договор транспортной экспедиции*

(1) По договору транспортной экспедиции одна сторона (экспедитор) обязуется за счет и от имени другой стороны (клиента) или от своего имени заключить договор перевозки и совершить необходимые действия для осуществления перевозки, а клиент обязуется уплатить обусловленное вознаграждение (комиссионные).

(2) Договор транспортной экспедиции заключается в письменной форме. Клиент должен выдать экспедитору доверенность, если это необходимо для исполнения договорных обязанностей.

(3) К договору транспортной экспедиции применяются соответствующим образом положения о поручении в той мере, в которой настоящей главой не предусмотрено иное.

(4) Нормы настоящей главы применяются и в случае, когда в соответствии с условиями договора перевозки обязанности экспедитора исполняются перевозчиком.

Статья 1076. *Усердие экспедитора*

Экспедитор должен осуществлять транспортную экспедицию, в частности в отношении выбора транспортного средства, с усердием хорошего экспедитора. В этих целях он должен учитывать интересы клиента и следовать его указаниям.

Статья 1077. *Обязанности клиента*

(1) По требованию экспедитора клиент должен своевременно предоставить информацию в отношении вещи, сведения, необходимые для составления документов перевозки и совершения таможенных и других процедур. Клиент обязан передать экспедитору документы, необходимые для удостоверения точности этих сведений.

(2) В отношении опасных вещей клиент должен обратить внимание экспедитора на точный характер опасности и в случае необходимости предупредить о необходимых мерах предосторожности.

(3) Вещи, об опасности которых не был проинформирован экспедитор, могут быть выгружены, уничтожены или обезврежены в любой момент, в любом месте и без выплаты какого бы то ни было возмещения.

(4) Если характер вещей требует этого, клиент обязан упаковать их таким образом, чтобы они соответствовали требованиям перевозки.

(5) Если для идентификации вещи необходимы определенные знаки, они должны быть нанесены таким образом, чтобы сохранились вплоть до доставки вещи.

(6) Клиент отвечает за убытки, причиненные экспедитору невыполнением обязанностей, предусмотренных настоящей статьей, за исключением случая, когда экспедитором не представлены замечания относительно отсутствия или недостатков упаковки или маркировки в соответствии с частями (4) и (5), хотя они были очевидны и он знал о них в момент принятия вещи.

Статья 1078. *Проверка содержания груза экспедитором*

Клиент может потребовать проверки содержания грузовых мест (грузоединиц) в момент принятия их экспедитором взамен внесения специальной платы.

Статья 1079. *Обязанность страхования груза*

Экспедитор обязан страховать вещь лишь в случае получения такого указания от клиента. При отсутствии особых указаний экспедитор обязан страховать груз на обычных условиях со страховщиком, выбранным им.

Статья 1080. *Определение состояния вещи при доставке*

Если состояние вещи определено в отсутствие сторон, доставка вещи получателю оправдывает презумпцию того, что вещь получена им без утрат или повреждений, за исключением ситуации,

когда получатель заявил в отношении лица, осуществившего доставку, замечания, в которых указал характер ущерба. Если утраты или ущерб могут быть установлены при наружном осмотре, замечание должно быть заявлено не позднее чем в момент доставки, а если утраты и ущерб незаметны при наружном осмотре, – не позднее чем на третий день со дня доставки.

Статья 1081. *Применение положений о перевозке*

Если получатель не принял вещь в пункте назначения либо если вещь не может быть доставлена по другим причинам, права и обязанности экспедитора определяются в соответствии с нормами, применяемыми к договору перевозки.

Статья 1082. *Право экспедитора осуществить перевозку своими силами*

(1) Если не установлено иное, экспедитор уполномочен осуществить перевозку самостоятельно. Полномочие существует лишь в той мере, в которой оно соответствует обязанности учитывать права и интересы клиента.

(2) В случае осуществления экспедитором права, указанного в части (1), он обладает одновременно правами и обязанностями перевозчика.

Статья 1083. *Ответственность экспедитора*

(1) Экспедитор отвечает, как правило, по обязанностям, вытекающим из договора транспортной экспедиции, лишь в случае собственной вины или вины его помощников.

(2) Экспедитор не может ссылаться на положения настоящей главы, исключающие или ограничивающие его ответственность или возлагающие бремя доказывания на другую сторону, если убытки причинены умышленно или вследствие тяжкого проступка.

Статья 1084. *Причинение убытков третьим лицом*

Если убытки причинены третьим лицом, участвовавшим в исполнении договора, экспедитор по требованию клиента обязан передать ему свои требования к третьему лицу, за исключением случая принятия на себя на основе особого соглашения исполнения этих требований за счет и на риск клиента.

Статья 1085. *Выплата вознаграждения*

Вознаграждение по договору транспортной экспедиции подлежит истребованию с момента сдачи вещи перевозчику.

Глава XVII
ХРАНЕНИЕ

Статья 1086. *Договор хранения*

По договору хранения одна сторона (хранитель) обязуется хранить движимую вещь, переданную ей другой стороной (поклажедателем), в течение определенного или неопределенного срока и возвратить ее по требованию.

Статья 1087. *Отказ от передачи или принятия вещи*

(1) Хранитель не вправе требовать передачи вещи поклажедателем. Поклажедатель отвечает за убытки, умышленно или вследствие тяжкого проступка причиненные хранителю отказом от передачи вещи, если законом или договором не предусмотрено иное.

(2) Хранитель вправе отказаться от принятия вещи в случае ее непередачи в установленный срок, если договором не предусмотрено иное.

Статья 1088. *Вознаграждение за хранение*

(1) Хранение является безвозмездным, если договором не предусмотрено иное. Если хранитель осуществляет хранение в качестве профессиональной деятельности, считается, что вознаграждение установлено по умолчанию.

(2) Если относительно размера вознаграждения не существует договоренности, в случае наличия установленного тарифа считается установленным тарифное вознаграждение, а в отсутствие тарифа – обычное вознаграждение.

(3) Поклажедатель обязан возместить хранителю расходы, связанные с хранением вещи.

Статья 1089. *Обязанность сохранения вещи*
(1) Осуществляя возмездное хранение, хранитель обязан заботиться о сохранности сданной ему вещи с осмотрительностью и усердием хорошего профессионала.
(2) Если хранение является безвозмездным, хранитель обязан заботиться о сохранности вещи как о собственной вещи.
Статья 1090. *Запрещение требования доказательства статуса собственника*
Хранитель не может требовать от поклажедателя или лица, которому вещь должна быть возвращена, доказательств того, что они являются собственниками сданной на хранение вещи.
Статья 1091. *Недопустимость передачи сданной на хранение вещи третьему лицу*
(1) Хранитель не вправе без согласия поклажедателя передать сданную на хранение вещь третьему лицу.
(2) В случае передачи вещи третьему лицу с согласия поклажедателя хранитель несет дальнейшую ответственность лишь за выбор третьего лица и места хранения.
Статья 1092. *Недопустимость пользования сданной на хранение вещью*
Если договором не предусмотрено иное, хранитель не имеет права пользоваться сданной ему на хранение вещью без разрешения поклажедателя, за исключением случаев, когда это необходимо для обеспечения ее сохранности.
Статья 1093. *Изменение условий хранения*
(1) Хранитель вправе изменить в случае необходимости условия хранения лишь после уведомления об этом поклажедателя и получения его согласия. Хранитель также обязан сообщить поклажедателю о конфискации вещи или осуществлении прав третьих лиц на сданную на хранение вещь.
(2) В случае, когда изменение условий хранения насущно необходимо для предотвращения риска гибели, утраты или повреждения вещи, хранитель вправе изменить порядок, место и другие условия хранения, без того чтобы запросить согласие поклажедателя.
(3) Возникновение реальной угрозы повреждения или порчи сданной на хранение вещи либо иных обстоятельств, угрожающих надежной сохранности вещи, предоставляет хранителю право продать вещь по цене, обусловленной создавшимся положением, в случае, когда поклажедатель не может принять необходимые меры.
(4) Если обстоятельства, указанные в части (3), возникли по определенным причинам, за которые хранитель не отвечает, он вправе удержать расходы по продаже имущества из цены вещи.
Статья 1094. *Возмещение убытков, причиненных хранителю свойствами вещи*
Поклажедатель обязан возместить убытки, причиненные хранителю свойствами сданной на хранение вещи, если он знал или должен был знать о них. Поклажедатель не отвечает за причиненные убытки, если он сообщил хранителю о свойствах вещи либо если хранитель знал об этих свойствах.
Статья 1095. *Обязанность возврата*
(1) Хранитель обязан возвратить принятую вещь в том состоянии, в котором она находится в момент возврата. Риск случайной гибели или повреждения вещи несет поклажедатель.
(2) Хранитель в случае изъятия у него сданной на хранение вещи и получения за нее денежной суммы или другой вещи должен передать полученное поклажедателю.
(3) Правопреемник хранителя, добросовестно продавший вещь, не зная о том, что вещь сдана на хранение, обязан возвратить лишь вырученную цену или уступить свое требование в отношении покупателя, если цена не уплачена.
Статья 1096. *Право получения сданной на хранение вещи обратно*
(1) Поклажедатель вправе в любой момент получить сданную на хранение вещь обратно, хотя бы договором и был установлен срок хранения.
(2) В случае, когда хранение осуществлялось в интересах хранителя, поклажедатель обязан возместить ему убытки, причиненные досрочным возвратом вещи.

Статья 1097. *Обязанность взять обратно сданную на хранение вещь*
(1) Хранитель может в любой момент потребовать от поклажедателя взять обратно сданную на хранение вещь, если договором не установлен срок хранения.
(2) Хранитель может осуществить право, указанное в части (1), лишь таким образом, чтобы поклажедатель мог сдать вещь на хранение в иное место, за исключением случаев, когда существуют обоснованные причины для того, чтобы потребовать немедленного взятия вещи обратно.
Статья 1098. *Место возврата сданных на хранение вещей*
Вещи, сданные на хранение, возвращаются в месте, в котором они были переданы хранителю, если стороны не договорились об ином.
Статья 1099. *Обязанность передачи плодов сданных на хранение вещей*
(1) Хранитель обязан передать плоды сданных на хранение вещей, полученные в период хранения. Он отвечает за неисполнение этой обязанности лишь в случае умысла или тяжкого проступка.
(2) Поклажедатель обязан возместить полезные расходы по сбору и хранению плодов.
(3) Хранитель обязан уплатить проценты по денежным суммам, сданным на хранение, лишь с даты просрочки их возврата.
Статья 1100. *Расходы, связанные с возвратом вещи*
(1) В случае, когда хранение является безвозмездным, расходы, связанные с возвратом вещи, возлагаются на поклажедателя.
(2) В случае, когда хранение является возмездным, расходы, связанные с возвратом вещи, возлагаются на хранителя.
Статья 1101. *Ответственность хранителя в случае нарушения срока взятия вещи обратно*
Если установлен срок для взятия вещи обратно, по истечении этого срока хранитель отвечает лишь за убытки, причиненные умышленно или вследствие тяжкого проступка.
Статья 1102. *Обязанность выплаты денежного вознаграждения*
В случае, когда хранение является возмездным, поклажедатель обязан выплатить вознаграждение по истечении срока хранения, если договором не предусмотрено иное.
Статья 1103. *Право удержания сданных на хранение вещей*
Хранитель обладает правом удержания сданных на хранение вещей сверх предусмотренного договором срока до выплаты ему вознаграждения и возмещения расходов, связанных с их хранением.
Статья 1104. *Хранение вещей, определяемых родовыми признаками*
Если сданные на хранение вещи определены в договоре родовыми признаками, то при отсутствии иного соглашения эти вещи переходят в собственность хранителя. В этих случаях хранитель обязуется вернуть поклажедателю равное или обусловленное сторонами количество вещей того же рода и качества.
Статья 1105. *Особенности гостиничного хранения*
(1) Гостиницы, общежития, санатории, дома отдыха и другие подобные организации отвечают за гибель, утрату или повреждение вещей физического лица, находящихся в отведенном ему помещении, хотя бы эти вещи, за исключением денег, ценных бумаг и ювелирных изделий, и не были сданы на хранение в особом порядке. Соглашение о противном ничтожно.
(2) Ответственность, предусмотренная частью (1), исключается, если убытки причинены вследствие форс-мажорных обстоятельств, гостем заказчика или по причине свойств самой вещи.
Статья 1106. *Секвестр*
Секвестром (хранением спорных вещей) признается хранение, на основе которого лица передают спорную вещь третьему лицу, обязующемуся возвратить ее по окончании спора обладателю права на нее.
Статья 1107. *Выбор хранителя в случае секвестра*
(1) Хранитель, ответственный за хранение спорной вещи, определяется сторонами по взаимному согласию. Стороны могут назначить хранителем одну из них.

(2) Если стороны не достигли согласия относительно хранителя или условий хранения спорной вещи, они могут потребовать принятия решения судебной инстанцией.

Статья 1108. *Права хранителя спорной вещи*

(1) Хранитель спорной вещи не вправе осуществлять какие бы то ни было расходы и другие операции в отношении вещи, за исключением сделок по сохранению, если не установлено иное или не имеется разрешения судебной инстанции.

(2) Хранитель вправе с согласия сторон или без их согласия, но с разрешения судебной инстанции продать вещь, хранение которой влечет несоразмерные расходы по отношению к ее стоимости. Сумма, вырученная от продажи вещи, остается у хранителя на условиях секвестра.

Статья 1109. *Завершение секвестра*

(1) Секвестр завершается после разрешения спора путем возврата вещи правомочному лицу.

(2) До разрешения спора хранитель не может быть освобожден от ответственности и не может возвратить вещь иначе как с согласия всех сторон либо, при отсутствии согласия, если имеется обоснованная причина, – с разрешения судебной инстанции.

Статья 1110. *Отчет*

По окончании хранения либо в период его осуществления по требованию сторон или судебной инстанции хранитель спорной вещи должен представить отчет.

Статья 1111. *Судебный секвестр*

Секвестр может быть установлен и судебной инстанцией. В этом случае к нему применяются правила, установленные Гражданским процессуальным кодексом, а также настоящей главой, в той мере, в которой они не являются несовместимыми.

Глава XVIII
СКЛАДСКОЕ ХРАНЕНИЕ

Статья 1112. *Нормы, применяемые к отношениям по складскому хранению*

К отношениям по складскому хранению – договору передачи вещей на хранение на товарном складе – применяются соответствующим образом положения о хранении в той мере, в которой нормами настоящей главы не установлено иное.

Статья 1113. *Обязанность усердия хранителя*

Хранитель обязан обеспечить складское хранение переданных на хранение вещей с усердием хорошего профессионала.

Статья 1114. *Определение качества и вида вещей*

(1) Если законом или договором не предусмотрено иное, хранитель не обязан при приеме вещей устанавливать их количество (число, размер, вес), род и вид или другие характеристики.

(2) Если сданные на хранение вещи находятся после поставки в обесцененном или поврежденном виде, что может быть установлено при наружном осмотре, хранитель должен сохранить права на требование возмещения убытков от перевозчика, представить доказательства такого состояния сданных на хранение вещей и незамедлительно сообщить об этом поклажедателю. В противном случае он обязан возместить причиненные в связи с этим убытки.

Статья 1115. *Право осмотра вещей*

Хранитель обязан позволить поклажедателю или другому правомочному лицу в течение рабочего времени брать пробы и производить осмотр сданных на хранение вещей и принимать меры, необходимые для обеспечения их сохранности.

Статья 1116. *Обязанность информирования*

Хранитель обязан незамедлительно сообщать об изменении места складского хранения, об изменении характеристик вещей, если такие изменения произошли или должны произойти. Сообщение должно быть доведено до сведения последнего известного обладателя квитанции о складском хранении. В противном случае хранитель обязан возместить причиненные в связи с этим убытки.

Статья 1117. *Ответственность хранителя*
Хранитель отвечает за гибель, утрату или повреждение вещей, находящихся у него на хранении, если их гибель, утрата или повреждение не произошли вследствие обстоятельств, которых невозможно было избежать при усердии профессионального хранителя.
Статья 1118. *Хранение вещей, определяемых родовыми признаками*
(1) При хранении вещей, определяемых родовыми признаками, хранитель вправе смешивать их с вещами такого же рода лишь при наличии специального разрешения на это.
(2) Собственники вещей, смешанных при хранении, считаются участниками общей долевой собственности по отношению к результату смешения вещей. Если не установлено иное, доли определяются по отношению к общему количеству вещей, переданных на складское хранение.
(3) Хранитель вправе и обязан выдать каждому поклажедателю из общего количества вещей причитающуюся ему часть без согласия остальных поклажедателей.
Статья 1119. *Продажа сданной на складское хранение вещи в случае порчи*
(1) Если сданная на складское хранение вещь подвержена порче либо если происходят изменения вещи, грозящие ее обесценением, и времени для предотвращения или устранения порчи или обесценения не имеется либо правомочное лицо, несмотря на то, что знало об этом, не приняло никаких мер, хранитель может организовать продажу вещи с торгов.
(2) Сумма, вырученная от продажи в соответствии с частью (1), передается поклажедателю за вычетом расходов по хранению и продаже.
Статья 1120. *Квитанция о складском хранении*
При приеме вещей хранитель обязан выдать квитанцию о складском хранении.
Статья 1121. *Содержание квитанции о складском хранении*
(1) Квитанция о складском хранении должна содержать:
a) дату составления и номер регистрации в журнале складского хранения;
b) имя или наименование и адрес лица, вещь которого принята на складское хранение;
c) место складского хранения;
d) правила складского хранения;
e) количество (число, размер или вес) сданных на хранение вещей с указанием качества, а в случае упакованных вещей – описание упаковки;
f) стоимость складского хранения и стоимость других расходов, которые могут возникнуть;
g) уточнение факта, подлежит ли сданная на хранение вещь страхованию, и в случае необходимости – указание размера расходов на страхование;
h) срок складского хранения и дату его истечения либо уточнение отсутствия такого срока;
i) иные сведения – по усмотрению сторон;
j) подпись хранителя и печать.
(2) Отсутствие некоторых сведений не влечет недействительности квитанции о складском хранении.
Статья 1122. *Право обременения сданной на складское хранение вещи*
Обладатель квитанции о складском хранении может обременить сданную на хранение вещь в обеспечение другого требования, если вещь остается на хранении.
Статья 1123. *Индоссирование квитанции о складском хранении*
В случае составления хранителем квитанции о складском хранении на предъявителя она может быть передана третьему лицу путем индоссирования.
Статья 1124. *Ответственность хранителя в случае индоссирования*
(1) В случае передачи квитанции о складском хранении путем индоссирования хранитель отвечает перед законным обладателем квитанции за точность содержащихся в ней сведений, если путем внесения записи в квитанцию не указано, что эти сведения основываются исключительно на сообщениях поклажедателя или третьего лица.
(2) Если хранителю было известно о неточности сведений, он отвечает и в том случае, когда внес в квитанцию запись, подобную указанной в части (1).

(3) В случае заготовительного складского хранения хранитель не вправе вносить в квитанцию записи, подобные указанным в части (1).

Статья 1125. *Поставка вещей на основе квитанции на предъявителя*

(1) В случае составления квитанции о складском хранении на предъявителя хранитель обязан поставить вещи, сданные на складское хранение, лишь законному обладателю квитанции и лишь взамен нее.

(2) В случае составления квитанции, которой устанавливается залог вещей, сданных на складское хранение, хранитель должен потребовать возврата и этой квитанции.

(3) Хранитель не обязан проверять достоверность индоссаментов. Поставка удостоверяется путем внесения записи в квитанцию о складском хранении.

Статья 1126. *Уничтожение или утрата квитанции о складском хранении*

(1) В случае уничтожения или утраты иным путем квитанции о складском хранении правомочное лицо путем публичного объявления может заявить о ее недействительности и составить новую квитанцию. В этом случае применяются специальные положения Гражданского процессуального кодекса.

(2) На основе судебного решения хранитель составляет новую квитанцию о складском хранении и, в случае необходимости, новую квитанцию о залоге вещей, сданных на складское хранение.

Статья 1127. *Передача залога сданной на складское хранение вещи*

(1) Если собственник установил залоговое право в отношении вещи, сданной на складское хранение, индоссирование и передача расписки о залоге вещи, сданной на складское хранение, считаются передачей залога.

(2) В индоссаменте должны быть указаны залогодержатель и размер требования.

(3) Хранитель должен быть уведомлен о залоге. Он должен зарегистрировать осуществление залога.

Статья 1128. *Залоговое право хранителя*

(1) В отношении оплаты складского хранения хранитель обладает залоговым правом на вещь до тех пор, пока она находится в его владении.

(2) Если квитанция о складском хранении передана путем индоссирования, залоговое право существует лишь по отношению к законному обладателю квитанции о складском хранении.

Статья 1129. *Право хранителя требовать взятия обратно сданной на складское хранение вещи*

(1) Хранитель не может требовать взятия обратно сданной на складское хранение вещи до истечения обусловленного срока складского хранения, а в случае, если такой срок не установлен, – до истечения трехмесячного срока со дня сдачи вещи на складское хранение.

(2) Если срок складского хранения не установлен либо если хранитель продолжает хранить вещь по истечении срока, он может потребовать взятия вещи обратно лишь вследствие расторжения договора с соблюдением срока предварительного уведомления, составляющего один месяц.

Статья 1130. *Продажа вещи с торгов*

(1) Если поклажедатель не взял сданную на складское хранение вещь обратно по истечении срока складского хранения, хранитель вправе после соответствующего предупреждения продать вещь с торгов. Торги не могут производиться ранее чем по истечении месячного срока со дня предупреждения.

(2) После удовлетворения требований хранителя, связанных со складским хранением и организацией торгов, за счет вырученной от продажи цены остаток передается хранителем законному обладателю квитанции о складском хранении.

Глава XIX
ДОГОВОР ТУРИСТИЧЕСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ

Статья 1131. *Договор туристического обслуживания*

(1) По договору туристического обслуживания одна сторона (организатор путешествия, турагент) обязуется предоставить другой стороне (клиенту, туристу) оговоренные услуги, а клиент обязуется уплатить организатору их стоимость.

(2) Заявление о том, что осуществляется всего лишь посредничество путем заключения договоров с лицами, которые реализуют путешествие (лицами, оказывающими услуги), не учитывается, если другие обстоятельства свидетельствуют о том, что сделавшее такое заявление лицо осуществляет под индивидуальную ответственность договорные исполнения, касающиеся путешествия.

Статья 1132. *Предварительная информация*

(1) Любое рекламное объявление, оферта или иная информация о туристических услугах, представленные организатором, должны быть составлены таким образом, чтобы исключить их неверное толкование.

(2) Условия, указанные в рекламном объявлении, оферте или иной информации, представленных клиенту организатором, являются обязательными для последнего, за исключением случаев, когда до заключения договора клиент был уведомлен об их изменении.

Статья 1133. *Обязательное информирование*

(1) До заключения договора организатор обязан предоставить в распоряжение клиента в письменной или любой иной адекватной форме информацию о визовом и паспортном режиме, а также о требованиях относительно страхования здоровья на срок путешествия.

(2) В течение разумного срока до начала путешествия организатор обязан предоставить клиенту в письменной или любой иной адекватной форме:

a) сведения о времени и месте промежуточных остановок и пересадок, а также подробности о размещении клиента в транспортных средствах (каюта на судне, купе в поезде и др.);

b) имя, адрес и номер телефона представителей организатора на местах, а при отсутствии таких представителей – реквизиты местного турагентства, в которое может обратиться клиент в случае необходимости. При отсутствии таких представителей или агентств клиенту должны быть сообщены данные, с помощью которых он может связаться с организатором;

c) в случае путешествия несовершеннолетнего – сведения, необходимые для установления прямого контакта с несовершеннолетним или ответственным за него лицом в месте назначения;

d) информацию о возможности приобретения страхового полиса, покрывающего при несчастном случае или болезни ответственность клиента за отказ от путешествия, а также прочие расходы.

Статья 1134. *Содержание договора туристического обслуживания*

(1) Договор туристического обслуживания должен содержать следующие условия:

a) маршрут, место (места) назначения и сроки пребывания с указанием дат;

b) транспортные средства, их характеристики и классы, дату и место отбытия и прибытия;

c) сведения о размещении, категорию или уровень комфортности, ее основные характеристики, питание;

d) если оговорена минимальная численность лиц, необходимая для осуществления путешествия, – предельный срок для уведомления клиента в случае его отмены;

e) посещения, экскурсии и другие услуги, включенные в общую стоимость путешествия;

f) наименование и адрес организатора (турагента) и, в случае необходимости, страховщика;

g) стоимость путешествия и указание возможности ее изменения, платежи за оказание дополнительных услуг (плата за посадку и высадку в портах и аэропортах, туристические сборы), не включенные в общую стоимость путешествия, и указание возможности их изменения;

h) сроки и порядок оплаты стоимости путешествия и внесения других платежей;

i) специфические условия, оговоренные сторонами по требованию клиента;

j) сроки предъявления клиентом претензий в связи с неисполнением или ненадлежащим исполнением договора;

k) прочие условия.

(2) Все договорные условия должны быть представлены клиенту в письменной форме до заключения договора.

(3) Положения части (2) не исключают возможность заключения договора в последний момент.

Статья 1135. *Путешествие третьего лица*
(1) До начала путешествия клиент вправе потребовать его замены третьим лицом, которое принимает на себя его права и обязанности по договору о путешествии. Организатор вправе отклонить требование клиента, если третье лицо не соответствует условиям путешествия.
(2) Организатор вправе потребовать от клиента возмещения дополнительных расходов, связанных с его заменой третьим лицом.
Статья 1136. *Изменение существенных условий договора*
(1) Если до начала путешествия организатор вынужден значительно изменить существенные условия договора, в том числе стоимость, он обязан незамедлительно сообщить об этом клиенту.
(2) Стоимость, указанная в договоре, не может быть изменена иначе как в случае, когда договор предусматривает такую возможность и указывает порядок расчета измененной стоимости. Стоимость, указанная в договоре, может быть изменена в исключительном порядке в случае изменения расценок на перевозку, пошлин и платежей за определенные услуги (плата за посадку и высадку в портах и аэропортах, другие платежи). Стоимость не может быть изменена менее чем за двадцать дней до начала путешествия.
(3) В случае, предусмотренном частью (1), клиент может либо отказаться от договора, либо согласиться с его изменением. Клиент обязан уведомить организатора о своем решении в возможно более короткий срок.
Статья 1137. *Предоставление гарантий и устранение недостатков*
(1) Организатор обязан организовать путешествие таким образом, чтобы оно соответствовало обещанным условиям и не страдало недостатками, которые могли бы уменьшить ценность или пользу, вытекающие из договора или обычной практики.
(2) В случае обнаружения недостатков во время путешествия турист вправе потребовать их немедленного устранения. Организатор вправе отказаться от устранения недостатков, если это связано с несоразмерными расходами.
(3) В случае неустранения организатором обнаруженных недостатков в установленный туристом срок последний может устранить их самостоятельно и потребовать от организатора возмещения понесенных им расходов. Срок не назначается в случае, когда организатор отказывается устранить недостатки либо когда турист заинтересован в том, чтобы они были устранены немедленно.
Статья 1138. *Уменьшение стоимости в результате недостатков путешествия*
(1) В случае обнаружения недостатков во время путешествия стоимость путешествия уменьшается с учетом момента обнаружения недостатка.
(2) Стоимость путешествия не уменьшается, если турист умышленно или вследствие тяжкого проступка не уведомил организатора об обнаруженных недостатках в разумный срок.
Статья 1139. *Расторжение договора вследствие недостатков*
(1) Если вследствие недостатков, предусмотренных статьей 1138, путешествию нанесен существенный ущерб, турист может расторгнуть договор. Он может расторгнуть договор также в случае, когда вследствие таких недостатков от него нельзя требовать совершить это путешествие по обоснованной причине, которая может быть признана организатором.
(2) Договор может быть расторгнут лишь в случае, когда организатор не устранил недостатки в установленный туристом срок. Установление срока не требуется, если недостатки не могут быть устранены или организатор отказывается устранить их либо если немедленное расторжение договора оправдано особым интересом туриста.
(3) В случае расторжения договора организатор утрачивает право на обусловленное вознаграждение. При этом он может требовать соответствующей компенсации за уже оказанные услуги и за те, которые необходимо оказать для завершения путешествия. Это правило не применяется, если услуги не представляют интереса для туриста в связи с расторжением договора.
(4) Организатор путешествия обязан принять необходимые меры, вытекающие из прекращения договора вследствие его расторжения, в частности, если это предусмотрено договором, доставить туриста обратно. Дополнительные расходы в связи с этим несет организатор.

Статья 1140. *Возмещение ущерба, причиненного недостатками*
Независимо от того, потребовал ли турист уменьшения стоимости или расторгнул договор, он вправе требовать возмещения ущерба вследствие неисполнения договора в случае его причинения недостатками, возникшими в результате обстоятельств, за которые отвечает организатор.
Статья 1141. *Срок предъявления претензий и срок давности*
(1) Претензии, основанные на положениях статей 1137 – 1140, могут быть предъявлены туристом организатору в течение месяца после момента, предусмотренного договором для завершения путешествия. Претензии могут быть предъявлены и по истечении месячного срока в случае пропуска срока по не зависящим от туриста причинам.
(2) Срок давности по предъявленным туристом искам составляет шесть месяцев, исчисляемых со дня, являющегося в соответствии с договором последним днем путешествия. В случае предъявления претензий туристом течение срока давности приостанавливается до дня письменного отклонения претензий организатором.
Статья 1142. *Допущение ограничения ответственности*
На основании соглашения с туристом организатор может ограничить троекратным размером стоимости путешествия ответственность за причиненный ущерб, иной чем увечье, в случае, если:
a) ущерб не причинен умышленно или вследствие тяжкого проступка;
b) ущерб причинен лишь в силу ошибки оказывающего услуги лица, привлеченного к реализации договора.
Статья 1143. *Расторжение договора туристом*
(1) Турист может расторгнуть договор в любой момент до начала путешествия.
(2) В случае расторжения договора туристом организатор утрачивает право на оплату стоимости путешествия. При этом он может требовать соответствующего возмещения. Размер возмещения определяется исходя из стоимости путешествия за вычетом не осуществленных организатором расходов, а также того, что он мог получить вследствие оказания им услуг иным лицам.
Статья 1144. *Расторжение договора вследствие форс-мажорных обстоятельств*
(1) В случае, когда вследствие форс-мажорных обстоятельств путешествие затруднено, поставлено под угрозу либо ему нанесен существенный ущерб, чего нельзя было предвидеть в момент заключения договора, как организатор, так и турист могут расторгнуть договор без каких бы то ни было дополнительных условий.
(2) В случае расторжения договора на основании части (1) применяются положения части (3) и первого предложения части (4) статьи 1139. Дополнительные расходы в связи с доставкой туриста обратно распределяются между сторонами в равных долях. В других случаях дополнительные расходы несет турист.
Статья 1145. *Исключение отступлений*
Отступления от норм настоящей главы в ущерб туристу не допускаются.

Глава XX
ПОРУЧИТЕЛЬСТВО
Ч а с т ь 1
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ О ПОРУЧИТЕЛЬСТВЕ

Статья 1146. *Договор поручительства*
(1) По договору поручительства одна сторона (поручитель) обязуется перед другой стороной (кредитором) безвозмездно или за вознаграждение исполнить обязательство должника полностью или частично.
(2) Поручительством может обеспечиваться также исполнение будущего обязательства или обязательства условного и со сроком исполнения.
Статья 1147. *Форма договора поручительства*
Договор поручительства имеет силу в случае его заключения в письменной форме. В случае исполнения обязательства поручителем порок формы считается устраненным.

Статья 1148. *Необязательность согласия должника при установлении поручительства*
Лицо может стать поручителем без согласия должника и даже без его ведома.
Статья 1149. *Множественное поручительство*
(1) Поручительство может предоставляться как в пользу основного должника, так и в пользу поручителя.
(2) Последующий поручитель, который взял на себя обязательство исполнить обязательство предшествующего поручителя, отвечает вместе с ним так же, как первый поручитель вместе с основным должником.
Статья 1150. *Основание возникновения поручительства*
(1) Поручительство может вытекать из соглашения сторон, может требоваться по закону или может быть установлено судебной инстанцией.
(2) Должник, обязанный представить поручительство, должен предложить физическое лицо, имеющее место жительства или место нахождения в Республике Молдова, или юридическое лицо, зарегистрированное в Республике Молдова, располагающее имуществом, достаточным для обеспечения обязательства. В случае неодобрения предложенной кандидатуры должник обязан предложить другое лицо. Это правило не распространяется на случаи, когда кредитор требует назначить поручителем определенное лицо.
Статья 1151. *Право замены гарантии*
Должник, обязанный представить законное или судебное поручительство, может предоставить взамен другую достаточную гарантию.
Статья 1152. *Пределы поручительства*
(1) Поручительство не может превышать размер задолженности должника или осуществляться на более возмездных условиях.
(2) Поручительство, превышающее задолженность должника или осуществляемое на более возмездных условиях, действительно лишь в пределах основного обязательства.
(3) Договор поручительства может быть заключен в отношении части обязательства и на менее возмездных условиях.
(4) Обязательство поручителя не увеличивается после принятия поручительства вследствие сделок основного должника.
Статья 1153. *Размеры обязательств поручителя*
(1) Поручитель во всех случаях отвечает лишь в размерах максимальной суммы, указанной в договоре поручительства.
(2) В пределах максимальной суммы, указанной в договоре поручительства, в отсутствие противных положений поручитель отвечает:
a) за существующую на соответствующий момент общую сумму основного долга, в частности тогда, когда сумма основного долга изменилась по вине основного должника или вследствие его просрочки, однако в ситуации договорного наказания или суммарного возмещения, предусмотренного на случай прекращения договора, – лишь при наличии специальной договоренности об этом;
b) за издержки по расторжению договора и судебному преследованию, если они должны быть оплачены основным должником, в той мере, в которой поручителю была своевременно предоставлена возможность избежать их посредством удовлетворения требований кредитора;
c) за проценты, которые должен уплатить основной должник, если об этом имеется специальная договоренность.
Статья 1154. *Отношения между несколькими поручителями*
(1) В случае предоставления поручительства несколькими поручителями в отношении одного и того же должника по одному и тому же обязательству поручитель, исполнивший обязательство, обладает правом регресса к остальным поручителям в размере части каждого из них.
(2) В случае несостоятельности одного из поручителей его доля распределяется пропорционально между остальными поручителями.

Ч а с т ь 2

ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ КРЕДИТОРОМ И ПОРУЧИТЕЛЕМ

Статья 1155. *Обязанность кредитора предоставлять информацию*

(1) Кредитор по требованию поручителя обязан предоставлять ему всю необходимую информацию о содержании и условиях основного обязательства, а также о стадии его исполнения.

(2) Поручитель не может в предварительном порядке отказаться от права на информирование.

Статья 1156. *Ответственность поручителя*

(1) В случае неисполнения основного обязательства поручитель и должник отвечают перед кредитором солидарно, если договором не предусмотрено иное.

(2) Стороны могут условиться об обязанности уплаты задолженности поручителем лишь после обращения взыскания на должника. В этом случае поручитель должен указать имущество должника и предусмотреть расходы на обращение взыскания на это имущество.

Статья 1157. *Возражения, выдвигаемые поручителем*

(1) Поручитель вправе выдвигать против кредитора все возражения, которые мог бы представить должник. В случае смерти основного должника поручитель не может ссылаться на то, что наследники несут ограниченную ответственность по обязательству должника.

(2) Поручитель не утрачивает право на возражения вследствие отказа основного должника от этого.

(3) Поручитель может отказывать в удовлетворении требований кредитора, пока должник обладает правом обжалования акта, на котором основывается обязательство.

(4) Право, предусмотренное частью (3), признается за поручителем и в случае, когда кредитор может удовлетворить свое требование к основному должнику путем зачета своего долга перед ним.

Статья 1158. *Сокращение гарантий кредитором*

В случае сокращения кредитором в ущерб поручителю определенных залоговых прав или других гарантий или преимущественных прав, существующих на момент учреждения поручительства либо приобретенных впоследствии основным должником и относящихся к обеспеченному поручительством праву, обязательство поручителя уменьшается на соответствующую этому сокращению сумму.

Статья 1159. *Солидарность поручителей*

(1) В случае предоставления поручительства несколькими лицами в пользу одного и того же кредитора по одному и тому же обязательству каждое из них является обязанным по сумме долга в целом, если стороны не договорились о разделении ответственности.

(2) Если стороны договорились о разделении ответственности, поручители могут требовать от кредитора разделения иска и установления за каждым из них определенной доли ответственности.

Статья 1160. *Информирование о просрочке исполнения обязательств*

Если основной должник просрочил исполнение своих обязательств, кредитор должен уведомить об этом поручителя.

Статья 1161. *Переход прав кредитора к поручителю*

(1) Поручитель, исполнивший основное обязательство, приобретает права, которыми кредитор обладал против должника. Передача права требования не может осуществляться в ущерб кредитору. Возражения основного должника, основанные на отношениях между ним и поручителем, остаются в силе.

(2) После исполнения обязательства поручителем кредитор обязан вручить ему документы, удостоверяющие требование к должнику, а также передать права, обеспечивающие это требование.

Ч а с т ь 3

ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ ПОРУЧИТЕЛЕМ И ДОЛЖНИКОМ

Статья 1162. *Привлечение должника к участию в деле*

В случае предъявления иска к поручителю он обязан привлечь к участию в деле должника. В противном случае должник вправе выдвинуть в регрессном иске к поручителю все возражения, которые он мог бы представить кредитору.

Статья 1163. *Регрессное требование к должнику*

(1) Поручитель, исполнивший основное обязательство, обладает правом регресса к должнику в размере выплаченных им сумм, в том числе основной суммы долга, процентов по ней и всех расходов, связанных с поручительством.

(2) Поручитель не обладает правом регресса к должнику, который также погасил задолженность по той причине, что поручитель не уведомил его об осуществленной оплате.

(3) Поручитель может предъявить иск к должнику и до осуществления оплаты в случае, когда должник подвергается судебному преследованию за неуплату либо когда должник взял на себя обязательство освободить его от поручительства в течение определенного срока и этот срок истек.

(4) При наличии нескольких солидарных должников поручитель, предоставивший поручительство за всех этих должников, обладает правом регресса к каждому из них в целях полного возмещения всего выплаченного им.

Статья 1164. *Требование поручителя об освобождении от поручительства*

(1) В случае, когда поручитель обязался по указанию основного должника либо когда вследствие предоставления поручительства он обладает правами поверенного по отношению к основному должнику на основе положений о ведении дел без поручения, поручитель может потребовать освобождения от поручительства, если:

a) имущественное положение основного должника существенно ухудшилось;

b) судебное преследование основного должника существенно усложняется после принятия поручительства вследствие перемены им места жительства или места нахождения;

c) основной должник просрочил исполнение своего обязательства;

d) кредитор добился вынесения судебного решения, содержащего обязательное для исполнения требование к поручителю.

(2) В случае, когда срок исполнения основного обязательства еще не истек, основной должник вместо освобождения поручителя от поручительства может предоставить ему гарантии.

Статья 1165. *Уведомление поручителя об исполнении обязательства должником*

Должник, исполнивший обязательство, обеспеченное поручительством, должен незамедлительно уведомить об этом поручителя. В противном случае поручитель, также исполнивший обязательство, сохраняет право предъявить регрессный иск к должнику.

Ч а с т ь 4

ПРЕКРАЩЕНИЕ ПОРУЧИТЕЛЬСТВА

Статья 1166. *Право поручителя расторгнуть договор*

(1) Если поручительство установлено для обеспечения будущих или неопределенных обязательств либо если не установлен срок поручительства, поручитель вправе по истечении трех лет со дня установления поручительства расторгнуть договор с предварительным уведомлением об этом за три месяца кредитора, основного должника и остальных поручителей.

(2) Поручительство, установленное на определенный срок, может быть прекращено по истечении пяти лет со дня его установления с соблюдением трехмесячного срока предварительного уведомления.

(3) После расторжения договора поручительство сохраняется лишь по отношению к уже возникшим обязательствам, хотя бы они и были условными и со сроком исполнения.

Статья 1167. *Прекращение или изменение обеспеченного обязательства*

(1) Поручительство прекращается с прекращением обеспеченного им обязательства.

(2) Поручительство прекращается в случае изменения обеспеченного им обязательства без согласия поручителя, если это изменение влечет увеличение ответственности или другие неблагоприятные для поручителя последствия.
(3) Поручительство прекращается в случае передачи обеспеченного долга другому лицу, если поручитель не дал согласия обеспечить исполнение обязательства новым должником.

Статья 1168. *Смерть поручителя*

Поручительство прекращается в случае смерти поручителя. Любое противное положение является недействительным.

Статья 1169. *Невозможность перехода прав*

Поручительство прекращается также в случае, когда по причинам, связанным с кредитором, права кредитора в отношении должника не могут перейти к поручителю. В этом случае поручитель освобождается от обязанности в размере понесенных убытков.

Статья 1170. *Прекращение поручительства в связи с истечением срока*

(1) Поручительство прекращается по истечении срока, на который оно предоставлено.
(2) В случае, когда срок поручительства не установлен, оно прекращается, если кредитор в течение года по истечении срока исполнения обеспеченного обязательства не предъявит иск к поручителю.

Глава XXI
ФРАНЧАЙЗИНГ

Статья 1171. *Договор франчайзинга*

По договору франчайзинга, являющемуся договором последовательного исполнения, самостоятельные предприятия (франчайзер и франчайзи) обязуются взаимно способствовать реализации вещей и услуг путем осуществления определенных поставок каждым из них.

Статья 1172. *Форма и условия договора франчайзинга*

(1) Договор франчайзинга заключается в письменной форме. Несоблюдение формы договора влечет его недействительность.
(2) В договоре франчайзинга помимо четко установленных взаимных обязательств сторон, срока действия договора, положений о расторжении и продлении договора, других важных элементов должно содержаться полное описание программы предоставления франшизы.

Статья 1173. *Обязанности франчайзера*

(1) Франчайзер обязан предоставить в распоряжение франчайзи совокупность нематериального имущества, прав, товарных знаков, образцов, элементов устройства, оформлений, концептов снабжения, сбыта, организации, а также другие данные или сведения, необходимые для содействия сбыту.
(2) Помимо этого франчайзер обязан защищать совместную программу предоставления франшизы от вмешательства третьих лиц, постоянно совершенствовать ее и поддерживать франчайзи в его деятельности путем обучения, информирования и повышения квалификации.

Статья 1174. *Обязанности франчайзи*

Франчайзи обязан уплатить денежную сумму, исчисляемую в основном в виде доли от объема реализации, соответствующей увеличению объема реализации в результате внедрения программы предоставления франшизы. Наряду с этим он обязан активно и с усердием хорошего предпринимателя использовать программу предоставления франшизы, а также приобретать вещи и услуги через франчайзера или назначенное им лицо, если это непосредственно связано с целью договора.

Статья 1175. *Обязанность информирования и сохранения конфиденциальности*

При заключении договора стороны обязуются открыто и полно информировать друг друга об обстоятельствах, касающихся франчайзинга, и предоставлять другой стороне необходимую информацию, следуя принципу добросовестности. Стороны должны сохранять в тайне конфиденциальную информацию, в частности в случае, когда договор не заключен.

Статья 1176. *Срок действия договора*
(1) Срок действия договора определяется сторонами с учетом требований сбыта вещей и услуг, относительно которых достигнута договоренность.
(2) Если срок договора не установлен либо превышает десять лет, любая из сторон вправе расторгнуть договор с предварительным уведомлением об этом за один год. Если ни одна из сторон не воспользовалась правом расторжения договора, он продлевается на очередные два года.
Статья 1177. *Обязанность добросовестной конкуренции*
(1) Стороны обязаны к добросовестной конкуренции и после прекращения действия договора. С этой целью на франчайзи в пределах определенной территории может быть наложен запрет конкуренции, срок которого не может превышать одного года.
(2) Если запрет конкуренции представляет угрозу профессиональной деятельности франчайзи, то независимо от причин прекращения договора ему должна быть предоставлена соответствующая финансовая компенсация.
Статья 1178. *Ответственность франчайзера*
(1) Франчайзер несет ответственность за существование и объем прав франшизы, а также за сведения и информацию о программе предоставления франшизы.
(2) Если права, указанные в части (1), не существуют либо если франчайзер виновно нарушает другие обязанности, франчайзи вправе уменьшить выплачиваемую ему сумму. В случае спора размер уменьшения устанавливается на основании мнения независимого эксперта. Расходы на проведение экспертизы несет сторона, оценка которой наиболее далека от установленной экспертизой.

Глава XXII
ПОСРЕДНИЧЕСТВО
Ч а с т ь 1
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ О ПОСРЕДНИЧЕСТВЕ

Статья 1179. *Договор посредничества*
По договору посредничества одна сторона (посредник) обязуется перед другой стороной (клиентом) действовать в качестве посредника при заключении одного или нескольких договоров между клиентом и третьими лицами.
Статья 1180. *Выплата вознаграждения за посредничество*
(1) Лицо, обещавшее вознаграждение за посредничество в заключении договора либо за указание возможности заключить договор, обязано выплатить вознаграждение лишь в случае заключения договора вследствие таких указаний.
(2) Если договор заключен под отлагательным условием, вознаграждение может быть истребовано лишь при выполнении этого условия.
(3) Если размер вознаграждения не определен, выплачивается обычное по такого рода сделкам вознаграждение.
(4) Посредник не вправе уславливаться о выдаче аванса из получаемого в соответствии с настоящей статьей вознаграждения, равно как и соглашаться на получение такого аванса.
(5) Условие, предусматривающее отступление от положений настоящей статьи, признается недействительным.
Статья 1181. *Право на прочие вознаграждения*
(1) За оказанные посредником услуги, которые не могут быть отнесены к посреднической деятельности, но предусмотрены договором, стороны могут предусмотреть выплату вознаграждения независимо от того, был ли заключен в результате посреднической деятельности договор.
(2) Условие, предусматривающее возмещение расходов, не связанных с посредничеством, или необоснованных расходов, признается недействительным.

Статья 1182. *Договор исключительного посредничества*
(1) В случае, когда клиент обязуется в течение определенного периода воздержаться от привлечения другого посредника (исключительное посредничество), посредник обязан в течение этого периода действовать в целях посредничества или указания возможности заключить договор.
(2) Если клиент не выполняет обязанность, предусмотренную частью (1), посредник вправе в случае заключения договора с третьим лицом через другого посредника требовать возмещения убытков. В договоре может быть предусмотрена выплата соответствующего суммарного возмещения независимо от наличия доказательств причинения убытков. Это возмещение не может превышать двух с половиной процентов продажной цены, если договором установлено посредничество или указание возможности заключить сделку купли-продажи. Условие, предусматривающее отступление от этих положений в ущерб клиенту, признается недействительным.
(3) Договор исключительного посредничества заключается в письменной форме.
Статья 1183. *Расторжение договора посредничества*
(1) Договор посредничества может быть расторгнут в любой момент без предварительного уведомления, если не установлен определенный срок.
(2) Договор исключительного посредничества может быть расторгнут лишь по обоснованным причинам и с предварительным уведомлением об этом за две недели.
Статья 1184. *Недопустимость выплаты вознаграждения и требований о возмещении убытков*
(1) Требования посредника о выплате вознаграждения и возмещении убытков или расходов исключаются, если договор с третьим лицом касается предмета, принадлежащего посреднику. Это правило применяется также в случае, когда особые обстоятельства оправдывают опасения относительно того, что способность посредника представлять интересы клиента ослаблена.
(2) Посредник сохраняет свои требования относительно вознаграждения или возмещения расходов, если до заключения договора с третьим лицом он в письменной форме изложил клиенту обстоятельства, оправдывающие опасения причинения убытков.
(3) Положения части (1) применяются также в случае, когда какое-либо иное лицо действовало вместо посредника или заключило договор вместо третьего лица.
(4) Посредник утрачивает право на вознаграждение или возмещение расходов, если вопреки содержанию договора он действовал также в интересах третьих лиц.
(5) Условие, предусматривающее отступление от положений настоящей статьи, признается недействительным.

Ч а с т ь 2
ПОСРЕДНИЧЕСТВО В НАЙМЕ ЖИЛЬЯ

Статья 1185. *Правила, применяемые к посредничеству в найме жилья*
(1) К договору, которым одна сторона (жилищный посредник) обязуется перед другой стороной осуществлять посредничество в найме жилья или указать ей возможность заключить договор найма жилья, применяются общие положения о посредничестве в той мере, в которой из норм настоящей части не вытекает иное.
(2) Правила относительно договоров посредничества в найме жилья не применяются к договорам, предметом которых является посредничество в найме жилого помещения туристами.
Статья 1186. *Недопустимость выплаты вознаграждения и требований о возмещении убытков жилищному посреднику*
(1) Требования жилищного посредника о выплате вознаграждения и возмещении убытков или расходов исключаются в случае, если:
a) договором найма лишь продлен срок найма или изменены условия найма того же жилья;
b) заключен договор найма жилья, находящегося в управлении жилищного посредника.
(2) За услуги, оказанные в связи с посредничеством или указанием возможности заключить договор найма жилья, жилищный посредник не вправе уславливаться об ином денежном вознаграждении помимо предусмотренного частью (1) статьи 1181.

(3) Условие, предусматривающее отступление от положений настоящей статьи, признается недействительным.

Ч а с т ь 3

ПОСРЕДНИЧЕСТВО В ЗАЙМЕ

Статья 1187. *Правила, применяемые к посредничеству в займе*

К договору, которым одна сторона (посредник по займу) обязуется перед другой стороной (клиентом) осуществлять посредничество в получении займа или указать ей возможность заключить договор займа, применяются общие положения о посредничестве в той мере, в которой из норм настоящей части не вытекает иное.

Статья 1188. *Форма и содержание договора посредничества в займе*

(1) Договор посредничества в займе заключается в письменной форме.

(2) В договоре посредничества в займе указывается размер вознаграждения посреднику по займу в процентном отношении к стоимости займа. Помимо этого должны быть указаны размер и срок займа, проценты по нему и порядок его погашения с указанием времени и периодичности возврата, срок обременения процентами, дополнительные расходы по займу, а также реальный годовой процент, общая сумма, подлежащая уплате посреднику, имя или наименование и адрес заимодавца.

(3) Положения части (2) не применяются, если целью посредничества или указания возможности является заключение договора займа, обеспеченного ипотекой, займа в целях финансирования сделки с недвижимостью или займа, предоставленного посреднику для осуществления его профессиональной, коммерческой, общественной или служебной деятельности.

(4) Договор не может быть связан с предложением передачи займа.

(5) Посредник по займу обязан передать клиенту один экземпляр договора.

Статья 1189. *Вознаграждение посреднику по займу*

(1) Клиент обязан выплатить вознаграждение посреднику, только если в результате его посредничества или указания им возможности займ предоставлен клиенту. Соглашение, заключенное с отступлением в ущерб клиенту, признается недействительным.

(2) За услуги, оказанные в связи с посредничеством или указанием возможности заключить договор займа, посредник по займу не вправе уславливаться об ином денежном вознаграждении помимо предусмотренного частью (1).

Ч а с т ь 4

ТОРГОВОЕ ПОСРЕДНИЧЕСТВО

Статья 1190. *Общие положения о торговом посредничестве*

(1) Обладателем прав и обязанностей торгового посредника признается лицо, которое в процессе профессиональной деятельности в пользу другого лица, не будучи постоянно уполномоченным на это на основе договора, осуществляет посредничество в заключении договоров по приобретению или продаже вещей или ценных бумаг, в страховании, в банковских операциях, в перевозке имущества, найме предметов торгового оборота.

(2) Положения настоящей части не применяются к посредничеству в иных операциях помимо указанных в части (1) и операциях с недвижимостью.

Статья 1191. *Окончательный текст договора*

(1) За исключением случаев, когда стороны или местные обычаи освобождают его от этой обязанности, торговый посредник обязан немедленно после заключения договора представить каждой из сторон подписанный им окончательный текст, содержащий указание сторон, предмет и условия договора, а в случае продажи товаров или ценных бумаг – их вид и количество, цену и срок поставки.

(2) В случае сделок, которые не могут быть исполнены на месте, окончательный текст договора должен быть направлен сторонам для подписания, после чего каждой из сторон передается экземпляр, подписанный другой стороной.

(3) Если одна из сторон отказывается принять или подписать окончательный текст договора, торговый посредник должен незамедлительно уведомить об этом другую сторону.

Статья 1192. *Определенное обязательство*

(1) В случае, когда одна из сторон получила окончательный текст договора, в отношении которого торговый посредник оставил за собой право указания другой стороны, она признается обязанной на основе соглашения с определенной впоследствии стороной, если против последней не могут быть выдвинуты обоснованные возражения.

(2) Определение другой стороны должно осуществляться в срок, установленный обычаем места принятия окончательного текста, а в отсутствие такового – в разумный срок.

(3) Если другая сторона не определена либо против нее имеются обоснованные возражения, сторона имеет право предъявить торговому посреднику требование об исполнении договора. Это право не существует, если сторона не заявила незамедлительно торговому посреднику, по его запросу, о том, что требует исполнения договора.

Статья 1193. *Хранение образцов*

(1) В той мере, в которой стороны или местные обычаи и характер вещей позволяют это, торговый посредник обязан хранить образцы вещей, проданных в результате его посредничества, до момента принятия вещей без возражений или до завершения сделки иным образом.

(2) Торговый посредник должен пометить образец для того, чтобы его можно было идентифицировать.

Статья 1194. *Отсутствие полномочий на получение платежей*

Торговый посредник не считается уполномоченным получать плату или иное предусмотренное договором вознаграждение.

Статья 1195. *Ответственность торгового посредника*

Торговый посредник отвечает перед обеими сторонами за убытки, причиненные по его вине.

Статья 1196. *Право требовать вознаграждения от обеих сторон*

Если стороны не условились о порядке выплаты вознаграждения торговому посреднику, в отсутствие местного обычая, предусматривающего иное, вознаграждение выплачивается сторонами в равных долях.

Статья 1197. *Реестр торгового посредника*

(1) Торговый посредник обязан вести учет, регистрируя ежедневно совершенные сделки. Запись производится в хронологическом порядке. Торговый посредник должен подписываться под каждой внесенной записью.

(2) К реестру торгового посредника применяются положения о торговых реестрах.

Статья 1198. *Предоставление выписок из реестра торгового посредника*

Торговый посредник обязан по требованию сторон выдавать подписанные им выписки из реестра. Выписки содержат все данные относительно сделок, в которых он выступал посредником.

Глава XXIII
КОММЕРЧЕСКИЙ АГЕНТ.
ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ КОМИССИОНЕР

Ч а с т ь 1
КОММЕРЧЕСКИЙ АГЕНТ

Статья 1199. *Общие положения о коммерческом агенте*

(1) Коммерческим агентом признается занимающееся самостоятельной предпринимательской деятельностью физическое лицо, которому поручается на постоянной основе осуществлять посредничество или заключать коммерческие договоры в отношении вещей и услуг от имени и за счет другого предприятия (принципала).

(2) В целях настоящего кодекса не считается коммерческим агентом лицо, которое:

а) являясь служащим принципала, наделено полномочиями заключать обязательные для принципала договоры;

b) являясь партнером принципала, наделено правом заключать обязательные для его партнеров договоры;
c) является управляющим процедурой реорганизации либо процедурой ликвидации в процессе несостоятельности;
d) действует на товарных биржах.

Статья 1200. *Обязанности коммерческого агента*

(1) Коммерческий агент обязан добросовестно представлять интересы принципала.
(2) Коммерческий агент обязан принимать соответствующие меры в процессе переговоров, а также заключать при необходимости договоры по указанию принципала, предоставлять принципалу всю необходимую информацию, имеющуюся в его распоряжении, выполнять данные принципалом разумные указания.

Статья 1201. *Обязанности принципала*

Принципал обязан соблюдать в отношениях с коммерческим агентом принцип добросовестности. В частности, принципал обязан предоставлять коммерческому агенту всю необходимую для исполнения агентского договора информацию, извещать коммерческого агента в разумные сроки об ожидаемом уменьшении объема коммерческих сделок по сравнению с предполагаемым агентом в нормальной ситуации, а также об одобрении, отказе или неисполнении по поводу коммерческого договора, предложенного агентом.

Статья 1202. *Вознаграждение коммерческому агенту*

(1) Коммерческий агент имеет право на вознаграждение за оказанные принципалу услуги в соответствии с агентским договором.
(2) Если сумма вознаграждения не установлена, считается, что достигнуто согласие относительно обычного в этой сфере деятельности вознаграждения. При невозможности установления обычного вознаграждения коммерческий агент имеет право на разумное вознаграждение за оказанные принципалу услуги с учетом всех обстоятельств дела и принципа справедливости.

Статья 1203. *Уплата вознаграждения*

(1) Вознаграждение может уплачиваться полностью либо частично в форме комиссионного вознаграждения, то есть вознаграждения, варьирующегося в зависимости от суммы коммерческой сделки.
(2) Коммерческий агент имеет право на получение комиссионного вознаграждения за совершенную в период действия агентского договора сделку, если и в той мере, в которой:
a) сделка заключена в результате действий соответствующего коммерческого агента;
b) сделка заключена с третьим лицом, которое ранее стало клиентом принципала в аналогичной сделке благодаря действиям соответствующего коммерческого агента.
(3) Коммерческий агент также имеет право на комиссионное вознаграждение за сделки, совершенные в период действия агентского договора, если он обладает исключительным правом, предоставленным ему в соответствии с агентским договором принципалом, на ведение переговоров или заключение договоров от имени принципала на определенной территории или с определенной группой клиентов и если был заключен договор с клиентом, принадлежащим к данной территории или группе клиентов.
(4) Коммерческий агент имеет право на получение комиссионного вознаграждения за сделку, совершенную после истечения срока действия агентского договора, если:
a) в соответствии с положениями частей (2) и (3) предложение третьего лица заключить договор (оферта или требование) было получено принципалом или коммерческим агентом до истечения срока действия агентского договора;
b) сделка заключена благодаря действиям коммерческого агента в разумный срок с момента истечения срока действия агентского договора.
(5) Коммерческий агент не имеет права на получение комиссионного вознаграждения в соответствии с частями (2) и (3), если комиссионное вознаграждение должно быть уплачено

предшествующему коммерческому агенту в соответствии с частью (4), за исключением случая, когда было бы справедливым поделить комиссионное вознаграждение между двумя агентами.

Статья 1204. *Срок уплаты комиссионного вознаграждения*

(1) Коммерческий агент имеет право на комиссионное вознаграждение с момента исполнения сделки и в той мере, в которой она исполнена. По соглашению сторон право коммерческого агента на вознаграждение может возникнуть с момента наступления обязательства принципала по исполнению сделки, совершенной с третьим лицом, либо с момента исполнения сделки третьим лицом.

(2) Комиссионное вознаграждение должно быть уплачено не позднее последнего дня месяца, в течение которого агент получил право на него. Отступление от положений настоящей части в ущерб коммерческому агенту не допускается.

Статья 1205. *Прекращение права на комиссионное вознаграждение*

(1) Если договор между принципалом и третьим лицом не был исполнен, право на комиссионное вознаграждение прекращается при условии, что неисполнение произошло не по вине принципала. Отступление от положений настоящей части в ущерб коммерческому агенту не допускается.

(2) В случае прекращения права на вознаграждение комиссионное вознаграждение, уже полученное агентом, должно быть возвращено им.

Статья 1206. *Предоставление информации о расчете вознаграждения*

(1) Принципал обязан в письменной форме предоставить коммерческому агенту расчет комиссионного вознаграждения, на которое тот имеет право. Расчет должен содержать основные элементы, использованные при определении суммы комиссионного вознаграждения.

(2) Коммерческий агент имеет право на получение информации, в том числе выписок из имеющихся в распоряжении принципала реестров и документов, необходимых агенту для проверки суммы причитающегося ему комиссионного вознаграждения.

(3) Отступление от положений частей (1) и (2) в ущерб коммерческому агенту не допускается.

Статья 1207. *Форма агентского договора*

(1) Агентский договор может быть заключен в письменной или устной форме.

(2) Каждая из сторон имеет право требовать заключения договора в письменной форме или получить от другой стороны документ, определяющий обязательства, принятые на себя соответствующей стороной согласно агентскому договору.

Статья 1208. *Срок действия агентского договора*

(1) Договор между коммерческим агентом и принципалом может быть заключен на неопределенный срок.

(2) Если стороны продолжают исполнять свои обязанности по заключенному на определенный срок агентскому договору, договор считается продленным на неопределенный срок.

Статья 1209. *Прекращение агентского договора*

(1) Агентский договор, заключенный или продленный на неопределенный срок, может быть прекращен по инициативе любой из сторон путем уведомления другой стороны.

(2) Срок уведомления должен составлять не менее одного месяца в течение первого года с момента заключения договора, двух месяцев – в течение второго года с момента заключения договора и трех месяцев – в течение третьего года и последующих лет с момента заключения договора. Стороны не могут предусмотреть в договоре более короткие сроки уведомления.

(3) Если стороны договорились о более длительных сроках уведомления, чем сроки, указанные в части (2), срок уведомления, предусмотренный для принципала, не может быть короче срока уведомления, предусмотренного для коммерческого агента.

(4) Истечение срока уведомления должно совпадать с концом календарного месяца, если договором не предусмотрено иное.

Статья 1210. *Оговорка о конкуренции*

(1) Стороны могут предусмотреть в агентском договоре положение, ограничивающее деятельность коммерческого агента в той же сфере, в которой действует принципал, после прекращения договорных отношений (оговорка о конкуренции).

(2) Оговорка о конкуренции действительна, если она:

a) выражена в письменной форме;

b) относится к определенной территории либо к определенной группе клиентов и определенной территории и к тому же виду вещей или услуг, которые предусмотрены агентским договором;

c) не нарушает законодательство о защите конкуренции и об ограничении монополистической деятельности.

(3) Оговорка о конкуренции действительна в течение двух лет с момента прекращения договорных отношений.

Статья 1211. *Компенсация и возмещение убытков*

(1) По прекращении договорных отношений коммерческий агент может требовать от принципала соответствующей компенсации, если:

a) он привлек к принципалу новых клиентов либо значительно увеличил объем торговых сделок с имеющимися клиентами и принципал продолжает получать существенную прибыль от сделок с ними;

b) выплата компенсации является справедливой с учетом всех обстоятельств, в частности комиссионного вознаграждения, которое коммерческий агент получил бы при продолжении договорных отношений на основании совершенных или осуществимых в будущем сделок с привлеченными им клиентами, либо оговорки о конкуренции, предусмотренной агентским договором в соответствии со статьей 1210.

(2) Размер компенсации не может превышать эквивалент вознаграждения коммерческого агента за один год, рассчитанный в среднем за последние пять лет его деятельности. При более коротких договорных отношениях исходной величиной является средняя величина вознаграждения за соответствующий период деятельности.

(3) Выплата компенсации лишает коммерческого агента права требовать возмещения убытков.

(4) Коммерческий агент имеет право требовать возмещения убытков, причиненных ему в результате прекращения договорных отношений с принципалом. Причинением убытков является, в частности, такое прекращение договорных отношений, вследствие которого:

a) коммерческий агент лишен комиссионного вознаграждения, которое причиталось бы ему в случае должного исполнения агентского договора, при условии получения принципалом существенной прибыли, связанной с деятельностью агента;

b) коммерческий агент лишен возможности возместить расходы, понесенные им в процессе исполнения агентского договора в соответствии с указаниями принципала.

(5) Право на компенсацию в случаях, предусмотренных частью (1), и на возмещение убытков в случаях, предусмотренных частью (4), может быть осуществлено наследниками при прекращении договорных отношений вследствие смерти коммерческого агента.

(6) Требование компенсации и возмещения убытков должно быть предъявлено в течение одного года после прекращения договорных отношений.

(7) Компенсация и возмещение ущерба не выплачиваются, если:

a) принципал имел законное право расторгнуть договор на основании вины коммерческого агента;

b) договорные отношения прекращены по инициативе коммерческого агента, за исключением случаев, когда прекращение вызвано поведением принципала либо связано с возрастом или повреждением здоровья коммерческого агента, в результате чего он не мог продолжать свою деятельность в соответствии с агентским договором;

c) по соглашению с принципалом коммерческий агент передал свои права и обязанности по агентскому договору третьему лицу.

Ч а с т ь 2

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ КОМИССИОНЕР

Статья 1212. *Общие положения о профессиональном комиссионере*

(1) Профессиональным комиссионером (комиссионером) признается лицо, которое в рамках своей постоянной коммерческой деятельности обязуется заключать договоры в отношении товаров или ценных бумаг от своего имени, но за счет другого лица (комитента).

(2) К деятельности комиссионера, не регулируемой нормами настоящей части, применяются правила о коммерческом агенте.

(3) Нормы о договоре комиссии применяются в той мере, в которой положениями настоящей главы не предусмотрено иное.

Статья 1213. *Обязанности комиссионера*

(1) Комиссионер обязан исполнять взятые на себя обязанности с усердием хорошего коммерсанта. Он должен соблюдать интересы комитента и выполнять данные им указания.

(2) Комиссионер должен предоставлять комитенту всю необходимую информацию, в частности незамедлительно сообщать об исполнении комиссии. Он обязан предоставлять комитенту отчет об исполнении комиссии и передавать ему все необходимое для соответствующего исполнения.

(3) Комиссионер отвечает перед комитентом за исполнение совершенной сделки в случае, если он одновременно с уведомлением об исполнении комиссии не указал третье лицо, с которым совершил сделку.

Статья 1214. *Последствия невыполнения указаний комитента*

Если комиссионер не следует указаниям комитента, он обязан возместить последнему причиненные в связи с этим убытки. При этом комитент вправе не признать действительной совершенную таким образом сделку в отношении себя.

Статья 1215. *Пределы цены*

(1) В случае, когда комиссионер произвел продажу по цене ниже установленной или превысил установленную ему для покупки цену, комитент, если он намерен отказаться от сделки как от совершенной не за его счет, должен заявить об этом незамедлительно после уведомления о совершении сделки. В противном случае отступление от определенной цены считается одобренным.

(2) Если комиссионер одновременно с уведомлением о совершении сделки заявляет, что согласен покрыть разницу в цене, комитент не имеет права отказаться от сделки. При этом право комитента требовать возмещения убытков, превышающих разницу в цене, остается в силе.

Статья 1216. *Заключение соглашения на более выгодных условиях*

В случае, когда комиссионер совершил сделку на более выгодных условиях, чем установленные комитентом, выгода засчитывается в пользу комитента. Это правило действует, в частности, если цена, по которой комиссионер осуществил продажу, превышает цену, определенную комитентом как самую низкую, либо если покупная цена не достигает определенной комитентом наивысшей цены.

Статья 1217. *Вознаграждение комиссионеру*

(1) Если сделка исполнена, комиссионер вправе требовать выплаты комиссионных.

(2) Хотя бы сделка и не была исполнена, комиссионер тем не менее имеет право на комиссионные, если таковые в обычаях коммерческого оборота.

(3) Комиссионер также может требовать выплаты комиссионных, если совершенная им сделка не исполнена по вине комитента или в связи с его личностью.

Статья 1218. *Поврежденный или имеющий недостатки товар*

Если поступивший к комиссионеру товар поврежден или имеет недостатки, обнаруженные при осмотре, комиссионер обязан обеспечить доказательство состояния товара перевозчику и комитенту и незамедлительно сообщить об этом комитенту. В противном случае он обязан возместить причиненные в связи с этим убытки.

Статья 1219. *Ответственность комиссионера за товар*
(1) Комиссионер отвечает за утрату или повреждение находящегося у него на хранении товара лишь в случае, если утрата или повреждение не основываются на обстоятельствах, которые не могли быть предотвращены усердием хорошего коммерсанта.
(2) Комиссионер отвечает за то, что товар не застрахован, лишь в случае, если комитентом ему было дано указание осуществить страхование.
Статья 1220. *Аванс и кредит при исполнении договора комиссии*
(1) В случае, когда комиссионер без согласия комитента выдает третьему лицу аванс или кредит, он действует на свой риск.
(2) Если обычаи коммерческого оборота предусматривают возможность предоставления отсрочки уплаты покупной цены, при отсутствии иного указания со стороны комитента комиссионер также пользуется этим правом.
(3) В случае, когда комиссионер произвел продажу в кредит, не имея на то полномочий, он обязан в качестве должника незамедлительно уплатить комитенту покупную цену.
Статья 1221. *Подобные договоры*
Если не предусмотрено иное либо из существа отношений не вытекает иное, положения настоящей части применяются и в случае, когда комиссионер при осуществлении своей коммерческой деятельности принимает на себя обязанность совершать от своего имени за счет других лиц сделки, отличные от указанных в части (1) статьи 1212.

Глава XXIV
БАНКОВСКИЕ ДОГОВОРЫ И ОПЕРАЦИИ
Ч а с т ь 1
БАНКОВСКИЙ ВКЛАД

Статья 1222. *Договор банковского вклада*
(1) По договору банковского вклада банк или иное получившее разрешение в соответствии с законом финансовое учреждение (банк) принимает от своего клиента (вкладчика) либо от третьих лиц в пользу вкладчика денежную сумму, которую обязуется возвратить вкладчику по истечении определенного срока (срочный вклад) или по требованию (вклад до востребования).
(2) К отношениям между банком и вкладчиком применяются положения о займе и о текущем банковском счете в той мере, в которой они не противоречат положениям настоящей части и существу банковского вклада.
Статья 1223. *Форма договора банковского вклада*
Договор банковского вклада заключается в письменной форме. Письменная форма договора считается соблюденной в случае выдачи банком вкладчику сберегательной книжки, депозитного сертификата или любого иного документа, удостоверяющего вклад денежных средств и отвечающего требованиям закона и применяемым в банковской практике обычаям.
Статья 1224. *Проценты*
(1) Банк выплачивает вкладчику проценты в размере и в порядке, предусмотренных договором; в случае, если размер процентов не предусмотрен в договоре, он определяется в соответствии с положениями статьи 619. Стороны могут договориться о невыплате процентов вкладчику.
(2) Банк не может в одностороннем порядке уменьшить размер процентов иначе как в предусмотренных законом или договором случаях при условии соблюдения срока предварительного уведомления, составляющего не менее пятнадцати дней.
Статья 1225. *Порядок начисления и выплаты процентов*
(1) Проценты на сумму банковского вклада начисляются начиная со дня, следующего за днем ее внесения, по день, предшествующий ее возврату или производству расчетов по ней по иным законным основаниям.
(2) Если договором банковского вклада не предусмотрено иное, проценты на сумму банковского вклада выплачиваются вкладчику по его требованию по истечении каждого квартала, а не

востребованные в этот срок проценты увеличивают сумму вклада, на которую продолжают начисляться проценты.
(3) При возврате суммы вклада выплачиваются все начисленные к этому моменту проценты.
Статья 1226. *Банковская тайна*
(1) Банк гарантирует тайну сведений, касающихся деловых отношений с клиентом.
(2) Сведения, составляющие банковскую тайну, могут предоставляться лишь по требованию самого клиента или его представителя. Банк может предоставлять такие сведения представителям органов публичной власти лишь в случаях и порядке, предусмотренных законом.
(3) В случае разглашения банком сведений, составляющих банковскую тайну, клиент, права которого нарушены, вправе потребовать возмещения причиненных убытков.
Статья 1227. *Срочные вклады и вклады до востребования*
(1) Независимо от вида вклада банк обязан возвратить полностью или частично сумму вклада по первому требованию вкладчика при условии соблюдения срока предварительного уведомления в соответствии с соглашением сторон или с применяемыми в банковской практике обычаями. Любое противное условие в ущерб вкладчику является ничтожным.
(2) В случае возврата вкладчику полностью или частично суммы вклада до истечения установленного срока проценты начисляются в размере, предусмотренном для вкладов до востребования, если договором не предусмотрено иное.
(3) В случае, когда по истечении установленного срока вкладчик не требует возврата вклада, договор считается продленным на условиях вклада до востребования.

Ч а с т ь 2

ТЕКУЩИЙ БАНКОВСКИЙ СЧЕТ

Статья 1228. *Договор текущего банковского счета*
По договору текущего банковского счета банк обязуется принимать и зачислять на счет клиента (владельца счета) денежные суммы, внесенные клиентом или третьими лицами в наличной форме либо перечисленные со счетов других лиц, исполнять в пределах имеющихся на счете сумм распоряжения клиента о перечислении соответствующих сумм другим лицам и о снятии наличности, а также осуществлять другие операции по счету клиента по его поручению в соответствии с законом, договором и применяемыми в банковской практике обычаями, а клиент обязуется уплачивать вознаграждение за предоставление указанных услуг.
Статья 1229. *Распоряжение находящимися на счете денежными суммами*
(1) Владелец счета по своему усмотрению распоряжается денежными суммами, находящимися на его счете, в любое время, за исключением случаев, когда соглашением сторон установлен срок предварительного уведомления. Клиент вправе отменить свои указания в связи с распоряжением денежными суммами, находящимися на его счете. Отмена является действительной в случае ее получения банком до момента исполнения соответствующих указаний.
(2) Лица, уполномоченные распоряжаться находящимися на счете денежными суммами, указываются клиентом путем представления соответствующих документов, предусмотренных законом, договором и применяемыми в банковской практике обычаями.
(3) Идентификация лиц, уполномоченных распоряжаться находящимися на счете денежными суммами, осуществляется банком на основе подписей или других средств идентификации.
Статья 1230. *Распоряжения и указания клиента*
(1) Банк обязан совершать операции по счету клиента только по его распоряжению. Банк не может совершать операции по счету клиента без его распоряжений иначе как в случаях, предусмотренных законом или договором.
(2) В случае совершения операций по счету клиента банк обязан следовать указаниям владельца счета в пределах целей, предусмотренных договором.
(3) В случае, когда банк не исполняет указаний владельца счета или отклоняется от них, если нельзя считать, что, зная фактическое положение дел, владелец счета одобрил бы отклонения,

банк обязан возместить причиненные убытки. Сумма, ошибочно записанная в дебет на счете клиента, подлежит вновь зачислению в кредит.
(4) К отношениям банка и клиента применяются правила о договоре поручения, если они не противоречат положениям настоящей главы и существу договора банковского счета.
Статья 1231. *Бухгалтерский учет операций и выписки со счета*
Банк ведет бухгалтерский учет счета путем записи совершенных операций в кредит и дебет, будучи обязанным предоставлять клиенту в установленные сроки выписки со счета, отражающие его состояние. Владелец счета может потребовать в любой момент предоставления ему информации или объяснений о состоянии счета и обстоятельствах в связи с совершением им любой операции по счету.
Статья 1232. *Встречные требования банка и клиента*
(1) Банк обязан уплачивать клиенту проценты за пользование находящимися на его счете средствами, если договором не предусмотрено иное.
(2) Встречные требования банка и клиента погашаются путем зачета.
Статья 1233. *Расторжение договора*
(1) Договор, заключенный на неопределенный срок, может быть расторгнут любой из сторон в любой момент при условии соблюдения срока предварительного уведомления, установленного договором или в соответствии с применяемыми в банковской практике обычаями, а при отсутствии такового – в течение пятнадцати дней.
(2) Банк может расторгнуть договор только так, чтобы владелец счета мог иным образом производить расчеты в безналичном порядке, если не существует обоснованных причин для расторжения.
Статья 1234. *Обязанность сохранения конфиденциальности*
(1) Банк обязуется сохранять тайну сведений, ставших ему известными вследствие деловых отношений с клиентом. Данная обязанность не существует, если это вытекает из требований закона либо если она относится к сведениям общего характера, разглашение которых не наносит ущерб обоснованным интересам клиента.
(2) Обязанность сохранения конфиденциальности остается и после прекращения договорных отношений.
Статья 1235. *Инкассирование и оплата чеков*
(1) Банк обязан, хотя бы и в отсутствие дополнительного договора об этом, инкассировать путем своевременного представления банку-трассату представленные клиентом чеки, а в случае неинкассирования принять необходимые меры обеспечения.
(2) При наличии соответствующего договора банк обязан оплачивать чеки, выпущенные клиентом, в пределах его актива.

Ч а с т ь 3
БАНКОВСКИЙ КРЕДИТ

Статья 1236. *Договор банковского кредита*
(1) По договору банковского кредита банк (кредитор) обязуется предоставить лицу (должнику) денежную сумму (кредит), а должник обязуется возвратить полученную сумму и уплатить проценты на нее, а также другие причитающиеся платежи, предусмотренные договором.
(2) Договор банковского кредита заключается в письменной форме.
(3) К договору банковского кредита применяются положения о договоре займа в той мере, в которой положениями настоящей главы не предусмотрено иное или из существа договора банковского кредита не вытекает иное.
Статья 1237. *Проценты по банковскому кредиту*
(1) Стороны договора банковского кредита могут условиться о выплате твердых или плавающих процентов.
(2) Если стороны условились о выплате плавающих процентов, их размер может быть изменен соглашением сторон.

(3) Кредитор не может в одностороннем порядке изменить размер процентов иначе как в случаях, предусмотренных законом или договором. Если договором предусмотрено право банка в одностороннем порядке изменить размер процента, изменение производится с учетом ставки рефинансирования Национального банка Молдовы, уровня инфляции и динамики рынка, а также с учетом правил справедливости.
(4) Кредитор должен письменно уведомить должника об изменении размера процентов не позднее чем за десять дней до изменения. Новый размер процентов применяется к кредитному сальдо, существующему на дату изменения.

Статья 1238. *Комиссионные*

Помимо уплаты процентов стороны могут условиться об уплате комиссионных за услуги, оказанные в связи с использованием кредита.

Статья 1239. *Кредит на текущем счете*

(1) Кредит может быть выдан путем предоставления в распоряжение должника денежной суммы (кредитной линии), которую он может использовать по частям в зависимости от своих нужд.
(2) Проценты по кредиту на текущем счете исчисляются исходя из суммы кредита, фактически использованной в определенный период времени.

Статья 1240. *Гарантии возврата кредита*

(1) Стороны могут условиться об установлении имущественных гарантий (залога), индивидуальных гарантий (поручительства) или иных гарантий, используемых в банковской практике.
(2) Если кредитор считает гарантии возврата кредита недостаточными, он вправе потребовать установления дополнительных гарантий. В случае отказа должника предоставить требуемые кредитором дополнительные гарантии кредитор вправе уменьшить сумму кредита пропорционально размеру уменьшения гарантии или расторгнуть договор.
(3) Кредитор обязан согласиться с отменой таких мер обеспечения, которые превышают условленный размер гарантий. Это положение не применяется в случаях, когда меры обеспечения превышают размер условленных гарантий только временно.

Статья 1241. *Отказ от исполнения договора*

(1) Кредитор вправе отказаться от исполнения своей обязанности предоставить кредит должнику, если после подписания кредитного договора:
a) появились обстоятельства, очевидно свидетельствующие о неспособности должника в будущем возвратить кредит;
b) должник или третье лицо нарушают взятую на себя обязанность предоставить гарантии возврата кредита или иные условия, предъявленные банком для предоставления кредита.
(2) Если договором предусмотрено предоставление кредита в рассрочку, кредитор вправе отказаться от предоставления следующих частей кредита в случае неисполнения должником условий договора относительно предыдущей части или частей кредита.
(3) Должник вправе отказаться от получения кредита полностью или частично. В этом случае он должен выплатить кредитору вознаграждение за предоставление кредита (комиссионные за неиспользование).
(4) Осуществление права отказа от кредита, предусмотренного частями (1) – (3), допускается при условии уведомления стороной, отказывающейся от исполнения договора, другой стороны в течение разумного срока до предусмотренного договором момента исполнения обязанностей, составляющих предмет отказа.

Статья 1242. *Расторжение договора*

(1) Кредитор может расторгнуть договор и потребовать возврата суммы кредита и причитающихся платежей, если:
a) должник стал неплатежеспособным;
b) должник не предоставил требующиеся от него гарантии либо уменьшил предоставленные гарантии без согласия кредитора;

c) должник не уплатил проценты в установленный срок;
d) должник не исполнил обязанность возврата не менее двух частей кредита в случае, когда договором предусмотрен возврат кредита в рассрочку;
e) имеются другие случаи, предусмотренные законом или договором.
(2) Расторжение договора немедленно приостанавливает использование кредита, однако кредитор обязан предоставить должнику срок, составляющий не менее пятнадцати дней, для возврата использованных сумм и причитающихся платежей.
(3) Должник может в любой момент заявить о расторжении кредитного договора, предусматривающего выплату плавающих процентов, при условии извещения об этом кредитора в семидневный срок со дня получения уведомления об изменении размера процентов.
(4) Должник может расторгнуть договор, которым установлена выплата твердых процентов за определенный срок, если обязанность выплаты процентов прекращается до срока, установленного для возврата кредита, и другие проценты не установлены. Срок предварительного уведомления составляет пятнадцать дней.
(5) Расторжение договора по указанной в пункте d) части (1) причине имеет силу только в случае, если кредитором был предоставлен должнику пятнадцатидневный срок для уплаты суммы задолженности и сумма не была уплачена.

Статья 1243. *Ответственность должника*

(1) В случае неисполнения должником обязанности по возврату кредита в установленный срок, а также обязанностей по уплате процентов и других причитающихся платежей кредитор может потребовать уплаты пени за просрочку в порядке и размере, предусмотренных законом или договором.
(2) В случае просрочки должником уплаты задолженности на основании договора, когда стороны не установили в договоре уплату пени за просрочку, на сумму задолженности начисляется процент, превышающий на пять процентов предусмотренную договором процентную ставку.
(3) Если кредитный договор расторгнут кредитором по причине просрочки возврата должником причитающихся платежей, кредитор вправе требовать уплаты процентов в размере процентной ставки, предусмотренной законом. Реализация этого права не лишает кредитора или должника права доказывать причинение больших или меньших убытков в результате просрочки возврата кредита.

Статья 1244. *Ответственность кредитора*

В случае неисполнения банком своего обязательства о предоставлении кредита должник может потребовать уплаты пени за просрочку в порядке и размере, предусмотренных законом или договором.

Статья 1245. *Возмещение убытков в случае досрочного возврата кредита*

В случае возврата кредита должником ранее установленного срока кредитор вправе требовать возмещения убытков, причиненных досрочным погашением, за вычетом сэкономленных сумм и с учетом того, что за счет этих средств мог бы быть предоставлен другой кредит. При исчислении размера убытков учитываются упущенная выгода кредитора, а также расходы, которых избежал должник в связи с досрочным погашением кредита.

Ч а с т ь 4
БАНКОВСКАЯ ГАРАНТИЯ

Статья 1246. *Банковская гарантия*

(1) Банковская гарантия – это письменное обязательство, взятое на себя банком или иным финансовым учреждением (гарантом) по просьбе другого лица (распорядителя), уплатить кредитору распорядителя (бенефициару) определенную денежную сумму на основании письменного заявления бенефициара.
(2) Банковская гарантия обеспечивает исполнение обязательств распорядителя перед бенефициаром.
(3) Распорядитель обязан выплатить гаранту условленное вознаграждение.

(4) Предусмотренное банковской гарантией обязательство перед бенефициаром не зависит от основного обязательства, для обеспечения которого она была установлена, хотя бы в гарантии и содержалась ссылка на это обязательство.

Статья 1247. *Безотзывность банковской гарантии*

Банковская гарантия не может быть отозвана, если не установлено иное.

Статья 1248. *Недопустимость передачи банковской гарантии*

Право на банковскую гарантию не может быть передано, если в ней не предусмотрено иное.

Статья 1249. *Вступление банковской гарантии в силу*

Банковская гарантия вступает в силу с момента ее выдачи, если в ней не предусмотрено иное.

Статья 1250. *Требование оплаты*

(1) При наступлении обеспеченного гарантией случая бенефициар должен заявить свои права в письменной форме с приложением необходимых подтверждающих документов. Бенефициар должен указать, в чем состоит неисполнение обязательства распорядителем.

(2) Бенефициар может заявить свои права только в течение установленного гарантией срока.

Статья 1251. *Обязанности гаранта*

(1) При получении заявления от бенефициара гарант должен незамедлительно уведомить об этом распорядителя.

(2) Если бенефициар заявил свои права, гарант обязан в течение разумного срока и с должной заботливостью проверить, соблюдены ли необходимые условия для оплаты. Он обязан, в частности, произвести тщательную проверку документов, обосновывающих обеспеченный гарантией случай.

Статья 1252. *Отказ в удовлетворении требований по оплате*

(1) Гарант должен отказать в удовлетворении требований, вытекающих из банковской гарантии, если случай, обеспеченный гарантией, не произошел, если представленные документы не соответствуют предусмотренным документам либо представлены по истечении срока, установленного в гарантии. В случае, когда гарант отказывается удовлетворить требования, вытекающие из гарантии, он обязан незамедлительно уведомить об этом бенефициара.

(2) Если до удовлетворения требований бенефициара гарант узнал, что основной долг, обеспеченный гарантией, уже оплачен, прекратился по иным основаниям либо является недействительным, он должен незамедлительно сообщить об этом бенефициару и распорядителю. Если после уведомления распорядитель повторно отдает распоряжение об оплате, гарант обязан произвести оплату.

Статья 1253. *Пределы обязательства гаранта*

(1) Обязательство гаранта перед бенефициаром ограничивается уплатой суммы, на которую выдана гарантия.

(2) Если банковской гарантией не предусмотрено иное, ответственность гаранта перед бенефициаром за неисполнение обязательства, вытекающего из гарантии, не ограничивается суммой, на которую выдана гарантия.

Статья 1254. *Основания прекращения обязательства гаранта*

(1) Обязательство гаранта перед бенефициаром прекращается вследствие:

a) уплаты суммы, на которую выдана гарантия;

b) истечения срока гарантии;

c) отказа бенефициара;

d) письменного подтверждения гарантом отказа бенефициара.

(2) Прекращение обязательства в соответствии с пунктами a), b) и d) не зависит от передачи гарантийного письма гаранту.

(3) Гарант должен незамедлительно сообщить распорядителю о прекращении гарантии.

Статья 1255. *Обязанность распорядителя перед гарантом*

(1) Распорядитель обязан возвратить гаранту сумму, выплаченную на основе банковской гарантии.

(2) Право на возврат суммы существует только в той мере, в которой гарант мог считать необходимыми выплаты, произведенные в пользу бенефициара в соответствии с соглашением, заключенным с распорядителем.

Ч а с т ь 5

ПЛАТЕЖНОЕ ПОРУЧЕНИЕ

Статья 1256. *Платежное поручение*

(1) Платежное поручение – это данное лицом (распорядителем) банку (банку-распорядителю) распоряжение выплатить определенную сумму в пользу другого лица (получателя) с целью погашения денежного обязательства распорядителя перед получателем.

(2) Платежное поручение может быть простым, если получение суммы получателем не обусловлено представлением документа о целях платежа, либо документальным, если получение суммы обусловлено представлением документов, истребованных распорядителем.

Статья 1257. *Исполнение платежного поручения*

(1) Банк-распорядитель исполняет платежное поручение путем перечисления указанной суммы со счета распорядителя на счет получателя в этом же или ином банке (банке-плательщике).

(2) Банк должен исполнить платежное поручение в срок, установленный законом, соглашением сторон или применяемыми в банковской практике обычаями.

(3) Распорядитель может отозвать или изменить платежное поручение до момента исполнения его банком.

Статья 1258. *Содержание платежного поручения*

Платежное поручение должно содержать:

a) имя или наименование, адрес и номер банковского счета распорядителя;

b) имя или наименование, адрес и номер банковского счета получателя;

c) наименование, код и адрес банка-распорядителя;

d) платежное поручение;

e) указание суммы цифрами и прописью;

f) основания платежа;

g) в случае документального платежного поручения – документы, которые должны быть представлены получателем;

h) дату составления поручения;

i) подпись уполномоченного лица (лиц) распорядителя;

j) другие данные в соответствии с регламентами Национального банка Молдовы.

Ч а с т ь 6

РАСЧЕТЫ ЧЕКАМИ

Статья 1259. *Чек*

(1) Чек является оборотной ценной бумагой, представляющей собой составленное согласно требованиям закона письменное долговое обязательство, содержащей безусловное распоряжение выписавшего чек лица (чекодателя) плательщику (трассату) уплатить по предъявлении определенную денежную сумму предъявителю чека, обозначенному в чеке лицу либо тому, кого оно укажет.

(2) Чек независим от сделки, на которой основывается долговое обязательство, во исполнение которого он выдан.

(3) Платежи по чеку регулируются настоящим кодексом, другими законами и применяемыми в банковской практике обычаями.

Статья 1260. *Содержание чека*

(1) Чек должен содержать:

a) наименование “чек”, включенное в текст документа;

b) простое и безусловное предложение выплатить определенную сумму предъявителю чека, обозначенному в чеке лицу либо тому, кого оно укажет;

c) имя или наименование и место жительства или место нахождения трассата;

d) место выплаты;
e) дату и место выдачи чека;
f) имя или наименование и место жительства или место нахождения чекодателя;
g) подпись чекодателя.
(2) Документ, в котором отсутствует какой-либо из перечисленных элементов, лишает его силы чека, за исключением следующих случаев:
a) в отсутствие специального указания местом выплаты считается место, указанное рядом с именем плательщика. Если рядом с именем плательщика указано несколько мест, чек подлежит оплате в месте, которое указано первым. В случае отсутствия любого из перечисленных указаний чек подлежит оплате в месте жительства или месте нахождения плательщика;
b) чек, в котором не указано место его выдачи, считается подписанным в месте, указанном рядом с именем или наименованием чекодателя.
(3) Любое указание в чеке относительно акцепта, процентов или освобождения чекодателя от ответственности за совершение платежа считается ненаписанным.
Статья 1261. *Сумма чека*
В чеке, в котором сумма, обозначенная прописью, отличается от обозначенной цифрами, суммой к выплате является сумма, обозначенная прописью. Если сумма к выплате обозначена несколько раз либо прописью, либо цифрами, в случае наличия расхождений суммой к выплате является меньшая сумма.
Статья 1262. *Подписи на чеке*
(1) Если чек содержит подписи лиц, неспособных нести обязательства по переводному векселю, подложные подписи либо подписи вымышленных лиц, обязательства остальных лиц, подписавших чек, не теряют силы.
(2) Лицо, подписывающее чек в качестве представителя лица, которого он не был уполномочен представлять, несет индивидуальную ответственность по чеку и в случае оплаты имеет те же права, что и лицо, заявившее себя представителем. Это правило распространяется и на представителя, превысившего свои полномочия.
Статья 1263. *Выдача чека*
(1) Чек может быть выдан:
a) в пользу определенного лица, с пометкой “по приказу”, “платите по нашему приказу” или равнозначным выражением либо без них (ордерный чек). Чек может быть выдан по распоряжению чекодателя;
b) в пользу определенного лица, с пометкой “не по приказу” или иным равнозначным выражением (именной чек). Именной чек не может быть выдан в пользу чекодателя, за исключением чека, выданного филиалом чекодателя в пользу другого филиала;
c) в пользу предъявителя чека (чек на предъявителя). Чек, выданный в пользу определенного лица с пометкой “или на предъявителя”, считается чеком на предъявителя. Чек без указания получателя считается чеком на предъявителя.
(2) Чек может быть выдан только для оплаты плательщиком, у которого чекодатель имеет вклад (депозит), которым может распоряжаться по специальному или молчаливому согласию, в том числе в форме выдачи чеков. Нарушение этого правила не влечет недействительности чека.
(3) Если не заполненный в момент выдачи чек заполняется вопреки договоренности сторон, несоблюдение этой договоренности не может быть предъявлено держателю чека, за исключением случаев его получения нечестным путем или вследствие тяжкого проступка.
Статья 1264. *Передача чека*
(1) Чек на предъявителя передается посредством индоссамента (жиро). Индоссамент переносит все права держателя чека от индоссанта к обладателю индоссамента, который считается законным владельцем в случае, если он основывает свое право на непрерывном ряде индоссаментов, хотя бы и бланковых.

(2) Индоссант отвечает за оплату чека, за исключением лиц, которым чек передан посредством индоссамента после запрещения нового индоссамента индоссантом.
(3) Индоссант обязан указать дату написания индоссамента.
(4) Именной чек может быть передан лишь с соблюдением формы и с последствиями обычной цессии.

Статья 1265. *Индоссамент*

(1) Индоссамент должен быть простым и ничем не обусловленным. Всякое условие, помещенное в тексте индоссамента, считается ненаписанным.
(2) Индоссамент может быть совершен в пользу плательщика или любого другого обязанного лица. Эти лица могут, в свою очередь, вновь индоссировать чек.
(3) Частичный индоссамент либо индоссамент, совершенный плательщиком, является недействительным.
(4) Индоссамент выписывается на чеке (на его оборотной стороне) или на аллонже (присоединенном к нему листе). Индоссамент должен быть подписан индоссантом.

Статья 1266. *Бланковый индоссамент*

(1) Индоссамент может не содержать указание на лицо, в пользу которого он сделан, и может состоять только из реквизитов и подписи индоссанта на оборотной стороне чека или на аллонже (бланковый индоссамент).
(2) Индоссамент на предъявителя считается бланковым индоссаментом.

Статья 1267. *Препоручительный индоссамент*

Если индоссамент содержит оговорку “на инкассо”, “как доверенному” или всякую иную оговорку, имеющую в виду поручение произвести взыскание по чеку, то держатель может осуществить все права, вытекающие из чека, но индоссировать его он может только по поручению индоссанта (препоручительный индоссамент). Лица, ответственные за оплату чека, в этом случае могут выдвигать против держателя только возражения, выдвигаемые против индоссанта.

Статья 1268. *Индоссамент после совершения протеста либо по истечении срока платежа*

Индоссамент, поставленный после совершения протеста или равнозначного ему акта либо по истечении срока предъявления чека, имеет силу обычной цессии. Недатированный индоссамент считается поставленным до даты совершения протеста или равнозначного ему акта либо даты истечения срока предъявления чека до тех пор, пока не будет доказано обратное.

Статья 1269. *Лишение владения*

Если лицо вышло из владения чеком, новый держатель чека обязан вернуть его ему, только если получил его нечестным путем или вследствие тяжкого проступка.

Статья 1270. *Аваль*

(1) Платеж по чеку может быть обеспечен полностью или частично посредством аваля – гарантии, предоставленной третьим лицом или даже одним из лиц, подписавших чек (авалистом).
(2) Аваль дается на чеке (на оборотной стороне) или на аллонже. Он выражается словами “считать за аваль”, “как авалист за...” или каким-либо равнозначным выражением. Авалист указывает сумму аваля, свое имя, место жительства или место нахождения и лицо, за которое он поручается, и подписывает аваль. Если не указано лицо, за которое дан аваль, он считается данным за чекодателя.
(3) Авалист отвечает так же, как и все обязанные по чеку лица. Его обязательство действительно даже в том случае, если обязательство, которое он гарантировал, окажется недействительным по какому бы то ни было основанию.
(4) Оплачивая чек, авалист приобретает права, вытекающие из чека, против того, за кого он дал гарантию, и против тех, кто в силу чека обязан перед лицом, в пользу которого авалирован чек.

Статья 1271. *Оплата чека*

(1) Чек подлежит оплате по предъявлении. Любое противное указание считается ненаписанным. Чек, предъявленный к платежу до указанного в чеке срока предъявления, оплачивается при его предъявлении.

(2) Срок для предъявления чека к платежу составляет восемь дней. Течение срока начинается со дня выдачи чека.

Статья 1272. *Отмена чека*

(1) Отмена чека действительна только по истечении срока для предъявления его к платежу.

(2) Если чек не отменен, плательщик может совершить платеж и по истечении срока для предъявления его к платежу.

(3) Смерть или утрата дееспособности чекодателя, наступившая в течение срока для предъявления к платежу, не влечет недействительности чека.

Статья 1273. *Права плательщика*

(1) Плательщик может при совершении платежа держателю потребовать экземпляр чека и письменное подтверждение получения платежа.

(2) Отказ в частичной оплате чека не допускается. В случае частичной оплаты чека плательщик может потребовать от держателя чека письменное подтверждение совершения частичных платежей.

Статья 1274. *Права держателя чека в случае неоплаты чека*

(1) Держатель чека вправе осуществить свое право предъявления иска к чекодателю, индоссантам, другим обязанным по чеку лицам, если чек, предъявленный в течение законного срока, не оплачен и отказ оплаты удостоверяется:

a) оформлением нотариально удостоверенного акта (протеста);

b) заявлением плательщика с указанием даты заявления и даты предъявления чека к оплате.

(2) Протест или равнозначный ему акт должен быть совершен до истечения срока для предъявления чека к оплате. Если чек предъявлен в последний день соответствующего срока, протест или равнозначный ему акт может быть совершен в следующий рабочий день.

Статья 1275. *Обязанность уведомления*

(1) Держатель чека обязан уведомить индоссанта и чекодателя об отказе в оплате в течение четырех рабочих дней, следующих за днем совершения протеста или равнозначного ему акта, а в случае оговорки в чеке “оборот без издержек” – в день, следующий после дня предъявления чека.

(2) Каждый индоссант должен в течение двух рабочих дней уведомить предшествующего индоссанта (от которого получен чек), а в случае, если обязательство предшествующего индоссанта обеспечено авалем, – и соответствующего авалиста о полученном уведомлении, с указанием имен или наименований и адресов лиц, подписавших предшествующие уведомления, и так далее, пока информация о неоплате не передана чекодателю.

(3) Не пославший уведомление в указанный срок не теряет своих прав по чеку. Однако это лицо несет ответственность за убытки, которые могут быть причинены неисполнением обязанности уведомления (не превышающие, однако, сумму чека).

Статья 1276. *Оговорка “без протеста”*

(1) Держатель чека, индоссант или авалист вправе посредством включенной в чек оговорки “оборот без издержек”, “без протеста” или иного равнозначного выражения, подписанного ими, освободить последующих держателей чека от обязанности совершения протеста или равнозначного ему акта, необходимого для осуществления права регресса. Если соответствующая оговорка включена чекодателем, она применима ко всем лицам, подписавшим чек, а если включена индоссантом или авалистом, она применима только к тому, кто подписал оговорку.

(2) Оговорка, предусмотренная частью (1), не освобождает держателей чека от обязанности уведомления.

(3) Если, несмотря на включенную оговорку, держатель чека совершает протест или равнозначный ему акт, он несет связанные с этим издержки.

Статья 1277. *Ответственность участников расчетов чеками*

(1) Все обязанные по чеку лица являются солидарно обязанными должниками перед держателем чека или любым лицом, поместившим в чеке указание об оплате чека, подписанное

плательщиком. Иск, предъявленный к одному из обязанных по чеку лицам, не препятствует предъявлению иска к остальным солидарным должникам.
(2) Держатель чека вправе требовать от лица, к которому предъявлен судебный иск, уплаты:
a) неоплаченной суммы чека;
b) шести процентов за период неплаты;
c) издержек по протесту или равнозначному ему акту, по посылке уведомлений, других издержек по судебному иску.
(3) Лицо, оплатившее чек, может требовать от остальных солидарных должников уплаты:
a) суммы, уплаченной им в счет оплаты чека;
b) шести процентов за период, истекший со дня совершения платежа;
c) издержек по оплате чека.
(4) Каждое лицо, к которому предъявлен регрессный иск в соответствии с положениями частей (1) – (3), может обусловить оплату чека получением от лица, предъявившего регрессный иск, чека вместе с протестом или равнозначным ему актом (в случае необходимости) и письменного подтверждения получения платежа по чеку. Каждый индоссант, оплативший чек, может зачеркнуть свой индоссамент и последующие индоссаменты.
(5) По судебным искам, предъявленным с целью получения сумм, указанных в частях (2) и (3), срок исковой давности составляет шесть месяцев. Перерыв течения срока исковой давности применяется только по отношению к лицу, против которого предъявлен иск, служащий основанием для перерыва.

Статья 1278. *Форс-мажорные обстоятельства*

(1) Если предъявлению чека к оплате, совершению протеста или равнозначного ему акта в установленные сроки препятствуют форс-мажорные обстоятельства, указанные сроки продлеваются на срок действия этих обстоятельств при условии уведомления держателем чека своего индоссанта о наступлении форс-мажорных обстоятельств и письменного указания об исполнении этого уведомления на формуляре чека.
(2) К исполнению обязательств об уведомлении лиц, участвующих в расчетах чеками, в случае наступления форс-мажорных обстоятельств применяются положения статьи 1275.
(3) Если продолжительность форс-мажорных обстоятельств превышает пятнадцать дней со дня срока оплаты, право регресса может быть осуществлено без предъявления чека либо без условия совершения протеста или равнозначного ему акта.

Ч а с т ь 7
РАСЧЕТЫ ПО ПЕРЕВОДНОМУ И ПРОСТОМУ ВЕКСЕЛЯМ

Статья 1279. *Переводный и простой векселя*

(1) Переводный вексель (тратта) является кредитным документом, представляющим собой составленное согласно требованиям закона письменное долговое обязательство, содержащим безусловное распоряжение векселедателя (эмитента, трассанта) плательщику (трассату) немедленно или в установленный срок уплатить определенную денежную сумму предъявителю векселя или обозначенному в векселе лицу либо тому, кого оно укажет.
(2) Простой вексель является составленным согласно требованиям закона кредитным документом, которым векселедатель обязуется немедленно или в установленный срок уплатить определенную денежную сумму предъявителю векселя или обозначенному в векселе лицу либо тому, кого оно укажет.
(3) Вексель независим от сделки, на которой основывается долговое обязательство, подлежащее оплате по векселю.
(4) Расчеты по векселям регулируются настоящим кодексом, Законом о векселях, другими нормативными актами и применяемыми в банковской практике обычаями.

Ч а с т ь 8

РАСЧЕТЫ ПО ДОКУМЕНТАРНОМУ АККРЕДИТИВУ

Статья 1280. *Документарный аккредитив*

(1) Документарный аккредитив является, независимо от наименования или описания, обязательством, посредством которого банк (банк-эмитент), действуя по поручению и в соответствии с указаниями своего клиента (распорядителя) либо от своего имени, осуществляет выплату третьему лицу (получателю) или по его указанию, либо акцептует и оплачивает векселя, переведенные получателем, либо уполномочивает другой банк осуществить такую выплату или акцептовать и оплатить такие векселя.

(2) Документарный аккредитив является договором, отдельным от сделки, на которой он основывается. В операциях, осуществляемых на основе аккредитива, участвующие в них стороны действуют с документами, а не с товарами, услугами или другими исполнениями, к которым документы могут относиться.

(3) Расчеты по документарному аккредитиву регулируются настоящим кодексом, другими нормативными актами и применяемыми в банковской практике обычаями.

Статья 1281. *Презумпция безотзывности аккредитива*

(1) В аккредитиве должно быть четко указано, является он отзывным или безотзывным. В противном случае аккредитив считается безотзывным.

(2) Безотзывный аккредитив является безусловным обязательством банка-эмитента при условии представления предусмотренных документов исполняющему банку или банку-эмитенту и их соответствия срокам и условиям аккредитива. Безотзывный аккредитив может быть изменен или отменен без согласия банка-эмитента, подтверждающего банка (в случае его наличия) и получателя только в предусмотренных настоящим кодексом случаях.

(3) Отзывный аккредитив может быть изменен или отменен банком-эмитентом в любой момент без предварительного уведомления получателя при условии возмещения банку, через который аккредитив подлежит исполнению, расходов за любой платеж, акцепт или приемку документов (в случае аккредитивов, подлежащих оплате в установленный срок), если это соответствует условиям аккредитива и осуществляется до получения уведомления об его изменении или отмене.

Статья 1282. *Исполнение аккредитива*

(1) В аккредитиве должен быть четко указан способ исполнения: путем оплаты по предъявлении, отсроченной оплаты или путем акцепта.

(2) За исключением случаев, когда аккредитивом установлено, что он подлежит исполнению только банком-эмитентом, в нем должен указываться банк, уполномоченный совершать платеж либо принять на себя обязательство по отсроченной оплате или по акцептованию векселей (исполняющий банк). За исключением случаев, когда исполняющий банк является одновременно и подтверждающим, указание банка-эмитента не является обязательством для исполняющего банка.

(3) Документы должны представляться банку-эмитенту, или подтверждающему банку, в случае его наличия, или любому другому исполняющему банку.

Статья 1283. *Подтверждение аккредитива*

(1) Подтверждение безотзывного аккредитива другим банком (подтверждающим банком) на основе разрешения или по просьбе банка-эмитента является безусловным обязательством подтверждающего банка, дополнительным к обязательству банка-эмитента, при условии представления предусмотренных документов подтверждающему банку или другому исполняющему банку и их соответствия срокам и условиям аккредитива.

(2) Если в соответствии с разрешением или по просьбе банка-эмитента другой банк дополняет подтверждение, однако не готов сделать это, он должен немедленно уведомить об этом банк-эмитент.

(3) Авизирующий банк не обязан представлять свое подтверждение при авизировании аккредитива получателя, если банком-эмитентом не установлено иное в разрешении или заявлении о дополнении подтверждения.
(4) Подтверждающий банк может избрать для авизирования изменение для получателя, не распространяя подтверждение на измененный аккредитив, при условии немедленного уведомления банка-эмитента и получателя.

Статья 1284. *Переводный и уступленный аккредитив*

(1) Аккредитив может быть переведен только в случае специального определения его как переводного банком-эмитентом. Если в аккредитиве не уточняется, что он является переводным, это не затрагивает права получателя на уступку любой суммы, на которую он имеет право либо мог бы иметь право по аккредитиву в соответствии с положениями применяемого закона.
(2) В силу переводного аккредитива получатель (первый получатель) может требовать от исполняющего банка принять на себя обязательство отсроченной оплаты или акцептовать либо, в случае свободных переговоров, сделать аккредитив пригодным в целом или частично (переводящий банк) для одного или нескольких получателей (вторичных получателей).
(3) Переводящий банк не обязан осуществлять перевод, кроме как в пределах и определенном порядке, на которые дал согласие такой банк.
(4) Если аккредитивом не предусмотрено иное, переводный аккредитив может быть переведен только один раз.

Ч а с т ь 9
РАСЧЕТЫ ПО ДОКУМЕНТАРНОМУ ИНКАССО

Статья 1285. *Документарное инкассо*

(1) Документарное инкассо является обязательством, которым банк (банк-ремитент) обязуется осуществлять в соответствии с указаниями своего клиента (эмитента) операции с финансовыми документами (векселями, чеками, другими документами такого рода, используемыми для получения платежа), сопровождаемыми коммерческими документами (счетами-фактурами, транспортными документами, ценными бумагами, другими документами такого рода, не являющимися финансовыми), с целью получения, в том числе через другой банк (банк, уполномоченный осуществлять инкассацию), платежа или акцепта выпущенных векселей либо с целью выдачи документов взамен платежа или акцепта выпущенных векселей.
(2) Инкассовые поручения должны содержать следующие сведения:
a) эмитент и трассант (имя или наименование, адрес, телекс, телефон, факс);
b) банк, от которого принято инкассо, и представляющий банк (код SWIFT – дополнительно к необходимым сведениям об эмитенте и трассате);
c) сумму и валюту инкассо;
d) перечень прилагаемых документов и количество экземпляров каждого документа;
e) сроки и условия относительно порядка получения платежа или акцепта;
f) предполагаемые расходы;
g) проценты, при необходимости – с указанием процентной ставки, срока и периода ее начисления;
h) способ платежа и форму платежного извещения;
i) указания в случае неплатежа, неакцепта или неподтверждения, другие указания.
(3) Документарное инкассо является договором, отдельным от сделки, на которой он основывается.
(4) Расчеты по документарному инкассо регулируются настоящим кодексом, другими нормативными актами и применяемыми в банковской практике обычаями.

Статья 1286. *Обязанности и ответственность банков*

(1) Банки не обязаны исполнять документарное инкассо или инкассовые поручения либо последующие указания, связанные с документарным инкассо. Если банк по каким-либо причинам принял решение не исполнять документарное инкассо или любые указания по инкассо, он должен

незамедлительно уведомить об этом сторону, от которой получены инкассо или соответствующие указания.
(2) Переданные к инкассо документы должны сопровождаться указаниями об инкассации, при этом банки вправе действовать только в соответствии с этими указаниями и положениями настоящего кодекса. Банки не рассматривают документы для получения указаний.
(3) Помимо обязанности проверки, соответствуют ли полученные документы перечисленным в инкассовых поручениях, и немедленного уведомления эмитента в случае отсутствия документов или наличия иных документов помимо перечисленных, банки не имеют каких-либо последующих обязанностей в связи с этим. Представляющий банк должен проверить, является ли форма акцепта векселя полной и правильной, однако он не несет ответственности за подлинность подписей или за наличие права подписи у лиц, акцептующих вексель.
(4) Банки не несут каких-либо обязательств или ответственности за подлинность полученных документов.
(5) Банк, уполномоченный исполнить документарное инкассо, должен сообщить об его исполнении в соответствии с указаниями банка-ремитента.

Статья 1287. *Исполнение документарного инкассо*

(1) Банк, уполномоченный осуществлять инкассацию платежей, представляет (предоставляет в распоряжение в соответствии с указаниями эмитента) документы лица, для которого должно осуществляться представление (трассата), в форме, в которой получены эти документы, за исключением случаев, когда банки наделены полномочиями налагать необходимые марки и печати, осуществлять необходимые индоссирования либо применять все элементы идентификации или обычные символы, требуемые инкассовыми операциями.
(2) Суммы, подлежащие выплате, должны быть немедленно предоставлены в распоряжение эмитента. Если не установлено иное, банк, уполномоченный осуществлять инкассацию, осуществляет выплату задолженностей только банку-ремитенту, хотя бы и в случае отказа, предусмотренного частью (1) статьи 1286.
(3) Частичные платежи по документарному инкассо допускаются лишь в случае, когда их осуществление предусмотрено в инкассовых поручениях, а документы выдаются только после осуществления платежей в целом, если инкассовыми поручениями не предусмотрено иное. В случае частичных платежей, осуществляемых в соответствии с настоящей частью, представляющий банк не несет ответственности за последствия, возникшие вследствие выдачи документов с опозданием. Частичные платежи осуществляются в соответствии с требованиями части (1).

Статья 1288. *Проценты, комиссионные и расходы*

(1) Проценты выплачиваются только в случае, если это предусмотрено инкассовыми поручениями. Если трассат уклоняется от выплаты процентов, расходов и комиссионных, выплата их возлагается на эмитента. Если в соответствии с инкассовыми поручениями и настоящим кодексом выплата комиссионных и расходов возлагается на эмитента, банк, уполномоченный осуществлять инкассацию, имеет право на возмещение ему этих платежей банком, от которого получены инкассовые поручения, а банк-ремитент имеет право на возмещение эмитентом выплаченных таким образом сумм независимо от исполнения инкассо. Банки, участвующие в исполнении инкассовых поручений, могут требовать авансовой выплаты указанных комиссионных и расходов и, в зависимости от получения аванса, оставляют за собой право исполнять или не исполнять полученные поручения.
(2) В случае отказа трассата от выплаты предусмотренных процентов представляющий банк может выдать документы взамен платежа без взимания процентов или акцепта выпущенных векселей либо на иных условиях, за исключением случаев, когда инкассовыми поручениями строго устанавливается, что уплата процентов является обязательной. Представляющий банк не несет ответственности за последствия отказа в уплате процентов и обязан незамедлительно уведомить банк-ремитент о соответствующем отказе в порядке, предусмотренном статьей 1286.

(3) Если инкассовыми поручениями предусмотрена выплата расходов по инкассо и комиссионных трассатом и он отказывается от их уплаты, применяются соответствующим образом положения части (5) статьи 1286.

Ч а с т ь 10

РАСЧЕТЫ ПО БАНКОВСКИМ КАРТОЧКАМ

Статья 1289. *Банковская карточка*

(1) Банковская карточка является выпущенным банком (эмитентом) платежным документом, позволяющим его владельцу получать деньги наличными, осуществлять перевод денежных сумм в пределах средств, имеющихся на его счете в банке-эмитенте, либо за счет кредитной линии, предоставленной ему этим банком.

(2) Владелец банковской карточки может рассчитываться за вещи и услуги, предоставленные коммерческими предприятиями, которые на основе заключенных с эмитентом договоров согласились на расчеты посредством карточек. Коммерческому предприятию возвращаются денежные суммы за исполнения, произведенные владельцу карточки, посредством уступки эмитенту требований к владельцу карточки.

(3) Расчеты по банковским карточкам регулируются положениями настоящего кодекса, в том числе положениями о платежном поручении, текущем банковском счете, кредите на текущем счете, другими нормативными актами и применяемыми в банковской практике обычаями.

Глава XXV

ФАКТОРИНГ

Статья 1290. *Договор факторинга*

(1) По договору факторинга одна сторона – поставщик товаров и услуг (адерент) обязуется уступить другой стороне – факторинговому предприятию (фактору) существующие или будущие требования, вытекающие из договоров продажи вещей, оказания услуг или производства работ третьим лицам, а фактор обязуется исполнить не менее чем два из следующих обязательств:

a) финансирование адерента, в том числе путем займа и предварительной платы;

b) ведение бухгалтерского учета требований;

c) обеспечение осуществления процедур предупреждения и взыскания требований;

d) принятие риска неплатежеспособности должника по принятым на себя требованиям (делькредере).

(2) Договор факторинга заключается в письменной форме.

(3) Должники должны быть уведомлены об уступке требований.

(4) Стороны обязаны уточнить размер, объем, сферу и характеристики требований, являющихся предметом договора, а также элементы для определения суммы оплаты.

(5) К договору факторинга применяются положения об уступке требований в той мере, в которой положениями настоящей главы не предусмотрено иное или из существа факторинга не вытекает иное.

Статья 1291. *Обязанность информирования*

Стороны обязаны предоставлять друг другу сведения, необходимые для того, чтобы договорные отношения осуществлялись с соблюдением интересов каждой из сторон.

Статья 1292. Уступленные требования

(1) Договором может предусматриваться уступка всех или лишь некоторых прав адерента, вытекающих из договоров, заключенных с должниками.

(2) Договор может предусматривать уступку обусловленных существующих или будущих требований, определенных в момент заключения договора или определяемых не позднее чем в момент их возникновения.

(3) Условием договора, в силу которого уступаются будущие требования, осуществляется передача этих требований фактору в момент их возникновения без необходимости нового передаточного акта.

Статья 1293. *Недействительность запрета уступки*
Требование адерента может быть уступлено фактору, хотя бы между адерентом и должником и существовало соглашение, запрещающее такую уступку. Это правило не затрагивает ответственность адерента перед должником за убытки, причиненные вследствие уступки, произведенной с нарушением положений договора.
Статья 1294. *Ответственность адерента*
(1) Адерент отвечает за наличие требований, а также за исполнение договорных обязательств перед должником.
(2) Адерент отвечает за платежеспособность должника, если риск не был принят на себя фактором в соответствии с положениями пункта d) части (1) статьи 1290.
Статья 1295. *Платеж фактору. Гарантия*
(1) Договор является недействительным, если им прямо не предусмотрена сумма, подлежащая уплате фактору. Сумма рассчитывается в зависимости от обстоятельств, в первую очередь от возможного платежа делькредере, а также процента, представляющего собой общую сумму удержаний из уступленных требований.
(2) В той мере, в которой фактор потребует в качестве гарантии для покрытия рисков, связанных с исполнением договора, часть суммы требований, договор должен прямо предусматривать содержание и размер этой суммы. Гарантия не может превышать двадцати процентов суммы требования.
Статья 1296. *Гарантийные права по отношению к должнику*
Права и гарантии адерента по отношению к должнику переходят к фактору одновременно с завершением передачи ему требования в той мере, в которой это предусмотрено договором факторинга.
Статья 1297. *Возражения должника*
(1) Должник может выдвигать против фактора все возражения, которые он мог бы представить адеренту.
(2) Должник может требовать от фактора зачета требования к адеренту, если срок исполнения этого требования наступил на момент передачи требования фактору.
(3) В случаях, предусмотренных частями (1) и (2), адерент отвечает перед фактором за понесенные им убытки. За дополнительные убытки адерент обязан выплатить возмещение, лишь если они причинены виновно.
Статья 1298. *Регрессное право должника*
Если должник произвел платежи фактору, а фактор произвел платежи адеренту, должник обладает правом требовать возмещения убытков лишь от адерента в случае неисполнения им договорных обязательств, а не от фактора, за исключением случаев, когда фактор произвел платежи адеренту, несмотря на то, что знал о том, что обязательства не были исполнены в соответствии с договорными условиями.
Статья 1299. *Открытый и закрытый факторинг*
(1) Договор факторинга может предусматривать обязанность и право сторон информировать должника об уступке требования, а также способы информирования.
(2) Если должник не проинформирован об уступке требования с указанием соответствующего требования, фактору может быть предъявлен платеж должника адеренту. В этом случае адерент обязан незамедлительно передать фактору полученную сумму. Положения настоящей части применяются соответствующим образом к неоднократным уступкам одного и того же требования.
(3) Осуществление платежей должником фактору устраняет обязанность оплаты независимо от исполнения обязанности извещения, за исключением случая, когда он знал о недействительности уступки.

Статья 1300. *Последующие уступки требований*
В случае последующей уступки фактором уступленных ему адерентом требований положения настоящей главы применяются соответствующим образом; при этом последний цессионарий считается фактором.

Глава XXVI
СТРАХОВАНИЕ

Статья 1301. *Договор страхования*
По договору страхования одна сторона (страхователь) обязуется уплатить другой стороне (страховщику) страховой взнос (страховую премию), а страховщик берет на себя обязанность при наступлении страхового риска выплатить страхователю или третьему лицу (выгодоприобретателю страхования) страховую сумму или страховое возмещение в размере и в сроки, обусловленные договором.
Статья 1302. *Виды страхования*
Страхование подразделяется на личное страхование и страхование от вреда.
Статья 1303. *Личное страхование*
(1) По договору личного страхования страхуются жизнь и здоровье (в том числе психическое) страхователя.
(2) Личное страхование может быть индивидуальным или коллективным.
Статья 1304. *Страхование от вреда*
(1) Страхование от вреда обеспечивает страхователя от последствий события, могущего нанести ущерб его имуществу.
(2) Страхование от вреда включает имущественное страхование и страхование гражданской ответственности.
Статья 1305. *Перестрахование*
(1) В результате заключения договора перестрахования:
a) перестраховщик получает взносы перестрахования взамен содействия, согласно принятым на себя обязательствам, выплате сумм, которые перестрахователь выплачивает при наступлении риска, составляющего предмет перестрахования;
b) страховщик в качестве перестрахователя совершает уступку взносов перестрахования, взамен чего перестраховщик содействует, согласно принятым на себя обязательствам, выплате сумм, которые перестрахователь выплачивает при наступлении риска, составляющего предмет перестрахования.
(2) Договор перестрахования имеет силу лишь в отношениях между страховщиком и перестраховщиком.
Статья 1306. *Заключение договоров в Республике Молдова*
Лица Республики Молдова заключают договоры страхования с обществами, зарегистрированными в Республике Молдова, за исключением случаев, когда запрашиваемые виды страхования не практикуются на внутреннем рынке.
Статья 1307. *Страховой риск и страховой случай*
(1) Страховым риском признается будущее вероятное, но неопределенное событие, которому подвергаются жизнь, здоровье или имущество лица.
(2) Запрещается страхование:
a) противоправных интересов;
b) убытков, понесенных в результате участия в лотереях, играх и пари;
c) возможных расходов, которые могут быть понесены лицом с целью освобождения заложников.
(3) Страховым случаем признается событие, для устранения последствий которого произведено страхование и с наступлением которого возникает обязанность страховщика выплатить страховую сумму или страховое возмещение.

Статья 1308. *Заключение договора страхования. Обязательные форма и условия договора*
(1) Для заключения договора страхования страхователь должен представить страховщику предложение в письменной форме (заявление), в котором указывает свой интерес и интерес выгодоприобретателя страхования, или устно заявить о своем намерении заключить договор страхования.
(2) Договор страхования может быть заключен в пользу нескольких выгодоприобретателей.
(3) Договор страхования заключается в письменной форме.
(4) Договор страхования должен содержать:
a) имя или наименование, место жительства или место нахождения сторон договора;
b) объект страхования: имущество, лицо, гражданская ответственность;
c) риски, которые страхуются;
d) момент начала и срок страхования;
e) страховые суммы;
f) размер страховых взносов, место и сроки их уплаты;
g) другие сведения, предусмотренные законом или договором.
(5) Доказательством заключения договора страхования не являются свидетельские показания, хотя бы и частично подтвержденные письменными доказательствами.
(6) Доказательством заключения договора страхования признается также предъявление страховых документов, таких как страховой полис (страховое свидетельство), требование уплаты страхового взноса или документ, подтверждающий получение этого платежа, либо любой документ, из которого следует факт заключения договора.
Статья 1309. *Страховой полис*
(1) Страховщик обязан передать страхователю подписанный им один экземпляр страхового полиса.
(2) Страховой полис должен содержать:
a) имя или наименование, место жительства или место нахождения сторон договора;
b) объект страхования: имущество, лицо, гражданская ответственность;
c) риск, который страхуется;
d) момент начала и срок страхования;
e) размер страховой суммы;
f) размер страхового взноса, место и сроки его уплаты;
g) другие сведения, предусмотренные законом или соглашением сторон.
Статья 1310. *Обязанность передачи документов*
(1) Страховщик обязан передать вместе со страховым полисом копии предложений, представленных в письменной форме страхователем или от его имени.
(2) При наличии расхождений между содержанием страхового полиса и содержанием предложений последние обладают преимуществом, за исключением случая, когда страховщик в отдельном документе указал страхователю в письменной форме элементы, по которым имеются разногласия.
Статья 1311. *Установление прав и обязанностей в случае взаимного страхования*
(1) Лица могут страховать свое имущество на взаимной основе, путем добровольного образования обществ взаимного страхования.
(2) Свидетельством об участии в обществе взаимного страхования могут быть установлены права и обязанности его членов путем ссылки на учредительный документ общества.
(3) Каждый член вправе получить копию учредительного документа общества.
Статья 1312. *Возможность выдвижения возражений*
Если страховой полис выдан в качестве именного, на предъявителя или по требованию, страховщик вправе выдвигать против владельца полиса возражения, которые он мог бы представить первичному страхователю. Возражения не могут быть выдвинуты, если владелец

полиса уведомил страховщика об уступке прав, вытекающих из страхования, а страховщик не представил ему без промедления имеющиеся возражения.

Статья 1313. *Срок действия договора страхования*

(1) Страхование начинается с момента уплаты страхового взноса или внесения его первого платежа и прекращается в двадцать четыре часа последнего дня установленного для страхования срока, если законом или договором не предусмотрено иное.

(2) Если действие договора страхования распространяется на период, предшествующий внесению страхового взноса, такое страхование действительно при условии ненаступления случая на момент заключения страхования.

(3) Если договор страхования заключен на срок более пяти лет, по истечении пятого года или любого из последующих лет стороны могут расторгнуть договор с соблюдением трехмесячного срока предварительного уведомления.

(4) В случае заключения договора на неограниченный срок обе стороны вправе расторгнуть договор с соблюдением срока предварительного уведомления, составляющего не менее одного и не более трех месяцев.

(5) Соглашение, на основании которого договор страхования считается продленным по умолчанию на период более одного года, признается недействительным.

(6) Страховым периодом признается период времени, составляющий не более одного года, при исчислении страховых взносов соответствующим образом.

Статья 1314. *Увеличение страхового взноса*

В случае увеличения страховщиком страхового взноса на основании условия договора об актуализации страхового взноса страхователь вправе расторгнуть договор с соблюдением срока предварительного уведомления, составляющего один месяц. Несущественные увеличения не дают права на расторжение.

Статья 1315. *Обязанности страховщика*

(1) Страховщик обязан:

a) довести до сведения страхователя в адекватной форме условия страхования;

b) при возникновении права страхователя или выгодо-приобретателя на получение страховой суммы или страхового возмещения произвести выплату в срок, установленный условиями страхования;

c) возместить страхователю расходы, произведенные им с целью предотвращения наступления страхового случая или своевременного уменьшения ущерба, подлежащего возмещению;

d) сохранять в тайне сведения о страхователе и застрахованном лице, ставшие известными ему в процессе страхования.

(2) Законом и договором страхования могут быть предусмотрены и другие обязанности страховщика.

Статья 1316. *Обязанности страхователя*

(1) Страхователь обязан:

a) при заключении договора сообщить страховщику о всех имеющих существенное значение обстоятельствах, касающихся страхового риска;

b) извещать страховщика о других договорах страхования, заключенных в отношении соответствующего объекта;

c) своевременно уплачивать страховые взносы;

d) принимать зависящие от него меры для предотвращения наступления страхового случая или для уменьшения ущерба вследствие его наступления;

e) сообщать страховщику, как только станет известно, о наступлении страхового случая.

(2) Законом и договором страхования могут быть предусмотрены и другие обязанности страхователя.

Статья 1317. *Информирование страховщика о пределах страхового риска*
(1) При заключении договора страхования страхователь обязан указать страховщику все известные ему обстоятельства, которые могут иметь значение для принятия страхового риска. Считаются имеющими значение те опасные обстоятельства, которые могут повлиять на решение страховщика заключить договор либо заключить договор на установленных условиях.
(2) Имеющим значение считается, при наличии сомнений, обстоятельство, по которому страховщик специально и в письменной форме представил вопросы.
(3) Если вопреки требованиям частей (1) и (2) одно из имеющих значение обстоятельств не указано, страховщик вправе расторгнуть договор. Договор может быть расторгнут им также в случае, когда имеющее значение обстоятельство не указано в силу того, что страхователю оно не известно по причинам, которые могут быть вменены ему в вину.
(4) Договор не может быть расторгнут, если страховщику было известно неуказанное обстоятельство либо если оно не указано не по вине страхователя.
Статья 1318. *Расторжение договора по причине неточностей*
(1) Страховщик может расторгнуть договор в случае, когда имеющее значение обстоятельство указано неточно.
(2) Договор не может быть расторгнут в случае, если страховщик знал о неточности либо обстоятельство указано неточно не по вине страхователя. Страховщик может расторгнуть договор только в течение месяца с момента, когда ему стало известно о неточности.
Статья 1319. *Срок расторжения*
(1) Договор страхования может быть расторгнут страховщиком по его инициативе в течение месяца с момента, когда ему стали известны обстоятельства, дающие ему право расторгнуть договор.
(2) Расторжение оформляется письменным заявлением в адрес страхователя.
Статья 1320. *Расторжение договора после наступления страхового случая*
В случае расторжения договора страховщиком после наступления страхового случая его обязанность осуществить выплату остается в силе в той мере, в которой обстоятельство, в отношении которого обязанность указания нарушена, не повлияло на наступление страхового случая или на размер выплаты, осуществляемой страховщиком.
Статья 1321. *Приостановление действия гарантии*
Неисполнение формальной обязанности, повышающее степень риска, приостанавливает действие гарантии, предоставленной страховщиком страхователю. Приостановление прекращается, если страховщик выразил свое согласие на это либо если страхователь возобновил соблюдение своих обязанностей.
Статья 1322. *Уплата страхового взноса*
(1) Страхователь обязан уплатить страховой взнос лишь после выдачи ему страхового полиса.
(2) Если не существует страховой интерес на дату начала страхования либо не возник будущий интерес, страхователь освобождается от обязанности уплаты страхового взноса. В случае утраты страхового интереса страхователь должен уплатить страховщику лишь часть взноса, соответствующую продолжительности риска. Страховщик может потребовать уплаты соответствующей суммы за связанные с заключением договора расходы и операции.
Статья 1323. *Последствия неуплаты периодических взносов*
(1) В случае неуплаты одного из периодических страховых взносов, если была установлена плата по частям, страховщик может установить для страхователя за счет последнего двухнедельный срок для внесения платы. В этом случае должны быть уточнены юридические последствия неуплаты в установленный срок.
(2) Если по истечении срока, предусмотренного частью (1), наступает страховой случай, а в момент его наступления страхователь просрочил уплату взноса либо причитающихся процентов, страховщик освобождается от обязанности выплаты страхового возмещения.

Статья 1324. *Расторжение договора в случае неуплаты периодического взноса*
В случае просрочки уплаты страхователем периодического страхового взноса страховщик может расторгнуть договор с соблюдением месячного срока предварительного уведомления.
Статья 1325. *Право страхователя отказаться от уплаты страхового взноса*
Страхователь вправе отказаться от уплаты страхового взноса, если после заключения договора стало известно о столь значительном ухудшении экономического положения страховщика, что существуют серьезные основания предполагать невозможность исполнения им договорных обязанностей при наступлении страхового случая.
Статья 1326. *Уведомление о представляющих опасность обстоятельствах*
(1) Страхователь обязан незамедлительно уведомлять страховщика о всех представляющих опасность обстоятельствах, которые возникают или которые становятся известными ему после заключения договора.
(2) Страховщик вправе расторгнуть договор без предварительного уведомления, если представляющее опасность обстоятельство вызвано страхователем умышленно либо если страхователь не знал об обстоятельствах, существовавших на момент заключения договора, по своей вине.
Статья 1327. *Уведомление о наступлении страхового случая*
(1) Страхователь обязан незамедлительно уведомить страховщика о наступлении страхового случая.
(2) После наступления страхового случая страховщик может требовать от страхователя представления любой информации, необходимой для констатации страхового случая или установления размера выплаты.
(3) Страховщик не может ссылаться на соглашение, которым он освобождается от своей обязанности в случае ненадлежащего исполнения страхователем обязанности уведомления, за исключением случаев, когда вследствие неисполнения интересы страховщика существенно ущемлены.
Статья 1328. *Момент производства выплаты страховщиком*
(1) Обязанность страховщика произвести выплату наступает с момента завершения констатации страхового случая и установления размера обязанности страховщика.
(2) Если расследование страхового случая длится более месяца, страхователь вправе потребовать выплаты соответствующего аванса, пропорционального возможной обязанности выплаты, при условии, что обязанность страховщика произвести выплату и ее размер не вызывают сомнений.
(3) Соглашение, на основе которого страховщик освобождается от обязанности выплаты процентов за просрочку, является ничтожным.
Статья 1329. *Переход к страховщику прав страхователя*
(1) К страховщику, уплатившему страховое возмещение, переходит в пределах этой суммы право требования, которым страхователь или иное лицо, получившее страховое возмещение, обладает в отношении третьего лица, ответственного за причинение убытков, если законом или договором не предусмотрено иное.
(2) Если страхователь отказывается от требований к третьему лицу либо от прав, на которых основываются эти требования, страховщик освобождается от выплаты этой части возмещения, которую ему пришлось бы требовать в той мере, в которой имеются основания, от третьего лица.
Статья 1330. *Применяемые положения*
Условия и правила, регулирующие различные формы и виды страхования, устанавливаются в соответствии с настоящим кодексом и другими нормативными актами.

Глава XXVII
МИРОВОЕ СОГЛАШЕНИЕ

Статья 1331. *Мировое соглашение*

(1) Мировым соглашением признается договор, вследствие заключения которого стороны предупреждают судебный процесс, который может начаться, завершают начатый судебный процесс или регулируют проблемы, возникающие на стадии исполнения судебного решения.

(2) Заключение мирового соглашения требует дееспособности, необходимой для того, чтобы располагать предметом мирового соглашения.

(3) Мировое соглашение может предусматривать санкции для лица, которое не исполняет его.

Статья 1332. *Запрещение мирового соглашения*

(1) Мировое соглашение не может заключаться в отношении правосубъектности лица или иных вопросов, касающихся правопорядка.

(2) Мировое соглашение может заключаться в отношении гражданского иска, вытекающего из правонарушения.

Статья 1333. *Последствия мирового соглашения*

(1) Мировое соглашение имеет для сторон силу судебного решения.

(2) Мировое соглашение подлежит принудительному исполнению не иначе как после утверждения.

Статья 1334. *Недействительность мирового соглашения*

(1) Мировое соглашение может быть признано недействительным по общим основаниям признания сделок недействительными.

(2) Заблуждение в отношении права не является основанием для признания мирового соглашения недействительным.

Статья 1335. *Последствия недействительности документа, удостоверяющего право*

(1) Мировое соглашение, основанное на недействительном документе, удостоверяющем право, также недействительно, за исключением случая, когда стороны достигли специальной договоренности о покрытии недействительности.

(2) Мировое соглашение, основанное на документе, признанном впоследствии подложным, недействительно.

Статья 1336. *Недействительность мирового соглашения при наличии вступившего в законную силу судебного решения*

Мировое соглашение относительно начатого судебного процесса недействительно, если стороны или одна из сторон не знали о том, что спор завершился вынесением вступившего в законную силу судебного решения.

Статья 1337. *Мировое соглашение относительно всех дел*

(1) Если стороны заключили мировое соглашение относительно всех дел между ними, последующее обнаружение не известного им документа не является основанием для признания мирового соглашения недействительным, за исключением случая, когда документ был утаен одной из сторон или, с ее ведома, третьим лицом.

(2) Мировое соглашение недействительно, если оно имеет только один предмет и если обнаруженные документы доказывают, что одна из сторон не обладала каким бы то ни было правом.

Статья 1338. *Ошибки в расчетах*

Ошибки в расчетах, допущенные одной из сторон при заключении мирового соглашения, не наносят ущерба ни одной из сторон и подлежат исправлению.

Глава XXVIII
ПРОСТОЕ ТОВАРИЩЕСТВО

Статья 1339. *Договор простого товарищества*

По договору простого товарищества двое или более лиц (товарищи) взаимно обязуются без образования юридического лица, распределяя между собой прибыль и убытки, совместно действовать для извлечения прибыли либо иных целей.

Статья 1340. *Предмет договора простого товарищества*

Договор простого товарищества должен иметь не противоречащий закону предмет, установленный в общих интересах товарищей.

Статья 1341. *Форма и содержание договора простого товарищества*

(1) Договор простого товарищества может быть заключен в письменной или устной форме.

(2) В случае заключения договора в письменной форме он должен содержать:

a) имя или наименование, место жительства или место нахождения товарищей;

b) права и обязанности каждого товарища;

c) порядок создания руководящих органов и их функции;

d) распределение прибыли и убытков между товарищами;

e) процедуру исключения одного или нескольких товарищей;

f) срок, на который создается товарищество;

g) процедуру роспуска простого товарищества и раздела имущества.

(3) Если не установлено иное, изменения в договор могут вноситься только по общему согласию всех товарищей.

Статья 1342. *Вклады товарищей*

(1) Товарищи должны вносить обусловленные договором вклады. В отсутствие специальных положений они обязаны вносить равные вклады.

(2) Вклады могут состоять из вещей, включая имущественные права.

(3) Если договором не установлено иное, вклады становятся общей собственностью товарищей. К общему имуществу относятся также все полученное на основе права, относящегося к этому имуществу, и все полученное в качестве возмещения за гибель, утрату или повреждение предмета, являющегося частью общего имущества.

(4) Вклад товарища не может быть увеличен без его согласия.

Статья 1343. *Ответственность по вкладам*

(1) Товарищ отвечает за вещь, внесенную в качестве вклада, согласно правилам об ответственности продавца.

(2) Товарищ, который должен был внести денежную сумму и не внес ее, является просрочившим по праву и должен уплатить проценты, установленные статьей 619, без освобождения от возмещения убытков, если оно полагалось бы. Это правило применяется и в отношении денежных сумм, полученных из кассы простого товарищества для личных целей, проценты по которым начисляются со дня их получения.

(3) В случае, когда в качестве вклада внесено право пользования вещью и это право прекратилось ранее срока, на который оно внесено, товарищ должен возместить в денежном выражении стоимость пользования, которого лишено товарищество.

(4) Товарищи, которые взяли на себя обязательство объединить трудовые вклады, должны передать товариществу все полученные доходы от деятельности, являющейся предметом товарищества.

(5) При ликвидации товарищества каждый товарищ обладает преимущественным по отношению к остальным товарищам правом на получение вещи, внесенной им в качестве вклада.

Статья 1344. *Передача долей третьим лицам*

(1) Доли общего имущества, иные права, вытекающие из договора, не могут быть переданы третьим лицам без согласия остальных товарищей. В согласии может быть отказано только в случае наличия обоснованных причин.

(2) В случае отчуждения доли одного из товарищей остальные товарищи обладают преимущественным правом покупки.

Статья 1345. *Ведение дел и представительство*

(1) Если договором не предусмотрено иное, товарищи совместно ведут дела простого товарищества и совместно представляют его в отношениях с третьими лицами. Если товарищ не участвует в руководстве товариществом, он может в любой момент потребовать предоставления ему информации от лица либо лиц, осуществляющих руководство.

(2) Каждый товарищ вправе участвовать в принятии общих решений. Любое противное условие является ничтожным.

(3) Если по договору руководство товариществом поручено одному или нескольким товарищам, они вправе действовать самостоятельно. При этом любой из товарищей может выдвинуть возражения при совершении сделок от имени товарищества. В этом случае сделка не считается совершенной от имени товарищества.

(4) В той мере, в которой на одного из товарищей возложены на основании договора функции руководства товариществом, он уполномочен, если не предусмотрено иное, представлять остальных товарищей в отношениях с третьими лицами.

(5) Полномочия, предоставленные одному из товарищей на основании договора, могут быть отозваны только единогласным решением в случае неисполнения им своих обязанностей. Любой товарищ вправе отказаться от участия в ведении дел товарищества. При этом он может в любой момент потребовать разъяснений от руководства.

(6) Если договором не предусмотрено иное, права и обязанности товарища, уполномоченного на ведение дел и представительство, устанавливаются в соответствии с правилами о поручении.

Статья 1346. *Участие в прибыли и убытках*

(1) Если договором не предусмотрено иное, товарищи участвуют в прибыли и несут убытки пропорционально размеру их долей в общем имуществе.

(2) Условие, предоставляющее одному из товарищей все доходы, полученные простым товариществом, или освобождающее его от любых убытков, устраняющее товарища от распределения прибыли или относящее к нему все убытки, признается ничтожным.

(3) Каждый из товарищей вправе требовать от любого другого товарища добиваться целей простого товарищества с необходимым в таких отношениях усердием.

Статья 1347. *Размер требований*

(1) Если один из товарищей является кредитором по сумме, подлежащей истребованию от лица, являющегося одновременно должником и по отношению к простому товариществу по сумме, подлежащей истребованию, полученное им от такого должника в размере обоих кредитов должно считаться как кредитом товарищества, так и его собственным кредитом, хотя бы в расписке и было указано, что сумма получена только в счет его частного кредита.

(2) В случае, когда в расписке указано, что сумма получена только в счет кредита товарищества, учитывается именно это указание.

Статья 1348. *Недопустимость передачи прав товарищей*

Вытекающие из договорных отношений права и требования товарища по отношению к другим товарищам не могут быть переданы третьим лицам.

Статья 1349. *Запрещение зачета*

Каждый товарищ отвечает перед простым товариществом за убытки, причиненные по его вине. Эти убытки не могут быть покрыты за счет прибыли, полученной товариществом от исполнений товарища в других сделках.

Статья 1350. *Обязанность сохранения конфиденциальности*

Участники простого товарищества обязаны сохранять конфиденциальность.

Статья 1351. *Солидарная ответственность*
Товарищи несут солидарную ответственность по обязательствам простого товарищества. В отношениях внутри товарищества пределы ответственности устанавливаются пропорционально долям в общем имуществе, если договором не установлено иное.
Статья 1352. *Расторжение договора простого товарищества*
(1) Если договором не предусмотрен конкретный срок, на который создается простое товарищество, любой из товарищей вправе расторгнуть договор в любой момент с предварительным уведомлением об этом за три месяца. Договор не может быть расторгнут в момент или при обстоятельствах, в который или при которых этим могут быть причинены убытки товариществу.
(2) Если договор заключен с указанием срока, досрочное расторжение допускается только по обоснованным причинам.
(3) Отказ одного из товарищей от дальнейшего участия в договоре влечет роспуск товарищества. Договором может быть предусмотрено, что вследствие выбытия одного из участников из товарищества оно не распускается, а всего лишь исключается лицо, расторгнувшее договор. В этом случае доля лица, расторгнувшего договор, распределяется между оставшимися товарищами пропорционально их долям.
(4) Товарищ, расторгнувший договор, имеет право на получение своей доли в денежном выражении. В этом случае учитываются также сделки, находящиеся на момент выбытия в процессе исполнения.
(5) Если на момент выбытия одного из товарищей имущества товарищества недостаточно для погашения общих долгов, выбывающий обязан выплатить остальным товарищам сумму, соответствующую его доле в имуществе, для покрытия дефицита.
(6) Условие, устраняющее или ограничивающее право выбытия, признается ничтожным.
Статья 1353. *Основания для роспуска простого товарищества*
(1) Основаниями для роспуска простого товарищества являются:
a) истечение срока, на который создано товарищество;
b) решение товарищей;
c) открытие процедуры судебной ликвидации в отношении имущества товарищества;
d) невозможность достижения целей товарищества.
(2) Если договором не предусмотрено иное, основаниями для роспуска товарищества могут быть также:
a) смерть одного из товарищей;
b) открытие процедуры судебной ликвидации в отношении имущества одного из товарищей;
c) признание недееспособным одного из товарищей;
d) расторжение договора.
Статья 1354. *Последствия роспуска простого товарищества*
(1) Вследствие роспуска простого товарищества оно подлежит ликвидации. Находящиеся в процессе исполнения сделки подлежат завершению. Составляется опись имущества, и товарищи принимают решение в отношении него.
(2) При принятии решения в отношении имущества должна учитываться необходимость погашения долгов товарищества. Если имущества недостаточно для погашения долгов, дефицит покрывается товарищами пропорционально их долям в имуществе. Возможные остатки распределяются между товарищами пропорционально их долям.

Глава XXIX
ОБЩНОСТЬ ПРАВ

Статья 1355. *Положения, применяемые к общности прав*
Если определенное право принадлежит совместно нескольким лицам (участникам), применяются положения настоящей главы, если законом не предусмотрено иное.

Статья 1356. *Презумпция равенства долей*
Если прямо не установлено иное, каждому участнику принадлежат равные доли.
Статья 1357. *Распределение плодов*
(1) Каждому участнику причитается часть плодов, соответствующая его доле.
(2) Каждый участник вправе пользоваться общим имуществом таким образом, чтобы не нанести ущерб пользованию имуществом другими участниками.
Статья 1358. *Право распоряжения общим имуществом*
(1) Участники совместно распоряжаются общим имуществом.
(2) Каждый участник вправе без согласия остальных принимать меры, необходимые для обеспечения сохранности имущества.
Статья 1359. *Определение порядка ведения дел и пользования*
(1) Решение о порядке ведения дел и пользования общим имуществом с учетом его характеристик принимается большинством голосов участников. Большинство голосов определяется в зависимости от размера долей.
(2) В той мере, в которой порядок ведения дел и пользования общим имуществом не установлен по соглашению участников или большинством голосов, каждый участник может требовать ведения дел и пользования общим имуществом со справедливым учетом интересов всех участников.
(3) Право участника на часть плодов, соответствующую его доле, не может быть нарушено без его согласия.
Статья 1360. *Предъявление порядка ведения дел и пользования правопреемникам участников*
Если порядок ведения дел и пользования урегулирован участниками, установленные правила обладают силой и для их правопреемников.
Статья 1361. *Право распоряжения долей*
Каждый участник вправе распоряжаться своей долей.
Статья 1362. *Распределение обязанностей*
Каждый участник обязуется перед остальными участниками исполнять обязанности, связанные с общим имуществом, а также нести расходы по обеспечению его сохранности, совместному ведению дел и пользованию в соответствии со своей долей.
Статья 1363. *Право требовать прекращения общности*
(1) Каждый участник вправе в любой момент потребовать прекращения общности.
(2) Если право требовать прекращения общности исключено соглашением, прекращение все же может быть востребовано в случае наличия обоснованной причины.
(3) Соглашение, которым вопреки положениям части (2) исключается или ограничивается право требовать прекращения общности, признается ничтожным.
Статья 1364. *Раздел в натуре*
Прекращение общности осуществляется путем раздела в натуре, если общее имущество может быть разделено на равные части по числу долей участников без уменьшения стоимости имущества. Равные части распределяются между участниками путем жеребьевки.
Статья 1365. *Продажа общего имущества*
(1) Если раздел в натуре невозможен, прекращение общности осуществляется посредством продажи общего имущества в соответствии с правилами о продаже заложенного имущества, а в отношении земельных участков – посредством продажи с торгов и распределения вырученных от этого средств. Если продажа третьим лицам не допускается, имущество продается с торгов одному из участников.
(2) Если продать имущество с первого раза не удалось, любой из участников может требовать повторной попытки продажи. При этом он должен понести расходы в случае, если повторная попытка также окажется безрезультатной.

Статья 1366. *Продажа общих требований*

Общее требование может быть продано до момента его предъявления к взысканию. Если взыскание по требованию возможно, любой из участников вправе осуществить взыскание от имени остальных участников.

Статья 1367. *Погашение долгов за счет общего имущества*

(1) Если участники отвечают солидарно по обязательству, которое согласно статье 1362 подлежит исполнению в соответствии с долей каждого, либо если они согласились исполнить такое обязательство, при прекращении общности каждый участник может требовать, чтобы долг был погашен за счет общего имущества.

(2) В той мере, в которой погашение долгов требует продажи общего имущества, продажа осуществляется в соответствии с положениями статьи 1365.

Статья 1368. *Погашение долгов одного из участников за счет общего имущества*

Если у одного из участников имеется к другому участнику требование, основанное на общности прав, при прекращении общности он может потребовать удовлетворения своего требования из причитающейся должнику части в общем имуществе.

Статья 1369. *Гарантии в случае передачи имущества одному из участников*

Если при прекращении общности общее имущество предоставлено одному из участников, каждый из остальных участников отвечает перед ним за недостатки имущества, входящего в состав его доли, согласно правилам об ответственности продавца.

Статья 1370. *Неприменение исковой давности к требованиям о прекращении общности*

К требованиям о прекращении общности исковая давность не применяется.

Глава XXX
ПУБЛИЧНОЕ ОБЕЩАНИЕ НАГРАДЫ

Статья 1371. *Обязанность выплатить награду*

(1) Лицо, объявившее публично о выплате награды тому, кто совершит указанное в объявлении правомерное действие в определенный срок, обязано выплатить награду любому, кто совершил это действие, на предусмотренных в объявлении условиях, хотя бы последний и действовал без учета обещания награды.

(2) Обязанность выплатить награду возникает при условии, что обещание награды позволяет бесспорно установить, кем она обещана. Лицо, отозвавшееся на обещание, вправе потребовать письменного подтверждения обещания и несет риск последствий непредъявления этого требования, если окажется, что в действительности объявление о награде не было сделано указанным в нем лицом.

(3) Если в публичном обещании награды не указан ее размер, он определяется по соглашению с лицом, обещавшим награду, а в случае спора – судебной инстанцией.

(4) Если иное не установлено в объявлении о награде или не вытекает из характера указанного в нем действия, соответствие выполненного действия содержащимся в объявлении требованиям определяется лицом, обещавшим награду, а в случае спора – судебной инстанцией.

Статья 1372. *Распределение награды*

(1) В случаях, когда действие, указанное в объявлении, совершили несколько лиц, право на получение награды приобретает то из них, которое совершило соответствующее действие первым.

(2) Если действие, указанное в объявлении, совершено несколькими лицами и невозможно определить, кто из них совершил соответствующее действие первым, а также если действие совершено двумя или более лицами одновременно, награда между ними делится поровну или в ином предусмотренном соглашением между ними размере. Если награда неделима или если в соответствии с условиями объявления она подлежит выплате одному лицу, лицо, получающее награду, определяется путем жеребьевки.

(3) Если совершению действия, за которое обещана награда, содействовали несколько лиц, награда делится обещавшим ее лицом в соответствии со степенью участия каждого в достижении результата. В случае спора награда делится судебной инстанцией.

Статья 1373. *Конкурс*
(1) Публичное объявление о выплате награды в виде премии за лучшее выполнение работы действительно только при условии установления в объявлении срока выполнения работы.
(2) Изменение условий конкурса в ущерб участникам конкурса не допускается.
(3) Решение о соответствии проводимого в установленный срок конкурса публичному обещанию награды (условиям конкурса) или об определении победившей в конкурсе работы выносится указанным в объявлении лицом, а если такое лицо не указано – лицом, объявившим конкурс. Решение является обязательным для всех участников конкурса.
(4) Если представленные работы равнозначны по ценности, в отношении присуждения награды применяются положения части (2) статьи 1372.
(5) Лицо, обещавшее награду, может потребовать передачи ему права собственности на выполненную работу только в случае, если это было предусмотрено условиями объявления. Авторское право в любом случае принадлежит лицу, выполнившему работу.
(6) Лицо, объявившее конкурс, обязано возвратить участникам конкурса работы, если объявлением о конкурсе не предусмотрено иное.
Статья 1374. *Отмена публичного обещания награды*
(1) Лицо, объявившее публично о выплате награды, вправе в такой же форме отказаться от данного обещания, за исключением случаев, когда:
a) в самом объявлении предусмотрена или из него бесспорно вытекает недопустимость отказа;
b) дан определенный срок для совершения действия, за которое обещана награда;
c) к моменту объявления об отказе указанное в объявлении действие уже совершено кем-то и соответствующее лицо требует обещанной награды.
(2) Отмена публичного обещания награды не лишает лиц, отозвавшихся на объявление, права требовать возмещения расходов, понесенных ими в связи с совершением соответствующего действия, в пределах указанной в объявлении награды.

Глава XXXI
ИГРЫ И ПАРИ

Статья 1375. *Действительность договора об игре или пари*
(1) Договор об игре или пари действителен только в прямо предусмотренных законом случаях.
(2) Договор признается также действительным, если он относится к правомерным упражнениям и играм, требующим ловкости или физической подготовки только от участников, за исключением случаев, когда ставки в игре чрезмерны по сравнению с обстоятельствами, а также с состоянием и способностями сторон.
Статья 1376. *Договор о проведении лотереи и другие подобные договоры*
(1) Договор о проведении лотереи и другие подобные договоры о проведении игр имеют юридическую силу только в случае разрешения лотереи или игры государством.
(2) Отношения между организаторами лотерей, тотализаторов (взаимных пари) и других основанных на риске игр, получившими лицензию в установленном законом порядке, и участниками игр устанавливаются соответствующим договором.
(3) В случаях, предусмотренных правилами организации игр, договор между организатором игры и участником игры заключается путем передачи организатором участнику лотерейного билета, квитанции или иного документа.
(4) Предложение заключения договора, предусмотренного частью (1), должно содержать условия относительно срока проведения игр и порядка определения выигрыша и его размера.
(5) В случае отказа организатора провести игру в предусмотренный срок участники игры вправе требовать от него возмещения убытков, реально причиненных вследствие переноса или отмены игры.
(6) Выигрыш, полученный лицом, которое в соответствии с условиями проведения игры признано выигравшим, подлежит выплате ему организатором игры в предусмотренных этими условиями

размере, форме и сроки, а если срок выплаты не был предусмотрен – не позднее двенадцати дней с момента объявления результатов игры.

Статья 1377. *Соглашение о разнице*

Договор, предметом которого является поставка вещей или передача ценных бумаг, заключенный с условием уплаты проигравшей стороной выигравшей стороне разницы между установленной договором ценой и биржевой или рыночной ценой на момент поставки, оценивается как игра. Это правило применяется и в случае, когда только одна сторона имела намерение уплатить разницу, а другая сторона знала или должна была знать о таком намерении.

Глава XXXII
ВЕДЕНИЕ ДЕЛ БЕЗ ПОРУЧЕНИЯ

Статья 1378. *Обязанности ведущего чужие дела без поручения*

(1) Лицо, действующее в интересах другого лица (заинтересованного лица) без его поручения или не будучи обязанным ему иным образом (ведущий дела без поручения), должно проявлять при этом усердие хорошего собственника и действовать в соответствии с его интересами, с учетом его действительной или предполагаемой воли.

(2) В случае, когда ведущий дела без поручения знал или должен был знать, что его действия не соответствуют действительной или предполагаемой воле заинтересованного лица, он обязан возместить убытки, причиненные ведением дел без поручения, хотя бы и не был виновен в чем-то ином. Это правило не применяется в случае исполнения, вопреки желанию заинтересованного лица, его обязанности по содержанию лиц, которых заинтересованное лицо обязано содержать в соответствии с законом.

Статья 1379. *Обязанность уведомления заинтересованного лица*

(1) Ведущий дела без поручения обязан при первой возможности уведомить заинтересованное лицо о принятии ведения дел и продолжать вести начатые дела до тех пор, пока заинтересованное лицо не сможет лично принять их.

(2) Если ведущий дела без поручения не может сообщить заинтересованному лицу о принятии ведения дел, он обязан довести до конца начатые дела.

Статья 1380. *Последствия одобрения действий ведущего дела без поручения*

Если заинтересованное лицо молчаливо или явно одобряет ведение дел без его поручения, применяются соответствующим образом правила о поручении.

Статья 1381. *Последствия неодобрения действий ведущего дела без поручения*

(1) Действия, совершенные ведущим дела без поручения после того, как ему стало известно, что они не одобряются заинтересованным лицом, не влекут для последнего обязанностей ни в отношении ведущего дела без поручения, ни в отношении третьих лиц.

(2) Действия с целью предотвратить угрозу для жизни лица, оказавшегося в опасности, допускаются и против воли этого лица, а исполнение обязанностей по содержанию может осуществляться против воли того, на ком лежит эта обязанность.

Статья 1382. *Возмещение расходов, понесенных ведущим ела без поручения*

(1) Ведущий дела без поручения может потребовать от заинтересованного лица возмещения понесенных им расходов в целях ведения дел в той мере, в которой они в соответствии с обстоятельствами могут быть признаны необходимыми и целесообразными.

(2) Ведущий дела без поручения имеет право на возмещение расходов и в случае, когда он не сумел сохранить имущество и защитить интересы заинтересованного лица, несмотря на целесообразность принятых мер, при условии отсутствия его вины.

(3) Расходы, подлежащие возмещению, ни в коем случае не могут превышать стоимость имущества, для сохранения которого совершены соответствующие действия.

(4) Расходы, понесенные ведущим дела без поручения в связи с действиями, совершенными после одобрения, возмещаются в соответствии с правилами о поручении.

Статья 1383. *Отказ в возмещении расходов ведущему дела без поручения*
Ведущий дела без поручения не может требовать возмещения расходов, если действия по ведению дел совершались вопреки желанию заинтересованного лица либо если они не соответствуют интересам последнего, за исключением случаев, когда желание заинтересованного лица противоречит закону.
Статья 1384. *Возмещение убытков, причиненных ведущему дела без поручения*
Если вследствие действий по предотвращению угрозы нанесения ущерба имуществу заинтересованного лица ведущим дела без поручения понесены убытки, он вправе требовать их возмещения от заинтересованного лица или от лица, создавшего такую угрозу.
Статья 1385. *Ответственность ведущего дела без поручения*
Ведущий дела без поручения отвечает перед заинтересованным лицом только за убытки, причиненные умышленно или вследствие тяжкого проступка.
Статья 1386. *Обязанность возврата полученного вследствие ведения дел без поручения*
Ведущий дела без поручения обязан отчитаться перед заинтересованным лицом о своих действиях, а также сдать ему все полученное вследствие ведения дел.
Статья 1387. *Права и обязанности, порождаемые действиями, совершенными без поручения*
Права и обязанности, вытекающие из необходимых и целесообразных действий, совершенных в интересах другого лица без его поручения, относятся к лицу, в интересах которого совершены эти действия.
Статья 1388. *Неприменение положений о ведении дел без поручения*
Положения настоящей главы не применяются к действиям, совершенным в интересах других лиц лицом, которое действовало, будучи уверенным, что ведет собственные дела, а также к действиям органов публичной власти, относящимся к сфере их деятельности.

Глава XXXIII
НЕОСНОВАТЕЛЬНОЕ ОБОГАЩЕНИЕ

Статья 1389. *Право требования возврата исполнения*
(1) Лицо, которое без законных или договорных оснований приобрело что-либо (приобретатель) вследствие производства исполнения другим лицом (исполнителем) или иным образом сберегло что-либо за счет другого лица, обязано возвратить этому лицу полученное или сбереженное им. Это правило применяется независимо от того, явилось ли неосновательное обогащение результатом поведения одной из сторон, третьего лица либо не зависящих от их воли обстоятельств.
(2) Лицо, которое в силу исполнения текущего или будущего обязательства передало что-либо другому лицу, может требовать возврата исполненного, если:
a) основание возникновения обязательственных отношений впоследствии отпало;
b) обязательство блокируется возражением, исключающим на длительный срок возможность его исполнения.
(3) Требование возврата не допускается, если:
a) исполнение соответствовало моральному обязательству;
b) приобретатель докажет, что исполнитель знал о несуществовании обязательства, но все-таки произвел исполнение, либо что исполнение произведено им в благотворительных целях;
c) требование возврата исполнения во исполнение недействительного договора противоречит защитным целям нормы, которой установлена недействительность.
Статья 1390. *Возврат условного исполнения*
(1) Лицо, которое передало что-либо другому лицу не в целях исполнения какого-либо обязательства, а с признанным приобретателем намерением обусловить его определенное поведение, может требовать возврата исполнения, если приобретатель не выполнил условие исполнителя.
(2) Требование возврата условного исполнения не допускается в случае, если:
a) достижение цели было невозможно с самого начала, о чем исполнителю было известно;

b) исполнитель вопреки принципу добросовестности препятствовал достижению цели.

Статья 1391. *Возврат исполнения вследствие принуждения или угрозы*

Лицо, осуществляющее исполнение не в целях выполнения обязательства, а в результате принуждения или угрозы, может требовать возврата исполненного, за исключением случаев, когда приобретатель докажет, что он обладал правом на исполнение.

Статья 1392. *Возврат неосновательного обогащения в натуре*

(1) Имущество, составляющее неосновательное обогащение, должно быть возвращено в натуре.

(2) Приобретатель отвечает перед исполнителем за всякую, в том числе случайную, недостачу или повреждение неосновательно приобретенного имущества, происшедшие после того, как он узнал или должен был узнать о неосновательности принятого исполнения. До этого момента он отвечает лишь за умысел или тяжкий проступок.

Статья 1393. *Возмещение стоимости неосновательного обогащения*

(1) В случае невозможности возвратить в натуре неосновательно полученное имущество приобретатель должен возместить исполнителю стоимость этого имущества на момент его приобретения, а также убытки, вызванные последующим уменьшением стоимости имущества, если приобретатель не возместил его стоимость немедленно после того, как узнал о неосновательности принятого исполнения.

(2) Лицо, временно неосновательно пользовавшееся чужим имуществом без намерения его приобрести либо чужими услугами, должно возместить исполнителю сбереженное вследствие такого пользования по цене, существовавшей во время, когда закончилось пользование, и в том месте, где оно происходило.

Статья 1394. *Последствия неосновательной передачи права другому лицу*

Лицо, передавшее путем уступки требования или иным образом принадлежащее ему право другому лицу на основании несуществующего или недействительного обязательства, вправе требовать восстановления прежнего положения, а также возврата ему документов, удостоверяющих переданное право.

Статья 1395. *Плоды исполнения*

(1) Лицо, которое необоснованно получило имущество, обязано передать или возместить правомочному лицу все плоды, которые оно извлекло или должно было извлечь из этого имущества с того времени, когда узнало или должно было узнать о неосновательности полученного исполнения.

(2) На сумму, подлежащую возмещению в соответствии с частью (1), начисляются проценты в соответствии со статьей 619.

Статья 1396. *Возмещение расходов на имущество, подлежащее возврату*

При возврате необоснованно полученного имущества или возмещении его стоимости приобретатель вправе требовать от исполнителя возмещения необходимых и целесообразных расходов по содержанию и сохранению имущества с того времени, с которого он обязан возвратить доходы, с зачетом полученных им выгод. Право на возмещение расходов утрачивается в случае, когда приобретатель умышленно удерживал имущество, подлежавшее возврату.

Статья 1397. *Распоряжение неправомочного лица*

(1) Если неправомочное лицо распорядилось имуществом и против сделки по распоряжению могут быть выдвинуты возражения правомочным лицом, первое обязано возвратить правомочному лицу все полученное вследствие сделки по распоряжению. Если сделка по распоряжению является безвозмездной, данная обязанность возлагается на лицо, которое на основании такой сделки получило непосредственную выгоду.

(2) Если исполнение, которое действительно в отношении правомочного лица, было произведено в отношении неправомочного лица, последнее обязано возвратить исполненное правомочному лицу.

Глава XXXIV

ОБЯЗАТЕЛЬСТВА ВСЛЕДСТВИЕ ПРИЧИНЕНИЯ ВРЕДА

Ч а с т ь 1

ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ ОБ ОБЯЗАТЕЛЬСТВАХ ВСЛЕДСТВИЕ ПРИЧИНЕНИЯ ВРЕДА

Статья 1398. *Общие основания и условия деликтной ответственности*

(1) Лицо, которое виновно совершило неправомерные действия по отношению к другому лицу, обязано возместить имущественный вред, а в предусмотренных законом случаях – также и моральный вред, причиненные действием или бездействием.

(2) Вред, причиненный правомерными действиями или при отсутствии вины, подлежит возмещению только в случаях, прямо предусмотренных законом.

(3) Лицо, не являющееся причинителем вреда, обязано возместить его только в случаях, прямо предусмотренных законом.

(4) Вред не подлежит возмещению, если он причинен по просьбе или с согласия потерпевшего, а действия причинителя не нарушают нормы этики и морали.

Статья 1399. *Ответственность сторон договора*

Положения настоящей главы применяются и в случае причинения вреда неисполнением договорных обязанностей, за исключением ситуаций, когда применяются положения об ответственности должника за неисполнение договора и специальные правила об определенных договорных отношениях.

Статья 1400. *Предупреждение причинения вреда*

(1) Опасность причинения вреда в будущем дает основание для запрета деяний, создающих такую угрозу.

(2) В случае, когда вред является последствием эксплуатации предприятия, сооружения либо иной производственной деятельности, которая продолжает причинять вред или угрожает новым вредом, судебная инстанция вправе обязать ответчика помимо возмещения вреда прекратить деятельность, если это не противоречит общественным интересам.

Статья 1401. *Причинение вреда в состоянии необходимой обороны*

(1) Не подлежит возмещению вред, причиненный в состоянии необходимой обороны, если при этом не были превышены ее пределы.

(2) Если при защите от неправомерного нападения причинен вред третьему лицу, он подлежит возмещению лицом, совершившим нападение.

Статья 1402. *Причинение вреда в состоянии крайней необходимости*

(1) Вред, причиненный лицом в состоянии крайней необходимости, подлежит возмещению этим лицом.

(2) Учитывая обстоятельства, при которых был причинен вред, судебная инстанция может возложить обязанность его возмещения на третье лицо, в интересах которого действовал причинитель, либо освободить от возмещения вреда полностью или частично как причинителя, так и это третье лицо.

(3) Вред, причиненный в результате тушения или локализации пожара, возмещается лицом, по вине которого возник пожар.

Статья 1403. *Ответственность доверителя за деяния уполномоченного им лица*

(1) Доверитель отвечает за вред, виновно причиненный уполномоченным им лицом при исполнении возложенных на него обязанностей.

(2) За доверителем сохраняется право регресса к своему уполномоченному лицу. Уполномоченное лицо может быть освобождено от ответственности, если докажет, что действовало в строгом соответствии с указаниями доверителя.

Статья 1404. *Ответственность за вред, причиненный органом публичной власти или должностным лицом*

(1) Вред, причиненный противоправным административным актом либо неразрешением в установленный законом срок заявления органом публичной власти или его должностным лицом, возмещается в полном объеме соответствующим органом публичной власти. Должностное лицо отвечает солидарно в случае наличия умысла или тяжкого проступка.

(2) Физические лица вправе требовать возмещения морального вреда, причиненного действиями, указанными в части (1).

(3) Обязанность возмещения вреда не возникает в той мере, в которой лицо, которому нанесен вред, умышленно или вследствие тяжкого проступка не устранило вред посредством использования законных средств.

(4) В случае, когда орган публичной власти имеет обязанность, возложенную на него актом, принятым в целях защиты от риска причинения определенного вреда, этот орган отвечает за такой вред, причиненный или не предотвращенный неисполнением обязанности, если он не докажет, что было проявлено разумное усердие для исполнения этой обязанности.

(5) Орган публичной власти не отвечает за вред, причиненный изданием или неизданием нормативного акта либо невведением в действие закона.

Статья 1405. *Ответственность государства за вред, причиненный действиями органов уголовного преследования, прокуратуры или судебных инстанций*

[Ст.1405 название изменено ZP206/29.05.03; MO149/18.07.03 ст.598]

(1) Вред, причиненный физическому лицу вследствие незаконного осуждения, незаконного привлечения к уголовной ответственности, незаконного применения меры пресечения в виде предварительного заключения под стражу или подписки о невыезде, незаконного наложения административного взыскания в виде ареста, неоплачиваемого труда в пользу общества, возмещается государством в полном объеме независимо от вины должностных лиц органов уголовного преследования, прокуратуры или судебных инстанций.

[Ст.1405 ч.(1) изменена ZP206/29.05.03; MO149/18.07.03 ст.598]

(2) Государство освобождается от ответственности в случае, когда потерпевший умышленно и добровольно содействовал причинению вреда путем явки с повинной.

Статья 1406. *Ответственность за вред, причиненный несовершеннолетним в возрасте до четырнадцати лет*

(1) Вред, причиненный несовершеннолетним в возрасте до четырнадцати лет, возмещается его родителями (усыновителями) или опекуном, если они не докажут, что вред возник не по их вине в осуществлении надзора или воспитании.

(2) Если несовершеннолетний в возрасте до четырнадцати лет причинил вред в то время, когда находился под надзором учебного заведения, воспитательного или лечебного учреждения либо лица, обязанного осуществлять надзор за ним на основании договора, эти учреждения или лица отвечают за причиненный вред, если они не докажут, что вред возник не по их вине.

(3) Обязанность родителей (усыновителей), опекунов, учебных заведений, воспитательных и лечебных учреждений по возмещению вреда, причиненного несовершеннолетним, не прекращается с достижением им совершеннолетия или получением им имущества, достаточного для возмещения вреда.

Статья 1407. *Ответственность за вред, причиненный несовершеннолетним в возрасте от четырнадцати до восемнадцати лет*

(1) Несовершеннолетний в возрасте от четырнадцати до восемнадцати лет самостоятельно несет ответственность за причиненный вред на общих основаниях.

(2) В случае, когда у несовершеннолетнего в возрасте от четырнадцати до восемнадцати лет нет имущества или доходов, достаточных для возмещения причиненного им вреда, вред должен быть возмещен полностью или в недостающей части его родителями (усыновителями) или попечителем, если они не докажут, что вред возник не по их вине.

(3) Обязанность родителей (усыновителей) или попечителей по возмещению вреда, причиненного несовершеннолетним в возрасте от четырнадцати до восемнадцати лет, прекращается по достижении причинившим вред совершеннолетия, а также когда у него до достижения совершеннолетия появятся имущество или доходы, достаточные для возмещения вреда.

Статья 1408. *Ответственность за вред, причиненный лицом, признанным недееспособным*

(1) За вред, причиненный лицом, признанным недееспособным, отвечает его опекун или учреждение, обязанное осуществлять за ним надзор, если они не докажут, что вред возник не по их вине.

(2) Обязанность опекуна или учреждения по возмещению вреда, причиненного лицом, признанным недееспособным, не прекращается и в случае восстановления его дееспособности.

(3) Если опекун, призванный к ответственности в соответствии с частью (1) за вред, причиненный жизни или здоровью потерпевшего, умер либо не имеет достаточных средств для возмещения вреда, а сам причинитель располагает такими средствами, судебная инстанция с учетом имущественного положения потерпевшего и причинителя, а также других обстоятельств вправе принять решение о возмещении вреда полностью или частично за счет причинителя.

Статья 1409. *Ответственность за вред, причиненный лицом, не способным понимать значение своих действий или руководить ими*

(1) Дееспособное лицо, причинившее вред в таком состоянии, когда оно не могло понимать значения своих действий или руководить ими, не отвечает за причиненный им вред.

(2) Если вред причинен жизни или здоровью потерпевшего, судебная инстанция вправе с учетом имущественного положения потерпевшего и причинителя, а также других обстоятельств возложить обязанность по возмещению ущерба полностью или частично на самого причинителя.

(3) Причинитель не освобождается от ответственности, если сам привел себя в такое состояние употреблением спиртных напитков, наркотических веществ или иным способом.

Статья 1410. *Ответственность за вред, причиненный источником повышенной опасности*

(1) Лица, деятельность которых связана с повышенной опасностью для окружающих (эксплуатация транспортных средств, оборудования, механизмов, использование электроэнергии, взрывчатых веществ, осуществление строительных работ и др.), обязаны возместить вред, причиненный источником повышенной опасности, если не докажут, что вред возник вследствие форс-мажорных обстоятельств (за исключением случаев, когда вред возник вследствие эксплуатации воздушного транспортного средства) или умысла потерпевшего.

(2) Обязанность возмещения вреда возлагается на лицо, которое владеет источником повышенной опасности на праве собственности или на другом законном основании, либо на лицо, которое взяло на себя обязанность охраны этого источника.

(3) Владелец источника повышенной опасности не отвечает за причиненный вред, если докажет, что источник выбыл из обладания владельца в результате противоправных действий третьих лиц. В таком случае ответственность за вред, причиненный источником повышенной опасности, несет лицо, противоправно завладевшее источником. В той мере, в которой владелец источника повышенной опасности виновен в том, что источник выбыл из его обладания, он отвечает за вред солидарно с лицом, противоправно завладевшим источником.

(4) Владельцы источников повышенной опасности несут солидарную ответственность за вред, причиненный в результате взаимодействия этих источников (столкновения транспортных средств и т.п.) третьим лицам.

(5) Вред, причиненный владельцам источников повышенной опасности в результате взаимодействия этих источников, возмещается в соответствии с положениями статьи 1398.

Статья 1411. *Ответственность за вред, причиненный животными*

(1) Собственник животного или лицо, которое использует его во время работы, отвечает за вред, причиненный животным, независимо от того, находилось ли оно под его присмотром или сбежало из-под присмотра. Обязанность возмещения не наступает, если вред причинен домашним животным, предназначенным для осуществления профессиональной, предпринимательской

деятельности или для получения средств на содержание собственника, и при этом собственник проявлял надлежащую заботу при надзоре за животным, либо если вред все равно возник бы и при проявлении подобной заботы.
(2) Лицо, взявшее на себя обязанность надзора за животным на основании договора, заключенного с его владельцем, отвечает за вред, причиненный животным, если не докажет, что вред возник не по его вине.

Статья 1412. *Ответственность за вред, причиненный обвалом здания или сооружения*
(1) Собственник здания или сооружения должен возместить вред, причиненный обвалом здания или сооружения либо его части в случае, когда обвал является результатом отсутствия надлежащего содержания или недостатка строительства.
(2) Лицо, взявшее на себя на основании договора с собственником обязанность содержания здания или сооружения либо обязанное содержать его в надлежащем состоянии на основе предоставленного ему права пользования, отвечает за вред, причиненный обвалом здания или сооружения либо его части, солидарно с собственником.

Статья 1413. *Ответственность в случае падения либо течения со здания или сооружения*
За вред, причиненный падением либо течением чего-либо со здания или сооружения, отвечает лицо, которое владеет зданием или сооружением. Это правило не применяется, если вред причинен форс-мажорным обстоятельством или по вине лица, которому причинен вред.

Статья 1414. *Ответственность за совместно причиненный вред*
(1) В случае причинения вреда совместно несколькими лицами они отвечают солидарно.
(2) За вред отвечает не только лицо, которое совершило причинившее вред деяние, но и подстрекавшее его и поддержавшее его лицо, а также лицо, сознательно воспользовавшееся выгодой от причинения вреда другому лицу.
(3) Если доли возмещений, подлежащих выплате солидарными должниками в соответствии с частями (1) и (2), определить невозможно, они отвечают в равных долях.

Статья 1415. *Право регресса к лицу, причинившему вред*
(1) Лицо, возместившее вред, причиненный другим лицом, имеет право регресса к этому лицу в размере выплаченного потерпевшему возмещения, если законом или договором не предусмотрен иной размер.
(2) Государство в случае возмещения вреда на основании статьи 1405 имеет право регресса к должностным лицам органов уголовного преследования, прокуратуры или судебных инстанций, если вина этих лиц установлена судебным приговором.
[Ст.1415 ч.(2) изменена ZP206/29.05.03; MO149/18.07.03 ст.598]
(3) Родители (усыновители), опекуны или попечители, а также учреждения, указанные в статьях 1406 – 1408, возместившие вред, причиненный несовершеннолетним или лицом, признанным недееспособным, не имеют права регресса к этим лицам.

Статья 1416. *Способы возмещения вреда*
(1) Судебная инстанция устанавливает способ возмещения вреда в зависимости от обстоятельств. Судебная инстанция выносит решение, отличающееся от требования потерпевшего, только по обоснованным причинам.
(2) Вынося решение о возмещении вреда, судебная инстанция обязывает причинившее его лицо предоставить вещь того же рода и качества, исправить поврежденную вещь или возместить убытки полностью в денежном эквиваленте.
(3) Размер возмещения в денежном эквиваленте устанавливается судебной инстанцией в зависимости от размера вреда на дату вынесения решения. Потерпевший может требовать дополнительного возмещения за вред, возникший после вынесения решения.
(4) Возмещение убытков в денежном эквиваленте осуществляется путем взыскания общей суммы в пользу потерпевшего либо путем установления периодических платежей. В случае установления периодических платежей должник может быть обязан предоставить гарантию.

Статья 1417. *Учет вины потерпевшего при определении размера возмещения*
(1) Вред, возникший вследствие умысла потерпевшего, возмещению не подлежит.
(2) Если тяжкий проступок потерпевшего содействовал возникновению или увеличению вреда, то в зависимости от степени вины потерпевшего размер возмещения уменьшается.
(3) Тяжкий проступок потерпевшего не является основанием для уменьшения возмещения в случаях, предусмотренных статьей 1405, а также в случаях, когда вред причинен несовершеннолетним в возрасте до четырнадцати лет или лицом, признанным недееспособным.
Статья 1418. *Ответственность за вред, причиненный увечьем или иным повреждением здоровья*
(1) В случае увечья или иного повреждения здоровья причинитель вреда обязан возместить потерпевшему заработок (доходы), упущенный им в результате утраты или снижения трудоспособности, а также расходы, вызванные повреждением здоровья (на лечение, дополнительное питание, протезирование, посторонний уход, приобретение специальных транспортных средств, подготовку к другой профессии и др.).
(2) Определение заработка (доходов), упущенного потерпевшим вследствие увечья или иного повреждения здоровья, осуществляется в соответствии с законом.
(3) При определении заработка (доходов), упущенного потерпевшим, не учитываются пенсия по инвалидности, назначенная потерпевшему в связи с увечьем или иным повреждением здоровья, а также другие пособия и выплаты, произведенные по линии государственного социального страхования.
(4) Законом или договором может быть увеличен размер возмещения, причитающегося потерпевшему в соответствии с настоящей статьей.
Статья 1419. *Ответственность в случае смерти потерпевшего*
(1) В случае смерти потерпевшего вследствие тяжкого увечья или иного повреждения здоровья право на возмещение вреда имеют:
a) нетрудоспособные лица, состоявшие на иждивении умершего или имевшие ко дню его смерти право на получение от него содержания;
b) ребенок умершего, родившийся после его смерти;
c) один из родителей, супруг или другой член семьи умершего, независимо от трудоспособности, который не работает и занят уходом за находившимися на иждивении умершего его детьми, братьями и сестрами, не достигшими четырнадцати лет либо хотя и достигшими указанного возраста, но по заключению уполномоченного медицинского органа нуждающимися по состоянию здоровья в постороннем уходе;
d) лица, состоявшие на иждивении умершего и ставшие нетрудоспособными в течение пяти лет после его смерти.
(2) Право на возмещение вреда признается:
a) за несовершеннолетними – до достижения восемнадцати лет;
b) за учащимися и студентами в возрасте восемнадцати лет и старше – до окончания учебы (за исключением учебы на заочном отделении) в учебных заведениях, но не более чем до двадцати трех лет;
c) за женщинами старше пятидесяти пяти лет и мужчинами старше шестидесяти лет – пожизненно;
d) за инвалидами – на срок инвалидности;
e) за одним из родителей, супругом, другим членом семьи умершего, занятым уходом за находившимися на иждивении умершего его детьми, братьями и сестрами, – до достижения ими четырнадцати лет либо улучшения состояния здоровья, подтвержденного заключением уполномоченного медицинского органа.
(3) Определение размера возмещений, предоставляемых в связи с потерей кормильца, осуществляется в соответствии с законом.

(4) Лица, обязанные возместить вред, связанный со смертью потерпевшего, должны возместить необходимые расходы на погребение, с учетом социального статуса умершего и местных обычаев, лицу, понесшему эти расходы.

Статья 1420. *Возмещение вреда, причиненного увечьем или иным повреждением здоровья либо связанного со смертью лица*

(1) Возмещение вреда, причиненного увечьем или иным повреждением здоровья либо связанного со смертью лица, осуществляется в виде ежемесячных платежей.

(2) Возмещение расходов, которые будут понесены в связи с увечьем или иным повреждением здоровья, может быть установлено предварительно на основании заключения уполномоченного медицинского органа, в том числе при необходимости предварительной оплаты требуемых услуг и вещей (приобретение путевки в санаторий, оплата проезда, приобретение специальных транспортных средств и т.п.).

(3) При наличии обоснованных причин судебная инстанция по требованию лица, имеющего право на возмещение вреда, причиненного увечьем или иным повреждением здоровья либо связанного со смертью лица, с учетом возможностей ответственного за вред лица, может установить выплату возмещения в виде единовременного платежа, исчисленного за период не более трех лет.

(4) В случае ликвидации юридического лица, ответственного за вред, причиненный увечьем или иным повреждением здоровья либо связанный со смертью лица, соответствующие суммы капитализируются согласно закону.

Статья 1421. *Изменение размера возмещения вреда, причиненного увечьем или иным повреждением здоровья либо связанного со смертью лица*

(1) Если в связи с увечьем или иным повреждением здоровья трудоспособность потерпевшего снизилась впоследствии по сравнению с той, которой он обладал к моменту присуждения ему возмещения, потерпевший вправе потребовать соответствующего увеличения размера возмещения.

(2) Если трудоспособность потерпевшего повысилась по сравнению к той, которой он обладал к моменту присуждения возмещения, лицо, обязанное выплатить возмещение вреда, предусмотренное частью (1), вправе потребовать соответствующего уменьшения размера возмещения.

(3) Подлежащие выплате суммы возмещения вреда, причиненного увечьем или иным повреждением здоровья либо связанного со смертью лица, подлежат индексации в соответствии с законом.

Статья 1422. *Возмещение морального вреда*

(1) В случае причинения лицу морального вреда (нравственных или физических страданий) посредством деяний, посягающих на его личные неимущественные права, а также в других предусмотренных законом случаях судебная инстанция вправе обязать ответственное за вред лицо возместить его в денежном эквиваленте.

(2) Моральный вред возмещается независимо от наличия и размера имущественного вреда.

(3) Моральный вред возмещается независимо от вины совершившего неправомерное действие лица в случае, когда вред причинен вследствие незаконного осуждения, незаконного привлечения к уголовной ответственности, незаконного применения меры пресечения в виде предварительного заключения под стражу или подписки о невыезде, незаконного наложения административного взыскания в виде ареста, неоплачиваемого труда в пользу общества и в других случаях, предусмотренных законом.

[Ст.1422 ч.(3) изменена ZP206/29.05.03; MO149/18.07.03 ст.598]

Статья 1423. *Размер возмещения морального вреда*

(1) Размер возмещения морального вреда определяется судебной инстанцией в зависимости от характера и тяжести причиненных потерпевшему нравственных или физических страданий, степени вины причинителя в случае, когда вина является условием ответственности, и степени, в которой это возмещение может удовлетворить потерпевшего.

(2) Характер и тяжесть нравственных или физических страданий оцениваются судебной инстанцией с учетом обстоятельств, при которых был причинен вред, и социального статуса потерпевшего.

Статья 1424. *Срок исковой давности*

(1) Срок исковой давности по искам о возмещении вреда составляет три года с момента, когда потерпевший узнал или должен был узнать о причинении вреда и ответственном за него лице.

(2) В случае, если между лицом, обязанным возместить вред, и потерпевшим ведутся переговоры относительно подлежащего возмещению вреда, течение срока давности приостанавливается до тех пор, пока одна из сторон не откажется от переговоров.

(3) В случае, если лицо, обязанное возместить вред, приобрело что бы то ни было вследствие неправомерного деяния за счет потерпевшего, оно обязано, хотя бы и после истечения срока исковой давности, возместить приобретенное им в соответствии с правилами о неосновательном обогащении.

Ч а с т ь 2
ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ВРЕД, ПРИЧИНЕННЫЙ ПРОДУКТАМИ С НЕДОСТАТКАМИ

Статья 1425. *Основания возмещения вреда, причиненного продуктами с недостатками*

(1) Производитель отвечает за причиненный продуктом с недостатками вред независимо от своей вины, за исключением случаев, когда:

a) продукт введен в оборот не производителем;

b) в соответствии с обстоятельствами можно считать, что продукт не имел причинивший вред недостаток в момент, когда производитель ввел его в оборот;

c) продукт изготовлен не для продажи или иной формы хозяйственного использования, а также изготовлен или продан не в рамках осуществляемой производителем профессиональной деятельности;

d) недостаток состоит в том, что в момент введения продукта в оборот производителем он соответствовал обязательным законным требованиям;

e) недостаток не мог быть установлен из-за уровня развития науки и техники в момент введения его в оборот производителем.

(2) Обязанность производителя составной части продукта возместить вред исключается, если недостатки связаны с порядком сборки (строительства) продукта, в который включена составная часть, либо с дополнениями и соединениями, произведенными изготовителем конечного продукта. Это положение применяется соответствующим образом к производителям сырья.

(3) Обязанность производителя возместить вред уменьшается или устраняется, если причинению вреда способствовала вина потерпевшего или лица, за которое отвечает потерпевший.

(4) Ответственность производителя не уменьшается, если вред причинен одновременно недостатком продукта и действием третьего лица.

Статья 1426. *Продукт и производитель*

(1) В целях настоящей части продуктом признается любая движимая вещь, хотя бы и являющаяся частью другой движимой или недвижимой вещи. Продуктом является также электричество. Не считаются продуктами сельскохозяйственные продукты, продукты животноводства, пчеловодства, рыболовства (натуральные сельскохозяйственные продукты), не подвергнутые первичной переработке, а также дичь.

(2) В целях настоящей части производителем признается лицо, реализовавшее готовый продукт, сырье или составную часть продукта. Производителем считается также тот, кто представляет себя в качестве производителя путем добавления своего имени, своих торговых знаков или других отличительных знаков.

(3) Производителем считается также лицо, которое в ходе своей коммерческой деятельности и в пределах сферы, регулируемой настоящей частью, импортирует или приобретает продукт в целях продажи, сдачи внаем или распределения в иной форме.

(4) Если установить производителя невозможно, им может считаться любое лицо, поставившее продукт, если оно не укажет в течение одного месяца с момента, когда узнало о вытекающих из недостатков продукта претензиях, производителя или поставившее ему продукт лицо. Это положение применяется также в случае импортированного продукта, в отношении которого не могут быть установлены лица, указанные в части (3), хотя бы имя производителя и было известно.

Статья 1427. *Продукт с недостатками*

(1) Продукт считается имеющим недостатки, если он не гарантирует ожидаемую безопасность с учетом всех обстоятельств, таких как:

a) представление продукта;

b) использование продукта, которое можно разумно предположить;

c) момент введения продукта в оборот.

(2) Продукт не имеет недостатка только вследствие того, что в оборот введен другой, улучшенный продукт.

Статья 1428. *Бремя доказывания*

Бремя доказывания наличия недостатка, причинения вреда и причинной связи между ними возлагается на потерпевшего.

Статья 1429. *Солидарная ответственность*

Если обязанность возмещения вреда возложена на нескольких лиц, они отвечают солидарно.

Статья 1430. *Сроки для возмещения вреда*

(1) В случае, когда срок для возмещения вреда не установлен, вред подлежит возмещению, если он возник в течение десяти лет с момента изготовления продукта.

(2) Срок давности требований, предъявленных на основании статьи 1425, составляет три года с момента, когда потерпевший узнал или должен был узнать о причинении вреда и определить производителя.

Статья 1431. *Запрещение предварительного исключения или ограничения ответственности*

Ответственность производителя за продукт с недостатками не может быть предварительно исключена или ограничена. Соглашение о противном не имеет силы.

Книга четвертая

НАСЛЕДСТВЕННОЕ ПРАВО

Р а з д е л I

ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ О НАСЛЕДОВАНИИ

Статья 1432. *Наследование*

(1) Наследованием является переход имущества умершего физического лица (наследодателя) к его наследникам.

(2) Наследство переходит на условиях универсального правопреемства как единое и неделимое целое в случае смерти наследодателя.

(3) Наследование осуществляется по завещанию и по закону.

Статья 1433. *Наследники*

(1) Наследниками могут быть:

a) при наследовании по завещанию – лица, находящиеся в живых к моменту смерти наследодателя, а также зачатые при его жизни и родившиеся живыми после его смерти, независимо от того, являются они его детьми или нет, а также юридические лица, обладающие гражданской правоспособностью к моменту смерти наследодателя;

b) при наследовании по закону – лица, находящиеся в живых к моменту смерти наследодателя, а также дети наследодателя, зачатые при его жизни и родившиеся живыми после его смерти.

(2) Государство является наследником по завещанию, а также наследником выморочного имущества.

Статья 1434. *Недостойный наследник*

(1) Не может быть наследником ни по завещанию, ни по закону лицо, которое:

a) умышленно совершило преступление или иной аморальный поступок против последней воли наследодателя, выраженной в его завещании, если эти обстоятельства установлены судебной инстанцией;
b) умышленно препятствовало наследодателю в осуществлении его последней воли и этим способствовало призванию его самого или близких ему лиц к наследованию либо увеличению их наследственных долей.
(2) Не имеют права наследовать по закону родители после детей, в отношении которых они были лишены родительских прав и не восстановлены в этих правах на момент открытия наследства, а также родители (усыновители) и совершеннолетние дети (в том числе усыновленные), недобросовестно уклонявшиеся от выполнения возложенных на них обязанностей по содержанию наследодателя, если эти обстоятельства установлены судебной инстанцией.

Статья 1435. *Устранение от наследования*

Обстоятельство, служащее основанием для устранения от наследования, должно быть установлено судебной инстанцией. Иск может быть предъявлен лицом, для которого такое отстранение порождает определенные имущественные последствия.

Статья 1436. *Прощение недостойного наследника*

Лицо, уличенное в совершении действий, влекущих утрату права наследования, призывается к наследованию несмотря на это, если наследодатель прощает его и это свое решение прямо выражает в завещании.

Статья 1437. *Обязанности лица, признанного недостойным наследником*

Если лицо признано судебной инстанцией недостойным наследником после получения наследства, оно обязано возвратить все полученное по наследству вместе с плодами.

Статья 1438. *Срок предъявления иска о признании лица недостойным наследником*

Иск о признании лица недостойным наследником должен быть предъявлен заинтересованным лицом в течение одного года с даты открытия наследства.

Статья 1439. *Доля лица, лишенного права наследования*

Доля лица, лишенного права наследования, переходит к остальным наследникам и распределяется между ними в равных долях.

Статья 1440. *Открытие наследства*

(1) Наследство открывается вследствие смерти физического лица или объявления его судебной инстанцией умершим.
(2) Временем открытия наследства считается момент смерти наследодателя или день вступления в законную силу судебного решения об объявлении лица умершим.

Статья 1441. *Одновременная смерть лиц, состоящих в наследственных отношениях*

(1) Лица, которые могут наследовать друг после друга или только один после другого и которые умерли при таких обстоятельствах, что невозможно установить, кто из них умер раньше, считаются умершими одновременно.
(2) К наследству, оставленному каждым из одновременно умерших лиц, призываются их собственные наследники.

Статья 1442. *Открытие наследства после объявления лица умершим*

Предусмотренные статьей 1441 последствия наступают и в случае объявления судебной инстанцией нескольких лиц умершими вследствие их безвестного отсутствия при одних и тех же обстоятельствах. В этом случае не имеет значения время вступления в силу решения об объявлении их умершими.

Статья 1443. *Место открытия наследства*

Местом открытия наследства считается место жительства наследодателя, а если оно неизвестно, – место нахождения наследства. Если наследство находится в разных местах, местом открытия

наследства считается место нахождения наиболее ценной части недвижимого имущества, а если недвижимого имущества нет, – место нахождения основной по стоимости части движимого имущества.

Статья 1444. *Наследственное имущество*

(1) В состав наследственного имущества входят как имущественные права (наследственный актив), так и имущественные обязанности (наследственный пассив), которые наследодатель имел к моменту смерти.

(2) Если имеется несколько наследников, до получения свидетельства о праве на наследство их наследственные доли принадлежат всем наследникам в качестве единого имущества.

(3) В наследственное имущество входит доля в общей собственности, причитавшаяся наследодателю, а если деление имущества в натуре невозможно, – стоимость этого имущества.

Статья 1445. *Будущее имущество*

Завещатель может предусмотреть в завещании имущество, которое в момент составления завещания ему не принадлежит, но которое к моменту открытия наследства должно стать его собственностью.

Статья 1446. *Недопустимость передачи по наследству прав и обязанностей, связанных с личностью наследодателя*

В состав наследственного имущества не входят имущественные права и обязанности, которые связаны с личностью наследодателя и могут принадлежать только ему, а также предусмотренные договором или законом права и обязанности, действительные лишь при жизни наследодателя и прекращающиеся с его смертью.

Статья 1447. *Защита неимущественных прав наследодателя*

Неимущественные права наследодателя, не входящие в наследственное имущество, могут быть осуществлены и защищены наследниками в порядке, предусмотренном законом.

Статья 1448. *Право истребования вещи из наследственного имущества*

(1) Если завещатель завещал наследнику вещь, принадлежащую другому лицу, последнее вправе истребовать вещь в общем порядке.

(2) Если в составе имущества наследодателя имеется имущество, принадлежащее другому лицу, выявление этой части имущества и передача правомочному лицу являются обязательными.

Р а з д е л II

НАСЛЕДОВАНИЕ ПО ЗАВЕЩАНИЮ

Глава I

ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ О НАСЛЕДОВАНИИ ПО ЗАВЕЩАНИЮ

Статья 1449. *Завещание*

(1) Завещанием является торжественная, односторонняя, отзываемая и личная сделка, на основе которой завещатель в безвозмездном порядке распоряжается всем своим имуществом или его частью.

(2) Завещателем может быть только дееспособное лицо.

(3) Совершение завещания через представителя не допускается.

Статья 1450. *Определение наследственной доли завещателем*

(1) Завещатель может определить в завещании наследственные доли назначенным в завещании наследникам или конкретно указать, какому наследнику какое имущество отойдет. Если в завещании нет такого указания, наследство делится между наследниками поровну.

(2) Если в завещании назначено несколько наследников, но определена доля только одного из них, остальные наследники наследуют оставшееся имущество в равных долях.

Статья 1451. *Подназначение наследника*
(1) Завещатель вправе назначить в завещании другого наследника на случай, если назначенный им наследник умрет до открытия наследства, либо не примет наследства или откажется от него, либо будет устранен от наследования.
(2) Отказ наследника по завещанию от наследства допускается только в случае, если он не указывает, в чью пользу отказался.
Статья 1452. *Распределение наследственного имущества между наследниками по завещанию*
Если завещанием назначено несколько наследников и определенная одному из них доля включает в себя все наследственное имущество, все наследники по завещанию наследуют в равных долях.
Статья 1453. *Наследование части имущества, оставшейся незавещанной*
В случае, когда определенные в завещании доли не покрывают целиком все наследственное имущество, к оставшейся незавещанной части применяются положения о наследовании по закону или о выморочном имуществе, относящиеся и к тем наследникам по закону, которым была оставлена по завещанию часть имущества, если завещанием не предусмотрено иное.
Статья 1454. *Невозможность точного установления наследников*
Если завещатель определил личность наследника такими признаками, которые могут быть отнесены к нескольким лицам, и невозможно определить, кого из них имел в виду завещатель, все они считаются наследниками с правом на равные доли.
Статья 1455. *Лишение наследства*
(1) Завещатель вправе без объяснения причин лишить наследства одного, нескольких или всех наследников по закону.
(2) Лицо, лишенное наследства прямым указанием в завещании, не может стать наследником по закону части наследства, не указанной в завещании, а также части наследства, от которой отказались наследники по завещанию.
Статья 1456. *Сохранение права наследования*
Наследники по закону, не указанные в завещании, сохраняют право наследования части наследства, не указанной в завещании. Они также наследуют часть имущества, предусмотренную завещанием, если к моменту открытия наследства нет в живых ни одного из наследников по завещанию или все они отказались от наследства.
Статья 1457. *Недопустимость наследования по закону*
Если завещанием все наследство распределено между наследниками по завещанию, но ко времени открытия наследства одного из наследников нет в живых, наследование по закону не возникает и доля этого наследника распределяется между другими наследниками по завещанию поровну.

Глава II
ФОРМА ЗАВЕЩАНИЯ

Статья 1458. *Форма завещания*
Завещание может быть совершено только в одной из следующих форм:
a) собственноручное завещание – полностью собственноручно написанное завещателем, датированное и подписанное им;
b) нотариально удостоверенное завещание – удостоверенное нотариусом завещание и завещание, приравниваемое к нотариально удостоверенному;
c) секретное завещание – полностью написанное завещателем, датированное и подписанное им, заклеенное и запечатанное им, затем представленное нотариусу, который совершает удостоверительную надпись на конверте, подписанном завещателем и нотариусом.
Статья 1459. *Завещания, приравниваемые к нотариально удостоверенным*
(1) К нотариально удостоверенным приравниваются завещания, удостоверенные:
a) главным врачом, начальником, их заместителями по медицинской части и дежурным врачом больницы, госпиталя, другого лечебного учреждения, санатория, директором или главным врачом дома для инвалидов и престарелых, если завещатель лечится или проживает в таком учреждении;

начальником поисковых, географических и других подобных экспедиций, если завещатель находится в такой экспедиции;
b) капитаном корабля или воздушного судна, если завещатель находится на корабле или воздушном судне;
c) командиром (начальником) воинской части, соединения, учреждения и училища, если в пункте их дислокации нет нотариуса и если завещатель является военнослужащим или работающим в воинском подразделении гражданским лицом либо членом его семьи;
d) начальником места лишения свободы, если завещатель находится в местах лишения свободы.
(2) Завещание, удостоверенное в соответствии с положениями части (1), не позднее чем на второй день после удостоверения направляется одному из нотариусов, по месту обслуживания которого находится соответствующее учреждение.

Статья 1460. *Подписание завещания другим лицом*

Если завещатель по какой-либо причине не может собственноручно подписать завещание, оно по его просьбе может быть подписано в присутствии самого завещателя, не менее двух свидетелей и нотариуса другим лицом. При этом должны быть указаны причины, в силу которых завещатель не смог подписать завещание собственноручно. Свидетели также подписывают завещание.

Статья 1461. *Завещание неграмотного лица или лица с физическими недостатками*

Завещание неграмотного лица или лица с физическими недостатками составляется в обязательном порядке в присутствии двух свидетелей и лица, которое может общаться с завещателем и своей подписью подтверждает его волеизъявление.

Статья 1462. *Свидетели завещания*

Свидетелями завещания не могут быть несовершеннолетние лица, лица, признанные недееспособными, наследники по завещанию и их родственники по восходящей и нисходящей линии, сестры, братья, супруг (супруга) и отказополучатель.

Статья 1463. *Тайна завещания*

Нотариус, другое лицо, удостоверившее завещание, свидетели, а также лицо, подписавшее завещание вместо завещателя, не вправе до открытия наследства разглашать сведения о содержании завещания, его составлении, изменении или отмене.

Статья 1464. *Дата составления завещания*

В завещании должна быть указана дата его составления. Отсутствие даты влечет недействительность завещания, только если не устранены сомнения по поводу дееспособности завещателя в момент составления, изменения или отмены завещания, а также при наличии нескольких завещаний.

Глава III
ИЗМЕНЕНИЕ, ОТМЕНА ИЛИ АННУЛИРОВАНИЕ ЗАВЕЩАНИЯ

Статья 1465. *Изменение или отмена завещания*

Завещатель может изменить или отменить завещание в любой момент путем:
a) составления нового завещания, прямо отменяющего ранее сделанное завещание полностью или в части, в которой оно ему противоречит;
b) подачи заявления нотариусу;
c) уничтожения всех экземпляров собственноручного завещания.

Статья 1466. *Недопустимость восстановления отмененного завещания*

Завещание, отмененное последующим завещанием, не восстанавливается, если последнее будет отменено путем подачи заявления.

Статья 1467. *Наличие нескольких завещаний*

Если завещатель составил несколько завещаний, но они дополняют и не заменяют полностью друг друга, все завещания сохраняют силу. Ранее сделанное завещание сохраняет законную силу в той мере, в которой его положения не изменяются последующими завещаниями.

Статья 1468. *Основания утраты завещанием законной силы*

Завещание утрачивает законную силу:

a) если единственное лицо, в пользу которого составлено завещание, умрет раньше завещателя;
b) в случае, когда единственный наследник отказался от наследства;
c) если завещанное имущество утрачено при жизни завещателя или отчуждено им;
d) в той мере, в которой нарушена обязательная доля в наследстве.

Статья 1469. *Недействительность завещания*

(1) Завещание признается недействительным при наличии условий недействительности сделок.
(2) Завещательные распоряжения, противоречащие закону или общественным интересам, а также неясные или противоречащие друг другу условия недействительны.
(3) Завещание, составленное с нарушением установленной законом формы, признается недействительным.
(4) Завещание признается недействительным судебной инстанцией.

Статья 1470. *Недействительность отдельных завещательных распоряжений*

(1) Завещательное распоряжение, на основании которого происходит призвание к наследованию вещи, которой нет в наследстве, недействительно.
(2) Завещательное распоряжение, которое не может быть выполнено по состоянию здоровья или по другим объективным причинам, может быть признано недействительным.

Статья 1471. *Последствия утраты законной силы или недействительности одного из завещательных распоряжений*

Если из нескольких завещательных распоряжений одно утратило силу или недействительно и завещатель не оставил других распоряжений, остальные содержащиеся в завещании распоряжения остаются в силе.

Статья 1472. *Принятие наследства в случае недействительности завещания*

В случае признания завещания недействительным наследник, который по этому завещанию устранен от права наследования, имеет право принятия наследства по закону или отказа от него на общих основаниях.

Статья 1473. *Оспаривание действительности завещания*

Действительность завещания может быть оспорена наследниками по закону и другими заинтересованными лицами по условиям недействительности сделок.

Статья 1474. *Срок предъявления иска*

(1) Иск о признании завещания недействительным может быть предъявлен в течение одного года со дня открытия наследства.
(2) Срок, предусмотренный частью (1), не распространяется на иск собственника в случае, когда завещатель ошибочно завещал наследнику чужое имущество как свое.

Глава IV
ИСПОЛНЕНИЕ ЗАВЕЩАНИЯ

Статья 1475. *Субъекты исполнения завещания*

При отсутствии указания в завещании исполнение его возлагается на наследников по завещанию. По соглашению между собой наследники могут поручить исполнение завещания одному из них или другому лицу.

Статья 1476. *Назначение исполнителя завещания*

С целью точного исполнения завещательных распоряжений завещатель может завещанием назначить одного или нескольких исполнителей завещания как из числа наследников по завещанию, так и из других лиц, не являющихся наследниками. В последнем случае необходимо согласие исполнителя завещания, выраженное надписью на самом завещании или в приложенном к завещанию заявлении.

Статья 1477. *Отказ от исполнения завещания*

Исполнитель завещания вправе в любой момент отказаться от возложенных на него завещателем обязанностей, заранее известив об этом наследников.

Статья 1478. *Назначение исполнителя завещания третьим лицом*
(1) Завещатель может поручить назначение исполнителя завещания третьему лицу, которое после открытия наследства должно незамедлительно назначить исполнителя завещания и сообщить об этом наследникам. Третье лицо может отказаться от выполнения этого поручения, о чем также незамедлительно должно сообщить наследникам.
(2) Назначение исполнителя завещания осуществляется путем подачи третьим лицом заявления нотариусу по месту открытия наследства.
(3) Исполнитель завещания должен сообщить о согласии путем подачи заявления нотариусу по месту открытия наследства.
Статья 1479. *Полное или частичное исполнение завещания*
Исполнителю завещания может быть поручено завещателем исполнение завещания полностью или только отдельных его распоряжений.
Статья 1480. *Охрана наследственного имущества и управление им*
Исполнитель завещания обязан с момента открытия наследства осуществлять охрану наследственного имущества и управление им. Он правомочен выполнять все необходимые для исполнения завещания действия. В пределах этих полномочий наследники теряют право управления наследственным имуществом.
Статья 1481. *Охрана наследственного имущества и управление им несколькими исполнителями завещания*
Если имеется несколько исполнителей завещания, единоличные действия допускаются только в целях охраны наследственного имущества; в иных случаях необходимо согласие между ними.
Статья 1482. *Возмещение расходов по исполнению завещания*
(1) Исполнитель завещания выполняет свои обязанности безвозмездно, хотя он может получить вознаграждение за свои действия, если это предусмотрено завещанием.
(2) Исполнитель завещания имеет право на возмещение за счет наследственного имущества необходимых расходов по охране имущества и управлению им.
(3) Исполнитель завещания, не являющийся наследником, не вправе производить иные расходы из наследства помимо предусмотренных статьей 1551.
Статья 1483. *Отчет исполнителя завещания*
По исполнении завещания исполнитель завещания обязан по требованию наследников представить им отчет о своей деятельности. Исполнитель завещания осуществляет свои функции до принятия наследства всеми наследниками.
Статья 1484. *Отстранение исполнителя завещания*
По требованию заинтересованного лица судебная инстанция может отстранить исполнителя завещания, если для этого имеются обоснованные причины.
Статья 1485. *Ответственность исполнителя завещания*
Исполнитель завещания, умышленно или по грубой неосторожности отступивший от исполнения возложенных на него завещанием обязанностей, несет ответственность за причиненный наследникам ущерб.

Глава V
ЗАВЕЩАТЕЛЬНЫЙ ОТКАЗ

Статья 1486. *Завещательный отказ*
Завещатель может предоставить завещанием нескольким лицам имущественную выгоду (завещательный отказ), не назначив их в качестве наследников.
Статья 1487. *Предмет завещательного отказа*
Предметом завещательного отказа может быть передача получателю завещательного отказа (отказополучателю) входящих в наследственное имущество вещей в собственность, пользование или по иному вещному праву, приобретение и передача ему имущества, которое не входит в наследство, исполнение определенной работы, оказание услуг и прочее.

Статья 1488. *Пользование жилым помещением на основании завещательного отказа*
Завещатель вправе возложить на наследника, которому были завещаны жилой дом, квартира или иное жилое помещение, обязанность предоставить одному или нескольким лицам на период жизни лица или на иной период право пользования помещением или определенной его частью. При последующем переходе права собственности на жилое помещение право пользования сохраняет силу.
Статья 1489. *Неотчуждаемость права пользования жилым помещением*
(1) Право пользования жилым помещением неотчуждаемо и не переходит к наследникам отказополучателя.
(2) Право пользования жилым помещением не является основанием для проживания в этом помещении членов семьи отказополучателя, если завещанием не предусмотрено иное.
Статья 1490. *Пределы исполнения завещательного отказа*
Наследник, на которого возложено исполнение завещательного отказа, должен исполнить его в пределах стоимости завещанного имущества, за вычетом падающей на него части долгов наследодателя, если завещанием не предусмотрено иное.
Статья 1491. *Исполнение завещательного отказа другими наследниками*
(1) Если наследник, которому поручено исполнение завещательного отказа, умер до открытия наследства или отказался от наследства, обязанность исполнения завещательного отказа переходит на других наследников, получивших его долю.
(2) В случае, когда исполнение завещательного отказа возложено на нескольких наследников, каждый из них исполняет его соразмерно своей наследственной доле.
Статья 1492. *Срок требования исполнения завещательного отказа*
Отказополучатель вправе требовать исполнения завещательного отказа в течение шести месяцев со дня открытия наследства, если завещанием не предусмотрено иное.
Статья 1493. *Прекращение исполнения завещательного отказа*
Завещательный отказ прекращается в случае, если:
a) отказополучатель не потребовал его исполнения в срок, предусмотренный статьей 1492;
b) отказополучатель не находится в живых на дату открытия наследства.
Статья 1494. *Завещательный отказ при получении обязательной доли*
Если наследник по завещанию, на которого возложено исполнение завещательного отказа, имеет право на обязательную долю, он исполняет завещательный отказ в пределах той части перешедшего к нему имущества, которая превышает размер причитающейся ему обязательной доли.
Статья 1495. *Ответственность отказополучателя*
Отказополучатель не отвечает по долгам наследодателя.
Статья 1496. *Отказ от завещательного отказа и освобождение от исполнения завещательного отказа*
(1) Отказополучатель вправе отказаться от завещательного отказа. В этом случае соответствующая наследственная доля остается наследнику, на которого возложено исполнение завещательного отказа.
(2) Если отказополучатель отказался от завещательного отказа, наследник, на которого возложено исполнение завещательного отказа, освобождается от обязанности его исполнения.
Статья 1497. *Переход завещательного отказа к наследникам*
В случае, когда отказополучатель умер после открытия наследства, не успев дать согласие на завещательный отказ, право получения завещательного отказа переходит к его наследникам, если завещательный отказ не связан с личностью отказополучателя.
Статья 1498. *Завещательный отказ в общеполезных целях*
(1) Завещатель может поручить наследнику исполнение какого-либо действия в общеполезных целях, что может иметь как имущественный, так и неимущественный характер.

(2) Если действие, порученное в соответствии с частью (1), касается имущества, применяются нормы, регулирующие завещательный отказ.
(3) В случае смерти наследника, которому завещанием поручено совершение какого-либо действия в общеполезных целях, исполнение этого обязательства переходит к другим наследникам, получившим его долю.
(4) Правом требования от наследника исполнения порученного ему действия через судебную инстанцию обладает исполнитель завещания, а если таковой не назначен, – любой из наследников, а также другие заинтересованные лица.

Р а з д е л III
НАСЛЕДОВАНИЕ ПО ЗАКОНУ
Глава I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ О НАСЛЕДОВАНИИ ПО ЗАКОНУ

Статья 1499. *Наследование по закону*
(1) Наследование по закону – передача имущества наследодателя лицам, указанным в законе, – применяется в случае, когда:
a) наследодатель не оставил завещания;
b) завещание признано недействительным;
c) наследник по завещанию умер одновременно с завещателем;
d) наследник по завещанию является недостойным.

Статья 1500. *Наследники по закону*
(1) В случае наследования по закону наследниками с правом на равные доли являются:
a) наследники первой очереди – родственники по нисходящей линии (сыновья и дочери наследодателя, в том числе родившиеся живыми после смерти наследодателя, а также усыновленные и удочеренные им сыновья и дочери), переживший супруг наследодателя и привилегированные родственники по восходящей линии (родители, усыновители) наследодателя;
b) наследники второй очереди – привилегированные родственники по боковой линии (братья и сестры) и очередные родственники по восходящей линии (дед и бабка как со стороны отца, так и со стороны матери) наследодателя;
c) наследники третьей очереди – очередные родственники по боковой линии (дяди и тети) наследодателя.
(2) Очередные родственники по восходящей линии призываются к наследованию в порядке близости степени родства с наследодателем; соответственно дед и бабка отстраняют прадеда и прабабку и так далее, независимо от пола и линии.
(3) В случае наследования родственников по нисходящей линии и родственников по боковой линии применяется право представления:
a) родственников по нисходящей линии – до бесконечности;
b) родственников по боковой линии – до четвертой степени родства включительно (привилегированные родственники по боковой линии – племянники и племянницы, внучатые племянники и племянницы; очередные родственники по боковой линии – двоюродные братья и сестры).
(4) Представление осуществляется с соблюдением положений статьи 1504.
(5) Родители усыновленного и остальные его кровные родственники по восходящей линии, а также кровные братья и сестры усыновленного не наследуют после смерти усыновленного или его родственников по нисходящей линии.

Статья 1501. *Очередность при наследовании по закону*
Наследники последующей очереди призываются к наследованию по закону только в случае отсутствия наследников предшествующих очередей либо непринятия ими или отказа их от наследства. Они призываются к наследованию и в случае, когда все наследники предшествующих очередей устранены от наследования.

Статья 1502. *Устранение от наследования при расторжении брака*
Судебным решением супруг может быть лишен права наследования по закону, если будет подтверждено, что не менее чем за три года до открытия наследства брак с наследодателем был фактически прекращен и супруги проживали раздельно.
Статья 1503. *Утрата права наследования вследствие признания брака недействительным*
Переживший наследодателя супруг теряет право наследования, если имелись основания для признания брака недействительным и наследодателем был подан соответствующий иск в судебную инстанцию.
Статья 1504. *Право представления*
(1) В случае смерти наследника раньше наследодателя наследники, указанные в части (3) статьи 1500, получают долю наследства, которая полагалась бы умершему наследнику, в порядке представления.
(2) Вследствие представления место и права представляемого переходят к представителю.
(3) Не допускается представление лица, от наследства которого отказались, а также лица, отказавшегося от наследства, и недостойного наследника.

Глава II
ОБЯЗАТЕЛЬНАЯ ДОЛЯ В НАСЛЕДСТВЕ

Статья 1505. *Обязательная доля в наследстве*
Нетрудоспособные наследники первой очереди имеют право наследования независимо от содержания завещания не менее половины доли, которая причиталась бы каждому из них при наследовании по закону (обязательная доля).
Статья 1506. *Возникновение права требования обязательной доли*
Право требования обязательной доли возникает с момента открытия наследства. Право такого требования переходит по наследству.
Статья 1507. *Определение размера обязательной доли*
Размер обязательной доли определяется с учетом всего наследства, в том числе наследственного имущества, которое предусмотрено для исполнения завещательного отказа.
Статья 1508. *Определение обязательной доли каждого из обязательных наследников*
При определении доли каждого обязательного наследника учитываются все наследники по закону, которые были бы призваны к наследованию, если бы не было завещания. Наследники по завещанию не принимаются во внимание, если они не являются наследниками по закону.
Статья 1509. *Последствия отказа от завещательного отказа*
Если обязательный наследник является в то же время отказополучателем, он может требовать обязательную долю, если откажется от завещательного отказа. Если обязательный наследник не откажется от завещательного отказа, он теряет право на обязательную долю в размере завещательного отказа.
Статья 1510. *Выделение обязательной доли из незавещанной части имущества*
Если завещанием предусмотрено не все наследственное имущество, обязательная доля выделяется в первую очередь из незавещанной части имущества, а если этого недостаточно, восполняется за счет части имущества, которая завещана.
Статья 1511. *Право обязательного наследника требовать восполнения обязательной доли*
Если обязательному наследнику завещано имущество, составляющее меньше половины доли, которую он получил бы при наследовании по закону, он может потребовать часть, на которую полученная им по завещанию доля меньше половины доли, которую он получил бы при наследовании по закону.
Статья 1512. *Отказ от обязательной доли*
(1) Обязательный наследник может отказаться от причитающейся ему доли без указания, в пользу кого он отказывается, что не влечет увеличения обязательной доли других наследников. Его доля переходит к наследникам по завещанию пропорционально завещанным им долям.

(2) Принятие обязательной доли или отказ от нее должны быть осуществлены в течение времени, установленного для принятия наследства или отказа от него.

Статья 1513. *Лишение права на обязательную долю*

(1) Лишение права на обязательную долю возможно при наличии обстоятельств, которые влекут устранение от наследования вообще.

(2) Лишение права на обязательную долю может быть осуществлено наследодателем еще при его жизни путем обращения в судебную инстанцию.

(3) Вынесенное судебной инстанцией решение о лишении права на обязательную долю применяется с момента открытия наследства. Это же правило действует в случае, когда наследодатель обратился в судебную инстанцию, но решение было вынесено после его смерти.

Статья 1514. *Переход обязательной доли к наследникам по завещанию*

Обязательная доля наследника, лишенного права на нее, переходит к наследникам по завещанию.

Р а з д е л IV

ВЫМОРОЧНОЕ НАСЛЕДСТВО

Статья 1515. *Переход имущества лица, не имеющего наследников, в собственность государства*

(1) Если нет наследников ни по завещанию, ни по закону, либо никто из наследников не принял наследство, либо все наследники лишены права наследования, наследственное имущество переходит в собственность государства на основе права наследования выморочного имущества.

(2) Государство вступает во владение наследственным имуществом вследствие выдачи свидетельства о выморочном наследстве.

(3) Порядок наследования и учета выморочного имущества, а также передачи его в собственность государства устанавливаются законом.

Р а з д е л V

ПРАВОВОЙ РЕЖИМ НАСЛЕДНИКА

Глава I

ПРИНЯТИЕ НАСЛЕДСТВА И ОТКАЗ ОТ НЕГО

Статья 1516. *Принятие наследства*

(1) Наследство переходит к наследнику, призванному к наследованию, с оставлением за ним права отказа от наследства.

(2) Наследство принимается наследником независимо от того, является он наследником по завещанию или по закону.

(3) Наследство считается принятым наследником, когда он подает нотариусу по месту открытия наследства заявление о принятии наследства или вступает во владение наследственным имуществом.

(4) Если наследник фактически вступил во владение частью наследства, считается, что он принял наследство полностью, где бы оно ни находилось и в чем бы оно ни заключалось.

Статья 1517. *Срок для принятия наследства*

Наследство принимается в течение шести месяцев со дня его открытия.

Статья 1518. *Специальный срок для принятия наследства*

Если право принять наследство возникает в случае, когда остальные наследники не принимают наследство, оно должно быть принято в течение оставшейся части срока, установленного для принятия наследства. Если эта часть срока меньше трех месяцев, он удлиняется до трех месяцев.

Статья 1519. *Продление срока для принятия наследства*

(1) Срок, предусмотренный статьей 1517, может быть продлен судебной инстанцией, но не более чем на шесть месяцев. С согласия всех остальных наследников, принявших наследство в срок, и без обращения в судебную инстанцию в число наследников наследственной очереди, призывающейся к наследованию, могут быть включены наследники, пропустившие указанный срок.

(2) В случае, предусмотренном частью (1), наследнику выдается в натуре доля, причитающаяся ему из оставшегося имущества, а при невозможности передачи в натуре – денежный эквивалент причитающейся ему части оставшегося имущества.

Статья 1520. *Недопустимость распоряжения наследственным имуществом*

Наследник, вступивший во владение наследственным имуществом, не вправе распоряжаться им до истечения срока для принятия наследства и получения свидетельства о праве на наследство.

Статья 1521. *Право на плоды, полученные до предъявления иска*

Если наследник по завещанию не знал об изменении или отмене завещания, либо если наследник по закону, не знавший о существовании завещания, вступил во владение наследственным имуществом, либо если наследники по завещанию или по закону не знали о существовании другого завещания либо о других, более близких наследниках по закону, им остаются плоды, полученные от наследственного имущества до предъявления иска; они вправе также востребовать весь капитал, вложенный ими в наследственное имущество.

Статья 1522. *Последствия отчуждения отдельных вещей из наследственного имущества*

Если в случаях, предусмотренных статьей 1521, вещи, входящие в состав наследственного имущества, проданы до предъявления иска, купля-продажа считается действительной, а вырученная от продажи сумма должна быть передана наследнику по закону.

Статья 1523. *Наследственная трансмиссия*

(1) Если наследник умер после открытия наследства, не успев его принять, право принять наследственную долю переходит к его наследникам (наследственная трансмиссия). Наследники умершего наследника должны принять наследство в течение оставшейся части срока, установленного для принятия наследства. Если эта часть срока меньше трех месяцев, она удлиняется до трех месяцев.

(2) По истечении срока, указанного в части (1), наследники умершего наследника могут быть признаны судебной инстанцией принявшими наследство, если судебная инстанция найдет обоснованными причины пропуска ими срока.

(3) Право наследника принять часть наследства в качестве обязательной доли не переходит к его наследникам.

Статья 1524. *Последствия непринятия наследства по наследственной трансмиссии*

(1) Непринятие наследства по наследственной трансмиссии не лишает наследника возможности принять наследство, которое полагалось непосредственно умершему наследнику.

(2) При отказе от принятия наследства по наследственной трансмиссии имущество переходит к лицам, призванным к наследованию вместе с умершим наследником.

Статья 1525. *Меры по обеспечению сохранности наследственного имущества*

Наследник вправе требовать принятия мер для обеспечения сохранности наследственного имущества, для чего устанавливается шестимесячный срок, являющийся одновременно общим сроком для принятия наследства.

Статья 1526. *Отказ от наследства*

(1) Наследник вправе отказаться от наследства в течение шести месяцев со дня открытия наследства, в том числе и в случае, когда он уже принял наследство путем вступления во владение.

(2) Наследник может отказаться от наследства в пользу других наследников по завещанию или по закону.

(3) Не допускается отказ от наследства в пользу лица, устраненного от наследования или признанного недостойным наследником, в том числе по прямому завещательному распоряжению.

Статья 1527. *Недопустимость частичного отказа от наследства*

(1) Не допускается частичный отказ от наследства или частичное принятие его под каким-либо условием или на какой-либо срок.

(2) Если наследник отказался от части наследства или оговорил какое-либо условие, считается, что он отказался от наследства.

Статья 1528. *Наследование нескольких наследственных долей*
(1) Лицо, призванное к наследованию нескольких наследственных долей, может принять одну долю и отказаться от другой, если оно призвано к наследованию по разным основаниям.
(2) Если призвание к наследованию осуществляется по одному основанию, принятие одной доли или отказ от нее применяется и к другой доле. Основание к призванию признается одинаковым и в случае, когда распоряжение содержится в разных завещаниях.
(3) Если завещатель оставил наследнику несколько наследственных долей, он может в завещании разрешить ему принять одну долю и отказаться от другой.
Статья 1529. *Отказ от части наследственной доли*
Наследник вправе отказаться от части наследственной доли, принадлежащей ему по праву приращения, независимо от остальной части наследства.
Статья 1530. *Приращение доли*
В случае, когда наследник отказался от наследства, но не заявил, в чью пользу он отказался, его доля присоединяется к доле наследников, призванных к наследованию по закону, а если все наследственное имущество распределено завещанием, – к доле наследников по завещанию и распределяется между ними пропорционально их долям, если завещанием не предусмотрено иное.
Статья 1531. *Отказ единственного наследника от наследства*
Если наследник, отказавшийся от наследства, является единственным среди наследников данной очереди, наследство переходит к наследникам следующей очереди.
Статья 1532. *Отказ в пользу нескольких наследников*
Если наследник отказался от наследства в пользу нескольких лиц, он может указать долю каждого из них. При отсутствии такого указания его доля делится поровну между наследниками, в пользу которых был заявлен отказ от наследства.
Статья 1533. *Отказ от наследства в пользу наследников, призванных к наследованию посредством представительства*
Отказ от наследства в пользу наследников, призванных к наследованию посредством представительства, допускается, если ко дню открытия наследства не будет в живых представленного лица, которое должно было быть наследником наследодателя, или если наследник, призванный к наследованию посредством представительства (в случае наследования по закону), является наследником по завещанию.
Статья 1534. *Недопустимость отказа представителя государства от принятия наследства*
Представитель государства не вправе отказаться от принятия наследства.
Статья 1535. *Недопустимость отказа от наследства после подачи заявления нотариусу*
Не допускается отказ от наследства после того, как наследником подано нотариусу по месту открытия наследства заявление о принятии наследства.
Статья 1536. *Необратимость отказа от наследства*
(1) Заявление наследника об отказе от наследства необратимо.
(2) Если наследником является недееспособное или ограниченно дееспособное лицо, отказ от наследства допускается на основании судебного решения.
Статья 1537. *Переход права на отказ по наследству*
(1) Право на отказ от наследства переходит по наследству.
(2) Если наследник умер до истечения срока, установленного для отказа от наследства, то течение этого срока не продолжается до его истечения.
(3) Каждый из нескольких наследников умершего наследника может отказаться только от своей наследственной доли.
Статья 1538. *Срок оспаривания принятия наследства или отказа от него*
Принятие наследства или отказ от него могут быть оспорены в течение трех месяцев со дня, когда

Статья 1539. *Время наступления юридических последствий принятия наследства или отказа от него*

Юридические последствия принятия наследства или отказа от него наступают с момента открытия наследства.

Глава II
ОТВЕТСТВЕННОСТЬ НАСЛЕДНИКОВ ПО НАСЛЕДСТВЕННОМУ ПАССИВУ

Статья 1540. *Ответственность наследников перед кредиторами*

(1) Наследники, принявшие наследство, обязаны удовлетворить требования кредиторов наследодателя пропорционально доле каждого из них в наследственном активе.

(2) Если наследодатель был солидарным должником, наследники несут эту солидарную ответственность.

(3) Наследники, получившие обязательную долю, также являются ответственными за долги наследодателя.

Статья 1541. *Бремя доказывания*

Наследник должен доказать, что долги наследодателя превышают стоимость наследственного имущества, за исключением случая, когда оно описано нотариусом.

Статья 1542. *Возложение выплаты долга на наследника*

Завещатель может возложить выплату всего долга или его части на одного или нескольких наследников.

Статья 1543. *Обязанность сообщения кредиторам об открытии наследства*

Наследники обязаны сообщить кредиторам наследодателя об открытии наследства, если им известно о долгах наследодателя.

Статья 1544. *Срок предъявления требований кредиторов*

(1) В течение шести месяцев со дня, когда им стало известно об открытии наследства, кредиторы наследодателя должны предъявить требования к наследникам, принявшим наследство, независимо от срока удовлетворения этих требований.

(2) Если кредиторы наследодателя не знали об открытии наследства, они должны предъявить требования к наследникам в течение одного года с момента начала течения срока для предъявления требований.

(3) Несоблюдение положений частей (1) и (2) влечет утрату кредиторами права предъявления требований.

Статья 1545. *Применение общих сроков исковой давности*

(1) Срок предъявления кредиторами требований не распространяется на требования о расходах, связанных с уходом и лечением во время предсмертной болезни наследодателя, о выдаче заработной платы, о расходах на погребение, на охрану наследственного имущества и управление им, а также на требования третьих лиц о признании права собственности и истребовании имущества, принадлежащего на праве собственности.

(2) В отношении требований, указанных в части (1), применяются общие сроки исковой давности.

Статья 1546. *Отсрочка исполнения*

Если требование было предъявлено кредитором до наступления срока исполнения, наследник может отложить исполнение до наступления этого срока. С наступлением срока кредитор вправе требовать исполнения в течение общего срока исковой давности.

Статья 1547. *Преимущество кредиторов наследодателя*

При удовлетворении требований кредиторы наследодателя имеют преимущество перед кредиторами наследника.

Статья 1548. *Ответственность государства*

При переходе наследственного имущества к государству оно отвечает по долгам наследодателя так же, как остальные наследники.

Статья 1549. *Последствия получения наследства кредитором*
Если наследодатель завещал свое имущество кредитору, это не может считаться зачетом требования кредитора.
Статья 1550. *Порядок удовлетворения требований кредиторов*
Наследники удовлетворяют требования кредиторов путем единовременных платежей, если соглашением между наследниками и кредиторами не установлено иное.
Статья 1551. *Расходы, подлежащие оплате за счет наследственного имущества*
За счет наследственного имущества до его распределения между наследниками подлежат удовлетворению требования о возмещении необходимых расходов, вызванных предсмертной болезнью наследодателя, расходов на погребение наследодателя, расходов, связанных с приобретением наследственного имущества, его сохранением, управлением им и исполнением завещания, а также выплатой вознаграждения исполнителю завещания или управляющему наследственным имуществом. Эти требования подлежат удовлетворению из стоимости наследственного имущества преимущественно перед всеми другими требованиями, в том числе обеспеченными залогом.

Глава III
ОХРАНА НАСЛЕДСТВЕННОГО ИМУЩЕСТВА

Статья 1552. *Охрана наследственного имущества*
Для охраны интересов наследников, отказополучателей и общественных интересов нотариус по месту открытия наследства по инициативе заинтересованных лиц или исполнителя завещания либо по своей инициативе принимает необходимые меры к охране и сохранению наследственного имущества до истечения срока, установленного для принятия наследства.
Статья 1553. *Обязанность нотариуса по охране наследственного имущества*
Если наследственное имущество или его часть не находятся в месте открытия наследства, нотариус по месту открытия наследства поручает нотариусу по месту нахождения имущества принять меры по его охране и сохранению.
Статья 1554. *Опись наследственного имущества*
С целью охраны имущества наследодателя нотариус составляет опись имущества и передает ее на хранение наследнику или назначенному им управляющему наследственным имуществом, принимая при этом меры к розыску наследников, которые не находятся в месте открытия наследства.
Статья 1555. *Назначение управляющего наследственным имуществом*
В случае, когда имущество нуждается в управлении или когда кредиторами наследника предъявлен иск, нотариус назначает управляющего наследственным имуществом. Управляющий не назначается, если хотя бы один из наследников вступил во владение имуществом или назначен исполнителем завещания.

Р а з д е л VI
ПОДТВЕРЖДЕНИЕ ПРАВА НАСЛЕДОВАНИЯ

Статья 1556. *Свидетельство о праве на наследство*
Лица, признанные наследниками, могут обратиться к нотариусу по месту открытия наследства за получением свидетельства о праве на наследство.
Статья 1557. *Срок выдачи свидетельства о праве на наследство*
(1) Свидетельство о праве на наследство выдается в любой момент по истечении шести месяцев со дня открытия наследства.
(2) Свидетельство о праве на наследство может быть выдано до истечения шестимесячного срока в случае, если нотариус располагает достаточными доказательствами того, что кроме лиц, обратившихся за получением свидетельства, других наследников не имеется.

Статья 1558. *Выдача свидетельства о статусе наследника*

(1) Если не доказано наличие вещей в составе имущества наследодателя либо их определение требует длительных процедур и наследники требуют лишь установления их статуса, им может быть выдано свидетельство о статусе наследника.

(2) В свидетельстве о статусе наследника указывается, что оно не равнозначно свидетельству о праве на наследство и что оно может быть использовано только для получения документов, необходимых для доказательства наличия вещей, входящих в состав наследства; при этом свидетельство о праве на наследство подлежит выдаче впоследствии. Статус наследника может быть доказан только в случае принятия наследства в установленный срок; в противном случае наследник отстраняется от наследования вследствие непринятия наследства.

Статья 1559. *Выдача свидетельства о выморочном наследстве*

Если не имеется наследников ни по завещанию, ни по закону, по требованию представителя государства нотариус устанавливает, что наследство является выморочным, и по истечении предусмотренного законом срока для принятия наследства выдает свидетельство о выморочном наследстве.

Р а з д е л VII
РАЗДЕЛ НАСЛЕДСТВЕННОГО ИМУЩЕСТВА

Статья 1560. *Раздел*

Раздел наследственного имущества производится по соглашению наследников после получения свидетельства о праве на наследство.

Статья 1561. *Определение наследодателем порядка раздела*

Наследодатель может завещанием определить порядок раздела наследственного имущества или доверить раздел исполнителю завещания. Решение исполнителя завещания необязательно для наследников, если оно явно несправедливо. В таком случае раздел производится судебным решением.

Статья 1562. *Выдел доли из наследства в натуре*

Каждый наследник может потребовать выдела своей доли в натуре как из движимого, так и из недвижимого имущества, если такое выделение возможно, не затрагивает его хозяйственного назначения и не запрещено законом.

Статья 1563. *Приостановление раздела*

Наследники могут заключить соглашение в письменной форме о приостановлении раздела наследственного имущества на неопределенное время.

Статья 1564. *Общая долевая собственность на неделимое имущество*

Если соглашением всех наследников, принимающих наследство, не установлено иное, имущество, раздел которого в натуре повлечет утрату или ослабление его хозяйственного назначения, считается неделимым, не подлежит разделу и становится общей собственностью в соответствующих идеальных долях.

Статья 1565. *Раздел земельного участка сельскохозяйственного назначения*

(1) В случае, когда собственник земельного участка сельскохозяйственного назначения, на котором расположено крестьянское (фермерское) хозяйство, оставил его по завещанию нескольким наследникам или когда завещание не было оставлено и имеется несколько наследников по закону, земельный участок сельскохозяйственного назначения и сельскохозяйственная техника могут быть разделены между наследниками, если отошедший к каждому из наследников участок обеспечивает существование жизнеспособного хозяйства.

(2) Раздел допускается только в случае, когда хотя бы один из наследников намеревается основать и вести хозяйство. Если ни один из наследников не пожелает основать хозяйство, по их соглашению земельный участок с расположенным на нем хозяйством продается и наследники получают денежную компенсацию своих долей.

Статья 1566. *Невозможность раздела земельного участка сельскохозяйственного назначения*
Если разделить земельный участок сельскохозяйственного назначения невозможно, он должен быть предоставлен наследнику, который проживает в крестьянском (фермерском) хозяйстве и вместе с наследодателем вел хозяйство. Если такого наследника нет, земельный участок передается в установленном законом порядке тому, кто способен и намерен вести хозяйство.
Статья 1567. *Компенсация наследственной доли из земельного участка сельскохозяйственного назначения*
Наследник, который не может получить земельный участок, должен получить равнозначную долю из другого имущества, а если другого имущества недостаточно, – соответствующую компенсацию.
Статья 1568. *Раздел наследственного имущества при наличии доли зачатого наследника*
При наличии зачатого, но еще не родившегося наследника раздел наследственного имущества может быть произведен лишь после рождения такого наследника в соответствии с положениями статьи 1560. Остальные наследники вправе разделить наследственное имущество только с выделом причитающейся ему доли.
Статья 1569. *Возложение долговых обязательств на одного из наследников*
По соглашению наследников допускается возложение полного удовлетворения всех долговых обязательств на одного из наследников с передачей ему взамен этого соответственно увеличенной доли из наследства.
Статья 1570. *Пропорциональное уменьшение наследственной доли*
Если установлено, что совокупность определенных завещанием долей превышает все наследственное имущество, доля каждого наследника уменьшается пропорционально.
Статья 1571. *Рассмотрение споров при разделе наследственного имущества*
При отсутствии согласия между наследниками при разделе наследственного имущества спор рассматривается судебной инстанцией, которая должна принять во внимание характер подлежащего разделу имущества, деятельность каждого из наследников и иные конкретные обстоятельства.
Статья 1572. *Прекращение преимущественного права покупки*
Преимущественное право покупки наследственной доли прекращается после выдела доли.
Статья 1573. *Удовлетворение требований при отчуждении доли*
В случае отчуждения доли к приобретателю переходит обязанность удовлетворения требований кредитора соответственно размеру приобретенной доли.
Статья 1574. *Обязанность установления местонахождения наследника*
Если местонахождение некоторых наследников неизвестно, остальные наследники обязаны принять разумные меры к установлению места их нахождения и призвания их к разделу наследственного имущества.
Статья 1575. *Рассрочка компенсации*
По требованию наследников, осуществляющих преимущественное право покупки, судебная инстанция вправе с учетом размера суммы установить уплату ее в рассрочку, но не более чем на десять лет.

Книга пятая
МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО
Р а з д е л I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ О МЕЖДУНАРОДНОМ ЧАСТНОМ ПРАВЕ

Статья 1576. *Определение закона, подлежащего применению к гражданско-правовым отношениям, осложненным иностранным элементом*
(1) Закон, подлежащий применению к гражданско-правовым отношениям, осложненным иностранным элементом, определяется на основании международных договоров, одной из сторон

которых является Республика Молдова, настоящего кодекса, иных законов Республики Молдова и международных обычаев, признанных Республикой Молдова.
(2) Если в соответствии с частью (1) невозможно определить подлежащий применению закон, применяется закон, наиболее тесно связанный с гражданско-правовыми отношениями, осложненными иностранным элементом.
Статья 1577. *Квалификация юридических понятий*
(1) При определении права, подлежащего применению к гражданско-правовым отношениям, осложненным иностранным элементом, учитывается толкование юридических понятий, осуществленное в соответствии с правом Республики Молдова, если законом, международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова, не предусмотрено иное.
(2) В случае, когда юридические понятия, требующие правовой квалификации, не известны праву Республики Молдова либо известны под другим названием или с другим содержанием и не могут быть определены путем толкования в соответствии с правом Республики Молдова, то при их правовой квалификации может применяться иностранное право, если этим не ограничиваются гражданские права или не устанавливаются меры гражданской ответственности.
Статья 1578. *Установление содержания норм иностранного права*
(1) При применении иностранного закона судебная инстанция устанавливает содержание его норм на основании подтверждений, полученных от издавших его органов иностранного государства, с учетом его официального толкования и практики применения в соответствующем иностранном государстве.
(2) С целью установления содержания норм иностранного права судебная инстанция может потребовать их толкования компетентными органами Республики Молдова или компетентными иностранными органами либо обратиться за заключением к экспертам в соответствующей области.
(3) Сторона, ссылающаяся на иностранный закон, может быть обязана судебной инстанцией привести доказательства в удостоверение его содержания.
(4) В случае невозможности установления содержания иностранного закона применяется закон Республики Молдова.
Статья 1579. *Применение права государства с множественностью правовых систем*
В случаях, когда к правоотношению подлежит применению закон государства, в котором действуют несколько правовых систем, и невозможно определить, какая из них подлежит применению, применяемые положения определяются правом данного государства или применяется та правовая система, с которой данное гражданско-правовое отношение наиболее тесно связано.
Статья 1580. *Принцип взаимности*
(1) Судебная инстанция применяет иностранный закон независимо от того, применяется ли в соответствующем иностранном государстве к отношениям такого рода право Республики Молдова, за исключением случаев, когда применение норм иностранного права на принципе взаимности предусмотрено законом Республики Молдова.
(2) Если применение иностранного права обусловлено взаимностью, предполагается, что она существует, если не доказано иное.
Статья 1581. *Оговорка о правопорядке*
Норма иностранного права, подлежащая применению в соответствии с частью (1) статьи 1576, не применяется, когда последствия ее применения явно противоречили бы основам правопорядка Республики Молдова. В случае устранения иностранного закона применяется соответствующий закон Республики Молдова.
Статья 1582. *Применение императивных норм*
(1) Положения настоящей книги не затрагивают действия тех императивных норм права Республики Молдова, которые вследствие указания в самой норме или ввиду их особого значения

для обеспечения прав и интересов субъектов гражданского права регулируют соответствующие отношения независимо от подлежащего применению права.
(2) Отказ в применении нормы иностранного права не может быть основан лишь на отличии правовой, политической или экономической системы соответствующего иностранного государства от правовой, политической и экономической системы Республики Молдова.
Статья 1583. *Отсылка к иностранному закону*
Любая отсылка к иностранному закону в соответствии с положениями настоящей книги должна рассматриваться как отсылка к материальному, а не к коллизионному праву соответствующего государства.
Статья 1584. *Реторсии*
Республика Молдова может установить ответные ограничения (реторсии) в отношении имущественных и личных неимущественных прав граждан и юридических лиц тех государств, в которых имеются специальные ограничения имущественных и личных неимущественных прав граждан и юридических лиц Республики Молдова.
Статья 1585. *Признание прав, приобретенных в иностранном государстве*
Права, приобретенные в иностранном государстве, признаются и соблюдаются в Республике Молдова при условии, что они не противоречат правопорядку.
Статья 1586. *Международные договоры*
Положения настоящей книги применяются в случаях, когда международными договорами не установлено иное.

Р а з д е л II
КОЛЛИЗИОННЫЕ НОРМЫ
Глава I
СТАТУС ФИЗИЧЕСКОГО ЛИЦА

Статья 1587. *Национальный закон физического лица*
(1) Гражданское состояние и правоспособность физического лица определяются национальным законом.
(2) Национальным законом гражданина считается закон государства, гражданство которого это лицо имеет. Гражданство определяется на основании закона государства, на гражданство которого делается отсылка. При наличии у лица двух или более гражданств национальным законом считается право государства, с которым лицо наиболее тесно связано.
(3) Национальным законом лица без гражданства считается закон государства, в котором это лицо имеет место жительства или место нахождения.
(4) Национальным законом беженца считается закон государства, предоставившего убежище.
(5) Национальным законом гражданина Республики Молдова, который в соответствии с иностранным законом считается имеющим другое гражданство, считается закон Республики Молдова.
Статья 1588. *Гражданская правоспособность иностранных граждан и лиц без гражданства*
Иностранные граждане и лица без гражданства пользуются в Республике Молдова гражданской правоспособностью наравне с гражданами Республики Молдова, кроме случаев, установленных Конституцией, другими законами Республики Молдова или международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова.
Статья 1589. *Имя иностранного гражданина и лица без гражданства*
Права иностранного гражданина или лица без гражданства на имя, его использование и защиту определяются его национальным законом. Защита от актов, посягающих на право на имя, совершенных на территории Республики Молдова, обеспечивается в соответствии с законодательством Республики Молдова.
Статья 1590. *Дееспособность иностранных граждан и лиц без гражданства*
(1) Дееспособность иностранного гражданина или лица без гражданства определяется его национальным законом.

(2) Лицо, не обладающее дееспособностью по своему национальному закону, не вправе ссылаться на отсутствие у него дееспособности, если оно является дееспособным по закону места совершения сделки, за исключением случаев, когда будет доказано, что другая сторона сделки знала или должна была знать об отсутствии дееспособности.
(3) Дееспособность иностранного гражданина или лица без гражданства в отношении сделок, совершаемых на территории Республики Молдова, и обязательств, возникающих вследствие причинения вреда, определяется по законодательству Республики Молдова.
(4) Распространение на лицо нового национального закона не затрагивает его совершеннолетие, приобретенное и признанное в соответствии с ранее применяемым законом.

Статья 1591. *Признание иностранного гражданина или лица без гражданства недееспособным или ограниченно дееспособным*

(1) Иностранный гражданин или лицо без гражданства могут быть признаны недееспособными или ограниченно дееспособными в соответствии с законодательством Республики Молдова.
(2) Законное представление недееспособного иностранного гражданина или лица без гражданства, а также оказание помощи ограниченно дееспособному иностранному гражданину или лицу без гражданства осуществляются в соответствии с законом, регулирующим правоотношения представительства или оказания помощи.

Статья 1592. *Опека и попечительство*

(1) Установление, изменение, последствия и прекращение отношений опеки и попечительства над несовершеннолетними, недееспособными или ограниченно дееспособными совершеннолетними лицами, а также отношения между опекуном или попечителем и подопечным регулируются национальным законом подопечного.
(2) Принятие опекунства или попечительства регулируется национальным законом лица, назначенного в качестве опекуна или попечителя.
(3) Отношения между опекуном или попечителем и подопечным определяются по закону государства, учреждение которого назначило опекуна или попечителя. В случае, когда подопечный проживает в Республике Молдова, применяется закон Республики Молдова, если он более благоприятен для подопечного.
(4) Опека или попечительство, установленные над гражданами Республики Молдова, проживающими за ее пределами, признаются действительными, если против установления опеки или попечительства либо против их принятия нет основанных на законе возражений консульского учреждения Республики Молдова, аккредитованного в соответствующем государстве, а при отсутствии такового – посольства.

Статья 1593. *Признание иностранного гражданина или лица без гражданства безвестно отсутствующим либо объявление его умершим*

Судебное решение о признании иностранного гражданина или лица без гражданства безвестно отсутствующим либо об объявлении его умершим принимается или отменяется в соответствии с национальным законом данного лица. Если установить этот закон невозможно, применяется законодательство Республики Молдова.

Статья 1594. *Регистрация актов гражданского состояния граждан Республики Молдова за ее пределами*

Регистрацию актов гражданского состояния граждан Республики Молдова, проживающих за ее пределами, осуществляют консульские учреждения Республики Молдова, а при отсутствии таковых – посольства.

Статья 1595. *Коммерческая деятельность иностранного гражданина или лица без гражданства*

Статус коммерсанта, позволяющий иностранному гражданину или лицу без гражданства осуществлять коммерческую деятельность без образования юридического лица, определяется по закону государства, где иностранный гражданин или лицо без гражданства получили разрешение на осуществление коммерческой деятельности.

Глава II
СТАТУС ЮРИДИЧЕСКОГО ЛИЦА

Статья 1596. *Национальный закон иностранного юридического лица*

(1) Национальным законом иностранного юридического лица считается закон государства, где учреждено это юридическое лицо.

(2) На основе национального закона юридического лица определяются, в частности:

a) правовой статус организации в качестве юридического лица;

b) организационно-правовая форма юридического лица;

c) требования к наименованию юридического лица;

d) основания создания и прекращения деятельности юридического лица;

e) условия реорганизации юридического лица, включая правопреемство;

f) содержание гражданской правоспособности юридического лица;

g) порядок приобретения юридическим лицом гражданских прав и принятия на себя гражданских обязанностей;

h) отношения внутри юридического лица, включая отношения юридического лица с его участниками;

i) ответственность юридического лица.

(3) Иностранное юридическое лицо не может ссылаться на ограничение полномочий его органа или представителя на совершение сделки, не известное закону государства, в котором орган или представитель иностранного юридического лица совершил сделку, за исключением случаев, когда будет установлено, что другая сторона сделки знала или должна была знать об указанном ограничении.

Статья 1597. *Закон, применяемый к представительствам (отделениям) и филиалам юридического лица*

(1) На правовой режим представительства (отделения) юридического лица на территории другого государства распространяется национальный закон юридического лица.

(2) На правовой режим филиала юридического лица на территории другого государства распространяется закон государства, на территории которого создан филиал, независимо от национального закона юридического лица.

Статья 1598. *Национальный режим деятельности иностранных юридических лиц в Республике Молдова*

Иностранные юридические лица осуществляют в Республике Молдова коммерческую и иную деятельность, регулируемую гражданским законодательством, в соответствии с положениями, установленными этим законодательством для такой деятельности юридических лиц Республики Молдова, если законом Республики Молдова для иностранных юридических лиц не предусмотрено иное.

Статья 1599. *Национальный закон организации, не являющейся юридическим лицом по иностранному праву*

Национальным законом иностранной организации, не являющейся юридическим лицом по иностранному праву, считается закон государства, где эта организация учреждена. К деятельности такой организации применяются положения настоящего кодекса, которые регулируют деятельность юридических лиц, и других нормативных актов или существо правоотношений, если законом не предусмотрено иное.

Статья 1600. *Участие государства в гражданско-правовых отношениях, осложненных иностранным элементом*

Положения настоящей книги применяются к участию государства в гражданско-правовых отношениях, осложненных иностранным элементом, на общих основаниях, если законом не предусмотрено иное.

Глава III

ИМУЩЕСТВЕННЫЕ И ЛИЧНЫЕ НЕИМУЩЕСТВЕННЫЕ ПРАВА

Статья 1601. *Общие положения об имущественных правах*

(1) Содержание владения, права собственности и других вещных прав на движимое и недвижимое имущество, их осуществление и защита определяются по закону государства, где это имущество находится, если не предусмотрено иное.

(2) Принадлежность имущества к движимым или недвижимым вещам, а также иная юридическая квалификация имущества определяются по закону государства, на территории которого это имущество находится.

Статья 1602. *Приобретение и прекращение вещных прав*

(1) Приобретение и прекращение права собственности и других вещных прав на имущество определяются по закону государства, на территории которого это имущество находилось или было расположено в момент, когда имело место действие или иное обстоятельство, послужившее основанием для возникновения либо прекращения права собственности или других вещных прав, если законодательством Республики Молдова не предусмотрено иное.

(2) Приобретение и прекращение права собственности и других вещных прав на имущество, являющееся предметом сделки, определяются по закону, подлежащему применению к данной сделке, если соглашением сторон не установлено иное.

(3) Приобретение права собственности и других вещных прав на имущество вследствие приобретательной давности определяется по закону государства, где имущество находилось в момент истечения срока приобретательной давности.

Статья 1603. *Вещные права на транспортные средства*

(1) Установление, передача и прекращение вещных прав на транспортные средства определяются:

a) по закону государства, под флагом которого зарегистрировано судно или летательный аппарат;

b) по закону, применяемому к правовому статусу транспортного предприятия по принадлежащему ему железнодорожному или автомобильному транспорту.

(2) Положения части (1) применяются также:

a) к имуществу, находящемуся за бортом и составляющему техническое снаряжение;

b) к требованиям, предметом которых являются расходы на техническое обслуживание транспортного средства.

Статья 1604. *Вещные права на имущество, подлежащее государственной регистрации*

Право собственности и другие вещные права на имущество, подлежащее государственной регистрации, определяются по закону государства, где права на это имущество внесены в государственный реестр.

Статья 1605. *Вещные права на движимое имущество, находящееся в пути*

Возникновение и прекращение права собственности и других вещных прав по сделке в отношении движимого имущества, находящегося в пути, определяются по закону государства, из которого это имущество отправлено, за исключением случаев, когда:

a) соглашением сторон установлено иное;

b) соответствующее имущество относится к личному имуществу пассажира. В этом случае применяется его национальный закон.

Статья 1606. *Ценные бумаги*

(1) На выпуск ценных бумаг распространяется закон, применяемый к правовому статусу юридического лица – эмитента.

(2) Условия и последствия передачи ценных бумаг определяются:

a) по закону места оплаты простой ценной бумаги;

b) по закону места, где находится ценная бумага на предъявителя в момент передачи;

c) по закону, применяемому к правовому статусу юридического лица, выпустившего именную ценную бумагу.

Статья 1607. *Личные неимущественные права*

(1) Приобретение, содержание и прекращение авторского права на произведение определяются по закону государства, на территории которого это произведение впервые доведено до сведения общественности путем выставления, распространения, опубликования, представления или любым другим способом.

(2) Авторские права на произведения, не доведенные до сведения общественности, определяются по национальному закону автора.

(3) Приобретение, содержание и прекращение права на интеллектуальную собственность определяются по закону государства, на территории которого зарегистрировано это право.

(4) Требование о возмещении материального или морального вреда определяется по закону государства, на территории которого нарушено авторское право или право интеллектуальной собственности.

(5) Иностранным гражданам и лицам без гражданства на территории Республики Молдова предоставляется национальный режим для защиты авторских прав и прав на интеллектуальную собственность.

Статья 1608. *Формы рекламы*

(1) Любая форма рекламы имущества определяется по закону, применяемому в момент и в месте ее осуществления.

(2) Указанные в части (1) формы рекламы, в результате которой устанавливаются права в отношении недвижимого имущества, определяются по закону государства, на территории которого расположено имущество, хотя бы юридическое основание для приобретения, передачи или прекращения имущественного права или имущественной гарантии и было установлено путем применения другого закона.

Глава IV
СДЕЛКА

Статья 1609. *Закон, применяемый к сделке*

(1) Требования к форме сделки устанавливаются законом государства, определяющим существо сделки. Сделка, совершенная за пределами Республики Молдова, считается действительной с точки зрения формы, если она соответствует одному из следующих условий:

a) соблюден закон места, где она совершена;

b) соблюдены требования законодательства Республики Молдова;

c) соблюден национальный закон или закон места жительства совершившего ее лица;

d) она является действительной в соответствии с законом, применяемым к органу, рассматривающему ее действительность.

(2) Требования к существу сделки определяются законом, избранным совершающим ее лицом, либо законом государства, с которым соответствующая сделка наиболее тесно связана, либо законом места, в котором совершена односторонняя сделка. Если закон, применяемый к существу сделки, требует определенной нотариально удостоверенной формы, это требование не может быть устранено, хотя бы соответствующая сделка и была совершена за рубежом.

(3) Сделка, являющаяся дополнительной, определяется по закону государства, определяющему существо главной сделки, если соглашением сторон не установлено иное.

Глава V
ДОГОВОРНЫЕ И ВНЕДОГОВОРНЫЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА

Статья 1610. *Закон, применяемый к существенным условиям договора*

(1) Договор определяется по закону, избранному соглашением сторон.

(2) Стороны договора могут избрать применяемый закон как для договора в целом, так и для отдельных его частей.

(3) Выбор применяемого закона должен быть прямо выражен либо должен вытекать из условий договора или других обстоятельств.

(4) Выбор применяемого закона может быть сделан сторонами договора в любое время, как при заключении договора, так и в любой момент в последующем. Стороны договора могут в любое время договориться об изменении применяемого закона.
(5) Выбор применяемого закона, сделанный после заключения договора, имеет обратную силу и считается действительным с момента его заключения, не затрагивая действительности формы договора или прав, приобретенных третьими лицами в связи с этим договором.
(6) Если в договоре использованы принятые в международном обороте коммерческие термины, при отсутствии в договоре иных указаний считается, что сторонами согласовано применение к их отношениям обычаев делового оборота, существующих относительно соответствующих коммерческих терминов.

Статья 1611. *Закон, применяемый к договору при отсутствии соглашения сторон о выборе закона*

(1) При отсутствии соглашения сторон о применяемом законе к договору применяется закон государства, с которым договор наиболее тесно связан. Считаются существующими такие связи с законом государства, в котором должник исполнения на момент заключения договора имеет место жительства или место нахождения либо зарегистрирован в качестве юридического лица.
(2) При отсутствии соглашения сторон договора о применяемом законе, в отступление от положений части (1), применяется:
a) к договору, предметом которого является недвижимое имущество, а также к договору о доверительном управлении имуществом – закон государства, на территории которого это имущество находится;
b) к договору строительного подряда и договору подряда на выполнение проектных и изыскательских работ – закон государства, где создаются предусмотренные договором результаты;
c) к договору простого товарищества – закон государства, где осуществляется деятельность такого товарищества;
d) к договору, заключенному на аукционе или по конкурсу, – закон государства, где проводится аукцион или конкурс.

Статья 1612. *Сфера действия применяемого закона*

Закон, применяемый к договору в силу положений настоящей книги, охватывает, в частности:
a) толкование договора;
b) права и обязанности сторон;
c) исполнение договора;
d) последствия неисполнения или ненадлежащего исполнения договора;
e) прекращение договора;
f) последствия ничтожности или недействительности договора;
g) уступку требований и принятие долга в связи с договором.

Статья 1613. *Закон, применяемый к форме договора*

(1) Требования к форме договора устанавливаются законом, предусмотренным частью (1) статьи 1609.
(2) Договор считается действительным, если:
a) в момент заключения договора стороны находились в разных государствах, но при этом соблюдены требования к форме в соответствии с законодательством одного из этих государств;
b) представитель одной из сторон договора выполнил требования к форме в соответствии с законодательством государства, на территории которого он находился в момент заключения договора.

Статья 1614. *Ведение дел без поручения. Обязательства, возникающие вследствие неосновательного обогащения*

(1) Ведение дел без поручения регулируется законом места осуществления деятельности ведущим дела без поручения.

(2) К обязательствам, возникающим вследствие неосновательного обогащения, применяется закон места, где оно произошло.

Статья 1615. *Неправомерная сделка*

(1) Неправомерная сделка квалифицируется как причинившая вред в соответствии с законом государства, где она совершена.

(2) Закон, определяющий обязательства, возникающие вследствие причинения вреда, устанавливает:

a) гражданскую правоспособность;

b) форму, условия и пределы гражданской ответственности;

c) условия ограничения гражданской ответственности или освобождения от нее;

d) характер вреда, возмещения которого можно потребовать;

e) возможность передачи требования о возмещении вреда;

f) лиц, имеющих право на получение возмещения.

(3) Если все или часть причинивших вред последствий неправомерной сделки проявляются на территории иного государства, чем то, где совершена неправомерная сделка, к взаимному возмещению применяется закон этого государства.

Статья 1616. *Ответственность за причинение вреда личности*

Требования о возмещении вреда, причиненного личности средствами массовой информации, определяются, по выбору потерпевшего:

a) по национальному закону потерпевшего;

b) по закону государства, на территории которого имеет место жительства или место нахождения потерпевший;

c) по закону государства, на территории которого проявились причинившие вред последствия;

d) по закону государства, на территории которого имеет место жительства или место нахождения причинитель вреда.

Статья 1617. *Ответственность за продукты с недостатками*

(1) Требования о возмещении вреда, причиненного вследствие недостатков продуктов, определяются, по выбору потерпевшего потребителя:

a) по закону государства, на территории которого имеет место жительства или место нахождения потерпевший;

b) по закону государства, на территории которого приобретен продукт, при условии, что производитель или поставщик докажут, что продукт поступил на рынок этого государства без его согласия.

(2) Требования, указанные в части (1), могут быть предъявлены только в случае, если продукты предназначены для личного или семейного потребления.

Статья 1618. *Ответственность за недобросовестную конкуренцию*

Требования о возмещении вреда, причиненного недобросовестной конкуренцией, определяются:

a) по закону государства, на территории которого проявились причинившие вред последствия;

b) по закону государства, на территории которого зарегистрировано лицо, которому причинен вред;

c) по закону, определяющему существо договора, заключенного сторонами, если недобросовестная конкуренция имела место и причинила вред отношениям между ними.

Статья 1619. *Передача и прекращение обязательств*

(1) Уступка требования определяется по закону об уступке требования, если стороны не договорились об ином. Выбор иного закона по соглашению между цедентом и цессионарием не может быть предъявлен должнику иначе как с его согласия. Обязательства между цедентом и цессионарием определяются по закону, применяемому к правоотношениям, на основании которых совершена уступка.

(2) Договорной переход прав определяется по закону об обязательственных отношениях, кредитор которых заменен, если соглашением сторон не установлено иное.

(3) Представительство и новация определяются по закону, применяемому к обязательственным отношениям, являющимся предметом договора.
(4) Зачет определяется по закону, применяемому к требованию, которым допускается погашение посредством зачета.

Статья 1620. *Валюта платежа*

(1) Валюта платежа определяется по закону государства-эмитента.
(2) Воздействие валюты на размер долга устанавливается законом, применяемым к долгу.
(3) Законом государства, на территории которого подлежит осуществлению платеж, устанавливается, в какой именно валюте осуществляется этот платеж, за исключением случаев, когда сторонами договора установлено иное.

Глава VI
ОТНОШЕНИЯ НАСЛЕДОВАНИЯ С УЧАСТИЕМ ИНОСТРАННЫХ ЛИЦ

Статья 1621. *Закон, применяемый к наследованию*

Закон, применяемый к наследованию, касается:
a) момента открытия наследства;
b) категорий лиц, могущих быть наследниками;
c) условий закона относительно пассивной способности наследования;
d) осуществления права владения имуществом, оставшимся от наследодателя;
e) условий и последствий принятия наследства и отказа от него;
f) пределов обязанности наследников нести обязательства по пассиву;
g) прав государства на выморочное наследство.

Статья 1622. *Закон, применяемый к наследственному имуществу*

(1) Наследственные отношения, касающиеся движимого имущества, определяются по национальному закону наследодателя, действовавшему в момент смерти.
(2) Наследственные отношения, касающиеся недвижимого имущества, определяются по закону государства, на территории которого находится это имущество.

Статья 1623. *Закон, применяемый к наследованию по завещанию*

(1) Завещатель может установить, что передача по наследству его имущества определяется по иному закону, чем предусмотренный статьей 1622, при условии неустранения императивных норм. Избранный закон применяется к ситуациям, предусмотренным статьей 1621.
(2) Составление, изменение или отмена завещания считаются действительными, если актом соблюдены требования к форме, применяемые в момент его совершения, изменения или отмены либо в момент смерти наследодателя, согласно одному из следующих законов:
a) национальному закону наследодателя;
b) закону места жительства наследодателя;
c) закону места совершения, изменения или отмены акта;
d) закону места нахождения недвижимости, являющейся предметом наследования по завещанию;
e) закону судебной инстанции или органа, осуществляющего процедуру передачи наследственного имущества.

Глава VII
СРОК ИСКОВОЙ ДАВНОСТИ

Статья 1624. *Закон, применяемый к сроку исковой давности*

Срок давности в отношении права на иск определяется по закону, применяемому к субъективному праву.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ
ПАРЛАМЕНТА Еуджения ОСТАПЧУК
Кишинэу, 6 июня 2002 г.
№ 1107-XV.

Republica Moldova

PARLAMENTUL

COD Nr. 225
din 30.05.2003

CODUL
de Procedură Civilă al Republicii Moldova

Publicat : 12.06.2003 în Monitorul Oficial Nr. 111-115 art Nr : 451 Data intrarii in vigoare : 12.06.2003

MODIFICAT
LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163
LP238-XVI din 13.11.08, MO215-2171/05.12.08 art.796
LP281-XVI din 14.12.07, MO102/10.06.08 art.376
LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.01.12
LP84-XVI din 17.04.08, MO88-89/20.05.08 art.318
LP2-XVI din 07.02.08, MO42-44/29.02.08 art.121
LP286-XVI din 20.12.07, MO37-39/22.02.08 art.104, în vigoare la 01.01.08
LP258-XVI din 29.11.07, MO14-15/22.01.08 art.48, în vigoare 22.04.08

LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814
LP335-XVI din 16.12.05, MO1-4/06.01.06 art.22
LP205-XVI din 28.07.05, MO126-128/23.09.05 art.613
LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611
LP60-XVI din 28.04.05, MO92-94/08.07.05 art.431
L303-XV din 23.09.04, MO182-185/08.10.04 art.814
L573-XV din 26.12.03,MO56-60/09.04.04 art.320
L544-XV din 19.12.03, MO6-12/01.01.04 art.66
L399-XV din 16.10.03, MO221/31.10.03 art.860
Se declară neconstituționale sintagmele din art.416 al.(3), art.444 al.(3) prin HCC2/19.02.04, MO39-41/05.03.04 art.9 .

Parlamentul adoptă prezentul cod.

T i t l u l I
DISPOZIȚII GENERALE
Capitolul I
DISPOZIȚII PRINCIPALE

Articolul 1. Raporturile reglementate
de legislația procedurală civilă

Legislația procedurală civilă a Republicii Moldova reglementează raporturile sociale

referitoare la raporturile procesuale civile ce apar la înfăptuirea justiției de către instanțele judecătoreşti de drept comun şi de cele specializate în cadrul judecării pricinilor în acțiuni civile, precum şi a altor pricini, date în competența lor de prezentul cod şi de alte legi.

Articolul 2. Legislația procedurală civilă

(1) Procedura de judecare a cauzelor civile în instanțele judecătoreşti de drept comun şi în cele specializate este stabilită de Constituția Republicii Moldova, de prezentul cod şi de alte legi organice. Normele de drept procedural civil din alte legi trebuie să corespundă dispozițiilor fundamentale ale Constituției Republicii Moldova şi prezentului cod.

(2) În caz de coliziune între normele prezentului cod şi prevederile Constituției Republicii Moldova, se aplică prevederile Constituției, iar în caz de discordanță între normele prezentului cod şi cele ale unei alte legi organice, se aplică reglementările legii adoptate ulterior.

(3) Dacă prin tratatul internațional la care Republica Moldova este parte sînt stabilite alte norme decît cele prevăzute de legislația procedurală civilă a Republicii Moldova, se aplică normele tratatului internațional dacă din acesta nu rezultă că pentru aplicarea lor este necesară adoptarea unei legi naționale.

(4) Legislația procedurală civilă stabileşte modalitatea de judecare a pricinilor în acțiuni civile ce rezultă din raporturi juridice civile, familiale, de muncă, locative, funciare, ecologice şi din alte raporturi juridice, a pricinilor cu procedură specială şi cu procedură în ordonanță (simplificată), precum şi a celor care apar în legătură cu executarea actelor instanței judecătoreşti şi actelor altor autorități.

Articolul 3. Acțiunea legii procedurale civile în timp

(1) Instanțele judecătoreşti aplică legile procedurale civile în vigoare la data judecării cauzei civile, efectuării actelor de procedură sau executării actelor instanței judecătoreşti (hotărîri, încheieri, decizii, ordonanțe), precum şi a actelor unor alte autorități în cazurile prevăzute de lege.

(2) Noua lege procedurală nu duce la modificarea efectelor juridice deja produse ca rezultat al aplicării legii abrogate şi nu le desființează. De la data intrării în vigoare a noii legi procedurale, efectele vechii legi încetează dacă noua lege nu prevede altfel.

(3) Legea procedurală civilă care impune obligații noi, anulează sau reduce drepturile procedurale ale participanților la proces, limitează exercitarea unor drepturi ori stabileşte sancțiuni procedurale noi sau suplimentare nu are putere retroactivă.

Articolul 4. Sarcinile procedurii civile

Sarcinile procedurii civile constau în judecarea justă, în termen rezonabil, a cauzelor de apărare a drepturilor încălcate sau contestate, a libertăților şi a intereselor legitime ale persoanelor fizice şi juridice şi asociațiilor lor, ale autorităților publice şi ale altor persoane care sînt subiecte ale raporturilor juridice civile, familiale, de muncă şi ale altor raporturi juridice, precum şi în apărarea intereselor statului şi ale societății, în consolidarea legalității şi a ordinii de drept, în prevenirea cazurilor de încălcare a legii.

Articolul 5. Accesul liber la justiție

(1) Orice persoană interesată este în drept să se adreseze în instanță judecătorească, în modul stabilit de lege, pentru a-şi apăra drepturile încălcate sau contestate, libertățile şi interesele legitime.

(2) Nici unei persoane nu i se poate refuza apărarea judiciară din motiv de inexistență a legislației, de imperfecțiune, coliziune sau obscuritate a legislației în vigoare.

(3) Renunțarea uneia dintre părți de a se adresa în judecată prin încheierea în prealabil a unei convenții nu are efect juridic, cu excepția cazurilor de încheiere a unei convenții de strămutare, în condițiile legii, a litigiului la judecata arbitrală.

[Art.5 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 6. Modalităţile de apărare a drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime

Instanţa judecătorească exercită apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime prin somare la executarea unor obligaţii, prin declararea existenţei sau inexistenţei unui raport juridic, prin constatarea unui fapt care are valoare juridică, prin alte modalităţi, prevăzute de lege.

Articolul 7. Intentarea procesului civil

(1) Instanţa judecătorească intentează procesul civil la cererea persoanei care revendică apărarea unui drept al său încălcat sau contestat, libertăţii ori a unui interes legitim.

(2) În cazurile prevăzute de prezentul cod şi de alte legi, procesul civil poate fi intentat în numele persoanelor împuternicite de lege să apere drepturile, libertăţile şi interesele legitime ale unei alte persoane, ale unui număr nelimitat de persoane, interesele Republicii Moldova şi ale societăţii.

(3) La intentarea proceselor de judecare a litigiilor de drept (procedura contencioasă), se depune cerere de chemare în judecată, iar în pricinile necontencioase, se depune cerere.

[Art.7 al.(2)-(3) în redacţia LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 8. Dreptul la asistenţă judiciară

Articolul 8. Dreptul la asistenţă juridică

[Art.8 titlul în redacţia LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.01.12]

(1) Părţile, alţi participanţi la proces au dreptul să fie asistaţi în judecată de către un avocat ales ori numit de instanţă, în cazurile prevăzute de prezentul cod, sau de un alt reprezentant.

(1) Părţile, alţi participanţi la proces au dreptul să fie asistaţi în judecată de către un avocat ales ori desemnat de coordonatorul oficiului teritorial al Consiliului Naţional pentru Asistenţă Juridică Garantată de Stat, în cazurile prevăzute de prezentul cod, sau de un alt reprezentant.

[Art.8 al.(1) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.01.12]

(2) Asistenţa judiciară poate fi acordată în orice instanţă de judecată şi în orice fază a procesului.

(3) Modul de acordare a asistenţei judiciare se stabileşte de prezentul cod şi de alte legi.

(2) Asistenţa judică poate fi acordată în orice instanţă de judecată şi în orice fază a procesului.

(3) Modul de acordare a asistenţei judică se stabileşte de prezentul cod şi de alte legi.

[Art.8 al.(2)-(3) modificate prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.01.12]

Articolul 9. Rolul diriguitor al instanţei judecătoreşti în proces

(1) Instanţei judecătoreşti îi revine un rol diriguitor în organizarea şi desfăşurarea procesului, ale cărui limite şi al cărui conţinut sînt stabilite de prezentul cod şi de alte legi.

(2) Instanţa judecătorească explică participanţilor la proces drepturile şi obligaţiile lor procesuale, preîntîmpină asupra urmărilor pe care le poate implica exercitarea sau neexercitarea actului procesual, le acordă sprijin în exercitarea drepturilor, ordonă, la solicitarea părţilor şi altor participanţi la proces, prezentarea de probe care să contribuie la adoptarea unei hotărîri legale şi întemeiate, conduce dezbaterile judiciare şi ia orice alte măsuri necesare bunei desfăşurări a procesului, pune în discuţia părţilor şi altor participanţi la proces orice împrejurare de fapt sau de drept, efectuează alte acţiuni prevăzute de lege.

Articolul 10. Sancţiunile procedurale

(1) Sancţiunile procedurale sînt urmările nefavorabile, stabilite de normele de drept procedural civil, care survin pentru subiectul obligat în raport procedural în caz de neîndeplinire sau de îndeplinire defectuoasă a unui act de procedură, precum şi în caz de exercitare abuzivă a

unui drept procedural.

(2) Efectuarea necorespunzătoare a actelor de procedură poate fi invocată, în fiecare caz de comitere a încălcării legii, de către judecător sau de participantul care are interes să o invoce.

(3) Sancțiunile procedurale vizează atît actele de procedură ale instanței judecătorești, ale participanților la proces, cît și ale persoanelor legate de activitatea acestora și, în dependență de prevederile legii, constau în anularea actului procedural defectuos, în decăderea din drepturi pentru neîndeplinire în termen a actului de procedură, în obligația de a completa sau a reface actul îndeplinit cu nerespectarea legii, în restabilirea în drepturile încălcate, în aplicarea amenzii judecătorești, în alte măsuri prevăzute de lege.

[Art.10 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 11. Asigurarea securității participanților la proces

(1) Dezbaterea pricinii în ședință de judecată se desfășoară în condiții ce asigură activitatea normală a instanței și securitatea participanților la proces.

(2) Pentru securitatea judecătorilor și a persoanelor care asistă la judecată, președintele ședinței este în drept să dispună efectuarea unui control al identității persoanelor care solicită să asiste la judecarea pricinii, verificarea actelor de identitate, percheziția corporală și controlul obiectelor pe care le au asupra lor.

(3) Președintele ședinței de judecată poate permite prezența în sala de ședințe a persoanelor înarmate, obligate să poarte armă din oficiu, în vederea îndeplinirii serviciului față de instanță.

Articolul 12. Soluționarea pricinilor civile în temeiul legislației Republicii Moldova

(1) Instanța judecătorească soluționează pricinile civile în temeiul Constituției Republicii Moldova, al tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, al legilor constituționale, organice și ordinare, al hotărîrilor Parlamentului, al actelor normative ale Președintelui Republicii Moldova, al ordonanțelor și hotărîrilor Guvernului, al actelor normative ale ministerelor, ale altor autorități administrative centrale și ale autorităților administrației publice locale. În cazurile prevăzute de lege, instanța aplică uzanțele dacă nu contravin ordinii publice și bunelor moravuri.

(2) Dacă, la judecarea pricinii civile, se constată că o lege sau un alt act normativ nu corespunde unei legi sau unui alt act normativ cu o putere juridică superioară, instanța aplică normele legii sau ale altui act normativ care are putere juridică superioară.

(3) În cazul inexistenței normei de drept care să reglementeze raportul litigios, instanța judecătorească aplică norma de drept care reglementează raporturi similare (analogia legii), iar în lipsa unei astfel de norme, se conduce de principiile de drept și de sensul legislației în vigoare (analogia dreptului). Nu se admite aplicarea prin analogie a normei de drept care derogă de la dispozițiile generale, restrînge drepturi sau stabilește sancțiuni suplimentare.

(4) Dacă în tratatul internațional la care Republica Moldova este parte sînt stabilite alte reglementări decît cele prevăzute de legislația internă, instanța, la judecarea pricinii, aplică reglementările tratatului internațional.

[Art.12 în redacția LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 12[1]. Ridicarea excepției de neconstituționalitate

(1) Dacă, în procesul judecării pricinii, se constată că norma de drept ce urmează a fi aplicată sau care a fost deja aplicată este în contradicție cu prevederile Constituției Republicii Moldova, iar controlul constituționalității actului normativ este de competența Curții Constituționale, instanța de judecată este în drept să sesizeze, în conformitate cu prevederile Codului jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională pentru a verifica constituționalitatea actului respectiv.

(2) Sesizarea Curții Constituționale de către instanța de judecată este admisibilă numai în cazul în care actul normativ este aplicat sau urmează a fi aplicat conform opiniei instanței în pricina concretă pe care o examinează.

(3) Din momentul emiterii de către instanță a încheierii cu privire la ridicarea excepției de

neconstituționalitate şi pînă la adoptarea hotărîrii de către Curtea Constituțională, procedura de examinare a pricinii sau de executare a hotărîrii pronunțate se suspendă.

[Art.12[1] introdus prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 13. Aplicarea legislației altor state

(1) La judecarea pricinilor civile, instanța judecătorească aplică legislația unui alt stat în conformitate cu legea sau cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

(2) În scopul constatării existenței şi conținutului legii sau al unui alt act normativ străin, instanța solicită, în modul stabilit, asistența organelor competente ale Republicii Moldova.

(3) În cazul imposibilității de a obține informația necesară despre o lege sau un alt act juridic străin, deşi a întreprins măsurile de rigoare, instanța aplică legea națională.

[Art.13 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 14. Actele judecătoreşti de dispoziție

(1) La judecarea pricinilor civile în primă instanță, independent de nivelul acesteia, actele judiciare se emit în formă de hotărîre, încheiere şi ordonanță.

(2) În formă de hotărîre se emite dispoziția primei instanțe prin care se soluționează fondul pricinii.

(3) În formă de încheiere se emite dispoziția primei instanțe prin care nu se soluționează fondul pricinii.

(4) Ordonanța judecătorească se emite la examinarea în primă instanță a pricinilor specificate la art.345.

(5) Dispoziția judecătorească prin care se soluționează fondul apelului şi recursului se emite în formă de decizie, iar la soluționarea problemelor prin care nu se rezolvă fondul apelului şi recursului, dispoziția se emite în formă de încheiere.

Articolul 15. Folosirea căilor de atac

Participanții la proces şi alte persoane interesate ale căror drepturi, libertăți ori interese legitime au fost încălcate printr-un act judiciar pot exercita căile de atac împotriva acestuia în condițiile legii.

Articolul 16. Caracterul obligatoriu al actelor judecătoreşti

(1) Hotărîrile, încheierile, ordonanțele şi deciziile judecătoreşti definitive, precum şi dispozițiile, cererile, delegațiile, citațiile, alte adresări legale ale instanței judecătoreşti, sînt obligatorii pentru toate autoritățile publice, asociațiile obşteşti, persoanele oficiale, organizațiile şi persoanele fizice şi se execută cu strictețe pe întreg teritoriul Republicii Moldova.

(2) Neexecutarea nemotivată a actelor judecătoreşti, dispozițiilor, cererilor, delegațiilor, citațiilor, altor adresări legale, precum şi lipsa de considerație față de judecată, atrag răspunderea prevăzută în prezentul cod şi în alte legi.

(3) Caracterul obligatoriu al actelor judecătoreşti nu privează persoanele care nu au fost atrase în proces de a se adresa în judecată dacă, prin actul judecătoresc emis, se încalcă drepturile, libertățile şi interesele lor legitime.

(4) Executarea pe teritoriul Republicii Moldova a hotărîrilor, delegațiilor şi adresărilor instanțelor judecătoreşti străine, ale arbitrajelor internaționale se efectuează în conformitate cu prezentul cod, cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, precum şi pe principiul reciprocității.

[Art.16 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 17. Formarea practicii judiciare

Pentru aplicarea corectă şi uniformă a legislației, Curtea Supremă de Justiție generalizează, din oficiu, practica examinării de către instanțele judecătoreşti a unor anumite categorii de pricini, adoptă şi dă publicității hotărîri explicative privind aplicarea corectă a normelor de drept şi soluționarea justă a pricinilor civile.

Articolul 18. Utilizarea de mijloace tehnice

(1) Pentru documentarea lucrărilor şedinței de judecată şi conservarea probelor, instanța

judecătorească poate utiliza orice mijloc tehnic în conformitate cu prezentul cod şi alte legi.

(2) Înregistrarea audio-video, fotografierea, utilizarea altor mijloace tehnice pot fi admise numai de preşedintele şedinţei de judecată şi numai la deschiderea şedinţei şi pronunţarea hotărîrii.

(3) Încălcarea prevederilor alin. (2) se sancţionează cu amendă de pînă la 20 unităţi convenţionale şi cu confiscarea înregistrărilor (peliculei, pozelor, casetelor etc.).

[Art.18 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Capitolul II
PRINCIPIILE FUNDAMENTALE ALE DREPTULUI PROCEDURAL CIVIL

Articolul 19. Înfăptuirea justiţiei numai în instanţă judecătorească

(1) În pricinile civile, justiţia se înfăptuieşte potrivit reglementărilor legislaţiei procedurale civile şi numai de către instanţele judecătoreşti şi de judecătorii ei, numiţi în funcţie în modul stabilit de lege. Constituirea de instanţe extraordinare este interzisă.

(2) Hotărîrea judecătorească emisă în pricină civilă poate fi controlată şi reexaminată numai de instanţa judecătorească competentă, în ordinea stabilită de prezentul cod şi de alte legi.

Articolul 20. Independenţa judecătorilor şi supunerea lor numai legii

(1) Puterea judecătorească este separată de puterea legislativă şi de cea executivă şi se exercită în conformitate cu Constituţia Republicii Moldova, cu prezentul cod şi cu alte legi.

(2) La înfăptuirea justiţiei în pricini civile, judecătorii sînt independenţi şi se supun numai legii. Orice imixtiune în activitatea de judecată este inadmisibilă şi atrage răspunderea prevăzută de lege.

(3) Garanţiile independenţei judecătorilor sînt consacrate în Constituţia Republicii Moldova şi în alte legi.

Articolul 21. Judecarea unipersonală şi colegială a pricinilor

(1) Pricinile civile se judecă în primă instanţă de un singur judecător sau de un complet din trei judecători ai aceleiaşi instanţe. În cazul în care prezentul cod oferă judecătorului dreptul de a examina pricinile civile şi de a întocmi unele acte de procedură unipersonal, judecătorul operează în numele instanţei de judecată.

(2) În instanţele de apel şi de recurs, pricinile civile se judecă colegial, în conformitate cu prevederile prezentului cod şi ale altor legi.

[Art.21 în redacţia LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 22. Egalitatea în faţa legii şi a justiţiei

(1) Justiţia în pricinile civile se înfăptuieşte pe principiul egalităţii tuturor persoanelor, independent de cetăţenie, rasă, naţionalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenenţă politică, avere, origine socială, serviciu, domiciliu, loc de naştere, precum şi al egalităţii tuturor organizaţiilor, indiferent de tipul de proprietate şi forma de organizare juridică, subordonare, sediu şi de alte circumstanţe.

(2) Privilegiile procesuale ale persoanelor care beneficiază de imunitatea răspunderii civile se stabilesc de prezentul cod şi de alte legi, de tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte.

Articolul 23. Caracterul public al dezbaterilor judiciare

(1) În toate instanţele, şedinţele de judecată sînt publice. În şedinţa de judecată nu se admit minorii de pînă la vîrsta de 16 ani dacă nu sînt citaţi în calitate de participant la proces sau de martor.

(2) Pot avea loc şedinţe închise numai în scopul protejării informaţiei ce constituie secret de stat, taină comercială ori a unei alte informaţii a cărei divulgare este interzisă prin lege.

(3) Instanţa de judecată poate dispune judecarea pricinii în şedinţă secretă pentru a preveni

divulgarea unor informaţii care se referă la aspectele intime ale vieţii, care lezează onoarea, demnitatea sau reputaţia profesională ori la alte circumstanţe care ar putea prejudicia interesele participanţilor la proces, ordinea publică sau moralitatea.

(4) Şedinţa poate fi declarată secretă pentru întregul proces sau numai pentru efectuarea unor anumite acte procedurale.

(5) Privitor la examinarea pricinii în şedinţă secretă, instanţa judecătorească emite o încheiere motivată.

(6) Şedinţa secretă se desfăşoară în prezenţa participanţilor la proces, iar în caz de necesitate la ea asistă de asemenea martorul, expertul, specialistul şi interpretul.

[Art.23 al.(6) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(7) Instanţa judecătorească ia măsurile de rigoare în vederea păstrării secretului de stat, tainei comerciale, informaţiei despre viaţa intimă a persoanei. Participanţii la proces şi alte persoane care asistă la actele procesuale în cadrul cărora pot fi divulgate date ce constituie astfel de secrete sînt somaţi de răspunderea în cazul divulgării lor.

(8) Judecarea pricinii în şedinţă secretă se efectuează cu respectarea tuturor regulilor de procedură civilă.

(9) Hotărîrile şedinţei secrete se pronunţă public.

(10) În cazul dezbaterii pricinii în şedinţă secretă, pot fi eliberate unor alte persoane decît părţile copii de pe încheieri, rapoarte de expertiză sau declaraţii ale martorilor doar cu permisiunea dată de preşedintele şedinţei.

Articolul 24. Limba de procedură şi dreptul la interpret

(1) Judecarea pricinilor civile în instanţele judecătoreşti se desfăşoară în limba moldovenească.

(2) Persoanele interesate în soluţionarea pricinii care nu posedă sau nu vorbesc limba moldovenească sînt în drept să ia cunoştinţă de actele, de lucrările dosarului şi să vorbească în judecată prin interpret.

(3) Prin încheiere a instanţei, procesul se poate desfăşura şi într-o limbă acceptabilă pentru majoritatea participanţilor la proces.

(4) În cazul în care procesul se desfăşoară în o altă limbă, instanţa emite hotărîrea în mod obligatoriu şi în limba moldovenească.

(5) Actele procedurale care se înmînează persoanelor interesate în soluţionarea pricinii se traduc, la solicitarea lor, în limba procesului ori în limba la care aceştia au recurs în proces.

Articolul 25. Principiul nemijlocirii şi oralităţii în dezbaterile judiciare

(1) Instanţa trebuie să cerceteze direct şi nemijlocit probele, să asculte explicaţiile părţilor şi intervenienţilor, depoziţiile martorilor, concluziile expertului, consultaţiile şi explicaţiile specialistului, să ia cunoştinţă de înscrisuri, să cerceteze probele materiale, să audieze înregistrările audio şi să vizioneze înregistrările video, să emită hotărîrea numai în temeiul circumstanţelor constatate şi al probelor cercetate şi verificate în şedinţă de judecată.

(2) Dezbaterile judiciare se desfăşoară oral şi în faţa aceluiaşi complet de judecată. În cazul înlocuirii unui judecător în timpul judecării pricinii, dezbaterile se reiau de la început.

Articolul 26. Contradictorialitatea şi egalitatea părţilor
în drepturile procedurale

(1) Procesele civile se desfăşoară pe principiul contradictorialităţii şi egalităţii părţilor în drepturile procedurale.

(2) Contradictorialitatea presupune organizarea procesului astfel încît părţile şi ceilalţi participanţi la proces să aibă posibilitatea de a-şi formula, argumenta şi dovedi poziţia în proces, de a alege modalităţile şi mijloacele susţinerii ei de sine stătător şi independent de instanţă, de alte organe şi persoane, de a-şi expune opinia asupra oricărei probleme de fapt şi de drept care are legătură cu pricina dată judecăţii şi de a-şi expune punctul de vedere asupra iniţiativelor instanţei.

(3) Instanța care judecă pricina îşi păstrează imparțialitatea şi obiectivitatea, creează condiții pentru exercitarea drepturilor participanților la proces, pentru cercetarea obiectivă a circumstanțelor reale ale pricinii.

(4) Egalitatea părților în drepturile procedurale este garantată prin lege şi se asigură de către instanță prin crearea posibilităților egale, suficiente şi adecvate de folosire a tuturor mijloacelor procedurale pentru susținerea poziției asupra circumstanțelor de fapt şi de drept, astfel încît nici una dintre părți să nu fie defavorizată în raport cu cealaltă.

Articolul 27. Disponibilitatea în drepturi a participanților la proces

(1) Disponibilitatea în drepturi se afirmă în posibilitatea participanților la proces, în primul rînd a părților, de a dispune liber de dreptul subiectiv material sau de interesul legitim supus judecății, precum şi de a dispune de drepturile procedurale, de a alege modalitatea şi mijloacele procedurale de apărare.

(2) Instanța nu admite dispunerea de un drept sau folosirea modalității de apărare dacă aceste acte contravin legii ori încalcă drepturile sau interesele legitime ale persoanei.

Capitolul III
COMPETENȚA GENERALĂ

[Titlul Cap.III în redacția LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 28. Competența instanțelor judecătoreşti

(1) Instanțele judecătoreşti de drept comun judecă pricinile civile, cu participarea persoanelor fizice şi juridice, autorităților publice, privind apărarea drepturilor încălcate sau contestate, libertăților şi intereselor legitime dacă apărarea nu se efectuează pe o altă cale judiciară, în special:

a) pricinile în litigiile de drept ce nasc din raporturi juridice civile, familiale, de muncă, locative, funciare, ecologice şi din alte raporturi juridice, bazate pe egalitatea părților, pe libertatea contractului şi pe alte temeiuri de apariție a drepturilor şi obligațiilor;

b) pricinile în litigiile ce decurg din raporturi de contencios administrativ;

c) pricinile în procedură specială, specificate la art.279;

d) pricinile în pretenții ce se examinează în procedură în ordonanță, specificate la art.345;

e) pricinile ce apar în legătură cu executarea actelor instanțelor judecătoreşti şi actelor unor alte autorități.

(2) În competența instanțelor judecătoreşti de drept comun pot fi date prin lege şi alte categorii de pricini.

(3) Instanțele judecătoreşti de drept comun judecă pricinile cu participarea cetățenilor străini, apatrizilor, organizațiilor străine, organizațiilor cu investiții străine, organizațiilor internaționale, cu excepția pricinilor în litigii economice şi altor pricini date în competența judecătoriilor economice.

Articolul 29. Competența instanțelor judecătoreşti economice

(1) Instanțele judecătoreşti economice judecă:

a) litigiile economice ce apar din raporturi juridice civile, financiare, funciare, din alte raporturi dintre persoane juridice, persoane fizice care practică activitate de întreprinzător fără a se constitui persoană juridică, avînd statut de întreprinzător individual, dobîndit în modul stabilit de lege;

b) pricinile dintre acționar şi societatea pe acțiuni, între membrii altor societăți şi societate, indiferent de subiect, ce rezultă din activitatea economică a societății respective;

c) pricinile privind declararea insolvabilității;

d) pricinile privind contestarea actelor administrative ce vizează dreptul de proprietate asupra unor bunuri care au intrat în circuit civil;

e) pricinile privind contestarea, în condițiile legii, a hotărîrilor arbitrale şi eliberarea titlurilor

executorii.

f) pricinile privind sistarea temporară a valabilității sau retragerea licențelor/autorizațiilor ce vizează activitatea de întreprinzător.

[Art.29 al.(1), lit.f) introdusă prin LP281-XVI din 14.12.07, MO102/10.06.08 art.376]

(2) În competența instanțelor judecătoreşti economice pot fi date prin lege şi alte categorii de pricini.

(3) Instanțele judecătoreşti economice judecă pricinile ce țin de competența lor cu participarea organizațiilor şi cetățenilor Republicii Moldova, precum şi a organizațiilor şi cetățenilor străini, apatrizilor, organizațiilor cu investiții străine, organizațiilor internaționale care practică activități de întreprinzător dacă prin lege, printr-un tratat internațional la care Republica Moldova este parte sau prin înțelegere a părților nu se stabileşte o altă modalitate de soluționare a unor astfel de litigii.

Articolul 30. Strămutarea litigiului la judecata arbitrală

(1) Pricina civilă care este de competența instanței judecătoreşti de drept comun sau a celei specializate poate fi strămutată, pînă la emiterea hotărîrii, spre judecare arbitrală dacă părțile consimt şi dacă o astfel de strămutare nu este interzisă de lege.

(2) Sînt competente să judece contestația împotriva hotărîrii arbitrale curțile de apel de drept comun sau, după caz, Curtea de Apel Economică.

Articolul 31. Competența în judecarea revendicărilor conexe

(1) În cazul conexiunii mai multor revendicări, unele dintre care sînt de competența instanței judecătoreşti de drept comun, iar altele de competența unei instanțe specializate, toate pretențiile se examinează de către instanța judecătorească de drept comun, cu excepția litigiilor privind legalitatea actelor administrative cu caracter normativ.

(2) În cazul conexiunii mai multor revendicări, unele dintre care sînt de competența instanței judecătoreşti economice, iar altele de competența instanței de contencios administrativ, toate pretențiile se examinează de către instanța economică, cu excepția litigiilor privind legalitatea actelor administrative cu caracter normativ.

(3) În cazul conexiunii unor diferite revendicări, judecătorul emite o încheiere în acest sens, după primirea cererii spre examinare.

Capitolul IV
COMPETENȚA JURISDICȚIONALĂ

Articolul 32. Competența judecătoriilor

(1) Ca instanțe de drept comun, judecătoriile judecă în primă instanță pricinile date prin lege în competența instanțelor de drept comun, pricinile privind contestarea actelor administrative ce vizează dreptul de proprietate asupra unor bunuri care au intrat în circuitul civil, cu excepția celor ce țin de competența unor alte instanțe de drept comun.

(2) Judecătoriile, ca instanțe de contencios administrativ, examinează:

a) litigiile privind nesoluționarea în termen legal a unei cereri şi privind legalitatea actelor administrative emise de autoritățile administrației publice din sate (comune), oraşe, raioane, de funcționarii publici din cadrul acestora, precum şi de persoanele de drept privat de orice nivel, care prestează servicii de interes public;

b) cererile privind constatarea circumstanțelor care justifică suspendarea activității consiliului local de nivelul întîi;

c) contestațiile în materie electorală, cu excepția celor date prin lege în competența altor instanțe judecătoreşti;

d) litigiile cu privire la refuzul organelor notariale de a îndeplini anumite acte notariale.

[Art.32 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 33. Competența curților de apel

(1) Ca instanțe de drept comun, curțile de apel judecă în primă instanță pricinile civile privind:

[Art.33 al.(1), lit.a) exclusă prin LP238-XVI din 13.11.08, MO215-2171/05.12.08 art.796]
[Art.33 al.(1), lit.b) exclusă prin LP238-XVI din 13.11.08, MO215-2171/05.12.08 art.796]
[Art.33 al.(1) lit.b) modificată prin LP205 din 28.07.05, MO126/23.09.05 art.613]

c) declararea legalităţii unei greve;

d) recunoaşterea şi încuviinţarea executării silite a hotărîrilor judecătoreşti străine;

e) lichidarea şi suspendarea activităţii asociaţiilor obşteşti de nivel republican;

f) încuviinţarea adopţiei copilului de către cetăţeni ai Republicii Moldova domiciliaţi în străinătate şi de către cetăţeni străini şi apatrizi.

(2) Curţile de apel de drept comun judecă în primă instanţă litigiile privind contestările actelor juridice cu caracter normativ, hotărîrilor, acţiunilor (inacţiunilor) autorităţilor administraţiei publice din municipii, ale consiliului municipal şi primăriei municipiului Chişinău, ale funcţionarilor publici din cadrul acestora, ce lezează drepturile, libertăţile şi interesele legitime ale cetăţenilor şi organizaţiilor.

(3) În afară de litigiile prevăzute la alin.(2) şi (3^1), Curtea de Apel Chişinău examinează în primă instanţă litigiile de contencios administrativ:

[Art.33 al.(3) modificat prin LP238-XVI din 13.11.08, MO215-2171/05.12.08 art.796]

a) privind legalitatea actelor administrative cu caracter individual emise de Parlament, de Preşedintele Republicii Moldova şi de Guvern, prin care sînt vătămate în drepturi şi interese legitime persoanele fizice şi juridice, în afara celor exceptate prin lege;

b) privind nesoluţionarea în termen legal a unei cereri referitor la legalitatea actelor administrative emise de organele centrale de specialitate ale administraţiei publice, în afara celor exceptate prin lege, precum şi legalitatea hotărîrilor Comisiei Electorale Centrale;

c) privind verificarea legalităţii hotărîrilor Consiliului Superior al Magistraturii, în cazurile prevăzute de lege;

d) privind păstrarea secretului de stat.

(3^1) Curtea de Apel Chişinău judecă în primă instanţă litigiile din domeniul proprietăţii intelectuale privind:

a) apărarea dreptului de autor şi a drepturilor conexe, a dreptului asupra invenţiilor, mărcilor de produs şi mărcilor de serviciu, indicaţiilor geografice (inclusiv asupra denumirilor de origine), desenelor şi modelelor industriale, soiurilor de plante, topografiilor circuitelor integrate, denumirilor comerciale; combaterea concurenţei neloiale, indiferent de calitatea persoanei;

b) contestarea hotărîrilor Comisiei de contestaţii a Agenţiei de Stat pentru Proprietatea Intelectuală emise în litigiile din domeniul protecţiei proprietăţii intelectuale.

[Art.33 al.(3^1) introdus prin LP238-XVI din 13.11.08, MO215-2171/05.12.08 art.796]

(4) Curtea de Apel Comrat verifică, de asemenea, legalitatea actelor administrative emise de autorităţile publice ale unităţii teritoriale autonome Găgăuzia.

(5) Curţilor de apel le pot fi atribuite prin lege şi alte categorii de pricini spre judecare în primă instanţă.

[Art.33 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]
[Art.33 al.(1) lit.b) modificată prin LP205 din 28.07.05, MO126/23.09.05 art.613]
[Art.34 exclus prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 35. Competenţa judecătoriilor economice de circumscripţie

(1) Judecătoriile economice de circumscripţie judecă în primă instanţă toate categoriile de litigii economice date prin lege în competenta lor, cu excepţia celor atribuite Curţii de Apel Economice.

(2) Prin competenţă specială, judecătoriile economice de circumscripţie judecă în primă instanţă pricinile dintre acţionar şi societatea pe acţiuni, dintre membrii altor societăţi şi aceste societăţi, indiferent de subiect, ce rezultă din activitatea economică a societăţii respective.

Articolul 36. Competența Curții de Apel Economice

(1) Curtea de Apel Economică judecă în primă instanță:

a) pricinile privind apărarea drepturilor şi intereselor statului, ale unităților administrativ-teritoriale ce țin de buget, privind rezilierea contractelor ce lezează interesele statului, privind protecția mediului înconjurător;

b) cererile de declarare a insolvabilității;

c) pricinile privind contestarea actelor administrative ce vizează dreptul de proprietate asupra unor bunuri care au intrat în circuit civil;

d) contestarea, în condițiile legii, a hotărîrilor arbitrale;

e) recunoaşterea şi încuviințarea executării silite a hotărîrilor instanțelor judecătoreşti economice străine şi arbitrajelor internaționale;

f) alte litigii date de lege în competența sa.

(2) În cazul în care la Curtea de Apel Economică nu poate fi format un complet pentru examinarea litigiului în primă instanță sau în apel, pricina se va strămuta, în modul stabilit, la una din curțile de apel de drept comun. Dispozițiile judecătoreşti pronunțate de curțile de apel de drept comun în cauzele economice vor fi contestate cu recurs la Colegiul economic al Curții Supreme de Justiție.

[Art.36 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 37. Competența în caz de concurență a pretențiilor

(1) În cazul în care mai multe pretenții legate între ele sînt de competența mai multor instanțe de același grad, pretențiile urmează a fi conexate şi examinate de instanța sesizată mai întîi, iar dacă sînt de competența unor instanțe de diferite grade, pretențiile urmează a fi conexate şi examinate de instanța ierarhic superioară.

(2) Dispoziția de conexare a pretențiilor o emite instanța judecătorească sesizată cu cerere, conform alin.(1).

Articolul 38. Intentarea acțiunii în instanța de la domiciliul sau de la locul de aflare a pîrîtului

(1) Acțiunea se intentează în instanța de la domiciliul sau de la locul de aflare a pîrîtului.

(2) Acțiunea împotriva unei organizații se intentează în instanța de la sediul ei sau al organului ei de administrație.

Articolul 39. Competența la alegerea reclamantului

(1) Acțiunea împotriva pîrîtului al cărui domiciliu nu este cunoscut sau care nu are domiciliu în Republica Moldova poate fi intentată în instanța de la locul de aflare a bunurilor acestuia sau în instanța de la ultimul lui domiciliu din Republica Moldova.

[Art.39 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Acțiunea împotriva unei persoane juridice sau a unei alte organizații poate fi intentată şi în instanța de la locul de aflare a bunurilor acestora.

(3) Acțiunea care izvorăşte din activitatea unei filiale sau reprezentanțe a unei persoane juridice sau a unei alte organizații poate fi intentată şi în instanța de la locul unde filiala sau reprezentanța îşi are sediul.

(4) Acțiunea pentru plata pensiei de întreținere şi acțiunea pentru constatarea paternității pot fi intentate şi în instanța de la domiciliul reclamantului.

(5) Acțiunea de desfacere a căsătoriei poate fi intentată şi în instanța de la domiciliul reclamantului dacă în grija lui se află copii minori sau dacă deplasarea lui la instanța de la domiciliul pîrîtului întîmpină dificultăți întemeiate.

[Art.39 al.(5) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(6) Acțiunea de divorț în cazul în care unul dintre soți este declarat, în modul stabilit, dispărut fără urmă, incapabil din cauza unei boli psihice ori este condamnat la privațiune de libertate poate fi intentată şi în instanța de la domiciliul reclamantului.

(7) Acțiunile ce țin de restabilirea în dreptul la muncă, la pensie, la locuință, de revendicare a

bunurilor sau a valorii lor, de reparare a prejudiciului cauzat prin condamnare ilegală, tragere ilegală la răspundere penală, prin aplicare ilegală a măsurii preventive sub forma arestului preventiv sau sub forma impunerii angajamentului scris de a nu părăsi localitatea ori prin aplicarea ilegală a sancțiunii administrative a arestului pot fi intentate şi în instanța de la domiciliul reclamantului.

(8) Acțiunile în reparare a prejudiciului cauzat prin vătămare a integrității corporale ori prin altă vătămare a sănătății sau prin deces pot fi intentate şi în instanța de la domiciliul reclamantului ori în instanța de la locul prejudiciului.

(9) Acțiunile în reparație a daunei cauzate bunurilor unei persoane fizice sau ale unei organizații pot fi intentate şi în instanța de la locul daunei.

(10) Acțiunea în apărare a drepturilor consumatorului poate fi intentată şi în instanța de la domiciliul reclamantului sau în instanța de la locul încheierii sau executării contractului.

(11) Acțiunea născută din contractul în care se indică locul executării lui poate fi intentată şi în instanța din acel loc.

(12) Acțiunea împotriva pîrîtului care este o organizație sau un cetățean al Republicii Moldova cu sediul ori cu domiciliul pe teritoriul unui alt stat poate fi intentată şi în instanța de la sediul ori domiciliul reclamantului sau în instanța de la locul de aflare a bunurilor pîrîtului pe teritoriul Republicii Moldova.

(13) Acțiunile în materie de asigurare se pot depune în instanța de la domiciliul asiguratului, de la locul aflării bunurilor sau de la locul accidentului.

(14) Alegerea între instanțele care, conform prezentului articol, sînt competente să judece pricina aparține reclamantului, cu excepția competenței stabilite la art.41.

(15) Acțiunile accesorii şi incidentale țin de competența instanței care este în drept să judece acțiunea principală.

(16) În acțiunea în constatare a existenței sau inexistenței dreptului, competența instanței se determină după regulile prevăzute pentru acțiunile care au ca obiect executarea prestației.

Articolul 40. Competența excepțională

(1) Acțiunile cu privire la dreptul asupra terenurilor, subsolurilor, fîşiilor forestiere, plantațiilor perene, resurselor acvatice izolate, asupra unor case, încăperi, construcții, altor obiective fixate de pămînt, precum şi acțiunile în ridicare a sechestrului de pe bunuri, se intentează în instanța de la locul aflării acestor bunuri. Dacă bunurile ce constituie obiectul acțiunii sînt situate în circumscripția mai multor instanțe, cererea se depune în orice instanță în a cărei rază teritorială se află o parte din bunuri.

(2) Acțiunea în reparație a prejudiciului cauzat mediului înconjurător se intentează împotriva proprietarilor (posesorilor) de utilaje în instanța de la locul instalării utilajului, cu excepția cazurilor cînd acesta este instalat în străinătate.

(3) Acțiunea privind tezaurul statului este de competența instanței de la reşedința organului împuternicit să reprezinte vistieria statului în litigiul respectiv.

(4) Acțiunile creditorilor defunctului intentate înainte de acceptarea de către moştenitori a succesiunii sînt de competența instanței de la locul aflării averii succesorale sau a părții ei preponderente.

(5) Acțiunea împotriva cărăuşului, născută dintr-un contract de transport de pasageri şi bagaje sau de încărcături, se înaintează în instanța de la sediul cărăuşului căruia, în modul stabilit, i-a fost înaintată pretenția.

[Art.40 al.(5) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

[Art.41 exclus prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 42. Competența în mai multe pricini civile

(1) Acțiunea împotriva mai multor pîrîți cu diferite domicilii se intentează în instanța de la domiciliul sau locul de aflare al unuia dintre ei, la alegerea reclamantului.

[Art.42 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Acțiunea reconvențională se intentează, indiferent de instanța competentă să o judece, în instanța care judecă acțiunea inițială.

(3) Acțiunea intervenientului principal se înaintează în instanța care judecă acțiunea inițială.

(4) Acțiunea civilă născută dintr-o cauză penală, dacă nu a fost pornită ori soluționată în proces penal, se intentează potrivit normelor de procedură civilă, după normele de competență stabilite în prezentul cod.

Articolul 43. Strămutarea pricinii

(1) Pricina pe care instanța a reținut-o spre judecare, cu respectarea normelor de competență, se soluționează de aceasta în fond, inclusiv în cazul devenirii ei ulterioare de competența unei alte instanțe.

(2) Instanța strămută pricina la o altă instanță dacă:

a) pîrîtul al cărui domiciliu sau loc de aflare nu era cunoscut cere strămutarea pricinii la instanța de la domiciliul sau locul de aflare al său;

b) pe parcursul judecării, s-a constatat că pricina a fost reținută spre judecare cu încălcarea normelor de competență jurisdicțională;

[Art.43 al.(2) lit.b) modificată prin LP2-XVI din 07.02.08, MO42-44/29.02.08 art.121]

c) ambele părți solicită strămutarea pricinii la instanța de la locul aflării majorității probelor;

d) din motivul recuzării (abținerii de la judecată) unui sau mai multor judecători ori din alte motive întemeiate, substituirea judecătorilor săi devine imposibilă;

e) există motive pentru măsuri de securitate publică;

f) există bănuieli că nepărtinirea judecătorilor ar putea fi ştirbită de circumstanțele pricinii sau de calitatea participanților la proces;

g) în circumstanțe excepționale, instanța competentă să judece pricina nu poate funcționa timp îndelungat.

[Art.43 al.(2) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(3) Strămutarea pricinii de la o instanță la alta din motivele specificate la alin.(2) lit.a), b) şi c) se face în temeiul unei încheieri motivate a instanței în care este intentat procesul. Încheierea de strămutare a pricinii poate fi atacată cu recurs.

(4) Strămutarea pricinii în cazurile prevăzute la alin.(2) lit.d), e), f) şi g) se efectuează de către instanța ierarhic superioară, a cărei încheiere este irevocabilă şi nu este susceptibilă de recurs.

(4^1) Instanța este obligată să remită instanței competente dosarul în termen de 5 zile de la data la care încheierea de strămutare a pricinii devine irevocabilă.

[Art.43 al.(4^1) introdusă prin LP2-XVI din 07.02.08, MO42-44/29.02.08 art.121]

(5) Actele procedurale îndeplinite de instanța care a intentat procesul anterior strămutării pricinii au efect juridic în măsura în care noua instanță consideră că nu este necesară modificarea lor.

Articolul 44. Soluționarea conflictelor de competență jurisdicțională

(1) Instanța judecătorească în fața căreia s-a ivit conflictul de competență jurisdicțională suspendă din oficiu procesul şi înaintează dosarul către instanța în drept să soluționeze conflictul de competență.

(2) Cînd două sau mai multe judecătorii din circumscripția aceleiaşi curți de apel se declară competente să judece aceeaşi pricină sau cînd, prin încheieri irevocabile, ele îşi declară incompetența de a judeca aceeaşi pricină, conflictul de competență se judecă de către curtea de apel comună.

(3) Dacă există conflict de competență între două sau mai multe judecătorii care nu țin de aceeaşi curte de apel ori între o judecătorie şi o curte de apel, competent să judece conflictul este Colegiul civil şi de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție.

(4) Conflictul de competență dintre curțile de apel se judecă de Colegiul civil şi de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție.

(5) Conflictul de competență dintre judecătoriile economice de circumscripție se judecă de

către Curtea de Apel Economică.

(6) Conflictul de competență dintre judecătoria economică de circumscripție şi judecătorie se judecă de către curtea de apel de drept comun de la locul de aflare a reclamantului.

(7) Conflictul de competență dintre judecătoria economică de circumscripție şi curtea de apel de drept comun se judecă de către Colegiul civil şi de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție.

[Art.44 al.(7) introdus prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814; celelalte renumerotate]

(8) Conflictul de competență dintre judecătoria economică de circumscripție şi Curtea de Apel Economică se judecă de Colegiul economic al Curții Supreme de Justiție.

(9) Instanța competentă să judece conflictul de competență soluționează, fără citarea participanților la proces, conflictul dintre instanțe printr-o încheiere, care nu se supune nici unei căi de atac.

Articolul 45. Imutabilitatea competenței jurisdicționale

(1) Nimeni nu poate fi lipsit fără consimțământul său de dreptul judecării procesului în instanță şi de judecătorii în a căror competență pricina este dată prin lege, cu excepțiile expres stabilite de prezentul cod.

(2) Instanța ierarhic superioară nu este în drept să strămute din oficiu o pricină la o altă instanță ori să o preia pentru judecare în procedura sa.

Capitolul V
COMPLETUL DE JUDECATĂ. RECUZĂRILE

Articolul 46. Completul de judecată

(1) Pricinile civile se judecă în primă instanță de un singur judecător sau de un complet din 3 judecători. Problema judecării colegiale a pricinii se examinează de către preşedintele sau vicepreşedintele instanței.

(2) În instanță de apel, pricinile se judecă de un complet compus dintr-un judecător (preşedinte al şedinței) şi alți doi judecători.

(3) Colegiul civil şi de contencios administrativ lărgit şi colegiul economic lărgit al Curții Supreme de Justiție judecă recursurile în componența unui judecător (preşedinte) şi altor 4 judecători.

(4) Plenul Curții Supreme de Justiție examinează recursurile în cazul desesizării colegiului lărgit, în modul stabilit la art.442, cu participarea a cel puțin două treimi din numărul total de judecători ai Curții Supreme de Justiție.

Articolul 47. Grefierul

(1) Grefierul, la însărcinarea judecătorului, îndeplineşte unele acte procedurale prin care contribuie la pregătirea şi dezbaterea pricinii în şedința de judecată, înştiințează participanții la proces despre locul, data şi ora dezbaterilor, verifică prezența lor în şedința de judecată, clarifică motivele neprezentării lor şi le notifică judecătorului, întocmeşte procesul-verbal al şedinței, îndeplineşte indicațiile judecătorului în vederea bunei organizări şi desfăşurări a acesteia.

[Art.47 al.(1) modificat prin LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]

[Art.47 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Nici judecătorul, nici participanții la proces nu sînt în drept să exercite obligațiile de grefier în şedința de judecată. În caz de necesitate, instanța poate înlocui din oficiu grefierul cu un alt grefier, pronunțînd o încheiere nesusceptibilă de atac. Înlocuirea grefierului nu are ca efect reluarea procesului.

A**rticolul 48.** Soluționarea colegială a problemelor

(1) Toate problemele care apar la judecarea pricinii se soluționează colegial cu votul majorității judecătorilor. Nici un judecător nu are dreptul să se abțină de la vot. Preşedintele şedinței de judecată votează ultimul. Judecătorii se bucură de drepturi egale în soluționarea problemelor care apar în examinarea pricinii şi emiterea hotărîrii. În caz de paritate de voturi la

adoptarea unei hotărîri de către Plenul Curții Supreme de Justiție, problema este considerată respinsă.

[Art.48 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Judecătorul care nu este de acord cu hotărîrea majorității semnează hotărîrea, dar este în drept să expună în scris opinie separată, care se înmînează preşedintelui şedinţei şi se anexează la dosar. Opinia separată nu se anunță şi nu se citeşte în şedința de judecată.

Articolul 49. Inadmisibilitatea participării repetate a judecătorului la judecarea aceleiaşi pricini

(1) Judecătorul care a luat parte la judecarea pricinii în primă instanță nu mai poate participa la judecarea acesteia în instanță de apel, de recurs şi nici la rejudecarea ei în primă instanță, după casare.

(2) Judecătorul care a luat parte la judecarea pricinii în instanță de apel nu mai poate participa la judecarea ei în primă instanță, repetat, în instanță de apel şi nici în instanță de recurs.

[Art.49 al.(2) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(3) Judecătorul care a luat parte la judecarea pricinii în instanță de recurs nu mai poate participa la judecarea ei în primă instanță şi nici în instanță de apel.

(4) Prevederile prezentului articol nu au incidență asupra cazurilor de scoatere a cererii de pe rol sau de încetare a procesului în temeiul art.265 lit.a) şi b) şi nici asupra cazurilor de judecare a pricinii în componența Plenului Curții Supreme de Justiție.

(5) Prevederile prezentului articol nu se extind asupra Colegiului civil şi de contencios administrativ, Colegiului economic al Curții Supreme de Justiție la judecarea recursurilor în plină componență şi nici asupra Plenului Curții Supreme de Justiție la adoptarea de hotărîri explicative.

Articolul 50. Temeiurile de recuzare a judecătorului

(1) Judecătorul care judecă pricina urmează a fi recuzat dacă:

a) la judecarea anterioară a pricinii a participat în calitate de martor, expert, specialist, interpret, reprezentant, grefier sau executor judecătoresc;

b) se află în raporturi de rudenie pînă la al treilea grad inclusiv sau de afinitate pînă la al doilea grad inclusiv cu vreuna dintre părți, cu alți participanți la proces sau cu reprezentanții acestora;

c) este tutore, curator sau adoptator al uneia dintre părți;

d) şi-a expus opinia asupra pricinii care se judecă;

e) are un interes personal, direct sau indirect, în soluționarea pricinii ori există alte împrejurări care pun la îndoială obiectivitatea şi nepărtinirea lui.

(2) Din completul care judecă pricina nu pot face parte persoane care se află în raporturi de rudenie sau de căsătorie.

[Art.50 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 51. Temeiurile de recuzare a expertului, specialistului, interpretului, grefierului şi executorului judecătoresc

(1) Temeiurile de recuzare a judecătorului specificate la art.50 se extind şi asupra expertului, specialistului, interpretului, grefierului şi executorului judecătoresc.

(2) Expertul şi specialistul nu pot participa la judecarea pricinii şi în cazul în care:

a) depind sau au depins, pe linie de serviciu ori pe o altă linie, de părți sau de alți participanți la proces, sau de reprezentanții acestora;

b) au efectuat o revizie ale cărei materiale au servit drept temei pentru intentarea procesului ori care sînt folosite la soluționarea pricinii în cauză.

(3) Faptul participării expertului, specialistului, interpretului, grefierului sau executorului judecătoresc în aceeaşi calitate la judecarea anterioară a pricinii nu constituie temei pentru recuzarea lor.

Articolul 52. Declarațiile de recuzare şi de abținere de la judecată

(1) Dacă există temeiurile specificate la art.50 şi 51, judecătorul, expertul, specialistul,

interpretul, grefierul şi executorul judecătoresc sînt obligaţi să se abţină de la judecată. În aceleaşi temeiuri, recuzarea poate fi înaintată de participanţii la proces sau poate fi examinată din oficiu de către instanţă.

(2) Propunerea de recuzare şi de abţinere de la judecată se face oral sau în scris pentru fiecare în parte, trebuie să fie motivată şi prezentată pînă la începerea dezbaterii pricinii în fond. Cererea de recuzare şi cererea de abţinere de la judecată pot fi înaintate mai tîrziu doar dacă autorul lor a aflat de existenţa temeiului recuzării sau abţinerii după ce a început judecarea pricinii în fond.

(3) Dacă temeiurile recuzării i-au devenit cunoscute după ce a început judecarea pricinii în fond, instanţa este obligată să le comunice în şedinţă de judecată pentru soluţionarea recuzării.

(4) Procedura soluţionării cererii de abţinere de la judecată şi efectele admiterii ei se determină conform prevederilor art.53 şi 54.

(5) În proces nu se admite înaintarea repetată a recuzării aceluiaşi judecător şi pentru aceleaşi motive dacă anterior recuzarea lui a fost respinsă. De asemenea, nu se admite: recuzarea judecătorului din suspiciune în imparţialitatea lui dacă nu sînt cunoscute temeiurile de drept şi de fapt pentru înaintarea recuzării; recuzarea judecătorului căruia i s-a încredinţat verificarea temeiniciei recuzării declarate unui alt judecător; recuzarea judecătorilor care nu sînt implicaţi în examinarea pricinii.

Articolul 53. Procedura de soluţionare a cererii de recuzare

(1) Propunerea de recuzare se examinează de instanţa sesizată cu acţiunea. Instanţa audiază persoana a cărei recuzare se solicită, dacă aceasta doreşte să dea explicaţii, şi ascultă opinia participanţilor la proces. Nu se admite interogarea ca mijloc de dovadă a motivelor de recuzare, nici efectuarea unor acte de procedură.

(2) Recuzarea judecătorului se hotărăşte, în lipsa acestuia, de un alt judecător sau de un alt complet de judecată, de regulă în aceeaşi zi, iar dacă problema aceasta este examinată de instanţa ierarhic superioară spre care se îndreaptă calea de atac respectivă, în cel mult 10 zile. Judecătorii care au făcut parte din completul de judecată şi cărora nu le-au fost înaintate recuzări pot fi incluşi în noul complet pentru soluţionarea recuzării.

(3) Dacă, din motivul recuzării, în instanţa sesizată cu pricină nu se poate constitui complet de judecată şi dacă recuzarea îi priveşte pe toţi judecătorii ei, cererea de recuzare se va judeca de instanţa ierarhic superioară spre care se îndreaptă calea de atac respectivă.

(4) Recuzarea expertului, specialistului, interpretului şi grefierului se examinează de instanţa care judecă pricina.

[Art.53 al.(4) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(5) Instanţa decide asupra recuzării în camera de deliberare printr-o încheiere motivată, care nu se supune nici unei căi de atac decît o dată cu fondul hotărîrii sau al deciziei.

Articolul 54. Efectele admiterii cererii de recuzare

(1) Dacă cererea de recuzare a fost admisă de instanţa sesizată, pricina se examinează de un alt judecător sau de un alt complet de judecători al acestei instanţe. În cazul neadmiterii cererii, pricina se examinează de judecătorii desemnaţi.

(2) Dacă instanţa superioară învestită cu dreptul de a examina cereri de recuzare în cazurile prevăzute de art.53 alin.(3) găseşte că cererea de recuzare este întemeiată, va dispune trimiterea pricinii la o instanţă de acelaşi grad, iar în cazul imposibilităţii o va expedia spre examinare instanţei ierarhic superioare spre care se îndreaptă calea de atac respectivă.

(3) În cazul respingerii cererii, pricina se va restitui spre judecare instanţei iniţiale.

(4) În încheierea prin care s-a admis recuzarea se precizează în ce măsură actele îndeplinite de judecătorul recuzat urmează să fie menţinute.

Capitolul VI
PARTICIPANŢII LA PROCES.
DREPTURILE ŞI OBLIGAŢIILE LOR PROCEDURALE

Articolul 55. Participanţii la proces

Se consideră participanţi la proces: părţile, intervenienţii, procurorul, persoanele care, în conformitate cu art.7 alin.(2), art.73 şi 74, sînt împuternicite să adreseze în instanţă cereri în apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime ale unor alte persoane sau care intervin în proces pentru a depune concluzii în apărarea drepturilor unor alte persoane, precum şi persoanele interesate în pricinile cu procedură specială.

[Art.55 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 56. Drepturile şi obligaţiile participanţilor la proces

(1) Participanţii la proces sînt în drept să ia cunoştinţă de materialele dosarului, să facă extrase şi copii de pe ele, să solicite recuzări, să prezinte probe şi să participe la cercetarea lor, să pună întrebări altor participanţi la proces, martorilor, experţilor şi specialiştilor, să formuleze cereri, să reclame probe, să dea instanţei explicaţii orale şi scrise, să expună argumente şi considerente asupra problemelor care apar în dezbaterile judiciare, să înainteze obiecţii împotriva demersurilor, argumentelor şi considerentelor celorlalţi participanţi, să atace actele judiciare şi să-şi exercite toate drepturile procedurale acordate de legislaţia procedurală civilă.

(2) Participanţii la proces se bucură de drepturi procesuale egale şi au obligaţii procesuale egale, cu unele excepţii stabilite de lege în dependenţă de poziţia pe care o ocupă în proces.

(3) Participanţii la proces sînt obligaţi să se folosească cu bună-credinţă de drepturile lor procedurale. În cazul abuzului de aceste drepturi sau al nerespectării obligaţiilor procedurale, se aplică sancţiunile prevăzute de legislaţia procedurală civilă.

Articolul 57. Capacitatea de folosinţă a drepturilor procedurale civile

Capacitatea de a avea drepturi şi obligaţii procedurale civile (capacitatea de folosinţă a drepturilor procedurale civile) este recunoscută în măsură egală tuturor persoanelor fizice şi organizaţiilor care se bucură, conform legii, de dreptul adresării în judecată pentru apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor lor legitime.

Articolul 58. Capacitatea de exerciţiu al drepturilor procedurale civile

(1) Capacitatea de a-şi exercita în volum deplin, personal sau printr-un reprezentant drepturile şi obligaţiile procedurale în judecată (capacitatea de exerciţiu al drepturilor procedurale civile) o au persoanele fizice de la vîrsta de 18 ani, precum şi persoanele juridice, iar în cazurile prevăzute de lege, entităţile care nu au personalitate juridică, dar dispun de organe de conducere proprii.

[Art.58 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Actele de procedură efectuate de persoanele care nu au capacitate de exerciţiu al drepturilor procedurale civile sînt anulabile. Reprezentantul legal al incapabilului sau curatorul acestuia poate să confirme toate aceste acte sau numai o parte din ele.

(3) Minorul care a atins vîrsta de 16 ani poate să-şi exercite personal drepturile procedurale şi să-şi îndeplinească obligaţiile procedurale de sine stătător în cazul declarării capacităţii depline de exerciţiu (emancipării) sau al încheierii căsătoriei.

(4) Drepturile, libertăţile şi interesele legitime ale minorilor cu vîrsta între 14 şi 18 ani, precum şi ale adulţilor limitaţi în capacitatea de exerciţiu, sînt apărate în instanţă judecătorească de părinţii, înfietorii sau curatorii lor, instanţa fiind obligată să introducă în astfel de pricini minorii sau adulţii limitaţi în capacitatea de exerciţiu.

(5) În cazurile prevăzute de lege, în pricinile ce nasc din raporturi juridice civile, matrimoniale, familiale, de muncă şi din alte raporturi juridice, minorii îşi apără personal în judecată drepturile, libertăţile şi interesele legitime. Instanţa constată necesitatea introducerii în proces a reprezentantului legal al minorului.

(6) Drepturile, libertăţile şi interesele legitime ale minorilor de pînă la 14 ani, precum şi ale adulţilor declaraţi incapabili în modul stabilit de lege, sînt apărate în instanţă de reprezentanţii lor legali - părinţi, înfietori, tutori, curatori, de administraţia instituţiilor de educare, a instituţiilor curative sau de protecţie socială.

Articolul 59. Părţile în proces

(1) Parte în proces (reclamant sau pîrît) poate fi orice persoană fizică sau juridică prezumată, la momentul intentării procesului, ca subiect al raportului material litigios.

(2) În cazurile prevăzute de lege, pot fi parte în proces asociaţiile şi societăţile care nu au personalitate juridică, dar care dispun de organe de conducere proprii.

(3) Parte în proces civil poate fi Republica Moldova, reprezentată de Guvern şi de organele împuternicite să exercite o parte din funcţiile Guvernului, precum şi unităţile administrativ-teritoriale, reprezentate prin împuterniciţii lor în modul prevăzut de lege.

(4) În cazul intentării unui proces la cererea persoanelor şi organelor împuternicite prin lege să se adreseze în instanţă pentru apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime ale unei alte persoane, aceasta din urmă este înştiinţată despre iniţierea procesului, urmînd să participe la el în calitate de reclamant.

(5) Părţile au drepturi procedurale şi obligaţii procedurale egale.

Articolul 60. Drepturile procedurale ale părţilor

(1) În afară de drepturile specificate la art.56, părţile dispun de drepturi speciale.

(2) Reclamantul este în drept să modifice temeiul sau obiectul acţiunii, să mărească ori să reducă cuantumul pretenţiilor în acţiune, ori să renunţe la acţiune. Pîrîtul este în drept să recunoască acţiunea. Părţile pot înceta procesul prin tranzacţie.

(3) Nu se consideră modificare a acţiunii dacă are loc: completarea temeiului acţiunii şi circumstanţelor, extinderea sau reducerea pretenţiilor în acţiune sau a pretenţiilor accesorii, solicitarea compensării valorii obiectului pierdut sau pierit, înlocuirea acţiunii în constatare prin acţiune în realizare.

(4) Instanţa judecătorească nu este în drept să modifice din oficiu temeiul sau obiectul acţiunii.

(5) Instanţa nu va admite renunţarea reclamantului la acţiune, nici recunoaşterea acţiunii de către pîrît, nu va admite tranzacţia între părţi dacă aceste acte contravin legii ori încalcă drepturile, libertăţile şi interesele legitime ale persoanei, interesele societăţii sau ale statului.

Articolul 61. Obligaţia părţilor de a se folosi cu bună-credinţă de drepturile lor procedurale

(1) Părţile sînt obligate să se folosească cu bună-credinţă de drepturile lor procedurale. Instanţa judecătorească pune capăt oricărui abuz de aceste drepturi dacă prin abuz se urmăreşte tergiversarea procesului sau inducerea sa în eroare.

(2) În caz de înaintare cu rea-credinţă a unor cereri vădit neîntemeiate de contestare a unui înscris sau a semnăturii de pe înscris, de formulare a unei cereri de amînare a procesului sau de strămutare a pricinii, de obţinere de către reclamantul căruia i s-a respins acţiunea a unor măsuri de asigurare prin care pîrîtul a fost păgubit, dacă prin aceste acţiuni s-a cauzat amînarea (suspendarea) judecării pricinii sau tergiversarea executării actului judiciar, partea vinovată poate fi obligată de instanţă, la cererea părţii interesate, la plata unei despăgubiri.

Articolul 62. Coparticiparea procesuală obligatorie

(1) O acţiune poate fi intentată în comun de mai mulţi reclamanţi sau împotriva mai multor pîrîţi.

(2) Coparticiparea procesuală se admite dacă:

a) obiectul litigiului îl constituie drepturile şi obligaţiile comune ale mai multor reclamanţi sau pîrîţi;

b) drepturile şi obligaţiile reclamanţilor şi pîrîţilor decurg din aceleaşi temeiuri de fapt sau de drept;

c) drepturile şi obligaţiile ce formează obiectul litigiului sînt de aceeaşi natură.

(3) Fiecare reclamant sau pîrît participă în proces independent faţă de cealaltă parte.Coparticipanţii pot încredinţa susţinerea procesului unui sau mai multor coparticipanţi.

(4) Încheierea judecătorească prin care este respinsă cererea persoanei interesate de a fi admisă în proces în calitate de coparticipant poate fi atacată cu recurs.

Articolul 63. Coparticiparea facultativă

(1) Pentru judecarea rapidă şi justă a litigiilor, instanţa judecătorească este în drept să admită examinarea concomitentă a mai multor pretenţii înaintate de mai mulţi reclamanţi către acelaşi pîrît ori de un reclamant către mai mulţi pîrîţi, ori de mai mulţi reclamanţi împotriva mai multor pîrîţi (inclusiv în cazul cînd fiecare pretenţie poate fi examinată şi executată de sine stătător), cînd ele se află în conexiune prin raportul material juridic dintre coparticipanţi, prin pretenţiile înaintate sau probele comune şi cînd există posibilitatea examinării lor în aceeaşi procedură şi de aceeaşi instanţă.

(2) Încheierea judecătorească prin care s-a permis ori s-a respins cererea de admitere a coparticipării facultative nu se supune recursului.

[Art.64 exclus prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 65. Intervenientul principal (intervenientul care formulează pretenţii proprii cu privire la obiectul litigiului)

(1) Orice persoană interesată poate interveni într-un proces ce se desfăşoară între alte persoane. Intervenţia este în interesul propriu cînd intervenientul invocă un drept al său asupra obiectului litigiului.

(2) Intervenientul principal poate interveni în proces pînă la începerea dezbaterii pricinii în fond în primă instanţă, înaintînd acţiunea către una sau către ambele părţi în modul prevăzut de prezentul cod. Intervenientul principal are drepturi şi obligaţii de reclamant.

(3) Cu consimţămîntul părţilor, se poate face intervenţie şi în instanţă de apel.

(4) În cazul în care constată că acţiunea intervenientului principal nu se raportă la obiectul litigiului, instanţa pronunţă o încheiere prin care refuză să o examineze concomitent cu acţiunea iniţială a reclamantului. În astfel de cazuri, intervenientul principal nu decade din dreptul de a cere intentarea unui proces pe baze generale.

(5) Încheierea prin care instanţa refuză să examineze concomitent acţiunea intervenientului principal şi acţiunea iniţială a reclamantului poate fi atacată cu recurs.

[Art.66 exclus prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 67. Intervenientul accesoriu (intervenientul care nu formulează pretenţii proprii asupra obiectului litigiului)

(1) Persoana interesată într-un proces pornit între alte persoane poate interveni în el alături de reclamant sau de pîrît pînă la închiderea dezbaterilor judiciare în orice instanţă dacă hotărîrea pronunţată ar putea să influenţeze drepturile sau obligaţiile lui faţă de una din părţi.

(2) Pentru a interveni în proces, intervenientul depune o cerere în care demonstrează interesul intervenţiei, menţionînd cărei părţi se va alătura. Copia de pe cerere se înmînează ambelor părţi.

(3) Intervenientul accesoriu poate fi introdus în proces şi la cererea uneia dintre părţi sau din oficiul instanţei.

(4) Părţile sînt în drept să contesteze introducerea în proces a intervenientului accesoriu.

(5) Încheierea judecătorească privind respingerea cererii de introducere în proces a intervenientului accesoriu poate fi atacată cu recurs de acesta sau de către participanţii la proces.

[Art.67 al.(5) modifcat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 68. Drepturile şi obligaţiile procedurale ale intervenientului accesoriu

Intervenientul accesoriu are drepturile şi obligaţiile procedurale ale părţii căreia i se alătură, cu excepţia dreptului de a modifica temeiul şi obiectul acţiunii, de a majora sau reduce

cuantumul pretenţiilor din acţiune, precum şi de a renunţa la acţiune, de a recunoaşte acţiunea sau de a încheia tranzacţie, de a înainta acţiune reconvenţională sau de a cere executarea silită a hotărîrii, încheierii sau deciziei judecătoreşti.

Articolul 69. Efectele neatragerii sau neintervenirii în proces a intervenientului accesoriu

(1) Dacă, în urma pronunţării hotărîrii, partea în proces obţine un drept faţă de intervenientul accesoriu sau acesta poate înainta pretenţii împotriva ei, partea interesată este obligată să-l înştiinţeze despre pornirea procesului şi să prezinte în judecată un demers, solicitînd introducerea lui în proces. În acest scop, partea interesată depune în judecată o cerere, copia de pe care o expediază intervenientului accesoriu, precum şi explicaţia dreptului acestuia de a interveni în proces în timp de 15 zile.

(2) În caz de examinare a pricinii fără ca partea interesată să atragă în proces intervenientul accesoriu, faptele şi raporturile juridice stabilite prin hotărîre judecătorească irevocabilă nu au efecte juridice la examinarea acţiunii de regres depuse împotriva intervenientului.

(3) Neintervenirea în proces fără motive întemeiate a intervenientului accesoriu, înştiinţat în modul stabilit la alin.(1), îl decade din dreptul de a dovedi că litigiul a fost soluţionat greşit din cauza incorectitudinii în proces a părţii la care urma să se alăture în măsura în care nu dovedeşte că explicaţiile, acţiunile şi mijloacele de apărare ale părţii au fost greşite din intenţie sau din culpă gravă.

Articolul 70. Succesiunea în drepturile procedurale

(1) În cazul ieşirii uneia dintre părţi din raportul juridic litigios sau din raportul stabilit prin hotărîre judecătorească (deces, reorganizare, cesiune de creanţă, transfer de datorie şi alte cazuri de subrogare), instanţa permite înlocuirea părţii cu succesorul ei în drepturi. Succesiunea în drepturi este posibilă în orice fază a procesului.

(2) Actele săvîrşite pînă la intrarea în proces a succesorului sînt obligatorii lui în măsura în care ar fi fost obligatorii persoanei pe care succesorul în drepturi a subrogat-o.

(3) Încheierea instanţei despre admiterea sau despre refuzul în admiterea succesorului poate fi atacată cu recurs.

[Art.70 al.(3) introdus prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 71. Participarea procurorului la judecarea pricinilor civile

(1) Procurorul participă la judecarea pricinilor civile în primă instanţă în calitate de participant la proces dacă el însuşi l-a pornit în condiţiile legii.

(2) Acţiunea în apărare a drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime poate fi intentată de către procuror numai la cererea scrisă a persoanei interesate dacă aceasta nu se poate adresa în judecată personal din cauză de sănătate, vîrstă înaintată, incapabilitate sau din alte motive întemeiate. Acţiunea în apărarea intereselor persoanei incapabile poate fi înaintată de procuror indiferent de existenţa cererii persoanei interesate sau a reprezentantului ei legal. În cazurile prevăzute de lege, procurorul este în drept să se adreseze în judecată în apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime ale unui număr nelimitat de persoane.

(3) Procurorul este în drept să adreseze în judecată o acţiune sau o cerere în apărarea drepturilor şi intereselor statului şi ale societăţii ce ţin de:

a) formarea şi executarea bugetului;

b) protecţia proprietăţii aflate în posesiunea exclusivă a statului;

c) recuperarea prejudiciului cauzat statului;

d) rezilierea contractului care lezează statul în interesele lui;

e) perceperea unei sume în beneficiul agenţilor economici în al căror capital statutar statul are cotă-parte;

f) declararea, în condiţiile legii, a actelor normative ale autorităţilor publice, ale altor organe şi organizaţii, ale persoanelor oficiale sau funcţionarilor publici ca fiind nule;

g) perceperea în beneficiul statului a bunurilor dobîndite ilicit;

h) anularea înregistrării şi lichidarea persoanei juridice în cazul încălcării modului stabilit de constituire, precum şi urmărirea veniturilor ei ilicite;

i) protecţia mediului înconjurător;

j) alte cazuri prevăzute de lege.

[Art.71 al.(3) modificat prin LP154/21.07.05, MO126/23.09.05 art.611]

Articolul 72. Drepturile procedurale ale procurorului

(1) Procurorul care a înaintat o acţiune are drepturile şi obligaţiile procedurale de reclamant, cu excepţia dreptului de a încheia tranzacţie şi a obligaţiei de a achita cheltuielile de judecată.

(2) Renunţarea procurorului la pretenţiile înaintate în apărarea intereselor unei alte persoane nu o privează pe aceasta sau pe reprezentantul ei legal de dreptul de a cere examinarea pricinii în fond. Dacă reclamantul renunţă să intervină în procesul intentat de procuror, instanţa scoate cererea de pe rol. În cazul în care reclamantul renunţă la acţiune, instanţa încetează procesul doar dacă renunţarea reclamantului nu contravine legii şi nu încalcă drepturile şi interesele legitime ale altor persoane.

(3) Neprezentarea procurorului, citat legal, în şedinţa de judecată nu împiedică examinarea pricinii dacă persoana în interesele căreia s-a înaintat acţiunea susţine examinarea cauzei în lipsa procurorului.

[Art.72 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 73. Pornirea proceselor în apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime ale unor alte persoane

(1) În cazurile prevăzute de lege, autorităţile publice, organizaţiile, persoanele fizice pot adresa în judecată acţiune (cerere) în apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime ale unor alte persoane, la cererea acestora, sau în apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime ale unui număr nelimitat de persoane. Acţiunea în apărarea intereselor unei persoane incapabile poate fi intentată independent de existenţa cererii unei persoane interesate sau a reprezentantului ei legal.

(2) Organele, organizaţiile, persoanele fizice care au intentat proces în apărarea intereselor unor alte persoane au drepturi şi obligaţii procedurale de reclamant, cu excepţia dreptului de a încheia tranzacţie şi a obligaţiei de a achita cheltuielile de judecată.

(3) Dacă organele, organizaţiile, persoanele fizice care au intentat proces îşi retrag acţiunea înaintată în interesul reclamantului, iar acesta nu doreşte să intervină în proces, survin efectele procesuale prevăzute la art. 72 alin. (2).

[Art.73 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 74. Participarea la proces a autorităţilor publice pentru a depune concluzii

(1) În cazurile stabilite de lege, autorităţile publice competente, din proprie iniţiativă, la cererea participanţilor la proces sau din oficiul instanţei, pot interveni în proces pînă la pronunţarea hotărîrii în primă instanţă, precum şi în instanţa de apel, pentru a depune concluzii, potrivit funcţiei, în vederea apărării drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime ale altor persoane, a intereselor statului şi ale societăţii.

(2) Instanţa judecătorească poate, după caz, din oficiu să introducă în proces autoritatea publică competentă pentru a depune concluzii asupra pricinii în curs de examinare.

(3) Autorităţile menţionate în prezentul articol au drepturile şi obligaţiile procedurale de participant la proces specificate la art.56 din prezentul cod, precum şi în alte legi.

[Art.74 al.(3) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 75. Reprezentarea în instanţă judecătorească

(1) În proces civil, persoanele fizice îşi pot apăra interesele personal sau prin reprezentanţi. Participarea personală în proces nu face ca persoana fizică să decadă din dreptul de a avea reprezentant.

(2) Procesele persoanelor juridice se susţin în instanţă de judecată de către organele lor de

administrare, care acționează în limitele împuternicirilor atribuite prin lege, prin alte acte normative sau prin actele lor de constituire, precum şi de către reprezentanții lor.

(3) Conducătorul organizației îşi confirmă împuternicirile prin documentele prezentate în judecată ce atestă funcția sau calitatea lui de serviciu ori, după caz, prin actele de constituire. În caz de dizolvare sau lichidare a persoanei juridice, interesele ei pot fi reprezentate de administratorul din oficiu sau de lichidator, desemnați în condițiile legii.

(4) Actele procedurale efectuate de reprezentant în limitele împuternicirilor sale sînt obligatorii pentru persoana reprezentată în măsura în care ele ar fi fost efectuate de ea însăşi. Culpa reprezentantului este echivalentă culpei părții.

Articolul 76. Persoanele care pot fi reprezentanți în judecată

(1) Reprezentant în judecată poate fi orice persoană cu capacitate de exercițiu deplină care are împuternicirile respective, legalizate în modul stabilit, pentru a susține procesul, cu excepția persoanelor specificate la art.78.

(2) Participanții la proces, cu excepția reprezentantului, pot fi asistați în judecată de un singur reprezentant ori de mai mulți reprezentanți care îi pot reprezenta în comun sau fiecare în parte.

Articolul 77. Numirea din oficiu a reprezentantului

Instanța judecătorească este în drept să numească din oficiu părții sau intervenientului un reprezentant avocat:

Instanța judecătorească solicită oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat desemnarea unui reprezentant avocat pentru parte sau intervenient:

[Art.77 alineat în redacția LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.01.12]

a) în cazul în care partea sau intervenientul sînt lipsiți sau limitați în capacitatea de exercițiu şi nu au reprezentanți legali sau dacă domiciliul pîrîtului nu este cunoscut;

[Art.77 lit.a) modificată prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art814]

b) dacă instanța constată un conflict de interese între reprezentant şi reprezentatul lipsit ori limitat în capacitatea de exercițiu;

c) în condițiile art.304 şi 316;

d) în alte cazuri prevăzute de lege.

Articolul 78. Persoanele care nu pot fi reprezentanți în judecată

(1) Nu pot fi reprezentanți în judecată judecătorii, procurorii, ofițerii de urmărire penală, polițiştii, deputații, cu excepția cazurilor participării lor la proces în calitate de împuterniciți ai acestor autorități sau în calitate de reprezentanți legali.

[Art.78 al. (1) modificat prin LP399 din 16.10.03, MO221/31.10.03 art.860]

(2) Nu poate fi reprezentant în judecată persoana care a acordat sau acordă în pricina respectivă asistență judiciară unor persoane ale căror interese sînt în contradicție cu interesele persoanei pe care o reprezintă, sau care a participat în calitate de judecător, de procuror, de ofițer de urmărire penală, de expert. În cazul existenței unor astfel de circumstanțe, reprezentantul poate fi recuzat de participanții la proces.

Articolul 79. Reprezentanții legali

(1) Drepturile, libertățile şi interesele legitime ale persoanelor care nu au capacitate deplină de exercițiu şi ale celor limitate în capacitatea de exercițiu sînt apărate în instanță de către părinți, înfietori, tutori sau curatori, de alte persoane cărora acest drept le este acordat prin lege.

(2) Reprezentarea în proces a persoanei declarate dispărută fără urmă în modul stabilit de lege se face de administratorul fiduciar sau de tutorele numit în conformitate cu legea.

(3) Reprezentarea în proces a moştenitorilor persoanei decedate sau declarate decedată în modul stabilit de lege, dacă succesiunea nu a fost încă acceptată de nimeni, se face de către custodele sau tutorele numit în conformitate cu legea.

(4) Reprezentantul legal îndeplineşte în numele celui reprezentat toate actele procedurale pe

care acesta din urmă are dreptul să le exercite, cu excepţiile stabilite de lege.

(5) Reprezentantul legal poate încredinţa unui terţ reprezentarea în instanţă judecătorească. Reprezentantul legal poate fi chemat personal, după caz, în judecată pentru a da explicaţii referitor la actele pe care le-a încheiat ori săvîrşit în această calitate.

Articolul 80. Formularea împuternicirilor reprezentantului

(1) Împuternicirile reprezentantului trebuie să fie formulate într-o procură, eliberată şi legalizată în modul stabilit de lege.

(2) Procurile eliberate de persoane fizice se autentifică notarial. Procurile persoanelor domiciliate în localităţi în care nu există birouri notariale se autentifică de către autorităţile administraţiei publice locale. Procurile eliberate de persoane fizice pot fi autentificate în modul şi în cazurile stabilite în Codul civil la art.252 alin.(4).

(3) Procurile se eliberează în numele persoanei juridice cu contrasemnătura administratorului ei sau a unei alte persoane împuternicite, adeverite prin acte de constituire şi sigilate cu ştampila acestei organizaţii.

[Art.80 al.(3) introdus prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814; celelalte renumerotate]

(4) Valabilitatea procurii care confirmă împuternicirile reprezentantului în instanţă de judecată încetează în temeiul art.255 din Codul civil.

(5) Mandatul dat reprezentantului nu încetează prin decesul mandantului şi nici prin survenirea incapabilităţii lui. Mandatul este valabil pînă la retragerea lui de către moştenitori sau de către reprezentanţii legali ai incapabilului.

(6) Reprezentantul legal depune în judecată actele ce atestă statutul şi împuternicirile sale.

(7) Împuternicirile date avocatului se atestă printr-un ordin scris, eliberat de Baroul de avocaţi, sau prin alt act prevăzut de lege.

(8) Împuternicirile reprezentantului se atestă şi prin declaraţie orală dată în judecată de către reprezentat, consemnată în procesul-verbal al şedinţei de judecată şi semnată de acesta din urmă, sau printr-o cerere scrisă, care se anexează la dosar.

(9) Reprezentantul care renunţă la împuterniciri trebuie să înştiinţeze atît reprezentatul, cît şi instanţa cu cel puţin 10 zile înainte de data judecării pricinii sau înainte de expirarea termenelor de atac.

Articolul 81. Împuternicirile reprezentantului în judecată

Împuternicirea de reprezentare în judecată acordă reprezentantului dreptul de a exercita în numele reprezentatului toate actele procedurale, cu excepţia dreptului de a semna cererea şi de a o depune în judecată, de a strămuta pricina la o judecată arbitrală, de a renunţa total sau parţial la pretenţiile din acţiune, de a majora sau reduce cuantumul acestor pretenţii, de a modifica temeiul sau obiectul acţiunii, de a o recunoaşte, de a încheia tranzacţii, de a intenta acţiune reconvenţională, de a transmite împuterniciri unei alte persoane, de a ataca hotărîrea judecătorească, de a-i schimba modul de executare, de a amîna sau eşalona executarea ei, de a prezenta un titlu executoriu spre urmărire, de a primi bunuri sau bani în temeiul hotărîrii judecătoreşti, drept care trebuie menţionat expres, sub sancţiunea nulităţii, în procura eliberată de reprezentat.

Capitolul VII
CHELTUIELILE DE JUDECATĂ

Articolul 82. Cheltuielile de judecată

Cheltuielile de judecată se compun din taxa de stat şi din cheltuielile de judecare a pricinii.

Articolul 83. Taxa de stat

(1) Taxa de stat reprezintă o sumă care se percepe, în temeiul legii, de către instanţa judecătorească în beneficiul statului de la persoanele în ale căror interese se exercită actele procedurale de judecare a pricinii civile sau cărora li se eliberează copii de pe documente din dosar.

(2) În acțiunile patrimoniale, taxa de stat se determină în funcție de caracterul şi valoarea acțiunii, iar în acțiunile nepatrimoniale şi în alte cazuri prevăzute de lege, în proporții fixe, conform Legii taxei de stat.

Articolul 84. Impunerea cu taxă de stat

Se impune cu taxă de stat fiecare cerere de chemare în judecată (inițială şi reconvențională), cererea intervenientului principal, cererea vizînd pricinile cu procedură specială, cererea de eliberare a ordonanței judecătoreşti, cererea de declarare a insolvabilității, cererea de eliberare a titlului executoriu privind executarea hotărîrilor arbitrale, cererea de apel, de recurs şi de revizuire, precum şi cererea de eliberare a copiilor (duplicatelor) de pe actele judecătoreşti.

Articolul 85. Scutirile de taxă de stat

(1) De taxă de stat pentru judecarea pricinilor civile se scutesc:

a) reclamanții în acțiunile:

- de reintegrare în serviciu, de revendicare a sumelor de retribuire a muncii şi în alte revendicări legate de raporturile de muncă;
- ce decurg din dreptul de autor şi din drepturile conexe, din dreptul asupra invențiilor, desenelor şi modelelor industriale, soiurilor de plante, topografiilor circuitelor integrate, precum şi din alte drepturi asupra proprietății intelectuale;
- de încasare a pensiei de întreținere;
- de reparație a prejudiciului cauzat prin vătămare a integrității corporale sau prin altă vătămare a sănătății ori prin deces;
- de reparație a daunei materiale cauzate prin infracțiune;
- de revendicare a reparației prejudiciului cauzat prin poluarea mediului înconjurător şi folosirea irațională a resurselor naturale;
- de revendicare a indemnizațiilor de protecție socială;
- născute din raporturi de contencios administrativ;
- pentru sesizările privind declararea ca fiind ilegale a manifestărilor şi adunărilor nesancționate;

b) cetățenii Republicii Moldova - pentru cererile de înfiere;

c) minorii - pentru cererile de apărare a drepturilor lor;

d) persoanele supuse represiunilor politice - în pricinile privind represiunile;

e) avocații parlamentari - pentru cererile privind apărarea intereselor petiționarilor ale căror drepturi şi libertăți constituționale au fost încălcate;

f) procurorul, autoritățile publice, organizațiile şi persoanele fizice care, conform legii, sînt împuternicite să adreseze în instanță cereri în apărarea drepturilor, libertăților şi intereselor legitime ale unor alte persoane ori în apărarea intereselor statului sau ale societății şi să depună cereri de contestare a hotărîrilor instanțelor judecătoreşti;

[Art.85 al.(1) lit.f) modificată prin LP154 din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611]

g) organele afacerilor interne şi Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupției - în revendicarea compensării cheltuielilor de urmărire a persoanelor care se eschivează de la plata pensiilor de întreținere, de la reparația prejudiciului cauzat prin vătămare a integrității corporale sau prin altă vătămare a sănătății ori prin deces, de la plata impozitelor şi altor obligații la bugetul statului; compensării cheltuielilor de căutare a debitorului şi a bunurilor lui sau a copilului luat de la debitor în temeiul unei hotărîri judecătoreşti, precum şi a cheltuielilor de păstrare a bunurilor luate de la debitor şi puse sub sechestru şi a bunurilor debitorului evacuat din locuință;

h) instituțiile de asistență socială - în acțiunile de regres împotriva cauzatorului de daună, pentru încasarea de la acesta a ajutoarelor şi pensiei ce se plătesc persoanei prejudiciate sau membrilor ei de familie;

i) autoritățile publice centrale, organele centrale de specialitate ale administrației publice, Curtea de Conturi şi organele subordonate lor, finanțate de la bugetul de stat, precum şi

autorităţile administraţiei publice locale - la înaintarea acţiunilor şi la contestarea hotărîrilor instanţelor judecătoreşti, inclusiv în cauzele examinate în procedură de contencios administrativ, indiferent de calitatea lor procesuală;

[Art.85 al.(1) lit.i) în redacţia LP154-din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611]

j) Agenţia de Stat pentru Proprietatea Intelectuală - în cazul contestării hotărîrilor şi deciziilor ei privind procedura de înregistrare a obiectivelor de proprietate intelectuală;

[Art.85 al.(1) lit.j) modificată prin LP205/28.07.05, MO126/23.09.05 art.613]

k) organizaţiile obşteşti ale invalizilor, instituţiile, întreprinderile şi asociaţiile de instruire şi de producţie ale invalizilor - în toate acţiunile şi pentru toate cererile lor;

l) părţile - în litigiile privind reparaţia prejudiciului cauzat prin condamnare ilegală, tragere ilegală la răspundere penală, prin aplicare ilegală a măsurii preventive sub forma arestului preventiv sau sub forma impunerii angajamentului scris de a nu părăsi localitatea ori prin aplicare ilegală a sancţiunii administrative a arestului;

m) participanţii la proces - pentru plîngerile lor împotriva încheierilor judecătoreşti;

n) părţile - în pricinile privind revizuirea hotărîrilor.

[Art.85 al.(1) lit.n) introdusă prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

o) Compania Naţională de Asigurări în Medicină şi agenţiile ei teritoriale (ramurale) - în acţiunile intentate împotriva persoanelor fizice şi juridice care se eschivează de la achitarea primelor de asigurare obligatorie de asistenţă medicală; în acţiunile intentate împotriva prestatorilor de servicii medicale sau a lucrătorilor medicali, în scopul compensării materiale a prejudiciului cauzat sănătăţii persoanei asigurate din culpa acestora; în acţiunile intentate împotriva persoanelor fizice şi juridice responsabile pentru prejudiciul cauzat sănătăţii persoanei asigurate şi în acţiunile în regres.

[Art.85 lit.o) introdusă prin LP286-XVI din 20.12.07, MO37-39/22.02.08 art.104]

(2) Pot fi stabilite prin lege şi alte cazuri de scutire a părţilor de plata taxei de stat.

(3) Eliberarea, la cerere, a copiilor de pe actele judecătoreşti pentru participanţii la proces se face fără plata taxei de stat. Eliberarea repetată de copii de pe acelaşi act se supune taxei de stat.

(4) În funcţie de situaţia materială, persoana fizică poate fi scutită de judecător (de instanţa judecătorească) de plata taxei de stat sau de plata unei părţi a ei.

Articolul 86. Amînarea şi eşalonarea plăţii taxei de stat

(1) Judecătorul sau instanţa judecătorească este în drept să decidă amînarea sau eşalonarea plăţii taxei de stat pentru una sau pentru ambele părţi, ţinînd cont de situaţia lor materială. Dacă reclamantul nu a plătit în termen taxa de stat, instanţa scoate cererea de pe rol.

(2) Persoanele juridice declarate în stare de insolvabilitate, la introducerea în instanţa de judecată a acţiunilor de urmărire a creanţelor debitoare, de anulare a actelor juridice fictive sau frauduloase, a garanţiilor acordate, a tranzacţiilor încheiate şi a actelor de transfer de proprietate, precum şi la atacarea hotărîrilor judecătoreşti adoptate pe marginea acestor litigii, plătesc taxa de stat după examinarea cauzei, dar nu mai tîrziu de 6 luni din data adoptării de către instanţa de judecată a hotărîrii.

[Art.86 al.(2) modificat prin LP84-XVI din 17.04.08, MO88-89/20.05.08 art.318]

[Art.86 al.(2) introdus prin LP573-XV din 26.12.03,MO56-60/09.04.04 art.320]

Articolul 87. Valoarea acţiunii

(1) Valoarea acţiunii se determină:

a) din suma cerută - în acţiunile pentru plata unei sume;

b) din valoarea bunurilor revendicate - în acţiunile de revendicare a unor bunuri;

c) din suma totală a obligaţiilor de plată pe un an - în acţiunile pentru plata pensiei de întreţinere;

d) din suma totală pretinsă, dar nu mai mult decît pe 3 ani - în acţiunile privitoare la plăţile scadente;

e) din suma totală pretinsă pe 3 ani - în acţiunile privitoare la plăţi fără termen şi la plata

întreținerii viagere;

f) din suma cu care se majorează ori se reduc sumele de plată, dar nu mai mult decît pe un an - în acțiunile de majorare sau de reducere a sumelor de plată;

g) din suma totală de plată sau a livrărilor restante, dar nu mai mult decît pe un an - în acțiunile de încetare a efectuării plăților sau a livrărilor;

h) din suma totală a chiriei în termenul rămas de valabilitate a contractului, dar nu mai mult decît pe 3 ani - în acțiunile de reziliere a contractului de locațiune;

i) din valoarea clădirii, dar nu mai mică de valoarea indicată în inventar sau, în lipsa valorii, de evaluarea făcută în legătură cu asigurarea obligatorie - în acțiunile referitoare la dreptul de proprietate asupra clădirilor proprietate a persoanelor fizice sau din valoarea clădirii, dar nu mai mică de valoarea indicată în inventar - în cazul clădirilor care aparțin persoanelor juridice;

j) din prețul stabilit al terenului - în acțiunile de revendicare a terenurilor, sau din prețul lui de piață dacă prețul nu a fost stabilit;

k) din valoarea fiecărei pretenții aparte - în acțiunile care constau din mai multe pretenții de sine stătătoare.

(2) Valoarea acțiunii se indică de reclamant. În cazul necorespunderii vădite a valorii indicate a acțiunii valorii ei reale, judecătorul poate dispune, pentru stabilirea ei, prezentarea de probe, cercetarea la fața locului, efectuarea expertizei din contul reclamantului.

Articolul 88. Plata taxei de stat suplimentare

(1) În cazul în care, la momentul depunerii cererii, determinarea valorii acțiunii este dificilă, taxa de stat se plăteşte cu aproximație, urmînd să se încaseze ulterior o taxă suplimentară în corespundere cu partea din valoarea acțiunii, stabilită de instanță la soluționarea pricinii în fond, pentru care nu s-a plătit taxă de stat la momentul depunerii cererii.

(2) Dacă, în cadrul examinării pricinii, îşi majorează pretențiile formulate anterior în acțiune, reclamantul plăteşte taxă suplimentară şi pentru partea cu care acțiunea se majorează.

(3) Examinarea pricinii va continua după ce reclamantul prezintă proba achitării taxei de stat sau a soluționării de către instanță a problemei privind amînarea, eşalonarea achitării taxei de stat sau micşorarea cuantumului ei, în conformitate cu art.86.

[Art.88 al.(3) introdus prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 89. Restituirea taxei de stat

(1) Taxa de stat plătită se restituie, parțial sau integral, în cazul:

a) depunerii într-o sumă mai mare decît cea prevăzută de legislația în vigoare (se restituie suma plătită în plus);

b) refuzului de a primi cererea de eliberare a ordonanței judecătoreşti în temeiul art.348;

c) refuzului de a primi cererea spre examinare în temeiul art.169 alin.(1);

d) restituirii cererii în temeiul art.170 alin.(1) şi art.171 alin.(2);

e) încetării procesului pentru motivele specificate la art.265 lit.a), b) şi e);

f) scoaterii cererii de pe rol pentru motivele specificate la art.267 lit.a) şi b);

g) restituirii cererii de apel şi cererii de recurs pentru motivele prevăzute la art.369, 408 şi 409;

h) refuzului persoanei care a plătit taxă pentru întocmirea sau primirea documentelor pînă la adresare în instanță judecătorească.

[Art.89 al.(1) lit.g), h) modificate prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Taxa de stat se restituie şi în alte cazuri stabilite de legislația în vigoare.

(3) Restituirea taxei de stat se efectuează de către organele fiscale prin intermediul Trezoreriei Centrale, în termen de cel mult un an de la data emiterii încheierii.

[Art.89 al.(3) în redacția LP154 din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611]

Articolul 90. Cheltuielile de judecare a pricinii

Din cheltuielile de judecare a pricinii fac parte:

a) sumele plătite martorilor, interpreților, experților şi specialiştilor;
b) cheltuielile de efectuare a cercetărilor la fața locului;
c) cheltuielile de înştiințare şi chemare a părților în judecată;
d) cheltuielile de transport şi de cazare suportate de părți şi de alți participanți la proces în legătură cu prezentarea lor în instanță;
e) cheltuielile suportate de cetățenii străini şi de apatrizi în legătură cu plata interpretului dacă tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte nu prevăd altfel;
f) cheltuielile de căutare a pîrîtului;
g) cheltuielile de efectuare a expertizei;
h) cheltuielile de executare a actelor judiciare;
i) cheltuielile de asistență juridică;
j) cheltuielile de declarare a insolvabilității;
k) compensațiile pentru timpul de muncă pierdut;
l) alte cheltuieli necesare, suportate de instanță şi de participanții la proces.
[Art.90 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 91. Sumele plătite martorilor, experților, specialiştilor şi interpreților

(1) Martorilor, experților, specialiştilor şi interpreților li se compensează cheltuielile suportate în legătură cu prezentarea lor în instanță judecătorească, inclusiv cheltuielile de deplasare şi cazare, diurnele, precum şi salariul mediu pe economie.
(2) Persoanelor citate în judecată în calitate de martori li se păstrează locul de muncă în timpul absentării lor de la serviciu în legătură cu judecata. Martorii care nu sînt salariați primesc o recompensă pentru sustragere de la ocupația lor.
(3) Experții, specialiştii şi interpreții primesc o recompensă pentru munca efectuată din însărcinarea instanței judecătoreşti dacă această muncă nu intră în atribuțiile lor de serviciu în instituția sau organizația de stat. Mărimea recompensei se determină de către instanță de comunul acord al părților, în coordonare cu experții, specialiştii şi interpreții.

Articolul 92. Introducerea de către părți a sumelor pentru plata martorilor, experților, specialiştilor şi interpreților

(1) Sumele ce urmează a fi plătite martorilor, experților, specialiştilor şi interpreților, alte cheltuieli aferente soluționării pricinii se depun anticipat, de partea care a făcut cererea, pe contul de depozit al instanței judecătoreşti. Dacă cererea a fost făcută de ambele părți sau dacă citarea martorilor, ordonarea expertizei, atragerea specialiştilor şi alte acțiuni remunerabile se fac din inițiativa instanței, sumele se depun de ambele părți în proporții egale pe contul ei de depozit.
(2) Neplata în termenul stabilit de instanță a sumelor specificate la alin.(1) are ca efect decăderea din dreptul de a cita în judecată martorul, specialistul, interpretul sau de a efectua expertiză.

Articolul 93. Plata sumelor cuvenite martorilor şi interpreților

(1) Instanța plăteşte din contul ei de depozit sumele cuvenite martorilor şi interpreților îndată ce aceştia îşi îndeplinesc obligațiile.
(2) Remunerarea interpretului şi compensarea cheltuielilor pe care le-a suportat în legătură cu prezentarea în judecată se efectuează de la buget.
(3) Sumele şi modul de plată se stabilesc în conformitate cu legislația în vigoare.

Articolul 94. Repartizarea cheltuielilor de judecată între părți

(1) Instanța judecătorească obligă partea care a pierdut procesul să plătească părții care a avut cîştig de cauză toate cheltuielile de judecată. Dacă acțiunea reclamantului a fost admisă parțial, acestuia i se compensează cheltuielile de judecată proporțional părții admise din pretenții, iar pîrîtului - proporțional părții respinse din pretențiile reclamantului.
(2) În cazul mai multor reclamanți sau pîrîți, aceştia sînt obligați să compenseze cheltuielile de judecată în mod egal, proporțional sau solidar, în funcție de interesul fiecăruia ori de

caracterul litigiului dintre ei. Dacă unul dintre coparticipanți a utilizat mijloace speciale de apărare judiciară, ceilalți nu sînt responsabili de cheltuielile lui.

(3) Prevederile alin.(1) şi (2) se aplică şi la repartizarea între părți a cheltuielilor de judecată în instanță de apel, în instanță de recurs şi în cadrul revizuirii.

(4) Dacă, fără a trimite pricina spre rejudecare, modifică hotărîrea atacată sau pronunță o nouă hotărîre, instanța ierarhic superioară poate schimba corespunzător repartizarea cheltuielilor de judecată.

[Art.94 al.(4) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 95. Despăgubirea pentru timpul de muncă pierdut

Instanța judecătorească poate obliga partea care a intentat cu rea-credință o acțiune nefondată sau care s-a opus insistent judecării juste şi rapide a pricinii să despăgubească cealaltă parte pentru timpul de muncă pierdut. Instanța stabileşte cuantumul acestor despăgubiri în limite rezonabile, în funcție de circumstanțele pricinii şi de remunerarea muncii din profesia respectivă.

Articolul 96. Compensarea cheltuielilor de asistență juridică

(1) Instanța judecătorească obligă partea care a pierdut procesul să compenseze părții care a avut cîştig de cauză cheltuielile ei de asistență juridică, în măsura în care acestea au fost reale, necesare şi rezonabile.

(2) În cazul în care partea care a cîştigat procesul a beneficiat de asistență juridică calificată garantată de stat, plata cheltuielilor de acordare a asistenței juridice calificate revine părții care a pierdut procesul. Sumele respective se transferă în contul oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat.

[Art.96 al.(2) introdus prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.01.12]

[Art.96 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 97. Repartizarea cheltuielilor de judecată în cazul renunțării la acțiune şi încheierii tranzacției

(1) În cazul în care îşi retrage cererea de chemare în judecată sau renunță la acțiune pînă la comunicarea către pîrît a cererii, reclamantul nu beneficiază de compensarea cheltuielilor suportate. Dacă el a renunțat după comunicarea cererii de chemare în judecată, instanța îl obligă, la cererea pîrîtului, să ompenseze acestuia cheltuielile suportate.

(2) Dacă reclamantul nu-şi susține pretențiile din cauza faptului că au fost satisfăcute benevol de către pîrît după intentarea acțiunii, instanța, la cererea reclamantului, îl obligă pe pîrît să compenseze acestuia toate cheltuielile de judecată suportate în legătură cu intentarea procesului, inclusiv suma cuvenită pentru asistență juridică.

(3) Dacă reclamantul a intentat acțiunea fără a înainta în prealabil pretenții pîrîtului, iar pîrîtul a recunoscut în judecată imediat pretențiile, cheltuielile de judecată se suportă de către reclamant.

(4) Dacă, la încheierea tranzacției, părțile au prevăzut modul de repartizare a cheltuielilor de judecată, inclusiv a sumei cuvenite reprezentantului pentru asistență juridică, instanța soluționează problema în conformitate cu înțelegerea părților.

(5) Dacă, la încheierea tranzacției, părțile nu au prevăzut modul de repartizare a cheltuielilor de judecată, acestea se consideră compensate.

Articolul 97[1]. Compensarea cheltuielilor de judecată făcute de părți

(1) În cazul în care se respinge, integral sau parțial, acțiunea intentată de o persoană în apărarea drepturilor, libertăților şi intereselor reclamantului, în cazurile prevăzute de legea organică, pîrîtului i se restituie, din mijloacele bugetului de stat, cheltuielile de judecată pe care le-a suportat integral sau parțial, în acea parte a pretențiilor reclamantului care i-a fost respinsă.

(2) În caz de admitere a acțiunii de ridicare a sechestrului pus pe bunuri, cheltuielile de judecată i se restituie reclamantului din mijloacele bugetului respectiv.

[Art.97[1] introdus prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 98. Compensarea cheltuielilor suportate de instanţa judecătorească

(1) Cheltuielile aferente judecării pricinii, suportate de instanţa judecătorească, precum şi taxa de stat, de a căror plată reclamantul a fost scutit, se încasează la buget de la pîrît proporţional părţii admise din acţiune dacă pîrîtul nu este scutit de plata cheltuielilor de judecată.

(2) În caz de respingere a acţiunii, cheltuielile de judecare a pricinii suportate de instanţă, precum şi taxa de stat, se încasează la buget de la reclamant dacă acesta nu este scutit de plata cheltuielilor de judecată.

(3) Dacă acţiunea a fost admisă parţial, iar pîrîtul este scutit de plata cheltuielilor de judecată, cheltuielile de judecare a pricinii suportate de instanţă se încasează la buget de la reclamant, dacă acesta nu este scutit de plata cheltuielilor de judecată, proporţional părţii respinse din acţiune.

[Art.98 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 99. Atacarea încheierilor judecătoreşti asupra cheltuielilor de judecată

Încheierea judecătorească asupra cheltuielilor de judecată poate fi atacată cu recurs.

Capitolul VIII
COMUNICAREA ACTELOR DE PROCEDURĂ. CITAŢIA, ÎNŞTIINŢAREA JUDICIARĂ

Articolul 100. Comunicarea actelor de procedură

(1) Cererea de chemare în judecată şi actele de procedură se comunică participanţilor la proces şi persoanelor interesate, contra semnătură, prin intermediul persoanei împuternicite, prin poştă, cu scrisoare recomandată şi cu aviz de primire, sau prin alte mijloace care să asigure transmiterea textului cuprins în act şi confirmarea primirii lui, precum şi prin delegaţie judiciară.

(2) Dacă i se cere să îndeplinească pentru o altă instanţă procedura de comunicare, instanţa solicitată este obligată să ia de îndată măsurile necesare, conform legii, şi să trimită instanţei solicitante dovezile de îndeplinire a procedurii cerute.

(3) În cazul amînării judecării cauzei, nu este necesară citarea participanţilor la proces prezenţi la şedinţă. Participanţii la proces care au fost citaţi şi nu au participat la şedinţa de judecată la care a fost amînată judecarea cauzei vor putea invoca lipsa citării ulterioare numai în cazul în care vor demonstra că au fost în imposibilitatea de a cunoaşte data judecării cauzei.

[Art.100 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

[Art.101 exclus prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 102. Citaţia şi înştiinţarea judiciară

(1) Instanţa înştiinţează prin citaţie participanţii la proces, martorii, experţii, specialiştii şi interpreţii privitor la locul, data şi ora şedinţei de judecată sau la locul, data şi ora efectuării unor acte de procedură.

(2) În pricinile de urgenţă, participanţii la proces, martorii, experţii, specialiştii şi interpreţii pot fi înştiinţaţi sau chemaţi în judecată prin telegramă sau prin alte mijloace care să ateste înmînarea şi primirea înştiinţării sau citaţiei.

(3) Citaţiile şi înştiinţările se înmînează participanţilor la proces, martorilor, experţilor, specialiştilor, interpreţilor astfel încît aceştia să se poată pregăti de proces şi să se prezinte la timp în faţa instanţei.

(4) Citaţia se înmînează părţii cu cel puţin 3 zile înainte de data judecării. În pricinile urgente, acest termen poate fi mai scurt, la discreţia instanţei.

(5) Prezentarea părţii în instanţă, în persoană sau prin reprezentant, acoperă orice viciu de înmînare a citaţiei. Partea însă este în drept să ceară amînarea procesului dacă citaţia nu i s-a înmînat în termen.

(6) Citaţia sau înştiinţarea se trimite la adresa menţionată de parte sau de un alt participant la proces. Dacă persoana nu locuieşte la adresa comunicată instanţei, citaţia sau înştiinţarea poate fi

trimisă la locul ei de muncă sau la locul unde se află.

Articolul 103. Cuprinsul citației și al înștiințării

(1) În citație și înștiințare se indică:

a) instanța judecătorească, adresa ei;

b) locul, data și ora prezentării;

c) numele și adresa celui citat sau înștiințat;

d) pricina pentru care se face citarea sau înștiințarea;

e) calitatea în care este citată sau înștiințată persoana.

(2) În citație și înștiințare, participanților la proces li se propune să prezinte probele de care dispun referitor la pricină, se face somația despre consecințele neprezentării unor astfel de probe și ale neprezentării în instanță, despre obligativitatea de a comunica instanței motivele neprezentării, precum și despre obligativitatea persoanei care a primit citația sau înștiințarea în locul destinatarului absent de a o înmîna acestuia de îndată ce va fi posibil.

(3) O dată cu citația sau înștiințarea, judecătorul trimite pîrîtului, după caz, copiile de pe documentele depuse în judecată. Împreună cu citația sau înștiințarea, reclamantului i se trimite și o copie de pe referința la cererea de chemare în judecată dacă pîrîtul a remis-o instanței.

Articolul 104. Expedierea citațiilor și înștiințărilor

(1) Citația și înștiințarea se expediază în cazul cînd se citează:

a) statul, unitățile administrativ-teritoriale și autoritățile publice în persoana conducătorului autorității respective, la sediul administrației;

b) persoanele juridice, prin împuterniciți, la sediul lor principal conform înregistrării de stat sau, după caz, la sediul reprezentanței sau al filialei;

c) asociațiile și societățile care nu au personalitate juridică, prin organele lor de conducere, la sediul administrației lor;

d) întreprinderile și toți cei supuși procedurii de reorganizare judiciară și de insolvabilitate, prin administratorul insolvabilității ori prin lichidator, după caz;

e) incapabilii, prin reprezentanții lor legali; în cazul numirii unui curator, prin acesta;

f) personalul misiunilor diplomatice și al oficiilor consulare ale Republicii Moldova, cetățenii Republicii Moldova trimiși ca funcționari în organizații internaționale, precum și membrii lor de familie care locuiesc cu ei în străinătate, prin Ministerul Afacerilor Externe;

g) cetățenii Republicii Moldova, alții decît cei prevăzuți la lit.f), aflați în străinătate în interes de serviciu, prin organele centrale care i-au trimis sau în a căror subordonare se află cei care i-au trimis.

(2) În cazul în care, prin tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte sau prin lege specială, nu se prevede o altă procedură de citare sau înștiințare a persoanelor aflate în străinătate, cu domiciliu sau reședință cunoscută, citația sau înștiințarea li se expediază ca scrisoare recomandată cu aviz de primire. Dacă domiciliul sau reședința celor aflați în străinătate nu este cunoscută, citarea se face conform art.108. Dispozițiile prezentului articol se aplică și la comunicarea sau notificarea oricărui alt act de procedură.

(3) În toate cazurile, dacă cei care se află în străinătate au mandatar cunoscut în Republica Moldova, va fi citat și acesta.

(4) Reclamantul care locuiește în străinătate este în drept să indice adresa din Republica Moldova unde urmează a i se face comunicările despre proces. Dacă locuiește în străinătate, pîrîtul va fi informat că are dreptul să-și indice adresa din Republica Moldova unde urmează a i se face comunicările. În cazul în care pîrîtul nu se conformează acestei prevederi, comunicarea se face prin scrisoare recomandată, iar în recipisa scrisorii se indică actele expediate.

(5) Persoanele cu domiciliu sau cu reședință necunoscută sînt citate potrivit art.108.

Articolul 105. Înmînarea citației și înștiințării

(1) Citația și înștiințarea se trimit prin scrisoare recomandată cu aviz de primire sau prin persoana împuternicită de judecată. Data înmînării citației sau înștiințării se înscrie pe citație sau

înştiinţare în partea care se înmînează destinatarului, precum şi pe cotor, care se restituie instanţei.

(2) Cu consimţămîntul participantului la proces, judecătorul îi poate încredinţa citaţia sau înştiinţarea pentru a o înmîna destinatarului. Persoana împuternicită de judecător să înmîneze citaţia sau înştiinţarea este obligată să restituie instanţei cotorul cu semnătura de primire a destinatarului.

(3) Citaţia şi înştiinţarea, actele de procedură pot fi înmînate destinatarului şi în incinta instanţei. În astfel de cazuri, destinatarii prezenţi în instanţă sau reprezentanţii lor nu pot să refuze citaţiile şi actele de procedură. Dacă remiterea acestora se face în şedinţă de judecată, instanţa poate acorda, la cererea persoanei interesate, un termen pentru a lua cunoştinţă de actele primite.

(4) Reprezentanţii părţilor şi alţi participanţi la proces pot remite unul altuia actele de procedură judiciară contra semnătură.

(5) Citaţia sau înştiinţarea adresată persoanei fizice se înmînează personal contra semnătură pe cotor. Citaţia sau înştiinţarea adresată unei organizaţii se înmînează persoanei cu funcţie de răspundere respective contra semnătură pe cotor sau, în cazul absenţei acesteia, se înmînează în acelaşi mod unui alt angajat, considerîndu-se recepţionată de organizaţie.

(6) Dacă nu îl va găsi pe destinatar la domiciliu sau la locul de muncă, persoana împuternicită să înmîneze citaţia sau înştiinţarea o va înmîna unuia dintre membrii adulţi ai familiei care locuieşte împreună cu destinatarul şi care şi-a dat acordul să o primească, iar în lipsa acestora, o va remite organizaţiei de exploatare a locuinţelor, primăriei satului (comunei) ori administraţiei de la locul lui de muncă. Persoana care a primit citaţia sau înştiinţarea este obligată să indice pe cotor numele şi raporturile sale de rudenie cu destinatarul sau funcţia sa. Totodată, ea este obligată să o înmîneze destinatarului cît mai curînd posibil.

(7) În cazul absenţei temporare a destinatarului, persoana care urmează să înmîneze citaţia sau înştiinţarea notează pe cotor locul în care acesta s-a deplasat şi ziua cînd urmează să revină.

(8) Dacă locul de aflare a destinatarului nu este cunoscut, faptul se consemnează în citaţie sau înştiinţare, precum şi sursa de informaţie, data şi ora.

(9) Dacă citaţia sau înştiinţarea nu este înmînată din vina lucrătorului poştal sau a unei alte persoane împuternicite să o înmîneze, acestora se aplică o amendă de pînă la 10 unităţi convenţionale.

Articolul 106. Efectele refuzului de a primi citaţia sau înştiinţarea

(1) Dacă destinatarul refuză să primească citaţia sau înştiinţarea, persoana împuternicită să o înmîneze consemnează refuzul pe citaţie sau înştiinţare şi o restituie instanţei judecătoreşti.

(2) Persoana care refuză să primească citaţia sau înştiinţarea se consideră înştiinţată despre locul, data şi ora şedinţei de judecată sau despre locul, data şi ora efectuării unui act procedural. Neprezentarea ei în instanţă nu împiedică judecarea pricinii sau efectuarea actului procedural.

Articolul 107. Schimbarea adresei pe parcursul procesului

Dacă îşi schimbă domiciliul sau sediul după pornirea procesului, partea sau reprezentantul este obligat să comunice instanţei, prin cerere, noua adresă, iar părţii adverse prin scrisoare recomandată, a cărei recipisă se depune la dosar o dată cu cererea. În lipsa unei astfel de comunicări, citaţia sau înştiinţarea se trimite la ultima adresă cunoscută instanţei şi se consideră înmînată chiar dacă destinatarul nu mai locuieşte acolo.

Articolul 108. Citarea publică a pîrîtului

(1) Dacă locul de aflare a pîrîtului nu este cunoscut şi reclamantul dă asigurări că, deşi a făcut tot posibilul, nu a reuşit să afle domiciliul acestuia, preşedintele instanţei dispune citarea acestuia prin publicitate. Publicarea în presă se consideră citare legală.

(2) Citaţia se publică într-un ziar republican sau local mai răspîndit în cazul în care instanţa consideră că o astfel de măsură este necesară.

(3) Publicarea citaţiei în ziar se face cu cel puţin 15 zile înainte de data şedinţei de judecată.

În cazuri de urgenţă, preşedintele instanţei poate reduce acest termen la 5 zile.

(4) În cazul în care pîrîtul se prezintă în judecată şi dovedeşte că citarea prin publicitate s-a făcut cu rea-voinţă, reclamantul suportă cheltuielile de citare prin publicitate chiar dacă este în cîştig de cauză, iar toate actele de procedură posterioare încuviinţării acestei citări se anulează.

(5) Dacă locul de aflare a pîrîtului nu este cunoscut, instanţa va examina pricina după expirarea termenului de publicitate.

Articolul 109. Căutarea pîrîtului

(1) Dacă, în acţiunile intentate în interesul statului, în pricinile de plată a pensiilor de întreţinere, în pricinile de reparaţie a prejudiciului cauzat prin vătămare a integrităţii corporale, prin altă vătămare a sănătăţii ori prin deces, nu se cunoaşte locul de aflare a pîrîtului, instanţa judecătorească este obligată să ordone căutarea lui.

(2) În cazul în care, la judecarea altor categorii de pricini decît cele de la alin.(1), locul de aflare a pîrîtului nu este cunoscut, judecătorul poate ordona căutarea lui prin intermediul organelor abilitate numai după ce persoana interesată depune suma cheltuielilor de căutare.

(3) Căutarea pîrîtului se face de organele poliţiei sau de organele fiscale în temeiul unei încheieri judecătoreşti.

(4) Cheltuielile de căutare a pîrîtului în condiţiile alin.(1) se încasează de la pîrît în beneficiul statului, la cererea organelor poliţiei sau organelor fiscale, prin ordonanţă judecătorească.

Capitolul IX
TERMENELE DE PROCEDURĂ

Articolul 110. Termenul de procedură

Termen de procedură este intervalul, stabilit de lege sau de judecată (judecător), în interiorul căruia instanţa (judecătorul), participanţii la proces şi alte persoane legate de activitatea instanţei trebuie să îndeplinească anumite acte de procedură ori să încheie un ansamblu de acte.

Articolul 111. Calcularea termenului de procedură

(1) Actele de procedură se efectuează în termenul prevăzut de lege. În cazul în care nu este stabilit prin lege, termenul de procedură se fixează de către instanţa judecătorească.

(2) Termenul de procedură se instituie prin indicarea unei date calendaristice, datei comunicării actului de procedură, a unei perioade sau prin referire la un eveniment viitor şi cert că se va produce. În ultimul caz, actul de procedură poate fi efectuat în decursul întregii perioade.

[Art.111 al.(2) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(3) Termenul de procedură stabilit în ani, luni sau zile începe să curgă în ziua imediat următoare datei calendaristice stabilite, datei comunicării actului de procedură sau producerii evenimentului ori momentului care a condiţionat începutul lui.

Articolul 112. Expirarea termenului de procedură

(1) Termenul stabilit în ani expiră în luna şi ziua respectivă a ultimului an al termenului. Termenul stabilit în luni expiră pe data respectivă a ultimei luni a termenului. Dacă ultima lună nu are data respectivă, termenul expiră în ultima zi a lunii.

(2) Dacă ultima zi a termenului este nelucrătoare, acesta expiră în următoarea zi lucrătoare.

(3) Actul de procedură pentru care este stabilit un termen poate fi îndeplinit pînă la ora 24 a ultimei zile din termen. Dacă cererile de apel sau de recurs, documentele sau sumele băneşti au fost predate la oficiul poştal sau la telegraf, sau prin alte mijloace de comunicaţie înainte de ora 24 din ultima zi a termenului, actul de procedură se consideră îndeplinit în termen.

(4) Dacă actul de procedură trebuie efectuat nemijlocit în instanţa judecătorească ori în o altă organizaţie, termenul se consideră expirat la ora care încheie programul lor sau la care încetează operaţiunile respective.

Articolul 113. Efectele neîndeplinirii în termen a actului de procedură

(1) Dreptul de a efectua actul de procedură încetează o dată cu expirarea termenului prevăzut de lege ori stabilit de instanţa judecătorească (judecător).

(2) Cererile şi documentele depuse după expirarea termenului de procedură nu degrevează de îndeplinirea obligaţiei procedurale.

Articolul 114. Suspendarea curgerii termenului de procedură

(1) Curgerea termenului de procedură se suspendă o dată cu suspendarea procesului.

(2) Din ziua redeschiderii procesului, termenul de procedură suspendat continuă să curgă.

Articolul 115. Prelungirea termenului de procedură

La cererea participanţilor la proces, instanţa judecătorească (judecătorul) poate prelungi termenul de procedură.

Articolul 116. Repunerea în termen

(1) Persoanele care, din motive întemeiate, au omis termenul de îndeplinire a unui act de procedură pot fi repuse în termen de către instanţă.

(2) Cererea de repunere în termen se depune la instanţa judecătorească care efectuează actul de procedură şi se examinează în şedinţă de judecată. Participanţilor la proces li se comunică locul, data şi ora şedinţei. Neprezentarea lor însă nu împiedică soluţionarea repunerii în termen.

(3) La cererea de repunere în termen se anexează probele ce dovedesc imposibilitatea îndeplinirii actului. Totodată, trebuie efectuat actul de procedură care nu a fost îndeplinit în termen (să fie depusă cererea, să fie prezentate documentele respective etc.).

(4) Repunerea în termen nu poate fi dispusă decît în cazul în care partea şi-a exercitat dreptul la acţiune înainte de împlinirea termenului de 30 de zile, calculat din ziua în care a cunoscut sau trebuia să cunoască încetarea motivelor care justifică depăşirea termenului de procedură.

[Art.116 al.(4) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(5) Încheierea judecătorească prin care este respinsă cererea de repunere în termen poate fi atacată cu recurs. Încheierea prin care s-a făcut repunerea în termen nu se supune recursului.

Capitolul X
PROBELE ŞI PROBAŢIUNEA

Articolul 117. Probele

(1) Probe în pricini civile sînt elementele de fapt, dobîndite în modul prevăzut de lege, care servesc la constatarea circumstanţelor ce justifică pretenţiile şi obiecţiile părţilor, precum şi altor circumstanţe importante pentru justa soluţionare a pricinii.

(2) În calitate de probe în pricini civile se admit elementele de fapt constatate din explicaţiile părţilor şi ale altor persoane interesate în soluţionarea pricinii, din depoziţiile martorilor, din înscrisuri, probe materiale, înregistrări audio-video, din concluziile experţilor.

(3) Probele obţinute cu încălcarea legii nu au putere de probaţiune şi nu pot fi puse de instanţă în temeiul hotărîrii.

[Art.117 al.(3) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 118. Obligaţia probaţiunii în judecată

(1) Fiecare parte trebuie să dovedească circumstanţele pe care le invocă drept temei al pretenţiilor şi obiecţiilor sale dacă legea nu dispune altfel.

(2) Partea care nu a exercitat pe deplin obligaţia de a dovedi anumite fapte este în drept să înainteze instanţei judecătoreşti un demers prin care solicită audierea părţii adverse în privinţa acestor fapte dacă solicitarea nu se referă la circumstanţele pe care instanţa le consideră dovedite.

(3) Circumstanţele care au importanţă pentru soluţionarea justă a pricinii sînt determinate definitiv de instanţa judecătorească pornind de la pretenţiile şi obiecţiile părţilor şi ale altor participanţi la proces, precum şi de la normele de drept material şi procedural ce urmează a fi aplicate.

(4) În cazul nerespectării prevederilor legii privind legalizarea probelor ori al pierderii unui document autentic, efectul defavorabil al nedovedirii afirmaţiilor referitoare la circumstanţele de fapt ale pricinii va cădea asupra părţii sau altui participant la proces care a avut posibilitatea şi care trebuia să se asigure pînă la judecată cu probă veridică fără a suscita îndoieli.

(5) Instanța judecătorească (judecătorul) este în drept să propună părților şi altor participanți la proces, după caz, să prezinte probe suplimentare şi să dovedească faptele ce constituie obiectul probațiunii pentru a se convinge de veridicitatea lor.

Articolul 119. Prezentarea şi reclamarea probelor

(1) Probele se adună şi se prezintă de către părți şi de alți participanți la proces. Dacă în procesul de adunare a probelor apar dificultăți, instanța poate contribui, la solicitarea părților şi altor participanți la proces, la adunarea şi prezentarea probelor necesare.

(2) În cererea de reclamare a probei trebuie să fie specificate proba şi circumstanțele care ar putea fi confirmate sau infirmate prin acea probă, cauzele ce împiedică dobîndirea probei, locul aflării ei. Instanța judecătorească (judecătorul) poate elibera, după caz, la cererea părților sau a altor participanți la proces, un demers pentru obținerea probei. Persoana care deține proba reclamată o trimite nemijlocit în judecată sau o înmînează persoanei care deține demersul pentru a o prezenta în judecată.

(3) Persoanele care nu dețin probele de rigoare sau nu au posibilitatea de a le prezenta în termenul stabilit de judecată sînt obligate să comunice instanței faptul în decursul a 5 zile de la data primirii cererii acesteia, indicînd motivele neprezentării. În caz de neînştiințare, precum şi de declarare de către instanță a neîndeplinirii cererii de a se prezenta probe ca fiind neîntemeiată, persoanele vinovate care nu sînt participanți la proces se sancționează cu amendă de pînă la 10 unități convenționale. Aplicarea amenzii nu scutește persoanele care dețin proba reclamată de obligația prezentării ei în instanță.

[Art.119 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 120. Administrarea înscrisurilor şi probelor materiale
la locul lor de păstrare sau aflare

(1) Instanța judecătorească poate administra înscrisurile şi probele materiale la locul de păstrare sau de aflare dacă prezentarea lor în judecată este imposibilă sau dificilă.

(2) Instanța judecătorească (judecătorul) pronunță o încheiere privind locul, data şi ora cercetării la fața locului a probelor şi înştiințează persoanele interesate în soluționarea pricinii. Neprezentarea lor însă nu împiedică administrarea probelor. La fața locului pot fi chemați, după caz, martorii, interpreții, specialiştii şi experții. Specialiştii pot efectua măsurări, fotografieri, filmări, înregistrări audio şi video, pot elabora planuri, scheme şi pot face alte acte necesare.

(3) Privitor la administrarea probelor la fața locului se întocmeşte un proces-verbal.

[Art.120 al.(3) îmodificat prin LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]

Articolul 121. Pertinența probelor

Instanța judecătorească reține spre examinare şi cercetare numai probele pertinente care confirmă, combat ori pun la îndoială concluziile referitoare la existența sau inexistența de circumstanțe, importante pentru soluționarea justă a cazului.

Articolul 122. Admisibilitatea probelor

(1) Circumstanțele care, conform legii, trebuie confirmate prin anumite mijloace de probațiune nu pot fi dovedite cu nici un fel de alte mijloace probante.

(2) Admisibilitatea probelor se determină în conformitate cu legea în vigoare la momentul eliberării lor.

(3) Se consideră inadmisibile probele obținute cu încălcarea prevederilor legii, cum ar fi inducerea în eroare a participantului la proces, încheierea actului de către o persoană neîmputernicită, încheierea defectuoasă a actului procedural, alte acțiuni ilegale.

Articolul 123. Temeiurile degrevării de probațiune

(1) Faptele pe care instanța le-a declarat unanim cunoscute (faptele de notorietate publică) nu se cer a fi dovedite.

(2) Faptele stabilite printr-o hotărîre judecătorească irevocabilă într-o pricină civilă soluționată anterior în instanță de drept comun sau în instanță specializată sînt obligatorii pentru instanța care judecă pricina şi nu se cer a fi dovedite din nou şi nici nu pot fi contestate la judecarea unei

alte pricini civile la care participă aceleaşi persoane.

(3) Sentința pronunțată de instanța judecătorească într-o cauză penală, rămasă irevocabilă, este obligatorie pentru instanța chemată să se pronunțe asupra efectelor juridice civile ale actelor persoanei împotriva căreia s-a pronunțat sentința numai dacă aceste acte au avut loc şi numai în măsura în care au fost săvîrşite de persoana în cauză.

(4) Faptele care, conform legii, sînt prezumate a fi stabilite nu trebuie dovedite de persoana în a cărei favoare se prezumă. Prezumarea faptelor poate fi contestată, conform regulilor generale de probațiune, de persoana interesată dacă legea nu dispune altfel. Instanța judecătorească este în drept să verifice din oficiu veridicitatea faptelor prezumate.

(5) Faptele constatate printr-un act al autorității publice nu au pînă la judecată putere pentru instanță şi pot fi contestate în condițiile prezentului cod.

(6) Faptele invocate de una din parți nu trebuie dovedite în măsura în care cealaltă parte nu le-a negat.

[Art.123 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 124. Decăderea din dreptul de a prezenta probe

(1) Partea care cere dovada cu martori sau efectuarea unei expertize este obligată ca, în termen de 5 zile de la încuviințarea cererii, să depună suma stabilită de instanță pentru despăgubirea martorilor sau plata expertului. Partea decăzută din dreptul de a administra dovada poate să se apere, discutînd în fapt şi de drept temeinicia susținerilor şi dovezilor părții opuse.

(2) Neplata, de către solicitantul expertizei, a sumei pentru efectuarea expertizei atrage decăderea din această dovadă.

Articolul 125. Delegațiile judecătoreşti

(1) În cazul necesității de a aduna probe ori de a înmîna acte judiciare într-un alt oraş, municipiu sau raion, instanța care judecă pricina dă instanței judecătoreşti respective, prin încheiere, o delegație pentru efectuarea unor anumite acte de procedură.

(2) În încheierea privind delegația judecătorească se indică fondul pricinii, datele referitoare la părți, inclusiv domiciliul sau locul aflării lor, circumstanțele ce urmează a fi clarificate şi probele pe care trebuie să le adune instanța executoare a delegației. Această încheiere este obligatorie pentru instanța căreia îi este adresată şi trebuie să fie îndeplinită în regim prioritar.

[Art.125 al.(2) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(3) Instanțele judecătoreşti ale Republicii Moldova pot da delegații instanțelor judiciare străine în vederea efectuării diferitelor acte de procedură în conformitate cu legislația Republicii Moldova şi cu tratatele internaționale la care aceasta este parte.

Articolul 126. Procedura de îndeplinire a delegației

(1) Delegația judecătorească se îndeplineşte în şedință de judecată conform regulilor stabilite de prezentul cod. Participanților la proces li se comunică locul, data şi ora şedinței. Neprezentarea lor însă nu împiedică îndeplinirea delegației.

(2) Procesele-verbale şi probele adunate în legătură cu îndeplinirea delegației se remit imediat instanței care judecă pricina.

(3) În cazul în care participanții la proces, martorii sau experții care au depus mărturii, au dat explicații ori au expus concluzii în fața instanței executoare a delegației se prezintă în fața instanței care judecă pricina, ei depun mărturii, dau explicații, expun concluzii conform regulilor generale.

Articolul 127. Asigurarea probelor

(1) Participanții la proces interesați să prevină dispariția ori imposibilitatea administrării în viitor a unei probe utile pentru dovedirea pretențiilor pot cere instanței judecătoreşti asigurarea probei. Asigurarea se face prin audierea martorului, efectuarea expertizei, cercetarea la fața locului şi prin alte modalități.

(2) Asigurarea probelor înainte de intentarea procesului în instanță judecătorească se efectuează de notari, de persoanele oficiale ale misiunilor diplomatice ale Republicii Moldova în

privința cetățenilor Republicii Moldova, în modul prevăzut de legislația în vigoare, sau de judecători, în condițiile prevăzute la art.127[1].

[Art.127 al.(2) în redacția LP238-XVI din 13.11.08, MO215-2171/05.12.08 art.796]

[Art.127 al.(2) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 127[1]. Asigurarea probelor în cazul obiectelor de proprietate intelectuală

(1) Orice persoană căreia i s-au încălcat drepturile de proprietate intelectuală poate cere instanței, pînă la intentarea procesului în instanță judecătorească, precum şi în timpul procesului, aplicarea de măsuri provizorii pentru asigurarea probelor, sub rezerva protecției informațiilor care constituie secret comercial sau a căror confidențialitate necesită a fi asigurată conform prevederilor legislației în vigoare şi cu condiția depunerii unei cauțiuni.

(2) Cererea de asigurare a probelor în cazul obiectelor de proprietate intelectuală se depune la Curtea de Apel Chişinău, cu respectarea condițiilor art.128 alin.(2).

(3) Procedura de asigurare a probelor în cazul obiectelor de proprietate intelectuală se efectuează în conformitate cu prevederile art. 129.

(4) Măsurile de asigurare a probelor pînă la intentarea acțiunii se vor aplica de instanța judecătorească în limitele celor prevăzute de legislația în vigoare.

(5) Încheierea de admitere a asigurării probelor poate fi atacată odată cu fondul, iar cea de respingere a cererii poate fi atacată cu recurs în termen de 5 zile de la pronunțare, dacă s-a emis cu citarea participanților la proces, sau de la comunicare, dacă s-a emis fără citarea lor. Depunerea recursului nu suspendă executarea măsurilor de asigurare.

Articolul 127[2]. Cauțiunea în cazul asigurării probelor pînă la intentarea acțiunii

(1) Cauțiunea se depune în bani pe contul special al oficiului de executare.

(2) Cauțiunea se stabileşte în proporție de 20% din valoarea bunurilor a căror asigurare se solicită, iar în cazul cererilor al căror obiect nu este evaluabil, suma cauțiunii constituie pînă la 50000 de lei.

(3) În cazul în care la examinarea cauzei va fi stabilit un prejudiciu care depăşeşte suma cauțiunii, suma neacoperită de cauțiune va fi pusă în seama reclamantului conform prevederilor legislației în vigoare.

(4) Cauțiunea depusă sau partea rămasă după recuperarea prejudiciilor cauzate pîrîtului se va restitui, la cerere, după soluționarea, prin hotărîre definitivă, a procesului în legătură cu care s-a stabilit cauțiunea şi/sau după încetarea efectelor măsurii pentru care aceasta s-a depus.

(5) Cauțiunea se restituie celui care a depus-o dacă cel îndreptățit nu a depus cerere pentru plata despăgubirii cuvenite pînă la împlinirea termenului de 30 de zile de la data rămînerii definitive a hotărîrii sau, după caz, de la data încetării efectelor măsurii prevăzute la alin. (4). Cauțiunea se restituie de îndată dacă partea interesată declară în mod expres că nu urmăreşte obligarea celui care a depus-o la despăgubiri pentru prejudiciile cauzate prin încuviințarea măsurii pentru care aceasta s-a depus.

(6) Instanța se pronunță asupra cererii de restituire a cauțiunii, cu citarea părților, printr-o încheiere supusă recursului.

Articolul 127[3]. Anularea măsurilor de asigurare a probelor

(1) Măsurile de asigurare a probelor se consideră nule în cazul în care reclamantul nu intentează în termen de 20 de zile lucrătoare o acțiune în instanță judecătorească privind încălcarea drepturilor.

(2) Măsurile de asigurare a probelor se anulează, la cerere:

a) ca urmare a oricărei acțiuni sau inacțiuni prejudiciabile a reclamantului;

b) în cazul în care se constată că nu există încălcare sau tentativă de încălcare a unui drept asupra obiectelor de proprietate intelectuală;

c) potrivit unei hotărîri judecătoreşti;
d) în alte cazuri prevăzute de lege.
(3) Termenul prevăzut la alin.(1) este un termen de decădere şi nu poate fi restabilit.
[Art.127^1-127^3 introduse prin LP238-XVI din 13.11.08, MO215-2171/05.12.08 art.796]

Articolul 128. Cererea de asigurare a probelor

(1) Cererea de asigurare a probelor se depune la instanţa care judecă pricina sau, după caz, la notarul de la locul îndeplinirii actelor de procedură în vederea asigurării probelor.

(2) În cererea de asigurare a probelor se indică esenţa pricinii, datele părţilor, inclusiv domiciliul ori sediul lor, probele a căror asigurare se cere, faptele ce urmează a fi confirmate sau infirmate prin aceste probe, motivul solicitării asigurării probelor. Asupra cererii de asigurare a probelor instanţa emite o încheiere.

(3) Încheierea de respingere a cererii de asigurare a probelor poate fi atacată cu recurs în termen de 5 zile de la pronunţare, dacă s-a emis cu citarea participanţilor la proces, sau de la comunicare, dacă s-a emis fără citarea lor. Încheierea emisă în timpul judecării pricinii nu poate fi atacată decît o dată cu fondul.

Articolul 129. Procedura de asigurare a probelor

(1) Asigurarea probelor se efectuează de către judecător conform prevederilor prezentului cod privind cercetarea probei. Persoana interesată, alţi participanţi la proces se înştiinţează despre locul, data şi ora asigurării probei. Neprezentarea lor însă nu împiedică luarea măsurilor de asigurare a probei. În cazul pericolului de întîrziere, instanţa examinează cererea de asigurare a probei de îndată, fără citarea părţilor. În astfel de cazuri, încheierea de asigurare se comunică părţilor şi altor persoane interesate.

(2) Încheierea, procesele-verbale şi toate probele adunate în cadrul asigurării lor se trimit instanţei care judecă pricina, înştiinţînd despre aceasta participanţii la proces.

(3) Dacă asigurarea probelor se efectuează la o altă instanţă judecătorească decît cea care examinează pricina, se aplică prevederile art.125 şi 126.

[Art.129 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 130. Aprecierea probelor

(1) Instanţa judecătorească apreciază probele după intima ei convingere, bazată pe cercetarea multiaspectuală, completă, nepărtinitoare şi nemijlocită a tuturor probelor din dosar în ansamblul şi interconexiunea lor, călăuzindu-se de lege.

(2) Nici un fel de probe nu au pentru instanţa judecătorească o forţă probantă prestabilită fără aprecierea lor.

(3) Fiecare probă se apreciază de instanţă privitor la pertinenţa, admisibilitatea, veridicitatea ei, iar toate probele în ansamblu, privitor la legătura lor reciprocă şi suficienţa pentru soluţionarea pricinii.

(4) Ca rezultat al aprecierii probelor, instanţa judecătorească este obligată să reflecte în hotărîre motivele concluziilor sale privind admiterea unor probe şi respingerea altor probe, precum şi argumentarea preferinţei unor probe faţă de altele.

[Art.130 al.(4) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(5) Proba este declarată ca fiind veridică dacă instanţa constată prin cercetare şi comparare cu alte probe că datele pe care le conţine corespund realităţii.

Articolul 131. Explicaţiile date de părţi şi intervenienţi

(1) Explicaţiile date de părţi şi intervenienţi asupra circumstanţelor care le sînt cunoscute şi care au importanţă în proces urmează a fi verificate şi evaluate deopotrivă cu celelalte probe. Explicaţiile pot fi date oral sau în scris. Dacă partea audiată are mai mulţi coparticipanţi procesuali, instanţa, în funcţie de circumstanţele pricinii, determină necesitatea interogării tuturor coparticipanţilor sau numai a unora din ei.

(2) Instanţa poate considera suficiente pentru proces circumstanţele determinate în baza explicaţiilor uneia dintre părţi dacă cealaltă deţine proba solicitată de instanţă, dar nu o prezintă.

(3) Dacă partea obligată să dovedească afirmaţiile sale deţine, dar nu prezintă în judecată, probele necesare, instanţa este în drept să-şi întemeieze concluziile pe explicaţiile date de partea adversă.

(4) Dacă o parte recunoaşte în şedinţă de judecată sau în cadrul îndeplinirii delegaţiei judiciare faptele pe care cealaltă parte îşi întemeiază pretenţiile sau obiecţiile, aceasta din urmă este degrevată de obligaţia dovedirii lor. Recunoaşterea se consemnează în procesul-verbal al şedinţei de judecată. Recunoaşterea expusă în scris se anexează la materialele dosarului.

[Art.131 al.(4) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.81]

(5) Renunţarea la recunoaşterea efectuată în judecată influenţează recunoaşterea numai dacă partea care a recunoscut faptele dovedeşte că mărturisirea lor nu corespunde adevărului, ci este rezultatul unei erori. Numai în acest caz, recunoaşterea îşi pierde valabilitatea.

(6) În cazul cînd instanţa judecătorească are îndoieli referitor la recunoaşterea efectuată, constatînd că s-a procedat astfel pentru tăinuirea circumstanţelor reale ale pricinii ori în urma unei înşelăciuni, violenţe, ameninţări sau erori, ea va respinge, printr-o încheiere, recunoaşterea. În acest caz, faptele recunoscute urmează a fi dovedite în baza regulilor generale.

(7) Recunoaşterea acţiunii sau a faptelor efectuată în primă instanţă îşi păstrează veridicitatea şi în instanţele ierarhic superioare.

Articolul 132. Depoziţiile martorului

(1) Martor poate fi orice persoană care nu are interes în proces şi căreia îi sînt cunoscute, direct sau indirect, fapte referitoare la pricină. Depoziţiile martorului nu pot fi considerate probă dacă el nu a cunoscut personal faptele.

[Art.132 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Solicitantul citării în judecată a unui martor este obligat să demonstreze ce fapte importante pentru soluţionarea pricinii poate confirma acest martor şi să comunice instanţei numele şi domiciliul lui.

Articolul 133. Persoanele care nu pot fi audiate ca martori în judecată

Nu pot fi citaţi în judecată şi audiaţi în calitate de martori:

a) persoanele care, din cauza vîrstei fragede ori a handicapului lor fizic sau mental, nu sînt în stare să înţeleagă just faptele şi să depună asupra lor mărturii veridice;

b) slujitorii cultelor, medicii, avocaţii, notarii şi orice alte persoane pe care legea le obligă să păstreze secretul informaţiei confidenţiale primite în exerciţiul funcţiunii;

c) funcţionarii publici şi foştii funcţionari publici, asupra datelor ce constituie secret ocrotit de lege care le-au parvenit în această calitate, dacă nu au fost degrevaţi, în modul stabilit, de obligaţia păstrării lui;

d) persoanele care, în virtutea funcţiei profesionale, au participat la pregătirea, executarea sau răspîndirea publicaţiilor periodice, emisiunilor televizate sau radiodifuzate referitor la personalitatea autorului, executorului sau alcătuitorului de materiale ori documente, la informaţia parvenită de la aceştia în legătură cu activitatea lor, dacă materialele şi documentele sînt destinate redacţiei;

e) judecătorii, referitor la problemele apărute în dezbaterea circumstanţelor pricinii în camera de deliberare la pronunţarea hotărîrii sau sentinţei.

Articolul 134. Dreptul refuzului de a depune mărturii

Sînt în drept să refuze de a face depoziţii în calitate de martor în judecată:

a) soţul împotriva soţiei, soţia împotriva soţului, inclusiv cei divorţaţi, copiii, inclusiv cei adoptaţi (înfiaţi), împotriva părinţilor, părinţii împotriva copiilor, inclusiv celor adoptaţi (înfiaţi);

b) fraţii şi surorile unul împotriva altuia, bunei împotriva nepoţilor, nepoţii împotriva bunelor;

c) logodnicii, concubinii unul împotriva altuia;

d) persoana ale cărei depoziţii pot cauza prejudicii materiale sau morale martorului sau persoanelor cu care se află în relaţiile menţionate la lit.a), b) şi c);

e) persoana ale cărei depoziţii pot duce la dezonorarea sau pot crea un pericol de urmărire administrativă sau penală lor sau persoanelor cu care se află în relaţiile specificate la lit.a), b) şi c);

f) persoanele care nu pot depune mărturie fără a dezvălui secretul profesional sau comercial;

g) deputaţii - referitor la datele care le-au devenit cunoscute în virtutea îndeplinirii obligaţiilor de deputat;

h) avocaţii parlamentari, referitor la faptele care le-au devenit cunoscute în exerciţiul împuternicirilor.

[Art.134 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 135. Declaraţia martorului privind refuzul de a depune mărturii

(1) Martorul care refuză a depune mărturii este obligat să declare în scris refuzul pînă la depunerea mărturiilor, documentînd motivele refuzului. Instanţa înştiinţează părţile despre refuzul martorului.

(2) Refuzul martorului de a depune mărturii expus oral în şedinţa de judecată se consemnează în procesul-verbal al şedinţei.

(3) Dacă refuză să facă depoziţii fără a indica motivele sau dacă motivele sînt considerate de instanţă ca fiind neîntemeiate, martorul poate fi supus unei amenzi de 10 unităţi convenţionale.

[Art.135 al.(3) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 136. Obligaţiile şi drepturile martorului

(1) Persoana citată în calitate de martor este obligată să se prezinte în faţa instanţei judecătoreşti la data şi la ora stabilită şi să depună mărturii veridice. Martorul citat care nu se poate prezenta în instanţă din cauză de sănătate, bătrîneţe, invaliditate sau din alte motive pe care aceasta le consideră întemeiate poate fi audiat de instanţă la locul aflării sale.

(2) Pentru depoziţii false făcute cu bună ştiinţă, pentru refuzul sau eschivarea, contrar legii, de a face depoziţii, martorul răspunde în conformitate cu legislaţia penală.

(3) Martorului care nu se prezintă în şedinţă de judecată din motive pe care instanţa le consideră neîntemeiate i se aplică o amendă de pînă la 5 unităţi convenţionale. Dacă nu se prezintă nici după cea de a doua citare, instanţa are dreptul să dispună aducerea lui forţată în judecată şi aplicarea unei amenzi repetate de pînă la 10 unităţi convenţionale.

(4) Martorul are dreptul la restituirea cheltuielilor suportate în legătură cu citarea sa în judecată şi la o compensaţie pentru sustragere de la ocupaţiile sale obişnuite, al cărei cuantum se determină în modul stabilit de lege.

Articolul 137. Înscrisurile

(1) Se consideră înscris orice document, act, convenţie, contract, certificat, scrisoare de afacere ori scrisoare personală, alt material expus în scris cu litere, cifre, semne grafice, precum şi primit prin fax, poştă electronică ori prin alt mijloc de comunicare sau în alt mod ce permite citirea informaţiei care se referă la circumstanţe importante pentru soluţionarea pricinii şi care pot confirma veridicitatea lor.

(2) Se consideră probă scrisă sentinţele, hotărîrile şi alte acte judecătoreşti, procesele-verbale ale actelor procedurale, procesele-verbale ale şedinţelor judiciare, anexele (scheme, proiecte, desene etc.) la procesele-verbale ale actelor procedurale.

Articolul 138. Prezentarea înscrisurilor

(1) Înscrisurile se depun în judecată de către părţi şi de alţi participanţi la proces. La solicitarea acestora, înscrisurile pot fi reclamate de instanţă părţilor, altor participanţi la proces, precum şi persoanelor care nu sînt participanţi la proces.

(2) Dacă înscrisul se păstrează la o autoritate, organizaţie sau la o altă persoană sau instituţie, instanţa, la cererea participantului la proces, dispune prezentarea lui în termen. Această prescripţie nu se referă la înscrisurile care pot fi obţinute fără concursul instanţei. Obţinerea şi prezentarea înscrisului se fac pe cheltuiala solicitantului.

[Art.138 al.(2) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(3) Dacă pentru soluționarea pricinii importanță are numai o parte din document, instanța primește un extras din el, autentificat în modul stabilit de lege.

(4) Înscrisul se depune în original sau în copie autentificată în modul stabilit de lege, indicîndu-se locul de aflare a originalului. Înscrisul se depune în original cînd, conform legii sau unui alt act normativ, circumstanțele pricinii trebuie confirmate numai cu documente în original sau cînd copiile de pe documentul prezentat au cuprinsuri contradictorii, precum şi în alte cazuri cînd instanța consideră necesară prezentarea originalului.

(5) Dacă, în conformitate cu afirmațiile părții interesate, documentul în original se află pe mîna părții adverse, probațiunea se efectuează prin înaintarea unui demers privind obligarea părții adverse la prezentarea lui în original. În cazul în care partea adversă nu execută încheierea judecătorească privind prezentarea documentului în original, se va utiliza copia de pe original, prezentată de persoana interesată dacă legea nu prevede altfel. Instanța va aprecia forța probantă a copiei autentificate după intima ei convingere.

(6) Copiile de pe documentele prezentate în judecată de către participantul la proces, precum şi de pe cele reclamate din oficiu de instanță, se înmînează participanților la proces care nu dispun de ele.

(7) Partea care a prezentat un document sau un alt înscris pentru a dovedi anumite circumstanțe poate renunța la acest mijloc de probațiune numai cu consimțămîntul părții adverse.

Articolul 139. Aprecierea autenticității probelor scrise

(1) Documentele şi alte acte eliberate de autorități şi de persoane cu funcție de răspundere în limitele competenței şi împuternicirilor lor se prezumă a fi autentice. Dacă are unele suspiciuni în privința autenticității lor, instanța este în drept să ceară din oficiu ca autoritatea sau persoana cu funcție de răspundere care le-a eliberat să certifice autenticitatea lor. Autenticitatea documentelor şi a altor acte eliberate de autoritățile străine se determină conform art.466.

(2) La evaluarea documentelor şi altor înscrisuri, instanța judecătorească trebuie să se încredințeze, în raport cu alte probe, că documentul ori un alt înscris este emis de autoritatea autorizată, că este semnat de persoana împuternicită, că documentul conține toate elementele prescriptibile unor astfel de documente.

(3) La constatarea veridicității copiei de pe document sau de pe un alt înscris, instanța judecătorească verifică procedeul tehnic de copiere, garantarea identității cuprinsului copiei cu cel al originalului, modul de conservare a copiei.

(4) Instanța judecătorească nu poate considera dovedit un fapt adeverit numai prin copia de pe document, dacă originalul este pierdut, iar copiile de pe el prezentate de părți nu sînt identice, rămînînd imposibilă determinarea prin intermediul altor probe a adevăratului cuprins al originalului.

(5) Dacă una dintre părți sau un alt participant la proces intenționează să împiedice utilizarea în judecată a documentului sau a unui alt înscris prin lichidarea sau prin aducerea lui la inutilizabilitate, afirmațiile persoanei interesate despre cuprinsul documentului pot fi considerate de instanță ca fiind doveditoare.

(6) Puterea probantă a documentului sau a unui alt înscris deteriorat (cu ştersături, radieri, completări etc.) se stabileşte de instanță după intima ei convingere.

Articolul 140. Obținerea modelelor de scris pentru cercetarea comparativă a documentelor scrise şi a semnăturilor de pe ele

(1) Autenticitatea unui document sau a unui alt înscris poate fi demonstrată prin compararea scrisului ori a semnăturilor. În acest caz, persoana interesată trebuie să prezinte în instanță judecătorească documente sau alte acte utile pentru compararea scrisului sau semnăturilor ori să solicite obținerea lor prin concursul instanței.

(2) Dacă persoana care a semnat contestă autenticitatea scrisului ori a semnăturii de pe document sau de pe un alt înscris, instanța judecătorească este în drept să-i solicite un model al scrisului ori al semnăturii ei pentru cercetare comparativă. Asupra obținerii modelului instanța emite o încheiere. Refuzul de a prezenta modelul de scris sau semnătură poate fi calificat de instanță ca recunoaşterea scrisului ori a semnăturii.

(3) Modelul scrisului poate fi obținut de instanța judecătorească cu participarea specialistului.

(4) Dacă, după confruntarea înscrisului cu scrisul ori semnătura persoanei, nu constată adevărul, instanța dispune ca verificarea să se efectueze de către expert.

(5) Despre data, locul, condițiile şi procedura obținerii modelului de scris sau de semnătură se întocmeşte un proces-verbal, semnat de judecător, de persoana care a dat modelul de scris ori de semnătură, de specialist, după caz.

[Art.140 al.(5) modificat prin LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]

Articolul 141. Restituirea înscrisurilor

(1) După ce hotărîrea judecătorească devine irevocabilă, înscrisul se restituie, la cerere, persoanei care l-a prezentat, la dosar anexîndu-se copia de pe el, autentificată de judecător. Nu se restituie înscrisul care şi-a pierdut efectul juridic pentru persoana care a prezentat actul.

[Art.141 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Cu acordul instanței judecătoreşti, înscrisurile pot fi restituite anterior devenirii irevocabile a hotărîrilor judecătoreşti.

Articolul 142. Probele materiale, determinarea lor

(1) Sînt probe materiale diferitele obiecte care, prin aspect, calitate, proprietăți, însuşiri, schimbări, loc de aflare sau prin alte caracteristici, pot servi la constatarea circumstanțelor importante pentru soluționarea pricinii.

(2) Determinarea probelor materiale înseamnă desemnarea obiectelor de cercetare şi stabilirea faptelor care urmează a fi dovedite prin aceste probe. Instanța judecătorească poate dispune atragerea de specialişti şi experți la cercetarea probelor materiale.

Articolul 143. Păstrarea probelor materiale

(1) Probele materiale se păstrează la dosar ori se predau în camera de păstrare a instanței judecătoreşti, însoțite de un registru special. Instanța ia măsuri pentru păstrarea lor intactă.

(2) Obiectele care nu pot fi prezentate în judecată se cercetează la locul aflării lor sau în alt loc determinat de instanță şi se descriu amănunțit în proces-verbal, întocmit la fața locului, ori sînt fotografiate, după caz, şi sigilate. Procesul-verbal se anexează la dosar. Cercetarea la fața locului se face cu concursul participanților la proces, în prezența martorilor, specialiştilor şi experților, după caz.

[Art.143 al.(2) modificat prin LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]

[Art.143 al.(2) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(3) Cheltuielile de păstrare a probelor materiale suportate de părți se repartizează între ele conform art.94.

Articolul 144. Examinarea probelor materiale perisabile

(1) Judecătorul sau instanța examinează de urgență probele materiale perisabile la locul lor de aflare, dispun restituirea lor către persoana care le-a prezentat ori remiterea către organizația care le poate folosi la destinație. În ultimul caz, proprietarului îi pot fi restituite obiecte de acelaşi gen şi calitate ori valoarea lor.

(2) Participanții la proces sînt înştiințați despre locul, data şi ora examinării probei materiale perisabile. Neprezentarea acestora, înştiințați în mod legal, nu împiedică examinarea probei.

(3) Datele referitoare la examinarea probelor materiale perisabile se consemnează într-un proces-verbal, care se anexează la dosar.

Articolul 145. Distribuirea probelor materiale

(1) După ce hotărîrea judecătorească rămîne irevocabilă, probele materiale se restituie persoanelor care le-au prezentat ori se remit celor cărora instanța le-a declarat dreptul asupra lor,

ori se comercializează în modul stabilit de instanţă.

(2) Obiectele care, potrivit legii, nu se pot afla în posesiunea persoanelor fizice se remit persoanelor juridice respective.

(3) În unele cazuri, probele materiale, după ce sînt examinate de instanţa judecătorească, se restituie, la cerere, persoanelor care le-au prezentat, chiar înainte de terminarea procesului, dacă aprobarea cererii nu creează impedimente în soluţionarea pricinii.

(4) Referitor la distribuirea probelor materiale înainte de adoptarea hotărîrii, instanţa judecătorească emite o încheiere, care nu poate fi atacată cu recurs.

Articolul 146. Înregistrările audio-video

(1) Persoana care prezintă o înregistrare audio-video pe un suport electronic sau de altă natură ori solicită reclamarea unor astfel de înregistrări este obligată să indice persoana care a efectuat înregistrarea, timpul şi condiţiile înregistrării.

(2) Nu poate servi ca probă înregistrarea audio-video ascunsă dacă nu este permisă prin lege.

Articolul 147. Păstrarea şi restituirea suporturilor înregistrărilor audio-video

(1) Suporturile înregistrărilor audio-video se păstrează în instanţă judecătorească, însoţite de un registru special. Instanţa ia măsuri pentru păstrarea lor intactă. Păstrarea şi cercetarea înregistrărilor audio-video se efectuează în condiţiile art.143.

(2) După ce hotărîrea judecătorească devine irevocabilă, suporturile înregistrărilor audio-video pot fi restituite persoanei care le-a prezentat. În cazuri excepţionale, instanţa le poate restitui printr-o încheiere şi pînă la data devenirii irevocabile a hotărîrii.

Articolul 148. Ordonarea expertizei

(1) Pentru elucidarea unor aspecte din domeniul ştiinţei, artei, tehnicii, meşteşugurilor artizanale şi din alte domenii, apărute în proces, care cer cunoştinţe speciale, judecătorul sau instanţa dispune efectuarea unei expertize, la cererea părţii sau a unui alt participant la proces, iar în cazurile prevăzute de lege, din oficiu. Actele reviziei ori ale inspecţiilor departamentale, precum şi raportul scris al specialistului, nu pot înlocui raportul de expertiză şi nici exclude necesitatea efectuării expertizei în aceeaşi problemă.

(2) Asupra efectuării expertizei, judecătorul sau instanţa se pronunţă printr-o încheiere, care nu poate fi atacată cu recurs.

Articolul 149. Desemnarea expertului

(1) Poate fi numită în calitate de expert persoana dezinteresată în soluţionarea pricinii care dispune de cunoştinţe speciale.

(2) Efectuarea expertizei poate fi încredinţată lucrătorilor din organele oficiale de expertiză judiciară sau unor persoane particulare care corespund cerinţelor înaintate faţă de expert.

(3) Persoana desemnată ca expert este obligată să efectueze expertiza dacă este numită oficial ca expert în problemele care trebuie cercetate sau dacă practică ştiinţa, arta, tehnica sau meşteşugul artizanal respectiv etc. Depunerea raportului de expertiză este obligatorie şi pentru persoana care şi-a manifestat disponibilitatea de a efectua expertiza.

Articolul 150. Dirijarea activităţii expertului

(1) Instanţa judecătorească stabileşte genul expertizei, numărul experţilor, volumul lor de lucru, dirijează activitatea acestora.

(2) În circumstanţe speciale, instanţa judecătorească este în drept să audieze expertul pînă la formularea problemelor care urmează a fi investigate, să determine sarcina acestuia, să stabilească, după caz, volumul investigaţiilor, legătura dintre expert şi părţi, etapa la care acestea pot fi admise să participe la investigaţiile expertului.

(3) Dacă poate să depună de îndată raportul de expertiză, expertul este ascultat chiar în şedinţă de judecată, raportul lui consemnîndu-se în proces-verbal, întocmit în condiţiile art.220.

[Art.150 al.(3) modificat prin LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]

Articolul 151. Recuzarea expertului

(1) Expertului i se înaintează recuzarea în temeiurile expuse la art.51. Motivul recuzării trebuie dovedit.

(2) Cererea de recuzare a expertului se depune în instanţă sau judecătorului care a numit expertiza, în cel mult 5 zile de la data înştiinţării despre desemnarea expertului, dacă motivul refuzului există la acea dată. În alte cazuri, termenul curge de la data apariţiei temeiului de recuzare. După această dată, recuzarea este posibilă în cazul în care persoana interesată dovedeşte că, din motive întemeiate, nu a reuşit să depună la timp cererea de recuzare.

(3) Recuzarea se judecă în şedinţă de judecată, cu citarea participanţilor la proces şi a expertului.

(4)Încheierea prin care este soluţionată recuzarea expertului nu poate fi atacată cu recurs.

Articolul 152. Drepturile părţilor şi ale altor participanţi la proces la ordonarea şi efectuarea expertizei

(1) Părţile şi alţi participanţi la proces au dreptul de a cere desemnarea în calitate de expert a unei anumite persoane sau instituţii specializate.

(2) Părţile şi alţi participanţi la proces sînt în drept să formuleze şi să prezinte instanţei problemele care trebuie să fie elucidate de expert, însă numai judecătorul sau instanţa stabileşte definitiv problemele asupra cărora expertul urmează să-şi prezinte raportul. Judecătorul (instanţa) este obligat să motiveze respingerea problemelor propuse de părţi şi de alţi participanţi la proces spre expertizare.

(3) Părţile şi alţi participanţi la proces au dreptul să ia cunoştinţă de încheierea judecătorului sau instanţei privind ordonarea expertizei, să propună consemnarea în încheierea judecătorească a unor probleme spre expertizare, să înainteze expertului recuzări, să participe la investigaţiile expertului, să ia cunoştinţă de raportul de expertiză, să solicite instanţei ordonarea efectuării unei expertize repetate, suplimentare, colegiale sau complexe.

(4) Neprezentarea la investigaţiile expertului a părţilor înştiinţate în mod legal a căror prezenţă nu este obligatorie nu atrage nulitatea raportului de expertiză.

Articolul 153. Cuprinsul încheierii privind efectuarea expertizei

(1) În încheierea judecătorească privind efectuarea expertizei se indică: denumirea instanţei care a ordonat expertiza, data ordonării, numele sau denumirea părţilor, pricina care se examinează, denumirea expertizei, faptele pentru a căror elucidare se efectuează expertiza, problemele puse în faţa expertului, numele expertului sau denumirea instituţiei căreia i se încredinţează expertiza, materialele trimise la expertiză, alte date privind efectuarea expertizei, termenul expertizei şi al prezentării raportului de expertiză, alte date prevăzute de lege.

(2) În încheiere se indică, de asemenea, faptul că expertul este somat de instanţa judecătorească sau de şeful instituţiei de expertiză (dacă expertul este numit de conducătorul acestei instituţii) de răspunderea penală în cazul prezentării cu bună ştiinţă a unui raport de expertiză fals.

Articolul 154. Drepturile şi obligaţiile expertului

(1) Expertul este în drept să ia cunoştinţă de materialele din dosar referitoare la obiectul expertizei, să solicite instanţei printr-un demers punerea la dispoziţie de materiale suplimentare necesare elaborării raportului de expertiză, să participe în şedinţă de judecată şi, cu permisiunea instanţei, să pună participanţilor la proces întrebări referitor la obiectul expertizei, să ia cunoştinţă de partea respectivă a procesului-verbal şi să facă observaţii asupra caracterului exhaustiv şi corect al consemnării acţiunilor şi explicaţiilor sale, să demonstreze în raportul de expertiză importanţa, pentru soluţionarea pricinii, a circumstanţelor constatate din iniţiativă proprie, să depună raportul şi să dea explicaţii în limba maternă ori în limba pe care o cunoaşte, să se folosească gratuit de serviciile traducătorului, să înainteze plîngeri împotriva acţiunilor instanţei care îi ştirbesc drepturile în efectuarea expertizei, să se abţină de a da raport dacă problemele depăşesc sfera cunoştinţelor sale speciale sau dacă materialele puse la dispoziţia sa

sînt insuficiente, să i se compenseze cheltuielile de efectuare a expertizei şi să primească onorariul pentru lucrul efectuat dacă expertiza nu intră în sfera obligațiilor de serviciu în instituție de stat.

(2) Expertul este în drept, în măsura stabilită de instanța judecătorească, să consulte părțile în problemele de efectuare a expertizei, să nu întreprindă, fără încuviințarea instanței ordonatoare de expertiză, cercetări care să distrugă total ori parțial obiectul cercetării ori care să schimbe calitatea sau însuşirea lui.

(3) Pentru depunerea cu bună ştiință a unui raport fals, expertul răspunde în conformitate cu legislația penală.

(4) Expertul este obligat să prezinte explicații în fața instanței judecătoreşti ori de cîte ori i se va cere. În cazul neprezentării nejustificate, al modificării raportului de expertiză în şedință de judecată față de cel depus în scris, al refuzului de a efectua expertiza, dacă este obligat să o efectueze, sau al neprezentării materialelor din dosar ori altor materiale utilizate, cheltuielile suportate de persoanele interesate vor fi puse în sarcina expertului. Concomitent, acestuia i se poate aplica amendă de 15 unități convenționale. În cazul neîndeplinirii obligațiilor, sancțiunea va fi aplicată repetat.

Articolul 155. Procedura de efectuare a expertizei

(1) Expertiza se efectuează de către persoanele desemnate conform art.149. Efectuarea expertizei poate fi încredințată mai multor experți.

(2) Expertiza se efectuează în localul instanței judecătoreşti sau în altă parte, în dependență de caracterul cercetării sau de circumstanțele care fac dificilă ori chiar imposibilă aducerea obiectului cercetării în fața instanței. Părțile şi alți participanți la proces au dreptul să asiste la efectuarea expertizei, cu excepția cazurilor cînd prezența lor nu este obligatorie sau ar putea împiedica lucrul experților.

(3) Pentru efectuarea expertizei la fața locului, este obligatorie citarea părților şi altor participanți la proces interesați, aceştia fiind obligați să dea expertului orice explicație în legătură cu obiectul expertizei.

(4) În cazul efectuării expertizei într-o instituție specializată de expertiză, răspunderea pentru raportul depus o poartă expertul respectiv sau experții desemnați de şeful instituției să facă investigații.

Articolul 156. Expertiza colegială

(1) Colegială este expertiza în cadrul căreia se efectuează investigații complicate de către mai mulți experți de aceeaşi specialitate.

(2) Experții evaluează colegial rezultatele investigațiilor, elaborează, dacă ajung la o concluzie unanimă, un singur raport de expertiză.

(3) În cazul în care unul sau mai mulți experți fac opinie separată referitor la obiectul investigației, depun separat opinia lor.

(4) Încheierea judecătorească privind efectuarea colegială a expertizei este obligatorie pentru conducătorul instituției de expertiză judiciară. În baza materialelor prezentate, conducătorul instituției poate organiza independent efectuarea expertizei colegiale şi participa la ea.

Articolul 157. Expertiza complexă

(1) Expertiza complexă, care se efectuează de mai mulți experți, se ordonă în cazul cînd la constatarea circumstanțelor importante pentru soluționarea pricinii sînt necesare date din diferite domenii ştiințifice sau date din diferite ramuri ale aceluiaşi domeniu.

(2) În baza datelor obținute din investigații, experții elaborează un raport general de expertiză.

(3) Experții care nu au participat la elaborarea raportului general de expertiză ori nu sînt de acord cu el semnează numai pentru partea din raport care conține rezultatele cercetării lor.

Articolul 158. Raportul de expertiză

(1) Raportul de expertiză se elaborează în scris.

(2) Raportul de expertiză se depune în instanță judecătorească cu cel puțin 5 zile înainte de

data judecării pricinii.

(3) Raportul de expertiză va cuprinde descrierea amplă a investigaţiilor şi concluziile pe marginea lor, răspunsul la întrebările instanţei judecătoreşti. În cazul în care constată, pe parcursul efectuării expertizei, existenţa unor circumstanţe importante pentru soluţionarea pricinii referitor la care nu i s-au pus întrebări, expertul este în drept să includă în raport deducţiile sale asupra lor.

(4) Raportul de expertiză este examinat în şedinţă de judecată şi evaluat în ansamblu cu celelalte probe.

(5) Părţile şi alţi participanţi la proces sînt în drept să obiecteze împotriva raportului de expertiză şi împotriva altor probleme ce ţin de acesta.

(6) Raportul de expertiză nu este obligatoriu pentru instanţa judecătorească. Respingerea lui însă trebuie să fie motivată şi se apreciază conform art.130.

[Art.158 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 159. Expertiza suplimentară şi expertiza repetată

(1) În cazul cînd raportul de expertiză nu este suficient de clar sau este incomplet ori cînd apar noi probleme referitor la circumstanţele examinate ulterior, instanţa judecătorească poate dispune efectuarea de către acelaşi expert sau de un altul a unei expertize suplimentare în condiţiile art.148.

[Art.159 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) În cazul cînd nu este de acord cu raportul de expertiză din motivul neîntemeierii sau veridicităţii lui îndoielnice, cînd concluziile mai multor experţi sînt contradictorii ori cînd, la efectuarea expertizei, normele procedurale sînt încălcate, instanţa judecătorească poate dispune efectuarea unei expertize repetate.

(3) Expertiza repetată se încredinţează unei comisii de experţi. Experţii care au efectuat expertiza anterioară pot oferi comisiei explicaţii, dar nu au dreptul să participe la efectuarea investigaţiilor.

(4) În încheierea judecătorească privind efectuarea expertizei repetate trebuie să se indice motivul respingerii raportului de expertiză anterior.

(5) În cazul ordonării unei expertize suplimentare ori repetate, expertului (experţilor) i se prezintă numaidecît raportul elaborat anterior.

Articolul 160. Abţinerea expertului de a prezenta raportul

(1) Dacă este ferm convins că nu poate rezolva, în baza cunoştinţelor lui speciale sau a nivelului de cunoştinţe, sarcinile puse în faţa sa ori că materialele prezentate îi sînt insuficiente pentru cercetări şi deducţii, expertul se abţine în scris să efectueze expertiza, menţionînd motivele. Expertul restituie totodată instanţei judecătoreşti materialele care i-au fost prezentate pentru expertiză.

(2) Dacă expertiza a fost încredinţată unei instituţii oficiale de expertiză judiciară, împuternicirile specificate la alin.(1) le exercită conducătorul instituţiei.

Capitolul XI
AMENZILE JUDICIARE

[Titlul cap.XI în redacţia LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 161. Amenzile judiciare

(1) Amenzile judiciare se aplică de către instanţa judecătorească, în cazurile şi în proporţiile stabilite de prezentul cod, persoanelor care au săvîrşit încălcări procedurale. O dată cu aplicarea sancţiunii, se va constata încălcarea. Nu pot fi amendaţi minorii care, la data săvîrşirii încălcării procedurale, nu au împliniţi 16 ani.

(2) Amenda se stabileşte în unităţi convenţionale. O unitate convenţională este egală cu 20 de lei.

(3) Amenzile judiciare aplicate de instanţa judecătorească persoanelor cu funcţie de răspundere din autorităţile publice, din alte organe şi organizaţii se încasează din contul acestor

persoane, chiar dacă autoritatea, organul sau organizaţia în care activează cei sancţionaţi participă sau nu în procesul respectiv.

[Art.162 exclus prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 163. Procedura de examinare a aplicării amenzii

(1) Aplicarea amenzii se stabileşte prin încheiere judecătorească executorie în şedinţa în care se examinează pricina, la judecarea căreia s-au comis încălcări procedurale, precum şi în şedinţă aparte, cu înştiinţarea persoanelor interesate, a căror neprezentare nu exclude sancţionarea vinovaţilor.

(2) În cazul în care aplicarea amenzii este examinată în lipsa persoanelor vinovate, celor sancţionaţi li se va comunica încheierea judecătorească.

[Art.163 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 164. Anularea ori reducerea amenzii

(1) Persoana sancţionată prin încheiere judecătorească cu amendă poate depune în aceeaşi instanţă cerere de reexaminare a încheierii în vederea anulării ori reducerii amenzii.

(2) Cererea se depune în termen de 15 zile de la data emiterii încheierii de sancţionare sau de la data comunicării ei.

(3) Cererea se examinează în şedinţă de judecată cu citarea persoanelor interesate, a căror neprezentare nu împiedică examinarea. Cererea se soluţionează prin încheiere, emisă în camera de deliberare, care poate fi atacată cu recurs.

[Art.164 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 165. Amînarea şi eşalonarea executării încheierii

Instanţa emitentă a încheierii cu privire la amendă este în drept, la cererea persoanelor interesate, să amîne ori să eşaloneze executarea acestei sancţiuni pe termen de pînă la 2 luni.

[Art.165 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

T i t l u l II
PROCEDURA ÎNAINTEA PRIMEI INSTANŢE
A. PROCEDURA CONTENCIOASĂ
Capitolul XII
ACŢIUNEA CIVILĂ

Articolul 166. Forma şi cuprinsul cererii de chemare în judecată

(1) Oricine pretinde un drept împotriva unei alte persoane ori are un interes pentru constatarea existenţei sau inexistenţei unui drept trebuie să depună în instanţa competentă o cerere de chemare în judecată.

(2) În cererea de chemare în judecată se indică:

a) instanţa căreia îi este adresată;

b) numele sau denumirea reclamantului, domiciliul ori sediul lui; dacă reclamantul este o persoană juridică, datele bancare, codul fiscal, numele reprezentantului şi adresa lui, în cazul în care cererea se depune de reprezentant;

c) numele sau denumirea pîrîtului, domiciliul ori sediul lui;

d) esenţa încălcării sau a pericolului de încălcare a drepturilor, libertăţilor sau intereselor legitime ale reclamantului, pretenţiile lui;

e) circumstanţele de fapt şi de drept pe care reclamantul îşi întemeiază pretenţiile, demonstrarea probelor care confirmă circumstanţele;

f) pretenţiile reclamantului către pîrît;

g) valoarea acţiunii, dacă aceasta poate fi evaluată;

h) date despre respectarea procedurii de soluţionare prealabilă a litigiului pe cale extrajudiciară dacă pentru un astfel de litigiu îndeplinirea procedurii este prevăzută de lege sau

de contractul părților;

i) documentele anexate la cerere.

(3) Cererea de chemare în judecată poate cuprinde şi alte date, importante pentru soluționarea pricinii, precum şi demersurile reclamantului.

(4) Reclamantul poate formula în cererea de chemare în judecată mai multe pretenții, conexe prin temeiurile apariției sau prin probe.

(5) Cererea de chemare în judecată se semnează de reclamant sau de reprezentantul lui împuternicit în modul stabilit.

(6) Cererea de chemare în judecată sau cererea de exercitare a unei căi de atac este valabil făcută chiar dacă poartă o denumire incorectă.

Articolul 167. Actele care se anexează la cererea de chemare în judecată

(1) La cererea de chemare în judecată se anexează:

a) copiile de pe cererea de chemare în judecată şi de pe înscrisuri, certificate în modul stabilit, într-un număr egal cu numărul de pîrîți şi de intervenienți, dacă ei nu dispun de aceste acte, plus un rînd de copii pentru instanță. Dacă înscrisurile sînt făcute într-o limbă străină, instanța poate dispune prezentarea traducerii lor în modul stabilit de lege;

b) dovada de plată a taxei de stat;

c) documentele care certifică circumstanțele pe care reclamantul îşi întemeiază pretențiile şi copiile de pe aceste documente pentru pîrîți şi intervenienți, dacă aceştia nu dispun de ele;

d) documentele care confirmă respectarea procedurii de soluționare prealabilă a litigiului, dacă respectarea acestei proceduri este prevăzută de lege sau de contractul părților;

e) procura sau un alt document ce legalizează împuternicirile reprezentantului.

(2) La cererea de chemare în judecată, reclamantul poate anexa şi alte documente şi demersuri.

Articolul 168. Primirea cererii de chemare în judecată

(1) La primirea cererii de chemare în judecată, judecătorul verifică dacă aceasta întruneşte exigențele prevăzute de lege. În caz contrar, reclamantul trebuie să facă imediat completările sau modificările cerute ori să depună copii de pe cerere şi copii autentificate de pe înscrisurile pe care îşi întemeiază pretențiile.

(2) Cînd lichidarea imediată a neajunsurilor nu este posibilă, cererea se consemnează în registrul de intrare a documentelor, iar reclamantului i se va acorda un termen pentru a aduce cererea în conformitate cu art.166. Dacă cererea a fost primită prin poştă, reclamantului i se vor comunica în scris neajunsurile şi mențiunea că acestea urmează să fie lichidate în interiorul termenului acordat, în caz contrar urmînd să se aplice sancțiunile specificate la art.171.

(3) Judecătorul poate încuviința, în condițiile legii, prin încheiere, efectuarea unor măsuri de asigurare a acțiunii şi a probelor.

(4) Printr-o încheiere nesusceptibilă de recurs, judecătorul soluționează, în decursul a 5 zile de la depunere, primirea cererii de chemare în judecată, dacă legea nu prevede altfel.

Articolul 169. Refuzul de a primi cererea de chemare în judecată

(1) Judecătorul refuză să primească cererea de chemare în judecată dacă:

a) cererea nu urmează a fi judecată în instanță judecătorească în procedură civilă;

b) există o hotărîre judecătorească irevocabilă cu privire la un litigiu între aceleaşi părți, asupra aceluiaşi obiect şi avînd aceleaşi temeiuri sau o încheiere judecătorească prin care se admite încetarea procesului în legătură cu faptul că reclamantul a renunțat la acțiune sau că între părți s-a încheiat o tranzacție;

c) aceasta este depusă de un organ, organizație sau o persoană în apărarea drepturilor, libertăților şi intereselor legitime ale unei alte persoane fără ca prezentul cod sau o altă lege să le delege dreptul adresării în judecată în acest scop;

d) există o hotărîre irevocabilă, obligatorie pentru părți, a judecății arbitrale cu privire la

litigiul dintre aceleaşi părţi, asupra aceluiaşi obiect şi avînd aceleaşi temeiuri, cu excepţia cazurilor cînd judecata a respins cererea de eliberare a titlului de executare silită a hotărîrii judecăţii arbitrale sau a remis pricina spre reexaminare judecăţii arbitrale care a pronunţat hotărîrea, însă judecarea pricinii în aceeaşi judecată arbitrală este imposibilă;

e) acţiunea este intentată împotriva unui agent economic lichidat deja.

(2) În decursul a 5 zile de la data depunerii cererii de chemare în judecată, judecătorul dispune, printr-o încheiere motivată, refuzul de primire a cererii şi remite reclamantului încheierea şi cererea cu toate documentele anexate. Încheierea poate fi atacată cu recurs.

(3) Refuzul judecătorului de a primi cererea de chemare în judecată exclude posibilitatea adresării repetate în judecată a aceluiaşi reclamant, cu aceeaşi acţiune împotriva aceluiaşi pîrît, cu acelaşi obiect şi aceleaşi temeiuri.

Articolul 170. Restituirea cererii de chemare în judecată

(1) Judecătorul restituie cererea de chemare în judecată dacă:

a) reclamantul nu a respectat procedura de soluţionare prealabilă a pricinii pe calea extrajudiciară, prevăzută de lege pentru categoria respectivă de pricini sau de contractul părţilor;

b) instanţa nu este competentă să judece pricina;

c) cererea a fost depusă de o persoană incapabilă;

d) soţul a înaintat acţiunea de desfacere a căsătoriei fără consimţămîntul soţiei, în timpul sarcinii sau în primul an de la naşterea copilului;

e) cererea nu este semnată ori este semnată de o persoană neîmputernicită de a o semna ori este semnată fără a se indica funcţia semnatarului;

f) cererea a fost depusă în numele persoanei interesate de către o persoană neîmputernicită de a porni şi a susţine procesul;

g) la aceeaşi instanţă sau la o alta, se află în judecată un litigiu între aceleaşi părţi, asupra aceluiaşi obiect şi avînd aceleaşi temeiuri;

h) nu sînt prezentate probe ce ar confirma adresarea creditorului într-o instituţie financiară unde, conform legislaţiei, ar fi trebuit să primească datoria;

i) reclamantul îşi retrage cererea înainte de emiterea încheierii privind intentarea procesului.

(2) Cererea de chemare în judecată se restituie printr-o încheiere motivată, în care judecătorul indică instanţa unde trebuie să se adreseze reclamantul, dacă pricina nu este de competenţa instanţei respective, sau modalitatea de înlăturare a circumstanţelor ce împiedică intentarea procesului.

(3) În decursul a 5 zile de la data depunerii cererii de chemare în judecată, judecătorul dispune, printr-o încheiere, restituirea cererii şi remite reclamantului încheierea şi cererea cu toate documentele anexate.

[Art.170 al.(3) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(4) Restituirea cererii de chemare în judecată nu exclude posibilitatea adresării repetate în judecată a aceluiaşi reclamant, cu aceeaşi acţiune, împotriva aceluiaşi pîrît, cu acelaşi obiect şi aceleaşi temeiuri dacă reclamantul a lichidat încălcările.

(5) Încheierea prin care instanţa judecătorească restituie cererea în temeiul alin.(1) lit.a), b), c) şi g) poate fi atacată cu recurs.

Articolul 171. Cazurile în care nu se dă curs cererii

(1) După ce constată că cererea a fost depusă în judecată fără a se respecta condiţiile art.166 şi 167 alin.(1) lit.a), b), c) şi e), judecătorul emite, în cel mult 7 zile de la depunerea cererii, o încheiere pentru a nu se da curs cererii, comunicînd persoanei care a depus cererea acest fapt de încălcare şi acordîndu-i un termen rezonabil pentru lichidarea neajunsurilor.

(2) Dacă persoana care a depus cererea îndeplineşte în termen toate cerinţele enumerate în încheierea judecătorului, cererea se consideră depusă la data prezentării iniţiale în judecată. În caz contrar, ea nu se consideră depusă şi, împreună cu actele anexate, se restituie reclamantului printr-o încheiere judecătorească ce poate fi atacată cu recurs.

[Art.171 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 172. Intentarea acțiunii reconvenționale

(1) Pînă la stabilirea termenului de judecare a pricinii în ședință de judecată, pîrîtul este în drept să intenteze împotriva reclamantului o acțiune reconvențională pentru a fi judecată odată cu acțiunea inițială. Acțiunea reconvențională poate fi intentată și pînă la finalizarea examinării pricinii în fond în cazul în care pîrîtul demonstrează că a fost în imposibilitatea de a o intenta pînă la stabilirea termenului de judecare a pricinii în ședință de judecată.

[Art.172 al.(1) în redacția LP2-XVI din 07.02.08, MO42-44/29.02.08 art.121]

[Art.172 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Intentarea acțiunii reconvenționale se face conform regulilor generale de intentare a acțiunii.

Articolul 173. Condițiile primirii acțiunii reconvenționale

(1) Judecătorul primește acțiunea reconvențională dacă:

a) aceasta urmărește compensarea pretenției inițiale;

b) admiterea ei exclude, total sau parțial, admiterea acțiunii inițiale;

c) ea și acțiunea inițială sînt în conexiune, iar judecarea lor simultană ar duce la soluționarea rapidă și justă a litigiilor;

d) acțiunea este înaintată în cadrul aceluiași litigiu între aceleași părți.

[Art.173 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Dacă, în cazurile menționate la alin.(1) lit.a) și c), se constată că numai acțiunea principală poate fi judecată, instanța o judecă separat.

Capitolul XIII
ASIGURAREA ACȚIUNII

Articolul 174. Temeiurile asigurării acțiunii

La cererea participanților la proces, judecătorul sau instanța poate lua măsuri de asigurare a acțiunii. Asigurarea se admite în orice fază a procesului, în cazul în care neaplicarea măsurilor de asigurare a acțiunii ar crea dificultăți judecătorești sau ar face imposibilă executarea hotărîrii judecătorești.

Articolul 175. Măsurile de asigurare a acțiunii

(1) În vederea asigurării acțiunii, judecătorul sau instanța este în drept:

a) să pună sechestru pe bunurile sau pe sumele de bani ale pîrîtului, inclusiv pe cele care se află la alte persoane;

b) să interzică pîrîtului săvîrșirea unor anumite acte;

c) să interzică altor persoane săvîrșirea unor anumite acte în privința obiectului în litigiu, inclusiv transmiterea de bunuri către pîrît sau îndeplinirea unor alte obligații față de el;

d) să suspende vînzarea bunurilor sechestrate în cazul intentării unei acțiuni de ridicare a sechestrului de pe ele (radierea din actul de inventar);

e) să suspende urmărirea, întemeiată pe un document executoriu, contestat de către debitor pe cale judiciară.

(2) Judecătorul sau instanța poate aplica, după caz, și alte măsuri de asigurare a acțiunii care să corespundă scopurilor specificate la art.174. Pot fi admise concomitent mai multe măsuri de asigurare a acțiunii dacă valoarea bunurilor sechestrate nu depășește valoarea acțiunii.

(3) În cazul încălcării interdicțiilor specificate la alin.(1) lit. b) și c), vinovaților se aplică o amendă de la 10 la 20 de unități convenționale. Pe lîngă aceasta, reclamantul poate cere vinovaților repararea prejudiciilor cauzate prin neexecutarea încheierii judecătorești de asigurare a acțiunii.

Articolul 176. Modalitatea aplicării sechestrului pe bunuri

(1) Aplicarea sechestrului pe bunurile organizației sau ale persoanei fizice cu statut de întreprinzător, în cazul asigurării acțiunii, se efectuează în următoarea ordine:

a) în primul rînd, pe bunurile care nu participă nemijlocit în producţie: valori mobiliare, mijloace băneşti de pe conturi, autoturisme, obiecte de design din oficii şi alte bunuri;

b) în al doilea rînd, pe produsele finite (mărfuri), precum şi pe alte bunuri materiale care nu participă nemijlocit în procesul de producţie şi care nu sînt destinate utilizării nemijlocite în producţie;

c) în al treilea rînd, pe bunurile imobiliare, precum şi pe materia primă, materiale, maşini, unelte, utilaje, instalaţii, echipamente şi alte mijloace fixe, destinate utilizării nemijlocite în producţie;

d) în al patrulea rînd, pe bunurile predate unor alte persoane.

(2) Sechestrarea bunurilor se efectuează în limita valorii revendicărilor din acţiune.

(3) În dependenţă de măsura asiguratorie întreprinsă, judecătorul sau instanţa înştiinţează, după caz, organul care înregistrează bunul sau dreptul asupra lui.

Articolul 177. Soluţionarea cererii de asigurare a acţiunii

Cererea de asigurare a acţiunii se soluţionează de judecător sau de instanţa care examinează pricina chiar în ziua depunerii ei, fără a-l înştiinţa pe pîrît şi pe ceilalţi participanţi la proces. Privitor la asigurarea acţiunii, judecătorul sau instanţa pronunţă o încheiere.

Articolul 178. Executarea încheierii de asigurare a acţiunii

(1) Încheierea de asigurare a acţiunii se execută imediat, în ordinea stabilită pentru executarea actelor judecătoreşti.

(2) În baza încheierii de asigurare a acţiunii, judecătorul sau instanţa eliberează titlul executoriu reclamantului, iar copia încheierii de asigurare a acţiunii - pîrîtului.

[Art.178 al.(2) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 179. Substituirea unei forme de asigurare a acţiunii printr-o altă formă

(1) La cererea participanţilor la proces, se admite substituirea unei forme de asigurare a acţiunii printr-o altă formă.

(2) Substituirea unei forme de asigurare a acţiunii printr-o altă formă se soluţionează în şedinţă de judecată. Participanţilor la proces li se comunică locul, data şi ora şedinţei de judecată. Neprezentarea lor însă nu împiedică examinarea problemei.

(3) În cazul asigurării acţiunii prin care se cere plata unei sume, pîrîtul este în drept ca, în locul măsurilor de asigurare luate, să depună pe contul de depozit al instanţei suma cerută de reclamant.

Articolul 180. Anularea măsurilor de asigurare a acţiunii

(1) Măsura anterioară de asigurare a acţiunii poate fi anulată din oficiu sau la cererea pîrîtului de către judecătorul sau instanţa care a ordonat măsura de asigurare ori de judecătorul sau instanţa în a căror procedură se află pricina.

(2) Anularea măsurii anterioare de asigurare a acţiunii se soluţionează în şedinţă de judecată. Participanţilor la proces li se comunică locul, data şi ora şedinţei. Neprezentarea lor repetată însă nu împiedică examinarea problemei.

(3) În cazul respingerii acţiunii, măsurile anterioare de asigurare a acţiunii se menţin pînă cînd hotărîrea judecătorească devine definitivă. În cazul admiterii acţiunii, măsurile anterioare de asigurare îşi păstrează efectul pînă la executarea hotărîrii judecătoreşti.

[Art.180 al.(3) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(4) Despre anularea măsurilor de asigurare a acţiunii, judecătorul sau instanţa înştiinţează, după caz, organul care înregistrează bunul sau dreptul asupra lui.

Articolul 181. Atacarea încheierii de asigurare a acţiunii

(1) Încheierile de asigurare a acţiunii pot fi atacate cu recurs.

(2) Dacă încheierea de asigurare a acţiunii a fost emisă fără ştirea recurentului, termenul de depunere a recursului se calculează din ziua în care persoana interesată a aflat despre pronunţarea încheierii.

(3) Depunerea recursului împotriva încheierii de asigurare a acţiunii nu suspendă executarea încheierii. Recursul împotriva încheierii de anulare a măsurilor de asigurare a acţiunii sau de substituire a unei forme de asigurare cu o alta suspendă executarea încheierii.

Articolul 182. Reparaţia prejudiciului cauzat pîrîtului prin asigurarea acţiunii

(1) Acceptînd asigurarea acţiunii, judecătorul sau instanţa poate cere reclamantului o cauţiune a prejudiciilor care ar putea fi cauzate pîrîtului.

(2) Dacă hotărîrea de respingere a acţiunii reclamantului a devenit irevocabilă, pîrîtul este în drept să intenteze împotriva lui acţiune în reparaţie a prejudiciului cauzat prin măsurile de asigurare a acţiunii, luate la cererea acestuia, indiferent de vinovăţia reclamantului.

[Art.182 al.(2) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Capitolul XIV
PREGĂTIREA PRICINII PENTRU DEZBATERI JUDICIARE

Articolul 183. Sarcinile de pregătire a pricinii pentru dezbateri judiciare

(1) După ce primeşte cererea de chemare în judecată, judecătorul pregăteşte pricina pentru dezbateri judiciare, pentru a asigura judecarea ei justă şi promptă.

(2) Pregătirea pentru dezbatere judiciară este obligatorie pentru orice pricină civilă şi are ca scop:

a) precizarea legii care urmează a fi aplicată şi determinarea raporturilor juridice dintre părţi;

b) constatarea circumstanţelor care au importanţă pentru soluţionarea justă a pricinii;

c) stabilirea componenţei participanţilor la proces şi implicarea în proces a altor persoane;

d) prezentarea de probe.

[Art.183 al.(2) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 184. Încheierea privind pregătirea pricinii pentru dezbateri judiciare

Încheierea privind pregătirea pricinii pentru dezbateri judiciare se emite de către judecător, fără înştiinţarea participanţilor la proces, în decursul a 5 zile de la data primirii cererii de chemare în judecată, cu enumerarea actelor ce urmează a fi efectuate pentru pregătirea pricinii şi cu indicarea termenelor îndeplinirii lor.

[Art.184 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 185. Actele judecătorului de pregătire a pricinii pentru dezbateri judiciare

(1) Judecătorul, în faza de pregătire a pricinii pentru dezbateri judiciare, îndeplineşte următoarele acte:

a) cheamă în judecată reclamantul pentru a-l audia privitor la pretenţiile lui, îi explică drepturile şi obligaţiile procedurale;

b) cheamă în judecată pîrîtul pentru a-l audia privitor la circumstanţele pricinii, clarifică obiecţiile pe care le are împotriva acţiunii şi probele prin care pot fi dovedite aceste obiecţii. în pricini complicate, propune pîrîtului să prezinte în scris, la data fixată, o referinţă privind acţiunea reclamantului, îi explică drepturile şi obligaţiile procedurale;

c) soluţionează problema intervenirii în proces a coreclamanţilor, copîrîţilor şi intervenienţilor, le explică drepturile şi obligaţiile procedurale;

[Art.185 al.(1) lit.c) modificată prin LP2-XVI din 07.02.08, MO42-44/29.02.08 art.121]

d) ia măsuri pentru concilierea părţilor;

e) explică părţilor dreptul de a recurge la judecată arbitrală pentru soluţionarea litigiului şi efectele unui astfel de act;

f) soluţionează problema citării în şedinţă de judecată a martorilor sau îi interoghează la locul aflării lor, conform art.136 alin.(1);

g) la cererea participanţilor la proces, reclamă organizaţiilor şi persoanelor fizice probele necesare;

h) la solicitarea părților sau în cazurile prevăzute de lege, dispune din oficiu efectuarea expertizei;

i) rezolvă problema introducerii în proces a specialistului sau interpretului;

j) în caz de urgență, la cererea părților, cercetează la fața locului înscrisurile şi probele materiale, cu înştiințarea participanților la proces;

k) trimite delegații judecătoreşti;

l) soluționează problema asigurării acțiunii;

m) efectuează alte acte procedurale.

(2) Judecătorul expediază sau înmînează pîrîtului copii de pe cererea de chemare în judecată şi de pe înscrisurile anexate la ea în confirmarea pretențiilor reclamantului.

Articolul 186. Prezentarea de către pîrît a probelor şi referinței

(1) În cadrul pregătirii pricinii pentru dezbateri judiciare, judecătorul propune pîrîtului să prezinte în judecată în termen probele necesare.

[Art.186 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Depunerea referinței este obligatorie. În cazul nedepunerii ei în termenul stabilit de instanță, pricina poate fi examinată în baza materialelor anexate la dosar.

[Art.186 al.(2) în redacția LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(3) În referință se indică instanța la care se depune, numele sau denumirea reclamantului şi revendicările lui, răspunsul la pretențiile de fapt ale acțiunii şi probele aduse împotriva fiecărei revendicări, alte date importante pentru soluționarea pricinii, precum şi demersurile pîrîtului. În cazul mai multor pîrîți, se poate depune o singură referință ori atîtea referințe cîți pîrîți sînt sau cîte grupuri de pîrîți există. La referință se anexează atîtea copii de pe referințe cîți reclamanți şi intervenienți există în proces. Pentru instanța judecătorească se anexează acelaşi număr de copii certificate de pe înscrisuri şi de pe alte documente pe care se întemeiază referința.

(4) Judecătorul explică pîrîtului că neprezentarea în termen a probelor şi a referinței nu împiedică soluționarea pricinii în baza materialelor din dosar.

Articolul 187. Conexarea pretențiilor

(1) În cazul în care constată că în fața aceleiaşi instanțe se află mai multe procese cu aceleaşi părți sau mai multe procese intentate de un singur reclamant împotriva a cîțiva pîrîți, sau mai mulți reclamanți ai aceluiaşi pîrît şi că aceste procese sînt conexe prin temeiuri de apariție sau prin probe, judecătorul este în drept să conexeze printr-o încheiere aceste pricini într-un singur proces dacă consideră că o astfel de conexare ar duce la soluționarea rapidă şi justă a litigiilor şi dacă este posibilă aplicarea aceleiaşi proceduri de soluționare a pricinilor.

(2) Prevederile prezentului articol se aplică numai la examinarea pricinilor în primă instanță.

[Art.187 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 188. Separarea pretențiilor

(1) După ce primeşte cererea, judecătorul este în drept să separe într-un proces aparte una sau mai multe din pretențiile conexe ale unui reclamant sau ale mai multor reclamanți dacă consideră rațională judecarea lor separată.

(2) În cazul în care sînt înaintate pretenții de mai mulți reclamanți sau față de mai mulți pîrîți, judecătorul este în drept să separe într-un proces aparte una sau mai multe pretenții dacă consideră rațională judecarea lor separată.

(3) Prevederile prezentului articol se aplică numai la examinarea pricinilor în primă instanță.

[Art.189 exclus prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 190. Stabilirea termenului pentru judecarea pricinii

(1) Judecătorul, după ce constată că pricina este pregătită suficient pentru dezbateri judiciare, pronunță o încheiere prin care stabileşte termenul de judecare a pricinii în şedință de judecată, notificînd părților şi altor participanți la proces locul, data şi ora şedinței.

(2) Termenul de judecată se stabileşte astfel încît, de la primirea citației, pîrîtul să aibă la dispoziție cel puțin 15 zile pentru a-şi pregăti apărarea, iar în procese urgente, cel puțin 5 zile.

Dacă părţile declară că sînt pregătite pentru examinarea pricinii în fond, instanţa poate dispune examinarea ei în prima zi de prezentare.

[Art.190 al.(2) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(3) Pentru zilele de odihnă şi de sărbătoare, şedinţele de judecată se stabilesc numai în cazuri de urgenţă, cu încuviinţarea preşedintelui instanţei judecătoreşti.

Articolul 191. Schimbarea termenului de judecată

(1) Poate fi stabilit un alt termen pentru şedinţa de judecată, la cererea părţilor, din motive temeinice, cum ar fi:

a) imposibilitatea părţii de a se prezenta în şedinţă de judecată la data fixată din motive ce nu depind de voinţa sa;

b) cererea ambelor părţi de a amîna şedinţa de judecată pentru a decide asupra încheierii unei tranzacţii.

(2) Problema fixării unei noi date pentru şedinţa de judecată se examinează de judecătorul sau de completul de judecată în a cărui procedură se află pricina fără dezbateri judiciare la prezentarea probelor doveditoare.

(3) Încheierea privind amînarea şedinţei de judecată trebuie să fie motivată. Ea nu se supune nici unei căi de atac.

Capitolul XV
DEZBATERILE JUDICIARE

Articolul 192. Termenele de judecare a pricinilor civile

(1) Pricinile civile se judecă în primă instanţă în termen rezonabil. Criteriile de determinare a termenului rezonabil sînt: complexitatea pricinii, comportamentul părţilor în proces, conduita instanţei judecătoreşti. Respectarea termenului rezonabil de judecare a pricinii se asigură de către instanţă. La judecarea unei cauze concrete, respectarea termenului rezonabil este verificată de instanţa ierarhic superioară în procesul judecării pricinii pe calea de atac respectivă.

(2) Pricinile privind încasarea pensiei de întreţinere, apărarea drepturilor şi intereselor minorului, repararea prejudiciului cauzat prin vătămare a integrităţii corporale sau prin altă vătămare a sănătăţii ori prin deces, litigiile de muncă, contestarea actelor normative, a hotărîrilor, acţiunilor sau inacţiunilor autorităţilor publice, ale altor organe şi organizaţii, ale persoanelor oficiale şi funcţionarilor publici se judecă de urgenţă şi în mod prioritar.

(3) Pot fi stabilite prin lege unor categorii de pricini civile termene de judecare mai reduse.

Articolul 193. Şedinţa de judecată

(1) Judecarea pricinilor civile are loc în şedinţă de judecată cu înştiinţarea obligatorie a participanţilor la proces despre locul, data şi ora şedinţei.

(2) Preşedintele şedinţei dispune ca lista cauzelor fixate pentru judecare să fie afişată, indicîndu-se numărul dosarului, numele judecătorului (judecătorilor) care examinează cauza, data, ora şi locul desfăşurării şedinţei, numele sau denumirea părţilor, esenţa cauzei civile, stadiul procesual, precum şi alte date referitoare la publicitatea şedinţei de judecată în incinta instanţei, în loc public, cu cel puţin 3 zile înaintea termenului de judecată.

[Art. 193 al.2) modificat prin LP258-XVI din 29.11.07, MO14-15/22.01.08 art.48, în vigoare 22.04.08]

Articolul 194. Preşedintele şedinţei de judecată

(1) La judecarea unipersonală a pricinii, judecătorului i se atribuie obligaţiile de preşedinte al şedinţei. La soluţionarea colegială a pricinii, funcţia de preşedinte al şedinţei o exercită preşedintele, vicepreşedintele instanţei sau unul dintre judecători.

(2) Preşedintele şedinţei conduce dezbaterile judiciare, ia măsuri pentru cercetarea exhaustivă, multiaspectuală a probelor şi circumstanţelor pricinii, pentru clarificarea drepturilor şi obligaţiilor părţilor, înlăturînd din dezbateri tot ceea ce nu are legătură cu procesul. Obiecţiile participanţilor la proces împotriva actului preşedintelui se consemnează în procesul-verbal al

şedinţei. Preşedintele dă explicaţii asupra acţiunilor sale. În cazul examinării colegiale a pricinii, problema se soluţionează de întregul complet de judecată.

(3) Preşedintele şedinţei ia măsuri pentru asigurarea ordinii cuvenite în şedinţa de judecată, dispoziţiile lui fiind obligatorii pentru participanţii la proces, pentru cei care asistă în sală.

Articolul 195. Ordinea în şedinţa de judecată

(1) Cînd judecătorii intră în sala de şedinţe sau se retrag în camera de deliberare, cei prezenţi se ridică în picioare. De asemenea, cînd se dă citire hotărîrii judecătoreşti sau încheierii judecătoreşti, în cazul cînd procesul se termină fără adoptarea unei hotărîri, cei prezenţi, inclusiv judecătorii, stau în picioare.

(2) Participanţii la proces, martorii, experţii, specialiştii şi interpreţii se adresează judecătorului cu formula "Onorată instanţă", depun depoziţii şi dau explicaţii stînd în picioare. Excepţii se fac numai cu încuviinţarea preşedintelui şedinţei.

(3) Dezbaterea judiciară a pricinii se desfăşoară în condiţii de activitate normală şi de securitate a participanţilor la proces.

(4) Participanţii la proces, celelalte persoane prezente în sala de şedinţe au obligaţia de a respecta ordinea stabilită pentru judecarea pricinii.

Articolul 196. Măsurile aplicate faţă de cei care încalcă ordinea în şedinţă de judecată

(1) Persoana care încalcă ordinea în şedinţă de judecată este avertizată de preşedintele şedinţei în numele instanţei.

(2) Dacă încalcă repetat ordinea, participantul la proces sau reprezentantul avertizat poate fi îndepărtat, prin încheiere judecătorească, din sală pentru tot timpul dezbaterilor judiciare sau al unei părţi din şedinţă. În ultimul caz, după reîntoarcerea acestor persoane în sală, preşedintele şedinţei le informează despre actele procedurale efectuate în lipsa lor.

(3) Pentru o a doua încălcare a ordinii în şedinţă de judecată, persoana care asistă la dezbaterile judiciare se îndepărtează din sală prin dispoziţie a preşedintelui şedinţei. Instanţa este în drept, de asemenea, să aplice persoanelor vinovate de încălcarea ordinii în şedinţă de judecată o amendă de pînă la 10 unităţi convenţionale.

(4) Dacă în acţiunile persoanei care a încălcat ordinea în sala de şedinţe se conţin elemente ale infracţiunii, instanţa judecătorească trimite materialele respective procurorului competent pentru a porni urmărirea penală.

(5) Dacă procurorul sau avocatul încălcă ordinea în şedinţă de judecată, instanţa comunică faptul procurorului ierarhic superior sau organului de conducere al avocaţilor.

(6) În cazul încălcării în masă a ordinii în şedinţă de judecată, instanţa judecătorească poate îndepărta din sală toate persoanele care nu iau parte la proces şi examina pricina în şedinţă închisă ori poate amîna procesul.

(7) În cazul amînării procesului din motivul nerespectării măsurilor luate de instanţă în vederea asigurării ordinii şi solemnităţii în şedinţă de judecată, instanţa, la cererea părţii interesate, poate obliga persoanele vinovate la reparaţia prejudiciului cauzat prin amînarea procesului, independent de sancţionarea lor cu amendă pentru aceeaşi faptă.

Articolul 197. Deschiderea şedinţei de judecată

La ora judecării pricinii, preşedintele deschide şedinţa şi anunţă procesul care se va judeca.

Articolul 198. Verificarea prezenţei la proces

(1) Grefierul raportează preşedintelui şedinţei prezenţa persoanelor citate, motivul neprezentării celor absenţi.

(2) Preşedintele şedinţei verifică identitatea persoanelor prezente, împuternicirile persoanelor cu funcţie de răspundere şi cele ale reprezentanţilor.

Articolul 199. Lămurirea obligaţiilor interpretului

(1) Preşedintele şedinţei de judecată lămureşte interpretului obligaţia de a traduce explicaţiile, dispoziţiile şi demersurile persoanelor care nu cunosc limba procesului, precum şi obligaţia de a

le traduce explicaţiile, depoziţiile şi demersurile participanţilor la proces, depoziţiile martorilor conţinute în dosar, documentele cărora li s-a dat citire, înregistrările audio, concluziile experţilor, consultaţiile şi explicaţiile specialiştilor, dispoziţiile preşedintelui şedinţei, încheierile judecătoreşti şi hotărîrea judecătorească.

(2) Interpretul este în drept să pună întrebări participanţilor la proces, prezenţi la traducere, pentru a preciza traducerea, să ia cunoştinţă de procesul- verbal al şedinţei sau de un act procesual separat şi să facă observaţii asupra transpunerii corecte ce urmează a fi consemnată în procesul-verbal al şedinţei de judecată.

(3) Preşedintele şedinţei îl avertizează pe interpret asupra răspunderii ce o poartă, în conformitate cu legislaţia penală, în caz de traducere intenţionat greşită. Declaraţia de avertizare, semnată de interpret, se anexează la procesul-verbal al şedinţei de judecată.

(4) Interpretului care se sustrage de a se prezenta în instanţă de judecată sau de a îndeplini obligaţiile sale i se poate aplica o amendă de pînă la 10 unităţi convenţionale.

(5) Prevederile prezentului articol se extind şi asupra interpreţilor surdomuţi (surdointerpreţi).

[Art.199 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 200. Îndepărtarea martorilor din sala de şedinţe

Martorii prezenţi înainte de audierea lor sînt îndepărtaţi din sala de şedinţe. Preşedintele şedinţei de judecată ia măsuri ca martorii audiaţi să nu comunice cu cei neaudiaţi.

Articolul 201. Anunţarea completului de judecată şi explicarea dreptului de a face propuneri de recuzare şi de abţinere de la judecată

(1) Preşedintele şedinţei de judecată prezintă componenţa completului, numeşte persoanele care participă în calitate de expert, specialist, interpret, grefier şi informează participanţii despre dreptul lor de a face propuneri de recuzare şi de abţinere de la judecată.

(2) Temeiurile propunerilor de recuzare şi de abţinere de la judecată, modul de soluţionare şi efectul admiterii lor sînt prevăzute la art.50, 51, 53 şi 54.

Articolul 202. Explicarea drepturilor şi obligaţiilor participanţilor la proces

Preşedintele şedinţei de judecată explică participanţilor la proces drepturile şi obligaţiile lor procedurale, iar părţilor - drepturile lor specificate la art.60, dreptul de a se adresa pentru soluţionarea litigiului pe cale arbitrală, precum şi efectele unui astfel de act.

[Art.202 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 203. Soluţionarea cererilor şi demersurilor participanţilor la proces

(1) Cererile şi demersurile participanţilor la proces în problema judecării pricinii se soluţionează prin încheiere judecătorească, după ascultarea opiniilor celorlalţi participanţi la proces.

(2) Respingerea cererii sau a demersului nu decade persoana interesată din dreptul de a le înainta din nou pe parcursul dezbaterilor judiciare.

Articolul 204. Prezentarea probelor în şedinţă de judecată

Partea care, din motive temeinice, nu a prezentat în termenul stabilit de judecător, în cadrul pregătirii pricinii pentru dezbateri judiciare, probele necesare nu decade din dreptul de a le prezenta nemijlocit în şedinţă de judecată. Dacă nu poate depune imediat contraprobe, partea adversă este în drept să solicite amînarea procesului.

[Art.204 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 205. Efectele neprezentării participanţilor la proces în şedinţă de judecată

(1) Participanţii la proces sînt obligaţi să comunice din timp instanţei judecătoreşti motivul imposibilităţii de a se prezenta în şedinţă de judecată şi să prezinte probele care dovedesc motivul.

(2) În cazul neprezentării în şedinţă de judecată a unui participant la proces despre a cărui

citare legală nu există date, procesul se amînă.

(3) Dacă participanţii la proces au fost înştiinţaţi legal despre locul, data şi ora şedinţei de judecată, iar instanţa consideră motivul neprezentării lor ca fiind întemeiat, judecata se amînă.

(4) Dacă instanţei judecătoreşti nu i s-a comunicat motivul neprezentării în şedinţă de judecată a participantului la proces citat legal sau dacă instanţa consideră neîntemeiat motivul neprezentării, pricina se examinează în absenţa acestuia.

(5) Părăsirea şedinţei de judecată de către o parte sau de un alt participant la proces înainte de încheierea dezbaterilor, precum şi prezenţa în sala de şedinţe fără a lua parte la dezbateri, echivalează cu neprezentare neîntemeiată în şedinţă de judecată.

Articolul 206. Efectele neprezentării în şedinţă de judecată a părţilor şi a reprezentanţilor

(1) Părţile au dreptul să solicite instanţei judecătoreşti examinarea pricinii în lipsa lor şi remiterea copiei de pe hotărîre. Dacă partea solicită să-şi dovedească pretenţiile sau obiecţiile prin ascultarea celeilalte părţi, instanţa cere să se prezinte personal în faţa judecăţii.

(2) Dacă reclamantul, înştiinţat legal despre locul, data şi ora şedinţei, nu s-a prezentat în judecată şi nu a comunicat instanţei motivul neprezentării sau dacă motivele sînt considerate de instanţă ca fiind neîntemeiate, sau dacă reclamantul nu a solicitat examinarea pricinii în lipsa sa, iar pîrîtul nu cere soluţionarea pricinii în fond, instanţa scoate cererea de pe rol dacă prin acest act procedural nu se încalcă dreptul altor participanţi la proces.

(3) Dacă pîrîtul, înştiinţat legal despre locul, data şi ora şedinţei de judecată, nu s-a prezentat în judecată şi nu a comunicat instanţei motivul neprezentării sau dacă motivele sînt considerate de instanţă ca fiind neîntemeiate, sau dacă pîrîtul nu a solicitat examinarea pricinii în lipsa sa, instanţa o examinează în lipsa acestuia.

(4) Dacă reclamantul şi pîrîtul nu s-au prezentat în judecată din motive neîntemeiate şi dacă nici una din părţi nu a cerut examinarea pricinii în absenţa sa, instanţa amînă procesul. Neprezentarea repetată aduce la scoaterea cererii de pe rol.

(5) Neprezentarea în şedinţă de judecată a avocatului (reprezentantului) sau a celui care acordă asistenţă părţii, sau a unui alt participant la proces nu împiedică examinarea pricinii. La solicitarea întemeiată a participantului la proces, instanţa poate amîna o singură dată judecarea pricinii din cauza neprezentării motivate a reprezentantului acestuia.

(6) În cazul neprezentării nemotivate în şedinţă de judecată a avocatului sau a unui alt reprezentant, nerespectării îndatoririlor lor legale, dacă în acest mod s-a amînat judecarea pricinii, instanţa poate obliga vinovatul, la cererea părţii interesate, să repare prejudiciul cauzat prin amînarea procesului.

Articolul 207. Efectele neprezentării în şedinţă de judecată a martorului, expertului, specialistului şi interpretului

(1) În cazul neprezentării în şedinţă de judecată a martorului, expertului, specialistului sau interpretului, instanţa judecătorească, după ce ascultă opiniile participanţilor la proces despre posibilitatea examinării pricinii în absenţa părţilor enumerate, pronunţă o încheiere privind prelungirea dezbaterilor judiciare sau amînarea procesului.

(2) Dacă nu s-au prezentat în şedinţă de judecată din motive considerate de instanţă ca fiind neîntemeiate, martorul, expertul, specialistul şi interpretul, citaţi legal, pot fi supuşi unei amenzi de pînă la 10 unităţi convenţionale.

(3) În cazul neprezentării nemotivate a martorului după cea de-a doua citare, instanţa judecătorească poate ordona aducerea lui forţată şi, la cererea părţii interesate, îl poate obliga la reparaţia prejudiciului cauzat prin amînarea şedinţei de judecată.

[Art.207 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 208. Amînarea procesului

(1) Amînarea procesului se admite în cazurile prevăzute de prezentul cod, precum şi în

cazurile în care instanța judecătorească recunoaşte imposibilitatea soluționării pricinii în şedința respectivă din cauza neprezentării participantului la proces sau martorului, expertului, specialistului, interpretului, fie din cauza intentării unei acțiuni reconvenționale, necesității de a prezenta sau reclama probe suplimentare, de a atrage în proces alte persoane sau de a efectua alte acte procedurale.

(2) În cazul amînării procesului, instanța, în funcție de timpul necesar citării participanților la proces, prezentării de probe sau efectuării de acte procedurale, fixează data noii şedințe. Data este adusă în scris la cunoştință celor prezenți, care contrasemnează. Persoanelor care nu s-au prezentat şi celor antrenate recent în proces locul, data şi ora noii şedințe li se comunică prin citație sau prin alte modalități prevăzute de prezentul cod.

(3) Încheierea de amînare a procesului nu poate fi atacată cu recurs.

Articolul 209. Audierea martorilor în cazul amînării procesului

În cazul amînării procesului, instanța judecătorească este în drept să audieze martorii prezenți dacă în şedința de judecată sînt de față părțile. Citarea repetată a acestor martori într-o nouă şedință se admite numai în caz de necesitate.

Articolul 210. Lămurirea drepturilor şi obligațiilor expertului şi specialistului

Preşedintele şedinței de judecată lămureşte expertului şi specialistului drepturile şi obligațiile lor, somîndu-l, totodată, pe expert că va purta răspundere penală în cazul depunerii cu bună ştiință a unui raport de expertiză fals. Expertul semnează o declarație privind cunoaşterea obligațiilor şi răspunderii pe care o poartă. Declarația semnată se anexează la procesul-verbal al şedinței de judecată.

Articolul 211. Judecarea pricinii în fond

(1) În cadrul examinării pricinii în fond, preşedintele şedinței este obligat să creeze condiții pentru ca participanții la proces să-şi expună considerentele referitor la circumstanțele de fapt şi de drept ale pricinii, să facă completări şi să prezinte probe în condițiile prezentului cod. În acest scop, judecătorul trebuie, după caz, să elucideze împreună cu participanții la proces circumstanțele importante pentru soluționarea pricinii şi să cerceteze probele din dosar.

(2) Judecarea pricinii în fond începe cu un raport asupra pricinii, prezentat de preşedintele şedinței sau de un judecător. După aceasta, preşedintele clarifică dacă reclamantul îşi susține pretențiile, dacă pîrîtul recunoaşte pretențiile reclamantului şi dacă părțile doresc să încheie procesul cu o tranzacție.

Articolul 212. Renunțarea reclamantului la acțiune, recunoaşterea acțiunii de către pîrît şi tranzacția părților

(1) Renunțarea reclamantului la acțiune, recunoaşterea acțiunii de către pîrît, condițiile tranzacției se consemnează în procesul-verbal al şedinței de judecată şi se semnează de reclamant, pîrît sau de ambele părți.

(2) Preşedintele şedinței trebuie să ia măsuri pentru ca părțile să soluționeze pe cale amiabilă litigiul sau unele probleme litigioase. În acest scop, instanța poate acorda părților, la cerere, un termen de conciliere şi poate cere prezentarea lor personală în judecată chiar dacă sînt reprezentate în proces.

(3) Dacă renunțarea reclamantului la acțiune, recunoaşterea acțiunii de către pîrît sau tranzacția părților sînt exprimate în cereri scrise, adresate instanței, ele se anexează la dosar, fapt menționat în procesul-verbal al şedinței de judecată.

(4) Înainte de a admite renunțarea reclamantului la acțiune, recunoaşterea acțiunii de către pîrît, înainte de a confirma tranzacția părților, instanța judecătorească explică reclamantului, pîrîtului sau părților efectele acestor acte de procedură.

(5) În cazul admiterii renunțării reclamantului la acțiune sau confirmării tranzacției, instanța judecătorească pronunță o încheiere prin care dispune încetarea procesului. Încheierea trebuie să conțină condițiile tranzacției, confirmate de instanță. În cazul recunoaşterii acțiunii de către pîrît

şi admiterii ei de către instanță, se pronunță o hotărîre de admitere a pretențiilor reclamantului.

(6) Dacă respinge renunțarea reclamantului la acțiune ori recunoaşterea acțiunii de către pîrît sau dacă nu confirmă tranzacția părților, instanța judecătorească pronunță în acest sens o încheiere motivată şi examinează pricina în fond.

Articolul 213. Explicațiile participanților la proces

(1) După prezentarea raportului asupra pricinii, instanța judecătorească ascultă explicațiile reclamantului şi ale intervenientului care participă din partea reclamantului, ale pîrîtului şi ale intervenientului care participă din partea pîrîtului, precum şi ale celorlalți participanți la proces. Primii care dau explicații sînt: procurorul, împuterniciții autorităților publice, ai organelor şi organizațiilor, persoanele fizice care, în cazurile prevăzute de lege, au intentat procesul în apărarea drepturilor, libertăților şi intereselor legitime ale unor alte persoane. Participanții la proces au dreptul să-şi pună reciproc întrebări. Judecătorii au dreptul să pună participanților la proces întrebări în orice moment al explicațiilor acestora. Preşedintele şedinței poate acorda de mai multe ori cuvînt părților, după caz.

(2) Preşedintele şedinței dă citire explicațiilor scrise ale participanților, primite de instanță conform art.125 şi 127.

Articolul 214. Stabilirea consecutivității cercetării probelor

După ce ascultă explicațiile participanților la proces, instanța judecătorească, luînd în considerare opinia acestora, stabileşte consecutivitatea cercetării probelor, care poate fi modificată ulterior.

Articolul 215. Somarea martorului asupra răspunderii pe care o poartă pentru refuzul de a depune mărturii sau pentru depunerea de mărturii vădit mincinoase

(1) Înainte de a audia martorul, preşedintele şedinței de judecată stabileşte identitatea acestuia, îi explică drepturile şi obligațiile, îl somează asupra răspunderii penale pe care o atrage refuzul de a depune mărturie şi depunerea cu bună ştiință a unor mărturii mincinoase. Martorul semnează declarația privind cunoaşterea obligațiilor şi răspunderii lui. Declarația semnată se anexează la procesul-verbal al şedinței.

(2) Preşedintele şedinței de judecată explică martorului care nu a împlinit vîrsta de 16 ani obligația de a depune mărturii complete şi sincere. Acest martor însă nu este somat de răspunderea pe care o atrage refuzul de a depune mărturii sau depunerea cu bună ştiință a unor mărturii mincinoase.

(3) Partea care a solicitat citarea în judecată a martorului poate renunța la audierea lui. Partea adversă însă poate cere interogarea martorului prezent în şedință de judecată.

Articolul 216. Procedura de audiere a martorului

(1) Fiecare martor este audiat separat.

(2) Preşedintele şedinței constată atitudinea martorului față de participanții la proces, îi propune să comunice instanței tot ceea ce cunoaşte personal despre subiectul audierii.

(3) Martorului i se pot pune întrebări cu permisiunea preşedintelui şedinței de judecată. Prima care pune întrebări este persoana la a cărei cerere a fost citat martorul şi reprezentantul acesteia, urmează ceilalți participanți la proces şi reprezentanții lor. Judecătorii au dreptul să pună întrebări martorului în orice moment al audierii lui.

(4) Instanța judecătorească poate audia din nou martorul, după caz, în aceeaşi şedință sau în şedința următoare, poate face confruntarea martorilor pentru a se clarifica asupra depozițiilor contradictorii ale acestora.

(5) În cazul în care constată că întrebarea adresată martorului de către un participant la proces este ofensatoare sau tinde să dovedească un fapt ce nu se referă la pricină, instanța judecătorească nu o va încuviința. La cererea participantului, instanța emite o încheiere asupra întrebării, precum şi asupra motivului respingerii ei.

(6) Martorul audiat rămîne în sala de şedință pînă la încheierea dezbaterilor judiciare dacă

instanţa nu va permite retragerea lui din sală.

Articolul 217. Folosirea de către martor a unor însemnări

În timpul depoziţiilor, martorul se poate folosi de însemnări în cazul în care depoziţiile lui se referă la cifre şi date. Însemnările se prezintă instanţei şi participanţilor la proces şi pot fi anexate la dosar în baza unei încheieri judecătoreşti.

Articolul 218. Audierea martorului minor

(1) La audierea martorului în vîrstă de pînă la 14 ani ori, cînd instanţa judecătorească găseşte de cuviinţă, la audierea martorului în vîrstă de la 14 pînă la 16 ani, va fi citat să asiste un pedagog. Sînt citaţi, după caz, şi părinţii, înfietorii, tutorele sau curatorul minorului. Persoanele menţionate, precum şi participanţii la proces, pot, cu permisiunea preşedintelui şedinţei, să pună întrebări martorului, să-şi expună considerentele referitor la persoana martorului şi la conţinutul depoziţiilor lui.

[Art.218 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) În cazuri excepţionale, cînd trebuie constatate unele circumstanţe ale pricinii, instanţa judecătorească poate dispune, printr-o încheiere, ascultarea minorului în camera de deliberare fără ca părţile sau alte persoane să fie de faţă. După revenirea completului de judecată în sala de şedinţe, participanţilor la proces li se comunică depoziţiile martorului minor.

(3) După ce a fost audiat, martorul în vîrstă de pînă la 16 ani părăseşte sala de şedinţe dacă instanţa nu consideră că prezenţa lui este necesară.

Articolul 219. Audierea participantului cu handicap fizic

Dacă cel ce urmează a fi audiat de instanţă este mut sau surd ori dacă, din alte motive, nu se poate exprima, întrebările şi răspunsurile se fac în scris şi se anexează la procesul-verbal, iar dacă nu poate citi şi scrie, se foloseşte de un interpret.

Articolul 220. Consemnarea depoziţiilor martorului în proces-verbal

(1) Depoziţiile martorului se consemnează în procesul-verbal al şedinţei de judecată de către grefier şi se semnează pe fiecare pagină şi la sfîrşitul lor de preşedintele şedinţei, de grefier şi de martor, după ce acesta din urmă ia cunoştinţă de ele. Nedorinţa sau imposibilitatea martorului de a semna se consemnează în procesul-verbal.

(2) Orice completare, schimbare şi ştersătură în depoziţie trebuie acceptată şi semnată de preşedintele şedinţei, de grefier şi de martor, sub sancţiunea nulităţii lor. Locurile nescrise din depoziţie trebuie împlinite cu linii, astfel încît să nu se poată adăuga nimic.

Articolul 221. Citirea în şedinţa de judecată a depoziţiilor martorului

Depoziţiilor martorilor, obţinute în modul prevăzut la art.125, 127, 136 alin.(1) şi la art.209 li se dă citire în şedinţă de judecată. După aceasta, participanţii la proces pot da explicaţii asupra lor.

Articolul 222. Cercetarea înscrisurilor

Înscrisurilor şi proceselor-verbale privind cercetarea înscrisurilor, întocmite la faţa locului în modul stabilit la art.125, 127 şi 185 alin.(1) lit.j), li se dă citire în şedinţă de judecată, apoi se prezintă participanţilor la proces şi reprezentanţilor şi, după caz, experţilor, specialiştilor şi martorilor. După aceasta, participanţii la proces pot da explicaţii asupra lor.

[Art.222 modificat prin LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]

Articolul 223. Citirea şi cercetarea corespondenţei şi comunicărilor telegrafice personale

Pentru păstrarea secretului corespondenţei personale şi al comunicărilor telegrafice personale, corespondenţa şi comunicările telegrafice pot fi citite şi cercetate de instanţă în şedinţă publică numai cu consimţămîntul corespondenţilor. Fără consimţămîntul lor, corespondenţa şi comunicările telegrafice sînt citite şi cercetate în şedinţă închisă.

Articolul 224. Cercetarea probelor materiale

(1) Probele materiale se cercetează de instanţa judecătorească şi se prezintă spre examinare

participanţilor la proces şi reprezentanţilor lor, precum şi experţilor, specialiştilor şi martorilor, după caz. Persoanele cărora li s-au prezentat probe materiale pot atrage atenţia instanţei judecătoreşti asupra circumstanţelor aferente actului cercetării. Declaraţiile depuse se consemnează în procesul-verbal al şedinţei de judecată.

(2) Proceselor-verbale privind cercetarea probelor materiale întocmite la faţa locului li se dă citire în şedinţă de judecată, după care participanţii la proces pot prezenta explicaţii asupra lor.

[Art.224 al.(2) modificat prin LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]

Articolul 225. Examinarea la faţa locului

(1) Înscrisurile şi probele materiale greu sau imposibil de a fi prezentate în instanţă judecătorească pot fi examinate şi cercetate la locul lor de aflare sau păstrare. Referitor la examinarea şi cercetarea probelor la faţa locului instanţa pronunţă o încheiere.

(2) Despre locul, data şi ora examinării probelor la faţa locului instanţa comunică participanţilor la proces şi reprezentanţilor lor. Neprezentarea lor însă nu împiedică examinarea. Sînt citaţi, după caz, experţii, specialiştii şi martorii.

(3) Rezultatele examinării şi cercetării probelor la faţa locului se consemnează în procesul-verbal al şedinţei de judecată. La acesta se anexează planurile, schemele, desenele tehnice, calculele, copiile de pe documente făcute sau verificate în procesul cercetării probelor, înregistrările video, fotografiile de pe înscrisuri şi probele materiale făcute în timpul cercetării la faţa locului, precum şi raportul de expertiză, explicaţiile specialistului.

Articolul 226. Reproducerea înregistrărilor audio-video, cercetarea lor

(1) La reproducerea înregistrărilor audio-video ce conţin date personale, precum şi la cercetarea lor, se aplică prevederile art.223.

(2) Reproducerea înregistrărilor audio-video are loc în sala de şedinţe sau în o altă încăpere special amenajată, consemnîndu-se în procesul-verbal al şedinţei de judecată semnele distinctive ale surselor de probă reproductivă şi data reproducerii. După aceasta, instanţa judecătorească audiază explicaţiile participanţilor la proces. Reproducerea înregistrării audio-video poate fi repetată în întregime sau parţial.

(3) Pentru elucidarea unor date din înregistrările audio-video, instanţa judecătorească poate antrena în proces un specialist sau, după caz, poate dispune efectuarea unei expertize.

Articolul 227. Cererea de declarare a probelor ca fiind false

(1) În cazul în care se declară că proba din dosar este falsă, persoana care a prezentat-o poate cere instanţei judecătoreşti să o excludă ca mijloc de probaţiune şi să soluţioneze pricina în baza altor probe.

(2) Pentru verificarea declaraţiei de defăimare a probei ca fiind falsă, instanţa judecătorească poate dispune efectuarea unei expertize sau poate propune părţilor să prezinte alte probe.

(3) Dacă persoana care defăimează înscrisul indică autorul sau complicele falsului, instanţa poate suspenda judecarea pricinii, prezentînd procurorului proba împreună cu procesul-verbal respectiv.

(4) Cînd cazul nu conţine elementele constitutive ale infracţiunii, falsul se va cerceta de instanţa civilă prin orice mijloc de probă.

Articolul 228. Cercetarea concluziei expertului

Concluziei expertului i se dă citire în şedinţa de judecată. Pentru clarificarea sau completarea concluziei, expertului i se pot adresa întrebări. Prima care adresează întrebări expertului este persoana la a cărei cerere a fost dispusă efectuarea expertizei şi reprezentantul ei, urmează ceilalţi participanţi la proces şi reprezentanţii lor. Dacă efectuarea expertizei a fost dispusă din oficiul instanţei, primii care adresează întrebări expertului sînt reclamantul şi reprezentantul lui. Judecătorii au dreptul să adreseze întrebări expertului în orice moment al audierii lui.

Articolul 229. Efectuarea expertizei suplimentare
sau a expertizei repetate

(1) Raportul de expertiză examinat în şedinţă de judecată se apreciază de instanţă deopotrivă cu celelalte probe şi nu are pentru aceasta forţă probantă prestabilită. Respingerea raportului de expertiză trebuie să fie motivată în hotărîrea judecătorească sau în încheierea cu privire la efectuarea expertizei suplimentare ori a expertizei repetate.

(2) În cazul în care raportul de expertiză nu este suficient de clar sau nu este deplin, instanţa poate dispune în şedinţă de judecată efectuarea unei expertize suplimentare, încredinţînd-o aceluiaşi sau unui alt expert.

(3) Dacă respinge raportul de expertiză din motivul netemeiniciei lui sau al contradicţiilor dintre raporturile mai multor experţi, instanţa poate dispune în şedinţă de judecată efectuarea unei expertize repetate, încredinţînd-o unui alt expert sau unor alţi experţi.

Articolul 230. Consultaţia specialistului

(1) La cercetarea înscrisurilor sau a probelor materiale, la audierea şi vizionarea înregistrărilor audio-video, la dispunerea unei expertize, la audierea martorilor, la adoptarea de măsuri privind asigurarea probelor, precum şi în probleme de drept litigios, instanţa judecătorească, printr-o încheiere, poate atrage, din oficiu sau la cererea oricărui participant la proces, specialişti în domeniul respectiv pentru consultaţii, explicaţii şi ajutor tehnic (la fotografieri, la elaborare de planuri şi scheme, la selectare de probe (modele) pentru expertiză, la evaluare de bunuri etc.).

(2) Persoana citată în calitate de specialist este obligată să se prezinte în instanţă, să răspundă la întrebări, să dea în scris sau oral consultaţii şi explicaţii, să-i acorde asistenţă tehnică, după caz.

(3) Specialistul dă în judecată explicaţii scrise sau orale, în funcţie de cunoştinţele profesionale şi de genul activităţii sale, fără a efectua investigaţii speciale.

(4) Consultaţiei şi explicaţiei scrise a specialistului li se dă citire în şedinţă de judecată. Ele se anexează la dosar. Consultaţia şi explicaţia orală a specialistului se consemnează în procesul-verbal al şedinţei de judecată.

(5) Pentru clarificarea şi completarea consultaţiei, specialistului i se pot adresa întrebări. Prima care adresează întrebări este persoana la a cărei cerere specialistul este antrenat în proces, precum şi reprezentantul ei, urmează ceilalţi participanţi la proces şi reprezentanţii lor. Dacă specialistul a fost antrenat în proces din oficiul instanţei, primii care îi adresează întrebări sînt reclamantul şi reprezentantul lui. Judecătorii au dreptul să adreseze întrebări specialistului în orice moment al audierii lui.

Articolul 231. Concluziile autorităţilor publice

Concluziilor date de autorităţile publice admise în proces de către instanţă, în conformitate cu art.74, li se dă citire în şedinţă de judecată. Judecătorii, precum şi participanţii la proces şi reprezentanţii lor, pot adresa împuterniciţilor acestor autorităţi întrebări pentru clarificarea sau completarea concluziilor.

Articolul 232. Finalizarea examinării pricinii în fond

După examinarea tuturor probelor, preşedintele şedinţei de judecată precizează dacă participanţii la proces şi reprezentanţii acestora solicită completarea materialelor din dosar. Dacă nu se fac astfel de cereri, preşedintele declară finalizarea examinării pricinii, instanţa trecînd la susţineri orale.

Articolul 233. Susţinerile orale

(1) Susţinerile orale constau în luările de cuvînt ale participanţilor la proces.

(2) În susţinerile orale, primii care iau cuvînt sînt reclamantul şi reprezentantul lui, urmează pîrîtul şi reprezentantul lui. Intervenientul principal şi reprezentantul lui iau cuvînt după ce au vorbit părţile şi reprezentanţii lor. Intervenientul accesoriu şi reprezentantul lui iau cuvînt după reclamant sau pîrît din a cărui parte intervenientul participă în proces.

(3) Procurorul, reprezentanţii sau împuterniciţii autorităţilor publice, organizaţiilor, precum şi

persoanele care au intentat procesul în apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime ale unei alte persoane, primii iau cuvînt.

(4) Reprezentanţii autorităţilor publice care participă în proces pentru a depune concluzii iau cuvînt după părţi şi intervenienţi.

Articolul 234. Replica

După susţinerile orale, fiecare participant are dreptul la replică asupra celor expuse în susţineri. Dreptul la ultima replică îl au pîrîtul şi reprezentantul lui.

Articolul 235. Reluarea examinării pricinii în fond

(1) Participanţii la susţinerile orale nu au dreptul să apeleze în luările lor de cuvînt la circumstanţe neexaminate de instanţă şi nici la probe neelucidate în şedinţă de judecată dacă nu s-au referit la astfel de circumstanţe şi probe în declaraţiile lor de pînă la finalizarea examinării pricinii în fond.

(2) În cazul în care, în timpul susţinerilor orale sau după încheierea lor, consideră că trebuie clarificate noi circumstanţe importante pentru soluţionarea pricinii sau cercetate noi probe, instanţa dispune, printr-o încheiere, reluarea examinării pricinii în fond, susţinerilor orale, conform regulilor generale.

Articolul 236. Retragerea completului de judecată în camera de deliberare pentru adoptarea hotărîrii

(1) După încheierea susţinerilor orale, completul de judecată se retrage în camera de deliberare pentru adoptarea hotărîrii, fapt despre care preşedintele şedinţei de judecată îi anunţă pe cei prezenţi în sala de şedinţe. Din motive întemeiate, deliberările şi pronunţarea hotărîrii pot fi amînate cu cel mult 10 zile. În unele cazuri, se poate adopta numai dispozitivul hotărîrii, redactarea hotărîrii motivate amînîndu-se pe acelaşi termen.

(2) În cazul amînării deliberărilor şi pronunţării hotărîrii, instanţa informează părţile despre locul, data şi ora pronunţării ei.

[Art.236 al.(2) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 237. Pronunţarea hotărîrii

(1) După semnarea hotărîrii, completul de judecată revine în sala de şedinţe, unde preşedintele sau unul dintre judecători dă citire hotărîrii judecătoreşti. După aceasta, preşedintele şedinţei lămureşte procedura şi termenul de atac împotriva hotărîrii.

[Art.237 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Dacă este expusă într-o limbă pe care participanţii la proces nu o cunosc, hotărîrea judecătorească trebuie citită de traducător în limba în care s-a desfăşurat procesul ori în limba utilizată de ei în proces.

(3) În cazul în care la adoptarea hotărîrii se expune opinie separată, aceasta se anexează la dosar.

(4) După pronunţarea hotărîrii, preşedintele şedinţei de judecată declară închisă şedinţa.

Capitolul XVI
HOTĂRÎREA JUDECĂTOREASCĂ

Articolul 238. Procedura deliberării

(1) La deliberare iau parte numai judecătorii în faţa cărora a avut loc judecarea cauzei. Completul de judecată deliberează în secret. Divulgarea deliberărilor este interzisă.

(2) Completul de judecată deliberează, sub conducerea preşedintelui şedinţei, toate problemele prevăzute de lege care urmează să fie soluţionate, apreciază probele, determină circumstanţele şi caracterul raportului juridic dintre părţi, legea aplicabilă soluţionării pricinii şi admiterea acţiunii. Fiecare problemă urmează să fie pusă astfel încît să se poată da un răspuns afirmativ sau negativ.

(3) Hotărîrea se adoptă potrivit regulilor stabilite la art.48.

(4) Rezultatul deliberării se consemnează în hotărîrea integrală sau în dispozitivul ei, semnat de toţi judecătorii care au participat la deliberare, inclusiv de judecătorul care are opinie separată.

Modificările operate în cuprinsul hotărîrii se consemnează mai sus de semnăturile judecătorilor.

(5) După semnarea hotărîrii, nici un judecător nu poate reveni asupra opiniei sale.

Articolul 239. Legalitatea şi temeinicia hotărîrii

Hotărîrea judecătorească trebuie să fie legală şi întemeiată. Instanța îşi întemeiază hotărîrea numai pe circumstanțele constatate nemijlocit de instanță şi pe probele cercetate în şedință de judecată.

Articolul 240. Problemele soluționate la deliberarea hotărîrii

(1) La deliberarea hotărîrii, instanța judecătorească apreciază probele, determină circumstanțele are au importanță pentru soluționarea pricinilor, care au fost sau nu stabilite, caracterul raportului juridic dintre părți, legea aplicabilă soluționării pricinii şi admisibilitatea acțiunii.

(2) Dacă, în timpul deliberărilor, consideră necesară clarificarea unor noi circumstanțe importante pentru soluționarea pricinii sau cercetarea suplimentară a unor probe, instanța judecătorească emite o încheiere de reluare a dezbaterilor judiciare. După examinarea pricinii în fond, instanța audiază din nou susținerile orale ale participanților la proces.

(3) Instanța judecătorească adoptă hotărîrea în limitele pretențiilor înaintate de reclamant.

[Art.240 al.(3) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 241. Cuprinsul hotărîrii

(1) Instanța judecătorească adoptă hotărîrea în numele legii.

(2) Hotărîrea judecătorească constă din parte introductivă, parte descriptivă, motivare şi dispozitiv.

(3) În partea introductivă se indică locul şi data adoptării, denumirea instanței care o pronunță, numele membrilor completului de judecată, al grefierului, al părților şi al celorlalți participanți la proces, al reprezentanților, obiectul litigiului şi pretenția înaintată judecății, mențiunea despre caracterul public sau închis al şedinței.

(4) În partea descriptivă se indică pretențiile reclamantului, obiecțiile pîrîtului şi explicațiile celorlalți participanți la proces.

(5) În motivare se indică: circumstanțele pricinii, constatate de instanță, probele pe care se întemeiază concluziile ei privitoare la aceste circumstanțe, argumentele invocate de instanță la respingerea unor probe, legile de care s-a călăuzit instanța.

(6) Dispozitivul cuprinde concluzia instanței judecătoreşti privind admiterea sau respingerea integrală sau parțială a acțiunii, repartizarea cheltuielilor de judecată, calea şi termenul de atac al hotărîrii.

(7) În cazul în care instanța judecătorească stabileşte modul şi termenul de executare a hotărîrii, dispune executarea ei imediată sau ia măsuri pentru asigurarea executării, în dispozitiv se face o mențiune în acest sens.

Articolul 242. Redactarea hotărîrii motivate

(1) Hotărîrea se pronunță imediat după dezbaterea pricinii. Redactarea hotărîrii motivate poate fi amînată pe un termen de cel mult 15 zile, însă partea ei introductivă şi dispozitivul trebuie să fie comunicate de instanță în aceeaşi şedință în care s-au încheiat dezbaterile judiciare. Dispozitivul hotărîrii pronunțate trebuie semnat de toți judecătorii din completul de judecată şi anexat la dosar.

(2) Dacă unul dintre judecătorii completului de judecată nu are posibilitatea de a semna hotărîrea redactată, în locul lui semnează preşedintele şedinței, iar dacă şi acesta este în imposibilitatea de a semna, în locul lui semnează preşedintele instanței. În toate cazurile, pe hotărîre se menționează cauza imposibilității de a semna.

Articolul 243. Hotărîrea privind perceperea unei sume de bani

Instanța judecătorească, pronunțînd hotărîrea de încasare a unei sume de bani, consemnează în dispozitiv, cu cifre şi litere, suma şi moneda în care se percepe şi dobînda de întîrziere determinată conform art.619 din Codul civil, pe care urmează să o achite debitorul, chiar şi în

lipsa vinovăției, dacă nu execută hotărîrea în termen de 90 de zile de la data cînd aceasta a devenit definitivă.

[Art.243 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 244. Hotărîrea de declarare a nulității unui document executoriu

La admiterea acțiunii privind declararea nulității unui document executoriu, în al cărui temei perceperea se efectuează incontestabil, în dispozitivul hotărîrii se indică documentul care nu se pune în executare, numărul şi data eliberării lui, precum şi suma a cărei decontare nu se admite.

Articolul 245. Hotărîrea privind încheierea sau modificarea contractului

În dispozitivul hotărîrii privind litigiul de încheiere sau modificare a unui contract se menționează decizia asupra fiecărei clauze discutabile din contract. În litigiul de încheiere a contractului se menționează tipul contractului şi clauzele în temeiul cărora părțile sînt obligate să încheie contractul.

Articolul 246. Hotărîrea de adjudecare a bunului sau a contravalorii lui

Cînd bunul se adjudecă în natură, instanța judecătorească indică în hotărîre contravaloarea lui şi dobînda de întîrziere determinată conform art.619 din Codul civil, pe care urmează să o achite debitorul, chiar şi în lipsa vinovăției, dacă nu execută hotărîrea în termen de 90 de zile de la data cînd aceasta a devenit definitivă.

[Art.246 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 247. Hotărîrea cu privire la efectuarea de către pîrît a unor acte obligatorii

(1) În hotărîrea prin care pîrîtul este obligat să efectueze anumite acte nelegate de remiterea unui bun sau unor sume de bani, instanța judecătorească poate indica dreptul reclamantului, în cazul neexecutării în termen de către pîrît a hotărîrii, de a efectua actele pe contul acestuia, încasînd de la el cheltuielile suportate astfel.

(2) Dacă hotărîrea poate fi executată doar de către pîrît, instanța judecătorească stabileşte un termen de executare.

(3) Hotărîrea prin care o organizație sau un organ de administrare este obligat să execute acte (să adopte o hotărîre) nelegate de remiterea unui bun sau a unei sume băneşti va fi executată de conducătorul organizației sau de organul de administrare în termenul stabilit de instanță. În cazul neexecutării hotărîrii din motive neîntemeiate, instanța care a emis-o sau organul împuternicit cu executarea ei aplică împotriva conducătorului organizației sau organului de administrare măsurile de constrîngere prevăzute de legislația privind executarea hotărîrilor judecătoreşti, iar, la cererea persoanei interesate, instanța poate obliga vinovații la reparația prejudiciului cauzat prin neexecutare.

Articolul 248. Hotărîrea adoptată în interesul mai multor reclamanți sau împotriva mai multor pîrîți

(1) La pronunțarea hotărîrii în interesul mai multor reclamanți, instanța judecătorească menționează măsura în care hotărîrea se raportă fiecărui reclamant sau caracterul solidar al dreptului de urmărire.

(2) Dacă hotărîrea se adoptă împotriva mai multor pîrîți, instanța judecătorească menționează măsura în care hotărîrea trebuie executată de fiecare pîrît sau caracterul solidar al răspunderii lor.

Articolul 249. Corectarea greşelilor din hotărîre

(1) După pronunțarea hotărîrii, instanța care a adoptat-o nu este în drept să o anuleze nici să o modifice.

(2) Instanța judecătorească poate, din oficiu sau la cererea participanților la proces, să corecteze greşelile sau omisiunile din hotărîre privitor la nume, calitate procesuală, orice alte erori materiale sau de calcul evidente. Problema corectării unor astfel de greşeli se soluționează

în şedinţă de judecată. Participanţilor la proces li se comunică locul, data şi ora şedinţei de judecată. Neprezentarea lor însă nu împiedică examinarea corectării greşelilor.

(3) Încheierea prin care instanţa judecătorească se pronunţă asupra cererii poate fi atacată cu recurs.

Articolul 250. Hotărîrea suplimentară

(1) Instanţa care a pronunţat hotărîrea poate, din oficiu sau la cererea participanţilor la proces, să emită o hotărîre suplimentară dacă:

a) nu s-a pronunţat asupra unei pretenţii în a cărei privinţă participanţii la proces au prezentat probe şi au dat explicaţii;

b) rezolvînd problema dreptului în litigiu, nu a indicat suma adjudecată, bunurile ce urmează a fi remise sau acţiunile pe care pîrîtul trebuie să le îndeplinească;

c) nu a rezolvat problema repartizării între părţi a cheltuielilor de judecată ori a omis să se pronunţe asupra cererilor martorilor, experţilor, specialiştilor, interpreţilor sau reprezentanţilor cu privire la cheltuielile de judecată a căror compensare li se cuvine.

(2) Problema pronunţării unei hotărîri suplimentare poate fi pusă în termenul executării silite a hotărîrii. Instanţa emite, după examinare în şedinţă de judecată, hotărîrea suplimentară, care poate fi atacată în ordinea stabilită de prezentul cod. Participanţilor la proces li se comunică locul, data şi ora şedinţei. Neprezentarea lor însă nu împiedică examinarea problemei.

(3) Cererea de adoptare a unei hotărîri suplimentare nu se impune cu taxă de stat.

(4) Încheierea judecătorească de respingere a cererii de emitere a unei hotărîri suplimentare se supune recursului.

Articolul 251. Explicarea hotărîrii

(1) Dacă sînt necesare explicaţii referitor la sensul, extinderea sau aplicarea dispozitivului hotărîrii sau dacă hotărîrea cuprinde dispoziţii contradictorii, instanţa emitentă poate, la cererea participanţilor la proces sau a organului de executare a hotărîrii, să dea explicaţii asupra dispozitivului ori să omită dispoziţiile contradictorii fără a modifica cuprinsul hotărîrii.

(2) Explicarea hotărîrii este admisibilă dacă nu a fost executată şi nu a expirat termenul de executare silită.

(3) Explicarea hotărîrii se face în şedinţă de judecată. Participanţilor la proces li se comunică locul, data şi ora şedinţei. Neprezentarea lor însă nu împiedică explicarea hotărîrii.

(4) Încheierea judecătorească privind explicarea hotărîrii se supune recursului.

Articolul 252. Amînarea şi eşalonarea executării hotărîrii,
schimbarea modului şi ordinii de executare a ei

(1) În funcţie de situaţia materială a părţilor sau de alte circumstanţe, instanţa emitentă poate, la cererea participanţilor la proces sau la propunerea organului de executare a hotărîrii, să amîne ori să eşaloneze executarea ei, precum şi să schimbe modul sau ordinea de executare.

(2) Cererile menţionate la alin.(1) se examinează în şedinţă de judecată. Participanţilor la proces li se comunică locul, data şi ora şedinţei. Neprezentarea lor însă nu împiedică examinarea.

(3) Încheierea judecătorească privind amînarea sau eşalonarea executării hotărîrii, schimbarea modului şi ordinii de executare a ei se supune recursului.

(4) Executarea tranzacţiei aprobate de instanţa judecătorească poate fi amînată sau poate fi schimbat modul de executare, conform prevederilor prezentului articol.

Articolul 253. Indexarea sumelor adjudecate

(1) La cererea creditorului sau a debitorului, instanţa care a soluţionat pricina poate, printr-o încheiere, să efectueze, în funcţie de situaţia de la momentul executării hotărîrii, indexarea sumelor adjudecate prin hotărîrea pronunţată.

(2) Cererea de indexare a sumelor adjudecate se examinează în şedinţă de judecată. Participanţilor la proces li se comunică locul, data şi ora şedinţei. Neprezentarea lor însă nu împiedică soluţionarea indexării.

(3) Încheierea cu privire la indexarea sumelor adjudecate se supune recursului.

Articolul 254. Hotărîrile judecătoreşti definitive şi irevocabile

(1) Rămîn definitive hotărîrile judecătoreşti:

a) emise în primă instanţă fără drept de apel;

b) emise în primă instanţă, supuse apelului, după examinarea pricinii în apel, în cazul în care apelul este respins;

c) emise în apel prin care s-a rezolvat fondul cauzei.

(2) Rămîn irevocabile hotărîrile judecătoreşti:

a) emise în primă instanţă, după expirarea termenului de atac;

b) emise în primă instanţă, atacate în apel sau recurs, după examinarea pricinii în recurs, în cazul în care recursul este respins;

c) emise în recurs, prin care s-a rezolvat fondul cauzei.

(3) După ce hotărîrea rămîne irevocabilă, părţile şi ceilalţi participanţi la proces, precum şi succesorii lor în drepturi, nu pot înainta o nouă cerere de chemare în judecată cu aceleaşi pretenţii şi în acelaşi temei, nici să contesteze în alt proces faptele şi raporturile juridice stabilite în hotărîrea judecătorească irevocabilă.

(4) Hotărîrea judecătorească irevocabilă este obligatorie pentru persoana în al cărei interes a fost pornit procesul de către organele şi persoanele specificate la art.7 alin.(2).

(5) Dacă pîrîtul este obligat, prin hotărîre definitivă, să efectueze plăţi periodice şi dacă se schimbă circumstanţele care influenţează determinarea cuantumului obligaţiilor de plată sau durata lor, fiecare parte este în drept să depună o nouă cerere în judecată şi să solicite schimbarea cuantumului obligaţiilor de plată sau a termenului lor, înaintînd o nouă acţiune.

Articolul 255. Executarea hotărîrii

Hotărîrea judecătorească se execută, în modul stabilit de lege, după ce rămîne definitivă, cu excepţia cazurilor de executare imediată după pronunţare.

Articolul 256. Executarea imediată a hotărîrii

(1) Urmează a fi executate imediat ordonanţa sau hotărîrea judecătorească prin care pîrîtul este obligat la plata:

a) pensiei de întreţinere;

b) salariului şi a altor drepturi ce decurg din raporturi de muncă, precum şi a indemnizaţiilor prevăzute de statutul şomerilor, în mărimea unui salariu mediu;

c) reparaţiei prejudiciilor cauzate prin vătămare a integrităţii corporale sau prin o altă vătămare a sănătăţii ori prin deces, dacă reparaţia s-a efectuat sub formă de prestaţii băneşti periodice;

d) unui salariu mediu pentru absenţă forţată de la lucru, în cazul reintegrării în serviciu.

[Art.256 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Hotărîrea judecătorească privind reintegrarea în serviciu a salariatului concediat sau transferat nelegitim urmează a fi executată imediat.

Articolul 257. Dreptul instanţei de a dispune executarea imediată a hotărîrii

(1) La cererea reclamantului, instanţa judecătorească poate dispune executarea imediată (totală sau parţială) a hotărîrii dacă, în circumstanţe excepţionale, tergiversarea executării hotărîrii ar cauza un prejudiciu grav creditorului sau dacă executarea hotărîrii ar putea deveni chiar imposibilă. Permiţînd executarea imediată a hotărîrii, instanţa poate cere reclamantului asigurarea eventualelor prejudicii pe care le-ar cauza pîrîtului prin restituţia executării hotărîrii în cazul anulării ei.

(2) Problema dispunerii executării imediate poate fi pusă atît în cursul judecării pricinii, cît şi după pronunţarea hotărîrii.

(3) Dacă nu a fost soluţionată la pronunţare, executarea imediată a hotărîrii, la cererea persoanei interesate, se examinează în şedinţă de judecată. Participanţilor la proces li se comunică locul, data şi ora şedinţei. Neprezentarea lor însă nu împiedică soluţionarea executării imediate a hotărîrii.

(4) Încheierile privind dispunerea executării imediate a hotărîrii pot fi atacate cu recurs. Depunerea recursului împotriva încheierii privind dispunerea executării imediate a hotărîrii nu suspendă executarea încheierii.

Articolul 258. Asigurarea executării hotărîrii

(1) Instanța judecătorească poate asigura executarea hotărîrii pentru care nu s-a dispus executarea imediată la pronunțarea ei, potrivit prevederilor cap.XIII.

(2) Instanța judecătorească poate lua măsuri de asigurare a hotărîrii pînă la eliberarea titlului executoriu.

Articolul 259. Obligația de a trimite participanților la proces copia de pe hotărîre

Participanților la proces care nu s-au prezentat în ședință de judecată li se trimite copia de pe hotărîrea judecătorească în cel mult 7 zile de la emiterea hotărîrii motivate.

Capitolul XVII
SUSPENDAREA PROCESULUI

Articolul 260. Obligația instanței de a suspenda procesul

(1) Instanța judecătorească este obligată să suspende procesul în cazul:

a) decesului sau reorganizării părții în proces ori a intervenientului principal dacă raportul juridic litigios permite succesiunea în drepturi;

b) pierderii capacității de exercițiu a părții în proces;

c) delegării către o instanță judecătorească străină a efectuării actelor de procedură;

d) situațiilor prevăzute de Legea insolvabilității;

e) ridicării excepției de neconstituționalitate.

[Art.260 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Suspendarea procesului invocă suspendarea curgerii tuturor termenelor de procedură, precum și încetarea temporară a actelor procedurale, cu excepția celor de asigurare a acțiunii și a probelor.

(3) Actele procedurale efectuate în timpul suspendării procesului nu au efect juridic.

Articolul 261. Dreptul instanței de a suspenda procesul

La cererea participanților la proces sau din oficiu, instanța judecătorească poate suspenda procesul în cazul în care:

a) pîrîtul sau reclamantul se află într-o unitate activă a Forțelor Armate sau a altor trupe și formațiuni militare ale Republicii Moldova;

b) partea în proces sau intervenientul principal se află într-o instituție curativ-profilactică, situație adeverită de instituția respectivă;

[Art.261 lit.b) modificată prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

c) pîrîtul este căutat;

d) a dispus efectuarea unei expertize;

e) a dat o delegație judiciară unei alte instanțe judecătorești din țară;

f) a dispus organului de tutelă și curatelă efectuarea unui control al condițiilor de trai ale adoptatorilor în pricinile de adopție și în alte pricini în care pot fi lezate drepturile și interesele copilului;

g) au încetat împuternicirile tutorelui sau curatorului;

h) pricina nu poate fi judecată înainte de soluționarea unei alte pricini conexe.

Articolul 262. Termenele de suspendare a procesului

Procesul se suspendă:

a) pînă la determinarea succesorului în drepturi al persoanei ieșite din proces sau pînă la numirea tutorelului sau curatorului persoanei incapabile sau lipsite de capacitatea de exercițiu - în cazurile prevăzute la art.260 lit.a) și b);

b) pînă la prezentarea de către instanța străină a delegației de acordare a asistenței juridice - în

cazurile prevăzute la art.260 lit.c);

c) pînă la data intrării în vigoare a hotărîrii judecătoreşti în cadrul procedurii insolvabilității - în cazurile prevăzute la art.260 lit.d);

d) pînă la data eliberării din rîndurile Forțelor Armate a părții în proces sau externării ei din instituția curativ-profilactică, pînă la găsirea pîrîtului ori încetarea căutării lui, pînă la prezentarea în instanță a raportului de expertiză, a raportului organului de tutelă şi curatelă sau a delegației judiciare - în cazurile prevăzute la art.261 lit.a), b), c), d), e), f) şi g);

e) pînă la data rămînerii irevocabile a hotărîrii, deciziei, sentinței sau încheierii judecătoreşti sau pînă la data hotărîrii emise în baza materialelor examinate pe cale administrativă sau în ordinea jurisdicției constituționale - în cazurile prevăzute la art.261 lit.h).

Articolul 263. Atacarea încheierii judecătoreşti privind suspendarea procesului

(1) În toate cazurile de suspendare a procesului, instanța pronunță o încheiere, care poate fi atacată separat cu recurs.

(2) Recursul se poate declara, atît cît durează suspendarea procesului, împotriva încheierii prin care s-a dispus suspendarea, precum şi împotriva încheierii prin care s-a respins cererea de repunere pe rol a pricinii.

Articolul 264. Reluarea procesului

După decăderea circumstanțelor care au dus la suspendarea procesului, instanța judecătorească dispune, la cererea participanților la proces sau din oficiu, reluarea procesului. În acest caz, instanța citează participanții la proces conform regulilor generale.

Capitolul XVIII
ÎNCETAREA PROCESULUI

Articolul 265. Temeiurile de încetare a procesului

Instanța judecătorească dispune încetarea procesului în cazul în care:

a) pricina nu urmează a fi judecată în procedură civilă;

b) într-un litigiu între aceleaşi părți, cu privire la acelaşi obiect şi pe aceleaşi temeiuri s-a emis o hotărîre judecătorească rămasă irevocabilă sau o încheiere de încetare a procesului în legătură cu renunțarea reclamantului la acțiune sau cu confirmarea tranzacției dintre părți;

c) reclamantul a renunțat la acțiune, renunțul fiind admis de instanță;

d) părțile au încheiat o tranzacție, confirmată de instanță;

e) într-un litigiu între aceleaşi părți, cu privire la acelaşi obiect şi pe aceleaşi temeiuri s-a emis o hotărîre judecătorească arbitrală care a devenit obligatorie pentru părți, cu excepția cazului cînd instanța refuză eliberarea titlului executoriu şi restituie pricina spre o nouă examinare judecății arbitrale care a emis hotărîrea, iar soluționarea pricinii în aceeaşi judecată arbitrală s-a dovedit a fi imposibilă;

f) partea în proces persoană fizică decedează şi raportul juridic litigios nu admite succesiunea în drepturi;

g) partea în proces persoană juridică este lichidată.

Articolul 266. Procedura şi efectele încetării procesului

(1) Instanța judecătorească dispune încetarea procesului printr-o încheiere, care poate fi atacată cu recurs.

(2) Pronunțînd încheierea de încetare a procesului, instanța judecătorească menționează că nu se admite o nouă adresare în judecată a aceleiaşi părți cu privire la acelaşi obiect şi pe aceleaşi temeiuri.

Capitolul XIX
SCOATEREA CERERII DE PE ROL

Articolul 267. Temeiurile scoaterii cererii de pe rol

Instanța judecătorească scoate cererea de pe rol în cazul în care:

a) reclamantul nu a respectat procedura, prevăzută prin lege sau prin contractul părților, de soluționare prealabilă a pricinii pe cale extrajudiciară;

b) cererea a fost depusă de o persoană incapabilă;

c) cererea este semnată sau este depusă în judecată de o persoană neîmputernicită;

d) litigiul dintre aceleaşi părți, cu privire la acelaşi obiect şi pe aceleaşi temeiuri se află în curs de judecată la aceeaşi instanță sau la o alta;

e) părțile au încheiat un contract prin care litigiul urmează a fi soluționat pe cale arbitrală, iar pînă la examinarea pricinii în fond, pîrîtul a ridicat obiecții împotriva soluționării litigiului în judecată;

f) părțile citate legal nu s-au prezentat la şedința de judecată după a doua citare şi nici nu au solicitat examinarea pricinii în absența lor;

g) reclamantul citat legal nu s-a prezentat în şedință de judecată, nu a comunicat instanței motivele neprezentării sau motivele sînt considerate de instanță ca fiind neîntemeiate, sau nu a solicitat examinarea pricinii în absența sa, iar pîrîtul nu solicită soluționarea pricinii în fond;

h) soțul a înaintat acțiune de desfacere a căsătoriei fără consimțămîntul soției în timpul sarcinii ei sau în decursul unui an de la naşterea copilului, iar cererea nu a fost restituită reclamantului de către judecător;

i) persoana în ale cărei interese este pornit procesul, în conformitate cu art.7 alin.(2), art.72 alin.(2) şi art.73 alin.(3), nu susține pretențiile înaintate, nu solicită să intervină în proces în calitate de reclamant;

j) persoanele indicate la art.72 şi 73 au renunțat la acțiune, iar reclamantul care a preluat acțiunea nu a plătit taxă de stat în termenul stabilit de instanță;

k) instanța a amînat sau a eşalonat plata taxei de stat, iar reclamantul nu a plătit-o în termenul stabilit de instanță;

l) la examinarea pricinii în procedură specială se constată un litigiu de drept ce ține de competența instanțelor judecătoreşti;

m) în alte cazuri prevăzute de lege.

[Art.267 lit.l) şi m) introduse prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 268. Procedura şi efectele scoaterii cererii de pe rol

(1) În cazul scoaterii cererii de pe rol, procesul se termină printr-o încheiere judecătorească. în ea instanța indică modul de înlăturare a circumstanțelor specificate la art.267.

(2) Încheierea judecătorească privind scoaterea cererii de pe rol se supune recursului.

(3) După înlăturarea circumstanțelor care duc la scoaterea cererii de pe rol, persoana interesată poate adresa instanței o nouă cerere, conform dispozițiilor generale.

(4) La cererea reclamantului sau a pîrîtului, instanța poate anula încheierea privind scoaterea cererii de pe rol emise în temeiul art.267 lit.f) şi g), dacă aceştia depun probe care să confirme imposibilitatea prezentării lor în şedință de judecată şi a înştiințării instanței. Cererea se depune în termen de 15 zile de la data comunicării încheierii.

[Art.268 al.(4) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(5) Încheierea judecătorească de respingere a cererii de anulare a încheierii privind scoaterea cererii de pe rol poate fi atacată cu recurs.

Capitolul XX
ÎNCHEIEREA JUDECĂTOREASCĂ

Articolul 269. Pronunțarea încheierii

(1) Dispozițiile primei instanțe sau ale judecătorului prin care pricina nu se soluționează în fond se emit în formă de încheiere. Aceasta se emite în camera de deliberare în condițiile art.48.

(2) În cazul soluționării unor probleme simple, instanța poate emite încheiere fără a se retrage

în camera de deliberare. O astfel de încheiere se consemnează în procesul-verbal al şedinţei de judecată.

(3) Încheierii i se dă citire imediat după enunţ.

Articolul 270. Cuprinsul încheierii

(1) În încheierea judecătorească se indică:

a) locul şi data emiterii;

b) denumirea emitentului, numele membrilor completului de judecată şi al grefierului;

c) date despre participanţii la proces, obiectul litigiului sau pretenţia înaintată;

d) problema asupra căreia se emite;

e) motivele care au determinat concluziile instanţei şi legea guvernantă;

f) dispoziţia instanţei;

g) ordinea şi termenul de atac al încheierii dacă este susceptibilă de atac.

(2) Încheierea emisă fără retragerea completului în camera de dezbatere trebuie să conţină datele specificate la alin.(1) lit.d), e), f) şi g).

[Art.271 exclus prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 272. Remiterea către participanţii la proces a copiilor de pe încheierea judecătorească

Participanţilor la proces care nu s-au prezentat în şedinţă de judecată li se trimit, în cel mult 5 zile de la emitere, copiile de pe încheierea judecătorească privind suspendarea sau încetarea procesului ori scoaterea cererii de pe rol.

Capitolul XXI
PROCESELE-VERBALE

Articolul 273. Obligativitatea întocmirii procesului-verbal

Pentru fiecare şedinţă de judecată în primă instanţă şi în instanţă de apel, precum şi pentru fiecare act de procedură îndeplinit în afara şedinţei (audierea martorului la locul aflării lui, cercetarea înscrisurilor şi altor probe materiale la locul de aflare sau păstrare etc.), se întocmeşte proces-verbal.

[Art.273 modificat prin LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]

Articolul 274. Cuprinsul procesului-verbal

(1) În procesul-verbal al şedinţei de judecată sau al actului de procedură îndeplinit în afara şedinţei de judecată se indică momentele esenţiale ale dezbaterii pricinii sau ale efectuării actului procedural.

(2) În procesul-verbal al şedinţei se indică:

a) locul, data şi ora deschiderii, data încheierii şedinţei de judecată;

b) instanţa care judecă pricina, numele membrilor completului de judecată şi al grefierului;

c) pricina;

d) prezenţa participanţilor la proces, a reprezentanţilor, a martorilor, experţilor, specialiştilor şi a interpreţilor;

e) faptul că instanţa a explicat drepturile şi obligaţiile procedurale participanţilor la proces, reprezentanţilor, experţilor, specialiştilor şi interpreţilor;

f) dispoziţiile preşedintelui şedinţei de judecată şi încheierile pronunţate de instanţă fără retragere în camera de deliberare;

g) declaraţiile, demersurile şi explicaţiile participanţilor la proces şi ale reprezentanţilor lor;

h) depoziţiile martorilor, explicaţiile orale ale experţilor asupra raportului de expertiză, explicaţiile şi consultaţiile specialiştilor;

i) faptul că s-a dat citire înscrisurilor, datele examinării la faţa locului a probelor materiale, că s-au ascultat şi vizionat înregistrările audio-video;

j) raporturile reprezentanţilor autorităţilor publice;

k) conţinutul susţinerilor orale;

l) faptul că s-a dat citire hotărîrii şi încheierilor, că s-a explicat cuprinsul hotărîrii şi al

încheierilor pronunțate de instanță, că s-au dat lămuriri asupra căilor şi termenului de atac al lor;

m) faptul că instanța a explicat participanților la proces dreptul lor de a lua cunoştință de procesul-verbal al şedinței de judecată şi de a formula observații asupra acestuia;

n) data întocmirii definitive a procesului-verbal.

[Art.274 al.(2), lit.n) modificată prin LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]

Articolul 275. Întocmire procesului-verbal

[Art.275 titlul modificat prin LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]

(1) Procesul-verbal se întocmeşte de grefier în şedință de judecată sau la efectuarea actului de procedură în afara şedinței. Procesul-verbal se scrie la computer şi se păstrează în modul stabilit de Consiliul Superior al Magistraturii. În cazul în care nu este posibilă utilizarea computerului, procesul-verbal se scrie de mînă, fiind ulterior scris la computer.

[Art.275 al.(1) în redacția LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]

(2) Pentru a asigura plenitudinea procesului-verbal, în cadrul şedințelor de judecată se utilizează mijloacele de înregistrare audio şi/sau video ori alte mijloace tehnice. Utilizarea mijloacelor tehnice pentru înregistrarea şedinței de judecată se consemnează în procesul-verbal. În cazul în care utilizarea acestora nu este posibilă, judecătorul dispune, printr-o încheiere motivată, desfăşurarea şedinței de judecată în lipsa mijloacelor de înregistrare audio şi/sau video ori a altor mijloace tehnice.

[Art.275 al.(2) în redacția LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]

(3) Participanții la proces şi reprezentanții lor pot solicita instanței să dea citire unor părți din procesul-verbal ori să consemneze în procesul-verbal unele circumstanțe examinate în cadrul şedinței de judecată sau al unui act de procedură efectuat în afara şedinței de judecată, pe care le consideră esențiale în soluționarea pricinii.

[Art.275 al.(3) modificat prin LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]

4) Procesul-verbal al şedinței de judecată trebuie să fie întocmit şi semnat în cel mult 5 zile de la data încheierii şedinței, iar procesul-verbal privind efectuarea actului de procedură – cel tîrziu a doua zi de la efectuare. Cînd există înregistrări audio şi/sau video ale şedinței de judecată, grefierul le foloseşte după şedința de judecată pentru a verifica exactitatea procesului-verbal.

[Art.275 al.(4) în redacția LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]

(5) Procesul-verbal se semnează de preşedintele şedinței şi de grefier. Modificările, rectificările şi completările procesului-verbal se menționează în el şi se certifică de preşedinte şi grefier prin semnătură.

(5^1) Preşedintele şedinței de judecată, în decursul a 5 zile lucrătoare de la data semnării fixată expres în procesul-verbal, înştiințează în scris participanții la proces şi reprezentanții lor despre întocmirea şi semnarea procesului-verbal şi asigură acestora posibilitatea de a lua cunoştință de procesul-verbal al şedinței de judecată şi de a primi copii de pe acesta. În cazul în care şedința a fost înregistrată cu ajutorul mijloacelor audio şi/sau video, participanții la proces şi reprezentanții lor sînt înştiințați în scris şi despre posibilitatea de a primi copii de pe înregistrările audio şi/sau video ale şedinței de judecată.

[Art.275 al.(5^1) introdus prin LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]

(6) Participanții la proces şi reprezentanții lor au dreptul să ia cunoştință de procesul-verbal al şedinței de judecată şi, în decursul a 5 zile de la data semnării acestuia, să prezinte în scris observații asupra lui, indicînd inexactitățile şi motivele pentru care îl consideră incomplet.

***Articolul 276.** Examinarea observațiilor asupra procesului-verbal*

În decursul a 5 zile de la prezentare, observațiile asupra procesului-verbal se examinează de către judecătorul care l-a semnat şi care, dacă este de acord cu ele, le confirmă justețea prin mențiunea "De acord" şi prin semnătură. În caz contrar, judecătorul pronunță o încheiere motivată de respingere totală sau parțială. În toate cazurile, observațiile asupra procesului-verbal se anexează la dosar.

Articolul 276[1]. *Eliberarea copiilor de pe procesul-verbal şi de pe înregistrările audio şi/sau video*

(1) Participanţii la proces şi reprezentanţii lor au dreptul la o copie de pe procesul-verbal şi de pe înregistrarea audio şi/sau video a şedinţei de judecată. Copia de pe înregistrarea audio şi/sau video a şedinţei de judecată se eliberează de către grefier la solicitarea scrisă sau verbală a participantului la proces sau a reprezentantului lui contra unei plăţi stabilite de Guvern, care nu va depăşi mărimea cheltuielilor suportate de instanţă pentru eliberarea copiei.

(2) Prevederile alin.(1) nu se aplică în cazul examinării cauzei în şedinţă închisă. În acest caz, participanţii la proces şi reprezentanţii lor au dreptul să ia cunoştinţă de procesul-verbal întocmit în scris, să ia notiţe de pe acesta şi să audieze/vizioneze înregistrările audio şi/sau video ale şedinţei de judecată respective.

[Art.276[1] introdus prin LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]

B. PROCEDURA CONTENCIOSULUI ADMINISTRATIV

Capitolul XXII

PROCEDURA CONTENCIOSULUI ADMINISTRATIV

Articolul 277. *Acţiunile în contenciosul administrativ*

Orice persoană care se consideră vătămată într-un drept, recunoscut de lege, de către o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluţionare în termen legal a unei cereri se poate adresa instanţei judecătoreşti competente pentru anularea actului, repunerea în drept şi repararea prejudiciului.

Articolul 278. *Examinarea acţiunilor*

Acţiunile în contenciosul administrativ se examinează de instanţele judecătoreşti respective conform normelor generale ale prezentului cod, cu excepţiile şi completările stabilite de legislaţia contenciosului administrativ.

C. PROCEDURA SPECIALĂ

Capitolul XXIII

DISPOZIŢII GENERALE

Articolul 279. *Pricinile examinate în procedură specială*

(1) Instanţa judecătorească examinează în procedură specială pricini cu privire la:

a) constatarea faptelor care au valoare juridică;

b) încuviinţarea adopţiei;

c) declararea capacităţii depline de exerciţiu minorului (emanciparea);

d) declararea persoanei dispărută fără urmă sau decedată;

e) limitarea în capacitatea de exerciţiu sau declararea incapacităţii;

f) încuviinţarea spitalizării forţate şi tratamentului forţat;

g) încuviinţarea examenului psihiatric sau spitalizării în staţionarul de psihiatrie;

h) restabilirea în drepturile ce izvorăsc din titlurile de valoare la purtător şi din titlurile de valoare la ordin pierdute (procedura de chemare);

i) declararea fără stăpîn a unui bun mobil şi declararea dreptului de proprietate municipală asupra unui bun imobil fără stăpîn;

j) constatarea inexactităţii înscrierilor în registrele de stare civilă;

k) reconstituirea procedurii judiciare pierdute (procedura de reconstituire).

(2) Instanţelor judecătoreşti le pot fi atribuite prin lege spre examinare în procedură specială şi alte categorii de pricini.

Articolul 280. *Examinarea pricinilor în procedură specială*

(1) În procedură specială, pricinile se examinează de instanţele judecătoreşti după regulile de examinare a acţiunilor civile, cu excepţiile şi completările stabilite în prezentul cod la cap.XXIII-XXXIV şi în alte legi.

(2) În procedură specială, instanța examinează pricinile cu participarea petiționarului, altor persoane interesate, precum şi a reprezentanților organizațiilor.

(3) Dacă, la depunerea cererii sau la examinarea pricinii în procedură specială, se constată un litigiu de drept ce ține de competența instanțelor judecătoreşti, instanța scoate cererea de pe rol printr-o încheiere şi explică petiționarului şi persoanelor interesate dreptul lor de a soluționa litigiul în procedură de acțiune civilă la instanța competentă.

(4) Taxa de stat plătită deja de petiționar în procedură specială se ia în calcul la încasarea taxei şi la repartizarea cheltuielilor de soluționare a litigiului în procedură de acțiune civilă.

Capitolul XXIV
CONSTATAREA FAPTELOR CARE AU VALOARE JURIDICĂ

Articolul 281. *Pricinile de constatare a faptelor care au valoare juridică*

(1) Instanța judecătorească constată faptele de care depinde apariția, modificarea sau încetarea drepturilor personale sau reale ale persoanelor fizice şi ale organizațiilor.

(2) Instanța judecă pricinile în care i se cere să constate:

a) raporturile de rudenie;

b) întreținerea persoanei;

c) înregistrarea naşterii, adopției, căsătoriei, divorțului şi decesului;

d) recunoaşterea paternității;

[Art.281 al.(2) lit.d) în redacția LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.1106 art.814]

e) decesul la o anumită dată şi în anumite împrejurări;

f) acceptarea unei succesiuni şi locul ei de deschidere;

g) producerea unui accident;

h) posesiunea, folosința şi dispoziția unui bun imobil în drept de proprietate;

i) apartenența documentelor constatatoare de drepturi (cu excepția documentelor militare, buletinului de identitate, paşaportului şi a certificatelor eliberate de organele de stare civilă) la o persoană al cărei nume indicat în document nu coincide cu numele din certificatul de naştere, buletinul de identitate sau din paşaport;

j) concubinajul, în cazurile stabilite de lege;

k) faptul represiunii politice;

l) detențiunea în lagărele de concentrare (ghetouri);

m) răspîndirea informației care lezează onoarea, demnitatea şi reputația profesională dacă autorul informației nu este cunoscut;

n) alte fapte cu valoare juridică.

Articolul 282. *Condițiile de constatare a faptelor cu valoare juridică*

(1) Instanța judecătorească constată faptul cu valoare juridică în cazul în care:

a) acesta generează, în virtutea legii, următoarele efecte juridice: apariția, modificarea sau încetarea unor drepturi personale sau reale ale petiționarului;

b) petiționarul nu are o altă posibilitate de a obține sau de a restabili documentele care ar certifica faptul juridic a cărui constatare o solicită;

c) constatarea faptului nu este legată de soluționarea unui litigiu de drept ce ține de competența instanțelor judecătoreşti.

(2) Dacă, în cadrul examinării pricinii de constatare a unui fapt cu valoare juridică, apare un litigiu de drept care nu ține de competența instanțelor judecătoreşti, instanța examinează cererea de constatare a acestui fapt în procedură specială.

Articolul 283. *Competența jurisdicțională*

Cererile de constatare a faptelor cu valoare juridică se depun la instanța judecătorească de la domiciliul sau sediul petiționarului, cu excepția cererii de constatare a faptului de posesiune, folosință şi dispoziție a unui bun imobil în drept de proprietate, care se depun la instanța de la locul de aflare a bunului.

Articolul 284. *Cuprinsul cererii*

(1) În cererea de constatare a faptului cu valoare juridică se indică:

a) faptul a cărui constatare se solicită şi scopul solicitării;

b) cauza imposibilităţii de a obţine documentele cuvenite sau de a reconstitui cele pierdute;

c) probele care confirmă faptul şi care adeveresc imposibilitatea obţinerii documentelor necesare sau reconstituirii pe cale extrajudiciară a documentelor pierdute.

(2) Probele care confirmă circumstanţele expuse de petiţionar se anexează la cerere.

Articolul 285. *Hotărîrea judecătorească*

(1) În hotărîrea judecătorească se indică faptul constatat de instanţă, scopul constatării şi probele de constatare a faptului.

(2) Hotărîrea judecătorească este un document ce confirmă faptul constatat, serveşte drept temei pentru înregistrarea, după caz, a faptului în organele respective, după rămînerea irevocabilă a hotărîrii, fără a substitui documentele pe care aceste organe le eliberează.

Capitolul XXV
ÎNCUVIINŢAREA ADOPŢIEI

Articolul 286. *Depunerea cererii*

(1) Cetăţenii Republicii Moldova domiciliaţi în ţară care doresc să adopte un copil cetăţean al Republicii Moldova depun cerere de adopţie la judecătoria de la domiciliul (locul de aflare) al copilului sau, dacă este în interesul acestuia, de la domiciliul lor.

(2) Cetăţenii Republicii Moldova domiciliaţi în străinătate şi cetăţenii străini sau apatrizii care vor să adopte un copil cetăţean al Republicii Moldova depun cerere la curtea de apel de la domiciliul (locul de aflare) al copilului.

Articolul 287. *Conţinutul cererii*

În cererea de adopţie se indică:

a) numele, anul, luna şi ziua naşterii, domiciliul adoptatorilor;

b) numele, anul, luna şi ziua naşterii, domiciliul (locul de aflare) al adoptatului, datele de anchetă referitoare la părinţi, datele despre fraţii şi surorile adoptatului;

c) temeiurile adopţiei şi probele care confirmă aceste temeiuri;

d) solicitarea schimbării numelui, locului de naştere, datei de naştere (în cazul adopţiei unui copil în vîrstă de pînă la un an), solicitarea înscrierii adoptatorilor în calitate de părinţi în actele de înregistrare a naşterii copilului.

Articolul 288. *Actele care se anexează la cerere*

(1) La cererea de adopţie se anexează:

a) copia de pe certificatul de naştere al adoptatorului, în cazul adopţiei de către o persoană necăsătorită;

b) copia de pe certificatul de căsătorie al adoptatorilor, în cazul adopţiei de către persoane căsătorite;

c) consimţămîntul scris al celuilalt soţ sau înscrisul care confirmă divorţul şi faptul că foştii soţi nu conviеţuiesc cel puţin un an, în cazul adopţiei de către un soţ. Dacă anexarea unui astfel de act este imposibilă, în cerere se indică dovezile care confirmă faptul;

d) adeverinţa de sănătate a adoptatorilor;

e) certificatul de la locul de muncă al adoptatorului despre funcţia deţinută şi cuantumul salariului sau copia de pe declaraţia veniturilor sau un alt act similar;

f) copia autentificată de pe actul ce confirmă dreptul de folosinţă sau dreptul de proprietate al adoptatorului asupra unui spaţiu locativ.

(2) Instanţa judecătorească poate reclama, din oficiu sau la cererea participanţilor la proces, şi alte documente admise de lege, inclusiv cazierul judiciar.

Articolul 289. *Actele care se anexează la cererea de adopţie a copiilor cetăţeni ai Republicii Moldova de către cetăţeni ai Republicii Moldova domiciliaţi în străinătate, de către*

cetăţeni străini şi apatrizi sau la cererea de adopţie a copiilor străini de către cetăţeni ai Republicii Moldova

(1) La cererea de adopţie a unui copil cetăţean al Republicii Moldova depusă de cetăţeni ai Republicii Moldova domiciliaţi în străinătate, de cetăţeni străini sau apatrizi se anexează actele specificate la art.288, precum şi avizul organului competent din ţara al cărei cetăţean este adoptatorul (în cazul adopţiei de către un apatrid, a statului în care este domiciliat) privitor la condiţiile de trai şi la posibilitatea de a fi adoptator, permisiunea dată copilului de autoritatea competentă a statului respectiv de a intra şi a locui permanent pe teritoriul său.

(2) La cererea de adopţie a unui copil străin de către cetăţeni ai Republicii Moldova se anexează actele specificate la alin.(1), precum şi consimţământul reprezentantului legal al copilului şi al organului competent al statului al cărui cetăţean este copilul şi, după caz, conform legislaţiei acestei ţări sau tratatului la care Republica Moldova este parte, consimţământul copilului de a fi adoptat.

(3) Actele prezentate de adoptatori cetăţeni străini sau de apatrizi se legalizează în modul stabilit. Actele legalizate se traduc în limba de stat a Republicii Moldova şi se autentifică notarial.

(4) Actele anexate la cererea de adopţie se prezintă în două exemplare.

***Articolul 290.** Pregătirea pricinii pentru dezbateri judiciare*

(1) În cadrul pregătirii pricinii pentru dezbateri judiciare, judecătorul emite o încheiere prin care expediază copiile de pe cererea de adopţie şi actele anexate organului de tutelă şi curatelă de la domiciliul (locul de aflare) al copilului, obligînd organul să prezinte în judecată un aviz asupra caracterului raţional al adopţiei şi corespunderii acesteia interesului copilului. Prin încheiere, procesul se suspendă pînă la primirea avizului organului de tutelă şi curatelă.

(2) Organul de tutelă şi curatelă prezintă în judecată avizul cu următoarele anexe:

a) avizul organului de tutelă şi curatelă de la domiciliul (locul de aflare) al copilului sau de la domiciliul adoptatorilor asupra rezultatelor examinării condiţiilor de trai ale adoptatorilor;

b) avizul organului de tutelă şi curatelă de la domiciliul (locul de aflare) al copilului sau de la domiciliul adoptatorilor asupra rezultatelor verificării piedicilor din calea încuviinţării adopţiei, posibilităţii de a fi adoptator şi corespunderii adopţiei intereselor copilului;

c) copia de pe certificatul de naştere al copilului, autentificată în modul stabilit de lege;

d) adeverinţa medicală privind starea de sănătate, dezvoltarea fizică şi mentală a copilului;

e) consimţământul scris al copilului, dacă acesta a împlinit vîrsta de 10 ani, precum şi consimţământul la o eventuală schimbare a numelui la înscrierea adoptatorilor în calitate de părinţi ai săi (cu excepţia cazurilor cînd consimţământul, conform legii, nu se cere);

f) acordul scris al părinţilor la adopţia copilului, cu excepţia cazurilor prevăzute la art.125 din Codul familiei;

g) consimţământul scris la adopţie al tutorelui (curatorului), al părinţilor adoptivi, al conducătorului instituţiei în care este internat copilul rămas fără ocrotire părintească;

h) documentul ce confirmă că la banca de scont statală a datelor despre copiii rămaşi fără ocrotire părintească există informaţii despre copilul ce se adoptă, precum şi documentele ce atestă imposibilitatea plasării lui, pentru educaţie, într-o familie de cetăţeni ai Republicii Moldova sau, pentru adopţie, în familia rudelor lui, indiferent de cetăţenia şi domiciliul acestora, în cazul adopţiei de către cetăţeni ai Republicii Moldova domiciliaţi în străinătate, de către cetăţeni străini sau apatrizi care nu sînt în raporturi de rudenie cu copilul.

(3) Instanţa judecătorească poate cere şi alte date necesare soluţionării pricinii.

(4) După ce primeşte avizul organului de tutelă şi curatelă, instanţa dispune, printr-o încheiere, reluarea procesului, stabilind data examinării pricinii în şedinţă de judecată, cu citarea participanţilor la proces, precum şi a organului de tutelă şi curatelă.

***Articolul 291.** Examinarea cererii*

Cererea de adopţie se examinează în şedinţă secretă cu participarea obligatorie a

adoptatorilor, a reprezentantului organului de tutelă şi curatelă şi a copilului dacă acesta a împlinit vîrsta de 10 ani. În proces pot fi atrase, după caz, şi alte persoane interesate de actul adopţiei.

Articolul 292. *Hotărîrea judecătorească*

(1) Examinînd pricina în fond, instanţa judecătorească admite sau respinge cererea de adopţie.

(2) În cazul admiterii cererii de adopţie, instanţa recunoaşte adopţia de către persoane concrete şi indică în hotărîre datele despre adoptat şi adoptatori, necesare înregistrării adopţiei în organele de stare civilă.

(3) Încuviinţînd adopţia, instanţa este în drept să nu satisfacă cererea adoptatorilor de a fi înscrişi în actul de înregistrare a naşterii în calitate de părinţi şi nici de a schimba data şi locul de naştere a copilului.

(4) La încuviinţarea adopţiei, drepturile şi obligaţiile reciproce ale adoptatorilor şi ale adoptatului iau naştere de la data rămînerii irevocabile a hotărîrii judecătoreşti privind adopţia.

(5) În 5 zile de la data rămînerii irevocabile a hotărîrii judecătoreşti privind adopţia, instanţa trimite o copie autentificată de pe hotărîre organului de stare civilă de la locul pronunţării hotărîrii pentru a se efectua înregistrarea de stat a adopţiei.

Articolul 293. *Desfacerea adopţiei şi declararea nulităţii ei*

Pricinile privind desfacerea adopţiei sau declararea nulităţii ei se judecă în conformitate cu normele procedurii de soluţionare a acţiunii civile.

Capitolul XXVI
DECLARAREA CAPACITĂŢII DEPLINE DE EXERCIŢIU MINORULUI (EMANCIPAREA)

Articolul 294. *Depunerea cererii*

(1) Minorul care a atins vîrsta de 16 ani este în drept să adreseze în instanţa judecătorească de la domiciliul său o cerere pentru a i se declara capacitate deplină de exerciţiu în conformitate cu art.20 alin.(3) din Codul civil.

(2) Instanţa primeşte cererea în cazul în care lipseşte acordul ambilor părinţi, al adoptatorilor ori al curatorului sau în cazul refuzului organului de tutelă şi curatelă de a declara capacitate deplină de exerciţiu minorului.

Articolul 295. *Examinarea cererii*

Cererea se examinează în instanţă judecătorească cu participarea obligatorie a petiţionarului, a unuia sau a ambilor părinţi, a adoptatorilor, a curatorului şi a reprezentantului organului de tutelă şi curatelă.

Articolul 296. *Hotărîrea judecătorească*

(1) Instanţa judecătorească, după ce examinează pricina în fond, emite o hotărîre prin care admite sau respinge cererea privind declararea capacităţii depline de exerciţiu minorului.

(2) În cazul în care cererea este admisă, minorul care a atins vîrsta de 16 ani este declarat ca avînd capacitate deplină de exerciţiu (emancipat) în momentul cînd hotărîrea privind emanciparea rămîne irevocabilă.

Capitolul XXVII
DECLARAREA PERSOANEI DISPĂRUTĂ FĂRĂ URMĂ SAU DECEDATĂ

Articolul 297. *Depunerea cererii*

(1) Cererea privind declararea, conform art.49 şi 52 din Codul civil, a persoanei dispărută fără urmă sau decedată se depune la instanţa judecătorească de la domiciliul persoanei interesate.

(2) Cererea privind declararea persoanei dispărută fără urmă sau decedată depusă pînă la expirarea termenului stabilit la art.49 şi 52 din Codul civil se restituie petiţionarului

fără examinare.

Articolul 298. *Cuprinsul cererii*

În cerere se menționează scopul solicitării declarării persoanei dispărută fără urmă sau decedată, circumstanțele care ar dovedi absența ei sau care o amenințau cu moartea, sau care dau temei de a prezuma că a decedat în urma unui anumit accident. Referitor la militari sau la alte persoane care au dispărut în acțiuni militare, în cerere se indică data încetării acestor acțiuni.

Articolul 299. *Pregătirea pricinii spre judecare*

(1) Judecătorul, în cadrul pregătirii pricinii spre judecare, stabileşte persoanele (rude, prieteni, foşti colaboratori), organele şi organizațiile (organe de exploatare a locuințelor, organe de poliție, instituții militare, primării etc.) care pot comunica informații despre cel dispărut fără urmă, reclamîndu-le informații despre acesta.

(2) Judecătorul este în drept să dispună, printr-o încheiere, publicarea în ziarul local, din contul petiționarului, a unei comunicări despre pornirea procesului. În ea se indică instanța la care s-a depus cererea declarării persoanei dispărută fără urmă sau decedată, numele, data şi locul de naştere, ultimul domiciliu şi loc de muncă al acesteia, numele sau denumirea petiționarului, domiciliul ori sediul lui, solicitarea adresată persoanelor care dețin informații despre locul aflării celui dispărut de a le comunica instanței.

(3) Judecătorul poate propune organului de tutelă şi curatelă de la locul de aflare a bunurilor persoanei dispărute să numească un administrator al bunurilor ei.

Articolul 300. *Hotărîrea judecătorească*

(1) Hotărîrea judecătorească de declarare a persoanei dispărută fără urmă constituie temeiul transmiterii bunurilor ei (dacă acestea necesită o administrare permanentă) către o persoană cu care organul de tutelă şi curatelă încheie un contract de administrare fiduciară.

(2) Hotărîrea judecătorească prin care persoana este declarată decedată constituie temeiul înregistrării decesului la organul de stare civilă.

Articolul 301. *Efectele apariției persoanei declarate dispărută fără urmă sau decedată sau ale descoperirii locului ei de aflare*

(1) În cazul apariției persoanei declarate dispărută fără urmă sau decedată sau descoperirii locului ei de aflare, instanța judecătorească anulează, printr-o hotărîre, hotărîrea sa anterioară.

(2) Cererea de anulare a hotărîrii judecătoreşti de declarare a persoanei dispărută fără urmă sau decedată poate fi adresată chiar de aceasta sau de o altă persoană interesată.

(3) Anularea hotărîrii judecătoreşti de declarare a persoanei dispărută fără urmă sau decedată se face în cadrul aceluiaşi dosar dacă acesta se păstrează în arhiva instanței.

(4) Hotărîrea de anulare constituie temeiul anulării măsurilor de protecție şi de administrare a bunurilor, precum şi al anulării înregistrării decesului în registrul de stare civilă.

Capitolul XXVIII
LIMITAREA ÎN CAPACITATEA DE EXERCIȚIU SAU DECLARAREA INCAPACITĂȚII

Articolul 302. *Depunerea cererii*

(1) Procesul privind limitarea persoanei în capacitatea de exercițiu din cauza consumului abuziv de alcool sau consumului de droguri şi de alte substanțe psihotrope, prin care fapt se agravează situația materială a familiei, poate fi pornit la cererea membrilor ei de familie, a procurorului sau a organului de tutelă şi curatelă.

(2) Procesul privind declararea incapacității persoanei din cauza unei tulburări psihice (boli mintale sau deficiențe mintale) poate fi pornit la cererea membrilor ei de familie, a rudelor apropiate (părinți, copii, frați, surori, bunei), indiferent de faptul că domiciliază ori nu în comun cu aceasta, sau la solicitarea organului de tutelă şi curatelă, a instituției de psihiatrie (psihoneurologie), a procurorului.

(3) Cererea de limitare a persoanei în capacitatea de exercițiu sau de declarare a

incapacității ei se depune la instanța judecătorească de la domiciliul acesteia, iar dacă persoana este internată într-o instituție medicală de psihiatrie (psihoneurologie), la instanța de la locul de aflare a instituției.

***Articolul 303.** Cuprinsul cererii*

(1) În cererea de limitare a persoanei în capacitatea de exercițiu se vor expune circumstanțele care adeveresc că aceasta face abuz de băuturi alcoolice sau consumă droguri sau alte substanțe psihotrope, înrăutățind starea materială a familiei sale.

(2) În cererea de declarare a incapacității persoanei se expun circumstanțele care adeveresc că aceasta suferă de o tulburare psihică în urma căreia nu poate conştientiza ori dirija acțiunile sale.

***Articolul 304.** Desemnarea din oficiu a avocatului reprezentant*

Articolul 304. Desemnarea avocatului reprezentant

[Art.304 titlul în redacția LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.01.12]

(1) Dacă, după pornirea procesului privind limitarea persoanei în capacitatea de exercițiu sau declararea incapacității ei, aceasta nu este asistată în judecată de avocat, pentru apărarea intereselor ei în proces judecătorul numeşte din oficiu un avocat, care va dispune de împuternicirile unui reprezentant legal.

(1) Dacă, după pornirea procesului privind limitarea persoanei în capacitatea de exercițiu sau declararea incapacității ei, aceasta nu este asistată în judecată de avocat, pentru apărarea intereselor ei în proces judecătorul solicită coordonatorului oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat desemnarea unui avocat,, care va dispune de împuternicirile unui reprezentant legal.

[Art.304 al.(1) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.01.12]

(2) În conformitate cu legislația privind avocatura, asistența judiciară în cazul consemnat la alin.(1) se acordă gratuit.

(2) În conformitate cu legislația privind asistența juridică garantată de stat, asistența juridică în cazul consemnat la alin.(1) se acordă gratuit.

[Art.304 al.(2) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.01.12]

***Articolul 305.** Ordonarea expertizei de constatare a stării psihice*

(1) În cazul în care există date suficiente prin care se constată tulburări psihice (persoana este retardată, a suferit traumatisme care ar provoca tulburări psihice, se află în evidență la medicul psihiatru, a urmat tratamente în spitalul de psihiatrie, în privința ei a fost pronunțată o sentință de absolvire de răspundere penală şi de internare forțată în spitalul de psihiatrie, există alte date ce confirmă o conduită neadecvată), judecătorul, în pregătirea pricinii către dezbateri judiciare, ordonă efectuarea unei expertize psihiatrice.

(2) Dacă persoana în a cărei privință este pornit un proces de declarare a incapacității de exercițiu se eschivează în mod vădit de la expertiză, instanța poate pronunța, în şedință de judecată, cu participarea medicului psihiatru, o încheiere privind trimiterea forțată a persoanei la expertiză psihiatrică.

(3) Încheierea instanței privind trimiterea forțată la expertiză psihiatrică nu poate fi atacată cu recurs.

***Articolul 306.** Examinarea cererii*

(1) Examinarea în instanță a cererii de limitare a persoanei în capacitatea de exercițiu are loc în prezența acesteia dacă sănătatea îi permite, a petiționarului şi a reprezentantului organului de tutelă şi curatelă.

(2) Examinarea cererii de declarare a incapacității de exercițiu a persoanei are loc cu participarea obligatorie a reprezentantului organului de tutelă şi curatelă şi a petiționarului.

Problema citării persoanei se soluționează în fiecare caz, în dependență de starea sănătății ei.

(3) Petiționarul este scutit de plata cheltuielilor aferente judecării pricinii privind limitarea persoanei în capacitatea de exercițiu sau declararea incapacității ei.

(4) Dacă se constată că membrii ei de familie care au depus cerere de limitare a capacității de exercițiu sau de declarare a incapacității ei au acționat cu rea-credință, instanța îi va obliga la plata tuturor cheltuielilor de judecată şi la reparația prejudiciului cauzat astfel.

Articolul 307. *Hotărîrea judecătorească*

(1) Instanța judecătorească pronunță o hotărîre de respingere a cererii în cazul în care constată lipsa temeiurilor pentru limitarea persoanei în capacitatea de exercițiu sau pentru declararea incapacității ei.

(2) Hotărîrea judecătorească prin care persoana este limitată în capacitatea de exercițiu constituie un temei pentru ca organul de tutelă şi curatelă să-i numească un curator. În hotărîre se va menționa activitățile şi actele juridice în a căror efectuare persoana este limitată în capacitatea de exercițiu.

(3) Hotărîrea judecătorească prin care persoana este declarată incapabilă serveşte temei pentru ca organul de tutelă şi curatelă să-i numească un tutore.

Articolul 308. *Anularea limitării capacității de exercițiu*
şi declararea capacității

(1) În cazul prevăzut la art.25 alin.(3) din Codul civil, instanța judecătorească, la cererea persoanei, a membrilor ei de familie sau a curatorului, a organului de tutelă şi curatelă, a dispensarului de psihiatrie, intentează un proces şi pronunță o hotărîre prin care anulează limitarea persoanei în capacitatea de exercițiu. În temeiul acestei hotărîri, curatela instituită asupra persoanei se anulează.

(2) În cazul prevăzut la art.24 alin.(3) din Codul civil, instanța, la cererea tutorelui, a membrilor de familie a persoanei, a instituției de psihiatrie (psihoneurologie), a organului de tutelă şi curatelă, a procurorului şi în baza raportului de expertiză psihiatrică legală, porneşte un proces şi emite o hotărîre prin care declară capabilă persoana însănătoşită. În temeiul acestei hotărîri, tutela instituită asupra persoanei se anulează.

Capitolul XXIX
ÎNCUVIINȚAREA SPITALIZĂRII FORȚATE ŞI TRATAMENTULUI FORȚAT

Articolul 309. *Depunerea cererii*

(1) În cazul în care, conform legii, se admite spitalizarea forțată şi tratamentul forțat al persoanei în temeiul unei hotărîri judecătoreşti, cererea se depune de o instituție medico-sanitară la instanța de la domiciliul persoanei sau de la locul ei de aflare.

(2) În cererea de spitalizare forțată şi tratament forțat se consemnează legitimitatea acestor măsuri. La cerere se anexează avizul comisiei medicale a instituției medico-sanitare asupra necesității spitalizării forțate şi tratamentului forțat.

Articolul 310. *Examinarea cererii*

(1) Instanța judecătorească examinează, în 3 zile de la data depunerii, cererea de spitalizare forțată şi tratament forțat.

[Art.310 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Participarea în şedință de judecată a persoanei a cărei spitalizare se solicită şi a reprezentantului instituției medico-sanitare din a cărei inițiativă a fost pornit procesul este obligatorie.

(3) În cazul în care se eschivează de a se prezenta în judecată, persoana este adusă forțat în temeiul unei încheieri judecătoreşti, care nu poate fi atacată cu recurs.

(4) Examinarea pricinii privind spitalizarea forțată şi tratamentul forțat al persoanei are loc în absența ei dacă sănătatea nu-i permite să se prezinte în şedință de judecată.

Articolul 311. *Hotărîrea judecătorească*

(1) După ce examinează cererea în fond, instanţa judecătorească pronunţă o hotărîre motivată prin care admite sau respinge cererea de spitalizare forţată şi tratament forţat.

(2) Hotărîrea prin care s-a admis cererea constituie temeiul spitalizării forţate şi tratamentului forţat al persoanei pe parcursul termenului stabilit de lege.

Capitolul XXX
ÎNCUVIINŢAREA EXAMENULUI PSIHIATRIC SAU SPITALIZĂRII ÎN STAŢIONARUL DE PSIHIATRIE

Articolul 312. *Depunerea cererii*

(1) Cererea de efectuare a examenului psihiatric fără liberul consimţămînt al persoanei sau al reprezentantului ei legal se depune la instanţa judecătorească de la domiciliul acesteia.

(2) Cererea de spitalizare în staţionarul de psihiatrie fără liberul consimţămînt al persoanei sau al reprezentantului ei legal se depune la instanţa de la locul de aflare a staţionarului de psihiatrie în care este spitalizată persoana.

(3) Instanţa porneşte procesul privind încuviinţarea examenului psihiatric fără liberul consimţămînt la cererea medicului psihiatru. Cererea de spitalizare în staţionarul de psihiatrie fără liberul consimţămînt se depune în instanţă de către instituţia de psihiatrie în care este spitalizată persoana.

Articolul 313. *Cuprinsul cererii*

(1) În cererea de efectuare a examenului psihiatric fără liberul consimţămînt al persoanei sau al reprezentantului ei legal se expun circumstanţele care demonstrează necesitatea efectuării examenului psihiatric. La cererea adresată instanţei judecătoreşti se anexează în mod obligatoriu avizul scris al medicului psihiatru şi, după caz, alte materiale, inclusiv demersul, adresat medicului psihiatru de rudele persoanei sau de orice medic, de factorii de decizie ori de alte persoane, care confirmă necesitatea unui astfel de examen.

(2) În cererea de spitalizare în staţionarul de psihiatrie fără liberul consimţămînt al persoanei sau al reprezentantului ei legal trebuie să se indice legitimitatea spitalizării şi circumstanţele care demonstrează conduita neadecvată a acesteia. La cerere se anexează avizul argumentat al comisiei de medici psihiatri, încheiat în modul stabilit, asupra necesităţii persoanei de a se afla mai departe în staţionarul de psihiatrie.

Articolul 314. *Termenul de depunere a cererii de spitalizare*

(1) Cererea de spitalizare în staţionarul de psihiatrie fără liberul consimţămînt al persoanei se depune în cel mai scurt timp posibil, dar nu mai tîrziu de 72 de ore din momentul internării ei în staţionar.

[Art.314 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Judecătorul prelungeşte, printr-o încheiere, termenul de aflare a persoanei în staţionarul de psihiatrie, luînd în considerare timpul necesar examinării cererii în judecată.

Articolul 315. *Examinarea cererii*

(1) Cererea de efectuare a examenului psihiatric sau de spitalizare în staţionarul de psihiatrie fără liberul consimţămînt se examinează de judecător în decursul a 5 zile de la data pornirii procesului.

(2) Instanţa judecătorească examinează cererea de efectuare a examenului psihiatric fără liberul consimţămînt cu participarea medicului psihiatru care a depus cererea, a reprezentantului legal al persoanei şi a altor persoane interesate. Persoana a cărei stare psihică se cere constatată este în drept să participe la examinarea pricinii dacă medicul psihiatru consideră că sănătatea îi permite.

(3) Cererea de spitalizare în staţionarul de psihiatrie fără liberul consimţămînt se examinează de instanţă în termen de 5 zile de la pornirea procesului. Şedinţa de judecată are loc în localul instanţei judecătoreşti. Persoana spitalizată în staţionarul de psihiatrie fără liberul ei consimţămînt este în drept să participe la soluţionarea pricinii dacă reprezentantul instituţiei de

psihiatrie constată că sănătatea îi permite.

(4) Examinarea cererii de spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ are loc în şedință de judecată cu participarea obligatorie a reprezentantului staționarului de psihiatrie care solicită spitalizarea şi a reprezentantului legal al persoanei a cărei spitalizare se cere.

***Articolul 316.** Desemnarea din oficiu a avocatului reprezentant*

Articolul 316. Desemnarea avocatului reprezentant

[Art.316 titlul în redacția LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.01.12]

(1) Dacă persoana a cărei spitalizare în staționarul de psihiatrie se cere nu este reprezentată în judecată de avocat, judecătorul desemnează un avocat din oficiu pentru a-i apăra interesele.

(1) Dacă persoana a cărei spitalizare în staționarul de psihiatrie se cere nu este reprezentată în judecată de avocat, judecătorul solicită coordonatorului oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat desemnarea unui avocat pentru a-i apăra interesele.

[Art.316 al.(1) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.01.12]

(2) În conformitate cu legislația privind avocatura, asistența judiciară în cazul consemnat la alin.(1) se acordă gratuit.

(2) În conformitate cu legislația privind asistența juridică garantată de stat, asistența juridică în cazul consemnat la alin.(1) se acordă gratuit.

[Art.316 al.(2) în redacția LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.01.12]

***Articolul 317.** Hotărîrea judecătorească*

(1) După ce examinează în fond cererea de efectuare a examenului psihiatric sau de spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ, instanța judecătorească emite o hotărîre prin care admite sau respinge cererea.

(2) Hotărîrea judecătorească prin care se admite cererea de efectuare a examenului psihiatric constituie temeiul efectuării examenului psihiatric fără liberul consimțământ al persoanei sau al reprezentantului ei legal. Hotărîrea judecătorească poate fi atacată în modul stabilit de prezentul cod.

(3) Hotărîrea judecătorească prin care se admite cererea de spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ al persoanei sau al reprezentantului ei legal constituie temeiul spitalizării şi tratamentului persoanei în staționarul de psihiatrie pe un termen stabilit de lege. Hotărîrea judecătorească poate fi atacată în modul stabilit de prezentul cod.

(4) Dacă se constată că cel la a cărui insistență a fost pornit procesul privind încuviințarea examenului psihiatric sau spitalizării în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ a acționat cu rea-credință, instanța îl va obliga la plata tuturor cheltuielilor de judecată şi la reparația prejudiciului cauzat astfel.

***Articolul 318.** Externarea înainte de termen.*
Prelungirea spitalizării

În baza avizului comisiei de medici psihiatri, încheiat în modul stabilit, instanța judecătorească de la locul de aflare a staționarului de psihiatrie examinează cererea administrației acestuia privind externarea înainte de termen sau prelungirea spitalizării.

Capitolul XXXI
RESTABILIREA ÎN DREPTURILE CE IZVORĂSC DIN TITLURILE DE VALOARE LA PURTĂTOR ŞI DIN TITLURILE DE VALOARE LA ORDIN PIERDUTE (PROCEDURA DE CHEMARE)

Articolul 319. *Depunerea cererii*

(1) Persoana care a pierdut un titlu de valoare la purtător sau un titlu de valoare la ordin (în continuare - document) poate cere, în cazurile prevăzute de lege, instanței judecătoreşti să declare nul documentul pierdut şi restabilirea în drepturi asupra lui. Restabilirea în drepturile ce izvorăsc din document poate fi efectuată şi în cazurile în care acesta şi-a pierdut solvabilitatea (capacitatea de plată) din cauza păstrării neglijente sau din alte motive.

(2) Cererea de declarare a nulității documentului pierdut se depune la instanța judecătorească de la sediul instituției (persoanei) care a eliberat documentul.

Articolul 320. *Cuprinsul cererii*

În cererea de declarare a nulității documentului pierdut se indică:

a) semnele distinctive ale documentului pierdut şi denumirea instituției (persoanei) care l-a eliberat;

b) circumstanțele pierderii;

c) solicitarea adresată instituției (persoanei) care a eliberat documentul pierdut de a nu efectua în baza lui plăți sau livrări şi de a confirma că nu s-au făcut astfel de operațiuni.

Articolul 321. *Actele judecătorului după primirea cererii*

(1) După primirea cererii de declarare a nulității documentului pierdut, judecătorul emite o încheiere prin care interzice instituției (persoanei) care a eliberat documentul pierdut să efectueze în baza lui plăți sau livrări, iar copia de pe încheiere o trimite instituției (persoanei) care a eliberat documentul, deținătorului de registru şi registratorului.

(2) Judecătorul emite şi o încheiere privind publicarea în ziarul local, din contul petiționarului, a unei înştiințări de chemare în judecată a deținătorului documentului. În înştiințare se indică:

a) instanța judecătorească la care s-a depus cererea de declarare a nulității documentului pierdut;

b) date despre persoana care a depus cererea şi domiciliul ei;

c) denumirea şi semnele distinctive ale documentului;

d) propunerea adresată deținătorului documentului a cărui pierdere este declarată ca, în termen de 3 luni de la data publicării înştiințării, să depună în instanță o cerere în care să-şi revendice drepturile asupra documentului.

(3) Refuzul instanței de a emite o încheiere privind publicarea înştiințării consemnate în prezentul articol poate fi atacat cu recurs.

Articolul 322. *Cererea deținătorului de document*

Deținătorul de document a cărui pierdere a fost declarată în judecată este obligat să depună, pînă la expirarea a 3 luni de la data publicării înştiințării, în instanța care a pronunțat încheierea, o cerere în care să-şi formuleze drepturile asupra documentului şi să-l prezinte în judecată în original.

Articolul 323. *Acțiunile judecătorului după primirea cererii deținătorului de document*

(1) Dacă deținătorul depune cererea în instanță pînă la expirarea a 3 luni de la data publicării înştiințării, judecătorul scoate de pe rol cererea persoanei care a pierdut documentul şi stabileşte un termen de cel mult 2 luni în care instituția (persoana) care a eliberat documentul nu poate efectua plăți şi livrări în baza lui.

(2) Judecătorul explică petiționarului dreptul lui de a intenta în judecată împotriva deținătorului de document o acțiune de revendicare a documentului, precum şi deținătorului

referitor la dreptul lui de a cere repararea, din contul petiționarului, a prejudiciului cauzat prin interdicția impusă de judecată de a nu se efectua plăți şi livrări în temeiul documentului litigios.

(3) Încheierile judecătoreşti emise în conformitate cu prezentul articol pot fi atacate cu recurs.

Articolul 324. *Examinarea cererii*

(1) Dacă, în termen de 3 luni de la data publicării înştiinţării, deținătorul de document nu depune în judecată cererea specificată la art.322, instanța va judeca pricina de declarare a nulității documentului pierdut.

(2) Cererea de declarare a nulității documentului pierdut se examinează cu participarea petiționarului şi a reprezentantului instituției (persoanei) care a eliberat documentul pierdut.

Articolul 325*. Hotărîrea judecătorească*

(1) În caz de admitere a cererii petiționarului, instanța judecătorească emite o hotărîre prin care declară nul documentul pierdut. Hotărîrea constituie temeiul efectuării plăților petiționarului sau al eliberării unui nou document în locul celui declarat nul.

(2) În caz de admitere a cererii petiționarului privind restabilirea în dreptul asupra documentului care şi-a pierdut solvabilitatea, instanța pronunță o încheiere de eliberare a unui alt document.

Articolul 326. *Dreptul deținătorului de document de a înainta o acțiune în legătură cu dobîndirea unui bun fără justă cauză*

Deținătorul care, din anumite motive, nu a declarat instanței în termen dreptul său asupra documentului poate înainta împotriva persoanei căreia i s-a declarat dreptul de a primi un nou document în locul celui pierdut o acțiune privind dobîndirea bunului fără justă cauză.

Capitolul XXXII
DECLARAREA FĂRĂ STĂPÎN A UNUI BUN MOBIL ŞI DECLARAREA DREPTULUI DE PROPRIETATE MUNICIPALĂ ASUPRA UNUI BUN IMOBIL FĂRĂ STĂPÎN

Articolul 327. *Depunerea cererii*

(1) Cererea de declarare fără stăpîn a unui bun mobil se depune, de persoana care a intrat în posesiunea bunului, la instanța judecătorească de la domiciliul ori sediul acesteia.

(2) Cererea de declarare a dreptului de proprietate municipală asupra unui bun imobil fără stăpîn se depune, de organul de administrare a proprietății municipale, la instanța judecătorească de la locul de aflare a bunului.

(3) Judecătorul refuză să primească cererea de declarare a dreptului de proprietate municipală asupra unui bun imobil fără stăpîn, iar instanța scoate cererea de pe rol dacă organul împuternicit să administreze proprietatea municipală se adresează în judecată înainte de expirarea termenului stabilit de lege, care curge de la data cînd imobilul a fost luat la evidență de către organul de stat care efectuează înregistrarea dreptului asupra bunurilor imobiliare.

Articolul 328. *Cuprinsul cererii*

(1) În cererea de declarare fără stăpîn a unui bun mobil se indică bunul care urmează a fi declarat fără stăpîn, particularitățile distinctive, probele care atestă că proprietarul a părăsit bunul fără intenția de a păstra dreptul de proprietate asupra lui, probele care confirmă că petiționarul a intrat în posesiunea bunului.

(2) În cererea, depusă de organul de administrare a patrimoniului municipal, de declarare a dreptului de proprietate municipală asupra unui bun imobil fără stăpîn se indică bunul care urmează a fi declarat fără stăpîn, timpul şi persoana care l-a luat la evidență, probele care atestă că proprietarul a părăsit bunul fără intenția de a păstra dreptul de proprietate asupra lui.

Articolul 329. *Examinarea cererii*

Cererea de declarare fără stăpîn a unui bun mobil sau de declarare a dreptului de proprietate municipală asupra unui bun imobil fără stăpîn se examinează de instanța judecătorească cu participarea petiționarului şi a altor persoane interesate.

Articolul 330. *Hotărîrea judecătorească*

(1) Instanța judecătorească, după ce constată că bunul mobil nu are proprietar sau că a fost părăsit de acesta fără intenția de a păstra dreptul de proprietate asupra lui, pronunță o hotărîre prin care declară fără stăpîn bunul mobil şi îl transmite în proprietate persoanei care a intrat în posesiunea lui.

(2) Instanța judecătorească, după ce constată că bunul imobil nu are proprietar sau că a fost părăsit de acesta fără intenția de a păstra dreptul de proprietate asupra lui şi că bunul a fost luat la evidență în modul stabilit de lege, pronunță o hotărîre prin care îl declară fără stăpîn şi declară dreptul de proprietate municipală asupra lui.

Capitolul XXXIII
CONSTATAREA INEXACTITĂȚII ÎNSCRISURILOR ÎN REGISTRELE DE STARE CIVILĂ

Articolul 331. *Depunerea cererii*

(1) Instanța judecătorească examinează pricinile privind constatarea inexactității înscrierilor în registrele de stare civilă conform prevederilor prezentului capitol dacă, în lipsa unui litigiu de drept, organele de stare civilă refuză să corecteze sau să modifice înscrierile din registrele de stare civilă.

(2) Cererea de constatare a inexactității înscrierilor din registrul de stare civilă se depune la instanța judecătorească de la domiciliul petiționarului sau de la sediul organului de stare civilă.

Articolul 332. *Cuprinsul cererii*

(1) În cererea de constatare a inexactității înscrierilor din registrul de stare civilă se indică datele referitoare la inexactitate, la corectările sau modificările solicitate de petiționar, organul de stare civilă care a refuzat corectarea sau modificarea înscrierilor.

(2) La cererea de constatare a inexactității înscrierilor din registrul de stare civilă se anexează copia de pe certificatul respectiv, încheierea organului de stare civilă asupra refuzului de corectare sau modificare a înscrierilor şi alte documente care se referă la această problemă.

Articolul 333. *Examinarea cererii*

Instanța judecătorească examinează cererea de constatare a inexactității înscrierilor din registrul de stare civilă cu citarea petiționarului şi altor persoane interesate.

Articolul 334. *Hotărîrea judecătorească*

Hotărîrea judecătorească prin care se constată inexactitatea înscrierilor din registrul de stare civilă constituie temeiul corectării şi modificării înscrierilor de către organul de stare civilă.

Capitolul XXXIV
RECONSTITUIREA PROCEDURII JUDICIARE PIERDUTE (PROCEDURA DE RECONSTITUIRE)

Articolul 335. *Reconstituirea procedurii judiciare pierdute*

(1) Reconstituirea procedurii judiciare în pricinile civile (reconstituirea actelor de procedură judiciară sau de executare a hotărîrii) pierdute total sau parțial care s-a încheiat cu pronunțarea hotărîrii ori cu încetarea procesului se efectuează de către instanța judecătorească în modul stabilit în prezentul capitol.

(2) Prevederile prezentului capitol nu se aplică la reconstituirea procedurii judiciare pierdute pînă la soluționarea pricinii în fond sau pînă la încetarea procesului. În astfel de cazuri, persoana interesată este în drept să intenteze o nouă acțiune conform regulilor generale, fapt care se va menționa în încheierea judecătorească privind pornirea procesului.

Articolul 336. *Depunerea cererii*

(1) Cererea de reconstituire a procedurii judiciare pierdute se depune de către participanții la proces la instanța care a soluționat pricina în fond printr-o hotărîre sau care a pronunțat o încheiere de încetare a procesului.

(2) Cererea de reconstituire a procedurii judiciare pierdute care conținea actele de executare a hotărîrii se depune la instanța locului de executare a hotărîrii.

***Articolul 337.** Cuprinsul cererii*

(1) În cererea de reconstituire a procedurii judiciare pierdute se indică procedura a cărei reconstituire o solicită petiționarul, modul de soluționare a pricinii în fond printr-o hotărîre sau printr-o încheiere de încetare a procesului, calitatea procesuală a petiționarului, prezența altor participanți, calitatea lor procesuală, domiciliul sau locul lor de aflare, circumstanțele, cunoscute petiționarului, de dispariție a procedurii judiciare, locul de aflare a copiilor de pe documentele procedurii pierdute, deținătorii acestor copii, documentele a căror reconstituire o solicită petiționarul, scopul reconstituirii lor, alte date.

(2) La cerere se anexează documentele care se referă la proces şi care s-au păstrat sau copiile de pe ele, chiar dacă nu sînt autentificate în modul stabilit.

***Articolul 338.** Cheltuielile de judecată*

(1) Cererea de reconstituire a procedurii judiciare pierdute nu se impune cu taxă de stat, iar cheltuielile suportate de instanță se trec în contul statului.

(2) Dacă cererea de reconstituire a procedurii judiciare pierdute s-a făcut cu rea-credință, petiționarul este obligat la plata cheltuielilor de judecată.

***Articolul 339.** Efectele nerespectării cerințelor față de cuprinsul cererii*

(1) Dacă petiționarul nu a menționat scopul adresării în judecată privind reconstituirea procedurii judiciare pierdute, instanța judecătorească nu dă curs cererii, acordîndu-i un termen rezonabil pentru a indica scopul adresării în judecată.

(2) Dacă scopul adresării în judecată indicat de petiționar nu favorizează apărarea drepturilor sau intereselor lui legitime, instanța refuză să pornească procesul de reconstituire a procedurii judiciare pierdute sau, printr-o încheiere motivată, scoate cererea de pe rol dacă procesul a fost pornit.

(3) Instanța refuză, printr-o încheiere motivată, să pornească procesul de reconstituire a procedurii judiciare pierdute care conține acte de executare dacă poate fi eliberat un duplicat al titlului executoriu sau un alt act vizînd procedura executorie.

***Articolul 340.** Acțiunile judecătorului după primirea cererii*

(1) În faza de pregătire a pricinii către dezbateri judiciare, judecătorul constată persoanele care au participat la efectuarea actelor de procedură sau au fost citate în calitate de martor. În caz de necesitate, constată şi persoanele care au făcut parte din completul de judecată la examinarea pricinii sau la redactarea actului de procedură pierdut ori care au participat la executarea hotărîrii judecătoreşti.

(2) La cererea petiționarului sau din oficiu, instanța reclamă participanților la procesul în procedura judiciară pierdută documentele care s-au păstrat, documentele care au fost eliberate persoanelor fizice şi organizațiilor pînă la pierderea procedurii, copiile de pe ele, alte certificate şi documente importante pentru soluționarea pricinii, ordonă grefierului să efectueze extrase din registrele instanței cu informații despre actele de procedură judiciară pierdută sau actele de procedură în executare a hotărîrii pierdută.

(3) Pentru reconstituirea procedurii judiciare pierdute, instanța poate dispune publicarea, din contul petiționarului, într-un ziar mai răspîndit, a solicitării, adresate deținătorilor de documente ale procedurii pierdute sau de copii de pe ele, de a le prezenta în instanță.

***Articolul 341.** Examinarea cererii*

(1) Cererea de reconstituire a procedurii judiciare pierdute care conțin acte de procedură judiciară se examinează cu participarea petiționarului şi a altor persoane interesate.

(2) Procedura judiciară pierdută privind actele de executare a hotărîrii se reconstituie şi în

cazul în care hotărîrea a fost executată. Actul de executare a hotărîrii judecătoreşti se reconstituie printr-o hotărîre judecătorească, cu menţinerea acţiunilor efectuate, indicate în actele de executare.

***Articolul 342.** Încetarea procedurii de reconstituire a procedurii judiciare pierdute*

(1) Dacă materialele adunate nu sînt suficiente pentru reconstituirea hotărîrii procedurii judiciare pierdute, instanţa judecătorească, printr-o încheiere, dispune încetarea procesului de reconstituire a procedurii judiciare pierdute şi lămureşte participanţilor la proces că au dreptul de a depune în judecată o nouă acţiune conform regulilor generale. Încheierea de încetare a procesului nu poate fi atacată cu recurs.

(2) Examinarea cererii de reconstituire a hotărîrii judecătoreşti a procedurii judiciare pierdute nu se limitează cu termenul ei de păstrare. Dacă cererea de reconstituire a procedurii judiciare pierdute are ca scop executarea ei, însă adresarea în judecată a avut loc după ce termenul de prezentare spre executare a titlului executor a expirat şi instanţa refuză repunerea în termen, procedura de reconstituire încetează.

***Articolul 343.** Hotărîrea judecătorească de reconstituire a procedurii judiciare pierdute*

(1) Hotărîrea judecătorească de reconstituire a procedurii judiciare pierdute sau încheierea de încetare a procesului, dacă au fost pronunţate în pricina respectivă, se reconstituie în mod obligatoriu, cu excepţia cazurilor indicate la art. 342 .

(2) În hotărîrea judecătorească de reconstituire a hotărîrii judiciare pierdute sau a încheierii de încetare a procesului se menţionează datele prezentate instanţei şi examinate în şedinţă de judecată cu participarea tuturor participanţilor la procesul în procedura pierdută în a căror bază instanţa consideră constatat cuprinsul hotărîrii care se reconstituie.

(3) În motivul hotărîrii de reconstituire a procedurii judiciare pierdute se menţionează concluziile instanţei asupra circumstanţelor, probelor pe care le-a examinat şi asupra actelor procedurale efectuate în legătură cu procedura pierdută.

(4) Actele judiciare emise în vederea reconstituirii procedurii judiciare pierdute pot fi atacate cu recurs.

[Art.343 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Capitolul XXXIV[1]
SISTAREA TEMPORARĂ A VALABILITĂŢII ŞI RETRAGEREA LICENŢELOR/AUTORIZAŢIILOR CE VIZEAZĂ ACTIVITATEA DE ÎNTREPRINZĂTOR

***Articolul 343[1]**. Depunerea cererii*

(1) Autorităţile administraţiei publice şi instituţiile abilitate prin lege cu funcţii de reglementare şi de control (în continuare - autorităţile competente) pot cere, în cazurile prevăzute de lege, sistarea temporară a valabilităţii sau, după caz, retragerea licenţelor/autorizaţiilor ce vizează activitatea de întreprinzător, fapt ce are ca efect imposibilitatea continuării acestei activităţi la nivel de întreprindere sau de unitate funcţională autorizată a acesteia.

(2) În cazurile în care sistarea temporară a valabilităţii sau retragerea, în conformitate cu prevederile legii, a licenţei/autorizaţiei ce vizează activitatea de întreprinzător a fost dispusă de autoritatea competentă, aceasta este obligată, în decurs de 3 zile lucrătoare, să se adreseze cu o cerere în instanţa de judecată privind sistarea temporară a valabilităţii sau retragerea licenţei/autorizaţiei ce vizează activitatea de întreprinzător.

***Articolul 343[2]**. Cuprinsul cererii*

(1) În cererea de sistare temporară a valabilităţii licenţei/autorizaţiei ce vizează activitatea de întreprinzător se vor indica probele ce atestă încălcarea de către întreprinzător a condiţiilor de desfăşurare a activităţii prevăzute de lege, probele ce atestă că întreprinzătorului i-au fost

notificate toate încălcările constatate, modul de remediere a deficiențelor identificate şi că întreprinzătorul nu a remediat în termenul stabilit aceste deficiențe, precum şi probele ce atestă existența altor fapte care, în conformitate cu prevederile legii, servesc drept temei pentru sistarea valabilității licenței/autorizației ce vizează activitatea de întreprinzător.

(2) În cererea de retragere a licenței/autorizației ce vizează activitatea de întreprinzător se vor indica probele ce atestă existența faptelor care, în conformitate cu prevederile legii, servesc drept temei pentru retragerea licenței/autorizației ce vizează activitatea de întreprinzător.

Articolul 343[3]. *Examinarea cererii*

Cererea de sistare temporară a valabilității sau de retragere a licenței/autorizației ce vizează activitatea de întreprinzător se examinează în instanța de judecată cu participarea întreprinzătorului, a reprezentantului sau avocatului său, a reprezentantului autorității competente şi a altor persoane interesate.

Articolul 343[4]. *Hotărîrea judecătorească*

Instanța de judecată examinează cererea de sistare temporară a valabilității sau de retragere a licenței/autorizației ce vizează activitatea de întreprinzător în termen de 5 zile lucrătoare de la data depunerii acesteia. După ce examinează cererea în fond, instanța de judecată emite o hotărîre prin care o admite sau o respinge.

Articolul 343[5]. *Anularea sistării temporare a valabilității licenței/autorizației ce vizează activitatea de întreprinzător*

După remedierea circumstanțelor care au dus la sistarea temporară a valabilității licenței/autorizației ce vizează activitatea de întreprinzător, instanța de judecată care a emis hotărîrea corespunzătoare, la cererea întreprinzătorului sau a autorității competente, intentează un proces şi, în termen de 5 zile lucrătoare, pronunță o hotărîre prin care anulează sistarea temporară a valabilității licenței/autorizației respective. În temeiul acestei hotărîri, autoritatea competentă emite decizia privind reluarea activității de întreprinzător.

[Capitolul XXXIV[1] introdus prin LP281-XVI din 14.12.07, MO102/10.06.08 art.376]

D. PROCEDURA ÎN ORDONANȚĂ (PROCEDURA SIMPLIFICATĂ)

Capitolul XXXV

PROCEDURA ÎN ORDONANȚĂ (PROCEDURA SIMPLIFICATĂ)

Articolul 344. *Ordonanța judecătorească*

(1) Ordonanța judecătorească este o dispoziție dată unipersonal de judecător, în baza materialelor prezentate de creditor, privind încasarea de sume băneşti sau revendicarea de bunuri mobiliare de la debitor în pretențiile specificate la art.345.

(2) Ordonanța judecătorească reprezintă un act executoriu care se îndeplineşte în modul stabilit pentru executarea actelor judecătoreşti.

Articolul 345. *Pretențiile în al căror temei se emite ordonanță judecătorească*

Se emite ordonanță judecătorească în cazul în care pretenția:

a) derivă dintr-un act juridic autentificat notarial;

b) rezultă dintr-un act juridic încheiat printr-un înscris simplu, iar legea nu dispune altfel;

c) este întemeiată pe protestul cambiei în neachitarea, neacceptarea sau nedatarea acceptului, autentificat notarial;

d) ține de încasarea pensiei de întreținere a copilului minor care nu necesită stabilirea paternității, contestarea paternității (maternității) sau atragerea în proces a unor alte persoane interesate;

e) urmăreşte perceperea salariului sau unor alte drepturi calculate, dar neplătite salariatului;

f) este înaintată de organul de poliție, de organul fiscal sau de organul de executare a actelor judecătoreşti privind încasarea cheltuielilor aferente căutării pîrîtului sau debitorului ori

bunurilor lui sau copilului luat de la debitor în temeiul unei hotărîri judecătoreşti, precum şi a cheltuielilor de păstrare a bunurilor sechestrate de la debitor şi a bunurilor debitorului evacuat din locuinţă;

g) rezultă din procurarea în credit sau acordarea în leasing a unor bunuri;

[Art.345 lit.g) în redacţia LP60 din 28.04.05, MO92/08.07.05 art.431]

h) rezultă din nerestituirea cărţilor împrumutate de la bibliotecă;

i) decurge din neonorarea de către agentul economic a datoriei faţă de Fondul Social;

j) rezultă din restanţele de impozit sau din asigurarea socială de stat;

k) urmăreşte deposedarea şi vînzarea forţată a obiectului gajului (bun mobiliar sau imobiliar).

l) rezultă din neachitarea de către persoanele fizice şi juridice a primelor de asigurare obligatorie de asistenţă medicală.

[Art.345 lit.l) introdusă prin LP286-XVI din 20.12.07, MO37-39/22.02.08 art.104]

***Articolul 346.** Depunerea cererii şi plata taxei de stat*

(1) Cererea de eliberare a ordonanţei judecătoreşti se depune în instanţă potrivit regulilor de competenţă jurisdicţională stabilite la cap. IV.

(2) Cererea de eliberare a ordonanţei judecătoreşti se impune cu taxă de stat în proporţie de 50 la sută din taxa stabilită pentru cererea de chemare în judecată în acţiune civilă.

(3) În cazul în care cererea creditorului nu este acceptată, taxa de stat i se restituie.

(4) În caz de anulare a ordonanţei judecătoreşti, taxa de stat plătită de creditor nu se restituie.

***Articolul 347.** Cuprinsul cererii*

(1) Cererea de eliberare a ordonanţei judecătoreşti se depune în scris. în ea se indică:

a) instanţa în care se depune cererea;

b) numele sau denumirea creditorului, domiciliul ori sediul, codul fiscal;

c) numele sau denumirea debitorului, domiciliul ori sediul, codul fiscal;

d) pretenţia creditorului şi circumstanţele pe care se întemeiază;

e) documentele ce confirmă temeinicia pretenţiei;

f) documentele anexate.

(2) În cazul revendicării unui bun mobiliar, în cerere se indică valoarea lui. În pretenţiile de deposedare şi vînzare a obiectului gajului se indică valoarea bunului mobiliar sau a celui imobiliar.

(3) La depunerea cererii, creditorul prezintă probe privind respectarea procedurii prealabile sesizării instanţei.

(4) Cererea se semnează de creditor sau de reprezentantul lui. Dacă se depune de către reprezentant, la cerere se anexează documentul care atestă împuternicirile acestuia, autentificat în modul stabilit de lege.

***Articolul 348.** Refuzul de a primi cererea*

(1) Judecătorul refuză să primească cererea de eliberare a ordonanţei judecătoreşti din motivele consemnate la art.169 şi 170.

(2) Judecătorul refuză să primească cererea şi dacă:

a) pretenţia nu rezultă din art.345;

b) debitorul este în afara jurisdicţiei instanţelor judecătoreşti ale Republicii Moldova;

c) nu sînt prezentate documentele care confirmă pretenţia creditorului;

d) din cerere şi din alte documente prezentate se constată existenţa unui litigiu de drept care nu poate fi soluţionat în temeiul documentelor depuse;

e) nu s-a respectat procedura prealabilă cerută de lege pentru sesizarea instanţei judecătoreşti.

(3) În cazul refuzului de a primi cererea, judecătorul emite, în termen de 5 zile de la depunerea ei în judecată, o încheiere, care nu poate fi atacată cu recurs.

(4) Refuzul de a primi cererea de eliberare a ordonanței judecătorești nu împiedică creditorul să înainteze pretențiile sale în procedură de examinare a acțiunii civile. În acest caz, taxa de stat plătită de creditor se trece în contul taxei de înaintare a acțiunii civile.

Articolul 349. *Lichidarea neajunsurilor din cerere*

(1) Dacă cererea nu corespunde prevederilor art.347 ori nu s-a plătit taxă de stat, judecătorul nu dă curs cererii şi, printr-o încheiere, stabileşte un termen de lichidare a neajunsurilor din cerere sau de plată a taxei de stat.

(2) Dacă, în conformitate cu indicațiile judecătorului şi în termenul stabilit, creditorul îndeplineşte cerințele enumerate la art.347 şi plăteşte taxă de stat, cererea este considerată depusă în ziua prezentării inițiale în judecată. În caz contrar, judecătorul emite o încheiere de restituire a cererii, care poate fi atacată cu recurs.

[Art.349 al.(2) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 350. *Examinarea cererii*

(1) Ordonanța judecătorească se pronunță de judecător după examinarea pricinii în fond, fără citarea părților pentru explicații, fără dezbateri judiciare şi fără întocmire de proces-verbal.

[Art.350 al.(1) modificat prin LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]

(2) Ordonanța judecătorească se eliberează în termen de 5 zile de la data depunerii cererii în judecată.

Articolul 351. *Cuprinsul ordonanței judecătoreşti*

(1) În ordonanța judecătorească se indică:

a) numărul dosarului şi data eliberării ordonanței;

b) instanța, numele judecătorului care a eliberat ordonanța;

c) numele sau denumirea creditorului, domiciliul sau sediul, datele lor bancare;

d) numele sau denumirea debitorului, domiciliul sau sediul, datele lor bancare;

e) legea în al cărei temei este admisă pretenția creditorului;

f) suma ce urmează a fi încasată sau bunul ce urmează a fi revendicat, valoarea lui;

g) despăgubirile şi penalitățile care sînt solicitate de creditor şi care urmează să fie încasate în temeiul legii sau al contractului;

h) taxa de stat plătită de debitor în favoarea creditorului sau a statului;

i) termenul şi modul de contestare a ordonanței judecătoreşti.

(2) În ordonanța de încasare a pensiei de întreținere a copilului minor, în afară de datele menționate la alin.(1) lit.a), b), c), d), e) şi h), se indică locul şi data naşterii debitorului, locul lui de muncă, domiciliul, numele şi data naşterii fiecărui copil pentru care se încasează pensie de întreținere, sumele ce urmează a fi încasate lunar şi termenul lor de încasare.

(3) Ordonanța judecătorească se scrie pe blanchetă şi se semnează de emitent.

Articolul 352. *Expedierea către debitor a copiei de pe ordonanța judecătorească*

(1) După eliberarea ordonanței, judecătorul trimite debitorului, cel tîrziu a doua zi, copia de pe ordonanță printr-o scrisoare recomandată cu recipisă.

(2) În decursul a 10 zile de la primirea copiei de pe ordonanță, debitorul este în drept să înainteze, prin intermediul oricăror mijloace de comunicare ce asigură veridicitatea obiecțiilor şi primirea lor la timp, în instanța care a eliberat ordonanța, obiecțiile sale motivate împotriva pretențiilor admise.

(3) În cazul depunerii obiecțiilor peste termenul stabilit de lege, judecătorul este în drept, la cererea debitorului, să suspende executarea ordonanței pînă la examinarea obiecțiilor, cu excepția cazurilor în care legea interzice suspendarea, soluționînd concomitent chestiunea de restabilire a termenului pentru depunerea lor în condițiile art.116.

[Art.352 al.(3) introdus prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 353. *Anularea ordonanţei judecătoreşti*

(1) Dacă, în termenul stabilit la art.352, debitorul înaintează obiecţii împotriva ordonanţei judecătoreşti, judecătorul o anulează printr-o încheiere, care nu se supune nici unei căi de atac.

(2) În încheierea de anulare a ordonanţei, judecătorul lămureşte că pretenţia creditorului poate fi înaintată debitorului în procedură de examinare a acţiunii civile. Copia de pe încheierea de anulare a ordonanţei judecătoreşti se expediază părţilor în cel mult 3 zile de la data pronunţării încheierii.

(3) În cazul anulării ordonanţei deja executate sau executate parţial şi neadresării creditorului cu acţiune în procedura generală, debitorul nu este lipsit de dreptul de a se adresa cu cerere potrivit art.156 din Codul de executare al Republicii Moldova.

(4) În cazul în care obiecţiile nu se referă la fondul cauzei, judecătorul va emite o încheiere despre refuzul de anulare a ordonanţei. Încheierea respectivă poate fi atacată cu recurs în termen de 10 zile.

[Art.353 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 354. *Eliberarea ordonanţei judecătoreşti creditorului*

(1) Dacă, în termenul stabilit la art.352, instanţa judecătorească nu primeşte din partea debitorului obiecţii motivate sau dacă debitorul este de acord cu pretenţiile creditorului, judecătorul eliberează creditorului un al doilea exemplar de ordonanţă judecătorească, certificîndu-l cu sigiliul instanţei, pentru a fi prezentată spre executare.

(2) La solicitarea creditorului, ordonanţa judecătorească poate fi expediată de judecător organului de executare a actelor judecătoreşti.

(3) În cazul încasării la bugetul de stat a taxei de stat de la debitor în temeiul ordonanţei judecătoreşti, instanţa eliberează un titlu executoriu, care se certifică cu sigiliul instanţei şi se expediază organului de executare a actelor judecătoreşti.

(4) Ordonanţa judecătorească se păstrează în original în procedura judecăţii.

E. PROCEDURA DE DECLARARE A INSOLVABILITĂŢII

Capitolul XXXVI

PROCEDURA DE DECLARARE A INSOLVABILITĂŢII

Articolul 355. *Competenţa jurisdicţională a instanţelor judecătoreşti în pricinile de declarare a insolvabilităţii*

Cererea de declarare a insolvabilităţii se depune la Curtea de Apel Economică în conformitate cu prevederile prezentului cod şi ale altor legi.

Articolul 356. *Examinarea cererii*

Cererea de declarare a insolvabilităţii se judecă în instanţă conform normelor generale din prezentul cod, cu excepţiile şi completările stabilite de legislaţia insolvabilităţii.

T i t l u l III

CĂILE DE ATAC AL HOTĂRÎRILOR JUDECĂTOREŞTI

Capitolul XXXVII

APELUL

Articolul 357. *Obiectul apelului*

Hotărîrile susceptibile de apel pot fi atacate, pînă a rămîne definitive, în instanţă de apel care, în baza materialelor din dosar şi a celor prezentate suplimentar, verifică corectitudinea constatării circumstanţelor de fapt ale pricinii, a aplicării şi interpretării normelor de drept material, precum şi respectarea normelor de drept procedural, la judecarea pricinii în primă instanţă.

[Art.357 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 358. *Hotărîrile care pot fi atacate cu apel şi instanţele competente să judece cererile de apel*

(1) Hotărîrile pronunţate în primă instanţă de judecătorii pot fi atacate cu apel la curţile de apel de drept comun.

(2) Hotărîrile pronunțate în primă instanță de judecătoriile economice de circumscripție pot fi atacate cu apel la Curtea de Apel Economică.

(3) Nu pot fi atacate cu apel hotărîrile pronunțate în primă instanță de judecătoriile de drept comun şi de cele economice în litigii care rezultă din raporturile de contencios administrativ, precum şi alte hotărîri prevăzute de lege.

(4) Nu pot fi atacate cu apel hotărîrile pronunțate în primă instanță de curțile de apel de drept comun, de Curtea de Apel Economică, de Colegiul civil şi de contencios administrativ şi de Colegiul economic ale Curții Supreme de Justiție.

(5) Hotărîrile pronunțate în primă instanță după reexaminarea pricinii pot fi atacate cu apel după reguli generale.

***Articolul 359.** Atacarea încheierilor emise în primă instanță*

(1) Încheierile emise în primă instanță nu pot fi atacate cu apel decît o dată cu hotărîrea, cu excepția încheierilor care pot fi atacate cu recurs, separat de hotărîre, în cazurile specificate la art.423.

(2) Apelul declarat împotriva hotărîrii se consideră declarat şi împotriva încheierilor date în pricina respectivă, chiar dacă au fost emise după pronunțarea hotărîrii şi dacă atacarea încheierii nu se menționează în cererea de apel.

***Articolul 360.** Persoanele în drept să declare apel*

(1) Sînt în drept să declare apel:

a) părțile şi alți participanți la proces;

b) reprezentantul în interesul apelantului, dacă este împuternicit în modul stabilit de lege;

c) martorul, expertul, specialistul şi interpretul, reprezentantul cu privire la compensarea cheltuielilor de judecată ce li se cuvine.

[Art.360 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Persoana interesată care a renunțat expres la apel în privința unei hotărîri nu mai are dreptul să declare apel.

***Articolul 361.** Alăturarea la apel*

(1) Coparticipanții (coreclamanții, copîrîții) şi intervenienții care participă în proces din partea apelantului se pot alătura la apel, dacă pretențiile lor coincid cu pretențiile apelantului, prezentînd o cerere scrisă. Pentru cererea de alăturare la apel nu se plăteşte taxă de stat.

(2) În cazul în care pretențiile apelantului nu coincid cu pretențiile alăturatului, acesta din urmă este în drept să depună apel după regulile generale, plătind taxă de stat.

(3) Dacă apelantul principal îşi retrage apelul sau cererii de apel nu i se dă curs, sau cererea a fost restituită, sau există alte motive care exclud soluționarea fondului, alăturarea la apel prevăzută la alin.(1) produce efecte juridice în cazul în care a avut loc în interiorul termenului de apel şi persoana alăturată a plătit taxă de stat.

***Articolul 362.** Termenul de declarare a apelului*

(1) Termenul de declarare a apelului este de 20 de zile de la data comunicării hotărîrii motivate, dacă legea organică nu dispune altfel, chiar dacă apelul a fost depus anterior. Termenul de apel curge şi în cazul comunicării concomitente a hotărîrii şi a somației de executare.

(2) Termenul de apel se întrerupe prin decesul participantului la proces care avea interes să facă apel sau prin decesul mandatarului căruia i se comunicase hotărîrea. În astfel de cazuri, se face o nouă comunicare la locul deschiderii succesiunii, iar termenul de apel începe să curgă din nou de la data comunicării hotărîrii. Pentru moştenitorii incapabili şi pentru cei limitați în capacitatea de exercițiu sau pentru cei dispăruți fără urmă termenul curge din ziua în care se numeşte tutorele sau curatorul.

(3) Repunerea în termen de apel se face de către instanța de apel în cazurile şi în ordinea prevăzute de art.116.

[Art.362 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 363. *Efectul suspensiv al termenului de apel*

(1) Termenul de apel suspendă executarea hotărîrii pronunţate în primă instanţă, cu excepţia cazurilor prevăzute de lege.

(2) Apelul exercitat în termen este, de asemenea, suspensiv de executare a hotărîrii.

Articolul 364. *Depunerea cererii de apel*

(1) Cererea de apel se depune în scris la instanţa judecătorească a cărei hotărîre se atacă, cu plata taxei de stat în cazul în care apelul se impune cu taxă, în condiţiile legii.

[Art.364 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Cererea de apel şi înscrisurile noi care nu au fost prezentate în primă instanţă se depun cu atîtea copii cîţi participanţi la proces sînt, plus cîte o copie pentru instanţa de apel. Copiile de pe înscrisuri se legalizează în modul stabilit de lege.

(3) Înscrisurile alăturate, redactate într-o limbă străină se depun în traducere, certificată în modul stabilit de lege.

Articolul 365. *Cuprinsul cererii de apel*

(1) În cererea de apel se indică:

a) instanţa căreia îi este adresat apelul;

b) numele sau denumirea, domiciliul sau sediul apelantului, calitatea lui procedurală;

c) hotărîrea atacată, instanţa care a emis-o, completul de judecată, data emiterii;

d) motivele de fapt şi de drept pe care se întemeiază apelul;

e) probele invocate în susţinerea apelului;

f) solicitarea apelantului;

g) numele şi domiciliul martorilor, dacă se cere a fi citaţi în apel;

h) documentele ce se anexează.

(2) În cererea de apel se poate indica şi alte date ce ţin de examinarea apelului.

(3) Cererea de apel se semnează de apelant sau de reprezentantul său. În ultimul caz, la cerere se anexează documentul, legalizat în modul stabilit, care certifică împuternicirile reprezentantului dacă în dosar lipseşte o astfel de împuternicire.

(4) La cererea de apel se anexează dovada de plată a taxei de stat dacă apelul se impune cu taxă.

Articolul 366. *Înaintarea referinţei împotriva apelului*

(1) Participanţii la proces sînt în drept să prezinte în scris obiecţii împotriva apelului, anexînd înscrisurile care confirmă corectitudinea obiecţiilor.

(2) Referinţele şi înscrisurile trebuie să fie depuse cu atîtea copii cîţi participanţi la proces sînt, plus cîte o copie pentru instanţa de apel, în termenul prevăzut la art.370 alin.(2).

(3) Copiile de pe înscrisuri se legalizează în modul stabilit de lege.

Articolul 367. *Acţiunile primei instanţe după primirea cererii de apel*

(1) Preşedintele primei instanţe, după ce primeşte cererea de apel, înscrisurile şi alte probe alăturate care nu au fost prezentate în primă instanţă, dispune înregistrarea imediată a cererii de apel.

(2) Pînă la expedierea dosarului în instanţă de apel, apelantul este în drept să retragă apelul, înaintînd o cerere scrisă, care se anexează la dosar.

(3) După expirarea, pentru toţi participanţii la proces, a termenului de depunere a apelului, prima instanţă este obligată să expedieze a doua zi instanţei de apel dosarul împreună cu apelurile depuse şi înscrisurile alăturate care nu au fost prezentate în primă instanţă.

(4) Pînă la expirarea, pentru toţi participanţii la proces, a termenului de depunere a apelului, nimeni nu este în drept să reclame dosarul din prima instanţă. Participanţii la proces pot lua cunoştinţă de materialele din dosar, de apelurile şi referinţele depuse, de probele noi prezentate şi pot înainta referinţe motivate împotriva apelurilor şi referinţelor.

[Art.367 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 368. *Cazurile în care nu se dă curs cererii de apel*

(1) Dacă cererea de apel nu întruneşte condiţiile prevăzute la art.364 şi 365 şi dacă cererea este depusă fără plata taxei de stat, instanţa de apel dispune printr-o încheiere să nu se dea curs cererii, acordînd apelantului un termen pentru lichidarea neajunsurilor.

[Art.368 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Dacă apelantul îndeplineşte în termen indicaţiile din încheierea judecătorească, apelul se consideră depus la data prezentării iniţiale.

(3) Încheierea instanţei de apel de a nu se da curs cererii poate fi atacată cu recurs.

Articolul 369. *Restituirea cererii de apel*

(1) Instanţa de apel restituie, printr-o încheiere, cererea dacă:

a) apelantul nu a îndeplinit în termen indicaţiile instanţei de apel din încheierea emisă în conformitate cu art.368 alin.(1);

b) apelul a fost depus în afara termenului legal, iar apelantul nu solicită repunerea în termen sau instanţa de apel a refuzat să efectueze repunerea în termen;

c) apelantul a înaintat o nouă pretenţie, neexaminată în primă instanţă;

d) cererea de apel a fost depusă de o persoană care nu este în drept să declare apel;

e) apelantul solicită restituirea apelului pînă la începerea dezbaterii pricinii în fond în instanţa de apel;

f) în virtutea legii, hotărîrea nu poate fi atacată în apel.

(2) Încheierea judecătorească de restituire a cererii de apel poate fi atacată cu recurs.

Articolul 370*. Pregătirea pricinii către dezbateri judiciare*

(1) Instanţa de apel va efectua, în termen de 30 zile de la data primirii dosarului spre examinare, actele procedurale în vederea pregătirii pricinii către dezbateri în şedinţă de judecată în conformitate cu art.185 şi art.186.

[Art.370 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Instanţa de apel expediază participanţilor la proces copii de pe cererea de apel şi de pe înscrisurile care nu au fost prezentate primei instanţe, citează părţile şi alţi participanţi la proces, propunîndu-le să depună, cu cel puţin 3 zile înainte de judecarea apelului, noi referinţe şi înscrisuri la dosar.

(3) Referinţele şi înscrisurile se depun cu atîtea copii cîţi participanţi la proces sînt, plus cîte o copie pentru instanţa de apel.

Articolul 371.*Termenul de examinare a pricinii în instanţă de apel*

După expirarea termenului de pregătire a pricinii către dezbateri în şedinţă de judecată, apelul se examinează într-un termen rezonabil.

[Art.371 în redacţia LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 372. *Prezentarea unor noi probe şi pretenţii în instanţă de apel*

(1) Părţile şi alţi participanţi la proces sînt în drept să refacă ori să completeze probele administrate în primă instanţă, să prezinte noi probe, în condiţiile prezentului cod, iar instanţa de apel este obligată să administreze noi probe şi să constate noi circumstanţe dacă este necesar soluţionării juste a pricinii.

(2) Pot fi citaţi în instanţă de apel martorii audiaţi în primă instanţă dacă în cererea de apel se contestă depoziţiile lor.

(3) În apel nu se poate schimba calitatea procedurală a părţilor, temeiul sau obiectul acţiunii şi nici nu pot fi înaintate noi pretenţii. Se pot cere însă dobînzi, rate, venituri ajunse la termen şi orice alte despăgubiri apărute după emiterea hotărîrii în primă instanţă, se poate solicita o compensaţie legală.

Articolul 373. *Limitele judecării apelului*

(1) Instanţa de apel verifică, în limitele cererii de apel, ale referinţelor şi obiecţiilor înaintate, legalitatea şi temeinicia hotărîrii atacate în ceea ce priveşte constatarea circumstanţelor de fapt

şi aplicarea legii în primă instanţă.

(2) În limitele apelului, instanţa de apel verifică circumstanţele şi raporturile juridice stabilite în hotărîrea primei instanţe, precum şi cele care nu au fost stabilite, dar care au importanţă pentru soluţionarea pricinii, apreciază probele din dosar şi cele prezentate suplimentar în instanţă de apel de către participanţii la proces.

(3) În cazul în care apelul nu este motivat ori motivaţia nu cuprinde argumente sau dovezi noi, instanţa de apel se pronunţă în fond, numai în temeiul celor invocate în primă instanţă.

(4) Instanţa de apel nu este legată de motivele apelului privind legalitatea hotărîrii primei instanţe, ci este obligată să verifice legalitatea hotărîrii în întregul ei.

(5) Instanţa de apel este obligată să se pronunţe asupra tuturor motivelor invocate în apel.

(6) Apelantului nu i se poate crea în propria cale de atac o situaţie mai dificilă decît aceea din hotărîrea atacată cu apel, cu excepţia cazurilor cînd consimte şi cînd hotărîrea este atacată şi de alţi participanţi la proces.

***Articolul 374.** Retragerea apelului*

(1) Apelantul şi reprezentantul lui împuternicit în mod legal pot retrage apelul pînă la dezbaterea pricinii în fond în instanţă de apel. Retragerea se face în scris sau oral, în ultimul caz cu consemnare în proces-verbal.

(2) Retragerea apelului înaintat de procuror, de o altă persoană sau un organ împuternicit prin lege să se adreseze în judecată pentru apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime ale unei alte persoane nu privează persoana în al cărei interes este declarat apelul de dreptul de a-l susţine după plata taxei de stat.

(3) În cazul retragerii apelului, instanţa de apel dispune printr-o încheiere încetarea procedurii de apel, fapt ce se aduce la cunoştinţă participanţilor la proces, încetarea procedurii în privinţa persoanei care a renunţat la apel şi examinează apelurile altor participanţi la proces.

[Art.374 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

***Articolul 375.** Renunţarea reclamantului la acţiune şi tranzacţia părţilor*

(1) Renunţarea reclamantului la acţiune şi tranzacţia încheiată între părţi după depunerea apelului se prezintă instanţei de apel în scris sub formă de cerere.

(2) Examinarea cererii reclamantului de renunţare la acţiune sau a cererii părţilor de încheiere a tranzacţiei, efectele admiterii sau respingerii renunţului sau tranzacţiei au loc în conformitate cu art.212.

(3) În caz de admitere a renunţului reclamantului la acţiune sau de confirmare a tranzacţiei dintre părţi, instanţa de apel anulează hotărîrea atacată şi dispune încetarea procesului dacă sînt respectate prevederile art.60 alin.(5).

***Articolul 376.** Procedura de judecare a pricinii în instanţă de apel*

(1) Dispoziţiile de procedură privind judecarea pricinilor civile în primă instanţă se aplică şi în instanţa de apel în măsura în care nu sînt contrare dispoziţiilor prezentului capitol.

(2) Rolul instanţei de apel se afişează pînă la şedinţa de judecată.

***Articolul 377.** Dezbaterea pricinii în instanţă de apel*

Preşedintele şedinţei de judecată deschide şedinţa şi anunţă pricina, numele apelantului, instanţa a cărei hotărîre este atacată, constată prezenţa participanţilor la proces şi reprezentanţilor, determină identitatea celor prezenţi, verifică împuternicirile persoanelor cu funcţie de răspundere şi ale reprezentanţilor.

***Articolul 378.** Anunţarea completului de judecată.*
Exercitarea dreptului de a face propuneri de recuzare

(1) Preşedintele şedinţei de judecată anunţă completul de judecată şi informează participanţii la proces că au dreptul să facă propuneri de recuzare.

(2) Temeiul înaintării propunerilor de recuzare şi abţinere de la judecată, modul soluţionării

şi efectele admiterii lor sînt prevăzute la art.49-54.

(3) Preşedintele şedinţei de judecată explică participanţilor la proces drepturile şi obligaţiile lor procedurale.

[Art.378 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

***Articolul 379.** Efectul neprezentării în şedinţă de judecată a participantului la proces*

(1) Neprezentarea în şedinţă de judecată a apelantului sau intimatului, a reprezentanţilor acestora, precum şi a unui alt participant la proces, citaţi legal despre locul, data şi ora şedinţei, nu împiedică judecarea apelului. Instanţa însă este în drept să amîne şedinţa dacă va constata că neprezentarea este motivată.

(2) În cazul în care constată că participantului la proces nu i s-a remis cererea de apel, probele noi, referinţele, instanţa de apel dispune amînarea procesului pentru remitere.

[Art.379 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

***Articolul 380.** Examinarea cererii şi demersului participantului la proces*

(1) Instanţa de apel soluţionează cererea şi demersul participantului la proces ce ţin de examinarea apelului după ce ascultă opiniile celorlalţi participanţi.

(2) Părţile şi ceilalţi participanţi la proces sînt în drept să ceară prezentarea unor noi probe a căror reclamare a fost respinsă de prima instanţă.

(3) Cererea şi demersurile înaintate se soluţionează în conformitate cu prevederile art.48 şi 203, instanţa de apel nefiind în drept să le respingă din motivul respingerii lor în primă instanţă.

[Art.380 al.(3) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

***Articolul 381.** Raportul asupra pricinii*

(1) Judecarea pricinii în instanţă de apel se deschide cu raportul asupra pricinii, prezentat de preşedintele şedinţei de judecată sau de un judecător.

(2) Raportorul expune circumstanţele pricinii, cuprinsul hotărîrii primei instanţe, motivele înaintării apelului, sumarul referinţelor depuse împotriva lui, conţinutul noilor probe prezentate instanţei de apel, alte date necesare verificării legalităţii şi temeiniciei hotărîrii.

***Articolul 382.** Explicaţiile participanţilor la proces*

Instanţa de apel este obligată să asculte explicaţiile participanţilor la proces prezenţi în şedinţa de judecată şi ale reprezentanţilor acestora. Primul ia cuvînt apelantul şi reprezentantul său, după aceea şi ceilalţi participanţi la proces în ordinea stabilită de instanţă. Dacă ambele părţi au depus apel, primul ia cuvînt reclamantul.

***Articolul 383.** Cercetarea probelor*

(1) După explicaţiile participanţilor la proces, instanţa de apel verifică probele din dosar şi cele prezentate suplimentar de aceştia. Procedura de administrare a probelor în instanţă de apel este similară celei din primă instanţă.

(2) Instanţa de apel este în drept să dea citire explicaţiilor participanţilor la proces absenţi, precum şi depoziţiile martorilor care nu au fost citaţi în instanţa de apel.

[Art.383 al.(2) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

***Articolul 384.** Susţinerile orale*

(1) După examinarea pricinii în fond, preşedintele şedinţei de judecată oferă participanţilor la proces şi reprezentanţilor posibilitatea de a face demersuri sau completări. După ce soluţionează demersurile, instanţa trece la susţineri orale.

(2) Susţinerile orale se fac în conformitate cu prevederile art.233 şi art.234. Primul ia cuvînt apelantul. Dacă ambele părţi au depus apel, primul ia cuvînt reclamantul.

***Articolul 385.** Împuternicirile instanţei de apel*

(1) Instanţa de apel, după ce judecă apelul, este în drept:

a) să respingă apelul şi să menţină hotărîrea primei instanţe;

b) să admită apelul şi să modifice hotărîrea primei instanţe;

c) să admită apelul şi să caseze integral sau parţial hotărîrea primei instanţe, emiţînd o nouă hotărîre;

d) să admită apelul şi să caseze integral sau parţial hotărîrea primei instanţe, restituind pricina spre rejudecare în primă instanţă dacă a constatat încălcarea sau aplicarea eronată a normelor de drept procedural specificate la art.388. La solicitarea participanţilor la proces, instanţa de apel este în drept să judece pricina în fond, fără a o restitui în primă instanţă, în cazurile prevăzute la art.388 alin.(1) lit.b), c), e) şi f);

e) să admită apelul şi să caseze integral sau parţial hotărîrea primei instanţe, dispunînd încetarea procesului ori scoaterea cererii de pe rol.

[Art.385 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Dacă hotărîrea primei instanţe a fost casată pentru lipsă de competenţă materială sau jurisdicţională, pricina se trimite spre rejudecare instanţei competente, cu excepţia cazului în care se constată propria competenţă.

***Articolul 386.** Temeiurile casării sau modificării hotărîrii de către instanţa de apel*

(1) Hotărîrea primei instanţe se casează sau se modifică de instanţa de apel dacă:

a) circumstanţele importante pentru soluţionarea pricinii nu au fost constatate şi elucidate pe deplin;

b) circumstanţele importante pentru soluţionarea pricinii, pe care prima instanţă le consideră constatate, nu au fost dovedite cu probe veridice şi suficiente;

c) concluziile primei instanţe, expuse în hotărîre, sînt în contradicţie cu circumstanţele pricinii;

d) normele de drept material sau normele de drept procedural au fost încălcate sau aplicate eronat.

(2) O hotărîre legală în fond nu poate fi casată numai din motive formale.

***Articolul 387.** Încălcarea sau aplicarea eronată a normelor de drept material*

Se consideră că normele de drept material sînt încălcate sau aplicate eronat în cazul în care instanţa judecătorească:

a) nu a aplicat legea care trebuia să fie aplicată;

b) a aplicat o lege care nu trebuia să fie aplicată;

c) a interpretat eronat legea;

d) a aplicat eronat analogia legii sau analogia dreptului.

***Articolul 388.** Încălcarea sau aplicarea eronată a normelor de drept procedural*

(1) Hotărîrea primei instanţe urmează a fi casată, independent de argumentele cererii de apel, dacă:

a) pricina a fost judecată de un complet de judecată compus ilegal;

b) pricina a fost judecată de instanţă în absenţa unui participant la proces căruia nu i s-a comunicat locul, data şi ora şedinţei de judecată;

c) în judecarea pricinii au fost încălcate regulile cu privire la limba procesului;

d) instanţa a soluţionat problema drepturilor unor persoane neantrenate în proces;

e) la emiterea hotărîrii a fost încălcat secretul deliberării;

f) hotărîrea nu este semnată de judecător sau de cineva din judecători ori hotărîrea este semnată nu de acel judecător sau de acei judecători care sînt menţionaţi în hotărîre;

g) în dosar lipseşte procesul-verbal al şedinţei de judecată;

h) în dosar lipseşte procesul-verbal privind efectuarea unui act procedural.

i) pricina a fost examinată cu încălcarea competenţei generale sau jurisdicţionale.

[Art.388 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Săvîrşirea altor încălcări decît cele consemnate la alin.(1) constituie temeiul casării

hotărîrii numai dacă ele au dus sau au putut duce la soluționarea eronată a pricinii.

***Articolul 389.** Adoptarea şi pronunțarea deciziei*

(1) După încheierea dezbaterilor judiciare şi ascultarea susținerilor orale, completul de judecată se retrage în camera de deliberare pentru adoptarea deciziei.

(2) Deliberarea judecătorilor şi adoptarea deciziei se efectuează conform prevederilor art.238, 240, 241 şi 242.

(3) Decizia adoptată se pronunță în şedință de judecată de preşedintele ei sau de un alt judecător din completul de judecată.

(4) Decizia instanței de apel poate fi atacată cu recurs în modul stabilit de prezentul cod.

***Articolul 390.** Cuprinsul deciziei*

(1) Decizia instanței de apel trebuie să conțină:

a) denumirea instanței care a emis decizia, completul de judecată;

b) locul şi data pronunțării deciziei;

c) numele sau denumirea apelantului şi calitatea lui procedurală;

d) expunerea succintă a hotărîrii primei instanțe, a motivelor cererii de apel, a noilor probe, lămuririle participanților la procesul în apel;

e) motivele concluziilor instanței de apel şi referirea la legea guvernantă;

f) concluziile instanței de apel în urma examinării apelului.

(2) În cazul respingerii apelului, instanța de apel este obligată să indice în decizie motivele respingerii.

(3) În cazul casării integrale sau parțiale a hotărîrii primei instanțe şi restituirii pricinii spre rejudecare în primă instanță, instanța de apel poate să se expună în decizia sa asupra actelor procedurale care urmează a fi efectuate în primă instanță la rejudecarea pricinii, însă nu este în drept să prejudece în opiniile sale că o anumită probă ar inspira sau nu încredere, că unele probe ar fi mai temeinice decît altele şi nici să stabilească ce hotărîre ar trebui adoptată după rejudecarea pricinii.

[Art.390 al.(3) în redacția LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(4) Decizia este semnată de toți judecătorii care au examinat apelul, inclusiv de judecătorul care are opinie separată.

[Art.391 şi 392 excluse prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

***Articolul 393.** Casarea hotărîrii şi încetarea procesului ori scoaterea cererii de pe rol*

(1) Hotărîrea primei instanțe este casată de instanța de apel care dispune prin decizie încetarea procesului ori scoaterea cererii de pe rol, dacă există temeiurile consemnate la art.265 şi 267.

(2) Decizia instanței de apel privind încetarea procesului ori scoaterea cererii de pe rol poate fi atacată cu recurs.

***Articolul 394.** Puterea legală a deciziei instanței de apel*

Decizia instanței de apel rămîne definitivă în momentul pronunțării şi se execută conform prevederilor prezentului cod şi ale altor legi.

***Articolul 395.** Judecarea apelului primit după examinarea pricinii în instanță de apel*

(1) În cazul în care cererea de apel depusă în termen sau depusă după repunere în termen este primită de instanța de apel după judecarea pricinii în temeiul unor alte cereri de apel, instanța este obligată să primească un astfel de apel şi să îl examineze conform regulilor stabilite de prezentul capitol.

(2) Dacă, după ce judecă apelul consemnat la alin.(1), ajunge la concluzia că decizia anterioară este ilegală sau neîntemeiată, instanța de apel o casează şi emite o nouă decizie.

***Articolul 396.** Restituirea dosarului către prima instanță*

După examinarea pricinii în instanță de apel, dosarul se restituie primei instanțe.

Capitolul XXXVIII
RECURSUL
Secţiunea 1
Recursul împotriva hotărîrilor şi încheierilor judecătoreşti pentru care nu este prevăzută calea apelului

Articolul 397. *Hotărîrile care pot fi atacate cu recurs*

Pot fi atacate cu recurs:

a) hotărîrile pronunţate în primă instanţă de curţile de apel;

b) alte hotărîri pentru care legea nu prevede calea apelului.

[Art.397 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 398. *Persoanele în drept să declare recurs*

Sînt în drept să declare recurs:

a) părţile şi alţi participanţi la proces;

b) martorul, expertul, specialistul, interpretul şi reprezentantul cu privire la compensarea cheltuielilor de judecată ce li se cuvine.

Articolul 399. *Instanţele competente să examineze recursul*

(1) Curţile de apel judecă recursurile declarate împotriva hotărîrilor emise în prima instanţă fără drept de apel.

(2) Colegiul civil şi de contencios administrativ sau, după caz, Colegiul economic al Curţii Supreme de Justiţie examinează recursurile declarate împotriva hotărîrilor emise în primă instanţă de către curtea de apel respectivă.

[Art.399 al.(3) exclus prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 400. *Temeiurile declarării recursului şi casării hotărîrii*

(1) Părţile şi alţi participanţi la proces sînt în drept să declare recurs în cazul în care:

a) nu au fost constatate şi elucidate pe deplin circumstanţele care au importanţă pentru soluţionarea pricinii în fond;

b) nu au fost dovedite circumstanţele considerate de prima instanţă ca fiind stabilite;

c) concluziile primei instanţe, expuse în hotărîre, sînt în contradicţie cu circumstanţele pricinii;

d) au fost încălcate sau aplicate greşit normele de drept material sau normele de drept procedural.

(2) Se consideră că normele de drept material sînt încălcate sau aplicate eronat în cazul în care instanţa judecătorească:

a) nu a aplicat legea care trebuia să fie aplicată;

b) a aplicat o lege care nu trebuia să fie aplicată;

c) a interpretat eronat legea;

d) a aplicat eronat analogia legii sau analogia dreptului.

(3) Se consideră că normele de drept procedural sînt încălcate sau aplicate eronat în cazul în care:

a) pricina a fost judecată de un judecător care nu era în drept să participe la examinarea ei;

b) pricina a fost judecată în absenţa unui participant la proces căruia nu i s-a comunicat locul, data şi ora şedinţei de judecată;

c) în judecarea pricinii au fost încălcate regulile cu privire la limba procesului;

d) instanţa a soluţionat problema drepturilor unor persoane neantrenate în proces;

e) hotărîrea nu este semnată de judecător sau este semnată de judecătorul nemenţionat în hotărîre, cu excepţia cazurilor prevăzute la art. 242 alin.(2);

f) în dosar lipseşte procesul-verbal al şedinţei de judecată.

g) hotărîrea a fost pronunţată cu încălcarea competenţei generale sau jurisdicţionale.

[Art.400 al.(3) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(4) Temeiurile prevăzute la alin.(3) se iau în considerare întotdeauna şi din oficiu de către

instanță.

***Articolul 401.** Alăturarea la recurs*

(1) Coparticipanții (coreclamanții, copîrîții) şi intervenienții care participă în proces din partea recurentului se pot alătura la recurs, dacă pozițiile lor coincid în ceea ce priveşte temeiul recursului, prezentînd o cerere scrisă. Pentru cererea de alăturare la recurs nu se plăteşte taxă de stat.

(2) În cazul în care temeiurile recursului nu coincid, persoana alăturată este în drept să depună recurs după regulile generale, plătind taxă de stat.

(3) Dacă recurentul principal îşi retrage recursul sau cererii de recurs nu i se dă curs, sau cererea i-a fost restituită, sau există alte motive care exclud soluționarea fondului, alăturarea la recurs prevăzută la alin.(1) produce efecte juridice în cazul în care a avut loc în interiorul termenului de recurs şi persoana alăturată a plătit taxă de stat.

***Articolul 402**. Termenul de declarare a recursului*

(1) Recursul se declară, în condițiile prezentului capitol, în termen de 20 zile de la data comunicării hotărîrii sau deciziei motivate, dacă legea nu prevede altfel.

(2) Pentru participanții la proces, termenul de declarare a recursului începe să curgă de la data comunicării hotărîrii sau deciziei motivate, chiar dacă recursul a fost făcut anterior.

(3) Repunerea în termenul de 20 zile poate fi efectuată de instanța de recurs în condițiile art.116.

[Art.402 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

***Articolul 403.** Efectul suspensiv al recursului*

Recursul suspendă executarea hotărîrii, cu excepția cazurilor prevăzute de lege.

***Articolul 404.** Depunerea recursului*

(1) Recursul se depune de persoanele menționate la art.398, cu respectarea prevederilor art.405.

(2) Recurentul depune recursul la instanța a cărei hotărîre se atacă, însoțit de atîtea copii cîți participanți la proces sînt, plătind taxă de stat în cazurile prevăzute de lege.

(3) Copiile de pe înscrisuri se certifică în modul prevăzut de lege.

***Articolul 405.** Cuprinsul cererii de recurs*

(1) Cererea de recurs trebuie să fie dactilografiată şi trebuie să cuprindă:

a) denumirea instanței la care se depune recursul;

b) numele, denumirea, calitatea procesuală a recurentului sau a persoanei ale cărei interese le reprezintă, adresa lor;

c) numele sau denumirea intimatului şi adresa lui;

d) data pronunțării hotărîrii atacate cu recurs;

e) denumirea instanței care a emis hotărîrea în fond, data pronunțării şi dispozitivul hotărîrii, argumentele admiterii sau respingerii acțiunii;

f) esența şi temeiurile recursului, argumentul ilegalității sau netemeiniciei hotărîrii atacate, solicitările recurentului, propunerile respective;

g) data declarării recursului şi semnătura recurentului.

(2) La cererea de recurs se anexează dovada de plată a taxei de stat şi lista noilor înscrisuri.

(3) Dacă cererea de recurs se depune de un reprezentant, la ea se anexează documentul, legalizat în modul stabilit, care atestă împuternicirile acestuia dacă în dosar lipseşte o astfel de împuternicire.

***Articolul 406.** Acțiunile instanței a cărei hotărîre este atacată cu recurs*

(1) Preşedintele instanței a cărei hotărîre este atacată cu recurs, după ce primeşte recursul şi înscrisurile alăturate, care nu au fost prezentate primei instanțe, dispune înregistrarea recursului cel tîrziu a doua zi.

(2) După expirarea, pentru toți participanții la proces, a termenului de declarare a recursului, instanța judecătorească a cărei hotărîre este atacată în recurs expediază, în termen de 5 zile,

dosarul împreună cu recursul în instanța de recurs competentă.

[Art.406 al.(2) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(3) Pînă la expirarea, pentru toți participanții la proces, a termenului de declarare a recursului, nimeni nu este în drept să reclame dosarul din instanța judecătorească. Participanții la proces pot lua cunoştință de materialele din dosar, de recursurile şi înscrisurile alăturate şi să înainteze referințe motivate împotriva recursului.

***Articolul 407.** Actele procedurale ale instanței de recurs*

(1) Instanța de recurs, după ce primeşte dosarul împreună cu cererea de recurs, desemnează un judecător care să prezinte raportul asupra pricinii în şedință de judecată.

[Art.407 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Judecătorul raportor:

a) verifică respectarea prevederilor art.400, 402 şi 405 cu privire la declararea recursului. În caz contrar, se aplică prevederile art.408 şi art.409;

b) ordonă expedierea, către participanții la proces, a copiilor de pe recurs şi de pe înscrisurile alăturate. Intimatului i se propune să prezinte referință cu cel puțin 5 zile înainte de data şedinței de judecată;

c) stabileşte termenul judecării pricinii şi dispune citarea părților şi a celorlalți participanți la proces.

(3) Judecătorul raportor face parte în mod obligatoriu din completul de judecată la examinarea recursului. Dacă participarea lui în şedință este imposibilă, se numeşte un nou raportor cu cel puțin 3 zile înainte de judecarea pricinii.

***Articolul 408.** Cazurile în care nu se dă curs cererii de recurs*

(1) Dacă cererea de recurs nu întruneşte condițiile prevăzute la art.405 şi dacă recursul este depus fără plata taxei de stat, instanța de recurs dispune, printr-o încheiere, să nu se dea curs cererii, acordînd recurentului un termen pentru lichidarea neajunsurilor.

(2) Dacă recurentul îndeplineşte în termen indicațiile din încheierea judecătorească, recursul se consideră depus la data prezentării sale inițiale. În caz contrar, cererea de recurs se restituie recurentului.

(3) Încheierea instanței de recurs de a nu da curs cererii poate fi atacată cu recurs dacă face imposibilă judecarea de mai departe a pricinii, cu excepția încheierilor pronunțate de către Curtea Supremă de Justiție.

[Art.408 al.(3) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

***Articolul 409.** Restituirea cererii de recurs*

(1) Cererea de recurs se restituie dacă:

a) recursul nu este declarat în temeiurile consemnate la art.400;

b) a fost depusă în afara termenului legal, iar recurentul nu solicită repunere în termen;

c) a fost depusă de o persoană care nu este în drept să declare recurs;

d) recurentul solicită restituirea recursului pînă la dezbaterea pricinii în fond în instanță de recurs;

e) în virtutea legii, hotărîrea nu poate fi atacată cu recurs.

(2) După lichidarea neajunsurilor şi respectarea celorlalte reguli stabilite de lege pentru declararea recursului, restituirea cererii în cazurile prevăzute la alin.(1) lit.a) şi c) nu împiedică depunerea repetată a recursului în interiorul termenului prevăzut de lege.

(3) Restituirea cererii de recurs se efectuează în temeiul încheierii instanței de recurs. Încheierea instanței de recurs privind restituirea cererii de recurs poate fi atacată cu recurs potrivit art.426, cu excepția încheierilor pronunțate de către Curtea Supremă de Justiție.

[Art.409 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

***Articolul 410.** Limitele judecării pricinii în recurs*

(1) La judecarea pricinii în recurs, instanța verifică, în limitele recursului declarat, în baza materialelor din dosar şi a noilor înscrisuri, corectitudinea aplicării şi interpretării de către

prima instanţă a normelor de drept material şi procedural.

(2) Instanţa de recurs verifică legalitatea şi temeinicia hotărîrii primei instanţe în întregul ei şi în ceea ce priveşte persoanele care nu au declarat recurs.

(3) Recurentului nu i se poate crea în propria cale de atac o situaţie mai dificilă decît aceea din hotărîrea atacată cu recurs, cu excepţia cazurilor cînd consimte şi cînd hotărîrea este atacată şi de alţi participanţi la proces.

***Articolul 411.** Retragerea recursului*

(1) Pînă la începerea dezbaterii recursului în fond, recurentul şi reprezentantul său pot retrage recursul. Retragerea se face prin depunerea unei cereri scrise.

(2) Recursul se retrage în condiţiile art.374, care se aplică în modul corespunzător.

***Articolul 412.** Renunţarea reclamantului la acţiune şi tranzacţia părţilor*

(1) Renunţarea reclamantului la acţiune şi tranzacţia încheiată între părţi după depunerea recursului se prezintă instanţei de recurs în scris sub formă de cerere.

(2) Examinarea cererii reclamantului de renunţare la acţiune sau a cererii părţilor de încheiere a tranzacţiei, efectele admiterii sau respingerii renunţului sau tranzacţiei au loc în conformitate cu art.375.

***Articolul 413.** Procedura de judecare a pricinii în instanţă de recurs*

(1) Dispoziţiile de procedură privind judecarea pricinilor civile în instanţă de apel se aplică şi în instanţa de recurs în măsura în care nu sînt contrare dispoziţiilor prezentului capitol.

(2) În instanţă de recurs nu se poate schimba calitatea părţilor, temeiul sau obiectul acţiunii şi nici nu se pot înainta pretenţii noi.

(3) În instanţă de recurs nu se pot prezenta probe noi, cu excepţia înscrisurilor.

(4) În instanţă de recurs nu se întocmeşte proces-verbal.

[Art.413 al.(4) modificat prin LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]

***Articolul 414.** Efectul neprezentării în şedinţă de judecată a participantului la proces*

(1) Neprezentarea în şedinţă de judecată a participantului la proces sau a reprezentantului, citaţi legal despre locul, data şi ora şedinţei, nu împiedică judecarea recursului.

(2) În cazul neprezentării în şedinţă de judecată a participantului la proces căruia nu i s-a comunicat în mod legal locul, data şi ora şedinţei sau căruia nu i s-a expediat copia de pe recurs sau de pe noile înscrisuri, instanţa este în drept să amîne şedinţa.

***Articolul 415.** Examinarea cererii şi demersului participantului la proces*

(1) Instanţa de recurs soluţionează cererea şi demersul participantului la proces după ce ascultă opiniile celorlalţi participanţi.

(2) Cererea şi demersul participantului la proces se soluţionează în condiţiile art.380.

***Articolul 416.** Explicaţiile participanţilor la proces*

(1) După examinarea cererilor şi demersurilor participanţilor la proces, instanţa de recurs este obligată să asculte explicaţiile participanţilor la proces prezenţi în şedinţa de judecată şi ale reprezentanţilor acestora. Primul ia cuvînt recurentul şi reprezentantul său, după aceea intimatul şi reprezentantul său. Dacă ambele părţi au declarat recurs, primul ia cuvînt reclamantul. Ordinea ascultării explicaţiilor celorlalţi participanţi la proces se stabileşte de instanţă.

(2) Părţile şi ceilalţi participanţi la proces au dreptul la o singură replică asupra problemelor apărute în cadrul dezbaterilor.

[Art.416 al.(3) exclus prin L303-XV din 23.09.04, MO182-185/08.10.04 art.814]

[Art.416 al.(3) sintagma "cu excepţia.... 30 de minute" declarată neconstituţională prin HCC2/19.02.04, MO39-41/05.03.04 art.9]

Articolul 417. *Împuternicirile instanței de recurs*

(1) Instanța de recurs, după ce judecă recursul, este în drept:

a) să respingă recursul şi să mențină hotărîrea primei instanțe;

b) să admită recursul şi să modifice hotărîrea primei instanțe;

c) să admită recursul şi să dea o nouă hotărîre fără a restitui pricina spre rejudecare, anulînd hotărîrea primei instanțe dacă nu este necesar să verifice suplimentar dovezile prezentate în instanță de recurs şi dacă circumstanțele pricinii au fost stabilite de prima instanță, însă normele de drept material au fost aplicate eronat;

d) să admită recursul şi să caseze integral sau parțial hotărîrea primei instanțe, restituind pricina spre rejudecare în primă instanță în cazul în care eroarea judiciară a primei instanțe nu poate fi corectată de instanța de recurs;

e) să admită recursul şi să caseze hotărîrea primei instanțe, luînd spre examinare pricina dacă constată că este competentă să soluționeze pricina în primă instanță sau în recurs;

f) să admită recursul şi să caseze integral sau parțial hotărîrea primei instanțe, dispunînd încetarea procesului ori scoaterea cererii de pe rol dacă există temeiurile prevăzute la art.265 şi 267.

(2) Dacă se constată mai multe motive întemeiate dintre care unele țin de modificare, iar altele de casare, instanța de recurs, pentru a asigura o judecată unitară, casează integral hotărîrea atacată.

(3) Hotărîrea sau încheierea casată nu are nici o putere legală. Actele de asigurare sau de executare efectuate în temeiul unei astfel de hotărîri sau încheieri îşi pierd puterea legală dacă instanța de recurs nu dispune altfel.

(4) Actele de dispoziție ale Curții Supreme de Justiție, în calitate de instanță de recurs, devin irevocabile din momentul pronunțării.

[Art.417 al.(4) introdus prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 418. *Adoptarea şi pronunțarea deciziei*

Deliberarea judecătorilor, adoptarea deciziei şi pronunțarea ei se efectuează în condițiile art.389.

Articolul 419. *Cuprinsul deciziei*

(1) Decizia instanței de recurs trebuie să cuprindă:

a) denumirea instanței care a emis decizia, completul de judecată;

b) indicația locului şi data emiterii deciziei;

c) numele sau denumirea recurentului, calitatea lui procedurală;

d) expunerea succintă a circumstanțelor pricinii şi rezumatul hotărîrii atacate cu recurs;

e) rezumatul recursului, al noilor înscrisuri şi referințe prezentate în instanță de recurs, al explicațiilor participanților la proces prezenți la judecarea recursului;

f) temeiurile concluziilor instanței de recurs şi referința la legea guvernantă;

g) concluziile făcute de instanța de recurs în urma judecării recursului.

(2) În cazul respingerii recursului, instanța de recurs este obligată să indice în decizie motivele respingerii.

(3) În cazul casării integrale sau parțiale a hotărîrii primei instanțe şi restituirii pricinii spre rejudecare în primă instanță, instanța de recurs poate să se expună în decizia sa asupra actelor procedurale care urmează a fi efectuate în primă instanță la rejudecarea pricinii, însă nu este în drept să prejudece în opiniile sale că o anumită probă ar inspira sau nu încredere, că unele probe ar fi mai temeinice decît altele şi nici să stabilească ce hotărîre ar trebui adoptată după rejudecarea pricinii.

[Art.419 al.(3) în redacția LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

[Art.420 exclus prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 421. *Puterea legală a deciziei instanței de recurs*

Decizia instanței de recurs rămîne irevocabilă din momentul pronunțării.

Articolul 422. *Examinarea recursului primit după judecarea pricinii în recurs*

(1) În cazul în care recursul depus în termen sau depus după repunere în termen este primit de instanța de recurs după judecarea pricinii în temeiul unor alte recursuri, instanța de recurs este obligată să primească un astfel de recurs şi să îl examineze conform regulilor stabilite de prezentul capitol.

(2) Dacă, după ce judecă recursul consemnat la alin.(1), ajunge la concluzia că decizia anterioară este ilegală sau neîntemeiată, instanța de recurs o casează şi emite o nouă decizie.

Articolul 423. *Recursul împotriva încheierii primei instanțe*

(1) Încheierea dată în primă instanță poate fi atacată cu recurs, separat de hotărîre, de către părți şi de ceilalți participanți la proces în cazurile prevăzute de prezentul cod şi de alte legi, precum şi în cazurile în care încheierea face imposibilă desfăşurarea de mai departe a procesului. Ea se examinează în recurs conform regulilor stabilite de prezentul capitol.

(2) Împotriva celorlalte încheieri pronunțate în primă instanță nu se poate face recurs.

Articolul 424. *Instanțele competente să examineze recursurile împotriva încheierilor emise în primă instanță*

(1) Curțile de apel examinează recursurile declarate împotriva încheierilor emise în primă instanță.

(2) Colegiul civil şi de contencios administrativ sau, după caz, Colegiul economic al Curții Supreme de Justiție examinează recursurile declarate împotriva încheierilor emise în primă instanță de către curțile de apel de drept comun şi, respectiv, de Curtea de Apel Economică.

[Art.424 al.(3) exclus prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 425. *Termenul de declarare a recursului împotriva încheierii*

Termenul de declarare a recursului împotriva încheierii este de 15 zile de la pronunțarea ei.

Articolul 426. *Depunerea şi examinarea recursului împotriva încheierii*

Depunerea şi examinarea recursului împotriva încheierii se efectuează în modul stabilit de prezentul capitol.

Articolul 427*. Împuternicirile instanței la examinarea recursului împotriva încheierii*

Instanța de recurs, după ce examinează recursul împotriva încheierii, este în drept:

a) să respingă recursul şi să mențină încheierea;

b) să admită recursul şi să caseze integral sau parțial încheierea, restituind pricina spre rejudecare în primă instanță;

c) să admită recursul şi să caseze integral sau parțial încheierea, soluționînd prin decizie problema în fond.

Articolul 428. *Puterea legală a deciziei instanței de recurs pronunțate asupra recursului împotriva încheierii*

Decizia instanței de recurs pronunțată după examinarea recursului împotriva încheierii emise în primă instanță rămîne irevocabilă din momentul pronunțării.

[Art.428 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Secțiunea a 2-a
Recursul împotriva deciziilor instanței de apel

Articolul 429. *Deciziile care pot fi atacate cu recurs*

(1) Pot fi atacate cu recurs deciziile pronunțate de curțile de apel în calitate de instanță de apel.

(2) Încheierile date în apel pot fi atacate cu recurs numai o dată cu decizia, cu excepția cazurilor cînd, potrivit legii, pot fi atacate separat cu recurs şi cînd încheierea face imposibilă desfăşurarea de mai departe a procesului.

(3) Recursul împotriva deciziei se consideră declarat şi împotriva încheierilor, chiar dacă acestea au fost emise după pronunțarea hotărîrii atacate cu recurs.

(4) Nu pot fi atacate cu recurs deciziile de trimitere a cauzei la rejudecare ce nu se supun nici unei căi de atac, nici hotărîrile în a căror privinţă persoanele indicate la art.430 nu au folosit calea de apel, din moment ce legea prevede această cale de atac, sau în privinţa cărora apelul a fost retras în modul prevăzut la art.374.

***Articolul 430.** Persoanele în drept să declare recurs*

Sînt în drept să declare recurs:

a) părţile şi alţi participanţi la proces;

b) martorul, expertul, specialistul, interpretul şi reprezentantul, cu privire la compensarea cheltuielilor de judecată ce li se cuvine.

***Articolul 431.** Instanţa competentă să examineze recursul.*

Modul de constituire a completelor de judecată

(1) Examinarea recursului împotriva deciziilor instanţelor de apel ţine de competenţa Curţii Supreme de Justiţie.

(2) Asupra admisibilităţii recursului decide un complet din 3 judecători desemnaţi de preşedintele colegiului respectiv al Curţii Supreme de Justiţie.

(3) Examinarea recursului admisibil se efectuează de colegiul lărgit al Curţii Supreme de Justiţie, format din 5 judecători, care se constituie de preşedintele sau, după caz, de vicepreşedintele Curţii Supreme de Justiţie, de regulă din rîndul judecătorilor colegiului respectiv. Preşedintele Curţii Supreme de Justiţie, preşedintele şi, după caz, vicepreşedintele colegiului respectiv sînt de drept preşedinţi ai colegiului lărgit. În cazul în care aceştia sînt în imposibilitatea de a participa la judecarea cauzei, preşedintele sau vicepreşedintele Curţii Supreme de Justiţie desemnează preşedintele colegiului lărgit.

[Art.431 al.(3) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

***Articolul 432.** Temeiurile declarării recursului*

Părţile şi alţi participanţi la proces sînt în drept să declare recurs în cazul în care se invocă încălcarea esenţială sau aplicarea eronată a normelor de drept material sau a normelor de drept procedural prevăzute la art.400 alin.(2) şi (3).

***Articolul 433**. Temeiurile inadmisibilităţii recursului*

Cererea de recurs se consideră inadmisibilă în cazul în care:

a) recursul nu se încadrează în temeiurile prevăzute la art.400 alin. (2) şi (3) sau este vădit neîntemeiat;

[Art.433 lit.a) modificată prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

b) recursul este depus cu omiterea termenului de declarare prevăzut la art.434;

c) persoana care a înaintat recursul nu este în drept să-l declare;

d) recursul este abuziv sau este depus repetat după examinarea lui.

***Articolul 434.** Termenul de declarare a recursului*

(1) Recursul se declară în termen de 2 luni de la data pronunţării deciziei, iar în cazul redactării acesteia - de la data înştiinţării scrise a părţilor despre semnarea hotărîrii redactate.

[Art.434 al.(1) în redacţia LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Termenul de 2 luni este termen de decădere şi nu poate fi restabilit.

***Articolul 435.** Efectul suspensiv al recursului*

(1) Recursul suspendă executarea hotărîrii în cazul strămutării de hotare, distrugerii de plantaţii şi semănături, demolării de construcţii sau de orice bun imobil, în alte cazuri prevăzute de lege.

(2) La cererea recurentului, instanţa învestită cu judecarea recursului este în drept să dispună suspendarea executării hotărîrii atacate cu recurs dacă recurentul a depus cauţiune.

(3) Cauţiunea se depune în pricinile patrimoniale în care hotărîrile nu au fost executate, în mărimea valorii acţiunii admise prin hotărîrea contestată.

(4) Cauţiunea se depune la oficiul de executare unde se află hotărîrea la executare, care eliberează certificatul corespunzător, ce urmează să fie anexat la cererea de suspendare a

executării hotărîrii atacate cu recurs.

[Art.435 al.(4) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(5) În cazul în care recursul este admis cu adoptarea unei noi hotărîri prin care acțiunea este respinsă, suma depusă se restituie în temeiul acestei hotărîri.

(6) În cazul în care recursul este admis cu casarea hotărîrii şi remiterea pricinii la rejudecare, cauțiunea rămîne, pînă la adoptarea unei noi hotărîri irevocabile, la contul în care este depus.

(7) Dacă instanța de recurs menține hotărîrile atacate, suma respectivă se utilizează în contul executării hotărîrii, în modul prevăzut de lege.

(8) În pricinile nepatrimoniale, executarea hotărîrii poate fi suspendată la cererea motivată a recurentului.

[Art.435 al.(8) introdus prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

***Articolul 436.** Depunerea recursului*

(1) Recursul se depune de persoanele menționate în art.430, cu respectarea condițiilor prevăzute de art.437.

(2) Recurentul depune recursul la Curtea Supremă de Justiție, însoțit de atîtea copii cîți participanți la proces sînt, plătind taxă de stat în cazurile prevăzute de lege.

***Articolul 437.** Cuprinsul cererii de recurs*

(1) Cererea de recurs trebuie să fie dactilografiată şi trebuie să cuprindă:

a) denumirea instanței la care se depune recursul;

b) numele, denumirea, calitatea procesuală a recurentului sau a persoanei ale cărei interese le reprezintă, adresa lor;

c) numele sau denumirea, adresa intimatului;

d) data pronunțării deciziei atacate cu recurs;

e) denumirea instanței care a emis decizia în apel, data pronunțării şi dispozitivul deciziei, argumentele admiterii sau respingerii apelului;

f) esența şi temeiurile recursului, argumentul ilegalității deciziei atacate, solicitările recurentului, propunerile respective;

g) data declarării recursului şi semnătura recurentului.

(2) La cererea de recurs trebuie să se anexeze dovada de plată a taxei de stat, dacă cererea de recurs se impune cu taxă.

[Art.437 al.(2) modificat prin LP84-XVI din 17.04.08, MO88-89/20.05.08 art.318]

[Art.437 al.(2) modificat prin L544/19.12.03, MO6-12/01.01.04 art.66]

(3) În cazul cînd recursul este declarat prin reprezentant, la cererea de recurs se anexează şi documentul, legalizat în modul stabilit, care atestă împuternicirile acestuia dacă în dosar lipseşte o astfel de împuternicire.

***Articolul 438.** Restituirea cererii de recurs*

(1) Cererea de recurs se înregistrează la serviciul grefă al Curții Supreme de Justiție.

(2) Dacă cererea de recurs nu corespunde prevederilor art.437, instanța, printr-o încheiere semnată de preşedintele sau vicepreşedintele colegiului respectiv, o restituie în termen de 5 zile. Încheierea este nesusceptibilă de atac.

[Art.438 al.(2) în redacția LP84-XVI din 17.04.08, MO88-89/20.05.08 art.318]

(2^1) În cazul în care se solicită scutirea, amînarea sau eşalonarea plății taxei de stat (cu prezentarea documentelor justificative), suspendarea executării hotărîrii atacate cu recurs sau aplicarea măsurilor de asigurare, cererea de recurs nu se restituie, completul din trei judecători urmînd să se pronunțe, printr-o încheiere nesusceptibilă de atac, asupra demersului înaintat.

(2^2) Dacă demersul privind scutirea, amînarea sau eşalonarea plății taxei de stat a fost respins, se dispune, printr-o încheiere nesusceptibilă de atac, de a nu da curs cererii, acordîndu-i-se recurentului un termen rezonabil pentru achitarea taxei de stat. Dacă recurentul îndeplineşte în termen indicațiile din încheierea judecătorească, recursul se consideră depus la

data prezentării inițiale. În caz contrar, cererea de recurs se restituie recurentului.

[Art.438 al.(2^1-2^2) introduse prin LP84-XVI din 17.04.08, MO88-89/20.05.08 art.318]

(3) Restituirea cererii de recurs nu împiedică declararea repetată a recursului după lichidarea neajunsurilor şi respectarea celorlalte reguli stabilite de lege pentru declararea lui.

(4) Dacă cererea de recurs corespunde prevederilor art.437, serviciul grefă al Curții Supreme de Justiție remite recursul cancelariei colegiului respectiv, care va înregistra intentarea procedurii în recurs.

***Articolul 439.** Actele procedurale preparatorii*

(1) După intentarea procedurii în recurs, Curtea Supremă de Justiție solicită, în cel mult 10 zile, dosarul de la instanța respectivă.

(2) După parvenirea dosarului, preşedintele şi, după caz, vicepreşedintele Colegiului civil şi de contencios administrativ sau al Colegiului economic al Curții Supreme de Justiție desemnează un complet din 3 judecători, inclusiv un judecător raportor, pentru a decide asupra admisibilității recursului, dispune expedierea copiei de pe recurs intimatului, cu înştiințarea despre necesitatea depunerii obligatorii a referinței timp de o lună de la data primirii acesteia. În cazul neprezentării referinței în termenul stabilit, admisibilitatea recursului se decide în lipsa acesteia.

[Art.439 al.(2) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(3) Judecătorul raportor verifică, în cel mult 3 luni, încadrarea în prevederile legii a temeiurilor invocate în recurs şi face un raport verbal în fața completului de judecată instituit în conformitate cu alin.(2).

***Articolul 440.** Procedura examinării admisibilității recursului*

(1) în cazul în care se constată existența unuia din temeiurile prevăzute la art.433, completul din 3 judecători decide, printr-o decizie motivată irevocabilă, asupra inadmisibilității recursului.

[Art.440 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Asupra admisibilității recursului se decide fără citarea părților.

***Articolul 441.** Actele procedurale ale colegiului lărgit al Curții Supreme de Justiție*

(1) În cazul în care completul de judecată a decis că recursul este admisibil, el se trimite spre judecare colegiului lărgit al Curții Supreme de Justiție, constituit în conformitate cu art.431 alin.(3).

(2) Preşedintele colegiului lărgit stabileşte, în cel mult o lună, termenul de judecare a recursului şi dispune să se comunice faptul participanților la proces. O dată cu citarea, părților li se expediază copia de pe recurs, cu înştiințarea necesității depunerii obligatorii, cel tîrziu cu 5 zile înainte de judecată, a referinței asupra recursului declarat.

***Articolul 442.** Limitele judecării recursului*

(1) Judecînd recursul declarat împotriva deciziei date în apel, instanța verifică, pe baza actelor din dosar, în limitele invocate în recurs, legalitatea hotărîrii atacate, fără a administra noi dovezi.

(2) Instanța de recurs este obligată să se pronunțe asupra tuturor motivelor invocate în recurs.

(3) În cazul în care, la judecarea recursului, se constată că soluționarea cauzei poate conduce la o contradicție față de o hotărîre anterioară a Curții Supreme de Justiție sau că se ridică o problemă importantă de drept, precum şi în cazul cînd soluționarea pricinii prezintă un interes deosebit pentru practica judiciară sau pentru evaluarea dreptului, colegiul lărgit al Curții Supreme de Justiție se desesizează în favoarea Plenului Curții Supreme de Justiție, care va judeca recursul.

(4) Desesizarea se efectuează printr-o încheiere nemotivată, care nu este susceptibilă de atac.

Articolul 443. *Retragerea recursului*

(1) Pînă la retragerea completului de judecată în camera de deliberare, recursul poate fi retras de persoana care l-a declarat. Retragerea poate fi făcută de parte sau printr-un mandatar special. Declaraţia de retragere a recursului se face în instanţa care s-a învestit cu judecarea recursului.

(2) În cazul retragerii recursului, instanţa competentă dispune, printr-o încheiere irevocabilă, încetarea procedurii în recurs.

[Art.443 al.(2) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 444. *Procedura de judecare a recursului*

(1) La judecarea recursului împotriva deciziilor şi încheierilor instanţei de apel, se aplică dispoziţiile de procedură, indicate în secţiunea 1 din prezentul capitol, în măsura în care nu sînt contrare dispoziţiilor din prezenta secţiune.

(2) Judecarea recursului se face cu citarea părţilor. Neprezentarea lor însă nu împiedică examinarea recursului.

(3) Preşedintele şedinţei de judecată este în drept să atenţioneze participanţii la proces în cazul în care aceştia se abat vădit în luările de cuvînt de la expunerea problemelor de drept ori argumentele expuse nu au legătură cu temeiurile invocate în recurs.

[Art.444 al.(3) în redacţia L303-XV din 23.09.04, MO182-185/08.10.04 art.814]

[Art.444 al.(3) sintagma " în mod obligatoriu .... 30 de minute" declarată neconstituţională prin HCC2/19.02.04, MO39-41/05.03.04 art.9]

Articolul 445. *Împuternicirile şi actele de dispoziţie ale instanţei*

(1) Instanţa, după ce judecă recursul, este în drept:

a) să respingă recursul şi să menţină decizia instanţei de apel şi hotărîrea primei instanţe, precum şi încheierile atacate cu recurs;

b) să admită recursul şi să caseze integral sau parţial decizia instanţei de apel şi hotărîrea primei instanţe, pronunţînd o nouă hotărîre;

c) să admită recursul şi să caseze integral sau parţial decizia instanţei de apel şi hotărîrea primei instanţe, restituind pricina spre rejudecare în primă instanţă sau, după caz, în instanţă de apel, cînd eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanţa de recurs;

d) să admită recursul şi să caseze decizia instanţei de apel şi hotărîrea primei instanţe, dispunînd încetarea procesului ori scoaterea cererii de pe rol dacă există temeiurile prevăzute la art.265 şi 267;

e) să admită recursul şi să modifice decizia instanţei de apel şi/sau hotărîrea primei instanţe;

f) să admită recursul, să caseze decizia instanţei de apel şi să menţină hotărîrea primei instanţe.

[Art.445 al.(1) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(2) Hotărîrea sau decizia casată nu are nici o putere legală. Actele de asigurare sau de executare făcute în temeiul unei astfel de hotărîri sau decizii îşi pierd puterea legală dacă instanţa de recurs nu dispune altfel.

(3) În urma examinării recursului, instanţa de recurs emite decizii şi încheieri, cu excepţia Plenului Curţii Supreme de Justiţie care emite hotărîri.

(4) Actele de dispoziţie ale instanţei de recurs devin irevocabile în momentul pronunţării.

(5) În urma judecării recursului, instanţa este în drept să pronunţe dispozitivul deciziei sau a hotărîrii, care urmează să fie redactate în termen de o lună.

Capitolul XXXIX
REVIZUIREA HOTĂRÎRILOR

Articolul 446. *Dispoziţiile judecătoreşti care pot fi supuse revizuirii*

Pot fi supuse revizuirii hotărîrile, încheierile şi deciziile irevocabile ale tuturor instanţelor judecătoreşti, în condiţiile prezentului capitol.

Articolul 447. *Persoanele care sînt în drept să depună cerere de revizuire*

Sînt în drept să depună cerere de revizuire:

a) părţile şi alţi participanţi la proces;

b) persoanele care nu au participat la proces, dar care sînt lezate în drepturi prin hotărîrea, încheierea sau decizia judecătorească;

c) Procurorul General, în cazurile prevăzute la art.449 lit.g), la propunerea Agentului guvernamental.

[Art.447 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

[Art.447 lit.c) modificată prin LP335/16.12.05, MO1/06.01.06 art.22]

Articolul 448. *Instanţele competente să examineze cererea de revizuire*

(1) Cererea de revizuire împotriva unei hotărîri sau încheieri rămase irevocabilă prin neatacare se soluţionează de instanţa care s-a pronunţat asupra fondului.

(2) Cererea de revizuire împotriva unei hotărîri care, fiind supusă căilor de atac, a fost menţinută, modificată sau casată, emiţîndu-se o nouă hotărîre, se soluţionează de instanţa care a menţinut, a modificat hotărîrea sau a emis o nouă hotărîre.

(3) Cererea de revizuire declarată în temeiurile prevăzute la art.449 lit.g) şi h) se examinează în toate cazurile de Curtea Supremă de Justiţie, în conformitate cu prevederile art.453.

(4) Cererile de revizuire împotriva deciziilor curţilor de apel în privinţa cărora Curtea Supremă de Justiţie s-a pronunţat printr-o decizie asupra inadmisibilităţii se examinează de Curtea Supremă de Justiţie.

[Art.448 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 449. *Temeiurile declarării revizuirii*

Revizuirea se declară în cazul în care:

a) s-a constatat, prin sentinţă penală irevocabilă, că unul dintre participanţii la proces sau unul dintre judecători a comis o infracţiune în legătură cu judecarea pricinii;

b) au devenit cunoscute unele circumstanţe sau fapte esenţiale ale pricinii care nu au fost şi nu au putut fi cunoscute petiţionarului anterior;

c) după emiterea hotărîrii, s-au descoperit înscrisuri probatoare care au fost reţinute de un participant la proces sau care nu au putut fi prezentate instanţei într-o împrejurare ce nu depinde de voinţa participantului la proces;

d) prin sentinţă penală irevocabilă, au fost declarate mincinoase depoziţiile martorului, fals raportul de expertiză, incorectă traducerea, fals înscrisul ori falsă proba materială în al căror temei s-a emis hotărîrea;

e) s-a anulat ori s-a modificat hotărîrea, sentinţa sau decizia instanţei judecătoreşti sau hotărîrea ori decizia unui alt organ care au servit drept temei pentru emiterea hotărîrii sau deciziei a căror revizuire se cere;

f) a fost aplicată o lege declarată neconstituţională de către Curtea Constituţională;

g) Guvernul Republicii Moldova, reprezentat de Agentul guvernamental, sau Curtea Europeană a Drepturilor Omului a iniţiat o procedură amiabilă într-o cauză pendinte împotriva Republicii Moldova, care consideră că prin hotărîrea instanţei s-a încălcat grav un drept prevăzut de Constituţia Republicii Moldova sau de Convenţia Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului şi a Libertăţilor Fundamentale;

h) Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat o încălcare a drepturilor sau libertăţilor fundamentale, precum şi faptul că persoana interesată poate obţine, potrivit legii naţionale, o despăgubire, cel puţin parţială, prin anularea hotărîrii pronunţate de o judecată din ţară.

[Art.449 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

[Art.449 lit.j)-k) modificate prin LP335/16.12.05, MO1/06.01.06 art.22]

Articolul 450. *Termenele de depunere a cererii de revizuire.*
Calcularea lor

Cererea de revizuire se depune:

a) în termen de 3 luni din ziua cînd persoana interesată a luat cunoştinţă de circumstanţele respective - în cazurile prevăzute la art.449 lit.f);

b) în termen de 3 luni din ziua în care a devenit irevocabilă sentinţa penală - în cazurile prevăzute la art.449 lit.a) şi d);

c) în termen de 3 luni din ziua cînd persoana interesată a luat cunoştinţă de circumstanţele sau faptele esenţiale ale pricinii care nu i-au fost cunoscute anterior şi nu i-au putut fi cunoscute - în cazurile prevăzute la art.449 lit.b);

d) în termen de 3 luni din ziua în care s-a descoperit înscrisul respectiv - în cazurile prevăzute la art.449 lit.c);

e) în termen de 3 luni din ziua cînd persoana interesată a luat cunoştinţă de hotărîrea, sentinţa sau decizia anulată sau modificată care au servit drept temei pentru emiterea hotărîrii sau deciziei a căror revizuire se cere - în cazurile prevăzute la art.449 lit.e);

f) în interiorul termenului de derulare a procedurii amiabile la Curtea Europeană a Drepturilor Omului - în cazul prevăzut la art.449 lit.g);

g) în termen de 3 luni după emiterea hotărîrii Curţii Europeane a Drepturilor Omului - în cazul prevăzut la art.449 lit.h).

[Art.450 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

[Art.450 lit.f)-g) modificate prin LP335/16.12.05, MO1/06.01.06 art.22]

Articolul 451. *Depunerea cererii de revizuire*

(1) Cererea de revizuire se depune în scris de persoanele menţionate la art.447, indicîndu-se în mod obligatoriu temeiurile consemnate la art.449 şi anexîndu-se probele ce le confirmă.

(2) Cererea de revizuire se depune la instanţa competentă prevăzută la art.448.

(3) La cererea de revizuire se anexează dovada de plată a taxei de stat.

(4) Nu se admite depunerea repetată a cererii de revizuire în aceleaşi temeiuri.

[Art.451 al.(4) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(5) Instanţa de revizuire este în drept să suspende executarea hotărîrii a cărei revizuire se cere dacă se depune o cauţiune în condiţiile art.435.

Articolul 452. *Examinarea cererii de revizuire*

(1) Instanţa examinează cererea de revizuire în şedinţă publică în conformitate cu normele de examinare a cererii de chemare în judecată.

(2) Dezbaterile sînt limitate la admisibilitatea revizuirii şi la faptele pe care se întemeiază.

(3) Participanţilor la proces li se comunică locul, data şi ora şedinţei. Neprezentarea lor însă nu împiedică examinarea cererii de revizuire.

Articolul 453. *Împuternicirile şi actele de dispoziţie ale instanţei de revizuire*

(1) După ce examinează cererea de revizuire, instanţa emite unul din următoarele acte de dispoziţie:

a) Încheierea de respingere a cererii de revizuire ca fiind inadmisibilă;

b) încheierea de admitere a cererii de revizuire şi de casare a hotărîrii sau deciziei supuse revizuirii.

(2) Încheierea de admitere a cererii de revizuire se pronunţă în camera de deliberare şi se supune căilor de atac o dată cu fondul, în condiţiile legii.

(3) Încheierea de respingere a cererii de revizuire poate fi atacată cu recurs în instanţa ierarhic superioară, cu excepţia cazurilor în care cererea de revizuire este examinată de Curtea Supremă de Justiţie.

(4) În cazul în care o hotărîre sau o decizie neexaminată în recurs a fost supusă revizuirii, pricina se judecă, după casarea hotărîrii sau deciziei, conform regulilor generale stabilite de

prezentul cod, de către instanța care a admis revizuirea.

(5) În cazul în care o hotărîre examinată în recurs pentru care nu este prevăzută calea de atac apelul a fost supusă revizuirii, pricina se trimite, după casarea hotărîrii, la rejudecare în instanța care a emis hotărîrea sau, după caz, în instanța de recurs.

[Art.453 al.(5) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(6) În cazul în care o hotărîre examinată anterior în apel şi în recurs a fost supusă revizuirii, pricina se trimite, după admiterea cererii de revizuire, la rejudecare în apel, în recurs sau în primă instanță, după caz .

[Art.453 al.(6) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(7) În urma judecării cauzei după admiterea cererii de revizuire, instanța adoptă o hotărîre, care poate fi supusă căilor de atac prevăzute de lege pentru hotărîrea revizuită.

T i t l u l IV
PROCEDURA ÎN PROCESELE CU ELEMENT DE EXTRANEITATE
Capitolul XL
DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 454. *Drepturile şi obligațiile procedurale ale persoanelor străine*

(1) Cetățenii străini şi apatrizii, organizațiile străine şi organizațiile internaționale (denumite în continuare persoane străine) sînt în drept să se adreseze în instanțele judecătoreşti ale Republicii Moldova pentru apărarea drepturilor, libertăților şi intereselor lor legitime şi beneficiază în fața instanțelor judecătoreşti ale Republicii Moldova de aceleaşi drepturi şi au aceleaşi obligații procedurale ca şi cetățenii şi organizațiile Republicii Moldova, în condițiile legii. Reclamantul străin nu poate fi obligat să depună cauțiune sau o altă garanție din motivul că este persoană străină sau că nu are domiciliu ori sediu în Republica Moldova.

(2) Guvernul Republicii Moldova poate stabili retorsiunea față de persoanele statelor în care există restricții ale drepturilor procedurale ale cetățenilor şi organizațiilor Republicii Moldova.

[Art.454 modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 455. *Capacitatea procedurală de folosință şi capacitatea procedurală de exercițiu a cetățenilor străini şi apatrizilor*

(1) Capacitatea procedurală de folosință şi capacitatea procedurală de exercițiu a cetățenilor străini şi apatrizilor în procesele civile este guvernată de legea națională a acestora.

(2) Se consideră lege națională a cetățeanului străin legea statului a cărui cetățenie o deține. Daca cetățeanul, concomitent cu cetățenia Republicii Moldova, are şi o altă cetățenie, legea lui națională se consideră legea Republicii Moldova. În cazul în care persoana deține cetățenia mai multor state, legea lui națională se consideră legea statului în care îşi are domiciliul. Dacă cetățeanul străin are domiciliu în Republica Moldova, legea lui națională se consideră legea Republicii Moldova.

(3) Se consideră lege națională a apatridului legea statului în care îşi are domiciliul.

(4) Persoana care, în conformitate cu legea națională, nu beneficiază de capacitatea de exercițiu al drepturilor procedurale poate fi declarată, pe teritoriul Republicii Moldova, cu capacitate de exercițiu dacă dispune, conform legislației acesteia, de capacitatea de exercițiu al acestor drepturi.

Articolul 456*. Capacitatea procedurală de folosință a organizației străine şi a organizației internaționale*

(1) Se consideră lege națională a organizației străine legea statului în care aceasta este fondată. În baza legii naționale, organizației străine i se determină capacitatea procedurală de folosință.

(2) Organizația străină care, potrivit legii naționale, nu beneficiază de capacitate procedurală de folosință poate fi declarată pe teritoriul Republicii Moldova, în conformitate cu legislația ei,

ca avînd o astfel de capacitate.

(3) Capacitatea procedurală de folosinţă a unei organizaţii internaţionale se determină în baza contractului internaţional în conformitate cu care este fondată, a actelor de constituire sau a acordului cu autorităţile competente ale Republicii Moldova.

Articolul 457. *Acţiunile intentate altor state şi organizaţiilor internaţionale. Imunitatea diplomatică*

(1) Intentarea în instanţa judecătorească a Republicii Moldova unei acţiuni către un alt stat, antrenarea acestuia în proces în calitate de pîrît sau de intervenient, punerea sub sechestru a bunului său amplasat pe teritoriul Republicii Moldova sau adoptarea împotriva bunului unor alte măsuri de asigurare a acţiunii, sau punerea lui sub sechestru în procedura de executare a hotărîrii judecătoreşti se pot face numai cu consimţămîntul organelor competente ale statului respectiv, dacă legea naţională sau tratatul internaţional la care Republica Moldova este parte nu prevede altfel.

(2) În pricini civile, organizaţiile internaţionale cad sub jurisdicţia instanţelor judecătoreşti ale Republicii Moldova în limitele stabilite de tratatele internaţionale şi de legile Republicii Moldova.

(3) În procese civile, reprezentanţii diplomatici ai altor state acreditaţi în Republica Moldova şi celelalte persoane menţionate în tratatele internaţionale sau în legile Republicii Moldova sînt supuşi jurisdicţiei instanţelor judecătoreşti ale Republicii Moldova în limitele stabilite de normele dreptului internaţional sau de tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte.

Articolul 458. *Legea aplicabilă, regimul probelor în procesele civile cu element de extraneitate*

(1) În procesele civile cu element de extraneitate, instanţele judecătoreşti ale Republicii Moldova aplică legislaţia procedurală a ţării dacă nu s-a dispus altfel în mod expres.

(2) Obiectul şi temeiul acţiunii civile în procesele cu element de extraneitate sînt determinate de legea care reglementează fondul raportului juridic litigios. După aceeaşi lege se determină şi calitatea procesuală a părţilor.

(3) Mijloacele de probă pentru dovedirea unui act juridic şi puterea doveditoare a înscrisului care îl constată sînt cele prevăzute de legea locului unde a fost încheiat actul juridic sau de legea aleasă de părţi dacă ele au dreptul să o aleagă.

(4) Proba faptelor se face potrivit legii locului unde s-au produs. Cu toate acestea, este posibilă şi aplicarea legii Republicii Moldova dacă ea admite şi alte mijloace probatoare decît cele specificate la alin.(3).

(5) Dovada stării civile şi puterea doveditoare a actelor de stare civilă sînt reglementate de legea locului unde s-a încheiat înscrisul invocat.

(6) Administrarea probelor de judecată se face în conformitate cu legea Republicii Moldova.

Capitolul XLI
COMPETENŢA INSTANŢELOR JUDECĂTOREŞTI ALE REPUBLICII MOLDOVA ÎN PROCESE CU ELEMENT DE EXTRANEITATE

Articolul 459. *Aplicarea regulilor de competenţă jurisdicţională*

(1) Instanţele judecătoreşti ale Republicii Moldova sînt competente, în condiţiile prezentului capitol, să soluţioneze litigiile civile dintre o parte a Republicii Moldova şi o parte străină sau numai dintre persoane străine.

(2) Competenţa instanţelor judecătoreşti ale Republicii Moldova în judecarea pricinilor civile cu element de extraneitate se determină conform dispoziţiilor cap.IV, dacă prezentul capitol nu prevede altfel.

(3) Instanţele judecătoreşti ale Republicii Moldova sînt competente să soluţioneze pricini cu element de extraneitate dacă pîrîtul organizaţie străină are sediu sau pîrîtul cetăţean străin are

domiciliu în Republica Moldova.

(4) Instanţa sesizată verifică din oficiu competenţa sa de a soluţiona pricina cu element de extraneitate şi, în cazul în care constată că nu este competentă nici ea şi nici o altă instanţă a Republicii Moldova, respinge cererea.

Articolul 460. *Competenţa instanţelor judecătoreşti ale Republicii Moldova în pricinile cu element de extraneitate*

(1) Instanţele judecătoreşti ale Republicii Moldova sînt competente să judece şi pricini cu element de extraneitate dacă:

a) organul de administrare sau filiala, agenţia, sucursala, reprezentanţa persoanei străine are sediu în Republica Moldova;

b) pîrîtul are bunuri pe teritoriul Republicii Moldova;

c) reclamantul în procesul cu privire la încasarea pensiei de întreţinere şi constatarea paternităţii are domiciliu în Republica Moldova;

d) prejudiciul cauzat prin vătămare a integrităţii corporale sau prin o altă vătămare a sănătăţii ori prin deces a avut loc pe teritoriul Republicii Moldova ori reclamantul are domiciliu în Republica Moldova;

e) fapta sau o altă circumstanţă ce serveşte drept temei pentru intentarea acţiunii în reparaţie a daunei cauzate unui bun s-a produs pe teritoriul Republicii Moldova;

f) acţiunea decurge dintr-un contract a cărui executare, deplină sau parţială, trebuie să aibă loc ori a avut loc în Republica Moldova;

g) acţiunea ce rezultă din îmbogăţirea fără justă cauză a avut loc în Republica Moldova;

h) reclamantul în procesul de desfacere a căsătoriei are domiciliu în Republica Moldova sau cel puţin unul dintre soţi este cetăţean al Republicii Moldova;

i) reclamantul în procesul privind apărarea onoarei, demnităţii şi reputaţiei profesionale are domiciliu în Republica Moldova;

j) în procesul privind protecţia în străinătate a proprietăţii intelectuale a unei persoane domiciliate în Republica Moldova, persoana este cetăţean al Republicii Moldova sau apatrid, iar prin convenţia părţilor nu s-a stabilit o altă competenţă;

k) în procesul dintre persoane străine, acestea au convenit expres astfel, iar raporturile juridice privesc drepturi de care ele pot dispune în legătură cu bunuri sau interese ale persoanelor din Republica Moldova;

l) prin lege sînt prevăzute şi alte cazuri.

(2) Dacă o instanţă judecătorească străină se declară necompetentă a soluţiona cererea înaintată de un cetăţean al Republicii Moldova, acesta o poate depune la o instanţă judecătorească competentă din Republica Moldova.

Articolul 461. *Competenţa exclusivă a instanţelor judecătoreşti ale Republicii Moldova în procese cu element de extraneitate*

(1) De competenţa exclusivă a instanţelor judecătoreşti ale Republicii Moldova sînt procesele cu element de extraneitate în care:

a) acţiunea se referă la dreptul asupra unor bunuri imobiliare de pe teritoriul Republicii Moldova;

b) bunul asigurat sau locul unde s-a produs riscul asigurat se află în Republica Moldova;

c) pretenţiile decurg dintr-un contract de transport, iar cărăuşii ori punctele de plecare sau sosire se află în Republica Moldova;

d) procesul se referă la abordajul unor nave sau aeronave, precum şi la asistenţa ori salvarea unor persoane sau a unor bunuri în largul mării, dacă nava sau aeronava are naţionalitate moldovenească, ori locul de destinaţie sau primul port sau aeroport unde nava sau aeronava a ajuns se află pe teritoriul Republicii Moldova;

e) nava sau aeronava a fost sechestrată în Republica Moldova;

f) procesul are ca scop declararea insolvabilităţii sau orice altă procedură judiciară privind

încetarea plăților în cazul unei societăți comerciale străine cu sediu în Republica Moldova;

g) la data depunerii cererii de desfacere, anulare sau declarare a nulității căsătoriei, precum şi în alte litigii dintre soți, cu excepția celor cu privire la imobile din străinătate, ambii soți domiciliază în Republica Moldova, iar unul dintre ei este cetățean al Republicii Moldova sau apatrid;

h) ultimul domiciliu al celui decedat sau bunurile lui se află pe teritoriul Republicii Moldova.

(2) Instanțele judecătoreşti ale Republicii Moldova examinează pricinile în procedură specială dacă:

a) solicitantul constatării unui fapt care are valoare juridică este domiciliat în Republica Moldova sau faptul a avut sau are loc pe teritoriul ei;

b) persoana în a cărei privință se solicită încuviințarea adopției, declararea capacității depline de exercițiu (emanciparea), declararea incapacității totale sau parțiale, încuviințarea spitalizării forțate şi tratamentului forțat, efectuării examenului psihiatric, spitalizării în staționarul de psihiatrie sau prelungirii termenului de spitalizare fără liberul consimțământ este cetățean al Republicii Moldova sau are domiciliu în Republica Moldova;

c) persoana în a cărei privință se solicită declararea dispariției fără urmă sau decesului este cetățean al Republicii Moldova sau a avut pe teritoriul ei ultimul domiciliu cunoscut şi de soluționarea acestei probleme depinde apariția de drepturi şi obligații pentru persoane fizice sau organizații cu domiciliu sau sediu în Republica Moldova;

d) s-a depus o cerere de declarare a nulității unui titlu de valoare la purtător pierdut sau a unui titlu de valoare la ordin eliberat de o persoană fizică sau unei persoane fizice domiciliate în Republica Moldova ori eliberat de o organizație sau unei organizații care are sediu în Republica Moldova ori o cerere de restabilire în dreptul asupra lor (procedura de chemare);

e) s-a depus o cerere cu privire la declararea fără stăpîn a unui bun mobil care se află pe teritoriul Republicii Moldova sau o cerere cu privire la declararea dreptului de proprietate municipală asupra unui bun imobil fără stăpîn amplasat pe teritoriul Republicii Moldova;

f) cererea de constatare a inexactității înscrierii în registrul de stare civilă îndeplinite de organul Republicii Moldova priveşte un cetățean al Republicii Moldova sau un apatrid;

g) cererea urmăreşte contestarea unui act notarial sau a unui act emis de un alt organ al Republicii Moldova ori se referă la refuzul de a îndeplini un act.

(3) Competența instanțelor judecătoreşti ale Republicii Moldova stabilită în prezentul articol şi la art.460 nu se exclude prin faptul că acelaşi proces sau un proces conex a fost pornit în fața unei instanțe judecătoreşti străine.

***Articolul 462.** Competența contractuală în procesele cu element de extraneitate*

(l) Într-un litigiu civil cu element de extraneitate, părțile, înainte de pornirea procesului, pot schimba competența litigiului şi pot învesti o anumită instanță cu competență jurisdicțională (prorogarea convențională).

(2) Competența jurisdicțională în pricinile cu element de extraneitate specificate la art.33, 34, 36, 40 nu poate fi schimbată la înțelegerea părților.

***Articolul 463.** Nestrămutarea locului de examinare a pricinii*

Pricina pe care instanța judecătorească din Republica Moldova a reținut-o spre judecare, cu respectarea normelor de competență, trebuie să fie examinată de această instanță în fond chiar dacă ulterior, în legătură cu schimbarea cetățeniei, domiciliului, sediului părților sau cu alte circumstanțe, pricina a devenit de competența unei instanțe judecătoreşti străine.

***Articolul 464.** Efectele hotărîrilor judecătoreşti străine*

(1) Instanța judecătorească a Republicii Moldova refuză să primească cererea spre examinare sau dispune încetarea procesului pornit dacă există o hotărîre în litigiul dintre aceleaşi părți, asupra aceluiaşi obiect şi avînd aceleaşi temeiuri, pronunțată de o instanță judecătorească a unui alt stat cu care Republica Moldova a încheiat tratat internațional în care

se stipulează recunoaşterea şi executarea reciprocă a hotărîrilor judecătoreşti sau cînd recunoaşterea şi executarea hotărîrilor se efectuează pe principiul reciprocităţii.

(2) Instanţa judecătorească a Republicii Moldova restituie cererea ori scoate cererea de pe rol dacă în instanţa judecătorească străină a cărei hotărîre urmează a fi recunoscută sau executată pe teritoriul Republicii Moldova a fost intentat anterior un proces în litigiul dintre aceleaşi părţi, asupra aceluiaşi obiect, avînd aceleaşi temeiuri.

***Articolul 465.** Delegaţiile judecătoreşti*

(1) Instanţele judecătoreşti ale Republicii Moldova execută delegaţiile care le-au fost date de către instanţe judecătoreşti străine cu privire la efectuarea unor acte de procedură (înmînarea de citaţii şi de alte acte, obţinerea de explicaţii ale părţilor, de depoziţii ale martorilor, de raporturi de expertiză, cercetarea la faţa locului, luarea de măsuri de asigurare a acţiunii etc.).

(2) Delegaţia instanţei judecătoreşti străine cu privire la efectuarea unor acte de procedură nu poate fi executată în cazul în care executarea:

a) ar fi în contradicţie cu suveranitatea Republicii Moldova sau ar ameninţa securitatea ei;

b) nu este de competenţa instanţei judecătoreşti.

(3) Delegaţia instanţei judecătoreşti străine se execută în modul stabilit de legislaţia Republicii Moldova dacă tratatul internaţional la care Republica Moldova este parte nu prevede altfel.

(4) Instanţele judecătoreşti ale Republicii Moldova pot da delegaţii instanţelor judecătoreşti străine în vederea efectuării unor acte de procedură. Modul de stabilire a relaţiilor între instanţele judecătoreşti din Republica Moldova şi cele străine se determină de legislaţia Republicii Moldova sau de tratatul internaţional la care aceasta este parte.

***Articolul 466.** Recunoaşterea actelor eliberate, redactate sau legalizate de autorităţi competente străine*

(1) Actele oficiale eliberate, redactate sau legalizate, în conformitate cu legislaţia străină şi în forma stabilită, de organe competente străine în afara Republicii Moldova în privinţa cetăţenilor sau organizaţiilor ei ori persoanelor străine pot fi prezentate instanţelor judecătoreşti ale Republicii Moldova numai dacă sînt supralegalizate pe cale administrativă ierarhică şi, ulterior, de misiunile diplomatice sau de oficiile consulare ale Republicii Moldova.

(2) Supralegalizarea pe cale administrativă este supusă procedurii stabilite de statul de origine a actului, urmată de supralegalizarea efectuată de misiunea diplomatică sau de oficiul consular al Republicii Moldova în statul de origine, fie de misiunea diplomatică sau de oficiul consular al statului de origine în Republica Moldova şi, ulterior, în ambele situaţii, de Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Moldova.

(3) Supralegalizarea actelor încheiate sau legalizate de instanţele judecătoreşti ale Republicii Moldova se face, din partea autorităţilor Republicii Moldova, de Ministerul Justiţiei şi de Ministerul Afacerilor Interne.

(4) Actele oficiale eliberate pe teritoriul unui stat participant la tratatul internaţional la care Republica Moldova este parte sînt recunoscute fără supralegalizare ca înscrisuri în instanţele judecătoreşti ale Republicii Moldova.

(5) Actele încheiate într-o limbă străină se prezintă în instanţele judecătoreşti ale Republicii Moldova în traducere în limba moldovenească, cu autentificarea traducerii în modul stabilit.

Capitolul XLII
RECUNOAŞTEREA ŞI EXECUTAREA HOTĂRÎRILOR JUDECĂTOREŞTI ŞI HOTĂRÎRILOR ARBITRALE STRĂINE

***Articolul 467.** Recunoaşterea şi executarea hotărîrilor judecătoreşti străine*

(1) Hotărîrile judecătoreşti străine, inclusiv tranzacţiile, sînt recunoscute şi se execută de plin drept în Republica Moldova fie dacă astfel se prevede în tratatul internaţional la care Republica Moldova este parte, fie pe principiul reciprocităţii în ceea ce priveşte efectele hotărîrilor judecătoreşti străine.

(2) În sensul prezentului capitol, prin hotărîre judecătorească străină se înțelege o hotărîre pronunțată în pricină civilă de o judecată de drept comun sau de o judecată specializată pe teritoriul unui alt stat.

[Art.467 al.(2) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(3) Hotărîrea judecătorească străină poate fi înaintată spre executare silită în Republica Moldova în termen de 3 ani de la data rămînerii ei definitive, potrivit legii statului în care a fost pronunțată. Repunerea în termenul omis din motive întemeiate se poate face de instanța judecătorească a Republicii Moldova în modul stabilit la art.116.

(4) Hotărîrile judecătoreşti străine prin care s-au luat măsuri de asigurare a acțiunii şi cele cu executare provizorie nu pot fi puse în executare pe teritoriul Republicii Moldova.

***Articolul 468.** Cererea de recunoaştere a hotărîrii judecătoreşti străine*

Hotărîrea judecătorească străină care nu a fost executată benevol poate fi pusă în executare pe teritoriul Republicii Moldova, la cererea creditorului, în temeiul încuviințării date de curtea de apel de drept comun în a cărei circumscripție urmează să se efectueze executarea. În cazul în care debitorul nu are domiciliu sau sediu în Republica Moldova ori cînd domiciliul nu este cunoscut, hotărîrea se pune în executare la locul de aflare a bunurilor acestuia.

***Articolul 469.** Cuprinsul cererii*

(1) În cererea de recunoaştere a hotărîrii judecătoreşti străine se indică:

a) numele sau denumirea creditorului, precum şi al reprezentantului dacă cererea se depune de acesta, domiciliul (reşedința) ori sediul;

b) numele sau denumirea debitorului, domiciliul (reşedința) ori sediul;

c) solicitarea încuviințării executării silite a hotărîrii, termenul de la care se cere executarea hotărîrii.

(2) Pentru soluționarea justă şi rapidă a pricinii, în cerere se indică numerele de telefon, faxul, poşta electronică, alte date.

(3) La cerere se anexează actele stipulate de tratatul internațional la care Republica Moldova este parte. Dacă în tratatul internațional nu se indică astfel de acte, la cerere se anexează:

a) copia de pe hotărîrea judecătorească străină, încuviințarea executării căreia se cere, legalizată de judecată în modul stabilit;

[Art.469 al.(3) lit.a) modificată prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

b) actul oficial care confirmă rămînerea definitivă a hotărîrii judecătoreşti străine, conform legii statului în care s-a emis, dacă faptul acesta nu rezultă din hotărîre;

c) actul care confirmă că partea împotriva căreia s-a emis hotărîrea, deşi a fost înştiințată legal, nu a participat la proces;

d) actul care confirmă executarea anterioară a hotărîrii pe teritoriul statului respectiv.

(4) Actele enumerate la alin.(3) lit.a), b) şi d) se însoțesc de traduceri în limba moldovenească autorizate şi supralegalizate, cu respectarea prevederilor art.466. Supralegalizarea nu se cere în cazul în care părțile sînt de acord cu depunerea actelor în copii certificate.

***Articolul 470.** Procedura de examinare a cererii*

(1) Cererea de recunoaştere a hotărîrii judecătoreşti străine se examinează în şedință de judecată, cu înştiințarea legală a debitorului despre locul, data şi ora examinării. Neprezentarea din motive neîntemeiate a debitorului citat legal nu împiedică examinarea cererii.

(2) Instanța judecătorească poate satisface cererea întemeiată a debitorului privind amînarea examinării cererii, înştiințîndu-l.

(3) Instanța judecătorească, după ce ascultă explicațiile debitorului şi examinează probele prezentate, pronunță o încheiere de încuviințare a executării silite a hotărîrii judecătoreşti străine sau de refuz al autorizării executării.

(4) În cazul în care hotărîrea judecătorească străină conține soluții asupra mai multor pretenții disociabile, încuviințarea executării lor poate fi acordată separat.

(5) La examinarea cererii de recunoaştere a hotărîrii judecătoreşti străine, instanţa sesizată poate, după caz, să ceară explicaţii solicitantului recunoaşterii şi să interogheze debitorul privitor la cererea depusă ori să ceară explicaţii instanţei străine emitente.

(6) Sub rezerva verificării condiţiilor prevăzute de lege pentru încuviinţarea executării hotărîrii judecătoreşti străine, instanţa judecătorească a Republicii Moldova nu poate proceda la reexaminarea fondului hotărîrii judecătoreşti străine şi nici la modificarea ei.

(7) În temeiul hotărîrii judecătoreşti străine şi încheierii, rămase irevocabile, de încuviinţare a executării ei silite, se eliberează un titlu executoriu, care se expediază instanţei de la locul de executare a hotărîrii judecătoreşti străine.

***Articolul 471.** Refuzul de a încuviinţa executarea silită a hotărîrii judecătoreşti străine*

(1) Refuzul de a încuviinţa executarea silită a hotărîrii judecătoreşti străine se admite în unul din următoarele cazuri:

a) hotărîrea, conform legislaţiei statului pe al cărui teritoriu a fost pronunţată, nu a devenit irevocabilă sau nu este executorie;

b) partea împotriva căreia este emisă hotărîrea a fost lipsită de posibilitatea prezentării la proces, nefiind înştiinţată legal despre locul, data şi ora examinării pricinii;

c) examinarea pricinii este de competenţa exclusivă a instanţelor judecătoreşti ale Republicii Moldova;

d) există o hotărîre, chiar şi nedefinitivă, a instanţei judecătoreşti a Republicii Moldova emisă în litigiul dintre aceleaşi părţi, cu privire la acelaşi obiect şi avînd aceleaşi temeiuri sau în procedura instanţei judecătoreşti a Republicii Moldova se află în judecată o pricină în litigiul dintre aceleaşi părţi, cu privire la acelaşi obiect şi avînd aceleaşi temeiuri la data sesizării instanţei străine;

e) executarea hotărîrii poate prejudicia suveranitatea, poate ameninţa securitatea Republicii Moldova ori poate să contravină ordinii ei publice;

f) a expirat termenul de prescripţie pentru prezentarea hotărîrii spre executare silită şi cererea creditorului de repunere în acest termen nu a fost satisfăcută de judecata Republicii Moldova;

g) hotărîrea judecătorească străină este rezultatul unei fraude comise în procedura din străinătate.

(2) Copia de pe încheierea judecătorească emisă în conformitate cu art.470 alin.(3) se expediază de judecată creditorului şi debitorului în termen de 3 zile de la data pronunţării. Încheierea poate fi atacată în instanţa ierarhic superioară în ordinea şi în termenele prevăzute de prezentul cod.

***Articolul 472.** Recunoaşterea hotărîrilor judecătoreşti străine nesusceptibile de executare silită*

(1) Hotărîrea judecătorească străină care nu este susceptibilă de executare silită se recunoaşte fără procedură ulterioară dacă persoana interesată nu a înaintat obiecţii referitor la recunoaştere.

(2) Persoana interesată este în drept ca, în termen de o lună după ce a luat cunoştinţă de primirea hotărîrii judecătoreşti străine, să înainteze la curtea de apel de drept comun de la domiciliul ori sediul său obiecţii împotriva recunoaşterii acestei hotărîri.

(3) Obiecţiile împotriva recunoaşterii hotărîrii judecătoreşti străine ale persoanei interesate se examinează în şedinţă publică, cu înştiinţarea legală a acesteia despre locul, data şi ora examinării. Neprezentarea fără motive neîntemeiate a persoanei interesate citate legal nu împiedică examinarea obiecţiilor.

(4) Instanţa judecătorească poate satisface cererea întemeiată a persoanei interesate privind amînarea examinării obiecţiilor, înştiinţînd-o.

(5) Instanţa judecătorească, după ce examinează obiecţiile împotriva recunoaşterii hotărîrii

judecătoreşti străine, pronunţă o încheiere.

(6) Copia de pe încheierea judecătorească se expediază, în termen de 5 zile de la pronunţare, persoanei la a cărei cerere a fost emisă hotărîrea judecătorească străină ori reprezentantului ei, precum şi persoanei care a înaintat obiecţii împotriva recunoaşterii hotărîrii judecătoreşti străine. încheierea poate fi atacată în instanţa ierarhic superioară în ordinea şi în termenele stabilite de prezentul cod.

***Articolul 473.** Refuzul de a recunoaşte hotărîrea judecătorească străină*

Refuzul de a recunoaşte hotărîrea judecătorească străină care nu este susceptibilă de executare silită se admite în cazurile stabilite la art.471 alin.(l).

***Articolul 474.** Recunoaşterea hotărîrilor judecătoreşti străine pentru care nu se cere procedură ulterioară*

În Republica Moldova se recunosc următoarele hotărîri ale instanţelor judecătoreşti străine care, în virtutea caracterului lor, nu cer procedură ulterioară:

a) hotărîrile referitoare la statutul civil al cetăţeanului statului a cărui judecată a pronunţat hotărîrea sau dacă, fiind pronunţată într-un stat terţ, a fost recunoscută mai întîi în statul de cetăţenie al fiecărei părţi;

b) hotărîrile privitoare la desfacerea, anularea sau declararea nulităţii căsătoriei, precum şi la alte litigii dintre soţi, cu excepţia celor cu privire la imobilele din străinătate, între un cetăţean al Republicii Moldova şi un cetăţean străin, dacă la data desfacerii căsătoriei cel puţin unul dintre soţi era domiciliat în străinătate;

c) hotărîrile privind desfacerea, anularea sau declararea nulităţii căsătoriei între cetăţeni ai Republicii Moldova dacă la data desfacerii căsătoriei ambii soţi erau domiciliaţi în străinătate;

d) alte hotărîri prevăzute de legea Republicii Moldova.

***Articolul 475.** Recunoaşterea şi executarea hotărîrilor arbitrale străine*

(1) Dispoziţiile art.469, cu excepţia alin.(3), ale art.470, 471, cu excepţia alin.(1) lit.a), b), c), d) şi f), şi ale art.472, se aplică în modul corespunzător şi referitor la recunoaşterea şi executarea hotărîrilor arbitrale străine.

(2) Partea care solicită recunoaşterea sau executarea hotărîrii arbitrale străine este obligată să prezinte în judecată hotărîrea arbitrală în original sau în copie legalizată, precum şi convenţia arbitrală în original sau în copie legalizată în modul respectiv. Dacă hotărîrea arbitrală sau convenţia arbitrală este expusă într-o limbă străină, partea este obligată să le prezinte în traducere în limba moldovenească, legalizată în modul stabilit de lege.

***Articolul 476.** Refuzul de a recunoaşte hotărîrile arbitrale străine şi de a le executa*

(1) Cererea privind recunoaşterea hotărîrii arbitrale străine şi executarea ei poate fi respinsă, la solicitarea părţii împotriva căreia s-a emis, dacă aceasta va prezenta instanţei competente, căreia i se cere recunoaşterea hotărîrii sau executarea ei, probe doveditoare că:

a) una din părţile convenţiei arbitrale era într-o măsură oarecare incapabilă sau că această convenţie este ilegală potrivit legii guvernante, iar în lipsa unei astfel de probe, că este ilegală în conformitate cu legea ţării în care a fost emisă hotărîrea;

b) partea împotriva căreia este emisă hotărîrea nu a fost înştiinţată legal despre desemnarea arbitrului sau despre dezbaterea arbitrală ori nu a putut din alte motive să prezinte probe sau să dea explicaţii în faţa arbitrajului;

c) hotărîrea a fost pronunţată asupra unui litigiu neprevăzut de convenţia arbitrală sau nu se înscrie în condiţiile convenţiei;

d) hotărîrea conţine dispoziţii în probleme neprevăzute de convenţia arbitrală; totuşi, dacă dispoziţiile în problemele cuprinse în convenţia arbitrală pot fi separate de cele care nu se înscriu în ea, partea hotărîrii arbitrale care conţine dispoziţii referitoare la problemele ce decurg din convenţia arbitrală poate fi recunoscută şi pusă în executare;

e) componența arbitrajului sau procedura dezbaterii arbitrale nu corespunde convenției părților ori, în lipsa acestora, nu se conformează legii din țara în care a avut loc arbitrajul;

f) hotărîrea nu a devenit obligatorie pentru părți sau a fost anulată ori executarea ei a fost suspendată de instanța judecătorească a țării în care a fost pronunțată hotărîrea sau în conformitate cu legea căreia a fost pronunțată.

(2) Instanța judecătorească refuză, de asemenea, să recunoască hotărîrea arbitrală străină şi să o execute, stabilind că obiectul litigiului nu poate fi dat în dezbatere arbitrală conform legii Republicii Moldova sau că recunoaşterea hotărîrii şi încuviințarea executării ei este în contradicție cu ordinea publică din Republica Moldova.

(3) Dacă în judecată s-a depus o cerere privind desființarea sau suspendarea executării hotărîrii arbitrale străine, instanța căreia i se solicită recunoaşterea hotărîrii arbitrale şi executarea ei poate amîna emiterea unei decizii asupra cererii dacă va considera că amînarea este rațională.

T i t l u l V
PROCEDURA ÎN PRICINILE DE CONTESTARE A HOTĂRÎRILOR ARBITRALE ŞI DE ELIBERARE A TITLURILOR DE EXECUTARE SILITĂ A HOTĂRÎRILOR ARBITRALE
Capitolul XLIII
PROCEDURA ÎN PRICINILE DE CONTESTARE A HOTĂRÎRILOR ARBITRALE

Articolul 477. *Contestarea hotărîrii arbitrale*

(1) Hotărîrea arbitrală pronunțată pe teritoriul Republicii Moldova poate fi contestată în judecată de către părțile în arbitraj, înaintînd o cerere de desființare a hotărîrii arbitrale în conformitate cu art.479.

(2) Părțile nu pot renunța prin convenție arbitrală la dreptul de a contesta hotărîrea arbitrală. La acest drept se poate renunța după pronunțarea hotărîrii arbitrale.

(3) Cererea de desființare a hotărîrii arbitrale se depune la instanța care, în lipsa convenției arbitrale, ar fi fost competentă să judece litigiul în fond în primă instanță. Cererea se înaintează de partea interesată, în termen de 3 luni de la data primirii hotărîrii arbitrale contestate, dacă legea Republicii Moldova sau tratatul internațional la care aceasta este parte nu prevede altfel.

(4) Cererea de desființare a hotărîrii arbitrale se impune cu taxă de stat în cuantum stabilit de lege pentru cererea de eliberare a titlului executoriu.

Articolul 478. *Cuprinsul cererii*

(1) Cererea de desființare a hotărîrii arbitrale se depune în scris şi se semnează de partea care contestă hotărîrea sau de reprezentantul ei.

(2) În cererea de desființare a hotărîrii arbitrale se indică:

a) instanța căreia îi este adresată cererea;

b) denumirea şi componența nominală a arbitrajului care a adoptat hotărîrea;

c) numele sau denumirea părților în arbitraj, domiciliul sau sediul lor;

d) locul şi data pronunțării hotărîrii arbitrale;

e) data înmînării hotărîrii arbitrale părții care a adresat în judecată cererea de desființare a hotărîrii;

f) solicitarea părții interesate de a desființa hotărîrea arbitrală, motivele contestării hotărîrii.

(3) Cererea poate cuprinde, de asemenea, număr de telefon, fax, adresa electronică, alte date.

(4) La cererea de desființare a hotărîrii arbitrale se anexează:

a) hotărîrea arbitrală în original sau în copie legalizată în modul stabilit. Copia de pe hotărîrea arbitrajului permanent se autentifică de preşedintele arbitrajului permanent, iar copia de pe hotărîrea arbitrajului constituit pentru soluționarea unui anumit litigiu trebuie să fie autentificată notarial;

b) convenția arbitrală în original sau în copie legalizată în modul stabilit;

c) actele care argumentează cererea de desfiinţare a hotărîrii arbitrale;

d) dovada de plată a taxei de stat;

e) copia de pe cererea de desfiinţare a hotărîrii arbitrale;

f) procura sau un alt act care atestă împuternicirile persoanei de a semna cererea.

(5) Cererea de desfiinţare a hotărîrii arbitrale depusă cu nerespectarea condiţiilor prezentului articol se restituie solicitantului sau ei nu i se dă curs în conformitate cu art.170 şi 171.

***Articolul 479.** Examinarea cererii*

(1) Cererea de desfiinţare a hotărîrii arbitrale se examinează în şedinţă de judecată în cel mult o lună de la data intrării ei în judecată, potrivit regulilor stabilite de prezentul cod.

(2) în cadrul pregătirii pricinii pentru dezbateri judiciare, la solicitarea ambelor părţi în arbitraj, judecătorul poate cere arbitrajului, potrivit regulilor stabilite de prezentul cod pentru reclamarea probelor, materialele dosarului, hotărîrea arbitrală, care se contestă, în original.

[Art.479 al.(2) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(3) Părţile în arbitraj sînt înştiinţate legal despre locul, data şi ora şedinţei de judecată. Neprezentarea lor însă nu împiedică dezbaterea pricinii.

(4) în timpul dezbaterii pricinii, judecata constată, în urma cercetării probelor prezentate de părţi în argumentarea pretenţiilor şi obiecţiilor lor, existenţa sau lipsa temeiurilor pentru desfiinţarea hotărîrii arbitrale, prevăzute de art.480.

***Articolul 480.** Temeiurile pentru desfiinţarea hotărîrii arbitrale*

(1) Hotărîrea arbitrală se desfiinţează numai în cazurile prevăzute de prezentul articol.

(2) Hotărîrea arbitrală se desfiinţează în cazul cînd partea care cere desfiinţarea hotărîrii prezintă în judecată probe despre faptul că:

a) litigiul examinat de arbitraj nu poate fi, potrivit legii, obiectul dezbaterii arbitrale;

b) convenţia arbitrală este nulă în temeiul legii;

[Art.480 al.(2) lit.b) în redacţia LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

c) hotărîrea arbitrală nu cuprinde dispozitivul şi temeiurile, locul şi data pronunţării ori nu este semnată de arbitri;

d) dispozitivul hotărîrii arbitrale cuprinde dispoziţii care nu pot fi executate;

e) arbitrajul nu a fost constituit sau procedura arbitrală nu este în conformitate cu convenţia arbitrală;

[Art.480 al.(2) lit.e) modificată prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

f) partea interesată nu a fost înştiinţată legal despre alegerea (numirea) arbitrilor sau despre dezbaterile arbitrale, inclusiv despre locul, data şi ora şedinţei arbitrale sau, din alte motive întemeiate, nu s-a putut prezenta în faţa arbitrajului pentru a da explicaţii;

g) arbitrajul s-a pronunţat asupra unui litigiu care nu este prevăzut de convenţia arbitrală ori care nu se înscrie în condiţiile convenţiei, ori hotărîrea arbitrală conţine dispoziţii în probleme ce depăşesc limitele convenţiei arbitrale. Dacă dispoziţiile în problemele cuprinse în convenţia arbitrală pot fi separate de dispoziţiile care nu decurg din convenţie, instanţa judecătorească poate desfiinţa numai acea parte a hotărîrii arbitrale în care se conţin dispoziţii ce nu se înscriu în convenţia arbitrală;

h) hotărîrea arbitrală încalcă principiile fundamentale ale legislaţiei Republicii Moldova sau bunele moravuri.

***Articolul 481.** Încheierea judecătorească cu privire la contestarea hotărîrii arbitrale*

(1) După ce examinează cererea de desfiinţare a hotărîrii arbitrale, judecata pronunţă o încheiere despre desfiinţarea totală sau parţială a hotărîrii arbitrale sau despre refuzul de a o desfiinţa.

(2) în încheierea judecătorească despre desfiinţarea hotărîrii arbitrale sau despre refuzul de a o desfiinţa trebuie să se indice:

a) date despre hotărîrea arbitrală contestată şi locul pronunţării hotărîrii;

b) denumirea şi componenţa nominală a arbitrajului care a emis hotărîrea contestată;

c) numele sau denumirea părţilor în arbitraj;

d) desfiinţarea totală sau parţială a hotărîrii arbitrale sau refuzul total sau parţial de a admite cererea petiţionarului.

(3) Desfiinţarea totală sau parţială a hotărîrii arbitrale nu împiedică părţilor să se adreseze din nou în arbitraj pentru soluţionarea litigiului, cu excepţia cazului în care litigiul nu poate fi obiectul dezbaterii arbitrale, ori să depună cerere de chemare în judecată potrivit regulilor stabilite de prezentul cod.

[Art.481 al.(3) modificat prin LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

(4) Dacă hotărîrea arbitrală a fost desfiinţată total sau parţial din cauza nulităţii convenţiei arbitrale sau dacă hotărîrea a fost emisă într-un litigiu neprevăzut de convenţia arbitrală ori nu se înscrie în condiţiile convenţiei, ori conţine dispoziţii în probleme care nu s-au cerut conform convenţiei arbitrale, părţile în arbitraj se pot adresa, pentru soluţionarea unui astfel de litigiu, în judecată în conformitate cu regulile generale din prezentul cod.

(5) Încheierea judecătorească privind desfiinţarea hotărîrii arbitrale sau privind refuzul de a o desfiinţa poate fi atacată în ordinea şi în termenele stabilite de prezentul cod.

Capitolul XLIV
PROCEDURA ÎN PRICINILE DE ELIBERARE A TITLURILOR DE EXECUTARE SILITĂ A HOTĂRÎRILOR ARBITRALE

Articolul 482. *Eliberarea titlului executoriu*

(1) Problema eliberării titlului de executare silită a hotărîrii arbitrale se examinează de instanţă la cererea părţii în arbitraj care a avut cîştig de cauză.

(2) Cererea de eliberare a titlului executoriu se depune în instanţa care, în lipsa convenţiei arbitrale, ar fi fost competentă să judece litigiul în fond în primă instanţă.

[Art.482 al.(2) în redacţia LP244-XVI din 21.07.06, MO178-180/17.11.06 art.814]

Articolul 483. *Cuprinsul cererii*

(1) Cererea de eliberare a titlului de executare silită a hotărîrii arbitrale se depune în scris de partea care a avut cîştig de cauză ori de reprezentantul ei.

(2) în cererea de eliberare a titlului de executare silită a hotărîrii arbitrale se indică:

a) instanţa căreia îi este adresată cererea;

b) arbitrajul care a pronunţat hotărîrea şi componenţa lui nominală;

c) numele sau denumirea părţilor în arbitraj, domiciliul sau sediul lor;

d) locul şi data pronunţării hotărîrii arbitrale;

e) data primirii hotărîrii arbitrale de partea care s-a adresat în judecată;

f) solicitarea părţii care a avut cîştig de cauză de a i se elibera titlu de executare silită a hotărîrii arbitrale.

3) În cerere se poate indica şi numărul de telefon, faxul, adresa electronică, alte date.

(4) La cererea de eliberare a titlului executoriu se anexează:

a) hotărîrea arbitrală în original sau în copie legalizată în modul stabilit. Copia de pe hotărîrea arbitrajului permanent se autentifică de preşedintele acestuia, iar copia de pe hotărîrea arbitrajului constituit pentru soluţionarea unui anumit litigiu se autentifică notarial;

b) convenţia arbitrală în original sau în copie legalizată în modul stabilit;

c) dovada de plată a taxei de stat;

d) copia de pe cererea de eliberare a titlului executoriu;

e) procura sau un alt act care atestă împuternicirile persoanei de a semna cererea.

(5) Cererea de eliberare a titlului executoriu depusă cu încălcarea condiţiilor menţionate în prezentul articol şi la art.482 se restituie persoanei care a înaintat-o sau ei nu i se dă curs, în conformitate cu art.170 şi art.171.

Articolul 484. *Examinarea cererii*

(1) Cererea de eliberare a titlului de executare silită a hotărîrii arbitrale se examinează în şedinţă de judecată în cel mult o lună de la data depunerii în instanţă, conform regulilor stabilite de prezentul cod.

(2) în cadrul pregătirii pricinii pentru dezbateri judiciare, la solicitarea ambelor părţi în arbitraj, judecătorul poate cere arbitrajului materialele dosarului în al căror temei se solicită eliberarea titlului executoriu, potrivit regulilor stabilite de prezentul cod pentru reclamarea probelor.

(3) Părţile în arbitraj sînt înştiinţate legal despre locul, data şi ora şedinţei de judecată. Neprezentarea lor însă nu împiedică dezbaterea pricinii.

(4) În timpul examinării pricinii în şedinţă de judecată, instanţa constată existenţa sau lipsa temeiurilor, enumerate la art.485, pentru refuzul de a elibera titlu executoriu în urma cercetării probelor prezentate de părţi în argumentarea pretenţiilor şi obiecţiilor înaintate.

(5) Dacă în instanţa menţionată la art.477 alin.(3) se găseşte în dezbatere cererea de desfiinţare a hotărîrii arbitrale, instanţa la care se examinează cererea de eliberare a titlului executoriu în temeiul acestei hotărîri este în drept, dacă va considera raţional, să amîne examinarea cererii de eliberare a titlului executoriu şi, la solicitarea părţii care a adresat în judecată cererea de eliberare a titlului, poate obliga cealaltă parte la asigurarea eventualelor pagube, în conformitate cu prezentul cod.

Articolul 485. *Temeiurile refuzului de a elibera titlu executoriu*

(1) Judecata refuză să elibereze titlul de executare silită a hotărîrii arbitrale numai dacă partea în arbitraj care nu a avut cîştig de cauză prezintă în judecată probe despre faptul că:

a) convenţia arbitrală este nulă în temeiul legii;

b) partea în arbitraj nu a fost înştiinţată legal despre alegerea (numirea) arbitrilor sau despre dezbaterile arbitrale şi nici despre locul, data şi ora şedinţei arbitrajului sau, din alte motive întemeiate, nu a putut să dea explicaţii arbitrajului;

c) hotărîrea arbitrală este emisă într-un litigiu care nu este prevăzut de convenţia arbitrală ori care nu se înscrie în condiţiile convenţiei, ori conţine dispoziţii în probleme neprevăzute de convenţia arbitrală. Dacă dispoziţiile în problemele care decurg din convenţia arbitrală pot fi separate de dispoziţiile care nu rezultă din această convenţie, judecata eliberează titlu executoriu numai în acea parte a hotărîrii arbitrale care conţine dispoziţii privitor la problemele care se înscriu în convenţia arbitrală;

d) componenţa arbitrajului sau procedura dezbaterilor arbitrale nu s-a conformat cu convenţia arbitrală sau cu legea;

e) hotărîrea arbitrală nu a devenit obligatorie pentru părţile în arbitraj ori a fost desfiinţată de judecată, conform legii în al cărei temei a fost pronunţată.

(2) Judecata refuză, de asemenea, să elibereze titlu executoriu dacă va constata că litigiul examinat de arbitraj nu poate fi obiectul dezbaterii arbitrale potrivit imperativului legii, precum şi în cazul cînd hotărîrea arbitrală încalcă principiile fundamentale ale legislaţiei Republicii Moldova sau bunele moravuri.

Articolul 486. *Încheierea judecătorească privind eliberarea titlului executoriu*

(1) După ce examinează cererea de eliberare a titlului de executare silită a hotărîrii arbitrale, instanţa judecătorească pronunţă o încheiere privind eliberarea titlului executoriu sau refuzul de a-l elibera.

(2) încheierea judecătorească de eliberare a titlului de executare silită a hotărîrii arbitrale trebuie să cuprindă:

a) denumirea şi componenţa nominală a arbitrajului care a pronunţat hotărîrea;

b) numele sau denumirea părţilor în arbitraj;

c) date despre hotărîrea arbitrală de eliberare a titlului de executare silită a hotărîrii pe care

o solicită petiționarul şi locul pronunțării ei;

d) mențiunea despre eliberarea titlului de executare silită a hotărîrii arbitrale sau despre refuzul de a-l elibera.

(3) Refuzul de a elibera titlu de executare silită a hotărîrii arbitrale nu împiedică părțile să se adreseze din nou în arbitraj, dacă posibilitatea adresării nu s-a epuizat, ori să înainteze acțiune în baze generale.

(4) În cazul refuzului total sau parțial de eliberare a titlului de executare silită a hotărîrii arbitrale datorat nulității convenției arbitrale sau în cazul emiterii hotărîrii într-un litigiu neprevăzut de convenția arbitrală, sau în cazul neînscrierii în condițiile convenției, sau al existenței de dispoziții din convenție în probleme neprevăzute de aceasta, părțile în arbitraj sînt în drept a se adresa în judecată pentru soluționarea unui astfel de litigiu, potrivit regulilor stabilite de prezentul cod.

(5) Încheierea judecătorească pronunțată în conformitate cu alin.(1) poate fi atacată în ordinea şi în termenul stabilit de prezentul cod.

PREŞEDINTELE
PARLAMENTULUI ***EUGENIA OSTAPCIUC***

Chişinău, 30 mai 2003.
Nr.225-XV.

Перевод

Республика Молдова

ПАРЛАМЕНТ

КОДЕКС Nr. 225
от 30.05.2003

ГРАЖДАНСКИЙ ПРОЦЕССУАЛЬНЫЙ КОДЕКС РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Опубликован : 12.06.2003 в Monitorul Oficial Nr. 111-115 статья № : 451 Дата вступления в силу : 12.06.2003

ИЗМЕНЕН
ЗП15-XVI от 03.02.09, МО57-58/20.03.09 ст.163
ЗП238-XVI от 13.11.08, МО215-217/05.12.08 ст.796
ЗП281-XVI от 14.12.07, МО102/10.06.08 ст.376
ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.01.2012
ЗП84-XVI от 17.04.08, МО88-89/20.05.08 ст.318
ЗП2-XVI от 07.02.08, МО42-44/29.02.08 ст.121
ЗП286-XVI от 20.12.07, МО37-39/22.02.08 ст.104; в силу с 01.01.08
ЗП258-XVI от 29.11.07, МО14-15/22.01.08 ст.48; в силу с 22.04.08
ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814
ЗП335-XVI от 16.12.05, МО1-4/06.01.06 ст.22
ЗП205-XVI от 28.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.613
ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611
ЗП60-XVI/28.04.05, МО92-94/08.07.05 ст.431
ЗП303-XV от 23.09.04, МО182-185/08.10.04 ст.814
ЗП573-XV от 26.12.03, МО56-60/09.04.04 ст.320
ЗП544-XV от 19.12.03, МО6/01.01.04 ст.66
ЗП399-XV от 16.10.03, МО221/31.10.03 ст.860
Примечание: синтагмы ст.416 ч.(3) и ст.444 ч.(3) признаны неконституционными ПКС2 от 19.02.04, МО39-41/05.03.04 ст.9

Парламент принимает настоящий кодекс.

Р а з д е л I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ
Глава I
ОСНОВНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 1. Отношения, регулируемые законодательством о гражданском судопроизводстве

Законодательство о гражданском судопроизводстве Республики Молдова регулирует общественные отношения, связанные с гражданско-процессуальными отношениями,

возникающими при отправлении правосудия судебными инстанциями общей юрисдикции и специализированными судебными инстанциями при рассмотрении дел искового производства и других дел, отнесенных к их компетенции настоящим кодексом и другими законами.

Статья 2. Законодательство о гражданском судопроизводстве

(1) Порядок рассмотрения гражданских дел в судебных инстанциях общей юрисдикции и специализированных судебных инстанциях определяется Конституцией Республики Молдова, настоящим кодексом и другими органическими законами. Нормы гражданско-процессуального права, содержащиеся в других законах, должны соответствовать основным положениям Конституции Республики Молдова и настоящему кодексу.

(2) В случае наличия противоречий между нормами настоящего кодекса и положениями Конституции Республики Молдова применяются положения Конституции, а в случае разногласий между нормами настоящего кодекса и нормами другого органического закона применяются положения закона, принятого позднее.

(3) В случае, когда международным договором, одной из сторон которого является Республика Молдова, установлены иные нормы, чем те, которые предусмотрены гражданским процессуальным законодательством Республики Молдова, применяются нормы международного договора, если из международного договора не следует, что для его применения необходимо принятие национального закона.

(4) Законодательство о гражданском судопроизводстве устанавливает порядок рассмотрения дел искового производства, вытекающих из гражданских, семейных, трудовых, жилищных, земельных, экологических и других правоотношений, дел особого производства и приказного (упрощенного) производства, а также дел, возникающих в связи с исполнением судебных актов и актов иных органов.

Статья 3. Действие гражданского процессуального закона во времени

(1) Судебные инстанции применяют гражданские процессуальные законы, действующие во время рассмотрения гражданского дела, совершения процессуальных действий или исполнения судебных актов (решений, определений, постановлений), а также актов других органов в предусмотренных законом случаях.

(2) Новый процессуальный закон не влечет изменения юридических последствий, уже реализованных вследствие применения закона, признаваемого утратившим силу, и не отменяет их. Со дня вступления в силу нового процессуального закона ранее принятый закон утрачивает силу, если новым законом не предусмотрено иное.

(3) Гражданский процессуальный закон, устанавливающий новые обязанности, отменяющий или сужающий процессуальные права участников процесса, ограничивающий использование некоторых прав либо устанавливающий новые или дополнительные процессуальные санкции, не имеет обратной силы.

Статья 4. Задачи гражданского судопроизводства

Задачами гражданского судопроизводства являются правильное, осуществляемое в разумный срок рассмотрение гражданских дел в целях защиты нарушенных или оспариваемых прав, свобод и законных интересов физических и юридических лиц и их объединений, органов публичной власти, других лиц, являющихся субъектами гражданских, семейных, трудовых и иных правоотношений, а также защита интересов государства и общества, содействие укреплению законности, правопорядка, предупреждение случаев нарушения закона.

Статья 5. Свободный доступ к правосудию

(1) Всякое заинтересованное лицо вправе в установленном законом порядке обратиться в судебную инстанцию за защитой нарушенных или оспариваемых прав, свобод и законных интересов.

(2) Ни одному лицу не может быть отказано в судебной защите по мотивам отсутствия законодательства, несовершенства, противоречивости или неясности действующего законодательства.
(3) Отказ одной из сторон от обращения в суд путем предварительного заключения соглашения не имеет юридических последствий, за исключением случаев заключения в соответствии с законом соглашения о передаче спора третейскому суду.
[Ст.5 ч.(3) в редакции ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 6. Способы защиты прав, свобод и законных интересов
Судебная инстанция осуществляет защиту прав, свобод и законных интересов путем присуждения к исполнению обязанности, признания правоотношения существующим или несуществующим, установления факта, имеющего юридическое значение, применения других предусмотренных законом способов защиты.
Статья 7. Возбуждение гражданского дела
(1) Судебная инстанция возбуждает гражданское дело по заявлению лица, требующего защиты своего нарушенного или оспариваемого права, свободы или законного интереса.
(2) В случаях, предусмотренных настоящим кодексом, а также другими законами, гражданское дело может быть возбуждено от имени лиц, уполномоченных законом выступать в защиту прав, свобод и законных интересов другого лица, неопределенного круга лиц либо в защиту интересов Республики Молдова и общества.
(3) При возбуждении дел, связанных с рассмотрением споров о праве (исковое производство), подаются исковые заявления, а по делам неискового производства подаются заявления.

[Ст.7 ч.(2)-(3) в редакции ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 8. Право на судебную помощь
Статья 8. Право на юридическую помощь
[Название ст.8 в редакции ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.01.2012]
(1) Стороны, другие участники процесса имеют право на помощь в суде адвоката, выбранного ими либо назначенного судебной инстанцией в предусмотренных настоящим кодексом случаях, или другого представителя.
(1) Стороны, другие участники процесса имеют право на помощь в суде адвоката, выбранного ими либо назначенного координатором территориального офиса Национального совета по юридической помощи, гарантируемой государством, в предусмотренных настоящим кодексом случаях, или другого представителя.
[Ст.8 ч.(1) изменена ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.01.2012]
(2) Судебная помощь может предоставляться в любой судебной инстанции и в любой стадии процесса.
(2) Юридическая помощь может предоставляться в любой судебной инстанции и в любой стадии процесса.
[Ст.8 ч.(2) изменена ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.01.2012]
(3) Порядок предоставления судебной помощи устанавливается настоящим кодексом и другими законами.
(3) Порядок предоставления юридической помощи устанавливается настоящим кодексом и другими законами.
[Ст.8 ч.(3) изменена ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.01.2012]
Статья 9. Руководящая роль судебной инстанции в процессе
(1) Судебной инстанции принадлежит руководящая роль в организации и осуществлении процесса, пределы и содержание которого определяются настоящим кодексом и другими законами.

(2) Судебная инстанция разъясняет участникам процесса их процессуальные права и обязанности, предупреждает о последствиях осуществления или неосуществления процессуальных действий, оказывает участникам процесса помощь в реализации их прав, по ходатайству сторон и других участников процесса распоряжается о представлении доказательств, содействующих вынесению законного и обоснованного решения, руководит судебным разбирательством и принимает любые иные меры, необходимые для нормального осуществления процесса, выносит на обсуждение сторон и других участников процесса любые фактические и правовые обстоятельства дела, осуществляет другие действия, предусмотренные законом.

Статья 10. Процессуальные санкции

(1) Процессуальными санкциями являются установленные нормами гражданского процессуального права неблагоприятные последствия, наступающие для субъекта, вовлеченного в процессуальные отношения, в случае неисполнения или ненадлежащего исполнения процессуального действия, а также в случае злоупотребления процессуальным правом.

(2) На ненадлежащее осуществление процессуальных действий в каждом случае допущения нарушения закона может быть обращено внимание как судьей, так и участником процесса, который заинтересован ссылаться на это.

(3) Процессуальные санкции касаются процессуальных действий как судебной инстанции, участников процесса, так и лиц, связанных с их деятельностью, и в соответствии с положениями закона состоят в отмене ненадлежаще исполненного процессуального действия, лишении права за неисполнение процессуального действия в установленный срок, обязанности дополнения или пересмотра акта, совершенного без соблюдения положений закона, восстановлении нарушенных прав, применении судебных штрафов и других мерах, предусмотренных законом.

[Ст.10 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 11. Обеспечение безопасности участников процесса

(1) Разбирательство дела в судебном заседании осуществляется в условиях, обеспечивающих нормальную деятельность судебной инстанции и безопасность участников процесса.

(2) В целях обеспечения безопасности судей и присутствующих в судебном заседании лиц председательствующий в заседании вправе распорядиться о проверке личности тех, кто желает присутствовать при рассмотрении дела, проверке удостоверений личности, осуществлении личного досмотра и досмотра вещей, принесенных в зал заседания.

(3) Председательствующий в судебном заседании может разрешить присутствие в зале заседания вооруженных лиц, обязанных носить оружие по долгу службы, в целях исполнения ими служебных обязанностей в судебной инстанции.

Статья 12. Разрешение гражданских дел на основании законодательства Республики Молдова

(1) Судебная инстанция разрешает гражданские дела на основании Конституции Республики Молдова, международных договоров, одной из сторон которых является Республика Молдова, конституционных, органических и ординарных законов, постановлений Парламента, нормативных актов Президента Республики Молдова, ордонансов и постановлений Правительства, нормативных актов министерств, других центральных административных органов и органов местного публичного управления. В предусмотренных законом случаях судебная инстанция применяет обычаи, если они не противоречат основам правопорядка и нравственности.

(2) Если при рассмотрении гражданских дел установлено, что закон или другой нормативный акт противоречит закону или другому нормативному акту, имеющему

большую юридическую силу, судебная инстанция применяет нормы закона или другого нормативного акта, имеющего большую юридическую силу.
(3) При отсутствии нормы права, регулирующей спорное отношение, судебная инстанция применяет норму права, регулирующую сходные отношения (аналогия закона), а в отсутствие такой нормы права руководствуется принципами права и смыслом действующего законодательства (аналогия права). Не допускается применение по аналогии нормы права, предусматривающей отступление от общих положений, ограничивающей права или устанавливающей дополнительные санкции.
(4) Если международным договором, одной из сторон которого является Республика Молдова, установлены иные нормы, чем предусмотренные внутренним законодательством, судебная инстанция при рассмотрении дел применяет нормы международного договора.

[Ст.12 в редакции ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 12^1. Разрешение исключительных случаев неконституционности

(1) Если при рассмотрении дела судебной инстанцией установлено, что подлежащая применению или примененная норма права противоречит положениям Конституции Республики Молдова, а контроль конституционности нормативного акта относится к компетенции Конституционного суда, судебная инстанция вправе обратиться в соответствии с положениями Кодекса конституционной юрисдикции с запросом в Конституционный суд для проверки конституционности соответствующего акта.
(2) Обращение судебной инстанции с запросом в Конституционный суд допускается только в случае, если нормативный акт применяется или должен применяться, по мнению судебной инстанции, в конкретном деле, которое она рассматривает.
(3) С момента вынесения судебной инстанцией определения о разрешении исключительного случая неконституционности и до принятия решения Конституционным судом процедура рассмотрения дела или исполнения вынесенного решения приостанавливается.
[Ст.12/1 введена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 13. Применение законодательств других государств

(1) При рассмотрении гражданских дел судебная инстанция применяет законодательство другого государства в соответствии с законом или международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова.
(2) В целях установления наличия закона или другого нормативного акта иностранного государства и его содержания судебная инстанция обращается в установленном порядке к компетентным органам Республики Молдова.
(3) Если получение необходимой информации о законе или другом правовом акте иностранного государства невозможно несмотря на принятые соответствующие меры, судебная инстанция применяет национальный закон.
[Ст.13 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 14. Постановления судебных инстанций

(1) При рассмотрении гражданских дел в первой инстанции, независимо от уровня судебной инстанции, судебные акты принимаются в форме решений, определений и приказов.
(2) Постановления первой инстанции, которыми дело разрешается по существу, выносятся в форме решений.
(3) Постановления первой инстанции, которыми дело не разрешается по существу, выносятся в форме определений.
(4) При рассмотрении в первой инстанции дел, указанных в статье 345, выносятся

судебные приказы.
(5) Постановления судебной инстанции, которыми апелляционные или кассационные жалобы разрешаются по существу, выносятся в форме определений. При рассмотрении вопросов, которыми апелляционные или кассационные жалобы не разрешаются по существу, постановления выносятся в форме определений.
Статья 15. Право на обжалование
Участники процесса и другие заинтересованные лица, права, свободы или законные интересы которых нарушены судебным актом, могут обжаловать его в соответствии с законом.
Статья 16. Обязательность судебных актов
(1) Окончательные решения, определения и постановления судебных инстанций, а также распоряжения, требования, поручения, повестки, другие законные обращения судебной инстанции являются обязательными для всех органов публичной власти, общественных объединений, официальных лиц, организаций и физических лиц и подлежат неукоснительному исполнению на всей территории Республики Молдова.
(2) Необоснованное неисполнение судебных актов, распоряжений, требований, поручений, повесток, других законных обращений, равно как и проявление неуважения к суду влекут ответственность, предусмотренную настоящим кодексом и другими законами.
(3) Обязательность судебных актов не лишает не привлеченных к делу лиц права обращения в судебную инстанцию, если судебным актом нарушены их права, свободы и законные интересы.
(4) На территории Республики Молдова решения, поручения и обращения иностранных судебных инстанций, международных арбитражей исполняются в соответствии с настоящим кодексом, международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова, а также на основе принципа взаимности.
[Ст.16 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 17. Обобщение судебной практики
В целях обеспечения правильного и единообразного применения законодательства Высшая судебная палата по собственной инициативе обобщает практику рассмотрения судебными инстанциями отдельных категорий дел, принимает и публикует постановления разъяснительного характера по вопросам правильности применения норм права и правильного разрешения гражданских дел.
Статья 18. Использование технических средств
(1) Для фиксирования хода судебного заседания и закрепления доказательств судебная инстанция может использовать любые технические средства в соответствии с настоящим кодексом и другими законами.
(2) Звукозапись и видеозапись, фотографирование, использование других технических средств допускаются не иначе как с разрешения председательствующего в судебном заседании и только при открытии заседания и вынесении решения.
(3) Нарушение положений части (2) влечет наложение штрафа в размере до 20 условных единиц с конфискацией записи (пленки, фотографий, кассет и т.д.).
[Ст.18 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]

Глава II
ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ ГРАЖДАНСКОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА

Статья 19. Осуществление правосудия только судебными инстанциями
(1) Правосудие по гражданским делам осуществляется согласно правилам, установленным законодательством о гражданском судопроизводстве, только судебными инстанциями и судьями этих инстанций, назначенными в установленном законом порядке. Создание чрезвычайных судебных инстанций запрещается.

(2) Решения судебных инстанций, вынесенные по гражданским делам, могут быть проверены и пересмотрены только компетентными судебными инстанциями в порядке, установленном настоящим кодексом и другими законами.

Статья 20. Независимость судей и подчинение их только закону

(1) Судебная власть отделена от законодательной и исполнительной властей и осуществляется в соответствии с Конституцией Республики Молдова, настоящим кодексом и другими законами.

(2) При осуществлении правосудия по гражданским делам судьи независимы и подчиняются только закону. Любое вмешательство в судебную деятельность не допускается и влечет предусмотренную законом ответственность.

(3) Гарантии независимости судей закреплены в Конституции Республики Молдова и других законах.

Статья 21. Единоличное и коллегиальное
рассмотрение дел

(1) Гражданские дела рассматриваются в первой инстанции судьей единолично или составом суда, состоящим из трех судей одной и той же судебной инстанции. В случае, если настоящий кодекс предоставляет судье право рассматривать гражданские дела и составлять некоторые процессуальные акты единолично, судья действует от имени судебной инстанции.

(2) В апелляционных и кассационных инстанциях гражданские дела рассматриваются коллегиально в соответствии с положениями настоящего кодекса и других законов.

[Ст.21 в редакции ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 22. Равенство всех перед законом и правосудием

(1) Правосудие по гражданским делам осуществляется на началах равенства всех лиц независимо от гражданства, расы, национальности, этнического происхождения, языка, религии, пола, взглядов, политической принадлежности, имущественного, социального и должностного положения, места жительства, места рождения, а также равенства всех организаций независимо от вида собственности и организационно-правовой формы, подчиненности, места нахождения и других обстоятельств.

(2) Процессуальные привилегии лиц, пользующихся иммунитетом в отношении гражданской ответственности, устанавливаются настоящим кодексом, другими законами, международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова.

Статья 23. Гласность судебного разбирательства

(1) Судебные заседания во всех инстанциях являются открытыми. В судебные заседания не допускаются несовершеннолетние в возрасте до 16 лет, если они не являются участниками процесса или свидетелями.

(2) Закрытые заседания могут проводиться только с целью защиты информации, составляющей государственную тайну, коммерческую тайну, или иной информации, разглашение которой запрещено законом.

(3) Судебная инстанция может принять решение о рассмотрении дела в закрытом заседании для предотвращения разглашения информации, которая касается интимных сторон жизни, ущемляет честь, достоинство или деловую репутацию, а также в других обстоятельствах, могущих нанести ущерб интересам участников процесса, основам правопорядка или нравственности.

(4) Заседание может быть объявлено закрытым на весь период процесса либо только на период осуществления определенных процессуальных действий.

(5) О рассмотрении дела в закрытом заседании судебная инстанция выносит мотивированное определение.

(6) Закрытые заседания проводятся в присутствии участников процесса, а в случае необходимости также свидетелей, экспертов, специалистов и переводчиков.

[Ст.23 ч.(6) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
(7) Судебная инстанция принимает необходимые меры для обеспечения сохранения государственной тайны, коммерческой тайны, информации об интимной жизни лиц. Участники процесса и другие лица, участвующие в осуществлении процессуальных действий, в ходе которых могут быть разглашены сведения такого рода, предупреждаются об ответственности в случае их разглашения.
(8) Рассмотрение дела в закрытом заседании осуществляется с соблюдением всех правил гражданского судопроизводства.
(9) Решения, вынесенные во время закрытых заседаний, оглашаются публично.
(10) При проведении судебного разбирательства в закрытом заседании иным лицам помимо сторон копии с определений, заключений экспертизы или свидетельских показаний могут быть выданы не иначе как с разрешения председательствующего в заседании.
Статья 24. Язык судопроизводства и право на переводчика
(1) Судопроизводство по гражданским делам в судебных инстанциях ведется на молдавском языке.
(2) Лица, заинтересованные в исходе дела и не владеющие молдавским языком или не говорящие на нем, вправе знакомиться с совершаемыми действиями и с материалами дела, изъясняться в суде через переводчика.
(3) Определением судебной инстанции может быть принято решение о проведении процесса на языке, приемлемом для большинства участников процесса.
(4) В случае проведения процесса на другом языке судебная инстанция в обязательном порядке постановляет решение и на молдавском языке.
(5) Процессуальные акты, которые вручаются лицам, заинтересованным в исходе дела, переводятся по их просьбе на язык, на котором велся процесс, или на язык, которым они пользовались в процессе.
Статья 25. Непосредственность и устность судебного разбирательства
(1) Судебная инстанция обязана рассматривать прямо и непосредственно доказательства, заслушивать объяснения сторон и третьих лиц, показания свидетелей, заключения экспертов, консультации и пояснения специалистов, знакомиться с письменными доказательствами, исследовать вещественные доказательства, заслушивать звукозаписи и просматривать видеозаписи, постановлять решение только на основе установленных обстоятельств и доказательств, исследованных и проверенных в судебном заседании.
(2) Судебное разбирательство происходит устно и при одном и том же судебном составе. В случае замены одного из судей в ходе рассмотрения дела судебное разбирательство производится с самого начала.
Статья 26. Состязательность и процессуальное равноправие сторон
(1) Гражданское судопроизводство осуществляется на основе принципа состязательности и процессуального равноправия сторон.
(2) Состязательность предполагает организацию процесса таким образом, чтобы стороны и другие участники процесса имели возможность формулировать, аргументировать и доказывать свою позицию в процессе, выбирать способы и средства ее защиты самостоятельно и независимо от судебной инстанции, других органов и лиц, высказывать свою позицию по фактическим и правовым вопросам, имеющим отношение к рассматриваемому делу, и высказывать свою точку зрения по инициативам судебной инстанции.
(3) Судебная инстанция, рассматривающая дело, сохраняет беспристрастность и объективность, создает необходимые условия для реализации участниками процесса своих прав и объективного рассмотрения фактических обстоятельств дела.

(4) Процессуальное равноправие сторон гарантируется законом и обеспечивается судебной инстанцией путем создания равных возможностей, достаточных и адекватных, для использования всех процессуальных средств защиты позиции по фактическим и правовым обстоятельствам, так чтобы ни одна из сторон не оказалась в менее выгодном положении по сравнению с другой.

Статья 27. Диспозитивность

(1) Диспозитивность проявляется в возможности для участников процесса (в первую очередь - сторон) свободно распоряжаться субъективным материальным правом или законным интересом, рассматриваемыми в суде, а также процессуальными правами, выбирать процессуальные способы и средства защиты.

(2) Судебная инстанция не допускает распоряжения правом или использования способов защиты в случае, если они противоречат закону либо нарушают права или законные интересы лица.

Глава III
ОБЩАЯ ПОДВЕДОМСТВЕННОСТЬ

[Название Главы III в редакции ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 28. Подведомственность дел судебным инстанциям

(1) Судебные инстанции общей юрисдикции рассматривают гражданские дела с участием физических и юридических лиц, органов публичной власти, касающиеся защиты нарушенных или оспариваемых прав, свобод и законных интересов, если их защита не осуществляется в ином судебном порядке, в частности:

a) дела по спорам о праве, вытекающим из гражданских, семейных, трудовых, жилищных, земельных, экологических и других правоотношений, основанных на равенстве сторон, свободе договора и иных основаниях возникновения прав и обязанностей;

b) дела по спорам, вытекающим из административных отношений;

c) дела особого производства, перечисленные в статье 279;

d) дела по требованиям, рассматриваемым в порядке приказного производства, указанные в статье 345;

e) дела, возникающие в связи с исполнением судебных актов и актов иных органов.

(2) Законом к компетенции судебных инстанций общей юрисдикции могут быть отнесены и другие категории дел.

(3) Судебные инстанции общей юрисдикции рассматривают дела с участием иностранных граждан, лиц без гражданства, иностранных организаций, организаций с иностранными инвестициями, международных организаций, за исключением дел по экономическим спорам и других дел, отнесенных к компетенции экономических судебных инстанций.

Статья 29. Подведомственность дел экономическим судебным инстанциям

(1) Экономические судебные инстанции рассматривают:

a) экономические споры, вытекающие из гражданских, финансовых, земельных правоотношений, а также из других отношений, возникающих между юридическими лицами, физическими лицами, осуществляющими предпринимательскую деятельность без создания юридического лица, но со статусом индивидуального предпринимателя, приобретенным в установленном законом порядке;

b) дела по спорам между акционером и акционерным обществом, между членами других обществ и обществом, вытекающие из хозяйственной деятельности соответствующего общества, независимо от субъекта;

c) дела об объявлении несостоятельности;

d) дела об оспаривании административных актов, касающихся права собственности на имущество, включенное в гражданский оборот;

e) дела об оспаривании в соответствии с законом решений третейских судов и о выдаче

исполнительных листов;
f) дела по приостановлению действия или аннулированию лицензий/разрешений, касающихся предпринимательской деятельности.
[Ст.29 ч.(1) пкт.f) введен ЗП281-XVI от 14.12.07, МО102/10.06.08 ст.376]
(2) Законом к компетенции экономических судебных инстанций могут быть отнесены и другие категории дел.
(3) Экономические судебные инстанции рассматривают дела, относящиеся к их компетенции, с участием организаций и граждан Республики Молдова, а также иностранных организаций и граждан, лиц без гражданства, организаций с иностранными инвестициями, международных организаций, осуществляющих предпринимательскую деятельность, если законом, международным договором, одной из сторон которого является Республика Молдова, или соглашением сторон не установлен иной порядок разрешения такого спора.
Статья 30. Передача спора третейскому суду
(1) Гражданские дела, относящиеся к компетенции судебной инстанции общей юрисдикции или специализированной судебной инстанции, до вынесения решения могут быть переданы на рассмотрение третейского суда (арбитража), если стороны согласились об этом и если такая передача не запрещена законом.
(2) Рассматривать дела об оспаривании решений третейских судов компетентны, по обстоятельствам, апелляционные палаты общей юрисдикции или Экономическая апелляционная палата.
Статья 31. Подведомственность нескольких связанных между собой требований
(1) При объединении нескольких связанных между собой требований, из которых одни относятся к компетенции судебной инстанции общей юрисдикции, а другие - к компетенции специализированных судебных инстанций, все требования, за исключением споров о законности административных актов нормативного характера, рассматриваются судебной инстанцией общей юрисдикции.
(2) При объединении нескольких связанных между собой требований, из которых одни относятся к компетенции экономической судебной инстанции, а другие - к компетенции административного суда, все требования, за исключением споров о законности административных актов нормативного характера, рассматриваются экономической судебной инстанцией.
(3) Об объединении нескольких связанных между собой требований судья после принятия заявления к рассмотрению выносит определение.

Глава IV
ПОДСУДНОСТЬ

Статья 32. Подсудность дел судам
(1) В качестве судебных инстанций общей юрисдикции суды рассматривают в первой инстанции дела, отнесенные законом к компетенции судебных инстанций общей юрисдикции, а также дела об оспаривании административных актов, касающихся права собственности на имущество, включенное в гражданский оборот, за исключением дел, отнесенных к компетенции других судебных инстанций общей юрисдикции.
(2) В качестве административных судов суды рассматривают:
a) споры, связанные с неудовлетворением прошения в предусмотренный законом срок и с законностью административных актов, изданных органами публичного управления сел (коммун), городов и районов, государственными служащими этих органов, а также субъектами частного права любого уровня, оказывающими публичные услуги;
b) заявления об установлении обстоятельств, оправдывающих приостановление деятельности местного совета первого уровня;
c) жалобы, связанные с выборами, за исключением отнесенных законом к компетенции

других судебных инстанций;
d) споры, связанные с отказом нотариальных органов совершать определенные нотариальные акты.
[Ст.32 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 33. Подсудность дел апелляционным палатам
(1) В качестве судебных инстанций общей юрисдикции апелляционные палаты рассматривают в первой инстанции гражданские дела, касающиеся:
[Ст.33 ч.(1) пкт. a) и b) исключены ЗП238-XVI от 13.11.08, MO215-217/05.12.08 ст.796]
[Ст.33 ч.(1) пкт. b) изменён ЗП205-XVI от 28.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.613]
c) признания законности проведения забастовок;
d) признания и разрешения принудительного исполнения решений иностранных судебных инстанций;
e) ликвидации и приостановления деятельности общественных объединений республиканского уровня;
f) одобрения усыновления ребенка гражданами Республики Молдова, проживающими за рубежом, иностранными гражданами и лицами без гражданства.
(2) В качестве судебных инстанций общей юрисдикции апелляционные палаты рассматривают в первой инстанции споры, касающиеся оспаривания правовых актов нормативного характера, решений, действий (бездействия) органов публичного управления муниципиев, совета и примэрии муниципия Кишинэу, государственных служащих этих органов, ущемляющих права, свободы и законные интересы граждан и организаций.
(3) Помимо споров, предусмотренных частями (2) и (3^1), Апелляционная палата Кишинэу рассматривает в первой инстанции административные споры:
[Ст.33 ч.(3) изменена ЗП238-XVI от 13.11.08, MO215-217/05.12.08 ст.796]
a) связанные с законностью административных актов индивидуального характера, изданных Парламентом, Президентом Республики Молдова и Правительством, которыми ущемляются в своих правах и законных интересах физические и юридические лица, за изъятиями, установленными законом;
b) связанные с неудовлетворением в предусмотренный законом срок прошения относительно законности административных актов, изданных центральными отраслевыми органами публичного управления, за изъятиями, установленными законом, а также связанные с законностью решений Центральной избирательной комиссии;
c) связанные с проверкой законности решений Высшего совета магистратуры в предусмотренных законом случаях;
d) связанные с сохранением государственной тайны.
(3^1) Апелляционная палата Кишинэу рассматривает в первой инстанции споры в области интеллектуальной собственности, касающиеся:
a) защиты авторских и смежных прав, прав на изобретения, товарные знаки и знаки обслуживания, географические указания (в том числе наименования мест происхождения), промышленные рисунки и модели, сорта растений, топографии интегральных схем, торговые наименования; борьбы с недобросовестной конкуренцией независимо от статуса лица;
b) оспаривания решений Комиссии по рассмотрению возражений Государственного агентства по интеллектуальной собственности, вынесенных по спорам в области охраны интеллектуальной собственности.
[Ст.33 ч.(3^1) введена ЗП238-XVI от 13.11.08, MO215-217/05.12.08 ст.796]
(4) Апелляционная палата Комрат осуществляет также проверку законности административных актов, изданных органами публичной власти автономного территориального образования Гагаузия.

(5) Законом к компетенции апелляционных палат по рассмотрению в первой инстанции могут быть отнесены и другие категории дел.
[Ст.33 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]
[Ст.34 исключена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 35. Подсудность дел окружным экономическим судам
(1) Окружные экономические суды рассматривают в первой инстанции все виды экономических споров, отнесенные законом к их компетенции, за исключением споров, отнесенных к компетенции Экономической апелляционной палаты.
(2) В порядке специальной компетенции окружные экономические суды рассматривают в первой инстанции дела по спорам между акционером и акционерным обществом, между членами других обществ и обществом, вытекающие из хозяйственной деятельности соответствующего общества, независимо от субъекта.
Статья 36. Подсудность дел Экономической апелляционной палате
(1) Экономическая апелляционная палата рассматривает в первой инстанции:
a) дела о защите прав и интересов государства и административно-территориальных единиц, касающиеся бюджета, расторжения, расторжения обратной силой и признания недействительными договоров, ущемляющих интересы государства, охраны окружающей среды;
b) заявления об объявлении несостоятельности;
c) дела об оспаривании административных актов, касающихся права собственности на имущество, включенное в гражданский оборот;
d) дела об оспаривании в соответствии с законом решений третейских судов;
e) дела о признании и разрешении принудительного исполнения решений иностранных экономических судебных инстанций и международных арбитражей;
f) другие споры, отнесенные законом к ее компетенции.
(2) В случае, когда в Экономической апелляционной палате невозможно образовать состав судей для разрешения спора в первой инстанции или в апелляционной инстанции, дело передается в установленном порядке на рассмотрение в одну из апелляционных палат общей юрисдикции. Постановления апелляционных палат общей юрисдикции по хозяйственным спорам обжалуются в кассационном порядке в Коллегию по экономическим делам Высшей судебной палаты.
[Ст.36 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 37. Подсудность нескольких связанных между собой требований
(1) Несколько связанных между собой требований, относящихся к компетенции нескольких судебных инстанций одного уровня, подлежат объединению и рассмотрению судебной инстанцией, в которую первым подано заявление, а требования, относящиеся к компетенции нескольких судебных инстанций различного уровня, подлежат объединению и рассмотрению в вышестоящей судебной инстанции.
(2) Решение об объединении требований принимается судебной инстанцией, в которую подано заявление, в соответствии с положениями части (1).
Статья 38. Предъявление иска в судебную инстанцию по месту жительства или месту нахождения ответчика
(1) Иск предъявляется в судебную инстанцию по месту жительства или месту нахождения ответчика.
(2) Иск к организации предъявляется в судебную инстанцию по месту нахождения организации или ее органа управления.
Статья 39. Подсудность по выбору истца
(1) Иск к ответчику, место жительства которого не известно либо не имеющему места жительства в Республике Молдова, может быть предъявлен в судебную инстанцию по месту нахождения имущества ответчика или по последнему месту его жительства в

Республике Молдова.
(2) Иск к юридическому лицу или иной организации может быть предъявлен также в судебную инстанцию по месту нахождения их имущества.
(3) Иск, вытекающий из деятельности филиала или представительства юридического лица или иной организации, может быть предъявлен также в судебную инстанцию по месту нахождения филиала или представительства.
(4) Иск о взыскании алиментов и иск об установлении отцовства могут быть предъявлены также в судебную инстанцию по месту жительства истца.
(5) Иск о расторжении брака может быть предъявлен также в судебную инстанцию по месту жительства истца в случаях, когда на его попечении находятся несовершеннолетние дети или когда его перемещение в судебную инстанцию по месту жительства ответчика сопряжено с обоснованными трудностями.
[Ст.39 ч.(5) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]
(6) Иск о расторжении брака с лицом, признанным в установленном порядке безвестно отсутствующим, с лицом, признанным вследствие психического расстройства недееспособным, с лицом, осужденным к лишению свободы, может быть предъявлен также в судебную инстанцию по месту жительства истца.
(7) Иски о восстановлении трудовых, пенсионных, жилищных прав, о возврате имущества или его стоимости, иски, связанные с возмещением ущерба, причиненного вследствие незаконного осуждения, незаконного привлечения к уголовной ответственности, незаконного применения меры пресечения в виде предварительного заключения под стражу или подписки о невыезде либо вследствие незаконного наложения административного взыскания в виде ареста, могут быть предъявлены также в судебную инстанцию по месту жительства истца.
(8) Иски о возмещении вреда, причиненного увечьем или иным повреждением здоровья либо связанного со смертью лица, могут быть предъявлены истцом также в судебную инстанцию по месту его жительства или в судебную инстанцию по месту причинения вреда.
(9) Иски о возмещении вреда, причиненного имуществу физического лица или организации, могут быть предъявлены также в судебную инстанцию по месту причинения вреда.
(10) Иски о защите прав потребителей могут быть предъявлены также в судебную инстанцию по месту жительства истца либо в судебную инстанцию по месту заключения или исполнения договора.
(11) Иски, вытекающие из договоров, в которых указано место исполнения договора, могут быть предъявлены также в судебную инстанцию по месту исполнения договора.
(12) Иск к ответчику, являющемуся организацией или гражданином Республики Молдова, место нахождения или место жительства которого находится на территории другого государства, может быть предъявлен в судебную инстанцию по месту жительства или месту нахождения истца или в судебную инстанцию по месту нахождения имущества ответчика на территории Республики Молдова.
(13) Иски, связанные со страхованием, могут быть предъявлены также в судебную инстанцию по месту жительства страхователя, по месту нахождения имущества или по месту происшествия.
(14) Выбор между несколькими судебными инстанциями, которым согласно настоящей статье подсудно дело, принадлежит истцу, за исключением подсудности, установленной статьей 41.
(15) Дополнительные и факультативные иски подсудны судебной инстанции, которая вправе рассматривать основной иск.

(16) По искам об установлении наличия или отсутствия определенного права подсудность определяется в соответствии с правилами, предусмотренными для исков, предметом которых является производство исполнения.
Статья 40. Исключительная подсудность
(1) Иски о правах на земельные участки, недра, лесополосы, многолетние насаждения, обособленные водные ресурсы, жилые дома, здания и сооружения, другие объекты, прочно связанные с землей, а также иски о снятии ареста с имущества предъявляются в судебную инстанцию по месту нахождения этих объектов или имущества. Если вещи, составляющие предмет иска, расположены в округах нескольких судебных инстанций, заявление подается в любую из инстанций, в округе которой находится часть вещей.
(2) Иски к собственникам (владельцам) оборудования о возмещении ущерба, причиненного окружающей среде, предъявляются в судебную инстанцию по месту установки оборудования, за исключением случаев, когда оборудование установлено за пределами страны.
(3) Иски о казне государства подсудны судебной инстанции по месту нахождения органа, уполномоченного представлять казначейство государства в соответствующем споре.
(4) Иски кредиторов наследодателя, предъявляемые до принятия наследства наследниками, подсудны судебной инстанции по месту нахождения наследственного имущества или основной его части.
(5) Иски к перевозчикам, вытекающие из договоров перевозки пассажиров и багажа или грузов, предъявляются в судебную инстанцию по месту нахождения перевозчика, которому в установленном порядке была предъявлена претензия.
[Ст.40 ч.(5) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
(6) Иски акционеров предъявляются в судебную инстанцию по месту нахождения акционерного общества.
[Ст.41 исключена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 42. Подсудность нескольких связанных между собой гражданских дел
(1) Иск к нескольким ответчикам, имеющим разные места жительства, предъявляется в судебную инстанцию по месту жительства или месту нахождения одного из них по выбору истца.
[Ст.42 ч.(1) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
(2) Встречный иск независимо от его подсудности предъявляется в судебную инстанцию по месту рассмотрения первоначального иска.
(3) Иск третьего лица, заявившего самостоятельные требования по предмету спора, предъявляется в судебную инстанцию по месту рассмотрения первоначального иска.
(4) Гражданский иск, вытекающий из уголовного дела, если он не был заявлен или не был разрешен в ходе уголовного судопроизводства, предъявляется в порядке гражданского судопроизводства согласно правилам подсудности, установленным настоящим кодексом.
Статья 43. Передача дела в другую судебную инстанцию
(1) Дело, принятое судебной инстанцией к рассмотрению с соблюдением правил подсудности, разрешается ею по существу, в том числе в случае, когда в дальнейшем оно стало подсудным другой судебной инстанции.
(2) Судебная инстанция передает дело на рассмотрение другой судебной инстанции в случае, если:
a) ответчик, место жительства или место нахождения которого не было ранее известно, ходатайствует о передаче дела в судебную инстанцию по месту его жительства или по месту его нахождения;
b) в ходе рассмотрения дела в соответствующей инстанции выявилось, что оно принято к рассмотрению с нарушением правил подсудности;
[Ст.43 ч.(2) пкт.b) изменен ЗП2-XVI от 07.02.08, MO42-44/29.02.08 ст.121]

c) обе стороны ходатайствуют о передаче дела в судебную инстанцию по месту нахождения большинства доказательств;
d) после отвода (самоотвода) одного или нескольких судей либо по другим обоснованным причинам замена судей в данной судебной инстанции становится невозможной;
e) имеются основания для принятия мер в целях обеспечения общественной безопасности;
f) существуют опасения относительно того, что беспристрастность судей может быть поколеблена по причине обстоятельств дела или статуса участников процесса;
g) вследствие чрезвычайных обстоятельств судебная инстанция, к подсудности которой относится дело, не может продолжительное время функционировать.
[Ст.43 ч.(2) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]
(3) Передача дела из одной судебной инстанции в другую по основаниям, перечисленным в пунктах a), b) и c) части (2), производится на основании мотивированного определения судебной инстанции, возбудившей дело, которое может быть обжаловано в кассационном порядке.
(4) Передача дела в случаях, предусмотренных пунктами d), e), f) и g) части (2), производится вышестоящей судебной инстанцией, определение которой вступает в законную силу и кассационному обжалованию не подлежит.
(41) Судебная инстанция обязана передать дело компетентной судебной инстанции в течение 5 дней с момента вступления в законную силу определения о передаче дела.
[Ст.43 ч.(4^1) введена ЗП2-XVI от 07.02.08, МО42-44/29.02.08 ст.121]
(5) Процессуальные действия, выполненные судебной инстанцией, возбудившей дело, до передачи дела в другую судебную инстанцию, обладают юридической силой в той мере, в которой новая судебная инстанция не считает необходимым изменить их.
Статья 44. Разрешение споров о подсудности
(1) Судебная инстанция, в которой возник спор о подсудности, приостанавливает производство по собственной инициативе и передает дело судебной инстанции, правомочной разрешить спор о подсудности.
(2) Если два или более суда, относящихся к округу одной и той же апелляционной палаты, признают себя компетентными рассматривать одно и то же дело либо если вступившими в законную силу определениями они заявили о неподсудности им одного и того же дела, спор о подсудности рассматривается апелляционной палатой общей юрисдикции.
(3) Спор о подсудности между двумя или более судами, не относящимися к одной и той же апелляционной палате, либо между судом и апелляционной палатой рассматривается Коллегией по гражданским и административным делам Высшей судебной палаты.
(4) Спор о подсудности между апелляционными палатами рассматривается Коллегией по гражданским и административным делам Высшей судебной палаты.
(5) Спор о подсудности между окружными экономическими судами рассматривается Экономической апелляционной палатой.
(6) Спор о подсудности между окружным экономическим судом и судом рассматривается апелляционной палатой общей юрисдикции по месту нахождения истца.
(7) Спор о подсудности между окружным экономическим судом и апелляционной палатой общей юрисдикции рассматривается Коллегией по гражданским и административным делам Высшей судебной палаты.
[Ст.44 ч.(7) введена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814; остальные перенумерованны]
(8) Спор о подсудности между окружным экономическим судом и Экономической апелляционной палатой рассматривается Коллегией по экономическим делам Высшей судебной палаты.
(9) Компетентная судебная инстанция разрешает спор о подсудности между судебными

инстанциями без вызова участников процесса, с вынесением определения, которое обжалованию не подлежит.
Статья 45. Неизменность подсудности
(1) Никто не может без его согласия быть лишен права на рассмотрение его дела той судебной инстанцией и теми судьями, к подсудности которых дело отнесено законом, за исключением случаев, прямо предусмотренных настоящим кодексом.
(2) Вышестоящая судебная инстанция не вправе по собственной инициативе передать дело из одной судебной инстанции в другую либо принять его к своему производству.

Глава V
СОСТАВ СУДА. ОТВОДЫ

Статья 46. Состав суда

(1) Гражданские дела рассматриваются в первой инстанции судьей единолично или составом из трех судей. Вопрос о коллегиальном рассмотрении дела решается председателем или заместителем председателя судебной инстанции.

(2) В апелляционной инстанции дела рассматриваются составом суда, состоящим из судьи-председательствующего и других двух судей.

(3) Расширенная коллегия по гражданским и административным делам и расширенная коллегия по экономическим делам Высшей судебной палаты рассматривают кассационные жалобы в составе судьи-председательствующего и других четырех судей.

(4) Пленум Высшей судебной палаты рассматривает кассационные жалобы в случае уступки юрисдикции расширенной коллегией в порядке, предусмотренном статьей 442, при участии не менее двух третей общего числа судей Высшей судебной палаты.

Статья 47. Секретарь судебного заседания

(1) Секретарь судебного заседания по поручению судьи исполняет процессуальные действия, чем способствует подготовке и разбирательству дела в судебном заседании, извещает участников процесса о месте, дате и времени судебного разбирательства, проверяет их явку в суд, выясняет причины их неявки и сообщает их судье, составляет протокол судебного заседания, исполняет указания судьи, касающиеся организации и ведения судебного заседания.

[Ст.47 ч.(1) изменена ЗП15-XVI от 03.02.09, МО57-58/20.03.09 ст.163]

[Ст.47 ч.(1) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]

(2) Ни судья, ни участники процесса не вправе исполнять обязанности секретаря в судебном заседании. В случае необходимости судебная инстанция в силу своих полномочий может заменить секретаря судебного заседания другим секретарем, о чем выносит определение, которое обжалованию не подлежит. Замена секретаря судебного заседания не влечет разбирательство дела с самого начала.

Статья 48. Разрешение вопросов в коллегиальном порядке

(1) Все вопросы, возникающие при рассмотрении дела, разрешаются коллегиально большинством голосов судей. Никто из судей не вправе воздержаться от голосования. Председательствующий при рассмотрении дела голосует последним. Судьи пользуются равными правами при разрешении всех вопросов, возникающих при рассмотрении дела и вынесении решения. В случае разделения голосов поровну при вынесении решения Пленумом Высшей судебной палаты вопрос считается отклоненным.

[Ст.48 ч.(1) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]

(2) Судья, не согласный с решением большинства, подписывает принятое решение, но вправе при этом изложить в письменном виде свое особое мнение, которое передается председательствующему в заседании и приобщается к делу. Особое мнение не сообщается и не оглашается в судебном заседании.

Статья 49. Недопустимость повторного участия
судьи в рассмотрении дела

(1) Судья, принимавший участие в рассмотрении дела в первой инстанции, не может участвовать в рассмотрении того же дела в апелляционной и кассационной инстанциях, а также участвовать при новом рассмотрении дела в первой инстанции в случае отмены вынесенного решения.

(2) Судья, принимавший участие в рассмотрении дела в апелляционной инстанции, не может участвовать в рассмотрении того же дела в первой инстанции, повторно в апелляционной инстанции и в кассационной инстанции.

[Ст.49 ч.(2) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

(3) Судья, принимавший участие в рассмотрении дела в кассационной инстанции, не может участвовать в рассмотрении того же дела в первой инстанции и в апелляционной инстанции.

(4) Положения настоящей статьи не распространяются на случаи оставления заявления без рассмотрения или прекращения производства по делу на основании пунктов a) и b) статьи 265 и на случаи рассмотрения дел Пленумом Высшей судебной палаты.

(5) Положения настоящей статьи не распространяются на Коллегию по гражданским и административным делам и Коллегию по экономическим делам Высшей судебной палаты при рассмотрении кассационных жалоб в полном составе и на Пленум Высшей судебной палаты при вынесении постановлений разъяснительного характера.

Статья 50. Основания для отвода судьи

(1) Судья, рассматривающий дело, подлежит отводу, если:

a) при предыдущем рассмотрении дела он участвовал в нем в качестве свидетеля, эксперта, специалиста, переводчика, представителя, секретаря судебного заседания или судебного исполнителя;

b) он является родственником до третьей степени родства включительно либо свойственником до второй степени родства включительно с одной из сторон или с другими участниками процесса либо с их представителями;

c) он является опекуном, попечителем или усыновителем одной из сторон;

d) он высказал свое мнение по рассматриваемому делу;

e) он лично прямо или косвенно заинтересован в разрешении соответствующего дела или имеются иные обстоятельства, вызывающие сомнение в его объективности и беспристрастности.

(2) В состав суда, рассматривающий дело, не могут входить лица, состоящие в родстве между собой или в браке.

[Ст.50 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 51. Основания для отвода эксперта, специалиста,
переводчика, секретаря судебного заседания
и судебного исполнителя

(1) Основания для отвода судьи, указанные в статье 50, распространяются на эксперта, специалиста, переводчика, секретаря судебного заседания и судебного исполнителя.

(2) Эксперт или специалист не может участвовать в рассмотрении дела также, если он:

a) находился или находится в служебной или иной зависимости от сторон или других участников процесса либо их представителей;

b) провел ревизию, материалы которой послужили основанием для возбуждения данного дела либо используются при рассмотрении данного дела.

(3) Участие эксперта, специалиста, переводчика, секретаря судебного заседания или судебного исполнителя в предыдущем рассмотрении дела в том же качестве не является основанием для отвода.

Статья 52. Заявления об отводах и самоотводах

(1) При наличии оснований, указанных в статьях 50 и 51, судья, эксперт, специалист, переводчик, секретарь судебного заседания и судебный исполнитель обязаны заявить самоотвод. По тем же основаниям отвод может быть заявлен участниками процесса или может быть рассмотрен по собственной инициативе судебной инстанцией.
(2) Отвод и самоотвод заявляются устно или письменно, по каждому отводимому в отдельности, должны быть мотивированными и заявленными до начала рассмотрения дела по существу. Позднейшее заявление самоотвода, равно как и отвода, допускается лишь в случае, когда основание для него стало известно лицу, заявляющему самоотвод или отвод, после начала рассмотрения дела по существу.
(3) Если основания для отвода стали известны после начала рассмотрения дела по существу, судебная инстанция обязана сообщить о них в судебном заседании с целью разрешения вопроса об отводе.
(4) Порядок разрешения заявления о самоотводе и последствия его удовлетворения определяются в соответствии с положениями статей 53 и 54.
(5) В ходе процесса не допускается повторное заявление отвода одному и тому же судье по одним и тем же основаниям, если ранее заявленный ему отвод был отклонен. Также не допускается отвод судьи по причинам наличия сомнений в его беспристрастности, если не известны правовые и фактические основания для заявления отвода, отвод судьи, которому поручено проверить основания для отвода, заявленному одному из судей, отвод судей, не участвующих в рассмотрении данного дела.
Статья 53. Порядок разрешения заявления об отводе
(1) Предложение об отводе рассматривается судебной инстанцией, рассматривающей иск. Судебная инстанция заслушивает лицо, которому заявлен отвод, если отводимый желает дать объяснения, а также выслушивает мнение участников процесса. Не допускается допрос в качестве средства доказательства оснований отвода, равно как и осуществление каких бы то ни было процессуальных действий.
(2) Отвод судьи разрешается в его отсутствие другим судьей или другим составом суда, как правило, в тот же день, а если вопрос об отводе рассматривается вышестоящей судебной инстанцией, в которую подается соответствующая жалоба, - не позднее чем в 10-дневный срок. Судьи, которые входили в соответствующий состав суда и которым не заявлен отвод, могут быть включены в новый состав для решения вопроса об отводе судьи.
(3) Если по причине отвода в судебной инстанции, рассматривающей дело, создание состава суда невозможно, а также в случае, когда отвод заявлен всем судьям судебной инстанции, заявление об отводе рассматривается вышестоящей судебной инстанцией, в которую подается соответствующая жалоба.
(4) Вопрос об отводе эксперта, специалиста, переводчика, секретаря судебного заседания разрешается судебной инстанцией, рассматривающей дело.
[Ст.53 ч.(4) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
(5) Судебная инстанция разрешает вопрос об отводе в совещательной комнате, о чем выносит мотивированное определение, которое не может быть обжаловано иначе как одновременно с решением или определением, вынесенным по существу.
Статья 54. Последствия удовлетворения заявления об отводе
(1) В случае удовлетворения отвода судьи судебной инстанцией, рассматривающей соответствующее заявление, дело рассматривается другим судьей или другим составом суда этой инстанции. В случае неудовлетворения отвода дело рассматривается назначенными судьями.
(2) Вышестоящая судебная инстанция, наделенная правом рассматривать заявления об отводах в случаях, предусмотренных частью (3) статьи 53, установившая, что заявление об отводе обосновано, принимает решение о передаче дела в судебную инстанцию того же

уровня, а если это невозможно, то дело направляется к рассмотрению в вышестоящую судебную инстанцию, в которую подается соответствующая жалоба.
(3) В случае отклонения заявления об отводе дело возвращается для рассмотрения в судебную инстанцию, рассматривающую первоначальный иск.
(4) В определении об удовлетворении отвода уточняется, в какой мере действия, предпринятые отведенным судьей, остаются в силе.

Глава VI
УЧАСТНИКИ ПРОЦЕССА. ИХ ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ ПРАВА И ОБЯЗАННОСТИ

Статья 55. Участники процесса
Участниками процесса признаются: стороны, третьи лица, прокурор, лица, которые в соответствии с положениями части (2) статьи 7, статей 73 и 74 уполномочены обращаться в судебную инстанцию с заявлением о защите прав, свобод и законных интересов других лиц либо которые участвуют в деле с целью дачи заключений для защиты прав других лиц, и заинтересованные лица по делам особого производства.
[Ст.55 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 56. Права и обязанности участников процесса
(1) Участники процесса имеют право знакомиться с материалами дела, делать выписки из них, снимать копии, заявлять отводы, представлять доказательства и участвовать в их исследовании, задавать вопросы другим участникам процесса, свидетелям, экспертам и специалистам, заявлять ходатайства, требовать представления доказательств, давать устные и письменные объяснения судебной инстанции, приводить свои доводы и соображения по всем возникающим в ходе судебного разбирательства вопросам, возражать против ходатайств, доводов и соображений других участников процесса, обжаловать судебные акты и осуществлять все процессуальные права, предоставленные им гражданским процессуальным законодательством.
(2) Участники процесса пользуются равными процессуальными правами и несут равные процессуальные обязанности, за некоторыми изъятиями, установленными законом, в зависимости от позиции, занимаемой ими в деле.
(3) Участники процесса обязаны добросовестно пользоваться всеми принадлежащими им процессуальными правами. В случае злоупотребления этими правами или несоблюдения процессуальных обязанностей применяются санкции, предусмотренные гражданским процессуальным законодательством.
Статья 57. Гражданская процессуальная правоспособность
Способность иметь гражданские процессуальные права и нести процессуальные обязанности (гражданская процессуальная правоспособность) признается в равной мере за всеми физическими лицами и организациями, обладающими согласно закону правом на судебную защиту прав, свобод и законных интересов.
Статья 58. Гражданская процессуальная дееспособность
(1) Способность в полном объеме лично или через представителя осуществлять в суде процессуальные права и выполнять процессуальные обязанности (гражданская процессуальная дееспособность) принадлежит физическим лицам, достигшим 18 лет, юридическим лицам, а в предусмотренных законом случаях также лицам, не являющимся юридическими лицами, но имеющим собственные органы управления.
[Ст.58 ч.(1) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
(2) Процессуальные действия, совершенные лицами, не обладающими гражданской процессуальной дееспособностью, подлежат признанию недействительными. Законный представитель недееспособного лица или его попечитель может одобрить все эти действия или только некоторые из них.
(3) Несовершеннолетний, достигший 16 лет, может лично осуществлять свои

процессуальные права и выполнять процессуальные обязанности в случае объявления его полностью дееспособным (эмансипация) или вступления в брак.
(4) Права, свободы и законные интересы несовершеннолетних в возрасте от 14 до 18 лет, а также лиц, признанных ограниченно дееспособными, защищают в судебной инстанции их родители, усыновители или попечители, однако судебная инстанция обязана привлекать к участию в таких делах самих несовершеннолетних или лиц, признанных ограниченно дееспособными.
(5) В случаях, предусмотренных законом, по делам, возникающим из гражданских, брачно-семейных, трудовых и иных правоотношений, несовершеннолетние лично защищают в суде свои права, свободы и законные интересы. Судебная инстанция определяет необходимость привлечения к участию в таких делах законных представителей несовершеннолетних.
(6) Права, свободы и законные интересы несовершеннолетних, не достигших 14 лет, а также лиц, признанных недееспособными в установленном законом порядке, защищают в судебной инстанции их законные представители - родители, усыновители, опекуны, попечители, администрация воспитательных, лечебных учреждений или учреждений социальной защиты.
Статья 59. Стороны процесса
(1) Сторонами процесса - истцом или ответчиком - могут быть любые физические или юридические лица, предполагаемые в момент возбуждения дела субъектами спорного материального правоотношения.
(2) В предусмотренных законом случаях сторонами процесса могут быть объединения и общества, не являющиеся юридическими лицами, однако имеющие собственные органы управления.
(3) Сторонами гражданского процесса могут быть Республика Молдова, представленная Правительством, органами, уполномоченными осуществлять часть полномочий Правительства, а также административно-территориальные единицы, представленные их уполномоченными лицами в предусмотренном законом порядке.
(4) Лицо, в интересах которого возбуждено дело по заявлению лиц и органов, имеющих по закону право на обращение в судебную инстанцию за защитой прав, свобод и законных интересов других лиц, извещается о начале процесса и участвует в нем в качестве истца.
(5) Стороны пользуются равными процессуальными правами и несут равные процессуальные обязанности.
Статья 60. Процессуальные права сторон
(1) Кроме прав, перечисленных в статье 56, стороны имеют специальные права.
(2) Истец вправе изменить основание или предмет иска, увеличить или уменьшить размер исковых требований либо отказаться от иска. Ответчик вправе признать иск. Стороны могут окончить дело мировым соглашением.
(3) Не считается изменением иска дополнение основания иска и обстоятельств, увеличение или уменьшение размера исковых или дополнительных требований, требование возмещения стоимости утраченного или погибшего предмета, замена иска о признании иском о присуждении.
(4) Судебная инстанция не вправе изменить по собственной инициативе основание или предмет иска.
(5) Судебная инстанция не принимает отказ истца от иска, признание иска ответчиком, не утверждает мировое соглашение сторон, если эти действия противоречат закону или нарушают права, свободы и законные интересы лица, интересы общества или государства.
Статья 61. Обязанность сторон добросовестно пользоваться
своими процессуальными правами

(1) Стороны обязаны добросовестно пользоваться своими процессуальными правами. Всякое злоупотребление этими правами, имеющее целью затягивание процесса или введение судебной инстанции в заблуждение, пресекается судебной инстанцией.
(2) В случае злонамеренной подачи явно необоснованного заявления об обжаловании документа или подписи, содержащейся в документе, подачи заявления об отложении процесса или о передаче дела, получения истцом, иск которого отклонен, мер по обеспечению, которыми ответчику нанесен вред, если эти действия влекут отложение (приостановление) рассмотрения дела или затягивание исполнения судебного акта, по требованию заинтересованной стороны судебная инстанция может обязать виновную сторону уплатить возмещение.

Статья 62. Обязательное процессуальное соучастие

(1) Иск может быть предъявлен совместно несколькими истцами или к нескольким ответчикам.
(2) Процессуальное соучастие допускается, если:
a) предметом спора являются общие права и обязанности нескольких истцов или ответчиков;
b) права и обязанности истцов и ответчиков имеют одно фактическое или правовое основание;
c) предметом спора являются однородные права и обязанности.
(3) Каждый из истцов или ответчиков выступает в процессе самостоятельно по отношению к другой стороне. Соучастники могут поручить ведение дела одному или нескольким из соучастников.
(4) Определение судебной инстанции об отклонении ходатайства заинтересованного лица о его привлечении к участию в деле в качестве соучастника может быть обжаловано в кассационном порядке.

Статья 63. Добровольное соучастие

(1) В целях более оперативного и справедливого рассмотрения споров судебная инстанция вправе допустить одновременное рассмотрение нескольких требований, заявленных несколькими истцами к одному ответчику или одним истцом к нескольким ответчикам либо несколькими истцами к нескольким ответчикам (в том числе в случае, когда каждое требование может быть рассмотрено и исполнено самостоятельно) в случае, когда требования связаны материальным правоотношением между соучастниками, предъявленными требованиями или общими доказательствами и могут быть рассмотрены в одном и том же производстве одной и той же судебной инстанцией.
(2) Определение судебной инстанции, которым удовлетворено или отклонено ходатайство о добровольном соучастии, не подлежит обжалованию в кассационном порядке.

[Ст.64 исключена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 65. Третьи лица, заявляющие самостоятельные требования на предмет спора

(1) Любое заинтересованное лицо может вступить в процесс, который осуществляется между другими лицами. Вмешательство является осуществляемым в личных интересах, если лицо, вступающее в процесс, ссылается на свое право на предмет спора.
(2) Третье лицо, заявляющее самостоятельные требования на предмет спора, может вступить в процесс до начала рассмотрения дела по существу в первой инстанции путем предъявления иска к одной или к обеим сторонам в порядке, предусмотренном настоящим кодексом. Такое третье лицо пользуется правами и несет обязанности истца.
(3) С согласия сторон вступление в процесс может осуществляться и в апелляционной инстанции.
(4) Если судебная инстанция установит, что иск третьего лица, заявляющего самостоятельные требования на предмет спора, не относится к предмету спора между

сторонами, она выносит определение, которым отказывает в рассмотрении иска одновременно с первоначальным иском. В этом случае такое третье лицо не лишается права подать заявление в общем порядке.
(5) Определение судебной инстанции, которым третьему лицу отказано в рассмотрении иска одновременно с первоначальным иском, может быть обжаловано в кассационном порядке.
[Ст.66 исключена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 67. Третьи лица, не заявляющие самостоятельных требований на предмет спора

(1) Лицо, имеющее интерес в деле, возбужденном между другими лицами, может вступить в процесс на стороне истца или ответчика до окончания судебного разбирательства в любой судебной инстанции, если вынесенное решение может повлиять на его права или обязанности по отношению к одной из сторон.
(2) Для вступления в процесс третье лицо подает заявление, в котором оно доказывает наличие интереса для вступления в процесс и указывает, к какой стороне присоединяется. Копия заявления вручается обеим сторонам.
(3) Третье лицо, не заявляющее самостоятельных требований на предмет спора, может вступить в процесс также по требованию одной из сторон или по инициативе судебной инстанции.
(4) Стороны вправе обжаловать допущение к участию в процессе третьего лица, не заявляющего самостоятельных требований на предмет спора.
(5) Определение судебной инстанции об отклонении заявления о допущении к участию в процессе третьего лица, не заявляющего самостоятельных требований на предмет спора, может быть обжаловано в кассационном порядке этим лицом или участником процесса.
[Ст.67 ч.(5) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 68. Процессуальные права и обязанности третьих лиц, не заявляющих самостоятельных требований на предмет спора

Третьи лица, не заявляющие самостоятельных требований на предмет спора, пользуются процессуальными правами и несут процессуальные обязанности стороны, к которой они присоединяются, кроме права на изменение основания и предмета иска, увеличение или уменьшение размера исковых требований, а также на отказ от иска, на признание иска или заключение мирового соглашения, предъявление встречного иска или требование принудительного исполнения решения, определения или постановления судебной инстанции.

Статья 69. Последствия непривлечения или невступления в процесс третьего лица, не заявляющего самостоятельных требований на предмет спора

(1) Если в результате вынесения решения сторона процесса приобретает право по отношению к третьему лицу, не заявляющему самостоятельных требований на предмет спора, или третье лицо, не заявляющее самостоятельных требований на предмет спора, может предъявить требования к стороне процесса, заинтересованная сторона обязана известить это лицо о начале процесса и заявить в судебную инстанцию ходатайство о привлечении его к участию в нем. С этой целью заинтересованная сторона подает в судебную инстанцию заявление, копия которого направляется третьему лицу, не заявляющему самостоятельных требований на предмет спора, с разъяснением ему права вступить в процесс в течение 15 дней.
(2) В случае рассмотрения дела без привлечения заинтересованной стороной к участию в процессе третьего лица, не заявляющего самостоятельных требований на предмет спора, факты и правоотношения, установленные вступившим в законную силу решением

судебной инстанции, не имеют юридических последствий при рассмотрении регрессного иска, предъявленного к этому третьему лицу.
(3) Невступление в процесс без обоснованных причин третьего лица, не заявляющего самостоятельных требований на предмет спора, извещенного в порядке, установленном частью (1), лишает такое третье лицо права доказывать, что спор был разрешен неправильно по причине, что сторона, к которой оно должно было присоединиться, вела процесс неправильно, в той мере, в которой оно не докажет, что использованные ею объяснения, действия и средства защиты были ошибочны вследствие умысла или тяжкого проступка.
Статья 70. Процессуальное правопреемство
(1) В случаях выбытия одной из сторон в спорном или установленном решением судебной инстанции правоотношении (смерть, реорганизация, уступка требования, принятие долга и другие случаи перемены лиц в обязательствах) судебная инстанция допускает замену этой стороны ее правопреемником. Правопреемство возможно в любой стадии процесса.
(2) Все действия, совершенные до вступления правопреемника в процесс, обязательны для него в той мере, в которой они были бы обязательны для лица, которое правопреемник заменил.
(3) Определение судебной инстанции о вступлении или об отказе во вступлении правопреемника в процесс может быть обжаловано в кассационном порядке.
[Ст.70 ч.(3) введена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 71. Участие прокурора в рассмотрении гражданских дел
(1) Прокурор участвует в рассмотрении гражданских дел в первой инстанции в качестве участника процесса, если в соответствии с законом дело возбуждено им.
(2) Иск в защиту прав, свобод и законных интересов может быть предъявлен прокурором только по оформленной в письменном виде просьбе заинтересованного лица, если оно не может само обратиться в суд по причине состояния здоровья, преклонного возраста, недееспособности или по другим обоснованным причинам. Иск в защиту интересов недееспособного лица может быть предъявлен прокурором независимо от наличия заявления заинтересованного лица или его законного представителя. В предусмотренных законом случаях прокурор вправе обратиться в суд за защитой прав, свобод и законных интересов неопределенного круга лиц.
(3) Прокурор вправе обратиться в суд с иском или заявлением в защиту прав и интересов государства и общества, касающихся:
a) формирования и исполнения бюджета;
b) защиты собственности, находящейся в исключительном владении государства;
c) возмещения ущерба, причиненного государству;
d) расторжения договоров, ущемляющих интересы государства;
e) взыскания денежных сумм в пользу хозяйствующих субъектов, в уставном капитале которых имеется доля государства;
f) признания недействительными в соответствии с законом нормативных актов органов публичной власти, других органов и организаций, официальных лиц или государственных служащих;
g) изъятия в доход государства незаконно приобретенного имущества;
h) аннулирования регистрации и ликвидации юридических лиц в случае нарушения установленного порядка их создания, а также взимания незаконно полученных ими доходов;
i) охраны окружающей среды;
j) других предусмотренных законом случаев.
[Ст.71 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611]

Статья 72. Процессуальные права прокурора
(1) Прокурор, предъявивший иск, пользуется процессуальными правами и выполняет процессуальные обязанности истца, кроме права на заключение мирового соглашения и обязанности оплачивать судебные расходы.
(2) Отказ прокурора поддерживать требование, предъявленное в защиту интересов другого лица, не лишает это лицо или его законного представителя права требовать рассмотрения дела по существу. При отказе истца от вступления в дело, возбужденное прокурором, судебная инстанция оставляет заявление без рассмотрения. Если истец отказывается от вступления в дело, суд прекращает производство по делу лишь в случае, когда отказ истца не противоречит закону и не затрагивает права и законные интересы других лиц.
(3) Неявка в судебное заседание прокурора, вызванного в суд в установленном законом порядке, не препятствует рассмотрению дела, если лицо, в интересах которого был предъявлен иск, поддерживает рассмотрение дела в отсутствие прокурора.
[Ст.72 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 73. Возбуждение дел в защиту прав, свобод и законных интересов других лиц
(1) В предусмотренных законом случаях органы публичной власти, организации, физические лица могут обратиться в суд с иском (заявлением) в защиту прав, свобод и законных интересов других лиц по их просьбе или в защиту прав, свобод и законных интересов неопределенного круга лиц. Иск в защиту интересов недееспособного лица может быть предъявлен независимо от просьбы заинтересованного лица или его законного представителя.
(2) Органы, организации, физические лица, возбудившие дело в защиту интересов других лиц, пользуются процессуальными правами и выполняют процессуальные обязанности истца, кроме права на заключение мирового соглашения и обязанности оплачивать судебные расходы.
(3) При отказе органов, организаций, физических лиц, возбудивших дело, от иска, предъявленного в интересах истца, и нежелании последнего вступить в дело наступают процессуальные последствия, предусмотренные частью (2) статьи 72.
[Ст.73 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 74. Участие в процессе органов публичной власти для дачи заключения по делу
(1) В предусмотренных законом случаях компетентные органы публичной власти до постановления решения в первой инстанции и в апелляционной инстанции вправе вступить в процесс по своей инициативе, по просьбе участников процесса или по инициативе судебной инстанции для дачи заключения по делу в соответствии с возложенными на них обязанностями и для защиты прав, свобод и законных интересов других лиц, интересов государства и общества.
(2) В необходимых случаях судебная инстанция по своей инициативе может привлечь к участию в деле компетентный орган публичной власти для дачи заключения по рассматриваемому делу.
(3) Органы, указанные в настоящей статье, имеют процессуальные права и обязанности участников процесса, перечисленные в статье 56 настоящего кодекса, а также в других законах.

[Ст.74 ч.(3) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 75. Представительство в судебной инстанции
(1) Физические лица могут защищать свои интересы в гражданском деле лично или через

представителей. Личное участие в деле не лишает физическое лицо права иметь представителя.
(2) Дела юридических лиц ведут в судебной инстанции их органы управления, действующие в пределах полномочий, предоставленных им законом, иными нормативными актами или учредительными документами, а также их представители.
(3) Руководители организаций подтверждают свои полномочия представляемыми в суд документами, удостоверяющими их должность или служебное положение, а при необходимости - учредительными документами. В случае роспуска или ликвидации юридического лица его интересы могут представлять соответственно управляющий или ликвидатор, назначенные в установленном законом порядке.
(4) Процессуальные действия, совершенные представителем в пределах предоставленных ему полномочий, являются обязательными для представляемого лица в той мере, в которой они могли быть совершены им лично. Вина представителя приравнивается к вине стороны.
Статья 76. Лица, которые могут быть представителями в суде
(1) Представителем в суде может быть любое лицо, обладающее полной дееспособностью, имеющее удостоверенные в установленном порядке соответствующие полномочия на ведение дела, кроме лиц, перечисленных в статье 78.
(2) Участник процесса (кроме представителя) может пользоваться в суде помощью одного или нескольких представителей, которые могут представлять его все вместе или каждый по отдельности.
Статья 77. Назначение представителя по инициативе судебной инстанции
Судебная инстанция вправе назначить по собственной инициативе стороне или третьему лицу представителя-адвоката:
Судебная инстанция запрашивает территориальный офис Национального совета по юридической помощи, гарантируемой государством, о назначении адвоката-представителя стороне или третьему лицу:
[Ст.77 абз.1 изменен ЗП89-XVI от 24.04.08, MO99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.01.2012]
a) если недееспособные или ограниченно дееспособные сторона процесса или третье лицо не имеют законного представителя либо если место жительства ответчика неизвестно;
b) если судебной инстанцией установлен конфликт интересов между представителем и представляемым, признанным недееспособным или ограниченно дееспособным;
c) в соответствии с условиями, предусмотренными статьями 304 и 316;
d) в других предусмотренных законом случаях.
[Ст.77 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 78. Лица, которые не могут быть представителями в суде
(1) Судьи, прокуроры, офицеры по уголовному преследованию, полицейские, депутаты не могут быть представителями в суде, за исключением случаев их участия в процессе в качестве уполномоченных лиц этих органов или в качестве законных представителей.
[Ст.78 ч.(1) изменена ZP399/16.10.03, MO221/31.10.03 ст.860]
(2) Не может быть представителем в суде лицо, предоставляющее по данному делу или ранее предоставлявшее судебную помощь лицам, интересы которых противоречат интересам представляемого им лица, либо участвовавшее в деле в качестве судьи, прокурора, офицера по уголовному преследованию, эксперта. При наличии таких обстоятельств представителю может быть заявлен отвод участниками процесса.
Статья 79. Законные представители
(1) Права, свободы и законные интересы лиц, не обладающих полной дееспособностью либо признанных ограниченно дееспособными, защищают в судебной инстанции их родители, усыновители, опекуны, попечители или иные лица, которым это право предоставлено законом.

(2) В качестве представителя по делу лица, признанного в установленном законом порядке безвестно отсутствующим, выступает доверительный управляющий или опекун, назначенный в соответствии с законом.
(3) По делу, в котором должны участвовать наследники умершего лица или лица, объявленного в установленном законом порядке умершим, если наследство еще никем не принято, в качестве представителя наследников выступает управляющий наследственным имуществом или опекун, назначенный в соответствии с законом.
(4) Законные представители совершают от имени представляемых все процессуальные действия, право совершения которых принадлежит представляемому, за изъятиями, установленными законом.
(5) Законные представители могут поручить ведение дела в судебной инстанции третьему лицу, избранному в качестве представителя. В необходимых случаях законный представитель должен быть вызван в суд лично для дачи объяснений по сделкам или действиям, совершенным в этом качестве.
Статья 80. Оформление полномочий представителя
(1) Полномочия представителя должны быть выражены в доверенности, выданной и заверенной в установленном законом порядке.
(2) Доверенности, выдаваемые физическими лицами, должны быть удостоверены нотариусом. Доверенности лиц, проживающих в населенных пунктах, где нет нотариальных бюро, удостоверяются органами местного публичного управления. Доверенности, выдаваемые физическими лицами, могут быть удостоверены в случаях и в порядке, установленных в части (4) статьи 252 Гражданского кодекса.
(3) Доверенности, выдаваемые от имени юридического лица, контрассигнуются администратором или другим лицом, имеющим на это полномочия, и подтверждаются учредительными документами и проставлением печати данной организации.
(4) Действие доверенности, подтверждающей полномочия представителя в судебной инстанции, прекращается по основаниям, предусмотренным статьей 255 Гражданского кодекса.
(5) Полномочие, предоставленное представителю, не прекращается вследствие смерти доверителя либо в случае, если это лицо стало недееспособным. Полномочие сохраняет силу до его отмены наследниками или законными представителями недееспособного лица.
(6) Законный представитель предъявляет в суд документы, удостоверяющие его статус и полномочия.
(7) Полномочия адвоката удостоверяются письменным распоряжением Коллегии адвокатов или другим предусмотренным законом документом.
(8) Полномочия представителя могут быть выражены и устным заявлением представляемого, занесенным в протокол судебного заседания и подписанным представляемым, или в письменном заявлении, прилагаемом к делу.
(9) Представитель, отказывающийся от своих полномочий, должен уведомить об этом как представляемого, так и судебную инстанцию не позднее чем за 10 дней до начала рассмотрения дела или истечения срока обжалования.
[Ст.80 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 81. Полномочия представителя в суде
Полномочия на представление в суде предоставляют представителю право осуществлять от имени представляемого все процессуальные действия, кроме права на подписание заявления и предъявление его в суд, передачу дела в третейский суд, полный или частичный отказ от исковых требований, увеличение или уменьшение размера исковых требований, изменение основания или предмета иска, признание иска, заключение мирового соглашения, предъявление встречного иска, передачу полномочий другому

лицу, обжалование судебного решения, изменение порядка исполнения решения, отсрочку, рассрочку исполнения решения, предъявление исполнительного листа ко взысканию, получение имущества или денег на основании судебного решения, которое должно быть специально оговорено в доверенности, выданной представляемым, под угрозой его недействительности.

Глава VII
СУДЕБНЫЕ РАСХОДЫ

Статья 82. Судебные расходы

Судебные расходы состоят из государственной пошлины и издержек, связанных с рассмотрением дела.

Статья 83. Государственная пошлина

(1) Государственная пошлина состоит из денежной суммы, взимаемой судебными инстанциями на основании закона в доход государства с лиц, в интересах которых совершаются процессуальные действия по рассмотрению гражданских дел или которым выдаются копии документов дела.

(2) Размер государственной пошлины по имущественным искам определяется исходя из характера и цены иска, а по неимущественным искам и в других предусмотренных законом случаях - в фиксированном размере в соответствии с Законом о государственной пошлине.

Статья 84. Обложение государственной пошлиной

Государственная пошлина взимается с каждого искового заявления (первичного или встречного), с заявлений третьих лиц, заявляющих самостоятельные требования на предмет спора, с заявлений по делам особого производства, с заявлений о вынесении судебного приказа, с заявлений об объявлении несостоятельности, с заявлений о выдаче исполнительного листа на исполнение решений третейских судов, с апелляционных, кассационных заявлений, с заявлений о пересмотре решений в ревизионном порядке, а также за выдачу копий (дубликатов) судебных актов.

Статья 85. Освобождение от уплаты государственной пошлины

(1) От уплаты государственной пошлины за рассмотрение гражданских дел освобождаются:

a) истцы по искам:

- о восстановлении на работе, о взыскании сумм оплаты труда и о иных требованиях, связанных с трудовыми отношениями;
- вытекающим из авторского права и смежных прав, из прав на изобретения, промышленные рисунки и модели, сорта растений, топографии интегральных схем, а также из других прав на интеллектуальную собственность;
- о взыскании алиментов;
- о возмещении вреда, причиненного увечьем или иным повреждением здоровья либо связанного со смертью лица;
- о возмещении материального ущерба, причиненного преступлением;
- о взыскании ущерба, причиненного загрязнением окружающей среды и нерациональным использованием природных ресурсов;
- о взыскании социальных пособий;
- вытекающим из административных отношений;
- о признании незаконными несанкционированных манифестаций и собраний;

b) граждане Республики Молдова - по заявлению об усыновлении (удочерении) ребенка;

c) несовершеннолетние - по заявлениям о защите их прав;

d) лица, подвергшиеся политическим репрессиям, - по делам, связанным с репрессиями;

e) парламентские адвокаты - по заявлениям о защите интересов заявителей, конституционные права и свободы которых были нарушены;

f) прокурор, органы публичной власти, организации и физические лица, уполномоченные законом обращаться в судебную инстанцию с заявлениями в защиту прав, свобод и законных интересов других лиц либо в защиту интересов государства или общества и подавать заявления об обжаловании решений судебных инстанций;
[Ст.85 ч.(1) пкт.f) изменен ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611]
g) органы внутренних дел и Центр по борьбе с экономическими преступлениями и коррупцией - по требованиям о взыскании расходов по розыску лиц, уклоняющихся от уплаты алиментов, от возмещения вреда, причиненного увечьем или иным повреждением здоровья либо связанного со смертью лица, от уплаты налогов и других обязательных платежей в доход государства; расходов по розыску должника и его имущества или ребенка, отобранного у должника на основании судебного решения, а также расходов, связанных с хранением имущества должника, на которое наложен арест, и имущества должника, выселенного из занимаемого им помещения;
h) органы социального обеспечения - по регрессным искам к лицу, причинившему вред, о взыскании с него сумм материальных пособий и пенсий, выплаченных потерпевшему или членам его семьи;
i) центральные органы публичной власти, центральные отраслевые органы публичного управления, Счетная палата и подведомственные им органы, финансируемые из государственного бюджета, а также органы местного публичного управления - в случаях предъявления исков и подачи заявлений об обжаловании решений судебных инстанций, в том числе по делам, рассмотренным административным судом, независимо от их процессуального положения;
[Ст.85 ч.(1) пкт.i) в редакции ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611]
j) Государственное агентство по интеллектуальной собственности - в случае оспаривания его решений и постановлений по процедуре регистрации объектов интеллектуальной собственности;
[Ст.85 ч.(1) пкт. j) изменён ЗП205-XVI от 28.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.613]
k) общественные организации инвалидов, их учебные и производственные учреждения, предприятия, ассоциации - по всем искам и заявлениям;
l) стороны - по спорам, связанным с возмещением вреда, причиненного лицу вследствие незаконного осуждения, незаконного привлечения к уголовной ответственности, незаконного применения меры пресечения в виде предварительного заключения под стражу или подписки о невыезде либо вследствие незаконного наложения административного взыскания в виде ареста;
m) участники процесса - по жалобам на определения судебных инстанций;
n) стороны - по делам о пересмотре решений в ревизионном порядке;
[Ст.85 ч.(1) пкт.n) введен ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
o) Национальная компания медицинского страхования и ее территориальные (отраслевые) агентства – по искам, возбужденным в отношении физических и юридических лиц, которые уклоняются от уплаты взносов обязательного медицинского страхования; по искам, возбужденным в отношении поставщиков медицинских услуг или медицинских работников с целью возмещения материального ущерба, причиненного здоровью застрахованного лица по их вине; по искам, возбужденным против физических и юридических лиц, ответственных за ущерб, причиненный здоровью застрахованного лица, и по регрессным искам.
[Ст.85 ч.(1) пкт.o) введен ЗП286-XVI от 20.12.07, MO37-39/22.02.08 ст.104; в силу с 01.01.08]
(2) Законом могут быть предусмотрены другие случаи освобождения сторон от уплаты государственной пошлины.
(3) Копии судебных актов выдаются участникам процесса по их просьбе без уплаты ими

государственной пошлины. При повторной выдаче копий тех же судебных актов государственная пошлина уплачивается.
(4) С учетом материального положения физического лица судья (судебная инстанция) может освободить его от уплаты государственной пошлины полностью или уменьшить ее размер.
Статья 86. Отсрочка или рассрочка уплаты государственной пошлины
(1) Судья или судебная инстанция, исходя из материального положения сторон, вправе распорядиться об отсрочке или рассрочке уплаты государственной пошлины одной или обеими сторонами. В случае неуплаты истцом государственной пошлины в установленный срок судебная инстанция оставляет заявление без рассмотрения.
(2) Юридические лица, признанные находящимися в процессе несостоятельности, при подаче в судебную инстанцию исков о взыскании дебиторских задолженностей, об аннулировании фиктивных или противозаконных правовых актов, предоставленных гарантий, заключенных сделок и актов о передаче собственности, а также при обжаловании судебных решений, вынесенных по этим спорам, уплачивают государственную пошлину после рассмотрения дела, но не позднее 6 месяцев со дня принятия судебной инстанцией решения.
[Ст.86 ч.(2) изменена ЗП84-XVI от 17.04.08, МО88-89/20.05.08 ст.318]
[Ст.86 изменена ZP573/26.12.03, MO56-60/09.04.04 ст.320]
Статья 87. Цена иска
(1) Цена иска определяется:
a) в исках о взыскании денежной суммы - взыскиваемой суммой;
b) в исках об истребовании имущества - стоимостью истребуемого имущества;
c) в исках о взыскании алиментов - совокупностью платежей за один год;
d) в исках о срочных платежах - совокупностью истребуемых платежей, однако не более чем за три года;
e) в исках о бессрочных платежах и платежах пожизненного содержания - совокупностью платежей за три года;
f) в исках об уменьшении или увеличении платежей - суммой, на которую уменьшаются или увеличиваются платежи, но не более чем за один год;
g) в исках о прекращении платежей или поставок - совокупностью платежей или поставок, составляющих задолженность, но не более чем за один год;
h) в исках о расторжении договора имущественного найма - совокупностью платежей за пользование имуществом в течение оставшегося срока действия договора, но не более чем за три года;
i) в исках о праве собственности на строения, принадлежащие физическим лицам на праве собственности, - стоимостью строения, но не ниже инвентаризационной оценки или, при ее отсутствии, - не ниже оценки в связи с обязательным страхованием, а для строений, принадлежащих юридическим лицам, - не ниже балансовой оценки строения;
j) в исках об истребовании земельных участков - от установленной стоимости земельного участка, а в случае, когда стоимость не установлена, - от рыночной стоимости;
k) в исках, состоящих из нескольких самостоятельных требований, - стоимостью по каждому требованию в отдельности.
(2) Цена иска указывается истцом. В случае явного несоответствия указанной цены иска его действительной цене судья для ее определения может распорядиться о представлении соответствующих доказательств, производстве осмотра на месте, проведении экспертизы за счет истца.
Статья 88. Доплата государственной пошлины
(1) При затруднительности определения цены иска в момент подачи заявления государственная пошлина уплачивается приближенно с последующим довзысканием

пошлины сообразно цене иска, определенной судебной инстанцией при разрешении дела по существу.
(2) При увеличении истцом размера исковых требований во время рассмотрения дела недостающая сумма пошлины доплачивается истцом в соответствии с увеличенной ценой иска.
(3) Рассмотрение дела продолжается только после того, как истец представит доказательство уплаты государственной пошлины или решения судебной инстанцией вопроса об отсрочке, рассрочке уплаты пошлины или уменьшении ее размера в соответствии со статьей 86.
[Ст.88 ч.(3) введена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 89. Возврат государственной пошлины
(1) Уплаченная государственная пошлина подлежит возврату частично или полностью в случаях:
a) внесения пошлины в большем размере, чем предусмотрено действующим законодательством (возвращается излишне уплаченная сумма);
b) отказа в принятии заявления о вынесении судебного приказа по основаниям, предусмотренным статьей 348;
c) отказа в принятии заявления к рассмотрению по основаниям, предусмотренным частью (1) статьи 169;
d) возвращения заявления по основаниям, предусмотренным частью (1) статьи 170 и частью (2) статьи 171;
e) прекращения производства по делу по основаниям, предусмотренным пунктами a), b) и e) статьи 265;
f) оставления заявления без рассмотрения по основаниям, предусмотренным пунктами a) и b) статьи 267;
g) возвращения апелляционного и кассационного заявления по основаниям, предусмотренным соответственно статьями 369, 408 и 409;
h) отказа лица, уплатившего пошлину за оформление или получение документов, если это имело место до обращения в судебную инстанцию.
[Ст.89 ч.(1) пкт.g)-h) изменены ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]
(2) Государственная пошлина подлежит возврату и в иных случаях, предусмотренных действующим законодательством.
(3) Возврат государственной пошлины осуществляется налоговыми органами через Центральное казначейство не позднее чем в течение года со дня вынесения определения.
[Ст.89 ч.(3) в редакции ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611]
Статья 90. Издержки, связанные с рассмотрением дела
К издержкам, связанным с рассмотрением дела, относятся:
a) суммы, подлежащие выплате свидетелям, переводчику, экспертам и специалистам;
b) расходы по производству осмотра на месте;
c) расходы по извещению и вызову сторон в суд;
d) расходы по проезду и проживанию, понесенные сторонами и другими участниками процесса в связи с явкой в судебную инстанцию;
e) расходы по оплате услуг переводчика, понесенные иностранными гражданами и лицами без гражданства, если международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова, не предусмотрено иное;
f) расходы по розыску ответчика;
g) расходы по производству экспертизы;
h) расходы по исполнению судебных актов;
i) расходы по предоставлению юридической помощи;
j) расходы по объявлению несостоятельности;

k) возмещения за потерю рабочего времени;
l) прочие необходимые расходы, понесенные судебной инстанцией и участниками процесса.
[Ст.90 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 91. Суммы, подлежащие выплате свидетелям, экспертам, специалистам и переводчикам

(1) Свидетелям, экспертам, специалистам и переводчикам возмещаются понесенные ими в связи с явкой в судебную инстанцию расходы по проезду и проживанию, а также выплачиваются суточные и средняя заработная плата по экономике.
(2) За лицами, вызываемыми в суд в качестве свидетелей, сохраняется место работы в период их отсутствия в связи с явкой в суд. Свидетели, не состоящие в трудовых отношениях, за отвлечение от своих занятий получают компенсацию.
(3) Эксперты, специалисты и переводчики получают вознаграждение за работу, выполненную ими по поручению судебной инстанции, если эта работа не входит в круг их служебных обязанностей в государственном учреждении или организации. Размер вознаграждения определяется судебной инстанцией по согласованию со сторонами и по соглашению с экспертами, специалистами и переводчиками.

Статья 92. Внесение сторонами сумм, подлежащих выплате свидетелям, экспертам, специалистам и переводчикам

(1) Суммы, подлежащие выплате свидетелям, экспертам, специалистам и переводчикам, и суммы других необходимых расходов по делу предварительно вносятся стороной, заявившей просьбу, на депозитный счет судебной инстанции. Если просьба заявлена обеими сторонами либо вызов свидетелей, назначение экспертизы, привлечение специалистов и другие действия, подлежащие оплате, производятся по инициативе судебной инстанции, то требуемые суммы вносятся на ее депозитный счет сторонами в равных частях.
(2) Невнесение в установленный судебной инстанцией срок сумм, перечисленных в части (1), влечет лишение права вызова в суд свидетеля, специалиста или переводчика либо проведения экспертизы.

Статья 93. Выплата сумм, причитающихся свидетелям и переводчикам

(1) Суммы, причитающиеся свидетелям и переводчикам, выплачиваются судебной инстанцией с ее депозитного счета по выполнении ими своих обязанностей.
(2) Оплата труда переводчика и возмещение расходов, понесенных им в связи с явкой в суд, производятся за счет средств бюджета.
(3) Порядок выплаты и размеры сумм, подлежащих выплате, устанавливаются в соответствии с действующим законодательством.

Статья 94. Распределение судебных расходов между сторонами

(1) Судебная инстанция обязует сторону, проигравшую процесс, оплатить стороне, в пользу которой состоялось решение, все понесенные последней судебные расходы. Если иск удовлетворен частично, то судебные расходы возмещаются истцу пропорционально размеру удовлетворенных исковых требований, а ответчику - пропорционально той части исковых требований, в удовлетворении которых истцу отказано.
(2) Если имеется несколько истцов или несколько ответчиков, они обязаны оплатить судебные расходы в равных частях, пропорционально или солидарно соответственно интересам каждого или в зависимости от характера спора между ними. Если один из соучастников использовал специальные средства судебной защиты, остальные соучастники не обязаны разделить с ним понесенные им расходы.
(3) Положения частей (1) и (2) применяются и при распределении между сторонами судебных расходов, понесенных в связи с рассмотрением дела в апелляционной и кассационной инстанциях и в ревизионном порядке.

(4) Если вышестоящая судебная инстанция, не возвращая дело на новое рассмотрение, изменила обжалуемое решение или вынесла новое решение, то она вправе соответственно изменить распределение судебных расходов.
[Ст.94 ч.(4) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 95. Выплата возмещения за потерю рабочего времени
Судебная инстанция может обязать сторону, недобросовестно заявившую необоснованный иск или систематически противодействовавшую правильному и оперативному рассмотрению дела, выплатить другой стороне возмещение за фактическую потерю рабочего времени. Размер возмещения определяется судебной инстанцией в разумных пределах и с учетом обстоятельств дела и оплаты труда по соответствующей профессии.
Статья 96. Возмещение расходов по предоставлению юридической помощи
Судебная инстанция обязует сторону, проигравшую процесс, возместить стороне, в пользу которой состоялось решение, расходы, понесенные последней в связи с предоставлением ей юридической помощи, в той мере, в которой они были реальны, необходимы и разумны.
(2) В случае, если сторона, которая выиграла процесс, воспользовалась квалифицированной юридической помощью, гарантируемой государством, расходы по предоставлению квалифицированной юридической помощи возлагаются на сторону, проигравшую процесс. Данные суммы перечисляются на счет территориального офиса Национального совета по юридической помощи, гарантируемой государством.
[Ст.96 ч.(2) введена ЗП89-XVI от 24.04.08, MO99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.01.2012; единственную часть считать частью (1)]
[Ст.96 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 97. Распределение судебных расходов при отказе от иска и заключении мирового соглашения
(1) В случае отзыва истцом искового заявления или его отказа от иска до сообщения заявления ответчику расходы, понесенные истцом, не возмещаются. Если истец отказался от иска после сообщения искового заявления, судебная инстанция по требованию ответчика обязует истца возместить ему понесенные расходы.
(2) Если истец не поддерживает своих требований по той причине, что они были добровольно удовлетворены ответчиком после предъявления иска, судебная инстанция по требованию истца обязует ответчика возместить все судебные расходы, понесенные истцом в связи с возбуждением дела, включая сумму, полагающуюся за предоставление юридической помощи.
(3) Если истец предъявил иск без предварительного предъявления своих требований ответчику и ответчик незамедлительно признал требования в суде, судебные расходы возлагаются на истца.
(4) Если при заключении мирового соглашения стороны предусмотрели порядок распределения судебных расходов, в том числе суммы, полагающейся представителю за предоставление юридической помощи, то судебная инстанция разрешает этот вопрос по соглашению сторон.
(5) Если при заключении мирового соглашения стороны не предусмотрели порядок распределения судебных расходов, они считаются уплаченными обеими сторонами.
Статья 97^1. Возмещение судебных расходов сторон
(1) При отклонении полностью или частично иска, предъявленного лицом в защиту прав, свобод или интересов истца, в предусмотренных органическим законом случаях ответчику возмещаются за счет средств государственного бюджета понесенные им судебные расходы полностью или частично, пропорционально той части исковых

требований, которая была отклонена.
(2) В случае удовлетворения иска об освобождении имущества от ареста судебные расходы возмещаются истцу за счет средств соответствующего бюджета.
[Ст.97/1 введена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 98. Возмещение расходов, понесенных судебной инстанцией
(1) Издержки, понесенные судебной инстанцией в связи с рассмотрением дела, а также государственная пошлина, от уплаты которых истец был освобожден, взыскиваются с ответчика в бюджет пропорционально удовлетворенной части исковых требований, если ответчик не освобожден от уплаты судебных расходов.
(2) При отклонении иска издержки, понесенные судебной инстанцией в связи с рассмотрением дела, а также государственная пошлина взыскиваются в бюджет с истца, если он не освобожден от уплаты судебных расходов.
(3) Если иск удовлетворен частично, а ответчик освобожден от уплаты судебных расходов, издержки, понесенные судебной инстанцией в связи с рассмотрением дела, взыскиваются в бюджет с истца, если он не освобожден от уплаты судебных расходов, пропорционально той части исковых требований, в удовлетворении которых ему отказано.
[Ст.98 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 99. Обжалование определений по вопросам, связанным с судебными расходами
Определение судебной инстанции по вопросам, связанным с судебными расходами, может быть обжаловано в кассационном порядке.

Глава VIII
СООБЩЕНИЕ ПРОЦЕССУАЛЬНЫХ АКТОВ. ПОВЕСТКИ, СУДЕБНЫЕ ИЗВЕЩЕНИЯ

Статья 100. Сообщение процессуальных актов
(1) Исковое заявление и все процессуальные акты доводятся до сведения участников процесса и заинтересованных лиц под роспись через посредство уполномоченного лица, посредством почтовой связи заказным письмом с уведомлением о вручении либо другими средствами, обеспечивающими передачу текста акта и подтверждение его получения, а также посредством судебного поручения.
(2) В случае, когда требуется осуществить процедуру сообщения за другую судебную инстанцию, запрашиваемая судебная инстанция обязана незамедлительно принять необходимые меры в соответствии с законом и направить запрашивающей судебной инстанции доказательства осуществления требуемой процедуры.
(3) В случае, если рассмотрение дела откладывается, вызов в суд участников процесса, присутствовавших в заседании, не является необходимым. Участники процесса, которые были вызваны в суд, но не присутствовали в судебном заседании, на котором было отложено рассмотрение дела, могут ссылаться на отсутствие последующего вызова только в случае представления доказательства невозможности узнать дату рассмотрения дела.
[Ст.101 исключена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 102. Повестки и судебные извещения
(1) Повесткой судебная инстанция извещает участников процесса, свидетелей, экспертов, специалистов и переводчиков о месте, дате и времени проведения судебного заседания или о месте, дате и времени совершения отдельных процессуальных действий.
(2) В случае срочных дел участники процесса, свидетели, эксперты, специалисты и переводчики могут извещаться или вызываться в суд телеграммой или посредством использования иных средств, обеспечивающих подтверждение вручения и получения повестки или извещения.

(3) Повестки и извещения вручаются участникам процесса, свидетелям, экспертам, специалистам, переводчикам с таким расчетом, чтобы они могли подготовиться к процессу и своевременно явиться в суд.
(4) Повестка вручается стороне не позднее чем за три дня до срока рассмотрения дела. В случае срочных дел этот срок может быть короче, по усмотрению судебной инстанции.
(5) Явка стороны в судебную инстанцию лично или через представителя устраняет любые пороки вручения повестки. Сторона, однако, вправе требовать отложения процесса, если повестка не вручена ей в срок.
(6) Повестка и извещение направляются по адресу, указанному стороной или другим участником процесса. Если лицо не проживает по сообщенному судебной инстанции адресу, повестка или извещение могут быть направлены по месту его работы или по месту его фактического нахождения.
Статья 103. Содержание повестки и извещения
(1) Повестки и извещения должны содержать:
a) наименование и адрес судебной инстанции;
b) указание места, даты и времени явки;
c) имя и адрес лица, извещаемого или вызываемого в суд;
d) наименование дела, по которому производится вызов или извещение;
e) указание, в качестве кого вызывается или извещается лицо.
(2) В повестке или извещении участникам процесса предлагается представить все имеющиеся у них доказательства по делу, указывается на последствия непредставления доказательств и неявки лица в судебную инстанцию, обязательность сообщения судебной инстанции о причинах неявки, а также обязанность лица, принявшего повестку или извещение за отсутствующего адресата, вручить их ему при первой возможности.
(3) Одновременно с повесткой или извещением при необходимости судья направляет ответчику копии представленных в судебную инстанцию документов. Вместе с повесткой или извещением истцу направляется копия отзыва на исковое заявление, если ответчик передал его судебной инстанции.
Статья 104. Доставка повесток и извещений
(1) Повестки и извещения доставляются в случае, когда в суд вызываются:
a) государство, административно-территориальные единицы, органы публичной власти в лице руководителя соответствующего органа - по месту нахождения администрации;
b) юридические лица - через их управомоченных лиц, по их основному месту нахождения согласно государственной регистрации или, по обстоятельствам, по месту нахождения представительства или филиала;
c) объединения и общества, не являющиеся юридическими лицами, - через их органы управления, по месту нахождения их администрации;
d) предприятия и все лица, подвергнутые процедуре судебной реорганизации и несостоятельности, - через управляющего процессом несостоятельности или, по обстоятельствам, ликвидатора;
e) недееспособные лица - через их законных представителей; в случае назначения попечителя - через него;
f) персонал дипломатических представительств и консульских учреждений Республики Молдова, граждане Республики Молдова, направленные в качестве служащих в международные организации, проживающие вместе с ними за рубежом члены их семей - через Министерство иностранных дел;
g) граждане Республики Молдова, кроме предусмотренных в пункте f), находящиеся за рубежом по долгу службы, - через центральные органы, которые направили их либо в подчинении которых находятся направившие их лица.

(2) Если международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова, либо специальным законом не предусмотрена иная процедура вызова или извещения лиц, находящихся за рубежом, место жительства или место нахождения которых известно, повестка или извещение направляются заказным письмом с уведомлением о вручении. Если место жительства или место нахождения лиц, находящихся за рубежом, не известно, вызов их в суд осуществляется в соответствии со статьей 108. Положения настоящей статьи применяются и к сообщению или уведомлению о любом другом процессуальном действии.
(3) Во всех случаях, если у лиц, находящихся за рубежом, имеется поверенный, известный в Республике Молдова, он также вызывается в суд.
(4) Истец, проживающий за рубежом, вправе указать адрес в Республике Молдова, по которому ему могут направляться все сообщения о процессе. Если ответчик проживает за рубежом, ему сообщается его право указать адрес в Республике Молдова, по которому ему могут направляться все сообщения. В случае несоблюдения ответчиком этого требования сообщение осуществляется заказным письмом, а расписка о сдаче письма на почту должна содержать наименование направленных актов.
(5) Лица, место жительства или место нахождения которых не известно, вызываются в суд в порядке, предусмотренном статьей 108.
Статья 105. Вручение повесток и извещений
(1) Повестка и извещение направляются заказным письмом с уведомлением о вручении или через уполномоченное судом лицо. Дата вручения повестки или извещения указывается как в повестке или извещении, которые вручаются, так и на их корешке, который подлежит возврату судебной инстанции.
(2) С согласия участника процесса судья может доверить ему повестку или извещение для вручения адресату. Лицо, уполномоченное судьей вручить повестку или извещение, должно вернуть судебной инстанции их корешок с распиской адресата о получении.
(3) Повестки и извещения, процессуальные акты могут вручаться адресатам также в помещении судебной инстанции. В этом случае адресаты, присутствующие в судебной инстанции лично или через представителя, не могут отказаться от получения повесток и процессуальных актов. Если вручение осуществляется в судебном заседании, судебная инстанция может предоставить по просьбе заинтересованного лица срок для ознакомления с врученными актами.
(4) Представители сторон и других участников процесса могут вручать друг другу процессуальные акты под расписку.
(5) Повестка или извещение, адресованные физическому лицу, вручаются ему лично под расписку на корешке. Повестка или извещение, адресованные организации, вручаются соответствующему должностному лицу, которое расписывается на корешке. Если соответствующее должностное лицо отсутствует, повестка или извещение вручаются в том же порядке другому служащему организации и считаются принятыми организацией.
(6) Если лицо, уполномоченное вручить повестку или извещение, не найдет адресата по месту жительства или месту работы, повестка или извещение вручаются кому-либо из совершеннолетних членов семьи, проживающих совместно с ним и согласившихся получить повестку или извещение, а при их отсутствии передаются в жилищно-эксплуатационную организацию, примэрию села (коммуны) либо администрации по месту его работы. Лицо, получившее повестку или извещение, обязано указать на корешке свое имя, отношения родства с адресатом либо занимаемую должность. Лицо, получившее повестку или извещение, обязано вручить их адресату при первой возможности.
(7) В случае временного отсутствия адресата лицо, которое должно вручить повестку или извещение, отмечает на корешке, куда выбыл адресат и когда ожидается его возвращение.
(8) Если место нахождения адресата не известно, об этом делается отметка в повестке или

извещении с указанием источника информации, даты и времени.
(9) В случае невручения повестки по вине почтового работника или другого лица, уполномоченного вручить повестку или извещение, на него налагается штраф в размере до 10 условных единиц.
Статья 106. Последствия отказа от принятия повестки или извещения
(1) Если адресат отказывается принять повестку или извещение, то лицо, уполномоченное их вручить, делает соответствующую отметку на повестке или извещении и возвращает их судебной инстанции.
(2) Лицо, отказавшееся принять повестку или извещение, считается извещенным о месте, дате и времени проведения судебного заседания или о месте, дате и времени совершения процессуального действия. Неявка его не препятствует рассмотрению дела или совершению процессуального действия.
Статья 107. Перемена адреса в ходе процесса
В случае перемены места жительства или места нахождения одной из сторон или одного из представителей после начала процесса они обязаны сообщить свой новый адрес судебной инстанции посредством заявления, а противной стороне - посредством заказного письма, расписка в получении которого приобщается к делу вместе с заявлением. При отсутствии такого сообщения повестка или извещение посылаются по последнему адресу, известному судебной инстанции, и считаются врученными, даже если адресат по тому адресу более не проживает.
Статья 108. Вызов ответчика в суд через прессу
(1) Если место фактического пребывания ответчика не известно и истец заверяет, что несмотря на то, что сделал все возможное, не сумел узнать место жительства ответчика, председатель судебной инстанции распоряжается о его вызове через прессу. Опубликование в прессе считается законным вызовом в суд.
(2) Вызов публикуется в наиболее распространенной республиканской или местной газете в случаях, когда судебная инстанция считает такую меру необходимой.
(3) Вызов публикуется в газете не позднее чем за 15 дней до даты, назначенной для проведения судебного заседания. В срочных случаях председатель судебной инстанции может сократить этот срок до пяти дней.
(4) Если ответчик явится в суд и докажет, что вызов через прессу был осуществлен злонамеренно, то истец несет все расходы, связанные с вызовом через прессу, даже в том случае, если выиграет процесс, а все процессуальные действия, совершенные после одобрения такого вызова, подлежат отмене.
(5) Если место нахождения ответчика не известно, судебная инстанция рассматривает дела по истечении срока для опубликования.
Статья 109. Розыск ответчика
(1) Если не известно место нахождения ответчика по искам, предъявляемым в интересах государства, о взыскании алиментов, о возмещении вреда, причиненного увечьем или иным повреждением здоровья либо связанного со смертью лица, судебная инстанция обязана объявить розыск ответчика.
(2) Если не известно место нахождения ответчика при рассмотрении категорий дел, иных чем указанные в части (1), судья может объявить розыск ответчика через уполномоченные органы не иначе как после внесения заинтересованным лицом суммы, необходимой для розыска.
(3) Розыск ответчика производится на основании определения судебной инстанции органами полиции или налоговыми органами.
(4) Расходы по розыску ответчика в соответствии с частью (1) взыскиваются с ответчика в доход государства по заявлению органов полиции или налоговых органов посредством выдачи судебного приказа.

Глава IX
ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ СРОКИ

Статья 110. Процессуальный срок

Процессуальным сроком является установленный законом или назначенный судебной инстанцией (судьей) промежуток времени, в течение которого судебная инстанция (судья), участники процесса и другие лица, связанные с деятельностью судебной инстанции, должны совершить определенные процессуальные действия либо завершить совокупность процессуальных действий.

Статья 111. Исчисление процессуальных сроков

(1) Процессуальные действия совершаются в сроки, установленные законом. В тех случаях, когда процессуальные сроки не установлены законом, они назначаются судебной инстанцией.

(2) Процессуальные сроки определяются календарной датой, датой сообщения процессуального акта, периодом времени или указанием на событие, которое должно неизбежно наступить. В последнем случае процессуальный акт может быть совершен на протяжении всего указанного периода.

[Ст.111 ч.(2) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

(3) Течение процессуального срока, исчисляемого годами, месяцами или днями, начинается на следующий день после установленной календарной даты, сообщения процессуального акта либо наступления события или момента, которым определено его начало.

Статья 112. Истечение процессуальных сроков

(1) Срок, исчисляемый годами, истекает в соответствующие месяц и число последнего года срока. Срок, исчисляемый месяцами, истекает в соответствующее число последнего месяца срока. Если последний месяц не имеет соответствующего числа, срок истекает в последний день месяца.

(2) Если последний день срока приходится на нерабочий день, срок истекает в следующий за ним рабочий день.

(3) Процессуальное действие, для совершения которого установлен срок, может быть выполнено до 24 часов последнего дня срока. Если апелляционное или кассационное заявление, документы либо денежные суммы поданы в почтовое отделение или на телеграф либо отправлены посредством других средств связи до 24 часов последнего дня срока, то процессуальное действие считается выполненным в срок.

(4) Если процессуальное действие должно быть совершено непосредственно в судебной инстанции или в другой организации, срок истекает в тот час, когда в инстанции или в организации завершается рабочий день или прекращаются соответствующие операции.

Статья 113. Последствия несовершения процессуального действия в срок

(1) Право на совершение процессуальных действий прекращается с истечением установленного законом или назначенного судебной инстанцией (судьей) срока.

(2) Заявления и документы, поданные по истечении процессуального срока, не освобождают от исполнения процессуальных обязанностей.

Статья 114. Приостановление течения процессуальных сроков

(1) Течение всех процессуальных сроков приостанавливается одновременно с приостановлением производства по делу.

(2) Со дня возобновления производства по делу течение приостановленных процессуальных сроков продолжается.

Статья 115. Продление процессуальных сроков

По просьбе участников процесса судебная инстанция (судья) может продлить процессуальный срок.

Статья 116. Восстановление пропущенного срока
(1) Лицам, которые по обоснованным причинам не совершили процессуальное действие в срок, пропущенный срок может быть восстановлен судебной инстанцией.
(2) Заявление о восстановлении пропущенного срока подается в судебную инстанцию, в которой надлежало совершить процессуальное действие, и рассматривается в судебном заседании. Участники процесса извещаются о месте, дате и времени проведения судебного заседания, однако их неявка не препятствует рассмотрению вопроса о восстановлении пропущенного срока.
(3) К заявлению о восстановлении пропущенного срока прилагаются доказательства, свидетельствующие о невозможности совершения действия. Одновременно должно быть совершено соответствующее процессуальное действие (подано заявление, представлены соответствующие документы и т.д.), в отношении которого пропущен срок.
(4) Решение о восстановлении пропущенного срока может быть принято только в случае, если сторона подала заявление не позднее 30 дней со дня, когда узнала или должна была узнать о прекращении причин, обусловивших превышение процессуального срока.
[Ст.116 ч.(4) в редакцииЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
(5) На определение судебной инстанции об отказе в восстановлении пропущенного процессуального срока может быть подана кассационная жалоба. Определение о восстановлении пропущенного срока не подлежит обжалованию в кассационном порядке.

Глава X
ДОКАЗАТЕЛЬСТВА И ДОКАЗЫВАНИЕ

Статья 117. Доказательства
(1) Доказательствами по гражданским делам являются полученные в предусмотренном законом порядке фактические данные, служащие установлению наличия или отсутствия обстоятельств, обосновывающих требования и возражения сторон, а также иные обстоятельства, имеющие значение для правильного разрешения дела.
(2) Доказательствами в гражданском деле служат фактические данные, установленные посредством объяснений сторон и других заинтересованных в исходе дела лиц, показаний свидетелей, письменных и вещественных доказательств, звукозаписей и видеозаписей, заключений экспертов.
(3) Доказательства, полученные с нарушением закона, не являются доказательствами и не могут быть положены судебной инстанцией в основу решения.

[Ст.117 ч.(3) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 118. Обязанность доказывания в суде
(1) Каждая сторона должна доказать те обстоятельства, на которые она ссылается как на основание своих требований и возражений, если законом не установлено иное.
(2) Сторона, не исполнившая в полной мере свою обязанность доказать определенные факты, вправе представить в судебную инстанцию ходатайство, в котором она требует заслушать противную сторону по этим фактам, если ходатайство не относится к обстоятельствам, которые судебная инстанция считает доказанными.
(3) Обстоятельства, имеющие значение для правильного разрешения дела, окончательно определяются судебной инстанцией на основании требований и возражений сторон и других участников процесса, а также подлежащих применению норм материального и процессуального права.
(4) В случае несоблюдения положений закона о закреплении доказательств или утраты подлинного экземпляра документа неблагоприятные последствия недоказанности утверждений о фактических обстоятельствах дела возлагаются на ту сторону или другого участника процесса, который мог и должен был обеспечить себя до рассмотрения дела

достоверным и не вызывающим сомнения доказательством.
(5) Судебная инстанция (судья) вправе предложить сторонам и другим участникам процесса в случае необходимости представить дополнительные доказательства и доказать факты, составляющие предмет доказывания, чтобы убедиться в их достоверности.
Статья 119. Представление и истребование доказательств
(1) Доказательства собираются и представляются сторонами и другими участниками процесса. Если при сборе доказательств возникают трудности, судебная инстанция по ходатайству сторон и других участников процесса может оказать содействие в собирании и представлении необходимых доказательств.
(2) В ходатайстве об истребовании доказательства должно быть обозначено соответствующее доказательство, а также указано, какие обстоятельства могут быть подтверждены или опровергнуты этим доказательством, причины, препятствующие получению доказательства, место его нахождения. В случае необходимости судебная инстанция (судья) может выдать по просьбе стороны или другого участника процесса запрос на получение доказательства. Лицо, у которого находится истребуемое доказательство, направляет его непосредственно в суд или передает лицу, имеющему запрос, для представления его в суд.
(3) Лица, не владеющие истребуемым доказательством или не имеющие возможности представить его в установленный судом срок, обязаны сообщить об этом судебной инстанции в пятидневный срок со дня получения запроса судебной инстанции с указанием причин непредставления доказательства. В случае несообщения, а также признания судебной инстанцией необоснованным требования о представлении доказательства виновные лица, не участвующие в деле, подвергаются штрафу в размере до 10 условных единиц. Наложение штрафа не освобождает лиц, владеющих истребуемым доказательством, от обязанности представления его в судебную инстанцию.

[Ст.119 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 120. Осмотр и исследование письменных и вещественных доказательств по месту их хранения или нахождения
(1) Судебная инстанция может произвести осмотр и исследование письменных и вещественных доказательств по месту их хранения или нахождения в случае невозможности или затруднительности их представления в судебную инстанцию.
(2) Судебная инстанция (судья) выносит определение о месте, дате и времени исследования доказательств на месте и извещает лиц, заинтересованных в исходе дела, однако их неявка не препятствует производству осмотра и исследования доказательств. В случае необходимости к месту осмотра и исследования доказательств могут быть вызваны свидетели, переводчики, специалисты, эксперты. Специалисты могут проводить измерения, снимать на фото- и кинопленку, делать звуко- и видеозаписи, составлять планы, схемы и совершать другие необходимые действия.
(3) При осмотре и исследовании доказательств непосредственно на месте составляется протокол.
Статья 121. Относимость доказательств
Судебная инстанция принимает к рассмотрению и исследованию только те из представленных доказательств, которые имеют значение для дела, которые подтверждают, опровергают или ставят под сомнение выводы о наличии или отсутствии обстоятельств, имеющих значение для правильного разрешения дела.
Статья 122. Допустимость доказательств
(1) Обстоятельства, которые по закону должны быть подтверждены определенными средствами доказывания, не могут подтверждаться никакими другими средствами доказывания.

(2) Допустимость доказательств определяется в соответствии с законом, действовавшим на момент их выдачи.
(3) Считаются недопустимыми доказательства, полученные с нарушением положений закона, такие как введение в заблуждение участника процесса, составление акта неуполномоченным лицом, неправильное составление процессуального акта, а также другие незаконные действия.
Статья 123. Основания освобождения от доказывания
(1) Факты, признанные судебной инстанцией общеизвестными, не нуждаются в доказывании.
(2) Факты, установленные вступившим в законную силу судебным решением по гражданскому делу, ранее рассмотренному судебной инстанцией общей юрисдикции или специализированной судебной инстанцией, обязательны для судебной инстанции, рассматривающей дело, не доказываются вновь и не подлежат оспариванию при рассмотрении другого гражданского дела, в котором участвуют те же лица.
(3) Вступивший в законную силу приговор судебной инстанции по уголовному делу обязателен для судебной инстанции, рассматривающей дело о гражданско-правовых последствиях действий лица, в отношении которого был вынесен приговор, лишь по вопросу, имели ли место эти действия и совершены ли они данным лицом.
(4) Факты, которые согласно закону предполагаются установленными, не должны доказываться лицом, в пользу которого установлена презумпция. Такое предположение может быть оспорено заинтересованным лицом согласно общим правилам доказывания, если законом не предусмотрено иное. Судебная инстанция вправе по собственной инициативе проверить достоверность предполагаемых фактов.
(5) Факты, установленные актом органа публичной власти, не имеют силы досудебного установления для судебной инстанции и могут быть оспорены в соответствии с настоящим кодексом.
(6) Факты, на которые ссылается одна из сторон, не должны доказываться в той мере, в которой другая сторона их не отрицает.

[Ст.123 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 124. Лишение права представлять доказательства
(1) Сторона, ходатайствующая о доказательстве посредством вызова свидетелей или проведения экспертизы, обязана в пятидневный срок после удовлетворения ходатайства внести установленную судебной инстанцией сумму для возмещения расходов свидетелей или оплаты эксперта. Сторона, лишенная права представлять доказательства, может защищаться, опровергая фактическую и правовую обоснованность утверждений и доказательств противной стороны.
(2) Невнесение необходимой для проведения экспертизы суммы лицом, ходатайствующим о ее проведении, влечет лишение права представления соответствующего доказательства.
Статья 125. Судебные поручения
(1) В случае необходимости сбора доказательств или вручения судебных актов в другом городе, муниципии или районе судебная инстанция, рассматривающая дело, своим определением поручает соответствующей судебной инстанции произвести определенные процессуальные действия.
(2) В определении о судебном поручении излагаются существо рассматриваемого дела, сведения о сторонах, в том числе о месте их проживания или нахождения, указываются обстоятельства, подлежащие выяснению, и доказательства, которые должна собрать судебная инстанция, выполняющая поручение. Это определение обязательно для судебной инстанции, которой оно адресовано, и должно быть выполнено в первоочередном порядке.

[Ст.125 ч.(2) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]

(3) Судебные инстанции Республики Молдова могут поручать производство различных процессуальных действий иностранным судебным инстанциям в соответствии с законодательством Республики Молдова и международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова.

Статья 126. Порядок выполнения поручения

(1) Выполнение судебного поручения производится в судебном заседании по правилам, установленным настоящим кодексом. Участники процесса извещаются о месте, дате и времени проведения судебного заседания, однако их неявка не препятствует выполнению поручения.

(2) Протоколы и все собранные при выполнении поручения доказательства немедленно направляются в судебную инстанцию, рассматривающую дело.

(3) Если участники процесса, свидетели или эксперты, дававшие показания, объяснения или заключения судебной инстанции, выполнявшей поручение, явятся в судебную инстанцию, рассматривающую дело, они дают показания, объяснения и заключения в общем порядке.

Статья 127. Обеспечение доказательств

(1) Участники процесса, заинтересованные в предупреждении исчезновения или невозможности представления в будущем доказательств, необходимых для обоснования требования, могут просить судебную инстанцию об обеспечении этих доказательств. Обеспечение доказательств осуществляется посредством заслушивания свидетеля, проведения экспертизы, производством осмотра на месте и другими способами.

(2) Обеспечение доказательств до возбуждения дела в судебной инстанции производится нотариусами, официальными лицами дипломатических представительств Республики Молдова в отношении граждан Республики Молдова в порядке, предусмотренном действующим законодательством, или судьями в установленном статьей 127^1 порядке.

[Ст.127 ч.(2) в редакции ЗП238-XVI от 13.11.08, МО215-217/05.12.08 ст.796]

[Ст.127 ч.(2) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 127^1. Обеспечение доказательств,
касающихся объектов интеллектуальной собственности

(1) Любое лицо, права на интеллектуальную собственность которого нарушены, может ходатайствовать перед судом как до возбуждения дела в судебной инстанции, так и в ходе процесса о применении временных мер по обеспечению доказательств при условии защиты информации, являющейся коммерческой тайной, или обеспечения ее конфиденциальности в соответствии с действующим законодательством, а также внесения залога.

(2) Заявление об обеспечении доказательств, касающихся объектов интеллектуальной собственности, подается в Апелляционную палату Кишинэу в соответствии с положениями части (2) статьи 128.

(3) Обеспечение доказательств, касающихся объектов интеллектуальной собственности, осуществляется в установленном статьей 129 порядке.

(4) Меры по обеспечению доказательств до предъявления иска применяются судебной инстанцией в пределах, предусмотренных действующим законодательством.

(5) Определение об удовлетворении заявления об обеспечении доказательств может быть обжаловано одновременно с решением по существу, а определение об отклонении такого заявления может быть обжаловано в кассационном порядке в пятидневный срок со дня вынесения – если оно вынесено с вызовом в суд участников процесса, или же со дня сообщения им определения – если оно вынесено без их вызова в суд. Подача кассационной жалобы не приостанавливает исполнения мер по обеспечению

доказательств.
Статья 127[2]. Залог при обеспечении доказательств до предъявления иска
(1) Залог вносится деньгами на специальный счет исполнительного бюро.
(2) Залог устанавливается в размере 20 процентов стоимости имущества, обеспечение которого запрашивается, а в случае объектов, стоимость которых не поддается оценке, залог составляет до 50 000 леев.
(3) Если при рассмотрении дела устанавливается ущерб, превышающий сумму залога, разницу, не покрываемую залогом, вносит истец в соответствии с действующим законодательством.
(4) Внесенный залог или его часть, оставшаяся после возмещения причиненного ответчику ущерба, возвращаются на основании соответствующего заявления после вынесения окончательного решения по делу, в связи с которым установлен залог, и/или после истечения срока действия меры, предусматривающей внесение залога.
(5) Залог возвращается залогодателю, если в течение 30 дней после обретения решением окончательного характера или, по обстоятельствам, после истечения срока действия меры, предусмотренной частью (4), правомочное лицо подало заявление о возмещении причиненного ущерба. Залог возвращается незамедлительно, если заинтересованная сторона прямо заявляет о том, что не преследует цели обязать залогодателя возместить ущерб, причиненный мерой, предусматривающей внесение залога.
(6) Судебная инстанция выносит определение по заявлению о возврате залога с вызовом сторон. Это определение может быть обжаловано в кассационном порядке.
Статья 127[3]. Отмена мер по обеспечению доказательств
(1) Меры по обеспечению доказательств признаются отмененными, если истец в течение 20 рабочих дней не предъявит в судебную инстанцию иск о нарушении прав.
(2) Меры по обеспечению доказательств отменяются на основании заявления:
a) если какие-либо действия или бездействие истца причинили ущерб;
b) если устанавливается отсутствие нарушения или попытки нарушения какого-либо права на объекты интеллектуальной собственности;
c) согласно решению судебной инстанции;
d) в других предусмотренных законом случаях.
(3) По истечении срока, предусмотренного частью (1), пропущенный срок не может быть восстановлен.
[Ст.127[1]-127[3] введены ЗП238-XVI от 13.11.08, МО215-217/05.12.08 ст.796]

Статья 128. Заявление об обеспечении доказательств
(1) Заявление об обеспечении доказательств подается в судебную инстанцию, рассматривающую дело, или, по обстоятельствам, нотариусу, в районе деятельности которого должны быть совершены процессуальные действия по обеспечению доказательств.
(2) В заявлении об обеспечении доказательств должны быть указаны существо дела, сведения о сторонах, в том числе о месте их проживания или нахождения, доказательства, которые необходимо обеспечить, факты, для подтверждения которых необходимы эти доказательства, причины, побудившие заявителя обратиться с просьбой об обеспечении доказательств. Рассмотрев заявление об обеспечении доказательств, судебная инстанция выносит определение.
(3) Определение об отказе в принятии заявления об обеспечении доказательств может быть обжаловано в кассационном порядке в пятидневный срок со дня вынесения - если оно вынесено с вызовом в суд участников дела, или же со дня сообщения им решения - если оно вынесено без их вызова в суд. Определение, вынесенное при рассмотрении дела, может быть обжаловано только одновременно с решением по существу.

Статья 129. Порядок обеспечения доказательств
(1) Обеспечение доказательств производится судьей по правилам, установленным настоящим кодексом для их исследования. Заинтересованное лицо и другие участники процесса извещаются о месте, дате и времени обеспечения доказательств, однако их неявка не препятствует принятию мер по обеспечению доказательств. При наличии угрозы опоздания судебная инстанция рассматривает заявление об обеспечении доказательств незамедлительно, без вызова сторон. В этом случае определение об обеспечении доказательств доводится до сведения сторон и других заинтересованных лиц.
(2) Определение, протоколы и все собранные в порядке обеспечения доказательства пересылаются в судебную инстанцию, рассматривающую дело, с уведомлением об этом участников процесса.
(3) Если обеспечение доказательств имело место не в судебной инстанции, рассматривающей дело, применяются положения статей 125 и 126.

[Ст.129 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 130. Оценка доказательств
(1) Судебная инстанция оценивает доказательства по своему внутреннему убеждению, основанному на всестороннем, полном, беспристрастном и непосредственном рассмотрении всех имеющихся в деле доказательств в их совокупности и взаимосвязи, руководствуясь законом.
(2) Никакие доказательства без их оценки не имеют для судебной инстанции заранее установленной доказательной силы.
(3) Судебная инстанция оценивает относимость, допустимость, достоверность каждого доказательства в отдельности, а также взаимную связь и достаточность для разрешения дела в их совокупности.
(4) В результате оценки доказательств судебная инстанция обязана отразить в решении мотивы, по которым одни доказательства приняты судебной инстанцией в качестве средства обоснования своих выводов, а другие отвергнуты ею, а также основания, по которым одним доказательствам отдано предпочтение перед другими.
(5) Доказательство признается судебной инстанцией достоверным, если в результате его исследования и сопоставления с другими доказательствами установлено, что содержащиеся в нем сведения соответствуют действительности.
Статья 131. Объяснения сторон и третьих лиц
(1) Объяснения сторон и третьих лиц об известных им обстоятельствах, имеющих значение для разрешения дела, подлежат проверке и оценке наряду с другими доказательствами. Объяснения могут быть даны в устной или письменной форме. Если у заслушиваемой стороны имеется несколько соучастников по делу, судебная инстанция, исходя из обстоятельств дела, устанавливает необходимость заслушивания всех или только некоторых из них.
(2) Судебная инстанция может считать достаточными для дела обстоятельства, определенные на основании объяснений одной стороны, если другая сторона удерживает у себя соответствующее доказательство и не представляет его по требованию судебной инстанции.
(3) Если сторона, обязанная доказывать свои утверждения, удерживает необходимые доказательства и не представляет их суду, судебная инстанция вправе обосновать свои выводы объяснениями противной стороны.
(4) Признание в судебном заседании или при исполнении судебного поручения одной стороной фактов, на которых другая сторона основывает свои требования или возражения, освобождает последнюю от необходимости доказывания этих фактов. Признание вносится в протокол судебного заседания. Признание, изложенное в письменном виде,

приобщается к материалам дела.

[Ст.131 ч.(4) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

(5) Отказ от совершенного в суде признания влияет на признание лишь в случае, когда сторона, признавшая факты, докажет, что их сообщение не соответствует действительности, а является результатом ошибки. Только в этом случае признание становится недействительным.
(6) Если у судебной инстанции имеются основания полагать, что признание совершено с целью сокрытия действительных обстоятельств дела либо под влиянием обмана, насилия, угрозы или заблуждения, она не принимает признания, о чем выносит определение. В этом случае данные обстоятельства подлежат доказыванию на общих основаниях.
(7) Признание иска или обстоятельств, совершенное в первой инстанции, сохраняет силу и в вышестоящих инстанциях.
Статья 132. Свидетельские показания
(1) Свидетелем может быть любое не заинтересованное по делу лицо, которому непосредственно или косвенно стали известны какие-либо факты, относящиеся к данному делу. Не могут считаться доказательствами показания свидетеля, если он не был очевидцем события.

[Ст.132 ч.(1) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

(2) Лицо, ходатайствующее о вызове в судебную инстанцию свидетеля, обязано указать, какие факты, имеющие значение для разрешения дела, может подтвердить этот свидетель, и сообщить судебной инстанции имя свидетеля и место его жительства.
Статья 133. Лица, которые не могут быть свидетелями в суде
Не могут быть вызваны в судебную инстанцию и допрошены в качестве свидетелей:
a) лица, которые в силу своего малолетнего возраста, физических или психических недостатков не в состоянии правильно воспринимать факты и давать о них правильные показания;
b) служители культа, врачи, адвокаты, нотариусы и другие лица, которых закон обязывает хранить тайну информации, ставшей известной им в процессе исполнения ими своих служебных обязанностей;
c) государственные служащие и бывшие государственные служащие - по охраняемым законом секретным сведениям, ставшим известными им в связи с исполнением служебных обязанностей, если не были освобождены в установленном порядке от обязанности хранить тайну;
d) лица, которые в силу профессиональных обязанностей участвовали в подготовке, исполнении или распространении периодических изданий, теле- или радиопередач, - в отношении личности автора, исполнителя, составителя материалов или документов, а также в отношении полученной от них информации в связи с их деятельностью в силу того, что эти материалы и документы предназначены для редакции;
e) судьи - о вопросах, возникавших в совещательной комнате в связи с обсуждением обстоятельств дела при вынесении решения или приговора.
Статья 134. Право свидетеля отказаться от дачи показаний
Вправе отказаться от дачи показаний в качестве свидетелей в суде:
a) супруг, в том числе разведенный, против супруга, дети, в том числе усыновленные (удочеренные), против родителей, родители против детей, в том числе усыновленных (удочеренных);
b) братья и сестры друг против друга, дед и бабка против внуков, внуки против деда и

бабки;
c) жених против невесты или невеста против жениха, сожители друг против друга;
d) лица, чьи показания могут причинить материальный или моральный вред свидетелю или лицам, с которыми они находятся в отношениях, указанных в пунктах a), b) и c);
e) лица, которые своими показаниями могут обесчестить себя или создать угрозу административного или уголовного преследования для самих себя или для лиц, с которыми они находятся в отношениях, указанных в пунктах a), b) и c);
f) лица, которые не могут дать показания без того, чтобы не разгласить профессиональную или коммерческую тайну;
g) депутаты - в отношении сведений, ставших известными им в связи с исполнением депутатских обязанностей;
h) парламентские адвокаты - в отношении сведений, ставших известными им в связи с осуществлением ими своих полномочий.

[Ст.134 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 135. Заявление свидетеля об отказе от дачи показаний
(1) Свидетель, отказывающийся давать показания, обязан заявить об этом в письменном виде, с изложением мотивов отказа, до начала дачи показаний. Судебная инстанция уведомляет стороны об отказе свидетеля.
(2) Если отказ свидетеля от дачи показаний представляется в судебную инстанцию устно, об этом делается отметка в протоколе судебного заседания.
(3) Если отказ свидетеля от дачи показаний совершен без указания каких-либо мотивов либо если они признаны судебной инстанцией необоснованными, свидетель может быть подвергнут штрафу в размере 10 условных единиц.

[Ст.135 ч.(3) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 136. Обязанности и права свидетеля
(1) Лицо, вызванное в качестве свидетеля, обязано явиться в судебную инстанцию в назначенные день и время и дать правдивые показания. Свидетель, который вследствие болезни, старости, инвалидности или по другим причинам, признанным судебной инстанцией обоснованными, не в состоянии явиться по вызову суда, может быть допрошен судебной инстанцией по месту своего нахождения.
(2) За дачу заведомо ложных показаний, отказ или уклонение от дачи показаний по мотивам, не предусмотренным законом, свидетель несет ответственность в соответствии с уголовным законодательством.
(3) В случае неявки свидетеля в судебное заседание по причинам, признанным судом необоснованными, он подвергается штрафу в размере до пяти условных единиц. В случае неявки по вторичному вызову судебная инстанция вправе распорядиться о его принудительном приводе с повторным наложением штрафа в размере до 10 условных единиц.
(4) Свидетель имеет право на возмещение расходов, связанных с вызовом в суд, и на получение компенсации за отвлечение от своих обычных занятий, размер которой определяется в установленном законом порядке.
Статья 137. Письменные доказательства
(1) Письменными доказательствами являются любые документы, акты, соглашения, договоры, справки, деловые письма или письма личного характера, иные материалы, выполненные в форме словесной, цифровой, графической записи, а также полученные по факсу, электронной почтой или по другим средствам связи либо иным способом, позволяющим установить содержание документа, содержащие сведения, относящиеся к

обстоятельствам, имеющим значение для разрешения дела, и могущие подтвердить их достоверность.
(2) Признаются письменными доказательствами приговоры, решения судебных инстанций и другие судебные акты, протоколы процессуальных действий, протоколы судебных заседаний, приложения к протоколам процессуальных действий (схемы, проекты, рисунки и т.д.).
Статья 138. Представление письменных доказательств
(1) Письменные доказательства представляются в суд сторонами и другими участниками процесса. По их ходатайству письменные доказательства могут быть истребованы судебной инстанцией у сторон, других участников процесса, а также у лиц, не участвующих в процессе.
(2) Если письменные доказательства находятся на хранении у какого-либо органа власти, организации либо другого лица или учреждения, судебная инстанция по ходатайству участника процесса распоряжается о его представлении в установленный для этого срок. Это требование не применяется к письменным доказательствам, которые могут быть получены без содействия судебной инстанции. Получение и представление письменных доказательств осуществляется за счет ходатайствующей стороны.

[Ст.138 ч.(2) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

(3) Если для разрешения дела имеет значение только часть документа, судебной инстанции представляется выписка из этого документа, заверенная в установленном законом порядке.
(4) Письменные доказательства представляются в подлиннике или в виде заверенной в установленном законом порядке копии с указанием места нахождения подлинника. Письменные доказательства представляются в подлиннике, если в соответствии с законом или другим нормативным актом обстоятельства дела должны быть подтверждены только документами в подлиннике либо если копии представленного документа различны по содержанию, а также в других случаях, когда судебная инстанция считает необходимым представление подлинника.
(5) Если согласно утверждениям заинтересованной стороны документ в подлиннике находится у противной стороны, доказывание осуществляется посредством подачи ходатайства о том, чтобы противная сторона представила документ в подлиннике. В случае, когда противная сторона не выполнит определение судебной инстанции о представлении документа в подлиннике, используется копия подлинника, представленная заинтересованным лицом, если законом не предусмотрено иное. Судебная инстанция оценивает доказательную силу заверенной копии исходя из своих внутренних убеждений.
(6) Копии документов, представленные в судебную инстанцию участником процесса, а также истребованные судебной инстанцией по своей инициативе, вручаются участникам процесса, которые не располагают ими.
(7) Сторона, представившая документ или иное письменное доказательство с тем, чтобы доказать определенные обстоятельства, может отказаться от этого средства доказывания только с согласия противной стороны.
Статья 139. Оценка достоверности письменных доказательств
(1) Документы и другие акты, выданные органами власти и должностными лицами в пределах своей компетенции и полномочий, предполагаются достоверными. Если у судебной инстанции имеются сомнения относительно их достоверности, она в силу своих полномочий вправе потребовать, чтобы выдавший их орган или лицо заверили их достоверность. Достоверность документов и других актов, выданных органами иностранных государств, определяется в соответствии со статьей 466.

(2) При оценке документов и иных письменных доказательств судебная инстанция обязана удостовериться по отношению к другим доказательствам, выданы ли документ или иное письменное доказательство органом, уполномоченным выдавать такие документы, подписаны ли они лицом, уполномоченным скреплять подписью документ, соответствует ли документ всем остальным требованиям, установленным для таких документов.
(3) При оценке достоверности копии документа или иного письменного доказательства судебная инстанция проверяет, каким техническим способом сделана копия, гарантирует ли способ копирования идентичность копии и первоисточника, каким образом сохранена копия документа.
(4) Судебная инстанция не может считать доказанным факт, удостоверенный только копией документа, если подлинник документа утерян, а копии этого документа, представленные сторонами, различаются между собой и невозможно установить истинное содержание подлинника посредством других доказательств.
(5) Если одна из сторон или другой участник процесса намеревается препятствовать использованию в суде документа или иного письменного доказательства посредством его уничтожения или приведения в негодность, утверждения заинтересованного лица о содержании этого документа могут считаться судебной инстанцией доказанными.
(6) Доказательная сила поврежденного документа или иного письменного доказательства (содержащего подчистки, перечеркивания, дополнения или др.) устанавливается судебной инстанцией по ее внутреннему убеждению.

Статья 140. Получение образцов почерка для сравнительного исследования письменных документов и подписей на них

(1) Достоверность документа или иного письменного доказательства может быть установлена посредством сравнения почерка либо подписи. В этом случае заинтересованное лицо должно представить в судебную инстанцию документы или другие акты, необходимые для сравнения почерка или подписей либо ходатайствовать об их получении при содействии судебной инстанции.
(2) В случае оспаривания достоверности надписи или подписи на документе или ином письменном доказательстве подписавшим его лицом судебная инстанция вправе получить у него образцы почерка или подписи для сравнительного исследования. О необходимости получения образцов почерка или подписи судебная инстанция выносит определение. Отказ в представлении образцов почерка или подписи может быть квалифицирован судебной инстанцией признанием почерка или подписи.
(3) Образцы почерка могут быть получены судебной инстанцией при участии специалиста.
(4) Если судебная инстанция не выявила истину после сопоставления образцов почерка или подписи с письменными доказательствами, она распоряжается об осуществлении сопоставления экспертом.
(5) О дате, месте, условиях и порядке получения образцов почерка или подписи составляется протокол, который подписывается судьей, лицом, у которого взяты образцы почерка или подписи, и, по обстоятельствам, специалистом.

Статья 141. Возвращение письменных доказательств

(1) После вступления в законную силу решения судебной инстанции письменные доказательства возвращаются по просьбе представивших их лиц с приложением к делу их копий, засвидетельствованных судьей. Не возвращается письменное доказательство, утратившее юридическую силу для представившего документ лица.

[Ст.141 ч.(1) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

(2) С согласия судебной инстанции письменные доказательства могут быть возвращены и до вступления в законную силу судебного решения.

Статья 142. Вещественные доказательства и их определение

(1) Вещественными доказательствами являются предметы, которые своим внешним видом, характеристиками, свойствами, изменениями, местом нахождения или иными признаками могут служить средством установления обстоятельств, имеющих значение для разрешения дела.

(2) Определение вещественных доказательств представляет собой указание предметов исследования и установление фактов, подлежащих доказыванию при помощи этих доказательств. Судебная инстанция может распорядиться о привлечении к исследованию вещественных доказательств специалистов и экспертов.

Статья 143. Хранение вещественных доказательств

(1) Вещественные доказательства хранятся в деле или сдаются в камеру хранения судебной инстанции по особой описи. Судебная инстанция принимает меры к сохранению предметов в неизменном состоянии.

(2) Предметы, которые не могут быть доставлены в суд, исследуются по месту их нахождения или по другому месту, указанному судебной инстанцией, и подробно описываются в составленном на месте протоколе, а в необходимых случаях фотографируются и опечатываются. Протокол приобщается к делу. Исследование на месте осуществляется с привлечением участников процесса, а в необходимых случаях - в присутствии свидетелей, специалистов и экспертов.

[Ст.143 ч.(2) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

(3) Расходы, понесенные сторонами в связи с хранением вещественных доказательств, распределяются между ними в соответствии с положениями статьи 94.

Статья 144. Осмотр и исследование вещественных доказательств, подвергающихся быстрой порче

(1) Вещественные доказательства, подвергающиеся быстрой порче, немедленно осматриваются и исследуются судьей или судебной инстанцией по месту их нахождения, после чего возвращаются представившему их лицу или передаются организации, которая может их использовать по назначению. В последнем случае собственнику вещей могут быть возвращены предметы того же рода и качества или их стоимость.

(2) Участники процесса извещаются о месте, дате и времени осмотра и исследования вещественного доказательства, подвергающегося быстрой порче. Неявка участников процесса, извещенных в установленном законом порядке, не препятствует осмотру и исследованию вещественного доказательства.

(3) Данные осмотра и исследования вещественных доказательств, подвергающихся быстрой порче, заносятся в протокол, который приобщается к делу.

Статья 145. Распределение вещественных доказательств

(1) После вступления в законную силу решения судебной инстанции вещественные доказательства возвращаются представившим их лицам или передаются лицам, за которыми судебная инстанция признала право на них, либо реализуются в порядке, установленном судебной инстанцией.

(2) Предметы, которые по закону не могут находиться во владении физических лиц, передаются соответствующим юридическим лицам.

(3) В некоторых случаях вещественные доказательства после их осмотра и исследования судебной инстанцией могут быть по ходатайству лиц, от которых они были получены, возвращены им до окончания производства по делу, если удовлетворение такого ходатайства не будет препятствовать разрешению дела.

(4) По вопросам распределения вещественных доказательств до вынесения решения судебная инстанция выносит определение, которое не подлежит обжалованию в кассационном порядке.
Статья 146. Звуко- и видеозаписи
(1) Лицо, представляющее звуко- или видеозапись на электронном или ином носителе либо ходатайствующее об их истребовании, обязано указать, кем, когда и в каких условиях осуществлялась запись.
(2) Не может быть использована в качестве доказательства звуко- или видеозапись, полученная скрытым путем, за исключением случаев, когда такая запись допускается законом.
Статья 147. Хранение и возвращение носителей звуко- и видеозаписи
(1) Носители звуко- и видеозаписей хранятся в судебной инстанции по особой описи. Судебная инстанция принимает меры к сохранению носителей звуко- и видеозаписей в неизменном состоянии. Хранение и исследование звуко- и видеозаписей осуществляется в соответствии с требованиями статьи 143.
(2) После вступления в законную силу решения судебной инстанции носители звуко- или видеозаписи могут быть возвращены лицу, от которых они были получены. В исключительных случаях судебная инстанция своим определением может возвратить их и до вступления в законную силу судебного решения.
Статья 148. Назначение экспертизы
(1) Для разъяснения возникающих при рассмотрении дела вопросов, требующих специальных познаний в области науки, искусства, техники, ремесла и иных сферах, судья или судебная инстанция по ходатайству одной из сторон или другого участника процесса, а в предусмотренных законом случаях - по собственной инициативе назначает экспертизу. Имеющиеся в деле акты ревизии или ведомственной инспекции, а также письменные заключения специалиста не могут заменить заключение эксперта и не исключают необходимость проведения экспертизы по тому же вопросу.
(2) О проведении экспертизы судья или судебная инстанция выносит определение, которое не подлежит обжалованию в кассационном порядке.
Статья 149. Назначение эксперта
(1) Экспертом может быть назначено лицо, не заинтересованное в исходе дела и обладающее соответствующими познаниями.
(2) Проведение экспертизы может быть доверено работникам официальных органов судебной экспертизы, а также частным лицам, которые соответствуют требованиям, предъявляемым к эксперту.
(3) Лицо, назначенное экспертом, обязано провести экспертизу, если оно официально назначено экспертом по вопросам, требующим проведения исследований, либо если оно профессионально занимается наукой, искусством, техникой, ремеслом и т.д. Дача заключения обязательна и для лица, проявившего готовность провести экспертизу.
Статья 150. Руководство деятельностью эксперта
(1) Судебная инстанция устанавливает вид экспертизы, число экспертов, объем их работы и руководит деятельностью экспертов.
(2) При наличии особых обстоятельств судебная инстанция вправе заслушать эксперта до постановки вопросов, подлежащих исследованию, определить задачу эксперта и в случае необходимости установить, в каком объеме должны исследоваться вопросы, в какой мере эксперт вправе связываться со сторонами и на какой стадии последние могут быть допущены к участию в исследованиях эксперта.
(3) Если эксперт может дать заключение незамедлительно, он заслушивается непосредственно в судебном заседании, а его заключение заносится в протокол, составленный в соответствии с требованиями статьи 220.

Статья 151. Отвод эксперта
(1) Эксперту может быть заявлен отвод по основаниям, предусмотренным статьей 51. Основания отвода должны быть доказаны.
(2) Заявление об отводе эксперта подается в судебную инстанцию или судье, назначившим экспертизу, не позднее чем в пятидневный срок со дня извещения о назначении эксперта, если причины отказа существуют на эту дату. В остальных случаях срок начинает течь со дня возникновения оснований для отвода. По истечении срока отвод возможен в случае, когда заинтересованное лицо докажет, что не успело вовремя подать заявление об отводе по обоснованным причинам.
(3) Отвод рассматривается в судебном заседании с вызовом участников процесса и эксперта.
(4) Определение, которым разрешен вопрос об отводе эксперта, не подлежит обжалованию в кассационном порядке.
Статья 152. Права сторон и других участников процесса
при назначении и производстве экспертизы
(1) Стороны и другие участники процесса вправе ходатайствовать о назначении эксперта из числа определенных лиц или специализированных учреждений.
(2) Стороны и другие участники процесса вправе формулировать и представлять судебной инстанции вопросы, которые должны быть разъяснены экспертом, однако только судья или судебная инстанция окончательно определяют круг вопросов, по которым эксперт должен представить заключение. Судья или судебная инстанция обязаны обосновать отклонение вопросов, предложенных к экспертизе сторонами и другими участниками процесса.
(3) Стороны и другие участники процесса вправе знакомиться с определением судьи или судебной инстанции о назначении экспертизы, предлагать внести в определение судебной инстанции некоторые вопросы для их исследования экспертом, заявлять отвод эксперту, принимать участие в исследованиях эксперта, знакомиться с заключением эксперта, ходатайствовать перед судебной инстанцией о назначении повторной, дополнительной, комиссионной или комплексной экспертизы.
(4) Неявка на проведение исследований экспертом сторон, извещенных в установленном законом порядке, если их присутствие не является обязательным, не влечет недействительности заключений эксперта.
Статья 153. Содержание определения о назначении экспертизы
(1) В определении судебной инстанции о назначении экспертизы указываются: наименование судебной инстанции, которая назначила экспертизу; дата назначения экспертизы; имя или наименование сторон; рассматриваемое дело; наименование экспертизы; факты, для разъяснения которых производится экспертиза; вопросы, поставленные перед экспертом; имя эксперта или наименование учреждения, которому поручается проведение экспертизы; материалы, направляемые на экспертизу; другие сведения относительно проведения экспертизы; срок, в течение которого должна быть проведена экспертиза и представлено заключение; другие сведения, предусмотренные законом.
(2) В определении также указывается, что эксперт предупреждается судебной инстанцией или руководителем экспертного учреждения (если эксперт назначен руководителем этого учреждения) об уголовной ответственности за дачу заведомо ложного заключения.
Статья 154. Права и обязанности эксперта
(1) Эксперт вправе: ознакомиться с материалами дела, относящимися к предмету экспертизы; ходатайствовать перед судебной инстанцией о предоставлении ему дополнительных материалов, необходимых для составления заключения; участвовать в судебном заседании и с разрешения судебной инстанции задавать участникам процесса

вопросы, касающиеся предмета экспертизы; знакомиться с соответствующей частью протокола и высказывать замечания по поводу полного и правильного фиксирования его действий и разъяснений; включать в свое заключение обстоятельства, имеющие значение для разрешения дела, установленные по собственной инициативе при проведении экспертизы; давать заключения и разъяснения на родном языке или другом языке, которым он владеет; бесплатно пользоваться услугами переводчика; обжаловать действия судебной инстанции, ущемляющие его права на проведение экспертизы; отказываться от дачи заключений по вопросам, выходящим за пределы его специальных знаний, а также в случае недостаточности предоставленных ему материалов; получать возмещение расходов по проведению экспертизы и гонорар за проведенную работу, если проведение экспертизы не относится к сфере его служебных обязанностей в государственном учреждении.
(2) Эксперт вправе в установленной судебной инстанцией мере проводить консультации со сторонами по вопросам, касающимся проведения экспертизы, не проводить исследования, могущие полностью или частично уничтожить предмет исследований либо изменить его качество или свойства, если на это не получено согласия судебной инстанции, назначившей проведение экспертизы.
(3) За дачу заведомо ложного заключения эксперт несет ответственность, предусмотренную уголовным законодательством.
(4) Эксперт обязан являться в судебную инстанцию для дачи разъяснений по мере необходимости. В случае неявки эксперта без обоснованных причин, изменения заключения в судебном заседании по сравнению с поданным в суд в письменном виде, отказа в проведении экспертизы, если он обязан к этому, либо непредставления материалов дела или других использованных материалов расходы, понесенные заинтересованными лицами, возлагаются на эксперта. Одновременно он может быть подвергнут штрафу в размере 15 условных единиц. В случае неисполнения обязанностей налагаются повторные санкции.

Статья 155. Порядок проведения экспертизы

(1) Экспертиза проводится лицами, назначенными в соответствии с положениями статьи 149. Проведение экспертизы может быть поручено нескольким экспертам.
(2) Экспертиза проводится в помещении судебной инстанции или вне его в зависимости от характера исследований либо при затруднительности или невозможности доставки предмета исследований в судебную инстанцию. Стороны и другие участники процесса вправе присутствовать при проведении экспертизы, за исключением случаев, когда их присутствие при проведении экспертизы необязательно или может помешать работе экспертов.
(3) Для проведения экспертизы на месте вызов заинтересованных сторон и других участников процесса является обязательным. Присутствующие на месте участники процесса обязаны давать эксперту все необходимые в связи с предметом экспертизы объяснения.
(4) В случае проведения экспертизы в специализированных экспертных учреждениях ответственность за заключение несет соответствующий эксперт или эксперты, назначенные руководителем этого учреждения для проведения исследований.

Статья 156. Комиссионная экспертиза

(1) Комиссионная экспертиза назначается в случае, когда требуется проведение сложных исследований, осуществляемых несколькими экспертами одной специальности.
(2) Эксперты коллегиально оценивают полученные результаты исследований и, придя к единому мнению, составляют единое заключение.
(3) Если один или несколько экспертов имеют особое мнение по поводу предмета исследования, они представляют свои мнения отдельно.

(4) Определение судебной инстанции о проведении комиссионной экспертизы обязательно для руководителя учреждения судебной экспертизы. На основании представленных материалов руководитель учреждения вправе самостоятельно организовать проведение комиссионной экспертизы и принять участие в ее проведении.
Статья 157. Комплексная экспертиза
(1) Комплексная экспертиза проводится несколькими экспертами и назначается в случае, когда установление обстоятельств, имеющих значение для разрешения дела, требует использования сведений из различных отраслей знаний либо использования сведений из различных направлений одной отрасли.
(2) На основании результатов проведенных исследований эксперты составляют общее заключение.
(3) Эксперты, не принявшие участие в составлении общего заключения или не согласные с ним, подписывают только ту часть заключения, которая содержит результаты их исследований.
Статья 158. Заключение эксперта
(1) Заключение эксперта составляется в письменной форме.
(2) Заключение эксперта дается в судебную инстанцию не позднее чем за пять дней до срока, установленного для рассмотрения дела.
(3) Заключение эксперта должно содержать подробное описание исследований, сделанные в результате их выводы и ответы на поставленные судебной инстанцией вопросы. Если эксперт при проведении экспертизы установит наличие обстоятельств, имеющих значение для разрешения дела, по поводу которых ему не были поставлены вопросы, он вправе включить выводы об этих обстоятельствах в свое заключение.
(4) Заключение эксперта исследуется в судебном заседании и оценивается наряду с другими доказательствами.
(5) Стороны и другие участники процесса вправе заявить возражения на заключение эксперта и по другим вопросам, касающимся заключения эксперта.
(6) Заключение эксперта не обязательно для судебной инстанции и оценивается в соответствии со статьей 130, однако его отклонение должно быть обосновано.

[Ст.158 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 159. Дополнительная и повторная экспертиза
(1) В случае недостаточной ясности или неполноты заключения эксперта, а также в случае возникновения новых вопросов по поводу впоследствии рассмотренных обстоятельств судебная инстанция может назначить дополнительную экспертизу, поручив ее проведение тому же или другому эксперту, в соответствии со статьей 148.

[Ст.159 ч.(1) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

(2) В случае несогласия с заключением эксперта по причине его необоснованности или сомнений в его правильности, в случае противоречивости заключений нескольких экспертов либо нарушении процессуальных норм при проведении экспертизы судебная инстанция может назначить повторную экспертизу.
(3) Проведение повторной экспертизы поручается экспертной комиссии. Эксперты, проводившие первоначальную экспертизу, могут давать комиссии пояснения, но в проведении исследований не участвуют.
(4) В определении судебной инстанции о проведении повторной экспертизы должны быть указаны мотивы отклонения первоначального заключения эксперта.
(5) При назначении дополнительной или повторной экспертизы эксперту (экспертам) обязательно представляется ранее составленное заключение.

Статья 160. Отказ эксперта от дачи заключения
(1) Если эксперт твердо убежден, что поставленные перед ним вопросы не могут быть разрешены на основе его специальных знаний или уровня знаний, либо предоставленных ему материалов недостаточно для исследования и составления выводов, он письменно с указанием причин отказывается от проведения экспертизы. Одновременно эксперт возвращает судебной инстанции все материалы, предоставленные ему для проведения экспертизы.
(2) Если проведение экспертизы было поручено официальному учреждению судебной экспертизы, перечисленные в части (1) полномочия осуществляются руководителем этого учреждения.

Глава XI
СУДЕБНЫЕ ШТРАФЫ

[Название ГлавыXI в редакции ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 161. Судебные штрафы
(1) Судебные штрафы налагаются судебной инстанцией на лиц, допустивших процессуальные нарушения, в случаях и размерах, установленных настоящим кодексом. При наложении санкции устанавливается, в чем состоит допущенное нарушение. Не могут быть подвергнуты штрафу несовершеннолетние лица, не достигшие 16 лет на дату совершения процессуального нарушения.
(2) Штраф устанавливается в условных единицах. Одна условная единица штрафа равняется 20 леям.
(3) Судебные штрафы, наложенные судебной инстанцией на должностных лиц органов публичной власти, других органов и организаций, взыскиваются из средств этих лиц независимо от участия или неучастия в соответствующем деле органа или организации, в котором осуществляют деятельность лица, на которых наложены санкции.

[Ст.162 исключена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 163. Порядок рассмотрения вопросов о наложении штрафа
(1) Штраф устанавливается подлежащим исполнению определением судебной инстанции как в заседании, в котором рассматривается дело, при рассмотрении которого допущены процессуальные нарушения, так и в отдельном заседании с извещением заинтересованных лиц, неявка которых не препятствует наложению санкций на виновных лиц.
(2) При рассмотрении вопросов о наложении штрафов в отсутствие виновных лиц лицам, на которых налагаются санкции, сообщается определение судебной инстанции.

[Ст.163 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 164. Сложение или уменьшение штрафа
(1) Лицо, на которое определением судебной инстанции наложен штраф, может подать в ту же судебную инстанцию заявление о пересмотре определения с целью сложения штрафа или его уменьшения.
(2) Заявление подается в 15-дневный срок со дня вынесения определения о наложении санкций или со дня его сообщения.
(3) Заявление рассматривается в судебном заседании с вызовом заинтересованных лиц, однако их неявка не препятствует рассмотрению заявления. В результате рассмотрения заявления в совещательной комнате выносится определение, которое может быть обжаловано в кассационном порядке.
[Ст.164 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 165. Отсрочка и рассрочка исполнения определения
Судебная инстанция, вынесшая определение о наложении штрафа, по заявлению заинтересованных лиц вправе отсрочить или рассрочить исполнение этой санкции на срок до двух месяцев.
[Ст.165 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

Р а з д е л II
ПРОИЗВОДСТВО В ПЕРВОЙ ИНСТАНЦИИ
А. ИСКОВОЕ ПРОИЗВОДСТВО
Глава XII
ПРЕДЪЯВЛЕНИЕ ИСКА

Статья 166. Форма и содержание искового заявления
(1) Любое лицо, заявляющее свое право против другого лица либо заинтересованное в установлении наличия или отсутствия права, подает в компетентную судебную инстанцию исковое заявление.
(2) Исковое заявление должно содержать:
a) наименование судебной инстанции, в которую подается заявление;
b) имя или наименование истца, его место жительства или место нахождения, а если истцом является юридическое лицо - его банковские реквизиты, фискальный код; имя представителя и его адрес, если заявление подается представителем;
c) имя или наименование ответчика, его место жительства или место нахождения;
d) в чем заключается нарушение или угроза нарушения прав, свобод или законных интересов истца и его требование;
e) фактические и правовые обстоятельства, на которых истец основывает свое требование, и доказательства, подтверждающие эти обстоятельства;
f) требование истца к ответчику;
g) цену иска, если иск подлежит оценке;
h) сведения о соблюдении досудебного порядка разрешения спора, если таковой установлен законом для такого рода споров или предусмотрен договором сторон;
i) перечень прилагаемых к заявлению документов.
(3) Исковое заявление может содержать и иные сведения, имеющие значение для разрешения дела, а также ходатайства истца.
(4) Истец вправе формулировать в одном исковом заявлении несколько требований, связанных между собой общими основаниями возникновения либо общими доказательствами.
(5) Исковое заявление подписывается истцом или его представителем, уполномоченным на это в установленном порядке.
(6) Исковое заявление или заявление об осуществлении определенного пути обжалования действительно, даже если оно неправильно названо.
Статья 167. Документы, прилагаемые к исковому заявлению
(1) К исковому заявлению прилагаются:
a) копии исковых заявлений и письменных доказательств, удостоверенные в установленном порядке, по числу ответчиков и третьих лиц, участвующих в деле, если они у них отсутствуют, и ряд копий для судебной инстанции. Если письменные доказательства составлены на иностранном языке, судебная инстанция может распорядиться о представлении их в переводе в установленном законом порядке;
b) документы, подтверждающие уплату государственной пошлины;
c) документы, подтверждающие обстоятельства, на которых истец основывает свое требование, копии этих документов для ответчиков и третьих лиц, если они у них отсутствуют;

d) документы, подтверждающие соблюдение досудебного порядка разрешения спора, если таковой установлен законом или предусмотрен договором сторон;
e) доверенность или иной документ, удостоверяющий полномочия представителя.
(2) Истец может приложить к исковому заявлению и другие документы и ходатайства.
Статья 168. Принятие искового заявления
(1) Принимая исковое заявление, судья проверяет, соответствует ли оно предусмотренным законом требованиям. В случае несоответствия истец должен незамедлительно дополнить или изменить заявление либо представить копии заявления и заверенные копии всех письменных доказательств, на которых основывается требование.
(2) Если немедленное устранение недостатков невозможно, заявление регистрируется в регистре входящей документации, а истцу предоставляется срок для приведения заявления в соответствие с положениями статьи 166. Если заявление получено по почте, истцу сообщаются его недостатки в письменном виде с указанием предоставленного срока для их устранения под угрозой применения санкций, указанных в статье 171.
(3) В предусмотренном законом порядке судья своим определением может одобрить меры для обеспечения иска, а также меры для обеспечения доказательств.
(4) Судья решает вопрос о принятии искового заявления в пятидневный срок со дня его подачи, если законом не предусмотрено иное. О принятии искового заявления выносится определение, которое не подлежит обжалованию в кассационном порядке.
Статья 169. Отказ в принятии искового заявления
(1) Судья отказывает в принятии искового заявления, если:
a) заявление не подлежит рассмотрению в судебной инстанции в порядке гражданского судопроизводства;
b) имеется вступившее в законную силу решение судебной инстанции, вынесенное по спору между теми же сторонами, о том же предмете и по тем же основаниям, либо определение судебной инстанции о прекращении производства по делу в связи с отказом истца от иска или утверждением мирового соглашения сторон;
c) исковое заявление подается органом, организацией или лицом в защиту прав, свобод и законных интересов другого лица без того, чтобы настоящим кодексом или другим законом им было делегировано право обращения в судебную инстанцию с этой целью;
d) имеется вступившее в законную силу обязательное, вынесенное по спору между теми же сторонами, о том же предмете и по тем же основаниям решение третейского суда, за исключением случаев, когда судебная инстанция отказала в выдаче исполнительного листа на принудительное исполнение решения третейского суда или возвратила дело на новое рассмотрение в третейский суд, принявший решение, но рассмотрение дела в том же третейском суде оказалось невозможным;
e) иск предъявляется к ликвидированному хозяйствующему субъекту.
(2) Приняв решение об отказе в принятии искового заявления, судья в пятидневный срок со дня его подачи в суд выносит мотивированное определение и вручает (направляет) его заявителю вместе с заявлением и всеми приложенными к заявлению документами. Определение может быть обжаловано в кассационном порядке.
(3) Отказ судьи в принятии искового заявления исключает повторное обращение заявителя в суд с тем же иском к тому же ответчику, о том же предмете и по тем же основаниям.
Статья 170. Возвращение искового заявления
(1) Судья возвращает исковое заявление, если:
a) истцом не соблюден установленный законом для данной категории дел или предусмотренный договором сторон досудебный порядок разрешения спора;
b) дело не подсудно данной судебной инстанции;
c) заявление подано недееспособным лицом;

d) муж без согласия жены предъявил иск о расторжении брака во время ее беременности или в течение года после рождения ребенка;
e) заявление не подписано либо подписано лицом, не имеющим полномочий на его подписание, или без указания должности заявителя;
f) заявление от имени заинтересованного лица подано лицом, не имеющим полномочий на возбуждение и ведение дела;
g) в производстве этой же или другой судебной инстанции имеется дело по спору между теми же сторонами, о том же предмете и по тем же основаниям;
h) не были представлены доказательства, подтверждающие обращение кредитора к финансовому учреждению, через которое согласно законодательству мог быть получен долг;
i) истец отзывает заявление до вынесения определения о возбуждении дела.
(2) О возвращении искового заявления судья выносит мотивированное определение, в котором указывает, в какую судебную инстанцию следует обратиться истцу, если дело не подсудно данной судебной инстанции, либо как устранить обстоятельства, препятствующие возбуждению дела.
(3) Определение судьи о возвращении искового заявления должно быть вынесено в пятидневный срок со дня его подачи в суд и вручено (направлено) истцу вместе с заявлением и всеми приложенными к заявлению документами.
[Ст.170 ч.(3) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
(4) Возвращение заявления не исключает повторное обращение истца в суд с иском к тому же ответчику, о том же предмете и по тем же основаниям, если им будут устранены нарушения.
(5) Определение судебной инстанции о возвращении заявления на основании пунктов a), b), c) и g) части (1) может быть обжаловано в кассационном порядке.
Статья 171. Оставление заявления без движения
(1) Судья, установив, что заявление подано в суд без соблюдения требований, изложенных в статье 166 и пунктах a), b), c) и e) части (1) статьи 167, в семидневный срок со дня подачи заявления выносит определение об оставлении заявления без движения, сообщает о факте нарушения заявителю и предоставляет ему разумный срок для исправления недостатков.
(2) Если заявитель в установленный срок выполнит указания судьи, перечисленные в определении, заявление считается поданным в день первоначального представления его в судебную инстанцию. В противном случае заявление не считается поданным и возвращается заявителю со всеми приложенными к нему документами, о чем судебной инстанцией выносится определение, которое может быть обжаловано в кассационном порядке.
[Ст.171 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 172. Предъявление встречного иска
(1) Ответчик вправе до установления срока рассмотрения дела в судебном заседании предъявить к истцу встречный иск для совместного рассмотрения с первоначальным иском. Встречный иск может быть предъявлен и до окончания рассмотрения дела по существу, если ответчик докажет, что он не имел возможности предъявить его до установления срока рассмотрения дела в судебном заседании.
[Ст.172 ч.(1) в редакции ЗП2-XVI от 07.02.08, MO42-44/29.02.08 ст.121]

[Ст.172 ч.(2) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
(2) Предъявление встречного иска производится по общим правилам предъявления иска.
Статья 173. Условия принятия встречного иска
(1) Судья принимает встречный иск, если:

a) встречный иск направлен к возмещению первоначального требования;
b) удовлетворение встречного иска исключает полностью или частично удовлетворение первоначального иска;
c) между встречным и первоначальным исками имеется взаимная связь и их одновременное рассмотрение приведет к более быстрому и правильному разрешению споров;
d) встречный иск предъявлен в рамках одного и того же спора между одними и теми же сторонами.
[Ст.173 ч.(1) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
(2) Если в случаях, указанных в пунктах a) и c) части (1), установлено, что может быть рассмотрен только основной иск, судебная инстанция рассматривает его отдельно.

Глава XIII
ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИСКА

Статья 174. Основания для обеспечения иска
По заявлению участников процесса судья или судебная инстанция может принять меры к обеспечению иска. Обеспечение иска допускается в любой стадии процесса, если непринятие мер обеспечения иска может создать судебные затруднения или сделать невозможным исполнение судебного решения.
Статья 175. Меры по обеспечению иска
(1) В целях обеспечения иска судья или судебная инстанция вправе:
a) наложить арест на имущество или денежные суммы, принадлежащие ответчику, в том числе находящиеся у других лиц;
b) запретить ответчику совершать определенные действия;
c) запретить другим лицам совершать определенные действия в отношении предмета спора, в том числе передавать имущество ответчику или выполнять по отношению к нему иные обязательства;
d) приостановить продажу имущества, на которое наложен арест, в случае предъявления иска об освобождении имущества от ареста (исключении из описи);
e) приостановить взыскание по исполнительному документу, оспариваемому должником в судебном порядке.
(2) В случае необходимости судья или судебная инстанция может принять иные меры по обеспечению иска, которые отвечают целям, указанным в статье 174. Могут быть приняты одновременно несколько мер по обеспечению иска при условии, что общая стоимость имущества, на которое налагается арест, не должна превышать цены иска.
(3) В случае нарушения запрещений, указанных в пунктах b) и c) части (1), на виновных лиц налагается штраф в размере от 10 до 20 условных единиц. Помимо этого истец вправе требовать возмещения с виновных лиц убытков, причиненных неисполнением определения судебной инстанции об обеспечении иска.
Статья 176. Порядок наложения ареста на имущество
(1) Наложение ареста на имущество организации или физического лица, обладающего статусом предпринимателя, при обеспечении иска осуществляется в следующей очередности:
a) в первую очередь - на имущество, непосредственно не участвующее в производстве: ценные бумаги, денежные средства на счетах, легковой автотранспорт, предметы дизайна офисов и прочее имущество;
b) во вторую очередь - на готовую продукцию (товары), а также иные материальные ценности, непосредственно не участвующие и не предназначенные для непосредственного использования в производстве;
c) в третью очередь - на недвижимое имущество, а также сырье, материалы, машины, станки, оборудование, другие основные средства, предназначенные для

непосредственного использования в производстве;
d) в четвертую очередь - на имущество, переданное другим лицам.
(2) Арест имущества осуществляется в пределах суммы требований иска.
(3) В зависимости от принятой меры по обеспечению иска судья или судебная инстанция уведомляет в случае необходимости орган, регистрирующий имущество или право на него.

Статья 177. Разрешение заявления об обеспечении иска

Заявление об обеспечении иска разрешается судьей или судебной инстанцией, рассматривающими дело, в день его подачи без извещения ответчика и других участников процесса. Об обеспечении иска судья или судебная инстанция выносит определение.

Статья 178. Исполнение определения об обеспечении иска

(1) Определение об обеспечении иска приводится в исполнение немедленно в порядке, установленном для исполнения судебных актов.
(2) На основании определения об обеспечении иска судья или судебная инстанция выдает истцу исполнительный лист, а ответчику копию определения об обеспечении иска.
[Ст.178 ч.(2) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 179. Замена одного вида обеспечения иска другим

(1) По заявлению участников процесса допускается замена одного вида обеспечения иска другим.
(2) Вопрос о замене одного вида обеспечения иска другим разрешается в судебном заседании. Участники процесса извещаются о месте, дате и времени проведения судебного заседания, однако их неявка не препятствует рассмотрению вопроса.
(3) При обеспечении иска о взыскании денежной суммы ответчик вправе взамен принятых судом мер обеспечения иска внести на депозитный счет судебной инстанции истребуемую истцом сумму.

Статья 180. Отмена мер по обеспечению иска

(1) Ранее принятые меры по обеспечению иска могут быть отменены по своей инициативе или по заявлению ответчика судьей или судебной инстанцией, распорядившимися о принятии мер по обеспечению, либо судьей или судебной инстанцией, в производстве которых находится дело.
(2) Вопрос об отмене ранее принятых мер по обеспечению иска разрешается в судебном заседании. Участники процесса извещаются о месте, дате и времени проведения судебного заседания, однако их повторная неявка не препятствует рассмотрению вопроса.
(3) В случае отказа в иске ранее принятые меры по обеспечению иска сохраняются до признания судебного решения окончательным. При удовлетворении иска ранее принятые меры по его обеспечению сохраняют свое действие до исполнения судебного решения.
[Ст.180 ч.(3) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
(4) Об отмене принятых мер по обеспечению иска судья или судебная инстанция уведомляет в случае необходимости орган, регистрирующий имущество или право на него.

Статья 181. Обжалование определений по вопросам обеспечения иска

(1) Все определения по вопросам обеспечения иска могут быть обжалованы в кассационном порядке.
(2) Если определение об обеспечении иска было вынесено без извещения лица, подавшего кассационную жалобу, срок для подачи жалобы исчисляется со дня, когда заинтересованное лицо узнало о вынесении этого определения.
(3) Подача кассационной жалобы на определение об обеспечении иска не приостанавливает исполнение определения. Подача кассационной жалобы на определение об отмене мер по обеспечению иска или о замене одного вида обеспечения иска другим

приостанавливает исполнение определения.

Статья 182. Возмещение ответчику убытков,
причиненных обеспечением иска

(1) Судья или судебная инстанция, допуская обеспечение иска, может потребовать от истца предоставления обеспечения возможных для ответчика убытков.

(2) Ответчик вправе после вступления в законную силу решения, которым в иске отказано, предъявить к истцу иск о возмещении убытков, причиненных ему мерами по обеспечению иска, допущенными по просьбе истца, вне зависимости от виновности истца..

[Ст.182 ч.(2) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

Глава XIV
ПОДГОТОВКА ДЕЛА К СУДЕБНОМУ РАЗБИРАТЕЛЬСТВУ

Статья 183. Задачи подготовки дела
к судебному разбирательству

(1) После принятия искового заявления судья производит подготовку дела к судебному разбирательству для обеспечения его правильного и своевременного разрешения.

(2) Подготовка к судебному разбирательству является обязательной по каждому гражданскому делу и имеет целью:

a) определение закона, которым следует руководствоваться, и установление правоотношений сторон;

b) определение обстоятельств, имеющих значение для правильного разрешения дела;

c) определение состава участников процесса и привлечение к делу других лиц;

d) представление необходимых доказательств.

[Ст.183 ч.(2) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 184. Определение о подготовке дела
к судебному разбирательству

Определение о подготовке дела к судебному разбирательству выносится судьей без извещения участников процесса в пятидневный срок со дня принятия искового заявления с указанием действий, которые следует произвести для подготовки дела, а также сроков их исполнения.

[Ст.184 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 185. Действия судьи по подготовке дела
к судебному разбирательству

(1) При подготовке дела к судебному разбирательству судья производит следующие действия:

a) вызывает в суд истца с тем, чтобы заслушать его по заявленным им требованиям, разъясняет ему его процессуальные права и обязанности;

b) вызывает в суд ответчика с тем, чтобы заслушать его по обстоятельствам дела, выясняет, какие имеются возражения против иска и какими доказательствами эти возражения могут быть подтверждены; по сложным делам предлагает ответчику в установленный срок представить в письменном виде отзыв на иск истца, разъясняет ему его процессуальные права и обязанности;

c) разрешает вопрос о вступлении в дело соистцов, соответчиков и третьих лиц, объясняет им их процессуальные права и обязанности;

[Ст.185 ч.(1) пкт.c) изменен ЗП2-XVI от 07.02.08, MO42-44/29.02.08 ст.121]

d) принимает меры для примирения сторон;

e) разъясняет сторонам их право обратиться за разрешением спора в третейский суд и последствия такого действия;

f) разрешает вопрос о вызове свидетелей в судебное заседание или допросе их по месту

нахождения согласно части (1) статьи 136;
g) по ходатайству участников процесса истребует от организаций и физических лиц необходимые доказательства;
h) по ходатайству сторон или в предусмотренных законом случаях по своей инициативе назначает проведение экспертизы;
i) разрешает вопрос о привлечении к участию в деле специалиста или переводчика;
j) в случаях, не терпящих отлагательства, по ходатайству сторон производит осмотр на месте письменных и вещественных доказательств с извещением участников процесса;
k) направляет судебные поручения;
l) разрешает вопрос об обеспечении иска;
m) совершает иные процессуальные действия.
(2) Судья направляет или вручает ответчику копии искового заявления и письменных доказательств, приложенных к нему в подтверждение требований истца.

Статья 186. Представление ответчиком доказательств и отзыва на иск

(1) В процессе подготовки дела к судебному разбирательству судья предлагает ответчику представить в суд в установленный срок необходимые доказательства.
(2) Подача отзыва на иск истца является обязательной. В случае неподачи отзыва в установленный судебной инстанцией срок дело может быть рассмотрено на основании приобщенных к делу материалов.
(3) Отзыв должен содержать наименование судебной инстанции, в которую он подается, имя или наименование истца и его требования, ответы на фактическое требование иска и доказательства, представленные против каждого требования, другие сведения, имеющие значение для разрешения дела, а также ходатайства ответчика. При наличии нескольких ответчиков отзыв может быть представлен всеми ими сообща, каждым в отдельности либо совместно некоторыми из них. К отзыву прилагаются его копии по числу истцов и третьих лиц, участвующих в деле, а также соответствующее количество удостоверенных копий письменных доказательств и других документов, которыми обосновывается отзыв, для судебной инстанции.
(4) Судья объясняет ответчику, что непредставление им доказательств, а также отзыва в установленный срок не препятствует разрешению дела на основании материалов дела.
[Ст.186 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 187. Соединение нескольких требований

(1) Судья, установив, что в производстве данной судебной инстанции имеется несколько дел, в которых участвуют одни и те же стороны, либо несколько дел по искам одного истца к различным ответчикам или различных истцов к одному и тому же ответчику и что эти дела связаны общими основаниями возникновения или общими доказательствами, вправе с согласия сторон своим определением объединить эти дела в одно производство, если считает, что такое объединение приведет к более быстрому и правильному разрешению споров и если возможно применение одной и той же процедуры разрешения дел.
(2) Положения настоящей статьи применяются только в случае рассмотрения дела в первой инстанции.
[Ст.187 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 188. Разделение требований

(1) Судья, принявший заявление, вправе выделить в отдельное производство одно или несколько требований, соединенных истцом или несколькими истцами, если считает, что их раздельное рассмотрение будет более целесообразным.
(2) При предъявлении требований несколькими истцами или к нескольким ответчикам судья вправе выделить одно или несколько требований в отдельное производство, если

считает, что раздельное рассмотрение требований будет более целесообразным.
(3) Положения настоящей статьи применяются только к рассмотрению дел в первой инстанции.
[Ст.189 исключена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 190. Назначение срока рассмотрения дела
(1) Судья, установив, что дело в достаточной мере подготовлено к судебному разбирательству, выносит определение, в котором назначает срок для рассмотрения дела, извещает стороны и других участников процесса о месте, дате и времени проведения судебного заседания.
(2) Срок рассмотрения дела назначается таким образом, чтобы со дня получения повестки в распоряжении ответчика было не менее 15 дней для подготовки защиты, а в делах, не терпящих отлагательства, - не менее пяти дней. Если стороны заявляют, что они готовы к рассмотрению дела по существу, суд может распорядиться о рассмотрении дела в первый же день явки.
[Ст.190 ч.(2) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
(3) На выходные и праздничные дни судебные заседания назначаются только в случаях, не терпящих отлагательства, с разрешения председателя соответствующей судебной инстанции.
Статья 191. Изменение срока рассмотрения дела
(1) Срок, назначенный для судебного заседания, может быть изменен по заявлению сторон при наличии веских оснований, таких как:
a) невозможность для стороны явиться в судебное заседание к назначенной дате по не зависящим от нее причинам;
b) просьба обеих сторон отложить судебное заседание для выяснения их позиции относительно заключения мирового соглашения.
(2) Вопрос о назначении новой даты судебного заседания рассматривается судьей или составом суда, в производстве которого находится дело, без проведения судебного разбирательства при получении доказательств, оправдывающих отложение заседания.
(3) Определение об отложении судебного заседания должно быть мотивировано и обжалованию не подлежит.

Глава XV
СУДЕБНОЕ РАЗБИРАТЕЛЬСТВО

Статья 192. Сроки рассмотрения гражданских дел
(1) Гражданские дела рассматриваются в первой инстанции в течение разумного срока. Критериями определения разумного срока являются сложность дела, поведение сторон процесса, действия судебной инстанции. Соблюдение разумного срока при рассмотрении дела обеспечивается соответствующей судебной инстанцией. Соблюдение разумного срока при рассмотрении конкретных дел проверяется вышестоящей судебной инстанцией в процессе рассмотрения дела в соответствующем порядке обжалования.
(2) Дела о взыскании алиментов, о защите прав и интересов несовершеннолетних, о возмещении вреда, причиненного увечьем или иным повреждением здоровья либо связанного со смертью лица, дела по трудовым спорам, дела об оспаривании нормативных актов, решений, действий или бездействия органов публичной власти, других органов и организаций, официальных лиц и государственных служащих рассматриваются в неотложном и первоочередном порядке.
(3) Законом могут быть предусмотрены сокращенные сроки рассмотрения определенных категорий гражданских дел.
Статья 193. Судебное заседание
(1) Гражданские дела рассматриваются в судебном заседании с обязательным извещением участников процесса о месте, дате и времени проведения заседания.

(2) Председательствующий в заседании распоряжается о вывешивании в судебной инстанции в открытом для доступа месте списка дел, назначенных к рассмотрению, не позднее чем за три дня до назначенного срока рассмотрения дела , с уточнением номера дела, имени судьи (судей), который (которые) рассматривает (рассматривают) дело, числа, часа и места проведения заседания, имени или наименования сторон, сути гражданского дела, стадии процесса, а также других данных об открытости судебного заседания.
[Ст.193 ч.(2) изменена ЗП258-XVI от 29.11.07, MO14-15/22.01.08 ст.48; в силу с 22.04.08]

Статья 194. Председательствующий в судебном заседании
(1) Судья, рассматривающий дело единолично, выполняет обязанности председательствующего в судебном заседании. При коллегиальном рассмотрении дела функции председательствующего в судебном заседании исполняет председатель судебной инстанции, заместитель председателя или один из судей.
(2) Председательствующий руководит судебным разбирательством, принимает меры для полного и всестороннего исследования доказательств и обстоятельств дела, разъяснения прав и обязанностей сторон, устраняет из судебного разбирательства все, что не имеет отношения к рассматриваемому делу. Возражения кого-либо из участников процесса против действий председательствующего заносятся в протокол судебного заседания. Председательствующий дает разъяснения относительно своих действий. При коллегиальном рассмотрении дела вопрос разрешается всем составом суда.
(3) Председательствующий принимает меры к обеспечению надлежащего порядка в судебном заседании; его распоряжения обязательны для участников процесса, для всех присутствующих в зале заседания.
Статья 195. Порядок в судебном заседании
(1) При входе судей в зал заседания и при их удалении в совещательную комнату все присутствующие в зале встают. Присутствующие в зале заседания лица, в том числе судьи, выслушивают стоя решение судебной инстанции или определение судебной инстанции, которым заканчивается дело без вынесения решения.
(2) Участники процесса, свидетели, эксперты, специалисты, переводчики обращаются к судьям со словами "Уважаемый суд" и дают показания и объяснения стоя. Отступления от этого правила могут быть допущены лишь с разрешения председательствующего.
(3) Судебное разбирательство дела происходит в условиях, обеспечивающих нормальную работу судебной инстанции и безопасность участников процесса.
(4) Участники процесса, все присутствующие в зале заседания обязаны соблюдать установленный для рассмотрения дел порядок.
Статья 196. Меры, применяемые к нарушителям порядка
в судебном заседании
(1) Лицу, нарушающему порядок в судебном заседании, председательствующим от имени судебной инстанции объявляется предупреждение.
(2) При повторном нарушении порядка участники процесса или представитель, получившие предупреждение, могут быть удалены из зала заседания по определению судебной инстанции на все время судебного разбирательства или на часть его. В последнем случае председательствующий информирует лицо, вновь допущенное в зал заседания, о процессуальных действиях, совершенных в его отсутствие.
(3) За повторное нарушение порядка в судебном заседании лица, присутствующие при судебном разбирательстве, удаляются из зала заседания по распоряжению председательствующего. Судебная инстанция вправе также наложить на лиц, нарушающих порядок в судебном заседании, штраф в размере до 10 условных единиц.
(4) Если в действиях лица, нарушающего порядок в зале заседания, имеются признаки преступления, судебная инстанция направляет соответствующие материалы

компетентному прокурору для начала уголовного преследования.
(5) В случае нарушения порядка в судебном заседании прокурором или адвокатом судебная инстанция сообщает об этом вышестоящему прокурору или руководящему органу адвокатов.
(6) В случае массового нарушения порядка в судебном заседании судебная инстанция может удалить из зала заседания всех лиц, не участвующих в деле, и рассмотреть дело в закрытом судебном заседании либо отложить разбирательство дела.
(7) В случае отложения разбирательства дела по причине несоблюдения мер, принятых судебной инстанцией для обеспечения порядка и торжественности судебного заседания, по требованию заинтересованной стороны виновные лица могут быть обязаны к выплате возмещения за ущерб, причиненный отложением разбирательства дела, помимо наложения штрафа за то же деяние.

Статья 197. Открытие судебного заседания

В назначенное для разбирательства дела время председательствующий открывает судебное заседание и объявляет, какое гражданское дело подлежит рассмотрению.

Статья 198. Проверка явки участников процесса

(1) Секретарь судебного заседания докладывает председательствующему в судебном заседании о явке вызванных по делу лиц и о причинах неявки отсутствующих.
(2) Председательствующий устанавливает личность явившихся лиц, проверяет полномочия должностных лиц и представителей.

Статья 199. Разъяснение переводчику его обязанностей

(1) Председательствующий в судебном заседании разъясняет переводчику его обязанность переводить объяснения, показания, ходатайства лиц, не владеющих языком, на котором ведется судопроизводство, его обязанность переводить этим лицам содержание объяснений, показаний, заявлений участников процесса, показаний свидетелей, имеющихся в деле, оглашаемых документов, звукозаписей, заключений экспертов, консультаций и пояснений специалистов, а также распоряжений председательствующего, определений и решения судебной инстанции.
(2) Переводчик имеет право задавать присутствующим при переводе участникам процесса вопросы для уточнения перевода, знакомиться с протоколом судебного заседания или отдельным процессуальным актом и делать замечания относительно правильности записи перевода, подлежащие внесению в протокол судебного заседания.
(3) Председательствующий предупреждает переводчика об ответственности, предусмотренной уголовным законодательством за заведомо неправильный перевод. Подписанное переводчиком заявление о предупреждении приобщается к протоколу судебного заседания.
(4) В случае уклонения переводчика от явки в судебную инстанцию или от исполнения своих обязанностей он может быть подвергнут штрафу в размере до 10 условных единиц.
(5) Положения настоящей статьи распространяются на лиц, понимающих знаки глухонемых (сурдопереводчиков).

[Ст.199 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 200. Удаление свидетелей из зала заседания

Явившиеся свидетели до начала их допроса удаляются из зала заседания. Председательствующий в судебном заседании принимает меры к тому, чтобы допрошенные свидетели не общались с недопрошенными свидетелями.

Статья 201. Объявление состава суда и разъяснение права заявлять отвод и самоотвод

(1) Председательствующий в судебном заседании объявляет состав суда, сообщает, кто участвует в качестве эксперта, специалиста, переводчика, секретаря судебного заседания, и разъясняет участникам процесса их право заявлять отводы и самоотводы.

(2) Основания заявления отводов и самоотводов, порядок их разрешения и последствия их удовлетворения предусмотрены статьями 50, 51, 53 и 54.

Статья 202. Разъяснение участникам процесса их прав и обязанностей

Председательствующий в судебном заседании разъясняет участникам процесса их процессуальные права и обязанности, а сторонам - их права, предусмотренные статьей 60, а также их право обратиться за разрешением спора в третейский суд и последствия такого действия.

[Ст.202 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 203. Разрешение заявлений и ходатайств участников процесса

(1) Заявления и ходатайства участников процесса по вопросам, связанным с рассмотрением дела, разрешаются определением судебной инстанции после заслушивания мнений других участников процесса.

(2) Отклонение заявления или ходатайства не лишает заинтересованное лицо права представить его в дальнейшем в ходе судебного разбирательства.

Статья 204. Представление доказательств в судебном заседании

Сторона, которая ввиду обоснованных причин не представила в ходе подготовки дела к разбирательству нужные доказательства в срок, установленный судьей, не лишается права их представления непосредственно в судебном заседании. Если противная сторона не может представить опровергающие доказательства в том же судебном заседании, она вправе требовать отложения разбирательства дела.

[Ст.204 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 205. Последствия неявки в судебное заседание участников процесса

(1) Участники процесса обязаны заблаговременно сообщить судебной инстанции о причинах, препятствующих явке в судебное заседание, и представить при этом доказательства в подтверждение обоснованности этих причин.

(2) В случае неявки в судебное заседание кого-либо из участников процесса, в отношении которых отсутствуют сведения об их извещении в установленном законом порядке, разбирательство дела откладывается.

(3) Если участники процесса извещены в установленном законом порядке о месте, дате и времени проведения судебного заседания, судебная инстанция откладывает разбирательство дела в случае признания причин их неявки обоснованными.

(4) Если судебной инстанции не сообщены причины неявки в судебное заседание участника процесса, вызванного в суд в установленном законом порядке, либо если судебная инстанция считает причины неявки необоснованными, дело рассматривается в его отсутствие.

(5) Уход из судебного заседания одной из сторон или другого участника процесса до завершения судебного разбирательства, а также присутствие в зале заседания без участия в разбирательстве дела приравнивается к неявке в судебное заседание по необоснованной причине.

Статья 206. Последствия неявки в судебное заседание сторон и представителей

(1) Стороны вправе просить судебную инстанцию о рассмотрении дела в их отсутствие и направлении им копии решения. Если одна из сторон требует доказывания своих требований или возражений путем заслушивания другой стороны, судебная инстанция требует ее личной явки в суд.

(2) В случае неявки истца, извещенного в установленном законом порядке о месте, дате и времени проведения судебного заседания, если он не сообщил судебной инстанции о причинах своей неявки либо если эти причины признаны судебной инстанцией необоснованными, а равно если он не просил рассмотреть дело в его отсутствие, а

ответчик не просит о рассмотрении дела по существу, судебная инстанция оставляет заявление без рассмотрения, если этим процессуальным действием не нарушаются права других участников процесса.
(3) В случае неявки ответчика, извещенного в установленном законом порядке о месте, дате и времени проведения судебного заседания, если он не сообщил судебной инстанции о причинах своей неявки либо если эти причины признаны судебной инстанцией необоснованными, а равно если он не просил рассмотреть дело в его отсутствие, судебная инстанция рассматривает дело в его отсутствие.
(4) В случае неявки в судебное заседание истца и ответчика по необоснованным причинам, если ни одна из сторон не просила рассмотреть дело в ее отсутствие, судебная инстанция откладывает разбирательство дела. Повторная неявка влечет оставление заявления без рассмотрения.
(5) Неявка в судебное заседание адвоката (представителя) или лица, оказывающего помощь стороне или другому участнику процесса, не препятствует рассмотрению дела. По мотивированному ходатайству участника процесса судебная инстанция может только один раз отложить разбирательство дела в случае неявки по обоснованной причине его представителя.
(6) В случае неявки по необоснованной причине в судебное заседание адвоката или другого представителя, неисполнения им обязанностей, установленных законом, если таким образом достигнуто отложение разбирательства дела, по просьбе заинтересованной стороны судебная инстанция может обязать виновное лицо возместить ущерб, причиненный отложением разбирательства дела.

Статья 207. Последствия неявки в судебное
заседание свидетеля, эксперта,
специалиста и переводчика

(1) В случае неявки в судебное заседание свидетеля, эксперта, специалиста или переводчика судебная инстанция выслушивает мнение участников процесса о возможности рассмотрения дела в его отсутствие и выносит определение о продолжении судебного разбирательства или об отложении разбирательства дела.
(2) Если вызванный в суд в установленном законом порядке свидетель, эксперт специалист или переводчик не явился в судебное заседание по причинам, признанным судебной инстанцией необоснованными, он может быть подвергнут штрафу в размере до 10 условных единиц.
(3) В случае неявки по необоснованной причине свидетеля после вторичного вызова судебная инстанция может распорядиться о его принудительном приводе и по просьбе заинтересованной стороны может обязать его выплатить возмещение за ущерб, причиненный отложением судебного заседания.
[Ст.207 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 208. Отложение разбирательства дела

(1) Отложение разбирательства дела допускается в случаях, предусмотренных настоящим кодексом, а также если судебная инстанция признает невозможным рассмотрение дела в данном судебном заседании вследствие неявки кого-либо из участников процесса или кого-либо из свидетелей, экспертов, специалистов, переводчиков либо вследствие предъявления встречного иска, необходимости представления или истребования дополнительных доказательств, привлечения к участию в деле других лиц либо совершения иных процессуальных действий.
(2) При отложении разбирательства дела судебная инстанция назначает день нового судебного заседания с учетом времени, необходимого для вызова участников процесса, представления доказательств, совершения иного процессуального действия, о чем присутствующим лицам объявляется под расписку. Неявившиеся или вновь привлекаемые

к участию в деле лица извещаются о месте, дате и времени проведения нового судебного заседания путем направления повесток или другими средствами, предусмотренными настоящим кодексом.
(3) Определение об отложении разбирательства дела не подлежит обжалованию в кассационном порядке.

Статья 209. Допрос свидетелей при отложении разбирательства дела

При отложении разбирательства дела судебная инстанция вправе допросить явившихся свидетелей, если в судебном заседании присутствуют стороны. Вторичный вызов этих свидетелей в новое судебное заседание допускается лишь в случае необходимости.

Статья 210. Разъяснение эксперту и специалисту их прав и обязанностей

Председательствующий в судебном заседании разъясняет эксперту и специалисту их права и обязанности, а также предупреждает эксперта об уголовной ответственности за дачу заведомо ложного заключения. Эксперт подписывает заявление об ознакомлении с его обязанностями и ответственностью. Подписанное заявление приобщается к протоколу судебного заседания.

Статья 211. Рассмотрение дела по существу

(1) При рассмотрении дела по существу председательствующий в судебном заседании обязан создать все условия для того, чтобы все участники процесса могли в установленном настоящим кодексом порядке высказаться по фактическим и правовым обстоятельствам дела, внести дополнения и представить доказательства. Для этого судья должен по мере необходимости выяснить с участниками процесса обстоятельства, имеющие значение для разрешения дела, и исследовать доказательства дела.
(2) Рассмотрение дела по существу начинается докладом по делу, представленным председательствующим в заседании или кем-либо из судей. Затем председательствующий уточняет, поддерживает ли истец свои требования, признает ли ответчик требования истца и не желают ли стороны окончить дело мировым соглашением.

Статья 212. Отказ истца от иска, признание иска ответчиком и мировое соглашение сторон

(1) Отказ истца от иска, признание иска ответчиком, условия мирового соглашения сторон заносятся в протокол судебного заседания и подписываются соответственно истцом, ответчиком или обеими сторонами.
(2) Председательствующий в судебном заседании должен принять меры для того, чтобы стороны мирным путем решили спор или некоторые спорные вопросы. Для этого судебная инстанция может по их просьбе предоставить сторонам срок для примирения и требовать личной явки сторон в суд, даже если в деле их представляет представитель.
(3) Если отказ от иска, признание иска ответчиком или мировое соглашение выражены в адресованных судебной инстанции письменных заявлениях, эти заявления приобщаются к делу, о чем указывается в протоколе судебного заседания.
(4) До принятия отказа истца от иска, признания иска ответчиком или утверждения мирового соглашения сторон судебная инстанция разъясняет соответственно истцу, ответчику или сторонам последствия этих процессуальных действий.
(5) В случае принятия отказа истца от иска или утверждения мирового соглашения сторон судебная инстанция выносит определение, которым прекращает производство по делу. В определении должны быть указаны условия мирового соглашения сторон, утверждаемого судебной инстанцией. При признании иска ответчиком и принятии его судебной инстанцией выносится решение об удовлетворении заявленных истцом требований.
(6) В случае отклонения отказа истца от иска или признания иска ответчиком либо неутверждения мирового соглашения сторон судебная инстанция выносит об этом мотивированное определение и рассматривает дело по существу.

Статья 213. Объяснения участников процесса

(1) После представления доклада по делу судебная инстанция заслушивает объяснения истца и участвующего на его стороне третьего лица, ответчика и участвующего на его стороне третьего лица, а затем других участников процесса. Прокурор, уполномоченные лица органов публичной власти, других органов и организаций, физические лица, обратившиеся в суд в предусмотренных законом случаях за защитой прав, свобод и законных интересов других лиц, дают объяснения первыми. Участники процесса вправе задавать друг другу вопросы. Судьи вправе задавать вопросы участникам процесса в любой момент их выступления. В случае необходимости председательствующий вправе предоставлять сторонам слово несколько раз.

(2) Председательствующий оглашает письменные объяснения участников процесса, а также объяснения, полученные судебной инстанцией в порядке, предусмотренном статьями 125 и 127.

Статья 214. Установление последовательности исследования доказательств

Судебная инстанция, заслушав объяснения участников процесса и с учетом их мнения устанавливает последовательность исследования доказательств, которая может быть впоследствии изменена.

Статья 215. Предупреждение свидетеля об ответственности за отказ от дачи показаний и за дачу заведомо ложных показаний

(1) До допроса свидетеля председательствующий в судебном заседании устанавливает его личность, разъясняет ему его права и обязанности, предупреждает его об уголовной ответственности за отказ от дачи показаний и за дачу заведомо ложных показаний. Свидетель подписывает заявление об ознакомлении с его обязанностями и ответственностью. Подписанное заявление приобщается к протоколу судебного заседания.

(2) Свидетелю, не достигшему 16 лет, председательствующий разъясняет обязанность правдиво рассказать все известное ему по делу, но он не предупреждается об ответственности за отказ от дачи показаний и за дачу заведомо ложных показаний.

(3) Сторона, потребовавшая вызова в суд свидетеля, может отказаться от его допроса, однако противная сторона может потребовать, чтобы свидетель, явившийся в судебное заседание, был допрошен.

Статья 216. Порядок допроса свидетеля

(1) Каждый свидетель допрашивается отдельно.

(2) Председательствующий в судебном заседании выясняет отношение свидетеля к участникам процесса и предлагает свидетелю сообщить судебной инстанции все, что ему лично известно о предмете допроса.

(3) Свидетелю могут быть с разрешения председательствующего заданы вопросы. Первым задает вопросы лицо, по заявлению которого вызван свидетель, и его представитель, а затем - другие участники процесса и их представители. Судьи вправе задавать вопросы свидетелю в любой момент его допроса.

(4) В случае необходимости судебная инстанция может вторично допросить свидетеля в том же или последующем заседании, а также произвести очную ставку между свидетелями для выяснения противоречий в их показаниях.

(5) Судебная инстанция отклоняет вопрос, заданный свидетелю участником процесса, установив, что вопрос является оскорбительным или направлен на доказывание факта, который не относится к делу. По ходатайству участника процесса судебная инстанция выносит определение в отношении вопроса, а также по мотивам его отклонения.

(6) Допрошенный свидетель остается в зале заседания до окончания разбирательства дела, если судебная инстанция не разрешит ему удалиться раньше.
Статья 217. Использование свидетелем записей
Свидетель при даче показаний может пользоваться записями в тех случаях, когда его показания связаны с какими-либо цифровыми и другими данными. Эти записи предъявляются судебной инстанции и участникам процесса и могут быть приобщены к делу по определению судебной инстанции.
Статья 218. Допрос несовершеннолетнего свидетеля
(1) При допросе несовершеннолетнего свидетеля в возрасте до 14 лет, а по усмотрению судебной инстанции и при допросе свидетелей от 14 до 16 лет вызывается в качестве специалиста педагог. В случае необходимости вызываются также родители, усыновители, опекун или попечитель несовершеннолетнего. Указанные лица, а также участники процесса могут с разрешения председательствующего задавать свидетелю вопросы, а также высказывать свое мнение относительно личности свидетеля и содержания данных им показаний.
[Ст.218 ч.(1) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
(2) В исключительных случаях, когда это необходимо для установления обстоятельств дела, судебная инстанция своим определением может распорядиться о заслушивании несовершеннолетнего в совещательной комнате, без присутствия сторон или других участников процесса. После возвращения состава суда в зал заседания участникам процесса сообщаются показания несовершеннолетнего свидетеля.
(3) Свидетель, не достигший 16 лет, по окончании его допроса удаляется из зала заседания, если судебная инстанция не признает его присутствие необходимым.
Статья 219. Допрос участника с физическими недостатками
Если лицо, подлежащее допросу в судебной инстанции, является немым или глухим либо по каким-либо иным причинам не может говорить, задаваемые ему вопросы и его ответы представляются в письменном виде и прилагаются к протоколу, а если не могут быть прочитаны или написаны - привлекается сурдопереводчик.
Статья 220. Внесение показаний свидетеля в протокол
(1) Показания свидетеля заносятся секретарем судебного заседания в протокол и подписываются на каждой странице и в конце председательствующим, секретарем и свидетелем после того, как последний ознакомился с ними. Если свидетель отказывается или не может подписать, об этом делается соответствующая отметка в протоколе.
(2) Любое дополнение, изменение и подчистка в содержании показаний должны быть одобрены и подписаны председательствующим, секретарем судебного заседания и свидетелем под угрозой их недействительности. Свободные места в показаниях перечеркиваются таким образом, чтобы в них невозможно было ничего вписать.
Статья 221. Оглашение в судебном заседании
показаний свидетеля
Показания свидетелей, полученные в порядке, предусмотренном статьями 125, 127, частью (1) статьи 136 и статьей 209, оглашаются в судебном заседании, после чего участники процесса вправе дать по ним объяснения.
Статья 222. Исследование письменных доказательств
Письменные доказательства и протоколы их осмотра, составленные на месте в порядке, предусмотренном статьями 125, 127 и пунктом j) части (1) статьи 185, оглашаются в судебном заседании и предъявляются для ознакомления участникам процесса и их представителям, а в необходимых случаях - экспертам, специалистам и свидетелям. После этого участники процесса могут дать по ним объяснения.
Статья 223. Оглашение и исследование личной переписки и телеграфных сообщений
В целях охраны тайны личной переписки и личных телеграфных сообщений переписка и

телеграфные сообщения могут быть оглашены и исследованы судебной инстанцией в открытом судебном заседании только с согласия лиц, между которыми эти переписка и телеграфные сообщения велись. Без согласия этих лиц их личная переписка и личные телеграфные сообщения оглашаются и исследуются в закрытом судебном заседании.

Статья 224. Исследование вещественных доказательств

(1) Вещественные доказательства исследуются судебной инстанцией и предъявляются для осмотра участникам процесса и их представителям, а в необходимых случаях - экспертам, специалистам и свидетелям. Лица, которым предъявлены вещественные доказательства, могут обращать внимание судебной инстанции на те или иные обстоятельства, связанные с осмотром. Эти заявления заносятся в протокол судебного заседания.

(2) Протоколы осмотра вещественных доказательств, составленные на месте, оглашаются в судебном заседании. После этого участники процесса могут дать по ним объяснения.

Статья 225. Осмотр на месте

(1) Письменные и вещественные доказательства, которые затруднительно или невозможно предъявить судебной инстанции, осматриваются и исследуются по месту их нахождения или хранения. О производстве осмотра и исследования доказательств на месте судебная инстанция выносит определение.

(2) О месте, дате и времени осмотра доказательств на месте судебная инстанция извещает участников процесса и их представителей, однако их неявка не препятствует производству осмотра. В необходимых случаях также вызываются эксперты, специалисты и свидетели.

(3) Результаты осмотра и исследования доказательств на месте заносятся в протокол судебного заседания. К протоколу прилагаются составленные или проверенные при осмотре планы, схемы, чертежи, расчеты, копии документов, сделанные во время осмотра на месте видеозаписи, фотоснимки письменных и вещественных доказательств, а также заключение эксперта и пояснения специалиста.

Статья 226. Воспроизведение звукозаписи,
видеозаписи и их исследование

(1) При воспроизведении звукозаписи или видеозаписи, содержащей сведения личного характера, а также при их исследовании применяются положения статьи 223.

(2) Воспроизведение звукозаписи или видеозаписи производится в зале заседания либо в ином специально оборудованном помещении, с отражением в протоколе судебного заседания отличительных признаков воспроизводящих источников доказательств и с указанием даты воспроизведения. После этого судебная инстанция заслушивает объяснения участников процесса. Воспроизведение звукозаписи или видеозаписи может быть повторено полностью или частично.

(3) В целях выяснения содержащихся в звукозаписях или видеозаписях сведений судебная инстанция может привлечь к делу специалиста либо в необходимых случаях назначить экспертизу.

Статья 227. Заявление о подложности доказательств

(1) В случае заявления о том, что имеющееся в деле доказательство является подложным, лицо, представившее это доказательство, может просить судебную инстанцию исключить его из числа доказательств и разрешить дело на основании иных доказательств.

(2) Для проверки заявления о подложности доказательства судебная инстанция может назначить экспертизу или предложить сторонам представить иные доказательства.

(3) Если лицо, заявившее о подложности доказательства, указывает на лицо, совершившее подлог, или на соучастника подлога, судебная инстанция вправе приостановить рассмотрение дела и направить материалы прокурору вместе с соответствующим протоколом.

(4) Если случай не содержит признаков преступления, подложные доказательства исследуются судебной инстанцией по гражданским делам любыми средствами

доказывания.

Статья 228. Исследование заключения эксперта

Заключение эксперта оглашается в судебном заседании. В целях разъяснения или дополнения заключения эксперту могут быть заданы вопросы. Первым задает вопросы эксперту лицо, по заявлению которого назначена экспертиза, и его представитель, а затем - другие участники процесса и их представители. Если экспертиза назначена судебной инстанцией по ее инициативе, первым задает вопросы эксперту истец и его представитель. Судьи вправе задавать вопросы эксперту в любой момент его допроса.

Статья 229. Производство дополнительной
или повторной экспертизы

(1) Заключение эксперта исследуется в судебном заседании, оценивается судебной инстанцией наряду с другими доказательствами и не имеет для судебной инстанции заранее установленной доказательной силы. Несогласие с заключением эксперта должно быть мотивировано в решении, вынесенном судебной инстанцией, либо в определении о назначении дополнительной или повторной экспертизы.

(2) В случае, если заключение эксперта недостаточно ясно или неполно, судебная инстанция может в судебном заседании назначить дополнительную экспертизу, поручив ее проведение тому же или другому эксперту.

(3) Если судебная инстанция отклонила заключение эксперта по мотиву его необоснованности или в случае наличия противоречий между заключениями нескольких экспертов, она может в судебном заседании назначить повторную экспертизу, поручив ее проведение другому эксперту или другим экспертам.

Статья 230. Консультация специалиста

(1) При осмотре письменных или вещественных доказательств, прослушивании звукозаписей, просмотре видеозаписей, при назначении экспертизы, допросе свидетелей, принятии мер по обеспечению доказательств, а также по вопросам спорного права судебная инстанция своим определением может привлекать по своей инициативе или по заявлению любого участника процесса специалистов в соответствующей области для получения консультаций, пояснений и оказания технической помощи (фотографирования, составления планов и схем, отбора образцов для экспертизы, оценки имущества и т.п.).

(2) Лицо, вызванное в качестве специалиста, обязано явиться в судебную инстанцию, отвечать на вопросы, давать устные или письменные консультации и пояснения, при необходимости оказывать судебной инстанции техническую помощь.

(3) Специалист дает пояснения в суде в письменном или устном виде, исходя из профессиональных знаний и рода своей деятельности, без проведения специальных исследований.

(4) Консультации и пояснения специалиста, данные в письменном виде, оглашаются в судебном заседании и приобщаются к делу. Устные консультации и пояснения специалиста заносятся в протокол судебного заседания.

(5) В целях разъяснения и дополнения консультации специалисту могут быть заданы вопросы. Первым задает вопросы лицо, по заявлению которого был привлечен специалист, и его представитель, а затем - другие участники процесса и их представители. Специалисту, привлеченному к участию в деле по инициативе судебной инстанции, первым задает вопросы истец и его представитель. Судьи вправе задавать вопросы специалисту в любой момент его допроса.

Статья 231. Заключения органов публичной власти

Заключения органов публичной власти, допущенных судебной инстанцией к участию в деле в порядке, предусмотренном статьей 74, оглашаются в судебном заседании. Судьи, а также участники процесса и их представители могут задавать уполномоченным лицам этих органов вопросы в целях разъяснения или дополнения заключений.

Статья 232. Окончание рассмотрения дела по существу
После исследования всех доказательств председательствующий в судебном заседании выясняет у участников процесса и их представителей, не желают ли они чем-либо дополнить материалы дела. При отсутствии таких заявлений председательствующий объявляет рассмотрение дела по существу законченным и судебная инстанция переходит к судебным прениям.
Статья 233. Судебные прения
(1) Судебные прения состоят из речей участников процесса.
(2) В судебных прениях первыми выступают истец и его представитель, затем - ответчик и его представитель. Третье лицо, заявившее самостоятельные требования на предмет спора, и его представитель выступают после сторон и их представителей. Третье лицо, не заявившее самостоятельных требований на предмет спора, и его представитель выступают после истца или ответчика, на стороне которого третье лицо участвует в деле.
(3) Прокурор, представители или уполномоченные лица органов публичной власти, организаций, а также лица, обратившиеся за защитой прав, свобод и законных интересов других лиц, выступают первыми.
(4) Представители органов публичной власти, участвующие в процессе для дачи заключений, выступают после сторон и третьих лиц.
Статья 234. Реплика
После судебных прений каждый участник процесса имеет право на реплику в связи со сказанным в речах. Право последней реплики принадлежит ответчику и его представителю.
Статья 235. Возобновление рассмотрения дела по существу
(1) Участники судебных прений не вправе в своих речах ссылаться на обстоятельства, которые не были рассмотрены судебной инстанцией, а также на доказательства, которые не были исследованы в судебном заседании, если они не ссылались на эти обстоятельства и доказательства в своих показаниях до окончания рассмотрения дела по существу.
(2) Если судебная инстанция во время или после судебных прений признает необходимым выяснить некоторые новые обстоятельства, имеющие значение для разрешения дела, или исследовать новые доказательства, она выносит определение о возобновлении рассмотрения дела по существу. После окончания рассмотрения дела по существу судебные прения происходят в общем порядке.
Статья 236. Удаление состава суда в совещательную комнату
для вынесения решения
(1) После завершения судебных прений состав суда удаляется в совещательную комнату для вынесения решения, о чем председательствующий объявляет присутствующим в зале заседания. По обоснованным причинам совещание и вынесение решения может быть отложено на срок не более 10 дней. В необходимых случаях может быть вынесена только резолютивная часть решения с отложением составления мотивированного решения на тот же срок.
(2) В случае отложения совещания и вынесения решения судебная инстанция уведомляет стороны о дате и времени его вынесения.

[Ст.236 ч.(2) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 237. Оглашение решения
(1) После подписания решения состав суда возвращается в зал заседания, где председательствующий или один из судей оглашает решение судебной инстанции. Затем председательствующий разъясняет порядок и срок обжалования решения.

[Ст.237 ч.(1) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

(2) Если решение судебной инстанции изложено на языке, которым не владеют участники процесса, оно должно быть зачитано переводчиком на языке, на котором велся процесс, или на языке, использованном ими в процессе.
(3) Если при вынесении решения изложено особое мнение, оно приобщается к делу.
(4) После оглашения решения председательствующий объявляет судебное заседание закрытым.

Глава XVI
РЕШЕНИЕ СУДЕБНОЙ ИНСТАНЦИИ

Статья 238. Совещательная процедура
(1) В совещании принимают участие только судьи, участвовавшие в рассмотрении дела. Совещание состава суда осуществляется секретно. Разглашение предмета обсуждения в совещании воспрещается.
(2) Состав суда во главе с председательствующим совещается по всем предусмотренным законом вопросам, подлежащим разрешению, оценивает доказательства, определяет, какие обстоятельства установлены, каков характер правоотношений сторон, какой закон должен быть применен по данному делу и подлежит ли иск удовлетворению. Каждый из вопросов должен быть сформулирован таким образом, чтобы на него можно было получить утвердительный или отрицательный ответ.
(3) Решение выносится в соответствии с правилами, установленными в статье 48.
(4) Результаты совещания заносятся в решение в целом или в его резолютивную часть, которые подписываются всеми судьями, участвовавшими в совещании, в том числе судьей, который имеет особое мнение. Исправления в содержании решения должны быть оговорены соответствующим образом перед подписями судей.
(5) После подписания решения никто из судей не вправе изменить свое мнение.
Статья 239. Законность и обоснованность решения
Решение судебной инстанции должно быть законным и обоснованным. Судебная инстанция основывает решение лишь на обстоятельствах, которые непосредственно выяснены ею, и доказательствах, которые были исследованы в судебном заседании.
Статья 240. Вопросы, разрешаемые при постановлении решения
(1) При постановлении решения судебная инстанция оценивает доказательства и определяет, какие обстоятельства, имеющие значение для разрешения дела, установлены и какие не установлены, каков характер правоотношений сторон, какой закон должен быть применен по данному делу и подлежит ли иск удовлетворению.
(2) Если во время постановления решения судебная инстанция признает необходимым выяснить новые обстоятельства, имеющие значение для разрешения дела, или дополнительно исследовать некоторые доказательства, она выносит определение о возобновлении судебного разбирательства. После окончания рассмотрения дела по существу судебная инстанция вновь заслушивает судебные прения участников процесса.
(3) Судебная инстанция выносит решение в пределах заявленных истцом требований.

[Ст.240 ч.(3) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 241. Содержание решения
(1) Судебная инстанция выносит решение именем закона.
(2) Решение состоит из вводной, описательной, мотивировочной и резолютивной частей.
(3) Во вводной части решения указываются место и дата вынесения решения, наименование судебной инстанции, вынесшей решение, имена членов состава суда, секретаря судебного заседания, сторон, других участников процесса, их представителей, предмет спора и заявленное требование, а также отметка об открытом или закрытом характере заседания.
(4) В описательной части решения указываются требование истца, возражения ответчика

и объяснения других участников процесса.
(5) В мотивировочной части решения указываются обстоятельства дела, установленные судебной инстанцией, доказательства, на которых основаны выводы судебной инстанции об этих обстоятельствах, доводы, по которым судебная инстанция отвергает те или иные доказательства, законы, которыми руководствовалась судебная инстанция.
(6) Резолютивная часть решения содержит выводы судебной инстанции об удовлетворении иска или об отклонении иска полностью или частично, указание на распределение судебных расходов, о порядке и сроке обжалования решения.
(7) В случаях, когда судебная инстанция устанавливает определенный порядок и срок исполнения решения, обращает решение к немедленному исполнению или принимает меры к обеспечению его исполнения, об этом указывается в резолютивной части решения.
Статья 242. Составление мотивированного решения
(1) Решение выносится немедленно после разбирательства дела. Составление мотивированного решения может быть отложено на срок не более 15 дней, но вводную и резолютивную части решения судебная инстанция должна объявить в том же судебном заседании, в котором закончилось разбирательство дела. Оглашенная резолютивная часть решения должна быть подписана всеми судьями, входящими в состав суда, и приобщена к делу.
(2) Если один из судей, входящих в состав суда, не может подписать составленное решение, вместо него его подписывает председательствующий, а если и он не может подписать решение, его подписывает председатель судебной инстанции. Во всех случаях на решении делается отметка о причине невозможности его подписания.
Статья 243. Решение о взыскании денежной суммы
При вынесении решения о взыскании денежной суммы судебная инстанция в резолютивной части указывает цифрами и прописью размер взыскиваемой денежной суммы и валюту, в которой она взыскивается, с процентами за просрочку, определенными в соответствии со статьей 619 Гражданского кодекса, которые должны быть уплачены должником даже в случае его невиновности, если он не исполнит решение в 90-дневный срок со дня признания решения окончательным.

[Ст.243 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]
Статья 244. Решение о признании недействительным исполнительного документа
При удовлетворении иска о признании недействительным исполнительного документа, на основании которого взыскание производится в бесспорном порядке, в резолютивной части решения указываются документ, не подлежащий исполнению, номер и дата его выдачи, а также сумма, не подлежащая расчету.
Статья 245. Решение о заключении или изменении договора
В споре о заключении или изменении договора в резолютивной части решения указывается решение, принятое по каждому обсужденному условию договора. В споре о заключении договора указываются вид договора и условия, на которых стороны обязаны заключить договор.
Статья 246. Решение о присуждении имущества или его стоимости
При присуждении имущества в натуре судебная инстанция указывает в решении стоимость этого имущества с процентами за просрочку, определенными в соответствии со статьей 619 Гражданского кодекса, которые должны быть уплачены должником даже в случае его невиновности, если он не исполнит решение в 90-дневный срок со дня признания решения окончательным.

[Ст.246 изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 247. Решение, обязывающее ответчика совершить определенные действия

(1) При вынесении решения, обязывающего ответчика совершить определенные действия, не связанные с передачей имущества или денежных сумм, судебная инстанция может указать, что если ответчик не исполнит решение в срок, то истец вправе произвести эти действия за счет ответчика с взысканием с него необходимых расходов.

(2) Если исполнение решения может быть осуществлено только ответчиком, судебная инстанция устанавливает срок, в течение которого решение должно быть исполнено.

(3) Решение, обязывающее организацию или орган управления совершить определенные действия (принять решение), не связанные с передачей имущества или денежных сумм, исполняется руководителем организации или органом управления в установленный судебной инстанцией срок. В случае неисполнения решения без обоснованных причин судебная инстанция, вынесшая решение, либо орган, уполномоченный исполнить решение, применяет в отношении руководителя организации или органа управления принудительные меры, предусмотренные законодательством об исполнении судебных решений, а по просьбе заинтересованного лица судебная инстанция может обязать виновных лиц к возмещению ущерба, причиненного неисполнением решения.

Статья 248. Решение в пользу нескольких истцов или против нескольких ответчиков

(1) При вынесении решения в пользу нескольких истцов судебная инстанция указывает, в какой мере оно относится к каждому из истцов, или указывает, что право взыскания является солидарным.

(2) При вынесении решения против нескольких ответчиков судебная инстанция указывает, в какой мере каждый из ответчиков должен выполнить решение, или указывает, что их ответственность является солидарной.

Статья 249. Исправление ошибок в решении

(1) После оглашения решения судебная инстанция, вынесшая его, не вправе отменить или изменить его.

(2) Судебная инстанция может по своей инициативе или по заявлению участников процесса исправить допущенные в решении описки или пропуски, касающиеся имени, процессуального положения, любые другие описки или явные арифметические ошибки. Вопрос о внесении исправлений рассматривается в судебном заседании. Участники процесса извещаются о месте, дате и времени проведения судебного заседания, однако их неявка не препятствует разрешению вопроса об исправлении ошибок.

(3) Определение судебной инстанции по поданному заявлению может быть обжаловано в кассационном порядке.

Статья 250. Дополнительное решение

(1) Судебная инстанция, вынесшая решение, может по своей инициативе или по заявлению участников процесса вынести дополнительное решение в случаях:

a) если по какому-либо требованию, по которому участники процесса представляли доказательства и давали объяснения, судебная инстанция не вынесла решение;

b) если судебная инстанция, разрешив вопрос о праве в споре, не указала в решении размер присужденной суммы, имущество, подлежащее передаче, или действия, которые должен совершить ответчик;

c) если судебная инстанция не разрешила вопрос о распределении судебных расходов между сторонами, а также если судебная инстанция не вынесла решения по заявлениям свидетелей, экспертов, специалистов, переводчиков или представителей о причитающихся им возмещениях судебных расходов.

(2) Вопрос о вынесении дополнительного решения может быть поставлен в пределах срока принудительного исполнения решения. Дополнительное решение

выносится судебной инстанцией после рассмотрения вопроса в судебном заседании и может быть обжаловано в порядке, предусмотренном настоящим кодексом. Участники процесса извещаются о месте, дате и времени проведения судебного заседания, однако их неявка не препятствует разрешению вопроса о вынесении дополнительного решения.
(3) Заявление о вынесении дополнительного решения государственной пошлиной не оплачивается.
(4) Определение судебной инстанции об отклонении заявления о вынесении дополнительного решения может быть обжаловано в кассационном порядке.
Статья 251. Разъяснение решения
(1) Если необходимы разъяснения о смысле, пределах или применении резолютивной части решения, а также если решение содержит противоречивые положения, судебная инстанция, вынесшая решение, может по заявлению участников процесса или органа исполнительного производства дать разъяснения по резолютивной части или устранить противоречивые положения без изменения содержания решения.
(2) Разъяснение решения допускается, если оно еще не приведено в исполнение и не истек срок принудительного исполнения решения.
(3) Разъяснение решения осуществляется в судебном заседании. Участники процесса извещаются о месте, дате и времени проведения судебного заседания, однако их неявка не препятствует разъяснению решения.
(4) Определение судебной инстанции по вопросу о разъяснении решения может быть обжаловано в кассационном порядке.
Статья 252. Отсрочка и рассрочка исполнения решения, изменение
способа и порядка исполнения решения
(1) Судебная инстанция, вынесшая решение, вправе по заявлению участников процесса или по предложению органа исполнительного производства, исходя из имущественного положения сторон либо других обстоятельств, отсрочить или рассрочить исполнение решения, а также изменить способ или порядок его исполнения.
(2) Указанные в части (1) заявления рассматриваются в судебном заседании. Участники процесса извещаются о месте, дате и времени проведения судебного заседания, однако их неявка не препятствует рассмотрению вопроса.
(3) Определение судебной инстанции по вопросу об отсрочке или рассрочке исполнения решения, изменении способа и порядка его исполнения может быть обжаловано в кассационном порядке.
(4) Согласно положениям настоящей статьи может быть отсрочено исполнение мирового соглашения, утвержденного судебной инстанцией, или изменен порядок его исполнения.
Статья 253. Индексация присужденных денежных сумм
(1) По заявлению кредитора или должника судебная инстанция, рассмотревшая дело, может своим определением произвести индексацию денежных сумм, присужденных вынесенным решением, исходя из положения на момент исполнения решения.
(2) Заявление об индексации присужденных денежных сумм рассматривается в судебном заседании. Участники процесса извещаются о месте, дате и времени проведения судебного заседания, однако их неявка не препятствует разрешению вопроса об индексации.
(3) Определение судебной инстанции по вопросу об индексации присужденных денежных сумм может быть обжаловано в кассационном порядке.
Статья 254. Окончательные и вступившие в законную силу решения
судебной инстанции
(1) Считаются окончательными следующие решения судебных инстанций:
a) решения, вынесенные в первой инстанции без права апелляционного обжалования;
b) решения, вынесенные в первой инстанции, обжалованные в апелляционном порядке,

после рассмотрения дела в апелляционной инстанции, если апелляционная жалоба отклонена;
c) решения, вынесенные в апелляционной инстанции, которыми дело разрешено по существу.
(2) Считаются вступившими в законную силу следующие решения судебных инстанций:
a) решения, вынесенные в первой инстанции, по истечении срока обжалования;
b) решения, вынесенные в первой инстанции, обжалованные в апелляционном или кассационном порядке, после рассмотрения дела в кассационной инстанции, если кассационная жалоба отклонена;
c) решения, вынесенные в кассационной инстанции, которыми дело разрешено по существу.
(3) После вступления решения в законную силу стороны и другие участники процесса, а также их правопреемники не могут вновь заявлять в суд те же исковые требования на том же основании, а также оспаривать в другом процессе факты и правоотношения, установленные в решении судебной инстанции, вступившем в законную силу.
(4) Вступившее в законную силу решение обязательно для лица, в интересах которого дело возбуждено органами и лицами, указанными в части (2) статьи 7.
(5) Если после вступления в законную силу решения, которым с ответчика присуждены периодические платежи, изменяются обстоятельства, влияющие на определение размера платежей или на их продолжительность, каждая сторона вправе путем предъявления нового иска требовать изменения размера или сроков платежей.
Статья 255. Исполнение решения
Решение судебной инстанции приводится в исполнение в установленном законом порядке после того, как оно становится окончательным, кроме случаев немедленного исполнения после вынесения решения.
Статья 256. Решения, подлежащие немедленному исполнению
(1) Немедленному исполнению подлежит судебный приказ или судебное решение, которым ответчик обязывается к выплате:
a) алиментов;
b) заработной платы и других платежей, вытекающих из трудовых отношений, а также сумм, предусмотренных статусом безработных, в размере одной средней заработной платы;
c) возмещения вреда, причиненного увечьем или иным повреждением здоровья либо связанного со смертью лица, если возмещение установлено в виде периодических денежных выплат;
d) одной средней заработной платы за вынужденное отсутствие на работе в случае восстановления работника на работе.

[Ст.256 ч.(1) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
(2) Немедленному исполнению подлежит судебное решение о восстановлении на работе незаконно уволенного или переведенного работника.
Статья 257. Право судебной инстанции обратить решение к немедленному исполнению
(1) По просьбе истца судебная инстанция может обратить решение к немедленному исполнению (полностью или частично), если вследствие особых обстоятельств промедление в его исполнении может привести к значительному ущербу для кредитора или само исполнение решения может оказаться невозможным. При допущении немедленного исполнения решения судебная инстанция может потребовать от истца обеспечения возможных убытков, которые могут быть причинены ответчику вследствие поворота исполнения решения в случае его отмены.

(2) Вопрос о постановлении немедленного исполнения может быть поставлен как в ходе рассмотрения дела, так и после оглашения решения.
(3) Если вопрос о немедленном исполнении решения не был разрешен при вынесении решения, по заявлению заинтересованного лица он рассматривается в судебном заседании. Участники процесса извещаются о месте, дате и времени проведения судебного заседания, однако их неявка не препятствует разрешению вопроса о немедленном исполнении решения.
(4) Определение по вопросу о постановлении немедленного исполнения решения может быть обжаловано в кассационном порядке. Подача кассационной жалобы на определение о немедленном исполнении решения не приостанавливает исполнение этого определения.

Статья 258. Обеспечение исполнения решения

(1) Судебная инстанция может обеспечить исполнение решения, не обращенного к немедленному исполнению после его вынесения, по правилам, установленным главой XIII.
(2) Судебная инстанция может принять меры для обеспечения решения до выдачи исполнительного листа.

Статья 259. Обязанность высылки участникам процесса копий решения

Участникам процесса, не явившимся в судебное заседание, высылаются копии решения судебной инстанции не позднее чем в семидневный срок со дня вынесения мотивированного решения.

Глава XVII
ПРИОСТАНОВЛЕНИЕ ПРОИЗВОДСТВА ПО ДЕЛУ

Статья 260. Обязанность судебной инстанции приостановить производство по делу

(1) Судебная инстанция обязана приостановить производство по делу в случаях:
a) смерти или реорганизации стороны процесса или третьего лица, заявившего самостоятельные требования на предмет спора, если спорное правоотношение допускает правопреемство;
b) утраты стороной дееспособности;
c) дачи поручения иностранной судебной инстанции для совершения процессуальных действий;
d) ситуации, предусмотренной Законом о несостоятельности;
e) разрешения исключительного случая неконституционности.

[Ст.260 ч.(1) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]

(2) Приостановление производства по делу влечет приостановление течения всех процессуальных сроков, а также временное прекращение совершения всех процессуальных действий, за исключением действий по обеспечению иска и обеспечению доказательств.
(3) Процессуальные действия, совершенные в период приостановления производства по делу, не имеют юридической силы.

Статья 261. Право судебной инстанции приостановить производство по делу

По просьбе участников процесса или по своей инициативе судебная инстанция может приостановить производство по делу в случаях:
a) пребывания истца или ответчика в действующей части Вооруженных сил или других войск и воинских формирований Республики Молдова;
b) нахождения стороны или третьего лица, заявившего самостоятельные требования на предмет спора, в лечебно-профилактическом учреждении, подтвержденного соответствующим учреждением;

[Ст.261 пкт.b) изменен ЗП244-XVI от 21.07.06, MO178-180/17.11.06 ст.814]
c) розыска ответчика;
d) назначения ею экспертизы;
e) дачи ею судебного поручения другой судебной инстанции Республики Молдова;
f) распоряжения ею о проведении органом опеки и попечительства проверки условий жизни усыновителей по делам об усыновлении и другим делам, затрагивающим права и интересы детей;
g) прекращения полномочий опекуна или попечителя;
h) невозможности рассмотрения данного дела до разрешения другого дела, непосредственно связанного с ним.

Статья 262. Сроки приостановления производства по делу

Производство по делу приостанавливается:
a) в случаях, предусмотренных пунктами a) и b) статьи 260, - до определения правопреемника выбывшего из дела лица или до назначения опекуна или попечителя недееспособному лицу или лицу, утратившему дееспособность;
b) в случаях, предусмотренных пунктом c) статьи 260, - до представления иностранной судебной инстанцией поручения о предоставлении юридической помощи;
c) в случаях, предусмотренных пунктом d) статьи 260, - до вступления в силу решения судебной инстанции в рамках производства по делу о несостоятельности;
d) в случаях, предусмотренных пунктами a), b), c), d), e), f) и g) статьи 261, - до прекращения пребывания стороны в составе Вооруженных сил Республики Молдова, ее выписки из лечебно-профилактического учреждения, обнаружения ответчика или прекращения его розыска, представления в судебную инстанцию заключения эксперта, заключения органа опеки и попечительства или судебного поручения;
e) в случаях, предусмотренных пунктом h) статьи 261, - до вступления в законную силу решения, постановления, приговора или определения судебной инстанции или до вынесения решения по материалам, рассмотренным в административном порядке или в порядке конституционной юрисдикции.

Статья 263. Обжалование определения судебной инстанции о приостановлении производства по делу

(1) Во всех случаях приостановления производства по делу судебная инстанция выносит определение, которое может быть обжаловано в кассационном порядке отдельно.
(2) Кассационная жалоба может быть подана в течение срока приостановления производства по делу как на определение о приостановлении производства по делу, так и на определение об отклонении заявления о возобновлении рассмотрения дела.

Статья 264. Возобновление производства по делу

После устранения обстоятельств, вызвавших приостановление производства по делу, оно возобновляется судебной инстанцией по заявлению участников процесса или по своей инициативе. Об этом судебная инстанция извещает участников процесса в общем порядке.

Глава XVIII
ПРЕКРАЩЕНИЕ ПРОИЗВОДСТВА ПО ДЕЛУ

Статья 265. Основания прекращения производства по делу

Судебная инстанция принимает решение о прекращении производства по делу в случае, если:
a) дело не подлежит рассмотрению в порядке гражданского судопроизводства;
b) имеется вступившее в законную силу решение судебной инстанции, вынесенное по спору между теми же сторонами, о том же предмете и по тем же основаниям, или определение судебной инстанции о прекращении производства по делу в связи с отказом истца от иска или утверждением мирового соглашения сторон;
c) истец отказался от иска и отказ принят судебной инстанцией;

d) стороны заключили мировое соглашение и оно утверждено судебной инстанцией;
e) имеется решение третейского суда, вынесенное по спору между теми же сторонами, о том же предмете и по тем же основаниям, ставшее обязательным для сторон, за исключением случаев, когда судебная инстанция отказала в выдаче исполнительного листа на исполнение решения третейского суда и возвратила дело на новое рассмотрение в третейский суд, вынесший решение, но рассмотрение дела в том же третейском суде оказалось невозможным;
f) после смерти физического лица, являющегося одной из сторон процесса, спорное правоотношение не допускает правопреемства;
g) юридическое лицо, являющееся стороной процесса, ликвидировано.

Статья 266. Порядок и последствия прекращения производства по делу

(1) Судебная инстанция прекращает производство по делу путем вынесения определения, которое может быть обжаловано в кассационном порядке.
(2) В определении о прекращении производства по делу судебная инстанция указывает, что повторное обращение в суд тех же сторон, о том же предмете и по тем же основаниям не допускается.

Глава XIX
ОСТАВЛЕНИЕ ЗАЯВЛЕНИЯ БЕЗ РАССМОТРЕНИЯ

Статья 267. Основания оставления заявления без рассмотрения

Судебная инстанция оставляет заявление без рассмотрения в случае, если:
a) истцом не соблюден установленный законом или предусмотренный договором сторон досудебный порядок разрешения спора;
b) заявление подано недееспособным лицом;
c) заявление подписано или подано лицом, не имеющим полномочий на его подписание или подачу в судебную инстанцию;
d) в производстве этой или другой судебной инстанции имеется возбужденное ранее дело по спору между теми же сторонами, о том же предмете и по тем же основаниям;
e) между сторонами заключено соглашение о передаче спора для разрешения третейским судом и ответчик до начала рассмотрения дела по существу представил возражения против разрешения спора в судебной инстанции;
f) стороны, не просившие о разбирательстве дела в их отсутствие, не явились в судебное заседание после вторичного вызова, хотя и были извещены в установленном законом порядке;
g) истец, извещенный в установленном законом порядке, не явился в судебное заседание, не сообщил судебной инстанции причины неявки или судебная инстанция признала эти причины необоснованными либо истец не просил о разбирательстве дела в его отсутствие, а ответчик не требует разбирательства дела по существу;
h) муж предъявил иск о расторжении брака без согласия жены во время ее беременности или в течение года после рождения ребенка, а заявление не возвращено истцу судьей;
i) лицо, в интересах которого возбуждено дело в соответствии с частью (2) статьи 7, частью (2) статьи 72 и частью (3) статьи 73, не поддерживает предъявленные требования, не просит о включении его в дело в качестве истца;
j) лица, указанные в статьях 72 и 73, отказались от иска, а лицо, включенное в дело в качестве истца, не уплатило государственную пошлину в установленный судебной инстанцией срок;
k) судебная инстанция отсрочила или рассрочила уплату государственной пошлины, а истец не уплатил ее в установленный судебной инстанцией срок;
l) при рассмотрении дела особого производства установлен правовой спор, подсудный судебным инстанциям;
m) имеются другие предусмотренные законом случаи.

[Ст.267 пкт.l) и m) введены ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 268. Порядок и последствия оставления заявления без рассмотрения

(1) Производство по делу в случае оставления заявления без рассмотрения заканчивается вынесением определения. В определении судебная инстанция указывает, как устранить перечисленные в статье 267 обстоятельства.

(2) Определение судебной инстанции об оставлении заявления без рассмотрения может быть обжаловано в кассационном порядке.

(3) После устранения обстоятельств, послуживших основанием для оставления заявления без рассмотрения, заинтересованное лицо вправе вновь обратиться в судебную инстанцию с заявлением в общем порядке.

(4) Судебная инстанция по ходатайству истца или ответчика может отменить свое определение об оставлении заявления без рассмотрения, вынесенное по основаниям, указанным в пунктах f) и g) статьи 267, если они представят доказательства, подтверждающие обоснованность причин неявки их в судебное заседание и невозможность сообщения о них судебной инстанции. Ходатайство подается в 15-дневный срок со дня сообщения определения.

[Ст.268 ч.(4) изменена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]

(5) Определение судебной инстанции, которым отклонено заявление об отмене определения об оставлении заявления без рассмотрения, может быть обжаловано в кассационном порядке.

Глава XX
ОПРЕДЕЛЕНИЕ СУДЕБНОЙ ИНСТАНЦИИ

Статья 269. Вынесение определения

(1) Постановления первой инстанции или судьи, которыми дело не разрешается по существу, выносятся в форме определений. Определение выносится в совещательной комнате в соответствии с правилами, предусмотренными статьей 48.

(2) При разрешении несложных вопросов судебная инстанция может вынести определение без удаления в совещательную комнату. Такое определение заносится в протокол судебного заседания.

(3) Определение оглашается немедленно после его вынесения.

Статья 270. Содержание определения

(1) Определение судебной инстанции должно содержать:

a) место и дату вынесения определения;

b) наименование судебной инстанции, вынесшей определение, имена членов состава суда и секретаря судебного заседания;

c) сведения об участниках процесса, предмет спора или заявленное требование;

d) вопрос, по которому выносится определение;

e) мотивы, по которым судебная инстанция пришла к своим выводам, и ссылка на законы, которыми судебная инстанция руководствовалась;

f) постановление судебной инстанции;

g) порядок и срок обжалования определения, если оно подлежит обжалованию.

(2) Определение, которое выносится судебной инстанцией без удаления в совещательную комнату, должно содержать сведения, перечисленные в пунктах d), e), f) и g) части (1).

[Ст.271 исключена ЗП244-XVI от 21.07.06, МО178-180/17.11.06 ст.814]

Статья 272. Высылка участникам процесса копий определения судебной инстанции

Участникам процесса, не явившимся в судебное заседание, не позднее пяти дней со дня вынесения высылаются копии определения судебной инстанции о приостановлении или прекращении производства по делу либо об оставлении заявления без рассмотрения.

Глава XXI
ПРОТОКОЛЫ

Статья 273. Обязательность составления протокола

[Ст.273 наименование изменено ЗП15-XVI от 03.02.09, MO57-58/20.03.09 ст.163]

О каждом судебном заседании в первой инстанции и в апелляционной инстанции, а также о каждом отдельном процессуальном действии, совершенном вне заседания (допрос свидетеля по месту его пребывания, исследование письменных и вещественных доказательств по месту их нахождения или хранения и т.д.), составляется протокол.

Статья 274. Содержание протокола

(1) В протоколе судебного заседания или отдельного процессуального действия, совершенного вне заседания, отражаются все существенные моменты разбирательства дела или совершения отдельного процессуального действия.

(2) В протоколе судебного заседания указываются:

a) место, дата и время начала судебного заседания и дата его окончания;

b) наименование судебной инстанции, рассматривающей дело, имена членов состава суда и секретаря судебного заседания;

c) наименование дела;

d) сведения о явке участников процесса, представителей, свидетелей, экспертов, специалистов, переводчиков;

e) сведения о разъяснении судебной инстанцией участникам процесса, представителям, а также экспертам, специалистам и переводчикам их процессуальных прав и обязанностей;

f) распоряжения председательствующего в судебном заседании и определения, вынесенные судебной инстанцией без удаления в совещательную комнату;

g) заявления, ходатайства и объяснения участников процесса и их представителей;

h) показания свидетелей, устные разъяснения экспертов по поводу их заключений, пояснения и консультации специалистов;

i) сведения об оглашении письменных доказательств, данные осмотра на месте вещественных доказательств, прослушивания звукозаписей, просмотра видеозаписей;

j) заключения представителей органов публичной власти;

k) содержание судебных прений;

l) сведения об оглашении и разъяснении содержания решений и определений, вынесенных судебной инстанцией, а также о разъяснении порядка и срока их обжалования;

m) сведения о разъяснении участникам процесса их прав на ознакомление с протоколом судебного заседания и подачи замечаний на протокол;

n) дата окончательного составления протокола.

Статья 275. Составление протокола

(1) Протокол составляется секретарем в судебном заседании или при совершении отдельного процессуального действия вне заседания. Протокол судебного заседания набирается на компьютере и сохраняется в порядке, установленном Высшим советом магистратуры. В случае, если использование компьютера невозможно, протокол составляется в рукописной форме, а затем печатается на компьютере.

[Ст.275 ч.(1) в редакции ЗП15-XVI от 03.02.09, MO57-58/20.03.09 ст.163]

(2) В целях обеспечения полноты протокола в судебном заседании используются аудио- и/или видеозаписывающие либо другие технические средства. Факт использования этих средств для фиксации хода судебного заседания отмечается в протоколе. При отсутствии возможности использования аудио- и/или видеозаписывающих либо других технических средств судья выносит мотивированное определение о проведении судебного заседания без их использования.

[Ст.275 ч.(2) в редакции ЗП15-XVI от 03.02.09, МО57-58/20.03.09 ст.163]

(3) Участники процесса и их представители вправе ходатайствовать перед судебной инстанцией об оглашении какой-либо части протокола, о занесении в протокол сведений об обстоятельствах, рассмотренных в рамках судебного заседания или процессуального действия, проведенного вне судебного заседания, которые они считают существенными для разрешения дела.

[Ст.275 ч.(3) изменена ЗП15-XVI от 03.02.09, МО57-58/20.03.09 ст.163]

(4) Протокол судебного заседания должен быть составлен и подписан не позднее пяти дней после его окончания, а протокол отдельного процессуального действия – не позднее следующего дня после его совершения. Если имеется аудио- и/или видеозапись судебного заседания, секретарь судебного заседания использует ее для проверки точности протокола после судебного заседания.

[Ст.275 ч.(4) в редакции ЗП15-XVI от 03.02.09, МО57-58/20.03.09 ст.163]

(5) Протокол подписывается председательствующим и секретарем судебного заседания. Все изменения, исправления, дополнения в протоколе должны быть оговорены и удостоверены их подписями.

(5^1) Председательствующий в судебном заседании извещает в письменной форме участников процесса и их представителей о составлении и подписании протокола судебного заседания в течение пяти рабочих дней с даты его подписания, указанной в протоколе, и предоставляет им возможность ознакомиться с протоколом и получить его копию. Если судебное заседание было зафиксировано с использованием аудио- и/или видеозаписи, участники процесса и их представители извещаются в письменной форме и о возможности получения копии этих записей.

[Ст.275 ч.(5^1) введена ЗП15-XVI от 03.02.09, МО57-58/20.03.09 ст.163]

(6) Участники процесса и их представители вправе знакомиться с протоколом судебного засед

Republica Moldova

PARLAMENTUL

COD Nr. 985
din 18.04.2002

CODUL PENAL
al Republicii Moldova*

Publicat : 14.04.2009 în Monitorul Oficial Nr. 72-74 art Nr : 195

_____

 Republicat în temeiul articolului III lit. c) al Legii nr. 277-XVI din 18 decembrie 2008, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 41- 44, art.120.

Modificările şi completările operate prin Legea nr. 277-XVI din 18 decembrie 2008, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 41-44, art. 120, vor intra în vigoare la data de 24 mai 2009.

Parlamentul adoptă prezentul cod.

PARTEA GENERALĂ
Capitolul I
CODUL PENAL
ŞI PRINCIPIILE APLICĂRII LUI

Articolul 1. Legea penală a Republicii Moldova

(1) Prezentul cod este unica lege penală a Republicii Moldova.

(2) Codul penal este actul legislativ care cuprinde norme de drept ce stabilesc principiile şi dispoziţiile generale şi speciale ale dreptului penal, determină faptele ce constituie infracţiuni şi prevede pedepsele ce se aplică infractorilor.

(3) Prezentul cod se aplică în conformitate cu prevederile Constituţiei Republicii Moldova şi ale actelor internaţionale la care Republica Moldova este parte. Dacă există neconcordanţe cu actele internaţionale privind drepturile fundamentale ale omului, au prioritate şi se aplică direct reglementările internaţionale.

Articolul 2. Scopul legii penale

(1) Legea penală apără, împotriva infracţiunilor, persoana, drepturile şi libertăţile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orînduirea constituţională, suveranitatea, independenţa şi integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea şi securitatea omenirii, precum şi întreaga ordine de drept.

(2) Legea penală are, de asemenea, drept scop prevenirea săvîrşirii de noi infracţiuni.

Articolul 3. Principiul legalităţii

(1) Nimeni nu poate fi declarat vinovat de săvîrşirea unei infracţiuni nici supus unei pedepse penale, decît în baza unei hotărîri a instanţei de judecată şi în strictă conformitate cu legea penală.

(2) Interpretarea extensivă defavorabilă şi aplicarea prin analogie a legii penale sînt interzise.

Articolul 4. Principiul umanismului

(1) Întreaga reglementare juridică are menirea să apere, în mod prioritar, persoana ca valoare supremă a societăţii, drepturile şi libertăţile acesteia.

(2) Legea penală nu urmăreşte scopul de a cauza suferinţe fizice sau de a leza demnitatea omului. Nimeni nu poate fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante.

Articolul 5. Principiul democratismului

(1) Persoanele care au săvîrşit infracţiuni sînt egale în faţa legii şi sînt supuse răspunderii penale fără deosebire de sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine naţională sau socială, apartenenţă la o minoritate naţională, avere, naştere sau orice altă situaţie.

(2) Apărarea drepturilor şi intereselor unei persoane nu poate fi realizată prin încălcarea drepturilor şi intereselor altei persoane sau a unei colectivităţi.

Articolul 6. Principiul caracterului personal
al răspunderii penale

(1) Persoana este supusă răspunderii penale şi pedepsei penale numai pentru fapte săvîrşite cu vinovăţie.

(2) Răspunderii penale şi pedepsei penale este supusă numai persoana care a săvîrşit cu intenţie sau din imprudenţă o faptă prevăzută de legea penală.

Articolul 7. Principiul individualizării răspunderii
penale şi pedepsei penale

(1) La aplicarea legii penale se ţine cont de caracterul şi gradul prejudiciabil al infracţiunii săvîrşite, de persoana celui vinovat şi de circumstanţele cauzei care atenuează ori agravează răspunderea penală.

(2) Nimeni nu poate fi supus de două ori urmăririi penale şi pedepsei penale pentru una şi aceeaşi faptă.

Articolul 8. Acţiunea legii penale în timp

Caracterul infracţional al faptei şi pedeapsa pentru aceasta se stabilesc de legea penală în vigoare la momentul săvîrşirii faptei.

Articolul 9. Timpul săvîrşirii faptei

Timpul săvîrşirii faptei se consideră timpul cînd a fost săvîrşită acţiunea (inacţiunea) prejudiciabilă, indiferent de timpul survenirii urmărilor.

Articolul 10. Efectul retroactiv al legii penale

(1) Legea penală care înlătură caracterul infracţional al faptei, care uşurează pedeapsa ori, în alt mod, ameliorează situaţia persoanei ce a comis infracţiunea are efect retroactiv, adică se extinde asupra persoanelor care au săvîrşit faptele respective pînă la intrarea în vigoare a acestei legi, inclusiv asupra persoanelor care execută pedeapsa ori care au executat pedeapsa, dar au antecedente penale.

(2) Legea penală care înăspreşte pedeapsa sau înrăutăţeşte situaţia persoanei vinovate de săvîrşirea unei infracţiuni nu are efect retroactiv.

Articolul 10[1]. Aplicarea legii penale mai
favorabile în cazul pedepselor
definitive

(1) Dacă, după rămînerea definitivă a hotărîrii de condamnare şi pînă la executarea completă a pedepsei privative de libertate, a muncii neremunerate în folosul comunităţii sau a amenzii, a intervenit o lege care prevede unul din aceste tipuri de pedeapsă, dar cu un maxim mai mic, sancţiunea aplicată se reduce la acest maxim dacă depăşeşte maximul prevăzut de legea nouă pentru infracţiunea săvîrşită.

(2) Dacă, după rămînerea definitivă a hotărîrii de condamnare la detenţiune pe viaţă şi pînă la

executarea ei, a intervenit o lege care prevede pentru aceeaşi faptă numai pedeapsa închisorii, pedeapsa detenţiunii pe viaţă se înlocuieşte cu maximul pedepsei închisorii, prevăzută de legea nouă pentru acea infracţiune.

(3) Dacă legea nouă prevede în locul pedepsei închisorii numai pedeapsa muncii neremunerate în folosul comunităţii sau a amenzii, pedeapsa aplicată se înlocuieşte cu munca neremunerată în folosul comunităţii, dacă nu sînt interdicţii pentru aplicarea acesteia, fără a se putea depăşi maximul prevăzut de legea nouă. Dacă legea nouă prevede în locul pedepsei închisorii numai pedeapsa amenzii, pedeapsa aplicată se înlocuieşte cu amendă, fără a se depăşi maximul prevăzut în legea nouă. Ţinîndu-se seama de partea executată din pedeapsa închisorii, executarea pedepsei muncii neremunerate în folosul comunităţii sau, după caz, a amenzii poate fi înlăturată în întregime sau în parte.

(4) Pedepsele complementare, măsurile de siguranţă neprevăzute în legea nouă nu se mai execută, iar cele care au corespondent în legea nouă mai favorabilă se execută în conţinutul şi limitele prevăzute de această lege.

(5) Dacă o dispoziţie din legea nouă se referă la pedepse definitiv aplicate, se ţine seama, în cazul pedepselor executate pînă la data intrării în vigoare a acesteia, de pedeapsa redusă sau înlocuită potrivit dispoziţiilor alin.(1)–(4).

(6) Dacă fapta pentru care persoana execută pedeapsa nu se mai consideră infracţiune în conformitate cu prevederile legii noi, ci constituie o contravenţie, sancţiunea contravenţională nu se mai aplică, indiferent de categoria şi mărimea sancţiunii prevăzute.

Articolul 11. Aplicarea legii penale în spaţiu

(1) Toate persoanele care au săvîrşit infracţiuni pe teritoriul Republicii Moldova urmează a fi trase la răspundere penală în conformitate cu prezentul cod.

(2) Cetăţenii Republicii Moldova şi apatrizii cu domiciliu permanent pe teritoriul Republicii Moldova care au săvîrşit infracţiuni în afara teritoriului ţării sînt pasibili de răspundere penală în conformitate cu prezentul cod.

(3) Cetăţenii străini şi apatrizii care nu domiciliază permanent pe teritoriul Republicii Moldova şi au săvîrşit infracţiuni în afara teritoriului ţării poartă răspundere penală în conformitate cu prezentul cod şi sînt traşi la răspundere penală pe teritoriul Republicii Moldova dacă infracţiunile săvîrşite sînt îndreptate împotriva intereselor Republicii Moldova, împotriva drepturilor şi libertăţilor cetăţeanului Republicii Moldova, împotriva păcii şi securităţii omenirii sau constituie infracţiuni de război, precum şi pentru infracţiunile prevăzute de tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte, dacă aceştia nu au fost condamnaţi în statul străin.

(4) Sub incidenţa legii penale nu cad infracţiunile săvîrşite de reprezentanţii diplomatici ai statelor străine sau de alte persoane care, în conformitate cu tratatele internaţionale, nu sînt supuse jurisdicţiei penale a Republicii Moldova.

(5) Infracţiunile comise în apele teritoriale şi în spaţiul aerian al Republicii Moldova se consideră săvîrşite pe teritoriul Republicii Moldova. Persoana care a săvîrşit o infracţiune pe o navă maritimă sau aeriană, înregistrată într-un port sau aeroport al Republicii Moldova şi aflată în afara spaţiului acvatic sau aerian al Republicii Moldova, poate fi supusă răspunderii penale în conformitate cu prezentul cod dacă în tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte nu se dispune altfel.

(6) În baza prezentului cod sînt supuse răspunderii penale şi persoanele care au săvîrşit infracţiuni la bordul unei nave militare maritime sau aeriene aparţinînd Republicii Moldova, indiferent de locul ei de aflare.

(7) Pedepsele şi antecedentele penale pentru infracţiunile comise în afara teritoriului Republicii Moldova sînt luate în considerare, conform prezentului cod, la individualizarea pedepsei pentru o nouă infracţiune săvîrşită de aceeaşi persoană pe teritoriul Republicii Moldova, precum şi la soluţionarea chestiunilor privind amnistia în condiţii de reciprocitate în

temeiul hotărîrii instanței de judecată.

Articolul 12. Locul săvîrşirii faptei

(1) Locul săvîrşirii faptei se consideră locul unde a fost săvîrşită acțiunea (inacțiunea) prejudiciabilă, indiferent de timpul survenirii urmărilor.

(2) Locul săvîrşirii infracțiunii transnaționale se consideră atare dacă:

a) infracțiunea a fost săvîrşită pe teritoriul Republicii Moldova şi pe teritoriul a încă, cel puțin, unui alt stat;

b) infracțiunea a fost săvîrşită pe teritoriul Republicii Moldova, dar o parte substanțială a organizării şi controlului acesteia a avut loc într-un alt stat, şi invers;

c) infracțiunea a fost săvîrşită pe teritoriul Republicii Moldova, cu implicarea unui grup criminal organizat sau a unei organizații (asociații) criminale care desfăşoară activitate infracțională în mai mult de un stat, şi invers;

d) infracțiunea a fost săvîrşită pe teritoriul Republicii Moldova, dar are consecințe grave într-un alt stat, şi invers.

Articolul 13. Extrădarea

(1) Cetățenii Republicii Moldova şi persoanele cărora li s-a acordat azil politic în Republica Moldova, în caz de săvîrşire a unei infracțiuni în străinătate, nu pot fi extrădați şi sînt supuşi răspunderii penale conform prezentului cod.

(2) Cetățenii străini şi apatrizii care au săvîrşit infracțiuni în afara teritoriului Republicii Moldova, dar se află pe teritoriul țării pot fi extrădați numai în baza unui tratat internațional la care Republica Moldova este parte sau în condiții de reciprocitate în temeiul hotărîrii instanței de judecată.

Capitolul II
INFRACȚIUNEA

Articolul 14. Noțiunea de infracțiune

(1) Infracțiunea este o faptă (acțiune sau inacțiune) prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvîrşită cu vinovăție şi pasibilă de pedeapsă penală.

(2) Nu constituie infracțiune acțiunea sau inacțiunea care, deşi, formal, conține semnele unei fapte prevăzute de prezentul cod, dar, fiind lipsită de importanță, nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni.

Articolul 15. Gradul prejudiciabil al infracțiunii

Gradul prejudiciabil al infracțiunii se determină conform semnelor ce caracterizează elementele infracțiunii: obiectul, latura obiectivă, subiectul şi latura subiectivă.

Articolul 16. Clasificarea infracțiunilor

(1) În funcție de caracterul şi gradul prejudiciabil, infracțiunile prevăzute de prezentul cod sînt clasificate în următoarele categorii: uşoare, mai puțin grave, grave, deosebit de grave şi excepțional de grave.

(2) Infracțiuni uşoare se consideră faptele pentru care legea penală prevede în calitate de pedeapsă maximă pedeapsa închisorii pe un termen de pînă la 2 ani inclusiv.

(3) Infracțiuni mai puțin grave se consideră faptele pentru care legea penală prevede pedeapsa maximă cu închisoare pe un termen de pînă la 5 ani inclusiv.

(4) Infracțiuni grave se consideră faptele pentru care legea penală prevede pedeapsa maximă cu închisoare pe un termen de pînă la 12 ani inclusiv.

(5) Infracțiuni deosebit de grave se consideră infracțiunile săvîrşite cu intenție pentru care legea penală prevede pedeapsa maximă cu închisoare pe un termen ce depăşeşte 12 ani.

(6) Infracțiuni excepțional de grave se consideră infracțiunile săvîrşite cu intenție pentru care legea penală prevede detențiune pe viață.

Articolul 17. Infracțiunea săvîrşită cu intenție

Se consideră că infracțiunea a fost săvîrşită cu intenție dacă persoana care a săvîrşit-o îşi dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei

prejudiciabile, le-a dorit sau admitea, în mod conştient, survenirea acestor urmări.

Articolul 18. Infracţiunea săvîrşită din imprudenţă

Se consideră că infracţiunea a fost săvîrşită din imprudenţă dacă persoana care a săvîrşit-o îşi dădea seama de caracterul prejudiciabil al acţiunii sau inacţiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, dar considera în mod uşuratic că ele vor putea fi evitate ori nu îşi dădea seama de caracterul prejudiciabil al acţiunii sau inacţiunii sale, nu a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile, deşi trebuia şi putea să le prevadă.

Articolul 19. Infracţiunea săvîrşită cu două forme de vinovăţie

Dacă, drept rezultat al săvîrşirii cu intenţie a infracţiunii, se produc urmări mai grave care, conform legii, atrag înăsprirea pedepsei penale şi care nu erau cuprinse de intenţia făptuitorului, răspunderea penală pentru atare urmări survine numai dacă persoana a prevăzut urmările prejudiciabile, dar considera în mod uşuratic că ele vor putea fi evitate sau dacă persoana nu a prevăzut posibilitatea survenirii acestor urmări, deşi trebuia şi putea să le prevadă. În consecinţă, infracţiunea se consideră intenţionată.

Articolul 20. Fapta săvîrşită fără vinovăţie (cazul fortuit)

Fapta se consideră săvîrşită fără vinovăţie dacă persoana care a comis-o nu îşi dădea seama de caracterul prejudiciabil al acţiunii sau inacţiunii sale, nu a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile şi, conform circumstanţelor cauzei, nici nu trebuia sau nu putea să le prevadă.

Articolul 21. Subiectul infracţiunii

(1) Sînt pasibile de răspundere penală persoanele fizice responsabile care, în momentul săvîrşirii infracţiunii, au împlinit vîrsta de 16 ani.

(2) Persoanele fizice care au vîrsta între 14 şi 16 ani sînt pasibile de răspundere penală numai pentru săvîrşirea infracţiunilor prevăzute la art.145, 147, 151, 152 alin.(2), art.164, 166 alin.(2) şi (3), art.171, 172, 175, 186-188, 189 alin.(2), (3) şi (4), art.190 alin.(2) şi (3), art.192 alin.(2), art.195, 196 alin.(4), art.197 alin.(2), art.212 alin.(3), art.217 alin.(4) lit.b), art.217^1 alin.(3) şi alin.(4) lit.b) şi d), art.217^3 alin.(3) lit.a) şi b), art.217^4, art.217^6 alin.(2), art.260, 268, 270, 271, 273 alin.(2) şi (3), art.275, 280, 281, 283-286, 287 alin.(2) şi (3), art.288 alin.(2), art.290 alin.(2), art.292 alin.(2), art.305, 317 alin.(2), art.342, 350.

(3) Persoana juridică, cu excepţia autorităţilor publice, este pasibilă de răspundere penală pentru o faptă prevăzută de legea penală dacă există una din următoarele condiţii:

a) persoana juridică este vinovată de neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a dispoziţiilor directe ale legii, ce stabilesc îndatoriri sau interdicţii pentru efectuarea unei anumite activităţi;

b) persoana juridică este vinovată de efectuarea unei activităţi ce nu corespunde actelor de constituire sau scopurilor declarate;

c) fapta care cauzează sau creează pericolul cauzării de daune în proporţii considerabile persoanei, societăţii sau statului a fost săvîrşită în interesul acestei persoane juridice sau a fost admisă, sancţionată, aprobată, utilizată de organul sau persoana împuternicită cu funcţii de conducere a persoanei juridice respective.

(4) Persoanele juridice, cu excepţia autorităţilor publice, răspund penal pentru infracţiunile pentru săvîrşirea cărora este prevăzută sancţiune pentru persoanele juridice în partea specială din prezentul cod.

(5) Răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea persoanei fizice pentru infracţiunea săvîrşită.

Articolul 22. Responsabilitatea

Responsabilitatea este starea psihologică a persoanei care are capacitatea de a înţelege caracterul prejudiciabil al faptei, precum şi capacitatea de a-şi manifesta voinţa şi a-şi dirija acţiunile.

Articolul 23. Iresponsabilitatea

(1) Nu este pasibilă de răspundere penală persoana care, în timpul săvîrşirii unei fapte prejudiciabile, se afla în stare de iresponsabilitate, adică nu putea să-şi dea seama de acţiunile ori inacţiunile sale sau nu putea să le dirijeze din cauza unei boli psihice cronice, a unei tulburări psihice temporare sau a altei stări patologice. Faţă de o asemenea persoană, în baza hotărîrii instanţei de judecată, pot fi aplicate măsuri de constrîngere cu caracter medical, prevăzute de prezentul cod.

(2) Nu este pasibilă de pedeapsă persoana care, deşi a săvîrşit infracţiunea în stare de responsabilitate, înainte de pronunţarea sentinţei de către instanţa de judecată s-a îmbolnăvit de o boală psihică care a lipsit-o de posibilitatea de a-şi da seama de acţiunile ori inacţiunile sale sau de a le dirija. Faţă de o asemenea persoană, în baza hotărîrii instanţei de judecată, pot fi aplicate măsuri de constrîngere cu caracter medical, iar după însănătoşire – ea poate fi supusă pedepsei.

Articolul 23[1]. Responsabilitatea redusă

(1) Persoana care a săvîrşit o infracţiune ca urmare a unei tulburări psihice, constatată prin expertiza medicală efectuată în modul stabilit, din cauza căreia nu-şi putea da seama pe deplin de caracterul şi legalitatea faptelor sale sau nu le putea dirija pe deplin este pasibilă de responsabilitate penală redusă.

(2) Instanţa de judecată, la stabilirea pedepsei sau a măsurilor de siguranţă, ţine cont de tulburarea psihică existentă, care însă nu exclude răspunderea penală.

Articolul 24. Răspunderea pentru infracţiunea săvîrşită în stare de ebrietate

Persoana care a săvîrşit o infracţiune în stare de ebrietate, produsă de alcool sau de alte substanţe, nu este liberată de răspundere penală. Cauzele ebrietăţii, gradul şi influenţa ei asupra săvîrşirii infracţiunii se iau în considerare la stabilirea pedepsei.

Articolul 25. Etapele activităţii infracţionale

(1) Infracţiunea se consideră consumată dacă fapta săvîrşită întruneşte toate semnele constitutive ale componenţei de infracţiune.

(2) Se consideră infracţiune neconsumată pregătirea de infracţiune şi tentativa de infracţiune.

(3) Răspunderea pentru pregătirea de infracţiune şi pentru tentativă de infracţiune se stabileşte, conform articolului corespunzător din Partea specială a prezentului cod, ca şi pentru infracţiunea consumată, cu trimitere la art.26 şi 27, respectîndu-se prevederile art.81.

Articolul 26. Pregătirea de infracţiune

(1) Se consideră pregătire de infracţiune înţelegerea prealabilă de a săvîrşi o infracţiune, procurarea, fabricarea sau adaptarea mijloacelor ori instrumentelor, sau crearea intenţionată, pe altă cale, de condiţii pentru săvîrşirea ei dacă, din cauze independente de voinţa făptuitorului, infracţiunea nu şi-a produs efectul.

(2) Răspunderii penale şi pedepsei penale sînt supuse numai persoanele care au săvîrşit pregătirea unei infracţiuni mai puţin grave, grave, deosebit de grave sau excepţional de grave.

Articolul 27. Tentativa de infracţiune

Se consideră tentativă de infracţiune acţiunea sau inacţiunea intenţionată îndreptată nemijlocit spre săvîrşirea unei infracţiuni dacă, din cauze independente de voinţa făptuitorului, aceasta nu şi-a produs efectul.

Articolul 28. Infracţiunea unică

Infracţiunea unică reprezintă o acţiune (inacţiune) sau un sistem de acţiuni (inacţiuni) care se califică conform dispoziţiei unei singure norme a legii penale.

Articolul 29. Infracțiunea continuă

(1) Se consideră infracțiune continuă fapta care se caracterizează prin săvîrşirea neîntreruptă, timp nedeterminat, a activității infracționale. În cazul infracțiunii continue nu există pluralitate de infracțiuni.

(2) Infracțiunea continuă se consumă din momentul încetării activității infracționale sau datorită survenirii unor evenimente care împiedică această activitate.

Articolul 30. Infracțiunea prelungită

(1) Se consideră infracțiune prelungită fapta săvîrşită cu intenție unică, caracterizată prin două sau mai multe acțiuni infracționale identice, comise cu un singur scop, alcătuind în ansamblu o infracțiune.

(2) Infracțiunea prelungită se consumă din momentul săvîrşirii ultimei acțiuni sau inacțiuni infracționale.

Articolul 32. Pluralitatea de infracțiuni

Pluralitatea de infracțiuni constituie, după caz, concurs de infracțiuni sau recidivă.

Articolul 33. Concursul de infracțiuni

(1) Se consideră concurs de infracțiuni săvîrşirea de către o persoană a două sau mai multor infracțiuni dacă persoana nu a fost condamnată definitiv pentru vreuna din ele şi dacă nu a expirat termenul de prescripție de tragere la răspundere penală, cu excepția cazurilor cînd săvîrşirea a două sau mai multor infracțiuni este prevăzută în articolele părții speciale a prezentului cod în calitate de circumstanță care agravează pedeapsa.

(2) Concursul de infracțiuni poate fi real şi ideal.

(3) Concursul real există atunci cînd persoana, prin două sau mai multe acțiuni (inacțiuni), săvîrşeşte două sau mai multe infracțiuni.

(4) Concursul ideal există atunci cînd persoana săvîrşeşte o acțiune (inacțiune) care întruneşte elemente a mai multor infracțiuni.

Articolul 34. Recidiva

(1) Se consideră recidivă comiterea cu intenție a uneia sau mai multor infracțiuni de o persoană cu antecedente penale pentru o infracțiune săvîrşită cu intenție.

(2) Recidiva se consideră periculoasă:

a) dacă persoana anterior condamnată de două ori la închisoare pentru infracțiuni intenționate a săvîrşit din nou cu intenție o infracțiune;

b) dacă persoana anterior condamnată pentru o infracțiune intenționată gravă sau deosebit de gravă a săvîrşit din nou cu intenție o infracțiune gravă sau deosebit de gravă.

(3) Recidiva se consideră deosebit de periculoasă:

a) dacă persoana anterior condamnată de trei sau mai multe ori la închisoare pentru infracțiuni intenționate a săvîrşit din nou cu intenție o infracțiune;

b) dacă persoana anterior condamnată pentru o infracțiune excepțional de gravă a săvîrşit din nou o infracțiune deosebit de gravă sau excepțional de gravă.

(4) La stabilirea stării de recidivă în cazurile prevăzute la alin.(1)-(3) se ține cont şi de hotărîrile definitive de condamnare pronunțate în străinătate, recunoscute de instanța de judecată a Republicii Moldova.

(5) La stabilirea stării de recidivă nu se ține cont de antecedentele penale:

a) pentru infracțiunile săvîrşite în timpul minoratului;

b) pentru infracțiunile săvîrşite din imprudență;

c) pentru faptele care nu constituie infracțiuni conform prezentului cod;

d) stinse sau în caz de reabilitare, în conformitate cu prevederile art.111 şi 112;

e) dacă persoana a fost condamnată cu suspendarea condiționată a executării pedepsei.

Capitolul III
CAUZELE CARE ÎNLĂTURĂ CARACTERUL PENAL AL FAPTEI

Articolul 35. Cauzele care înlătură caracterul penal al faptei

Se consideră cauze care înlătură caracterul penal al faptei:

a) legitima apărare;

b) reținerea infractorului;

c) starea de extremă necesitate;

d) constrîngerea fizică sau psihică;

e) riscul întemeiat;

f) executarea ordinului sau dispoziției superiorului.

Articolul 36. Legitima apărare

(1) Nu constituie infracțiune fapta, prevăzută de legea penală, săvîrşită în stare de legitimă apărare.

(2) Este în stare de legitimă apărare persoana care săvîrşeşte fapta pentru a respinge un atac direct, imediat, material şi real, îndreptat împotriva sa, a altei persoane sau împotriva unui interes public şi care pune în pericol grav persoana sau drepturile celui atacat ori interesul public.

(3) Este în legitimă apărare şi persoana care săvîrşeşte fapta, prevăzută la alin.(2), pentru a împiedica pătrunderea, însoțită de violență periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei ori de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe, într-un spațiu de locuit sau într-o altă încăpere.

Articolul 37. Reținerea infractorului

Nu constituie infracțiune fapta, prevăzută de legea penală, săvîrşită în scopul reținerii persoanei care a comis o infracțiune şi al predării ei organelor de drept.

Articolul 38. Starea de extremă necesitate

(1) Nu constituie infracțiune fapta, prevăzută de legea penală, săvîrşită în stare de extremă necesitate.

(2) Este în stare de extremă necesitate persoana care săvîrşeşte fapta pentru a salva viața, integritatea corporală sau sănătatea sa, a altei persoane ori un interes public de la un pericol iminent care nu poate fi înlăturat altfel.

(3) Nu este în stare de extremă necesitate persoana care, în momentul săvîrşirii faptei, îşi dă seama că provoacă urmări vădit mai grave decît cele care s-ar fi putut produce dacă pericolul nu era înlăturat.

Articolul 39. Constrîngerea fizică sau psihică

(1) Nu constituie infracțiune fapta, prevăzută de legea penală, care a cauzat daune intereselor ocrotite de lege ca rezultat al constrîngerii fizice sau psihice, dacă în urma acestei constrîngeri persoana nu putea să-şi dirijeze acțiunile.

(2) Răspunderea penală pentru cauzarea de daune intereselor ocrotite de legea penală prin constrîngere psihică sau fizică, în urma căreia persoana menține posibilitatea de a-şi dirija acțiunile, se stabileşte în condițiile art.38.

Articolul 40. Riscul întemeiat

(1) Nu constituie infracțiune fapta, prevăzută de legea penală, care a cauzat daune intereselor ocrotite de lege în cazul riscului întemeiat pentru realizarea scopurilor socialmente utile.

(2) Riscul se consideră întemeiat dacă scopul socialmente util urmărit nu a putut fi realizat fără un anumit risc şi dacă persoana care l-a admis a luat măsurile necesare pentru a preveni cauzarea de daune intereselor ocrotite de lege.

(3) Riscul nu poate fi considerat întemeiat dacă era cu bună-ştiință îmbinat cu pericolul pentru viața persoanei sau cu pericolul provocării unui dezastru ecologic ori social.

Articolul 40[1]. Executarea ordinului sau dispoziției superiorului

(1) Nu constituie infracțiune fapta, prevăzută de legea penală, săvîrşită de o persoană în vederea executării unui ordin sau dispoziții a superiorului, care sînt obligatorii pentru aceasta, dacă ordinul sau dispoziția nu sînt vădit ilegale şi dacă persoana care le-a executat nu a ştiut că ordinul sau dispoziția sînt ilegale. Răspunderii penale pentru fapta săvîrşită este supusă persoana care a emis ordinul sau dispoziția ilegală.

(2) Persoana care a comis intenționat infracțiune în vederea executării ordinului sau dispoziției vădit ilegale ale superiorului răspunde penal în temeiuri generale. Neexecutarea ordinului sau dispoziției vădit ilegale exclude răspunderea penală.

(3) În scopurile prezentului articol, ordinul sau dispoziția superiorului de a comite genocid sau o infracțiune împotriva umanității sînt vădit ilegale.

Capitolul IV
PARTICIPAȚIA

Articolul 41. Participația

Se consideră participație cooperarea cu intenție a două sau mai multor persoane la săvîrşirea unei infracțiuni intenționate.

Articolul 42. Participanții

(1) Participanții sînt persoanele care contribuie la săvîrşirea unei infracțiuni în calitate de autor, organizator, instigator sau complice.

(2) Se consideră autor persoana care săvîrşeşte în mod nemijlocit fapta prevăzută de legea penală, precum şi persoana care a săvîrşit infracțiunea prin intermediul persoanelor care nu sînt pasibile de răspundere penală din cauza vîrstei, iresponsabilității sau din alte cauze prevăzute de prezentul cod.

(3) Se consideră organizator persoana care a organizat săvîrşirea unei infracțiuni sau a dirijat realizarea ei, precum şi persoana care a creat un grup criminal organizat sau o organizație criminală ori a dirijat activitatea acestora.

(4) Se consideră instigator persoana care, prin orice metode, determină o altă persoană să săvîrşească o infracțiune.

(5) Se consideră complice persoana care a contribuit la săvîrşirea infracțiunii prin sfaturi, indicații, prestare de informații, acordare de mijloace sau instrumente ori înlăturare de obstacole, precum şi persoana care a promis dinainte că îl va favoriza pe infractor, va tăinui mijloacele sau instrumentele de săvîrşire a infracțiunii, urmele acesteia sau obiectele dobîndite pe cale criminală ori persoana care a promis din timp că va procura sau va vinde atare obiecte.

(6) Participanții trebuie să întrunească semnele subiectului infracțiunii.

Articolul 43. Formele participației

În funcție de gradul de coordonare a acțiunilor participanților se deosebesc următoarele forme de participație:

a) participație simplă;

b) participație complexă;

c) grup criminal organizat;

d) organizație (asociație) criminală.

Articolul 44. Participația simplă

Infracțiunea se consideră săvîrşită cu participație simplă dacă la săvîrşirea ei au participat în comun, în calitate de coautori, două sau mai multe persoane, fiecare realizînd latura obiectivă a infracțiunii.

Articolul 45. Participația complexă

(1) Infracțiunea se consideră săvîrşită cu participație complexă dacă la săvîrşirea ei participanții au contribuit în calitate de autor, organizator, instigator sau complice.

(2) Latura obiectivă a infracțiunii cu participație complexă poate fi realizată:

a) de un singur autor;

b) de doi sau mai mulți autori.

Articolul 46. Grupul criminal organizat

Grupul criminal organizat este o reuniune stabilă de persoane care s-au organizat în prealabil pentru a comite una sau mai multe infracțiuni.

Articolul 47. Organizația (asociația) criminală

(1) Se consideră organizație (asociație) criminală o reuniune de grupuri criminale organizate într-o comunitate stabilă, a cărei activitate se întemeiază pe diviziune, între membrii organizației şi structurile ei, a funcțiilor de administrare, asigurare şi executare a intențiilor criminale ale organizației în scopul de a influența activitatea economică şi de altă natură a persoanelor fizice şi juridice sau de a o controla, în alte forme, în vederea obținerii de avantaje şi realizării de interese economice, financiare sau politice.

(2) Infracțiunea se consideră săvîrşită de o organizație criminală dacă a fost comisă de un membru al acesteia în interesul ei sau de o persoană care nu este membru al organizației respective, la însărcinarea acesteia.

(3) Organizator sau conducător al organizației criminale se consideră persoana care a creat organizația criminală sau o dirijează.

(4) Organizatorul şi conducătorul organizației criminale poartă răspundere pentru toate infracțiunile săvîrşite de această organizație.

(5) Membrul organizației criminale poartă răspundere penală numai pentru infracțiunile la a căror pregătire sau săvîrşire a participat.

(6) Membrul organizației criminale poate fi liberat de răspundere penală în cazul în care a declarat benevol despre existența organizației criminale şi a ajutat la descoperirea infracțiunilor săvîrşite de ea ori a contribuit la demascarea organizatorilor, a conducătorilor sau a membrilor organizației respective.

Articolul 48. Exces de autor

Se consideră exces de autor săvîrşirea de către autor a unor acțiuni infracționale care nu au fost cuprinse de intenția celorlalți participanți. Pentru excesul de autor, ceilalți participanți nu sînt pasibili de răspundere penală.

Articolul 49. Favorizarea

Favorizarea infractorului, precum şi tăinuirea mijloacelor sau instrumentelor de săvîrşire a infracțiunii, a urmelor acesteia sau a obiectelor dobîndite pe cale criminală atrag răspunderea penală, în condițiile art.323, numai în cazul în care nu au fost promise din timp.

Capitolul V
RĂSPUNDEREA PENALĂ

Articolul 50. Răspunderea penală

Se consideră răspundere penală condamnarea publică, în numele legii, a faptelor infracționale şi a persoanelor care le-au săvîrşit, condamnare ce poate fi precedată de măsurile de constrîngere prevăzute de lege.

Articolul 51. Temeiul răspunderii penale

(1) Temeiul real al răspunderii penale îl constituie fapta prejudiciabilă săvîrşită, iar componența infracțiunii, stipulată în legea penală, reprezintă temeiul juridic al răspunderii penale.

(2) Răspunderii penale este supusă numai persoana vinovată de săvîrşirea infracțiunii prevăzute de legea penală.

Articolul 52. Componența infracțiunii

(1) Se consideră componență a infracțiunii totalitatea semnelor obiective şi subiective, stabilite de legea penală, ce califică o faptă prejudiciabilă drept infracțiune concretă.

(2) Componența infracțiunii reprezintă baza juridică pentru calificarea infracțiunii potrivit

unui articol concret din prezentul cod.

Capitolul VI
LIBERAREA DE RĂSPUNDERE PENALĂ

Articolul 53. Liberarea de răspundere penală

Persoana care a săvîrşit o faptă ce conține semnele componenței de infracțiune poate fi liberată de răspundere penală de către procuror în cadrul urmăriri penale şi de către instanța de judecată la judecarea cauzei în cazurile:

a) minorilor;

b) tragerii la răspundere administrativă;

c) renunțării de bună voie la săvîrşirea infracțiunii;

d) căinței active;

e) schimbării situației;

f) liberării condiționate;

g) prescripției de tragere la răspundere penală.

Articolul 54. Liberarea de răspundere penală a minorilor

(1) Persoana în vîrstă de pînă la 18 ani care a săvîrşit pentru prima oară o infracțiune uşoară sau mai puțin gravă poate fi liberată de răspundere penală în conformitate cu prevederile procedurii penale dacă s-a constatat că corectarea ei este posibilă fără a fi supusă răspunderii penale.

(2) Persoanelor liberate de răspundere penală, în conformitate cu alin.(1), li se pot aplica măsurile de constrîngere cu caracter educativ, prevăzute la art.104.

Articolul 55. Liberarea de răspundere penală cu tragerea la răspundere administrativă

(1) Persoana care a săvîrşit pentru prima oară o infracțiune uşoară sau mai puțin gravă poate fi liberată de răspundere penală şi trasă la răspundere administrativă în cazurile în care şi-a recunoscut vina, a reparat prejudiciul cauzat prin infracțiune şi s-a constatat că corectarea ei este posibilă fără a fi supusă răspunderii penale.

(2) Persoanelor liberate de răspundere penală în conformitate cu alin.(1) li se pot aplica următoarele sancțiuni administrative:

a) amendă în mărime de pînă la 150 unități convenționale;

b) arest contravențional de pînă la 90 de zile.

Articolul 56. Liberarea de răspundere penală în legătură cu renunțarea de bună voie la săvîrşirea infracțiunii

(1) Se consideră renunțare de bună voie la săvîrşirea infracțiunii încetarea de către persoană a pregătirii infracțiunii sau încetarea acțiunilor (inacțiunilor) îndreptate nemijlocit spre săvîrşirea infracțiunii, dacă persoana era conştientă de posibilitatea consumării infracțiunii.

(2) Persoana nu poate fi supusă răspunderii penale pentru infracțiune dacă ea, benevol şi definitiv, a renunțat la ducerea pînă la capăt a acesteia.

(3) Persoana care a renunțat de bună voie la ducerea infracțiunii pînă la capăt este supusă răspunderii penale numai în cazul în care fapta săvîrşită conține o altă infracțiune consumată.

(4) Organizatorul şi instigatorul infracțiunii nu se supun răspunderii penale dacă aceste persoane, printr-o înştiințare la timp a organelor de drept sau prin alte măsuri întreprinse, au preîntîmpinat ducerea de către autor a infracțiunii pînă la capăt. Complicele infracțiunii nu se supune răspunderii penale dacă a întreprins toate măsurile ce depindeau de el pentru a preîntîmpina comiterea infracțiunii.

Articolul 57. Liberarea de răspundere penală
în legătură cu căința activă

(1) Persoana care pentru prima oară a săvîrşit o infracțiune uşoară sau mai puțin gravă poate fi liberată de răspundere penală dacă ea, după săvîrşirea infracțiunii, s-a autodenunțat de bună voie, a contribuit activ la descoperirea acesteia, a compensat valoarea daunei materiale cauzate sau, în alt mod, a reparat prejudiciul pricinuit de infracțiune.

(2) Persoana care, în condițiile alin.(1), a săvîrşit o infracțiune de altă categorie poate fi liberată de răspundere penală numai în cazurile prevăzute la articolele corespunzătoare din Partea specială a prezentului cod.

Articolul 58. Liberarea de răspundere penală
în legătură cu schimbarea situației

Persoana care pentru prima oară a săvîrşit o infracțiune uşoară sau mai puțin gravă poate fi liberată de răspundere penală dacă, datorită schimbării situației, se va stabili că persoana sau fapta săvîrşită nu mai prezintă pericol social.

Articolul 59. Liberarea condiționată de
răspundere penală

În privința persoanei puse sub învinuire pentru săvîrşirea unei infracțiuni uşoare sau mai puțin grave, care îşi recunoaşte vinovăția şi nu prezintă pericol social, urmărirea penală poate fi suspendată condiționat, cu liberarea ulterioară de răspundere penală în conformitate cu procedura penală, dacă corectarea acestei persoane este posibilă fără aplicarea unei pedepse penale.

Articolul 60. Prescripția tragerii la
răspundere penală

(1) Persoana se liberează de răspundere penală dacă din ziua săvîrşirii infracțiunii au expirat următoarele termene:

a) 2 ani de la săvîrşirea unei infracțiuni uşoare;

b) 5 ani de la săvîrşirea unei infracțiuni mai puțin grave;

c) 15 ani de la săvîrşirea unei infracțiuni grave;

d) 20 de ani de la săvîrşirea unei infracțiuni deosebit de grave;

e) 25 de ani de la săvîrşirea unei infracțiuni excepțional de grave.

(2) Prescripția curge din ziua săvîrşirii infracțiunii şi pînă la data rămînerii definitive a hotărîrii instanței de judecată.

(3) În cazul săvîrşirii de către persoană a unei noi infracțiuni, prescripția se calculează pentru fiecare infracțiune separat.

(4) Prescripția se va întrerupe dacă, pînă la expirarea termenelor prevăzute la alin.(1), persoana va săvîrşi o infracțiune pentru care, conform prezentului cod, poate fi aplicată pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de 2 ani. Calcularea prescripției în acest caz începe din momentul săvîrşirii unei infracțiuni noi.

(5) Curgerea prescripției se suspendă dacă persoana care a săvîrşit infracțiunea se sustrage de la urmărirea penală sau de la judecată. În aceste cazuri, curgerea prescripției se reia din momentul reținerii persoanei sau din momentul autodenunțării. Însă persoana nu poate fi trasă la răspundere penală dacă de la data săvîrşirii infracțiunii au trecut 25 de ani şi prescripția nu a fost întreruptă prin săvîrşirea unei noi infracțiuni.

(6) Aplicarea prescripției față de persoana care a săvîrşit o infracțiune excepțional de gravă se decide de către instanța de judecată. Dacă instanța nu va găsi posibilă aplicarea prescripției şi liberarea de răspundere penală, detențiunea pe viață se va înlocui cu închisoare pe 30 de ani.

(7) Termenele prescripției de tragere la răspundere penală se reduc pe jumătate pentru persoanele care la data săvîrşirii infracțiunii erau minori.

(8) Prescripția nu se aplică persoanelor care au săvîrşit infracțiuni contra păcii şi securității omenirii, infracțiuni de război sau alte infracțiuni prevăzute de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

Capitolul VII
PEDEAPSA PENALĂ

Articolul 61. Noțiunea şi scopul pedepsei penale

(1) Pedeapsa penală este o măsură de constrîngere statală şi un mijloc de corectare şi reeducare a condamnatului ce se aplică de instanțele de judecată, în numele legii, persoanelor care au săvîrşit infracțiuni, cauzînd anumite lipsuri şi restricții drepturilor lor.

(2) Pedeapsa are drept scop restabilirea echității sociale, corectarea condamnatului, precum şi prevenirea săvîrşirii de noi infracțiuni atît din partea condamnaților, cît şi a altor persoane. Executarea pedepsei nu trebuie să cauzeze suferințe fizice şi nici să înjosească demnitatea persoanei condamnate.

Articolul 62. Categoriile pedepselor aplicate persoanelor fizice

(1) Persoanelor fizice care au săvîrşit infracțiuni li se pot aplica următoarele pedepse:

a) amendă;

b) privare de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate;

c) retragere a gradului militar, a unui titlu special, a gradului de calificare (clasificare) şi a distincțiilor de stat;

d) munca neremunerată în folosul comunității;

f) închisoare;

g) detențiune pe viață.

(2) Închisoarea şi detențiunea pe viață se aplică numai în calitate de pedepse principale.

(3) Muncă neremunerată în folosul comunității poate fi aplicată ca pedeapsă principală sau în cazul condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei - în calitate de obligație pentru perioada termenului de probă.

(4) Amenda, privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate se aplică atît ca pedepse principale, cît şi ca pedepse complementare.

(5) Retragerea gradului militar, a unui titlu special, a gradului de calificare (clasificare) şi a distincțiilor de stat se aplică numai în calitate de pedeapsă complementară.

Articolul 63. Categoriile pedepselor aplicate persoanelor juridice

(1) Persoanelor juridice li se pot aplica următoarele pedepse:

a) amendă;

b) privare de dreptul de a exercita o anumită activitate;

c) lichidare.

(2) Amenda se aplică în calitate de pedeapsă principală.

(3) Privarea persoanei juridice de dreptul de a exercita o anumită activitate şi lichidarea acesteia se aplică atît ca pedepse principale, cît şi ca pedepse complementare.

Articolul 64. Amenda

(1) Amenda este o sancțiune pecuniară ce se aplică de instanța de judecată în cazurile şi în limitele prevăzute de prezentul cod.

(2) Amenda se stabileşte în unități convenționale. Unitatea convențională de amendă este egală cu 20 de lei.

(3) Mărimea amenzii pentru persoanele fizice se stabileşte în limitele de la 150 la 1000 unități convenționale, în funcție de caracterul şi gravitatea infracțiunii săvîrşite, ținîndu-se cont de situația materială a celui vinovat, iar pentru infracțiunile comise din interes material – pînă la 5000 unități convenționale, luîndu-se ca bază mărimea unității convenționale la momentul săvîrşirii infracțiunii.

(4) În cazurile prevăzute la art.21 alin. (3), mărimea amenzii pentru persoanele juridice se stabileşte în limitele de la 500 la 10000 unități convenționale, în funcție de caracterul şi gravitatea infracțiunii săvîrşite, de mărimea daunei cauzate, luîndu-se în considerare situația

economico-financiară a persoanei juridice. În caz de eschivare cu rea-voință a persoanei juridice de la achitarea amenzii fixate, instanța de judecată poate să înlocuiască suma neachitată a amenzii cu urmărirea patrimoniului.

(5) În caz de eschivare cu rea-voință a condamnatului de la achitarea amenzii stabilite ca pedeapsă principală sau complementară, instanța de judecată poate să înlocuiască suma neachitată a amenzii cu închisoare în limitele termenelor prevăzute la art.70. Suma amenzii se înlocuieşte cu închisoare, calculîndu-se o lună de închisoare pentru 50 unități convenționale.

(6) Amenda în calitate de pedeapsă complementară poate fi aplicată numai în cazurile în care ea este prevăzută ca atare pentru infracțiunea corespunzătoare.

(7) În cazul în care condamnatul nu este în stare să plătească amenda stabilită ca pedeapsă principală sau complementară, instanța de judecată poate, potrivit prevederilor art.67, să înlocuiască suma neachitată a amenzii cu muncă neremunerată în folosul comunității, calculîndu-se 60 de ore de muncă neremunerată în folosul comunității pentru 50 unități convenționale de amendă.

Articolul 65. Privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate

(1) Privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate constă în interzicerea de a ocupa o funcție sau de a exercita o activitate de natura aceleia de care s-a folosit condamnatul la săvîrşirea infracțiunii.

(2) Privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate poate fi stabilită de instanța de judecată pe un termen de la 1 la 5 ani.

(3) Privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate poate fi aplicată ca pedeapsă complementară şi în cazurile cînd nu este prevăzută în calitate de pedeapsă pentru infracțiunile din Partea specială a prezentului cod, dacă, ținînd cont de caracterul infracțiunii săvîrşite de cel vinovat în timpul îndeplinirii obligațiilor de serviciu sau în timpul exercitării unei anumite activități, instanța de judecată va considera imposibilă păstrarea de către acesta a dreptului de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate.

(4) La aplicarea pedepsei privative de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate în calitate de pedeapsă complementară la amendă sau muncă neremunerată în folosul comunității, termenul ei se calculează de la data rămînerii definitive a hotărîrii, iar la aplicarea ei în calitate de pedeapsă complementară la închisoare, termenul ei se calculează din momentul executării pedepsei principale.

Articolul 66. Retragerea gradului militar, a unui titlu special, a gradului de calificare (clasificare) şi a distincțiilor de stat

În caz de condamnare pentru o infracțiune gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă, instanța de judecată, ținînd cont de circumstanțele săvîrşirii infracțiunii, poate retrage condamnatului gradul militar, titlul special, gradul de calificare (clasificare) şi distincțiile de stat.

Articolul 67. Munca neremunerată în folosul comunității

(1) Munca neremunerată în folosul comunității constă în antrenarea condamnatului, în afara timpului serviciului de bază sau de studii, la muncă, determinată de autoritățile administrației publice locale.

(1^1) În cazul militarilor în termen şi militarilor cu termen redus, munca neremunerată în folosul comunității constă în antrenarea condamnaților în timpul liber de şedințe, stabilite în conformitate cu cerințele regulamentelor militare, la muncă, determinată de comandantul unității militare.

(2) Munca neremunerată în folosul comunității se stabileşte pe un termen de la 60 la 240 de ore şi este executată de la 2 la 4 ore pe zi.

(3) În caz de eschivare cu rea-voinţă a condamnatului de la munca neremunerată în folosul comunităţii, ea se înlocuieşte cu închisoare, calculîndu-se o zi de închisoare pentru 2 ore de muncă neremunerată în folosul comunităţii. În acest caz, termenul închisorii poate fi mai mic de 6 luni.

(4) Munca neremunerată în folosul comunităţii nu poate fi aplicată persoanelor recunoscute ca invalizi de gradele I şi II, militarilor prin contract, femeilor gravide, femeilor care au copii în vîrstă de pînă la 8 ani, persoanelor care nu au atins vîrsta de 16 ani şi persoanelor care au atins vîrsta de pensionare.

(5) Munca neremunerată în folosul comunităţii va fi prestată timp de cel mult 18 luni, timp care se calculează de la data rămînerii definitive a hotărîrii judecătoreşti.

(6) Militarii în termen şi militarii cu termen redus condamnaţi la muncă neremunerată în folosul comunităţii execută această pedeapsă în unitatea militară.

Articolul 70. Închisoarea

(1) Închisoarea constă în privarea de libertate a persoanei vinovate de săvîrşirea unei infracţiuni prin izolarea impusă a acesteia de mediul normal de viaţă şi plasarea ei, în baza hotărîrii instanţei de judecată, pe un anumit termen, într-un penitenciar.

(2) Închisoarea se stabileşte pe un termen de la 3 luni la 20 de ani.

(3) La stabilirea pedepsei închisorii pentru persoana care, la data săvîrşirii infracţiunii, nu a atins vîrsta de 18 ani, termenul închisorii se stabileşte din maximul pedepsei, prevăzute de legea penală pentru infracţiunea săvîrşită, reduse la jumătate.

(4) La stabilirea pedepsei definitive în caz de concurs de infracţiuni, pedeapsa închisorii nu poate depăşi 25 de ani pentru adulţi şi 12 ani şi 6 luni pentru minori, iar în caz de cumul de sentinţe - de 30 ani pentru adulţi şi 15 ani pentru minori.

(5) În cazul înlocuirii pedepsei detenţiunii pe viaţă cu o pedeapsă mai blîndă, cu titlu de graţiere, se aplică închisoarea pe un termen de 30 de ani.

Articolul 71. Detenţiunea pe viaţă

(1) Detenţiunea pe viaţă constă în privarea de libertate a condamnatului pentru tot restul vieţii.

(2) Detenţiunea pe viaţă se stabileşte numai pentru infracţiunile excepţional de grave.

(3) Detenţiunea pe viaţă nu poate fi aplicată femeilor şi minorilor.

Articolul 72. Categoriile penitenciarelor în care se execută pedeapsa cu închisoare

(1) Pedeapsa cu închisoare se execută în următoarele penitenciare:

a) de tip deschis;

b) de tip semiînchis;

c) de tip închis.

(2) În penitenciare de tip deschis execută pedeapsa persoanele condamnate la închisoare pentru infracţiuni săvîrşite din imprudenţă.

(3) În penitenciare de tip semiînchis execută pedeapsa persoanele condamnate la închisoare pentru infracţiuni uşoare, mai puţin grave şi grave, săvîrşite cu intenţie.

(4) În penitenciare de tip închis execută pedeapsa persoanele condamnate la închisoare pentru infracţiuni deosebit de grave şi excepţional de grave, precum şi persoanele care au săvîrşit infracţiuni ce constituie recidivă.

(5) Persoanele care nu au atins vîrsta de 18 ani execută pedeapsa cu închisoare în penitenciare pentru minori, ţinîndu-se cont de personalitatea condamnatului, antecedentele penale şi gradul prejudiciabil al infracţiunii săvîrşite.

(6) Femeile condamnate execută pedeapsa închisorii în penitenciare pentru femei.

(7) Schimbarea categoriei penitenciarului se efectuează de către instanţa de judecată în corespundere cu legislaţia.

Articolul 73. Privarea unei persoane juridice
de dreptul de a exercita o anumită activitate

(1) Privarea unei persoane juridice de dreptul de a exercita o anumită activitate constă în stabilirea interdicției de a încheia anumite tranzacții, de a emite acțiuni sau alte titluri de valoare, de a primi subvenții, înlesniri şi alte avantaje de la stat sau de a exercita alte activități.

(2) Privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate poate fi limitată la un anumit teritoriu sau la o anumită perioadă a anului şi se stabileşte pe un termen de pînă la 5 ani sau pe un termen nelimitat.

Articolul 74. Lichidarea persoanei juridice

(1) Lichidarea persoanei juridice constă în dizolvarea acesteia, cu survenirea consecințelor prevăzute de legislația civilă.

(2) Lichidarea persoanei juridice se stabileşte în cazul în care instanța de judecată constată că gravitatea infracțiunii săvîrşite face imposibilă păstrarea unei atare persoane juridice şi prelungirea activității ei.

Capitolul VIII
INDIVIDUALIZAREA PEDEPSELOR

Articolul 75. Criteriile generale de individuali-
zare a pedepsei

(1) Persoanei recunoscute vinovate de săvîrşirea unei infracțiuni i se aplică o pedeapsă echitabilă în limitele fixate în Partea specială a prezentului cod şi în strictă conformitate cu dispozițiile Părții generale a prezentului cod. La stabilirea categoriei şi termenului pedepsei, instanța de judecată ține cont de gravitatea infracțiunii săvîrşite, de motivul acesteia, de persoana celui vinovat, de circumstanțele cauzei care atenuează ori agravează răspunderea, de influența pedepsei aplicate asupra corectării şi reeducării vinovatului, precum şi de condițiile de viață ale familiei acestuia.

(2) O pedeapsă mai aspră, din numărul celor alternative prevăzute pentru săvîrşirea infracțiunii, se stabileşte numai în cazul în care o pedeapsă mai blîndă, din numărul celor menționate, nu va asigura atingerea scopului pedepsei.

(3) Pentru săvîrşirea unei infracțiuni uşoare sau mai puțin grave, pedeapsa se aplică minorului numai dacă se apreciază că luarea măsurii cu caracter educativ nu este suficientă pentru corectarea minorului.

Articolul 76. Circumstanțele atenuante

(1) La stabilirea pedepsei se consideră circumstanțe atenuante:

a) săvîrşirea pentru prima dată a unei infracțiuni uşoare sau mai puțin grave;

b) săvîrşirea infracțiunii de către un minor;

c) săvîrşirea infracțiunii ca urmare a unui concurs de împrejurări grele de ordin personal sau familial;

d) săvîrşirea faptei de o persoană cu responsabilitate redusă;

e) prevenirea de către vinovat a urmărilor prejudiciabile ale infracțiunii săvîrşite, repararea benevolă a pagubei pricinuite sau înlăturarea daunei cauzate;

f) autodenunțarea, contribuirea activă la descoperirea infracțiunii sau la identificarea infractorilor ori recunoaşterea vinovăției;

g) ilegalitatea sau imoralitatea acțiunilor victimei, dacă ele au provocat infracțiunea;

h) săvîrşirea infracțiunii ca rezultat al constrîngerii fizice sau psihice, ce nu înlătură caracterul penal al faptei, sau dată fiind dependența materială, de serviciu sau de altă natură;

i) săvîrşirea infracțiunii de către o persoană în stare de ebrietate, provocată de consumarea involuntară sau forțată a substanțelor menționate la art.24 sau de consumarea de aceste substanțe fără a fi conştientă de efectul lor;

j) săvîrşirea infracțiunii cu depăşirea limitelor legale ale legitimei apărări, reținerii infractorului, stării de extremă necesitate, riscului întemeiat sau ca rezultat al executării ordinului

sau dispoziției superiorului;

k) afectarea gravă, prin infracțiunea săvîrşită, a făptuitorului acesteia sau greutatea poverii pedepsei, aplicată pentru el, din cauza vîrstei înaintate a acestuia, stării sănătății lui sau altor circumstanțe;

l) expirarea, de la momentul comiterii infracțiunii, a cel puțin 2/3 din termenul de prescripție pentru tragerea la răspundere penală, prevăzut pentru această infracțiune, sau depăşirea termenului rezonabil pentru examinarea cazului, ținîndu-se cont de natura faptei, dacă tergiversarea nu a fost provocată de făptuitor.

(2) Instanța de judecată poate considera drept circumstanțe atenuante şi alte circumstanțe, neprevăzute la alin.(1).

(3) La stabilirea pedepsei, instanța de judecată nu consideră drept atenuantă circumstanța care este prevăzută de lege ca element constitutiv al infracțiunii.

Articolul 77. Circumstanțele agravante

(1) La stabilirea pedepsei se consideră circumstanțe agravante:

a) săvîrşirea infracțiunii de către o persoană care anterior a fost condamnată pentru infracțiune similară sau pentru alte fapte care au relevanță pentru cauză;

b) provocarea prin infracțiune a unor urmări grave;

c) săvîrşirea infracțiunii prin orice formă de participație;

d) săvîrşirea infracțiunii din motive de ură socială, națională, rasială sau religioasă;

e) săvîrşirea infracțiunii cu bună ştiință împotriva unui minor sau a unei femei gravide ori profitînd de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vîrstei înaintate, bolii, handicapului fizic sau psihic ori altui factor;

f) săvîrşirea infracțiunii asupra unei persoane în legătură cu îndeplinirea de către ea a obligațiilor de serviciu sau obşteşti;

g) săvîrşirea infracțiunii prin intermediul minorilor, persoanelor aflate în dificultate, persoanelor retardate mintal sau dependente de făptuitor;

h) săvîrşirea infracțiunii prin acte de o deosebită cruzime sau prin batjocorirea victimei;

i) săvîrşirea infracțiunii prin mijloace care prezintă un pericol social sporit;

j) săvîrşirea infracțiunii de către o persoană în stare de ebrietate, provocată de consumarea substanțelor menționate la art.24. Instanța de judecată este în drept, în funcție de caracterul infracțiunii, să nu considere aceasta ca o circumstanță agravantă;

k) săvîrşirea infracțiunii cu folosirea armei, a muniților, a substanțelor explozive ori a dispozitivelor ce le imită, a mijloacelor tehnice special pregătite, a substanțelor nocive şi radioactive, a preparatelor medicamentoase şi a altor preparate chimico-farmacologice, precum şi cu aplicarea constrîngerii fizice sau psihice;

m) săvîrşirea infracțiunii profitînd de starea excepțională, de calamitățile naturale, precum şi de dezordini de masă;

n) săvîrşirea infracțiunii cu folosirea încrederii acordate.

(2) Dacă circumstanțele menționate la alin.(1) sînt prevăzute la articolele corespunzătoare din Partea specială a prezentului cod în calitate de semne ale acestor componențe de infracțiuni, ele nu pot fi concomitent considerate drept circumstanțe agravante.

Articolul 78. Efectele circumstanțelor atenuante
şi agravante

(1) În cazul în care instanța de judecată constată circumstanțe atenuante la săvîrşirea infracțiunii, pedeapsa principală se reduce sau se schimbă după cum urmează:

a) dacă minimul pedepsei cu închisoare prevăzut la articolul corespunzător din Partea specială a prezentului cod este mai mic de 10 ani, pedeapsa poate fi redusă pînă la acest minim;

b) dacă se aplică amenda, aceasta se poate coborî pînă la limita de jos;

c) dacă pentru infracțiunea săvîrşită se prevede detențiune pe viață, aceasta se înlocuieşte cu închisoare de la 15 la 25 de ani.

(2) În cazul în care instanța de judecată constată circumstanțe atenuante la săvîrşirea infracțiunii, pedeapsa complementară, prevăzută de lege pentru infracțiunea săvîrşită, poate fi înlăturată.

(3) În cazul în care există circumstanțe agravante se poate aplica pedeapsa maximă prevăzută la articolul corespunzător din Partea specială a prezentului cod.

(4) În caz de concurs al circumstanțelor agravante şi celor atenuante, coborîrea pedepsei pînă la minimul sau ridicarea ei pînă la maximul prevăzut la articolul corespunzător din Partea specială a prezentului cod nu este obligatorie.

(5) Dacă există circumstanțe atenuante excepționale, pedeapsa poate fi aplicată conform prevederilor art.79.

Articolul 79. Aplicarea pedepsei mai blînde
decît cea prevăzută de lege

(1) Ținînd cont de circumstanțele excepționale ale cauzei, legate de scopul şi motivele faptei, de rolul vinovatului în săvîrşirea infracțiunii, de comportarea lui în timpul şi după consumarea infracțiunii, de alte circumstanțe care micşorează esențial gravitatea faptei şi a consecințelor ei, precum şi de contribuirea activă a participantului unei infracțiuni săvîrşite în grup la descoperirea acesteia, instanța de judecată poate aplica o pedeapsă sub limita minimă, prevăzută de legea penală pentru infracțiunea respectivă, sau una mai blîndă, de altă categorie, ori poate să nu aplice pedeapsa complementară obligatorie. Minoratul persoanei care a săvîrşit infracțiunea se consideră circumstanță excepțională.

(3) În cazul condamnării persoanelor adulte pentru comiterea infracțiunilor deosebit de grave, instanța de judecată poate aplica o pedeapsă sub limita minimă prevăzută de legea penală, dar constituind cel puțin două treimi din minimul pedepsei prevăzute de prezentul cod pentru infracțiunea săvîrşită.

(4) Prevederile alin.(1) nu se aplică persoanelor adulte în cazul aplicării pedepsei detențiunii pe viață sau în cazul recidivei de infracțiuni.

Articolul 80. Aplicarea pedepsei în cazul încheierii
acordului de recunoaştere a vinovăției

În cazul în care persoana pusă sub învinuire încheie un acord de recunoaştere a vinovăției, iar instanța de judecată acceptă acest acord, pedeapsa pentru infracțiunea imputată se reduce cu o treime din pedeapsa maximă prevăzută pentru această infracțiune.

Articolul 81. Aplicarea pedepsei pentru
infracțiunea neconsumată

(1) La aplicarea pedepsei pentru infracțiunea neconsumată se ține cont de circumstanțele în virtutea cărora infracțiunea nu a fost dusă pînă la capăt.

(2) Mărimea pedepsei pentru pregătirea de infracțiune ce nu constituie o recidivă nu poate depăşi jumătate din maximul celei mai aspre pedepse prevăzute la articolul corespunzător din Partea specială a prezentului cod pentru infracțiunea consumată.

(3) Mărimea pedepsei pentru tentativă de infracțiune ce nu constituie o recidivă nu poate depăşi trei pătrimi din maximul celei mai aspre pedepse prevăzute la articolul corespunzător din Partea specială a prezentului cod pentru infracțiunea consumată.

(4) Pentru pregătirea de infracțiune şi tentativa de infracțiune detențiunea pe viață nu se aplică.

Articolul 82. Aplicarea pedepsei pentru
recidivă de infracțiuni

(1) La aplicarea pedepsei pentru recidivă, recidivă periculoasă şi recidivă deosebit de periculoasă de infracțiuni se ține cont de numărul, caracterul, gravitatea şi urmările infracțiunilor săvîrşite anterior, de circumstanțele în virtutea cărora pedeapsa anterioară a fost insuficientă pentru corectarea vinovatului, precum şi de caracterul, gravitatea şi urmările infracțiunii noi.

(2) Mărimea pedepsei pentru recidivă nu poate fi mai mică de jumătate, pentru recidivă periculoasă este de cel puțin două treimi, iar pentru recidivă deosebit de periculoasă – de cel

puțin trei pătrimi din maximul celei mai aspre pedepse prevăzute la articolul corespunzător din Partea specială a prezentului cod.

Articolul 83. Aplicarea pedepsei pentru participație

Organizatorul, instigatorul şi complicele la o infracțiune, prevăzută de legea penală, săvîrşită cu intenție se sancționează cu pedeapsa prevăzută de lege pentru autor. La stabilirea pedepsei se ține cont de contribuția fiecăruia la săvîrşirea infracțiunii, precum şi de prevederile art.75.

Articolul 84. Aplicarea pedepsei în cazul unui concurs de infracțiuni

(1) Dacă o persoană este declarată vinovată de săvîrşirea a două sau mai multor infracțiuni prevăzute de diferite articole ale Părții speciale a prezentului cod, fără să fi fost condamnată pentru vreuna din ele, instanța de judecată, pronunțînd pedeapsa pentru fiecare infracțiune aparte, stabileşte pedeapsa definitivă pentru concurs de infracțiuni prin cumul, total sau parțial, al pedepselor aplicate, dar pe un termen nu mai mare de 25 de ani de închisoare, iar în privința persoanelor care nu au atins vîrsta de 18 ani - pe un termen nu mai mare de 12 ani şi 6 luni. În cazul în care persoana este declarată vinovată de săvîrşirea a două sau mai multor infracțiuni uşoare şi/sau mai puțin grave, pedeapsa definitivă poate fi stabilită şi prin absorbirea pedepsei mai uşoare de pedeapsa mai aspră.

(2) La pedeapsa principală aplicată în cazul unui concurs de infracțiuni poate fi adăugată oricare din pedepsele complementare prevăzute la articolele corespunzătoare din Partea specială a prezentului cod, care stabilesc răspunderea pentru infracțiunile de a căror săvîrşire persoana a fost declarată vinovată. Pedeapsa complementară definitivă stabilită prin cumul, total sau parțial, al pedepselor complementare aplicate nu poate depăşi termenul sau mărimea maximă prevăzută de Partea generală a prezentului cod pentru această categorie de pedepse.

(3) Dacă pentru infracțiunile care intră în concurs sînt stabilite pedepse principale de diferite categorii, a căror cumulare nu este prevăzută de art.87, şi instanța de judecată nu va găsi temeiuri pentru absorbirea unei pedepse de către alta, ele se execută de sine stătător.

(4) Conform prevederilor alin.(1)-(3) se stabileşte pedeapsa şi în cazul în care, după pronunțarea sentinței, se constată că persoana condamnată este vinovată şi de comiterea unei alte infracțiuni săvîrşite înainte de pronunțarea sentinței în prima cauză. În acest caz, în termenul pedepsei se include durata pedepsei executate, complet sau parțial, în baza primei sentințe.

(5) În cazul unui concurs de infracțiuni, cînd s-a stabilit o pedeapsă cu detențiune pe viață şi una sau mai multe pedepse cu închisoare ori alte categorii de pedepse, se aplică ca pedeapsă definitivă detențiunea pe viață.

Articolul 85. Aplicarea pedepsei în cazul unui cumul de sentințe

(1) Dacă, după pronunțarea sentinței, dar înainte de executarea completă a pedepsei, condamnatul a săvîrşit o nouă infracțiune, instanța de judecată adaugă, în întregime sau parțial, la pedeapsa aplicată prin noua sentință partea neexecutată a pedepsei stabilite de sentința anterioară. În acest caz, pedeapsa definitivă nu poate depăşi termenul de 30 de ani de închisoare, iar în privința persoanelor care nu au atins vîrsta de 18 ani - termenul de 15 ani.

(2) Cumularea pedepselor complementare în cazul unui cumul de sentințe se efectuează în condițiile art.84 alin.(2).

(3) Pedeapsa definitivă în cazul unui cumul de sentințe trebuie să fie mai mare decît pedeapsa stabilită pentru săvîrşirea unei noi infracțiuni şi decît partea neexecutată a pedepsei pronunțate prin sentința anterioară a instanței de judecată.

(4) La cumularea pedepselor, dacă prin una din sentințe este stabilită pedeapsa detențiunii pe viață, pedeapsa definitivă va fi detențiunea pe viață.

Articolul 86. Aplicarea pedepsei în cazul
executării hotărîrii unui stat străin

(1) La executarea hotărîrii unui stat străin, instanța de judecată înlocuiește sancțiunea privativă de libertate pronunțată în statul străin cu o sancțiune prevăzută de propria lege penală pentru aceeași faptă, fără a agrava situația penală a condamnatului stabilită prin hotărîrea statului străin. Dacă legea statului străin prevede o sancțiune mai mică decît minimul prevăzut în legea internă, instanța de judecată nu va fi legată de acest minim şi va aplica o sancțiune corespunzătoare sancțiunii pronunțate în statul străin.

(2) Orice parte a sancțiunii pronunțate în statul străin şi orice perioadă de detenție provizorie executate de condamnat se deduc integral prin hotărîrea instanței de judecată privind recunoaşterea hotărîrii statului străin.

(3) La executarea hotărîrii statului străin privind aplicarea amenzii sau confiscarea unei sume de bani, instanța de judecată va stabili cuantumul acesteia în valută națională, aplicînd cursul de schimb în vigoare la momentul pronunțării hotărîrii privind recunoaşterea hotărîrii statului străin, fără a depăşi maximul sancțiunii fixat de către statul străin pentru o astfel de faptă.

(4) Amenzile şi confiscările de bunuri rezultate din executarea hotărîrilor unui stat străin revin Republicii Moldova, fără a fi prejudiciate drepturile statelor terțe.

Articolul 87. Modul determinării termenului
pedepsei definitive în cazul
cumulării diferitelor pedepse

(1) La cumularea diferitelor pedepse principale aplicate în cazul unui concurs de infracțiuni sau al unui cumul de sentințe, unei zile de închisoare îi corespund 2 ore de muncă neremunerată în folosul comunității.

(2) Celelalte pedepse cumulate cu închisoarea se execută de sine stătător.

Articolul 88. Calcularea termenelor pedepsei
şi computarea arestului preventiv

(1) Termenele de privare de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate şi de închisoare se calculează în luni şi ani, iar cele de muncă neremunerată în folosul comunității - în ore.

(2) La computarea sau cumularea pedepselor menționate la alin.(1), cu excepția muncii neremunerate în folosul comunității, precum şi la înlocuirea pedepsei, se admite calcularea acestora în zile.

(3) Timpul aflării persoanei sub arest preventiv pînă la judecarea cauzei se include în termenul închisorii, calculîndu-se o zi pentru o zi, iar în termenul muncii neremunerate în folosul comunității – calculîndu-se o zi de arest preventiv pentru 2 ore de muncă neremunerată în folosul comunității.

(4) Durata arestului preventiv şi cea a executării pedepsei cu închisoare, aplicate prin hotărîre a instanței de judecată, pentru infracțiunea săvîrşită în străinătate se includ în termenul pedepsei, în cazul extrădării persoanei în condițiile legii, calculîndu-se o zi pentru o zi.

(5) Condamnatului care s-a aflat sub arest preventiv pînă la numirea cauzei spre judecare, la stabilirea în calitate de pedeapsă principală a amenzii, a privării de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate, instanța de judecată, ținînd cont de termenul aflării sub arest preventiv, îi atenuează pedeapsa stabilită sau îl liberează complet de executarea acesteia.

(6) Timpul în care condamnatul, în cursul executării pedepsei, urmează un tratament spitalicesc se include în durata executării pedepsei, cu excepția cazului în care şi-a provocat singur boala, fapt ce s-a constatat în cursul executării pedepsei. În durata executării pedepsei cu muncă neremunerată în folosul comunității nu se include timpul în care condamnatul lipseşte de la locul de muncă.

Capitolul IX
LIBERAREA DE PEDEAPSA PENALĂ

Articolul 89. Noţiunea şi categoriile liberării de pedeapsa penală

(1) Prin liberare de pedeapsa penală se înţelege eliberarea persoanei care a săvîrşit o infracţiune de la executarea reală, parţială sau totală, a pedepsei penale pronunţate prin hotărîre a instanţei de judecată.

(2) Liberarea de pedeapsa penală se efectuează prin:

a) condamnarea cu suspendare condiţionată a executării pedepsei;

b) liberarea condiţionată de pedeapsă înainte de termen;

c) înlocuirea părţii neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blîndă;

d) liberarea de pedeapsă a minorilor;

e) liberarea de pedeapsă datorită schimbării situaţiei;

f) liberarea de la executarea pedepsei a persoanelor grav bolnave;

g) amînarea executării pedepsei pentru femei gravide şi femei care au copii în vîrstă de pînă la 8 ani.

Articolul 90. Condamnarea cu suspendarea condiţionată a executării pedepsei

(1) Dacă, la stabilirea pedepsei cu închisoare pe un termen de cel mult 5 ani pentru infracţiunile săvîrşite cu intenţie şi de cel mult 7 ani pentru infracţiunile săvîrşite din imprudenţă, instanţa de judecată, ţinînd cont de circumstanţele cauzei şi de persoana celui vinovat, va ajunge la concluzia că nu este raţional ca acesta să execute pedeapsa stabilită, ea poate dispune suspendarea condiţionată a executării pedepsei aplicate vinovatului, indicînd numaidecît în hotărîre motivele condamnării cu suspendare condiţionată a executării pedepsei şi termenul de probă. În acest caz, instanţa de judecată dispune neexecutarea pedepsei aplicate dacă, în termenul de probă pe care l-a fixat, condamnatul nu va săvîrşi o nouă infracţiune şi, prin comportare exemplară şi muncă cinstită, va îndreptăţi încrederea ce i s-a acordat. Controlul asupra comportării celor condamnaţi cu suspendarea condiţionată a executării pedepsei îl exercită organele competente, iar asupra comportării militarilor – comandamentul militar respectiv.

(2) Termenul de probă se stabileşte de instanţa de judecată în limitele de la 1 an la 5 ani.

(4) Persoanelor care au săvîrşit infracţiuni deosebit de grave şi excepţional de grave, precum şi în cazul recidivei, condamnarea cu suspendarea condiţionată a executării pedepsei nu se aplică.

(5) În caz de condamnare cu suspendarea condiţionată a executării pedepsei, pot fi stabilite pedepse complementare.

(6) Aplicînd condamnarea cu suspendarea condiţionată a executării pedepsei, instanţa de judecată îl poate obliga pe condamnat:

a) să nu-şi schimbe domiciliul fără consimţămîntul organului competent;

b) să nu frecventeze anumite locuri;

c) să urmeze un tratament în caz de alcoolism, narcomanie, toxicomanie sau de boală venerică;

d) să acorde o susţinere materială familiei victimei;

e) să repare daunele cauzate în termenul stabilit de instanţă.

(7) În decursul termenului de probă, instanţa de judecată, la propunerea organului care exercită controlul asupra comportării celui condamnat cu suspendarea condiţionată a executării pedepsei, poate anula, în întregime sau parţial, obligaţiile stabilite anterior condamnatului ori adăuga altele noi.

(8) Dacă, după expirarea a cel puţin jumătate din termenul de probă, condamnatul cu suspendarea condiţionată a executării pedepsei a avut o comportare corectă şi exemplară, a reparat integral dauna, instanţa de judecată, la propunerea organului care exercită controlul asupra comportării celui condamnat cu suspendarea condiţionată a executării pedepsei, poate

pronunța o încheiere cu privire la anularea condamnării şi stingerea antecedentelor penale.

(9) În cazul în care cel condamnat cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, în decursul termenului de probă, încalcă în mod sistematic obligațiile stabilite sau ordinea publică, fiind supus răspunderii administrative, sau, pînă la expirarea termenului de probă, nu a executat cu rea-voință obligația de a repara dauna cauzată instanța de judecată, la propunerea organului care exercită controlul asupra comportării celor condamnați cu suspendarea executării pedepsei, poate pronunța o încheiere cu privire la anularea condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei şi la trimiterea condamnatului pentru a executa pedeapsa stabilită prin hotărîrea instanței de judecată.

(10) În cazul în care cel condamnat cu suspendarea condiționată a executării pedepsei săvîrşeşte în termenul de probă o nouă infracțiune intenționată, instanța de judecată îi stabileşte o pedeapsă în condițiile art.85.

(11) În cazul în care cel condamnat cu suspendarea condiționată a executării pedepsei săvîrşeşte în termenul de probă o infracțiune din imprudență sau o infracțiune intenționată mai puțin gravă, problema anulării sau menținerii condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei se soluționează de către instanța de judecată.

Articolul 91. Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen

(1) Persoanelor care execută pedeapsa cu închisoare, care au reparat integral daunele cauzate de infracțiunea pentru care sînt condamnate, care au participat la executarea şi care nu au refuzat executarea, în conformitate cu prevederile art.253 din Codul de executare, a muncilor remunerate sau neremunerate de îngrijire sau amenajare a penitenciarului şi a teritoriului, de îmbunătățire a condițiilor de trai şi medico-sanitare de detenție li se poate aplica liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen dacă instanța de judecată va considera posibilă corectarea condamnatului fără executarea deplină a pedepsei. Totodată, persoana poate fi liberată, în întregime sau parțial, şi de pedeapsa complementară.

(2) Aplicînd liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, instanța de judecată îl poate obliga pe condamnat să îndeplinească obligațiile prevăzute la art.90 alin.(6) în termenul de pedeapsă rămas neexecutat.

(3) Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen se aplică condamnaților de către instanța de judecată de la locul de executare a pedepsei, în baza propunerii organului care exercită controlul asupra executării pedepsei.

(4) Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi aplicată dacă condamnatul, care la momentul săvîrşirii infracțiunii a atins vîrsta de 18 ani, a executat efectiv:

a) cel puțin jumătate din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvîrşirea unei infracțiuni uşoare sau mai puțin grave;

b) cel puțin două treimi din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvîrşirea unei infracțiuni grave;

c) cel puțin trei pătrimi din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvîrşirea unei infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave, precum şi din pedeapsa aplicată persoanei anterior liberate condiționat de pedeapsă înainte de termen, dacă liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen a fost anulată în condițiile alin.(8).

(5) Persoana care execută pedeapsa detențiunii pe viață poate fi liberată condiționat de pedeapsă înainte de termen dacă instanța de judecată va considera că nu mai există necesitatea executării de mai departe a pedepsei şi dacă această persoană a executat efectiv cel puțin 30 de ani de închisoare.

(6) Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi aplicată minorilor dacă aceştia au executat efectiv:

a) cel puțin o treime din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvîrşirea unei infracțiuni uşoare sau mai puțin grave;

b) cel puțin jumătate din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvîrşirea unei infracțiuni grave;

c) cel puțin două treimi din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvîrşirea unei infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave.

(7) Controlul asupra comportării celor liberați condiționat de pedeapsă înainte de termen îl exercită organele competente, iar asupra comportării militarilor – comandamentul militar respectiv.

(8) Dacă, în termenul de pedeapsă rămas neexecutat:

a) condamnatul încalcă ordinea publică, pentru care fapt i-a fost aplicată o sancțiune administrativă, sau se eschivează cu premeditare de la îndeplinirea obligațiilor stabilite de instanța de judecată la aplicarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, instanța de judecată, la propunerea organului indicat la alin.(7), poate pronunța o încheiere cu privire la anularea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen şi la trimiterea condamnatului pentru a executa termenul de pedeapsă neexecutat;

b) condamnatul săvîrşeşte din imprudență o nouă infracțiune, anularea sau menținerea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen se decide de instanța de judecată;

c) condamnatul săvîrşeşte cu intenție o nouă infracțiune, instanța de judecată îi stabileşte pedeapsa în condițiile art.85. În acelaşi mod se aplică pedeapsa şi în cazul săvîrşirii unei noi infracțiuni din imprudență dacă instanța de judecată anulează liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen.

Articolul 92. Înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blîndă

(1) În privința persoanelor care execută pedeapsa cu închisoare pentru săvîrşirea unei infracțiuni uşoare sau mai puțin grave, instanța de judecată, ținînd cont de comportarea lor în timpul executării pedepsei, poate pronunța o încheiere cu privire la înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blîndă. Totodată, persoana poate fi liberată, în întregime sau parțial, de la pedeapsa complementară.

(2) Înlocuirea părții neexecutate a pedepsei cu o pedeapsă mai blîndă poate fi aplicată numai după ce condamnatul a executat efectiv cel puțin o treime din termenul de pedeapsă.

(3) La înlocuirea părții neexecutate a pedepsei cu o pedeapsă mai blîndă, instanța de judecată poate alege orice pedeapsă mai blîndă, din cele specificate la art.62, în limitele prevăzute pentru fiecare categorie de pedepse.

Articolul 93. Liberarea de pedeapsă a minorilor

(1) Minorii condamnați pentru săvîrşirea unei infracțiuni uşoare, mai puțin grave sau grave pot fi liberați de pedeapsă de către instanța de judecată dacă se va constata că scopurile pedepsei pot fi atinse prin internarea lor într-o instituție specială de învățămînt şi de reeducare sau într-o instituție curativă şi de reeducare, precum şi prin aplicarea altor măsuri de constrîngere cu caracter educativ, prevăzute la art.104.

(2) Internarea minorilor într-o instituție specială de învățămînt şi de reeducare sau într-o instituție curativă şi de reeducare se stabileşte de către instanța de judecată pe un termen de pînă la atingerea majoratului. Prelungirea termenului de aflare a persoanei în aceste instituții după atingerea vîrstei de 18 ani este permisă numai pînă la absolvirea unei şcoli de cultură generală sau de meserii.

Articolul 94. Liberarea de pedeapsă datorită schimbării situației

Persoana care a săvîrşit o infracțiune uşoară sau mai puțin gravă poate fi liberată de pedeapsă dacă se va constata că, la data judecării cauzei, datorită schimbării situației, fapta săvîrşită şi-a pierdut caracterul prejudiciabil şi, în virtutea comportării ireproşabile după săvîrşirea infracțiunii, persoana respectivă poate fi corectată fără executarea pedepsei.

Articolul 95. Liberarea de la executarea pedepsei
a persoanelor grav bolnave

(1) Persoana care, în timpul executării pedepsei, s-a îmbolnăvit de o boală psihică, ce o lipseşte de posibilitatea de a-şi da seama de acțiunile sale sau de a le dirija, este liberată de executarea pedepsei. Acestei persoane instanța de judecată îi poate aplica măsuri de constrîngere cu caracter medical.

(2) Persoana care, după săvîrşirea infracțiunii sau în timpul executării pedepsei, s-a îmbolnăvit de o boală gravă, alta decît cea specificată la alin.(1), ce împiedică executarea pedepsei, poate fi liberată de executarea pedepsei de către instanța de judecată.

(4) Persoanele menționate la alin.(1) şi (2), în cazul însănătoşirii lor, pot fi supuse pedepsei dacă nu au expirat termenele prescripției prevăzute la art.60 şi 97.

Articolul 96. Amînarea executării pedepsei pentru
femei gravide şi femei care au copii
în vîrstă de pînă la 8 ani

(1) Femeilor condamnate gravide şi celor care au copii în vîrstă de pînă la 8 ani, cu excepția celor condamnate la închisoare pe un termen mai mare de 5 ani pentru infracțiuni grave, deosebit de grave şi excepțional de grave împotriva persoanei, instanța de judecată le poate amîna executarea pedepsei pînă la atingerea de către copil a vîrstei de 8 ani.

(2) În cazul în care vreuna din persoanele condamnate, menționate la alin.(1), a renunțat la copil sau continuă să se eschiveze de la educarea lui după avertismentul făcut de organul care exercită controlul asupra comportamentului condamnatei față de care executarea pedepsei a fost amînată, instanța de judecată, la propunerea organului nominalizat, poate să anuleze amînarea executării pedepsei şi să trimită condamnata pentru executarea pedepsei la locul stabilit în hotărîrea judecătorească.

(3) La atingerea de către copil a vîrstei de 8 ani, instanța de judecată:

a) liberează condamnata de executarea părții neexecutate a pedepsei;

b) înlocuieşte partea neexecutată a pedepsei cu o pedeapsă mai blîndă;

c) trimite condamnata în instituția corespunzătoare pentru executarea părții neexecutate a pedepsei.

(4) Dacă în perioada amînării executării pedepsei condamnata săvîrşeşte o nouă infracțiune, instanța de judecată îi stabileşte o pedeapsă în condițiile art.85.

Articolul 961. Dispunerea internării forțate
într-o instituție ftiziopneumologică

Dacă persoana în privința căreia se examinează chestiunea privind liberarea de pedeapsă conform art.91-96 este bolnavă de tuberculoză, instanța de judecată poate dispune, în baza demersului administrației instituției penitenciare, internarea ei forțată într-o instituție ftiziopneumologică.

Articolul 97. Prescripția executării sentinței
de condamnare

(1) Sentința de condamnare nu se pune în executare dacă acest lucru nu a fost făcut în următoarele termene, calculate din ziua în care aceasta a rămas definitivă:

a) 2 ani, în caz de condamnare pentru o infracțiune uşoară;

b) 6 ani, în caz de condamnare pentru o infracțiune mai puțin gravă;

c) 10 ani, în caz de condamnare pentru o infracțiune gravă;

d) 15 ani, în caz de condamnare pentru o infracțiune deosebit de gravă;

e) 20 de ani, în caz de condamnare pentru o infracțiune excepțional de gravă.

(2) Termenele de prescripție a executării pedepsei se reduc pe jumătate pentru persoanele care, la data săvîrşirii infracțiunii, erau minori.

(3) Curgerea prescripției se întrerupe dacă persoana se sustrage de la executarea pedepsei sau dacă, pînă la expirarea termenelor prevăzute la alin.(1) şi (2), săvîrşeşte cu intenție o nouă

infracțiune. În cazul eschivării de la executarea pedepsei, curgerea termenului de prescripție începe din momentul prezentării persoanei pentru executarea pedepsei sau din momentul reținerii acesteia, iar în caz de comitere a unei noi infracțiuni – din momentul săvîrşirii ei.

(4) Prescripția nu înlătură executarea pedepselor principale stabilite pentru infracțiunile contra păcii şi securității omenirii sau pentru infracțiunile de război, prevăzute la art.135-137, 139 şi 143.

Capitolul X
MĂSURILE DE SIGURANȚĂ

Articolul 98. Scopul şi tipurile măsurilor de siguranță

(1) Măsurile de siguranță au drept scop înlăturarea unui pericol şi preîntîmpinarea săvîrşirii faptelor prevăzute de legea penală.

(2) Măsuri de siguranță sînt:

a) măsurile de constrîngere cu caracter medical;

b) măsurile de constrîngere cu caracter educativ;

c) expulzarea;

d) confiscarea specială.

Articolul 99. Aplicarea măsurilor de constrîngere cu caracter medical

Persoanelor care au săvîrşit fapte prevăzute de legea penală în stare de iresponsabilitate sau care au săvîrşit asemenea fapte în stare de responsabilitate, de responsabilitate redusă, dar, pînă la pronunțarea sentinței sau în timpul executării pedepsei, s-au îmbolnăvit de o boală psihică, din care cauză ele sînt incapabile să-şi dea seama de acțiunile lor sau să le dirijeze, instanța de judecată poate să le aplice următoarele măsuri de constrîngere cu caracter medical, care se înfăptuiesc de către instituțiile curative ale organelor de ocrotire a sănătății:

a) internarea într-o instituție psihiatrică cu supraveghere obişnuită;

b) internarea într-o instituție psihiatrică cu supraveghere riguroasă.

Articolul 100. Internarea într-o instituție psihiatrică

(1) Internarea într-o instituție psihiatrică cu supraveghere obişnuită poate fi aplicată de către instanța de judecată unui alienat care, din cauza stării psihice şi a caracterului faptei prejudiciabile săvîrşite, are nevoie de îngrijire spitalicească şi de tratament în condiții de supraveghere obişnuită.

(2) Internarea într-o instituție psihiatrică cu supraveghere riguroasă poate fi aplicată de către instanța de judecată unui alienat care, din cauza stării psihice şi a caracterului faptei prejudiciabile săvîrşite, prezintă un pericol deosebit pentru societate şi are nevoie de îngrijire spitalicească şi de tratament în condiții de supraveghere riguroasă.

(3) Persoanele internate în instituții psihiatrice cu supraveghere riguroasă sînt deținute în condiții ce exclud posibilitatea săvîrşirii de către ele a unei noi fapte prejudiciabile.

Articolul 101. Stabilirea, schimbarea, prelungirea şi încetarea aplicării măsurilor de constrîngere cu caracter medical alienaților

(1) Instanța de judecată, considerînd că este necesar de a aplica o măsură de constrîngere cu caracter medical, alege forma acesteia în funcție de boala mintală a persoanei, de caracterul şi gradul prejudiciabil al faptei săvîrşite. Persoana supusă tratamentului forțat sau reprezentantul acesteia are dreptul de a cere unei instituții medicale independente avizul asupra stării de sănătate a persoanei căreia i se aplică măsuri de constrîngere cu caracter medical.

(2) Instanța de judecată, în temeiul avizului instituției medicale, dispune încetarea aplicării măsurilor de constrîngere cu caracter medical în cazul însănătoşirii persoanei sau al unei astfel

de schimbări a caracterului bolii care exclude necesitatea aplicării acestor măsuri.

(3) Schimbarea măsurii de constrîngere cu caracter medical sau prelungirea termenului de aplicare a ei se face, de asemenea, de instanţa de judecată, atît din oficiu, cît şi la cererea persoanei respective sau a reprezentantului acesteia, în baza unui control, efectuat cel puţin o dată la 6 luni, privind necesitatea aplicării acestei măsuri.

(4) Dacă instanţa de judecată nu va găsi necesară aplicarea măsurilor de constrîngere cu caracter medical unui alienat, precum şi în cazul încetării aplicării unor astfel de măsuri, ea îl poate încredinţa spre îngrijire rudelor sau tutorilor, dar sub o supraveghere medicală obligatorie.

Articolul 102. Deducerea duratei de aplicare
a măsurilor de constrîngere
cu caracter medical

(1) Persoanei care, după săvîrşirea infracţiunii sau în timpul executării pedepsei, s-a îmbolnăvit de o boală psihică, din care cauză ea este incapabilă să-şi dea seama de acţiunile sale sau să le dirijeze, instanţa de judecată îi poate aplica pedeapsa după însănătoşire dacă nu a expirat termenul de prescripţie sau dacă nu există alte motive pentru liberarea ei de răspundere penală şi de pedeapsă.

(2) În caz de aplicare a pedepsei după însănătoşire, durata de aplicare a măsurilor de constrîngere cu caracter medical se deduce din termenul pedepsei.

Articolul 103. Aplicarea măsurilor de constrîn-
gere cu caracter medical
alcoolicilor şi narcomanilor
sau punerea lor sub curatelă

(1) În caz de săvîrşire a infracţiunii de către un alcoolic sau un narcoman, dacă există avizul medical corespunzător, instanţa de judecată, din oficiu ori la cererea colectivului de muncă sau a organului de ocrotire a sănătăţii, concomitent cu pedeapsa pentru infracţiunea săvîrşită, poate să aplice acestei persoane tratamentul medical forţat.

(2) Persoanele menţionate la alin.(1), condamnate la pedepse neprivative de libertate, vor fi supuse unui tratament forţat în instituţiile medicale cu regim special.

(3) Dacă persoanele menţionate la alin.(1) au fost condamnate la pedeapsa cu închisoare, în timpul executării pedepsei ele vor fi supuse unui tratament medical forţat, iar după eliberare din locurile de deţinere, dacă este necesară continuarea unui astfel de tratament, ele vor fi tratate în instituţii medicale cu regim special.

(4) Încetarea tratamentului medical forţat este dispusă de către instanţa de judecată, la propunerea instituţiei medicale în care se tratează persoana respectivă.

(5) Dacă infracţiunea a fost săvîrşită de o persoană care abuzează de alcool şi prin aceasta îşi pune familia într-o situaţie materială grea, instanţa de judecată, concomitent cu aplicarea pedepsei neprivative de libertate pentru infracţiunea săvîrşită, este în drept, la cererea colectivului de muncă sau a rudelor apropiate ale persoanei în cauză, să o pună sub curatelă.

Articolul 104. Aplicarea măsurilor de constrîn-
gere cu caracter educativ

(1) Persoanelor liberate de răspundere penală în conformitate cu art.54, le pot fi aplicate următoarele măsuri de constrîngere cu caracter educativ:

a) avertismentul;

b) încredinţarea minorului pentru supraveghere părinţilor, persoanelor care îi înlocuiesc sau organelor specializate de stat;

c) obligarea minorului să repare daunele cauzate. La aplicarea acestei măsuri se ia în considerare starea materială a minorului;

d) obligarea minorului de a urma un curs de tratament medical de reabilitare psihologică;

e) internarea minorului,de către instanţa de judecată, într-o instituţie specială de învăţămînt şi de reeducare sau într-o instituţie curativă şi de reeducare.

(2) Enumerarea de la alin.(1) are un caracter exhaustiv.

(3) Minorului îi pot fi aplicate concomitent cîteva măsuri de constrîngere cu caracter educativ.

(4) În cazul eschivării sistematice de la măsurile de constrîngere cu caracter educativ de către minor, instanța de judecată, la propunerea organelor de stat specializate, anulează măsurile aplicate şi decide trimiterea cauzei penale procurorului sau stabileşte pedeapsa conform legii în baza căreia persoana a fost condamnată, după caz.

Articolul 105. Expulzarea

(1) Cetățenilor străini şi apatrizilor care au fost condamnați pentru săvîrşirea unor infracțiuni li se poate interzice rămînerea pe teritoriul țării.

(2) În cazul în care expulzarea însoţeşte pedeapsa cu închisoare, aducerea la îndeplinire a expulzării are loc după executarea pedepsei.

(3) La luarea deciziei privind expulzarea persoanelor prevăzute la alin.(1) se va ține cont de dreptul la respectarea vieții private a acestora.

Articolul 106. Confiscarea specială

(1) Confiscarea specială constă în trecerea, forțată şi gratuită, în proprietatea statului a bunurilor utilizate la săvîrşirea infracțiunilor sau rezultate din infracțiuni. În cazul în care bunurile utilizate la săvîrşirea infracțiunilor sau rezultate din infracțiuni nu mai există, sau nu se găsesc se confiscă contravaloarea acestora.

(2) Sînt supuse confiscării speciale bunurile:

a) rezultate din fapta prevăzută de prezentul cod, precum şi orice venituri de la aceste bunuri, cu excepția bunurilor şi veniturilor care urmează a fi restituite proprietarului legal;

b) folosite sau destinate pentru săvîrşirea unei infracțiuni, dacă sînt ale infractorului;

c) date pentru a determina săvîrşirea unei infracțiuni sau pentru a-l răsplăti pe infractor;

d) dobîndite prin săvîrşirea infracțiunii, dacă nu urmează a fi restituite persoanei vătămate sau nu sînt destinate pentru despăgubirea acesteia;

e) deținute contrar dispozițiilor legale;

f) convertite sau transformate, parțial sau integral, din bunurile rezultate din infracțiuni şi din veniturile de la aceste bunuri;

g) folosite sau destinate pentru finanțarea terorismului.

(2^1) Dacă bunurile rezultate sau dobîndite prin săvîrşirea infracțiunii şi veniturile de la aceste bunuri au fost comasate cu bunurile dobîndite legal, se confiscă acea partea din bunuri sau contravaloarea acestora care corespunde valorii bunurilor rezultate sau dobîndite prin săvîrşirea infracțiunii şi a veniturilor de la aceste bunuri.

(3) Confiscarea specială se aplică persoanelor care au comis fapte prevăzute de prezentul cod. Pot fi supuse confiscării speciale şi bunurile menționate la alin.(2), dar care aparțin altor persoane şi care le-au acceptat ştiind despre dobîndirea ilegală a acestor bunuri.

(4) Confiscarea specială se poate aplica chiar dacă făptuitorului nu i se stabileşte o pedeapsă penală.

(5) Confiscarea specială nu se aplică în cazul infracțiunilor săvîrşite prin intermediul unui organ de presă sau al oricărui alt mijloc de informare în masă.

Capitolul XI
CAUZELE CARE ÎNLĂTURĂ RĂSPUNDEREA PENALĂ SAU CONSECINȚELE CONDAMNĂRII

Articolul 107. Amnistia

(1) Amnistia este actul ce are ca efect înlăturarea răspunderii penale sau a pedepsei fie reducerea pedepsei aplicate sau comutarea ei.

(2) Amnistia nu are efecte asupra măsurilor de siguranță şi asupra drepturilor persoanei vătămate.

Articolul 108. Grațierea

(1) Grațierea este actul prin care persoana condamnată este liberată, în tot sau în parte, de pedeapsa stabilită ori pedeapsa stabilită este comutată.

(2) Grațierea se acordă de către Preşedintele Republicii Moldova în mod individual.

(3) Grațierea nu are efecte asupra pedepselor complementare, cu excepția cazului în care se dispune altfel prin actul de grațiere.

(4) Grațierea nu are efecte asupra măsurilor de siguranță şi asupra drepturilor persoanei vătămate.

Articolul 109. Împăcarea

(1) Împăcarea este actul de înlăturare a răspunderii penale pentru o infracțiune uşoară sau mai puțin gravă, iar în cazul minorilor, şi pentru o infracțiune gravă infracțiuni prevăzute la capitolele II – VI din Partea specială, precum şi în cazurile prevăzute de procedura penală.

(2) Împăcarea este personală şi produce efecte juridice din momentul pornirii urmăririi penale şi pînă la retragerea completului de judecată pentru deliberare.

(3) Pentru persoanele lipsite de capacitate de exercițiu, împăcarea se face de reprezentanții lor legali. Cei cu capacitate de exercițiu restrînsă se pot împăca cu încuviințarea persoanelor prevăzute de lege.

Articolul 110. Noțiunea de antecedente penale

Antecedentele penale reprezintă o stare juridică a persoanei, ce apare din momentul rămînerii definitive a sentinței de condamnare, generînd consecințe de drept nefavorabile pentru condamnat pînă la momentul stingerii antecedentelor penale sau reabilitării.

Articolul 111. Stingerea antecedentelor penale

(1) Se consideră ca neavînd antecedente penale persoanele:

a) liberate de pedeapsă penală;

b) liberate, potrivit actului de amnistie, de răspunderea penală;

c) liberate, potrivit actului de amnistie sau grațiere, de executarea pedepsei pronunțate prin sentința de condamnare;

d) condamnate cu suspendarea condiționată a executării pedepsei dacă, în termenul de probă, condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei nu a fost anulată;

e) condamnate la o pedeapsă mai blîndă decît închisoarea – după executarea pedepsei;

g) condamnate la închisoare pentru săvîrşirea unei infracțiuni uşoare sau mai puțin grave – dacă au expirat 2 ani după executarea pedepsei;

h) condamnate la închisoare pentru săvîrşirea unei infracțiuni grave – dacă au expirat 6 ani după executarea pedepsei;

i) condamnate la închisoare pentru săvîrşirea unei infracțiuni deosebit de grave – dacă au expirat 8 ani după executarea pedepsei;

j) condamnate la închisoare pentru săvîrşirea unei infracțiuni excepțional de grave – dacă au expirat 10 ani după executarea pedepsei.

(2) Dacă condamnatul, în modul stabilit de lege, a fost liberat înainte de termen de executarea pedepsei sau partea neexecutată a pedepsei i-a fost înlocuită cu o pedeapsă mai blîndă, termenul stingerii antecedentelor penale se calculează pornindu-se de la termenul real al pedepsei executate, din momentul liberării de executarea pedepsei principale şi complementare.

(3) Stingerea antecedentelor penale anulează toate incapacitățile şi decăderile din drepturi legate de antecedentele penale.

Articolul 112. Reabilitarea judecătorească

(1) Dacă persoana care a executat pedeapsa penală a dat dovadă de o comportare ireproşabilă, la cererea sa, instanța de judecată poate anula antecedentele penale pînă la expirarea termenelor de stingere a acestora. Drept condiții pentru primirea cererii de reabilitare judecătorească pot fi:

a) condamnatul nu a comis o nouă infracțiune;

b) a expirat cel puțin jumătate din termenul prevăzut la art.111 alin.(1) şi (2);

c) condamnatul a avut o comportare ireproşabilă;

d) condamnatul a achitat integral despăgubirile civile, la plata cărora a fost obligat prin hotărîre judecătorească, precum şi cheltuielile de judecată;

e) condamnatul îşi are asigurată existenţa prin muncă sau prin alte mijloace oneste, a atins vîrstă de pensionare sau este incapabil de muncă.

(2) Reabilitarea anulează toate incapacităţile şi decăderile din drepturi legate de antecedentele penale.

(3) În caz de respingere a cererii de reabilitare, nu se poate face o nouă cerere decît după un an.

(4) Anularea reabilitării judecătoreşti se efectuează în cazul în care, după acordarea ei, s-a descoperit că cel reabilitat a mai avut o condamnare care, dacă ar fi fost cunoscută, conducea la respingerea cererii de reabilitare.

Capitolul XII
CALIFICAREA INFRACŢIUNII

Articolul 113. Noţiunea de calificare a infracţiunii

(1) Se consideră calificare a infracţiunii determinarea şi constatarea juridică a corespunderii exacte între semnele faptei prejudiciabile săvîrşite şi semnele componenţei infracţiunii, prevăzute de norma penală.

(2) Calificarea oficială a infracţiunii se efectuează la toate etapele procedurii penale de către persoanele care efectuează urmărirea penală şi de către judecători.

Articolul 114. Calificarea infracţiunilor în cazul unui concurs de infracţiuni

Calificarea infracţiunilor în cazul unui concurs de infracţiuni, determinat la art.33, se efectuează cu invocarea tuturor articolelor sau alineatelor unui singur articol din legea penală care prevăd faptele prejudiciabile săvîrşite.

Articolul 115. Calificarea infracţiunilor în cazul concurenţei normelor penale

(1) Concurenţa normelor penale presupune săvîrşirea de către o persoană sau de către un grup de persoane a unei fapte prejudiciabile, cuprinse în întregime de dispoziţiile a două sau mai multor norme penale şi constituind o singură infracţiune.

(2) Alegerea uneia din normele concurente care reflectă cel mai exact natura juridică a faptei prejudiciabile comise se efectuează în condiţiile art.116-118.

Articolul 116. Calificarea infracţiunilor în cazul concurenţei dintre normele generale şi cele speciale

(1) Normă generală se consideră norma penală care prevede două sau mai multe fapte prejudiciabile, iar normă specială – norma penală care prevede numai cazurile particulare ale acestor fapte.

(2) În cazul concurenţei dintre norma generală şi cea specială, se aplică numai norma specială.

Articolul 117. Calificarea infracţiunilor în cazul concurenţei dintre două norme speciale

Concurenţa dintre două norme speciale are următoarele varietăţi:

a) dintre componenţa de infracţiune cu circumstanţe atenuante şi alta cu circumstanţe agravante – infracţiunea se califică în baza celei cu circumstanţe atenuante;

b) dintre două componenţe de infracţiuni cu circumstanţe atenuante – infracţiunea se califică în baza normei penale care prevede pedeapsa mai blîndă;

c) dintre două componenţe de infracţiuni cu circumstanţe agravante – infracţiunea se califică în baza normei penale care prevede o pedeapsă mai aspră.

Articolul 118. Calificarea infracţiunilor în cazul concurenţei dintre o parte şi un întreg

(1) Concurenţa dintre o parte şi un întreg reprezintă existenţa a două sau mai multor norme penale, una din ele cuprinzînd fapta prejudiciabilă în întregime, iar celelalte – numai unele părţi ale ei.

(2) Calificarea infracţiunilor în cazul concurenţei dintre o parte şi un întreg se efectuează în baza normei care cuprinde în întregime toate semnele faptei prejudiciabile săvîrşite.

Capitolul XIII
ÎNŢELESUL UNOR TERMENI SAU EXPRESII ÎN PREZENTUL COD

Articolul 119. Dispoziţii generale

Ori de cîte ori legea penală foloseşte un termen sau o expresie dintre cele definite în prezentul capitol, înţelesul lor este cel prevăzut la articolele ce urmează.

Articolul 120. Teritoriul

Prin teritoriul Republicii Moldova şi teritoriul ţării se înţelege întinderea de pămînt şi apele cuprinse între frontierele Republicii Moldova, cu subsolul şi spaţiul ei aerian.

Articolul 121. Secretul de stat

Prin secret de stat se înţeleg informaţiile protejate de stat în domeniul activităţii lui militare, economice, tehnico-ştiinţifice, de politică externă, de recunoaştere, de contrainformaţii şi operative de investigaţii, a căror răspîndire, divulgare, pierdere, sustragere sau nimicire poate periclita securitatea statului.

Articolul 122. Persoana care se bucură de protecţie internaţională

Prin persoană care se bucură de protecţie internaţională se înţelege:

a) şeful statului străin, inclusiv fiecare membru al organului colegial care exercită funcţiile şefului de stat conform constituţiei statului respectiv, fie şeful guvernului, fie ministrul de externe al statului străin, precum şi membrii familiilor lor care îi însoţesc;

b) oricare reprezentant ori persoană cu funcţie de răspundere a statului străin sau oricare persoană cu funcţie de răspundere ori alt agent al organizaţiei internaţionale interguvernamentale care, conform dreptului internaţional, are dreptul la protecţie specială contra oricărui atac asupra persoanei, libertăţii şi demnităţii sale, precum şi membrii familiei lor care locuiesc împreună cu ei.

Articolul 123. Persoana cu funcţie de răspundere

(1) Prin persoană cu funcţie de răspundere se înţelege persoana căreia, într-o întreprindere, instituţie, organizaţie de stat sau a administraţiei publice locale ori într-o subdiviziune a lor, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin stipularea legii, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi şi obligaţii în vederea exercitării funcţiilor autorităţii publice sau a acţiunilor administrative de dispoziţie ori organizatorico-economice.

(2) Prin persoană cu înaltă funcţie de răspundere se înţelege persoana cu funcţie de răspundere al cărei mod de numire sau alegere este reglementat de Constituţia Republicii Moldova şi de legile organice, precum şi persoanele cărora persoana cu înaltă funcţie de răspundere le-a delegat împuternicirile sale.

Articolul 124. Persoana care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală

Prin persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală se înţelege persoana căreia, în organizaţia indicată sau într-o subdiviziune a acesteia, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi şi obligaţii în vederea exercitării funcţiilor sau acţiunilor administrative de

dispoziție ori organizatorico-economice.

Articolul 125. Desfăşurarea ilegală a activității de întreprinzător

Prin desfăşurare ilegală a activității de întreprinzător se înțelege:

a) desfăşurarea activității de întreprinzător fără înregistrarea (reînregistrarea) la organele autorizate;

b) desfăşurarea unor genuri de activitate interzise de legislație;

c) desfăşurarea activității de întreprinzător prin intermediul filialelor, reprezentanțelor, sucursalelor, secțiilor, magazinelor, depozitelor, unităților comerciale şi altor unități neînregistrate în modul stabilit de legislație;

d) desfăşurarea activității de întreprinzător fără utilizarea mărcilor comerciale şi de fabrică şi fără indicarea în documente a codurilor fiscale, în cazul cînd folosirea sau indicarea lor este prevăzută de legislație, ori desfăşurarea acestei activități cu utilizarea unor coduri fiscale străine sau plastografiate.

Articolul 126. Proporții deosebit de mari, proporții mari, daune considerabile şi daune esențiale

(1) Se consideră proporții deosebit de mari, proporții mari valoarea bunurilor sustrase, dobîndite, primite, fabricate, distruse, utilizate, transportate, păstrate, comercializate, trecute peste frontiera vamală, valoarea pagubei pricinuite de o persoană sau de un grup de persoane, care, la momentul săvîrşirii infracțiunii, depăşeşte 5.000 şi, respectiv 2.500 unități convenționale de amendă.

(2) Caracterul considerabil sau esențial al daunei cauzate se stabileşte luîndu-se în considerare valoarea, cantitatea şi însemnătatea bunurilor pentru victimă, starea materială şi venitul acesteia, existența persoanelor întreținute, alte circumstanțe care influențează esențial asupra stării materiale a victimei, iar în cazul prejudicierii drepturilor şi intereselor ocrotite de lege – gradul lezării drepturilor şi libertăților fundamentale ale omului.

Articolul 127. Timpul de război

Prin timp de război se înțelege intervalul de la data declarării mobilizării sau a începerii operațiilor de război pînă la data trecerii armatei la starea de pace.

Articolul 128. Infracțiuni militare

(1) Prin infracțiuni militare se înțeleg infracțiunile, prevăzute de prezentul cod, contra modului stabilit de îndeplinire a serviciului militar, săvîrşite de persoanele care îndeplinesc serviciul militar prin contract, în termen, cu termen redus sau ca rezervişti concentrați ori mobilizați.

(2) Militarii care au săvîrşit infracțiuni sînt traşi la răspundere penală în conformitate cu prevederile părților generală şi specială ale prezentului cod.

Articolul 129. Armele

(1) Prin arme se înțeleg instrumentele, piesele sau dispozitivele astfel declarate prin dispoziții legale.

(2) Sînt asimilate armelor orice alte obiecte ce ar putea fi folosite ca arme sau care au fost întrebuințate pentru atac.

Articolul 130. Mercenar

Prin mercenar se înțelege persoana care activează pe teritoriul unui stat implicat într-un conflict armat, în acțiuni militare sau în alte acțiuni violente orientate spre răsturnarea sau subminarea orînduirii constituționale a acestuia ori violarea integrității lui teritoriale, în scopul primirii unei recompense materiale, nefiind cetățean al acestui stat, neavînd domiciliu permanent pe teritoriul acestuia şi nefiind împuternicită cu executarea unor obligații oficiale.

Articolul 131. Fapta săvîrşită în public

Prin faptă săvîrşită în public se înțelege fapta comisă:

a) într-un loc care, prin natura sau destinația lui, este întotdeauna accesibil publicului, chiar

dacă în momentul săvîrşirii faptei în acel loc nu era prezentă nici o persoană, dar făptuitorul îşi dădea seama că fapta ar putea ajunge la cunoştinţa publicului;

b) în orice alt loc accesibil publicului dacă în momentul săvîrşirii faptei erau de faţă două sau mai multe persoane;

c) într-un loc inaccesibil publicului, cu intenţia însă ca fapta să fie auzită sau văzută, dacă aceasta s-a produs faţă de două sau mai multe persoane;

d) într-o adunare sau reuniune de mai multe persoane, cu excepţia reuniunilor care pot fi considerate cu caracter familial, datorită naturii relaţiilor dintre persoanele participante;

e) prin orice mijloace recurgînd la care făptuitorul îşi dădea seama că fapta ar putea ajunge la cunoştinţa publicului.

Articolul 132. Mijloacele de transport

Prin mijloace de transport se înţeleg toate tipurile de automobile, tractoare şi alte tipuri de maşini autopropulsate, tramvaiele şi troleibuzele, precum şi motocicletele şi alte mijloace de transport mecanice.

Articolul 133. Valori culturale

Prin valori culturale cu caracter religios sau laic se înţeleg valorile indicate în Convenţia Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură din 14 noiembrie 1970 privind măsurile îndreptate spre interzicerea şi prevenirea introducerii, scoaterii şi transmiterii ilicite a dreptului de proprietate asupra valorilor culturale.

Articolul 134. Rudenia

(1) Prin rudenie se înţelege legătura bazată pe descendenţa unei persoane dintr-o altă persoană sau pe faptul că mai multe persoane au un ascendent comun. În primul caz, rudenia este în linie dreaptă, iar în al doilea caz – în linie colaterală.

(2) Gradul de rudenie se stabileşte prin numărul de naşteri.

(3) Rudele unuia dintre soţi sînt afinii celuilalt soţ. Linia şi gradul de afinitate sînt asimilate liniei şi gradului de rudenie.

(4) Rude apropiate sînt părinţii, copiii, înfietorii, copiii înfiaţi, fraţii şi surorile, bunicii şi nepoţii lor.

Articolul 134[1]. Substanţe narcotice, psihotrope şi precursori

(1) Prin substanţă narcotică sau psihotropă se înţelege substanţa de origine naturală sau sintetică şi preparatul conţinînd o astfel de substanţă, care provoacă dereglări psihice şi dependenţă fizică la consumul lor abuziv.

(2) Prin analog al substanţei narcotice sau psihotrope se înţelege substanţa care, conform componenţei sale şi efectului pe care îl produce, se asimilează cu substanţa narcotică sau psihotropă.

(3) Prin precursor se înţelege substanţa de origine naturală sau sintetică utilizată ca materie primă la producerea de substanţe narcotice sau psihotrope.

(4) Listele substanţelor narcotice, psihotrope şi precursorilor se aprobă de Guvern.

(5) În cazul sustragerii, însuşirii, extorcării sau altor acţiuni ilegale cu substanţe narcotice, psihotrope, cu analoage ale acestora şi cu plantele care conţin substanţe narcotice sau psihotrope, proporţiile mici, mari sau deosebit de mari se determină conform cantităţilor mici, mari sau deosebit de mari ale substanţelor narcotice, psihotrope şi ale plantelor care conţin substanţe narcotice sau psihotrope.

Articolul 134[2]. Aeronavă aflată în zbor şi aeronavă aflată în exploatare

(1) O aeronavă se consideră a fi în zbor din momentul în care, fiind terminată îmbarcarea, toate uşile exterioare ale acelei nave au fost închise şi pînă în momentul în care una dintre aceste uşi este deschisă în vederea debarcării. În caz de aterizare forţată, se consideră că zborul continuă pînă în momentul cînd autorităţile competente iau în primire aeronava, precum şi persoanele şi

bunurile de la bord.

(2) O aeronavă se consideră a fi în exploatare din momentul în care personalul de la sol sau echipajul începe să o pregătească în vederea efectuării unui anumit zbor şi pînă la expirarea unui termen de 24 de ore după orice aterizare. Perioada de exploatare cuprinde, în orice caz, întreaga durată de aflare a aeronavei în zbor.

Articolul 134[3]. Platformă fixă

Prin platformă fixă se înțelege o insulă artificială, o instalație sau o lucrare ataşată permanent de fundul mării în vederea explorării şi exploatării resurselor sau pentru alte scopuri economice.

Articolul 134[4]. Dispozitiv exploziv sau alt dispozitiv cu efect letal

Prin dispozitiv exploziv sau alt dispozitiv cu efect letal se înțelege:

a) arma sau dispozitivul exploziv sau incendiar destinat sau capabil să cauzeze moartea, vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății ori daune materiale esențiale;

b) arma sau dispozitivul destinat sau capabil să cauzeze moartea, vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății ori daune materiale esențiale prin eliberarea, diseminarea sau acțiunea substanțelor chimice toxice, a agenților biologici ori a toxinelor sau a altor substanțe analoage, a radiației sau a substanțelor radioactive.

Articolul 134[5]. Obiect de stat sau guvernamental

Prin obiect de stat sau guvernamental se înțelege obiectul permanent ori temporar sau mijlocul de transport care este utilizat sau ocupat de reprezentanții statului, membrii Guvernului, ai organului legislativ sau judiciar, fie de persoane cu funcție de răspundere ori funcționari ai unei autorități publice sau ai oricărui alt organ ori instituții publice, fie de funcționari sau persoane cu funcție de răspundere ale unei organizații interguvernamentale, în legătură cu îndeplinirea atribuțiilor de serviciu.

Articolul 134[6]. Obiect de infrastructură

Prin obiect de infrastructură se înțelege orice obiect aflat în proprietate publică sau privată care oferă sau distribuie servicii populației, cum ar fi: canalizare, asigurarea cu apă, cu energie, cu combustibil sau telecomunicații.

Articolul 134[7]. Loc de utilizare publică

Prin loc de utilizare publică se înțeleg părțile clădirii, ale terenului, ale străzii, ale canalului navigabil ori ale unui alt loc care sînt accesibile sau deschise publicului permanent, periodic sau ocazional şi care includ orice loc comercial, de afaceri, cultural, istoric, educațional, religios, de stat, de divertisment, de recreație sau oricare alt loc similar accesibil sau deschis publicului.

Articolul 134[8]. Material nuclear

(1) Prin material nuclear se înțelege: plutoniu, cu excepția plutoniului a cărui concentrație izotopică în plutoniu 238 depăşeşte 80%; uraniu 233; uraniul îmbogățit în uraniu 235 sau 233; uraniul care conține amestecul de izotopi care se găsesc în natură altfel decît sub formă de minereu sau de reziduu de minereu; orice material conținînd unu sau mai multe din elementele menționate la prezentul alineat.

(2) Prin uraniu îmbogățit în uraniu 235 sau uraniu 233 se înțelege uraniul care conține fie uraniu 235, fie uraniu 233, fie aceşti doi izotopi într-o astfel de cantitate încît raportul dintre suma acestor doi izotopi şi izotopul 238 să fie superior raportului dintre izotopul 235 şi izotopul 238 din uraniul natural.

Articolul 134[9]. Instalație nucleară

Prin instalație nucleară se înțelege:

a) instalația, incluzînd clădirile şi echipamentul aferente, în care se produce, se prelucrează, se utilizează, se manipulează, se stochează intermediar sau se depozitează definitiv material nuclear şi care, dacă este avariată ori dacă se produc intervenții asupra acesteia, poate duce la eliberarea unor cantități semnificative de radiații sau material radioactiv;

b) orice reactor nuclear, inclusiv reactoarele instalate pe mijloace de transport aerian, maritim,

auto sau feroviar ori pe obiecte spațiale pentru a fi utilizate ca sursă de energie în scopul propulsiei unor astfel de mijloace de transport ori obiecte spațiale sau pentru orice alte scopuri;

c) orice edificiu sau orice tip de transport utilizat pentru producerea, stocarea, prelucrarea sau transportarea materialului radioactiv.

Articolul 134[10]. Dispozitiv radioactiv

Prin dispozitiv radioactiv se înțelege:

a) orice dispozitiv exploziv nuclear;

b) orice dispozitiv de dispersie a materialului radioactiv sau de emitere a radiației care, datorită proprietăților radiologice, poate cauza moartea, vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății ori daune esențiale proprietății sau mediului.

Articolul 134[11]. Infracțiune cu caracter terorist

Prin infracțiune cu caracter terorist se înțelege una din infracțiunile prevăzute la art. 140[1], 142, 275, 275[1], 275[2], 278, 278[1], 279[1], 279[2], 280, 284 alin. (2), art. 289[1], 292 alin. (11) şi alin. (2) în partea ce vizează faptele prevăzute la alin. (11), art. 295, 295[1], 295[2], 342 şi 343.

Articolul 134[12]. Starea de ebrietate

(1) Prin stare de ebrietate se înțelege starea de dereglare psihofuncțională a organismului survenită în urma consumului de alcool, de substanțe narcotice, psihotrope şi/sau de alte substanțe cu efecte similare.

(2) Prin stare de ebrietate alcoolică cu grad minim se înțelege starea persoanei care are concentrația de alcool în sînge de la 0,3 pînă la 0,8 g/l şi concentrația vaporilor de alcool în aerul expirat de la 0,15 pînă la 0,4 mg/l.

(3) Prin stare de ebrietate alcoolică cu grad avansat se înțelege starea persoanei care are concentrația de alcool în sînge de la 0,8 g/l şi mai mult şi concentrația vaporilor de alcool în aerul expirat de la 0,4 mg/l şi mai mult.

PARTEA SPECIALĂ

Capitolul I

INFRACȚIUNI CONTRA PĂCII ŞI SECURITĂȚII OMENIRII, INFRACȚIUNI DE RĂZBOI

Articolul 135. Genocidul

Săvîrşirea, în scopul de a nimici în totalitate sau în parte un grup național, etnic, rasial sau religios, a vreuneia din următoarele fapte:

a) omorîrea membrilor acestui grup;

b) atingerea gravă a integrității fizice sau mintale a membrilor grupului;

c) luarea de măsuri pentru scăderea natalității în sînul grupului;

d) traficul copiilor ce țin de grupul respectiv;

e) supunerea intenționată a grupului la condiții de existență care conduc la exterminarea lui fizică totală sau parțială,

se pedepseşte cu închisoare de la 16 la 20 de ani sau cu detențiune pe viață.

Articolul 136. Ecocidul

Distrugerea intenționată în masă a florei sau a faunei, intoxicarea atmosferei ori a resurselor acvatice, precum şi săvîrşirea altor acțiuni ce pot provoca sau au provocat o catastrofă ecologică,

se pedepsesc cu închisoare de la 10 la 15 ani.

Articolul 137. Tratamente inumane

(1) Supunerea, prin orice metode, la tortură sau tratamente inumane pentru a cauza în mod intenționat mari suferințe sau vătămări grave integrității corporale sau sănătății răniților, bolnavilor, prizonierilor, persoanelor civile, membrilor personalului sanitar civil sau al Crucii Roşii şi al organizațiilor asimilate acesteia, naufragiaților, precum şi oricărei alte persoane căzute sub puterea adversarului, ori supunerea acestora la experiențe medicale, biologice sau ştiințifice care nu sînt justificate de un tratament medical în interesul lor

se pedepseşte cu închisoare de la 8 la 15 ani.

(2) Săvîrşirea faţă de persoanele indicate la alin.(1) a uneia dintre următoarele fapte:

a) constrîngerea de a îndeplini serviciul militar în forţele armate ale adversarului;

b) luarea de ostatici;

c) deportarea;

d) dislocarea sau lipsirea de libertate fără temei legal;

e) condamnarea de către o instanţă de judecată constituită în mod ilegal fără judecată prealabilă şi fără respectarea garanţiilor juridice fundamentale prevăzute de lege

se pedepseşte cu închisoare de la 12 la 20 de ani.

(3) Torturarea, mutilarea, exterminarea sau executarea fără o judecată legală a persoanelor menţionate la alin.(1)

se pedepseşte cu închisoare de la 16 la 20 de ani sau cu detenţiune pe viaţă.

Articolul 138. Încălcarea dreptului umanitar internaţional

(1) Executarea unui ordin nelegitim care conduce la săvîrşirea infracţiunilor prevăzute la art.137

se pedepseşte cu închisoare de la 5 la 10 ani.

(2) Darea de către şef unui subordonat în timpul conflictului armat sau al acţiunilor militare a unui ordin vădit nelegitim, orientat spre săvîrşirea de infracţiuni prevăzute la art.137, dacă lipsesc semnele unei infracţiuni mai grave,

se pedepseşte cu închisoare de la 8 la 15 ani.

(3) Neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către şef a obligaţiilor de preîntîmpinare a săvîrşirii de către subordonaţi a infracţiunilor prevăzute la art.137

se pedepseşte cu închisoare de la 6 la 12 ani.

Articolul 139. Planificarea, pregătirea, declanşarea sau ducerea războiului

(1) Planificarea, pregătirea sau declanşarea războiului

se pedepseşte cu închisoare de la 8 la 15 ani.

(2) Ducerea războiului

se pedepseşte cu închisoare de la 10 la 20 de ani sau cu detenţiune pe viaţă.

Articolul 140. Propaganda războiului

(1) Propaganda războiului, răspîndirea de informaţii tendenţioase ori inventate, instigatoare la război sau orice alte acţiuni orientate spre declanşarea unui război, săvîrşite verbal, în scris, prin intermediul radioului, televiziunii, cinematografului sau prin alte mijloace,

se pedepsesc cu amendă în mărime de pînă la 500 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 6 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

(2) Săvîrşirea acţiunilor prevăzute la alin.(1) de o persoană cu înaltă funcţie de răspundere

se pedepseşte cu amendă de la 500 la 1.000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 3 la 7 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

Articolul 140[1]. Utilizarea, dezvoltarea, producerea, dobîndirea în alt mod, prelucrarea, deţinerea, stocarea sau conservarea, transferarea directă sau indirectă, păstrarea, transportarea armelor de distrugere în masă

(1) Utilizarea, dezvoltarea, producerea, dobîndirea în alt mod, prelucrarea, deţinerea, stocarea sau conservarea, transferarea directă sau indirectă, păstrarea, transportarea armelor chimice, armelor biologice, armelor nucleare, dispozitivelor explozive nucleare ori a altor arme de distrugere în masă cu încălcarea prevederilor legislaţiei naţionale sau ale tratatelor internaţionale

la care Republica Moldova este parte

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 3.000 la 5.000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 8 la 12 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 5.000 la .8000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani sau cu lichidarea acesteia.

(2) Aceleaşi acţiuni:

b) săvîrşite de două sau mai multe persoane;

c) săvîrşite de un grup criminal organizat sau de

o organizaţie criminală;

d) soldate cu cauzarea de daune în proporţii deosebit de mari;

e) soldate cu decesul persoanei

se pedepsesc cu închisoare de la 16 la 20 de ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 8.000 la 10.000 unităţi convenţionale cu lichidarea acesteia.

(3) Proiectarea, producerea, dobîndirea în alt mod, deţinerea, păstrarea, transferarea sau transportarea echipamentului, a materialului, a softului sau a tehnologiei aferente care contribuie esenţial la proiectarea, producerea sau livrarea armelor de distrugere în masă cunoscînd că acest echipament, material, soft sau tehnologie sînt destinate acestui scop

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1000 la 3000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 5 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 3000 la 5000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani sau cu lichidarea persoanei juridice.

(4) Proiectarea, producerea, dobîndirea în alt mod, deţinerea, păstrarea, transferarea sau transportarea materiei prime, a materialului fisionabil special, a echipamentului sau a materialului proiectat sau preparat pentru prelucrarea, utilizarea sau producerea materialului fisionabil special cunoscînd că această materie, acest material sau echipament este destinat pentru a fi utilizat în activitatea de explozii nucleare sau în altă activitate nucleară care contravine tratatelor internaţionale la care Republica Moldova este parte

se pedepseşte cu închisoare de pînă la 5 ani cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 4000 la 7000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 141. Activitatea mercenarilor

(1) Participarea mercenarului într-un conflict armat, la acţiuni militare sau la alte acţiuni violente orientate spre răsturnarea sau subminarea orînduirii constituţionale ori violarea integrităţii teritoriale a statului

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 7 ani.

(2) Angajarea, instruirea, finanţarea sau altă asigurare a mercenarilor, precum şi folosirea lor într-un conflict armat, în acţiuni militare sau în alte acţiuni violente orientate spre răsturnarea sau subminarea orînduirii constituţionale ori violarea integrităţii teritoriale a statului,

se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 10 ani.

Articolul 142. Atacul asupra persoanei care beneficiază de protecţie internaţională

(1) Săvîrşirea unui act de violenţă asupra oficiului, locuinţei sau mijlocului de transport al persoanei care beneficiază de protecţie internaţională, dacă acest act poate periclita viaţa, sănătatea sau libertatea persoanei în cauză,

se pedepseşte cu închisoare de la 5 la 10 ani.

(2) Răpirea sau săvîrşirea unui alt atac asupra persoanei care beneficiază de protecţie internaţională sau asupra libertăţii acesteia

se pedepseşte cu închisoare de la 7 la 15 ani.

(3) Omorul persoanei care beneficiază de protecţie internaţională

se pedepseşte cu închisoare de la 16 la 20 de ani sau cu detenţiune pe viaţă.

(4) Acţiunile prevăzute la alin. (1) sau (2), săvîrşite în scopul provocării războiului sau conflictului internaţional,

se pedepsesc cu închisoare de la 8 la 15 ani sau cu detenţiune pe viaţă.

(5) Ameninţarea cu săvîrşirea unei acţiuni prevăzute la alin. (1), (2), (3) sau (4), dacă a existat pericolul realizării acestei ameninţări,

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 7 ani.

Articolul 143. Aplicarea mijloacelor şi metodelor interzise de ducere a războiului

(1) Aplicarea în cadrul conflictului armat sau al acţiunilor militare a mijloacelor şi metodelor de ducere a războiului interzise de tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte

se pedepseşte cu închisoare de la 12 la 20 de ani.

(2) Aplicarea armei de nimicire în masă interzise de tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte

se pedepseşte cu închisoare de la 16 la 20 de ani sau cu detenţiune pe viaţă.

Articolul 144. Clonarea

Crearea fiinţelor umane prin clonare

se pedepseşte cu închisoare de la 7 la 15 ani.

Capitolul II
INFRACŢIUNI CONTRA VIEŢII ŞI SĂNĂTĂŢII PERSOANEI

Articolul 145. Omorul intenţionat

(1) Omorul unei persoane

se pedepseşte cu închisoare de la 8 la 15 ani.

(2) Omorul săvîrşit:

a) cu premeditare;

b) din interes material;

d) în legătură cu îndeplinirea de către victimă a obligaţiilor de serviciu sau obşteşti;

e) cu bună ştiinţă asupra unui minor sau a unei femei gravide ori profitînd de starea de neputinţă cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vîrstei înaintate, bolii, handicapului fizic sau psihic ori altui factor;

f) cu răpirea sau luarea persoanei în calitate de ostatic;

g) asupra a două sau mai multor persoane;

h) asupra unui reprezentant al autorităţii publice ori a unui militar, ori a rudelor apropiate ale acestora, în timpul sau în legătură cu îndeplinirea de către reprezentantul autorităţii publice sau militar a obligaţiilor de serviciu;

i) de două sau mai multe persoane;

j) cu deosebită cruzime, precum şi din motive sadice;

k) cu scopul de a ascunde o altă infracţiune sau de a înlesni săvîrşirea ei;

l) din motive de ură socială, naţională, rasială sau religioasă;

m) prin mijloace periculoase pentru viaţa sau sănătatea mai multor persoane;

n) cu scopul de a preleva şi/sau utiliza ori comercializa organele sau ţesuturile victimei;

o) de către o persoană care anterior a săvîrşit un omor intenţionat prevăzut la alin.(1);

p) la comandă

se pedepseşte cu închisoare de la 12 la 20 de ani sau cu detenţiune pe viaţă.

Articolul 146. Omorul săvîrşit în stare de afect

Omorul săvîrşit în stare de afect survenită în mod subit, provocată de acte de violenţă sau de insulte grave ori de alte acte ilegale sau imorale ale victimei,

se pedepseşte cu închisoare de pînă la 5 ani.

Articolul 147. Pruncuciderea

Omorul copilului nou-născut, săvîrşit în timpul naşterii sau imediat după naştere de către mama care se afla într-o stare de tulburare fizică sau psihică, cu diminuarea discernămîntului, cauzată de naştere,

se pedepseşte cu închisoare de pînă la 5 ani.

Articolul 148. Lipsirea de viaţă la dorinţa persoanei (eutanasia)

Lipsirea de viaţă a persoanei în legătură cu o maladie incurabilă sau cu caracterul insuportabil al suferinţelor fizice, dacă a existat dorinţa victimei sau, în cazul minorilor, a rudelor acestora,

se pedepseşte cu închisoare de pînă la 6 ani.

Articolul 149. Lipsirea de viaţă din imprudenţă

(1) Lipsirea de viaţă din imprudenţă

se pedepseşte cu închisoare de pînă la 3 ani.

(2) Lipsirea de viaţă din imprudenţă a două sau mai multor persoane

se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 6 ani.

Articolul 150. Determinarea la sinucidere

(1) Determinarea la sinucidere sau la tentativă de sinucidere prin persecutare, clevetire, jignire sau înjosire sistematică a demnităţii victimei de către cel vinovat

se pedepseşte cu închisoare de pînă la 4 ani.

(2) Determinarea la sinucidere sau la tentativă de sinucidere:

b) a unui minor;

c) a unei persoane care se află într-o dependenţă materială sau altă dependenţă faţă de cel vinovat;

d) prin comportare plină de cruzime;

se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 6 ani.

Articolul 151. Vătămarea intenţionată gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii

(1) Vătămarea intenţionată gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii, care este periculoasă pentru viaţă ori care a provocat pierderea vederii, auzului, graiului sau a unui alt organ ori încetarea funcţionării acestuia, o boală psihică sau o altă vătămare a sănătăţii, însoţită de pierderea stabilă a cel puţin o treime din capacitatea de muncă, ori care a condus la întreruperea sarcinii sau la o desfigurare iremediabilă a feţei şi/sau a regiunilor adiacente,

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 10 ani.

(2) Aceeaşi acţiune săvîrşită:

b) cu bună ştiinţă asupra unui minor sau a unei femei gravide ori profitînd de starea de neputinţă cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vîrstei înaintate, bolii, handicapului fizic sau psihic ori altui factor;

c) asupra unei persoane în legătură cu îndeplinirea de către ea a obligaţiilor de serviciu sau obşteşti;

d) de două sau mai multe persoane;

e) prin schingiuire sau tortură;

f) prin mijloace periculoase pentru viaţa sau sănătatea mai multor persoane;

g) din interes material;

i) din motive de ură socială, naţională, rasială sau religioasă;

j) asupra a două sau a mai multor persoane;

k) de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală;

l) cu scopul de a preleva şi/sau utiliza ori comercializa organele sau ţesuturile victimei;

m) la comandă

se pedepseşte cu închisoare de la 5 la 12 ani.

(4) Acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), care au provocat decesul victimei,

se pedepsesc cu închisoare de la 8 la 15 ani.

Articolul 152. Vătămarea intenționată medie
a integrității corporale sau a sănătății

(1) Vătămarea intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății, care nu este periculoasă pentru viață şi nu a provocat urmările prevăzute la art.151, dar care a fost urmată fie de dereglarea îndelungată a sănătății, fie de o pierdere considerabilă şi stabilă a mai puțin de o treime din capacitatea de muncă,

se pedepseşte cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 140 la 240 de ore sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

(2) Aceeaşi acțiune săvîrşită:

b) asupra a două sau mai multor persoane;

c^1) cu bună ştiință asupra unui minor sau a unei femei gravide ori profitînd de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vîrstei înaintate, bolii, handicapului fizic sau psihic ori altui factor;

d) asupra unei persoane în legătură cu îndeplinirea de către ea a obligațiilor de serviciu sau obşteşti;

e) de două sau mai multe persoane;

f) prin schingiuire sau tortură;

g) prin mijloace periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane;

h) din interes material;

j) din motive de ură socială, națională, rasială sau religioasă;

k) la comandă

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 6 ani.

Articolul 155. Amenințarea cu omor ori
cu vătămarea gravă a integrității
corporale sau a sănătății

Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 400 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

Articolul 156. Vătămarea gravă ori medie
a integrității corporale sau
a sănătății în stare de afect

Vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății în stare de afect survenită în mod subit, provocată de acte de violență, de insulte grave ori de alte acte ilegale sau imorale ale victimei,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 500 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

Articolul 157. Vătămarea gravă ori medie
a integrității corporale sau
a sănătății cauzată din imprudență

Vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății cauzată din imprudență

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 300 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

Articolul 158. Constrîngerea persoanei la
prelevarea organelor sau țesuturilor

(1) Constrîngerea persoanei la prelevarea organelor sau țesuturilor pentru transplantare sau în alte scopuri, săvîrşită cu aplicarea violenței ori cu amenințarea aplicării ei,

se pedepseşte cu închisoare de pînă la 5 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 3 ani.

(2) Aceeaşi acțiune săvîrşită asupra unei persoane despre care cel vinovat ştia cu certitudine că se află în stare de neputință ori în dependență materială sau altă dependență față de el

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 7 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

Articolul 159. Provocarea ilegală a avortului

(1) Întreruperea cursului sarcinii, prin orice mijloace, săvîrşită:

a) în afara instituțiilor medicale sau cabinetelor medicale autorizate în acest scop;

b) de către o persoană care nu are studii medicale superioare speciale;

c) în cazul sarcinii ce depăşeşte 12 săptămîni, în lipsa indicațiilor medicale, stabilite de Ministerul Sănătății;

d) în cazul contraindicațiilor medicale pentru efectuarea unei asemenea operații;

e) în condiții antisanitare

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 500 unități convenționale sau cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 3 ani, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

(2) Aceeaşi acțiune:

b) care a cauzat din imprudență o vătămare gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății;

c) care a provocat din imprudență decesul victimei

se pedepseşte cu închisoare de la 1 la 6 ani cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

Articolul 160. Efectuarea ilegală a sterilizării
chirurgicale

(1) Efectuarea ilegală a sterilizării chirurgicale de către medic

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 200 unități convenționale cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 3 ani.

(2) Aceeaşi acțiune săvîrşită:

a) în unități medico-sanitare nespecializate;

b) de către o persoană fără studii medicale superioare speciale

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 500 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

(3) Acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), care:

b) au cauzat din imprudență o dereglare îndelungată a sănătății ori o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății;

c) au provocat din imprudență decesul pacientului,

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 6 ani cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

Articolul 161. Efectuarea fecundării artificiale
sau a implantării embrionului fără
consimțămîntul pacientei

Efectuarea de către medic a fecundării artificiale sau a implantării embrionului fără consimțămîntul scris al pacientei

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 300 unităţi convenţionale
sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 150 la 240 de ore, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 3 ani.

Articolul 162. Neacordarea de ajutor unui bolnav

(1) Neacordarea de ajutor, fără motive întemeiate, unui bolnav de către o persoană care, în virtutea legii sau a regulilor speciale, era obligată să îl acorde
se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 500 unităţi convenţionale
sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 100 la 240 de ore.

(2) Aceeaşi faptă care a provocat din imprudenţă:

a) o vătămare gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii;

b) decesul bolnavului
se pedepseşte cu închisoare de pînă la 5 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 3 ani.

Articolul 163. Lăsarea în primejdie

(1) Lăsarea, cu bună-ştiinţă, fără ajutor a unei persoane care se află într-o stare periculoasă pentru viaţă şi este lipsită de posibilitatea de a se salva din cauza vîrstei fragede sau înaintate, a bolii sau a neputinţei, dacă cel vinovat ştia despre primejdie şi a avut posibilitatea de a acorda ajutor părţii vătămate fie că el însuşi a pus-o într-o situaţie periculoasă pentru viaţă,
se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 200 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

(2) Aceeaşi faptă care a provocat din imprudenţă:

a) o vătămare gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii;

b) decesul victimei
se pedepseşte cu închisoare de pînă la 4 ani.

Capitolul III
INFRACŢIUNI CONTRA LIBERTĂŢII, CINSTEI ŞI DEMNITĂŢII PERSOANEI

Articolul 164. Răpirea unei persoane

(1) Răpirea unei persoane
se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 6 ani.

(2) Aceeaşi acţiune săvîrşită:

b) asupra a două sau mai multor persoane;

c) cu bună-ştiinţă asupra unui minor sau a unei femei gravide ori profitînd de starea de neputinţă cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vîrstei înaintate, bolii, handicapului fizic sau psihic ori altui factor;

e) de două sau mai multe persoane;

f) din interes material;

g) cu aplicarea armei sau altor obiecte folosite în calitate de armă
se pedepseşte cu închisoare de la 4 la 10 ani.

(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), care:

a) au fost săvîrşite de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală;

b) au cauzat din imprudenţă o vătămare gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii ori decesul victimei,
se pedepsesc cu închisoare de la 6 la 13 ani.

Articolul 164[1]. Răpirea minorului de către rudele apropiate

Răpirea minorului de către rudele apropiate
se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 300 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 6 luni.

Articolul 165. Traficul de ființe umane

(1) Recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unei persoane, cu sau fără consimțământul acesteia, în scop de exploatare sexuală comercială sau necomercială, prin muncă sau servicii forțate, pentru cerşetorie, în sclavie sau în condiții similare sclaviei, de folosire în conflicte armate sau în activități criminale, de prelevare a organelor sau țesuturilor, săvîrşită prin:

a) amenințare cu aplicarea sau aplicarea violenței fizice sau psihice nepericuloase pentru viața şi sănătatea persoanei, inclusiv prin răpire, prin confiscare a documentelor şi prin servitute, în scopul întoarcerii unei datorii a cărei mărime nu este stabilită în mod rezonabil, precum şi prin amenințare cu divulgarea informațiilor confidențiale familiei victimei sau altor persoane atît fizice, cît şi juridice;

b) înşelăciune;

c) abuz de poziție de vulnerabilitate sau abuz de putere, dare sau primire a unor plăți sau beneficii pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane,

se pedepseşte cu închisoare de la 5 la 12 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 3000 la 5000 de unități convenționale, cu privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate, sau cu lichidarea persoanei juridice.

(2) Aceleaşi acțiuni săvîrşite:

a) de către o persoană care anterior a săvîrşit o faptă prevăzută la alin.(1);

b) asupra a două sau mai multor persoane;

c) asupra unei femei gravide;

d) de două sau mai multe persoane;

e) de o persoană cu funcție de răspundere sau de o persoană cu înaltă funcție de răspundere;

f) cu aplicarea violenței periculoase pentru viața, sănătatea fizică sau psihică a persoanei;

g) prin folosirea torturii, a tratamentelor inumane sau degradante pentru a asigura subordonarea persoanei ori prin folosirea violului, dependenței fizice, a armei,

se pedepsesc cu închisoare de la 7 la 15 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 5000 la 7000 de unități convenționale, cu privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate, sau cu lichidarea persoanei juridice.

(3) Acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2):

a) săvîrşite de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală;

b) soldate cu vătămarea gravă a integrității corporale sau cu o boală psihică a persoanei, cu decesul ori sinuciderea acesteia,

se pedepsesc cu închisoare de la 10 la 20 de ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 7000 la 9000 de unități convenționale, cu privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate, sau cu lichidarea persoanei juridice.

(4) Victima traficului de ființe umane este absolvită de răspundere penală pentru infracțiunile săvîrşite de ea în legătură cu această calitate procesuală.

Articolul 166. Privațiunea ilegală de libertate

(1) Privațiunea ilegală de libertate a unei persoane, dacă acțiunea nu este legată cu răpirea acesteia,

se pedepseşte cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 120 la 240 de ore sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

(2) Aceeaşi acțiune săvîrşită:

b) asupra a două sau mai multor persoane;

c) cu bună-ştiință asupra unui minor sau a unei femei gravide ori profitînd de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vîrstei înaintate, bolii,

handicapului fizic sau psihic ori altui factor;

d) de două sau mai multe persoane;

e) cu aplicarea violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei;

f) cu aplicarea armei sau altor obiecte folosite în calitate de armă

se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 7 ani.

(3) Acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), dacă au provocat din imprudență vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății ori decesul victimei,

se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 10 ani.

Articolul 167. Sclavia şi condițiile similare sclaviei

Punerea sau ținerea unei persoane în condiții în care o altă persoană exercită stăpînire asupra acesteia sau determinarea ei, prin utilizarea înşelăciunii, constrîngerii, violenței sau amenințării cu violență, să se angajeze sau să rămînă în raport de concubinaj sau căsătorie

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 10 ani cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

Articolul 168. Munca forțată

Forțarea unei persoane să presteze o muncă împotriva dorinței sale, ținerea persoanei în servitute pentru achitarea unei datorii, obținerea muncii sau a serviciilor prin înşelăciune, constrîngere, violență sau amenințare cu violență

se pedepsesc cu închisoare de pînă la 3 ani.

Articolul 169. Internarea ilegală într-o instituție psihiatrică

(1) Internarea ilegală într-o instituție psihiatrică a unei persoane vădit sănătoase din punct de vedere psihic

se pedepseşte cu închisoare de pînă la 3 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 3 ani.

(2) Aceeaşi acțiune care a cauzat din imprudență:

a) vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății;

b) decesul victimei

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 7 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 la 5 ani.

Capitolul IV
INFRACȚIUNILE PRIVIND VIAȚA SEXUALĂ

Articolul 171. Violul

(1) Violul, adică raportul sexual săvîrşit prin constrîngere fizică sau psihică a persoanei sau profitînd de imposibilitatea acesteia de a se apăra ori de a-şi exprima voința,

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 5 ani.

(2) Violul:

a) săvîrşit de către o persoană care anterior a săvîrşit un viol prevăzut la alin.(1);

b) săvîrşit cu bună-ştiință asupra unui minor;

b^1) săvîrşit cu bună-ştiință asupra unei femei gravide;

c) săvîrşit de două sau mai multe persoane;

e) însoțit de contaminarea intenționată cu o boală venerică;

f) însoțit de torturarea victimei;

se pedepseşte cu închisoare de la 5 la 12 ani.

(3) Violul:

a) persoanei care se afla în grija, sub ocrotirea, protecția, la educarea sau tratamentul făptuitorului;

b) unei persoane minore în vîrstă de pînă la 14 ani;

c) însoțit de contaminarea intenționată cu maladia SIDA;

d) care a cauzat din imprudență o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății;

e) care a provocat din imprudenţă decesul victimei;
f) soldat cu alte urmări grave
se pedepseşte cu închisoare de la 10 la 20 de ani sau cu detenţiune pe viaţă.

Articolul 172. Acţiuni violente cu caracter sexual

(1) Homosexualitatea sau satisfacerea poftei sexuale în forme perverse, săvîrşite prin constrîngere fizică sau psihică a persoanei ori profitînd de imposibilitatea acesteia de a se apăra sau de a-şi exprima voinţa,
se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 5 ani.
(2) Aceleaşi acţiuni:
a) săvîrşite de o persoană care anterior a săvîrşit o faptă prevăzută la alin.(1);
b) săvîrşite cu bună-ştiinţă asupra unui minor;
b^1) cu bună-ştiinţă asupra unei femei gravide;
c) săvîrşite de două sau mai multe persoane;
d) însoţite de contaminarea intenţionată cu o boală venerică;
g) însoţită de torturarea victimei
se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 12 ani.
(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), care:
a) au fost săvîrşite asupra unei persoane despre care se ştia cu certitudine că nu a atins vîrsta de 14 ani;
a^1) au fost săvîrşite asupra persoanei care se află în îngrijirea, ocrotirea, protecţia, educarea sau în tratamentul făptuitorului;
b) au cauzat contaminarea intenţionată cu maladia SIDA;
c) au cauzat din imprudenţă o vătămare gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii;
d) au provocat din imprudenţă decesul victimei;
e) au provocat alte urmări grave,
se pedepsesc cu închisoare de la 10 la 20 de ani sau cu detenţiune pe viaţă.

Articolul 173. Constrîngerea la acţiuni cu caracter sexual

Constrîngerea unei persoane la raporturi sexuale, homosexualitate ori la săvîrşirea altor acţiuni cu caracter sexual prin şantaj sau profitînd de dependenţa materială, de serviciu sau de altă natură a victimei
se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 500 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 140 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

Articolul 174. Raportul sexual cu o persoană care nu a împlinit vîrsta de 16 ani

(1) Raportul sexual altul decît violul, precum şi orice alte acte de penetrare vaginală sau anală, comise cu o persoană despre care se ştia cu certitudine că nu a împlinit vîrsta de 16 ani,
se pedepsesc cu închisoare de pînă la 5 ani.
(2) Persoana care a săvîrşit fapta prevăzută la alin.(1) nu este pasibilă de răspundere penală dacă este la nivel apropiat cu victima în ceea ce priveşte vîrsta şi dezvoltarea fizică şi psihică.

Articolul 175. Acţiuni perverse

Săvîrşirea de acţiuni perverse faţă de o persoană despre care se ştia cu certitudine că nu a atins vîrsta de 16 ani
se pedepseşte cu închisoare de pînă la 5 ani.

Capitolul V
INFRACȚIUNI CONTRA DREPTURILOR POLITICE, DE MUNCĂ ŞI ALTOR DREPTURI CONSTITUȚIONALE ALE CETĂȚENILOR

Articolul 176. Încălcarea egalității în drepturi a cetățenilor

Încălcarea drepturilor şi libertăților cetățenilor, garantate prin Constituție şi prin alte legi, în dependență de sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naştere sau orice altă situație:

a) săvîrşită de o persoană cu funcție de răspundere;

b) soldată cu daune în proporții considerabile,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 600 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 150 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în toate cazurile cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

Articolul 177. Încălcarea inviolabilității vieții personale

(1) Culegerea ilegală sau răspîndirea cu bună-ştiință a informațiilor, ocrotite de lege, despre viața personală ce constituie secret personal sau familial al altei persoane fără consimțămîntul ei

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 300 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore.

(1^1) Culegerea ilegală a informațiilor menționate la alin.(1), fără consimțămîntul persoanei, cu utilizarea mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informației,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 400 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 200 la 240 de ore.

(2) Răspîndirea informațiilor menționate la alin.(1):

a) într-un discurs public, prin mass-media;

b) prin folosirea intenționată a situației de serviciu

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 500 unități convenționale sau cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de 1 an, sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 1000 la 2000 unități convenționale.

Articolul 178. Violarea dreptului la secretul corespondenței

(1) Violarea dreptului la secretul scrisorilor, telegramelor, coletelor şi altor trimiteri poştale, al convorbirilor telefonice şi înştiințărilor telegrafice, cu încălcarea legislației,

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 200 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 120 la 180 de ore.

(2) Aceeaşi acțiune săvîrşită:

a) cu folosirea situației de serviciu;

b) prin utilizarea mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informației;

c) în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale

se pedepseşte cu amendă de la 200 la 400 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 100 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani, sau cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de pînă la 3 ani.

Articolul 179. Violarea de domiciliu

(1) Pătrunderea sau rămînerea ilegală în domiciliul sau în reşedința unei persoane fără consimțămîntul acesteia ori refuzul de a le părăsi la cererea ei, precum şi perchezițiile şi cercetările ilegale,

se pedepsesc cu amendă în mărime de pînă la 300 unităţi convenţionale
sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 100 la 200 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

(2) Aceleaşi acţiuni săvîrşite cu aplicarea violenţei sau cu ameninţarea aplicării ei

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 200 la 600 unităţi convenţionale
sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 140 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite:

a) cu folosirea situaţiei de serviciu;

b) de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală,

se pedepsesc cu închisoare de la 2 la 5 ani.

Articolul 180. Încălcarea intenţionată a legislaţiei
privind accesul la informaţie

Încălcarea intenţionată de către o persoană cu funcţie de răspundere a procedurii legale de asigurare şi de realizare a dreptului de acces la informaţie, încălcare ce a cauzat daune în proporţii considerabile drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanei care a solicitat informaţii referitoare la ocrotirea sănătăţii populaţiei, la securitatea publică, la protecţia mediului,

se pedepseşte cu amendă de la 150 la 300 unităţi convenţionale cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 3 ani.

Articolul 181. Împiedicarea exercitării libere
a dreptului electoral sau a activităţii
organelor electorale

Împiedicarea prin orice mijloace a exercitării libere a dreptului electoral sau împiedicarea activităţii organelor electorale:

a) săvîrşită prin blocarea sau atacarea localurilor secţiilor de votare prin orice mijloc şi în orice formă;

b) săvîrşită prin sustragerea urnelor de vot sau a documentelor electorale;

c) săvîrşită cu periclitarea vieţii persoanei;

d) însoţită de vătămarea gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii;

e) soldată cu alte urmări grave,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 400 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

Articolul 182. Falsificarea rezultatelor votării

Falsificarea, prin orice mijloace, a rezultatelor votării

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 400 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 100 la 200 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

Articolul 183. Încălcarea regulilor de protecţie
a muncii

(1) Încălcarea de către o persoană cu funcţie de răspundere ori de către o persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală a tehnicii securităţii, a igienei industriale sau a altor reguli de protecţie a muncii, dacă această încălcare a provocat accidente cu oameni sau alte urmări grave,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 500 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 100 la 200 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

(2) Aceeaşi acţiune care a provocat din imprudenţă decesul unei persoane
se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 6 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 3 ani.

Articolul 184. Violarea dreptului la libertatea întrunirilor

(1) Violarea dreptului la libertatea întrunirilor prin împiedicarea ilegală a desfăşurării mitingului, demonstraţiei, manifestaţiei, procesiunii sau oricărei alte întruniri ori a participării cetăţenilor la acestea fie prin constrîngerea lor la participare:

a) săvîrşită de o persoană cu funcţie de răspundere;

b) săvîrşită de două sau mai multe persoane;

c) însoţită de violenţă nepericuloasă pentru viaţă sau sănătate,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 400 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

(2) Aceeaşi acţiune:

a) săvîrşită cu aplicarea armei sau a altor obiecte care au servit drept armă ori au fost special adaptate pentru vătămarea integrităţii corporale sau a sănătăţii;

b) însoţită de violenţă periculoasă pentru viaţă sau sănătate;

c) soldată cu cauzarea de daune în proporţii mari;

d) soldată cu alte urmări grave

se pedepseşte cu închisoare de pînă la 5 ani.

Articolul 185. Atentarea la persoană şi la drepturile cetăţenilor sub formă de propovăduire a credinţelor religioase şi de îndeplinire a riturilor religioase

Organizarea, conducerea sau participarea activă la un grup a cărui activitate, desfăşurată sub formă de propovăduire a credinţelor religioase şi de îndeplinire a riturilor religioase, este însoţită fie de cauzarea de daune sănătăţii cetăţenilor, fie de alte atentate la persoană sau la drepturile acesteia, fie de instigarea cetăţenilor la refuzul de a îndeplini obligaţiile cetăţeneşti

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 700 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 5 ani.

Articolul 185[1]. Încălcarea dreptului de autor şi a drepturilor conexe

(1) Însuşirea dreptului la paternitate (plagiatul) sau altă violare a dreptului de autor şi/sau a drepturilor conexe, dacă valoarea drepturilor violate sau valoarea exemplarului licenţiat de operă, de program de computer, de bază de date, de interpretare, de fonogramă, de emisiune, care formează obiectul dreptului de autor sau al drepturilor conexe, este de proporţii mari, aceasta fiind săvîrşită prin:

a) reproducerea integrală sau parţială, modificarea sub orice formă a obiectului protejat de dreptul de autor sau de drepturile conexe;

b) comercializarea, închirierea, importarea, exportarea, transportarea, depozitarea sau publicarea obiectului protejat de dreptul de autor sau de drepturile conexe;

c) comunicarea publică a unei opere cinematografice sau a unei opere audiovizuale pe cale radioelectrică sau prin cablu în regim interactiv, inclusiv prin Internet ori prin alt procedeu similar;

d) demonstrarea publică a originalului sau a unui exemplar de operă;

e) interpretarea publică a operei sau a fonogramei;

f) transmiterea simultană sau retransmiterea operei, fonogramei, interpretării sau emisiunii pe cale radioelectrică sau prin cablu, prin alt procedeu similar ori în localurile unde intrarea este cu plată;

g) fixarea pe suport material a operei audiovizuale, emisiunii sau interpretării în săli de concerte, cinematografe, precum şi în alt loc public, fără acordul titularului de drepturi asupra operei, emisiunii sau interpretării;

h) permiterea accesului public la bazele de date din computer care conţin sau constituie opere protejate de dreptul de autor;

i) traducerea, publicarea în culegeri, adaptarea sau transformarea operei, precum şi prelucrarea, aranjamentul acesteia,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 800 la 1.000 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 2.000 la 4.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 5 ani.

(2) Comercializarea, închirierea sau schimbul de exemplare de opere sau de fonograme cu violarea drepturilor de autor şi/sau a drepturilor conexe prin anunţuri publice, prin mijloace electronice de comunicare sau prin expunere publică a cataloagelor cu coperte ori a copertelor operelor sau fonogramelor, punerea cu bună ştiinţă la dispoziţie de către agenţii economici a spaţiilor, echipamentelor, mijloacelor de transport, bunurilor sau serviciilor proprii în vederea valorificării ilegale de către o altă persoană fizică sau juridică a operelor şi/sau a interpretărilor, fonogramelor, emisiunilor care formează obiectul dreptului de autor sau al drepturilor conexe, precum şi refuzul de a declara proveniența exemplarelor de opere sau de fonograme comercializate, închiriate sau schimbate cu violarea drepturilor de autor şi/sau a drepturilor conexe,

se pedepsesc cu amendă de la 800 la 1.000 de unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, cu amendă, aplicată persoanei juridice, de la 2.000 la 4.000 de unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 5 ani.

(3) Comercializarea, închirierea, schimbul, transmiterea cu titlu gratuit, exportarea, depozitarea sau altă valorificare a exemplarelor de opere şi/sau fonograme, de programe de computer, de baze de date fără marcajele de control corespunzătoare şi fără deţinerea, la momentul controlului, a contractelor de autor încheiate cu titularii de drepturi asupra lor, precum şi aplicarea necorespunzătoare a marcajelor de control, altele decît pentru suporturile materiale specificate în anexele la cererea de eliberare a marcajelor sau aplicarea marcajelor de control pe exemplarele de operă sau fonograme valorificate fără consimţământul titularului de drepturi, dacă valoarea acestor obiecte este de proporţii mari,

se pedepsesc cu amendă de la 800 la 1.000 de unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, cu amendă, aplicată persoanei juridice, de la 2.000 la 4.000 de unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 5 ani.

(4) Eludarea mijloacelor tehnice de protecţie a dreptului de autor şi a drepturilor conexe, precum şi înlăturarea sau schimbarea informaţiei privind administrarea drepturilor de autor şi a drepturilor conexe, indiferent de faptul dacă au fost încălcate aceste drepturi,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 800 la 1.000 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 2.000 la 4.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 5 ani.

(5) Marcarea, comercializarea, importarea, exportarea, transportarea sau depozitarea ilegală a marcajelor de control, falsificarea acestora, care au cauzat daune în proporţii mari,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 2.000 la 4.000 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 2.000 la 6.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 5 ani.

(6) Acţiunile prevăzute la alineatele (1), (2), (3), (4) sau (5), săvîrşite:

b) de două sau mai multe persoane;

c) de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală;

d) prin constrîngere fizică sau psihică;

e) în proporții deosebit de mari,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 4.000 la 5.000 unități convenționale sau cu închisoare de la 3 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 8.000 la 10.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 5 ani sau cu lichidarea ei.

Articolul 185[2]. Încălcarea dreptului asupra obiectelor de proprietate industrială

(1) Răspîndirea informațiilor privind invenția, modelul de utilitate, desenul sau modelul industrial, soiul de plantă, topografia circuitului integrat fără consimțămîntul autorului (creatorului) sau al succesorului său în drepturi, pînă la publicarea oficială a datelor din cererea de înregistrare, de către o persoană căreia aceste informații i-au fost încredințate sau i-au devenit cunoscute în alt mod, precum şi însuşirea frauduloasă de către un terț a calității de autor al invenției, al modelului de utilitate, al desenului sau al modelului industrial, al soiului de plantă, al topografiei circuitului integrat sau constrîngerea la coautorat

se pedepsesc cu amendă de la 500 la 1.000 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore.

(2) Folosirea ilicită a mărcii sau a denumirii de origine a produsului protejate, folosirea unor semne identice ori similare care pot fi confundate cu mărcile sau cu denumirile de origine ale produsului înregistrate sau a căror înregistrare este solicitată în numele unor alte persoane pentru marcarea de produse ori servicii identice cu cele pentru care marca (denumirea de origine) a fost înregistrată, fabricarea, folosirea, importul, exportul, transportarea, oferirea spre vînzare, vînzarea, orice alt mod de punere în circulație economică sau stocarea în aceste scopuri a produselor marcate cu astfel de semne, precum şi îndemnarea terților la efectuarea acestor acțiuni, care au cauzat daune în proporții mari,

se pedepsesc cu amendă de la 500 la 1.000 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, cu amendă, aplicată persoanei juridice, de la 3.500 la 5.000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 5 ani.

(3) Fabricarea, importul, exportul, transportarea, oferirea spre vînzare, vînzarea, alt mod de punere în circulație economică sau stocarea în aceste scopuri a produsului, folosirea de procedee, ceea ce constituie invenții sau modele de utilitate ori include obiectul invenției sau al modelului de utilitate protejate, pentru care, în conformitate cu legislația, este necesară autorizare din partea titularului, efectuate fără această autorizare, precum şi îndemnarea terților la efectuarea acestor acțiuni, care au cauzat daune în proporții mari,

se pedepsesc cu amendă de la 500 la 1.000 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, cu amendă, aplicată persoanei juridice, de la 3.500 la 5.000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 5 ani.

(4) Fabricarea, importul, exportul, oferirea spre vînzare, vînzarea, alt mod de punere în circulație economică sau stocarea în aceste scopuri a produsului obținut prin aplicarea desenului sau modelului industrial protejate, dacă acest produs, integral sau într-o măsură substanțială, este o copie a desenului sau a modelului industrial protejate, pentru care, în conformitate cu legislația, este necesară autorizare din partea titularului, efectuate fără această autorizare, precum şi îndemnarea terților la efectuarea acestor acțiuni, care au cauzat daune în proporții mari,

se pedepsesc cu amendă de la 500 la 1.000 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, cu amendă, aplicată persoanei juridice, de la 3.500 la 5.000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 5 ani.

(5) Producerea, reproducerea, condiționarea în scop de înmulțire, oferirea spre vînzare, vînzarea sau alte forme de comercializare, importul, exportul sau stocarea în aceste scopuri a materialului soiului de plantă pentru care, în conformitate cu legislația, este necesară autorizare din partea titularului, efectuate fără această autorizare, precum şi îndemnarea terților la efectuarea acestor acțiuni, care au cauzat daune în proporții mari,

se pedepsesc cu amendă de la 500 la 1.000 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, cu amendă, aplicată persoanei juridice, de la 3.500 la 5.000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 5 ani.

(6) Reproducerea topografiei circuitului integrat sau a unei părți a acesteia, importul, exportul, oferirea spre vînzare, vînzarea sau distribuirea în orice alt mod în scopuri comerciale a topografiei circuitului integrat pentru care, în conformitate cu legislația, este necesară autorizare din partea titularului, efectuate fără această autorizare, precum și îndemnarea terților la efectuarea acestor acțiuni, care au cauzat daune în proporții mari,

se pedepsesc cu amendă de la 500 la 1.000 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, cu amendă, aplicată persoanei juridice, de la 3.500 la 5.000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 5 ani.

(7) Acțiunile de la alin.(1), (2), (3), (4), (5) şi (6) săvîrşite:

b) de două sau mai multe persoane;

c) de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală;

d) prin constrîngere fizică sau psihică;

e) în proporții deosebit de mari

se pedepsesc cu amendă de la 3.000 la 5.000 de unități convenționale sau cu închisoare de la 3 la 5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, de la 7.000 la 10.000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 5 ani sau cu lichidarea ei.

Articolul 185[3]. Declarațiile intenționat false în documentele de înregistrare ce țin de protecția proprietății intelectuale

Declarațiile intenționat false, operarea intenționată cu înscrieri false în documentele ce țin de protecția proprietății intelectuale, precum şi falsificarea documentelor necesare eliberării titlului de protecție, perfectarea intenționată a documentelor falsificate sau prezentarea intenționată de documente cu date care subminează autoritatea solicitantului de protecție a obiectului de proprietate intelectuală

se pedepsesc cu amendă de la 800 la 1.000 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, cu amendă, aplicată persoanei juridice, de la 3.500 la 5.000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 5 ani.

Capitolul VI
INFRACȚIUNI CONTRA PATRIMONIULUI

Articolul 186. Furtul

(1) Furtul, adică sustragerea pe ascuns a bunurilor altei persoane,

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 300 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 120 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

(2) Furtul săvîrşit:

b) de două sau mai multe persoane;

c) prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință;

d) cu cauzarea de daune în proporții considerabile

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 1000 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 4 ani.

(3) Furtul săvîrşit:

a) în timpul unei calamităţi;

b) de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală

se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 6 ani cu (sau fără) amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unităţi convenţionale.

(4) Acţiunile prevăzute la alin. (1),(2) sau (3)săvîrşite în proporţii mari

se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 10 ani.

(5) Acţiunile prevăzute la alin.(1), (2) sau (3) săvîrşite în proporţii deosebit de mari

se pedepsesc cu închisoare de la 7 la 12 ani.

Articolul 187. Jaful

(1) Jaful, adică sustragerea deschisă a bunurilor altei persoane,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 500 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

(2) Jaful săvîrşit:

b) de două sau mai multe persoane;

c) de o persoană mascată, deghizată sau travestită;

d) prin pătrunderea în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuinţă;

e) cu aplicarea violenţei nepericuloase pentru viaţa sau sănătatea persoanei ori cu ameninţarea aplicării unei asemenea violenţe;

f) cu cauzarea de daune în proporţii considerabile

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 6 ani cu (sau fără) amendă în mărime de la 500 la 1000 unităţi convenţionale.

(3) Jaful săvîrşit:

a) în timpul unei calamităţi;

b) de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală

se pedepseşte cu închisoare de la 5 la 10 ani.

(4) Acţiunile prevăzute la alin.(1), (2) sau (3) săvîrşite în proporţii mari

se pedepsesc cu închisoare de la 7 la 12 ani.

(5) Acţiunile prevăzute la alin. (1), (2) sau (3) săvîrşite în proporţii deosebit de mari

se pedepsesc cu închisoare de 8 la 15 ani.

Articolul 188. Tîlhăria

(1) Tîlhăria, adică atacul săvîrşit asupra unei persoane în scopul sustragerii bunurilor, însoţit de violenţă periculoasă pentru viaţa sau sănătatea persoanei agresate ori de ameninţarea cu aplicarea unei asemenea violenţe,

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 6 ani cu (sau fără) amendă în mărime de la 400 la 1000 unităţi convenţionale.

(2) Tîlhăria săvîrşită:

b) de două sau mai multe persoane;

c) de o persoană mascată, deghizată sau travestită;

d) prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuinţă;

e) cu aplicarea armei sau altor obiecte folosite în calitate de armă;

f) cu cauzarea de daune în proporţii considerabile

se pedepseşte cu închisoare de la 6 la 10 ani.

(3) Tîlhăria săvîrşită:

a) în timpul unei calamităţi;

b) de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală;

c) cu vătămarea gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii;

d) prin schingiuire, tortură, tratament inuman sau degradant

se pedepseşte cu închisoare de la 7 la 12 ani.

(4) Acțiunile prevăzute la alin. (1), (2) sau (3) săvîrşite în proporții mari

se pedepsesc cu închisoare de la 9 la 14 ani.

(5) Acțiunile prevăzute la alin. (1), (2) sau (3) săvîrşite în proporții deosebit de mari

se pedepsesc cu închisoare de la 10 la 15 ani.

Articolul 189. Şantajul

(1) Şantajul, adică cererea de a se transmite bunurile proprietarului, posesorului sau deținătorului ori dreptul asupra acestora sau de a săvîrşi alte acțiuni cu caracter patrimonial, amenințînd cu violență persoana, rudele sau apropiații acesteia, cu răspîndirea unor ştiri defăimătoare despre ele, cu deteriorarea sau cu distrugerea bunurilor proprietarului, posesorului, deținătorului ori cu răpirea proprietarului, posesorului, deținătorului, a rudelor sau a apropiaților acestora,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 500 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 4 ani.

(2) Şantajul săvîrşit:

b) de două sau mai multe persoane;

c) cu aplicarea violenței nepericuloase pentru viață sau sănătate;

d) prin amenințare cu moartea;

e) cu deteriorarea ori distrugerea bunurilor

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 7 ani cu amendă în mărime de la 500 la 1000 unități convenționale.

(3) Acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2):

a) săvîrşite de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală;

b) săvîrşite cu aplicarea armei sau a altor obiecte folosite în calitate de armă;

c) însoțite de violență periculoasă pentru viață sau sănătate;

d) însoțite de schingiuire, tortură, tratament inuman sau degradant;

e) urmate de dobîndirea bunurilor cerute;

f) soldate cu alte urmări grave,

se pedepsesc cu închisoare de la 6 la 10 ani cu amendă în mărime de la 1.000 la 2.000 unități convenționale.

(4) Acțiunile prevăzute la alin.(1), (2) sau (3), însoțite de răpirea proprietarului, posesorului sau deținătorului, a rudelor sau a apropiaților acestora,

se pedepseşte cu închisoare de la 7 la 13 ani.

(5) Acțiunile prevăzute la alin. (1), (2), (3) sau (4) săvîrşite în proporții mari

se pedepsesc cu închisoare de la 9 la 13 ani.

(6) Acțiunile prevăzute la alin. (1), (2), (3) sau (4) săvîrşite în proporții deosebit de mari

se pedepsesc cu închisoare de la 10 la 15 ani.

Articolul 190. Escrocheria

(1) Escrocheria, adică dobîndirea ilicită a bunurilor altei persoane prin înşelăciune sau abuz de încredere,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 500 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 120 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

(2) Escrocheria săvîrşită:

b) de două sau mai multe persoane;

c) cu cauzarea de daune în proporții considerabile;

d) cu folosirea situației de serviciu

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 500 la 1000 unități convenționale sau cu închisoare de la 2 la 6 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 3 ani.

(3) Escrocheria săvîrşită de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală
se pedepseşte cu închisoare de la 4 la 8 ani cu (sau fără) amendă în mărime de la 1000 la 3000 unităţi convenţionale.
(4) Acţiunile prevăzute la alin.(1), (2) sau (3) săvîrşite în proporţii mari
se pedepsesc cu închisoare de la 7 la 10 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.
(5) Acţiunile prevăzute la alin.(1), (2) sau (3) săvîrşite în proporţii deosebit de mari
se pedepsesc cu închisoare de la 8 la 15 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

Articolul 191. Delapidarea averii străine

(1) Delapidarea averii străine, adică însuşirea ilegală a bunurilor altei persoane, încredinţate în administrarea vinovatului,
se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 500 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 3 ani.
(2) Delapidarea averii străine, săvîrşită:
b) de două sau mai multe persoane;
c) cu cauzarea de daune în proporţii considerabile;
d) cu folosirea situaţiei de serviciu,
se pedepseşte cu amendă în mărime de la 500 la 1.000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 2 la 6 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.
(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală,
se pedepsesc cu închisoare de la 4 la 8 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.
(4) Acţiunile prevăzute la alin.(1), (2) sau (3) săvîrşite în proporţii mari
se pedepsesc cu închisoare de la 7 la 12 ani.
(5) Acţiunile prevăzute la alin.(1), (2) sau (3) săvîrşite în proporţii deosebit de mari
se pedepsesc cu închisoare de la 8 la 15 ani.

Articolul 192. Pungăşia

(1) Pungăşia, adică acţiunea în scopul sustragerii bunurilor altei persoane din buzunare, genţi sau din alte obiecte prezente la persoană,
se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 500 unităţi convenţionale
sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.
(2) Pungăşia săvîrşită:
b) de două sau mai multe persoane,
se pedepseşte cu închisoare de pînă la 4 ani cu amendă în mărime de la 200 la 1.000 unităţi convenţionale.
(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2) săvîrşite în proporţii mari
se pedepsesc cu închisoare de la 4 la 7 ani.
(4) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2) săvîrşite în proporţii deosebit de mari
se pedepsesc cu închisoare de la 6 la 10 ani.

Articolul 192[1]. Răpirea mijlocului de transport

(1) Răpirea mijlocului de transport fără scop de însuşire
se pedepseşte cu amendă în mărime de la 500 la 1000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 1 la 3 ani.
(2) Aceeaşi acţiune:
a) săvîrşită de două sau mai multe persoane;

b) însoțită de violență nepericuloasă pentru viața sau sănătatea victimei sau de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe;

c) săvîrşită prin pătrundere în garaj, în alte încăperi sau spații îngrădite ori păzite

se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 5 ani.

(3) Acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2) însoțite de violență periculoasă pentru viața sau sănătatea victimei sau de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani.

Articolul 192[2]. Răpirea mijlocului de transport
cu tracțiune animală, precum
şi a animalelor de tracțiune

Răpirea mijlocului de transport cu tracțiune animală, precum şi a animalelor de tracțiune, fără scop de însuşire, urmată:

a) de distrugerea de bunuri;

b) de îmbolnăvirea gravă sau pieirea animalelor răpite,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 700 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore.

Articolul 193. Tulburarea de posesie

Ocuparea, în întregime sau în parte, fără drept, a unui imobil aflat în posesia altuia cu aplicarea violenței sau cu amenințarea aplicării violenței ori prin distrugerea sau strămutarea semnelor de hotar

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 1000 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 150 la 240 de ore, sau cu închisoare de la 1 la 2 ani.

Articolul 194. Însuşirea sau utilizarea ilicită
a energiei electrice, termice
sau a gazelor naturale

(1) Însuşirea energiei electrice, termice sau a gazelor naturale ori utilizarea ilicită a acestora evitînd sistemele de evidență instalate în modul stabilit sau prin acestea, dar deteriorate de consumator, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 500 la 1.500 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore.

(2) Aceleaşi acțiuni care au cauzat daune în proporții deosebit de mari

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 1500 la 3000 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de 240 de ore.

Articolul 196. Cauzarea de daune materiale
prin înşelăciune sau
abuz de încredere

(1) Cauzarea de daune materiale în proporții mari proprietarului prin înşelăciune sau abuz de încredere, dacă fapta nu constituie o însuşire,

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 200 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

(2) Aceeaşi acțiune săvîrşită:

b) de două sau mai multe persoane

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 500 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

(3) Acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite:

a) de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală;

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 500 la 1000 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

(4) Cauzarea de daune materiale în proporţii deosebit de mari prin înşelăciune sau abuz de încredere, dacă fapta nu constituie o însuşire,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1000 la 2000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

Articolul 197. Distrugerea sau deteriorarea intenţionată a bunurilor

(1) Distrugerea sau deteriorarea intenţionată a bunurilor, dacă aceasta a cauzat daune în proporţii mari,

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 1000 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de 240 de ore.

(2) Aceleaşi acţiuni:

a) săvîrşite prin incendiere, explozie sau prin o altă modalitate periculoasă;

b) săvîrşite din motive de ură socială, naţională, rasială sau religioasă;

c) săvîrşite asupra unei persoane în legătură cu îndeplinirea de către aceasta a obligaţiilor de serviciu sau obşteşti;

d) care au provocat din imprudenţă decesul persoanei

se pedepsesc cu închisoare de pînă la 6 ani.

Articolul 199. Dobîndirea sau comercializarea bunurilor despre care se ştie că au fost obţinute pe cale criminală

(1) Dobîndirea sau comercializarea, fără o promisiune prealabilă, a bunurilor despre care se ştie că au fost obţinute pe cale criminală

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 400 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 120 la 180 de ore.

(2) Aceleaşi acţiuni săvîrşite:

a) de două sau mai multe persoane;

b) sub formă de îndeletnicire;

c) în proporţii mari

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 300 la 600 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau la alin.(2) lit.a) şi b), săvîrşite în proporţii deosebit de mari,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 500 la 1.000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 5 ani.

Capitolul VII
INFRACŢIUNI CONTRA FAMILIEI ŞI MINORILOR

Articolul 201. Incestul

(1) Raportul sexual între rude pe linie dreaptă pînă la gradul trei inclusiv, precum şi între rude pe linie colaterală (fraţi, surori),

se pedepseşte cu închisoare de pînă la 5 ani.

(2) Persoanele prevăzute la alin.(1) nu sînt pasibile de răspundere penală dacă, la momentul săvîrşirii faptei, nu au împlinit vîrsta de 18 ani şi diferenţa de vîrstă între ei nu este mai mare de 2 ani.

Articolul 204. Divulgarea secretului adopţiei

Divulgarea secretului adopţiei contrar voinţei adoptatorului, săvîrşită de o persoană obligată să păstreze faptul adopţiei ca un secret profesional sau de serviciu,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 500 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 100 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 6 luni, în toate cazurile cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o

anumită activitate pe un termen de 2 ani.

Articolul 205. Abuzul părinților şi altor persoane la adopția copiilor

(1) Primirea de către părinte, tutore (curator) sau alt reprezentant legal al copilului, de către altă persoană a unei recompense sub orice formă pentru consimțământul la adopție sau în alte scopuri legate de adopție

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 150 la 400 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

(2) Intermedierea, facilitarea sau încurajarea adopției unui copil în scop de profit, beneficiu material sau alt beneficiu

se pedepseşte cu amendă de la 200 la 400 de unități convenționale sau cu închisoare de la 1 la 3 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, de la 2000 la 4000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(3) Exercitarea sub orice formă a constrîngerii asupra părintelui, tutorelui (curatorului) copilului în scopul obținerii consimțământului pentru adopție sau prezentării de date neveridice pentru încuviințarea adopției, instituirea tutelei (curatelei), plasamentul copilului într-o instituție rezidențială, într-o familie sau casă de copii de tip familial

se pedepseşte cu amendă de la 250 la 400 de unități convenționale sau cu închisoare de la 3 la 5 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, de la 2.500 la 5.000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(4) Acțiunile prevăzute la alineatele (1)-(3), săvîrşite:

b) în privința a doi sau mai mulți copii;

c) de o persoană cu înaltă funcție de răspundere;

d) de două sau mai multe persoane;

e) de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală,

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, de la 3.000 la 6.000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 206. Traficul de copii

(1) Recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unui copil, precum şi darea sau primirea unor plăți ori beneficii pentru obținerea consimțământului unei persoane care deține controlul asupra copilului, în scopul:

a) exploatării sexuale, comerciale şi necomerciale, în prostituție sau în industria pornografică;

b) exploatării prin muncă sau servicii forțate;

b^1) practicării cerşetoriei sau în alte scopuri josnice;

c) exploatării în sclavie sau în condiții similare sclaviei, inclusiv în cazul adopției ilegale;

d) folosirii în conflicte armate;

e) folosirii în activitate criminală;

f) prelevării organelor sau țesuturilor umane;

g) abandonării în străinătate;

h) vînzării sau cumpărării,

se pedepseşte cu închisoare de la 8 la 12 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 3000 la 5000 de unități convenționale, cu privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate, sau cu lichidarea persoanei juridice.

(2) Aceleaşi acţiuni însoţite:

a) de violenţă fizică şi psihică, de aplicare a armei de foc sau de ameninţare cu aplicarea acesteia;

b) de abuz şi violenţă sexuală;

c) de profitare de abuz de autoritate sau de situaţia de vulnerabilitate a copilului, de ameninţare cu divulgarea informaţiilor confidenţiale familiei copilului sau altor persoane;

f) de prelevare a organelor sau ţesuturilor umane

se pedepsesc cu închisoare de la 10 la 15 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 5000 la 7000 de unităţi convenţionale, cu privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate, sau cu lichidarea persoanei juridice.

(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2):

a) săvîrşite de o persoană care anterior a săvîrşit aceleaşi acţiuni;

b) săvîrşite asupra a doi sau mai multor copii;

c) săvîrşite de o persoană cu funcţie de răspundere sau de o persoană cu înaltă funcţie de răspundere;

d) săvîrşite de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală;

e) soldate cu vătămarea gravă a integrităţii corporale sau cu o boală psihică a copilului, cu decesul sau sinuciderea acestuia;

f) săvîrşite asupra unui copil în vîrstă de pînă la 14 ani

se pedepsesc cu închisoare de la 15 la 20 de ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 la 5 ani sau cu detenţiune pe viaţă, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 7000 la 9000 de unităţi convenţionale, cu privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate, sau cu lichidarea persoanei juridice.

(4) Victima traficului de copii este absolvită de răspundere penală pentru infracţiunile săvîrşite de ea în legătură cu această calitate procesuală.

Articolul 207. Scoaterea ilegală a copiilor
din ţară

Scoaterea copilului din ţară în baza unor acte false sau pe altă cale ilegală, precum şi abandonarea lui în străinătate în scopuri altele decît cele indicate la art.206,

se pedepsesc cu închisoare de la 2 la 6 ani.

Articolul 208. Atragerea minorilor la activitate
criminală sau determinarea lor
la săvîrşirea unor fapte imorale

(1) Atragerea minorilor la activitatea criminală sau instigarea lor la săvîrşirea infracţiunilor, precum şi determinarea minorilor la săvîrşirea unor fapte imorale (cerşetorie, jocuri de noroc, desfrîu etc.), săvîrşite de o persoană care a atins vîrsta de 18 ani,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 200 la 500 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 150 la 200 de ore, sau cu închisoare de pînă la 5 ani.

(2) Aceleaşi acţiuni săvîrşite de părinţi sau de alţi ocrotitori legali ai copilului, precum şi de pedagogii acestuia

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 300 la 700 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 6 ani.

(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite:

a) cu aplicarea violenţei sau cu ameninţarea aplicării ei;

b) prin atragerea minorilor într-un grup criminal organizat sau într-o organizaţie criminală;

c) prin atragerea minorului la săvîrşirea unei infracţiuni cu caracter terorist,

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani.

Articolul 208[1]. Pornografia infantilă

Producerea, distribuirea, difuzarea, importarea, exportarea, oferirea, vinderea, schimbarea, folosirea sau deținerea de imagini sau alte reprezentări ale unui sau mai mulți copii implicați în activități sexuale explicite, reale sau simulate, ori de imagini sau alte reprezentări ale organelor sexuale ale unui copil, reprezentate de manieră lascivă sau obscenă, inclusiv în formă electronică,

se pedepseşte cu închisoare de la 1 la 3 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, de la 2.000 la 4.000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

Articolul 209. Atragerea minorilor la consumul ilegal de droguri, medicamente şi alte substanțe cu efect narcotizant

(1) Atragerea de către o persoană care a atins vîrsta de 18 ani a minorilor la consumul ilegal de droguri, medicamente sau alte substanțe cu efect narcotizant

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 600 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 5 ani.

(2) Aceeaşi acțiune săvîrşită:

b) cu aplicarea violenței sau cu amenințarea aplicării ei

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 400 la 800 unități convenționale sau cu închisoare de la 3 la 6 ani.

Capitolul VIII
INFRACȚIUNI CONTRA SĂNĂTĂȚII PUBLICE ŞI CONVIEȚUIRII SOCIALE

Articolul 211. Transmiterea unei boli venerice

(1) Persoana care, ştiind că suferă de o boală venerică, o transmite altei persoane

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 150 la 500 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 120 la 200 de ore, sau cu închisoare de pînă la 1 an.

(2) Aceeaşi acțiune săvîrşită:

b) asupra a două sau mai multor persoane;

c) cu bună-ştiință asupra unui minor

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 700 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

Articolul 212. Contaminarea cu maladia SIDA

(1) Punerea intenționată a altei persoane în pericol de contaminare cu maladia SIDA

se pedepseşte cu închisoare de pînă la 1 an.

(2) Contaminarea cu maladia SIDA de către o persoană care ştia că suferă de această boală

se pedepseşte cu închisoare de la 1 la 5 ani.

(3) Acțiunea prevăzută la alin.(2), săvîrşită:

a) asupra a două sau mai multor persoane;

b) cu bună-ştiință asupra unui minor,

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 8 ani.

(4) Contaminarea cu maladia SIDA ca urmare a neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare de către un lucrător medical a obligațiilor sale profesionale

se pedepseşte cu închisoare de pînă la 5 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 3 ani.

(5) Persoana care a săvîrşit acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2) nu este pasibilă de răspundere penală dacă a comunicat din timp persoanei puse în pericol de a fi contaminată despre existența la primul a maladiei SIDA sau dacă persoana pusă în pericol de a fi contaminată ştia despre existența acestei maladii, dar benevol a săvîrşit acțiuni ce au constituit pericol de contaminare.

Articolul 213. Încălcarea din neglijenţă a regulilor şi metodelor de acordare a asistenţei medicale

Încălcarea din neglijenţă de către medic sau de către un alt lucrător medical a regulilor sau metodelor de acordare a asistenţei medicale, dacă aceasta a cauzat:

a) vătămarea gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii;

b) decesul pacientului,

se pedepseşte cu închisoare de pînă la 3 ani cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

Articolul 214. Practicarea ilegală a medicinei sau a activităţii farmaceutice

(1) Practicarea medicinei ca profesie sau a activităţii farmaceutice de către o persoană care nu are licenţă sau altă autorizaţie, dacă aceasta a cauzat din imprudenţă o vătămare a sănătăţii,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 500 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

(2) Aceleaşi acţiuni care au cauzat din imprudenţă decesul victimei

se pedepsesc cu închisoare de pînă la 3 ani.

Articolul 214[1]. Producerea sau comercializarea medicamentelor contrafăcute

(1) Producerea sau comercializarea medicamentelor contrafăcute

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 1000 la 2000 unităţi convenţionale cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 3 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 3000 la 5000 unităţi convenţionale cu (sau fără) privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 3 ani.

(2) Aceleaşi acţiuni dacă au provocat din imprudenţă vătămarea gravă sau medie a sănătăţii ori decesul persoanei

se pedepsesc cu închisoare de pînă la 5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 3000 la 5000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani sau cu lichidarea întreprinderii.

Articolul 215. Răspîndirea bolilor epidemice

(1) Nerespectarea măsurilor de prevenire sau combatere a bolilor epidemice, dacă aceasta a provocat răspîndirea unei asemenea boli,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 400 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 1 an, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 2.000 unităţi convenţionale cu (sau fără) lichidarea persoanei juridice.

(2) Aceleaşi fapte soldate din imprudenţă cu vătămarea gravă sau medie a sănătăţii sau cu decesul persoanei

se pedepsesc cu închisoare de pînă la 5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, de la 1000 la 2000 unităţi convenţionale cu lichidarea întreprinderii.

Articolul 216. Producerea (falsificarea), transportarea, păstrarea, comercializarea, oferirea cu titlu oneros sau gratuit a produselor (mărfurilor), prestarea serviciilor, periculoase pentru viaţa sau sănătatea consumatorilor

(1) Producerea (falsificarea), transportarea, păstrarea, comercializarea, oferirea cu titlu oneros sau gratuit a produselor (mărfurilor), prestarea serviciilor, periculoase pentru viaţa sau sănătatea consumatorilor, săvîrşite în proporţii mari,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 600 la 800 unităţi convenţionale, iar persoana

juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 5.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 2 ani sau cu lichidarea persoanei juridice.

(2) Aceleaşi acţiuni:

b) dacă au provocat din imprudenţă vătămarea gravă sau medie a sănătăţii ori decesul persoanei;

c) săvîrşite în proporţii deosebit de mari

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 800 la 1.000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 5.000 la 8.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 3 ani sau cu lichidarea persoanei juridice.

(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2):

b) săvîrşite de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală;

c) dacă au provocat decesul a două sau mai multe persoane,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 1.000 la 1.500 unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 3 la 7 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 8.000 la 10.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 217. Circulaţia ilegală a substanţelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor fără scop de înstrăinare

(1) Semănatul sau cultivarea ilegală a plantelor care conţin substanţe narcotice sau psihotrope, prelucrarea sau utilizarea a astfel de plante, săvîrşite în proporţii mari şi fără scop de înstrăinare,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 200 la 400 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de pînă la 100 de ore, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 2000 la 4000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(2) Producerea, prepararea, experimentarea, extragerea, prelucrarea, transformarea, procurarea, păstrarea, expedierea, transportarea substanţelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor, săvîrşite în proporţii mari şi fără scop de înstrăinare,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 400 la 700 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de pînă la 150 de ore, sau cu închisoare de pînă la 1 an, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 4000 la 6000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite:

b) de două sau mai multe persoane;

b^1) de o persoană care a împlinit vîrsta de 18 ani cu atragerea minorilor;

c) cu utilizarea substanţelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor, a căror circulaţie în scopuri medicinale este interzisă;

d) cu folosirea situaţiei de serviciu;

e) pe teritoriul instituţiilor de învăţămînt, instituţiilor de reabilitare socială, penitenciarelor, unităţilor militare, în locurile de agrement, în locurile de desfăşurare a acţiunilor de educaţie, instruire a minorilor sau tineretului, a altor acţiuni culturale sau sportive ori în imediata apropiere a acestora,

se pedepsesc cu închisoare de pînă la 4 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 6000 la 8000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(4) Acţiunile prevăzute la alin.(1), (2) sau (3), săvîrşite:

b) în proporţii deosebit de mari,

se pedepsesc cu închisoare de la 1 la 6 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 6000 la 10000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(5) Persoana care a săvîrşit acţiunile prevăzute la art.217 sau 217[1] este liberată de răspundere penală dacă a contribuit activ la descoperirea sau contracararea infracţiunii ce ţine de circulaţia ilegală a substanţelor narcotice, psihotrope sau analoagelor lor, după caz, prin autodenunţare, predare benevolă a substanţelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor, indicare a sursei de procurare a acestor substanţe, la divulgarea persoanelor care au contribuit la săvîrşirea infracţiunii, la indicarea mijloacelor băneşti, a bunurilor sau a veniturilor rezultate din infracţiune. Nu poate fi considerată predare benevolă a substanţelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor ridicarea acestora la reţinerea persoanei, precum şi la efectuarea acţiunilor de urmărire penală pentru depistarea şi ridicarea lor.

Articolul 217[1]. Circulaţia ilegală a substanţelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor în scop de înstrăinare

(1) Semănatul sau cultivarea de plante care conţin substanţe narcotice sau psihotrope, prelucrarea sau utilizarea a astfel de plante fără autorizaţie, săvîrşite în scop de înstrăinare,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 600 la 900 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 2 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 3000 la 5000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(2) Producerea, prepararea, experimentarea, extragerea, prelucrarea, transformarea, procurarea, păstrarea, expedierea, transportarea, distribuirea sau alte operaţiuni ilegale cu substanţele narcotice, psihotrope sau cu analoagele lor, săvîrşite în scop de înstrăinare, ori înstrăinarea ilegală a substanţelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor,

se pedepsesc cu închisoare de la 2 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 4000 la 6000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite:

a) de o persoană care anterior a săvîrşit aceleaşi acţiuni;

b) de două sau mai multe persoane;

b[1]) de o persoană care a împlinit vîrsta de 18 ani cu atragerea minorilor;

c) cu utilizarea substanţelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor, a căror circulaţie în scopuri medicinale este interzisă;

d) cu folosirea situaţiei de serviciu;

e) pe teritoriul instituţiilor de învăţămînt, instituţiilor de reabilitare socială, penitenciarelor, unităţilor militare, în locurile de agrement, în locurile de desfăşurare a acţiunilor de educaţie, instruire a minorilor sau tineretului, a altor acţiuni culturale sau sportive ori în imediata apropiere a acestora;

f) în proporţii mari,

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 6000 la 8000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(4) Acţiunile prevăzute la alin.(1), (2) sau (3), săvîrşite:

b) de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală ori în favoarea acestora;

d) în proporţii deosebit de mari,

se pedepsesc cu închisoare de la 7 la 15 de ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 8000 la 10000 unităţi convenţionale cu lichidarea acesteia.

Articolul 217[2]. Circulaţia ilegală a precursorilor în scopul producerii sau prelucrării substanţelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor

Producerea, prepararea, prelucrarea, experimentarea, procurarea, păstrarea, expedierea, transportarea, înstrăinarea sau efectuarea oricăror alte operaţiuni cu precursori în scopul producerii sau prelucrării substanţelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 800 la 1000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 2 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 7000 la 10000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 217[3]. Circulaţia ilegală a materialelor şi utilajelor destinate producerii sau prelucrării substanţelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor

(1) Producerea, fabricarea, procurarea, păstrarea, expedierea, transmiterea, transportarea sau înstrăinarea materialelor ori a utilajelor destinate producerii, preparării sau prelucrării substanţelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor ori cultivării plantelor care conţin aceste substanţe

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 150 la 300 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 2 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă de la 1000 la 3000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(2) Aceleaşi acţiuni săvîrşite:

b) de două sau mai multe persoane;

c) cu folosirea situaţiei de serviciu

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 500 la 1000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă de la 2000 la 5000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite:

a) de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală ori în favoarea acestora;

b) pe teritoriul instituţiilor de învăţămînt, instituţiilor de reabilitare socială, penitenciarelor, unităţilor militare, în locurile de agrement, în locurile de desfăşurare a acţiunilor de educaţie, instruire a minorilor sau tineretului, a altor acţiuni culturale sau sportive ori în imediata apropiere a acestora,

se pedepsesc cu închisoare de la 2 la 5 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 6000 la 8000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 217[4]. Sustragerea sau extorcarea substanţelor narcotice sau psihotrope

(1) Sustragerea sau extorcarea substanţelor narcotice sau psihotrope

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 2000 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 5 ani.

(2) Aceleaşi acţiuni săvîrşite:

b) de două sau mai multe persoane;

c) cu folosirea situaţiei de serviciu;

d) prin pătrundere în încăpere, într-un alt loc pentru depozitare sau în locuinţă;

e) cu aplicarea violenţei nepericuloase pentru viaţa sau sănătatea persoanei ori cu ameninţarea aplicării unei asemenea violenţe;

f) în proporţii mari,

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 8 ani cu (sau fără) amendă în mărime de la 500 la 3000 unităţi convenţionale.

(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite:

a) de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală ori în favoarea acestora;

b) cu aplicarea violenţei periculoase pentru viaţa sau sănătatea persoanei ori cu ameninţarea aplicării unei asemenea violenţe;

c) în proporţii deosebit de mari,

se pedepsesc cu închisoare de la 7 la 15 ani cu aplicarea unei amenzi în mărime de la 1000 la 5000 unităţi convenţionale.

Articolul 217[5]. Consumul ilegal public sau organizarea consumului ilegal de substanţe narcotice, psihotrope sau analoage ale acestora

(1) Consumul ilegal de substanţe narcotice, psihotrope sau analoage ale acestora, săvîrşit în mod public sau pe teritoriul instituţiilor de învăţămînt, instituţiilor de reabilitare socială, penitenciarelor, unităţilor militare, în locurile de agrement, în locurile de desfăşurare a acţiunilor de educaţie, instruire a minorilor sau tineretului, a altor acţiuni culturale sau sportive ori în imediata apropiere a acestora,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 400 la 700 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore.

(2) Organizarea consumului ilegal de substanţe narcotice sau psihotrope

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 400 la 700 unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 2 la 5 ani.

Articolul 217[6]. Introducerea ilegală intenţionată în organismul altei persoane, împotriva voinţei acesteia, a substanţelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor acestora

(1) Introducerea ilegală intenţionată, indiferent de mod, în organismul altei persoane, împotriva voinţei acesteia, a substanţelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor acestora

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 400 la 700 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 150 la 200 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

(2) Aceeaşi acţiune săvîrşită:

b) faţă de două sau mai multe persoane;

c) cu bună ştiinţă faţă de un minor sau de o femeie gravidă ori profitînd de starea de neputinţă cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vîrstei înaintate, bolii, handicapului fizic sau psihic ori altui factor;

e) cu substanțe narcotice sau psihotrope a căror circulație în scopuri medicinale este interzisă

se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 7 ani.

Articolul 218. Prescrierea ilegală sau încălcarea regulilor de circulație a substanțelor narcotice sau psihotrope

(1) Prescrierea fără necesitate a preparatelor narcotice sau psihotrope

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 800 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(2) Falsificarea rețetei sau a altor documente care permit obținerea preparatelor şi substanțelor narcotice sau psihotrope

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 400 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 1 an, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 3.000 la 5.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(3) Acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite:

b) de două sau mai multe persoane;

c) cu scopul de a obține preparatele ori substanțele narcotice sau psihotrope în proporții deosebit de mari,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 500 la 1000 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 5 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 5.000 la 10.000 unități convenționale cu lichidarea persoanei juridice.

(4) Încălcarea regulilor stabilite de producere, preparare, prelucrare, procurare, păstrare, evidență, eliberare, înstrăinare, distribuire, transportare, expediere, utilizare, import, export, nimicire a substanțelor narcotice sau psihotrope ori a materialelor sau utilajelor destinate producerii sau prelucrării substanțelor narcotice sau psihotrope, de cultivare a plantelor care conțin substanțe narcotice sau psihotrope, care a cauzat pierderea lor, săvîrşită de către persoana în obligațiile căreia intră respectarea regulilor menționate,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 600 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 2 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 2000 la 4000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(5) Acțiunile prevăzute la alin.(4), săvîrşite din interes material sau care au cauzat din imprudență vătămarea sănătății persoanei sau au avut alte urmări grave,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 600 la 1000 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 5 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 4000 la 6000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 219. Organizarea ori întreținerea speluncilor pentru consumul substanțelor narcotice sau psihotrope

(1) Organizarea ori întreținerea speluncilor pentru consumul substanțelor narcotice sau psihotrope, precum şi punerea la dispoziție a localurilor în aceste scopuri,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 200 la 800 unități convenționale sau cu închisoare de

pînă la 4 ani.

(2) Aceleaşi acţiuni săvîrşite de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 500 la 1000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 3 la 7 ani.

Articolul 220. Proxenetismul

(1) Îndemnul sau determinarea la prostituţie ori înlesnirea practicării prostituţiei, ori tragerea de foloase de pe urma practicării prostituţiei de către o altă persoană

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 200 la 800 unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 2 la 5 ani.

(2) Aceleaşi acţiuni:

a) săvîrşite de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală;

c) săvîrşite faţă de două sau mai multe persoane;

d) săvîrşite cu aplicarea violenţei nepericuloase pentru viaţa sau sănătatea persoanei ori cu ameninţarea aplicării ei faţă de persoana care practică prostituţia sau faţă de rudele sau apropiaţii acesteia,

se pedepsesc cu închisoare de la 4 la 7 ani.

Articolul 221. Distrugerea sau deteriorarea intenţionată a monumentelor de istorie şi cultură

Distrugerea sau deteriorarea intenţionată a monumentelor de istorie şi cultură sau a obiectelor naturii, luate sub ocrotirea statului,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 500 la 3.000 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 3.000 la 5.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

Articolul 222. Profanarea mormintelor

(1) Profanarea prin orice mijloace a unui mormînt, a unui monument, a unei urne funerare sau a unui cadavru, precum şi însuşirea obiectelor ce se află în mormînt sau pe el,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 200 la 500 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 1 an.

(2) Aceleaşi acţiuni săvîrşite:

a) de două sau mai multe persoane;

b) din motive de ură socială, naţională, rasială ori religioasă

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 400 la 600 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 200 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

Capitolul IX
INFRACŢIUNI ECOLOGICE

Articolul 223. Încălcarea cerinţelor securităţii ecologice

Încălcarea cerinţelor securităţii ecologice la proiectarea, amplasarea, construcţia sau punerea în exploatare, precum şi la exploatarea construcţiilor industriale, agricole, ştiinţifice sau a altor obiective de către persoanele responsabile de respectarea lor, dacă aceasta a provocat:

a) mărirea esenţială a nivelului radiaţiei;

b) daune sănătăţii populaţiei;

c) pieirea în masă a animalelor;

d) alte urmări grave,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 600 unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 2 la 5 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte

cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 224. Încălcarea regulilor de circulație a substanțelor, materialelor şi deşeurilor radioactive, bacteriologice sau toxice

(1) Încălcarea regulilor stabilite ce țin de fabricarea, importul, exportul, îngroparea, păstrarea, tran portarea sau utilizarea substanțelor, materialelor şi deşeurilor radioactive, bacteriologice sau toxice, precum şi a pesticidelor, erbicidelor sau a altor substanțe chimice, dacă aceasta creează pericolul cauzării de daune esențiale sănătății populației sau mediului,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 600 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(2) Aceleaşi acțiuni:

b) săvîrşite în zona situației ecologice excepționale sau în zona unei calamități naturale;

c) soldate cu impurificarea, otrăvirea sau infectarea mediului;

d) soldate cu pieirea în masă a animalelor

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 300 la 800 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 3.000 la 5.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(3) Acțiunile prevăzute la alin.(1), care au provocat din imprudență:

a) îmbolnăvirea în masă a oamenilor;

b) decesul persoanei,

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 5.000 la 10.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(4) Acțiunile prevăzute la alin.(1), soldate cu decesul a două sau mai multor persoane,

se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 10 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 5.000 la 10.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 225. Tăinuirea de date sau prezentarea intenționată de date neautentice despre poluarea mediului

(1) Tăinuirea datelor sau prezentarea intenționată de către o persoană cu funcție de răspundere ori de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obştească sau altă organizație nestatală, precum şi de către o persoană juridică, a datelor neautentice despre avariile cu poluare excesivă a mediului, cu poluare radioactivă, chimică, bacteriologică sau cu alte urmări periculoase pentru viața sau sănătatea populației, precum şi despre starea sănătății populației afectate de poluarea mediului, dacă aceasta a provocat din imprudență:

a) îmbolnăvirea în masă a oamenilor;

b) pieirea în masă a animalelor;

c) decesul persoanei;

d) alte urmări grave,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 800 unități convenționale sau cu închisoare de la 3 la 7 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(2) Aceleaşi acţiuni soldate cu decesul a două sau mai multor persoane

se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 10 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 3.000 la 6.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 226. Neîndeplinirea obligaţiilor de lichidare a consecinţelor încălcărilor ecologice

(1) Eschivarea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană cu funcţie de răspundere ori de către o persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală, precum şi de către o persoană juridică, a obligaţiilor de lichidare a consecinţelor încălcărilor ecologice, dacă aceasta a provocat din imprudenţă:

a) îmbolnăvirea în masă a oamenilor;

b) pieirea în masă a animalelor;

c) decesul persoanei;

d) alte urmări grave,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 500 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 5 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(2) Aceleaşi acţiuni soldate cu decesul a două sau mai multor persoane

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 3.000 la 6.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 227. Poluarea solului

(1) Impurificarea, otrăvirea, infectarea sau altă poluare a solului cu produse nocive ale activităţii economice ori de altă natură ca urmare a încălcării regulilor de manipulare cu substanţe nocive, îngrăşăminte minerale, stimulenţi de creştere a plantelor şi cu alte substanţe chimice sau biologice în timpul transportării, utilizării sau păstrării lor, dacă aceasta a cauzat daune:

a) sănătăţii populaţiei;

b) mediului;

c) producţiei agricole,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 500 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 2 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(2) Aceleaşi acţiuni:

a) săvîrşite în zona situaţiei ecologice excepţionale sau în zona unei calamităţi naturale;

b) urmate de decesul persoanei din imprudenţă

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 300 la 800 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 3.000 la 6.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 228. Încălcarea cerinţelor de protecţie a subsolului

Încălcarea cerinţelor de protecţie a zăcămintelor minerale sau a altor resurse ale subsolului, construcţia neautorizată sau amplasarea deşeurilor toxice pe terenurile cu zăcăminte minerale, precum şi deversarea nesancţionată a substanţelor nocive în subsol, dacă aceasta a provocat:

a) prăbuşiri sau alunecări de proporţii ale terenului;

b) poluarea apelor subterane, creînd pericol pentru sănătatea populaţiei;

c) decesul persoanei din imprudență;

d) alte urmări grave,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 300 la 800 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

Articolul 229. Poluarea apei

Infectarea sau altă impurificare a apelor de suprafață ori subterane cu ape uzate sau cu alte deşeuri ale întreprinderilor, instituțiilor şi organizațiilor industriale, agricole, comunale şi de altă natură, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile regnului animal sau vegetal, resurselor piscicole, silviculturii, agriculturii sau sănătății populației ori a provocat decesul persoanei,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 800 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

Articolul 230. Poluarea aerului

Poluarea aerului cu depăşirea normelor stabilite, ca urmare a emisiei în atmosferă a poluanților sau a încălcării regulilor de exploatare, sau a neutilizării utilajului, aparatajului, instalațiilor de purificare şi control al emisiilor în atmosferă, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile mediului, regnului animal sau vegetal, sănătății populației ori a provocat decesul persoanei,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 800 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

Articolul 231. Tăierea ilegală a vegetației forestiere

Tăierea ilegală a arborilor şi arbuştilor din fondul silvic sau din fondul ariilor naturale protejate de stat, săvîrşită:

a) de persoane responsabile de protecția şi paza vegetației forestiere;

b) în proporții ce depăşesc 500 de unități convenționale,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 500 la 1.000 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în toate cazurile cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 3 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

Articolul 232. Distrugerea sau deteriorarea masivelor forestiere

(1) Distrugerea sau deteriorarea în proporții mari a masivelor forestiere în urma folosirii imprudente a focului sau a unor surse de pericol sporit

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 600 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 120 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(2) Distrugerea sau deteriorarea intenționată în proporții ce depăşesc 500 de unități convenționale a masivelor forestiere prin incendiere

se pedepseşte cu amendă de la 300 la 1.000 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de la 3 la 7 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 3.000 la 6.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 233. Vînatul ilegal

Vînatul fără autorizația corespunzătoare fie în perioada interzisă, fie în locurile interzise, fie cu unelte şi metode nepermise (braconajul), fie cu folosirea situației de serviciu, dacă acesta a cauzat daune ce depăşesc 200 de unități convenționale,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 500 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

Articolul 234. Îndeletnicirea ilegală cu pescuitul, vînatul sau cu alte exploatări ale apelor

Îndeletnicirea ilegală cu pescuitul, vînatul sau cu alte exploatări ale apelor, cu utilizarea substanțelor explozive şi otrăvitoare sau a altor mijloace de nimicire în masă a faunei, dacă aceasta a cauzat daune ce depăşesc 200 de unități convenționale,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 700 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 1 an, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

Articolul 235. Încălcarea regimului de administrare şi protecție a fondului ariilor naturale protejate de stat

Încălcarea regimului de administrare şi protecție a fondului ariilor naturale protejate de stat, dacă aceasta creează pericolul cauzării de daune în proporții mari sau a cauzat daune în proporții mari,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 500 la 1.000 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

Capitolul X
INFRACȚIUNI ECONOMICE

Articolul 236. Fabricarea sau punerea în circulație a banilor falşi sau a titlurilor de valoare false

(1) Fabricarea în scopul punerii în circulație sau punerea în circulație a biletelor Băncii Naționale a Moldovei, a monedelor, a valutei străine, a valorilor mobiliare de stat sau a altor titluri de valoare false, utilizate pentru efectuarea plăților,

se pedepseşte cu închisoare de la 5 la 10 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(2) Aceleaşi acțiuni săvîrşite:

b) de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală;

c) în proporții deosebit de mari,

se pedepsesc cu închisoare de la 7 la 15 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 3.000 la 6.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau lichidarea persoanei juridice.

Articolul 237. Fabricarea sau punerea în
circulaţie a cardurilor sau a altor
carnete de plată false

(1) Fabricarea în scopul punerii în circulaţie sau punerea în circulaţie a cardurilor sau a altor carnete de plată false, care nu constituie valută sau titluri de valoare, dar care confirmă, stabilesc sau acordă drepturi sau obligaţii patrimoniale,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 700 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1000 la 3000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(2) Aceleaşi acţiuni săvîrşite:

b) de un funcţionar ori alt salariat în exerciţiul funcţiunii;

c) de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală;

d) în proporţii deosebit de mari

se pedepsesc cu închisoare de la 4 la 8 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 3.000 la 6.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 238. Dobîndirea creditului prin
înşelăciune

Prezentarea cu bună-ştiinţă a unor informaţii false în scopul obţinerii unui credit sau majorării proporţiei acestuia, sau obţinerii unui credit în condiţii avantajoase, dacă prin aceasta au fost cauzate instituţiei financiare daune în proporţii mari,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.500 la 3.000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 3 la 6 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

Articolul 239. Încălcarea regulilor de creditare

(1) Acordarea unui credit cu încălcarea intenţionată a regulilor de creditare, dacă prin aceasta au fost cauzate instituţiei financiare daune în proporţii mari,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1000 la 2000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(2) Aceeaşi acţiune care:

a) a cauzat instituţiei financiare daune în proporţii deosebit de mari;

b) a condus la insolvabilitatea instituţiei financiare

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 2000 la 3000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 2 la 7 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 3.000 la 6.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 240. Utilizarea contrar destinaţiei
a mijloacelor din împrumuturile
interne sau externe garantate de stat

(1) Utilizarea contrar destinaţiei a mijloacelor din împrumuturile interne sau externe garantate de stat, dacă aceasta a cauzat daune în proporţii mari,

se pedepseşte cu amendă in mărime de la 1000 la 2000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 2 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(2) Aceeaşi acţiune:

b) săvîrşită de două sau mai multe persoane;

c) soldată cu daune în proporţii deosebit de mari

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 2000 la 3000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 3.000 la 6.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 241. Practicarea ilegală a activităţii de întreprinzător

(1) Practicarea ilegală a activităţii de întreprinzător, soldată cu obţinerea unui profit în proporţii mari,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1000 la 2000 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de pînă la 200 de ore, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(2) Aceeaşi acţiune săvîrşită:

b) de două sau mai multe persoane;

c) cu folosirea situaţiei de serviciu;

f) cu obţinerea unui profit în proporţii deosebit de mari

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 2000 la 3000 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 3.000 la 6.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 242. Pseudoactivitatea de întreprinzător

Pseudoactivitatea de întreprinzător, adică crearea de întreprinderi fără intenţia de a desfăşura activitatea de întreprinzător sau bancară pentru acoperirea genurilor activităţii de întreprinzător ilicite, dacă aceasta a cauzat daune în proporţii mari,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1000 la 2000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

Articolul 243. Spălarea banilor

(1) Spălarea banilor săvîrşită prin:

a) convertirea sau transferul bunurilor de către o persoană care ştie ori trebuia să ştie că acestea constituie venituri ilicite, în scopul de a tăinui sau de a deghiza originea ilicită a bunurilor sau de a ajuta orice persoană, implicată în comiterea infracţiunii principale, de a se sustrage de la consecinţele juridice ale acestor acţiuni;

b) tăinuirea sau deghizarea naturii, originii, amplasării, dispunerii, transmiterii, deplasării proprietăţii reale a bunurilor ori a drepturilor aferente de către o persoană care ştie sau trebuia să ştie că acestea constituie venituri ilicite;

c) achiziţionarea, deţinerea sau utilizarea bunurilor de către o persoană care ştie ori trebuia să ştie că acestea constituie venituri ilicite;

d) participarea la orice asociere, înţelegere, complicitate prin acordarea de asistenţă, ajutor sau sfaturi în vederea comiterii acţiunilor prevăzute la lit.a)-c)

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1000 la 2000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 5 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, de la 7.000 la 10.000 de unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(2) Aceleaşi acţiuni săvîrşite:

b) de două sau mai multe persoane;

c) cu folosirea situației de serviciu

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 2000 la 5000 unități convenționale sau cu închisoare de la 4 la 7 ani.

(3) Acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite:

a) de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală;

b) în proporții deosebit de mari,

se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 10 ani.

(4) Acțiuni ilicite constituie şi faptele comise în afara teritoriului țării dacă acestea conțin elementele constitutive ale unei infracțiuni în statul în care au fost comise şi pot constitui elementele constitutive ale unei infracțiuni comise pe teritoriul Republicii Moldova.

Articolul 244. Evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor şi organizațiilor

(1) Evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor şi organizațiilor prin includerea în documentele contabile, fiscale sau financiare a unor date vădit denaturate privind veniturile sau cheltuielile ori prin tăinuirea altor obiecte impozabile, dacă suma impozitului care trebuia să fie plătit depăşeşte 2.500 unități convenționale,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1000 la 2000 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 2 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(2) Aceeaşi acțiune:

b) care a condus la neachitarea impozitului în proporții deosebit de mari

se pedepseşte cu amendă de la 2000 la 3000 de unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 3 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, de la 3.000 la 6.000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 245. Abuzurile la emiterea titlurilor de valoare

(1) Includerea în prospectul emisiei sau în alte documente, în temeiul cărora se înregistrează emisia titlurilor de valoare, a informațiilor neautentice sau care pot induce în eroare, aprobarea cu bună-ştiință a prospectului emisiei care conține informații neautentice sau care pot induce în eroare, precum şi aprobarea rezultatelor emisiei vădit neautentice, dacă aceste acțiuni au cauzat daune în proporții mari,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 1000 la 2000 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(2) Aceleaşi acțiuni:

b) săvîrşite de două sau mai multe persoane;

c) care au cauzat daune în proporții deosebit de mari

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 2000 la 3000 unități convenționale sau cu închisoare de la 1 la 6 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 3.000 la 6.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 245[1]. Abuzurile în activitatea participanților la piața valorilor mobiliare

(1) Activitatea participanților la piața valorilor mobiliare în scopul limitării circulației libere a valorilor mobiliare pe piață, săvîrşirii unor acțiuni de înşelăciune sau efectuarea tranzacțiilor cu

valori mobiliare de către insideri în interes personal ori în interesul unor terțe persoane, beneficiind de informația de insider, implicarea în aceste acțiuni a altor participanți la piața valorilor mobiliare, dacă aceste acțiuni au cauzat daune în proporții mari,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 1000 la 2000 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a deține anumite funcții sau de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1000 la 3000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(2) Aceleaşi acțiuni:

b) care au cauzat daune în proporții deosebit de mari

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 2000 la 3000 unități convenționale sau cu închisoare de la 1 la 6 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a deține anumite funcții sau de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 3000 la 6000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 245[2]. Încălcarea legislației la efectua-
rea înscrierilor în registrul
deținătorilor de valori mobiliare

(1) Includerea intenționată în registrul deținătorilor de valori mobiliare a informațiilor neautentice, denaturate, false, urmată de transferul dreptului de proprietate către o altă persoană, dacă această acțiune a cauzat daune în proporții mari,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1000 la 2000 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1000 la 3000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(2) Aceeaşi acțiune săvîrşită din imprudență, care a cauzat daune în proporții deosebit de mari,

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 500 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

(3) Acțiunea descrisă la alin.(1):

b) care a cauzat daune în proporții deosebit de mari,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 2000 la 3000 unități convenționale sau cu închisoare de la 1 la 6 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 3000 la 6000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 246. Limitarea concurenței libere

Limitarea concurenței libere prin încheierea unui acord ilegal care prevede diviziunea pieței, limitarea accesului la piață, cu înlăturarea altor agenți economici, majorarea sau menținerea prețurilor unice, dacă prin aceasta a fost obținut un profit în proporții deosebit de mari sau au fost cauzate daune în proporții deosebit de mari unei terțe persoane,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1000 la 2000 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

Articolul 246[1]. Concurența neloială

Orice act de concurență neloială, inclusiv:

a) crearea, prin orice mijloace, de confuzie cu întreprinderea, cu produsele sau cu activitatea industrială sau comercială a unui concurent;

b) răspîndirea, în procesul comerțului, de afirmații false, care discreditează întreprinderea, produsele sau activitatea de întreprinzător a unui concurent;

c) inducerea în eroare a consumatorului referitor la natura, la modul de fabricare, la

caracteristicile, la aptitudinea de întrebuințare sau la cantitatea mărfurilor concurentului;

d) folosirea denumirii de firmă sau a mărcii comerciale într-o manieră care să producă confuzie cu cele folosite legitim de un alt agent economic;

e) compararea în scopuri publicitare a mărfurilor produse sau comercializate ale unui agent economic cu mărfurile unor alți agenți economici

se pedepsesc cu amendă de la 1000 la 2000 de unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 1 an, cu amendă, aplicată persoanei juridice, de la 3.500 la 5.000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 5 ani.

Articolul 247. Constrîngerea de a încheia
o tranzacție sau de a refuza
încheierea ei

(1) Constrîngerea de a încheia o tranzacție sau de a refuza încheierea ei, însoțită de amenințări cu aplicarea violenței, cu nimicirea sau deteriorarea bunurilor, precum şi cu răspîndirea unor informații care ar cauza daune considerabile drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanei sau rudelor ei apropiate, în lipsa semnelor de şantaj,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1000 la 2000 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

(2) Aceeaşi acțiune săvîrşită:

b) cu aplicarea violenței, cu nimicirea sau cu deteriorarea bunurilor;

c) de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 2000 la 3000 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 5 ani.

Articolul 248. Contrabanda

(1) Trecerea peste frontiera vamală a Republicii Moldova a mărfurilor, obiectelor şi a altor valori în proporții mari, eludîndu-se controlul vamal ori tăinuindu-le de el, prin ascundere în locuri special pregătite sau adaptate în acest scop, ori cu folosirea frauduloasă a documentelor sau a mijloacelor de identificare vamală, ori prin nedeclarare sau declarare neautentică în documentele vamale sau în alte documente de trecere a frontierei,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 150 la 300 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore sau cu închisoare de pînă la 2 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(2) Trecerea peste frontiera vamală a Republicii Moldova a substanțelor narcotice, psihotrope, cu efecte puternice, toxice, otrăvitoare, radioactive şi explozive, precum şi a deşeurilor nocive şi a produselor cu destinație dublă, eludîndu-se controlul vamal ori tăinuindu-le de el, prin ascundere în locuri special pregătite sau adaptate în acest scop, ori cu folosirea frauduloasă a documentelor sau a mijloacelor de identificare vamală, ori prin nedeclarare sau declarare neautentică în documentele vamale sau în alte documente de trecere a frontierei,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 600 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 3.000 la 5.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(3) Trecerea peste frontiera vamală a Republicii Moldova a armamentului, a dispozitivelor explozive, a munițiilor, eludîndu-se controlul vamal ori tăinuindu-le de el, prin ascundere în locuri special pregătite sau adaptate în acest scop, ori cu folosirea frauduloasă a documentelor sau a mijloacelor de identificare vamală, ori prin nedeclarare sau declarare neautentică în documentele vamale sau în alte documente de trecere a frontierei,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 800 unități convenționale sau cu închisoare de la 4 la 6 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 5.000 la 10.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea

persoanei juridice.

(4) Trecerea peste frontiera vamală a Republicii Moldova a valorilor culturale, eludîndu-se controlul vamal ori tăinuindu-le de el prin ascundere în locuri special pregătite sau adaptate în acest scop, precum şi nereturnarea pe teritoriul vamal al Republicii Moldova a valorilor culturale scoase din țară, în cazul în care întoarcerea lor este obligatorie,

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 8 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 5.000 la 10.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(5) Acțiunile prevăzute la alin.(1), (2), (3) sau (4), săvîrşite:

b) de două sau mai multe persoane;

c) de o persoană cu funcție de răspundere, cu folosirea situației de serviciu;

d) în proporții deosebit de mari,

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 10 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 5.000 la 10.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 249. Eschivarea de la achitarea plăților vamale

(1) Eschivarea de la achitarea plăților vamale în proporții mari

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 300 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 120 la 180 de ore, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 1000 la 2000 unități convenționale.

(2) Aceeaşi acțiune săvîrşită:

b) de două sau mai multe persoane

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 500 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 1500 la 2000 unități convenționale.

(3) Eschivarea de la achitarea plăților vamale în proporții deosebit de mari se pedepseşte cu amendă în mărime de la 500 la 1000 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 2000 la 5000 unități convenționale.

Articolul 250. Transportarea, păstrarea sau comercializarea mărfurilor supuse accizelor, fără marcarea lor cu timbre de control sau timbre de acciz

(1) Transportarea, păstrarea sau comercializarea mărfurilor supuse accizelor fără marcarea lor cu timbre de control sau timbre de acciz de modelul stabilit, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 500 la 1000 unități convenționale, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(2) Aceleaşi acțiuni însoțite de:

a) marcarea cu alte timbre decît cele de modelul stabilit;

b) cauzarea de daune în proporții deosebit de mari

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 1000 la 1500 unități convenționale, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 3.000 la 6.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 251. Însuşirea, înstrăinarea, substituirea sau tăinuirea bunurilor, sechestrate sau confiscate

Însuşirea, înstrăinarea, substituirea sau tăinuirea bunurilor, sechestrate sau confiscate ori utilizarea lor în alte scopuri, săvîrşită de o persoană căreia i-au fost încredinţate aceste bunuri sau care era obligată, conform legii, să asigure integritatea lor,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 1.500 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 3 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

Articolul 252. Insolvabilitatea intenţionată

(1) Insolvabilitatea intenţionată care a cauzat creditorului daune în proporţii mari

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 600 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 2 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

(2) Aceeaşi acţiune săvîrşită:

a) de două sau mai multe persoane;

b) cu cauzarea de daune în proporţii deosebit de mari

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 500 la 1.000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

Articolul 253. Insolvabilitatea fictivă

(1) Insolvabilitatea fictivă care a cauzat creditorului daune în proporţii mari,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 600 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

(2) Aceeaşi acţiune săvîrşită:

a) de două sau mai multe persoane;

b) cu cauzarea de daune în proporţii deosebit de mari

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 500 la 1.000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 4 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

Articolul 255. Înşelarea clienţilor

(1) Depăşirea preţurilor cu amănuntul stabilite, precum şi a preţurilor şi tarifelor pentru serviciile sociale şi comunale prestate populaţiei, înşelarea la socoteală sau altă inducere în eroare a clienţilor, săvîrşite în proporţii mari,

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 300 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 100 la 240 de ore, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

(2) Aceleaşi acţiuni săvîrşite:

b) de două sau mai multe persoane;

c) în proporţii deosebit de mari

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 500 la 1000 unităţi convenţionale cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

Articolul 256. Primirea unei remunerații ilicite
pentru îndeplinirea lucrărilor
legate de deservirea populației

(1) Primirea, prin extorcare, de către un lucrător fără funcție de răspundere dintr-o întreprindere, instituție sau organizație, a unei remunerații pentru îndeplinirea unor lucrări sau pentru prestarea unor servicii în sfera comerțului, alimentației publice, transportului, deservirii sociale, comunale, medicale sau de altă natură, lucrări şi servicii ce țin de obligațiile de serviciu ale acestui lucrător,

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 200 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 120 la 180 de ore.

(2) Aceeaşi acțiune săvîrşită:

b) de două sau mai multe persoane;

c) în proporții mari

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 400 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

Articolul 257. Executarea necalitativă a
construcțiilor

(1) Darea în folosință a caselor de locuit, a obiectivelor industriale, a construcțiilor în domeniul transporturilor şi energeticii, a altor construcții în stare necalitativă, neterminate sau necorespunzînd condițiilor proiectului de către conducătorii organizațiilor de construcție, conducătorii de şantier şi persoanele cu funcție de răspundere care exercită controlul calității în construcții

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 600 unități convenționale cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(2) Continuarea de către persoanele responsabile a lucrărilor executate necorespunzător şi oprite prin acte de control, în cazul în care aceasta poate afecta rezistența şi stabilitatea construcțiilor,

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 200 unități convenționale, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 3.000 la 5.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(3) Proiectarea, verificarea, expertizarea, realizarea de către persoanele responsabile a unui complex urbanistic ori a unei construcții sau executarea de modificări ale acestora fără respectarea prevederilor documentelor normative privind siguranța, rezistența şi stabilitatea, dacă aceasta a avut drept urmare:

a) vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei ori pierderea de către aceasta a capacității de muncă;

b) distrugerea totală sau parțială a construcției;

c) distrugerea sau defectarea unor instalații sau utilaje importante;

d) daune în proporții mari,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 600 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 5.000 la 10.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(4) Acțiunile prevăzute la alin.(3), care au provocat decesul persoanei,

se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 10 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 5.000 la 10.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 258. Încălcarea regulilor de exploatare, reparaţii şi modificare a locuinţelor dintr-un bloc de locuit

Încălcarea de către proprietari, sau locatari a regulilor de exploatare, reparaţie şi modificare a locuinţelor dintr-un bloc de locuit, precum şi a comunicaţiilor lor interne, fapt care cauzează daune deosebit de mari integrităţii structurale a blocului de locuit sau a locuinţelor altor proprietari sau locatari ori înrăutăţeşte condiţiile locative ale acestora,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 500 la 1000 unităţi convenţionale.

Capitolul XI
INFRACŢIUNI INFORMATICE ŞI INFRACŢIUNI ÎN DOMENIUL TELECOMUNICAŢIILOR

Articolul 259. Accesul ilegal la informaţia computerizată

(1) Accesul ilegal la informaţia computerizată, adică la informaţia din calculatoare, de pe suporţii materiali de informaţie, din sistemul sau reţeaua informatică, al unei persoane care nu este autorizată în temeiul legii sau al unui contract, depăşeşte limitele autorizării ori nu are permisiunea persoanei competente să folosească, să administreze sau să controleze un sistem informatic ori să desfăşoare cercetări ştiinţifice sau să efectueze orice altă operaţiune într-un sistem informatic, dacă este însoţit de distrugerea, deteriorarea, modificarea, blocarea sau copierea informaţiei, de dereglarea funcţionării calculatoarelor, a sistemului sau a reţelei informatice şi dacă a cauzat daune în proporţii mari,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 500 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 150 la 200 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 1000 la 3000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(2) Aceeaşi acţiune săvîrşită:

b) de două sau mai multe persoane;

c) cu violarea sistemelor de protecţie;

d) cu conectarea la canalele de telecomunicaţii;

e) cu folosirea unor mijloace tehnice speciale;

f) cu utilizarea ilegală a calculatorului, sistemului sau reţelei informatice, în scopul săvîrşirii uneia dintre infracţiunile prevăzute la alin.(1), la art.2601–2603, 2605 şi 2606;

g) în privinţa informaţiei protejată de lege;

h) în proporţii deosebit de mari

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 500 la 1000 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 3000 la 6000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 260. Producerea, importul, comercializarea sau punerea ilegală la dispoziţie a mijloacelor tehnice sau produselor program

Producerea, importul, comercializarea sau punerea la dispoziţie, sub orice altă formă, în mod ilegal, a mijloacelor tehnice sau produselor program, concepute sau adaptate, în scopul săvîrşirii uneia dintre infracţiunile prevăzute la art.237, 259, 2601–2603, 2605 şi 2606

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 500 la 1000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 2 la 5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 3000 la 6000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea întreprinderii.

Articolul 260[1]. Înterceptarea ilegală a unei
transmisii de date informatice

Interceptarea ilegală a unei transmisii de date informatice (inclusiv a unei emisii electronice) care nu sînt publice şi care sînt destinate unui sistem informatic, provin dintr-un asemenea sistem sau se efectuează în cadrul unui sistem informatic

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 500 la 1000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 2 la 5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 3000 la 6000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea întreprinderii.

Articolul 260[2]. Alterarea integrităţii datelor informatice ţinute într-un sistem informatic

Modificarea, ştergerea sau deteriorarea intenţionată a datelor informatice ţinute într-un sistem informatic ori restricţionarea ilegală a accesului la aceste date, transferul neautorizat de date informatice dintr-un sistem informatic, dintr-un mijloc de stocare, dobîndirea, comercializarea sau punerea la dispoziţie, sub orice formă, a datelor informatice cu acces limitat, dacă aceste acţiuni au cauzat daune în proporţii mari,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 500 la 1000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 2 la 5 ani.

Articolul 260[3]. Perturbarea funcţionării sistemului informatic

(1) Perturbarea funcţionării unui sistem informatic prin introducerea, transmiterea, modificarea, ştergerea sau deteriorarea datelor informatice sau prin restricţionarea accesului la aceste date, dacă aceste acţiuni au cauzat daune în proporţii mari,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 700 la 1000 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 150 la 200 de ore, sau cu închisoare de la 2 la 5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 3000 la 6000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea întreprinderii.

(2) Aceeaşi acţiune:

a) săvîrşită din interes material;

b) săvîrşită de două sau mai multe persoane;

c) săvîrşită de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală;

d) care a cauzat daune în proporţii deosebit de mari

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 700 la 1000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 3 la 7 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 3000 la 6000 unităţi convenţionale sau cu lichidarea întreprinderii.

Articolul 260[4]. Producerea, importul, comercializarea sau punerea ilegală la dispoziţie a parolelor, codurilor de acces sau a datelor similare

(1) Producerea, importul, comercializarea sau punerea la dispoziţie, sub orice altă formă, în mod ilegal, a unei parole, a unui cod de acces sau a unor date similare care permit accesul total sau parţial la un sistem informatic în scopul săvîrşirii uneia dintre infracţiunile prevăzute la art.237, 259, 260–2603, 2605 şi 2606, dacă aceste acţiuni au cauzat daune în proporţii mari,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 500 la 1000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 2 la 5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 1000 la 3000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(2) Aceleaşi acţiuni:

a) săvîrşite din interes material;

b) săvîrşite de două sau mai multe persoane;

c) săvîrşite de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală;

d) care au cauzat daune în proporţii deosebit de mari

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 1000 la 1500 unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 3 la 7 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 3000 la 6000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea întreprinderii.

Articolul 260[5]. Falsul informatic

Introducerea, modificarea sau ştergerea ilegală a datelor informatice ori restricţionarea ilegală a accesului la aceste date, rezultînd date necorespunzătoare adevărului, în scopul de a fi utilizate în vederea producerii unei consecinţe juridice

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 1000 la 1500 unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 2 la 5 ani.

Articolul 260[6]. Frauda informatică

(1) Introducerea, modificarea sau ştergerea datelor informatice, restricţionarea accesului la aceste date ori împiedicarea în orice mod a funcţionării unui sistem informatic, în scopul de a obţine un beneficiu material pentru sine sau pentru altul, dacă aceste acţiuni au cauzat daune în proporţii mari,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 1000 la 1500 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 150 la 200 de ore, sau cu închisoare de la 2 la 5 ani.

(2) Aceleaşi acţiuni:

a) săvîrşite de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală;

b) care au cauzat daune în proporţii deosebit de mari

se pedepsesc cu închisoare de la 4 la 9 ani.

Articolul 261. Încălcarea regulilor de securitate a sistemului informatic

Încălcarea regulilor de colectare, prelucrare, păstrare, difuzare, repartizare a informaţiei ori a regulilor de protecţie a sistemului informatic, prevăzute în conformitate cu statutul informaţiei sau gradul ei de protecţie, dacă această acţiune a contribuit la însuşirea, denaturarea sau la distrugerea informaţiei ori a provocat alte urmări grave,

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 400 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 200 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani, în toate cazurile cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

Articolul 261[1]. Accesul neautorizat la reţelele şi serviciile de telecomunicaţii

(1) Accesul neautorizat la reţelele şi/sau serviciile de telecomunicaţii cu utilizarea reţelelor şi/sau serviciilor de telecomunicaţii ale altor operatori, dacă acesta a cauzat daune în proporţii mari,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 500 la 1000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 1 an, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(2) Aceeaşi acţiune:

b) săvîrşită de două sau mai multe persoane;

c) săvîrşită cu violarea sistemelor de protecţie;

d) săvîrşită cu folosirea mijloacelor tehnice speciale;

e) care a cauzat daune în proporţii deosebit de mari

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 3.000

la 6.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

Capitolul XII
INFRACŢIUNI ÎN DOMENIUL TRANSPORTURILOR

Articolul 262. Încălcarea regulilor de zbor

Intrarea, ieşirea sau tranzitarea aeriană a teritoriului Republicii Moldova fără autorizaţia stabilită, nerespectarea căilor aeriene indicate în autorizaţie, a locurilor de aterizare, a punctelor de intrare, a înălţimii de zbor fără autorizarea organelor respective sau altă încălcare a regulilor referitoare la executarea zborurilor în spaţiul aerian al Republicii Moldova

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 800 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

Articolul 263. Încălcarea regulilor de securitate a circulaţiei sau de exploatare a transportului feroviar, naval sau aerian

(1) Încălcarea de către un lucrător al transportului feroviar, naval sau aerian a regulilor de securitate a circulaţiei sau de exploatare a transportului, încălcare ce a cauzat din imprudenţă o vătămare gravă sau medie a integrităţii corporale sau a sănătăţii ori daune materiale în proporţii mari,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 1.000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 4 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe un termen de pînă la 2 ani.

(2) Aceeaşi acţiune care a provocat:

a) decesul unei persoane;

b) alte urmări grave

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 7 ani cu (sau fără) privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe un termen de pînă la 5 ani.

Articolul 264. Încălcarea regulilor de securitate a circulaţiei sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport

(1) Încălcarea regulilor de securitate a circulaţiei sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport, încălcare ce a cauzat din imprudenţă o vătămare medie a integrităţii corporale sau a sănătăţii,

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 300 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani cu (sau fără) privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe un termen de pînă la 2 ani.

(2) Aceeaşi acţiune săvîrşită în stare de ebrietate

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 600 la 1000 unităţi convenţionale, sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 200 la 240 de ore sau cu închisoare de pînă la 4 ani, în toate cazurile cu privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe un termen de la 3 la 5 ani.

(3) Acţiunea prevăzută la alin.(1), care a provocat:

a) vătămarea gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii;

b) decesul unei persoane,

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 7 ani cu privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe un termen de pînă la 4 ani.

(4) Acţiunea prevăzută la alin.(3), săvîrşită în stare de ebrietate,

se pedepseşte cu închisoare de la 4 la 8 ani cu privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe un termen de la 4 la 5 ani.

(5) Acțiunea prevăzută la alin.(1), care a cauzat decesul a două sau mai multor persoane,

se pedepseşte cu închisoare de la 6 la 10 ani cu privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe un termen de pînă la 5 ani.

(6) Acțiunea prevăzută la alin.(5), săvîrşită în stare de ebrietate,

se pedepseşte cu închisoare de la 7 la 12 ani cu privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe un termen de 5 ani.

Articolul 264[1]. Conducerea mijlocului de transport în stare de ebrietate alcoolică cu grad avansat sau în stare de ebrietate produsă de alte substanțe

(1) Conducerea mijlocului de transport de către o persoană care se află în stare de ebrietate alcoolică cu grad avansat sau în stare de ebrietate produsă de substanțe narcotice, psihotrope şi/sau de alte substanțe cu efecte similare

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 400 la 500 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 200 la 240 de ore, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe un termen de la 3 la 5 ani.

(2) Predarea cu bună ştiință a conducerii mijlocului de transport către o persoană care se află în stare de ebrietate, dacă această acțiune a provocat urmările indicate la art.264,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 450 la 550 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 200 la 240 de ore, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe un termen de la 3 la 5 ani.

(3) Refuzul, împotrivirea sau eschivarea conducătorului mijlocului de transport de la testarea alcoolscopică, de la examenul medical în vederea stabilirii stării de ebrietate şi a naturii ei sau de la recoltarea probelor biologice în cadrul acestui examen medical

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 550 la 650 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 200 la 240 de ore, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe un termen de la 3 la 5 ani.

(4) Acțiunile prevăzute la alin.(1)–(3), săvîrşite de către o persoană care nu deține permis de conducere sau care este privată de dreptul de a conduce mijloace de transport,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 700 la 800 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 200 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 1 an.

Articolul 265. Punerea în exploatare a mijloacelor de transport cu defecte tehnice vădite

Punerea în exploatare a mijloacelor de transport cu defecte tehnice vădite sau altă încălcare gravă a regulilor de exploatare a acestora, ce asigură securitatea circulației, săvîrşită de către o persoană responsabilă pentru starea tehnică sau pentru exploatarea mijloacelor de transport, precum şi încălcarea de către o persoană cu funcție de răspundere ori de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obştească sau o altă organizație nestatală a regimului de lucru al şoferilor sau mecanizatorilor, dacă aceste acțiuni au provocat urmările indicate la art.264,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 200 la 700 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa funcții de răspundere legate de asigurarea stării tehnice sau a exploatării mijloacelor de transport pe un termen de la 2 la 5 ani.

Articolul 266. Părăsirea locului accidentului rutier

Părăsirea locului accidentului rutier de către persoana care conducea mijlocul de transport şi care a încălcat regulile de securitate a circulaţiei sau de exploatare a mijloacelor de transport, dacă aceasta a provocat urmările indicate la art.264 alin.(3) şi (5),

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 500 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 200 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

Articolul 267. Repararea necalitativă a căilor de comunicaţie, a mijloacelor de transport feroviar, naval sau aerian ori punerea lor în exploatare cu defecte tehnice

Repararea necalitativă a căilor de comunicaţie, a instalaţiilor de pe ele, a mijloacelor de telecomunicaţii sau de semnalizare ori a mijloacelor de transport feroviar, naval, aerian, precum şi punerea lor în exploatare cu defecte tehnice, sau încălcarea gravă a regulilor de exploatare a acestora, acţiuni săvîrşite de o persoană responsabilă pentru starea tehnică sau pentru exploatarea lor, dacă au provocat urmările indicate la art.263,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 800 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 7 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

Articolul 268. Deteriorarea sau distrugerea intenţionată a căilor de comunicaţie şi a mijloacelor de transport

Deteriorarea sau distrugerea intenţionată a căilor de comunicaţie, a instalaţiilor de pe ele, a mijloacelor de telecomunicaţii sau de semnalizare ori a altor utilaje pentru transporturi, precum şi a mijloacelor de transport, dacă aceasta a provocat urmările indicate la art.263 sau art. 264 alin.(5),

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 1.000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 7 ani.

Articolul 269. Încălcarea regulilor privind menţinerea ordinii şi securitatea circulaţiei

Încălcarea de către pasager, pieton sau alt participant la trafic a regulilor privind menţinerea ordinii şi securitatea circulaţiei, dacă aceasta a provocat urmările indicate la art.264,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 800 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 5 ani.

Articolul 270. Oprirea samavolnică, fără necesitate, a trenului

Oprirea samavolnică, fără necesitate, a trenului prin decuplarea conductei generale a frînei sau printr-un alt mijloc, dacă aceasta a provocat:

a) accidente cu oameni;

b) deraierea sau deteriorarea materialului rulant;

c) alte urmări grave,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 1.000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 7 ani.

Articolul 271. Blocarea intenţionată a arterelor de transport

Blocarea intenţionată a arterelor de transport prin crearea de obstacole, prin stabilirea de posturi sau prin alte mijloace, dacă aceasta a provocat:

a) accidente cu oameni;

b) alte urmări grave,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 1000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 2 la 6 ani.

Articolul 272. Constrîngerea lucrătorului din transportul feroviar, naval, aerian sau auto de a nu-şi îndeplini obligaţiile de serviciu

(1) Constrîngerea lucrătorului din transportul feroviar, naval, aerian sau auto de a nu-şi îndeplini obligaţiile de serviciu prin ameninţare cu moartea, cu vătămarea gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii, cu distrugerea averii lui sau a rudelor lui apropiate, dacă a existat pericolul realizării unei astfel de ameninţări,

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 200 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 140 la 200 de ore, sau cu închisoare de pînă la 1 an.

(2) Aceeaşi acţiune săvîrşită:

b) de două sau mai multe persoane

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 700 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

Articolul 275. Deturnarea sau capturarea unei garnituri de tren, a unei nave aeriene, maritime sau fluviale

(1) Deturnarea, capturarea sau exercitarea ilegală a controlului asupra unei garnituri de tren, a unei nave aeriene, maritime sau fluviale ori ocuparea gării, aeroportului, portului sau altei întreprinderi, instituţii, organizaţii de transport, precum şi acapararea încărcăturilor, fără scop de însuşire,

se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 10 ani.

(2) Aceleaşi acţiuni:

a) săvîrşite de două sau mai multe persoane;

b) însoţite de violenţă sau de ameninţare cu aplicarea ei ori de o altă formă de intimidare;

b^1) săvîrşite asupra unei aeronave aflate în zbor;

c) soldate cu avarierea unei garnituri de tren, a unei nave aeriene, maritime sau fluviale;

d) soldate cu alte urmări grave

se pedepsesc cu închisoare de la 7 la 15 ani.

(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), care au provocat:

a) vătămarea gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii;

b) decesul unei persoane,

se pedepsesc cu închisoare de la 10 la 15 ani.

Articolul 276. Falsificarea elementelor de identificare ale autovehiculelor

(1) Falsificarea seriei, a numărului de identificare ale şasiului, caroseriei sau motorului auto prin ştergere, înlocuire sau modificare

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 600 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 1 an.

(2) Aceeaşi acţiune săvîrşită:

b) de două sau mai multe persoane;

c) cu folosirea situaţiei de serviciu

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 500 la 1.500 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 3 ani.

Capitolul XIII
INFRACȚIUNI CONTRA SECURITĂȚII PUBLICE ŞI A ORDINII PUBLICE

Articolul 278. Actul terorist

(1) Actul terorist, adică provocarea unei explozii, a unui incendiu sau săvîrşirea altei fapte care creează pericolul de a cauza moartea ori vătămarea integrității corporale sau a sănătății, daune esențiale proprietății sau mediului ori alte urmări grave, dacă această faptă este săvîrşită în scopul de a intimida populația ori o parte din ea, de a atrage atenția societății asupra ideilor politice, religioase ori de altă natură ale făptuitorului sau de a sili statul, organizația internațională, persoana juridică sau fizică să săvîrşească sau să se abțină de la săvîrşirea vreunei acțiuni, precum şi amenințarea de a săvîrşi astfel de fapte în aceleaşi scopuri,

se pedepseşte cu închisoare de la 6 la 12 ani.

(2) Aceeaşi faptă săvîrşită:

b) de un grup criminal organizat;

c) cu aplicarea armelor de foc sau a substanțelor explozive;

d) cu vătămarea gravă sau medie a integrității corporale sau a sănătății;

e) cu cauzarea de daune materiale în proporții deosebit de mari

se pedepseşte cu închisoare de la 8 la 15 ani.

(3) Faptele prevăzute la alin.(1) sau (2):

a) săvîrşite de o organizație criminală;

b) soldate cu decesul unei persoane din imprudență

se pedepsesc cu închisoare de la 12 la 20 de ani.

(4) Actul terorist săvîrşit prin omorul unei sau mai multor persoane în scopurile prevăzute la alin. (1)

se pedepseşte cu închisoare de la 16 la 20 de ani sau cu detențiune pe viață.

(5) Persoanei care a comis actul de terorism, altor participanți li se pot aplica pedepse penale minime, prevăzute la prezentul articol, dacă ei au preîntîmpinat autoritățile despre faptele respective şi prin aceasta au contribuit la evitarea morții oamenilor, a vătămării integrității corporale sau a sănătății, a altor urmări grave sau la demascarea altor făptuitori.

(6) Persoana care a participat la pregătirea actului de terorism se liberează de răspundere penală dacă ea, prin anunțarea la timp a autorităților sau prin alt mijloc, a contribuit la preîntîmpinarea realizării actului de terorism şi dacă acțiunile ei nu conțin o altă componență de infracțiune.

Articolul 278[1]. Livrarea, plasarea, punerea în funcțiune sau detonarea unui dispozitiv exploziv ori a altui dispozitiv cu efect letal

(1) Livrarea, plasarea, punerea în funcțiune sau detonarea unui dispozitiv exploziv ori a altui dispozitiv cu efect letal într-un loc de utilizare publică, în cadrul unui obiect de stat sau guvernamental, al unui obiect de infrastructură sau al sistemului de transport public sau săvîrşirea acestor acțiuni împotriva locului sau obiectelor menționate cu scopul de a cauza:

a) moartea ori vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății;

b) daune esențiale acestui loc, obiect sau sistem

se pedepseşte cu închisoare de la 5 la 10 ani.

(2) Aceleaşi acțiuni săvîrşite:

a) cu vătămarea gravă sau medie a integrității corporale sau a sănătății;

b) cu cauzarea de daune în proporții mari sau deosebit de mari

se pedepsesc cu închisoare de la 8 la 15 ani.

(3) Acțiunile prevăzute la alin. (1) lit. b), care au provocat din imprudență decesul unei persoane,

se pedepsesc cu închisoare de la 8 la 12 de ani.

(4) Acțiunile prevăzute la alin. (1), (2) sau (3), săvîrşite de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală,

se pedepsesc cu închisoare de la 12 la 18 de ani.

(5) Acțiunile prevăzute la alin. (1), însoțite de omor intenționat,

se pedepsesc cu închisoare de la 16 la 20 de ani sau cu detențiune pe viață.

Articolul 279. Finanțarea terorismului

(1) Finanțarea terorismului, adică punerea la dispoziție sau colectarea intenționată de către orice persoană, prin orice metodă, direct sau indirect, a bunurilor de orice natură dobîndite prin orice mijloc, sau prestarea unor servicii financiare în scopul utilizării acestor bunuri ori servicii sau cunoscînd că vor fi utilizate, în întregime sau parțial:

a) la organizarea, pregătirea ori comiterea unei infracțiuni cu caracter terorist;

b) de către un grup criminal organizat, o organizație criminală sau de o persoană aparte care comite ori întreprinde tentative de comitere a unei infracțiuni cu caracter terorist sau care organizează, dirijează, se asociază, se înțelege în prealabil, instigă sau participă în calitate de complice la comiterea acestei infracțiuni,

se pedepseşte cu închisoare de la 5 la 10 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 7000 la 10000 unități convenționale cu lichidarea persoanei juridice.

(2) Infracțiunea de finanțare a terorismului se consideră consumată indiferent de faptul dacă infracțiunea cu caracter terorist a fost comisă, dacă bunurile au fost utilizate la comiterea acestei infracțiuni de către grupul, organizația ori persoana menționată la alin. (1) lit. b) sau dacă acțiunile au fost săvîrşite pe teritoriul ori în afara teritoriului Republicii Moldova.

(3) Prin bunuri se înțeleg mijloacele financiare, orice categorie de valori (active) corporale sau incorporale, mobile sau imobile, tangibile sau intangibile, precum şi acte sau alte instrumente juridice în orice formă, inclusiv în formă electronică ori digitală, care atestă un titlu ori un drept, inclusiv orice cotă (interes) cu privire la aceste valori (active).

Articolul 279[1]. Recrutarea, instruirea sau
acordarea altui suport
în scop terorist

(1) Recrutarea în scop terorist, adică solicitarea adresată unei persoane de a comite sau de a participa la pregătirea ori comiterea unei infracțiuni cu caracter terorist, sau de a se asocia la o organizație sau un grup, cu intenția sau cunoscînd că această solicitare este făcută în scopul de a contribui la comiterea unei sau mai multor infracțiuni cu caracter terorist,

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 8 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 3000 la 7000 unități convenționale cu lichidarea persoanei juridice.

(2) Instruirea în scop terorist, adică furnizarea de instrucțiuni cu privire la fabricarea sau utilizarea dispozitivelor ori substanțelor explozive, a armelor de distrugere în masă, a dispozitivelor ori materialelor radioactive, a armelor de foc ori a altor arme sau substanțe nocive ori periculoase sau cu privire la alte metode ori tehnici specifice, cu intenția sau cunoscînd că această furnizare este făcută în scopul de a contribui la comiterea unei sau mai multor infracțiuni cu caracter terorist,

se pedepseşte cu închisoare de la 4 la 9 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 la 5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 5000 la 8000 unități convenționale cu lichidarea persoanei juridice.

(3) Procurarea, păstrarea, producerea, transportarea sau furnizarea de arme, muniții, alte dispozitive sau mijloace distructive, arme biologice, substanțe nocive ori periculoase, înlesnirea trecerii frontierei de stat, găzduirea, facilitarea pătrunderii în zone cu acces limitat, culegerea, deținerea în scopul transmiterii ori punerea la dispoziție de date despre obiective-țintă, precum şi acordarea altui suport, sub orice formă, cu intenția sau cunoscînd că aceste acțiuni sînt săvîrşite

în scopul de a contribui la comiterea unei sau mai multor infracțiuni cu caracter terorist,

se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 10 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 la 5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 7000 la 10000 unități convenționale cu lichidarea persoanei juridice.

(4) Acțiunile prevăzute la alin. (1), (2) sau (3), săvîrşite cu folosirea situației de serviciu,

se pedepsesc cu închisoare de la 7 la 15 ani.

Articolul 279[2]. Instigarea în scop terorist
sau justificarea publică
a terorismului

(1) Instigarea în scop terorist, adică distribuirea sau punerea în alt mod la dispoziția publicului a unui mesaj cu intenția de a instiga sau cunoscînd că un astfel de mesaj poate instiga la comiterea unei infracțiuni cu caracter terorist,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 600 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 5 ani, în toate cazurile cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 1000 la 3000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani sau cu lichidarea persoanei juridice.

(2) Justificarea publică a terorismului, adică distribuirea sau punerea în alt mod la dispoziția publicului a unui mesaj despre recunoaşterea unei ideologii sau practici de comitere a infracțiunilor cu caracter terorist ca fiind justă, care necesită a fi susținută sau este demnă de urmat,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 500 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 140 la 200 de ore, sau cu închisoare de pînă la 4 ani, în toate cazurile cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 800 la 2000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani sau cu lichidarea persoanei juridice.

(3) Acțiunile prevăzute la alin. (1) sau (2), săvîrşite:

a) prin intermediul unui mijloc de informare în masă;

b) cu folosirea situației de serviciu,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 500 la 1000 unități convenționale sau cu închisoare de la 2 la 5 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 3000 la 5000 unități convenționale cu (sau fără) privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 la 5 ani sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 280. Luarea de ostatici

(1) Luarea sau reținerea persoanei în calitate de ostatic şi amenințarea cu omor, cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății ori cu reținerea în continuare a persoanei în această calitate cu scopul de a sili statul, organizația internațională, persoana juridică sau fizică ori un grup de persoane să săvîrşească sau să se abțină de la săvîrşirea vreunei acțiuni în calitate de condiție pentru eliberarea ostaticului

se pedepseşte cu închisoare de la 5 la 10 ani.

(2) Luarea de ostatici săvîrşită:

b) asupra a două sau mai multor persoane;

c) cu bună ştiință în privința unui minor sau a unei femei gravide ori profitînd de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vîrstei înaintate, bolii, handicapului fizic sau psihic ori altui factor;

e) din interes material;

f) cu aplicarea violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei,

se pedepseşte cu închisoare de la 6 la 12 de ani cu (sau fără) amendă în mărime de la 500 la 1.000 unităţi convenţionale.

(3) Luarea de ostatici săvîrşită:

a) de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală;

b) cu vătămarea gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii;

c) cu provocarea decesului victimei din imprudenţă;

d) cu provocarea altor urmări grave

se pedepseşte cu închisoare de la 8 la 15 de ani.

Articolul 281. Comunicarea mincinoasă cu bună-ştiinţă despre actul de terorism

Comunicarea mincinoasă cu bună-ştiinţă despre pregătirea unor explozii, incendieri sau a altor acţiuni care periclitează viaţa oamenilor, cauzează daune materiale în proporţii mari sau provoacă alte urmări grave

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 500 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

Articolul 282. Organizarea unei formaţiuni paramilitare ilegale sau participarea la ea

(1) Organizarea sau conducerea unei formaţiuni paramilitare neprevăzute de legislaţia Republicii Moldova, precum şi participarea la o astfel de formaţiune,

se pedepsesc cu închisoare de la 2 la 7 ani.

(2) Persoana care, în mod benevol, s-a retras dintr-o formaţiune paramilitară ilegală şi a predat arma se liberează de răspundere penală dacă acţiunile ei nu conţin o altă componenţă de infracţiune.

Articolul 283. Banditismul

Organizarea unor bande armate în scopul atacării persoanelor juridice sau fizice, precum şi participarea la asemenea bande sau la atacurile săvîrşite de ele,

se pedepsesc cu închisoare de la 7 la 15 ani.

Articolul 284. Crearea sau conducerea unei organizaţii criminale

(1)Crearea sau conducerea unei organizaţii criminale, adică întemeierea unei astfel de organizaţii şi organizarea activităţii ei, fie căutarea şi angajarea de membri în organizaţia criminală, fie ţinerea de adunări ale membrilor ei, fie crearea de fonduri băneşti şi de altă natură pentru susţinerea lor financiară şi a activităţii criminale a organizaţiei, fie înzestrarea organizaţiei criminale cu arme şi instrumente pentru săvîrşirea de infracţiuni, fie organizarea culegerii de informaţii despre potenţialele victime şi despre activitatea organelor de drept, fie coordonarea planurilor şi acţiunilor criminale cu alte organizaţii şi grupuri criminale sau infractori aparte din ţară şi din străinătate,

se pedepseşte cu închisoare de la 8 la 15 de ani.

(2) Crearea sau conducerea unei organizaţii criminale sau a unui grup criminal organizat cu scopul de a comite una sau mai multe infracţiuni cu caracter terorist

se pedepseşte cu închisoare de la 10 la 20 de ani sau cu detenţiune pe viaţă.

Articolul 285. Dezordini în masă

(1) Organizarea sau conducerea unor dezordini în masă, însoţite de aplicarea violenţei împotriva persoanelor, de pogromuri, incendieri, distrugeri de bunuri, de aplicarea armei de foc sau a altor obiecte utilizate în calitate de armă, precum şi de opunere de rezistenţă violentă sau armată reprezentanţilor autorităţilor,

se pedepsesc cu închisoare de la 4 la 8 ani.

(2) Participarea activă la săvîrşirea acţiunilor prevăzute la alin.(1)

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 7 ani.

(3) Chemările la nesupunere violentă activă cerinţelor legitime ale reprezentanţilor autorităţilor şi la dezordini în masă, precum şi la săvîrşirea actelor de violenţă împotriva persoanelor,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 200 la 500 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

Articolul 286. Acţiunile care dezorganizează activitatea penitenciarelor

Persoanele care, executînd pedeapsa cu închisoare, îi terorizează pe condamnaţii porniţi pe calea corectării fie săvîrşesc atacuri violente asupra administraţiei, fie organizează în aceste scopuri grupuri criminale sau participă activ la asemenea grupuri

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 10 de ani.

Articolul 287. Huliganismul

(1) Huliganismul, adică acţiunile intenţionate care încalcă grosolan ordinea publică, însoţite de aplicarea violenţei asupra persoanelor sau de ameninţarea cu aplicarea unei asemenea violenţe, de opunerea de rezistenţă violentă reprezentanţilor autorităţilor sau altor persoane care curmă actele huliganice, precum şi acţiunile care, prin conţinutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 700 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

(2) Aceeaşi acţiune săvîrşită:

a) de o persoană care anterior a săvîrşit un act de huliganism;

b) de două sau mai multe persoane

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 400 la 1.000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 5 ani.

(3) Huliganismul agravat, adică acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), dacă au fost săvîrşite cu aplicarea sau cu încercarea aplicării armei sau a altor obiecte pentru vătămarea integrităţii corporale sau sănătăţii,

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 7 ani.

Articolul 288. Vandalismul

(1) Vandalismul, adică pîngărirea edificiilor sau a altor încăperi, precum şi nimicirea bunurilor în transportul public sau în alte locuri publice,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 500 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 140 la 200 de ore, sau cu închisoare de pînă la 1 an.

(2) Aceeaşi acţiune săvîrşită:

b) de două sau mai multe persoane;

c) asupra bunurilor care au valoare istorică, culturală sau religioasă

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 700 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

Articolul 289. Pirateria

(1) Jefuirea săvîrşită în scopuri personale de către echipajul sau pasagerii unei nave împotriva persoanelor sau bunurilor care se găsesc pe această navă ori împotriva altei nave, dacă navele se află în marea liberă sau într-un loc care nu este supus jurisdicţiei nici unui stat,

se pedepseşte cu închisoare de la 5 la 10 ani.

(2) Aceeaşi acţiune:

b) săvîrşită de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală;

c)săvîrşită cu aplicarea armei sau a altor obiecte folosite în calitate de arme;

d) soldată cu decesul persoanei din imprudenţă;

e) soldată cu alte urmări deosebit de grave,

se pedepseşte cu închisoare de la 8 la 15 de ani.

Articolul 289[1]. Infracțiuni contra securității aeronautice şi contra securității aeroporturilor

(1) Faptele ce pot periclita securitatea aeronautică şi securitatea aeroporturilor, adică:

a) săvîrşirea unui act de violență asupra unei persoane aflate la bordul unei aeronave aflate în zbor, dacă acest act poate periclita securitatea navei;

b) săvîrşirea unui act de violență asupra unei persoane într-un aeroport care deserveşte aviația civilă, dacă acest act poate periclita securitatea aeroportului;

c) distrugerea unei aeronave aflate în exploatare sau cauzarea de daune acestei nave care o scot din funcțiune ori care pot periclita securitatea aeronavei în timpul zborului;

d) plasarea sau o altă faptă ce a condus la plasarea pe bordul unei aeronave aflate în exploatare, prin orice metodă, a unui dispozitiv ori a unei substanțe capabile să distrugă această aeronavă sau să-i cauzeze daune care o scot din funcțiune ori care pot periclita securitatea aeronavei în timpul zborului;

e) distrugerea sau deteriorarea instalației ori a serviciului de navigație aeriană, sau perturbarea funcționării lor, dacă aceste acțiuni pot periclita securitatea unei nave aeriene aflate în zbor;

f) distrugerea sau deteriorarea instalației ori a edificiului unui aeroport care deserveşte aviația civilă sau a unei aeronave situate în aeroport şi care nu se află în exploatare, sau perturbarea funcționării serviciului aeroportului, dacă aceste acțiuni pot periclita securitatea aeroportului;

g) comunicarea unei informații cunoscînd că este falsă, dacă prin aceasta se creează pericol pentru securitatea unei aeronave aflate în zbor,

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 12 ani.

(2) Aceleaşi fapte care au provocat din imprudență:

a) vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății;

b) decesul unei persoane;

c) alte urmări grave

se pedepsesc cu închisoare de la 10 la 20 de ani.

(3) Faptele prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală,

se pedepsesc cu închisoare de la 15 la 20 de ani sau cu detențiune pe viață.

Articolul 289[2]. Infracțiuni contra securității transportului naval

(1) Faptele ce pot periclita securitatea transportului naval, adică:

a) săvîrşirea unui act de violență asupra unei persoane aflate la bordul unei nave maritime sau fluviale, dacă acest act poate periclita navigația în siguranță a navei;

b) distrugerea unei nave maritime sau fluviale ori cauzarea de daune acestei nave sau încărcăturii ei care pot periclita navigația în siguranță a navei;

c) plasarea sau o altă faptă ce a condus la plasarea pe bordul unei nave maritime sau fluviale, prin orice metodă, a unui dispozitiv ori a unei substanțe capabile să distrugă nava sau să cauzeze acesteia ori încărcăturii ei daune care pot periclita navigația în siguranță a navei;

d) distrugerea sau deteriorarea instalației ori a serviciului de navigație, sau perturbarea funcționării lor, dacă aceste acțiuni pot periclita navigația în siguranță a navei maritime sau fluviale;

e) comunicarea unei informații cunoscînd că este falsă, dacă prin aceasta se creează pericol pentru navigația în siguranță a navei maritime sau fluviale,

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 12 ani.

(2) Aceleaşi fapte care au provocat din imprudență:

a) vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății;

b) decesul unei persoane;

c) alte urmări grave

se pedepsesc cu închisoare de la 10 la 20 de ani.

(3) Faptele prevăzute la alin. (1) sau (2), săvîrşite de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală,

se pedepsesc cu închisoare de la 15 la 20 de ani sau cu detenţiune pe viaţă.

Articolul 289[3]. Infracţiuni contra securităţii platformelor fixe

(1) Faptele ce periclitează securitatea platformelor fixe, adică:

a) capturarea sau exercitarea ilegală a controlului asupra unei platforme fixe însoţită de violenţă, de ameninţarea cu aplicarea ei sau de o altă formă de intimidare;

b) săvîrşirea unui act de violenţă asupra unei persoane aflate pe o platformă fixă, dacă acest act poate periclita securitatea platformei;

c) distrugerea unei platforme fixe sau cauzarea de daune acestei platforme care pot periclita securitatea platformei;

d) plasarea sau o altă faptă care a condus la plasarea pe o platformă fixă, prin orice metodă, a unui dispozitiv ori a unei substanţe capabile să distrugă această platformă sau să pericliteze securitatea ei,

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 12 ani.

(2) Aceleaşi fapte care au provocat din imprudenţă:

a) vătămarea gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii;

b) decesul unei persoane;

c) alte urmări grave

se pedepsesc cu închisoare de la 10 la 20 de ani.

(3) Faptele prevăzute la alin. (1) sau (2), săvîrşite de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală,

se pedepsesc cu închisoare de la 15 la 20 de ani sau cu detenţiune pe viaţă.

Articolul 290. Purtarea, păstrarea, procurarea, fabricarea, repararea sau comercializarea ilegală a armelor şi muniţiilor, sustragerea lor

(1) Purtarea, păstrarea, procurarea, fabricarea, repararea sau comercializarea armelor de foc, precum şi sustragerea lor, cu excepţia armei de vînătoare cu ţeavă lisă, sau a muniţiilor fără autorizaţia corespunzătoare

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 600 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

(2) Aceleaşi acţiuni săvîrşite:

b) de două sau mai multe persoane

se pedepsesc cu închisoare de la 2 la 7 ani.

(3) Persoana care a predat de bună voie arma de foc sau muniţiile pe care le deţinea fără autorizaţia corespunzătoare este liberată de răspundere penală.

Articolul 291. Păstrarea neglijentă a armelor de foc şi a muniţiilor

Păstrarea neglijentă a armelor de foc şi a muniţiilor, precum şi transmiterea acestora altor persoane,

se pedepsesc cu amendă în mărime de pînă la 500 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

Articolul 292. Fabricarea, procurarea, prelucrarea, păstrarea, transportarea, folosirea sau neutralizarea substanțelor explozive ori a materialelor radioactive

(1) Fabricarea, procurarea, prelucrarea, păstrarea, transportarea, folosirea sau neutralizarea substanțelor explozive sau materialelor radioactive fără autorizația corespunzătoare sau orice altă operație ilegală privind circulația acestora

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 800 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 3000 la 5000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(1^1) Aceleaşi fapte săvîrşite cu materialul nuclear, dacă acestea creează pericolul de a cauza moartea ori vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, daune esențiale proprietății sau mediului,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 600 la 1000 unități convenționale sau cu închisoare de la 3 la 7 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 6000 la 8000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(2) Faptele prevăzute la alin. (1) sau (1^1), care au provocat din imprudență:

a) decesul unei persoane;

b) alte urmări grave,

se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 10 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 7000 la 10000 unități convenționale cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 293. Încălcarea regulilor de evidență, păstrare, transportare şi folosire a substanțelor uşor inflamabile sau corozive

Încălcarea regulilor de evidență, păstrare, transportare şi folosire a substanțelor uşor inflamabile sau corozive, precum şi expedierea ilegală prin poştă sau bagaj a acestor substanțe,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 500 la 1000 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

Articolul 295. Sustragerea materialelor sau a dispozitivelor radioactive ori a instalațiilor nucleare, amenințarea de a sustrage sau cererea de a transmite aceste materiale, dispozitive sau instalații

(1) Sustragerea materialului sau a dispozitivului radioactiv ori a instalației nucleare

se pedepseşte cu închisoare de la 4 la 8 ani cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

(2) Cererea de a transmite material sau dispozitiv radioactiv ori o instalație nucleară însoțită de amenințarea cu aplicarea violenței sau de altă formă de intimidare

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 7 ani.

(3) Acțiunile prevăzute la alin. (1) sau (2), săvîrşite:

a) de două sau mai multe persoane;

b) cu folosirea situației de serviciu;

c) cu aplicarea violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei,

se pedepsesc cu închisoare de la 6 la 12 ani cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

(4) Atacul săvîrşit asupra unei persoane în scopul sustragerii materialului sau a dispozitivului radioactiv ori a instalației nucleare, însoțit de violență periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei agresate ori de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe,

se pedepseşte cu închisoare de la 6 la 12 ani.

(5) Acțiunile prevăzute la alin. (4), săvîrşite:

a) de două sau mai multe persoane;

b) cu aplicarea armei sau altor obiecte folosite în calitate de armă;

c) cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății,

se pedepsesc cu închisoare de la 10 la 17 ani.

(6) Acțiunile prevăzute la alin. (1), (2), (3), (4) sau (5), săvîrşite:

a) de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală ori în favoarea acestora;

b) în proporții mari sau deosebit de mari,

se pedepsesc cu închisoare de la 12 la 20 de ani.

(7) Amenințarea de a sustrage material sau dispozitiv radioactiv ori o instalație nucleară cu scopul de a sili statul, organizația internațională, persoana juridică sau fizică să săvîrşească sau să se abțină de la săvîrşirea vreunei acțiuni

se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 5 ani.

Articolul 295[1]. Deținerea, confecționarea sau utilizarea materialelor sau a dispozitivelor radioactive ori a instalațiilor nucleare

(1) Deținerea materialului radioactiv, confecționarea sau deținerea unui dispozitiv radioactiv cu scopul de a cauza moartea ori vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, daune esențiale proprietății sau mediului

se pedepsesc cu închisoare de la 10 la 15 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

(2) Utilizarea prin orice metodă a materialului sau a dispozitivului radioactiv ori a instalației nucleare, însoțită de eliberarea sau de pericolul eliberării materialului radioactiv, săvîrşită cu scopul:

a) de a cauza moartea ori vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, daune esențiale proprietății sau mediului;

b) de a sili statul, organizația internațională, persoana juridică sau fizică să săvîrşească sau să se abțină de la săvîrşirea vreunei acțiuni,

se pedepseşte cu închisoare de la 15 la 20 de ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 la 5 ani.

(3) Amenințarea de a săvîrşi o faptă prevăzută la alin. (2)

se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 5 ani.

Articolul 295[2]. Atacul asupra unei instalații nucleare

(1) Săvîrşirea unei acțiuni îndreptate împotriva unei instalații nucleare sau care perturbă funcționarea unei instalații nucleare

se pedepseşte cu închisoare de la 5 la 10 ani.

(2) Aceeaşi acțiune săvîrşită:

a) de două sau mai multe persoane;

b) cu aplicarea violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei;

c) cu aplicarea armei sau altor obiecte folosite în calitate de armă

se pedepseşte cu închisoare de la 7 la 15 ani.

(3) Acțiunile prevăzute la alin. (1) sau (2):

a) însoțite de expunerea la radiație ori de eliberarea de substanțe radioactive;

b) soldate cu alte urmări grave,

se pedepsesc cu închisoare de la 12 la 20 de ani.

(4) Amenințarea de a săvîrşi o acțiune prevăzută la alin. (1)

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 600 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de la 2 la 5 ani.

(5) Amenințarea de a săvîrşi o acțiune prevăzută la alin. (1) cu scopul de a sili statul, organizația internațională, persoana juridică sau fizică să săvîrşească sau să se abțină de la săvîrşirea vreunei acțiuni

se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 5 ani.

Articolul 296. Încălcarea regulilor de protecție contra incendiilor

Neîndeplinirea dispozițiilor organelor de stat de supraveghere antiincendiară, precum şi încălcarea cu rea-voință a regulilor de protecție contra incendiilor, dacă acestea au provocat urmări grave,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 200 la 500 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

Articolul 297. Neîndeplinirea dispozițiilor organelor de stat de supraveghere în domeniul protecției civile

Neîndeplinirea dispozițiilor organelor de stat de supraveghere în domeniul protecției civile, precum şi încălcarea cu rea-voință a normelor şi regulilor în domeniul protecției civile, dacă acestea au provocat:

a) decesul unei persoane;

b) alte urmări grave,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 200 la 600 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 5 ani.

Articolul 298. Încălcarea regulilor de exploatare a obiectivelor energetice

Încălcarea regulilor de exploatare a stațiilor de producere, a liniilor de transportare şi distribuire a energiei electrice şi termice, a conductelor de transportare a combustibilului, dacă aceasta a provocat:

a) decesul unei persoane;

b) alte urmări grave,

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 7 ani.

Articolul 300. Încălcarea regulilor la efectuarea exploatărilor miniere sau a lucrărilor de construcție miniere

Încălcarea regulilor de securitate, de construcție, sanitare sau de protecție contra incendiilor la efectuarea exploatărilor miniere sau a lucrărilor de construcție miniere, precum şi încălcarea regulilor de exploatare a mecanismelor de construcție, dacă acestea au provocat:

a) decesul unei persoane;

b) alte urmări grave,

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 10 ani.

Articolul 301. Încălcarea regulilor de securitate în întreprinderile sau secțiile supuse pericolului exploziei

Încălcarea disciplinei tehnice şi de producție sau a regulilor ce asigură securitatea de producție în întreprinderile sau secțiile supuse pericolului exploziei, dacă aceasta a provocat:

a) decesul unei persoane;

b) alte urmări grave,

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 10 ani.

Articolul 301[1]. Producerea, comercializarea sau procurarea în scop de comercializarea mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informației, săvîrşite ilegal

Producerea, comercializarea sau procurarea în scop de comercializare a mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informației, săvîrşite ilegal,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 300 la 500 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 200 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în toate cazurile cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 3 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1000 la 3000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 3 ani.

Articolul 302. Organizarea cerşetoriei

(1) Organizarea cerşetoriei în scop de a obține pentru sine sau pentru altul foloase materiale injuste

se pedepseşte cu amendă de pînă la 1000 unități convenționale sau cu închisoare pînă la 3 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, de la 1000 la 2500 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(2) Aceeaşi acțiune săvîrşită asupra a două sau mai multor persoane

se pedepsesc cu amendă de la 500 la 1500 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, de la 2500 la 5000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

Capitolul XIV
INFRACȚIUNI CONTRA JUSTIȚIEI

Articolul 303. Amestecul în înfăptuirea justiției şi în urmărirea penală

(1) Amestecul, sub orice formă, în judecarea cauzelor de către instanțele de judecată cu scopul de a împiedica examinarea multilaterală, deplină şi obiectivă a cauzei concrete sau de a obține pronunțarea unei hotărîri judecătoreşti ilegale

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 500 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

(2) Amestecul, sub orice formă, în activitatea organelor de urmărire penală cu scopul de a împiedica cercetarea rapidă, completă şi obiectivă a cauzei penale

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 350 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore.

(3) Acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite cu folosirea situației de serviciu,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 400 la 600 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 4 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 3 ani.

Articolul 306. Tragerea cu bună-ştiință la răspundere penală a unei persoane nevinovate

(1) Tragerea cu bună-ştiință la răspundere penală a unei persoane nevinovate de cel care efectuează urmărirea penală

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 800 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 5 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

(2) Aceeaşi acțiune:

a) urmărind învinuirea de săvîrşire a unei infracţiuni grave, deosebit de grave sau excepţional de grave;

c) soldată cu urmări grave

se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 7 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

Articolul 307. Pronunţarea unei sentinţe, decizii, încheieri sau hotărîri contrare legii

(1) Pronunţarea cu bună-ştiinţă de către judecător a unei hotărîri, sentinţe, decizii sau încheieri contrare legii

se pedepseşte cu amendă în sumă de la 300 la 800 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 5 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

(2) Aceeaşi acţiune:

a) legată de învinuirea de săvîrşire a unei infracţiuni grave, deosebit de grave sau excepţional de grave;

c) soldată cu urmări grave

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 7 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

Articolul 308. Reţinerea sau arestarea ilegală

(1) Reţinerea ilegală cu bună-ştiinţă de către persoana care efectuează urmărirea penală

se pedepseşte cu închisoare de pînă la 2 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

(2) Arestarea ilegală cu bună-ştiinţă de către judecător

se pedepseşte cu închisoare de pînă la 3 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

(4) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), care au provocat urmări grave,

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

Articolul 309. Constrîngerea de a face declaraţii

(1) Constrîngerea persoanei, prin ameninţare sau prin alte acte ilegale, de a face declaraţii la interogatoriu, constrîngerea, în acelaşi mod, a expertului de a face concluzia sau a traducătorului ori a interpretului de a face o traducere sau interpretare incorectă de către cel care efectuează urmărirea penală

se pedepsesc cu închisoare de pînă la 3 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

(2) Aceeaşi acţiune însoţită:

a) de aplicarea violenţei;

b) de tratamente crude, inumane sau degradante;

c) de încheierea acordului de recunoaştere a vinovăţiei,

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 8 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

Articolul 309[1]. Tortura

(1) Provocarea, în mod intenţionat, a unei dureri sau suferinţe puternice, fizice ori psihice unei persoane, în special cu scopul de a obţine de la această persoană sau de la o persoană terţă informaţii sau mărturisiri, de a o pedepsi pentru un act pe care aceasta sau o terţă persoană l-a comis ori este bănuită că l-a comis, de a intimida sau de a face presiune asupra ei sau asupra unei terţe persoane, sau pentru orice alt motiv bazat pe o formă de discriminare, oricare ar fi ea, dacă o asemenea durere sau suferinţă este provocată de o persoană cu funcţie de răspundere sau de oricare altă persoană care acţionează cu titlu oficial, ori la instigarea sau cu consimţămîntul expres sau tacit al unor asemenea persoane, cu excepţia durerii sau a suferinţei ce rezultă

exclusiv din sancțiuni legale, inerente acestor sancțiuni sau ocazionate de ele,

se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 5 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

(2) Organizarea sau instigarea acțiunilor de tortură

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 8 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

(3) Acțiunile prevăzute la alin. (1) sau (2), săvîrşite:

a) cu bună ştiință asupra unui minor sau a unei femei gravide ori profitînd de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vîrstei înaintate, bolii, handicapului fizic sau psihic ori altui factor;

c) de două sau mai multe persoane;

e) cu folosirea unor instrumente speciale de tortură sau a altor obiecte adaptate în acest scop;

f) de o persoană cu înaltă funcție de răspundere,

se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 10 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

Articolul 310. Falsificarea probelor

(1) Falsificarea probelor în procesul civil de către un participant la proces sau de către reprezentantul acestuia

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 500 la 800 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

(2) Falsificarea probelor în procesul penal de către persoana care efectuează urmărirea penală, procuror sau de către apărătorul admis în procesul penal

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 500 la 1.000 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

Articolul 311. Denunțarea falsă

(1) Denunțarea cu bună ştiință falsă în scopul de a-l învinui pe cineva de săvîrşirea unei infracțiuni, făcută unui organ sau unei persoane cu funcție de răspundere, care sînt în drept de a porni urmărirea penală,

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 300 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

(2) Aceeaşi acțiune:

a) legată de învinuirea de săvîrşire a unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave;

b) săvîrşită din interes material;

c) însoțită de crearea artificială a probelor acuzatoare

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 800 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 5 ani.

Articolul 312. Declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă

(1) Prezentarea, cu bună-ştiință, a declarației mincinoase de către martor sau partea vătămată, a concluziei false de către specialist sau expert, a traducerii sau a interpretării incorecte de către traducător sau interpret, dacă această acțiune a fost săvîrşită în cadrul urmăririi penale sau judecării cauzei,

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 300 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani, în toate cazurile cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 2 ani.

(2) Aceleaşi acţiuni:

a) legate de învinuirea de săvîrşire a unei infracţiuni grave, deosebit de grave sau excepţional de grave;

b) săvîrşite din interes material;

c) însoţite de crearea artificială a probelor acuzatoare

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 200 la 800 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 5 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 3 ani.

Articolul 313. Refuzul sau eschivarea martorului ori a părţii vătămate de a face declaraţii

Refuzul sau eschivarea martorului ori a părţii vătămate de a face declaraţii în cadrul urmăririi penale sau al cercetării judecătoreşti

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 300 unităţi convenţionale.

Articolul 314. Constrîngerea de a face declaraţii mincinoase, concluzii false sau traduceri incorecte ori de a se eschiva de la aceste obligaţii

(1) Constrîngerea martorului, a părţii vătămate de a face declaraţii mincinoase, a expertului de a face concluzii sau declaraţii false, a interpretului sau a traducătorului de a face interpretări ori de a face traduceri incorecte, precum şi de a se eschiva de la aceste obligaţii,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 500 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

(2) Aceeaşi acţiune:

a) săvîrşită de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală;

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 800 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 5 ani.

Articolul 315. Divulgarea datelor urmăririi penale

(1) Divulgarea datelor urmăririi penale contrar interdicţiei persoanelor care efectuează urmărirea penală

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 300 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore.

(2) Divulgarea intenţionată a datelor urmăririi penale de către persoana care efectuează urmărirea penală sau de către persoana abilitată cu controlul asupra desfăşurării urmăririi penale, dacă această acţiune a cauzat daune morale sau materiale bănuitului, învinuitului, martorului, părţii vătămate sau reprezentanţilor acestora ori dacă l-a făcut pe vinovat să se eschiveze de la răspundere,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 500 la 1.000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 3 ani.

Articolul 316. Divulgarea datelor privind măsurile de securitate aplicate faţă de judecător şi participanţii la procesul penal

(1) Divulgarea datelor privind măsurile de securitate aplicate faţă de judecător, executorul judecătoresc, partea vătămată, martor sau alţi participanţi la procesul penal, precum şi faţă de rudele apropiate ale acestora, dacă fapta a fost săvîrşită de către o persoană căreia aceste date i-au fost încredinţate în virtutea atribuţiilor de serviciu,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 400 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 2 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 2 ani.

(2) Aceeaşi acţiune care a provocat urmări grave

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 600 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 5 ani cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 3 ani.

Articolul 317. Evadarea din locurile de deţinere

(1) Evadarea din locurile de deţinere, săvîrşită de persoana care execută pedeapsa cu închisoare, precum şi de persoana care se află sub arest preventiv,

se pedepseşte cu închisoare de pînă la 3 ani.

(2) Aceeaşi acţiune:

b) săvîrşită de două sau mai multe persoane;

c) însoţită de aplicarea violenţei;

d) săvîrşită cu aplicarea armei sau altor obiecte folosite în calitate de arme

se pedepseşte cu închisoare de pînă la 6 ani.

(3) Nu constituie infracţiune, în sensul prezentului articol, evadarea din locurile de detenţie a persoanei în privinţa căreia la momentul evadării nu exista sau a încetat temeiul legal al detenţiei.

Articolul 318. Înlesnirea evadării

(1) Înlesnirea prin orice mijloace a evadării

se pedepseşte cu închisoare de la 1 la 5 ani cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

(2) Înlesnirea evadării de o persoană cu funcţie de răspundere

se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 5 ani cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

Articolul 319. Eschivarea de la executarea pedepsei cu închisoare

Eschivarea de la executarea pedepsei a condamnatului căruia i s-a permis să plece pe scurtă durată din locurile de deţinere

se pedepseşte cu închisoare de pînă la 2 ani.

Articolul 320. Neexecutarea intenţionată a hotărîrii instanţei de judecată

(1) Neexecutarea intenţionată, precum şi eschivarea de la îndeplinire, a hotărîrii instanţei de judecată

se pedepsesc cu amendă în mărime de pînă la 300 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 150 la 200 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

(2) Neexecutarea intenţionată de către o persoană cu funcţie de răspundere a hotărîrii instanţei de judecată, precum şi împiedicarea executării ei,

se pedepsesc cu amendă în mărime mărime de la 250 la 500 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în toate cazurile cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

Articolul 321. Nesupunerea prin violenţă cerinţelor administraţiei penitenciarului

Nesupunerea prin violenţă cerinţelor legitime ale administraţiei penitenciarului, săvîrşită de o persoană care execută pedeapsa în penitenciar,

se pedepseşte cu închisoare de pînă la 5 ani.

Articolul 322. Transmiterea ilegală a unor obiecte interzise persoanelor deţinute în penitenciare

(1) Transmiterea tăinuită de la control sau încercarea de a transmite prin orice mijloace persoanelor deţinute în penitenciare a băuturilor alcoolice, a drogurilor, medicamentelor sau a

altor substanţe cu efect narcotizant, precum şi a altor obiecte, a căror transmitere este interzisă, dacă această acţiune a fost săvîrşită în mod sistematic sau în proporţii mari,

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 300 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

(2) Aceleaşi acţiuni săvîrşite cu folosirea situaţiei de serviciu

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 200 la 500 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

Articolul 323. Favorizarea infracţiunii

(1) Favorizarea dinainte nepromisă a infracţiunii grave, deosebit de grave sau excepţional de grave

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 500 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

(2) Nu sînt pasibili de răspundere penală pentru favorizarea infracţiunii soţul (soţia) şi rudele apropiate ale persoanei care a săvîrşit infracţiunea.

Capitolul XV
INFRACŢIUNI SĂVÎRŞITE DE PERSOANE CU FUNCŢIE DE RĂSPUNDERE

Articolul 324. Corupere pasivă

(1) Fapta persoanei cu funcţie de răspundere care pretinde ori primeşte oferte, bani, titluri de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale fie acceptă servicii, privilegii sau avantaje, ce nu i se cuvin, pentru a îndeplini sau nu ori pentru a întîrzia sau grăbi îndeplinirea unei acţiuni ce ţine de obligaţiile ei de serviciu, ori pentru a îndeplini o acţiune contrar acestor obligaţii, precum şi pentru a obţine de la autorităţi distincţii, funcţii, piete de desfacere sau o oarecare decizie favorabilă,

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 7 ani cu amendă în mărime de la 1000 la 3000 unităţi convenţionale şi cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

(2) Aceleaşi acţiuni săvîrşite:

b) de două sau mai multe persoane;

c) cu extorcare de bunuri sau servicii enumerate la alin.(1);

d) în proporţii mari

se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 10 ani cu amendă în mărime de la 1000 la 3000 unităţi convenţionale şi cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite:

a) de o persoană cu înaltă funcţie de răspundere;

b) în proporţii deosebit de mari;

c) în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizaţii criminale,

se pedepsesc cu închisoare de la 7 la 15 ani cu amendă în mărime de la 1000 la 3000 unităţi convenţionale şi cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 la 5 ani.

Articolul 325. Coruperea activă

(1) Promisiunea, oferirea sau darea unei persoane cu funcţie de răspundere, personal sau prin mijlocitor, de bunuri sau servicii, enumerate la art.324, în scopurile indicate la acelaşi articol

se pedepseşte cu închisoare de pînă la 5 ani cu amendă în mărime de la 1000 la 3000 unităţi convenţionale.

(2) Aceleaşi acţiuni săvîrşite:

b) de două sau mai multe persoane;

c) în proporţii mari

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani cu amendă în mărime de la 1000 la 3000 unități convenționale.

(3) Acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite:

a) în proporții deosebit de mari;

b) în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale,

se pedepsesc cu închisoare de la 6 la 12 ani cu amendă în mărime de la 1000 la 3000 unități convenționale.

(4) Persoana care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la art.324 este liberată de răspundere penală dacă ele i-au fost extorcate sau dacă persoana s-a autodenunțat neştiind că organele de urmărire penală sînt la curent cu infracțiunea pe care a săvîrşit-o.

Articolul 326. Traficul de influență

(1) Primirea sau extorcarea de bani, titluri de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale, acceptarea de servicii, bunuri sau avantaje, personal sau prin mijlocitor, pentru sine sau pentru o altă persoană, săvîrşite intenționat de către o persoană care are influență sau care susține că are influență asupra unui funcționar, în scopul de a-l face să îndeplinească ori să nu îndeplinească acțiuni ce intră în obligațiile lui de serviciu, indiferent dacă asemenea acțiuni au fost sau nu săvîrşite,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 500 la 1.500 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

(2) Aceleaşi acțiuni urmate de influența promisă sau de obținerea rezultatului urmărit, săvîrşite:

b) de două sau mai multe persoane;

c) cu primirea de bunuri sau avantaje în proporții mari,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unități convenționale sau cu închisoare de la 2 la 6 ani.

(3) Acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite:

a) cu primirea de bunuri sau avantaje în proporții deosebit de mari;

b) în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale,

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani cu amendă în mărime de la 500 la 1.500 unități convenționale.

Articolul 327. Abuzul de putere sau abuzul de serviciu

(1) Folosirea intenționată de către o persoană cu funcție de răspundere a situației de serviciu, în interes material ori în alte interese personale, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 150 la 400 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

(2) Aceeaşi acțiune:

b) săvîrşită de o persoană cu înaltă funcție de răspundere;

c) soldată cu urmări grave

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 500 la 1.000 unități convenționale sau cu închisoare de la 2 la 6 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

(3) Abuzul de putere sau abuzul de serviciu, săvîrşit în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale,

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 7 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

Articolul 328. Excesul de putere sau depăşirea
atribuţiilor de serviciu

(1) Săvîrşirea de către o persoană cu funcţie de răspundere a unor acţiuni care depăşesc în mod vădit limitele drepturilor şi atribuţiilor acordate prin lege, dacă aceasta a cauzat daune în proporţii considerabile intereselor publice sau drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 150 la 400 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

(2) Aceleaşi acţiuni însoţite:

a) de aplicarea violenţei;

b) de aplicarea armei;

c) de tortură sau acţiuni care înjosesc demnitatea părţii vătămate

se pedepsesc cu închisoare de la 2 la 6 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2):

b) săvîrşite de o persoană cu înaltă funcţie de răspundere;

c) săvîrşite în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizaţii criminale;

d) soldate cu urmări grave,

se pedepsesc cu închisoare de la 6 la 10 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

Articolul 329. Neglijenţa în serviciu

(1) Neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană cu funcţie de răspundere a obligaţiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconştiincioase faţă de ele, dacă aceasta a cauzat daune în proporţii mari intereselor publice sau drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice,

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 500 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 2 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 3 ani.

(2) Aceleaşi acţiuni care au provocat:

a) decesul unei persoane;

b) alte urmări grave

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 300 la 800 unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 2 la 6 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

Articolul 330. Primirea de către un funcţionar
a recompensei ilicite

(1) Primirea de către un funcţionar al autorităţii publice, al altei instituţii, întreprinderi sau organizaţii de stat, care nu este persoană cu funcţie de răspundere, a unei recompense ilicite sau a unor avantaje patrimoniale pentru îndeplinirea unor acţiuni sau acordarea de servicii ce ţin de obligaţiile lui de serviciu

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 400 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 2 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

(2) Aceeaşi acţiune săvîrşită:

b) în proporţii mari

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 400 la 1.000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 4 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

Articolul 330[1]. Încălcarea regulilor privind declararea veniturilor şi a proprietăţii de către demnitarii de stat, judecători, procurori, funcţionarii publici şi unele persoane cu funcţie de conducere

(1) Eschivarea de la prezentarea declaraţiei cu privire la venituri şi proprietate sau indicarea intenţionată în declaraţie a datelor incorecte de către persoanele obligate să o prezinte

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 500 unităţi convenţionale, cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 5 ani.

(2) Aceleaşi acţiuni săvîrşite de o persoană cu înaltă funcţie de răspundere

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 500 la 1000 unităţi convenţionale, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 5 ani.

(3) Divulgarea sau publicarea intenţionată a informaţiilor din declaraţiile cu privire la venituri şi proprietate de către persoanele cărora aceste informaţii le-au devenit cunoscute în procesul îndeplinirii atribuţiilor de serviciu sau al exercitării controlului

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 150 la 300 unităţi convenţionale, cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 5 ani.

Articolul 332. Falsul în acte publice

(1) Înscrierea de către o persoană cu funcţie de răspundere, precum şi de către un funcţionar al autorităţii publice care nu este persoană cu funcţie de răspundere, în documentele oficiale a unor date vădit false, precum şi falsificarea unor astfel de documente, dacă aceste acţiuni au fost săvîrşite din interes material sau din alte interese personale,

se pedepsesc cu amendă în mărime de pînă la 500 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 2 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

(2) Aceleaşi acţiuni săvîrşite:

b) de o persoană cu înaltă funcţie de răspundere;

c) în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizaţii criminale

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 500 la 1.000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 1 la 6 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

Capitolul XVI
INFRACŢIUNI SĂVÎRŞITE DE PERSOANELE CARE GESTIONEAZĂ ORGANIZAŢIILE COMERCIALE, OBŞTEŞTI SAU ALTE ORGANIZAŢII NESTATALE

Articolul 333. Luarea de mită

(1) Luarea de către o persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau o altă organizaţie nestatală a mitei sub formă de bani, titluri de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale, acceptarea de servicii, privilegii sau avantaje, ce nu i se cuvin, pentru a îndeplini sau nu ori de a întîrzia sau grăbi îndeplinirea unei acţiuni în interesul mituitorului sau al persoanelor pe care le reprezintă, dacă asemenea acţiune intră în obligaţiile de serviciu ale mituitului,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 500 la 1.500 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

(2) Aceleaşi acţiuni săvîrşite:
b) de două sau mai multe persoane;
c) cu extorcarea mitei;
d) în proporţii mari
se pedepsesc cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 2 la 7 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.
(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite:
a) în proporţii deosebit de mari;
b) în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizaţii criminale,
se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 10 ani.
Articolul 334. Darea de mită
(1) Darea de mită
se pedepseşte cu amendă în mărime de la 500 la 1.000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 3 ani.
(2) Aceeaşi acţiune săvîrşită:
b) de două sau mai multe persoane;
c) în proporţii mari
se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1.000 la 2.000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 5 ani.
(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite:
a) în proporţii deosebit de mari;
b) în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizaţii criminale,
se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani.
(4) Persoana care a dat mită este liberată de răspundere penală dacă mita i-a fost extorcată sau dacă persoana s-a autodenunţat neştiind că organele de urmărire penală sînt la curent cu infracţiunea săvîrşită de ea.
Articolul 335. Abuzul de serviciu
(1) Folosirea intenţionată de către o persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau o altă organizaţie nestatală a situaţiei de serviciu, în interes material ori în alte interese personale, dacă aceasta a cauzat daune în proporţii considerabile intereselor publice sau drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice,
se pedepseşte cu amendă în mărime de la 150 la 400 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 3 ani.
(2) Aceeaşi acţiune săvîrşită de către un notar sau auditor
se pedepseşte cu amendă în mărime de la 500 la 800 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 3 ani.
(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2):
a) săvîrşite în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizaţii criminale;
b) soldate cu urmări grave
se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

Capitolul XVII
INFRACŢIUNI CONTRA AUTORITĂŢILOR PUBLICE ŞI A SECURITĂŢII DE STAT

Articolul 337. Trădarea de Patrie
(1) Trădarea de Patrie, adică fapta săvîrşită intenţionat de un cetăţean al Republicii Moldova în dauna suveranităţii, inviolabilităţii teritoriale sau a securităţii de stat şi a capacităţii de apărare a Republicii Moldova, prin trecerea de partea duşmanului, spionaj, divulgare a secretului de stat

unui stat străin, unei organizații străine sau reprezentanților lor, precum şi acordarea de ajutor unui stat străin la înfăptuirea activității dușmănoase împotriva Republicii Moldova,

se pedepsesc cu închisoare de la 12 la 20 de ani.

(2) Este liberat de răspundere penală cetățeanul Republicii Moldova, racolat de serviciul de spionaj străin pentru înfăptuirea unei activități dușmănoase împotriva Republicii Moldova, dacă el nu a săvîrşit nici un fel de acțiuni pentru realizarea însărcinării criminale primite şi a declarat de bună voie autorităților despre legătura sa cu serviciul de spionaj străin.

Articolul 338. Spionajul

Transmiterea, precum şi sustragerea sau culegerea de informații ce constituie secret de stat în scopul transmiterii lor unui stat străin, unei organizații străine sau agenturii lor, precum şi transmiterea sau culegerea, din însărcinarea serviciului de spionaj străin, a altor informații pentru a fi folosite în dauna intereselor Republicii Moldova, dacă spionajul este săvîrşit de un cetățean străin sau de un apatrid,

se pedepseşte cu închisoare de la 12 la 20 de ani.

Articolul 339. Uzurparea puterii de stat

(1) Acțiunile săvîrşite în scopul uzurpării sau menținerii forțate a puterii de stat cu încălcarea prevederilor Constituției Republicii Moldova

se pedepsesc cu închisoare de la 10 la 15 de ani.

(2) Aceleaşi acțiuni care au provocat:

a) schimbarea prin violență a orînduirii constituționale a Republicii Moldova;

b) decesul unei persoane;

c) alte urmări grave

se pedepsesc cu închisoare de la 12 la 20 de ani.

Articolul 340. Rebeliunea armată

Organizarea sau conducerea unei rebeliuni armate, precum şi participarea la ea, în scopul răsturnării sau schimbării prin violență a orînduirii constituționale ori în scopul violării integrității teritoriale a Republicii Moldova

se pedepsesc cu închisoare de la 12 la 20 de ani.

Articolul 341. Chemările la răsturnarea sau
schimbarea prin violență
a orînduirii constituționale
a Republicii Moldova

(1) Chemările publice la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orînduirii constituționale ori la violarea integrității teritoriale a Republicii Moldova, precum şi difuzarea prin diferite forme, în acest scop, de materiale cu asemenea chemări,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 200 la 600 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

(2) Aceleaşi acțiuni săvîrşite:

b) de două sau mai multe persoane

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 300 la 1.000 unități convenționale sau cu închisoare de la 1 la 4 ani.

(3) Acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite din însărcinarea unei organizații străine sau a reprezentanților ei,

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani.

Articolul 342. Atentarea la viața Preşedintelui
Republicii Moldova, a Preşedintelui
Parlamentului sau a Prim-ministrului

Atentarea la viața Preşedintelui Republicii Moldova, a Preşedintelui Parlamentului sau a Prim-ministrului, săvîrşită în scopul sistării activității lor de stat sau a altei activități politice ori din răzbunare pentru asemenea activitate,

se pedepseşte cu închisoare de la 12 la 20 de ani sau cu detenţiune pe viaţă.

Articolul 343. Diversiunea

Săvîrşirea, în scopul slăbirii bazei economice şi a capacităţii de apărare a ţării, a unor explozii, incendieri sau a altor acţiuni îndreptate spre exterminarea în masă a oamenilor, spre vătămarea integrităţii corporale sau a sănătăţii mai multor persoane, spre distrugerea sau deteriorarea întreprinderilor, clădirilor, căilor şi mijloacelor de comunicaţie, a mijloacelor de telecomunicaţii ori a altor bunuri de stat sau obşteşti, precum şi provocarea, în aceleaşi scopuri, a unor otrăviri sau răspîndirea unor epidemii sau epizootii,

se pedepsesc cu închisoare de la 12 la 20 de ani.

Articolul 344. Divulgarea secretului de stat

(1) Divulgarea informaţiilor ce constituie secret de stat de către o persoană căreia aceste informaţii i-au fost încredinţate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa, dacă nu constituie trădare de Patrie sau spionaj,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 600 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 4 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

(2) Aceeaşi acţiune soldată cu urmări grave

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 7 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

Articolul 345. Pierderea documentelor ce conţin secrete de stat

Pierderea documentelor ce conţin secrete de stat, precum şi a obiectelor datele despre care constituie secret de stat, de către o persoană căreia aceste documente sau obiecte i-au fost încredinţate, dacă pierderea a fost un rezultat al încălcării regulilor stabilite de păstrare a documentelor sau obiectelor menţionate şi a cauzat urmări grave,

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 150 la 400 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

Articolul 346. Acţiunile intenţionate îndreptate spre aţîţarea vrajbei sau dezbinării naţionale, rasiale sau religioase

Acţiunile intenţionate, îndemnurile publice, inclusiv prin intermediul mass-media, scrise şi electronice, îndreptate spre aţîţarea vrajbei sau dezbinării naţionale, rasiale sau religioase, spre înjosirea onoarei şi demnităţii naţionale, precum şi limitarea, directă sau indirectă, a drepturilor ori stabilirea de avantaje, directe sau indirecte, cetăţenilor în funcţie de apartenenţa lor naţională, rasială sau religioasă,

se pedepsesc cu amendă în mărime de pînă la 250 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

Articolul 347. Profanarea simbolurilor naţional-statale

(1) Profanarea simbolurilor naţional-statale (drapel, stemă, imn) ale Republicii Moldova sau ale altui stat arborate, utilizate sau intonate public

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 500 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 100 la 200 de ore.

(2) Aceeaşi acţiune săvîrşită:

b) de două sau mai multe persoane

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 700 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 150 la 220 de ore, sau cu închisoare de pînă la 1 an.

(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite de persoana cu funcţie de răspundere responsabilă pentru respectarea modului de utilizare a simbolurilor naţional-statale,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 500 la 800 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în toate cazurile cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

Articolul 349. Ameninţarea sau violenţa
săvîrşită asupra unei persoane
cu funcţie de răspundere sau
a unei persoane care îşi
îndeplineşte datoria obştească

(1) Ameninţarea cu moartea, cu vătămarea integrităţii corporale sau a sănătăţii, fie cu nimicirea bunurilor persoanei cu funcţie de răspundere, rudelor ei apropiate, în scopul sistării activităţii ei de serviciu ori schimbării caracterului ei în interesul celui care ameninţă sau al altei persoane, precum şi aceeaşi ameninţare împotriva persoanei care îşi îndeplineşte datoria obştească sau a rudelor ei apropiate în legătură cu participarea acestei persoane la prevenirea ori curmarea unei infracţiuni sau a unei fapte antisociale

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 300 la 1.000 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de pînă la 180 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

(1^1) Aplicarea violenţei nepericuloase pentru viaţă sau sănătate faţă de persoana cu funcţie de răspundere ori a rudelor ei apropiate, fie nimicirea bunurilor acestora în scopul sistării activităţii lor de serviciu ori schimbării caracterului ei în interesul celui care aplică violenţa sau al altei persoane, precum şi aceleaşi acţiuni aplicate împotriva persoanei care îşi îndeplineşte datoria obştească sau a rudelor ei apropiate în legătură cu participarea acestei persoane la prevenirea ori curmarea unei infracţiuni sau a unei fapte antisociale

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 500 la 1000 unităţii convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

(2) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (11) însoţite de:

a) aplicarea violenţei periculoase pentru viaţa sau sănătatea persoanelor menţionate la alin.(1);

b) distrugerea bunurilor prin mijloace periculoase pentru viaţa sau sănătatea mai multor persoane;

c) daune materiale în proporţii mari;

d) alte urmări grave

se pedepsesc cu închisoare de la 4 la 8 ani.

Articolul 351. Uzurparea de calităţi oficiale

(1) Uzurparea de calităţi oficiale, însoţită de săvîrşirea pe această bază a altei infracţiuni,

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 600 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

(2) Aceeaşi acţiune săvîrşită de două sau mai multe persoane

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 700 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 4 ani.

Articolul 352. Samavolnicia

(1) Samavolnicia, adică exercitarea unui drept legitim sau presupus în mod arbitrar şi prin încălcarea ordinii stabilite, dacă s-au cauzat daune în proporţii mari intereselor publice sau drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice,

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 500 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 100 la 240 de ore.

(2) Aceeaşi acţiune:

c) însoţită de ameninţare cu moartea ori cu vătămarea integrităţii corporale sau a sănătăţii;

d) însoţită de aplicarea violenţei nepericuloase pentru viaţă sau sănătate;

e) însoţită de nimicirea bunurilor

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 600 unităţi convenţionale sau cu închisoare de

pînă la 4 ani.

(3) Acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2):

b) însoțite de aplicarea violenței periculoase pentru viață sau sănătate;

c) săvîrşite cu aplicarea armei;

d) soldate cu daune în proporții deosebit de mari;

e) soldate cu alte urmări grave,

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 8 ani.

Articolul 352[1]. Falsul în declarații

Declarația necorespunzătoare adevărului, făcută unui organ competent în vederea producerii unor consecințe juridice, pentru sine sau pentru o terță persoană, atunci cînd, potrivit legii sau împrejurărilor, declarația serveşte pentru producerea acestor consecințe,

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 600 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 1 an.

Articolul 353. Eschivarea de la serviciul militar în termen, de la serviciul militar cu termen redus sau de la serviciul militar ca rezervişti concentrați sau mobilizați

Eschivarea de la serviciul militar în termen, de la serviciul militar cu termen redus sau de la serviciul militar ca rezervişti concentrați sau mobilizați prin automutilare, simularea unei boli, falsificarea documentelor sau prin altă înşelăciune

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 300 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 100 la 150 de ore.

Articolul 354. Eschivarea de la mobilizare

Eschivarea pe timp de război de la mobilizare în rîndurile Forțelor Armate

se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 5 ani.

Articolul 355. Eschivarea sau refuzul de a îndeplini obligațiile serviciului de alternativă

Eschivarea sau refuzul persoanei care îndeplineşte serviciul de alternativă de a executa obligațiile ce îi revin în cadrul acestui serviciu prin automutilare, simularea unei boli, falsificarea documentelor sau prin altă înşelăciune

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 300 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 100 la 150 de ore.

Articolul 356. Eschivarea pe timp de război de la îndeplinirea prestațiilor

Eschivarea pe timp de război de la mobilizarea la muncă sau de la îndeplinirea altor prestații

se pedepseşte cu închisoare de pînă la 5 ani.

Articolul 357. Organizarea sau conducerea unei greve ilegale, precum şi împiedicarea activității întreprinderii,instituției ori organizației în condițiile stării de urgență, de asediu şi de război

Organizarea sau conducerea unei greve ilegale, precum şi împiedicarea activității întreprinderii, instituției ori organizației în condițiile stării de urgență, de asediu şi de război,

se pedepsesc cu amendă în mărime de pînă la 500 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 100 la 240 de ore.

Articolul 359. Cumpărarea sau vînzarea documentelor oficiale

Cumpărarea sau vînzarea documentelor oficiale care acordă drepturi sau eliberează de obligaţii

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 200 unităţi convenţionale.

Articolul 360. Luarea, sustragerea, tăinuirea, degradarea sau distrugerea documentelor, imprimatelor, ştampilelor sau sigiliilor

(1) Luarea, sustragerea, tăinuirea, degradarea sau distrugerea documentelor, imprimatelor, ştampilelor sau sigiliilor aparţinînd întreprinderilor, instituţiilor, organizaţiilor, indiferent de tipul de proprietate sau forma juridică de organizare, dacă această faptă a fost săvîrşită din interes material sau din alte motive josnice,

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 400 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 150 la 200 de ore sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

(2) Luarea, sustragerea, tăinuirea, degradarea, distrugerea sau păstrarea buletinelor de identitate sau a altor documente importante ale persoanelor fizice, cu intenţia de a limita libertatea persoanei, inclusiv libertatea de circulaţie, sau de a o lipsi de aceasta,

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 500 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 5 ani.

Articolul 361. Confecţionarea, deţinerea, vînzarea sau folosirea documentelor oficiale, a imprimatelor, ştampilelor sau sigiliilor false

(1) Confecţionarea, deţinerea, vînzarea sau folosirea documentelor oficiale false, care acordă drepturi sau eliberează de obligaţii, confecţionarea sau vînzarea imprimatelor, ştampilelor sau a sigiliilor false ale unor întreprinderi, instituţii, organizaţii, indiferent de tipul de proprietate şi forma juridică de organizare,

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 300 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 150 la 200 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

(2) Aceleaşi acţiuni:

b) săvîrşite de două sau mai multe persoane;

c) săvîrşite referitor la un document de importanţă deosebită;

d) soldate cu daune în proporţii mari intereselor publice sau drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 200 la 600 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 5 ani.

Articolul 362. Trecerea ilegală a frontierei de stat

(1) Trecerea frontierei de stat a Republicii Moldova, eludîndu-se controlul de frontieră sau tăinuindu-se de el,

se pedepseşte cu amendă în mărime de pînă la 400 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 150 la 200 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

(3) Acţiunile prevăzute la alin. (1):

a) însoţite de violenţă;

b) săvîrşite cu aplicarea armei,

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 8 ani.

(4) Acţiunea prezentului articol nu se extinde asupra cetăţenilor străini veniţi în Republica Moldova, fără paşaportul stabilit sau fără autorizaţie, pentru a se folosi de dreptul de azil acordat de Constituţia Republicii Moldova, precum şi asupra persoanelor care sînt victime ale traficului

de fiinţe umane.

Articolul 362[1]. Organizarea migraţiei ilegale

(1) Organizarea, în scopul obţinerii, direct sau indirect, a unui folos financiar sau material, a intrării, şederii, tranzitării ilegale a teritoriului statului sau a ieşirii de pe acest teritoriu a persoanei care nu este nici cetăţean, nici rezident al acestui stat

se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 500 de unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 1 la 3 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 3 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1000 la 2000 de unităţi convenţionale, cu privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate, sau cu lichidarea persoanei juridice.

(2) Aceleaşi acţiuni săvîrşite:

b) asupra a două sau mai multor persoane;

c) de două sau mai multe persoane

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 500 la 800 de unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 3 la 5 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 3 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 2000 la 3000 de unităţi convenţionale, cu privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate, sau cu lichidarea persoanei juridice.

(3) Acţiunile prevăzute la alin. (1) sau (2):

a) săvîrşite de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală;

b) soldate cu daune în proporţii deosebit de mari intereselor publice sau drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice şi juridice,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 800 la 1000 de unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 5 la 7 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 3000 la 5000 de unităţi convenţionale, cu privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate, sau cu lichidarea persoanei juridice.

Articolul 363. Folosirea ilegală a însemnelor
Crucii Roşii

Folosirea emblemei Crucii Roşii şi a denumirii "Crucea Roşie" de către persoane care nu sînt împuternicite cu acest drept, precum şi a însemnelor care pot fi confundate cu emblema Crucii Roşii, dacă această acţiune a avut urmări grave,

se pedepseşte cu amendă în mărime de 150 unităţi convenţionale sau cu muncă neremnerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore.

Capitolul XVIII
INFRACŢIUNI MILITARE

Articolul 364. Neexecutarea intenţionată
a ordinului

(1) Neexecutarea intenţionată a ordinului şefului dat în modul stabilit, dacă aceasta a cauzat daune în proporţii considerabile intereselor de serviciu,

se pedepseşte cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 60 la 240 de ore sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

(2) Aceeaşi acţiune:

a) săvîrşită de două sau mai multe persoane;

b) soldată cu urmări grave

se pedepseşte cu închisoare de pînă la 5 ani.

(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite:

a) pe timp de război;

b) în condiţii de luptă,

se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 10 ani.

(4) Neexecutarea ordinului din neglijenţă sau din lipsă de conştiinciozitate:
a) soldată cu urmări grave;
b) pe timp de război;
c) în condiţii de luptă
se pedepseşte cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 60 la 240 de ore sau cu închisoare de pînă la 3 ani.
(6) Persoana care a săvîrşit o infracţiune intenţionată întru executarea ordinului sau dispoziţiei vădit ilegale poartă răspundere penală în temeiuri generale. Neexecutarea ordinului sau dispoziţiei ilegale exclude răspunderea penală.

Articolul 365. Opunerea de rezistenţă şefului
sau constrîngerea acestuia la
încălcarea obligaţiilor de serviciu

(1) Opunerea de rezistenţă şefului, unei alte persoane care îndeplineşte obligaţiile legate de serviciul militar sau constrîngerea lor la încălcarea acestor obligaţii, însoţite de aplicarea violenţei,
se pedepseşte cu închisoare de pînă la 5 ani.
(2) Aceleaşi acţiuni:
a) săvîrşite de două sau mai multe persoane;
b) săvîrşite cu aplicarea armei;
c) soldate cu urmări grave
se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 8 ani.
(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2):
b) săvîrşite pe timp de război;
c) săvîrşite în condiţii de luptă,
se pedepsesc cu închisoare de la 7 la 13 ani.

Articolul 366. Insultarea militarului

Insulta adusă şefului de către subaltern, precum şi subalternului de către şef, în timpul îndeplinirii obligaţiilor legate de serviciul militar,
se pedepseşte cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 60 la 240 de ore sau cu închisoare de pînă la 6 luni.

Articolul 367. Ameninţarea militarului

(1) Ameninţarea militarului de către şef sau subaltern cu moartea, cu vătămarea integrităţii corporale sau a sănătăţii ori cu bătaia în timpul îndeplinirii obligaţiilor legate de serviciul militar
se pedepseşte cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 60 la 240 de ore sau cu închisoare de pînă la 2 ani.
(2) Aceeaşi acţiune săvîrşită:
a) pe timp de război;
b) în condiţii de luptă
se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 8 ani.

Articolul 368. Acte de violenţă săvîrşite
asupra militarului

(1) Vătămarea intenţionată uşoară a integrităţii corporale sau a sănătăţii ori lovirea subalternului de către şef, precum şi a şefului de către subaltern în timpul cînd aceştia îndeplinesc obligaţiile legate de serviciul militar
se pedepseşte cu închisoare de pînă la 5 ani.
(2) Aceleaşi acţiuni:
a) săvîrşite de două sau mai multe persoane;
b) săvîrşite cu aplicarea armei;
c) soldate cu urmări grave;
d) săvîrşite pe timp de război;

e) săvîrşite în condiţii de luptă
se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 12 ani.

Articolul 369. Încălcarea regulilor statutare
cu privire la relaţiile dintre militari
dacă între ei nu există raporturi
de subordonare

(1) Încălcarea regulilor statutare cu privire la relaţiile dintre militari, în timpul îndeplinirii serviciului militar, dacă între ei nu există raporturi de subordonare şi dacă această încălcare s-a manifestat prin acte de violenţă,

se pedepseşte cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 60 la 240 de ore sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

(2) Aceeaşi acţiune:
b) săvîrşită asupra a două sau mai multor persoane;
c) soldată cu vătămarea uşoară sau medie a integrităţii corporale sau a sănătăţii
se pedepseşte cu închisoare de pînă la 5 ani.

(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2):
a) săvîrşite de două sau mai multe persoane;
b) săvîrşite cu aplicarea armei;
c) soldate cu urmări grave,
se pedepsesc cu închisoare de la 4 la 8 ani.

Articolul 370. Abuzul de putere, excesul
de putere sau inacţiunea
la exercitarea puterii

(1) Abuzul de putere sau de serviciu, excesul de putere sau depăşirea atribuţiilor de serviciu de către şef sau de către o persoană cu funcţie de răspundere, inacţiunea la exercitarea puterii, dacă acestea au cauzat victimei sau intereselor de serviciu daune în proporţii considerabile,

se pedepsesc cu amendă în mărime de 500 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.

(2) Aceleaşi acţiuni soldate cu urmări grave
se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite:
a) pe timp de război;
b) în condiţii de luptă,
se pedepsesc cu închisoare de la 7 la 12 ani.

Articolul 371. Dezertarea

(1) Dezertarea, adică părăsirea unităţii militare, centrului de instrucţie sau locului de serviciu în scopul eschivării de la serviciul militar, de la concentrare sau mobilizare, precum şi neprezentarea din acelaşi motiv la serviciu ori la concentrare sau mobilizare în cazurile permisiei din unitatea militară sau din centrul de instrucţie, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau din instituţia curativă, săvîrşită de către un militar sau rezervist,

se pedepseşte cu amendă în mărime de 500 unităţi convenţionale sau cu închisoare de pînă la 5 ani.

(2) Aceeaşi acţiune săvîrşită:
a) cu armă;
b) de două sau mai multe persoane,
se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 7 ani.

(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite:
a) pe timp de război;

b) în condiţii de luptă,

se pedepsesc cu închisoare de la 6 la 12 ani.

(5) Militarul care pentru prima dată a dezertat în condiţiile alin.(1) se liberează de răspundere penală dacă dezertarea a fost săvîrşită în urma unui concurs de împrejurări grele.

Articolul 372. Eschivarea de la serviciul militar

(1) Eschivarea militarului sau a rezervistului de la îndeplinirea obligaţiilor serviciului militar sau de la concentrare ori mobilizare prin automutilare sau prin simularea unei boli, prin falsificarea documentelor sau prin altă înşelăciune

se pedepseşte cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 60 la 240 de ore.

(2) Aceeaşi acţiune săvîrşită:

a) pe timp de război;

b) în condiţii de luptă

se pedepseşte cu închisoare de pînă la 5 ani.

Articolul 373. Încălcarea regulilor de mînuire a armei, de manipulare a substanţelor şi obiectelor ce prezintă un pericol sporit pentru cei din jur

(1) Încălcarea regulilor de mînuire a armei, de manipulare a muniţiilor, a substanţelor explozive, radioactive şi a altor substanţe şi obiecte ce prezintă un pericol sporit pentru cei din jur, dacă aceasta a cauzat vătămarea uşoară sau medie a integrităţii corporale sau a sănătăţii,

se pedepseşte cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 60 la 240 de ore sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

(2) Aceeaşi acţiune care a provocat din imprudenţă:

a) vătămarea gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii;

b) decesul unei persoane;

c) alte urmări grave

se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 7 ani.

(3) Aceeaşi acţiune care a provocat din imprudenţă decesul a două sau mai multor persoane

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 8 ani.

Articolul 374. Încălcarea regulilor statutare cu privire la serviciul de gardă

(1) Încălcarea regulilor statutare cu privire la serviciul de gardă, a ordinelor şi dispoziţiilor emise în vederea modificării şi completării acestor reguli, dacă aceasta a cauzat daune în proporţii considerabile,

se pedepseşte cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 60 la 240 de ore.

(2) Aceeaşi acţiune care a provocat urmări grave

se pedepseşte cu închisoare de pînă la 5 ani.

(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite:

a) pe timp de război;

b) în condiţii de luptă,

se pedepsesc cu închisoare de la 4 la 10 ani.

Articolul 375. Încălcarea regulilor cu privire la serviciul de alarmă (de luptă) al trupelor militare

(1) Încălcarea regulilor cu privire la serviciul de alarmă (de luptă) pentru descoperirea şi respingerea la timp a unui atac prin surprindere asupra Republicii Moldova sau pentru apărarea şi asigurarea securităţii Republicii Moldova, dacă aceasta a cauzat sau putea să cauzeze daune intereselor securităţii statului,

se pedepseşte cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 60 la 240 de ore sau cu închisoare de pînă la 5 ani.

(2) Aceeaşi acţiune care a provocat urmări grave
se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 7 ani.
(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite:
a) pe timp de război;
b) în condiţii de luptă,
se pedepsesc cu închisoare de la 7 la 12 de ani.

Articolul 376. Încălcarea regulilor statutare
cu privire la serviciul intern

(1) Încălcarea regulilor statutare cu privire la serviciul intern de o persoană care face parte din personalul de zi al unităţii militare, cu excepţia gărzii şi a cartului, dacă aceasta a cauzat daune în proporţii considerabile,
se pedepseşte cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 60 la 240 de ore.
(2) Aceeaşi acţiune soldată cu daune în proporţii considerabile, a căror prevenire intră în obligaţiile persoanei indicate la alin.(1),
se pedepseşte cu închisoare de la 6 luni la 2 ani.
(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite:
a) pe timp de război;
b) în condiţii de luptă,
se pedepsesc cu închisoare de la 1 la 5 ani.

Articolul 377. Încălcarea regulilor cu privire
la menţinerea ordinii publice şi la
asigurarea securităţii publice

(1) Încălcarea regulilor cu privire la menţinerea ordinii de către o persoană din unitatea militară pentru menţinerea ordinii publice şi asigurarea securităţii publice, însoţită de încălcarea drepturilor şi libertăţilor omului sau de aplicarea violenţei asupra lui,
se pedepseşte cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 60 la 240 de ore sau cu închisoare de pînă la 2 ani.
(2) Aceeaşi acţiune soldată cu urmări grave
se pedepseşte cu închisoare de pînă la 5 ani.

Articolul 378. Atitudinea neglijentă faţă
de serviciul militar

(1) Atitudinea neglijentă a şefului sau a unei alte persoane cu funcţie de răspundere faţă de serviciul militar, dacă aceasta a cauzat daune în proporţii mari,
se pedepseşte cu închisoare de pînă la 3 ani.
(2) Aceeaşi acţiune soldată cu urmări grave
se pedepseşte cu închisoare de pînă la 5 ani.
(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite:
a) pe timp de război;
b) în condiţii de luptă,
se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani.

Articolul 379. Distrugerea sau deteriorarea
intenţionată a patrimoniului militar

(1) Distrugerea sau deteriorarea intenţionată a armamentului, muniţiilor, mijloacelor de locomoţie, tehnicii militare sau a unui alt patrimoniu militar
se pedepseşte cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 60 la 240 de ore sau cu închisoare de pînă la 2 ani.
(2) Aceeaşi acţiune soldată cu urmări grave
se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 7 ani.
(3) Acţiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvîrşite:
a) pe timp de război;

b) în condiții de luptă,

se pedepsesc cu închisoare de la 6 la 12 de ani.

Articolul 380. Distrugerea sau deteriorarea
din imprudență a patrimoniului militar

(1) Distrugerea sau deteriorarea din imprudență a patrimoniului militar în proporții mari

se pedepseşte cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 60 la 240 de oresau cu închisoare de pînă la 2 ani.

(2) Aceleaşi acțiuni săvîrşite:

a) pe timp de război;

b) în condiții de luptă

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 8 ani.

Articolul 381. Risipirea sau pierderea
patrimoniului militar

(1) Comercializarea, gajarea sau darea în folosință de către un militar a echipamentului care i-a fost eliberat pentru folosință personală, precum şi pierderea sau deteriorarea acestor obiecte în urma încălcării regulilor de păstrare,

se pedepseşte cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 60 la 240 de ore.

(2) Aceleaşi acțiuni săvîrşite:

a) pe timp de război;

b) în condiții de luptă

se pedepsesc cu închisoare de pînă la 3 ani.

(3) Pierderea sau deteriorarea, în urma încălcării regulilor de păstrare, a armelor, munițiilor, a mijloacelor de locomoție, a obiectelor de aprovizionare tehnică sau a unui alt patrimoniu militar, încredințat spre a fi folosit în timpul serviciului,

se pedepseşte cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 60 la 240 de ore sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

(4) Aceleaşi acțiuni săvîrşite:

a) pe timp de război;

b) în condiții de luptă

se pedepsesc cu închisoare de la 2 la 7 ani.

Articolul 382. Încălcarea regulilor de conducere
sau de exploatare a maşinilor

(1) Încălcarea regulilor de conducere sau de exploatare a maşinilor de luptă, speciale sau de transport, dacă aceasta a provocat o vătămare medie a integrității corporale sau a sănătății ori daune în proporții mari,

se pedepseşte cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 60 la 240 de ore sau cu închisoare de pînă la 3 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a conduce mijlocul de transport pe un termen de pînă la 2 ani.

(2) Aceeaşi acțiune care a provocat:

a) vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății;

b) decesul unei persoane

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 7 ani cu (sau fără) privarea de dreptul de a conduce mijlocul de transport pe un termen de pînă la 5 ani.

(3) Aceeaşi acțiune care a provocat decesul mai multor persoane

se pedepseşte cu închisoare de la 5 la 10 ani cu privarea de dreptul de a conduce mijlocul de transport pe un termen de pînă la 5 ani.

Articolul 383. Încălcarea regulilor de zbor
sau ale pregătirii de zbor

Încălcarea regulilor de zbor sau ale pregătirii de zbor, dacă aceasta a provocat o catastrofă sau alte urmări grave,

se pedepseşte cu închisoare de la 5 la 10 ani.

Articolul 384. Încălcarea regulilor de navigație

Încălcarea regulilor de navigație, dacă aceasta a provocat:

a) scufundarea sau deteriorarea serioasă a navei;

b) decesul unei persoane;

c) alte urmări grave,

se pedepseşte cu închisoare de la 5 la 10 ani.

Articolul 385. Predarea sau lăsarea mijloacelor de război inamicului

Predarea de către şef a forțelor militare ce i-au fost încredințate, precum şi lăsarea, nejustificată de situația de luptă, a fortificațiilor, a tehnicii de luptă şi altor mijloace de război inamicului,

se pedepsesc cu închisoare de la 10 la 15 ani.

Articolul 386. Părăsirea samavolnică a cîmpului de luptă sau refuzul de a acționa cu arma

Părăsirea samavolnică a cîmpului de luptă în timpul luptei sau refuzul de a acționa cu arma în timpul luptei

se pedepseşte cu închisoare de la 10 la 15 ani.

Articolul 387. Predarea de bună voie în prizonierat

Predarea de bună voie în prizonierat

se pedepseşte cu închisoare de la 10 la 15 ani.

Articolul 388. Acțiunile criminale ale militarilor aflați în prizonierat

(1) Participarea benevolă a militarului aflat în prizonierat la lucrările de importanță militară sau la alte lucrări despre care se ştie că pot cauza daune Republicii Moldova sau statelor aliate cu ea, dacă aceasta nu constituie trădare de Patrie,

se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 8 de ani.

(2) Actele de violență săvîrşite asupra altor prizonieri de război sau comportarea plină de cruzime față de ei din partea unui prizonier de război care se află în situația de superior

se pedepsesc cu închisoare de la 10 la 15 ani.

(3) Săvîrşirea de un militar aflat în prizonierat a unor acțiuni în dauna altor prizonieri de război din interes material sau pentru a-şi asigura o comportare indulgentă din partea inamicului

se pedepseşte cu închisoare de la 5 la 10 ani.

Articolul 389. Jefuirea celor căzuți pe cîmpul de luptă

Jefuirea celor căzuți pe cîmpul de luptă

se pedepseşte cu închisoare de la 16 la 20 de ani sau cu detențiune pe viață.

Articolul 390. Actele de violență asupra populației din zona operațiilor militare

Tîlhăria, actele de violență, nimicirea sau luarea ilegală de bunuri sub pretextul necesităților de război, săvîrşite față de populația din zona operațiilor militare,

se pedepseşte cu închisoare de la 16 la 20 de ani sau cu detențiune pe viață.

Articolul 391. Încălcare gravă a dreptului internațional umanitar în timpul conflictelor militare

Încălcare gravă a dreptului internațional umanitar în timpul conflictelor militare internaționale sau interne, soldată cu urmări grave,

se pedepseşte cu închisoare de la 16 la 20 de ani sau cu detențiune pe viață.

Articolul 392. Folosirea cu perfidie a emblemei
Crucii Roşii ca element protector
în timpul conflictului armat

Folosirea cu perfidie a emblemei Crucii Roşii, precum şi a semnelor distinctive ca elemente protectoare în timpul conflictului armat, dacă aceasta a provocat:

a) o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății;

b) decesul unei persoane,

se pedepseşte cu închisoare de la 5 la 10 ani.

Articolul 393. Infracțiunile săvîrşite de civili

Răspunderii penale pentru infracțiunile prevăzute la art. 389-391 sînt supuse şi persoanele civile.

PREŞEDINTELE PARLAMENTULUI **Eugenia OSTAPCIUC**

Nr. 985-XV. Chişinău, 18 aprilie 2002.

Перевод

Республика Молдова

ПАРЛАМЕНТ

КОДЕКС Nr. 985
от 18.04.2002

УГОЛОВНЫЙ КОДЕКС РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА*

Опубликован : 14.04.2009 в Monitorul Oficial Nr. 72-74 статья № : 195

---

* Повторно опубликован на основании статьи III, пкт. c) Закона № 277-XVI от 18 декабря 2008 г. о внесении изменений и дополнений в Уголовный кодекс Республики Моддова, Официальный монитор Республики Молдова, 2009 г., № 41-44, ст. 120.

Изменения и дополнения, внесенные Законом № 277-XVI от 18 декабря 2008 г., вступают в законную силу 24 мая 2009 г.

Парламент принимает настоящий кодекс.

ОБЩАЯ ЧАСТЬ

Глава I

УГОЛОВНЫЙ КОДЕКС И ПРИНЦИПЫ ЕГО ПРИМЕНЕНИЯ

Статья 1. Уголовный закон Республики Молдова

(1) Настоящий кодекс является единственным уголовным законом Республики Молдова.

(2) Уголовный закон представляет собой законо¬дательный акт, который содержит правовые нормы, устанавливающие общие и специальные принципы и положения уголовного права, определяет деяния, составляющие преступления, и предусматривает наказания, применяемые к преступникам.

(3) Настоящий кодекс применяется в соответствии с положениями Конституции Республики Молдова и международных актов, одной из сторон которых является Республика Молдова. При наличии несоответствий с международными актами об основных правах человека приоритет имеют и непосредственно применяются положения международных актов.

Статья 2. Цели уголовного закона

(1) Уголовный закон защищает от преступлений личность, ее права и свободы, собственность, окружающую среду, конституционный строй, суверенитет, независимость и территориальную целостность Республики Молдова, мир, безопасность человечества, а также весь правопорядок.

(2) Уголовный закон имеет также своей целью предупреждение совершения новых

преступлений.

Статья 3. Принцип законности

(1) Никто не может быть объявлен виновным в совершении преступления, а также подвергнут уголовному наказанию иначе как на основании решения судебной инстанции и в строгом соответствии с уголовным законом.

(2) Запрещается ухудшающее положение лица расширительное толкование уголовного закона и применение его по аналогии.

Статья 4. Принцип гуманизма

(1) Целью общего правового регулирования является прежде всего защита личности как высшей ценности общества, ее прав и свобод.

(2) Уголовный закон не имеет целью причинение физических страданий или унижение достоинства человека. Никто не может быть подвергнут пыткам, жестокому, бесчеловечному либо унижающему его достоинство наказанию или обращению.

Статья 5. Принцип демократизма

(1) Лица, совершившие преступления, равны перед законом и привлекаются к уголовной ответственности вне зависимости от пола, расы, цвета кожи, языка, религии, политических или иных убеждений, национального или социального происхождения, принадлежности к национальному меньшинству, имущественного, сословного или иного положения.

(2) Защита прав и интересов личности не может быть осуществлена путем нарушения прав и интересов другого лица или сообщества.

Статья 6. Принцип личного характера уголовной ответственности

(1) Лицо подлежит уголовной ответственности и уголовному наказанию только за совершенное виновно деяние.

(2) Уголовной ответственности и уголовному наказанию подлежит только лицо, совершившее умышленно или по неосторожности деяние, предусмотренное уголовным законом.

Статья 7. Принцип индивидуализации уголовной ответственности и уголовного наказания

(1) При применении уголовного закона учитываются характер и степень вреда совершенного преступления, личность виновного и обстоятельства дела, смягчающие или отягчающие уголовную ответственность.

(2) Никто не может быть повторно подвергнут уголовному преследованию и уголовному наказанию за одно и то же деяние.

Статья 8. Действие уголовного закона во времени

Преступность и наказуемость деяния устанавливаются уголовным законом, действовавшим на момент совершения деяния.

Статья 9. Время совершения деяния

Временем совершения деяния признается время совершения наносящего вред действия (бездействия) независимо от момента наступления последствий.

Статья 10. Обратная сила уголовного закона

(1) Уголовный закон, устраняющий преступность деяния, смягчающий наказание или иным образом улучшающий положение лица, совершившего преступление, имеет обратную силу, то есть распространяется на лиц, совершивших соответствующие деяния до вступления такого закона в силу, в том числе на лиц, отбывающих наказание или отбывших наказание, но имеющих судимость.

(2) Уголовный закон, усиливающий наказание или ухудшающий положение лица, совершившего это деяние, не имеет обратной силы.

Статья 10[1]. Применение более благоприятного уголовного закона при окончательном наказании

(1) Если после признания обвинительного приговора окончательным и до полного исполнения наказания в виде лишения свободы, неоплачиваемого труда в пользу общества или штрафа принят закон, предусматривающий любой из этих видов наказания, но с более низким верхним пределом, назначенное наказание в случае превышения верхнего предела, предусмотренного за совершенное преступление новым законом, сокращается до этого верхнего предела.

(2) Если после признания окончательным приговора о назначении наказания в виде пожизненного заключения и до его исполнения принят закон, предусматривающий за то же преступление только наказание в виде лишения свободы, наказание в виде пожизненного заключения заменяется наказанием в виде лишения свободы на максимальный срок, предусмотренный за это преступление новым законом.

(3) Если новый закон предусматривает вместо наказания в виде лишения свободы только наказание в виде неоплачиваемого труда в пользу общества или штрафа, назначенное наказание заменяется неоплачиваемым трудом в пользу общества, при условии отсутствия препятствий для его применения, без превышения верхнего предела, предусмотренного новым законом. Если новый закон предусматривает вместо наказания в виде лишения свободы только наказание в виде штрафа, назначенное наказание заменяется штрафом без превышения верхнего предела, предусмотренного новым законом. С учетом частично отбытого наказания в виде лишения свободы исполнение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества или в соответствующих случаях штрафа может быть полностью или частично отменено.

(4) Дополнительные наказания, меры безопасности, не предусмотренные в новом законе, не подлежат исполнению, а имеющие соответствия в новом, более благоприятном законе исполняются по содержанию и в пределах, предусмотренных в данном законе.

(5) Если положение нового закона относится к назначенному окончательному наказанию, в случае наказаний, исполненных до вступления его в силу, принимается во внимание наказание, сокращенное или замененное в соответствии с положениями частей (1) – (4).

(6) Если деяние, за которое лицо исполняет наказание, в соответствии с положениями нового закона не составляет преступления, но составляет правонарушение, наказание за правонарушение не применяется вне зависимости от вида и размера предусмотренной санкции.

Статья 11. Применение уголовного закона в пространстве

(1) Все лица, совершившие преступления на территории Республики Молдова, должны привлекаться к уголовной ответственности в соответствии с настоящим кодексом.

(2) Граждане Республики Молдова и лица без гражданства, проживающие постоянно на территории Республики Молдова, совершившие преступления за пределами Республики Молдова, несут уголовную ответственность в соответствии с настоящим кодексом.

(3) Иностранные граждане и лица без гражданства, не проживающие постоянно на территории Республики Молдова, совершившие преступления за пределами Республики Молдова, несут уголовную ответственность в соответствии с настоящим кодексом и привлекаются к уголовной ответственности на территории Республики Молдова в случае совершения преступления против интересов Республики Молдова, против прав и свобод гражданина Республики Молдова, против мира и безопасности человечества, военного преступления, а также иных преступлений, предусмотренных международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова, если эти лица не были подвергнуты наказанию в иностранном государстве.

(4) Под действие уголовного закона не подпадают преступления, совершенные дипломатическими представителями иностранных государств или другими лицами, которые в соответствии с международными договорами не находятся под уголовной юрисдикцией Республики Молдова.

(5) Преступления, совершенные в территориальных водах и в воздушном пространстве Республики Молдова, считаются совершенными на территории Республики Молдова. Лицо, совершившее преступление на морском или воздушном судне, зарегистрированном в одном из портов или аэропортов Республики Молдова и находящемся вне водного или воздушного пространства Республики Молдова, может быть привлечено к уголовной ответственности в соответствии с настоящим кодексом, если в международных договорах, одной из сторон которых является Республика Молдова, не предусмотрено иное.

(6) На основании настоящего кодекса к уголовной ответственности привлекаются также лица, совершившие преступление на борту военного морского или воздушного судна, принадлежащего Республике Молдова, независимо от места его нахождения.

(7) Уголовные наказания и судимости за преступления, совершенные за пределами Республики Молдова, учитываются в соответствии с настоящим кодексом при индивидуализации наказания за новое преступление, совершенное одним и тем же лицом на территории Республики Молдова, а также при разрешении вопросов об амнистии на условиях взаимности по решению судебной инстанции.

Статья 12. Место совершения деяния

(1) Местом совершения деяния признается место, где было совершено наносящее вред действие (бездействие), независимо от времени наступления последствий.

(2) Место совершения транснационального преступления признается таковым, если:

a) преступление совершено на территории Республики Молдова и по меньшей мере еще одного государства;

b) преступление совершено на территории Республики Молдова, но существенная часть его подготовки и контроля имела место в другом государстве и наоборот;

c) преступление совершено на территории Республики Молдова при участии организованной преступной группы или преступной организации (преступного сообщества), которая осуществляет преступную деятельность на территории более чем одного государства, и наоборот;

d) преступление совершено в Республике Молдова, но его существенные последствия имеют место в другом государстве и наоборот.

Статья 13. Выдача

(1) Граждане Республики Молдова и лица, которым в Республике Молдова предоставлено политическое убежище, совершившие преступление за рубежом, не могут быть выданы и привлекаются к уголовной ответственности в соответствии с настоящим кодексом.

(2) Иностранные граждане и лица без гражданства, совершившие преступление за пределами Республики Молдова, но находящиеся на ее территории, могут быть выданы только на основании международного договора, одной из сторон которого является Республика Молдова, или на условиях взаимности по решению судебной инстанции.

Глава II
ПРЕСТУПЛЕНИЕ

Статья 14. Понятие преступления

(1) Преступлением является наносящее вред деяние (действие или бездействие), предусмотренное уголовным законом, совершенное виновно и уголовно наказуемое.

(2) Не является преступлением действие или бездействие, хотя формально и содержащее признаки какого-либо деяния, предусмотренного настоящим кодексом, но в силу малозначительности не представляющее степени вреда преступления.

Статья 15. Степень вреда преступления

Степень вреда преступления определяется в соответствии с признаками, характеризующими элементы преступления: объект, объективная сторона, субъект и субъективная сторона.

Статья 16. Классификация преступлений

(1) В зависимости от характера и степени вреда преступления, предусмотренные настоящим кодексом, классифицируются по следующим категориям: незначительные преступления, преступления средней тяжести, тяжкие, особо тяжкие и чрезвычайно тяжкие преступления.

(2) Незначительными преступлениями признаются деяния, за которые уголовный закон предусматривает в качестве максимального наказание в виде лишения свободы на срок до 2 лет включительно.

(3) Преступлениями средней тяжести признаются деяния, за которые уголовный закон предусматривает максимальное наказание в виде лишения свободы на срок до 5 лет включительно.

(4) Тяжкими преступлениями признаются деяния, за которые уголовный закон предусматривает максимальное наказание в виде лишения свободы на срок до 12 лет включительно.

(5) Особо тяжкими преступлениями признаются преступления, совершенные умышленно, за которые уголовный закон предусматривает максимальное наказание в виде лишения свободы на срок свыше 12 лет.

(6) Чрезвычайно тяжкими преступлениями признаются преступления, совершенные умышленно, за которые уголовный закон предусматривает наказание в виде пожизненного заключения.

Статья 17. Преступление, совершенное умышленно

Преступление признается совершенным умышленно, если лицо, его совершившее, осознавало вредный характер своих действий или бездействия, предвидело вредные последствия, желало их или сознательно допускало наступление этих последствий.

Статья 18. Преступление, совершенное по неосторожности

Преступление признается совершенным по неосторожности, если лицо, совершившее его, осознавало вредный характер своих действий или бездействия, предвидело их вредные последствия, но легкомысленно рассчитывало на их предотвращение или не осознавало вредного характера своих действий или бездействия, не предвидело возможности наступления их вредных последствий, хотя должно было и могло их предвидеть.

Статья 19. Преступление, совершенное с двумя формами вины

Если в результате совершения умышленного преступления наступают более тяжкие последствия, которые по закону влекут более строгое уголовное наказание и которые не охватывались умыслом лица, совершившего деяние, уголовная ответственность за такие последствия наступает только в случае, если лицо предвидело вредные последствия, но легкомысленно рассчитывало на их предотвращение или если лицо не предвидело возможности наступления таких последствий, хотя должно было и могло их предвидеть. В целом такое преступление признается умышленным.

Статья 20. Невиновное деяние (непредвиденный случай)

Деяние признается совершенным невиновно, если лицо, совершившее его, не осознавало вредного характера своих действий или бездействия, не предвидело возможности наступления их вредных последствий и, согласно обстоятельствам дела, не должно было или не могло их предвидеть.

Статья 21. Субъект преступления

(1) Уголовной ответственности подлежат вменяемые физические лица, которые в момент совершения преступления достигли 16 лет.

(2) Физические лица в возрасте от 14 до 16 лет подлежат уголовной ответственности только при совершении преступлений, предусмотренных статьями 145, 147, 151, частью (2) статьи 152, статьей 164, частями (2) и (3) статьи 166, статьями 171, 172, 175, 186 – 188, частями (2), (3) и (4) статьи 189, частями (2) и (3) статьи 190, частью (2) статьи 192, статьей 195, частью (4) статьи 196, частью (2) статьи 197, частью (3) статьи 212, пунктом b) части (4) статьи 217, частью (3) и пунктами b) и d) части (4) статьи 217^{1}, пунктами a) и b) части (3) статьи 217^{3}, статьей 217^{4}, частью (2) статьи 217^{6}, статьями 260, 268, 270, 271, частями (2) и (3) статьи 273, статьями 275, 280, 281, 283 – 286, частями (2) и (3) статьи 287, частью (2) статьи 288, частью (2) статьи 290, частью (2) статьи 292, статьей 305, частью (2) статьи 317, статьями 342, 350.

(3) Юридическое лицо, за исключением органов публичной власти, привлекается к уголовной ответственности за деяние, предусмотренное уголовным законом, при наличии одного из следующих условий:

a) юридическое лицо виновно в невыполнении или ненадлежащем выполнении прямых предписаний закона, устанавливающих обязанности или запреты относительно осуществления определенной деятельности;

b) юридическое лицо виновно в осуществлении деятельности, не соответствующей предусмотренной в учредительных документах или заявленным целям;

c) деяние, причиняющее или создающее реальную опасность причинения ущерба в значительных размерах личности, обществу или государству, было совершено в интересах этого юридического лица или было допущено, санкционировано, утверждено, использовано органом или лицом, наделенным функциями руководства данным юридическим лицом.

(4) Юридические лица, за исключением органов публичной власти, несут уголовную ответственность за преступления, за совершение которых предусмотрено наказание для юридических лиц в Особенной части настоящего кодекса.

(5) Уголовная ответственность юридического лица не исключает ответственности физического лица за совершенное преступление.

Статья 22. Вменяемость

Вменяемостью признается психическое состояние лица, которое способно осознавать вредный характер своего деяния, а также выражать свою волю и руководить своими действиями.

Статья 23. Невменяемость

(1) Не подлежит привлечению к уголовной ответственности лицо, которое в момент совершения вредного деяния находилось в состоянии невменяемости, то есть не могло отдавать себе отчет в своих действиях или бездействии либо руководить ими вследствие хронического психического заболевания, временного психического расстройства или иного болезненного состояния. К такому лицу на основании решения судебной инстанции могут быть применены принудительные меры медицинского характера, предусмотренные настоящим кодексом.

(2) Не подлежит наказанию лицо, совершившее преступление в состоянии вменяемости, но до вынесения судебной инстанцией приговора заболевшее психической болезнью, лишающей его возможности отдавать себе отчет в своих действиях или бездействии либо руководить ими. К такому лицу на основании решения судебной инстанции могут быть применены принудительные меры медицинского характера, а по выздоровлении оно может подлежать наказанию.

Статья 23[1]. Ограниченная вменяемость

(1) Лицо, совершившее преступление вследствие определенного проведенной в установленном порядке медицинской экспертизой психического расстройства, в силу которого не могло в полной мере отдавать себе отчет о характере и законности своих деяний либо в полной мере руководить ими, подлежит ограниченной уголовной ответственности.

(2) Судебная инстанция при определении наказания или мер безопасности учитывает наличие психического расстройства, не исключающего, однако, уголовной ответственности.

Статья 24. Ответственность за преступление, совершенное в состоянии опьянения

Лицо, совершившее преступление в состоянии опьянения, вызванного алкоголем или другими веществами, не освобождается от уголовной ответственности. Причины опьянения, его степень и влияние на совершение преступления принимаются во внимание при назначении наказания.

Статья 25. Этапы преступной деятельности

(1) Преступление признается оконченным, если в совершенном деянии содержатся все признаки состава преступления.

(2) Неоконченным преступлением признается приготовление к преступлению и покушение на преступление.

(3) Ответственность за приготовление к преступлению и покушение на преступление устанавливается по той же статье Особенной части настоящего кодекса, что и за оконченное преступление, со ссылкой на статьи 26 и 27 и в соответствии со статьей 81.

Статья 26. Приготовление к преступлению

(1) Приготовлением к преступлению признается предварительный сговор на совершение преступления, приискание, изготовление или приспособление средств или орудий либо иное умышленное создание условий для его совершения, если при этом преступление не было доведено до конца по не зависящим от воли виновного причинам.

(2) Уголовной ответственности и уголовному наказанию подвергаются только лица, совершившие приготовление к преступлению средней тяжести, тяжкому, особо тяжкому или чрезвычайно тяжкому.

Статья 27. Покушение на преступление

Покушением на преступление признается умышленное действие или бездействие, непосредственно направленное на совершение преступления, если при этом преступление не было доведено до конца по не зависящим от воли виновного причинам.

Статья 28. Единичное преступление

Единичное преступление представляет собой действие (бездействие) или совокупность действий (бездействий), квалифицируемых в соответствии с положениями одной нормы уголовного закона.

Статья 29. Длящееся преступление

(1) Длящимся преступлением признается деяние, характеризующееся непрерывным совершением преступной деятельности в течение неопределенного времени. В случае длящегося преступления множественности преступлений не существует.

(2) Длящееся преступление признается оконченным с момента прекращения преступной деятельности или благодаря наступлению событий, препятствующих осуществлению такой деятельности.

Статья 30. Продолжаемое преступление

(1) Продолжаемым преступлением признается деяние, совершенное с единым умыслом, характеризующееся двумя или более идентичными преступными действиями, имеющими общую цель и составляющими в общем одно преступление.

(2) Продолжаемое преступление признается оконченным с момента совершения последнего преступного действия или бездействия.

Статья 32. Множественность преступлений

Множественность преступлений составляет, по обстоятельствам, совокупность преступлений или рецидив.

Статья 33. Совокупность преступлений

(1) Совокупностью преступлений признается совершение одним лицом двух или более преступлений, если это лицо не было окончательно осуждено ни за одно из них и если не истек срок давности привлечения к уголовной ответственности, исключая случаи, когда совершение двух или более преступлений предусмотрено в статьях Особенной части настоящего кодекса как отягчающее ответственность обстоятельство.

(2) Совокупность преступлений может быть реальной и идеальной.

(3) Совокупность реальная имеет место, когда лицо двумя или более действиями (бездействиями) совершает два или более преступления.

(4) Совокупность идеальная имеет место, когда лицо совершает одно действие (бездействие), содержащее элементы нескольких преступлений.

Статья 34. Рецидив

(1) Рецидивом признается совершение одного или нескольких умышленных преступлений лицом, имеющим судимость за умышленное преступление.

(2) Рецидив признается опасным в случае:

a) если лицо уже два раза осуждалось к лишению свободы за умышленное преступление и вновь совершило умышленное преступление;

b) если лицо уже осуждалось за умышленное тяжкое или особо тяжкое преступление и вновь совершило умышленное тяжкое или особо тяжкое преступление.

(3) Рецидив признается особо опасным в случае:

a) если лицо уже не менее трех раз осуждалось к лишению свободы за умышленное преступление и вновь совершило умышленное преступление;

b) если лицо уже осуждалось за чрезвычайно тяжкое преступление и вновь совершило особо тяжкое или чрезвычайно тяжкое преступление.

(4) При установлении рецидива в случаях, предусмотренных частями (1)–(3), учитываются и вступившие в законную силу обвинительные решения, вынесенные за рубежом, признанные судебной инстанцией Республики Молдова.

(5) При установлении рецидива не учитываются судимости:

a) за преступления, совершенные в несовершеннолетнем возрасте;

b) за преступления, совершенные по неосторожности;

c) за деяния, которые настоящим кодексом не рассматриваются как преступления;

d) погашенные или снятые в соответствии со статьями 111 и 112;

e) если лицо было осуждено условно.

Глава III
ОБСТОЯТЕЛЬСТВА, УСТРАНЯЮЩИЕ УГОЛОВНЫЙ ХАРАКТЕР ДЕЯНИЯ

Статья 35. Обстоятельства, устраняющие уголовный характер деяния

Обстоятельствами, устраняющими уголовный характер деяния, признаются:

a) необходимая оборона;

b) задержание преступника;

c) крайняя необходимость;

d) физическое или психическое принуждение;

e) обоснованный риск;

f) исполнение приказа или распоряжения начальника.

Статья 36. Необходимая оборона

(1) Не является преступлением деяние, предусмотренное уголовным законом, совершенное в состоянии необходимой обороны.

(2) В состоянии необходимой обороны признается лицо, совершающее деяние с целью отражения прямого, немедленного, материального и реального нападения, направленного против него, другого лица или против общественных интересов и представляющего крайнюю опасность для личности или прав обороняющегося либо для общественных интересов.

(3) Признается действовавшим в целях необходимой обороны лицо, совершившее действия, предусмотренные частью (2), для воспрепятствования проникновения в жилое или иное помещение, сопровождающегося опасным для жизни или здоровья насилием либо угрозой такого насилия.

Статья 37. Задержание преступника

Не является преступлением деяние, предусмотренное уголовным законом, совершенное с целью задержания лица, совершившего преступление, и передачи его правоохранительным органам.

Статья 38. Крайняя необходимость

(1) Не является преступлением деяние, предусмотренное уголовным законом, совершенное в состоянии крайней необходимости.

(2) В состоянии крайней необходимости признается лицо, совершающее действия по спасению своей жизни, телесной целостности или здоровья, а также жизни, телесной целостности или здоровья другого лица либо общественных интересов от неизбежной опасности, которая не может быть устранена иным способом.

(3) Не признается находящимся в состоянии крайней необходимости лицо, которое в момент совершения деяния понимало, что порождает явно более тяжкие последствия, чем те, которые могли иметь место, если бы опасность не была устранена.

Статья 39. Физическое или психическое принуждение

(1) Не является преступлением деяние, предусмотренное уголовным законом, причинившее ущерб охраняемым законом интересам в результате физического или психического принуждения, если вследствие такого принуждения лицо не могло руководить своими действиями.

(2) Вопрос об уголовной ответственности за причинение ущерба охраняемым уголовным законом интересам путем физического или психического принуждения, вследствие которого лицо было в состоянии руководить своими действиями, решается в соответствии с положениями статьи 38.

Статья 40. Обоснованный риск

(1) Не является преступлением деяние, предусмотренное уголовным законом, причинившее ущерб охраняемым законом интересам при обоснованном риске для достижения социально полезных целей.

(2) Риск признается обоснованным, если преследуемая социально полезная цель не могла быть без него достигнута и лицо, допустившее риск, приняло необходимые меры для предотвращения ущерба охраняемым законом интересам.

(3) Риск не может быть признан обоснованным, если он был сознательно сопряжен с опасностью для жизни какого-либо лица либо с опасностью возникновения экологической или социальной катастрофы.

Статья 40[1]. Исполнение приказа или распоряжения начальника

(1) Не является преступлением предусмотренное уголовным законом деяние, совершенное лицом во исполнение обязательных для него приказа или распоряжения начальника, если приказ или распоряжение не были явно незаконными и если лицо, которое его исполняло, не знало, что приказ или распоряжение незаконны. Уголовную

ответственность за совершенное деяние несет лицо, отдавшее незаконные приказ или распоряжение.

(2) Лицо, совершившее умышленное преступление во исполнение явно незаконных приказа или распоряжения начальника, несет уголовную ответственность на общих основаниях. Неисполнение явно незаконных приказа или распоряжения исключает уголовную ответственность.

(3) Для целей настоящей статьи приказ или распоряжение начальника о совершении преступления геноцида или преступления против человечности являются явно незаконными.

Глава IV
СОУЧАСТИЕ

Статья 41. Соучастие

Соучастием признается умышленное совместное участие двух или более лиц в совершении умышленного преступления.

Статья 42. Соучастники

(1) Соучастниками признаются лица, содействующие совершению преступления в качестве исполнителей, организаторов, подстрекателей или пособников.

(2) Исполнителем признается лицо, непосредственно совершившее деяние, предусмотренное уголовным законом, а также лицо, совершившее преступление посредством лиц, которые не могут быть привлечены к уголовной ответственности в силу возраста, невменяемости или по другим причинам, предусмотренным настоящим кодексом.

(3) Организатором признается лицо, организовавшее совершение преступления или руководившее его осуществлением, а также лицо, создавшее организованную преступную группу или преступную организацию либо руководившее их действиями.

(4) Подстрекателем признается лицо, которое каким-либо способом склонило другое лицо к совершению преступления.

(5) Пособником признается лицо, содействовавшее совершению преступления советами, указаниями, предоставлением информации, средств или орудий либо устранением препятствий, а также лицо, заранее обещавшее скрыть преступника, средства или орудия преступления, следы преступления либо предметы, добытые преступным путем, а равно лицо, заранее обещавшее приобрести или сбыть такие предметы.

(6) Соучастники должны иметь признаки субъекта преступления.

Статья 43. Формы соучастия

По уровню координации действий соучастников выделяются следующие формы соучастия:

a) простое соучастие;

b) сложное соучастие;

c) организованная преступная группа;

d) преступная организация (преступное сообщество).

Статья 44. Простое соучастие

Преступление признается совершенным при простом соучастии, если в его совершении совместно участвовали двое или более лиц, каждое из которых реализовывало объективную сторону преступления, то есть выступало в качестве соисполнителя.

Статья 45. Сложное соучастие

(1) Преступление признается совершенным при сложном соучастии, если участвующие в его совершении лица выступили в качестве исполнителя, организатора, подстрекателя или пособника.

(2) Объективная сторона преступления, совершенного при сложном соучастии, может быть реализована:

a) одним исполнителем;

b) двумя и более исполнителями.

Статья 46. Организованная преступная группа

Организованной преступной группой признается устойчивая группа лиц, предварительно сорганизовавшихся с целью совершения одного или нескольких преступлений.

Статья 47. Преступная организация (преступное сообщество)

(1) Преступной организацией (преступным сообществом) признается объединение преступных групп в устойчивое сообщество, деятельность которого основана на разделении между членами организации и ее структурами функций управления, обеспечения и исполнения преступных замыслов с целью влияния на экономическую и другую деятельность физических и юридических лиц или контроля за такой деятельностью в других формах для получения выгод и реализации экономических, финансовых или политических интересов.

(2) Преступление признается совершенным преступной организацией, если оно было совершено одним из членов такой организации в ее интересах или лицом, не являющимся членом преступной организации, по поручению этой организации.

(3) Организатором или руководителем преступной организации считается лицо, создавшее преступную организацию или руководящее ею.

(4) Организатор и руководитель преступной организации несут ответственность за все преступления, совершенные организацией.

(5) Член преступной организации несет уголовную ответственность только за те преступления, в подготовке или совершении которых он участвовал.

(6) Член преступной организации может быть освобожден от уголовной ответственности, если он добровольно заявил о существовании такой организации и содействовал раскрытию совершенных ею преступлений либо разоблачению ее организаторов, руководителей или членов.

Статья 48. Эксцесс исполнителя

Эксцессом исполнителя признается совершение исполнителем преступных действий, не охватывавшихся умыслом других соучастников. За эксцесс исполнителя другие соучастники уголовной ответственности не подлежат.

Статья 49. Укрывательство

Заранее не обещанное укрывательство преступника, а равно средств или орудий преступления, следов преступления или предметов, добытых преступным путем, влечет уголовную ответственность только в случаях, предусмотренных статьей 323.

Глава V
УГОЛОВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ

Статья 50. Уголовная ответственность

Уголовная ответственность выражается в публичном осуждении именем закона преступных деяний и лиц, совершивших их. Привлечению к уголовной ответственности могут предшествовать принудительные меры, предусмотренные законом.

Статья 51. Основания уголовной ответственности

(1) Реальным основанием уголовной ответственности являются совершенные вредные деяния, а юридическим основанием уголовной ответственности служат признаки состава преступления, предусмотренные уголовным законом.

(2) К уголовной ответственности привлекается только лицо, виновное в совершении преступления, предусмотренного уголовным законом.

Статья 52. Состав преступления

(1) Состав преступления представляет собой совокупность установленных уголовным законом объективных и субъективных признаков, квалифицирующих вредное деяние как

конкретное преступление.

(2) Состав преступления является юридическим основанием для квалификации преступления в соответствии с конкретной статьей настоящего кодекса.

Глава VI
ОСВОБОЖДЕНИЕ ОТ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

Статья 53. Освобождение от уголовной ответственности

Лицо, которое совершило деяние, содержащее признаки состава преступления, может быть освобождено от уголовной ответственности прокурором в ходе уголовного преследования и судебной инстанцией при рассмотрении дела в случае:

a) несовершеннолетия;

b) привлечения к административной ответственности;

c) добровольного отказа от совершения преступ¬ления;

d) деятельного раскаяния;

e) изменения обстановки;

f) условного освобождения;

g) истечения срока давности привлечения к уголовной ответственности.

Статья 54. Освобождение от уголовной ответственности несовершеннолетних

(1) Лицо, не достигшее 18 лет и впервые совершившее незначительное преступление или преступление средней тяжести, может быть освобождено от уголовной ответственности в соответствии с положениями уголовной процедуры, если установлено, что его исправление возможно без привлечения к уголовной ответственности.

(2) К лицам, освобожденным от уголовной ответственности в соответствии с частью (1), могут быть применены принудительные меры воспитательного характера, предусмотренные статьей 104.

Статья 55. Освобождение от уголовной ответственности с привлечением к административной ответственности

(1) Лицо, впервые совершившее незначительное преступление или преступление средней тяжести, может быть освобождено от уголовной ответственности с привлечением к административной ответственности в случаях, если оно признало вину, возместило причиненный преступлением ущерб и если установлено, что его исправление возможно без привлечения к уголовной ответственности.

(2) К лицам, освобожденным от уголовной ответственности в соответствии с частью (1), могут быть применены следующие административные взыскания:

a) штраф в размере до 150 условных единиц;

b) административный арест на срок до 90 дней.

Статья 56. Освобождение от уголовной ответственности в связи с добровольным отказом от совершения преступления

(1) Добровольным отказом от совершения преступления признается прекращение лицом приготовлений к совершению преступления или прекращение действий (бездействия), направленных непосредственно на совершение преступления, если лицо осознало возможность доведения преступления до конца.

(2) Лицо не может быть привлечено к уголовной ответственности за преступление, если оно добровольно и окончательно отказалось от доведения преступления до конца.

(3) Лицо, которое добровольно отказалось от доведения преступления до конца, привлекается к уголовной ответственности только в случае, если совершенное деяние содержит в себе иное оконченное преступление.

(4) Организатор и подстрекатель преступления не привлекаются к уголовной ответственности, если они своевременным сообщением правоохранительным органам или иными предпринятыми действиями предотвратили завершение исполнителем

преступления. Пособник преступления не привлекается к уголовной ответственности, если он предпринял все зависящие от него меры для предотвращения совершения преступления.

Статья 57. Освобождение от уголовной ответственности в связи с деятельным раскаянием

(1) Лицо, которое впервые совершило незначительное преступление или преступление средней тяжести, может быть освобождено от уголовной ответственности, если оно после совершения преступления добровольно явилось с повинной, активно способствовало раскрытию преступления, возместило причиненный имущественный ущерб или иным образом компенсировало нанесенный преступлением вред.

(2) Лицо, совершившее преступление иной категории, при наличии условий, предусмотренных частью (1), может быть освобождено от уголовной ответственности только в случаях, предусмотренных соответствующими статьями Особенной части настоящего кодекса.

Статья 58. Освобождение от уголовной ответственности в связи с изменением обстановки

Лицо, впервые совершившее незначительное преступление или преступление средней тяжести, может быть освобождено от уголовной ответственности, если было установлено, что в силу изменения обстановки лицо или совершенное деяние утратили общественно опасный характер.

Статья 59. Условное освобождение от уголовной ответственности

В отношении лица, обвиняемого в совершении незначительного преступления или преступления средней тяжести, признавшего свою вину и не представляющего общественной опасности, может быть условно прекращено уголовное преследование с последующим освобождением его от уголовной ответственности в соответствии с уголовной процедурой, если исправление такого лица возможно без применения уголовного наказания.

Статья 60. Истечение срока давности привлечения к уголовной ответственности

(1) Лицо освобождается от уголовной ответственности, если со дня совершения преступления истекли следующие сроки:

a) 2 года после совершения незначительного преступления;

b) 5 лет после совершения преступления средней тяжести;

c) 15 лет после совершения тяжкого преступления;

d) 20 лет после совершения особо тяжкого преступления;

e) 25 лет после совершения чрезвычайно тяжкого преступления.

(2) Срок давности исчисляется со дня совершения преступления и до дня вступления решения судебной инстанции в законную силу.

(3) В случае совершения лицом нового преступления срок давности исчисляется для каждого преступления отдельно.

(4) Течение давности прерывается, если до истечения указанных в части (1) сроков лицо совершит преступление, за которое согласно настоящему кодексу может быть назначено наказание в виде лишения свободы на срок свыше 2 лет. Исчисление срока давности в этом случае начинается с момента совершения нового преступления.

(5) Течение давности приостанавливается, если лицо, совершившее преступление, скрывается от уголовного преследования или суда. В этом случае течение давности возобновляется с момента задержания лица или явки его с повинной. При этом лицо не может быть привлечено к уголовной ответственности, если со дня совершения преступления прошло 25 лет и давность не была прервана совершением нового преступления.

(6) Вопрос о применении давности в отношении лица, совершившего чрезвычайно тяжкое преступление, решается судебной инстанцией. Если судебная инстанция не сочтет возможным применение давности и освобождение от уголовной ответственности, пожизненное заключение заменяется лишением свободы на срок 30 лет.

(7) Сроки давности привлечения к уголовной ответственности сокращаются наполовину для лиц, которые на момент совершения преступления не достигли совершеннолетия.

(8) Давность не применяется в отношении лиц, совершивших преступления против мира и безопасности человечества, военные преступления или иные преступления, предусмотренные международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова.

Глава VII
УГОЛОВНОЕ НАКАЗАНИЕ

Статья 61. Понятие и цели уголовного наказания

(1) Уголовное наказание является мерой государственного принуждения и средством исправления и перевоспитания осужденного и применяется судебными инстанциями именем закона к лицам, совершившим преступление, с определенным лишением и ограничением их прав.

(2) Наказание имеет целью восстановление социальной справедливости, исправление осужденного, а также предупреждение совершения новых преступлений как осужденными, так и иными лицами. Отбывание наказания не должно причинять осужденному физические страдания и унижать его человеческое достоинство.

Статья 62. Виды наказания для физических лиц

(1) К физическим лицам, совершившим преступления, могут применяться следующие виды наказания:

a) штраф;

b) лишение права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью;

c) лишение воинского или специального звания, классного чина и государственных наград;

d) неоплачиваемый труд в пользу общества;

f) лишение свободы на определенный срок;

g) пожизненное заключение.

(2) Лишение свободы на определенный срок и пожизненное заключение применяются только в качестве основных наказаний.

(3) Неоплачиваемый труд в пользу общества может применяться в качестве основного наказания или, в случае условного осуждения, в качестве обязательства на период испытательного срока.

(4) Штраф, лишение права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью применяются в качестве как основных, так и дополнительных наказаний.

(5) Лишение воинского или специального звания, классного чина и государственных наград применяется только в качестве дополнительного наказания.

Статья 63. Виды наказания для юридических лиц

(1) К юридическим лицам могут применяться следующие виды наказания:

a) штраф;

b) лишение права заниматься определенной деятельностью;

c) ликвидация.

(2) Штраф применяется в качестве основного наказания.

(3) Лишение юридического лица права заниматься определенной деятельностью и его ликвидация применяются в качестве как основных, так и дополнительных наказаний.

Статья 64. Штраф

(1) Штрафом является денежное взыскание, применяемое судебной инстанцией в случаях и в пределах, установленных настоящим кодексом.

(2) Штраф налагается в условных единицах. Одна условная единица штрафа равняется 20 леям.

(3) Размер штрафа для физических лиц устанавливается в зависимости от характера и тяжести совершенного преступления с учетом имущественного положения виновного в пределах от 150 до 1000 условных единиц, а за корыстные преступления – до 5000 условных единиц, исходя из размера условной единицы на момент совершения преступления.

(4) В случаях, предусмотренных частью (3) статьи 21, размер штрафа для юридических лиц устанавливается с учетом характера и тяжести совершенного преступления и размера причиненного ущерба, а также финансово-экономического положения юридического лица в пределах от 500 до 10 000 условных единиц. В случае злостного уклонения юридического лица от уплаты установленного штрафа судебная инстанция может заменить неуплаченную сумму штрафа обращением взыскания на имущество.

(5) В случае злостного уклонения осужденного от уплаты штрафа, назначенного в качестве основного или дополнительного наказания, судебная инстанция может заменить неуплаченную сумму штрафа лишением свободы в пределах сроков, предусмотренных статьей 70. Сумма штрафа заменяется лишением свободы из расчета 1 месяц лишения свободы за 50 условных единиц штрафа.

(6) Штраф в качестве дополнительного наказания может применяться только в случаях, когда он предусмотрен как дополнительное наказание за соответствующее преступление.

(7) Если осужденный не в состоянии уплатить штраф, назначенный в качестве основного или дополнительного наказания, судебная инстанция может заменить неупла¬ченную сумму штрафа неоплачиваемым трудом в пользу общества в соответствии с положениями статьи 67 из расчета 60 часов неоплачиваемого труда в пользу общества за 50 условных единиц штрафа.

Статья 65. Лишение права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью

(1) Лишение права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью состоит в запрещении занимать должность или заниматься деятельностью, подобной той, которая была использована осужденным при совершении преступления.

(2) Лишение права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью может быть назначено судебной инстанцией на срок от 1 года до 5 лет.

(3) Лишение права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью может быть применено как дополнительное наказание и в случаях, когда оно не предусмотрено в качестве наказания за преступления, перечисленные в Особенной части настоящего кодекса, если, учитывая характер преступления, совершенного виновным в период выполнения своих должностных обязанностей или занятия определенной деятельностью, судебная инстанция сочтет невозможным сохранить за ним право занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью.

(4) При применении наказания в виде лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью в качестве дополнительного к штрафу или неоплачиваемому труду в пользу общества его срок исчисляется со дня вступления судебного решения в законную силу, а при применении этого наказания в качестве дополнительного к лишению свободы на определенный срок его срок исчисляется с момента отбытия основного наказания.

Статья 66. Лишение воинского или специального звания, классного чина и государственных наград

В случае осуждения за тяжкое, особо тяжкое или чрезвычайно тяжкое преступление судебная инстанция, учитывая обстоятельства совершения преступления, может лишить виновного воинского или специального звания, классного чина и государственных наград.

Статья 67. Неоплачиваемый труд в пользу общества

(1) Неоплачиваемый труд в пользу общества состоит в привлечении осужденного в свободное от основной работы или учебы время к работам, определенным органами местного публичного управления.

(11) В случае военнослужащих срочной службы и военнослужащих сокращенной службы неоплачиваемый труд в пользу общества состоит в привлечении осужденных в свободное от занятий время, установленных в соответствии с требованиями воинских уставов, к работам, определенным командиром воинской части.

(2) Неоплачиваемый труд в пользу общества назначается на срок от 60 до 240 часов и отбывается от 2 до 4 часов в день.

(3) В случае злостного уклонения осужденного от неоплачиваемого труда в пользу общества это наказание заменяется лишением свободы из расчета 1 день лишения свободы за 2 часа неоплачиваемого труда в пользу общества. В этом случае срок лишения свободы может составлять и менее 6 месяцев.

(4) Неоплачиваемый труд в пользу общества не может быть применен к лицам, признанным инвалидами I и II группы, военнослужащим по контракту, беременным женщинам, женщинам, имеющим детей в возрасте до 8 лет, лицам, не достигшим 16 лет, и лицам пенсионного возраста.

(5) Неоплачиваемый труд в пользу общества осу-ществляется в течение не более 18 месяцев, исчисляемых со дня вступления судебного решения в законную силу.

(6) Военнослужащие срочной службы и военнослужащие сокращенной службы, осужденные к неоплачиваемому труду в пользу общества, исполняют данное наказание в воинской части.

Статья 70. Лишение свободы на определенный срок

(1) Лишение свободы состоит в изоляции лица, виновного в совершении преступления, от нормальной жизненной среды и помещении его на основании решения судебной инстанции на определенный срок в пенитенциарное учреждение.

(2) Лишение свободы назначается на срок от 3 месяцев до 20 лет.

(3) При назначении лишения свободы лицу, которому на момент совершения преступления не исполнилось 18 лет, срок лишения свободы назначается в пределах половины максимального наказания, предусмотренного уголовным законом за совершенное преступление.

(4) При назначении окончательного наказания по совокупности преступлений наказание в виде лишения свободы не может превышать 25 лет для совершеннолетних и 12 лет и 6 месяцев для несовершеннолетних, а по совокупности приговоров – 30 лет для совершеннолетних и 15 лет для несовершеннолетних.

(5) В случае смягчения наказания в порядке помилования пожизненное заключение заменяется лишением свободы на срок 30 лет.

Статья 71. Пожизненное заключение

(1) Пожизненное заключение состоит в лишении осужденного свободы на весь остаток его жизни.

(2) Пожизненное заключение может быть назначено только за чрезвычайно тяжкие преступления.

(3) Пожизненное заключение не может быть применено к женщинам и несовершеннолетним.

Статья 72. Категории пенитенциарных учреждений для отбывания наказания в виде лишения свободы

(1) Наказание в виде лишения свободы отбывается в следующих пенитенциарных учреждениях:

a) открытого типа;

b) полузакрытого типа;

c) закрытого типа.

(2) В пенитенциарных учреждениях открытого типа отбывают наказание лица, осужденные к лишению свободы за преступления, совершенные по неосторожности.

(3) В пенитенциарных учреждениях полузакрытого типа отбывают наказание лица, осужденные к лишению свободы за незначительные преступления, преступления средней тяжести и тяжкие преступления, совершенные умышленно.

(4) В пенитенциарных учреждениях закрытого типа отбывают наказание лица, осужденные к лишению свободы за особо тяжкие и чрезвычайно тяжкие преступления, а также лица, совершившие преступления, составляющие рецидив.

(5) Лица, которым не исполнилось 18 лет, отбывают наказание в виде лишения свободы в пенитенциарных учреждениях для несовершеннолетних с учетом личности осужденного, судимостей и степени вреда преступления.

(6) Осужденные женщины отбывают наказание в виде лишения свободы в пенитенциарных учреждениях для женщин.

(7) Замена категории пенитенциарного учреждения осуществляется судебной инстанцией в соответствии с законодательством.

Статья 73. Лишение юридического лица права заниматься определенной деятельностью

(1) Лишение юридического лица права заниматься определенной деятельностью состоит в установлении запрета заключать определенные сделки, выпускать акции или иные ценные бумаги, получать субсидии, льготы и другие блага от государства или осуществлять иные виды деятельности.

(2) Лишение права заниматься определенной деятельностью может быть ограничено определенной территорией или определенным периодом года и назначается на срок до 5 лет или на неограниченный срок.

Статья 74. Ликвидация юридического лица

(1) Ликвидация юридического лица состоит в его роспуске и наступлении последствий, предусмотренных гражданским законодательством.

(2) Ликвидация юридического лица назначается в случае, когда судебная инстанция констатирует, что тяжесть совершенного преступления делает невозможным сохранение этого лица и продолжение его деятельности.

Глава VIII
ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЯ НАКАЗАНИЯ

Статья 75. Общие критерии индивидуализации наказания

(1) Лицу, признанному виновным в совершении преступления, назначается справедливое наказание в пределах, предусмотренных Особенной частью настоящего кодекса, и в строгом соответствии с положениями Общей части настоящего кодекса. При назначении вида и срока наказания судебная инстанция учитывает тяжесть совершенного преступления, его мотивы, личность виновного, обстоятельства дела, которые смягчают или отягчают ответственность, влияние примененного наказания на исправление и перевоспитание виновного, а также условия жизни его семьи.

(2) Более суровое наказание из числа альтернативных, предусмотренных за совершение преступления, назначается только в случае, если более мягкое из указанных не обеспечит

достижения цели наказания.

3) За совершение незначительного преступления или преступления средней тяжести наказание в отношении несовершеннолетнего применяется только после установления того, что применение принудительной меры воспитательного характера оказалось недостаточным для исправления несовершеннолетнего.

Статья 76. Обстоятельства, смягчающие ответственность

(1) При назначении наказания обстоятельствами, смягчающими ответственность, признаются:

a) совершение впервые незначительного преступления или преступления средней тяжести;

b) совершение преступления несовершеннолетним;

c) совершение преступления в силу стечения тяжелых обстоятельств личного или семейного характера;

d) совершение деяния лицом с ограниченной вменяемостью;

e) предотвращение виновным вредных последствий совершенного преступления, добровольное возмещение причиненного ущерба или устранение нанесенного вреда;

f) явка с повинной, активное способствование раскрытию преступления или изобличению преступников либо признание вины;

g) противоправность или аморальность действий потерпевшего, явившихся поводом для преступления;

h) совершение преступления в результате физического или психического принуждения, не устраняющего уголовный характер деяния, либо в силу материальной, служебной или иной зависимости;

i) совершение преступления лицом в состоянии опьянения, вызванного недобровольным или принудительным потреблением веществ, указанных в статье 24, или потреблением таких веществ без осознавания их последствий;

j) совершение преступления при нарушении пределов правомерности необходимой обороны, задержания преступника, крайней необходимости, обоснованного риска либо вследствие исполнения приказа или распоряжения начальника;

k) причинение совершенным преступлением тяжкого вреда лицу, совершившему деяние, либо тяжесть бремени наказания для него по причине преклонного возраста, состояния здоровья или иных обстоятельств;

l) истечение с момента совершения преступления не менее двух третей срока давности привлечения к уголовной ответственности, предусмотренного для этого преступления, или превышение разумного срока рассмотрения дела с учетом характера деяния, если только такая проволочка не допущена по вине лица, совершившего деяние.

(2) Судебная инстанция вправе признать смягчающими и иные, не предусмотренные частью (1), обстоятельства.

(3) При назначении наказания судебная инстанция не учитывает в качестве смягчающего обстоятельство, рассматриваемое законом как признак состава преступления.

Статья 77. Обстоятельства, отягчающие ответственность

(1) При назначении наказания обстоятельствами, отягчающими ответственность, признаются:

a) совершение преступления лицом, ранее осужденным за аналогичные преступления или за другие деяния, имеющие отношение к делу;

b) причинение преступлением тяжких последствий;

c) совершение преступления в любой форме соучастия;

d) совершение преступления на почве социальной, национальной, расовой либо религиозной ненависти;

e) совершение преступления в отношении заведомо несовершеннолетнего или беременной женщины либо с использованием заведомо или очевидно беспомощного состояния потерпевшего, обусловленного преклонным возрастом, болезнью, физическими или психическими отклонениями либо иного рода факторами;

f) совершение преступления в отношении лица в связи с выполнением им служебного или общественного долга;

g) совершение преступления посредством несовершеннолетних, лиц, находящихся в трудных ситуациях, умственно отсталых или зависимых от лица, совершившего деяние;

h) совершение преступления с особой жестокостью или с издевательством над потерпевшим;

i) совершение преступления средствами, представляющими повышенную социальную опасность;

j) совершение преступления лицом, находящимся в состоянии опьянения, вызванного употреблением веществ, указанных в статье 24. Судебная инстанция вправе в зависимости от характера преступления не признать это обстоятельство отягчающим ответственность;

k) совершение преступления с использованием оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ или приспособлений, имитирующих их, специально изготовленных технических средств, вредных и радиоактивных веществ, медицинских и иных химико-фармакологических препаратов, а также с применением физического или психического принуждения;

m) совершение преступления с использованием условий чрезвычайного положения, стихийного бедствия, а также массовых беспорядков;

n) совершение преступления с использованием оказанного доверия.

(2) Если обстоятельство, указанное в части (1), предусмотрено соответствующей статьей Особенной части настоящего кодекса в качестве признака состава этого преступления, оно не может одновременно учитываться как обстоятельство, отягчающее ответственность.

Статья 78. Последствия смягчающих и отягчающих ответственность обстоятельств

(1) Если судебной инстанцией установлено наличие смягчающих ответственность обстоятельств при совершении преступления, основное наказание сокращается или заменяется в следующем порядке:

a) если минимальный размер наказания в виде лишения свободы, предусмотренный Особенной частью настоящего кодекса, составляет менее 10 лет, наказание может быть сокращено до этого минимального размера;

b) в случае наложения штрафа его размер может быть сокращен до минимального;

c) если за совершенное преступление предусмотрено пожизненное заключение, может применяться наказание в виде лишения свободы на срок от 15 до 25 лет.

(2) Если судебной инстанцией установлено наличие смягчающих ответственность обстоятельств при совершении преступления, дополнительное наказание, предусмотренное законом за совершенное преступление, может быть устранено.

(3) При наличии обстоятельств, отягчающих ответственность, может применяться максимальное наказание, предусмотренное соответствующей статьей Особенной части настоящего кодекса.

(4) При стечении отягчающих и смягчающих ответственность обстоятельств сокращение наказания до низшего предела или увеличение его до верхнего предела, предусмотренного Особенной частью настоящего кодекса, не является обязательным.

(5) При наличии исключительных смягчающих ответственность обстоятельств наказание может применяться в соответствии со статьей 79.

Статья 79. Назначение более мягкого наказания, чем предусмотрено законом

(1) Учитывая исключительные обстоятельства дела, связанные с целью и мотивами деяния, роль виновного в совершении преступления, его поведение во время и после совершения преступления, иные обстоятельства, существенно уменьшающие тяжесть деяния и его последствий, а также активное способствование участника совершенного группового преступления раскрытию этого преступления, судебная инстанция может назначить наказание ниже низшего предела, предусмотренного уголовным законом за соответствующее преступление, или перейти к другому, более мягкому виду наказания, или не применить дополнительное наказание, предусмотренное в качестве обязательного. Несовершеннолетие лица, совершившего преступление, признается исключительным обстоятельством.

(3) При осуждении совершеннолетних лиц за совершение особо тяжких преступлений судебная инстанция может назначить наказание ниже низшего предела, предусмотренного уголовным законом, но составляющее не менее двух третей минимального наказания, предусмотренного настоящим кодексом за совершенное преступление.

(4) Положения части (1) не применяются к совершеннолетним лицам в случае назначения наказания в виде пожизненного заключения или в случае рецидива преступлений.

Статья 80. Применение наказания в случае заключения соглашения о признании вины

Если обвиняемый заключил соглашение о признании вины и судебной инстанцией принято это соглашение, наказание за вменяемое в вину преступление сокращается на одну треть максимального наказания, предусмотренного за это преступление.

Статья 81. Назначение наказания за неоконченное преступление

(1) При назначении наказания за неоконченное преступление учитываются обстоятельства, в силу которых преступление не было доведено до конца.

(2) Размер наказания за приготовление к преступлению, не являющееся рецидивом, не может превышать половины максимального размера наиболее строгого наказания, предусмотренного соответствующей статьей Особенной части настоящего кодекса за оконченное преступление.

(3) Размер наказания за покушение на преступление, не являющееся рецидивом, не может превышать трех четвертей максимального размера наиболее строгого наказания, предусмотренного соответствующей статьей Особенной части настоящего кодекса за оконченное преступление.

(4) За приготовление к преступлению и покушение на преступление пожизненное заключение не назначается.

Статья 82. Назначение наказания при рецидиве преступлений

(1) При назначении наказания за рецидив, опасный рецидив и особо опасный рецидив преступлений учитываются число, характер, тяжесть и последствия ранее совершенных преступлений, обстоятельства, в силу которых предыдущее наказание оказалось недостаточным для исправления виновного, а также характер, тяжесть и последствия нового преступления.

(2) Размер наказания за рецидив не может быть менее половины, за опасный рецидив – менее двух третей, а за особо опасный рецидив – менее трех четвертей максимального размера наиболее строгого наказания, предусмотренного соответствующей статьей Особенной части настоящего кодекса.

Статья 83. Назначение наказания за соучастие

Организатору, подстрекателю и пособнику преступления, предусмотренного уголовным

законом и совершенного умышленно, назначается наказание, предусмотренное законом для исполнителя. При назначении наказания учитываются вклад каждого из них в совершение преступ¬ления, а также положения статьи 75.

Статья 84. Назначение наказания по совокупности преступлений

(1) Если лицо признано виновным в совершении двух или более преступлений, предусмотренных различными статьями Особенной части настоящего кодекса, ни за одно из которых оно не было осуждено ранее, судебная инстанция, назначив наказание за каждое преступление отдельно, определяет окончательное наказание за совокупность преступлений путем полного или частичного сложения назначенных наказаний, при этом окончательное наказание в виде лишения свободы не может превышать 25 лет, а в отношении лиц, не достигших 18 лет, – 12 лет и 6 месяцев. В случае, если лицо признано виновным в совершении двух или более незначительных преступлений и (или) преступлений средней тяжести, окончательное наказание может быть установлено и путем поглощения менее строгого наказания более строгим.

(2) К основному наказанию, назначенному по совокупности преступлений, может быть присоединено любое из дополнительных наказаний, предусмотренных статьями Особенной части настоящего кодекса, устанавливающими ответственность за преступления, в совершении которых лицо было признано виновным. Окончательное дополнительное наказание, установленное путем полного или частичного сложения назначенных дополнительных наказаний, не может превышать максимального срока или размера, предусмотренного для этого вида наказания Общей частью настоящего кодекса.

(3) Если за несколько преступлений установлены основные наказания разных видов, в отношении которых статьей 87 не предусматривается их сложение, и судебная инстанция не находит оснований для поглощения одного наказания другим, они исполняются самостоятельно.

(4) Согласно правилам, предусмотренным частями (1)-(3), назначается наказание и в случае, если после вынесения приговора по делу устанавливается, что осужденный виновен и в другом преступлении, совершенном им до вынесения приговора по первому делу. В этом случае в срок наказания засчитывается и срок наказания, отбытый полностью или частично по первому приговору.

(5) Если по совокупности преступлений назначены наказание в виде пожизненного заключения и одно или несколько наказаний в виде лишения свободы либо в другом виде, окончательное наказание назначается в виде пожизненного заключения.

Статья 85. Назначение наказания по совокупности приговоров

(1) Если после вынесения приговора, но до полного отбытия наказания осужденный совершил новое преступление, судебная инстанция к наказанию, назначенному по новому приговору, полностью или частично присоединяет неотбытую часть наказания по предыдущему приговору. В этом случае окончательное наказание не может превышать 30 лет лишения свободы, а в отношении лиц, не достигших 18 лет, – 15 лет лишения свободы.

(2) Присоединение дополнительных наказаний в случае совокупности приговоров осуществляется согласно правилам, предусмотренным частью (2) статьи 84.

(3) Окончательное наказание в случае совокупности приговоров должно быть больше как наказания, назначенного за вновь совершенное преступление, так и неотбытой части наказания, назначенного предыдущим приговором судебной инстанции.

(4) Если одним из приговоров назначено наказание в виде пожизненного заключения, при сложении наказаний окончательным наказанием является пожизненное заключение.

Статья 86. Применение наказания в случае исполнения решения иностранного государства

(1) При исполнении решения иностранного государства судебная инстанция заменяет наказание в виде лишения свободы, вынесенное в иностранном государстве, наказанием, предусмотренным внутренним уголовным законом за такое же деяние, не ухудшая уголовные последствия для осужденного, установленные иностранным государством. Если иностранным государством предусмотрено наказание ниже низшего предела, предусмотренного внутренним законом, судебная инстанция не обязана учитывать этот предел и применяет наказание, соответствующее вынесенному в иностранном государстве.

(2) Любая часть наказания, вынесенного в иностранном государстве, и любой срок временного заключения под стражу, отбытый осужденным, вычитаются в полном размере согласно судебному решению о признании решения иностранного государства.

(3) При исполнении решения иностранного государства о наложении штрафа или конфискации денежной суммы судебная инстанция исчисляет их размер в национальной валюте по обменному курсу, установленному на момент вынесения судебной инстанцией решения о признании решения иностранного государства, не превышая при этом максимального размера наказания, назначаемого в иностранном государстве за такое деяние.

(4) Штрафы и конфискуемое имущество, полученные в силу исполнения решений, вынесенных в иностранном государстве, поступают в доход Республики Молдова без ущерба при этом правам третьих государств.

Статья 87. Порядок определения окончательного срока наказания при сложении различных видов наказания

(1) При сложении различных основных видов наказания в случае назначения наказания по совокупности преступлений или по совокупности приговоров 1 дню лишения свободы соответствуют 2 часа неоплачиваемого труда в пользу общества.

(2) Иные наказания при сложении их с лишением свободы исполняются самостоятельно.

Статья 88. Исчисление сроков наказания и зачет времени предварительного заключения под стражу

(1) Сроки лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью и лишения свободы исчисляются в месяцах и годах, а неоплачиваемого труда в пользу общества – в часах.

(2) При зачете или сложении наказаний, указанных в части (1), за исключением наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества, а также при замене наказания допускается исчисление этих наказаний в днях.

(3) Время предварительного заключения под стражу до судебного разбирательства засчитывается в срок лишения свободы из расчета 1 день за 1 день, а в срок неоплачиваемого труда в пользу общества – из расчета 1 день предварительного заключения под стражу за 2 часа неоплачиваемого труда в пользу общества.

(4) Время предварительного заключения под стражу и время отбывания наказания в виде лишения свободы, назначенного решением судебной инстанции за преступление, совершенное за границей, в случае выдачи лица в соответствии с законом, засчитываются в срок наказания из расчета 1 день за 1 день.

(5) При назначении осужденному, предварительно заключенному под стражу до назначения дела к слушанию, в качестве основного наказания штрафа, лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью судебная инстанция, учитывая срок содержания под стражей, смягчает назначенное наказание или полностью освобождает от его отбывания.

(6) Время, в течение которого осужденный находился в больнице в период отбывания наказания, включается в срок отбывания наказания, за исключением случая, когда болезнь

была спровоцирована преднамеренно и этот факт был установлен в период отбывания наказания. В срок наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества не включается время отсутствия осужденного на рабочем месте.

Глава IX
ОСВОБОЖДЕНИЕ ОТ УГОЛОВНОГО НАКАЗАНИЯ

Статья 89. Понятие и виды освобождения от уголовного наказания

(1) Под освобождением от уголовного наказания понимается освобождение лица, совершившего преступление, от реального, частичного или полного, отбывания уголовного наказания, назначенного решением судебной инстанции.

(2) Освобождение от уголовного наказания возможно путем:

a) условного осуждения;

b) условно-досрочного освобождения от наказания;

c) замены неотбытой части наказания более мягким наказанием;

d) освобождения от наказания несовершеннолетних;

e) освобождения от наказания в связи с изменением обстановки;

f) освобождения от отбывания наказания тяжелобольных;

g) отсрочки отбывания наказания беременным женщинам и женщинам, имеющим детей в возрасте до 8 лет.

Статья 90. Условное осуждение

(1) Если при назначении наказания в виде лишения свободы на срок до 5 лет за умышленно совершенные преступления и на срок до 7 лет за преступления, совершенные по неосторожности, судебная инстанция, учитывая обстоятельства дела и личность виновного, придет к выводу о нецелесообразности отбывания виновным назначенного наказания, она может вынести решение об условном осуждении с обязательным указанием в нем мотивов условного осуждения и испытательного срока. В этом случае судебная инстанция принимает решение не приводить назначенное наказание в исполнение, если в течение определенного судом испытательного срока осужденный не совершит нового преступления и примерным поведением и честным трудом оправдает оказанное ему доверие. Контроль за поведением условно осужденных осуществляется компетентными органами, а в отношении военнослужащих – соответствующим военным командованием.

(2) Испытательный срок устанавливается судебной инстанцией в пределах от 1 года до 5 лет.

(4) В отношении лиц, совершивших особо тяжкие и чрезвычайно тяжкие преступления, а также в случае рецидива преступления условное осуждение не применяется.

(5) При условном осуждении могут быть назначены дополнительные наказания.

(6) Применяя условное осуждение, судебная инстанция может обязать осужденного:

a) не менять без разрешения компетентного органа место жительства;

b) не посещать определенные места;

c) пройти курс лечения в случае алкоголизма, наркомании, токсикомании или венерического заболевания;

d) оказывать материальную помощь семье пострадавшего;

e) возместить в установленный судебной инстанцией срок причиненный ущерб.

(7) В период испытательного срока судебная инстанция по предложению органа, осуществляющего контроль за поведением условно осужденного, может отменить, полностью или частично, установленные ранее в отношении него обязательства или дополнить их новыми.

(8) Если в течение не менее чем половины испытательного срока условно осужденный отличался примерным поведением, полностью возместил ущерб, судебная инстанция по предложению органа, осуществляющего контроль за поведением условно осужденного,

может вынести определение об отмене условного осуждения и погашении судимости.

(9) Если в течение испытательного срока условно осужденный систематически нарушает установленные обязательства или правопорядок с привлечением при этом к административной ответственности либо до истечения испытательного срока злостно не выполнил обязанность по возмещению причиненного ущерба, судебная инстанция по предложению органа, осуществляющего контроль за поведением условно осужденного, может вынести определение об отмене условного осуждения и направлении условно осужденного для отбывания наказания, назначенного решением судебной инстанции.

(10) Если в течение испытательного срока условно осужденный совершил новое умышленное преступление, судебная инстанция назначает наказание в соответствии с правилами, предусмотренными статьей 85.

(11) Если в течение испытательного срока условно осужденный совершил преступление по неосторожности или умышленное преступление средней тяжести, вопрос об отмене или сохранении условного осуждения решается судебной инстанцией.

Статья 91. Условно-досрочное освобождение от наказания

(1) К лицу, отбывающему наказание в виде лишения свободы, полностью возместившему ущерб, причиненный преступлением, за которое лицо было осуждено, участвовавшему и не отказывавшемуся от участия в соответствии с положениями статьи 253 Исполнительного кодекса в оплачиваемом или неоплачиваемом труде по уборке или благоустройству пенитенциарного учреждения и его территории, по улучшению коммунально-бытовых и медико-санитарных условий содержания, может быть применено условно-досрочное освобождение от наказания, если судебная инстанция сочтет возможным исправление осужденного без полного отбывания наказания. При этом данное лицо может быть полностью или частично освобождено и от дополнительного наказания.

(2) Применяя условно-досрочное освобождение от наказания, судебная инстанция может обязать осужденного выполнять в течение оставшейся неотбытой части наказания обязательства, предусмотренные частью (6) статьи 90.

(3) Условно-досрочное освобождение от наказания назначается судебной инстанцией по месту отбывания наказания осужденным по предложению органа, осуществляющего контроль за исполнением наказания.

(4) Условно-досрочное освобождение от наказания может быть применено только после фактического отбытия осужденным, который на момент совершения преступления достиг 18 лет:

a) не менее половины срока наказания, назначенного за совершение незначительного преступления или преступления средней тяжести;

b) не менее двух третей срока наказания, назначенного за совершение тяжкого преступления;

c) не менее трех четвертей срока наказания, назначенного за совершение особо тяжкого или чрезвычайно тяжкого преступления, а также не менее трех четвертей срока наказания, назначенного лицу, ранее условно-досрочно освобожденному от наказания, если условно-досрочное освобождение было отменено по основаниям, предусмотренным частью (8).

(5) Лицо, отбывающее наказание в виде пожизненного заключения, может быть условно-досрочно освобождено, если судебная инстанция сочтет, что отпала необходимость в дальнейшем отбывании наказания, и если это лицо фактически отбыло не менее 30 лет лишения свободы.

(6) Несовершеннолетним условно-досрочное освобождение от наказания может быть назначено только после фактического отбытия:

a) не менее одной трети срока наказания, назначенного за совершение незначительного преступления или преступления средней тяжести;

b) не менее половины срока наказания, назначенного за совершение тяжкого преступления;

c) не менее двух третей срока наказания, назначенного за совершение особо тяжкого или чрезвычайно тяжкого преступления.

(7) Контроль за поведением лиц, условно-досрочно освобожденных от наказания, осуществляется компетентными органами, а в отношении военнослужащих – соответствующим военным командованием.

(8) Если в течение неотбытого срока наказания:

a) осужденный нарушает общественный порядок, за что на него налагалось административное взыскание, или умышленно уклоняется от выполнения обязанностей, которые были возложены на него судебной инстанцией при применении условно-досрочного освобождения от наказания, судебная инстанция по предложению органа, указанного в части (7), может вынести определение об отмене условно-досрочного освобождения от наказания и направлении осужденного для исполнения неотбытого срока наказания;

b) осужденный совершает новое преступление по неосторожности, вопрос об отмене или сохранении условно-досрочного освобождения от наказания решается судебной инстанцией;

c) осужденный совершает новое умышленное преступление, судебная инстанция назначает наказание в соответствии с правилами, предусмотренными статьей 85. По этим же правилам назначается наказание в случае совершения нового преступления по неосторожности, если судебная инстанция отменяет условно-досрочное освобождение от наказания.

Статья 92. Замена неотбытой части наказания более мягким наказанием

(1) Лицам, которые отбывают наказание в виде лишения свободы за совершение незначительного преступления или преступления средней тяжести, судебная инстанция может, учитывая их поведение в период отбывания наказания, заменить неотбытую часть наказания более мягким наказанием посредством вынесения определения. При этом данное лицо может быть освобождено полностью или частично от дополнительного наказания.

(2) Замена неотбытой части наказания более мягким наказанием может быть применена только после фактического отбытия осужденным не менее одной трети срока наказания.

(3) При замене неотбытой части наказания более мягким наказанием судебная инстанция может выбрать любое более мягкое наказание, предусмотренное статьей 62, в пределах, установленных для каждого вида наказания.

Статья 93. Освобождение от наказания несовершеннолетних

(1) Несовершеннолетние, осужденные за совершение незначительного преступления, преступления средней тяжести или тяжкого преступления, могут быть освобождены от наказания судебной инстанцией, если будет установлено, что цели наказания могут быть достигнуты путем помещения их в специальные учебно-воспитательные или лечебно-воспитательные учреждения, а также путем применения других принудительных мер воспитательного характера, предусмотренных статьей 104.

(2) Помещение несовершеннолетних в специальные учебно-воспитательные или лечебно-воспитательные учреждения назначается судебной инстанцией на срок до достижения совершеннолетия. Продление срока нахождения несовершеннолетнего в указанных учреждениях по достижении им 18 лет разрешается только до окончания общеобразовательной школы или ремесленного училища.

Статья 94. Освобождение от наказания в связи с изменением обстановки

Лицо, совершившее незначительное преступление или преступление средней тяжести, может быть освобождено от наказания, если будет установлено, что на момент судебного разбирательства из-за изменения обстановки совершенное деяние потеряло наносящий вред характер и благодаря безупречному поведению виновного после совершения преступления возможно достижение целей исправления без отбывания наказания.

Статья 95. Освобождение от отбывания наказания тяжелобольных

(1) Лицо, у которого в период отбывания наказания наступило психическое расстройство, лишающее его возможности осознавать значение своих действий или руководить ими, освобождается от отбывания наказания. Таким лицам судебная инстанция может назначить принудительные меры медицинского характера.

(2) Лицо, которое после совершения преступления или в период отбывания наказания заболело иной, чем указанная в части (1), тяжелой болезнью, препятствующей отбыванию наказания, может быть освобождено судебной инстанцией от отбывания наказания.

(4) Лица, указанные в частях (1) и (2), в случае их выздоровления могут быть подвергнуты наказанию, если не истекли сроки давности, предусмотренные статьями 60 и 97.

Статья 96. Отсрочка отбывания наказания беременным женщинам и женщинам, имеющим детей в возрасте до 8 лет

(1) Осужденным беременным женщинам и женщинам, имеющим детей в возрасте до 8 лет, за исключением осужденных к лишению свободы на срок более 5 лет за тяжкие, особо тяжкие и чрезвычайно тяжкие преступления против личности, судебная инстанция может отсрочить отбывание наказания до достижения ребенком 8 лет.

(2) В случае, если осужденная, указанная в части (1), отказалась от ребенка или продолжает уклоняться от его воспитания после предупреждения органа, осуществляющего контроль за поведением осужденной, отбывание наказания которой было отсрочено, судебная инстанция по предложению данного органа может отменить отсрочку и направить осужденную для отбывания наказания в место, установленное судебным решением.

(3) По достижении ребенком 8 лет судебная инстанция:

a) освобождает осужденную от отбывания неотбытой части наказания;

b) заменяет неотбытую часть наказания более мягким наказанием;

c) направляет осужденную в соответствующее учреждение для исполнения неотбытой части наказания.

(4) Если в период отсрочки отбывания наказания осужденная совершит новое преступление, судебная инстанция назначает ей наказание в соответствии с правилами, предусмотренными статьей 85.

Статья 96[1]. Решение о принудительном помещении во фтизиопульмонологическое учреждение

Если лицо, в отношении которого рассматривается вопрос об освобождении от наказания в соответствии со статьями 91–96, больно туберкулезом, на основании ходатайства администрации пенитенциарного учреждения судебная инстанция может вынести решение о принудительном помещении его во фтизиопульмонологическое учреждение.

Статья 97. Срок давности исполнения обвинительного приговора

(1) Обвинительный приговор не приводится в исполнение, если он не был приведен в исполнение в следующие сроки со дня его вступления в законную силу:

a) 2 года при осуждении за незначительное преступление;

b) 6 лет при осуждении за преступление средней тяжести;
c) 10 лет при осуждении за тяжкое преступление;
d) 15 лет при осуждении за особо тяжкое преступление;
e) 20 лет при осуждении за чрезвычайно тяжкое преступление.

(2) Сроки давности исполнения наказания сокращаются наполовину в отношении лиц, которые в момент совершения преступления были несовершеннолетними.

(3) Течение срока давности прерывается, если лицо уклоняется от отбывания наказания или если оно до истечения соответствующего срока, указанного в частях (1) и (2), совершает новое умышленное преступление. В случае уклонения от отбывания наказания исчисление срока давности начинается с момента явки лица для отбывания наказания или с момента задержания лица, а в случае совершения нового преступления – с момента его совершения.

(4) Срок давности не устраняет исполнения основного наказания за преступления против мира и безопасности человечества или за военные преступления, предусмотренные статьями 135–137, 139 и 143.

Глава X
МЕРЫ БЕЗОПАСНОСТИ

Статья 98. Цели и виды мер безопасности

(1) Меры безопасности имеют целью устранение опасности и предупреждение совершения деяний, предусмотренных уголовным законом.

(2) Мерами безопасности являются:
a) принудительные меры медицинского характера;
b) принудительные меры воспитательного характера;
c) высылка;
d) специальная конфискация.

Статья 99. Применение принудительных мер медицинского характера

К лицам, совершившим деяния, предусмотренные уголовным законом, в состоянии невменяемости или совершившим подобные деяния в состоянии вменяемости, ограниченной вменяемости, но до вынесения приговора или во время отбывания наказания заболевшим психической болезнью, лишающей их возможности осознавать значение своих действий или руководить ими, судебная инстанция может применить следующие принудительные меры медицинского характера, осуществляемые лечебными учреждениями органов здравоохранения:
a) помещение в психиатрическую больницу с обычным наблюдением;
b) помещение в психиатрическую больницу со строгим наблюдением.

Статья 100. Помещение в психиатрическую больницу

(1) Помещение в психиатрическую больницу с обычным наблюдением может быть применено судебной инстанцией в отношении душевнобольного, который по своему психическому состоянию и характеру совершенного вредного деяния нуждается в больничном уходе и лечении в условиях обычного наблюдения.

(2) Помещение в психиатрическую больницу со строгим наблюдением может быть применено судебной инстанцией в отношении душевнобольного, который по своему психическому состоянию и характеру совершенного вредного деяния представляет особую опасность для общества и нуждается в больничном уходе и лечении в условиях строгого наблюдения.

(3) Лица, помещенные в психиатрическую больницу со строгим наблюдением, содержатся в условиях, исключающих возможность совершения ими новых вредных деяний.

Статья 101. Назначение, изменение, продление срока применения и прекращение применения принудительных мер медицинского характера к душевнобольным

(1) Судебная инстанция, признав необходимость назначения принудительной меры медицинского характера, избирает ее вид в зависимости от психического заболевания лица, характера и степени совершенного вредного деяния. Лицо, подвергнутое принудительному лечению, или его представитель вправе требовать дачи заключения независимым медицинским учреждением о состоянии здоровья лица, в отношении которого применяются принудительные меры медицинского характера.

(2) Судебная инстанция может постановить прекращение применения мер медицинского характера по заключению медицинского учреждения в случае выздоровления лица или такого изменения характера заболевания, которое исключает необходимость применения этих мер.

(3) Изменение вида принудительных мер медицинского характера или продление срока их применения осуществляется судебной инстанцией также на основе контроля необходимости применения этого лечения, проводимого как по ее инициативе, так и по требованию соответствующего лица или его представителя не реже одного раза в 6 месяцев.

(4) В случае, если судебная инстанция не сочтет нужным применение к душевнобольному принудительных мер медицинского характера, а также в случае прекращения применения к нему таких мер судебная инстанция может передать душевнобольного на попечение родственников или опекунов при обязательном врачебном наблюдении.

Статья 102. Зачет времени применения принудительных мер медицинского характера

(1) К лицу, которое после совершения преступления или во время отбывания наказания заболело психической болезнью, лишающей его возможности осознавать значение своих действий или руководить ими, судебная инстанция после его выздоровления может применить наказание, если не истек срок давности или не имеется иных оснований для освобождения лица от уголовной ответственности и наказания.

(2) Если после выздоровления к лицу, указанному в части (1), применяется наказание, то время, в течение которого применялись принудительные меры медицинского характера, засчитывается в срок наказания.

Статья 103. Применение принудительных мер медицинского характера к алкоголикам и наркоманам или установление над ними попечительства

(1) В случае совершения преступления алкоголиком или наркоманом судебная инстанция при наличии соответствующего медицинского заключения может применить к такому лицу по собственной инициативе, по ходатайству трудового коллектива или органа здравоохранения наряду с наказанием за совершенное преступление принудительное лечение.

(2) Лица, указанные в части (1), приговоренные к мерам наказания, не связанным с лишением свободы, подлежат принудительному лечению в медицинских учреждениях со специальным лечебным режимом.

(3) В случае осуждения лиц, указанных в части (1), к лишению свободы они подлежат принудительному лечению во время отбывания наказания, а после освобождения из мест лишения свободы при необходимости продления такого лечения – в медицинских учреждениях со специальным лечебным режимом.

(4) Прекращение принудительного лечения производится судебной инстанцией по предложению медицинского учреждения, в котором лицо находится на лечении.

(5) Если преступление было совершено лицом, злоупотребляющим алкогольными напитками и ставящим в связи с этим свою семью в тяжелое материальное положение, судебная инстанция наряду с назначением наказания за совершенное преступление, не связанного с лишением свободы, вправе по ходатайству трудового коллектива или близких родственников установить над ним попечительство.

Статья 104. Применение принудительных мер воспитательного характера

(1) К лицам, освобожденным от уголовной ответственности в соответствии со статьей 54, могут быть применены следующие принудительные меры воспитательного характера:

a) предупреждение;

b) передачу несовершеннолетнего под надзор родителей, лиц, их заменяющих, или специализированных государственных органов;

c) возложение на несовершеннолетнего обязанности возместить причиненный ущерб. При назначении этой меры учитывается материальное положение несовершеннолетнего;

d) принуждение несовершеннолетнего к прохождению лечебного курса психологической реабилитации;

e) помещение несовершеннолетнего судебной инстанцией в специальное учебно-воспитательное или лечебно-воспитательное учреждение.

(2) Меры, предусмотренные частью (1), исчерпываются перечисленными.

(3) К несовершеннолетнему может быть применено одновременно несколько принудительных мер воспитательного характера.

(4) В случае систематического уклонения несовершеннолетнего от назначенных принудительных мер воспитательного характера судебная инстанция по предложению специализированных государственных органов может отменить эти меры и решает вопрос о направлении уголовного дела прокурору или, по обстоятельствам, устанавливает наказание в соответствии с законом, на основе которого лицо было осуждено.

Статья 105. Высылка

(1) Иностранным гражданам и лицам без гражданства, осужденным за совершение преступления, может быть запрещено дальнейшее пребывание на территории страны.

(2) В случае, если высылка из страны сопровождается наказанием в виде лишения свободы, она осуществляется только после отбытия наказания.

(3) При принятии решения о высылке лиц, предусмотренных частью (1), учитывается право на уважение их частной жизни.

Статья 106. Специальная конфискация

(1) Специальной конфискацией является принудительная и безвозмездная передача в собственность государства имущества, использованного при совершении преступления или полученного в результате такового. В случае, когда имущества, использованного при совершении преступления или полученного в результате совершения преступления, больше не существует или оно не найдено, конфискуется его стоимость.

(2) Специальной конфискации подлежит имущество:

a) полученное в результате деяния, предусмотренного настоящим кодексом, а также любые доходы от этого имущества, за исключением имущества и доходов, подлежащих возвращению законному владельцу;

b) использованное и предназначенное для совершения преступления, при условии принадлежности его преступнику;

c) переданное с целью склонения к совершению преступления или для вознаграждения преступника;

d) добытое путем совершения преступления, если оно не подлежит возврату потерпевшему и не предназначено для возмещения ему ущерба;

e) находящееся во владении вопреки законным основаниям;

f) частично или полностью превращенное или преобразованное из имущества, полученного в результате преступления, и из доходов от этого имущества;

g) использованное или предназначенное для финансирования терроризма.

(21) Если имущество, полученное или добытое в результате совершения преступления, и доходы от этого имущества были приобщены к имуществу, приобретенному законным путем, конфискации подлежит та часть этого имущества или его стоимости, которая соответствует стоимости приобщенных имущества и доходов от него.

(3) Специальная конфискация применяется в отношении лиц, совершивших деяния, предусмотренные настоящим кодексом. Специальной конфискации может подлежать также имущество, указанное в части (2), но принадлежащее другим лицам, которое они приняли, зная о незаконном приобретении этого имущества.

(4) Специальная конфискация может применяться и в случае, когда виновному не назначается уголовное наказание.

(5) Специальная конфискация не применяется в случае преступлений, совершенных посредством органа печати или любого другого средства массовой информации.

Глава XI
ОСНОВАНИЯ, УСТРАНЯЮЩИЕ УГОЛОВНУЮ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ИЛИ ПОСЛЕДСТВИЯ ОСУЖДЕНИЯ

Статья 107. Амнистия

(1) Амнистия является актом, имеющим своим последствием устранение уголовной ответственности или наказания либо сокращение примененного наказания или замену его более мягким наказанием.

(2) Амнистия не имеет последствий для мер безопасности и прав потерпевшего.

Статья 108. Помилование

(1) Помилование является актом, посредством которого осужденное лицо полностью или частично освобождается от назначенного наказания либо назначенное наказание заменяется более мягким наказанием.

(2) Помилование осуществляется Президентом Республики Молдова в индивидуальном порядке.

(3) Помилование не распространяется на дополнительные наказания, кроме случаев, когда в акте о помиловании предусмотрено иное.

(4) Помилование не имеет последствий для мер безопасности и прав потерпевшего.

Статья 109. Примирение

(1) Примирение является актом, посредством которого устраняется уголовная ответственность за незначительное преступление или преступление средней тяжести, а в отношении несовершеннолетних также за тяжкое преступление, предусмотренные в главах II – VI Особенной части, а также в случаях, предусмотренных уголовной процедурой.

(2) Примирение осуществляется лично и имеет правовые последствия с момента начала уголовного преследования и до удаления состава суда на совещание.

(3) В отношении недееспособных лиц примирение осуществляется их законными представителями. Ограниченно дееспособные лица осуществляют примирение с согласия лиц, предусмотренных законом.

Статья 110. Понятие судимости

Судимость представляет собой правовое положение лица, возникающее со дня вступления обвинительного приговора в законную силу и влекущее неблагоприятные для осужденного правовые последствия до погашения или снятия судимости.

Статья 111. Погашение судимости

(1) Считаются не имеющими судимости лица:

a) освобожденные от уголовного наказания;

b) освобожденные от уголовной ответственности по акту амнистии;

c) освобожденные от отбывания наказания, назначенного обвинительным приговором, по акту амнистии или помилования;

d) условно осужденные, если в период испытательного срока условное осуждение не было отменено;

e) осужденные к более мягкому, чем лишение свободы, наказанию – после отбытия наказания;

g) осужденные к лишению свободы за совершение незначительного преступления или преступления средней тяжести – по истечении 2 лет после отбытия наказания;

h) осужденные к лишению свободы за совершение тяжкого преступления – по истечении 6 лет после отбытия наказания;

i) осужденные к лишению свободы за совершение особо тяжкого преступления – по истечении 8 лет после отбытия наказания;

j) осужденные к лишению свободы за совершение чрезвычайно тяжкого преступления – по истечении 10 лет после отбытия наказания.

(2) Если осужденный в предусмотренном законом порядке был досрочно освобожден от отбывания наказания или если неотбытая часть наказания была заменена ему более мягким наказанием, срок погашения судимости исчисляется исходя из реального срока отбытого наказания с момента освобождения от исполнения основного и дополнительного наказаний.

(3) Погашение судимости аннулирует все связанные с нею правовые запреты и ограничения.

Статья 112. Снятие судимости

(1) Если лицо, отбывшее уголовное наказание, безупречным поведением доказало свое исправление, то по его ходатайству судебная инстанция может снять судимость до срока ее погашения. Условиями для принятия ходатайства о снятии судимости могут быть:

a) несовершение осужденным нового преступления;

b) истечение не менее половины срока, предусмотренного частями (1) и (2) статьи 111;

c) безупречное поведение осужденного;

d) полная выплата осужденным предусмотренных судебным решением возмещений в гражданском порядке, а также судебных издержек;

e) обеспечение осужденным своего существования трудом или иными честными способами, достижение им пенсионного возраста, его нетрудоспособность.

(2) Снятие судимости аннулирует все связанные с нею правовые запреты и ограничения.

(3) В случае отклонения ходатайства о снятии судимости новое ходатайство может быть подано не ранее чем через год.

(4) Снятие судимости отменяется, если после удовлетворения соответствующего ходатайства обнаруживается, что лицо, с которого снята судимость, имело еще одну судимость, которая, если бы была известна, привела бы к отклонению ходатайства о снятии судимости.

Глава XII
КВАЛИФИКАЦИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЯ

Статья 113. Понятие квалификации преступления

(1) Квалификацией преступления признается определение и юридическое установление точного соответствия признаков совершенного вредного деяния признакам состава преступления, предусмотренного уголовной нормой.

(2) Официальная квалификация преступления произво¬дится на всех стадиях уголовного процесса лицами, осуществляющими уголовное преследование, и судьями.

Статья 114. Квалификация преступлений при совокупности преступлений

Квалификация преступлений при совокупности преступлений, предусмотренной статьей 33, осуществляется со ссылкой на все статьи или части одной статьи уголовного закона, предусматривающие совершенные вредные деяния.

Статья 115. Квалификация преступлений при конкуренции уголовных норм

(1) Конкуренция уголовных норм предполагает совершение одним лицом или группой лиц вредного деяния, предусмотренного полностью двумя или более уголовными нормами и составляющего одно преступление.

(2) Выбор одной из конкурирующих норм, которая точнее всего отражает правовой характер совершенного вредного деяния, производится в соответствии с правилами, предусмотренными статьями 116–118.

Статья 116. Квалификация преступлений при конкуренции общих и специальных норм

(1) Общей признается уголовная норма, предусматривающая два или более вредных деяния, а специальной – уголовная норма, предусматривающая только отдельные случаи этих деяний.

(2) В случае конкуренции общих и специальных уголовных норм применяется только специальная норма.

Статья 117. Квалификация преступлений при конкуренции двух специальных норм

Различаются следующие разновидности конкуренции двух специальных норм:

a) между составом преступления со смягчающими ответственность обстоятельствами и составом преступления с отягчающими ответственность обстоятельствами – преступление квалифицируется на основании состава преступления со смягчающими ответственность обстоятельствами;

b) между двумя составами преступлений со смягчающими ответственность обстоятельствами – преступление квалифицируется на основании уголовной нормы, предусматривающей более мягкое наказание;

c) между двумя составами преступлений с отягчающими ответственность обстоятельствами – преступление квалифицируется на основании нормы, предусматривающей более строгое наказание.

Статья 118. Квалификация преступлений при конкуренции части и целого

(1) Под конкуренцией части и целого понимается наличие двух или более уголовных норм, одна из которых охватывает совершенное вредное деяние в целом, а другие нормы – только его отдельные части.

(2) Квалификация преступлений при конкуренции части и целого осуществляется на основании нормы, которая охватывает в целом все признаки совершенного вредного деяния.

Глава XIII
ЗНАЧЕНИЕ НЕКОТОРЫХ ТЕРМИНОВ ИЛИ ВЫРАЖЕНИЙ В НАСТОЯЩЕМ КОДЕКСЕ

Статья 119. Общие положения

Всякий раз, когда в уголовном законе употребляется один из терминов или одно из выражений, толкуемых в настоящей главе, их значение понимается так, как это предусмотрено в последующих статьях.

Статья 120. Территория

Под выражениями “территория Республики Молдова” и “территория страны” понимаются суша и воды, находящиеся в пределах границ Республики Молдова, а также недра и воздушное пространство.

Статья 121. Государственная тайна

Под государственной тайной понимается охраняемая государством информация в области военной, экономической, научно-технической, внешнеполитической, разведывательной, контрразведывательной, оперативно-розыскной деятельности, распространение, разглашение, утрата, хищение или уничтожение которой может поставить под угрозу безопасность государства.

Статья 122. Лицо, пользующееся международной защитой

Под лицом, пользующимся международной защитой, понимается:

a) руководитель иностранного государства, включая каждого члена коллегиального органа, осуществляющего функции главы государства в соответствии с конституцией соответствующего государства, или глава правительства, министр иностранных дел иностранного государства, а также сопровождающие их члены семьи;

b) любой представитель или должностное лицо иностранного государства или любое должностное лицо либо другой субъект международной межправительственной организации, которые в соответствии с международным правом имеют право на специальную защиту от покушений на их личность, свободу и достоинство, а также члены их семей, проживающие совместно с ними.

Статья 123. Должностное лицо

(1) Под должностным лицом понимается лицо, наделеное в государственном предприятии, учреждении, организации (их подразделении) либо в предприятии, учреждении, организации (их подразделении) органов местного публичного управления, постоянно или временно, в силу закона, по назначению, по выбору или в силу отдельного поручения определенными правами и обязанностями по осуществлению функций публичной власти или действий административно-распорядительного либо организационно-хозяйственного характера.

(2) Под должностным лицом, занимающим ответственное положение, понимаются должностное лицо, порядок назначения или избрания которого регулируется Конституцией Республики Молдова и органическими законами, а также лицо, которому указанное должностное лицо делегирует свои полномочия.

Статья 124. Лицо, управляющее коммерческой, общественной или иной негосударственной организацией

Под лицом, управляющим коммерческой, общественной или иной негосударственной организацией, понимается лицо, наделенное в указанной организации либо в ее подразделении, постоянно или временно, по назначению, по выбору или в силу отдельного поручения определенными правами и обязанностями по осуществлению функций или действий административно-распорядительного либо организационно-хозяйственного характера.

Статья 125. Незаконное занятие предпринимательской деятельностью

Под незаконным занятием предпринимательской деятельностью понимается:

a) осуществление предпринимательской деятельности без регистрации (перерегистрации) в уполномоченных на то органах;

b) осуществление видов деятельности, запрещенных законодательством;

c) осуществление предпринимательской деятельности через филиалы, представительства, отделения, отделы, секции, магазины, склады, торговые точки и иные подразделения, не зарегистрированные в установленном законодательством порядке;

d) осуществление предпринимательской деятельности без использования товарного знака и без указания в документах фискального кода в случае, когда их использование или указание предусмотрено законодательством, или осуществление этой деятельности с использованием чужого или фальшивого фискального кода.

Статья 126. Особо крупный, крупный размер, значительный и существенный ущерб

(1) Под особо крупным, крупным размером понимается стоимость похищенных, добытых, полученных, изготовленных, уничтоженных, использованных, перевезенных, находящихся на хранении, реализованных, перемещенных через таможенную границу ценностей, стоимость ущерба, причиненного лицом или группой лиц, превышающая на момент совершения преступления соответственно 5000 и 2500 условных единиц штрафа.

(2) Значительный или существенный характер причиненного ущерба устанавливается с учетом стоимости, количества и значимости материальных ценностей для жертвы, ее материального положения и доходов, наличия лиц, находящихся на ее содержании, других обстоятельств, существенно влияющих на материальное положение жертвы, а в случае нарушения прав и интересов, охраняемых законом, – степени нарушения основных прав и свобод человека.

Статья 127. Военное время

Под военным временем понимается период с момента объявления мобилизации или начала военных действий до момента перехода армии к мирному положению.

Статья 128. Воинское преступление

(1) Под воинским преступлением понимается предусмотренное настоящим кодексом преступление против установленного порядка несения военной службы, совершенное лицом, исполняющим военную службу по контракту, срочную военную службу, сокращенную военную службу или военную службу резервистов, призванных на военные сборы или по мобилизации.

(2) Военнослужащие, совершившие преступления, привлекаются к уголовной ответственности в соответствии с положениями Общей части и Особенной части настоящего кодекса.

Статья 129. Оружие

(1) Под оружием понимаются орудия, части или устройства, определенные как таковое положениями закона.

(2) К оружию приравниваются предметы иного рода, которые могут быть использованы или были использованы для нападения.

Статья 130. Наемник

Под наемником понимается лицо, действующее в целях получения материального вознаграждения на территории государства, вовлеченного в вооруженный конфликт, военные действия или иные насильственные действия, направленные на свержение или подрыв конституционного строя либо нарушение территориальной целостности данного государства, не являющееся гражданином этого государства, не проживающее постоянно на его территории и не уполномоченное на выполнение официальных обязанностей.

Статья 131. Деяние, совершенное в общественном месте

Под деянием, совершенным в общественном месте, понимается деяние, совершенное:

a) в месте, которое по своему характеру или назначению постоянно доступно для общественности, даже если никто при совершении деяния не присутствовал, но виновное лицо осознавало, что деяние могло дойти до сведения общественности;

b) в любом другом месте, доступном для общественности, если при его совершении присутствовали два или более лица;

c) в месте, не доступном для общественности, но с намерением, чтобы деяние было услышано или увидено, если оно имело место в присутствии двух или более лиц;

d) на собрании или сходе множества лиц, за исключением таких, которые можно считать имеющими семейный характер в силу отношений между участвующими в них лицами;

е) любыми средствами, при применении которых виновный осознавал, что деяние может дойти до сведения общественности.

Статья 132. Транспортные средства

Под транспортными средствами понимаются все виды автомобилей, трактора и иные самоходные машины, трамваи и троллейбусы, а также мотоциклы и другие механические транспортные средства.

Статья 133. Культурные ценности

Под культурными ценностями религиозного или светского характера понимаются ценности, указанные в Конвенции Организации Объединенных Наций по вопросам образования, науки и культуры от 14 ноября 1970 года о мерах, направленных на запрещение и предупреждение незаконного ввоза, вывоза и передачи права собственности на культурные ценности.

Статья 134. Родство

(1) Под родством понимается связь, основанная на происхождении одного лица от другого по нисходящей линии или наличии у нескольких лиц общего родственника по восходящей линии. В первом случае родство является родством по прямой линии, а во втором – по боковой линии.

(2) Степень родства устанавливается по количеству поколений.

(3) Родственники одного из супругов являются свойственниками другого супруга. Линия и степень свойства соответствуют линии и степени родства.

(4) Близкими родственниками являются родители, дети, усыновители, усыновленные дети, братья и сестры, дед и бабка, внуки.

Статья 134[1]. Наркотические, психотропные вещества и прекурсоры

(1) Под наркотическим или психотропным веществом понимается вещество природного или синтетического происхождения и препарат, содержащий такое вещество, вызывающие при злоупотреблении ими психические расстройства или физическую зависимость.

(2) Под аналогом наркотического или психотропного вещества понимается вещество, которое по своему составу и производимому эффекту приравнивается к наркотическому или психотропному веществу.

(3) Под прекурсором понимается вещество природного или синтетического происхождения, используемое в качестве сырья при производстве наркотических или психотропных веществ.

(4) Списки наркотических и психотропных веществ и прекурсоров утверждаются Правительством.

(5) В случаях хищения, присвоения, вымогательства или иных незаконных действий с наркотическими, психотропными веществами или их аналогами и с растениями, содержащими наркотические или психотропные вещества, малые, крупные и особо крупные размеры устанавливаются соответственно малым, крупным и особо крупным количествам наркотических, психотропных веществ и растений, содержащих наркотические или психотропные вещества.

`Статья 134[2]. Воздушное судно, находящееся в полете, и воздушное судно, находящееся в эксплуатации

(1) Воздушное судно считается находящимся в полете в любое время с момента закрытия всех его внешних дверей после погрузки до момента открытия любой из таких дверей для выгрузки. В случае вынужденной посадки считается, что полет происходит до тех пор, пока компетентные власти не примут на себя ответственность за воздушное судно и за лиц и имущество, находящееся на борту.

(2) Воздушное судно считается находящимся в эксплуатации с момента начала его

предполетной подготовки наземным персоналом или экипажем для конкретного полета до истечения двадцати четырех часов после любой посадки. Период нахождения в эксплуатации в любом случае охватывает весь период нахождения воздушного судна в полете.

Статья 134[3]. Стационарная платформа

Под стационарной платформой понимаются искусственный остров, установка или сооружение, постоянно закрепленные на морском дне для разведки и разработки ресурсов или для других хозяйственных целей.

Статья 134[4]. Взрывное или иное смертоносное устройство

Под взрывным или иным смертоносным устройством понимается:

a) взрывное или зажигательное оружие или устройство, предназначенное или способное причинить смерть, тяжкое телесное повреждение или иной тяжкий вред здоровью либо существенный материальный ущерб;

b) оружие или устройство, предназначенное или способное причинить смерть, тяжкое телесное повреждение или иной тяжкий вред здоровью либо существенный материальный ущерб посредством высвобождения, рассеивания или воздействия токсических химических веществ, биологических агентов или токсинов либо аналогичных веществ, радиации или радиоактивного материала.

Статья 134[5]. Государственный или правительственный объект

Под государственным или правительственным объектом понимается любой постоянный или временный объект или транспортное средство, используемые или занимаемые представителями государства, членами правительства, представителями законодательного или судебного органа, либо должностными лицами или служащими органа публичной власти или иного государственного органа или учреждения, либо служащими или должностными лицами межправительственной организации в связи с выполнением своих служебных обязанностей.

Статья 134[6]. Объект инфраструктуры

Под объектом инфраструктуры понимается любой находящийся в государственной или частной собственности объект, оказывающий или распределяющий услуги в интересах населения, такие как водоснабжение, канализация, энергоснабжение, теплоснабжение или связь.

Статья 134[7]. Место общественного пользования

Под местом общественного пользования понимаются те части любого здания, земельного участка, улицы, водного пути или других мест, которые доступны или открыты для населения постоянно, периодически или время от времени и включают любой коммерческий, деловой, культурный, исторический, просветительский, культовый, государственный, развлекательный, рекреационный или аналогичный объект, доступный или открытый для населения.

Статья 134[8]. Ядерный материал

(1) Под ядерным материалом понимаются: плутоний, за исключением плутония с концентрацией изотопов, превышающей 80% по плутонию-238; уран-233; уран, обогащенный изотопами уран-235 или уран-233; уран, содержащий смесь изотопов, встречающихся в природе в форме, отличной от руды или рудных остатков; любой материал, содержащий один или более элементов из числа элементов, указанных в настоящей части.

(2) Под ураном, обогащенным изотопами уран-235 или уран-233, понимается уран, содержащий изотопы уран-235 или уран-233 или оба изотопа в таком количестве, что избыточный процент суммы этих изотопов по сравнению с изотопом уран-238 выше, чем процент изотопа уран-235 по сравнению с изотопом уран-238, встречающимся в природе.

Статья 134[9]. Ядерная установка

Под ядерной установкой понимается:

a) установка, включая связанные с ней здания и оборудование, на которой осуществляются производство, переработка, использование, обработка, хранение или захоронение ядерного материала, если повреждение или вмешательство в эксплуатацию такой установки может привести к значительному облучению или значительному выбросу радиоактивных материалов;

b) любой ядерный реактор, включая реакторы, установленные на воздушном, морском, автомобильном или железнодорожном транспорте либо на космических объектах для использования в качестве источника энергии, чтобы приводить в движение указанные транспортные средства или космические объекты, либо для любой другой цели;

c) любое сооружение или средство передвижения, используемое для производства, хранения, переработки или транспортировки радиоактивного материала.

Статья 134[10]. Радиоактивное устройство

Под радиоактивным устройством понимается:

a) любое ядерное взрывное устройство;

b) любое рассеивающее радиоактивный материал или излучающее радиацию устройство, которое может в силу своих радиологических свойств причинить смерть, тяжкое телесное повреждение или иной тяжкий вред здоровью либо существенный ущерб имуществу или окружающей среде.

Статья 134[11]. Преступление террористического характера

Под преступлением террористического характера понимается одно из преступлений, предусмотренных статьями 140[1], 142, 275, 275[1], 275[2], 278, 278[1], 279[1], 279[2], 280, частью (2) статьи 284, статьей 289[1], частями (11) и (2) статьи 292 в части деяний, предусмотренных частью (11), статьями 295, 295[1], 295[2], 342 и 343.

Статья 134[12]. Состояние опьянения

(1) Под состоянием опьянения понимается состояние лица, возникшее вследствие употребления алкоголя, наркотических, психотропных и/или других веществ, вызывающих опьянение, и выразившееся в психофункциональном расстройстве организма.

(2) Под состоянием легкого алкогольного опьянения понимается состояние лица с концентрацией алкоголя в крови от 0,3 до 0,8 г/л и концентрацией паров алкоголя в выдыхаемом воздухе от 0,15 до 0,4 мг/л.

(3) Под состоянием сильного алкогольного опьянения понимается состояние лица с концентрацией алкоголя в крови от 0,8 г/л и выше и концентрацией паров алкоголя в выдыхаемом воздухе от 0,4 мг/л и выше.

ОСОБЕННАЯ ЧАСТЬ

Глава I
ПРЕСТУПЛЕНИЯ ПРОТИВ МИРА И БЕЗОПАСНОСТИ ЧЕЛОВЕЧЕСТВА, ВОЕННЫЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ

Статья 135. Геноцид

Совершение с целью полного или частичного уничтожения национальной, этнической, расовой или религиозной группы одного из следующих деяний:

a) убийство членов группы;

b) причинение тяжкого вреда физическому и психическому здоровью членов группы;

c) принятие мер по снижению рождаемости в группе;

d) незаконная торговля детьми, относящимися к группе;

e) умышленное создание условий жизни, приводящих к полному или частичному физическому уничтожению группы,

наказывается лишением свободы на срок от 16 до 20 лет или пожизненным заключением.

Статья 136. Экоцид

Умышленное массовое уничтожение флоры или фауны, отравление атмосферы или водных ресурсов, а равно совершение иных действий, которые могут привести или привели к экологической катастрофе,

наказываются лишением свободы на срок от 10 до 15 лет.

Статья 137. Бесчеловечное обращение

(1) Применение любого рода пыток или бесчеловечное обращение с целью умышленного причинения тяжких страданий либо тяжких телесных повреждений или иного тяжкого вреда здоровью раненых, больных, военнопленных, гражданских лиц, членов гражданского медицинского персонала или медицинского персонала Красного Креста и иных подобного рода организаций, лиц, потерпевших кораблекрушение, а также любых других лиц, попавших к противнику, либо проведение на указанных лицах медицинских, биологических или иных научных экспериментов, не оправданных медицинской необходимостью,

наказываются лишением свободы на срок от 8 до 15 лет.

(2) Совершение в отношении лиц, указанных в части (1), одного из следующих действий:

a) принуждение к службе в вооруженных силах противника;

b) захват в качестве заложника;

c) депортация;

d) перемещение или лишение свободы без законного основания;

e) осуждение незаконно созданным судом без предварительного разбирательства и без соблюдения основных правовых гарантий, предусмотренных законом,

наказывается лишением свободы на срок от 12 до 20 лет.

(3) Применение пыток, нанесение увечий, истребление или смертная казнь без законного суда лиц, указанных в части (1),

наказываются лишением свободы на срок от 16 до 20 лет или пожизненным заключением.

Статья 138. Нарушение международного гуманитарного права

(1) Исполнение противозаконного приказа, влекущее совершение преступления, предусмотренного статьей 137,

наказывается лишением свободы на срок от 5 до 10 лет.

(2) Отдача во время вооруженного конфликта или военных действий начальником подчиненному явно противозаконного приказа, направленного на совершение преступления, предусмотренного статьей 137, при отсутствии признаков более тяжкого преступления,

наказывается лишением свободы на срок от 8 до 15 лет.

(3) Неисполнение или ненадлежащее исполнение начальником обязанностей по предупреждению совершения подчиненными преступлений, предусмотренных статьей 137,

наказываются лишением свободы на срок от 6 до 12 лет.

Статья 139. Планирование, подготовка, развязывание или ведение войны

(1) Планирование, подготовка или развязывание войны

наказываются лишением свободы на срок от 8 до 15 лет.

(2) Ведение войны

наказывается лишением свободы на срок от 10 до 20 лет или пожизненным заключением.

Статья 140. Пропаганда войны

(1) Пропаганда войны, распространение тенденциозной и вымышленной информации, способствующей разжиганию войны, или другие действия с целью развязывания войны, совершенные устно, письменно, по радио, посредством телевидения или кинематографа либо иными способами,

наказываются штрафом в размере до 500 условных единиц или лишением свободы на срок до 6 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

(2) Совершение действий, предусмотренных частью (1), должностным лицом, занимающим ответственное положение,

наказывается штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок от 3 до 7 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

Статья 140[1]. Использование, разработка, производство, приобретение иным образом, обработка, владение, накопление или сохранение, передача, прямая или косвенная, хранение, перевозка оружия массового уничтожения

(1) Использование, разработка, производство, приобретение иным образом, обработка, владение, накопление или сохранение, передача, прямая или косвенная, хранение, перевозка химического оружия, биологического оружия, ядерного оружия, ядерных взрывных устройств или иного оружия массового уничтожения с нарушением положений национального законодательства или международных договоров, одной из сторон которых является Республика Молдова,

наказываются штрафом в размере от 3000 до 5000 условных единиц или лишением свободы на срок от 8 до 12 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 5000 до 8000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет или его ликвидацией.

(2) Те же действия:

b) совершенные двумя или более лицами;

c) совершенные организованной преступной группой или преступной организацией;

d) повлекшие причинение ущерба в особо крупных размерах;

e) повлекшие смерть человека,

наказываются лишением свободы на срок от 16 до 20 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 8000 до 10000 условных единиц с его ликвидацией.

(3) Разработка, производство, приобретение иным образом, владение, хранение, передача или перевозка оборудования, материалов, программного обеспечения либо соответствующей технологии, которые вносят существенный вклад в разработку, производство или доставку оружия массового уничтожения, при осознании того, что данное оборудование, материал, программное обеспечение либо технология предназначены для этой цели,

наказываются штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 3000 до 5000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет или с ликвидацией юридического лица.

(4) Разработка, производство, приобретение иным образом, владение, хранение, передача или перевозка исходного материала, специального расщепляющегося материала

либо оборудования или материала, специально предназначенных или подготовленных для обработки, использования или производства специального расщепляющегося материала, при осознании того, что данный материал или данное оборудование предназначены для использования в деятельности, связанной с ядерными взрывами, или в другой ядерной деятельности, противоречащей международным договорам, одной из сторон которых является Республика Молдова,

наказываются лишением свободы на срок до 5 лет с лишением или без лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 4000 до 7000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет или с ликвидацией юридического лица.

Статья 141. Наемничество

(1) Участие наемника в вооруженном конфликте, военных действиях или иных насильственных действиях, направленных на свержение или подрыв конституционного строя либо нарушение территориальной целостности государства,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 7 лет.

(2) Вербовка, обучение, финансирование или иное обеспечение наемников, а равно их использование в вооруженном конфликте, военных действиях или иных насильственных действиях, направленных на свержение или подрыв конституционного строя либо нарушение территориальной целостности государства,

наказываются лишением свободы на срок от 5 до 10 лет.

Статья 142. Нападение на лицо, пользующееся международной защитой

(1) Совершение насильственного нападения на официальное помещение, жилое помещение или транспортное средство лица, пользующегося международной защитой, если это нападение может угрожать жизни, здоровью или свободе данного лица,

наказывается лишением свободы на срок от 5 до 10 лет.

(2) Похищение или другое нападение на лицо, пользующееся международной защитой, или направленное против свободы данного лица,

наказывается лишением свободы на срок от 7 до 15 лет.

(3) Убийство лица, пользующегося международной защитой,

наказывается лишением свободы на срок от 16 до 20 лет или пожизненным заключением.

(4) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные с целью провоцирования войны или международного конфликта,

наказываются лишением свободы на срок от 8 до 15 лет или пожизненным заключением.

(5) Угроза совершения действия, предусмотренного частями (1), (2), (3) или (4), если имелись основания опасаться осуществления этой угрозы,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 7 лет.

Статья 143. Применение запрещенных средств и методов ведения войны

(1) Применение в ходе вооруженного конфликта или военных действий средств и методов ведения войны, запрещенных международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова,

наказывается лишением свободы на срок от 12 до 20 лет.

(2) Применение оружия массового поражения, запрещенного международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова,

наказывается лишением свободы на срок от 16 до 20 лет или пожизненным заключением.

Статья 144. Клонирование

Создание человеческих существ путем клонирования
наказывается лишением свободы на срок от 7 до 15 лет.

Глава II
ПРЕСТУПЛЕНИЯ ПРОТИВ ЖИЗНИ И ЗДОРОВЬЯ ЛИЧНОСТИ

Статья 145. Умышленное убийство

(1) Убийство человека
наказывается лишением свободы на срок от 8 до 15 лет.

(2) Убийство:

a) совершенное с заранее обдуманным умыслом;

b) совершенное из корыстных побуждений;

d) совершенное в связи с выполнением потерпевшим служебного или общественного долга;

e) заведомо несовершеннолетнего или беременной женщины либо с использованием заведомо или очевидно беспомощного состояния потерпевшего, обусловленного преклонным возрастом, болезнью, физическими или психическими отклонениями либо иного рода факторами;

f) сопряженное с похищением или захватом лица в качестве заложника;

g) двух или более лиц;

h) представителя публичной власти или военнослужащего либо их близких родственников во время или в связи с исполнением представителем публичной власти или военнослужащим служебных обязанностей;

i) совершенное двумя или более лицами;

j) совершенное с особой жестокостью, а равно из садистских побуждений;

k) совершенное с целью сокрытия другого преступления или облегчения его совершения;

l) совершенное на почве социальной, национальной, расовой либо религиозной ненависти;

m) совершенное средствами, опасными для жизни или здоровья множества лиц;

n) совершенное с целью изъятия и/или использования либо продажи органов или тканей потерпевшего;

o) совершенное лицом, ранее совершившим умышленное убийство, предусмотренное частью (1);

p) совершенное по заказу,
наказывается лишением свободы на срок от 12 до 20 лет или пожизненным заключением.

Статья 146. Убийство, совершенное в состоянии аффекта

Убийство, совершенное в состоянии наступившего внезапно аффекта, вызванного насильственными действиями или тяжким оскорблением либо иными противозаконными или аморальными действиями потерпевшего,
наказывается лишением свободы на срок до 5 лет.

Статья 147. Детоубийство

Убийство матерью новорожденного ребенка во время родов или непосредственно после них в состоянии вызванного родами физического и психического расстройства с помрачением сознания
наказывается лишением свободы на срок до 5 лет.

Статья 148. Лишение жизни по желанию лица (эвтаназия)

Лишение жизни лица в связи с неизлечимой болезнью или невыносимостью физических страданий по желанию лица или, в отношении несовершеннолетнего, его родственников
наказывается лишением свободы на срок до 6 лет.

Статья 149. Лишение жизни по неосторожности

(1) Лишение жизни по неосторожности

наказывается лишением свободы на срок до 3 лет.

(2) Лишение жизни двух или более лиц по неосторожности

наказывается лишением свободы на срок от 2 до 6 лет.

Статья 150. Доведение до самоубийства

(1) Доведение до самоубийства или покушения на него, явившееся результатом травли, клеветы, оскорбления или систематического унижения достоинства потерпевшего виновным,

наказывается лишением свободы на срок до 4 лет.

(2) Доведение до самоубийства или покушения на него:

b) несовершеннолетнего;

c) лица, находящегося в материальной или иной зависимости от виновного;

d) вследствие жестокого обращения

наказывается лишением свободы на срок от 2 до 6 лет.

Статья 151. Умышленное причинение тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью

(1) Умышленное причинение тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью, опасного для жизни или повлекшего потерю зрения, слуха, речи или какого-либо органа либо утрату им своей функции, психическую болезнь или иное расстройство здоровья, сопряженное со стойкой утратой не менее одной трети трудоспособности или повлекшее прерывание беременности либо выразившееся в неизгладимом обезображении лица и (или) прилегающих к нему областей,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 10 лет.

(2) То же действие, совершенное:

b) в отношении заведомо несовершеннолетнего или беременной женщины либо с использованием заведомо или очевидно беспомощного состояния потерпевшего, обусловленного преклонным возрастом, болезнью, физическими или психическими отклонениями либо иного рода факторами;

c) в отношении лица в связи с выполнением им служебного или общественного долга;

d) двумя или более лицами;

e) способом, носящим характер мучения или пыток;

f) средствами, опасными для жизни или здоровья множества лиц;

g) из корыстных побуждений;

i) на почве социальной, национальной, расовой либо религиозной ненависти;

j) в отношении двух или более лиц;

k) организованной преступной группой или преступ¬ной организацией;

l) с целью изъятия и/или использования либо продажи органов или тканей потерпевшего;

m) по заказу,

наказывается лишением свободы на срок от 5 до 12 лет.

(4) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), повлекшие смерть потерпевшего,

наказываются лишением свободы на срок от 8 до 15 лет.

Статья 152. Умышленное причинение телесного повреждения средней тяжести или иного средней тяжести вреда здоровью

(1) Умышленное причинение телесного повреждения средней тяжести или иного средней тяжести вреда здоровью, не опасного для жизни и не повлекшего последствий, указанных в статье 151, но вызвавшего длительное расстройство здоровья или значительную стойкую утрату трудоспособности менее чем на одну треть,

наказывается неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 140 до 240 часов

или лишением свободы на срок до 3 лет.

(2) То же действие, совершенное:

b) в отношении двух или более лиц;

c1) в отношении заведомо несовершеннолетнего или беременной женщины либо с использованием заведомо или очевидно беспомощного состояния потерпевшего, обусловленного преклонным возрастом, болезнью, физическими или психическими отклонениями либо иного рода факторами;

d) в отношении лица в связи с выполнением им служебного или общественного долга;

e) двумя или более лицами;

f) способом, носящим характер мучения или пыток;

g) средствами, опасными для жизни или здоровья множества лиц;

h) из корыстных побуждений;

j) на почве социальной, национальной, расовой либо религиозной ненависти;

k) по заказу,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 6 лет.

Статья 155. Угроза убийством или причинением тяжких телесных повреждений или иного тяжкого вреда здоровью

Угроза убийством или причинением тяжких телесных повреждений или иного тяжкого вреда здоровью, если имелись основания опасаться осуществления этой угрозы,

наказывается штрафом в размере от 200 до 400 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет.

Статья 156. Причинение тяжкого или средней тяжести телесного повреждения или иного тяжкого или средней тяжести вреда здоровью в состоянии аффекта

Причинение тяжкого или средней тяжести телесного повреждения или иного тяжкого или средней тяжести вреда здоровью в состоянии наступившего внезапно аффекта, вызванного насильственными действиями или тяжким оскорблением либо иными противозаконными или аморальными действиями потерпевшего,

наказывается штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет.

Статья 157. Причинение тяжкого или средней тяжести телесного повреждения или иного тяжкого или средней тяжести вреда здоровью по неосторожности

Причинение тяжкого или средней тяжести телесного повреждения или иного тяжкого или средней тяжести вреда здоровью по неосторожности

наказывается штрафом в размере до 300 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет.

Статья 158. Принуждение лица к изъятию органов или тканей

(1) Принуждение лица к изъятию органов или тканей с целью трансплантации или в других целях, совершенное с применением насилия или с угрозой его применения,

наказывается лишением свободы на срок до 5 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 3 лет.

(2) То же действие, совершенное в отношении лица, заведомо для виновного находившегося в беспомощном состоянии либо в материальной или иной зависимости от него,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 7 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5

лет.

Статья 159. Незаконное производство аборта

(1) Прерывание беременности любыми средствами, совершенное:

a) вне медицинских учреждений или медицинских кабинетов, имеющих соответствующее разрешение;

b) лицом, не имеющим специального высшего медицинского образования;

c) при сроке беременности более 12 недель при отсутствии медицинских показаний, установленных Министерством здравоохранения;

d) при наличии у потерпевшей медицинских противопоказаний к осуществлению подобной операции;

e) в антисанитарных условиях,

наказывается штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц, или лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 3 лет, или лишением свободы на срок до 2 лет.

(2) То же действие:

b) повлекшее по неосторожности причинение тяжкого или средней тяжести телесного повреждения или иного тяжкого или средней тяжести вреда здоровью;

c) повлекшее по неосторожности смерть потерпевшей,

наказывается лишением свободы на срок от 1 года до 6 лет с лишением или без лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

Статья 160. Незаконное осуществление хирургической стерилизации

(1) Незаконное осуществление врачом хирургической стерилизации

наказывается штрафом в размере до 200 условных единиц с лишением или без лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 3 лет.

(2) То же действие, совершенное:

a) в неспециализированных лечебно-профилактических учреждениях;

b) лицом, не имеющим специального высшего медицинского образования,

наказывается штрафом в размере до 500 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2):

b) повлекшие по неосторожности длительное расстройство здоровья или причинение тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью;

c) повлекшие по неосторожности смерть пациента,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 6 лет с лишением или без лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

Статья 161. Осуществление искусственного оплодотворения или имплантации эмбриона без согласия пациентки

Осуществление врачом искусственного оплодотворения или имплантации эмбриона без согласия пациентки, выраженного в письменной форме,

наказывается штрафом в размере до 300 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 150 до 240 часов с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 3 лет.

Статья 162. Неоказание помощи больному

(1) Неоказание помощи больному без обоснованных причин лицом, обязанным оказывать помощь в силу закона или на основании специальных правил,

наказывается штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц или неоплачиваемым

трудом в пользу общества на срок от 100 до 240 часов.

(2) То же деяние, повлекшее по неосторожности:

a) причинение тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью;

b) смерть больного,

наказывается лишением свободы на срок до 5 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 3 лет.

Статья 163. Оставление в опасности

(1) Заведомое оставление без помощи лица, находящегося в опасном для жизни состоянии и лишенного возможности принять меры к самосохранению по причине малолетства, старости, болезни или вследствие своей беспомощности, если виновный знал об опасности и имел возможность оказать потерпевшему помощь либо сам поставил его в опасное для жизни состояние,

наказывается штрафом в размере до 200 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет.

(2) То же деяние, повлекшее по неосторожности:

a) причинение тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью;

b) смерть потерпевшего,

наказывается лишением свободы на срок до 4 лет.

Глава III
ПРЕСТУПЛЕНИЯ ПРОТИВ СВОБОДЫ, ЧЕСТИ И ДОСТОИНСТВА ЛИЧНОСТИ

Статья 164. Похищение человека

(1) Похищение человека

наказывается лишением свободы на срок от 2 до 6 лет.

(2) То же действие, совершенное:

b) в отношении двух или более лиц;

c) в отношении заведомо несовершеннолетнего или беременной женщины либо с использованием заведомо или очевидно беспомощного состояния потерпевшего, обусловленного преклонным возрастом, болезнью, физическими или психическими отклонениями либо иного рода факторами;

e) двумя или более лицами;

f) из корыстных побуждений;

g) с применением оружия или других предметов, используемых в качестве оружия,

наказывается лишением свободы на срок от 4 до 10 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2):

a) совершенные организованной преступной группой или преступной организацией;

b) повлекшие по неосторожности причинение тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью либо смерть потерпевшего,

наказываются лишением свободы на срок от 6 до 13 лет.

Статья 164[1]. Похищение несовершеннолетнего близкими родственниками

Похищение несовершеннолетнего близкими родственниками

наказывается штрафом в размере до 300 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 6 месяцев.

Статья 165. Торговля людьми

(1) Вербовка, перевозка, передача, укрывательство или получение лица с его согласия или без такового в целях коммерческой или некоммерческой сексуальной эксплуатации, эксплуатации принудительного труда или услуг, а также попрошайничества, эксплуатации в рабстве или условиях, сходных с рабством, использования в вооруженных конфликтах или в преступной деятельности, изъятия органов или тканей, совершенные путем:

a) угрозы применения или применения физического или психического насилия, не опасного для жизни и здоровья лица, в том числе путем похищения, изъятия документов и удержания лица в подневольном состоянии с целью погашения установленного в неразумных пределах долга, а также угрозы сообщения конфиденциальной информации семье жертвы или другим лицам, как физическим, так и юридическим;

b) обмана;

c) злоупотребления уязвимостью положения или злоупотребления властью, дачи или принятия платежей либо выгод для получения согласия лица, контролирующего другое лицо,

наказываются лишением свободы на срок от 5 до 12 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 3000 до 5000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией юридического лица.

(2) Те же действия, совершенные:

a) лицом, ранее совершившим деяние, предусмотренное частью (1);

b) в отношении двух или более лиц;

c) в отношении беременной женщины;

d) двумя или более лицами;

e) должностным лицом или должностным лицом, занимающим ответственное положение;

f) с применением насилия, опасного для жизни, физического или психического здоровья лица;

g) с применением пыток, бесчеловечного или унижающего достоинство обращения с целью подчинения лица либо с изнасилованием, использованием физической зависимости, оружия,

наказываются лишением свободы на срок от 7 до 15 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 5000 до 7000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией юридического лица.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2):

a) совершенные организованной преступной группой или преступной организацией;

b) повлекшие тяжкое телесное повреждение или психическое расстройство либо смерть или самоубийство лица,

наказываются лишением свободы на срок от 10 до 20 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 3 до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 7000 до 9000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией юридического лица.

(4) Жертва торговли людьми освобождается от уголовной ответственности за совершение преступлений в связи с этим процессуальным статусом.

Статья 166. Незаконное лишение свободы

(1) Незаконное лишение лица свободы, если это не связано с его похищением,

наказывается неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 120 до 240 часов или лишением свободы на срок до 2 лет.

(2) То же действие, совершенное:

b) в отношении двух или более лиц;

c) в отношении заведомо несовершеннолетнего или беременной женщины либо с использованием заведомо или очевидно беспомощного состояния потерпевшего,

обусловленного преклонным возрастом, болезнью, физическими или психическими отклонениями либо иного рода факторами;

d) двумя или более лицами;

e) с применением насилия, опасного для жизни или здоровья лица;

f) с применением оружия или других предметов, используемых в качестве оружия,

наказывается лишением свободы на срок от 2 до 7 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), повлекшие по неосторожности причинение тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью либо смерть потерпевшего,

наказываются лишением свободы на срок от 5 до 10 лет.

Статья 167. Рабство и условия, сходные с рабством

Поставление или удержание лица в условиях, когда другое лицо владеет им, либо воздействие на лицо с использованием обмана, принуждения, насилия или угрозы насилием с целью вступления в сожительство или в брак либо удержания в сожительстве или в браке

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 10 лет с лишением или без лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

Статья 168. Принудительный труд

Принуждение лица к труду против его воли, удержание лица в подневольном состоянии с целью погашения им долга, а равно использование труда или услуг лица путем обмана, принуждения, насилия или угрозы насилием

наказываются лишением свободы на срок до 3 лет.

Статья 169. Незаконное помещение в психиатрическую больницу

(1) Незаконное помещение в психиатрическую больницу заведомо психически здорового лица

наказывается лишением свободы на срок до 3 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 3 лет.

(2) То же действие, повлекшее по неосторожности:

a) причинение тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью;

b) смерть потерпевшего,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 7 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 3 до 5 лет.

Глава IV
ПРЕСТУПЛЕНИЯ, ОТНОСЯЩИЕСЯ К ПОЛОВОЙ СФЕРЕ

Статья 171. Изнасилование

(1) Изнасилование, то есть половое сношение с применением физического или психического принуждения лица либо с использованием невозможности защитить себя или выразить свою волю,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 5 лет.

2) Изнасилование:

a) совершенное лицом, ранее совершившим изнасилование, предусмотренное частью (1);

b) совершенное в отношении заведомо несовершеннолетней (несовершеннолетнего);

b^1) совершенное в отношении заведомо беременной женщины;

c) совершенное двумя или более лицами;

e) сопряженное с умышленным заражением венерическим заболеванием;

f) сопряженное с истязаниями потерпевшей (потерпевшего);

наказывается лишением свободы на срок от 5 до 12 лет.

(3) Изнасилование:

a) лица, находившегося под опекой, покровительством, защитой, на воспитании или лечении у виновного;

b) несовершеннолетней (несовершеннолетнего) в возрасте до 14 лет;

c) сопряженное с умышленным заражением СПИДом;

d) повлекшее по неосторожности причинение тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью;

e) повлекшее по неосторожности смерть потерпевшей (потерпевшего);

f) повлекшее иные тяжкие последствия,

наказывается лишением свободы на срок от 10 до 20 лет или пожизненным заключением.

Статья 172. Насильственные действия сексуального характера

(1) Гомосексуализм или удовлетворение половой страсти в извращенных формах с применением физического или психического принуждения лица либо с использованием невозможности защитить себя или выразить свою волю

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 5 лет.

(2) Те же действия:

a) совершенные лицом, ранее совершившим деяние, предусмотренное частью (1);

b) совершенные в отношении заведомо несовершеннолетнего (несовершеннолетней);

b^1) совершенные в отношении заведомо беременной женщины;

c) совершенные двумя или более лицами;

d) сопряженные с умышленным заражением венерическим заболеванием;

g) сопряженные с пытками потерпевшего,

наказываются лишением свободы на срок от 5 до 12 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2):

a) совершенные в отношении лица, заведомо не достигшего 14 лет;

a^1) совершенные в отношении лица, находившегося под опекой, покровительством, защитой, на воспитании или лечении у виновного;

b) сопряженные с умышленным заражением СПИДом;

c) повлекшие по неосторожности причинение тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью;

d) повлекшие по неосторожности смерть потерпевшего (потерпевшей);

e) повлекшие иные тяжкие последствия,

наказываются лишением свободы на срок от 10 до 20 лет или пожизненным заключением.

Статья 173. Принуждение к действиям сексуального характера

Принуждение лица к половому сношению, гомосексуализму или иным действиям сексуального характера путем шантажа, использования материальной, служебной или иной зависимости потерпевшего (потерпевшей)

наказывается штрафом в размере от 300 до 500 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 140 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет.

Статья 174. Половое сношение с лицом, не достигшим 16 лет

(1) Половое сношение, иное чем изнасилование, а равно иное вагинальное и анальное проникновение, осуществляемые с лицом, заведомо не достигшим 16 лет,

наказываются лишением свободы на срок до 5 лет.

(2) Лицо, совершившее деяние, предусмотренное частью (1), не подлежит уголовной ответственности, если оно близко по возрасту и физическому и психическому развитию с потерпевшим (потерпевшей).

Статья 175. Развратные действия

Совершение развратных действий в отношении лица, заведомо не достигшего 16 лет, наказывается лишением свободы на срок до 5 лет.

Глава V
ПРЕСТУПЛЕНИЯ ПРОТИВ ПОЛИТИЧЕСКИХ, ТРУДОВЫХ И ДРУГИХ КОНСТИТУЦИОННЫХ ПРАВ ГРАЖДАН

Статья 176. Нарушение равноправия граждан

Нарушение прав и свобод граждан, гарантированных Конституцией и другими законами, в зависимости от пола, расы, цвета кожи, языка, религии, политических или иных убеждений, национального или социального происхождения, принадлежности к национальному меньшинству, имущественного, сословного или иного положения:

a) совершенное должностным лицом;

b) повлекшее ущерб в значительных размерах,

наказывается штрафом в размере от 300 до 600 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 150 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением или без лишения во всех случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет.

Статья 177. Нарушение неприкосновенности частной жизни

(1) Незаконное собирание или умышленное распространение охраняемых законом сведений о частной жизни, составляющих личную или семейную тайну другого лица, без его согласия наказываются штрафом в размере до 300 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов.

(1^1) Незаконное собирание информации, указанной в части (1), без согласия лица, с использованием специальных технических средств, предназначенных для негласного получения информации,

наказывается штрафом в размере от 200 до 400 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 200 до 240 часов.

(2) Распространение информации, указанной в части (1):

a) посредством публичного выступления, через средства массовой информации;

b) с умышленным использованием служебного положения

наказывается штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц, или лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок 1 год, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 1000 до 2000 условных единиц.

Статья 178. Нарушение тайны переписки

(1) Нарушение тайны писем, телеграмм, посылок и других почтовых отправлений, телефонных переговоров и телеграфных сообщений с нарушением законодательства

наказывается штрафом в размере до 200 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 120 до 180 часов.

(2) То же действие, совершенное:

a) с использованием служебного положения;

b) с использованием специальных технических средств, предназначенных для негласного получения информации;

c) в интересах организованной преступной группы или преступной организации,

наказывается штрафом в размере от 200 до 400 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 100 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет, или лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 3 лет.

Статья 179. Нарушение неприкосновенности жилища

(1) Незаконное проникновение в место жительства или нахождения лица или

незаконное пребывание в них без согласия лица либо отказ покинуть их по требованию лица, а равно их незаконный обыск и осмотр
наказываются штрафом в размере до 300 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 100 до 200 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет.

(2) Те же действия, совершенные с применением насилия или с угрозой его применения,
наказываются штрафом в размере от 200 до 600 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 140 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные:

a) с использованием служебного положения;

b) организованной преступной группой или преступной организацией,
наказываются лишением свободы на срок от 2 до 5 лет.

Статья 180. Умышленное нарушение законодательства о доступе к информации

Умышленное нарушение должностным лицом законной процедуры обеспечения и осуществления права на доступ к информации, повлекшее причинение ущерба в значительных размерах правам и охраняемым законом интересам лица, запросившего информацию об охране здоровья населения, общественной безопасности, охране окружающей среды,

наказывается штрафом в размере от 150 до 300 условных единиц с лишением или без лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 3 лет.

Статья 181. Воспрепятствование свободному осуществлению избирательного права или деятельности избирательных органов

Воспрепятствование различными способами свободному осуществлению избирательного права или воспрепятствование деятельности избирательных органов:

a) совершенное путем блокирования или нападения на помещения избирательных участков с любыми средствами и в любой форме;

b) совершенное путем хищения избирательных урн или избирательных документов;

c) совершенное с угрозой жизни лица;

d) сопряженное с причинением тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью;

e) повлекшее иные тяжкие последствия,

наказывается штрафом в размере от 200 до 400 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет.

Статья 182. Фальсификация результатов голосования

Фальсификация различными способами результатов голосования

наказывается штрафом в размере от 200 до 400 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 100 до 200 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет.

Статья 183. Нарушение правил охраны труда

(1) Нарушение должностным лицом либо лицом, управляющим коммерческой, общественной или иной негосударственной организацией, правил техники безопасности, производственной гигиены или других правил охраны труда, приведшее к несчастным случаям среди людей или к иным тяжким последствиям,

наказывается штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 100 до 200 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет.

(2) То же действие, повлекшее по неосторожности смерть лица,

наказывается лишением свободы на срок от 2 до 6 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 3 лет.

Статья 184. Нарушение права на свободу собраний

(1) Нарушение права на свободу собраний путем незаконного воспрепятствования проведению митинга, демонстрации, манифестации, шествия или любого иного собрания либо участию в них граждан, а равно путем принуждения к участию:

a) совершенное должностным лицом;

b) совершенное двумя или более лицами;

c) сопряженное с насилием, не опасным для жизни или здоровья,

наказывается штрафом в размере от 200 до 400 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет.

(2) То же действие

a) совершенное с применением оружия или других предметов, используемых в качестве оружия либо специально приспособленных для причинения телесных повреждений или иного вреда здоровью;

b) сопряженное с насилием, опасным для жизни или здоровья;

c) повлекшее причинение ущерба в крупных размерах;

d) повлекшее иные тяжкие последствия,

наказывается лишением свободы на срок до 5 лет.

Статья 185. Посягательство на личность и права граждан под видом проповедования религиозных вероучений и исполнения религиозных обрядов

Организация, руководство или активное участие в группе, деятельность которой осуществляется под видом проповедования религиозных вероучений и исполнения религиозных обрядов, сопряженные с причинением вреда здоровью граждан или иными посягательствами на личность или ее права либо с побуждением граждан к отказу от выполнения гражданских обязанностей,

наказываются штрафом в размере от 300 до 700 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 5 лет.

Статья $185^{1.}$ Нарушение авторского права и смежных прав

(1) Присвоение права авторства (плагиат) или иное нарушение авторского права и/или смежных прав, если объем нарушенных прав или стоимость лицензированного экземпляра произведения, компьютерной программы, базы данных, исполнения, фонограммы, передачи, являющихся объектом авторского права или смежных прав, исчисляется в крупных размерах, совершенное путем:

a) полного или частичного воспроизведения, любого изменения объекта, защищенного авторским правом или смежными правами;

b) продажи, сдачи в прокат, импортирования, экспортирования, транспортировки, складирования или опубликования объекта, защищенного авторским правом или смежными правами;

c) публичного сообщения кинематографического или аудиовизуального произведения по радиоэлектрическим или кабельным сетям в интерактивном режиме, в том числе по Интернету, или иным подобным способом;

d) публичного показа оригинала или какого-либо экземпляра произведения;

e) публичного исполнения произведения или фонограммы;

f) одновременной передачи или ретрансляции произведения, фонограммы, исполнения или передачи по радиоэлектрическим или кабельным сетям, иным подобным способом

либо в местах, вход в которые платный;

g) фиксирования на любом материальном носителе аудиовизуального произведения, передачи или исполнения в концертном зале, кинотеатре, а также в любом другом общественном месте без согласия обладателя права на произведение, передачу или исполнение;

h) разрешения публичного доступа к компьютерным базам данных, содержащим или являющимся произведениями, защищенными авторским правом;

i) перевода, опубликования в сборниках, адаптирования или переработки произведения, а также его обработки, аранжировки,

наказывается штрафом в размере от 800 до 1000 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества от 180 до 240 часов, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 2000 до 4000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью на срок от 1 года до 5 лет.

(2) Продажа, сдача в прокат или обмен экземпляров произведений или фонограмм с нарушением авторского права и/или смежных прав путем публичных объявлений, через электронные средства связи или путем публичного экспонирования каталогов с обложками или обложек произведений или фонограмм, сознательное предоставление хозяйствующими субъектами своих помещений, оборудования, транспортных средств, имущества или услуг с целью незаконного использования другим физическим или юридическим лицом произведений и/или исполнений, фонограмм, передач, являющихся объектом авторского права или смежных прав, а равно отказ декларировать происхождение экземпляров произведений или фонограмм, проданных, сданных в прокат или обмененных с нарушением авторского права и/или смежных прав,

наказываются штрафом в размере от 800 до 1000 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 2000 до 4000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью на срок от 1 года до 5 лет.

(3) Продажа, сдача в прокат, обмен, безвозмездная передача, экспортирование, складирование или иное использование экземпляров произведений и/или фонограмм, компьютерных программ, баз данных без соответствующих контрольных марок и без наличия на момент контроля авторских договоров, заключенных с правообладателями, а равно несоответствующее применение контрольных марок, иных чем на материальных носителях, указанных в приложениях к заявлению о выдаче контрольных марок, или применение контрольных марок на экземплярах произведений или фонограмм, использованных без согласия правообладателя, если стоимость этих объектов исчисляется в крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 800 до 1000 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 2000 до 4000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью на срок от 1 года до 5 лет.

(4) Обход технических средств защиты авторского права и смежных прав, а также устранение или изменение информации об управлении авторским правом и смежными правами независимо от того, были или не были они нарушены,

наказываются штрафом в размере от 800 до 1000 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества от 180 до 240 часов, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 2000 до 4000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью на срок от 1 года до 5 лет.

(5) Незаконные маркирование, продажа, импортирование, экспортирование, транспортировка или складирование контрольных марок, их фальсификация, повлекшие причинение ущерба в крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 2000 до 4000 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества от 180 до 240 часов, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 2000 до 6000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью на срок от 1 года до 5 лет.

(6) Действия, предусмотренные частями (1), (2), (3), (4) или (5), совершенные:

b) двумя или несколькими лицами;

c) организованной преступной группой или преступной организацией;

d) с применением физического или психического насилия;

e) в особо крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 4000 до 5000 условных единиц или лишением свободы на срок от 3 до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 8000 до 10000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью на срок от 1 года до 5 лет или его ликвидацией.

Статья 185[2]. Нарушение прав на объекты промышленной собственности

(1) Разглашение информации об изобретении, полезной модели, промышленном рисунке или модели, сорте растения, топографии интегральной схемы без согласия автора (создателя) или его правопреемника до официальной публикации данных заявки на регистрацию лицом, которому эта информация была доверена или стала известной каким-либо иным образом, а равно присвоение обманным путем третьим лицом авторства на изобретение, полезную модель, промышленный рисунок или модель, сорт растения, топографию интегральной схемы или принуждение к соавторству

наказываются штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов.

(2) Незаконное использование охраняемого товарного знака или наименования места происхождения товара, использование обозначений, идентичных или сходных до степени смешения с товарными знаками или наименованиями мест происхождения товаров, зарегистрированными или заявленными к регистрации на имя других лиц для маркировки товаров или услуг, идентичных тем, для которых товарный знак (наименование места происхождения) был зарегистрирован, изготовление, использование, ввоз, вывоз, транспортировка, предложение к продаже, продажа, любой иной способ введения в хозяйственный оборот или хранение с этой целью товаров, маркированных такими обозначениями, а равно побуждение третьих лиц к осуществлению таких действий, повлекшие причинение ущерба в крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 3500 до 5000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью на срок от 1 года до 5 лет.

(3) Изготовление, ввоз, вывоз, транспортировка, предложение к продаже, продажа, любой иной способ введения в хозяйственный оборот или хранение с этой целью продукта или применение способов, являющихся изобретением или полезной моделью или включающих объект охраняемых изобретения или полезной модели, на которые в соответствии с законодательством необходимо разрешение правообладателя, совершенные без его разрешения, а равно побуждение третьих лиц к осуществлению таких действий, повлекшие причинение ущерба в крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 3500 до 5000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью на срок от 1 года до 5 лет.

(4) Изготовление, ввоз, вывоз, предложение к продаже, продажа, любой иной способ введения в хозяйственный оборот или хранение с этой целью изделия, полученного

посредством применения охраняемых промышленного рисунка или модели, если это изделие полностью или в значительной степени является копией охраняемых промышленного рисунка или модели, на которые в соответствии с законодательством необходимо разрешение правообладателя, совершенные без его разрешения, а равно побуждение третьих лиц к осуществлению таких действий, повлекшие причинение ущерба в крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 3500 до 5000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью на срок от 1 года до 5 лет.

(5) Производство, воспроизводство, доведение до посевных кондиций в целях размножения, предложение к продаже, продажа или другие виды реализации, ввоз, вывоз или хранение с этой целью материала сорта растения, на которые в соответствии с законодательством необходимо разрешение правообладателя, совершенные без его разрешения, а равно побуждение третьих лиц к осуществлению таких действий, повлекшие причинение ущерба в крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 3500 до 5000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью на срок от 1 года до 5 лет.

(6) Воспроизведение топографии интегральной схемы или ее части, ввоз, вывоз, предложение к продаже, продажа или распространение любым иным способом в коммерческих целях топографии интегральной схемы, на которые в соответствии с законодательством необходимо разрешение правообладателя, совершенные без его разрешения, а равно побуждение третьих лиц к осуществлению таких действий, повлекшие причинение ущерба в крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 3500 до 5000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью на срок от 1 года до 5 лет.

(7) Действия, предусмотренные частями (1), (2), (3), (4), (5) и (6), совершенные:

b) двумя или более лицами;

c) организованной преступной группой или преступной организацией;

d) с применением физического или психического принуждения;

e) в особо крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 3000 до 5000 условных единиц или лишением свободы на срок от 3 до 5 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 7000 до 10000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью на срок от 1 года до 5 лет или его ликвидацией.

Статья 185[3]. Заведомо ложные заявления в документах на регистрацию, касающихся охраны интеллектуальной собственности

Заведомо ложные заявления, умышленное внесение ложных сведений в документы, касающиеся охраны интеллектуальной собственности, а равно фальсификация документов, необходимых для выдачи охранного документа, умышленное оформление фальсифицированных документов или умышленное представление документов с данными, подрывающими престиж лица, испрашивающего охрану объекта интеллектуальной собственности,

наказываются штрафом в размере от 800 до 1000 условных единиц или

неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 3500 до 5000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью на срок от 1 года до 5 лет.

Глава VI
ПРЕСТУПЛЕНИЯ ПРОТИВ СОБСТВЕННОСТИ

Статья 186. Кража

(1) Кража, то есть тайное хищение имущества другого лица,

наказывается штрафом в размере до 300 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 120 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет.

(2) Кража, совершенная:

b) двумя или более лицами;

c) путем проникновения в помещение, иное хранилище или жилище;

d) с причинением ущерба в значительных размерах,

наказывается штрафом в размере от 300 до 1000 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 4 лет.

(3) Кража, совершенная:

a) в период бедствия;

b) организованной преступной группой или преступной организацией,

наказывается лишением свободы на срок от 2 до 6 лет без наложения штрафа или с наложением штрафа в размере от 1000 до 3000 условных единиц.

(4) Действия, предусмотренные частями (1), (2) или (3), совершенные в крупных размерах,

наказываются лишением свободы на срок от 5 до 10 лет.

(5) Действия, предусмотренные частями (1), (2) или (3), совершенные в особо крупных размерах,

наказываются лишением свободы на срок от 7 до 12 лет.

Статья 187. Грабеж

(1) Грабеж, то есть открытое хищение имущества другого лица,

наказывается штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет.

(2) Грабеж, совершенный:

b) двумя или более лицами;

c) лицом в маске или переодетым, в том числе в лицо другого пола;

d) путем проникновения в помещение, иное хранилище или жилище;

e) с применением насилия, не опасного для жизни или здоровья лица, либо с угрозой применения такого насилия;

f) с причинением ущерба в значительных размерах,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 6 лет без наложения штрафа или с наложением штрафа в размере от 500 до 1000 условных единиц.

(3) Грабеж, совершенный:

a) в период бедствия;

b) организованной преступной группой или преступной организацией,

наказывается лишением свободы на срок от 5 до 10 лет.

(4) Действия, предусмотренные частями (1), (2) или (3), совершенные в крупных размерах,

наказываются лишением свободы на срок от 7 до 12 лет.

(5) Действия, предусмотренные частями (1), (2) или (3), совершенные в особо крупных размерах,

наказываются лишением свободы на срок от 8 до 15 лет.

Статья 188. Разбой

(1) Разбой, то есть нападение с целью хищения имущества другого лица, сопряженное с насилием, опасным для жизни или здоровья лица, подвергшегося нападению, либо с угрозой применения такого насилия,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 6 лет без наложения штрафа или с наложением штрафа в размере от 400 до 1000 условных единиц.

(2) Разбой, совершенный:

b) двумя или более лицами;

c) лицом в маске или переодетым, в том числе в лицо другого пола;

d) путем проникновения в помещение, иное хранилище или жилище;

e) с применением оружия или других предметов, используемых в качестве оружия;

f) с причинением ущерба в значительных размерах,

наказывается лишением свободы на срок от 6 до 10 лет.

(3) Разбой, совершенный:

a) в период бедствия;

b) организованной преступной группой или преступной организацией;

c) с причинением тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью;

d) с истязаниями, пытками, бесчеловечным или унижающим достоинство обращением,

наказывается лишением свободы на срок от 7 до 12 лет.

(4) Действия, предусмотренные частями (1), (2) или (3), совершенные в крупных размерах,

наказываются лишением свободы на срок от 9 до 14 лет.

(5) Действия, предусмотренные частями (1), (2) или (3), совершенные в особо крупных размерах,

наказываются лишением свободы на срок от 10 до 15 лет.

Статья 189. Шантаж

(1) Шантаж, то есть требование передачи имущества собственника, владельца или пользователя либо права на него или совершения иных действий имущественного характера под угрозой насилия над лицом или его родными и близкими либо оглашения позорящих их сведений, а равно под угрозой повреждения или уничтожения имущества собственника, владельца или пользователя либо похищения собственника, владельца или пользователя или их родных и близких,

наказывается штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц или лишением свободы на срок до 4 лет.

(2) Шантаж, совершенный:

b) двумя или более лицами;

c) с применением насилия, не опасного для жизни или здоровья;

d) с угрозой убийством;

e) с повреждением или уничтожением имущества,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 7 лет с наложением штрафа в размере от 500 до 1000 условных единиц.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2):

a) совершенные организованной преступной группой или преступной организацией;

b) совершенные с применением оружия или других предметов, используемых в качестве оружия;

c) сопряженные с насилием, опасным для жизни или здоровья;

d) сопряженные с истязаниями, пытками, бесчеловечным или унижающим достоинство обращением;

e) имеющие следствием получение вымогаемого имущества;

f) повлекшие иные тяжкие последствия,

наказываются лишением свободы на срок от 6 до 10 лет с наложением штрафа в размере от 1000 до 2000 условных единиц.

(4) Действия, предусмотренные частями (1), (2) или (3), сопряженные с похищением собственника, владельца или пользователя, их родных или близких,

наказываются лишением свободы на срок от 7 до 13 лет.

(5) Действия, предусмотренные частями (1), (2), (3) или (4), совершенные в крупных размерах,

наказываются лишением свободы на срок от 9 до 13 лет.

(6) Действия, предусмотренные частями (1), (2), (3) или (4), совершенные в особо крупных размерах,

наказываются лишением свободы на срок от 10 до 15 лет.

Статья 190. Мошенничество

(1) Мошенничество, то есть незаконное получение имущества другого лица путем обмана или злоупотребления доверием,

наказывается штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 120 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет.

(2) Мошенничество, совершенное:

b) двумя или более лицами;

c) с причинением ущерба в значительных размерах;

d) с использованием служебного положения,

наказывается штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок от 2 до 6 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 3 лет.

(3) Мошенничество, совершенное организованной преступной группой или преступной организацией,

наказывается лишением свободы на срок от 4 до 8 лет без наложения штрафа или с наложением штрафа в размере от 1000 до 3000 условных единиц.

(4) Действия, предусмотренные частями (1), (2) или (3), совершенные в крупных размерах,

наказываются лишением свободы на срок от 7 до 10 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

(5) Действия, предусмотренные частями (1), (2) или (3), совершенные в особо крупных размерах,

наказываются лишением свободы на срок от 8 до 15 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

Статья 191. Присвоение чужого имущества

(1) Присвоение чужого имущества, то есть хищение имущества другого лица, вверенного в управление виновному,

наказывается штрафом в размере до 500 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 3 лет.

(2) Присвоение чужого имущества, совершенное:

b) двумя или более лицами;

c) с причинением ущерба в значительных размерах;

d) с использованием служебного положения,

наказывается штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок от 2 до 6 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные организованной преступной группой или преступной организацией,

наказываются лишением свободы на срок от 4 до 8 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет.

(4) Действия, предусмотренные частями (1), (2) или (3), совершенные в крупных размерах,

наказываются лишением свободы на срок от 7 до 12 лет.

(5) Действия, предусмотренные частями (1), (2) или (3), совершенные в особо крупных размерах,

наказываются лишением свободы на срок от 8 до 15 лет.

Статья 192. Карманная кража

(1) Карманная кража, то есть действие с целью хищения у другого лица ценностей из карманов, сумок или из других находящихся у лица предметов,

наказывается штрафом в размере от 300 до 500 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет.

(2) Карманная кража, совершенная:

b) двумя или более лицами,

наказывается лишением свободы на срок до 4 лет с наложением штрафа в размере от 200 до 1000 условных единиц.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные в крупных размерах,

наказываются лишением свободы на срок от 4 до 7 лет.

(4) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные в особо крупных размерах,

наказываются лишением свободы на срок от 6 до 10 лет.

Статья 192[1]. Угон транспортного средства

(1) Угон транспортного средства без цели его хищения

наказывается штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок от 1 года до 3 лет.

(2) То же действие:

a) совершенное двумя или более лицами;

b) сопряженное с насилием, не опасным для жизни или здоровья потерпевшего, либо с угрозой применения такого насилия;

c) совершенное путем проникновения в гараж, другое помещение или на огражденную или охраняемую территорию,

наказывается лишением свободы на срок от 2 до 5 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), сопряженные с насилием, опасным для жизни или здоровья потерпевшего, либо с угрозой применения такого насилия,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 7 лет.

Статья 192[2]. Угон транспортного средства с живой тягой, а также тяглового скота

Угон транспортного средства с живой тягой, а также тяглового скота без цели хищения, повлекший:

a) порчу имущества;

b) тяжелое заболевание или гибель угнанного скота,

наказывается штрафом в размере от 300 до 700 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов."

Статья 193. Нарушение владения

Незаконное полное или частичное завладение чужой недвижимостью, совершенное с применением насилия или с угрозой его применения либо путем уничтожения или

перемещения межевых знаков,

наказывается штрафом в размере до 1000 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 150 до 240 часов, или лишением свободы на срок от 1 года до 2 лет.

Статья 194. Хищение или незаконное использование электрической и тепловой энергии или газа

(1) Хищение электрической и тепловой энергии или газа или их незаконное использование помимо созданных в установленном порядке систем учета либо через такие системы, поврежденные потребителем, причинившее ущерб в крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 500 до 1500 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов.

(2) Те же действия, причинившие ущерб в особо крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 1500 до 3000 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок 240 часов.

Статья 196. Причинение имущественного ущерба путем обмана или злоупотребления доверием

(1) Причинение имущественного ущерба в крупных размерах собственнику путем обмана или злоупотребления доверием, при отсутствии признаков хищения,

наказывается штрафом в размере до 200 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет.

(2) То же действие, совершенное:

b) двумя или более лицами,

наказывается штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные:

a) организованной преступной группой или преступной организацией,

наказываются штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет.

(4) Причинение имущественного ущерба в особо крупных размерах путем обмана или злоупотребления доверием, при отсутствии признаков хищения,

наказывается штрафом в размере от 1000 до 2000 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет.

Статья 197. Умышленное уничтожение или повреждение имущества

(1) Умышленное уничтожение или повреждение имущества, причинившие ущерб в крупных размерах,

наказываются штрафом в размере до 1000 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок 240 часов.

(2) Те же действия:

a) совершенные путем поджога, взрыва или другим опасным способом;

b) совершенные на почве социальной, национальной, расовой либо религиозной ненависти;

c) совершенные в отношении лица в связи с выполнением им служебного или общественного долга;

d) повлекшие по неосторожности смерть человека,

наказываются лишением свободы на срок до 6 лет.

Статья 199. Приобретение или сбыт имущества, заведомо добытого преступным путем

(1) Заранее не обещанные приобретение или сбыт имущества, заведомо добытого преступным путем,

наказываются штрафом в размере от 200 до 400 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 120 до 180 часов.

(2) Те же действия, совершенные:

a) двумя или более лицами;

b) в виде промысла;

c) в крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 300 до 600 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет.

(3) Действия, предусмотренные частью (1) или пунктами a) и b) части (2), совершенные в особо крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет.

Глава VII
ПРЕСТУПЛЕНИЯ ПРОТИВ СЕМЬИ И НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ

Статья 201. Кровосмешение

(1) Половое сношение между родственниками по прямой линии до третьей степени родства включительно, а равно между родственниками по боковой линии (братья и сестры)

наказываются лишением свободы на срок до 5 лет.

(2) Лица, указанные в части (1), не подлежат уголовной ответственности, если в момент совершения деяния им не исполнилось 18 лет и разница в возрасте между ними не превышала 2 лет.

Статья 204. Разглашение тайны усыновления

Разглашение тайны усыновления вопреки воле усыновителя, совершенное лицом, обязанным хранить факт усыновления как профессиональную или служебную тайну,

наказывается штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 100 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 6 месяцев с лишением или без лишения во всех случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок 2 года.

Статья 205. Злоупотребления родителей или других лиц при усыновлении детей

(1) Получение родителем, опекуном (попечителем), иным законным представителем ребенка или иным лицом вознаграждения в какой бы то ни было форме за дачу согласия на усыновление или в других целях, связанных с усыновлением,

наказывается штрафом в размере от 150 до 400 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет.

(2) Посредничество, облегчение или поощрение усыновления ребенка в целях получения прибыли, материальной или иной выгоды

наказываются штрафом в размере от 200 до 400 условных единиц или лишением свободы на срок от одного года до 3 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 2000 до 4000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

(3) Осуществление принуждения по отношению к родителю, опекуну (попечителю) ребенка в любой форме в целях получения согласия на усыновление или представления

недостоверных сведений для получения разрешения на усыновление, учреждения опеки (попечительства), размещения ребенка в специальном учреждении, семье или детском доме семейного типа

наказывается штрафом в размере от 250 до 400 условных единиц или лишением свободы на срок от 3 до 5 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 2500 до 5000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или ликвидацией юридического лица.

(4) Действия, предусмотренные частями (1)–(3), совершенные:

b) в отношении двух или более детей;

c) должностным лицом, занимающим ответственное положение;

d) двумя или более лицами;

e) организованной преступной группой или преступной организацией,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 7 лет с□ лишением или без лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 3000 до 6000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или ликвидацией юридического лица.

Статья 206. Торговля детьми

(1) Вербовка, перевозка, передача, укрывательство или получение ребенка, а равно дача или принятие платежей или выгод для получения согласия лица, контролирующего ребенка, совершенные в целях:

a) коммерческой и некоммерческой сексуальной эксплуатации в проституции или порнографической индустрии;

b) эксплуатации принудительного труда или услуг;

b^1) использования для попрошайничества или в иных низменных целях;

c) эксплуатации в рабстве или условиях, сходных с рабством, в том числе при незаконном усыновлении;

d) использования в вооруженных конфликтах;

e) использования в преступной деятельности;

f) изъятия человеческих органов или тканей для трансплантации;

g) оставления за границей;

h) продажи или покупки,

наказываются лишением свободы на срок от 8 до 12 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 3000 до 5000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией юридического лица.

(2) Те же действия, сопряженные:

a) с применением физического и психического насилия, огнестрельного оружия либо с угрозой его применения;

b) с сексуальным злоупотреблением и насилием;

c) путем злоупотребления властью или с исполь¬зованием беспомощного состояния ребенка, с угрозой сообщения конфиденциальной информации семье ребенка или другим лицам;

f) с изъятием человеческих органов или тканей,

наказываются лишением свободы на срок от 10 до 15 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 5000 до 7000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией

юридического лица.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2):

a) совершенные лицом, ранее совершившим те же действия;

b) совершенные в отношении двух или более детей;

c) совершенные должностным лицом или должностным лицом, занимающим ответственное положение;

d) совершенные организованной преступной группой или преступной организацией;

e) повлекшие тяжкое телесное повреждение или психическое расстройство либо смерть или самоубийство ребенка;

f) совершенные в отношении ребенка, не достигшего 14 лет,

наказываются лишением свободы на срок от 15 до 20 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 3 до 5 лет или пожизненным заключением, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 7000 до 9000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией юридического лица.

(4) Жертва торговли детьми освобождается от уголовной ответственности за совершение преступлений в связи с этим процессуальным статусом.

Статья 207. Незаконный вывоз детей из страны

Вывоз ребенка из страны по поддельным документам или иным незаконным путем, а равно оставление его за границей в иных целях, чем указанные в статье 206,

наказываются лишением свободы на срок от 2 до 6 лет.

Статья 208. Вовлечение несовершеннолетних в преступную деятельность или склонение их к аморальным действиям

(1) Вовлечение несовершеннолетних в преступную деятельность или побуждение их к совершению преступлений, а равно склонение несовершеннолетних к аморальным действиям (попрошайничество, азартные игры, разврат и др.), совершенные лицом, достигшим 18 лет,

наказываются штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 150 до 200 часов, или лишением свободы на срок до 5 лет.

(2) Те же действия, совершенные родителями или иными законными представителями ребенка, а равно его педагогами,

наказываются штрафом в размере от 300 до 700 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 6 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные:

a) с применением насилия или с угрозой его применения;

b) путем вовлечения несовершеннолетних в организованную преступную группу или преступную организацию;

c) путем вовлечения несовершеннолетнего в совершение преступления террористического характера,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 7 лет.

Статья 208[1]. Детская порнография

Изготовление, раздача, распространение, ввоз, вывоз, предоставление, продажа, обмен, использование либо хранение фотографий или других изображений ребенка или нескольких детей, вовлеченных в явные сексуальные действия, реальные или симулированные, либо фотографий или других изображений половых органов ребенка, представленных в похотливой или непристойной манере, в том числе в электронной форме,наказываются лишением свободы на срок от одного года до 3 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 2000 до 4000 условных единиц с лишением

права заниматься определенной деятельностью.

Статья 209. Вовлечение несовершеннолетних в незаконное потребление наркотиков, лекарственных средств или иных веществ, обладающих одурманивающим действием

(1) Вовлечение несовершеннолетних в незаконное потребление наркотиков, лекарственных средств или иных веществ, обладающих одурманивающим действием, лицом, достигшим 18 лет, наказывается штрафом в размере от 200 до 600 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет.

(2) То же действие, совершенное:

b) с применением насилия или с угрозой его применения,

наказывается штрафом в размере от 400 до 800 условных единиц или лишением свободы на срок от 3 до 6 лет.

Глава VIII
ПРЕСТУПЛЕНИЯ ПРОТИВ ОБЩЕСТВЕННОГО ЗДОРОВЬЯ И ОБЩЕЖИТИЯ

Статья 211. Заражение венерическим заболеванием

(1) Заражение другого лица венерическим заболеванием лицом, знавшим о наличии у него этого заболевания,

наказывается штрафом в размере от 150 до 500 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 120 до 200 часов, или лишением свободы на срок до 1 года.

(2) То же действие, совершенное:

b) в отношении двух или более лиц;

c) в отношении заведомо несовершеннолетнего, наказывается штрафом в размере от 200 до 700 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет.

Статья 212. Заражение заболеванием СПИД

(1) Заведомое поставление другого лица в опасность заражения заболеванием СПИД наказывается лишением свободы на срок до 1 года.

(2) Заражение другого лица заболеванием СПИД лицом, знавшим о наличии у него этого заболевания, наказывается лишением свободы на срок от 1 года до 5 лет.

(3) Действие, предусмотренное частью (2), совершенное:

a) в отношении двух или более лиц;

b) в отношении заведомо несовершеннолетнего,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 8 лет.

(4) Заражение другого лица заболеванием СПИД вследствие невыполнения или ненадлежащего выполнения медицинским работником своих профессиональных обязанностей наказывается лишением свободы на срок до 5 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 3 лет.

(5) Лицо, совершившее действия, предусмотренные частями (1) или (2), не подлежит уголовной ответственности, если оно заранее сообщило лицу, подвергнутому опасности заражения, о наличии у него заболевания СПИД или если лицо, поставленное в опасность заражения, знало о наличии этого заболевания, но добровольно совершило действия, создавшие опасность заражения.

Статья 213. Нарушение по халатности правил и методов оказания медицинской помощи

Нарушение по халатности врачом или иным медицинским работником правил или методов оказания медицинской помощи, повлекшее:

a) причинение тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью;

b) смерть пациента, наказывается лишением свободы на срок до 3 лет с лишением или без лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет.

Статья 214. Незаконное врачевание или осуществление фармацевтической деятельности

(1) Занятие врачеванием как профессией или осуществ¬ление фармацевтической деятельности лицом, не имеющим лицензии или другого разрешения, повлекшие причинение по неосторожности вреда здоровью, наказываются штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц или лишением свободы на срок до 2 лет.

(2) Те же действия, повлекшие по неосторожности смерть потерпевшего,

наказываются лишением свободы на срок до 3 лет.

Статья 214[1]. Изготовление или сбыт поддельных лекарств

(1) Изготовление или сбыт поддельных лекарств

наказываются штрафом в размере от 1000 до 2000 условных единиц с лишением или без лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 3 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 3000 до 5000 условных единиц с лишением или без лишения права заниматься определенной деятельностью на срок до 3 лет.

(2) Те же действия, повлекшие по неосторожности причинение тяжкого или средней тяжести вреда здоровью либо смерть человека,

наказываются лишением свободы на срок до 5 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 3000 до 5000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет или с ликвидацией предприятия.

Статья 215. Распространение эпидемических заболеваний

(1) Несоблюдение мер по предупреждению эпидемических заболеваний или борьбе с ними, повлекшее распространение такого заболевания, наказывается штрафом в размере от 200 до 400 условных единиц или лишением свободы на срок до 1 года, а юридическое лицо

наказывается штрафом в размере от 1000 до 2000 условных единиц с ликвидацией или без ликвидации юридического лица.

(2) Те же действия, повлекшие по неосторожности причинение тяжкого или средней тяжести вреда здоровью либо смерть человека,

наказываются лишением свободы на срок до 5 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 1000 до 2000 условных единиц с ликвидацией предприятия.

Статья 216. Производство (фальсификация), транспортировка, хранение, реализация, предоставление за плату или бесплатно продуктов (товаров), оказание услуг, опасных для жизни или здоровья потребителей

(1) Производство (фальсификация), транспортировка, хранение, реализация, предоставление за плату или бесплатно продуктов (товаров), оказание услуг, опасных для жизни или здоровья потребителей, совершенные в крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 600 до 800 условных единиц, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 5000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью на срок до 2 лет или с ликвидацией юридического лица.

(2) Те же действия:

b) повлекшие по неосторожности причинение тяжкого или средней тяжести вреда здоровью либо смерть человека;

c) совершенные в особо крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 800 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 5000 до 8000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью на срок до 3 лет или с ликвидацией юридического лица.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2):

b) совершенные организованной преступной группой или преступной организацией;

c) повлекшие смерть двух или более лиц,

наказываются штрафом в размере от 1000 до 1500 условных единиц или лишением свободы на срок от 3 до 7 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 8000 до 10000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет или с ликвидацией юридического лица.

Статья 217. Незаконный оборот наркотических, психотропных веществ или их аналогов не в целях отчуждения

(1) Незаконные посев или выращивание растений, содержащих наркотические или психотропные вещества, переработка или использование таких растений, совершенные в крупных размерах и не с целью отчуждения, наказываются штрафом в размере от 200 до 400 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок до 100 часов, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 2000 до 4000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией юридического лица.

(2) Производство, изготовление, экспериментирование, экстракция, переработка, превращение, приобретение, хранение, отгрузка, транспортировка наркотических, психотропных веществ или их аналогов, совершенные в крупных размерах и не с целью отчуждения, наказываются штрафом в размере от 400 до 700 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок до 150 часов, или лишением свободы на срок до 1 года, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 4000 до 6000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией юридического лица.

(3) Действия, предусмотренные частью (1) или (2), совершенные:

b) двумя или более лицами;

b^1) лицом, достигшим 18 лет, с привлечением несовершеннолетних;

c) с использованием наркотических, психотропных веществ или их аналогов, оборот которых в медицинских целях запрещен;

d) с использованием служебного положения;

e) на территории учебных заведений, реабилитационных, пенитенциарных учреждений, воинских частей, в местах отдыха, местах проведения мероприятий по воспитанию и обучению несовершеннолетних или молодежи, других культурных или спортивных мероприятий либо в непосредственной близости от таких мест,

наказываются лишением свободы на срок до 4 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 6000 до 8000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией юридического лица.

(4) Действия, предусмотренные частью (1), (2) или (3), совершенные:

b) в особо крупных размерах,

наказываются лишением свободы на срок от 1 года до 6 лет с лишением права занимать

определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 6000 до 10000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией юридического лица.

(5) Лицо, совершившее действия, предусмотренные статьей 217 или 2171, освобождается от уголовной ответственности в случае, если оно активно содействовало обнаружению или предотвращению преступления, связанного с незаконным оборотом наркотических, психотропных веществ или их аналогов, посредством явки с повинной, добровольной сдачи наркотических, психотропных веществ или их аналогов, указания источника приобретения данных веществ, установлению лиц, способствовавших совершению преступления, обнаружению денежных средств, имущества и доходов, полученных вследствие совершения преступления. Не может считаться добровольной сдачей наркотических, психотропных веществ или их аналогов изъятие данных веществ при задержании лица, а также при осуществлении действий уголовного преследования по их обнаружению и изъятию.

Статья 217[1]. Незаконный оборот наркотических, психотропных веществ или их аналогов с целью отчуждения

(1) Посев или выращивание растений, содержащих наркотические или психотропные вещества, переработка или использование таких растений без разрешения, совершенные с целью отчуждения, наказываются штрафом в размере от 600 до 900 условных единиц или лишением свободы на срок до 2 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 3000 до 5000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией юридического лица.

(2) Производство, изготовление, экспериментирование, экстракция, переработка, превращение, приобретение, хранение, отгрузка, транспортировка, распределение или иные незаконные операции с наркотическими, психотропными веществами или их аналогами, совершенные с целью отчуждения, либо незаконное отчуждение наркотических, психотропных веществ или их аналогов

наказываются лишением свободы на срок от 2 до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 4000 до 6000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией юридического лица.

(3) Действия, предусмотренные частью (1) или (2), совершенные:

a) лицом, ранее совершившим те же действия;

b) двумя или более лицами;

b[1]) лицом, достигшим 18 лет, с привлечением несовершеннолетних;

c) с использованием наркотических, психотропных веществ или их аналогов, оборот которых в медицинских целях запрещен;

d) с использованием служебного положения;

e) на территории учебных заведений, реабилитационных, пенитенциарных учреждений, воинских частей, в местах отдыха, местах проведения мероприятий по воспитанию и обучению несовершеннолетних или молодежи, других культурных или спортивных мероприятий либо в непосредственной близости от таких мест;

f) в крупных размерах, наказываются лишением свободы на срок от 3 до 7 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 3 до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 6000 до 8000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией юридического лица.

(4) Действия, предусмотренные частью (1), (2) или (3), совершенные:

b) организованной преступной группой или преступной организацией либо в их пользу;

d) в особо крупных размерах, наказываются лишением свободы на срок от 7 до 15 лет и

лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 8000 до 10000 условных единиц с его ликвидацией.

Статья 217[2]. Незаконный оборот прекурсоров с целью производства или переработки наркотических, психотропных веществ или их аналогов

Производство, изготовление, переработка, экспериментирование, приобретение, хранение, отгрузка, транспортировка, отчуждение или совершение любых иных операций с прекурсорами с целью производства или переработки наркотических, психотропных веществ или их аналогов

наказываются штрафом в размере от 800 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок до 2 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 7000 до 10000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией юридического лица.

Статья 217[3]. Незаконный оборот материалов и оборудования, предназначенных для производства или переработки наркотических, психотропных веществ или их аналогов

(1) Производство, изготовление, приобретение, хранение, отгрузка, передача, транспортировка или отчуждение материалов или оборудования, предназначенных для производства, изготовления или переработки наркотических, психотропных веществ или их аналогов либо для выращивания растений, содержащих эти вещества,

наказываются штрафом в размере от 150 до 300 условных единиц или лишением свободы на срок до 2 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность.

(2) Те же действия, совершенные:

b) двумя или более лицами;

c) с использованием служебного положения,наказываются штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет, а юридическое лицо

наказывается штрафом в размере от 2000 до 5000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность.

(3) Действия, предусмотренные частью (1) или (2), совершенные:

a) организованной преступной группой или преступной организацией либо в их пользу;

b) на территории учебных заведений, реабилитационных, пенитенциарных учреждений, воинских частей, в местах отдыха, местах проведения мероприятий по воспитанию и обучению несовершеннолетних или молодежи, других культурных или спортивных мероприятий либо в непосредственной близости от таких мест;

наказываются лишением свободы на срок от 2 до 5 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 6000 до 8000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией юридического лица.

Статья 217[4]. Хищение или вымогательство наркотических или психотропных веществ

(1) Хищение или вымогательство наркотических или психотропных веществ наказываются штрафом в размере от 300 до 2000 условных единиц, или неоплачиваемым

трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 5 лет.

(2) Те же действия, совершенные:

b) двумя или более лицами;

c) с использованием служебного положения;

d) посредством проникновения в помещение, иное место для складирования или в квартиру;

e) с применением насилия, не представляющего опасности для жизни или здоровья лица, либо с угрозой применения такого насилия;

f) в крупных размерах,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 8 лет с наложением или без наложения штрафа в размере от 500 до 3000 условных единиц.

(3) Действия, предусмотренные частью (1) или (2), совершенные:

a) организованной преступной группой или преступной организацией либо в их пользу;

b) с применением насилия, опасного для жизни или здоровья лица, либо с угрозой применения такого насилия;

c) в особо крупных размерах,

наказываются лишением свободы на срок от 7 до 15 лет с наложением штрафа в размере от 1000 до 5000 условных единиц.

Статья 217[5]. Публичное незаконное употребление или организация незаконного употребления наркотических, психотропных веществ или их аналогов

(1) Незаконное употребление наркотических, психо¬тропных веществ или их аналогов, совершенное публично или на территории учебных заведений, реабилитационных, пенитенциарных учреждений, воинских частей, в местах отдыха, местах проведения мероприятий по воспитанию и обучению несовершеннолетних или молодежи, других культурных или спортивных мероприятий либо в непосредственной близости от таких мест,

наказывается штрафом в размере от 400 до 700 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов.

(2) Организация незаконного употребления наркотических или психотропных веществ

наказывается штрафом в размере от 400 до 700 условных единиц или лишением свободы на срок от 2 до 5 лет.

Статья 217[6]. Незаконное преднамеренное введение в организм другого лица против его воли наркотических, психотропных веществ или их аналогов

(1) Незаконное преднамеренное введение, независимо от способа введения, в организм другого лица против его воли наркотических, психотропных веществ или их аналогов

наказывается штрафом в размере от 400 до 700 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 150 до 200 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет.

(2) То же действие, совершенное:

b) в отношении двух или более лиц;

c) в отношении заведомо несовершеннолетнего или беременной женщины либо с использованием заведомо или очевидно беспомощного состояния потерпевшего, обусловленного преклонным возрастом, болезнью, физическими или психическими отклонениями либо иного рода факторами;

e) с использованием наркотических или психотропных веществ, оборот которых в медицинских целях запрещен,

наказывается лишением свободы на срок от 2 до 7 лет.

Статья 218. Незаконное назначение или нарушение правил оборота наркотических или психотропных веществ

(1) Назначение наркотических или психотропных препаратов без необходимости

наказывается штрафом в размере от 200 до 800 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

(2) Фальсификация рецепта или другого документа, позволяющего получить наркотические и психотропные препараты или вещества,

наказывается штрафом в размере от 200 до 400 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 1 года, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 3000 до 5000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные:

b) двумя или более лицами;

c) с целью получения указанных препаратов или веществ в особо крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 5000 до 10 000 условных единиц с ликвидацией юридического лица.

(4) Нарушение установленных правил производства, изготовления, переработки, приобретения, хранения, учета, выдачи, отчуждения, распределения, транспортировки, отгрузки, использования, импорта, экспорта, уничтожения наркотических или психотропных веществ либо материалов или оборудования, предназначенных для производства или переработки наркотических или психотропных веществ, правил выращивания растений, содержащих наркотические или психотропные вещества, что привело к их потере, осуществленное лицом, в обязанности которого входит следование данным правилам,

наказывается штрафом в размере от 300 до 600 условных единиц или лишением свободы на срок до 2 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 2000 до 4000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией юридического лица.

(5) Действия, предусмотренные частью (4), совершенные из корыстных побуждений или повлекшие причинение по неосторожности вреда здоровью лица или имевшие иные тяжкие последствия,

наказываются штрафом в размере от 600 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 3 до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 4000 до 6000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией юридического лица.

Статья 219. Организация или содержание притонов для потребления наркотических или психотропных веществ

(1) Организация или содержание притонов для потребления наркотических или психотропных веществ, а равно предоставление помещений для этих целей

наказываются штрафом в размере от 200 до 800 условных единиц или лишением свободы на срок до 4 лет.

(2) Те же действия, совершенные организованной преступной группой или преступной организацией,

наказываются штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок от 3 до 7 лет.

Статья 220. Сутенерство

(1) Побуждение или склонение к проституции, либо содействие проституции, либо получение выгоды вследствие занятия проституцией другим лицом

наказываются штрафом в размере от 200 до 800 условных единиц или лишением свободы на срок от 2 до 5 лет.

(2) Те же действия:

a) совершенные организованной преступной группой или преступной организацией;

c) совершенные в отношении двух или более лиц;

d) совершенные с применением насилия, не опасного для жизни или здоровья лица, либо с угрозой применения такого насилия в отношении занимающегося проституцией лица либо его родственников или близких,

наказываются лишением свободы на срок от 4 до 7 лет.

Статья 221. Разрушение или порча памятников истории и культуры

Умышленные разрушение или порча памятников истории и культуры либо природных объектов, взятых под охрану государства,

наказываются штрафом в размере от 500 до 3000 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 3000 до 5000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

Статья 222. Надругательство над могилой

(1) Надругательство различными способами над могилой, памятником или погребальной урной либо надругательство над трупом, а равно похищение находящихся в могиле или на ней предметов

наказываются штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 1 года.

(2) Те же действия, совершенные:

a) двумя или более лицами;

b) на почве социальной, национальной, расовой либо религиозной ненависти,

наказываются штрафом в размере от 400 до 600 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 200 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет.

Глава IX
ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ

Статья 223. Нарушение требований экологической безопасности

Нарушение требований экологической безопасности при проектировании, размещении, строительстве, вводе в эксплуатацию, а равно эксплуатации промышленных, сельскохозяйственных, научных или иных объектов лицами, ответственными за их соблюдение, если это действие повлекло:

a) существенное увеличение уровня радиации;

b) причинение вреда здоровью населения;

c) массовую гибель животных;

d) иные тяжкие последствия,

наказывается штрафом в размере от 300 до 600 условных единиц или лишением свободы на срок от 2 до 5 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

Статья 224. Нарушение правил оборота радиоактивных, бактериологических и токсических веществ, материалов и отходов

(1) Нарушение установленных правил производства, ввоза, вывоза, захоронения, хранения, перевозки или использования радиоактивных, бактериологических или токсических веществ, материалов и отходов, а также пестицидов, гербицидов и других химических веществ, если эти действия создают реальную угрозу причинения существенного вреда здоровью населения или окружающей среде,

наказывается штрафом в размере от 200 до 600 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

(2) Те же действия:

b) совершенные в зоне чрезвычайной экологической ситуации или в зоне стихийного бедствия;

c) повлекшие загрязнение, отравление или заражение окружающей среды;

d) приведшие к массовой гибели животных,

наказываются штрафом в размере от 300 до 800 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 3000 до 5000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

(3) Действия, предусмотренные частью (1), повлекшие по неосторожности:

a) массовое заболевание людей;

b) смерть человека,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 7 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 5000 до 10 000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

(4) Действия, предусмотренные частью (1), повлекшие смерть двух или более лиц, наказываются лишением свободы на срок от 5 до 10 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 5000 до 10 000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

Статья 225. Умышленное сокрытие или предоставление недостоверных данных о загрязнении окружающей среды

(1) Умышленное сокрытие должностным лицом либо лицом, управляющим коммерческой, общественной или иной негосударственной организацией, а также юридическим лицом данных или умышленное предоставление ими недостоверных данных об авариях с чрезмерным загрязнением окружающей среды, радиоактивным, химическим, бактериологическим загрязнением или с другими последствиями, опасными для жизни или здоровья населения, а равно данных о состоянии здоровья населения, пострадавшего от загрязнения окружающей среды, если эти действия повлекли по неосторожности:

a) массовое заболевание людей;

b) массовую гибель животных;

c) смерть человека;

d) иные тяжкие последствия,

наказываются штрафом в размере от 300 до 800 условных единиц или лишением свободы на срок от 3 до 7 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

(2) Те же действия, повлекшие смерть двух или более лиц,

наказываются лишением свободы на срок от 5 до 10 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 3000 до 6000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

Статья 226. Неисполнение обязанностей по ликвидации последствий экологических нарушений

(1) Уклонение от исполнения или ненадлежащее исполнение должностным лицом либо лицом, управляющим коммерческой, общественной или иной негосударственной организацией, а также юридическим лицом обязанностей по ликвидации последствий экологических нарушений, повлекшие по неосторожности:

a) массовое заболевание людей;

b) массовую гибель животных;

c) смерть человека;

d) иные тяжкие последствия,

наказываются штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

(2) Те же действия, повлекшие смерть двух или более лиц,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 7 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 3000 до 6000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

Статья 227. Загрязнение почв

(1) Загрязнение, отравление, заражение или иное разрушение почв вредными продуктами хозяйственной или иной деятельности вследствие нарушения правил обращения с вредными веществами, минеральными удобрениями, стимуляторами роста растений и иными химическими и биологическими веществами при их транспортировке, использовании или хранении, если эти действия причинили вред:

a) здоровью населения;

b) окружающей среде;

c) сельскохозяйственной продукции,

наказываются штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц или лишением свободы на срок до 2 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

(2) Те же действия:

a) совершенные в зоне чрезвычайной экологической ситуации или в зоне стихийного бедствия;

b) повлекшие по неосторожности смерть человека,

наказываются штрафом в размере от 300 до 800 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 3000 до 6000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

Статья 228. Нарушение требований охраны недр

Нарушение требований охраны полезных ископаемых или других ресурсов недр, самовольная застройка площадей залегания полезных ископаемых или размещение на них токсичных отходов, а равно несанкционированный сброс вредных веществ в почву, если эти действия повлекли:

a) значительные обвалы или оползни;

b) загрязнение подземных вод, представляющее реальную опасность для здоровья населения;

c) по неосторожности смерть человека;

d) иные тяжкие последствия,

наказываются штрафом в размере от 300 до 800 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

Статья 229. Загрязнение вод

Заражение или иное загрязнение поверхностных или подземных вод сточными водами или отходами промышленных, сельскохозяйственных, коммунальных и других предприятий, учреждений и организаций, если эти действия причинили ущерб в значительных размерах животному или растительному миру, рыбным запасам, лесному или сельскому хозяйству либо здоровью населения или повлекли смерть человека,

наказываются штрафом в размере от 300 до 800 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

Статья 230. Загрязнение воздуха

Загрязнение воздуха с превышением установленных нормативов вследствие выброса в атмосферу вредных веществ или нарушения правил эксплуатации оборудования, установок, сооружений, предназначенных для очистки и контроля за выбросами в атмосферу, либо неиспользования их, причинившее ущерб в значительных размерах окружающей среде, животному или растительному миру, здоровью населения или повлекшее смерть человека,

наказывается штрафом в размере от 300 до 800 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

Статья 231. Незаконная порубка леса

Незаконная порубка деревьев и кустарников лесного фонда или природных территорий, охраняемых государством, совершенная:

a) лицами, ответственными за охрану и защиту леса;

b) в размерах, превышающих 500 условных единиц,

наказывается штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением или без лишения во всех случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 3 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

Статья 232. Уничтожение или повреждение лесных массивов

(1) Уничтожение или повреждение лесных массивов в крупных размерах, в результате неосторожного обращения с огнем или другими источниками повышенной опасности наказываются штрафом в размере от 200 до 600 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 120 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных

единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

(2) Умышленное уничтожение или повреждение лесных массивов путем поджога в размерах, превышающих 500 условных единиц,

наказываются штрафом в размере от 300 до 1000 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок от 3 до 7 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 3000 до 6000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

Статья 233. Незаконная охота

Охота без надлежащего разрешения, или в запретное время, или в запрещенных местах, или запрещенными орудиями и способами (браконьерство), или с использованием служебного положения, повлекшая причинение ущерба в размерах, превышающих 200 условных единиц,

наказывается штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

Статья 234. Незаконное занятие рыбным, звериным или иными водными добывающими промыслами

Занятие рыбным, звериным или иными водными добывающими промыслами с использованием взрывчатых и отравляющих веществ или других средств массового уничтожения фауны, повлекшее причинение ущерба в размерах, превышающих 200 условных единиц,

наказывается штрафом в размере от 200 до 700 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 1 года, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

Статья 235. Нарушение режима управления и защиты природных территорий, охраняемых государством

Нарушение режима управления и защиты природных территорий, охраняемых государством, создающее угрозу причинения ущерба в крупных размерах или причинившее ущерб в крупных размерах,

наказывается штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 3 до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

Глава X
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ

Статья 236. Изготовление или сбыт поддельных денег или ценных бумаг

(1) Изготовление с целью сбыта или сбыт поддельных билетов Национального банка Молдовы, монет, иностранной валюты, государственных или иных ценных бумаг, используемых для осуществления платежей,

наказываются лишением свободы на срок от 5 до 10 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

(2) Те же действия, совершенные:

b) организованной преступной группой или преступной организацией;

c) в особо крупных размерах,

наказываются лишением свободы на срок от 7 до 15 лет, а юридическое лицо

наказывается штрафом в размере от 3000 до 6000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

Статья 237. Изготовление или сбыт поддельных кредитных карт или иных платежных документов

(1) Изготовление с целью сбыта или сбыт поддельных кредитных карт или иных платежных документов, не являющихся валютой или ценными бумагами, но удостоверяющих, устанавливающих либо предоставляющих имущественные права или обязанности,

наказываются штрафом в размере от 200 до 700 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

(2) Те же действия, совершенные:

b) служащим или другим работником при исполнении служебных обязанностей;

c) организованной преступной группой или преступной организацией;

d) в особо крупных размерах,

наказываются лишением свободы на срок от 4 до 8 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 3000 до 6000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

Статья 238. Получение кредита путем обмана

Умышленное представление ложной информации с целью получения кредита или увеличения его размера либо получения кредита на льготных условиях, повлекшее причинение финансовому учреждению ущерба в крупных размерах,

наказывается штрафом в размере от 1500 до 3000 условных единиц или лишением свободы на срок от 3 до 6 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

Статья 239. Нарушение правил кредитования

(1) Предоставление кредита с умышленным нарушением правил кредитования, повлекшее причинение финансовому учреждению ущерба в крупных размерах,

наказывается штрафом в размере от 1000 до 2000 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

(2) То же действие:

a) повлекшее причинение финансовому учреждению ущерба в особо крупных размерах;

b) приведшее к неплатежеспособности финансового учреждения,

наказывается штрафом в размере от 2000 до 3000 условных единиц или лишением свободы на срок от 2 до 7 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 3000 до 6000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

Статья 240. Использование не по назначению средств внутренних или внешних кредитов, предоставленных под гарантию государства

(1) Использование не по назначению средств внутренних или внешних кредитов, предоставленных под гарантию государства, повлекшее причинение ущерба в крупных размерах,

наказывается штрафом в размере от 1000 до 2000 условных единиц или лишением

свободы на срок до 2 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

(2) То же действие:

b) совершенное двумя или более лицами;

c) повлекшее причинение ущерба в особо крупных размерах,

наказывается штрафом в размере от 2000 до 3000 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 3000 до 6000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

Статья 241. Незаконное занятие предпринимательской деятельностью

(1) Незаконное занятие предпринимательской деятельностью, повлекшее получение прибыли в крупных размерах,

наказывается штрафом в размере от 1000 до 2000 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок до 200 часов, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

(2) То же действие, совершенное:

b) двумя или более лицами;

c) с использованием служебного положения;

f) с получением прибыли в особо крупных размерах,

наказывается штрафом в размере от 2000 до 3000 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 3000 до 6000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

Статья 242. Псевдопредпринимательство

Псевдопредпринимательство, то есть создание предприятий без намерения осуществлять предпринимательскую или банковскую деятельность с целью прикрытия запрещенной предпринимательской деятельности, если это повлекло причинение ущерба в крупных размерах,

наказывается штрафом в размере от 1000 до 2000 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

Статья 243. Отмывание денег

(1) Отмывание денег, совершенное путем:

a) конвертирования или перевода имущества лицом, которому известно или должно было быть известно, что это имущество составляет незаконный доход, в целях сокрытия или маскировки его незаконного происхождения либо оказания помощи любому лицу, вовлеченному в совершение основного преступления, во избежание юридических последствий этих действий;

b) сокрытия или маскировки подлинности, происхождения, местонахождения, распоряжения, передачи, перемещения имущества, реальных свойств имущества или прав на него лицом, которому известно или должно было быть известно, что это имущество составляет незаконный доход;

c) приобретения, владения или использования имущества лицом, которому известно или должно было быть известно, что это имущество составляет незаконный доход;

d) участия в любом объединении, сговоре, пособничества посредством оказания содействия, помощи или дачи советов в целях совершения действий, предусмотренных пунктами a)–c),

наказывается штрафом в размере от 1000 до 2000 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать

определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 7000 до 10000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

(2) Те же действия, совершенные:

b) двумя или более лицами;

c) с использованием служебного положения,

наказываются штрафом в размере от 2000 до 5000 условных единиц или лишением свободы на срок от 4 до 7 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные:

a) организованной преступной группой или преступной организацией;

b) в особо крупных размерах,

наказываются лишением свободы на срок от 5 до 10 лет.

(4) Незаконными действиями являются также деяния, совершенные за пределами государства, если они содержат признаки состава преступления в государстве, в котором они совершены, и могут являться составом преступления, совершенного на территории Республики Молдова.

Статья 244. Уклонение предприятий, учреждений и организаций от уплаты налогов

(1) Уклонение предприятий, учреждений и организаций от уплаты налогов путем включения в бухгалтерские, налоговые или финансовые документы заведомо искаженных данных о доходах или расходах либо путем сокрытия других объектов налогообложения, если сумма подлежащего уплате налога превышает 2500 условных единиц,

наказывается штрафом в размере от 1000 до 2000 условных единиц или лишением свободы на срок до 2 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

(2) То же действие:

b) приведшее к неуплате налога в особо крупных размерах,

наказывается штрафом в размере от 2000 до 3000 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 3 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 3000 до 6000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или ликвидацией юридического лица.

Статья 245. Злоупотребления при выпуске ценных бумаг

(1) Внесение в проспект эмиссии или в другие документы, на основании которых регистрируется выпуск ценных бумаг, недостоверной или вводящей в заблуждение информации, утверждение проспекта эмиссии, содержащего заведомо недостоверную или вводящую в заблуждение информацию, а равно утверждение заведомо недостоверных результатов эмиссии, если эти действия повлекли причинение ущерба в крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 1000 до 2000 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

(2) Те же действия:

b) совершенные двумя или более лицами;

c) повлекшие причинение ущерба в особо крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 2000 до 3000 условных единиц или лишением

свободы на срок от 1 года до 6 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 3000 до 6000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

Статья 245[1]. Злоупотребления в деятельности участников рынка ценных бумаг

(1) Деятельность участников рынка ценных бумаг в целях ограничения свободного оборота ценных бумаг на рынке, совершения обманных действий или совершение инсайдерами сделок с ценными бумагами с использованием доступной им информации в личных интересах или интересах третьих лиц, а также вовлечение в эти действия других участников рынка ценных бумаг, если эти действия причинили ущерб в крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 1000 до 2000 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет, с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

(2) Те же действия:

b) повлекшие причинение ущерба в особо крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 2000 до 3000 условных единиц или лишением свободы на срок от 1 года до 6 лет, с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 3000 до 6000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

Статья 245[2]. Нарушение законодательства при внесении записей в реестр держателей ценных бумаг

(1) Умышленное включение в реестр держателей ценных бумаг недостоверной, искаженной, ложной информации, повлекшее переход права собственности на ценные бумаги от одного лица к другому, если это действие причинило ущерб в крупном размере

наказывается штрафом в размере от 1000 до 2000 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет, с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

(2) То же действие, совершенное по неосторожности и повлекшее причинение ущерба в особо крупных размерах,

наказывается штрафом в размере до 500 условных единиц или лишением свободы на срок до 2 лет.

(3) Действие, указанное в части (1):

b) повлекшее причинение ущерба в особо крупных размерах,

наказывается штрафом в размере от 2000 до 3000 условных единиц или лишением свободы на срок от 1 года до 6 лет, с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 3000 до 6000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

Статья 246. Ограничение свободной конкуренции

Ограничение свободной конкуренции путем заключения незаконного соглашения, направленного на раздел рынка, ограничение доступа на рынок, устранение с него других хозяйствующих субъектов, повышение цен или поддержание единых цен, если в результате этого получен доход в особо крупных размерах или причинен ущерб в особо крупных размерах третьему лицу,

наказываются штрафом в размере от 1000 до 2000 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет.

Статья 246[1]. Недобросовестная конкуренция

Любой акт недобросовестной конкуренции, в том числе:

a) создание любыми средствами смешения в отношении предприятий, продуктов либо промышленной или торговой деятельности конкурента;

b) распространение при осуществлении коммерческой деятельности ложных утверждений, дискредитирующих предприятие, продукты или предпринимательскую деятельность конкурента;

c) введение в заблуждение потребителей относительно характера, способа изготовления, свойств, пригодности к применению или количества товаров конкурента;

d) использование фирменного наименования или торговой марки способом, который может вызвать смешение в отношении фирменного наименования или торговой марки, законно используемых другим хозяйствующим субъектом;

e) сравнение в рекламных целях производимых или реализуемых товаров одного хозяйствующего субъекта с товарами других хозяйствующих субъектов,

наказывается штрафом в размере от 1000 до 2000 условных единиц или лишением свободы на срок до 1 года, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 3500 до 5000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью на срок от 1 года до 5 лет.

Статья 247. Понуждение к заключению сделки или к отказу от ее заключения

(1) Понуждение к заключению сделки или к отказу от ее заключения, сопряженное с угрозой применения насилия, уничтожения или повреждения имущества, распространения сведений, которые могут причинить значительный ущерб правам и охраняемым законом интересам лица или его близких родственников, при отсутствии признаков шантажа,

наказывается штрафом в размере от 1000 до 2000 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет.

(2) То же действие, совершенное:

b) с применением насилия, с уничтожением или повреждением имущества;

c) организованной преступной группой или преступной организацией,

наказывается штрафом в размере от 2000 до 3000 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет.

Статья 248. Контрабанда

(1) Перемещение через таможенную границу Республики Молдова товаров, предметов и иных ценностей в крупных размерах, совершенное помимо таможенного контроля или с сокрытием от него путем утаивания предметов в специально изготовленных или приспособленных для этого хранилищах, либо с обманным использованием документов или средств таможенной идентификации, либо сопряженное с недекларированием или недостоверным декларированием товаров, предметов и иных ценностей в таможенных или иных документах, необходимых для пересечения границы,

наказывается штрафом в размере от 150 до 300 условных единиц, или неоплачиваемым

трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

(2) Перемещение через таможенную границу Республики Молдова наркотических, психотропных, сильнодействующих, ядовитых, отравляющих, радиоактивных и взрывчатых веществ, а также вредных отходов и продукции двойного назначения, совершенное помимо таможенного контроля или с сокрытием от него путем утаивания предметов в специально изготовленных или приспособленных для этого хранилищах, либо с обманным использованием документов или средств таможенной идентификации, либо сопряженное с недекларированием или недостоверным декларированием указанных веществ или отходов в таможенных или иных документах, необходимых для пересечения границы,

наказывается штрафом в размере от 200 до 600 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 3000 до 5000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

(3) Перемещение через таможенную границу Республики Молдова вооружения, оружия, взрывных устройств, боеприпасов, совершенное помимо таможенного контроля или с сокрытием от него путем утаивания предметов в специально изготовленных или приспособленных для этого хранилищах, либо с обманным использованием документов или средств таможенной идентификации, либо сопряженное с недекларированием или недостоверным декларированием указанных вооружения, оружия, устройств, боеприпасов в таможенных или иных документах, необходимых для пересечения границы,

наказывается штрафом в размере от 300 до 800 условных единиц или лишением свободы на срок от 4 до 6 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 5000 до 10 000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

(4) Перемещение через таможенную границу Республики Молдова культурных ценностей, совершенное помимо таможенного контроля или с сокрытием от него путем утаивания в специально изготовленных или приспособленных для этого хранилищах, а равно невозвращение на таможенную территорию Республики Молдова вывезенных из страны культурных ценностей, если их возвращение является обязательным,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 8 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 5000 до 10 000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

(5) Действия, предусмотренные частями (1), (2), (3) или (4), совершенные:

b) двумя или более лицами;

c) должностным лицом с использованием служебного положения;

d) в особо крупных размерах,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 10 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 5000 до 10 000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

Статья 249. Уклонение от уплаты таможенных платежей

(1) Уклонение от уплаты таможенных платежей в крупных размерах

наказывается штрафом в размере до 300 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 120 до 180 часов, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 1000 до 2000 условных единиц.

(2) То же действие, совершенное:

b) двумя или более лицами,

наказывается штрафом в размере от 300 до 500 условных единиц или□□

неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 1500 до 2000 условных единиц.

(3) Уклонение от уплаты таможенных платежей в особо крупных размерах

наказывается штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 2000 до 5000 условных единиц.

Статья 250. Перевозка, хранение или реализация подакцизных товаров без маркировки их контрольными или акцизными марками

(1) Перевозка, хранение или реализация подакцизных товаров без маркировки их контрольными или акцизными марками установленного образца, если эти действия повлекли причинение ущерба в крупных размерах;

наказываются штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

(2) Те же действия:

a) сопряженные с маркировкой марками иного, чем установленный, образца;

b) повлекшие причинение ущерба в особо крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 1000 до 1500 условных единиц, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 3000 до 6000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

Статья 251. Присвоение, отчуждение, подмена или сокрытие арестованного или конфискованного имущества

Присвоение, отчуждение, подмена или сокрытие арестованного или конфискованного имущества либо использование его в иных целях, совершенные лицом, которому это имущество было вверено или которое было обязано в соответствии с законом обеспечить его сохранность,

наказываются штрафом в размере от 1000 до 1500 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 3 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

Статья 252. Умышленная несостоятельность

(1) Умышленная несостоятельность, повлекшая причинение кредитору ущерба в крупных размерах,

наказывается штрафом в размере от 300 до 600 условных единиц или лишением свободы на срок до 2 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

(2) То же действие:

a) совершенное двумя или более лицами;

b) повлекшее причинение ущерба в особо крупных размерах,

наказывается штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

Статья 253. Фиктивная несостоятельность

(1) Фиктивная несостоятельность, повлекшая причинение кредитору ущерба в крупных размерах,

наказывается штрафом в размере от 300 до 600 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные

должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

(2) То же действие:

a) совершенное двумя или более лицами;

b) повлекшее причинение ущерба в особо крупных размерах,

наказывается штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок до 4 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

Статья 255. Обман заказчиков

(1) Превышение установленных розничных цен, а равно цен и тарифов на бытовые и коммунальные услуги, оказываемые населению, обсчет или иной обман заказчиков, совершенные в крупных размерах,

наказываются штрафом в размере до 300 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 100 до 240 часов с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет.

(2) Те же действия, совершенные:

b) двумя или более лицами;

c) в особо крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц с лишением или без лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет.

Статья 256. Получение незаконного вознаграждения за выполнение работ, связанных с обслуживанием населения

(1) Получение работником предприятия, учреждения или организации, не являющимся должностным лицом, путем вымогательства незаконного вознаграждения за выполнение работы или оказание услуги в сфере торговли, общественного питания, транспортного, бытового, коммунального, медицинского или иного обслуживания населения, входящих в круг служебных обязанностей этого работника,

наказывается штрафом в размере до 200 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 120 до 180 часов.

(2) То же действие, совершенное:

b) двумя или более лицами;

c) в крупных размерах,

наказывается штрафом в размере от 200 до 400 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет.

Статья 257. Недоброкачественное строительство

(1) Сдача в эксплуатацию недоброкачественно построенных, незаконченных или не соответствующих условиям проекта жилых домов, промышленных, транспортных, энергетических и других сооружений руководителями строительных организаций, производителями работ и должностными лицами, осуществляющими контроль за качеством строительства,

наказывается штрафом в размере от 300 до 600 условных единиц с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

(2) Продолжение ответственными лицами работ, выполняемых ненадлежащим образом и приостановленных актами проверки, в случае, когда это может привести к снижению прочности и устойчивости сооружений,

наказывается штрафом в размере до 200 условных единиц, а юридическое лицо

наказывается штрафом в размере от 3000 до 5000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

(3) Проектирование, проверка, экспертиза, строительство ответственными лицами градостроительного комплекса или сооружения либо осуществление модификаций в нем без соблюдения требований нормативных документов в части безопасности, прочности и устойчивости, если это повлекло:

a) причинение лицу тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью либо потерю им трудоспособности;

b) полное или частичное разрушение сооружения;

c) разрушение или поломку важных установок или оборудования;

d) причинение ущерба в крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 200 до 600 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 5000 до 10 000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

(4) Действия, предусмотренные частью (3), повлекшие смерть человека,

наказываются лишением свободы на срок от 5 до 10 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 5000 до 10 000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

Статья 258. Нарушение правил эксплуатации, ремонта и реконструкции квартир в многоквартирном доме

Нарушение собственниками или жильцами правил эксплуатации, ремонта и реконструкции квартир в многоквартирном доме, а также их внутренних инженерных сетей, причиняющее особо крупный ущерб структурной целостности всего дома или квартир других собственников, квартиросъемщиков или арендаторов либо ухудшающее их жилищные условия,

наказывается штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц.

Глава XI
ИНФОРМАЦИОННЫЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ И ПРЕСТУПЛЕНИЯ В ОБЛАСТИ ЭЛЕКТРОСВЯЗИ

Статья 259. Несанкционированный доступ к компьютерной информации

(1) Неправомерный доступ к компьютерной информации, то есть к информации в компьютерах, на машинных носителях, в информационной системе или сети, лица, не имеющего такого права в силу закона или договора, превышающего пределы разрешения или не получившего разрешение лица, правомочного использовать, администрировать или контролировать информационную систему либо проводить научные исследования или производить иного рода операции в информационной системе, сопряженный с уничтожением, повреждением, модификацией, блокированием или копированием информации, нарушением работы компьютеров, информационной системы или сети и повлекший причинение ущерба в крупных размерах,

наказывается штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 150 до 200 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

(2) То же действие, совершенное:

b) двумя или более лицами;

c) с нарушением систем защиты;

d) путем подключения к каналам связи;

e) с использованием специальных технических средств,

f) с неправомерным использованием компьютера, информационной системы или сети для совершения одного из преступлений, предусмотренных частью (1), статьями 2601 – 2603, 2605 и 2606;

g) в отношении охраняемой законом информации;

h) в особо крупных размерах,

наказывается штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 3000 до 6000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

Статья 260. Неправомерные производство, импорт,продажа или предоставление технических средств или программных продуктов

Неправомерные производство, импорт, продажа или иные формы предоставления в пользование технических средств или программных продуктов, разработанных или адаптированных для целей совершения одного из преступлений, предусмотренных статьями 237, 259, 2601 – 2603, 2605 и 2606,

наказываются штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок от 2 до 5 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 3000 до 6000 условных единиц с лишением права за-ниматься определенной деятельностью или ликвидацией предприятия.

Статья 260^{1}. Неправомерный перехват передачи информационных данных

Неправомерный перехват передачи информационных данных (включая электронную эмиссию), не предназначенных для общего пользования, передаваемых в информационную систему, исходящих из нее или осуществляемых внутри такой системы,

наказывается штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок от 2 до 5 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 3000 до 6000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или ликвидацией предприятия.

Статья 260^{2}. Нарушение целостности информационных данных, содержащихся в информационной системе

Преднамеренное изменение, удаление или повреждение информационных данных, содержащихся в информационной системе, либо неправомерное ограничение доступа к этим данным, несанкционированное перемещение информационных данных из информационной системы, базы данных, приобретение, продажа или иные формы предоставления в пользование информационных данных ограниченного доступа, если эти действия повлекли причи-нение ущерба в крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок от 2 до 5 лет.

Статья 260^{3}. Воздействие на функционирование информационной системы

(1) Воздействие на функционирование информационной системы путем ввода, передачи, изменения, удаления или повреждения информационных данных или ограничения доступа к этим данным, если эти действия повлекли причинение ущерба в крупных размерах,

наказывается штрафом в размере от 700 до 1000 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 150 до 200 часов, или лишением свободы на срок от 2 до 5 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 3000 до 6000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или ликвидацией предприятия.

(2) То же действие:

a) совершенное в корыстных целях;

b) совершенное двумя или более лицами;

c) совершенное организованной преступной группой или преступной организацией;

d) повлекшее причинение ущерба в особо крупных размерах,

наказывается штрафом в размере от 700 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок от 3 до 7 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 3000 до 6000 условных единиц или ликвидацией предприятия.

Статья 260[4]. Неправомерные производство, импорт, продажа или предоставление паролей, кодов доступа или иных аналогичных данных

(1) Неправомерные производство, импорт, продажа или иные формы предоставления в пользование пароля, кода доступа или иных аналогичных данных, с помощью которых может быть получен доступ к информационной системе в целом или ее части с целью совершения одного из преступлений, предусмотренных статьями 237, 259, 260[1] – 260[3], 260[5] и 260[6], если эти действия повлекли причинение ущерба в крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок от 2 до 5 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права за-ниматься определенной деятельностью.

(2) Те же действия:

a) совершенные в корыстных целях;

b) совершенные двумя или более лицами;

c) совершенные организованной преступной группой или преступной организацией;

d) повлекшие причинение ущерба в особо крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 1000 до 1500 условных единиц или лишением свободы на срок от 3 до 7 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 3000 до 6000 условных единиц с лишением права за-ниматься определенной деятельностью или ликвидацией предприятия.

Статья 260[5]. Подлог информационных данных

Неправомерные ввод, изменение или удаление информационных данных либо ограничение доступа к этим данным, влекущие выдачу недостоверных данных с целью использования их для производства определенных юридических последствий, наказываются штрафом в размере от 1000 до 1500 условных единиц или лишением свободы на срок от 2 до 5 лет.

Статья 260[6]. Информационное мошенничество

(1) Ввод, изменение или удаление информационных данных, ограничение доступа к этим данным или иные способы препятствования функционированию информационной системы с целью извлечения материальной выгоды для себя или иного лица, если эти действия повлекли причинение ущерба в крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 1000 до 1500 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 150 до 200 часов, или лишением свободы на срок от 2 до 5 лет.

(2) Те же действия:

a) совершенные организованной преступной группой или преступной организацией;

b) повлекшие причинение ущерба в особо крупных размерах,

наказываются лишением свободы на срок от 4 до 9 лет.

Статья 261. Нарушение правил безопасности информационных систем

Нарушение правил сбора, обработки, хранения, распространения, распределения информации или правил защиты информационных систем, предусмотренных в соответствии с видом информации или степенью ее защиты, если это действие

способствовало хищению, искажению, уничтожению информации или повлекло иные тяжкие последствия,

наказывается штрафом в размере до 400 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 200 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет с лишением или без лишения во всех случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

Статья 261[1]. Несанкционированный доступ к сетям и услугам электросвязи

(1) Несанкционированный доступ к сетям и/или услугам электросвязи с использованием сетей и/или услуг электросвязи других операторов, повлекший причинение ущерба в крупных размерах,

наказывается штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок до 1 года, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

(2) То же действие:

b) совершенное двумя или более лицами;

c) совершенное с нарушением систем защиты;

d) совершенное с использованием специальных технических средств;

e) повлекшее причинение ущерба в особо крупных размерах,

наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет, а юридическое лицо

наказывается штрафом в размере от 3000 до 6000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью.

Глава XII
ТРАНСПОРТНЫЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ

Статья 262. Нарушение правил полетов

Влет в Республику Молдова, вылет из Республики Молдова или транзит через ее воздушное пространство без установленного разрешения, несоблюдение указанных в разрешении маршрутов, мест посадки, воздушных ворот, высоты полета без разрешения соответствующих органов или иное нарушение правил полетов в воздушном пространстве Республики Молдова

наказываются штрафом в размере от 300 до 800 условных единиц или лишением свободы на срок до 2 лет.

Статья 263. Нарушение правил безопасности движения или эксплуатации железнодорожного, водного или воздушного транспорта

(1) Нарушение работником железнодорожного, водного или воздушного транспорта правил безопасности движения или эксплуатации транспорта, повлекшее причинение по неосторожности тяжкого или средней тяжести телесного повреждения или иного тяжкого или средней тяжести вреда здоровью либо имущественного ущерба в крупных размерах,

наказывается штрафом в размере от 300 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок до 4 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права управления транспортными средствами на срок до 2 лет.

(2) То же действие, повлекшее:

a) смерть человека;

b) иные тяжкие последствия,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 7 лет с лишением или без лишения права управления транспортными средствами на срок до 5 лет.

Статья 264. Нарушение правил безопасности движения или эксплуатации транспортных средств лицом, управляющим транспортным средством

(1) Нарушение правил безопасности движения или эксплуатации транспортных средств лицом, управляющим транспортным средством, повлекшее по неосторожности причинение телесного повреждения средней тяжести или иного средней тяжести вреда здоровью,

наказывается штрафом в размере до 300 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением или без лишения права управления транспортными средствами на срок до 2 лет.

(2) То же действие, совершенное в состоянии опьянения,

наказывается штрафом в размере от 600 до 1000 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 200 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 4 лет с лишением во всех случаях права управления транспортными средствами на срок от 3 до 5 лет.

(3) Действие, предусмотренное частью (1), повлекшее:

a) причинение тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью;

b) смерть человека,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 7 лет с лишением права управления транспортными средствами на срок до 4 лет.

(4) Действие, предусмотренное частью (3), совершенное в состоянии опьянения,

наказывается лишением свободы на срок от 4 до 8 лет с лишением права управления транспортными средствами на срок от 4 до 5 лет.

(5) Действие, предусмотренное частью (1), повлекшее смерть двух или более лиц,

наказывается лишением свободы на срок от 6 до 10 лет с лишением права управления транспортными средствами на срок до 5 лет.

(6) Действие, предусмотренное частью (5), совершенное в состоянии опьянения,

наказывается лишением свободы на срок от 7 до 12 лет с лишением права управления транспортными средствами на срок 5 лет.

Статья 264[1]. Управление транспортным средством в состоянии сильного алкогольного опьянения или в состоянии опьянения, вызванного другими веществами

(1) Управление транспортным средством лицом, находящимся в состоянии сильного алкогольного опьянения или в состоянии опьянения, вызванного наркотическими, психотропными и/или другими веществами, вызывающими опьянение,

наказывается штрафом в размере от 400 до 500 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 200 до 240 часов с лишением в обоих случаях права управления транспортными средствами на срок от 3 до 5 лет.

(2) Сознательная передача управления транспортным средством лицу, заведомо находящемуся в состоянии опьянения, если это повлекло последствия, указанные в статье 264,

наказывается штрафом в размере от 450 до 550 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 200 до 240 часов с лишением в обоих случаях права управления транспортными средствами на срок от 3 до 5 лет.

(3) Отказ, сопротивление или уклонение водителя транспортного средства от проведения теста на алкоголь, от медицинского освидетельствования на состояние

опьянения и его характер или от взятия биологических проб на анализ в рамках этого медицинского освидетельствования

наказывается штрафом в размере от 550 до 650 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 200 до 240 часов с лишением в обоих случаях права управления транспортными средствами на срок от 3 до 5 лет.

(4) Действия, предусмотренные частями (1)–(3), совершенные лицом, не имеющим водительского удостоверения, или лицом, лишенным права управления транспортными средствами,

наказываются штрафом в размере от 700 до 800 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 200 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 1 года.

Статья 265. Выпуск в эксплуатацию заведомо технически неисправных транспортных средств

Выпуск в эксплуатацию заведомо технически неисправных транспортных средств или иное грубое нарушение правил их эксплуатации, обеспечивающих безопасность движения, лицом, ответственным за техническое состояние или эксплуатацию транспортных средств, а равно нарушение должностным лицом либо лицом, управляющим коммерческой, общественной или иной негосударственной организацией, режима работы водителей или механизаторов, если это повлекло последствия, указанные в статье 264,

наказываются штрафом в размере от 200 до 700 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать должности, связанные с ответственностью за техническое состояние или эксплуатацию транспортных средств, на срок от 2 до 5 лет.

Статья 266. Оставление места транспортного происшествия

Оставление места транспортного происшествия лицом, управляющим транспортным средством и нарушившим правила безопасности движения или эксплуатации транспортных средств, в случае наступления последствий, указанных в частях (3) и (5) статьи 264,

наказывается штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 200 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет.

Статья 267. Недоброкачественный ремонт путей сообщения, железнодорожных, водных, воздушных транспортных средств или выпуск их в эксплуатацию с техническими неисправностями

Недоброкачественный ремонт путей сообщения, находящихся на них сооружений, средств связи или сигнализации, железнодорожных, водных, воздушных транспортных средств, а равно выпуск в эксплуатацию технически неисправных транспортных средств или грубое нарушение правил их эксплуатации лицом, ответственным за техническое состояние или эксплуатацию путей сообщения и (или) транспортных средств, если эти действия повлекли последствия, указанные в статье 263,

наказываются штрафом в размере от 300 до 800 условных единиц или лишением свободы на срок до 7 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

Статья 268. Умышленное повреждение или разрушение путей сообщения и транспортных средств

Умышленное повреждение или разрушение путей сообщения, находящихся на них сооружений, средств связи или сигнализации либо другого транспортного оборудования, а также транспортных средств, если эти действия повлекли последствия, указанные в статье 263 или части (5) статьи 264,

наказываются штрафом в размере от 200 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок до 7 лет.

Статья 269. Нарушение правил об охране порядка и безопасности движения

Нарушение пассажиром, пешеходом или другим участником движения правил об охране порядка и безопасности движения, если это действие повлекло последствия, указанные в статье 264,

наказывается штрафом в размере от 300 до 800 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет.

Статья 270. Самовольная без надобности остановка поезда

Самовольная без надобности остановка поезда стоп-краном, путем разъединения воздушной тормозной магистрали или иным способом, если это повлекло:

a) несчастные случаи с людьми;

b) крушение или повреждение подвижного состава;

c) иные тяжкие последствия

наказывается штрафом в размере от 300 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок до 7 лет.

Статья 271. Умышленное блокирование транспортных путей

Умышленное блокирование транспортных путей посредством создания препятствий, установления постов или иными средствами, повлекшее:

a) несчастные случаи с людьми;

b) иные тяжкие последствия,

наказывается штрафом в размере от 300 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок от 2 до 6 лет.

Статья 272. Понуждение работника железнодорожного, водного, воздушного или автомобильного транспорта к невыполнению своих служебных обязанностей

(1) Понуждение работника железнодорожного, водного, воздушного или автомобильного транспорта к невыполнению своих служебных обязанностей путем угрозы убийством, причинением тяжких телесных повреждений или иного тяжкого вреда здоровью либо уничтожением имущества этого работника или его близких родственников, если имелись основания опасаться осуществления этой угрозы,

наказывается штрафом в размере до 200 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 140 до 200 часов, или лишением свободы на срок до 1 года.

(2) То же действие, совершенное:

b) двумя или более лицами,

наказывается штрафом в размере от 200 до 700 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет.

Статья 275. Угон или захват железнодорожного подвижного состава, воздушного, морского или речного судна

(1) Угон, захват или незаконное осуществление контроля над железнодорожным подвижным составом, воздушным, морским или речным судном либо захват вокзала, аэропорта, порта или иного транспортного предприятия, учреждения, организации, а равно грузов без цели их хищения

наказываются лишением свободы на срок от 5 до 10 лет.

(2) Те же действия:

a) совершенные двумя или более лицами;

b) сопряженные с насилием или с угрозой его применения либо с любой другой формой запугивания;

b[1]) совершенные в отношении воздушного судна, находящегося в полете;

c) приведшие к аварии железнодорожного подвижного состава, воздушного, морского или речного судна;

d) повлекшие иные тяжкие последствия,

наказываются лишением свободы на срок от 7 до 15 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), повлекшие:

a) причинение тяжких телесных повреждений или иного тяжкого вреда здоровью;

b) смерть человека,

наказываются лишением свободы на срок от 10 до 15 лет.

Статья 276. Фальсификация идентификационных элементов автотранспортного средства

(1) Фальсификация серии или идентификационного номера шасси, кузова или двигателя автотранспортного средства путем их стирания, замены или изменения

наказывается штрафом в размере от 300 до 600 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 1 года.

(2) То же действие, совершенное:

b) двумя или более лицами;

c) с использованием служебного положения,

наказывается штрафом в размере от 500 до 1500 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 3 лет.

ГЛАВА XIII
ПРЕСТУПЛЕНИЯ ПРОТИВ ОБЩЕСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ И ОБЩЕСТВЕННОГО ПОРЯДКА

Статья 278. Террористический акт

(1) Террористический акт, то есть совершение взрыва, поджога или иного деяния, создающего опасность гибели людей, причинения им телесных повреждений или иного вреда здоровью, нанесения существенного ущерба имуществу или окружающей среде либо наступления иных тяжких последствий, если это деяние совершено в целях устрашения населения или его части, привлечения внимания общественности к определенным политическим, религиозным или другим взглядам лица, совершившего деяние, либо в целях понуждения государства, международной организации, юридического или физического лица совершить какое-либо действие либо воздержаться от его совершения, а равно угроза совершения такого рода деяния в тех же целях,

наказывается лишением свободы на срок от 6 до 12 лет.

(2) То же деяние, совершенное:

b) организованной преступной группой;

c) с применением огнестрельного оружия или взрывчатых веществ;

d) с причинением тяжких или средней тяжести телесных повреждений или иного тяжкого или средней тяжести вреда здоровью;

e) с причинением имущественного ущерба в особо крупных размерах,

наказывается лишением свободы на срок от 8 до 15 лет.

(3) Деяния, предусмотренные частями (1) или (2):

a) совершенные преступной организацией;

b) повлекшие по неосторожности смерть человека,

наказываются лишением свободы на срок от 12 до 20 лет.

(4) Террористический акт, совершенный путем убийства человека или группы лиц в предусмотренных частью (1) целях,

наказывается лишением свободы на срок от 16 до 20 лет или пожизненным

заключением.

(5) К лицу, совершившему террористический акт, его соучастнику могут быть применены минимальные уголовные наказания, предусмотренные настоящей статьей, если они предупредили органы власти о соответствующих деяниях и этим способствовали предотвращению гибели людей, причинения телесных повреждений или иного вреда здоровью, иных тяжких последствий либо разоблачению других преступников.

(6) Лицо, участвовавшее в подготовке террористического акта, освобождается от уголовной ответственности, если оно своевременным предупреждением органов власти или иным путем способствовало предотвращению осуществления террористического акта и если в действиях этого лица не содержится иного состава преступления.

Статья 278[1]. Доставка, размещение, приведение в действие или детонирование взрывного устройства или иного смертоносного устройства

(1) Доставка, размещение, приведение в действие или детонирование взрывного устройства или иного смертоносного устройства в пределах места общественного пользования, государственного или правительственного объекта, объекта инфраструктуры или объекта системы общественного транспорта или совершение указанных действий, направленных против упомянутых места или объектов, с целью причинения:

a) смерти или тяжких телесных повреждений либо иного тяжкого вреда здоровью;

b) существенного ущерба месту, объекту или системе

наказываются лишением свободы на срок от 5 до 10 лет.

(2) Те же действия, совершенные:

a) с причинением тяжких или средней тяжести телесных повреждений или иного тяжкого или средней тяжести вреда здоровью;

b) с причинением ущерба в крупных или особо крупных размерах,

наказываются лишением свободы на срок от 8 до 15 лет.

(3) Действия, предусмотренные пунктом b) части (1), повлекшие по неосторожности смерть человека,

наказываются лишением свободы на срок от 8 до 12 лет.

(4) Действия, предусмотренные частями (1), (2) или (3), совершенные организованной преступной группой или преступной организацией,

наказываются лишением свободы на срок от 12 до 18 лет.

(5) Действия, предусмотренные частью (1), сопряженные с умышленным убийством,

наказываются лишением свободы на срок от 16 до 20 лет или пожизненным заключением.

Статья 279. Финансирование терроризма

(1) Финансирование терроризма, то есть умышленное предоставление или сбор любым лицом любыми методами прямо или косвенно любого имущества, добытого любым путем, либо оказание финансовых услуг с намерением, чтобы это имущество или услуги использовались, или при осознании того, что они будут использованы частично или полностью:

a) для организации, подготовки или совершения преступления террористического характера;

b) организованной преступной группой, преступной организацией или отдельным лицом, которые совершают или предпринимают попытку совершения преступления террористического характера или которые организуют, руководят, объединяются, вступают в предварительный сговор, подстрекают или участвуют в совершении данного преступления в качестве пособника,

наказывается лишением свободы на срок от 5 до 10 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 7000 до 10000 условных

единиц с ликвидацией юридического лица.

(2) Финансирование терроризма признается оконченным преступлением независимо от того, было ли совершено преступление террористического характера, использовалось ли имущество группой, организацией или лицом, указанными в пункте b) части (1), для совершения преступления, а также независимо от того, были ли совершены действия на территории или за пределами Республики Молдова.

(3) Под имуществом понимаются финансовые средства, любого рода ценности (активы), материальные или нематериальные, движимые или недвижимые, осязаемые или неосязаемые, а также юридические акты или инструменты в любой форме, в том числе электронной или цифровой, подтверждающие правовой титул или право, включая любую долю участия (интересы) в таких ценностях (активах).

Статья 279[1]. Вербовка, подготовка или оказание иной поддержки в террористических целях

(1) Вербовка в террористических целях, то есть адресованное лицу обращение совершить преступление террористического характера или принять участие в его приготовлении или совершении либо присоединиться к группе или к организации с намерением, чтобы обращение оказало содействие, или при осознании, что данное обращение предпринято в целях оказания содействия в совершении одного или нескольких преступлений террористического характера,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 8 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 3000 до 7000 условных единиц с ликвидацией юридического лица.

(2) Подготовка в террористических целях, то есть проведение инструктажа по изготовлению или использованию взрывных устройств или взрывчатых веществ, оружия массового уничтожения, радиоактивных устройств или материалов, огнестрельного или другого оружия, отравляющих или опасных веществ либо по иным специальным методам или техникам с намерением, чтобы такой инструктаж содействовал, или при осознании, что такой инструктаж выполняется с целью содействия в совершении одного или нескольких преступлений террористического характера,

наказывается лишением свободы на срок от 4 до 9 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 3 до 5 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 5000 до 8000 условных единиц с ликвидацией юридического лица.

(3) Приобретение, хранение, изготовление, транспор¬тировка или поставка оружия, боеприпасов, других разрушающих устройств или средств, биологического оружия, отравляющих или опасных веществ, оказание содействия при перемещении через государственную границу, предоставление приюта, облегчение вхождения в зону ограниченного доступа, сбор, хранение с целью передачи или предоставление информации об объектах-целях, а также оказание иной помощи в любой форме с намерением, чтобы такие действия содействовали, или при осознании, что такие действия совершаются с целью содействия в совершении одного или нескольких преступлений террористического характера,

наказываются лишением свободы на срок от 5 до 10 лет с лишением права занимать определенную должность или заниматься определенной деятельностью на срок от 3 до 5 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 7000 до 10000 условных единиц с ликви¬дацией юридического лица.

(4) Действия, предусмотренные частями (1), (2) или (3), совершенные с использованием служебного положения,

наказываются лишением свободы на срок от 7 до 15 лет.

Статья 279[2]. Подстрекательство в террористических целях или публичное оправдание терроризма

(1) Подстрекательство в террористических целях, то есть распространение или доведение до сведения общественности иным способом сообщения с намерением, чтобы это сообщение склонило, или при осознании, что это сообщение может склонить к совершению преступления террористического характера,

наказывается штрафом в размере от 300 до 600 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 5 лет с лишением или без лишения во всех случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет или с ликвидацией юридического лица.

(2) Публичное оправдание терроризма, то есть распространение или доведение до сведения общественности иным способом сообщения о признании идеологии или практики совершения преступлений террористического характера правильными, нуждающимися в поддержке или достойными подражания,

наказывается штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 140 до 200 часов, или лишением свободы на срок до 4 лет с лишением или без лишения во всех случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 800 до 2000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет или с ликвидацией юридического лица.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные:

a) через средства массовой информации;

b) с использованием служебного положения,

наказываются штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок от 2 до 5 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 3000 до 5000 условных единиц с лишением или без лишения права заниматься определенной деятельностью на срок от 3 до 5 лет или с ликвидацией юридического лица.

Статья 280. Захват заложников

(1) Захват или удержание лица в качестве заложника, а также угроза смертью, причинением телесных повреждений или иного вреда здоровью либо дальнейшим удержанием лица в этом качестве с целью понуждения государства, международной организации, юридического или физического лица либо группы лиц совершить какое-либо действие либо воздержаться от его совершения в качестве условия освобождения заложника

наказываются лишением свободы на срок от 5 до 10 лет.

(2) Захват заложников, совершенный:

b) в отношении двух или более лиц;

c) в отношении заведомо несовершеннолетнего или беременной женщины либо с использованием заведомо или очевидно беспомощного состояния потерпевшего, обусловленного преклонным возрастом, болезнью, физическими или психическими отклонениями либо иного рода факторами;

e) из корыстных побуждений;

f) с применением насилия, опасного для жизни или здоровья лица;

наказывается лишением свободы на срок от 6 до12 лет без наложения штрафа или с

наложением штрафа в размере от 500 до 1000 условных единиц.

(3) Захват заложников:

a) совершенный организованной преступной группой или преступной организацией;

b) повлекший причинение тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью;

c) повлекший по неосторожности смерть потерпевшего;

d) повлекший иные тяжкие последствия,

наказывается лишением свободы на срок от 8 до 15 лет.

Статья 281. Заведомо ложное сообщение о террористическом акте

Заведомо ложное сообщение о готовящемся взрыве, поджоге или иных действиях, создающих опасность гибели людей, причинения имущественного ущерба в крупных размерах или наступления иных тяжких последствий,

наказывается штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет.

Статья 282. Организация незаконного военизированного формирования или участие в нем

(1) Организация военизированного формирования, не предусмотренного законодательством Республики Молдова, или руководство им, а равно участие в таком формировании

наказываются лишением свободы на срок от 2 до 7 лет.

(2) Лицо, добровольно прекратившее участие в незаконном военизированном формировании и сдавшее оружие, освобождается от уголовной ответственности, если в его действиях не содержится иного состава преступления.

Статья 283. Бандитизм

Организация вооруженных банд с целью нападения на юридических или физических лиц, а равно участие в таких бандах или в совершаемых ими нападениях

наказываются лишением свободы на срок от 7 до 15 лет.

Статья 284. Создание преступной организации или руководство ею

(1) Создание преступной организации или руководство ею, то есть планирование создания такой организации и ее деятельности, либо приискание и вербовка членов такой организации, либо проведение сборов членов такой организации, либо создание денежных и иных фондов для поддержания членов такой организации и ее преступной деятельности, либо снабжение такой организации оружием и средствами для совершения преступлений, либо организация сбора информации о потенциальных жертвах и о деятельности правоохранительных органов, либо согласование преступных планов и действий с другими преступными организациями и группами или отдельными преступниками в стране и за рубежом,

наказываются лишением свободы на срок от 8 до 15 лет.

(2) Создание преступной организации или организованной преступной группы либо руководство ею с целью совершения одного или нескольких преступлений террористического характера

наказывается лишением свободы на срок от 10 до 20 лет или пожизненным заключением.

Статья 285. Массовые беспорядки

(1) Организация или руководство массовыми беспо¬рядками, сопряженными с применением насилия в отношении людей, погромами, поджогами, уничтожением имущества, применением огнестрельного оружия или других предметов, используемых в качестве оружия, а равно с оказанием насильственного или вооруженного сопротивления представителям власти,

наказываются лишением свободы на срок от 4 до 8 лет.

(2) Активное участие в совершении действий, предусмотренных частью (1), наказывается лишением свободы на срок от 3 до 7 лет.

(3) Призывы к активному насильственному неповино¬вению законным требованиям представителей власти и к массовым беспорядкам, а равно к совершению насильственных действий в отношении людей

наказываются штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет.

Статья 286. Действия, дезорганизующие деятельность пенитенциарных учреждений

Издевательства над осужденными, ступившими на путь исправления, со стороны лиц, отбывающих наказание в виде лишения свободы, или совершение ими насильственного нападения на администрацию, а равно организация в этих целях преступных групп или активное участие в таких группах

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 10 лет.

Статья 287. Хулиганство

(1) Хулиганство, то есть умышленные действия, грубо нарушающие общественный порядок, сопряженные с применением насилия к людям либо с угрозами его применения, с насильственным сопротивлением представителю власти либо иному лицу, пресекающему хулиганские действия, а равно действия, отличающиеся по своему содержанию исключительным цинизмом или особой дерзостью,

наказывается штрафом в размере от 200 до 700 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет.

(2) То же действие, совершенное:

a) лицом, ранее совершившим хулиганский поступок;

b) двумя или более лицами,

наказывается штрафом в размере от 400 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет.

(3) Злостное хулиганство, то есть действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные с применением или попыткой применения оружия или других предметов для причинения телесных повреждений или иного вреда здоровью,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 7 лет.

Статья 288. Вандализм

(1) Вандализм, то есть осквернение зданий или иных помещений, а равно уничтожение имущества в общественном транспорте или других общественных местах,

наказывается штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 140 до 200 часов, или лишением свободы на срок до 1 года.

(2) То же действие, совершенное:

b) двумя или более лицами,

c) в отношении имущества, имеющего историческую, культурную или религиозную ценность,

наказывается штрафом в размере от 200 до 700 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет.

Статья 289. Пиратство

(1) Ограбление, совершенное в личных целях экипажем или пассажирами судна в отношении лиц или имущества, находящихся на борту этого судна, либо в отношении

другого судна, если суда находятся в открытом море или другом месте, находящемся вне юрисдикции какого-либо государства,

наказывается лишением свободы на срок от 5 до 10 лет.

(2) То же действие:

b) совершенное организованной преступной группой или преступной организацией;

c) совершенное с применением оружия или других предметов, используемых в качестве оружия;

d) повлекшее по неосторожности смерть человека;

e) повлекшее особо тяжкие последствия,

наказывается лишением свободы на срок от 8 до 15 лет.

Статья 289[1]. Преступления против авиационной безопасности и безопасности аэропортов

(1) Деяния, которые могут угрожать авиационной безопасности и безопасности аэропортов, то есть:

a) совершение акта насилия в отношении лица, находящегося на борту воздушного судна, находящегося в полете, если такой акт может угрожать безопасности этого судна;

b) совершение акта насилия в отношении лица в аэропорту, обслуживающем гражданскую авиацию, если такой акт может угрожать безопасности аэропорта;

c) разрушение воздушного судна, находящегося в эксплуатации, или причинение этому судну повреждения, выводящего его из строя или могущего угрожать его безопасности в полете;

d) размещение или иное деяние, приведшее к размещению на воздушном судне, находящемся в эксплуатации, любым способом устройства или вещества, которое может разрушить это судно или причинить ему повреждение, выводящее его из строя или могущее угрожать его безопасности в полете;

e) разрушение или повреждение аэронавигацион¬ного оборудования или вмешательство в его эксплуатацию, если такие действия могут угрожать безопасности воздушного судна в полете;

f) разрушение или повреждение оборудования или сооружения аэропорта, обслуживающего гражданскую авиацию, либо расположенного в аэропорту воздушного судна, не находящегося в эксплуатации, или нарушение работы службы аэропорта, если такие действия могут угрожать безопасности аэропорта;

g) сообщение заведомо ложных сведений, если таким образом создается угроза безопасности воздушного судна, находящегося в полете,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 12 лет.

(2) Те же деяния, повлекшие по неосторожности:

a) причинение тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью;

b) смерть человека;

c) иные тяжкие последствия,

наказываются лишением свободы на срок от 10 до 20 лет.

(3) Деяния, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные организованной преступной группой или преступной организацией,

наказываются лишением свободы на срок от 15 до 20 лет или пожизненным заключением.

Статья 289[2]. Преступления против безопасности водного транспорта

(1) Деяния, которые могут угрожать безопасности водного транспорта, то есть:

a) совершение акта насилия в отношении лица, находящегося на борту морского или речного судна, если этот акт может угрожать безопасному плаванию данного судна;

b) разрушение морского или речного судна или причинение этому судну или его грузу повреждения, которое может угрожать безопасному плаванию данного судна;

c) размещение или иное деяние, приведшее к размещению на борту морского или речного судна любым способом устройства или вещества, которое может разрушить это судно, причинить ему или его грузу повреждение, могущее угрожать безопасному плаванию судна;

d) разрушение или повреждение навигационного оборудования либо вмешательство в его эксплуатацию, если такие действия могут угрожать безопасному плаванию морского или речного судна;

e) сообщение заведомо ложных сведений, если таким образом создается угроза безопасному плаванию морского или речного судна,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 12 лет.

(2) Те же деяния, повлекшие по неосторожности:

a) причинение тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью;

b) смерть человека;

c) иные тяжкие последствия,

наказываются лишением свободы на срок от 10 до 20 лет.

(3) Деяния, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные организованной преступной группой или преступной организацией,

наказываются лишением свободы на срок от 15 до 20 лет или пожизненным заключением.

Статья 289[3]. Преступления против безопасности стационарных платформ

(1) Деяния, угрожающие безопасности стационарных платформ, то есть:

a) захват стационарной платформы или незаконное осуществление контроля над ней, сопряженные с насилием или с угрозой его применения либо с любой другой формой запугивания;

b) совершение акта насилия в отношении лица, находящегося на стационарной платформе, если этот акт может создать угрозу безопасности платформы;

c) разрушение стационарной платформы или причинение ей повреждения, которое может угрожать ее безопасности;

d) размещение или иное деяние, приведшее к размещению на стационарной платформе любым способом устройства или вещества, которое может разрушить платформу или создать угрозу ее безопасности,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 12 лет.

(2) Те же деяния, повлекшие по неосторожности:

a) причинение тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью;

b) смерть человека;

c) иные тяжкие последствия,

наказываются лишением свободы на срок от 10 до 20 лет.

(3) Деяния, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные организованной преступной группой или преступной организацией,

наказываются лишением свободы на срок от 15 до 20 лет или пожизненным заключением.

Статья 290. Незаконное ношение, хранение, приобретение, изготовление, ремонт или сбыт оружия и боеприпасов, их хищение

(1) Ношение, хранение, приобретение, изготовление, ремонт или сбыт огнестрельного оружия, кроме гладкоствольных охотничьих ружей, или боеприпасов без соответствующего разрешения, а равно их хищение

наказываются штрафом в размере от 300 до 600 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет.

(2) Те же действия, совершенные:

b) двумя или более лицами,

наказываются лишением свободы на срок от 2 до 7 лет.

(3) Лицо, добровольно сдавшее огнестрельное оружие или боеприпасы, хранившиеся у него без соответствующего разрешения, освобождается от уголовной ответственности.

Статья 291. Небрежное хранение огнестрельного оружия и боеприпасов

Небрежное хранение огнестрельного оружия и боеприпасов, а равно передача этого оружия и боеприпасов другим лицам,

наказываются штрафом в размере до 500 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет.

Статья 292. Производство, приобретение, переработка, хранение, перевозка, использование или приведение в негодность взрывчатых веществ или радиоактивных материалов

(1) Производство, приобретение, переработка, хранение, перевозка, использование, приведение в негодность без соответствующего разрешения или любое другое незаконное действие по обороту взрывчатых веществ или радиоактивных материалов

наказываются штрафом в размере от 300 до 800 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 3000 до 5000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

(1^1) Те же деяния, совершенные с ядерным материалом, если они создают угрозу причинения смерти либо тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью, либо существенного ущерба имуществу или окружающей среде,

наказываются штрафом в размере от 600 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок от 3 до 7 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 6000 до 8000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или с ликвидацией юридического лица.

(2) Деяния, предусмотренные частями (1) или (11), повлекшие по неосторожности:

a) смерть человека;

b) иные тяжкие последствия,

наказываются лишением свободы на срок от 5 до 10 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 7000 до 10000 условных единиц с ликвидацией юридического лица.

Статья 293. Нарушение правил учета, хранения, перевозки и использования легковоспламеняющихся или едких веществ

Нарушение правил учета, хранения, перевозки и использования легковоспламеняющихся или едких веществ, а равно незаконная пересылка по почте или багажом этих веществ,

наказываются штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет.

Статья 295. Хищение, угроза совершения хищения или требование о передаче радиоактивных материалов

или устройств либо ядерных установок

(1) Хищение радиоактивного материала или устройства либо ядерной установки

наказывается лишением свободы на срок от 4 до 8 лет с лишением или без лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет.

(2) Требование о передаче радиоактивного материала или устройства либо ядерной установки, сопряженное с угрозой применения насилия или с другой формой запугивания,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 7 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные:

a) двумя или более лицами;

b) с использованием служебного положения;

c) с применением насилия, не опасного для жизни или здоровья лица,

наказываются лишением свободы на срок от 6 до 12 лет с лишением или без лишения права занимать определенные должности или заниматься определен¬ной деятельностью на срок от 2 до 5 лет.

(4) Нападение на лицо с целью хищения радиоактив¬ного материала или устройства либо ядерной установки, сопряженное с насилием, опасным для жизни или здоровья лица, подвергшегося нападению, либо с угрозой применения такого насилия,

наказывается лишением свободы на срок от 6 до 12 лет.

(5) Действия, предусмотренные частью (4), совер¬шенные:

a) двумя или более лицами;

b) с применением оружия или других предметов, используемых в качестве оружия;

c) с причинением тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью,

наказываются лишением свободы на срок от 10 до 17 лет.

(6) Действия, предусмотренные частями (1), (2), (3), (4) или (5), совершенные:

a) организованной преступной группой или преступной организацией либо в их пользу;

b) в крупных или особо крупных размерах,

наказываются лишением свободы на срок от 12 до 20 лет.

(7) Угроза совершения хищения радиоактивного материала или устройства либо ядерной установки с целью понуждения государства, международной организации, юридического или физического лица совершить какое-либо действие либо воздержаться от его совершения

наказывается лишением свободы на срок от 2 до 5 лет.

Статья 295[1]. Владение, изготовление или использование радиоактивных материалов или устройств либо ядерных установок

(1) Владение радиоактивным материалом, изготовление или владение радиоактивным устройством с целью причинения смерти, либо тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью, либо существенного ущерба имуществу или окружающей среде

наказываются лишением свободы на срок от 10 до 15 лет с лишением права занимать определенные должнос¬ти или заниматься определенной деятель¬ностью на срок от 2 до 5 лет.

(2) Использование любым способом радиоактивного материала или устройства либо ядерной установки, сопряженное с высвобождением или с угрозой высвобождения радиоактивного материала, совершенное с целью:

a) причинения смерти, либо тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью, либо существенного ущерба имуществу или окружающей среде;

b) вынуждения государства, международной организации, юридического или физического лица совершить какое-либо действие либо воздержаться от его совершения,

наказывается лишением свободы на срок от 15 до 20 лет с лишением права занимать определенные должнос¬ти или заниматься определенной деятель¬ностью на срок от 3 до 5 лет.

(3) Угроза совершения действия, предусмотренного частью (2),

наказывается лишением свободы на срок от 2 до 5 лет.

Статья 295[2]. Нападение на ядерную установку

(1) Совершение действия, направленного против ядерной установки или представляющего собой вмешательство в эксплуатацию ядерной установки,

наказывается лишением свободы на срок от 5 до 10 лет.

(2) То же действие, совершенное:

a) двумя или более лицами;

b) с применением насилия, опасного для жизни или здоровья лица;

c) с применением оружия или других предметов, используемых в качестве оружия,

наказывается лишением свободы на срок от 7 до 15 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2):

a) сопряженные с облучением или с выбросом радиоактивных веществ;

b) повлекшие иные тяжкие последствия, наказываются лишением свободы на срок от 12 до 20 лет.

(4) Угроза совершения действия, предусмотренного частью (1),

наказывается штрафом в размере от 300 до 600 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок от 2 до 5 лет.

(5) Угроза совершения действия, предусмотренного частью (1), с целью понуждения государства, международной организации, юридического или физического лица совершить какое-либо действие либо воздержаться от его совершения

наказывается лишением свободы на срок от 2 до 5 лет.

Статья 296. Нарушение правил пожарной безопасности

Невыполнение распоряжений государственного пожарного надзора, а равно злостное нарушение правил пожарной безопасности, если эти действия повлекли тяжкие последствия,

наказываются штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц или лишением свободы на срок до 2 лет.

Статья 297. Невыполнение распоряжений государственного надзора в области гражданской защиты

Невыполнение распоряжений государственного надзора в области гражданской защиты, а равно злостное нарушение норм и правил в области гражданской защиты, если эти действия повлекли:

a) смерть человека;

b) иные тяжкие последствия,

наказываются штрафом в размере от 200 до 600 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет.

Статья 298. Нарушение правил эксплуатации объектов энергетики

Нарушение правил эксплуатации станций по производству электрической и тепловой энергии, линий передачи и распределения электрической и тепловой энергии, а также трубопроводов, если это действие повлекло:

a) смерть человека;

b) иные тяжкие последствия,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 7 лет.

Статья 300. Нарушение правил при производстве горных или горно-строительных работ

Нарушение при производстве горных или горно-строительных работ правил безопасности, строительных, санитарных или противопожарных правил, а равно правил эксплуатации строительных механизмов, если это действие повлекло:

a) смерть человека;

b) иные тяжкие последствия,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 10 лет.

Статья 301. Нарушение правил безопасности во взрывоопасных предприятиях или цехах

Нарушение производственно-технической дисциплины или правил, обеспечивающих безопасность производства во взрывоопасных предприятиях или цехах, если это действие повлекло:

a) смерть человека;

b) иные тяжкие последствия,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 10 лет.

Статья 301[1]. Производство, реализация или приобретение с целью реализации специальных технических средств, предназначенных для негласного получения информации, совершенные незаконно

Производство, реализация или приобретение с целью реализации специальных технических средств, предназначенных для негласного получения информации, совершенные незаконно,

наказываются штрафом в размере от 300 до 500 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 200 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет, во всех случаях с лишением или без лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 1 до 3 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью на срок от 1 до 3 лет.

Статья 302. Организация попрошайничества

(1) Организация попрошайничества с целью получения для себя или другого лица незаслуженных материальных благ

наказывается штрафом в размере до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 1000 до 2500 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или ликвидацией юридического лица.

(2) То же действие, совершенное в отношении двух и более лиц,

наказывается штрафом в размере от 500 до 1500 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 2500 до 5000 условных единиц с лишением права заниматься определенной деятельностью или ликвидацией юридического лица.

Глава XIV
ПРЕСТУПЛЕНИЯ ПРОТИВ ПРАВОСУДИЯ

Статья 303. Вмешательство в осуществление правосудия и уголовного преследования

(1) Вмешательство в какой бы то ни было форме в деятельность судебных инстанций по осуществлению правосудия с целью воспрепятствовать всестороннему, полному и объективному рассмотрению дела или добиться вынесения неправосудного судебного решения

наказывается штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет.

(2) Вмешательство в какой бы то ни было форме в деятельность органов уголовного преследования с целью воспрепятствовать скорейшему, полному и объективному расследованию уголовного дела

наказывается штрафом в размере до 350 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные с использованием

служебного положения,

наказываются штрафом в размере от 400 до 600 условных единиц или лишением свободы на срок до 4 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 3 лет.

Статья 306. Привлечение к уголовной ответственности заведомо невиновного лица

(1) Привлечение к уголовной ответственности заведомо невиновного лица лицом, осуществляющим уголовное преследование,

наказывается штрафом в размере от 300 до 800 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

(2) То же действие:

a) связанное с обвинением в совершении тяжкого, особо тяжкого или чрезвычайно тяжкого преступления;

c) повлекшее тяжкие последствия,

наказывается лишением свободы на срок от 2 до 7 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

Статья 307. Вынесение неправосудного приговора, определения или постановления

(1) Вынесение судьей заведомо неправосудного приговора, определения или постановления

наказывается штрафом в размере от 300 до 800 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

(2) То же действие:

a) связанное с обвинением в совершении тяжкого, особо тяжкого или чрезвычайно тяжкого преступления;

c) повлекшее тяжкие последствия,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 7 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

Статья 308. Незаконное задержание или арест

(1) Заведомо незаконное задержание лицом, осуществляющим уголовное преследование,

наказывается лишением свободы на срок до 2 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

(2) Заведомо незаконный арест судьей

наказывается лишением свободы на срок до 3 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

(4) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), повлекшие тяжкие последствия,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 7 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

Статья 309. Принуждение к даче показаний

(1) Принуждение лица к даче показаний при допросе или принуждение эксперта к даче заключения либо переводчика к неправильному переводу путем угроз или иных незаконных действий со стороны лица, осуществляющего уголовное преследование,

наказываются лишением свободы на срок до 3 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

(2) Те же действия, сопряженные:

a) с применением насилия;

b) с жестоким, бесчеловечным или унижающим достоинство обращением;

c) с заключением соглашения о признании вины,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 8 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

Статья 309[1]. Пытки

(1) Умышленное причинение какому-либо лицу сильной боли либо страдания, физического или нравственного, в частности с целью получения от него или от третьего лица сведений или признаний, наказания его за действие, совершенное им или третьим лицом или в совершении которого оно подозревается, запугивания или принуждения его или третьего лица либо по любой другой причине, основанной на дискриминации любого характера, если такая боль или страдание причиняются должностным лицом или иным лицом, выступающим в официальном качестве, либо по их подстрекательству или с их ведома или молчаливого согласия, за исключением боли или страдания, которые возникают исключительно в результате законных санкций, неотделимы от этих санкций или вызваны ими случайно,

наказывается лишением свободы на срок от 2 до 5 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

(2) Организация пыток или подстрекательство к совершению таких действий

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 8 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные:

a) в отношении заведомо несовершеннолетнего или беременной женщины либо с использованием заведомо или очевидно беспомощного состояния потерпевшего, обусловленного преклонным возрастом, болезнью, физическими или психическими отклонениями либо иного рода факторами;

c) двумя или более лицами;

e) с использованием специальных орудий пыток или других предметов, приспособленных для этих целей;

f) должностным лицом, занимающим ответственное положение,

наказываются лишением свободы на срок от 5 до 10 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет.

Статья 310. Фальсификация доказательств

(1) Фальсификация доказательств в гражданском процессе лицом, участвующим в деле, или его представителем

наказывается штрафом в размере от 500 до 800 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет.

(2) Фальсификация доказательств в уголовном процессе лицом, осуществляющим уголовное преследование, прокурором или допущенным к уголовному процессу защитником

наказывается штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет.

Статья 311. Ложный донос

(1) Заведомо ложный донос органу или должностному лицу, имеющему право возбудить уголовное преследование, с целью обвинения кого-либо в совершении преступления

наказывается штрафом в размере до 300 условных единиц, или неоплачиваемым трудом

в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет.

(2) То же действие:

a) связанное с обвинением в совершении тяжкого, особо тяжкого или чрезвычайно тяжкого преступления;

b) совершенное из корыстных побуждений;

c) сопряженное с искусственным созданием доказательств обвинения,

наказывается штрафом в размере от 200 до 800 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет.

Статья 312. Ложное показание, заключение или неправильный перевод

(1) Заведомо ложное показание свидетеля или потерпевшего, заведомо ложное заключение специалиста или эксперта, а равно заведомо неправильный перевод или интерпретация переводчика при осуществлении уголовного преследования или в ходе рассмотрения дела

наказываются штрафом в размере до 300 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет с лишением или без лишения во всех случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 2 лет.

(2) Те же действия:

a) связанные с обвинением в совершении тяжкого, особо тяжкого или чрезвычайно тяжкого преступления;

b) совершенные из корыстных побуждений;

c) сопряженные с искусственным созданием доказательств обвинения,

наказываются штрафом в размере от 200 до 800 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 3 лет.

Статья 313. Отказ или уклонение свидетеля или потерпевшего от дачи показаний

Отказ или уклонение свидетеля или потерпевшего от дачи показаний при осуществлении уголовного преследования или в ходе судебного разбирательства

наказываются штрафом в размере до 300 условных единиц.

Статья 314. Понуждение к даче ложных показаний, ложного заключения, осуществлению неправильного перевода или уклонению от дачи показаний, заключения, осуществления перевода

(1) Понуждение свидетеля, потерпевшего к даче ложных показаний, эксперта к даче ложного заключения или ложных показаний, переводчика к осуществлению неправильного перевода, а равно к уклонению от дачи показаний, заключения либо осуществления перевода

наказывается штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет.

(2) То же действие:

a) совершенное организованной преступной группой или преступной организацией;

наказывается штрафом в размере от 300 до 800 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет.

Статья 315. Разглашение данных уголовного преследования

(1) Разглашение данных уголовного преследования вопреки запрещению лиц, осуществляющих уголовное преследование,

наказывается штрафом в размере до 300 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов.

(2) Умышленное разглашение данных уголовного преследования лицом,

осуществляющим уголовное преследование, или лицом, уполномоченным осуществлять контроль за уголовным преследованием, если это действие повлекло причинение морального или материального ущерба подозреваемому, обвиняемому, свидетелю, потерпевшему или их представителям либо способствовало уклонению виновного от ответственности,

наказывается штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 3 лет.

Статья 316. Разглашение сведений о мерах безопасности, принятых в отношении судьи и участников уголовного процесса

(1) Разглашение сведений о мерах безопасности, принятых в отношении судьи, судебного исполнителя, потерпевшего, свидетеля, иных участников уголовного процесса, а равно в отношении их близких родственников, если это действие было совершено лицом, которому такие сведения были доверены в связи с его служебным положением,

наказывается штрафом в размере от 200 до 400 условных единиц, или лишением свободы на срок до 2 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 2 лет.

(2) То же действие, повлекшее тяжкие последствия,

наказывается штрафом в размере от 300 до 600 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 3 лет.

Статья 317. Побег из мест заключения

(1) Побег из мест заключения, совершенный лицом, отбывающим наказание в виде лишения свободы, а равно лицом, находящимся в предварительном заключении,

наказывается лишением свободы на срок до 3 лет.

(2) То же действие:

b) совершенное двумя или более лицами;

c) сопряженное с применением насилия;

d) совершенное с применением оружия или других предметов, используемых в качестве оружия,

наказывается лишением свободы на срок до 6 лет.

(3) Не является преступлением в смысле настоящей статьи побег из мест заключения, совершенный лицом, в отношении которого в момент побега не имеется законного основания заключения или таковое утратило силу.

Статья 318. Способствование побегу

(1) Способствование побегу любыми средствами

наказывается лишением свободы на срок от 1 года до 5 лет с лишением или без лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

(2) Способствование побегу должностным лицом

наказывается лишением свободы на срок от 2 до 5 лет с лишением или без лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

Статья 319. Уклонение от отбывания наказания в виде лишения свободы

Уклонение от отбывания наказания осужденного, которому был разрешен краткосрочный выезд из места заключения,

наказывается лишением свободы на срок до 2 лет.

Статья 320. Умышленное неисполнение решения судебной инстанции

(1) Умышленное неисполнение, а равно уклонение от исполнения решения судебной инстанции

наказываются штрафом в размере до 300 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 150 до 200 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет.

(2) Умышленное неисполнение должностным лицом решения судебной инстанции, а равно препятствование его исполнению

наказываются штрафом в размере от 250 до 500 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением или без лишения во всех случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет.

Статья 321. Неповиновение с применением насилия требованиям администрации пенитенциарного учреждения

Неповиновение с применением насилия законным требованиям администрации пенитенциарного учреждения лицом, отбывающим наказание в пенитенциарном учреждении,

наказывается лишением свободы на срок до 5 лет.

Статья 322. Незаконная передача запрещенных предметов лицам, содержащимся в пенитенциарных учреждениях

(1) Скрытая от досмотра передача или попытка передачи любыми способами лицам, содержащимся в пенитенциарных учреждениях, алкогольных напитков, наркотиков, лекарственных средств или иных веществ, обладающих одурманивающим действием, а равно других запрещенных для передачи предметов, если эти действия совершались систематически или в крупных размерах,

наказываются штрафом в размере до 300 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет.

(2) Те же действия, совершенные с использованием служебного положения,

наказываются штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

Статья 323. Укрывательство преступления

(1) Заранее не обещанное укрывательство тяжкого, особо тяжкого или чрезвычайно тяжкого преступления

наказывается штрафом в размере от 200 до 500 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет.

(2) Не подлежат уголовной ответственности за укрывательство преступления муж (жена) и близкие родственники лица, совершившего преступление.

Глава XV
ПРЕСТУПЛЕНИЯ, СОВЕРШЕННЫЕ ДОЛЖНОСТНЫМИ ЛИЦАМИ

Статья 324. Пассивное коррумпирование

(1) Действия должностного лица, которое притязает на получение или принимает предложения, деньги, ценные бумаги, иное имущество или выгоды имущественного характера, соглашается принять не полагающиеся ему услуги, преимущества или выгоды за выполнение или невыполнение либо затягивание или ускорение выполнения действия, входящего в его служебные обязанности, или за совершение действия в нарушение своих обязанностей, а равно за содействие в получении от властей наград, должностей, рынков сбыта или в благоприятном решении вопросов,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 7 лет со штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц и с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет.

(2) Те же действия, совершенные:

b) двумя или более лицами;

c) с вымогательством имущества или услуг, указанных в части (1);

d) в крупных размерах,

наказываются лишением свободы на срок от 5 до 10 лет со штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц и с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные:

a) должностным лицом, занимающим ответственное положение;

b) в особо крупных размерах;

c) в интересах организованной преступной группы или преступной организации,

наказываются лишением свободы на срок от 7 до 15 лет со штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц и с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 3 до 5 лет.

Статья 325. Активное коррумпирование

(1) Обещание, предложение или передача должностному лицу лично или через посредника имущества или услуг, указанных в статье 324, в целях, предусмотренных в той же статье,

наказываются лишением свободы на срок до 5 лет со штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц.

(2) Те же действия, совершенные:

b) двумя или более лицами;

c) в крупных размерах,

наказываются□ лишением свободы на срок от 3 до 7 лет со штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные:

a) в особо крупных размерах;

b) в интересах организованной преступной группы или преступной организации,

наказываются лишением свободы на срок от 6 до 12 лет со штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц.

(4) Лицо, обещавшее, предложившее или передавшее имущество или услуги, указанные в статье 324, освобождается от уголовной ответственности, если их у него вымогали или если оно явилось с повинной, не зная о том, что органам уголовного преследования известно о совершенном им преступлении.

Статья 326. Извлечение выгоды из влияния

(1) Принятие или вымогательство денег, ценных бумаг, иного имущества или выгод имущественного характера, согласие принять услуги, имущество или выгоды лично или через посредника, для себя или для другого лица, совершенные умышленно лицом, имеющим влияние на служащего или утверждающим, что имеет такое влияние, с целью побудить последнего к выполнению или невыполнению действий, входящих в его служебные обязанности, независимо от того, были совершены такие действия или нет,

наказываются штрафом в размере от 500 до 1500 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет.

(2) Те же действия, за которыми последовало оказание обещанного влияния или достижение желаемого результата, совершенные:

b) двумя или более лицами;

c) с получением имущества или выгод в крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц или лишением свободы на срок от 2 до 6 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные:

a) с получением имущества или выгод в особо крупных размерах;

b) в интересах организованной преступной группы или преступной организации,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 7 лет с наложением штрафа в размере от 500 до 1500 условных единиц.

Статья 327. Злоупотребление властью или служебным положением

(1) Умышленное использование должностным лицом своего служебного положения в корыстных или иных личных интересах, повлекшее причинение ущерба в значительных размерах общественным интересам либо правам и охраняемым законом интересам физических или юридических лиц,

наказывается штрафом в размере от 150 до 400 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

(2) То же действие:

b) совершенное должностным лицом, занимающим ответственное положение;

c) повлекшее тяжкие последствия,

наказывается штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок от 2 до 6 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

(3) Злоупотребление властью или служебным положением в интересах организованной преступной группы или преступной организации

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 7 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

Статья 328. Превышение власти или служебных полномочий

(1) Совершение должностным лицом действий, явно выходящих за пределы предоставленных ему законом прав и полномочий, повлекшее причинение ущерба в значительных размерах общественным интересам либо правам и охраняемым законом интересам физических или юридических лиц,

наказывается штрафом в размере от 150 до 400 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

(2) То же действие, сопряженное:

a) с применением насилия;

b) с применением оружия;

c) с пытками и унижающими достоинство потерпевшего действиями,

наказывается лишением свободы на срок от 2 до 6 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2):

b) совершенные должностным лицом, занимающим ответственное положение;

c) совершенные в интересах организованной преступной группы или преступной организации;

d) повлекшие тяжкие последствия,

наказываются лишением свободы на срок от 6 до 10 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет.

Статья 329. Служебная халатность

(1) Невыполнение или ненадлежащее выполнение должностным лицом своих обязанностей вследствие небрежного или недобросовестного к ним отношения, повлекшие причинение ущерба в крупных размерах общественным интересам либо правам и охраняемым законом интересам физических или юридических лиц,

наказываются штрафом в размере до 500 условных единиц или лишением свободы на срок до 2 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные

должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 3 лет.

(2) Те же действия, повлекшие:

a) смерть человека;

b) иные тяжкие последствия,

наказываются штрафом в размере от 300 до 800 условных единиц или лишением свободы на срок от 2 до 6 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

Статья 330. Получение служащим незаконного вознаграждения

(1) Получение служащим органов публичной власти, других государственных предприятий, учреждений и организаций, не являющимся должностным лицом, незаконного вознаграждения или иных выгод имущественного характера за выполнение действий или оказание услуг, входящих в его служебные обязанности,

наказывается штрафом в размере от 200 до 400 условных единиц или лишением свободы на срок до 2 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

(2) То же действие, совершенное:

b) в крупных размерах,

наказывается штрафом в размере от 400 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок до 4 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

Статья 330[1]. Нарушение правил декларирования доходов и имущества государственными деятелями, судьями, прокурорами, государственными служащими и некоторыми руководящими работниками

(1) Уклонение от подачи декларации о доходах и имуществе или умышленное указание неверных сведений лицами, обязанными подавать декларацию, –

влечет наложение штрафа в размере от 300 до 500 условных единиц с лишением или без лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 1 года до 5 лет.

(2) Те же действия, совершенные высокопоставленным должностным лицом, –

влекут наложение штрафа в размере от 500 до 1000 условных единиц с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 1 года до 5 лет.

(3) Умышленное разглашение или опубликование сведений, содержащихся в декларациях о доходах и имуществе, лицами, которым эти сведения стали известны в процессе выполнения должностных обязанностей или осуществления контроля, –

влечет наложение штрафа в размере от 150 до 300 условных единиц с лишением или без лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 1 года до 5 лет.

Статья 332. Служебный подлог

(1) Внесение должностным лицом, а равно служащим органа публичной власти, не являющимся должностным лицом, заведомо ложных сведений в официальные документы, а равно фальсификация таких документов, если эти действия были совершены из корыстных или иных личных интересов,

наказываются штрафом в размере до 500 условных единиц или лишением свободы на срок до 2 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

(2) Те же действия, совершенные:

b) должностным лицом, занимающим ответственное положение;

c) в интересах организованной преступной группы или преступной организации,

наказываются штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок от 1 года до 6 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет.

Глава XVI
ПРЕСТУПЛЕНИЯ, СОВЕРШЕННЫЕ ЛИЦАМИ, УПРАВЛЯЮЩИМИ КОММЕРЧЕСКИМИ, ОБЩЕСТВЕННЫМИ И ИНЫМИ НЕГОСУДАРСТВЕННЫМИ ОРГАНИЗАЦИЯМИ

Статья 333. Получение взятки

(1) Получение лицом, управляющим коммерческой, общественной или иной негосударственной организацией, взятки в виде денег, ценных бумаг, иного имущества или выгод имущественного характера, а равно согласие принять не полагающиеся ему услуги, преимущества или выгоды за выполнение или невыполнение либо затягивание или ускорение выполнения действия в интересах взяткодателя или представляемых им лиц, если такое действие входит в служебные обязанности взяткополучателя,

наказываются штрафом в размере от 500 до 1500 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

(2) Те же действия, совершенные:

b) двумя или более лицами;

c) с вымогательством взятки;

d) в крупных размерах,

наказываются штрафом в размере от 1000 до 3000 условных единиц или лишением свободы на срок от 2 до 7 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные:

a) в особо крупных размерах;

b) в интересах организованной преступной группировки или преступной организации,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 10 лет.

Статья 334. Дача взятки

(1) Дача взятки

наказывается штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет.

(2) То же действие, совершенное:

b) двумя или более лицами;

c) в крупных размерах,

наказывается штрафом в размере от 1000 до 2000 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные:

a) в особо крупных размерах;

b) в интересах организованной преступной группировки или преступной организации,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 7 лет.

(4) Лицо, давшее взятку, освобождается от уголовной ответственности, если взятку у него вымогали или если оно явилось с повинной, не зная о том, что органам уголовного преследования известно о совершенном им преступлении.

Статья 335. Злоупотребление служебным положением

(1) Умышленное использование лицом, управляющим коммерческой, общественной или иной негосударственной организацией, своего служебного положения в корыстных или иных личных интересах, повлекшее причинение ущерба в значительных размерах

общественным интересам либо правам и охраняемым законом интересам физических или юридических лиц,

наказывается штрафом в размере от 150 до 400 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет.

(2) То же действие, совершенное нотариусом, или ауди¬¬тором,

наказывается штрафом в размере от 500 до 800 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 3 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2):

a) совершенные в интересах организованной преступной группы или преступной организации;

b) повлекшие тяжкие последствия,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 7 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет.

Глава XVII
ПРЕСТУПЛЕНИЯ ПРОТИВ ПУБЛИЧНОЙ ВЛАСТИ И БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА

Статья 337. Измена Родине

(1) Измена Родине, то есть деяние, умышленно совершенное гражданином Республики Молдова в ущерб суверенитету, территориальной неприкосновенности или государственной безопасности и обороноспособности Республики Молдова путем перехода на сторону врага, шпионажа, выдачи государственной тайны иностранному государству, иностранной организации или их представителям, а равно оказание помощи иностранному государству в проведении враждебной деятельности против Республики Молдова,

наказываются лишением свободы на срок от 12 до 20 лет.

(2) Освобождается от уголовной ответственности гражданин Республики Молдова, завербованный иностранной разведывательной службой для проведения враждебной деятельности против Республики Молдова, если он во исполнение полученного преступного задания никаких действий не совершил и добровольно заявил органам власти о своей связи с иностранной разведывательной службой.

Статья 338. Шпионаж

Передача, а равно похищение или собирание с целью передачи иностранному государству, иностранной организации или их агентуре сведений, составляющих государственную тайну, а равно передача или собирание по заданию иностранной разведывательной службы иных сведений для использования их в ущерб интересам Республики Молдова, если шпионаж совершен иностранным гражданином или лицом без гражданства,

наказываются лишением свободы на срок от 12 до 20 лет.

Статья 339. Захват государственной власти

(1) Действия, совершенные с целью захвата или насильственного удержания государственной власти с нарушением Конституции Республики Молдова,

наказываются лишением свободы на срок от 10 до 15 лет.

(2) Те же действия, повлекшие:

a) насильственное изменение конституционного строя Республики Молдова;

b) смерть человека;

c) иные тяжкие последствия,

наказываются лишением свободы на срок от 12 до 20 лет.

Статья 340. Вооруженный мятеж

Организация вооруженного мятежа или руководство им, а равно участие в нем с целью свержения или насильственного изменения конституционного строя или насильственного нарушения территориальной целостности Республики Молдова

наказываются лишением свободы на срок от 12 до 20 лет.

Статья 341. Призывы к свержению или насильственному изменению конституционного строя Республики Молдова

(1) Публичные призывы к свержению или насильственному изменению конституционного строя или насильственному нарушению территориальной целостности Республики Молдова, а равно распространение в любых формах с этой целью материалов с такими призывами

наказываются штрафом в размере от 200 до 600 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет.

(2) Те же действия, совершенные:

b) двумя или более лицами,

наказываются штрафом в размере от 300 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок от 1 года до 4 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные по заданию иностранной организации или ее представителей,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 7 лет.

Статья 342. Покушение на жизнь Президента Республики Молдова, Председателя Парламента, премьер-министра

Покушение на жизнь Президента Республики Молдова, Председателя Парламента, премьер-министра, совершенное с целью прекращения их государственной или иной политической деятельности либо мести за такую деятельность,

наказывается лишением свободы на срок от 12 до 20 лет или пожизненным заключением.

Статья 343. Диверсия

Совершение с целью подрыва экономической основы и обороноспособности страны взрывов, поджогов или иных действий, направленных на массовое уничтожение людей, причинение телесных повреждений или иного вреда их здоровью, на разрушение или повреждение предприятий, сооружений, путей и средств сообщения, средств связи либо другого государственного или общественного имущества, а равно совершение в тех же целях отравлений или распространение эпидемий или эпизоотий

наказываются лишением свободы на срок от 12 до 20 лет.

Статья 344. Разглашение государственной тайны

(1) Разглашение сведений, составляющих государственную тайну, лицом, которому эти сведения были доверены или стали известны в связи со службой или работой, при отсутствии признаков измены Родине или шпионажа,

наказывается штрафом в размере от 200 до 600 условных единиц или лишением свободы на срок до 4 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

(2) То же действие, повлекшее тяжкие последствия,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 7 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет.

Статья 345. Утрата документов, содержащих государственную тайну

Утрата документов, содержащих государственную тайну, а равно предметов, сведения о которых составляют государственную тайну, лицом, которому эти документы или предметы были доверены, если утрата явилась результатом нарушения установленных

правил обращения с указанными документами или предметами и повлекла тяжкие последствия,

наказывается штрафом в размере от 150 до 400 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

Статья 346. Умышленные действия, направленные на разжигание национальной, расовой или религиозной вражды или розни

Умышленные действия, публичные призывы, в том числе через печатные и электронные средства массовой информации, направленные на разжигание национальной, расовой или религиозной вражды или розни, на унижение национальной чести и достоинства, а равно прямое или косвенное ограничение прав либо установление прямых или косвенных преимуществ граждан в зависимости от национальной, расовой или религиозной принадлежности

наказываются штрафом в размере до 250 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет.

Статья 347. Надругательство над национально- государственными символами

(1) Надругательство над национально-государственными символами (флагом, гербом, гимном) Республики Молдова или другого государства, публично вывешенными, использованными или исполненными,

наказывается штрафом в размере до 500 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 100 до 200 часов.

(2) То же действие, совершенное:

b) двумя или более лицами,

наказывается штрафом в размере от 200 до 700 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 150 до 220 часов, или лишением свободы на срок от до 1 года.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные должностным лицом, ответственным за соблюдение порядка использования национально-государственных символов,

наказываются штрафом в размере от 500 до 800 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением во всех случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

Статья 349. Угроза или насилие в отношении должностного лица или лица, выполняющего общественный долг

(1) Угроза убийством, причинением телесных повреждений или иного вреда здоровью либо уничтожением имущества в отношении должностного лица либо его близких родственников с целью прекращения его служебной деятельности либо изменения ее характера в интересах угрожающего или иного лица, а равно такая же угроза в отношении лица, выполняющего общественный долг, либо его близких родственников в связи с участием этого лица в предупреждении или пресечении преступления либо антиобщественного поступка,

наказываются штрафом в размере от 300 до 1000 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок до 180 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет.

(1^1). Применение насилия, не опасного для жизни или здоровья, в отношении должностного лица либо его близких родственников либо уничтожение их имущества с целью прекращения его служебной деятельности либо изменения ее характера в интересах применяющего насилие или иного лица, а равно такие же действия в отношении лица,

выполняющего общественный долг, либо его близких родственников в связи с участием этого лица в предупреждении или пресечении преступления либо антиобщественного поступка

наказываются штрафом в размере от 500 до 1000 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет. (2) Действия, предусмотренные частями (1) или (11), сопряженные:

a) с применением насилия, опасного для жизни или здоровья лиц, указанных в части (1);

b) с уничтожением имущества средствами, опасными для жизни или здоровья множества лиц;

c) с причинением имущественного ущерба в крупных размерах;

d) с иными тяжкими последствиями,

наказываются лишением свободы на срок от 4 до 8 лет.

Статья 351. Самовольное присвоение звания должностного лица

(1) Самовольное присвоение звания должностного лица, сопряженное с совершением на этой основе другого преступления,

наказывается штрафом в размере до 600 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет.

(2) То же действие, совершенное двумя или более лицами,

наказывается штрафом в размере от 300 до 700 условных единиц или лишением свободы на срок до 4 лет.

Статья 352. Самоуправство

(1) Самоуправство, то есть самовольное осуществление своего действительного или предполагаемого права с нарушением установленного порядка, повлекшее причинение ущерба в крупных размерах общественным интересам либо правам и охраняемым законом интересам физических или юридических лиц,

наказывается штрафом в размере до 500 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 100 до 240 часов.

(2) То же действие:

c) совершенное с угрозой убийством или причинением телесных повреждений либо иного вреда здоровью;

d) сопряженное с применением насилия, не опасного для жизни или здоровья;

e) сопряженное с уничтожением имущества,

наказывается штрафом в размере от 200 до 600 условных единиц или лишением свободы на срок до 4 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2):

b) сопряженные с применением насилия, опасного для жизни или здоровья;

c) совершенные с применением оружия;

d) повлекшие причинение ущерба в особо крупных размерах;

e) повлекшие иные тяжкие последствия,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 8 лет.

Статья 352[1]. Ложные заявления в декларациях

Не соответствующие действительности заявления в декларациях, представленные компетентному органу в целях производства правовых последствий для себя или третьего лица в случае, когда согласно закону или обстоятельствам декларация служит основанием для производства этих последствий,

наказывается штрафом в размере до 600 условных единиц или лишением свободы на срок до 1 года.

Статья 353. Уклонение от срочной военной службы, сокращенной военной службы либо военной службы резервистов, призванных на военные сборы или по мобилизации

Уклонение от срочной военной службы, сокращенной военной службы либо военной службы резервистов, призванных на военные сборы или по мобилизации, путем членовредительства, симуляции болезни, подлога документов или иного обмана

наказывается штрафом в размере до 300 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 100 до 150 часов.

Статья 354. Уклонение от призыва по мобилизации

Уклонение в военное время от призыва по мобилизации в ряды вооруженных сил

наказывается лишением свободы на срок от 2 до 5 лет.

Статья 355. Уклонение или отказ от несения обязанностей альтернативной службы

Уклонение или отказ лица, исполняющего альтернативную службу, от несения обязанностей альтернативной службы путем членовредительства, симуляции болезни, подлога документов или иного обмана

наказываются штрафом в размере до 300 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 100 до 150 часов.

Статья 356. Уклонение в военное время от выполнения повинностей

Уклонение в военное время от трудовой мобилизации или выполнения иных повинностей

наказывается лишением свободы на срок до 5 лет.

Статья 357. Организация незаконной забастовки или руководство ею, а равно воспрепятствование работе предприятия, учреждения или организации в условиях чрезвычайного, осадного и военного положения

Организация незаконной забастовки или руководство ею, а равно воспрепятствование работе предприятия, учреждения или организации в условиях чрезвычайного, осадного и военного положения

наказываются штрафом в размере до 500 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 100 до 240 часов.

Статья 359. Купля или продажа официальных документов

Купля или продажа официальных документов, предоставляющих права или освобождающих от обязанностей,

наказываются штрафом в размере до 200 условных единиц.

Статья 360. Изъятие, хищение, сокрытие, повреждение или уничтожение документов, печатей, штампов или бланков

(1) Изъятие, хищение, сокрытие, повреждение или уничтожение документов, а равно печатей, штампов или бланков предприятий, учреждений, организаций независимо от вида собственности и организационно-правовой формы, если эти действия были совершены из корыстных или иных низменных интересов,

наказываются штрафом в размере до 400 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 150 до 200 часов, или лишением свободы на срок до 3 лет.

(2) Изъятие, хищение, сокрытие, повреждение, уничтожение или хранение удостоверений личности или других важных документов физических лиц с целью ограничения свободы лица, в том числе свободы передвижения, или лишения лица свободы

наказываются штрафом в размере до 500 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 5 лет.

Статья 361. Изготовление, владение, сбыт или использование поддельных официальных документов, печатей, штампов или бланков

(1) Изготовление, владение, сбыт или использование поддельных официальных документов, предоставляющих права или освобождающих от обязанностей, а равно изготовление или сбыт поддельных печатей, штампов или бланков предприятий, учреждений, организаций независимо от вида собственности и организационно-правовой формы

наказываются штрафом в размере до 300 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 150 до 200 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет.

(2) Те же действия:

b) совершенные двумя или более лицами;

c) совершенные в отношении документа особой важности;

d) повлекшие причинение ущерба в крупных размерах общественным интересам либо правам и охраняемым законом интересам физических или юридических лиц,

наказываются штрафом в размере от 200 до 600 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов, или лишением свободы на срок до 5 лет.

Статья 362. Незаконный переход государственной границы

(1) Переход государственной границы Республики Молдова, совершенный помимо пограничного контроля или с сокрытием от него,

наказывается штрафом в размере до 400 условных единиц, или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 150 до 200 часов, или лишением свободы на срок до 2 лет.

(3) Действия, предусмотренные частью (1):

a) сопряженные с насилием;

b) совершенные с применением оружия,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 8 лет.

(4) Действие настоящей статьи не распространяется на иностранных граждан, прибывших в Республику Молдова без паспорта установленного образца или без разрешения с целью воспользоваться правом убежища, предоставляемым Конституцией Республики Молдова, и на лиц, являющихся жертвами торговли людьми.

Статья 362[1]. Организация незаконной миграции

(1) Организация с целью получения, прямо или косвенно, финансовой или материальной выгоды незаконного въезда, пребывания, транзита или выезда с территории государства лица, не являющегося ни гражданином, ни резидентом данного государства,

наказывается штрафом в размере от 300 до 500 условных единиц или лишением свободы на срок от 1 года до 3 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 1 года до 3 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом от 1000 до 2000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией юридического лица.

(2) Те же действия, совершенные:

b) в отношении двух или более лиц;

c) двумя или более лицами,

наказываются штрафом в размере от 500 до 800 условных единиц или лишением свободы на срок от 3 до 5 лет с лишением права занимать определенные должности или

заниматься определенной деятельностью на срок от 1 года до 3 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом от 2000 до 3000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией юридического лица.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2):

a) совершенные организованной преступной группой или преступной организацией;

b) причинившие ущерб в особо крупном размере общественным интересам или законным правам и интересам физических и юридических лиц,

наказываются штрафом в размере от 800 до 1000 условных единиц или лишением свободы на срок от 5 до 7 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 3 до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 3000 до 5000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией юридического лица.

Статья 363. Незаконное использование знаков Красного Креста

Использование эмблемы Красного Креста и наименования “Красный Крест” не уполномоченными на то лицами, а равно использование знаков, которые могут быть отождествлены с эмблемой Красного Креста, если эти действия повлекли тяжкие последствия,

наказываются штрафом в размере 150 условных единиц или неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 180 до 240 часов.

Глава XVIII
ВОИНСКИЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ

Статья 364. Умышленное неисполнение приказа

(1) Умышленное неисполнение приказа начальника, отданного в установленном порядке, повлекшее причинение ущерба в значительных размерах служебным интересам,

наказывается неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 60 до 240 часов или лишением свободы на срок до 2 лет.

(2) То же действие:

a) совершенное двумя или более лицами;

b) повлекшее тяжкие последствия,

наказывается лишением свободы на срок до 5 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные:

a) в военное время;

b) в боевой обстановке,

наказываются лишением свободы на срок от 5 до 10 лет.

(4) Неисполнение приказа вследствие небрежности или недобросовестности:

a) повлекшее тяжкие последствия;

b) в военное время;

c) в боевой обстановке,

наказывается неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 60 до 240 часов или лишением свободы на срок до 3 лет.

(6) Лицо, совершившее умышленное преступление во исполнение заведомо незаконного приказа или распоряжения, несет уголовную ответственность на общих основаниях. Неисполнение незаконного приказа или распоряжения не влечет уголовной ответственности.

Статья 365. Сопротивление начальнику или понуждение его к нарушению служебных обязанностей

(1) Сопротивление начальнику, а равно иному лицу, исполняющему возложенные на него обязанности по военной службе, или понуждение его к нарушению этих обязанностей, сопряженные с применением насилия,

наказываются лишением свободы на срок до 5 лет.

(2) Те же действия:

a) совершенные двумя или более лицами;

b) совершенные с применением оружия;

c) повлекшие тяжкие последствия,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 8 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2):

b) совершенные в военное время;

c) совершенные в боевой обстановке,

наказываются лишением свободы на срок от 7 до 13 лет.

Статья 366. Оскорбление военнослужащего

Оскорбление начальника подчиненным, а равно подчиненного начальником в связи с исполнением обязанностей по военной службе

наказывается неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 60 до 240 часов или лишением свободы на срок до 6 месяцев.

Статья 367. Угроза военнослужащему

(1) Угроза□военнослужащему со стороны начальника или подчиненного убийством, причинением телесных повреждений или иного вреда здоровью либо нанесением побоев в связи с исполнением им обязанностей по военной службе

наказывается неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 60 до 240 часов или лишением свободы на срок до 2 лет.

(2) То же действие, совершенное:

a) в военное время;

b) в боевой обстановке,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 8 лет.

Статья 368. Насильственные действия в отношении военнослужащего

(1) Умышленное причинение легких телесных повреждений или иного незначительного вреда здоровью либо нанесение побоев подчиненному начальником, а равно начальнику подчиненным в связи с исполнением ими обязанностей по военной службе

наказываются лишением свободы на срок до 5 лет.

(2) Те же действия:

a) совершенные двумя или более лицами;

b) совершенные с применением оружия;

c) повлекшие тяжкие последствия;

d) совершенные в военное время;

e) совершенные в боевой обстановке,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 12 лет.

Статья 369. Нарушение уставных правил взаимоотношений между военнослужащими при отсутствии между ними отношений подчиненности

(1) Нарушение уставных правил взаимоотношений между военнослужащими в период исполнения военной службы при отсутствии между ними отношений подчиненности, выразившееся в актах насилия,

наказывается неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 60 до 240 часов или лишением свободы на срок до 3 лет.

(2) То же действие:

b) совершенное в отношении двух или более лиц;

c) повлекшее причинение легких или средней тяжести телесных повреждений либо иного незначительного или средней тяжести вреда здоровью,

наказывается лишением свободы на срок до 5 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2):
a) совершенные двумя или более лицами;
b) совершенные с применением оружия;
c) повлекшие тяжкие последствия,
наказываются лишением свободы на срок от 4 до 8 лет.

Статья 370. Злоупотребление властью, превышение или бездействие власти

(1) Злоупотребление начальника или должностного лица властью или служебным положением, превышение власти или служебных полномочий, бездействие власти, повлекшие причинение ущерба в значительных размерах потерпевшему или служебным интересам,
наказываются штрафом в размере 500 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением или без лишения в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.
(2) Те же действия, повлекшие тяжкие последствия,
наказываются лишением свободы на срок от 3 до 7 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет.
(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные:
a) в военное время;
b) в боевой обстановке,
наказываются лишением свободы на срок от 7 до 12 лет.

Статья 371. Дезертирство

(1) Дезертирство, то есть оставление воинской части, учебного центра или места службы с целью уклонения от военной службы, военных сборов или от мобилизации, а равно неявка с той же целью на службу, военные сборы или по мобилизации, в случае увольнения из воинской части или учебного центра, при назначении, переводе, возвращении из командировки, отпуска или из лечебного учреждения, совершенное военнослужащим или резервистом,
наказывается штрафом в размере 500 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет.
(2) То же действие, совершенное:
a) с оружием;
b) двумя или более лицами,
наказывается лишением свободы на срок от 3 до 7 лет.
(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные:
a) в военное время;
b) в боевой обстановке,
наказываются лишением свободы на срок от 6 до 12 лет.
(5) Военнослужащий, впервые дезертировавший в условиях, предусмотренных частью (1), освобождается от уголовной ответственности, если дезертирство было совершено вследствие стечения тяжелых обстоятельств.

Статья 372. Уклонение от военной службы

(1) Уклонение военнослужащего или резервиста от несения обязанностей по военной службе, военным сборам или по мобилизации путем членовредительства, симуляции болезни, подлога документов или иного обмана
наказывается неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 60 до 240 часов.
(2) То же действие, совершенное:
a) в военное время;
b) в боевой обстановке,

наказывается лишением свободы на срок до 5 лет.

Статья 373. Нарушение правил обращения с оружием, а равно с веществами и предметами, представляющими повышенную опасность для окружающих

(1) Нарушение правил обращения с оружием, а равно боеприпасами, взрывчатыми, радиоактивными и другими веществами и предметами, представляющими повышенную опасность для окружающих, повлекшее причинение потерпевшему легких или средней тяжести телесных повреждений либо иного незначительного или средней тяжести вреда здоровью,

наказывается неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 60 до 240 часов или лишением свободы на срок до 3 лет.

(2) То же действие, повлекшее по неосторожности:

a) причинение тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью;

b) смерть человека;

c) иные тяжкие последствия,

наказывается лишением свободы на срок от 2 до 7 лет.

(3) То же действие, повлекшее по неосторожности смерть двух или более лиц,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 8 лет.

Статья 374. Нарушение уставных правил караульной службы

(1) Нарушение уставных правил караульной службы, приказов и распоряжений, изданных в развитие этих правил, повлекшее причинение ущерба в значительных размерах,

наказывается неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 60 до 240 часов.

(2) То же действие, повлекшее тяжкие последствия,

наказывается лишением свободы на срок до 5 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные:

a) в военное время;

b) в боевой обстановке,

наказываются лишением свободы на срок от 4 до 10 лет.

Статья 375. Нарушение правил несения боевого дежурства

(1) Нарушение правил несения боевого дежурства (боевой службы) по своевременному обнаружению и отражению внезапного нападения на Республику Молдова либо по защите и обеспечению безопасности Республики Молдова, если это действие причинило или могло причинить ущерб интересам безопасности государства,

наказывается неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 60 до 240 часов или лишением свободы на срок до 5 лет.

(2) То же действие, повлекшее тяжкие последствия,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 7 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные:

a) в военное время;

b) в боевой обстановке,

наказываются лишением свободы на срок от 7 до 12 лет.

Статья 376. Нарушение уставных правил внутренней службы

(1) Нарушение уставных правил внутренней службы лицом, входящим в суточный наряд части (кроме караула и вахты), повлекшее причинение ущерба в значительных размерах,

наказывается неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 60 до 240 часов.

(2) То же действие, повлекшее причинение ущерба в значительных размерах, предотвращение которого входит в обязанности лица, указанного в части (1),

наказывается лишением свободы на срок от 6 месяцев до 2 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные:

a) в военное время;

b) в боевой обстановке,

наказываются лишением свободы на срок от 1 года до 5 лет.

Статья 377. Нарушение правил по поддержанию общественного порядка и обеспечению общественной безопасности

(1) Нарушение лицом, входящим в военный отряд по поддержанию общественного порядка и обеспечению общественной безопасности, правил по поддержанию порядка, сопряженное с нарушением прав и свобод человека или с применением к нему насилия,

наказывается неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 60 до 240 часов или лишением свободы на срок до 2 лет.

(2) То же действие, повлекшее тяжкие последствия,

наказывается лишением свободы на срок до 5 лет.

Статья 378. Халатное отношение к службе

(1) Халатное отношение начальника или иного должностного лица к службе, повлекшее причинение ущерба в крупных размерах,

наказывается лишением свободы на срок до 3 лет.

(2) То же действие, повлекшее тяжкие последствия,

наказывается лишением свободы на срок до 5 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные:

a) в военное время;

b) в боевой обстановке,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 7 лет.

Статья 379. Умышленное уничтожение или повреждение военного имущества

(1) Умышленное уничтожение или повреждение оружия, боеприпасов, средств передвижения, военной техники или иного военного имущества

наказываются неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 60 до 240 часов или лишением свободы на срок до 2 лет.

(2) Те же действия, повлекшие тяжкие последствия,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 7 лет.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2), совершенные:

a) в военное время;

b) в боевой обстановке,

наказываются лишением свободы на срок от 6 до 12 лет.

Статья 380. Уничтожение или повреждение военного имущества по неосторожности

(1) Уничтожение или повреждение военного имущества в крупных размерах по неосторожности

наказываются неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 60 до 240 часов или лишением свободы на срок до 2 лет.

(2) Те же действия, совершенные:

a) в военное время;

b) в боевой обстановке,

наказываются лишением свободы на срок от 3 до 8 лет.

Статья 381. Промотание или утрата военного имущества

(1) Продажа, залог или передача в пользование военнослужащим снаряжения, выданного ему для личного пользования, а равно утрата или порча такового вследствие нарушения правил его сбережения

наказываются неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 60 до 240 часов.

(2) Те же действия, совершенные:

a) в военное время;

b) в боевой обстановке,

наказываются лишением свободы на срок до 3 лет.

(3) Утрата или порча вверенных для служебного пользования оружия, боеприпасов, средств передвижения, предметов технического обеспечения или иного военного имущества вследствие нарушения правил их сбережения

наказываются неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 60 до 240 часов или лишением свободы на срок до 3 лет.

(4) Те же действия, совершенные:

a) в военное время;

b) в боевой обстановке,

наказываются лишением свободы на срок от 2 до 7 лет.

Статья 382. Нарушение правил вождения или эксплуатации машин

(1) Нарушение правил вождения или эксплуатации боевой, специальной или транспортной машины, повлекшее причинение телесных повреждений средней тяжести или иного средней тяжести вреда здоровью либо ущерба в крупных размерах,

наказывается неоплачиваемым трудом в пользу общества на срок от 60 до 240 часов или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением или без лишения в обоих случаях водительских прав на срок до 2 лет.

(2) То же действие, повлекшее:

a) причинение тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью;

b) смерть человека,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 7 лет с лишением или без лишения водительских прав на срок до 5 лет.

(3) То же действие, повлекшее смерть нескольких лиц,

наказывается лишением свободы на срок от 5 до 10 лет с лишением водительских прав на срок до 5 лет.

Статья 383. Нарушение правил полетов или подготовки к ним

Нарушение правил полетов или подготовки к ним, повлекшее катастрофу или иные тяжкие последствия,

наказывается лишением свободы на срок от 5 до 10 лет.

Статья 384. Нарушение правил кораблевождения

Нарушение правил кораблевождения, повлекшее:

a) гибель или серьезные повреждения корабля;

b) смерть человека;

c) иные тяжкие последствия,

наказывается лишением свободы на срок от 5 до 10 лет.

Статья 385. Сдача или оставление противнику средств ведения войны

Сдача противнику начальником вверенных ему военных сил, а равно не вызванное боевой обстановкой оставление противнику укреплений, боевой техники и других средств ведения войн

наказываются лишением свободы на срок от 10 до 15 лет.

Статья 386. Самовольное оставление поля сражения или отказ действовать оружием

Самовольное оставление поля сражения во время боя или отказ во время боя действовать оружием

наказываются лишением свободы на срок от 10 до 15 лет.

Статья 387. Добровольная сдача в плен

Добровольная сдача в плен

наказывается лишением свободы на срок от 10 до 15 лет.

Статья 388. Преступные действия военнослужащего, находящегося в плену

(1) Добровольное участие военнослужащего, находящегося в плену, в работах, имеющих военное значение, или в других мероприятиях, заведомо могущих причинить ущерб Республике Молдова или союзным с ней государствам, при отсутствии признаков измены Родине,

наказывается лишением свободы на срок от 3 до 8 лет.

(2) Насилие над другими военнопленными или жестокое обращение с ними со стороны военнопленного, находящегося на положении старшего,

наказываются лишением свободы на срок от 10 до 15 лет.

(3) Совершение военнослужащим, находящимся в плену, действий, направленных во вред другим военнопленным, из корыстных побуждений или в целях обеспечения снисходительного к себе отношения со стороны противника

наказывается лишением свободы на срок от 5 до 10 лет.

Статья 389. Мародерство в отношении павших на поле боя

Мародерство в отношении павших на поле боя

наказывается лишением свободы на срок от 16 до 20 лет или пожизненным заключением.

Статья 390. Насилие над населением в районе военных действий

Разбой, насилие, противозаконное уничтожение имущества, а равно противозаконное изъятие имущества под предлогом военной необходимости, совершенные по отношению к населению в районе военных действий,

наказываются лишением свободы на срок от 16 до 20 лет или пожизненным заключением.

Статья 391. Грубое нарушение международного гуманитарного права в период военных конфликтов

Грубое нарушение международного гуманитарного права в период международных или внутренних военных конфликтов, повлекшее тяжкие последствия,

наказывается лишением свободы на срок от 16 до 20 лет или пожизненным заключением.

Статья 392. Вероломное использование эмблемы Красного Креста в качестве защитного средства в период вооруженного конфликта

Вероломное использование эмблемы Красного Креста, а равно его отличительных знаков в качестве защитного средства в период вооруженного конфликта, повлекшее:

a) причинение тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью;

b) смерть человека,

наказывается лишением свободы на срок от 5 до 10 лет.

Статья 393. Преступления, совершенные гражданскими лицами

К уголовной ответственности за преступления, предусмотренные статьями 389–391, привлекаются также гражданские лица.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ ПАРЛАМЕНТА **Еуджения ОСТАПЧУК**

№ 985-XV. Кишинэу, 18 апреля 2002 г.

Republica Moldova

PARLAMENTUL

COD Nr. 122
din 14.03.2003

COD DE PROCEDURĂ PENALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

Publicat : 07.06.2003 în Monitorul Oficial Nr. 104-110 art Nr : 447 Data intrarii in vigoare : 12.06.2003

MODIFICAT
LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163
LP237-XVI din 13.11.08, MO215-2171/05.12.08 art.794
LP136-XVI din 19.06.08, MO145-151/08.08.08 art.591
LP128-XVI din 06.06.08, MO115-116/01.07.08 art.443, în vigoare 01.01.09
LP114-XVI din 22.05.08, MO102/10.06.08 art.382
LP281-XVI din 14.12.07, MO102/10.06.08 art.376
HCC9 din 20.05.08, MO99-101/06.06.08 art.7
LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08
LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253
LP44-XVI din 06.03.08, MO76-77/15.04.08 art.251
LP13-XVI din 14.02.08, MO51-54/14.03.08 art.161
LP12-XVI din 14.02.08, MO51-54/14.03.08 art.159
LP2-XVI din 07.02.08, MO42-44/29.02.08 art.121
LP292-XVI din 21.12.07, MO28-29/08.02.08 art.82
LP311-XVI din 27.12.07, MO25-27/05.02.08 art.79
LP258-XVI din 29.11.07, MO14-15/22.01.08 art.48, în vigoare 22.04.08
LP285-XVI din 20.12.07, MO5-7/11.01.08 art.15, în vigoare 11.06.08
LP256-XVI din 29.11.07, MO203-206/28.12.07 art.788
LP243-XVI din 16.11.07, MO194-197/14.12.07 art.744
LP235-XVI din 08.11.07, MO188-191/07.12.07 art.732
LP224-XVI din 25.10.07, MO184-187/30.11.07 art.715
LP153-XVI din 05.07.07, MO107-111/27.07.07 art.478
LP376-XVI din 07.12.06, MO14-17/02.02.07 art.44
LP410-XVI din 21.12.06, MO203-206/31.12.06 art.991
LP387-XVI din 08.12.06, MO203-206/31.12.06 art.975
LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781
LP184-XVI din 29.06.06, MO126-130/11.08.06 art.599
LP148 -XVI din 08.06.06, MO98-101/30.06.06 art.459
LP35-XVI din 24.02.06, MO43-46/17.03.06 art.190
LP289-XVI din 11.11.05, MO164-167/09.12.05 art.816

LP277-XVI din 04.11.05, MO161-163/02.12.05 art.795
LP248-XVI din 21.10.05, MO145-147/04.11.05 art.707
LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611
LP178-XVI din 22.07.05, MO107-109/12.08.05 art.539
Se declară neconstituționale unele prevederi prin HCC16 din 19.07.05, MO101-103/29.07.05 art.12

Parlamentul adoptă prezentul cod.

PARTEA GENERALĂ

Titlul I
DISPOZIȚII GENERALE PRIVIND PROCESUL PENAL

Capitolul I
PRINCIPII DE BAZĂ

Articolul 1. Noțiunea şi scopul procesului penal

(1) Procesul penal reprezintă activitatea organelor de urmărire penală şi a instanțelor judecătoreşti cu participarea părților în proces şi a altor persoane, desfăşurată în conformitate cu prevederile prezentului cod.

(2) Procesul penal are ca scop protejarea persoanei, societății şi statului de infracțiuni, precum şi protejarea persoanei şi societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvîrşite, astfel ca orice persoană care a săvîrşit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale şi nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală şi condamnată.

(3) Organele de urmărire penală şi instanțele judecătoreşti în cursul procesului sînt obligate să activeze în aşa mod încît nici o persoană să nu fie neîntemeiat bănuită, învinuită sau condamnată şi ca nici o persoană să nu fie supusă în mod arbitrar sau fără necesitate măsurilor procesuale de constrîngere.

Articolul 2. Legea procesuală penală

(1) Procesul penal se reglementează de prevederile Constituției Republicii Moldova, de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte şi de prezentul cod.

(2) Principiile generale şi normele dreptului internațional şi ale tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte constituie elemente integrante ale dreptului procesual penal şi nemijlocit dau naştere drepturilor şi libertăților omului în procesul penal.

(3) Constituția Republicii Moldova are supremație asupra legislației procesuale penale naționale. Nici o lege care reglementează desfăşurarea procesului penal nu are putere juridică dacă este în contradicție cu Constituția.

(4) Normele juridice cu caracter procesual din alte legi naționale pot fi aplicate numai cu condiția includerii lor în prezentul cod.

(5) În desfăşurarea procesului penal nu pot avea putere juridică legile şi alte acte normative care anulează sau limitează drepturile şi libertățile omului, încalcă independența judecătorească, principiul contradictorialității, precum şi contravin normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional, prevederilor tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.

Articolul 3. Acțiunea legii procesuale penale în timp

(1) În desfăşurarea procesului penal se aplică legea care este în vigoare în timpul urmăririi penale sau al judecării cauzei în instanța judecătorească.

(2) Legea procesuală penală poate avea efect ultraactiv, adică dispozițiile ei, în perioada de tranziție la o nouă lege procesuală penală, pot rămîne aplicabile acțiunilor procesuale

reglementate de legea nouă. Caracterul ultraactiv se stipulează în legea nouă.

Articolul 4. Acţiunea legii procesuale penale în spaţiu

(1) Legea procesuală penală este unică pe tot teritoriul Republicii Moldova şi obligatorie pentru toate organele de urmărire penală şi instanţele judecătoreşti, indiferent de locul săvîrşirii infracţiunii.

(2) Alte modalităţi de acţiune a legii procesuale penale pot fi stabilite prin tratate internaţionale la care Republica Moldova este parte.

Articolul 5. Aplicarea legii procesuale penale faţă de cetăţenii străini şi apatrizi

(1) Pe teritoriul Republicii Moldova, procesul în cauzele penale privitoare la cetăţenii străini şi apatrizi se efectuează în conformitate cu prevederile prezentului cod.

(2) Procesul penal în privinţa persoanelor care beneficiază de imunitate diplomatică se efectuează în conformitate cu prevederile Convenţiei de la Viena cu privire la relaţiile diplomatice, încheiate la 18 aprilie 1961, ale Convenţiei de la Viena cu privire la relaţiile consulare, încheiate la 24 aprilie 1963, precum şi ale altor tratate internaţionale la care Republica Moldova este parte.

[Art.5 al.(2) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 6. Termeni şi expresii utilizate în prezentul cod

Termenii şi expresiile utilizate în prezentul cod au următorul înţeles, dacă nu este o menţiune deosebită:

1) act procedural – document prin care se consemnează orice acţiune procesuală prevăzută de prezentul cod, şi anume: ordonanţă, proces-verbal, rechizitoriu, încheiere, sentinţă, decizie, hotărîre etc.;

1^1) act de constatare - document prin care organul de constatare consemnează orice acţiune premergătoare urmăririi penale în vederea sstabilirii şi confirmării bănuielilor rezonabile că a fost săvîrşită o infracţiune;

[Art.6 pct.1^1) introdus prin LP256-XVI din 29.11.07, MO203-206/28.12.07 art.788]

2) agent împuternicit cu înmînarea citaţiei – colaborator al poliţiei, lucrător al autorităţii administraţiei publice locale, al instanţei judecătoreşti, precum şi o altă persoană care este împuternicită de organul de urmărire penală sau de instanţa judecătorească să înmîneze citaţia, în condiţiile prezentului cod;

3) apărare – activitate procesuală efectuată de partea apărării în scopul combaterii, în tot sau în parte, a învinuirii ori al atenuării pedepsei, apărării drepturilor şi intereselor persoanelor bănuite sau învinuite de săvîrşirea unei infracţiuni, precum şi al reabilitării persoanelor supuse ilegal urmăririi penale;

4) arestare – măsură preventivă aplicată în baza unei hotărîri judecătoreşti în condiţiile legii;

5) cauză penală – proces penal desfăşurat de organul de urmărire penală şi de instanţa judecătoreasca într-un caz concret referitor la una sau mai multe infracţiuni săvîrşite sau presupus săvîrşite;

6) caz ce nu suferă amînare – pericolul real că se vor pierde sau distruge probele, că bănuitul sau învinuitul se poate ascunde în încăperea suspectată ori că se vor comite alte infracţiuni;

7) cale ordinară de atac – cale prevăzută de lege pentru atacarea hotărîrilor judecătoreşti nedefinitive (apelul) sau, după caz, care nu sînt irevocabile (recursul);

8) cale extraordinară de atac – cale prevăzută de lege pentru atacarea hotărîrilor judecătoreşti irevocabile (revizuirea, recursul în anulare);

9) decizie – hotărîre prin care instanţa se pronunţă asupra apelului, recursului, recursului în anulare, precum şi hotărîrea instanţei de apel şi de recurs la rejudecarea cauzei;

10) delict flagrant – infracţiune descoperită în momentul săvîrşirii ei sau înainte ca efectele ei să se fi consumat;

11) domiciliu – locuinţă sau construcţie destinată pentru locuirea permanentă sau temporară a

unei sau a mai multor persoane (casă, apartament, vilă, cameră la hotel, cabină pe o navă maritimă sau fluvială), precum şi încăperile anexate nemijlocit la acestea, constituind o parte indivizibilă (verandă, terasă, mansardă, balcon, beci, un alt loc de uz comun). Prin noțiunea de domiciliu, în sensul prezentului cod, se înțelege şi orice teren privat, automobil, navă maritimă şi fluvială privată, birou;

12) expert – persoană care posedă cunoştințe temeinice speciale într-un anumit domeniu şi este abilitată, în modul stabilit de lege, să facă o expertiză;

13) hotărîre judecătorească – hotărîre a instanței judecătoreşti adoptată într-o cauză penală: sentință, decizie, încheiere şi hotărîre;

14) hotărîre a Plenului Curții Supreme deJustiție – act adoptat de Plenul Curții Supreme de Justiție la soluționarea chestiunilor ce țin de competența sa;

15) infracțiune de audiență – faptă penală săvîrşită în cursul şedinței de judecată;

16) instanță judecătorească – orice instanță, parte componentă a sistemului judecătoresc al Republicii Moldova, care judecă cauza penală în primă instanță, în ordine de apel sau de recurs, ori pe căile extraordinare de atac, precum şi care soluționează plîngeri împotriva acțiunilor şi actelor organelor de urmărire penală şi ale organelor de executare a hotărîrilor judecătoreşti şi sancționează efectuarea unor acțiuni procedurale;

17) instanță de apel – instanță care judecă apelul declarat împotriva sentințelor nedefinitive (curțile de apel);

18) instanță de recurs – instanță care judecă recursul declarat împotriva hotărîrilor judecătoreşti adoptate în conformitate cu prezentul cod;

19) interpret – persoană, invitată în procesul penal de organele competente, care traduce oral dintr-o limbă în alta sau care traduce semnele celor muți ori surzi, mijlocind astfel înțelegerea dintre două sau mai multe persoane;

20) investigator sub acoperire – persoană oficială care exercită confidențial activitate operativă de investigație, precum şi altă persoană care colaborează confidențial cu organele de urmărire penală;

21) încheiere – hotărîre adoptată de către instanța de judecată pînă la darea sentinței sau deciziei;

22) judecată în primă instanță – soluționarea prin sentință a fondului cauzei penale ca rezultat al examinării nemijlocite a probelor de către instanța de judecată competentă cu participarea părților;

23) judecător – jurist licențiat, numit în funcție în modul stabilit de lege, autorizat să judece cauze aduse în fața instanței de judecată;

24) judecător de instrucție – judecător abilitat cu unele atribuții proprii urmăririi penale, precum şi de control judiciar asupra acțiunilor procesuale efectuate în cadrul urmăririi penale;

5) materiale – documente întocmite, obiecte anexate la dosarul penal, care au importanță pentru stabilirea circumstanțelor cauzei etc.;

26) măsuri de ocrotire – măsuri luate de organul de urmărire penală sau de instanța judecătorească față de persoane sau față de bunuri în legătură cu aplicarea măsurilor preventive, măsurilor de siguranță sau pedepselor penale;

27) mijloace de probă – mijloace prevăzute de legea procesuală, prin care se administrează probele într-o cauză penală;

28) ordonanță – hotărîre a organului de urmărire penală, adoptată în cursul procesului penal;

29) parte în proces – persoane care în procesul penal exercită funcții de acuzare sau apărare în baza egalității în drepturi şi a principiului contradictorialității;

30) partea apărării – persoane abilitate prin lege să efectueze activitate de apărare (bănuitul, învinuitul, inculpatul, partea civilmente responsabilă şi reprezentanții acestora);

31) partea acuzării – persoane abilitate prin lege să efectueze sau să ceară efectuarea urmăririi penale (procurorul, organul de urmărire penală, precum şi partea vătămată, partea civilă şi

reprezentanţii acestora);
32) prejudiciu – pagubă morală, fizică sau materială, care poate fi evaluată în expresie băneasc㠖;
33) probe – elemente de fapt, dobîndite în modul prevăzut de prezentul cod, ce servesc la constatarea împrejurărilor care au importanţă pentru justa soluţionare a cauzei penale;
34) probe pertinente – probe care au legătură cu cauza penală;
35) probe concludente – probe pertinente care influenţează asupra soluţionării cauzei penale;
36) probe utile – probe concludente care, prin informaţiile pe care le conţin, sînt necesare soluţionării cauzei;
37) procuror – persoană oficială numită, în modul stabilit de lege, pentru a conduce sau a exercita urmărirea penală şi a reprezenta în judecată învinuirea în numele statului (Procurorul General şi procurorii ierarhic inferiori subordonaţi lui în condiţiile Legii cu privire la Procuratură);
[Art.6 pct.37) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
38) reprezentant – persoană împuternicită, conform legii, de a prezenta interesele părţii vătămate, părţii civile, părţii civilmente responsabile;
39) reprezentanţi legali – părinţii, înfietorii, tutorii, curatorii, soţul bănuitului, învinuitului, inculpatului, condamnatului şi părţii vătămate, precum şi reprezentanţi ai instituţiilor sub supravegherea cărora se află aceştia;
40) reţinere – măsură luată de organul competent de a priva de libertate o persoană pe un termen de pînă la 72 de ore;
41) rude apropiate – copii, părinţi, înfietori, înfiaţi, fraţi şi surori, bunici, nepoţi;
42) sentinţă – hotărîre prin care cauza penală se soluţionează în fond de instanţa de judecată;
43) specialist – persoană care cunoaşte temeinic o disciplină sau o anumită problemă şi este antrenată în procesul penal, în modul prevăzut de lege, pentru a contribui la stabilirea adevărului;
44) viciu fundamental în cadrul procedurii precedente, care a afectat hotărîrea pronunţată – încălcare esenţială a drepturilor şi libertăţilor garantate de Convenţia pentru Apărarea Drepturilor Omului şi a Libertăţilor Fundamentale, de alte tratate internaţionale, de Constituţia Republicii Moldova şi de alte legi naţionale;
45) unitate convenţională – unitate convenţională de amendă, stabilită de Codul penal;
46) persoană majoră – persoană care a împlinit vîrsta de 18 ani;
47) persoană minoră – persoană care nu a împlinit vîrsta de 18 ani;
48) traducător – persoană care traduce în scris un text dintr-o limbă în alta;
49) timpul nopţii – interval de timp cuprins între orele 22.00 şi 6.00;
50) timpul zilei – interval de timp cuprins între orele 6.00 şi 22.00.

Capitolul II
PRINCIPIILE GENERALE ALE PROCESULUI PENAL

Articolul 7. Legalitatea procesului penal
(1) Procesul penal se desfăşoară în strictă conformitate cu principiile şi normele unanim recunoscute ale dreptului internaţional, cu tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte, cu prevederile Constituţiei Republicii Moldova şi ale prezentului cod.
(2) Dacă există neconcordanţe între prevederile tratatelor internaţionale în domeniul drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte şi prevederile prezentului cod, prioritate au reglementările internaţionale.
(3) Dacă, în procesul judecării cauzei, instanţa constată că norma juridică ce urmează a fi aplicată contravine prevederilor Constituţiei şi este expusă într-un act juridic care poate fi supus controlului constituţionalităţii, judecarea cauzei se suspendă, se informează Curtea Supremă de Justiţie care, la rîndul său, sesizează Curtea Constituţională.
(4) Dacă, în procesul judecării cauzei, instanţa stabileşte că norma juridică ce urmează a fi

aplicată contravine prevederilor legale şi este expusă într-un act juridic care nu poate fi supus controlului constituționalității, instanța va aplica în direct legea.

(5) Dacă, în procesul judecării cauzei, instanța stabileşte că norma juridică națională ce urmează a fi aplicată contravine prevederilor tratatelor internaționale în domeniul drepturilor şi libertăților fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte, instanța va aplica reglementările internaționale în direct, motivînd hotărîrea sa şi informînd despre aceasta autoritatea care a adoptat norma națională respectivă şi Curtea Supremă de Justiție.

[Art.7 al.(5) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(6) Hotărîrile Curții Constituționale privind interpretarea Constituției sau privind neconstituționalitatea unor prevederi legale sînt obligatorii pentru organele de urmărire penală, instanțele de judecată şi pentru persoanele participante la procesul penal.

(7) Hotărîrile explicative ale Plenului Curții Supreme de Justiție în chestiunile privind aplicarea prevederilor legale în practica judiciară au caracter de recomandare pentru organele de urmărire penală şi instanțele judecătoreşti.

Articolul 8. Prezumția nevinovăției

(1) Persoana acuzată de săvîrşirea unei infracțiuni este prezumată nevinovată atîta timp cît vinovăția sa nu-i va fi dovedită, în modul prevăzut de prezentul cod, într-un proces judiciar public, în cadrul căruia îi vor fi asigurate toate garanțiile necesare apărării sale, şi nu va fi constatată printr-o hotărîre judecătorească de condamnare definitivă.

(2) Nimeni nu este obligat să dovedească nevinovăția sa.

(3) Concluziile despre vinovăția persoanei de săvîrşirea infracțiunii nu pot fi întemeiate pe presupuneri. Toate dubiile în probarea învinuirii care nu pot fi înlăturate, în condițiile prezentului cod, se interpretează în favoarea bănuitului, învinuitului, inculpatului.

Articolul 9. Egalitatea în fața legii şi a autorităților

(1) Toți sînt egali în fața legii, a organelor de urmărire penală şi a instanței de judecată fără deosebire de sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naştere sau orice altă situație.

(2) Condițiile speciale de urmărire penală şi judecare față de anumite categorii de persoane care beneficiază, conform legii, de un anumit grad de imunitate se asigură în baza prevederilor Constituției, tratatelor internaționale, prezentului cod şi altor legi.

Articolul 10. Respectarea drepturilor, libertăților şi demnității umane

(1) Toate organele şi persoanele participante la procesul penal sînt obligate să respecte drepturile, libertățile şi demnitatea persoanei.

(2) Limitarea temporară a drepturilor şi libertăților persoanei şi aplicarea de către organele competente a măsurilor de constrîngere față de ea se admit numai în cazurile şi în modul strict prevăzute de prezentul cod.

(3) În desfăşurarea procesului penal, nimeni nu poate fi supus la tortură sau la tratamente cu cruzime, inumane ori degradante, nimeni nu poate fi deținut în condiții umilitoare, nu poate fi silit să participe la acțiuni procesuale care lezează demnitatea umană.

(3^1) Sarcina probațiunii neaplicării torturii şi a altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante îi revine autorității în a cărei custodie se află persoana privată de libertate, plasată la dispoziția unui organ de stat sau la indicația acestuia, sau cu acordul ori consimțămîntul său tacit.

[Art.10 al.(3^1) introdus LP13-XVI din 14.02.08, MO51-54/14.03.08 art.161]

(4) Orice persoană este în drept să-şi apere prin orice mijloc neinterzis de lege drepturile, libertățile şi demnitatea umană, lezate sau limitate nelegitim în cursul procesului penal.

(5) Prejudiciul cauzat drepturilor, libertăților şi demnității umane în cursul procesului penal se repară în modul stabilit de lege.

(6) În cazul cînd un minor este victimă sau martor în fața instanței de judecată, se va acționa pentru respectarea intereselor acestuia.

[Art.10 al.6) introdus prin LP235-XVI din 08.11.07, MO188-191/07.12.07 art.732]

Articolul 11. Inviolabilitatea persoanei

(1) Libertatea individuală şi siguranţa persoanei sînt inviolabile.

(2) Nimeni nu poate fi reţinut şi arestat decît în cazurile şi în modul stabilit de prezentul cod.

(3) Privarea de libertate, arestarea, internarea forţată a persoanei într-o instituţie medicală sau trimiterea ei într-o instituţie educaţională specială se permit numai în baza unui mandat de arestare sau a unei hotărîri judecătoreşti motivate.

(4) Reţinerea persoanei pînă la emiterea mandatului de arestare nu poate depăşi 72 de ore.

(5) Persoanei reţinute sau arestate i se aduc imediat la cunoştinţă drepturile sale şi motivele reţinerii sau arestării, circumstanţele faptei, precum şi încadrarea juridică a acţiunii de săvîrşirea căreia ea este bănuită sau învinuită, în limba pe care o înţelege, în prezenţa unui apărător ales sau a unui avocat care acordă asistenţă juridică garantată de stat..

[Art.11 al.(5) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

(6) Organul de urmărire penală sau instanţa judecătorească este obligată să elibereze imediat orice persoană deţinută ilegal sau dacă temeiurile reţinerii ori arestării au decăzut.

(7) Percheziţia, examinarea corporală, precum şi alte acţiuni procesuale care aduc atingere inviolabilităţii persoanei, pot fi efectuate fără consimţămîntul persoanei sau al reprezentantului ei legal numai în condiţiile prezentului cod.

(8) Orice persoană reţinută sau arestată trebuie tratată cu respectarea demnităţii umane.

(9) În timpul desfăşurării procesului penal, nimeni nu poate fi maltratat fizic sau psihic şi sînt interzise orice acţiuni şi metode care creează pericol pentru viaţa şi sănătatea omului, chiar şi cu acordul acestuia, precum şi pentru mediul înconjurător. Persoana reţinută, arestată preventiv nu poate fi supusă violenţei, ameninţărilor sau unor metode care ar afecta capacitatea ei de a lua decizii şi de a-şi exprima opiniile.

Articolul 12. Inviolabilitatea domiciliului

(1) Inviolabilitatea domiciliului este garantată de lege. În cursul procesului penal, nimeni nu este în drept să pătrundă în domiciliu contrar voinţei persoanelor care locuiesc sau deţin sediu în ele, cu excepţia cazurilor şi modului prevăzute de prezentul cod.

(2) Percheziţiile, cercetările domiciliului, precum şi alte acţiuni de urmărire penală la domiciliu, pot fi ordonate şi efectuate în baza unui mandat judiciar, cu excepţia cazurilor şi modului prevăzute de prezentul cod. În cazul efectuării acţiunilor procesuale fără mandat judiciar, organul abilitat să efectueze aceste acţiuni, imediat, dar nu mai tîrziu de 24 de ore de la terminarea acţiunii, prezintă instanţei de judecată materialele respective pentru controlul legalităţii acestor acţiuni.

Articolul 13. Inviolabilitatea proprietăţii

(1) Persoana fizică sau juridică nu poate fi lipsită în mod arbitrar de dreptul de proprietate. Nimeni nu poate fi privat de proprietatea sa decît din motive de utilitate publică şi în condiţiile prezentului cod şi conform principiilor generale ale dreptului internaţional.

(2) Bunurile pot fi puse sub sechestru numai în baza hotărîrii judecătoreşti.

(3) Bunurile ridicate în cursul acţiunii procesuale se descriu în procesul-verbal al acţiunii respective, iar persoanei de la care acestea au fost ridicate i se înmînează copia de pe procesul-verbal al acestei acţiuni.

Articolul 14. Secretul corespondenţei

(1) Dreptul la secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poştale, al convorbirilor telefonice şi al celorlalte mijloace legale de comunicare este asigurat de stat. În cursul procesului penal, nimeni nu poate fi lipsit sau limitat în acest drept.

(2) Limitarea dreptului prevăzut la alin.(1) se admite numai în baza unui mandat judiciar emis în condiţiile prezentului cod.

Articolul 15. Inviolabilitatea vieții private

(1) Orice persoană are dreptul la inviolabilitatea vieții private, la confidențialitatea vieții intime, familiale, la protejarea onoarei şi demnității personale. În cursul procesului penal, nimeni nu este în drept să se implice în mod arbitrar şi nelegitim în viața intimă a persoanei.

(2) La efectuarea acțiunilor procesuale nu poate fi acumulată fără necesitate informație despre viața privată şi intimă a persoanei. La cererea organului de urmărire penală şi a instanței de judecată, participanții la acțiunile procesuale sînt obligați să nu divulge asemenea informații şi despre aceasta se ia un angajament în scris.

[Art.15 al.(2) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(3) Persoanele de la care organul de urmărire penală cere informație despre viața privată şi intimă sînt în drept să se convingă că această informație se administrează într-o cauză penală concretă. Persoana nu este în drept să refuze de a prezenta informații despre viața privată şi intimă a sa sau a altor persoane sub pretextul inviolabilității vieții private, însă ea este în drept să ceară de la organul de urmărire penală explicații asupra necesității obținerii unei asemenea informații, cu includerea explicațiilor în procesul-verbal al acțiunii procesuale respective.

(4) Probele care confirmă informația despre viața privată şi intimă a persoanei, la cererea acesteia, se examinează în şedință de judecată închisă.

(5) Prejudiciul cauzat persoanei în cursul procesului penal prin violarea vieții private şi intime a acesteia se repară în modul stabilit de legislația în vigoare.

Articolul 16. Limba în care se desfăşoară procesul penal şi dreptul la interpret

(1) În desfăşurarea procesului penal se utilizează limba de stat.

(2) Persoana care nu posedă sau nu vorbeşte limba de stat are dreptul să ia cunoştință de toate actele şi materialele dosarului, să vorbească în fața organului de urmărire penală şi în instanța de judecată prin interpret.

(3) Procesul penal se poate, de asemenea, desfăşura în limba acceptată de majoritatea persoanelor care participă la proces. În acest caz, hotărîrile procesuale se întocmesc în mod obligatoriu şi în limba de stat.

(4) Actele procedurale ale organului de urmărire penală şi cele ale instanței de judecată se înmînează bănuitului, învinuitului, inculpatului, fiind traduse în limba lui maternă sau în limba pe care acesta o cunoaşte, în modul stabilit de prezentul cod.

Articolul 17. Asigurarea dreptului la apărare

(1) În tot cursul procesului penal, părțile (bănuitul, învinuitul, inculpatul, partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă) au dreptul să fie asistate sau, după caz, reprezentate de un apărător ales sau de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat.

[Art.17 al.1) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

(2) Organul de urmărire penală şi instanța judecătorească sînt obligate să asigure participanților la procesul penal deplina exercitare a drepturilor lor procesuale, în condițiile prezentului cod.

(3) Organul de urmărire penală şi instanța sînt obligate să asigure bănuitului, învinuitului, inculpatului dreptul la asistență juridică calificată din partea unui apărător ales de el sau a unui avocat care acordă asistență juridică garantată de stat, independent de aceste organe.

[Art.17 al.3) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

(4) La audierea părții vătămate şi a martorului, organul de urmărire penală nu este în drept să interzică prezența avocatului invitat de persoana audiată în calitate de reprezentant.

(5) În cazul în care bănuitul, învinuitul, inculpatul nu au mijloace de a plăti apărătorul, ei sînt asistați gratuit de cîte un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat.

[Art.17 al.5) în redacția LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

Articolul 18. Publicitatea şedinţei de judecată

(1) În toate instanţele judecătoreşti şedinţele sînt publice, cu excepţia cazurilor prevăzute de prezentul articol.

(2) Accesul în sala de şedinţă poate fi interzis presei sau publicului, prin încheiere motivată, pe parcursul întregului proces sau al unei părţi din proces, în interesul respectării moralităţii, ordinii publice sau securităţii naţionale, cînd interesele minorilor sau protecţia vieţii private a părţilor în proces o cer, sau în măsura considerată strict necesară de către instanţă cînd, datorită unor împrejurări speciale, publicitatea ar putea să prejudicieze interesele justiţiei.

(2^1) În procesul în care un minor este victimă sau martor, instanţa de judecată va asculta declaraţiile acestuia într-o şedinţă închisă.

[Art.18 al.2^1) introdus prin LP235-XVI din 08.11.07, MO188-191/07.12.07 art.732]

(3) Judecarea cauzei în şedinţa închisă a instanţei trebuie argumentată şi efectuată cu respectarea tuturor regulilor procedurii judiciare.

(4) În toate cazurile, hotărîrile instanţei de judecată se pronunţă în şedinţă publică.

Articolul 19. Accesul liber la justiţie

(1) Orice persoană are dreptul la examinarea şi soluţionarea cauzei sale în mod echitabil, în termen rezonabil, de către o instanţă independentă, imparţială, legal constituită, care va acţiona în conformitate cu prezentul cod.

(2) Persoana care efectuează urmărirea penală şi judecătorul nu pot participa la examinarea cauzei în cazul în care ei, direct sau indirect, sînt interesaţi în proces.

(3) Organul de urmărire penală are obligaţia de a lua toate măsurile prevăzute de lege pentru cercetarea sub toate aspectele, completă şi obiectivă, a circumstanţelor cauzei, de a evidenţia atît circumstanţele care dovedesc vinovăţia bănuitului, învinuitului, inculpatului, cît şi cele care îl dezvinovăţesc, precum şi circumstanţele care îi atenuează sau agravează răspunderea.

Articolul 20. Desfăşurarea procesului penal în termen rezonabil

(1) Urmărirea penală şi judecarea cauzelor penale se face în termene rezonabile.

(2) Criteriile de apreciere a termenului rezonabil de soluţionare a cauzei penale sînt:

1) complexitatea cazului;

2) comportamentul părţilor la proces;

3) conduita organului de urmărire penală şi a instanţei de judecată.

4) vîrsta de pînă la 18 ani a victimei.

[Art.20 al.2) pct.4 introdus prin LP235-XVI din 08.11.07, MO188-191/07.12.07 art.732]

(3) Urmărirea penală şi judecarea cauzelor penale în care sînt bănuiţi, învinuiţi, inculpaţi arestaţi preventiv, precum şi minori, se fac de urgenţă şi în mod preferenţial.

(4) Respectarea termenului rezonabil la urmărirea penală se asigură de către procuror, iar la judecarea cazului – de către instanţa respectivă.

(5) Respectarea termenului rezonabil la judecarea cauzelor concrete se verifică de către instanţa ierarhic superioară în procesul judecării cauzei respective pe calea de atac ordinară sau extraordinară.

Articolul 21. Libertatea de mărturisire împotriva sa

(1) Nimeni nu poate fi silit să mărturisească împotriva sa ori împotriva rudelor sale apropiate, a soţului, soţiei, logodnicului, logodnicei sau să-şi recunoască vinovăţia.

(2) Persoana căreia organul de urmărire penală îi propune să facă declaraţii demascatoare împotriva sa ori a rudelor apropiate, a soţului, soţiei, logodnicului, logodnicei este în drept să refuze de a face asemenea declaraţii şi nu poate fi trasă la răspundere pentru aceasta.

Articolul 22. Dreptul de a nu fi urmărit, judecat sau pedepsit de mai multe ori

(1) Nimeni nu poate fi urmărit de organele de urmărire penală, judecat sau pedepsit de instanţa judecătorească de mai multe ori pentru aceeaşi faptă.

(2) Scoaterea de sub urmărire penală sau încetarea urmăririi penale împiedică punerea repetată

sub învinuire a aceleiaşi persoane pentru aceeaşi faptă, cu excepţia cazurilor cînd fapte noi ori recent descoperite sau un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente au afectat hotărîrea respectivă.

(3) Hotărîrea organului de urmărire penală de scoatere a persoanei de sub urmărire penală sau de încetare a urmăririi penale, precum şi hotărîrea judecătorească definitivă, împiedică reluarea urmăririi penale, punerea sub o învinuire mai gravă sau stabilirea unei pedepse mai aspre pentru aceeaşi persoană pentru aceeaşi faptă, cu excepţia cazurilor cînd fapte noi ori recent descoperite sau un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente au afectat hotărîrea pronunţată.

Articolul 23. Asigurarea drepturilor victimei în urma infracţiunilor, abuzurilor de serviciu şi erorilor judiciare

(1) Legea procesuală penală asigură drepturile victimei în urma infracţiunilor sau abuzurilor de serviciu, precum şi ale persoanei condamnate sau arestate nelegitim ori lezate în drepturi în alt mod.

(2) Victima unei fapte care constituie componentă de infracţiune este în drept să ceară, în condiţiile prezentului cod, pornirea unei cauze penale, să participe la procesul penal în calitate de parte vătămată şi să-i fie reparate prejudiciile morale, fizice şi materiale.

(3) Persoana achitată sau în privinţa căreia s-a dispus scoaterea de sub urmărire penală ori încetarea urmăririi penale pe temei de reabilitare are dreptul să fie repusă în drepturile personale pierdute, precum şi să fie despăgubită pentru prejudiciul care i-a fost cauzat.

Articolul 24. Principiul contradictorialităţii în procesul penal

(1) Urmărirea penală, apărarea şi judecarea cauzei sînt separate şi se efectuează de diferite organe şi persoane.

(2) Instanţa judecătorească nu este organ de urmărire penală, nu se manifestă în favoarea acuzării sau a apărării şi nu exprimă alte interese decît interesele legii.

(3) Părţile participante la judecarea cauzei au drepturi egale, fiind învestite de legea procesuală penală cu posibilităţi egale pentru susţinerea poziţiilor lor. Instanţa de judecată pune la baza sentinţei numai acele probe la cercetarea cărora părţile au avut acces în egală măsură.

(4) Părţile în procesul penal îşi aleg poziţia, modul şi mijloacele de susţinere a ei de sine stătător, fiind independente de instanţă, de alte organe ori persoane. Instanţa de judecată acordă ajutor oricărei părţi, la solicitarea acesteia, în condiţiile prezentului cod, pentru administrarea probelor necesare.

Articolul 25. Înfăptuirea justiţiei - atribuţie exclusivă a instanţelor judecătoreşti

(1) Justiţia în cauzele penale se înfăptuieşte în numele legii numai de către instanţele judecătoreşti. Constituirea de instanţe nelegitime este interzisă.

(2) Nimeni nu poate fi declarat vinovat de săvîrşirea unei infracţiuni, precum şi supus unei pedepse penale, decît în baza hotărîrii definitive a instanţei de judecată, adoptată în condiţiile prezentului cod.

(3) Competenţa instanţei de judecată şi limitele jurisdicţiei ei, modul de desfăşurare a procesului penal nu pot fi schimbate în mod arbitrar pentru anumite categorii de cauze sau persoane, precum şi pentru o anumită situaţie sau pentru o anumită perioadă de timp.

(4) Nimeni nu poate fi lipsit de dreptul de a-i fi judecată cauza de acea instanţă şi de acel judecător în competenţa cărora ea este dată prin lege.

(5) Sentinţele şi alte hotărîri judecătoreşti în cauza penală pot fi verificate numai de către instanţele judecătoreşti respective în condiţiile prezentului cod.

(6) Sentinţele şi alte hotărîri judecătoreşti ale instanţelor nelegitime nu au putere juridică şi nu pot fi executate.

Articolul 26. Independenţa judecătorilor şi supunerea lor numai legii

(1) La înfăptuirea justiţiei în cauzele penale, judecătorii sînt independenţi şi se supun numai legii. Judecătorii judecă cauzele penale pe baza legii şi în condiţii care exclud orice presiune

asupra lor.

(2) Judecătorul judecă materialele şi cauzele penale conform legii şi propriei convingeri bazate pe probele cercetate în procedura judiciară respectivă.

(3) Judecătorul nu trebuie să fie predispus să accepte concluziile date de organul de urmărire penală în defavoarea inculpatului sau să înceapă o judecată de la ideea preconceputăcă acesta a comis o infracţiune ce constituie obiectul învinuirii. Sarcina prezentării probelor învinuirii îi revine procurorului.

(4) Justiţia penală se înfăptuieşte fără careva imixtiune. Judecătorul este obligat să se opună oricărei încercări de a exercita presiune asupra sa. Exercitarea de presiune asupra judecătorului la judecarea cauzelor penale cu scopul de a influenţa emiterea hotărîrii judecătoreşti atrage răspundere conform legii.

(5) Judecătorul de instrucţie este independent în relaţiile cu celelalte organe de drept şi instanţe judecătoreşti şi îşi exercită atribuţiile numai în temeiul legii şi în cadrul acesteia.

Articolul 27. Libera apreciere a probelor

(1) Judecătorul şi persoana care efectuează urmărirea penală apreciază probele în conformitate cu propria lor convingere, formată în urma cercetării tuturor probelor administrate.

(2) Nici o probă nu are putere probantă dinainte stabilită.

Articolul 28. Oficialitatea procesului penal

(1) Procurorul şi organul de urmărire penală au obligaţia, în limitele competenţei lor, de a porni urmărirea penală în cazul în care sînt sesizate, în modul prevăzut de prezentul cod, că s-a săvîrşit o infracţiune şi de a efectua acţiunile necesare în vederea constatării faptei penale şi a persoanei vinovate.

(2) Instanţa de judecată efectuează acţiunile procesuale din oficiu, în limitele competenţei sale, în afară de cazul cînd prin lege se dispune efectuarea acestora la cererea părţilor.

Titlul II
INSTANŢELE JUDECĂTOREŞTI ŞI COMPETENŢA LOR

Capitolul I
INSTANŢELE JUDECĂTOREŞTI

Articolul 29. Instanţele care înfăptuiesc justiţia în cauzele penale

(1) Justiţia în cauzele penale se înfăptuieşte de Curtea Supremă de Justiţie, curţile de apel şi judecătorii conform competenţei date prin prezentul cod.

(2) Pentru anumite categorii de cauze penale pot funcţiona judecătorii, colegii sau complete de judecată specializate.

(3) În cadrul instanţei judecătoreşti, ca organ judecătoresc cu atribuţii proprii în desfăşurarea procesului penal, în faza de urmărire penală funcţionează judecători de instrucţie.

Articolul 30. Compunerea instanţei de judecată

(1) Judecarea cauzelor penale se înfăptuieşte de către instanţă în complet format din 3 judecători sau de către un singur judecător.

(2) În toate instanţele de judecată de gradul întîi, cauzele penale se judecă de un singur judecător, cu excepţia cazurilor prevăzute în prezentul articol.

(3) Cauzele penale asupra infracţiunilor excepţional de grave, pentru săvîrşirea cărora legea prevede pedeapsă cu detenţiune pe viaţă, se judecă în primă instanţă, la decizia motivată a preşedintelui instanţei judecătoreşti, în complet format din 3 judecători.

(4) Cauzele penale deosebit de complicate, precum şi cele care prezintă o mare importanţă socială pot fi examinate, la decizia motivată a preşedintelui instanţei judecătoreşti, în complet format din 3 judecători.

(5) Apelurile şi recursurile împotriva hotărîrilor judecătoreşti în cauzele penale pentru care nu este prevăzută calea de atac apelul, precum şi împotriva hotărîrilor instanţelor de apel pentru a

decide admisibilitatea, se judecă de către instanțele respective în complet format din 3 judecători.

(6) Colegiul lărgit al Curții Supreme de Justiție judecă recursurile împotriva sentinței Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție, împotriva hotărîrilor instanței de apel şi recursurile în anulare în complet format din 5 judecători.

(7) Plenul Curții Supreme de Justiție judecă recursurile în anulare în complet format din cel puțin 2/3 din numărul total al judecătorilor Curții Supreme de Justiție.

Articolul 31. Schimbarea completului de judecată

(1) Completul de judecată format în condițiile art.30 trebuie să rămînă acelaşi în tot cursul judecării cauzei, cu excepția prevăzută în alin.(3). Dacă aceasta nu este posibil, completul poate fi schimbat pînă la începerea cercetării judecătoreşti.

(2) După începerea cercetării judecătoreşti, orice schimbare intervenită în completul de judecată impune reluarea de la început a cercetării judecătoreşti.

(3) În cazul în care cauza se judecă în fond de un complet format din 3 judecători şi unul din aceştia nu poate participa în continuare la judecarea cauzei din motiv de boală îndelungată, deces sau din motivul eliberării din funcție în condițiile legii, acest judecător este înlocuit de un alt judecător şi cauza se judecă în continuare. Judecătorului care intervine în proces i se oferă timp pentru a lua cunoştință de materialele cauzei, inclusiv de cele cercetate în instanță, şi pentru a se pregăti pentru participarea de mai departe în proces, însă înlocuirea judecătorului în condițiile prezentului alineat nu necesită reluarea judecării cauzei de la început. Judecătorul este în drept să solicite repetarea unor acțiuni procesuale deja efectuate în şedință în lipsă lui dacă are de concretizat chestiuni suplimentare.

(4) Împuternicirile judecătorilor transferați, degrevați, detaşați, suspendați sau eliberați din funcție în timpul judecării cauzelor penale aflate în fază de terminare se mențin, conform hotărîrii Consiliului Superior al Magistraturii, pînă la încheierea judecării cauzei respective.

Articolul 32. Locul judecării materialelor şi cauzelor penale

Judecarea materialelor şi cauzelor penale se desfăşoară la sediul instanței. Pentru motive temeinice, instanța, prin încheiere argumentată, poate dispune desfăşurarea judecății în alt loc.

Articolul 33. Incompatibilitatea judecătorului

(1) Judecătorii care sînt soți sau rude între ei nu pot face parte din acelaşi complet de judecată.

(2) Judecătorul nu poate participa la judecarea cauzei şi urmează a fi recuzat:

1) dacă el personal, soțul său, ascendenții ori descendenții lor, frații sau surorile şi copiii acestora, afinii şi persoanele devenite prin înfiere, potrivit legii, astfel de rude, precum şi alte rude ale lui, sînt direct sau indirect interesate în proces;

2) dacă el este parte vătămată sau reprezentant al ei, parte civilă, parte civilmente responsabilă, soț sau rudă cu vreuna din aceste persoane ori cu reprezentantul lor, soț sau rudă cu învinuitul, inculpatul în proces ori cu apărătorul acestuia;

3) dacă a participat în acest proces în calitate de martor, expert, specialist, interpret, traducător, grefier, persoană care a efectuat urmărirea penală, procuror, judecător de instrucție, apărător, reprezentant legal al învinuitului, nculpatului, reprezentant al părții vătămate, părții civile sau părții civilmente responsabile;

4) dacă a efectuat o cercetare sau un control administrativ al circumstanțelor cauzei sau a participat la adoptarea unei hotărîri referitoare la această cauză în orice organ obştesc sau de stat;

5) dacă el a luat în această cauză hotărîri anterioare judecății în care şi-a expus opinia asupra vinovății sau nevinovății inculpatului;

6) dacă există alte circumstanțe care pun la îndoială rezonabilă imparțialitatea judecătorului.

(3) Judecătorul nu poate participa la o nouă judecare a cauzei atît în primă instanță, cit şi pe cale ordinară sau extraordinară de atac şi urmează a fi recuzat şi în cazul în care a mai participat în calitate de judecător la examinarea aceleiaşi cauze în primă instanță, pe cale ordinară sau extraordinară de atac, precum şi în cazul participării ca judecător de instrucție. Această prevedere nu se extinde asupra membrilor Plenului Curții Supreme de Justiție, precum şi asupra

judecătorilor Curții Supreme de Justiție la rejudecarea cauzelor în baza hotărîrii Plenului Curții Supreme de Justiție.

(4) Dispozițiile privind cazurile de incompatibilitate prevăzute la alin.(2) pct.5) şi la alin.(3) nu se aplică judecătorului de instrucție şi judecătorului instanței de recurs care judecă recursul împotriva hotărîrii privind măsura preventivă.

[Art.33 al.(4) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 34. Abținerea sau recuzarea judecătorului

(1) În cazul în care există circumstanțe prevăzute la art.33, judecătorul este obligat să facă declarație de abținere de la judecarea cauzei.

(2) Pentru aceleaşi motive, judecătorul poate fi recuzat şi de către părțile în proces. Recuzarea trebuie să fie motivată şi poate fi propusă, de regulă, înainte de începerea cercetării judecătoreşti. Cererea de recuzare poate fi făcută mai tîrziu numai în cazurile dacă cel care face propunerea de recuzare a aflat motivul recuzării abia după începerea cercetării judecătoreşti.

(3) Recuzarea anticipată a judecătorilor care încă nu participă la judecarea cauzei date, precum şi a judecătorului sau completului de judecată care soluționează cererea de recuzare, nu se admite, însă argumentele cererii de recuzare pot fi invocate în apel sau, după caz, în recurs împotriva hotărîrii în fond.

(4) În cazul în care cererea de recuzare se înaintează în mod repetat cu rea-credință şi în mod abuziv, cu scopul de a tergiversa procesul, de a deruta judecata sau din alte intenții răuvoitoare, instanța care soluționează cauza poate aplica față de persoana vinovată o amendă judiciară în condițiile prezentului cod.

Articolul 35. Procedura soluționării cererii de recuzare
şi a declarației de abținere

(1) Recuzarea sau abținerea judecătorului se soluționează de un alt judecător sau, după caz, de un alt complet de judecată. La soluționarea recuzării sau abținerii judecătorilor dintr-un complet format din 3 sau 5 judecători, judecătorii nerecuzați din acest complet pot fi incluşi în noul complet de judecată.

(2) Examinarea cererii de recuzare sau a declarației de abținere se face în aceeaşi zi, ascultînd părțile şi persoana a cărei recuzare se cere. În cazul în care nu se poate forma un nou complet de judecată în aceeaşi instanță, recuzarea se soluționează, în cel mult 10 zile de la primirea dosarului, de instanța ierarhic superioară, care, dacă admite recuzarea sau abținerea, desemnează pentru judecarea cauzei o instanță egală în grad cu instanța în care s-a produs recuzarea.

[Art.35 al.2) modificat prin LP2-XVI din 07.02.08, MO42-44/29.02.08 art.121]

(3) Încheierea instanței de judecată asupra recuzării nu este susceptibilă de a fi atacată.

Capitolul II
COMPONENȚA INSTANȚEI JUDECĂTOREŞTI

Articolul 36. Competența judecătoriei

Judecătoria judecă în primă instanță cauzele penale privind infracțiunile prevăzute de Partea specială a Codului penal, cu excepția celor date prin lege în competența altor instanțe, precum şi demersurile şi plîngerile împotriva hotărîrilor şi acțiunilor organului de urmărire penală, examinează chestiuni legate de executarea sentinței şi alte chestiuni date prin lege în competența sa.

Articolul 37. Competența judecătoriei militare

Judecătoria militară judecă în primă instanță cauzele privind infracțiunile, prevăzute de Partea specială a Codului penal, săvîrşite de:

1) persoane din efectivul de soldați, din corpul de sergenți şi din corpul de ofițeri ale Armatei Naționale, din efectivul Trupelor de Carabinieri (trupele de interne) ale Ministerului Afacerilor Interne, al Departamentului Situații Excepționale, Serviciului de Informații şi Securitate, Trupelor de Grăniceri, Serviciului de Protecție şi Pază de Stat;

2) persoane atestate din efectivul instituţiilor penitenciare;
3) supuşi ai serviciului militar în timpul concentrărilor;
4) alte persoane referitor la care există indicaţii speciale în legislaţie.

Articolul 38. Competenţa curţii de apel

Curtea de apel:

1) judecă în primă instanţă cauzele penale privind infracţiunile prevăzute de Codul penal în art.135-144, 278, 279, 283, 284, 337-343;
2) ca instanţă de apel, judecă apelurile împotriva hotărîrilor pronunţate în primă instanţă de judecătorii, inclusiv de judecătoria militară;
3) ca instanţă de recurs, judecă recursurile împotriva hotărîrilor judecătoriilor, care, potrivit legii, nu pot fi atacate cu apel;
4) soluţionează conflictele de competenţă apărute între judecătorii;
5) judecă cazurile de revizuire, date prin lege în competenţa sa.

Articolul 39. Competenţa Curţii Supreme de Justiţie

Curtea Supremă de Justiţie:

1) judecă în primă instanţă cauzele penale privind infracţiunile săvîrşite de Preşedintele Republicii Moldova;
2) ca instanţă de recurs, judecă recursurile împotriva hotărîrilor pronunţate în primă instanţă sau, după caz, împotriva hotărîrilor curţilor de apel, precum şi alte cazuri prevăzute de lege;
3) judecă, în limitele competenţei sale, cauzele supuse căilor extraordinare de atac, inclusiv recursurile în anulare;
4) sesizează Curtea Constituţională pentru a se pronunţa asupra constituţionalităţii actelor juridice şi asupra cazurilor excepţionale de neconstituţionalitate a actelor juridice;
5) adoptă hotărîri explicative în chestiunile de practică judiciară a aplicării uniforme a legislaţiei penale şi procesual penale;
6) soluţionează cazurile în care cursul justiţiei este întrerupt, precum şi cererile de strămutare.

Articolul 40. Competenţa teritorială în materie penală

(1) Cauza penală se judecă de instanţa în raza teritorială a căreia a fost săvîrşită infracţiunea. Dacă infracţiunea este continuă sau prelungită, cauza se judecă de instanţa în raza teritorială a căreia s-a consumat ori a fost curmată infracţiunea.

(2) Dacă este imposibil de a constata locul unde a fost săvîrşită infracţiunea, cauza se judecă de instanţa în raza teritorială a căreia a fost terminată urmărirea penală.

(3) Cauza penală asupra infracţiunilor săvîrşite în afara hotarelor ţării sau pe o navă se judecă de către instanţa în raza teritorială a căreia se afla ultimul loc permanent de trai al inculpatului sau, dacă acesta nu este cunoscut -în raza teritorială a căreia a fost terminată urmărirea penală.

Articolul 41. Competenţa judecătorului de instrucţie

Judecătorul de instrucţie asigură controlul judecătoresc în cursul urmăririi penale prin:

1) dispunerea, înlocuirea, încetarea sau revocarea arestării preventive şi a arestării la domiciliu;
2) dispunerea liberării provizorii a persoanei reţinute sau arestate, revocarea ei, ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport;
3) autorizarea efectuării percheziţiei, examinării corporale, punerii sub sechestru a bunurilor, ridicării de obiecte ce conţin secret de stat, comercial, bancar, a exhumării cadavrului;
4) dispunerea internării persoanei în instituţie medicală;

[Art.41 pct.4) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

5) autorizarea interceptării comunicărilor, a sechestrului corespondenţei, înregistrării de imagini;
6) audierea martorilor în condiţiile art.109 şi 110;
7) efectuarea altor acţiuni procesuale prevăzute de prezentul cod.

Articolul 42. Competența în caz de indivizibilitate
sau conexitate a cauzelor penale

(1) În caz de indivizibilitate sau de conexitate a cauzelor penale, judecata în primă instanţă, dacă are loc în acelaşi timp pentru toate faptele şi pentru toți făptuitorii, se efectuează de aceeaşi instanţă.

(2) Constituie indivizibilitate a cauzelor penale cazurile în care la săvîrşirea unei infracțiuni au participat mai multe persoane, cînd două sau mai multe infracțiuni au fost săvîrşite prin aceeaşi faptă ori în cazul unei infracțiuni continue sau prelungite.

(3) Constituie conexitate a cauzelor penale cazurile:

1) cînd două sau mai multe infracțiuni sînt săvîrşite prin fapte diferite de una sau mai multe persoane împreună, în acelaşi timp şi în acelaşi loc;

2) cînd două sau mai multe infracțiuni sînt săvîrşite de aceeaşi persoană în timp diferit ori în loc diferit;

3) cînd o infracțiune este săvîrşită pentru a pregăti, a înlesni sau a ascunde comiterea altei infracțiuni ori este săvîrşită pentru a înlesni sau a asigura absolvirea de răspundere penală a făptuitorului altei infracțiuni;

4) cînd între două sau mai multe infracțiuni există legătură şi conexarea cauzelor se impune pentru buna înfăptuire a justiției.

(4) În caz de conexare a unor cauze privitoare la mai multe persoane învinuite de săvîrşirea infracțiunilor în raza de activitate a diferitor instanțe de grad egal sau privitoare la o singură persoană învinuită de săvîrşirea cîtorva infracțiuni, dacă aceste cauze sînt de competența a două sau cîtorva instanțe de judecată de grad egal, procesul se judecă de instanța în raza teritorială a căreia a fost terminată urmărirea penală a cauzei.

(5) Dacă o persoană sau un grup de persoane sînt învinuite de săvîrşirea unei singure sau a cîtorva infracțiuni şi cauza referitoare la unul din învinuiți sau la una din infracțiuni este de competența unei instanțe ierarhic superioare, procesul se judecă în întregime de instanța ierarhic superioară.

(6) În cazul în care există concurs de competență între judecătoria militară şi judecătorie, cauza se judecă de către judecătorie.

(7) Conexarea cauzelor se admite de către instanța de judecată respectivă în cazul în care acțiunile incriminate nu necesită o încadrare juridică mai gravă, iar la cererea procurorului şi în celelalte cazuri – pentru modificarea acuzării în sensul agravării.

Articolul 43. Instanța competentă de a conexa cauzele penale

(1) Conexarea cauzelor se decide de către instanța căreia îi revine competența de judecată conform prevederilor art.42.

(2) În cazurile de indivizibilitate a cauzelor penale, precum şi în cele de conexitate, cauzele, dacă ele au fost depuse în prima instanţă de judecată, se conexează de către aceasta chiar şi după casarea hotărîrilor asupra lor şi remiterea cauzelor de către instanța de recurs pentru rejudecare.

(3) Cauzele se conexează şi de către instanțele de apel sau de recurs de acelaşi grad dacă se află în acelaşi stadiu de judecată.

Articolul 44. Declinarea de competență a instanței de judecată

(1) Instanța de judecată, constatînd că nu este competentă de a judeca cauza penală, prin încheiere, îşi declină competența şi trimite dosarul instanței de judecată competente.

(2) Dacă declinarea a fost determinată de competența după materie sau după calitatea persoanei, precum şi de competența teritorială, instanța căreia i s-a trimis cauza poate menține măsurile dispuse de instanța care s-a desesizat.

(3) Nu se acceptă declinarea de competență şi trimiterea unei instanțe ierarhic inferioare a cauzei examinarea căreia s-a început în instanța ierarhic superioară.

(4) Încheierea de declinare a competenței este definitivă.

Articolul 45. Conflictul de competenţă

(1) Cînd două sau mai multe instanţe se consideră competente de a judeca aceeaşi cauză (conflict pozitiv de competenţă) ori îşi declină competenţa (conflict negativ de competenţă), conflictul se soluţionează de instanţa ierarhic superioară comună.

(2) Instanţa ierarhic superioară comună este sesizată, în caz de conflict pozitiv, de către instanţa care ultima s-a declarat competentă, iar în caz de conflict negativ, de către instanţa care ultima şi-a declinat competenţa.

(3) În toate cazurile, sesizarea se poate face de părţile în proces.

(4) Pînă la soluţionarea conflictului pozitiv de competenţă, procedura se suspendă. Instanţa care ultima s-a declarat competentă ori ultima şi-a declinat competenţa efectuează actele şi ia măsurile ce nu suferă amînare.

(5) Instanţa ierarhic superioară comună soluţionează conflictul de competenţă conform regulilor pentru prima instanţă. În toate cazurile, termenul de soluţionare a conflictului de competenţă nu va depăşi 7 zile de la data înregistrării cauzei în instanţa ierarhic superioară

[Art.45 al.5) în redacţia LP44-XVI din 06.03.08, MO76-77/15.04.08 art.251]

6) Încheierea instanţei care soluţionează conflictul de competenţă este definitivă, însă argumentele dezacordului cu ea pot fi invocate în apel sau, după caz, în recurs împotriva hotărîrii în fond.

(7) Instanţa căreia i s-a trimis cauza prin încheiere de stabilire a competenţei nu-şi mai poate declina competenţa, în afară de cazul în care, în urma noii situaţii de fapt rezultată din completarea cercetării judecătoreşti, se constată că fapta constituie o infracţiune dată prin lege în competenţa altei instanţe.

Articolul 46. Strămutarea judecării cauzei penale de la instanţa competentă la o altă instanţă egală în grad

(1) Curtea Supremă de Justiţie strămută judecarea unei cauze penale de la instanţa competentă la o altă instanţă egală în grad în cazul în care prin aceasta se poate obţine soluţionarea ei obiectivă, rapidă, completă şi se asigură desfăşurarea normală a procesului.

(2) Strămutarea cauzei poate fi cerută de preşedintele instanţei de judecată sau de una dintre părţi.

Articolul 47. Cererea de strămutare şi efectele ei

(1) Cererea de strămutare, care trebuie să fie motivată, se adresează Curţii Supreme de Justiţie cu cel puţin 5 zile înainte de începerea cercetării judecătoreşti. Documentele pe care se bazează cererea se anexează la aceasta dacă sînt deţinute de partea care cere strămutarea.

[Art.47 al.(1) modificat prin LP2-XVI din 07.02.08, MO42-44/29.02.08 art.121]

[Art.47 al.(1) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(2) în cerere se face menţiune dacă în cauză sînt persoane arestate.

(3) Suspendarea judecării cauzei poate fi dispusă de Curtea Supremă de Justiţie după ce aceasta a fost sesizată.

Articolul 48. Procedura de înştiinţare a părţilor şi de examinare a cererii de strămutare

(1) Părţile se înştiinţează despre data examinării cererii de strămutare, iar prezenţa lor la şedinţă este facultativă.

(2) Examinarea cererii de strămutare se face în şedinţă publică în complet format din 3 judecători ai Curţii Supreme de Justiţie.

(3) Dacă părţile se înfăţişează, se ascultă şi părerile acestora.

Articolul 49. Soluţionarea cererii de strămutare

(1) Curtea Supremă de Justiţie dispune, cu indicarea motivelor, admiterea sau respingerea cererii de strămutare.

(2) În cazul în care consideră că cererea este întemeiată, Curtea Supremă de Justiţie dispune strămutarea judecării cauzei cu indicarea instanţei concrete. Această instanţă va fi imediat

înştiinţată despre admiterea cererii de strămutare.
[Art.49 al.(2) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
(2^1) Instanţa de judecată la care se află cauza a cărei strămutare se cere este obligată să remită dosarul, în termen de 5 zile, instanţei competente.
[Art.49 al.(2^1) introdus prin LP2-XVI din 07.02.08, MO42-44/29.02.08 art.121]
(3) Dacă instanţa la care se află cauza a cărei strămutare se cere a procedat între timp la judecarea cauzei, hotărîrea pronunţată de această instanţă este anulată prin efectul admiterii cererii de strămutare.

Articolul 50. Repetarea cererii de strămutare

Strămutarea cauzei nu poate fi cerută din nou, afară de cazul în care noua cerere se întemeiază pe circumstanţe pe care Curtea Supremă de Justiţie nu le-a cunoscut în cadrul soluţionării cererii anterioare sau pe circumstanţe apărute după aceasta.

Titlul III
PĂRŢILE ŞI ALTE PERSOANE PARTICIPANTE LA PROCESUL PENAL

Capitolul I
PARTEA ACUZĂRII

Articolul 51. Procurorul

(1) Procurorul este persoana cu funcţie de răspundere care, în limitele competenţei sale, exercită în numele statului urmărirea penală, reprezintă învinuirea în instanţă, exercită şi alte atribuţii prevăzute de prezentul cod. Procurorul care participă la judecarea cauzei penale are funcţie de acuzator de stat.

(2) Procurorul este în drept să pornească o acţiune civilă împotriva învinuitului, inculpatului sau a persoanei care poartă răspundere materială pentru fapta învinuitului, inculpatului:

1) în interesul persoanei vătămate care se află în stare de imposibilitate sau de dependenţă faţă de învinuit, inculpat ori din alte motive nu-şi poate realiza singură dreptul de a porni acţiune civilă;

2) în interesul statului.

(3) La exercitarea atribuţiilor sale în procesul penal, procurorul este independent şi se supune numai legii. El, de asemenea, execută indicaţiile scrise ale procurorului ierarhic superior.

(4) În cursul judecării cauzei, procurorul reprezintă învinuirea în numele statului şi prezintă în şedinţa de judecată probele acumulate de organul de urmărire penală.

(5) Procurorul este în drept să declare apel sau recurs împotriva hotărîrilor judecătoreşti pe care el le consideră ilegale sau neîntemeiate.

(6) Procurorul General şi adjuncţii lui sînt în drept să atace pe căi extraordinare de atac hotărîrile judecătoreşti rămase definitive pe care le consideră ilegale sau neîntemeiate.

(7) În faza executării hotărîrilor judecătoreşti, procurorul exercită atribuţiile prevăzute de prezentul cod.

(8) În cazul pornirii neîntemeiate a unui proces penal în privinţa persoanei, precum şi în cazul pronunţării unei sentinţe de achitare, procurorul care a condus sau a exercitat urmărirea penală ori procurorul ierarhic superior aduce scuze oficiale persoanei respective.
[Art.51 al.(8) introdus prin LP376-XVI din 07.12.06, MO14-17/02.02.07 art.44]

Articolul 52. Atribuţiile procurorului în cadrul urmăririi penale

(1) În cadrul urmăririi penale, procurorul:

1) porneşte urmărirea penală şi ordonă efectuarea urmăririi penale în conformitate cu prezentul cod, refuză pornirea urmăririi sau încetează urmărirea penală;

2) exercită nemijlocit urmărirea penală în condiţiile legii;

3) conduce personal urmărirea penală şi controlează legalitatea acțiunilor procesuale efectuate de organul de urmărire penală, decide excluderea din dosar a probelor obținute conform prevederilor art. 94 alin.(1);

4) controlează permanent executarea procedurii de primire şi înregistrare a sesizărilor privind infracțiunile;

5) cere de la organul de urmărire penală, pentru control, dosare penale, documente, acte procedurale, materiale şi alte date cu privire la infracțiunile săvîrşite şi persoanele identificate în cauzele penale în care exercită controlul şi dispune conexarea sau, după caz, disjungerea cauzei dacă se impune aceasta;

6) verifică calitatea probelor administrate, veghează ca orice infracțiune să fie descoperită, orice infractor să fie tras la răspundere penală şi ca nici o persoană să nu fie urmărită penal fără să existe indici temeinici că a săvîrşit o infracțiune;

7) fixează termenul rezonabil de urmărire penală pentru fiecare cauză;

8) anulează ordonanțele ilegale şi neîntemeiate ale organului de urmărire penală;

9) retrage motivat şi transmite după competență dosarul penal de la un organ de urmărire penală la altul şi de la o persoană care efectuează urmărirea penală la alta în scopul de a asigura înfăptuirea urmăririi penale în mod obiectiv şi complet;

10) ordonă efectuarea urmăririi penale de un grup de ofițeri de urmărire penală sau de mai multe organe de urmărire penală, desemnînd persoanele care vor efectua urmărirea penală;

11) soluționează abținerile sau recuzările ofițerilor de urmărire penală;

12) decide aplicarea măsurii preventive, modificarea şi revocarea ei, cu excepția arestării preventive, arestării la domiciliu, liberării provizorii şi ridicării provizorii a permisului de conducere a mijloacelor de transport;

13) efectuează controlul asupra legalității reținerii persoanei;

14) dă indicații în scris cu privire la efectuarea acțiunilor de urmărire penală şi a măsurilor operative de investigații în vederea căutării persoanelor care au săvîrşit infracțiuni;

15) emite, conform prevederilor prezentului cod, ordonanțe privind reținerea persoanei, aducerea forțată a persoanei, ridicarea de obiecte şi documente, privind alte acțiuni de urmărire penală;

16) adresează în instanța de judecată demersuri pentru obținerea autorizării arestării şi prelungirii acesteia, liberării provizorii a persoanei reținute sau arestate, sechestrului corespondenței şi ridicării ei, interceptării comunicărilor, suspendării provizorii a învinuitului din funcție, urmăririi fizice şi prin mijloace electronice a persoanei, exhumării cadavrului, controlului video şi audio al încăperii, instalării în încăpere a mijloacelor tehnice de înregistrare audio şi video, controlării comunicărilor cu caracter informativ adresate bănuitului, internării persoanei în instituție medicală pentru efectuarea expertizei şi a altor acțiuni pentru care se cere autorizarea judecătorului de instrucție;

17) asistă la efectuarea oricărei acțiuni de urmărire penală sau o efectuează personal;

18) solicită participarea judecătorului de instrucție la efectuarea unor acțiuni de urmărire penală dacă legea dispune participarea obligatorie a acestuia;

19) restituie dosarele penale organului de urmărire penală cu indicațiile sale în scris;

20) înlătură persoana care efectuează urmărirea penală dacă aceasta a încălcat legea în procesul urmăririi penale;

21) înaintează organului respectiv sesizări cu privire la ridicarea imunității unor persoane şi tragerea lor la răspundere penală;

22) încetează procesul penal, dispune scoaterea persoanei de sub urmărire penală sau clasează cauza penală în cazurile prevăzute de lege;

23) pune sub învinuire şi ascultă învinuitul în baza probelor prezentate de organul de urmărire penală sau în baza probelor acumulate de el personal;

24) aduce la cunoştința părților materialele dosarului;

25) întocmeşte rechizitoriul în cauza penală, copia căruia o înmînează învinuitului, şi trimite cauza în instanţa de judecată competentă.

26) sesizează organele de urmărire penală şi cele care exercită activitate operativă de investigaţii despre înlăturarea încălcării legii.

(2) Procurorul teritorial şi cel al procuraturii specializate, precum şi adjuncţii lor, pe lîngă atribuţiile prevăzute la alin.(1), în cadrul urmăririi penale exercită următoarele atribuţii cu titlu de control ierarhic:

1) pot cere de la procurorii ierarhic inferiori, pentru control, dosarele penale, documentele, actele procedurale, materiale şi alte date cu privire la infracţiunile săvîrşite şi la persoanele identificate în cauzele penale pe care exercită controlul;

2) anulează actele ilegale şi neîntemeiate ale procurorilor ierarhic inferiori;

3) soluţionează abţinerile şi recuzările procurorilor ierarhic inferiori;

4) confirmă ordonanţele de scoatere de sub urmărire penală sau de încetare a urmăririi penale pe motive de nereabilitare;

5) confirmă rechizitoriile întocmite de procurorii ierarhic inferiori;

6) restituie dosarele penale procurorilor ierarhic inferiori, cu indicaţiile lor scrise;

7) aprobă acordul de recunoaştere a vinovăţiei şi confirmă ordonanţa de suspendare condiţionată a urmăririi penale.

(3) Procurorul municipiului Chişinău şi cel al Găgăuziei, precum şi adjuncţii lor, în cadrul urmăririi penale exercită atribuţiile prevăzute la alin.(1) şi (2), precum şi alte atribuţii ce rezultă din activitatea de control ierarhic, prevăzute de prezentul cod.

(4) Procurorul General şi adjuncţii lui, în cadrul urmăririi penale, exercită atribuţiile prevăzute la alin.(1), (2) şi (3), precum şi alte atribuţii ce rezultă din activitatea de control ierarhic, prevăzute de prezentul cod.

(5) În cadrul urmăririi penale, procurorul dispune şi de alte drepturi şi obligaţii prevăzute de prezentul cod.

[Art.52 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 53. Atribuţiile procurorului în instanţa de judecată

(1) La examinarea cauzei penale în instanţa de judecată, procurorul are următoarele atribuţii:

1) reprezintă acuzarea în numele statului şi prezintă în şedinţa de judecată probele respective în cauza în care a condus sau a efectuat personal urmărirea penală;

2) participă la examinarea probelor prezentate de partea apărării, prezintă noi probe necesare pentru confirmarea acuzării, face demersuri şi îşi expune părerea asupra chestiunilor ce apar în timpul dezbaterilor judiciare;

3) cere de la instanţa de judecată cauza penală pentru a formula inculpatului o acuzare mai gravă şi a administra noi probe dacă, în urma cercetării judecătoreşti, se constată că inculpatul a săvîrşit şi alte infracţiuni, iar probele sînt insuficiente;

4) modifică încadrarea juridică a infracţiunii săvîrşite de inculpat dacă cercetările judiciare confirmă că inculpatul a săvîrşit această infracţiune;

5) face demers în instanţa de judecată de a întrerupe examinarea cauzei penale pe un termen prevăzut de prezentul cod pentru a înainta noi probe care confirmă acuzarea adusă inculpatului în cazul efectuării incomplete a urmăririi penale;

6) dă indicaţii în scris organului de urmărire penală privitor la efectuarea unor acţiuni procesuale asupra probelor suplimentare sau a noilor infracţiuni;

7) dispune, printr-o ordonanţă, aducerea silită în instanţa de judecată, în condiţiile art.199, a persoanelor incluse în lista prezentată instanţei, precum şi a persoanelor solicitate pentru administrarea probelor noi sau suplimentare.

8) îşi expune părerea în dezbaterile judiciare asupra faptei infracţionale săvîrşite de inculpat, încadrării ei în baza legii penale şi pedepsei care urmează a fi aplicată;

9) declară apel sau, după caz, recurs privind latura penală şi latura civilă a cauzei, le retrage în

modul prevăzut de prezentul cod.

(2) La examinarea cauzei penale, procurorul dispune şi de alte drepturi şi obligaţii prevăzute de prezentul cod.

[Art.53 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 54. Abţinerea sau recuzarea procurorului

(1) Procurorul nu poate participa la desfăşurarea procesului în cauza penală:

1) dacă există cel puţin una din circumstanţele indicate în art.33, care se aplică în mod corespunzător;

2) dacă el nu poate fi procuror în baza legii sau a sentinţei instanţei de judecată.

(2) Faptul că procurorul a participat la exercitarea urmăririi penale, a condus sau a controlat acţiuni de procedură penală sau a reprezentat învinuirea în faţa instanţei de judecată nu constituie o piedică pentru participarea lui ulterioară la judecarea aceleiaşi cauze penale.

(3) În cazul în care există motivele prevăzute în alin.(1), procurorul este obligat să facă declaraţie de abţinere de la participare în cauza respectivă.

(4) Pentru aceleaşi motive, procurorul poate fi recuzat şi de către ceilalţi participanţi la proces în cauza respectivă, investiţi cu asemenea drept prin prezentul cod.

(5) Abţinerea sau recuzarea procurorului se soluţionează:

1) în cursul urmăririi penale – de către procurorul ierarhic superior, iar în privinţa Procurorului General – de către un judecător al Curţii Supreme de Justiţie;

2) în cursul judecării cauzei – de către instanţa respectivă.

(6) Hotărîrea asupra recuzării nu este susceptibilă de a fi atacată.

Articolul 54[1]. Consultantul procurorului

(1) În cadrul procesului penal, procurorul poate fi asistat de un consultant.

(2) La indicaţia procurorului, consultantul:

a) studiază materialele, cauzele penale şi întocmeşte proiectele actelor emise de procuror;

b) întocmeşte procesele verbale privind acţiunile procesuale efectuate de procuror şi acordă acestuia asistenţă tehnică;

c) solicită persoanelor juridice şi fizice prezentarea documentelor şi a materialelor;

d) asigură citarea persoanelor în cauzele penale;

e) organizează aducerea silită, în condiţiile legii, a persoanelor citate de procuror;

f) prezintă persoanelor menţionate la art.293 materialul de urmărire penală pentru luare la cunoştinţă;

g) acordă procurorului alte tipuri de asistenţă ce rezultă din obligaţia exercitării de către acesta a atribuţiilor prevăzute de art.52 şi 53.

(3) Consultantul procurorului activează sub conducerea acestuia şi nu este în drept să efectueze acţiuni procesuale care nu i-au fost încredinţate sau care nu au fost coordonate cu procurorul.

(4) Consultantul procurorului semnează actele procesuale privind acţiunile pe care le-a efectuat sau la care a participat.

(5) Consultantul este obligat să păstreze secretul profesional, confidenţialitatea asupra faptelor şi informaţiilor despre care ia cunoştinţă în exercitarea atribuţiilor care îi revin şi poartă răspundere, conform legii, pentru acţiunile ilegale săvîrşite în exerciţiul funcţiei.

[Art.54[1]) introdus prin LP292-XVI din 21.12.07, MO28-29/08.02.08 art.82]

Articolul 55. Organul de urmărire penală şi atribuţiile lui

(1) Urmărirea penală se efectuează de către ofiţerii de urmărire penală ai organelor de urmărire penală prevăzute în art.56.

(2) Organele de urmărire penală au sarcina de a efectua măsuri operative de investigaţii, inclusiv de a utiliza înregistrări audio şi video, filmări, fotografieri, şi de a efectua alte acţiuni de urmărire penală, prevăzute de prezentul cod, în scopul descoperirii indicilor infracţiunii şi persoanelor care au săvîrşit-o, constatării datelor faptice, fixării procesuale a acestor acţiuni, care

pot fi folosite în calitate de probe în cauza penală după verificarea lor în conformitate cu legislația procesuală penală.

(3) Organul de urmărire penală are, de asemenea, obligația de a lua toate măsurile necesare pentru prevenirea şi curmarea infracțiunii.

(4) Dacă există indici ai infracțiunii, organul de urmărire penală, concomitent cu înregistrarea sesizării despre aceasta, porneşte procesul de urmărire penală şi, călăuzindu-se de dispozițiile prezentului cod, efectuează acțiuni de urmărire penală în vederea descoperirii ei şi fixării probelor care confirmă sau infirmă săvîrşirea infracțiunii, ia măsuri în vederea asigurării acțiunii civile sau a unei eventuale confiscări a bunurilor dobîndite ilicit.

(5) Organul de urmărire penală anunță imediat procurorul despre infracțiunea săvîrşită şi despre începerea acțiunilor de urmărire penală.

Articolul 56. Conducătorul organului de urmărire penală
şi atribuțiile lui

(1) În cauzele penale, atribuțiile de conducător al organului de urmărire penală le execută ofițerul de urmărire penală din Ministerul Afacerilor Interne, Serviciul Vamal, Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupției, numit în modul stabilit de lege şi care acționează în limitele competenței sale.

[Art.56. al.(1) modificat prin LP178-XVI /22.07.05, MO107/12.08.05 art.539]

(2) Conducătorul organului de urmărire penală exercită controlul asupra efectuării la timp a acțiunilor de descoperire şi prevenire a infracțiunilor, ia măsuri pentru a asigura efectuarea sub toate aspectele, complet şi obiectiv, a urmăririi penale şi asigură înregistrarea, în modul stabilit, a sesizărilor despre săvîrşirea infracțiunilor.

(2^1) În exercitarea atribuțiilor sale, conducătorul organului de urmărire penală:

a) transmite ofițerului de urmărire penală spre soluționare sesizările şi materialele referitoare la săvîrşirea infracțiunilor;

b) transmite ofițerului de urmărire penală spre executare cererea de comisie rogatorie şi delegația privind efectuarea acțiunilor de urmărire penală primite de la alte organe de urmărire penală;

c) repartizează ofițerilor de urmărire penală cauzele penale pentru efectuarea urmăririi penale, dacă acestea nu au fost repartizate de către procuror;

d) dispune, cu încuviințarea procurorului, efectuarea urmăririi penale de către mai mulți ofițeri de urmărire penală;

e) efectuează verificarea cauzelor penale şi dă indicații cu privire la acțiunile de urmărire penală şi la măsurile operative de investigație;

f) este în drept să participe la urmărirea penală şi să o efectueze personal, revenindu-i, în acest caz, atribuțiile de ofițer de urmărire penală;

g) propune procurorului retragerea şi transmiterea cauzei penale de la un ofițer de urmărire penală la altul pentru a asigura efectuarea obiectivă şi completă a urmăririi penale;

h) înaintează procurorului demersuri cu privire la anularea unor acte juridice nelegitime ale ofițerului de urmărire penală;

(2^2) Indicațiile conducătorului organului de urmărire penală în cauze penale se dau ofițerului de urmărire penală în scris şi sînt executorii.

(2^3) Conducătorul organului de urmărire penală coordonează activitatea ofițerilor de urmărire penală şi este responsabil de calitatea actelor procedurale întocmite de aceştia şi prezentate procurorului în condițiile legii, acordă asistență metodică şi ajutor practic la efectuarea urmăririi penale, contribuie la obținerea datelor şi materialelor necesare, ia măsuri în vederea executării în termen a misiunilor ofițerilor de urmărire penală privind efectuarea măsurilor operative de investigație.

(2^4) Conducătorul organului de urmărire penală ierarhic superior este în drept să solicite organului ierarhic inferior cauzele penale pentru control.

(2[5]) Conducătorul organului de urmărire penală ierarhic inferior este obligat să pună la dispoziția conducătorului organului de urmărire penală ierarhic superior cauza penală pentru control, aducînd în prealabil acest fapt la cunoştința procurorului care conduce urmărirea penală.

[Art.56 al.(2[1]-2[5]) introduse prin LP256-XVI din 29.11.07, MO203-206/28.12.07 art.788]

Articolul 57. Ofițerul de urmărire penală şi atribuțiile lui

(1) Ofițerul de urmărire penală este persoană cu funcție de răspundere care, în numele statului, în limitele competenței sale, efectuează urmărirea penală în cauze penale.

(2) Ofițerul de urmărire penală are următoarele atribuții:

1) asigură înregistrarea, în modul stabilit, a sesizării privind pregătirea sau săvîrşirea unei infracțiuni în cazul în care sesizarea nu a fost înregistrată de conducătorul organului de urmărire penală, începe urmărirea penală în cazul în care din cuprinsul actului de sesizare sau al actelor de constatare rezultă bănuiala rezonabilă că a fost săvîrşită o infracțiune, propune procurorului încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale sau refuzul de a începe urmărirea penală;

[Art.57 al.(2), pct.1) în redacția LP256-XVI din 29.11.07, MO203-206/28.12.07 art.788]

2) propune transmiterea cauzei penale pentru urmărire penală după competență unui alt organ de urmărire penală;

3) poartă răspundere pentru efectuarea legală şi la timp a urmăririi penale;

4) face propuneri procurorului de a înainta în instanța de judecată demersuri în vederea obținerii autorizației pentru a efectua percheziție, a aplica sechestrul bunurilor, corespondenței poştale, telegrafice şi a le ridica, a intercepta convorbirile telefonice şi alte comunicări, a suspenda provizoriu învinuitul din funcție, a ridica obiecte şi documente de la terți, a urmări fizic şi prin mijloace electronice persoana, a lua forțat mostre de salivă, sînge, păr, unghii, a exhuma cadavrul, a efectua controlul audio şi video al încăperii, a instala în încăpere mijloace tehnice de înregistrare audio şi video, a controla comunicările cu caracter informativ adresate bănuitului;

5) citează şi audiază persoane în calitate de bănuit, parte vătămată, martori;

6) cercetează şi fixează, în modul stabilit, locul săvîrşirii infracțiunii, efectuează percheziții în cazul infracțiunii flagrante sau cauzei care nu suferă amînare, ridică obiecte şi documente, realizează, conform legii, alte acțiuni la fața locului;

7) cere documente şi materiale care conțin date despre infracțiune şi despre persoanele care au săvîrşit-o;

8) dispune efectuarea reviziei documentare, inventarierii, expertizei departamentale şi altor acțiuni;

9) conduce, din momentul înregistrării faptei social periculoase, măsurile operative de investigații pentru descoperirea infracțiunii, căutarea persoanelor dispărute fără urmă, precum şi a bunurilor care s-au pierdut în urma săvîrşirii infracțiunii;

10) dispune, prin comisie rogatorie, altor organe de urmărire penală efectuarea acțiunilor de urmărire penală;

11) dă dispoziții organelor de poliție cu privire la reținere, aducerea forțată, arestare şi la alte acțiuni procesuale, precum şi le solicită ajutor la efectuarea acțiunilor de urmărire penală;

12) recunoaşte persoanele ca parte vătămată, parte civilă, parte civilmente responsabilă;

13) întreprinde măsuri, prevăzute de lege, pentru asigurarea reparării prejudiciului cauzat prin infracțiune;

14) solicită oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat desemnarea avocatului care acordă asistență juridică garantată de stat în cauza penală în cazurile prevăzute de prezentul cod;

[Art.57 al.(2), pct.14) în redacția LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

15) soluționează recuzarea interpretului, traducătorului, specialistului, expertului;

16) adoptă ordonanțe referitor la cererile persoanelor participante la proces în legătură cu cauza penală;

17) propune alegerea, prelungirea, modificarea şi revocarea măsurilor preventive, eliberarea bănuitului reţinut pînă la autorizarea arestării de către instanţă;

18) execută indicaţiile scrise ale procurorului;

19) contestă, în modul prevăzut de prezentul cod, indicaţiile procurorului sau ale conducătorului organului de urmărire penală privind efectuarea unor acţiuni de urmărire penală;

[Art.57 al.(2) pct.19) în redacţia LP256-XVI din 29.11.07, MO203-206/28.12.07 art.788]

20) prezintă, la cererea procurorului, explicaţii în scris;

21) prezintă procurorului probele acumulate în cauză, necesare pentru punerea sub învinuire.

(3) În procesul penal, ofiţerul de urmărire penală are şi alte împuterniciri prevăzute de prezentul cod.

(3^1) Cerinţele ofiţerului de urmărire penală legate de efectuarea urmăririi penale, în condiţiile legii, sînt obligatorii pentru toate persoanele fizice şi juridice.

[Art.57 al.(31) introdus prin LP256-XVI din 29.11.07, MO203-206/28.12.07 art.788]

(4) În exercitarea funcţiilor sale, ofiţerul de urmărire penală este independent, se supune prevederilor prezentului cod, indicaţiilor scrise ale procurorului şi conducătorului organului de urmărire penală.

(5) Ofiţerul de urmărire penală este obligat să asigure protejarea drepturilor şi libertăţilor omului în condiţiile legii procesuale penale.

(6) Recuzarea ofiţerului de urmărire penală se face în condiţiile art.54 şi se soluţionează de către procuror.

Articolul 58. Victima

(1) Se consideră victimă orice persoană fizică sau juridică căreia, prin infracţiune, i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale.

(2) Victima are dreptul ca cererea sa să fie înregistrată imediat în modul stabilit, să fie soluţionată de organul de urmărire penală, iar după aceasta să fie informată despre rezultatele soluţionării.

(3) Victima beneficiază de asemenea de următoarele drepturi:

1) să primească de la organul de urmărire penală certificat despre faptul că ea s-a adresat cu cerere sau o copie de pe procesul-verbal despre cererea orală;

2) să prezinte documente şi obiecte pentru confirmarea cererii sale;

3) să se adreseze cu o cerere suplimentară;

4) să ceară de la organul respectiv informaţii despre soluţionarea cererii sale;

5) să ceară de la organul de urmărire penală să fie recunoscută ca parte vătămată în cauza penală;

[Art.58 al.(3), pct.5) modificat prin LP237-XVI din 13.11.08, MO215-2171/05.12.08 art.794]

[Art.58 al.(3), pct.5) introdus prin LP387-XVI din 08.12.06, MO203-206/31.12.06 art.975, al.(5-10) devin al.(6-11)]

6) să depună cerere pentru a fi recunoscută ca parte civilă în procesul penal;

7) să retragă cererea în cazurile prevăzute de lege;

8) să primească certificat despre înregistrarea cererii sale şi începerea urmăririi penale sau copie de pe ordonanţa de neîncepere a urmăririi penale;

9) să atace ordonanţa de neîncepere a urmăririi penale în decurs de 10 zile din momentul primirii copiei de pe ordonanţa respectivă şi să ia cunoştinţă de materialele în baza cărora a fost emisă această ordonanţă;

10) să fie apărată de acţiunile interzise de lege în modul prevăzut pentru apărarea persoanelor participante la procesul penal;

11) să fie asistată, la acţiunile procesuale efectuate cu participarea ei, de un apărător ales.

(4) Victima unei infracţiuni deosebit de grave sau excepţional de grave contra persoanei, indiferent de faptul dacă este recunoscută în calitate de parte vătămată sau parte civilă, dispune de asemenea de următoarele drepturi:

1) să fie consultată de un apărător avocat pe tot parcursul procesului penal ca şi celelalte părţi în proces;

2) să fie asistată de un avocat care acordă asistenţă juridică garantată de stat în cazul în care nu dispune de mijloace băneşti pentru a plăti avocatul;

[Art.57 al.(4), pct.2) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

3) să fie însoţită de o persoană de încredere, alături de avocatul său, la toate cercetările, inclusiv la şedinţele închise;

4) să primească o hotărîre judecătorească despre compensarea materială pentru prejudiciul cauzat prin infracţiune.

(5) Victima traficului de fiinţe umane beneficiază de dreptul la protecţie de stat de îndată ce ea a fost identificată.

[Art.58 al.(5) introdus prin LP387-XVI din 08.12.06, MO203-206/31.12.06 art.975, al.(5-10) devin al.(6-11)]

(6) În cazul în care în calitate de victimă este o întreprindere, instituţie, organizaţie de stat, ea nu are dreptul să-şi retragă cererea.

(7) Victima trebuie să fie prevenită în scris despre răspunderea penală pentru denunţare calomnioasă.

(8) Victima este obligată:

1) să se prezinte la citarea organului de urmărire penală sau a instanţei judecătoreşti şi să dea explicaţii la solicitarea acestor organe, cu excepţia victimei traficului de fiinţe umane;

[Art.58 al.(8) pct.1) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

2) să prezinte, la solicitarea organului de urmărire penală, obiecte, documente şi alte mijloace de probă de care dispune, precum şi mostre pentru cercetare comparativă;

3) să accepte a fi supusă examenului medical, la cererea organului de urmărire penală, în cazul în care ea se plînge că i-a fost cauzat prejudiciu fizic;

4) să se supună dispoziţiilor legitime ale reprezentantului organului care îi soluţionează cererea sau ale preşedintelui şedinţei de judecată;

5) să respecte ordinea stabilită în şedinţa de judecată şi să nu părăsească sala de şedinţe fără permisiunea preşedintelui şedinţei.

(9) Victima are şi alte drepturi şi obligaţii prevăzute de prezentul cod.

(10) Victima beneficiază de drepturile sale şi îşi exercită obligaţiile personal sau, dacă legea permite, prin reprezentanţi. În cazul în care victimă este un minor sau o persoană iresponsabilă, drepturile acesteia sînt exercitate de reprezentanţii ei legali în modul prevăzut de prezentul cod.

(11) Victima este audiată în condiţiile prevăzute pentru audierea martorului. Victima care face declaraţii calomnioase cu bună ştiinţă poartă răspundere penală conform prevederilor art.311 din Codul penal.

Articolul 59. Partea vătămată

(1) Parte vătămată este considerată persoana fizică sau juridică căreia i s-a cauzat prin infracţiune un prejudiciu moral, fizic sau material, recunoscută în această calitate, conform legii, cu acordul victimei. Minorul căruia i s-a cauzat prejudiciu prin infracţiune va fi considerat parte vătămată fără acordul său.

[Art.59 al.(1) modificat prin LP237-XVI din 13.11.08, MO215-2171/05.12.08 art.794]

[Art.59 al.1) modificat prin LP235-XVI din 08.11.07, MO188-191/07.12.07 art.732]

(2) Recunoaşterea ca parte vătămată se efectuează prin ordonanţa organului de urmărire penală, imediat după stabilirea temeiurilor de atribuire a unei asemenea calităţi procesuale.

(3) În cazul în care, după recunoaşterea persoanei ca parte vătămată, s-au constatat circumstanţe care atestă lipsa cauzării prejudiciului, organul de urmărire penală încetează participarea acestei persoane ca parte vătămată în procedura respectivă prin ordonanţă motivată.

Articolul 60. Drepturile şi obligaţiile părţii vătămate

(1) Partea vătămată dispune de următoarele drepturi:

1) să cunoască esenţa învinuirii;

2) să facă declaraţii şi explicaţii;

3) să prezinte documente şi alte mijloace de probă pentru a fi anexate la dosarul penal şi cercetate în şedinţa de judecată;

4) să ceară recuzarea persoanei care efectuează urmărirea penală, judecătorului, procurorului, expertului, interpretului, traducătorului, grefierului;

5) să facă obiecţii împotriva acţiunilor organului de urmărire penală sau instanţei de judecată şi să ceară includerea obiecţiilor sale în procesul-verbal al acţiunii respective;

6) să ia cunoştinţă de toate procesele-verbale ale acţiunilor procesuale la care a participat, să ceară completarea lor sau includerea obiecţiilor sale în procesul-verbal respectiv;

7) să ia cunoştinţă de materialele cauzei penale din momentul încheierii urmăririi penale şi să noteze orice informaţii din dosar;

[Art.60 al.(1) pct.7) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

8) să participe la şedinţa de judecată, inclusiv la examinarea materialelor cauzei;

9) să pledeze în dezbateri judiciare privitor la prejudiciul cauzat;

10) să fie informată de organul de urmărire penală despre toate hotărîrile adoptate care se referă la drepturile şi interesele sale, să primească gratuit, la solicitarea sa, copii de pe aceste hotărîri, precum şi de pe hotărîrea de încetare sau clasare a procesului în cauza respectivă, de neîncepere a urmăririi penale, copia de pe sentinţă, decizie sau de pe o altă hotărîre judecătorească definitivă;

11) să depună plîngeri împotriva acţiunilor şi hotărîrilor organului de urmărire penală, precum şi să atace hotărîrea instanţei privitor la prejudiciul cauzat;

12) să retragă plîngerile depuse de ea sau de reprezentantul său, inclusiv plîngerile împotriva acţiunilor interzise de lege săvîrşite împotriva sa;

13) să se împace cu bănuitul, învinuitul, inculpatul în cazurile prevăzute de lege;

14) să facă obiecţii asupra plîngerilor altor participanţi la proces, care i-au fost duse la cunoştinţă de către organul de urmărire penală sau despre care a aflat în alte împrejurări;

15) să participe la judecarea cauzei pe cale ordinară de atac;

15^1) să exercite căile de atac împotriva hotărîrilor judecătoreşti

[Art.60 al.(1), pct.15^1) introdus prin LP114-XVI din 22.05.08, MO102/10.06.08 art.382]

[Art.60 pct.16) exclus prin LP154/21.07.05, MO126/23.09.05 art.611, pct.17)-19) devin 16)-18)]

16) să-i fie compensate cheltuielile suportate în cauza penală şi să i se repare prejudiciul cauzat în urma acţiunilor nelegitime ale organului de urmărire penală;

17) să i se restituie bunurile ridicate de organul de urmărire penală în calitate de mijloace de probă sau prezentate de ea însăşi, precum şi bunurile ce îi aparţin şi au fost ridicate de la persoana care a săvîrşit acţiunea interzisă de legea penală, să primească în original documentele care îi aparţin;

18) să fie reprezentată de un apărător ales, iar dacă nu are mijloace de a plăti apărătorul, să fie asistată de un avocat care acordă asistenţă juridică garantată de stat.

[Art.60 al.(1), pct.18) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

(2) Partea vătămată este obligată:

1) să se prezinte la citarea organului de urmărire penală sau a instanţei judecătoreşti;

2) să facă declaraţii la cererea organului de urmărire penală sau a instanţei judecătoreşti;

3) să prezinte, la cererea organului de urmărire penală obiecte, documente şi alte mijloace de probă de care dispune, precum şi mostre pentru cercetare comparativă;

4) să accepte a fi supusă examinării corporale la cererea organului de urmărire penală în cauza

privind comiterea în privința sa a unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave;

5) la cererea organului de urmărire penală, să fie supusă unei expertize, în condiții de ambulator, pentru a se verifica capacitatea de a înțelege just circumstanțele care au importanță pentru cauză şi de a face declarații juste în privința lor, în cazul în care sînt temeiuri verosimile de a pune la îndoială asemenea capacități;

6) să se supună dispozițiilor legitime ale reprezentantului organului de urmărire penală şi ale preşedintelui şedinței de judecată;

7) să respecte ordinea stabilită în şedința de judecată.

(3) Partea vătămată are şi alte drepturi şi obligații prevăzute de prezentul cod. Partea vătămată poate oricînd să renunțe la această calitate procesuală.

(4) Partea vătămată beneficiază de drepturile sale şi îşi exercită obligațiile personal sau, dacă legea permite, prin reprezentanți. În cazul în care parte vătămată este un minor sau o persoană iresponsabilă, drepturile acesteia sînt exercitate de reprezentanții ei legali în modul prevăzut de prezentul cod.

(5) Partea vătămată este audiată în condițiile prevăzute de prezentul cod pentru audierea martorului. Partea vătămată care refuză sau se eschivează să facă declarații poartă răspundere penală conform art.313 din Codul penal, iar pentru declarații false cu bună-ştiință – conform art.312 din Codul penal.

Articolul 61. Partea civilă

(1) Parte civilă este recunoscută persoana fizică sau juridică în privința căreia există suficiente temeiuri de a considera că în urma infracțiunii i-a fost cauzat un prejudiciu material sau moral, care a depus la organul de urmărire penală sau la instanța de judecată o cerere de chemare în judecată a bănuitului, învinuitului, inculpatului sau a persoanelor care poartă răspundere patrimonială pentru faptele acestuia. Acțiunea civilă se judecă de către instanță în cadrul procesului penal dacă volumul prejudiciului este incontestabil.

(2) Recunoaşterea ca parte civilă se efectuează prin ordonanța organului de urmărire penală sau prin încheierea instanței de judecată.

(3) În cazul în care s-a constatat că, după recunoaşterea părții civile, cererea de chemare în judecată a fost depusă de o persoană necorespunzătoare sau că, din alte motive, lipsesc temeiuri pentru ca persoana să aibă calitate de parte civilă, organul de urmărire penală, prin hotărîre motivată, sistează participarea persoanei în calitate de parte civilă.

Articolul 62. Drepturile şi obligațiile părții civile

(1) În scopul susținerii cererii sale, partea civilă dispune de următoarele drepturi:

1) să facă explicații asupra cererii depuse;

2) să prezinte şi alte materiale în susținerea cererii sale;

3) să formuleze cereri de recuzare a persoanei care efectuează urmărirea penală, a judecătorului, procurorului, expertului, interpretului, traducătorului, grefierului;

4) să înainteze cereri, în special pentru asigurarea acțiunii civile pornite;

5) să facă obiecții împotriva acțiunilor organului de urmărire penală sau a instanței, să ceară includerea obiecțiilor sale în procesul-verbal al acțiunii respective;

6) să ia cunoştință de procesele-verbale ale acțiunilor la care ea a participat şi să ceară completarea lor sau includerea obiecțiilor sale în procesul-verbal respectiv;

7) să ia cunoştință de materialele cauzei penale din momentul încheierii urmăririi penale, să noteze orice date din dosar care se referă la acțiunea civilă;

[Art.62 al.(1) pct.7) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

8) să participe la şedințe de judecată, inclusiv la cercetarea materialelor cauzei referitor la acțiunea sa;

9) să pledeze în dezbateri judiciare referitor la acțiunea sa civilă;

10) să fie informată de organul de urmărire penală sau de instanță despre hotărîrile adoptate

care se referă la drepturile şi interesele sale, să primească gratuit, la solicitarea sa, copii de pe aceste hotărîri, precum şi copie de pe sentință, decizie sau de pe o altă hotărîre judecătorească definitivă;

11) să depună plîngeri împotriva acțiunilor şi hotărîrilor organului de urmărire penală, precum şi să atace hotărîrea instanței referitor la acțiunea civilă;

12) să retragă cererea depusă pe cale de atac de ea sau de reprezentantul său;

13) să facă obiecții la plîngerile altor participanți la proces, să-şi expună părerea în şedința de judecată referitor la cererile înaintate de alți participanți la proces;

14) să participe la judecarea cauzei pe cale ordinară de atac;

15) să facă obiecții împotriva acțiunilor nelegitime ale celeilalte părți în proces;

16) să aibă reprezentant şi să înceteze împuternicirile lui;

17) să facă obiecții împotriva acțiunilor preşedintelui şedinței de judecată;

18) să renunțe la acțiunea civilă în orice etapă a procesului penal dacă legea permite;

19) să-i fie compensate cheltuielile suportate în cauza penală şi să i se repare prejudiciul cauzat de acțiunile nelegitime ale organului de urmărire penală sau ale instanței;

20) să i se restituie bunurile ridicate de organul de urmărire penală sau de instanță în calitate de mijloace de probă sau prezentate de ea însăşi, precum şi bunurile ce îi aparțin şi au fost ridicate de la persoana care a săvîrşit acțiunea interzisă de legea penală, să primească în original documentele care îi aparțin.

(2) Partea civilă este obligată:

1) să se prezinte la citarea organului de urmărire penală sau a instanței judecătoreşti;

2) să asigure numărul de copii de pe cererea de chemare în judecată pentru toate părțile civilmente responsabile participante la proces;

3) să prezinte, la solicitarea organului de urmărire penală sau a instanței, obiecte, documente şi alte mijloace de probă de care dispune, precum şi mostre pentru cercetare comparativă;

4) să se supună dispozițiilor legitime ale reprezentantului organului de urmărire penală şi ale preşedintelui şedinței de judecată;

5) să respecte ordinea stabilită în şedința de judecată.

(3) Partea civilă are şi alte drepturi şi obligații prevăzute de prezentul cod.

(4) Partea civilă poate fi chemată şi ascultată în calitate de martor.

(5) Partea civilă îşi exercita drepturile şi obligațiile sale personal sau, după caz, prin reprezentant. Drepturile minorului le exercită reprezentantul lui legal în modul prevăzut de prezentul cod.

Capitolul II
PARTEA APĂRĂRII

Articolul 63. Bănuitul

(1) Bănuitul este persoana fizică față de care există anumite probe că a săvîrşit o infracțiune pînă la punerea ei sub învinuire. Persoana poate fi recunoscută în calitate de bănuit prin unul din următoarele acte procedurale, după caz:

1) procesul-verbal de reținere;

2) ordonanța sau încheierea de aplicare a unei măsuri preventive neprivative de libertate;

3) ordonanța de recunoaştere a persoanei în calitate de bănuit.

(2) Organul de urmărire penală nu este în drept să mențină în calitate de bănuit:

1) persoana reținută – mai mult de 72 de ore;

2) persoana în privința căreia a fost aplicată o măsură preventivă neprivativă de libertate – mai mult de 10 zile din momentul cînd i s-a adus la cunoştință ordonanța despre aplicarea măsurii preventive;

3) persoana în privința căreia a fost dată o ordonanță de recunoaştere în această calitate – mai mult de 3 luni, iar cu acordul Procurorului General şi al adjuncților săi - mai mult de 6 luni.

(3) La momentul expirării, după caz, a unui termen indicat în alin.(2), organul de urmărire penală este obligat să elibereze bănuitul reținut ori să revoce, în modul stabilit de lege, măsura preventivă aplicată în privința lui, dispunînd scoaterea lui de sub urmărire sau punerea lui sub învinuire.

(4) Organul de urmărire penală sau instanța de judecată, constatînd că bănuiala nu s-a confirmat, este obligată să elibereze bănuitul reținut sau să revoce măsura preventivă aplicată în privința lui pînă la expirarea termenelor indicate în alin.(2), dispunînd scoaterea lui de sub urmărire.

(5) Calitatea de bănuit încetează din momentul eliberării reținutului, revocării măsurii preventive aplicate în privința lui ori, după caz, anulării ordonanței de recunoaştere în calitate de bănuit şi scoaterii lui de sub urmărire, sau din momentul emiterii de către organul de urmărire penală a ordonanței de punere sub învinuire.

(6) Dacă, la expirarea termenelor indicate în alin.(2), nu s-a dispus scoaterea persoanei de sub urmărire penală sau punerea ei sub învinuire, calitatea de bănuit încetează de drept. Încetarea de drept a calității de bănuit în legătură cu expirarea termenelor indicate în alin.(2), în cazul acumulării ulterioare a probelor suficiente, nu împiedică punerea persoanei sub învinuire pentru acelaşi fapt.

(7) Interogarea în calitate de martor a persoanei față de care există anumite probe că a săvîrşit o infracțiune se interzice.

[Art.63 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 64. Drepturile şi obligațiile bănuitului

(1) Bănuitul are dreptul la apărare. Organul de urmărire penală îi asigură bănuitului posibilitatea să-şi exercite dreptul la apărare prin toate mijloacele şi metodele care nu sînt interzise de lege.

(2) Bănuitul, conform prevederilor prezentului cod, are dreptul:

1) să ştie de ce este bănuit şi, în legătură cu aceasta, imediat după reținere sau după ce i s-a adus la cunoştință hotărîrea despre aplicarea măsurii preventive sau recunoaşterea în calitate de bănuit, să fie informat în prezența apărătorului, în limba pe care o înțelege, despre conținutul bănuielii şi despre încadrarea juridică a faptelor infracționale de săvîrşirea cărora este suspectat;

2) imediat după reținere sau după recunoaşterea în calitate de bănuit, să primească de la persoana care l-a reținut informație în scris despre drepturile de care dispune prin prezentul articol, inclusiv dreptul de a tăcea şi de a nu mărturisi împotriva sa, precum şi să primească de la organul de urmărire penală explicații asupra tuturor drepturilor sale;

3) imediat după reținere sau după ce i s-a adus la cunoştință hotărîrea de aplicare a măsurii preventive ori de recunoaştere în calitate de bănuit, să primească de la organul de urmărire penală copia de pe hotărîrea respectivă sau copia de pe procesul-verbal privitor la reținerea sa;

4) în caz de reținere, să primească consultație juridică, în condiții confidențiale, din partea apărătorului pînă la începutul primei audieri în calitate de bănuit;

5) din momentul cînd i s-a adus la cunoştință actul procedural de recunoaştere în calitate de bănuit, să aibă asistența unui apărător ales de el, iar dacă nu are mijloace de a plăti apărătorul, să fie asistat în mod gratuit de către un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat, precum şi, în cazurile admise de lege, să renunțe la apărător şi să se apere el însuşi;

[Art.64 al.(2), pct.5) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

6) să aibă întrevederi cu apărătorul său în condiții confidențiale, fără a se limita numărul şi durata lor;

7) dacă acceptă să fie audiat, la cererea sa, să fie audiat în prezența apărătorului;

8) să recunoască fapta de săvîrşirea căreia este bănuit şi să încheie acordul de recunoaştere a vinovăției;

9) să accepte o procedură specială de urmărire penală şi de judecare a cauzei, în condițiile

prevăzute de prezentul cod, în cazul recunoaşterii vinovăţiei;
10) să facă declaraţii sau să refuze de a le face;
11) să participe la efectuarea acţiunilor procesuale, de unul singur sau fiind asistat de apărător, la solicitarea sa, ori să refuze de a participa la ele;
12) să anunţe imediat, dar nu mai tîrziu de 6 ore, prin organul de urmărire penală, rudele sau o altă persoană, la propunerea sa, despre locul unde este reţinut;
13) să prezinte documente şi alte mijloace de probă pentru a fi anexate la dosarul penal;
14) să ceară recuzarea persoanei care efectuează urmărirea penală, judecătorului de instrucţie, interpretului, traducătorului;
15) să înainteze cereri, inclusiv privind asistenţa medicală independentă;
[Art.64 al.(2) pct.15) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
16) să ia cunoştinţă de procesele-verbale ale acţiunilor procesuale efectuate cu participarea sa şi să facă obiecţii asupra corectitudinii proceselor-verbale, precum şi să ceară completarea lor cu circumstanţe care, în opinia sa, trebuie să fie menţionate;
17) să fie informat de către organul de urmărire penală despre toate hotărîrile adoptate care se referă la drepturile şi interesele sale, precum şi să primească, la solicitarea sa, copii de pe aceste hotărîri;
18) să facă obiecţii împotriva acţiunilor organului de urmărire penală şi să ceară includerea obiecţiilor sale în procesul-verbal al acţiunii procesuale respective;
19) să atace, în modul stabilit de lege, acţiunile şi hotărîrile organului de urmărire penală;
20) să retragă orice plîngere a sa sau depusă de către apărătorul său;
21) să se împace cu partea vătămată;
22) să ceară şi să primească repararea prejudiciului cauzat de acţiunile nelegitime ale organului de urmărire penală sau ale instanţei;
23) să fie reabilitat în cazul în care bănuiala nu a fost confirmată.
(3) Exercitarea de către bănuit a drepturilor de care dispune sau renunţarea lui la aceste drepturi nu poate fi interpretată în detrimentul lui şi nu poate avea consecinţe nefavorabile pentru el. Bănuitul nu poartă răspundere pentru declaraţiile sale, cu excepţia cazurilor în care el face un denunţ intenţionat fals că infracţiunea a fost săvîrşită de o persoană care, de fapt, nu a avut atribuţie la săvîrşirea ei.
(4) Bănuitul este obligat:
1) să se prezinte la citarea organului de urmărire penală sau a instanţei;
2) să accepte, în caz de reţinere, la cererea organului de urmărire penală, a fi supus examinării corporale şi percheziţiei corporale;
3) să accepte, la cererea organului de urmărire penală, controlul medical, dactiloscopia, fotografierea, să dea posibilitate de a i se lua mostre de sînge, de eliminări ale corpului;
4) să fie supus, la cererea organului de urmărire penală, expertizei judiciare;
5) să se supună dispoziţiilor legale ale persoanei oficiale care efectuează urmărirea penală.
(5) Bănuitul are şi alte drepturi şi obligaţii prevăzute de prezentul cod.
(6) În conformitate cu prevederile prezentului cod, drepturile bănuitului minor se exercită şi de către reprezentantul lui legal.
Articolul 65. Învinuitul, inculpatul
(1) Învinuitul este persoana fizică faţă de care s-a emis, în conformitate cu prevederile prezentului cod, o ordonanţă de punere sub învinuire.
(2) Învinuitul în privinţa căruia cauza a fost trimisă în judecată se numeşte inculpat.
(3) Persoana în privinţa căreia sentinţa a devenit definitivă se numeşte:
1) condamnat, dacă sentinţa este, parţial sau integral, de condamnare;
2) achitat, dacă sentinţa este integral de achitare.
(4) Persoana nu are calitatea de învinuit din momentul cînd în privinţa ei a fost încetat procesul penal sau ea a fost scoasă de sub urmărire penală.

Articolul 66. Drepturile şi obligaţiile învinuitului, inculpatului

(1) Învinuitul sau, după caz, inculpatul are dreptul la apărare. Organul de urmărire penală sau, după caz, instanța de judecată îi asigură învinuitului, inculpatului posibilitatea de a-şi exercita dreptul la apărare prin toate mijloacele şi metodele neinterzise de lege.

(2) Învinuitul, inculpatul, conform prevederilor prezentului cod, are dreptul:

1) să ştie pentru ce faptă este învinuit şi, în legătură cu aceasta, la punerea sub învinuire, precum şi imediat după reținerea în stare de arest sau după ce i s-a adus la cunoştință ordonanța de aplicare a măsurii preventive, să primească de la organul de urmărire penală copia de pe ordonanța de punere sub învinuire;

2) imediat după reținere sau după punerea sub învinuire, să primească de la organul de urmărire penală informație în scris despre drepturile de care dispune conform prezentului articol, inclusiv dreptul de a tăcea şi a nu mărturisi împotriva sa, precum şi explicații asupra tuturor drepturilor sale;

3) în caz de reținere, să primească consultație juridică din partea apărătorului pînă la începutul primei audieri în calitate de învinuit;

4) în caz de reținere, să fie adus imediat, dar nu mai tîrziu de 72 de ore, în fața unui judecător, să fie judecat într-un termen rezonabil sau eliberat în timpul procesului;

5) din momentul punerii sub învinuire, să aibă asistența unui apărător ales de el, iar dacă nu are mijloace de a plăti apărătorul, să fie asistat în mod gratuit de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat, precum şi, în cazurile admise de lege, să renunțe la apărător şi să se apere el însuşi;

[Art.66 al.(2), pct.5) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

6) să aibă întrevederi cu apărătorul său în condiții confidențiale, fără a se limita numărul şi durata lor;

7) dacă acceptă să fie audiat, la cererea sa, să fie audiat în prezența apărătorului;

8) să facă declarații sau să refuze de a le face;

9) să dea explicații cu privire la învinuirea ce i se aduce sau să refuze de a le da;

10) să recunoască învinuirea ce i se aduce şi să încheie acordul de recunoaştere a vinovăției;

11) să accepte o procedură specială de urmărire penală şi de judecare a cauzei, în condițiile prevăzute de prezentul cod, în cazul recunoaşterii vinovăției;

12) să participe la efectuarea acțiunilor procesuale, de unul singur sau fiind asistat de apărător, la solicitarea sa, ori să refuze de a participa la ele;

13) să anunțe, prin organul de urmărire penală, rudele apropiate sau o altă persoană, la propunerea sa, despre locul unde este ținut sub arest;

14) să efectueze pregătirea materialelor pentru cauza penală;

15) să prezinte documente şi alte mijloace de probă pentru a fi anexate la dosarul penal şi pentru cercetare în şedința de judecată;

16) să ceară recuzarea persoanei care efectuează urmărirea penală, a judecătorului, procurorului, expertului, interpretului, traducătorului, grefierului;

17) să solicite audierea martorilor acuzării şi să obțină citarea şi audierea martorilor apărării în aceleaşi condiții ca şi martorii acuzării;

18) să înainteze cereri, inclusiv privind asistența medicală independentă;

[Art.66 al.(2) pct.18) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

19) să facă obiecții împotriva acțiunilor organului de urmărire penală şi să ceară includerea obiecțiilor sale în procesul-verbal al acțiunii procesuale;

20) să ia cunoştință de procesele-verbale ale acțiunilor procesuale efectuate cu participarea lui şi să facă obiecții asupra corectitudinii proceselor-verbale, precum şi să ceară completarea lor cu circumstanțele care, în opinia sa, trebuie să fie menționate;

21) să ia cunoştință de materialele trimise în judecată pentru confirmarea arestării sale;

22) după terminarea urmăririi penale, să ia cunoştinţă de toate materialele cauzei şi să noteze din ele datele necesare, să înainteze cereri de completare a urmăririi penale;

[Art.66 al.(2) pct.22) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

23) să participe la judecarea cauzei în primă instanţă şi în ordine de apel;

24) să pledeze în dezbaterile judiciare cînd nu este asistat de apărător;

25) să ia ultimul cuvînt;

26) să fie informat de către organul de urmărire penală despre toate hotărîrile adoptate care se referă la drepturile şi interesele sale, să primească, la solicitarea sa, copii de pe aceste hotărîri, precum şi copii de pe ordonanţele de aplicare în privinţa sa a măsurilor preventive şi a altor măsuri procesuale de constrîngere, copii de pe rechizitoriu sau de pe un alt act de finalizare a urmăririi penale, de pe acţiunea civilă, de pe sentinţă, apel şi recurs, de pe decizia prin care sentinţa a devenit definitivă, de pe hotărîrea definitivă a instanţei care a judecat cauza pe cale extraordinară de atac;

27) să atace, în modul stabilit de lege, acţiunile şi hotărîrile organului de urmărire penală sau ale instanţei de judecată, inclusiv sentinţa sau decizia instanţei care a judecat cauza pe cale ordinară de atac;

28) să retragă orice plîngere a sa sau depusă de către apărătorul său în interesele lui;

29) să se împace cu partea vătămată în condiţiile prevăzute de prezentul cod;

30) să facă obiecţii asupra plîngerilor altor participanţi la procesul penal care i-au fost aduse la cunoştinţă de către organul de urmărire penală sau despre care a aflat pe alte căi;

31) să-şi expună în şedinţa de judecată opinia referitor la cererile şi propunerile altor părţi în proces, precum şi la chestiunile soluţionate de către instanţă;

32) să facă obiecţii împotriva acţiunilor ilegale ale celorlalţi participanţi la proces;

33) să facă obiecţii împotriva acţiunilor preşedintelui şedinţei de judecată;

34) să ceară şi să primească repararea prejudiciului cauzat de acţiunile nelegitime ale organului de urmărire penală sau ale instanţei de judecată.

(3) În cazul în care învinuirea nu a fost confirmată, învinuitul sau, după caz, inculpatul are dreptul la reabilitare.

(4) Exercitarea de către învinuit, inculpat a drepturilor de care dispune sau renunţarea lui la aceste drepturi nu poate fi interpretată în detrimentul lui şi nu poate avea consecinţe nefavorabile pentru el. Învinuitul, inculpatul nu poartă răspundere pentru declaraţiile sale, cu excepţia cazului în care el a făcut un denunţ intenţionat fals că infracţiunea a fost săvîrşită de o persoană care, de fapt, nu a avut atribuţie la săvîrşirea ei, precum şi în cazul în care a făcut declaraţii false sub jurămînt.

(5) Învinuitul sau, după caz, inculpatul este obligat:

1) să se prezinte la citarea organului de urmărire penală sau a instanţei;

2) fiind reţinut, să accepte de a fi supus, la cererea organului de urmărire penală, examinării corporale şi percheziţiei corporale;

3) să accepte necondiţionat, la cererea organului de urmărire penală, controlul medical, dactiloscopia, fotografierea, să dea posibilitate să i se ia mostre de sînge, de eliminări ale corpului;

4) să fie supus, la cererea organului de urmărire penală sau a instanţei, expertizei judiciare;

5) să se supună dispoziţiilor legitime ale reprezentantului organului de urmărire penală şi ale preşedintelui şedinţei de judecată;

6) să respecte ordinea stabilită în şedinţa de judecată şi să nu părăsească sala de şedinţe fără învoirea preşedintelui şedinţei.

(6) Învinuitul, inculpatul are şi alte drepturi şi obligaţii prevăzute de prezentul cod.

(7) În conformitate cu prevederile prezentului cod, drepturile învinuitului, inculpatului minor se exercită şi de reprezentantul lui legal.

Articolul 67. Apărătorul

(1) Apărătorul este persoana care, pe parcursul procesului penal, reprezintă interesele bănuitului, învinuitului, inculpatului, îi acordă asistenţă juridică prin toate mijloacele şi metodele neinterzise de lege. Apărătorul nu poate fi asimilat de către organele de stat şi persoanele cu funcţie de răspundere cu persoana interesele căreia le apără şi cu caracterul cauzei penale care se examinează cu participarea lui

(2) În calitate de apărător în procesul penal pot participa:

1) avocatul;

2) alte persoane abilitate prin lege cu atribuţii de apărător;

3) un avocat din străinătate în cazul în care acesta este asistat de o persoană indicată la pct.1).

(3) Persoanele indicate în alin.(2) capătă calitatea de apărător din momentul în care şi-au asumat angajamentul de a apăra interesele persoanei în cauză cu consimţământul acesteia. Apărătorul, după ce şi-a asumat angajamentul de a apăra, trebuie să anunţe despre aceasta organul de urmărire penală sau instanţa.

[Art.67 al.(3) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

(3^1) Avocatul care acordă asistenţă juridică garantată de stat dobîndeşte calitatea de apărător în momentul în care coordonatorul oficiului teritorial al Consiliului Naţional pentru Asistenţă Juridică Garantată de Stat emite decizie privind acordarea asistenţei juridice calificate. Decizia privind acordarea asistenţei juridice calificate se aduce la cunoştinţă, după caz, solicitantului, organului de urmărire penală sau instanţei de judecată.

[Art.67 al.(3^1) introdus prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

(4) Avocatul care acordă asistenţă juridică bănuitului sau învinuitului la reţinere sau arestare se consideră apărătorul lor pe această perioadă de timp şi cu consimţământul lor el poate continua participarea în calitate de apărător pînă la terminarea procesului în cauza respectivă sau pînă la includerea în proces a unei alte persoane din rîndul celor menţionate la alin.(2).

(5) Apărătorul nu este în drept să-şi asume această funcţie şi nu poate fi desemnat în această calitate de către coordonatorul oficiului teritorial al Consiliului Naţional pentru Asistenţă Juridică Garantată de Stat în cazul în care:

[Art.67 al.(5) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

1) nu întruneşte condiţiile indicate la alin.(2);

2) nu poate fi apărător conform restricţiilor prevăzute de lege sau sentinţei judecătoreşti;

3) a acordat sau acordă asistenţă juridică persoanei ale cărei interese sînt în contradicţie cu interesele persoanei pe care o apără;

4) se află în legături de rudenie sau în relaţii de subordonare cu persoana ale cărei interese sînt în contradicţie cu interesele persoanei apărate de el;

5) a participat mai înainte în această cauză în calitate de judecător, procuror, persoană care a efectuat urmărirea penală, expert, specialist, interpret, traducător, martor.

(6) Apărătorul încetează participarea în cauză în această calitate dacă:

1) persoana pe care o apără a renunţat la el sau a reziliat contractul cu el, sau i-a suspendat împuternicirile;

2) nu are împuterniciri de a participa în continuare în această cauză;

3) procurorul sau instanţa l-a înlăturat de la participarea în această cauză în legătură cu constatarea unor circumstanţe ce exclud participarea lui în această calitate sau, la cererea acestuia, din alte motive întemeiate;

4) procurorul sau instanţa a admis cererea bănuitului, învinuitului, inculpatului de renunţare la apărător;

5) avocatul străin şi-a declinat împuternicirile;

6) procurorul sau instanța a admis renunțarea la apărător declarată de către persoana pe care o apără avocatul care acordă asistență juridică garantată de stat.

[Art.67 al.(6), pct.6) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

[Art.67 al.(6) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(7) În cazul în care procurorul sau instanța nu a admis renunțarea bănuitului, învinuitului, inculpatului la apărător, avocatul care acordă asistență juridică garantată de stat nu poate sista participarea sa la această cauză.

[Art.67 al.(7) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

[Art.67 al.(7) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 68. Drepturile şi obligațiile apărătorului

(1) Apărătorul, în funcție de calitatea procesuală a persoanei ale cărei interese le apără, are dreptul:

1) să cunoască esența bănuielii sau învinuirii;

2) să participe, la propunerea organului respectiv, la efectuarea de către organul de urmărire penală a acțiunilor procesuale şi la toate acțiunile procesuale efectuate la solicitarea sa;

3) să explice persoanei pe care o apără drepturile şi să atenționeze persoana care efectuează acțiunea procesuală asupra încălcărilor legii comise de ea;

4) să pregătească materiale în cauza respectivă;

5) să prezinte documente sau alte mijloace de probă pentru a fi anexate la dosarul penal şi cercetate în şedința de judecată;

6) să ceară recuzarea persoanei care efectuează urmărirea penală, a judecătorului, procurorului, expertului, interpretului, traducătorului, grefierului;

7) să înainteze cereri;

8) să facă obiecții împotriva acțiunilor organului de urmărire penală şi să ceară includerea obiecțiilor sale în procesul-verbal respectiv;

9) să ia cunoştință de procesele-verbale ale acțiunilor efectuate cu participarea lui şi să ceară completarea lor sau includerea obiecțiilor sale în procesul-verbal respectiv;

10) să ia cunoştință de materialele cauzei penale din momentul terminării urmăririi penale şi să noteze orice date din dosar, să facă copii;

11) să participe la şedințele de judecată în primă instanță, în apel, în recurs, precum şi la judecarea cauzei pe cale extraordinară de atac;

12) să pledeze în dezbateri judiciare;

13) la solicitarea sa, să primească gratuit copii de pe hotărîrile care se referă la drepturile şi interesele persoanei pe care o apără;

14) să depună plîngeri împotriva acțiunilor şi hotărîrilor organului de urmărire penală, precum şi să atace sentința sau orice altă hotărîre judecătorească finală în cauza respectivă;

15) să participe la împăcarea cu partea oponentă dacă persoana pe care el o apără participă la împăcare;

16) să facă obiecții referitor la plîngerile altor participanți la proces despre care a fost informat de către organul de urmărire penală sau a aflat despre ele din alte surse, precum şi să-şi expună părerea în şedința de judecată referitor la cererile şi propunerile altor participanți la proces şi referitor la chestiunile soluționate de instanța de judecată;

17) să facă obiecții împotriva acțiunilor ilegale ale celorlalți participanți la proces;

18) să facă obiecții împotriva acțiunilor preşedintelui şedinței de judecată;

19) să-i fie compensate cheltuielile suportate în cauza penală de la persoana interesele căreia le apără sau, în cazurile prevăzute de lege, din bugetul statului;

20) să i se repare prejudiciul cauzat de acțiunile nelegitime ale organului de urmărire penală sau ale instanței.

(2) Apărătorul bănuitului, învinuitului, inculpatului în scopul clarificării circumstanţelor care combat învinuirea, exclud răspunderea penală a persoanei pe care o apără sau atenuează pedeapsa ori măsurile procesuale de constrîngere, precum şi în scopul acordării asistenţei juridice necesare, în afară de drepturile prevăzute la alin.(1), dispune, de asemenea, de următoarele drepturi:

1) să aibă întrevederi cu bănuitul, învinuitul, inculpatul, fără a se limita numărul şi durata lor;

2) să participe la orice acţiune procesuală efectuată cu participarea persoanei pe care o apără dacă aceasta o cere persoana pe care o apără sau însuşi apărătorul;

3) să ia cunoştinţă de materialele prezentate în judecată de către organul de urmărire penală pentru confirmarea reţinerii şi necesităţii arestării.

(3) Apărătorul nu este în drept să întreprindă careva acţiuni împotriva intereselor persoanei pe care o apără şi să o împiedice să-şi realizeze drepturile. Apărătorul nu poate, contrar poziţiei persoanei pe care o apără, să recunoască participarea ei la infracţiune şi vinovăţia de săvîrşirea infracţiunii. Apărătorul nu este în drept să destăinuiască informaţiile care i-au fost comunicate în legătură cu exercitarea apărării dacă aceste informaţii pot fi utilizate în detrimentul persoanei pe care o apără.

(4) Avocatul nu este în drept să renunţe nemotivat la apărare. Apărătorul nu este în drept să-şi înceteze de sine stătător împuternicirile de apărător, să împiedice invitarea unui alt apărător sau participarea lui în această cauză. Apărătorul nu este în drept să transmită altei persoane împuternicirile sale de a participa în cauza respectivă.

(5) Apărătorul nu este în drept, fără consimţămîntul persoanei pe care o apără, să efectueze următoarele acţiuni:

1) să o declare vinovată de săvîrşirea infracţiunii;

2) să declare împăcarea persoanei pe care o apără cu partea oponentă;

3) să recunoască acţiunea civilă;

4) să retragă plîngerile persoanei pe care o apără;

5) să-şi retragă apelul sau recursul împotriva sentinţei de condamnare.

(6) Apărătorul este obligat:

1) să se prezinte la chemarea organului de urmărire penală sau a instanţei;

2) să se supună dispoziţiilor legitime ale reprezentantului organului de urmărire penală şi ale preşedintelui şedinţei de judecată;

3) să nu părăsească sala de şedinţe pînă la anunţarea întreruperii, fără permisiunea preşedintelui şedinţei;

4) să respecte ordinea stabilită în şedinţa de judecată.

(7) Apărătorul are şi alte drepturi şi obligaţii prevăzute de prezentul cod.

Articolul 69. Participarea obligatorie a apărătorului

(1) Participarea apărătorului la procesul penal este obligatorie în cazul în care:

1) aceasta o cere bănuitul, învinuitul, inculpatul;

2) bănuitul, învinuitul, inculpatul întîmpină dificultăţi pentru a se apăra el însuşi, fiind mut, surd, orb sau avînd alte dereglări esenţiale ale vorbirii, auzului, vederii, precum şi defecte fizice sau mintale;

3) bănuitul, învinuitul, inculpatul nu posedă sau posedă în măsură insuficientă limba în care se desfăşoară procesul penal;

4) bănuitul, învinuitul, inculpatul este minor;

5) bănuitul, învinuitul, inculpatul este militar în termen;

6) bănuitului, învinuitului, inculpatului i se incriminează o infracţiune gravă, deosebit de gravă sau excepţional de gravă;

7) bănuitul, învinuitul, inculpatul este ţinut în stare de arest ca măsură preventivă sau este trimis la expertiza judiciară psihiatrică în condiţii de staţionar;

8) interesele bănuiţilor, învinuiţilor, inculpaţilor sînt contradictorii şi cel puţin unul din ei este

asistat de apărător;
9) în cauza respectivă participă apărătorul părții vătămate sau al părții civile;
10) interesele justiției cer participarea lui în ședința de judecată în primă instanță, în apel şi în recurs, precum şi la judecarea cauzei pe cale extraordinară de atac;
11) procesul penal se desfăşoară în privința unei persoane iresponsabile, căreia i se incriminează săvîrşirea unor fapte prejudiciabile sau în privința unei persoane care s-a îmbolnăvit mintal după săvîrşirea unor asemenea fapte;
12) procesul penal se desfăşoară în privința reabilitării unei persoane decedate la momentul examinării cauzei.
(2) Participarea apărătorului la procesul penal este obligatorie din momentul cînd:
1) bănuitul, învinuitul, inculpatul a solicitat participarea acestuia – în cazul prevăzut la alin.(1) pct.1);
2) bănuitului, învinuitului, inculpatului i s-a adus la cunoştință hotărîrea organului de urmărire penală cu privire la:
a) reținerea, aplicarea măsurii preventive sau punerea sub învinuire – în cazurile prevăzute la alin.(1) pct.2)-6);
b) trimiterea la expertiza judiciară psihiatrică în condiții de staționar – în cazul prevăzut la alin.(1) pct.7);
c) aplicarea măsurii preventive sub formă de arest – în cazul prevăzut la alin.(1) pct.7);
3) bănuitul, învinuitul, inculpatul a decedat şi a fost depusă o cerere de reabilitare din partea rudelor sau altor persoane – în cazul prevăzut la alin.(1) pct.12).
(3) Participarea obligatorie a apărătorului la procesul penal este asigurată de coordonatorul oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, la solicitarea organului de urmărire penală sau a instanței.
[Art.69 al.(3) în redacția LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]
Articolul 70. Admiterea, desemnarea şi înlocuirea apărătorului,
confirmarea calității şi împuternicirilor lui
[Art.70 titlul modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]
(1) Persoanele menționate la art.67 alin.(2) participă la procesul penal în calitate de apărător:
1) la invitația bănuitului, învinuitului, inculpatului, reprezentantului legal al acestuia, precum şi la solicitarea altor persoane, cu consimțămîntul persoanelor interesele cărora urmează să le apere;
2) la desemnarea de către coordonatorul oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat în cazul cererilor sau solicitărilor de acordare a asistenței juridice calificate.
[Art.70 al.(1), pct.2) în redacția LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]
(2) Organul de urmărire penală sau instanța nu este în drept să recomande cuiva invitarea unui anumit apărător.
(3) Organul de urmărire penală sau instanța solicită desemnarea avocatului care acordă asistență juridică garantată de stat de către coordonatorul oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat:
[Art.70 al.(3) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]
1) la cererea bănuitului, învinuitului, inculpatului;
2) în cazul în care participarea apărătorului la procesul penal este obligatorie, iar bănuitul, învinuitul, inculpatul nu are apărător ales.
(4) Organul de urmărire penală sau instanța cere de la biroul de avocați înlocuirea apărătorului

ales sau solicită oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat substituirea avocatului care acordă asistență juridică garantată de stat”n următoarele situații dificile de desfăşurare a procesului penal:

[Art.70 al.(4) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

1) dacă apărătorul ales nu poate să se prezinte în cazul reținerii, punerii sub învinuire sau audierii bănuitului, învinuitului;

2) dacă apărătorul ales nu poate să participe la desfăşurarea procesului în decurs de 5 zile din momentul anunțării lui;

3) dacă procurorul sau instanța constată că avocatul care acordă asistență juridică garantată de stat nu este în stare să asigure asistență juridică eficientă bănuitului, învinuitului, inculpatului.

[Art.70 al.(4), pct.3) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

[Art.70 al.(4) pct.3) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(5) În cazurile prevăzute la alin.(3) pct.2) şi alin.(4) pct.2) şi 3), organul de urmărire penală sau instanța poate să propună bănuitului, învinuitului, inculpatului să invite un alt apărător.

(6) Bănuitul, învinuitul, inculpatul poate avea cîțiva apărători. Acțiunile procesuale la care este necesară participarea apărătorului nu pot fi considerate ca fiind îndeplinite cu încălcarea normelor de procedură penală dacă la efectuarea lor nu au participat toți apărătorii părții în cauză.

(7) Pentru confirmarea calității şi împuternicirilor sale, apărătorul prezintă organului de urmărire penală sau instanței:

1) documentul ce confirmă apartenența lui la avocatură;

2) documentul ce confirmă că are permisiunea de a practica calitatea de apărător conform legislației Republicii Moldova;

3) mandatul biroului de avocați sau un alt document ce îi confirmă împuternicirile.

(8) Persoana care pretinde să participe în cauza dată în calitate de apărător, dar nu prezintă documentele ce îi confirmă calitatea şi împuternicirile de apărător nu este admisă să participe la desfăşurarea procesului penal în calitatea respectivă, fapt asupra căruia se adoptă o hotărîre motivată.

Articolul 71. Renunțarea la apărător

(1) Renunțarea la apărător înseamnă voința bănuitului, învinuitului, inculpatului de a-şi exercita el însuşi apărarea, fără a apela la asistența juridică a unui apărător. Cererea de renunțare la apărător se anexează la materialele cauzei.

(2) Renunțarea la apărător poate fi acceptată de către procuror sau instanță numai în cazul în care ea este înaintată de către bănuit, învinuit, inculpat în mod benevol, din proprie inițiativă, în prezența avocatului care acordă asistență juridică garantată de stat”. Nu se admite renunțarea la apărător în cazul în care ea este motivată prin imposibilitatea de a plăti asistența juridică sau este dictată de alte circumstanțe. Procurorul sau instanța este în drept să nu accepte renunțarea bănuitului, învinuitului, inculpatului la apărător în cazurile prevăzute în art.69 alin.(1) pct.2)-12), precum şi în alte cazuri în care interesele justiției o cer. Determinarea faptului că interesele justiției cer asistența obligatorie a apărătorului ține de competența procurorului sau a instanței şi depinde de:

[Art.71 al.(2) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

1) complexitatea cazului;

2) capacitatea bănuitului, învinuitului, inculpatului de a se apăra singur;

3) gravitatea faptei, de săvîrşirea căreia persoana este bănuită sau învinuită, şi de sancțiunea prevăzută de lege pentru săvîrşirea ei.

(3) Admiterea sau neadmiterea renunțării la apărător se decide de către procuror sau de

instanță prin hotărîre motivată.

(4) Din momentul admiterii renunțării la apărător se consideră că bănuitul, învinuitul, inculpatul își exercită apărarea de sine stătător.

(5) Bănuitul, învinuitul, inculpatul care a renunțat la apărător este în drept, în orice moment al desfășurării procesului penal, să revină asupra renunțării și să invite un apărător sau să solicite desemnarea unui avocat care acordă asistență juridică garantată de stat, care va fi admis din momentul cînd a fost invitat sau solicitat.

[Art.71 al.(5) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

[Art.71 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 72. Înlăturarea apărătorului din procesul penal

(1) Apărătorul nu are dreptul să participe la procesul penal în cazul în care este prezentă cel puțin una din următoarele circumstanțe:

1) dacă el se află în relații de rudenie sau în relații de dependență personală cu persoana care a participat la urmărirea penală sau la judecarea cauzei;

2) dacă el a participat în această cauză în calitate de:

a) persoană care a efectuat urmărirea penală;

b) procuror care a luat parte la desfășurarea procesului penal;

c) judecător care a judecat cauza;

d) grefier, interpret, traducător, specialist, expert sau martor;

3) dacă nu poate fi apărător în baza legii sau sentinței instanței judecătorești.

(2) Avocatul care acordă asistență juridică garantată de stat va fi înlăturat din procesul penal dacă persoana pe care o apără are temeiuri reale de a pune la îndoială competența sau buna-credință a avocatului și va depune o cerere pentru înlăturarea acestui apărător din proces.

[Art.72 al.(2) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

(3) Apărătorul nu poate participa în procesul penal dacă a acordat anterior sau acordă în prezent asistență juridică unei persoane ale cărei interese vin în contradicție cu interesele persoanei pe care o apără, precum și dacă se află în relații de rudenie sau în relații de dependență personală de prima.

(4) Cererea de înlăturare din procesul penal a apărătorului se soluționează de către procuror sau de instanță și hotărîrea respectivă nu este susceptibilă de a fi atacată.

[Art.72 al.(4) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 73. Partea civilmente responsabilă

(1) Parte civilmente responsabilă este recunoscută persoana fizică sau juridică care, în baza legii sau conform acțiunii civile înaintate în procesul penal, poate fi supusă răspunderii materiale pentru prejudiciul material cauzat de faptele învinuitului, inculpatului.

(2) Recunoașterea ca parte civilmente responsabilă se face prin hotărîre a organului de urmărire penală sau a instanței.

(3) În cazul în care se constată că, după recunoașterea părții civilmente responsabile, persoana respectivă nu poartă răspundere materială pentru prejudiciul material cauzat de către învinuit, inculpat sau că din alte motive lipsesc temeiuri pentru ca persoana să fie în calitate de parte civilmente responsabilă, organul de urmărire penală sau instanța, prin hotărîre motivată, încetează participarea persoanei la proces în calitate de parte civilmente responsabilă.

Articolul 74. Drepturile și obligațiile părții civilmente responsabile

(1) Partea civilmente responsabilă, în scopul protejării intereselor sale privitor la acțiunea civilă pornită împotriva sa, în condițiile prezentului cod, dispune de următoarele drepturi:

1) să dea explicații privitor la acțiunea civilă înaintată;

2) să prezinte documente și alte mijloace de probă pentru a fi anexate la dosarul penal și cercetate în ședința de judecată;

3) să formuleze cereri de recuzare a persoanei care efectuează urmărirea penală, a judecătorului, procurorului, expertului, interpretului, traducătorului, grefierului;

4) să înainteze cereri;

5) să depună benevol sume de bani la contul de depozit al instanței judecătorești pentru asigurarea acțiunii civile pornite;

6) să facă obiecții împotriva acțiunilor organului de urmărire penală și să ceară includerea obiecțiilor sale în procesul-verbal al acțiunii respective;

7) să ia cunoștință de procesele-verbale ale acțiunilor efectuate cu participarea ei și să ceară completarea lor sau includerea obiecțiilor sale în procesul-verbal respectiv;

8) să ia cunoștință de materialele cauzei penale din momentul încheierii urmăririi penale și să noteze orice date din dosar care se referă la acțiunea civilă pornită împotriva sa;

9) să participe la ședința de judecată, inclusiv la cercetarea probelor cauzei referitor la acțiunea civilă înaintată;

10) să pledeze, în lipsa reprezentantului său, în dezbateri judiciare;

11) să fie informată de către organul de urmărire penală, precum și de către instanța de judecată, în cazul în care ea lipsește de la ședințele acesteia, despre toate hotărîrile adoptate care se referă la drepturile și interesele sale, să primească, la solicitarea sa, gratuit copii de pe aceste hotărîri, precum și copii de pe sentință, decizie sau alte hotărîri judecătorești definitive;

12) să înainteze plîngeri împotriva acțiunilor și hotărîrilor organului de urmărire penală, precum și să atace hotărîrea instanței referitoare la acțiunea civilă înaintată;

13) să retragă cererea depusă pe cale de atac de ea sau de către reprezentantul său;

14) să facă obiecții la plîngerile altor participanți la proces, să-și expună părerea în ședința de judecată referitor la cererile și propunerile altor participanți la proces, dacă acestea se referă la acțiunea civilă înaintată împotriva sa;

15) să participe, în cadrul ședințelor de judecată, la judecarea cauzei privitor la acțiunea civilă împotriva sa pe cale ordinară de atac;

16) să facă obiecții împotriva acțiunilor ilegale ale celeilalte părți la acțiunea civilă în proces;

17) să facă obiecții împotriva acțiunilor ilegale ale președintelui ședinței de judecată;

18) să aibă reprezentant și să sisteze împuternicirile acestuia.

(2) Partea civilmente responsabilă dispune, de asemenea, de dreptul:

1) să recunoască acțiunea civilă în orice fază a desfășurării procesului penal;

2) să ceară compensarea cheltuielilor suportate în cauza penală și repararea prejudiciului cauzat de acțiunile nelegitime ale organului de urmărire penală sau ale instanței;

3) să i se restituie bunurile ridicate de organul de urmărire penală sau de instanță în calitate de mijloace de probă sau prezentate de ea însăși, precum și documentele, care îi aparțin, în original.

(3) Partea civilmente responsabilă este obligată:

1) să se prezinte la citarea organului de urmărire penală sau a instanței;

2) să se supună dispozițiilor legitime ale reprezentantului organului de urmărire penală sau ale instanței;

3) să respecte ordinea stabilita în ședința de judecată.

(4) Partea civilmente responsabilă poate fi citată și audiată în calitate de martor.

(5) Partea civilmente responsabilă are și alte drepturi și obligații prevăzute de prezentul cod.

(6) Partea civilmente responsabilă își exercită drepturile și obligațiile sale personal sau, după caz, prin reprezentant.

Capitolul III
REPREZENTANȚII ȘI SUCCESORII ÎN PROCESUL PENAL

Articolul 75. Capacitatea de exercițiu în procesul penal

(1) Capacitatea de a-și exercita drepturile prevăzute de prezentul cod o au toate persoanele majore participante la proces, cu excepția celor declarate, în modul stabilit de lege, incapabile.

(2) Incapabile în procesul penal sînt considerate:

1) persoanele recunoscute astfel potrivit procedurii civile sau penale;

2) partea vătămată, partea civilă care nu au împlinit vîrsta de 14 ani.

(3) Instanța poate recunoaşte persoană incapabilă, conform procedurii penale, partea vătămată, partea civilă, bănuitul, învinuitul, inculpatul, partea civilmente responsabilă, care în urma unei boli psihice temporare sau a debilității mintale nu este capabilă să-şi exercite de sine stătător drepturile şi obligațiile.

(4) Partea vătămată, partea civilă, bănuitul, învinuitul, inculpatul în vîrstă de pînă la 18 ani au capacitatea de exercițiu limitată. Posibilitatea acestora de a-şi exercita de sine stătător drepturile este limitată în cazurile prevăzute de prezentul cod.

(5) În procesul penal, capacitatea de exercițiu a părții vătămate, părții civile, bănuitului, învinuitului, inculpatului şi părții civilmente responsabile se stabileşte la momentul desfăşurării procesului penal.

(6) Organul de urmărire penală sau instanța recunoaşte capacitatea de exercițiu a persoanei care a atins majoratul sau, după caz, vîrsta de 14 ani. Instanța recunoaşte capacitatea de exercițiu în procesul penal a părții vătămate, părții civile, bănuitului, învinuitului, inculpatului care au redobîndit capacitatea de a-şi exercita drepturile şi obligațiile de sine stătător.

Articolul 76. Consecințele incapacității şi capacității
de exercițiu limitate

(1) Persoana incapabilă participantă la proces nu-şi poate exercita de sine stătător drepturile prevăzute de prezentul cod, acestea fiind exercitate de reprezentantul ei legal.

(2) În cazul în care partea civilă iresponsabilă nu are reprezentant legal, participarea ei în procesul penal se suspendă, iar acțiunea civilă se lasă fără examinare, dacă procurorul nu înaintează acțiune în interesele acesteia față de învinuit, inculpat sau față de persoana care poartă răspundere materială pentru faptele învinuitului, inculpatului. În cazul iresponsabilității părții civilmente responsabile, participarea acesteia la proces se suspendă, iar acțiunea înaintată împotriva ei se lasă fără examinare.

(3) Participantul la proces cu capacitate de exercițiu limitată, fără consimțămîntul reprezentantului său legal, nu este în drept:

1) să retragă cererea privitor la acțiunea prejudiciabilă comisă împotriva sa;

2) să se împace cu partea vătămată, bănuitul, învinuitul, inculpatul;

3) să recunoască acțiunea civilă înaintată lui;

4) să renunțe la acțiunea civilă înaintată de el;

5) să retragă plîngerea depusă în interesele sale.

Articolul 77. Reprezentanții legali ai victimei, părții vătămate,
părții civile, bănuitului, învinuitului, inculpatului

(1) Reprezentanți legali ai victimei, părții vătămate, părții civile, bănuitului, învinuitului, inculpatului sînt părinții, înfietorii, tutorii sau curatorii lor, care reprezintă în procesul penal interesele participanților la proces minori sau iresponsabili.

(2) În cazul în care victima, partea vătămată, bănuitul, învinuitul, inculpatul nu au reprezentanți legali din numărul persoanelor menționate la alin.(1), organul de urmărire penală sau instanța de judecată numeşte din oficiu ca reprezentant legal autoritatea tutelară.

(3) Organul de urmărire penală sau, după caz, instanța, prin hotărîre motivată, admite în calitate de reprezentanți legali ai părții vătămate, părții civile, bănuitului, învinuitului, inculpatului pe unul din părinți, înfietori, tutori sau curatori ai fiecăruia. Prioritate are acea candidatură dintre părinți, înfietori, tutori sau curatori care este susținută de toți ceilalți reprezentanți legali. În caz contrar, chestiunea admiterii reprezentantului legal o decide organul de urmărire penală sau instanța de judecată.

(4) Nu se admite în procesul penal în calitate de reprezentant legal:

1) al victimei, părții vătămate şi părții civile - persoana căreia i se incumbă cauzarea, prin

infracțiune, a prejudiciului moral, fizic sau material părții vătămate sau a prejudiciului material părții civile;

2) al bănuitului, învinuitului, inculpatului – persoana căreia, prin infracțiunea imputată bănuitului, învinuitului sau inculpatului, i s-a cauzat prejudiciu material, fizic sau moral.

(5) În cazul în care, după admiterea persoanei în calitate de reprezentant legal al victimei, părții vătămate, părții civile, bănuitului, învinuitului, inculpatului, se constată lipsa temeiurilor de a o menține în această calitate, organul de urmărire penală sau instanța, prin hotărîre motivată, încetează participarea acesteia la proces în calitate de reprezentant legal. Calitatea de reprezentant legal încetează o dată cu atingerea majoratului de către partea vătămată, partea civilă, bănuit, învinuit, inculpat şi dobîndirea de către aceştia a capacității depline de exercițiu.

Articolul 78. Drepturile şi obligațiile reprezentantului legal al victimei, părții vătămate, părții civile, bănuitului, învinuitului, inculpatului

(1) Reprezentantul legal al victimei, părții vătămate, părții civile, bănuitului, învinuitului, inculpatului admis în procesul penal dispune, după caz, de dreptul:

1) să cunoască esența bănuielii, învinuirii;

2) să fie înştiințat despre citarea persoanei, interesele căreia le reprezintă, în organul de urmărire penală sau în instanță şi să o însoțească acolo;

3) să comunice fără vreo restricție cu persoana interesele căreia le reprezintă, în condiții confidențiale şi fără a se limita numărul şi durata întrevederilor;

4) să participe la acțiuni procesuale care se efectuează la propunerea organului de urmărire penală, la cele care se efectuează la cererea sa şi la cele care se efectuează cu participarea persoanei interesele căreia le reprezintă;

5) să facă explicații;

6) să prezinte documente sau alte mijloace de probă pentru a fi anexate la dosarul penal şi cercetate în şedința de judecată;

7) să înainteze cereri de recuzare a persoanei care efectuează urmărirea penală, a judecătorului, procurorului, expertului, interpretului, traducătorului, grefierului;

8) să înainteze cereri;

9) să facă obiecții împotriva acțiunilor organului de urmărire penală şi să ceară includerea obiecțiilor sale în procesul-verbal al acțiunii procesuale respective;

10) să ia cunoştință de procesele-verbale ale acțiunilor procesuale la care el sau persoana interesele căreia le reprezintă a participat, să facă obiecții asupra corectitudinii şi caracterului complet al proceselor-verbale respective, precum şi să ceară completarea lor cu date care, în opinia sa, trebuie să fie menționate;

11) să ia cunoştință de materialele prezentate în instanță de către organul de urmărire penală pentru confirmarea legalității şi temeiniciei ținerii în stare de arest a persoanei interesele căreia le reprezintă;

12) după terminarea urmăririi penale, precum şi în caz de încetare sau clasare a procesului penal, să ia cunoştință de toate materialele cauzei, să noteze din ele datele necesare;

[Art.78 al.(1) pct.12) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

13) să participe la judecarea cauzei în primă instanță şi în apel;

14) să pledeze în dezbaterile judiciare în cazul în care partea civilă sau inculpatul, interesele cărora le reprezintă, nu au reprezentant sau, după caz, apărător;

15) să fie informat de către organul de urmărire penală sau instanță despre hotărîrile care se referă la drepturile şi interesele sale sau ale persoanei pe care o reprezintă, la cerere să primească copii de pe aceste hotărîri;

16) să depună plîngeri, în modul stabilit de lege, împotriva acțiunilor şi hotărîrilor organului de urmărire penală, să atace sentința sau, după caz, decizia instanței care a judecat cauza pe cale ordinară de atac;

17) să retragă orice plîngere a sa;

18) să facă obiecţii la plîngerile înaintate împotriva persoanei pe care o reprezintă în cazul cînd ele i-au fost aduse la cunoştinţă de către organul de urmărire penală sau despre ele a aflat din alte împrejurări;

19) să-şi expună părerea în şedinţa de judecată referitor la cererile şi propunerile altor participanţi în proces, precum şi la chestiunile ce se soluţionează de către instanţă;

20) să facă obiecţii împotriva acţiunilor ilegale ale celorlalţi participanţi la proces;

21) să facă obiecţii împotriva acţiunilor preşedintelui şedinţei de judecată;

22) să invite pentru persoana pe care o reprezintă un apărător sau, după caz, un reprezentant şi să propună sistarea participării acestora.

(2) Reprezentantul legal al victimei, părţii vătămate, părţii civile, bănuitului, învinuitului sau inculpatului dispune, în condiţiile prezentului cod, şi de dreptul:

1) să ceară repararea prejudiciului cauzat de acţiunile nelegitime ale organului de urmărire penală sau ale instanţei şi, cu excepţia reprezentantului legal al condamnatului, compensarea cheltuielilor suportate în cauza penală;

2) să i se restituie bunurile ridicate de organul de urmărire penală în calitate de mijloace de probă, să primească documentele, care îi aparţin, în original.

(3) Reprezentantul legal al victimei, părţii vătămate, părţii civile şi bănuitului iresponsabili, la desfăşurarea procesului penal, exercită drepturile acestora, cu excepţia drepturilor indisolubile de persoana acestora.

(4) Reprezentantul legal al victimei, părţii vătămate, părţii civile, bănuitului, învinuitului, inculpatului cu capacitate de exerciţiu limitată este în drept:

1) cu consimţămîntul persoanei interesele căreia le reprezintă:

a) să ceară înlocuirea apărătorului;

b) să retragă plîngerea susţinută de reprezentantul legal al părţii vătămate;

2) să cunoască intenţiile persoanei pe care o reprezintă:

a) de a retrage plîngerea referitor la comiterea infracţiunii faţă de sine;

b) de a se împăca cu partea oponentă;

c) de a renunţa la acţiunea civilă intentată de el sau de a recunoaşte acţiunea civilă pornită împotriva lui;

d) de a retrage plîngerea depusă în apărarea intereselor sale;

3) să accepte sau nu intenţiile persoanei pe care o reprezintă, enumerate la pct.2) din prezentul alineat.

(5) Reprezentantul legal al victimei, părţii vătămate, părţii civile, bănuitului, învinuitului, inculpatului nu este în drept să întreprindă acţiuni împotriva intereselor persoanei pe care o reprezintă, inclusiv să renunţe la apărătorul învinuitului, inculpatului.

(6) Reprezentantul legal al victimei, părţii vătămate, părţii civile, bănuitului, învinuitului, inculpatului este obligat:

1) să prezinte organului de urmărire penală sau instanţei documente ce confirmă împuternicirile sale de reprezentant legal;

2) să se prezinte la citarea organului de urmărire penală sau a instanţei;

3) să prezinte, la cererea organului de urmărire penală sau instanţei, obiecte şi documente;

4) să se supună dispoziţiilor legitime ale reprezentantului organului de urmărire penală şi ale preşedintelui şedinţei de judecată;

5) să respecte ordinea stabilită în şedinţa de judecată.

(7) Reprezentantul legal poate fi citat şi interogat ca martor în condiţiile prezentului cod.

(8) Reprezentantul legal are şi alte drepturi şi obligaţii prevăzute de prezentul cod.

(9) Reprezentantul legal îşi exercită drepturile şi obligaţiile personal.

Articolul 79. Reprezentanţii victimei, părţii vătămate, părţii civile, părţii civilmente responsabile

(1) Reprezentanţi ai victimei, părţii vătămate, părţii civile, părţii civilmente responsabile sînt

persoanele împuternicite de către acestea să le reprezinte interesele în cursul desfăşurării procesului în cauza penală.

(2) În calitate de reprezentanţi ai victimei, părţii vătămate, părţii civile şi părţii civilmente responsabile la procesul penal pot participa avocaţi şi alte persoane împuternicite cu asemenea atribuţii de către participantul la procesul respectiv, prin procură. În calitate de reprezentant al persoanei juridice, recunoscută ca parte civilă sau parte civilmente responsabilă, se admite conducătorul unităţii respective la prezentarea legitimaţiei.

(3) În cazul în care, după recunoaşterea persoanei ca reprezentant al victimei, părţii vătămate, părţii civile, părţii civilmente responsabile, se constată lipsa de temeiuri pentru a menţine persoana în calitatea respectivă, organul de urmărire penală sau instanţa încetează participarea acestei persoane în calitate de reprezentant. Participarea reprezentantului încetează, de asemenea, şi în cazurile în care atribuţiile lui au fost suspendate de persoanele care i-au delegat iniţial aceste atribuţii sau reprezentantul care nu este avocat a refuzat să participe în continuare în această calitate.

(4) Partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă poate avea cîţiva reprezentanţi, însă organul de urmărire penală sau instanţa este în drept să limiteze numărul reprezentanţilor care participă la acţiuni procesuale sau în şedinţa de judecată pînă la un reprezentant.

Articolul 80. Drepturile şi obligaţiile reprezentantului victimei, părţii vătămate, părţii civile, părţii civilmente responsabile

(1) Reprezentantul victimei, părţii vătămate, părţii civile, părţii civilmente responsabile exercită, în cursul desfăşurării procesului penal, drepturile acestora, cu excepţia drepturilor indisolubile de persoana acestora. Pentru protejarea intereselor persoanei reprezentate, reprezentantul, în condiţiile prezentului cod, are dreptul:

1) să cunoască esenţa învinuirii;

2) să participe la efectuarea acţiunilor procesuale, la propunerea organului de urmărire penală, în cazul în care se prezintă la începutul acţiunii procesuale efectuate cu participarea persoanei reprezentate;

3) să ceară recuzarea persoanei care efectuează urmărirea penală, a judecătorului, procurorului, expertului, interpretului, traducătorului, grefierului;

4) să prezinte documente şi alte mijloace de probă pentru a fi anexate la dosarul penal şi cercetate în şedinţa de judecată;

5) să facă explicaţii, să înainteze cereri;

6) să facă obiecţii împotriva acţiunilor organului de urmărire penală şi să ceară includerea obiecţiilor sale în procesul-verbal al acţiunii respective;

7) să ia cunoştinţă de procesele-verbale ale acţiunilor procesuale la care el sau persoana reprezentată a participat, să ceară completarea lor sau includerea obiecţiilor sale în procesul-verbal respectiv;

8) să ia cunoştinţă de materialele cauzei penale din momentul terminării urmăririi penale, inclusiv în cazul clasării procesului penal, şi să noteze orice date din dosar privind interesele persoanei reprezentate;

[Art.80 al.(1) pct.8) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

9) să participe la şedinţele de judecată în aceleaşi condiţii în care poate participa persoana reprezentată;

10) să pledeze în dezbateri judiciare în locul părţii civile sau al părţii civilmente responsabile interesele căreia le reprezintă;

11) să depună plîngeri împotriva acţiunilor şi hotărîrilor organului de urmărire penală şi să atace hotărîrile instanţei în limitele competenţei sale;

12) să retragă, cu consimţămîntul persoanei reprezentate, orice cerere depusă de el;

13) să facă obiecţii la plîngerile altor participanţi la proces, care i-au fost aduse la cunoştinţă

de către organul de urmărire penală sau despre care a aflat în alte împrejurări, în cazul în care aceste plîngeri se referă la interesele persoanei reprezentate;

14) în şedinţa de judecată, să-şi expună opinia referitor la cererile şi propunerile altor participanţi la proces, precum şi la chestiunile ce se soluţionează de către instanţă, în măsura în care ele ating interesele persoanei reprezentate;

15) să facă obiecţii împotriva acţiunilor nelegitime ale altor participanţi la proces în măsura în care ele ating interesele persoanei reprezentate;

16) să facă obiecţii împotriva acţiunilor preşedintelui şedinţei de judecată cînd acestea se referă la interesele persoanei reprezentate;

17) cu consimţămîntul persoanei reprezentate, să invite un alt reprezentant al acesteia şi să-i transmită împuternicirile printr-o nouă procură a persoanei reprezentate.

(2) Reprezentantul victimei, părţii vătămate, părţii civile, părţii civilmente responsabile, în cazul în care în procură aceasta este specificat, precum şi reprezentantul persoanei juridice care exercită această atribuţie din oficiu, au dreptul în numele persoanei reprezentate în modul prevăzut de prezentul cod:

1) să retragă cererea despre săvîrşirea infracţiunii împotriva persoanei reprezentate;

2) să încheie tranzacţii de împăcare cu bănuitul, învinuitul, inculpatul;

3) să renunţe la acţiunea intentată de către persoana reprezentată;

4) să recunoască acţiunea înaintată împotriva persoanei reprezentate;

5) să primească bunurile şi banii care îi revin persoanei reprezentate în baza hotărîrii judecătoreşti.

(3) Reprezentantul părţii vătămate, părţii civile, părţii civilmente responsabile dispune, de asemenea, de dreptul:

1) să primească despăgubirea pentru prejudiciul cauzat de acţiunile nelegitime ale organului de urmărire penală sau ale instanţei;

2) să fie informat de către organul de urmărire penală despre hotărîrile adoptate referitor la persoana reprezentată, să primească, la cerere, copii de pe aceste hotărîri.

(4) Reprezentantul victimei, părţii vătămate, părţii civile, părţii civilmente responsabile nu are dreptul să întreprindă acţiuni care ar veni în contradicţie cu interesele persoanei reprezentate.

(5) Reprezentantul victimei, părţii vătămate, părţii civile, părţii civilmente responsabile este obligat:

1) să îndeplinească indicaţiile persoanei reprezentate;

2) să prezinte organului de urmărire penală sau instanţei documentele care îi confirmă împuternicirile;

3) să se înfăţişeze la citarea organului de urmărire penală sau a instanţei pentru a reprezenta interesele persoanei reprezentate;

4) să prezinte, la solicitarea organului de urmărire penală sau a instanţei, obiectele şi documentele de care dispune;

5) să se supună dispoziţiilor legitime ale reprezentantului organului de urmărire penală şi ale preşedintelui şedinţei de judecată;

6) să respecte ordinea stabilită în şedinţa de judecată.

(6) Reprezentantul victimei, părţii vătămate, părţii civile, părţii civilmente responsabile are şi alte drepturi şi obligaţii prevăzute de prezentul cod.

(7) Înlăturarea din procesul penal a reprezentantului victimei, părţii vătămate, părţii civile, părţii civilmente responsabile, martorului se efectuează în condiţiile înlăturării apărătorului, prevăzute în art.72 şi aplicate în mod corespunzător.

Articolul 81. Succesorul părţii vătămate sau al părţii civile

(1) În procesul penal, succesor al părţii vătămate sau al părţii civile este recunoscută una din rudele ei apropiate care a manifestat dorinţa să exercite drepturile şi obligaţiile părţii vătămate decedate sau care, în urma infracţiunii, a pierdut capacitatea de a-şi exprima conştient voinţa.

Succesor al părţii vătămate sau al părţii civile nu poate fi recunoscută ruda ei apropiată căreia i se incumbă cauzarea de prejudiciu material, fizic sau moral părţii vătămate.

(2) Recunoaşterea rudei apropiate ca succesor al părţii vătămate sau al părţii civile o decide procurorul care conduce urmărirea penală sau, după caz, instanţa de judecată, cu condiţia că ruda apropiată solicită această calitate. În cazul în care mai multe rude apropiate solicită această calitate, decizia de a alege succesorul îi revine procurorului sau instanţei de judecată. Dacă, la momentul solicitării respective, lipsesc temeiuri suficiente pentru recunoaşterea persoanei ca succesor al părţii vătămate sau al părţii civile, hotărîrea în cauză se ia imediat după constatarea acestor temeiuri.

(3) În cazul în care, după recunoaşterea persoanei ca succesor al părţii vătămate sau al părţii civile, se constată lipsa temeiurilor de a o menţine în această calitate, procurorul sau instanţa, prin hotărîre motivată, încetează participarea acesteia la proces în calitate de succesor al părţii vătămate sau al părţii civile. Ruda apropiată a părţii vătămate sau a părţii civile recunoscută succesor al acesteia este în drept să renunţe la împuterniciri în orice moment al desfăşurării procesului penal.

[Art.81 al.(3) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(4) Succesorul părţii vătămate sau al părţii civile participă la procesul penal în locul părţii vătămate sau părţii civile.

(5) Succesorul părţii vătămate sau al părţii civile poate fi citat şi audiat în calitate de martor.

(6) Succesorul părţii vătămate sau al părţii civile are şi alte drepturi şi obligaţii prevăzute de prezentul cod.

Capitolul IV
ALTE PERSOANE PARTICIPANTE LA PROCESUL PENAL

Articolul 82. Asistentul procedural

(1) Asistentul procedural este persoana care nu are interes personal în cauză, nu este angajat al organului de urmărire penală şi participă la prezentarea persoanei spre recunoaştere.

(2) Asistentul procedural poate fi invitat să participe şi la reconstituirea faptei sau la efectuarea experimentului cînd prezenţa acestuia este necesară.

(3) Asistentul procedural este obligat:

1) să se prezinte la citarea organului care efectuează acţiunea procesuală;

2) să comunice, la cererea organului care efectuează acţiunea procesuală, despre raporturile sale cu persoanele care participă la efectuarea acţiunii respective;

3) să îndeplinească indicaţiile organului care efectuează acţiunea procesuală;

4) să nu părăsească locul efectuării acţiunii procesuale fără învoirea organului respectiv;

5) să semneze procesul-verbal al acţiunii procesuale la care a asistat, să facă obiecţii la procesul-verbal, să refuze de a semna procesul-verbal respectiv dacă obiecţiile sale nu au fost incluse în procesul-verbal;

6) să nu dea publicităţii circumstanţele şi datele ce i-au devenit cunoscute în urma efectuării acţiunii procesuale, inclusiv circumstanţele ce se referă la inviolabilitatea vieţii private, de familie, precum şi cele care constituie secret de stat, de serviciu, comercial sau un alt secret ocrotit de lege.

(4) Neîndeplinirea de către asistentul procedural a obligaţiilor sale impune răspunderea prevăzută de lege.

(5) Asistentul procedural are dreptul:

1) să asiste la efectuarea acţiunii procesuale de la început pînă la terminarea ei;

2) să ia cunoştinţă de procesul-verbal al acţiunii procesuale la care a asistat;

3) pe parcursul efectuării acţiunii procesuale, precum şi la familiarizarea sa cu procesul-verbal, să facă obiecţii referitor la cele efectuate şi la cele reflectate în procesul-verbal, obiecţii care urmează să fie înscrise în procesul-verbal al acţiunii respective;

4) să semneze numai acea parte a procesului-verbal al acțiunii procesuale care reflectă circumstanțele percepute de el;

5) să primească compensarea cheltuielilor suportate în legătură cu participarea la acțiunea procesuală în cauză şi repararea prejudiciului cauzat de acțiunile nelegitime ale organului de urmărire penală.

(6) Asistentul procedural are şi alte drepturi şi obligații prevăzute de prezentul cod.

Articolul 83. Grefierul

(1) Grefier în şedința de judecată este funcționarul instanței judecătoreşti, care nu are interes personal în cauză şi întocmeşte procesul-verbal al şedinței de judecată, înregistrează declarațiile părților şi ale martorilor.

(2) Grefierul este obligat:

1) să se afle în sala de şedințe pe tot parcursul procesului pentru consemnarea, în procesul-verbal, a desfăşurării şedinței de judecată şi să nu părăsească şedința fără permisiunea preşedintelui şedinței;

2) să expună complet şi exact în procesul-verbal acțiunile şi hotărîrile instanței de judecată, cererile, demersurile, obiecțiile, declarațiile şi explicațiile tuturor persoanelor participante la şedința de judecată, precum şi alte circumstanțe care vor fi incluse sau, după caz, anexate la procesul-verbal;

3) să întocmească procesul-verbal al şedinței de judecată în termenul stabilit de prezentul cod;

4) la cererea instanței de judecată sau a unei părți în procesul penal, să comunice despre relațiile sale cu persoanele care participă la proces în cauza respectivă;

5) să execute întocmai indicațiile preşedintelui şedinței de judecată;

6) să nu divulge datele şedinței de judecată închise.

(3) Grefierul poartă răspundere personală pentru caracterul complet şi exactitatea procesului-verbal al şedinței de judecată, la întocmirea căruia este independent de indicațiile oricărei persoane în ceea ce priveşte conținutul înscrierilor din procesul-verbal.

(4) Neexecutarea de către grefier a obligațiilor sale atrage răspunderea prevăzută de lege.

(5) Grefierul are şi alte drepturi şi obligații prevăzute de prezentul cod.

Articolul 84. Recuzarea grefierului

(1) Grefierul nu poate participa în procedura în cauza penală:

1) dacă există cel puțin una din circumstanțele prevăzute în art.33, care se aplică în mod corespunzător;

2) dacă nu este în drept să fie în această calitate în baza legii sau a sentinței judecătoreşti;

3) dacă se află în relații de rudenie sau în alte relații de dependență personală ori de serviciu de vreuna din părți;

4) dacă se constată incompetența lui.

(2) Participarea anterioară a persoanei în calitate de grefier la şedința de judecată nu este un obstacol care exclude participarea ei ulterioară în aceeaşi calitate în procedura dată.

(3) Recuzarea grefierului se soluționează de instanța care judecă cauza şi hotărîrea asupra acestei chestiuni nu este susceptibilă de a fi atacată.

Articolul 85. Interpretul, traducătorul

(1) Interpret, traducător este persoana care cunoaşte limbile necesare pentru interpretarea semnelor celor muți ori surzi sau traducere, precum şi terminologia juridică, nu este interesată în cauza penală şi acceptă să participe în această calitate. Interpretul, traducătorul este desemnat în această calitate de organul de urmărire penală sau de instanța de judecată în cazurile prevăzute de prezentul cod. Interpretul, traducătorul poate fi numit din rîndul persoanelor propuse de către participanții la procesul penal.

(2) Judecătorul, procurorul, persoana care efectuează urmărirea penală, apărătorul, reprezentantul legal, grefierul, expertul, martorul nu sînt în drept să-şi asume obligații de interpret, traducător chiar dacă posedă limbile şi semnele necesare pentru traducere.

(3) Înainte de a începe efectuarea acțiunii procesuale, organul de urmărire penală sau instanța de judecată stabileşte identitatea şi competența interpretului, traducătorului, domiciliul lui, precum şi în ce relații se află el cu persoanele care participă la acțiunea respectivă, îi explică drepturile şi obligațiile lui şi îl previne de răspunderea penală pentru traducerea intenționat greşită sau pentru eschivarea de la îndeplinirea obligațiilor sale. Aceasta se consemnează în procesul-verbal şi se certifică prin semnătura interpretului, traducătorului.

(4) Interpretul, traducătorul este obligat:

1) să se prezinte la citarea organului de urmărire penală sau a instanței de judecată;

2) să prezinte, de regulă, organului de urmărire penală sau instanței documentul ce confirmă calificarea de interpret, traducător, să-şi aprecieze obiectiv capacitatea sa de a traduce complet şi exact;

3) să comunice, la cererea organului de urmărire penală, a instanței sau părților, despre experiența sa profesională şi relațiile cu persoanele participante la procesul penal;

4) să se afle la locul efectuării acțiunii procesuale, în şedința de judecată atîta timp cît este necesar de a asigura interpretarea, traducerea şi să nu părăsească locul efectuării acțiunii respective fără permisiunea organului care o efectuează sau, după caz, şedința de judecată fără permisiunea preşedintelui şedinței;

5) să facă interpretarea, traducerea complet, exact şi la momentul oportun;

6) să îndeplinească cerințele legale ale organului de urmărire penală sau ale instanței;

7) să respecte ordinea stabilită în şedința de judecată;

8) să confirme, prin semnătură, caracterul complet şi exact al interpretării, traducerii incluse în procesul-verbal al acțiunii procesuale la efectuarea căreia a participat, precum şi exactitatea traducerii documentelor care se înmînează persoanelor participante la procesul penal;

9) să nu divulge circumstanțele şi datele care i-au devenit cunoscute în urma efectuării acțiunii procesuale, inclusiv circumstanțele ce se referă la inviolabilitatea vieții private, de familie, precum şi cele care constituie secret de stat, de serviciu, comercial sau alt secret ocrotit de lege.

(5) Neexecutarea de către interpret, traducător a obligațiilor sale atrage răspundere, potrivit legii. Pentru traducere intenționat incorectă, interpretul, traducătorul poartă răspundere în conformitate cu art.312 din Codul penal.

(6) Interpretul, traducătorul are dreptul:

1) să pună întrebări persoanelor prezente pentru precizarea traducerii;

2) să ia cunoştință de procesul-verbal al acțiunii procesuale la care a participat, precum şi de declarațiile persoanelor audiate în şedința de judecată cu participarea sa, să facă obiecții referitor la caracterul complet şi exact al traducerii înscrise, care vor fi incluse în procesul-verbal;

3) să ceară compensarea cheltuielilor suportate în legătură cu participarea la acțiunea procesuală în cauza respectivă şi repararea prejudiciului cauzat de acțiunile nelegitime ale organului de urmărire penală sau ale instanței;

4) să primească recompensă pentru lucrul efectuat.

(7) Interpretul, traducătorul are şi alte drepturi şi obligații prevăzute de prezentul cod.

Articolul 86. Recuzarea interpretului, traducătorului

(1) Interpretul, traducătorul nu poate participa în procedura în cauza penală:

1) dacă există cel puțin una din circumstanțele prevăzute în art.33, care se aplică în mod corespunzător;

2) dacă nu este în drept să fie în această calitate în baza legii sau a sentinței judecătoreşti;

3) dacă se află în relații de rudenie sau în alte relații de dependență personală cu persoana care efectuează urmărirea penală sau cu judecătorul;

4) dacă se află în dependență de serviciu de vreuna din părți ori de specialist sau expert;

5) dacă se constată incompetența lui.

(2) Participarea anterioară a persoanei în calitate de interpret, traducător la proces nu este un obstacol care exclude participarea ei ulterioară în aceeaşi calitate în procedura dată.

(3) Recuzarea interpretului, traducătorului se soluționează de organul de urmărire penală sau de instanță și hotărîrea asupra acestei chestiuni nu este susceptibilă de a fi atacată.

Articolul 87. Specialistul

(1) Specialistul este persoana chemată pentru a participa la efectuarea unei acțiuni procesuale în cazurile prevăzute de prezentul cod, care nu este interesată în rezultatele procesului penal. Cererea organului de urmărire penală sau a instanței cu privire la chemarea specialistului este obligatorie pentru conducătorul întreprinderii, instituției sau organizației în care activează specialistul.

(2) Specialistul trebuie să posede suficiente cunoştinţe şi deprinderi speciale pentru acordarea ajutorului necesar organului de urmărire penală sau instanței. Opinia expusă de specialist nu substituie concluzia expertului.

(3) Specialistul nu poate fi numit sau în alt mod implicat în procesul penal ca specialist în probleme juridice.

(4) Înainte de începerea acțiunii procesuale la care participă specialistul, organul de urmărire penală sau instanța stabileşte identitatea şi competența specialistului, domiciliul lui, precum şi în ce relații se află el cu persoanele care participă la acțiunea respectivă, îi explică drepturile şi obligațiile şi îl previne de răspunderea pentru refuzul sau eschivarea de a-şi îndeplini obligațiile. Aceasta se consemnează în procesul-verbal al acțiunii respective şi se certifică prin semnătura specialistului.

(5) Specialistul este obligat:

1) să se prezinte la chemarea organului de urmărire penală sau a instanței;

2) să prezinte organului de urmărire penală documentele ce confirmă calificarea lui de specialist respectiv, să-şi aprecieze obiectiv capacitatea sa de a acorda ajutorul necesar ca specialist;

3) să comunice, la cererea organului de urmărire penală, a instanței sau părților, despre experiența sa în domeniu şi despre relațiile sale cu persoanele participante în cauza penală respectivă;

4) să se afle la locul efectuării acțiunii procesuale sau în şedința de judecată atîta timp cît este necesar de a asigura acordarea ajutorului ca specialist şi să nu părăsească fără permisiune locul efectuării acțiunii procesuale respective sau şedința de judecată;

5) să aplice toate cunoştințele şi deprinderile sale speciale pentru acordarea de ajutor organului care efectuează acțiunea procesuală la descoperirea, fixarea sau excluderea probelor, la aplicarea mijloacelor tehnice şi a programelor computerizate, la formularea întrebărilor pentru expert, să dea explicații referitor la problemele ce țin de competența sa profesională;

6) să facă concluzii de constatare tehnico-ştiințifică sau medico-legală;

7) să se supună dispozițiilor legale ale organului de urmărire penală;

8) să respecte ordinea stabilită în şedința de judecată;

9) să confirme, prin semnătură, mersul, conținutul şi rezultatele acțiunii procesuale la care a participat, precum şi caracterul complet şi exact al înscrierilor în procesul-verbal al acțiunii respective;

10) să nu divulge circumstanțele şi datele care i-au devenit cunoscute în urma efectuării acțiunii procesuale, inclusiv circumstanțele ce se referă la inviolabilitatea vieții private, de familie, precum şi cele care constituie secret de stat, de serviciu, comercial sau alt secret ocrotit de lege.

(6) Pentru prezentarea cu bună ştiință a unei concluzii false, specialistul poartă răspundere în conformitate cu art.312 din Codul penal.

(7) Specialistul are dreptul:

1) să ia cunoştință, cu permisiunea organului de urmărire penală sau a instanței, de materialele cauzei şi să pună întrebări participanților la acțiunea procesuală respectivă pentru a formula o concluzie adecvată, să ceară completarea materialelor şi datelor puse la dispoziție pentru darea

concluziei;

2) să-i atenționeze pe cei prezenți asupra circumstanțelor legate de descoperirea, ridicarea şi păstrarea obiectelor şi documentelor respective, asupra aplicării mijloacelor tehnice şi programelor computerizate, să dea explicații referitor la chestiunile ce țin de competența sa profesională;

3) să facă obiecții, care vor fi incluse în procesul-verbal al acțiunii procesuale respective, referitor la descoperirea, ridicarea şi păstrarea obiectelor, precum şi să dea alte explicații conform competenței sale profesionale;

4) să ia cunoştință de procesele-verbale ale acțiunilor la care a participat şi să ceară completarea lor sau includerea obiecțiilor sale în procesul-verbal respectiv;

5) să ceară compensarea cheltuielilor suportate în cauza penală şi repararea prejudiciului cauzat de acțiunile nelegitime ale organului de urmărire penală sau ale instanței;

6) să primească recompensă pentru lucrul efectuat.

(8) Specialistul are şi alte drepturi şi obligații prevăzute de prezentul cod.

(9) Recuzarea specialistului se face în condițiile prevăzute pentru recuzarea interpretului, traducătorului conform prevederilor art.33, care se aplică în mod corespunzător.

Articolul 88. Expertul

(1) Expertul este persoana numită pentru a efectua investigații în cazurile prevăzute de prezentul cod, care nu este interesată în rezultatele cauzei penale şi care, aplicînd cunoştințele speciale din domeniul ştiinței, tehnicii, artei şi din alte domenii, prezintă rapoarte în baza acestora.

(2) Expertul nu poate fi numit sau în alt mod implicat în procesul penal ca expert în probleme juridice.

(3) Expertul este obligat:

1) să facă în raportul său concluzii obiective şi întemeiate asupra întrebărilor ce i se pun, să delimiteze concluziile făcute în baza programelor computerizate sau a literaturii de specialitate care nu au fost verificate de el;

2) să refuze de a face concluzii dacă întrebarea pusă depăşeşte cadrul cunoştințelor lui de specialitate sau dacă materialele ce i s-au pus la dispoziție nu sînt suficiente pentru prezentarea concluziilor, comunicînd în scris despre aceasta organului sau instanței care a dispus expertiza, cu indicarea motivelor respective;

3) să se prezinte la chemarea organului de urmărire penală sau a instanței pentru a fi prezentat participanților la acțiunea procesuală, precum şi pentru a da explicații pe marginea concluziilor date în scris;

4) să prezinte organului de urmărire penală sau instanței documentele ce confirmă calificarea lui specială, să-şi aprecieze obiectiv capacitatea şi competența sa pentru darea concluziilor respective;

5) să comunice, la cererea organului de urmărire penală sau a instanței, precum şi a părților în şedința de judecată, despre experiența sa profesională şi despre relațiile sale cu persoanele participante în cauza dată;

6) în caz de participare la efectuarea acțiunii procesuale, să nu părăsească locul efectuării acesteia fără permisiunea organului care o efectuează, precum şi şedința de judecată fără permisiunea preşedintelui şedinței;

7) să se supună dispozițiilor legale ale organului de urmărire penală sau ale instanței;

8) să respecte ordinea stabilită în şedința de judecată;

9) să nu divulge circumstanțele şi datele ce i-au devenit cunoscute în urma efectuării expertizei sau în urma participării la şedința de judecată închisă, inclusiv circumstanțele ce se referă la inviolabilitatea vieții private, de familie, precum cele care constituie secret de stat, de serviciu, comercial sau alt secret ocrotit de lege.

(4) Pentru prezentarea cu bună ştiință a concluziilor false, expertul poartă răspundere în

conformitate cu art.312 din Codul penal.

(5) Expertul are dreptul:

1) să ia cunoştinţă de materialele cauzei penale în legătură cu obiectul expertizei;

2) să ceară să i se pună la dispoziţie materiale suplimentare necesare pentru prezentarea concluziilor;

3) să participe, cu aprobarea organului de urmărire penală sau a instanţei, la audieri şi la alte acţiuni procesuale ce ţin de obiectul expertizei, să pună întrebări persoanelor audiate cu participarea lui;

4) să prezinte concluzii nu numai referitor la întrebările puse, ci şi la alte circumstanţe ce ţin de competenţa sa şi care au fost constatate în urma investigaţiilor efectuate;

5) să ia cunoştinţă de procesele-verbale ale acţiunilor la care el a participat şi să ceară includerea obiecţiilor sale în procesul-verbal respectiv;

6) să ceară compensarea cheltuielilor suportate în legătură cu participarea la procesul penal în cauza respectivă şi repararea prejudiciului cauzat de acţiunile nelegitime ale organului de urmărire penală sau ale instanţei;

7) să primească recompensă pentru lucrul efectuat.

(6) Expertul are şi alte drepturi şi obligaţii prevăzute de prezentul cod.

Articolul 89. Recuzarea expertului

(1) Persoana nu poate lua parte la proces în calitate de expert:

1) dacă există circumstanţe prevăzute la art.33, ale cărui prevederi se aplică în mod corespunzător;

2) dacă se află în relaţii de rudenie sau în alte relaţii de dependenţă de persoana care efectuează urmărirea penală, de judecător sau de vreuna din părţile la proces ori, după caz, de reprezentanţii lor;

3) dacă nu este în drept să fie în această calitate în baza legii sau a sentinţei judecătoreşti;

4) dacă a efectuat în cauza respectivă o revizie sau alte acţiuni de control, rezultatele cărora au servit temei pentru pornirea procesului penal;

5) dacă a participat în calitate de specialist în acest proces, cu excepţia cazurilor de participare a medicului legist la examinarea exterioară a cadavrului şi a cazurilor de participare a specialiştilor în materie la cercetarea exploziilor şi la demontarea dispozitivelor explozive;

6) dacă se constată incompetenţa ei.

(2) Participarea anterioară a persoanei în calitate de expert nu este un obstacol care exclude participarea ei ulterioară în aceeaşi calitate în procedura dată, cu excepţia cazurilor în care expertiza se efectuează repetat în legătură cu apariţia îndoielilor în privinţa veridicităţii concluziilor din raport.

(3) Recuzarea expertului se soluţionează de organul de urmărire penală sau de instanţă şi hotărîrea asupra acestei chestiuni nu este susceptibilă de a fi atacată.

Articolul 90. Martorul

(1) Martorul este persoana citată în această calitate de organul de urmărire penală sau de instanţă, precum şi persoana care face declaraţii, în modul prevăzut de prezentul cod, în calitate de martor. Ca martori pot fi citate persoane care posedă informaţii cu privire la vreo circumstanţă care urmează să fie constatată în cauză.

(2) Nici o persoană nu poate fi silită să facă declaraţii contrar intereselor sale sau ale rudelor sale apropiate.

(3) Nu pot fi citaţi şi ascultaţi ca martori:

1) persoanele care, din cauza defectelor fizice sau psihice, nu sînt în stare să înţeleagă just împrejurările care au importanţă pentru cauză şi să facă referitor la ele declaraţii exacte şi juste;

2) apărătorii, colaboratorii birourilor de avocaţi – pentru constatarea unor date care le-au devenit cunoscute în legătură cu adresarea pentru acordare de asistenţă juridică sau în legătură cu acordarea acesteia;

3) persoanele care cunosc o anumită informație referitoare la cauză în legătură cu exercitarea de către ele a atribuțiilor de reprezentanți ai părților;

4) judecătorul, procurorul, reprezentantul organului de urmărire penală, grefierul – cu privire la circumstanțele care le-au devenit cunoscute în legătură cu exercitarea de către ei a atribuțiilor lor procesuale, cu excepția cazurilor de participare la reținere în flagrant delict, de cercetare a probelor dobîndite prin intermediul lor, erorilor sau abuzurilor la efectuarea procedurii în cauza respectivă, de reexaminare a cauzei în ordine de revizie sau de restabilire a dosarului pierdut;

5) jurnalistul – pentru a preciza persoana care i-a prezentat informația cu condiția de a nu-i divulga numele, cu excepția cazului în care persoana benevol doreşte să depună mărturii;

6) slujitorii cultelor – referitor la circumstanțele care le-au devenit cunoscute în legătură cu exercitarea atribuțiilor lor;

7) medicul de familie şi alte persoane care au acordat îngrijire medicală – referitor la viața privată a persoanelor pe care le deservesc.

(4) Persoanele menționate la alin.(3) pct.5) şi 7) pot fi citate şi ascultate ca martori numai în cazul cînd această informație este absolut necesară pentru prevenirea sau descoperirea infracțiunilor deosebit de grave sau excepțional de grave.

(5) Persoanele care cunosc anumite circumstanțe despre cauza respectivă în legătură cu participarea lor la procesul penal în calitate de apărător, reprezentant al părții vătămate, părții civile sau părții civilmente responsabile sînt în drept, în cazuri excepționale, cu consimțămîntul persoanei interesele căreia le reprezintă, să facă declarații în favoarea ei, însă darea declarațiilor în aceste cazuri exclude participarea lor ulterioară în procedura acestei cauze.

(6) În cazurile necesare, pentru a rezolva chestiunea dacă o persoană este capabilă să înțeleagă just circumstanțele care prezintă importanță pentru cauză şi să facă în privința lor declarații juste, organul de urmărire penală, iar la cererea părților, şi instanța pot invita un expert.

(7) Martorul este obligat:

1) să se prezinte la citarea organului de urmărire penală sau a instanței pentru a face declarații şi a participa la acțiuni procesuale;

2) să facă declarații veridice, să comunice tot ce ştie în legătură cu cauza respectivă şi să răspundă la întrebările puse, să confirme, prin semnătură, exactitatea declarațiilor sale incluse în procesul-verbal al acțiunii procesuale sau anexate la acesta;

3) să prezinte, la cererea organului de urmărire penală sau a instanței, obiecte, documente, mostre pentru cercetare comparativă;

4) să accepte, la cererea organului de urmărire penală, examinarea corporală;

5) la cererea organului de urmărire penală, să fie supus unei expertize în condiții de ambulator pentru verificarea capacității de a înțelege corect circumstanțele care urmează să fie constatate în cauza respectivă şi de a face declarații juste în cazul în care sînt temeiuri verosimile pentru a pune la îndoială o asemenea capacitate;

6) să se supună dispozițiilor legale ale reprezentantului organului de urmărire penală sau ale preşedintelui şedinței de judecată;

7) să nu părăsească sala de şedințe fără permisiunea preşedintelui şedinței;

8) să respecte ordinea stabilită în şedința de judecată.

(8) Neexecutarea neîntemeiată de către martor a obligațiilor sale atrage răspunderea prevăzută de lege.

(9) Dacă martorul nu se prezintă la acțiunea procesuală fără motive întemeiate, organul de urmărire penală sau instanța are dreptul să ordone aducerea lui silită.

(10) Martorul care refuză sau se eschivează de a face declarații poartă răspundere conform art.313 din Codul penal, iar martorul care face declarații mincinoase cu bună ştiință – conform art.312 din Codul penal.

(11) Rudele apropiate, precum şi soțul, soția, logodnicul, logodnica bănuitului, învinuitului, inculpatului, nu sînt obligate să facă declarații împotriva acestuia. Organul de urmărire penală

sau instanța este obligată să aducă aceasta la cunoştinţă persoanelor respective sub semnătură.

(12) Martorul are dreptul:

1) să ştie în legătură cu care cauză este citat;

2) să ceară recuzarea interpretului, traducătorului care participă la audierea sa;

3) să înainteze cereri;

4) să fie informat despre toate măsurile de protecţie disponibile, conform prevederilor prezentului cod şi ale Legii privind protecţia de stat a părţii vătămate, a martorilor şi a altor persoane care acordă ajutor în procesul penal;

5) să fie informat despre posibilitatea audierii, prin intermediul unei teleconferinţe cu imaginea şi vocea distorsionate, astfel încît să nu poată fi recunoscut;

6) să solicite organului de urmărire penală consemnarea datelor de identitate reale într-un proces-verbal separat, care se va păstra într-un plic sigilat, excluzînd posibilitatea învinuitului de a lua cunoştinţă de aceste date;

[Art.90 al.(4-6) introduse prin LP387-XVI din 08.12.06, MO203-206/31.12.06 art.975, al.(4-10) devin al.(7-13)]

7) să refuze de a face declaraţii, de a prezenta obiecte, documente, mostre pentru cercetare comparativă sau date dacă acestea pot fi folosite ca probe care mărturisesc împotriva sa sau a rudelor sale apropiate;

8) să facă declaraţii în limba maternă sau în altă limbă pe care o posedă; să ia cunoştinţă de declaraţiile sale înregistrate, să ceară corectarea sau completarea declaraţiilor sale;

9) la depunerea declaraţiilor, să utilizeze documente ce conţin calcule complicate, denumiri geografice şi altă informaţie care este dificil de a o expune din memorie, notiţe asupra amănuntelor greu de reţinut; să ilustreze declaraţiile sale cu scheme, desene grafice;

10) la participarea în acţiuni procesuale din cadrul urmăririi penale, să fie asistat de un apărător ales de el ca reprezentant;

11) să scrie personal declaraţiile sale în procesul-verbal al audierii din cadrul urmăririi penale;

12) să ceară compensarea cheltuielilor suportate în cauza penală şi repararea prejudiciului cauzat de acţiunile nelegitime ale organului de urmărire penală sau ale instanţei;

13) să i se restituie bunurile ridicate de organul de urmărire penală sau prezentate de el însuşi în calitate de probe, să primească documentele, ce îi aparţin, în original.

(13) Martorul are şi alte drepturi şi obligaţii prevăzute de prezentul cod.

Articolul 91. Reprezentantul legal al martorului minor

(1) Reprezentantul legal al martorului minor are dreptul să ştie despre citarea de către organul de urmărire penală sau de instanţă a persoanei interesele căreia le reprezintă, să o însoţească şi să asiste la acţiunile procesuale cu participarea acestuia.

(2) Reprezentantul legal al martorului minor, luînd parte la efectuarea acţiunilor procesuale, are dreptul:

1) cu permisiunea organului de urmărire penală sau a instanţei, să se adreseze persoanei interesele căreia le reprezintă cu întrebări, observaţii, îndrumări;

2) să înainteze cereri;

3) să facă obiecţii împotriva acţiunilor organului de urmărire penală şi să ceară includerea obiecţiilor sale în procesul-verbal respectiv;

4) să facă obiecţii împotriva acţiunilor preşedintelui şedinţei de judecată;

5) să ia cunoştinţă de procesul-verbal al acţiunilor procesuale la care el împreună cu persoana interesele căreia le reprezintă au participat în cauza dată şi să ceară completarea lui sau includerea obiecţiilor sale în procesul-verbal respectiv;

6) să invite pentru persoana interesele căreia le reprezintă un avocat în calitate de reprezentant.

(3) Reprezentantul legal al martorului minor, luînd parte la efectuarea acţiunilor procesuale, este obligat:

1) să se supună dispoziţiilor legale ale reprezentantului organului de urmărire penală;

2) să respecte ordinea stabilită în şedinţa de judecată.

Articolul 92. Avocatul martorului

(1) Persoana, fiind citată în calitate de martor, are dreptul să invite un avocat care îi va reprezenta interesele în organul de urmărire penală şi o va însoţi la acţiunile procesuale efectuate cu participarea sa.

(2) Avocatul invitat de către martor în calitate de reprezentant al său la organul de urmărire penală, după ce şi-a confirmat calitatea şi împuternicirile, are dreptul:

1) să ştie în care cauză penală este citată persoana pe care o reprezintă;

2) să asiste pe tot parcursul desfăşurării acţiunii procesuale la care participă persoana pe care o reprezintă;

3) să ceară, în condiţiile prevăzute de lege, recuzarea interpretului, traducătorului care participă la audierea martorului respectiv;

4) să înainteze cereri;

5) să-i explice martorului drepturile lui şi să atenţioneze persoana care efectuează acţiunea procesuală asupra încălcărilor legii comise de ea;

6) să se adreseze, cu permisiunea organului de urmărire penală, persoanei interesele căreia le reprezintă cu întrebări, observaţii, îndrumări;

7) să facă obiecţii împotriva acţiunilor organului de urmărire penală şi să ceară includerea obiecţiilor sale în procesul-verbal respectiv;

8) să ia cunoştinţă de procesele-verbale ale acţiunilor procesuale la care el împreună cu persoana interesele căreia le reprezintă au participat şi să ceară completarea lor sau includerea obiecţiilor sale în procesul-verbal respectiv.

(3) Avocatul martorului, luînd parte la acţiunile procesuale, este obligat să se supună dispoziţiilor legale ale reprezentantului organului de urmărire penală.

Titlul IV
PROBELE ŞI MIJLOACELE DE PROBĂ

Capitolul I
DISPOZIŢII GENERALE

Articolul 93. Probele

(1) Probele sînt elemente de fapt dobîndite în modul stabilit de prezentul cod, care servesc la constatarea existenţei sau inexistenţei infracţiunii, la identificarea făptuitorului, la constatarea vinovăţiei, precum şi la stabilirea altor împrejurări importante pentru justa soluţionare a cauzei.

(2) În calitate de probe în procesul penal se admit elementele de fapt constatate prin intermediul următoarelor mijloace:

1) declaraţiile bănuitului, învinuitului, inculpatului, ale părţii vătămate, părţii civile, părţii civilmente responsabile, martorului;

2) raportul de expertiză;

3) corpurile delicte;

4) procesele-verbale privind acţiunile de urmărire penală şi ale cercetării judecătoreşti;

5) documentele (inclusiv cele oficiale);

6) înregistrările audio sau video, fotografiile;

7) constatările tehnico-ştiinţifice şi medico-legale.

(3) Elementele de fapt pot fi folosite în procesul penal ca probe dacă ele au fost dobîndite de organul de urmărire penală sau de altă parte în proces, cu respectarea prevederilor prezentului cod.

(4) Datele de fapt obţinute prin activitatea operativă de investigaţii pot fi admise ca probe numai în cazurile în care ele au fost administrate şi verificate prin intermediul mijloacelor prevăzute la alin.(2), în conformitate cu prevederile legii procesuale, cu respectarea drepturilor şi

libertăţilor persoanei sau cu restricţia unor drepturi şi libertăţi autorizată de către instanţa de judecată.

Articolul 94. Datele neadmise ca probe

(1) În procesul penal nu pot fi admise ca probe şi, prin urmare, se exclud din dosar, nu pot fi prezentate în instanţa de judecată şi nu pot fi puse la baza sentinţei sau a altor hotărîri judecătoreşti datele care au fost obţinute:

1) prin aplicarea violenţei, ameninţărilor sau a altor mijloace de constrîngere, prin violarea drepturilor şi libertăţilor persoanei;

2) prin încălcarea dreptului la apărare al bănuitului, învinuitului, inculpatului, părţii vătămate, martorului;

3) prin încălcarea dreptului la interpret, traducător al participanţilor la proces;

4) de o persoană care nu are dreptul să efectueze acţiuni procesuale în cauza penală;

5) de o persoană care evident ştie că intră sub incidenţa de recuzare;

6) dintr-o sursă care este imposibil de a o verifica în şedinţa de judecată;

7) prin utilizarea metodelor ce contravin prevederilor ştiinţifice;

8) cu încălcări esenţiale de către organul de urmărire penală a dispoziţiilor prezentului cod;

9) fără a fi cercetate, în modul stabilit, în şedinţa de judecată;

10) de la o persoană care nu poate recunoaşte documentul sau obiectul respectiv, nu poate confirma veridicitatea, proveniența lui sau circumstanţele primirii acestuia.

(2) Constituie încălcare esenţială a dispoziţiilor prezentului cod, la administrarea probelor, violarea drepturilor şi libertăţilor constituţionale ale persoanei sau a prevederilor legii procesuale penale prin privarea participanţilor la proces de aceste drepturi sau prin îngrădirea drepturilor garantate, fapt care a influenţat sau a putut influenţa autenticitatea informaţiei obţinute, a documentului sau a obiectului.

(3) Datele administrate cu încălcările menţionate la alin.(1) pot fi utilizate ca probe care confirmă faptul încălcărilor respective şi vinovăţia persoanelor care le-au admis.

(4) Plîngerile depuse în cursul procesului şi hotărîrile procesuale adoptate nu constituie probe ale vreunor circumstanţe care au importanţă în cauza respectivă, ele fiind doar o dovadă a faptului că a fost depusă o plîngere şi a fost adoptată o hotărîre.

(5) Prevederile alin.(1)-(4) se aplică în mod corespunzător şi probelor obţinute în temeiul probelor menţionate la alin.(1)-(4), cu excepţia cazului în care probele derivate se bazează pe o sursă independentă sau ar fi fost descoperite inevitabil.

[Art.94 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 95. Admisibilitatea probelor

(1) Sînt admisibile probele pertinente, concludente şi utile administrate în conformitate cu prezentul cod.

(2) Chestiunea admisibilităţii datelor în calitate de probe o decide organul de urmărire penală, din oficiu sau la cererea părţilor, ori, după caz, instanţa de judecată.

(3) Dacă administrarea probelor a fost efectuată cu respectarea dispoziţiilor prezentului cod, argumentarea inadmisibilităţii probelor se face de către partea care cere respingerea lor. În caz contrar, obligaţia de a argumenta admiterea lor revine părţii care le-a administrat sau părţii în favoarea căreia au fost administrate probele.

Articolul 96. Circumstanţele care urmează să fie dovedite în procesul penal

(1) În cadrul urmăririi penale şi judecării cauzei penale trebuie să se dovedească:

1) faptele referitoare la existenţa elementelor infracţiunii, precum şi cauzele care înlătură caracterul penal al faptei;

2) circumstanţele prevăzute de lege care atenuează sau agravează răspunderea penală a făptuitorului;

3) datele personale care caracterizează inculpatul şi victima;

4) caracterul şi mărimea daunei cauzate prin infracţiune;

5) existenţa bunurilor destinate sau utilizate pentru săvîrşirea infracţiunii sau dobîndite prin infracţiune, indiferent de faptul cui ele au fost transmise;

6) toate circumstanţele relevante la stabilirea pedepsei.

(2) Concomitent cu circumstanţele care urmează să fie dovedite în procesul penal, trebuie să fie descoperite cauzele şi condiţiile care au contribuit la săvîrşirea infracţiunii.

Articolul 97. Circumstanţele care se constată prin anumite mijloace de probă

În procesul penal se constată, prin anumite mijloace de probă, următoarele circumstanţe:

1) cauza decesului – prin raportul expertizei medico-legale;

2) caracterul şi gradul leziunilor corporale în cauzele penale privind infracţiunile grave, deosebit de grave şi excepţional de grave – prin raportul expertizei medico-legale;

3) incapacitatea persoanei, la momentul săvîrşirii faptei prejudiciabile, de a-şi da seama de acţiunile sau inacţiunile sale sau de a le dirija ca urmare a unei boli mintale sau a unei dereglări psihice temporare, a unei alte dereglări a sănătăţii sau debilităţii – prin raportul expertizei psihiatrice;

4) incapacitatea martorului de a percepe şi a reproduce circumstanţele, ce urmează a fi constatate în cauza penală, ca urmare a unei boli mintale, unei dereglări psihice temporare, a unei alte dereglări a sănătăţii sau a debilităţii – prin raportul expertizei psihiatrice;

5) atingerea de către partea vătămată, bănuit, învinuit, inculpat a unei anumite vîrste, dacă aceasta are importanţă în cauză – prin certificat de vîrstă, iar în caz de incapacitate legată de vîrstă – prin raportul expertizei medico-legale sau psihiatrice;

6) prezenţa antecedentelor penale ale bănuitului, învinuitului, inculpatului – prin certificat de cazier judiciar sau, după caz, prin copii de pe hotărîrile judecătoreşti de condamnare devenite definitive.

Articolul 98. Fapte şi circumstanţe care nu trebuie dovedite

Se consideră fapte şi circumstanţe care nu trebuie dovedite:

1) faptele unanim recunoscute;

2) veridicitatea metodelor moderne de cercetare, unanim acceptate, în domeniul ştiinţei, tehnicii, artei şi meseriei.

Capitolul II
PROBATORIUL

Articolul 99. Probatoriul

(1) În procesul penal, probatoriul constă în invocarea de probe şi propunerea de probe, admiterea şi administrarea lor în scopul constatării circumstanţelor care au importanţă pentru cauză.

(2) Probele administrate se verifică şi se apreciază de către organul de urmărire penală sau instanţă.

Articolul 100. Administrarea probelor

(1) Administrarea probelor constă în folosirea mijloacelor de probă în procesul penal, care presupune strîngerea şi verificarea probelor, în favoarea şi în defavoarea învinuitului, inculpatului, de către organul de urmărire penală, din oficiu sau la cererea altor participanţi la proces, precum şi de către instanţă, la cererea părţilor, prin procedeele probatorii prevăzute de prezentul cod.

(2) În scopul administrării probelor, apărătorul admis în procesul penal, în modul prevăzut de prezentul cod, este în drept:

1) să solicite şi să prezinte obiecte, documente şi informaţii necesare pentru acordarea asistenţei juridice, inclusiv să poarte convorbiri cu persoane fizice dacă acestea sînt de acord să fie audiate în modul stabilit de lege;

2) să solicite certificate, caracteristici şi alte documente din diverse organe şi instituţii care pot să le elibereze în modul stabilit;

3) în interesul asistenţei juridice, să solicite, cu consimţământul persoanei pe care o apără, opinia specialistului pentru explicarea chestiunilor care necesită cunoştinţe speciale.

(3) Bănuitul, învinuitul, inculpatul, apărătorul, acuzatorul, partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă şi reprezentanţii lor, precum şi alte persoane fizice sau juridice, sînt în drept să prezinte informaţii orale şi scrise, obiecte şi documente care pot fi utilizate ca mijloace de probă.

(4) Toate probele administrate în cauza penală vor fi verificate sub toate aspectele, complet şi obiectiv. Verificarea probelor constă în analiza probelor administrate, coroborarea lor cu alte probe, administrarea de noi probe şi verificarea sursei din care provin probele, în conformitate cu prevederile prezentului cod, prin procedee probatorii respective.

Articolul 101. Aprecierea probelor

(1) Fiecare probă urmează să fie apreciată din punct de vedere al pertinenţei, concludenţei, utilităţii şi veridicităţii ei, iar toate probele în ansamblu – din punct de vedere al coroborării lor.

(2) Reprezentantul organului de urmărire penală sau judecătorul apreciază probele conform propriei convingeri, formate în urma examinării lor în ansamblu, sub toate aspectele şi în mod obiectiv, călăuzindu-se de lege.

(3) Nici o probă nu are o valoare dinainte stabilită pentru organul de urmărire penală sau instanţa de judecată.

(4) Instanţa pune la baza hotărîrii sale numai acele probe la cercetarea cărora au avut acces toate părţile în egală măsură.

Capitolul III
MIJLOACELE DE PROBĂ ŞI PROCEDEELE PROBATORII

Secţiunea 1
Declaraţiile

Articolul 102. Declaraţiile

(1) Declaraţii sînt informaţiile orale sau scrise, date în cadrul procesului penal de către persoană şi care au importanţă pentru justa soluţionare a cauzei.

(2) Nu pot servi ca mijloace de probă datele comunicate de persoană dacă aceasta nu poate arăta sursa informaţiilor sale.

Articolul 103. Declaraţiile bănuitului, învinuitului, inculpatului

(1) Declaraţiile bănuitului, învinuitului, inculpatului sînt informaţiile orale sau scrise, depuse de aceştia la audiere în conformitate cu prevederile prezentului cod, referitor la circumstanţele care au servit temei pentru a-i recunoaşte în această calitate, precum şi la alte împrejurări ale cauzei pe care le cunosc.

(2) Recunoaşterea vinovăţiei de către persoana bănuită sau învinuită de săvîrşirea infracţiunii poate fi pusă la baza învinuirii doar în măsura în care este confirmată de fapte şi circumstanţe ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză.

(3) Bănuitul, învinuitul, inculpatul nu poate fi forţat să mărturisească împotriva sa sau împotriva rudelor sale apropiate ori să-şi recunoască vinovăţia şi nu poate fi tras la răspundere pentru refuzul de a face astfel de declaraţii.

(4) Datele comunicate de bănuit, învinuit, inculpat nu pot servi ca probe dacă ele se bazează pe informaţii a căror sursă nu este cunoscută. Dacă declaraţiile bănuitului, învinuitului, inculpatului se bazează pe spusele altor persoane, este necesar ca şi aceste persoane să fie audiate.

Articolul 104. Audierea bănuitului, învinuitului, inculpatului

(1) Audierea bănuitului, învinuitului, inculpatului se face numai în prezenţa unui apărător ales

sau a unui avocat care acordă asistență juridică garantată de stat, imediat după reținerea bănuitului sau, după caz, după punerea sub învinuire, dacă acesta acceptă să fie audiat. Nu se permite audierea bănuitului, învinuitului, inculpatului în stare de oboseală, precum şi în timpul nopții, decît doar la cererea persoanei audiate în cazurile ce nu suferă amînare, care vor fi motivate în procesul-verbal al audierii.

[Art.104 al.(1) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

(2) Persoana care efectuează urmărirea penală, înainte de a-l audia pe bănuit, învinuit, îl întreabă numele, prenumele, data, luna, anul şi locul naşterii, precizează cetățenia, studiile, situația militară, situația familială şi persoanele pe care le întreține, ocupația, domiciliul şi altă informație necesară pentru identificarea persoanei lui în cauza respectivă, după aceea îl întreabă dacă el acceptă să facă declarații asupra bănuielii sau învinuirii care i se incriminează. În cazul în care bănuitul, învinuitul refuză să facă declarații, aceasta se menționează în procesul-verbal al audierii. Dacă bănuitul, învinuitul acceptă să facă declarații, persoana care efectuează audierea îl întreabă dacă recunoaşte bănuiala sau învinuirea ce i se impută şi îi propune să facă în scris explicații asupra acesteia, iar dacă bănuitul, învinuitul nu poate scrie sau refuză să scrie personal declarația, aceasta se consemnează în procesul-verbal de către persoana care efectuează audierea.

(3) Audierea bănuitului, învinuitului, inculpatului nu poate începe cu citirea sau reamintirea declarațiilor pe care acesta le-a depus anterior. Bănuitul, învinuitul, inculpatul nu poate prezenta sau citi o declarație scrisă mai înainte, însă poate utiliza notele sale asupra amănuntelor greu de memorizat.

(4) Fiecare bănuit, învinuit este audiat separat. Persoana care efectuează audierea trebuie să ia măsuri ca bănuiții, învinuiții chemați în aceeaşi cauză să nu comunice între ei.

(5) Declarațiile bănuitului, învinuitului se consemnează în procesul-verbal al audierii, întocmit în conformitate cu prevederile art.260 şi 261.

(6) În cazul în care bănuitul, învinuitul, inculpatul revine asupra vreuneia din declarațiile sale anterioare sau are de făcut completări, rectificări ori precizări, acestea se consemnează şi se semnează în condițiile articolelor menționate în alin.(5).

(7) Dacă bănuitul, învinuitul nu are posibilitate de a se prezenta pentru a fi audiat, organul de urmărire penală procedează la audierea acestuia la locul aflării lui.

Articolul 105. Declarațiile martorului şi condițiile audierii lui

(1) Declarațiile martorului sînt date orale sau scrise, depuse de acesta în cadrul audierii în condițiile prezentului cod, asupra oricăror circumstanțe care urmează să fie constatate în cauză, inclusiv asupra persoanei bănuitului, învinuitului, inculpatului, părții vătămate şi relațiilor sale cu aceştia.

(2) Martorii chemați în aceeaşi cauză sînt audiați fiecare separat, fără prezența altor martori. Persoana care efectuează urmărirea penală trebuie să ia măsuri ca martorii chemați în aceeaşi cauză să nu poată comunica între ei.

(3) Înainte de a începe audierea martorului, persoana care efectuează această acțiune procesuală constată identitatea lui (numele, prenumele, vîrsta, domiciliul, ocupația). Dacă există dubii în privința identității martorului, aceasta se constată prin alt mijloc de probă.

(4) Martorul surdomut este audiat cu participarea interpretului care cunoaşte semnele acestuia şi poate să comunice prin ele. Participarea interpretului este consemnată în procesul-verbal.

(5) În cazul în care martorul suferă de o boală psihică sau de o altă boală gravă, audierea lui se face cu consimțămîntul medicului şi în prezența acestuia.

(6) Persoana care efectuează acțiunea procesuală explică martorului drepturile şi obligațiile prevăzute în art.90 şi îl previne asupra răspunderii ce o poartă în caz de refuz de a depune declarații, precum şi pentru declarații mincinoase, făcute cu bună ştiință şi despre aceasta se face mențiune în procesul-verbal al audierii.

(7) În mod obligatoriu, fiecare martor este întrebat dacă este soț sau rudă apropiată cu vreuna

din părți și în ce relații se află cu părțile. În cazul în care se dovedeşte a fi soț sau rudă apropiată a bănuitului, învinuitului, inculpatului, martorului i se explică dreptul de a tăcea şi este întrebat dacă acceptă să facă declarații.

(8) La audierea martorului se interzice punerea întrebărilor care în mod evident urmăresc insultarea şi umilirea persoanei.

Articolul 106. Locul audierii martorului

Martorul se audiază la locul desfăşurării urmăririi penale sau cercetării judecătoreşti. În caz de necesitate, martorul poate fi audiat la locul aflării lui.

Articolul 107. Timpul şi durata audierii martorului

(1) Audierea martorului se face, de regulă, în timpul zilei. În cazuri excepționale, audierea poate fi efectuată în timpul nopții, cu indicarea motivelor în procesul-verbal respectiv.

(2) Durata audierii neîntrerupte a martorului nu poate depăşi 4 ore, iar durata generală, în aceeaşi zi, nu poate depăși 8 ore.

Articolul 108. Jurământul martorului

(1) Înainte de a fi audiat, martorul în instanța de judecată depune următorul jurământ: “Jur că voi spune adevărul şi că nu voi ascunde nimic din ceea ce ştiu”.

(2) Martorii care, din motive de conştiință sau confesiune, nu depun jurământul vor rosti următoarea formulă: “Mă oblig să spun adevărul şi să nu ascund nimic din ceea ce ştiu.

(3) După depunerea jurământului sau rostirea formulei, martorul este prevenit despre răspunderea penală pentru declarații false.

(4) Despre depunerea jurământului sau rostirea formulei şi prevenirea privitor la răspunderea penală pentru declarații false se face mențiune în procesul-verbal, martorul semnînd pentru conformitate.

[Art.108 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 109. Modul de audiere a martorului

(1) Martorului i se aduce la cunoştință obiectul cauzei şi i se propune să declare despre faptele şi circumstanțele pe care le cunoaşte şi care se referă la cauză.

(2) După ce martorul a făcut declarații, lui i se pot pune întrebări cu privire la faptele şi circumstanțele care trebuie constatate în cauză, precum şi în ce mod a luat cunoştință de cele declarate. Nu se admite punerea întrebărilor sugestive sau care nu se referă la premisa probelor şi care în mod evident urmăresc scopul insultării şi umilirii persoanei audiate.

(3) În cazul în care prezența martorului la judecarea cauzei va fi imposibilă din motivul plecării lui peste hotarele țării sau din alte motive întemeiate, precum şi pentru a reduce sau a exclude supunerea martorului unui vădit pericol sau pentru a reduce revictimizarea martorului, procurorul poate solicita audierea acestuia de către judecătorul de instrucție, cu asigurarea posibilității bănuitului, învinuitului, apărătorului acestuia, părții vătămate şi procurorului de a pune întrebări martorului audiat.

[Art.109 al.(3) modificat prin LP184-XVI din 29.06.06, MO126-130/11.08.06 art.599]

(4) Consemnarea declarațiilor martorului se efectuează în condițiile art.260 şi 261 sau, după caz, în condițiile art. 336 şi 337.

[Art.109 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 110. Modalități speciale de audiere a martorului şi protecția lui

(1) Dacă există motive temeinice de a considera că viața, integritatea corporală sau libertatea martorului ori a unei rude apropiate a lui sînt în pericol în legătură cu declarațiile pe care acesta le face într-o cauză penală privind o infracțiune gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă şi dacă există mijloacele tehnice respective, judecătorul de instrucție sau, după caz, instanța poate admite ca martorul respectiv să fie audiat fără a fi prezent fizic la locul unde se află organul de urmărire penală sau în sala în care se desfăşoară şedința de judecată, prin intermediul mijloacelor tehnice prevăzute în prezentul articol.

(2) Audierea martorului în condiţiile menţionate la alin.(1) se face în baza unei încheieri motivate a judecătorului de instrucţie sau, după caz, a instanţei din oficiu ori la cererea motivată a procurorului, avocatului, martorului respectiv sau a oricărei persoane interesate.

(3) Martorului audiat în condiţiile prezentului articol i se permite să comunice altă informaţie despre identitatea sa decît cea reală. Informaţia despre identitatea reală a martorului se consemnează de către judecătorul de instrucţie într-un proces-verbal separat care se păstrează la sediul instanţei respective în plic sigilat, în condiţii de maximă siguranţă a confidenţialităţii.

(4) La locul unde se află martorul care face declaraţii în condiţiile menţionate în prezentul articol, acesta va fi asistat de judecătorul de instrucţie respectiv.

(5) Martorul poate fi audiat prin intermediul unei teleconferinţe cu circuit închis, cu imaginea şi vocea distorsionate astfel încît să nu poată fi recunoscut.

[Art.110 al.(5) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(6) Învinuitului, inculpatului şi apărătorului acestuia, părţii vătămate i se asigură posibilitatea de a adresa întrebări martorului audiat în condiţiile alin.(5).

(7) Declaraţiile martorului, audiat în condiţiile prezentului articol, se înregistrează prin mijloace tehnice video şi se consemnează integral în procesul-verbal întocmit în conformitate cu prevederile art.260 şi 261. Casetele video pe care a fost înregistrată declaraţia martorului, sigilate cu sigiliul instanţei, se păstrează în original la instanţă împreună cu copia procesului-verbal al declaraţiei.

(8) Declaraţiile martorului, audiat în condiţiile prezentului articol, pot fi utilizate ca mijloc de probă numai în măsura în care ele sînt confirmate de alte probe.

(9) Pot fi audiaţi ca martori, în condiţiile prezentului articol, şi investigatorii sub acoperire, care sînt persoane civile.

Articolul 111. Declaraţiile şi audierea părţii vătămate

(1) Partea vătămată se audiază privitor la fapta penală şi la alte circumstanţe care au importanţă pentru cauză.

(2) Declaraţiile şi audierea părţii vătămate se fac conform dispoziţiilor ce se referă la declaraţiile şi audierea martorilor, fiind aplicate în mod corespunzător.

(3) În anumite cazuri, cînd poate fi prejudiciată viaţa intimă a părţii vătămate, se interzice inculpatului învinuit de comiterea unei infracţiuni sexuale şi apărătorului său să prezinte probe despre pretinsul caracter sau istoria personală a victimei, cu excepţia cazului cînd instanţa acordă această permisiune. Inculpatul poate înainta cerere preşedintelui şedinţei de judecată privind prezentarea probelor despre pretinsul caracter sau istoria personală a părţii vătămătate. Această cerere se soluţionează în şedinţă închisă, la care inculpatul şi acuzarea vor avea posibilitatea să se expună. În urma şedinţei închise, instanţa va acorda permisiunea de a prezenta probe despre pretinsul caracter sau istoria personală a părţii vătămate numai dacă se va convinge de relevanţa unor asemenea probe şi că omiterea lor ar putea să prejudicieze inculpatul astfel încît să afecteze achitarea lui în cazul în care administrarea acestor probe va fi interzisă. În asemenea cazuri, preşedintele şedinţei va stabili limitele în care pot fi administrate aceste probe şi adresate întrebări.

Articolul 112. Declaraţiile şi audierea părţii civile şi părţii civilmente responsabile

(1) Declaraţiile şi audierea părţii civile şi părţii civilmente responsabile se fac conform dispoziţiilor ce se referă la audierea învinuitului, fiind aplicate în mod corespunzător. Partea civilă şi partea civilmente responsabilă dau explicaţii privitor la acţiunea civilă înaintată.

(2) Partea civilă poate fi ascultată în calitate de martor privind circumstanţele care au importanţă pentru soluţionarea cauzei penale, aplicîndu-se în mod corespunzător dispoziţiile ce se referă la audierea martorului.

Articolul 113. Confruntarea

(1) În cazul în care există divergenţe între declaraţiile persoanelor audiate în aceeaşi cauză, se

procedează la confruntarea acestor persoane, inclusiv cu cele ale căror declaraţii sînt defavorabile bănuitului, învinuitului, dacă este necesar, pentru aflarea adevărului şi înlăturarea divergenţelor.

[Art.113 al.(1) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(2) Confruntarea se efectuează de către organul de urmărire penală din oficiu sau la cererea participanţilor la proces.

(3) Audierea persoanelor confruntate se face cu respectarea dispoziţiilor privitoare la audierea martorului sau învinuitului, care se aplică în mod corespunzător, în funcţie de calitatea procesuală a persoanelor confruntate.

(4) Persoanele confruntate se audiază privitor la relaţiile dintre ele, la faptele şi circumstanţele în privinţa cărora declaraţiile depuse anterior se contrazic. După audierea declaraţiilor, persoanele confruntate pot să-şi pună reciproc întrebări şi răspund la întrebările persoanei care efectuează acţiunea procesuală.

(5) Declaraţiile persoanelor confruntate se consemnează într-un proces-verbal întocmit conform prevederilor art.260 şi 261.

(6) Nici un minor nu va fi obligat să participe la confruntarea cu persoana învinuită de infracţiuni contra integrităţii lui fizice şi/sau morale.

[Art.113 al.6) introdus prin LP235-XVI din 08.11.07, MO188-191/07.12.07 art.732]

Articolul 114. Verificarea declaraţiilor la locul infracţiunii

(1) Pentru a verifica sau a preciza declaraţiile martorului, părţii vătămate, bănuitului, învinuitului despre evenimentele infracţiunii săvîrşite într-un loc concret, reprezentantul organului de urmărire penală este în drept să se prezinte la locul infracţiunii împreună cu persoana audiată şi, după caz, cu apărătorul, interpretul, specialistul, reprezentantul legal şi să propună persoanei audiate să descrie circumstanţele şi obiectele despre care a făcut sau poate face şi acum declaraţii.

(2) Persoana audiată arată calea spre locul săvîrşirii infracţiunii, descrie circumstanţele şi obiectele despre care anterior a făcut declaraţii şi răspunde la întrebările reprezentantului organului de urmărire penală.

(3) Dacă, pe parcursul verificării declaraţiilor la locul infracţiunii, vor fi descoperite obiecte şi documente ce pot servi ca probe în cauza penală, ele se ridică şi acest fapt se consemnează în procesul-verbal.

(4) Verificarea declaraţiilor la locul infracţiunii se permite cu condiţia de a nu leza demnitatea şi onoarea persoanelor care participă la această acţiune procesuală şi de a nu pune în pericol sănătatea lor.

(5) Despre verificarea declaraţiilor la locul infracţiunii se întocmeşte un proces-verbal, cu respectarea prevederilor art.260 şi 261, în care, suplimentar, se fixează declaraţiile persoanei făcute la faţa locului. În cadrul efectuării verificării declaraţiilor la faţa locului pot fi aplicate mijloace tehnice, întocmite schiţe, fapt ce se consemnează în procesul-verbal. Fonogramele, casetele audio şi video, peliculele fotografice, schiţele, documentele şi obiectele ridicate se anexează la procesul-verbal.

Articolul 115. Aplicarea înregistrărilor audio sau video
la audierea persoanelor

(1) La audierea bănuitului, învinuitului, inculpatului, părţii vătămate, a martorilor pot fi aplicate, la cererea acestora sau din oficiu, de către organul de urmărire penală ori instanţă, înregistrări audio sau video. Despre aplicarea înregistrărilor audio sau video se comunică persoanei care urmează să fie audiată înainte de începerea audierii.

(2) Înregistrarea audio sau video trebuie să conţină datele despre persoana care este audiată, persoana care efectuează audierea, toate datele care urmează să fie consemnate în procesul-verbal al audierii, conform cerinţelor art.260 şi 261, precum şi întreaga desfăşurare a audierii. Nu se admite înregistrarea audio sau video a unei părţi din audiere, precum şi repetarea specială

pentru înregistrare audio sau video a declarațiilor deja făcute.

(3) După terminarea audierii, înregistrarea audio sau video se reproduce în întregime în fața persoanei audiate. Completările la înregistrarea audio sau video a declarațiilor făcute de persoana audiată se înregistrează, de asemenea, pe caseta audio sau video. Înregistrarea audio sau video se încheie cu declarația persoanei audiate care confirmă justețea declarațiilor.

(4) Declarațiile obținute în timpul audierii cu aplicarea înregistrării audio sau video se consemnează în procesul-verbal al audierii.

(5) În cazul în care înregistrarea audio sau video a declarațiilor se reproduce în cadrul efectuării unei alte acțiuni de urmărire penală, organul de urmărire penală este obligat să facă despre aceasta o mențiune în procesul-verbal respectiv.

Secțiunea a 2-a
Prezentarea spre recunoaştere

Articolul 116. Prezentarea persoanei spre recunoaştere

(1) Dacă este necesar de a prezenta o persoană spre recunoaştere martorului, părții vătămate, bănuitului, învinuitului, organul de urmărire penală îi audiază pe aceştia asupra circumstanțelor în care au văzut persoana, precum şi asupra semnelor şi particularităților distinctive după care ar putea să o recunoască. Despre aceasta se întocmeşte un proces-verbal.

(2) Dacă cel chemat spre a face recunoaşterea este martor sau parte vătămată, el este prevenit despre răspunderea penală, prevăzută în art.313 din Codul penal, pentru refuzul de a face declarații, în art.312 din Codul penal, pentru declarațiile mincinoase, precum şi despre dreptul de a nu face declarații împotriva sa şi împotriva rudelor sale apropiate.

(3) Persoana care trebuie recunoscută este prezentată celui care urmează să o recunoască în afara spațiului vizibilității celui care urmează a fi recunoscut, împreună cu cel puțin 4 asistenți procedurali de acelaşi sex, asemănători la exterior. La prezentarea spre recunoaştere se aplică fotografierea. Fotografiile persoanei prezentate spre recunoaştere şi a asistenților procedurali vor fi anexate în mod obligatoriu la procesul-verbal.

(4) Înainte de prezentare, reprezentantul organului de urmărire penală propune persoanei care urmează a fi recunoscută să ocupe locul pe care îl doreşte printre asistenții procedurali, făcînd despre aceasta o mențiune în procesul-verbal.

(5) Recunoaşterea nu va avea loc, iar cea care a avut loc nu se va considera întemeiată, dacă persoana chemată pentru a face recunoaşterea a indicat particularități incerte pentru identificarea persoanei prezentate. Nu poate fi efectuată recunoaşterea repetată a persoanei de către aceeaşi persoană după aceleaşi particularități.

(6) În cazul în care prezentarea persoanei spre recunoaştere este imposibilă, recunoaşterea se poate face după fotografia acesteia, prezentată împreună cu fotografiile a cel puțin 4 alte persoane ce nu se deosebesc esențial între ele. Toate fotografiile se anexează la dosar.

(7) În legătură cu prezentarea spre recunoaştere a persoanei se întocmeşte un proces-verbal conform prevederilor art.260 şi 261, cu excepția că cel recunoscut nu ia cunoştință la moment de procesul-verbal de recunoaştere şi nu îl semnează.

Articolul 117. Prezentarea obiectelor spre recunoaştere

(1) Cei chemați pentru a recunoaşte un obiect sînt în prealabil audiați asupra circumstanțelor în care au văzut obiectul care urmează a fi prezentat, precum şi asupra semnelor şi particularităților distinctive după care l-ar putea recunoaşte. Despre aceasta se întocmeşte un proces-verbal.

(2) Dacă cel chemat pentru a face recunoaşterea obiectului este martor sau parte vătămată, el este prevenit despre răspunderea penală prevăzută în art.313 din Codul penal, pentru refuzul de a face declarații, în art.312 din Codul penal, pentru declarații mincinoase, precum şi despre dreptul de a nu face declarații împotriva rudelor sale apropiate.

(3) Obiectul ce urmează a fi recunoscut se prezintă împreună cu cel puțin alte 2 obiecte

omogene. Persoana care recunoaşte obiectul este obligată să explice după care semne sau particularităţi l-a recunoscut.

(4) La prezentarea spre recunoaştere a cadavrului sau a unor părţi ale lui, sau a obiectelor de anticariat, precum şi a altor obiecte pentru care este imposibil de a alege şi prezenta analogul, recunoaşterea se face după exemplar unic.

(5) În caz de prezentare spre recunoaştere a cadavrului unei persoane, pe care cel chemat de a o recunoaşte o ştia din viaţă, se permite efectuarea toaletei cosmetice respective a decedatului. La prezentarea spre recunoaştere a unui obiect, se permite curăţarea lui de murdărie, rugină şi de alte stratificări dacă aceasta nu îl va distruge ca mijloc de probă.

(6) În legătură cu prezentarea spre recunoaştere a obiectului, se întocmeşte un proces-verbal conform prevederilor art.260 şi 261.

Secţiunea a 3-a
Cercetarea la faţa locului, examinarea corporală, exhumarea cadavrului, reconstituirea faptei şi experimentul

Articolul 118. Cercetarea la faţa locului

(1) În scopul descoperirii urmelor infracţiunii, a mijloacelor materiale de probă pentru a stabili circumstanţele infracţiunii ori alte circumstanţe care au importanţă pentru cauză, organul de urmărire penală efectuează cercetarea la faţa locului a terenurilor, încăperilor, obiectelor, documentelor, animalelor, cadavrelor umane sau de animale.

(2) Cercetarea la faţa locului la domiciliu fără permisul persoanei căreia i se limitează dreptul prevăzut în art.12 se efectuează în baza ordonanţei motivate a organului de urmărire penală, cu autorizarea judecătorului de instrucţie.

(3) Organul de urmărire penală cercetează obiectele vizibile, iar în caz de necesitate, permite accesul la ele în măsura în care nu se încălcă drepturile omului. În anumite cazuri, persoana care efectuează urmărirea penală, dacă este necesar, execută diferite măsurări, fotografieri, filmări, întocmeşte desene, schiţe, face mulaje şi tipare de pe urme de sine stătător sau cu ajutorul specialistului în materia respectivă. Locul cercetării poate fi înconjurat de colaboratorii organelor de menţinere a ordinii publice.

(4) Obiectele descoperite în timpul cercetării la faţa locului se examinează la locul efectuării acestei acţiuni şi rezultatele examinării se consemnează în procesul-verbal al acţiunii respective. Dacă pentru examinarea obiectelor şi documentelor se cere un timp mai îndelungat, precum şi în alte cazuri, persoana care efectuează urmărirea penală le examinează în sediul organului de urmărire penală. Pentru aceasta, obiectele şi documentele se împachetează, se sigilează, pachetul se semnează şi despre aceasta se face menţiune în procesul-verbal.

Articolul 119. Examinarea corporală

(1) Organul de urmărire penală are dreptul să efectueze examinarea corporală a bănuitului, învinuitului, inculpatului, martorului sau părţii vătămate, cu consimţământul acestora sau în baza ordonanţei motivate a organului de urmărire penală, cu autorizarea judecătorului de instrucţie, pentru a constata dacă pe corpul acestora există urme ale infracţiunii sau semne particulare, în cazul în care pentru aceasta nu este necesară expertiza medico-legală.

(2) În caz de infracţiune flagrantă, examinarea corporală poate fi efectuată fără autorizarea judecătorului de instrucţie, însă, în termen de 24 de ore, el trebuie să fie informat despre acţiunea efectuată, cu prezentarea materialelor respective ale cauzei pentru controlul legalităţii acestei acţiuni.

(3) Dacă este necesar, examinarea corporală se face cu participarea medicului.

(4) Persoana care efectuează urmărirea penală nu asistă la examinarea corporală a unei persoane de sex opus dacă este necesară dezbrăcarea acesteia. În acest caz, examinarea corporală se face de către un medic.

(5) În cursul examinării corporale sînt interzise acţiuni care înjosesc demnitatea persoanei examinate sau îi pun în pericol sănătatea.

Articolul 120. Examinarea cadavrului

Examinarea exterioară a cadavrului la locul unde a fost descoperit se face de către organul de urmărire penală, cu participarea medicului legist, iar în lipsa acestuia – cu participarea unui alt medic. În caz de necesitate, pentru examinarea cadavrului se atrag şi alţi specialişti. Cadavrul, după examinare, se expediază la instituţia de expertiză medico-legală, unde vor fi luate măsuri pentru a preveni pierderea, deteriorarea, alterarea cadavrului sau a părţilor acestuia.

Articolul 121. Exhumarea cadavrului

(1) Exhumarea cadavrului se face în baza ordonanţei motivate a organului de urmărire penală, cu autorizarea judecătorului de instrucţie şi cu înştiinţarea rudelor.

(2) Exhumarea cadavrului se face în prezenţa procurorului şi a specialistului în domeniul medicinei legale, cu anunţarea prealabilă a serviciului sanitar epidemiologic din localitate.

(3) După exhumare, cadavrul poate fi dus la instituţia medicală respectivă pentru efectuarea altor investigaţii.

Articolul 122. Reconstituirea faptei

(1) Organul de urmărire penală, din oficiu sau la cererea participanţilor la proces, precum şi instanţa de judecată, la cererea părţilor, considerînd că este necesar pentru verificarea şi precizarea unor date, pot proceda la reconstituirea, integrală sau parţială, a faptei la faţa locului, cu participarea făptuitorului, prin reproducerea acţiunilor, situaţiei sau a altor circumstanţe în care s-a produs fapta. Cu acest prilej, în cazurile necesare se pot face măsurări, filmări, fotografieri, întocmi desene şi schiţe.

(2) La reconstituirea faptei se interzic acţiuni care înjosesc onoarea şi demnitatea persoanelor care participă la reconstituire şi a celor din jurul lor sau care le pun în pericol sănătatea.

Articolul 123. Experimentul în procedura de urmărire penală

(1) În scopul verificării şi precizării datelor ce au importanţă pentru cauza penală şi care pot fi reproduse în condiţiile efectuării unor experimente şi a altor activităţi de investigaţii, organul de urmărire penală este în drept să efectueze un experiment în procedura de urmărire penală.

(2) În caz de necesitate, organul de urmărire penală este în drept să antreneze în efectuarea experimentului bănuitul, învinuitul, martorul, cu consimţămîntul acestora, specialistul şi alte persoane şi să utilizeze diferite mijloace tehnice.

(3) Experimentul se permite cu condiţia de a nu pune în pericol viaţa şi sănătatea participanţilor la el, de a nu leza onoarea şi demnitatea lor şi de a nu cauza prejudiciu material participanţilor.

Articolul 124. Procesul-verbal de cercetare la faţa locului, de examinare corporală, de exhumare a cadavrului, de reconstituire a faptei şi de efectuare a experimentului

Despre efectuarea cercetării la faţa locului, examinării corporale, examinării cadavrului, exhumării cadavrului, reconstituirii faptei şi experimentului se întocmeşte proces-verbal în conformitate cu prevederile art.260 şi 261, în care detaliat se expun toate circumstanţele, mersul şi rezultatele acţiunii procesuale respective, particularităţile mijloacelor tehnice utilizate. La procesul-verbal se anexează schiţe, proiecte şi materiale ce reflectă utilizarea mijloacelor tehnice.

Secţiunea a 4-a
Percheziţia şi ridicarea de obiecte şi documente

Articolul 125. Temeiurile pentru efectuarea percheziţiei

(1) Organul de urmărire penală este în drept să efectueze percheziţie dacă din probele acumulate sau din materialele de investigaţie operativă rezultă o presupunere rezonabilă că într-o anumită încăpere ori într-un alt loc sau la o anumită persoană se pot afla instrumente ce au fost destinate pentru a fi folosite sau au servit ca mijloace la săvîrşirea infracţiunii, obiecte şi valori

dobîndite de pe urma infracţiunii, precum şi alte obiecte sau documente care ar putea avea importanţă pentru cauza penală şi care prin alte procedee probatorii nu pot fi obţinute.

(2) Percheziţia se poate efectua şi în scopul descoperirii unor persoane căutate, precum şi a unor cadavre umane sau de animale.

(3) Percheziţia se efectuează în baza ordonanţei motivate a organului de urmărire penală şi numai cu autorizaţia judecătorului de instrucţie.

(4) În caz de delict flagrant, percheziţia se poate efectua în baza unei ordonanţe motivate fără autorizaţia judecătorului de instrucţie, urmînd ca acestuia să i se prezinte imediat, dar nu mai tîrziu de 24 de ore de la terminarea percheziţiei, materialele obţinute în urma percheziţiei efectuate, indicîndu-se motivele efectuării ei. Judecătorul de instrucţie verifică legalitatea acestei acţiuni procesuale.

(5) În cazul constatării faptului că percheziţia a fost efectuată legal, judecătorul de instrucţie confirmă rezultatul acesteia printr-o încheiere motivată. În caz contrar, prin încheiere motivată, recunoaşte percheziţia ca fiind ilegală.

[Art.125 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 126. Temeiurile pentru ridicarea de obiecte sau documente

(1) Organul de urmărire penală este în drept să ridice obiectele sau documentele care au importanţă pentru cauza penală dacă probele acumulate sau materialele de investigaţie operativă indică exact locul şi persoana la care se află acestea.

(2) Ridicarea de documente ce conţin informaţii care constituie secret de stat, comercial, bancar, precum şi ridicarea informaţiei privind convorbirile telefonice se fac numai cu autorizaţia judecătorului de instrucţie.

(3) Ridicarea de obiecte sau documente în alte situaţii se efectuează în baza ordonanţei motivate a organului de urmărire penală.

Articolul 127. Persoanele prezente la efectuarea percheziţiei
sau ridicării de obiecte şi documente

(1) În caz de necesitate, la efectuarea percheziţiei sau ridicării de obiecte şi documente poate participa interpretul sau specialistul.

(2) La efectuarea percheziţiei sau ridicării de obiecte şi documente trebuie să fie asigurată prezenţa persoanei la care se face percheziţia sau ridicarea ori a unor membri adulţi ai familiei acesteia, ori a celor care reprezintă interesele persoanei în cauză. Dacă prezenţa acestor persoane este imposibilă, se invită reprezentantul autorităţii executive a administraţiei publice locale.

(3) Ridicarea de obiecte şi documente sau percheziţia în încăperile instituţiilor, întreprinderilor, organizaţiilor şi unităţilor militare se efectuează în prezenţa reprezentantului respectiv.

(4) Persoanele la care se efectuează percheziţia sau ridicarea de obiecte şi documente, precum şi specialiştii, interpreţii, reprezentanţii, apărătorii, au dreptul să asiste la toate acţiunile organului de urmărire penală şi să facă în legătură cu aceasta obiecţii şi declaraţii care vor fi consemnate în procesul-verbal.

Articolul 128. Procedura efectuării percheziţiei sau ridicării
de obiecte şi documente

(1) Este interzis de a efectua ridicări de obiecte şi documente sau de a face percheziţii în timpul nopţii, cu excepţia cazurilor de delict flagrant.

(2) În baza ordonanţei de efectuare a percheziţiei sau a ridicării de obiecte şi documente cu autorizaţia judecătorului de instrucţie, persoana care efectuează urmărirea penală este în drept să intre în domiciliu sau în alte încăperi.

(3) Pînă la începerea percheziţiei sau ridicării de obiecte şi documente, reprezentantul organului de urmărire penală este obligat să înmîneze, sub semnătură, persoanei la care se face percheziţia sau ridicarea copia de pe ordonanţa respectivă.

(4) La ridicarea de obiecte şi documente, după prezentarea ordonanţei, reprezentantul

organului de urmărire penală cere să i se predea obiectele sau documentele care urmează a fi ridicate, iar în caz de refuz, procedează la ridicarea lor forțată. Dacă obiectele sau documentele ce urmează a fi ridicate lipsesc la locul indicat în ordonanță, persoana care efectuează urmărirea penală este în drept să facă percheziție. Rezultatul percheziției urmează a fi prezentat, pentru verificare, judecătorului de instrucție în termen de 24 de ore, în conformitate cu prevederile prezentului cod.

[Art.128 al.(4) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(5) În cadrul efectuării percheziției, după prezentarea ordonanței, reprezentantul organului de urmărire penală cere să i se predea obiectele şi documentele menționate în ordonanță. Instituțiile financiare nu pot invoca secretul bancar drept motiv pentru a refuza prezentarea documentelor solicitate. Dacă obiectele şi documentele căutate se predau benevol, persoana care efectuează urmărirea penală se limitează la ridicarea acestora, fără a mai efectua alte măsuri de investigații.

[Art.128 al.(5) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(6) Toate obiectele şi documentele ridicate se prezintă tuturor persoanelor prezente la efectuarea percheziției sau ridicării. Obiectele şi documentele descoperite în timpul percheziției sau ridicării, a căror circulație este interzisă de lege, trebuie ridicate indiferent de faptul dacă au sau nu legătură cu cauza penală.

(7) La efectuarea percheziției sau ridicării de obiecte şi documente, persoana care efectuează urmărirea penală are dreptul să deschidă încăperile şi depozitele încuiate dacă proprietarul refuză să le deschidă benevol, evitîndu-se deteriorarea nejustificată a bunurilor.

(8) La efectuarea percheziției pot fi utilizate mijloace tehnice, fapt ce va fi menționat în procesul-verbal.

(9) Organul de urmărire penală este obligat să ia măsuri pentru a nu se da publicității circumstanțele privitor la viața intimă a persoanei, constatate în legătură cu efectuarea percheziției sau ridicării.

(10) Persoana care efectuează urmărirea penală are dreptul să interzică persoanelor aflate în încăpere sau la locul unde se efectuează percheziția, precum şi persoanelor care au intrat în această încăpere sau au venit în acest loc, să plece ori să comunice între ele sau cu alte persoane pînă la terminarea percheziției. În caz de necesitate, încăperea sau locul unde se efectuează percheziția pot fi luate sub pază.

Articolul 129. Procedura percheziției sau ridicării efectuate în localurile misiunilor diplomatice

(1) În localurile misiunilor diplomatice, inclusiv în localurile în care locuiesc membrii misiunilor diplomatice şi familiile lor, percheziția sau ridicarea se poate efectua numai la cererea sau cu consimțămîntul statului străin, exprimate de şeful misiunii diplomatice. Consimțămîntul pentru efectuarea percheziției sau ridicării se solicită prin intermediul Ministerului Afacerilor Externe şi Integrării Europene al Republicii Moldova.

(2) La efectuarea percheziției sau ridicării în localurile menționate în alin.(1) este obligatorie prezența procurorului şi a unui reprezentant al Ministerului Afacerilor Externe şi Integrării Europene al Republicii Moldova.

(3) Percheziția sau ridicarea de obiecte şi documente în localurile misiunilor diplomatice se efectuează conform prevederilor prezentului cod.

[Art.129 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 130. Percheziția corporală şi ridicarea

(1) În cazul în care există temeiuri de a efectua percheziția sau ridicarea în încăperi, reprezentantul organului de urmărire penală poate extrage obiecte şi documente ce au importanță pentru cauză care se află în hainele, în lucrurile sau pe corpul persoanei la care se efectuează această acțiune de urmărire penală.

(2) Percheziția corporală fără întocmirea ordonanței despre aceasta şi fără autorizația judecătorului de instrucție se poate efectua:

1) la reținerea bănuitului, învinuitului, inculpatului;
2) la aplicarea față de bănuit, învinuit, inculpat a măsurii preventive de arestare;
3) în cazul în care există suficiente temeiuri de a presupune că persoana prezentă în încăperea unde se efectuează percheziția sau ridicarea poate purta asupra sa documente sau alte obiecte care pot avea importanță probatorie în cauza penală.

(3) Percheziția corporală sau ridicarea de obiecte se efectuează de reprezentantul organului de urmărire penală, cu participarea, după caz, a unui specialist de același sex cu persoana percheziționată.

Articolul 131. Procesul-verbal al percheziției sau ridicării

(1) Reprezentantul organului de urmărire penală care efectuează percheziția sau ridicarea de obiecte şi documente întocmeşte un proces-verbal potrivit dispozițiilor art.260 şi 261. Dacă, o dată cu procesul-verbal, se întocmeşte o listă specială a obiectelor şi documentelor ridicate, aceasta se anexează la procesul-verbal. Procesul-verbal al percheziției sau ridicării trebuie să conțină mențiunea că celor prezenți li s-au explicat drepturile şi obligațiile lor prevăzute de prezentul cod, precum şi declarațiile făcute de aceste persoane.

(2) În privința obiectelor şi documentelor care urmează a fi ridicate trebuie să se menționeze dacă au fost predate benevol sau ridicate forțat, precum şi în ce loc şi în ce împrejurări ele au fost descoperite. Toate obiectele şi documentele ridicate trebuie să fie enumerate în procesul-verbal sau în lista anexată, indicîndu-se exact numărul, măsura, cantitatea, elementele lor caracteristice şi, pe cît e posibil, valoarea lor.

(3) Dacă, în timpul percheziției sau ridicării, s-au comis acțiuni de încălcare a ordinii de către persoanele la care se efectua percheziția sau ridicarea sau de către alte persoane, ori s-au făcut încercări de a distruge sau a ascunde obiectele sau documentele căutate, reprezentantul organului de urmărire penală va consemna în procesul-verbal aceste acțiuni, indicînd totodată şi măsurile întreprinse de el.

(4) Procesul-verbal de percheziție sau ridicare se aduce la cunoştința tuturor persoanelor care participă la efectuarea acestor acțiuni procesuale şi sînt prezente la efectuarea lor, fapt care este confirmat prin semnătura fiecăreia dintre ele.

(5) Obiectele şi documentele ridicate trebuie, pe cît e posibil, să fie împachetate şi sigilate chiar la locul percheziției sau ridicării, despre ce se face mențiune în procesul-verbal respectiv. Pachetele sigilate se semnează de către persoana care a efectuat percheziția sau ridicarea.

Articolul 132. Înmînarea obligatorie a copiei de pe procesul-verbal al percheziției sau ridicării

(1) Copia de pe procesul-verbal al percheziției sau ridicării se înmînează, contra semnătură, persoanelor la care au fost efectuate aceste acțiuni procesuale sau unui membru adult al familiei lor, iar în cazul absenței lor – reprezentantului autorității executive a administrației publice locale şi li se explică dreptul şi modul de contestare a acestor acțiuni procesuale.

(2) Dacă percheziția sau ridicarea s-a efectuat în sediul unei întreprinderi, instituții, organizații sau unități militare, copia de pe procesul-verbal se înmînează reprezentantului acestora.

Secțiunea a 5-a
Sechestrarea corespondenței poştale şi interceptarea comunicărilor

Articolul 133. Sechestrarea corespondenței

(1) În cazul în care există temeiuri rezonabile de a presupune că corespondența poştală, primită sau expediată de către bănuit, învinuit, poate conține informații ce ar avea importanță probatorie în cauza penală pe una sau mai multe infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave şi dacă prin alte procedee probatorii nu pot fi obținute probe, organul de urmărire penală este în drept să sechestreze corespondența poştală a persoanelor indicate.

[Art.133 al.(1) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

[Art.133 al.(1) modificat prin L277/04.11.05, MO161/02.12.05 art.795]

(2) La corespondenţa poştală care poate fi sechestrată se referă următoarele obiecte: scrisori de orice gen, telegrame, radiograme, banderole, colete, containere poştale, mandate poştale, comunicări prin fax şi prin poşta electronică.

(3) Despre sechestrarea corespondenţei poştale, procurorul care conduce sau efectuează urmărirea penală întocmeşte o ordonanţă, care se prezintă judecătorului de instrucţie sau, după caz, instanţei de judecată pentru autorizare. În ordonanţă trebuie să fie, în special, indicate: motivele dispunerii sechestrului corespondenţei, denumirea instituţiei poştale asupra căreia se pune obligaţia de a reţine corespondenţa, numele şi prenumele persoanei sau persoanelor a căror corespondenţă trebuie să fie reţinută, adresa exactă a acestor persoane, genul corespondenţei care se sechestrează şi durata sechestrului. Durata sechestrării corespondenţei se prelungeşte în condiţiile prezentului articol.

(4) Ordonanţa cu privire la sechestrarea corespondenţei poştale cu autorizaţia respectivă se transmite şefului instituţiei poştale respective, pentru care executarea acestei ordonanţe este obligatorie.

(5) Şeful instituţiei poştale imediat comunică organului care a emis ordonanţa despre reţinerea corespondenţei indicate în aceasta.

(6) Sechestrul corespondenţei poştale se anulează de către organul de urmărire penală care a emis ordonanţa respectivă, de către procurorul ierarhic superior, de către judecătorul de instrucţie, după expirarea termenului de sechestru stabilit, dar în orice caz nu mai tîrziu de terminarea urmăririi penale.

Articolul 134. Examinarea şi ridicarea corespondenţei sechestrate

(1) Prezentîndu-se în instituţia poştală, reprezentantul organului de urmărire penală aduce la cunoştinţă şefului acestei instituţii contra semnătură, ordonanţa de examinare şi ridicare a corespondenţei, deschide şi examinează corespondenţa.

(2) La descoperirea de documente şi obiecte care au importanţă probatorie în cauza penală, reprezentantul organului de urmărire penală le ridică sau face copiile respective. În lipsă unor asemenea documente şi obiecte, reprezentantul organului de urmărire penală dispune înmînarea corespondenţei examinate adresatului.

(3) Despre fiecare examinare şi ridicare a corespondenţei sechestrate se întocmeşte proces-verbal, conform prevederilor art.260 şi 261, în care, în particular, se indică de către cine, unde, cînd a fost examinată, ridicată corespondenţa sechestrată sau dispusă înmînarea acesteia adresatului, genul corespondenţei, precum şi de pe care corespondenţă au fost făcute copii, ce mijloace tehnice au fost utilizate şi ce s-a depistat. Toţi participanţii şi cei prezenţi la această acţiune procesuală sînt preveniţi despre obligativitatea păstrării secretului corespondenţei, nedivulgării informaţiei cu privire la urmărirea penală, precum şi despre răspunderea penală prevăzută în art.178 şi 315 din Codul penal. Aceasta se consemnează în procesul-verbal.

Articolul 135. Interceptarea comunicărilor

(1) Interceptarea comunicărilor (convorbirilor telefonice, prin radio sau altor convorbiri cu utilizarea mijloacelor tehnice) se efectuează de către organul de urmărire penală cu autorizaţia judecătorului de instrucţie, în baza ordonanţei motivate a procurorului în cauzele cu privire la infracţiunile grave, deosebit de grave şi excepţional de grave, dacă din probele acumulate sau din materialele de investigaţie operativă rezultă o bănuială rezonabilă privind săvîrşirea acestora.

[Art.135 al.(1) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

[Art.135 al.(1) modificat prin L277/04.11.05, MO161/02.12.05 art.795]

(2) În caz de urgenţă, dacă întîrzierea obţinerii autorizaţiei prevăzute la alin.(1) ar provoca prejudicii grave activităţii de administrare a probelor, procurorul poate dispune, prin ordonanţă motivată, interceptarea şi înregistrarea comunicărilor, informînd despre aceasta imediat, dar nu mai tîrziu de 24 de ore, judecătorul de instrucţie care, în cel mult 24 de ore, se va pronunţa asupra ordonanţei procurorului şi, dacă o confirmă, va autoriza, în caz de necesitate,

interceptarea în continuare, iar dacă nu o confirmă, dispune încetarea imediată a interceptărilor şi nimicirea înregistrărilor efectuate.

(3) Interceptarea comunicărilor în condiţiile prezentului articol poate fi efectuată în cazul unor ameninţări de aplicare a violenţei, de estorcare sau de comitere a altor infracţiuni împotriva părţii vătămate, martorului sau membrilor familiilor lor, la cererea acestora, în baza ordonanţei motivate a procurorului şi cu controlul judiciar, conform procedurii prevăzute la alineatul (2).

[Art.135 al.(3) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(4) Interceptarea comunicărilor în cadrul urmăririi penale se autorizează pentru o durată de cel mult 30 de zile. Interceptarea poate fi prelungită în aceleaşi condiţii pentru motive temeinic justificate, fiecare prelungire neputînd depăşi 30 de zile. Durata totală a interceptării comunicărilor nu poate depăşi 6 luni. În orice caz, interceptarea comunicărilor nu poate dura mai mult decît pînă la terminarea urmăririi penale.

(5) Interceptarea comunicărilor va fi anulată înaintea expirării duratei pentru care a fost autorizată, îndată ce au dispărut motivele care au justificat-o.

(6) Judecătorul de instrucţie, în cursul urmăririi penale, după terminarea interceptării autorizate, solicitînd opinia procurorului care conduce sau efectuează urmărirea penală, în termen rezonabil, dar nu mai tîrziu de terminarea urmăririi penale, anunţă, în scris, persoanele ale căror convorbiri au fost interceptate şi înregistrate.

Articolul 136. Efectuarea interceptării, înregistrării comunicărilor şi certificarea lor

(1) Interceptarea şi înregistrarea comunicărilor se efectuează de către organul de urmărire penală. Asigurarea tehnică a interceptării comunicărilor se realizează de către Serviciul de Informaţii şi Securitate al Republicii Moldova în condiţiile Legii privind activitatea operativă de investigaţii. Persoanele care sînt chemate să asigure tehnic interceptarea şi înregistrarea comunicărilor sînt obligate să păstreze secretul acţiunii procesuale, secretul corespondenţei şi poartă răspundere pentru încălcarea acestei obligaţii în conformitate cu prevederile art.178 şi 315 din Codul penal. Despre explicarea acestor obligaţii se consemnează în procesul-verbal al interceptării.

[Art.136 al.(1) modificat prin LP285-XVI din 20.12.07, MO5-7/11.01.08 art.15, în vigoare 11.06.08]

(2) Despre efectuarea interceptării şi înregistrării comunicărilor, organul de urmărire penală întocmeşte un proces-verbal conform dispoziţiilor art.260 şi 261, în care, suplimentar, se menţionează autorizaţia dată de judecătorul de instrucţie, numărul sau numerele de telefon, adresa posturilor telefonice, de radio sau ale altor mijloace tehnice prin care s-au purtat convorbirile, numele persoanelor care le-au purtat dacă sînt cunoscute, data şi ora fiecărei convorbiri separate şi numărul de ordine al casetei pe care se face înregistrarea.

(3) Comunicările înregistrate se redau integral în scris, se certifică de către organul de urmărire penală, se verifică şi se contrasemnează de către procurorul care exercită nemijlocit sau conduce urmărirea penală şi se anexează la procesul-verbal. Comunicările în altă limbă decît cea în care se desfăşoară urmărirea penală se traduc de traducător. La procesul-verbal se anexează, de asemenea, caseta care conţine înregistrarea comunicării în original, sigilată cu sigiliul organului de urmărire penală.

(4) Caseta cu înregistrarea comunicărilor, reproducerea în scris a acestora şi procesul-verbal al interceptării şi înregistrării comunicărilor se transmit, în termen de 24 de ore, procurorului, care apreciază care din informaţiile culese au importanţă pentru cauza respectivă şi, în acest sens, întocmeşte un proces-verbal.

(5) Casetele cu originalul înregistrării comunicărilor, însoţite de reproducerea integrală în scris a înregistrării şi de copiile de pe procesele-verbale, se transmit judecătorului de instrucţie care a autorizat interceptarea pentru păstrare în locuri speciale, într-un plic sigilat.

(6) Instanţa judecătorească va dispune, sau prin sentinţă, nimicirea înregistrărilor care nu au

importanţă pentru cauză. Celelalte înregistrări vor fi păstrate pînă la depozitarea dosarului la arhivă.

[Art.136 al.(6) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 137. Înregistrările de imagini

Înregistrările de imagini se efectuează în condiţiile şi modalităţile de efectuare a interceptării comunicărilor, prevăzute la art.135 şi 136, care se aplică în mod corespunzător.

Articolul 138. Verificarea înregistrării interceptărilor

Mijloacele de probă, dobîndite în condiţiile art.135 şi 137, pot fi verificate prin expertiză tehnică dispusă de către instanţa de judecată la cererea părţilor sau din oficiu.

Secţiunea a 6-a
Constatarea tehnico-ştiinţifică şi medico-legală

Articolul 139. Condiţiile efectuării constatării tehnico-ştiinţifice şi medico-legale

(1) În cazul în care există pericol de dispariţie a unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situaţii de fapt şi este necesară explicarea urgentă a unor fapte sau circumstanţe ale cauzei, organul de urmărire penală sau instanţa de judecată poate folosi cunoştinţele unui specialist dispunînd, la cererea părţilor, iar organul de urmărire penală şi din oficiu, efectuarea constatării tehnico-ştiinţifice sau medico-legale.

(2) Constatarea tehnico-ştiinţifică se efectuează, de regulă, de către specialişti care funcţionează în organul de urmărire penală. Ea poate fi efectuată şi de către specialişti care funcţionează în cadrul altor organe, precum şi de către alţi specialişti.

Articolul 140. Modul efectuării constatării tehnico-ştiinţifice sau medico-legale

(1) Organul de urmărire penală sau instanţa de judecată care dispune efectuarea constatării tehnico-ştiinţifice stabileşte obiectul acesteia, formulează întrebările la care trebuie să se răspundă şi stabileşte termenul în care va fi efectuată lucrarea.

(2) Constatarea tehnico-ştiinţifică se efectuează asupra materialelor şi informaţiei puse la dispoziţie sau indicate de către organul de urmărire penală sau instanţa de judecată. Persoanei căreia îi revine sarcina efectuării constatării nu i se pot delega şi nici aceasta nu-şi poate însuşi atribuţii de organ de urmărire penală sau de organ de control.

(3) Dacă specialistul căruia îi revine sarcina efectuării lucrării consideră că materialele puse la dispoziţie ori informaţia indicată sînt insuficiente, el comunică aceasta organului de urmărire penală sau instanţei în vederea completării lor.

(4) În cazul în care este necesară o examinare corporală asupra învinuitului ori părţii vătămate pentru a constata pe corpul acestora existenţa urmelor infracţiunii, organul de urmărire penală dispune efectuarea unei constatări medico-legale şi cere organului medico-legal, căruia îi revine competenţa potrivit legii, să efectueze această constatare.

Articolul 141. Raportul de constatare tehnico-ştiinţifică sau medico-legală

(1) Rezultatele constatării tehnico-ştiinţifice sau medico-legale se consemnează într-un raport.

(2) Organul de urmărire penală, din oficiu sau la cererea părţilor, precum şi instanţa de judecată, la cererea oricăreia dintre părţi, dacă constată că raportul tehnico-ştiinţific ori medico-legal nu este complet sau concluziile acestuia nu sînt precise, dispune efectuarea unei expertize.

(3) În cazul participării specialistului la efectuarea procedeelor probatorii de către organul de urmărire penală, rezultatele constatărilor tehnico-ştiinţifice şi medico-legale se includ în procesul-verbal al acţiunii respective.

Secțiunea a 7-a
Efectuarea expertizei

Articolul 142. Temeiurile pentru dispunerea şi efectuarea expertizei

(1) Expertiza se dispune în cazurile în care pentru constatarea circumstanțelor ce pot avea importanță probatorie pentru cauza penală sînt necesare cunoştințe speciale în domeniul ştiinței, tehnicii, artei sau meşteşugului. Posedarea unor asemenea cunoştințe speciale de către persoana care efectuează urmărirea penală sau de către judecător nu exclude necesitatea dispunerii expertizei. Dispunerea expertizei se face, la cererea părților, de către organul de urmărire penală sau de către instanța de judecată, precum şi din oficiu de către organul de urmărire penală.

(2) Părțile, din inițiativă proprie şi pe cont propriu, sînt în drept să înainteze cerere despre efectuarea expertizei pentru constatarea circumstanțelor care, în opinia lor, vor putea fi utilizate în apărarea intereselor lor. Raportul expertului care a efectuat expertiza la cererea părților se prezintă organului de urmărire penală, se anexează la materialele cauzei penale şi urmează a fi apreciată o dată cu alte probe.

(3) În calitate de expert poate fi numită orice persoană care posedă cunoştințe necesare pentru a prezenta concluzii referitoare la circumstanțele apărute în legătură cu cauza penală şi pot avea importanță probatorie pentru cauza penală. Fiecare dintre părți are dreptul să recomande un expert pentru a participa la efectuarea expertizei.

Articolul 143. Cazurile cînd efectuarea expertizei este obligatorie

Expertiza se dispune şi se efectuează, în mod obligatoriu, pentru constatarea:

1) cauzei morții;

2) gradului de gravitate şi a caracterului vătămărilor integrității corporale;

3) stării psihice şi fizice a bănuitului, învinuitului, inculpatului – în cazurile în care apar îndoieli cu privire la starea de responsabilitate sau la capacitatea lor de a-şi apăra de sine stătător drepturile şi interesele legitime în procesul penal;

4) vîrstei bănuitului, învinuitului, inculpatului sau părții vătămate – în cazurile în care această circumstanță are importanță pentru cauza penală, iar documentele ce confirmă vîrsta lipsesc sau prezintă dubiu;

5) stării psihice sau fizice a părții vătămate, martorului dacă apar îndoieli în privința capacității lor de a percepe just împrejurările ce au importanță pentru cauza penală şi de a face declarații despre ele, dacă aceste declarații ulterior vor fi puse, în mod exclusiv sau în principal, în baza hotărîrii în cauza dată;

6) altor cazuri cînd prin alte probe nu poate fi stabilit adevărul în cauză.

Articolul 144. Procedura dispunerii expertizei

(1) Considerînd că este necesară efectuarea expertizei, organul de urmărire penală, prin ordonanță, iar instanța de judecată, prin încheiere, dispune efectuarea expertizei. În ordonanță sau în încheiere se indică: cine a inițiat numirea expertizei; temeiurile pentru care se dispune expertiza; obiectele, documentele şi alte materiale prezentate expertului cu mențiunea cînd şi în ce împrejurări au fost descoperite şi ridicate; întrebările formulate expertului; denumirea instituției de expertiză, numele şi prenumele persoanei căreia i se pune în sarcină efectuarea expertizei.

(2) Ordonanța sau încheierea de dispunere a expertizei este obligatorie pentru instituția sau persoana abilitată să efectueze expertize.

(3) La efectuarea expertizei din inițiativă şi pe contul propriu al părților, expertului i se remite lista întrebărilor, obiectele şi materialele de care dispun părțile sau sînt prezentate, la cererea lor, de către organul de urmărire penală. Despre aceasta se întocmeşte un proces-verbal.

Articolul 145. Acțiuni premergătoare efectuării expertizei

(1) Organul de urmărire penală sau instanța de judecată, în cazul în care dispune efectuarea expertizei, fixează un termen pentru chemarea părților şi expertului, dacă acesta a fost desemnat

de organul de urmărire penală sau de instanța de judecată.

(2) La termenul fixat, părților şi expertului li se aduce la cunoştință obiectul expertizei şi întrebările la care expertul trebuie să dea răspunsuri, li se lămureşte că au dreptul să facă observații cu privire la aceste întrebări şi că pot cere modificarea sau completarea lor. Totodată, părților li se explică dreptul lor de a cere numirea a cîte unui expert recomandat de fiecare dintre ele pentru a participa la efectuarea expertizei.

(3) După examinarea obiecțiilor şi cererilor înaintate de părți şi expert, organul de urmărire penală sau instanța de judecată fixează termenul efectuării expertizei, informîndu-l, totodată, pe expert dacă la efectuarea acesteia urmează să participe părțile.

Articolul 146. Expertiza de comisie

(1) Expertizele complicate şi contraexpertizele se efectuează de o comisie din cîțiva experți de acelaşi profil. La cererea părților, în componența comisiei de experți pot fi incluşi experții invitați de ele. Experții se consultă între ei şi, ajungînd la o opinie comună, întocmesc un raport unic, pe care ei toți îl semnează. Dacă între experți există dezacord, fiecare dintre ei prezintă raport separat cu privire la toate întrebările sau numai cu privire la acele întrebări pe marginea cărora există dezacord.

(2) Cerința organului de urmărire penală sau a instanței de judecată ca expertiza să fie efectuată de o comisie de experți este obligatorie pentru şeful instituției de expertiză. Dacă expertiza este pusă în sarcina instituției de expertiză, conducătorul ei este în drept să organizeze efectuarea expertizei în mod colegial.

Articolul 147. Expertiza complexă

(1) În cazul în care constatarea vreunei circumstanțe ce poate avea importanță probatorie în cauza penală este posibilă numai în urma efectuării unor investigații în diferite domenii, se dispune expertiza complexă.

(2) În baza totalității datelor constatate în cadrul expertizei complexe, experții, în limitele competenței lor, formulează concluzii despre circumstanțele pentru constatarea cărora a fost dispusă expertiza.

(3) Expertul nu are dreptul să semneze acea parte a raportului de expertiză complexă ce nu ține de competența sa.

Articolul 148. Expertiza suplimentară şi contraexpertiza

(1) Dacă organul de urmărire penală care a dispus expertiza sau instanța de judecată consideră că raportul expertului nu este suficient de clar sau complet, poate fi dispusă efectuarea unei expertize suplimentare de către acelaşi expert sau de către un alt expert.

(2) În cazul în care concluziile expertului nu sînt întemeiate, există îndoieli în privința lor sau a fost încălcată ordinea procesuală de efectuare a expertizei, poate fi dispusă efectuarea unei contraexpertize de către un alt expert sau alți experți. La efectuarea acestei expertize se poate pune şi chestiunea autenticității metodelor utilizate anterior. În ordonanță sau în încheierea prin care s-a dispus contraexpertiza trebuie să fie concretizate motivele efectuării ei. La efectuarea expertizei suplimentare sau a contraexpertizei poate participa şi primul expert pentru a da explicații, însă el nu participă la efectuarea investigațiilor şi la finalizarea concluziilor.

Articolul 149. Efectuarea expertizei în instituția de expertiză

(1) Organul de urmărire penală sau instanța de judecată expediază conducătorului instituției de expertiză hotărîrea cu privire la dispunerea expertizei, obiectele şi materialele respective, iar în cazurile necesare, şi materialele cauzei penale. Expertiza se efectuează de către acel expert al instituției care este indicat în ordonanță sau încheiere. Dacă expertul concret nu este indicat, conducătorul instituției de expertiză numeşte expertul şi despre aceasta comunică organului care a dispus expertiza.

(2) Dacă expertiza se efectuează din inițiativa şi pe contul părților, ele prezintă conducătorului instituției de expertiză lista întrebărilor, obiectele şi materialele pentru a efectua investigații.

(3) Conducătorul instituției de expertiză explică expertului drepturile şi obligațiile lui,

prevăzute în art.88 din prezentul cod, şi îl previne de răspunderea, conform art.312 din Codul penal, pentru prezentarea cu bună ştiinţă a unor concluzii false, organizează efectuarea expertizei, asigură păstrarea obiectelor prezentate pentru investigaţii, fixează termenele efectuării expertizei. Conducătorul instituţiei de expertiză nu are dreptul să dea indicaţii care ar determina cursul şi conţinutul investigaţiei.

Articolul 150. Efectuarea expertizei în afara instituţiei de expertiză

(1) În caz de efectuare a expertizei în afara instituţiei de expertiză, organul de urmărire penală sau instanţa de judecată, după întocmirea ordonanţei sau încheierii prin care se dispune expertiza, invită persoana căreia i se încredinţează efectuarea ei pentru a se informa cu privire la competenţa ei, pentru a constata în ce relaţii se află această persoană cu bănuitul, învinuitul, inculpatul, partea vătămată şi cu alte părţi, pentru a se convinge că nu există temeiuri pentru recuzarea expertului.

(2) Organul care a dispus expertiza înmînează expertului ordonanţa sau încheierea prin care se dispune expertiza, explică drepturile şi obligaţiile, prevăzute în art.88 din prezentul cod, şi îl previne de răspunderea, conform art.312 din Codul penal, pentru prezentarea cu bună ştiinţă a unor concluzii false. Acestea se consemnează în ordonanţa sau în încheierea prin care s-a dispus expertiza şi se confirmă prin semnătura expertului. În acelaşi mod se fixează declaraţiile şi cererile expertului. Despre respingerea cererii expertului, organul care a dispus expertiza întocmeşte o ordonanţă sau o încheiere motivată.

(3) Organul de urmărire penală este obligat să asigure prezentarea la expert a bănuitului, învinuitului, inculpatului, părţii vătămate, martorului dacă apare necesitatea de a efectua cercetarea corporală sau a examina starea lor psihică ori prezenţa lor este necesară la efectuarea expertizei.

(4) Pentru efectuarea expertizei din iniţiativa şi pe contul vreuneia din părţi, între partea respectivă şi expert se încheie un contract. Partea remite expertului lista întrebărilor şi obiectele pentru investigaţie.

Articolul 151. Întocmirea şi prezentarea raportului de către expert

(1) După efectuarea investigaţiilor necesare, expertul întocmeşte în scris un raport, pe care îl confirmă prin semnătura sa şi aplică sigiliul instituţiei respective.

(2) În raportul expertului trebuie să fie indicat cînd, unde şi cine (numele, prenumele, studiile, specialitatea, vechimea în muncă pe specialitate) a efectuat expertiza, că expertul este informat despre răspunderea penală pentru prezentarea cu bună ştiinţă a unor concluzii false, titlul şi gradul ştiinţific, funcţia persoanei care a efectuat expertiza şi pe ce bază, cine a asistat la efectuarea expertizei, ce materiale a utilizat expertul, ce investigaţii s-au efectuat, ce întrebări i-au fost puse expertului. Dacă, în cursul efectuării expertizei, expertul constată circumstanţe ce prezintă interes pentru cauza penală, dar cu privire la care nu i s-au pus întrebări, el are dreptul să le menţioneze în raportul său.

(3) La raportul expertului se anexează corpurile delicte, probele grafice, alte materiale, rămase după efectuarea investigaţiilor, precum şi fotografii, schiţe şi grafice ce confirmă concluziile expertului.

(4) În raportul expertului va fi inclusă argumentarea imposibilităţii de a răspunde la toate sau la unele întrebări ce au fost puse dacă materialele prezentate nu au fost suficiente sau întrebările formulate nu ţin de competenţa expertului, ori nivelul ştiinţei şi practica expertizelor nu permit de a răspunde la întrebările puse.

(5) Raportul expertului sau declaraţia sa că nu poate prezenta concluzii, precum şi procesul-verbal de audiere a expertului se comunică imediat, dar nu mai tîrziu de 3 zile de la primirea lor de către organul de urmărire penală, părţilor în proces care au dreptul să dea explicaţii, să facă obiecţii, precum şi să ceară a se pune expertului întrebări suplimentare, a se efectua expertiza suplimentară ori o contraexpertiză. Executarea acestor acţiuni se consemnează într-un proces-verbal.

Articolul 152. Internarea în instituția medicală pentru efectuarea expertizei

(1) Dacă pentru efectuarea expertizei medico-legale sau psihiatrice apare necesitatea unei supravegheri îndelungate, bănuitul, învinuitul, inculpatul poate fi internat într-o instituție medicală. Despre aceasta se consemnează în ordonanța sau încheierea prin care s-a dispus expertiza.

(2) Internarea bănuitului, învinuitului în instituția medicală pentru efectuarea expertizelor indicate în alin.(1) se admite cu autorizația judecătorului de instrucție, în baza demersului procurorului, în conformitate cu art.305. Încheierea judecătorului de instrucție privind autorizarea internării poate fi atacată cu recurs în condițiile art.311.

(3) Dacă necesitatea internării în instituția medicală pentru efectuarea expertizei a apărut în procesul judecării cauzei, încheierea despre aceasta o adoptă instanța de judecată conform cererilor înaintate de părți, expert sau din oficiu.

(4) Internarea bănuitului într-o instituție medicală, pentru efectuarea expertizei în condiții de staționar, se dispune pentru o durată de pînă la 10 zile cu posibilitatea prelungirii, în caz de necesitate, la demersul procurorului, de către judecătorul de instrucție, după punerea sub învinuire.

(5) Internarea învinuitului într-o instituție medicală, pentru efectuarea expertizei în condiții de staționar, se dispune pentru o durată de pînă la 30 de zile.

(6) Prelungirea internării învinuitului în instituția medicală, pentru efectuarea expertizei în condiții de staționar, poate fi dispusă de către judecătorul de instrucție pînă la 6 luni, la demersul procurorului. Fiecare prelungire nu poate depăşi 30 de zile.

(7) Bănuitul, învinuitul internat într-o instituție medicală pentru efectuarea expertizei în condiții de staționar, apărătorul sau reprezentantul pot ataca încheierea judecătorului de instrucție privind aplicarea ori prelungirea internării sau pot solicita efectuarea expertizei în condiții de ambulator în termen de 3 zile de la data adoptării. Dispozițiile art.311 şi 312 se aplică în mod corespunzător.

(8) În cazul în care bănuitul, învinuitul este arestat preventiv, transferul acestuia pentru efectuarea expertizei medicale în condiții de staționar, se dispune de către procuror prin ordonanţă.

[Art.152 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 153. Audierea expertului

(1) În cazul în care raportul expertului nu este clar sau are unele deficiențe, pentru înlăturarea cărora nu sînt necesare investigații suplimentare, ori a apărut necesitatea de a preciza metodele aplicate de către expert sau unele noțiuni, organul de urmărire penală este în drept să audieze expertul, respectîndu-se prevederile art.105-109.

(2) Audierea expertului nu se admite pînă la prezentarea raportului şi cercetarea acestuia.

Secțiunea a 8-a
Colectarea mostrelor pentru cercetare comparativă

Articolul 154. Temeiurile de colectare a mostrelor

(1) Organul de urmărire penală este în drept să colecteze mostre care reflectă particularitățile omului viu, cadavrului, animalului, substanței, obiectului dacă investigarea lor are importanță pentru cauza penală.

(2) Organul de urmărire penală este în drept să colecteze mostre de la bănuit şi învinuit.

(3) Organul de urmărire penală, de asemenea, poate dispune colectarea mostrelor de la martori sau partea vătămată, dar numai în cazul în care trebuie să verifice dacă aceste persoane au lăsat urme la locul unde s-a produs evenimentul sau pe corpurile delicte.

(4) Dacă este necesar, colectarea mostrelor pentru cercetare comparativă se face cu

participarea specialistului.

(5) Despre colectarea mostrelor necesare pentru cercetarea comparativă, organul de urmărire penală emite o ordonanță motivată, în care, în special, se indică: persoana care va colecta mostrele, persoana de la care se vor colecta mostrele; care anume mostre şi în ce număr (cantitate) trebuie colectate; cînd, unde şi la cine trebuie să se prezinte persoana de la care vor fi colectate mostrele; cînd şi cui trebuie să fie prezentate mostrele după colectare.

(6) Despre colectarea mostrelor necesare pentru cercetarea comparativă se întocmeşte un proces-verbal potrivit dispozițiilor art.260 şi 261.

(7) Colectarea de mostre în condițiile prezentului articol poate fi dispusă şi de către instanța de judecată la solicitarea părților.

Articolul 155. Felurile mostrelor

(1) în calitate de mostre pot fi colectate:

1) sînge, spermă, păr, secvențe de unghii, microparticule de pe corp;

2) salivă, sudoare şi alte eliminări ale corpului;

3) amprente digitale, mulaje ale dinților şi falangelor;

4) înscrieri, obiecte, piese vestimentare şi părți ale lor, alte materiale ce reflectă deprinderile persoanei respective;

5) fonograma vocii, fotografii sau înregistrări video;

6) corpuri materiale, substanțe, materie primă, produse;

7) arme de diferite tipuri, cartuşe, tub-cartuşe, gloanțe, piese şi uneltele folosite la confecționarea acestora;

8) dispozitive explozive neutralizate, părți componente ale lor, piese, mecanisme şi unelte folosite la confecționarea acestora;

9) alte substanțe şi obiecte.

(2) Se interzice colectarea mostrelor într-un mod care pune în pericol sănătatea şi viața omului sau care lezează onoarea şi demnitatea lui.

Articolul 156. Modul de colectare a mostrelor în baza ordonanței organului de urmărire penală

(1) Reprezentantul organului de urmărire penală citează persoana sau se deplasează la locul unde se află ea, aducîndu-i la cunoştință, contra semnătură, ordonanța de colectare a mostrelor, explică acestei persoane şi specialistului drepturile şi obligațiile lor.

(2) Reprezentantul organului de urmărire penală, cu participarea specialistului, dacă acesta este invitat, desfăşoară acțiunile necesare şi colectează mostrele respective. Mostrele, cu excepția documentelor, se împachetează şi se sigilează, iar pachetele sigilate se semnează de persoana care efectuează acțiunea respectivă. În cazurile necesare, colectarea mostrelor se face prin percheziție sau ridicare ori concomitent cu efectuarea acestora, precum şi a altor acțiuni de urmărire penală.

(3) Despre colectarea mostrelor se întocmeşte un proces-verbal conform dispozițiilor art.260 şi 261, în care se descriu toate acțiunile efectuate pentru colectarea mostrelor în consecutivitatea efectuării lor, metodele şi mijloacele tehnice aplicate, precum şi însăşi mostrele. Mostrele colectate se anexează la procesul-verbal.

Secțiunea a 9-a
Mijloace materiale de probă

Articolul 157. Documente

(1) Constituie mijloc material de probă documentele în orice formă (scrisă, audio, video, electronică etc.) care provin de la persoane oficiale fizice sau juridice dacă în ele sînt expuse ori adeverite circumstanțe care au importanță pentru cauză.

[Art.157 al.(1) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(2) Documentele se anexează, prin ordonanța organului de urmărire penală sau prin încheierea instanței, la materialele dosarului şi se păstrează atîta timp cît se păstrează dosarul respectiv. În cazul în care documentele în original sînt necesare pentru evidență, rapoarte sau în alte scopuri legale, acestea pot fi restituite deținătorilor, dacă este posibil fără a afecta cauza, copiile de pe acestea păstrîndu-se în dosar.

(3) Documentele se prezintă de către persoanele fizice şi juridice la demersul organului de urmărire penală făcut din oficiu sau la cererea altor participanți la proces ori la demersul instanței făcut la cererea părților, precum şi de către părți în cadrul urmăririi penale sau în procesul judecării cauzei.

(4) În cazurile în care documentele conțin cel puțin unul din elementele menționate în art.158, acestea se recunosc drept corpuri delicte.

Articolul 158. Corpurile delicte

(1) Corpuri delicte sînt recunoscute obiectele în cazul în care există temeiuri de a presupune că ele au servit la săvîrşirea infracțiunii, au păstrat asupra lor urmele acțiunilor criminale sau au constituit obiectivul acestor acțiuni, precum şi bani sau alte valori ori obiecte şi documente care pot servi ca mijloace pentru descoperirea infracțiunii, constatarea circumstanțelor, identificarea persoanelor vinovate sau pentru respingerea învinuirii ori atenuarea răspunderii penale.

(2) Obiectul se recunoaşte drept corp delict prin ordonanța organului de urmărire penală sau prin încheierea instanței de judecată şi se anexează la dosar.

(3) Obiectul poate fi recunoscut drept corp delict în următoarele condiții:

1) dacă, prin descrierea lui detaliată, prin sigilare, precum şi prin alte acțiuni întreprinse imediat după depistare, a fost exclusă posibilitatea substituirii sau modificării esențiale a particularităților şi semnelor sau a urmelor aflate pe obiect;

2) dacă a fost dobîndit prin unul din următoarele procedee probatorii: cercetare la fața locului, percheziție, ridicare de obiecte, precum şi prezentat de către participanții la proces, cu ascultarea prealabilă a acestora.

Articolul 159. Păstrarea corpurilor delicte şi a altor obiecte

(1) Corpurile delicte se anexează la dosar şi se păstrează în dosar sau se păstrează în alt mod prevăzut de lege. Corpurile delicte care, din cauza volumului sau din alte motive, nu pot fi păstrate împreună cu dosarul trebuie fotografiate şi fotografiile se anexează la procesul-verbal respectiv. Obiectele voluminoase, după fotografiere, pot fi sigilate şi transmise spre păstrare persoanelor juridice sau fizice. În acest caz, în dosar se va face mențiunea respectivă.

(2) Substanțele explozive şi alte obiecte care prezintă pericol pentru viața şi sănătatea omului şi din acest motiv nu pot fi păstrate în calitate de corpuri delicte, fapt confirmat prin concluzia specialiştilor în domeniu, în baza ordonanței organului de urmărire penală autorizate de judecătorul de instrucție, se nimicesc prin metodele respective. În caz de urgență, cînd există pericol iminent pentru viața oamenilor, substanțele explozive pot fi nimicite, în urma concluziei specialistului, fără autorizarea judecătorului de instrucție, cu prezentarea materialelor respective, în termen de 24 de ore, judecătorului de instrucție pentru efectuarea controlului legalității acestei acțiuni procesuale.

[Art.159 al.(2) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(3) Substanțele narcotice, psihotrope şi precursorii pot fi păstrați în calitate de corpuri delicte în cantități mici (mostre), suficiente pentru utilizarea lor în calitate de probe şi pentru efectuarea expertizei, împachetate şi sigilate de către un expert. Excedentele de aceste substanțe vor fi predate instituțiilor abilitate sau nimicite în baza ordonanței organului de urmărire penală autorizate de judecătorul de instrucție.

[Art.159 al.(3) introdus prin LP277/04.11.05, MO161/02.12.05 art.795, al.(3)-(6) devin (4)-(7)]

4) Imediat după ridicare şi examinare, metalele prețioase, pietrele prețioase şi articolele din ele, moneda națională şi valuta străină, cardurile, carnetele de plată, valorile mobiliare,

obligaţiile, recunoscute drept corpuri delicte, se transmit spre păstrare Vistieriei de Stat conform procedurii stabilite.

[Art.159 al.(4) în redacţia LP153-XVI din 05.07.07, MO107-111/27.07.07 art.478]

(5) Valuta străină, banii lichizi naţionali, obligaţiile, ridicate în cadrul efectuării acţiunilor de urmărire penală, se păstrează în dosar dacă ele conţin semne individuale în urma săvîrşirii infracţiunii.

(6) Corpurile delicte şi alte obiecte ridicate se păstrează pînă ce soarta lor nu va fi soluţionată prin hotărîre definitivă a organului de urmărire penală sau a instanţei. În cazurile prevăzute de prezentul cod, chestiunile privind corpurile delicte pot fi soluţionate pînă la terminarea procesului penal.

(7) În caz de conflict referitor la apartenenţa obiectului recunoscut corp delict, litigiul se soluţionează în ordinea procedurii civile şi un asemenea obiect se păstrează pînă la momentul cînd hotărîrea pronunţată în cauza civilă devine irevocabilă.

Articolul 160. Asigurarea păstrării corpurilor delicte şi a altor obiecte în cadrul desfăşurării procesului penal

(1) La păstrarea corpurilor delicte şi a altor obiecte, la transmiterea lor pentru efectuarea expertizei sau a constatării tehnico-ştiinţifice sau medico-legale, precum şi la transmiterea cauzei altui organ de urmărire penală sau altei instanţe judecătoreşti trebuie să fie luate măsuri pentru a preveni pierderea, deteriorarea, alterarea, atingerea între ele sau amestecul corpurilor delicte ori al altor obiecte.

(2) În cazul transmiterii cauzei, în documentul de însoţire, în anexele la el şi în informaţia anexată la rechizitoriu se indică toate corpurile delicte şi alte obiecte care au fost anexate la dosar şi pe care îl însoţesc, precum şi locul lor de păstrare dacă ele nu sînt anexate la dosar.

(3) La transmiterea cauzei în care figurează corpuri delicte, organul care primeşte cauza verifică prezenţa obiectelor anexate la dosar în conformitate cu datele menţionate în documentul de însoţire a cauzei. Despre rezultatele acestei verificări se face menţiune în documentul de însoţire.

Articolul 161. Hotărîrea cu privire la corpurile delicte adoptată pînă la soluţionarea cauzei penale

(1) Pînă la soluţionarea cauzei penale, procurorul, în faza urmăririi penale, sau, după caz, instanţa dispune restituirea către proprietarul sau posesorul legal:

1) a produselor uşor alterabile;

2) a obiectelor necesare acestuia pentru viaţa cotidiană;

3) a animalelor domestice, pasărilor, altor animale care necesită îngrijire permanentă;

4) a automobilului sau a unui alt mijloc de transport, dacă acesta nu a fost sechestrat pentru asigurarea acţiunii civile în cauza penală sau a posibilei confiscări speciale a bunurilor.

(2) Corpurile delicte voluminoase care necesită condiţii speciale de păstrare şi care nu au pe ele urme ale infracţiunii, precum şi alte corpuri delicte, cu excepţia celor care au servit la săvîrşirea infracţiunii şi care păstrează pe ele urmele infracţiunii, se transmit instituţiilor fiscale respective pentru a fi utilizate, păstrate, îngrijite sau comercializate.

(3) În cazul în care proprietarul sau posesorul legal al corpurilor delicte menţionate la alin.(2) nu este cunoscut sau dacă restituirea lor este imposibilă din alte motive, ele se predau instituţiilor fiscale respective pentru a se decide utilizarea, păstrarea, îngrijirea sau comercializarea acestora cu transferarea banilor încasaţi la contul de depozit al procuraturii sau al instanţei de judecată respective.

(4) Banii marcaţi, asupra cărora au fost îndreptate acţiunile criminale, se trec în venitul statului, iar echivalentul lor se restituie proprietarului de la bugetul de stat. La cererea victimei, echivalentul banilor recunoscuţi drept corpuri delicte poate fi restituit în temeiul hotărîrii judecătorului de instrucţie.

[Art.161 al.(4) introdus prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 162. Hotărîrea cu privire la corpurile delicte adoptată la soluționarea cauzei penale

(1) În cazul în care procurorul dispune încetarea urmăririi penale sau în cazul soluționării cauzei în fond, se hotărăşte chestiunea cu privire la corpurile delicte. În acest caz:

[Art.162 al.1) modificat prin LP292-XVI din 21.12.07, MO28-29/08.02.08 art.82]

1) uneltele care au servit la săvîrşirea infracțiunii vor fi confiscate şi predate instituțiilor respective sau nimicite;

2) obiectele a căror circulație este interzisă vor fi predate instituțiilor respective sau nimicite;

3) lucrurile care nu prezintă nici o valoare şi care nu pot fi utilizate vor fi distruse, iar în cazurile în care sînt cerute de persoane ori instituții interesate, ele pot fi remise acestora;

4) banii şi alte valori dobîndite pe cale criminală sau asupra cărora au fost îndreptate acțiunile criminale se restituie proprietarului sau, după caz, se trec în venitul statului. Celelalte obiecte se predau proprietarilor legali, iar dacă aceştia nu sînt identificați, se trec în proprietatea statului. În caz de conflict referitor la apartenența acestor obiecte, litigiul se soluționează în ordinea procedurii civile. Banii marcați, asupra cărora au fost îndreptate acțiunile criminale, se trec în venitul statului, iar echivalentul lor se restituie proprietarului de la bugetul de stat;

[Art.162 pct.4) modificat prin LP292-XVI din 21.12.07, MO28-29/08.02.08 art.82]

[Art.162 al.(1) pct.4) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

5) documentele care constituie corpuri delicte rămîn în dosar pe tot termenul de păstrare a lui sau, la solicitare, se remit persoanelor interesate;

6) obiectele ridicate de organul de urmărire penală, dar care nu au fost recunoscute corpuri delicte, se remit persoanelor de la care au fost ridicate.

(2) Valoarea obiectelor alterate, deteriorate sau pierdute în urma efectuării expertizei şi a altor acțiuni legale se atribuie la cheltuielile judiciare. Dacă aceste obiecte au aparținut învinuitului, inculpatului sau persoanei civilmente responsabile, contravaloarea acestora nu se restituie. Dacă aceste obiecte au aparținut altor persoane, contravaloarea lor se restituie din bugetul de stat şi poate fi încasată de la condamnat sau de la partea civilmente responsabilă.

[Art.162 al.2) modificat prin LP292-XVI din 21.12.07, MO28-29/08.02.08 art.82]

(3) În caz de achitare a persoanei, precum şi în caz de scoatere de sub urmărire penală pe temei de reabilitare, contravaloarea obiectelor alterate sau pierdute în cadrul efectuării expertizei sau a altor acțiuni legale se restituie proprietarului sau posesorului legal, indiferent de calitatea lui procesuală, din bugetul de stat.

(4) În cazul în care corpurile delicte au fost transmise conform destinației potrivit prevederilor art.161 alin.(3), proprietarului sau, după caz, posesorului legal i se restituie obiecte de acelaşi gen şi calitate sau i se plătește contravaloarea lor pornind de la prețurile libere în vigoare la momentul compensării.

[Art.162 modificat prin LP292-XVI din 21.12.07, MO28-29/08.02.08 art.82]

Articolul 163. Procesele-verbale ale acțiunilor procesuale

Procesele-verbale ale acțiunilor procesuale, întocmite conform prevederilor prezentului cod, constituie mijloace de probă în cazul în care ele confirmă circumstanțele constatate în cadrul cercetării la fața locului, percheziției corporale, a domiciliului, ridicării obiectelor, documentelor sau corespondenței, luării de probe pentru expertiză, declarației orale despre o infracțiune, prezentării pentru recunoaştere, exhumării cadavrului, verificării declarațiilor la fața locului, reconstituirii faptei, interceptării convorbirilor telefonice şi a altor convorbiri şi al altor procedee probatorii.

Articolul 164. Înregistrările audio sau video, fotografiile şi alte forme de purtători de informație

Înregistrările audio sau video, fotografiile, mijloacele de control tehnic, electronic, magnetic, optic şi alți purtători de informație tehnico-electronică, dobîndite în condițiile prezentului cod, constituie mijloace de probă dacă ele conțin date sau indici temeinici privind pregătirea sau

săvîrşirea unei infracţiuni şi dacă conţinutul lor contribuie la aflarea adevărului în cauza respectivă.

Titlul V
MĂSURILE PROCESUALE DE CONSTRÎNGERE

Capitolul I
REŢINEREA

Articolul 165. Noţiunea de reţinere

(1) Constituie reţinere privarea persoanei de libertate, pe o perioadă scurtă de timp, dar nu mai mult de 72 de ore, în locurile şi în condiţiile stabilite prin lege.

(2) Pot fi supuse reţinerii:

1) persoanele bănuite de săvîrşirea unei infracţiuni pentru care legea prevede pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de un an;

2) învinuitul, inculpatul care încalcă condiţiile măsurilor preventive neprivative de libertate, luate în privinţa lui, dacă infracţiunea se pedepseşte cu închisoare;

3) condamnaţii în privinţa cărora au fost adoptate hotărîri de anulare a condamnării cu suspendarea condiţionată a executării pedepsei sau de anulare a liberării condiţionate de pedeapsă înainte de termen.

(3) Reţinerea persoanei poate avea loc în baza:

1) procesului-verbal, în cazul apariţiei nemijlocite a motivelor verosimile de a bănui că persoana a săvîrşit infracţiunea;

2) ordonanţei organului de urmărire penală;

3) hotărîrii instanţei de judecată cu privire la reţinerea persoanei condamnate pînă la soluţionarea chestiunii privind anularea condamnării cu suspendarea condiţionată a executării pedepsei sau anularea liberării condiţionate de pedeapsă înainte de termen ori, după caz, cu privire la reţinerea persoanei pentru săvîrşirea infracţiunii de audienţă.

Articolul 166. Temeiurile pentru reţinerea persoanei bănuite de săvîrşirea infracţiunii

(1) Organul de urmărire penală are dreptul să reţină persoana, dacă există o bănuială rezonabilă privind săvîrşirea unei infracţiuni pentru care legea prevede pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de un an, numai în cazurile:

1) dacă aceasta a fost prinsă în flagrant delict;

2) dacă martorul ocular, inclusiv victima, indică direct că anume această persoană a săvîrşit infracţiunea;

3) dacă pe corpul sau pe hainele persoanei, la domiciliul ei ori în unitatea ei de transport sînt descoperite urme evidente ale infracţiunii.

(2) În alte circumstanţe care servesc temei pentru o bănuială rezonabilă că o persoană a săvîrşit infracţiunea, aceasta poate fi reţinută numai dacă a încercat să se ascundă sau dacă nu are loc de trai permanent ori nu i s-a putut constata identitatea.

(3) Reţinerea persoanei bănuite poate fi dispusă şi dacă există temeiuri rezonabile de a presupune că aceasta se va sustrage de la urmărirea penală, va împiedica aflarea adevărului sau va săvîrşi alte infracţiuni.

(4) Reţinerea persoanei mature în temeiurile prevăzute la alin.(1) poate avea loc pînă la înregistrarea infracţiunii în modul stabilit de lege. Înregistrarea infracţiunii se efectuează imediat, dar nu mai tîrziu de 3 ore de la momentul aducerii persoanei reţinute la organul de urmărire penală, iar în cazul în care fapta pentru care persoana a fost reţinută nu este înregistrată în mod corespunzător, persoana se eliberează imediat, cu excepţia prevăzută la art.273 alin.(1) pct.2).

(5) Reţinerea persoanei în condiţiile prezentului articol nu poate depăşi 72 de ore din momentul privării de libertate.

(6) Reţinerea minorului nu poate depăşi 24 de ore.

(7) Persoana reţinută în condiţiile prezentului articol, pînă la expirarea termenului prevăzut la alin.(5) şi (6), trebuie să fie adusă cît mai curînd posibil din momentul reţinerii în faţa judecătorului de instrucţie pentru a fi examinată chestiunea arestării sau, după caz, a eliberării acesteia. Demersul privind arestarea persoanei reţinute urmează a fi înaintat cu cel puţin 3 ore înainte de expirarea termenului de reţinere. Procurorul, în termenele prevăzute la alin.(5) şi (6), va emite o ordonanţă de eliberare a persoanei reţinute fie, după caz, va înainta demersul, conform art.307, judecătorului de instrucţie.

[Art.166 în redacţia LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

[Art.166 al.(4) modificat prin LP184-XVI din 29.06.06, MO126-130/11.08.06 art.599]

Articolul 167. Procedura de reţinere a persoanei

(1) Despre fiecare caz de reţinere a unei persoane bănuite de săvîrşirea unei infracţiuni organul de urmărire penală, în termen de pînă la 3 ore de la momentul privării ei de libertate, întocmeşte un proces-verbal de reţinere, în care se indică temeiurile, motivele, locul, anul, luna, ziua şi ora reţinerii, fapta săvîrşită de persoana respectivă, rezultatele percheziţiei corporale a persoanei reţinute, precum şi data şi ora întocmirii procesului-verbal. Procesul-verbal se aduce la cunoştinţă persoanei reţinute, totodată ei i se înmînează în scris informaţia despre drepturile prevăzute la art.64, inclusiv dreptul de a tăcea, de a nu mărturisi împotriva sa, de a da explicaţii care se includ în procesul-verbal, de a beneficia de asistenţa unui apărător şi de a face declaraţii în prezenţa acestuia, fapt care se menţionează în procesul-verbal. Procesul-verbal de reţinere se semnează de persoana care l-a întocmit şi de persoana reţinută. În termen de pînă la 3 ore de la reţinere, persoana care a întocmit procesul-verbal prezintă procurorului o comunicare în scris referitoare la reţinere.

(1^1) Organul de urmărire penală, în timp de o oră după reţinerea persoanei, solicită oficiului teritorial al Consiliului Naţional pentru Asistenţă Juridică Garantată de Stat sau unor alte persoane împuternicite de acesta desemnarea unui avocat de serviciu pentru acordarea asistenţei juridice de urgenţă. Solicitarea de a desemna un avocat de serviciu este prezentată în scris, inclusiv prin fax, sau la telefon

[Art.167 al.(11) introdus prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

(2) Motivele reţinerii imediat se aduc la cunoştinţă persoanei reţinute numai în prezenţa unui apărător ales sau a unui avocat de serviciu care acordă asistenţă juridică de urgenţă.

[Art.167 al.(2) introdus prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

(2^1) Organul de urmărire penală este obligat să asigure condiţii pentru întrevederea confidenţială între persoana reţinută şi apărătorul său pînă la prima audiere.

[Art.167 al.(21) introdus prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

(3) În cazul reţinerii minorului, persoana care efectuează urmărirea penală este obligată să comunice imediat aceasta procurorului şi părinţilor minorului sau persoanelor care îi înlocuiesc.

(4) Persoana reţinută va fi audiată în conformitate cu prevederile art.103 şi 104, dacă acceptă să fie audiată.

(5) Persoana care efectuează reţinerea este în drept să supună persoana reţinută percheziţiei corporale în condiţiile art.130.

[Art.167 modificat prin LP184-XVI din 29.06.06, MO126-130/11.08.06 art.599]

Articolul 168. Dreptul cetăţenilor de a prinde persoana bănuită de săvîrşirea infracţiunii

(1) Oricine este în drept să prindă şi să aducă forţat la poliţie sau la o altă autoritate publică persoana prinsă asupra faptului săvîrşirii unei infracţiuni sau care a încercat să se ascundă ori să fugă imediat după săvîrşirea infracţiunii.

(2) Persoana prinsă în condiţiile alin.(1) poate fi legată în cazul în care opune rezistenţă reţinerii. Dacă sînt temeiuri rezonabile de a presupune că persoana prinsă are asupra sa armă ori alte obiecte periculoase sau obiecte care prezintă interes pentru cauza penală, persoana care a prins-o poate să-i controleze hainele şi să-i ia obiectele respective pentru a le transmite organului de urmărire penală.

(3) Persoana prinsă în condiţiile prezentului articol şi adusă la organul de urmărire penală este reţinută conform prevederilor art.166 şi 167 sau eliberată, după caz.

[Art.168 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 169. Reţinerea persoanei în baza ordonanţei organului de urmărire penală pentru a fi pusă sub învinuire

(1) Organul de urmărire penală adoptă o ordonanţă de reţinere a persoanei în cazul în care probele administrate în cauza penală dau temei rezonabil de a presupune că ea a comis infracţiunea şi că persoana respectivă nu se află în localitatea dată sau locul ei de aflare nu este cunoscut. Această ordonanţă este obligatorie pentru executare de către orice colaborator al organului de urmărire penală sau al poliţiei care va găsi bănuitul.

[Art.169 al.(1) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(2) Despre executarea ordonanţei de reţinere este informat imediat organul care a adoptat ordonanţa în cauza respectivă.

(3) Reţinerea persoanei în temeiul prevăzut la alin.(1) se efectuează conform procedurii şi în termenele prevăzute la art.166 şi 167.

Articolul 170. Reţinerea învinuitului în baza ordonanţei organului de urmărire penală pînă la arestare

(1) În cazul în care învinuitul încalcă condiţiile prevăzute de măsurile preventive aplicate în privinţa lui sau obligaţia dată în scris de a se prezenta la citarea organului de urmărire penală ori a instanţei şi de a comunica noul loc de trai, procurorul este în drept să emită o ordonanţă privind reţinerea acestui învinuit, cu înaintarea concomitentă judecătorului de instrucţie a demersului privind arestarea lui.

(2) Reţinerea efectuată în condiţiile alin.(1) nu poate depăşi termenul de 72 de ore şi se va efectua numai în cazurile în care, conform legii, persoana poate fi supusă arestării preventive.

Articolul 171. Reţinerea persoanei în baza încheierii instanţei în caz de infracţiune de audienţă

Dacă în cursul şedinţei de judecată se săvîrşeşte o faptă ce conţine elemente de infracţiune prevăzute de legea penală, preşedintele şedinţei dispune identificarea persoanei care a săvîrşit infracţiunea şi reţinerea ei, fapt despre care se face o menţiune în procesul-verbal al şedinţei. Instanţa adoptă o încheiere de trimitere procurorului a materialelor şi de reţinere a persoanei. Copia de pe încheiere şi persoana reţinută vor fi trimise neîntîrziat procurorului sub escorta poliţiei judiciare. După ce va primi materialele şi va fi adusă persoana reţinută, procurorul va proceda conform legii.

[Art.172 exclus prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 173. Înştiinţarea despre reţinere

(1) Persoana care a întocmit procesul-verbal de reţinere, imediat, dar nu mai tîrziu de 6 ore, este obligată să dea posibilitate persoanei reţinute să anunţe una din rudele apropiate sau o altă persoană, la propunerea reţinutului, despre locul unde acesta este deţinut sau o anunţă singură.

(2) În cazul în care persoana reţinută este cetăţean al unui alt stat, despre reţinere este informată, în termenul menţionat în alin.(1), ambasada sau consulatul acestui stat dacă persoana reţinută o cere.

(3) Dacă persoana reţinută este militar, în termenul prevăzut în alin.(1), este informată unitatea militară, în care ea îşi îndeplineşte serviciul militar, sau centrul militar unde este la evidenţă, precum şi persoanele menţionate în alin.(1).

(4) În cazuri excepţionale, dacă aceasta o cere caracterul deosebit al cauzei, în scopul

asigurării secretului etapei începătoare a urmăririi penale, cu consimțământul judecătorului de instrucție, înștiințarea despre reținere poate fi efectuată în termen care nu va depăşi 72 de ore de la reținere, cu excepția cazului în care persoana reținută este minoră.

(5) În cazul în care, în urma reținerii persoanei, rămîn fără supraveghere minori sau alte persoane pe care le are la întreținere ori bunurile acesteia, organul de urmărire penală este obligat să ia măsurile prevăzute în art.189.

Articolul 174. Eliberarea persoanei reținute

(1) Persoana reținută urmează să fie eliberată în cazurile în care:

1) nu s-au confirmat motivele verosimile de a bănui că persoana reținută a săvîrşit infracțiunea;

2) lipsesc temeiuri de a priva în continuare persoana de libertate;

3) organul de urmărire penală a constatat la reținerea persoanei o încălcare esențială a legii;

4) a expirat termenul reținerii;

5) instanța nu a autorizat arestarea preventivă a persoanei.

[Art.174 al.(1) pct.5) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(2) Persoana eliberată după reținere nu poate fi reținută din nou pentru aceleaşi temeiuri.

(3) La eliberare, persoanei reținute i se înmînează certificat în care se menționează de către cine a fost reținută, temeiul, locul şi timpul reținerii, temeiul şi timpul eliberării.

Capitolul II
MĂSURILE PREVENTIVE

Articolul 175. Noțiunea şi categoriile de măsuri preventive

(1) Măsurile cu caracter de constrîngere prin care bănuitul, învinuitul, inculpatul este împiedicat să întreprindă anumite acțiuni negative asupra desfăşurării procesului penal sau asupra asigurării executării sentinței constituie măsuri preventive.

(2) Măsurile preventive sînt orientate spre a asigura buna desfăşurare a procesului penal sau a împiedica bănuitul, învinuitul, inculpatul să se ascundă de urmărirea penală sau de judecată, spre aceea ca ei să nu împiedice stabilirea adevărului ori spre asigurarea de către instanță a executării sentinței.

(3) Măsuri preventive sînt:

1) obligarea de a nu părăsi localitatea;

2) obligarea de a nu părăsi țara;

3) garanția personală;

4) garanția unei organizații;

5) ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport;

6) transmiterea sub supraveghere a militarului;

7) transmiterea sub supraveghere a minorului;

8) liberarea provizorie sub control judiciar;

9) liberarea provizorie pe cauțiune;

10) arestarea la domiciliu;

11) arestarea preventivă.

(4) Arestarea la domiciliu şi arestarea preventivă pot fi aplicate numai față de bănuit, învinuit, inculpat. Transmiterea persoanei sub supraveghere se aplică numai față de minori. Transmiterea sub supraveghere a comandantului unității militare se aplică numai față de militari şi față de supuşii militari în timpul concentrărilor. Ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport poate fi ca măsură preventivă principală sau ca măsură complementară la o altă măsură preventivă.

(5) Liberarea provizorie sub control judiciar şi liberarea provizorie pe cauțiune sînt măsuri preventive de alternativă arestării şi pot fi aplicate numai față de persoana în privința căreia s-a înaintat demers pentru arestare sau față de bănuitul, învinuitul, inculpatul care sînt deja arestați.

[Art.175 al.(5) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 176. Temeiurile pentru aplicarea măsurilor preventive

(1) Măsurile preventive pot fi aplicate de către procuror, din oficiu ori la propunerea organului de urmărire penală, sau, după caz, de către instanța de judecată numai în cazurile în care există suficiente temeiuri rezonabile de a presupune că bănuitul, învinuitul, inculpatul ar putea să se ascundă de organul de urmărire penală sau de instanță, să împiedice stabilirea adevărului în procesul penal ori să săvîrşească alte infracțiuni, de asemenea ele pot fi aplicate de către instanță pentru asigurarea executării sentinței.

(2) Arestarea preventivă şi măsurile preventive de alternativă arestării se aplică numai în cazurile existenței unei bănuieli rezonabile privind săvîrşirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsă privativă de libertate pe un termen mai mare de 2 ani, iar în cazul existenței unei bănuieli rezonabile privind săvîrşirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsă privativă de libertate pe un termen mai mic de 2 ani, ele se aplică dacă învinuitul, inculpatul a comis cel puțin una din acțiunile menționate în alin.(1).

(3) La soluționarea chestiunii privind necesitatea aplicării măsurii preventive respective, organul de urmărire penală şi instanța de judecată vor lua în considerare următoarele criterii complementare:

1) caracterul şi gradul prejudiciabil al faptei incriminate;
2) persoana bănuitului, învinuitului, inculpatului;
3) vîrsta şi starea sănătății lui;
4) ocupația lui;
5) situația familială şi prezența persoanelor întreținute;
6) starea lui materială;
7) prezența unui loc permanent de trai;
8) alte circumstanțe esențiale.

(4) În cazul în care lipsesc temeiuri pentru aplicarea unei măsuri preventive față de bănuit, învinuit, inculpat, de la el se ia obligația în scris de a se prezenta la citarea organului de urmărire penală sau a instanței şi de a le informa despre schimbarea domiciliului.

[Art.176 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 177. Actul prin care se aplică măsura preventivă

(1) Referitor la aplicarea măsurii preventive procurorul care conduce sau efectuează urmărirea penală, din oficiu sau la demersul organului de urmărire penală, emite o ordonanță motivată, iar instanța de judecată adoptă o încheiere motivată, în care se indică infracțiunea de care este bănuită sau învinuită persoana, temeiul alegerii măsurii preventive respective, cu menționarea datelor concrete care au determinat luarea acestei măsuri preventive. În ordonanța procurorului sau, după caz, în încheierea instanței de judecată se menționează că învinuitului, inculpatului i s-au explicat consecințele încălcării măsurii preventive aplicate.

(2) Arestarea preventivă, arestarea la domiciliu, liberarea provizorie a persoanei pe cauțiune şi liberarea provizorie a persoanei sub control judiciar se aplică numai conform hotărîrii instanței de judecată emise, atît în baza demersului procurorului, cît şi din oficiu atunci cînd judecă cauza respectivă. Arestarea la domiciliu, liberarea provizorie pe cauțiune şi liberarea provizorie a persoanei sub control judiciar se aplică de către instanță ca alternativă a arestării preventive, în baza demersului organului de urmărire penală sau la cererea părții apărării.

(3) Copia de pe ordonanța sau de pe încheierea privind luarea măsurii preventive se înmînează neîntîrziat persoanei față de care ea se aplică şi totodată i se explică modul şi termenul de atac al acestor hotărîri prevăzute în art.196.

Articolul 178. Obligarea de a nu părăsi localitatea sau obligarea de a nu părăsi țara

(1) Obligarea de a nu părăsi localitatea constă în îndatorirea impusă în scris bănuitului, învinuitului, inculpatului de către procuror sau, după caz, de instanța de judecată de a se afla la

dispoziţia organului de urmărire penală sau a instanţei, de a nu părăsi localitatea, în care domiciliază permanent sau temporar, fără încuviinţarea procurorului sau a instanţei, de a nu se ascunde de procuror sau instanţă, de a nu împiedica urmărirea penală şi judecarea cauzei, de a se prezenta la citarea organului de urmărire penală şi a instanţei de judecată şi de a le comunica acestora despre schimbarea domiciliului.

(2) Obligarea de a nu părăsi ţara constă în îndatorirea impusă bănuitului, învinuitului, inculpatului de către procuror sau de instanţa de judecată de a nu părăsi ţara fără încuviinţarea organului care a dispus această măsură, precum şi în îndeplinirea altor obligaţii prevăzute la alin.(1).

[Art.178 al.(2) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(3) Durata măsurilor preventive prevăzute la alin.(1) şi (2) nu poate depăşi 30 de zile şi, după caz, poate fi prelungită doar motivat. Prelungirea se dispune de către procuror şi fiecare prelungire nu poate depăşi 30 de zile.

(4) Copia de pe hotărîrea definitivă a procurorului sau a instanţei, adoptată în condiţiile prezentului articol, se trimite organului de poliţie în a cărei rază teritorială locuieşte învinuitul, inculpatul sau, după caz, organelor de frontieră pentru executare şi ridicarea provizorie a paşaportului în cazul prevăzut în alin.(2).

Articolul 179. Garanţia personală

(1) Garanţia personală constă în angajamentul în scris pe care persoane demne de încredere şi-l iau în sensul că, prin autoritatea lor şi suma bănească depusă, garantează comportamentul respectiv al bănuitului, învinuitului, inculpatului, inclusiv respectarea ordinii publice şi prezentarea lui cînd va fi citat de organul de urmărire penală sau de instanţa de judecată, precum şi îndeplinirea altor obligaţii procesuale. Numărul garanţilor nu poate fi mai mic de 2 şi mai mare de 5.

(2) Garanţia personală, ca măsură preventivă, se admite doar la cererea în scris a garanţilor şi cu acordul persoanei în privinţa căreia se dă garanţia.

(3) La prezentarea în scris a garanţiei, fiecare garant concomitent depune la contul de depozit al procuraturii sau al instanţei de judecată o sumă bănească de la 50 la 300 unităţi convenţionale.

(4) Drepturile şi obligaţiile garantului, precum şi modul de efectuare a garanţiei, sînt prevăzute în art.181.

Articolul 180. Garanţia unei organizaţii

(1) Garanţia unei organizaţii constă în angajamentul în scris al unei persoane juridice demne de încredere pe care şi-l ia în sensul că, prin autoritatea sa şi suma bănească depusă, garantează comportamentul respectiv al bănuitului, învinuitului, inculpatului, inclusiv respectarea ordinii publice, prezentarea lui cînd va fi citat de organul de urmărire penală sau instanţa de judecată, precum şi îndeplinirea altor obligaţii procesuale.

(2) Asumîndu-şi o asemenea garanţie, persoana juridică trebuie să depună la contul de depozit al procuraturii sau al instanţei de judecată o sumă bănească în mărime de la 300 la 500 unităţi convenţionale.

(3) Drepturile şi obligaţiile organizaţiei garant, precum şi modul de efectuare a garanţiei, sînt prevăzute în art.181.

Articolul 181. Modul de dispunere şi exercitare a garanţiei
de către persoane fizice şi juridice

(1) Garanţia personală şi garanţia unei organizaţii se dispun de către procurorul care conduce sau efectuează urmărirea penală prin ordonanţă, iar de către instanţa de judecată – prin încheiere.

(2) Procurorul sau instanţa, stabilind că garantul este demn de încredere şi bănuitului, învinuitului, inculpatului îi poate fi aplicată garanţia personală sau garanţia organizaţiei prevăzute în art.179 şi 180, decide aplicarea unei asemenea măsuri preventive, făcîndu-i cunoscute garantului esenţa cauzei şi obligaţiile lui. După aceasta, garantul susţine solicitarea sa sau o retrage, fapt despre care se consemnează în procesul-verbal.

(3) Garantul este în drept, în orice moment al procesului penal, să renunțe la garanția asumată. În cazul în care renunțarea la garanția asumată a parvenit în temeiul înaintării unei învinuiri noi, apariției unor circumstanțe despre care garantul nu a ştiut sau nu a putut şti la momentul asumării garanției, imposibilității garantului de a asigura mai departe garanția comportamentului respectiv al învinuitului, inculpatului din cauza plecării în altă localitate sau a îmbolnăvirii grave a garantului, precum şi a încetării existenței persoanei juridice garant, plecării în altă localitate sau trecerii în altă organizație a învinuitului, inculpatului, suma depozitată pentru asigurarea garanției se restituie garantului de către organul care a dispus garanția.

(4) Garantul poate primi suma depozitată în scopul asigurării garanției şi în cazul dacă:

1) procurorul sau instanța a schimbat măsura preventivă din motive care nu sînt legate de comportamentul învinuitului, inculpatului sau a revocat măsura preventivă;

2) garantul persoană juridică a pierdut capacitatea juridică şi nu poate asigura garanția.

(5) Suma depusă de garant în asigurarea garanției trece în contul statului, în baza hotărîrii instanței, în cazul în care garantul:

1) nu a asigurat obligația sa pentru un comportament respectiv al bănuitului, învinuitului, inculpatului;

2) a renunțat nemotivat la garanția asumată.

(6) Hotărîrea cu privire la trecerea în contul statului a sumei depozitate în asigurarea garanției, adoptată în modul prevăzut în alin.(5), poate fi atacată cu recurs în instanța ierarhic superioară.

Articolul 182. Ridicarea provizorie a permisului de conducere
a mijloacelor de transport

(1) Ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport este o măsură preventivă care se aplică persoanelor pentru săvîrşirea infracțiunilor în domeniul transporturilor, precum şi în cazul utilizării mijlocului de transport la săvîrşirea infracțiunii.

(2) Ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport poate fi aplicată ca măsura principală sau că măsură complementară la o altă măsură preventivă şi se dispune de către judecătorul de instrucție la demersul motivat al procurorului care conduce sau efectuează urmărirea penală sau de către instanță – prin încheiere.

(3) Copia de pe încheierea instanței privind ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport se transmite , pentru executare, organului de poliție rutieră şi organului abilitat cu dreptul de a elibera asemenea permise de conducere.

[Art.182 al.(3) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 183. Transmiterea sub supraveghere a militarului

(1) Transmiterea sub supraveghere a bănuitului, învinuitului, inculpatului militar constă în punerea în sarcina comandantului unității militare a obligației de a asigura comportarea respectivă şi prezentarea bănuitului, învinuitului, inculpatului militar la citare în organul de urmărire penală sau în instanță. Transmiterea militarului sub supraveghere se dispune de către procuror sau, după caz, de instanță.

(2) Comandantului unității militare i se înmînează ordonanța de aplicare a măsurii preventive de trimitere sub supraveghere a militarului, i se aduc la cunoştință fondul cauzei, obligațiile şi responsabilitatea lui, fapt care se consemnează în procesul-verbal.

(3) Pentru exercitarea obligațiilor sale asupra militarului luat sub supraveghere, comandantul unității militare este în drept să aplice față de el măsurile prevăzute de Regulamentul disciplinei militare.

[Art.183 al.3) modificat prin LP224-XVI din 25.10.07, MO184-187/30.11.07 art.715]

(4) În perioada aplicării măsurii preventive, militarul transmis sub supravegherea comandantului este lipsit de dreptul de a purta armă şi nu se trimite la lucru în afara unității militare.

(5) Dacă militarul bănuit, învinuit, inculpat a comis acțiuni prevăzute în art.176 alin.(1), comandantul imediat informează procurorul sau, după caz, instanța care a aplicat această măsură.

(6) Persoanele obligate să exercite supravegherea bănuitului, învinuitului, inculpatului militar, care nu au executat aceste obligaţii, poartă răspundere conform Regulamentul disciplinei militare.

[Art.183 al.6) modificat prin LP224-XVI din 25.10.07, MO184-187/30.11.07 art.715]

Articolul 184. Transmiterea sub supraveghere a minorului

(1) Transmiterea sub supraveghere a minorului constă în asumarea în scris a obligaţiei de către unul din părinţi, tutore, curator sau de către o altă persoană demnă de încredere, precum şi de către conducătorul instituţiei de învăţământ speciale unde învaţă minorul, de a asigura prezentarea acestuia, cînd va fi citat, la organul de urmărire penală sau la instanţă, precum şi de a contracara acţiunile prevăzute la art.176 alin.(1).

(2) Pînă la transmiterea sub supraveghere a minorului, procurorul sau instanţa vor solicita de la autoritatea tutelară informaţie despre persoanele cărora urmează să le fie transmis minorul sub supraveghere pentru a se convinge că acestea sînt capabile să asigure supravegherea lui. Constatînd ca această măsură preventivă poate fi luată în privinţa minorului, procurorul adoptă o ordonanţă, iar instanţa – o încheiere, de aplicare a acesteia.

(3) Transmiterea sub supraveghere a minorului se face numai la cererea scrisă a persoanelor menţionate în alin.(1), care iau cunoştinţă de fondul cauzei şi de obligaţiile lor, fapt ce se consemnează în procesul-verbal

(4) Dacă persoana căreia i-a fost transmis sub supraveghere minorul şi-a încălcat obligaţiile, ea poate fi supusă de către judecătorul de instrucţie sau, după caz, de către instanţă unei amenzi judiciare în mărime de la 10 la 25 unităţi convenţionale. Hotărîrea de aplicare a amenzii judiciare în condiţiile prezentului alineat poate fi atacată cu recurs.

Articolul 185. Arestarea preventivă

(1) Arestarea preventivă constă în deţinerea bănuitului, învinuitului, inculpatului în stare de arest în locurile şi în condiţiile prevăzute de lege.

(2) Arestarea preventivă poate fi aplicată în cazurile şi în condiţiile prevăzute în art.176, precum şi dacă:

1) bănuitul, învinuitul, inculpatul nu are loc permanent de trai pe teritoriul Republicii Moldova;

2) bănuitul, învinuitul, inculpatul nu este identificat;

3) bănuitul, învinuitul, inculpatul a încălcat condiţiile altor măsuri preventive aplicate în privinţa sa.

(3) La soluţionarea chestiunii privind arestarea preventivă, judecătorul de instrucţie sau instanţă de judecată este în drept să dispună arestare la domiciliu, liberare provizorie sub control judiciar sau liberare provizorie pe cauţiune.

(4) Încheierea privind arestarea preventivă poate fi atacată cu recurs în instanţa ierarhic superioară.

Articolul 186. Termenul ţinerii persoanei în stare de arest
şi prelungirea lui

(1) Termenul ţinerii persoanei în stare de arest curge de la momentul privării persoanei de libertate la reţinerea ei, iar în cazul în care ea nu a fost reţinută – de la momentul executării hotărîrii judecătoreşti privind aplicarea acestei măsuri preventive. În termenul ţinerii bănuitului, învinuitului, inculpatului în stare de arest se include timpul în care persoana:

1) a fost reţinută şi arestată preventiv;

2) a fost sub arest la domiciliu;

3) s-a aflat într-o instituţie medicală, la decizia judecătorului de instrucţie sau a instanţei, pentru expertiză în condiţii de staţionar, precum şi la tratament, în urma aplicării în privinţa ei a măsurilor de constrîngere cu caracter medical.

(2) Ţinerea persoanei în stare de arest în faza urmăririi penale pînă la trimiterea cauzei în judecată nu va depăşi 30 de zile, cu excepţia cazurilor prevăzute de prezentul cod.

(3) În cazuri excepționale, în funcție de complexitatea cauzei penale, de gravitatea infracțiunii şi în caz de pericol al dispariției învinuitului ori de risc al exercitării din partea lui a presiunii asupra martorilor sau al nimicirii ori deteriorării mijloacelor de probă, durata ținerii învinuitului în stare de arest preventiv la faza urmăririi penale poate fi prelungită:

1) pînă la 6 luni, dacă persoana este învinuită de săvîrşirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsă maximă de pînă la 15 ani închisoare;

2) pînă la 12 luni, dacă persoana este învinuită de săvîrşirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsă maximă de pînă la 25 de ani închisoare sau detențiune pe viață.

(4) Învinuiților minori durata ținerii în stare de arest preventiv poate fi prelungită numai pînă la 4 luni.

(5) Fiecare prelungire a duratei arestării preventive nu poate depăşi 30 de zile în faza urmăririi penale şi 90 de zile în faza judecării cauzei.

(6) În caz dacă este necesar de a prelungi durata arestării preventive a învinuitului, inculpatului procurorul, nu mai tîrziu de 5 zile pînă la expirarea termenului de arestare, înaintează judecătorului de instrucție sau, după caz, instanței care judecă cauza un demers privind prelungirea acestui termen. În cazul în care, la data adoptării sentinței, termenul arestului preventiv rămas este mai mic de 15 zile, instanța de judecată este obligată, la demersul procurorului, să se pronunțe asupra prelungirii termenului arestului preventiv pînă la pronunțarea sentinței.

(7) La soluționarea demersului privind prelungirea termenului arestării preventive, judecătorul de instrucție sau, după caz, instanța de judecată este în drept să înlocuiască arestarea preventivă cu arestarea la domiciliu, liberare provizorie sub control judiciar sau liberare provizorie pe cauțiune.

(8) După trimiterea cauzei în instanța de judecată, termenul judecării cauzei cu menținerea inculpatului în stare de arest, din ziua primirii cauzei în instanța de judecată şi pînă la pronunțarea sentinței, nu poate depăşi 6 luni, dacă persoana este învinuită de săvîrşirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa maximă de pînă la 15 ani închisoare, şi 12 luni, dacă persoana este învinuită de săvîrşirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa maximă de pînă la 25 de ani închisoare sau detențiune pe viață.

(9) După expirarea termenelor stabilite la alin.(5) şi (8), termenul judecării cauzei cu menținerea inculpatului în stare de arest poate fi prelungit doar în cazuri excepționale, la demersul procurorului, printr-o încheiere motivată a instanței care judecă cauza, de fiecare dată cu 3 luni pînă la pronunțarea sentinței.

(10) Hotărîrea instanței de prelungire a termenului de judecare a cauzei cu menținerea în stare de arest a inculpatului poate fi atacată cu recurs în instanța ierarhic superioară. Atacarea hotărîrii nu suspendă examinarea cauzei.

(11) Prevederile stabilite la alin.(5), (6), (8), (9) şi (10) se aplică, în mod corespunzător, la examinarea cauzei în apel.

(12) Prelungirea duratei arestării preventive pînă la 6 luni se decide de către judecătorul de instrucție în baza demersului procurorului din circumscripția în raza teritorială a căreia se efectuează urmărirea penală, iar în caz de necesitate de a prelungi arestarea preventivă peste termenul indicat – în baza demersului aceluiaşi procuror, cu consimțământul Procurorului General sau al adjuncților lui.

(13) Hotărîrea de prelungire a duratei arestării preventive poate fi atacată cu recurs în instanța ierarhic superioară.

[Art.186 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 187. Obligațiile administrației instituțiilor de deținere a persoanelor reținute sau arestate

Administrația instituției de deținere a persoanelor reținute sau arestate este obligată:

1) să asigure securitatea persoanelor deținute, să le acorde protecția şi ajutorul necesar;

2) să asigure persoanelor deținute accesul la asistență medicală independentă;

3) să înmîneze în aceeaşi zi persoanelor deținute copii de pe documentele procesuale parvenite în adresa lor;

4) să asigure înregistrarea plîngerilor şi cererilor persoanelor deținute;

5) să trimită, în aceeaşi zi, plîngerile şi alte cereri ale persoanelor deținute adresate instanței de judecată, procurorului sau altor colaboratori ai organului de urmărire penală, fără a le supune controlului şi cenzurii;

6) să întocmească un proces-verbal privind refuzul persoanei deținute de a fi adusă în instanță;

7) să admită întrevederi libere ale persoanei deținute cu apărătorul, reprezentantul său legal, mediatorul, în condiții confidențiale, fără a limita numărul şi durata întrevederilor;

8) să asigure aducerea persoanei deținute la organul de urmărire penală sau la instanță la timpul indicat de acestea;

9) să asigure, la cererea organului de urmărire penală sau a instanței, posibilitatea de a exercita acțiuni procesuale cu participarea persoanei deținute la locul deținerii;

10) în baza hotărîrii organului de urmărire penală sau a instanței, să transfere persoana deținută în alt loc de deținere, precum şi să exercite şi alte cerințe ale acestui organ în măsura în care acestea nu contravin regimului de deținere stabilit prin lege;

11) cu 7 zile pînă la expirarea termenului de deținere a persoanei, să informeze despre aceasta organul respectiv;

12) să elibereze imediat persoanele deținute fără hotărîrea judecătorului, precum şi în cazul expirării termenului de deținere fixat de judecător;

13) să înmîneze persoanei eliberate certificat conform prevederilor art.174 alin.(3).

Articolul 188. Arestarea la domiciliu

(1) Arestarea la domiciliu constă în izolarea bănuitului, învinuitului, inculpatului de societate în locuința acestuia, cu stabilirea anumitor restricții.

[Art.188 al.(2) exclus prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781; celelalte renumerotate]

(2) Arestarea la domiciliu se aplică față de bănuit, învinuit, inculpat în baza hotărîrii judecătorului de instrucție sau a instanței de judecată în modul prevăzut în art. 185 şi 186, în condițiile care permit aplicarea măsurii preventive sub formă de arest, însă izolarea lui totală nu este rațională în legătură cu vîrsta, starea sănătății, starea familială sau cu alte împrejurări.

(3) Arestarea la domiciliu este însoțită de una sau mai multe din următoarele restricții:

1) interzicerea de a ieşi din locuință;

2) limitarea convorbirilor telefonice, recepționării şi expedierii corespondenței şi utilizării altor mijloace de comunicare;

3) interzicerea comunicării cu anumite persoane şi primirea pe cineva în locuința sa.

(4) Persoana arestată la domiciliu poate fi supusă obligațiilor:

1) de a menține în stare de funcționare mijloacele electronice de control şi de a le purta permanent;

2) de a răspunde la semnalele de control sau de a emite semnale telefonice de control, de a se prezenta personal la organul de urmărire penală sau la instanța de judecată la timpul fixat.

(5) Supravegherea executării arestării la domiciliu se efectuează de către organul învestit cu asemenea atribuții.

(6) Termenul, modul de aplicare, de prelungire a duratei şi de atac al arestării la domiciliu sînt similare celor aplicate la arestarea preventivă.

(7) În caz de nerespectare de către bănuit, învinuit, inculpat a restricțiilor şi obligațiilor stabilite de către judecătorul de instrucție sau instanță, arestarea la domiciliu poate fi înlocuită cu arestarea preventivă de către instanța de judecată din oficiu sau la demersul procurorului.

Articolul 189. Dreptul persoanei reținute sau arestate
la măsuri de ocrotire

(1) În cazul în care persoana reținută sau arestată are sub ocrotirea sa minori, persoane recunoscute iresponsabile, persoane cărora li s-a instituit curatelă sau persoane care, din cauza vîrstei, bolii sau din alte cauze, au nevoie de ajutor, despre aceasta vor fi informate autoritățile competente pentru a lua față de aceste persoane măsuri de ocrotire. Obligația de a informa despre necesitatea aplicării măsurilor de ocrotire îi revine organului care a efectuat reținerea sau arestarea preventivă.

(2) Dispozițiile organului de urmărire penală sau ale instanței în vederea luării măsurilor de ocrotire față de persoanele menționate la alin.(1), ramase fără ocrotire, sînt executorii pentru autoritatea tutelară, precum şi pentru conducătorii instituțiilor medicale sau sociale de stat. Organul de urmărire penală sau instanța poate transmite minorii, persoanele iresponsabile sau cele de vîrstă înaintată sub ocrotire rudelor, cu consimțămîntul acestora.

(3) Persoana ale cărei bunuri au rămas fără supraveghere în urma reținerii, arestării preventive sau arestării la domiciliu are dreptul la supravegherea acestor bunuri, inclusiv îngrijirea şi hrănirea animalelor domestice, asigurată de organul de urmărire penală la cerința acestei persoane şi din contul ei. Dispozițiile organului de urmărire penală sau ale instanței privitor la asigurarea supravegherii bunurilor persoanei şi îngrijirii lor sînt obligatorii pentru conducătorii respectivi ai instituțiilor de stat.

(4) Măsurile de ocrotire prevăzute în prezentul articol se vor lua şi în privința persoanelor care se aflau sub ocrotirea părții vătămate, în privința bunurilor şi domiciliului acestora.

(5) Organul de urmărire penală sau instanța de judecată informează neîntîrziat persoana reținută, arestată preventiv sau arestată la domiciliu, precum şi alte persoane interesate, despre măsurile de ocrotire luate în condițiile prezentului articol.

Articolul 190. Liberarea provizorie a persoanei arestate

Persoana arestată preventiv în condițiile art.185 poate cere, în tot cursul procesului penal, punerea sa în libertate provizorie sub control judiciar sau pe cauțiune.

Articolul 191. Liberarea provizorie sub control judiciar
a persoanei deținute

(1) Liberarea provizorie sub control judiciar a persoanei arestate preventiv, reținute sau în privința căreia s-a înaintat demers de arestare poate fi acordată de către judecătorul de instrucție sau, după caz, de către instanța de judecată şi este însoțită de una sau mai multe obligații prevăzute la alin.(3)

(2) Liberarea provizorie sub control judiciar nu se acordă bănuitului, învinuitului, inculpatului în cazul în care acesta are antecedente penale nestinse pentru infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave sau există date că el va săvîrşi o altă infracțiune, va încerca să influențeze asupra martorilor sau să distrugă mijloacele de probă, sau să fugă.

(3) Liberarea provizorie sub control judiciar a persoanei deținute este însoțită de una sau mai multe din următoarele obligații:

1) să nu părăsească localitatea unde îşi are domiciliul decît în condițiile stabilite de către judecătorul de instrucție sau, după caz, de către instanță;

2) să comunice organului de urmărire penală sau, după caz, instanței de judecată orice schimbare de domiciliu;

3) să nu meargă în locuri anume stabilite;

4) să se prezinte la organul de urmărire penală sau, după caz, la instanța de judecată ori de cîte ori este citată;

5) să nu intre în legătură cu anumite persoane;

6) să nu săvîrşească acțiuni de natură să împiedice aflarea adevărului în procesul penal;

7) să nu conducă autovehicule, să nu exercite o profesie de natura aceleia de care s-a folosit la

săvîrşirea infracţiunii.

8) să predea paşaportul judecătorului de instrucţie sau instanţei de judecată.

(4) Organul de poliţie în a cărui rază teritorială locuieşte bănuitul, învinuitul, inculpatul liberat provizoriu efectuează controlul asupra respectării de către acesta a obligaţiilor stabilite de instanţa de judecată.

(5) Controlul judiciar asupra persoanei liberate provizoriu poate fi ridicat, total sau parţial, pentru motive întemeiate, în modul stabilit pentru aplicarea acestei măsuri.

[Art.191 modificat prin LP410-XVI din 21.12.06, MO203-206/31.12.06 art.991]

[Art.191 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 192. Liberarea provizorie pe cauţiune a persoanei deţinute

(1) Liberarea provizorie pe cauţiune a persoanei arestate preventiv, reţinute sau în privinţa căreia s-a înaintat demers de arestare poate fi acordată în cazul în care este asigurată repararea prejudiciului cauzat de infracţiune şi s-a depus cauţiunea stabilită de judecătorul de instrucţie sau de către instanţă.

(2) Liberarea provizorie pe cauţiune nu se aplică dacă se constată unul din cazurile prevăzute la art.191 alin.(2).

(3) În perioada liberării provizorii pe cauţiune, persoana este obligată să se prezinte la citarea organului de urmărire penală sau instanţei de judecată şi să comunice orice schimbare a domiciliului. Faţă de persoana liberată provizoriu pe cauţiune pot fi aplicate şi alte obligaţii prevăzute de art.191 alin.(3).

(4) Cuantumul cauţiunii se fixează de către judecătorul de instrucţie sau de instanţă de la 300 la 100.000 unităţi convenţionale, în dependenţă de starea materială a persoanei respective şi de gravitatea infracţiunii.

[Art.192 modificat prin LP410-XVI din 21.12.06, MO203-206/31.12.06 art.991]

Articolul 193. Revocarea liberării provizorii

(1) Liberarea provizorie poate fi revocată dacă:

1) se descoperă fapte şi circumstanţe care nu au fost cunoscute la data admiterii cererii de liberare şi care împiedică liberarea provizorie;

2) învinuitul, inculpatul cu rea-credinţă nu îndeplineşte obligaţiile stabilite sau a săvîrşit o nouă infracţiune cu intenţie.

(2) în cazul revocării liberării provizorii, persoana este supusă arestării preventive.

Articolul 194. Restituirea cauţiunii

(1) Cauţiunea se restituie în cazul în care:

1) se revocă liberarea provizorie în temeiurile prevăzute în art.193 alin.(1) pct.1);

2) judecătorul de instrucţie sau instanţa constată că nu mai există temeiurile care au justificat măsura arestării preventive;

3) se dispune încetarea procesului penal, scoaterea persoanei de sub învinuire sau achitarea acesteia;

4) instanţa care judecă cauza în fond stabileşte, prin hotărîre definitivă, o pedeapsă.

(2) Cauţiunea nu se restituie în cazul revocării liberării provizorii în temeiurile prevăzute la art.193 alin.(1) pct.2) şi se face venit la bugetul de stat de către judecătorul de instrucţie sau, după caz, de instanţă. Hotărîrea de trecere a cauţiunii în beneficiul statului poate fi atacată cu recurs de persoanele interesate.

Articolul 195. Înlocuirea, revocarea sau încetarea de drept
a măsurii preventive

(1) Măsura preventivă aplicată poate fi înlocuită cu una mai aspră, dacă necesitatea acesteia este confirmată prin probe, sau cu una mai uşoară, dacă prin aplicarea ei se va asigura comportamentul respectiv al bănuitului, învinuitului, inculpatului, în scopul desfăşurării normale a procesului penal şi al asigurării executării sentinţei.

(2) Măsura preventivă se revocă de către organul care a dispus-o în cazul în care au dispărut

temeiurile pentru aplicarea acesteia.

(3) Măsura preventivă sub formă de arestare preventivă, arestare la domiciliu, liberare provizorie sub control judiciar şi liberare provizorie pe cauţiune poate fi înlocuită sau revocată de judecătorul de instrucţie sau, după caz, de instanţa de judecată.

(4) În cazul înlocuirii sau revocării reţinerii sau arestării preventive, organul respectiv trimite, în aceeaşi zi, administraţiei locului de detenţie copia de pe hotărîre.

(5) Măsura preventivă încetează de drept:

1) la expirarea termenelor prevăzute de lege ori stabilite de organul de urmărire penală sau instanţă, dacă nu a fost prelungită în conformitate cu legea;

2) în caz de scoatere a persoanei de sub urmărire penală, de încetare a procesului penal sau de achitare a persoanei;

3) în caz de punere în executare a sentinţei de condamnare.

(6) Măsura preventivă privativă de libertate încetează de drept şi în cazul adoptării sentinţei de condamnare cu aplicarea pedepsei neprivative de libertate.

(7) În cazul menţionat în alin.(5) pct.1), administraţia locului de reţinere sau de deţinere este obligată să elibereze imediat persoana reţinută sau arestată.

(8) În cazurile menţionate în alin.(5) pct.2) şi alin.(6), procurorul, judecătorul de instrucţie sau, după caz, instanţa de judecată sînt obligaţi să trimită imediat copiile de pe hotărîrile respective administraţiei locului de deţinere a persoanei arestate pentru executare.

Articolul 196. Atacarea hotărîrilor privind măsurile preventive

(1) Ordonanţa procurorului cu privire la aplicarea, prelungirea sau înlocuirea măsurii preventive poate fi atacată cu plîngere judecătorului de instrucţie de către bănuit, învinuit, apărătorul ori reprezentantul său legal.

(2) Hotărîrea judecătorului de instrucţie sau a instanţei cu privire la aplicarea, prelungirea sau înlocuirea măsurii preventive poate fi atacată cu recurs în instanţa ierarhic superioară.

Capitolul III
ALTE MĂSURI PROCESUALE DE CONSTRÎNGERE

Articolul 197. Alte măsuri procesuale de constrîngere

(1) În scopul asigurării ordinii stabilite de prezentul cod privind urmărirea penală, judecarea cauzei şi executarea sentinţei, organul de urmărire penală, procurorul, judecătorul de instrucţie sau instanţa, conform competenţei, sînt în drept să aplice faţă de bănuit, învinuit, inculpat alte măsuri procesuale de constrîngere, cum ar fi:

1) obligarea de a se prezenta;

2) aducerea silită;

3) suspendarea provizorie din funcţie;

4) măsuri asiguratorii în vederea reparării prejudiciului cauzat de infracţiune;

5) măsuri asiguratorii în vederea garantării executării pedepsei amenzii.

(2) În cazurile prevăzute de prezentul cod, organul de urmărire penală sau instanţa de judecată este în drept să aplice faţă de partea vătămată, martor, precum şi faţă de alte persoane participante la proces următoarele măsuri procesuale de constrîngere:

1) obligarea de a se prezenta;

2) aducerea silită;

3) amenda judiciară (se aplică doar de către instanţă).

Articolul 198. Obligarea de a se prezenta la organul de urmărire penală sau la instanţă

(1) În cazurile în care aplicarea măsurilor preventive faţă de bănuit, învinuit, inculpat nu este raţională, pentru asigurarea desfăşurării normale a procesului penal organul de urmărire penală sau instanţa poate obliga în scris bănuitul, învinuitul, inculpatul să se prezinte la acest organ la data şi ora fixată, iar în caz de schimbare a domiciliului, imediat să informeze despre aceasta. În

obligarea în scris vor fi indicate consecinţele nerespectării acesteia.

(2) Obligaţia în scris de a se prezenta la organul de urmărire penală sau la instanţă poate fi luată şi de la partea vătămată, martor, precum şi de la alte persoane participante la proces, pentru asigurarea prezentării lor la desfăşurarea procesului penal.

Articolul 199. Aducerea silită

(1) Aducerea silită constă în aducerea forţată a persoanei la organul de urmărire penală sau la instanţă în cazul în care aceasta, fiind citată, în modul stabilit de lege, nu s-a prezentat fără motive întemeiate şi nu a informat organul care a citat-o despre imposibilitatea prezentării sale, iar prezenţa ei era necesară.

(2) Poate fi supusă aducerii silite numai persoana participantă la proces, pentru care este obligatorie citarea organului de urmărire penală sau instanţei, şi care:

1) se eschivează de la primirea citaţiei;

2) se ascunde de organul de urmărire penală sau de instanţă;

3) nu are loc permanent de trai.

(3) Aducerea silită se efectuează în baza unei ordonanţe de aducere, eliberate de organul de urmărire penală, sau a încheierii instanţei de judecată.

(4) Persoana nu poate fi supusă aducerii silite în timpul nopţii, cu excepţia cazurilor care nu suferă amînare.

(5) Nu pot fi supuse aducerii silite minorii în vîrstă de pînă la 14 ani, femeile gravide, persoanele bolnave, starea cărora este confirmată prin certificat medical eliberat de o instituţie medicală de stat.

(6) Aducerea silită se execută de către organele de poliţie.

Articolul 200. Suspendarea provizorie din funcţie

(1) Suspendarea provizorie din funcţie constă în interzicerea provizorie motivată învinuitului, inculpatului de a exercita atribuţiile de serviciu sau de a realiza activităţi cu care acesta se ocupă sau le efectuează în interesul serviciului public.

(2) Persoanei suspendate provizoriu din funcţie i se întrerupe remunerarea muncii, însă perioada de timp pentru care persoana a fost suspendată provizoriu din funcţie în calitate de măsură procesuală de constrîngere se ia în calcul în vechimea generală de muncă.

(3) Suspendarea provizorie din funcţie o decide administraţia instituţiei în care activează bănuitul, învinuitul, în condiţiile legii, la demersul procurorului care conduce, sau, după caz, efectuează nemijlocit urmărirea penală. Hotărîrea administraţiei instituţiei de suspendare din funcţie poate fi atacată la judecătorul de instrucţie.

[Art.200 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 201. Amenda judiciară

(1) Amenda judiciară este o sancţiune bănească aplicată de către instanţa de judecată persoanei care a comis o abatere în cursul procesului penal.

(2) Amenda judiciară se stabileşte în unităţi convenţionale. Unitatea convenţională de amendă judiciară este egală cu 20 de lei.”

[Art.201 al.(2) introdus prin LP148 -XVI din 08.06.06, MO98-101/30.06.06 art.459, al.(2)-(8) devin al. (3)-(9)]

(3) Amenda judiciară se aplică în mărime de la 1 la 25 de unităţi convenţionale.

(4) Se sancţionează cu amendă judiciară următoarele abateri:

1) neîndeplinirea de către orice persoană prezentă la şedinţa de judecată a măsurilor luate de către preşedintele şedinţei în conformitate cu cerinţele art.334;

2) neexecutarea ordonanţei sau a încheierii de aducere silită;

3) neprezentarea nejustificată a martorului, expertului, specialistului, interpretului, traducătorului sau apărătorului legal citaţi la organul de urmărire penală sau instanţă, precum şi a procurorului la instanţă şi neinformarea acestora despre imposibilitatea prezentării, cînd prezenţa lor este necesară;

4) tergiversarea de către expert, interpret sau traducător a executării însărcinărilor primite;
5) neluarea de către conducătorul unității, în care urmează să se efectueze o expertiză, a măsurilor necesare pentru efectuarea acesteia;
6) neîndeplinirea obligației de prezentare, la cererea organului de urmărire penală sau a instanței, a obiectelor sau a documentelor de către conducătorul unității sau de către persoanele însărcinate cu aducerea la îndeplinire a acestei obligații;
7) nerespectarea obligației de păstrare a mijloacelor de probă;
8) alte abateri pentru care prezentul cod prevede amenda judiciară.
(5) Pentru abaterile comise în cursul urmăririi penale, amenda judiciară se aplică de către judecătorul de instrucție la demersul persoanei care efectuează urmărirea penală.
(6) Pentru abaterile comise în cursul judecării cauzei, amenda judiciară se aplică de către instanța care judecă cauza, iar încheierea privind aplicarea amenzii judiciare se include în procesul-verbal al şedinței de judecată.
(7) Încheierea judecătorului de instrucție privind aplicarea amenzii judiciare poate fi atacată cu recurs în instanța ierarhic superioară de către persoana în privința căreia a fost aplicată amendă.
(8) Încheierea instanței de judecată privind aplicarea amenzii judiciare poate fi atacată separat cu recurs.
[Art.201 al.(8) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
(9) Aplicarea amenzii judiciare nu înlătură răspunderea penală în cazul în care fapta constituie infracțiune.

Articolul 202. Măsuri asiguratorii pentru repararea prejudiciului
şi garantarea executării pedepsei amenzii

(1) Organul de urmărire penală din oficiu sau instanța de judecată, la cererea părților, poate lua în cursul procesului penal măsuri asiguratorii pentru repararea prejudiciului cauzat de infracțiune, precum şi pentru garantarea executării pedepsei amenzii.
(2) Măsurile asiguratorii pentru repararea prejudiciului constau în sechestrarea bunurilor mobile şi imobile în conformitate cu art.203-210.
(3) Măsurile asiguratorii pentru repararea prejudiciului se pot lua asupra bunurilor bănuitului, învinuitului, inculpatului, persoanei civilmente responsabile în suma valorii probabile a pagubei.
(4) Măsurile asiguratorii pentru garantarea executării pedepsei amenzii se iau numai asupra bunurilor învinuitului sau inculpatului.

Articolul 203. Punerea sub sechestru

(1) Punerea sub sechestru a bunurilor este o măsură procesuală de constrîngere, care constă în inventarierea bunurilor şi interzicerea proprietarului sau posesorului de a dispune de ele, iar în caz de necesitate, de a se folosi de aceste bunuri. După punerea sub sechestru a conturilor şi a depozitelor bancare sînt încetate orice operațiuni în privința acestora.
[Art.203 al.1) modificat prin LP243-XVI din 16.11.07, MO194-197/14.12.07 art.744]
(2) Punerea sub sechestru a bunurilor se aplică pentru a asigura repararea prejudiciului cauzat de infracțiune, acțiunea civilă şi eventuala confiscare a bunurilor destinate săvîrşirii infracțiunii, folosite în acest scop sau rezultate din infracțiune.

Articolul 204. Bunurile care pot fi puse sub sechestru

(1) Sub sechestru pot fi puse bunurile bănuitului, învinuitului, inculpatului, precum şi ale părții civilmente responsabile, în cazurile prevăzute de lege, indiferent de natura bunurilor şi de faptul la cine se află acestea.
(2) Se pun sub sechestru bunurile ce constituie cota-parte a bănuitului, învinuitului, inculpatului în proprietatea comună a soților sau familiei. Dacă există suficiente probe că proprietatea comună este dobîndită sau majorată pe cale criminală, poate fi pusă sub sechestru întreaga proprietate a soților sau familiei ori cea mai mare parte a acestei proprietăți.
(3) Nu pot fi puse sub sechestru produsele alimentare necesare proprietarului, posesorului de bunuri şi membrilor familiilor lor, combustibilul, literatura de specialitate şi inventarul de

ocupaţie profesională, vesela şi atributele de bucătărie folosite permanent ce nu sînt de mare preţ, precum şi alte obiecte şi lucruri de primă necesitate, chiar dacă acestea pot fi ulterior supuse confiscării.

(4) Nu pot fi puse sub sechestru bunurile întreprinderilor, instituţiilor şi organizaţiilor, cu excepţia acelei cote-părţi dobîndite ilicit din proprietatea colectivă care poate fi separată fără a se aduce prejudiciu activităţii economice.

Articolul 205. Temeiurile de punere sub sechestru

(1) Punerea sub sechestru a bunurilor poate fi aplicată de către organul de urmărire penală sau instanţă numai în cazurile în care probele acumulate permit de a presupune întemeiat că bănuitul, învinuitul, inculpatul sau alte persoane la care se află bunurile urmărite le pot tăinui, deteriora, cheltui. Nu pot fi puse sub sechestru bunuri dacă în procesul penal nu este înaintată acţiunea civilă şi dacă pentru săvîrşirea infracţiunii incriminate bănuitului, învinuitului, inculpatului nu poate fi aplicată confiscarea specială a acestora.

(2) Punerea sub sechestru a bunurilor se aplică în baza ordonanţei organului de urmărire penală, cu autorizaţia judecătorului de instrucţie sau, după caz, a încheierii instanţei de judecată. Procurorul, din oficiu sau la cererea părţii civile, înaintează judecătorului de instrucţie demers, însoţit de ordonanţa organului de urmărire penală privind punerea bunurilor sub sechestru. Judecătorul de instrucţie, prin rezoluţie, sancţionează punerea bunurilor sub sechestru, iar instanţa de judecată decide asupra cererilor părţii civile ori ale altei părţi, dacă vor fi administrate probe suficiente pentru confirmarea circumstanţelor prevăzute în alin.(1).

(3) În ordonanţa organului de urmărire penală sau, după caz, în încheierea instanţei de judecată cu privire la punerea bunurilor sub sechestru vor fi indicate bunurile materiale supuse sechestrului, în măsura în care ele sînt stabilite în procedura cauzei penale, precum şi valoarea bunurilor necesare şi suficiente pentru asigurarea acţiunii civile.

(4) Dacă există dubiu evident cu privire la prezentarea benevolă a bunurilor pentru punerea lor sub sechestru, judecătorul de instrucţie sau, după caz, instanţa de judecată, concomitent cu autorizarea sechestrului asupra bunurilor materiale, autorizează şi percheziţia.

(5) În caz de delict flagrant sau de caz ce nu suferă amînare, organul de urmărire penală este în drept de a pune bunurile sub sechestru în baza ordonanţei proprii, fără a avea autorizaţia judecătorului de instrucţie, comunicînd în mod obligatoriu despre aceasta judecătorului de instrucţie imediat, însă nu mai tîrziu de 24 de ore din momentul efectuării acestei acţiuni procedurale. Primind informaţia respectivă, judecătorul de instrucţie verifică legalitatea acţiunii de punere sub sechestru, confirmă rezultatele ei sau declară nevalabilitatea acesteia. În caz de constatare că sechestrarea este ilegală sau neîntemeiată, judecătorul de instrucţie dispune scoaterea, totală sau parţială, a bunurilor de sub sechestru.

Articolul 206. Determinarea valorii bunurilor ce urmează a fi puse sub sechestru

(1) Costul bunurilor ce urmează a fi puse sub sechestru se determină conform preţurilor medii de piaţă din localitatea respectivă, fără aplicarea vreunui coeficient.

(2) Valoarea bunurilor puse sub sechestru, în scopul asigurării acţiunii civile înaintate de partea civilă sau procuror, nu poate depăşi valoarea acţiunii civile.

(3) Determinînd cota-parte a bunurilor ce urmează a fi puse sub sechestru a fiecăruia din mai mulţi învinuiţi, inculpaţi sau a cîtorva persoane care poartă răspundere pentru acţiunile lor, se ia în considerare gradul de participare a acestora la săvîrşirea infracţiunii. În scopul asigurării acţiunii civile poate fi pusă sub sechestru întreaga proprietate a uneia din aceste persoane.

Articolul 207. Modul de executare a ordonanţei sau a hotărîrii cu privire la punerea bunurilor sub sechestru

(1) Reprezentantul organului de urmărire penală înmînează, contra semnătură, proprietarului sau posesorului bunurilor copia de pe ordonanţa sau hotărîrea cu privire la punerea bunurilor sub sechestru şi cere predarea lor. În caz de refuz de a executa benevol această cerinţă, punerea

bunurilor sub sechestru se efectuează în mod forțat. Dacă există temeiuri de a presupune că bunurile sînt tăinuite de către proprietar sau posesor, organul de urmărire penală, avînd împuterniciri legale, este în drept să efectueze percheziție.

(2) Punerea bunurilor sub sechestru prin hotărîrea instanței de judecată, adoptată după terminarea urmăririi penale în cauză, se efectuează de către executorul judecătoresc.

(3) Pentru a participa la punerea bunurilor sub sechestru poate fi atras un specialist merceolog, care va determina costul aproximativ al bunurilor materiale în scopul excluderii sechestrării bunurilor în valoare ce nu corespunde valorii indicate în ordonanța organului de urmărire penală sau în hotărîrea instanței de judecată.

(4) Proprietarul sau posesorul bunurilor, prezent la acțiunea de punere sub sechestru, este în drept să indice care bunuri materiale pot fi puse sub sechestru în primul rînd pentru a fi asigurată suma indicată în ordonanța organului de urmărire penală sau în hotărîrea instanței de judecată.

(5) Despre punerea bunurilor sub sechestru reprezentantul organului de urmărire penală întocmește proces-verbal conform prevederilor art.260 şi 261, iar executorul judecătoresc – lista de inventariere. În procesul-verbal sau, după caz, în lista de inventariere, în particular:

1) se enumără toate bunurile materiale puse sub sechestru, indicîndu-se numărul, măsura sau greutatea lor, materialul din care sînt confecționate şi alte elemente de individualizare şi, pe cît e posibil, costul lor;

2) se indică care bunuri materiale sînt ridicate şi care sînt lăsate pentru păstrare;

3) se consemnează declarațiile persoanelor prezente şi ale altor persoane despre apartenența bunurilor puse sub sechestru.

(6) Copia de pe procesul-verbal sau de pe lista de inventariere se înmînează, contra semnătură, proprietarului sau posesorului bunurilor puse sub sechestru, iar dacă acesta lipseşte – unui membru major al familiei lui sau reprezentantului autorității executive a administrației publice locale. Punînd sub sechestru bunurile aflate pe teritoriul întreprinderii, organizației sau instituției, copia de pe procesul-verbal sau de pe lista de inventariere se înmînează, contra semnătură, reprezentantului administrației.

Articolul 208. Păstrarea bunurilor puse sub sechestru

(1) Bunurile puse sub sechestru, de regulă, se ridică, cu excepția imobilului şi a obiectelor cu dimensiuni mari.

(2) Metalele prețioase, pietrele prețioase şi articolele din ele, valuta străină, valorile mobiliare, obligațiile se transmit spre păstrare Vistieriei de Stat conform procedurii stabilite; sumele de bani se depun la contul de depozit al instanței de judecată în a cărei competență este judecarea cauzei penale respective; celelalte obiecte ridicate se sigilează şi se păstrează de către organul la al cărui demers bunurile au fost puse sub sechestru sau se transmit pentru păstrare reprezentantului autorității executive a administrației publice locale.

[Art.208 al.(2) modificat prin LP153-XVI din 05.07.07, MO107-111/27.07.07 art.478]

(3) Bunurile puse sub sechestru care nu au fost ridicate se sigilează şi se lasă pentru păstrare proprietarului sau posesorului ori unui membru adult al familiei lui, căruia i-a fost explicată răspunderea, prevăzută în art.251 din Codul penal, pentru însuşirea, înstrăinarea, substituirea sau tăinuirea acestor bunuri şi despre aceasta de la el se ia un angajament scris.

Articolul 209. Contestarea punerii bunurilor sub sechestru

(1) Punerea bunurilor sub sechestru poate fi contestată în modul stabilit de prezentul cod, însă plîngerea sau recursul înaintat nu suspendă executarea acestei acțiuni.

(2) Alte persoane decît bănuitul, învinuitul, inculpatul care consideră că punerea sub sechestru a bunurilor lor este efectuată ilegal sau neîntemeiat sînt în drept să ceară organului de urmărire penală sau instanței să scoată bunurile de sub sechestru. În cazul în care acestea refuză să satisfacă rugămintea sau nu au comunicat persoanei respective despre soluționarea cererii timp de 10 zile din momentul primirii ei, persoana este în drept să solicite scoaterea bunurilor de sub sechestru în ordinea procedurii civile. Hotărîrea instanței de judecată în privința acțiunii civile

privind scoaterea bunurilor de sub sechestru poate fi atacată de către procuror în instanța ierarhic superioară cu recurs în termen de 10 zile, însă, după intrarea ei în vigoare, este obligatorie pentru organele de urmărire penală şi pentru instanța de judecată care judecă cauza penală în cadrul soluționării chestiunii ale cui bunuri trebuie să fie confiscate sau, după caz, urmărite.

Articolul 210. Scoaterea bunurilor de sub sechestru în procesul penal

(1) Bunurile se scot de sub sechestru prin hotărîrea organului de urmărire penală sau instanței dacă, în urma retragerii acțiunii civile, modificării încadrării juridice a infracțiunii incriminate bănuitului, învinuitului, inculpatului ori din alte motive, a decăzut necesitatea de a menține bunurile sub sechestru. Instanța de judecată, judecătorul de instrucțiune sau procurorul, în limitele competenței lor, ridică sechestrul asupra bunurilor şi în cazurile în care constată ilegalitatea punerii acestora sub sechestru de către organele de urmărire penală fără autorizația respectivă.

(2) Potrivit cererii părții civile sau a altor persoane interesate de a cere repararea prejudiciului material în ordinea procedurii civile, organul de urmărire penală sau instanța de judecată este în drept să mențină bunurile sub sechestru şi după încetarea procesului penal, scoaterea persoanei de sub urmărire penală sau achitarea persoanei, timp de o lună de la intrarea în vigoare a hotărîrii respective.

Titlul VI
MĂSURI DE PĂSTRARE A CONFIDENȚIALITĂȚII, DE PROTECȚIE ŞI ALTE MĂSURI PROCEDURALE

Capitolul I
PĂSTRAREA CONFIDENȚIALITĂȚII ÎN PROCESUL PENAL

Articolul 211. Păstrarea dosarelor penale şi a materialelor de urmărire penală

(1) Dosarele penale şi materialele de urmărire penală se păstrează la arhivele instanțelor judecătoreşti care au judecat cauza în primă instanță.

(2) Dosarele penale şi materialele de urmărire penală care nu sînt înaintate în instanța judecătorească se păstrează în arhiva organului care le-a întocmit.

(3) Dosarele penale şi materialele de urmărire penală care conțin secret de stat se păstrează în arhivele instituțiilor menționate în alin.(1) şi (2), în condiții speciale prevăzute de legislația în vigoare.

(4) Accesul la dosarele şi materialele care se păstrează în condițiile prevăzute de prezentul articol se decide de către conducătorul organului sau, după caz, preşedintele instanței la care se păstrează acestea, cu respectarea prevederilor prezentului capitol.

Articolul 212. Confidențialitatea urmăririi penale

(1) Materialele urmăririi penale nu pot fi date publicității decît cu autorizația persoanei care efectuează urmărirea penală şi numai în măsura în care ea consideră că aceasta este posibil, cu respectarea prezumției de nevinovăție, şi ca să nu fie afectate interesele altor persoane şi ale desfăşurării urmăririi penale.

(2) Dacă este necesar a se păstra confidențialitatea, persoana care efectuează urmărirea penală previne martorii, partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă sau reprezentanții lor, apărătorul, expertul, specialistul, interpretul, traducătorul şi alte persoane care asistă la efectuarea acțiunilor de urmărire penală despre faptul că nu au voie să divulge informația privind urmărirea penală. Aceste persoane vor da o declarație în scris că au fost prevenite despre răspunderea pe care o vor purta conform art.315 din Codul penal.

(3) Divulgarea datelor urmăririi penale de către persoana care efectuează urmărirea penală sau de către persoana abilitată cu controlul asupra activității de urmărire penală, dacă această acțiune a cauzat daune morale sau materiale martorului, părții vătămate şi reprezentanților acestora sau a

prejudiciat procesul de urmărire penală, are ca urmare răspunderea penală prevăzută în art.315 din Codul penal.

Articolul 213. Apărarea secretului de stat în procesul penal

(1) În cursul procesului penal, pentru apărarea informației ce constituie secret de stat se întreprind măsurile prevăzute de prezentul cod, de Legea cu privire la secretul de stat şi de alte acte normative.

(2) Persoanele cărora organul de urmărire penală sau instanța le solicită să comunice sau să prezinte date care constituie secret de stat au dreptul să se convingă de faptul că aceste date se colectează pentru procesul penal respectiv, iar în caz contrar să refuze de a comunica sau de a prezenta date. Persoanele cărora organul de urmărire penală sau instanța le solicită să comunice sau să prezinte date ce constituie secret de stat nu pot refuza îndeplinirea acestei cerințe, motivînd prin necesitatea păstrării secretului de stat, însă au dreptul să primească în prealabil de la persoana care efectuează urmărirea penală sau de la instanță o explicație care ar confirma necesitatea furnizării datelor menționate, cu includerea acestei explicații în procesul-verbal al acțiunii procesuale respective.

(3) Funcționarul public care a făcut declarații privitor la datele ce îi sînt încredințate şi ce constituie secret de stat comunică în scris despre acest fapt conducătorului organului de stat care dispune de această informație dacă comunicarea nu îi va fi interzisă în scris de către organul de urmărire penală sau instanță.

(4) Efectuarea urmăririi penale sau judecarea cazului în cauzele legate de informația ce constituie secret de stat se încredințează numai persoanelor care au dat în scris declarație de nedivulgare a unor asemenea informații. Declarația de nedivulgare se ia de către conducătorul organului de urmărire penală sau preşedintele instanței şi se anexează la dosarul penal respectiv.

(5) Apărătorii şi alți reprezentanți, precum şi alte persoane cărora, în conformitate cu normele de procedură penală, le vor fi prezentate spre a lua act sau comunicate în alt mod date ce constituie secret de stat vor da în prealabil în scris o declarație de nedivulgare a acestor date. În cazul în care apărătorul sau un alt reprezentant, cu excepția reprezentantului legal, refuză să dea o astfel de declarație, acesta este lipsit de dreptul de a participa la procesul penal în cauză, iar celelalte persoane nu vor avea acces la datele ce constituie secret de stat. Declarația de nedivulgare de la persoanele menționate în prezentul alineat se ia de către persoana care efectuează urmărirea penală sau instanță şi se anexează la dosarul penal respectiv. Obligația de nedivulgare asumată de către participanții la proces nu îi împiedică să ceară examinarea datelor ce constituie secret de stat în şedință de judecată închisă.

Articolul 214. Păstrarea secretului comercial şi a altui secret ocrotit prin lege

(1) În cursul procesului penal, pentru apărarea informației ce constituie secret comercial sau un alt secret ocrotit prin lege se întreprind măsurile prevăzute de prezentul cod, de Legea cu privire la secretul comercial şi de alte acte normative.

(2) În cursul procesului penal nu pot fi administrate, utilizate şi răspîndite fără necesitate informații ce constituie secret comercial sau un alt secret ocrotit prin lege.

(3) Persoanele cărora organul de urmărire penală sau instanța le solicită să comunice sau să prezinte date care constituie secret comercial sau un alt secret ocrotit prin lege au dreptul să se convingă de faptul că aceste date se colectează pentru procesul penal respectiv, iar în caz contrar să refuze de a comunica sau de a prezenta date. Persoanele cărora organul de urmărire penală sau instanța le solicită să comunice sau să prezinte date ce constituie secret comercial sau un alt secret ocrotit prin lege nu pot refuza îndeplinirea acestei cerințe, motivînd prin necesitatea păstrării secretului, însă au dreptul să primească în prealabil de la persoana care solicită informații o explicație în scris care ar confirma necesitatea furnizării datelor menționate.

(4) Funcționarul public, angajatul întreprinderii sau al organizației, indiferent de forma de proprietate, care a făcut declarații privitor la datele ce îi sînt încredințate şi ce constituie secret

comercial sau un alt secret ocrotit prin lege comunică acest fapt conducătorului unității respective, dacă comunicarea nu îi va fi interzisă în scris de organul de urmărire penală sau instanță.

(5) Probele care dezvăluie informația ce constituie secret comercial sau un alt secret ocrotit prin lege, la solicitarea părților, se examinează în ședință de judecată închisă.

Capitolul II
MĂSURI DE PROTECȚIE

Articolul 215. Obligația organului de urmărire penală și a instanței de judecată de a lua măsuri pentru asigurarea securității participanților la proces și a altor persoane

(1) Dacă există temeiuri suficiente de a considera că partea vătămată, martorul sau alte persoane participante la proces, precum și membrii familiei acestora ori rudele apropiate pot fi sau sînt amenințate cu moartea, cu aplicarea violenței, cu deteriorarea sau distrugerea bunurilor ori cu alte acte ilegale, organul de urmărire penală și instanța de judecată sînt obligate să ia măsurile prevăzute de legislație pentru ocrotirea vieții, sănătății, onoarei, demnității și bunurilor acestor persoane, precum și pentru identificarea vinovaților și tragerea lor la răspundere.

(2) Cererea privind protecția persoanelor menționate la alin.(1) se înaintează și se soluționează de către organul de urmărire penală sau instanță în mod confidențial. Hotărîrea cu privire la asigurarea protecției de stat se remite imediat organului abilitat cu asemenea atribuții prin Legea privind protecția de stat a părții vătămate, a martorilor și a altor persoane care acordă ajutor în procesul penal.

Capitolul III
MĂSURI DE ÎNLĂTURARE A CONDIȚIILOR CE AU CONTRIBUIT LA SĂVÎRȘIREA INFRACȚIUNILOR ȘI ALTOR ÎNCĂLCĂRI ALE LEGISLAȚIEI

Articolul 216. Stabilirea cauzelor și condițiilor, care au contribuit la săvîrșirea infracțiunii

În cursul urmăririi penale și judecării cauzei, organul de urmărire penală are obligația de a stabili cauzele și condițiile care au contribuit la săvîrșirea infracțiunii.

Articolul 217. Sesizarea făcută de organul de urmărire penală în cauza penală

(1) Dacă organul de urmărire penală a constatat existența unor cauze și condiții care au contribuit la săvîrșirea infracțiunii, acesta este obligat să sesizeze organul respectiv sau persoana cu funcție de răspundere cu privire la luarea unor măsuri pentru înlăturarea acestor cauze și condiții.

(2) Dacă, în procesul urmăririi penale, organul de urmărire penală descoperă cazuri de încălcare a legislației în vigoare sau a drepturilor și libertăților omului, el sesizează organele de stat respective în privința acestor încălcări.

(3) În termen de cel mult o lună, pe baza sesizării, se vor lua măsurile necesare și rezultatele se vor comunica procurorului care conduce urmărirea penală în cauza dată și organului care a trimis sesizarea.

Articolul 218. Încheierea interlocutorie a instanței de judecată

(1) Instanța de judecată, constatînd în procesul de judecată fapte de încălcare a legalității și a drepturilor omului, o dată cu adoptarea hotărîrii, emite și o încheiere interlocutorie prin care aceste fapte se aduc la cunoștința organelor respective, persoanelor cu funcție de răspundere și procurorului.

(2) În termen de cel mult o lună, instanța de judecată va fi informată despre rezultatele

soluționării faptelor expuse în încheierea interlocutorie.

Titlul VII
CHESTIUNI PATRIMONIALE ÎN PROCESUL PENAL

Capitolul I
ACȚIUNEA CIVILĂ ÎN PROCESUL PENAL

Articolul 219. Acțiunea civilă în procesul penal

(1) Acțiunea civilă în procesul penal poate fi intentată la cererea persoanelor fizice sau juridice cărora le-au fost cauzate prejudicii materiale, morale sau, după caz, le-a fost adusă daună reputației profesionale nemijlocit prin fapta (acțiunea sau inacțiunea) interzisă de legea penală sau în legătură cu săvîrşirea acesteia.

(2) Persoanele fizice şi juridice cărora le-a fost cauzat prejudiciu nemijlocit prin acțiunile interzise de legea penală pot înainta o acțiune civilă privitor la despăgubire prin:

1) restituirea în natură a obiectelor sau a contravalorii bunurilor pierdute ori nimicite în urma săvîrşirii faptei interzise de legea penală;

2) compensarea cheltuielilor pentru procurarea bunurilor pierdute ori nimicite sau restabilirea calității, aspectului comercial, precum şi repararea bunurilor deteriorate;

3) compensarea venitului ratat în urma acțiunilor interzise de legea penală;

4) repararea prejudiciului moral sau, după caz, a daunei aduse reputației profesionale.

(3) Prejudiciul material se consideră legat de săvîrşirea acțiunii interzise de legea penală dacă el se exprimă în cheltuieli pentru:

1) tratamentul părții vătămate şi îngrijirea acesteia;

2) înmormîntarea părții vătămate;

3) plata sumelor de asigurare, indemnizațiilor şi pensiilor;

4) executarea contractului de depozit al bunurilor.

(4) La evaluarea cuantumului despăgubirilor materiale ale prejudiciului moral, instanța de judecată ia în considerare suferințele fizice ale victimei, prejudiciul agrement sau estetic, pierderea speranței în viață, pierderea încrederii în fidelitatea conjugală, pierderea onoarei prin defăimare, suferințele psihice provocate de decesul rudelor apropiate etc.

(5) Acțiunea civilă poate fi înaintată în orice moment de la pornirea procesului penal pînă la terminarea cercetării judecătoreşti.

(6) Acțiunea civilă poate fi înaintată în numele persoanei fizice sau juridice de către reprezentanții acestora.

(7) În caz de deces al persoanei fizice care este în drept de a înainta o acțiune civilă în procesul penal, acest drept trece la succesorii ei, iar în caz de reorganizare a persoanei juridice – la succesorul ei de drept.

(8) Pretențiile persoanelor fizice şi juridice prejudiciate nemijlocit prin fapta interzisă de legea penală au prioritate în raport cu pretențiile statului față de făptuitor.

(9) Organul de urmărire penală şi instanța sînt obligate să aducă la cunoştință persoanei dreptul de a înainta acțiune civilă.

Articolul 220. Aplicarea legislației la examinarea acțiunii civile

(1) Acțiunea civilă în procesul penal se soluționează în conformitate cu prevederile prezentului cod.

(2) Normele procedurii civile se aplică dacă ele nu contravin principiilor procesului penal şi dacă normele procesului penal nu prevăd asemenea reglementari.

(3) Hotărîrea privind acțiunea civilă se adoptă în conformitate cu normele dreptului civil şi ale altor domenii de drept.

(4) Termenul de prescripție prevăzut de legislația civilă nu se aplică acțiunilor civile soluționate în procesul penal.

Articolul 221. Înaintarea acțiunii civile în procesul penal

(1) Acțiunea civilă în procesul penal se înaintează în baza cererii scrise a părții civile sau a reprezentantului ei în orice moment de la pornirea procesului penal pînă la terminarea cercetării judecătoreşti.

(2) Acțiunea civilă se înaintează față de bănuit, învinuit, inculpat, față de o persoană necunoscută care urmează să fie trasă la răspundere sau față de persoana care poate fi responsabilă de acțiunile învinuitului, inculpatului.

(3) În cererea de înaintare a acțiunii civile se arată cauza penală în procedura căreia urmează să fie intentată acțiunea civilă, cine şi către cine înaintează acțiunea, valoarea acțiunii şi cerința de despăgubire. Dacă este necesar, partea civilă poate depune o cerere de concretizare a acțiunii civile.

(4) Procurorul înaintează sau susține acțiunea civilă înaintată în cazul în care persoana fizică sau juridică cu drept de înaintare a acesteia nu are posibilitate de a-şi proteja interesele. Procurorul poate înainta acțiune civilă privitor la prejudiciul moral numai la cererea părții vătămate care nu are posibilitate de a-şi proteja interesele.

(5) Persoana care nu a înaintat acțiunea civilă în cadrul procesului penal, precum şi persoana a cărei acțiune civilă a rămas nesoluționată, au dreptul de a înainta o asemenea acțiune în ordinea procedurii civile. Dacă acțiunea civilă intentată la instanța civilă a fost respinsă, reclamantul nu are dreptul de a înainta aceeaşi acțiune în cadrul procesului penal. Dacă acțiunea civilă a fost respinsă în cadrul procesului penal, reclamantul nu este în drept să înainteze aceeaşi acțiune în ordinea procedurii civile.

Articolul 222. Recunoaşterea şi refuzul de a recunoaşte partea civilă

(1) Persoana fizică sau juridică care a înaintat acțiunea civilă, prin ordonanța organului de urmărire penală sau prin încheierea instanței de judecată, este recunoscută în calitate de parte civilă şi ei i se înmînează informație în scris despre drepturile şi obligațiile ei prevăzute în art.62.

(2) În cazul în care lipsesc temeiurile prevăzute în art.219 şi 221 pentru înaintarea acțiunii civile, organul de urmărire penală sau instanța de judecată, prin hotărîre motivată, refuză să recunoască în calitate de parte civilă persoana fizică sau juridică care a înaintat acțiunea civilă, explicînd persoanei respective dreptul de a ataca cu recurs această hotărîre.

(3) Refuzul organului de urmărire penală sau al instanței de a recunoaşte persoana în calitate de parte civilă nu o lipseşte pe aceasta de dreptul de a înainta acțiunea civilă în ordinea procedurii civile.

Articolul 223. Recunoaşterea părții civilmente responsabile

Constatînd persoana care poartă răspundere pentru prejudiciul cauzat prin acțiunile sau inacțiunile interzise de legea penală, organul de urmărire penală sau instanța, prin hotărîre, o recunoaşte în calitate de parte civilmente responsabilă şi îi înmînează informație în scris despre drepturile şi obligațiile ei prevăzute în art.74.

Articolul 224. Retragerea acțiunii civile

(1) Partea civilă poate retrage acțiunea civilă în orice moment al procesului penal, însă nu mai tîrziu de retragerea completului în camera de deliberare pentru soluționarea în fond a cauzei. Persoana poate retrage acțiunea civilă şi în cazul în care aceasta a fost inițiată de către procuror în interesele ei.

(2) Retragerea acțiunii civile, acceptată de organul de urmărire penală sau instanță, impune încetarea procesului cu privire la acțiunea civilă, fapt ce împiedică intentarea ulterioară a aceleiaşi acțiuni în cadrul procesului penal.

(3) Organul de urmărire penală sau instanța poate respinge retragerea acțiunii civile în cazul în care aceasta duce la lezarea drepturilor altor persoane interesate sau a altor interese ocrotite de lege.

Articolul 225. Judecarea acțiunii civile

(1) Judecarea acțiunii civile în procesul penal, indiferent de valoarea acțiunii, se efectuează de

către instanța de competența căreia este cauza penală.

(2) La adoptarea sentinței de acuzare sau de aplicare a măsurilor de constrîngere cu caracter medical, instanța soluționează şi acțiunea civilă prin admiterea ei, totală sau parțială, ori prin respingere.

(3) Dacă la soluționarea acțiunii civile, pentru a stabili suma despăgubirilor cuvenite părții civile, apare necesitatea de a amîna judecarea cauzei pentru a se administra probe suplimentare, instanța poate să admită în principiu acțiunea civilă, urmînd ca asupra cuantumului despăgubirilor să se pronunțe instanța în ordinea procedurii civile.

(4) Instanța de judecată lasă acțiunea civilă fără soluționare în procesul penal în cazul adoptării sentinței de încetare a urmăririi penale sau de achitare din motivul lipsei componenței infracțiunii, fapt ce nu împiedică persoana care a inițiat acțiunea civilă de a o intenta în ordinea procedurii civile.

Articolul 226. Efectele intrării în vigoare a hotărîrii cu privire la acțiunea civilă

Hotărîrea definitivă a instanței de judecată cu privire la acțiunea civilă în procesul penal, inclusiv hotărîrea organului de urmărire penală sau a instanței despre acceptarea retragerii acțiunii civile, precum şi hotărîrea instanței prin care a fost confirmată tranzacția de împăcare a părților în acelaşi litigiu împiedică intentarea ulterioară a unei noi acțiuni pe aceleaşi temeiuri.

Capitolul II
CHELTUIELILE JUDICIARE

Articolul 227. Cheltuielile judiciare

(1) Cheltuieli judiciare sînt cheltuielile suportate potrivit legii pentru asigurarea bunei desfăşurări a procesului penal.

(2) Cheltuielile judiciare cuprind sumele:

1) plătite sau care urmează a fi plătite martorilor, părții vătămate, reprezentanților lor, experților, specialiştilor, interpreților, traducătorilor şi asistenților procedurali;

2) cheltuite pentru păstrarea, transportarea şi cercetarea corpurilor delicte;

3) care urmează a fi plătite pentru acordarea asistenței juridice garantate de stat;

[Art.227 al.(2), pct.3) în redacția LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

4) cheltuite pentru restituirea contravalorii obiectelor deteriorate sau nimicite în procesul de efectuare a expertizei sau de reconstituire a faptei;

5) cheltuite în legătură cu efectuarea acțiunilor procesuale în cauza penală.

(3) Cheltuielile judiciare se plătesc din sumele alocate de stat dacă legea nu prevede altă modalitate.

Articolul 228. Compensarea cheltuielilor suportate de persoanele participante la procesul penal

(1) În modul prevăzut de legea procesuală penală, din sumele alocate de stat vor fi compensate următoarele cheltuieli judiciare suportate de către martori, partea vătămată, partea civilă, asistenții procedurali, interpreți, traducători, experți, specialişti, reprezentanții legali ai părții vătămate, ai părții civile:

[Art.228 al.(1) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

1) cheltuielile făcute în legătură cu prezentarea la citare în organul de urmărire penală şi în instanță;

2) cheltuielile de cazare;

3) salariul mediu pentru toată perioadă de participare în procesul penal;

4) cheltuielile de reparare, restabilire a obiectelor care au fost deteriorate în urma utilizării lor în cadrul acțiunilor procesuale la cererea organului de urmărire penală sau a instanței.

(2) Organele, întreprinderile, instituţiile şi organizaţiile de stat sînt obligate să păstreze salariul mediu pentru toată perioada de timp în care partea vătămată, reprezentantul ei legal, asistentul procedural, interpretul, traducătorul, specialistul, expertul, martorul au participat în procesul penal la citarea organului de urmărire penală sau a instanţei.

(3) Expertului şi specialistului li se recuperează, de asemenea, costul materialelor care le aparţin şi care au fost utilizate pentru executarea însărcinării respective.

(4) Expertul, specialistul, interpretul, traducătorul au dreptul la recompensă pentru executarea obligaţiilor, afară de cazurile cînd le-au executat în cadrul unei însărcinări de serviciu.

(5) Cheltuielile suportate de persoanele menţionate la alin.(1) vor fi recuperate la cererea acestora în baza unei hotărîri a organului de urmărire penală sau a instanţei în mărimea stabilită de legislaţia în vigoare.

Articolul 229. Plata cheltuielilor judiciare

(1) Cheltuielile judiciare sînt suportate de condamnat sau sînt trecute în contul statului.

(2) Instanţa de judecată poate obliga condamnatul să recupereze cheltuielile judiciare, cu excepţia sumelor plătite interpreţilor, traducătorilor, precum şi apărătorilor în cazul asigurării inculpatului cu avocat care acordă asistenţă juridică garantată de stat, atunci cînd aceasta o cer interesele justiţiei şi condamnatul nu dispune de mijloacele necesare. Achitarea cheltuielilor judiciare poate fi suportată şi de condamnatul care a fost eliberat de pedeapsă sau căruia i-a fost aplicată pedeapsă, precum şi de persoana în privinţa căreia urmărirea penală a fost încetată pe temeiuri de nereabilitare.

[Art.229 al.(2) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

(3) Instanţa poate elibera de plata cheltuielilor judiciare, total sau parţial, condamnatul sau persoana care trebuie să suporte cheltuielile judiciare în caz de insolvabilitate a acestora sau dacă plata cheltuielilor judiciare poate influenţa substanţial asupra situaţiei materiale a persoanelor care se află la întreţinerea lor.

(4) În cazul condamnării cîtorva persoane în aceeaşi cauză, cheltuielile judiciare se repartizează în dependenţă de vinovăţia, gradul de răspundere şi situaţia materială a fiecăreia din ele.

(5) În cazul încetării urmăririi penale în urma împăcării părţii vătămate cu învinuitul, inculpatul, instanţa de judecată poate trece cheltuielile judiciare în sarcina părţii vătămate, a învinuitului, inculpatului sau numai a uneia din părţi.

(6) În caz de deces al condamnatului pînă la intrarea în vigoare a sentinţei, cheltuielile judiciare nu pot fi puse în sarcina succesorilor lui.

(7) În cazul condamnaţilor minori, pot fi obligaţi la achitarea cheltuielilor judiciare părinţii sau tutorii minorului condamnat dacă se constată că ei au avut neajunsuri serioase la îndeplinirea obligaţiilor lor faţă de minor.

Titlul VIII
TERMENELE PROCEDURALE ŞI ACTE PROCEDURALE COMUNE

Capitolul I
TERMENELE PROCEDURALE

Articolul 230. Noţiunea de termene procedurale şi consecinţele nerespectării lor

(1) Termene în procesul penal sînt intervale de timp în cadrul cărora sau după expirarea cărora pot fi efectuate acţiuni procesuale conform prevederilor prezentului cod.

(2) În cazul în care pentru exercitarea unui drept procesual este prevăzut un anumit termen, nerespectarea acestuia impune pierderea dreptului procesual şi nulitatea actului efectuat peste termen.

(3) Dacă o măsură procesuală nu poate fi luată decît pe un termen prevăzut de lege, expirarea acestuia impune încetarea efectului acestei măsuri.

Articolul 231. Calcularea termenelor procedurale

(1) Termenele stabilite de prezentul cod se calculează pe ore, zile, luni şi ani.

(2) La calcularea termenelor procedurale se porneşte de la ora, ziua, luna şi anul indicate în actul care a provocat curgerea termenului, afară de cazurile în care legea dispune altfel.

(3) La calcularea termenelor pe ore sau pe zile nu se ia în calcul ora sau ziua de la care începe să curgă termenul, nici ora sau ziua în care acesta se împlineşte.

(4) Termenele calculate pe luni sau pe ani expiră la sfîrşitul zilei respective a ultimei luni sau la sfîrşitul zilei şi lunii respective din ultimul an. Dacă această zi cade într-o lună ce nu are zi corespunzătoare, termenul expiră în ultima zi a acestei luni.

(5) Dacă ultima zi a unui termen cade într-o zi nelucrătoare, termenul expiră la sfîrşitul primei zile lucrătoare care urmează.

Articolul 232. Acte considerate ca făcute în termen

(1) Actul depus în cadrul termenului prevăzut de lege la administrația locului de detenție, la unitatea militară, la administrația instituției medicale sau la oficiul poştal prin scrisoare recomandată este considerat ca făcut în termen. Înregistrarea sau confirmarea făcută de către administrația locului de detenție, a unității militare sau a instituției medicale pe actul depus, precum şi recipisa oficiului poştal despre actul primit pe actul depus, servesc drept dovadă a datei depunerii actului.

(2) Cu excepția termenului prevăzut pentru căile de atac, actul efectuat de procuror se consideră ca depus în termen dacă data la care a fost trecut în registrul de ieşire a actelor se încadrează în termenul cerut de lege pentru efectuarea actului.

Articolul 233. Calcularea termenelor în cazul măsurilor preventive

În calcularea termenelor privind măsurile preventive, ora sau ziua de la care începe şi la care se sfîrşeşte termenul intră în durata acestora.

Articolul 234. Restabilirea termenului omis

(1) Dacă persoana respectivă a omis termenul procedural din motive întemeiate, acesta poate fi restabilit, la cererea ei, prin hotărîre a organului de urmărire penală sau a instanței de judecată, în condițiile legii. Termenul omis poate fi restabilit numai în privința persoanei menționate în acest alineat, dar nu şi în privința altor persoane.

(2) Refuzul de a restabili termenul omis poate fi atacat în condițiile legii.

Capitolul II
CITAREA ŞI COMUNICAREA ALTOR ACTE PROCEDURALE

Articolul 235. Scopul citării şi consecințele nerespectării ei

(1) Citarea în procesul penal constituie acțiunea procedurală prin care organul de urmărire penală, judecătorul de instrucție sau instanța de judecată asigură prezentarea unei persoane în fața sa pentru desfăşurarea normală a procesului penal.

(2) Persoana citată este obligată să se prezinte conform citației, iar în caz de imposibilitate de a se prezenta la data, ora şi locul la care a fost citată, ea este obligată să informeze organul respectiv despre aceasta, indicînd motivul imposibilității de a se prezenta.

(3) În cazul în care persoana citată nu anunță despre imposibilitatea de a se prezenta la data, ora şi locul indicat şi nu se prezintă nemotivat la organul de urmărire penală sau la instanță, această persoană poate fi supusă amenzii judiciare sau aducerii silite.

Articolul 236. Modul de citare

(1) Chemarea unei persoane în fața organului de urmărire penală sau a instanței de judecată se face prin citație scrisă. Citarea se poate face şi prin notă telefonică sau telegrafică ori prin mijloace electronice.

(2) Citarea se va face în aşa fel ca persoanei chemate să i se înmîneze citaţia cu cel puţin 5 zile înainte de data cînd ea trebuie să se prezinte conform citaţiei în faţa organului respectiv. Această regulă nu se aplică la citarea bănuitului, învinuitului, inculpatului, a altor participanţi la proces pentru efectuarea unor acţiuni procesuale de urgenţă în cadrul desfăşurării urmăririi penale sau al judecării cauzei.

(3) Citaţia se înmînează de către agentul împuternicit cu înmînarea citaţiei (denumit în continuare agent) sau prin serviciul poştal.

Articolul 237. Conţinutul citaţiei

(1) Citaţia este individuală şi trebuie să cuprindă:

1) denumirea organului de urmărire penală sau a instanţei de judecată care emite citaţia, sediului său, data emiterii şi numărul dosarului;

2) numele, prenumele celui citat, calitatea procesuală în care este citat şi indicarea obiectului cauzei;

3) adresa celui citat, care trebuie să cuprindă: localitatea, strada, numărul casei, apartamentului, precum şi orice alte date necesare pentru a preciza adresa celui citat;

4) ora, ziua, luna şi anul, locul de prezentare a persoanei, menţionîndu-se consecinţele legale în caz de neprezentare.

(2) Citaţia se semnează de către persoana care o emite.

Articolul 238. Locul de citare

(1) Persoana se citează la adresa unde locuieşte, iar dacă aceasta nu este cunoscută, la adresa locului său de muncă prin serviciul de personal al instituţiei în care lucrează.

(2) Dacă, printr-o declaraţie, dată anterior în cursul procesului penal, persoana a indicat un alt loc pentru a fi citată, ea se citează la locul indicat.

(3) În caz de schimbare a adresei indicate în declaraţia sa, persoana este citată la noua sa adresă numai dacă a informat organul de urmărire penală ori instanţa de judecată despre schimbarea intervenită sau dacă organul de urmărire penală ori instanţa determină că s-a produs o schimbare de adresă pe baza datelor obţinute de agentul respectiv.

(4) Bolnavii aflaţi în spital sau într-o altă instituţie medicală se citează prin administraţia acestora.

(5) Deţinuţii se citează la locul de deţinere prin administraţia instituţiei de detenţie.

(6) Militarii încazarmaţi se citează la unitatea militară din care fac parte prin comandantul acesteia.

(7) Citarea persoanelor de peste hotare se efectuează în condiţiile prevederilor tratatelor de asistenţă juridică în materie penală.

Articolul 239. Înmînarea citaţiei destinatarului

(1) Citaţia se înmînează personal celui citat, care va semna dovada de primire.

(2) Dacă persoana citată nu vrea să primească citaţia sau, primind-o, nu vrea sau nu poate să semneze dovada de primire, agentul lasă citaţia celui citat ori, în cazul refuzului de primire, o afişează pe uşa locuinţei acesteia, întocmind despre aceasta un proces-verbal.

(3) În cazul în care citarea se face potrivit art.238 alin.(1), (4)-(6), administraţiile instituţiilor respective sînt obligate să înmîneze de îndată citaţia persoanei citate contra semnătură, certificîndu-i semnătura în dovada de primire sau indicînd motivul pentru care nu s-a putut obţine semnătura acesteia. Dovada de primire se predă agentului procedural, care o înaintează organului de urmărire penală sau instanţei de judecată care a emis citaţia.

Articolul 240. Înmînarea citaţiei altor persoane

(1) Dacă persoana citată nu se află acasă, agentul înmînează citaţia soţului, unei rude sau oricărei persoane care locuieşte cu ea ori care în mod obişnuit îi recepţionează corespondenţa. Citaţia nu poate fi înmînată unui minor sub 14 ani sau unei persoane bolnave mintal.

(2) Dacă persoana citată locuieşte într-un imobil cu mai multe apartamente, într-un cămin sau

la hotel, în lipsa persoanelor indicate în alin.(1), citația se predă administratorului, persoanei de serviciu sau celor care în mod obișnuit îi înlocuiesc.

(3) Persoana care primește citația semnează dovada de primire, iar agentul, certificînd identitatea și semnătura, întocmește proces-verbal. Dacă aceasta nu vrea sau nu poate semna dovada de primire, agentul afișează citația pe ușa locuinței, întocmind proces-verbal.

(4) În lipsa persoanelor indicate la alin.(1) și (2), agentul este obligat să se intereseze cînd poate găsi persoana citată pentru a-i înmîna citația. Dacă nici pe această cale nu reușește să o înmîneze, agentul afișează citația pe ușa locuinței persoanei citate, întocmind proces-verbal.

(5) În cazul în care persoana citată locuiește într-un imobil cu mai multe apartamente, într-un cămin sau la hotel, dacă în citație nu s-a indicat apartamentul ori camera în care locuiește, agentul este obligat să facă investigații pentru a afla aceasta. Dacă investigațiile au rămas fără rezultat, agentul afișează citația pe ușa principală a clădirii sau la locul de afișare a informației, întocmind proces-verbal și făcînd mențiune despre circumstanțele care au făcut imposibilă înmînarea citației.

Articolul 241. Cercetări în vederea înmînării citației

Dacă persoana citată și-a schimbat adresa, agentul afișează citația pe ușa locuinței indicate în citație și se informează pentru a afla noua adresă, menționînd în procesul-verbal datele obținute.

Articolul 242. Dovada de primire și procesul-verbal de predare a citației

(1) Dovada de primire a citației trebuie să cuprindă numărul dosarului penal, denumirea organului de urmărire penală sau a instanței care a emis citația, numele, prenumele și calitatea procesuală a persoanei citate, precum și data pentru care este citată. Dovada de primire trebuie să cuprindă, de asemenea, data înmînării citației, numele, prenumele, calitatea și semnătura celui ce înmînează citația, certificarea de către acesta a identității și a semnăturii persoanei căreia i s-a înmînat citația, precum și indicarea calității acesteia.

(2) Ori de cîte ori, cu prilejul predării sau afișării unei citații se întocmește un proces-verbal, acesta va cuprinde, în mod corespunzător, și mențiunile indicate în alin.(1).

Articolul 243. Comunicarea altor acte procedurale

Comunicarea celorlalte acte de procedură se face potrivit dispozițiilor prezentului capitol.

Capitolul III
CERERI ȘI DEMERSURI ÎN PROCESUL PENAL

Articolul 244. Cereri și demersuri

(1) Cererile în procesul penal constituie solicitările adresate, în scris sau oral, de către părțile în proces sau alte persoane interesate organului de urmărire penală sau instanței în legătură cu desfășurarea procesului, constatarea circumstanțelor ce au importanță pentru cauză, precum și cu asigurarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanei.

(2) Demersurile constituie acte ale organului de urmărire penală, ale organizației obștești sau ale colectivului de muncă în scopul efectuării unor anumite acțiuni procedurale, în condițiile prezentului cod. Demersurile organului de urmărire penală se adresează judecătorului de instrucție sau, după caz, instanței judecătorești. Demersurile organizațiilor obștești și ale colectivelor de muncă se adresează organului de urmărire penală sau instanței.

Articolul 245. Înaintarea cererilor și demersurilor

(1) Cererile și demersurile pot fi depuse la orice etapă a desfășurării procesului penal. Persoana care depune cerere sau demers trebuie să indice în legătură cu care circumstanță solicită efectuarea acțiunii procesuale respective sau adoptarea hotărîrii. Cererile și demersurile scrise se anexează la dosarul penal, iar cele orale se includ în procesul-verbal al acțiunii procesuale sau al ședinței de judecată.

(2) Respingerea cererii sau a demersului nu privează persoana, organizația obștească sau colectivul de muncă de dreptul de a le reiniția în altă etapă a procesului penal.

Articolul 246. Termenele de examinare a cererilor şi demersurilor

(1) Cererile, precum şi demersurile organizaţiilor obşteşti şi ale colectivelor de muncă, vor fi examinate şi soluţionate imediat după depunerea lor. Dacă organul căruia îi este adresată cererea sau demersul nu le poate soluţiona imediat, acestea urmează să fie soluţionate nu mai tîrziu de 3 zile de la data primirii lor.

(2) Demersurile organului de urmărire penală se examinează în termenele stabilite de prezentul cod.

Articolul 247. Soluţionarea cererilor şi demersurilor

(1) Cererea sau, după caz, demersul organizaţiei obşteşti ori al colectivului de muncă urmează să fie admise dacă aceasta contribuie la cercetarea sub toate aspectele, completă şi obiectivă a circumstanţelor cauzei, la asigurarea respectării drepturilor şi intereselor legitime ale părţilor în proces şi ale altor persoane participante la proces.

(2) În caz de respingere, parţială sau totală, a cererii sau, după caz, a demersului organizaţiei obşteşti ori al colectivului de muncă, organul de urmărire penală adoptă o ordonanţă, iar instanţa de judecată o încheiere, care sînt aduse la cunoştinţă solicitantului. Hotărîrea organului de urmărire penală, precum şi a instanţei de judecată, cu privire la respingerea cererii sau demersului pot fi atacate în cazurile şi în modul stabilit de prezentul cod.

(3) Demersurile organului de urmărire penală se examinează în modul stabilit de prezentul cod.

Capitolul IV
MODIFICAREA ÎN ACTELE PROCEDURALE, CORECTAREA ERORILOR MATERIALE ŞI ÎNLĂTURAREA UNOR OMISIUNI VĂDITE

Articolul 248. Modificări în actele procedurale

(1) Orice modificare (adăugare, corectare, suprimare) făcută în cuprinsul unui act procedural este valabilă dacă aceasta este confirmată în scris, în cuprinsul sau la sfîrşitul actului, de către cei care l-au semnat.

(2) Modificările neconfirmate, dar care nu schimbă sensul frazei, rămîn valabile.

(3) Locurile nescrise în cuprinsul unei declaraţii urmează să fie barate, astfel încît să nu se poată face adăugări.

Articolul 249. Corectarea erorilor materiale

(1) Erorile materiale evidente din cuprinsul unui act procedural se corectează de însuşi organul de urmărire penală, de judecătorul de instrucţie sau de instanţa de judecată care a întocmit actul, la cererea celui interesat ori din oficiu.

(2) La corectarea erorilor materiale, părţile pot fi chemate spre a da explicaţii.

(3) Despre corectarea efectuată, organul de urmărire penală întocmeşte un proces-verbal, iar judecătorul de instrucţie sau instanţa de judecată – o încheiere, făcîndu-se menţiune şi la sfîrşitul actului corectat.

Articolul 250. Înlăturarea unor omisiuni vădite

Prevederile art.249 se aplică şi în cazul în care organul de urmărire penală, judecătorul de instrucţie sau instanţa de judecată, ca urmare a unei omisiuni vădite, nu s-a pronunţat asupra sumelor pretinse de martori, experţi, interpreţi, traducători, apărători, asupra restituirii obiectelor, corpurilor delicte sau a ridicării măsurilor asiguratorii, precum şi a altor măsuri.

Capitolul V
NULITATEA ACTELOR PROCEDURALE

Articolul 251. Încălcările care atrag nulitatea actelor procedurale

(1) Încălcarea prevederilor legale care reglementează desfăşurarea procesului penal atrage

nulitatea actului procedural numai în cazul în care s-a comis o încălcare a normelor procesuale penale ce nu poate fi înlăturată decît prin anularea acelui act.

(2) Încălcarea prevederilor legale referitoare la competența după materie sau după calitatea persoanei, la sesizarea instanței, la compunerea acesteia şi la publicitatea şedinței de judecată, la participarea părților în cazurile obligatorii, la prezența interpretului, traducătorului, dacă sînt obligatorii potrivit legii, atrage nulitatea actului procedural.

(3) Nulitatea prevăzută în alin.(2) nu se înlătură în nici un mod, poate fi invocată în orice etapă a procesului de către părți, şi se ia în considerare de instanță, inclusiv din oficiu, dacă anularea actului procedural este necesară pentru aflarea adevărului şi justa soluționare a cauzei.

(4) Încălcarea oricărei alte prevederi legale decît cele prevăzute în alin.(2) atrage nulitatea actului dacă a fost invocată în cursul efectuării acțiunii – cînd partea este prezentă, sau la terminarea urmăririi penale – cînd partea ia cunoştință de materialele dosarului, sau în instanța de judecată – cînd partea a fost absentă la efectuarea acțiunii procesuale, precum şi în cazul în care proba este prezentată nemijlocit în instanță.

PARTEA SPECIALĂ

Titlul I
URMĂRIREA PENALĂ

Capitolul I
DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 252. Obiectul şi scopul urmăririi penale

Urmărirea penală are ca obiect colectarea probelor necesare cu privire la existența infracțiunii, la identificarea făptuitorului, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se transmită cauza penală în judecată în condițiile legii şi pentru a se stabili răspunderea acestuia.

Articolul 253. Organele de urmărire penală

(1) Urmărirea penală se efectuează de către procuror şi de către organele constituite conform legii în cadrul:

1) Ministerului Afacerilor Interne;

[Art.253. al.(1), pct.2) exclus prin LP178-XVI /22.07.05, MO107/12.08.05 art.539 pct.3)-4) devin 2)-3)]

2) Serviciului Vamal;

3) Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupției.

(2) Organele de urmărire penală sînt reprezentate de ofițeri de urmărire penală anume desemnați în cadrul instituțiilor menționate în alin.(1) şi subordonați organizațional conducătorului instituției respective.

(3) Ofițerii de urmărire penală sînt independenți, se supun legii şi indicațiilor scrise ale conducătorului organului de urmărire penală şi ale procurorului.

(4) Statutul ofițerului de urmărire penală este stabilit prin lege.

Articolul 254. Rolul activ al organului de urmărire penală

(1) Organul de urmărire penală este obligat să ia toate măsurile prevăzute de lege pentru cercetarea sub toate aspectele, completă şi obiectivă, a circumstanțelor cauzei pentru stabilirea adevărului.

(2) Activitatea organului de urmărire penală prevăzută în alin.(1) se efectuează şi în cazul în care bănuitul sau învinuitul îşi recunoaşte vinovăția.

Articolul 255. Ordonanțele organului de urmărire penală

(1) În desfăşurarea urmăririi penale, organul de urmărire penală, prin ordonanță, dispune asupra acțiunilor sau măsurilor procesuale în condițiile prezentului cod.

(2) Ordonanța trebuie să fie motivată şi să cuprindă: data şi locul întocmirii, numele, prenumele şi calitatea persoanei care o întocmeşte, cauza la care se referă, obiectul acțiunii sau măsurii procesuale, temeiul legal al acesteia şi semnătura celui care a întocmit-o. Ordonanța nesemnată de persoana care a întocmit-o nu are putere juridică şi se consideră nulă. Dacă organul de urmărire penală consideră că este cazul să fie luate anumite măsuri, face propuneri motivate în ordonanță.

(3) În cazurile prevăzute de prezentul cod, organul de urmărire penală dispune efectuarea acțiunilor procesuale prin ordonanță motivată.

(4) Dacă legea prevede că o acțiune sau o măsură procesuală trebuie să fie încuviințată, autorizată sau confirmată de procuror ori, după caz, de judecătorul de instrucție, un exemplar al ordonanței sau al actului procedural rămîne la procuror ori la judecătorul de instrucție.

[Art.255 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 256. Efectuarea urmăririi penale de către mai mulți ofițeri de urmărire penală

(1) În cazul unor cauze complicate sau de mari proporții, conducătorul organului de urmărire penală, cu încuviințarea procurorului, dispune efectuarea urmăririi penale de către mai mulți ofițeri de urmărire penală.

(2) Procurorul poate dispune efectuarea urmăririi penale, în unele cazuri menționate la alin.(1), mai multor ofițeri din diferite organe de urmărire penală.

(3) Dispoziția cu privire la efectuarea urmăririi penale de către mai mulți ofițeri de urmărire penală se face prin ordonanță, în care se indică ofițerul care va conduce acțiunile celorlalți ofițeri. Această ordonanță se aduce la cunoştință bănuitului, învinuitului, părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile şi reprezentanților lor, explicîndu-li-se dreptul de a face recuzare oricărui dintre ofițeri.

Articolul 257. Locul efectuării urmăririi penale

(1) Urmărirea penală se efectuează în sectorul unde a fost săvîrşită infracțiunea sau, la decizia procurorului, în sectorul unde a fost descoperită infracțiunea ori unde se află bănuitul, învinuitul sau majoritatea martorilor.

(2) Constatînd că această cauză nu este de competența sa sau că urmărirea penală poate fi desfăşurată mai operativ şi mai complet de către un alt organ de urmărire penală, ofițerul de urmărire penală este obligat să efectueze toate acțiunile de urmărire penală ce nu pot fi amînate şi apoi să înainteze cauza procurorului pentru ca acesta să decidă trimiterea ei organului de urmărire penală competent.

(3) Dacă locul săvîrşirii infracțiunii nu este cunoscut, urmărirea penală se efectuează de organul de urmărire penală în a cărui rază de activitate a fost descoperită infracțiunea sau se află domiciliul bănuitului, învinuitului.

(4) Procurorul ierarhic superior procurorului care participă la urmărirea penală în cauza respectivă poate dispune, motivat, transmiterea cauzei la un alt sector, în limitele circumscripției în care activează.

(5) Procurorul General şi adjuncții lui pot dispune, motivat, transmiterea cauzei de la un organ de urmărire penală unui alt organ de urmărire penală pentru efectuarea unei urmăriri penale mai operative, mai complete şi mai obiective.

Articolul 258. Extinderea competenței teritoriale şi delegațiile organului de urmărire penală

(1) În cazul în care anumite acțiuni de urmărire penală trebuie să fie efectuate în afara teritoriului în care se face urmărirea penală, organul de urmărire penală poate să le efectueze însuşi sau să dispună, prin delegație, efectuarea acestor acțiuni altui organ respectiv, care este obligat să execute această delegație în termen de cel mult 10 zile.

(2) În cazul în care organul de urmărire penală însuşi procedează la efectuarea acțiunilor

procesuale în condiţiile alin.(1), el anunţă despre aceasta organul respectiv din raza teritorială în care se vor efectua aceste acţiuni.

Articolul 259. Termenele urmăririi penale

(1) Urmărirea penală se efectuează în termen rezonabil.

(2) Termenul rezonabil de urmărire penală într-o cauză concretă se fixează de către procuror prin ordonanţă, în funcţie de complexitatea cauzei şi de comportamentul participanţilor la proces.

[Art.259 al.(2) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(3) Termenul de urmărire penală fixat de procuror este obligatoriu pentru ofiţerul de urmărire penală şi poate fi prelungit la solicitarea acestuia.

(4) În cazul în care este necesar a prelungi termenul de urmărire penală, ofiţerul de urmărire penală întocmeşte un demers motivat în acest sens şi îl prezintă procurorului înainte de expirarea termenului fixat de acesta.

Articolul 260. Procesul-verbal privind acţiunea de urmărire penală

(1) Procesul-verbal privind acţiunea de urmărire penală se întocmeşte în timpul efectuării acestei acţiuni sau imediat după terminarea ei de către persoana care efectuează urmărirea penală.

(2) Procesul-verbal trebuie să cuprindă:

1) locul şi data efectuării acţiunii de urmărire penală;

2) funcţia, numele şi prenumele persoanei care întocmeşte procesul-verbal;

3) numele, prenumele şi calitatea persoanelor care au participat la efectuarea acţiunii de urmărire penală, iar dacă este necesar, şi adresele lor, obiecţiile şi explicaţiile acestora;

4) data şi ora începerii şi terminării acţiunii de urmărire penală;

5) descrierea amănunţită a faptelor constatate, precum şi a măsurilor luate în cadrul efectuării acţiunii de urmărire penală;

6) menţiunea privind efectuarea, în cadrul realizării acţiunii de urmărire penală, a fotografierii, filmării, înregistrării audio, interceptării convorbirilor telefonice şi a altor convorbiri sau executarea mulajelor şi tiparelor de urme, privind mijloacele tehnice utilizate la efectuarea acţiunii respective de urmărire penală, condiţiile şi modul de aplicare a lor, obiectele faţă de care au fost aplicate aceste mijloace, rezultatele obţinute, precum şi menţiunea că, înainte de a se utiliza mijloacele tehnice, despre aceasta s-a comunicat persoanelor care participă la efectuarea acţiunii de urmărire penală.

(3) Dacă în cadrul efectuării acţiunii de urmărire penală s-au constatat şi ridicat obiecte care pot constitui corpuri delicte, ele vor fi descrise amănunţit în procesul-verbal, cu menţiunea despre fotografierea lor, dacă aceasta a avut loc, şi despre anexarea lor la dosar.

(4) Procesul-verbal se citeşte tuturor persoanelor care au participat la efectuarea acţiunii de urmărire penală, explicîndu-li-se, totodată, că au dreptul de a face obiecţii, iar acestea urmează să fie consemnate în procesul-verbal.

(5) Fiecare pagină a procesului-verbal se semnează de persoana care îl întocmeşte, precum şi de persoanele menţionate la alin.(2) pct.3), cu excepţiile prevăzute de prezentul cod. Dacă vreuna din aceste persoane nu poate semna sau refuză să semneze procesul-verbal, despre aceasta se face menţiune.

(6) La procesul-verbal se anexează schiţele, fotografiile, peliculele, casetele audio şi video, mulajele şi tiparele de urme executate în cursul efectuării acţiunilor de urmărire penală.

Articolul 261. Adeverirea refuzului sau imposibilităţii de a semna procesul-verbal privind acţiunea de urmărire penală

(1) Dacă persoana care a participat la efectuarea acţiunii de urmărire penală refuză să semneze procesul-verbal, despre aceasta se face menţiune în procesul-verbal, care va fi semnat pentru conformitate de către persoana care a efectuat acţiunea.

(2) Persoanei care a refuzat să semneze procesul-verbal trebuie să i se acorde posibilitatea de a explica cauzele refuzului, iar explicaţiile ei vor fi consemnate în procesul-verbal.

(3) Dacă persoana care a participat la efectuarea acţiunii de urmărire penală nu poate semna procesul-verbal din cauza vreunui defect fizic, cel care întocmeşte procesul-verbal cheamă o persoană străină care, cu consimţământul celui care nu poate semna, certifică cu semnătura sa exactitatea conţinutului procesului-verbal.

Capitolul II
SESIZAREA ORGANULUI DE URMĂRIRE PENALĂ

Articolul 262. Sesizarea organului de urmărire penală

(1) Organul de urmărire penală poate fi sesizat despre săvîrşirea sau pregătirea pentru săvîrşirea unei infracţiuni prevăzute de Codul penal prin:

1) plîngere;

2) denunţ;

3) autodenunţ;

4) depistarea infracţiunii nemijlocit de către colaboratorii organului de urmărire penală.

(2) Dacă, potrivit legii, pornirea urmăririi penale se poate face numai la plîngerea prealabilă ori cu acordul organului prevăzut de lege, urmărirea penală nu poate începe în lipsa acestora.

(3) În cazul depistării infracţiunii nemijlocit de către lucrătorul organului de urmărire penală, acesta întocmeşte un raport în care expune circumstanţele depistate şi dispune înregistrarea infracţiunii.

(4) În orice caz de deces al persoanei aflate în custodia statului în legătură cu urmărirea penală sau executarea pedepsei, procurorul se autosesizează în condiţiile alin.(3).

[Art.262 al.4 introdus prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 263. Plîngerea şi denunţul

(1) Plîngerea este înştiinţarea făcută de o persoană fizică sau de o persoană juridică căreia i s-a cauzat un prejudiciu prin infracţiune.

(2) Denunţul este înştiinţarea făcută de o persoană fizică sau de o persoană juridică despre săvîrşirea unei infracţiuni.

(3) Plîngerea sau, după caz, denunţul trebuie să cuprindă: numele, prenumele, calitatea şi domiciliul petiţionarului, descrierea faptei care formează obiectul plîngerii sau denunţului, indicarea făptuitorului, dacă acesta este cunoscut, şi a mijloacelor de probă.

(4) Plîngerea se poate face personal sau prin reprezentant împuternicit în condiţiile legii.

(5) Plîngerea sau denunţul făcute oral se consemnează într-un proces-verbal semnat de persoana care declară plîngere sau denunţ şi de persoana oficială a organului de urmărire penală.

(6) Plîngerea poate fi făcută şi de către unul dintre soţi pentru celălalt soţ sau de către copilul major pentru părinţi. Victima poate să declare că nu însuşeşte o asemenea plîngere.

(7) Persoanei care face denunţ sau plîngere ce conţine şi denunţ i se explică răspunderea pe care o poartă în caz dacă denunţul este intenţionat calomnios, fapt care se consemnează în procesul-verbal sau, după caz, în conţinutul denunţului sau al plîngerii şi se confirmă prin semnătura persoanei care a făcut denunţul sau plîngerea.

(8) Plîngerile şi denunţurile anonime nu pot servi temei pentru pornirea urmăririi penale, însă, în urma controlului efectuat în temeiul acestor plîngeri sau denunţuri, organul de urmărire penală se poate autosesiza în vederea urmăririi penale.

Articolul 264. Autodenunţarea

(1) Autodenunţarea este înştiinţarea benevolă făcută de o persoană fizică sau de o persoană juridică despre săvîrşirea de către ea a unei infracţiuni în cazul în care organele de urmărire penală nu sînt la curent cu această faptă.

(2) Declaraţia de autodenunţare se face în scris sau oral. În cazul în care autodenunţarea se face oral, despre aceasta se întocmeşte un proces-verbal în condiţiile art.263 alin.(5), cu înregistrarea audio sau video a declaraţiei de autodenunţare.

(3) Persoanei care face declaraţie de autodenunţare, înainte de a o face, i se explică dreptul de

a nu spune nimic şi de a nu se autoincrimina, precum şi că în caz de autocalomnie, care împiedică constatarea adevărului, ea nu va avea dreptul la repararea prejudiciului în condiţiile legii, şi despre aceasta se face menţiune în procesul-verbal privind autodenunţarea sau în conţinutul declaraţiei de autodenunţare.

(4) Autodenunţarea, în cazul în care organele de urmărire penală sînt la curent cu această faptă, are importanţă pentru stabilirea şi identificarea făptuitorului infracţiunii şi se ia în considerare, în condiţiile legii, ca prezentare benevolă a făptuitorului.

Articolul 265. Obligativitatea primirii şi examinării plîngerilor sau denunţurilor referitoare la infracţiuni

(1) Organul de urmărire penală este obligat să primească plîngerile sau denunţurile referitoare la infracţiunile săvîrşite, pregătite sau în curs de pregătire chiar şi în cazul în care cauza nu este de competenţa lui. Persoanei care a depus plîngerea sau denunţul i se eliberează imediat un certificat despre acest fapt, indicîndu-se persoana care a primit plîngerea sau denunţul şi timpul cînd acestea au fost înregistrate.

(2) Refuzul organului de urmărire penală de a primi plîngerea sau denunţul poate fi atacat imediat judecătorului de instrucţie, dar nu mai tîrziu de 5 zile de la momentul refuzului.

Capitolul III
COMPETENŢA ORGANELOR DE URMĂRIRE PENALĂ

Articolul 266. Competenţa organului de urmărire penală al Ministerului Afacerilor Interne

Organul de urmărire penală al Ministerului Afacerilor Interne efectuează urmărirea penală pentru orice infracţiune care nu este dată prin lege în competenţa altor organe de urmărire penală sau este dată în competenţa lui prin ordonanţa procurorului.

[Art.267 exclus prin LP178-XVI /22.07.05, MO107-109/12.08.05 art.539]

Articolul 268. Competenţa organului de urmărire penală al Serviciului Vamal

Organul de urmărire penală al Serviciului Vamal efectuează urmărirea penală în privinţa infracţiunilor prevăzute în art.248 şi 249 din Codul penal.

Articolul 269. Competenţa organului de urmărire penală al Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupţiei

(1) Organul de urmărire penală al Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupţiei efectuează urmărirea penală în privinţa infracţiunilor prevăzute la art.236-261[1], 279, 324-326, 330-336 din Codul penal, iar în privinţa infracţiunilor prevăzute la art.191, 195, 327-329 din Codul penal - numai în cazurile în care prejudiciul respectiv a fost cauzat în exclusivitate autorităţilor şi instituţiilor publice, întreprinderilor de stat sau bugetului public naţional.

[Art.269 al.(1) modificat prin LP136-XVI din 19.06.08, MO145-151/08.08.08 art.591]

(2) Organul de urmărire penală al Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupţiei efectuează, sub controlul procurorului, urmărirea penală în privinţa infracţiunilor date în competenţa sa, indiferent de calitatea subiectului acestora, cu excepţia infracţiunilor şi persoanelor prevăzute la art.270 alin.(1) pct.1) lit.a), f) şi h) şi pct.2) şi 3).

[Art.269 în redacţia LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 269[1]. Competenţa organelor de urmărire penală în privinţa infracţiunilor contra justiţiei

În cazurile privind infracţiunile prevăzute la art.311-316 şi 323 din Codul penal, urmărirea penală se efectuează de organul în a cărui competenţă se află infracţiunea în legătură cu care a fost pornită urmărirea penală.

[Art.269[1] introdus prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 270. Competența procurorului la exercitarea urmăririi penale

(1) Procurorul exercită urmărirea penală în cazurile:

1) infracțiunilor săvîrşite de:

a) Preşedintele țării;

b) deputați;

c) membri ai Guvernului;

d) judecători;

e) procurori;

f) persoanele care au statut de militar, menționate la art.37 pct.1)-3);

g) ofițeri de urmărire penală;

h) minori;

2) atentatelor la viața colaboratorilor poliției, ofițerilor de urmărire penală, procurorilor, judecătorilor sau a membrilor familiilor acestora, dacă atentatul este legat de activitatea acestora;

3) infracțiunilor săvîrşite de Procurorul General.

[Art.270 al.(1) modificat prin LP184-XVI din 29.06.06, MO126-130/11.08.06 art.599]

4) infracțiunilor săvîrşite de colaboratorii Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupției.

[Art.270 al.(1), pct.4 introdus prin LP281-XVI din 14.12.07, MO102/10.06.08 art.376]

(2) Procurorul exercită urmărirea penală în privința infracțiunilor contra păcii şi securității omenirii, prevăzute la art. 135-144 din Codul penal, şi infracțiunilor contra securității statului, prevăzute la art. 337-347 din Codul penal.

[Art.270. al.(2) introdus prin LP178-XVI /22.07.05, MO107/12.08.05 art.539 al.(2)-(7) devin (3)-(8)]

(3) Procurorul exercită conducerea acțiunilor de urmărire penală efectuate de organul de urmărire penală.

(4) Este competent să exercite urmărirea penală în cazurile prevăzute la alin.(1) şi să efectueze conducerea activității de urmărire penală procurorul de la procuratura de acelaşi nivel cu instanța căreia, potrivit legii, îi revine judecarea cauzei în primă instanță. Procurorul procuraturii ierarhic superioare poate să exercite urmărirea penală şi să efectueze conducerea acțiunilor de urmărire penală în aceste cazuri dacă aceasta este necesar în interesul urmăririi penale.

(5) Procurorul ierarhic superior poate să dispună, prin ordonanță motivată, exercitarea urmăririi penale, în cazurile prevăzute în alin.(1), de către procurorul din altă procuratură de acelaşi nivel.

(6) Procurorul General poate să dispună, prin ordonanță motivată, exercitarea urmăririi penale, în cazurile menționate la alin.(1), de către un procuror de la Procuratura Generală.

(7) Este competent să exercite urmărirea penală în cazul prevăzut la alin.(1) pct.3) procurorul ori grupul de procurori numiți de Parlament, la propunerea Preşedintelui acestuia.

(8) În cazurile unor cauze complicate şi de mari proporții, procurorul ierarhic superior celui de competența căruia este urmărirea penală poate dispune, prin ordonanță motivată, urmărirea penală de un grup de procurori şi ofițeri de urmărire penală, indicînd procurorul care va conduce acțiunile de urmărire penală.

(9) În caz de necesitate, procurorul, în scopul asigurării urmăririi complete şi obiective, poate exercita personal urmărirea penală sub toate aspectele în orice cauză penală.

[Art.270 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 271. Verificarea competenței

(1) Organul de urmărire penală sesizat în modul prevăzut de art.262 este obligat să-şi verifice competența.

(2) Dacă organul de urmărire penală constată că nu este competent a efectua urmărirea penală, imediat, dar nu mai tîrziu de 3 zile, trimite cauza procurorului care exercită conducerea urmăririi

penale pentru a o transmite organului competent.

(3) Conflictul de competență între organele de urmărire penală este inadmisibil. Chestiunile legate de conflictul de competență se soluționează de procurorul care exercită controlul asupra urmăririi penale sau, după caz, de procurorul ierarhic superior.

(4) Procurorul poate să dispună, motivat, ca într-o cauză în care urmărirea penală trebuie efectuată de un anumit organ de urmărire penală această urmărire să fie efectuată de un alt organ similar.

(5) În cazul în care urmărirea penală ține de competența mai multor organe de urmărire penală, chestiunile legate de competență se soluționează de procurorul ierarhic superior.

(6) În cazurile în care urmărirea penală se exercită de către procuror, acesta poate dispune ca anumite acțiuni de urmărire penală să fie efectuate de către un organ de urmărire penală.

(7) Procurorul General şi adjuncții lui, în caz de necesitate, în scopul asigurării urmăririi complete şi obiective, sub toate aspectele, pot dispune, prin ordonanță motivată, efectuarea urmăririi penale de către orice organ de urmărire penală, indiferent de competență.

[Art.271 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 272. Cazuri urgente

În cazul în care organul de urmărire penală constată că urmărirea penală nu este de competența sa, el este obligat să efectueze acțiunile de urmărire penală ce nu suferă amînare. Procesele-verbale privind acțiunile efectuate în asemenea cazuri se anexează la cauza respectivă care se remite procurorului în conformitate cu prevederile art.271 alin.(2).

Articolul 273. Organele de constatare, competența
şi acțiunile acestora

(1) Organele de constatare sînt:

a) poliția - pentru infracțiuni ce nu sînt date prin lege în competența altor organe de constatare;

b) Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupției - pentru infracțiuni date prin lege în competența sa;

c) Serviciul Vamal - pentru infracțiuni date prin lege în competența sa;

d) Serviciul de Informații şi Securitate - pentru infracțiuni ale căror prevenire şi contracarare îi sînt atribuite prin lege;

e) comandanții unităților şi formațiunilor militare, şefii instituțiilor militare - pentru infracțiuni săvîrşite de militarii din subordine, precum şi de persoanele supuse serviciului militar în timpul cantonamentelor; pentru infracțiuni săvîrşite de muncitorii şi angajații civili ai Forțelor Armate ale Republicii Moldova, legate de îndeplinirea îndatoririlor lor de serviciu, sau săvîrşite la locul de dislocare a unității, formațiunii, instituției;

f) şefii instituțiilor penitenciare - pentru infracțiuni comise în locurile de detenție, în timpul escortării sau în legătură cu punerea în executare a sentințelor de condamnare; de asemenea şefii instituțiilor curative de specialitate - în cazurile referitoare la persoane cărora le sînt aplicate măsuri de constrîngere cu caracter medical;

g) comandanții de nave şi aeronave - pentru infracțiuni săvîrşite pe acestea în timp ce navele şi aeronavele pe care le comandă se află în afara porturilor şi aeroporturilor;

h) instanțele de judecată sau, după caz, judecătorii de instrucție - pentru infracțiuni de audiență.

(2) Organele menționate la alin.(1) au dreptul, în condițiile prezentului cod, să rețină făptuitorul, să ridice corpurile delicte, să solicite informațiile şi documentele necesare pentru constatarea infracțiunii, să citeze persoane şi să obțină de la ele declarații, să procedeze la evaluarea pagubei şi să efectueze orice alte acțiuni care nu suferă amînare, cu întocmirea proceselor-verbale în care se vor consemna acțiunile efectuate şi circumstanțele constatate.

(3) Actele de constatare întocmite conform prevederilor alin.(2), împreună cu mijloacele materiale de probă, se predau, în termen de 24 ore, de către organele de constatare din cadrul poliției, Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupției şi Serviciului Vamal -

organelor de urmărire penală corespunzătoare constituite conform legii în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupţiei, Serviciului Vamal, iar de către celelalte organe de constatare - procurorului, pentru începerea urmăririi penale.

(4) În cazul reţinerii persoanei de către organele de constatare specificate la alin.(1), cu excepţia organelor specificate la lit.g), actele de constatare, mijloacele materiale de probă şi persoana reţinută se predau organului de urmărire penală sau procurorului imediat, dar nu mai tîrziu de 3 ore de la momentul reţinerii de facto a acesteia.

(5) Comandanţii de nave şi aeronave transmit procurorului procesele-verbale privind acţiunile efectuate, mijloacele materiale de probă şi, după caz, persoana reţinută imediat după ancorarea navei ori aterizarea aeronavei pe teritoriul Republicii Moldova. În cazul în care escortarea în Republica Moldova a persoanei reţinute prezintă pericol pentru securitatea navei, aeronavei, echipajului sau pasagerilor acestora, comandanţii lor sînt în drept, în conformitate cu tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte, să predea această persoană autorităţilor competente ale statului pe al căror teritoriu nava a ancorat sau aeronava a aterizat.

[Art.273 în redacţia LP256-XVI din 29.11.07, MO203-206/28.12.07 art.788]

[Art.273 al.(1) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Capitolul IV
PORNIREA URMĂRIRII PENALE

Articolul 274. Începerea urmăririi penale

(1) Organul de urmărire penală sesizat în modul prevăzut în art.262 şi 273 dispune, prin ordonanţă, începerea urmăririi penale în cazul în care, din cuprinsul actului de sesizare sau al actelor de constatare, rezultă o bănuială rezonabilă că a fost săvîrşită o infracţiune şi nu există vreuna din circumstanţele care exclud urmărirea penală, informînd despre aceasta persoana care a înaintat sesizarea sau organul respectiv.

(2) În cazul în care organul de urmărire penală se autosesizează în privinţa începerii urmăririi penale, el întocmeşte un proces-verbal în care consemnează cele constatate privitor la infracţiunea depistată, apoi, prin ordonanţă, dispune începerea urmăririi penale.

(3) Ordonanţa de începere a urmăririi penale, emise de organul de urmărire penală, în termen de 24 de ore de la data începerii urmăririi penale, se supun confirmării de către procurorul care efectuează conducerea activităţii de urmărire penală, prezentîndu-i-se totodată şi dosarul respectiv. Concomitent cu confirmarea pornirii urmăririi penale, procurorul fixează termenul de urmărire în cauza respectivă.

(4) Dacă din cuprinsul actului de sesizare rezultă vreunul din cazurile care împiedică pornirea urmăririi penale, organul de urmărire penală înaintează procurorului actele întocmite cu propunerea de a nu porni urmărirea penală. Dacă procurorul consideră că nu sînt circumstanţe care împiedică urmărirea penală, el restituie actele, cu ordonanţa sa, organului menţionat pentru începerea urmăririi penale.

(5) În cazul în care procurorul refuză pornirea urmăririi penale, el confirmă faptul prin ordonanţă motivată şi anunţă despre aceasta persoana care a înaintat sesizarea. În cazul în care procurorul consideră că lipsesc temeiurile pentru a începe urmărirea penală, el nu va confirma ordonanţa de începere a urmăririi penale şi, prin ordonanţă, o va abroga, dacă nu au fost efectuate acţiuni procesuale, sau va dispune încetarea urmăririi penale în cazul în care astfel de acţiuni au fost efectuate.

(6) Ordonanţa de a refuza începerea urmăririi penale poate fi atacată, prin plîngere, în instanţa judecătorească, în condiţiile art.313.

(7) Dacă ulterior se constată că nu a existat sau că a dispărut circumstanţa pe care se baza propunerea de a refuza începerea urmării penale, procurorul ierarhic superior anulează ordonanţa şi dispune începerea urmăririi penale.

[Art.274 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 275. Circumstanţele care exclud urmărirea penală

Urmărirea penală nu poate fi pornită, iar dacă a fost pornită, nu poate fi efectuată, şi va fi încetată în cazurile în care:

1) nu există faptul infracţiunii;

2) fapta nu este prevăzută de legea penală ca infracţiune;

3) fapta nu întruneşte elementele infracţiunii, cu excepţia cazurilor cînd infracţiunea a fost săvîrşită de o persoană juridică;

4) a intervenit termenul de prescripţie sau amnistia;

5) a intervenit decesul făptuitorului, cu excepţia cazurilor de reabilitare;

6) lipseşte plîngerea victimei în cazurile în care urmărirea penală începe, conform art.276, numai în baza plîngerii acesteia;

7) în privinţa unei persoane există o hotărîre judecătorească definitivă în legătură cu aceeaşi acuzaţie sau prin care s-a constatat imposibilitatea urmăririi penale pe aceleaşi temeiuri;

8) în privinţa unei persoane există o hotărîre neanulată de neîncepere a urmăririi penale sau de încetare a urmăririi penale pe aceleaşi acuzaţii;

9) există alte circumstanţe prevăzute de lege care condiţionează excluderea sau, după caz, exclud urmărirea penală.

Articolul 276. Pornirea urmăririi penale în baza plîngerii victimei

(1) Urmărirea penală se porneşte numai în baza plîngerii prealabile a victimei în cazul infracţiunilor prevăzute în articolele: 152 alin.(1), 153, 155, 157, 161, 177, 179 alin.(1) şi (2), 185^2, 193, 194, 197 alin.(1), 198 alin.(1), 200, 202, 203, 204 alin.(1), 2461, 274 din Codul penal, precum şi al furtului avutului proprietarului săvîrşit de minor, de soţ, rude, în paguba tutorelui, ori de persoana care locuieşte împreună cu victima sau este găzduită de aceasta. La împăcarea părţii vătămate cu bănuitul, învinuitul, inculpatul în cazurile menţionate în prezentul alineat, urmărirea penală încetează. Procedura în astfel de procese este generală.

[Art.276 al.(1) modificat prin LP311-XVI din 27.12.07, MO25-27/05.02.08 art.79]

[Art.276 al.(1) modificat prin LP184-XVI din 29.06.06, MO126-130/11.08.06 art.599]

(2) În cazul în care, în urma infracţiunii, au pătimit mai multe persoane, pornirea urmăririi penale se face chiar dacă plîngerea prealabilă se înaintează doar de către una din victime.

(3) Dacă la comiterea unei infracţiuni au participat mai mulţi făptuitori, chiar dacă plîngerea prealabilă a fost depusă numai în privinţa unuia din făptuitori, urmărirea penală se efectuează în privinţa tuturor făptuitorilor.

(4) Dacă victima care figurează într-un proces privitor la o infracţiune prevăzută în alin.(1), din cauza incapacităţii sau a capacităţii de exerciţiu limitate, a stării de neputinţă sau a dependenţei faţă de bănuit sau din alte motive nu este în stare să-şi apere drepturile şi interesele legitime, procurorul porneşte urmărirea penală chiar dacă victima nu a depus plîngere.

(5) La împăcarea părţii vătămate cu bănuitul, învinuitul, inculpatul în cazurile menţionate în alin.(1), urmărirea penală încetează. Împăcarea este personală şi produce efecte doar dacă intervine pînă la rămînerea definitivă a hotărîrii judecătoreşti.

(6) Pentru persoanele incapabile, împăcarea se poate face numai de reprezentanţii lor legali. Persoanele cu capacitate de exerciţiu limitată se pot împăca cu încuviinţarea reprezentanţilor lor legali. împăcarea poate avea loc şi în cazul în care urmărirea penală a fost pornită de către procuror din oficiu.

(7) Împăcarea părţilor poate avea loc şi prin aplicarea medierii.

Articolul 277. Obligativitatea de a explica drepturile şi obligaţiile participanţilor la urmărirea penală

(1) Organul de urmărire penală este obligat să explice participanţilor la urmărirea penală drepturile şi obligaţiile lor şi despre aceasta se consemnează în procesul-verbal al acţiunii procesuale respective.

(2) Organul de urmărire penală este obligat să înmîneze bănuitului, învinuitului, victimei, părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile şi reprezentanților lor legali în scris, contra semnătură, informația despre drepturile de care dispun şi obligațiile pe care le au în conformitate cu prevederile prezentului cod şi să dea explicații asupra tuturor acestor drepturi şi obligații.

Articolul 278. Obligativitatea examinării cererilor şi demersurilor

Organul de urmărire penală este obligat să examineze cererile şi demersurile participanților la proces şi ale altor persoane interesate, în condițiile art.246 şi 247.

Capitolul V
DESFĂŞURAREA URMĂRIRII PENALE

Articolul 279. Efectuarea acțiunilor de urmărire penală

(1) Organul de urmărire penală efectuează acțiunile de urmărire penală în strictă conformitate cu prevederile prezentului cod şi numai după pornirea urmăririi penale, cu excepția acțiunilor prevăzute în art.118 (cercetare la fața locului) şi în art.130 (percheziția corporală sau ridicarea), care pot fi efectuate şi pînă la pornirea urmăririi.

(2) Orice acțiune de urmărire penală în incinta unei unități publice sau private se poate efectua doar cu consimțămîntul conducerii sau al proprietarului acestei unități ori cu autorizația procurorului, iar în cazurile prevăzute de prezentul cod – cu autorizația judecătorului de instrucție.

(3) Cercetarea, percheziția, ridicarea de obiecte şi alte acțiuni procesuale la domiciliu pot fi efectuate doar cu consimțămîntul persoanei domiciliate la adresa respectivă sau cu autorizația respectivă.

(4) În cazul infracțiunilor flagrante, consimțămîntul sau autorizația prevăzute la alin.(2) şi (3) nu sînt necesare, însă despre efectuarea acțiunilor respective este informat imediat, dar nu mai tîrziu de 24 de ore, procurorul sau, după caz, judecătorul de instrucție care urma să dea autorizația respectivă.

(5) Acțiunile de urmărire penală la sediile reprezentanțelor diplomatice şi instituțiilor asimilate acestora, precum şi în clădirile în care locuiesc membrii acestor reprezentanțe şi instituții asimilate lor şi familiile lor, se pot efectua numai de către procuror şi numai la cererea sau cu consimțămîntul statului străin, exprimate de şeful reprezentanței diplomatice ori de conducătorul instituției asimilate reprezentanței diplomatice şi în prezența acestora. Consimțămîntul pentru efectuarea acțiunilor de urmărire penală în condițiile prezentului alineat se cere prin intermediul Ministerului Afacerilor Externe şi Integrării Europene al Republicii Moldova şi aceste acțiuni se efectuează în prezența unui reprezentant al Ministerului Afacerilor Externe şi Integrării Europene al Republicii Moldova.

[Art.279 al.(5) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 279[1]. Conexarea şi disjungerea cauzelor penale

(1) Constituie conexitate a cauzelor penale cazurile specificate la art.42 alin.(3).

(2) Disjungerea unei cauze privitoare la participanții la una sau la mai multe infracțiuni se admite în cazul în care împrejurările cauzei o cer şi această disjungere nu se va răsfrînge negativ asupra efectuării depline şi obiective a urmăririi penale şi cercetării judecătoreşti.

(3) La dispunerea conexării sau disjungerii cauzelor penale, procurorul, la propunerea organului de urmărire penală sau din oficiu, emite ordonanța respectivă.

[Art.279[1] introdus prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 280. Propunerea de punere sub învinuire

(1) În cazul în care există suficiente probe că infracțiunea a fost săvîrşită de o anumită persoană, organul de urmărire penală întocmeşte un raport cu propunerea de a pune persoana respectivă sub învinuire. Raportul cu materialele cauzei se înaintează procurorului.

(2) În cazul în care organul de urmărire penală consideră că sînt întrunite condiţiile prevăzute de lege pentru luarea măsurii preventive, el înaintează propuneri şi în această privinţă.

Articolul 281. Punerea sub învinuire

(1) Dacă, după examinarea raportului organului de urmărire penală şi a materialelor cauzei, procurorul consideră că probele acumulate sînt concludente şi suficiente, el emite o ordonanţă de punere sub învinuire a persoanei.

(2) Ordonanţa de punere sub învinuire trebuie să cuprindă: data şi locul întocmirii; de către cine a fost întocmită; numele, prenumele, ziua, luna, anul şi locul naşterii persoanei puse sub învinuire, precum şi alte date despre persoană care au importanţă juridică în cauză; formularea învinuirii cu indicarea datei, locului, mijloacelor şi modului de săvîrşire a infracţiunii şi consecinţele ei, caracterului vinei, motivelor şi semnelor calificative pentru încadrarea juridică a faptei, circumstanţelor în virtutea cărora infracţiunea nu a fost consumată în cazul pregătirii sau tentativei de infracţiune, menţiunea despre punerea persoanei respective sub învinuire în calitate de învinuit în această cauză conform articolului, alineatului şi literei articolului din Codul penal care prevăd răspunderea pentru infracţiunea comisă.

(3) În cazul în care învinuitul este tras la răspundere pentru săvîrşirea mai multor infracţiuni care urmează a fi încadrate juridic în baza diferitelor articole, alineate sau litere ale articolului din Codul penal, în ordonanţă se arată care anume infracţiuni au fost săvîrşite şi articolele, alineatele sau literele articolelor care prevăd răspunderea pentru aceste infracţiuni.

[Art.281 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 282. Înaintarea acuzării

(1) Înaintarea acuzării învinuitului se va face de către procuror în prezenţa avocatului în decurs de 48 de ore din momentul emiterii ordonanţei de punere sub învinuire, dar nu mai tîrziu de ziua în care învinuitul s-a prezentat sau a fost adus în mod silit.

(2) Procurorul, după stabilirea identităţii învinuitului, îi aduce la cunoştinţă ordonanţa de punere sub învinuire şi îi explică conţinutul ei. Aceste acţiuni se atestă cu semnăturile procurorului, învinuitului, avocatului şi ale altor persoane care participă la această acţiune procesuală, aplicate pe ordonanţa de punere sub învinuire, indicîndu-se data şi ora punerii sub învinuire.

(3) După înaintarea acuzării, procurorul îi va explica învinuitului drepturile şi obligaţiile acestuia prevăzute în art.66. Învinuitului i se înmînează copia de pe ordonanţa de punere sub învinuire şi informaţia în scris privind drepturile şi obligaţiile lui. Acţiunile nominalizate, de asemenea, se consemnează în ordonanţa de punere sub învinuire în modul prevăzut în alin.(2).

(4) Învinuitul este audiat în aceeaşi zi în condiţiile prevăzute în art.104.

Articolul 283. Schimbarea şi completarea acuzării

(1) Dacă, în cursul urmăririi penale, apar temeiuri pentru schimbarea sau completarea acuzării înaintate învinuitului, procurorul este obligat să înainteze învinuitului o nouă acuzare sau să o completeze pe cea anterioară în conformitate cu prevederile articolelor respective din prezentul cod.

(2) Dacă, în cursul urmăririi penale, învinuirea înaintată nu s-a confirmat într-o anumită parte a ei, procurorul dispune scoaterea persoanei de sub urmărirea penală în privinţa acestui capăt de învinuire.

Articolul 284. Scoaterea persoanei de sub urmărirea penală

(1) Scoaterea persoanei de sub urmărirea penală are loc în cazul în care se constată că fapta nu a fost săvîrşită de bănuit sau învinuit, în cazurile prevăzute în art.275 pct.1)-3), precum şi dacă există cel puţin una din cauzele, prevăzute în art.35 din Codul penal, care înlătură caracterul penal al faptei.

(2) Persoana poate fi scoasă de sub urmărirea penală integral sau numai cu privire la un capăt de învinuire.

(3) Procurorul, la propunerea organului de urmărire penală sau din oficiu, în cazul în care

constată temeiurile prevăzute în alin.(1) şi (2), prin ordonanţă motivată, dispune scoaterea persoanei de sub urmărirea penală.

(4) Scoaterea persoanei de sub urmărirea penală se face conform prevederilor din prezentul cod care reglementează încetarea urmăririi penale, ce se aplică în mod corespunzător.

(5) În cazul în care procurorul dispune scoaterea persoanei de sub urmărire, el restituie dosarul organului de urmărire penală, cu indicaţia de a continua urmărirea penală, fixînd termenul efectuării acesteia.

[Art.284 al.(5) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 285. Încetarea urmăririi penale

(1) Încetarea urmăririi penale are loc în cazurile prevăzute în art.275, precum şi în cazul în care se constată că:

1) plîngerea prealabilă a fost retrasă de către partea vătămată sau părţile s-au împăcat – în cazurile în care urmărirea penală poate fi pornită numai în baza plîngerii prealabile sau legea penală permite împăcarea;

2) există cel puţin una dintre cauzele sau unul dintre cazurile prevăzute la art.35 şi 53 din Codul penal;

[Art.285 pct.2) în redacţia LP292-XVI din 21.12.07, MO28-29/08.02.08 art.82]

3) persoana nu a atins vîrsta la care poate fi trasă la răspundere penală;

4) persoana a săvîrşit o faptă prejudiciabilă fiind în stare de iresponsabilitate şi nu este necesară aplicarea măsurilor de constrîngere cu caracter medical;

5) există o hotărîre definitivă a organului de urmărire penală sau a instanţei în legătură cu aceeaşi acuzaţie sau prin care s-a constatat imposibilitatea urmăririi penale pe aceleaşi temeiuri.

(2) În cazurile în care fapta bănuitului, învinuitului constituie o contravenţie administrativă, urmărirea penală încetează.

(3) Încetarea urmăririi penale are loc în orice moment al urmăririi penale, dacă se constată existenţa temeiurilor prevăzute în alin.(1) şi (2), şi poate fi aplicată numai în privinţa unei persoane sau în privinţa unei din fapte.

(4) Încetarea urmăririi penale se dispune de către procuror prin ordonanţă din oficiu sau la propunerea organului de urmărire penală. În cazul în care fapta constituie o contravenţie administrativă, sau în cazul liberării de răspundere penală a persoanei, cu tragerea la răspundere administrativă, procurorul aplică sancţiunea contravenţională, cu excepţia arestului contravenţional. Dacă aplicarea sancţiunii contravenţionale nu este de competenţa procurorului, cauza se trimite spre examinare judecătorului de instrucţie.

[Art.285 al.4) modificat prin LP292-XVI din 21.12.07, MO28-29/08.02.08 art.82]

(5) Ordonanţa de încetare a urmăririi penale trebuie să cuprindă, pe lîngă elementele prevăzute în art.255, date privind persoana şi fapta la care se referă încetarea, precum şi temeiurile de fapt şi de drept pe baza cărora se dispune încetarea.

(6) La încetarea urmăririi penale, procurorul, dacă este cazul, ia totodată măsurile necesare pentru:

1) revocarea măsurii preventive şi a altor măsuri procesuale în modul prevăzut de lege;

2) restituirea cauţiunii în cazurile şi în modul prevăzute de lege.

3) aplicarea măsurilor de siguranţă;

4) încasarea cheltuielilor judiciare.

[Art.285 al.6) pct.3-4) introduse prin LP292-XVI din 21.12.07, MO28-29/08.02.08 art.82]

(6^1) Încetarea urmăririi penale şi liberarea persoanei de răspundere penală nu pot avea loc contrar voinţei acesteia.

[Art.285 al.61) introdus prin LP292-XVI din 21.12.07, MO28-29/08.02.08 art.82]

(7) Copia de pe ordonanţa de încetare a urmăririi penale se înmînează persoanelor interesate, explicîndu-li-se modul şi termenul de atac.

(8) Procurorul, dacă constată că nu este cazul să dispună încetarea urmăririi sau dacă a dispus

încetarea parțial, restituie dosarul organului de urmărire penală, cu indicația de a continua urmărirea şi cu indicarea termenului pentru efectuarea acesteia.

[Art.285 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 286. Clasarea cauzei penale

(1) În cazul în care în cauză nu există învinuit şi a intervenit una din circumstanțele prevăzute la art.275 alin.(1) pct.1)-3), procurorul, din oficiu sau la propunerea organului de urmărire penală, prin ordonanță motivată, dispune clasarea cauzei penale.

[Art.286 al.(1) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(2) Copia de pe ordonanța de clasare a cauzei penale se înmînează persoanelor interesate, explicîndu-li-se modul şi termenul de atac.

Articolul 287. Reluarea urmăririi penale după încetarea urmăririi penale, după clasarea cauzei penale sau după scoaterea persoanei de sub urmărire

(1) Reluarea urmăririi penale după încetarea urmăririi penale, după clasarea cauzei penale sau după scoaterea persoanei de sub urmărire se dispune de către procurorul ierarhic superior prin ordonanță dacă, ulterior, se constată că nu a existat în fapt cauza care a determinat luarea acestor măsuri sau că a dispărut circumstanța pe care se întemeia încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale sau scoaterea persoanei de sub urmărire.

(2) Reluarea urmăririi penale poate fi dispusă şi de către judecătorul de instrucție în cazul admiterii plîngerii depuse împotriva ordonanței procurorului de încetare a urmăririi penale ori de clasare a cauzei penale sau de scoatere a persoanei de sub urmărire.

(3) În cazul reluării urmăririi penale în condițiile prezentului articol, dacă, pe baza datelor din dosar, procurorul consideră necesar luarea unei măsuri preventive sau unei măsuri asiguratorii, el dispune luarea măsurii necesare sau, după caz, face propunerile respective judecătorului de instrucție.

(4) În cazurile în care ordonanțele de încetare a urmăririi penale, clasare a cauzei penale sau de scoatere a persoanei de sub urmărire au fost adoptate legal, reluarea urmăririi penale poate avea loc numai dacă apar fapte noi sau recent descoperite ori un viciu fundamental în cadrul urmăririi precedente au afectat hotărîrea respectivă. În cazul descoperirii unui viciu fundamental, urmărirea penală poate fi reluată nu mai tîrziu de un an de la intrarea în vigoare a ordonanței de încetare a urmăririi penale, clasare a cauzei sau scoatere a persoanei de sub urmărire.

Articolul 287[1]. Temeiurile, modul şi termenele de suspendare a urmăririi penale

(1) Urmărirea penală se suspendă în cazurile în care există unul din următoarele temeiuri care împiedică continuarea şi terminarea ei:

1) învinuitul a dispărut, sustrăgîndu-se de la urmărirea penală sau judecată, ori locul aflării lui nu este stabilit;

2) nu este identificată persoana care poate fi pusă sub învinuire;

3) în caz de refuz privind lipsirea persoanei de imunitate sau în caz de refuz de extrădare a persoanei de către un stat străin, dacă urmărirea penală nu poate fi terminată în lipsa acestei persoane;

4) învinuitul s-a îmbolnăvit de o boală psihică sau de o altă boală gravă, care îl împiedică sa ia parte la procesul penal, atestată printr-o concluzie medico-legală a unei instituții medicale de stat.

(2) În cazul în care se constată unul din temeiurile specificate la alin.(1), organul de urmărire penală înaintează procurorului propunerile sale împreună cu dosarul. Procurorul va dispune, printr-o ordonanță motivată, suspendarea urmăririi penale.

(3) Dacă în cauză sînt puse sub învinuire două sau mai multe persoane, iar temeiurile pentru suspendarea urmăririi penale nu se referă la toți învinuiții, procurorul este în drept să disjungă cauza într-o procedură separată şi să suspende urmărirea penală în privința unor învinuiți sau să

suspende urmărirea în întreaga cauză penală, în cazul în care urmărirea penală nu poate fi continuată fără participarea tuturor învinuiților.

(4) Înainte de a suspenda urmărirea penală, trebuie îndeplinite toate acțiunile de urmărire penală a căror efectuare este posibilă în lipsa învinuitului, luate toate măsurile pentru descoperirea lui, precum şi pentru identificarea persoanei care a săvîrşit infracțiunea.

[Art.287^1 introdus prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 287^2. Acțiunile organului de urmărire penală după suspendarea urmăririi penale

(1) Despre suspendarea urmăririi penale, organul de urmărire penală este obligat să anunțe în scris partea vătămată, reprezentantul ei legal, partea civilă, partea civilmente responsabilă sau reprezentanții lor şi să le explice dreptul de a contesta ordonanța de suspendare a urmăririi penale la judecătorul de instrucție. În cazurile de suspendare a urmăririi penale în temeiul art.2871 alin.(1) pct.3) şi 4), despre aceasta sînt informați, de asemenea, învinuitul şi apărătorul lui.

(2) După suspendarea urmăririi penale, în cazul prevăzut la art.2871 alin.(1) pct.2), organul de urmărire penală este obligat să ia măsuri, atît direct, cît şi prin intermediul altor organe care exercită activitate operativă de investigații, în vederea identificării persoanei care poate să fie pusă sub învinuire. Procurorul, în mod periodic, dar nu mai rar decît o dată la 6 luni, va verifica măsurile de căutare pentru identificarea persoanei.

(3) În cazul în care urmărirea penală este suspendată, în cauza penală nu se admite efectuarea acțiunilor de urmărire penală.

[Art.287^2 introdus prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 287^3. Reluarea urmăririi penale după suspendare

(1) Urmărirea penală poate fi reluată, printr-o ordonanță motivată, de către procuror, la propunerea organului de urmărire penală sau din oficiu, după ce au dispărut motivele suspendării sau a devenit necesară efectuarea unor acțiuni de urmărire penală, stabilindu-se şi termenul urmăririi penale.

(2) Despre reluarea urmăririi penale se comunică învinuitului, apărătorului, părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile sau reprezentanților lor.

[Art.287^3 introdus prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 288. Investigațiile în vederea căutării învinuitului

(1) În cazul în care nu se cunoaşte locul unde se află persoana pusă sub învinuire, precum şi în cazul în care învinuitul, după înaintarea învinuirii, se ascunde de organul de urmărire penală, acesta înaintează procurorului propunere pentru dispunerea investigațiilor în vederea găsirii învinuitului.

(2) Procurorul, în baza propunerii organului de urmărire penală, după ce a studiat-o, sau din oficiu, dispune, prin ordonanță motivată, căutarea învinuitului. În ordonanță se va indica toată informația cunoscută privitor la persoana învinuitului care urmează să fie căutat. Căutarea învinuitului poate fi dispusă atît în cadrul exercitării urmăririi penale, cît şi concomitent cu suspendarea ei.

[Art.288 al.(2) prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(3) Dacă există temeiuri pentru aplicarea față de învinuit a măsurii preventive procurorul, în ordonanță, dispune totodată aplicarea măsurii preventive în condițiile prezentului cod.

(4) Investigațiile în vederea găsirii învinuitului se efectuează de către organele abilitate prin lege cu asemenea atribuții. Procurorul care dispune efectuarea investigațiilor în vederea găsirii învinuitului conduce această activitate şi verifică periodic desfăşurarea ei.

Capitolul VI
TERMINAREA URMĂRIRII PENALE ŞI TRIMITEREA CAUZEI ÎN JUDECATĂ

Articolul 289. Remiterea cauzei procurorului cu propunerea de terminare a urmăririi penale

(1) Constatînd că probele administrate sînt concludente şi suficiente pentru a termina urmărirea penală, organul de urmărire penală înaintează procurorului dosarul însoţit de un raport, în care consemnează rezultatul urmăririi, cu propunerea de a dispune una din soluțiile prevăzute în art.291.

(2) Raportul trebuie să cuprindă fapta care a servit temei pentru pornirea urmăririi penale, informații cu privire la persoana învinuitului, încadrarea juridică a faptei şi probele administrate.

(3) În cazul în care urmărirea penală în aceeaşi cauză se efectuează în privința mai multor fapte şi mai multor persoane, raportul va cuprinde mențiunile indicate în alin.(2) în privința tuturor faptelor şi tuturor persoanelor. Totodată, raportul va cuprinde informația în privința cărei fapte sau persoane s-a încetat urmărirea, s-a dispus scoaterea persoanei de sub urmărire, dacă acestea au avut loc.

(4) Raportul, de asemenea, va cuprinde informații despre:

1) corpurile delicte şi măsurile luate în privința lor, precum şi locul unde se află ele;

2) măsurile asiguratorii luate în cursul urmăririi penale;

3) cheltuielile judiciare;

4) măsurile preventive aplicate.

[Art.289 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 290. Verificarea de către procuror a cauzei primite

(1) Procurorul, în termen de cel mult 10 zile de la primirea dosarului trimis de organul de urmărire penală, verifică materialele dosarului şi acțiunile procesuale efectuate, pronunțîndu-se asupra acestora. Dacă procurorul constată probe obținute contrar prevederilor prezentului cod şi cu încălcarea drepturilor bănuitului, învinuitului, prin ordonanță motivată, aprobată de procurorul ierarhic superior, exclude aceste probe din materialele dosarului. Probele excluse din dosar se păstrează în condițiile art.211 alin.(2).

[Art.290 al.(1) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(2) Cauzele în care sînt persoane arestate sau minori se soluționează de urgență şi cu prioritate.

Articolul 291. Soluțiile dispuse de procuror la terminarea murmăririi penale

Dacă procurorul constată că au fost respectate dispozițiile prezentului cod privind urmărirea penală, că urmărirea penală este completă, că există probe suficiente şi legal administrate, el dispune una din următoarele soluții:

1) atunci cînd din materialele cauzei rezultă că fapta există, că a fost constatat făptuitorul şi că acesta poartă răspundere penală:

a) pune sub învinuire făptuitorul conform prevederilor art.281 şi 282, dacă acesta nu a fost pus sub învinuire în cursul urmăririi penale, apoi întocmeşte rechizitoriul prin care dispune trimiterea cauzei în judecată;

b) dacă făptuitorul a fost pus sub învinuire în cursul urmăririi penale, întocmeşte rechizitoriul prin care dispune trimiterea cauzei în judecată;

2) prin ordonanță motivată, dispune încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale sau scoaterea persoanei de sub urmărire.

Articolul 292. Restituirea cauzei sau trimiterea ei la alt organ de urmărire penală

(1) Dacă procurorul constată că urmărirea penală nu este completă sau că nu au fost respectate

dispoziţiile legale la desfăşurarea urmăririi, el restituie cauza organului care a efectuat urmărirea penală sau trimite cauza organului competent ori altui organ, conform dispoziţiilor art.271, pentru completarea urmăririi penale sau, după caz, eliminarea încălcărilor comise ale dispoziţiilor legale. Dacă completarea urmăririi penale sau eliminarea încălcărilor comise este necesară doar cu privire la unele fapte sau la unii învinuiţi, iar disjungerea este imposibilă, procurorul dispune restituirea întregii cauze pentru efectuarea acestor acţiuni.

(2) Restituirea sau trimiterea cauzei se face prin ordonanţă în care, pe lîngă elementele prevăzute în art.255, se indică acţiunile procesuale, care trebuie efectuate sau refăcute, ale faptelor şi circumstanţelor ce urmează a fi constatate, mijloacele de probă ce vor fi utilizate şi se dispune termenul pentru urmărire.

(3) În cazul în care procurorul restituie cauza sau o trimite altui organ de urmărire penală, el este obligat să se pronunţe, în modul prevăzut de lege, asupra măsurilor preventive şi a altor măsuri procesuale de constrîngere.

Articolul 293. Prezentarea materialelor de urmărire penală

(1) După verificarea de către procuror a materialelor cauzei şi adoptarea uneia din soluţiile prevăzute în art.291, procurorul aduce la cunoştinţă învinuitului, reprezentantului lui legal, apărătorului, părţii vătămate, părţii civile, părţii civilmente responsabile şi reprezentanţilor lor despre terminarea urmăririi penale, locul şi termenul în care ei pot lua cunoştinţă de materialele urmăririi penale. Părţii civile, părţii civilmente responsabile şi reprezentanţilor lor li se prezintă pentru a lua cunoştinţă doar materialele referitoare la acţiunea civilă la care sînt parte.

(2) Materialele urmăririi penale se aduc la cunoştinţa învinuitului arestat în prezenţa apărătorului lui, iar la cererea învinuitului – fiecăruia dintre ei, în mod separat.

(3) Pentru a se lua cunoştinţă de materialele urmăririi penale, ele se prezintă cusute în dosar, numerotate şi înscrise în borderou. La cererea părţilor, vor fi prezentate şi corpurile delicte, vor fi reproduse înregistrările audio şi video, cu excepţia cazurilor prevăzute în art.110. Dacă dosarul penal are mai multe volume, acestea se prezintă concomitent pentru a se lua cunoştinţă de materialele respective ca persoana care ia cunoştinţă de ele să poată reveni la oricare din aceste volume de mai multe ori. Pentru a se lua cunoştinţă de dosarele voluminoase, procurorul, printr-o ordonanţă, poate întocmi un grafic, coordonat cu apărătorul, prin care stabileşte data şi numărul volumelor pentru studiere.

(4) Termenul pentru a se lua cunoştinţă de materialele urmăririi penale nu poate fi limitat, însă în cazul în care persoana care ia cunoştinţă de materiale abuzează de situaţia sa, procurorul fixează modul şi termenul acestei acţiuni, reieşind din volumul dosarului.

(5) În scopul asigurării păstrării secretului de stat, comercial sau a unui alt secret ocrotit de lege, precum şi în scopul asigurării protecţiei vieţii, integrităţii corporale şi libertăţii martorului şi a altor persoane, judecătorul de instrucţie, conform demersului procurorului, poate limita dreptul persoanelor menţionate la alin.(1) de a lua cunoştinţă de materialele sau datele privind identitatea acestora. Demersul se examinează în condiţii de confidenţialitate, conform art. 305.

(6) După ce au luat cunoştinţă de materialele urmăririi penale, persoanele menţionate în alin.(1) pot formula cereri noi în legătură cu urmărirea penală, care se soluţionează conform prevederilor art.245-247.

[Art.293 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 294. Procesul-verbal al prezentării materialelor de urmărire penală

(1) Despre prezentarea materialelor de urmărire penală se întocmeşte proces-verbal în care, afară de menţiunile prevăzute în art.260, se indică numărul de volume şi numărul de foi în fiecare volum al dosarului de care s-a luat cunoştinţă, corpurile delicte, înregistrările audio şi video reproduse. În procesul-verbal se indică data, ora şi minutele începutului şi sfîrşitului luării de cunoştinţă de dosar pentru fiecare zi.

(2) În procesul-verbal se consemnează cererile şi declaraţiile înaintate la desfăşurarea acestei

acţiuni, iar cererile scrise se anexează la procesul-verbal şi despre aceasta în el se face menţiune.

(3) Despre informarea fiecărei persoane menţionate în art.293 alin.(1) se întocmeşte proces-verbal separat. În cazul în care învinuitul ia cunoştinţă de materialele cauzei în prezenţa apărătorului său, se întocmeşte un proces-verbal unic.

Articolul 295. Soluţionarea cererilor în legătură cu terminarea urmăririi penale

(1) Cererile înaintate după ce s-a luat cunoştinţă de materialele urmăririi penale se examinează de către procuror imediat, prin ordonanţă motivată se dispune admiterea sau respingerea lor şi, în termen de 24 de ore, se aduc la cunoştinţă persoanelor care le-au înaintat.

(2) În cazul în care procurorul dispune admiterea cererilor, dispune, totodată, în cazurile necesare, şi completarea urmăririi penale, indicînd acţiunile suplimentare care vor fi efectuate, şi, după caz, transmite dosarul organului de urmărire penală pentru executare, cu stabilirea termenului executării.

(3) După completarea urmăririi penale, materialele suplimentare de urmărire penală se prezintă în modul prevăzut în art.293.

(4) Respingerea de către procuror a cererii sau a demersului nu privează persoana care le-a înaintat de dreptul de a le înainta ulterior în instanţa judecătorească.

Articolul 296. Rechizitoriul

(1) După prezentarea materialelor de urmărire penală, procurorul, cu excepţia cazurilor stipulate la art. 516 alin. (1), întocmeşte rechizitoriul într-un termen ce nu va depăşi 3 zile, iar în cazurile complicate şi voluminoase – într-un termen ce nu va depăşi 10 zile.

[Art.296 al.1) modificat prin LP292-XVI din 21.12.07, MO28-29/08.02.08 art.82]

(2) Rechizitoriul se compune din două părţi: expunerea şi dispozitivul. Expunerea cuprinde informaţii despre fapta şi persoana în privinţa căreia s-a efectuat urmărirea penală, analiza probelor care confirmă fapta şi vinovăţia învinuitului, argumentele invocate de învinuit în apărarea sa şi rezultatele verificării acestor argumente, circumstanţele care atenuează sau agravează răspunderea învinuitului, precum şi temeiurile pentru liberarea de răspundere penală conform prevederilor art.53 din Codul penal dacă constată asemenea temeiuri. Dispozitivul cuprinde date cu privire la persoana învinuitului şi formularea învinuirii care i se incriminează cu încadrarea juridică a acţiunilor lui şi menţiunea despre trimiterea dosarului în instanţa judecătorească competentă.

[Art.296 al.(2) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(3) Rechizitoriul se semnează de procurorul care l-a întocmit, indicîndu-se locul şi data întocmirii lui.

(4) La rechizitoriu se anexează o informaţie cu privire la durata urmăririi penale, măsurile preventive aplicate, durata arestării preventive, corpurile delicte şi locul lor de păstrare, acţiunea civilă, măsurile de ocrotire, alte măsuri procesuale, precum şi cheltuielile judiciare.

(5) Copia de pe rechizitoriu se înmînează sub recipisă învinuitului şi reprezentantului lui legal. Despre aceasta se face menţiune în informaţia anexată la rechizitoriu.

(6) Învinuitul poate prezenta în scris referinţă la rechizitoriu, care se anexează la dosar.

Articolul 296[1]. Chestiunile pe care urmează să le rezolve procurorul ierarhic superior în cauzele primite de el pentru confirmarea rechizitoriului

Primind dosarul pentru confirmarea rechizitoriului, procurorul ierarhic superior este obligat să verifice:

1) existenţa faptei imputate învinuitului şi dacă această faptă constituie o infracţiune;

2) dacă nu există vreuna din împrejurările care impun încetarea procesului penal;

3) dacă urmărirea penală a fost efectuată sub toate aspectele, complet şi obiectiv;

4) dacă învinuirea este confirmată de probele din dosar;

5) dacă învinuirea a fost înaintată pentru toate infracţiunile, stabilite prin urmărirea penală în sarcina învinuitului;

6) dacă au fost puse sub învinuire toate persoanele care s-au dovedit să fi săvîrşit infracţiunea;

7) dacă legea penală a fost aplicată just faptelor săvîrşite de învinuit;

8) dacă rechizitoriul a fost întocmit în conformitate cu dispoziţiile prezentului cod;

9) dacă măsura preventivă aplicată a fost aleasă just;

10) dacă s-au luat măsuri pentru asigurarea acţiunii civile şi a unei eventuale confiscări a averii;

11) dacă s-au clarificat cauzele şi condiţiile care au contribuit la săvîrşirea infracţiunii şi dacă s-au luat măsuri pentru înlăturarea lor;

12) dacă, în cadrul urmăririi penale, au fost respectate toate celelalte prevederi ale prezentului cod.

[Art.296[1] introdus prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 296[2]. Hotărîrile procurorului ierarhic superior în cauzele primite de el pentru confirmarea rechizitoriului

(1) Procurorul ierarhic superior este obligat, în termen de cel mult 5 zile, să examineze cauza primită şi să adopte în privinţa ei una din următoarele hotărîri:

1) să confirme, prin rezoluţia sa, rechizitoriul dacă constată că există temeiuri pentru a trimite cauza instanţei de judecată;

2) să reia urmărirea penală şi să restituie cauza persoanei care a efectuat urmărirea penală, cu indicaţiile scrise în vederea efectuării unei urmăriri penale suplimentare;

3) să dispună încetarea urmăririi penale printr-o ordonanţă motivată;

4) să restituie cauza procurorului ierarhic inferior pentru refacerea rechizitoriului dacă acesta nu a fost întocmit în condiţiile art.296.

(2) Dacă nu este de acord cu rechizitoriul, procurorul ierarhic superior întocmeşte un rechizitoriu nou, cel întocmit anterior fiind eliminat din dosar şi restituit procurorului care l-a întocmit, cu indicarea greşelilor constatate.

(3) Procurorul ierarhic superior are dreptul de a revoca sau modifica măsura preventivă aleasă anterior sau de a alege măsura preventivă dacă ea nu a fost aleasă, cu excepţia măsurilor date în competenţa exclusivă a judecătorului de instrucţie sau a instanţei de judecată. Procurorul ierarhic superior are dreptul de a modifica lista persoanelor care urmează a fi citate în şedinţa judiciară.

(4) Procurorul ierarhic superior are dreptul, prin ordonanţa sa, să scoată din rechizitoriu anumite capete de învinuire şi, de asemenea, să aplice legea privind infracţiunea mai uşoară. În aceste cazuri, se întocmeşte, dacă este necesar, un rechizitoriu nou.

(5) Dacă trebuie să schimbe învinuirea într-una mai gravă sau într-una care, prin împrejurările ei, de fapt, se deosebeşte esenţial de învinuirea iniţială, procurorul ierarhic superior restituie cauza procurorului care a condus sau a exercitat urmărirea penală, pentru a se înainta noua învinuire.

[Art.296[2] introdus prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 297. Trimiterea cauzei în judecată

(1) Cauza se trimite în judecată de către procurorul care a întocmit rechizitoriul.

(2) În cazul în care învinuitul se abţine de a se prezenta pentru a lua cunoştinţă de materialele cauzei şi a primi rechizitoriul, procurorul trimite cauza în judecată fără efectuarea acestor acţiuni procesuale, dar cu anexarea la dosar a probelor care confirmă abţinerea învinuitului, iar în cazul sustragerii - şi a informaţiei despre măsurile luate pentru căutarea acestuia, dacă judecarea cauzei este posibilă în lipsa învinuitului.

(3) În situaţia prevăzută în alin.(2), copia de pe rechizitoriu se înmînează, în mod obligatoriu, apărătorului învinuitului şi reprezentantului lui legal, cărora li se prezintă şi materialele cauzei pentru a lua cunoştinţă de ele.

(4) Toate cererile, plîngerile şi demersurile înaintate după trimiterea cauzei în judecată se soluționează de către instanța care judecă cauza.

(5) În cazul în care inculpatul se află în stare de arest preventiv sau arest la domiciliu, procurorul va trimite cauza în judecată cu cel puțin 10 zile pînă la expirarea termenului de arest stabilit.

[Art.297 al.(5) introdus prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Capitolul VII
CONTROLUL DE CĂTRE PROCUROR AL LEGALITĂȚII ACȚIUNILOR ŞI INACȚIUNILOR ORGANULUI DE URMĂRIRE PENALĂ ŞI ALE ORGANULUI CARE EXERCITĂ ACTIVITATE OPERATIVĂ DE INVESTIGAȚII

[Titlul VII în redacția LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 298. Plîngerile împotriva acțiunilor şi inacțiunilor organului de urmărire penală şi ale organului care exercită activitate operativă de investigații

(1) Împotriva acțiunilor şi inacțiunilor organului de urmărire penală şi ale organului care exercită activitate operativă de investigații poate înainta plîngere bănuitul, învinuitul, reprezentantul lor legal, apărătorul, partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă şi reprezentanții acestora, precum şi alte persoane drepturile şi interesele legitime ale cărora au fost lezate de către aceste organe.

(2) Plîngerile împotriva acțiunilor şi inacțiunilor organului de urmărire penală şi ale organului care exercită activitate operativă de investigații se adresează procurorului care conduce urmărirea penală. În cazul în care plîngerea se referă la procurorul care conduce urmărirea penală sau exercită nemijlocit urmărirea penală în cauza respectivă, acesta este obligat să înainteze plîngerea depusă, însoțită de explicațiile lui, în termen de pînă la 24 de ore, procurorului ierarhic superior..

(3) Plîngerea depusă în condițiile prezentului articol nu suspendă executarea acțiunii atacate dacă persoana care efectuează urmărirea penală sau activitate operativă de investigații nu consideră aceasta necesar.

(4) Orice declarație, plîngere sau alte circumstanțe ce oferă temei de a presupune că persoana a fost supusă acțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant urmează a fi examinate de către procuror, în modul prevăzut la art. 274, în procedură separată.

[Art.298 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 299. Examinarea plîngerilor de către procuror

(1) Procurorul, în termen de pînă la 72 de ore de la primirea plîngerii, este obligat să o examineze şi să comunice decizia sa persoanei care a depus plîngerea.

(2) În cazul în care plîngerea se respinge, procurorul, prin ordonanță, urmează să expună motivele pentru care o consideră neîntemeiată, explicînd, totodată, modalitatea contestării hotărîrii sale la judecătorul de instrucție.

[Art.299 în redacția LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 299[1]. Plîngerile împotriva acțiunilor de urmărire penală efectuate de către procuror

(1) În cazul în care urmărirea penală se efectuează de către procuror, persoanele menționate la art.298 alin.(1) pot înainta, împotriva acțiunilor acestuia, plîngeri procurorului ierarhic superior.

(2) Plîngerea se examinează de către procurorul ierarhic superior în termenul şi în condițiile prevăzute la art.299.

[Art.299[1] introdus prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Capitolul VIII
CONTROLUL JUDICIAR AL PROCEDURII PREJUDICIARE

Articolul 300. Sfera controlului judiciar
(1) Judecătorul de instrucție examinează demersurile procurorului privind autorizarea efectuării acțiunilor de urmărire penală, măsurilor operative de investigații şi de aplicare a măsurilor procesuale de constrîngere care limitează drepturile şi libertățile constituționale ale persoanei.
(2) Judecătorul de instrucție examinează plîngerile împotriva actelor ilegale ale organelor de urmărire penală şi ale organelor care exercită activitate operativă de investigații dacă persoana nu este de acord cu rezultatul examinării plîngerii sale de către procuror sau nu a primit răspuns la plîngerea sa de la procuror în termenul prevăzut de lege.
(3) Judecătorul de instrucție examinează plîngerile împotriva acțiunilor ilegale ale procurorului care nemijlocit exercită acțiuni de urmărire penală dacă persoana nu este de acord cu rezultatul examinării plîngerii sale de către procuror sau nu a primit răspuns la plîngerea sa de la procuror în termenul prevăzut de lege.
(4) Demersurile şi plîngerile înaintate conform prevederilor alin.(1)-(3) se examinează de către judecătorul de instrucție la locul efectuării urmăririi penale sau a măsurii operative de investigații.
[Art.300 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 301. Acțiunile de urmările penală efectuate cu autorizarea judecătorului de instrucție
(1) Cu autorizarea judecătorului de instrucție se efectuează acțiunile de urmărire penală legate de limitarea inviolabilității persoanei, domiciliului, limitarea secretului corespondenței, convorbirilor telefonice, comunicărilor telegrafice şi a altor comunicări, precum şi alte acțiuni prevăzute de lege.
(2) Acțiunile de urmărire penală sub formă de percheziție, cercetare la fața locului în domiciliu şi punerea bunurilor sub sechestru în urma percheziției pot fi efectuate, ca excepție, fără autorizarea judecătorului de instrucție, în baza ordonanței motivate a procurorului, în cazurile infracțiunilor flagrante, precum şi în cazurile ce nu permit amînare. Judecătorul de instrucție trebuie să fie informat despre efectuarea acestor acțiuni de urmărire penală în termen de 24 de ore, iar în scop de control, i se prezintă materialele cauzei penale în care sînt argumentate acțiunile de urmărire penală efectuate. În cazul în care sînt temeiuri suficiente, judecătorul de instrucție, prin încheiere motivată, declară acțiunea de urmărire penală legală sau, după caz, ilegală.
[Art.301 al.(2) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
(3) În caz de neîndeplinire a cerințelor legitime ale organului de urmărire penală, efectuarea silită a examinării corporale, internarea persoanei într-o instituție medicală pentru efectuarea expertizei, luarea de probe pentru cercetare comparativă se face cu autorizarea judecătorului de instrucție.

Articolul 302. Măsurile procesuale de constrîngere aplicate cu autorizarea judecătorului de instrucție
(1) Cu autorizarea judecătorului de instrucție pot fi aplicate măsuri procesuale de constrîngere, şi anume:
1) amînarea înştiințării rudelor despre reținerea persoanei pînă la 12 ore;
2) aplicarea amenzii judiciare;
3) punerea bunurilor sub sechestru; precum şi
4) alte măsuri prevăzute de prezentul cod.

(2) Hotărîrea judecătorului de instrucție referitoare la autorizarea măsurilor procesuale de constrîngere poate fi atacată cu recurs de către părți în instanța ierarhic superioară în termen de 3 zile. Recursul se examinează în condițiile art.311 şi 312.
[Art.302 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 303. Măsurile operative de investigații efectuate cu autorizarea judecătorului de instrucție

(1) Cu autorizarea judecătorului de instrucție se efectuează măsurile operative de investigații legate de limitarea inviolabilității vieții private a persoanei, pătrunderea în încăpere contrar voinței persoanelor care locuiesc în ea.
(2) Cu autorizarea judecătorului de instrucție se efectuează următoarele măsuri operative de investigații:
1) cercetarea domiciliului şi instalarea în el a aparatelor audio şi video, de fotografiat, de filmat etc.;
2) supravegherea domiciliului prin utilizarea mijloacelor tehnice;
3) interceptarea convorbirilor telefonice şi a altor convorbiri;
4) controlul comunicărilor telegrafice şi a altor convorbiri;
5) culegerea informației de la instituțiile de telecomunicații.

Articolul 304. Demersurile privind autorizarea efectuării acțiunilor de urmărire penală, măsurilor operative de investigații sau aplicării măsurilor procesuale de constrîngere

(1) Temei pentru a începe procedura autorizării efectuării acțiunilor de urmărire penală, măsurilor operative de investigații sau aplicării măsurilor procesuale de constrîngere îl constituie ordonanța motivată a organului învestit cu astfel de împuterniciri, în conformitate cu prezentul cod sau cu Legea privind activitatea operativă de investigații şi cu demersul procurorului, prin care se solicită acordul pentru efectuarea acțiunilor respective.
(2) În partea descriptivă a ordonanței se descrie fapta incriminată, indicîndu-se locul, timpul, modul săvîrşirii acesteia, forma vinovăției, consecințele infracțiunii, pe baza cărora se stabilesc acțiunile de urmărire penală sau măsurile operative de investigații necesare pentru a fi efectuate, rezultatele care trebuie să fie obținute în urma efectuării acestor măsuri, termenul de efectuare a acțiunilor respective, locul efectuării, responsabilii de executare, metodele de fixare a rezultatelor şi alte date ce au importanță pentru adoptarea de către judecătorul de instrucție a unei hotărîri legale şi întemeiate. La ordonanță se anexează materialele ce confirmă necesitatea efectuării acestor acțiuni.

Articolul 305. Modul de examinare a demersurilor referitoare la efectuarea acțiunilor de urmărire penală, măsurilor operative de investigații sau la aplicarea măsurilor procesuale de constrîngere

(1) Demersul referitor la efectuarea acțiunilor de urmărire penală, măsurilor operative de investigații sau la aplicarea măsurilor procesuale de constrîngere se examinează de către judecătorul de instrucție în şedință închisă, cu participarea procurorului şi, după caz, a reprezentantului organului care exercită activitatea operativă de investigații.
(2) La şedința de judecată participă persoana internată în instituția medicală, dacă starea sănătății îi permite să participe, persoana în privința căreia se soluționează chestiunea referitoare la măsurile procesuale de constrîngere, cu excepția cazului de punere a sechestrului, apărătorul, reprezentanții legali şi reprezentanții persoanelor menționate, în condițiile prezentului cod. În acest caz se întocmeşte un proces-verbal.
[Art.305 al.(2) în redacția LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(3) Demersul referitor la efectuarea cercetării operative a încăperii, interceptarea convorbirilor telefonice şi a altor convorbiri trebuie să fie examinat de către judecătorul de instrucţie imediat, dar nu mai tîrziu de 4 ore de la primirea demersului.
(4) În termenul fixat, judecătorul de instrucţie deschide şedinţa de judecată, anunţă care demers va fi examinat şi verifică împuternicirile participanţilor la proces.
(5) Procurorul care a înaintat demersul argumentează motivele şi răspunde la întrebările judecătorului de instrucţie şi ale participanţilor la proces.
(6) Dacă în şedinţă participă persoane interesele cărora sînt vizate în demers sau apărătorii şi reprezentanţii lor, acestora li se oferă posibilitatea de a da explicaţii şi de a lua cunoştinţă de toate materialele prezentate la examinarea demersului.
[Art.305 al.(6) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
(7) După efectuarea controlului temeiniciei demersului, judecătorul de instrucţie, prin încheiere, autorizează efectuarea acţiunii de urmărire penală ori a măsurii operative de investigaţii ori aplicarea măsurilor procesuale de constrîngere, sau respinge demersul.
(8) Încheierea judecătorului de instrucţie, adoptată în condiţiile prezentului articol, este definitivă, cu excepţia cazurilor prevăzute de prezentul cod.

Articolul 306. Încheierile judecătoreşti privind efectuarea acţiunilor
de urmărire penală, măsurilor operative de investigaţii
sau privind aplicarea măsurilor procesuale de constrîngere
În încheierea judecătorească privind efectuarea acţiunilor de urmărire penală, măsurilor operative de investigaţii sau privind aplicarea măsurilor procesuale de constrîngere se va indica: data şi locul întocmirii ei, numele şi prenumele judecătorului de instrucţie, persoana cu funcţie de răspundere şi organul care a înaintat demersul, organul care efectuează acţiuni de urmărire penală, măsurile operative de investigaţii sau aplică măsurile procesuale de constrîngere, cu indicarea scopului efectuării acestor acţiuni sau măsuri şi a persoanei la care se referă ele, precum şi menţiunea despre autorizarea acţiunii sau respingerea ei, termenul pentru care este autorizată acţiunea, persoana cu funcţie de răspundere sau organul abilitat de a executa încheierea, semnătura judecătorului de instrucţie certificată cu ştampila instanţei judecătoreşti.

Articolul 307. Examinarea demersurilor privind aplicarea faţă
de bănuit a arestării preventive, arestării la domiciliu
(1) Constatînd necesitatea de a alege în privinţa bănuitului măsura arestării preventive sau a arestării la domiciliu, procurorul, din oficiu sau la propunerea ofiţerului de urmărire penală, înaintează în instanţa judecătorească un demers privind alegerea măsurii preventive. În demers vor fi indicate motivul şi temeiul în virtutea cărora a apărut necesitatea de a aplica bănuitului măsura arestării preventive sau a arestării la domiciliu. La demers se anexează materialele care confirmă temeinicia acestuia.
(2) Demersul cu privire la aplicarea măsurii arestării preventive sau a arestării la domiciliu se examinează fără întîrziere de către judecătorul de instrucţie, în şedinţă închisă, cu participarea procurorului, apărătorului şi a bănuitului. Prezentînd demersul în judecată, procurorul asigură participarea la şedinţa de judecată a bănuitului, înştiinţează apărătorul şi reprezentantul legal al bănuitului. În cazul neprezentării apărătorului înştiinţat, judecătorul de instrucţie asigură bănuitul cu apărător în conformitate cu Legea cu privire la asistenţa juridică garantată de stat.
[Art.307 al.(2) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]
(3) La deschiderea şedinţei, judecătorul de instrucţie anunţă demersul care va fi examinat, apoi procurorul argumentează demersul, după aceasta sînt audiate celelalte persoane prezente la şedinţă.

(4) În urma examinării demersului, judecătorul de instrucție adoptă o încheiere motivată privind aplicarea față de bănuit a măsurii arestării preventive ori a arestării la domiciliu sau respinge demersul. În baza încheierii, judecătorul de instrucție eliberează un mandat de arestare care se înmînează procurorului şi bănuitului şi care se execută imediat.
(5) Termenul ținerii în stare de arest a bănuitului nu va depăşi 10 zile.
(6) Judecătorul de instrucție este în drept să soluționeze chestiunea cu privire la necesitatea alegerii unei măsuri preventive mai uşoare. În cazul adoptării hotărîrii privind liberarea provizorie a persoanei pe cauțiune, bănuitul este ținut sub arest pînă ce cauțiunea stabilită de judecător nu va fi depusă la contul depozitar al procuraturii, însă termenul de ținere a lui în stare de arest nu va depăşi 10 zile.
[Art.307 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 308. Examinarea demersurilor privind aplicarea
față de învinuit a arestării preventive, arestării
la domiciliu sau prelungirea duratei arestării învinuitului
(1) Constatînd necesitatea de a alege în privința învinuitului măsura arestării preventive sau arestării la domiciliu sau de a prelungi durata ținerii sub arest, procurorul înaintează în instanța judecătorească un demers privind alegerea măsurii preventive sau prelungirea duratei arestării învinuitului. În demers vor fi indicate motivul şi temeiul în virtutea cărora a apărut necesitatea de a aplica învinuitului măsura arestării preventive, a arestării la domiciliu sau prelungirea duratei arestării. La demers se anexează materialele care confirmă temeinicia acestuia.
(2) Demersul cu privire la aplicarea măsurii arestării preventive sau a arestării la domiciliu se examinează fără întîrziere de către judecătorul de instrucție, în şedință închisă, cu participarea procurorului, apărătorului, învinuitului, cu excepția cazului în care învinuitul se eschivează de a participa la judecată la locul efectuării urmăririi penale sau la locul reținerii persoanei, precum şi a reprezentantului legal al acestuia. Prezentînd demersul în judecată, procurorul asigură participarea la şedința de judecată a învinuitului, înştiințează apărătorul şi reprezentantul legal al învinuitului. În cazul neprezentării apărătorului înştiințat, judecătorul de instrucție asigură învinuitul cu apărător în conformitate cu Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat.
[Art.308 al.(2) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]
(3) La deschiderea şedinței, judecătorul de instrucție anunță demersul care va fi examinat, apoi procurorul argumentează demersul, după aceasta sînt audiate alte persoane prezente la şedință.
(4) În urma examinării demersului, judecătorul de instrucție adoptă o încheiere motivată privind aplicarea față de învinuit a măsurii arestării preventive ori a arestării la domiciliu sau respinge demersul. În baza încheierii, judecătorul eliberează un mandat de arestare care se înmînează procurorului şi învinuitului şi care se execută imediat.
(5) Adresarea repetată cu demers privind aplicarea măsurii arestării preventive sau a arestării la domiciliu în privința aceleiaşi persoane în aceeaşi cauză, după respingerea demersului precedent, se admite numai dacă apar circumstanțe noi ce servesc temei pentru aplicarea față de învinuit a măsurii de arestare preventivă sau a arestării la domiciliu.
(6) Judecătorul de instrucție este în drept să soluționeze chestiunea cu privire la necesitatea alegerii unei măsuri preventive mai uşoare. În cazul pronunțării hotărîrii privind liberarea provizorie a persoanei pe cauțiune, învinuitul este ținut sub arest pînă cînd cauțiunea stabilită de judecător nu va fi depusă la contul de depozit al procuraturii.

Articolul 309. Cererea de eliberare provizorie şi examinarea acesteia
(1) Cererea de eliberare provizorie, în condițiile art.191 sau 192 poate fi depusă de către bănuit, învinuit, inculpat, de soțul, rudele lui apropiate în cursul urmăririi penale şi în cursul judecării cauzei, pînă la terminarea cercetării judiciare în primă instanță.

(2) Cererea va cuprinde numele, prenumele, domiciliul şi calitatea procesuală a persoanei care o depune, precum şi menţiunea despre cunoaşterea dispoziţiilor prezentului cod privind cazurile în care se admite revocarea eliberării provizorii.
(3) În cazul eliberării provizorii pe cauţiune, cererea va cuprinde şi obligaţia depunerii cauţiunii, precum şi menţiunea cunoaşterii dispoziţiilor prezentului cod privind cazurile de nerestituire a cauţiunii.
(4) Cererea depusă la administraţia locului de deţinere a persoanei se remite instanţei de judecată competente în termen de 24 de ore.

Articolul 310. Admisibilitatea cererii de eliberare provizorie
şi soluţionarea acesteia
(1) Judecătorul de instrucţie verifică corespunderea cererii de eliberare provizorie prevederilor art.191 sau 192. Dacă cererea nu corespunde acestor prevederi, judecătorul de instrucţie, prin încheiere, respinge cererea ca inadmisibilă, fără citarea părţilor.
(2) Dacă cererea corespunde cerinţelor prevăzute în alin.(1) şi este depusă de către bănuit, învinuit, judecătorul de instrucţie decide admisibilitatea cererii şi fixează data soluţionării acesteia, cu citarea părţilor.
(3) Dacă cererea corespunde cerinţelor prevăzute în alin.(1), dar este depusă de către o persoană dintre cele specificate în art.309, alta decît bănuitul, învinuitul, judecătorul de instrucţie, dispune aducerea bănuitului, învinuitului, cerîndu-i să consemneze însuşirea de către el a cererii, apoi decide admisibilitatea acesteia.
(4) La deciderea admisibilităţii cererii de eliberare provizorie pe cauţiune, judecătorul de instrucţie stabileşte şi cuantumul cauţiunii, încunoştinţînd despre aceasta persoana care a depus cererea. După prezentarea dovezii de depunere a cauţiunii pe contul instanţei judecătoreşti, aceasta fixează termenul pentru soluţionarea cererii.
(5) La data fixată, judecătorul de instrucţie judecă cererea de eliberare provizorie cu participarea procurorului, bănuitului, învinuitului, apărătorului şi reprezentantului lui legal, precum şi persoanei care a depus cererea. Soluţionarea cererii se face după ascultarea persoanelor prezente.
(6) Dacă cererea este întemeiată şi îndeplineşte condiţiile legii, judecătorul de instrucţie, prin încheiere motivată, dispune eliberarea provizorie a bănuitului, învinuitului, stabilind şi obligaţiile ce vor fi respectate de acesta.
(7) Copia de pe încheiere sau, după caz, un extras din încheiere se trimite administraţiei locului de deţinere a bănuitului, învinuitului, precum şi organului de poliţie în raza teritorială a căruia locuieşte bănuitul, învinuitul.

Articolul 311. Recursul împotriva încheierii judecătorului de instrucţie
privind aplicarea sau neaplicarea arestării,
privind prelungirea sau refuzul de a prelungi durata ei
sau privind liberarea provizorie sau refuzul liberării provizorii
(1) Recursul împotriva încheierii judecătorului de instrucţie privind aplicarea sau neaplicarea arestării preventive sau a arestării la domiciliu, privind prelungirea sau refuzul de a prelungi durata ei, privind liberarea provizorie sau refuzul liberării provizorii se depune de către procuror, bănuit, învinuit, apărătorul său, reprezentantul său legal în instanţa care a adoptat încheierea ori prin intermediul administraţiei locului de deţinere, în termen de 3 zile de la data adoptării încheierii. Pentru persoana arestată, termenul de 3 zile începe să curgă de la data înmînării copiei încheierii.
(2) Administraţia locului de detenţie, primind recursul, este obligată să-l înregistreze şi imediat să-l expedieze instanţei care a adoptat încheierea, aducînd faptul la cunoştinţa procurorului.
(3) Instanţa care a adoptat încheierea, primind recursul, în termen de 24 de ore, îl trimite, cu materialele respective, instanţei de recurs, numind data soluţionării recursului şi informînd

despre aceasta procurorul şi apărătorul. Instanța de recurs, primind recursul, solicită de la procuror materialele ce confirmă necesitatea aplicării măsurii preventive respective sau a prelungirii duratei ei.
(4) Procurorul, primind înştiinţarea despre data examinării recursului, este obligat să prezinte în instanța de recurs, în termen de 24 de ore, materialele respective.
[Art.311 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 312. Controlul judiciar al legalității încheierii
privind măsurile preventive aplicate şi prelungirea
duratei lor
(1) Controlul judiciar al legalității încheierii judecătorului de instrucție privind măsurile preventive aplicate şi prelungirea duratei lor, adoptate în condițiile art.307-310, se efectuează de către instanța judecătorească ierarhic superioară într-un complet format din 3 judecători.
(2) Instanța de recurs judecă recursul în decurs de 3 zile din momentul primirii lui.
(3) Controlul judiciar privind legalitatea arestării se efectuează în şedință închisă, cu participarea procurorului, bănuitului, învinuitului, apărătorului şi a reprezentantului lui legal. Neprezentarea bănuitului, învinuitului care nu este privat de libertate şi a reprezentantului lui legal, care au fost citați în modul prevăzut de lege, nu împiedică examinarea recursului.
(4) La deschiderea şedinței de judecată în instanța de recurs, preşedintele şedinței anunță ce recurs va fi examinat, concretizează dacă persoanelor prezente la şedință le sînt clare drepturile şi obligațiile lor. După aceea recurentul, dacă participă la şedință, argumentează recursul, apoi sînt audiate celelalte persoane prezente în şedință.
(5) În urma controlului judiciar efectuat, instanța de recurs pronunță una din următoarele decizii:
1) admite recursul prin:
a) anularea măsurii preventive dispuse de judecătorul de instrucție sau anularea prelungirii duratei acesteia şi, dacă este cazul, eliberarea persoanei de sub arest;
b) aplicarea măsurii preventive respective care a fost respinsă de judecătorul de instrucție, cu eliberarea mandatului de arestare sau aplicarea unei alte măsuri preventive, la alegerea instanței de recurs, însă nu mai aspră decît cea solicitată în demersul procurorului, sau cu prelungirea duratei măsurii respective;
2) respinge recursul.
(6) În cazul în care în şedința de judecată nu au fost prezentate materiale ce confirmă legalitatea aplicării măsurii preventive respective sau prelungirii duratei ei, instanța de recurs pronunță decizia de anulare a măsurii preventive dispuse sau, după caz, a prelungirii duratei ei şi eliberează persoana reținută sau arestată.
(7) Copia de pe decizia instanței de recurs sau, după caz, mandatul de arestare se înmînează procurorului şi bănuitului, învinuitului imediat, iar dacă a fost pronunțată o decizie prin care a fost anulată măsura preventivă sau anulată prelungirea duratei acesteia, copia de pe decizie se expediază în aceeaşi zi la locul de deținere a persoanei arestate sau, respectiv, la secția de poliție de la locul de trai al bănuitului, învinuitului. Dacă persoana în privința căreia a fost anulată arestarea preventivă sau arestarea la domiciliu ori care a fost eliberată provizoriu, participă la şedința de judecată, ea se eliberează imediat din sala de şedință.
(8) În caz de respingere a recursului, examinarea unui nou recurs privind aceeaşi persoană în aceeaşi cauză se admite la fiecare prelungire a duratei măsurii preventive respective sau la dispariția temeiurilor deținerii preventive.
[Art.312 al.(8) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 313. Plîngerea împotriva acțiunilor şi actelor ilegale
ale organului de urmărire penală şi ale organului
care exercită activitate operativă de investigații

(1) Plîngerile împotriva acţiunilor şi actelor ilegale ale organului de urmărire penală şi ale organelor care exercită activitate operativă de investigaţii pot fi înaintate judecătorului de instrucţie de către bănuit, învinuit, apărător, partea vătămată, de alţi participanţi la proces sau de către alte persoane drepturile şi interesele legitime ale cărora au fost încălcate de aceste organe, în cazul în care persoana nu este de acord cu rezultatul examinării plîngerii sale de către procuror sau nu a primit răspuns la plîngerea sa de la procuror în termenul prevăzut de lege.
(2) Persoanele indicate în alin.(1) sînt în drept de a ataca judecătorului de instrucţie:
1) refuzul organului de urmărire penală:
a) de a primi plîngerea sau denunţul privind pregătirea sau săvîrşirea infracţiunii;
b) de a satisface demersurile în cazurile prevăzute de lege;
c) de a începe urmărirea penală;
2) ordonanţele privind încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale sau scoaterea persoanei de sub urmărire penală;
3) alte acţiuni care afectează drepturile şi libertăţile constituţionale ale persoanei.
(3) Plîngerea poate fi înaintată, în termen de 10 zile, judecătorului de instrucţie la locul aflării organului care a admis încălcarea.
(4) Plîngerea se examinează de către judecătorul de instrucţie în termen de 10 zile, cu participarea procurorului şi cu citarea persoanei care a depus plîngerea. Neprezentarea persoanei care a depus plîngerea nu împiedică examinarea plîngerii. Procurorul este obligat să prezinte în instanţă materialele respective. În cadrul examinării plîngerii, procurorul şi persoana care a depus plîngerea dau explicaţii.
(5) Judecătorul de instrucţie, considerînd plîngerea întemeiată, adoptă o încheiere prin care obligă procurorul să lichideze încălcările depistate ale drepturilor şi libertăţilor omului sau ale persoanei juridice şi, după caz, declară nulitatea actului sau acţiunii procesuale atacate. Constatînd că actele sau acţiunile atacate au fost efectuate în conformitate cu legea şi că drepturile sau libertăţile omului sau ale persoanei juridice nu au fost încălcate, judecătorul de instrucţie pronunţă o încheiere despre respingerea plîngerii înaintate. Copia de pe încheiere se expediază persoanei care a depus plîngerea şi procurorului.
(6) Încheierea judecătorului de instrucţie este irevocabilă.
[Art.313 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Titlul II
JUDECATA

Capitolul I
CONDIŢIILE GENERALE ALE JUDECĂRII CAUZEI

Articolul 314. Nemijlocirea, oralitatea şi contradictorialitatea judecării cauzei
(1) Instanţă de judecată este obligată, în cursul judecării cauzei, să cerceteze nemijlocit, sub toate aspectele, probele prezentate de părţi sau administrate la cererea acestora, inclusiv să audieze inculpaţii, părţile vătămate, martorii, să cerceteze corpurile delicte, să dea citire rapoartelor de expertiză, proceselor-verbale şi altor documente, precum şi să examineze alte probe prevăzute de prezentul cod.
(2) Instanţa de judecată, la judecarea cauzei, creează părţii acuzării şi părţii apărării condiţiile necesare pentru cercetarea multilaterală şi în deplină măsură a circumstanţelor cauzei.
(3) Derogări de la condiţiile menţionate în alin.(1) şi (2) pot fi admise doar în cazurile prevăzute de prezentul cod.

Articolul 315. Egalitatea în drepturi a părților în fața instanței
Procurorul, partea vătămată, partea civilă, apărătorul, inculpatul, partea civilmente responsabilă şi reprezentanții lor beneficiază de drepturi egale în fața instanței de judecată în ce priveşte administrarea probelor, participarea la cercetarea acestora şi formularea cererilor şi demersurilor.

Articolul 316. Publicitatea şedinței de judecată
(1) Şedința de judecată este publică, cu excepția cazurilor prevăzute în art.18. La şedința publică poate fi prezentă orice persoană, cu excepția minorilor sub vîrsta de 16 ani şi a persoanelor înarmate.
(2) Preşedintele şedinței de judecată poate permite prezența la şedință a minorilor, precum şi a persoanelor înarmate care sînt obligate să poarte armă din oficiu.
(3) Preşedintele şedinței poate permite reprezentanților mass-media, în cazurile în care cauza prezintă interes public, să efectueze înregistrări audio, video şi să fotografieze unele secvențe de la deschiderea şedinței în măsura în care acestea nu perturbează desfăşurarea normală a şedinței şi nu aduc atingere intereselor participanților la proces.
(4) Preşedintele şedinței de judecată poate limita accesul publicului la şedință, ținînd seama de condițiile în care se judecă cauza.

Articol 317. Preşedintele şedinței de judecată
(1) Şedințele instanței de judecată sînt prezidate de către judecătorul sau preşedintele completului de judecată căruia i-a fost repartizată, conform prevederilor art.344, cauza pentru judecare.
(2) Preşedintele conduce şedința de judecată şi, în interesele justiției, ia toate măsurile prevăzute de prezentul cod pentru asigurarea egalității în drepturi a părților, păstrînd obiectivitatea şi imparțialitatea, creînd condiții necesare pentru examinarea sub toate aspectele, completă şi obiectivă, a tuturor probelor prezentate de către părți sau administrate la cererea acestora.
(3) Preşedintele şedinței de judecată pune în discuție cererile formulate de părți şi instanța decide asupra lor. În cursul judecății, întrebările se pun prin intermediul preşedintelui. Acesta poate încuviința ca întrebările să fie adresate direct.
(4) Preşedintele şedinței de judecată asigură respectarea ordinii în şedința de judecată, înlăturînd totul ce nu are legătură cu procesul de judecată. Preşedintele, de asemenea, verifică dacă participanții la proces îşi cunosc drepturile şi obligațiile şi le asigură exercitarea lor.
(5) În cazul în care vreunul din participanții la proces formulează obiecții împotriva acțiunilor preşedintelui şedinței, acestea se consemnează în procesul-verbal al şedinței.

Articolul 318. Grefierul şedinței de judecată
(1) Grefierul şedinței de judecată ia toate măsurile pregătitoare, care rezultă din dispozițiile prezentului cod şi din indicațiile preşedintelui şedinței, necesare pentru ca la termenul de judecată fixat judecarea cauzei să nu fie amînată.
(2) Grefierul face apelul părților şi al celorlalte persoane care vor participa la şedință, constată care din ele nu s-au prezentat şi din care motive, despre ce face informație în şedință.
(3) Grefierul întocmeşte procesul-verbal al şedinței de judecată. Dacă în şedință apar divergențe între grefier şi preşedintele şedinței referitor la conținutul procesului-verbal, grefierul este în drept să anexeze la procesul-verbal obiecțiile sale, care se soluționează în modul prevăzut în art.336.

Articolul 319. Citarea părților la judecată
(1) Judecarea cauzei poate avea loc numai dacă părțile sînt legal citate şi procedura de citare este îndeplinită.
(2) Partea prezentă la un termen de judecată nu mai este citată pentru termenele ulterioare, chiar

dacă va lipsi la vreunul dintre aceste termene.
(3) În cazul în care judecata se amînă, martorilor, experţilor, interpreţilor şi traducătorilor prezenţi li se aduce la cunoştinţă noul termen de judecată.
(4) La cererea persoanelor menţionate în alin.(2) şi (3), instanţa le înmînează citaţii spre a le servi drept justificare la locul de muncă în vederea prezentării la noul termen de judecată.
(5) Cînd judecata se desfăşoară în continuare, părţile şi ceilalţi participanţi la proces nu se mai citează.
(6) Militarii se citează la fiecare termen de judecată.
(7) În cazul citării persoanelor deţinute, despre aceasta se înştiinţează la fiecare termen de judecată şi administraţia locului de detenţie a persoanei.
(8) Persoanelor prezentate la citare li se eliberează, la solicitare, certificat prin care se justifică prezentarea lor la instanţă.

Articolul 320. Participarea procurorului la judecarea cauzei
şi efectele neprezentării lui
(1) Participarea procurorului la judecarea cauzei este obligatorie şi el îşi exercită atribuţiile prevăzute în art.53. La judecarea cauzei în primă instanţă participă procurorul care a condus urmărirea penală sau, după caz, a efectuat de sine stătător urmărirea penală în cauza dată. În caz de imposibilitate a participării acestuia, procurorul ierarhic superior dispune participarea la şedinţă a altui procuror. În caz de necesitate, procurorul ierarhic superior poate dispune participarea unui grup de procurori.
[Art.320 al.(1) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
(2) Reprezentînd învinuirea de stat, procurorul se călăuzeşte de dispoziţiile legii şi de propria sa convingere bazată pe probele cercetate în şedinţa de judecată.
(3) Neprezentarea procurorului la şedinţa de judecată atrage amînarea şedinţei cu informarea despre acest fapt a procurorului ierarhic superior. Pentru lipsă nemotivată, procurorul poate fi sancţionat cu amendă judiciară în cazul în care aceasta a dus la cheltuieli judiciare suplimentare.
(4) Dacă, pe parcursul judecării cauzei, se constată că procurorul este în imposibilitate de a participa în continuare la şedinţă, el poate fi înlocuit cu un alt procuror. Procurorului care a intervenit în proces instanţa îi oferă timp suficient pentru a lua cunoştinţă de materialele cauzei, inclusiv de cele cercetate în instanţă, şi pentru a se pregăti de participarea de mai departe în proces, însă înlocuirea procurorului nu necesită reluarea judecării cauzei de la început. Procurorul este în drept să solicite repetarea unor acţiuni procesuale deja efectuate în şedinţă în lipsa lui dacă are de concretizat chestiuni suplimentare.

Articolul 321.Participarea inculpatului la judecarea cauzei
şi efectele neprezentării lui
(1) Judecarea cauzei în primă instanţă şi în instanţa de apel are loc cu participarea inculpatului, cu excepţia cazurilor prevăzute de prezentul articol.
(2) Judecarea cauzei în lipsa inculpatului poate avea loc în cazul:
1) cînd inculpatul se ascunde de la prezentarea în instanţă;
2) cînd inculpatul, fiind în stare de arest, refuză să fie adus în instanţă pentru judecarea cauzei şi refuzul lui este confirmat şi de apărătorul lui;
3) examinării unor cauze privitor la săvîrşirea unor infracţiuni uşoare cînd inculpatul solicită judecarea cauzei în lipsa sa.
(3) În cazul judecării cauzei în lipsa inculpatului, participarea apărătorului şi, după caz, a reprezentantului lui legal este obligatorie.
(4) În caz de neprezentare a inculpatului în instanţă, judecarea cauzei se amînă, cu excepţia cazurilor prevăzute la alin.(2).
(5) Instanţa, în cazul neprezentării nemotivate a inculpatului la judecarea cauzei, este în drept să

dispună aducerea silită a inculpatului şi să-i aplice o măsură preventivă sau să o înlocuiască cu o altă măsură care va asigura prezentarea lui în instanţă, iar la demersul procurorului, să dispună anunţarea inculpatului în căutare. Încheierea privind anunţarea inculpatului în căutare se execută de către organele afacerilor interne.
[Art.321 al.(5) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
(6) Instanţa decide judecarea cauzei în lipsa inculpatului din motivele prevăzute în alin.(2) pct.1) numai în cazul în care procurorul a prezentat probe verosimile că persoana pusă sub învinuire şi în privinţa căreia cauza a fost trimisă în judecată a renunţat în mod expres la exercitarea dreptului său de a apărea în faţa instanţei şi de a se apăra personal, precum şi se sustrage de la urmărirea penală şi de la judecată.

Articolul 322. Participarea apărătorului la judecarea
cauzei şi efectele neprezentării lui
(1) Apărătorul participă la judecarea cauzei şi îşi exercită drepturile şi obligaţiile în conformitate cu prevederile art.67-69, care se aplică în mod corespunzător.
(2) Apărătorul, la judecarea cauzei, beneficiază de drepturi egale cu acuzatorul.
(3) În cazul neprezentării în şedinţă a apărătorului şi al imposibilităţii de a-l înlocui în şedinţa respectivă, şedinţa de judecată se amînă. Pentru lipsă nemotivată, apărătorul poate fi sancţionat cu amendă judiciară în cazul în care aceasta a dus la cheltuieli judiciare suplimentare.
(4) Înlocuirea apărătorului care nu s-a prezentat la şedinţă se admite doar cu consimţămîntul inculpatului.
(5) Dacă participarea apărătorului ales de inculpat este imposibilă pe o durată care depăşeşte 5 zile, instanţa amînă şedinţa şi propune inculpatului să-şi aleagă un alt apărător, iar în caz de refuz al inculpatului de a-şi alege alt apărător, instanţa decide solicitarea desemnării, de către coordonatorul oficiului teritorial al Consiliului Naţional pentru Asistenţă Juridică Garantată de Stat, a unui avocat care acordă asistenţă juridică garantată de stat. Pentru înlocuirea apărătorului în condiţiile prezentului alineat, instanţa stabileşte inculpatului un termen de 5 zile.
[Art.322 al.(5) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]
(6) Soluţionînd chestiunea amînării şedinţei de judecată în legătură cu înlocuirea apărătorului, instanţa ia în considerare oportunitatea unei asemenea hotărîri, ţinînd cont de durata de timp deja utilizată pentru judecare, de complexitatea cauzei, de durata de timp necesară pentru studierea materialelor cauzei de către apărătorul care intervine în proces, precum şi de alte circumstanţe pentru pregătirea apărării. Instanţa îi oferă apărătorului care a intervenit în proces timp suficient şi îi asigură posibilităţile respective pentru a lua cunoştinţă de materialele cauzei, inclusiv de cele cercetate în instanţă, şi pentru a se pregăti de participarea de mai departe în proces, însă înlocuirea apărătorului nu necesită reluarea judecării cauzei de la început. Apărătorul este în drept să solicite repetarea unor acţiuni procesuale deja efectuate în şedinţă în lipsa lui dacă are de concretizat chestiuni suplimentare.

Articolul 323. Participarea părţii vătămate la judecarea
cauzei şi efectele neprezentării ei
(1) Partea vătămată, participînd la judecarea cauzei, dispune de drepturile şi obligaţiile prevăzute în art.60.
(2) Judecarea cauzei în primă instanţă şi în instanţa de apel se desfăşoară cu participarea părţii vătămate sau a reprezentantului ei, cu excepţiile prevăzute de prezentul cod.
[Art.323 al.(2) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
(3) În caz de neprezentare motivată a părţii vătămate, instanţa, consultînd opiniile părţilor, decide judecarea cauzei sau amînarea ei în funcţie de faptul dacă cauza poate fi judecată în lipsa părţii vătămate fără a-i leza drepturile şi interesele.

(4) La cererea întemeiată a părții vătămate, instanța o poate elibera de prezența la ședința de judecată, obligînd-o să se prezinte la un anumit termen stabilit pentru audierea ei.
(5) În caz de neprezentare nemotivată în instanță pentru audiere, partea vătămată poate fi adusă silit şi poate fi supusă amenzii judiciare.

Articolul 324. Participarea părții civile şi părții civilmente
responsabile la judecarea cauzei
şi efectele neprezentării lor
(1) Partea civilă şi partea civilmente responsabilă sau reprezentanții lor participă la judecarea cauzei şi beneficiază de drepturile şi obligațiile prevăzute în art.62, 74, 80.
(2) În caz de neprezentare în instanță a părții civile sau a reprezentantului ei instanța lasă acțiunea civilă fără soluționare şi, în acest caz, partea civilă îşi menține dreptul de a intenta acțiunea în modul prevăzut de procedura civilă.
(3) Instanța, la cererea întemeiată a părții civile sau a reprezentantului ei, poate decide judecarea acțiunii civile în lipsa acesteia.
(4) Neprezentarea părții civilmente responsabile sau a reprezentantului ei la instanța de judecată nu împiedică soluționarea acțiunii civile.

Articolul 325. Limitele judecării cauzei
(1) Judecarea cauzei în primă instanță se efectuează numai în privința persoanei puse sub învinuire şi numai în limitele învinuirii formulate în rechizitoriu.
(2) Modificarea învinuirii în instanța de judecată se admite dacă prin aceasta nu se agravează situația inculpatului şi nu se lezează dreptul lui la apărare. Modificarea învinuirii în sensul agravării situației inculpatului se admite numai în cazurile şi în condițiile prevăzute de prezentul cod.

Articolul 326. Modificarea acuzării în ședința de judecată
în sensul agravării ei
(1) Procurorul care participă la judecarea cauzei penale în primă instanță şi în instanța de apel este în drept să modifice, prin ordonanță, învinuirea adusă inculpatului în cadrul urmăririi penale în sensul agravării ei dacă probele cercetate în ședința de judecată dovedesc incontestabil că inculpatul a săvîrşit o infracțiune mai gravă decît cea incriminată anterior, aducînd la cunoştință inculpatului, apărătorului lui şi, după caz, reprezentantului legal al inculpatului noua învinuire. În asemenea situație, instanța, la cererea inculpatului şi a apărătorului lui, acordă termen necesar pentru pregătirea apărării de noua învinuire, după ce judecarea cauzei continuă. În instanța de apel, procurorul poate modifica acuzarea în sensul agravării doar în cazul în care a declarat apel.
(2) Dacă, în cadrul judecării cauzei, se constată că inculpatul a săvîrşit o altă infracțiune sau că au apărut circumstanțe noi care vor influența la încadrarea juridică a învinuirii aduse lui, sau că infracțiunea incriminată a fost comisă în coparticipare cu altă persoană care a fost scoasă neîntemeiat sau ilegal de sub urmărire penală, instanța, la cererea procurorului, amînă examinarea cauzei pe un termen de pînă la o lună şi o restituie procurorului pentru efectuarea urmăririi penale privind această infracțiune sau pentru reluarea urmăririi penale, în modul stabilit la art.287, pentru formularea unei învinuiri noi şi înaintarea acesteia inculpatului, cu participarea apărătorului. În primul caz, instanța restituie dosarul penal fără rechizitoriu şi fără procesul-verbal al şedinței de judecată şi anexele la el, iar în situația cînd cauza se restituie procurorului în vederea reluării urmăririi penale în privința persoanei scoase anterior de sub urmărire penală pentru aceeaşi faptă, instanța restituie dosarul penal cu rechizitoriu. După aceasta, materialele noi, dobîndite în cadrul urmăririi penale, se aduc la cunoştință inculpatului, apărătorului acestuia şi celorlalți participanți interesați, în condițiile prevederilor art.293 şi 294, apoi cauza se prezintă în instanța respectivă pentru continuarea judecării. La demersul procurorului, termenul stabilit în

prezentul alineat poate fi prelungit de instanţă pînă la 2 luni, la expirarea căruia cauza, în mod obligatoriu, se trimite instanţei pentru continuarea judecării.
(3) Dacă, în urma înaintării unei învinuiri noi, mai grave, se schimbă competenţa de judecare a cauzei penale, instanţa, prin încheiere, trimite cauza penală după competenţă.
[Art.326 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 327. Prezentarea probelor suplimentare
Instanţa de judecată, la cererea părţilor, poate amîna şedinţa de judecată pe o perioadă de pînă la o lună pentru ca acestea să prezinte probe suplimentare în cazul în care ele consideră că probele prezentate în instanţă sînt insuficiente pentru confirmarea poziţiilor lor. Probele prezentate suplimentar se cercetează în şedinţa de judecată în mod obişnuit. Dacă părţile nu prezintă probe suplimentare în termenul cerut, instanţa soluţionează cauza în baza probelor existente.

Articolul 328. Renunţarea la probe
(1) Părţile, în procesul judecării cauzei, pot renunţa la unele probe pe care le-au propus.
(2) După punerea în discuţie a renunţării la probe, instanţa dispune neexaminarea acestora dacă nu s-a solicitat examinarea lor de către altă parte.

Articolul 329. Rezolvarea chestiunii cu privire la măsura preventivă
(1) La judecarea cauzei, instanţa, din oficiu sau la cererea părţilor şi ascultînd opiniile acestora, este în drept să dispună aplicarea, înlocuirea sau revocarea măsurii preventive aplicate inculpatului. O nouă cerere de aplicare, înlocuire sau revocare a măsurii preventive poate fi depusă dacă au apărut temeiuri pentru aceasta, dar nu mai devreme decît peste o lună după ce încheierea precedentă privind această chestiune a intrat în vigoare sau dacă nu au intervenit noi împrejurări care condiţionează noua cerere.
(2) În cazul aplicării arestării preventive, hotărîrea instanţei poate fi atacată, în termen de 3 zile, în instanţa ierarhic superioară cu recurs, care se va judeca conform prevederilor art. 312, care se aplică în mod corespunzător.

Articolul 330. Suspendarea şi reluarea judecării cauzei
(1) Suspendarea judecării cauzei se dispune în cazul în care se constată că inculpatul suferă de o boală gravă care îi împiedică participarea la judecarea cauzei. Instanţa dispune suspendarea şi reluarea judecării cauzei după suspendare prin încheiere motivată.
(2) Dacă în cauza penală sînt mai mulţi inculpaţi unul dintre care s-a îmbolnăvit grav, procesul penal în privinţa acestuia se suspendă pînă la însănătoşire, iar în privinţa celorlalţi inculpaţi judecarea cauzei continuă. Apărătorul inculpatului în privinţa căruia procesul a fost suspendat participă la judecarea cauzei celorlalţi inculpaţi şi îl reprezintă dacă infracţiunea a fost săvîrşită cu participaţie.
[Art.330 al.(2) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
(3) După reluarea procesului suspendat în condiţiile alin.(2), acelaşi judecător sau, după caz, complet de judecată judecă cauza şi în privinţa inculpatului faţă de care a fost reluat procesul. Pentru aceasta, preşedintele şedinţei de judecată prezintă inculpatului materialele şedinţei de judecată în privinţa persoanelor condamnate în această cauză pentru a lua cunoştinţă de ele şi a-şi pregăti apărarea. Pentru inculpatul în privinţa căruia procesul a fost suspendat, procesul se reia din faza de judecată la care a fost suspendat. Inculpatul şi apărătorul său sînt în drept să solicite repetarea oricăror acţiuni procesuale efectuate în lipsa inculpatului dacă acesta are de concretizat suplimentar anumite chestiuni.

Articolul 331. Amînarea şedinţei de judecată
(1) În cazul în care cauza nu poate fi judecată din motivul neprezentării în şedinţă a uneia din părţi sau a martorilor ori din alte motive întemeiate, instanţa, în urma consultării părţilor, decide amînarea şedinţei şi dispune părţii obligate să prezinte probe să ia măsurile respective pentru asigurarea prezenţei persoanelor care nu s-au prezentat şi pentru asigurarea judecării cauzei la data fixată de instanţă.
(2) Dacă în procesul judecării cauzei apare necesitatea de a administra noi probe sau de a modifica învinuirea adusă inculpatului în sensul agravării ei, precum şi în legătură cu alte circumstanţe, instanţa, în condiţiile art.326 şi 327, amînă şedinţa de judecată pe o perioadă respectivă de timp, convenind cu părţile asupra datei continuării şedinţei. La luarea hotărîrii privind amînarea şedinţei, preşedintele numeşte data, ora şi locul şedinţei, iar părţile şi persoanele prezente la această şedinţa sînt obligate să se prezinte la data numită fără a fi citate suplimentar. Totodată se aplică, în mod corespunzător, dispoziţiile art.201.
(3) Hotărîrea instanţei privind amînarea şedinţei se adoptă prin încheiere motivată, care se consemnează în procesul-verbal al şedinţei.

Articolul 332. Încetarea procesului penal în şedinţa de judecată
(1) În cazul în care, pe parcursul judecării cauzei, se constată vreunul din temeiurile prevăzute în art.275 pct.2)-9), 285 alin.(1) pct.1), 2), 4), 5), precum şi în cazurile prevăzute în art.53-60 din Codul penal, instanţa, prin sentinţă motivată, încetează procesul penal în cauza respectivă.
(2) În cazul în care fapta persoanei constituie o contravenţie administrativă, instanţa încetează procesul penalşi, concomitent, soluţionează cauza conform prevederilor Codului cu privire la contravenţiile administrative.
(3) Concomitent cu încetarea procesului penal, instanţa ia măsurile respective prevăzute în art.54 şi 55 din Codul penal, precum şi decide asupra chestiunilor prevăzute în art.285 alin.(6).
(4) Sentinţa de încetare a procesului penal poate fi atacată cu apel sau, după caz, cu recurs în instanţa ierarhic superioară, în modul prevăzut de prezentul cod.
(5) În cazul prevăzut la art. 275 pct. 4), încetarea procesului penal nu se admite fără acordul inculpatului. În acest caz, procedura continuă în mod obişnuit.
[Art.332 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 333. Ordinea şi solemnitatea şedinţei de judecată
(1) Judecarea cauzei se efectuează în condiţii care asigură buna funcţionare a instanţei judecătoreşti şi securitatea participanţilor la proces.
(2) La intrarea judecătorului sau completului de judecată în sala de şedinţă, grefierul anunţă: "Intră instanţa, rog s-o onoraţi" şi toţi cei prezenţi în sală se ridică în picioare. După aceasta, la invitaţia preşedintelui şedinţei, toţi îşi ocupă locurile.
(3) Toţi participanţii la şedinţa de judecată se adresează către instanţă cu cuvintele: "Onorată instanţă" sau "Onorată judecată", după care, stînd în picioare, fac declaraţii, formulează cereri, răspund la întrebări. Derogări de la această regulă se admit numai cu permisiunea preşedintelui şedinţei de judecată.
(4) Persoanele prezente în sala de şedinţă, inclusiv participanţii la şedinţa de judecată, sînt obligaţi să se supună dispoziţiilor preşedintelui şedinţei privind menţinerea ordinii în şedinţă.

Articolul 334. Măsurile care se iau faţă de cei ce încalcă ordinea
şedinţei de judecată
(1) Preşedintele şedinţei de judecată veghează asupra menţinerii ordinii şi solemnităţii şedinţei, fiind în drept de a lua măsurile necesare în acest scop.

(2) Dacă inculpatul încalcă ordinea şedinţei şi nu se supune dispoziţiilor preşedintelui şedinţei, ultimul îi atrage atenţia asupra necesităţii respectării disciplinei, iar în caz de repetare a încălcării ori de abatere gravă de la ordine, judecătorul sau, după caz, completul de judecată dispune îndepărtarea lui din sala de judecată, continuînd procesul în lipsa acestuia. Sentinţa, însă, se pronunţă în prezenţa inculpatului sau se aduce la cunoştinţa acestuia imediat după pronunţare.
(3) Dacă procurorul sau avocatul încalcă ordinea şedinţei de judecată şi nu se supun dispoziţiilor preşedintelui şedinţei, ei pot fi sancţionaţi cu amendă judiciară şi despre comportamentul lor sînt informaţi Procurorul General, respectiv Consiliul Baroului şi ministrul justiţiei.
(4) Dacă partea vătămată, partea civilmente responsabilă sau reprezentanţii lor tulbură ordinea şedinţei de judecată sau nu se supun dispoziţiilor preşedintelui şedinţei, instanţa poate dispune, prin încheiere, îndepărtarea lor din sala de şedinţă. Celelalte persoane prezente la şedinţa de judecată, pentru aceleaşi acţiuni, pot fi îndepărtate din sală prin dispoziţia preşedintelui şedinţei.
(5) Persoanele menţionate în alin.(4), în cazul manifestării de lipsă de respect faţă de judecată prin tulburarea ordinii în şedinţa de judecată, precum şi prin săvîrşirea unor fapte care denotă desconsiderare vădită faţă de judecată, prin încheierea instanţei, pot fi supuse unei amenzi judiciare.

Articolul 335. Constatarea infracţiunilor de audienţă
(1) Dacă, în cursul judecării cauzei, se săvîrşeşte o faptă prevăzută de Codul penal, judecătorul de instrucţie sau, după caz, preşedintele şedinţei constată această faptă, identifică făptuitorul şi aceasta se consemnează în procesul-verbal. Extrasul din procesul-verbal se înmînează procurorului.
(2) Instanţa, dacă este cazul, poate dispune reţinerea făptuitorului prin încheiere, a cărei copie împreună cu făptuitorul se trimit de îndată procurorului.

Articolul 336. Procesul-verbal al şedinţei de judecată
(1) La judecarea cauzei în primă instanţă şi în instanţa de apel, desfăşurarea şedinţei de judecată se consemnează în procesul-verbal întocmit de grefier. Procesul-verbal se scrie la computer şi se păstrează în modul stabilit de Consiliul Superior al Magistraturii. În cazul în care nu este posibilă utilizarea computerului, procesul-verbal se scrie de mînă, fiind ulterior scris la computer.
[Art.336 al.(1) modificat prin LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]
(2) Pentru a asigura plenitudinea procesului-verbal, în cadrul şedinţelor de judecată se utilizează mijloace de înregistrare audio şi/sau video ori alte mijloace tehnice. Utilizarea mijloacelor tehnice pentru înregistrarea şedinţei de judecată se consemnează în procesul-verbal. În cazul în care utilizarea acestora nu este posibilă, judecătorul dispune, printr-o încheiere motivată, desfăşurarea şedinţei de judecată în lipsa mijloacelor de înregistrare audio şi/sau video ori a altor mijloace tehnice.
[Art.336 al.(2) în redacţia LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]
(3) Procesul-verbal al şedinţei de judecată trebuie să cuprindă:
1) ziua, luna, anul, denumirea instanţei şi ora începerii şedinţei;
2) numele şi prenumele judecătorilor, grefierului şi interpretului, dacă acesta participă;
3) numele şi prenumele părţilor şi ale celorlalte persoane care participă la proces şi sînt prezente la şedinţa de judecată, precum şi ale celor care lipsesc, cu arătarea calităţii lor procesuale şi cu menţiunea privitoare la îndeplinirea procedurii de citare;
4) menţiunea dacă şedinţa este publică sau închisă;
5) enunţarea infracţiunii pentru care inculpatul a fost trimis în judecată şi legea în care a fost încadrată fapta;
6) consemnarea tuturor acţiunilor instanţei în ordinea în care ele s-au desfăşurat;
7) cererile şi demersurile formulate de părţi şi de ceilalţi participanţi la proces şi încheierile

date de instanță, fie consemnate în procesul-verbal, fie întocmite separat, cu mențiunea respectivă în procesul-verbal;

8) documentele şi alte probe care au fost cercetate în şedința de judecată;

9) faptele de încălcare a ordinii în sala de şedință şi măsurile luate față de cei care le-au comis;

10) rezumatul dezbaterilor judiciare, al replicii, precum şi al rezumatului ultimului cuvînt al inculpatului;

11) ora cînd s-a pronunțat hotărîrea judecătorească şi mențiunea că inculpatului i s-a explicat procedura şi termenul de atac.

(3^1) Participanții la proces pot solicita instanței să dea citire unor părți din procesul-verbal sau să consemneze în procesul-verbal unele circumstanțe examinate în cadrul şedinței de judecată pe care le consideră esențiale în soluționarea cauzei.

[Art.336 al.(3^1) introdus prin LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]

(4) Procesul-verbal se redactează de grefier în termen de 48 de ore de la terminarea şedinței şi se semnează de preşedintele şedinței şi de grefier. Dacă există înregistrări audio şi/sau video ale şedinței de judecată, grefierul le foloseşte după şedința de judecată pentru a verifica exactitatea procesului-verbal.

[Art.336 al.(4) modificat prin LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]

(5) Preşedintele şedinței de judecată, în decursul a 5 zile lucrătoare de la data semnării fixată expres în procesul-verbal, înştiințează în scris participanții la proces despre întocmirea şi semnarea procesului-verbal şi asigură acestora posibilitatea de a lua cunoştință de procesul-verbal al şedinței de judecată şi de a primi copii de pe acesta. În cazul în care şedința a fost înregistrată cu ajutorul mijloacelor audio şi/sau video, participanții la proces sînt înştiințați în scris şi despre posibilitatea de a primi copii de pe înregistrările audio şi/sau video ale şedinței de judecată.

[Art.336 al.(5) în redacția LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]

(6) În termen de 3 zile lucrătoare de la data anunțării semnării procesului-verbal, participanții la proces au dreptul să formuleze obiecții asupra lui, indicînd inexactitățile şi motivele pentru care îl consideră incomplet.

[Art.336 al.(6) în redacția LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]

(7) Obiecțiile la procesul-verbal se examinează de către preşedintele şedinței de judecată care, pentru anumite concretizări, poate chema persoana care le-a formulat. Rezultatul examinării obiecțiilor, în caz de acceptare a lor, se formulează printr-o rezoluție pe textul obiecțiilor, iar în caz de respingere – prin încheiere motivată. Obiecțiile şi încheierea asupra lor se anexează la procesul-verbal.

(8) Participanții la proces au dreptul la o copie de pe procesul-verbal şi de pe înregistrarea audio şi/sau video a şedinței de judecată. Copia de pe înregistrarea audio şi/sau video a şedinței de judecată se eliberează de către grefier la solicitarea scrisă sau verbală a participantului la proces contra unei plăți stabilite de Guvern, care nu va depăşi mărimea cheltuielilor suportate de instanță pentru eliberarea copiei.

[Art.336 al.(8) introdus prin LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]

(9) Prevederile alin.(8) nu se aplică în cazul examinării cauzei în şedință închisă. În acest caz, participanții la proces au dreptul să ia cunoştință de procesul-verbal întocmit în scris, să ia notițe de pe acesta şi să audieze/vizioneze înregistrările audio şi/sau video ale şedinței de judecată respective.

[Art.336 al.(9) introdus prin LP15-XVI din 03.02.09, MO57-58/20.03.09 art.163]

Articolul 337. Consemnarea declarațiilor părților
şi ale martorilor în şedința de judecată

(1) Declarațiile inculpatului, părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile şi ale martorilor în şedința de judecată se consemnează în scris de grefier ca documente separate care se anexează la procesul verbal. Declarația scrisă se citeşte de către grefier, iar dacă persoana care

a depus-o cere, i se oferă posibilitatea să o citească. Dacă persoana care a depus declarația confirmă conținutul ei, o semnează pe fiecare pagină şi la sfîrşit. Dacă persoana care a depus declarația nu poate semna sau refuză să o semneze, despre aceasta se face mențiune în declarația consemnată, indicîndu-se motivele refuzului.

(2) Declarația scrisă se semnează de preşedintele şedinței şi de grefier, precum şi de interpret în cazul în care acesta a participat la declarație.

(3) Dacă persoana care a depus declarația revine asupra vreuneia din declarațiile sale anterioare sau face completări, rectificări sau precizări, acestea se consemnează şi se semnează în condițiile prezentului articol.

Articolul 338. Soluționarea cauzei

(1) Deliberarea şi pronunțarea hotărîrii se fac de îndată după încheierea dezbaterilor. Pentru motive întemeiate, deliberarea şi pronunțarea hotărîrii pot fi amînate cu cel mult 10 zile.

(2) În cazul în care cauza se judecă de un singur judecător, el poate adopta hotărîrea respectivă imediat în sala de şedință. Dacă este necesar, pentru soluționarea cauzei, judecătorul poate anunța întrerupere pentru aceeaşi zi sau, după caz, amînă pronunțarea hotărîrii pe termenul prevăzut în alin.(1).

(3) Dacă pronunțarea hotărîrii se amînă, preşedintele şedinței informează părțile prezente despre ora şi data cînd aceasta va fi pronunțată.

Articolul 339. Procedura deliberării

(1) La deliberare iau parte numai judecătorii în fața cărora a avut loc judecarea cauzei. Completul de judecată deliberează în secret. Divulgarea celor discutate în timpul deliberării este interzisă.

(2) Completul de judecată deliberează sub conducerea preşedintelui şedinței toate chestiunile prevăzute de lege care urmează să fie soluționate. Fiecare chestiune urmează să fie formulată astfel ca să se poată da răspuns afirmativ sau negativ. Hotărîrea se ia, de regulă, în unanimitate.

(3) În cazul în care pe chestiunea deliberată unanimitatea nu poate fi obținută, hotărîrea se ia cu majoritatea de voturi.

(4) Dacă din deliberare rezultă mai mult decît două păreri, judecătorul care opinează pentru soluția cea mai severă trebuie să se alăture celei mai apropiate de părerea sa.

(5) Nimeni dintre judecători nu are dreptul să se abțină la nici una din chestiunile care se soluționează. În toate cazurile, preşedintele votează ultimul.

(6) Rezultatul deliberării se consemnează în hotărîrea respectivă integrală sau în dispozitivul ei, semnat de toți judecătorii care au participat la deliberare.

(7) În cazul în care unul din judecătorii completului de judecată are o opinie separată, el o expune în scris, motivînd-o, totodată fiind obligat să semneze hotărîrea adoptată cu majoritatea de voturi.

Articolul 340. Pronunțarea hotărîrii

(1) Hotărîrea adoptată se pronunță în şedință publică de către preşedintele şedinței sau de către unul din judecătorii completului de judecată, asistat de grefier.

(2) La pronunțarea hotărîrii, toți cei prezenți în sală o ascultă, stînd în picioare.

(3) Dacă, la adoptarea hotărîrii, a fost expusă o opinie separată, despre aceasta se informează cei prezenți la pronunțare, iar opinia se anexează la hotărîre.

Articolul 341. Felurile hotărîrilor instanței de judecată

(1) Instanța de judecată, la înfăptuirea justiției în cauzele penale, adoptă sentințe, decizii, hotărîri şi încheieri.

(2) Hotărîrea prin care cauza penală se soluționează în fond de prima instanță se numeşte sentință.

(3) Hotărîrea prin care instanța se pronunță asupra apelului, recursului, recursului în anulare, precum şi hotărîrea pronunțată de instanța de apel şi de recurs la rejudecarea cauzei, se numesc decizii.

(4) Plenul Curții Supreme de Justiție adoptă hotărîri.

(5) Toate celelalte hotărîri date de instanțe în cursul judecării cauzelor se numesc încheieri.

Articolul 342. Încheierile instanței judecătorești

(1) Toate chestiunile care apar în timpul judecării cauzei se soluționează prin încheiere a instanței de judecată.

(2) Încheierile privind măsurile preventive, de ocrotire şi asiguratorii, recuzările, declinarea de competență, strămutarea cauzei, dispunerea expertizei, precum şi încheierile interlocutorii, se adoptă sub formă de documente aparte şi se semnează de judecător sau, după caz, de toți judecătorii din completul de judecată.

(3) Încheierile instanței asupra celorlalte chestiuni se includ în procesul-verbal al şedinței de judecată.

(4) Încheierile date pe parcursul judecării cauzei se pronunță public.

Articolul 343. Redactarea hotărîrii judecătorești

(1) În cazul în care a fost pronunțat numai dispozitivul hotărîrii, acesta se redactează integral, în cel mult 10 zile de la pronunțare, de către unul dintre judecătorii care au participat la judecarea cauzei şi se semnează de toți judecătorii completului de judecată.

(2) Dacă vreunul dintre judecătorii din completul de judecată nu are posibilitate să semneze hotărîrea redactată, ea se semnează în locul acestuia de preşedintele şedinței, iar dacă şi preşedintele şedinței este în imposibilitate de a semna hotărîrea, aceasta se semnează de preşedintele instanței. În toate cazurile, pe hotărîre se face mențiune despre cauza care a determinat imposibilitatea semnării.

Capitolul II
PUNEREA PE ROL A CAUZEI PENALE

Articolul 344. Repartizarea cauzei parvenite pentru judecare

Cauza parvenită în instanța, în termen de pînă la 3 zile, se repartizează judecătorului sau, după caz, completului de judecată de către preşedintele sau vicepreşedintele instanței, prin rezoluție, conform modului stabilit la începutul anului, prin repartizarea numerelor dosarelor judecătorilor, în ordinea alfabetică a numelor acestora. Derogarea de la această ordine poate avea loc numai în cazul dereglării grave a sănătății judecătorului, căruia îi revine numărul respectiv al dosarului, sau în cazurile legate de alte temeiuri justificate care urmează să fie argumentate în încheierea de transmitere a cauzei altui judecător. Concomitent cu repartizarea cauzei completului de judecată, preşedintele sau vicepreşedintele instanței dispune care din judecătorii completului va prezida şedința de judecată.

Articolul 345. Şedința preliminară

(1) În termen de cel mult 3 zile de la data la care cauza a fost repartizată pentru judecare, judecătorul sau, după caz, completul de judecată, studiind materialele dosarului, fixează termenul pentru şedința preliminară, care va începe în cel mult 20 de zile de la data repartizării cauzei, cu excepția infracțiunilor flagrante. Şedința preliminară în cauzele în care sînt inculpați minori sau arestați se face de urgență şi cu prioritate, pînă la expirarea termenului de arest stabilit anterior.

[Art.345 al.(1) modificat prin LP44-XVI din 06.03.08, MO76-77/15.04.08 art.251]

[Art.345 al.(1) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(2) În cazul posibilității judecării cauzei în procedură de urgență, judecătorul pune cauza pe rol fără a ține şedința preliminară şi ia măsurile necesare pentru pregătirea şi desfăşurarea şedinței de judecare a cauzei ca aceasta să nu fie amînată.

(3) Şedința preliminară constă în soluționarea, cu participarea părților, a chestiunilor legate de punerea pe rol a cauzei. Şedința preliminară se ține cu respectarea condițiilor generale de judecare a cauzei, prevăzute la capitolul I din prezentul titlu, care se aplică în mod corespunzător.

(4) În şedinţa preliminară se soluţionează chestiunile privind:
1) cererile şi demersurile înaintate, precum şi recuzările declarate;
2) lista probelor care vor fi prezentate de către părţi la judecarea cauzei;
3) trimiterea cauzei după competenţă sau, după caz, încetarea, totală sau parţială, a procesului penal;
4) suspendarea procesului penal;
5) fixarea termenului de judecată;
6) măsurile preventive şi de ocrotire.

Articolul 346. Examinarea cererilor, demersurilor şi recuzărilor

La soluţionarea cererilor, demersurilor şi recuzărilor înaintate de către părţi la şedinţa preliminară, părţile îşi expun opiniile asupra chestiunii în cauză. În cazul în care cererile, demersurile sau recuzările au fost respinse, ele pot fi înaintate repetat în şedinţă la judecarea cauzei.

Articolul 347. Prezentarea şi examinarea listei probelor

(1) Părţile sînt obligate să prezinte în şedinţa preliminară lista probelor pe care intenţionează să le cerceteze în cadrul judecării cauzei, inclusiv cele care nu au fost cercetate pe parcursul urmăririi penale.
(2) Copia de pe lista probelor prezentate instanţei de către parte, aceasta o înmînează, în mod obligatoriu, şi părţii oponente. Părţii civile şi părţii civilmente responsabile li se înmînează lista probelor care se referă la acţiunea civilă.
(3) Instanţa, ascultînd opiniile părţilor prezente, decide asupra pertinenţei probelor propuse în liste şi dispune care din ele să fie prezentate la judecarea cauzei. La judecarea cauzei în fond, însă, partea poate solicita repetat prezentarea probelor recunoscute impertinente în şedinţa preliminară.

Articolul 348. Trimiterea cauzei în instanţa de judecată competentă

În cazul în care judecarea cauzei nu ţine de competenţa instanţei sesizate, aceasta, prin încheiere motivată, dispune trimiterea cauzei în instanţa de judecată competentă. Despre aceasta se anunţă părţile care nu au participat la şedinţa preliminară.

Articolul 349. Suspendarea şi reluarea procesului penal

(1) Suspendarea procesului penal se dispune în cazul în care se constată că, la momentul parvenirii cauzei în instanţă, inculpatul suferă de o boală gravă care îi împiedică participarea la judecarea cauzei.
(2) Instanţa dispune suspendarea şi reluarea procesului penal prin încheiere motivată. Suspendarea şi reluarea procesului penal se fac în condiţiile prevăzute în art.330, care se aplică în mod corespunzător.

Articolul 350. Încetarea procesului penal

(1) Dacă în şedinţa preliminară s-au constatat temeiurile prevăzute în art.332, instanţa, prin sentinţă motivată, încetează procesul penal în cauza respectivă.
(2) O dată cu încetarea procesului penal, instanţa decide şi asupra chestiunilor prevăzute în art.285 alin.(6).
(3) Copia de pe sentinţa de încetare a procesului penal se înmînează părţilor şi persoanelor interesate, explicîndu-li-se modul şi ordinea de atac.

Articolul 351. Numirea cauzei spre judecare

(1) Dacă nu s-au constatat temeiuri pentru aplicarea prevederilor art.348-350, instanţa de judecată numeşte cauza spre judecare.

(2) La numirea cauzei spre judecare, instanța decide asupra următoarelor chestiuni:
1) locul, data şi ora la care se va judeca cauza;
2) procedura în care se va judeca cauza – generală sau specială;
3) admiterea apărătorului ales de inculpat sau, dacă acesta nu are apărător ales, solicitarea desemnării acestuia de către coordonatorul oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat;
[Art.351 al.(2), pct.3) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]
4) lista persoanelor a căror prezență la judecarea cauzei va fi asigurată de către părți;
5) judecarea cauzei în lipsa inculpatului, dacă legea permite aceasta;
6) judecarea cauzei în şedință publică sau închisă şi limba în care va avea loc judecarea cauzei;
7) măsurile preventive şi de ocrotire.
(3) Instanța de judecată, înainte de a decide asupra chestiunilor prevăzute în alin.(2) pct.1), 2), 4)-7), consultă părțile prezente la şedința preliminară, iar chestiunea prevăzută în alin.(2) pct.3) o consultă cu inculpatul şi reprezentantul lui legal.
(4) Fixînd cauza pentru judecare, instanța obligă părțile să asigure la data stabilită, prezența în instanță a persoanelor pe care le-au solicitat în listele prezentate de ele.
(5) Dacă una din părți este în imposibilitate de a asigura prezența vreunei persoane din lista prezentată, ea poate solicita, prin cerere, citarea acestor persoane de către instanța de judecată.
(6) În cazul în care cauza a fost trimisă în instanța de judecată fără ca învinuitul să ia cunoştință de materialele dosarului şi fără a primi copia de pe rechizitoriu, iar în şedința preliminară învinuitul s-a prezentat, instanța dispune executarea acestor măsuri de către procuror.
(7) Fixînd cauza pentru judecare, instanța dispune menținerea, schimbarea, revocarea sau încetarea, după caz, a măsurii preventive, în conformitate cu prevederile prezentului cod.
(8) Din necesitate, instanța decide şi privitor la conexarea sau disjungerea cauzelor în condițiile legii.

Articolul 352. Desfăşurarea şedinței preliminare şi adoptarea încheierii
(1) Şedința preliminară începe cu anunțarea numelui şi prenumelui judecătorului sau, după caz, al judecătorilor completului de judecată, al procurorului şi grefierului. După aceasta, pe marginea chestiunilor prevăzute în art.346-351, îşi exprimă opiniile reprezentanții părții acuzării, apoi ai părții apărării. Preşedintele şedinței de judecată poate pune întrebări părților în orice moment. Cu privire la propunerile, cererile şi demersurile înaintate de părți, fiecare din participanții la şedință este în drept să-şi expună opinia sa.
(2) Desfăşurarea şedinței preliminare se consemnează într-un proces-verbal în conformitate cu prevederile art.336, care se aplică în mod corespunzător. Procesul-verbal se semnează de către preşedintele şedinței şi grefier.
(3) Instanța de judecată soluționează, prin încheiere, chestiunile prevăzute în art.346 - 351.
(4) În cazul în care şedința preliminară se ține de către un singur judecător, el poate adopta încheierea respectivă imediat în şedință sau anunță întrerupere pentru a o adopta, apoi o pronunță public.
(5) În cazul în care şedința preliminară se efectuează de un complet de judecători, încheierea respectivă se adoptă în camera de deliberare.
(6) Încheierea adoptată în şedința preliminară este definitivă.

Articolul 353. Alte măsuri pregătitoare pentru judecarea cauzei
(1) Judecătorul sau, după caz, preşedintele completului de judecată are îndatorirea de a lua din timp toate măsurile necesare şi de a da indicațiile respective pentru ca, la termenul de judecată fixat, judecarea cauzei să nu fie amînată.

(2) De asemenea, judecătorul asigură ca lista cauzelor fixate pentru judecare să fie întocmită şi afişată în instanţă la un loc public cu cel puţin 3 zile înainte de termenul de judecată fixat, indicîndu-se numărul dosarului, numele şi prenumele judecătorului (judecătorilor) care examinează cauza, data, ora şi locul desfăşurării şedinţei, numele şi prenumele inculpatului (inculpaţilor), infracţiunea care formează obiectul examinării, alte date referitoare la publicitatea şedinţei de judecată, precum şi alte informaţii care asigură transparenţa procesului de judecată. [Art.353, al.2) modificat prin LP258-XVI din 29.11.07, MO14-15/22.01.08 art.48, în vigoare 22.04.08]

Capitolul III
JUDECATA ÎN PRIMĂ INSTANŢĂ

Secţiunea 1
Partea pregătitoare a şedinţei de judecată

Articolul 354. Deschiderea şedinţei de judecată
La data şi ora fixată pentru judecare, preşedintele şedinţei de judecată deschide şedinţa şi anunţă care cauză penală va fi judecată.

Articolul 355. Verificarea prezentării în instanţă
După apelul părţilor şi celorlalte persoane citate, grefierul raportează prezentarea în instanţă şi motivele neprezentării celor care lipsesc.

Articolul 356. Îndepărtarea martorilor din sala de şedinţă
După apelul martorilor, preşedintele şedinţei de judecată cere ca ei să părăsească sala de şedinţă şi le pune în vedere să nu se îndepărteze fără încuviinţarea lui. Preşedintele ia măsuri ca martorii audiaţi să nu comunice cu cei neaudiaţi.

Articolul 357. Stabilirea identităţii interpretului, traducătorului
şi explicarea drepturilor şi obligaţiilor acestora
(1) Preşedintele şedinţei stabileşte identitatea şi competenţa interpretului, traducătorului şi explică drepturile şi obligaţiile lor conform prevederilor art.87.
(2) Interpretul, traducătorul sînt preveniţi, contra semnătură, asupra răspunderii ce o poartă în caz de interpretare sau traducere intenţionat incorectă, conform art.312 din Codul penal.

Articolul 358. Stabilirea identităţii inculpatului
(1) Preşedintele şedinţei de judecată stabileşte identitatea inculpatului, şi anume:
1) numele, prenumele şi patronimicul;
2) anul, luna, ziua şi locul naşterii, cetăţenia;
3) domiciliul;
4) ocupaţia şi datele despre evidenţa militară;
5) situaţia familială şi datele despre existenţa la întreţinerea lui a altor persoane;
6) studiile;
7) datele despre invaliditate;
8) datele despre existenţa titlurilor speciale, gradelor de calificare şi a distincţiilor de stat;
9) dacă posedă limba în care se desfăşoară procesul;
10) dacă a fost în această cauză în stare de reţinere sau de arest şi în ce perioadă;
11) alte date referitoare la persoana inculpatului.
(2) Preşedintele şedinţei verifică dacă inculpatului i-a fost înmînată informaţia în scris privind drepturile şi obligaţiile sale, copia de pe rechizitoriu şi dacă îi sînt clare aceste documente.

(3) În cazul în care cauza a fost trimisă în judecată în conformitate cu prevederile art.297, iar în şedinţa de judecată inculpatul s-a prezentat, lui i se înmînează copia rechizitoriului şi i se dă posibilitate să ia cunoştinţă de materialele dosarului. Dacă după aceasta inculpatul cere termen pentru pregătirea apărării, instanţa soluţionează această chestiune.

Articolul 359. Stabilirea identităţii celorlalte părţi şi verificarea
cunoaşterii drepturilor şi obligaţiilor lor
(1) Preşedintele stabileşte identitatea procurorului şi a avocatului şi documentele care confirmă calitatea şi împuternicirile lor.
(2) În acelaşi mod se stabileşte identitatea părţii vătămate, părţii civile, părţii civilmente responsabile şi a reprezentanţilor lor.
(3) Preşedintele şedinţei verifică dacă persoanelor menţionate în alin.(2) le-a fost înmînată informaţia privind drepturile şi obligaţiile lor şi dacă acestea le sînt clare.
(4) În cazul în care vreuna din părţi declară că nu îi sînt clare drepturile şi obligaţiile, preşedintele face explicaţiile respective.

Articolul 360. Anunţarea completului care judecă cauza
şi soluţionarea cererilor de recuzare
(1) Preşedintele şedinţei anunţă numele şi prenumele său şi, după caz, şi ale celorlalţi judecători din complet, ale procurorului, grefierului, precum şi ale expertului, interpretului, traducătorului şi specialistului, dacă aceştia participă la judecare, şi verifică dacă nu sînt cereri de recuzare sau abţineri.
(2) Cererile de recuzare sau abţinerile se soluţionează conform prevederilor respective din prezentul cod.

Articolul 361. Soluţionarea chestiunilor privitoare
la participarea apărătorului
(1) Preşedintele şedinţei de judecată anunţă numele şi prenumele apărătorului şi constată dacă inculpatul acceptă asistenţa juridică a acestui apărător, renunţă la el cu schimbarea lui sau singur îşi va exercita apărarea. Dacă inculpatul formulează vreo cerere, instanţa o soluţionează conform prevederilor art.69-71.
(2) Preşedintele şedinţei de judecată verifică, totodată, dacă nu sînt circumstanţe care fac imposibilă participarea apărătorului la procesul penal conform prevederilor art.72.

Articolul 362. Soluţionarea chestiunii judecării cauzei
în lipsa vreuneia din părţi sau a altor persoane citate
(1) În caz de neprezentare a uneia din părţi la şedinţa de judecată, instanţa, ascultînd opiniile părţilor prezente asupra acestei chestiuni, decide în modul prevăzut de dispoziţiile respective ale capitolului I din prezentul titlu.
(2) În caz de neprezentare a vreunui martor, a expertului sau a specialistului legal citaţi, instanţa, ascultînd opiniile părţilor asupra acestei chestiuni, dispune continuarea şedinţei şi ia măsurile respective pentru asigurarea prezenţei lor, dacă aceasta este necesar, sau dispune părţii care nu a asigurat prezenţa să o asigure la şedinţa următoare.

Articolul 363. Stabilirea identităţii expertului şi specialistului
şi explicarea drepturilor şi obligaţiilor lor
Dacă la judecarea cauzei participă expertul sau specialistul, preşedintele stabileşte identitatea şi competenţa acestora şi le explică drepturile şi obligaţiile prevăzute în art.90 şi 91.

Articolul 364. Formularea şi soluționarea cererilor sau demersurilor
(1) Preşedintele şedinței întreabă fiecare parte în proces dacă are careva cereri sau demersuri.
(2) Cererile sau demersurile formulate vor fi argumentate, iar dacă se solicită administrarea unor probe noi, se vor indica faptele şi circumstanțele ce urmează a fi dovedite, mijloacele prin care pot fi administrate aceste probe, locul unde se află acestea, iar în privința martorilor, experților şi specialiştilor se va indica identitatea şi adresa lor în cazul în care partea nu poate asigura prezența lor în instanța de judecată.
(3) Cererile sau demersurile formulate se soluționează de către instanță după audierea opiniilor celorlalte părți asupra cerințelor înaintate.
(4) Părțile pot prezenta şi cere administrarea probelor şi în cursul cercetării judecătoreşti.

Secțiunea a 2-a
Cercetarea judecătorească

Articolul 365. Ordinea cercetării judecătoreşti
(1) În cadrul cercetării judecătoreşti, în primul rînd se cercetează probele prezentate de către partea acuzării.
(2) Instanța, la cererea părților sau a altor participanți la proces, poate modifica ordinea de cercetare a probelor dacă aceasta este necesar pentru buna desfăşurare a cercetării judecătoreşti. Inculpatul poate cere să fie audiat la începutul cercetării probelor sau la orice etapă a cercetării judecătoreşti.

Articolul 366. Începerea cercetării judecătoreşti
(1) Preşedintele şedinței de judecată anunță începerea cercetării judecătoreşti. Cercetarea judecătorească începe cu expunerea de către procuror a învinuirii formulate. Dacă în procesul penal a fost pornită o acțiune civilă, se expune şi aceasta.
(2) În cazul în care a fost prezentată referință la rechizitoriu, preşedintele şedinței de judecată aduce la cunoştința celor prezenți conținutul acesteia.
(3) Preşedintele şedinței de judecată întreabă inculpatul dacă îi este clară învinuirea adusă, dacă acceptă să facă declarații şi să răspundă la întrebări. În cazul în care inculpatului nu-i este clară învinuirea formulată, procurorul îi face explicațiile respective.
(4) După executarea acțiunilor menționate în alin.(1)-(3), procurorul prezintă spre examinare probele acuzării.

Articolul 367. Audierea inculpatului
(1) Dacă inculpatul acceptă să fie audiat, preşedintele şedinței de judecată îl întreabă în ce relații se află cu partea vătămată şi îi propune să declare tot ce ştie despre fapta pentru care cauza a fost trimisă în judecată. Primii îi pot pune întrebări apărătorul şi participanții la proces din partea apărării, apoi procurorul şi ceilalți participanți din partea acuzării.
(2) Preşedintele şedinței şi, după caz, ceilalți judecători pot pune întrebări inculpatului după ce i-au pus întrebări părțile, însă întrebări cu caracter de concretizare pot fi puse de preşedintele şedinței de judecată şi judecători în orice moment al audierii.
(3) Dacă în cauza penală sînt mai mulți inculpați, audierea fiecăruia dintre ei se face în prezența celorlalți inculpați.
(4) Audierea unui inculpat în lipsa unui alt inculpat care participă la judecarea cauzei se admite numai la cererea părților, în baza unei încheieri motivate, cînd aceasta este necesar pentru stabilirea adevărului. În acest caz, după întoarcerea inculpatului înlăturat, acestuia i se aduce la cunoştință conținutul declarațiilor făcute în lipsa lui şi i se dă posibilitate să pună întrebări inculpatului audiat în lipsa lui.
(5) Inculpatul poate fi audiat ori de cîte ori este necesar în cursul cercetării judecătoreşti şi el poate să facă declarații suplimentare oricînd, cu permisiunea preşedintelui şedinței de judecată.

(6) Preşedintele şedinţei de judecată respinge întrebările sugestive şi cele care nu se referă la cauză.

Articolul 368. Citirea declaraţiilor inculpatului
(1) Citirea declaraţiilor inculpatului depuse în cursul urmăririi penale, precum şi reproducerea înregistrărilor audio şi video ale acestora, pot avea loc, la cererea părţilor, în cazurile:
1) cînd există contradicţii esenţiale între declaraţiile depuse în şedinţa de judecată şi cele depuse în cursul urmăririi penale;
2) cînd cauza se judecă în lipsa inculpatului.
(2) Aceeaşi regulă se aplică şi în cazurile în care se dă citire declaraţiilor inculpatului depuse anterior în instanţă sau în faţa judecătorului de instrucţie, dacă acesta din urmă l-a informat despre posibilitatea citirii lor în instanţă.
(3) Nu se admite reproducerea înregistrării audio sau video fără a se da citire, în prealabil, declaraţiilor consemnate în procesul-verbal respectiv.

Articolul 369. Audierea celorlalte părţi
(1) Audierea părţii vătămate se efectuează în conformitate cu dispoziţiile ce se referă la audierea martorilor şi care se aplică în mod corespunzător. Victima sau, după caz, partea vătămată, la cererea acesteia sau la demersul procurorului, poate fi audiată în lipsa inculpatului, asigurîndu-i ultimului posibilitatea de a lua cunoştinţă de declaraţii şi de a pune întrebări persoanei audiate.
[Art.369 al.(1) modificat prin LP184-XVI din 29.06.06, MO126-130/11.08.06 art.599]
(2) Audierea părţii civile şi a părţii civilmente responsabile se face conform dispoziţiilor ce se referă la audierea inculpatului, care se aplică în mod corespunzător.
(3) Partea vătămată poate fi audiată ori de cîte ori este necesar în cursul cercetării judecătoreşti şi ea poate să facă declaraţii suplimentare oricînd cu permisiunea preşedintelui şedinţei.

Articolul 370. Audierea martorilor
(1) Martorii se audiază fiecare separat şi în lipsa martorilor care încă nu au fost audiaţi. Primii sînt audiaţi martorii din partea acuzării.
(2) Audierea martorului se efectuează în condiţiile prevăzute în art.105-110, care se aplică în mod corespunzător. În caz de necesitate, martorul, la cerere sau în baza demersului procurorului, poate fi audiat în lipsa inculpatului, care este înlăturat din şedinţă, asigurîndu-i-se ultimului posibilitatea de a lua cunoştinţă de declaraţii şi de a pune întrebări prin intermediul apărătorului său persoanei audiate.
[Art.370 al.(2) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
(3) Părţile la proces sînt în drept să pună întrebări martorului. Primii pun întrebări participanţii la proces ai acelei părţi care a solicitat audierea martorului, iar apoi ceilalţi participanţi. Preşedintele şedinţei şi ceilalţi judecători pot pune întrebări martorului în condiţiile prevăzute în art.367 alin.(2).
(4) Fiecare din părţi poate pune întrebări suplimentare pentru a elucida şi a completa răspunsurile date la întrebările altor părţi.
(5) Preşedintele şedinţei poate permite martorului audiat să părăsească sala de şedinţă înainte de terminarea cercetării judecătoreşti, dar numai după audierea opiniilor părţilor la proces pe această chestiune.
(6) Martorul a cărui lipsă nu este justificată, în cazul în care partea insistă să fie audiat, poate fi supus aducerii silite.

Articolul 371. Citirea în şedinţa de judecată a declaraţiilor martorului
(1) Citirea în şedinţa de judecată a declaraţiilor martorului depuse în cursul urmăririi penale, precum şi reproducerea înregistrărilor audio şi video ale acestora, pot avea loc, la cererea

părților, în cazurile:
1) cînd există contradicții esențiale între declarațiile depuse în ședința de judecată și cele depuse în cursul urmăririi penale;
[Art.371 al.(1) pct.2) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
2) cînd martorul lipsește în ședință și absența lui este justificată fie prin imposibilitatea absolută de a se prezenta în instanță, fie prin motive de imposibilitate de a asigura securitatea lui, cu condiția că audierea martorului a fost efectuată cu confruntarea dintre acest martor și bănuit, învinuit sau martorul a fost audiat în conformitate cu art.109 și 110.
(2) Nu se admite reproducerea în ședința de judecată a înregistrării audio sau video fără a se da citire în prealabil declarațiilor consemnate în procesul-verbal respectiv.
(3) Dacă martorul care este eliberat, prin lege, de a face declarații în baza prevederilor art.90 alin.(11) nu a acceptat să facă declarații în ședința de judecată, declarațiile lui făcute în cursul urmăririi penale nu pot fi citite în ședința de judecată, precum nu pot fi reproduse nici înregistrările audio sau video ale declarațiilor lui.

Articolul 372. Examinarea corpurilor delicte
(1) Corpurile delicte prezentate de părți pot fi examinate în orice moment al cercetării judecătorești. Atît la cererea uneia din părți, cît și din inițiativa instanței, corpurile delicte pot fi prezentate pentru examinare părților, martorilor, expertului sau specialistului. Persoanele cărora le-au fost prezentate corpurile delicte pot atrage atenția instanței asupra diferitor circumstanțe legate de examinarea acestora, fapt ce se consemnează în procesul-verbal al ședinței.
(2) Corpurile delicte care nu pot fi aduse în sala de ședință pot fi examinate, dacă este necesar, la locul aflării lor.

Articolul 373. Cercetarea documentelor și a proceselor-verbale
ale acțiunilor procesuale
(1) Primele sînt cercetate documentele și procesele-verbale ale acțiunilor procesuale propuse de partea acuzării, apoi cele propuse de partea apărării.
(2) Pot fi citite, integral sau parțial, procesele-verbale ale acțiunilor procesuale care confirmă circumstanțe și fapte constatate prin percheziție, ridicare, cercetare la fața locului, examinare corporală, reconstituirea faptei, interceptarea comunicărilor, examinarea corespondenței ridicate, constatarea tehnico-științifică și medico-legală, raportul de expertiză și prin alte mijloace de probă, precum și documentele anexate la dosar sau prezentate în ședința de judecată, dacă în ele sînt expuse sau ele confirmă circumstanțe care au importanță în cauza dată. Documentele prezentate în ședința de judecată se anexează la dosar în baza unei încheieri.
(3) Cercetarea documentelor și a proceselor-verbale ale acțiunilor procesuale se efectuează prin citirea lor de către partea care a cerut cercetarea lor sau de către președintele ședinței de judecată.

Articolul 374. Dispunerea de către instanță a efectuării expertizei
și audierea expertului în ședința de judecată
Dispunerea de către instanță a efectuării expertizei și audierea expertului în ședința de judecată se fac în cazurile și în condițiile prevăzute în art.142-155.

Articolul 375. Alte acțiuni procesuale la judecarea cauzei
La cererea părților, în caz de necesitate, la judecarea cauzei, instanța poate efectua, în condițiile prezentului cod, alte acțiuni procesuale pentru constatarea circumstanțelor cauzei.

Articolul 376. Terminarea cercetării judecătorești
(1) După cercetarea tuturor probelor din dosar și a celor prezentate la judecarea cauzei, președintele ședinței de judecată întreabă părțile dacă doresc să dea explicații suplimentare ori să

formuleze cereri sau, după caz, demersuri noi pentru completarea cercetării judecătoreşti.
(2) Dacă nu au fost formulate cereri sau demersuri noi sau după soluționarea cererilor şi demersurilor formulate şi îndeplinirea în cazurile necesare a acțiunilor procesuale suplimentare, preşedintele şedinței de judecată declară cercetarea judecătorească terminată.
(3) Preşedintele şedinței de judecată explică părților că ele, în dezbaterile judiciare, şi instanța, la adoptarea sentinței, sînt în drept să facă trimiteri numai la probele cercetate în şedința de judecată.

Secțiunea a 3-a
Dezbaterile judiciare şi ultimul cuvînt al inculpatului

Articolul 377. Anunțarea şi ordinea dezbaterilor judiciare
(1) După terminarea cercetării judecătoreşti, preşedintele şedinței de judecată anunță dezbaterile judiciare.
(2) Dezbaterile judiciare constau din cuvîntările procurorului, părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile, apărătorului şi inculpatului cînd apărătorul nu participă în cauza dată sau dacă inculpatul cere cuvîntul. Dacă există mai mulți reprezentanți ai părților, ordinea cuvîntărilor lor o stabileşte instanța.
(3) În cazul în care cel puțin una din persoanele care participă la dezbateri cere termen pentru pregătirea către dezbateri, preşedintele şedinței de judecată anunță întrerupere, cu indicarea duratei ei.

Articolul 378. Conținutul dezbaterilor judiciare
(1) În cuvîntările lor, participanții la dezbateri nu au dreptul să se refere la probe noi care nu au fost examinate în cadrul cercetării judecătoreşti. în cazul în care trebuie prezentate probe noi, participanții la dezbateri pot cere reluarea cercetării judecătoreşti, indicînd, totodată, care anume circumstanțe vor fi cercetate suplimentar şi în baza căror noi probe. Instanța, ascultînd opiniile celorlalte părți, adoptă o încheiere motivată privind admiterea sau respingerea cererii sau demersului respectiv.
(2) Instanța nu poate limita durata dezbaterilor la un anumit timp, însă preşedintele şedinței de judecată are dreptul să întrerupă cuvîntările participanților la dezbateri dacă aceştia, în susținerile lor, depăşesc limitele cauzei ce se judecă.
(3) Între cuvîntări nu se admit întreruperi, însă, pentru motive întemeiate dezbaterile pot fi întrerupte, dar întreruperea nu poate depăşi 3 zile.

Articolul 379. Replica
După ce au luat cuvîntul toți participanții la dezbateri, ei pot să mai ia o dată cuvînt în replică în legătură cu cele spuse în cuvîntările ulterioare. Dreptul la ultima replică aparține întotdeauna apărătorului sau inculpatului, după caz.

Articolul 380. Ultimul cuvînt al inculpatului
(1) După terminarea dezbaterilor judiciare, preşedintele şedinței acordă ultimul cuvînt inculpatului.
(2) În timpul în care inculpatul are ultimul cuvînt, nu i se pot pune întrebări şi el nu poate fi întrerupt decît în cazul în care el se referă la alte împrejurări decît cele care se referă la cauză.
(3) Dacă inculpatul, în ultimul cuvînt, relevă fapte sau împrejurări noi, esențiale pentru soluționarea cauzei, instanța poate dispune reluarea cercetării judecătoreşti pentru verificarea acestora.

Articolul 381. Concluzii scrise
(1) După închiderea dezbaterilor şi rostirea ultimului cuvînt, părțile pot să depună instanței

concluzii scrise privitor la soluția propusă de ele în cauză.
(2) Concluziile propuse de părți nu au caracter obligatoriu pentru instanță.
(3) Concluziile scrise se anexează la procesul-verbal.

Secțiunea a 4-a
Deliberarea şi adoptarea sentinței

Articolul 382. Obiectul deliberării
(1) Completul de judecată sau judecătorul, cînd judecă singur cauza, deliberează mai întîi asupra chestiunilor de fapt şi apoi asupra chestiunilor de drept.
(2) Deliberarea se face asupra chestiunilor prevăzute în art.385.

Articolul 383. Reluarea cercetării judecătoreşti
(1) Dacă în cursul deliberării instanța constată că o anumită circumstanță necesită concretizare pentru justa soluționare a cauzei, instanța poate relua cercetarea judecătorească prin încheiere motivată.
(2) La reluarea cercetării judecătoreşti, dacă este posibil, instanța poate concretiza, în aceeaşi şedință, circumstanțele necesare sau poate face o întrerupere a şedinței, care va dura nu mai mult de 10 zile, cu citarea părților şi persoanelor interesate.
(3) După terminarea cercetării judecătoreşti suplimentare, instanța ascultă din nou dezbaterile judiciare şi oferă ultimul cuvînt inculpatului.

Articolul 384. Sentința judecătorească
(1) Instanța hotărăşte asupra învinuirii înaintate inculpatului prin adoptarea sentinței de condamnare, de achitare sau de încetare a procesului penal.
(2) Sentința se adoptă în numele legii.
(3) Sentința instanței de judecată trebuie să fie legală, întemeiată şi motivată.
(4) Instanța îşi întemeiază sentința numai pe probele care au fost cercetate în şedința de judecată.

Articolul 385. Chestiunile pe care trebuie să le soluționeze instanța
de judecată la adoptarea sentinței
(1) La adoptarea sentinței, instanța de judecată soluționează următoarele chestiuni în următoarea consecutivitate:
1) dacă a avut loc fapta de săvîrşirea căreia este învinuit inculpatul;
2) dacă această faptă a fost săvîrşită de inculpat;
3) dacă fapta întruneşte elementele infracțiunii şi de care anume lege penală este prevăzută ea;
4) dacă inculpatul este vinovat de săvîrşirea acestei infracțiuni;
5) dacă inculpatul trebuie să fie pedepsit pentru infracțiunea săvîrşită;
6) dacă există circumstanțe care atenuează sau agravează răspunderea inculpatului şi care anume;
7) ce măsură de pedeapsă urmează să fie stabilită inculpatului, luînd în considerare şi recomandările serviciului de resocializare, dacă o asemenea anchetă a fost efectuată;
8) dacă măsura de pedeapsă stabilită inculpatului trebuie să fie executată de inculpat sau nu;
9) tipul penitenciarului în care urmează să execute pedeapsa închisorii;
10) dacă trebuie admisă acțiunea civilă, în folosul cui şi în ce sumă;
11) dacă trebuie reparată paguba materială atunci cînd nu a fost intentată acțiunea civilă;
12) dacă urmează să fie ridicat sechestrul asupra bunurilor;
13) ce trebuie să se facă cu corpurile delicte;
14) cine şi în ce proporție trebuie obligat să plătească cheltuielile judiciare;
15) dacă urmează să fie revocată, înlocuită sau aplicată o măsură preventivă în privința inculpatului;
16) dacă în privința inculpatului recunoscut vinovat de comiterea infracțiunii urmează să fie

aplicat tratament medical forțat de alcoolism sau narcomanie.
(2) Dacă inculpatul este învinuit de săvîrşirea mai multor infracțiuni, instanța soluționează chestiunile arătate în alin.(1) pct.1)-13) pentru fiecare infracțiune în parte.
(3) Dacă de săvîrşirea infracțiunii sînt învinuiți mai mulți inculpați, instanța soluționează chestiunile prevăzute în alin.(1) referitor la fiecare inculpat în parte.
(4) Dacă, în cursul urmăririi penale sau judecării cauzei, s-au constatat încălcări ale drepturilor inculpatului, precum şi s-a stabilit din vina cui au fost comise aceste încălcări, instanța examinează posibilitatea reducerii pedepsei inculpatului drept recompensă pentru aceste încălcări.

Articolul 386. Examinarea chestiunii privind starea de responsabilitate
a inculpatului
(1) Dacă, în timpul urmăririi penale sau cercetării judiciare, s-a pus chestiunea stării de responsabilitate a inculpatului, instanța de judecată este obligată să soluționeze această chestiune încă o dată la adoptarea sentinței.
(2) În cazul în care se constată că inculpatul se afla în timpul săvîrşirii faptei în stare de iresponsabilitate sau după săvîrşirea infracțiunii s-a îmbolnăvit de o boală mintală care a devenit temei pentru a-l recunoaşte iresponsabil, instanța adoptă o sentință în conformitate cu prevederile capitolului II din titlul III din Partea specială.
[Art.386 al.(2) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 387. Soluționarea acțiunii civile
(1) O dată cu sentința de condamnare, instanța de judecată, apreciind dacă sînt dovedite temeiurile şi mărimea pagubei cerute de partea civilă, admite acțiunea civilă, în tot sau în parte, ori o respinge.
(2) În cazul cînd se dă o sentință de achitare, instanța:
1) respinge acțiunea civilă dacă nu s-a constatat existența faptei incriminate sau fapta nu a fost săvîrşită de inculpat;
2) nu se pronunță asupra acțiunii civile dacă inculpatul a fost achitat pentru că nu sînt întrunite elementele infracțiunii sau există una din cauzele care înlătură caracterul penal al faptei, prevăzute în art.35 al Codului penal.
(3) În cazuri excepționale cînd, pentru a stabili exact suma despăgubirilor cuvenite părții civile, ar trebui amînată judecarea cauzei, instanța poate să admită, în principiu, acțiunea civilă, urmînd ca asupra cuantumului despăgubirilor cuvenite să hotărască instanța civilă.

Articolul 388. Asigurarea acțiunii civile şi a confiscării speciale
(1) În caz de admitere a acțiunii civile, instanța de judecată poate dispune, înainte ca sentința să fi devenit definitivă, să fie luate măsuri pentru asigurarea acestei acțiuni dacă asemenea măsuri nu au fost luate anterior.
(2) La pronunțarea sentinței cu confiscarea specială a bunurilor persoanei condamnate, instanța de judecată ia măsuri pentru a asigura confiscarea acestora dacă asemenea măsuri nu au fost luate anterior.

Articolul 389. Sentința de condamnare
(1) Sentința de condamnare se adoptă numai în condiția în care, în urma cercetării judecătoreşti, vinovăția inculpatului în săvîrşirea infracțiunii a fost confirmată prin ansamblul de probe cercetate de instanța de judecată.
(2) Sentința de condamnare nu poate fi bazată pe presupuneri sau, în mod exclusiv ori în principal, pe declarațiile martorilor depuse în timpul urmăririi penale şi citite în instanța de judecată în absența lor.

(3) Declarațiile martorilor depuse în timpul urmăririi penale pot fi puse la baza sentinței de condamnare numai în ansamblu cu alte probe suficiente de învinuire şi cu condiția că, la urmărirea penală, a avut loc confruntarea cu bănuitul, învinuitul sau că martorul a fost audiat în condițiile art.109 şi 110, în cazul în care inculpatul nu a participat la confruntare cu acest martor în cadrul şedinței de judecată.
(4) Sentința de condamnare se adoptă:
1) cu stabilirea pedepsei care urmează să fie executată;
2) cu stabilirea pedepsei şi cu liberarea de executarea ei în cazul amnistiei conform art.107 din Codul penal şi în cazurile prevăzute în art.89 alin.(2) lit.a), b), c), e), f) şi g) din Codul penal;
3) fără stabilirea pedepsei, cu liberarea de răspundere penală în cazurile prevăzute în art.57 şi 58 din Codul penal, cu liberarea de pedeapsă în cazul prevăzut în art.93 din Codul penal sau al expirării termenului de prescripție.
(5) La adoptarea sentinței de condamnare cu stabilirea pedepsei care urmează să fie executată, instanța stabileşte categoria pedepsei, mărimea ei şi începutul calculării termenului executării pedepsei.
(6) La adoptarea sentinței de condamnare cu liberarea de pedeapsă sau, după caz, sentinței de condamnare fără stabilirea pedepsei, instanța argumentează în baza căror temeiuri, prevăzute de Codul penal, adoptă sentința dată.
[Art.389 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 390. Sentința de achitare
(1) Sentința de achitare se adoptă dacă:
1) nu s-a constatat existența faptei infracțiunii;
2) fapta nu a fost săvîrşită de inculpat;
3) fapta inculpatului nu întruneşte elementele infracțiunii;
4) fapta nu este prevăzută de legea penală;
5) există una din cauzele care înlătură caracterul penal al faptei.
(2) În cazul achitării persoanei în temeiul alin.(1) pct.2), organul de urmărire penală este obligat să continue urmărirea penală pentru identificarea făptuitorului.
(3) Sentința de achitare duce la reabilitarea deplină a inculpatului.
[Art.390 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 391. Sentința de încetare a procesului penal
(1) Sentința de încetare a procesului penal se adoptă dacă:
1) lipseşte plîngerea părții vătămate, plîngerea a fost retrasă sau părțile sau împăcat;
2) a intervenit decesul inculpatului;
3) persoana nu a atins vîrsta pentru tragere la răspundere penală;
4) există o hotărîre judecătorească definitivă asupra aceleiaşi persoane pentru aceeaşi faptă;
5) există o hotărîre a organului de urmărire penală asupra aceleiaşi persoane pentru aceeaşi faptă de încetare a urmăririi penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire penală sau de clasare a procesului penal;
6) există alte circumstanțe care exclud sau condiționează pornirea urmăririi penale şi tragerea la răspundere penală; precum şi
7) În cazurile prevăzute în art.54-56 din Codul penal.
(2) În cazul prevăzut în art.332 alin.(2), instanța încetează procesul penal, cu aplicarea sancțiunii administrative prevăzute în Codul contravențional.

Articolul 392. Întocmirea sentinței
(1) După ce a soluționat chestiunile arătate în art.385-388, instanța de judecată procedează la întocmirea sentinței. Sentința constă din partea introductivă, partea descriptivă şi dispozitiv.

(2) Sentința se întocmeşte în limba în care s-a desfăşurat judecarea cauzei, de unul din judecătorii care au participat la adoptarea ei.
(3) Sentința se semnează de toți judecătorii care au participat la adoptarea ei. Judecătorul care are opinie separată semnează şi el sentința.

Articolul 393. Partea introductivă a sentinței
În partea introductivă a sentinței se arată:
1) că sentința a fost pronunțată în numele legii;
2) data şi locul adoptării sentinței;
3) denumirea instanței de judecată care a adoptat sentința, numele judecătorului sau, după caz, al judecătorilor completului de judecată, grefierului, interpretului, traducătorului, procurorului, apărătorului;
4) dacă şedința a fost publică sau închisă;

5) datele privind identitatea inculpatului prevăzute în art.358 alin.(1);
6) legea penală care prevede infracțiunea de săvîrşirea căreia este învinuit inculpatul.

Articolul 394. Partea descriptivă a sentinței
(1) Partea descriptivă a sentinței de condamnare trebuie să cuprindă:
1) descrierea faptei criminale, considerată ca fiind dovedită, indicîndu-se locul, timpul, modul săvîrşirii ei, forma şi gradul de vinovăție, motivele şi consecințele infracțiunii;
2) probele pe care se întemeiază concluziile instanței de judecată şi motivele pentru care instanța a respins alte probe;
3) indicații asupra circumstanțelor care atenuează sau agravează răspunderea;
4) în cazul cînd o parte a acuzației este considerată neîntemeiată – temeiurile pentru aceasta;
5) încadrarea juridică a acțiunilor inculpatului, motivele pentru modificarea învinuirii dacă la judecată s-a efectuat aşa ceva;
6) mențiunea referitor la recidivă.
(2) Instanța de judecată este obligată, de asemenea, să motiveze:
1) stabilirea pedepsei cu închisoare, dacă sancțiunea legii penale prevede şi alte categorii de pedepse;
2) aplicarea unei pedepse mai uşoare decît cea prevăzută de lege;
3) aplicarea unei condamnări cu suspendarea condiționată a executării pedepsei;
4) rezolvarea chestiunilor legate de condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei sau de aplicarea altor categorii de liberare de pedeapsa penală, prevăzute în art.89 din Codul penal.
(3) Partea descriptivă a sentinței de achitare trebuie să cuprindă:
1) indicarea învinuirii pe baza căreia cauza în privința învinuitului a fost trimisă în judecată;
2) descrierea circumstanțelor cauzei constatate de instanța de judecată şi enunțarea temeiurilor pentru achitarea inculpatului, cu indicarea motivelor pentru care instanța respinge probele aduse în sprijinul acuzării. Nu se admite introducerea în sentința de achitare a unor formulări ce ar pune la îndoială nevinovăția celui achitat.
(4) Partea descriptivă a sentinței de încetare a procesului penal trebuie să conțină descrierea şi motivarea temeiurilor pentru încetarea procesului penal.
(5) Partea descriptivă a sentințelor de condamnare sau achitare ori de încetare a procesului penal trebuie să conțină motivele pe care este întemeiată hotărîrea instanței cu privire la acțiunea civilă sau la repararea pagubei materiale cauzate de infracțiune.

Articolul 395. Dispozitivul sentinței de condamnare
(1) În dispozitivul sentinței de condamnare trebuie să fie arătate:

1) numele, prenumele şi patronimicul inculpatului;
2) constatarea că inculpatul este vinovat de săvîrşirea infracţiunii prevăzute de legea penală;
3) categoria şi mărimea pedepsei aplicate inculpatului pentru fiecare infracţiune constatată ca dovedită, pedeapsa definitivă pe care urmează să o execute; categoria penitenciarului în care trebuie să execute pedeapsa cel condamnat la închisoare; data de la care începe executarea pedepsei; durata termenului de probă în cazul condamnării cu suspendarea condiţionată a executării pedepsei şi cui îi revine obligaţia de a supraveghea pe cel condamnat cu suspendarea condiţionată a executării pedepsei. În caz dacă instanţa îl găseşte pe inculpat vinovat, dar îl liberează de pedeapsă pe baza prevederilor respective ale Codului penal, ea este datoare să menţioneze aceasta în dispozitivul sentinţei;
4) dispoziţia despre computarea reţinerii, arestării preventive sau arestării la domiciliu, dacă inculpatul pînă la darea sentinţei se afla în stare de arest;
5) dispoziţia privitoare la măsura preventivă ce se va aplica inculpatului pînă cînd sentinţa va deveni definitivă;
6) obligaţiile puse în seama condamnatului cu suspendarea condiţionată a executării pedepsei.
(2) Dacă inculpatul este învinuit în baza mai multor articole ale legii penale, în dispozitivul sentinţei trebuie să se indice precis în baza căror anume articole el a fost achitat şi în baza cărora a fost condamnat.
(3) În toate cazurile, pedeapsa trebuie să fie precizată astfel încît la executarea sentinţei să nu apară nici un fel de îndoieli cu privire la categoria şi mărimea pedepsei stabilite de instanţa de judecată.

(4) În cazurile prevăzute în art.66 din Codul penal, dispozitivul sentinţei va cuprinde, de asemenea, şi dispoziţia în vederea ridicării gradului militar, titlului special, gradului de calificare (clasificare) sau a distincţiilor de stat ale inculpatului.
(5) În cazul condamnării unui cetăţean străin sau apatrid cu reşedinţă permanentă în alt stat, dispozitivul sentinţei va cuprinde explicaţii privind dreptul de a cere transferarea condamnatului în ţara de reşedinţă.

Articolul 396. Dispozitivul sentinţei de achitare sau de încetare a procesului penal
Dispozitivul sentinţei de achitare sau de încetare a procesului penal trebuie să cuprindă:
1) numele, prenumele şi patronimicul inculpatului;
2) dispoziţia de achitare a inculpatului sau de încetare a procesului penal şi motivul pe care se întemeiază achitarea sau încetarea procesului;
3) dispoziţia de revocare a măsurii preventive, dacă o astfel de măsură a fost aplicată;
4) dispoziţia de revocare a măsurilor de asigurare a acţiunii civile şi a eventualei confiscări speciale, dacă astfel de măsuri au fost luate.

Articolul 3961. Restituirea dosarului penal
Dacă instanţa de judecată a pronunţat o sentinţă de achitare pe motiv că fapta nu a fost săvîrşită de inculpat, la cererea procurorului, acestuia i se restituie dosarul penal şi el reia urmărirea penală în vederea identificării făptuitorului infracţiunii.
[Art.3961 introdus prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 397. Alte chestiuni care trebuie soluţionate
în dispozitivul sentinţei
Dispozitivul sentinţei de condamnare, precum şi al celei de achitare sau de încetare a procesului penal, pe lîngă chestiunile enumerate în art.395 şi 396, în cazurile necesare, trebuie să mai cuprindă:
1) hotărîrea cu privire la acţiunea civilă înaintată sau hotărîrea pronunţată din oficiu de către

instanță referitor la repararea pagubei;
2) hotărîrea cu privire la confiscarea specială;
3) hotărîrea cu privire la corpurile delicte;
4) hotărîrea cu privire la măsurile de ocrotire;
5) dispoziția referitoare la repartizarea cheltuielilor judiciare;
6) dispoziția referitoare la procedura şi termenul declarării apelului sau a recursului împotriva sentinței, după caz.

Articolul 398. Punerea în libertate a inculpatului arestat
(1) Dacă inculpatul a fost achitat sau eliberat de pedeapsă, sau eliberat de executarea pedepsei, sau a fost condamnat la o pedeapsă neprivativă de libertate, sau în privința lui a fost încetat procesul penal, instanța, dacă inculpatul se află în stare de arest, îl pune imediat în libertate chiar în sala şedinței de judecată.
(2) În caz de condamnare la închisoare cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, instanța de judecată îl eliberează pe inculpat de sub arest.

Articolul 399. Înmînarea copiei de pe sentință
(1) În cel mult 3 zile de la pronunțarea sentinței sau a dispozitivului ei, inculpatului arestat i se va înmîna copia de pe sentință sau de pe dispozitivul ei.
(2) În cazul redactării sentinței, copia de pe sentința redactată se înmînează, imediat după semnarea acesteia, inculpatului arestat, iar celorlalte părți li se comunică în scris semnarea sentinței redactate şi, la cererea acestora, li se înmînează copia.
[Art.345 al.(2) în redacția LP44-XVI din 06.03.08, MO76-77/15.04.08 art.251]
(3) Dacă sentința sau dispozitivul a fost întocmit într-o limbă pe care inculpatul nu o cunoaşte, lui i se înmînează traducerea în scris a sentinței în limba lui maternă sau într-o altă limbă pe care el o cunoaşte.

Capitolul IV
CĂILE ORDINARE DE ATAC

Secțiunea 1
Apelul

Articolul 400. Hotărîrile supuse apelului
(1) Sentințele pot fi atacate cu apel în vederea unei noi judecări în fapt şi în drept a cauzei, cu excepția:
1) sentințelor pronunțate de judecătorii privind infracțiunile pentru săvîrşirea cărora legea prevede în exclusivitate pedeapsă nonprivativă de libertate;
2) sentințelor pronunțate de judecătoria militară privind infracțiunile pentru săvîrşirea cărora legea prevede în exclusivitate pedeapsă nonprivativă de libertate;
3) sentințelor pronunțate de curțile de apel şi de Curtea Supremă de Justiție;
4) altor sentințe pentru care legea nu prevede această cale de atac.
(2) Încheierile date în primă instanță pot fi atacate cu apel numai o dată cu sentința cu excepția cazurilor în care, potrivit legii, pot fi atacate separat.
[Art.400 al.(2) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
(3) Apelul declarat împotriva sentinței se consideră făcut şi împotriva încheierilor, chiar dacă acestea au fost date după pronunțarea sentinței.
Articolul 401. Persoanele care pot declara apel
(1) Pot declara apel:
1) procurorul, în ce priveşte latura penală şi latura civilă;
2) inculpatul, în ce priveşte latura penală şi latura civilă. Sentințele de achitare sau de încetare

a procesului penal pot fi atacate şi în ce priveşte temeiurile achitării sau încetării procesului penal;

3) partea vătămată, în ce priveşte latura penală;

[Art.401 al.(1), pct.3) modificat prin LP114-XVI din 22.05.08, MO102/10.06.08 art.382]

[Se declară neconstituțională prevederea: „...în ce priveşte latura penală în cazurile în care procesul penal se porneşte doar la plîngerea prealabilă a acesteia în condițiile legii" prin HCC9 din 20.05.08, MO99-101/06.06.08 art.7]

4) partea civilă şi partea civilmente responsabilă, în ce priveşte latura civilă;

5) martorul, expertul, interpretul, traducătorul şi apărătorul, în ce priveşte cheltuielile judiciare cuvenite acestora;

6) orice persoană ale cărei interese legitime au fost prejudiciate printr-o măsură sau printr-un act al instanței.

(2) Apelul poate fi declarat în numele persoanelor menționate în alin.(1) pct.2)-4) şi de către apărător sau reprezentantul lor legal.

Articolul 402. Termenul de declarare a apelului

(1) Termenul de apel este de 15 zile de la data pronunțării sentinței integrale sau, în cazul înaintării cererii în condițiile art.399 alin.(2), de la data înmînării copiei de pe sentința redactată, dacă legea nu dispune altfel.

[Art.402 al.(1) în redacția LP44-XVI din 06.03.08, MO76-77/15.04.08 art.251]

(2) Pentru inculpatul arestat, termenul de apel curge de la înmînarea copiei de pe sentința redactată, iar pentru părțile care au lipsit de la pronunțarea sentinței – de la data comunicării în scris despre redactarea sentinței.

(3) În cazurile prevăzute în art.401 alin.(1) pct.5) şi 6), calea de atac poate fi exercitată de îndată după pronunțarea încheierii, prin care instanța a dispus asupra cheltuielilor judiciare sau a luat o altă măsură, dar nu mai tîrziu de 15 zile de la pronunțarea sentinței prin care s-a soluționat cauza. Judecarea apelului se face numai după soluționarea cauzei în fond, în afară de cazul cînd procesul a fost suspendat.

(4) Dacă procurorul care a participat la judecarea cauzei sau partea vătămată a declarat în termen apel în defavoarea inculpatului, procurorul participant în instanța de apel, în termen de 15 zile de la data primirii de către parte a copiei apelului declarat, poate declara apel suplimentar, în care poate invoca motive adăugătoare de apel.

(5) Dacă inculpatul declară apel în termen şi îşi înlocuieşte apărătorul, noul apărător, în termen de 15 zile e la data primirii de către parte a copiei apelului declarat, poate declara apel suplimentar pentru inculpat, în care poate invoca motive adăugătoare de apel.

(6) În cazul declarării apelurilor suplimentare în condițiile alin.(4) şi (5), copiile de pe apelurile suplimentare se înmînează părților şi se acordă timp necesar pentru pregătirea către judecarea apelurilor.

[Art.402 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 403. Repunerea în termen a apelului

(1) Apelul declarat după expirarea termenului prevăzut de lege este considerat ca fiind făcut în termen dacă instanța de apel constată că întîrzierea a fost determinată de motive întemeiate, iar apelul a fost declarat în cel mult 15 zile de la începerea executării pedepsei sau încasării despăgubirilor materiale.

(2) Pînă la soluționarea repunerii în termen, instanța de apel poate suspenda executarea hotărîrii.

Articolul 404. Apelul peste termen

(1) Participantul la proces care a lipsit atît la judecarea, cît şi la pronunțarea sentinței şi nu a fost informat despre adoptarea sau redactarea sentinței poate declara apel şi peste termen, dar nu mai tîrziu de 15 zile de la data începerii executării pedepsei sau încasării despăgubirilor materiale.

(2) Apelul declarat peste termen nu suspendă executarea sentinței.

(3) Instanța de apel poate suspenda executarea sentinței atacate.

Articolul 405. Declararea apelului

(1) Apelul se declară prin cerere scrisă.

(2) Cererea de apel trebuie să conțină:

1) denumirea instanței la care se depune apelul;

2) numele şi prenumele apelantului, calitatea procesuală şi adresa lui;

3) denumirea instanței care a pronunțat sentința, data sentinței, numele şi prenumele inculpatului în privința căruia se atacă sentința;

4) conținutul şi motivele cerințelor apelantului;

5) indicarea probelor şi mijloacelor cu ajutorul cărora acestea pot fi administrate, dacă se invocă necesitatea administrării de noi probe. Poate invoca administrarea de noi probe numai procurorul şi avocatul care nu au participat la judecarea cauzei în primă instanță. Părțile care au participat la judecarea cauzei în primă instanță pot invoca administrarea de noi probe numai dacă despre acestea nu au ştiut la momentul judecării cauzei sau dacă instanța de fond a respins cererea de a le administra;

6) data declarării apelului şi semnătura apelantului;

7) lista documentelor ce se anexează la cererea de apel.

(3) Pentru persoana care nu poate să semneze, cererea de apel se atestă de un judecător de la instanța a cărei hotărîre se atacă. Cererea poate fi atestată şi de primarul localității unde domiciliază apelantul.

(4) Cererea de apel se depune la instanța a cărei sentință se atacă, cu atîtea copii cîți participanți la proces sînt. Persoana arestată poate depune cererea de apel la administrația locului de deținere, fără a anexa copii.

(5) După expirarea termenului stabilit pentru declararea apelului, instanța de judecată care a pronunțat sentința trimite, în termen de 5 zile, dosarul penal împreună cu apelul şi cu copiile acestuia în instanța de apel despre ce informează părțile.

Articolul 406. Renunțarea la apel

(1) După pronunțarea sentinței şi pînă la expirarea termenului de declarare a apelului, părțile pot renunța în mod expres la această cale de atac.

(2) Asupra renunțării la apel se poate reveni înăuntrul termenului pentru declararea apelului.

(3) Renunțarea la apel sau revenirea asupra renunțării poate să fie făcută personal de parte sau prin mandatar special. În cazul renunțării la apel, instanța de apel încetează procedura de apel.

Articolul 407. Retragerea apelului

(1) Pînă la începerea cercetării judecătoreşti la instanța de apel, oricare dintre părți îşi poate retrage apelul declarat. Retragerea trebuie să fie făcută de apelant.

(2) Apelul declarat de procuror poate fi retras doar de procurorul ierarhic superior.

(3) În cazul retragerii apelului, instanța de apel încetează procedura de apel.

Articolul 408. Efectul suspensiv al apelului

Apelul declarat în termen este suspensiv de executare atît în ce priveşte latura penală, cît şi latura civilă, în afară de cazul cînd legea dispune altfel.

Articolul 409. Efectul devolutiv al apelului şi limitele lui

(1) Instanța de apel judecă apelul numai cu privire la persoana care l-a declarat şi la persoana la care se referă declarația de apel şi numai în raport cu calitatea pe care apelantul o are în proces.

(2) În limitele prevederilor arătate în alin.(1), instanța de apel este obligată ca, în afară de temeiurile invocate şi cererile formulate de apelant, să examineze aspectele de fapt şi de drept ale cauzei, însă fără a înrăutăți situația apelantului.

Articolul 410. Neagravarea situației în propriul apel

(1) Instanța de apel, soluționînd cauza, nu poate crea o situație mai gravă pentru persoana care

a declarat apel.

(2) În apelul declarat de procuror în favoarea unei părți, instanța de apel nu poate agrava situația acesteia.

Articolul 411. Efectul extensiv al apelului

Instanța de apel examinează cauza prin extindere cu privire la părțile care nu au declarat apel sau la care acesta nu se referă, avînd dreptul de a hotărî şi în privința lor, fără să creeze acestor părți o situație mai gravă.

Articolul 412. Repartizarea cauzelor parvenite cu apel, fixarea termenului de judecată a apelului şi prezența părților

(1) Preşedintele instanței de apel, primind dosarele parvenite cu apel, repartizează cauzele în ordinea prevăzută în art.344.

(2) În termen de pînă la 10 zile de la data de la care i-a fost repartizată, preşedintele completului de judecată căruia i-a fost repartizată cauza fixează termenul de judecată a apelului, iar dacă este necesar, fixează termen pentru şedința preliminară care se desfăşoară conform prevederilor art.345.

(3) Judecarea apelului se face cu citarea părților şi înmînarea copiilor de pe apel.

(4) Judecarea apelului are loc în prezența inculpatului, cînd acesta se află în stare de arest, cu excepția prevăzută în art.321 alin.(2) pct.2).

(5) Neprezentarea părților legal citate în instanța de apel nu împiedică examinarea cauzei.

(6) Dacă este necesar, instanța de apel poate recunoaşte prezența părților obligatorie şi ia măsurile corespunzătoare pentru asigurarea prezenței lor.

(7) La judecarea apelului, participarea procurorului, precum şi a apărătorului, dacă interesele justiției o cer, este obligatorie. Apelul poate fi judecat în lipsa nemotivată a avocatului în măsura în care nu se încalcă dreptul la apărare.

[Art.412 al.(7) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 413. Procedura examinării apelului

(1) Preşedintele şedinței anunță cauza ce urmează a fi examinată şi verifică prezența părților, apoi anunță numele şi prenumele judecătorilor completului de judecată, ale procurorului, grefierului, precum şi ale interpretului şi traducătorului dacă aceştia participă, ale apărătorului, şi precizează dacă nu au fost formulate cereri de recuzare. După aceasta, preşedintele şedinței verifică dacă părțile prezente au făcut alte cereri sau demersuri şi asupra lor instanța de apel dă o încheiere.

(2) Preşedintele şedinței oferă cuvînt apelantului, intimatului, apărătorilor şi reprezentanților lor, apoi procurorului. Dacă între apelurile declarate se află şi apelul procurorului, primul cuvînt îl are acesta.

(3) În cazul în care părțile invocă necesitatea administrării de noi probe, ele trebuie să indice aceste probe şi mijloacele cu ajutorul cărora pot fi administrate, precum şi motivele care au împiedicat prezentarea lor în primă instanță.

(4) Părțile au dreptul la replică cu privire la chestiunile noi apărute în procesul dezbaterilor.

(5) Inculpatul are cel din urmă cuvîntul.

(6) În şedința de judecată se întocmeşte un proces-verbal în conformitate cu prevederile art.336.

Articolul 414. Judecarea apelului

(1) Instanța de apel, judecînd apelul, verifică legalitatea şi temeinicia hotărîrii atacate pe baza probelor examinate de prima instanță, conform materialelor din dosar, şi oricăror probe noi prezentate instanței de apel sau cercetează suplimentar probele administrate de instanța de fond.

(2) Instanța de apel poate da o nouă apreciere probelor din dosar şi poate administra, la cererea părților, orice probe noi pe care le consideră necesare.

(3) Instanța de apel este obligată să se pronunțe asupra tuturor motivelor invocate în apel.

(4) În cazul sesizării de către părți a nerespectării termenului rezonabil de judecare a cauzei de

către instanța de fond, instanța de apel se expune şi asupra nerespectării acestui termen.

[Art.414 al.(4) introdus prin LP44-XVI din 06.03.08, MO76-77/15.04.08 art.251]

Articolul 415. Decizia instanței de apel

(1) Instanța de apel, judecînd cauza în ordine de apel, adoptă una din următoarele decizii:

1) respinge apelul, menținînd hotărîrea atacată, dacă:

a) apelul a fost depus peste termen, cu excepția cazurilor prevăzute în art.402;

b) apelul este inadmisibil;

c) apelul este nefondat;

2) admite apelul, casînd sentința parțial sau total, inclusiv din oficiu, în baza art.409 alin.(2), rejudecă cauza şi pronunță o nouă hotărîre, potrivit modului stabilit, pentru prima instanță.

(2) Sentința poate fi casată numai cu privire la unele fapte sau persoane ori numai în ce priveşte latura penală sau latura civilă, dacă aceasta nu împiedică soluționarea justă a cauzei.

(3) Decizia instanței de apel este susceptibilă de a fi pusă în executare din momentul adoptării.

Articolul 416. Chestiuni complementare

Instanța de apel, deliberînd asupra apelului, dacă este necesar, poate hotărî reluarea cercetării judecătoreşti, aplicarea dispozițiilor privitoare la repararea pagubei, la măsurile preventive, la cheltuielile judiciare şi la orice alte chestiuni de care depinde soluționarea completă a apelului.

Articolul 417. Conținutul deciziei instanței de apel

(1) Decizia instanței de apel trebuie să cuprindă:

1) data şi locul pronunțării deciziei;

2) denumirea instanței de apel;

3) numele şi prenumele judecătorilor completului de judecată, procurorului, grefierului, precum şi ale apărătorului, interpretului şi traducătorului, dacă aceştia participă la şedință;

4) numele şi prenumele apelantului, cu indicarea calității lui procesuale;

5) datele privind identitatea persoanei condamnate sau achitate de către prima instanță, prevăzute în art.358 alin.(1);

6) fapta constatată de primă instanță şi conținutul dispozitivului sentinței;

7) fondul apelului;

8) temeiurile de fapt şi de drept care au dus, după caz, la respingerea sau admiterea apelului, precum şi motivele adoptării soluției date;

9) una din soluțiile prevăzute în art.415;

10) mențiunea că decizia este executorie, dar poate fi supusă recursului, şi termenul prevăzut pentru această cale de atac.

(2) În cazul cînd inculpatul se află în stare de arest, în decizie se indică timpul care se include în termenul pedepsei.

(3) Dacă există temeiuri prevăzute în art.218, instanța de apel pronunță o decizie interlocutorie.

Articolul 418. Adoptarea deciziei de către instanța de apel

(1) Deliberarea şi pronunțarea deciziei se fac, ca regulă, după încheierea dezbaterilor, dar pentru motive întemeiate ele pot fi amînate cu cel mult 10 zile.

(2) Deliberarea se desfăşoară conform prevederilor art.339.

(3) Rezultatul deliberării se consemnează în dispozitivul deciziei şi se semnează de toți judecătorii completului de judecată, apoi se pronunță în şedință publică de preşedintele şedinței sau de un judecător din complet, asistat de grefier.

(4) Decizia se redactează de către unul dintre judecătorii care au participat la examinarea apelului, în cel mult 10 zile de la pronunțare, şi se semnează de toți judecătorii completului.

(5) În cazul redactării deciziei se aplică regulile de înmînare a acesteia prevăzute în art.399.

(6) După redactarea deciziei, instanța de apel remite, în termen de cel mult 5 zile, dosarul penal în instanța de fond pentru executare, fapt despre care se informează părțile.

Articolul 419. Procedura de rejudecare

Rejudecarea cauzei de către instanța de apel se desfăşoară potrivit regulilor generale pentru examinarea cauzelor în primă instanță.

Secțiunea a 2-a
Recursul ordinar

§ 1. Recursul împotriva hotărîrilor instanțelor de apel

Articolul 420. Hotărîrile supuse recursului
(1) Pot fi atacate cu recurs deciziile pronunțate de curțile de apel ca instanțe de apel.
(2) Încheierile instanței de apel pot fi atacate cu recurs numai o dată cu decizia recurată, cu excepția cazurilor cînd, potrivit legii, pot fi atacate separat cu recurs.
(3) Recursul declarat împotriva deciziei instanței de apel se consideră făcut şi împotriva încheierilor acesteia, chiar dacă acestea au fost date după pronunțarea hotărîrii recurate.
(4) Nu pot fi atacate cu recurs sentințele în privința cărora persoanele indicate în art.401 nu au folosit calea apelului ori au retras apelul, dacă legea prevede această cale de atac. Persoana care nu a folosit apelul poate ataca cu recurs decizia instanței de apel prin care i s-a înrăutățit situația. Procurorul care nu a folosit apelul poate ataca cu recurs decizia prin care a fost admis apelul declarat din partea apărării.

Articolul 421. Persoanele care pot declara recurs
Pot declara recurs procurorul şi persoanele indicate în art.401.
[Art.421 modificat prin LP248/21.10.05, MO145/04.11.05 art.707]

Articolul 422. Termenul de declarare
Termenul de recurs este de 2 luni de la data pronunțării deciziei, dacă legea nu dispune altfel, iar în cazul redactării deciziei – de 2 luni după înştiințarea în scris a părților despre semnarea deciziei redactate de toți judecătorii completului de judecată.

Articolul 423. Retragerea recursului
Persoanele menționate în art.421 pot retrage recursul în condițiile art.407, care se aplică în mod corespunzător.

Articolul 424. Efectul devolutiv al recursului şi limitele lui
(1) Instanța de recurs judecă recursul numai cu privire la persoana la care se referă declarația de recurs şi numai în raport cu calitatea pe care aceasta o are în proces.
(2) Instanța de recurs examinează cauza numai în limitele temeiurilor prevăzute în art.427, fiind în drept să judece şi în baza temeiurilor neinvocate, fără a agrava situația condamnaților.
[Art.424 al.(2) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 425. Neagravarea situației în propriul recurs
Instanța de recurs, soluționînd cauza, nu poate crea o situație mai gravă pentru persoana în favoarea căreia a fost declarat recurs.

Articolul 426. Efectul extensiv al recursului şi limitele lui
Instanța de recurs examinează cauza prin extindere cu privire la persoanele în privința cărora nu s-a declarat recurs sau la care acesta nu se referă, putînd hotărî şi în privința lor, fără a crea acestora o situație mai gravă, dacă s-a decis admisibilitatea recursului.

Articolul 427. Temeiurile pentru recurs
(1) Hotărîrile instanței de apel pot fi supuse recursului pentru a repara erorile de drept comise de

instanţele de fond şi de apel în următoarele temeiuri:
1) nu au fost respectate dispoziţiile privind competenţa după materie sau după calitatea persoanei;
2) instanţa nu a fost compusă potrivit legii ori au fost încălcate prevederile art.30, 31 şi 33;
3) şedinţa de judecată nu a fost publică, în afară de cazurile cînd legea prevede altfel;
4) judecata a avut loc fără participarea procurorului, inculpatului, precum şi a apărătorului, interpretului şi traducătorului, cînd participarea lor era obligatorie potrivit legii;
5) cauza a fost judecată în primă instanţă sau în apel fără citarea legală a unei părţi sau care, legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta şi de a înştiinţa instanţa despre această imposibilitate;
6) instanţa de apel nu s-a pronunţat asupra tuturor motivelor invocate în apel sau hotărîrea atacată nu cuprinde motivele pe care se întemeiază soluţia ori motivarea soluţiei contrazice dispozitivul hotărîrii sau acesta este expus neclar, sau dispozitivul hotărîrii redactate nu corespunde cu dispozitivul pronunţat după deliberare;
7) instanţa a admis o cale de atac neprevăzută de lege sau apelul a fost introdus tardiv;
8) nu au fost întrunite elementele infracţiunii sau instanţa a pronunţat o hotărîre de condamnare pentru o altă faptă decît cea pentru care condamnatul a fost pus sub învinuire, cu excepţia cazurilor reîncadrării juridice a acţiunilor lui în baza unei legi mai blînde;
9) inculpatul a fost condamnat pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală;
10) s-au aplicat pedepse în alte limite decît cele prevăzute de lege;
11) persoana condamnată a fost judecată anterior în mod definitiv pentru aceeaşi faptă sau există o cauză de înlăturare a răspunderii penale, sau aplicarea pedepsei a fost înlăturată de o nouă lege sau anulată de un act de amnistie, a intervenit decesul inculpatului ori a intervenit împăcarea părţilor în cazul prevăzut de lege;
12) faptei săvîrşite i s-a dat o încadrare juridică greşită;
13) a intervenit o lege penală mai favorabilă condamnatului;
14) Curtea Constituţională a recunoscut neconstituţională prevederea legii aplicate în cauza respectivă;
15) instanţa de judecată internaţională, prin hotărîre pe un alt caz, a constatat o încălcare la nivel naţional a drepturilor şi libertăţilor omului care poate fi reparată şi în această cauză;
16) norma de drept aplicată în hotărîrea atacată contravine unei hotărîri de aplicare a aceleiaşi norme date anterior de către Curtea Supremă de Justiţie.
(2) Temeiurile menţionate la alin.(1) pot fi invocate în recurs doar în cazul în care au fost invocate în apel sau încălcarea a avut loc în instanţa de apel.
[Art.427 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 428. Instanţele competente să examineze recursul
Recursurile declarate împotriva deciziilor curţilor de apel se examinează de Colegiul penal al Curţii Supreme de Justiţie.

Articolul 429. Depunerea recursului
(1) Recursul se depune, de persoanele menţionate în art.421 şi trebuie să fie motivat.
[Art.429 al.(1) modificat prin LP35/24.02.06, MO43-46/17.03.06 art.190]
(2) Cererea de recurs se depune la instanţa de recurs cu atîtea copii cîţi participanţi la proces sînt.

Articolul 430. Conţinutul cererii de recurs
Cererea de recurs trebuie să conţină:
1) denumirea instanţei la care se depune recursul;
2) numele şi prenumele recurentului, calitatea procesuală sau menţiune cu privire la persoana interesele căreia le reprezintă şi adresa ei;

3) denumirea instanței care a pronunțat sentința, data pronunțării sentinței, numele şi prenumele inculpatului în privința căruia se atacă hotărîrea judecătorească, fapta constatată şi dispozitivul sentinței, indicarea persoanei care a declarat apel şi motivele invocate în apel;
4) denumirea instanței care a adoptat decizia în apel, data pronunțării deciziei de apel, dispozitivul deciziei în apel şi argumentele admiterii sau respingerii apelului;
5) conținutul şi motivele recursului cu argumentarea ilegalității hotărîrii atacate şi solicitările recurentului, cu indicarea temeiurilor prevăzute în art.427 invocate în recurs şi în ce constă problema de drept de importanță generală abordată în cauza dată;
6) formularea propunerilor privind hotărîrea solicitată. Deşi formularea acestor propuneri este obligatorie pentru recurent, ele nu influențează hotărîrea Curții Supreme de Justiție;
7) data declarării recursului şi semnătura recurentului.

Articolul 431. Actele procedurale preparatorii ale instanței de recurs
(1) După primirea cererii, instanța de recurs îndeplineşte următoarele acte procedurale preparatorii:
1) solicită dosarul de la instanța respectivă;
2) desemnează un judecător pentru a pregăti cauza spre judecare;
3) fixează termenul pentru întocmirea raportului. Termenul întocmirii raportului nu poate fi mai mare de 3 luni pentru cauzele cu inculpați minori sau deținuți în stare de arest şi nu mai mare de 6 luni pentru celelalte cazuri.
(2) Judecătorul raportor verifică dacă recursul îndeplineşte cerințele de formă şi de conținut pentru depunerea lui, dacă temeiurile invocate se încadrează în prevederile legii, indică jurisprudența în problemele de drept aplicabile la soluționarea hotărîrii atacate.
[Art.431 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 432. Admisibilitatea în principiu a recursului
(1) Instanța de recurs examinează admisibilitatea în principiu a recursului declarat împotriva hotărîrii instanței de apel, fără citarea părților, în camera de consiliu în baza materialelor din dosar.
(2) Un complet format din 3 judecători, prin decizie motivată, va decide în unanimitate asupra inadmisibilității recursului înaintat în cazul în care se constată că:
1) recursul nu îndeplineşte cerințele de formă şi de conținut, prevăzute în art.429 şi 430;
2) recursul este declarat peste termen;
3) temeiurile invocate de recurent nu se încadrează în cele prevăzute la art.427;
4) recursul este vădit neîntemeiat;
5) recursul nu abordează probleme de drept de importanță generală pentru jurisprudență.
(3) Decizia privind inadmisibilitatea recursului este irevocabilă şi se comunică părților.
(4) Dacă recursul îndeplineşte cerințele de formă şi conținut, iar temeiurile invocate se încadrează în cele prescrise de lege, din care se întrevede încălcarea gravă a drepturilor persoanei, şi cauza prezintă un interes deosebit pentru jurisprudență, precum şi în cazul în care unul din judecătorii din complet nu este de acord cu inadmisibilitatea, completul din 3 judecători va trimite, prin încheiere, recursul pentru judecare Colegiului lărgit al Curții Supreme de Justiție constituit din 5 judecători.
(5) Preşedintele Colegiului lărgit va fixa termenul de judecată a recursului şi va dispune să se comunice părților la proces despre aceasta, precum şi despre esența recursului. O dată cu citarea procurorului şi avocaților, acestora li se va expedia copia de pe recurs.
[Art.432 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 433. Procedura judecării recursului
(1) La judecarea recursului participă procurorul şi persoanele indicate la art.401, ale căror

interese sînt atinse prin argumentele invocate în recurs.
(2) Preşedintele şedinţei anunţă cauza în care a fost declarat recurs, apoi anunţă numele judecătorilor completului de judecată, al procurorului, avocaţilor, precum şi al interpretului, dacă acesta participă la şedinţă, şi verifică dacă nu au fost formulate cereri de recuzare.
(3) Primul cuvînt i se oferă recurentului, apoi celorlalţi participanţi la şedinţa de judecată. Dacă între recursurile declarate se află şi recursul procurorului, primul cuvînt îl are acesta. Luările de cuvînt nu pot ieşi din cadrul argumentelor recursului.
(4) Părţile au dreptul la replică în problemele apărute în procesul dezbaterilor.
[Art.433 al.(1),(3) modificate prin LP248/21.10.05, MO145/04.11.05 art.707]

Articolul 434. Judecarea recursului
Judecînd recursul declarat împotriva deciziei instanţei de apel, Colegiul lărgit al Curţii Supreme de Justiţie verifică legalitatea hotărîrii atacate pe baza materialului din dosarul cauzei şi se pronunţă asupra tuturor motivelor invocate în recurs.
[Art.434 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 435. Decizia instanţei de recurs
(1) Judecînd recursul, instanţa adoptă una din următoarele decizii:
1) respinge recursul ca inadmisibil, cu menţinerea hotărîrii atacate;
2) admite recursul, casează, parţial sau total, hotărîrea atacată şi ia una din următoarele soluţii:
a) menţine hotărîrea primei instanţe, cînd apelul a fost greşit admis;
b) dispune achitarea persoanei sau încetarea procesului penal în cazurile prevăzute de prezentul cod;
c) rejudecă cauza şi pronunţă o nouă hotărîre, dacă nu se agravează situaţia condamnatului, sau, după caz, dispune rejudecarea de către instanţa de apel, în cazul în care eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanţa de recurs.
(2) Soluţionînd recursul, instanţa rezolvă şi chestiunile prevăzute la art.414 alin.(4) şi art.416,, care se aplică în mod corespunzător.
[Art.435 al.(2) modificat prin LP44-XVI din 06.03.08, MO76-77/15.04.08 art.251]
(3) Adoptarea deciziei şi întocmirea acesteia se efectuează în conformitate cu prevederile art.417 şi 418, care se aplică în mod corespunzător.
[Art.435 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 436. Procedura de rejudecare şi limitele acesteia
(1) Procedura de rejudecare a cauzei după casarea hotărîrii în recurs se desfăşoară conform regulilor generale pentru examinarea ei.
(2) Pentru instanţa de rejudecare, indicaţiile instanţei de recurs sînt obligatorii în măsura în care situaţia de fapt rămîne cea care a existat la soluţionarea recursului.
(3) Cînd hotărîrea este casată numai cu privire la unele fapte sau persoane ori numai în ce priveşte latura penală sau civilă, instanţa de rejudecare se pronunţă în limitele în care hotărîrea a fost casată.
(4) La rejudecarea cauzei este interzisă aplicarea unei pedepse mai aspre sau aplicarea legii privind o infracţiune mai gravă decît numai dacă hotărîrea iniţială a fost casată în baza recursului declarat de procuror sau în interesul părţii vătămate din motivul că pedeapsa fixată era prea blîndă, sau în baza recursului procurorului care a solicitat aplicarea legii privind o infracţiune mai gravă, precum şi în cazul cînd procurorul la rejudecare în instanţa de apel, formulează o nouă învinuire mai gravă potrivit art.326.

§ 2. Recursul împotriva hotărîrilor judecătoreşti pentru care nu este prevăzută calea de atac apelul

Articolul 437. Hotărîrile supuse recursului
(1) Pot fi atacate cu recurs:
1) sentinţele pronunţate de judecătorii privind infracţiunile uşoare pentru săvîrşirea cărora legea prevede în exclusivitate pedeapsa nonprivativă de libertate;
2) sentinţele pronunţate de curţile de apel;
3) sentinţele pronunţate de Curtea Supremă de Justiţie;
4) alte hotărîri penale pentru care legea prevede această cale de atac.
(2) Încheierile pot fi atacate cu recurs numai o dată cu sentinţa, cu excepţia cazurilor cînd, potrivit legii, pot fi atacate separat cu recurs.
(3) Recursul declarat împotriva sentinţei se consideră făcut şi împotriva încheierilor, chiar dacă acestea au fost date după pronunţarea hotărîrii recurate.

Articolul 438. Persoanele care pot declara recurs
Recursul împotriva hotărîrilor pentru care legea nu prevede calea de atac apelul poate fi declarat de persoanele menţionate în art.401.

Articolul 439. Termenul de declarare a recursului
(1) Termenul de recurs împotriva hotărîrilor pentru care legea nu prevede calea de atac apelul este de 15 zile de la data pronunţării hotărîrii, iar în cazurile redactării acesteia – de 15 zile de la înştiinţarea în scris a părţilor despre semnarea hotărîrii redactate de toţi judecătorii completului de judecată.
(2) Data de la care curge termenul recursului, repunerea în termen, declararea peste termen a recursului şi retragerea recursului se reglementează de prevederile art.402-407, care se aplică în mod corespunzător.

Articolul 440. Efectul suspensiv al recursului
Recursurile declarate în termen împotriva hotărîrilor judecătoreşti pentru care nu este prevăzută calea de atac apelul sînt suspensive de executare atît în ce priveşte latura penală, cît şi latura civilă, în afară de cazul cînd legea dispune altfel.

Articolul 441. Efectul devolutiv al recursului şi limitele lui
(1) Instanţa de recurs judecă recursul numai cu privire la persoana la care se referă declaraţia de recurs şi numai în raport cu calitatea pe care aceasta o are în proces.
(2) Instanţa de recurs examinează cauza în limitele temeiurilor prevăzute în art.444, însă ea este obligată ca, în afara temeiurilor invocate şi cererilor formulate de recurent, să examineze întreaga cauză sub toate aspectele, dar fără a agrava situaţia părţii în favoarea căreia s-a declarat recurs.

Articolul 442. Neagravarea situaţiei în propriul recurs
Instanţa de recurs, soluţionînd cauza, nu poate crea o situaţie mai gravă pentru persoana în favoarea căreia a fost declarat recurs.

Articolul 443. Efectul extensiv al recursului şi limitele sale
Instanţa de recurs examinează cauza prin extindere şi cu privire la persoanele în privinţa cărora nu s-a declarat recurs sau la care acesta nu se referă, avînd dreptul de a hotărî şi în privinţa lor, fără a crea acestora o situaţie mai gravă.

Articolul 444. Temeiurile pentru recurs
(1) Hotărîrile judecătoreşti pot fi supuse recursului pentru a repara erorile de drept comise de instanţele de fond în cazurile în care:
1) nu au fost respectate dispoziţiile privind competenţa după materie sau după calitatea persoanei;
2) instanţa nu a fost compusă potrivit legii ori au fost încălcate prevederile art.30, 31 şi 33;
3) şedinţa de judecată nu a fost publică, în afară de cazurile cînd legea prevede altfel;
4) judecata a avut loc fără participarea procurorului, inculpatului, precum şi apărătorului, interpretului şi traducătorului, cînd participarea lor era obligatorie potrivit legii;
5) cauza a fost judecată în primă instanţă fără citarea legală a unei părţi sau care, legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta şi de a înştiinţa instanţa despre această imposibilitate;
6) hotărîrea atacată nu cuprinde motivele pe care se întemeiază soluţia ori motivarea soluţiei contrazice dispozitivul hotărîrii sau acesta este expus neclar, sau dispozitivul hotărîrii redactate nu corespunde cu dispozitivul pronunţat după deliberare;
7) nu au fost întrunite elementele infracţiunii sau instanţa a pronunţat o hotărîre de condamnare pentru o altă faptă decît cea pentru care condamnatul a fost pus sub învinuire, cu excepţia cazurilor reîncadrării juridice a acţiunilor lui în baza unei legi mai blînde;
8) inculpatul a fost condamnat pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală;
9) s-au aplicat pedepse în alte limite decît cele prevăzute de lege sau greşit individualizate în raport cu prevederile capitolului VII din Partea generală a Codului penal;
10) persoana condamnată a fost judecată anterior în mod definitiv pentru aceeaşi faptă sau există o cauză de înlăturare a răspunderii penale, sau aplicarea pedepsei a fost înlăturată de o nouă lege sau anulată de un act de amnistie, a intervenit decesul inculpatului ori a intervenit împăcarea părţilor în cazul prevăzut de lege;
11) inculpatul a fost achitat greşit pentru motivul că fapta săvîrşită de el nu este prevăzută de legea penală sau cînd procesul penal a fost încetat greşit din motivul că exista o hotărîre judecătorească definitivă în privinţa aceleiaşi fapte sau că există o cauză de înlăturare a răspunderii penale, sau aplicarea pedepsei a fost înlăturată de o lege nouă sau anulată de un act de amnistie ori că a intervenit decesul inculpatului;
12) faptei săvîrşite i s-a dat o încadrare juridică greşită;
13) a intervenit o lege penală mai favorabilă condamnatului;
14) Curtea Constituţională a recunoscut neconstituţională prevederea legii aplicate în cauza respectivă;
15) instanţa de judecată internaţională, prin hotărîre pe un alt caz, a constatat o încălcare la nivel naţional a drepturilor şi libertăţilor omului, care poate fi reparată şi în această cauză.
(2) Cazurile prevăzute la pct.1)-4), 8), 9), 13)-15) se iau în considerare întotdeauna şi din oficiu, iar cazurile prevăzute la pct.5)-7), 10), 12) se iau în considerare din oficiu numai cînd au influenţat asupra hotărîrii în defavoarea inculpatului.
(3) În cazul în care instanţa ia în considerare temeiurile de casare din oficiu, aceasta este obligată să le pună în discuţia părţilor.

Articolul 445. Declararea recursului, renunţarea la
recurs şi retragerea recursului
(1) Recursul se declară în scris de persoanele menţionate la art.401 şi trebuie să fie motivat.
(2) Cererea de recurs trebuie să cuprindă:
1) denumirea instanţei la care se depune recursul;
2) numele şi prenumele recurentului, calitatea procesuală sau indicarea persoanei interesele căreia le reprezintă şi adresa lui;
3) denumirea instanţei care a pronunţat sentinţa, data pronunţării sentinţei, numele şi prenumele inculpatului în privinţa căruia se atacă hotărîrea judecătorească, fapta constatată, dispozitivul

sentinţei şi indicarea persoanei care a declarat recurs;
4) conținutul şi motivele recursului cu argumentarea ilegalității hotărîrii atacate şi solicitările recurentului, cu indicarea temeiurilor prevăzute în art.444 invocate în recurs şi formularea propunerilor asupra hotărîrii solicitate;
5) data declarării recursului şi semnătura recurentului.
(3) Cererea de recurs se depune la instanța a cărei hotărîre se atacă cu atîtea copii cîți participanți la proces sînt. Persoana arestată poate depune cererea de recurs la administrația locului de deținere, fără a anexa copii.
(4) După expirarea termenului stabilit pentru declararea recursului, instanța de judecată care a pronunțat sentința trimite, în termen de 5 zile, dosarul penal împreună cu recursul în instanța de recurs.
(5) Renunțarea la recurs şi retragerea recursului se efectuează în condițiile art.406 şi 407, care se aplică în mod corespunzător.
[Art.445 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 446. Actele procedurale preparatorii ale
instanţei de recurs
După parvenirea recursului, se îndeplinesc următoarele acte procedurale preparatorii:
1) se desemnează un judecător pentru a pregăti cauza spre judecare;
2) cauza se numeşte spre judecare cu înmînarea copiilor de pe recurs părților interesate.
[Art.446 în redacția LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 447. Procedura judecării recursului
(1) Judecarea recursului se face cu citarea procurorului, avocatului şi celorlalte părți. Participarea procurorului şi a avocatului în şedința instanței de recurs este obligatorie. Neprezentarea inculpatului, părții vătămate, părții civile şi părții civilmente responsabile legal citate, precum şi a reprezentanților lor nu împiedică examinarea recursului, însă dacă este necesar, instanța de recurs poate recunoaşte prezența lor obligatorie, informîndu-i despre aceasta. Prezența inculpatului aflat în stare de arest este obligatorie, cu excepția cazului în care acesta refuză să fie escortat la şedință.
[Art.447 al.(1) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
(2) Preşedintele şedinței anunță cauza în care a fost declarat recurs, apoi anunță numele şi prenumele judecătorilor completului de judecată, ale procurorului, avocaților, precum şi ale interpretului, traducătorului, dacă aceştia participă, şi verifică dacă nu au fost formulate cereri de recuzare.
(3) Primul cuvînt i se oferă recurentului, apoi celorlalți participanți la şedință. Dacă între recursurile declarate se află şi recursul procurorului, primul cuvînt îl are acesta. În cazul judecării recursului de către Curtea Supremă de Justiție, luările de cuvînt nu pot depăşi 30 de minute pentru fiecare participant şi aceştia nu pot ieşi din cadrul argumentelor recursului.
(4) Dacă părțile invocă necesitatea administrării de noi probe, ele trebuie să indice aceste probe şi mijloacele cu ajutorul cărora pot fi administrate, precum şi motivele care au împiedicat prezentarea lor în primă instanță.
(5) Părțile au dreptul la replică cu privire la chestiunile apărute în procesul dezbaterilor.

Articolul 448. Judecarea recursului
(1) Judecînd recursul, instanța verifică legalitatea şi temeinicia hotărîrii atacate pe baza materialului din dosarul cauzei şi a oricăror documente noi prezentate în instanța de recurs.
(2) Instanța de recurs este obligată să se pronunțe asupra tuturor motivelor invocate în recurs.

Articolul 449. Decizia instanței de recurs
(1)Judecînd recursul, instanța adoptă una din următoarele decizii:
1) respinge recursul, menținînd hotărîrea atacată, dacă:
a) recursul este nefondat;
b) recursul este depus peste termen;
c) recursul este inadmisibil;
2) admite recursul, casînd hotărîrea, parțial sau integral, şi ia una din următoarele soluții:
a) dispune achitarea persoanei sau încetarea procesului penal în cazurile prevăzute de prezentul cod;
b) rejudecă cauza cu adoptarea unei noi hotărîri;
c) dispune rejudecarea cauzei de către instanța de fond dacă este necesară administrarea de probe suplimentare.
(2) Adoptarea deciziei şi întocmirea acesteia se efectuează în conformitate cu prevederile art.417 şi 418, care se aplică în mod corespunzător.
[Art.449 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 450. Chestiuni complementare
(1) Instanța de recurs, soluționînd recursul, rezolvă şi chestiunile complementare prevăzute în art.416, aplicîndu-le în mod corespunzător.
(2) Cînd instanța de recurs remite cauza spre rejudecare conform art.449 pct.2) lit.c), ea se pronunță şi asupra probelor ce urmează a fi administrate.

Articolul 451. Procedura de rejudecare şi limitele acesteia
Procedura de rejudecare şi limitele acesteia se reglementează de prevederile art.436, care se aplică în mod corespunzător.

Capitolul V
CĂILE EXTRAORDINARE DE ATAC
Secțiunea 1
Recursul în anulare

Articolul 452. Recursul în anulare
(1) Procurorul General, adjuncții lui şi persoanele menționate în art.401 pct.2)-4) pot ataca cu recurs în anulare la Curtea Supremă de Justiție orice hotărîre judecătorească irevocabilă după epuizarea căilor ordinare de atac.
[Art.452 al.(1) în redacția LP248/21.10.05, MO145/04.11.05 art.707]
[Art.452 al.(2) în redacția LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
(2) Părțile pot declara, în favoarea condamnatului, recurs în anulare împotriva hotărîrilor irevocabile chiar şi în cazul în care nu au fost utilizate căile ordinare de atac dacă situația favorabilă condamnatului a apărut după irevocabilitatea hotărîrii atacate.

Articolul 453. Temeiurile pentru recurs în anulare
(1) Hotărîrile irevocabile de condamnare, de achitare sau de încetare a procesului penal pot fi atacate cu recurs în anulare în scopul reparării erorilor de drept comise la judecarea cauzei în cazurile în care:
1) recursul are efect cu privire la situația părților din proces:
a) cînd nu sînt întrunite elementele infracțiunii sau cînd instanța a pronunțat o hotărîre de condamnare pentru o altă faptă decît cea pentru care condamnatul a fost pus sub învinuire, cu excepția cazurilor reîncadrării juridice a acțiunilor lui în baza unei legi mai blînde;
b) cînd inculpatul a fost condamnat pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală;
c) cînd persoana condamnată a fost mai înainte judecată în mod definitiv pentru aceeaşi faptă sau

dacă există o cauză de înlăturare a răspunderii penale, sau aplicarea pedepsei a fost înlăturată de o nouă lege sau anulată de un act de amnistie ori de grațiere, sau dacă a intervenit decesul condamnatului;
d) cînd instanța de judecată internațională, prin hotărîrea sa, a constatat o încălcare a drepturilor şi libertăților omului, care poate fi reparată la o nouă judecare;
e) cînd Curtea Constituțională a recunoscut neconstituțională prevederea legii aplicate în cauza respectivă;
f) cînd persoana condamnată a fost extrădată, cu condiția excluderii din hotărîrea de condamnare a unor capete de învinuire;
[Art.453 al.(1) pct.1) lit.f) introdusă prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
2) recursul poate fi declarat numai în favoarea condamnatului:
a) cînd completul de judecată nu a fost compus potrivit legii ori s-au încălcat prevederile art.30, 31 şi 33;
b) cînd judecarea cauzei a avut loc fără participarea procurorului, inculpatului, precum şi a apărătorului, interpretului şi traducătorului, cînd aceasta era obligatorie potrivit legii;
c) cînd instanța a admis o cale de atac neprevăzută de lege sau apelul ori recursul ordinar au fost introduse tardiv.
(2) Hotărîrile irevocabile, altele decît cele menționate în alin.(1), pot fi atacate cu recurs în anulare numai dacă sînt contrare legii.
[Art.453 al.(2) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
(3) Recursul în anulare este inadmisibil dacă nu se întemeiază pe motivele prevăzute în prezentul articol sau este declarat repetat, invocîndu-se aceleaşi motive.

Articolul 454. Termenul de declarare a recursului în anulare
(1) Recursul în anulare, cu privire la latura penală, în favoarea persoanei condamnate sau a persoanei față de care s-a încetat procesul penal poate fi declarat oricînd, chiar şi după decesul acestora.
[Art.454 al.(1) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
(2) În celelalte cazuri, recursul în anulare poate fi declarat numai în termen de un an de la data cînd hotărîrea a rămas irevocabilă dacă un viciu fundamental în procedura precedentă a afectat hotărîrea atacată.
(3) În cazul prevăzut în art.453 alin.(1) pct.1) lit.d), recursul în anulare poate fi declarat în termen de 6 luni de la data comunicării către Guvern a hotărîrii adoptate de către instanța internațională.

Articolul 455. Declararea şi retragerea recursului în anulare
(1) Recursul în anulare se declară, la Curtea Supremă de Justiție.
[Art.455 al.(1) modificat prin LP35/24.02.06, MO43-46/17.03.06 art.190]
(2) Cererea de recurs în anulare trebuie să cuprindă:
1) denumirea instanței căreia îi este adresat recursul;
2) numele şi prenumele recurentului, calitatea lui procesuală, domiciliul sau reşedința lui;
3) denumirea instanței care a pronunțat sentința, data sentinței, numele şi prenumele inculpatului în privința căruia se atacă hotărîrea judecătorească, fapta constatată şi dispozitivul sentinței, persoana care a declarat apelul şi motivele invocate în apel;
4) denumirea instanței care a adoptat decizia în apel, data deciziei în apel, dispozitivul deciziei în apel şi argumentele admiterii sau respingerii apelului, persoana care a declarat recurs şi motivele invocate în recurs;
5) denumirea instanței care a adoptat decizia în recurs, data adoptării deciziei în recurs şi argumentele admiterii sau respingerii recursului;
6) mențiunea privitor la hotărîrea împotriva căreia se declară recurs în anulare;

7) conținutul şi motivele recursului în anulare cu menționarea cazurilor prevăzute în art.453 şi cu argumentarea ilegalității hotărîrii atacate, iar în cazul declarării recursului în anulare în defavoarea condamnatului sau a persoanei achitate ori în privința căreia a fost încetat procesul penal – care viciu fundamental în cadrul procedurii precedente a afectat hotărîrea atacată, şi prin ce cauza dată prezintă interes deosebit pentru jurisprudență;
[Art.455 al.(2) pct.7) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
8) formularea propunerilor privind hotărîrea solicitată;
9) data declarării recursului şi semnătura recurentului.
[Art.452 al.(3) exclus prin LP248/21.10.05, MO145/04.11.05 art.707, al.(4)-(5) devin (3)-(4)]
(3) La recursul în anulare trebuie să fie anexate copiile de pe hotărîrile judecătoreşti atacate, precum şi copiile recursului pentru fiecare parte la proces.
(4) Persoana care a declarat recursul în anulare îl poate retrage pînă la începutul examinării lui, în condițiile art.407. Retragerea recursului atrage după sine încetarea procedurii de recurs.
[Art.455 al.(4) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 456. Actele procedurale preparatorii şi admisibilitateaâ
recursului în anulare
Actele procedurale preparatorii ale instanței de recurs în anulare şi procedura de admisibilitate a recursului în anulare se efectuează în conformitate cu prevederile art.431 şi 432, care se aplică în mod corespunzător.

Articolul 457. Judecarea şi soluționarea recursului în anulare admis
(1) Recursul în anulare admis se judecă de către Colegiul lărgit sau, după caz, de Plenul Curții Supreme de Justiție.
(2) La judecarea recursului în anulare participă Procurorul General sau procurorii învestiți de el şi apărătorul părții care a declarat recurs în anulare sau în privința căreia acesta a fost declarat. În cazul în care partea în privința căreia a fost declarat recurs în anulare nu are apărător ales, Curtea Supremă de Justiție solicită coordonatorului oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat desemnarea unui avocat care acordă asistență juridică garantată de stat.
[Art.457 al.(2) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]
(3) Soluționarea recursului în anulare se efectuează potrivit dispozițiilor art.434-436, care se aplică în mod corespunzător.
[Art.457 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Secțiunea a 2-a
Revizuirea procesului penal

Articolul 458. Cazurile de revizuire a procesului penal
(1) Hotărîrile judecătoreşti irevocabile pot fi supuse revizuirii atît cu privire la latura penală, cît şi cu privire la latura civilă.
(2) Dacă hotărîrea judecătorească se referă la mai multe persoane sau mai multe infracțiuni, revizuirea se poate cere pentru oricare dintre fapte sau dintre făptuitori.
(3) Revizuirea poate fi cerută în cazurile în care:
1) s-a stabilit, prin hotărîre irevocabilă, că martorul a făcut cu bună ştiință declarații mincinoase sau expertul a prezentat cu bună ştiință concluzii false, sau că corpuri delicte, procese-verbale privind acțiunile de urmărire penală sau judecătoreşti ori alte documente sînt false, sau că a fost făcută intenționat o traducere greşită, ceea ce a avut ca urmare adoptarea unei hotărîri neîntemeiate sau contrare legii;
2) s-a stabilit, prin hotărîre rămasă definitivă, că judecătorii şi procurorii au comis, în cursul

judecării acestei cauze, abuzuri ce constituie infracţiuni;
3) s-a stabilit, prin hotărîre rămasă definitivă, că persoanele care au efectuat urmărirea penală în cauză au săvîrşit abuzuri, ce constituie infracţiuni, care au dus la pronunţarea unei hotărîri neîntemeiate sau contrare legii;
4) s-au stabilit alte circumstanţe de care nu avea cunoştinţă instanţa atunci cînd a dat hotărîrea şi care, ele însele sau împreună cu circumstanţele stabilite anterior, dovedesc nevinovăţia celui condamnat sau că acesta a săvîrşit o infracţiune mai puţin gravă sau mai gravă decît acea pentru care a fost condamnat, sau dovedesc vinovăţia celui achitat sau a persoanei cu privire la care s-a dispus încetarea procesului penal;
5) două sau mai multe hotărîri judecătoreşti irevocabile nu se pot concilia.
(4) Dacă nu se poate da hotărîre din cauza că s-a împlinit termenul de prescripţie a incriminării sau s-a declarat un act de amnistie sau din cauza că unele persoane au fost graţiate, precum şi din cauza decesului învinuitului, circumstanţele prevăzute la alin.(3) pct.1)-3) se stabilesc printr-o cercetare efectuată potrivit prevederilor art.443 şi 444.

Articolul 459. Termenele de revizuire a procesului penal
(1) Revizuirea unei hotărîri de achitare, de încetare a procesului penal, precum şi revizuirea unei hotărîri de condamnare pentru motivul că pedeapsa este prea uşoară sau pentru că celui condamnat trebuie aplicată legea privitoare la o infracţiune mai gravă, se pot face numai înăuntrul termenelor de prescripţie a incriminării, stabilite în art.60 din Codul penal, şi cel mai tîrziu pînă la un an de la descoperirea circumstanţelor prevăzute în art.458 alin.(3).
(2) Revizuirea în favoarea condamnatului a unei hotărîri de condamnare, în caz de descoperire a circumstanţelor prevăzute în art.458 alin.(4), nu este limitată de nici un termen.
(3) Decesul celui condamnat nu împiedică revizuirea procesului penal, în urma descoperirii circumstanţelor prevăzute în art.458 alin.(4), dacă este vorba de reabilitarea condamnatului.

Articolul 460. Deschiderea procedurii de revizuire
(1) Procedura de revizuire se deschide în baza cererii adresate procurorului de nivelul instanţei care a judecat cauza în fond.
(2) Cerere de revizuire poate declara:
1) oricare parte din proces, în limitele calităţii sale procesuale;
2) soţul şi rudele apropiate ale condamnatului, chiar şi după decesul acestuia.
(3) Cererea de revizuire se face în scris, cu arătarea motivului de revizuire pe care se întemeiază şi a mijloacelor de probă în dovedirea acestuia.
(4) Organele de conducere sau conducătorii persoanelor juridice care au cunoştinţă despre vreo faptă sau circumstanţele ce ar motiva revizuirea sînt obligate să sesizeze procurorul.
(5) Procurorul poate din oficiu să iniţieze procedura revizuirii.
(6) Dacă există vreunul din temeiurile prevăzute în art.458, procurorul, în limitele competenţei sale, dă o ordonanţă de deschidere a procedurii de revizuire şi efectuează cercetarea circumstanţelor sau dă o însărcinare în acest scop ofiţerului de urmărire penală. În cursul cercetării circumstanţelor noi descoperite se pot efectua, cu respectarea dispoziţiilor prezentului cod, audieri, cercetări la faţa locului, expertize, ridicări de obiecte sau documente şi alte acţiuni de urmărire penală care vor fi necesare.
(7) Dacă lipsesc temeiurile prevăzute la art.458, procurorul emite o ordonanţă de refuz în deschiderea procedurii de revizuire, ordonanţă care este susceptibilă de a fi atacată în modul prevăzut la art.313.
(8) În tot timpul efectuării cercetării circumstanţelor noi descoperite, Procurorul General este în drept de a înainta demers de suspendare a executării hotărîrii în limitele cererii de revizuire.
[Art.460 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 461. Trimiterea în instanța de judecată a materialului cercetării privind revizuirea

După terminarea cercetării circumstanțelor noi, procurorul înaintează toate materialele, împreună cu concluziile sale, instanței care a judecat cauza în fond, iar dacă temeiul cererii de revizuire constă în existența unor hotărîri judecătoreşti ce nu se pot concilia, materialele se înaintează la instanța competentă conform dispozițiilor art.42.

Articolul 462. Măsuri premergătoare şi admiterea revizuirii

(1) După primirea materialelor trimise de procuror, preşedintele instanței le repartizează, conform prevederilor art.344, pentru examinare. Judecătorul care a primit materialele fixează termen pentru examinarea cererii de revizuire în vederea admiterii revizuirii, cu citarea părților interesate.

(2) Cînd persoana în favoarea sau defavoarea căreia s-a cerut revizuirea se află în stare de arest, chiar într-o altă cauză, preşedintele şedinței de judecată dispune aducerea ei la judecată şi solicită coordonatorului oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat desemnarea unui avocat care acordă asistență juridică garantată de stat că aceasta nu are apărător.

[Art.462 al.(2) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]

(3) La termenul fixat, instanța, ascultînd părțile prezente, examinează chestiunea dacă cererea de revizuire a fost făcută în condițiile prevăzute de lege şi dacă din probele administrate în cursul cercetării efectuate rezultă date suficiente pentru admiterea revizuirii. Instanța poate verifica oricare din probele pe care se întemeiază cererea sau poate, cînd este necesar, să administreze probe noi la cererea părților. Persoanele prevăzute în art.458 alin.(3) pct.1)-3) nu pot fi audiate ca martori în cauza supusă revizuirii.

(4) Instanța, în baza celor constatate, dispune, prin încheiere, admiterea cererii de revizuire sau, prin sentință, respingerea acesteia.

(5) O dată cu admiterea cererii de revizuire, precum şi în tot cursul judecării din nou a cauzei, instanța poate menține suspendarea executării ori poate suspenda motivat, în tot sau în parte, executarea hotărîrii supuse revizuirii.

(6) În cazul admiterii cererii de revizuire din cauza că există cîteva hotărîri ce nu se pot concilia, cauzele în care aceste hotărîri au fost pronunțate se conexează pentru rejudecare.

Articolul 463. Rejudecarea cauzei după admiterea revizuirii

(1) Rejudecarea cauzei după admiterea revizuirii se face conform regulilor de procedură privind judecarea în primă instanță.

(2) Instanța, dacă găseşte necesar, la cererea părților, examinează din nou probele care au fost administrate în cursul judecăților precedente sau cu ocazia admiterii cererii de revizuire.

Articolul 464. Hotărîrile după rejudecare

(1) Instanța, dacă constată că cererea de revizuire este întemeiată, anulează hotărîrea în măsura în care a fost admisă revizuirea sau hotărîrile care nu se pot concilia şi pronunță o nouă hotărîre potrivit dispozițiilor art.382-399 şi 410, care se aplică în mod corespunzător, iar în cazul cînd consideră cererea de revizuire neîntemeiată, o respinge.

(2) Totodată instanța dispune, dacă este cazul, restituirea amenzii plătite şi a bunurilor confiscate, precum şi a cheltuielilor judiciare pe care cel în favoarea căruia s-a admis revizuirea nu era obligat să le suporte, şi calcularea, ca vechime neîntreruptă în muncă, a duratei pedepsei privative de libertate executate.

Articolul 465. Calea de atac a hotărîrii după rejudecare
Sentinţele instanţei de revizuire, date în conformitate cu art.462 alin.(4) şi art.464, pot fi supuse apelului şi recursului potrivit prevederilor art.400 şi 420.

Capitolul VI
PUNEREA ÎN EXECUTARE A HOTĂRÎRILOR JUDECĂTOREŞTI

Articolul 466. Rămînerea definitivă a hotărîrii instanţei de judecată şi punerea ei în executare

(1) Hotărîrea instanţei de judecată într-o cauză penală devine executorie la data cînd a rămas definitivă.

(2) Hotărîrea primei instanţe rămîne definitivă:

1) la data pronunţării, cînd hotărîrea nu este supusă apelului şi nici recursului;

2) la data expirării termenului de apel:

a) cînd nu s-a declarat apel în termen;

b) cînd apelul declarat a fost retras înăuntrul termenului stabilit;

3) la data retragerii apelului şi încetării procedurii de apel, dacă aceasta s-a produs după expirarea termenului de apel;

4) la data expirării termenului de recurs, în cazul hotărîrilor nesupuse apelului sau dacă apelul a fost respins:

a) cînd nu s-a declarat recurs în termen;

b) cînd recursul declarat a fost retras înăuntrul termenului stabilit;

5) la data retragerii recursului declarat împotriva hotărîrilor menţionate la pct.4) şi încetării procedurii de recurs, dacă aceasta s-a produs după expirarea termenului de recurs;

6) la data pronunţării hotărîrii prin care s-a respins recursul declarat împotriva hotărîrilor menţionate la pct.4).

(3) Hotărîrile instanţei de apel rămîn definitive la data pronunţării deciziei în apel.

(4) Hotărîrea instanţei de recurs împotriva hotărîrii pe cauzele pentru care legea nu prevede calea de atac apelul rămîne definitivă, la data pronunţării acesteia, dacă:

1) recursul a fost admis şi procesul a luat sfîrşit în instanţa de recurs, fără rejudecare;

2) cauza a fost rejudecată de către instanţa de recurs, după admiterea recursului;

3) cuprinde obligarea la plata cheltuielilor judiciare, în cazul respingerii recursului.

(5) Hotărîrile judecătoreşti menţionate la alin.(2) şi (4) devin irevocabile la data cînd au devenit definitive. Hotărîrea instanţei de recurs declarat împotriva deciziei instanţei de apel devine irevocabilă la data pronunţării acesteia.

Articolul 467. Caracterul obligatoriu al hotărîrilor judecătoreşti definitive şi al ordonanţelor procurorului privind încetarea urmăririi penale

(1) Hotărîrile judecătoreşti definitive şi ordonanţele procurorului privind încetarea urmăririi penale sînt obligatorii pentru toate persoanele fizice şi juridice din ţară şi au putere executorie pe întregul teritoriu al Republicii Moldova.

(2) Colaborarea solicitată la executarea hotărîrilor judecătoreşti definitive şi a ordonanţelor procurorului privind încetarea urmăririi penale este obligatorie pentru toate persoanele fizice şi juridice.

(3) Ordonanţele procurorului privind încetarea urmăririi penale sînt documente executorii.

[Art.467 în redacţia LP292-XVI din 21.12.07, MO28-29/08.02.08 art.82]

Articolul 468. Trimiterea spre executare a hotărîrii judecătoreşti

(1) Trimiterea spre executare a hotărîrii judecătoreşti se pune în sarcina instanţei care a judecat cauza în primă instanţă. Hotărîrile pronunţate în primă instanţă de către curţile de apel se execută de către organul însărcinat cu punerea în executare a hotărîrilor judecătoreşti de pe lîngă

judecătoria în raza teritorială a căreia îşi are sediul curtea de apel. Hotărîrile definitive pronunţate în primă instanţă de către Curtea Supremă de Justiţie se pun în aplicare de către organul însărcinat cu punerea în executare a hotărîrilor judecătoreşti de pe lîngă judecătoria în raza teritorială a căreia se află Curtea Supremă de Justiţie. Dispoziţia de executare a hotărîrii judecătoreşti, în termen de 10 zile de la data cînd hotărîrea a rămas definitivă, se trimite de către preşedintele instanţei, împreună cu o copie de pe hotărîrea definitivă, organului însărcinat cu punerea în executare a sentinţei conform prevederilor legislaţiei de executare. În cazul în care cauza a fost judecată în apel şi/sau în recurs, la copia de pe sentinţă se anexează copia de pe decizia instanţei de apel şi/sau de recurs.

(2) Organele care pun în executare sentinţa comunică de îndată, dar nu mai tîrziu de 5 zile, instanţei care a trimis hotărîrea dată despre punerea în executare a acesteia. Administraţia locului de detenţie trebuie să comunice instanţei care a trimis hotărîrea locul unde condamnatul îşi execută pedeapsa.

(3) Instanţa care a pronunţat sentinţa este obligată să urmărească executarea hotărîrii.

(4) Instanţa care a pronunţat sentinţa este obligată, în termen de 10 zile, să comunice organului local de administrare militară despre sentinţa rămasă definitivă în privinţa recrutului condamnat.

(5) Livretele militare ale persoanelor supuse serviciului militar şi certificatele speciale ale recruţilor condamnaţi la închisoare sau detenţiune pe viaţă se trimit de instanţă organelor locale de administrare militară respective.

Articolul 469. Chestiunile care urmează să fie soluţionate de către instanţă la executarea pedepsei

(1) La executarea pedepsei, instanţa de judecată soluţionează chestiunile cu privire la schimbările în executarea unor hotărîri, şi anume:

1) liberarea condiţionată de pedeapsă înainte de termen (art.91 din Codul penal);

2) înlocuirea părţii neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blîndă (art.92 din Codul penal);

3) liberarea de la executarea pedepsei penale a persoanelor grav bolnave (art.95 din Codul penal);

4) amînarea executării pedepsei pentru femeile gravide şi femeile care au copii în vîrstă de pînă la 8 ani (art.96 din Codul penal), anularea amînării executării pedepsei de către acestea, liberarea lor de pedeapsă, înlocuirea pedepsei sau trimiterea pentru executare a pedepsei neexecutate;

5) reabilitarea judecătorească (art.112 din Codul penal);

6) schimbarea categoriei penitenciarului (art.72 din Codul penal);

7) înlocuirea amenzii cu muncă neremunerată în folosul comunităţii sau închisoare (art.64 din Codul penal);

8) înlocuirea muncii neremunerate în folosul comunităţii cu închisoare (art.67 din Codul penal);

9) anularea condamnării cu suspendarea condiţionată a executării pedepsei sau, după caz, a liberării condiţionate de pedeapsă înainte de termen, cu trimiterea condamnatului pentru executarea pedepsei neexecutate (art.90 şi 91 din Codul penal);

10) căutarea persoanelor condamnate care se ascund de organele care pun în executare pedeapsa;

11) executarea sentinţei în cazul existenţei altor hotărîri neexecutate, dacă aceasta nu a fost soluţionată la adoptarea ultimei hotărîri;

12) computarea arestării preventive sau a arestării la domiciliu, dacă aceasta nu a fost soluţionată la adoptarea hotărîrii de condamnare;

13) prelungirea, schimbarea sau încetarea aplicării măsurii de constrîngere cu caracter medical alienaţilor (art.101 din Codul penal);

131) internarea forţată într-o instituţie ftiziopneumologică (art.961 din Codul penal);

[Art.469 al.(1), pct.131) introdus prin LP128-XVI din 06.06.08, MO115-116/01.07.08 art.443, în vigoare 01.01.09]

14) liberarea de pedeapsă sau uşurarea pedepsei în temeiul adoptării unei legi care are efect retroactiv;

15) liberarea de pedeapsă în temeiul actului amnistiei;

16) liberarea de executare a pedepsei în legătură cu expirarea termenelor de prescripţie ale executării sentinţei de condamnare (art.97 din Codul penal);

17) explicarea suspiciunilor sau neclarităţilor care apar la punerea în executare a pedepselor;

18) alte chestiuni prevăzute de lege care apar în procesul executării pedepselor de către condamnaţi.

[Art.469 al.(1) modificat prin LP184-XVI din 29.06.06, MO126-130/11.08.06 art.599]

(2) Chestiunile privind executarea hotărîrii judecătoreşti referitor la acţiunea civilă şi alte chestiuni patrimoniale se soluţionează conform dispoziţiilor legislaţiei de executare privind executarea documentelor cu caracter civil.

Articolul 470. Instanţa care soluţionează chestiunile privind executarea hotărîrilor judecătoreşti

(1) Chestiunile privind executarea hotărîrilor prevăzute la art.469 alin.(1) pct.1)-4), 6), 8)-16) şi 18) se soluţionează de către instanţa de judecată din raza de activitate a organului sau a instituţiei care execută pedeapsa.

[Art.470 al.(1) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(2) Chestiunile privind reabilitarea judecătorească se soluţionează de către instanţa de judecată de la locul de trai al persoanei care solicită reabilitarea.

(3) Chestiunile privind explicarea suspiciunilor şi neclarităţilor la punerea în executare a pedepselor se soluţionează de către instanţa care a adoptat hotărîrea rămasă definitivă.

Articolul 471. Modul de soluţionare a chestiunilor privind punerea în executare a hotărîrilor judecătoreşti

(1) Chestiunile privind punerea în executare a hotărîrilor judecătoreşti se soluţionează de judecătorul de instrucţie, la demersul organului sau instituţiei care pune în executare pedeapsa. În şedinţa de judecată se citează reprezentantul organului sau instituţiei care a declarat demersul.

(2) Temei pentru examinarea chestiunilor prevăzute la art.469 alin.(1) pct.1)-7), 11), 12), 14)-16) şi 18) poate servi şi cererea condamnatului.

[Art.471 al.(2) modificat prin LP184-XVI din 29.06.06, MO126-130/11.08.06 art.599]

(3) La soluţionarea chestiunilor prevăzute în art.469 alin.(1) pct.1), 2), 4)-9), 11), 14)-17), participarea condamnatului în şedinţa de judecată este obligatorie, cu excepţia cazurilor în care acesta, fiind legal citat, nu s-a prezentat în instanţă. Condamnatul prezent la şedinţă are dreptul să ia cunoştinţă de materialele prezentate instanţei, să participe la examinarea lor, să înainteze cereri, inclusiv de recuzare, să dea explicaţii, să prezinte probe.

(4) Condamnatul poate să-şi apere interesele prin intermediul apărătorului. La soluţionarea chestiunilor referitoare la executarea sentinţelor în privinţa minorilor, persoanelor cu defecte fizice sau psihice care le împiedică să-şi exercite de sine stătător dreptul la apărare, persoanelor care nu posedă limba în care se desfăşoară procesul, cînd cererea sau demersul este examinat în lipsa condamnatului, precum şi în alte cazuri cînd interesele justiţiei o cer, participarea apărătorului este obligatorie.

(5) Chestiunea prevăzută în art.469 alin.(1) pct.3) se soluţionează în baza raportului expertizei judiciare (psihiatrice legale sau medico-legale) numite de către instanţa de judecată, cu participarea obligatorie a expertului judiciar. Chestiunile prevăzute în art.469 alin.(1) pct.13) se soluţionează în baza avizului instituţiei medicale, iar la solicitarea instanţei de judecată, cu participarea reprezentantului comisiei medicale care a dat concluzia.

[Art.471 al.(5) în redacţia LP12-XVI din 14.02.08, MO51-54/14.03.08 art.159]

(51) La examinarea demersului administraţiei instituţiei penitenciare privind internarea forţată într-o instituţie ftiziopneumologică conform art.961 din Codul penal, instanţa de judecată va ţine cont de avizul medicului curant, a cărui prezenţă la şedinţa de judecată este obligatorie.

(52) Termenul internării forţate în staţionarul specializat este stabilit de comisia medicală a instituţiei medico-sanitare de profil ftiziopneumologic în funcţie de rezultatul tratamentului şi contagiozitatea bolnavului. Externarea din instituţia ftiziopneumologică a pacientului faţă de care au fost aplicate, prin hotărîre judecătorească, măsuri forţate de internare şi tratament se face numai prin hotărîrea instanţei de judecată în baza avizului comisiei medicale a instituţiei respective.

(53) În partea nereglementată de prezentul cod, examinarea demersului administraţiei instituţiei penitenciare privind internarea forţată într-o instituţie ftiziopneumologică se efectuează conform prevederilor capitolului XXIX din Codul de procedură civilă.

[Art.471 al.(51-53) introduse prin LP128-XVI din 06.06.08, MO115-116/01.07.08 art.443, în vigoare 01.01.09]

(6) La soluţionarea chestiunilor privind executarea hotărîrii judecătoreşti referitor la acţiunea civilă în şedinţa de judecată sînt citaţi atît condamnatul, cît şi partea civilă sau reprezentantul său. Neprezentarea părţii civile sau a reprezentantului său nu împiedică soluţionarea cauzei.

(7) Participarea procurorului în şedinţa de judecată este obligatorie.

(8) Examinarea cauzei începe cu raportul reprezentantului organului care a depus demers sau cu explicaţia persoanei care a depus cerere, apoi se cercetează materialele prezentate, se ascultă explicaţiile persoanelor prezente la şedinţă, opinia procurorului, după care instanţa adoptă o încheiere.

[Art.471 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 472. Atacarea încheierilor privind soluţionarea chestiunilor referitor la executarea hotărîrilor judecătoreşti

Încheierea instanţei privind soluţionarea chestiunilor referitor la executarea hotărîrilor judecătoreşti poate fi atacată de către persoanele interesate, în termen de 15 zile, cu recurs care se judecă conform prevederilor titl.II cap.IV secţ. a 2-a §2 din Partea specială.

[Art.472 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 473. Plîngerile împotriva actelor organului sau instituţiei care pune în executare hotărîrea judecătorească de condamnare

(1) Împotriva actelor organului sau instituţiei care pune în executare hotărîrea judecătorească de condamnare, condamnatul, precum şi alte persoane drepturile şi interesele legitime ale cărora au fost încălcate de aceste organe sau instituţii, pot declara plîngere judecătorului de instrucţie din instituţia în raza teritorială a căreia se află organul sau instituţia respectivă.

(2) Soluţionarea plîngerii împotriva actelor organului sau instituţiei care pune în executare hotărîrea judecătorească de condamnare are loc conform prevederilor art.471. Încheierea privind soluţionarea plîngerii este irevocabilă.

[Art.473 al.(2) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Titlul III
PROCEDURI SPECIALE

Capitolul I
PROCEDURA ÎN CAUZELE PRIVIND MINORII

Articolul 474. Dispoziţii generale

(1) Urmărirea penală şi judecarea cauzelor privind minorii, precum şi punerea în executare a hotărîrilor judecătoreşti privind minorii, se fac potrivit procedurii obişnuite, cu completările şi derogările din prezentul capitol.

(2) Dispoziţiile prezentului capitol se aplică la cauzele în privinţa persoanelor care, la momentul săvîrşirii infracţiunii, nu au împlinit vîrsta de 18 ani.
(3) Şedinţa de judecare a cauzei în privinţa minorului, de regulă, nu este publică.

Articolul 475. Circumstanţele care urmează a fi stabilite
în cauzele privind minorii

(1) În cadrul urmăririi penale şi judecării cauzei penale privind minorii, afară de circumstanţele prevăzute în art.96, urmează a se stabili:
1) vîrsta minorului (ziua, luna, anul naşterii);
2) condiţiile în care trăieşte şi este educat minorul, gradul de dezvoltare intelectuală, volitivă şi psihologică a lui, particularităţile caracterului şi temperamentului, interesele şi necesităţile lui;
3) influenţa adulţilor sau a altor minori asupra minorului;
4) cauzele şi condiţiile care au contribuit la săvîrşirea infracţiunii.
(2) În cazul cînd se constată că minorul suferă de debilitate mintală, care nu este legată de o boală psihică, trebuie să se stabilească, de asemenea, dacă el a fost pe deplin conştient de săvîrşirea actului. Pentru a se stabili aceste circumstanţe, vor fi ascultaţi părinţii minorului, învăţătorii, educatorii lui şi alte persoane care ar putea comunica datele necesare, precum şi se va cere efectuarea unei anchete sociale, prezentarea documentelor necesare şi se vor efectua alte acte de urmărire penală şi judiciare.

Articolul 476. Disjungerea cauzei cu minori
(1) Dacă, la săvîrşirea infracţiunii, împreună cu minorul au participat şi adulţi, cauza în privinţa minorului se disjunge pe cît e posibil, formînd un dosar separat.
(2) În cazul în care disjungerea nu este posibilă, dispoziţiile cuprinse în prezentul capitol se aplică numai faţă de minor.

Articolul 477. Reţinerea minorului şi aplicarea faţă de minori
a măsurilor preventive
(1) La soluţionarea chestiunii privind aplicarea măsurii preventive în privinţa minorului, în fiecare caz se discută, în mod obligatoriu, posibilitatea transmiterii lui sub supraveghere conform dispoziţiilor art.184.
(2) Reţinerea minorului, precum şi arestarea lui preventivă în temeiurile prevăzute în art.166, 176, 185, 186, pot fi aplicate doar în cazuri excepţionale cînd au fost săvîrşite infracţiuni grave cu aplicarea violenţei, deosebit de grave sau excepţional de grave.
[Art.477 al.(2) modificat prin LP184-XVI din 29.06.06, MO126-130/11.08.06 art.599]
(3) Despre reţinerea sau arestarea preventivă a minorului se înştiinţează imediat procurorul şi părinţii sau alţi reprezentanţi legali ai minorului, fapt care se consemnează în procesul-verbal de reţinere.
[Art.477 al.(3) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 478. Modul de chemare a bănuitului, învinuitului,
inculpatului minor
Chemarea bănuitului, învinuitului, inculpatului minor, care nu se află în stare de arest, la organul de urmărire penală sau în instanţa judecătorească se face prin părinţii acestuia sau prin alţi reprezentanţi legali, iar în cazul în care minorul se găseşte într-o instituţie specială pentru minori, prin administraţia acestei instituţii.

Articolul 479. Audierea bănuitului, învinuitului, inculpatului minor
(1) Audierea bănuitului învinuitului, inculpatului minor se efectuează în condiţiile art.104 şi nu

poate dura mai mult de 2 ore fără întrerupere, iar în total nu poate depăşi 4 ore pe zi.
(2) La audierea bănuitului învinuitului, inculpatului minor, participarea apărătorului şi a pedagogului sau psihologului este obligatorie.
(3) Pedagogul sau psihologul este în drept, cu consimțământul organului de urmărire penală, să pună întrebări minorului, iar la sfîrşitul audierii, să ia cunoştință de procesul-verbal sau, după caz, de declarațiile scrise ale minorului şi să facă observații în scris referitor la plenitudinea şi corectitudinea înscrierii lor. Aceste drepturi sînt explicate pedagogului sau psihologului înainte de începerea audierii minorului, despre ce se face mențiune în procesul-verbal respectiv.

Articolul 480. Participarea reprezentantului legal al bănuitului,
învinuitului, inculpatului minor în procesul penal
(1) Participarea reprezentantului legal al bănuitului, învinuitului, inculpatului minor în procesul penal este obligatorie, cu excepția prevăzută de prezentul articol.
(2) Reprezentantul legal al bănuitului, învinuitului, inculpatului minor se admite în procesul penal din momentul reținerii sau arestării preventive, sau al primei audieri a minorului care nu este reținut sau arestat, prin ordonanță a organului de urmărire penală. La momentul admiterii reprezentantului legal al minorului la proces, acestuia i se înmînează informație în scris despre drepturile şi obligațiile prevăzute în art.78 şi despre aceasta se face mențiune în ordonanță.
(3) Reprezentantul legal al minorului poate fi înlăturat din procesul penal şi înlocuit cu altul, cînd aceasta este posibil, în cazul în care sînt temeiuri de a considera că acțiunile lui aduc prejudicii intereselor minorului. Despre înlăturarea reprezentantului legal al minorului şi înlocuirea lui cu un alt reprezentant, organul care efectuează urmărirea penală sau, după caz, instanța judecătorească adoptă o hotărîre motivată.

Articolul 481. Audierea martorului minor
(1) Modul de citare şi audiere a martorului minor se efectuează în condițiile prevăzute în art. 105, 109 şi 478-480, care se aplică în mod corespunzător.
(2) Martorului minor înainte de începerea audierii i se explică drepturile şi obligațiile prevăzute în art.90, inclusiv de a face declarații veridice. Martorul minor nu depune jurămînt.
(3) La audierea martorului minor participă reprezentantul lui legal precum şi, după caz, reprezentantul lui conform prevederilor art.91 şi 92.

Articolul 482. Terminarea urmăririi penale în privința minorului
La terminarea urmăririi penale în privința minorului, organul de urmărire penală, prin ordonanță motivată, poate să nu prezinte învinuitului minor unele materiale ale urmăririi penale care, la părerea sa, pot influența negativ asupra minorului, însă aceste materiale se prezintă reprezentantului legal al minorului.

Articolul 483. Încetarea procesului penal cu liberarea de răspundere
penală a minorului
(1) Dacă, la desfăşurarea urmăririi penale, în cazurile infracțiunilor uşoare sau mai puțin grave săvîrşite de minor, se stabileşte că minorul pentru prima dată a săvîrşit o asemenea infracțiune şi corectarea lui poate fi obținută fără a-l trage la răspundere penală, organul de urmărire penală poate face propunere procurorului de a înceta urmărirea penală în privința minorului şi de a-l libera de răspundere penală în temeiul prevăzut în art.54 din Codul penal, cu aplicarea măsurilor de constrîngere cu caracter educativ conform prevederilor art.104 din Codul penal.
[Art.483 al.1) modificat prin LP292-XVI din 21.12.07, MO28-29/08.02.08 art.82]
(2) Demersul procurorului privind liberarea minorului de răspundere penală, cu internarea acestuia într-o instituție specială de învățămînt şi de reeducare sau într-o instituție curativă şi de reeducare, se examinează de către judecătorul de instrucție conform prevederilor art.308. În

cazul în care judecătorul de instrucție respinge demersul despre liberarea minorului de răspundere penală,cu internarea acestuia într-o instituție specială de învățământ şi de reeducare sau într-o instituție curativă şi de reeducare, procurorul anulează ordonanța de încetare a procesului penal şi trimite cauza în judecată, în mod obişnuit, cu rechizitoriu.
[Art.483 al.2) modificat prin LP292-XVI din 21.12.07, MO28-29/08.02.08 art.82]
(3) Controlul asupra executării de către minor a cerințelor prevăzute de măsura cu caracter educativ se efectuează de organul de stat specializat care asigură corectarea minorului.
[Art.483 al.3) modificat prin LP292-XVI din 21.12.07, MO28-29/08.02.08 art.82]
[Art.483 al.(3) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
(4) Încetarea procesului penal în temeiurile menționate în alin.(1) nu se admite dacă minorul sau reprezentantul lui legal este împotrivă.
(5) La judecarea cauzei penale în fond, instanța este în drept să înceteze procesul penal în temeiurile prevăzute în alin.(1) şi să aplice prevederile art.54 şi 104 din Codul penal.
[Art.483 al.(6) exclus prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 484. Îndepărtarea inculpatului minor din sala şedinței
de judecată
(1) La cererea apărătorului şi reprezentantului legal al inculpatului minor, instanța, ascultînd opiniile părților, este în drept să dispună îndepărtarea inculpatului minor din sala şedinței de judecată pe durata cercetării circumstanțelor care pot avea o influență negativă asupra minorului.
(2) După întoarcerea minorului în sala şedinței de judecată, preşedintele şedinței într-o formă accesibilă îl informează despre conținutul cercetărilor care au avut loc în lipsa lui şi îi dă posibilitate să pună întrebări persoanelor audiate în lipsa lui.
(3) Cînd în aceeaşi cauză sînt mai mulți inculpați dintre care unii sînt minori sub 16 ani, instanța, după ce îi ascultă pe cei care nu au împlinit vîrsta de 16 ani, poate dispune îndepărtarea lor din sala de şedință dacă consideră că cercetarea judecătorească de mai departe şi dezbaterile ar putea avea o influență negativă asupra minorilor.

Articolul 485. Chestiuni ce urmează a fi soluționate de instanță
la adoptarea sentinței în procesul unui minor
(1) La adoptarea sentinței în procesul unui minor, în afară de chestiunile indicate în art.385, instanța de judecată urmează să examineze posibilitatea liberării de pedeapsa penală a minorului în conformitate cu dispozițiile art.93 din Codul penal sau suspendării condiționate a executării pedepsei de către minor conform dispozițiilor art.90 din Codul penal.
(2) În cazul liberării minorului de pedeapsa penală cu internarea lui într-o instituție specială de învățămînt şi reeducare sau într-o instituție curativă şi de reeducare, precum şi cu aplicarea măsurilor de constrîngere cu caracter educativ, prevăzute în art.104 din Codul penal, instanța informează despre aceasta organul specializat de stat respectiv şi pune în sarcina lui efectuarea controlului asupra comportării minorului condamnat.

Articolul 486. Liberarea de către instanță a minorului de pedeapsa
penală cu aplicarea măsurilor cu caracter educativ
În cazul în care instanța constată condițiile prevăzute în art.93 din Codul penal, ea, adoptînd o sentință de condamnare, dispune liberarea inculpatului minor de pedeapsa penală şi aplică față de el măsuri cu caracter educativ prevăzute în art.104 din Codul penal.

Articolul 487. Liberarea de către instanță a minorului de pedeapsă
cu internarea lui într-o instituție specială de învățămînt
şi de reeducare sau într-o instituție curativă şi de reeducare
(1) În cazul în care instanța constată existența circumstanțelor prevăzute în art.93 din Codul

penal, la adoptarea sentinței de condamnare, ea dispune liberarea de pedeapsa penală a minorului şi internarea lui într-o instituție specială de învățămînt şi de reeducare sau într-o instituție curativă şi de reeducare pînă la atingerea majoratului, însă pe o durată nu mai mare de termenul maximal al pedepsei prevăzute de Codul penal pentru infracțiunea săvîrşită de minor.
(2) Aflarea minorului în instituția specială de învățămînt şi de reeducare sau în instituția curativă şi de reeducare poate fi încetată pînă la atingerea majoratului dacă minorul, datorită corectării, nu mai are nevoie de influențare prin această măsură. Prelungirea aflării persoanei în instituțiile menționate după atingerea majoratului se admite doar pînă la terminarea de către ea a învățămîntului general sau profesional. Chestiunea încetării sau prelungirii duratei aflării persoanei în instituțiile menționate se soluționează, în temeiul demersului organului specializat de stat care asigură corectarea minorului, de către judecătorul de instrucție al instanței care a adoptat sentința sau al instanței în raza teritorială a căreia se găseşte domiciliul minorului, în termen de 10 zile de la primirea demersului.
(3) La examinarea demersului sînt citați minorul condamnat, reprezentantul lui legal, apărătorul, procurorul şi reprezentantul organului specializat de stat. Neprezentarea minorului condamnat şi reprezentantului lui legal, care au fost legal citați, nu împiedică examinarea demersului în cazul în care cauza poate fi examinată în lipsa lor.
[Art.487 al.(3) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
(4) În şedința de judecată se cercetează concluzia organului specializat de stat care a declarat demersul, se ascultă opiniile persoanelor care participă la şedință, apoi instanța adoptă o încheiere prin care admite sau respinge demersul. Încheierea instanței poate fi atacată cu recurs de persoanele interesate.

Capitolul II
PROCEDURA APLICĂRII MĂSURILOR DE CONSTRÎNGERE CU CARACTER MEDICAL

Articolul 488. Temeiurile pentru aplicarea măsurilor de constrîngere cu caracter medical
(1) Măsurile de constrîngere cu caracter medical, cuprinse în art.99 din Codul penal, se aplică de instanța de judecată față de persoanele care au săvîrşit fapte prejudiciabile, prevăzute de legea penală, în stare de iresponsabilitate, precum şi față de persoanele care s-au îmbolnăvit după săvîrşirea infracțiunii de o boală psihică, din care motive ele nu-şi pot da seama de acțiunile lor sau nu le pot dirija, în caz dacă aceste persoane prezintă pericol pentru societate prin natura faptei săvîrşite şi din cauza bolii lor.
(2) Măsurile de constrîngere cu caracter medical se aplică potrivit dispozițiilor generale ale prezentului cod, cu derogările şi completările din prezentul capitol.
[Art.488 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 489. Urmărirea penală
(1) În procesele avînd ca obiect faptele prejudiciabile, prevăzute de legea penală, săvîrşite de persoane în stare de iresponsabilitate, precum şi infracțiuni săvîrşite de persoane care s-au îmbolnăvit de o boală psihică după săvîrşirea faptei, se efectuează urmărirea penală.
(2) La efectuarea urmăririi penale în condițiile alin.(1) vor fi clarificate următoarele chestiuni:
1) timpul, locul, modul şi alte circumstanțe ale săvîrşirii faptei prejudiciabile;
2) dacă fapta prejudiciabilă a fost săvîrşită de către acea persoană;
3) dacă persoana care a săvîrşit fapta prejudiciabilă a suferit de boli psihice în trecut, gradul şi caracterul bolii psihice în momentul săvîrşirii infracțiunii sau în timpul cercetării cauzei;
4) comportamentul persoanei care a săvîrşit fapta prejudiciabilă atît înainte, cît şi după săvîrşirea ei;
5) caracterul şi mărimea pagubei cauzate de fapta prejudiciabilă.

(3) Persoana în cauză va fi supusă unei expertize psihiatrice judiciare numai dacă există suficiente date care arată că anume această persoană a săvîrşit infracţiunea, pentru care se efectuează urmărirea penală.
[Art.489 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 490. Internarea în instituţia psihiatrică
(1) La constatarea faptului de îmbolnăvire a persoanei în privinţa căreia se efectuează urmărire penală şi care se află în stare de arest, judecătorul de instrucţie dispune, în temeiul demersului procurorului, internarea ei în instituţia psihiatrică, adaptată pentru deţinerea persoanelor arestate, dispunînd, totodată, revocarea arestului preventiv. Despre ameliorarea ulterioară a stării sănătăţii persoanei internate în instituţia psihiatrică, administraţia instituţiei înştiinţează imediat procurorul care conduce urmărirea penală în cauza respectivă.
(2) Internarea în instituţia psihiatrică a persoanelor care nu se află în stare de arest se efectuează în condiţiile prevăzute în art.152, cu asigurarea garanţiilor specificate în art.501 alin.(1).
[Art.490 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 491. Disjungerea cauzei în privinţa persoanei care a săvîrşit
o faptă prejudiciabilă interzisă de legea penală în stare
de iresponsabilitate sau care s-a îmbolnăvit de o boală psihică
după săvîrşirea infracţiunii
Dacă, la urmărirea penală a infracţiunilor săvîrşite cu participaţie, se constată că cineva din participanţi a săvîrşit fapta în stare de iresponsabilitate sau după săvîrşirea infracţiunii s-a îmbolnăvit de o boală psihică, cauza în privinţa acestuia poate fi disjunsă în dosar separat.

Articolul 492. Drepturile persoanei în privinţa căreia
se desfăşoară procedura de aplicare a măsurilor
de constrîngere cu caracter medical
(1) Persoana în privinţa căreia se desfăşoară procedura de aplicare a măsurilor de constrîngere cu caracter medical, dacă, prin concluzia expertizei psihiatrice judiciare, s-a constatat că caracterul şi gradul de îmbolnăvire a ei nu o împiedică, dispune de drepturile prevăzute în art.66, care se aplică în mod corespunzător.
(2) Persoanei menţionate la alin.(1) i se înmînează informaţie în scris privitor la drepturile sale, fapt despre care se face menţiune în procesul-verbal respectiv.

Articolul 493. Participarea reprezentantului legal
(1) La procedura privind aplicarea măsurilor de constrîngere cu caracter medical, participarea reprezentantului legal al persoanei căreia îi vor fi aplicate aceste măsuri este obligatorie.
(2) Este recunoscut reprezentant legal al persoanei în privinţa căreia se efectuează procedura de aplicare a măsurilor de constrîngere cu caracter medical una din rudele apropiate ale acesteia, iar în lipsa lor, o altă persoană, prin ordonanţa organului de urmărire penală sau încheierea instanţei de judecată.
(3) Reprezentantul legal beneficiază de drepturile şi obligaţiile prevăzute în art.78, care se aplică în mod corespunzător. Despre înmînarea reprezentantului legal a informaţiei în scris privitor la drepturile şi obligaţiile lui, precum şi despre explicaţiile necesare ńe i s-au dat, se face menţiune în procesul-verbal respectiv.

Articolul 494. Participarea apărătorului
(1) În procedura de aplicare a măsurilor de constrîngere cu caracter medical, participarea apărătorului este obligatorie din momentul adoptării ordonanţei prin care s-a dispus efectuarea expertizei în staţionarul instituţiei psihiatrice în privinţa persoanei referitor la care se desfăşoară

procedura, dacă apărătorul nu a fost admis mai înainte în acest proces.
(2) Din momentul intrării apărătorului în proces, el are dreptul la întrevederi cu persoana interesele căreia le apără, fără a se limita numărul şi durata lor, dacă starea sănătăţii acesteia nu împiedică întrevederile. Apărătorul dispune şi de celelalte drepturi prevăzute în art.68, care se aplică în mod corespunzător.

Articolul 495. Terminarea urmăririi penale
(1) După terminarea urmăririi penale, procurorul, prin ordonanţă, decide:
1) încetarea procesului penal în cazurile prevăzute în art.285 sau în cazurile cînd din caracterul faptei şi starea psihică a celui care a săvîrşit-o rezultă că această persoană nu prezintă pericol pentru societate;
[Art.495 al.(1) pct.1) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
2) trimiterea cauzei în instanţa de judecată dacă s-a constatat că există temeiuri de a se aplica faţă de cel care a săvîrşit infracţiune măsuri de constrîngere cu caracter medical.
(2) Ordonanţa de trimitere a cauzei în instanţa de judecată, în afară de prevederile art.255, trebuie să conţină toate circumstanţele cauzei stabilite la urmărirea penală, temeiurile pentru aplicarea măsurilor de constrîngere cu caracter medical, precum şi argumentele apărătorului şi ale altor persoane care resping temeiurile de aplicare a acestor măsuri, dacă acestea au fost expuse.
(3) Despre încetarea procesului sau trimiterea cauzei în instanţă organul de urmărire penală informează persoana în privinţa căreia se desfăşoară procedura, dacă caracterul şi gradul de îmbolnăvire nu o împiedică de a participa la acţiuni procesuale, reprezentantul legal şi apărătorul ei, precum şi partea vătămată. Persoanelor menţionate li se explică dreptul de a lua cunoştinţă de materialele dosarului şi li se comunică cînd şi unde pot să-şi realizeze acest drept. Modul de prezentare a materialelor dosarului, de depunere a cererilor şi de soluţionare a lor se reglementează de prevederile art.294 şi 295.
(4) Ordonanţa de încetare a procesului penal se adoptă în conformitate cu prevederile art.285. În caz de încetare a procesului, dacă persoana respectivă, prin caracterul faptei şi starea psihică, nu prezintă pericol pentru societate, dar este recunoscută alienată mintal, organul de urmărire penală comunică despre aceasta organelor locale de ocrotire a sănătăţii.
(5) Copia de pe ordonanţa de trimitere a cauzei în instanţa de judecată se înmînează reprezentantului legal al persoanei în privinţa căreia se efectuează procedura.

Articolul 496. Măsuri preparatorii pentru şedinţa de judecată
(1) Judecătorul căruia i-a fost repartizată cauza fixează data examinării ei în şedinţa de judecată, anunţă pe procuror, apărător şi reprezentantul legal al persoanei a cărei cauză urmează a fi judecată şi dispune citarea martorilor, părţii vătămate, iar dacă este necesar, şi a expertului.
(2) Instanţa are dreptul să dispună chemarea la şedinţa de judecată a persoanei a cărei cauză urmează să fie judecată în cazul în care caracterul şi gradul de îmbolnăvire nu împiedică prezentarea ei în instanţă.

Articolul 497. Judecarea cauzei
(1) Judecarea cauzelor trimise instanţei în baza art.495 se face în şedinţă de judecată, potrivit dispoziţiilor din Partea specială titl.II cap.I şi III, cu participarea obligatorie a procurorului şi apărătorului.
(2) La şedinţa de judecată trebuie să fie verificate probele care dovedesc că persoana în cauză a săvîrşit sau nu fapta prejudiciabilă prevăzută de legea penală, ascultate concluziile experţilor asupra stării psihice a inculpatului şi controlate alte circumstanţe care au importanţă esenţială pentru soluţionarea chestiunii privind aplicarea măsurilor de constrîngere cu caracter medical.
[Art.497 al.(2) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(3) După terminarea cercetării judecătoreşti, instanţa ascultă opiniile procurorului, părţii vătămate, apărătorului şi reprezentantului legal.

Articolul 498. Soluţionarea cauzei de către instanţa de judecată
(1) Instanţa de judecată soluţionează cauza prin sentinţă.
(2) La adoptarea sentinţei, instanţa trebuie să soluţioneze următoarele chestiuni:
1) dacă a avut loc fapta prejudiciabilă prevăzută de legea penală;
2) dacă fapta aceasta a fost săvîrşită de persoana cauza căreia se judecă;
3) dacă această persoană a săvîrşit fapta prejudiciabilă în stare de iresponsabilitate;
4) dacă, după săvîrşirea infracţiunii, această persoană s-a îmbolnăvit de o boală psihică, care o face să nu-şi dea seama de acţiunile sale sau să nu le poată dirija, şi dacă această boală nu este o tulburare nervoasă temporară care cere doar suspendarea procesului;
5) dacă trebuie aplicată vreo măsură de constrîngere cu caracter medical şi care anume.
(3) La adoptarea sentinţei, instanţa, de asemenea, soluţionează şi chestiunile prevăzute în art.385 alin.(1) pct.10)-13) şi 15).
[Art.498 al.(3) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 499. Sentinţa de aplicare a unor măsuri de constrîngere
cu caracter medical
(1) Dacă consideră dovedit faptul că persoana în cauză a săvîrşit o faptă prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, în stare de iresponsabilitate sau că această persoană, după ce a săvîrşit infracţiunea, s-a îmbolnăvit de o boală psihică cronică, care o face să nu-şi dea seama de acţiunile sale sau să nu le poată dirija, instanţa de judecată adoptă, conform art.23 din Codul penal, fie o sentinţă de absolvire a acestei persoane de pedeapsă sau, după caz, de răspundere penală, fie de liberare de pedeapsă şi de aplicare faţă de ea a unor măsuri de constrîngere cu caracter medical, indicînd care anume din ele trebuie aplicată, sau o sentinţă de încetare a procesului şi de neaplicare a unor astfel de măsuri în cazurile cînd, prin caracterul faptei săvîrşite şi starea sănătăţii sale, persoana nu prezintă pericol pentru societate şi nu are nevoie de tratament forţat. În astfel de cazuri, instanţa anunţă despre bolnav organele de ocrotire a sănătăţii.
[Art.499 al.(1) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
(2) Dacă găseşte că starea de iresponsabilitate a persoanei a cărei cauză se judecă nu a fost dovedită sau că boala persoanei care a săvîrşit infracţiunea nu împiedică pedepsirea ei, instanţa, prin sentinţă, clasează procedura privind aplicarea măsurilor de constrîngere cu caracter medical, restituind cauza procurorului pentru urmărirea penală în procedură generală.
(3) În cazul în care participarea persoanei la săvîrşirea infracţiunii nu a fost dovedită, precum şi în cazul în care se constată circumstanţele prevăzute în art.285, instanţa dă o sentinţă de încetare a procesului penal pe temeiurile constatate de ea, indiferent de existenţa şi caracterul bolii persoanei, şi anunţă despre aceasta organele de ocrotire a sănătăţii.
(4) Prin sentinţa sa instanţa rezolvă şi chestiunile indicate în art.397.

Articolul 500. Atacarea sentinţei de aplicare a măsurilor
de constrîngere cu caracter medical
Sentinţa instanţei de judecată privind aplicarea măsurilor de constrîngere cu caracter medical poate fi atacată cu apel sau, după caz, cu recurs în instanţa de judecată ierarhic superioară de către procuror, apărător, partea vătămată sau reprezentantul ei, reprezentantul persoanei a cărei cauză s-a judecat.

Articolul 501. Verificarea necesităţii de a aplica în continuare
măsurile de constrîngere cu caracter medical,
încetare sau schimbarea lor

[Art.501 titlul modificat prin LP12-XVI din 14.02.08, MO51-54/14.03.08 art.159]
(1) Instanța de judecată periodic, dar nu mai rar de o dată la 6 luni, verifică necesitatea continuării aplicării măsurilor de constrîngere cu caracter medical.
(2) Dacă, în urma însănătoşirii persoanei care a fost declarată iresponsabilă sau în urma ameliorării stării sănătății ei, nu mai este necesar de a se aplica în continuare măsura de constrîngere cu caracter medical dispusă anterior, instanța de judecată, la propunerea medicului-şef al organului de ocrotire a sănătății, căruia îi este subordonată instituția medicală unde este deținută persoana dată, propunere bazată pe avizul unei comisii medicale, examinează, în conformitate cu art.469-471, chestiunea încetării ori schimbării măsurii de constrîngere cu caracter medical.
[Art.501 al.(2) modificat prin LP12-XVI din 14.02.08, MO51-54/14.03.08 art.159]
(3) Dispozițiile alin.(1) şi (2) se aplică şi față de persoana care, după săvîrşirea infracțiunii, s-a îmbolnăvit de o boală psihică cronică dacă această persoană, în urma ameliorării ce s-a produs în starea sănătății ei, nu mai are nevoie de măsurile de constrîngere cu caracter medical, cu toate că rămîne alienată mintal.
(4) Cererea de verificare, încetare sau schimbare a măsurilor de constrîngere cu caracter medical o poate depune persoana care a fost declarată iresponsabilă, rudele ei apropiate, precum şi alte persoane interesate. În cazurile acestea, instanța cere de la organele respective de ocrotire a sănătății aviz motivat referitor la starea sănătății persoanei în privința căreia s-a depus cererea.
[Art.501 al.(4) modificat LP12-XVI din 14.02.08, MO51-54/14.03.08 art.159]
(5) Chestiunile menționate în acest articol se soluționează de instanța care a dat încheierea de aplicare a măsurii de constrîngere cu caracter medical sau de instanța de la locul unde se aplică această măsură, în condițiile prevăzute în art.470 şi 471.

Articolul 502. Redeschiderea procesului în privința persoanei
față de care s-a aplicat o măsură de constrîngere
cu caracter medical
(1) Dacă persoana în privința căreia s-a aplicat o măsură de constrîngere cu caracter medical, pe motiv că după săvîrşirea infracțiunii s-a îmbolnăvit de o boală psihică, se va însănătoşi, faptul acesta fiind constatat de o comisie medicală, instanța de judecată, pe baza avizului instituției medicale, dă, potrivit art.469-471, o încheiere de revocare a măsurii de constrîngere cu caracter medical şi soluționează chestiunile privind trimiterea dosarului către procuror pentru continuarea urmăririi penale sau, după caz, instanței respective pentru judecarea cauzei.
(2) Timpul aflării în instituția medicală se include în termenul pedepsei.

Articolul 503. Tratamentul forțat al persoanelor care suferă
de alcoolism cronic sau narcomanie
(1) Dacă inculpatul suferă de alcoolism cronic sau narcomanie şi infracțiunea săvîrşită de el are legătură cu această circumstanță, instanța de judecată, pe lîngă pedeapsa pentru infracțiunea săvîrşită, poate, în condițiile art.103 din Codul penal, dispune aplicarea unui tratament forțat.
(2) Încetarea tratamentului forțat se dispune, la propunerea instituției medicale respective, de instanța care a pronunțat sentința cu privire la tratamentul forțat sau de instanța în raza teritorială a căreia se află locul unde se aplică această măsură.

Capitolul III
PROCEDURA PRIVIND ACORDUL DE RECUNOAŞTERE A VINOVĂȚIEI

Articolul 504. Noțiuni generale
(1) Acordul de recunoaştere a vinovăției este o tranzacție încheiată între procurorul şi învinuit sau, după caz, inculpat, care şi-a dat consimțămîntul de a-şi recunoaşte vina în schimbul unei

pedepse reduse.
(2) Acordul de recunoaştere a vinovăţiei se întocmeşte în scris, cu participarea obligatorie a apărătorului, învinuitului sau inculpatului în cazul infracţiunilor uşoare, mai puţin grave şi grave.
(3) Este interzis instanţei de judecată să participe la discuţii de recunoaştere a vinovăţiei.
(4) Instanţa de judecată este obligată să constate dacă acordul de recunoaştere a vinovăţiei a fost încheiat în condiţiile legii, în mod benevol, cu participarea apărătorului şi dacă există suficiente probe care confirmă condamnarea. În funcţie de aceste circumstanţe, instanţa poate să accepte sau nu acordul de recunoaştere a vinovăţiei.
(5) Acordul de recunoaştere a vinovăţiei poate fi iniţiat atît de către procuror, cît şi de către învinuit, inculpat şi apărătorul său.
(6) Acordul de recunoaştere a vinovăţiei poate fi încheiat în orice moment după punerea sub învinuire pînă la începerea cercetării judecătoreşti.
(7) În cazul infracţiunii săvîrşite cu participaţie, cauza în privinţa persoanei care a semnat acordul de recunoaştere a vinovăţiei, acceptat de către instanţa de judecată, se disjungă, formînd un dosar separat.
[Art.504 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 505. Condiţiile de iniţiere şi încheiere a
acordului de recunoaştere a vinovăţiei
(1) La iniţierea acordului de recunoaştere a vinovăţiei, procurorul trebuie să ia în considerare următoarele circumstanţe:
1) voinţa învinuitului, inculpatului de a coopera la efectuarea urmăririi penale sau acuzarea altor persoane;
2) atitudinea învinuitului, inculpatului faţă de activitatea sa criminală şi de antecedentele penale;
3) natura şi gravitatea acuzaţiei înaintate;
4) căinţa sinceră a învinuitului, inculpatului şi dorinţa lui de a-şi asuma responsabilitatea pentru cele comise de el;
5) voinţa liberă şi benevolă a învinuitului, inculpatului de a-şi recunoaşte vinovăţia cît mai prompt şi de a accepta o procedură restrînsă;
6) probabilitatea de a obţine condamnarea în cazul respectiv;
7) interesul public de a obţine o judecare mai operativă cu cheltuieli mai reduse.
(2) În cazul în care procurorul iniţiază procedura acordului de recunoaştere a vinovăţiei de către învinuit, inculpat, el se adresează apărătorului şi învinuitului, inculpatului cu această iniţiativă. Apărătorul, în condiţii confidenţiale, discută cu învinuitul, inculpatul:
1) toate drepturile procesuale de care dispune învinuitul, inculpatul, inclusiv:
a) dreptul la un proces complet, rapid şi public şi că, pe durata acestui proces, el beneficiază de prezumţia nevinovăţiei atîta timp cît vinovăţia sa nu îi va fi dovedită în mod legal, asigurîndu-i-se toate garanţiile necesare pentru apărarea sa;
b) dreptul de a prezenta dovezi în favoarea sa;
c) dreptul de a solicita audierea martorilor acuzării în aceleaşi condiţii ca şi martorii apărării;
d) dreptul de a nu spune nimic şi de a nu fi obligat să se autoincrimineze;
e) dreptul de a depune declaraţii, de a încheia acord de recunoaştere a vinovăţiei şi de a renunţa la declaraţia de recunoaştere a vinovăţiei;
2) toate aspectele cazului, inclusiv ordonanţa de punere sub învinuire sau, după caz, rechizitoriul;
3) toate posibilităţile de apărare de care ar trebui să beneficieze în cazul respectiv;
4) pedeapsa maximă şi minimă care poate fi aplicată în cazul recunoaşterii vinovăţiei;
5) obligaţia învinuitului, inculpatului, în caz de încheiere a acordului de recunoaştere a vinovăţiei, de a depune jurămînt în faţa instanţei că va face declaraţii veridice privitor la infracţiunea pusă sub acuzaţie şi că aceste declaraţii vor putea fi folosite într-un alt proces împotriva sa pentru declaraţii false;

6) faptul recunoaşterii vinovăţiei nu este consecinţă a aplicării violenţei sau ameninţării.
(3) Acordul de recunoaştere a vinovăţiei trebuie să conţină răspuns la toate întrebările specificate la alin.(2) din prezentul articol, precum şi cele enumerate la art.506 alin.(3). Răspunsurile sînt consemnate de învinuit, inculpat. Acordul de recunoaştere a vinovăţiei este semnat de procuror, învinuit, inculpat şi apărătorul acestuia astfel ca semnăturile să fie pe fiecare pagină a acordului. [Art.505 al.(3) în redacţia LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
(4) Acordul încheiat de procuror trebuie să fie aprobat de către procurorul ierarhic superior, care verifică respectarea legii la încheierea acestuia.
(5) Apărătorul certifică separat, în scris, declaraţia că acordul de recunoaştere a vinovăţiei de către învinuit, inculpat a fost examinat de el personal, că procedura de încheiere a lui, prevăzută de prezentul articol, a fost respectată şi că recunoaşterea vinovăţiei de către învinuit, inculpat rezultă din înţelegerea lor confidenţială anticipată.
(6) Înainte de prezentarea în judecată a cauzei cu acord de recunoaştere a vinovăţiei, învinuitului şi apărătorului său le sînt prezentate materialele dosarului pentru a lua cunoştinţă de ele, conform prevederilor art.293 şi 294, precum şi li se înmînează rechizitoriul.

Articolul 506. Examinarea de către instanţa de judecată a acordului
de recunoaştere a vinovăţiei
(1) Instanţa de judecată examinează acordul de recunoaştere a vinovăţiei în şedinţă publică, cu excepţia cazurilor în care, conform legii, şedinţa poate fi închisă.
(2) Şedinţa de judecată începe cu respectarea prevederilor art.354, 356 şi 361.
(3) Instanţa trebuie să constate, consemnînd în procesul-verbal al şedinţei, pe lîngă datele prevăzute în art.336 care se aplică în mod corespunzător, şi următoarele:
1) dacă există declaraţia apărătorului cu privire la dorinţa învinuitului, inculpatului de a încheia acord de recunoaştere a vinovăţiei;
2) dacă poziţia apărătorului corespunde cu poziţia învinuitului, inculpatului;
3) faptul că instanţa solicită inculpatului să depună în scris jurămîntul, în condiţiile art.108, precum şi că el va face declaraţii, dacă acceptă să depună jurămînt;
4) inculpatul este chestionat sub jurămînt în următoarele privinţe:
a) dacă înţelege că se află sub jurămînt şi că dacă depune declaraţii false, acestea pot fi ulterior folosite într-un alt proces împotriva lui pentru depunere de declaraţii false;
b) numele, prenumele, data, luna, anul şi locul naşterii, domiciliul, starea familială şi alte date de anchetă prevăzute în art.358;
c) dacă a fost recent supus unui tratament pentru vreo afecţiune mintală sau de dependenţă de droguri sau de alcool. În cazul în care răspunsul este afirmativ, se concretizează, întrebîndu-i pe apărător şi inculpat dacă inculpatul este capabil de a-şi expune şi adopta poziţia sa;
d) dacă nu se află în prezent sub influenţa drogurilor, medicamentelor sau băuturilor alcoolice de orice natură. În cazul în care răspunsul este afirmativ, se procedează după cum e prevăzut la lit.c);
e) dacă a primit ordonanţa de punere sub învinuire şi rechizitoriul şi dacă le-a discutat cu apărătorul său;
f) dacă este satisfăcut de calitatea asistenţei juridice acordate de apărătorul său;
g) dacă, în urma discuţiilor lui cu apărătorul, inculpatul doreşte să se accepte acordul de recunoaştere a vinovăţiei;
5) la examinarea acordului de recunoaştere a vinovăţiei, instanţa, de asemenea, constată:
a) dacă învinuitul, inculpatul a avut posibilitatea de a citi şi discuta cu avocatul său acordul privitor la poziţia sa pînă la semnarea acestuia;
b) dacă acest acord reprezintă o expresie integrală a înţelegerii inculpatului cu statul;
c) dacă inculpatul înţelege condiţiile acordului cu privire la poziţia sa;
d) dacă nu i-a făcut cineva învinuitului, inculpatului alte promisiuni sau asigurări de altă natură

pentru a-l influența de a adopta poziția de recunoaştere a vinovăției în cauza respectivă;
e) dacă nu a încercat cineva să-l forțeze pe învinuit, inculpat, sub orice formă, pentru a adopta poziția de recunoaştere a vinovăției în cauza respectivă;
f) dacă inculpatul recunoaşte vinovăția din dorință proprie, întrucît el este vinovat;
g) dacă în cazul în care acordul încheiat se referă la o infracțiune gravă, inculpatul înțelege că recunoaşte învinuirea de comitere a unei infracțiuni grave;
h) dacă a luat cunoştință de materialele şi probele administrate în cauză;
6) instanța urmează să informeze inculpatul şi cu privire la următoarele:
a) sancțiunea maximă posibilă prevăzută de lege şi orice sancțiune minimă obligatorie pentru infracțiunea respectivă;
b) dacă îi va fi aplicată o pedeapsă condiționată şi va încălca condițiile respective, el va executa pedeapsa reală;
c) instanța este în drept să hotărască ca inculpatul să compenseze părții vătămate prejudiciul cauzat, precum şi cheltuielile judiciare;
d) dacă acordul va fi acceptat, inculpatul va putea ataca sentința numai privitor la pedeapsa fixată şi la încălcările procedurale;
e) faptul că, prin încheierea acordului de recunoaştere a vinovăției, inculpatul se privează de dreptul la judecată în procedura deplină, cu respectarea prezumției nevinovăției, drept prevăzut în art.66.
(4) După îndeplinirea prevederilor prezentului articol, instanța întreabă inculpatul dacă susține sau nu poziția sa privitor la acordul de recunoaştere a vinovăției. În cazul în care inculpatul susține acordul de recunoaştere a vinovăției, el face declarații în instanță despre ceea ce a săvîrşit în legătură cu învinuirea ce i se incriminează şi atitudinea sa față de probele anexate la dosar. Atunci cînd inculpatul nu susține acordul de recunoaştere a vinovăției, el are dreptul de a renunța la declarația sa privitor la infracțiunea pusă sub învinuire. În acest caz, instanța dispune judecarea cauzei în procedură deplină.
(5) Procesul-verbal al şedinței de judecată desfăşurată în condițiile prezentului articol se contrasemnează de către inculpat pe fiecare pagină, iar declarația privitor la fapta săvîrşită de el şi privitor la probele anexate la dosar se consemnează în conformitate cu dispozițiile art.337.

Articolul 507. Soluția instanței la examinarea acordului
de recunoaştere a vinovăției
(1) În cazul în care instanța este convinsă de veridicitatea răspunsurilor date de inculpat în şedința de judecată şi ajunge la concluzia că recunoaşterea vinovăției de către inculpat este făcută în mod liber, benevol, conştient, fără presiune sau teamă, ea acceptă acordul de recunoaştere a vinovăției şi admite baza faptică a infracțiunii în legătură cu care inculpatul îşi recunoaşte vinovăția.
(2) Soluția instanței se consemnează în procesul-verbal prin încheiere.
(3) În cazul în care instanța nu acceptă acordul de recunoaştere a vinovăției, încheierea privind refuzul de a accepta acordul de recunoaştere a vinovăției poate fi atacată de părțile care au semnat acordul cu recurs în termen de 24 de ore, despre ce ele fac declarație îndată după pronunțarea încheierii. În cazul în care părțile care au semnat acordul, după pronunțarea încheierii, declară că nu vor ataca încheierea respectivă, instanța dispune judecarea cauzei în procedură deplină conform prevederilor prezentului cod. Dacă martorii s-au prezentat potrivit citațiilor şi dacă procesul poate avea loc, instanța judecă cauza în procedură deplină imediat.
[Art.507 al.(3) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 508. Dezbaterile judiciare în cazul acceptării acordului
de recunoaştere a vinovăției
În cazul adoptării de către instanță a încheierii prin care a fost acceptat acordul de recunoaştere a

vinovăției, instanța procedează la dezbaterile judiciare privitor la măsura de pedeapsă. Dezbaterile judiciare se compun din discursurile procurorului, apărătorului şi inculpatului care pot lua încă o dată cuvîntul în formă de replică.

Articolul 509. Adoptarea sentinței în cazul acordului
de recunoaştere a vinovăției
(1) Sentința în cazul acordului de recunoaştere a vinovăției se adoptă în condițiile prevăzute de prezentul cod, cu derogările din prezentul articol.
(2) Partea introductivă a sentinței, în afară de datele expuse în art.393, conține mențiunea despre judecarea cauzei prin acordul de recunoaştere a vinovăției.
(3) Partea descriptivă a sentinței trebuie să cuprindă:

1) descrierea faptei prejudiciabile recunoscută de inculpat şi considerată ca fiind dovedită, indicîndu-se modul săvîrşirii ei, forma şi gradul de vinovăție, motivele şi consecințele infracțiunii;
2) probele prezentate de procuror şi acceptate de inculpat pe care se întemeiază sentința;
3) indicațiile asupra circumstanțelor care atenuează sau agravează răspunderea;
4) încadrarea juridică a faptei pentru care se condamnă inculpatul;
5) motivarea pedepsei stabilite;
6) soluționarea chestiunilor legate de condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, dacă este cazul;
7) motivele pe care este întemeiată hotărîrea instanței cu privire la acțiunea civilă sau la repararea pagubei materiale cauzate de infracțiune, precum şi la cheltuielile judiciare.
(4) La stabilirea pedepsei, individualizarea acesteia se efectuează reieşindu-se din limita maximă a celei mai aspre pedepse prevăzute de legea penală pentru infracțiunea respectivă, reduse cu o treime, fiind aplicabile prevederile art.75-79 din Codul penal. Dispozitivul sentinței trebuie să conțină mențiunile prevăzute în art.395, care se aplică în mod corespunzător.
(5) La adoptarea sentinței, instanța trebuie să soluționeze şi chestiunile menționate în art.397 şi 398.
(6) Sentința adoptată în condițiile prezentului articol poate fi atacată cu recurs, invocîndu-se doar erorile procesuale şi măsura de pedeapsă stabilită.
(7) Recursul se judecă de către instanța ierarhic superioară în conformitate cu prevederile art.447 şi 448. În cazul în care instanța de recurs, la judecarea recursului declarat în conformitate cu art.507 alin.(3), constată ilegalitatea încheierii atacate, ea dispune trimiterea cauzei la rejudecare instanței de fond.
[Art.509 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Capitolul IV
PROCEDURA DE SUSPENDARE CONDIȚIONATĂ A URMĂRIRII PENALE ŞI DE LIBERARE DE RĂSPUNDERE PENALĂ

Articolul 510. Dispoziții generale
(1) În privința persoanei puse sub învinuire pentru o infracțiune uşoară sau mai puțin gravă, care îşi recunoaşte vinovăția, nu prezintă pericol social şi poate fi reeducată fără aplicarea unei pedepse penale, urmărirea penală poate fi suspendată condiționat, cu liberarea ulterioară de răspunderea penală conform art.59 din Codul penal.
(2) Prevederile alin.(1) nu se aplică față de persoanele:
1) care au antecedente penale;
2) care sînt dependente de alcool sau droguri;
3) cu funcții de răspundere, care au comis infracțiunea făcînd abuz de serviciu;
4) care au comis infracțiuni contra securității statului;

5) care nu au reparat paguba cauzată în urma infracțiunii.

Articolul 511. Procedura de suspendare condiționată a urmăririi penale

(1) În cazul în care procurorul constată că în privința învinuitului pot fi aplicate prevederile art.510, el, prin ordonanță, suspendă condiționat urmărirea penală pe un termen de 1 an, stabilindu-i una sau mai multe din următoarele obligații:

1) să nu părăsească localitatea unde își are domiciliul decît în condițiile stabilite de procuror;

2) să comunice organului de urmărire penală orice schimbare de domiciliu;

3) să nu săvîrşească infracțiuni sau contravenții;

4) să continue lucrul sau studiile.

(2) Ordonanța adoptată în condițiile alin.(1) urmează să fie confirmată de către procurorul ierarhic superior.

Articolul 512. Soluțiile după expirarea termenului
de suspendare condiționată a urmăririi penale

(1) Dacă, în termenul de suspendare condiționată a urmăririi penale, învinuitul a respectat condițiile stabilite de către procuror, procurorul, prin ordonanța sa, dispune liberarea persoanei de răspundere penală.

(3) În cazul în care învinuitul nu a respectat condițiile stabilite de procuror acesta din urmă trimite cauza în judecată cu rechizitoriu în ordinea generală.

[Art.512 modificat prin LP292-XVI din 21.12.07, MO28-29/08.02.08 art.82]

Capitolul V
PROCEDURA DE URMĂRIRE ŞI JUDECARE A UNOR INFRACȚIUNI FLAGRANTE

Articolul 513. Infracțiunea flagrantă

(1) Se consideră flagrantă infracțiunea descoperită în momentul săvîrşirii ei.

(2) Este, de asemenea, flagrantă şi infracțiunea al cărei făptuitor, imediat după săvîrşire, este urmărit de victimă, de martori oculari sau de alte persoane ori este surprins aproape de locul comiterii infracțiunii cu arme, instrumente sau orice alte obiecte care ar da temei de a-l presupune participant la infracțiune.

Articolul 514. Cazuri de aplicare

(1) Procedura prevăzută de prezentul capitol, completată cu dispozițiile generale din prezentul cod, se aplică în cazuri de infracțiuni flagrante uşoare, mai puțin grave sau grave.

(2) Procedura prevăzută de prezentul articol nu se aplică în cazul infracțiunilor săvîrşite de minori, precum şi în cazul concursului de infracțiuni, dacă una sau mai multe infracțiuni săvîrşite de aceeaşi persoană nu sînt flagrante.

Articolul 515. Constatarea infracțiunii

(1) În cazul infracțiunii flagrante, organul de urmărire penală întocmeşte un proces-verbal în care consemnează cele constatate privitor la fapta săvîrşită, declarațiile bănuitului, dacă acesta acceptă să le facă, şi declarațiile celorlalte persoane audiate. După caz, pot fi administrate şi alte probe care se consemnează în procesul-verbal.

(2) Procesul-verbal se întocmeşte şi se aduce la cunoştință persoanelor audiate, conform dispozițiilor art.260 şi 261, şi împreună cu celelalte materiale se prezintă procurorului imediat, dar nu mai tîrziu de 24 ore de la momentul întocmirii.

[Art.515 al.(2) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 516. Verificarea materialelor de urmărire penală

(1) Procurorul, primind materialul de urmărire penală, verifică corespunderea acestuia prevederilor legale şi, dacă sînt probe suficiente, pune făptuitorul sub învinuire, conform dispozițiilor art.281 şi 282, fără întocmirea rechizitoriului, dispunînd trimiterea cauzei în judecată.

(2) În cazul în care procurorul consideră că nu sînt suficiente probe de a pune persoana sub învinuire, el dispune continuarea urmăririi penale, cu indicarea acțiunilor care urmează să fie efectuate, şi fixează termene reduse necesare pentru aceasta, care nu vor depăşi 10 zile, cu excepția cazurilor în care efectuarea actelor de urmărire penală necesită un termen de executare mai mare

(3) Dacă procurorul a dispus continuarea urmăririi penale şi făptuitorul este reținut, procurorul decide şi asupra aplicării măsurii preventive în condițiile prezentului cod.

[Art.516 modificat prin LP292-XVI din 21.12.07, MO28-29/08.02.08 art.82]

Articolul 517. Judecarea cauzei privind infracțiunile flagrante

(1) Punerea pe rol a cauzelor privind infracțiunile flagrante se va efectua în termen de 5 zile de la data primirii dosarului. Prezența inculpatului, a apărătorului acestuia, a părții vătămate şi a martorilor în şedința de judecată este asigurată de către procuror.

(2) Judecarea cauzei se efectuează în ordinea generală prevăzută de prezentul cod, iar dacă este încheiat acord de recunoaştere a vinovăției, se aplică procedura respectivă. Dacă, în şedința de judecată, părțile solicită un termen pentru a pregăti apărarea sau pentru a prezenta probe suplimentare conform dispozițiilor art.327, acest termen nu va depăşi 10 zile.

(3) În cazul în care cauza a fost trimisă în judecată împreună cu persoana reținută în privința căreia nu a fost aplicată măsura preventivă, instanța care va judeca cauza, la demersul procurorului, va decide şi asupra măsurii preventive, după caz.

[Art.517 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 518. Hotărîrea instanței

(1) În cazul judecării cauzei cu infracțiune flagrantă, instanța adoptă hotărîrea în ziua în care s-au încheiat cercetările judecătoreşti sau cel tîrziu în următoarele 3 zile.

(2) Hotărîrea va fi redactată în 24 de ore.

Articolul 519. Apelul şi recursul

Apelul sau, după caz, recursul împotriva hotărîrilor judecătoreşti, adoptate în cauzele cu infracțiuni flagrante, poate fi declarat şi se judecă în ordinea generală prevăzută de prezentul cod.

[Art.519 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Capitolul VI
PROCEDURA PRIVIND URMĂRIREA PENALĂ ŞI JUDECAREA CAUZELOR PRIVIND INFRACȚIUNILE SĂVÎRŞITE DE PERSOANE JURIDICE

Articolul 520. Dispoziții generale

Urmărirea penală şi judecarea cauzelor privind infracțiunile săvîrşite de persoane juridice se efectuează potrivit procedurii obişnuite, cu derogările şi completările prevăzute în prezentul capitol.

Articolul 521. Urmărirea penală împotriva persoanei juridice

(1) Urmărirea penală în cazul tragerii la răspundere penală a persoanei juridice se efectuează cu participarea reprezentantului legal al acesteia.

(2) În cazul în care urmărirea penală pornită împotriva persoanei juridice se efectuează pentru aceeaşi faptă sau pentru fapte conexe şi în privința reprezentantului ei legal, organul de urmărire penală desemnează un reprezentant al persoanei juridice pentru a o reprezenta în calitate de învinuit.

(3) Reprezentantul legal sau, după caz, reprezentantul desemnat al persoanei juridice o reprezintă pe aceasta la efectuarea acțiunilor procesuale prevăzute de prezentul cod.

(4) Împotriva reprezentantului legal sau, după caz, a reprezentantului desemnat al persoanei juridice față de care se efectuează urmărirea penală se pot lua, în această calitate, numai măsuri de constrîngere aplicabile martorului.

Articolul 522. Competența teritorială

(1) În cazul săvîrşirii infracțiunilor de către persoane juridice, competența teritorială este determinată de:

1) locul unde a fost săvîrşită infracțiunea;

2) locul unde a fost depistat făptuitorul;

3) locul unde domiciliază făptuitorul persoană fizică;

4) locul unde îşi are sediul persoana juridică;

5) locul unde domiciliază victima sau unde aceasta îşi are sediul.

(2) La judecarea cauzei privind infracțiunile săvîrşite de persoane juridice se aplică în mod corespunzător prevederile art.40 şi 42.

Articolul 523. Controlul judiciar asupra persoanei juridice

(1) Pentru asigurarea unei bune desfăşurări a procesului penal, la demersul procurorului, judecătorul de instrucție sau, după caz, instanța de judecată, dacă consideră necesar, poate dispune punerea persoanei juridice sub control judiciar.

(2) La dispunerea măsurii prevăzute la alin.(1), persoana juridică poate fi impusă să respecte una sau mai multe din următoarele obligații:

1) depunerea unei cauțiuni, fixate de judecătorul de instrucție sau de instanță, al cărei cuantum nu poate fi mai mic de 1000 de unități convenționale;

2) interdicția de a exercita anumite activități, dacă infracțiunea a fost comisă în exercitarea sau în legătură cu exercitarea acestor activități;

3) interdicția de a emite anumite cecuri ori de a folosi cărți de plată.

(3) încheierea judecătorului de instrucție sau, după caz, a instanței de judecată privitor la punerea persoanei juridice sub control judiciar poate fi atacată în termenul şi modul prevăzut în art.308-311.

Capitolul VII
PROCEDURA DE REPARARE A PREJUDICIULUI CAUZAT PRIN ACȚIUNILE ILICITE ALE ORGANELOR DE URMĂRIRE PENALĂ ŞI ALE INSTANȚELOR JUDECĂTOREŞTI

Articolul 524. Dispoziții generale

Persoanele cărora, în cursul procesului penal, prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală sau ale instanțelor judecătoreşti, li s-a cauzat un prejudiciu material sau moral au dreptul la despăgubire echitabilă în conformitate cu prevederile legislației cu privire la modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală şi ale instanțelor judecătoreşti.

Articolul 525. Acțiunea pentru repararea prejudiciului

(1) Acțiunea pentru repararea prejudiciului poate fi inițiată în termen de un an de la data devenirii definitive sau, după caz, irevocabile a hotărîrii judecătoreşti sau a ordonanței organului de urmărire penală, prin care a fost constatat caracterul ilicit al acțiunii procesuale respective, al urmăririi penale sau al condamnării, care au dus la prejudiciu.

(2) Acțiunea pentru repararea prejudiciului poate fi inițiată în instanța judecătorească în a cărei rază teritorială domiciliază persoana căreia i-a fost cauzat prejudiciul sau, după caz, succesorii ei, în ordinea procedurii civile, chemînd în judecată statul, care este reprezentat de către Ministerul Finanțelor.

(3) Acțiunea pentru repararea prejudiciului este scutită de plata taxei de stat.

Capitolul VIII
PROCEDURA DE RESTABILIRE A DOCUMENTELOR JUDICIARE DISPĂRUTE

Articolul 526. Constatarea dispariției documentelor judiciare

(1) În cazul dispariției unui dosar penal sau a unor documente din dosarul penal, organul de urmărire penală sau preşedintele instanței judecătoreşti la care se afla dosarul în cauză întocmeşte un proces-verbal prin care constată dispariția, circumstanțele dispariției şi arată măsurile care s-au luat pentru găsirea lor.

(2) Pe baza procesului-verbal de constatare a dispariției dosarului penal sau documentelor din dosar se procedează la înlocuirea sau restabilirea dosarului ori documentului dispărut.

(3) Prin dispariția dosarului penal sau a documentelor din dosar se înțelege pierderea, distrugerea, deteriorarea sau sustragerea lor.

Articolul 527. Obiectul procedurii de restabilire a dosarului penal dispărut sau a documentelor dispărute din dosar

(1) În cazul necesității restabilirii dosarului penal dispărut sau a documentelor din dosar dispărute, dacă acestea nu pot fi restabilite conform procedurii obişnuite, procurorul, prin ordonanță, sau instanța de judecată, prin încheiere, dispune înlocuirea sau restabilirea dosarului ori a documentelor dispărute.

(2) Competența de a dispune înlocuirea sau restabilirea dosarului sau a documentelor din dosar dispărute revine procurorului sau, după caz, instanței în procedura căreia se află cauza respectivă, iar în cazul dispariției într-o cauză soluționată definitiv – instanței la care dosarul se păstrează în arhivă.

(3) Încheierea instanței se adoptă fără citarea părților, cu excepția cazului în care instanța consideră necesară chemarea acestora. Încheierea nu este supusă căilor ordinare de atac.

Articolul 528. Efectuarea procedurii de restabilire a dosarului penal sau a documentelor din dosar dispărute

(1) Înlocuirea sau restabilirea dosarului penal sau a documentelor din dosar dispărute se efectuează de către organul de urmărire penală sau, după caz, de către instanța de judecată care a dispus restabilirea sau înlocuirea.

(2) În cazul în care dispariția a fost constatată de către un alt organ de urmărire penală sau de o altă instanță de judecată decît cele care au dispus restabilirea sau înlocuirea, organul de urmărire penală sau instanța de judecată care a constatat dispariția trimite organului de urmărire penală competent sau instanței competente toate materialele necesare pentru înlocuirea ori restabilirea dosarului sau a documentelor dispărute.

Articolul 529. Înlocuirea documentului dispărut

(1) Înlocuirea documentului dispărut are loc în cazul în care există copii oficiale ale acestui document. Organul de urmărire penală sau instanța iau măsuri pentru obținerea copiei respective.

(2) Copia obținută înlocuieşte originalul documentului pînă la găsirea acestuia.

(3) Persoanei care a predat copia oficială i se înmînează o copie certificată a acesteia.

Articolul 530. Restabilirea documentelor dispărute

(1) Dacă nu există o copie oficială de pe documentul dispărut, se procedează la restabilirea acestuia. Restabilirea unui dosar penal se face prin restabilirea documentelor pe care le conținea acesta.

(2) La restabilirea dosarului pot fi utilizate orice mijloace de probă.

(3) În cazul în care pentru restabilirea dosarului este necesar a utiliza mijloace de probă pe care instanța nu le poate administra, ea cere de la procuror efectuarea măsurilor necesare pentru restabilirea dosarului.

(4) Rezultatul restabilirii dosarului sau a documentului dispărut se constată prin ordonanța procurorului sau prin încheierea instanței respective, după caz, cu citarea părților.

(5) Hotărîrea de restabilire poate fi atacată cu recurs.

Capitolul IX
ASISTENȚA JURIDICĂ INTERNAȚIONALĂ ÎN MATERIE PENALĂ

Secțiunea 1
Dispoziții generale privind asistența juridică internațională în materie penală

[Denumirea secțiunii 1 în redacția LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]

Articolul 531. Reglementarea juridică a asistenței juridice internaționale

(1) Raporturile cu țările străine sau curțile internaționale referitoare la asistența juridică în materie penală sînt reglementate de prezentul capitol şi de prevederile Legii cu privire la asistența juridică internațională în materie penală. Dispozițiile tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte şi alte obligații internaționale ale Republicii Moldova vor avea prioritate în raport cu dispozițiile prezentului capitol.
[Art.531 al.(1) modificat prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
(2) În cazul în care Republica Moldova este parte la mai multe acte internaționale de asistență juridică la care este parte şi statul de la care se solicită asistența juridică sau statul care o solicită şi între normele acestor acte apar divergențe sau incompatibilități, se aplică prevederile tratatului care asigură o protecție mai benefică a drepturilor şi libertăților omului.
(3) Ministerul Justiției poate decide neexecutarea unei hotărîri judecătoreşti privind admiterea acordării asistenței juridice internaționale în cazul cînd interesele naționale fundamentale sînt în discuție. Această atribuție se exercită întru respectarea drepturilor justițiabililor la executarea hotărîrilor pronunțate în favoarea lor.
[Art.531 al.(3) modificat prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
[Art.531 al.(3) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 532. Modul de transmitere a cererilor de asistență juridică
Cererile privitoare la asistența juridică internațională în materie penală se fac prin intermediul Ministerului Justiției sau al Procuraturii Generale direct şi/sau prin intermediul Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Moldova, cu excepția cazurilor cînd, pe bază de reciprocitate, se prevede o altă modalitate de adresare.
[Art.532 modificat prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]

Articolul 533. Volumul asistenței juridice
(1) Asistența juridică internațională poate fi solicitată sau acordată în executarea unor activități procesuale prevăzute de legislația de procedură penală a Republicii Moldova şi a statului străin respectiv, în special:
1) comunicarea actelor de procedură sau a hotărîrilor judiciare persoanelor fizice sau juridice care se află peste hotarele țării;
[Art.533 pct.(1) modificat prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
2) audierea persoanelor în calitate de martor, bănuit, învinuit, inculpat, parte civilmente responsabilă;
3) efectuarea cercetării la fața locului, a percheziției, ridicarea de obiecte şi documente şi transmiterea lor peste hotare, sechestrarea, confruntarea, prezentarea spre recunoaştere, identificarea abonaților telefonici, interceptarea comunicărilor, efectuarea expertizelor, confiscarea bunurilor provenite din săvîrşirea infracțiunilor şi alte acțiuni de urmărire penală prevăzute de prezentul cod;
4) citarea martorilor, experților sau a persoanelor urmărite de către organele de urmărire penală

sau de către instanța de judecată;
5) preluarea urmăririi penale la cererea unui stat străin;
[Art.533 pct.(2-5) în redacția LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
6) căutarea şi extrădarea persoanelor care au comis infracțiuni sau pentru a executa pedeapsă privativă de libertate;
7) recunoaşterea şi executarea sentințelor străine;
8) transferarea persoanelor condamnate;
81) comunicarea cazierului judiciar;
[Art.533 pct.(81) introdus prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
9) alte acțiuni care nu contravin prezentului cod.
(2) Nu constituie obiect al asistenței juridice internaționale luarea măsurilor preventive.

Articolul 534. Refuzul la asistență juridică internațională
(1) Asistența juridică internațională poate fi refuzată dacă:
1) cererea se referă la infracțiuni considerate în Republica Moldova ca infracțiuni politice sau infracțiuni conexe cu astfel de infracțiuni. Refuzul nu se admite în cazul în care persoana este bănuită, învinuită sau a fost condamnată pentru săvîrşirea unor fapte prevăzute de art.5-8 din Statutul de la Roma al Curții Internaționale Penale;
2) cererea se referă la o faptă ce constituie exclusiv o încălcare a disciplinei militare;
3) organul de urmărire penală sau instanța judecătorească solicitate pentru acordarea asistenței juridice consideră că executarea acesteia este de natură să aducă atingere suveranității, securității sau ordinii publice a statului;
4) există motive întemeiate de a crede că bănuitul este urmărit sau pedepsit penal pe motive de rasă, religie, cetățenie, asociere la un anumit grup sau pentru împărtăşirea unor convingeri politice, sau dacă situația lui se va agrava şi mai mult pentru unul dintre motivele enumerate;
5) este dovedit faptul că în statul solicitant persoana nu va avea acces la un proces echitabil;
6) fapta respectivă se pedepseşte cu moartea conform legislației statului solicitant, iar statul solicitant nu oferă nici o garanție în vederea neaplicării sau neexecutării pedepsei capitale;
7) potrivit Codului penal al Republicii Moldova, fapta sau faptele invocate în cerere nu constituie infracțiune;
8) în conformitate cu legislația națională, persoana nu poate fi trasă la răspundere penală.
(2) Orice refuz privind acordarea asistenței juridice internaționale va fi motivat.
[Art.534 al.(2) în redacția LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
[Art.534 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 535. Cheltuielile legate de acordarea asistenței juridice
Cheltuielile legate de acordarea asistenței juridice le suportă partea solicitantă pe teritoriul țării sale dacă nu este stabilit un alt mod de acoperire a cheltuielilor în condiții de reciprocitate sau prin tratat internațional.

Secțiunea 11
Cererea de comisie rogatorie

[Secțiunea 11 introdusă prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]

Articolul 536. Adresare prin comisie rogatorie
(1) Organul de urmărire penală sau instanța de judecată, în cazul în care consideră necesară efectuarea unei acțiuni procesuale pe teritoriul unui stat străin, se adresează prin comisie rogatorie organului de urmărire penală sau instanței de judecată din statul respectiv, sau către o instanță penală internațională conform tratatului internațional la care Republica Moldova este parte sau pe cale diplomatică, în condiții de reciprocitate.
[Art.536 al.(1) modificat prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]

(2) Condiţiile de reciprocitate se confirmă într-o scrisoare, prin care ministrul justiţiei sau Procurorul General se obligă să acorde, în numele Republicii Moldova, asistenţă juridică statului străin sau instanţei penale internaţionale la efectuarea unor acţiuni procesuale, cu garantarea drepturilor procesuale, prevăzute de legea naţională, ale persoanei în privinţa căreia se efectuează asistenţa.
(3) Comisia rogatorie în Republica Moldova se înaintează de către organul de urmărire penală Procurorului General, iar de către instanţa de judecată – ministrului justiţiei pentru transmitere spre executare statului respectiv.
(4) Cererea de comisie rogatorie şi actele anexate se întocmesc în limba de stat şi se traduc în limba statului solicitat sau într-o altă limbă, potrivit prevederilor sau rezervelor la tratatul internaţional aplicabil.
[Art.536 al.(4) în redacţia LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]

Articolul 537. Conţinutul şi forma cererii de comisie rogatorie
(1) Cererea de comisie rogatorie se face în scris şi trebuie să cuprindă:
1) denumirea organului care se adresează cu cerere;
2) denumirea şi adresa, dacă este cunoscută, a instituţiei căreia se trimite cererea;
3) tratatul internaţional sau acordul de reciprocitate în baza căruia se solicită asistenţa;
4) indicarea cauzei penale în care se solicită acordarea asistenţei juridice, informaţie despre împrejurările de fapt în care s-au comis acţiunile şi încadrarea juridică a lor, textul articolului respectiv din Codul penal al Republicii Moldova şi date privitor la prejudiciul cauzat de infracţiunea respectivă;
5) datele referitoare la persoanele în privinţa cărora se solicită comisia rogatorie, inclusiv despre calitatea lor procesuală, data şi locul naşterii lor, cetăţenia, domiciliul, ocupaţia, pentru persoanele juridice - denumirea şi sediul lor, precum şi numele, prenumele şi adresele reprezentanţilor acestor persoane cînd este cazul;
6) obiectul cererii şi datele necesare pentru îndeplinirea ei, cu expunerea circumstanţelor care vor fi constatate, lista documentelor, corpurilor delicte şi a altor probe solicitate, circumstanţele în legătură cu care urmează să se administreze proba, precum şi întrebările care trebuie să fie puse persoanelor care urmează să fie audiate.
7) data la care se aşteaptă răspuns la cerere şi, după caz, solicitarea de a permite ca, la executarea acţiunilor procesuale respective, să asiste reprezentantul organului de urmărire penală al Republicii Moldova.
(11) La cererea de comisie rogatorie se anexează actele procesuale necesare pentru efectuarea acţiunilor de urmărire penală, întocmite în conformitate cu prevederile prezentului cod.
[Art.537 al.(11) introdus prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
(2) Cererea de comisie rogatorie şi documentele anexate se semnează şi se autentifică cu ştampila oficială a instituţiei competente solicitante.
[Art.537 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 538. Valabilitatea actului procedural
Actul procedural întocmit în ţară străină în conformitate cu prevederile legii acelei ţări este valabil în faţa organelor de urmărire penală şi a instanţelor judecătoreşti din Republica Moldova.
[Art.536 modificat prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
Articolul 539. Citarea martorilor, experţilor sau a
persoanelor urmărite aflate peste
hotarele Republicii Moldova
[Art.539 titlul în redacţia LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
(1) Martorul, expertul sau persoana urmărită, în cazul în care nu este dată în căutare, aflaţi peste hotarele Republicii Moldova, pot fi citaţi de către organul de urmărire penală pentru executarea

anumitor acțiuni procesuale pe teritoriul Republicii Moldova. În acest caz, citația nu poate conține somații de aducere forțată în fața organului de drept.
[Art.539 al.(1) în redacția LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
(2) Citarea martorului sau expertului se efectuează în condițiile prevăzute în art.536 alin.(3) şi (4).
(3) Acțiunile procesuale cu participarea persoanelor citate în condițiile prezentului articol se efectuează în condițiile prezentului cod.
(4) Martorul, expertul sau persoana urmărită, indiferent de cetățenia lor, care s-au prezentat în fața organului care i-a solicitat în urma unei citații în condițiile prezentului articol nu pot fi nici urmăriți, nici deținuți, nici supuşi vreunei alte limitări a libertății lor individuale pe teritoriul Republicii Moldova pentru fapte sau condamnări anterioare trecerii frontierei de stat a Republicii Moldova.
[Art.539 al.(4) în redacția LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
(5) Imunitatea prevăzută la alin.(4) încetează în cazul în care persoana citată nu a părăsit teritoriul Republicii Moldova în termen de 15 zile de la data la care organul respectiv a chemat-o şi i-a comunicat că prezența ei nu mai este necesară sau a revenit ulterior în Republica Moldova. În acest termen nu se include timpul în care persoana citată nu a putut părăsi teritoriul Republicii Moldova din motive independente de voința sa.
[Art.539 al.(5) în redacția LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
(6) Citarea persoanei deținute pe teritoriul unui stat străin se efectuează conform prevederilor prezentului articol, cu condiția că persoana temporar transferată pe teritoriul Republicii Moldova de către organul respectiv al țării străine pentru efectuarea acțiunilor indicate în cererea de transferare va fi întoarsă în termenul arătat în cerere. Condițiile de transferare sau refuzul transferării se reglementează de tratatele internaționale la care Republica Moldova şi țara solicitată sînt parte sau în temeiul obligațiilor scrise în condiții de reciprocitate.
(7) Martorul sau expertul citat este în drept să ceară compensarea cheltuielilor pentru transport, cazare şi diurnă, suportate în legătură cu lipsa motivată de la serviciu.
(8) Martorul audiat conform prevederilor prezentului articol beneficiază, după caz, de protecție, în condițiile legii.
[Art.539 al.(7-8) introduse prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]

Articolul 540. Executarea în Republica Moldova a comisiei
rogatorii cerute de organele din străinătate
(1) Organul de urmărire penală sau instanța judecătorească execută comisii rogatorii cerute de organele respective din străinătate în temeiul tratatelor internaționale la care Republica Moldova şi țara solicitantă sînt parte sau în condiții de reciprocitate confirmate potrivit prevederilor art.536 alin.(2).
(2) Cererea pentru executarea comisiei rogatorii se trimite de către Procuratura Generală organului de urmărire penală sau, după caz, de către Ministerul Justiției instanței judecătoreşti de la locul unde urmează să fie efectuată acțiunea procesuală solicitată.
[Art.540 al.(2) modificat prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
[Art.540 al.(3) exclus prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
(4) La executarea comisiei rogatorii se aplică prevederile prezentului cod, însă, la demersul părții solicitante, poate să se aplice o procedură specială prevăzută de legislația țării străine, în conformitate cu tratatul internațional respectiv sau în condiții de reciprocitate, dacă aceasta nu contravine legislației naționale şi obligațiilor internaționale ale Republicii Moldova.
(5) La executarea comisiei rogatorii pot asista reprezentanți ai statului străin sau ai instanței internaționale dacă aceasta este prevăzut de tratatul internațional respectiv sau de o obligație scrisă în condiții de reciprocitate. În asemenea caz, la cererea părții solicitante, organul căruia îi revine executarea comisiei rogatorii informează partea solicitantă despre timpul, locul şi

termenul executării comisiei rogatorii cu scopul ca partea interesată să poată asista.
(6) Dacă adresa persoanei în privința căreia se solicită executarea comisiei rogatorii este indicată greşit, organul căruia îi revine executarea ia măsurile respective în scopul stabilirii adresei. În cazul în care stabilirea adresei nu este posibilă, despre aceasta se anunță partea solicitantă.
(7) În cazul în care cererea de comisie rogatorie nu poate fi executată, documentele primite se restituie părții solicitante prin intermediul instituțiilor de la care le-a primit, cu indicarea motivelor care au împiedicat executarea. Cererea de comisie rogatorie şi documentele anexate se restituie şi în cazurile de refuz în temeiurile prevăzute în art.534.

Articolul 5401. Percheziția, ridicarea, remiterea de
obiecte sau documente, sechestrul
şi confiscarea

Comisiile rogatorii prin care se solicită efectuarea percheziției, ridicarea sau remiterea de obiecte ori documente, precum şi punerea sub sechestru sau confiscarea sînt executate în conformitate cu legislația Republicii Moldova.
[Art.5401 introdus prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]

Secțiunea a 2-a
Extrădarea

Articolul 541. Condițiile generale pentru extrădare
[Art.541 titlul în redacția LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
(1) Republica Moldova se poate adresa unui stat străin cu cerere de extrădare a persoanei în privința căreia se efectuează urmărirea penală în legătură cu infracțiunile pentru care legea penală prevede o pedeapsă maximă de cel puțin un an de închisoare ori o altă pedeapsă mai aspră sau în privința căreia a fost adoptată o sentință de condamnare la pedeapsa închisorii pe o durată de cel puțin 6 luni în cazul extrădării pentru executare, dacă tratatele internaționale nu prevăd altfel.
(2) Cererea de extrădare se face în temeiul tratatului internațional la care sînt parte Republica Moldova şi statul solicitat sau în temeiul obligațiilor scrise în condiții de reciprocitate.
3) Dacă persoana a cărei extrădare se cere este urmărită penal, autoritatea competentă să examineze toate materialele necesare şi să înainteze cererea de extrădare este Procuratura Generală. Dacă persoana a cărei extrădare se cere este condamnată, autoritatea competentă este Ministerul Justiției. Cererea de extrădare se transmite direct organului competent al statului solicitat sau pe cale diplomatică, dacă aceasta o prevede tratatul internațional.
(4) Extrădarea poate avea loc numai dacă, ca urmare a comiterii infracțiunii, se prezintă mandatul de arest ori un document cu forță juridică similară sau decizia autorității competente a statului solicitant, care este executorie şi prin care se ordonă plasarea în detenție a persoanei solicitate, precum şi descrierea legilor aplicabile.
[Art.541 al.(3-4) în redacția LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
[Art.541 al.(5) exclus prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]

Articolul 542. Cererea de extrădare şi actele anexe
(1) Cererea de extrădare se întocmeşte în limba de stat şi se traduce în limba statului solicitat sau într-o altă limbă, potrivit prevederilor sau rezervelor la tratatul internațional aplicabil.
(2) Cererea de extrădare trebuie să conțină:
a) denumirea şi adresa instituției solicitante;
b) denumirea şi adresa instituției solicitate;
c) tratatul internațional sau acordul de reciprocitate în baza căruia se solicită extrădarea;
d) numele, prenumele şi patronimicul persoanei a cărei extrădare se cere, informații privind data, locul naşterii, cetățenia şi locul de domiciliu;
e) descrierea faptelor imputate persoanei, indicarea locului şi datei săvîrşirii acestora, calificarea

lor juridică, informaţii privind prejudiciul material cauzat;
f) locul deţinerii persoanei în statul solicitat.
(3) La cererea de extrădare se anexează următoarele acte în copii legalizate cu semnătură şi ştampila organului de urmărire penală, însoţite de traducerea lor conform prevederilor alin.(1):
a) ordonanţa de punere sub învinuire sau sentinţa cu expunerea tuturor faptelor pentru care se cere extrădarea, data şi locul comiterii infracţiunii, calificarea juridică;
b) mandatul de arest sau, după caz, încheierea instanţei de aplicare a măsurii preventive;
c) descrierea legilor aplicabile;
d) buletinul de identitate al persoanei sau fişa personală, sau orice alt act care îi stabileşte identitatea şi cetăţenia.
(4) Suplimentar, la cererea de extrădare a persoanei condamnate se anexează date cu privire la partea neexecutată din pedeapsă.
(5) La cererea organului abilitat al statului solicitat, Procuratura Generală transmite orice informaţii suplimentare care ar putea servi drept probe în confirmarea acuzării aduse persoanei a cărei extrădare se cere.
[Art.542 în redacţia LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
Articolul 543. Regula specialităţii
(1) Persoana care a fost extrădată de un stat străin nu poate fi trasă la răspundere penală şi condamnată, supusă executării pedepsei, precum şi transmisă unui stat terţ spre pedepsire, pentru infracţiunea săvîrşită de ea pînă la extrădare, pentru care ea nu a fost extrădată, dacă în privinţa acestei cauze lipseşte consimţământul statului străin care a extrădat-o.
[Art.543 al.(1) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
(2) Extrădarea se acordă numai dacă se garantează următoarele:
1) persoana nu va fi pedepsită în statul solicitant fără consimţământul Republicii Moldova pentru un motiv apărut anterior predării sale, cu excepţia infracţiunii pentru care se acordă extrădarea, şi libertatea ei personală nu va fi limitată, iar ea nu va fi persecutată prin intermediul măsurilor ce pot fi luate şi în absenţa ei;
2) persoana nu va fi predată, transferată sau deportată într-un stat terţ fără consimţământul Republicii Moldova; precum şi
3) persoana va putea părăsi teritoriul statului solicitant după încheierea procedurii pentru care a fost acordată extrădarea ei.
(3) Statul solicitant poate renunţa la respectarea regulii specialităţii numai dacă:
1) Republica Moldova şi-a dat acordul de a efectua urmărirea penală sau de a pune în executare o sentinţă ori o altă sancţiune în privinţa unei infracţiuni facultative sau de a preda, transfera sau deporta într-un alt stat;
2) persoana nu a părăsit teritoriul statului solicitant timp de 45 de zile de la încheierea procedurii pentru care a fost acordată extrădarea ei, deşi a avut posibilitatea şi dreptul să o facă;
3) persoana, după părăsirea teritoriului statului solicitant, s-a reîntors sau a fost trimisă înapoi de către un stat terţ;
4) se acordă extrădarea simplificată.
(4) Prevederile prezentului articol nu se aplică pentru cazurile săvîrşirii infracţiunii de persoana extrădată după extrădarea ei.

Articolul 544. Executarea cererii de extrădare a persoanelor
care se află pe teritoriul Republici Moldova
(1) Cetăţeanul străin sau apatridul care este urmărit penal sau care a fost condamnat într-un stat străin pentru săvîrşirea unei fapte pasibile de pedeapsă în acel stat poate fi extrădat acestui stat străin la cererea autorităţilor competente, în scopul urmăririi sau executării sentinţei pronunţate pentru fapta comisă sau pronunţării unei noi sentinţe.
(2) Cetăţeanul străin sau apatridul care a fost condamnat într-un stat străin pentru comiterea unei

fapte pasibile de pedeapsă în acel stat poate fi extrădat statului străin, care a preluat executarea, la cererea autorităților competente ale statului, în scopul executării sentinței pronunțate pentru fapta comisă sau pentru pronunțarea unei noi sentințe.
(3) Extrădarea în scopul urmăririi penale se acordă numai dacă fapta este pasibilă de pedeapsă conform legislației Republicii Moldova şi pedeapsa maximă este de cel puțin un an de închisoare sau dacă, după o inversare similară a lucrurilor, fapta ar fi, potrivit legislației Republicii Moldova, pasibilă de o asemenea pedeapsă.
(4) Extrădarea în scopul executării sentinței se acordă numai dacă ar fi permisă extrădarea în condițiile alin.(3) şi dacă urmează a fi executată o pedeapsă privativă de libertate. Extrădarea urmează a fi acordată în cazul în care termenul de detenție care urmează a fi executat sau cumulul termenelor de detenție care urmează a fi executate este de cel puțin 6 luni, dacă tratatul internațional nu prevede altfel.
(5) Dacă extrădarea unei persoane este cerută în concurs de către mai multe state, fie pentru aceeaşi faptă, fie pentru fapte diferite, Republica Moldova va decide extrădarea ținînd cont de toate circumstanțele, inclusiv de gravitatea şi locul săvîrşirii infracțiunilor, de datele respective din cereri, de cetățenia persoanei solicitate şi de posibilitatea unei extrădări ulterioare altui stat.
(6) Dacă Procurorul General sau, după caz, ministrul justiției consideră că persoana solicitată de statul străin sau instanța internațională nu poate fi extrădată, refuză extrădarea prin hotărîre motivată, iar în cazul în care consideră că persoana poate fi extrădată, el face un demers în judecătoria în raza teritorială a căreia se află Ministerul Justiției, la care se anexează cererea şi documentele statului solicitant.
7) Demersul de extrădare se soluționează de către judecătorul de instrucție din cadrul judecătoriei aflate în raza teritorială a Ministerului Justiției, cu participarea procurorului, a reprezentantului Ministerului Justiției (în cazul extrădării persoanelor condamnate), a persoanei a cărei extrădare se cere şi a apărătorului acesteia ales sau numit în conformitate cu Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat. Demersul de extrădare a persoanei arestate se soluționează de urgență. Examinarea demersului de extrădare se face în modul prevăzut de lege. Instanța de judecată nu este competentă să se pronunțe asupra temeiniciei urmăririi sau condamnării pentru care autoritatea străină cere extrădarea.
[Art.544 al.(7) modificat prin LP89-XVI din 24.04.08, MO99-101/06.06.08 art.366, în vigoare 01.07.08]
[Art.544 al.(7) în redacția LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
(8) În cazul în care constată că sînt îndeplinite condițiile pentru extrădare, instanța de judecată admite, printr-o hotărîre, cererea de extrădare, dispunînd totodată menținerea stării de arest preventiv pînă la predarea persoanei extrădabile. Dacă instanța constată că nu sînt îndeplinite condițiile pentru extrădare, respinge cererea şi dispune punerea în libertate a persoanei a cărei extrădare se cere. Hotărîrea se redactează în cel mult 24 de ore de la pronunțare şi este transmisă Procuraturii Generale sau Ministerului Justiției.
(9) Hotărîrea judecătorească asupra extrădării poate fi atacată cu recurs de către procuror, precum şi de către persoana extrădată sau avocatul ei, în termen de 10 zile de la pronunțare, la Curtea de Apel Chişinău. Recursul se judecă conform prevederilor secțiunii a 2-a din capitolul IV titlul II partea specială a prezentului cod. Hotărîrea judecătorului de instrucție, devenită definitivă, se expediază Procuraturii Generale şi Ministerului Justiției pentru executare sau pentru informarea statului solicitant.
[Art.544 al.(8-9) introduse prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]

Articolul 545. Procedura simplificată de extrădare
(1) La cererea autorității competente a statului străin de a extrăda persoana sau de a o aresta provizoriu în scopul extrădării, poate fi acordată extrădarea cetățeanului străin sau a apatridului în privința căruia a fost eliberat un mandat de arestare pentru extrădare, fără a urma procedura

formală de extrădare, dacă persoana consimte la o asemenea extrădare simplificată, iar consimțământul ei este confirmat de către instanța de judecată. În cazul în care persoana arestată consimte la extrădarea sa conform procedurii simplificate, prezentarea unei cereri oficiale de extrădare şi a actelor indicate la art.542 din prezentul cod nu este necesară.
[Art.545 al.(1) modificat prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
(2) Cerințele expuse în art.543 nu trebuie invocate dacă cetățeanul străin sau apatridul, după ce i-au fost aduse la cunoştință drepturile, renunță expres la dreptul său de aplicare a regulii specialității şi acest lucru este confirmat de către instanța de judecată.
(3) Judecătorul de instrucție de la instanța competentă va examina, într-o şedință de judecată cu participarea procurorului, a persoanei a cărei extrădare se cere şi a avocatului ei, datele de identificare a persoanei extrădabile, o va informa despre dreptul ei la o procedură simplificată de extrădare şi despre efectele juridice ale acesteia, apoi va consemna declarația făcută, care va fi semnată de toți participanții la ședință.
[Art.545 al.(3) în redacția LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
(4) Consimțământul dat conform alin.(1) sau (2) nu poate fi revocat odată ce a fost confirmat de către instanța de judecată.
[Art.545 al.(5) exclus prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]

Articolul 546. Refuzul extrădării
(1) Republica Moldova nu-şi extrădează propriii cetățeni şi persoanele cărora le-a acordat dreptul de azil.
(2) Extrădarea va fi, de asemenea, refuzată dacă:
1) infracțiunea a fost săvîrşită pe teritoriul Republicii Moldova;
2) în privința persoanei respective a fost deja pronunțată de către o instanță națională sau o instanță a unui stat terț o hotărîre judecătorească de condamnare, achitare sau încetare a procesului penal pentru infracțiunea pentru care se cere extrădarea, sau o ordonanță a organului de urmărire penală de încetare a procesului ori în privința acestei fapte se efectuează urmărirea penală de către organele naționale;
[Art.546 al.(2) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
3) s-a împlinit termenul de prescripție al tragerii la răspundere penală pentru infracțiunea respectivă, conform legislației naționale, sau a intervenit amnistia;
4) potrivit legii, urmărirea penală poate fi pornită numai la plîngerea prealabilă a victimei, însă o asemenea plîngere lipseşte;
5) infracțiunea pentru care se cere extrădarea persoanei este considerată de legea națională infracțiune politică sau faptă conexă unei asemenea infracțiuni;
6) Procurorul General, ministrul justiției sau instanța care soluționează chestiunea privind extrădarea are motive serioase să creadă că:
a) cererea de extrădare a fost înaintată în scopul de a urmări sau a pedepsi o persoană pentru motive de rasă, religie, sex, naționalitate, origine etnică sau opinii politice;
b) situația acestei persoane riscă să fie agravată pentru unul din motivele menționate la lit.a);
c) în cazul în care persoana va fi extrădată, ea va fi supusă torturii, tratamentului inuman sau degradant sau nu va avea acces la un proces echitabil în țara solicitantă;
7) persoanei cerute i-a fost acordat statut de refugiat sau azil politic;
8) statul care solicită extrădarea nu asigură reciprocitatea în sfera extrădării.
(3) În cazul în care fapta pentru care se cere extrădarea este pedepsită de legea țării solicitante cu pedeapsa capitală, extrădarea persoanei poate fi refuzată dacă partea solicitantă nu va da asigurări, considerate ca suficiente, că pedeapsa capitală nu va fi aplicată persoanei extrădabile aflate sub urmărire penală sau condamnate.
[Art.546 al.(3) modificat prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
(4) În cazul în care Republica Moldova refuză extrădarea, la cererea statului solicitant, se

examinează posibilitatea preluării activității de urmărire penală față de persoana cetățean al Republicii Moldova sau apatrid.
[Art.546 al.(4) în redacția LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
[Art.546 al.4) introdus prin LP235-XVI din 08.11.07, MO188-191/07.12.07 art.732]

Articolul 547. Arestarea persoanei în vederea extrădării
(1) După primirea cererii de extrădare, Procuratura Generală sau, după caz, Ministerul Justiției va lua neîntîrziat măsuri, în condițiile prezentului cod, pentru arestarea preventivă a persoanei a cărei extrădare se cere. Termenul aflării persoanei sub arest preventiv nu poate depăşi 180 de zile din momentul reținerii şi pînă la predarea părții solicitante.
[Art.547 al.(1) modificat prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
(11) Arestul preventiv al persoanei extrădabile poate fi înlocuit printr-o altă măsură preventivă la cererea procurorului sau de către instanța de judecată din oficiu, în conformitate cu legislația procesuală în vigoare, în următoarele cazuri:
a) starea de sănătate a persoanei nu-i permite aflarea în regim de detenție, fapt confirmat printr-un certificat medical;
b) persoana şi familia sa îşi au domiciliul stabil în Republica Moldova şi nu există temeiuri de a considera că aceasta se va eschiva de la procedura de extrădare.
[Art.547 al.(11) introdus prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
(2) ÎÎn caz de urgență, persoana a cărei extrădare se cere poate fi arestată înainte de primirea cererii de extrădare, în baza unui mandat de arestare pe un termen de 18 zile, care poate fi prelungit pînă la 40 de zile, în urma unui demers al Procuraturii Generale sau la cererea statului străin ori a instanței internaționale, dacă solicitarea conține date despre mandatul de arestare ori despre hotărîrea definitivă adoptată în privința acestei persoane şi asigurarea că cererea de extrădare va fi expediată ulterior. În solicitare se va arăta infracțiunea pentru care se va cere extrădarea, data şi locul unde a fost comisă infracțiunea, precum şi, în măsura posibilității, semnele caracteristice ale persoanei căutate. Solicitarea arestării poate fi făcută prin poştă, telegraf, telex, fax sau prin orice alt mijloc care lasă urmă scrisă. Autoritatea solicitantă va fi informată în cel mai scurt timp despre cursul dat solicitării sale.
[Art.547 al.(2) modificat prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
(3) Persoana arestată în condițiile alin.(2) urmează să fie pusă în libertate dacă, în termen de 18 zile de la arestare, instanța care decide asupra admisibilității arestării persoanei nu va primi cererea de extrădare şi documentele respective. Acest termen poate fi prelungit la solicitarea statului străin sau a instanței internaționale, dar în nici un caz nu poate să depăşească 40 de zile de la arestare. Cu toate acestea, punerea în libertate provizorie este oricînd posibilă, cu condiția că în privința persoanei solicitate pot fi luate alte măsuri în vederea evitării sustragerii ei de la urmărire.
(4) Arestarea persoanei în vederea extrădării, prelungirea termenului arestării şi atacarea hotărîrilor corespunzătoare se efectuează în condițiile prezentului cod.
(5) Decizia cu privire la admisibilitatea extrădării trebuie să fie motivată. Procurorului General, persoanei a cărei extrădare se cere şi apărătorului acesteia li se expediază cîte o copie de pe decizia respectivă şi să conțină explicații referitor la modul şi termenul de atac al hotărîrii.
(6) Punerea în libertate a persoanei arestate în condițiile prezentului articol nu împiedică o nouă arestare şi extrădare dacă cererea de extrădare va fi primită ulterior.
[Art.547 modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

Articolul 548. Amînarea extrădării şi extrădarea temporară
[Art.548 titlul modificat prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
(1) Dacă persoana, a cărei extrădare se cere, în Republica Moldova este pusă sub învinuire într-un proces în curs de urmărire penală sau de judecare a cauzei, ori dacă a fost condamnată pentru

o altă infracțiune decît aceea în legătură cu care se cere extrădarea, executarea extrădării poate fi amînată pînă la terminarea procesului penal sau pînă la executarea completă a pedepsei stabilite de instanța națională ori pînă la eliberarea definitivă înainte de expirarea termenului pedepsei.
(2) Dacă amînarea extrădării ar putea atrage împlinirea termenului de prescripție a cauzei penale sau ar putea aduce prejudicii serioase pentru constatarea faptelor, persoana poate fi extrădată temporar, pe baza unei cereri motivate, în condiții ce vor fi determinate de comun acord cu partea solicitantă.
(3) Persoana extrădată temporar urmează să fie retrocedată îndată după efectuarea acțiunilor procesuale pentru care a fost extrădată.

Articolul 549. Predarea persoanei extrădate
(1) În cazul în care extrădarea persoanei este acceptată de către instanța judecătorească, după intrarea în vigoare a hotărîrii acesteia, Procurorul General sau, după caz, ministrul justiției informează statul solicitant sau instanța internațională despre locul şi data predării extrădatului, precum şi asupra duratei detenției executate în legătură cu extrădarea.
(2) Dacă partea solicitantă nu ia în primire persoana extrădată la data fixată pentru predare şi dacă nu s-a solicitat o amînare a extrădării, persoana poate fi pusă în libertate la expirarea termenului de 15 zile de la această dată şi, în orice caz, va fi pusă în libertate la expirarea termenului de 30 de zile, calculat de la data stabilită pentru predare, dacă tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte nu prevăd condiții mai benefice pentru această persoană.
[Art.549 al.(2) modificat prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
(3) Extrădarea persoanei pentru aceeaşi faptă după expirarea termenelor menționate în prezentul articol poate fi refuzată.
(4) În caz de forță majoră care împiedică predarea sau primirea persoanei extrădabile, statul interesat va informa despre aceasta celălalt stat. Ambele state se vor pune de acord asupra unei noi date de predare, conform dispozițiilor prezentului articol.
[Art.549 al.(4) introdus prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
Articolul 5491. Tranzitul
(1) Republica Moldova poate acorda tranzitul unei persoane extrădate pe teritoriul său în cazul în care este vorba despre o infracțiune care ar permite extrădarea conform legislației Republicii Moldova. Nu se acordă tranzitul în cazul în care persoana este cetățean al Republicii Moldova.
(2) Tranzitul este acordat în modul prevăzut la art.545 alin.(1), la cererea statului interesat, la care se anexează cel puțin mandatul de arestare preventivă sau mandatul de executare a pedepsei închisorii care a justificat extrădarea.
(3) Cererea de tranzit este soluționată de către Procuratura Generală sau, după caz, de către Ministerul Justiției.
(4) Decizia Procuraturii Generale sau a Ministerului Justiției este comunicată imediat statului solicitant sau, după caz, Ministerului Afacerilor Interne pentru organizarea supravegherii tranzitului persoanei extrădate.
(5) În cazul tranzitului aerian, atunci cînd nu este prevăzută o aterizare pe teritoriul Republicii Moldova, este suficientă o notificare transmisă de autoritatea competentă a statului solicitant Ministerului Justiției.
(6) Extrădatul în tranzit rămîne în stare de arest preventiv în perioada şederii sale pe teritoriul Republicii Moldova.
Articolul 5492. Solicitarea extrădării de către Republica
Moldova
În cazul în care Republica Moldova solicită extrădarea de la autoritățile competente ale altor state, se aplică, corespunzător, prevederile tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, ale art.541-543, ale art.546 alin.(4) şi ale art.5491 din prezentul cod şi prevederile legislației naționale procesuale.

[Art.5491-5492) introduse prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]

Articolul 550. Transmiterea obiectelor
(1) La cererea părții solicitante, în modul prevăzut de prezentul capitol, pot fi reținute şi transmise, în măsura permisă de legislația națională:
1) obiectele care pot avea importanță ca probe în cauza penală pentru care a fost cerută extrădarea; precum şi
2) venitul care a provenit din infracțiunea pentru care se cere extrădarea şi obiectele care se aflau în posesia persoanei, la momentul arestării, sau au fost descoperite ulterior.
(2) Obiectele şi venitul menționate la alin.(1) pot fi transmise chiar şi în cazul în care extrădarea nu poate avea loc din cauza decesului persoanei sau a sustragerii ei de la judecată.
(3) Dacă obiectele cerute sînt necesare ca probe într-o altă cauză în procesul penal național, transmiterea lor poate fi amînată pînă la terminarea procesului în cauză sau acestea pot fi predate temporar, cu condiția de a fi restituite.
(4) Drepturile asupra acestor obiecte sau valori sînt rezervate Republicii Moldova şi ele vor fi transmise părții solicitante, cu condiția terminării procesului penal cît mai curînd posibil şi fără cheltuieli, fiind apoi restituite.
(5) Obiectele şi alte valori vor fi predate doar în temeiul unei hotărîri judecătoreşti definitive, pronunțate de instanța de judecată competentă.
[Art.550 al.(5) introdus prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]

Secțiunea a 3-a
Transferul persoanelor condamnate

Articolul 551. Temeiuri pentru transferul persoanelor condamnate
(1) Transferul persoanelor condamnate se efectuează în baza tratatului internațional la care Republica Moldova şi statul respectiv sînt părți sau în condiții de reciprocitate stabilite printr-un acord scris între Ministerul Justiției al Republicii Moldova şi instituția respectivă a statului străin.
(2) Temei pentru transferul persoanelor condamnate poate fi:
1) cererea persoanei condamnate la închisoare de către o instanță judecătorească din Republica Moldova de a fi transferată pentru executarea pedepsei în alt stat;
2) cererea persoanei condamnate la închisoare de către o instanță judecătorească străină de a fi transferată pentru executarea pedepsei în Republica Moldova;
3) cererea de transferare înaintată fie de către statul de condamnare, fie de către statul de executare.

Articolul 552. Condițiile transferului
(1) Transferul poate avea loc în următoarele condiții:
1) condamnatul trebuie să fie cetățean al statului de executare sau domiciliatul său permanent;
2) hotărîrea de condamnare trebuie să fie definitivă;
3) durata pedepsei privative de libertate, pe care condamnatul o mai are de executat, trebuie să fie de cel puțin 6 luni la data primirii cererii de transferare sau să fie nedeterminată;
4) transferul este consimțit de persoana condamnată, iar dacă, în raport cu vîrsta, starea fizică ori mintală a persoanei condamnate, unul dintre cele două state consideră necesar – de către reprezentantul legal al condamnatului;
5) fapta pentru care a fost condamnată persoana constituie infracțiune potrivit codului penal al țării al cărei cetățean este cel condamnat;
6) ambele state părți au convenit asupra transferului.
7) instanța care decide transferul este convinsă că persoana transferată nu va fi supusă unui eventual risc de tratament inuman şi degradant în statul în care urmează a fi transferată.

[Art.552 al.(1) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]

(2) Consimţământul persoanei în privinţa căreia a fost pronunţată sentinţa nu se cere pentru transferul executării sentinţei dacă persoana în privinţa căreia a fost pronunţată sentinţa:
1) a evadat din statul în care a fost pronunţată sentinţa;
2) este subiectul unui ordin de expulzare sau deportare.
(3) În cazuri excepţionale, părţile pot conveni asupra transferului chiar dacă durata pedepsei pe care cel condamnat o are de executat este mai mică de 6 luni.

Articolul 553. Comunicarea de informaţii
(1) Orice condamnat, căruia i se pot aplica prevederile prezentului capitol, trebuie să fie informat de către autoritatea competentă a statului de condamnare despre dreptul de a obţine transferul său în vederea executării pedepsei în statul al cărui cetăţean este.
(2) Dacă condamnatul şi-a exprimat statului de condamnare dorinţa de a fi transferat, despre acest fapt statul trebuie să informeze statul al cărui cetăţean este condamnatul cît mai curînd posibil după ce hotărîrea judecătorească a rămas definitivă.
(3) Informaţiile trebuie să cuprindă:
1) numele, data şi locul naşterii condamnatului şi, dacă este posibil, adresa din statul al cărui cetăţean este;
2) expunerea faptelor pentru care a fost condamnat;
3) natura pedepsei, durata ei şi data cînd a început executarea acesteia.
(4) Condamnatul trebuie să fie informat în scris despre orice hotărîre luată de unul din cele două state cu privire la cererea de transferare.

Articolul 554. Cererea de transferare, documentele anexe
şi răspunsul la ele
(1) Cererea de transferare trebuie să fie depusă în scris.
(2) La cerere se anexează:
1) un act care confirmă că persoana condamnată este cetăţean al statului de executare sau are în el domiciliu permanent;
2) declaraţia în scris a persoanei condamnate privind consimţământul ei la transfer;
3) copia de pe hotărîrea de condamnare, autentificată, cu menţiunea că este definitivă, precum şi copia de pe textele legilor aplicate în cauza respectivă;
4) certificatul în care este indicată durata pedepsei deja executate şi a arestării preventive, precum şi durata pedepsei ce urmează a fi executată.
(3) Cererea trebuie să fie adresată de către ministrul justiţiei al statului solicitant ministrului justiţiei al statului solicitat.
(4) Statul de executare, prin hotărîre judecătorească adoptată în condiţiile art. 556, în răspunsul său va menţiona dacă acceptă sau nu transferul persoanei condamnate şi, în caz de acceptare, va anexa la răspuns o copie a dispoziţiilor sale legale, din care să rezulte că faptele care au condus la condamnarea persoanei ar constitui infracţiune penală dacă ele ar fi săvîrşite pe teritoriul său, precum şi sancţiunea prevăzută de legea penală pentru aceste infracţiuni.
[Art.554 al.(4) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
(5) Dacă unul din state consideră necesar, poate solicita acte şi informaţii suplimentare.

Articolul 555. Consimţământul pentru transfer
(1) Condamnatul trebuie să-şi dea consimţământul pentru transfer benevol şi în deplină cunoştinţă a consecinţelor juridice care decurg din aceasta, în conformitate cu legea procesuală a statului de condamnare.
(2) Statul de condamnare trebuie să ofere statului de executare posibilitatea verificării dacă

consimțământul pentru transfer a fost dat cu respectarea condițiilor prevăzute la alin.(1).

Articolul 556. Soluționarea cererii de transferare
(1) În caz de acceptare a transferului, cererea de transferare a cetățenilor Republicii Moldova condamnați în alt stat se transmite de către ministrul justiției, cu demersul său pentru soluționare la instanța egală în grad cu instanţa statului de condamnare, hotărîrea căreia urmează să fie executată. În cazul în care hotărîrea statului de condamnare este adoptată de o instanță egală în grad cu judecătoria, demersul ministrului justiției şi cererea de transferare se adresează judecătoriei în raza teritorială a căreia se află Ministerul Justiției, iar dacă instanța statului de condamnare este egală în grad cu curtea de apel, cererea şi demersul respectiv se adresează curții de apel din municipiul Chişinău.
(2) Demersul ministrului justiției se soluționează în şedință de un judecător în lipsa persoanei condamnate în modul prevăzut de prezentul cod pentru soluționarea chestiunilor legate de executarea pedepsei, dar cu participarea reprezentantului Ministerului Justiției şi al apărătorului condamnatului. În cazul în care condamnatul nu are apărător ales, acesta este numit din oficiu.
[Art.556 al.(2) modificat prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
(3) În cadrul soluționării demersului privitor la transfer, instanța verifică dacă sînt respectate condițiile pentru transfer prevăzute de prezentul capitol, precum şi de tratatul internațional în temeiul căruia se solicită transferul sau de acordul de reciprocitate.
(4) În urma soluționării demersului, instanța adoptă o încheiere, în care se menționează:
1) denumirea instanței statului străin, data şi locul adoptării sentinței;
2) date despre ultimul domiciliu al condamnatului în Republica Moldova şi despre ocupația lui;
3) încadrarea juridică a infracțiunii pentru care a fost condamnată persoana;
4) legea penală a Republicii Moldova care prevede răspundere pentru o infracțiune similară cu acea comisă de condamnat;
5) hotărîrea sa privind acceptarea sau, după caz, respingerea transferării cerute;
6) în cazul acceptării transferării cerute, instanța va indica care procedură de executare o va alege: continuarea executării sentinței sau schimbarea condamnării.
(5) Copia de pe hotărîrea instanței se remite Ministerului Justiției pentru a o transmite statului de condamnare şi persoanei condamnate.

Articolul 557. Continuarea executării sentinței şi schimbarea
condamnării
(1) În cazul în care statul de condamnare acceptă transferarea condamnatului, instanța decide asupra următoarelor:
1) dacă, prin încheierea adoptată în condițiile art. 556, a fost indicată procedura continuării executării pedepsei, instanța stabileşte termenul pedepsei care nu a fost executat şi urmează a fi executat, tipul penitenciarului în care va fi executată pedeapsa;
2) dacă, prin încheierea adoptată în condițiile art. 556, a fost indicată procedura schimbării condamnării, instanța va indica:
a) încadrarea juridică a infracțiunii pentru care a fost condamnat;
b) legea penală a Republicii Moldova care prevede răspundere pentru o infracțiune similară cu acea comisă de condamnat;
c) categoria şi termenul pedepsei principale şi complementare stabilite, termenul de pedeapsă care urmează să fie executat în Republica Moldova, tipul penitenciarului şi modul de reparare a prejudiciului în cazul acțiunii civile.
[Art.557 al.(1) modificat prin LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]
[Art.557 al.(1) modificat prin LP264-XVI din 28.07.06, MO170-173/03.11.06 art.781]
(2) În cazul în care categoria sau durata pedepsei pronunțate în statul de condamnare nu corespunde legii penale a Republicii Moldova, instanța de judecată, prin hotărîrea sa, o poate

adapta la pedeapsa prevăzută de legea națională pentru infracțiuni de aceeaşi categorie. Această pedeapsă trebuie să fie cît mai adecvată pedepsei aplicate prin hotărîrea statului de condamnare. Prin natura sau prin durata sa, această pedeapsă nu poate fi mai aspră decît cea pronunțată în statul de condamnare şi nici să depăşească limita maximă prevăzută de legea națională.
(3) Partea din pedeapsa care a fost executată în statul de condamnare se deduce din durata pedepsei stabilite de instanța națională dacă pedepsele sînt de aceeaşi categorie. În cazul în care instanța națională stabileşte o altă categorie de pedeapsă decît cea aplicată prin hotărîrea statului de condamnare, la determinarea categoriei şi duratei ei se ține cont de partea din pedeapsa executată.
(4) Pedeapsa complementară pronunțată prin hotărîrea instanței statului de condamnare se execută în măsura în care este prevăzută de legea Republicii Moldova şi nu a fost executată în statul de condamnare.
(5) Încheierea instanței privind punerea în executare a pedepsei poate fi atacată în condițiile art.472.
(6) Copia de pe încheierea privind punerea în executare a pedepsei, intrată în vigoare, se transmite de către ministrul justiției al Republicii Moldova ministrului justiției al statului de condamnare.
(7) În caz de casare sau modificare a sentinței statului de condamnare, precum şi de aplicare a actului de amnistie sau de grațiere adoptat de statul de condamnare cu privire la persoana care execută pedeapsa în Republica Moldova, chestiunea executării sentinței revăzute, precum şi aplicării amnistiei sau grațierii, se soluționează în condițiile prezentului articol.

Secțiunea a 4-a
Recunoaşterea hotărîrilor penale ale instanțelor străine

Articolul 558. Cazuri şi condiții de recunoaştere a hotărîrilor penale

(1) Hotărîrile penale definitive pronunțate de instanțele judecătoreşti din străinătate, precum şi cele care sînt de natură să producă, potrivit legii penale a Republicii Moldova, efecte juridice, pot fi recunoscute de instanța națională, la demersul ministrului justiției sau al Procurorului General, în baza tratatului internațional sau a acordului de reciprocitate.

(2) Hotărîrea penală a instanței unui stat străin poate fi recunoscută numai dacă sînt respectate următoarele condiții:

1) hotărîrea a fost pronunțată de o instanță competentă;

2) hotărîrea nu contravine ordinii publice din Republica Moldova;

3) hotărîrea poate produce efecte juridice în țară potrivit legii penale naționale.

Articolul 559. Procedura de recunoaştere a hotărîrilor instanțelor străine

(1) Demersul ministrului justiției sau al Procurorului General privind recunoaşterea hotărîrii instanței străine urmează să fie motivat şi se soluționează de către instanța judecătorească egală în grad cu instanța statului de condamnare, a cărei hotărîre urmează să fie recunoscută. În cazul în care hotărîrea statului de condamnare este adoptată de o instanță egală în grad cu judecătoria, demersul ministrului justiției sau al Procurorului General se soluționează de către judecătoria în raza teritorială a căreia se află Ministerul Justiției, iar dacă instanța statului de condamnare este egală în grad cu curtea de apel, demersul se soluționează de către curtea de apel din municipiul Chişinău.

(2) La soluționarea demersului participă obligatoriu reprezentantul Ministerului Justiției sau, după caz, al Procuraturii Generale, condamnatul şi apărătorul acestuia. Instanța poate examina demersul şi în lipsa condamnatului în cazul în care acesta se află în detenție pe teritoriul unui stat străin.

[Art.559 al.(2) în redacția LP48-XVI din 07.03.08, MO76-77/15.04.08 art.253]

(3) Condamnatului i se comunică hotărîrea instanței străine împreună cu documentele care o însoțesc, cu traducere în limba de stat şi în limba pe care o cunoaşte condamnatul.

(4) Instanța ascultă opiniile celor prezenți şi, în baza materialelor anexate la demers, dacă constată că sînt întrunite condițiile legale, recunoaşte hotărîrea penală a instanței străine. În cazul în care pedeapsa solicitată de către instanța străină nu a fost executată sau a fost executată numai în parte, instanța substituie pedeapsa neexecutată sau restul pedepsei cu o pedeapsă respectivă potrivit prevederilor art.557 alin.(1) pct.1).

(5) Executarea dispozițiilor civile dintr-o hotărîre judecătorească penală străină se efectuează potrivit regulilor prevăzute pentru executarea hotărîrilor judecătoreşti civile străine.

Capitolul X
DISPOZIȚII FINALE ŞI TRANZITORII

Articolul 560. Prezentul cod intră în vigoare la 12 iunie 2003.

Articolul 561. La data intrării în vigoare a prezentului cod:

1) se abrogă Codul de procedură penală, aprobat prin Legea R.S.S.Moldoveneşti din 24 martie 1961 (Veştile Sovietului Suprem al R.S.S.Moldoveneşti, 1961, nr.10, art.42), cu modificările ulterioare;

2) actele normative, adoptate pînă la punerea lui în aplicare se vor aplica în măsura în care nu contravin prevederilor acestuia.

Articolul 562. Guvernul, în termen de o lună:

1) va prezenta Parlamentului propuneri pentru aducerea legislației în vigoare în concordanță cu dispozițiile prezentului cod;

2) va aduce actele sale normative în concordanță cu dispozițiile prezentului cod;

3) va asigura revizuirea şi abrogarea de către ministere şi departamente a actelor lor normative ce contravin prezentului cod;

4) va asigura elaborarea actelor normative care vor reglementa aplicarea prezentului cod.

PREŞEDINTELE
PARLAMENTULUI Eugenia OSTAPCIUC

Chişinău, 14 martie 2003.
Nr.122-XV.

Перевод

Республика Молдова

ПАРЛАМЕНТ

КОДЕКС Nr. 122
от 14.03.2003

Уголовно-процессуальный кодекс

Опубликован : 07.06.2003 в Monitorul Oficial Nr. 104-110 статья № : 447 Дата вступления в силу : 12.06.2003

ИЗМЕНЕН
ЗП15-XVI от 03.02.09, МО57-58/20.03.09 ст.163
ЗП237-XVI от 13.11.08, МО215-217/05.12.08 ст.794
ЗП136-XVI от 19.06.08, МО145-151/08.08.08 ст.591
ЗП128-XVI от 06.06.08, МО115-116/01.07.08 ст.443; в силу с 01.01.09
ЗП114-XVI от 22.05.08, МО102/10.06.08 ст.382
ЗП281-XVI от 14.12.07, МО102/10.06.08 ст.376
ПКС 9 от 20.05.08, МО99-101/06.06.08 ст.7; в силу с 20.05.08
ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08
ЗП48 -XVI от 07.03.08, МО76-77/15.04.08 ст.253
ЗП44 -XVI от 06.03.08, МО76-77/15.04.08 ст.251
ЗП13 -XVI от 14.02.08, МО51-54/14.03.08 ст.161
ЗП12 -XVI от 14.02.08, МО51-54/14.03.08 ст.159
ЗП 2 -XVI от 07.02.08, МО42-44/29.02.08 ст.121
ЗП292-XVI от 21.12.07, МО28-29/08.02.08 ст.82
ЗП311-XVI от 27.12.07, МО25-27/05.02.08 ст.79
ЗП258-XVI от 21.11.07, МО14-15/22.01.08 ст.48; в силу с 22.04.08
ЗП285-XVI от 20.12.07, МО5-7/11.01.08 ст.15; в силу с 11.07.08
ЗП256-XVI от 29.11.07, МО203-206/28.12.07 ст.788
ЗП243-XVI от 16.11.07, МО194-197/14.12.07 ст.747
ЗП235-XVI от 08.11.07, МО188-191/07.11.07 ст.732
ЗП224-XVI от 25.10.07, МО184-187/30.11.07 ст.715
ЗП153-XVI от 05.07.07, МО107-111/27.07.07 ст.478
ЗП376-XVI от 07.12.06, МО14-17/02.02.07 ст.44
ЗП410-XVI от 21.12.06, МО203-206/31.12.06 ст.991
ЗП387-XVI от 08.12.06, МО203-206/31.12.06 ст.975
ЗП264-XVI от 28.07.06, МО170-173/03.11.06 ст.781
ЗП184-XVI от 29.06.06, МО126-130/11.08.06 ст.599
ЗП148-XVI от 08.06.06, МО98-101/30.06.06 ст.459

ЗП35-XVI от 24.02.06, МО43-46/17.03.06 ст.190
ЗП289-XVI от 11.11.05, МО164-167/09.12.05 ст.816
ЗП277-XVI от 04.11.05, МО161-163/02.12.05 ст.795
ЗП248-XVI от 21.10.05, МО145-147/04.11.05 ст.707
ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611
ЗП178-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.539
Постановление Конституционного Суда №16 от 19.07.05, МО101-103/29.07.05 ст.12
Примечание:
По всему тексту слова "Таможенный департамент" заменить словами "Таможенная служба" в соответствующем падеже, согласно ЗП289-XVI от 11.11.05, МО164-167/09.12.05 ст.816

Парламент принимает настоящий кодекс.

ОБЩАЯ ЧАСТЬ

Р а з д е л I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ ОБ УГОЛОВНОМ СУДОПРОИЗВОДСТВЕ

Глава I
ОСНОВНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 1. Понятие и задачи уголовного судопроизводства

(1) Уголовное судопроизводство представляет собой деятельность органов уголовного преследования и судебных инстанций с участием сторон процесса и других лиц, осуществляемую в соответствии с положениями настоящего кодекса.

(2) Задачей уголовного судопроизводства является защита личности, общества и государства от преступлений, а также защита личности и общества от противозаконных действий должностных лиц при расследовании предполагаемых или совершенных преступлений с тем, чтобы каждый совершивший преступление был наказан в меру своей вины и ни один невиновный не был привлечен к уголовной ответственности и осужден.

(3) Органы уголовного преследования и судебные инстанции обязаны действовать в ходе уголовного судопроизводства таким образом, чтобы ни один невиновный не подвергался подозрению, обвинению или осуждению и никто не подвергался произвольно или без надобности мерам процессуального принуждения.

Статья 2. Уголовно-процессуальный закон

(1) Уголовное судопроизводство регламентируется положениями Конституции Республики Молдова, международными актами, одной из сторон которых является Республика Молдова, и настоящим кодексом.

(2) Общие принципы и нормы международного права и международных актов, одной из сторон которых является Республика Молдова, являются составными элементами уголовно-процессуального права и служат непосредственным источником прав и свобод человека в уголовном судопроизводстве.

(3) Конституция Республики Молдова пользуется верховенством над национальным уголовно-процессуальным законодательством. Ни один закон,

регламентирующий уголовное судопроизводство, не имеет юридической силы, если он противоречит Конституции.

(4) Правовые нормы процессуального характера, содержащиеся в других национальных законах, применимы лишь при условии наличия их в настоящем кодексе.

(5) В ходе уголовного судопроизводства не имеют юридической силы законы и другие нормативные акты, которые аннулируют или ограничивают права и свободы человека, нарушают судебную независимость, принцип состязательности, а также противоречат общепризнанным нормам международного права, положениям международных договоров, одной из сторон которых является Республика Молдова.

Статья 3. Действие уголовно-процессуального закона во времени

(1) В ходе уголовного судопроизводства применяется закон, действующий во время уголовного преследования или рассмотрения дела в судебной инстанции.

(2) Уголовно-процессуальный закон может иметь обратную силу, то есть его положения в переходный к новому уголовно-процессуальному закону период могут применяться по отношению к процессуальным действиям, регулируемым новым законом. Обратная сила закона устанавливается новым законом.

Статья 4. Действие уголовно-процессуального закона в пространстве

(1) Уголовно-процессуальный закон является единым на всей территории Республики Молдова и обязательным для всех органов уголовного преследования и судебных инстанций, независимо от места совершения преступления.

(2) Иные правила действия уголовно-процессуального закона могут устанавливаться международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова.

Статья 5. Применение уголовно-процессуального закона по отношению к иностранным гражданам и лицам без гражданства

(1) На территории Республики Молдова уголовное судопроизводство в отношении иностранных граждан и лиц без гражданства осуществляется в соответствии с положениями настоящего кодекса.

(2) Уголовное судопроизводство в отношении лиц, пользующихся дипломатической неприкосновенностью, осуществляется в соответствии с положениями Венской конвенции о дипломатических сношениях, заключенной 18 апреля 1961 года, Венской конвенции о консульских сношениях, заключенной 24 апреля 1963 года, а также других международных договоров, одной из сторон которых является Республика Молдова.

Статья 6. Термины и выражения, используемые в настоящем кодексе

Используемые в настоящем кодексе термины и выражения при отсутствии особых замечаний означают:

1) процессуальный акт – документ, отражающий любое процессуальное действие, предусмотренное настоящим кодексом, а именно: постановление, протокол, обвинительное заключение, определение, приговор и др.;

1^1) констатирующий акт – документ, в котором констатирующий орган

отмечает любое предшествующее уголовному преследованию действие для установления и подтверждения разумных подозрений в совершении преступления;

[Ст.6 пкт.1[1] введен ЗП256-XVI от 29.11.07, МО203-206/28.12.07 ст.788]

2) уполномоченный по вручению повесток – сотрудник полиции, органов местного публичного управления или судебных инстанций, а также другое лицо, уполномоченное органом уголовного преследования или судебной инстанцией вручать повестку в соответствии с настоящим кодексом;

3) защита – процессуальная деятельность, осуществляемая стороной защиты в целях полного или частичного опровержения обвинения либо смягчения наказания, защиты прав и интересов лиц, подозреваемых или обвиняемых в совершении преступления, а также реабилитации лиц, незаконно подвергнутых уголовному преследованию;

4) арест – мера пресечения, предпринимаемая на основе судебного решения в соответствии с законом;

5) уголовное дело – уголовное судопроизводство, осуществляемое органом уголовного преследования и судебной инстанцией в отдельном конкретном случае в отношении одного или нескольких совершенных или предположительно совершенных преступлений;

6) дело, не терпящее отлагательства – наличие реальной угрозы утраты или уничтожения доказательств, предположений о том, что подозреваемый или обвиняемый может скрыться в определенном помещении, а также реальной угрозы совершения новых преступлений;

7) обычный порядок обжалования – предусмотренный законом порядок обжалования неокончательных судебных решений (апелляционное производство) или, в зависимости от обстоятельств, судебных решений, не вступивших в законную силу (кассационное производство);

8) исключительный порядок обжалования – предусмотренный законом порядок обжалования судебных решений, вступивших в законную силу (ревизионный порядок обжалования, жалоба на отмену);

9) определение – решение, принимаемое судебной инстанцией до вынесения приговора или постановления, решение, выносимое судебной инстанцией по апелляционной или кассационной жалобе, жалобе на отмену, а также решение апелляционной и кассационной инстанции о пересмотре дела;

10) явное преступление – преступление, раскрытое на месте его совершения или сразу же после совершения до наступления его последствий;

11) жилище – жилье или строение, предназначенное для постоянного или временного проживания одного или нескольких лиц (дом, квартира, дача, гостиничный номер, каюта на морском или речном судне), а также непосредственно примыкающие к нему помещения, вместе составляющие единое целое (веранды, террасы, мансарды, балконы, подвалы и другие места общего пользования). Понятием “жилище” в настоящем кодексе охватываются также частные земельный участок, автомобиль, морское или речное судно, рабочий кабинет;

12) эксперт – лицо, обладающее глубокими специальными знаниями в определенной области, уполномоченное в установленном законом порядке производить экспертизу;

13) судебное решение – приговор, определение и постановление, вынесенные судебной инстанцией по уголовному делу;

14) постановление Пленума Высшей судебной палаты – акт, принимаемый Пленумом Высшей судебной палаты при решении вопросов, относящихся к его компетенции;

15) понятие используется только в тексте на государственном языке, в русском языке ему соответствует понятие “преступление, совершенное в ходе судебного заседания”;

16) судебная инстанция – любая являющаяся составной частью судебной системы Республики Молдова инстанция, рассматривающая уголовные дела в первой инстанции, в апелляционном, кассационном или исключительном порядке обжалования, а также рассматривающая жалобы в отношении действий и актов органов уголовного преследования и органов исполнения судебных решений и дающая санкцию на осуществление процессуальных действий;

17) апелляционная инстанция – инстанция, рассматривающая апелляционные жалобы на не вступившие в законную силу приговоры (апелляционные палаты);

18) кассационная инстанция – инстанция, рассматривающая кассационные жалобы на судебные решения, вынесенные в соответствии с настоящим кодексом;

19) понятие используется только в тексте на государственном языке, в русском языке ему соответствует понятие “переводчик”;

20) тайный агент – должностное лицо, тайно осуществляющее оперативно-розыскную деятельность, а также другие лица, негласно сотрудничающие с органами уголовного преследования;

21) понятие используется только в тексте на государственном языке, в русском языке ему соответствует понятие “определение”;

22) суд первой инстанции – разрешение посредством постановления приговора уголовного дела по существу в результате непосредственного рассмотрения судебной инстанцией доказательств с участием сторон;

23) судья – юрист, обладающий дипломом лиценциата, назначаемый на должность в установленном законом порядке, уполномоченный рассматривать поступающие в судебную инстанцию дела;

24) судья по уголовному преследованию – судья, наделенный функциями уголовного преследования, а также судебного контроля процессуальных действий, осуществляемых в ходе уголовного преследования;

25) материалы – составляемые документы, предметы, прилагаемые к уголовному делу, имеющие значение для установления обстоятельств по делу и др.;

26) меры защиты – меры, предпринимаемые органом уголовного преследования или судебной инстанцией в отношении лиц или имущества в связи с применением мер пресечения, мер безопасности или мер наказания;

27) средства доказывания – средства, предусмотренные процессуальным законом для сбора доказательств по уголовному делу;

28) постановление - решение органа уголовного преследования, принятое в ходе уголовного процесса;

29) сторона процесса - лица, выполняющие в ходе уголовного судопроизводства функции обвинения или защиты на основе равноправия и принципа состязательности;

30) сторона защиты – лица, осуществляющие на законном основании действия по защите (подозреваемый, обвиняемый, подсудимый, гражданский

ответчик и их представители);

31) сторона обвинения – лица, осуществляющие на законном основании уголовное преследование или требующие на законном основании проведения уголовного преследования (прокурор, орган уголовного преследования, а также потерпевший, гражданский истец и их представители);

32) ущерб – моральный, физический или материальный вред, который может быть оценен в денежном выражении;

33) доказательства – фактические данные, полученные в предусмотренном настоящим кодексом порядке, служащие для установления наличия обстоятельств, имеющих значение для правильного разрешения уголовного дела;

34) относящиеся к делу доказательства – доказательства, имеющие значение для конкретного уголовного дела;

35) убедительные доказательства – доказательства, относящиеся к уголовному делу, влияющие на его разрешение;

36) полезные доказательства – убедительные доказательства, содержание которых обусловливает их необходимость для разрешения дела;

37) прокурор – официальное лицо, назначаемое в установленном законом порядке для осуществления уголовного преследования или руководства им, а также для представления в суде обвинения от имени государства (Генеральный прокурор и подчиненные ему в соответствии с Законом о Прокуратуре нижестоящие прокуроры);

38) представитель – лицо, уполномоченное на законном основании представлять интересы потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика;

39) законные представители – родители, приемные родители, опекуны, попечители, супруг или супруга подозреваемого, обвиняемого, подсудимого, осужденного и потерпевшего, а также представители учреждений, под присмотром которых они находятся;

40) задержание – предпринимаемая компетентным органом мера по лишению свободы лица на срок до 72 часов;

41) близкие родственники – дети, родители, приемные родители, приемные дети, братья и сестры, дедушки и бабушки, внуки;

42) приговор – решение, вынесенное судом первой инстанции по рассмотренному по существу делу;

43) специалист – лицо, глубоко сведущее в определенном предмете или проблеме, привлекаемое к уголовному судопроизводству в установленном законом порядке для содействия установлению истины;

44) существенное нарушение в ходе предыдущего рассмотрения дела, повлиявшее на вынесенное решение – существенное нарушение прав и свобод, гарантированных Конвенцией по защите прав человека и основных свобод, иными международными договорами, Конституцией Республики Молдова и другими национальными законами;

45) условная единица – установленная Уголовным кодексом условная единица штрафа;

46) совершеннолетнее лицо – лицо, достигшее возраста 18 лет;

47) несовершеннолетнее лицо – лицо, не достигшее возраста 18 лет;

48) переводчик – лицо, приглашенное компетентными органами для участия в уголовном судопроизводстве, которое осуществляет устный или письменный перевод с одного языка на другой либо сурдоперевод, способствуя

тем самым взаимопониманию двух или нескольких лиц;

49) ночное время – промежуток времени с 22 часов вечера до 6 часов утра;

50) дневное время – промежуток времени с 6 часов утра до 22 часов вечера.

Глава II
ОБЩИЕ ПРИНЦИПЫ УГОЛОВНОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА

Статья 7. Законность уголовной процедуры

(1) Уголовное судопроизводство осуществляется в строгом соответствии с общепризнанными принципами и нормами международного права, международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова, положениями Конституции Республики Молдова и настоящего кодекса.

(2) При наличии несоответствий между положениями настоящего кодекса и международными договорами в области основных прав и свобод человека, одной из сторон которых является Республика Молдова, приоритет имеют международные нормы.

(3) Если в ходе судебного разбирательства суд устанавливает, что подлежащая применению норма правового акта, подпадающего под контроль конституционности, противоречит положениям Конституции, рассмотрение дела приостанавливается с направлением соответствующего представления в Высшую судебную палату, которая обращается в Конституционный суд.

(4) Если в ходе судебного разбирательства суд устанавливает, что подлежащая применению норма правового акта, не подпадающего под контроль конституционности, противоречит положениям конкретного закона, он применяет положения этого закона.

(5) Если в ходе судебного разбирательства суд устанавливает, что подлежащая применению норма национального правового акта противоречит положениям международных договоров об основных правах и свободах человека, одной из сторон которых является Республика Молдова, он применяет положения международного договора, обосновав свое решение и поставив об этом в известность орган, издавший соответствующий национальный правовой акт, и Высшую судебную палату..

(6) Решения Конституционного суда о толковании Конституции и признании неконституционными отдельных положений законов являются обязательными для органов уголовного преследования, судебных инстанций и лиц, участвующих в уголовном процессе.

(7) Разъяснения Пленума Высшей судебной палаты по вопросам судебной практики носят рекомендательный характер для органов уголовного преследования и судебных инстанций.

Статья 8. Презумпция невиновности

(1) Любое лицо, обвиняемое в совершении преступления, считается невиновным до тех пор, пока его виновность не будет доказана в предусмотренном настоящим кодексом порядке путем гласного судебного разбирательства с обеспечением лицу всех необходимых гарантий для своей защиты и пока его виновность не будет определена окончательным обвинительным приговором.

(2) Никто не может быть обязан доказывать свою невиновность.

(3) Выводы о виновности лица в совершении преступления не могут основываться на предположениях. Все сомнения в доказательстве вины, которые невозможно устранить согласно настоящему кодексу, должны

толковаться в пользу подозреваемого, обвиняемого, подсудимого.

Статья 9. Равенство перед законом и властями

(1) Все лица равны перед законом, органом уголовного преследования и судебной инстанцией независимо от пола, расы, цвета кожи, языка, религии, политических или иных убеждений, национального или социального происхождения, принадлежности к национальному меньшинству, имущественного, сословного или иного положения.

(2) Особые условия уголовного преследования и судебного разбирательства в отношении определенных категорий лиц, обладающих по закону установленной степенью иммунитета, обеспечиваются в соответствии с положениями Конституции, международных договоров, настоящего кодекса и других законов.

Статья 10. Соблюдение прав, свобод и человеческого достоинства

(1) Все органы и лица, участвующие в уголовном судопроизводстве, обязаны соблюдать права, свободы и достоинство личности.

(2) Временное ограничение прав и свобод лица и применение по отношению к нему принудительных мер компетентными органами допускается лишь в случаях и порядке, строго определенных настоящим кодексом.

(3) В ходе уголовного судопроизводства никто не должен подвергаться пыткам, жестокому, бесчеловечному или унижающему человеческое достоинство обращению, содержаться в унизительных условиях, принуждаться к участию в процессуальных действиях, унижающих человеческое достоинство.

(3^1) Бремя доказывания неприменения пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания возлагается на учреждение, в котором содержится лицо, лишенное свободы, помещенное туда по распоряжению государственного органа, по его указанию либо с его ведома или молчаливого согласия.

[Ст.10 ч.(3^1) введена ЗП13 -XVI от 14.02.08, MO51-54/14.03.08 ст.161]

(4) Любое лицо имеет право защищать всеми не запрещенными законом средствами свои права, свободы и человеческое достоинство, незаконно ущемленные или ограниченные в ходе уголовного судопроизводства.

(5) Ущерб, причиненный в ходе уголовного судопроизводства правам, свободам и достоинству лица, возмещается в установленном законом порядке.

(6) В случае, когда несовершеннолетний является пострадавшим или свидетелем в судебной инстанции, принимаются меры для соблюдения его интересов.

[Ст.10 ч.(6) введена ЗП235-XVI от 08.11.07, MO188-191/07.12.07 ст.732]

Статья 11. Неприкосновенность личности

(1) Право на свободу и личную неприкосновенность ненарушимо.

(2) Никто не может быть задержан и арестован, кроме как в случаях и в порядке, установленных настоящим кодексом.

(3) Лишение свободы, арест, принудительное помещение лица в медицинское учреждение или направление в специальное воспитательное учреждение допускаются только на основании ордера на арест или мотивированного судебного решения.

(4) Срок задержания лица до выдачи ордера на арест не может превышать 72 часов.

(5) Задержанному или арестованному лицу незамедлительно сообщаются его права, причины задержания или ареста, обстоятельства дела, а также квалификация действий, в совершении которых лицо подозревается или обвиняется, на понятном ему языке и в присутствии выбранного защитника или адвоката, который предоставляет юридическую помощь, гарантируемую государством.

[Ст.11 ч.(5) изменена ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

(6) Орган уголовного преследования или судебная инстанция обязаны незамедлительно освободить любое лицо, которое незаконно заключено под стражу, а также основания задержания или ареста которого отпали.

(7) Обыск, освидетельствование и другие процессуальные действия, нарушающие личную неприкосновенность, могут производиться без согласия лица или его законного представителя лишь в случаях, предусмотренных настоящим кодексом.

(8) Любое задержанное или арестованное лицо имеет право на уважение его человеческого достоинства.

(9) В ходе уголовного судопроизводства никто не может быть подвергнут жестокому физическому или психическому воздействию. Запрещаются любые действия и методы, представляющие опасность для жизни и здоровья лица, даже с его согласия, а также опасность для окружающей среды. К задержанному лицу и лицу, подвергнутому предварительному аресту, не должны применяться насилие, угрозы или другие методы, снижающие его способность принимать решения и высказывать свое мнение.

Статья 12. Неприкосновенность жилища

(1) Неприкосновенность жилища гарантируется законом. В ходе уголовного судопроизводства никто не вправе проникать в жилище против воли проживающих в нем или занимающих его лиц, иначе как в случаях и в порядке, предусмотренных настоящим кодексом.

(2) Обыск, осмотр жилища и иные действия по уголовному преследованию в жилище производятся на основании судебного ордера, за исключением случаев, предусмотренных настоящим кодексом. В случае осуществления процессуальных действий без судебного ордера орган, уполномоченный осуществлять эти действия, незамедлительно, но не позднее чем в течение 24 часов после их окончания представляет судебной инстанции соответствующие материалы на предмет проверки законности осуществленных действий.

Статья 13. Неприкосновенность собственности

(1) Физическое или юридическое лицо не может быть произвольно лишено права собственности. Никто не может быть лишен своей собственности иначе как по мотивам общественной необходимости и в соответствии с предусмотренными настоящим кодексом положениями и общими принципами международного права.

(2) Наложение ареста на имущество допускается только на основании судебного решения.

(3) Изъятое в ходе процессуального действия имущество описывается в протоколе соответствующего действия, а лицу, у которого оно было изъято, выдается копия протокола.

Статья 14. Тайна переписки

(1) Тайна писем, телеграмм и других почтовых отправлений, телефонных переговоров и иных законных видов связи обеспечивается государством. В

ходе уголовного процесса никто не может быть лишен этого права или ограничен в нем.

(2) Ограничение предусмотренного частью (1) права допускается только на основании судебного ордера, выданного в соответствии с настоящим кодексом.

Статья 15. Неприкосновенность частной жизни

(1) Любое лицо пользуется правом неприкосновенности частной жизни, тайны интимной и семейной жизни, защиты чести и достоинства личности. В ходе уголовного судопроизводства никто не вправе самоуправно и незаконно вмешиваться в интимную жизнь человека.

(2) В ходе процессуальных действий не должны собираться без надобности сведения о частной и интимной жизни лица. Участники процессуальных действий по требованию органа уголовного преследования и судебной инстанции берут на себя письменное обязательство о неразглашении подобных сведений.

(3) Лица, от которых орган уголовного преследования требует предоставления сведений о частной и интимной жизни, вправе удостовериться в том, что эти сведения необходимы для конкретного уголовного дела. Лицо не вправе отказаться от предоставления сведений о своей или чьей-либо другой частной и интимной жизни под предлогом неприкосновенности частной жизни, однако оно праве потребовать от органа уголовного преследования разъяснения необходимости добывания подобных сведений с занесением этих разъяснений в протокол соответствующего процессуального действия.

(4) Доказательства, подтверждающие сведения о частной и интимной жизни лица, по его просьбе рассматриваются в закрытом судебном заседании.

(5) Ущерб, нанесенный в ходе уголовного судопроизводства в результате нарушения неприкосновенности частной и интимной жизни, возмещается в установленном действующим законодательством порядке.

Статья 16. Язык уголовного судопроизводства
и право пользования переводчиком

(1) Уголовное судопроизводство ведется на государственном языке.

(2) Лицо, не владеющее государственным языком или не говорящее на нем, имеет право ознакомиться со всеми документами и материалами уголовного дела, а также изъясняться с органом уголовного преследования и выступать в суде через переводчика.

(3) Судопроизводство может вестись также на языке, приемлемом для большинства лиц, участвующих в процессе. В этом случае процессуальные решения составляются в обязательном порядке и на государственном языке.

(4) Процессуальные акты органа уголовного преследования и судебной инстанции вручаются подозреваемому, обвиняемому, подсудимому на его родном языке или на другом языке, которым он владеет, в порядке, установленном настоящим кодексом.

Статья 17. Обеспечение права на защиту

(1) На протяжении всего уголовного судопроизводства стороны (подозреваемый, обвиняемый, подсудимый, потерпевший, гражданский истец, гражданский ответчик) вправе пользоваться помощью защитника или быть представленными выбранным ими защитником или адвокатом, который предоставляет юридическую помощь, гарантируемую государством.

[Ст.17 ч.(1) изменена ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

(2) Орган уголовного преследования и судебная инстанция обязаны обеспечить в полном объеме соблюдение процессуальных прав участников уголовного судопроизводства в соответствии с настоящим кодексом.

(3) Орган уголовного преследования и судебная инстанция обязаны обеспечить подозреваемому, обвиняемому, подсудимому право на квалифицированную юридическую помощь со стороны выбранного им защитника или адвоката, который предоставляет юридическую помощь, гарантируемую государством, независимого по отношению к соответствующим органам.

[Ст.17 ч.(3) изменена ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

(4) При допросе потерпевшего и свидетеля орган уголовного преследования не вправе запретить присутствие адвоката, выбранного допрашиваемым лицом в качестве своего представителя.

(5) В случае, если подозреваемый, обвиняемый, подсудимый не располагает средствами для оплаты услуг защитника, его защиту бесплатно осуществляет адвокат, который предоставляет юридическую помощь, гарантируемую государством.

[Ст.17 ч.(5) в редакции ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

Статья 18. Гласность судебных заседаний

(1) Во всех судебных инстанциях проводятся открытые судебные заседания, за исключением случаев, предусмотренных данной статьей.

(2) Доступ в зал заседаний может быть запрещен мотивированным определением для прессы или общественности на протяжении всего процесса или какой-то его части только в интересах соблюдения нравственности, обеспечения общественного порядка или национальной безопасности, в случаях, обусловленных интересами несовершеннолетних или необходимостью защиты частной жизни сторон процесса, или же, в той мере, которая расценивается судебной инстанцией как строго необходимая, в случае, когда в силу особых обстоятельств гласность могла бы повредить интересам правосудия.

(2^1) В процессе, в котором несовершеннолетний является пострадавшим или свидетелем, судебная инстанция заслушивает его свидетельские показания в закрытом заседании.

[Ст.18 ч.(2^1) введена ЗП235-XVI от 08.11.07, МО188-191/07.12.07 ст.732]

(3) Рассмотрение дела в закрытом судебном заседании должно быть обоснованным и осуществляться с соблюдением всех правил судопроизводства.

(4) Во всех случаях решения судебной инстанции оглашаются в открытом судебном заседании.

Статья 19. Свободный доступ к правосудию

(1) Любое лицо имеет право на справедливое рассмотрение и разрешение его дела в разумные сроки независимым и беспристрастным судом, созданным на основании закона и действующим в соответствии с положениями настоящего кодекса.

(2) Лицо, осуществляющее уголовное преследование, и судья не могут участвовать в рассмотрении дела в случае, если они прямо или косвенно заинтересованы в исходе дела.

(3) Орган уголовного преследования обязан принять все предусмотренные законом меры для всестороннего, полного и объективного расследования обстоятельств дела, выявить как уличающие, так и оправдывающие подозреваемого, обвиняемого, подсудимого обстоятельства, а также обстоятельства, смягчающие или отягчающие его ответственность.

Статья 20. Осуществление уголовного судопроизводства в разумные сроки

(1) Уголовное преследование и судебное разбирательство дела осуществляются в разумные сроки.

(2) Критериями определения разумных сроков рассмотрения уголовного дела являются:

1) сложность дела;

2) поведение сторон процесса;

3) поведение органа уголовного преследования и судебной инстанции.

4) недостижение пострадавшим 18 лет.

[Ст.20 ч.(2) подпкт.4 введен ЗП235-XVI от 08.11.07, МО188-191/07.12.07 ст.732]

(3) Уголовное преследование и судебное разбирательство по уголовным делам, по которым подозреваемые, обвиняемые или подсудимые подвергнуты предварительному аресту, а также по которым проходят несовершеннолетние, осуществляются в неотложном и приоритетном порядке.

(4) Проведение в разумные сроки уголовного преследования обеспечивается прокурором, а судебного разбирательства уголовного дела – соответствующей судебной инстанцией.

(5) При рассмотрении дел в обычном или исключительном порядке обжалования контроль за соблюдением разумных сроков судебного разбирательства конкретных дел осуществляется вышестоящей судебной инстанцией.

Статья 21. Свобода от самоизобличения

(1) Никто не может быть принужден давать показания против себя или против своих близких родственников, супруга, супруги, жениха, невесты, так же как и не может быть принужден признать свою вину.

(2) Лицо, которому орган уголовного преследования предлагает дать показания, изобличающие его самого или его близких родственников, супруга, супругу, жениха, невесту, вправе отказаться от дачи таких показаний и не может быть привлечено за это к ответственности.

Статья 22. Недопустимость повторного преследования, суда или наказания

(1) Никто не может быть подвергнут повторному уголовному преследованию, суду или наказанию со стороны органов уголовного преследования или судебной инстанции за одно и то же деяние.

(2) Выведение из-под уголовного преследования или прекращение уголовного преследования препятствует повторному привлечению одного и того же лица в качестве обвиняемого за одно и то же деяние, за исключением случаев, когда имеются сведения о новых или вновь открывшихся обстоятельствах либо когда существенное нарушение в ходе предыдущего рассмотрения дела повлияло на вынесенное решение.

(3) Решение органа уголовного преследования о выведении из-под уголовного преследования или о прекращении уголовного преследования, а также окончательное судебное решение препятствуют возобновлению

уголовного преследования, вынесению более тяжкого обвинения или установлению более строгого наказания одному и тому же лицу за одно и то же деяние, за исключением случаев, когда имеются сведения о новых или вновь открывшихся обстоятельствах либо когда существенное нарушение в ходе предыдущего рассмотрения дела повлияло на вынесенное решение.

Статья 23. Обеспечение прав лиц, пострадавших от преступлений, злоупотреблений служебным положением и судебных ошибок

(1) Уголовно-процессуальным законом обеспечиваются права лиц, пострадавших от преступлений, злоупотреблений служебным положением, а также незаконно осужденных или незаконно арестованных, равно как и ущемленных в своих правах иным образом.

(2) Лицо, пострадавшее в результате деяния, имеющего признаки состава преступления, вправе потребовать в соответствии с настоящим кодексом возбуждения уголовного дела, участия в уголовном судопроизводстве в качестве потерпевшего и возмещения причиненного ему морального, физического и материального ущерба.

(3) Оправданное лицо либо лицо, выведенное из-под уголовного преследования или в отношении которого прекращено уголовное преследование по реабилитирующим основаниям, имеет право на восстановление в личных правах, а также на возмещение причиненного ему ущерба.

Статья 24. Принцип состязательности в уголовном процессе

(1) Уголовное преследование, защита и судебное разбирательство дела обособлены и осуществляются различными органами и лицами.

(2) Суд не является органом уголовного преследования, не выступает на стороне обвинения или защиты и не выражает каких бы то ни было интересов, кроме интересов закона.

(3) Участвующие в уголовном судопроизводстве стороны пользуются равными правами и наделены уголовно-процессуальным законом равными возможностями в защите своей позиции. Суд основывает приговор лишь на тех доказательствах, к участию в исследовании которых стороны имели равный доступ.

(4) Стороны процесса избирают свою позицию, способы и средства ее отстаивания самостоятельно и независимо от суда, других органов или лиц. Суд по просьбе стороны оказывает ей содействие в добывании средств доказывания в порядке, предусмотренном настоящим кодексом.

Статья 25. Отправление правосудия – исключительная компетенция судебных инстанций

(1) Правосудие по уголовным делам осуществляется именем закона только судебными инстанциями. Создание незаконных судов запрещено.

(2) Никто не может быть обвинен в совершении преступления, а также никто не может быть подвергнут уголовному наказанию кроме как на основании окончательного решения судебной инстанции, вынесенного согласно настоящему кодексу.

(3) Компетенция судебной инстанции и пределы ее юрисдикции, порядок судопроизводства не могут быть изменены произвольно для определенных категорий дел или лиц, равно как и для определенной обстановки или на какой-либо период времени.

(4) Никто не может быть лишен права на рассмотрение его дела той инстанцией и тем судьей, к компетенции которых оно отнесено законом.

(5) Приговоры и другие судебные решения по уголовным делам могут быть подвергнуты проверке только соответствующими судебными инстанциями согласно настоящему кодексу.

(6) Приговоры и другие судебные решения, вынесенные незаконно созданными судами, не имеют юридической силы и не подлежат исполнению.

Статья 26. Независимость судей и подчинение их только закону

(1) При осуществлении правосудия по уголовным делам судьи независимы и подчиняются только закону. Судьи разрешают уголовные дела на основании закона, в условиях, исключающих постороннее воздействие на них.

(2) Судья рассматривает материалы и уголовные дела в соответствии с законом, сообразуясь со своим внутренним убеждением, основанным на исследованных в ходе соответствующей судебной процедуры доказательствах.

(3) Судья не должен быть предрасположен соглашаться с заключением органа уголовного преследования, данным не в пользу подсудимого, а также не может начинать судебное разбирательство с предвзятого мнения, будто подсудимый совершил преступление, составляющее предмет обвинения. Представление доказательств обвинения является обязанностью прокурора.

(4) Правосудие по уголовным делам отправляется без какого-либо вмешательства. Судья обязан противиться любой попытке оказать давление на него. Оказание давления на судью в ходе разрешения уголовных дел в целях повлиять на принимаемые им решения влечет за собой ответственность, установленную законом.

(5) Судья по уголовному преследованию является независимым по отношению к остальным правоохранительным органам и судебным инстанциям и исполняет свои обязанности только на основании и в рамках закона.

Статья 27. Свободная оценка доказательств

(1) Судья и лицо, осуществляющее уголовное преследование, оценивают доказательства, сообразуясь со своим внутренним убеждением, сложившимся в результате изучения всех имеющихся доказательств.

(2) Ни одно доказательство не имеет заранее установленной убедительной силы.

Статья 28. Официальный характер уголовного процесса

(1) Прокурор и орган уголовного преследования обязаны в пределах своей компетенции возбуждать уголовное дело в случае поступления заявления о совершении преступления и производить необходимые действия для установления уголовного деяния и виновного лица.

(2) Судебная инстанция производит процессуальные действия по собственной инициативе и в пределах своей компетенции, кроме случаев, предусмотренных законом, когда такие действия производятся по требованию сторон процесса.

Р а з д е л II
СУДЕБНЫЕ ИНСТАНЦИИ И ИХ КОМПЕТЕНЦИЯ

Глава I
СУДЕБНЫЕ ИНСТАНЦИИ

Статья 29. Инстанции, отправляющие правосудие по уголовным делам

(1) Правосудие по уголовным делам осуществляется Высшей судебной

палатой, апелляционными палатами и судами согласно компетенции, предусмотренной настоящим кодексом.

(2) Для разрешения отдельных категорий уголовных дел могут создаваться специализированные суды, коллегии или составы суда.

(3) В рамках каждой судебной инстанции в качестве судебного органа, наделенного свойственными лишь ему функциями в уголовном судопроизводстве, на этапе проведения уголовного преследования действуют судьи по уголовному преследованию.

Статья 30. Состав суда

(1) Рассмотрение уголовных дел производится составом суда, состоящим из 3 судей, или судьей единолично.

(2) Во всех судах первой инстанции уголовные дела рассматриваются судьей единолично, за исключением случаев, предусмотренных настоящей статьей.

(3) Уголовные дела о чрезвычайно тяжких преступлениях, за совершение которых закон предусматривает наказание в виде пожизненного заключения, рассматриваются в первой инстанции по мотивированному решению председателя судебной инстанции судом в составе 3 судей.

(4) Уголовные дела особой сложности, а также уголовные дела, представляющие большую общественную значимость, по мотивированному решению председателя судебной инстанции могут рассматриваться судом в составе 3 судей.

(5) Апелляционные и кассационные жалобы на судебные решения по уголовным делам, не подлежащим обжалованию в апелляционном порядке, а также на решения апелляционной инстанции о допустимости рассматриваются соответствующими инстанциями в составе 3 судей.

(6) Расширенная коллегия Высшей судебной палаты рассматривает кассационные жалобы на приговоры Коллегии по уголовным делам Высшей судебной палаты, на решения апелляционной инстанции и жалобы на отмену в составе 5 судей.

(7) Пленум Высшей судебной палаты рассматривает жалобы на отмену в составе не менее двух третей общего числа судей Высшей судебной палаты.

Статья 31. Изменение состава суда

(1) Состав суда, сформированный согласно статье 30, должен оставаться неизменным на всем протяжении рассмотрения дела, за исключением случая, предусмотренного частью (3). При отсутствии такой возможности состав суда может быть изменен до начала судебного расследования.

(2) Любое изменение состава суда после начала судебного расследования ведет к возобновлению расследования.

(3) Если при рассмотрении дела по существу судом в составе 3 судей один из них не может принимать участие в дальнейшем рассмотрении дела по причине длительной болезни, смерти или освобождения от обязанностей судьи в соответствии с законом, этот судья заменяется другим судьей, и рассмотрение дела продолжается. Новому судье предоставляется время для ознакомления с материалами дела, в том числе с уже рассмотренными, и для подготовки к дальнейшему судебному разбирательству, однако замена одного из судей в соответствии с настоящей частью не предполагает осуществления судебного разбирательства с самого начала. Судья вправе потребовать повторного производства отдельных процессуальных действий, произведенных

в его отсутствие, если хочет получить дополнительные уточнения.

(4) Полномочия переведенного, временно освобожденного от обязанностей, перемещенного судьи, а также судьи, полномочия которого приостановлены, или судьи, освобожденного от обязанностей на завершающем этапе рассмотрения уголовного дела, продлеваются решением Высшего совета магистратуры до завершения судебного разбирательства по делу.

Статья 32. Место рассмотрения уголовных материалов и дел

Уголовные материалы и дела рассматриваются в здании суда. По уважительным причинам, обоснованным в определении судебной инстанции, суд может проходить в ином месте.

Статья 33. Обстоятельства, исключающие участие судьи в производстве по уголовному делу

(1) Судьи, являющиеся супругами или родственниками, не могут входить в один и тот же состав суда.

(2) Судья не может участвовать в рассмотрении дела и ему заявляется отвод:

1) если он лично, его супруга (супруг), родственники по восходящей или нисходящей линии, братья или сестры, а также их дети, свойственники и лица, ставшие такими родственниками в результате законного усыновления, равно как и другие родственники, прямо или косвенно заинтересованы в исходе дела;

2) если он является потерпевшим или его представителем, гражданским истцом или гражданским ответчиком, супругой (супругом) или родственником кого-либо из перечисленных лиц или их представителей, супругой (супругом) или родственником обвиняемого или подсудимого по делу либо его защитника;

3) если он проходил по данному делу как свидетель, эксперт, специалист, переводчик, секретарь судебного заседания, лицо, осуществлявшее уголовное преследование, прокурор, судья по уголовному преследованию, защитник, законный представитель обвиняемого, подсудимого, представитель потерпевшего, гражданского истца или гражданского ответчика;

4) если он производил служебное расследование или административную проверку обстоятельств дела или участвовал в вынесении решения по этому делу в любом общественном или государственном органе;

5) если по данному делу им выносились предшествующие суду решения, в которых он высказал свое мнение о виновности или невиновности подсудимого;

6) если имеются иные обстоятельства, вызывающие разумные сомнения в беспристрастности судьи.

(3) Судья не может участвовать в новом разбирательстве дела как в суде первой инстанции, так и в обычном или исключительном порядке обжалования, и ему заявляется отвод в случае, если он участвовал в качестве судьи при разбирательстве того же дела в суде первой инстанции, при обжаловании приговора в обычном или исключительном порядке или был судьей по уголовному преследованию. Данное положение не относится к членам Пленума Высшей судебной палаты, а также к судьям Высшей судебной палаты в случае пересмотра ими дел на основании постановления Пленума Высшей судебной палаты.

(4) Положения об обстоятельствах, исключающих участие судьи в производстве по уголовному делу, предусмотренные в пункте 5) части (2) и в

части (3), не применяются по отношению к судье по уголовному преследованию и судье кассационной инстанции, который рассматривает кассационную жалобу на решение о применении меры пресечения.

Статья 34. Самоотвод или отвод судьи

(1) При наличии обстоятельств, предусмотренных статьей 33, судья обязан заявить о самоотводе.

(2) По тем же основаниям отвод судье могут заявить и стороны процесса. Отвод должен быть мотивированным и заявляться до начала судебного расследования. Более позднее заявление отвода допускается только в случае, когда основание для отвода стало известно лицу, заявляющему отвод, лишь после начала судебного расследования.

(3) Преждевременный отвод судей, еще не участвующих в разбирательстве данного дела, а также судьи или состава суда, рассматривающего заявление об отводе, не допускается, однако доводы заявления об отводе могут быть приведены в апелляционной или кассационной жалобе на решение о рассмотрении дела по существу.

(4) В случае, если заявление об отводе подается повторно, злоумышленно и неправомерно в целях оттягивания процесса, введения суда в заблуждение или по другим злонамеренным побуждениям, судебная инстанция, рассматривающая дело, может наложить на виновное лицо судебный штраф в соответствии с настоящим кодексом.

Статья 35. Процедура разрешения заявления
об отводе и заявления о самоотводе

(1) Вопрос об отводе или самоотводе судьи разрешается другим судьей или, в зависимости от обстоятельств, составом суда. При разрешении вопроса об отводе или самоотводе отдельных судей из состава суда, состоящего из 3 или 5 судей, не получившие отвода судьи данного состава могут быть включены в новый состав суда.

(2) Заявление об отводе или самоотводе рассматривается в тот же день, с заслушиванием сторон и лица, отвод которого заявляется. В случае невозможности сформировать новый состав суда в данной инстанции вопрос об отводе разрешается не позднее чем в 10-дневный срок после получения дела вышестоящей инстанцией, которая, допуская отвод или самоотвод, назначает для рассмотрения дела инстанцию того же уровня, что и инстанция, в которой был произведен отвод.

[Ст.35 ч.(2) изменена ЗП 2 -XVI от 07.02.08, МО42-44/29.02.08 ст.121]

(3) Определение судебной инстанции об отводе обжалованию не подлежит.

Глава II
КОМПЕТЕНЦИЯ СУДЕБНОЙ ИНСТАНЦИИ

Статья 36. Компетенция суда

Суд рассматривает в первой инстанции уголовные дела по преступлениям, предусмотренным Особенной частью Уголовного кодекса, за исключением тех, которые отнесены законом к компетенции других судов, а также рассматривает ходатайства и жалобы на решения и действия органа уголовного преследования, вопросы, связанные с исполнением приговора, и другие вопросы, отнесенные законом к его компетенции.

Статья 37. Компетенция военного суда

Военный суд рассматривает в первой инстанции дела по преступлениям, предусмотренным Особенной частью Уголовного кодекса, совершенным:

1) лицами рядового, сержантского и офицерского состава Национальной армии, Войск карабинеров (внутренних войск) Министерства внутренних дел, Департамента чрезвычайных ситуаций и личного состава Службы информации и безопасности, Пограничных войск, Государственной службы охраны;

2) штатными работниками пенитенциарных учреждений;

3) военнообязанными лицами в период сборов;

4) другими предусмотренными законодательством лицами.

Статья 38. Компетенция апелляционной палаты

Апелляционная палата:

1) рассматривает в первой инстанции уголовные дела по преступлениям, предусмотренным статьями 135–144, 278, 279, 283, 284, 337–343 Уголовного кодекса;

2) в качестве апелляционной инстанции рассматривает апелляционные жалобы на решения, вынесенные судами, в том числе военным судом, в первой инстанции;

3) в качестве кассационной инстанции рассматривает кассационные жалобы на решения судов, которые согласно закону не подлежат обжалованию в апелляционном порядке;

4) разрешает конфликты компетенции, возникающие между судами;

5) рассматривает вопросы пересмотра дел, отнесенные законом к ее компетенции.

Статья 39. Компетенция Высшей судебной палаты

Высшая судебная палата:

1) рассматривает в первой инстанции уголовные дела, касающиеся преступлений, совершенных Президентом Республики Молдова;

2) в качестве кассационной инстанции рассматривает кассационные жалобы на судебные решения, принятые в первой инстанции, или, в зависимости от обстоятельств, на решения апелляционных палат, а также в других предусмотренных законом случаях;

3) рассматривает в пределах своей компетенции дела, обжалованные в исключительном порядке, включая жалобы на отмену судебных решений;

4) обращается с запросом в Конституционный суд по вопросу контроля конституционности правовых актов и разрешения исключительных случаев их неконституционности;

5) дает разъяснения по вопросам судебной практики в отношении единообразного применения уголовного и уголовно-процессуального законодательства;

6) разрешает дела, по которым прервано судопроизводство, а также заявления о передаче дел.

Статья 40. Территориальная компетенция уголовного дела

(1) Уголовное дело рассматривается судебной инстанцией, в районе деятельности которой было совершено преступление. В случае длящегося или продолжаемого преступления дело рассматривается той инстанцией, в районе деятельности которой было завершено или пресечено преступление.

(2) В случае невозможности определения места совершения преступления дело рассматривается инстанцией, в районе деятельности которой было завершено уголовное преследование.

(3) Уголовное дело по преступлениям, совершенным за пределами страны или на корабле, рассматривается судебной инстанцией, в районе деятельности которой находится последнее место жительства подсудимого, а в случае, если лицо, совершившее преступление, неизвестно, – судебной инстанцией, в районе деятельности которой было завершено уголовное преследование.

Статья 41. Компетенция судьи по уголовному преследованию

Судья по уголовному преследованию обеспечивает судебный контроль в ходе уголовного преследования посредством:

1) взятия лица под предварительный или домашний арест, а также изменения, приостановления или отмены этих мер пресечения;

2) принятия решений о временном освобождении задержанного или арестованного лица и их отмены, а также принятия решений о временном лишении лица водительских прав;

3) разрешения проведения обыска, освидетельствования, ареста имущества, изъятия предметов, содержащих государственную, коммерческую, банковскую тайну, эксгумации;

4) принятия решения о помещении лица в медицинское учреждение;

5) разрешения на прослушивание сообщений, выемку корреспонденции, видеозапись;

6) допроса свидетелей в соответствии с положениями статей 109 и 110;

7) осуществления других процессуальных действий, предусмотренных настоящим кодексом.

Статья 42. Определение компетенции в случае неделимости или объединения уголовных дел

(1) При неделимости или объединении уголовных дел разбирательство в первой инстанции осуществляется одной и той же инстанцией, если проводится одновременно по всем совершенным деяниям и в отношении всех совершивших их лиц.

(2) Уголовные дела признаются неделимыми в случае совершения преступления несколькими лицами, или совершения двух или нескольких преступлений в результате одного и того же деяния, или совершения длящегося или продолжаемого преступления.

(3) Уголовные дела могут быть объединены в случае, если:

1) два или несколько преступлений совершены в результате различных действий одним или несколькими лицами совместно в одно и то же время и в одном и том же месте;

2) два или несколько преступлений совершены одним лицом в различное время или в разных местах;

3) преступление совершено в целях подготовки, способствования другому преступлению или сокрытия его либо в целях облегчения или обеспечения освобождения от уголовной ответственности исполнителя другого преступления;

4) два или несколько преступлений взаимосвязаны между собой и объединение дел обусловливается необходимостью наиболее успешного осуществления правосудия.

(4) В случае объединения дел в отношении нескольких лиц, обвиняемых в совершении преступлений в районах деятельности равнозначных судебных инстанций, или же в отношении одного лица, обвиняемого в совершении нескольких преступлений, если данные дела входят в компетенцию двух или нескольких равнозначных судебных инстанций, судебное разбирательство

осуществляется той инстанцией, в районе деятельности которой было завершено уголовное преследование.

(5) В случае, если одно лицо или группа лиц обвиняется в совершении одного или нескольких преступлений и уголовное дело в отношении одного из обвиняемых или по одному из преступлений входит в компетенцию вышестоящей инстанции, судебное разбирательство осуществляется целиком вышестоящей инстанцией.

(6) В случае спора о компетенции между военным судом и судом судебное разбирательство осуществляется судом.

(7) Объединение уголовных дел допускается соответствующей судебной инстанцией в случае, если инкриминируемые лицу деяния не требуют более тяжкого обвинения, а по требованию прокурора – и в остальных случаях, касающихся изменения обвинения в сторону его отягчения.

Статья 43. Инстанция, в компетенцию которой входит объединение уголовных дел

(1) Решение об объединении дел принимает в соответствии со статьей 42 инстанция, в компетенцию которой входит судебное разбирательство.

(2) В случае неделимости уголовных дел, а также в случае их объединения, если эти дела поступили в суд первой инстанции, они объединяются этим судом даже после отмены решений по ним в кассационном порядке и возвращения их для нового рассмотрения.

(3) Уголовные дела могут быть объединены также апелляционными или кассационными инстанциями одного уровня, если они находятся на одинаковой стадии судебного разбирательства.

Статья 44. Отклонение компетенции судебной инстанцией

(1) Судебная инстанция, установив, что уголовное дело не относится к ее компетенции, своим определением отклоняет от себя компетенцию и передает дело компетентной судебной инстанции.

(2) Если отклонение компетенции обусловлено материальной компетенцией или статусом лица, а также территориальной компетенцией, судебная инстанция, которой передано дело, может сохранить меры, принятые судебной инстанцией, из которой поступило дело.

(3) Не допускается отклонение компетенции с направлением нижестоящей судебной инстанции дела, рассмотрение которого начато вышестоящей судебной инстанцией.

(4) Определение об отклонении компетенции является окончательным.

Статья 45. Конфликт компетенции

(1) Если две или более судебные инстанции признают себя компетентными рассматривать одно и то же дело (положительный конфликт компетенции) или отклоняют от себя компетенцию (отрицательный конфликт компетенции), конфликт разрешается вышестоящей по отношению к ним судебной инстанцией.

(2) В случае положительного конфликта компетенции в вышестоящую по отношению к ним судебную инстанцию обращается судебная инстанция, последней признавшая себя компетентной, а в случае отрицательного конфликта – судебная инстанция, последней отклонившая от себя компетенцию.

(3) Во всех случаях обращение может быть осуществлено сторонами процесса.

(4) До разрешения положительного конфликта компетенции производство по делу приостанавливается. Судебная инстанция, последней признавшая себя компетентной или последней отклонившая от себя компетенцию, выполняет акты и принимает меры, не терпящие отлагательства.

(5) (5) Общая вышестоящая судебная инстанция разрешает конфликт компетенции в соответствии с процедурой первой инстанции. Во всех случаях срок разрешения конфликта компетенции не должен превышать 7 дней со дня регистрации дела в вышестоящей судебной инстанции.

[Ст.45 ч.(5) в редакции ЗП44-XVI от 06.03.08, МО76-77/15.03.08 ст.251]

(6) Определение судебной инстанции, разрешающей конфликт компетенции, является окончательным, однако доводы о несогласии с ним могут быть изложены в апелляционной или кассационной жалобе на решение, вынесенное по существу дела.

(7) Судебная инстанция, которой направлено дело определением об установлении компетенции, не может отклонить от себя компетенцию, за исключением случаев, когда вследствие выявления новых обстоятельств в процессе судебного расследования установлено, что совершенное действие является преступлением, отнесенным законом к компетенции другой судебной инстанции.

Статья 46. Передача уголовного дела из судебной инстанции, к компетенции которой оно относится, в другую судебную инстанцию того же уровня

(1) Высшая судебная палата может распорядиться о передаче уголовного дела из одной судебной инстанции, к компетенции которой оно относится, в другую судебную инстанцию того же уровня в случае, если этим может быть достигнуто более объективное, быстрое и полное рассмотрение дела, а также для обеспечения нормального течения процесса.

(2) Передача дела может быть потребована председателем судебной инстанции или одной из сторон процесса.

Статья 47. Заявление о передаче дела и его действие

(1) Заявление о передаче дела, которое должно быть мотивированным, направляется в Высшую судебную палату не позднее чем за 5 дней до начала судебного расследования. Документы, на которых оно основывается, прилагаются к нему, если ими располагает сторона, которая просит о передаче дела.

[Ст.47 ч.(1) изменена ЗП 2 -XVI от 07.02.08, МО42-44/29.02.08 ст.121]

(2) В заявлении отмечается, имеются ли по делу лица, подвергнутые аресту.

(3) Вопрос о приостановлении рассмотрения дела разрешается Высшей судебной палатой после получения заявления о его передаче.

Статья 48. Процедура уведомления сторон и рассмотрения заявления о передаче дела

(1) Стороны уведомляются о дате рассмотрения заявления о передаче дела другой инстанции, однако их участие в заседании не является обязательным.

(2) Заявление о передаче дела рассматривается в открытом заседании судом в составе 3 судей Высшей судебной палаты.

(3) В случае явки сторон заслушивается и их мнение.

Статья 49. Разрешение заявления о передаче дела

(1) Высшая судебная палата с указанием мотивов постановляет удовлетворить или отклонить заявление о передаче дела.

(2) В случае признания заявления обоснованным Высшая судебная палата распоряжается о передаче дела для рассмотрения конкретной судебной инстанции. Данная судебная инстанция немедленно уведомляется об удовлетворении заявления о передаче дела.

(21) Судебная инстанция, в производстве которой находится дело, подлежащее передаче, обязана передать дело компетентной судебной инстанции в течение 5 дней.

[Ст.49 ч.(2^1) введена ЗП 2 -XVI от 07.02.08, МО42-44/29.02.08 ст.121]

(3) В случае, если судебная инстанция, в производстве которой находится дело, подлежащее передаче, уже приступила к его рассмотрению, вынесенные ею решения отменяются с момента удовлетворения заявления о передаче дела.

Статья 50. Повторное заявление о передаче дела

Повторное заявление о передаче дела не допускается, за исключением случаев, когда новое заявление основывается на обстоятельствах, которые не были известны Высшей судебной палате при рассмотрении предыдущего заявления или возникли после этого.

Р а з д е л III
СТОРОНЫ И ДРУГИЕ УЧАСТНИКИ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА

Глава I
СТОРОНА ОБВИНЕНИЯ

Статья 51. Прокурор

(1) Прокурор является должностным лицом, осуществляющим в пределах своей компетенции от имени государства уголовное преследование, представляющим обвинение в суде и выполняющим другие обязанности, предусмотренные настоящим кодексом. Прокурор, участвующий в уголовном судопроизводстве, выполняет функции государственного обвинителя.

(2) Прокурор вправе предъявить обвиняемому, подсудимому или лицу, которое несет имущественную ответственность за действия обвиняемого, подсудимого, гражданский иск:

1) в интересах потерпевшего, находящегося в беспомощном состоянии или в зависимости от обвиняемого, подсудимого либо по другим причинам не способного самостоятельно реализовать свое право на предъявление гражданского иска;

2) в интересах государства.

(3) При осуществлении своих полномочий в уголовном процессе прокурор независим и подчиняется только закону. Он должен также исполнять письменные указания вышестоящего прокурора.

(4) В ходе уголовного судопроизводства прокурор поддерживает обвинение от имени государства и представляет в судебном заседании доказательства, собранные органом уголовного преследования.

(5) Прокурор вправе подать апелляционную или кассационную жалобу на судебные решения, которые он считает незаконными или необоснованными.

(6) Генеральный прокурор и его заместители вправе обжаловать в исключительном порядке судебные решения, признанные окончательными, которые они считают незаконными или необоснованными.

(7) На этапе исполнения судебных решений прокурор осуществляет полномочия, предусмотренные настоящим кодексом.

(8) Если в отношении лица был незаконно начат уголовный процесс, а также вынесен оправдательный приговор, прокурор, руководивший или осуществлявший уголовное преследование, или вышестоящий прокурор приносит официальные извинения соответствующему лицу.

[Ст.51 ч.(8) введена ЗП376-XVI от 07.12.06, МО14-17/02.02.07 ст.44]

Статья 52. Полномочия прокурора в ходе уголовного преследования

(1) В ходе уголовного преследования прокурор:

1) начинает уголовное преследование и распоряжается об осуществлении уголовного преследования в соответствии с настоящим кодексом, отказывает в осуществлении уголовного преследования или прекращает его;

2) непосредственно осуществляет уголовное преследование в соответствии с законом;

3) лично осуществляет руководство уголовным преследованием и контролирует законность процессуальных действий органа уголовного преследования, принимает решения об исключении из дела доказательств, полученных в соответствии с положениями части (1) статьи 94;

4) постоянно контролирует соблюдение порядка приема и регистрации сообщений о преступлениях;

5) истребует в целях контроля от органа уголовного преследования уголовные дела, документы, процессуальные акты, материалы и другие сведения о совершенных преступлениях и лицах, проходящих по уголовным делам, за которыми он осуществляет контроль, и распоряжается об объединении или выделении дел, если это необходимо;

6) проверяет качество доказательств, осуществляет надзор за тем, чтобы каждое преступление было раскрыто, каждый преступник был привлечен к уголовной ответственности и ни одно лицо не было подвергнуто уголовному преследованию при отсутствии обоснованных признаков совершения им преступления;

7) устанавливает разумные сроки уголовного преследования для каждого дела;

8) отменяет незаконные и необоснованные постановления органа уголовного преследования;

9) обоснованно изымает уголовное дело у одного органа уголовного преследования и передает его другому органу в соответствии с компетенцией или изымает дело у одного лица, осуществляющего уголовное преследование, и передает его другому лицу в целях обеспечения наиболее объективного и полного уголовного преследования;

10) поручает производство уголовного преследования группе офицеров по уголовному преследованию или нескольким органам уголовного преследования, персонально назначает лиц для осуществления уголовного преследования;

11) разрешает самоотводы и отводы офицеров по уголовному преследованию;

12) решает вопрос об избрании меры пресечения, ее изменении или отмене, за исключением предварительного ареста, домашнего ареста, временного освобождения лица, временного лишения водительских прав;

13) осуществляет контроль за законностью задержания лица;

14) дает письменные указания о производстве действий по уголовному преследованию и оперативно-розыскных мероприятий по розыску лиц, совершивших преступления;

15) издает постановления о задержании, приводе, выемке предметов и документов, производстве иных действий по уголовному преследованию в соответствии с требованиями настоящего кодекса;

16) обращается в судебную инстанцию с ходатайством для получения санкции на производство ареста, продление срока содержания под стражей, временное освобождение задержанного или арестованного лица, арест корреспонденции и ее выемку, прослушивание телефонных и иных переговоров, временное отстранение обвиняемого от должности, физическое преследование лица и преследование посредством электронных средств, эксгумацию, наблюдение за помещением посредством видео- и аудиозаписи, установление в помещении технических средств производства видео- и аудиозаписи, проверку информационных сообщений, адресованных подозреваемому, помещение лица в медицинское учреждение для осуществления экспертизы и на осуществление других действий, для производства которых требуется разрешение судьи по уголовному преследованию;

17) присутствует при производстве любого действия по уголовному преследованию либо производит его лично;

18) обращается за участием судьи по уголовному преследованию в производстве отдельных действий по уголовному преследованию, если законом предусмотрено его обязательное участие;

19) возвращает уголовные дела органу уголовного преследования со своими письменными указаниями;

20) отстраняет лицо, осуществляющее уголовное преследование, в случае нарушения им закона в ходе производства уголовного преследования;

21) обращается с представлениями в соответствующий орган о лишении иммунитета отдельных лиц и привлечении их к уголовной ответственности;

22) прекращает уголовный процесс, распоряжается о выведении лица из-под уголовного преследования или прекращает производство по уголовному делу в случаях, предусмотренных законом;

23) предъявляет обвинение и допрашивает обвиняемого на основании доказательств, представленных органом уголовного преследования, либо на основании собранных им лично доказательств;

24) ознакамливает стороны с материалами дела;

25) составляет обвинительное заключение по уголовному делу, вручает его копию обвиняемому, а дело направляет в компетентную судебную инстанцию.

26) направляет органам уголовного преследования и органам, осуществляющим оперативно-розыскную деятельность, представления об устранении нарушений закона.

(2) Территориальный прокурор и прокурор специализированной прокуратуры, а также их заместители помимо полномочий, предусмотренных частью (1), в ходе уголовного преследования осуществляют в порядке иерархического контроля следующие полномочия:

1) истребуют в целях контроля от нижестоящих прокуроров уголовные дела, документы, процессуальные акты, материалы и другие данные по

совершенным преступлениям и лицам, проходящим по уголовным делам, по которым осуществляется контроль;

2) отменяют незаконные и необоснованные акты нижестоящих прокуроров;

3) разрешают самоотводы и отводы нижестоящих прокуроров;

4) утверждают постановления о выведении лица из-под уголовного преследования или о прекращении уголовного преследования по нереабилитирующим основаниям;

5) утверждают обвинительные заключения, составленные нижестоящими прокурорами;

6) возвращают уголовные дела нижестоящим прокурорам со своими письменными указаниями;

7) утверждают соглашение о признании вины и постановление об условном прекращении уголовного преследования.

(3) Прокурор муниципия Кишинэу и прокурор Гагаузии, а также их заместители в ходе уголовного преследования осуществляют полномочия, предусмотренные частями (1) и (2), а также другие предусмотренные настоящим кодексом полномочия, вытекающие из деятельности в порядке иерархического контроля.

(4) Генеральный прокурор и его заместители в ходе уголовного преследования осуществляют полномочия, предусмотренные частями (1), (2) и (3), а также другие предусмотренные настоящим кодексом полномочия, вытекающие из деятельности в порядке иерархического контроля.

(5) В ходе уголовного преследования прокурор имеет также другие права и обязанности, предусмотренные настоящим кодексом.

Статья 53. Полномочия прокурора в судебной инстанции

(1) При рассмотрении уголовного дела судебной инстанцией прокурор:

1) поддерживает обвинение от имени государства и представляет в судебном заседании соответствующие доказательства по делу, собранные в ходе уголовного преследования, которым он руководил или которое лично осуществлял;

2) участвует в рассмотрении доказательств, представленных стороной защиты, представляет новые доказательства, необходимые для подтверждения обвинения, заявляет ходатайства и высказывает свое мнение по вопросам, возникшим в ходе судебного разбирательства;

3) истребует от судебной инстанции уголовное дело для предъявления подсудимому более тяжкого обвинения и сбора новых доказательств, если в ходе судебного расследования устанавливается, что подсудимый совершил и другие преступления, а доказательств этого недостаточно;

4) изменяет юридическую квалификацию преступления, совершенного подсудимым, если судебным расследованием подтверждено, что подсудимый совершил это преступление;

5) обращается в судебную инстанцию с ходатайством об объявлении перерыва по делу на предусмотренный настоящим кодексом срок для представления новых доказательств, подтверждающих виновность подсудимого, в случае неполного осуществления уголовного преследования;

6) дает письменные указания органу уголовного преследования о производстве определенных процессуальных действий по дополнительным доказательствам либо по новым преступлениям;

7) распоряжается своим постановлением о приводе в соответствии со статьей 199 в судебную инстанцию лиц, включенных в представленный судебной инстанции список, а также лиц, затребованных для сбора новых или дополнительных доказательств;

8) высказывает в ходе судебных прений мнение о преступном деянии, совершенном подсудимым, квалификации деяния в соответствии с нормами уголовного закона и мерах наказания, которые надлежит применить к подсудимому;

9) подает апелляционную или, в зависимости от обстоятельств, кассационную жалобу как в отношении уголовного дела в целом, так и в части, касающейся гражданского иска, отзывает ее в порядке, предусмотренном настоящим кодексом.

(2) При рассмотрении уголовного дела судебной инстанцией прокурор имеет также другие права и обязанности, предусмотренные настоящим кодексом.

Статья 54. Самоотвод и отвод прокурора

(1) Прокурор не может участвовать в производстве по уголовному делу:

1) при наличии обстоятельств, предусмотренных положениями статьи 33, применяемыми соответствующим образом;

2) если он не вправе быть прокурором в силу закона или приговора судебной инстанции.

(2) Факт участия прокурора в осуществлении уголовного преследования, руководства им процессуальными действиями или контроля за их осуществлением, а равно факт поддержания прокурором обвинения в судебном заседании не является препятствием для его дальнейшего участия в судебном разбирательстве по соответствующему делу.

(3) При наличии оснований, предусмотренных частью (1), прокурор обязан заявить о самоотводе по соответствующему делу.

(4) По тем же основаниям отвод прокурору может быть заявлен и другими участниками процесса по соответствующему делу, наделенными таким правом настоящим кодексом.

(5) Самоотвод или отвод прокурора разрешается:

1) в ходе уголовного преследования – вышестоящим прокурором, а в отношении Генерального прокурора – одним из судей Высшей судебной палаты;

2) в ходе судебного разбирательства – соответствующей судебной инстанцией.

(6) Решение об отводе не подлежит обжалованию.

Статья 54^1. Консультант прокурора

(1) В ходе уголовного процесса прокурор может пользоваться помощью консультанта.

(2) По поручению прокурора консультант:

a) изучает материалы и уголовные дела, составляет проекты актов, издаваемых прокурором;

b) оформляет протоколы процессуальных действий, выполненных прокурором, и оказывает ему техническую помощь;

c) истребует от юридических и физических лиц представления документов и материалов;

d) обеспечивает вызов лиц по уголовным делам;

e) организует привод в предусмотренном законом порядке лиц, вызванных прокурором;

f) предъявляет лицам, указанным в статье 293, материалы уголовного преследования

для ознакомления;

g) оказывает прокурору иную помощь, вытекающую из необходимости исполнения последним полномочий, предусмотренных статьями 52 и 53.

(3) Консультант прокурора действует под руководством прокурора и не вправе осуществлять процессуальные действия, которые не были ему поручены или которые не были согласованы с прокурором.

(4) Консультант прокурора подписывает процессуальные акты, относящиеся к действиям, которые он осуществил или в которых он участвовал.

(5) Консультант обязан хранить профессиональную тайну, сохранять конфиденциальность деяний и сведений, ставших известными ему в связи с исполнением им служебных обязанностей, и несет ответственность в соответствии с законом за противоправные действия, совершенные при исполнении обязанностей.

[Ст.54[1] введена ЗП292-XVI от 21.12.07, МО28-29/08.02.08 ст.82]

Статья 55. Орган уголовного преследования и его полномочия

(1) Уголовное преследование осуществляется офицерами по уголовному преследованию органов уголовного преследования, предусмотренных статьей 56.

(2) На органы уголовного преследования возлагается задача проведения оперативно-розыскных мероприятий, в том числе с использованием видео- и аудиозаписи, кино- и фотосъемки, и других действий по уголовному преследованию, предусмотренных настоящим кодексом, в целях обнаружения признаков преступления и лиц, его совершивших, выявления фактических данных, процессуального оформления этих действий, что может быть использовано в качестве доказательств по уголовному делу после проверки в соответствии с уголовно-процессуальным законодательством.

(3) Орган уголовного преследования обязан также принять все необходимые меры для предупреждения и пресечения преступления.

(4) При наличии признаков преступления орган уголовного преследования одновременно с регистрацией сообщения об этом начинает производство по уголовному преследованию и, руководствуясь требованиями настоящего кодекса, производит действия по уголовному преследованию, направленные на раскрытие преступления и установление доказательств, подтверждающих или отрицающих его совершение, принимает меры по обеспечению гражданского иска и возможной конфискации незаконно добытого имущества.

(5) Орган уголовного преследования незамедлительно уведомляет прокурора о совершенном преступлении и начале производства по уголовному преследованию.

Статья 56. Руководитель органа уголовного преследования и его полномочия

(1) В производстве по уголовным делам полномочия руководителя органа уголовного преследования осуществляет офицер по уголовному преследованию Министерства внутренних дел, Таможенной службы, Центра по борьбе с экономическими преступлениями и коррупцией, назначенный в установленном законом порядке и действующий в пределах своей компетенции.

(2) Руководитель органа уголовного преследования осуществляет контроль за своевременным проведением мероприятий по раскрытию и предупреждению преступлений, принимает меры для всестороннего, полного и объективного осуществления уголовного преследования и обеспечивает регистрацию в установленном порядке сообщений о совершенных преступлениях.

(2[1]) При осуществлении своих полномочий руководитель органа уголовного преследования:

a) передает офицеру по уголовному преследованию для разрешения сообщения и материалы о совершенных преступлениях;

b) передает офицеру по уголовному преследованию для исполнения полученные от других органов уголовного преследования запросы об оказании правовой помощи, поручения о производстве действий по уголовному преследованию;

c) распределяет офицерам по уголовному преследованию для осуществления уголовного преследования уголовные дела, если они не были распределены прокурором;

d) поручает с согласия прокурора производство уголовного преследования нескольким офицерам по уголовному преследованию;

e) производит проверку уголовных дел и дает указания по производству действий по уголовному преследованию и оперативно-розыскных мероприятий;

f) имеет право участвовать в осуществлении уголовного преследования и лично осуществлять уголовное преследование, исполняя в данном случае полномочия офицера по уголовному преследованию;

g) предлагает прокурору изъять уголовное дело у офицера по уголовному преследованию и передать его другому офицеру по уголовному преследованию для обеспечения наиболее полного и объективного уголовного преследования;

h) обращается к прокурору с ходатайством об отмене незаконных правовых актов офицера по уголовному преследованию;

i) осуществляет иные предусмотренные законодательством действия.

(2[2]) Указания по уголовным делам даются руководителем органа уголовного преследования офицеру по уголовному преследованию в письменной форме и являются обязательными для исполнения.

(2[3]) Руководитель органа уголовного преследования координирует деятельность офицеров по уголовному преследованию и несет ответственность за качество составленных ими процессуальных актов, представляемых в соответствии с законом прокурору, оказывает методическую и практическую помощь при осуществлении уголовного преследования, содействует получению необходимых сведений и материалов, принимает меры по своевременному исполнению поручений офицеров по уголовному преследованию по проведению оперативно-розыскных мероприятий.

(2[4]) Руководитель вышестоящего органа уголовного преследования вправе истребовать от нижестоящего органа уголовное дело в целях проведения контроля.

(2[5]) Руководитель нижестоящего органа уголовного преследования обязан представить уголовное дело для контроля руководителю вышестоящего органа уголовного

преследования, предварительно поставив в известность об этом прокурора, руководящего уголовным преследованием.

[Ст.56 пкт.(2^1)-(2^5) введены ЗП256-XVI от 29.11.07, МО203-206/28.12.07 ст.788]

Статья 57. Офицер по уголовному преследованию и его полномочия

(1) Офицер по уголовному преследованию является должностным лицом, которое от имени государства в пределах своих полномочий осуществляет уголовное преследование по уголовным делам.

(2) Офицер по уголовному преследованию имеет следующие полномочия:

1) обеспечивает регистрацию в установленном порядке сообщения о совершении или подготовке к совершению преступления, если сообщение не было зарегистрировано руководителем органа уголовного преследования, начинает уголовное преследование в случае, если из содержания акта об осведомлении или из констатирующего акта вытекает разумное подозрение о совершении преступления, вносит предложение прокурору о прекращении уголовного преследования, прекращении производства по уголовному делу либо об отказе начать уголовное преследование;

[Ст.57 ч.(2) пкт.1 в редакции ЗП256-XVI от 29.11.07, МО203-206/28.12.07 ст.788]

2) предлагает передать уголовное дело другому органу уголовного преследования в соответствии с компетенцией;

3) несет ответственность за законное и своевременное осуществление уголовного преследования;

4) вносит предложение прокурору об обращении с ходатайством в судебную инстанцию для получения санкции на обыск, арест имущества, арест почтово-телеграфной корреспонденции и ее выемку, прослушивание телефонных и иных переговоров, временное отстранение обвиняемого от должности, изъятие предметов и документов у третьих лиц, установление физической и электронной слежки за лицом, принудительное взятие образцов слюны, крови, волос, частиц ногтей, эксгумацию, наблюдение за помещением посредством видео- и аудиозаписи, установление в помещении технических средств производства видео- и аудиозаписи, проверку информационных сообщений, адресованных подозреваемому;

5) вызывает лиц и допрашивает их в качестве подозреваемого, потерпевшего, свидетеля;

6) проводит осмотр и фиксирует в установленном порядке место совершения преступления, проводит обыск в случае очевидного преступления и неотложного дела, изымает предметы и документы, осуществляет в соответствии с законом другие действия на месте происшествия;

7) истребует документы и материалы, содержащие сведения о преступлении и совершивших его лицах;

8) распоряжается о проведении документальной ревизии, инвентаризации, ведомственной экспертизы и иных действий;

9) руководит с момента регистрации социально опасного деяния оперативно-розыскными мероприятиями, направленными на раскрытие преступления, обнаружение исчезнувших лиц и пропавшего имущества;

10) распоряжается о поручении другим органам уголовного преследования производства действий по уголовному преследованию;

11) дает распоряжения органам полиции о задержании, приводе, аресте и производстве иных процессуальных действий, а также просит об оказании помощи при производстве действий по уголовному преследованию;

12) признает соответствующих лиц потерпевшим, гражданским истцом, гражданским ответчиком;

13) принимает предусмотренные законом меры по обеспечению возмещения причиненного преступлением ущерба;

14) запрашивает территориальный офис Национального совета по юридической помощи, гарантируемой государством, о назначении адвоката, который предоставляет юридическую помощь, гарантируемую государством, по уголовным делам в случаях, предусмотренных настоящим кодексом;

[Ст.57 ч.(2) пкт.14 в редакции ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

15) разрешает отводы переводчика, специалиста, эксперта;

16) выносит постановления по заявлениям лиц, участвующих в процессе по уголовному делу;

17) предлагает избрать меру пресечения, продлить срок ее действия, изменить или отменить ее, освободить задержанного подозреваемого до выдачи судебной инстанцией санкции на арест;

18) выполняет письменные указания прокурора;

19) обжалует в порядке, установленном настоящим кодексом, указания прокурора или руководителя органа уголовного преследования о производстве каких-либо действий по уголовному преследованию;

[Ст.57 пкт.2 ч.19) в редакцииЗП256-XVI от 29.11.07, МО203-206/28.12.07 ст.788]

20) представляет по требованию прокурора письменные объяснения;

21) представляет прокурору собранные по делу доказательства, необходимые для предъявления обвинения.

(3) Офицер по уголовному преследованию имеет и другие полномочия в уголовном судопроизводстве, предусмотренные настоящим кодексом.

(31) Требования офицера по уголовному преследованию, связанные с осуществлением уголовного преследования, предъявленные в соответствии с законом, обязательны для исполнения всеми физическими и юридическими лицами.

[Ст.57 ч.(3^1)введена ЗП256-XVI от 29.11.07, МО203-206/28.12.07 ст.788]

(4) При осуществлении своих полномочий офицер по уголовному преследованию является независимым, действует сообразно положениям настоящего кодекса, письменным указаниям прокурора и руководителя органа уголовного преследования.

(5) Офицер по уголовному преследованию обязан обеспечить защиту прав и свобод человека в соответствии с уголовно-процессуальным законом.

(6) Отвод офицера по уголовному преследованию осуществляется в соответствии со статьей 54 и разрешается прокурором.

Статья 58. Пострадавший

(1) Пострадавшим считается любое физическое или юридическое лицо, которому преступлением причинен моральный, физический или материальный ущерб.

(2) Пострадавший имеет право на немедленную регистрацию жалобы в

установленном порядке, разрешение ее органом уголовного преследования с последующим уведомлением о принятом по ней решении.

(3) Пострадавший также имеет право:

1) получить от органа уголовного преследования свидетельство, подтверждающее подачу жалобы, или копию протокола о принятии устной жалобы;

2) представлять документы и предметы в подтверждение своей жалобы;

3) подать дополнительную жалобу;

4) требовать от соответствующего органа информацию о рассмотрении жалобы;

5) требовать от органа уголовного преследования признания его потерпевшим по уголовному делу;

[Ст.58 ч.(3) пкт.5) изменен ЗП237-XVI от 13.11.08, МО215-217/05.12.08 ст.794]

6) подать заявление о признании его гражданским истцом в уголовном процессе;

7) отозвать поданную им жалобу в случаях, предусмотренных законом;

8) получить свидетельство о регистрации своей жалобы и начале уголовного преследования или копию постановления об отказе начать уголовное преследование;

9) обжаловать постановление об отказе начать уголовное преследование в течение 10 дней с момента получения копии этого постановления и ознакомиться с материалами, на основании которых было вынесено это постановление;

10) получить защиту от запрещенных законом посягательств в порядке, предусмотренном для защиты лиц, участвующих в уголовном процессе;

11) пользоваться помощью выбранного защитника при участии в процессуальных действиях.

(4) Лицо, пострадавшее от особо тяжкого или чрезвычайно тяжкого преступления против личности, независимо от того, признано оно потерпевшим или гражданским истцом, имеет также право:

1) пользоваться помощью защитника-адвоката на протяжении всего уголовного процесса наравне с другими сторонами процесса;

2) пользоваться помощью адвоката, который предоставляет юридическую помощь, гарантируемую государством, если не располагает средствами для оплаты услуг адвоката;

[Ст.58 ч.(4) пкт.2) изменен ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

3) быть сопровождаемым наряду с адвокатом доверенным лицом в ходе всех исследований, в том числе осуществляемых в закрытых заседаниях;

4) получить судебное решение о возмещении причиненного преступлением материального ущерба.

(5) Жертва торговли людьми имеет право на государственную защиту незамедлительно после идентификации.

[Ст.58 ч.(5) введена ЗП387 от 08.12.06, МО203-206/31.12.06 ст.975, остальные перенумерованны]

(6) В случае, если пострадавшим является государственное предприятие, учреждение, организация, они не вправе отозвать поданную ими жалобу.

(7) Пострадавший должен быть письменно предупрежден об уголовной

ответственности за ложный донос.

(8) Пострадавший обязан:

1) являться по вызову органа уголовного преследования или судебной инстанции и давать объяснения по их требованию, за исключением жертв торговли людьми;

2) представлять по требованию органа уголовного преследования имеющиеся у него предметы, документы и другие средства доказывания, а также образцы для сравнительного исследования;

3) согласиться на проведение медицинского осмотра по требованию органа уголовного преследования, если жалуется на причинение ему физического вреда;

4) подчиняться законным распоряжениям представителя органа, рассматривающего его жалобу, или председательствующего в судебном заседании;

5) соблюдать установленный в судебном заседании порядок и не покидать зал заседания без разрешения председательствующего.

(9) Пострадавший имеет также другие права и обязанности, предусмотренные настоящим кодексом.

(10) Пострадавший реализует свои права и выполняет обязанности лично или, если это разрешено законом, через своих представителей. Если пострадавший является несовершеннолетним или лицом, неспособным отдавать отчет в своих действиях или руководить ими, его права осуществляются его законными представителями в предусмотренном настоящим кодексом порядке.

(11) Пострадавший допрашивается в порядке, предусмотренном для свидетеля. Пострадавший, давший заведомо ложные показания, несет уголовную ответственность согласно статье 311 Уголовного кодекса.

Статья 59. Потерпевший

(1) Потерпевшим признается физическое или юридическое лицо, которому преступлением причинен моральный, физический или материальный ущерб, признанное в этом качестве в установленном законом порядке с согласия пострадавшего. Несовершеннолетний, которому преступлением причинен ущерб, признается потерпевшим и без его согласия.

[Ст.59 ч.(1) изменена ЗП237-XVI от 13.11.08, МО215-217/05.12.08 ст.794]

[Ст.59 ч.(1) изменена ЗП235-XVI от 08.11.07, МО188-191/07.12.07 ст.732]

(2) Признание лица потерпевшим производится постановлением органа уголовного преследования сразу после установления оснований для присвоения ему этого процессуального качества.

(3) В случае, если после признания лица потерпевшим устанавливаются обстоятельства, свидетельствующие об отсутствии причинения ущерба, орган уголовного преследования мотивированным постановлением прекращает участие лица в процессе в качестве потерпевшего.

Статья 60. Права и обязанности потерпевшего

(1) Потерпевший имеет право:

1) знать суть обвинения;

2) давать показания и объяснения;

3) представлять документы и другие средства доказывания для приобщения их к уголовному делу и исследования в судебном заседании;

4) заявлять отводы лицу, осуществляющему уголовное преследование,

судье, прокурору, эксперту, переводчику, секретарю судебного заседания;

5) возражать против действий органа уголовного преследования или судебной инстанции и требовать внесения своих возражений в протокол соответствующего действия;

6) знакомиться со всеми протоколами процессуальных действий, произведенных с его участием, требовать внесения в них дополнений или своих замечаний;

7) знакомиться с материалами уголовного дела с момента окончания уголовного преследования, выписывать из него любые сведения;

8) присутствовать в судебном заседании, в том числе при рассмотрении материалов дела;

9) выступать в судебных прениях относительно причиненного ему ущерба;

10) уведомляться органом уголовного преследования о принятии затрагивающих его права и интересы решений и, по желанию, бесплатно получать копии этих решений, а также решений о прекращении уголовного преследования или прекращении производства по соответствующему делу, об отказе начать уголовное преследование, копию приговора, постановления или другого окончательного судебного решения;

11) подавать жалобы на действия и решения органа уголовного преследования, а также обжаловать решение судебной инстанции относительно причиненного ущерба;

12) отзывать поданные им или его представителем жалобы, в том числе жалобы на совершенные в отношении него действия, запрещенные законом;

13) примириться с подозреваемым, обвиняемым, подсудимым в случаях, предусмотренных законом;

14) подавать возражения на жалобы других участников процесса, доведенные до его сведения органом уголовного преследования или ставшие ему известными в результате других обстоятельств;

15) участвовать в рассмотрении дела судом в обычном порядке обжалования;

[Ст.60 ч.(1) пкт.17)-19) считать пкт.16)-18) ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611]

15^{1}) обжаловать судебные решения;

[Ст.60 ч.(1) пкт.15^{1}) введен ЗП114-XVI от 22.05.08, МО102/10.06.08 ст.382]

16) получать возмещение расходов, понесенных в процессе производства по уголовному делу, и ущерба, причиненного незаконными действиями органа уголовного преследования;

17) получать обратно имущество, изъятое у него органом уголовного преследования в качестве средств доказывания или представленное им самим, а также принадлежащее ему имущество, изъятое у лица, совершившего запрещенное уголовным законом действие, получать принадлежащие ему подлинники документов;

18) быть представленным выбранным защитником, а в случае отсутствия средств для оплаты услуг защитника – адвоката, который предоставляет юридическую помощь, гарантируемую государством.

[Ст.60 ч.(1) пкт.18) изменен ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

(2) Потерпевший обязан:

1) являться по вызову органа уголовного преследования или судебной

инстанции;

2) давать показания по требованию органа уголовного преследования или судебной инстанции;

3) предоставлять по требованию органа уголовного преследования имеющиеся у него предметы, документы и другие средства доказывания, а также образцы для сравнительного исследования;

4) соглашаться по требованию органа уголовного преследования на освидетельствование в случае совершения в отношении него тяжкого, особо тяжкого или чрезвычайно тяжкого преступления;

5) подвергаться по требованию органа уголовного преследования экспертизе в амбулаторных условиях для проверки способности правильно воспринимать обстоятельства, имеющие значение для уголовного дела, и давать правильные показания относительно этих обстоятельств, если есть веские основания сомневаться в наличии у него такой способности;

6) подчиняться законным распоряжениям представителя органа уголовного преследования и председательствующего в судебном заседании;

7) соблюдать установленный в судебном заседании порядок.

(3) Потерпевший имеет также другие права и обязанности, предусмотренные настоящим кодексом. Потерпевший может в любое время отказаться от участия в процессе в этом процессуальном качестве.

(4) Потерпевший реализует свои права и исполняет возложенные на него обязанности лично или, если это разрешено законом, через своих представителей. Если потерпевший является несовершеннолетним или лицом, не способным отдавать отчет в своих действиях или руководить ими, его права осуществляются его законными представителями в порядке, предусмотренном настоящим кодексом.

(5) Допрос потерпевшего производится в порядке, предусмотренном настоящим кодексом для допроса свидетеля. За отказ или уклонение от дачи показаний потерпевший несет ответственность согласно статье 313 Уголовного кодекса, а за дачу заведомо ложных показаний – согласно статье 312 Уголовного кодекса.

Статья 61. Гражданский истец

(1) Гражданским истцом признается физическое или юридическое лицо, в отношении которого имеются достаточные основания полагать, что ему в результате преступления причинен материальный или моральный ущерб, и которое предъявило в орган уголовного преследования или в судебную инстанцию гражданский иск к подозреваемому, обвиняемому, подсудимому или к лицам, которые несут имущественную ответственность за деяния подозреваемого, обвиняемого, подсудимого. Гражданский иск рассматривается судебной инстанцией в ходе производства по уголовному делу, если размер ущерба бесспорен.

(2) Лицо признается гражданским истцом постановлением органа уголовного преследования или определением судебной инстанции.

(3) В случае, если после признания лица гражданским истцом будет установлено, что гражданский иск предъявлен ненадлежащим лицом или что по иным причинам отсутствуют основания для пребывания лица в качестве гражданского истца, орган уголовного преследования своим мотивированным решением прекращает участие лица в процессе в качестве гражданского истца.

Статья 62. Права и обязанности гражданского истца

(1) Гражданский истец в целях поддержания предъявленного им иска имеет право:

1) давать объяснения по предъявленному иску;

2) представлять и другие материалы для поддержания своего иска;

3) заявлять отводы лицу, осуществляющему уголовное преследование, судье, прокурору, эксперту, переводчику, секретарю судебного заседания;

4) подавать заявления, в частности об обеспечении предъявленного им иска;

5) возражать против действий органа уголовного преследования или судебной инстанции и требовать внесения своих возражений в протокол соответствующего действия;

6) знакомиться с протоколами процессуальных действий, произведенных с его участием, и требовать внесения в них дополнений или своих замечаний;

7) знакомиться с материалами уголовного дела с момента окончания уголовного преследования, выписывать из него любые сведения, относящиеся к предъявленному им иску;

8) участвовать в судебных заседаниях, в том числе в исследовании материалов, касающихся предъявленного им иска;

9) выступать в судебных прениях относительно предъявленного им иска;

10) уведомляться органом уголовного преследования или судебной инстанцией о принятии затрагивающих его права и интересы решений и, по желанию, бесплатно получать копии этих решений, а также копию приговора, постановления или другого окончательного судебного решения;

11) подавать жалобы на действия и решения органа уголовного преследования, а также обжаловать решение судебной инстанции в части гражданского иска;

12) отозвать жалобу, поданную в порядке обжалования им или его представителем;

13) подавать возражения на жалобы других участников процесса, высказывать в судебном заседании свои мнения относительно заявлений, поданных другими участниками процесса;

14) участвовать в рассмотрении дела судом в обычном порядке обжалования;

15) возражать против незаконных действий другой стороны;

16) иметь представителя и прекращать его полномочия;

17) возражать против действий председательствующего в судебном заседании;

18) отказаться от предъявленного иска на любой стадии уголовного судопроизводства в случае, если это не запрещено законом;

19) получать возмещение расходов, понесенных при производстве по уголовному делу, и ущерба, причиненного ему незаконными действиями органа уголовного преследования или судебной инстанции;

20) получать обратно имущество, изъятое у него органом уголовного преследования в качестве средств доказывания или представленное им самим, а также принадлежащее ему имущество, изъятое у лица, совершившего запрещенное уголовным законом действие, получать принадлежащие ему подлинники документов.

(2) Гражданский истец обязан:

1) являться по вызову органа уголовного преследования или судебной

инстанции;

2) обеспечить представление копий иска по числу гражданских ответчиков, участвующих в процессе;

3) представлять по требованию органа уголовного преследования или судебной инстанции имеющиеся у него предметы, документы и другие средства доказывания, а также образцы для сравнительного исследования;

4) подчиняться законным распоряжениям представителя органа уголовного преследования и председательствующего в судебном заседании;

5) соблюдать установленный в судебном заседании порядок.

(3) Гражданский истец имеет также другие права и обязанности, предусмотренные настоящим кодексом.

(4) Гражданский истец может быть вызван и допрошен в качестве свидетеля.

(5) Гражданский истец реализует свои права и исполняет возложенные на него обязанности лично или, в зависимости от обстоятельств, через представителя. Права несовершеннолетних гражданских истцов осуществляют их законные представители в порядке, предусмотренном настоящим кодексом.

Глава II
СТОРОНА ЗАЩИТЫ

Статья 63. Подозреваемый

(1) Подозреваемым является физическое лицо, в отношении которого имеются доказательства в совершении им преступления, до предъявления ему обвинения. Лицо может быть признано подозреваемым одним из следующих процессуальных актов:

1) протоколом о задержании;

2) постановлением или определением о применении меры пресечения, не связанной с лишением свободы;

3) постановлением о признании лица в качестве подозреваемого.

(2) Орган уголовного преследования не вправе удерживать в качестве подозреваемого:

1) задержанное лицо – свыше 72 часов;

2) лицо, в отношении которого применена мера пресечения, не связанная с лишением свободы, – более 10 суток с момента ознакомления лица с постановлением о применении к нему данной меры пресечения;

3) лицо, в отношении которого вынесено постановление о признании его подозреваемым, – более 3 месяцев, а с согласия Генерального прокурора и его заместителей – более 6 месяцев.

(3) К моменту истечения сроков, установленных частью (2), орган уголовного преследования обязан освободить подозреваемого из-под стражи или отменить в установленном законом порядке примененную к нему меру пресечения и распорядиться о выведении его из-под уголовного преследования либо о предъявлении ему обвинения.

(4) Признав подозрение неподтвердившимся, орган уголовного преследования или судебная инстанция обязаны освободить подозреваемого из-под стражи или отменить примененную к нему меру пресечения до истечения сроков, установленных частью (2), и распорядиться о выведении его из-под уголовного преследования.

(5) Лицо перестает пребывать в качестве подозреваемого с момента освобождения его из-под стражи, отмены примененной к нему меры

пресечения или, в зависимости от обстоятельств, отмены постановления о признании его в качестве подозреваемого и отдачи распоряжения о выведении его из-под уголовного преследования либо с момента вынесения органом уголовного преследования постановления о привлечении его в качестве обвиняемого.

(6) Если по истечении сроков, установленных в части (2), лицо не было выведено из-под уголовного преследования или ему не было предъявлено обвинение, оно перестает пребывать в качестве подозреваемого по праву. Прекращение по праву статуса подозреваемого в связи с истечением установленных в части (2) сроков в случае накопления в дальнейшем достаточных доказательств не препятствует привлечению лица в качестве обвиняемого по тому же деянию.

(7) Лицо, в отношении которого имеются доказательства в совершении преступления, не может быть допрошено в качестве свидетеля.

Статья 64. Права и обязанности подозреваемого

(1) Подозреваемый имеет право на защиту. Орган уголовного преследования обеспечивает подозреваемому возможность реализации им своего права на защиту всеми средствами и способами, не запрещенными законом.

(2) В соответствии с настоящим кодексом подозреваемый имеет право:

1) знать, в чем он подозревается, и в связи с этим незамедлительно после задержания или ознакомления с постановлением о применении меры пресечения или о признании его в качестве подозреваемого быть уведомленным в присутствии защитника, на понятном ему языке о содержании подозрения и юридической квалификации преступного деяния, в котором он подозревается;

2) незамедлительно после задержания или признания его в качестве подозреваемого получить от лица, осуществившего задержание, письменную информацию о принадлежащих ему правах, предусмотренных настоящей статьей, в том числе о праве молчать и не свидетельствовать против себя, а также получать от органа уголовного преследования разъяснения относительно всех принадлежащих ему прав;

3) незамедлительно после задержания или ознакомления с постановлением о применении к нему меры пресечения или о признании его подозреваемым получить от органа уголовного преследования копию соответствующего постановления или протокола о задержании;

4) в случае задержания получить в конфиденциальных условиях до начала первого допроса в качестве подозреваемого юридическую консультацию защитника;

5) с момента ознакомления с процессуальным актом о признании его подозреваемым пользоваться помощью выбранного им защитника, а при отсутствии средств для оплаты услуг защитника получать бесплатную юридическую помощь адвоката, который предоставляет юридическую помощь, гарантируемую государством, либо отказаться от защитника и защищать себя самостоятельно в случаях, когда это допускается законом;

[Ст.64 ч.(2) пкт.5) изменен ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

6) общаться со своим защитником в конфиденциальных условиях без ограничения количества и продолжительности бесед;

7) в случае дачи согласия на допрос быть допрошенным, по его просьбе, в

присутствии защитника;

8) признаться в деянии, в совершении которого он подозревается, и заключить соглашение о признании вины;

9) дать согласие на проведение специальной процедуры уголовного преследования и судебного разбирательства дела в порядке, предусмотренном настоящим кодексом, в случае признания своей вины;

10) давать показания или отказаться от дачи показаний;

11) участвовать в процессуальных действиях самостоятельно или, по желанию, в присутствии защитника либо отказаться от участия в таких действиях;

12) незамедлительно, но не позднее, чем в течение 6 часов уведомить через орган уголовного преследования родственников или другое лицо по своему выбору о месте своего задержания;

13) представлять документы и другие средства доказывания для приобщения к уголовному делу;

14) заявлять отводы лицу, осуществляющему уголовное преследование, судье по уголовному преследованию, переводчику;

15) подавать заявления, в том числе в отношении независимой медицинской помощи;

16) знакомиться с протоколами процессуальных действий, произведенных с его участием, и подавать замечания по поводу правильности записей в протоколах, а также требовать внесения в протоколы записей об обстоятельствах, которые, по его мнению, должны быть отмечены;

17) уведомляться органом уголовного преследования о принятии всех затрагивающих его права и интересы решений и, по желанию, получать копии этих решений;

18) возражать против действий органа уголовного преследования и требовать внесения своих возражений в протокол соответствующих процессуальных действий;

19) обжаловать в установленном законом порядке действия и решения органа уголовного преследования;

20) отозвать любую поданную им или его защитником жалобу;

21) примириться с потерпевшим;

22) потребовать и получить возмещение ущерба, причиненного ему незаконными действиями органа уголовного преследования или судебной инстанции;

23) быть реабилитированным в случае, если подозрение не подтвердилось.

(3) Реализация подозреваемым своих прав или отказ от их реализации не должны истолковываться ему во вред или повлечь какие-либо неблагоприятные для него последствия. Подозреваемый не несет ответственности за данные им показания, кроме случаев осуществления ложного доноса о том, что преступление совершено лицом, которое фактически не имело никакого отношения к его совершению.

(4) Подозреваемый обязан:

1) являться по вызову органа уголовного преследования или судебной инстанции;

2) будучи задержанным, соглашаться по требованию органа уголовного преследования на освидетельствование и личный обыск;

3) соглашаться по требованию органа уголовного преследования на

врачебный осмотр, дактилоскопию, фотографирование и давать возможность взять образцы крови, телесных выделений;

4) подвергаться судебной экспертизе по требованию органа уголовного преследования;

5) подчиняться законным распоряжениям должностного лица, осуществляющего уголовное преследование.

(5) Подозреваемый имеет также другие права и обязанности, предусмотренные настоящим кодексом.

(6) В соответствии с положениями настоящего кодекса права несовершеннолетнего подозреваемого осуществляются и его законным представителем.

Статья 65. Обвиняемый, подсудимый

(1) Обвиняемым является физическое лицо, в отношении которого вынесено в соответствии с требованиями настоящего кодекса постановление о привлечении его в качестве обвиняемого.

(2) Обвиняемый, дело в отношении которого передано в судебную инстанцию, именуется подсудимым.

(3) Обвиняемый, в отношении которого вынесен окончательный приговор, именуется:

1) осужденным, если приговор полностью или частично обвинительный;

2) оправданным, если приговор полностью оправдательный.

(4) Лицо перестает пребывать в качестве обвиняемого с момента, когда в отношении него прекращается производство по делу или когда оно выводится из-под уголовного преследования.

Статья 66. Права и обязанности обвиняемого, подсудимого

(1) Обвиняемый или, в зависимости от обстоятельств, подсудимый имеет право на защиту. Орган уголовного преследования или, в зависимости от обстоятельств, судебная инстанция обеспечивает обвиняемому, подсудимому возможность реализовать свое право на защиту всеми средствами и способами, не запрещенными законом.

(2) В соответствии с настоящим кодексом обвиняемый, подсудимый имеет право:

1) знать, в чем он обвиняется, и в связи с этим при предъявлении обвинения, а также незамедлительно после взятия под стражу или ознакомления с постановлением о применении к нему меры пресечения получить от органа уголовного преследования копию постановления о привлечении его в качестве обвиняемого;

2) незамедлительно после задержания или предъявления обвинения получить от органа уголовного преследования письменную информацию о принадлежащих ему правах, предусмотренных настоящей статьей, в том числе о праве молчать и не свидетельствовать против себя, а также разъяснение всех своих прав;

3) в случае задержания получить до начала первого допроса в качестве обвиняемого юридическую консультацию защитника;

4) в случае задержания незамедлительно, но не позднее чем в течение 72 часов быть доставленным судье, а также на судебное разбирательство в разумные сроки или освобождение во время процесса;

5) с момента предъявления обвинения иметь защитника по своему выбору, а при отсутствии средств для оплаты услуг защитника получать юридическую помощь от адвоката, который предоставляет юридическую помощь,

гарантируемую государством, либо отказаться от защитника и защищать себя самостоятельно в случаях, когда это допускается законом;

[Ст.66 ч.(2) пкт.5) изменен ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

6) общаться со своим защитником в конфиденциальных условиях без ограничения количества и продолжительности бесед;

7) в случае дачи согласия на допрос быть допрошенным, по его просьбе, в присутствии защитника;

8) давать показания или отказаться от дачи показаний;

9) давать объяснения по предъявленному ему обвинению или отказаться от дачи объяснений;

10) признать свою вину и заключить соглашение о признании вины;

11) дать согласие на проведение специальной процедуры уголовного преследования и судебного разбирательства дела в порядке, предусмотренном настоящим кодексом, в случае признания своей вины;

12) участвовать в процессуальных действиях самостоятельно или, по желанию, в присутствии защитника либо отказаться от участия в таких действиях;

13) уведомить через орган уголовного преследования близких родственников или другое лицо по своему выбору о месте своего содержания под стражей;

14) осуществлять подготовку материалов для уголовного дела;

15) представлять документы и другие средства доказывания для приобщения их к уголовному делу и исследования в судебном заседании;

16) заявлять отводы лицу, осуществляющему уголовное преследование, судье, прокурору, эксперту, переводчику, секретарю судебного заседания;

17) требовать допроса свидетелей обвинения и добиться вызова и допроса свидетелей защиты на тех же условиях, что и свидетелей обвинения;

18) подавать заявления, в том числе в отношении независимой медицинской помощи;

19) возражать против действий органа уголовного преследования и требовать внесения своих возражений в протокол процессуального действия;

20) знакомиться с протоколами процессуальных действий, произведенных с его участием, и подавать замечания по поводу правильности записей в протоколах, а также требовать внесения в протоколы записей об обстоятельствах, которые, по его мнению, должны быть отмечены;

21) знакомиться с материалами, представленными в суд в подтверждение его ареста;

22) по окончании уголовного преследования знакомиться со всеми материалами дела, выписывать из них необходимые сведения, подавать заявления о дополнении уголовного преследования;

23) участвовать в рассмотрении дела в первой инстанции и в апелляционном порядке;

24) выступать в судебных прениях в случае отказа от защитника;

25) произносить последнее слово;

26) уведомляться органом уголовного преследования о принятии всех затрагивающих его права и интересы решений и, по желанию, получать копии этих решений, а также копии постановлений о применении к нему мер пресечения и других мер процессуального принуждения, копии обвинительного или иного заключительного акта уголовного преследования,

гражданского иска, приговора, апелляционной и кассационной жалобы, определения, посредством которого приговор признан окончательным, окончательного решения судебной инстанции, рассматривавшей дело в исключительном порядке обжалования;

27) обжаловать в предусмотренном законом порядке действия и решения органа уголовного преследования или судебной инстанции, в том числе приговор или определение судебной инстанции, рассматривавшей дело в обычном порядке обжалования;

28) отозвать любую жалобу, поданную им или его защитником в его интересах;

29) примириться с потерпевшим в предусмотренном настоящим кодексом порядке;

30) подавать возражения на жалобы других участников процесса, доведенные до его сведения органом уголовного преследования или ставшие известными ему в результате других обстоятельств;

31) высказывать в судебном заседании свое мнение по поводу заявлений и предложений других участников процесса, а также по вопросам, разрешаемым судом;

32) возражать против незаконных действий других участников процесса;

33) возражать против действий председательствующего в судебном заседании;

34) требовать и получать возмещение ущерба, причиненного незаконными действиями органа уголовного преследования или судебной инстанции.

(3) В случае, если обвинение не подтвердилось, обвиняемый, или, в зависимости от обстоятельств, подсудимый имеет право на реабилитацию.

(4) Реализация обвиняемым, подсудимым своих прав или отказ от их реализации не должны истолковываться ему во вред или повлечь какие-либо неблагоприятные для него последствия. Обвиняемый, подсудимый не несет ответственности за данные им показания, кроме случаев осуществления ложного доноса о том, что преступление совершено лицом, которое фактически не имело никакого отношения к его совершению, или дачи ложного показания под присягой.

(5) Обвиняемый, или, в зависимости от обстоятельств, подсудимый обязан:

1) являться по вызову органа уголовного преследования или судебной инстанции;

2) будучи задержанным, соглашаться по требованию органа уголовного преследования на освидетельствование и личный обыск;

3) безоговорочно соглашаться по требованию органа уголовного преследования на врачебный осмотр, дактилоскопию, фотографирование и давать возможность взять образцы крови, телесных выделений;

4) подвергаться судебной экспертизе по требованию органа уголовного преследования или судебной инстанции;

5) подчиняться законным распоряжениям представителя органа уголовного преследования и председательствующего в судебном заседании;

6) соблюдать установленный в судебном заседании порядок и не покидать зал судебного заседания без разрешения председательствующего.

(6) Обвиняемый, подсудимый имеет также другие права и обязанности, предусмотренные настоящим кодексом.

(7) В соответствии с положениями настоящего кодекса права

несовершеннолетнего обвиняемого, подсудимого осуществляются и его законным представителем.

Статья 67. Защитник

(1) Защитником является лицо, представляющее в уголовном судопроизводстве интересы подозреваемого, обвиняемого, подсудимого и оказывающее ему юридическую помощь всеми средствами и способами, не запрещенными законом. Защитник не должен отождествляться государственными органами и должностными лицами с лицом, интересы которого он защищает, и характером рассматриваемого с его участием уголовного дела.

(2) В качестве защитника в уголовном процессе могут участвовать:

1) адвокат;

2) другие лица, которым законом предоставляются полномочия защитника;

3) иностранный адвокат с присутствием при этом лица, указанного в пункте 1).

(3) Лица, перечисленные в части (2), приобретают качество защитника с момента принятия на себя обязательства защищать интересы проходящего по делу лица, с его согласия. Защитник должен незамедлительно после принятия на себя защиты уведомить об этом орган уголовного преследования или судебную инстанцию.

[Ст.67 ч.(3) изменена ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

(3^1) Адвокат, который предоставляет юридическую помощь, гарантируемую государством, приобретает качество защитника с момента вынесения решения о предоставлении квалифицированной юридической помощи координатором территориального офиса Национального совета по юридической помощи, гарантируемой государством. Решение о предоставлении квалифицированной юридической помощи при необходимости доводится до сведения заявителя, органа уголовного преследования или судебной инстанции.

[Ст.67 ч.(3^1) введена ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

(4) Адвокат, оказывающий юридическую помощь подозреваемому, обвиняемому при их задержании или аресте, считается их защитником на это время и, с их согласия, может продолжать участие в качестве защитника в производстве по делу до его завершения или до включения в процесс другого лица из числа перечисленных в части (2).

(5) Защитник не вправе принимать на себя защиту, а координатор территориального офиса Национального совета по юридической помощи, гарантируемой государством, не может назначить его в этом качестве, если он:

[Ст.67 ч.(5) абз. 1 изменен ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

1) не отвечает требованиям, предусмотренным частью (2);

2) не может быть защитником согласно предусмотренным законом ограничениям или приговору суда;

3) предоставлял или предоставляет юридическую помощь лицу, интересы которого находятся в противоречии с интересами подзащитного;

4) находится в родственных отношениях или в подчинении лица, интересы

которого находятся в противоречии с интересами подзащитного;

5) ранее участвовал в производстве по данному делу в качестве судьи, прокурора, лица, осуществляющего уголовное преследование, эксперта, специалиста, переводчика или свидетеля.

(6) Защитник перестает участвовать в производстве по делу в этом качестве, если:

1) подзащитный отказался от него или расторг с ним соглашение либо приостановил его полномочия;

2) не имеет полномочий на дальнейшее участие в производстве по соответствующему делу;

3) прокурор или судебная инстанция освободили его от участия в производстве по делу ввиду обнаружения обстоятельств, исключающих его участие в этом качестве, или по другим мотивированным основаниям, заявленным защитником;

4) прокурор или судебная инстанция приняли отказ подозреваемого, обвиняемого, подсудимого от защиты;

5) иностранный адвокат сложил свои полномочия;

6) прокурор или судебная инстанция приняли отказ от защитника лица, которого защищает адвокат, предоставляющий юридическую помощь, гарантируемую государством.

[Ст.67 ч.(6) пкт.6) изменен ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

(7) В случае, если прокурор или судебная инстанция не приняли заявленный подозреваемым, обвиняемым, подсудимым отказ от защитника, адвокат, который предоставляет юридическую помощь, гарантируемую государством, не может прекратить свои полномочия в производстве по соответствующему делу.

[Ст.67 ч.(7) изменена ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

Статья 68. Права и обязанности защитника

(1) Защитник в зависимости от процессуального качества лица, интересы которого он защищает, имеет право:

1) знать суть подозрения или обвинения;

2) участвовать по предложению органа уголовного преследования в производимых им процессуальных действиях, а также участвовать во всех процессуальных действиях, производимых по его просьбе;

3) разъяснять своему подзащитному его права и обращать внимание лица, производящего процессуальное действие, на допускаемые им нарушения закона;

4) осуществлять подготовку материалов по соответствующему делу;

5) представлять документы или другие средства доказывания для приобщения их к уголовному делу и исследования в судебном заседании;

6) заявлять отводы лицу, осуществляющему уголовное преследование, судье, прокурору, эксперту, переводчику, секретарю судебного заседания;

7) подавать заявления;

8) возражать против действий органа уголовного преследования и требовать внесения своих возражений в соответствующий протокол;

9) знакомиться с протоколами процессуальных действий, произведенных с его участием, и требовать внесения в них дополнений или своих замечаний;

10) знакомиться с материалами уголовного дела с момента окончания уголовного преследования, выписывать из него любые сведения и снимать копии;

11) участвовать в заседании суда первой инстанции, в заседании суда, рассматривающего дело в апелляционном или кассационном порядке, а также в исключительном порядке обжалования;

12) выступать в судебных прениях;

13) по своей просьбе бесплатно получать копии решений, затрагивающих права и интересы подзащитного;

14) подавать жалобы на действия и решения органа уголовного преследования, а также обжаловать приговор или любое другое окончательное судебное решение по соответствующему делу;

15) участвовать в примирении с противоположной стороной, если в процессе примирения участвует подзащитный;

16) подавать возражения на жалобы других участников процесса, доведенные до его сведения органом уголовного преследования или ставшие известными ему в результате других обстоятельств, а также высказывать в судебном заседании собственное мнение по поводу заявлений и предложений других участников процесса и по вопросам, разрешаемым судом;

17) возражать против незаконных действий других участников процесса;

18) возражать против действий председательствующего в судебном заседании;

19) получать возмещение расходов, понесенных в уголовном процессе, за счет подзащитного или в случаях, предусмотренных законом, за счет государственного бюджета;

20) получать возмещение ущерба, причиненного незаконными действиями органа уголовного преследования или судебной инстанции.

(2) Защитник подозреваемого, обвиняемого, подсудимого в целях выяснения обстоятельств, опровергающих обвинение, исключающих возложение на подзащитного уголовной ответственности либо смягчающих наказание или меры процессуального принуждения, а также в целях оказания необходимой юридической помощи, помимо прав, предусмотренных частью (1), имеет также следующие права:

1) общаться со своим подзащитным без ограничения количества и продолжительности бесед;

2) участвовать в любых процессуальных действиях, производимых с участием подзащитного, если этого требует подзащитный или сам защитник;

3) знакомиться с материалами, представленными в суд органом уголовного преследования в подтверждение задержания или необходимости ареста.

(3) Защитник не вправе совершать какие-либо действия против интересов подзащитного и препятствовать ему в реализации своих прав. Защитник не может вопреки позиции подзащитного признавать его участие и виновность в совершении преступления. Защитник не вправе разглашать сведения, которые стали ему известны в связи с осуществлением защиты, если эти сведения могут быть использованы против интересов подзащитного.

(4) Адвокат не вправе необоснованно отказаться от защиты. Защитник не вправе самовольно прекращать свои полномочия в качестве защитника, препятствовать приглашению другого защитника или его участию в производстве по делу. Защитник не вправе передавать свои полномочия

другому лицу для участия в производстве по соответствующему делу.

(5) Защитник не вправе без согласия подзащитного осуществлять следующие действия:

1) заявлять о его виновности в совершении преступления;

2) заявлять о примирении подзащитного с противоположной стороной;

3) признавать гражданский иск;

4) отозвать поданную подзащитным жалобу;

5) отозвать поданную им апелляционную или кассационную жалобу на обвинительный приговор.

(6) Защитник обязан:

1) являться по вызову органа уголовного преследования или судебной инстанции;

2) подчиняться законным распоряжениям представителя органа уголовного преследования и председательствующего в судебном заседании;

3) не покидать зал судебного заседания до объявления перерыва без разрешения председательствующего;

4) соблюдать установленный в судебном заседании порядок.

(7) Защитник имеет также другие права и обязанности, предусмотренные настоящим кодексом.

Статья 69. Обязательность участия защитника

(1) Участие защитника в производстве по делу обязательно в случае, если:

1) этого требует подозреваемый, обвиняемый, подсудимый;

2) подозреваемому, обвиняемому, подсудимому трудно самостоятельно реализовывать свое право на защиту вследствие немоты, глухоты, слепоты, иного существенного нарушения функций речи, слуха, зрения, а также других физических или психических недостатков;

3) подозреваемый, обвиняемый, подсудимый не владеет или недостаточно владеет языком, на котором ведется судопроизводство;

4) подозреваемый, обвиняемый, подсудимый является несовершеннолетним;

5) подозреваемый, обвиняемый, подсудимый является военнослужащим срочной службы;

6) подозреваемому, обвиняемому, подсудимому вменяется в вину совершение тяжкого, особо тяжкого или исключительно тяжкого преступления;

7) к подозреваемому, обвиняемому, подсудимому применен арест в качестве меры пресечения или они направлены на судебно-психиатрическую экспертизу в условиях стационара;

8) между интересами подозреваемых, обвиняемых, подсудимых имеются противоречия, причем один из них имеет защитника;

9) в производстве по делу участвует защитник потерпевшего или гражданского истца;

10) участия защитника в судебном заседании суда первой инстанции, апелляционной и кассационной инстанций, а также при рассмотрении дела в исключительном порядке обжалования требуют интересы правосудия;

11) уголовный процесс ведется в отношении лица, неспособного отдавать отчет в своих действиях или руководить ими, которому вменяется в вину совершение наносящего вред деяния, или в отношении лица, заболевшего душевным расстройством после совершения такого деяния;

12) уголовный процесс ведется в целях реабилитации лица, умершего на момент рассмотрения дела.

(2) Участие защитника в уголовном процессе обязательно с того момента, когда:

1) подозреваемый, обвиняемый, подсудимый потребовал его участия – в случае, предусмотренном пунктом 1) части (1);

2) подозреваемый, обвиняемый, подсудимый был уведомлен относительно решения органа уголовного преследования:

a) о задержании, применении меры пресечения либо о предъявлении обвинения – в случаях, предусмотренных пунктами 2) – 6) части (1);

b) о направлении на судебно-психиатрическую экспертизу в условиях стационара – в случае, предусмотренном пунктом 7) части (1);

c) о применении ареста в качестве меры пресечения – в случае, предусмотренном пунктом 7) части (1);

3) подозреваемый, обвиняемый, подсудимый умер, а его родственники или другие лица подали иск о его реабилитации – в случае, предусмотренном пунктом 12) части (1).

(3) Обязательное участие защитника в уголовном процессе обеспечивается координатором территориального офиса Национального совета по юридической помощи, гарантируемой государством, по запросу органа уголовного преследования или судебной инстанции.

[Ст.69 ч.(3) в редакции ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

Статья 70. Приглашение, назначение и замена защитника, подтверждение его качества и полномочий

(1) Лица, перечисленные в части (2) статьи 67, участвуют в производстве по уголовному делу в качестве защитника:

1) по приглашению подозреваемого, обвиняемого, подсудимого, его законного представителя, а также по просьбе других лиц, с согласия лиц, интересы которых им предстоит защищать;

2) по назначению координатора территориального офиса Национального совета по юридической помощи, гарантируемой государством, в случае заявления или запроса об оказании квалифицированной юридической помощи.

[Ст.70 ч.(1) пкт.2) в редакции ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

(2) Орган уголовного преследования или судебная инстанция не вправе рекомендовать кому бы то ни было приглашение определенного защитника.

(3) Орган уголовного преследования или судебная инстанция запрашивает координатора территориального офиса Национального совета по юридической помощи, гарантируемой государством, о назначении адвоката, который предоставляет юридическую помощь, гарантируемую государством:

[Ст.70 ч.(3) абз.1 изменен ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

1) по заявлению подозреваемого, обвиняемого, подсудимого;

2) в случае, когда участие защитника в производстве по уголовному делу обязательно, а у подозреваемого, обвиняемого, подсудимого нет выбранного защитника.

(4) Орган уголовного преследования или судебная инстанция требуют замены выбранного защитника или запрашивают территориальный офис Национального совета по юридической помощи о замене адвоката, который

предоставляет юридическую помощь, гарантируемую государством, в следующих затруднительных для производства по делу обстоятельствах:

[Ст.70 ч.(4) абз.1 изменен ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

1) если выбранный защитник не имеет возможности присутствовать при задержании, предъявлении обвинения или допросе подозреваемого, обвиняемого;

2) если выбранный защитник не имеет возможности участвовать в производстве по делу в течение 5 дней с момента его извещения;

3) если прокурор или судебная инстанция установит, что адвокат, который предоставляет юридическую помощь, гарантируемую государством, не способен оказывать подозреваемому, обвиняемому, подсудимому действенную юридическую помощь.

[Ст.70 ч.(4) пкт.3) изменен ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

(5) В случаях, предусмотренных пунктом 2) части (3) и пунктами 2) и 3) части (4), орган уголовного преследования или судебная инстанция вправе предложить подозреваемому, обвиняемому, подсудимому самому пригласить другого защитника.

(6) Подозреваемый, обвиняемый, подсудимый может иметь нескольких защитников. Процессуальные действия, в которых необходимо участие защитника, не могут признаваться выполненными с нарушением норм уголовного судопроизводства, если в их осуществлении участвовали не все защитники стороны по делу.

(7) В подтверждение своего качества и полномочий защитник представляет органу уголовного преследования или судебной инстанции:

1) документ, подтверждающий его принадлежность к адвокатуре;

2) документ, подтверждающий его право исполнять обязанности защитника согласно законодательству Республики Молдова;

3) ордер адвокатского бюро или другой документ, подтверждающий его полномочия.

(8) Лицо, претендующее на участие в соответствующем деле в качестве защитника, но не представившее документы, подтверждающие его качество и полномочия, не допускается к участию в уголовном судопроизводстве в соответствующем качестве, о чем выносится мотивированное решение.

Статья 71. Отказ от защитника

(1) Отказ от защитника означает желание подозреваемого, обвиняемого, подсудимого самостоятельно осуществлять свою защиту, не прибегая к юридической помощи защитника. Заявление об отказе от защитника приобщается к материалам дела.

(2) Отказ от защитника может быть принят прокурором или судебной инстанцией лишь в случае, если он заявлен подозреваемым, обвиняемым, подсудимым добровольно, по собственной инициативе, в присутствии адвоката, который предоставляет юридическую помощь, гарантируемую государством. Не принимается отказ от защитника в случае, если он мотивирован отсутствием средств для оплаты юридической помощи или иными обстоятельствами. Прокурор или судебная инстанция вправе не принять заявленный подозреваемым, обвиняемым, подсудимым отказ от защитника в случаях, предусмотренных пунктами 2) – 12) части (1) статьи 69, а также в других случаях, когда этого требуют интересы правосудия. Установление

факта, что интересы правосудия требуют обязательной юридической помощи защитника, является прерогативой прокурора или судебной инстанции и обусловливается:

[Ст.71 ч.(2) абз. 1 изменен ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

1) сложностью уголовного дела;

2) способностью подозреваемого, обвиняемого, подсудимого самостоятельно осуществлять свою защиту;

3) тяжестью деяния, в совершении которого подозревается или обвиняется лицо, и предусмотренной законом мерой наказания за совершение такого деяния.

(3) О принятии или непринятии отказа от защитника прокурор или судебная инстанция выносит мотивированное решение.

(4) С момента принятия отказа от защитника подозреваемый, обвиняемый, подсудимый считается самостоятельно осуществляющим свою защиту.

(5) Подозреваемый, обвиняемый, подсудимый, отказавшийся от защитника, вправе после принятия такого отказа изменить свою позицию по этому вопросу в любой момент производства по делу и пригласить защитника либо запросить назначение адвоката, предоставляющего юридическую помощь, гарантируемую государством, который допускается к осуществлению обязанностей с момента его приглашения или назначения.

[Ст.71 ч.(5) изменена ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

Статья 72. Отстранение защитника от производства по делу

(1) Защитник не может участвовать в производстве по делу при наличии любого из следующих обстоятельств:

1) если он состоит в родственных или иных отношениях личной зависимости с лицом, которое участвовало в уголовном преследовании или судебном разбирательстве по делу;

2) если он участвовал в деле в качестве:

a) лица, осуществлявшего уголовное преследование;

b) прокурора по данному делу;

c) судьи, рассматривавшего дело;

d) секретаря судебного заседания, переводчика, специалиста, эксперта или свидетеля;

3) если он не вправе быть защитником в силу закона или приговора судебной инстанции.

(2) Адвокат, предоставляющий юридическую помощь, гарантируемую государством, подлежит отстранению от производства по делу, если лицо, которое он защищает, имеет реальные основания сомневаться в его компетентности или добросовестности, в связи с чем подает заявление об отстранении данного защитника от производства по делу.

[Ст.72 ч.(2) изменена ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

(3) Защитник не может участвовать в производстве по уголовному делу на стороне подзащитного, если он оказывал или оказывает юридическую помощь лицу, интересы которого находятся в противоречии с интересами его подзащитного, а равно состоит с таким лицом в родственных или иных отношениях личной зависимости.

(4) По заявлению об отстранении защитника от производства по делу прокурор или судебная инстанция выносит решение, не подлежащее обжалованию.

Статья 73. Гражданский ответчик

(1) Гражданским ответчиком признается физическое или юридическое лицо, на которое в силу закона или в связи с предъявленным в ходе производства по делу гражданским иском может быть возложена имущественная ответственность за причиненный обвиняемым или подсудимым материальный ущерб.

(2) Решение о признании гражданским ответчиком выносит орган уголовного преследования или судебная инстанция.

(3) В случае, если после признания лица гражданским ответчиком будет установлено, что это лицо не несет имущественной ответственности за причиненный обвиняемым или подсудимым материальный ущерб либо что по иным причинам отсутствуют основания для пребывания лица в качестве гражданского ответчика, орган уголовного преследования или судебная инстанция своим мотивированным решением прекращает участие лица в процессе в качестве гражданского ответчика.

Статья 74. Права и обязанности гражданского ответчика

(1) Гражданский ответчик в целях защиты своих интересов в связи с предъявленным к нему гражданским иском имеет право в соответствии с настоящим кодексом:

1) давать объяснения по предъявленному гражданскому иску;

2) представлять документы и другие средства доказывания для приобщения их к уголовному делу и исследования в судебном заседании;

3) заявлять отводы лицу, осуществляющему уголовное преследование, судье, прокурору, эксперту, переводчику, секретарю судебного заседания;

4) подавать заявления;

5) добровольно вносить на депозитный счет судебной инстанции денежные средства в обеспечение предъявленного к нему гражданского иска;

6) возражать против действий органа уголовного преследования и требовать внесения своих возражений в протокол соответствующего процессуального действия;

7) знакомиться с протоколами процессуальных действий, произведенных с его участием, и требовать внесения в них дополнений или своих замечаний;

8) знакомиться со всеми материалами уголовного дела с момента окончания уголовного преследования и выписывать из него любые сведения, относящиеся к предъявленному к нему гражданскому иску;

9) участвовать в судебном заседании, в том числе в исследовании доказательств по делу, относящихся к предъявленному к нему гражданскому иску;

10) выступать в судебных прениях при отсутствии у него представителя;

11) уведомляться органом уголовного преследования, а также судебной инстанцией о вынесенных в судебных заседаниях, на которых он не присутствовал, решениях, затрагивающих его права и интересы, и по просьбе бесплатно получать копии этих решений, а также копию приговора, определения или другого окончательного судебного решения;

12) подавать жалобы на действия и решения органа уголовного преследования и обжаловать решение суда в части предъявленного к нему

гражданского иска;

13) отозвать жалобу, поданную в порядке обжалования им или его представителем;

14) подавать возражения на жалобы других участников процесса и высказывать в судебном заседании свое мнение по поводу их заявлений и предложений, если таковые относятся к предъявленному к нему гражданскому иску;

15) участвовать в судебном заседании, рассматривающем дело в обычном порядке обжалования в части, касающейся предъявленного к нему гражданского иска;

16) возражать против незаконных действий другой стороны в гражданском иске по делу;

17) возражать против незаконных действий председательствующего в судебном заседании;

18) иметь представителя и прекращать его полномочия.

(2) Гражданский ответчик также имеет право:

1) признать гражданский иск на любом этапе уголовного судопроизводства;

2) требовать возмещения расходов, понесенных при производстве по делу, и ущерба, причиненного незаконными действиями органа уголовного преследования или судебной инстанции;

3) получить обратно имущество, изъятое у него органом уголовного преследования или судебной инстанцией в качестве средств доказывания либо представленное им самим с этой целью, а также принадлежащие ему подлинники документов.

(3) Гражданский ответчик обязан:

1) являться по вызову органа уголовного преследования или судебной инстанции;

2) подчиняться законным распоряжениям органа уголовного преследования или судебной инстанции;

3) соблюдать установленный в судебном заседании порядок.

(4) Гражданский ответчик может быть вызван и допрошен в качестве свидетеля.

(5) Гражданский ответчик имеет также другие права и обязанности, предусмотренные настоящим кодексом.

(6) Гражданский ответчик реализует свои права и исполняет обязанности лично или, в зависимости от обстоятельств, через своего представителя.

Глава III
ПРЕДСТАВИТЕЛИ И ПРАВОПРЕЕМНИКИ В УГОЛОВНОМ ПРОЦЕССЕ

Статья 75. Уголовно-процессуальная дееспособность

(1) Способность самостоятельно осуществлять права, предусмотренные настоящим кодексом, признается за всеми совершеннолетними участниками процесса, кроме лиц, признанных недееспособными в установленном законом порядке.

(2) Недееспособными в уголовном судопроизводстве считаются:

1) лица, признанные таковыми в порядке гражданского или уголовного судопроизводства;

2) потерпевший, гражданский истец, которые не достигли возраста 14 лет.

(3) Суд может признать недееспособным лицом в порядке уголовного судопроизводства потерпевшего, гражданского истца, подозреваемого, обвиняемого, подсудимого, гражданского ответчика, которые вследствие временного психического заболевания или слабоумия не способны самостоятельно реализовывать свои права и исполнять обязанности.

(4) Потерпевший, гражданский истец, подозреваемый, обвиняемый, подсудимый в возрасте до 18 лет являются частично дееспособными. Возможность указанных лиц реализовывать свои права ограничена в случаях, предусмотренных настоящим кодексом.

(5) В уголовном судопроизводстве дееспособность потерпевшего, гражданского истца, подозреваемого, обвиняемого, подсудимого, гражданского ответчика определяется на момент осуществления производства по уголовному делу.

(6) Орган уголовного преследования или судебная инстанция признает дееспособным лицо, достигшее совершеннолетия или, в зависимости от обстоятельств, возраста 14 лет. Суд признает уголовно-процессуальную дееспособность потерпевшего, гражданского истца, подозреваемого, обвиняемого, подсудимого, которые вновь приобрели способность самостоятельно реализовывать свои права и обязанности.

Статья 76. Последствия недееспособности и частичной дееспособности

(1) Недееспособный участник процесса не может самостоятельно реализовывать принадлежащие ему в соответствии с настоящим кодексом права, их реализует его законный представитель.

(2) В случае, если у недееспособного гражданского истца нет законного представителя, его участие в процессе приостанавливается, а предъявленный им гражданский иск оставляется без рассмотрения, если прокурор не предъявляет в защиту его интересов иск к обвиняемому, подсудимому или к лицу, несущему имущественную ответственность за деяния обвиняемого, подсудимого. В случае недееспособности гражданского ответчика его участие в процессе приостанавливается, а предъявленный к нему иск оставляется без рассмотрения.

(3) Частично дееспособный участник процесса без согласия своего законного представителя не вправе:

1) отозвать жалобу на совершение в отношении него наносящего вред деяния;

2) примириться с потерпевшим, подозреваемым, обвиняемым, подсудимым;

3) признать предъявленный к нему гражданский иск;

4) отказаться от предъявленного им гражданского иска;

5) отозвать поданную в его интересах жалобу.

Статья 77. Законные представители пострадавшего, потерпевшего, гражданского истца, подозреваемого, обвиняемого, подсудимого

(1) Законными представителями пострадавшего, потерпевшего, гражданского истца, подозреваемого, обвиняемого, подсудимого являются их родители, усыновители, опекуны или попечители, представляющие в уголовном процессе интересы несовершеннолетних или недееспособных участников.

(2) При отсутствии у пострадавшего, потерпевшего, подозреваемого, обвиняемого или подсудимого законного представителя из числа лиц, указанных в части (1), орган уголовного преследования или судебная

инстанция назначает его законным представителем орган опеки и попечительства.

(3) Орган уголовного преследования или, в зависимости от обстоятельств, судебная инстанция своим мотивированным решением допускает в качестве законных представителей соответственно потерпевшего, гражданского истца, подозреваемого, обвиняемого, подсудимого одного из родителей, усыновителей, опекунов или попечителей каждого из них. При этом в качестве законного представителя в приоритетном порядке допускается тот из родителей, усыновителей, опекунов или попечителей, кандидатура которого поддерживается всеми другими законными представителями, в противном случае выбор лица в качестве законного представителя осуществляется органом уголовного преследования или судебной инстанцией.

(4) Не допускается к участию в уголовном судопроизводстве в качестве законного представителя:

1) пострадавшего, потерпевшего и гражданского истца – лицо, которому вменяется в вину причинение совершенным преступлением морального, физического или материального ущерба потерпевшему либо материального ущерба гражданскому истцу;

2) подозреваемого, обвиняемого, подсудимого – лицо, которому преступлением, вменяемым в вину подозреваемому, обвиняемому, подсудимому, причинен материальный, физический или моральный ущерб.

(5) В случае, если после признания лица законным представителем пострадавшего, потерпевшего, гражданского истца, подозреваемого, обвиняемого, подсудимого будет установлено отсутствие оснований для пребывания лица в качестве законного представителя, орган уголовного преследования или судебная инстанция своим мотивированным решением прекращает участие этого лица в процессе в качестве законного представителя. Полномочия законного представителя прекращаются одновременно с достижением потерпевшим, гражданским истцом, подозреваемым, обвиняемым или подсудимым совершеннолетия и обретения им полной дееспособности.

Статья 78. Права и обязанности законного представителя пострадавшего, потерпевшего, гражданского истца, подозреваемого, обвиняемого, подсудимого

(1) Законный представитель пострадавшего, потерпевшего, гражданского истца, подозреваемого, обвиняемого, подсудимого, допущенный в этом качестве к участию в уголовном судопроизводстве, имеет, в зависимости от обстоятельств, право:

1) знать суть подозрения, обвинения;

2) уведомляться о вызове представляемого им лица в орган уголовного преследования или судебную инстанцию и сопровождать его там;

3) беспрепятственно и в конфиденциальных условиях общаться с представляемым им лицом без ограничения количества и продолжительности бесед;

4) участвовать в процессуальных действиях, производимых по предложению органа уголовного преследования, по его просьбе и с участием представляемого им лица;

5) давать объяснения;

6) представлять документы и другие средства доказывания для приобщения их к уголовному делу и исследования в судебном заседании;

7) заявлять отводы лицу, осуществляющему уголовное преследование, судье, прокурору, эксперту, переводчику, секретарю судебного заседания;

8) подавать заявления;

9) возражать против действий органа уголовного преследования и требовать внесения своих возражений в протокол соответствующего процессуального действия;

10) знакомиться с протоколами процессуальных действий, произведенных с его участием или с участием представляемого им лица, и подавать замечания по поводу правильности и полноты записей в соответствующих протоколах, а также требовать дополнения их сведениями, которые, по его мнению, должны быть отмечены;

11) знакомиться с материалами, представляемыми органом уголовного преследования в судебную инстанцию в подтверждение законности и обоснованности содержания под стражей представляемого им лица;

12) по окончании уголовного преследования, а также в случае прекращения уголовного преследования или прекращения производства по уголовному делу знакомиться со всеми материалами дела, выписывать из них необходимые сведения;

13) участвовать в рассмотрении дела в суде первой инстанции и в апелляционном порядке;

14) выступать в судебных прениях при отсутствии у представляемого им гражданского истца или подсудимого соответственно представителя или защитника;

15) уведомляться органом уголовного преследования или судебной инстанцией о принятии решений, затрагивающих права и интересы его самого или представляемого им лица, получать, по просьбе, копии этих решений;

16) в установленном законом порядке подавать жалобы на действия и решения органа уголовного преследования, а также обжаловать приговор или, в зависимости от обстоятельств, определение судебной инстанции, рассматривавшей дело в обычном порядке обжалования;

17) отозвать любую поданную им жалобу;

18) возражать на поданные против представляемого им лица жалобы, доведенные до его сведения органом уголовного преследования или ставшие ему известными в результате других обстоятельств;

19) высказывать в судебном заседании свое мнение по поводу заявлений и предложений других участников процесса, а также по вопросам, разрешаемым судебной инстанцией;

20) возражать против незаконных действий других участников процесса;

21) возражать против действий председательствующего в судебном заседании;

22) приглашать для представляемого им лица защитника или, в зависимости от обстоятельств, представителя и предлагать прекращение их участия.

(2) Законный представитель пострадавшего, потерпевшего, гражданского истца, подозреваемого, обвиняемого, подсудимого в соответствии с настоящим кодексом также имеет право:

1) требовать возмещения ущерба, причиненного незаконными действиями органа уголовного преследования или судебной инстанции, и возмещения расходов, понесенных им в процессе производства по уголовному делу, за исключением законного представителя осужденного;

2) получить обратно имущество, изъятое у него органом уголовного преследования в качестве средств доказывания, а также принадлежащие ему подлинники документов.

(3) Законный представитель недееспособных пострадавшего, потерпевшего, гражданского истца, подозреваемого реализует в процессе производства по уголовному делу их права, кроме прав, неотделимых от их личности.

(4) Законный представитель частично дееспособных пострадавшего, потерпевшего, гражданского истца, подозреваемого, обвиняемого, подсудимого имеет право:

1) с согласия представляемого им лица:

a) требовать замены защитника;

b) отозвать заявленную законным представителем потерпевшего жалобу;

2) знать о намерении представляемого им лица:

a) отозвать жалобу о совершении в отношении него преступного деяния;

b) примириться с противоположной стороной;

c) отказаться от предъявленного им гражданского иска или признать предъявленный к нему гражданский иск;

d) отозвать поданную в защиту его интересов жалобу;

3) согласиться или не соглашаться с перечисленными в пункте 2) настоящей части намерениями представляемого им лица.

(5) Законный представитель пострадавшего, потерпевшего, гражданского истца, подозреваемого, обвиняемого, подсудимого не вправе совершать какие-либо действия против интересов представляемого им лица, в частности отказаться от защитника обвиняемого, подсудимого.

(6) Законный представитель пострадавшего, потерпевшего, гражданского истца, подозреваемого, обвиняемого, подсудимого обязан:

1) представлять органу уголовного преследования или судебной инстанции документы, подтверждающие его полномочия в качестве законного представителя;

2) являться по вызову органа уголовного преследования или судебной инстанции;

3) предоставлять по требованию органа уголовного преследования или судебной инстанции предметы и документы;

4) подчиняться законным распоряжениям представителя органа уголовного преследования и председательствующего в судебном заседании;

5) соблюдать установленный в судебном заседании порядок.

(7) Законный представитель может быть вызван и допрошен в качестве свидетеля в соответствии с настоящим кодексом.

(8) Законный представитель имеет также другие права и обязанности, предусмотренные настоящим кодексом.

(9) Законный представитель реализует свои права и исполняет обязанности лично.

Статья 79. Представители пострадавшего, потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика

(1) Представителями пострадавшего, потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика являются лица, уполномоченные указанными участниками процесса представлять их интересы в ходе производства по уголовному делу.

(2) В качестве представителей пострадавшего, потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика в уголовном судопроизводстве могут участвовать адвокаты и другие лица, наделенные такими полномочиями по доверенности соответствующим участником процесса. В качестве представителя юридического лица, участвующего в процессе в качестве гражданского истца или гражданского ответчика, допускается по предъявлении удостоверения руководитель соответствующего учреждения.

(3) В случае, если после признания лица представителем пострадавшего, потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика будет установлено отсутствие оснований для пребывания лица в качестве представителя, орган уголовного преследования или судебная инстанция прекращает его участие в процессе в качестве такового. Участие представителя в процессе прекращается также в случае, если его полномочия прекращены лицом, которое первоначально делегировало ему эти полномочия, либо в случае, если представитель, не являющийся адвокатом, отказался от дальнейшего участия в этом качестве.

(4) Потерпевший, гражданский истец, гражданский ответчик могут иметь несколько представителей, однако орган уголовного преследования или судебная инстанция вправе ограничить количество представителей, участвующих в процессуальных действиях или в судебных заседаниях до одного лица.

Статья 80. Права и обязанности представителя пострадавшего, потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика

(1) Представитель пострадавшего, потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика реализует в ходе производства по уголовному делу их права, кроме прав, неотделимых от их личности. Для защиты интересов доверителя представитель в соответствии с настоящим кодексом имеет право:

1) знать суть обвинения;

2) участвовать по предложению органа уголовного преследования в процессуальных действиях, производимых с участием его доверителя, в случае, если он явился к началу процессуального действия;

3) заявлять отвод лицу, осуществляющему уголовное преследование, судье, прокурору, эксперту, переводчику, секретарю судебного заседания;

4) представлять документы и другие средства доказывания для приобщения их к уголовному делу и исследования в судебном заседании;

5) давать объяснения и подавать заявления;

6) возражать против действий органа уголовного преследования и требовать внесения своих возражений в протокол соответствующего процессуального действия;

7) знакомиться с протоколами процессуальных действий, произведенных с его участием или с участием представляемого им лица, и требовать их дополнения либо внесения в них своих замечаний;

8) с момента окончания уголовного преследования, в том числе прекращения производства по уголовному делу, знакомиться с материалами дела и выписывать любые сведения, касающиеся интересов доверителя;

9) участвовать в судебных заседаниях, в которых может участвовать его доверитель, на тех же условиях;

10) выступать в судебных прениях вместо представляемого им гражданского истца или гражданского ответчика;

11) подавать жалобы на действия и решения органа уголовного преследования и обжаловать решения судебной инстанции в пределах своей компетенции;

12) отзывать, с согласия доверителя, любую поданную им жалобу;

13) подавать возражения на жалобы других участников процесса, доведенные до его сведения органом уголовного преследования или ставшие известными ему в результате других обстоятельств, в случае, если эти жалобы касаются интересов его доверителя;

14) высказывать в судебном заседании мнение по поводу заявлений и предложений других участников процесса, а также по вопросам, разрешаемым судебной инстанцией, в части, касающейся интересов его доверителя;

15) возражать против незаконных действий других участников процесса в части, касающейся интересов его доверителя;

16) возражать против действий председательствующего в судебном заседании в части, касающейся интересов его доверителя;

17) с согласия доверителя пригласить для него другого представителя и передать ему полномочия на основании новой доверенности.

(2) Представитель пострадавшего, потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика в случаях, если это специально оговорено в выданной ему доверенности, а также представитель юридического лица, исполняющий свои полномочия по должности, имеют право от имени своего доверителя в предусмотренном настоящим кодексом порядке:

1) отозвать жалобу о совершении преступления в отношении его доверителя;

2) заключить договор о примирении с подозреваемым, обвиняемым, подсудимым;

3) отказаться от предъявленного его доверителем гражданского иска;

4) признать предъявленный к его доверителю гражданский иск;

5) получить причитающиеся доверителю на основании судебного решения имущество и деньги.

(3) Представитель потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика также имеет право:

1) получить возмещение ущерба, причиненного незаконными действиями органа уголовного преследования или судебной инстанции;

2) уведомляться органом уголовного преследования о принятии решений относительно своего доверителя и, по просьбе, получать копии этих решений.

(4) Представитель пострадавшего, потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика не вправе совершать какие-либо действия против интересов доверителя.

(5) Представитель пострадавшего, потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика обязан:

1) следовать указаниям своего доверителя;

2) предъявлять органу уголовного преследования или судебной инстанции документы, подтверждающие его полномочия;

3) являться по вызову органа уголовного преследования или судебной инстанции для защиты интересов своего доверителя;

4) представлять по требованию органа уголовного преследования или судебной инстанции имеющиеся у него предметы и документы;

5) подчиняться законным распоряжениям представителя органа уголовного преследования и председательствующего в судебном заседании;

6) соблюдать установленный в судебном заседании порядок.

(6) Представитель пострадавшего, потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика имеет также другие права и обязанности, предусмотренные настоящим кодексом.

(7) Отстранение от участия в производстве по делу представителя пострадавшего, потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика, свидетеля осуществляется в соответствии с положениями, предусмотренными статьей 72 для отстранения защитника, применяемыми соответствующим образом.

Статья 81. Правопреемник потерпевшего или гражданского истца

(1) В уголовном судопроизводстве правопреемником потерпевшего или гражданского истца признается один из его близких родственников, выразивших желание осуществлять права и обязанности потерпевшего, который умер или утратил способность осознанно выражать свою волю в результате преступления. Правопреемником потерпевшего или гражданского истца не может быть признан его близкий родственник, которому вменяется в вину причинение потерпевшему материального, физического или морального ущерба.

(2) Решение о признании правопреемником потерпевшего или гражданского истца его близкого родственника принимает прокурор, осуществляющий руководство уголовным преследованием, или судебная инстанция при наличии просьбы родственника выступить в этом качестве. В случае, если несколько близких родственников выразили такую просьбу, решение о выборе правопреемника принимается прокурором или судебной инстанцией. Если в момент обращения с указанной просьбой отсутствуют достаточные основания для признания лица правопреемником потерпевшего или гражданского истца, то соответствующее решение принимается незамедлительно после установления таких оснований.

(3) В случае, если после признания лица правопреемником потерпевшего или гражданского истца будет установлено отсутствие оснований для пребывания лица в этом качестве, прокурор или судебная инстанция своим мотивированным решением прекращает его участие в процессе в качестве правопреемника потерпевшего или гражданского истца. Близкий родственник потерпевшего или гражданского истца, признанный его правопреемником, вправе сложить полномочия в любой момент производства по уголовному делу.

(4) Правопреемник потерпевшего или гражданского истца участвует в производстве по уголовному делу вместо потерпевшего или гражданского истца.

(5) Правопреемник потерпевшего или гражданского истца может быть вызван и допрошен в качестве свидетеля.

(6) Правопреемник потерпевшего или гражданского истца имеет также другие права и обязанности, предусмотренные настоящим кодексом.

Глава IV
ДРУГИЕ ЛИЦА, УЧАСТВУЮЩИЕ В УГОЛОВНОМ ПРОЦЕССЕ

Статья 82. Процессуальный ассистент

(1) Процессуальным ассистентом является лицо, лично не заинтересованное в уголовном деле, не являющееся работником органа

уголовного преследования и участвующее в предъявлении определенного лица для опознания.

(2) Процессуальный ассистент может быть также приглашен для участия в воспроизведении события или производстве эксперимента, если его присутствие необходимо.

(3) Процессуальный ассистент обязан:

1) являться по вызову органа, производящего процессуальное действие;

2) сообщить по требованию органа, производящего процессуальное действие, сведения об отношениях с лицами, участвующими в производстве соответствующего действия;

3) выполнять распоряжения органа, производящего процессуальное действие;

4) не покидать места производства процессуального действия без разрешения соответствующего органа;

5) подписать протокол процессуального действия, произведенного с его участием, делать замечания по протоколу, отказаться от подписания протокола, если его замечания не были внесены в протокол;

6) не разглашать обстоятельства и сведения, ставшие ему известными в результате производства процессуального действия, в том числе затрагивающие неприкосновенность частной, семейной жизни, а также составляющие государственную, служебную, коммерческую или иную охраняемую законом тайну.

(4) Невыполнение процессуальным ассистентом своих обязанностей влечет ответственность, предусмотренную законом.

(5) Процессуальный ассистент имеет право:

1) присутствовать при производстве соответствующего процессуального действия от его начала и до его окончания;

2) знакомиться с протоколом процессуального действия, произведенного с его участием;

3) в ходе производства процессуального действия, а также при ознакомлении с его протоколом делать замечания относительно происходившего и отраженного в протоколе, которые подлежат внесению в протокол соответствующего действия;

4) подписать протокол процессуального действия лишь в той части, которая отражает воспринятые им обстоятельства;

5) получить возмещение расходов, понесенных в связи с участием в производстве соответствующего процессуального действия, а также возмещение ущерба, причиненного незаконными действиями органа уголовного преследования.

(6) Процессуальный ассистент имеет также другие права и обязанности, предусмотренные настоящим кодексом.

Статья 83. Секретарь судебного заседания

(1) Секретарем судебного заседания является служащий судебной инстанции, лично не заинтересованный в уголовном деле, который ведет протокол судебного заседания и записывает показания сторон и свидетелей.

(2) Секретарь судебного заседания обязан:

1) находиться в зале судебного заседания в течение всего времени, необходимого для отражения в протоколе хода заседания, и не покидать заседание без разрешения председательствующего;

2) полно и точно излагать в протоколе действия и решения судебной инстанции, жалобы, ходатайства, возражения, высказывания, объяснения всех лиц, участвующих в заседании, а также другие обстоятельства, подлежащие внесению в протокол или, в зависимости от обстоятельств, приобщению к нему;

3) оформлять протокол судебного заседания в срок, установленный настоящим кодексом;

4) сообщать по требованию судебной инстанции или стороны в уголовном процессе о своих отношениях с лицами, участвующими в производстве по соответствующему делу;

5) четко выполнять распоряжения председательствующего в судебном заседании;

6) не разглашать данные закрытого судебного заседания.

(3) Секретарь судебного заседания несет личную ответственность за полноту и точность протокола судебного заседания, при составлении которого является независимым от чьих бы то ни было указаний относительно содержания вносимых в протокол записей.

(4) Неисполнение секретарем судебного заседания своих обязанностей влечет ответственность, предусмотренную законом.

(5) Секретарь судебного заседания имеет также другие права и обязанности, предусмотренные настоящим кодексом.

Статья 84. Отвод секретаря судебного заседания

(1) Секретарь судебного заседания не может участвовать в производстве по уголовному делу:

1) при наличии обстоятельств, предусмотренных положениями статьи 33, применяемыми соответствующим образом;

2) если он не вправе выступать в этом качестве в силу закона или приговора суда;

3) если он находится в родственных или других отношениях личной зависимости либо зависим по службе от какой-либо из сторон процесса;

4) если обнаружилась его некомпетентность.

(2) Предыдущее участие лица в судебном заседании в качестве секретаря судебного заседания не является препятствием, исключающим его дальнейшее участие в этом качестве в производстве по соответствующему делу.

(3) Отвод секретаря судебного заседания разрешается судебной инстанцией, рассматривающей дело, и решение по этому вопросу не подлежит обжалованию.

Статья 85. Переводчик

(1) Переводчиком является лицо, свободно владеющее языками, знание которых необходимо для перевода, или необходимыми навыками для интерпретации знаков глухонемых, а также юридической терминологией, не заинтересованное в уголовном деле и давшее согласие на участие в судопроизводстве в этом качестве. Переводчик назначается в этом качестве органом уголовного преследования или судебной инстанцией в случаях, предусмотренных настоящим кодексом. Переводчик может быть назначен из числа лиц, предложенных участниками процесса.

(2) Судья, прокурор, лицо, осуществляющее уголовное преследование, защитник, законный представитель, секретарь судебного заседания, эксперт, свидетель не вправе принимать на себя обязанности переводчика, даже если владеют языками или знаками, знание которых необходимо для перевода.

(3) Перед началом процессуального действия орган уголовного преследования или судебная инстанция устанавливает личность и компетентность переводчика, его адрес, а также в каких отношениях он состоит с участвующими в соответствующем действии лицами, разъясняет ему его права и обязанности, предупреждает об ответственности в случае заведомо неправильного перевода или уклонения от исполнения своих обязанностей, что отмечается в протоколе и удостоверяется подписью переводчика.

(4) Переводчик обязан:

1) являться по вызову органа уголовного преследования или судебной инстанции;

2) представить, как правило, органу уголовного преследования или судебной инстанции документ, подтверждающий его квалификацию переводчика, объективно оценить свою способность полно и правильно выполнять перевод;

3) сообщить по требованию органа уголовного преследования, судебной инстанции или сторон сведения о своем профессиональном опыте и отношениях с лицами, участвующими в процессе;

4) находиться на месте проведения процессуального действия, в зале судебного заседания в течение всего времени, необходимого для обеспечения перевода, и не покидать место проведения соответствующего действия без разрешения производящего его органа, а также не покидать судебное заседание без разрешения председательствующего;

5) полно, правильно и своевременно осуществлять перевод;

6) выполнять законные требования органа уголовного преследования или судебной инстанции;

7) соблюдать установленный в судебном заседании порядок;

8) удостоверять своей подписью полноту и правильность записи перевода в протоколе соответствующего процессуального действия, произведенного с его участием, а также правильность перевода документов, вручаемых участвующим в процессе лицам;

9) не разглашать обстоятельства и сведения, ставшие ему известными в результате производства процессуального действия, в том числе затрагивающие неприкосновенность частной, семейной жизни, а также составляющие государственную, служебную, коммерческую или иную охраняемую законом тайну.

(5) Неисполнение переводчиком своих обязанностей влечет ответственность, предусмотренную законом. В случае заведомо неправильного перевода переводчик несет ответственность, предусмотренную статьей 312 Уголовного кодекса.

(6) Переводчик имеет право:

1) задавать присутствующим лицам вопросы для уточнения перевода;

2) знакомиться с протоколом процессуального действия, произведенного с его участием, а также с показаниями лица, допрашиваемого в судебном заседании с его участием, и делать подлежащие внесению в протокол замечания относительно полноты и точности записи перевода;

3) требовать возмещения расходов, понесенных в связи с участием в производстве процессуальных действий по соответствующему уголовному делу, и ущерба, причиненного незаконными действиями органа уголовного преследования или судебной инстанции;

4) получать вознаграждение за выполненную работу.

(7) Переводчик имеет также другие права и обязанности, предусмотренные настоящим кодексом.

Статья 86. Отвод переводчика

(1) Переводчик не может участвовать в производстве по уголовному делу:

1) при наличии хотя бы одного из обстоятельств, предусмотренных положениями статьи 33, применяемыми соответствующим образом;

2) если он не вправе быть в этом качестве в силу закона или приговора суда;

3) если он состоит в родственных или других отношениях личной зависимости с лицом, осуществляющим уголовное преследование, или с судьей;

4) если он зависим по службе от какой-либо из сторон процесса либо от специалиста или эксперта;

5) если обнаружилась его некомпетентность.

(2) Предыдущее участие лица в процессе в качестве переводчика не является препятствием, исключающим его дальнейшее участие в этом качестве в производстве по соответствующему делу.

(3) Отвод переводчика разрешается органом уголовного преследования или судебной инстанцией, и решение по этому вопросу не подлежит обжалованию.

Статья 87. Специалист

(1) Специалистом является лицо, вызываемое в суд для участия в производстве процессуального действия в случаях, предусмотренных настоящим кодексом, которое лично не заинтересовано в исходе уголовного дела. Требование органа уголовного преследования или судебной инстанции о вызове в суд специалиста обязательно для руководителя предприятия, учреждения или организации, где работает специалист.

(2) Специалист должен обладать достаточными познаниями и специальными навыками для оказания необходимого содействия органу уголовного преследования или судебной инстанции. Мнение специалиста не подменяет заключение эксперта.

(3) Специалист не может назначаться или иным образом привлекаться к производству по уголовному делу в качестве специалиста по юридическим вопросам.

(4) Перед началом процессуального действия с участием специалиста орган уголовного преследования или судебная инстанция устанавливает личность и компетентность специалиста, его место жительства, а также выясняет, в каких отношениях он находится с участвующими в соответствующем действии лицами, разъясняет ему его права и обязанности и предупреждает об ответственности за отказ или уклонение от выполнения своих обязанностей, что отмечается в протоколе соответствующего действия и удостоверяется подписью специалиста.

(5) Специалист обязан:

1) являться по вызову органа уголовного преследования или судебной инстанции;

2) представлять органу уголовного преследования документы, подтверждающие его квалификацию в соответствующей области, объективно оценить свою способность в оказании необходимого содействия в качестве специалиста;

3) сообщить по требованию органа уголовного преследования, судебной инстанции или сторон сведения об имеющемся опыте в соответствующей

области и об отношениях с лицами, участвующими в производстве по соответствующему делу;

4) находиться в месте проведения процессуального действия или в зале судебного заседания в течение всего времени, необходимого для обеспечения оказания содействия в качестве специалиста, и не покидать место процессуального действия или судебное заседание без разрешения;

5) использовать в полной мере свои специальные знания и навыки для оказания помощи органу, производящему процессуальное действие, в обнаружении, закреплении или исключении доказательств, применении технических средств и компьютерных программ, постановке вопросов эксперту, а также давать разъяснения по вопросам, входящим в его профессиональную компетенцию;

6) сделать научно-технические и судебно-медицинские заключения;

7) подчиняться законным распоряжениям органа уголовного преследования;

8) соблюдать установленный в судебном заседании порядок;

9) удостоверять своей подписью ход, содержание и результаты произведенного с его участием процессуального действия, а также полноту и точность записей в протоколе соответствующего действия;

10) не разглашать обстоятельства и сведения, ставшие ему известными в результате производства процессуального действия, в том числе затрагивающие неприкосновенность частной, семейной жизни, а также составляющие государственную, служебную, коммерческую или иную охраняемую законом тайну.

(6) В случае дачи заведомо ложного заключения специалист несет ответственность, предусмотренную статьей 312 Уголовного кодекса.

(7) Специалист имеет право:

1) с разрешения органа уголовного преследования или судебной инстанции знакомиться с материалами дела и задавать вопросы участникам соответствующего процессуального действия для формулировки адекватного заключения, требовать дополнения материалов и сведений, представленных ему для дачи заключения;

2) обращать внимание присутствующих на обстоятельства, связанные с обнаружением, изъятием и хранением соответствующих предметов и документов, применением технических средств и компьютерных программ, давать разъяснения по вопросам, входящим в его профессиональную компетенцию;

3) делать замечания, подлежащие внесению в протокол соответствующего процессуального действия, относительно обнаружения, изъятия и хранения предметов, а также давать другие разъяснения в соответствии с профессиональной компетенцией;

4) знакомиться с протоколами процессуальных действий, произведенных с его участием, и требовать их дополнения или внесения в них своих замечаний;

5) требовать возмещения расходов, понесенных в процессе производства по уголовному делу, и ущерба, причиненного незаконными действиями органа уголовного преследования или судебной инстанции;

6) получать вознаграждение за выполненную работу.

(8) Специалист имеет также другие права и обязанности, предусмотренные настоящим кодексом.

(9) Отвод специалиста разрешается в соответствии с положениями, предусмотренными для отвода переводчика согласно требованиям статьи 33, применяемым соответствующим образом.

Статья 88. Эксперт

(1) Экспертом является лицо, назначенное для проведения исследований в случаях, предусмотренных настоящим кодексом, которое лично не заинтересовано в исходе уголовного дела и которое, используя специальные познания в науке, технике, искусстве и других областях, дает на их основе заключения.

(2) Эксперт не может назначаться или иным образом привлекаться к производству по уголовному делу в качестве эксперта по юридическим вопросам.

(3) Эксперт обязан:

1) дать объективное и обоснованное заключение по поставленным перед ним вопросам, отделить выводы, полученные с использованием компьютерных программ или литературы по специальности, достоверность которых им не проверялась;

2) отказаться от дачи заключения, если поставленный вопрос выходит за пределы его специальных познаний или если представленных ему материалов недостаточно для дачи заключения, сообщив об этом в письменной форме органу или судебной инстанции, назначившим экспертизу, с указанием соответствующих мотивов;

3) явиться по вызову органа уголовного преследования или судебной инстанции для того, чтобы быть представленным участникам процессуального действия и для дачи разъяснений по представленному письменному заключению;

4) представить органу уголовного преследования или судебной инстанции документы, подтверждающие его специальную квалификацию, объективно оценивать свои способности и компетентность относительно дачи соответствующего заключения;

5) сообщить по требованию органа уголовного преследования или судебной инстанции, а также сторон в судебном заседании о своем профессиональном опыте и отношениях с лицами, участвующими в производстве по данному делу;

6) в случае участия в проведении процессуального действия не покидать место его проведения без разрешения производящего его органа, а также не покидать судебное заседание без разрешения председательствующего;

7) подчиняться законным распоряжениям органа уголовного преследования или судебной инстанции;

8) соблюдать установленный в судебном заседании порядок;

9) не разглашать обстоятельства и сведения, ставшие ему известными в результате проведения экспертизы или в результате участия в закрытом судебном заседании, в том числе затрагивающие неприкосновенность частной, семейной жизни, а также составляющие государственную, служебную, коммерческую или иную охраняемую законом тайну.

(4) В случае дачи заведомо ложного заключения эксперт несет ответственность, предусмотренную статьей 312 Уголовного кодекса.

(5) Эксперт имеет право:

1) знакомиться с материалами дела, относящимися к предмету экспертизы;

2) требовать предоставления ему дополнительных материалов,

необходимых для дачи заключения;

3) с разрешения органа уголовного преследования или судебной инстанции участвовать в производстве допросов и других процессуальных действий, относящихся к предмету экспертизы, задавать вопросы допрашиваемым с его участием лицам;

4) давать заключения не только по поставленным вопросам, но и по входящим в его компетенцию обстоятельствам, выявившимся при проведении исследований;

5) знакомиться с протоколами процессуальных действий, произведенных с его участием, и требовать внесения в них своих замечаний;

6) требовать возмещения расходов, понесенных в процессе производства по уголовному делу, и ущерба, причиненного ему незаконными действиями органа уголовного преследования или судебной инстанции;

7) получать вознаграждение за выполненную работу.

(6) Эксперт имеет также другие права и обязанности, предусмотренные настоящим кодексом.

Статья 89. Отвод эксперта

(1) Лицо не может участвовать в производстве по уголовному делу в качестве эксперта:

1) при наличии обстоятельств, предусмотренных в статье 33, положения которой применяются соответствующим образом;

2) если состоит в родственных или иных отношениях личной зависимости с лицом, осуществляющим уголовное преследование, судьей или стороной процесса либо, в зависимости от обстоятельств, ее представителями;

3) если не вправе быть в этом качестве в силу закона или приговора суда;

4) если проводило ревизию или другие проверочные действия, результаты которых послужили основанием для начала производства по уголовному делу;

5) если участвовало в данном процессе в качестве специалиста, за исключением случаев участия судебного врача в наружном осмотре трупа, а также случаев участия соответствующих специалистов в расследовании причин взрывов и демонтировании взрывных устройств;

6) если обнаружилась его некомпетентность.

(2) Предыдущее участие лица в процессе в качестве эксперта не является препятствием, исключающим его дальнейшее участие в этом качестве в данном процессе, кроме случаев проведения повторной экспертизы ввиду возникшего сомнения в правильности ее заключения.

(3) Отвод эксперта разрешается органом уголовного преследования или судебной инстанцией, и принятое по этому вопросу решение не подлежит обжалованию.

Статья 90. Свидетель

(1) Свидетелем является лицо, вызванное в этом качестве органом уголовного преследования или судебной инстанцией, а также лицо, дающее в этом качестве показания в предусмотренном настоящим кодексом порядке. В качестве свидетелей могут быть вызваны лица, которым известны какие-либо обстоятельства, подлежащие установлению по данному делу.

(2) Никто не может быть принужден давать показания против своих интересов или против интересов своих близких родственников.

(3) Не подлежат вызову и допросу в качестве свидетелей:

1) лица, которые в силу физических или психических недостатков не

способны правильно воспринимать обстоятельства, имеющие значение для дела, и давать о них точные и правильные показания;

2) защитники, сотрудники адвокатских бюро – для выяснения каких-либо сведений, ставших им известными в связи с обращением к ним за юридической помощью или в связи с ее оказанием;

3) лица, которым относящиеся к делу сведения стали известны в связи с участием в процессе в качестве представителей сторон;

4) судья, прокурор, представитель органа уголовного преследования, секретарь судебного заседания – по обстоятельствам, которые стали им известны в связи с исполнением своих процессуальных обязанностей, за исключением случаев их участия в задержании на месте преступления, случаев исследования доказательств, полученных с их участием, допущения ошибок или злоупотреблений в осуществлении производства по данному делу, пересмотра дела в ревизионном порядке или восстановления утраченного дела;

5) журналист – для установления лица, представившего ему сведения с условием неразглашения его имени, кроме случаев, когда указанное лицо добровольно пожелает дать показания;

6) священнослужители – по обстоятельствам, которые стали им известны в связи с выполнением своих функций;

7) семейный врач и другие лица, осуществляющие уход за больным, – в отношении частной жизни лиц, которых они обслуживают.

(4) Лица, указанные в пунктах 5) и 7) части (3), могут быть вызваны и допрошены в качестве свидетелей только в случае, когда информация, которой они располагают, крайне необходима для предупреждения или раскрытия особо опасных или чрезвычайно опасных преступлений.

(5) Лица, которым известны какие-либо обстоятельства по делу в связи с участием в уголовном процессе в качестве защитника, представителя потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика, вправе в исключительных случаях с согласия лица, интересы которого они представляют, дать показания в его пользу, однако дача показаний в этом случае исключает их дальнейшее участие в производстве по делу.

(6) При необходимости разрешить вопрос о способности лица правильно воспринимать обстоятельства, имеющие значение для дела, и давать о них правильные показания орган уголовного преследования, а по требованию сторон и судебная инстанция могут пригласить эксперта.

(7) Свидетель обязан:

1) являться по вызову органа уголовного преследования или судебной инстанции для дачи показаний и участия в процессуальных действиях;

2) давать правдивые показания, сообщить все, что ему известно по данному делу, и ответить на поставленные вопросы, удостоверить своей подписью правильность данных им показаний, внесенных в протокол соответствующего процессуального действия или приложенных к нему;

3) предоставлять по требованию органа уголовного преследования или судебной инстанции имеющиеся у него предметы, документы, образцы для сравнительного исследования;

4) соглашаться по требованию органа уголовного преследования на освидетельствование;

5) подвергаться по требованию органа уголовного преследования экспертизе в амбулаторных условиях для проверки способности правильно

воспринимать обстоятельства, подлежащие установлению по соответствующему делу, и давать о них правильные показания, если есть веские основания сомневаться в наличии у него такой способности;

6) подчиняться законным распоряжениям представителя органа уголовного преследования и председательствующего в судебном заседании;

7) не покидать судебное заседание без разрешения председательствующего;

8) соблюдать установленный в судебном заседании порядок.

(8) Неисполнение свидетелем своих обязанностей влечет ответственность, предусмотренную законом.

(9) При неявке свидетеля без уважительных причин для участия в процессуальном действии орган уголовного преследования или судебная инстанция вправе подвергнуть его приводу.

(10) За отказ или уклонение от дачи показаний свидетель несет ответственность согласно статье 313 Уголовного кодекса, а за дачу заведомо ложных показаний – согласно статье 312 Уголовного кодекса.

(11) Близкие родственники, а также муж, жена, жених, невеста подозреваемого, обвиняемого, подсудимого не обязаны давать против них свидетельские показания. Орган уголовного преследования или судебная инстанция обязаны разъяснить это указанным лицам под расписку.

(12) Свидетель имеет право:

1) знать, по какому уголовному делу он вызван;

2) заявлять отвод переводчику, участвующему в его допросе;

3) подавать заявления;

4) быть информированным о всех возможных мерах защиты в соответствии с положениями настоящего кодекса и Закона о государственной защите потерпевших, свидетелей и других лиц, содействующих уголовному процессу;

5) быть информированным о возможности допроса посредством телеконференции с таким изменением внешности и голоса, чтобы его невозможно было узнать;

6) требовать от органа уголовного преследования внесения действительных сведений о личности в отдельный протокол, хранящийся в запечатанном конверте, с тем чтобы исключить возможность ознакомления обвиняемого с этими сведениями;

[Ст.90 ч.(12) пкт.4)-6) введены ЗП387 от 08.12.06, MO203-206/31.12.06 ст.975, остальные перенумерованны]

7) отказаться от дачи показаний, представления предметов, документов, образцов для сравнительного исследования, если таковые могут послужить доказательствами, свидетельствующими против него или его близких родственников;

8) давать показания на родном языке или на другом языке, которым владеет; знакомиться с записью своих показаний, требовать внесения в них исправлений или их дополнения;

9) при даче показаний пользоваться документами, содержащими сложные расчеты, географические наименования и другие сведения, которые трудно воспроизвести по памяти, заметками о трудно запоминающихся подробностях; сопровождать свои показания начертанием планов и схем;

10) быть сопровождаемым при участии в процессуальных действиях, производимых в ходе уголовного преследования, защитником, выбранным им в качестве своего представителя;

11) собственноручно излагать свои показания в протоколе допроса, осуществляемого в ходе уголовного преследования;

12) требовать возмещения расходов, понесенных им в процессе производства по уголовному делу, и ущерба, причиненного ему незаконными действиями органа уголовного преследования или судебной инстанции;

13) получить обратно имущество, изъятое у него органом уголовного преследования или представленное им самим в качестве вещественных доказательств, а также принадлежащие ему подлинники документов.

(13) Свидетель имеет также другие права и обязанности, предусмотренные настоящим кодексом.

Статья 91. Законный представитель несовершеннолетнего свидетеля

(1) Законный представитель несовершеннолетнего свидетеля вправе знать о вызове представляемого им лица в орган уголовного преследования или судебную инстанцию, сопровождать его и присутствовать при проведении процессуальных действий с участием представляемого им лица.

(2) Участвуя в процессуальных действиях, законный представитель несовершеннолетнего свидетеля вправе:

1) с разрешения органа уголовного преследования или судебной инстанции обращаться к представляемому им лицу с вопросами, замечаниями и наставлениями;

2) подавать заявления;

3) возражать против действий органа уголовного преследования и требовать внесения своих возражений в соответствующий протокол;

4) возражать против действий председательствующего в судебном заседании;

5) знакомиться с протоколами процессуальных действий, произведенных по данному делу с совместным участием его и представляемого им лица, и требовать внесения в них дополнений или замечаний;

6) приглашать для представляемого им лица адвоката в качестве представителя.

(3) Участвуя в процессуальных действиях, законный представитель несовершеннолетнего свидетеля обязан:

1) подчиняться законным распоряжениям представителя органа уголовного преследования;

2) соблюдать установленный в судебном заседании порядок.

Статья 92. Адвокат свидетеля

(1) Лицо, вызванное в качестве свидетеля, вправе пригласить адвоката, который будет представлять его интересы в органе уголовного преследования и сопровождать при участии в процессуальных действиях.

(2) Адвокат, приглашенный свидетелем в качестве своего представителя в орган уголовного преследования и подтвердивший свои процессуальное качество и полномочия, имеет право:

1) знать, по какому уголовному делу вызвано представляемое им лицо;

2) присутствовать в течение всего времени производства процессуального действия с участием представляемого им лица;

3) заявлять отвод в установленном законом порядке переводчику, участвующему в допросе представляемого им свидетеля;

4) подавать заявления;

5) разъяснить свидетелю его права и обращать внимание лица, производящего процессуальное действие, на нарушение им закона;

6) с разрешения органа уголовного преследования обращаться к представляемому им лицу с вопросами, замечаниями и наставлениями;

7) возражать против действий органа уголовного преследования и требовать внесения своих возражений в соответствующий протокол;

8) знакомиться с протоколами процессуальных действий, произведенных с совместным участием его и представляемого им лица, и требовать внесения в них дополнений или замечаний.

(3) Участвуя в процессуальных действиях, адвокат свидетеля обязан подчиняться законным распоряжениям представителя органа уголовного преследования.

Р а з д е л IV
ДОКАЗАТЕЛЬСТВА И СРЕДСТВА ДОКАЗЫВАНИЯ

Глава I
ОСНОВНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 93. Доказательства

(1) Доказательствами являются полученные в установленном настоящим кодексом порядке фактические данные, на основе которых устанавливаются наличие или отсутствие преступления, личность совершившего преступление, виновность или невиновность обвиняемого, а также иные обстоятельства, имеющие значение для правильного разрешения дела.

(2) В качестве доказательств в уголовном судопроизводстве допускаются фактические данные, установленные с помощью следующих средств:

1) показания подозреваемого, обвиняемого, подсудимого, потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика, свидетеля;

2) заключение эксперта;

3) вещественные доказательства;

4) протоколы действий по уголовному преследованию и судебных расследований;

5) документы, в том числе официальные;

6) аудио- и видеозаписи, фотографии;

7) научно-технические и судебно-медицинские заключения.

(3) Фактические данные могут использоваться в ходе уголовного судопроизводства в качестве доказательств, если они получены органом уголовного преследования либо другой стороной процесса с соблюдением требований настоящего кодекса.

(4) Фактические данные, полученные оперативно-розыскным путем, могут быть допущены в качестве доказательств лишь в случае, если они получены и проверены с помощью средств, указанных в части (2), в соответствии с уголовно-процессуальным законом, с соблюдением прав и свобод человека или с ограничением некоторых прав и свобод, санкционированным судебной инстанцией.

Статья 94. Данные, недопустимые в качестве доказательств

(1) При производстве по уголовному делу не могут быть допущены в качестве доказательств и, следовательно, исключаются из дела, не могут быть представлены в судебную инстанцию и положены в основу приговора или другого судебного решения данные, полученные:

1) с применением насилия, угроз или других мер принуждения, с нарушением прав и свобод человека;

2) с нарушением права подозреваемого, обвиняемого, подсудимого, пострадавшего, свидетеля на защиту;

3) с нарушением права участников процесса на переводчика;

4) лицом, не имеющим права осуществлять процессуальные действия по уголовному делу;

5) лицом, явно осознающим, что оно подлежит отводу;

6) из источника, проверить который в судебном заседании невозможно;

7) в результате применения методов, противоречащих научным представлениям;

8) с существенным нарушением органом уголовного преследования требований настоящего кодекса;

9) без их исследования в установленном порядке в судебном заседании;

10) от лица, не способного опознать документ или соответствующий предмет, подтвердить его подлинность, происхождение или обстоятельства получения.

(2) Существенными нарушениями требований настоящего кодекса при получении доказательств считаются нарушения конституционных прав и свобод человека или каких-либо положений уголовно-процессуального закона путем лишения участников процесса гарантированных им прав или ограничения этих прав, что повлияло или могло повлиять на достоверность полученных информации, документа или предмета.

(3) Данные, полученные с указанными в части (1) нарушениями, могут быть использованы в качестве доказательств, подтверждающих факты соответствующих нарушений и виновности лиц, их допустивших.

(4) Поданные в ходе процесса жалобы и вынесенные процессуальные решения не являются доказательствами каких-либо обстоятельств, имеющих значение для соответствующего дела, а служат только свидетельством самого факта подачи жалобы или вынесения решения.

(5) Положения частей (1)–(4) применяются соответствующим образом и к доказательствам, полученным на основе доказательств, указанных в частях (1)–(4), за исключением случая, когда производные доказательства основываются на независимом источнике или были бы неизбежно выявлены.

[Ст.94 ч.(5) введена ЗП264-XVI от 28.07.06, МО170-173/03.11.06 ст.781]

Статья 95. Допустимость доказательств

(1) Допустимыми являются относящиеся к делу убедительные и полезные доказательства, полученные в соответствии с настоящим кодексом.

(2) Вопрос о допустимости данных в качестве доказательств решается органом уголовного преследования по собственной инициативе или по ходатайству сторон либо, в зависимости от обстоятельств, судебной инстанцией.

(3) В случае, если при получении доказательств были соблюдены требования настоящего кодекса, обоснование недопустимости таких доказательств возлагается на сторону, оспаривающую их допустимость. В противном случае обязанность обоснования допустимости доказательств лежит на стороне, получившей их, или на стороне, в пользу которой они получены.

Статья 96. Обстоятельства, подлежащие доказыванию по уголовному делу

(1) В ходе уголовного преследования и рассмотрения дела в суде подлежат доказыванию:

1) факты, свидетельствующие о наличии элементов преступления, а также причины, устраняющие преступный характер деяния;

2) предусмотренные законом обстоятельства, облегчающие или отягчающие уголовную ответственность исполнителя деяния;

3) сведения о личности подсудимого и пострадавшего;

4) характер и размер ущерба, причиненного преступлением;

5) наличие имущества, предназначенного или использованного для совершения преступления либо добытого в результате преступления, независимо от того, кому оно передано;

6) все обстоятельства, относящиеся к назначению наказания.

(2) Наряду с подлежащими доказыванию обстоятельствами подлежат выявлению причины и условия, способствовавшие совершению преступления.

Статья 97. Обстоятельства, устанавливаемые посредством определенных средств доказывания

Посредством определенных средств доказывания в уголовном процессе устанавливаются следующие обстоятельства:

1) причина смерти – посредством заключения судебно-медицинской экспертизы;

2) характер и степень телесных повреждений по уголовным делам о тяжких, особо тяжких и исключительно тяжких преступлениях – посредством заключения судебно-медицинской экспертизы;

3) неспособность лица в момент совершения наносящего вред деяния осознавать свои действия или бездействие либо руководить ими вследствие душевной болезни, временного психического расстройства, иного болезненного состояния либо слабоумия – посредством заключения психиатрической экспертизы;

4) неспособность свидетеля воспринимать и воспроизводить обстоятельства, подлежащие установлению по уголовному делу, вследствие психического заболевания, временного психического расстройства, иного болезненного состояния либо слабоумия – посредством заключения психиатрической экспертизы;

5) достижение потерпевшим, подозреваемым, обвиняемым, подсудимым определенного возраста, если это имеет значение для дела, – посредством документа, удостоверяющего возраст, а в случае недееспособности, связанной с возрастом, – посредством заключения судебно-медицинской или психиатрической экспертизы;

6) наличие у подозреваемого, обвиняемого, подсудимого прежней судимости – посредством справки о судимости или, в зависимости от обстоятельств, копий обвинительных судебных решений, вступивших в законную силу.

Статья 98. Факты и обстоятельства, не требующие доказывания

Считаются не требующими доказывания следующие факты и обстоятельства:

1) общеизвестные факты;

2) правильность общепринятых в современных науке, технике, искусстве, ремесле методов исследования.

Глава II
ДОКАЗЫВАНИЕ

Статья 99. Доказывание

(1) В уголовном судопроизводстве доказывание состоит в собирании, предъявлении, допущении и использовании доказательств в целях установления обстоятельств, имеющих значение для дела.

(2) Собранные доказательства проверяются и оцениваются органом уголовного преследования или судебной инстанцией.

Статья 100. Собирание доказательств

(1) Собирание доказательств состоит в использовании средств доказывания в уголовном судопроизводстве, которое предполагает собирание и проверку доказательств в пользу и против обвиняемого или подсудимого органом уголовного преследования – по своей инициативе или по просьбе участников процесса, а также судебной инстанцией – по просьбе сторон посредством методов доказывания, предусмотренных настоящим кодексом.

(2) В целях собирания доказательств защитник, допущенный к производству по уголовному делу в порядке, предусмотренном настоящим кодексом, имеет право:

1) истребовать или предоставлять предметы, документы и сведения, необходимые для оказания юридической помощи, в том числе вести беседы с физическими лицами, если они согласны быть допрошенными в установленном законом порядке;

2) запрашивать справки, характеристики и иные документы от различных органов и учреждений, которые могут их выдавать в установленном порядке;

3) в целях оказания юридической помощи с согласия подзащитного запрашивать мнение специалиста для выяснения вопросов, требующих специальных знаний.

(3) Подозреваемый, обвиняемый, подсудимый, защитник, обвинитель, потерпевший, гражданский истец, гражданский ответчик и их представители, а также другие физические и юридические лица вправе представлять устные и письменные сведения, предметы и документы, которые могут быть использованы в качестве средств доказывания.

(4) Все собранные по уголовному делу доказательства подлежат тщательной, всесторонней и объективной проверке. Проверка доказательств состоит в анализе собранных доказательств, сопоставлении их с другими доказательствами, собирании новых доказательств и проверке источника их происхождения в соответствии с требованиями настоящего кодекса посредством соответствующих методов доказывания.

Статья 101. Оценка доказательств

(1) Каждое доказательство подлежит оценке с точки зрения его уместности, существенности, допустимости и достоверности, а все доказательства в совокупности – с точки зрения их сопоставимости.

(2) Представитель органа уголовного преследования или судья оценивают доказательства, сообразуясь со своим внутренним убеждением, основанным на всестороннем, полном и объективном рассмотрении их в совокупности, руководствуясь законом.

(3) Ни одно доказательство не имеет заранее установленной силы для органа уголовного преследования или судебной инстанции.

(4) Судебная инстанция ставит в основу своего решения лишь те доказательства, к исследованию которых стороны имели доступ в равной мере.

Глава III
СРЕДСТВА ДОКАЗЫВАНИЯ И МЕТОДЫ ДОКАЗЫВАНИЯ

Часть 1
Показания

Статья 102. Показания

(1) Показаниями являются устные или письменные сведения, приведенные в процессе производства по уголовному делу и имеющие значение для правильного разрешения дела.

(2) Не могут служить средством доказывания сведения, приведенные лицом, которое не может назвать источник своей информации.

Статья 103. Показания подозреваемого, обвиняемого, подсудимого

(1) Показаниями подозреваемого, обвиняемого, подсудимого являются письменные или устные сведения, приведенные ими при допросе, произведенном в соответствии с настоящим кодексом, относительно обстоятельств, которые послужили основанием для признания указанных лиц в соответствующем качестве, а также относительно других обстоятельств дела, которые им известны.

(2) Признание подозреваемым или обвиняемым своей виновности в совершении преступления может быть положено в основу обвинения лишь в той мере, в которой его виновность подтверждена фактами и обстоятельствами, вытекающими из совокупности имеющихся по делу доказательств.

(3) Подозреваемый, обвиняемый, подсудимый не может быть принужден к даче показаний против себя или своих близких родственников или к признанию вины и не может быть привлечен к ответственности за отказ от дачи таких показаний.

(4) Сведения, приведенные подозреваемым, обвиняемым, подсудимым, не могут служить доказательствами, если основаны на информации, источник которой неизвестен. Если показания подозреваемого, обвиняемого, подсудимого основаны на сообщениях других лиц, эти лица также должны быть допрошены.

Статья 104. Допрос подозреваемого, обвиняемого, подсудимого

(1) Допрос подозреваемого, обвиняемого, подсудимого производится с его согласия, только в присутствии выбранного им защитника или адвоката, который предоставляет юридическую помощь, гарантируемую государством, незамедлительно после задержания подозреваемого или, в зависимости от обстоятельств, после предъявления ему обвинения. Не допускается допрос подозреваемого, обвиняемого, подсудимого в состоянии усталости, а также в ночное время, кроме как по его просьбе в случаях, не терпящих отлагательства, которые должны быть мотивированы в протоколе допроса.

[Ст.104 ч.(1) изменена ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

(2) Лицо, осуществляющее уголовное преследование, перед допросом подозреваемого, обвиняемого спрашивает фамилию, имя, число, месяц, год и место рождения, уточняет гражданство, образование, отношение к военной службе, семейное положение и наличие лиц, находящихся на его иждивении,

род занятий, место жительства и другие сведения, необходимые для установления личности по данному делу, после чего испрашивает согласие на дачу показаний по имеющемуся в отношении него подозрению или обвинению. Если подозреваемый, обвиняемый отказывается давать показания, об этом делается отметка в протоколе допроса. Если подозреваемый, обвиняемый согласен давать показания, лицо, производящее допрос, испрашивает признание им вменяемого ему подозрения или обвинения и предлагает дать по этому поводу письменные показания, а в случае, если подозреваемый, обвиняемый не может или отказывается собственноручно написать показания, лицо, производящее допрос, делает в протоколе соответствующую отметку.

(3) Допрос подозреваемого, обвиняемого, подсудимого не может начинаться с оглашения или напоминания показаний, данных им ранее. Подозреваемый, обвиняемый, подсудимый не может предъявить или зачитать заранее написанные показания, однако он может пользоваться письменными заметками относительно подробностей, которые трудно удержать в памяти.

(4) Каждый подозреваемый, обвиняемый допрашивается отдельно. Лицо, производящее допрос, должно принять меры к тому, чтобы вызванные по одному и тому же делу подозреваемые, обвиняемые не могли общаться между собой.

(5) Показания подозреваемого, обвиняемого вносятся в протокол допроса, оформленного в соответствии с требованиями статей 260 и 261.

(6) В случае, если подозреваемый, обвиняемый, подсудимый возвращается к каким-либо данным им ранее показаниям или хочет их дополнить, исправить или уточнить, этот факт оформляется в соответствии с требованиями части (5).

(7) В случае, если подозреваемый, обвиняемый не имеет возможности явиться для допроса, орган уголовного преследования производит допрос по месту его нахождения.

Статья 105. Показания свидетеля и порядок его допроса

(1) Показаниями свидетеля являются устные или письменные сведения, приведенные им при допросе, произведенном в соответствии с настоящим кодексом, по любым обстоятельствам, подлежащим установлению по делу, в том числе о личности подозреваемого, обвиняемого, подсудимого, потерпевшего и отношениях с ними.

(2) Свидетели, вызванные по одному и тому же делу, допрашиваются порознь и в отсутствие других свидетелей. Лицо, осуществляющее уголовное преследование, должно принять меры к тому, чтобы вызванные по одному и тому же делу свидетели не могли общаться между собой.

(3) Перед допросом лицо, производящее это процессуальное действие, устанавливает личность свидетеля (фамилия, имя, возраст, место жительства, род занятий). Если есть сомнения относительно личности свидетеля, она устанавливается при помощи другого средства доказывания.

(4) Глухонемые свидетели допрашиваются при участии переводчика, который знает их знаки и умеет посредством их общаться. Участие такого переводчика отмечается в протоколе.

(5) В случае, если свидетель страдает психическим или другим тяжелым заболеванием, его допрос осуществляется с согласия врача и в его присутствии.

(6) Лицо, производящее процессуальное действие, разъясняет свидетелю его права и обязанности, предусмотренные статьей 90, и предупреждает об

ответственности за отказ от дачи показаний и за дачу заведомо ложных показаний, о чем делается отметка в протоколе допроса.

(7) Каждому свидетелю в обязательном порядке задается вопрос о том, является ли он супругом (супругой) или близким родственником какой-либо из сторон и в каких отношениях состоит со сторонами. Свидетелю, являющемуся супругом (супругой) или близким родственником подозреваемого, обвиняемого, подсудимого, разъясняется его право не свидетельствовать против них и испрашивается его согласие на дачу показаний.

(8) При допросе свидетеля не допускается постановка вопросов, заведомо преследующих цель оскорбления или унижения достоинства лица.

Статья 106. Место допроса свидетеля

Свидетель допрашивается в месте производства уголовного преследования или судебного расследования. При необходимости свидетель может быть допрошен в месте его нахождения.

Статья 107. Время и продолжительность допроса свидетеля

(1) Допрос свидетеля производится, как правило, в дневное время. В исключительных случаях допрос может производится в ночное время с указанием причин этого в соответствующем протоколе.

(2) Допрос свидетеля не может длиться непрерывно более 4 часов, а общая продолжительность допроса свидетеля в течение дня не может превышать 8 часов.

Статья 108. Клятва свидетеля

(1) Перед допросом в судебной инстанции свидетель дает следующую клятву: «Клянусь говорить правду и ничего не скрывать из того, что знаю».

(2) Свидетели, которые не дают клятву по мотивам совести или религии, произносят следующую словесную формулу: “Обязуюсь говорить правду и ничего не скрывать из того, что знаю”

(3) После произнесения клятвы или словесной формулы свидетель предупреждается об уголовной ответственности за дачу ложных показаний.

(4) О даче клятвы, произнесении словесной формулы и о предупреждении об уголовной ответственности за дачу ложных показаний делается отметка в протоколе, которая удостоверяется подписью свидетеля.

Статья 109. Порядок допроса свидетеля

(1) Свидетелю сообщается суть дела и предлагается изложить все известные ему события и обстоятельства, имеющие отношение к делу.

(2) После дачи свидетелем показаний ему можно задавать вопросы о событиях и обстоятельствах, подлежащих установлению по делу, а также о том, каким образом он узнал об изложенном. Не допускается постановка наводящих вопросов, не относящихся к предпосылкам доказательств, а также вопросов, заведомо преследующих цель оскорбления или унижения достоинства допрашиваемого свидетеля.

(3) В случае, если свидетель не сможет присутствовать при рассмотрении дела в суде по причине его выезда за границу или по другим обоснованным причинам, а также для того, чтобы сократить или устранить угрозу явной опасности свидетелю либо предупредить ревиктимизацию свидетеля, прокурор может потребовать его допроса судьей по уголовному преследованию с обеспечением возможности подозреваемому, обвиняемому, его защитнику, потерпевшему и прокурору задать вопросы допрашиваемому свидетелю.

(4) Запись показаний свидетеля осуществляется в соответствии с положениями статей 260 и 261 или, в зависимости от обстоятельств, статей

336 и 337..

Статья 110. Специальные способы допроса свидетеля и его защита

(1) Если есть веские основания полагать, что жизнь, телесная неприкосновенность или свобода свидетеля или его близкого родственника находятся в опасности в связи с данными им показаниями по делу о тяжком, особо тяжком или чрезвычайно тяжком преступлении, и если имеются соответствующие технические средства, судья по уголовному преследованию или, в зависимости от обстоятельств, судебная инстанция может допустить, чтобы этот свидетель допрашивался не по месту нахождения органа уголовного преследования или в зале судебного заседания, а посредством технических средств, предусмотренных настоящей статьей.

(2) Допрос свидетеля в условиях, предусмотренных частью (1), производится на основании мотивированного определения судьи по уголовному преследованию или, в зависимости от обстоятельства, судебной инстанции по собственной инициативе или по обоснованному ходатайству прокурора, адвоката, соответствующего свидетеля или любого другого заинтересованного лица.

(3) Свидетелю, допрашиваемому в соответствии с положениями настоящей статьи, разрешается сообщить иную, чем это есть на самом деле, информацию о своей личности. Подлинная информация о личности свидетеля вносится судьей по уголовному преследованию в отдельный протокол и хранится в судебной инстанции в запечатанном конверте с соблюдением строгой секретности.

(4) Показания, которые даются свидетелем в соответствии с положениями настоящей статьи по месту его нахождения, осуществляются в присутствии судьи по уголовному преследованию.

(5) Свидетель может быть допрошен посредством закрытой телеконференции с таким изменением внешности и голоса, чтобы его невозможно было узнать.

(6) Обвиняемому, подсудимому, их защитникам, а также потерпевшему обеспечивается возможность задавать вопросы свидетелю, допрашиваемому в условиях, предусмотренных частью (5).

(7) Показания свидетеля, допрашиваемого в соответствии с положениями настоящей статьи, записываются с помощью технических средств видеозаписи и полностью вносятся в протокол, оформляемый в соответствии с требованиями статей 260 и 261. Видеокассеты с записями показаний свидетеля опечатываются печатью судебной инстанции и хранятся в судебной инстанции в оригинале вместе с копией протокола показаний.

(8) Показания свидетеля, допрашиваемого в соответствии с положениями настоящей статьи, могут служить средством доказывания только в той мере, в которой они подтверждаются другими доказательствами.

(9) Могут быть допрошены в качестве свидетелей в соответствии с положениями настоящей статьи тайные агенты, являющиеся гражданскими лицами.

Статья 111. Показания и допрос потерпевшего

(1) Потерпевший допрашивается относительно уголовного деяния и других обстоятельств, имеющих значение для дела.

(2) Потерпевший дает показания и подвергается допросу в соответствии с положениями, относящимися к даче показаний и допросу свидетеля, применяемыми соответствующим образом.

(3) В определенных случаях, когда может быть нанесен вред интимной жизни потерпевшего, подсудимому, которому вменяется в вину совершение сексуального преступления, и его защитнику запрещается предъявлять в качестве доказательств присущий потерпевшему характер и его личную историю, за исключением случаев, когда на это дает разрешение судебная инстанция. Подсудимый может подать заявление председательствующему в судебном заседании о предъявлении доказательств относительно характера и личной истории потерпевшего. Данное заявление разрешается в закрытом судебном заседании, на котором подсудимый и обвинение имеют возможность высказаться. В результате проведения закрытого судебного заседания судебная инстанция дает разрешение на предъявление доказательств относительно характера и личной истории потерпевшего, только если суд убедился в важности таких доказательств и в том, что их исключение могло бы нанести вред подсудимому таким образом, что в случае, если предъявление этих доказательств было бы запрещено, это могло бы повлиять на его оправдание. В этом случае председательствующий устанавливает ограничения в предъявлении таких доказательств и постановке вопросов.

Статья 112. Показания и допрос гражданского истца и гражданского ответчика

(1) Гражданский истец и гражданский ответчик дают показания и допрашиваются в соответствии с положениями, относящимися к даче показаний и допросу обвиняемого, применяемыми соответствующим образом. Гражданский истец и гражданский ответчик дают разъяснения относительно предъявленного гражданского иска.

(2) Гражданский истец может быть допрошен в качестве свидетеля по обстоятельствам, имеющим значение для разрешения уголовного дела, с применением соответствующим образом положений, предусмотренных для допроса свидетеля.

Статья 113. Очная ставка

(1) В случае, если в показаниях лиц, допрошенных по одному и тому же делу, есть противоречия, производится очная ставка между этими лицами, в том числе с теми, показания которых не в пользу подозреваемого, обвиняемого, если необходимо установить истину и устранить противоречия.

(2) Очная ставка производится органом уголовного преследования по своей инициативе или по просьбе участников процесса.

(3) Допрос лиц, между которыми производится очная ставка, осуществляется с соблюдением положений, предусмотренных для допроса свидетеля или обвиняемого в зависимости от процессуального качества лиц, участвующих в очной ставке, применяемых соответствующим образом.

(4) Участники очной ставки допрашиваются о их взаимоотношениях, о событиях и обстоятельствах, в отношении которых были даны противоречивые показания. После дачи показаний лица, между которыми производится очная ставка, могут задавать друг другу вопросы и отвечают на вопросы лица, производящего процессуальное действие.

(5) Показания участников очной ставки заносятся в протокол, оформляемый в соответствии с требованиями статей 260 и 261.

(6) Ни один несовершеннолетний не обязан принимать участие в очной ставке с лицом, обвиняемым в преступлении против его физической и/или моральной целостности.

[Ст.113 ч.(6) введена ЗП235-XVI от 08.11.07, МО188-191/07.12.07 ст.732]

Статья 114. Проверка показаний на месте преступления

(1) С целью проверки или уточнения показаний свидетеля, потерпевшего, подозреваемого, обвиняемого о происшедших в конкретном месте событиях преступления представитель органа уголовного преследования вправе прибыть на место преступления вместе с допрошенным лицом и, в зависимости от обстоятельств, с защитником, переводчиком, специалистом, законным представителем и предложить допрошенному лицу описать обстоятельства и предметы, в отношении которых он дал или может на соответствующий момент дать показания.

(2) Допрошенное лицо указывает путь следования к месту преступления, описывает обстоятельства и предметы, в отношении которых оно уже дало показания, а также отвечает на вопросы представителя органа уголовного преследования.

(3) Если в ходе проверки показаний на месте преступления будут обнаружены предметы и документы, которые могут послужить доказательствами по уголовному делу, они изымаются, о чем делается отметка в протоколе.

(4) Проверка показаний на месте преступления допускается при условии, что это не нанесет вреда чести и достоинству лиц, участвующих в этом процессуальном действии, и не поставит под угрозу их здоровье.

(5) О проведении проверки показаний на месте преступления составляется протокол с соблюдением требований статей 260 и 261, в котором дополнительно отражаются показания, данные лицом на месте преступления. При проведении проверки показаний на месте преступления могут применяться технические средства, а также составляться чертежи, планы, схемы, о чем делается отметка в протоколе. Изъятые фонограммы, аудио- и видеокассеты, фотопленки, схемы, документы и предметы прилагаются к протоколу.

Статья 115. Применение аудио- и видеозаписи при допросе

(1) При допросе подозреваемого, обвиняемого, подсудимого, потерпевшего, свидетеля могут применяться по их просьбе или по инициативе органа уголовного преследования или судебной инстанции аудио- или видеозаписи. Лицо, допрос которого будет производиться с применением аудио- или видеозаписи, уведомляется об этом перед началом допроса.

(2) Аудио- или видеозапись допроса должна содержать сведения о допрашиваемом лице, лице, производящем допрос, и все сведения, подлежащие занесению в протокол допроса в соответствии с требованиями статей 260 и 261, а также отражать весь ход допроса. Не допускается аудио- или видеозапись только какой-то части допроса, а также специальное повторение для производства аудио- или видеозаписи ранее данных показаний.

(3) По окончании допроса его аудио- или видеозапись полностью воспроизводится в присутствии допрошенного лица. Сделанные допрошенным лицом дополнения записанных на аудио- или видеокассету показаний также записываются на аудио- или видеокассету. Аудио- или видеозапись допроса заканчивается подтверждением допрашиваемым лицом правильности показаний.

(4) Показания, полученные в ходе допроса с использованием аудио- или видеозаписи, заносятся в протокол допроса.

(5) В случае воспроизведения аудио- или видеозаписи показаний при

производстве других действий по уголовному преследованию орган уголовного преследования обязан сделать отметку об этом в соответствующем протоколе.

Часть 2
Предъявление для опознания

Статья 116. Предъявление лица для опознания

(1) Если какое-либо лицо необходимо предъявить для опознания свидетелю, потерпевшему, подозреваемому, обвиняемому, орган уголовного преследования допрашивает их об обстоятельствах, при которых они наблюдали соответствующее лицо, о приметах и особенностях, по которым они могут произвести опознание. Об этом составляется протокол.

(2) Если лицо, производящее опознание, является свидетелем или потерпевшим, оно предупреждается об уголовной ответственности согласно статье 313 Уголовного кодекса за отказ от дачи показаний и согласно статье 312 Уголовного кодекса за дачу заведомо ложных показаний, ему также разъясняется право не давать показания против себя и своих близких родственников.

(3) Лицо, опознание которого производится, предъявляется опознающему вне визуального наблюдения лица, предъявленного для опознания, вместе с не менее чем 4 процессуальными ассистентами того же пола, сходными по внешности с опознаваемым. При опознании может использоваться фотографирование. Фотографии лица, предъявленного для опознания, и процессуальных ассистентов подлежат обязательному приобщению к протоколу.

(4) До предъявления для опознания представитель органа уголовного преследования предлагает лицу, предъявляемому для опознания, занять любое место среди процессуальных ассистентов, о чем делается отметка в протоколе.

(5) Опознание не проводится, а проведенное признается необоснованным, если опознающее лицо указало сомнительные для опознания предъявленного лица приметы. Не допускается повторное предъявление лица для опознания одним и тем же лицом по одним и тем же приметам.

(6) При невозможности предъявления лица для опознания таковое может быть произведено по его фотографии, предъявляемой одновременно с фотографиями не менее чем 4 других лиц, которые существенно не различаются. Все фотографии приобщаются к делу.

(7) О предъявлении лица для опознания составляется протокол в соответствии с требованиями статей 260 и 261, за исключением того, что протокол не предъявляется опознанному лицу для ознакомления и не подписывается им.

Статья 117. Предъявление предметов для опознания

(1) Лица, вызванные для опознания предмета, предварительно допрашиваются об обстоятельствах, при которых они наблюдали соответствующий предмет, о приметах и особенностях, по которым они могут произвести опознание. Об этом составляется протокол.

(2) Если опознающим является свидетель или потерпевший, он предупреждается об уголовной ответственности согласно статье 313 Уголовного кодекса за отказ от дачи показаний и согласно статье 312 Уголовного кодекса за дачу заведомо ложных показаний, ему также разъясняется право не давать показания против своих близких родственников.

(3) Предмет, подлежащий опознанию, предъявляется в группе однородных предметов в количестве не менее 2. Опознающий обязан объяснить, по каким приметам или особенностям он узнал данный предмет.

(4) Если для опознания предъявляется труп или его части либо если предъявляются антикварные или иные предметы, для которых трудно подобрать аналоги, опознание производится по единственному экземпляру.

(5) При предъявлении для опознания трупа лица, которое приглашенный для опознания знал при жизни, допускается соответствующий косметический туалет покойного. При предъявлении предмета для опознания допускается его очистка от грязи, ржавчины или других наслоений, если это не приведет к уничтожению его как средства доказывания.

(6) О предъявлении для опознания предмета составляется протокол согласно требованиям статей 260 и 261.

Часть 3
Осмотр, освидетельствование, эксгумация, воспроизведение события и эксперимент

Статья 118. Осмотр

(1) В целях обнаружения следов преступления, материальных средств доказывания для установления обстоятельств преступления или иных обстоятельств, имеющих значение для уголовного дела, орган уголовного преследования производит осмотр на месте происшествия местности, помещений, предметов, документов, животных, человеческих трупов или трупов животных.

(2) Осмотр места жительства без согласия лица, в отношении которого ограничивается право, предусмотренное статьей 12, осуществляется с санкции судьи по уголовному преследованию на основании мотивированного постановления органа уголовного преследования.

(3) Орган уголовного преследования осматривает видимые предметы, а в случае необходимости разрешает доступ к ним в той мере, в какой это не нарушает прав человека. В отдельных случаях, если это необходимо, лицо, осуществляющее уголовное преследование, производит различные измерения, фотографирование, киносъемку, составляет чертежи и схемы, делает слепки и оттиски следов лично или с помощью специалиста в данной области. Место осмотра может быть оцеплено сотрудниками органов правопорядка.

(4) Предметы, обнаруженные при осмотре, изучаются на месте проведения этого действия, и результаты изучения вносятся в протокол данного действия. Если для осмотра предметов и документов требуется продолжительное время, а также в других случаях, лицо, осуществляющее уголовное преследование, производит их осмотр в помещении органа уголовного преследования. Для этого предметы и документы упаковываются, опечатываются, пакеты подписываются, и об этом делается отметка в протоколе.

Статья 119. Освидетельствование

(1) Орган уголовного преследования вправе произвести освидетельствование подозреваемого, обвиняемого, подсудимого, свидетеля или потерпевшего с его согласия или с санкции судьи по уголовному преследованию на основании мотивированного постановления органа уголовного преследования для установления на его теле следов преступления или наличия особых примет в случае, если для этого не требуется проведение

судебно-медицинской экспертизы.

(2) При явном совершении преступления освидетельствование производится без санкции судьи по уголовному преследованию, но в этом случае в течение 24 часов он должен быть уведомлен о произведенном действии с представлением ему соответствующих материалов дела для проверки законности действия.

(3) При необходимости освидетельствование производится с участием врача.

(4) Лицо, осуществляющее уголовное преследование, не присутствует при освидетельствовании лица другого пола, если освидетельствование сопровождается обнажением данного лица. В этом случае освидетельствование производится врачом.

(5) При освидетельствовании запрещаются действия, унижающие достоинство освидетельствуемого лица или опасные для его здоровья.

Статья 120. Осмотр трупа

Наружный осмотр трупа на месте его обнаружения производится органом уголовного преследования с участием судебного врача, а при отсутствии такового – с участием иного врача. При необходимости для осмотра трупа привлекаются также другие специалисты. После осмотра труп доставляется в учреждение судебно-медицинской экспертизы, где должны быть приняты меры по предупреждению утраты, повреждения, порчи трупа или его частей.

Статья 121. Эксгумация

(1) Эксгумация производится с санкции судьи по уголовному преследованию на основании мотивированного постановления органа уголовного преследования с извещением родственников.

(2) Эксгумация производится в присутствии прокурора и специалиста в области судебной медицины с предварительным извещением местной эпидемиологической службы.

(3) После эксгумации труп может быть доставлен в соответствующее медицинское учреждение для осуществления других исследований.

Статья 122. Воспроизведение события

(1) Орган уголовного преследования по своей инициативе или по заявлению участников процесса, а также судебная инстанция по ходатайству сторон вправе произвести, если считает это необходимым для проверки и уточнения некоторых данных, воспроизведение события на месте происшествия полностью или частично с участием исполнителя деяния путем воспроизведения действий, обстановки и других обстоятельств события. При этом в необходимых случаях можно произвести измерения, киносъемку, фотографирование, составить чертежи и схемы.

(2) При воспроизведении события не допускаются действия, унижающие честь и достоинство участвующих в нем и находящихся вокруг лиц или создающие опасность для их здоровья.

Статья 123. Эксперимент в уголовном производстве

(1) В целях проверки и уточнения данных, которые имеют значение для уголовного дела и которые могут быть воспроизведены путем проведения эксперимента или других исследовательских действий, орган уголовного преследования вправе произвести эксперимент в уголовном производстве.

(2) В случае необходимости орган уголовного преследования вправе привлекать к проведению эксперимента подозреваемого, обвиняемого, свидетеля, с их согласия, а также специалиста и других лиц и может

применять различные технические средства.

(3) Производство эксперимента допускается при условии, что при этом не создается опасность для жизни и здоровья его участников, не ущемляются их честь и достоинство и не причиняется им материальный ущерб.

Статья 124. Протокол осмотра, освидетельствования, эксгумации, воспроизведения события и эксперимента

О производстве осмотра, освидетельствования, осмотра трупа, эксгумации, воспроизведения события и эксперимента составляется протокол в соответствии с требованиями статей 260 и 261, в котором детально описываются все обстоятельства, ход и результаты соответствующего процессуального действия, особенности использованных технических средств. К протоколу приобщаются схемы, проекты и материалы, отражающие применение технических средств.

Часть 4
Обыск, выемка предметов и документов

Статья 125. Основания для производства обыска

(1) Орган уголовного преследования вправе производить обыск, если из собранных доказательств или материалов оперативно-розыскных мероприятий вытекает обоснованное предположение, что в каком-либо помещении или ином месте либо у того или иного лица могут находиться предметы, предназначенные для использования или использованные в качестве орудий преступления, предметы и ценности, добытые в результате преступления, а также другие предметы или документы, которые могут иметь значение для уголовного дела и которые не могут быть получены другими доказательными путями.

(2) Обыск может производиться и в целях обнаружения каких-либо разыскиваемых лиц, а также человеческих трупов и трупов животных.

(3) Обыск производится на основании мотивированного постановления органа уголовного преследования и только с санкции судьи по уголовному преследованию.

(4) В случаях явного преступления обыск может быть произведен на основании мотивированного постановления без санкции судьи по уголовному преследованию, но с последующим представлением ему незамедлительно, но не позднее чем в течение 24 часов с момента окончания обыска полученных в результате его проведения материалов и указанием мотивов его проведения. Судья по уголовному преследованию проверяет законность этого процессуального действия.

(5) Если судья по уголовному преследованию признает обыск законным, он подтверждает его результаты своим мотивированным определением. В противном случае он выносит мотивированное определение о незаконности обыска.

Статья 126. Основания для производства выемки предметов или документов

(1) Орган уголовного преследования вправе произвести выемку предметов или документов, имеющих значение для уголовного дела, если собранные по делу доказательства или материалы оперативных действий точно указывают, где и у кого они находятся.

(2) Выемка документов, содержащих сведения, составляющие государственную, коммерческую, банковскую тайну, а также информации о

телефонных переговорах производится только с санкции судьи по уголовному преследованию.

(3) Выемка предметов или документов в других случаях производится на основании мотивированного постановления органа уголовного преследования.

Статья 127. Лица, присутствующие при производстве обыска или выемки предметов и документов

(1) В случае необходимости в производстве обыска или выемки предметов и документов могут участвовать переводчик или специалист.

(2) При производстве обыска или выемки предметов и документов обеспечивается присутствие лица, у которого производится обыск или выемка, или совершеннолетних членов его семьи, или лиц, представляющих его интересы. В случае невозможности присутствия этих лиц приглашается представитель исполнительного органа местного публичного управления.

(3) Выемка предметов и документов или обыск в помещениях учреждений, предприятий, организаций и воинских частей производится в присутствии соответствующего представителя.

(4) Лица, у которых производится обыск или выемка предметов и документов, а также специалисты, переводчики, представители, защитники имеют право присутствовать при всех действиях органа уголовного преследования и делать по этому поводу замечания и заявления, которые вносятся в протокол.

Статья 128. Порядок производства обыска или выемки предметов и документов

(1) Не допускается производство обыска или выемки предметов и документов в ночное время, кроме как в случае явного преступления.

(2) На основании постановления о производстве обыска или выемки предметов и документов с санкции судьи по уголовному преследованию лицо, осуществляющее уголовное преследование, вправе войти в жилое или другие помещения.

(3) Перед началом обыска или выемки предметов и документов представитель органа уголовного преследования обязан вручить под расписку лицу, у которого производится обыск или выемка, копию соответствующего постановления.

(4) При производстве выемки представитель органа уголовного преследования после предъявления постановления требует выдать предметы или документы, подлежащие изъятию, а в случае отказа производит выемку принудительно. Если предметы или документы, подлежащие изъятию, отсутствуют в месте, указанном в постановлении, лицо, осуществляющее уголовное преследование, вправе произвести обыск. Результаты обыска подлежат представлению для проверки судье по уголовному преследованию в течение 24 часов в соответствии с положениями настоящего кодекса.

(5) При производстве обыска представитель органа уголовного преследования после предъявления постановления требует выдать предметы и документы, указанные в постановлении. Финансовые учреждения не могут ссылаться на банковскую тайну как законное основание для отказа в представлении испрашиваемых документов. Если искомые предметы и документы выданы добровольно, лицо, осуществляющее уголовное преследование, вправе ограничиться их изъятием и не производить дальнейших поисков.

(6) Все изымаемые предметы и документы должны быть предъявлены всем присутствующим при обыске или выемке лицам. Обнаруженные при обыске или выемке предметы и документы, запрещенные законом к обращению, подлежат изъятию независимо от их отношения к делу.

(7) При производстве обыска или выемки предметов и документов лицо, осуществляющее уголовное преследование, вправе вскрывать запертые помещения и хранилища, если владелец отказывается добровольно открыть их, избегая при этом неоправданного повреждения имущества.

(8) При производстве обыска могут применяться технические средства, о чем делается соответствующая отметка в протоколе.

(9) Орган уголовного преследования обязан принимать меры к неразглашению выявленных при производстве обыска или выемки обстоятельств интимной жизни лица.

(10) Лицо, осуществляющее уголовное преследование, вправе запретить лицам, находящимся в помещении или месте, в котором производится обыск, а также лицам, входящим в это помещение или место, покидать его или общаться между собой или с другими лицами до окончания обыска. В случае необходимости помещение или место, в котором производится обыск, может быть взято под охрану.

Статья 129. Порядок производства обыска или выемки в помещениях дипломатических представительств

(1) Обыск или выемка в помещениях дипломатических представительств, в том числе тех, в которых проживают члены дипломатических представительств и их семьи, может производиться лишь по запросу или с согласия иностранного государства, выраженных главой дипломатического представительства. Согласие на производство обыска или выемки истребуется через Министерство иностранных дел и европейской интеграции Республики Молдова.

(2) При производстве обыска или выемки в помещениях, указанных в части (1), обязательно присутствие прокурора и представителя Министерства иностранных дел и европейской интеграции Республики Молдова.

(3) Обыск или выемка предметов и документов в помещениях дипломатических представительств производится в соответствии с требованиями настоящего кодекса.

Статья 130. Личный обыск и выемка

(1) При наличии оснований для производства обыска или выемки в помещениях представитель органа уголовного преследования может изъять предметы и документы, имеющие значение для дела, которые находятся в одежде, вещах или на теле лица, в отношении которого осуществляется это действие по уголовному преследованию.

(2) Личный обыск без вынесения соответствующего постановления и без санкции судьи по уголовному преследованию может производиться:

1) при задержании подозреваемого, обвиняемого, подсудимого;

2) при применении в отношении подозреваемого, обвиняемого, подсудимого меры пресечения в виде заключения под стражу;

3) при наличии достаточных оснований полагать, что лицо, находящееся в помещении, в котором производится обыск или выемка, скрывает при себе документы или другие предметы, которые могут иметь доказательное значение для уголовного дела.

(3) Личный обыск или выемка производятся представителем органа уголовного преследования с участием при необходимости специалиста того же пола, что и обыскиваемое лицо.

Статья 131. Протокол обыска или выемки

(1) Представитель органа уголовного преследования, производящий обыск или выемку предметов и документов, составляет протокол с соблюдением требований статей 260 и 261. Если кроме протокола составляется особая опись изъятых предметов и документов, она прилагается к протоколу. Протокол обыска или выемки должен содержать отметку о разъяснении присутствующим лицам их прав и обязанностей, предусмотренных настоящим кодексом, а также сделанные этими лицами заявления.

(2) В отношении предметов и документов, подлежащих изъятию, должно быть указано, выданы они добровольно или изъяты принудительно, в каком именно месте и при каких обстоятельствах они были обнаружены. Все изымаемые предметы и документы должны быть перечислены в протоколе или приложенной к нему описи с точным указанием количества, меры, веса, индивидуальных признаков и, по возможности, их стоимости.

(3) Если при обыске или выемке имели место факты нарушения порядка со стороны лиц, у которых производился обыск или выемка, или других лиц либо попытки уничтожить или спрятать предметы, документы, поиск которых ведется, представитель органа уголовного преследования должен внести эти действия в протокол, указав также принятые им меры.

(4) Протокол обыска или выемки доводится до сведения всех лиц, участвующих в проведении этих процессуальных действий и присутствующих при их проведении, что подтверждается подписью каждого из них.

(5) Изъятые предметы и документы должны быть по возможности упакованы и опечатаны прямо на месте обыска или выемки, о чем делается отметка в соответствующем протоколе. Опечатанные пакеты подписываются лицом, производившим обыск или выемку.

Статья 132. Обязательное вручение копии протокола обыска или выемки

(1) Копия протокола обыска или выемки вручается под расписку лицам, у которых были произведены эти процессуальные действия, или одному из взрослых членов их семьи, а в случае отсутствия таковых – представителю исполнительного органа местного публичного управления с разъяснением им права и порядка обжалования этих процессуальных действий.

(2) При производстве обыска или выемки в помещении, занимаемом предприятием, учреждением, организацией или воинской частью, копия протокола вручается их представителю.

Часть 5
Наложение ареста на почтовую корреспонденцию и прослушивание переговоров

Статья 133. Наложение ареста на корреспонденцию

(1) При наличии разумных оснований полагать, что почтовая корреспонденция, полученная или отправленная подозреваемым или обвиняемым, может содержать информацию, имеющую доказательное значение для уголовного дела по одному или нескольким тяжким, особо тяжким или чрезвычайно тяжким преступлениям, и при условии, что доказательства не могут быть добыты другими способами доказывания, орган уголовного преследования вправе наложить арест на почтовую

корреспонденцию указанных лиц.

(2) К почтовой корреспонденции, на которую может быть наложен арест, относятся все виды писем, телеграммы, радиограммы, бандероли, почтовые посылки, почтовые контейнеры, денежные переводы, сообщения по факсу и электронной почте.

(3) О наложении ареста на почтовую корреспонденцию прокурор, руководящий уголовным преследованием или осуществляющий его, выносит постановление, которое представляется для получения санкции на арест судье по уголовному преследованию или, в зависимости от обстоятельств, судебной инстанции. В постановлении должны быть, в частности, указаны мотивы наложения ареста на корреспонденцию, название учреждения связи, на которое возлагается обязанность по ее задержанию, фамилия и имя лица или лиц, корреспонденция которых должна быть задержана, точный адрес этих лиц, вид почтовой корреспонденции, на которую налагается арест, и продолжительность ареста. Продление срока ареста корреспонденции осуществляется в соответствии с требованиями настоящей статьи.

(4) Постановление о наложении ареста на почтовую корреспонденцию с соответствующей санкцией передается начальнику соответствующего учреждения связи, для которого исполнение этого постановления является обязательным.

(5) Начальник учреждения связи немедленно сообщает органу, вынесшему постановление, о задержании корреспонденции, указанной в постановлении.

(6) Наложение ареста на почтовую корреспонденцию отменяется органом уголовного преследования, вынесшим соответствующее постановление, вышестоящим прокурором, судьей по уголовному преследованию после истечения установленного срока ареста, но в любом случае не позднее окончания уголовного преследования.

Статья 134. Осмотр и выемка арестованной корреспонденции

(1) Явившись в учреждение связи, представитель органа уголовного преследования ознакамливает начальника этого учреждения под расписку с постановлением об осмотре и выемке корреспонденции, затем вскрывает и осматривает ее.

(2) При обнаружении документов и предметов, имеющих доказательное значение по уголовному делу, представитель органа уголовного преследования изымает их или снимает с них копии. В случае отсутствия таких документов или предметов он дает указание вручить осмотренную корреспонденцию адресату.

(3) О каждом осмотре и выемке арестованной корреспонденции составляется протокол согласно требованиям статей 260 и 261, в котором, в частности, указывается, кем, где, когда были произведены осмотр, изъятие арестованной корреспонденции или было дано распоряжение о ее вручении адресату, ее вид, а также с какой корреспонденции были сняты копии, какие технические средства были использованы и что было выявлено. Все участвующие в этом процессуальном действии лица и все присутствующие при его совершении предупреждаются об обязанности хранить тайну переписки, не разглашать информацию об уголовном преследовании, а также об уголовной ответственности, предусмотренной статьями 178 и 315 Уголовного кодекса. Об этом делается отметка в протоколе.

Статья 135. Прослушивание переговоров

(1) Прослушивание переговоров (телефонных, осуществляемых по радио или с использованием других технических средств) производится органом уголовного преследования с санкции судьи по уголовному преследованию на основании мотивированного постановления прокурора по делам об тяжких, особо тяжких или чрезвычайно тяжких преступлениях, если из собранных доказательств или материалов оперативно-розыскной деятельности вытекает разумное подозрение в их совершении.

(2) В случаях, не терпящих отлагательства, если несвоевременное получение санкции, предусмотренной частью (1), вызовет причинение значительного вреда деятельности по собиранию доказательств, прокурор может вынести мотивированное постановление о прослушивании и звукозаписи переговоров с информированием об этом незамедлительно, но не позднее чем в течение 24 часов судьи по уголовному преследованию, который не позднее чем в течение 24 часов должен высказать свое мнение относительно постановления прокурора и в случае утверждения его разрешить при необходимости дальнейшее прослушивание, а в случае неутверждения распорядиться о немедленном прекращении прослушивания и уничтожении произведенных записей.

(3) Прослушивание переговоров в соответствии с требованиями настоящей статьи может производиться при наличии угрозы применения насилия, вымогательства или других противоправных действий в отношении потерпевшего, свидетеля или членов их семей, по заявлению этих лиц, на основании мотивированного постановления прокурора и при судебном контроле согласно процедуре, предусмотренной частью (2)..

(4) Прослушивание переговоров в процессе уголовного преследования разрешается на срок до 30 суток. Срок прослушивания может продлеваться на тех же условиях, по обоснованным причинам, каждый раз не более чем на 30 суток. Срок прослушивания в общей сложности не может превышать 6 месяцев. В любом случае прослушивание не может продолжаться после окончания уголовного преследования.

(5) Прослушивание переговоров должно быть отменено до истечения срока, на который оно было разрешено, сразу же как отпали основания для его производства.

(6) После окончания санкционированного прослушивания в ходе уголовного преследования судья по уголовному преследованию, испросив мнение прокурора, руководящего уголовным преследованием или осуществляющего его, в разумные сроки, но не позднее окончания уголовного преследования уведомляет в письменной форме лиц, переговоры которых прослушивались и записывались.

Статья 136. Производство прослушивания,
звукозаписи переговоров и их заверение

(1) Прослушивание и звукозапись переговоров производятся органом уголовного преследования. Техническое обеспечение прослушивания переговоров осуществляется Службой информации и безопасности Республики Молдова в соответствии с Законом об оперативно-розыскной деятельности. Лица, привлеченные для технического обеспечения прослушивания и звукозаписи переговоров, обязаны хранить тайну процессуального действия, тайну переписки и несут ответственность за нарушение этих обязанностей в соответствии со статьями 178 и 315 Уголовного кодекса. О разъяснении этих

обязанностей делается отметка в протоколе прослушивания.

[Ст.136 ч.(1) изменена ЗП285-XVI от 20.12.07, МО5-7/11.12.08 ст.15; в силу с 11.07.08]

(2) О производстве прослушивания и звукозаписи переговоров орган уголовного преследования составляет протокол с соблюдением требований статей 260 и 261, в котором дополнительно указываются наличие санкции, выданной судьей по уголовному преследованию, номер или номера телефонов, адреса телефонных станций, радиостанций или других технических средств, через которые велись переговоры, имена лиц, которые вели их, если они известны, дата и время каждого отдельного разговора и порядковый номер кассеты, на которую произведена звукозапись.

(3) Переговоры, записанные на аудиокассету, полностью воспроизводятся в письменной форме, заверяются органом уголовного преследования, проверяются и подписываются второй подписью прокурором, производящим уголовное преследование или руководящим им, и прилагаются к протоколу. Переговоры, осуществлявшиеся на ином, чем тот, на котором ведется уголовное преследование, языке переводятся переводчиком. К протоколу прилагается также кассета с оригиналом звукозаписи переговоров, опечатанная печатью органа уголовного преследования.

(4) Кассета со звукозаписями переговоров, воспроизведенный в письменной форме вариант и протокол прослушивания и звукозаписи переговоров направляются в течение 24 часов прокурору, который определяет, какие из собранных сведений имеют значение для данного дела, и составляет об этом протокол.

(5) Кассеты с оригиналом звукозаписи переговоров вместе с их полностью воспроизведенным в письменной форме вариантом и копиями протоколов передаются судье по уголовному преследованию, выдавшему санкцию на прослушивание, для хранения в специальном месте в опечатанном конверте.

(6) Звукозаписи, не имеющие значение для дела, уничтожаются на основании приговора судебной инстанции. Остальные звукозаписи хранятся до передачи дела в архив.

Статья 137. Видеозапись и фотографирование

Видеозапись и фотографирование производятся с соблюдением положений о производстве прослушивания переговоров, предусмотренных статьями 135 и 136, применяемых соответствующим образом.

Статья 138. Проверка звукозаписей переговоров

Средства доказывания, добытые в соответствии со статьями 135 и 137, могут быть проверены путем проведения технической экспертизы, назначенной судебной инстанцией по ходатайству сторон или по своей инициативе.

Часть 6
Научно-техническое и судебно-медицинское исследования

Статья 139. Условия осуществления научно-технического и судебно-медицинского исследования

(1) В случае существования угрозы исчезновения некоторых средств доказывания или изменения обстоятельств и необходимости срочного выяснения некоторых фактов и обстоятельств по делу орган уголовного преследования по ходатайству сторон или по своей инициативе, а судебная инстанция только по ходатайству сторон может воспользоваться знаниями

специалиста для проведения научно-технического или судебно-медицинского исследования.

(2) Научно-техническое исследование осуществляется, как правило, специалистами, работающими в органе уголовного преследования. Оно может быть проведено и специалистами, работающими в других органах, а также другими специалистами.

Статья 140. Порядок осуществления научно-технического и судебно-медицинского исследования

(1) Орган уголовного преследования или судебная инстанция, назначающие проведение научно-технического исследования, определяют предмет исследования, формулируют вопросы, на которые должен быть дан ответ, и устанавливают сроки проведения работы.

(2) Научно-техническому исследованию подвергаются материалы и информация, предоставленные или указанные органом уголовного преследования или судебной инстанцией. Лицу, которому поручено проведение исследования, не могут быть делегированы и им не могут быть присвоены полномочия органа уголовного преследования или контролирующего органа.

(3) Если специалист, которому поручено проведение исследования, сочтет предоставленные ему материалы или указанную информацию недостаточными, он сообщает органу уголовного преследования или судебной инстанции о необходимости их дополнения.

(4) В случае, если необходимо произвести освидетельствование обвиняемого или потерпевшего для установления на их теле следов преступления, орган уголовного преследования назначает судебно-медицинское исследование и распоряжается о его проведении уполномоченным на то судебно-медицинским органом.

Статья 141. Заключение научно-технического или судебно-медицинского исследования

(1) Выводы научно-технического или судебно-медицинского исследования излагаются в заключении.

(2) Орган уголовного преследования по своей инициативе или по ходатайству сторон или судебная инстанция по ходатайству любой из сторон назначает проведение экспертизы, если устанавливает, что заключение научно-технического или судебно-медицинского исследования является неполным или его выводы неточны.

(3) В случае участия специалиста в производстве органом уголовного преследования действий по доказыванию выводы научно-технического или судебно-медицинского исследования включаются в протокол соответствующего действия.

Часть 7
Производство экспертизы

Статья 142. Основания для назначения и производства экспертизы

(1) Экспертиза назначается в тех случаях, когда для установления обстоятельств, которые могут иметь доказательное значение для уголовного дела, необходимы специальные знания в области науки, техники, искусства или ремесел. Обладание такими специальными знаниями лицом, осуществляющим уголовное преследование, или судьей не исключает необходимости назначения экспертизы. Экспертиза назначается органом

уголовного преследования или судебной инстанцией по ходатайству сторон, а также органом уголовного преследования по своей инициативе.

(2) Стороны вправе заявить ходатайство о производстве экспертизы по своей инициативе и за свой счет для установления обстоятельств, которые, по их мнению, можно будет использовать для защиты их интересов. Заключение эксперта, произведшего экспертизу по ходатайству сторон, представляется органу уголовного преследования, приобщается к материалам уголовного дела и подлежит оценке наряду с другими доказательствами.

(3) В качестве эксперта может быть назначено любое лицо, обладающее необходимыми знаниями для дачи заключения по обстоятельствам, возникшим по уголовному делу и, возможно, имеющим доказательное значение. Каждая из сторон имеет право рекомендовать своего эксперта для участия в производстве экспертизы.

Статья 143. Случаи обязательного назначения экспертизы

Экспертиза назначается и производится в обязательном порядке для установления:

1) причины смерти;

2) степени тяжести и характера телесных повреждений;

3) психического или физического состояния подозреваемого, обвиняемого, подсудимого – в случаях, когда возникают сомнения относительно их вменяемости или способности самостоятельно защитить свои права и законные интересы в уголовном процессе;

4) возраста обвиняемого, подозреваемого, подсудимого или потерпевшего – в тех случаях, когда это обстоятельство имеет значение для уголовного дела, а документы, подтверждающие возраст, отсутствуют или вызывают сомнения;

5) психического или физического состояния потерпевшего, свидетеля, если возникают сомнения относительно их способности правильно воспринимать обстоятельства, имеющие значение для уголовного дела, и давать показания по ним, которые впоследствии исключительно или главным образом лягут в основу решения по делу; а также

6) в иных случаях, когда посредством других доказательств не может быть установлена истина по делу.

Статья 144. Порядок назначения экспертизы

(1) Признав необходимым производство экспертизы, орган уголовного преследования своим постановлением, а судебная инстанция – определением назначают производство экспертизы. В постановлении или определении указываются: по чьей инициативе назначается экспертиза; основания назначения экспертизы; предметы, документы и другие материалы, предоставленные эксперту с указанием, когда и при каких обстоятельствах они были обнаружены и изъяты; вопросы, поставленные эксперту; наименование экспертного учреждения, фамилия и имя лица, которому поручается производство экспертизы.

(2) Постановление или определение о назначении экспертизы является обязательным для учреждения или лица, уполномоченного производить экспертизу.

(3) При производстве экспертизы по инициативе и за счет сторон эксперту передается перечень вопросов, предметы и материалы, которыми располагают стороны или которые представляются по их ходатайству органом уголовного преследования. Об этом составляется протокол.

Статья 145. Действия, предшествующие проведению экспертизы

(1) Орган уголовного преследования или судебная инстанция при назначении экспертизы устанавливает срок вызова сторон и эксперта, если эксперт был назначен органом уголовного преследования или судебной инстанцией.

(2) В установленный срок сторонам и эксперту сообщаются предмет экспертизы и вопросы, на которые эксперт должен ответить, разъясняется их право делать замечания по поводу этих вопросов, требовать их изменения или дополнения. При этом сторонам разъясняется их право потребовать назначения по одному эксперту, рекомендованному каждой из сторон для участия в проведении экспертизы.

(3) После рассмотрения замечаний и заявлений сторон и эксперта орган уголовного преследования или судебная инстанция устанавливает срок производства экспертизы, сообщая одновременно эксперту, будут ли участвовать стороны в ее производстве.

Статья 146. Комиссионная экспертиза

(1) Сложные и повторные экспертизы производятся комиссией из нескольких экспертов одного профиля. По ходатайству сторон в состав экспертной комиссии могут быть включены приглашенные ими эксперты. Эксперты совещаются между собой и, придя к единому мнению, составляют общее заключение, которое подписывается ими всеми. При наличии разногласий между экспертами каждый из них представляет свое отдельное заключение по всем вопросам или только по тем, в отношении которых возникли разногласия.

(2) Требование органа уголовного преследования или судебной инстанции о производстве экспертизы комиссией экспертов является обязательным для руководителя экспертного учреждения. Если экспертиза поручается экспертному учреждению, то его руководитель вправе организовать производство ее в коллегиальном порядке.

Статья 147. Комплексная экспертиза

(1) Если установление какого-либо обстоятельства, имеющего доказательное значение по уголовному делу, возможно только в результате проведения исследований на основе разных отраслей знания, назначается комплексная экспертиза.

(2) На основании совокупности данных, установленных в процессе комплексной экспертизы, эксперты в пределах своей компетенции дают заключение по обстоятельствам, для установления которых была назначена экспертиза.

(3) Эксперт не имеет права подписывать ту часть заключения комплексной экспертизы, которая не относится к его компетенции.

Статья 148. Дополнительная и повторная экспертиза

(1) Если орган уголовного преследования, назначивший экспертизу, или судебная инстанция считают заключение эксперта недостаточно ясным или полным, они могут назначить дополнительную экспертизу, производство которой поручается тому же или другому эксперту.

(2) В случае необоснованности заключения эксперта, сомнений в его правильности или нарушения процессуального порядка проведения экспертизы может быть назначена повторная экспертиза, производство которой поручается другому эксперту или другим экспертам. На разрешение этой экспертизы может быть поставлен и вопрос о достоверности ранее использованных

методов. В постановлении или определении о назначении повторной экспертизы должны быть уточнены мотивы ее производства. В производстве дополнительной или повторной экспертизы может участвовать и первоначальный эксперт с целью дачи объяснений, но он не участвует в проведении исследований и составлении заключения.

Статья 149. Производство экспертизы в экспертном учреждении

(1) Орган уголовного преследования или судебная инстанция направляет решение о назначении экспертизы, соответствующие предметы и материалы, а в случае необходимости и материалы уголовного дела руководителю экспертного учреждения. Экспертиза производится экспертом учреждения, указанным в постановлении или определении. Если конкретный эксперт не указан, руководитель экспертного учреждения назначает эксперта, сообщая об этом органу, назначившему экспертизу.

(2) Если экспертиза производится по инициативе и за счет сторон, они представляют руководителю экспертного учреждения перечень вопросов, предметы и материалы для проведения исследования.

(3) Руководитель экспертного учреждения разъясняет эксперту его права и обязанности, предусмотренные статьей 88 настоящего кодекса, и предупреждает об ответственности согласно статье 312 Уголовного кодекса за дачу заведомо ложного заключения, организует производство экспертизы, обеспечивает хранение представленных для исследования предметов, устанавливает срок производства экспертизы. Руководитель экспертного учреждения не вправе давать указания, предрешающие ход исследования и содержание выводов.

Статья 150. Производство экспертизы вне экспертного учреждения

(1) В случае производства экспертизы вне экспертного учреждения орган уголовного преследования или судебная инстанция после вынесения определения или постановления о назначении экспертизы приглашает лицо, которому поручается ее производство, чтобы удостовериться в его компетентности, выяснить его отношения с подозреваемым, обвиняемым, подсудимым, потерпевшим и другими сторонами и убедиться, что нет оснований для отвода эксперта.

(2) Орган, назначивший экспертизу, вручает эксперту постановление или определение о назначении экспертизы, разъясняет ему права и обязанности, предусмотренные статьей 88 настоящего кодекса, и предупреждает его об ответственности за дачу заведомо ложного заключения согласно статье 312 Уголовного кодекса. О выполнении этих действий в постановлении или определении о назначении экспертизы делается отметка, которая подтверждается подписью эксперта. Таким же способом фиксируются показания и заявления эксперта. Об отклонении заявления эксперта орган, назначивший экспертизу, выносит мотивированное постановление или определение.

(3) Орган уголовного преследования обязан обеспечить явку к эксперту подозреваемого, обвиняемого, подсудимого, потерпевшего, свидетеля, если возникает необходимость их освидетельствования или установления их психического состояния либо признано необходимым их присутствие при производстве экспертизы.

(4) Для производства экспертизы по инициативе и за счет стороны между соответствующей стороной и экспертом заключается договор. Сторона передает эксперту перечень вопросов и предметы для исследования.

Статья 151. Составление и представление заключения экспертом

(1) После проведения необходимых исследований эксперт составляет письменное заключение, которое удостоверяется его подписью и печатью соответствующего учреждения.

(2) В заключении эксперта должно быть указано: когда, где и кем (фамилия, имя, образование, специальность, стаж работы по специальности) произведена экспертиза, что эксперт предупрежден об уголовной ответственности за дачу заведомо ложного заключения, ученое звание, ученая степень, должность лица, производившего экспертизу, на каком основании была произведена экспертиза, кто присутствовал при ее производстве, какие материалы были использованы экспертом, какие исследования проводились, какие вопросы были поставлены эксперту. Если при производстве экспертизы эксперт устанавливает какие-либо обстоятельства, представляющие интерес для уголовного дела, но в отношении которых ему не были поставлены вопросы, он вправе отметить их в своем заключении.

(3) К заключению эксперта прилагаются вещественные и графические доказательства, другие материалы, оставшиеся после проведения исследований, а также фотографии, схемы и рисунки, подтверждающие выводы эксперта.

(4) В заключении эксперта должна быть обоснована невозможность ответа на все или на некоторые поставленные вопросы, если недостаточно представленных ему для этого материалов, или поставленные вопросы не относятся к его компетенции, или уровень развития науки и экспертная практика не позволяют ответить на поставленные вопросы.

(5) Заключение эксперта или его заявление о невозможности дачи заключения, а также протокол допроса эксперта незамедлительно, но не позднее чем в течение 3 суток со дня их получения органом уголовного преследования доводятся до сведения сторон процесса, которые при этом имеют право давать объяснения, делать замечания, требовать постановки перед экспертом дополнительных вопросов, а также требовать производства дополнительной или повторной экспертизы. О проведении этих действий составляется протокол.

Статья 152. Помещение в медицинское учреждение для производства экспертизы

(1) Если для производства судебно-медицинской или психиатрической экспертизы возникает необходимость в длительном наблюдении, подозреваемый, обвиняемый, подсудимый может быть помещен в медицинское учреждение. Это отражается в постановлении или определении о назначении экспертизы.

(2) Помещение подозреваемого или обвиняемого в медицинское учреждение для производства предусмотренных в части (1) экспертиз допускается с санкции судьи по уголовному преследованию на основании ходатайства прокурора в соответствии со статьей 305. Определение судьи по уголовному преследованию с санкцией на помещение в медицинское учреждение может быть обжаловано в кассационном порядке в соответствии с положениями статьи 311.

(3) Если необходимость помещения в медицинское учреждение для производства экспертизы возникла в процессе судебного разбирательства, определение об этом выносится судебной инстанцией по ходатайствам сторон, эксперта или по своей инициативе.

(4) Помещение подозреваемого в медицинское учреждение для производства экспертизы в условиях стационара предусматривается на срок до 10 дней, с возможностью продления срока в случае необходимости на основании ходатайства прокурора судьей по уголовному преследованию после предъявления обвинения.

(5) Помещение обвиняемого в медицинское учреждение для производства экспертизы в условиях стационара предусматривается на срок до 30 дней.

(6) Срок помещения обвиняемого в медицинское учреждение для производства экспертизы в условиях стационара может продлеваться на основании ходатайства прокурора судьей по уголовному преследованию до 6 месяцев. Срок каждого продления не может превышать 30 дней.

(7) Подозреваемый, обвиняемый, помещенный в медицинское учреждение для производства экспертизы в условиях стационара, его защитник или представитель могут обжаловать определение судьи по уголовному преследованию о применении или продлении срока помещения в медицинское учреждение или могут обратиться с просьбой о производстве экспертизы в амбулаторных условиях в 3-дневный срок со дня вынесения определения. Положения статей 311 и 312 применяются соответствующим образом.

(8) В случае, если подозреваемый, обвиняемый подвергнут предварительному аресту, его перевод для производства медицинской экспертизы в условиях стационара осуществляется на основании постановления прокурора.

Статья 153. Допрос эксперта

(1) В случае, если заключение эксперта является недостаточно ясным или имеет некоторые недостатки, для устранения которых не нужны дополнительные исследования, либо возникла необходимость уточнения примененных экспертом методов или некоторых понятий, орган уголовного преследования вправе допросить эксперта с соблюдением положений статей 105 – 109.

(2) Допрос эксперта не допускается до представления и изучения заключения.

Часть 8
Получение образцов для сравнительного исследования

Статья 154. Основания для получения образцов

(1) Орган уголовного преследования вправе получить образцы, отображающие свойства живого человека, трупа, животного, вещества, предмета, если их исследование имеет значение для уголовного дела.

(2) Орган уголовного преследования вправе получить образцы от подозреваемого и обвиняемого.

(3) Орган уголовного преследования вправе также получить образцы от свидетелей и потерпевших, но лишь в случае необходимости проверить, оставили ли эти лица следы на месте преступления или на вещественных доказательствах.

(4) В необходимых случаях получение образцов для сравнительного исследования производится с участием специалиста.

(5) О получении образцов, необходимых для сравнительного исследования, орган уголовного преследования выносит мотивированное постановление, в котором, в частности, указываются: лицо, которое будет получать образцы, лицо, от которого следует получить образцы; какие именно образцы и в каком

количестве должны быть получены; когда, где и к кому должно явиться лицо, от которого следует взять образцы; когда и кому должны быть представлены полученные образцы.

(6) О получении образцов для сравнительного исследования составляется протокол с соблюдением требований статей 260 и 261.

(7) Получение образцов в соответствии с настоящей статьей может быть назначено и судебной инстанцией по ходатайству сторон.

Статья 155. Виды образцов

(1) В качестве образцов могут быть получены:

1) кровь, сперма, волосы, частицы ногтей, соскобы внешних покровов тела;

2) слюна, пот и другие телесные выделения;

3) отпечатки пальцев, слепки зубов и конечностей;

4) записи, предметы, части одежды и другие материалы, отражающие привычки соответствующего лица;

5) фонограммы голоса, фотографии, видеозаписи;

6) пробы материалов, веществ, сырья, готовой продукции;

7) оружие любого вида, патроны, гильзы, пули, детали и орудия, использованные при их изготовлении;

8) обезвреженные взрывные устройства, их составные части, детали, механизмы и орудия, использованные при их изготовлении;

9) другие вещества и предметы.

(2) Запрещается получение образцов способом, создающим опасность для жизни и здоровья человека, или если этим унижаются его честь и достоинство.

Статья 156. Порядок получения образцов на основании постановления органа уголовного преследования

(1) Представитель органа уголовного преследования вызывает лицо или прибывает на место его нахождения, знакомит лицо под расписку с постановлением о получении образцов, разъясняет ему и специалисту их права и обязанности.

(2) Представитель органа уголовного преследования с участием специалиста, если таковой приглашен, осуществляет необходимые действия и получает соответствующие образцы. Образцы, за исключением документов, упаковываются и опечатываются, а опечатанные пакеты подписываются лицом, осуществившим соответствующее действие. В случае необходимости получение образцов достигается путем обыска или выемки либо одновременно с осуществлением этих, а также других действий по уголовному преследованию.

(3) О получении образцов составляется протокол согласно требованиям статей 260 и 261, в котором описываются все действия по получению образцов в последовательности их проведения, использованные методы и технические средства, а также сами образцы. Полученные образцы прилагаются к протоколу.

Часть 9
Материальные средства доказывания

Статья 157. Документы

(1) В качестве материальных средств доказывания выступают документы в любой форме (письменной, аудио-, видео-, электронной и пр.), исходящие от официальных физических или юридических лиц, если в них изложены или

удостоверены обстоятельства, имеющие значение для дела.

(2) Постановлением органа уголовного преследования или определением судебной инстанции документы приобщаются к материалам дела и хранятся в нем в течение всего срока хранения дела. В случае, если оригиналы документов необходимы для учета, отчетности и в других законных целях, они могут быть возвращены их владельцам по возможности без ущерба для производства по делу с сохранением их копий в деле.

(3) Документы представляются физическими и юридическими лицами по запросу органа уголовного преследования, сделанному по своей инициативе или по заявлению других участников процесса, либо по запросу судебной инстанции, сделанному по ходатайству сторон, а также представляются сторонами в ходе уголовного преследования или рассмотрения дела в суде.

(4) В случае, если документы обладают каким-либо из свойств, указанных в статье 158, они признаются вещественными доказательствами.

Статья 158. Вещественные доказательства

(1) Вещественными доказательствами признаются предметы, в отношении которых есть основания полагать, что с их помощью было совершено преступление, либо если они сохранили на себе следы преступных действий или послужили объектом этих действий, а также деньги и иные ценности или предметы и документы, которые могут служить средством для раскрытия преступления, установления обстоятельств, идентификации виновных лиц либо для опровержения обвинения или смягчения уголовной ответственности.

(2) Предмет признается вещественным доказательством постановлением органа уголовного преследования или определением судебной инстанции и приобщается к делу.

(3) Предмет может быть признан вещественным доказательством при условии, что:

1) его подробным описанием, опечатыванием и другими мерами, предпринятыми сразу же после его обнаружения, была исключена возможность его подмены либо существенного изменения его признаков и особенностей или оставленных на нем следов;

2) он был получен при одном из следующих способов доказывания: осмотр, обыск, выемка предметов, а также представлен участниками процесса после их предварительного допроса.

Статья 159. Хранение вещественных доказательств и других предметов

(1) Вещественные доказательства приобщаются к делу и хранятся в нем или хранятся другим предусмотренным законом образом. Если вещественные доказательства из-за громоздкости или по иным причинам не могут храниться в деле, они должны быть сфотографированы, и их фотографии должны быть приложены к соответствующему протоколу. Громоздкие предметы после фотографирования могут быть опечатаны и переданы для хранения юридическим или физическим лицам. В таком случае в деле делается соответствующая отметка.

(2) Взрывоопасные вещества и другие предметы, которые представляют опасность для жизни и здоровья людей и по этой причине не подлежат хранению в качестве вещественных доказательств, что подтверждается заключением соответствующих специалистов, на основании постановления органа уголовного преследования с санкции судьи по уголовному преследованию уничтожаются соответствующими способами. В неотложных

случаях, когда существует неминуемая угроза жизни людей, взрывоопасные вещества могут быть уничтожены по заключению специалиста без санкции судьи по уголовному преследованию с представлением последнему в течение 24 часов соответствующих материалов на предмет проверки законности данного процессуального действия.

(3) Наркотические, психотропные вещества и прекурсоры могут храниться в качестве вещественных доказательств в малых количествах (образцах), достаточных для использования их в качестве доказательств и для осуществления экспертизы, упакованные и опечатанные экспертом. Излишки этих веществ передаются уполномоченным учреждениям или уничтожаются на основании постановления органа уголовного преследования, завизированного судьей уголовного преследования.

(4) Драгоценные металлы, драгоценные камни и изделия из них, национальная и иностранная валюта, банковские карты, чековые книжки, ценные бумаги, облигации, признанные вещественными доказательствами, незамедлительно после выемки и осмотра передаются согласно установленной процедуре на хранение в Государственное хранилище ценностей.

[Ст.159 ч(4) в редакции ЗП153-XVI от 05.07.07, МО107-111/27.07.07 ст.478]

(5) Иностранная валюта, наличные национальные деньги, облигации, изъятые в процессе проведения действий по уголовному преследованию, хранятся в деле, если они содержат индивидуальные признаки вследствие совершения преступления.

(6) Вещественные доказательства и другие изъятые предметы хранятся до определения их дальнейшей судьбы окончательным решением органа уголовного преследования или судебной инстанции. В предусмотренных настоящим кодексом случаях вопросы о вещественных доказательствах могут быть разрешены до окончания уголовного производства.

(7) Споры относительно принадлежности предмета, признанного вещественным доказательством, разрешаются в порядке гражданского судопроизводства, и соответствующий предмет хранится до вступления в законную силу решения, вынесенного по гражданскому делу.

Статья 160. Обеспечение хранения вещественных доказательств и других предметов в процессе уголовного производства

(1) При хранении вещественных доказательств и других предметов, передаче их для производства экспертизы, научно-технического или судебно-медицинского исследования, а также при передаче дела другому органу уголовного преследования или судебной инстанции должны быть приняты меры по предотвращению утери, повреждения, порчи, соприкосновения или смешивания вещественных доказательств или других предметов.

(2) В случае передачи дела в сопроводительном документе, приложениях к нему и в информации, приобщенной к обвинительному заключению, указываются все приобщенные к делу вещественные доказательства и другие предметы, а также место их хранения, если они не хранятся в деле.

(3) Орган, которому передано дело с приобщенными к нему вещественными доказательствами, проверяет наличие предметов, приложенных к делу, в соответствии со сведениями, отмеченными в сопроводительном документе. О результатах этого действия делается отметка в сопроводительном документе.

Статья 161. Решения в отношении вещественных доказательств, выносимые до разрешения уголовного дела

(1) До разрешения уголовного дела прокурор на этапе уголовного преследования или, в зависимости от обстоятельств, судебная инстанция распоряжается о возвращении законному собственнику или владельцу:

1) скоропортящихся продуктов;

2) предметов, необходимых в повседневном быту;

3) домашних животных, птиц, других животных, нуждающихся в повседневном уходе;

4) автомобиля или другого транспортного средства, если на него не наложен арест в обеспечение предъявленного гражданского иска по уголовному делу или в целях возможной специальной конфискации имущества.

(2) Громоздкие вещественные доказательства, нуждающиеся в специальных условиях хранения и не имеющие на себе следов преступления, а также другие вещественные доказательства, кроме тех, которые послужили орудием преступления или хранят следы преступления, передаются соответствующим налоговым органам для использования, хранения, ухода за ними или продажи.

(3) В случае, если законный собственник или владелец вещественных доказательств, указанных в части (2), неизвестен или их возвращение невозможно по другим причинам, они сдаются в соответствующие налоговые органы для решения вопроса о их использовании, хранении, уходе за ними или их продаже с последующим переводом вырученных денег на депозитный счет соответствующей прокуратуры или судебной инстанции.

(4) Меченые деньги, явившиеся объектом преступных действий, подлежат обращению в доход государства, а их собственнику возмещается из государственного бюджета их эквивалент. По заявлению пострадавшего эквивалент денег, признанных вещественными доказательствами, может быть возмещен на основании решения судьи по уголовному преследованию.

[Ст.161 ч.(4) введена ЗП264-XVI от 28.07.06, МО170-173/03.11.06 ст.781]

Статья 162. Решения в отношении вещественных доказательств, выносимые при разрешении уголовного дела

(1) В случае постановления прокурором прекращения уголовного преследования или при разрешении дела по существу решается вопрос в отношении вещественных доказательств. В этом случае:

1) орудия, послужившие средством для совершения преступления, подлежат конфискации и передаются в соответствующие учреждения или уничтожаются;

2) предметы, запрещенные к обращению, передаются в соответствующие учреждения или уничтожаются;

3) вещи, не представляющие никакой ценности и не могущие быть использованными, уничтожаются либо передаются заинтересованным лицам или учреждениям по их просьбе;

4) деньги и иные ценности, добытые преступным путем или явившиеся объектом преступных действий, возвращаются собственнику или при необходимости подлежат обращению в доход государства. Остальные предметы выдаются законным владельцам, а если последние не установлены, обращаются в доход государства. Спор о принадлежности этих вещей разрешается в порядке гражданского судопроизводства. Меченые деньги, явившиеся объектом преступных действий, подлежат обращению в доход

государства, а их собственнику возмещается из государственного бюджета их эквивалент;

5) документы, являющиеся вещественными доказательствами, остаются в деле в течение всего срока его хранения или передаются заинтересованным лицам по их просьбе;

6) предметы, изъятые органом уголовного преследования, но не признанные вещественными доказательствами, передаются лицам, у которых они были изъяты.

[Ст.162 ч(1) изменена ЗП292-XVI от 21.12.07, МО28-29/08.02.08 ст.82]

(2) Стоимость предметов, испорченных, поврежденных или утраченных вследствие производства экспертизы или других законных действий, относится на судебные издержки. Если эти предметы принадлежали обвиняемому, подсудимому или гражданскому ответчику, их стоимость не возмещается. Если они принадлежали другим лицам, их стоимость возмещается из государственного бюджета и может быть взыскана с осужденного или гражданского ответчика.

[Ст.162 ч(2) изменена ЗП292-XVI от 21.12.07, МО28-29/08.02.08 ст.82]

(3) В случае оправдания лица или выведения его из-под уголовного преследования по реабилитирующим основаниям стоимость предметов, испорченных или утерянных в процессе производства экспертизы или других законных действий, возмещается их законному собственнику или владельцу, независимо от его процессуального качества, из государственного бюджета.

(4) В случае, если вещественные доказательства были переданы по назначению согласно части (3) статьи 161, законному собственнику или владельцу передаются в качестве возмещения предметы того же рода и качества или уплачивается их стоимость, исходя из свободных цен, существующих на момент возмещения.

Статья 163. Протоколы процессуальных действий

Протоколы процессуальных действий, составленные согласно требованиям настоящего кодекса, являются средствами доказывания в случае, если они подтверждают обстоятельства, установленные при осмотре, личном обыске, обыске жилища, выемке предметов, документов или корреспонденции, получении образцов для экспертизы, устном сообщении о преступлении, предъявлении для опознания, эксгумации, проверке показаний на месте, воспроизведении события, прослушивании телефонных и других переговоров и реализации других способов доказывания.

Статья 164. Аудио- и видеозаписи, фотографии
и другие носители информации

Аудио- и видеозаписи, фотографии, средства электронно-технического, магнетического, оптического контроля и другие носители электронно-технической информации, добытые в соответствии с положениями настоящего кодекса, являются средствами доказывания, если содержат сведения или веские признаки подготовки или совершения преступления и если их содержание способствует установлению истины по данному делу.

Р а з д е л V
МЕРЫ ПРОЦЕССУАЛЬНОГО ПРИНУЖДЕНИЯ

Глава I
ЗАДЕРЖАНИЕ

Статья 165. Понятие задержания

(1) Задержание состоит в лишении лица свободы и кратковременном, но не более 72 часов, содержании под стражей в местах и условиях, определенных законом.

(2) Задержанию могут быть подвергнуты:

1) лица, подозреваемые в совершении преступления, за которое законом предусмотрено наказание в виде лишения свободы на срок более одного года;

2) обвиняемый, подсудимый, нарушающие условия примененной к ним меры пресечения, не связанной с лишением свободы, если за совершенное ими преступление предусмотрено наказание в виде лишения свободы;

3) осужденные, в отношении которых вынесены решения об отмене условного осуждения или об отмене условно-досрочного освобождения от наказания.

(3) Задержание производится на основании:

1) протокола – в случае непосредственно возникшего обоснованного подозрения в совершении данным лицом преступления;

2) постановления органа уголовного преследования;

3) решения судебной инстанции о задержании осужденного до разрешения вопроса об отмене условного осуждения или отмене условно-досрочного освобождения от наказания либо, в зависимости от обстоятельств, о задержании лица за преступление, совершенное в ходе судебного заседания.

Статья 166. Основания для задержания лица,
подозреваемого в совершении
преступления

(1) Орган уголовного преследования вправе задержать лицо, если имеются разумные подозрения в совершении преступления, за которое законом предусмотрено наказание в виде лишения свободы на срок более одного года, лишь в случае, когда:

1) оно застигнуто на месте преступления;

2) очевидец, в том числе пострадавший, прямо указывает на данное лицо как на совершившее преступление;

3) на теле или одежде, в жилище или транспортном средстве этого лица обнаруживаются явные следы преступления.

(2) При наличии иных обстоятельств, дающих разумное основание подозревать лицо в совершении преступления, оно может быть задержано лишь в случае, если оно пыталось скрыться либо если оно не имеет постоянного места жительства или не установлена его личность.

(3) Задержание подозреваемого лица может быть произведено также в случае, если имеются разумные основания полагать, что оно может скрыться от уголовного преследования, воспрепятствовать установлению истины или совершить другое преступление.

(4) Задержание совершеннолетнего лица по основаниям, предусмотренным частью (1), может быть произведено до регистрации преступления в установленном законом порядке. Регистрация преступления производится

незамедлительно, но не позднее чем в течение 3 часов с момента доставки задержанного лица в орган уголовного преследования; в противном случае, если деяние, за которое лицо было задержано, не зарегистрировано надлежащим образом, лицо подлежит немедленному освобождению, с изъятиями, предусмотренными пунктом 2) части (1) статьи 273.

(5) Задержание лица по основаниям, предусмотренным настоящей статьей, не может превышать 72 часов с момента лишения его свободы.

(6) Срок задержания несовершеннолетнего не может превышать 24 часов.

(7) Лицо, задержанное по основаниям, предусмотренным настоящей статьей, до истечения исчисляемых с момента задержания сроков, указанных в частях (5) и (6), должно быть в наикратчайший срок доставлено к судье по уголовному преследованию для рассмотрения вопроса об аресте или, в зависимости от обстоятельств, освобождении. Ходатайство об аресте задержанного лица должно быть заявлено не позднее 3 часов до истечения срока задержания. В сроки, предусмотренные частями (5) и (6), прокурор издает постановление об освобождении задержанного или, в зависимости от обстоятельств, представляет судье по уголовному преследованию ходатайство в соответствии со статьей 307.

Статья 167. Порядок задержания лица

(1) О всяком задержании лица, подозреваемого в совершении преступления, орган уголовного преследования в срок до 3 часов с момента лишения лица свободы составляет протокол задержания, в котором указывает основания, причины, место, год, месяц, день и час задержания, совершенное этим лицом деяние, результаты личного обыска задержанного, а также дату и час составления протокола. Протокол доводится до сведения задержанного с одновременным вручением ему письменной информации о его правах, предусмотренных статьей 64, в том числе о праве молчать, не свидетельствовать против себя, давать объяснения, подлежащие внесению в протокол, пользоваться помощью защитника, давать показания в его присутствии, о чем делается отметка в протоколе. Протокол задержания подписывается лицом, его составившим, и задержанным. В срок до 3 часов с момента задержания лицо, составившее протокол, письменно извещает прокурора о задержании.

(11) Орган уголовного преследования в течение часа после задержания лица запрашивает территориальный офис Национального совета по юридической помощи, гарантируемой государством, или других уполномоченных им лиц о назначении дежурного адвоката для предоставления срочной юридической помощи. Запрос о назначении дежурного адвоката представляется в письменном виде, в том числе по факсу, или по телефону.

[Ст.167 ч.(1^1) введена ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

(2) Основания задержания доводятся до сведения задержанного незамедлительно и только в присутствии выбранного им защитника или дежурного адвоката, который предоставляет срочную юридическую помощь.

[Ст.167 ч.(2) изменена ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

(2^1) Орган уголовного преследования обязан обеспечить условия для конфиденциального общения задержанного со своим защитником до первого допроса.

[Ст.167 ч.(2^1) введена ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в

силу с 01.07.08]

(3) В случае задержания несовершеннолетнего лицо, осуществляющее уголовное преследование, обязано сообщить об этом незамедлительно прокурору и родителям несовершеннолетнего или лицам, заменяющим их.

(4) Задержанное лицо должно быть допрошено в соответствии с требованиями статей 103 и 104, если дает согласие на допрос.

(5) Лицо, осуществляющее задержание, вправе произвести личный обыск задержанного в соответствии с положениями статьи 130.

Статья 168. Право граждан на захват лица, подозреваемого в совершении преступления

(1) Каждый вправе захватить и принудительно доставить в полицию или другой орган публичной власти лицо, застигнутое им при совершении преступления либо при попытке скрыться или убежать после его совершения.

(2) Лицо, захваченное в условиях, предусмотренных частью (1), может быть связано в случае оказания сопротивления при задержании. Если есть разумные основания полагать, что при захваченном лице находятся оружие или иные опасные предметы либо предметы, имеющие значение для уголовного дела, захватившее его лицо может осмотреть его одежду и изъять соответствующие предметы для передачи их органу уголовного преследования.

(3) Лицо, захваченное в условиях, предусмотренных настоящей статьей, и доставленное в орган уголовного преследования, задерживается с соблюдением требований статей 166 и 167 или, в зависимости от обстоятельств, освобождается.

Статья 169. Задержание лица на основании постановления органа уголовного преследования для предъявления ему обвинения

(1) В случае, если собранные по уголовному делу доказательства дают разумное основание полагать, что лицо совершило преступление, причем оно не находится в данной местности или место его нахождения неизвестно, орган уголовного преследования выносит постановление о задержании этого лица. Это постановление подлежит исполнению любым сотрудником органа уголовного преследования или полиции, который обнаружит подозреваемого.

(2) Об исполнении постановления о задержании незамедлительно уведомляется орган, вынесший соответствующее постановление.

(3) Задержание по основаниям, предусмотренным частью (1), производится в порядке и сроки, предусмотренные статьями 166 и 167.

Статья 170. Задержание обвиняемого на основании постановления органа уголовного преследования до его ареста

(1) В случае, если обвиняемый нарушает условия примененной к нему меры пресечения или данное им письменное обязательство являться по вызову органа уголовного преследования или судебной инстанции и сообщать им о перемене места жительства, прокурор вправе вынести постановление о задержании этого обвиняемого с одновременным заявлением ходатайства судье по уголовному преследованию об его аресте.

(2) Задержание по основаниям, предусмотренным частью (1), не может длиться свыше 72 часов и допускается лишь в случае, если согласно закону к лицу может быть применена мера пресечения в виде предварительного ареста.

Статья 171. Задержание лица на основании определения судебной инстанции в случае совершения им преступления в ходе судебного заседания

Если в ходе судебного заседания совершено деяние, содержащее признаки состава преступления, предусмотренного уголовным законом, председательствующий распоряжается об идентификации лица, совершившего преступление, и его задержании, о чем делается соответствующая отметка в протоколе заседания. Судебная инстанция выносит определение о направлении прокурору материалов и задержанного лица. Копия определения и задержанное лицо незамедлительно доставляются прокурору под конвоем судебной полиции. Прокурор с момента поступления в его распоряжение материалов и доставки к нему задержанного лица действует в соответствии с законом.

Статья 173. Уведомление о задержании

(1) Лицо, составившее протокол о задержании, обязано незамедлительно, но не позднее чем в течение 6 часов предоставить возможность задержанному уведомить о месте, где он содержится, одного из близких родственников или другое лицо по выбору задержанного или уведомляет их само.

(2) Если задержанный является гражданином другого государства, то в срок, предусмотренный частью (1), о задержании по просьбе задержанного уведомляется посольство или консульство этого государства.

(3) Если задержанный является военнослужащим, о задержании в срок, предусмотренный частью (1), уведомляются воинская часть, в которой он исполняет службу, или военный центр, в котором он находится на учете, а также лица, указанные в части (1).

(4) В исключительных случаях, если это вытекает из особенностей дела, в целях обеспечения тайны начального этапа уголовного преследования с согласия судьи по уголовному преследованию о задержании может быть объявлено в срок, не превышающий 72 часов с момента задержания, за исключением случаев, когда задержанный является несовершеннолетним.

(5) Если в результате задержания лица остаются без присмотра находящиеся на его иждивении несовершеннолетние или другие лица либо его имущество, орган уголовного преследования обязан принять меры, предусмотренные статьей 189.

Статья 174. Освобождение задержанного лица

(1) Задержанный подлежит освобождению в случае, если:

1) не подтвердилось обоснованное подозрение в совершении им преступления;

2) отсутствуют основания для лишения лица свободы в дальнейшем;

3) орган уголовного преследования установил существенное нарушение закона при задержании лица;

4) истек срок задержания;

5) суд не вынес решения о предварительном аресте лица.

(2) Лицо, освобожденное после задержания, не может быть задержано вновь по тем же основаниям.

(3) При освобождении задержанного ему выдается справка, в которой указываются, кем и на каком основании он был задержан, место и время задержания, основания и время освобождения.

Глава II
МЕРЫ ПРЕСЕЧЕНИЯ

Статья 175. Понятие и виды мер пресечения

(1) Мерами пресечения являются принудительные меры, применяемые к подозреваемому, обвиняемому, подсудимому для предотвращения совершения им определенных отрицательных действий в ходе уголовного судопроизводства или при обеспечении исполнения приговора.

(2) Меры пресечения направлены на обеспечение надлежащего хода уголовного судопроизводства или воспрепятствование укрывательству подозреваемого, обвиняемого, подсудимого от уголовного преследования или суда, на то, чтобы указанные лица не помешали установлению истины, а также на обеспечение судебной инстанцией исполнения приговора.

(3) Мерами пресечения являются:

1) подписка о невыезде из местности;
2) подписка о невыезде из страны;
3) личное поручительство;
4) поручительство организации;
5) временное лишение водительских прав;
6) передача военнослужащего под наблюдение;
7) передача несовершеннолетнего под присмотр;
8) временное освобождение под судебный контроль;
9) временное освобождение под залог;
10) домашний арест;
11) предварительный арест.

(4) Домашний арест и предварительный арест могут применяться только к подозреваемому, обвиняемому, подсудимому. Передача лица под присмотр применяется только к несовершеннолетнему. Передача под наблюдение командира воинской части применяется только к военнослужащим и военнообязанным в период прохождения ими военных сборов. Временное лишение водительских прав может применяться в качестве как основной, так и дополнительной меры пресечения.

(5) Временное освобождение под судебный контроль и временное освобождение под залог являются мерами пресечения, альтернативными аресту, и могут быть применены только к лицу, в отношении которого заявлено ходатайство об аресте, либо к подозреваемому, обвиняемому, подсудимому, уже подвергнутому аресту.

Статья 176. Основания для применения мер пресечения

(1) Меры пресечения могут применяться прокурором по собственной инициативе или по предложению органа уголовного преследования либо, в зависимости от обстоятельств, судебной инстанцией лишь в случае, если имеются достаточные разумные основания полагать, что подозреваемый, обвиняемый, подсудимый может скрыться от органа уголовного преследования или судебной инстанции, воспрепятствовать установлению истины в уголовном процессе, совершить другие преступления, а также они могут применяться судебной инстанцией для обеспечения исполнения приговора.

(2) Предварительный арест и альтернативные аресту меры пресечения применяются только если имеются разумные подозрения в совершении преступления, за которое законом предусмотрено наказание в виде лишения свободы на срок не менее 2 лет, а если имеются разумные подозрения в совершении преступления, за которое законом предусмотрено наказание в виде

лишения свободы на срок менее 2 лет, они применяются, если обвиняемый, подсудимый совершил хотя бы одно из деяний, указанных в части (1).

(3) При разрешении вопроса о необходимости применения соответствующей меры пресечения орган уголовного преследования и судебная инстанция учитывают следующие дополнительные критерии:

1) характер и степень вреда, причиненного вменяемым деянием;

2) личность подозреваемого, обвиняемого, подсудимого;

3) его возраст и состояние здоровья;

4) род его занятий;

5) его семейное положение и наличие иждивенцев;

6) его имущественное положение;

7) наличие у него постоянного места жительства;

8) другие существенные обстоятельства.

(4) При отсутствии оснований для избрания меры пресечения с подозреваемого, обвиняемого, подсудимого берется письменное обязательство являться по вызову органа уголовного преследования или судебной инстанции и сообщать им о перемене места жительства.

Статья 177. Акт, посредством которого применяется мера пресечения

(1) О применении меры пресечения прокурор, руководящий уголовным преследованием или осуществляющий его, выносит по своей инициативе или по ходатайству органа уголовного преследования мотивированное постановление, а судебная инстанция – мотивированное определение, которые должны содержать указание преступления, в совершении которого подозревается или обвиняется лицо, основания для избрания соответствующей меры пресечения с указанием конкретных сведений, определивших избрание соответствующей меры пресечения. В постановлении прокурора или, в зависимости от обстоятельств, определении судебной инстанции отмечается, что обвиняемому, подсудимому разъяснены последствия нарушения им примененной меры пресечения.

(2) Предварительный арест, домашний арест, временное освобождение под залог и временное освобождение под судебный контроль могут применяться только по решению судебной инстанции, вынесенному ею как на основании ходатайства прокурора, так и по своей инициативе в случае рассмотрения ею соответствующего дела. Домашний арест, временное освобождение под залог и временное освобождение под судебный контроль применяются судом в качестве мер пресечения, альтернативных предварительному аресту, по ходатайству органа уголовного преследования или по заявлению стороны защиты.

(3) Копия постановления или определения об избрании меры пресечения незамедлительно вручается лицу, в отношении которого она применяется, с одновременным разъяснением ему порядка и сроков обжалования этих решений, предусмотренных статьей 196.

Статья 178. Подписка о невыезде из местности и подписка о невыезде из страны

(1) Подписка о невыезде из местности состоит во взятии прокурором или, в зависимости от обстоятельств, судебной инстанцией с подозреваемого, обвиняемого, подсудимого письменного обязательства в том, что он будет находиться в распоряжении органа уголовного преследования или судебной инстанции, не станет покидать местность, в которой проживает постоянно или временно, без согласия прокурора или судебной инстанции, не скроется от них,

не станет препятствовать уголовному преследованию и рассмотрению дела судом, будет являться по вызову органа уголовного преследования и судебной инстанции и сообщать им о перемене места жительства.

(2) Подписка о невыезде из страны состоит во взятии прокурором или судебной инстанцией с подозреваемого, обвиняемого, подсудимого обязательства не выезжать из страны без согласия органа, применившего эту меру пресечения, и других обязательств, предусмотренных частью (1).

(3) Продолжительность применения мер пресечения, предусмотренных частями (1) и (2), не может превышать 30 дней, а в случае необходимости этот срок может быть продлен при наличии оснований. Продление срока осуществляется прокурором, и срок каждого продления не может превышать 30 дней.

(4) Копия окончательного решения прокурора или судебной инстанции, вынесенного в соответствии с настоящей статьей, направляется в орган полиции по месту жительства обвиняемого, подсудимого или, в зависимости от обстоятельств, пограничным органам для исполнения и временного изъятия паспорта в случае, предусмотренном в части (2).

Статья 179. Личное поручительство

(1) Личное поручительство состоит в принятии на себя заслуживающими доверия лицами письменного обязательства о том, что они ручаются своим авторитетом и вносимой денежной суммой за соответствующее поведение подозреваемого, обвиняемого, подсудимого, включая соблюдение им общественного порядка, явку по вызову органа уголовного преследования или судебной инстанции, а также исполнение других процессуальных обязанностей. Число поручителей должно составлять не менее 2 и не более 5.

(2) Избрание личного поручительства в качестве меры пресечения допустимо лишь по письменной просьбе поручителей и с согласия лица, в отношении которого дается поручительство.

(3) Одновременно с представлением письменного поручительства каждый поручитель вносит на депозитный счет прокуратуры или судебной инстанции денежную сумму в размере от 50 до 300 условных единиц.

(4) Права и обязанности поручителя, а также порядок осуществления поручительства предусмотрены статьей 181.

Статья 180. Поручительство организации

(1) Поручительство организации состоит в принятии на себя заслуживающим доверия юридическим лицом письменного обязательства о том, что оно ручается своим авторитетом и вносимой денежной суммой за соответствующее поведение подозреваемого, обвиняемого, подсудимого, включая соблюдение им общественного порядка, явку по вызову органа уголовного преследования или судебной инстанции, а также исполнение других процессуальных обязанностей.

(2) При принятии на себя такого поручительства юридическое лицо должно внести на депозитный счет прокуратуры или судебной инстанции денежную сумму в размере от 300 до 500 условных единиц.

(3) Права и обязанности организации-поручителя, а также порядок осуществления поручительства предусмотрены статьей 181.

Статья 181. Порядок применения и осуществления поручительства физическими и юридическими лицами

(1) Личное поручительство и поручительство организации применяются прокурором, руководящим уголовным преследованием или осуществляющим его, путем вынесения постановления, а судебной инстанцией – путем вынесения определения.

(2) Установив, что поручитель заслуживает доверия и к подозреваемому, обвиняемому или подсудимому может быть применена мера пресечения в виде личного поручительства или поручительства организации, предусмотренная статьями 179 и 180, прокурор или судебная инстанция постановляет применение такой меры пресечения и доводит до сведения поручителя суть дела и его обязанности. После этого поручитель подтверждает свою просьбу или отказывается от нее, о чем делается отметка в протоколе.

(3) Поручитель в любой момент уголовного производства вправе отказаться от принятого поручительства. В случае, если отказ от поручительства заявлен в связи с предъявлением нового обвинения, обнаружением обстоятельств, о которых поручитель не знал или не мог знать в момент принятия поручительства, отсутствием у поручителя возможности в дальнейшем обеспечить соответствующее поведение обвиняемого, подсудимого из-за отъезда в другую местность или тяжелой болезни, а равно прекращения существования юридического лица-поручителя, отъезда обвиняемого, подсудимого в другую местность или его перехода в другую организацию, сумма, внесенная на депозитный счет в обеспечение поручительства, возвращается поручителю органом, избравшим поручительство.

(4) Поручитель может получить денежную сумму, внесенную на депозитный счет в обеспечение поручительства, и в случае, если:

1) прокурор или судебная инстанция изменили меру пресечения по причинам, не связанным с поведением обвиняемого, подсудимого, либо отменили меру пресечения;

2) поручитель – юридическое лицо утратил правоспособность и не может обеспечить поручительство.

(5) Денежная сумма, внесенная поручителем в обеспечение поручительства, подлежит обращению в доход государства на основании решения судебной инстанции в случае, если поручитель:

1) не выполнил своего обязательства по обеспечению соответствующего поведения подозреваемого, обвиняемого, подсудимого;

2) произвольно отказался от поручительства.

(6) Решение об обращении в доход государства суммы, внесенной в обеспечение поручительства, вынесенное в порядке, предусмотренном частью (5), может быть обжаловано в кассационном порядке в вышестоящей судебной инстанции.

Статья 182. Временное лишение водительских прав

(1) Временное лишение водительских прав является мерой пресечения, применяемой к лицам, совершившим транспортное преступление или иное преступление с использованием транспортных средств.

(2) Временное лишение водительских прав применяется в качестве как основной, так и дополнительной к другой мере пресечения судьей по уголовному преследованию по мотивированному ходатайству прокурора, руководящего уголовным преследованием или осуществляющего его, либо судебной инстанцией путем вынесения определения.

(3) Копия определения судебной инстанции о временном лишении водительских прав направляется для исполнения органу дорожной полиции и органу, уполномоченному выдавать эти водительские права.

Статья 183. Передача военнослужащего под наблюдение

(1) Передача военнослужащего под наблюдение состоит в возложении на командира воинской части обязанности по обеспечению соответствующего поведения и явки подозреваемого, обвиняемого, подсудимого военнослужащего по вызову органа уголовного преследования или судебной инстанции. Решение о передаче военнослужащего под наблюдение выносится прокурором или, в зависимости от обстоятельств, судебной инстанцией.

(2) Командиру воинской части вручается решение о применении меры пресечения в виде передачи военнослужащего под наблюдение, разъясняются существо дела, обязанности и ответственность командира, о чем делается отметка в протоколе.

(3) Во исполнение обязанностей по наблюдению за военнослужащим командир воинской части вправе применять к нему меры, предусмотренные Дисциплинарным воинским уставом.

[Ст.183 ч.(3) изменена ЗП224-XVI от 25.10.07, МО184-187/30.11.07 ст.715]

(4) В период применения меры пресечения военнослужащий, переданный под наблюдение командира, лишается права ношения оружия и не направляется на работу вне расположения воинской части.

(5) В случае совершения переданным под наблюдение подозреваемым, обвиняемым, подсудимым военнослужащим действий, предусмотренных частью (1) статьи 176, командир незамедлительно сообщает об этом прокурору или, в зависимости от обстоятельств, судебной инстанции, избравшим данную меру пресечения.

(6) Лица, обязанные осуществлять наблюдение за обвиняемым, подозреваемым, подсудимым военнослужащим и не выполнившие эту обязанность, несут ответственность, предусмотренную Дисциплинарным воинским уставом.

[Ст.183 ч.(6) изменена ЗП224-XVI от 25.10.07, МО184-187/30.11.07 ст.715]

Статья 184. Передача несовершеннолетнего под присмотр

(1) Передача несовершеннолетнего под присмотр состоит в принятии на себя одним из родителей, опекуном, попечителем или другим заслуживающим доверия лицом, а также руководителем специального учебного заведения, в котором учится несовершеннолетний, письменного обязательства обеспечить явку несовершеннолетнего по вызову органа уголовного преследования или судебной инстанции, а также предупреждение действий, предусмотренных частью (1) статьи 176.

(2) До передачи несовершеннолетнего под присмотр прокурор или судебная инстанция запрашивает у органа опеки и попечительства сведения о лицах, которым предлагается отдать несовершеннолетнего под присмотр, дабы убедиться в том, что они в состоянии обеспечить присмотр за несовершеннолетним. Установив, что эта мера пресечения может быть применена к несовершеннолетнему, прокурор выносит постановление, а судебная инстанция – определение о ее применении.

(3) Передача несовершеннолетнего под присмотр возможна лишь по письменной просьбе лиц, указанных в части (1), которым разъясняются суть

дела и их обязанности, о чем делается отметка в протоколе.

(4) Если лицо, которому был передан под присмотр несовершеннолетний, нарушило свои обязанности, оно может быть подвергнуто судьей по уголовному преследованию или, в зависимости от обстоятельств, судебной инстанцией судебному штрафу в размере от 10 до 25 условных единиц. Решение о применении судебного штрафа в соответствии с настоящей частью может быть обжаловано в кассационном порядке.

Статья 185. Предварительный арест

(1) Предварительный арест состоит в содержании подозреваемого, обвиняемого, подсудимого под стражей в местах и условиях, определенных законом.

(2) Предварительный арест может быть применен в случаях и при условиях, предусмотренных статьей 176, а также в случае, если:

1) подозреваемый, обвиняемый, подсудимый не имеет постоянного места жительства на территории Республики Молдова;

2) не установлена личность подозреваемого, обвиняемого, подсудимого;

3) подозреваемый, обвиняемый, подсудимый нарушил условия ранее избранных в отношении него мер пресечения.

(3) При решении вопроса об избрании предварительного ареста в качестве меры пресечения судья по уголовному преследованию или судебная инстанция вправе применить домашний арест, временное освобождение под судебный контроль или временное освобождение под залог.

(4) Определение о предварительном аресте может быть обжаловано в вышестоящую судебную инстанцию в кассационном порядке.

Статья 186. Срок содержания лица под стражей и его продление

(1) Срок содержания лица под стражей исчисляется с момента лишения лица свободы при его задержании, а если оно не было задержано, то с момента исполнения судебного решения о применении этой меры пресечения. В срок содержания подозреваемого, обвиняемого, подсудимого под стражей засчитывается время нахождения лица:

1) под стражей при его задержании и предварительном аресте;

2) под домашним арестом;

3) в медицинском учреждении для производства по решению судьи по уголовному преследованию или судебной инстанции экспертизы в условиях стационара, а также на излечении вследствие применения к нему принудительных мер медицинского характера.

(2) Содержание лица под стражей на стадии уголовного преследования, до направления дела в суд, не может превышать 30 дней, за исключением случаев, предусмотренных настоящим кодексом.

(3) В исключительных случаях в зависимости от сложности уголовного дела, тяжести преступления, а также при наличии опасности, что обвиняемый может скрыться, оказывать давление на свидетелей, уничтожить или испортить средства доказывания, срок содержания обвиняемого под стражей на стадии уголовного преследования может быть продлен:

1) до 6 месяцев, если лицо обвиняется в совершении преступления, за которое законом предусмотрено максимальное наказание сроком до 15 лет лишения свободы;

2) до 12 месяцев, если лицо обвиняется в совершении преступления, за которое законом предусмотрено максимальное наказание сроком до 25 лет лишения свободы или пожизненное заключение.

(4) Срок содержания под стражей несовершеннолетних обвиняемых может быть продлен только до 4 месяцев.

(5) Срок каждого продления предварительного ареста не может превышать 30 суток на стадии уголовного преследования и 90 суток – на стадии судебного разбирательства.

(6) В случае необходимости продления срока предварительного ареста обвиняемого, подсудимого прокурор не позднее чем за 5 дней до истечения этого срока обращается к судье по уголовному преследованию или, в зависимости от обстоятельств, к судебной инстанции, в производстве которой находится дело, с ходатайством о его продлении. В случае, если на день постановления приговора до истечения срока предварительного ареста остается менее 15 дней, судебная инстанция обязана по ходатайству прокурора вынести решение о продлении срока предварительного ареста до оглашения приговора.

(7) При рассмотрении ходатайства о продлении срока предварительного ареста судья по уголовному преследованию или, в зависимости от обстоятельств, судебная инстанция вправе заменить предварительный арест на домашний арест, временное освобождение под судебный контроль или временное освобождение под залог.

(8) После направления дела в суд срок судебного разбирательства по делу, по которому подсудимый содержится под стражей, не может превышать 6 месяцев со дня поступления дела в судебную инстанцию и до оглашения приговора, если лицо обвиняется в совершении преступления, за которое законом предусмотрено максимальное наказание в виде лишения свободы на срок до 15 лет, и 12 месяцев, если лицо обвиняется в совершении преступления, за которое законом предусмотрено максимальное наказание в виде лишения свободы на срок до 25 лет или пожизненного заключения.

(9) По истечении сроков, установленных в частях (5) и (8), срок судебного разбирательства по делу, по которому подсудимый содержится под стражей, может продлеваться лишь в исключительных случаях по ходатайству прокурора мотивированным определением судебной инстанции, в производстве которой находится дело, каждый раз не более чем на 3 месяца до оглашения приговора.

(10) Решение судебной инстанции о продлении срока судебного разбирательства по делу, по которому подсудимый содержится под стражей, может быть обжаловано в кассационном порядке в вышестоящую судебную инстанцию. Обжалование решения не приостанавливает рассмотрение дела.

(11) Положения частей (5), (6), (8)–(10) применяются соответствующим образом при рассмотрении дела в апелляционном порядке.

(12) Продление срока предварительного ареста до 6 месяцев производится судьей по уголовному преследованию на основании ходатайства прокурора округа, в пределах территории которого осуществляется уголовное преследование, а в случае необходимости продления срока предварительного ареста свыше указанного срока – на основании ходатайства этого же прокурора с согласия Генерального прокурора или его заместителей.

(13) Решение о продлении срока предварительного ареста может быть обжаловано в вышестоящую судебную инстанцию в кассационном порядке.

Статья 187. Обязанности администрации учреждений по содержанию задержанных или арестованных лиц

Администрация учреждений по содержанию задержанных или арестованных лиц обязана:

1) обеспечить безопасность лиц, содержащихся под стражей, оказание им необходимой защиты и помощи;

2) обеспечить допуск лиц, содержащихся под стражей, к независимой медицинской помощи;

3) вручать лицам, содержащимся под стражей, копии процессуальных документов в день их поступления;

4) осуществлять регистрацию жалоб и заявлений лиц, содержащихся под стражей;

5) по получении адресованных суду, прокурору, другим работникам органа уголовного преследования жалоб и заявлений лица, содержащегося под стражей, в тот же день направлять эти документы по назначению, не подвергая их просмотру и цензуре;

6) составить протокол об отказе лица, содержащегося под стражей, от явки в суд;

7) разрешать свидания лица, содержащегося под стражей, с его защитником, законным представителем, посредником в конфиденциальных условиях, без ограничения количества и продолжительности свиданий;

8) обеспечивать своевременную доставку лица, содержащегося под стражей, в орган уголовного преследования или судебную инстанцию;

9) обеспечивать по требованию органа уголовного преследования или судебной инстанции возможность производства процессуальных действий с участием лица, содержащегося под стражей, в месте содержания его под стражей;

10) на основании решения органа уголовного преследования или судебной инстанции перемещать содержащееся под стражей лицо в другое место содержания под стражей, а также выполнять другие требования этого органа, не противоречащие установленному законом режиму содержания арестованных;

11) за 7 суток до истечения срока содержания лица под стражей уведомлять об этом соответствующий орган;

12) незамедлительно освобождать лиц, содержащихся под стражей без решения судьи, а также в случае истечения установленного судьей срока содержания под стражей;

13) выдавать лицу, освобожденному из-под стражи, справку в соответствии с требованиями части (3) статьи 174.

Статья 188. Домашний арест

(1) Домашний арест состоит в изоляции подозреваемого, обвиняемого, подсудимого от общества в его же жилище с установлением определенных ограничений.

(2) Домашний арест применяется к подозреваемому, обвиняемому, подсудимому по решению судьи по уголовному преследованию или судебной инстанции в порядке, предусмотренном статьями 185 и 186, при наличии условий, позволяющих избрать меру пресечения в виде ареста, но когда при этом полная изоляция лица нецелесообразна в силу возраста, состояния здоровья, семейного положения или других обстоятельств.

(3) Домашний арест сопровождается применением одного или нескольких из перечисленных ограничений:

1) запрет выхода из жилища;

2) ограничение телефонных переговоров, получения и отправления корреспонденции и использования других средств связи;

3) запрет общаться с определенными лицами и принимать кого-либо в своем жилище.

(4) На лицо, находящееся под домашним арестом, могут быть возложены следующие обязанности:

1) поддерживать в рабочем состоянии электронные средства контроля и постоянно носить их при себе;

2) отвечать на сигналы контроля или подавать контрольные телефонные сигналы, лично являться в назначенное время в орган уголовного преследования или в судебную инстанцию.

(5) Надзор за исполнением домашнего ареста осуществляется органом, наделенным такими полномочиями.

(6) Продолжительность домашнего ареста, порядок его применения, продления его срока и его обжалования подобны тем, которые применяются к предварительному аресту.

(7) В случае несоблюдения подозреваемым, обвиняемым, подсудимым ограничений и обязанностей, установленных судьей по уголовному преследованию или судебной инстанцией, домашний арест может быть заменен на предварительный арест судебной инстанцией по своей инициативе или по ходатайству прокурора.

Статья 189. Право задержанного или арестованного лица на меры защиты

(1) В случае, если задержанное или арестованное лицо имеет под покровительством несовершеннолетних, лиц, признанных невменяемыми, лиц, над которыми назначено опекунство, либо лиц, которые в силу возраста, болезни или других обстоятельств нуждаются в помощи, об этом должно быть сообщено соответствующим компетентным органам для принятия в отношении указанных лиц мер защиты. Обязанность информирования о необходимости принятия мер защиты возлагается на орган, который произвел задержание или арест.

(2) Распоряжения органа уголовного преследования или судебной инстанции о принятии мер защиты в отношении лиц, упомянутых в части (1), оставшихся без покровительства, являются обязательными для исполнения органами опеки и попечительства, а также для руководителей государственных медицинских и социальных учреждений. Орган уголовного преследования или судебная инстанция могут передать несовершеннолетних, лиц, признанных невменяемыми, или престарелых лиц под покровительство родственников с согласия последних.

(3) Лицо, имущество которого осталось без присмотра в результате задержания, предварительного ареста или домашнего ареста, имеет право на присмотр за этим имуществом, включая уход за домашними животными и их кормление, который орган уголовного преследования обязан этому лицу обеспечить по его просьбе и за его счет. Распоряжения органа уголовного преследования или судебной инстанции об обеспечении присмотра за имуществом лица и ухода за ним являются обязательными для руководителей соответствующих государственных учреждений.

(4) Меры защиты, предусмотренные настоящей статьей, могут быть приняты и в отношении лиц, которые находились под покровительством потерпевшего, их имущества и жилища.

(5) Орган уголовного преследования или судебная инстанция незамедлительно уведомляет задержанное, арестованное или находящееся под домашним арестом лицо, а также других заинтересованных лиц о принятых в соответствии с настоящей статьей мерах защиты.

Статья 190. Временное освобождение арестованного

Лицо, арестованное в соответствии со статьей 185, на протяжении всего уголовного судопроизводства может требовать временного освобождения под судебный контроль или временного освобождения под залог.

Статья 191. Временное освобождение под судебный контроль лица, содержащегося под стражей

(1) Временное освобождение под судебный контроль лица, подвергнутого предварительному аресту, задержанию либо лица, в отношении которого было заявлено ходатайство об аресте, может быть предоставлено судьей по уголовному преследованию или, в зависимости от обстоятельств, судебной инстанцией и сопровождается возложением на него одной или нескольких обязанностей, указанных в части (3).

(2) Временное освобождение под судебный контроль не предоставляется подозреваемому, обвиняемому, подсудимому в случае, если у него есть непогашенные судимости за совершение тяжкого, особо тяжкого или чрезвычайно тяжкого преступления либо имеются сведения о том, что он может совершить другое преступление либо попытается оказать воздействие на свидетелей, или уничтожить средства доказывания, или скрыться.

(3) Временное освобождение под судебный контроль лица, содержащегося под стражей, сопровождается возложением на него одного или нескольких из перечисленных обязанностей:

1) не покидать местность, в которой он проживает, кроме как в случаях, установленных судьей по уголовному преследованию или, в зависимости от обстоятельств, судебной инстанцией;

2) сообщать органу уголовного преследования или, в зависимости от обстоятельств, судебной инстанции о любых изменениях места жительства;

3) не посещать определенные места;

4) являться в орган уголовного преследования или, в зависимости от обстоятельств, в судебную инстанцию по каждому вызову;

5) не вступать в связь с определенными лицами;

6) не совершать действий, которые бы препятствовали установлению истины в уголовном судопроизводстве;

7) не управлять автотранспортными средствами, не осуществлять профессиональную деятельность, подобную той, которая использовалась им при совершении преступления;

8) сдать паспорт судье по уголовному преследованию или судебной инстанции.

(4) Орган полиции, на территории деятельности которого проживает временно освобожденный подозреваемый, обвиняемый, подсудимый, осуществляет контроль за исполнением им обязанностей, установленных судебной инстанцией.

(5) Судебный контроль над временно освобожденным лицом может быть

отменен полностью или частично по обоснованным мотивам в порядке, установленном для применения этой меры.

Статья 192. Временное освобождение под залог лица, содержащегося под стражей

(1) Временное освобождение под залог может быть применено к лицу, подвергнутому предварительному аресту, задержанию, либо к лицу, в отношении которого заявлено ходатайство об аресте, при обеспечении им возмещения ущерба, причиненного преступлением, и внесении залога, установленного судьей по уголовному преследованию или судебной инстанцией.

(2) Временное освобождение под залог не применяется в случаях, предусмотренных частью (2) статьи 191.

(3) В период временного освобождения под залог лицо обязано являться по вызову органа уголовного преследования или судебной инстанции и сообщать о перемене места жительства. На лицо, временно освобожденное под залог, могут быть возложены и другие обязанности, предусмотренные частью (3) статьи 191.

(4) Размер залога устанавливается судьей по уголовному преследованию или судебной инстанцией в пределах от 300 до 100 000 условных единиц в зависимости от материального положения соответствующего лица и тяжести совершенного преступления.

Статья 193. Отмена временного освобождения

(1) Временное освобождение может быть отменено в случае, если:

1) выявлены факты и обстоятельства, которые не были известны на момент удовлетворения заявления об освобождении и которые препятствуют временному освобождению;

2) обвиняемый, подсудимый злонамеренно не исполняет возложенные на него обязанности или совершил новое умышленное преступление.

(2) В случае отмены временного освобождения лицо подвергается предварительному аресту.

Статья 194. Возвращение залога

(1) Залог подлежит возвращению в случае, если:

1) отменяется временное освобождение по основаниям, предусмотренным пунктом 1) части (1) статьи 193;

2) судьей по уголовному преследованию или судебной инстанцией выясняется, что отпали основания, по которым была применена мера пресечения в виде предварительного ареста;

3) принимается решение о прекращении производства по делу, о выведении лица из-под уголовного преследования или об оправдании лица;

4) судебная инстанция, рассматривавшая дело по существу, вынесла окончательное решение о назначении наказания.

(2) Залог не возвращается в случае отмены временного освобождения по основаниям, предусмотренным пунктом 2) части (1) статьи 193, и обращается в доход государства судьей по уголовному преследованию или, в зависимости от обстоятельств, судебной инстанцией. Решение об обращении залога в доход государства может быть обжаловано заинтересованными лицами в кассационном порядке.

Статья 195. Изменение, отмена и прекращение действия
по правовым основаниям меры пресечения

(1) Мера пресечения может быть заменена на более строгую, если необходимость в этом подтверждена доказательствами, или на более мягкую, если ее применением может быть достигнуто соответствующее поведение подозреваемого, обвиняемого, подсудимого в целях нормального проведения уголовного судопроизводства и обеспечения исполнения приговора.

(2) Мера пресечения отменяется избравшим ее органом, если отпали основания для ее применения.

(3) Мера пресечения в виде предварительного ареста, домашнего ареста, временного освобождения под судебный контроль или временного освобождения под залог может быть изменена или отменена судьей по уголовному преследованию или, в зависимости от обстоятельств, судебной инстанцией.

(4) В случае изменения меры пресечения в виде задержания или временного ареста или ее отмены соответствующий орган в тот же день направляет копию своего решения администрации места содержания под стражей.

(5) Действие соответствующей меры пресечения считается прекращенным по правовым основаниям:

1) по истечении срока, предусмотренного законом или установленного органом уголовного преследования или судебной инстанцией, если он не был продлен в соответствии с законом;

2) в случае выведения лица из-под уголовного преследования, прекращения производства по делу или оправдания лица;

3) в случае приведения в исполнение обвинительного приговора.

(6) Действие меры пресечения, связанной с лишением свободы, считается прекращенным по правовым основаниям и в случае вынесения обвинительного приговора с назначением наказания, не связанного с лишением свободы.

(7) В случае, предусмотренном пунктом 1) части (5), администрация места содержания под стражей обязана незамедлительно освободить задержанное или арестованное лицо.

(8) В случаях, предусмотренных пунктом 2) части (5) и частью (6), прокурор, судья по уголовному преследованию или, в зависимости от обстоятельств, судебная инстанция обязаны незамедлительно направить для исполнения копии соответствующих решений администрации места содержания под стражей, в котором находится арестованное лицо.

Статья 196. Обжалование решений о мерах пресечения

(1) Постановление прокурора об избрании, продлении срока действия или изменении меры пресечения может быть обжаловано подозреваемым, обвиняемым, его защитником или законным представителем судье по уголовному преследованию.

(2) Решение судьи по уголовному преследованию или судебной инстанции об избрании, продлении срока действия или изменении меры пресечения может быть обжаловано в вышестоящей судебной инстанции в кассационном порядке.

Глава III
ИНЫЕ МЕРЫ ПРОЦЕССУАЛЬНОГО ПРИНУЖДЕНИЯ

Статья 197. Иные меры процессуального принуждения

(1) В целях обеспечения предусмотренного настоящим кодексом порядка уголовного преследования, рассмотрения дела судом и исполнения приговора орган уголовного преследования, прокурор, судья по уголовному преследованию или судебная инстанция в соответствии со своей компетенцией вправе применить к подозреваемому, обвиняемому, подсудимому иные меры процессуального принуждения, к которым относятся:

1) обязательство о явке;

2) привод;

3) временное отстранение от должности;

4) меры по обеспечению возмещения причиненного преступлением ущерба;

5) меры по обеспечению гарантий исполнения наказания в виде штрафа.

(2) В случаях, предусмотренных настоящим кодексом, орган уголовного преследования или судебная инстанция вправе применить к потерпевшему, свидетелю и другим участникам процесса следующие меры процессуального принуждения:

1) обязательство о явке;

2) привод;

3) судебный штраф (мера, применяемая исключительно судебной инстанцией).

Статья 198. Обязательство о явке в орган уголовного преследования или судебную инстанцию

(1) При нецелесообразности применения меры пресечения к подозреваемому, обвиняемому, подсудимому для обеспечения нормального хода уголовного судопроизводства орган уголовного преследования или судебная инстанция может взять с подозреваемого, обвиняемого, подсудимого письменное обязательство являться по вызову этого органа в установленные день и время, а в случае перемены места жительства незамедлительно сообщать об этом. В письменном обязательстве о явке должны быть указаны последствия его неисполнения.

(2) Письменное обязательство о явке в орган уголовного преследования или судебную инстанцию может быть взято также с потерпевшего, свидетеля, других участников процесса для обеспечения их явки в ходе уголовного судопроизводства.

Статья 199. Привод

(1) Привод состоит в принудительном доставлении лица в орган уголовного преследования или судебную инстанцию в случае, если оно, будучи вызвано в установленном законом порядке, не явилось без уважительных причин и не сообщило органу, вызвавшему его, о невозможности явки, а его явка была необходимой.

(2) Приводу может быть подвергнуто только лицо, участвующее в уголовном процессе, для которого обязателен вызов органа уголовного преследования или судебной инстанции и которое:

1) уклоняется от получения повестки;

2) скрывается от органа уголовного преследования или судебной инстанции;

3) не имеет постоянного места жительства.

(3) Привод осуществляется на основании постановления о приводе, вынесенного органом уголовного преследования, или на основании определения судебной инстанции.

(4) Не допускается привод лица в ночное время, за исключением случаев, не терпящих отлагательства.

(5) Не допускается привод несовершеннолетних в возрасте до 14 лет, беременных женщин и больных лиц, состояние которых подтверждено медицинским заключением, выданным государственным медицинским учреждением.

(6) Привод исполняется органами полиции.

Статья 200. Временное отстранение от должности

(1) Временное отстранение от должности состоит в обоснованном запрете обвиняемому, подсудимому исполнять должностные обязанности, которые он выполняет в интересах государственной службы, или осуществлять деятельность, которой он занимается в интересах государственной службы.

(2) Лицу, временно отстраненному от должности, заработная плата не выплачивается, однако время применения к нему в качестве меры пресечения отстранения от должности учитывается при исчислении общего трудового стажа.

(3) Решение о временном отстранении от должности принимается администрацией учреждения, в котором работает подозреваемый, обвиняемый, в соответствии с законом по ходатайству прокурора, руководящего уголовным преследованием или непосредственно осуществляющего уголовное преследование. Решение администрации учреждения о временном отстранении от должности может быть обжаловано судье по уголовному преследованию.

Статья 201. Судебный штраф

(1) Судебный штраф является денежным взысканием, применяемым судебной инстанцией к лицу за нарушения, допущенные в ходе уголовного судопроизводства.

(2) Судебный штраф устанавливается в условных единицах. Одна условная единица судебного штрафа равняется 20 леям.

[Ст.201 ч.(2) введена ЗП148-XVI от 08.06.06, МО98-101/30.06.06 ст.459; остальные перенумерованны]

(3) Судебный штраф налагается в размере от 1 до 25 условных единиц.

(4) Судебный штраф налагается за следующие нарушения:

1) невыполнение любым лицом, присутствующим в судебном заседании, мер, принятых председательствующим в соответствии со статьей 334;

2) неисполнение постановления или определения о приводе;

3) неоправданная неявка в орган уголовного преследования или судебную инстанцию свидетеля, эксперта, специалиста, переводчика или защитника, вызванных в соответствии с законом, а также прокурора в судебное заседание и неизвещение этих органов о невозможности явиться, тогда как их присутствие обязательно;

4) промедление, проявленное экспертом или переводчиком в выполнении полученных поручений;

5) непринятие руководителем учреждения, обязанного произвести экспертизу, необходимых мер для ее производства;

6) невыполнение руководителем учреждения или непосредственными исполнителями обязанности по предъявлению по требованию органа уголовного преследования или судебной инстанции востребованных ими

предметов и документов;

7) неисполнение обязанности по сохранению средств доказывания;

8) другие нарушения, за которые настоящим кодексом предусматривается судебный штраф.

(5) За нарушения, допущенные в ходе уголовного преследования, судебный штраф налагается судьей по уголовному преследованию по ходатайству лица, осуществляющего уголовное преследование.

(6) За нарушения, допущенные в ходе рассмотрения дела в суде, судебный штраф налагается судебной инстанцией, рассматривающей дело, а определение о наложении судебного штрафа включается в протокол судебного заседания.

(7) Определение судьи по уголовному преследованию о наложении судебного штрафа может быть обжаловано в кассационном порядке в вышестоящей судебной инстанции лицом, на которое был наложен штраф.

(8) Определение судебной инстанции о наложении судебного штрафа может быть обжаловано отдельно в кассационном порядке.

(9) Наложение судебного штрафа не исключает уголовную ответственность в случае, если деяние является преступлением.

Статья 202. Меры по обеспечению возмещения ущерба и гарантий исполнения наказания в виде штрафа

(1) Орган уголовного преследования по своей инициативе или судебная инстанция по ходатайству сторон может предпринять на протяжении всего уголовного судопроизводства меры по обеспечению возмещения ущерба, причиненного преступлением, а также по обеспечению гарантий исполнения наказания в виде штрафа.

(2) Меры по обеспечению возмещения ущерба заключаются в наложении ареста на движимое и недвижимое имущество в соответствии со статьями 203 – 210.

(3) Меры по обеспечению возмещения ущерба могут быть применены в отношении имущества подозреваемого, обвиняемого, подсудимого, гражданского ответчика на сумму предположительной стоимости ущерба.

(4) Меры по обеспечению гарантий исполнения наказания в виде штрафа применяются только в отношении имущества обвиняемого или подсудимого.

Статья 203. Наложение ареста на имущество

(1) Наложение ареста на имущество является мерой процессуального принуждения, которая состоит в инвентаризации имущества и запрещении собственнику или владельцу распоряжаться им, а в необходимых случаях – использовать это имущество. После наложения ареста на банковские счета и депозиты прекращаются все операции по ним.

[Ст.203 ч.(1) предложж.1 в редакции ЗП243-XVI от 16.11.07, МО194-197/14.12.07 ст.748]

(2) Наложение ареста на имущество применяется в целях обеспечения возмещения ущерба, причиненного преступлением, гражданского иска и возможной конфискации имущества, предназначавшегося для совершения преступления, использованного для этой цели или добытого в результате совершения преступления.

Статья 204. Имущество, на которое может быть наложен арест

(1) Арест может быть наложен на имущество подозреваемого, обвиняемого, подсудимого, а также гражданского ответчика в предусмотренных законом случаях независимо от вида имущества и от лица, у которого оно находится.

(2) Арест налагается на имущество, составляющее долю подозреваемого, обвиняемого, подсудимого в общей собственности супругов или семьи. При наличии достаточных доказательств, что общая собственность была приобретена или увеличена преступным путем, арест может быть наложен на все имущество супругов или семьи или на большую его часть.

(3) Не допускается наложение ареста на пищевые продукты, необходимые собственнику, владельцу имущества и членам его семьи, на топливо, литературу по специальности и профессиональное оборудование, посуду и другую кухонную утварь повседневного пользования, которые не представляют особой ценности, а также на другие предметы и вещи первой необходимости, даже если они впоследствии могут быть подвергнуты конфискации.

(4) Не допускается наложение ареста на имущество предприятий, учреждений, организаций, за исключением случаев, когда можно выделить незаконно добытое долевое имущество из коллективного имущества без нанесения ущерба экономической деятельности.

Статья 205. Основание для наложения ареста

(1) Наложение ареста на имущество может быть применено органом уголовного преследования или судебной инстанцией только в случаях, если собранные доказательства позволяют обоснованно полагать, что подозреваемый, обвиняемый, подсудимый или другие лица, у которых находится имущество, на которое обращено взыскание, могут его спрятать, повредить или растратить. Не может быть наложен арест на имущество, если по делу не был предъявлен гражданский иск и если за совершение преступления, вменяемого подозреваемому, обвиняемому, подсудимому, не может быть применена специальная конфискация имущества.

(2) Наложение ареста на имущество применяется на основании постановления органа уголовного преследования с санкции судьи по уголовному преследованию или, в зависимости от обстоятельств, на основании определения судебной инстанции. Прокурор по своей инициативе или по заявлению гражданского истца подает ходатайство с приложенным к нему постановлением органа уголовного преследования о наложении ареста на имущество. Судья по уголовному преследованию своей резолюцией санкционирует наложение ареста на имущество, а судебная инстанция разрешает заявление гражданского истца или другой стороны процесса, если будут собраны достаточные доказательства для подтверждения обстоятельств, предусмотренных частью (1).

(3) В постановлении органа уголовного преследования или, в зависимости от обстоятельств, определении судебной инстанции о наложении ареста на имущество должны быть указаны подлежащие аресту материальные ценности в той мере, в какой они установлены в процессе расследования уголовного дела, а также стоимость имущества, необходимого и достаточного для обеспечения гражданского иска.

(4) Если существуют явные сомнения относительно добровольной выдачи имущества для наложения ареста на него, судья по уголовному преследованию или, в зависимости от обстоятельств, судебная инстанция одновременно с санкцией на наложение ареста на имущество выдает и санкцию на обыск.

(5) В случае явного преступления или в случаях, не терпящих отлагательства, орган уголовного преследования вправе наложить арест на имущество на основании своего постановления без санкции судьи по

уголовному преследованию с последующим сообщением ему об этом в обязательном порядке незамедлительно, но не позднее чем в течение 24 часов с момента производства этого процессуального действия. Получив соответствующее извещение, судья по уголовному преследованию проверяет законность наложения ареста, подтверждает его результаты или признает его недействительным. В случае признания наложения ареста незаконным или необоснованным судья по уголовному преследованию распоряжается о снятии ареста со всего имущества или с его части.

Статья 206. Оценка имущества, подлежащего аресту

(1) Стоимость имущества, подлежащего аресту, определяется в соответствии со средними рыночными ценами в данной местности без применения каких-либо коэффициентов.

(2) Стоимость имущества, на которое наложен арест в обеспечение гражданского иска, заявленного гражданским истцом или прокурором, не может превышать стоимости гражданского иска.

(3) При определении подлежащей аресту доли имущества каждого из нескольких обвиняемых, подсудимых или лиц, несущих ответственность за их действия, учитывается степень их участия в совершении преступления. В целях обеспечения гражданского иска может быть наложен арест на все имущество одного из этих лиц.

Статья 207. Порядок исполнения постановления
или решения о наложении ареста на имущество

(1) Представитель органа уголовного преследования вручает под расписку собственнику или владельцу имущества копию постановления или решения о наложении ареста на имущество и требует его выдачи. В случае отказа добровольно выполнить это требование наложение ареста на имущество производится принудительно. Если есть основания полагать, что собственник или владелец скрывает имущество, орган уголовного преследования вправе производить обыск, имея на это законные полномочия.

(2) Наложение ареста на имущество по решению судебной инстанции, вынесенному после окончания уголовного преследования по делу, производится судебным исполнителем.

(3) Для участия в наложении ареста на имущество может быть приглашен специалист-товаровед, который определяет приблизительную стоимость материальных ценностей в целях исключения случаев наложения ареста на имущество, стоимость которого не соответствует стоимости, указанной в постановлении органа уголовного преследования или решении судебной инстанции.

(4) Собственник или владелец имущества, присутствующий при наложении ареста на имущество, вправе указать материальные ценности, на которые можно наложить арест в первую очередь в обеспечение суммы, указанной в постановлении органа уголовного преследования или решении судебной инстанции.

(5) О наложении ареста на имущество представитель органа уголовного преследования составляет протокол с соблюдением требований статей 260 и 261, а судебный исполнитель – инвентарную опись. В протоколе или, в зависимости от обстоятельств, в инвентарной описи, в частности:

1) перечисляются все материальные ценности, на которые наложен арест, с указанием их количества, меры или веса, материала, из которого они изготовлены, других индивидуальных признаков и, по возможности, их

стоимости;

2) указывается, какие материальные ценности изъяты и какие оставлены на хранение;

3) включаются показания присутствующих и других лиц о принадлежности арестованного имущества.

(6) Копия протокола или инвентарной описи вручается под расписку собственнику или владельцу арестованного имущества, а в случае его отсутствия – одному из взрослых членов его семьи или представителю исполнительного органа местного публичного управления. При наложении ареста на имущество, находящееся на территории предприятия, организации или учреждения, копия протокола или инвентарной описи вручается под расписку представителю администрации.

Статья 208. Хранение арестованного имущества

(1) Арестованное имущество, как правило, изымается, за исключением недвижимости и громоздких предметов.

(2) Драгоценные металлы, драгоценные камни и изделия из них, иностранная валюта, ценные бумаги, облигации передаются согласно установленной процедуре на хранение в государственное хранилище ценностей; денежные суммы вносятся на депозитный счет судебной инстанции, к компетенции которой относится рассмотрение данного уголовного дела; остальные изъятые предметы опечатываются и хранятся органом, по ходатайству которого был наложен арест на имущество, или передаются на хранение представителю исполнительного органа местного публичного управления.

[Ст.208 ч(2) изменена ЗП153-XVI от 05.07.07, МО107-111/27.07.07 ст.478]

(3) Арестованное имущество, которое не было изъято, опечатывается и оставляется на хранение собственнику или владельцу либо одному из взрослых членов его семьи, которому разъясняется ответственность, предусмотренная статьей 251 Уголовного кодекса за присвоение, отчуждение, подмену или сокрытие такого имущества, о чем у него берется расписка.

Статья 209. Обжалование наложения ареста

(1) Наложение ареста на имущество может быть обжаловано в установленном настоящим кодексом порядке, однако поданная жалоба или кассационная жалоба не приостанавливает исполнение этого действия.

(2) Лица, за исключением подозреваемого, обвиняемого, подсудимого, которые считают, что наложение ареста на их имущество было произведено незаконно или необоснованно, вправе потребовать от органа уголовного преследования или судебной инстанции снятия ареста с имущества. В случае, если орган уголовного преследования или судебная инстанция отказываются удовлетворить просьбу или не сообщили соответствующему лицу о результатах рассмотрения его заявления в течение 10 дней с момента получения такового, лицо вправе потребовать освобождения имущества от ареста в порядке гражданского судопроизводства. Решение судебной инстанции в отношении гражданского иска об освобождении имущества от ареста может быть обжаловано прокурором в кассационном порядке в вышестоящей судебной инстанции в течение 10 дней, но после вступления в силу оно является обязательным для органов уголовного преследования и для судебной инстанции, рассматривающей уголовное дело, при решении вопроса о том, чье имущество подлежит конфискации или, в зависимости от обстоятельств, на чье имущество должно быть обращено взыскание.

Статья 210. Освобождение имущества от ареста в порядке уголовного судопроизводства

(1) Имущество освобождается от ареста по решению органа уголовного преследования или судебной инстанции, если в результате отказа от гражданского иска, переквалификации преступления, вменяемого в вину подозреваемому, обвиняемому, подсудимому, или по другим причинам отпала необходимость в содержании его под арестом. Судебная инстанция, судья по уголовному преследованию или прокурор в пределах своих полномочий освобождают имущество от ареста и в случае установления незаконного наложения ареста на имущество органами уголовного преследования без соответствующей санкции.

(2) По заявлению гражданского истца или других лиц, заинтересованных в возмещении материального ущерба в порядке гражданского судопроизводства, орган уголовного преследования или судебная инстанция вправе сохранить арест на имущество и после прекращения уголовного преследования, выведения из-под уголовного преследования или оправдания лица в течение одного месяца со дня вступления в законную силу соответствующего решения.

Р а з д е л VI
МЕРЫ ПО СОХРАНЕНИЮ КОНФИДЕНЦИАЛЬНОСТИ, МЕРЫ ЗАЩИТЫ И ДРУГИЕ ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ МЕРЫ

Глава I
СОХРАНЕНИЕ КОНФИДЕНЦИАЛЬНОСТИ В УГОЛОВНОМ СУДОПРОИЗВОДСТВЕ

Статья 211. Хранение уголовных дел и материалов уголовного преследования

(1) Уголовные дела и материалы уголовного преследования хранятся в архивах судебных инстанций, в которых они рассматривались в первой инстанции.

(2) Уголовные дела и материалы уголовного преследования, не переданные в судебную инстанцию, хранятся в архивах органа, оформившего их.

(3) Уголовные дела и материалы уголовного преследования, содержащие государственную тайну, хранятся в особых условиях, предусмотренных действующим законодательством, в архивах учреждений, указанных в частях (1) и (2).

(4) Допуск к делам и материалам, хранящимся в соответствии с требованиями настоящей статьи, разрешается руководителем органа или, в зависимости от обстоятельств, председателем судебной инстанции, в архивах которых они хранятся, с соблюдением положений настоящей главы.

Статья 212. Конфиденциальность уголовного преследования

(1) Материалы уголовного преследования могут быть оглашены только с разрешения лица, осуществляющего уголовное преследование, и только в том объеме, в каком оно считает это возможным с учетом соблюдения презумпции невиновности и того, чтобы не затрагивались интересы других лиц и дальнейшего хода уголовного преследования.

(2) В необходимых случаях для сохранения конфиденциальности лицо, осуществляющее уголовное преследование, предупреждает свидетелей, потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика или их

представителей, защитника, эксперта, специалиста, переводчика и других лиц, присутствующих при осуществлении действий по уголовному преследованию, о том, что они не имеют права разглашать сведения об уголовном преследовании. Эти лица представляют письменное заявление о том, что они были предупреждены об ответственности, предусмотренной статьей 315 Уголовного кодекса.

(3) Разглашение сведений об уголовном преследовании лицом, осуществляющим уголовное преследование, или лицом, уполномоченным осуществлять контроль деятельности органа уголовного преследования, если это действие повлекло причинение морального или материального ущерба свидетелю, потерпевшему и их представителям либо причинило ущерб процессу уголовного преследования, влечет уголовную ответственность, предусмотренную статьей 315 Уголовного кодекса.

Статья 213. Охрана государственной тайны
в уголовном судопроизводстве

(1) В рамках уголовного судопроизводства для охраны сведений, составляющих государственную тайну, предпринимаются меры, предусмотренные настоящим кодексом, Законом о государственной тайне и другими нормативными актами.

(2) Лица, которым орган уголовного преследования или судебная инстанция предлагает сообщить или предоставить сведения, составляющие государственную тайну, имеют право удостовериться в том, что эти сведения собираются по соответствующему уголовному делу, а в противном случае отказать в сообщении или предоставлении сведений. Лица, которым орган уголовного преследования или судебная инстанция предлагает сообщить или предоставить сведения, составляющие государственную тайну, не могут отказаться от выполнения этого требования, ссылаясь на необходимость сохранения государственной тайны, но вправе предварительно получить от лица, осуществляющего уголовное преследование, или судебной инстанции обоснование необходимости их получения с включением этого обоснования в протокол соответствующего процессуального действия.

(3) Государственный служащий, давший показания в отношении доверенных ему сведений, составляющих государственную тайну, письменно сообщает об этом руководителю соответствующего государственного органа, в распоряжении которого находятся эти сведения, если такое сообщение не будет ему запрещено в письменной форме органом уголовного преследования или судебной инстанцией.

(4) Осуществление уголовного преследования или судебного разбирательства по уголовным делам, связанным со сведениями, составляющими государственную тайну, поручается лишь лицам, давшим подписку о неразглашении таких сведений. Подписка о неразглашении берется руководителем органа уголовного преследования или председателем судебной инстанции и приобщается к соответствующему уголовному делу.

(5) Защитники и другие представители, а также иные лица, которым в соответствии с нормами уголовного судопроизводства будут представлены для ознакомления или иным способом сообщены сведения, составляющие государственную тайну, должны предварительно дать подписку о неразглашении таких сведений. В случае отказа дать такую подписку защитник или другой представитель, кроме законного представителя, лишается права участвовать в уголовном судопроизводстве, а прочие лица лишаются доступа к

сведениям, составляющим государственную тайну. Подписка о неразглашении берется с лиц, перечисленных в настоящей части, лицом, осуществляющим уголовное преследование, или судебной инстанцией и приобщается к соответствующему уголовному делу. Обязательство о неразглашении, которое берут на себя участники процесса, не препятствует выдвижению ими требования об исследовании сведений, составляющих государственную тайну, в закрытом судебном заседании.

Статья 214. Сохранение коммерческой и иной охраняемой законом тайны

(1) В рамках уголовного судопроизводства для охраны сведений, составляющих коммерческую или иную охраняемую законом тайну, принимаются меры, предусмотренные настоящим кодексом, Законом о коммерческой тайне и другими нормативными актами.

(2) В ходе уголовного судопроизводства не должны без необходимости собираться, использоваться и распространяться сведения, составляющие коммерческую или иную охраняемую законом тайну.

(3) Лица, которым орган уголовного преследования или судебная инстанция предлагает сообщить или предоставить сведения, составляющие коммерческую или иную охраняемую законом тайну, имеют право убедиться в том, что эти сведения собираются по соответствующему уголовному делу, а в противном случае отказать в сообщении или предоставлении сведений. Лица, которым орган уголовного преследования или судебная инстанция предлагает сообщить или предоставить сведения, составляющие коммерческую или иную охраняемую законом тайну, не могут отказаться от выполнения этого требования, ссылаясь на необходимость сохранения тайны, но вправе предварительно получить от лица, запрашивающего такие сведения, письменное обоснование необходимости их получения.

(4) Государственный служащий, работник предприятия или организации, независимо от формы собственности, давший показания в отношении доверенных ему сведений, составляющих коммерческую или иную охраняемую законом тайну, сообщает об этом руководителю соответствующего органа либо руководителю предприятия или организации, если такое сообщение не будет ему запрещено в письменной форме органом уголовного преследования или судебной инстанцией.

(5) Доказательства, раскрывающие сведения, составляющие коммерческую или иную охраняемую законом тайну, по просьбе сторон исследуются в закрытом судебном заседании.

Глава II
МЕРЫ ЗАЩИТЫ

Статья 215. Обязанность органа уголовного преследования и судебной инстанции принимать меры по обеспечению безопасности участников процесса и других лиц

(1) При наличии достаточных оснований полагать, что в отношении потерпевшего, свидетеля, других участников процесса и членов их семей или близких родственников может быть применена или применяется угроза убийством, насилием, уничтожением или повреждением имущества либо другими насильственными действиями, орган уголовного преследования и судебная инстанция обязаны принять предусмотренные законодательством меры по защите жизни, здоровья, чести, достоинства и имущества этих лиц, а

также по выявлению виновных и привлечению их к ответственности.

(2) Заявления о защите лиц, указанных в части (1), подаются и разрешаются органом уголовного преследования или судебной инстанцией с соблюдением конфиденциальности. Решение об обеспечении государственной защиты незамедлительно направляется компетентному органу, наделенному соответствующими полномочиями Законом о государственной защите потерпевших, свидетелей и лиц, оказывающих содействие в уголовном процессе.

Глава III
МЕРЫ ПО УСТРАНЕНИЮ УСЛОВИЙ, СПОСОБСТВОВАВШИХ СОВЕРШЕНИЮ ПРЕСТУПЛЕНИЙ И ДРУГИХ НАРУШЕНИЙ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

Статья 216. Установление причин и условий, способствовавших совершению преступления

Установление в ходе уголовного преследования и судебного разбирательства причин и условий, способствовавших совершению преступления, является обязанностью органа уголовного преследования.

Статья 217. Представление органа уголовного преследования по уголовному делу

(1) Орган уголовного преследования, установивший наличие причин и условий, способствовавших совершению преступления, обязан внести в соответствующий орган или должностному лицу представление о принятии мер по устранению этих причин и условий.

(2) В случае выявления в ходе уголовного преследования фактов нарушения действующего законодательства или прав и свобод человека орган уголовного преследования вносит представление об этих нарушениях в соответствующие государственные органы.

(3) В срок не более одного месяца по внесенному представлению должны быть приняты необходимые меры и о их результатах должны быть уведомлены прокурор, руководящий уголовным преследованием, и орган, внесший представление.

Статья 218. Частное определение судебной инстанции

(1) Установив в ходе судебного разбирательства факты нарушения законности и прав человека, судебная инстанция одновременно с постановлением решения выносит и частное определение, которым доводит эти факты до сведения соответствующих органов, должностных лиц и прокурора.

(2) В срок не более одного месяца судебная инстанция должна быть уведомлена о результатах рассмотрения фактов, изложенных в частном определении.

Р а з д е л VII
ИМУЩЕСТВЕННЫЕ ВОПРОСЫ В УГОЛОВНОМ СУДОПРОИЗВОДСТВЕ

Глава I
ГРАЖДАНСКИЙ ИСК В УГОЛОВНОМ СУДОПРОИЗВОДСТВЕ

Статья 219. Гражданский иск в уголовном судопроизводстве

(1) Гражданский иск в уголовном судопроизводстве может быть предъявлен физическими или юридическими лицами, которым был причинен материальный, моральный ущерб или, в зависимости от обстоятельств, ущерб деловой репутации непосредственно запрещенным уголовным законом деянием (действием или бездействием) либо в связи с совершением этого деяния.

(2) Физические и юридические лица, которым ущерб причинен непосредственно запрещенным уголовным законом деянием, вправе предъявить гражданский иск о возмещении:

1) имущества в натуре или стоимости имущества, утраченного или уничтоженного при совершении запрещенного уголовным законом деяния;

2) расходов на покупку утраченного или уничтоженного имущества или на восстановление качества, товарного вида и починку поврежденного имущества;

3) выгоды, упущенной в результате совершения запрещенного уголовным законом деяния;

4) морального ущерба или, в зависимости от обстоятельств, ущерба деловой репутации.

(3) Материальный ущерб считается причиненным в связи с совершением запрещенного уголовным законом деяния, если он выражается в расходах:

1) на лечение потерпевшего и уход за ним;

2) на погребение потерпевшего;

3) на выплату страхового возмещения, пособий, пенсии;

4) понесенных в связи с исполнением договора охраны имущества.

(4) При определении размера материального возмещения причиненного морального ущерба судебная инстанция учитывает физические страдания пострадавшего, ущерб в области получения удовольствий и в области эстетических чувств, утрату веры в жизнь, в супружескую верность, поругание чести, боль от утраты близких родственников и т.п.

(5) Гражданский иск может быть предъявлен в любой момент от начала уголовного судопроизводства до окончания судебного расследования.

(6) Гражданский иск может быть предъявлен от имени физического или юридического лица его представителями.

(7) В случае смерти физического лица, имеющего право предъявить гражданский иск в ходе уголовного судопроизводства, это право переходит к его наследникам, а в случае реорганизации юридического лица – к его правопреемнику.

(8) Претензии физических и юридических лиц, которым ущерб причинен непосредственно запрещенным уголовным законом деянием, удовлетворяются в приоритетном порядке по сравнению с претензиями государства к виновному.

(9) Орган уголовного преследования и судебная инстанция обязаны сообщить лицу о его праве предъявить гражданский иск.

Статья 220. Применение законодательства при рассмотрении гражданского иска

(1) Гражданский иск в уголовном судопроизводстве разрешается в соответствии с положениями настоящего кодекса.

(2) Нормы гражданского процессуального права применяются, если они не противоречат принципам уголовного судопроизводства и если нормы уголовного судопроизводства не предусматривают такие правила.

(3) Решение по гражданскому иску принимается в соответствии с нормами гражданского права и иных отраслей права.

(4) Сроки исковой давности, установленные в гражданском законодательстве, не распространяются на гражданский иск в уголовном судопроизводстве.

Статья 221. Предъявление гражданского иска в уголовном судопроизводстве

(1) Гражданский иск в уголовном судопроизводстве может быть предъявлен на основе письменного заявления гражданского истца или его представителя в любой момент от начала уголовного судопроизводства до окончания судебного расследования.

(2) Гражданский иск предъявляется к подозреваемому, обвиняемому, подсудимому, к неизвестному лицу, подлежащему привлечению к ответственности, либо к тому, на кого может быть возложена ответственность за действия обвиняемого, подсудимого.

(3) В исковом заявлении указываются уголовное дело, при производстве которого следует рассматривать гражданский иск, кто, к кому и в каком размере предъявляет гражданский иск и требование о возмещении ущерба. При необходимости гражданский истец может подать заявление об уточнении гражданского иска.

(4) Прокурор предъявляет или поддерживает предъявленный гражданский иск в случае, если физическое или юридическое лицо, имеющее право предъявить такой иск, лишено возможности защищать свои интересы. Гражданский иск о возмещении морального ущерба прокурор вправе предъявить только по просьбе потерпевшего, лишенного возможности защитить свои интересы.

(5) Лицо, не предъявившее гражданский иск в уголовном судопроизводстве, и лицо, гражданский иск которого был оставлен без рассмотрения, вправе предъявить такой иск в порядке гражданского судопроизводства. Если гражданский иск был отклонен в рамках гражданского судопроизводства, истец не вправе предъявить тот же иск в рамках уголовного судопроизводства. В случае отклонения гражданского иска в рамках уголовного судопроизводства этот же иск не может быть предъявлен в порядке гражданского судопроизводства.

Статья 222. Признание и отказ в признании гражданским истцом

(1) Физическое или юридическое лицо, предъявившее гражданский иск, признается гражданским истцом постановлением органа уголовного преследования или определением судебной инстанции с вручением ему письменной информации о его правах и обязанностях, предусмотренных статьей 62.

(2) В случае, если отсутствуют основания, предусмотренные статьями 219 и 221 для предъявления гражданского иска, орган уголовного преследования или судебная инстанция своим мотивированным решением отказывает в признании гражданским истцом физического или юридического лица, предъявившего гражданский иск, с разъяснением ему права обжаловать это решение в кассационном порядке.

(3) Отказ органа уголовного преследования или судебной инстанции в признании лица гражданским истцом не лишает это лицо права предъявить гражданский иск в порядке гражданского судопроизводства.

Статья 223. Признание гражданским ответчиком

Установив лицо, на которое может быть возложена ответственность за ущерб, причиненный запрещенным уголовным законом действием или бездействием, орган уголовного преследования или судебная инстанция своим решением признает его гражданским ответчиком с вручением ему письменной информации о его правах и обязанностях, предусмотренных статьей 74.

Статья 224. Отказ от гражданского иска

(1) Гражданский истец вправе отказаться от гражданского иска в любой момент производства по уголовному делу, но до удаления судей в совещательную комнату для разрешения уголовного дела по существу. Лицо может отказаться от гражданского иска и в случае, когда такой иск в его интересах был предъявлен прокурором.

(2) Принятие органом уголовного преследования или судебной инстанцией отказа от гражданского иска влечет прекращение производства по гражданскому иску, и это обстоятельство препятствует вторичному предъявлению данного иска в уголовном судопроизводстве.

(3) Орган уголовного преследования или судебная инстанция может не принять отказ от гражданского иска в случае, если этим ущемляются права других заинтересованных лиц или другие охраняемые законом интересы.

Статья 225. Рассмотрение гражданского иска

(1) Гражданский иск в уголовном судопроизводстве, независимо от размера такого иска, рассматривается судебной инстанцией, к компетенции которой относится рассмотрение данного уголовного дела.

(2) При постановлении обвинительного приговора или приговора о применении принудительных мер медицинского характера судебная инстанция разрешает и гражданский иск, удовлетворяя его полностью или частично либо отклоняя.

(3) Если при рассмотрении гражданского иска возникла необходимость отложить дело для сбора дополнительных доказательств в целях определения суммы, подлежащей возмещению гражданскому истцу, судебная инстанция в исключительных случаях может удовлетворить в принципе гражданский иск с тем, чтобы впоследствии решение о размере суммы возмещения ущерба было вынесено судебной инстанцией в порядке гражданского судопроизводства.

(4) В случае постановления приговора о прекращении уголовного преследования или оправдательного приговора по мотивам отсутствия состава преступления судебная инстанция оставляет гражданский иск без рассмотрения в рамках уголовного судопроизводства. Это обстоятельство не является препятствием к тому, чтобы лицо, предъявившее гражданский иск, могло предъявить его в порядке гражданского судопроизводства.

Статья 226. Последствия вступившего в законную силу решения по гражданскому иску

Наличие вступившего в законную силу решения судебной инстанции по гражданскому иску в уголовном судопроизводстве, в том числе решения органа уголовного преследования или судебной инстанции о принятии отказа гражданского истца от иска, а равно и решения судебной инстанции, которым утверждено соглашение о примирении сторон в данном споре, исключает последующее предъявление гражданского иска по тем же основаниям.

Глава II
СУДЕБНЫЕ ИЗДЕРЖКИ

Статья 227. Судебные издержки

(1) Судебными издержками являются понесенные в соответствии с законом расходы для обеспечения нормального хода уголовного судопроизводства.

(2) Судебные издержки включают в себя суммы:

1) выплаченные или подлежащие выплате свидетелям, потерпевшим, их представителям, экспертам, специалистам, переводчикам и процессуальным ассистентам;

2) израсходованные на хранение, транспортировку и исследование вещественных доказательств;

3) подлежащие выплате за предоставление юридической помощи, гарантируемой государством;

[Ст.227 ч.(2) пкт.3) в редакции ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

4) затраченные на возмещение стоимости вещей, испорченных или уничтоженных при производстве экспертизы или восстановлении события;

5) затраченные на осуществление процессуальных действий по уголовному делу.

(3) Судебные издержки оплачиваются из ассигнованных государством средств, если иное не предусмотрено законом.

Статья 228. Возмещение расходов, понесенных участниками уголовного судопроизводства

(1) В предусмотренном уголовно-процессуальным законом порядке возмещению за счет ассигнованных государством средств подлежат следующие расходы, понесенные свидетелями, потерпевшим, гражданским истцом, процессуальными ассистентами, переводчиками, экспертами, специалистами, законными представителями потерпевшего, гражданского истца:

[Ст.228 ч.(1) изменена ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

1) расходы, связанные с явкой по вызову органа уголовного преследования и судебной инстанции;

2) расходы, связанные с размещением;

3) средний заработок на весь период участия в уголовном судопроизводстве;

4) расходы по ремонту, восстановлению предметов, поврежденных в результате их использования в процессуальных действиях по требованию органа уголовного преследования или судебной инстанции.

(2) Государственные органы, предприятия, учреждения и организации обязаны сохранить средний заработок на весь период участия потерпевшего,

его законного представителя, процессуального ассистента, переводчика, специалиста, эксперта, свидетеля в производстве по уголовному делу по вызову органа уголовного преследования или судебной инстанции.

(3) Эксперту и специалисту возмещается также стоимость принадлежащих им материалов, использованных для выполнения соответствующего поручения.

(4) Эксперт, специалист и переводчик имеют право на вознаграждение за выполненную работу, кроме случаев выполнения ими служебных обязанностей.

(5) Расходы, понесенные перечисленными в части (1) лицами, подлежат возмещению по их заявлению на основании решения органа уголовного преследования или судебной инстанции в размере, установленном действующим законодательством.

Статья 229. Взыскание судебных издержек

(1) Судебные издержки возлагаются на осужденного или принимаются за счет государства.

(2) Судебная инстанция вправе обязать осужденного возместить судебные издержки, за исключением сумм, выплачиваемых переводчикам и защитникам в случае обеспечения подсудимого адвокатом, который предоставляет юридическую помощь, гарантируемую государством,, когда этого требуют интересы правосудия и осужденный не располагает необходимыми средствами. Возмещение судебных издержек может быть возложено также на осужденного, который был освобожден от наказания или которому было назначено наказание, а также на лицо, в отношении которого уголовное преследование было прекращено по нереабилитирующим основаниям.

[Ст.229 ч.(2) изменена ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

(3) Судебная инстанция вправе освободить осужденного или лицо, которое должно возместить судебные издержки, полностью или частично от взыскания судебных издержек, если эти лица несостоятельны либо выплата сумм в возмещение судебных издержек может существенно отразиться на материальном положении лиц, находящихся на их иждивении.

(4) При осуждении по делу нескольких лиц судебные издержки распределяются с учетом степени их виновности, ответственности и имущественного положения каждого из них.

(5) В случае прекращения уголовного преследования в результате примирения потерпевшего с обвиняемым, подсудимым судебная инстанция вправе возложить судебные издержки на потерпевшего и обвиняемого, подсудимого либо только на одну из сторон.

(6) В случае, если осужденный умер до вступления приговора в законную силу, судебные издержки не могут быть возложены на его наследников.

(7) В случае несовершеннолетних осужденных возмещение судебных издержек может быть возложено судом на их родителей или опекунов, если установлены серьезные недостатки по выполнению ими своих обязанностей в отношении несовершеннолетних.

Р а з д е л VIII
ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ СРОКИ И ОБЩИЕ ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ АКТЫ

Глава I
ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ СРОКИ

Статья 230. Понятие процессуальных сроков и последствия их несоблюдения

(1) Сроки в уголовном судопроизводстве составляют определенные периоды времени, в течение или по истечении которых могут быть осуществлены процессуальные действия в соответствии с требованиями настоящего кодекса.

(2) В случае, когда для осуществления процессуального права предусмотрен определенный срок, несоблюдение этого срока влечет за собой потерю процессуального права и аннулирование действия, осуществленного по истечении срока.

(3) Если процессуальная мера может быть установлена только на предусмотренный законом срок, то по истечении этого срока действие меры прекращается.

Статья 231. Исчисление процессуальных сроков

(1) Сроки, установленные настоящим кодексом, исчисляются часами, сутками, месяцами и годами.

(2) Исчисление процессуальных сроков начинается с часа, дня, месяца, года, указанных в документе, устанавливающем эти сроки, кроме случаев, когда закон предусматривает иной порядок.

(3) При исчислении срока часами или сутками в него не включается час или день начала исчисления срока, а также час и день, когда оканчивается срок.

(4) При исчислении срока месяцами или годами срок истекает, в зависимости от обстоятельств, в конце соответствующего дня последнего месяца или в конце дня соответствующего месяца последнего года. Если этот месяц не имеет соответствующего числа, срок оканчивается в последний день этого месяца.

(5) Если последний день срока приходится на нерабочий день, срок истекает в конце первого последующего рабочего дня.

Статья 232. Акты, считающиеся выполненными в срок

(1) Акт, сданный до истечения предусмотренного законом срока администрации места заключения, в воинскую часть, администрации медицинского учреждения или на почту заказным письмом, считается выполненным в срок. Регистрация акта или подтверждение, осуществленное администрацией места заключения, воинской части или медицинского учреждения на сданном акте, а также квитанция почтового отделения о получении им акта являются доказательством даты представления данного акта.

(2) За исключением срока, предусмотренного для обжалования, акт, составленный прокурором, считается представленным в срок, если дата записи в журнале исходящих актов входит в срок, предусмотренный законом для составления акта.

Статья 233. Исчисление сроков при применении мер пресечения

При исчислении сроков, касающихся мер пресечения, час или сутки начала и окончания срока входят в этот срок.

Статья 234. Восстановление пропущенного срока

(1) Если соответствующее лицо пропустило процессуальный срок по обоснованным причинам, этот срок может быть восстановлен по заявлению данного лица решением органа уголовного преследования или судебной инстанции в соответствии с законом. Пропущенный срок может быть восстановлен только в отношении лица, указанного в настоящей части, но не в отношении других лиц.

(2) Отказ в восстановлении пропущенного срока может быть обжалован в соответствии с законом.

Глава II
ВЫЗОВ И УВЕДОМЛЕНИЕ О ДРУГИХ ПРОЦЕССУАЛЬНЫХ АКТАХ

Статья 235. Цель вызова и последствия его игнорирования

(1) Вызов в уголовном судопроизводстве является процессуальным действием, посредством которого орган уголовного преследования, судья по уголовному преследованию или судебная инстанция обеспечивают явку определенного лица для нормального ведения уголовного судопроизводства.

(2) Вызванное лицо обязано являться в соответствии с повесткой. В случае невозможности явки в указанные в повестке день, время и место лицо обязано сообщить соответствующему органу об этом, указав причину невозможности явки.

(3) В случае, если вызванное лицо не предупреждает о невозможности явки в указанные день, время и место и не является без основания в орган уголовного преследования или судебную инстанцию, на него может быть наложен судебный штраф или оно может быть подвергнуто приводу.

Статья 236. Способ вызова

(1) Вызов лица в орган уголовного преследования или судебную инстанцию осуществляется письменной повесткой. Вызов может быть осуществлен и посредством телефона, телеграфа или электронных средств связи.

(2) Вызов осуществляется путем вручения повестки вызываемому лицу не менее чем за 5 дней до дня, когда оно должно явиться в соответствующий орган по повестке. Это правило не применяется к вызову подозреваемого, обвиняемого, подсудимого, других участников процесса для участия в срочных процессуальных действиях, производимых в ходе уголовного преследования или судебного разбирательства по делу.

(3) Повестки вручаются уполномоченным по вручению повесток (далее – уполномоченный) или посредством почтовых служб.

Статья 237. Содержание повестки

(1) Повестка носит индивидуальный характер и содержит:

1) название органа уголовного преследования или судебной инстанции, которые выписывают повестку, с указанием его местонахождения, даты выписывания и номера дела;

2) фамилию и имя вызываемого лица, в качестве кого оно вызывается и указание предмета дела;

3) адрес вызываемого лица с указанием населенного пункта, улицы, номера дома и квартиры, а также других необходимых данных для уточнения адреса вызываемого;

4) час, день, месяц, год и место явки вызываемого лица, а также предупреждение о последствиях согласно закону в случае неявки.

(2) Повестка подписывается лицом, которое ее выписывает.

Статья 238. Место вызова

(1) Вызов лица осуществляется по месту проживания, а если домашний адрес неизвестен, то по месту работы через отдел кадров учреждения, в котором это лицо работает.

(2) Если вызываемое лицо заявило ранее в ходе уголовного судопроизводства другое место для вызова, вызов его должен осуществляться по указанному месту.

(3) В случае изменения указанного в заявлении адреса вызов лица осуществляется по новому адресу, если лицо проинформировало орган уголовного преследования или судебную инстанцию об изменении адреса либо если орган уголовного преследования или судебная инстанция на основании данных, полученных уполномоченным, установит факт изменения адреса.

(4) Вызов лиц, находящихся в больнице или другом медицинском учреждении, осуществляется через администрацию этих учреждений.

(5) Вызов заключенных осуществляется по месту заключения через администрацию соответствующего учреждения.

(6) Вызов военнослужащих, находящихся на казарменном положении, осуществляется по месту службы через командира воинской части.

(7) Вызов лица, проживающего за границей, осуществляется в соответствии с международными договорами о правовой помощи по уголовным делам.

Статья 239. Вручение повестки адресату

(1) Повестка вручается лично вызываемому, который должен расписаться в ее получении.

(2) Если вызываемое лицо отказывается получать повестку или, получив ее, не хочет или не может расписаться в расписке о получении, уполномоченный оставляет повестку вызываемому или, при отказе в получении повестки, вывешивает ее на дверь жилища последнего и составляет об этом протокол.

(3) В случаях, когда вызов осуществляется в соответствии с частями (1), (4) – (6) статьи 238, администрация соответствующих учреждений обязана незамедлительно вручить повестку вызываемому лицу под расписку с удостоверением в расписке о получении подписи вызываемого лица или с указанием причины, по которой невозможно было получить его подпись. Расписка о получении передается уполномоченному, который представляет ее органу уголовного преследования или судебной инстанции, выписавшим повестку.

Статья 240. Вручение повестки другим лицам

(1) Если вызываемого лица нет дома, уполномоченный вручает повестку супругу (супруге), родственнику, лицу, проживающему с вызываемым, или лицу, получающему его корреспонденцию. Не допускается вручение повестки несовершеннолетнему в возрасте до 14 лет и психически больному лицу.

(2) Если вызываемое лицо проживает в многоквартирном доме, общежитии или гостинице, в отсутствие лиц, указанных в части (1), повестка вручается управдому, дежурному или тем, кто их обычно заменяет.

(3) Лицо, которое получает повестку, расписывается в ее получении, а уполномоченный, удостоверив личность и подпись, составляет протокол. Если лицо не желает или не может подписать расписку о получении, уполномоченный вывешивает повестку на двери жилища и составляет

протокол.

(4) В отсутствие лиц, указанных в частях (1) и (2), уполномоченный обязан узнать, когда он сможет найти вызываемое лицо для вручения повестки. Если и таким образом ему не удается вручить повестку, он вывешивает ее на дверь квартиры (дома, комнаты) вызываемого лица и составляет протокол.

(5) Если вызываемое лицо проживает в многоквартирном доме, общежитии или гостинице и если в повестке не указана квартира или комната, в которой он проживает, уполномоченный обязан выявить эти данные. В случае безрезультатности поисков уполномоченный вывешивает повестку на главную дверь здания или на доске объявлений и составляет протокол с указанием обстоятельств, сделавших вручение повестки невозможным.

Статья 241. Поиски лица для вручения повестки

Если вызываемое лицо поменяло адрес, уполномоченный вывешивает повестку на двери квартиры (дома, комнаты), указанной в повестке, и выясняет новый адрес, фиксируя его в протоколе.

Статья 242. Расписка о получении и протокол о вручении повестки

(1) Расписка о получении повестки должна содержать номер уголовного дела, название органа уголовного преследования или судебной инстанции, выписавших повестку, фамилию, имя и процессуальное качество вызываемого лица, дату вызова. Расписка должна содержать также дату вручения повестки, фамилию, имя, должность и подпись лица, вручившего повестку, удостоверение им личности и подписи лица, которому вручена повестка, и указание его статуса.

(2) Каждый раз когда при вручении или вывешивании повестки составляется протокол, в нем должны содержаться в соответствующем порядке указанные в части (1) данные.

Статья 243. Уведомление о других процессуальных актах

Уведомление о других процессуальных актах осуществляется в соответствии с положениями настоящей главы.

Глава III
ЗАЯВЛЕНИЯ И ХОДАТАЙСТВА В УГОЛОВНОМ СУДОПРОИЗВОДСТВЕ

Статья 244. Заявления и ходатайства

(1) Заявлениями в уголовном судопроизводстве являются обращения, адресованные в письменной или устной форме сторонами процесса или другими заинтересованными лицами органу уголовного преследования или судебной инстанции в связи с ходом судопроизводства, констатацией обстоятельств, имеющих значение для дела, а также с обеспечением прав и законных интересов лица.

(2) Ходатайством является акт, предпринятый органом уголовного преследования, общественной организацией или трудовым коллективом с целью осуществления какого-либо процессуального действия в соответствии с настоящим кодексом. Ходатайства органа уголовного преследования направляются судье по уголовному преследованию или, в зависимости от обстоятельств, судебной инстанции. Ходатайства общественных организаций и трудовых коллективов направляются органу уголовного преследования или судебной инстанции.

Статья 245. Подача заявлений и ходатайств

(1) Заявления и ходатайства можно подать на любой стадии уголовного судопроизводства. Лицо, которое подает заявление или ходатайство, указывает, в связи с каким обстоятельством оно требует осуществления соответствующего процессуального действия или принятия решения. Письменные заявления и ходатайства приобщаются к уголовному делу, а устные включаются в протокол процессуального действия или судебного заседания.

(2) Отказ в удовлетворении заявления или ходатайства не лишает подавшее его лицо, общественную организацию или трудовой коллектив права возобновить его на другой стадии уголовного судопроизводства.

Статья 246. Сроки рассмотрения заявлений и ходатайств

(1) Заявления, а также ходатайства общественных организаций и трудовых коллективов рассматриваются и разрешаются незамедлительно после их подачи. Если у органа, которому адресовано заявление или ходатайство, нет такой возможности, решение по заявлению или ходатайству принимается в течение не более чем 3 дней после его получения.

(2) Ходатайства органа уголовного преследования рассматриваются в сроки, установленные настоящим кодексом.

Статья 247. Принятие решений по заявлениям и ходатайствам

(1) Заявление или, в зависимости от обстоятельств, ходатайство общественной организации или трудового коллектива должно быть удовлетворено, если оно способствует всестороннему, полному и объективному расследованию обстоятельств дела и обеспечивает соблюдение прав и законных интересов сторон и других лиц, участвующих в процессе.

(2) В случае отклонения заявления или, в зависимости от обстоятельств, ходатайства общественной организации или трудового коллектива в какой-то части или полностью орган уголовного преследования выносит постановление, а судебная инстанция – определение, которые доводятся до сведения заявителя. Решения органа уголовного преследования и судебной инстанции об отклонении заявления или ходатайства могут быть обжалованы в случаях и порядке, установленных настоящим кодексом.

(3) Ходатайства органа уголовного преследования рассматриваются в порядке, установленном настоящим кодексом.

Глава IV
ПОПРАВКИ В ПРОЦЕССУАЛЬНЫХ АКТАХ, ИСПРАВЛЕНИЕ МАТЕРИАЛЬНЫХ ОШИБОК И УСТРАНЕНИЕ ЯВНЫХ УПУЩЕНИЙ

Статья 248. Поправки в процессуальных актах

(1) Любая поправка (дополнение, исправление, вычеркивание) в содержании процессуального акта имеет силу, если она подтверждается в письменной форме на протяжении всего акта или в конце его лицами, подписывающими акт.

(2) Неподтвержденные поправки, которые не изменяют смысла фразы, остаются в силе.

(3) Места в показаниях, не заполненные текстом, следует зачеркнуть таким образом, чтобы невозможно было вписать дополнения.

Статья 249. Исправление материальных ошибок

(1) Явные материальные ошибки в содержании процессуального акта исправляются органом уголовного преследования, судьей по уголовному

преследованию или судебной инстанцией, которые составили акт, по требованию заинтересованного лица или по своей инициативе.

(2) При исправлении материальных ошибок стороны могут быть вызваны для дачи разъяснений.

(3) Орган уголовного преследования составляет протокол, а судья по уголовному преследованию или судебная инстанция выносит определение об исправлении допущенной ошибки. При этом в конце исправленного документа делается соответствующая отметка.

Статья 250. Устранение явных упущений

Положения статьи 249 применяются и в случае, если орган уголовного преследования, судья по уголовному преследованию или судебная инстанция вследствие явного упущения не выразили свое мнение о суммах, на которые претендуют свидетели, эксперты, переводчики, защитники, а также о возвращении предметов, вещественных доказательств или об отмене мер по обеспечению и других мер.

Глава V
НЕДЕЙСТВИТЕЛЬНОСТЬ ПРОЦЕССУАЛЬНЫХ АКТОВ

Статья 251. Нарушения, которые влекут недействительность процессуальных актов

(1) Нарушение положений закона, регламентирующих ход уголовного судопроизводства, влечет недействительность процессуального акта лишь в случае нарушения уголовно-процессуальных норм, которые могут быть устранены только посредством отмены данного акта.

(2) Нарушение положений закона, регламентирующих материальную компетенцию или компетенцию по статусу лица, обращение в суд, состав суда, публичность судебного заседания, обязательное участие сторон в процессе, участие переводчика, если оно обязательно в соответствии с законом, влечет недействительность процессуального акта.

(3) Предусмотренные частью (2) случаи недействительности процессуальных актов не могут быть устранены никаким образом, могут быть заявлены сторонами на любой стадии уголовного судопроизводства и должны учитываться судебной инстанцией, в том числе по своей инициативе, если отмена соответствующего акта необходима для выяснения истины и правильного разрешения дела.

(4) Нарушение любого другого, кроме предусмотренных частью (2), положения закона, влечет недействительность процессуального акта, если о нем заявляется в ходе производства действия, при котором сторона присутствует, или по окончании уголовного преследования, когда сторона знакомится с материалами дела, либо в судебной инстанции, когда сторона не присутствовала при производстве процессуального действия, а также в случае, если доказательство представляется непосредственно в суде.

ОСОБЕННАЯ ЧАСТЬ

Р а з д е л I
УГОЛОВНОЕ ПРЕСЛЕДОВАНИЕ

Глава I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 252. Предмет и цель уголовного преследования

Предметом уголовного преследования является сбор необходимых доказательств о наличии преступления, идентификации исполнителя деяния для определения наличия основания направления или ненаправления уголовного дела в суд в соответствии с законом и установления ответственности, которую должен понести исполнитель деяния.

Статья 253. Органы уголовного преследования

(1) Уголовное преследование осуществляется прокурором и органами, созданными в соответствии с законом в составе:

1) Министерства внутренних дел;

2) Таможенной службы;

3) Центра по борьбе с экономическими преступлениями и коррупцией.

(2) Органы уголовного преследования представлены офицерами по уголовному преследованию, специально назначенными в составе указанных в части (1) учреждений и организационно подчиняющимися руководителю соответствующего учреждения.

(3) Офицеры по уголовному преследованию являются независимыми, подчиняются закону и письменным указаниям начальника органа уголовного преследования и прокурора.

(4) Статус офицера по уголовному преследованию устанавливается законом.

Статья 254. Активная роль органа уголовного преследования

(1) Орган уголовного преследования обязан принять все предусмотренные законом меры для проведения всестороннего, полного и объективного расследования обстоятельств дела в целях установления истины.

(2) Предусмотренная частью (1) деятельность органа уголовного преследования осуществляется и в случае, когда подозреваемый или обвиняемый признает себя виновным.

Статья 255. Постановления органа уголовного преследования

(1) В ходе уголовного преследования орган уголовного преследования постановлением распоряжается о проведении определенных процессуальных действий или мер в соответствии с требованиями настоящего кодекса.

(2) Постановление должно быть мотивированным и содержать: дату и место составления, фамилию, имя и статус лица, составившего его, дело, к которому оно относится, предмет процессуального действия или процессуальной меры, законное основание постановления и подпись лица, составившего его. Постановление, не подписанное составившим его лицом, не имеет юридической силы и считается недействительным. Если орган уголовного преследования считает необходимым принятие определенных мер, он вносит в постановление мотивированные предложения.

(3) В случаях, предусмотренных настоящим кодексом, орган уголовного преследования распоряжается о производстве процессуальных действий

мотивированным постановлением.

(4) Если закон предусматривает, что какое-либо процессуальное действие или мера должны быть одобрены, санкционированы или утверждены прокурором или, в зависимости от обстоятельств, судьей по уголовному преследованию, то один экземпляр постановления или процессуального акта остается у прокурора или у судьи по уголовному преследованию.

Статья 256. Осуществление уголовного преследования несколькими офицерами по уголовному преследованию

(1) В случае сложных или объемных дел руководитель органа уголовного преследования с одобрения прокурора поручает осуществление уголовного преследования нескольким офицерам по уголовному преследованию.

(2) В отдельных случаях, указанных в части (1), прокурор может поручить осуществление уголовного преследования нескольким офицерам по уголовному преследованию из разных органов уголовного преследования.

(3) Распоряжение об осуществлении уголовного преследования несколькими офицерами по уголовному преследованию оформляется постановлением, в котором указывается офицер, который будет руководить действиями остальных офицеров. Данное постановление доводится до сведения подозреваемого, обвиняемого, потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика и их представителей с разъяснением им права на отвод любого из офицеров.

Статья 257. Место осуществления уголовного преследования

(1) Уголовное преследование осуществляется в секторе, где было совершено преступление, или, по решению прокурора, в том секторе, где было раскрыто преступление или где находятся подозреваемый, обвиняемый или большинство свидетелей.

(2) Установив, что данное дело не входит в его компетенцию или что уголовное преследование может быть осуществлено оперативнее и полнее другим органом уголовного преследования, офицер по уголовному преследованию обязан осуществить все неотложные действия по уголовному преследованию и после этого представить дело прокурору для принятия решения о направлении его компетентному органу уголовного преследования.

(3) Если место совершения преступления неизвестно, уголовное преследование осуществляется органом уголовного преследования, в районе деятельности которого было раскрыто преступление или находится место жительства подозреваемого, обвиняемого.

(4) Прокурор, вышестоящий по отношению к прокурору, который участвует в уголовном преследовании по соответствующему делу, может поручить мотивированным постановлением передачу данного дела в другой сектор в пределах подведомственного ему округа.

(5) Генеральный прокурор и его заместители могут поручить мотивированным постановлением передачу дела от одного органа уголовного преследования к другому в целях осуществления более оперативного, полного и объективного уголовного преследования.

Статья 258. Распространение территориальной компетенции и поручения органа уголовного преследования

(1) В случае, когда отдельные действия по уголовному преследованию должны быть осуществлены за пределами территории, на которой осуществляется уголовное преследование, орган, осуществляющий уголовное

преследование, может осуществить эти действия сам или поручить их осуществление другому соответствующему органу, который обязан выполнить данное поручение в течение не более 10 дней.

(2) В случае, когда орган, осуществляющий уголовное преследование, сам приступает к осуществлению процессуальных действий в соответствии с частью (1), он уведомляет об этом соответствующий орган, в районе деятельности которого будут осуществляться данные действия.

Статья 259. Сроки уголовного преследования

(1) Уголовное преследование осуществляется в разумный срок.

(2) Разумный срок уголовного преследования по конкретному делу устанавливается прокурором постановлением в зависимости от сложности дела и поведения участников процесса.

(3) Установленный прокурором срок уголовного преследования является обязательным для офицера по уголовному преследованию и может быть продлен по его ходатайству.

(4) В случае необходимости продления срока уголовного преследования офицер по уголовному преследованию составляет об этом мотивированное ходатайство и представляет его прокурору до истечения установленного им срока.

Статья 260. Протокол действия по уголовному преследованию

(1) Протокол действия по уголовному преследованию составляется во время осуществления данного действия или незамедлительно после его окончания лицом, осуществляющим уголовное преследование.

(2) Протокол должен содержать:

1) место и дату осуществления действия по уголовному преследованию;

2) должность, фамилию и имя лица, составляющего протокол;

3) фамилию, имя и статус лиц, участвовавших в осуществлении действия по уголовному преследованию, а в случае необходимости – и их адреса, замечания и объяснения;

4) дату и время начала и окончания действия по уголовному преследованию;

5) подробное описание установленных фактов, а также мер, принятых при осуществлении действия по уголовному преследованию;

6) указание на осуществление при проведении действия по уголовному преследованию фотографирования, киносъемки, аудиозаписи, прослушивания телефонных и других переговоров или на изготовление слепков и снятие отпечатков следов, указание технических средств, использованных при проведении данного действия по уголовному преследованию, условий и порядка их применения, предметов, к которым были применены данные средства, и полученных результатов, а также указания на то, что перед использованием технических средств об этом были уведомлены лица, участвующие в проведении действия по уголовному преследованию.

(3) Если при осуществлении действия по уголовному преследованию были установлены и изъяты предметы, которые могут служить вещественными доказательствами, они должны быть детально описаны в протоколе с указанием факта их фотографирования, если оно осуществлялось, и приобщения их к делу.

(4) Протокол зачитывается всем лицам, участвовавшим в осуществлении действия по уголовному преследованию, с разъяснением им при этом права

делать замечания, которые подлежат внесению в протокол.

(5) Каждая страница протокола подписывается составившим его лицом, а также лицами, указанными в пункте 3) части (2), с изъятиями, предусмотренными настоящим кодексом. Если кто-либо из этих лиц не может подписать протокол или отказывается его подписать, об этом делается отметка.

(6) К протоколу прилагаются схемы, фотографии, пленки, аудио- и видеокассеты, слепки и отпечатки следов, изготовленные и снятые при проведении действий по уголовному преследованию.

Статья 261. Подтверждение отказа или невозможности подписать протокол действия по уголовному преследованию

(1) Если лицо, участвовавшее в осуществлении действия по уголовному преследованию, отказывается подписать протокол, об этом делается отметка в протоколе, который подписывается в подтверждение лицом, осуществившим данное действие.

(2) Лицу, отказавшемуся подписать протокол, должна быть дана возможность объяснить причину отказа, а его объяснения вносятся в протокол.

(3) Если лицо, участвовавшее в осуществлении действия по уголовному преследованию, не может подписать протокол в силу своего физического недостатка, то лицо, составившее протокол, привлекает постороннее лицо, которое, с согласия лица, которое не может поставить подпись, подтверждает своей подписью точность содержания протокола.

Глава II
ОСВЕДОМЛЕНИЕ ОРГАНА УГОЛОВНОГО ПРЕСЛЕДОВАНИЯ

Статья 262. Осведомление органа уголовного преследования

(1) Орган уголовного преследования может быть осведомлен о совершенном или готовящемся к совершению преступлении, предусмотренном Уголовным кодексом, посредством:

1) жалобы;

2) доноса;

3) явки с повинной;

4) обнаружения преступления непосредственно сотрудниками органа уголовного преследования.

(2) Если согласно закону уголовное преследование может быть начато только на основе предварительно поданной жалобы или с согласия предусмотренного законом органа, то уголовное преследование не может быть начато в отсутствие таковых.

(3) Если преступление обнаружено непосредственно работником органа уголовного преследования, он составляет заключение с изложением в нем выявленных обстоятельств и распоряжается о регистрации преступления.

(4) В случае смерти по любой причине лица, находящегося под специальной охраной государства в связи с уголовным преследованием или исполнением наказания, прокурор принимает дело к своему производству в соответствии с положениями части (3).

[Ст.262 ч.(4) введена ЗП264-XVI от 28.07.06, МО170-173/03.11.06 ст.781]

Статья 263. Жалоба и донос

(1) Жалобой является осведомление, осуществленное физическим или юридическим лицом, которому причинен ущерб преступлением.

(2) Доносом является осведомление, осуществленное физическим или

юридическим лицом о совершенном преступлении.

(3) Жалоба или, в зависимости от обстоятельств, донос должны содержать: фамилию, имя, статус и место жительства заявителя, описание деяния, являющегося предметом жалобы или доноса, указание исполнителя деяния, если он известен, и средства доказывания.

(4) Жалобу можно заявить лично или через представителя, уполномоченного в соответствии с законом.

(5) Жалоба или донос, сделанные в устной форме, заносятся в протокол, подписываемый лицом, заявившим жалобу или донос, и официальным лицом органа уголовного преследования.

(6) Жалоба может быть заявлена и одним из супругов за другого супруга или совершеннолетним ребенком за родителей. Пострадавший может заявить о непризнании такой жалобы.

(7) Лицу, которое заявляет донос или жалобу, включающую и донос, разъясняется ответственность за заведомо ложный донос, о чем делается отметка в протоколе или, в зависимости от обстоятельств, в доносе или жалобе с подтверждением ее подписью лица, заявившего донос или жалобу.

(8) Анонимные доносы и жалобы не могут служить основанием для начала уголовного преследования, однако после проведенного на их основе контроля орган уголовного преследования может по своей инициативе начать уголовное преследование.

Статья 264. Явка с повинной

(1) Явкой с повинной является добровольное осведомление физическим или юридическим лицом о совершении им преступления в случае, когда органам уголовного преследования неизвестно об этом деянии.

(2) Заявление о явке с повинной делается в письменной или устной форме. В случае, когда заявление о явке с повинной делается в устной форме, об этом составляется протокол в соответствии с частью (5) статьи 263 с осуществлением аудио- или видеозаписи данного заявления.

(3) Лицу, которое заявляет явку с повинной, предварительно разъясняется его право молчать и не объявлять себя виновным, оно также предупреждается о том, что самооговор, мешающий установлению истины, лишает его права на возмещение ущерба в соответствии с законом, о чем делается отметка в протоколе о явке с повинной или в содержании заявления о явке с повинной.

(4) Явка с повинной в случае, когда органы уголовного преследования знают о соответствующем деянии, имеет значение для установления лица, совершившего преступление, и его личности и учитывается в соответствии с законом как добровольная явка исполнителя деяния.

Статья 265. Обязательность получения и рассмотрения жалоб или доносов о преступлениях

(1) Орган уголовного преследования обязан принимать жалобы или доносы о совершенных, подготовленных или находящихся в стадии подготовки преступлениях даже тогда, когда дело не относится к его компетенции. Лицу, заявившему жалобу или донос, незамедлительно выдается справка в подтверждение этого факта с указанием лица, получившего жалобу или донос, и времени регистрации таковых.

(2) Отказ органа уголовного преследования принять жалобу или донос может быть незамедлительно, но не позднее чем в 5-дневный срок с момента отказа обжалован судье по уголовному преследованию.

Глава III
КОМПЕТЕНЦИЯ ОРГАНОВ УГОЛОВНОГО ПРЕСЛЕДОВАНИЯ

Статья 266. Компетенция органа уголовного преследования Министерства внутренних дел

Органом уголовного преследования Министерства внутренних дел осуществляется уголовное преследование по каждому преступлению, не отнесенному законом к компетенции других органов уголовного преследования или переданное в его компетенцию постановлением прокурора.

Статья 268. Компетенция органа уголовного преследования Таможенной службы

Орган уголовного преследования Таможенной службы осуществляет уголовное преследование по преступлениям, предусмотренным статьями 248 и 249 Уголовного кодекса.

Статья 269. Компетенция органа уголовного преследования Центра по борьбе с экономическими преступлениями и коррупцией

(1) Орган уголовного преследования Центра по борьбе с экономическими преступлениями и коррупцией осуществляет уголовное преследование по преступлениям, предусмотренным статьями 236–261^1, 279, 324–326, 330–336 Уголовного кодекса, а в отношении преступлений, предусмотренных статьями 191, 195, 327–329 Уголовного кодекса, – лишь в случаях, когда материальный ущерб был причинен исключительно органам публичной власти и публичным учреждениям, государственным предприятиям или национальному публичному бюджету.

[Ст.269 ч.(1) изменена ЗП136-XVI от 19.16.08, МО145-151/08.08.08 ст.591]

(2) Орган уголовного преследования Центра по борьбе с экономическими преступлениями и коррупцией осуществляет под контролем прокурора уголовное преследование по преступлениям, отнесенным к его компетенции, независимо от качества субъекта преступления, за исключением преступлений и лиц, предусмотренных подпунктами a), f) и h) пункта 1) и пунктами 2) и 3) части (1) статьи 270.

Статья 269^1. Компетенция органов уголовного преследования в случае преступлений против правосудия

Уголовное преследование по преступлениям, предусмотренным статьями 311–316 и 323 Уголовного кодекса, осуществляется органом, к компетенции которого относится преступление, по которому начато уголовное преследование.

[Ст.269^1 введена ЗП264-XVI от 28.07.06, МО170-173/03.11.06 ст.781]

Статья 270. Компетенция прокурора в осуществлении уголовного преследования

(1) Прокурор осуществляет уголовное преследование в случае:

1) если преступления совершены:

a) Президентом страны;

b) депутатами;

c) членами Правительства;

d) судьями;

e) прокурорами;

f) лицами, имеющими статус военнослужащих, указанными в пунктах 1)–3) статьи 37;

g) офицерами по уголовному преследованию;

h) несовершеннолетними;

2) покушений на жизнь сотрудников полиции, офицеров по уголовному преследованию, прокуроров, судей или членов их семей, если покушение связано с их деятельностью;

3) преступлений, совершенных Генеральным прокурором;

4) преступлений, совершенных сотрудниками Центра по борьбе с экономическими преступлениями и коррупцией.

[Ст.270 ч.(1) пкт.4) введен ЗП281-XVI от 14.12.07, МО102/10.06.08 ст.376]

(2) Прокурор осуществляет уголовное преследование в случае преступлений против мира и безопасности человечества, предусмотренных статьями 135-144 Уголовного кодекса, и преступлений против безопасности государства, предусмотренных статьями 337-347 Уголовного кодекса.

[Ст.270 ч.(2) введена ЗП178-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.539]

[Ст.270 ч.(2)-(7) считать ч.(3)-(8) ЗП178-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.539]

(3) Прокурор осуществляет руководство действиями по уголовному преследованию, осуществляемыми органом уголовного преследования.

(4) Осуществление уголовного преследования в случаях, предусмотренных частью (1), и руководство деятельностью по уголовному преследованию относятся к компетенции прокурора прокуратуры того же уровня, что и судебная инстанция, которая согласно закону рассматривает дело в первой инстанции. Прокурор вышестоящей прокуратуры может осуществлять уголовное преследование и руководство действиями по уголовному преследованию в указанных случаях, когда это необходимо в интересах уголовного преследования.

(5) Вышестоящий прокурор может поручить своим мотивированным постановлением осуществление уголовного преследования в случаях, предусмотренных частью (1), прокурору другой прокуратуры того же уровня.

(6) Генеральный прокурор может поручить своим мотивированным постановлением осуществление уголовного преследования в случаях, указанных в части (1), одному из прокуроров Генеральной прокуратуры.

(7) Осуществление уголовного преследования в случае, предусмотренном пунктом 3) части (1), относится к компетенции прокурора или группы прокуроров, назначенных Парламентом по предложению его Председателя.

(8) В случае сложных и объемных дел прокурор, вышестоящий по отношению к прокурору, к компетенции которого относится уголовное преследование, своим мотивированным постановлением может поручить уголовное преследование группе прокуроров и офицеров по уголовному преследованию, указав при этом прокурора, который будет руководить действиями по уголовному преследованию.

(9) В случае необходимости в целях обеспечения полного и объективного рассмотрения дела прокурор может лично осуществлять всестороннее уголовное преследование по любому уголовному делу.

Статья 271. Проверка компетенции

(1) Орган уголовного преследования, осведомленный в порядке, предусмотренном статьей 262, обязан проверить свою компетенцию.

(2) В случае, если орган уголовного преследования установит, что не компетентен осуществлять уголовное преследование, он незамедлительно, но не позднее чем в 3-дневный срок направляет дело прокурору, осуществляющему руководство уголовным преследованием, для передачи дела компетентному органу.

(3) Конфликт компетенции между органами уголовного преследования не допускается. Вопросы, связанные с конфликтом компетенции, разрешаются прокурором, осуществляющим контроль за уголовным преследованием, или, в зависимости от обстоятельств, вышестоящим прокурором.

(4) Прокурор может мотивированным постановлением распорядиться о том, чтобы уголовное преследование по делу, которое должно осуществляться определенным органом уголовного преследования, осуществлялось другим таким же органом.

(5) В случае, если уголовное преследование относится к компетенции нескольких органов уголовного преследования, вопросы, связанные с компетенцией, разрешаются вышестоящим прокурором.

(6) В случае, если уголовное преследование осуществляется прокурором, он может распорядиться, чтобы определенные действия по уголовному преследованию были осуществлены органом уголовного преследования.

(7) Генеральный прокурор и его заместители в случае необходимости в целях обеспечения всестороннего, полного и объективного рассмотрения дела могут мотивированным постановлением распорядиться об осуществлении уголовного преследования любым органом уголовного преследования независимо от компетенции.

Статья 272. Неотложные случаи

В случае, если орган уголовного преследования установит, что уголовное преследование не относится к его компетенции, он обязан осуществить неотложные действия по уголовному преследованию. Протоколы осуществленных в таких случаях действий прилагаются к соответствующему делу, которое передается прокурору в порядке, предусмотренном частью (2) статьи 271.

Статья 273. Констатирующие органы, их

компетенция и осуществляемые ими действия

(1) Констатирующими органами являются:

a) полиция - по преступлениям, которые согласно закону не входят в компетенцию других констатирующих органов;

b) Центр по борьбе с экономическими преступлениями и коррупцией - по преступлениям, отнесенным законом к его компетенции;

c) Таможенная служба - по преступлениям, отнесенным законом к ее компетенции;

d) Служба информации и безопасности - по преступлениям, предотвращение и

пресечение которых входит в ее компетенцию согласно закону;

e) командиры воинских частей, воинских формирований и начальники военных учреждений – по преступлениям, совершенным подчиненными им военнослужащими, а также военнообязанными во время прохождения ими сборов; по делам о преступлениях, совершенных рабочими и вольнонаемными Вооруженных сил Республики Молдова в связи с выполнением служебных обязанностей или в расположении части, формирования, учреждения;

f) начальники пенитенциарных учреждений – по преступлениям, совершенным в местах заключения, во время конвоирования или в связи с исполнением обвинительных приговоров, а также начальники специализированных лечебных учреждений в отношении лиц, к которым применяются принудительные меры медицинского характера;

g) командиры кораблей и самолетов – по преступлениям, совершенным на управляемых ими кораблях и самолетах во время их нахождения вне портов и аэропортов;

h) судебная инстанция или, в зависимости от обстоятельств, судья по уголовному преследованию – по преступлениям, совершенным в ходе судебного заседания.

(2) Органы, указанные в части (1), имеют право в соответствии с настоящим кодексом задержать лицо, совершившее преступление, изъять вещественные доказательства, истребовать информацию и документы, необходимые для установления преступления, вызвать повесткой лиц для дачи показаний, приступить к оценке вреда и произвести любые другие неотложные действия с составлением протоколов, в которых будут указаны все произведенные действия и установленные обстоятельства.

(3) Констатирующие акты, составленные в соответствии с положениями части (2), вместе с материальными средствами доказывания передаются в течение 24 часов констатирующими органами полиции, Центра по борьбе с экономическими преступлениями и коррупцией и Таможенной службы соответствующим органам уголовного преследования, созданным в соответствии с законом в рамках Министерства внутренних дел, Центра по борьбе с экономическими преступлениями и коррупцией и Таможенной службы, а остальными констатирующими органами – прокурору для начала уголовного преследования.

(4) В случае задержания подозреваемого лица констатирующими органами, указанными в части (1), кроме органов, указанных в пункте g), констатирующие акты, материальные средства доказывания и задержанное лицо передаются органу по уголовному преследованию или прокурору незамедлительно, но не позднее трех часов с момента задержания лица.

(5) Командиры кораблей и самолетов передают прокурору протоколы произведенных действий, материальные средства доказывания и по обстоятельствам задержанное лицо незамедлительно после причаливания корабля или посадки самолета на территории Республики Молдова. В случае, если конвоирование в Республику Молдова задержанного лица представляет опасность для корабля, самолета, экипажа или пассажиров, их командиры вправе в соответствии с международными договорами, стороной которых является Республика Молдова, передать это лицо компетентным органам государства, на территории которого пришвартовался корабль или приземлился

самолет.

[Ст.273 в редакции ЗП256-XVI от 29.11.07, МО203-206/28.12.07 ст.788]

Глава IV
НАЧАЛО УГОЛОВНОГО ПРЕСЛЕДОВАНИЯ

Статья 274. Начало уголовного преследования

(1) Орган уголовного преследования, осведомленный в порядке, предусмотренном статьями 262 и 273, распоряжается посредством постановления о начале уголовного преследования в случае, если из акта осведомления или констатирующих актов вытекают разумные подозрения в совершении преступления и отсутствуют какие-либо обстоятельства, исключающие уголовное преследование, уведомив об этом лицо, осуществившее осведомление, или соответствующий орган.

(2) В случае, если орган уголовного преследования по своей инициативе начинает уголовное преследование, он составляет протокол, в который заносится все установленное по поводу выявленного преступления, после чего постановлением распоряжается о начале уголовного преследования.

(3) Постановление о начале уголовного преследования, составленное органом уголовного преследования, подлежит утверждению в течение 24 часов с момента начала уголовного преследования прокурором, осуществляющим руководство деятельностью органа уголовного преследования, с представлением ему при этом соответствующего дела. Одновременно с утверждением начала уголовного преследования прокурор устанавливает срок преследования по данному делу.

(4) Если из акта осведомления явствует какой-либо случай, препятствующий началу уголовного преследования, орган уголовного преследования представляет прокурору составленные им документы с предложением не начинать уголовное преследование. В случае, если прокурор считает, что нет обстоятельств, препятствующих осуществлению уголовного преследования, он возвращает документы вместе со своим постановлением указанному органу для начала уголовного преследования.

(5) В случае, если прокурор отказывается начать уголовное преследование, он подтверждает это мотивированным постановлением и извещает об этом лицо, осуществившее осведомление. В случае, когда прокурор считает, что отсутствуют основания для начала уголовного преследования, он не утверждает постановление о начале уголовного преследования и своим постановлением отменяет его, если не проводились процессуальные действия, или распоряжается о прекращении уголовного преследования, если такие действия проводились.

(6) Постановление об отказе начать уголовное преследование может быть обжаловано путем подачи жалобы в судебную инстанцию в соответствии с положениями статьи 313.

(7) Если в дальнейшем устанавливается, что не существовало или отпало обстоятельство, на котором основывалось предложение об отказе начать уголовное преследование, вышестоящий прокурор аннулирует постановление и распоряжается о начале уголовного преследования.

Статья 275. Обстоятельства, исключающие уголовное преследование

Уголовное преследование не может быть начато, а если было начато, не может осуществляться и подлежит прекращению в случае, если:

1) отсутствует событие преступления;

2) деяние не предусмотрено уголовным законом как преступление;

3) деяние не содержит элементы преступления, за исключением случая, когда оно совершено юридическим лицом;

4) истек срок давности или наступила амнистия;

5) наступила смерть исполнителя деяния, за исключением случаев, относящихся к его реабилитации;

6) отсутствует жалоба пострадавшего – в случае, если уголовное преследование начинается согласно статье 276 только на основании его жалобы;

7) в отношении лица имеется окончательное судебное решение по тому же обвинению или такое же судебное решение, которым была установлена невозможность осуществления уголовного преследования по тем же основаниям;

8) в отношении лица существует неотмененное решение об отказе начать уголовное преследование или о прекращении уголовного преследования по тому же обвинению;

9) имеются другие предусмотренные законом обстоятельства, которые обусловливают исключение или, в зависимости от обстоятельств, исключают уголовное преследование.

Статья 276. Начало уголовного преследования по жалобе пострадавшего

(1) Уголовное преследование начинается только на основании предварительно заявленной жалобы пострадавшего в случае совершения преступлений, предусмотренных в части (1) статьи 152, статьях 153, 155, статьях 157, 161, 177, частях (1) и (2) статьи 179, статье 185^{2}, статьях 193 и 194, части (1) статьи 197, части (1) статьи 198, статьях 200, 202, 203, части (1) статьи 204,статье 246^{1}, статье 274 Уголовного кодекса, а также в случае кражи имущества собственника, совершенной несовершеннолетним, супругом (супругой), родственниками, в ущерб опекуну либо лицом, проживающим вместе с пострадавшим или принятым им на проживание. При примирении потерпевшего с подозреваемым, обвиняемым, подсудимым в случаях, указанных в настоящей части, уголовное преследование прекращается. Процедура по таким делам является общей.

[Ст.276 ч(1) изменена ЗП311-XVI от 27.12.07, МО25-27/05.02.08 ст.79]

(2) В случае, если в результате совершения преступления пострадавшими оказались несколько лиц, уголовное преследование начинается, даже если предварительно была заявлена жалоба только одним из пострадавших.

(3) Если в совершении преступления участвовали несколько лиц, уголовное преследование осуществляется в отношении их всех, даже если предварительно была заявлена жалоба только в отношении одного из них.

(4) Если пострадавший по делу о преступлении, предусмотренном частью (1), из-за полной недееспособности или ограниченной дееспособности, в силу беспомощного состояния или зависимости от подозреваемого либо по иным причинам не в состоянии защитить свои права и законные интересы, прокурор

начинает уголовное преследование, даже если пострадавший не заявил жалобу.

(5) При примирении потерпевшего с подозреваемым, обвиняемым, подсудимым в случаях, предусмотренных частью (1), уголовное преследование прекращается. Примирение осуществляется лично и имеет силу, если оно наступило до признания судебного решения окончательным.

(6) В отношении недееспособных лиц примирение может быть осуществлено только их законными представителями. Лица с ограниченной дееспособностью могут осуществить примирение с согласия их законных представителей. Примирение может иметь место и в случаях, когда уголовное преследование начато прокурором по своей инициативе.

(7) Примирение сторон может осуществляться и с использованием посредничества.

Статья 277. Обязательность разъяснения прав и обязанностей участникам уголовного преследования

(1) Орган уголовного преследования обязан разъяснить участникам уголовного преследования их права и обязанности, о чем делается отметка в протоколе соответствующего процессуального действия.

(2) Орган уголовного преследования обязан вручить подозреваемому, обвиняемому, пострадавшему, потерпевшему, гражданскому истцу, гражданскому ответчику и их законным представителям под расписку письменную информацию о их правах и обязанностях, предусмотренных настоящим кодексом, и дать разъяснения по всем этим правам и обязанностям.

Статья 278. Обязательность рассмотрения заявлений и ходатайств

Орган уголовного преследования обязан рассматривать заявления и ходатайства участников процесса и других заинтересованных лиц в соответствии с положениями статей 246 и 247.

Глава V
ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ УГОЛОВНОГО ПРЕСЛЕДОВАНИЯ

Статья 279. Осуществление действий по уголовному преследованию

(1) Орган уголовного преследования осуществляет действия по уголовному преследованию в строгом соответствии с положениями настоящего кодекса и только после начала уголовного преследования, за исключением действий, предусмотренных статьей 118 (осмотр) и статьей 130 (личный обыск или выемка), которые могут осуществляться и до начала преследования.

(2) Любое действие по уголовному преследованию в помещении общественной или частной организации можно осуществлять только с согласия руководителя данной организации или ее собственника либо с санкции прокурора, а в предусмотренных настоящим кодексом случаях – с санкции судьи по уголовному преследованию.

(3) Осмотр, обыск, выемка предметов и другие процессуальные действия по месту жительства могут быть осуществлены только с согласия лица, проживающего по соответствующему адресу, или с соответствующей санкции.

(4) В случае очевидных преступлений согласие или санкция, предусмотренные частями (2) и (3), необязательны, однако о произведенных действиях незамедлительно, но не позднее чем в течение 24 часов уведомляется прокурор или, в зависимости от обстоятельств, судья по уголовному преследованию, с санкции которых производятся эти действия.

(5) Действия по уголовному преследованию в местах расположения дипломатических представительств и приравненных к ним учреждений, а

также в зданиях, в которых проживают члены дипломатических представительств и приравненных к ним учреждений, а также их семьи, могут осуществляться только прокурором и только по запросу или с согласия иностранного государства, выраженных главой дипломатического представительства или руководителем учреждения, приравненного к дипломатическому представительству, и в их присутствии. Согласие на осуществление действий по уголовному преследованию в порядке, предусмотренном настоящей частью, истребуется через Министерство иностранных дел и европейской интеграции Республики Молдова, и осуществляются эти действия в присутствии представителя Министерства иностранных дел и европейской интеграции Республики Молдова.

Статья 279^1. Объединение и выделение уголовных дел

(1) Объединение уголовных дел осуществляется в случаях, указанных в части (3) статьи 42.

(2) Выделение дела в отношении лиц, являющихся соучастниками по одному или нескольким преступлениям, допускается только в случаях, когда это необходимо по обстоятельствам дела, если это не отразится на полноте и объективности уголовного преследования или судебного расследования.

(3) При распоряжении об объединении или выделении уголовных дел прокурор по предложению органа уголовного преследования или по собственной инициативе издает соответствующее постановление.

[Ст.279^1 введена ЗП264-XVI от 28.07.06, МО170-173/03.11.06 ст.781]

Статья 280. Предложение о привлечении в качестве обвиняемого

(1) В случае, если имеются достаточные доказательства о том, что преступление было совершено определенным лицом, орган уголовного преследования составляет заключение с предложением о привлечении данного лица в качестве обвиняемого. Заключение с материалами дела передается прокурору.

(2) В случае, если орган уголовного преследования считает, что имеются предусмотренные законом условия для применения меры пресечения, он вносит предложения и в отношении такой меры.

Статья 281. Привлечение в качестве обвиняемого

(1) После рассмотрения заключения органа уголовного преследования и материалов дела прокурор, если считает, что собранные доказательства являются убедительными и достаточными, выносит постановление о привлечении лица в качестве обвиняемого.

(2) Постановление о привлечении в качестве обвиняемого должно содержать: дату и место составления; кем оно составлено; фамилию, имя, день, месяц, год и место рождения лица, привлеченного в качестве обвиняемого, а также иные сведения о лице, имеющие юридическое значение для данного дела; формулировку обвинения с указанием даты, места, средств и способа совершения преступления и его последствий, характера вины, мотивов и квалифицирующих признаков для юридической квалификации деяния, обстоятельств, в силу которых преступление не было доведено до конца, если имело место приготовление к совершению преступления или попытка его совершения, указание о привлечении лица в качестве обвиняемого по данному делу согласно статье, части и пункту статьи Уголовного кодекса, которыми предусмотрена ответственность за совершенное преступление.

(3) В случае, если обвиняемый привлекается к ответственности за совершение нескольких преступлений, квалифицируемых по различным

статьям, частям или пунктам статей Уголовного кодекса, в постановлении указывается, какие именно преступления были совершены, а также статьи, части или пункты статьи, которые предусматривают ответственность за эти преступления.

Статья 282. Предъявление обвинения

(1) Обвинение должно быть предъявлено прокурором в присутствии адвоката в течение 48 часов с момента вынесения постановления о привлечении лица в качестве обвиняемого, но не позднее дня явки обвиняемого или его привода.

(2) Установив личность обвиняемого, прокурор ознакамливает его с постановлением о привлечении в качестве обвиняемого и разъясняет содержание данного акта. Эти действия удостоверяются подписью прокурора, обвиняемого, адвоката и других лиц, участвующих в данном процессуальном действии, проставляемой на постановлении о привлечении в качестве обвиняемого, с указанием даты и времени предъявления обвинения.

(3) После предъявления обвинения прокурор должен объяснить обвиняемому его права и обязанности, предусмотренные статьей 66. Обвиняемому вручается копия постановления о привлечении в качестве обвиняемого и информация в письменном виде о его правах и обязанностях. Эти действия также отмечаются в постановлении о привлечении в качестве обвиняемого в порядке, предусмотренном в части (2).

(4) Обвиняемый допрашивается в тот же день в порядке, предусмотренном статьей 104.

Статья 283. Изменение и дополнение обвинения

(1) Если в ходе уголовного преследования возникли основания для изменения или дополнения предъявленного обвиняемому обвинения, прокурор обязан предъявить обвиняемому новое обвинение или дополнить предыдущее обвинение в порядке, определенном соответствующими статьями настоящего кодекса.

(2) Если в ходе уголовного преследования часть предъявленного обвинения не подтвердилась, прокурор распоряжается о выведении лица из-под уголовного преследования в этой части обвинения.

Статья 284. Выведение лица из-под уголовного преследования

(1) Лицо выводится из-под уголовного преследования в случае, если установлено, что деяние не было совершено подозреваемым или обвиняемым, в случаях, предусмотренных пунктами 1) – 3) статьи 275, и в случае, если существует по крайней мере одна из причин, устраняющих уголовный характер деяния, предусмотренных статьей 35 Уголовного кодекса.

(2) Лицо может быть выведено из-под уголовного преследования полностью или только в отношении какой-либо части обвинения.

(3) Прокурор по предложению органа уголовного преследования или по своей инициативе, установив наличие предусмотренных в частях (1) и (2) оснований, своим мотивированным постановлением выводит лицо из-под уголовного преследования.

(4) Выведение лица из-под уголовного преследования осуществляется согласно положениям настоящего кодекса, регламентирующим прекращение уголовного преследования, которые применяются соответствующим образом.

(5) В случае, если прокурор принял решение о выведении лица из-под уголовного преследования, он возвращает дело органу уголовного

преследования с указанием о продолжении уголовного преследования по делу, установив срок для его осуществления.

Статья 285. Прекращение уголовного преследования

(1) Прекращение уголовного преследования осуществляется в случаях, предусмотренных статьей 275, а также в случае, если установлено, что:

1) предварительно заявленная жалоба была отозвана потерпевшим или стороны помирились – в случаях, когда уголовное преследование может быть начато только на основании предварительно заявленной жалобы или уголовный закон допускает примирение;

2) существует по меньшей мере одно из обстоятельств или один из случаев, предусмотренных статьями 35 и 53 Уголовного кодекса;

[Ст.285 ч(1) пкт.2) в редакции ЗП292-XVI от 21.12.07, МО28-29/08.02.08 ст.82]

3) лицо не достигло возраста для привлечения к уголовной ответственности;

4) лицо совершило наносящее вред деяние в состоянии невменяемости и не нуждается в применении принудительных мер медицинского характера;

5) существует окончательное решение органа уголовного преследования или судебной инстанции по тому же обвинению или решение, которым была установлена невозможность уголовного преследования по тем же основаниям.

(2) В случае, если деяние подозреваемого, обвиняемого является административным правонарушением, уголовное преследование прекращается.

(3) Уголовное преследование может быть прекращено на любой стадии уголовного преследования, если установлено наличие предусмотренных в частях (1) и (2) оснований и если оно применяется только в отношении одного лица или в отношении одного из деяний.

(4) Постановление о прекращении уголовного преследования принимается прокурором по своей инициативе или по предложению органа уголовного преследования. В случае, если деяние является административным правонарушением, или в случае освобождения лица от уголовной ответственности с привлечением к административной ответственности прокурор налагает административную санкцию, за исключением административного ареста. Если наложение административной санкции не входит в компетенцию прокурора, дело направляется на рассмотрение судье по уголовному преследованию.

[Ст.285 ч(4) изменена ЗП292-XVI от 21.12.07, МО28-29/08.02.08 ст.82]

(5) Постановление о прекращении уголовного преследования должно содержать помимо сведений, предусмотренных статьей 255, сведения о лице и деянии, в отношении которых применяется прекращение, а также фактические и юридические основания, по которым постановляется прекращение уголовного преследования.

(6) При прекращении уголовного преследования прокурор в случае необходимости одновременно принимает меры по:

1) отмене меры пресечения и других процессуальных мер в порядке, предусмотренном законом;

2) возмещению залога в случаях и в порядке, предусмотренных законом;

3) применению мер безопасности;

4) взысканию судебных издержек.

[Ст.285 ч(6) пкт.3)-4) введены ЗП292-XVI от 21.12.07, МО28-29/08.02.08 ст.82]

(6^1) Прекращение уголовного преследования с освобождением лица от уголовной

ответственности не может применяться против его воли.

[Ст.285 ч(6[1]) введена ЗП292-XVI от 21.12.07, МО28-29/08.02.08 ст.82]

(7) Копия постановления о прекращении уголовного преследования вручается заинтересованным лицам с разъяснением им порядка и срока обжалования.

(8) В случае, если прокурором установлено, что нет оснований для прекращения преследования, или если он постановил частичное прекращение преследования, он возвращает дело органу уголовного преследования с указанием о продолжении преследования и установлением срока его проведения.

Статья 286. Прекращение уголовного судопроизводства

(1) В случае, если в деле отсутствует обвиняемый и наступило одно из обстоятельств, предусмотренных пунктами 1) – 3) части (1) статьи 275, прокурор по своей инициативе или по предложению органа уголовного преследования мотивированным постановлением прекращает уголовное судопроизводство.

(2) Копия постановления о прекращении уголовного судопроизводства вручается заинтересованным лицам с разъяснением им порядка и срока обжалования.

Статья 287. Возобновление уголовного преследования после прекращения уголовного преследования, прекращения уголовного судопроизводства или после выведения лица из-под уголовного преследования

(1) Возобновление уголовного преследования после прекращения уголовного преследования, прекращения уголовного судопроизводства или после выведения лица из-под уголовного преследования осуществляется путем вынесения вышестоящим прокурором постановления, если впоследствии устанавливается, что в действительности не существовало причины, обусловившей принятие указанных мер, или исчезло обстоятельство, на котором основывалось прекращение уголовного преследования, прекращение уголовного судопроизводства или выведение лица из-под уголовного преследования.

(2) Постановление о возобновлении уголовного преследования может быть принято также судьей по уголовному преследованию в случае удовлетворения жалобы, заявленной на постановление прокурора о прекращении уголовного преследования, или о прекращении уголовного судопроизводства, или о выведении лица из-под уголовного преследования.

(3) В случае возобновления уголовного преследования в соответствии с положениями настоящей статьи, если на основании данных дела прокурор считает необходимым применить меры пресечения или меры по обеспечению, он распоряжается о применении необходимой меры или, в зависимости от обстоятельств, вносит соответствующие предложения судье по уголовному преследованию.

(4) В случае, когда постановление о прекращении уголовного преследования, или о прекращении уголовного судопроизводства, или о выведении лица из-под уголовного преследования было вынесено законно, уголовное преследование может быть возобновлено, только если имеются сведения о новых или вновь открывшихся обстоятельствах или если существенное нарушение в ходе предыдущего осуществления преследования повлияло на вынесенное решение. В случае обнаружения существенного

нарушения уголовное преследование может быть возобновлено не позднее чем в течение одного года со дня вступления в законную силу постановления о прекращении уголовного преследования, или о прекращении уголовного судопроизводства, или о выведении лица из-под уголовного преследования.

Статья 287^{1}. Основания, порядок и сроки приостановления уголовного преследования

(1) Уголовное преследование приостанавливается при наличии одного из следующих оснований, препятствующих его продолжению и окончанию:

1) обвиняемый скрылся, уклоняясь от уголовного преследования или суда, либо место его нахождения не установлено;

2) не установлено лицо, подлежащее привлечению в качестве обвиняемого;

3) отказано в лишении лица неприкосновенности или в экстрадиции лица иностранным государством, если уголовное преследование не может быть окончено в отсутствие лица;

4) обвиняемый заболел психической или иной тяжелой болезнью, препятствующей его участию в производстве по уголовному делу и удостоверенной судебно-медицинским заключением государственного медицинского учреждения.

(2) В случае установления одного из оснований, указанных в части (1), орган уголовного преследования представляет прокурору вместе с делом свои предложения. Прокурор мотивированным постановлением распоряжается о приостановлении уголовного преследования.

(3) В случае, когда по уголовному делу проходят двое или более обвиняемых, а основания для приостановления уголовного преследования относятся не ко всем обвиняемым, прокурор вправе выделить дело в отдельное производство и приостановить уголовное преследование в отношении отдельных обвиняемых либо приостановить уголовное преследование в целом, если уголовное преследование не может быть продолжено без участия всех обвиняемых.

(4) До приостановления уголовного преследования должны быть выполнены все действия по уголовному преследованию, производство которых возможно в отсутствие обвиняемого, приняты все меры к его розыску, а также к установлению лица, совершившего преступление.

Статья 287^{2}. Действия органа уголовного преследования после приостановления уголовного преследования

(1) О приостановлении уголовного преследования орган уголовного преследования обязан письменно уведомить потерпевшего, его законного представителя, гражданского истца, гражданского ответчика или их представителей с разъяснением им права обжаловать постановление о приостановлении уголовного преследования судье по уголовному преследованию. В случае приостановления уголовного преследования на основании пунктов 3) и 4) части (1) статьи 2871 об этом уведомляются также обвиняемый и его защитник.

(2) После приостановления уголовного преследования в случае, предусмотренном пунктом 2) части (1) статьи 2871, орган уголовного преследования обязан как непосредственно, так и через другие органы, осуществляющие оперативно-розыскную деятельность, принять меры по установлению лица, подлежащего привлечению в качестве обвиняемого. Прокурор периодически, но не реже одного раза в 6 месяцев, проверяет

проведение розыскных мер по установлению лица.

(3) В случае приостановления уголовного преследования производство действий по уголовному преследованию по уголовному делу не допускается.

Статья 287^3. Возобновление приостановленного уголовного преследования

(1) Приостановленное уголовное преследование возобновляется прокурором мотивированным постановле-нием по предложению органа уголовного преследования или по собственной инициативе после того, как отпали основания приостановления или возникла необходимость производства отдельных действий по уголовному преследованию, с установлением при этом срока уголовного преследования.

(2) О возобновлении уголовного преследования уведомляются обвиняемый, защитник, потерпевший, гражданский истец, гражданский ответчик или их представители.

[Ст.287^1-287^3 введены ЗП264-XVI от 28.07.06, МО170-173/03.11.06 ст.781]

Статья 288. Розыскные меры с целью нахождения обвиняемого

(1) Если место нахождения лица, которому предъявлено обвинение, неизвестно, а также в случае, если обвиняемый после предъявления обвинения скрывается от органа уголовного преследования, последний вносит прокурору предложение о принятии решения об осуществлении розыскных мер с целью нахождения обвиняемого.

(2) Прокурор на основании предложения органа уголовного преследования, после его изучения, или по своей инициативе выносит мотивированное постановление о розыске обвиняемого, в котором указывает все имеющиеся сведения, касающиеся личности разыскиваемого обвиняемого. Розыск обвиняемого может быть объявлен как в ходе уголовного преследования, так и одновременно с его приостановлением.

(3) Если имеются основания для применения в отношении обвиняемого меры пресечения, прокурор в своем постановлении распоряжается и о применении меры пресечения в порядке, предусмотренном настоящим кодексом.

(4) Розыскные меры с целью нахождения обвиняемого осуществляются органами, наделенными законом такими функциями. Прокурор, вынесший постановление об осуществлении розыскных мер с целью нахождения обвиняемого, руководит этой деятельностью и периодически проверяет ее ход.

Глава VI
ОКОНЧАНИЕ УГОЛОВНОГО ПРЕСЛЕДОВАНИЯ И НАПРАВЛЕНИЕ ДЕЛА В СУД

Статья 289. Направление дела прокурору с предложением окончания уголовного преследования

(1) Признав собранные доказательства убедительными и достаточными для окончания уголовного преследования, орган уголовного преследования представляет дело прокурору вместе с заключением, в котором излагает результаты преследования с внесением предложения о постановлении одного из решений, предусмотренных статьей 291.

(2) Заключение должно содержать сведения о деянии, послужившем основанием для начала уголовного преследования, сведения о личности обвиняемого, юридическую квалификацию деяния и собранные

доказательства.

(3) В случае, если уголовное преследование по одному и тому же делу осуществляется в отношении нескольких деяний и нескольких лиц, заключение должно содержать предусмотренные в части (2) сведения в отношении всех деяний и всех лиц. При этом в заключении должны содержаться и сведения о том, в отношении каких деяний или лиц было прекращено уголовное преследование или какие лица были выведены из-под уголовного преследования, если такие действия были произведены.

(4) Заключение также должно содержать сведения:

1) о вещественных доказательствах и принятых в отношении их мерах, а также о месте их нахождения;

2) о принятых в ходе уголовного преследования мерах по обеспечению;

3) о судебных издержках;

4) о примененных мерах пресечения.

Статья 290. Проверка прокурором полученного дела

(1) Не позднее чем в 10-дневный срок после получения дела, переданного органом уголовного преследования, прокурор проверяет материалы дела, произведенные процессуальные действия и высказывается по ним. В случае, если прокурор устанавливает доказательства, полученные вопреки положениям настоящего кодекса и с нарушением прав подозреваемого, обвиняемого, он мотивированным постановлением, утвержденным вышестоящим прокурором, исключает данные доказательства из материалов дела. Исключенные из материалов дела доказательства хранятся в соответствии с положениями части (2) статьи 211.

(2) Дела, по которым имеются арестованные лица или несовершеннолетние, рассматриваются в неотложном и приоритетном порядке.

Статья 291. Решения, выносимые прокурором при окончании уголовного преследования

Если прокурором установлено, что были соблюдены требования настоящего кодекса по осуществлению уголовного преследования, что уголовное преследование осуществлено в полном объеме и что имеются достаточные и законно собранные доказательства, он постановляет одно из следующих решений:

1) если из материалов дела следует, что деяние существует, что установлен его исполнитель и он несет уголовную ответственность:

a) предъявляет обвинение исполнителю деяния согласно положениям статей 281 и 282, если ему не было предъявлено обвинение в ходе уголовного преследования, после чего составляет обвинительное заключение, в котором постановляет передачу дела в суд;

b) если исполнителю деяния было предъявлено обвинение в ходе уголовного преследования, составляет обвинительное заключение, в котором постановляет передачу дела в суд;

2) выносит мотивированное постановление о прекращении уголовного преследования, или о прекращении уголовного судопроизводства, или о выведении лица из-под уголовного преследования.

Статья 292. Возвращение дела или направление его в другой орган уголовного преследования

(1) Если прокурором установлено, что уголовное преследование является неполным или что не были соблюдены законные требования при проведении

преследования, он возвращает дело органу, который осуществлял уголовное преследование, или направляет дело компетентному либо другому органу в соответствии с требованиями статьи 271 для дополнения уголовного преследования или, в зависимости от обстоятельств, для устранения допущенных нарушений закона. Если дополнение уголовного преследования или устранение допущенных нарушений необходимо лишь в отношении отдельных деяний или отдельных обвиняемых, а выделение уголовных дел невозможно, прокурор принимает решение о возвращении дела в целом для осуществления указанных действий.

(2) Возвращение или направление дела осуществляется на основании постановления, в котором наряду со сведениями, предусмотренными в статье 255, указываются процессуальные действия, которые должны быть осуществлены или изменены, деяния и обстоятельства, которые подлежат установлению, средства доказывания, которые подлежат применению, и устанавливается срок уголовного преследования.

(3) В случае, если прокурор возвращает дело или направляет его другому органу уголовного преследования, он обязан высказаться в предусмотренном законом порядке в отношении мер пресечения и иных мер процессуального принуждения.

Статья 293. Предъявление материалов уголовного преследования

(1) После проверки материалов дела и принятия одного из решений, предусмотренных статьей 291, прокурор извещает обвиняемого, его законного представителя, защитника, потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика и их представителей об окончании уголовного преследования, месте, в котором они могут ознакомиться, и срок, в течение которого они могут ознакомиться с материалами уголовного преследования. Гражданскому истцу и гражданскому ответчику, их представителям предъявляются для ознакомления только материалы, касающиеся гражданского иска, в котором они являются стороной.

(2) Арестованному обвиняемому материалы уголовного преследования предъявляются для ознакомления в присутствии его защитника или, по требованию обвиняемого, каждому из них отдельно.

(3) Материалы уголовного преследования предъявляются для ознакомления подшитыми к делу, с пронумерованными листами и описью документов. По требованию сторон предъявляются также вещественные доказательства, воспроизведение аудио- и видеозаписей, за исключением случаев, предусмотренных статьей 110. Если уголовное дело состоит из нескольких томов, все тома предъявляются для ознакомления с соответствующими материалами одновременно, чтобы лицо, знакомящееся с делом, могло обращаться к любому из этих томов неоднократно. Для обеспечения ознакомления с объемными делами прокурор своим постановлением может составить согласованный с защитником график, которым устанавливаются даты и номера томов для изучения.

(4) Срок ознакомления с материалами уголовного преследования не может быть ограничен, но в случае, если знакомящееся с материалами лицо злонамеренно использует ситуацию, прокурор устанавливает способ и срок данного действия, исходя из объема дела.

(5) В целях обеспечения защиты государственной, коммерческой или иной охраняемой законом тайны, а также в целях обеспечения защиты жизни, телесной целостности и свободы свидетелей и других лиц судья по уголовному

преследованию по ходатайству прокурора может ограничить право лиц, указанных в части (1), на ознакомление с материалами дела или сведениями о вышеуказанных лицах. Ходатайство рассматривается в соответствии с положениями статьи 305 с соблюдением конфиденциальности.

(6) После ознакомления с материалами уголовного преследования лица, указанные в части (1), могут подавать новые заявления в связи с уголовным преследованием, которые разрешаются в соответствии с положениями статей 245–247.

Статья 294. Протокол о предъявлении материалов уголовного преследования

(1) О предъявлении материалов уголовного преследования составляется протокол, в который помимо сведений, предусмотренных статьей 260, вносятся количество томов и количество страниц в каждом томе дела, с которыми ознакомилось лицо, вещественные доказательства, воспроизведенные аудио- и видеозаписи. В протоколе указываются дата, час и минута начала и окончания ознакомления с делом за каждый день.

(2) В протокол вносятся ходатайства и заявления, поданные в ходе осуществления данного действия, а письменные ходатайства прилагаются к протоколу, о чем делается отметка в нем.

(3) Об извещении каждого из лиц, указанных в части (1) статьи 293, составляется отдельный протокол. В случае, если обвиняемый ознакомился с материалами дела в присутствии своего защитника, составляется единый протокол.

Статья 295. Разрешение заявлений в связи с окончанием уголовного преследования

(1) Заявления, поданные после ознакомления с материалами уголовного преследования, незамедлительно рассматриваются прокурором, который своим мотивированным постановлением принимает решение об их удовлетворении или отклонении, о чем заявители извещаются в течение 24 часов.

(2) В случае, если прокурор принял решение об удовлетворении заявления, он одновременно при необходимости принимает решение о дополнении уголовного преследования, указывает, какие дополнительные действия должны быть осуществлены, и, в зависимости от обстоятельств, передает дело органу уголовного преследования для исполнения с установлением срока исполнения.

(3) После дополнения уголовного преследования дополнительные материалы по уголовному преследованию представляются в порядке, предусмотренном статьей 293.

(4) Отклонение прокурором заявления или ходатайства не лишает заявителя права их последующего представления в судебную инстанцию.

Статья 296. Обвинительное заключение

(1) После предъявления материалов уголовного преследования прокурор составляет, за исключением случаев, предусмотренных частью (1) статьи 516, обвинительное заключение в срок, не превышающий 3 дней, а в случае сложных и объемных дел – в срок, не превышающий 10 дней.

[Ст.296 ч(1) изменена ЗП292-XVI от 21.12.07, МО28-29/08.02.08 ст.82]

(2) Обвинительное заключение состоит из двух частей – описательной и резолютивной. Описательная часть содержит сведения о деянии и лице, в отношении которого осуществлялось уголовное преследование, анализ доказательств, подтверждающих деяние и виновность обвиняемого, доводы,

приведенные обвиняемым в свое оправдание, и результаты проверки этих доводов, обстоятельства, смягчающие или отягчающие ответственность обвиняемого, а также основания для освобождения от уголовной ответственности согласно положениям статьи 53 Уголовного кодекса, если такие основания установлены. Резолютивная часть содержит сведения о личности обвиняемого и формулировку предъявленного обвинения с юридической квалификацией действий обвиняемого и указанием о направлении дела в компетентную судебную инстанцию.

(3) Обвинительное заключение подписывается составившим его прокурором с указанием места и даты составления.

(4) К обвинительному заключению прилагаются сведения о продолжительности уголовного преследования, примененных мерах пресечения, длительности предварительного содержания под стражей, вещественных доказательствах и месте их хранения, гражданском иске, мерах защиты, других процессуальных мерах, а также судебных издержках.

(5) Копия обвинительного заключения вручается под расписку обвиняемому и его законному представителю, о чем делается отметка в справке, прилагаемой к обвинительному заключению.

(6) Обвиняемый может представить в письменном виде отзыв по обвинительному заключению, который прилагается к делу.

Статья 296^{1}. Вопросы, подлежащие разрешению вышестоящим прокурором по делам, поступившим на утверждение обвинительного заключения

Получив дело на утверждение обвинительного заключения, вышестоящий прокурор обязан проверить:

1) имело ли место деяние, вменяемое обвиняемому, и имеется ли в этом деянии состав преступления;

2) нет ли в деле обстоятельств, влекущих прекращение производства по делу;

3) произведено ли уголовное преследование всесторонне, полно и объективно;

4) обосновано ли обвинение, предъявленное обвиняемому, имеющимися в деле доказательствами;

5) предъявлено ли обвинение по всем установленным уголовным преследованием преступным деяниям обвиняемого;

6) привлечены ли в качестве обвиняемых все лица, которые изобличены в совершении преступления;

7) правильно ли применен уголовный закон в отношении деяний, совершенных обвиняемым;

8) составлено ли обвинительное заключение в соответствии с положениями настоящего кодекса;

9) правильно ли избрана мера пресечения;

10) приняты ли меры обеспечения гражданского иска и возможной конфискации имущества;

11) выявлены ли причины и условия, способство-вавшие совершению преступления, и приняты ли меры к их устранению;

12) соблюдены ли в ходе уголовного преследования все иные требования настоящего кодекса.

Статья 296^2. Решения вышестоящего прокурора по делам, поступившим на утверждение обвинительного заключения

(1) Вышестоящий прокурор обязан не позднее чем в течение 5 дней рассмотреть поступившее дело и принять по нему одно из следующих решений:

1) установив, что имеются основания для направления дела в суд, утвердить своей резолюцией обвинительное заключение;

2) возобновить уголовное преследование и возвратить дело лицу, осуществлявшему уголовное преследование, с письменными указаниями о производстве дополнительного уголовного преследования;

3) мотивированным постановлением распорядиться о прекращении уголовного преследования;

4) возвратить дело нижестоящему прокурору для пересоставления обвинительного заключения, если оно не было составлено в соответствии с положениями статьи 296.

(2) Если вышестоящий прокурор не согласен с обвинительным заключением, он составляет новое обвинительное заключение, а ранее составленное изымает из дела и возвращает прокурору, составившему его, с указанием обнаруженных неправильностей.

(3) Вышестоящий прокурор вправе отменить или изменить ранее избранную меру пресечения или избрать меру пресечения, если она не была избрана, за исключением мер, входящих в исключительную компетенцию судьи по уголовному преследованию или судебной инстанции. Вышестоящий прокурор вправе изменить список лиц, подлежащих вызову в судебное заседание.

(4) Вышестоящий прокурор вправе своим постановлением исключить из обвинительного заключения отдельные пункты обвинения, а также применить закон о менее тяжком преступлении. В этих случаях при необходимости составляется новое обвинительное заключение.

(5) Если требуется изменить обвинение на более тяжкое или существенно отличающееся от первоначального обвинения, вышестоящий прокурор возвращает дело прокурору, руководившему уголовным преследованием или осуществлявшему уголовное преследование, для предъявления нового обвинения.

[Ст.296^1-296^2 введены ЗП264-XVI от 28.07.06, МО170-173/03.11.06 ст.781]

Статья 297. Направление дела в суд

(1) Дело направляется в суд прокурором, составившим обвинительное заключение.

(2) В случае, если обвиняемый отказывается явиться для ознакомления с материалами дела и получения обвинительного заключения, прокурор направляет дело в суд без осуществления этих процессуальных действий, но с приложением к делу доказательств, подтверждающих отказ обвиняемого, а в случае, если обвиняемый скрылся, и информации о принятых мерах по его розыску, если рассмотрение дела возможно в отсутствие обвиняемого.

(3) В случае, предусмотренном в части (2), копия обвинительного заключения в обязательном порядке вручается защитнику обвиняемого и его законному представителю, которым предъявляются и материалы дела для ознакомления.

(4) Все заявления, жалобы и ходатайства, поданные после направления дела в суд, разрешаются судебной инстанцией, рассматривающей дело.

(5) В случае, если обвиняемый подвергнут предварительному аресту или домашнему аресту, прокурор направляет дело в суд не позднее чем за 10 дней до истечения установленного срока ареста.

[Ст.297 ч.(5) введена ЗП264-XVI от 28.07.06, МО170-173/03.11.06 ст.781]

Глава VII
ПРОВЕРКА ПРОКУРОРОМ ЗАКОННОСТИ ДЕЙСТВИЙ И БЕЗДЕЙСТВИЯ ОРГАНА УГОЛОВНОГО ПРЕСЛЕДОВАНИЯ И ОРГАНА, ОСУЩЕСТВЛЯЮЩЕГО ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Статья 298. Обжалование действий и бездействия органа уголовного преследования и органа, осуществляющего оперативно-розыскную деятельность

(1) Действия и бездействие органа уголовного преследования и органа, осуществляющего оперативно-розыскную деятельность, могут быть обжалованы подозреваемым, обвиняемым, их законным представителем, защитником, потерпевшим, гражданским истцом, гражданским ответчиком и их представителями, а также другими лицами, права и законные интересы которых были нарушены этими органами.

(2) Жалобы на действия и бездействие органа уголовного преследования и органа, осуществляющего оперативно-розыскную деятельность, заявляются прокурору, руководящему уголовным преследованием. В случае, если жалоба касается прокурора, руководящего уголовным преследованием или непосредственно осуществляющего уголовное преследование по соответствующему делу, он обязан в течение не более 24 часов направить поступившую жалобу вместе со своими объяснениями вышестоящему прокурору.

(3) Жалоба, заявленная в соответствии с требованиями настоящей статьи, не приостанавливает исполнение обжалуемого действия, если лицо, осуществляющее уголовное преследование или оперативно-розыскную деятельность, не считает это необходимым.

(4) Любые показания, жалобы или иные обстоятельства, дающие основания полагать, что лицо подвергалось пыткам, жестокому, бесчеловечному или унижающему достоинство обращению, рассматриваются прокурором в порядке, предусмотренном статьей 274, в отдельном производстве.

Статья 299. Рассмотрение жалоб прокурором

(1) Прокурор в течение не более 72 часов по получении жалобы обязан рассмотреть ее и уведомить заявителя о результате рассмотрения.

(2) В случае отклонения жалобы прокурор в своем постановлении обязан изложить мотивы, по которым жалоба признана необоснованной, с разъяснением при этом порядка обжалования своего решения судье по уголовному преследованию.

Статья 299^{1}. Жалобы на действия по уголовному преследованию, осуществленные прокурором

(1) В случае, если уголовное преследование осуществляется прокурором, лица, указанные в части (1) статьи 298, могут направлять жалобы на его

действия вышестоящему прокурору.

(2) Жалоба рассматривается вышестоящим прокурором в срок и в соответствии с положениями, предусмотренными статьей 299.

[Ст.299[1] введена ЗП264-XVI от 28.07.06, МО170-173/03.11.06 ст.781]

Глава VIII
СУДЕБНЫЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДОСУДЕБНЫМИ ПРОЦЕССУАЛЬНЫМИ ДЕЙСТВИЯМИ

Статья 300. Сфера судебного контроля

(1) Судья по уголовному преследованию рассматривает ходатайства прокурора о разрешении осуществления действий по уголовному преследованию, оперативно-розыскных мероприятий и о применении мер процессуального принуждения, ограничивающих конституционные права и свободы личности.

(2) Судья по уголовному преследованию рассматривает жалобы на незаконные акты органов уголовного преследования и органов, осуществляющих оперативно-розыскную деятельность, в случае несогласия лица с результатами рассмотрения жалобы прокурором или неполучения от прокурора ответа на жалобу в предусмотренный законом срок.

(3) Судья по уголовному преследованию рассматривает жалобы на незаконные действия прокурора, который непосредственно осуществляет действия по уголовному преследованию, в случае несогласия лица с результатами рассмотрения жалобы прокурором или неполучения от прокурора ответа на жалобу в предусмотренный законом срок.

(4) Ходатайства и жалобы, поданные согласно положениям частей (1) – (3), рассматриваются судьей по уголовному преследованию по месту осуществления уголовного преследования или оперативно-розыскного мероприятия.

Статья 301. Действия по уголовному преследованию, осуществляемые с санкции судьи по уголовному преследованию

(1) С санкции судьи по уголовному преследованию осуществляются действия по уголовному преследованию, связанные с ограничением неприкосновенности личности, жилища, ограничением тайны переписки, телефонных переговоров, телеграфных и иных сообщений, а также другие предусмотренные законом действия.

(2) Действия по уголовному преследованию в виде обыска, осмотра жилища, наложения ареста на имущество в результате обыска в виде исключения могут осуществляться без санкции судьи по уголовному преследованию на основании мотивированного постановления прокурора в случае явного преступления, а также в случаях, не терпящих отлагательства. Судья по уголовному преследованию должен быть уведомлен об осуществлении этих действий в течение 24 часов с передачей ему в целях проверки материалов уголовного дела, обосновывающих необходимость проведения соответствующих действий. При наличии достаточных оснований судья по уголовному преследованию своим мотивированным определением признает действие по уголовному преследованию законным или, в зависимости от обстоятельств, незаконным.

(3) В случае невыполнения законных требований органа уголовного преследования принудительное освидетельствование, помещение лица в

медицинское учреждение для проведения экспертизы, взятие образцов для сравнительного исследования осуществляются с разрешения судьи по уголовному преследованию.

Статья 302. Меры процессуального принуждения, применяемые с санкции судьи по уголовному преследованию

(1) С санкции судьи по уголовному преследованию могут применяться следующие меры процессуального принуждения:

1) отсрочка извещения родственников о задержании лица до 12 часов;

2) применение судебного штрафа;

3) наложение ареста на имущество; а также

4) другие меры, предусмотренные настоящим кодексом.

(2) Решение судьи по уголовному преследованию относительно санкционирования мер процессуального принуждения может быть обжаловано в кассационном порядке стороной в вышестоящую судебную инстанцию в 3-дневный срок. Кассационная жалоба рассматривается в порядке, установленном статьями 311 и 312.

Статья 303. Оперативно-розыскные мероприятия, осуществляемые с санкции судьи по уголовному преследованию

(1) С санкции судьи по уголовному преследованию осуществляются оперативно-розыскные мероприятия, связанные с ограничением неприкосновенности частной жизни лица, проникновением в жилище против воли проживающих в нем лиц.

(2) С санкции судьи по уголовному преследованию осуществляются следующие оперативно-розыскные мероприятия:

1) обследование жилища и установка в нем аудио-, видео-, фото-, кино- и иной аппаратуры;

2) наблюдение за жилищем с использованием технических средств;

3) прослушивание телефонных и иных переговоров;

4) контроль телеграфных и иных сообщений;

5) снятие информации из учреждений связи.

Статья 304. Ходатайства о разрешении на осуществление действий по уголовному преследованию, оперативно-розыскных мероприятий или на применение мер процессуального принуждения

(1) Основанием для начала процедуры разрешения осуществления действий по уголовному преследованию, оперативно-розыскных мероприятий или разрешения применения мер процессуального принуждения служит мотивированное постановление органа, наделенного соответствующими полномочиями согласно настоящему кодексу или Закону об оперативно-розыскной деятельности, и ходатайство прокурора о разрешении на осуществление соответствующих действий.

(2) В описательной части постановления должно быть описано инкриминируемое деяние с указанием места, времени, способа его совершения, формы виновности, последствий преступления, на основании которых определяются действия по уголовному преследованию или оперативно-розыскные мероприятия, подлежащие осуществлению, результаты, которые должны быть получены после осуществления этих действий, срок и место их

осуществления, ответственные за исполнение, способы фиксирования результатов, а также иные сведения, которые имеют значение для принятия законного и мотивированного решения судьей по уголовному преследованию. К постановлению прилагаются материалы, подтверждающие необходимость осуществления таких действий.

Статья 305. Порядок рассмотрения ходатайств об осуществлении действий по уголовному преследованию, оперативно-розыскных мероприятий или о применении мер процессуального принуждения

(1) Ходатайство об осуществлении действий по уголовному преследованию, оперативно-розыскных мероприятий или о применении мер процессуального принуждения рассматривается судьей по уголовному преследованию в закрытом заседании с участием прокурора, а в случае необходимости и представителя органа, осуществляющего оперативно-розыскную деятельность.

(2) В судебном заседании принимают участие лицо, помещенное в медицинское учреждение, если по состоянию здоровья оно способно участвовать в заседании, лицо, в отношении которого рассматривается вопрос о применении мер процессуального принуждения, за исключением наложения ареста на имущество, защитник, законные представители и представители указанных лиц в соответствии с положениями настоящего кодекса. В этом случае составляется протокол.

(3) Ходатайство об оперативном осмотре помещения, прослушивании телефонных и иных переговоров должно быть рассмотрено судьей по уголовному преследованию незамедлительно, но не позднее чем в течение 4 часов с момента его поступления.

(4) В назначенный срок судья по уголовному преследованию открывает судебное заседание, объявляет, какое ходатайство будет рассматриваться, и проверяет полномочия участников процесса.

(5) Прокурор, обратившийся с ходатайством, обосновывает его мотивы и отвечает на вопросы судьи по уголовному преследованию и других участников процесса.

(6) Если в заседании участвуют лица, интересы которых затрагиваются ходатайством, или их защитники и представители, им предоставляется возможность дать объяснения и ознакомиться со всеми материалами, представленными при рассмотрении ходатайства.

(7) По окончании проверки обоснованности ходатайства судья по уголовному преследованию своим определением разрешает осуществление действий по уголовному преследованию, оперативно-розыскного мероприятия или применение мер процессуального принуждения либо отклоняет ходатайство.

(8) Определение судьи по уголовному преследованию, вынесенное в порядке, предусмотренном настоящей статьей, является окончательным, за исключением случаев, предусмотренных настоящим кодексом.

Статья 306. Судебные определения об осуществлении действий по уголовному преследованию,оперативно-розыскных мероприятий или о применении мер процессуального принуждения

В судебном определении об осуществлении действий по уголовному преследованию, оперативно-розыскных мероприятий или о применении мер

процессуального принуждения должны содержаться: дата и место его составления, фамилия и имя судьи по уголовному преследованию, должностное лицо и орган, обратившийся с ходатайством, орган, осуществляющий действия по уголовному преследованию, оперативно-розыскные мероприятия или применяющий меры процессуального принуждения, с указанием цели осуществления этих действий или мер и лица, к которому они относятся, а также должны содержаться указание о разрешении осуществления действия или об отказе в его осуществлении, срок, на который разрешено действие, должностное лицо или орган, правомочный исполнить определение, подпись судьи по уголовному преследованию, заверенная печатью судебной инстанции.

Статья 307. Рассмотрение ходатайства о применении в отношении подозреваемого предварительного ареста или домашнего ареста

(1) Установив необходимость избрания в отношении подозреваемого в качестве меры пресечения предварительного ареста или домашнего ареста, прокурор по собственной инициативе или по предложению офицера по уголовному преследованию представляет в судебную инстанцию ходатайство об избрании меры пресечения. В ходатайстве должны быть изложены мотивы и основания, в силу которых возникла необходимость применения в отношении подозреваемого предварительного ареста или домашнего ареста. К ходатайству прилагаются материалы, подтверждающие его обоснованность.

(2) Ходатайство о применении предварительного ареста или домашнего ареста незамедлительно рассматривается судьей по уголовному преследованию в закрытом заседании с участием прокурора, защитника и подозреваемого. При представлении ходатайства в суд прокурор обеспечивает участие в судебном заседании подозреваемого, извещает его защитника и законного представителя. В случае неявки извещенного защитника судья по уголовному преследованию обеспечивает подозреваемого защитником в соответствии с Законом о юридической помощи, гарантируемой государством.

[Ст.307 ч.(2) изменена ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

(3) При открытии заседания судья по уголовному преследованию объявляет, какое ходатайство подлежит рассмотрению, затем прокурор аргументирует ходатайство, после чего заслушиваются другие лица, присутствующие в заседании.

(4) В результате рассмотрения ходатайства судья по уголовному преследованию выносит мотивированное определение о применении в отношении подозреваемого предварительного ареста или домашнего ареста либо отклоняет ходатайство. На основании определения судья по уголовному преследованию выдает ордер на арест, который вручается прокурору и подозреваемому и подлежит незамедлительному исполнению.

(5) Срок содержания под стражей подозреваемого не должен превышать 10 дней.

(6) Судья по уголовному преследованию вправе решить вопрос о необходимости избрания более мягкой меры пресечения. В случае принятия решения о временном освобождении лица под залог подозреваемый остается под стражей до тех пор, пока установленная судьей сумма залога не будет внесена на депозитный счет прокуратуры, однако срок содержания его под стражей не может превышать 10 дней.

Статья 308. Рассмотрение ходатайств о применении в отношении обвиняемого предварительного ареста или домашнего ареста либо о продлении срока ареста обвиняемого

(1) Установив необходимость избрания в отношении обвиняемого в качестве меры пресечения предварительного ареста или домашнего ареста либо необходимость продления срока ареста обвиняемого, прокурор представляет в судебную инстанцию ходатайство об избрании меры пресечения или о продлении срока ареста обвиняемого. В ходатайстве должны быть изложены мотивы и основания, в силу которых возникла необходимость применения в отношении обвиняемого предварительного ареста или домашнего ареста либо необходимость продления срока ареста обвиняемого. К ходатайству прилагаются материалы, подтверждающие его обоснованность.

(2) Ходатайство о применении предварительного ареста или домашнего ареста незамедлительно рассматривается судьей по уголовному преследованию в закрытом заседании с участием прокурора, защитника, обвиняемого, за исключением случая, когда последний уклоняется от участия в суде по месту осуществления уголовного преследования или по месту его задержания, а также законного представителя обвиняемого. При представлении ходатайства в суд прокурор обеспечивает участие в судебном заседании обвиняемого, извещает защитника и законного представителя обвиняемого. В случае неявки извещенного защитника судья по уголовному преследованию обеспечивает обвиняемого защитником в соответствии с Законом о юридической помощи, гарантируемой государством.

[Ст.308 ч.(2) изменена ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

(3) При открытии заседания судья по уголовному преследованию объявляет, какое ходатайство подлежит рассмотрению, затем прокурор аргументирует ходатайство, после чего заслушиваются другие лица, присутствующие в заседании.

(4) В результате рассмотрения ходатайства судья по уголовному преследованию выносит мотивированное определение о применении к обвиняемому предварительного ареста или домашнего ареста либо отклоняет ходатайство. На основании определения судья выдает ордер на арест, который вручается прокурору и обвиняемому и подлежит незамедлительному исполнению.

(5) Повторное обращение с ходатайством о применении предварительного ареста или домашнего ареста в отношении того же лица и по тому же делу после отклонения предыдущего ходатайства возможно только в случае появления новых обстоятельств, обосновывающих необходимость применения по отношению к обвиняемому предварительного ареста или домашнего ареста.

(6) Судья по уголовному преследованию вправе решить вопрос о необходимости избрания более мягкой меры пресечения. В случае принятия решения о временном освобождении лица под залог обвиняемый остается под стражей до тех пор, пока установленная судьей сумма залога не будет внесена на депозитный счет прокуратуры.

Статья 309. Заявление о временном освобождении и его рассмотрение

(1) Заявление о временном освобождении в соответствии со статьями 191 или 192 может быть подано подозреваемым, обвиняемым, подсудимым, его

супругой (супругом), близкими родственниками в ходе уголовного преследования и рассмотрения дела до окончания судебного расследования по делу в первой инстанции.

(2) Заявление должно содержать фамилию, имя, место жительства и процессуальный статус заявителя, а также указание о том, что он ознакомился с положениями настоящего кодекса относительно случаев, в которых допускается отмена временного освобождения.

(3) В случае временного освобождения под залог заявление должно содержать и обязанность внесения залога, а также указание об ознакомлении с положениями настоящего кодекса относительно случаев, в которых допускается невозвращение залога.

(4) Заявление, поданное в администрацию места содержания лица под стражей, передается компетентной судебной инстанции в течение 24 часов.

Статья 310. Допустимость заявления о временном освобождении и его разрешение

(1) Судья по уголовному преследованию проверяет соответствие заявления о временном освобождении требованиям статей 191 или 192. Если заявление не соответствует этим требованиям, судья по уголовному преследованию своим определением отклоняет заявление как недопустимое без вызова сторон.

(2) Если заявление соответствует требованиям части (1) и подается подозреваемым, обвиняемым, судья по уголовному преследованию принимает решение о допустимости заявления и назначает дату его разрешения с вызовом сторон.

(3) Если заявление соответствует требованиям части (1), однако оно подано одним из лиц, указанных в статье 309, исключая подозреваемого, обвиняемого, судья по уголовному преследованию принимает решение о приводе подозреваемого, обвиняемого, требует от него подтвердить присвоение им заявления, затем принимает решение о допустимости заявления.

(4) При принятии решения о допустимости заявления о временном освобождении под залог судья по уголовному преследованию устанавливает и размер залога, известив об этом заявителя. После представления доказательств внесения суммы залога на счет судебной инстанции последняя назначает срок для разрешения заявления.

(5) В назначенный срок судья по уголовному преследованию рассматривает заявление о временном освобождении с участием прокурора, подозреваемого, обвиняемого, его защитника, его законного представителя, а также заявителя. Заявление разрешается после заслушивания присутствующих лиц.

(6) Если заявление обоснованное и соответствует требованиеям закона, судья по уголовному преследованию мотивированным определением принимает решение о временном освобождении подозреваемого, обвиняемого с установлением также обязанностей, которые он должен соблюдать.

(7) Копия определения или, в зависимости от обстоятельств, выписка из него отправляется администрации места содержания под стражей подозреваемого, обвиняемого, а также органу полиции, в районе деятельности которого проживает подозреваемый, обвиняемый.

Статья 311. Кассационная жалоба на определение судьи по уголовному преследованию о применении или неприменении ареста, о продлении или отказе в продлении его срока или о временном освобождении или отказе во временном освобождении

(1) Кассационная жалоба на определение судьи по уголовному преследованию о применении или неприменении предварительного ареста или домашнего ареста, продлении или отказе в продлении его срока, временном освобождении или отказе во временном освобождении подается прокурором, подозреваемым, обвиняемым, его защитником, его законным представителем в судебную инстанцию, вынесшую определение, либо через администрацию места содержания под стражей в 3-дневный срок со дня вынесения определения. Для лица, содержащегося под стражей, течение 3-дневного срока начинается с момента вручения копии определения.

(2) Администрация места заключения, получив кассационную жалобу, обязана зарегистрировать ее и незамедлительно направить ее судебной инстанции, вынесшей определение, с извещением об этом прокурора.

(3) Судебная инстанция, вынесшая определение, получив кассационную жалобу, в течение 24 часов направляет ее вместе с соответствующими материалами в кассационную инстанцию с назначением при этом даты рассмотрения жалобы и с извещением об этом прокурора и защитника. Кассационная инстанция при получении жалобы запрашивает от прокурора материалы, подтверждающие необходимость применения соответствующей меры пресечения или продления ее срока.

(4) Получив извещение о дате рассмотрения кассационной жалобы, прокурор обязан в течение 24 часов направить соответствующие материалы в кассационную инстанцию.

Статья 312. Судебная проверка законности определения о применении мер пресечения и о продлении их срока

(1) Судебная проверка законности определения судьи по уголовному преследованию о применении мер пресечения и о продлении их срока, вынесенных в соответствии с требованиями статей 307–310, осуществляется вышестоящей судебной инстанцией в составе 3 судей.

(2) Кассационная инстанция рассматривает жалобу в течение 3 дней с момента ее получения.

(3) Судебная проверка законности ареста осуществляется в закрытом судебном заседании с участием прокурора, подозреваемого, обвиняемого, его защитника и его законного представителя. Неявка подозреваемого, обвиняемого, который не заключен под стражу, и его законного представителя, извещенных в предусмотренном законом порядке, не является препятствием для рассмотрения кассационной жалобы.

(4) При открытии судебного заседания в кассационной инстанции председательствующий объявляет, какая кассационная жалоба подлежит рассмотрению, уточняет, понятны ли присутствующим в заседании лицам их права и обязанности. Затем заявитель, если он участвует в заседании, аргументирует свою жалобу, после чего заслушиваются другие присутствующие в заседании лица.

(5) В результате судебной проверки кассационная инстанция выносит одно из следующих определений:

1) удовлетворяет кассационную жалобу путем:

a) отмены меры пресечения, установленной судьей по уголовному преследованию, или отмены продления ее срока и при необходимости освобождения лица из-под ареста;

b) применения соответствующей меры пресечения, отклоненной судьей по уголовному преследованию, с выдачей ордера на арест или с применением другой меры пресечения по выбору кассационной инстанции, но не более суровой, чем запрошенная в ходатайстве прокурора, или с продлением срока соответствующей меры;

2) отклоняет кассационную жалобу.

(6) В случае, если в судебном заседании не были представлены материалы, подтверждающие законность применения соответствующей меры пресечения или продления ее срока, кассационная инстанция выносит постановление об отмене избранной меры пресечения или, в зависимости от обстоятельств, об отказе в продлении ее срока и освобождает задержанное или арестованное лицо.

(7) Копия постановления кассационной инстанции или, в зависимости от обстоятельств, ордер на арест вручается прокурору и подозреваемому, обвиняемому незамедлительно, а если было вынесено постановление, которым отменена мера пресечения или отменено продление ее срока, копия постановления в тот же день направляется соответственно по месту содержания лица под стражей или в полицейский участок по месту жительства подозреваемого, обвиняемого. Если лицо, в отношении которого отменен предварительный арест или домашний арест, либо временно освобожденное лицо участвует в судебном заседании, оно освобождается из-под стражи незамедлительно в зале судебного заседания.

(8) В случае отклонения кассационной жалобы рассмотрение новой жалобы в отношении того же лица и по тому же делу допускается при каждом продлении срока соответствующей меры пресечения или при отпадении оснований содержания под стражей.

Статья 313. Обжалование незаконных действий и актов органа уголовного преследования и органа, осуществляющего оперативно-розыскную деятельность

(1) Жалобы на незаконные действия и акты органа уголовного преследования и органа, осуществляющего оперативно-розыскную деятельность, могут быть поданы судье по уголовному преследованию подозреваемым, обвиняемым, защитником, потерпевшим, другими участниками процесса или иными лицами, права и законные интересы которых нарушены этими органами, в случае несогласия лица с результатами рассмотрения жалобы прокурором или неполучения от прокурора ответа на жалобу в предусмотренный законом срок.

(2) Лица, указанные в части (1), вправе обжаловать судье по уголовному преследованию:

1) отказ органа уголовного преследования:

a) в приеме жалобы или доноса о приготовлении или совершении преступления;

b) в удовлетворении ходатайств в предусмотренных законом случаях;

c) начать уголовное преследование.

2) постановления о прекращении уголовного преследования, или о прекращении уголовного судопроизводства, или о выведении лица из-под уголовного преследования;

3) иные действия, затрагивающие конституционные права и свободы лица.

(3) Жалоба может быть подана судье по уголовному преследованию по месту нахождения органа, допустившего нарушение, в 10-дневный срок.

(4) Жалоба рассматривается судьей по уголовному преследованию в течение 10 дней с участием прокурора и вызовом заявителя. Неявка заявителя не препятствует рассмотрению жалобы. Прокурор обязан представить в судебную инстанцию соответствующие материалы по жалобе. При рассмотрении жалобы прокурор и заявитель дают объяснения.

(5) Признав жалобу обоснованной, судья по уголовному преследованию выносит определение, которым обязывает прокурора устранить выявленные нарушения прав и свобод человека или юридического лица и, в зависимости от обстоятельств, объявляет обжалованный акт или процессуальное действие недействительными. Установив, что обжалуемые процессуальные акты или действия были осуществлены в соответствии с законом и что права либо свободы человека или юридического лица не были нарушены, судья по уголовному преследованию выносит определение об отклонении поданной жалобы. Копия определения направляется заявителю и прокурору.

(6) Определение судьи по уголовному преследованию является вступившим в законную силу.

Р а з д е л II
СУДЕБНОЕ РАЗБИРАТЕЛЬСТВО

Глава I
ОБЩИЕ УСЛОВИЯ СУДЕБНОГО РАЗБИРАТЕЛЬСТВА

Статья 314. Непосредственность, устность и состязательность судебного разбирательства

(1) Судебная инстанция в ходе рассмотрения дела обязана непосредственно и всесторонне исследовать доказательства по делу, представленные сторонами процесса или полученные по их требованию, в том числе допросить подсудимых, потерпевших, свидетелей, исследовать вещественные доказательства, огласить заключения экспертизы, протоколы и иные документы, а также рассмотреть иные доказательства, предусмотренные настоящим кодексом.

(2) Судебная инстанция в ходе рассмотрения дела создает стороне обвинения и стороне защиты необходимые условия для всестороннего и полного исследования обстоятельств дела.

(3) Отступления от положений, указанных в частях (1) и (2), допускаются лишь в случаях, предусмотренных настоящим кодексом.

Статья 315. Равноправие сторон перед судебной инстанцией

Прокурор, потерпевший, гражданский истец, защитник, подсудимый, гражданский ответчик и их представители пользуются равными правами перед судебной инстанцией в том, что касается представления доказательств, участия в их расследовании и формулировки заявлений и ходатайств.

Статья 316. Гласность судебного заседания

(1) Судебное заседание является открытым, за исключением случаев, предусмотренных статьей 18. На открытом судебном заседании допускается присутствие любого лица, за исключением несовершеннолетних лиц в возрасте до 16 лет и вооруженных лиц.

(2) Председательствующий в судебном заседании может разрешить присутствие на заседании несовершеннолетних лиц, а также вооруженных лиц, обязанных по долгу службы носить оружие.

(3) Председательствующий в судебном заседании может разрешить представителям средств массовой информации в случае, если уголовное дело представляет общественный интерес, производить аудио- и видеозаписи, фотографировать отдельные моменты открытия судебного заседания при условии, что они не мешают нормальному ходу заседания и не ущемляют интересы участников процесса.

(4) Председательствующий в судебном заседании может ограничить доступ общественности в судебное заседание с учетом условий рассмотрения дела.

Статья 317. Председательствующий в судебном заседании

(1) В заседании судебной инстанции председательствует судья или председатель судебного состава, которому было распределено в соответствии со статьей 344 уголовное дело.

(2) Председательствующий руководит судебным заседанием и в интересах правосудия принимает все предусмотренные настоящим кодексом меры по обеспечению равноправия сторон процесса, сохраняя объективность и беспристрастность, создавая необходимые условия для всестороннего, полного и объективного исследования всех доказательств, представленных сторонами процесса или добытых по их требованию.

(3) Председательствующий вносит на обсуждение сформулированные сторонами процесса заявления, и судебная инстанция принимает решения по ним. В ходе судебного разбирательства вопросы задаются через председательствующего. С его согласия вопросы могут задаваться напрямую.

(4) Председательствующий обеспечивает соблюдение порядка в ходе судебного заседания, отстраняя все, что не имеет отношения к делу. Председательствующий также проверяет, ознакомлены ли участники процесса со своими правами и обязанностями, и обеспечивает их осуществление.

(5) В случае высказывания кем-либо из участников процесса замечаний по поводу действий председательствующего в судебном заседании эти замечания вносятся в протокол заседания.

Статья 318. Секретарь судебного заседания

(1) Секретарь судебного заседания осуществляет все подготовительные меры, вытекающие из положений настоящего кодекса и из указаний председательствующего, необходимые для того, чтобы судебное разбирательство проводилось в установленные сроки.

(2) Секретарь судебного заседания проводит перекличку сторон и других лиц, которые будут участвовать в заседании, выясняет, кто из них отсутствует и по каким причинам, о чем сообщает на заседании.

(3) Секретарь судебного заседания составляет протокол судебного заседания. В случае появления в ходе заседания разногласий между секретарем и председательствующим по поводу содержания протокола секретарь вправе приложить к протоколу свои возражения, которые рассматриваются в порядке, предусмотренном статьей 336.

Статья 319. Вызов сторон в суд

(1) Судебное разбирательство может проводиться лишь после вызова сторон в суд в предусмотренном законом порядке и выполнения процедуры

вызова в суд.

(2) Сторона, явившаяся в один из сроков судебного разбирательства, не оповещается в отношении последующих сроков, даже в случае ее отсутствия в один из этих сроков.

(3) В случае откладывания судебного разбирательства присутствующие свидетели, эксперты и переводчики ознакамливаются с новым сроком судебного разбирательства.

(4) По просьбе лиц, указанных в частях (2) и (3), им выдаются судебной инстанцией повестки о явке в суд во вновь назначенный срок судебного разбирательства для представления по месту работы.

(5) В случае продолжения судебного разбирательства стороны и остальные участники процесса не вызываются повторно в суд.

(6) Военнослужащие вызываются в суд по каждому назначенному сроку судебного разбирательства.

(7) В случае вызова в суд заключенных лиц об этом извещается по каждому назначенному сроку судебного разбирательства также администрация места содержания лица под стражей.

(8) Лицам, явившимся в суд по вызову, выдается, по их просьбе, справка с обоснованием их явки в суд.

Статья 320. Участие прокурора в судебном разбирательстве и последствия его неявки в суд

(1) Участие прокурора в судебном разбирательстве является обязательным, и он исполняет свои обязанности в соответствии со статьей 53. В судебном разбирательстве в первой инстанции участвует прокурор, руководивший уголовным преследованием или, в зависимости от обстоятельств, самостоятельно осуществлявший его по данному делу. В случае невозможности участия такового вышестоящий прокурор принимает решение об участии в заседании иного прокурора. При необходимости вышестоящий прокурор может распорядиться об участии в судебном разбирательстве группы прокуроров.

(2) Представляя государственное обвинение, прокурор руководствуется требованиями закона и своим внутренним убеждением, основанным на исследованных в судебном заседании доказательствах.

(3) Неявка прокурора в судебное заседание влечет его откладывание, о чем уведомляется вышестоящий прокурор. За необоснованное отсутствие в суде прокурор может быть подвергнут судебному штрафу в случае, если это привело к дополнительным судебным издержкам.

(4) Если в ходе судебного разбирательства выясняется, что прокурор лишен возможности дальнейшего участия в заседании, он может быть заменен другим прокурором. Вновь вступившему в процесс прокурору судебная инстанция предоставляет время, необходимое для ознакомления с материалами уголовного дела, в том числе исследованными в судебной инстанции, а также для подготовки к дальнейшему участию в процессе, однако замена прокурора не требует рассмотрения дела с самого начала. Прокурор вправе потребовать повторения некоторых процессуальных действий, произведенных в заседании в его отсутствие, если ему необходимо уточнить какие-либо дополнительные вопросы.

Статья 321. Участие подсудимого в судебном разбирательстве и последствия его неявки в суд

(1) Разбирательство дела в первой инстанции и апелляционной инстанции происходит с участием подсудимого, за исключением случаев, предусмотренных настоящей статьей.

(2) Разбирательство дела в отсутствие подсудимого может осуществляться в случае:

1) если подсудимый уклоняется от явки в суд;

2) если подсудимый, находясь под арестом, отказывается предстать перед судом для разбирательства дела и его отказ подтверждается также его защитником;

3) рассмотрения дела о совершении незначительных преступлений, когда подсудимый изъявил желание, чтобы судебное разбирательство проводилось в его отсутствие.

(3) В случае разбирательства дела в отсутствие подсудимого участие в разбирательстве его защитника и, в зависимости от обстоятельств, его законного представителя является обязательным.

(4) При неявке подсудимого в суд разбирательство дела откладывается, за исключением случаев, предусмотренных частью (2).

(5) В случае необоснованной неявки подсудимого в суд судебная инстанция вправе принять решение о его приводе и применить к нему меру пресечения или заменить ее другой мерой, которая обеспечит его явку в суд, а по ходатайству прокурора распоряжается об объявлении подсудимого в розыск. Определение об объявлении подсудимого в розыск исполняется органами внутренних дел.

(6) Судебная инстанция принимает решение о производстве судебного разбирательства в отсутствие подсудимого по мотивам, предусмотренным пунктом 1) части (2), только при условии представления прокурором веских доказательств того, что лицо, которому предъявлено обвинение и дело в отношении которого направлено в суд, прямо отказалось от своего права предстать перед судом и лично обеспечивать свою защиту, а также уклоняется от уголовного преследования и рассмотрения дела в суде.

Статья 322. Участие защитника в судебном разбирательстве и последствия его неявки в суд

(1) Защитник принимает участие в судебном разбирательстве и осуществляет свои права и обязанности в соответствии с положениями статей 67–69, применяемыми соответствующим образом.

(2) Защитник пользуется в ходе судебного разбирательства равными правами с обвинителем.

(3) В случае неявки защитника в судебное заседание и невозможности его замены в соответствующем заседании заседание откладывается. За необоснованное отсутствие защитника в суде на него может быть наложен судебный штраф в случае, если это привело к дополнительным судебным издержкам.

(4) Замена не явившегося в судебное заседание защитника допускается только с согласия подсудимого.

(5) Если участие в судебном заседании выбранного подсудимым защитника невозможно в течение более 5 дней, судебная инстанция откладывает заседание и предлагает подсудимому выбрать другого защитника, а в случае отказа подсудимого выбрать другого защитника запрашивает координатора

территориального офиса Национального совета по юридической помощи, гарантируемой государством, о назначении адвоката, который предоставляет юридическую помощь, гарантируемую государством. Для замены защитника в порядке, предусмотренном настоящей частью, судебная инстанция устанавливает для подсудимого 5-дневный срок.

[Ст.322 ч.(5) изменена ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

(6) При рассмотрении вопроса об откладывании судебного заседания в связи с заменой защитника судебная инстанция принимает во внимание целесообразность подобного решения с учетом уже потраченного на судебное разбирательство времени, сложности уголовного дела и продолжительности времени, необходимого вновь вступившему в процесс защитнику для ознакомления с материалами по делу и подготовки защиты, а также с учетом других обстоятельств. Судебная инстанция предоставляет вновь вступившему в процесс защитнику достаточный срок и обеспечивает соответствующие возможности для изучения материалов дела, в том числе исследованных в судебной инстанции, и для подготовки к дальнейшему участию в процессе, однако замена защитника не требует рассмотрения дела с самого начала. Защитник вправе потребовать повторения некоторых процессуальных действий, произведенных на заседании в его отсутствие, если ему необходимо уточнить какие-либо дополнительные вопросы.

Статья 323. Участие потерпевшего в судебном разбирательстве и последствия его неявки в суд

(1) Потерпевший, участвующий в судебном разбирательстве, имеет права и выполняет обязанности, предусмотренные статьей 60.

(2) Разбирательство дела в первой инстанции и в апелляционной инстанции осуществляется с участием потерпевшего или его представителя, за исключением случаев, предусмотренных настоящим кодексом.

(3) В случае обоснованной неявки в суд потерпевшего судебная инстанция, заслушав мнения сторон, принимает решение о разбирательстве дела или его откладывании в зависимости от того, может ли дело рассматриваться в отсутствие потерпевшего без ущемления при этом его прав и интересов.

(4) По обоснованной просьбе потерпевшего судебная инстанция может освободить его от присутствия в судебном заседании, обязав явиться для допроса в другое установленное время.

(5) В случае необоснованной неявки в суд для заслушивания потерпевший может быть подвергнут приводу, и на него может быть наложен судебный штраф.

Статья 324. Участие гражданского истца и гражданского ответчика в судебном разбирательстве и последствия их неявки в суд

(1) Гражданский истец и гражданский ответчик или их представители принимают участие в судебном разбирательстве и имеют права и выполняют обязанности, предусмотренные соответственно статьями 62, 74 и 80.

(2) В случае неявки в суд гражданского истца или его представителя судебная инстанция оставляет гражданский иск без рассмотрения. В этом случае гражданский истец сохраняет за собой право предъявления иска в порядке гражданского судопроизводства.

(3) Судебная инстанция по обоснованному заявлению гражданского истца или его представителя может принять решение о рассмотрении гражданского

иска в его отсутствие.

(4) Неявка в суд гражданского ответчика или его представителя не препятствует рассмотрению гражданского иска.

Статья 325. Пределы судебного разбирательства

(1) Разбирательство дела в первой инстанции производится только в отношении лица, которому предъявлено обвинение, и лишь в пределах обвинения, сформулированного в обвинительном заключении.

(2) Изменение обвинения в судебной инстанции допускается, если этим не ухудшается положение подсудимого и не нарушается его право на защиту. Изменение обвинения, влекущее за собой ухудшение положения подсудимого, допускается лишь в случаях и в порядке, предусмотренных настоящим кодексом.

Статья 326. Изменение обвинения в судебном заседании на более тяжкое

(1) Прокурор, участвующий в рассмотрении уголовного дела в первой инстанции и в апелляционной инстанции, вправе изменить своим постановлением предъявленное в ходе уголовного преследования обвинение на более тяжкое, если исследованные в судебном заседании доказательства неопровержимо свидетельствуют о том, что подсудимый совершил более тяжкое преступление, чем то, которое вменялось ему в вину ранее, и довести до сведения подсудимого, его защитника и, в зависимости от обстоятельств, его законного представителя новое обвинение. В этом случае судебная инстанция по просьбе подсудимого и его защитника предоставляет дополнительное время для подготовки защиты по вновь предъявленному обвинению, после чего судебное разбирательство продолжается. В апелляционной инстанции прокурор может изменить обвинение на более тяжкое только в случае подачи им апелляционной жалобы.

(2) Если в ходе судебного разбирательства выясняется, что подсудимым совершено другое преступление или возникли новые обстоятельства, которые влияют на юридическую квалификацию предъявленного ему обвинения, либо что вменяемое ему преступление совершено в соучастии с другим лицом, необоснованно или незаконно выведенным из-под уголовного преследования, судебная инстанция по просьбе прокурора откладывает рассмотрение дела на срок до одного месяца, возвращая его прокурору для осуществления уголовного преследования по данному преступлению или для возобновления уголовного преследования в порядке, установленном статьей 287, составления нового обвинения и предъявления его подсудимому при участии защитника. В первом случае судебная инстанция возвращает уголовное дело без обвинительного заключения и без протокола судебного заседания и приложений к нему, а в случае, когда дело возвращается прокурору для возобновления уголовного преследования в отношении лица, ранее выведенного из-под уголовного преследования по тому же деянию, судебная инстанция возвращает дело с обвинительным заключением. После этого новые материалы, полученные в ходе уголовного преследования, доводятся до сведения подсудимого, его защитника и других заинтересованных участников в соответствии с положениями статей 293 и 294, а затем дело представляется в соответствующую судебную инстанцию для продолжения судебного разбирательства. По ходатайству прокурора срок, установленный в настоящей части, может быть продлен судебной инстанцией до 2 месяцев, по истечении которого дело в обязательном порядке направляется в судебную инстанцию для продолжения разбирательства.

(3) Если после предъявления нового, более тяжкого обвинения меняется материальная компетенция уголовного дела, судебная инстанция своим определением направляет его другой судебной инстанции в соответствии с компетенцией.

Статья 327. Представление дополнительных доказательств

По требованию сторон, судебная инстанция может отложить судебное заседание на срок до одного месяца с тем, чтобы они представили дополнительные доказательства в случае, если считают, что представленные в судебную инстанцию доказательства являются недостаточными для подтверждения их позиции. Дополнительно представленные доказательства рассматриваются в судебном заседании в обычном порядке. В случае непредставления сторонами дополнительных доказательств в установленный срок судебная инстанция рассматривает дело на основе имеющихся доказательств.

Статья 328. Отказ от доказательств

(1) В ходе судебного разбирательства стороны могут отказаться от отдельных предложенных ими доказательств.

(2) После обсуждения вопроса об отказе от доказательств судебная инстанция принимает решение не рассматривать их, если другая сторона не потребовала их рассмотрения.

Статья 329. Решение вопроса о мере пресечения

(1) При рассмотрении дела судебная инстанция по своей инициативе или по требованию сторон, заслушав их мнения, вправе принять решение о применении, изменении или отмене меры пресечения, примененной к подсудимому. Новое заявление о применении, изменении или отмене меры пресечения может быть подано, если возникли основания для этого, но не ранее чем через месяц после вступления в силу предыдущего определения по этому вопросу, или если возникли новые обстоятельства, обуславливающие подачу нового заявления.

(2) В случае применения в качестве меры пресечения предварительного ареста решение судебной инстанции может быть обжаловано в 3-дневный срок в кассационном порядке в вышестоящей судебной инстанции, которая рассматривает кассационную жалобу в соответствии с положениями статьи 312, применяемыми соответствующим образом.

Статья 330. Приостановление и возобновление судебного разбирательства

(1) Решение о приостановлении судебного разбирательства принимается в случае, если выясняется, что подсудимый страдает тяжелым заболеванием, препятствующим его участию в рассмотрении дела. Решение о приостановлении и возобновлении судебного разбирательства после его приостановления принимается судебной инстанцией путем вынесения мотивированного определения.

(2) В случае, если по уголовному делу проходят несколько подсудимых, один из которых тяжело заболел, производство по делу в отношении последнего приостанавливается до его выздоровления, а в отношении остальных подсудимых продолжается. Защитник подсудимого, в отношении которого производство по делу было приостановлено, участвует в рассмотрении дела в отношении остальных подсудимых и представляет интересы своего подзащитного в случае, если преступление совершено при соучастии.

(3) После возобновления приостановленного в соответствии с частью (2) производства по делу тот же судья или, в зависимости от обстоятельств, состав суда рассматривает дело и относительно подсудимого, в отношении которого было возобновлено производство по делу. Для этого председательствующий представляет подсудимому для ознакомления материалы судебного заседания в отношении осужденных по делу лиц, чтобы он подготовил свою защиту. Возобновление судебного разбирательства относительно подсудимого, в отношении которого производство по делу было приостановлено, начинается с той фазы, с которой производство было приостановлено. Подсудимый и его защитник вправе потребовать повторения любых процессуальных процедур, осуществленных в отсутствие подсудимого, если ему необходимо уточнить какие-либо дополнительные вопросы.

Статья 331. Откладывание судебного заседания

(1) При невозможности рассмотрения дела вследствие неявки в судебное заседание одной из сторон или свидетелей либо по другой уважительной причине судебная инстанция, заслушав мнение сторон, принимает решение об откладывании заседания, постановляет обязанной стороне представить доказательства и принять соответствующие меры для обеспечения явки в суд не явившихся лиц и рассмотрения дела в назначенный судебной инстанцией срок.

(2) В случае, если в ходе рассмотрения дела возникает необходимость сбора новых доказательств или изменения предъявленного подсудимому обвинения на более тяжкое, а также при наличии других обстоятельств судебная инстанция в соответствии со статьями 326 и 327 откладывает судебное заседание на соответствующий срок, оговорив со сторонами процесса дату его продолжения. При принятии решения об откладывании судебного заседания председательствующий назначает дату, время и место его проведения, а стороны и лица, присутствующие на данном заседании, обязаны явиться в назначенный срок без дополнительного вызова, при этом соответствующим образом применяются положения статьи 201.

(3) Решение судебной инстанции об откладывании заседания принимается путем вынесения мотивированного определения, которое заносится в протокол заседания.

Статья 332. Прекращение производства
по уголовному делу в судебном заседании

(1) В случае установления в ходе рассмотрения дела одного из оснований, предусмотренных пунктами 2) – 9) статьи 275, пунктами 1), 2), 4), 5) части (1) статьи 285, а также в случаях, предусмотренных статьями 53 – 60 Уголовного кодекса, судебная инстанция обоснованным приговором прекращает производство по соответствующему делу.

(2) Если деяние лица составляет административное правонарушение, судебная инстанция прекращает производство по делу и одновременно разрешает дело согласно положениям Кодекса об административных правонарушениях.

(3) Одновременно с прекращением производства по делу судебная инстанция принимает соответствующие меры, предусмотренные статьями 54 и 55 Уголовного кодекса, а также решает вопросы, предусмотренные частью (6) статьи 285.

(4) Приговор о прекращении производства по делу может быть обжалован в апелляционном или, в зависимости от обстоятельств, кассационном порядке в

вышестоящую судебную инстанцию в соответствии с положениями настоящего кодекса.

(5) В случае, предусмотренном пунктом 4) статьи 275, прекращение производства по делу без согласия подсудимого не допускается. В этом случае процедура продолжается в обычном порядке.

Статья 333. Порядок и торжественность судебного заседания

(1) Рассмотрение дела осуществляется в условиях, обеспечивающих нормальную работу судебной инстанции и безопасность участников процесса.

(2) При входе судьи или состава суда в зал судебного заседания секретарь судебного заседания объявляет: “Суд идет, прошу всех встать”, и все присутствующие в зале встают. После этого по приглашению председательствующего все занимают свои места.

(3) Все участники судебного заседания обращаются к судебной инстанции со словами “Уважаемая инстанция” или “Уважаемый суд”, после чего, стоя, дают показания, делают заявления, отвечают на вопросы. Отклонения от указанного порядка допускаются лишь с разрешения председательствующего.

(4) Лица, присутствующие в зале судебного заседания, в том числе участники заседания, обязаны подчиняться распоряжениям председательствующего о соблюдении порядка в заседании.

Статья 334. Меры, принимаемые в отношении нарушителей порядка в судебном заседании

(1) Председательствующий следит за соблюдением порядка и торжественности в судебном заседании и вправе принимать необходимые меры в этих целях.

(2) Если подсудимый нарушает порядок в судебном заседании и не подчиняется распоряжениям председательствующего, последний обращает его внимание на необходимость соблюдения дисциплины, а в случае повторного нарушения порядка или грубого отступления от него судья или, в зависимости от обстоятельств, состав суда распоряжается об удалении его из зала заседания с продолжением судебного разбирательства в отсутствие подсудимого. Однако приговор провозглашается в присутствии подсудимого или же доводится до его сведения сразу же после провозглашения.

(3) Если прокурор или адвокат нарушают порядок в судебном заседании и не подчиняются распоряжениям председательствующего, они могут быть подвергнуты судебному штрафу, а об их поведении извещаются соответственно Генеральный прокурор или Совет Коллегии адвокатов и министр юстиции.

(4) Если потерпевший, гражданский ответчик или их представители нарушают порядок в судебном заседании или не подчиняются распоряжениям председательствующего, судебная инстанция может распорядиться своим определением об удалении их из зала заседания. Другие присутствующие в судебном заседании лица за те же действия могут быть удалены из зала распоряжением председательствующего.

(5) Указанные в части (4) лица в случае проявления неуважения к суду, выражаемого в нарушении порядка в судебном заседании, а также в совершении действий, свидетельствующих о явном пренебрежении к суду, на основании определения судебной инстанции могут быть подвергнуты

судебному штрафу.

Статья 335. Установление преступлений, совершенных в ходе судебного заседания

(1) Если в ходе судебного разбирательства совершается деяние, предусмотренное Уголовным кодексом, судья по уголовному преследованию или, в зависимости от обстоятельств, председательствующий в судебном заседании устанавливает это деяние и личность его исполнителя, о чем делается отметка в протоколе. Выписка из протокола направляется прокурору.

(2) Судебная инстанция при необходимости может принять решение о задержании исполнителя деяния путем вынесения определения, копия которого вместе с исполнителем деяния незамедлительно направляется прокурору.

Статья 336. Протокол судебного заседания

(1) При рассмотрении дела в первой инстанции и в апелляционной инстанции ход судебного заседания отражается в протоколе, который ведет секретарь судебного заседания. Протокол судебного заседания набирается на компьютере и сохраняется в порядке, установленном Высшим советом магистратуры. В случае, если использование компьютера невозможно, протокол составляется в рукописной форме, а затем печатается на компьютере.

[Ст.336 ч.(1) изменена ЗП15-XVI от 03.02.09, МО57-58/20.03.09 ст.163]

(2) В целях обеспечения полноты протокола в судебном заседании используются аудио- и/или видеозаписывающие либо другие технические средства. Факт использования этих средств для фиксации хода судебного заседания отмечается в протоколе. При отсутствии возможности использования аудио- и/или видеозаписывающих либо других технических средств судья выносит мотивированное определение о проведении судебного заседания без их использования.

[Ст.336 ч.(2) в редакции15-XVI от 03.02.09, МО57-58/20.03.09 ст.163]

(3) В протоколе судебного заседания указываются:

1) день, месяц, год, наименование судебной инстанции и время начала заседания;

2) фамилии и имена судей, секретаря судебного заседания и переводчика – в случае участия последнего;

3) фамилии и имена сторон и остальных лиц, участвующих в процессе и присутствующих в судебном заседании, а также тех, которые отсутствуют, с указанием их процессуального статуса и отметкой о выполнении процедуры их вызова в суд;

4) открытое или закрытое судебное заседание проводится;

5) преступление, за которое обвиняемый привлечен к суду, и закон, в соответствии с которым квалифицировано деяние;

6) все действия судебной инстанции в порядке, в котором они совершались;

7) заявления и ходатайства сторон и других участников процесса и вынесенные по ним судебной инстанцией определения, как отраженные в протоколе, так и составленные отдельно с соответствующей отметкой об этом в протоколе;

8) документы и другие доказательства, исследованные в судебном заседании;

9) факты нарушения порядка в зале судебного заседания и меры, принятые по отношению к допустившим их лицам;

10) краткое содержание судебных прений, реплик, если таковые подавались, а также последнего слова подсудимого;

11) время вынесения судебного решения и отметка о том, что подсудимому были разъяснены процедура и сроки обжалования.

(3^1) Участники процесса могут ходатайствовать перед судебной инстанцией об оглашении какой-либо части протокола или о занесении в протокол сведений об обстоятельствах, рассмотренных в рамках судебного заседания, которые они считают существенными для разрешения дела.

[Ст.336 ч.(3^1) введена15-XVI от 03.02.09, МО57-58/20.03.09 ст.163]

(4) Протокол составляется секретарем судебного заседания в течение 48 часов после окончания заседания и подписывается председательствующим и секретарем. Если имеется аудио- и/или видеозапись судебного заседания, секретарь судебного заседания использует ее для проверки точности протокола после судебного заседания.

[Ст.336 ч.(4) изменена ЗП15-XVI от 03.02.09, МО57-58/20.03.09 ст.163]

(5) Председательствующий в судебном заседании извещает в письменной форме участников процесса о составлении и подписании протокола судебного заседания в течение 5 рабочих дней с даты его подписания, указанной в протоколе, и предоставляет им возможность ознакомиться с протоколом и получить его копию. Если судебное заседание было зафиксировано с использованием аудио- и/или видеозаписи, участники процесса извещаются в письменной форме и о возможности получения копии этих записей.

[Ст.336 ч.(5) в редакции ЗП15-XVI от 03.02.09, МО57-58/20.03.09 ст.163]

(6) В течение 3 рабочих дней с даты извещения о подписании протокола судебного заседания участники процесса имеют право представить свои замечания по нему с указанием неточностей и мотивов, по которым они считают его неполным.

[Ст.336 ч.(6) в редакции ЗП15-XVI от 03.02.09, МО57-58/20.03.09 ст.163]

(7) Замечания к протоколу рассматриваются председательствующим в судебном заседании, который в целях уточнения отдельных моментов может вызвать лицо, сформулировавшее их. Результаты рассмотрения замечаний в случае согласия с ними излагаются резолюцией на тексте замечаний, а в случае их отклонения – в мотивированном определении. Замечания и определение по ним прилагаются к протоколу.

(8) Участники процесса имеют право на получение копии протокола и копии аудио- и/или видеозаписи судебного заседания. Копия аудио- и/или видеозаписи судебного заседания выдается секретарем судебного заседания по письменному или устному требованию участников процесса за плату, размер которой устанавливается Правительством и не должен превышать затрат судебной инстанции по выдаче копии.

[Ст.336 ч.(8) введена ЗП15-XVI от 03.02.09, МО57-58/20.03.09 ст.163]

(9) Положения части (8) не применяются в случае рассмотрения дела в закрытом судебном заседании. В этом случае участники процесса имеют право ознакомиться с протоколом, составленным в письменной форме, делать выписки из него и прослушивать/просматривать аудио- и/или видеозапись судебного заседания.

[Ст.336 ч.(9) введена ЗП15-XVI от 03.02.09, МО57-58/20.03.09 ст.163]

Статья 337. Запись показаний сторон и свидетелей в судебном заседании

(1) Показания подсудимого, потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика и свидетелей в судебном заседании оформляются в

письменном виде секретарем судебного заседания в виде отдельных документов, которые прилагаются к протоколу. Записанные показания зачитываются секретарем судебного заседания, а если лицо, давшее их, настаивает, ему предоставляется возможность прочесть их самому. Если лицо, давшее показания, согласно с их содержанием, оно подписывает их на каждой странице и в конце. Если лицо, давшее показания, не может или отказывается их подписать, об этом делается соответствующая отметка в записанных показаниях с указанием мотивов отказа.

(2) Письменные показания подписываются председательствующим и секретарем судебного заседания, а также переводчиком, если показания были даны через переводчика.

(3) Если лицо, давшее показания, возвращается к каким-либо показаниям, данным им ранее, либо у него имеются дополнения, поправки или уточнения к ним, они записываются и подписываются в установленном настоящей статьей порядке.

Статья 338. Разрешение дела

(1) Совещание судей и вынесение решения осуществляются сразу же по окончании судебного разбирательства. При наличии уважительных причин они могут быть перенесены, но не более чем на 10 дней.

(2) В случае, если дело рассматривается одним судьей, он может принять решение непосредственно в зале судебного заседания. Если это необходимо для разрешения дела, судья может объявить перерыв в тот же день или, в зависимости от обстоятельств, перенести провозглашение решения на срок, предусмотренный частью (1).

(3) Если провозглашение решения переносится, председательствующий в судебном заседании информирует присутствующие стороны о времени и дате его провозглашения.

Статья 339. Совещательная процедура

(1) В совещании принимают участие только судьи, участвовавшие в рассмотрении дела. Совещание состава суда осуществляется секретно. Разглашение предмета обсуждения в ходе совещания воспрещается.

(2) Состав суда во главе с председательствующим в судебном заседании совещается по всем предусмотренным законом вопросам, подлежащим разрешению. Каждый из вопросов должен быть сформулирован таким образом, чтобы на него можно было получить утвердительный или отрицательный ответ. Решение, как правило, принимается единогласно.

(3) В случае, если по обсуждаемому вопросу не достигнуто единое мнение, решение принимается большинством голосов.

(4) Если в ходе совещания судей возникает более двух мнений, судья, выступающий за самое строгое разрешение дела, должен присоединиться к наиболее близкому к его мнению.

(5) Никто из судей не вправе воздерживаться ни по одному из разрешаемых вопросов. Во всех случаях председательствующий голосует последним.

(6) Результаты совещания отражаются в соответствующем решении в целом или же в его резолютивной части, подписываемой всеми судьями, принимавшими участие в совещании.

(7) В случае, если один из членов состава суда имеет особое мнение, он может изложить его в письменном виде, обосновав соответствующим образом, но при этом обязан подписать решение, принятое большинством голосов.

Статья 340. Провозглашение решения

(1) Принятое решение провозглашается в открытом судебном заседании председательствующим или одним из членов состава суда в присутствии секретаря судебного заседания.

(2) Все присутствующие в зале заседания выслушивают провозглашаемое решение стоя.

(3) Если при принятии решения было высказано особое мнение, присутствующие при его провозглашении информируются об этом, а особое мнение прилагается к решению.

Статья 341. Виды решений судебных инстанций

(1) Судебная инстанция при отправлении правосудия по уголовным делам выносит приговоры, определения и постановления.

(2) Решение, которым уголовное дело разрешается по существу в суде первой инстанции, называется приговором.

(3) Решение, которое судебная инстанция принимает по апелляционным и кассационным жалобам, жалобам на отмену, а также решение, вынесенное апелляционной инстанцией и кассационной инстанцией при пересмотре дела, называется определением.

(4) Пленум Высшей судебной палаты принимает постановления.

(5) Все остальные решения, вынесенные судебными инстанциями в ходе судебного разбирательства, называются определениями.

Статья 342. Определения судебной инстанции

(1) Все вопросы, возникающие в ходе судебного разбирательства, разрешаются определением судебной инстанции.

(2) Определения относительно мер пресечения, мер защиты и мер по обеспечению, отводов, отклонений компетенции, передачи дела в соответствии с его компетенцией, назначении экспертизы, а также частные определения выносятся в виде отдельных документов и подписываются судьей или, в зависимости от обстоятельств, всем составом суда.

(3) Определения судебной инстанции по всем остальным вопросам заносятся в протокол судебного заседания.

(4) Определения, вынесенные в ходе судебного разбирательства, оглашаются в открытом судебном заседании.

Статья 343. Составление судебного решения

(1) В случае, если была провозглашена только резолютивная часть решения, решение в целом подлежит составлению не позднее чем в 10-дневный срок со дня его провозглашения одним из судей, участвовавших в рассмотрении дела, после чего подписывается всем составом суда.

(2) В случае невозможности подписания составленного решения одним из судей, входящих в состав суда, решение подписывается вместо него председательствующим, а если председательствующий также не может подписать решение, то оно подписывается председателем судебной инстанции. В каждом таком случае в решении указывается причина, обусловившая невозможность его подписания.

Глава II
ПРИНЯТИЕ УГОЛОВНОГО ДЕЛА К ПРОИЗВОДСТВУ

Статья 344. Распределение дел, поступивших к рассмотрению

Поступившее в судебную инстанцию дело не позднее чем в 3-дневный срок распределяется резолюцией председателя или заместителя председателя

судебной инстанции судье или, в зависимости от обстоятельств, составу суда в соответствии с установленным в начале года порядком распределения номеров дел судьям в алфавитном порядке их фамилий. Отступление от этого правила допускается лишь в случае резкого ухудшения здоровья судьи, которому выпал соответствующий номер дела, или же в связи с иными обоснованными причинами, которые должны быть изложены в мотивированном определении о передаче дела другому судье. Одновременно с распределением дела составу суда председатель судебной инстанции или его заместитель назначает председательствующего в судебном заседании из числа судей, входящих в состав суда.

Статья 345. Предварительное заседание

(1) Не позднее чем в 3-дневный срок после распределения дела для судебного разбирательства судья или, в зависимости от обстоятельств, состав суда, изучив материалы дела, назначает срок проведения предварительного заседания, которое начинается не позднее чем в течение 20 дней со дня распределения дела, за исключением очевидных преступлений. Предварительное заседание по делам, по которым в качестве обвиняемых проходят несовершеннолетние подсудимые или арестованные лица, проводится в неотложном и приоритетом порядке до истечения срока ареста, установленного ранее.

[Ст.345 ч.(1) изменена ЗП44-XVI от 06.03.08, МО76-77/15.03.08 ст.251]

(2) При наличии возможности рассмотрения дела в неотложном порядке судья назначает его к рассмотрению без проведения предварительного заседания и принимает надлежащие меры по подготовке и проведению судебного заседания без откладывания.

(3) Предварительное заседание состоит в разрешении с участием сторон всех вопросов, связанных с назначением дела к рассмотрению. Предварительное заседание проводится с соблюдением общих условий судебного разбирательства, предусмотренных в главе I настоящего раздела, которые применяются соответствующим образом.

(4) На предварительном заседании рассматриваются следующие вопросы:

1) поступившие заявления и ходатайства, а также заявленные отводы;

2) перечень доказательств, которые предстоит представить сторонам в ходе судебного разбирательства;

3) передача дела в соответствии с его компетенцией или, в зависимости от обстоятельств, полное или частичное прекращение производства по делу;

4) приостановление производства по делу;

5) назначение срока судебного разбирательства;

6) меры пресечения и меры защиты.

Статья 346. Рассмотрение заявлений, ходатайств и отводов

При разрешении заявлений, ходатайств и отводов, поступивших от сторон на предварительном заседании, стороны излагают свои мнения по данному вопросу. В случае отклонения заявлений, ходатайств и отводов таковые могут подаваться повторно в судебном заседании при рассмотрении дела.

Статья 347. Представление и изучение перечня доказательств

(1) Стороны обязаны представить в предварительном заседании перечень доказательств, которые они намерены исследовать в ходе судебного разбирательства, включая те, которые не исследовались в ходе уголовного преследования.

(2) Копию перечня доказательств, представленных судебной инстанции, сторона вручает в обязательном порядке противной стороне. Гражданскому истцу и гражданскому ответчику вручается перечень доказательств, относящихся к гражданскому иску.

(3) Судебная инстанция, заслушав мнение присутствующих сторон, решает вопрос об относимости к делу представленных в перечне доказательств и о том, какие из них должны быть представлены в судебном разбирательстве. Однако при рассмотрении дела по существу та или иная сторона может потребовать повторного представления доказательств, признанных на предварительном заседании не относящимися к делу.

Статья 348. Направление дела в компетентную судебную инстанцию

В случае, если разбирательство дела не входит в компетенцию данной судебной инстанции, она своим мотивированным определением направляет его в компетентную судебную инстанцию. Об этом извещаются стороны, не участвовавшие в предварительном заседании.

Статья 349. Приостановление и возобновление производства по делу

(1) Решение о приостановлении производства по делу принимается в случае, если к моменту поступления дела в судебную инстанцию выясняется, что подсудимый тяжело болен и не в состоянии участвовать в судебном разбирательстве.

(2) Судебная инстанция принимает решение о приостановлении и возобновлении производства по делу путем вынесения мотивированного определения. Приостановление производства по делу и возобновление его после приостановления осуществляются в соответствии с положениями статьи 330, применяемыми соответствующим образом.

Статья 350. Прекращение производства по делу

(1) Если в ходе предварительного заседания были установлены основания, предусмотренные статьей 332, судебная инстанция выносит мотивированный приговор о прекращении производства по соответствующему делу.

(2) Одновременно с прекращением производства по делу судебная инстанция принимает также решения по вопросам, предусмотренным в части (6) статьи 285.

(3) Копия приговора о прекращении производства по делу вручается сторонам и заинтересованным лицам с разъяснением им порядка и правил обжалования.

Статья 351. Назначение дела к рассмотрению

(1) Если не установлены основания для применения положений статей 348 – 350, судебная инстанция назначает дело к рассмотрению.

(2) При назначении дела к рассмотрению судебная инстанция принимает решения по следующим вопросам:

1) место, дата и время судебного разбирательства;

2) процедура, по которой будет рассматриваться дело, – общая или специальная;

3) допуск выбранного подсудимым защитника либо, если у него нет выбранного защитника, запрос о назначении такового координатором территориального офиса Национального совета по юридической помощи, гарантируемой государством;

[Ст.351 ч.(2) пкт.3) изменен ЗП89-XVI от 24.04.08, МО99-101/06.06.08 ст.366; в силу с 01.07.08]

4) перечень лиц, присутствие которых в судебном разбирательстве должны

обеспечить стороны;

5) рассмотрение дела в отсутствие подсудимого, если это разрешено законом;

6) рассмотрение дела в открытом или закрытом судебном заседании, а также язык, на котором будет проводиться судебное разбирательство;

7) меры пресечения и меры защиты.

(3) Прежде чем принять решение по вопросам, указанным в пунктах 1), 2), 4) – 7) части (2), судебная инстанция, заслушивает присутствующие на предварительном заседании стороны, а по вопросу, предусмотренному пунктом 3) части (2), – подсудимого и его законного представителя.

(4) Назначив слушание дела, судебная инстанция обязывает стороны обеспечить присутствие в назначенный день в судебной инстанции лиц из числа включенных в представленные ими списки по их просьбе.

(5) В случае невозможности одной из сторон обеспечить присутствие кого-либо из указанных в списке лиц она посредством подачи заявления может просить вызова этих лиц самой судебной инстанцией.

(6) Если дело было направлено в судебную инстанцию без ознакомления обвиняемого с содержащимися в нем материалами и без вручения ему копий обвинительного заключения, но на предварительное заседание обвиняемый явился, судебная инстанция принимает решение об осуществлении этих мер прокурором.

(7) Назначив дело к рассмотрению, судебная инстанция, в зависимости от обстоятельств, сохраняет, изменяет, отменяет или прекращает избранную меру пресечения в соответствии с положениями настоящего кодекса.

(8) В случае необходимости судебная инстанция принимает решение об объединении или разъединении дел в предусмотренном законом порядке.

Статья 352. Проведение предварительного заседания и вынесение определения

(1) Предварительное заседание начинается с объявления фамилии и имени судьи или, в зависимости от обстоятельств, судей, входящих в состав суда, прокурора и секретаря судебного заседания. После этого по вопросам, предусмотренным статьями 346 – 351, высказываются представители стороны обвинения, затем – стороны защиты. Председательствующий может задавать вопросы сторонам в любой момент. По выдвигаемым сторонами предложениям, заявлениям и ходатайствам каждый из участников заседания вправе высказать свое мнение.

(2) Ход предварительного заседания протоколируется в соответствии с положениями статьи 336, применяемыми соответствующим образом. Протокол подписывается председательствующим и секретарем судебного заседания.

(3) Судебной инстанцией выносится определение по вопросам, предусмотренным статьями 346 – 351.

(4) Если предварительное заседание проводится одним судьей, он может вынести соответствующее определение сразу же на заседании или объявляет перерыв для его вынесения, после чего публично оглашает определение.

(5) Если предварительное заседание проводится составом суда, соответствующее определение выносится в совещательной комнате.

(6) Определение, вынесенное на предварительном заседании, является окончательным.

Статья 353. Другие меры по подготовке к судебному разбирательству

(1) Судья или, в зависимости от обстоятельств, председатель состава суда обязан заблаговременно принять все необходимые меры и отдать соответствующие распоряжения к тому, чтобы в назначенный срок судебное разбирательство не было отложено.

(2) Судья также следит за составлением списка дел, подлежащих рассмотрению, который вывешивается в инстанции на видном месте не позднее чем за 3 дня до назначенного срока судебного разбирательства , с уточнением в нем номера дела, фамилии и имени судьи (судей), который (которые) рассматривает (рассматривают) дело, числа, часа и места проведения заседания, фамилии и имени обвиняемого (обвиняемых), преступления, которое составляет предмет дела, других данных об открытости судебного заседания, а также иной информации, обеспечивающей прозрачность судебного процесса.

[Ст.353 ч.(2) изменена ЗП258-XVI от 29.11.07, МО14-15/22.01.08 ст.48; в силу с 22.04.08]

Глава III
РАССМОТРЕНИЕ ДЕЛА В ПЕРВОЙ ИНСТАНЦИИ

Часть 1
Подготовительная часть судебного заседания

Статья 354. Открытие судебного заседания

В день и час, назначенные для рассмотрения уголовного дела, председательствующий открывает судебное заседание и объявляет, какое дело подлежит рассмотрению.

Статья 355. Проверка явки в судебную инстанцию

После переклички сторон и других вызванных в судебную инстанцию лиц секретарь судебного заседания докладывает о явке в судебную инстанцию и сообщает причины неявки отсутствующих.

Статья 356. Удаление свидетелей из зала судебного заседания

После переклички свидетелей председательствующий в судебном заседании просит их покинуть зал заседания и обращает их внимание на то, чтобы они не отлучались без его разрешения. Председательствующий принимает меры к тому, чтобы допрошенные свидетели не общались с недопрошенными свидетелями.

Статья 357. Установление личности переводчика и разъяснение ему его прав и обязанностей

(1) Председательствующий в судебном заседании устанавливает личность и компетентность переводчика и разъясняет ему его права и обязанности, предусмотренные статьей 87.

(2) Переводчик предупреждается под расписку об ответственности за заведомо неправильный перевод согласно статье 312 Уголовного кодекса.

Статья 358. Установление личности подсудимого

(1) Председательствующий в судебном заседании устанавливает личность подсудимого, а именно:

1) фамилию, имя и отчество;

2) год, месяц, день и место рождения, гражданство;

3) место жительства;

4) род занятий и отношение к воинской службе;

5) семейное положение и сведения о лицах, находящихся на его иждивении;

6) образование;

7) сведения об инвалидности;

8) данные о наличии специальных званий, классных чинов и государственных наград;

9) владеет ли он языком, на котором осуществляется судопроизводство;

10) проходил ли он по данному делу как задержанный или как арестованный и в какой период;

11) другие сведения, касающиеся личности подсудимого.

(2) Председательствующий в судебном заседании проверяет, была ли вручена подсудимому письменная информация о его правах и обязанностях, копия обвинительного заключения и все ли ему понятно в указанных документах.

(3) В случае, если дело было передано в суд в соответствии с положениями статьи 297, а на судебное заседание подсудимый явился, ему вручается копия обвинительного заключения и дается возможность ознакомиться с материалами дела. Если после этого подсудимый просит предоставления определенного срока для подготовки защиты, судебная инстанция принимает решение по этому вопросу.

Статья 359. Установление личности других сторон и проверка знания ими своих прав и обязанностей

(1) Председательствующий в судебном заседании устанавливает личность прокурора и адвоката, проверяет документы, подтверждающие их статус и полномочия.

(2) Подобным же образом устанавливается личность потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика и их представителей.

(3) Председательствующий в судебном заседании выясняет, получили ли лица, указанные в части (2), информацию об их правах и обязанностях и ясны ли они им.

(4) Если какая-либо из сторон заявляет, что ей не ясны ее права и обязанности, председательствующий в судебном заседании дает соответствующие разъяснения.

Статья 360. Объявление состава суда и разрешение заявлений об отводе

(1) Председательствующий в судебном заседании объявляет свою фамилию и имя и, в зависимости от обстоятельств, фамилии и имена судей, входящих в состав суда, прокурора, секретаря судебного заседания, а также эксперта, переводчика и специалиста, если таковые участвуют в судебном разбирательстве, и выясняет, нет ли заявлений об отводе или самоотводе.

(2) Заявленные отводы и самоотводы рассматриваются в порядке, предусмотренном соответствующими положениями настоящего кодекса.

Статья 361. Разрешение вопросов, связанных с участием защитника

(1) Председательствующий в судебном заседании объявляет фамилию и имя защитника и выясняет, согласен подсудимый на правовую помощь с его стороны, или отказывается от него с заменой его другим защитником, или

будет самостоятельно осуществлять защиту. Высказанное подсудимым требование разрешается судебной инстанцией в соответствии с положениями статей 69 – 71.

(2) Председательствующий в судебном заседании выясняет также, нет ли обстоятельств, делающих невозможным участие защитника в производстве по делу согласно положениям статьи 72.

Статья 362. Разрешение вопроса о возможности рассмотрения уголовного дела в отсутствие одной из сторон или других вызванных в суд лиц

(1) В случае неявки одной из сторон в судебное заседание судебная инстанция, заслушав мнение присутствующих сторон по данному вопросу, принимает решение в порядке, предусмотренном соответствующими положениями главы I настоящего раздела.

(2) В случае неявки кого-либо из свидетелей, эксперта или специалиста, вызванных в суд в предусмотренном законом порядке, судебная инстанция, заслушав мнения сторон по данному вопросу, принимает решение о продолжении заседания и принимает соответствующие меры по обеспечению присутствия указанных лиц, если это необходимо, или указывает стороне, не обеспечившей присутствие лиц, обеспечить его в следующем заседании.

Статья 363. Установление личности эксперта и специалиста и разъяснение им их прав и обязанностей

Если в судебном разбирательстве участвует эксперт или специалист, председательствующий в судебном заседании устанавливает их личность и компетентность, а также разъясняет им их права и обязанности, предусмотренные статьями 90 и 91.

Статья 364. Подача и разрешение заявлений или ходатайств

(1) Председательствующий в судебном заседании опрашивает каждую из сторон, имеются ли у нее заявления или ходатайства.

(2) Поданные заявления или ходатайства должны быть аргументированными, а если истребуются новые доказательства, то следует указать деяния и обстоятельства, которые необходимо доказать, средства, при помощи которых можно добыть эти доказательства, место их нахождения, а в отношении свидетелей, экспертов и специалистов должны указываться их личность и адрес в случае, если заинтересованная сторона не в силах обеспечить их присутствие в судебной инстанции.

(3) Поданные заявления или ходатайства рассматриваются судебной инстанцией после заслушивания мнений других сторон по выдвинутым требованиям.

(4) Стороны могут представлять и требовать сбора доказательств и в ходе судебного расследования.

Часть 2
Судебное расследование

Статья 365. Порядок судебного расследования

(1) В ходе судебного расследования в первую очередь исследуются доказательства, представленные стороной обвинения.

(2) Судебная инстанция по просьбе сторон или других участников процесса может внести изменения в существующий порядок исследования доказательств, если это необходимо для успешного производства судебного расследования. Подсудимый может требовать его допроса в начале

исследования доказательств или на любом этапе судебного расследования.

Статья 366. Начало судебного расследования

(1) Председательствующий в судебном заседании объявляет о начале судебного расследования. Судебное расследование начинается с изложения прокурором предъявленного обвинения. Если по делу предъявлен гражданский иск, излагается также исковое заявление.

(2) В случае представления отзыва на обвинительное заключение председательствующий в судебном заседании доводит до сведения присутствующих его содержание.

(3) Председательствующий в судебном заседании спрашивает у подсудимого, понятно ли ему предъявленное обвинение, согласен ли он давать показания и отвечать на вопросы. В случае, если подсудимому непонятно предъявленное обвинение, прокурор дает ему соответствующие разъяснения.

(4) После осуществления действий, указанных в частях (1) – (3), прокурор представляет к рассмотрению доказательства обвинения.

Статья 367. Допрос подсудимого

(1) Если подсудимый согласен быть допрошенным, председательствующий в судебном заседании спрашивает у него, в каких отношениях он находится с потерпевшим, и предлагает рассказать все, что ему известно о деянии, по которому дело было направлено в суд. Первым подсудимому задают вопросы защитник и участники процесса со стороны защиты, затем прокурор и остальные участники процесса со стороны обвинения.

(2) Председательствующий в судебном заседании, а в зависимости от обстоятельств, и другие судьи могут задавать вопросы подсудимому после того, как стороны задали ему свои вопросы, однако вопросы уточняющего характера могут задаваться председательствующим и судьями в любой момент допроса.

(3) Если по уголовному делу есть несколько подсудимых, допрос каждого из них производится в присутствии остальных подсудимых.

(4) Допрос одного подсудимого в отсутствие другого подсудимого, участвующего в разбирательстве дела, допускается лишь по требованию сторон и на основе мотивированного определения, если это необходимо для установления истины. В этом случае после возвращения удаленного подсудимого ему сообщается содержание данных в его отсутствие показаний и предоставляется возможность задать вопросы подсудимому, допрошенному в его отсутствие.

(5) Подсудимый может допрашиваться неоднократно, если это необходимо для судебного расследования, и может в любой момент давать с разрешения председательствующего в судебном заседании дополнительные показания.

(6) Председательствующий в судебном заседании отклоняет любые наводящие и не относящиеся к делу вопросы.

Статья 368. Оглашение показаний подсудимого

(1) Оглашение показаний подсудимого, данных им в ходе уголовного преследования, а также воспроизведение аудио- и видеозаписей допускаются по требованию сторон в следующих случаях:

1) при наличии существенных противоречий между показаниями, данными в судебном заседании, и показаниями, данными в ходе уголовного

преследования;

2) при осуществлении судебного разбирательства в отсутствие подсудимого.

(2) Такой же порядок применяется и в случае оглашения показаний, ранее данных подсудимым судебной инстанции или судье по уголовному преследованию, если последний сообщил подсудимому о том, что показания могут быть оглашены в судебной инстанции.

(3) Не допускается воспроизведение аудио- или видеозаписи без предварительного оглашения показаний, содержащихся в соответствующем протоколе.

Статья 369. Допрос других сторон

(1) Допрос потерпевшего осуществляется в соответствии с положениями, установленными для допроса свидетелей, применяемыми соответствующим образом. При необходимости пострадавший или потерпевший по его заявлению или по ходатайству прокурора может быть допрошен в отсутствие подсудимого с обеспечением последнему возможности ознакомиться с показаниями и задать вопросы допрошенному лицу.

(2) Допрос гражданского истца и гражданского ответчика осуществляется в соответствии с положениями, установленными для допроса подсудимого, применяемыми соответствующим образом.

(3) Потерпевший может допрашиваться неоднократно в ходе судебного расследования, если это необходимо, и в любой момент может давать дополнительные показания с разрешения председательствующего в судебном заседании.

Статья 370. Допрос свидетелей

(1) Свидетели допрашиваются отдельно и в отсутствие еще не допрошенных свидетелей. Первыми допрашиваются свидетели стороны обвинения.

(2) Допрос свидетеля осуществляется в соответствии с положениями статей 105 – 110, применяемыми соответствующим образом. При необходимости свидетель по его заявлению или по ходатайству прокурора может быть допрошен в отсутствие подсудимого, удаленного из судебного заседания, с обеспечением последнему возможности ознакомиться с показаниями и задать через защитника вопросы допрошенному лицу.

(3) Стороны процесса вправе задавать вопросы свидетелю. Первыми задают вопросы участники процесса той стороны, по просьбе которой допрашивается свидетель, затем остальные участники. Председательствующий в судебном заседании и другие судьи могут задавать вопросы свидетелю в порядке, установленном частью (2) статьи 367.

(4) Каждая из сторон может задавать дополнительные вопросы в целях прояснения и дополнения ответов других сторон.

(5) Председательствующий в судебном заседании может разрешить допрошенному свидетелю удалиться из зала заседания до окончания судебного расследования, однако только после заслушивания мнений участников процесса по данному вопросу.

(6) Свидетель, отсутствующий по неуважительной причине, в случае, когда одна из сторон настаивает на его допросе, может быть подвергнут приводу.

Статья 371. Оглашение в судебном заседании свидетельских показаний

(1) Оглашение в судебном заседании свидетельских показаний, данных в ходе уголовного преследования, а также воспроизведение их аудио- и видеозаписей может осуществляться по просьбе сторон в следующих случаях:

1) при наличии существенных противоречий между показаниями, данными в судебном заседании, и показаниями, данными в ходе уголовного преследования;

2) при отсутствии свидетеля в судебном заседании по причинам, исключающим возможность его явки в судебную инстанцию, или по причине невозможности обеспечения его безопасности при условии, что допрос свидетеля был осуществлен с производством очной ставки между этим свидетелем и подозреваемым, обвиняемым или что свидетель был допрошен в соответствии с положениями статей 109 и 110.

(2) Не допускается воспроизведение в судебном заседании аудио- или видеозаписи без предварительного оглашения показаний, содержащихся в соответствующем протоколе.

(3) В случае, если свидетель, освобожденный законом от дачи показаний на основании части (11) статьи 90, не соглашается давать показания в судебном заседании, показания, данные им в ходе уголовного преследования, не могут быть оглашены в заседании, так же как не могут воспроизводиться их аудио- или видеозаписи.

Статья 372. Осмотр вещественных доказательств

(1) Вещественные доказательства, представленные сторонами, могут быть осмотрены в любой момент судебного расследования. Как по требованию одной из сторон, так и по инициативе судебной инстанции вещественные доказательства могут быть предъявлены для осмотра сторонам, свидетелям, эксперту или специалисту. Лица, которым были предъявлены вещественные доказательства, могут обратить внимание судебной инстанции на те или иные обстоятельства, связанные с их осмотром, что должно быть отмечено в протоколе судебного заседания.

(2) Осмотр вещественных доказательств, которые не могут быть доставлены в зал заседаний, может производиться в случае необходимости по месту их нахождения.

Статья 373. Исследование документов и протоколов процессуальных действий

(1) Вначале исследуются документы и протоколы процессуальных действий, представленные стороной обвинения, затем представленные стороной защиты.

(2) Могут зачитываться полностью или частично протоколы процессуальных действий, подтверждающие обстоятельства и деяния, выявленные в ходе обыска, выемки, осмотра, освидетельствования, воспроизведения деяния, прослушивания переговоров, рассмотрения изъятой корреспонденции, научно-технического и судебно-медицинского заключения, заключения экспертизы, а также других средств доказывания, равно как и приложенные к делу или представленные в судебном заседании документы, если в них изложены или они подтверждают обстоятельства, имеющие значение по данному делу. Документы, представленные в судебном заседании, на основании определения судебной инстанции приобщаются к делу.

(3) Исследование документов и протоколов процессуальных действий осуществляется путем зачитывания их стороной, потребовавшей их исследования, или председательствующим в судебном заседании.

Статья 374. Решение судебной инстанции о производстве экспертизы и допрос эксперта в судебном заседании

Решение о производстве экспертизы принимается судебной инстанцией, и допрос эксперта в судебном заседании осуществляется в случаях и в порядке, предусмотренных статьями 142–155.

Статья 375. Другие процессуальные действия в ходе судебного разбирательства

По просьбе сторон в случае необходимости судебная инстанция в ходе судебного разбирательства может осуществить в соответствии с настоящим кодексом другие процессуальные действия в целях установления обстоятельств дела.

Статья 376. Окончание судебного расследования

(1) После исследования всех имеющихся в деле и представленных при рассмотрении дела доказательств председательствующий в судебном заседании опрашивает стороны, желают ли они дать дополнительные разъяснения или подать новые заявления или, в зависимости от обстоятельств, новые ходатайства, дополняющие судебное расследование.

(2) Если новые заявления или ходатайства не были поданы или после разрешения поступивших заявлений и ходатайств и осуществления в случае необходимости дополнительных процессуальных действий, председательствующий в судебном заседании объявляет судебное расследование завершенным.

(3) Председательствующий в судебном заседании разъясняет сторонам, что они в ходе судебных прений, а судебная инстанция при вынесении приговора вправе ссылаться только на доказательства, которые были исследованы в судебном заседании.

Часть 3
Судебные прения и последнее слово подсудимого

Статья 377. Объявление и порядок судебных прений

(1) После окончания судебного расследования председательствующий в судебном заседании объявляет о начале судебных прений.

(2) Судебные прения состоят из речей: прокурора, потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика, защитника и подсудимого, если защитник не участвует в данном деле или подсудимый просит слова. При наличии нескольких представителей сторон порядок их выступлений определяется судебной инстанцией.

(3) Если хотя бы одно из лиц, участвующих в судебных прениях, просит предоставления ему срока для подготовки к прениям, председательствующий в заседании объявляет перерыв с указанием его продолжительности.

Статья 378. Содержание судебных прений

(1) Участники судебных прений в своих выступлениях не вправе ссылаться на новые доказательства, которые не рассматривались в ходе судебного расследования. В случае необходимости представления новых доказательств участники судебных прений могут выдвинуть просьбу о возобновлении судебного расследования, указав при этом, какие именно обстоятельства подлежат дополнительному расследованию и на основе каких новых

доказательств необходимо это сделать. Судебная инстанция, заслушав мнение других сторон, выносит мотивированное определение об удовлетворении или отклонении соответствующего заявления или ходатайства.

(2) Судебная инстанция не может ограничить продолжительность судебных прений определенным временем, однако председательствующий в судебном заседании вправе прерывать выступление участвующих в прениях лиц в случае, если они касаются обстоятельств, не имеющих отношения к рассматриваемому делу.

(3) Между выступлениями не допускаются перерывы, однако по обоснованным причинам прения могут быть прерваны, но перерыв не должен превышать 3 дней.

Статья 379. Реплика

После выступления всех участников прений каждый из них может выступить еще раз с репликой по поводу сказанного в последующих выступлениях. Право последней реплики всегда принадлежит защитнику или, в зависимости от обстоятельств, подсудимому.

Статья 380. Последнее слово подсудимого

(1) После окончания судебных прений председательствующий в судебном заседании предоставляет подсудимому последнее слово.

(2) Вопросы к подсудимому во время его последнего слова не допускаются, он не может быть прерван, кроме как в случае, если касается обстоятельств, не имеющих отношения к делу.

(3) Если в последнем слове подсудимый сообщил о новых фактах или обстоятельствах, имеющих существенное значение для дела, судебная инстанция может принять решение о возобновлении судебного расследования для их проверки.

Статья 381. Письменные заключения

(1) После окончания судебных прений и произнесения последнего слова стороны могут представить судебной инстанции свои письменные заключения относительно предложенного ими варианта решения дела.

(2) Заключения сторон не имеют обязательного характера для судебной инстанции.

(3) Письменные заключения прилагаются к протоколу.

Часть 4
Совещание суда и постановление приговора

Статья 382. Предмет совещания

(1) Состав суда или судья при единоличном судебном разбирательстве рассматривает вначале фактическую, а затем правовую сторону дела.

(2) Совещание судей проводится по вопросам, предусмотренным статьей 385.

Статья 383. Возобновление судебного расследования

(1) Если во время совещания суд признает необходимым выяснить какие-либо обстоятельства для правильного разрешения дела, он может возобновить судебное расследование путем вынесения мотивированного определения.

(2) При возобновлении судебного расследования суд, если это возможно, может уточнить необходимые обстоятельства в том же судебном заседании или же прервать заседание, но не более чем на 10 дней с последующим вызовом сторон и заинтересованных лиц.

(3) По окончании дополнительного судебного расследования суд вновь

открывает судебные прения и предоставляет подсудимому последнее слово.

Статья 384. Судебный приговор

(1) Судебная инстанция принимает решение по предъявленному подсудимому обвинению путем вынесения обвинительного или оправдательного приговора либо приговора о прекращении производства по делу.

(2) Приговор выносится именем закона.

(3) Приговор судебной инстанции должен быть законным, обоснованным и мотивированным.

(4) Судебная инстанция обосновывает свой приговор только на доказательствах, исследованных в судебном заседании.

Статья 385. Вопросы, разрешаемые судебной инстанцией при постановлении приговора

(1) При постановлении приговора судебная инстанция разрешает вопросы в указанной далее последовательности:

1) имело ли место деяние, в совершении которого обвиняется подсудимый;

2) совершил ли данное деяние подсудимый;

3) содержит ли это деяние элементы преступления, и каким уголовным законом оно предусмотрено;

4) виновен ли подсудимый в совершении этого преступления;

5) подлежит ли подсудимый наказанию за совершенное им преступление;

6) имеются ли смягчающие и отягчающие ответственность обстоятельства, и какие именно;

7) какая мера наказания должна быть назначена подсудимому с учетом рекомендаций службы социальной реабилитации, если такое расследование производилось;

8) подлежит ли отбыванию назначенное подсудимому наказание или нет;

9) вид пенитенциарного учреждения, в котором подлежит отбыванию наказание в виде лишения свободы;

10) подлежит ли удовлетворению гражданский иск, в чью пользу и в какой сумме;

11) подлежит ли возмещению материальный ущерб в случае, если гражданский иск не был предъявлен;

12) следует ли отменить наложенный на имущество арест;

13) как поступить с вещественными доказательствами;

14) на кого и в каком размере должны быть возложены судебные издержки;

15) следует ли отменить, изменить или применить меру пресечения по отношению к подсудимому;

16) нужно ли применить к признанному виновным в совершении преступления подсудимому принудительное лечение от алкоголизма или наркомании.

(2) Если подсудимый обвиняется в совершении ряда преступлений, судебная инстанция решает вопросы, предусмотренные пунктами 1) – 13) части (1) по каждому преступлению в отдельности.

(3) Если в совершении преступления обвиняются несколько подсудимых,

судебная инстанция разрешает вопросы, предусмотренные частью (1), по каждому из подсудимых в отдельности.

(4) Если в ходе уголовного преследования или судебного разбирательства были установлены нарушения прав подсудимого, а также установлено, по чьей вине они были допущены, судебная инстанция рассматривает возможность сокращения наказания подсудимому в качестве возмещения за допущенные нарушения.

Статья 386. Рассмотрение вопроса о вменяемости подсудимого

(1) Если в ходе уголовного преследования или судебного расследования ставился вопрос о вменяемости подсудимого, судебная инстанция обязана рассмотреть этот вопрос еще раз при вынесении приговора.

(2) В случае установления факта, что подсудимый при совершении деяния находился в состоянии невменяемости или же после совершения преступления заболел психическим заболеванием, ставшим основанием для признания его невменяемым, судебная инстанция выносит приговор в соответствии с положениями главы II раздела III Особенной части.

Статья 387. Разрешение гражданского иска

(1) При постановлении обвинительного приговора судебная инстанция, оценив обоснованность доводов и размера ущерба, истребованного гражданским истцом, удовлетворяет гражданский иск полностью или частично либо отклоняет его.

(2) При постановлении оправдательного приговора судебная инстанция:

1) отклоняет гражданский иск, если не установлено наличие инкриминируемого деяния или если деяние не было совершено подсудимым;

2) не выносит решение по гражданскому иску, если подсудимый оправдан за отсутствием элементов преступления или если имеется одно из обстоятельств, устраняющих уголовный характер деяния, предусмотренных статьей 35 Уголовного кодекса.

(3) В исключительных случаях, когда для точного определения суммы возмещения, полагающейся гражданскому истцу, требуется отложить разбирательство дела, судебная инстанция может удовлетворить в принципе гражданский иск с последующим решением вопроса о размере полагающегося возмещения в порядке гражданского судопроизводства.

Статья 388. Обеспечение гражданского иска и специальной конфискации

(1) В случае удовлетворения гражданского иска судебная инстанция до признания приговора окончательным может распорядиться о принятии мер по обеспечению этого иска, если такие меры не были приняты ранее.

(2) При вынесении приговора со специальной конфискацией имущества осужденного судебная инстанция принимает меры к обеспечению конфискации имущества, если такие меры не были приняты ранее.

Статья 389. Обвинительный приговор

(1) Обвинительный приговор постановляется лишь при условии подтверждения в результате судебного расследования виновности подсудимого в совершении преступления на основе совокупности доказательств, исследованных в судебной инстанции.

(2) Обвинительный приговор не может быть основан на предположениях либо исключительным образом или в основном на показаниях свидетелей,

полученных в ходе уголовного преследования и оглашенных в судебной инстанции в их отсутствие.

(3) Показания свидетелей, полученные в ходе уголовного преследования, могут быть положены в основу обвинительного приговора только в совокупности с другими достаточными для обвинения доказательствами и при условии, что в ходе уголовного преследования производилась очная ставка с подозреваемым, обвиняемым или что свидетель был допрошен в соответствии с положениями статей 109 и 110, если подсудимый не участвовал в очной ставке с этим свидетелем в судебном заседании.

(4) Обвинительный приговор постановляется:

1) с назначением наказания, подлежащего исполнению;

2) с назначением наказания и освобождением от его отбывания в случае амнистии в соответствии с положениями статьи 107 Уголовного кодекса и в случаях, предусмотренных пунктами a), b), c), e), f) и g) части (2) статьи 89 Уголовного кодекса;

3) без установления наказания с освобождением от уголовной ответственности в случаях, предусмотренных статьями 57 и 58 Уголовного кодекса, с освобождением от наказания в случае, предусмотренном статьей 93 Уголовного кодекса, или в случае истечения срока давности.

(5) При постановлении обвинительного приговора с назначением наказания, подлежащего отбыванию, судебная инстанция определяет его вид, размер и начало исчисления срока отбывания наказания.

(6) При постановлении обвинительного приговора с освобождением от отбывания наказания или, в зависимости от обстоятельств, обвинительного приговора без назначения наказания судебная инстанция аргументирует, на каком основании, предусмотренном Уголовным кодексом, выносится данный приговор.

Статья 390. Оправдательный приговор

(1) Оправдательный приговор постановляется в случае, если:

1) не установлено наличие события преступления;

2) подсудимый не совершил деяние;

3) деяние подсудимого не содержит элементы преступления;

4) деяние не предусмотрено уголовным законом;

5) существует одна из причин, устраняющих уголовный характер деяния.

(2) В случае оправдания лица на основе пункта 2) части (1) орган уголовного преследования обязан продолжить уголовное преследование для установления исполнителя деяния.

(3) Оправдательный приговор влечет полную реабилитацию подсудимого.

Статья 391. Приговор о прекращении производства по делу

(1) Приговор о прекращении производства по делу постановляется в случае, если:

1) отсутствует жалоба потерпевшего, жалоба отозвана или стороны примирились;

2) наступила смерть подсудимого;

3) лицо не достигло возраста привлечения к уголовной ответственности;

4) существует окончательное судебное решение в отношении того же лица по тому же деянию;

5) существует решение органа уголовного преследования в отношении того же лица по тому же деянию о прекращении уголовного преследования, или о

выведении лица из-под уголовного преследования, или о прекращении уголовного судопроизводства;

6) существуют другие обстоятельства, исключающие или обуславливающие начало уголовного преследования и привлечение к уголовной ответственности; а также

7) в случаях, предусмотренных статьями 54 – 56 Уголовного кодекса.

(2) В случае, предусмотренном частью (2) статьи 332, судебная инстанция прекращает производство по делу с применением административной санкции, предусмотренной Кодексом о правонарушениях.

Статья 392. Составление приговора

(1) После решения вопросов, предусмотренных статьями 385–388, судебная инстанция приступает к составлению приговора. Приговор состоит из вводной, описательной и резолютивной частей.

(2) Приговор составляется на том языке, на котором происходило судебное разбирательство, одним из судей, участвовавших при его постановлении.

(3) Приговор подписывается всеми судьями, участвовавшими в его постановлении. Судья, оставшийся при особом мнении, также подписывает приговор.

Статья 393. Вводная часть приговора

Во вводной части приговора указывается следующее:

1) что приговор вынесен именем закона;

2) дата и место постановления приговора;

3) наименование судебной инстанции, постановившей приговор, фамилия и имя судьи или, в зависимости от обстоятельств, судей, входящих в состав суда, секретаря судебного заседания, переводчика, прокурора, защитника;

4) открытое или закрытое судебное заседание проводилось;

5) сведения о личности подсудимого, предусмотренные частью (1) статьи 358;

6) уголовный закон, предусматривающий преступление, в совершении которого обвиняется подсудимый.

Статья 394. Описательная часть приговора

(1) В описательной части обвинительного приговора должны содержаться:

1) описание преступного деяния, признанного доказанным, с указанием места, времени, способа его совершения, формы вины и степени виновности, мотивов и последствий преступления;

2) доказательства, на которых основаны выводы судебной инстанции, и мотивы, по которым судебная инстанция отвергла другие доказательства;

3) указание на обстоятельства, смягчающие или отягчающие ответственность;

4) в случае признания части обвинения необоснованной – основания к этому;

5) юридическая квалификация действий подсудимого, мотивы изменения обвинения, если таковое было произведено в суде;

6) отметка относительно рецидива.

(2) Судебная инстанция обязана также мотивировать:

1) назначение наказания в виде лишения свободы, если санкция уголовного закона предусматривает и другие виды наказаний;

2) применение более мягкого наказания, чем предусмотренное законом;

3) применение условного осуждения;

4) разрешение вопросов, связанных с условным осуждением или применением других видов освобождения от уголовного наказания, предусмотренных статьей 89 Уголовного кодекса.

(3) В описательной части оправдательного приговора должны содержаться:

1) указание обвинения, на основании которого дело в отношении подсудимого было направлено в суд;

2) изложение обстоятельств дела, установленных судебной инстанцией, и формулировка оснований для оправдания подсудимого с указанием мотивов, объясняющих, почему судебная инстанция отвергает доказательства, приведенные в обоснование обвинения. Не допускается включение в оправдательный приговор формулировок, ставящих под сомнение невиновность оправданного.

(4) В описательной части приговора о прекращении производства по делу должны содержаться описание и мотивировка оснований для прекращения производства по делу.

(5) В описательной части обвинительного или оправдательного приговоров либо приговора о прекращении производства по делу должны содержаться мотивы, на которых основано решение судебной инстанции по гражданскому иску или о возмещении материального ущерба, причиненного преступлением.

Статья 395. Резолютивная часть обвинительного приговора

(1) В резолютивной части обвинительного приговора должны содержаться:

1) фамилия, имя и отчество подсудимого;

2) признание подсудимого виновным в совершении преступления, предусмотренного уголовным законом;

3) вид и размер наказания, назначенного подсудимому за каждое преступление, которое признано доказанным, окончательная мера наказания, подлежащая отбыванию; вид пенитенциарного учреждения, в котором должен отбывать наказание осужденный к лишению свободы; дата начала срока отбывания наказания; длительность испытательного срока в случае условного осуждения, и на кого возлагается обязанность наблюдения за осужденным к условному осуждению. В случае признания подсудимого виновным, но с освобождением от наказания по основаниям, предусмотренным Уголовным кодексом, судебная инстанция обязана указать это в резолютивной части приговора;

4) решение о зачете задержания, предварительного ареста или домашнего ареста, если подсудимый до постановления приговора содержался под стражей;

5) решение о мере пресечения в отношении подсудимого до признания приговора окончательным;

6) обязанности, возложенные на осужденного с условным осуждением.

(2) Если подсудимому предъявлено обвинение по нескольким статьям уголовного закона, в резолютивной части приговора должно быть точно указано, по каким именно статьям подсудимый был оправдан и по каким осужден.

(3) Во всех случаях наказание должно быть обозначено таким образом, чтобы при исполнении приговора не возникло никаких сомнений относительно вида и размера наказания, назначенного судебной инстанцией.

(4) В случаях, предусмотренных статьей 66 Уголовного кодекса, в резолютивной части приговора излагается также решение относительно лишения подсудимого воинского или специального звания, квалификационного класса (классного чина) или государственных наград.

(5) В случае осуждения иностранного гражданина или лица без гражданства, постоянно проживающего в другом государстве, резолютивная часть приговора должна содержать пояснения относительно права требовать перевода осужденного в страну проживания.

Статья 396. Резолютивная часть оправдательного приговора или приговора о прекращении производства по делу

В резолютивной части оправдательного приговора или приговора о прекращении производства по делу должны содержаться:

1) фамилия, имя и отчество подсудимого;

2) решение об оправдании подсудимого или о прекращении производства по делу и мотив, на котором основывается оправдание или прекращение производства;

3) решение об отмене меры пресечения, если такая мера была избрана;

4) решение об отмене мер по обеспечению гражданского иска и возможной специальной конфискации, если такие меры были приняты.

Статья 396[1]. Возвращение уголовного дела

Если судебная инстанция постановила оправдательный приговор по мотивам, что деяние не совершено подсудимым, по просьбе прокурора уголовное дело возвращается ему, и он возобновляет уголовное преследование для установления личности исполнителя деяния.

[Ст.396[1] введена ЗП264-XVI от 28.07.06, МО170-173/03.11.06 ст.781]

Статья 397. Иные вопросы, подлежащие решению в резолютивной части приговора

В резолютивной части как обвинительного, так и оправдательного приговора или приговора о прекращении производства по делу, помимо вопросов, перечисленных в статьях 395 и 396, в случае необходимости должны содержаться:

1) решение по предъявленному гражданскому иску или решение о возмещении ущерба, принятое судебной инстанцией по своей инициативе;

2) решение по вопросу о специальной конфискации;

3) решение по вопросу о вещественных доказательствах;

4) решение по вопросу о мерах защиты;

5) указание о распределении судебных издержек;

6) указание порядка и срока обжалования приговора в апелляционном или, в зависимости от обстоятельств, в кассационном порядке.

Статья 398. Освобождение подсудимого из-под стражи

(1) При оправдании подсудимого, или освобождении его от наказания либо от отбывания наказания, или при осуждении его к наказанию, не связанному с лишением свободы, а также в случае прекращения в отношении него

производства по делу судебная инстанция в случае нахождения подсудимого под стражей освобождает его из-под стражи незамедлительно в зале судебного заседания.

(2) В случае условного осуждения к лишению свободы судебная инстанция освобождает подсудимого из-под стражи.

Статья 399. Вручение копии приговора

(1) Не позднее чем в течение 3 дней после провозглашения приговора или его резолютивной части подсудимому, содержащемуся под стражей, должна быть вручена копия приговора или его резолютивной части.

(2) В случае составления приговора копия составленного приговора вручается незамедлительно после его подписания подсудимому, содержащемуся под стражей, а остальным сторонам сообщается в письменной форме о подписании составленного приговора и по их просьбе вручается копия.

[Ст.399 ч.(2) в редакции ЗП44-XVI от 06.03.08, МО76-77/15.03.08 ст.251]

(3) Если приговор или его резолютивная часть оформлены на языке, которым подсудимый не владеет, ему вручается письменный перевод приговора на его родном языке или на другом языке, которым он владеет.

Глава IV
ОБЫЧНЫЙ ПОРЯДОК ОБЖАЛОВАНИЯ

Часть 1
Апелляционное производство

Статья 400. Решения, подлежащие обжалованию в апелляционном порядке

(1) Приговоры могут быть обжалованы в апелляционном порядке в целях проведения нового судебного разбирательства фактической и правовой стороны дела, за исключением:

1) приговоров, вынесенных судами по делам о преступлениях, за совершение которых законом предусмотрено исключительно наказание, не связанное с лишением свободы;

2) приговоров, вынесенных военным судом по делам о преступлениях, за совершение которых законом предусмотрено исключительно наказание, не связанное с лишением свободы;

3) приговоров, вынесенных апелляционными палатами и Высшей судебной палатой;

4) других приговоров, для которых законом не предусмотрен такой порядок обжалования.

(2) Определения, вынесенные в первой инстанции, могут быть обжалованы в апелляционном порядке только одновременно с приговором, за исключением случаев, когда согласно закону они могут быть обжалованы отдельно.

(3) Апелляционная жалоба на приговор, считается поданной и на определения, даже если они были вынесены после провозглашения приговора.

Статья 401. Лица, имеющие право обжалования в апелляционном порядке

(1) Право обжалования в апелляционном порядке имеют:

1) прокурор – в отношении уголовного дела в целом и в части, относящейся

к гражданскому иску;

2) подсудимый – в отношении уголовного дела в целом и в части, относящейся к гражданскому иску. Оправдательный приговор или приговор о прекращении производства по делу может быть обжалован также в части оснований оправдания или прекращения производства по делу;

3) потерпевший – в отношении уголовного дела в целом;

[Ст.401 ч.(1) пкт.3) положение: «...в отношении уголовного дела в целом в случаях, когда производство по делу начинается только по его предварительной жалобе в предусмотренном законом порядке» признана неконституционным согласно ПКС 9 от 20.05.08, МО99-101/06.06.08; в силу с 20.05.08]

[Ст.401 ч.(1) пкт.3) изменен ЗП114-XVI от 22.05.08, МО102/10.06.08 ст.382]

4) гражданский истец и гражданский ответчик – в части, относящейся к гражданскому иску;

5) свидетель, эксперт, переводчик и защитник – в отношении причитающихся им судебных издержек;

6) любое лицо, законные интересы которого были ущемлены каким-либо действием или актом судебной инстанции.

(2) Апелляционная жалоба может быть подана от имени лиц, указанных в пунктах 2) – 4) части (1), их защитником или законным представителем.

Статья 402. Срок подачи апелляционной жалобы

(1) Апелляционная жалоба может быть подана в течение 15 дней со дня провозглашения приговора в целом или, в случае подачи заявления в порядке, предусмотренном частью (2) статьи 399, со дня вручения копии составленного приговора, если законом не предусмотрено иное.

[Ст.402 ч.(1) в редакции ЗП44-XVI от 06.03.08, МО76-77/15.03.08 ст.251]

(2) Для подсудимого, содержащегося под стражей, срок подачи апелляционной жалобы исчисляется со дня вручения ему копии составленного приговора, а для сторон, которые отсутствовали при провозглашении приговора – со дня сообщения им в письменной форме о том, что приговор составлен.

(3) В случаях, предусмотренных пунктами 5) и 6) части (1) статьи 401, апелляционная жалоба может быть подана сразу после оглашения определения, посредством которого судебная инстанция распоряжается о судебных издержках или о принятии других мер, однако не позднее чем 15-дневный срок после провозглашения приговора, которым было разрешено дело. Рассмотрение апелляционной жалобы осуществляется только после разрешения дела по существу, за исключением случаев, когда производство по делу было приостановлено.

(4) Если прокурор, который участвовал в разбирательстве дела, или потерпевший подал в установленные сроки апелляционную жалобу в ущерб подсудимому, то прокурор, участвующий в рассмотрении дела в апелляционной инстанции, в течение 15 дней со дня получения стороной копии апелляционной жалобы может подать дополнительную жалобу в апелляционном порядке, в которой может сослаться на дополнительные основания для апелляционного обжалования.

(5) Если подсудимый в установленный срок подал апелляционную жалобу и меняет своего защитника, новый защитник в 15-дневный срок со дня

получения стороной копии апелляционной жалобы может подать дополнительную апелляционную жалобу в защиту подсудимого, в которой может сослаться на дополнительные основания для обжалования.

(6) В случае подачи дополнительных апелляционных жалоб в соответствии с частями (4) и (5) копии дополнительных апелляционных жалоб вручаются сторонам с предоставлением времени, необходимого для подготовки к рассмотрению апелляционных жалоб.

Статья 403. Восстановление пропущенного срока подачи апелляционной жалобы

(1) Апелляционная жалоба, поданная с пропуском предусмотренного законом срока, считается поданной в срок, если апелляционная инстанция установила, что пропуск вызван обоснованными причинами, а апелляционная жалоба была подана не позднее чем в 15-дневный срок после начала исполнения наказания или взыскания материального ущерба.

(2) До решения вопроса о восстановлении пропущенного срока апелляционная инстанция вправе приостановить исполнение решения.

Статья 404. Апелляционная жалоба, поданная с пропуском срока

(1) Участник процесса, который отсутствовал как при разбирательстве дела, так и при провозглашении приговора и не был извещен о вынесении или о составлении приговора, вправе подать апелляционную жалобу и с пропуском срока, но не позднее чем в 15-дневный срок после начала исполнения наказания или взыскания материального ущерба.

(2) Апелляционная жалоба, поданная с пропуском срока, не приостанавливает исполнение приговора.

(3) Апелляционная инстанция вправе приостановить исполнение обжалованного приговора.

Статья 405. Подача апелляционной жалобы

(1) Апелляционная жалоба подается в письменной форме.

(2) В апелляционной жалобе должны содержаться:

1) наименование судебной инстанции, в которую подается апелляционная жалоба;

2) фамилия и имя апеллянта, его процессуальный статус и адрес;

3) наименование судебной инстанции, вынесшей приговор, дата его вынесения, фамилия и имя подсудимого, в отношении которого обжалуется приговор;

4) содержание и мотивы требований апеллянта;

5) указание доказательств и способов, при помощи которых они могут быть получены, – в случае ходатайства о сборе новых доказательств. О сборе новых доказательств имеют право ходатайствовать только прокурор и адвокат, которые не участвовали в рассмотрении дела в суде первой инстанции. Стороны, участвовавшие в рассмотрении дела в суде первой инстанции, вправе ходатайствовать о сборе новых доказательств только в случае, если о существовании таковых им не было известно в момент рассмотрения дела или если судебная инстанция, рассматривавшая дело по существу, отклонила ходатайство о их сборе;

6) дата подачи апелляционной жалобы и подпись апеллянта;

7) перечень документов, прилагаемых к апелляционной жалобе.

(3) Если лицо лишено возможности подписать апелляционную жалобу, таковая удостоверяется одним из судей судебной инстанции, решение которой обжалуется. Апелляционная жалоба может быть удостоверена также примаром

населенного пункта, в котором проживает апеллянт.

(4) Апелляционная жалоба подается в судебную инстанцию, приговор которой обжалуется, с приложением к ней копий по числу участников процесса. Лицо, содержащееся под стражей, может подать апелляционную жалобу администрации места заключения без приложения копий.

(5) По истечении срока, установленного для подачи апелляционной жалобы, судебная инстанция, вынесшая приговор, направляет в 5-дневный срок уголовное дело вместе с апелляционной жалобой и копиями таковой в апелляционную инстанцию, о чем сообщает сторонам процесса.

Статья 406. Отказ от обжалования в апелляционном порядке

(1) После провозглашения приговора и до истечения срока подачи апелляционной жалобы стороны могут прямо заявить об отказе от этого пути обжалования.

(2) В течение срока подачи апелляционной жалобы отказ от ее подачи может быть пересмотрен.

(3) Отказ от обжалования в апелляционном порядке или пересмотр отказа может быть осуществлен стороной лично либо через ее специального поверенного. В случае отказа от обжалования в апелляционном порядке апелляционная инстанция прекращает апелляционное производство.

Статья 407. Отзыв апелляционной жалобы

(1) До начала судебного расследования в апелляционной инстанции любая из сторон вправе отозвать поданную апелляционную жалобу. Отзыв осуществляется апеллянтом.

(2) Апелляционная жалоба, поданная прокурором, может быть отозвана лишь вышестоящим прокурором.

(3) В случае отзыва апелляционной жалобы апелляционная инстанция прекращает апелляционное производство.

Статья 408. Приостанавливающее действие апелляционной жалобы

Апелляционная жалоба, поданная в срок, приостанавливает исполнение уголовного дела как в целом, так и в части, относящейся к гражданскому иску, за исключением случаев, когда законом предусмотрено иное.

Статья 409. Распространяющее действие апелляционной жалобы и ее пределы

(1) Апелляционная инстанция рассматривает апелляционную жалобу только в отношении лица, подавшего ее, и лица, в отношении которого она подана, и только в соотношении с процессуальным статусом апеллянта.

(2) В пределах положений, предусмотренных частью (1), апелляционная инстанция обязана помимо оснований, на которые ссылается апеллянт, и сформулированных им требований рассмотреть как фактическую, так и правовую сторону дела, не ухудшая положение апеллянта.

Статья 410. Недопустимость ухудшения положения апеллянта на основании поданной им апелляционной жалобы

(1) Апелляционная инстанция, разрешая дело, не вправе ухудшить положение лица, подавшего апелляционную жалобу.

(2) По апелляционной жалобе, поданной прокурором в пользу одной из сторон, апелляционная инстанция не вправе ухудшить ее положение.

Статья 411. Экстенсивное действие апелляционной жалобы

Апелляционная инстанция рассматривает дело также в отношении сторон, которые не подавали апелляционную жалобу или к которым она не относится,

имея право вынести решение и в их отношении без ухудшения их положения.

Статья 412. Распределение дел, поступивших в порядке апелляционного обжалования, установление срока рассмотрения апелляционной жалобы и явка сторон

(1) Председатель апелляционной инстанции, получив дела, поступившие в порядке апелляционного обжалования, распределяет их в порядке, предусмотренном статьей 344.

(2) В течение 10 дней со дня распределения дела председатель состава суда, которому было распределено дело, устанавливает срок рассмотрения апелляционной жалобы, а в случае необходимости устанавливает срок проведения предварительного заседания, которое проводится в соответствии с положениями статьи 345.

(3) Рассмотрение апелляционной жалобы осуществляется с вызовом сторон и вручением им копий апелляционной жалобы.

(4) Апелляционная жалоба рассматривается в присутствии подсудимого, если он содержится под стражей, за исключением случая, предусмотренного пунктом 2) части (2) статьи 321.

(5) Неявка сторон, вызванных в апелляционную инстанцию в установленном законном порядке, не препятствует рассмотрению дела.

(6) В случае необходимости апелляционная инстанция может признать явку сторон обязательной и принять соответствующие меры для обеспечения их присутствия.

(7) Участие в рассмотрении апелляционной жалобы прокурора, а также защитника, если этого требуют интересы правосудия, является обязательным. Апелляционная жалоба может быть рассмотрена в необоснованное отсутствие защитника в той мере, в какой не нарушается право на защиту.

Статья 413. Порядок рассмотрения апелляционной жалобы

(1) Председательствующий в судебном заседании объявляет дело, подлежащее рассмотрению, и проверяет явку сторон, затем объявляет фамилии и имена судей, входящих в состав суда, прокурора, секретаря судебного заседания, переводчика, если таковой участвует в заседании, защитника и уточняет, не заявлялись ли отводы. После этого председательствующий опрашивает присутствующие стороны об имеющихся у них заявлениях или ходатайствах, и апелляционная инстанция выносит по ним определение.

(2) Председательствующий в судебном заседании предоставляет слово апеллянту, лицу, на которого подана апелляционная жалоба, их защитникам и представителям, затем прокурору. Если среди поданных апелляционных жалоб имеется апелляционная жалоба прокурора, ему предоставляется слово в первую очередь.

(3) В случае, если стороны ссылаются на необходимость получения новых доказательств, они должны указать эти доказательства и способы, с помощью которых они могут быть получены, а также мотивы, препятствовавшие их представлению в первой инстанции.

(4) Стороны имеют право на реплику по новым вопросам, возникшим в ходе прений.

(5) Подсудимому предоставляется слово в последнюю очередь.

(6) В ходе судебного заседания ведется протокол в соответствии с положениями статьи 336.

Статья 414. Рассмотрение апелляционной жалобы

(1) Рассматривая апелляционную жалобу, апелляционная инстанция проверяет законность и обоснованность обжалуемого решения на основании доказательств, рассмотренных судом первой инстанции согласно материалам дела, и любых новых доказательств, представленных в апелляционную инстанцию, или дополнительно исследует доказательства, собранные судебной инстанцией, рассматривавшей дело по существу.

(2) Апелляционная инстанция вправе дать новую оценку доказательствам, собранным по делу, и может собрать по просьбе сторон любые новые доказательства, которые считает необходимыми.

(3) Апелляционная инстанция обязана высказаться по всем мотивам, приведенным в апелляционной жалобе.

(4) В случае сообщения сторонами о несоблюдении разумного срока рассмотрения дела судебной инстанцией, рассматривавшей дело по существу, апелляционная судебная инстанция высказывается также в отношении несоблюдения срока.

[Ст.414 ч.(4) введена ЗП44-XVI от 06.03.08, МО76-77/15.03.08 ст.251]

Статья 415. Определение апелляционной инстанции

(1) Рассмотрев дело в апелляционном порядке, апелляционная инстанция выносит одно из следующих определений:

1) отклоняет апелляционную жалобу и оставляет обжалованное решение без изменения в случае, если:

a) апелляционная жалоба подана с пропуском срока, за исключением случаев, предусмотренных статьей 402;

b) обжалование в апелляционном порядке недопустимо;

c) апелляционная жалоба является необоснованной;

2) удовлетворяет апелляционную жалобу, отменив приговор частично или полностью, в том числе по своей инициативе на основании части (2) статьи 409, пересматривает дело и выносит новое решение в порядке, предусмотренном для суда первой инстанции.

(2) Приговор может быть отменен только в отношении отдельных фактов или лиц либо в отношении уголовного дела в целом или только в части, относящейся к гражданскому иску, если это не препятствует правильному разрешению дела.

(3) Определение апелляционной инстанции подлежит исполнению с момента его вынесения.

Статья 416. Дополнительные вопросы

Апелляционная инстанция при рассмотрении апелляционной жалобы в случае необходимости может решить вопрос о возобновлении судебного расследования, о применении положений относительно возмещения ущерба, мер пресечения, судебных издержек и любых других вопросов, способствующих разрешению апелляционной жалобы в полном объеме.

Статья 417. Содержание определения апелляционной инстанции

(1) В определении апелляционной инстанции должны содержаться:

1) время и место провозглашения определения;

2) наименование апелляционной инстанции;

3) фамилии и имена судей, входящих в состав суда, прокурора, секретаря судебного заседания, а также защитника и переводчика, если таковые участвуют в заседании;

4) фамилия и имя апеллянта с указанием его процессуального

статуса;

5) сведения о личности лица, осужденного или оправданного судом первой инстанции, предусмотренные частью (1) статьи 358;

6) деяние, установленное судом первой инстанции, а также содержание резолютивной части приговора;

7) существо апелляционной жалобы;

8) фактические и правовые основания отклонения или, в зависимости от обстоятельств, удовлетворения апелляционной жалобы, а также мотивы вынесения такого решения;

9) одно из решений, предусмотренных статьей 415;

10) указание на то, что определение подлежит исполнению, но может быть обжаловано в кассационном порядке, и предусмотренный для этого срок.

(2) В случае, если подсудимый содержится под стражей, в определении указывается срок, подлежащий включению в срок отбывания наказания.

(3) При наличии оснований, предусмотренных статьей 218, апелляционная инстанция выносит частное определение.

Статья 418. Вынесение определения апелляционной инстанцией

(1) Совещание судей и вынесение определения осуществляются, как правило, по окончании судебного разбирательства, однако при наличии оснований они могут быть перенесены, но не более чем на 10 дней.

(2) Совещание судей проводится в соответствии с положениями статьи 339.

(3) Результаты совещания судей отражаются в резолютивной части определения и подписываются всеми судьями, входящими в состав суда, затем провозглашаются в открытом заседании председательствующим или одним из судей, входящих в состав суда, в присутствии секретаря судебного заседания.

(4) Определение составляется одним из судей, участвовавших в рассмотрении апелляционной жалобы, не позднее чем в 10-дневный срок после его провозглашения и подписывается всеми судьями, входящими в состав суда.

(5) В случае составления определения применяются правила его вручения, предусмотренные статьей 399.

(6) После составления определения апелляционная инстанция не позднее чем в 5-дневный срок направляет уголовное дело судебной инстанции, рассматривавшей дело по существу, для исполнения, о чем информируются стороны.

Статья 419. Порядок нового судебного рассмотрения

Новое рассмотрение дела апелляционной инстанцией осуществляется в соответствии с общими правилами рассмотрения дел в суде первой инстанции.

Часть 2
Кассационное обжалование в обычном порядке
§ 1. Кассационные жалобы на решения апелляционных инстанций

Статья 420. Решения, которые могут быть обжалованы в кассационном порядке

(1) Могут быть обжалованы в кассационном порядке определения, вынесенные апелляционными палатами в качестве апелляционных инстанций.

(2) Определения апелляционной инстанции могут быть обжалованы в кассационном порядке только одновременно с обжалуемым определением, за исключением случаев, когда согласно закону они могут быть обжалованы в кассационном порядке отдельно.

(3) Кассационная жалоба, поданная на определение апелляционной инстанции, считается поданной и на иные ее определения, даже если они были вынесены после провозглашения обжалованного решения.

(4) Не могут быть обжалованы в кассационном порядке приговоры, в отношении которых лица, указанные в статье 401, не использовали право обжалования в апелляционном порядке либо отозвали апелляционную жалобу, если законом предусмотрен такой путь обжалования. Лицо, не воспользовавшееся правом обжалования в апелляционном порядке, может обжаловать в кассационном порядке определение апелляционной инстанции, которым ухудшено его положение. Прокурор, не воспользовавшийся правом обжалования в апелляционном порядке, может обжаловать в кассационном порядке определение, которым удовлетворена апелляционная жалоба, поданная со стороны защиты.

Статья 421. Лица, имеющие право обжалования в кассационном порядке

Право обжалования в кассационном порядке принадлежит прокурору и лицам, указанным в статье 401.

Статья 422. Сроки подачи кассационной жалобы

Кассационная жалоба может быть подана в 2-месячный срок со дня провозглашения определения, если законом не предусмотрено иное, а в случае составления определения – в 2-месячный срок после письменного уведомления сторон о подписании составленного определения всеми судьями, входящими в состав суда.

Статья 423. Отзыв кассационной жалобы

Лица, указанные в статье 421, могут отозвать кассационную жалобу в порядке, предусмотренном положениями статьи 407, применяемыми соответствующим образом.

Статья 424. Распространяющее действие кассационной жалобы и ее пределы

(1) Кассационная инстанция рассматривает кассационную жалобу только по отношению к лицу, в отношении которого она подана, и только в соотношении с его процессуальным статусом.

(2) Кассационная инстанция рассматривает дело только в пределах оснований, предусмотренных статьей 427, однако вправе рассмотреть дело и на основе неприведенных оснований без ухудшения при этом положения осужденных.

Статья 425. Недопустимость ухудшения положения кассатора на основании поданной им кассационной жалобы

Кассационная инстанция, рассмотрев дело, не вправе ухудшить положение лица, в пользу которого подана кассационная жалоба.

Статья 426. Экстенсивное действие кассационной жалобы и ее пределы

Кассационная инстанция рассматривает дело также в отношении лиц, по отношению к которым не подана кассационная жалоба либо к которым она не относится, имея право вынести решение и в их отношении без ухудшения их положения, если решен вопрос о допустимости кассационной жалобы.

Статья 427. Основания обжалования в кассационном порядке

(1) Решения апелляционной инстанции могут быть обжалованы в

кассационном порядке с целью исправления правовых ошибок, допущенных судебными инстанциями, рассматривавшими дело по существу, и апелляционными инстанциями, по следующим основаниям:

1) не были соблюдены положения, регламентирующие материальную компетенцию или компетенцию по статусу лица;

2) состав суда не соответствовал требованиям закона или были нарушены положения статей 30, 31 и 33;

3) судебное заседание не было открытым, за исключением случаев, когда законом предусмотрено иное;

4) рассмотрение дела состоялось без участия прокурора, подсудимого, а также защитника и переводчика, тогда как согласно закону их участие обязательно;

5) рассмотрение дела в первой инстанции или в апелляционной инстанции состоялось без вызова в установленном законом порядке одной из сторон либо вызов одной из сторон был осуществлен в установленном законом порядке, однако она не смогла явиться и уведомить судебную инстанцию об этом;

6) апелляционная инстанция не высказалась по всем основаниям, приведенным в апелляционной жалобе, либо обжалованное решение не содержит мотивов, на которых оно основывается, либо его обоснование противоречит резолютивной части решения, либо резолютивная часть изложена неясно, либо резолютивная часть составленного решения не соответствует резолютивной части, провозглашенной после совещания судей;

7) судебная инстанция допустила не предусмотренный законом порядок обжалования либо жалоба подана с пропуском предусмотренного срока;

8) отсутствуют элементы преступления или судебная инстанция вынесла обвинительное решение в отношении иного деяния, чем то, по которому осужденному было предъявлено обвинение, за исключением случаев юридической переквалификации его действий на основании более мягкого закона;

9) подсудимый был осужден за совершение деяния, не предусмотренного уголовным законом;

10) наказание применено в иных пределах, чем это предусмотрено законом;

11) в отношении осужденного ранее было вынесено окончательное судебное решение за то же деяние, либо имеется основание, устраняющее его уголовную ответственность, либо применение наказания было устранено новым законом или аннулировано актом амнистии, либо наступила смерть подсудимого, либо стороны примирились в предусмотренном законом случае;

12) совершенному деянию была дана ошибочная юридическая квалификация;

13) принят уголовный закон, более благоприятный для осужденного;

14) Конституционный суд признал неконституционным положение закона, примененное в соответствующем деле;

15) международная судебная инстанция решением по другому делу установила нарушение на национальном уровне прав и свобод человека, которое может быть устранено и по этому делу;

16) норма права, примененная в обжалованном решении, противоречит

решению по применению этой же нормы, вынесенному ранее Высшей судебной палатой.

(2) Основания, указанные в части (1), могут быть приведены в кассационной жалобе только в случае, если они были приведены в апелляционной жалобе или если нарушение было допущено в апелляционной инстанции.

Статья 428. Судебные инстанции, компетентные рассматривать кассационные жалобы

Кассационные жалобы на определения апелляционных палат рассматриваются Уголовной коллегией Высшей судебной палаты.

Статья 429. Подача кассационной жалобы

(1) Кассационная жалоба подается лицами, указанными в статье 421, и должна быть мотивированной.

(2) Кассационная жалоба подается в кассационную инстанцию с приложением к ней копий по числу участников процесса.

Статья 430. Содержание кассационной жалобы

В кассационной жалобе должны содержаться:

1) наименование судебной инстанции, в которую подается кассационная жалоба;

2) фамилия и имя кассатора, его процессуальный статус или указание лица, интересы которого он представляет, и его адрес;

3) наименование судебной инстанции, вынесшей приговор, дата вынесения приговора, фамилия и имя подсудимого, в отношении которого обжалуется судебное решение, установленное деяние и резолютивная часть приговора, указание лица, подавшего апелляционную жалобу, и приведенные в ней мотивы;

4) наименование судебной инстанции, вынесшей решение по апелляционной жалобе, дата вынесения решения по апелляционной жалобе, резолютивная часть данного решения и аргументы относительно удовлетворения или отклонения апелляционной жалобы;

5) содержание и мотивы кассационной жалобы с обоснованием незаконности обжалуемого решения и просьбы кассатора с указанием оснований, предусмотренных статьей 427, на которые он ссылается в кассационной жалобе, и в чем состоит правовой вопрос общего значения, поставленный по данному делу;

6) формулировка предложений по разрешению обжалуемого решения. Несмотря на то, что формулировка этих предложений обязательна для кассатора, они не влияют на решение Высшей судебной палаты;

7) дата подачи кассационной жалобы и подпись кассатора.

Статья 431. Подготовительные процессуальные акты кассационной инстанции

(1) После получения жалобы кассационная и

Republica Moldova

PARLAMENTUL

COD Nr. 218
din 24.10.2008

CODUL CONTRAVENȚIONAL AL REPUBLICII MOLDOVA

Publicat : 16.01.2009 în Monitorul Oficial Nr. 3-6 art Nr : 15 Data intrarii in vigoare : 31.05.2009

MODIFICAT
LP16-XVI din 03.02.09, MO47-48/03.03.09 art.132

Parlamentul adoptă prezentul cod.

Cartea întîi
DREPTUL MATERIAL
Titlul I
PARTEA GENERALĂ
Capitolul I
DISPOZIȚII COMUNE

Articolul 1. Legea contravențională a Republicii Moldova

(1) Prezentul cod este lege a Republicii Moldova care cuprinde norme de drept ce stabilesc principiile şi dispoziţiile generale şi speciale în materie contravențională, determină faptele ce constituie contravenţii şi prevede procesul contravențional şi sancţiunile contravenționale.

(2) În cazurile expres prevăzute în prezentul cod, dispoziția articolului din cod poate să conţină o normă de trimitere la un alt act cu caracter normativ, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. În asemenea cazuri, exigenţele aplicabile normei legii contravenționale, inclusiv exigența de previzibilitate, sînt aplicabile şi actului normativ respectiv.

(3) Dacă în procesul aplicării unui alt act normativ se constată că prevederile acestuia contravin principiilor stabilite în prezentul cod, se aplică prevederile prezentului cod.

Articolul 2. Scopul legii contravenționale

Scopul legii contravenționale constă în apărarea drepturilor şi libertăţilor legitime ale persoanei, apărarea proprietății, ordinii publice, a altor valori ocrotite de lege, în soluționarea cauzelor contravenționale, precum şi în prevenirea săvîrşirii de noi contravenții.

Articolul 3. Acțiunea legii contravenționale în timp

(1) Caracterul contravențional al faptei şi sancțiunea ei contravențională se stabilesc de prezentul cod în vigoare la momentul săvîrşirii faptei.

(2) Legea contravențională care înăspreşte sancțiunea sau înrăutăţeşte situația persoanei vinovate de săvîrşirea unei contravenții nu are efect retroactiv.

(3) Fapta care, printr-o lege nouă, nu mai este considerată contravenție nu se sancționează, iar sancțiunea stabilită şi neexecutată anterior intrării în vigoare a noii legi nu se execută.

(4) Dacă legea nouă prevede o sancțiune contravențională mai blîndă, se aplică această sancțiune. În cazul aplicării sancțiunii din legea veche, această sancțiune se execută în limita maximului sancțiunii din legea nouă. Dacă legea nouă nu mai prevede o anumită categorie a sancțiunii, sancțiunea de o astfel de categorie, stabilită şi neexecutată anterior intrării în vigoare a noii legi, nu se mai execută.

(5) Dacă legea nouă prevede o sancțiune mai aspră, contravenția continuă a cărei săvîrşire a început anterior intrării în vigoare a noii legi se sancționează în conformitate cu legea în vigoare la momentul consumării ei.

(6) Timpul săvîrşirii contravenției este considerat timpul săvîrşirii acțiunii ilicite, iar în cazul inacțiunii, timpul în care trebuia să se desfăşoare acțiunea pe care contravenientul a omis să o efectueze, independent de timpul survenirii urmărilor.

Articolul 4. Acțiunea legii contravenționale
asupra persoanei şi în spațiu

(1) Contravenția săvîrşită pe teritoriul Republicii Moldova se sancționează în conformitate cu prezentul cod.

(2) Contravenția săvîrşită în afara teritoriului Republicii Moldova de un cetățean al ei sau de un apatrid care domiciliază pe teritoriul Republicii Moldova se sancționează în conformitate cu prezentul cod dacă fapta este prevăzută şi de legea țării în care a fost săvîrşită, iar persoana nu a fost trasă la răspundere în acea țară.

(3) Nu pot fi supuşi răspunderii contravenționale reprezentanții diplomatici ai statelor străine sau alte persoane care, în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte sau în conformitate cu legile Republicii Moldova, nu cad sub incidența jurisdicției contravenționale a Republicii Moldova sau în cazul cărora este înlăturată răspunderea contravențională.

(4) Contravenția săvîrşită în apele teritoriale sau în spațiul aerian al Republicii Moldova se consideră săvîrşită pe teritoriul Republicii Moldova.

(5) Contravenția săvîrşită la bordul unei nave maritime sau aeriene care este înregistrată într-un port sau aeroport al Republicii Moldova şi se află în afara spațiului ei acvatic sau aerian se sancționează în conformitate cu prezentul cod dacă tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte nu dispun altfel.

(6) În temeiul prezentului cod se sancționează contravențiile săvîrşite la bordul unei nave militare maritime sau aeriene aparținînd Republicii Moldova, indiferent de locul aflării navei.

(7) Se consideră loc al săvîrşirii acțiunii locul în care a fost săvîrşită acțiunea prejudiciabilă, indiferent de timpul survenirii urmărilor. În caz de inacțiune, loc al săvîrşirii faptei se consideră locul unde trebuia să se desfăşoare acțiunea pe care contravenientul a omis să o efectueze, indiferent de timpul survenirii urmărilor.

Articolul 5. Principiul legalității

(1) Nimeni nu poate fi declarat vinovat de săvîrşirea unei contravenții, nici supus sancțiunii contravenționale decît în conformitate cu legea contravențională.

(2) Interpretarea extensivă defavorabilă şi aplicarea prin analogie a legii contravenționale sînt interzise.

(3) Legea contravențională nu urmăreşte cauzarea de suferințe fizice sau lezarea demnității omului. Nimeni nu poate fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante.

Articolul 6. Principiul egalității în fața legii

(1) Persoanele care au săvîrşit contravenții sînt egale în fața legii şi a autorităților publice şi sînt supuse răspunderii contravenționale fără deosebire de rasă, naționalitate, limbă, religie, sex, apartenență politică, avere, origine socială sau de orice altă situație.

(2) Conform prevederilor Constituției, ale altor legi şi/sau ale tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, anumite categorii de persoane pot beneficia de condiții speciale

de urmărire contravențională sau de garanția de a nu fi supuse urmăririi şi răspunderii contravenționale.

Articolul 7. Principiul dreptății

Persoana poate fi sancționată numai pentru contravenția în a cărei privință este dovedită vinovăția sa, cu respectarea normelor prezentului cod.

Articolul 8. Principiul caracterului personal al răspunderii contravenționale

(1) Persoana este supusă răspunderii contravenționale numai pentru fapte săvîrşite cu vinovăție.

(2) Este supusă răspunderii contravenționale numai persoana care a săvîrşit cu intenție sau din imprudență o faptă prevăzută de legea contravențională.

Articolul 9. Principiul individualizării răspunderii contravenționale şi sancțiunii contravenționale

(1) La aplicarea legii contravenționale se ține cont de caracterul şi de gradul prejudiciabil al contravenției, de persoana făptuitorului şi de circumstanțele atenuante ori agravante.

(2) Nimeni nu poate fi supus de două ori răspunderii contravenționale pentru una şi aceeaşi faptă.

Capitolul II
CONTRAVENȚIA. RĂSPUNDEREA CONTRAVENȚIONALĂ

Articolul 10. Contravenția

Constituie contravenție fapta – acțiunea sau inacțiunea – ilicită, cu un grad de pericol social mai redus decît infracțiunea, săvîrşită cu vinovăție, care atentează la valorile sociale ocrotite de lege, este prevăzută de prezentul cod şi este pasibilă de sancțiune contravențională.

Articolul 11. Contravenția continuă

(1) Se consideră contravenție continuă fapta care se caracterizează prin săvîrşirea neîntreruptă, timp nedeterminat, a activității contravenționale. În cazul contravenției continue nu există pluralitate de contravenții.

(2) Contravenția continuă se consumă în momentul încetării acțiunii sau inacțiunii contravenționale sau al survenirii unor evenimente care împiedică această activitate.

Articolul 12. Contravenția prelungită

(1) Se consideră contravenție prelungită fapta săvîrşită cu o unică intenție, caracterizată prin două sau mai multe acțiuni şi/sau inacțiuni contravenționale identice comise cu un singur scop, alcătuind în ansamblu o contravenție.

(2) Contravenția prelungită se consumă în momentul săvîrşirii ultimei acțiuni sau inacțiuni contravenționale.

Articolul 13. Tentativa

Se consideră tentativă de contravenție acțiunea sau inacțiunea intenționată, îndreptată nemijlocit spre săvîrşirea unei contravenții care, din cauze independente de voința făptuitorului, nu şi-a produs efectul.

Articolul 14. Vinovăția

(1) Contravenția se săvîrşeşte cu intenție sau din imprudență.

(2) Contravenția se consideră săvîrşită cu intenție dacă persoana care a săvîrşit-o îşi dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, a dorit sau a admis în mod conştient survenirea acestor urmări.

(3) Contravenția se consideră săvîrşită din imprudență dacă persoana care a săvîrşit-o îşi dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, dar considera în mod uşuratic că ele vor putea fi evitate, ori nu îşi dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, nu a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile, deşi trebuia şi putea să le prevadă.

(4) Dacă, drept rezultat al săvîrşirii cu intenție a contravenției, se produc urmări mai grave care, conform legii, atrag înăsprirea sancțiunii contravenționale şi care nu erau cuprinse de intenția persoanei care a săvîrşit-o, răspunderea contravențională pentru atare urmări survine numai dacă persoana a prevăzut urmările prejudiciabile, dar considera în mod uşuratic că ele vor putea fi evitate, sau dacă persoana nu a prevăzut posibilitatea survenirii acestor urmări, deşi trebuia şi putea să le prevadă. În consecință, contravenția se consideră intenționată.

Articolul 15. Răspunderea pentru contravenția
săvîrşitâîn stare de ebrietate produsă
de alcool sau de alte substanțe

Starea de ebrietate produsă de consumarea voluntară a alcoolului sau a altor substanțe nu înlătură caracterul contravențional al faptei. Cauzele ebrietății, gradul şi influența ei asupra săvîrşirii contravenției se iau în considerare la stabilirea pedepsei.

Articolul 16. Răspunderea contravențională
a persoaneifizice

(1) Este pasibilă de răspundere contravențională persoana fizică cu capacitate de exercițiu care, în momentul săvîrşirii contravenției, are împlinită vîrsta de 18 ani.

(2) Persoana fizică cu vîrsta între 16 şi 18 ani este pasibilă de răspundere contravențională pentru săvîrşirea faptelor prevăzute la art.228–245 şi la art.263–311.

(3) În cazul minorului care a săvîrşit o faptă ce se încadrează în dispoziția normei din partea specială a cărții întîi, agentul constatator, procurorul sau instanța de judecată expediază materialele cauzei contravenționale autorității administrației publice locale pentru problemele minorilor. La demersul agentului constatator, instanța de judecată poate aplica față de minor măsuri de constrîngere cu caracter educativ conform art.104 din Codul penal.

(4) Pentru săvîrşirea contravențiilor în afara exercitării atribuțiilor de serviciu, militarii, cu excepția militarilor în termen, răspund contravențional conform dispozițiilor generale.

(5) Pentru săvîrşirea contravențiilor, militarii în termen răspund în conformitate cu Regulamentul disciplinei militare.

(6) Persoana cu funcție de răspundere (persoană căreia, într-o întreprindere, instituție, organizație de stat, autoritate publică centrală sau locală, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin lege, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi şi obligații în vederea exercitării funcțiilor autorității publice sau a acțiunilor administrative de dispoziție, organizatorice ori economice) este pasibilă de răspundere contravențională pentru săvîrşirea unei fapte prevăzute de prezentul cod în cazul:

a) folosirii intenționate a atribuțiilor sale contrar obligațiilor de serviciu;

b) depăşirii vădite a drepturilor şi atribuțiilor acordate prin lege;

c) neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu.

(7) În lipsa condițiilor enunțate la alin.(6), persoana cu funcție de răspundere vinovată de săvîrşirea unei contravenții răspunde conform dispozițiilor generale.

Articolul 17. Răspunderea contravențională
a persoaneijuridice

(1) Este pasibilă de răspundere contravențională persoana juridică, cu excepția autorităților publice şi instituțiilor publice, în cazurile prevăzute de prezentul cod, pentru contravențiile săvîrşite în numele său ori în interesul său de către organele sale ori de reprezentanții acestora dacă aceasta corespunde uneia dintre următoarele condiții:

a) este vinovată de neîndeplinirea sau de îndeplinirea necorespunzătoare a dispozițiilor legii ce stabilesc îndatoriri sau interdicții pentru desfăşurarea unei anumite activități;

b) este vinovată de desfăşurarea unei activități ce nu corespunde actelor sale constitutive ori scopurilor declarate;

c) fapta care a cauzat sau a creat pericolul cauzării de daune în proporții considerabile unei alte persoane, societății ori statului a fost săvîrşită în interesul acestei persoane, a fost admisă,

sancționată, aprobată, utilizată de organul său împuternicit ori de persoana cu funcție de răspundere.

(2) Persoana juridică răspunde contravențional în cazul în care norma materială din partea specială a cărții întîi prevede expres sancționarea ei.

(3) Dacă în partea specială a cărții întîi este prevăzută răspunderea contravențională a persoanei juridice, întreprinderea individuală răspunde ca persoană juridică.

(4) Răspunderea contravențională a persoanei juridice nu exclude răspunderea persoanei fizice pentru contravenția săvîrşită.

Articolul 18. Proporțiile mici

Se consideră de mici proporții valoarea bunurilor sustrase, dobîndite, primite, fabricate, distruse, utilizate, transportate, păstrate, comercializate, trecute peste frontiera vamală sau valoarea pagubei pricinuite care, la momentul săvîrşirii contravenției, nu depăşeşte 25 de unități convenționale.

Capitolul III
CAUZELE CARE ÎNLĂTURĂ CARACTERUL CONTRAVENȚIONAL AL FAPTEI ŞI RĂSPUNDEREA CONTRAVENȚIONALĂ

Articolul 19. Cauzele care înlătură caracterul contravențional al faptei şi răspunderea contravențională

Se consideră cauze care înlătură caracterul contravențional al faptei şi răspunderea contravențională:

a) starea de iresponsabilitate;

b) legitima apărare;

c) starea de extremă necesitate;

d) constrîngerea fizică şi/sau psihică;

e) riscul întemeiat;

f) cazul fortuit.

Articolul 20. Starea de iresponsabilitate constatată în modul stabilit de lege

(1) Este în stare de iresponsabilitate persoana care săvîrşeşte o faptă aflîndu-se în imposibilitatea de a conştientiza sau a dirija acțiunile sale din cauza unei boli psihice cronice, unei tulburări temporare a activității psihice, a alienării mintale sau a unei alte stări psihice patologice.

(2) Nu este pasibilă de răspundere contravențională persoana care a săvîrşit o faptă în stare de responsabilitate, dar care, pînă la pronunțarea hotărîrii de sancționare, s-a îmbolnăvit de o boală psihică, lipsită fiind de posibilitatea conştientizării sau dirijării acțiunilor sale.

Articolul 21. Legitima apărare

Este în stare de legitimă apărare persoana care săvîrşeşte o faptă pentru a respinge un atac direct, imediat, material şi real, îndreptat împotriva sa, împotriva unei alte persoane sau împotriva unui interes public.

Articolul 22. Starea de extremă necesitate

Este în stare de extremă necesitate persoana care săvîrşeşte acțiuni pentru a salva viața, integritatea corporală ori sănătatea sa, precum şi viața, integritatea corporală ori sănătatea unei alte persoane, un bun prețios al său ori al unei alte persoane, sau interesele publice de la un pericol grav iminent, care nu poate fi înlăturat altfel.

Articolul 23. Constrîngerea fizică şi/sau psihică

(1) Nu constituie contravenție fapta prevăzută de prezentul cod săvîrşită din cauza unei constrîngeri fizice căreia persoana nu i-a putut rezista şi care nu putea fi înlăturată în alt mod.

(2) Nu constituie contravenție fapta, prevăzută de prezentul cod, săvîrşită din cauza unei constrîngeri psihice exercitată prin amenințare cu un pericol iminent, pentru sine ori pentru o altă persoană, care nu putea fi înlăturat în alt mod.

Articolul 24. Riscul întemeiat

(1) Nu constituie contravenție fapta, prevăzută de prezentul cod, care a cauzat daune intereselor ocrotite de lege în cazul riscului întemeiat în atingerea unor scopuri socialmente utile.

(2) Se consideră întemeiat riscul fără de care scopul socialmente util nu a putut fi atins, iar persoana care a riscat a luat măsuri de prevenire a cauzării de daune intereselor ocrotite de lege.

(3) Nu poate fi considerat întemeiat riscul îmbinat cu bună ştiinţă cu pericolul pentru viaţa persoanei sau cu pericolul provocării unui dezastru ecologic ori social.

Articolul 25. Cazul fortuit

(1) Nu constituie contravenție fapta, prevăzută de prezentul cod, al cărei rezultat este consecința unei împrejurări care nu putea fi prevăzută.

(2) Nu constituie caz fortuit împrejurările create prin concursul contravențiilor.

Articolul 26. Înlăturarea răspunderii contravenționale

Înlăturarea răspunderii contravenționale pentru fapta ce conține elementele constitutive ale contravenției are loc în cazul:

a) renunțării benevole la săvîrşirea contravenției;

b) contravenției neînsemnate, tentativei;

c) împăcării victimei cu făptuitorul;

d) prescripției răspunderii contravenționale;

e) amnistiei.

Articolul 27. Renunțarea benevolă la săvîrşirea contravenției

Este renunțare benevolă la săvîrşirea contravenției încetarea acțiunii îndreptată nemijlocit spre săvîrşirea contravenției dacă persoana este conştientă de posibilitatea finalizării faptei.

Articolul 28. Contravenția neînsemnată, tentativa

În cazul contravenției neînsemnate, organul (persoana cu funcție de răspundere) împuternicit să rezolve cazul poate înlătura răspunderea contravențională limitîndu-se la adresarea unei observații verbale făptuitorului.

Se consideră neînsemnată tentativa de contravenție sau contravenția pentru care prezentul cod prevede în calitate de sancțiune maximă aplicarea unei amenzi de pînă la 10 unități convenționale.

Articolul 29. Împăcarea victimei cu făptuitorul

Procesul contravențional pornit încetează în cazul împăcării victimei cu făptuitorul în contravențiile prevăzute la art.78, art.96 alin.(1), (2), art.100, 101, 103, 105, 242. Împăcarea este personală. Pentru persoanele lipsite de capacitate de exercițiu, împăcarea se face de reprezentanții lor legali. Persoanele cu capacitate de exercițiu limitată se pot împăca cu încuviințarea reprezentanților lor legali.

Articolul 30. Prescripția răspunderii contravenționale

(1) Prescripția înlătură răspunderea contravențională.

(2) Termenul de prescripție a răspunderii contravenționale este de 3 luni.

(3) Termenul de prescripție curge de la data săvîrşirii contravenției.

(4) În cazul contravenției continue şi contravenției prelungite, termenul de prescripție curge de la data săvîrşirii ultimei acțiuni sau a inacțiunii.

(5) Prescripția executării sancțiunii contravenționale este de un an.

(6) Se consideră că nu a fost supus răspunderii contravenționale contravenientul:

a) a cărui răspundere contravențională a fost înlăturată;

b) care a executat integral sancțiunea;

c) în a cărui privință procesul contravențional a încetat.

Articolul 31. Amnistia

(1) Amnistia este actul care are ca efect înlăturarea răspunderii contravenționale şi a executării sancțiunii contravenționale, reducerea sau comutarea sancțiunii contravenționale.

(2) Amnistia nu are efecte asupra măsurilor de siguranță şi nici asupra drepturilor victimei.

Capitolul IV
SANCȚIUNILE CONTRAVENȚIONALE

Articolul 32. Sancțiunea contravențională

(1) Sancțiunea contravențională este o măsură de constrîngere statală şi un mijloc de corectare şi reeducare ce se aplică, în numele legii, persoanei care a săvîrşit o contravenție.

(2) Sancțiunile contravenționale aplicabile persoanei fizice sînt:

a) avertismentul;

b) amenda;

c) privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate;

d) privarea de dreptul de a deține anumite funcții;

e) aplicarea punctelor de penalizare;

f) privarea de dreptul special (dreptul de a conduce vehicule, dreptul de a deține armă şi de portarmă);

g) munca neremunerată în folosul comunității;

h) arestul contravențional.

(3) Privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate, privarea de dreptul de a deține anumite funcții şi punctele de penalizare pot fi aplicate şi ca sancțiuni complementare.

(4) Minorii pot fi sancționați complementar doar cu privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate.

(5) Sancțiunile contravenționale aplicabile persoanei juridice sînt:

a) amenda;

b) privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate.

(6) Privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate poate fi aplicată şi ca sancțiune complementară.

Articolul 33. Avertismentul

(1) Avertismentul constă în atenționarea contravenientului asupra pericolului faptei săvîrşite şi în recomandarea de a respecta pe viitor dispozițiile legale.

(2) Avertismentul se aplică în scris.

(3) Sancțiunea avertismentului, prevăzută la art.198 alin.(3), (4), art.247 alin.(1), art.249 alin.(1), art.250 alin.(1), art.251 alin.(4), (5), art.319, art.366 alin.(1), se aplică de către agentul constatator în condițiile art.446 alin.(1), fără remiterea cauzei contravenționale în instanța de judecată.

Articolul 34. Amenda

(1) Amenda este o sancțiune pecuniară, care se aplică în cazurile şi în limitele prevăzute de prezentul cod. Amenda se stabileşte în unități convenționale. O unitate convențională este egală cu 20 de lei.

(2) Amenda se aplică persoanelor fizice de la una la 150 de unități convenționale, iar persoanelor cu funcție de răspundere şi persoanelor juridice – de la 10 la 500 de unități convenționale.

(3) Contravenientul este în drept să achite jumătate din amenda stabilită dacă o plăteşte în cel mult 72 de ore din momentul stabilirii ei. În acest caz, se consideră că sancțiunea amenzii este executată integral.

(4) Dacă persoana fizică nu a plătit amenda în decursul a 30 de zile de la data stabilirii ei, instanța de judecată o poate înlocui, după caz, cu:

a) amendă în mărime dublă, care însă nu poate depăşi limita maximă a sancțiunii cu amenda prevăzută de norma materială contravențională sau de prezentul articol;

b) privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 6 luni la un an;

c) muncă neremunerată în folosul comunității, calculîndu-se o oră de muncă pentru o unitate convențională, durata muncii fiind de cel mult 60 de ore;

d) arest contravențional, calculîndu-se o zi de arest pentru 2 unități convenționale, durata

arestului fiind de cel mult 30 de zile. În acest caz, se va ține cont de restricțiile prevăzute la art.38 alin.(4).

(5) Dacă persoana sancționată pentru săvîrşirea contravenției prevăzute la art.228–245 nu a plătit benevol şi integral amenda în decursul a 30 de zile de la data stabilirii ei, aceasta se înlocuieşte cu privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate, prin ridicarea dreptului de a conduce vehicule, pe un termen de la 6 luni la un an.

(6) Pentru situațiile enumerate la alin.(4) lit.a), c) şi d), privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 6 luni la un an poate fi aplicată ca sancțiune complementară.

(7) Dacă persoana juridică nu a plătit benevol şi integral amenda în decursul a 30 de zile de la data stabilirii ei, aceasta poate fi înlocuită cu privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 6 luni la un an.

(8) Amenda se înlocuieşte de către instanța de judecată la demersul agentului constatator sau al procurorului. În cazul în care sancțiunea amenzii este stabilită de instanța de judecată, înlocuirea o efectuează instanța la demersul executorului judecătoresc.

Articolul 35. Privarea de dreptul de a desfăşura
o anumită activitate. Privarea de dreptul
de a deține anumite funcții

(1) Privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate constă în interzicerea temporară persoanei fizice de a desfăşura o anumită activitate, inclusiv prin privarea acesteia de dreptul special. Sancțiunea privării de dreptul de a desfăşura o anumită activitate poate fi aplicată în cazul în care activitatea a fost folosită la săvîrşirea contravenției sau în cazul în care contravenția reprezintă o încălcare a regulilor de desfăşurare a acestei activități.

(2) Privarea de dreptul de a conduce vehicule nu poate fi aplicată persoanei cu dizabilități care foloseşte vehiculul ca unic mijloc de deplasare, cu excepția cazurilor cînd l-a condus atribuindu-i cu bună ştiință un număr de înmatriculare fals ori l-a condus în stare de ebrietate produsă de alcool sau de alte substanțe, ori s-a eschivat de la examenul medical de constatare a acestei stări, ori a părăsit locul accidentului rutier la care a fost participant.

(3) Privarea de dreptul de a desfăşura anumită activitate sau privarea de dreptul de a deține anumite funcții poate fi aplicată de instanța de judecată pentru un termen de la 3 luni la un an, cu excepția cazurilor prevăzute la alin.(4). Această sancțiune se aplică în cazurile în care, ținînd cont de caracterul contravențiilor comise de persoana vinovată, legea declară ca fiind inadmisibilă desfăşurarea unei anumite activități sau deținerea unei anumite funcții de către aceasta.

(4) Privarea de dreptul de a conduce vehicule se aplică de instanța de judecată pe un termen de la 6 luni la 3 ani, iar în cazurile prevăzute la art.36, pe un termen de la 6 luni la un an.

Articolul 36. Aplicarea punctelor de penalizare.
Privarea de dreptul special

(1) În cazurile şi în mărimea prevăzute de sancțiunea normei contravenționale din capitolul XIII al cărții întîi, conducătorului de vehicul declarat vinovat de săvîrşirea contravenției, odată cu aplicarea sancțiunii principale, i se aplică un număr de puncte de penalizare ca sancțiune complementară.

(2) Dacă aplicarea sancțiunii în modul prevăzut la alin.(1) condiționează acumularea a 15 puncte de penalizare, agentul constatator remite cauza contravențională spre examinare în instanța de judecată competentă, care, odată cu sancțiunea principală şi cu aplicarea punctelor de penalizare, aplică privarea de dreptul special de a conduce vehicule pe un termen de la 6 luni la un an ca sancțiune complementară.

(3) Punctele de penalizare se anulează la expirarea termenului de 6 luni de la data constatării contravenției pentru care au fost aplicate sau de la data privării, prin hotărîre judecătorească, de dreptul de a conduce vehicule.

(4) Modul de evidență a punctelor de penalizare şi modul de asigurare a accesului titularului de permis de conducere la informația despre punctele de penalizare se stabilesc de Guvern.

(5) Privarea de dreptul de a deține armă şi de portarmă se dispune de instanța de judecată pentru un termen de la 3 luni la un an în funcție de gravitatea contravenției prevăzute în partea specială a cărții întîi.

(6) La expirarea termenului de privare de dreptul de a conduce vehicule sau de dreptul de a deține armă şi de portarmă, persoana este repusă în acest drept.

Articolul 37. Munca neremunerată în folosul comunității

(1) Munca neremunerată în folosul comunității constă în antrenarea contravenientului persoană fizică, în afara timpului de serviciu de bază sau de studii, la munca stabilită de autoritatea administrației publice locale.

(2) Munca neremunerată în folosul comunității se stabileşte pe o durată de la 10 la 60 de ore şi se execută în 2–4 ore pe zi.

(3) Munca neremunerată în folosul comunității poate fi aplicată doar persoanelor care acceptă să execute o asemenea sancțiune.

(4) După pronunțarea hotărîrii judecătoreşti, preşedintele şedinței de judecată explică esența sancțiunii muncii neremunerate în folosul comunității, fapt care se consemnează în procesul-verbal al şedinței de judecată.

(5) Contravenientului sancționat cu muncă neremunerată în folosul comunității i se ia în scris un angajament prin care se obligă să se prezinte în termen de 10 zile la oficiul de executare în a cărui rază teritorială îşi are domiciliul.

(6) În caz de eschivare de la munca neremunerată în folosul comunității, această sancțiune se înlocuieşte cu arest contravențional, calculîndu-se o zi de arest pentru 2 ore de muncă neremunerată în folosul comunității.

(7) Munca neremunerată în folosul comunității nu poate fi aplicată persoanelor declarate invalizi de gradul I şi de gradul II, militarilor în termen, militarilor şi efectivului atestat al organelor afacerilor interne, angajați în bază de contract, femeilor gravide, persoanelor care sînt unicul întreținător al copilului cu vîrsta de pînă la 8 ani şi nici persoanelor care au împlinit vîrsta generală de pensionare.

(8) Munca neremunerată în folosul comunității se prestează în cel mult 6 luni, timp care curge de la data rămînerii definitive a hotărîrii judecătoreşti.

Articolul 38. Arestul contravențional

(1) Arestul contravențional este o sancțiune contravențională excepțională care constă în privarea de libertate pe un termen stabilit prin hotărîre judecătorească şi care se execută în condițiile prevăzute de Codul de executare.

(2) Arestul contravențional se aplică, de regulă, pentru săvîrşirea unei fapte care amenință sau pune în pericol real sănătatea ori integritatea corporală a persoanei.

(3) Arestul contravențional poate fi aplicat şi în cazul neexecutării intenționate a unei alte sancțiuni contravenționale.

(4) Durata arestului contravențional este de la 3 la 15 zile. În cazul concursului de contravenții sau al cumulului de hotărîri de sancționare, pentru care, conform legii, se prevede în calitate de sancțiune arestul contravențional, instanța de judecată poate aplica această sancțiune pe un termen de pînă la 30 de zile.

(5) Durata reținerii contravenționale se include în durata arestului contravențional.

(6) Arestul contravențional nu poate fi aplicat persoanelor declarate invalizi de gradul I şi de gradul II, militarilor în termen, militarilor şi efectivului atestat al organelor afacerilor interne, angajați în bază de contract, femeilor gravide, femeilor care au copii cu vîrsta de pînă la 8 ani, persoanei care este unicul întreținător al copilului cu vîrsta de pînă la 16 ani şi nici persoanelor care au împlinit vîrsta generală de pensionare.

Articolul 39. Privarea persoanei juridice de dreptul de a desfăşura o anumită activitate

(1) Privarea persoanei juridice de dreptul de a desfăşura o anumită activitate constă în stabilirea interdicției de a încheia anumite tranzacții, de a emite acțiuni sau alte titluri de valoare, de a primi subvenții, înlesniri şi alte avantaje de la stat sau de a desfăşura alte activități.

(2) Privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate poate fi limitată la un anumit teritoriu al unității administrativ-teritoriale sau la o anumită perioadă a anului şi se stabileşte pentru un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 40. Expulzarea

(1) Expulzarea este o măsură de îndepărtare silită de pe teritoriul Republicii Moldova a cetățenilor străini şi apatrizilor care au încălcat regulile de şedere. Expulzarea are drept scop înlăturarea unei stări de pericol şi prevenirea săvîrşirii de către aceste persoane a unor fapte socialmente periculoase.

(2) Expulzarea poate fi aplicată cetățenilor străini şi apatrizilor ca sancțiune complementară în cazul comiterii contravențiilor prevăzute la art.58, art.67 alin.(4), (5), art.76, 80, 81, 83, 84, 87, 323, 324, 326, 328, 330–333, 339, 348.

(3) În privința cetățenilor străini şi apatrizilor care nu pot fi expulzați imediat, instanța de judecată poate dispune luarea în custodie publică, cu plasarea pe un termen de cel mult 6 luni în Centrul de Plasament Temporar al Străinilor.

(4) Instanța de judecată poate dispune luarea în custodie publică a cetățenilor străini şi apatrizilor în a căror privință a fost dispusă măsura returnării sau care au fost declarați indezirabili.

(5) În cazul în care expulzarea însoţeşte arestul contravențional, aducerea la îndeplinire a expulzării are loc după executarea pedepsei arestului.

Capitolul V
APLICAREA SANCȚIUNII CONTRAVENȚIONALE

Articolul 41. Criteriile generale de individualizare a sancțiunii

(1) Sancțiunea contravențională se aplică în funcție de caracterul şi de gradul prejudiciabil al contravenției, de caracteristica persoanei şi de circumstanțele atenuante şi agravante.

(2) Față de persoana a cărei vinovăție este dovedită se aplică o sancțiune echitabilă, în limitele şi în conformitate cu dispozițiile prezentului cod.

Articolul 42. Circumstanțele atenuante

(1) La aplicarea sancțiunii contravenționale față de persoana a cărei vinovăție este dovedită se consideră circumstanțe atenuante:

a) prevenirea consecințelor prejudiciabile sau repararea benevolă a prejudiciului;

b) contribuția la descoperirea contravenției;

c) săvîrşirea contravenției într-un concurs de împrejurări personale sau familiale;

d) săvîrşirea contravenției de către un minor, o femeie gravidă sau o persoană care întreține copil cu vîrsta de pînă la 8 ani;

e) acțiunile ilegale sau imorale ale victimei care au provocat contravenția.

(2) Se pot considera atenuante şi alte circumstanțe decît cele prevăzute la alin.(1).

Articolul 43. Circumstanțele agravante

(1) La aplicarea sancțiunii contravenționale față de persoana a cărei vinovăție este dovedită se consideră circumstanțe agravante:

a) continuarea comportării ilicite, contrar somației de a se pune capăt unei astfel de comportări;

b) săvîrşirea contravenției de către o persoană anterior sancționată contravențional sau condamnată ale cărei antecedente nu au fost stinse;

c) instigarea sau atragerea minorilor la săvîrşirea contravenției;

d) săvîrşirea contravenţiei de către un grup de persoane;

e) săvîrşirea contravenţiei profitîndu-se de condiţiile unor calamităţi naturale sau ale altor stări excepţionale;

f) săvîrşirea contravenţiei în stare de ebrietate produsă de alcool sau de alte substanţe. Instanţa de judecată este în drept, în funcţie de caracterul contravenţiei, să nu considere această circumstanţă ca agravantă;

g) săvîrşirea contravenţiei faţă de un minor, de o femeie, de o persoană în etate sau faţă de o persoană care se află în imposibilitatea de a se apăra.

(2) Circumstanţa agravantă prevăzută în partea specială a cărţii întîi ca element constitutiv al contravenţiei nu poate fi luată în considerare la aplicarea sancţiunii.

(3) Enumerarea circumstanţelor agravante din prezentul articol este exhaustivă.

Articolul 44. Aplicarea sancţiunii contravenţionale
în cazul pluralităţii de contravenţii

(1) În cazul în care una şi aceeaşi persoană săvîrşeşte două sau mai multe contravenţii, se aplică sancţiune pentru fiecare contravenţie în parte.

(2) Dacă persoana este declarată vinovată de către instanţa de judecată de săvîrşirea a două sau mai multor contravenţii, se aplică sancţiune pentru fiecare contravenţie în parte, stabilindu-se definitiv sancţiunea pentru concurs de contravenţii prin absorbţia sancţiunii mai uşoare de sancţiunea mai gravă ori prin cumulul sancţiunilor aplicate în limitele stabilite de articolul care prevede sancţiunea mai gravă.

Articolul 45. Repararea prejudiciului

(1) Dacă prin contravenţie a fost cauzat un prejudiciu, persoana prejudiciată este în drept să-şi valorifice pretenţiile civile în procedură civilă.

(2) Soluţionînd cauza contravenţională, autoritatea competentă este în drept, la cererea victimei, să dispună repararea prejudiciului cauzat prin contravenţie în cazul în care nu există divergenţe asupra întinderii lui.

Articolul 46. Executarea obligaţiei a cărei
neîndeplinire este sancţionată

Sancţiunea contravenţională nu absolvă contravenientul de executarea obligaţiei pentru a cărei neîndeplinire a fost aplicată.

Titlul II
PARTEA SPECIALĂ
Capitolul VI
CONTRAVENŢII CE ATENTEAZĂ LA DREPTURILE POLITICE, DE MUNCĂ ŞI LA ALTE DREPTURI CONSTITUŢIONALE ALE PERSOANEI FIZICE

Articolul 47. Împiedicarea exercitării dreptului electoral
Împiedicarea accesului în localul de votare

se sancţionează cu amendă de la 20 la 30 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 30 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere cu privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 48. Folosirea în alegeri sau la referendum
a fondurilor venite din străinătate sau a
fondurilor nedeclarate public

Folosirea în alegeri sau la referendum a fondurilor venite din străinătate sau a fondurilor nedeclarate public se sancţionează cu amendă de la 30 la 40 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 300 la 500 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

Articolul 49. Împiedicarea activității organului electoral

(1) Nefurnizarea de către persoane cu funcție de răspundere a datelor şi materialelor solicitate de organul electoral, precum şi neîndeplinirea hotărîrii acestuia luate în limitele competenței

se sancționează cu amendă de la 20 la 30 de unități convenționale.

(2) Distrugerea, deteriorarea intenționată prin orice mod a listei electorale sau a afişei electorale, sau a listelor de subscripție pentru susținerea inițierii referendumului

se sancționează cu amendă de la 30 la 50 de unități convenționale.

(3) Refuzul de a executa dispozițiile preşedintelui biroului electoral al secției de votare privind asigurarea ordinii în localul de votare şi pe teritoriul aferent

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale.

(4) Scoaterea din localul secției de votare a buletinului de vot înmînat pentru votare

se sancționează cu amendă de la 5 la 10 unități convenționale.

Articolul 50. Afişarea informațiilor electorale
în locuri neautorizate

Afişarea materialului de agitație electorală sau a materialului de susținere a referendumului în alt loc decît cel stabilit

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale.

Articolul 51. Înscrierea în mai multe liste de candidați

Acceptarea deliberată a persoanei de a fi înscrisă în mai multe liste de candidați

se sancționează cu amendă de la 15 la 25 de unități convenționale.

Articolul 52. Agitația electorală în ziua imediat
anterioară zilei votării ori în ziua votării

Continuarea agitației electorale sau a agitației pentru susținerea referendumului în ziua imediat anterioară zilei votării ori în ziua votării

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere sau candidatului electoral.

Articolul 53. Încălcarea legislației electorale
de către membrii organului electoral

(1) Neaducerea la cunoştință publică de către membrii comisiilor electorale a propunerilor de desemnare a candidaților sau a problemelor supuse referendumului

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale.

(2) Părăsirea nemotivată a localului de votare înainte de începerea totalizării rezultatelor alegerilor sau rezultatelor referendumului şi pînă la semnarea procesului-verbal

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale.

(3) Neînmînarea nejustificată a buletinului de vot persoanei înscrise în lista electorală sau înmînarea către un singur alegător a mai multor buletine decît este prevăzut de lege

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale.

Articolul 54. Încălcarea legislației cu privire
la cultele religioase

(1) Împiedicarea libertății de a aparține sau nu unei anumite religii, de a avea sau nu anumite convingeri, de a-şi schimba religia sau convingerile, de a profesa religia ori convingerile în mod individual sau în comun, în public sau în particular, prin învățătură, practici religioase, de cult şi prin îndeplinirea riturilor

se sancționează cu amendă de la 5 la 10 unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(2) Intoleranța confesională manifestată prin acte care stînjenesc liberul exercițiu al unui cult religios, recunoscut de stat, propagarea urii religioase

se sancţionează cu avertisment sau cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale.

(3) Exercitarea, în numele unui cult religios înregistrat sau neînregistrat ori în nume propriu, a unor practici şi ritualuri care contravin Legii privind cultele religioase şi părţile lor componente

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale.

(4) Desfăşurarea activităţii religioase de către cetăţeni străini în locuri publice fără anunţarea prealabilă a primăriei localităţii respective

se sancţionează cu amendă de la 40 la 50 de unităţi convenţionale şi cu expulzarea din ţară.

(5) Ofensa adusă sentimentelor religioase ale persoanelor fizice, profanarea obiectelor venerate de acestea, a localurilor, monumentelor, a simbolicii lor conceptuale

se sancţionează cu amendă de la 20 la 30 de unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 40 la 60 de ore.

(6) Încălcarea dreptului exclusiv al cultelor religioase de editare, tipărire şi confecţionare, comercializare sau răspîndire în alt mod a obiectelor de cult

se sancţionează cu amendă de la 25 la 35 de unităţi convenţionale.

(7) Divulgarea tainei mărturisirii de către un deservent al cultului religios

se sancţionează cu amendă de la 5 la 10 unităţi convenţionale.

Articolul 55. Încălcarea legislaţiei privind protecţia muncii

(1) Încălcarea legislaţiei muncii, a legislaţiei cu privire la securitatea şi la igiena muncii, a altor norme de protecţie a muncii

se sancţionează cu amendă de la 40 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 75 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere, cu amendă de la 80 la 120 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(2) Aceleaşi acţiuni săvîrşite asupra minorului

se sancţionează cu amendă de la 50 la 80 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 150 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere, cu amendă de la 120 la 180 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 56. Încălcarea legislaţiei privind ocuparea forţei de muncă şi protecţia socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc demuncă

(1) Utilizarea de către persoanele cu funcţie de răspundere, la completarea documentelor oficiale, a denumirilor de profesii sau de funcţii care nu corespund Clasificatorului ocupaţiilor din Republica Moldova

se sancţionează cu amendă de la 10 la 50 de unităţi convenţionale.

(2) Necomunicarea, în termenul stabilit de legislaţie, de către beneficiarul de ajutor de şomaj şi/sau de alocaţii de integrare ori de reintegrare profesională agenţiei teritoriale de ocupare a forţei de muncă la care este înregistrat a oricărei modificări din condiţiile care au condus la stabilirea dreptului de beneficiar

se sancţionează cu amendă de la 3 la 10 unităţi convenţionale.

Articolul 57. Încălcarea termenelor de plată a salariilor, pensiilor, burselor, indemnizaţiilor şi de efectuare a altor plăţi cu caracter permanent, stabilite prin legislaţie

(1) Încălcarea intenţionată cu mai mult de 2 luni a termenului stabilit pentru plata salariilor, achitarea contribuţiilor de asigurări sociale de stat obligatorii, a primelor de asigurare obligatorie de asistenţă medicală, precum şi pentru efectuarea altor plăţi cu caracter permanent, stabilite prin legislaţie,

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 200 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere,

cu amendă de la 200 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(2) Încălcarea intenţionată cu mai mult de 2 luni a termenului stabilit pentru plata pensiilor, burselor, indemnizaţiilor, precum şi pentru efectuarea altor plăţi cu caracter permanent, stabilite prin legislaţie,

se sancţionează cu amendă de la 75 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 110 la 200 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere, cu amendă de la 220 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 58. Antrenarea minorului la munci care
prezintă pericol pentru sănătatea lui

Antrenarea minorului în executarea unei munci interzise de legislaţie

se sancţionează cu amendă de la 30 la 40 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 150 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 59. Eschivarea de la negocieri asupra
încheierii contractului colectiv de
muncăsau încălcarea termenului
de încheiere aacestuia

Eschivarea reprezentanţilor părţilor de la negocieri asupra încheierii, modificării sau completării contractului colectiv de muncă sau încălcarea termenului de negocieri, neasigurarea activităţii comisiei în vederea încheierii în termen a contractului colectiv de muncă

se sancţionează cu amendă de la 20 la 30 de unităţi convenţionale.

Articolul 60. Refuzul neîntemeiat de a încheia
contractcolectiv de muncă

Refuzul neîntemeiat al angajatorului de a încheia contract colectiv de muncă

se sancţionează cu amendă de la 40 la 50 de unităţi convenţionale.

Articolul 61. Împiedicarea exercitării dreptului
de întemeiere a sindicatelor şi de afiliere lor

Împiedicarea exercitării dreptului salariaţilor de a întemeia sindicate şi de a se afilia lor pentru a-şi apăra interesele profesionale, economice şi sociale şi de a se înscrie în ele

se sancţionează cu amendă de la 40 la 50 de unităţi convenţionale.

Articolul 62. Tăinuirea circumstanţelor care
împiedică încheierea căsătoriei

Tăinuirea, la înregistrarea căsătoriei, a circumstanţelor care împiedică încheierea ei

se sancţionează cu amendă de la 20 la 50 de unităţi convenţionale.

Articolul 63. Neîndeplinirea obligaţiilor de întreţinere,
de educare şi de instruire a copilului

(1) Neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către părinţi sau de către persoanele care îi înlocuiesc a obligaţiilor de întreţinere, de educare şi de instruire a copilului

se sancţionează cu amendă de la 5 la 20 de unităţi convenţionale.

(2) Acţiunile specificate la alin.(1), dacă au avut ca urmare lipsa de supraveghere a copilului, vagabondajul, cerşitul ori săvîrşirea de către acesta a unei fapte socialmente periculoase,

se sancţionează cu amendă de la 15 la 25 de unităţi convenţionale aplicată părinţilor ori persoanelor care îi înlocuiesc sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de pînă la 40 de ore.

Articolul 64. Împiedicarea exercitării dreptului
de a comunica cu copilul şi de a-l educa

Împiedicarea neîntemeiată a unuia dintre părinţi (a ambilor părinţi) să comunice cu copilul ori să ia parte la educarea lui, precum şi împiedicarea copilului să comunice cu bunicii, fraţii şi surorile

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale.

Articolul 65. Necomunicarea despre existenţa unui pericol pentru viaţa ori sănătatea copilului

Necomunicarea autorităţii tutelare de către persoana cu funcţie de răspundere şi de către alte persoane despre existenţa unui pericol pentru viaţa ori sănătatea copilului sau despre încălcarea drepturilor şi intereselor lui legitime

se sancţionează cu amendă de la 5 la 10 unităţi convenţionale.

Articolul 66. Încălcarea regulilor înfierii, instituirii tutelei(curatelei) asupra copiilor rămaşi fără îngrijire părintească

(1) Încălcarea de către persoanele cu funcţie de răspundere din instituţiile curative, de instruire, de asistenţă socială şi din alte instituţii similare a termenului de 3 zile pentru comunicare autorităţii tutelare despre copiii rămaşi fără îngrijire părintească care pot fi transmişi ulterior spre adopţie sau sub tutelă (curatelă) pentru îngrijire şi educare

se sancţionează cu amendă de la 20 la 50 de unităţi convenţionale.

(2) Prezentarea de date false despre copilul rămas fără îngrijire părintească de către persoana cu funcţie de răspundere de la casa (secţia) de naştere, de la instituţia curativă, de profilaxie sau de alt gen

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale.

Articolul 67. Încălcarea legislaţiei privind întrunirile

(1) Organizarea şi desfăşurarea întrunirii fără a fi notificată primăria, precum şi încălcarea condiţiilor (forma, locul, timpul) privind desfăşurarea întrunirii indicate în declaraţia prealabilă

se sancţionează cu amendă de la 30 la 40 de unităţi convenţionale aplicată organizatorului (conducătorului) întrunirii.

(2) Împiedicarea organizării ori a desfăşurării întrunirilor conforme legii, precum şi împiedicarea participării ori constrîngerea de a participa la ele

se sancţionează cu amendă de la 40 la 50 de unităţi convenţionale.

(3) Neîndeplinirea de către organizatorul (conducătorul) întrunirii a obligaţiilor prevăzute de lege

se sancţionează cu amendă de la 20 la 30 de unităţi convenţionale.

(4) Participarea la întrunire a persoanelor care deţin arme, substanţe explozive, orice substanţe interzise sau alte obiecte ce pot pune în pericol viaţa ori sănătatea oamenilor

se sancţionează cu amendă de la 40 la 50 de unităţi convenţionale sau cu arest contravenţional de pînă la 15 zile.

(5) Împiedicarea sub orice formă a accesului în clădirile din imediata apropiere a locului de desfăşurare a întrunirii

se sancţionează cu amendă de la 40 la 50 de unităţi convenţionale.

Articolul 68. Constrîngerea sau împiedicarea de a participa la grevă

Constrîngerea sau împiedicarea de a participa la grevă prin ameninţarea de a aplica forţa ori prin profitarea de dependenţa celui constrîns

se sancţionează cu amendă de la 40 la 50 de unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 30 la 60 de ore.

Articolul 69. Injuria

(1) Injuria adusă în public, vorbele sau faptele care înjosesc onoarea şi demnitatea persoanei

se sancţionează cu amendă de la 20 la 60 de unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de pînă la 60 de ore.

(2) Injuria adusă în mass-media

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de pînă la 60 de ore.

Articolul 70. Calomnia

Calomnia, adică răspîndirea cu bună ştiinţă a unor scorniri mincinoase ce defăimează o altă persoană, însoţită de învinuirea de săvîrşire a unei infracţiuni deosebit de grave sau excepţional de grave ori soldată cu urmări grave

se sancţionează cu amendă de la 80 la 120 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 20 la 60 de ore, sau cu arest contravenţional de pînă la 15 zile, cu amendă de la 120 la 250 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere cu privarea de dreptul de a deţine anumite funcţii sau de dreptul de a desfăşura anumite activităţi pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 71. Încălcarea legislaţiei privind accesul
la informaţie şi cu privire la petiţionare

(1) Încălcarea de către persoana cu funcţie de răspundere a dispoziţiilor legale privind accesul la informaţie şi cu privire la petiţionare

se sancţionează cu amendă de la 40 la 50 de unităţi convenţionale.

(2) Prezentarea, la solicitare, a unui răspuns cu date vădit eronate

se sancţionează cu amendă de la 45 la 55 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

Articolul 72. Împiedicarea ilegală a accesului la
documentele din Fondul arhivistic

Împiedicarea ilegală de către o persoană cu funcţie de răspundere a accesului la documentele din Fondul arhivistic

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale.

Articolul 73. Încălcarea modului de predare

a exemplarelor depozitului legal, distru- gerea sau deteriorarea intenţionată a fondului bibliotecii

(1) Încălcarea modului de predare Bibliotecii Naţionale şi altor centre biblioteconomice a exemplarelor depozitului legal pentru control bibliografic naţional şi evidenţă statistică

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 25 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii, în ambele cazuri, de la 20 la 60 de ore.

(2) Distrugerea sau deteriorarea intenţionată a fondului bibliotecii

se sancţionează cu amendă de la 15 la 25 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice.

Articolul 74. Încălcarea regulilor de ocrotire şi de folosire
a monumentelor de istorie şi de cultură

Încălcarea regulilor de ocrotire şi de folosire a monumentelor de istorie şi de cultură, a monumentelor care fac parte din patrimoniul natural sau a obiectivelor ocrotite de stat, precum şi a obiectelor sau a documentelor care prezintă valoare istorică sau culturală,

se sancţionează cu amendă de la 40 la 70 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 40 la 60 de ore, cu amendă de la 100 la 200 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Capitolul VII
CONTRAVENŢII CE ATENTEAZĂ LA SĂNĂTATEA POPULAŢIEI, SĂNĂTATEA PERSOANEI, LA STAREA SANITAR-EPIDEMIOLOGICĂ

Articolul 75. Divulgarea informaţiei confidenţiale
privindexamenul medical de depistare
a contaminării cu virusul imunodeficienţei
umane (HIV) ce provoacă maladia SIDA

Divulgarea informației confidențiale despre examenele medicale de depistare a contaminării cu virusul imunodeficienței umane (HIV) ce provoacă maladia SIDA de către personalul medical sau de către alte persoane care, în virtutea obligațiilor de serviciu, dețin astfel de informații

se sancționează cu amendă de la 50 la 70 de unități convenționale.

Articolul 76. Eschivarea bolnavului de tuberculoză
eliminator de bacili de la tratament sau
încălcarea regimului prescris

Eschivarea bolnavului de tuberculoză eliminator de bacili de la tratament sau încălcarea regimului prescris

se sancționează cu amendă de la 10 la 25 de unități convenționale.

Articolul 77. Practicarea ilicită a activității
medicale şi farmaceutice

(1) Practicarea ca profesie a activității medicale şi farmaceutice de către o persoană care nu are studiile medicale şi farmaceutice corespunzătoare

se sancționează cu amendă de la 20 la 70 de unități convenționale.

(2) Practicarea de către persoana autorizată să desfăşoare activități farmaceutice a unor genuri de activitate neindicate în licență

se sancționează cu amendă de la 20 la 50 de unități convenționale.

(3) Desfăşurarea activității farmaceutice în locuri neautorizate de Ministerul Sănătății

se sancționează cu amendă de la 20 la 50 de unități convenționale.

(4) Păstrarea neconformă a medicamentelor, păstrarea, utilizarea, publicitatea şi comercializarea medicamentelor neautorizate de Ministerul Sănătății spre utilizare, a medicamentelor cu termenul de valabilitate expirat, precum şi a celor fără documentul şi/sau informația ce atestă calitatea şi fără denumirea şi adresa producătorului,

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale.

(5) Încălcarea regulilor de prescriere a rețetelor şi de eliberare a medicamentelor

se sancționează cu amendă de la 20 la 50 de unități convenționale.

(6) Producerea, modificarea formulei de producție, a fluxului tehnologic, a marcării medicamentelor, a altor produse farmaceutice şi parafarmaceutice, precum şi a documentației tehnico-normative, de către întreprinderile care produc medicamente, alte produse farmaceutice şi parafarmaceutice fără autorizarea respectivă a Ministerului Sănătății

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale.

(7) Practicarea activității farmaceutice fără utilizarea sistemului informațional de evidență a circulației medicamentelor, utilizarea acestui sistem cu încălcarea cerințelor stabilite, eliberarea medicamentelor din întreprinderile farmaceutice şi/sau prezența în stocul farmaciilor şi al filialelor lor a medicamentelor fără etichete cu fişie latentă

se sancționează cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere cu privarea de dreptul de a practica activitate farmaceutică pe un termen de la 3 luni la un an.

(8) Îndeletnicirea cu medicina populară fără autorizație specială, eliberată în modul stabilit de lege,

se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate de la 3 luni la un an.

Articolul 78. Vătămarea intenționată uşoară a
integrității corporale

(1) Vătămarea intenționată uşoară a integrității corporale

se sancționează cu amendă de la 10 la 40 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore, sau cu arest contravențional de la 5 la 10 zile.

(2) Vătămarea intenționată uşoară a integrității corporale, maltratarea, aplicarea de lovituri, alte acțiuni violente care au provocat dureri fizice

se sancționează cu amendă de la 25 la 50 de unități convenționale sau cu arest contravențional de la 10 la 15 zile.

(3) Vătămarea intenționată ușoară a integrității corporale care a provocat o dereglare de scurtă durată a sănătății sau o pierdere neînsemnată, dar stabilă, a capacității de muncă

se sancționează cu amendă de la 50 la 75 de unități convenționale sau cu arest contravențional de pînă la 15 zile.

Articolul 79. Încălcarea legislației privind donarea de sînge

(1) Sustragerea sîngelui şi a derivatelor de sînge, alterarea lor neintenționată

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale.

(2) Folosirea sîngelui donat, a derivatelor de sînge şi a preparatelor din el în scopul obținerii de profit

se sancționează cu amendă de la 20 la 40 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore.

(3) Scoaterea ilicită din țară a sîngelui donat, a derivatelor de sînge şi a preparatelor din el

se sancționează cu amendă de la 40 la 60 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore.

(4) Neasigurarea păstrării sîngelui donat, a derivatelor de sînge şi a preparatelor din el

se sancționează cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(5) Tăinuirea intenționată de către donatorii de sînge a datelor cu privire la afecțiunile antecedente

se sancționează cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale.

Articolul 80. Încălcarea regulilor şi a normelor sanitar-igienice şi sanitar-antiepidemice

(1) Încălcarea regulilor şi a normelor sanitar-igienice şi sanitar-antiepidemice la comercializarea de produse (mărfuri) sau la prestarea de servicii consumatorului

se sancționează cu amendă de la 5 la 10 unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 70 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(2) Încălcarea regulilor şi a normelor sanitar-igienice şi sanitar-antiepidemice de către angajații întreprinderilor din sectorul alimentar

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 150 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(3) Neîndeplinirea în termen a prescripțiilor legale ale autorităților competente privind înlăturarea încălcării regulilor şi a normelor sanitar-igienice şi sanitar-antiepidemice

se sancționează cu amendă de la 200 la 250 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de 250 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(4) Neîndeplinirea obligației de a face publice informațiile veridice despre calitatea apei potabile

se sancționează cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale.

(5) Producerea, depozitarea, transportarea şi distribuirea a noi tipuri de produse alimentare şi de materiale neaprobate care vin în contact cu produse alimentare în spații şi în condiții necorespunzătoare regulilor sanitare

se sancționează cu amendă de la 50 la 80 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 250 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de 200 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 81. Angajarea în întreprinderile din sectorul alimentar a personalului fără examen medical şi/sau fără instruire igienică, şi/sau fără calificarea necesară în materie de igienă

Angajarea în întreprinderile din sectorul alimentar a personalului fără examen medical şi/sau fără instruire igienică, şi/sau fără calificarea necesară în materie de igienă

se sancţionează cu amendă de la 150 la 200 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere, cu amendă de la 200 la 250 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 82. Plasarea pe piaţă a noi tipuri de produse alimentare şi de materiale neaprobate carevin în contact cu produse alimentare

Plasarea pe piaţă a noi tipuri de produse alimentare şi de materiale neaprobate care vin în contact cu produse alimentare

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 180 la 250 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere, cu amendă de la 300 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 83. Neluarea de măsuri pentru sistarea plasăriipe piaţă a noi tipuri de produse alimentare şi de materiale neaprobate care vin în contact cu produse alimentare

Neluarea de măsuri pentru sistarea plasării pe piaţă a noi tipuri de produse alimentare şi de materiale neaprobate care vin în contact cu produse alimentare, pentru organizarea şi efectuarea retragerii lor din circuit, pentru executarea deciziilor organelor de supraveghere şi de control privind utilizarea condiţionată sau nimicirea acestora

se sancţionează cu amendă de la 70 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 250 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere, cu amendă de la 300 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 84. Furnizarea de produse şi prestarea deservicii periculoase pentru viaţa şi sănătatea consumatorului

Furnizarea de produse şi prestarea de servicii periculoase pentru viaţa şi sănătatea consumatorului, contrar prevederilor legale,

se sancţionează cu amendă de la 100 la 150 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 300 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere, cu amendă de la 350 la 500 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu privarea, în toate cazurile, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 85. Procurarea sau păstrarea ilegală de substanţe narcotice sau de alte substanţe psihotrope în cantităţi mici ori consumarea unor astfel de substanţe fără prescripţia medicului

(1) Procurarea sau păstrarea ilegală, fără scop de înstrăinare, de substanţe narcotice sau de alte substanţe psihotrope în cantităţi mici, precum şi consumarea lor fără prescripţia medicului se sancţionează cu amendă de la 3 la 10 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de pînă la 40 de ore.

(2) Este înlăturată răspunderea contravenţională pentru faptele prevăzute de prezentul articol a persoanei care a predat benevol substanţele narcotice ori alte substanţe psihotrope deţinute ilegal sau care s-a adresat ori care doreşte să se adreseze benevol la o instituţie medicală pentru a i se acorda asistenţa necesară în legătură cu consumarea ilegală a substanţelor narcotice şi/sau a altor

substanţe psihotrope.

Articolul 86. Neadoptarea de măsuri pentru asigurare aprotecţiei semănăturilor de plante ce conţin substanţe narcotice sau alte substanţe psihotrope

Neadoptarea de măsuri, prevăzute de legislaţie, pentru asigurarea regimului stabilit de protecţie a semănăturilor de mac somnifer, de cînepă, de arbust coca şi de alte plante, a locurilor de păstrare şi de prelucrare a recoltei acestor culturi, neadoptarea de măsuri pentru distrugerea resturilor rămase după recoltare şi a deşeurilor de producţie care conţin substanţe narcotice sau alte substanţe psihotrope

se sancţionează cu amendă de la 70 la 150 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere, cu amendă de la 200 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 87. Cultivarea ilegală a plantelor care conţin substanţe narcotice sau alte substanţe psihotrope

Cultivarea ilegală a plantelor care conţin substanţe narcotice sau alte substanţe psihotrope, chiar şi în cantităţi mici şi fără scop de înstrăinare,

se sancţionează cu amendă de la 30 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere, cu amendă de la 300 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu/sau fără privarea, în toate cazurile, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 6 luni la un an.

Articolul 88. Aducerea minorului la starea de ebrietate produsă de alcool sau de alte substanţe

(1) Aducerea minorului la starea de ebrietate produsă de alcool sau de alte substanţe

se sancţionează cu amendă de la 20 la 40 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice.

(2) Acţiunile specificate la alin.(1) săvîrşite de părinţi sau de persoanele care îi înlocuiesc, sau de persoanele faţă de care minorul se află în raport de subordine

se sancţionează cu amendă de la 40 la 60 de unităţi convenţionale.

Articolul 89. Practicarea prostituţiei

(1) Practicarea prostituţiei

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale.

(2) Persoana angajată în prostituţie contrar voinţei sale este degrevată de răspundere contravenţională.

Articolul 90. Producerea, comercializarea, difuzarea sau păstrarea produselor pornografice

Producerea, comercializarea, difuzarea sau păstrarea produselor pornografice pentru a fi comercializate ori difuzate

se sancţionează cu amendă de la 40 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 150 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 91. Fumatul şi consumul de băuturi alcoolice în locuri interzise, comercializarea către minori a produselor din tutun şi a băuturilor alcoolice

(1) Fumatul şi consumul de băuturi alcoolice în locuri interzise, altele decît cele specificate la art.203 alin.(3),

se sancţionează cu amendă de la 30 la 50 de unităţi convenţionale.

(2) Comercializarea către minori a produselor din tutun şi a băuturilor alcoolice

se sancţionează cu amendă de la 60 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 200 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 luni

la un an.

Capitolul VIII
CONTRAVENȚII CE ATENTEAZĂ LA DREPTURILE REALE

Articolul 92. Tăinuirea informației despre fondul funciar disponibil

Tăinuirea informației despre fondul funciar disponibil sau încălcarea termenelor de examinare a cererilor persoanei fizice privind atribuirea de terenuri

se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 93. Încălcarea legislației privind geodezia, cartografia şi topografia

(1) Neasigurarea integrității informației geodezice şi topografice, neîndeplinirea în termen a măsurilor specificate în actele de control ale inspectoratului din domeniu

se sancționează cu amendă de la 15 la 25 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 150 la 250 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(2) Distrugerea intenționată a bornelor de hotar sau a punctelor rețelei geodezice

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale.

Articolul 94. Încălcarea regulilor de construcție pe suprafețe cu zăcăminte de substanțe utile

Încălcarea regulilor de construcție pe suprafețe cu zăcăminte de substanțe utile şi pe teritoriile deasupra obiectivelor miniere şi a locurilor de înhumare a substanțelor şi deşeurilor nocive

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 6 luni la un an.

Articolul 95. Încălcarea modului stabilit de folosire a fondului de exploatare, de recoltare şi transportare a lemnului, de recoltare a răşinii

(1) Încălcarea modului stabilit de folosire a fondului de exploatare, de recoltare şi transportare a lemnului, de recoltare a răşinii

se sancționează cu amendă de 5 unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

(2) Transportarea masei lemnoase fără acte de proveniență sau de livrare

se sancționează cu amendă de 10 unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 30 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 96. Încălcarea dreptului de autor şi a drepturilor conexe

(1) Confecționarea, difuzarea sau altă valorificare ilegală a operelor, fonogramelor, interpretărilor, a emisiunilor organizațiilor de difuziune; încălcarea condițiilor de valorificare a operelor şi/sau fonogramelor, a interpretărilor, a emisiunilor organizațiilor de difuziune, protejate de dreptul de autor şi de drepturile conexe, sau indicarea pe exemplarele de opere sau de fonograme a unei informații false despre apartenența şi limitele exercitării dreptului de autor şi a drepturilor conexe, precum şi a unei alte informații care poate induce în eroare beneficiarul; modificarea, înlăturarea de pe exemplarele de opere sau de fonograme a simbolurilor şi semnelor de protecție a dreptului de autor şi a drepturilor conexe indicate de titularul drepturilor respective; reproducerea pe suport material a operei audiovizuale, a emisiunii sau interpretării ori a unui alt obiect al dreptului de autor protejat în săli de concerte, în cinematografe, precum şi în alte locuri publice, fără acordul titularului de drepturi; înlăturarea de pe exemplarele de opere sau

de fonograme a informației despre administrarea dreptului de autor şi a drepturilor conexe; înlăturarea de pe exemplarele de opere sau de fonograme a mijloacelor tehnice de protecție a dreptului de autor şi a drepturilor conexe, precum şi comercializarea sau oferirea spre comercializare, darea în chirie, importul sau depozitarea de echipamente tehnice sau de componente ale acestora pentru facilitarea accesului la emisiunile organizațiilor de difuziune ce comunică condiționat prin eter, cablu, satelit în regim interactiv, inclusiv prin Internet; comercializarea, darea în chirie, exportul, schimbul, depozitarea ori altă valorificare a exemplarelor de opere sau de fonograme, în orice mod şi sub orice formă, fără marcaj de control şi fără a deține, la momentul controlului, contractele de autor încheiate cu titularii de drepturi asupra lor; aplicarea necorespunzătoare a marcajelor de control altele decît cele pentru suporturile materiale specificate în anexele la cererea de eliberare a marcajelor de control pentru exemplare de operă ori fonograme valorificate fără consimțământul titularului de drepturi, însuşirea paternității ori constrîngerea la copaternitate

se sancționează cu amendă de la 10 la 30 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 30 la 70 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

(2) Falsificarea, producerea, distrugerea, utilizarea, depozitarea, transportarea sau comercializarea ilicită a marcajelor de control

se sancționează cu amendă de la 30 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

(3) Distrugerea din neglijență a originalului operei ştiințifice, literare, de artă plastică, de sculptură, de arhitectură, a manuscrisului sau a variantei definitive a originalului fonogramei sau al operei audiovizuale

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 97. Folosirea ilicită a mărcii sau
a denumirii de origine a produsului

Folosirea ilicită a mărcii sau a denumirii de origine a produsului protejate, precum şi a semnelor identice ori similare care pot fi confundate cu marca sau cu denumirea de origine a produsului înregistrat ori solicitat spre înregistrare pe numele unor alte persoane pentru marcarea produselor sau serviciilor identice cu cele pentru care marca sau denumirea de origine a fost înregistrată, precum şi fabricarea, folosirea, importul, exportul, transportarea, oferirea spre vînzare, vînzarea, alt mod de punere în circulație economică, stocarea în astfel de scopuri a produselor marcate cu astfel de semne, precum şi îndemnarea terților la efectuarea acestor acțiuni

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore.

Articolul 98. Utilizarea, la marcarea produselor,
a unor indicații false ori înşelătoare

Utilizarea, la marcarea produselor, a unor indicații false ori înşelătoare în scopul inducerii în eroare a consumatorului privitor la calitate, cantitate, însuşiri, destinație, valoare sau la data fabricării produselor ori prestării serviciilor, precum şi privitor la producător şi la sediul acestuia,

se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 150 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 99. Încălcarea dreptului exclusiv al titularului
brevetului de invenție sau al titularului
modelului de utilitate

Fabricarea, importul, exportul, transportarea, oferirea spre vînzare, vînzarea, alt mod de punere în circulație economică, stocarea în astfel de scopuri a produselor care încorporează o

invenție brevetată sau un model de utilitate înregistrat, pentru care, în conformitate cu legislația, este necesară autorizarea titularului, efectuate fără această autorizare,

se sancționează cu amendă de la 20 la 80 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 150 la 250 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 100. Încălcarea dreptului exclusiv al titularuluide drept asupra desenului sau modelului industrial

Fabricarea, importul, exportul, transportarea, vînzarea, orice alt mod de punere în circulație economică, stocarea în astfel de scopuri a produselor care încorporează integral sau într-o măsură substanțială un desen sau un model industrial protejat, pentru care, în conformitate cu legislația, este necesară autorizarea titularului de drept, efectuate fără această autorizare,

se sancționează cu amendă de la 20 la 40 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 75 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 101. Încălcarea dreptului exclusiv al titularului brevetului pentru soi de plantă

Producerea, reproducerea, condiționarea în scopul înmulțirii, transportarea, importul, exportul, oferirea spre vînzare, vînzarea, alt mod de punere în circulație economică, stocarea în astfel de scopuri a materialului soiului de plantă brevetat, pentru care, în conformitate cu legislația, este necesară autorizarea titularului de brevet, efectuate fără această autorizare,

se sancționează cu amendă de la 30 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 102. Încălcarea dreptului exclusiv al titularului topografiei circuitului integrat

Reproducerea topografiei circuitului integrat protejate sau a unei părți a acesteia, precum şi importul, exportul, transportarea, oferirea spre vînzare, vînzarea, alt mod de punere în circulație economică a produsului care încorporează o topografie a circuitului integrat protejată sau a unei părți a acesteia, pentru care, în conformitate cu legislația, este necesară autorizarea titularului, efectuate fără această autorizare,

se sancționează cu amendă de la 30 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 103. Încălcarea drepturilor de autor asupra invenției, topografiei circuitului integrat sau desenului/modelului industrial

Însuşirea calității de autor, constrîngerea la coautorat, divulgarea esenței invenției, topografiei circuitului integrat sau desenului/modelului industrial pînă la depunerea cererii, fără consimțămîntul autorului,

se sancționează cu amendă de la 30 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore, cu amendă de la 80 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 104. Distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor străine

Distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor străine, dacă fapta nu reprezintă o infracțiune,

se sancționează cu amendă de la 30 la 60 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 20 la 40 de ore.

Articolul 105. Sustragerea în proporţii mici din
avutul proprietarului

Sustragerea în proporţii mici din avutul proprietarului prin furt, însuşire, delapidare, abuz de serviciu sau escrocherie

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 40 la 60 de ore, sau cu arest contravenţional de pînă la 15 zile.

Articolul 106. Cauzarea de daune materiale
prin înşelăciune sau abuz de încredere

Cauzarea de daune materiale prin înşelăciune sau abuz de încredere, în cazul în care fapta nu reprezintă o sustragere şi nu întruneşte elementele unei infracţiuni,

se sancţionează cu amendă de pînă la 150 de unităţi convenţionale.

Articolul 107. Obţinerea sau divulgarea informaţiilor
care constituie secret comercial sau fiscal

(1) Obţinerea fără consimţămîntul titularului a informaţiilor care constituie secret comercial sau fiscal în scopul divulgării sau folosirii lor ilegale

se sancţionează cu amendă de la 20 la 40 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 30 la 40 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

(2) Divulgarea informaţiilor ce constituie secret comercial sau fiscal de către un funcţionar public sau de către o persoană căreia aceste informaţii i-au fost încredinţate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul ei

se sancţionează cu amendă de la 100 la 200 de unităţi convenţionale.

Articolul 108. Conectarea neautorizată la sursele de
energie electrică, termică sau la
surselede gaze

Conectarea neautorizată la sursele de energie electrică, termică sau la sursele de gaze

se sancţionează cu amendă de la 40 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Capitolul IX
CONTRAVENŢII ÎN DOMENIUL PROTECŢIEI MEDIULUI

Articolul 109. Încălcarea regimului de protecţie a apelor

(1) Încălcarea regimului de protecţie a apelor avînd drept urmare poluarea acestora, eroziunea solurilor şi alte fenomene dăunătoare

se sancţionează cu amendă de la 20 la 40 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 10 la 40 de ore, cu amendă de la 200 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(2) Darea în exploatare a întreprinderilor, a imobilelor comunale şi de altă natură fără construcţiile şi instalaţiile care să prevină impurificarea şi infectarea apelor sau influenţa lor dăunătoare

se sancţionează cu amendă de la 40 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 20 la 40 de ore, cu amendă de la 400 la 500 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(3) Spălarea vehiculelor, utilajelor şi ambalajelor în apele naturale, în preajma lor şi în alte locuri neautorizate

se sancţionează cu amendă de la 20 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 40 la 60 de ore, cu amendă de la 100 la 200 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(4) Nerespectarea dimensiunilor şi regimului de protecţie a zonelor de protecţie a apelor rîurilor şi bazinelor de apă şi a fîşiilor riverane de protecţie a apelor

se sancţionează cu amendă de la 10 la 30 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 200 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(5) Nerespectarea limitelor şi regimului de protecţie a perdelelor forestiere de protecţie a apelor

se sancţionează cu amendă de la 10 la 30 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 200 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(6) Neîndeplinirea de către căpitan sau de către alţi membri ai personalului de comandă al unei nave a obligaţiilor prevăzute de legislaţie privind înregistrarea în actele de bord a operaţiunilor cu substanţe nocive pentru oameni şi pentru resursele vii ale mării ori cu amestecuri ce conţin astfel de substanţe peste normele stabilite, introducerea în actele de bord a unor menţiuni false referitor la astfel de operaţiuni sau refuzul nelegitim de a prezenta actele persoanelor cu funcţie de răspundere

se sancţionează cu amendă de la 50 la 70 de unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 40 la 60 de ore.

Articolul 110. Încălcarea regulilor de folosire a apei

(1) Captarea şi folosirea apei cu încălcarea limitelor stabilite, folosirea apei potabile în scopuri tehnice

se sancţionează cu amendă de la 20 la 40 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 20 la 40 de ore, cu amendă de la 200 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(2) Folosirea obiectivelor acvatice fără autorizaţia de folosinţă specială, fără titlul de stat de folosinţă separată

se sancţionează cu amendă de la 40 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 400 la 500 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 111. Nerespectarea regulilor şi instrucţiunilor privind exploatarea construcţiilor, instalaţiilor şi aparatelor de măsurat hidrotehnice, de gospodărire şi de protecţie a apelor

Nerespectarea regulilor şi instrucţiunilor privind exploatarea construcţiilor, instalaţiilor şi aparatelor de măsurat hidrotehnice, de gospodărire şi de protecţie a apelor

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 40 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere, cu amendă de la 100 la 200 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 112. Deteriorarea construcţiilor şi instalaţiilor hidrotehnice, de gospodărire şi de protecţie a apelor

Deteriorarea construcţiilor şi instalaţiilor hidrotehnice, de gospodărire şi de protecţie a apelor, inclusiv a reţelelor şi instalaţiilor sistemelor de alimentare cu apă potabilă,

se sancţionează cu amendă de la 20 la 30 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 113. Încălcarea regulilor de desfăşurare a activităţii economice în zonele de protecţie a apelor

(1) Aplicarea neautorizată a pesticidelor şi îngrăşămintelor pe fîşii cu o lăţime de 300 de metri de la muchia taluzului riveran al albiei

se sancționează cu amendă de la 30 la 40 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 300 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(2) Construcția şi amplasarea, în zona de protecție a apelor, a depozitelor de îngrăşăminte şi pesticide, a obiectivelor pentru prepararea soluțiilor chimice, a depozitelor de produse petroliere, a stațiilor de alimentare cu combustibil, a colectoarelor de ape reziduale de la fermele şi complexele zootehnice, a punctelor de deservire tehnică şi de spălare a tehnicii şi vehiculelor, repartizarea de terenuri, într-o astfel de zonă, pentru depozitarea deşeurilor de orice proveniență, construcția neautorizată de instalații de canalizare, de colectoare şi de instalații de epurare a apelor reziduale

se sancționează cu amendă de la 30 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 300 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(3) Desfăşurarea neautorizată a lucrărilor de astupare a luncilor şi brațelor uscate ale rîurilor, a lucrărilor de regularizare a cursurilor rîurilor, de extragere a substanțelor utile, a materialelor de construcție şi de instalare a comunicațiilor în zona de protecție a apelor

se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 300 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(4) Prelucrarea terenurilor, organizarea taberelor pentru animale şi păsări, amenajarea campingurilor şi a taberelor de corturi în limitele fîşiilor riverane de protecție a apelor

se sancționează cu amendă de la 30 la 40 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 300 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(5) Deversarea, în apele de suprafață, în canalele de irigare şi de desecare, a apelor uzate neepurate, a celor poluate termic şi cu substanțe radioactive, a apelor contaminate cu germeni patogeni şi cu paraziți, a produselor sau reziduurilor petroliere şi a altor poluanți

se sancționează cu amendă de la 30 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 300 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(6) Desfăşurarea activității economice de către întreprinderi cu impact asupra mediului fără dispozitive de ținere a evidenței cantitative şi calitative a consumului şi a evacuărilor de ape, precum şi de prevenire a poluării apelor sau a efectelor lor distructive,

se sancționează cu amendă de la 30 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 300 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 114. Încălcarea regulilor de protecție a resurselor piscicole şi a regulilor de pescuit

(1) Încălcarea regulilor de protecție a resurselor piscicole

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(2) Încălcarea regulilor de pescuit, cu excepția pescuitului în obiectivele acvatice aflate în gestiune privată, dacă fapta nu constituie infracțiune,

se sancționează cu amendă de la 5 la 10 unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(3) Transportarea, comercializarea produselor pescuitului şi altor organisme acvatice fără documentele necesare stabilite de legislație

se sancționează cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 400 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(4) Acțiunile specificate la alin.(1) însoțite de pescuitul ori de distrugerea unor specii valoroase de peşte şi de plante acvatice sau a altor reprezentanți ai faunei şi florei acvatice

se sancționează cu amendă de 150 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 400 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(5) Pescuitul cu utilizarea curentului electric, a explozivilor, a substanțelor otrăvitoare, narcotice sau reactive de orice fel

se sancționează cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 400 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 115. Degradarea terenurilor, falsificarea informației despre starea şi folosirea lor

(1) Degradarea stratului fertil al solului, decopertarea neselectivă şi folosirea stratului fertil contrar destinației

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(2) Amplasarea, construcția şi darea în exploatare a obiectivelor care generează efecte de poluare a solului

se sancționează cu amendă de la 30 la 70 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(3) Arderea resturilor vegetale de orice proveniență

se sancționează cu avertisment sau cu amendă de la 10 la 30 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(4) Falsificarea informației despre starea şi folosirea terenurilor

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei juridice, cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 116. Abaterea neautorizată de la proiectele de organizare a teritoriului sau de folosință a terenului

(1) Abaterea neautorizată de la proiectele de organizare a teritoriului, de ameliorare, precum şi folosirea terenurilor contrar destinației pentru care au fost repartizate

se sancționează cu amendă de la 10 la 30 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(2) Ocuparea nelegitimă a terenurilor, îngrădirea lor

se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 300 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu demolarea, în ambele cazuri, a gardurilor şi a construcțiilor din contul contravenientului.

Articolul 117. Neîndeplinirea obligației de a aduce terenurile într-o stare care să asigure folosirea lor conform destinației

(1) Neîndeplinirea obligației de a aduce terenurile într-o stare care să asigure folosirea lor conform destinației

se sancționează cu amendă de la 20 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(2) Neîndeplinirea obligației de a aduce terenurile afectate de folosirea subsolului într-o stare care să nu prezinte pericol şi să asigure folosirea lor ulterioară

se sancționează cu amendă de la 20 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore, cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 118. Necultivarea terenurilor, neefectuarea măsurilor obligatorii de ameliorare a acestora, de protecție a solului contra eroziunii provocate de vînt şi de apă, de prevenire a altor procese care deteriorează starea solului

Necultivarea terenurilor, neefectuarea măsurilor obligatorii de ameliorare a acestora, de protecție a solului contra eroziunii provocate de vînt şi de apă, de prevenire a altor procese care deteriorează starea solului

se sancționează cu amendă de la 20 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore, cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 119. Încălcarea modului de protecție şi de folosire a subsolului

(1) Folosirea neautorizată a subsolului

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 300 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(2) Studierea şi cercetarea subsolului fără proiecte speciale, precum şi studierea şi cercetarea incompletă şi nerațională a subsolului

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(3) Prezentarea de informații neveridice privind cantitatea şi calitatea substanței minerale utile extrase

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(4) Nerespectarea cerințelor de proiectare, construire şi dare în exploatare a întreprinderilor şi altor obiective legate de folosirea subsolului

se sancționează cu amendă de la 20 la 40 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 la 6 luni.

(5) Încălcarea regulilor şi normelor de desfăşurare în condiții de securitate a lucrărilor de exploatare a subsolului, a cerințelor privind protecția subsolului şi a mediului, fapt ce provoacă impurificarea substanțelor minerale utile sau aducerea terenurilor şi subsolului într-o stare inutilizabilă,

se sancționează cu amendă de la 15 la 30 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 la 6 luni.

(6) Neasigurarea intenționată, în procesul studierii şi folosirii subsolului, a integrității teritoriilor, a construcțiilor şi a altor obiective, inclusiv a teritoriilor şi obiectivelor ocrotite de stat în mod deosebit,

se sancționează cu amendă de la 20 la 30 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 la 6 luni.

(7) Încălcarea modului de ținere a evidenței şi a balanței mişcării rezervelor de substanțe minerale utile şi deşeurilor producției extractive, încălcarea cerințelor privind ținerea cadastrelor de stat şi a balanțelor rezervelor de substanțe utile

se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(8) Încălcarea cerințelor şi regulilor de înhumare (depozitare) în subsol a substanțelor şi a deşeurilor nocive sau a apelor uzate

se sancționează cu amendă de la 20 la 30 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(9) Neîndeplinirea cerințelor şi măsurilor privind recultivarea terenurilor deteriorate în urma excavațiilor miniere, privind aducerea întreprinderilor miniere, a sondelor de foraj, a galeriilor subterane într-o stare care să asigure folosirea lor ulterioară şi securitatea populației

se sancționează cu amendă de la 150 la 250 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(10) Încălcarea cerințelor şi regulilor de ridicare a construcțiilor pe terenurile în al căror subsol există zăcăminte de substanțe minerale utile, pe terenurile întreprinderilor miniere (inclusiv deasupra celor subterane), precum şi pe terenurile de înhumare (depozitare) în subsol a substanțelor şi a deşeurilor nocive,

se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 150 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(11) Comercializarea şi circulația substanțelor minerale utile solide fără acte legale de proveniență

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 250 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere cu privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 6 luni la un an.

Articolul 120. Decopertarea şi distrugerea neautorizată a litierei, a păturii vii şi a stratului superior de sol fertil

Decopertarea şi distrugerea neautorizată a litierei, a păturii vii şi a stratului superior de sol fertil spre a le folosi în alte scopuri decît cele silvice

se sancționează cu amendă de la 30 la 40 de unități convenționale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 20 la 40 de ore, cu amendă de la 150 la 250 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 121. Efectuarea unor exploatări forestiere contrar scopurilor sau cerințelor prevăzute de legislație

Efectuarea unor exploatări forestiere contrar scopurilor sau cerințelor prevăzute în autorizația (dispoziția) de tăiere a arborilor ori în biletul silvic

se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 122. Tăierea ilegală sau vătămarea arborilorşi arbuştilor

(1) Tăierea ilegală sau vătămarea arborilor şi arbuştilor pînă la gradul de încetare a creşterii lor ori vătămarea arborilor şi arbuştilor care nu întrerupe creşterea lor

se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore, cu amendă de la 400 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(2) Tăierea ilegală a arborilor şi arbuştilor din spațiile verzi, vătămarea lor sau a unor părți ale lor, inclusiv în urma incendiilor, defrişarea şi/sau strămutarea, fără permisiunea autorității administrației publice locale coordonată cu autoritățile administrației publice pentru mediu, a plantelor din spațiile verzi în alte locuri în timpul efectuării de construcții

se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu

amendă de la 400 la 500 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(3) Acţiunile specificate la alin.(1) săvîrşite de persoane responsabile de protecţia şi paza vegetaţiei forestiere

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale.

(4) Autorizarea de către persoane responsabile de protecţia şi paza vegetaţiei forestiere a recoltării de masă lemnoasă cu încălcarea legii şi a altor acte normative

se sancţionează cu amendă de la 100 la 200 de unităţi convenţionale.

Articolul 123. Distrugerea şi vătămarea culturilor silvice, a arboretului tînăr provenit prin regenerare naturală, a semiņţişului natural şi preexistent

Distrugerea şi vătămarea culturilor silvice, a arboretului tînăr provenit prin regenerare naturală, a semiņţişului natural şi preexistent

se sancţionează cu amendă de la 40 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 40 la 60 de ore, cu amendă de la 300 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere, cu amendă de la 400 la 500 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 124. Distrugerea şi vătămarea puieţilor şi butaşilor din pepiniere şi plantaţii silvice

Distrugerea şi vătămarea puieţilor şi butaşilor din pepiniere şi plantaţii silvice

se sancţionează cu amendă de la 40 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de 60 de ore, cu amendă de la 300 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere, cu amendă de la 400 la 500 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 125. Încălcarea modului şi a termenelor de împădurire a parchetelor exploatate şi a terenurilor neîmpădurite

Încălcarea modului şi a termenelor de împădurire a parchetelor exploatate şi a terenurilor neîmpădurite din fondul forestier, precum şi a parchetelor exploatate de pe terenurile cu vegetaţie forestieră din afara acestui fond,

se sancţionează cu amendă de la 30 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 40 la 60 de ore, cu amendă de la 200 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 126. Distrugerea sau deteriorarea intenţionată a fîneţelor, păşunilor, şanţurilor de desecare din păduri, a sistemelor de drenaj, a drumurilor şi a instalaţiilor inginereşti de pe terenurile fondului forestier

Distrugerea sau deteriorarea intenţionată a fîneţelor, păşunilor, şanţurilor de desecare din păduri, a sistemelor de drenaj, a drumurilor şi a instalaţiilor inginereşti de pe terenurile fondului forestier

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 20 la 40 de ore, cu amendă de la 100 la 200 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 127. Încălcarea regulilor de folosire a obiectelor fondului forestier

(1) Cositul neautorizat al ierbii pentru fîn şi păşunatul neautorizat pe terenurile fondului forestier, în perdelele forestiere de protecţie şi în spaţiile verzi

se sancţionează cu avertisment sau cu amendă de la 5 la 10 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 20 la 40 de ore.

(2) Recoltarea neautorizată a fructelor şi pomuşoarelor sălbatice, a nucilor, a ciupercilor, a plantelor medicinale şi a altor plante, a melcilor de viță-de-vie pe sectoarele unde aceasta este interzisă sau este admisă numai în baza biletului silvic, precum şi încălcarea termenelor, a volumului şi a modului de recoltare stabilite

se sancționează cu avertisment sau cu amendă de la 5 la 10 unități convenționale aplicată persoanei fizice ori cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 20 la 40 de ore, cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 128. Încălcarea prevederilor actelor normative privind folosirea şi protecția fondului cinegetic

(1) Încălcarea prevederilor actelor normative privind folosirea şi protecția fondului cinegetic, privind vînatul şi alte feluri de folosire a resurselor cinegetice

se sancționează cu amendă de la 20 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

(2) Vînătoarea fără autorizație (licență), fără carnet de vînător sau fără autorizație de deținere, portarmă şi de folosire a armei de vînătoare, depăşirea normelor stabilite de recoltare a vînatului, precum şi vînătoarea în locurile interzise şi în perioadele de prohibiție, folosirea armelor, uneltelor şi metodelor interzise

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 129. Distrugerea sau deteriorarea intenționată a locurilor de viețuire a faunei

Distrugerea sau deteriorarea intenționată a vizuinelor, muşuroaielor de furnici, cuiburilor de păsări şi altor locuri de viețuire a faunei de pe terenurile fondului forestier

se sancționează cu amendă de la 20 la 50 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de pînă la 60 de ore.

Articolul 130. Amplasarea neautorizată a stupilor şi a prisăcilor pe terenurile fondului forestier sau nerespectarea prescripțiilor din biletul silvic privind amplasarea lor

Amplasarea neautorizată a stupilor şi a prisăcilor pe terenurile fondului forestier sau nerespectarea prescripțiilor din biletul silvic privind amplasarea lor

se sancționează cu avertisment sau cu amendă de la 3 la 5 unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 131. Încălcarea normelor şi regulilor de desfăşurare a activității în apicultură

(l) Nedeclararea şi neînregistrarea la primărie a adresei stupinei staționare şi a numărului familiilor de albine, lipsa paşaportului prisăcii, amplasarea stupinei fără acordul deținătorilor de teren, cu încălcarea legislației de mediu şi sanitar-veterinare

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 20 la 40 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(2) Tăinuirea cazurilor de morbiditate sau de mortalitate spontană a albinelor, a cazurilor de apariție a semnelor de boală, defrişarea nejustificată a bazelor (surselor) melifere şi intervenția de reconstrucție a mediului ambiant necoordonată cu organele de protecție a mediului

se sancționează cu amendă de la 20 la 40 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 40 la 60 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(3) Comercializarea şi utilizarea în tehnologia de creştere a albinelor şi de tratare a maladiilor a preparatelor chimice şi medicamentoase care nu sînt certificate şi reglementate de actele normative naționale

se sancționează cu amendă de la 30 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu

amendă de la 60 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(4) Refuzul nejustificat al persoanelor cu funcţie de răspundere din cadrul autorităţilor administraţiei publice locale de ambele niveluri de a atribui terenuri pentru amplasarea stupinelor, reţinerea, de către persoanele abilitate, a mijloacelor de transport, ce efectuează transportarea familiilor de albine, pe un timp ce depăşeşte normele în vigoare (15 minute), falsificarea produselor apicole de către producător şi/sau comercianţi, producerea pentru comercializare a materialului biologic de prăsilă [regină (matcă) şi roi] la stupinele neautorizate (fără licenţă)

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 200 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(5) Importul materialului biologic de prăsilă [regină (matcă), roi] ce aparţine raselor neomologate şi amplasarea familiilor, roiurilor şi reginelor (mătcilor) de albine de origine necunoscută în zonele de interdicţie înfiinţate în scopul ameliorării calităţii genetice a familiilor de albine

se sancţionează cu amendă de la 75 la 90 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 150 la 250 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 132. Distrugerea sau deteriorarea intenţionată a semnelor de restricţie, a indicatoarelor de amenajament silvic, a barierelor şi parapetelor, a obiectelor de agitaţie şi informaţie vizuală

Distrugerea sau deteriorarea intenţionată în terenurile fondului forestier a semnelor de restricţie, a panourilor, a barierelor, a indicatoarelor de amenajament silvic şi a bornelor silvice, a îngrădirilor de restricţie şi a construcţiilor din locurile de agrement, altor obiecte de agitaţie şi informaţie vizuală şi de amenajare a fondului forestier

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de 60 de ore.

Articolul 133. Darea în exploatare a obiectivelor de producţie fără instalaţiile de prevenire a impactului negativ asupra pădurilor

Darea în exploatare a întreprinderilor, secţiilor, agregatelor, căilor de transport, obiectivelor comunale, a altor obiective noi, precum şi a celor reconstruite, fără instalaţiile de prevenire a impactului negativ asupra stării şi regenerării pădurilor

se sancţionează cu amendă de la 30 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 134. Folosirea neautorizată a terenurilor din fondul forestier şi spaţiile verzi pentru defrişare, construcţie de clădiri administrative, depozite şi alte obiective

Folosirea neautorizată a terenurilor din fondul forestier şi spaţiile verzi pentru defrişare, construcţie de clădiri administrative, depozite şi alte obiective

se sancţionează cu amendă de la 30 la 40 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 20 la 60 de ore, cu amendă de la 300 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an, cu sistarea construcţiei şi restabilirea fondului forestier.

Articolul 135. Circulația şi parcarea vehiculelor
pe terenurile fondului forestier, în spațiile
verzi din afara drumurilor publice
şi în locuri interzise

Circulația şi parcarea vehiculelor pe terenurile fondului forestier şi în spațiile verzi din afara drumurilor publice şi în locuri interzise

se sancționează cu avertisment sau cu amendă de la 5 la 10 unități convenționale.

Articolul 136. Încălcarea regulilor sanitare în
păduri, spații verzi, grădini publice,
rezervații şiocoale silvice

Încălcarea regulilor sanitare în păduri, spații verzi, grădini publice, rezervații şi ocoale silvice

se sancționează cu avertisment sau cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale.

Articolul 137. Încălcarea regulilor de apărare
împotriva incendiilor în păduri,
spații verzi, grădini publice,
rezervații şi ocoalesilvice

(1) Încălcarea regulilor de apărare împotriva incendiilor în păduri, spații verzi, grădini publice, rezervații şi ocoale silvice

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale.

(2) Distrugerea sau vătămarea pădurii, spațiului verde, grădinii publice, rezervației şi ocolului silvic ca urmare a incendierii sau a atitudinii neglijente față de foc

se sancționează cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 20 la 60 de ore.

Articolul 138. Încălcarea modului stabilit de creare
şi de folosire a colecțiilor zoologice

Încălcarea modului prevăzut de legislație de creare, completare, păstrare, folosire, evidență, comercializare, achiziție sau expediere a colecțiilor zoologice

se sancționează cu amendă de la 20 la 30 de unități convenționale.

Articolul 139. Încălcarea modului de folosire a regnului
animal în rezervațiile naturale şi în alte
arii naturale protejate de stat

Încălcarea modului stabilit de folosire a regnului animal în rezervațiile naturale şi în alte arii naturale protejate de stat

se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale.

Articolul 140. Colectarea sau nimicirea plantelor,
capturarea sau nimicirea animalelor
incluse în Cartea Roşie a Republicii
Moldova şi în anexele la Convenția
privind comerțul internațional cu specii
sălbatice de faună şi floră pe cale
de dispariție (CITES)

(1) Colectarea sau nimicirea plantelor, capturarea sau nimicirea animalelor incluse în Cartea Roşie a Republicii Moldova şi în anexele la Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună şi floră pe cale de dispariție (CITES), precum şi comiterea altor acțiuni sau inacțiuni ce pot cauza reducerea numărului acestor plante şi animale sau dispariția lor

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale.

(2) Încălcarea regulilor de export sau import al speciilor de plante şi animale incluse în Cartea Roşie a Republicii Moldova şi în anexele la Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună şi floră pe cale de dispariție (CITES)

se sancționează cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei fizice,

cu amendă de la 400 la 500 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 141. Încălcarea regimului de protecţie
a obiectelor şi complexelor din
fondul ariilor naturale protejate de stat

(1) Încălcarea regimului de protecţie a obiectelor şi complexelor din fondul ariilor naturale protejate de stat, inclusiv din rezervaţiile ştiinţifice, rezervaţiile naturale, rezervaţiile peisagistice, rezervaţiile de resurse, rezervaţiile biosferei, din parcurile naţionale, din monumentele naturii, din ariile cu management multifuncţional, din grădinile botanice, grădinile dendrologice, grădinile zoologice, din monumentele de arhitectură peisagistică, care a condus sau poate conduce la nimicirea sau la schimbarea stării lor iniţiale,

se sancţionează cu amendă de la 30 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(2) Încălcarea regulilor de protecţie a solului, zăcămintelor, resurselor acvatice, a faunei şi florei din obiectele şi complexele fondului ariilor naturale protejate de stat, precum şi folosirea lor neautorizată

se sancţionează cu amendă de la 40 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(3) Încălcarea regulilor de interdicţie a amplasării, prelucrării şi deversării deşeurilor industriale şi celor menajere în obiectele şi complexele din fondul ariilor naturale protejate de stat şi în zonele de protecţie a acestora

se sancţionează cu amendă de la 40 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 142. Încălcarea modului de folosire a fondului
de exploatare, de recoltare,
de transportare şi de export al lemnului

(1) Încălcarea modului de folosire a fondului de exploatare, de recoltare, de transportare şi de export al lemnului şi al produselor lemnoase

se sancţionează cu amendă de la 10 la 30 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

(2) Circulaţia produselor lemnoase fără acte legale de proveniență (acte de livrare conform documentaţiei de evidenţă contabilă)

se sancţionează cu amendă de la 10 la 30 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

(3) Întocmirea incorectă a materialelor primare pentru efectuarea tăierilor şi recepţionarea masei lemnoase

se sancţionează cu amendă de la 200 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

Articolul 143. Neefectuarea plăţii pentru
poluarea mediului

Neefectuarea plăţii pentru poluarea mediului, nevărsarea ei în volum deplin şi în termen în conturile fondurilor ecologice

se sancţionează cu amendă de la 30 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

Articolul 144. Încălcarea cerinţelor ecologice la
construcţia, la punerea în funcţiune,
la exploatarea întreprinderilor,
instalaţiilor,altor obiective

Încălcarea cerinţelor ecologice la construcţia, la punerea în funcţiune, la exploatarea întreprinderilor, instalaţiilor, altor obiective

se sancţionează cu amendă de la 30 la 40 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice sau

cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 20 la 40 de ore, cu amendă de la 400 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 145. Neadmiterea inspectării
obiectivelor sauneprezentarea
informației despre stareamediului

Împiedicarea accesului inspectorilor de stat pentru ecologie la inspectarea obiectivelor şi refuzul de a acorda informații, precum şi prezentarea unei informații eronate despre starea mediului

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 300 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 146. Nefolosirea instalațiilor pentru
purificarea de poluanți şi controlul
emisiilor în atmosferă, pentru
epurarea apelor uzate

Nefolosirea instalațiilor, utilajului, aparatajului prevăzute pentru purificarea de poluanți şi controlul emisiilor în atmosferă, pentru epurarea apelor uzate ce se evacuează în obiectivele acvatice şi pentru controlul calității lor, precum şi încălcarea regulilor şi instrucțiunilor de exploatare a instalațiilor indicate

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 147. Depăşirea normativelor gradului
admisibil de acțiune dăunătoare
asupra mediului şi emisia
de poluanți fără autorizație

Depăşirea normativelor gradului admisibil de degajare a substanțelor poluante, de acțiune radiologică, fizică şi biologică asupra mediului, emisia de poluanți în atmosferă fără autorizația autorității publice abilitate, cînd obținerea unei astfel de autorizații este necesară conform legislației,

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 148. Încălcarea regimului şi modului
de utilizare a hidrocarburilor halogenate
care distrug stratul de ozon

(1) Fabricarea sau punerea în circulație comercială a aerosolilor sau a extinctoarelor portabile ce conțin substanțe chimice care distrug stratul de ozon

se sancționează cu amendă de la 20 la 30 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(2) Utilizarea substanțelor chimice care distrug stratul de ozon la fabricarea de aerosoli, de noi sisteme industriale de răcire, de unități mobile de climatizare, precum şi de produse de sterilizare, utilizarea lor în orice alte domenii noi în care, anterior, nu au fost utilizate

se sancționează cu amendă de la 20 la 30 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(3) Utilizarea substanțelor chimice care distrug stratul de ozon la fabricarea de panouri

izolante şi de ambalaje confecţionate din expandate organice, flexibile ori semirigide

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 200 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(4) Utilizarea şi punerea în circulaţie comercială a agenţilor de curăţire şi a solvenţilor ce conţin una sau mai multe substanţe chimice care distrug stratul de ozon, cu excepţia tetraclorurii de carbon în cazul cînd este utilizată ca solvent în procesele de clorurare în sistem închis ori ca solvent în procesele în care, din considerente de ordin tehnic, nu poate fi substituită cu o altă substanţă, inofensivă pentru stratul de ozon,

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 200 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(5) Încălcarea regulilor de utilizare a bromurii de metil în agricultură

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 200 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(6) Utilizarea, stocarea şi transportul containerelor cu substanţe chimice care distrug stratul de ozon neetichetate cu inscripţia "Conţine substanţe care distrug stratul de ozon"

se sancţionează cu amendă de la 25 la 35 de unităţi convenţionale.

(7) Refuzul importatorilor, exportatorilor şi al persoanelor care pun în circulaţie comercială substanţe, produse şi echipamente ce conţin substanţe care distrug stratul de ozon de a prezenta la control autorităţilor abilitate cu acest drept documentele prevăzute de legislaţia privind folosirea acestor substanţe

se sancţionează cu amendă de la 15 la 25 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 150 la 250 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 la 6 luni.

Articolul 149. Poluarea mediului cu cauzarea
de prejudicii

Poluarea mediului (aerului atmosferic, a bazinelor acvatice de suprafaţă şi subterane, a terenurilor) cu deşeuri industriale, de construcţie sau menajere, cu ape menajere, cu emisii de poluanţi ce au cauzat prejudicii

se sancţionează cu amendă de la 40 la 60 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 350 la 500 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 6 luni la un an.

Articolul 150. Neîndeplinirea obligaţiilor de înregistrare
în actele de bord a operaţiunilorcu substanţe
şi amestecuri nocive

Neîndeplinirea obligaţiilor, prevăzute de legislaţia în vigoare, privind înregistrarea în actele de bord ale unei nave a operaţiunilor cu substanţe nocive pentru sănătatea omului, pentru flora şi fauna acvatică ori cu amestecuri ce conţin astfel de substanţe peste normele stabilite, înscrierea în actele de bord a unor falsuri referitoare la astfel de operaţiuni

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale.

Articolul 151. Încălcarea regulilor de testare
tehnică şi ecologică

Încălcarea regulilor de testare tehnică şi ecologică a vehiculelor terestre, a navelor şi aeronavelor prin testare necalitativă ce a avut ca urmare depăşirea normelor admisibile de emisie a poluanţilor sau defecte tehnice

se sancţionează cu amendă de la 40 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 250 la 350 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere, cu amendă de la 100 la 200 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 152. Darea în exploatare a vehiculelor terestre, a navelor şi aeronavelor care depăşesc normativele admise de emisiea poluanţilor şi de emitere a zgomotului

Darea în exploatare a vehiculelor terestre, a navelor şi aeronavelor care depăşesc normativele admise de emisie a poluanţilor şi de emitere a zgomotului în timpul funcţio¬nării

se sancţionează cu amendă de la 20 la 30 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere, cu amendă de la 200 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 153. Exploatarea vehiculelor terestre, a navelor şi aeronavelor care depăşesc normativele admise de emisie a poluanţilor şi de emitere a zgomotului

Exploatarea vehiculelor terestre, a navelor şi aeronavelor care depăşesc normativele admise de emisie a poluanţilor şi de emitere a zgomotului în timpul funcţionării

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale.

Articolul 154. Încălcarea regulilor de gestionare a deşeurilor

(1) Nerespectarea modului stabilit de colectare, păstrare, transport, depozitare, ardere, neutralizare şi evacuare, inclusiv în obiectivele acvatice, în subsol etc., a deşeurilor industriale, de construcţie, menajere şi de altă natură

se sancţionează cu amendă de la 20 la 40 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de pînă la 60 de ore, cu amendă de la 200 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(2) Faptele specificate la alin.(1) care au creat pericolul poluării mediului

se sancţionează cu amendă de la 40 la 80 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 300 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(3) Depozitarea arbitrară sau în locuri interzise ori utilizarea unor alte procedee de evacuare a deşeurilor fără autorizaţia autorităţilor abilitate

se sancţionează cu amendă de la 30 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de pînă la 60 de ore, cu amendă de la 200 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(4) Tăinuirea informaţiei sau prezentarea intenţionată de informaţii false sau incomplete privind gestionarea deşeurilor, privind evacuarea lor în caz de avarie

se sancţionează cu amendă de la 40 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de pînă la 60 de ore, cu amendă de la 300 la 500 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 6 luni la un an.

(5) Încălcarea regulilor de evidenţă şi de control primar în domeniul gestionării deşeurilor, nerespectarea termenelor de prezentare a dărilor de seamă în domeniul nominalizat

se sancţionează cu amendă de la 40 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de pînă la 60 de ore, cu amendă de la 200 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(6) Transmiterea deşeurilor periculoase unor persoane fizice sau juridice care nu deţin licenţe (autorizaţii) pentru transportul, păstrarea şi prelucrarea lor

se sancţionează cu amendă de la 30 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 300 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea,

în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(7) Nerespectarea regimului şi a regulilor de exploatare a instalaţiilor de prelucrare şi neutralizare a deşeurilor, a locurilor de depozitare ori de înhumare a deşeurilor industriale, menajere şi de altă natură

se sancţionează cu amendă de la 50 la 70 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 400 la 500 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 6 luni la un an.

(8) Proiectarea şi construcţia de întreprinderi şi de alte obiective, precum şi implementarea de materiale şi tehnologii care nu corespund condiţiilor de securitate a utilizării, prelucrării şi evacuării deşeurilor

se sancţionează cu amendă de la 50 la 70 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(9) Nerespectarea regulilor privind importul, exportul sau tranzitul de deşeuri

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 6 luni la un an.

(10) Neasigurarea colectării şi evacuării deşeurilor, admiterea stocării deşeurilor de orice proveniență

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

(11) Neîntreprinderea măsurilor de lichidare a gunoiştilor neautorizate şi necontrolate

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

Articolul 155. Încălcarea regulilor de evidenţă,
transport, păstrare, utilizare şi înhumare
a substanţelor radioactive, a preparatelor
biologice, chimice şi a altor substanţe toxice

(1) Încălcarea regulilor de evidenţă, transport, păstrare, utilizare şi înhumare a substanţelor radioactive, a preparatelor biologice şi chimice, a îngrăşămintelor minerale, a substanţelor meliorative, a pesticidelor, a stimulatorilor de creştere a plantelor, a amestecurilor de preparate sau a altor substanţe toxice, dacă această faptă nu întruneşte elementele constitutive ale infracţiunii,

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 300 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 6 luni la un an.

(2) Încălcarea normativelor, regulilor şi standardelor care stabilesc modul şi limitele aplicării substanţelor menţionate la alin.(1)

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(3) Aplicarea de preparate chimice şi de alte substanţe de protecţie a plantelor cu ajutorul aviaţiei, introducerea lor în sol adăpostit, în zonele sanitare de protecţie a surselor de apă şi în zonele de protecţie a apelor în perioada de toamnă–iarnă, cu excepţia cazurilor de aplicare în lupta contra rozătoarelor,

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 300 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 156. Neîndeplinirea prevederilor legislației
privind expertiza ecologică de stat
şi evaluarea impactului asupra mediului

Neîndeplinirea prevederilor legislației privind expertiza ecologică de stat şi evaluarea impactului asupra mediului sau a cerințelor incluse în concluziile expertizei ecologice de stat şi evaluarea impactului asupra mediului, finanțarea sau executarea proiectelor şi programelor care nu au trecut expertiza ecologică de stat şi evaluarea impactului asupra mediului

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 300 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 157. Cruzimea față de animale

(1) Neasigurarea condițiilor de zooigienă în întreținerea animalelor, fapt ce poate periclita viața ori sănătatea lor, abatajul şi prelucrarea animalelor prin metode neprevăzute în normele tehnologice de abataj şi de prelucrare

se sancționează cu amendă de la 5 la 10 unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 20 la 30 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere sau cu muncă neremunerată în folosul comunității, în ambele cazuri, de la 40 la 60 de ore.

(2) Cauzarea intenționată de dureri şi suferință animalului, însoțită de încălcarea normelor morale unanim acceptate,

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore.

(3) Acțiunile specificate la alin.(1) şi (2) având drept urmare mutilarea sau moartea animalului

se sancționează cu amendă de la 20 la 40 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore.

(4) Capturarea, comercializarea şi eutanasierea animalelor de companie în scopul obținerii de produse alimentare, de piei sau blănuri, de făinuri proteice, de alte produse animaliere

se sancționează cu amendă de pînă la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de pînă la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

(5) Eschivarea de la vaccinarea cîinelui contra rabiei

se sancționează cu amendă de pînă la 20 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de pînă la 50 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

(6) Circulația liberă pe raza localității sau transportarea în transportul public de persoane a cîinilor agresivi sau a celor din categoria periculoşi fără lesă şi botniță

se sancționează cu amendă de pînă la 20 de unități convenționale.

(7) Neasigurarea curățirii deşeurilor provenite de la animalul plimbat de proprietar în afara locuinței

se sancționează cu amendă de pînă la 50 de unități convenționale.

(8) Vînzarea, participarea la expoziții, transportarea animalului de companie în alte localități fără carnetul de sănătate al animalului

se sancționează cu amendă de pînă la 5 unități convenționale.

(9) Încălcarea termenelor de depunere la organele de poliție a informației privind deținerea cîinilor din categoria celor periculoşi

se sancționează cu amendă de pînă la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de pînă la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

(10) Refuzul de a elimina animalul mort sau îngroparea animalului în loc neautorizat

se sancționează cu amendă de pînă la 10 unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de pînă la 20 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 158. Încălcarea regulilor de întreținere
a cîinilor, pisicilor şi altor animale

(1) Încălcarea interdicțiilor sau a regulilor de întreținere a cîinilor, pisicilor şi altor animale, aprobate prin decizie a autorității administrației publice locale,

se sancționează cu avertisment sau cu amendă de la 5 la 10 unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 20 la 40 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

(2) Plimbarea cîinilor sau altor animale în locuri publice contrar regulilor aprobate prin decizie a autorității administrației publice locale

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale.

Capitolul X
CONTRAVENȚII ÎN DOMENIUL INDUSTRIEI, CONSTRUCȚIILOR, ENERGETICII, GOSPODĂRIEI COMUNALE, LOCUINȚELOR ŞI AMENAJĂRII TERITORIULUI

Articolul 159. Încălcarea regulilor, normelor şi a instrucțiunilor cu privire la efectuarea în condiții de securitate a lucrărilor

Încălcarea de către persoane cu funcție de răspundere a regulilor, normelor şi a instrucțiunilor cu privire la efectuarea în condiții de securitate a lucrărilor în ramurile industriei şi la obiectivele aflate sub controlul autorităților de supraveghere de stat a efectuării în condiții de securitate a lucrărilor în industrie şi inspecției miniere

se sancționează cu amendă de 15 unități convenționale.

Articolul 160. Încălcarea regulilor, normelor şi a instrucțiunilor cu privire la păstrarea, transportul, folosirea şi evidența materialelor explozive

Încălcarea regulilor, normelor şi a instrucțiunilor cu privire la păstrarea, transportul, folosirea şi evidența materialelor explozive în industrie, la obiectivele aflate sub controlul autorităților de supraveghere de stat a efectuării în condiții de securitate a lucrărilor în industrie şi inspecției miniere

se sancționează cu amendă de pînă la 50 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 161. Deconectarea neautorizată a energiei electrice

Deconectarea neautorizată a instalațiilor de utilizare ale consumatorilor de la rețeaua electrică, cu excepția cazurilor cînd atare acțiuni se efectuează pentru securitatea vieții omeneşti, precum şi a situațiilor de avarie sau de forță majoră (extraordinare),

se sancționează cu amendă de pînă la 25 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de pînă la 50 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 162. Provocarea intenționată a unui deranjament în rețelele electrice cu tensiune pînă la 1000 de volți

Provocarea intenționată a unui deranjament în rețelele electrice cu tensiune pînă la 1000 de volți (la liniile aeriene, subterane şi subacvatice de transport de energie electrică, la instalațiile de racord şi de distribuție), avînd drept urmare o pană de curent în asigurarea consumatorilor cu energie electrică,

se sancționează cu amendă de pînă la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de pînă la 60 de ore, cu amendă de pînă la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 163. Încălcarea Regulamentului cu privire la protecția rețelelor electrice cu tensiune peste 1000 de volți

Încălcarea Regulamentului cu privire la protecția rețelelor electrice cu tensiune peste 1000 de volți, aprobat de Guvern, creînd pericolul unei pene de curent, o deteriorare a rețelelor electrice

sau avînd drept urmare cauzarea unei daune de altă natură economiei naționale,

se sancționează cu amendă de pînă la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de pînă la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 164. Folosirea neautorizată în scop de profit
a energiei electrice, a energiei termice sau a gazelor

Folosirea neautorizată în scop de profit a energiei electrice, a energiei termice sau a gazelor, încălcarea regulilor de folosire a energiei electrice, a energiei termice sau a gazelor de către consumatori

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 75 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 400 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în toate cazurile, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 165. Încălcarea dreptului de acces la
echipamentele de măsurare

Refuzul nemotivat al consumatorului de a permite accesul la echipamentele de măsurare

se sancționează cu amendă de la 10 la 30 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 150 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 166. Folosirea fără autorizație a instalațiilor
ce funcționează cu gaze

Folosirea instalațiilor ce funcționează cu gaze fără autorizația organelor de supraveghere de stat a folosirii gazelor

se sancționează cu amendă de la 30 la 50 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 20 la 40 de ore.

Articolul 167. Deteriorarea intenționată a gazoductelor
la efectuarea de lucrări

Deteriorarea intenționată a gazoductelor şi a utilajelor acestora la efectuarea de lucrări

se sancționează cu amendă de la 40 la 60 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 70 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 168. Încălcarea legislației în zona
de protecție a gazoductelor magistrale

Încălcarea legislației în zona de protecție a gazoductelor magistrale

se sancționează cu amendă de la 40 la 60 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 70 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere cu demolarea construcțiilor şi defrişarea arborilor şi arbuştilor de către proprietar sau, în mod silit, de către autoritățile administrației publice locale din contul proprietarului.

Articolul 169. Încălcarea normelor de desfăşurare a
activităților licențiate în domeniul energetic

Încălcarea de către titularul de licență a normelor de desfăşurare a activităților licențiate în domeniul energetic manifestată prin:

a) refuzul de a permite efectuarea controalelor, verificărilor, inspecțiilor dispuse de către autoritatea de reglementare sau obstrucționarea autorității de reglementare în efectuarea acestora;

b) neprezentarea în termen a datelor/informațiilor solicitate de autoritatea de reglementare sau furnizarea de date/informații incorecte sau incomplete;

c) întîrzierea nejustificată în racordarea instalațiilor noilor consumatori la rețeaua electrică/la rețeaua de gaze sau în reconectarea instalațiilor de utilizare ale consumatorilor la rețeaua electrică/la rețeaua de gaze;

d) aplicarea incorectă a tarifelor reglementate la energia electrică şi la gaze sau aplicarea plăților pentru prestarea serviciilor auxiliare care nu au fost aprobate/coordonate de către

autoritatea de reglementare;

e) refuzul nejustificat de a încheia contract de furnizare, de distribuție sau de transport al energiei electrice sau al gazelor;

f) nerespectarea normelor şi a regulamentelor privind extinderea rețelelor electrice sau rețelelor de gaze;

g) neanunțarea consumatorilor sau nerespectarea termenului de anunțare a consumatorilor cu privire la întreruperile programate şi la limitările în furnizarea energiei electrice sau a gazelor;

h) nerespectarea reglementărilor cu privire la verificarea metrologică periodică a echipamentelor de măsurare ale consumatorilor casnici;

i) deconectarea nejustificată a instalațiilor de utilizare ale consumatorilor de la rețeaua electrică/rețeaua de gaze sau întreruperea nejustificată a furnizării de energie electrică ori de gaze către consumatori;

j) refuzul nejustificat de eliberare a avizului de racordare la rețeaua electrică/rețeaua de gaze;

k) nerespectarea reglementărilor cu privire la calitate în activitățile licențiate;

l) încălcarea reglementărilor comerciale, practicarea fără licență a genurilor de activitate licențiate sau delegarea atribuțiilor şi a funcțiilor licențiate către un terț care nu deține licență pentru astfel de atribuții şi funcții;

m) neexecutarea în termen a măsurilor dispuse, prin decizii sau hotărîri, de autoritatea de reglementare ori neîndeplinirea în termen a prevederilor prescripției privind lichidarea încălcărilor constatate de către autoritatea de reglementare;

n) nerespectarea normelor tehnice de exploatare a rețelelor electrice/rețelelor de gaze, a instalațiilor de producere a energiei şi combustibilului, a instalațiilor de stocare şi depozitare a combustibilului, care poate avea drept rezultat diminuarea fiabilității şi calității furnizării energiei sau combustibilului consumatorilor;

o) nerespectarea altor condiții stabilite în licențele eliberate pentru genuri de activitate în domeniul energetic

se sancționează cu amendă de la 100 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 300 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 170. Conectarea neautorizată la sistemul de alimentare cu apă şi la sistemul de canalizare

(1) Conectarea neautorizată (fără condiții tehnice de la furnizor) la sistemul de alimentare cu apă şi la sistemul de canalizare

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 75 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 350 la 450 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(2) Conectarea la sistemul de alimentare cu apă şi la sistemul de canalizare cu încălcarea condițiilor tehnice

se sancționează cu amendă de la 25 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 171. Deteriorarea intenționată a sistemului de alimentare cu apă şi a sistemului decanalizare la efectuarea de lucrări

Deteriorarea intenționată a sistemului de alimentare cu apă şi a sistemului de canalizare la efectuarea de lucrări

se sancționează cu amendă de la 40 la 60 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 70 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 172. Încălcarea regulilor privind zonele
de protecție a rețelelor de conducte
de apă şi a instalațiilor de alimentare
cu apă şi de canalizare

Construcția şi amplasarea în zonele de protecție a rețelelor de conducte de apă şi a instalațiilor de alimentare cu apă şi de canalizare a diferitelor obiective, uzurparea terenurilor din zonele de protecție a rețelelor de conducte de apă şi a rețelelor de canalizare

se sancționează cu amendă de la 30 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 173. Deconectarea neautorizată a consumatorilor
de la sistemul de alimentare cu apă şi de
la sistemul de canalizare

Deconectarea neautorizată a consumatorilor de la sistemul de alimentare cu apă şi de la sistemul de canalizare

se sancționează cu amendă de 25 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de 50 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 174. Deteriorarea intenționată a aparatelor
de evidență a consumului de apă potabilă
şi a volumului de apă uzată evacuată

Deteriorarea intenționată a aparatelor de evidență a consumului de apă potabilă şi a volumului de apă uzată evacuată în sistemul public de canalizare

se sancționează cu amendă de la 30 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 175. Prezentarea datelor eronate
privind consumul de apă potabilă
şi volumul de apă uzată evacuată
în sistemul public de canalizare

Prezentarea datelor eronate privind consumul de apă potabilă şi volumul de apă uzată evacuată în sistemul public de canalizare

se sancționează cu amendă de la 30 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 176. Neasigurarea accesului liber
al reprezentantului prestatorului
de servicii de alimentare cu apă
şi de canalizare înlocuințe şi pe
teritoriul agenților economici

Neasigurarea accesului liber al reprezentantului prestatorului de servicii de alimentare cu apă şi de canalizare în locuințe şi pe teritoriul agenților economici pentru efectuarea controlului legal asupra funcționării sistemelor interne de alimentare cu apă şi de canalizare, pentru scoaterea indicațiilor de pe aparatele de evidență a consumului de apă, pentru efectuarea lucrărilor de exploatare a aparatelor de evidență

se sancționează cu avertisment sau cu amendă de la 10 la 40 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu avertisment sau cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 177. Încălcarea legislației şi documentelor normative în construcții

(1) Încălcarea legislației şi documentelor normative în construcții manifestată prin:

a) eschivarea de la furnizarea de date şi informații, necesare activității de amenajare a teritoriului şi de urbanism, ce se conțin în băncile de date şi în sistemele informaționale, precum şi prin furnizarea de date şi informații neautentice;

b) lipsa nemotivată de la verificarea, convocată de executant, a lucrărilor ajunse în faze determinante ale execuției;

c) neîndeplinirea obligației proiectantului de a stabili soluții pentru remedierea defectelor sesizate în proiect, referitoare la exigențele esențiale;

d) neaplicarea de către executant a soluțiilor stabilite de proiectant sau de expert pentru rezolvarea neconformităților, defectelor sau neconcordanțelor apărute în timpul execuției lucrărilor;

e) neprecizarea în proiect a categoriei de importanță a construcției şi nestabilirea fazelor determinante ale execuției lucrărilor supuse controlului calității;

f) includerea în proiect sau utilizarea unor produse necertificate sau a unor produse pentru care nu există agremente tehnice la lucrările la care trebuie să se asigure nivelul de calitate corespunzător exigențelor esențiale;

g) neconvocarea factorilor care trebuie să participe la verificarea lucrărilor ajunse în faze determinante ale execuției şi neasigurarea condițiilor de verificare;

h) nesesizarea în termen de 24 de ore a Inspecției de Stat în Construcții în cazul producerii unor accidente tehnice la construcțiile în execuție şi la cele în exploatare;

i) avizarea şi aprobarea documentației de proiect, de amenajare a teritoriului şi de urbanism şi autorizarea construcțiilor, lucrărilor de modernizare, de modificare, de transformare, de consolidare şi de reparație a construcțiilor cu încălcarea legislației în vigoare sau a documentelor normative;

j) încălcarea prevederilor din documentele normative referitoare la exigențele esențiale;

k) recepționarea construcției cu încălcarea prevederilor legale sau exploatarea acesteia fără recepție;

l) necompletarea şi nepăstrarea cărții tehnice a construcției conform prevederilor legale; nerespectarea termenelor-limită prevăzute de legislația în vigoare în domeniul urbanismului sau neîndeplinirea în termen a măsurilor cuprinse în actele de control;

m) utilizarea construcțiilor a căror destinație funcțională a fost schimbată fără autorizație;

n) neînregistrarea autorizației de construire/desființare la Inspecția de Stat în Construcții şi neînştiințarea inspecției despre demararea lucrărilor de construcție

se sancționează cu amendă de la 40 la 80 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 60 la 120 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

(2) Încălcarea legislației şi documentelor normative în construcții manifestată prin:

a) stabilirea, în cadrul expertizei tehnice, a unor proiecte sau lucrări de construcție, a unor soluții care pot determina nerealizarea nivelului de calitate al construcțiilor corespunzător exigențelor esențiale;

b) neamenajarea, la terminarea lucrărilor de construcții, a terenurilor ocupate temporar pentru aducerea lor la starea inițială; neasigurarea verificării execuției lucrărilor de construcții prin diriginți de şantier atestați conform prevederilor legale;

c) interzicerea sau obstrucționarea efectuării controlului calității în construcții, neprezentarea documentelor şi actelor solicitate de persoane cu atribuții de control, conform prevederilor legale;

d) proiectarea, verificarea, expertiza sau realizarea ori modificarea construcțiilor fără respectarea exigențelor documentelor normative privind rezistența şi stabilitatea lor;

e) executarea de modificări ori demolarea integrală sau parțială a construcțiilor cu încălcarea prevederilor privind autorizarea şi executarea acestora, neexecutarea obligațiilor de urmărire a comportării în exploatare a construcțiilor referitor la rezistență şi la stabilitate, neexecutarea lucrărilor de întreținere, reparație şi consolidare ce decurg din această urmărire;

f) realizarea de construcții, modificări, transformări, modernizări şi consolidări, care pot afecta exigențele esențiale, fără proiect sau în bază de proiecte neverificate, necoordonate, neavizate, neaprobate în modul stabilit, cu încălcarea proiectului sau autorizației de construire;

g) eliberarea certificatelor de urbanism şi autorizațiilor de constituire/desființare care conduc la încălcarea legislației şi a documentelor normative în construcții sau la afectarea patrimoniului cultural, istoric şi arhitectural;

h) organizarea necorespunzătoare şi neaplicarea sistemului de conducere şi de asigurare a calității, inclusiv realizarea de construcții fără responsabili tehnici atestați conform prevederilor legale;

i) falsificarea sau întocmirea incorectă a documentelor de execuție şi a celor de încercare şi de analiză în construcție, fabricarea şi comercializarea materialelor şi articolelor de construcție fără documentele de confirmare a calității;

j) neglijarea sau neîndeplinirea prescripțiilor Inspecției de Stat în Construcții

se sancționează cu amendă de la 60 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 300 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în toate 3 cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 178. Încălcarea regulilor de construire a
caselor cu un nivel în localitățile rurale
şi a căsuțelor de livadă în întovărăşirile pomicole

Construirea caselor cu un nivel pentru o familie sau două şi a anexelor gospodăreşti la ele, precum şi a construcțiilor provizorii cu suprafețe mai mici de 150 m2 în localitățile rurale, a căsuțelor de livadă în întovărăşirile pomicole cu încălcarea legislației şi a normelor în vigoare privind autorizarea şi executarea acestor construcții

se sancționează cu amendă de la 40 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 30 la 60 de ore, cu amendă de la 80 la 120 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 179. Construcții neautorizate şi intervenții
neautorizate la construcțiile existente

Executarea construcțiilor de orice categorie, a lucrărilor de modificare, reamenajare, consolidare şi reparație capitală a clădirilor şi edificiilor, indiferent de tipul de proprietate şi de destinație, fără autorizație de construcție, precum şi a construcțiilor ce cad sub incidența legislației privind calitatea în construcții fără licență eliberată în modul stabilit,

se sancționează cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 350 la 450 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere cu demolarea construcțiilor neautorizate şi remedierea construcțiilor afectate în urma intervențiilor neautorizate.

Articolul 180. Încălcarea legislației cu privire la locuințe

(1) Încălcarea modului de evidență a persoanelor care beneficiază de dreptul la îmbunătățirea condițiilor locative din fondul locuințelor sociale, a modului de scoatere din evidență şi de acordare a locuințelor persoanelor din această categorie, nerespectarea termenelor de instalare a locatarilor în locuințe

se sancționează cu amendă de 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

(2) Încălcarea modului de repartizare a locuinței din fondurile locuințelor de manevră, căminelor şi azilurilor

se sancționează cu amendă de 200 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

(3) Încălcarea prevederilor legale privind termenele de încheiere a contractelor de locațiune între chiriaş şi proprietarul locuinței

se sancționează cu amendă de 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

(4) Nerespectarea regulilor şi normelor de folosire, deservire tehnică şi de întreținere sanitară a locuințelor, a locurilor şi a instalațiilor de uz comun, a terenurilor aferente blocurilor locative

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de 30 de ore, cu amendă de la 100 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 30 la 60 de ore.

(5) Încălcarea clauzelor contractului de locațiune

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

(6) Neefectuarea, timp de 6 luni consecutive, a plăților pentru serviciile de deservire tehnică a blocului locativ, pentru alte servicii comunale şi necomunale, a plății chiriei

se sancționează cu amendă de la 10 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice sau cu muncă în folosul comunității de 30 de ore, cu amendă de la 100 pînă la 300 de unități convenționale aplicată persoanei juridice, proprietar al încăperii nelocuibile în bloc, sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 30 la 60 de ore.

(7) Încălcarea modalității de alegere a gestionarului fondului locativ

se sancționează cu avertisment sau cu amendă de 20 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

(8) Încălcarea normelor privind instituirea, reorganizarea sau lichidarea asociației de proprietari ai locuințelor privatizate sau a asociației de coproprietari în condominiu

se sancționează cu amendă de 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

(9) Încălcarea condițiilor şi termenelor de transmitere a terenurilor aferente blocurilor locative în administrarea asociațiilor de coproprietari în condominiu, asociațiilor de proprietari ai locuințelor privatizate sau ai cooperativelor de construcție a locuințelor

se sancționează cu amendă de 300 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

(10) Refuzul neîntemeiat de a întocmi actele de transmitere a blocului locativ de la balanța gestionarului în gestiunea asociației de coproprietari în condominiu sau asociației de proprietari ai locuințelor privatizate şi încălcarea termenului de 30 de zile, după adresarea oficială a organelor de conducere ale asociației, pentru luarea deciziei de transmitere a blocului

se sancționează cu amendă de 300 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

(11) Eschivarea părților de la încheierea contractelor de prestare a serviciilor de gospodărie comunală şi necomunală în fondul locativ în termenele şi în condițiile stabilite de legislație

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de 30 de ore, cu amendă de la 100 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 30 la 60 de ore.

Articolul 181. Încălcarea regulilor de asigurare
a curăţeniei în localităţile urbane şi rurale

Încălcarea regulilor de asigurare, în modul stabilit de autoritatea administraţiei publice locale, a curăţeniei în localităţile urbane şi rurale

se sancţionează cu amendă de la 20 la 40 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 20 la 60 de ore, cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 182. Vătămarea sau tăierea samavolnică
a vegetaţiei din zonele verzi ale localităţilor

Vătămarea vegetaţiei din spaţiile verzi, tăierea sau strămutarea ei, fără permisiunea autorităţii administraţiei publice locale, în alte locuri în timpul efectuării construcţiilor pe unele terenuri care, în momentul construcţiei, au zone verzi, precum şi neluarea de măsuri pentru protecţia zonelor verzi aflate în administrare, atitudinea neglijentă faţa de ele

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 20 la 60 de ore, cu amendă de la 200 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere, cu amendă de la 400 la 500 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în toate cazurile, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Capitolul XI
CONTRAVENŢII ÎN DOMENIUL AGRICOL ŞI SANITAR-VETERINAR

Articolul 183. Daunele provocate semănăturilor,
plantaţiilor sau recoltei de culturi agricole

Daunele provocate semănăturilor, plantaţiilor sau recoltei strînse de culturi agricole ce se află în cîmp

se sancţionează cu amendă de 10 unităţi convenţionale aplicată proprietarului de vite sau de păsări ori persoanei responsabile de ele.

Articolul 184. Încălcarea normelor tehnice
privind producerea, prelucrarea,
păstrarea şi comercializarea seminţelor

Producerea, prelucrarea, păstrarea şi comercializarea seminţelor neconforme după calitate standardelor în vigoare sau fără actele de confirmare a calităţii de soi şi a calităţii culturale

se sancţionează cu amendă de 250 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere, cu amendă de la 200 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 185. Producerea şi/sau comercializarea
neautorizată sau fără documentele
respective a materialului de înmulţire
şi săditor pomicol, viticol şi bacifer,
falsificarea lui

Producerea şi/sau comercializarea neautorizată sau fără documentele respective a materialului de înmulţire şi săditor pomicol, viticol şi bacifer, falsificarea documentelor de însoţire, falsificarea denumirii soiurilor şi a categoriilor biologice, a calităţii de soi şi a calităţii culturale a materialului de înmulţire şi săditor pomicol, viticol şi bacifer

se sancţionează cu amendă de 25 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de 70 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

Articolul 186. Înfiinţarea de plantaţii cu suprafaţă
de peste 0,5 hectare fără proiect,
cu material săditor necertificat sau
de soiuri şi tipuri de portaltoi neraionate

Înfiinţarea de plantaţii cu suprafaţă de peste 0,5 hectare fără proiect, cu material săditor necertificat sau cu soiuri şi tipuri de portaltoi neraionate

se sancţionează cu amendă de 20 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de 70 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

Articolul 187. Defrişarea neautorizată
a plantaţiilor pomicole şi bacifere

Defrişarea neautorizată a plantaţiilor pomicole şi bacifere cu suprafaţă de peste 0,5 hectare

se sancţionează cu amendă de 25 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de 150 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 188. Nerespectarea regimului fitosanitar
şi de carantină, încălcarea tehnologiei de
cultivare a plantaţiilor pomicole şi bacifere

Nerespectarea regimului fitosanitar şi de carantină, încălcarea tehnologiei de cultivare a plantaţiilor pomicole şi bacifere, soldată cu pierderi materiale considerabile sau cu distrugerea plantaţiilor,

se sancţionează cu amendă de 25 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de 75 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

Articolul 189. Neexecutarea măsurilor obligatorii de
combatere a organismelor dăunătoare
sau încălcarea regulilor de efectuare
aunor astfel de măsuri

(1) Neexecutarea măsurilor obligatorii de combatere a organismelor dăunătoare sau încălcarea regulilor de efectuare a unor astfel de măsuri, fapt ce a condiţionat apariţia şi răspîndirea în masă a bolilor, vătămătorilor şi buruienilor,

se sancţionează cu amendă de 45 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de 250 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

(2) Utilizarea, în conformitate cu normele în vigoare, a chimicalelor la protecţia culturilor agricole şi celor silvice fără avertizarea deţinătorilor de albine

se sancţionează cu amendă de 20 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de 30 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

Articolul 190. Scoaterea materialelor din punctele de
frontieră fără control de carantină
şi fără tratare

Scoaterea materialelor aduse din străinătate din porturile fluviale (debarcadere) de frontieră, din staţiile de cale ferată, din gări (staţii) auto, din aeroporturi şi din alte puncte de frontieră fără control de carantină şi fără tratare în cazul cînd un astfel de control şi o astfel de tratare sînt obligatorii conform legislaţiei

se sancţionează cu amendă de la 50 la 70 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 70 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 191. Împiedicarea specialiştilor din Agenţia
Fitosanitară de a exercita supravegherea
şi controlul fitosanitar

Împiedicarea în orice mod a specialiştilor din Agenţia Fitosanitară de a-şi exercita funcţiile de

supraveghere şi control fitosanitar

se sancţionează cu amendă de 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de 150 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

Articolul 192. Încălcarea modului stabilit de încercare şi raionare a soiurilor de viţă-de-vie

Încălcarea modului stabilit de încercare şi raionare a soiurilor de viţă-de-vie

se sancţionează cu amendă de 10 unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

Articolul 193. Producerea şi/sau comercializarea materialului de înmulţire şi săditor viticol necorespunzător normelor tehnice

Producerea şi/sau comercializarea materialului de înmulţire şi săditor viticol necorespunzător normelor tehnice

se sancţionează cu amendă de pînă la 25 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de pînă la 75 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

Articolul 194. Încălcarea modului stabilit de înfiinţare a plantaţiilor viticole

Înfiinţarea de plantaţii viticole pe o suprafaţă de peste 0,5 hectare cu soiuri neraionate sau cu material săditor viticol necorespunzător normelor tehnice ori fără proiect sau autorizaţie, sădirea de noi plantaţii viticole în locul celor defrişate pînă la expirarea a 3 ani de la defrişare

se sancţionează cu amendă de pînă la 25 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de pînă la 75 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

Articolul 195. Încălcarea modului stabilit de trecere la pierderi şi de defrişare a plantaţiilor viticole

Încălcarea modului stabilit de trecere la pierderi şi de defrişare a plantaţiilor viticole

se sancţionează cu amendă de 25 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de 75 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

Articolul 196. Încălcarea regulilor şi normelor sanitar veterinare

(1) Încălcarea regulilor şi normelor sanitar-veterinare, a măsurilor sanitar-veterinare şi a indicaţiilor legale ale specialiştilor veterinari privind asigurarea ocrotirii sănătăţii animalelor, folosirea şi întreţinerea lor corectă, ocrotirea sănătăţii omului şi profilaxia antropozoonozelor, încălcarea altor exigenţe reglementate prin normele sanitar-veterinare şi a actelor normative în domeniul medicinei veterinare

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 15 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

(2) Nerespectarea măsurilor de profilaxie generală privind împrejmuirea, amenajarea, întreţinerea şi funcţionarea dezinfectoarelor, vestiarelor şi filtrelor-vestiar în exploataţii zootehnice, în locurile de aglomerare a animalelor şi în unităţile care produc, prelucrează, depozitează şi valorifică produse de origine animală, precum şi dezinfecţia, dezinsecţia şi deratizarea cu substanţe interzise, efectuarea acestor lucrări în alt mod decît cel stabilit de autoritatea veterinară competentă

se sancţionează cu amendă de pînă la 10 unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de pînă la 30 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

(3) Neamenajarea cimitirelor de animale, a gropilor Bekari, a crematoriilor sau a altor locuri de distrugere a cadavrelor de animale, a deşeurilor de origine animală sau nerespectarea condiţiilor de întreţinere şi de folosire a lor

se sancţionează cu amendă de pînă la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie

de răspundere.

(4) Nerespectarea măsurilor de carantină în ce priveşte termenele şi condiţiile prevăzute de normele sanitar-veterinare, precum şi în cazul bolilor epizootice declarate oficial, incluse în lista publicată de Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare,

se sancţionează cu amendă de pînă la 30 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de pînă la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

(5) Scoaterea sau introducerea, fără acordul autorităţilor sanitar-veterinare competente, a unor animale, a unor produse şi materiale de orice fel, care pot fi contagioase, din sau în zonele ori obiectivele aflate în carantină

se sancţionează cu amendă de la 30 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

(6) Tăierea pentru consumul public a animalelor bolnave, suspectate de boli infectocontagioase sau parazitare, comercializarea cărnii şi a subproduselor obţinute în alte condiţii decît cele stabilite în actele normative ce reglementează normele sanitar-veterinare

se sancţionează cu amendă de la 20 la 40 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

(7) Neanunţarea autorităţii sanitar-veterinare teritoriale de către deţinătorii de animale a suspiciunii ori a apariţiei unei boli la animale sau a zoonozelor, precum şi a cazurilor de tăieri de necesitate sau de pieire a animalelor,

se sancţionează cu amendă de la 10 la 30 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 40 la 60 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

Capitolul XII
CONTRAVENŢII CE ATENTEAZĂ LA REGIMUL DIN TRANSPORTURI

Articolul 197. Încălcarea normelor de capacitate a traficului de pasageri

(1) Prestarea serviciilor de transport de călători de către transportul urban, suburban, interurban, la comandă şi de către taxiuri în lipsa certificatului de conformitate

se sancţionează cu amendă de la 20 la 50 de unităţi convenţionale cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(2) Încălcarea normelor de capacitate a traficului de pasageri de către conducătorul de maxi-taxi, de autobuz de rută interurbană sau internaţională

se sancţionează cu amendă de la 25 la 50 de unităţi convenţionale.

(3) Prestarea de servicii în domeniul parcărilor şi în parchinguri în lipsa certificatului de conformitate

se sancţionează cu amendă de la 20 la 40 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 75 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(4) Nerespectarea în transportul auto a condiţiilor stabilite în licenţă şi/sau în actele de autorizare a activităţii agentului transportator, eliberate de organele abilitate în conformitate cu legislaţia în vigoare,

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale.

Articolul 198. Încălcarea regulilor de securitate în transportul feroviar

(1) Punerea pe liniile de cale ferată a unor obiecte, fapt ce ar putea duce la deranjarea circulaţiei trenurilor,

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale.

(2) Deteriorarea intenţionată a liniei de cale ferată, a perdelelor forestiere de protecţie, a paravanelor, a grilajelor de protecţie contra zăpezii şi a altor obiective, a construcţiilor de deservire a căilor ferate, a instalaţiilor de semnalizare şi de telecomunicaţii

se sancţionează cu amendă de la 20 la 50 de unităţi convenţionale.

(3) Încălcarea regulilor de trecere a transportului cu tracțiune animală şi de mînare a vitelor peste linia de cale ferată, precum şi de păşunare a vitelor în apropierea liniei de cale ferată,

se sancționează cu avertisment sau cu amendă de la 3 la 5 unități convenționale.

(4) Traversarea de către pietoni a liniei de cale ferată în locuri interzise sau încălcarea regulilor de traversare în locuri stabilite

se sancționează cu avertisment sau cu amendă de pînă la 5 unități convenționale.

Articolul 199. Încălcarea regulilor de navigație

(1) Încălcarea regulilor de navigație în apele interioare, a normelor de capacitate a navelor pentru pasageri; transportarea pasagerilor cu nave nedestinate unui astfel de transport; nerespectarea regulilor de securitate a pasagerilor la îmbarcare, în cursă şi la debarcare; folosirea navelor la lucrări neprevăzute inițial în destinația lor; lipsa pe nave a actelor de bord; exploatarea navelor în stare tehnică necorespunzătoare, a căror exploatare este interzisă, sau a navelor reutilate fără autorizație; încălcarea regulilor de încărcare şi descărcare, de arimare şi stivuire a încărcăturilor în porturi; deteriorarea intenționată a construcțiilor hidrotehnice, neîngrădirea instalațiilor cu semne de navigație (de zi şi de noapte); încălcarea regulilor de intrare şi de ieşire din port, de trafic şi de staționare a navelor în rada portului; conducerea navelor de către persoane aflate în stare de ebrietate produsă de alcool sau de alte substanțe; exploatarea în apele interioare a mijloacelor de transport naval (inclusiv de tonaj mic) care nu sînt înregistrate în mod corespunzător; exploatarea navelor de către membrii de echipaj fără calificarea corespunzătoare

se sancționează cu amendă de la 20 la 30 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de un an.

(2) Distrugerea, deteriorarea, smulgerea, mutarea intenționată a semnelor de navigație plutitoare şi riverane fără permisiunea organului de specialitate al administrației publice în domeniul transportului naval, instalarea de garduri şi de alte instrumente de pescuit dincolo de locurile stabilite în acest scop fără a se coordona cu organul de specialitate al administrației publice în domeniul transportului naval

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale.

(3) Efectuarea fără permisiunea organului de specialitate al administrației publice în domeniul transportului naval a lucrărilor de scafandrier, de drenaj şi de foraj în apele interioare, inclusiv în cele portuare, precum şi nerespectarea regulilor de semnalizare în timpul unor astfel de lucrări

se sancționează cu amendă de la 5 la 10 unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 80 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(4) Încălcarea de către personalul navelor fluviale a regulilor de navigație şi de staționare a navelor în apele interioare, emiterea necondiționată a semnalelor luminoase şi sonore, purtarea luminilor şi a semnelor de navigație necorespunzătoare

se sancționează cu amendă de la 20 la 40 de unități convenționale.

Articolul 200. Încălcarea regulilor traficului de încărcături periculoase, de mare gabarit sau supragrele

(1) Încălcarea regulilor traficului de încărcături periculoase (inflamabile, explozive), de mare gabarit sau supragrele cu vehicule

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(2) Încălcarea regulilor traficului de încărcături periculoase (inflamabile, explozive), de mare gabarit sau supragrele pe calea ferată

se sancționează cu amendă de la 20 la 30 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(3) Încălcarea regulilor traficului de încărcături periculoase (inflamabile, explozive), de mare gabarit sau supragrele cu nave pe ape interioare

se sancționează cu amendă de la 15 la 25 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu

amendă de la 100 la 200 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 201. Încălcarea regulilor de
asigurare a integrităţii încărcăturilor

(1) Deteriorarea intenţionată a materialului rulant, a containerelor, a mijloacelor flotante şi a altor mijloace de transport, destinate traficului de încărcături, a dispozitivelor de trafic

se sancţionează cu amendă de la 15 la 25 de unităţi convenţionale.

(2) Deteriorarea sigiliului şi a dispozitivelor de închidere ale vehiculelor, remorcilor, containerelor, vagoanelor de marfă, calelor şi ale altor magazii de nave, deteriorarea unităţilor de încărcături sau a ambalajului lor, a pachetelor, grilajelor de la magaziile de mărfuri, de la staţiile de autocamioane, de la staţiile de cale ferată, de la punctele (rampele) de containere, din porturi (debarcadere) şi depozite, care se folosesc la executarea operaţiunilor legate de traficul de mărfuri,

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale.

(3) Aflarea fără permisiune pe teritoriul magaziilor de mărfuri, al punctelor (rampelor) de containere, al zonelor (sectoarelor) de manipulare a mărfurilor de la staţiile de autocamioane, de la staţiile de cale ferată, din porturi (debarcadere), al ecluzelor şi al depozitelor

se sancţionează cu amendă de la 5 la 10 unităţi convenţionale.

Articolul 202. Deteriorarea intenţionată a transportului
în comun şi a echipamentului interior

Deteriorarea intenţionată a vehiculelor de transport în comun, a vagoanelor de călători şi a locomotivelor, a navelor, precum şi a echipamentului lor interior,

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de pînă la 60 de ore.

Articolul 203. Încălcarea regulilor de conduită a
pasagerilor în transporturi

(1) Urcarea sau coborîrea din mersul vehiculului, călătoria pe scările, pe acoperişul vagoanelor de tren şi în alte locuri interzise, oprirea neautorizată, fără necesitate, a trenului, călătoria neautorizată în trenul de marfă

se sancţionează cu amendă de pînă la 15 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de pînă la 40 de ore.

(2) Aruncarea gunoiului şi altor obiecte pe fereastra sau pe uşa troleibuzului, autobuzului, maxi-taxiului, vagonului şi peste bordul navei

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 20 la 40 de ore.

(3) Fumatul în troleibuze, autobuze, maxi-taxiuri, în vagoane, în locuri neindicate pentru fumat din trenuri de lung parcurs şi în trenuri suburbane, în nave

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 20 la 60 de ore.

Articolul 204. Călătoria fără bilet

Călătoria fără bilet cu transport urban în comun, cu autobuze interurbane şi internaţionale, cu trenuri suburbane, cu trenuri locale şi de lung parcurs, cu nave fluviale

se sancţionează cu amendă de pînă la 10 unităţi convenţionale.

Articolul 205. Falsificarea biletelor şi tichetelor şi/sau
comercializarea biletelor şi tichetelor false

Falsificarea biletelor şi tichetelor, punerea în comercializare şi comercializarea biletelor şi tichetelor false pentru transport urban în comun, cu autobuze interurbane şi internaţionale, cu trenuri suburbane, cu trenuri locale şi de lung parcurs, cu nave fluviale

se sancţionează cu amendă de la 100 la 150 de unităţi convenţionale.

Articolul 206. Încălcarea regulilor de înregistrare şi de evidenţă a navelor, de folosire a navelor şi a debarcaderelor

(1) Încălcarea regulilor de înregistrare şi de evidenţă a navelor aflate sub controlul căpităniei portului

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 180 la 250 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere, cu amendă de la 200 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(2) Încălcarea regulilor de folosire a navelor şi a debarcaderelor

se sancţionează cu amendă de la 75 la 100 de unităţi convenţionale cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 207. Admiterea spre exploatare a vehiculelor, locomotivelor şi vagoanelor, a navelor cu încălcarea regulilor de exploatare

Admiterea spre exploatare a vehiculelor, locomotivelor şi vagoanelor, a navelor care au vicii (cu excepţia vehiculelor fără autopropulsie), din care cauză este interzisă exploatarea lor, a celor reutilate fără autorizaţia de rigoare, neînregistrate în modul stabilit, sau a celor care nu au trecut controlul tehnic de stat

se sancţionează cu amendă de la 100 la 150 de unităţi convenţionale.

Articolul 208. Încălcarea regulilor de securitate a zborurilor

(1) Lăsarea în zona aeroportului (aerodromului) a unor indicatoare şi instalaţii asemănătoare indicatoarelor şi instalaţiilor de marcaj ale aeroportului (aerodromului), aprinderea unor materiale pirotehnice fără permisiunea administraţiei aeroportului (aerodromului), instalarea unor obiecte care duc la aglomerarea păsărilor, fapt ce prezintă un pericol pentru zborurile aeronavelor,

se sancţionează cu amendă de la 20 la 30 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

(2) Nerespectarea regulilor de amplasare a indicatoarelor şi a instalaţiilor de marcaj de noapte şi de zi pe clădiri şi pe alte imobile

se sancţionează cu amendă de la 30 la 40 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 200 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

(3) Deteriorarea utilajelor de aeroport (aerodrom), a indicatoarelor de aeroport (aerodrom), a aeronavelor şi a utilajelor lor

se sancţionează cu amendă de pînă la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

Articolul 209. Încălcarea regimului de acces limitat pe teritoriul aeroportului (aerodromului)şi la obiectele amplasate pe acest teritoriu

Încălcarea regimului de acces limitat pe teritoriul aeroportului (aerodromului) şi la obiectele amplasate pe acest teritoriu, cu excepţia aerogării,

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale.

Articolul 210. Încălcarea regulilor de conduită în aeronavă

(1) Neîndeplinirea de către persoanele care se află la bordul aeronavei a dispoziţiilor date de comandantul aeronavei

se sancţionează cu amendă de la 15 la 30 de unităţi convenţionale.

(2) Încălcarea regulilor de fotografiere, de filmare şi de folosire a mijloacelor de radiotelecomunicaţie la bordul aeronavei

se sancționează cu avertisment sau cu amendă de pînă la 5 unități convenționale.

Articolul 211. Încălcarea regulilor de exploatare a tehnicii aeronautice

Încălcarea regulilor de exploatare a tehnicii aeronautice

se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 250 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 212. Încălcarea regulilor care au stat la baza certificării/autorizării inițiale şi la baza standardelor operaționale

Încălcarea regulilor care au stat la baza certificării/autorizării inițiale şi la baza standardelor operaționale stabilite de reglementările aeronautice naționale

se sancționează cu amendă de la 150 la 250 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 213. Încălcarea reglementărilor referitoare la procedura de deservire la sol a aeronavelor

Încălcarea reglementărilor referitoare la condițiile de deservire la sol a aeronavelor

se sancționează cu amendă de la 30 la 40 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 150 la 250 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 214. Încălcarea regulilor de exploatare a personalului aeronautic

(1) Îndeplinirea de către personalul aeronautic (piloți, însoțitori de bord, ingineri, navigatori) a atribuțiilor în lipsa documentului de autorizare corespunzător

se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale.

(2) Aceeaşi acțiune efectuată în posesia documentului de autorizare cu termenul de valabilitate expirat

se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale cu privarea de dreptul de exercitare a atribuțiilor pe o perioadă de 6 luni.

(3) Acțiunile specificate la alin.(1) şi (2) admise de administrația întreprinderii/ organizației în care este angajat personalul aeronautic

se sancționează cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

(4) Sub incidența prezentului articol cade şi îndeplinirea atribuțiilor în cazul calificărilor speciale cu termen expirat sau al lipsei acestora, precum şi în cazul certificatului medical cu termen expirat sau al lipsei acestuia.

Articolul 215. Încălcarea normelor de evidență a timpului de zbor şi a timpului de odihnă al personalului aeronautic

Încălcarea, în cadrul întreprinderilor care exploatează aeronave, a normelor de evidență a timpului de zbor şi a timpului de odihnă al personalului aeronautic, neefectuarea evidenței timpului de zbor şi a timpului de odihnă al membrilor echipajelor de zbor

se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 150 la 250 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 200 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 216. Încălcarea regulilor de transport al încărcăturilor periculoase la bordul aeronavei

(1) Încălcarea regulilor de transport al încărcăturilor periculoase la bordul aeronavei se sancționează cu amendă de la 30 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice.

(2) Transportul încărcăturilor periculoase la bordul aeronavei în lipsa autorizației

corespunzătoare

se sancționează cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere a companiei aeriene.

Articolul 217. Încălcarea normelor referitoare la
masa maximă admisă de decolare
şi de centrare a aeronavei

Încălcarea normelor referitoare la masa maximă admisă de decolare şi de centrare a aeronavei, calculată pentru condițiile de zbor,

se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 218. Împiedicarea accesului la documentele
referitoare la aeronavele exploatate

Refuzul de a pune la dispoziția inspectorilor documentele referitoare la aeronavele exploatate şi de a permite efectuarea inspecției întreprinderii/ organizației

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 219. Încălcarea cerințelor de asigurare
în transportul aerian

Efectuarea transporturilor aeriene fără asigurarea pasagerilor, bagajelor, echipajelor de zbor şi fără asigurarea răspunderii civile față de terți

se sancționează cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 220. Neinformarea intenționată a autorităților
competente despre producerea incidentelor
sau accidentelor aeronautice

Neinformarea intenționată de către operatorul aerian a autorităților competente despre producerea incidentelor sau accidentelor aeronautice

se sancționează cu amendă de la 150 la 250 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 221. Încălcarea regulilor de exploatare tehnică
a maşinilor autopropulsate şi a regulilor
de securitate tehnică

(1) Prestarea serviciilor de deservire tehnică şi de reparație în lipsa certificatului de conformitate

se sancționează cu amendă de la 75 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(2) Încălcarea regulilor de exploatare tehnică a tractoarelor, combinelor, a altor maşini agricole autopropulsate, a maşinilor de construcție a drumurilor, încălcarea regulilor de securitate tehnică

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 222. Încălcarea regulilor de securitate
în construcția, exploatarea şi
repararea conductelor magistrale

Încălcarea regulilor de securitate în construcția, exploatarea şi repararea conductelor magistrale

se sancționează cu amendă de la 50 la 75 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 223. Deteriorarea drumurilor, pasajelor
de nivel, mijloacelor tehnice de dirijare
a circulației rutiere, altor instalații rutiere

Deteriorarea drumurilor, pasajelor de nivel, mijloacelor tehnice de dirijare a circulației rutiere, altor instalații rutiere, precum și crearea intenționată de obstacole în circulația rutieră

se sancționează cu amendă de pînă la 50 de unități convenționale.

Articolul 224. Încălcarea regulilor de folosire a
drumurilor de către vehicule

(1) Circulația pe drumurile naționale a vehiculelor cu șenile, cu tracțiune animală, precum și a celor neechipate corespunzător, care duc încărcături a căror scurgere provoacă murdărirea îmbrăcămintei rutiere, acoperirea ei cu gheață sau diminuarea siguranței circulației rutiere

se sancționează cu amendă de la 10 la 30 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(2) Nerespectarea de către conducătorii de autovehicule a restricțiilor de tonaj sau de gabarit

se sancționează cu amendă de la 20 la 30 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 225. Blocarea intenționată a arterelor
de transport

(1) Blocarea intenționată a arterelor de transport care a provocat sau care ar putea provoca perturbarea funcționării normale a transportului auto, feroviar, fluvial

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale.

(2) Acțiunile specificate la alin.(1) însoțite de pericol pentru viața și sănătatea oamenilor ori săvîrșite în urma înțelegerii prealabile a unui grup de persoane, ori însoțite de controlul nelegitim al încărcăturii, bagajului sau al documentelor, dacă aceste acțiuni nu constituie infracțiune,

se sancționează cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale cu sau fără privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 226. Încălcarea regulilor de protecție a benzii
de separație și a regulilor de folosire a
terenurilor din zona de protecție a drumului

(1) Aratul unor porțiuni de teren, cositul ierbii, tăierea și vătămarea plantațiilor, desțelenirea și excavarea solului, evacuarea pe banda de separație a drumurilor a apelor de canalizare, apelor industriale, ameliorative și a celor de scurgere din instalații de evacuare a apei și din rezervoare fără coordonare cu autoritățile rutiere, aținîarea focului pe banda de separație și în apropierea podurilor de lemn la mai puțin de 100 de metri de acestea

se sancționează cu amendă de la 5 la 10 unități convenționale.

(2) Executarea de împrejmuiri, plantarea de arbori care pot provoca înzăpezirea sau inundarea drumului ori care împiedică vizibilitatea, amplasarea de construcții, instalații și panouri publicitare neautorizate în zona de protecție a drumului

se sancționează cu amendă de la 5 la 10 unități convenționale.

(3) Executarea fără autorizație în zona de protecție a drumului a unor lucrări ce ar periclita stabilitatea și integritatea lui

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 227. Nerespectarea regulilor de întreținere,
de reparație și de reconstrucție a drumurilor

(1) Nerespectarea regulilor de întreținere, de reparație și de reconstrucție a drumurilor, pasajelor și a comunicațiilor situate în zona drumului, a mijloacelor de dirijare a circulației rutiere, nerespectarea termenelor de executare a lucrărilor de reparație și de reconstrucție executate în zona drumurilor, neîntreprinderea măsurilor de asigurare a securității circulației rutiere

se sancționează cu amendă de la 5 la 10 unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(2) Neîndeplinirea lucrărilor de amenajare, de reparare şi de curățare regulată a pistelor pentru pietoni şi a punților de trecere, neexecutarea obligațiilor de întreținere în stare tehnică bună şi în curățenie a barierelor de la marginea drumului sau a căilor de acces la drumul de folosință generală

se sancționează cu amendă de la 10 la 15 unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 30 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Capitolul XIII
CONTRAVENȚII ÎN DOMENIUL CIRCULAȚIEI RUTIERE

Articolul 228. Încălcarea regulilor de exploatare a vehiculelor

(1) Exploatarea vehiculelor cu defecte tehnice în sistemul de frînare sau în mecanismul de direcție, în dispozitivele de iluminare ori de semnalizare, exploatarea vehiculelor reutilate fără autorizația de rigoare

se sancționează cu amendă de la 15 la 20 de unități convenționale cu aplicarea a 3 puncte de penalizare.

(2) Exploatarea vehiculelor cu defecte tehnice interzisă prin regulile de circulație rutieră, cu excepția vehiculelor avînd defectele menționate la alin.(1), precum şi amplasarea neautorizată pe vehicule a publicității

se sancționează cu amendă de la 5 la 10 unități convenționale.

Articolul 229. Încălcarea regulilor de înmatriculare sau de înregistrare de stat, de revizie tehnică a vehiculelor

(1) Încălcarea regulilor de înmatriculare sau de înregistrare de stat a vehiculelor

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale.

(2) Conducerea unui vehicul care nu a fost înmatriculat în modul stabilit sau care nu a fost supus reviziei tehnice

se sancționează cu amendă de la 15 la 20 de unități convenționale cu aplicarea a 3 puncte de penalizare.

(3) Exploatarea unui vehicul care nu a fost asigurat de răspundere civilă în modul stabilit

se sancționează cu amendă de la 5 la 10 unități convenționale cu aplicarea a 2 puncte de penalizare.

Articolul 230. Conducerea unui vehicul cu încălcarea regulilor de amplasare a numărului de înmatriculare sau conducerea unui vehicul fără un astfel de număr

(1) Conducerea unui vehicul cu numărul de înmatriculare indescifrabil, nestandardizat sau amplasat cu încălcarea standardului

se sancționează cu amendă de la 5 la 10 unități convenționale cu aplicarea a 2 puncte de penalizare.

(2) Conducerea unui vehicul fără număr de înmatriculare

se sancționează cu amendă de la 25 la 30 de unități convenționale cu aplicarea a 4 puncte de penalizare.

(3) Atribuirea unui număr de înmatriculare fals şi conducerea cu bună ştiință a vehiculului cu un astfel de număr

se sancționează cu privarea de dreptul de a conduce un vehicul pe un termen de un an.

(4) Nesemnalizarea vehiculului cu semnul distinctiv conform Regulamentului circulației rutiere

se sancţionează cu amendă de la 5 la 10 unităţi convenţionale cu aplicarea a 2 puncte de penalizare.

(5) Nemenţinerea în stare curată a dispozitivelor de iluminare, de semnalizare, a numărului de înmatriculare, a seturilor reflectorizante, a sticlelor de la portierele din faţă şi a parbrizului vehiculului

se sancţionează cu avertisment sau cu amendă de la o unitate la 3 unităţi convenţionale.

Articolul 231. Conducerea vehiculului cu încălcarea regulilor privind permisul de conducere

(1) Conducerea vehiculului cu permis de conducere de o categorie necorespunzătoare

se sancţionează cu amendă de 50 de unităţi convenţionale.

(2) Conducerea vehiculului fără permis de conducere (cu excepţia conducerii în cazul instruirii, în prezenţa instructorului)

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale.

(3) Conducerea vehiculului de către o persoană privată de dreptul de a conduce vehicule

se sancţionează cu amendă de la 100 la 150 de unităţi convenţionale.

(4) Predarea conducerii vehiculului către o persoană care nu are permis de conducere (cu excepţia instruirii, în prezenţa instructorului), care este privată de dreptul de a conduce vehicule sau care are permis de conducere de o categorie necorespunzătoare

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale cu aplicarea a 3 puncte de penalizare.

(5) Conducerea vehiculului de către o persoană care nu are permis de conducere şi care, totodată, este în stare de ebrietate produsă de alcool, dacă fapta nu constituie infracţiune,

[Art.231 al.(5) dispoziţia modificată prin LP16-XVI din 03.02.09, MO47-48/03.03.09 art.132]

se sancţionează cu arest contravenţional pe un termen de 15 zile.

Articolul 232. Conducerea vehiculului de către o persoană care nu are asupra sa permis de conducere

(1) Conducerea vehiculului de către o persoană care nu are asupra sa permis de conducere sau actul de înmatriculare de stat a vehiculului, sau polița de asigurare obligatorie de răspundere civilă

se sancţionează cu amendă de 5 unităţi convenţionale cu aplicarea a 2 puncte de penalizare.

(2) Predarea conducerii vehiculului către o persoană care nu are asupra sa permis de conducere

se sancţionează cu avertisment sau cu amendă de 5 unităţi convenţionale cu aplicarea a 2 puncte de penalizare.

Articolul 233. Conducerea vehiculului în stare de ebrietate produsă de alcool, predarea conducerii lui către o persoană care se află în stare de ebrietate produsă de alcool sau de alte substanţe

[Art.233 titlul modificat prin LP16-XVI din 03.02.09, MO47-48/03.03.09 art.132]

(1) Conducerea vehiculului de către o persoană care se află în stare de ebrietate produsă de alcool ce depăşeşte gradul maxim admisibil stabilit de Guvern, dacă fapta nu constituie infracţiune,

[Art.233 al.(1), dispoziţia modificată prin LP16-XVI din 03.02.09, MO47-48/03.03.09 art.132]

se sancţionează cu privarea de dreptul de a conduce vehicule pe un termen de 3 ani.

(2) Predarea cu bună ştiinţă a conducerii vehiculului către o persoană care se află în stare de ebrietate produsă de alcool ce depăşeşte gradul maxim admisibil stabilit de Guvern sau în stare de ebrietate produsă de substanţe narcotice, psihotrope şi/sau de alte substanţe cu efecte similare,

dacă fapta nu constituie infracțiune,

[Art.233 al.(2), dispoziția modificată prin LP16-XVI din 03.02.09, MO47-48/03.03.09 art.132]

se sancționează cu amendă de 150 de unități convenționale sau cu privarea de dreptul de a conduce vehicule pe un termen de 3 ani.

(3) Acțiunile specificate la alin.(1) şi (2), în cazul în care admiterea la trafic a conducătorului de vehicul nu prevede obligația de a deține permis de conducere,

se sancționează cu amendă de la 75 la 150 de unități convenționale sau cu arest contravențional pe un termen de pînă la 15 zile.

Articolul 234. Necomunicarea identității persoanei
căreia i s-a încredințat conducerea
vehiculului

[Art.234 titlul în redacția LP16-XVI din 03.02.09, MO47-48/03.03.09 art.132]

[Art.234 al.(1) exclus prin LP16-XVI din 03.02.09, MO47-48/03.03.09 art.132, al.(2) devine al.(1)]

(1) Necomunicarea de către proprietarul sau mandatarul (utilizatorul) vehiculului, la solicitarea poliției, a identității persoanei căreia i-a încredințat conducerea sau comunicarea cu bună ştiință de date eronate privind identitatea acestei persoane

se sancționează cu amendă de la 45 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 75 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 235. Încălcarea regulilor de folosire a centurii
de siguranță, a căştii de protecție şi
a regulilor privind convorbirile radiotele- fonice

(1) Încălcarea regulilor de folosire a centurii de siguranță şi a căştii de protecție a motociclistului

se sancționează cu amendă de la 15 la 20 de unități convenționale cu aplicarea a 3 puncte de penalizare.

(2) Purtarea convorbirilor radiotelefonice contrar Regulamentului circulației rutiere

se sancționează cu amendă de la 15 la 20 de unități convenționale cu aplicarea a 3 puncte de penalizare.

Articolul 236. Depăşirea vitezei de circulație stabilită
pe sectorul respectiv de drum

(1) Depăşirea vitezei de circulație stabilită pe sectorul respectiv de drum de la 10 la 20 km/oră

se sancționează cu amendă de 20 de unități convenționale cu aplicarea a 3 puncte de penalizare.

(2) Depăşirea vitezei de circulație stabilită pe sectorul respectiv de drum de la 20 la 40 km/oră

se sancționează cu amendă de 30 de unități convenționale cu aplicarea a 4 puncte de penalizare.

(3) Depăşirea vitezei de circulație stabilită pe sectorul respectiv de drum mai mult de 40 km/oră

se sancționează cu amendă de 50 de unități convenționale cu aplicarea a 5 puncte de penalizare.

Articolul 237. Încălcarea regulilor de traversare a liniei
de cale ferată prin pasajul de nivel

Încălcarea de către conducătorul de vehicul a regulilor de traversare a liniei de cale ferată prin pasajul de nivel

se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale cu aplicarea a 4 puncte de penalizare.

Articolul 238. Încălcarea regulilor de oprire şi neacordarea de prioritate pietonilor şi altor participanţi la traficul rutier

(1) Oprirea în locuri interzise

se sancţionează cu avertisment sau cu amendă de 5 unităţi convenţionale.

(2) Staţionarea sau parcarea în locuri interzise

se sancţionează cu amendă de pînă la 10 unităţi convenţionale cu aplicarea a 2 puncte de penalizare.

(3) Neacordarea de prioritate legală pietonilor sau cicliştilor

se sancţionează cu amendă de pînă la 10 unităţi convenţionale cu aplicarea a 2 puncte de penalizare.

Articolul 239. Nerespectarea regulilor de circulaţie în zonele rezidenţiale

Nerespectarea regulilor de circulaţie în zonele rezidenţiale

se sancţionează cu amendă de la 5 la 10 unităţi convenţionale cu aplicarea a 2 puncte de penalizare.

Articolul 240. Nerespectarea indicatoarelor de semnalizare rutieră şi de acordare a priorităţii de trecere, a altor reguli de circulaţie rutieră

(1) Nerespectarea de către conducătorul de vehicul a indicatoarelor rutiere de prioritate, a indicatoarelor de interzicere şi de sens obligatoriu, a marcajului de pe partea carosabilă a drumului privind acordarea dreptului prioritar de circulaţie, dreptului de depăşire a vehiculelor, a exigenţelor de folosire a dispozitivelor de iluminat la căderea întunericului sau în condiţii de vizibilitate redusă

se sancţionează cu amendă de la 5 la 10 unităţi convenţionale.

(2) Neglijarea de către conducătorul de vehicul a semnalului de interzicere al semaforului sau a gestului de interzicere al agentului de circulaţie

se sancţionează cu amendă de la 25 la 30 de unităţi convenţionale cu aplicarea a 2 puncte de penalizare.

(3) Încălcarea de către conducătorul de vehicul a altor prevederi ale Regulamentului circulaţiei rutiere

se sancţionează cu avertisment sau cu amendă de la o unitate la 3 unităţi convenţionale.

Articolul 241. Neîndeplinirea indicaţiei legale de oprire a vehiculului şi de acordare vehiculelor a priorităţii de trecere

(1) Neîndeplinirea de către conducătorul de vehicul a indicaţiei legale dată de agentul de circulaţie de a opri vehiculul

se sancţionează cu amendă de la 45 la 50 de unităţi convenţionale cu aplicarea a 4 puncte de penalizare.

(2) Neacordarea priorităţii de trecere vehiculului cu farurile de semnalizare avînd lumina albastră sau roşie şi cu dispozitivele de semnalizare sonoră specială în funcţiune (vehicul cu regim prioritar de circulaţie)

se sancţionează cu amendă de la 25 la 30 de unităţi convenţionale cu aplicarea a 4 puncte de penalizare.

Articolul 242. Încălcarea regulilor de circulaţie rutieră soldată cu deteriorarea bunurilor materiale ori cu cauzarea de leziuni corporale uşoare

(1) Încălcarea de către conducătorul de vehicul a regulilor de circulaţie rutieră soldată cu deteriorarea neînsemnată a vehiculelor, a încărcăturilor, a drumurilor, a instalaţiilor rutiere, a

altor instalaţii sau a altor bunuri

se sancţionează cu amendă de 40 de unităţi convenţionale cu aplicarea a 5 puncte de penalizare.

(2) Încălcarea de către conducătorul de vehicul a regulilor de circulaţie rutieră soldată cu cauzarea de leziuni corporale uşoare victimei sau cu deteriorarea considerabilă a vehiculelor, a încărcăturilor, a drumurilor, a instalaţiilor rutiere, a altor instalaţii sau a altor bunuri

se sancţionează cu amendă de 50 de unităţi convenţionale cu aplicarea a 6 puncte de penalizare.

Articolul 243. Părăsirea locului în care
s-a produs accidentul rutier

Părăsirea de către vinovat a locului în care s-a produs accidentul rutier

se sancţionează cu privarea de dreptul de a conduce vehicule pe un termen de un an sau cu arest contravenţional pe un termen de 15 zile.

Articolul 244. Încălcarea dispoziţiilor din Regulamentul
circulaţiei rutiere, care a generat
pericolul unui accident de circulaţie

Încălcarea de către conducătorul de vehicul a dispoziţiilor din Regulamentul circulaţiei rutiere, prevăzute la art.237–239 din prezentul cod, care a generat pericolul unui accident de circulaţie

se sancţionează cu amendă de la 30 la 50 de unităţi convenţionale cu aplicarea a 4 puncte de penalizare.

Articolul 245. Încălcarea regulilor de circulaţie
de către pietoni şi alţi participanţi
la circulaţia rutieră

(1) Ignorarea de către pietoni a semnalelor de dirijare a traficului rutier, traversarea părţii carosabile a drumului sau deplasarea pe ea în locuri neindicate, nerespectarea indicatoarelor rutiere de prioritate, a indicatoarelor de interdicţie şi de sens obligatoriu, a regulilor de deplasare pe drumuri a motocicliştilor, bicicliştilor, vizitiilor şi a altor persoane care se folosesc de drum

se sancţionează cu avertisment sau cu amendă de la 5 la 10 unităţi convenţionale.

(2) Încălcarea regulilor de circulaţie, de către persoanele indicate la alin.(1), care a generat o situaţie de accident de circulaţie

se sancţionează cu amendă de la 15 la 20 de unităţi convenţionale.

Capitolul XIV
CONTRAVENŢII ÎN DOMENIUL COMUNICAŢIILOR ELECTRONICE, COMUNICAŢIILOR POŞTALE ŞI AL TEHNOLOGIEI INFORMAŢIEI

Articolul 246. Furnizarea neautorizată a reţelelor
sau a serviciilor de comunicaţii electronice,
de comunicaţii poştale sau de tehno- logie
a informaţiei

(1) Furnizarea neautorizată a reţelelor sau a serviciilor de comunicaţii electronice

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(2) Furnizarea reţelelor sau a serviciilor de comunicaţii electronice într-o perioadă în care dreptul de furnizare a acestor reţele sau servicii a fost suspendat sau retras

se sancţionează cu amendă de la 100 la 150 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 300 la 500 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(3) Furnizarea neautorizată a serviciilor de comunicaţii poştale

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(4) Furnizarea serviciilor de comunicații poştale într-o perioadă în care dreptul de furnizare a acestor servicii a fost suspendat sau retras

se sancționează cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(5) Furnizarea neautorizată a serviciilor de tehnologie a informației

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(6) Furnizarea serviciilor de tehnologie a informației într-o perioadă în care dreptul de furnizare a acestor servicii a fost suspendat sau retras

se sancționează cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 300 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 247. Nerespectarea condițiilor de autorizare generală

(1) Nerespectarea condițiilor de autorizare generală de către furnizorii de rețele sau de servicii de comunicații electronice, poştale sau de tehnologie a informației

se sancționează cu avertisment sau cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(2) Nerespectarea prescripției privind remedierea încălcării obligațiilor stabilite în condițiile de autorizare generală

se sancționează cu amendă de la 75 la 120 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 400 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu privarea, în ambele cazuri, de dreptul de furnizare a rețelelor sau serviciilor de comunicații electronice, de comunicații poştale sau de tehnologie a informației pe un termen de la 6 luni la un an.

Articolul 248. Utilizarea fără licență şi fără permis tehnic a canalelor, a frecvențelor radio, a resurselor de numerotare

(1) Utilizarea fără licență şi fără permis tehnic a canalelor, a frecvențelor radio

se sancționează cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 400 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(2) Utilizarea fără licență a resurselor de numerotare în scopul furnizării rețelelor şi/sau serviciilor de comunicații electronice

se sancționează cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 400 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 249. Nerespectarea condițiilor prevăzute în licențele de utilizare a canalelor, a frecvențelor radio, a resurselor de numerotare

(1) Nerespectarea condițiilor prevăzute în licențele de utilizare a canalelor, a frecvențelor radio, a resurselor de numerotare

se sancționează cu avertisment sau cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(2) Nerespectarea prescripției privind remedierea încălcării obligațiilor stabilite în condițiile licenței

se sancționează cu amendă de la 70 la 120 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 180 la 350 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu privarea de dreptul de utilizare a canalelor, a frecvențelor radio, a resurselor de numerotare pe un termen de la 6 luni la un an.

Articolul 250. Nerespectarea reglementărilor şi a normelor tehnice din domeniul comunicaţiilor electronice, poştale şi al tehnologiei informaţiei

(1) Nerespectarea reglementărilor şi a normelor tehnice din domeniul comunicaţiilor electronice, poştale sau al tehnologiei informaţiei

se sancţionează cu avertisment sau cu amendă de la 50 la 70 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(2) Nerespectarea prescripţiei privind remedierea încălcării reglementărilor sau a normelor tehnice

se sancţionează cu privarea de dreptul de utilizare a resurselor limitate şi/sau de dreptul de furnizare a reţelelor sau a serviciilor pe un termen de la 6 luni la un an.

(3) Utilizarea sau conectarea la reţelele de comunicaţii electronice a echipamentelor, cablurilor sau elementelor de reţea de comunicaţii electronice sau poştale necertificate şi nemarcate de organul abilitat

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(4) Instalarea sau utilizarea neautorizată a echipamentelor de radiocomunicaţii de emisie în mijloacele de transport

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(5) Crearea şi operarea neautorizată a mijloacelor de comunicaţii electronice sau poştale susceptibile să cauzeze prejudicii sănătăţii oamenilor care locuiesc în zona lor de influenţă

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(6) Încălcarea regulilor de protecţie a liniilor şi instalaţiilor de comunicaţii electronice

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(7) Executarea lucrărilor de construcţie în zonele de protecţie a liniilor, cablurilor şi instalaţiilor de comunicaţii electronice fără autorizaţia proprietarului acestor linii, cabluri şi instalaţii

se sancţionează cu amendă de la 10 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(8) Instalarea sau utilizarea staţiilor de radiocomunicaţii, inclusiv a antenelor de emisie, fără coordonarea cu organul abilitat şi fără obţinerea de la acesta a autorizaţiei de utilizare

se sancţionează cu amendă de la 10 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 500 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(9) Comercializarea echipamentelor, cablurilor, elementelor de reţea pentru necesităţile comunicaţiilor electronice sau poştale necertificate şi nemarcate

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 251. Încălcarea normelor de emisie electromagnetică şi de perturbaţii industriale admisibile pentru radiorecepţie, împiedicarea recepţionării programelor audiovizuale sau funcţionării echipamentelor şi liniilor de comunicaţii electronice

(1) Producerea în orice mod a perturbaţiilor prejudiciabile

se sancţionează cu amendă de la 20 la 70 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 40 la 200 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(2) Încălcarea parametrilor tehnici de emisie autorizați
se sancționează cu amendă de la 10 la 100 de unități convenționale.
(3) Emisia intenționată care produce perturbații nocive altor mijloace tehnice de radiocomunicații
se sancționează cu amendă de la 20 la 500 de unități convenționale.
(4) Împiedicarea funcționării echipamentelor şi liniilor de comunicații electronice
se sancționează cu avertisment sau cu amendă de la 10 la 100 de unități convenționale.
(5) Încălcarea normelor de emisie electromagnetică şi de perturbații industriale admisibile pentru radiorecepție, împiedicarea recepționării programelor audiovizuale sau funcționării echipamentelor şi liniilor de telecomunicații
se sancționează cu avertisment sau cu amendă de la 10 la 500 de unități convenționale.

Articolul 252. Conectarea neautorizată sau admiterea conectării neautorizate la rețelele de comunicații electronice

Conectarea neautorizată sau admiterea conectării neautorizate a echipamentelor terminale sau a altor mijloace de comunicații electronice la rețelele de comunicații electronice, inclusiv la liniile de abonat,
se sancționează cu amendă de la 10 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 400 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 253. Refuzul neîntemeiat al furnizorului autorizat de rețele sau de servicii de a conecta la rețele sau la servicii un alt furnizor autorizat de rețele sau de servicii

Refuzul neîntemeiat al unui furnizor autorizat de rețele sau de servicii de a conecta la rețelele sau la serviciile sale un alt furnizor autorizat de rețele sau de servicii
se sancționează cu amendă de la 400 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 254. Executarea lucrărilor în domeniul comunicațiilor electronice sau poştale fără acordul proprietarului terenului sau al unui alt bun imobil ori în lipsa hotărîrii judecătoreşti privind executarea acestor lucrări

Executarea lucrărilor în domeniul comunicațiilor electronice sau poştale fără acordul proprietarului terenului sau al unui alt bun imobil ori în lipsa hotărîrii judecătoreşti privind executarea acestor lucrări
se sancționează cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 400 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 255. Deteriorarea intenționată a liniilor, instalațiilor, echipamentelor de comunicații electronice şi poştale

Deteriorarea intenționată a liniilor, instalațiilor, echipamentelor de comunicații electronice şi poştale
se sancționează cu amendă de la 40 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 256. Francarea trimiterilor poştale cu mărci poştale utilizate sau neautorizate

Francarea trimiterilor poştale cu mărci poştale utilizate sau neautorizate de Ministerul Dezvoltării Informaționale
se sancționează cu amendă de la 3 la 5 unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu

amendă de la 10 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 257. Confecţionarea pentru desfacere ori desfacerea cu bună ştiinţă de mărci poştale false, de clişee ale maşinilor de francare sau de sigilii poştale

Confecţionarea pentru desfacere ori desfacerea cu bună ştiinţă de mărci poştale false, de clişee ale maşinilor de francare sau de sigilii poştale

se sancţionează cu amendă de la 40 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 258. Predarea spre expediere a obiectelor care prezintă pericol sau a obiectelor cu caracter obscen

Predarea spre expediere prin orice tip de trimitere poştală a obiectelor care, la manipulare sau la transport, prezintă pericol pentru sănătatea oamenilor, a obiectelor cu caracter obscen fără a declara natura lor reală

se sancţionează cu amendă de la 40 la 100 de unităţi convenţionale.

Articolul 259. Refuzul neîntemeiat de a furniza servicii publice în domeniul comunicaţiilor electronice, poştale şi al tehnologiei informaţiei

Refuzul neîntemeiat de a furniza servicii publice în domeniul comunicaţiilor electronice, poştale şi al tehnologiei informaţiei

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 260. Discriminarea la prestarea serviciilor publice în domeniul comunicaţiilor electronice, poştale şi al tehnologiei informaţiei

Discriminarea de orice natură a utilizatorului la prestarea serviciilor publice în domeniul comunicaţiilor electronice, poştale şi al tehnologiei informaţiei

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 261. Proiectarea sau producerea fără scop de comercializare, deţinerea sau utilizarea ilegală a mijloacelor tehnice speciale pentru obţinerea ascunsă a informaţiei

(1) Proiectarea sau producerea fără scop de comercializare, deţinerea sau utilizarea ilegală a mijloacelor tehnice speciale pentru obţinerea ascunsă a informaţiei

se sancţionează cu amendă de la 30 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 200 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

(2) Utilizarea în activitatea particulară de detectiv şi de pază a mijloacelor tehnice speciale pentru obţinerea ascunsă a informaţiei

se sancţionează cu amendă de la 40 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 150 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

Articolul 262. Încălcarea regulilor de import, export, proiectare, producere şi comercializare a mijloacelor tehnice speciale pentru obţinerea ascunsă a informaţiei, nerespectarea altor condiţii de licenţiere

Încălcarea regulilor de import, export, proiectare, producere şi comercializare a mijloacelor tehnice speciale pentru obținerea ascunsă a informației, în cazul prezenței licenței, nerespectarea altor condiții de licențiere

se sancționează cu amendă de la 30 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 80 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Capitolul XV
CONTRAVENȚII CE AFECTEAZĂ ACTIVITATEA DE ÎNTREPRINZĂTOR, FISCALITATEA, ACTIVITATEA VAMALĂ ŞI VALORILE MOBILIARE

Articolul 263. Desfăşurarea ilegală a activității de întreprinzător

(1) Desfăşurarea activității de întreprinzător fără înregistrare la Camera Înregistrării de Stat sau la o altă autoritate publică competentă conform legii ori cu act de înregistrare declarat nevalabil

se sancționează cu amendă de la 10 la 35 de unități convenționale.

(2) Desfăşurarea activității de întreprinzător fără înregistrare ca plătitor de cote de asigurare socială de stat obligatorie în modul stabilit de lege

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale.

(3) Desfăşurarea activității de întreprinzător fără înregistrare ca plătitor de prime de asigurare obligatorie de asistență medicală în modul stabilit de lege

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale.

(4) Desfăşurarea unei activități de întreprinzător fără autorizație, licență sau certificat, eliberate de autoritatea competentă în temeiul legii,

se sancționează cu amendă de la 25 la 100 de unități convenționale.

(5) Desfăşurarea activității de întreprinzător fără înregistrarea în termen a modificărilor operate în actele de constituire, precum şi a datelor privind schimbarea conducătorului (managerului) ori a sediului,

se sancționează cu amendă de 10 unități convenționale.

(6) Desfăşurarea activității de întreprinzător cu încălcarea dreptului la firmă (denumire), stabilit de lege, şi a modului de utilizare a firmei

se sancționează cu amendă de la 10 la 30 de unități convenționale.

(7) Desfăşurarea activității de întreprinzător fără emblemă comercială sau fără marcă de producție obligatorie prin lege

se sancționează cu amendă de la 10 la 35 de unități convenționale.

(8) Prezentarea spre înregistrare de acte sau informații neautentice (false)

se sancționează cu amendă de la 20 la 75 de unități convenționale.

Articolul 264. Participarea ilegală a funcționarului public la activitatea de întreprinzător

Participarea ilegală a funcționarului public la activitatea de întreprinzător prin crearea (fondarea) unor întreprinderi, precum şi conducerea directă sau indirectă, prin intermediul unor alte persoane, a activității întreprinderilor

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a deține o anumită funcție sau de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 265. Achiziționarea, păstrarea, transportul spre comercializare şi comercializarea ilegală a valorilor materiale

Achiziționarea, păstrarea, transportul spre comercializare, comercializarea mărfurilor, produselor ori a materiei prime fără dovada originii şi a provenienței lor, dacă dispunerea de o asemenea dovadă este obligatorie conform legii,

se sancționează cu amendă de la 10 la 100 de unități convenționale.

Articolul 266. Încălcarea regulilor de calculare
şi de plată a primelor de asigurare
obligatorie de asistență medicală

(1) Nerespectarea ordinii şi a modului de calculare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală

se sancționează cu amendă de la 15 la 50 de unități convenționale.

(2) Neplata primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală în termenul stabilit de legislație

se sancționează cu amendă de la 25 la 55 de unități convenționale.

(3) Netransferarea, transferarea tardivă sau transferarea incompletă a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală în cazul retribuirii muncii în expresie bănească sau în natură, pentru toate temeiurile şi felurile de plăți, la care, conform legislației, se calculează primele menționate

se sancționează cu amendă de la 5 la 10 unități convenționale.

(4) Neprezentarea în termenul stabilit de legislație a dării de seamă privind calcularea şi plata primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală, precum şi a modificărilor din listele de evidență nominală a persoanelor asigurate,

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale.

Articolul 267. Comerțul sau transportarea de mărfuri
a căror comercializare este interzisă
ori limitată

Comerțul sau transportarea de mărfuri a căror comercializare este interzisă ori limitată prin lege

se sancționează cu amendă de la 15 la 20 de unități convenționale.

Articolul 268. Atribuirea ilegală de proprietăți
profilactice, curative produselor

Atribuirea ilegală de către producători, vînzători, prin etichetare, precum şi prin publicitate, de proprietăți profilactice, curative produselor ori referirea la astfel de proprietăți fără avizul Ministerului Sănătății

se sancționează cu amendă de la 80 la 130 de unități convenționale.

Articolul 269. Plasarea pe piață a produselor
alimentare perisabile fără indicarea
datei limită de consum sau după
expirarea acestei date

Plasarea pe piață a produselor alimentare perisabile fără indicarea datei- limită de consum sau după expirarea acestei date

se sancționează cu amendă de la 40 la 60 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 400 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 270. Folosirea materiei prime cu termenul
de valabilitate expirat la producerea
(prepararea) de produse alimentare

Folosirea materiei prime cu termenul de valabilitate expirat la producerea (prepararea) de produse alimentare

se sancționează cu amendă de la 50 la 70 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 250 la 350 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 400 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 271. Plasarea pe piață a produselor alimentare
pentru care a fost decisă fortificarea,
dar care nu au fost fortificate

Plasarea pe piață a produselor alimentare pentru care Ministerul Sănătății a decis fortificarea, dar care nu au fost fortificate cu nutrimentele prescrise

se sancționează cu amendă de la 150 la 170 de unități convenționale.

Articolul 272. Încălcarea modului de procurare,
de transport, de păstrare şi de
desfacere a timbrelor de acciz
şi a mărcilor comerciale de stat

Încălcarea modului de procurare, de transport, de păstrare şi de desfacere a timbrelor de acciz şi a mărcilor comerciale de stat

se sancționează cu amendă de la 30 la 40 de unități convenționale.

Articolul 273. Încălcarea regulilor de comerț

Încălcarea de către întreprinderile comerciale şi de alimentație publică, indiferent de tipul de proprietate şi forma juridică de organizare, precum şi de către persoanele fizice care practică comerțul, a regulilor de comerț manifestată prin:

1) înşelarea cumpărătorilor la măsurat, la cîntar, la achitare

se sancționează cu amendă de la 25 la 50 de unități convenționale;

2) comercializarea mărfurilor fără indicarea datei fabricării, a termenului de valabilitate sau comercializarea mărfurilor cu termenul de valabilitate expirat

se sancționează cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale;

3) exploatarea în comerț a mijloacelor de măsurare fără marcaje metrologice (de aprobare de model, de verificare metrologică) ori cu marcaje metrologice deteriorate, alterate, falsificate, înlăturate sau cu termenul de valabilitate al certificatelor de aprobare de model şi al buletinelor de verificare metrologică expirat

se sancționează cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale;

4) încălcarea regimului de lucru stabilit de autoritățile administrației publice locale

se sancționează cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale;

5) încălcarea modului de formare şi de aplicare a prețurilor libere (de piață) şi a celor de stat cu amănuntul, precum şi a tarifelor, nerespectarea modului stabilit de rotunjire a prețurilor cu amănuntul

se sancționează cu amendă de la 30 la 50 de unități convenționale;

6) lipsa indicatoarelor de prețuri sau a meniurilor la mărfurile destinate comercializării ori întocmirea lor cu încălcarea regulilor stabilite

se sancționează cu amendă de la 20 la 30 de unități convenționale;

7) încălcarea modului de recepționare, de întocmire a documentelor sau de decontare la mărfurile primite în consignație de la populație

se sancționează cu amendă de la 20 la 30 de unități convenționale;

8) comercializarea mărfurilor de folosință îndelungată fără indicarea în documentele de însoțire a termenelor de garanție, fără paşaport tehnic sau alt document de un model stabilit care îl înlocuieşte, precum şi fără traducerea în limba moldovenească sau în alte limbi, în modul stabilit de legislație, a informației privind condițiile de folosire eficientă şi inofensivă a mărfurilor de import,

se sancționează cu amendă de 200 de unități convenționale;

9) desfăşurarea oricărui exercițiu comercial fără autorizația de funcționare

se sancționează cu aplicarea următoarelor amenzi:

a) în unități ale comerțului ambulant, de la 50 la 100 de unități convenționale;

b) în unități comerciale şi/sau de prestări servicii cu suprafața comercială de pînă la 100 m2, de la 100 la 200 de unități convenționale;

c) în unităţi comerciale şi/sau de prestări servicii cu suprafaţa comercială de la 100 la 250 m2, de la 200 la 300 de unităţi convenţionale;

d) în unităţi comerciale şi/sau de prestări servicii cu suprafaţa comercială de la 250 la 500 m2, de la 300 la 400 de unităţi convenţionale;

e) în supermagazine, hipermagazine, magazine universale, centre comerciale, în pieţe, de la 400 la 500 de unităţi convenţionale;

10) comercializarea prin înşelăciune a unui produs neprevăzut în contract, precum şi refuzul nejustificat de a vinde un produs sau de a presta un serviciu

se sancţionează cu amendă de la 100 la 200 de unităţi convenţionale;

11) desfăşurarea oricărei activităţi comerciale în perioada suspendării activităţii comerciale

se sancţionează cu următoarele amenzi:

a) în unităţi ale comerţului ambulant, de la 200 la 250 de unităţi convenţionale;

b) în unităţi comerciale şi/sau de prestări servicii cu suprafaţa comercială de pînă la 100 m2, de la 250 la 300 de unităţi convenţionale;

c) în unităţi comerciale şi/sau de prestări servicii cu suprafaţa comercială de la 100 la 250 m2, de la 300 la 350 de unităţi convenţionale;

d) în unităţi comerciale şi/sau de prestări servicii cu suprafaţa comercială de la 250 la 500 m2, de la 350 la 450 de unităţi convenţionale;

e) în supermagazine, hipermagazine, magazine universale, centre comerciale, în pieţe, de la 450 la 500 de unităţi convenţionale;

12) încălcarea de către persoanele cu funcţie de răspundere a regulilor de clasificare a întreprinderilor de alimentaţie publică, indiferent de tipul de proprietate şi forma juridică de organizare, pe categorii de încadrare după nivelul de servire care constă în:

a) desfăşurarea activităţii în sfera alimentaţiei publice de către subiecţii activităţii comerciale fără certificat de clasificare în categoria respectivă

se sancţionează cu amendă de la 100 la 200 de unităţi convenţionale;

b) nerespectarea cerinţelor impuse de categoria atribuită subiectului activităţii comerciale

se sancţionează cu amendă de la 100 la 200 de unităţi convenţionale;

c) neafişarea la loc vizibil a certificatului de clasificare a subiectului activităţii comerciale la categoria respectivă

se sancţionează cu amendă de la 100 la 150 de unităţi convenţionale;

13) achiziţionarea de mărfuri şi de produse din reţeaua de comerţ cu amănuntul, de la întreprinderi de alimentaţie publică şi din unităţi farmaceutice şi revinderea lor la întreprinderi şi în unităţi similare din raza aceleiaşi localităţi avînd ca urmare majorarea preţurilor la aceste mărfuri şi produse

se sancţionează cu amendă de la 200 la 300 de unităţi convenţionale.

Articolul 274. Încălcarea regulilor de comerţ în piaţă

(1) Comercializarea fără achitarea taxei de piaţă, a taxei pentru amplasarea unităţilor comerciale, precum şi a taxelor pentru serviciile prestate,

se sancţionează cu amendă de la 50 la 70 de unităţi convenţionale.

(2) Comercializarea mărfurilor a căror vînzare pe teritoriul pieţei este interzisă

se sancţionează cu amendă de la 50 la 500 de unităţi convenţionale.

(3) Comercializarea mărfurilor perisabile sau cu perisabilitate sporită fără documente de certificare a calităţii şi a termenelor de comercializare

se sancţionează cu amendă de la 50 la 70 de unităţi convenţionale.

(4) Comercializarea mărfurilor specificate la alin.(3) fără utilaj frigorific şi fără documente de certificare a calităţii şi a termenelor de comercializare

se sancţionează cu amendă de la 200 la 300 de unităţi convenţionale.

(5) Organizarea comerţului din mînă în locuri neautorizate de autorităţile administraţiei publice locale

se sancționează cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale.

(6) Comercializarea articolelor tehnice complicate fără crearea condițiilor de verificare a capacității lor de funcționare

se sancționează cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale.

Articolul 275. Neasigurarea respectării cerințelor actelor normative ce reglementează comerțul în piețe

(1) Neexecutarea de către persoana cu funcție de răspundere din administrația pieței a atribuțiilor de asigurare a controlului asupra calității producției, efectuat prin intermediul laboratoarelor de expertiză veterinar-sanitară, şi a examenului medical în termen al salariaților pieței care recepționează, comercializează, transportă şi păstrează produse alimentare, precum şi al salariaților care efectuează prelucrarea sanitară a utilajelor şi a inventarului,

se sancționează cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale.

(2) Admiterea de către administrația pieței a comercializării în piață a mărfurilor industriale nealimentare şi alimentare de către persoane fizice şi juridice care nu sînt înregistrate, conform legii, în calitate de subiecți ai activității de întreprinzător sau care nu posedă patentă pentru dreptul de a desfăşura activitate comercială

se sancționează cu amendă de la 300 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 276. Neasigurarea trasabilității

Neasigurarea posibilității de identificare şi a trasabilității unui produs alimentar, a unui material în contact cu produse alimentare sau a unei substanțe care urmează a fi încorporată sau care poate fi încorporată într-un produs alimentar

se sancționează cu amendă de la 50 la 200 de unități convenționale.

Articolul 277. Încălcarea legislației în domeniul pieței produselor petroliere

(1) Comercializarea cu amănuntul a produselor petroliere nemijlocit din autocisterne, din canistre sau din alt ambalaj, precum şi comercializarea cu amănuntul a produselor petroliere principale în alte locuri decît stațiile de alimentare autorizate

se sancționează cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale.

(2) Comercializarea cu amănuntul a produselor petroliere principale şi/sau a gazelor lichefiate fără dispozitive de alimentare utilate cu aparate de casă şi de control cu memorie fiscală conectate la distribuitor (sistem de măsurare şi înregistrare a produselor petroliere principale şi/sau a gazelor lichefiate) ori utilizarea, în procesul de comercializare, a unor astfel de dispozitive defecte, fără verificare metrologică sau nesigilate în modul stabilit

se sancționează cu amendă de 500 de unități convenționale.

(3) Lipsa la stațiile de alimentare cu produse petroliere a registrului de evidență a produselor petroliere recepționate şi a raportului de schimb de o formă stabilită, ținerea lui nesistematică sau înscrierea în el a unor date neveridice

se sancționează cu amendă de la 150 la 200 de unități convenționale.

(4) Recepționarea produselor petroliere în baza documentelor însoțitoare, de transport şi de expediție întocmite incorect fie în cazul manco al produselor petroliere, fie cu utilajele de scurgere defecte

se sancționează cu amendă de la 150 la 200 de unități convenționale.

(5) Livrarea produselor petroliere fără a se trece indicațiile de pe contorul coloanei de distribuție a produselor petroliere la gradația zero

se sancționează cu amendă de la 30 la 50 de unități convenționale.

(6) Intervenția sau modificarea nesancționată a dispozitivelor de alimentare cu produse petroliere principale şi/sau cu gaze lichefiate utilate cu aparate de casă şi de control cu memorie fiscală conectate la distribuitor (sistem de măsurare şi înregistrare a produselor petroliere

principale şi/sau a gazelor lichefiate)

se sancționează cu amendă de la 150 la 500 de unități convenționale.

(7) Încălcarea regulilor de păstrare a produselor petroliere

se sancționează cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale.

Articolul 278. Încălcarea regulilor de preschimbare a produselor nealimentare procurate în rețeaua de comerț cu amănuntul

Încălcarea regulilor de preschimbare a produselor nealimentare procurate în rețeaua de comerț cu amănuntul, indiferent de tipul de proprietate şi forma juridică de organizare a unității, care constă în refuzul neîntemeiat de a permite consumatorului să-şi exercite dreptul la remediere gratuită a deficiențelor apărute în produs, în serviciu, la înlocuirea gratuită sau la restituirea contravalorii produsului

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale.

Articolul 279. Prezentarea de informații neautentice sau incomplete despre caracteristicile produselor şi ale serviciilor

Prezentarea către consumator de informații neautentice sau incomplete despre caracteristicile produselor şi ale serviciilor, trecerea sub tăcere a indicilor calitativi, a proprietăților produselor şi a regulilor de folosire a lor

se sancționează cu amendă de la 10 la 70 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 150 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 280. Folosirea ilegală a codului liniar

Folosirea ilegală a codului liniar la marcarea produsului

se sancționează cu amendă de la 10 la 200 de unități convenționale.

Articolul 281. Comercializarea produselor supuse certificării obligatorii fără certificat de conformitate sau cu utilizarea ilegală a mărcii naționale de conformitate

Depozitarea, plasarea pe piață şi comercializarea produselor, prestarea serviciilor fără certificat de conformitate sau fără declarație de conformitate, dacă legea prevede astfel, sau cu utilizarea ilegală a mărcii naționale de conformitate

se sancționează cu amendă de la 25 la 300 de unități convenționale.

Articolul 282. Încălcarea regulilor de achiziționare de la populație a metalelor şi pietrelor prețioase în articole şi deşeuri şi de comercializare a lor cu amănuntul

(1) Achiziționarea de la populație a metalelor prețioase (în lingouri, metal nativ, şlic, sîrmă, plăci şi elemente separate), a semifabricatelor pentru producerea de giuvaiericale şi proteze dentare, a articolelor din metale prețioase destinate producției şi lucrărilor de laborator, a deşeurilor de producție şi a pietrelor prețioase (neprelucrate), a diamantelor brute şi a semifabricatelor din ele, a diamantului tehnic

se sancționează cu amendă de la 150 la 500 de unități convenționale.

(2) Legalizarea valorilor achiziționate de la populație fără eliberarea către predător a unei chitanțe tipizate sau cu eliberarea de chitanță fără a se indica, în modul stabilit, datele de rigoare despre valori

se sancționează cu amendă de la 150 la 500 de unități convenționale.

(3) Nerespectarea prețurilor de stat de achiziție a metalelor prețioase în articole şi în deşeuri

se sancționează cu amendă de la 150 la 500 de unități convenționale.

(4) Utilizarea în alte scopuri, fără autorizația organului de stat abilitat, a valorilor achiziționate ce urmează a fi transmise Vistieriei de Stat

se sancționează cu amendă de la 150 la 500 de unități convenționale.

(5) Comercializarea cu amănuntul a articolelor din metale prețioase fără a avea imprimat marcajul de stat al Republicii Moldova sau fără certificat de conformitate pentru unele tipuri de giuvaiericale, a altor articole de uz curent din metale şi pietre prețioase, precum şi comercializarea articolelor de giuvaiergerie fără etichete marcate

se sancționează cu amendă de la 150 la 500 de unități convenționale.

Articolul 283. Falsificarea produselor, păstrarea, transportul, comercializarea produselor falsificate

Falsificarea produselor, păstrarea, transportul, comercializarea produselor falsificate

se sancționează cu amendă de la 50 la 500 de unități convenționale.

Articolul 284. Încălcarea legislației cu privire la fabricarea şi circulația producției alcoolice

(1) Nerespectarea documentației normative privind fabricarea producției alcoolice, marcarea, ambalarea, etichetarea şi transportul ei

se sancționează cu amendă de la 300 la 400 de unități convenționale cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(2) Fabricarea şi/sau punerea în circulație a producției alcoolice de către agenți economici care nu au licență în domeniu, precum şi punerea în circulație a producției alcoolice nemarcate cu timbru de acciz şi, după caz, cu marcă de calitate sau marcate cu timbru de acciz şi cu marcă de calitate falsă

se sancționează cu amendă de la 300 la 400 de unități convenționale cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(3) Fabricarea alcoolului etilic şi a băuturilor alcoolice de către subiectele activității de întreprinzător fără utilaj tehnologic testat, dotat cu aparate de măsurare a cantității producției fabricate şi a concentrației de alcool, fără certificarea şi sigilarea lor

se sancționează cu amendă de la 400 la 500 de unități convenționale.

(4) Fabricarea, păstrarea, transportul sau comercializarea producției alcoolice falsificate ori contrafăcute, dacă aceste fapte nu întrunesc elementele constitutive ale infracțiunii,

se sancționează cu amendă de la 40 la 500 de unități convenționale cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 6 luni la un an.

Articolul 285. Falsificarea documentelor privind calitatea producției alcoolice

Falsificarea documentelor privind calitatea producției alcoolice, dacă aceste acțiuni au lezat neconsiderabil drepturile şi interesele ocrotite de lege ale persoanei,

se sancționează cu amendă de la 50 la 400 de unități convenționale cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 286. Încălcarea regulilor de comercializare cu amănuntul a băuturilor alcoolice

(1) Comercializarea unor tipuri de produse ce conțin alcool, interzise în rețeaua de comerț cu amănuntul: alcool alimentar, inclusiv de import, alcool etilic, produse farmacopeice alcoolizate, alcool etilic rectificat, brut sau fabricat din materie primă nealimentară (sintetizat prin hidroliză), vinuri brute alcoolizate din fructe şi pomuşoare

se sancționează cu amendă de 500 de unități convenționale cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 6 luni la un an.

(2) Comercializarea băuturilor alcoolice fără o marcare clară, care să permită identificarea întreprinderii producătoare, sau a celor recepționate de la producătorul ori furnizorul care nu dispune de licență pentru producerea, păstrarea şi comercializarea băuturilor alcoolice

se sancționează cu amendă de la 150 la 500 de unități convenționale cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 6 luni la un an.

(3) Comercializarea băuturilor alcoolice în modul şi în locurile interzise de Legea cu privire la fabricarea şi circulaţia alcoolului etilic şi a producţiei alcoolice

se sancţionează cu amendă de la 150 la 500 de unităţi convenţionale cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 6 luni la un an.

(4) Comercializarea băuturilor alcoolice către minori

se sancţionează cu amendă de la 30 la 100 de unităţi convenţionale cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 287. Încălcarea regulilor vamale

(1) Neoprirea vehiculului (inclusiv a vehiculului de uz personal) care traversează frontiera de stat (vamală) a Republicii Moldova în locul de aflare a organului vamal, precum şi pornirea, admiterea pornirii fără autorizaţia organului vamal a vehiculului (inclusiv a vehiculului de uz personal) aflat sub control vamal

se sancţionează cu amendă de la 25 la 75 de unităţi convenţionale.

(2) Acostarea la nava aflată sub control vamal a altor construcţii plutitoare fără autorizaţia organului vamal

se sancţionează cu amendă de la 10 la 50 de unităţi convenţionale.

(3) Împiedicarea accesului persoanei cu funcţie de răspundere a organului vamal în exerciţiul funcţiunii la mărfurile, obiectele şi la alte valori aflate sub control vamal

se sancţionează cu amendă de la 25 la 75 de unităţi convenţionale.

(4) Neprezentarea în termen către organul vamal a actelor necesare controlului vamal al mărfurilor, obiectelor şi al altor valori aflate sub controlul vamal, indiferent de prezentarea declaraţiei scrise,

se sancţionează cu amendă de la 10 la 50 de unităţi convenţionale.

(5) Neprezentarea în termen organului vamal a mărfurilor, obiectelor şi altor valori aflate sub control vamal, transportate de la un organ vamal la altul, precum şi a actelor vamale şi altor acte asupra acestora,

se sancţionează cu amendă de la 25 la 75 de unităţi convenţionale.

(6) Încărcarea, descărcarea, transportul, repararea ambalajului deteriorat, ambalarea, dezambalarea, reambalarea mărfurilor, obiectelor şi altor valori aflate sub control vamal, schimbarea semnelor de identificare sau de marcare de pe acestea sau de pe ambalajul lor fără autorizaţia organului vamal, precum şi deteriorarea sau pierderea plumburilor, ştampilelor sau altor garanţii aplicate de organul vamal

se sancţionează cu amendă de la 10 la 50 de unităţi convenţionale.

(7) Eliberarea fără autorizaţia organului vamal a mărfurilor, obiectelor şi altor valori aflate sub control vamal sau pierderea lor

se sancţionează cu amendă de la 25 la 75 de unităţi convenţionale.

(8) Nescoaterea de pe teritoriul vamal al Republicii Moldova a mărfurilor, vehiculelor, obiectelor şi altor valori prohibite introducerii pe teritoriul vamal al Republicii Moldova sau introduse cu obligaţia de a fi scoase de pe teritoriul ei vamal ori nereturnarea pe teritoriul vamal al Republicii Moldova a mărfurilor, vehiculelor, obiectelor şi altor valori scoase cu obligaţia de a fi returnate în termenele stabilite în aceste obligaţii

se sancţionează cu amendă de la 10 la 50 de unităţi convenţionale.

(9) Nescoaterea de pe teritoriul vamal al Republicii Moldova a mărfurilor, obiectelor şi altor valori introduse cu scopul de a fi tranzitate prin teritoriul ei în termenul stabilit de organul vamal

se sancţionează cu amendă de la 10 la 50 de unităţi convenţionale.

(10) Trecerea mărfurilor, obiectelor şi altor valori peste frontiera vamală a Republicii Moldova eludîndu-se controlul vamal ori tăinuindu-le de el în locuri special pregătite sau adaptate în acest scop, ori cu folosirea frauduloasă a documentelor sau a mijloacelor de identificare vamală, ori prin nedeclarea sau declararea neautentică în documentele vamale sau în alte documente de trecere a frontierei, dacă aceste acţiuni nu constituie infracţiune de contrabandă sau o altă

infracțiune,

se sancționează cu amendă de la 25 la 75 de unități convenționale.

(11) Păstrarea, transportul sau comercializarea mărfurilor, obiectelor şi altor valori introduse pe teritoriul vamal al Republicii Moldova eludîndu-se controlul vamal sau tăinuindu-le de el

se sancționează cu amendă de la 25 la 75 de unități convenționale.

(12) Folosirea, fără autorizația organelor vamale, a mărfurilor, obiectelor şi altor valori pentru care au fost acordate înlesniri la impunerea vamală în alte scopuri decît cele în care au fost acordate asemenea înlesniri

se sancționează cu amendă de la 10 la 50 de unități convenționale.

(13) Neachitarea în termen a drepturilor de import şi de export, precum şi alte acțiuni al căror rezultat este neachitarea plenară a taxelor vamale

se sancționează cu amendă de la 25 la 75 de unități convenționale.

(14) Acțiunile care au ca scop exonerarea ilegală de drepturile de import şi de export sau reducerea acestor drepturi

se sancționează cu amendă de la 25 la 75 de unități convenționale.

(15) Acțiunile care au ca scop restituirea drepturilor de import şi de export încasate, primirea unor sume şi compensații sau nerestituirea lor fără just temei

se sancționează cu amendă de la 25 la 75 de unități convenționale.

(16) Nesupunerea dispozițiilor sau cerințelor legale ale persoanei cu funcție de răspundere din organul vamal, insultarea acestei persoane

se sancționează cu amendă de la 50 la 150 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 30 la 60 de ore.

Articolul 288. Încălcarea legislației cu privire la insolvabilitate

Încălcarea legislației cu privire la insolvabilitate, manifestată prin: nedepunerea de către debitor a cererii introductive dacă există unul din temeiurile de intentare a procesului de insolvabilitate; depunerea de către debitor a cererii de intentare a procesului de insolvabilitate fictivă; tăinuirea de administratorul provizoriu a documentelor activității economice şi a documentelor de evidență contabilă; publicarea ori divulgarea în alt mod a informațiilor privind insolvabilitatea debitorului pînă la data intentării procesului de insolvabilitate; depunerea de către o persoană, în mod intenționat, fără existența unui temei de insolvabilitate, a cererii de intentare a procesului de insolvabilitate contra debitorului pentru a aduce prejudicii reputației comerciale a acestuia

se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale.

Articolul 289. Eschivarea de la primirea spre plată a biletelor Băncii Naționale a Moldovei

Eschivarea neîntemeiată de la primirea spre plată a biletelor Băncii Naționale a Moldovei

se sancționează cu amendă de la 20 la 35 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 150 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 350 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 290. Activitatea bancară fără autorizație

Desfăşurarea activității bancare (efectuarea de operațiuni bancare) fără înregistrare sau fără licență (autorizație), dacă licența (autorizația) este obligatorie, ori cu încălcarea condițiilor de licențiere, dacă aceste acțiuni au cauzat pagube persoanei fizice sau juridice ori statului sau dacă sînt însoțite de însuşirea unui venit,

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 150 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 400 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 291. Încălcarea regulilor privind
operaţiunile valutare

Încălcarea regulilor privind operaţiunile valutare, stabilite de Banca Naţională a Moldovei,

se sancţionează cu amendă de la 100 la 150 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 300 la 350 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere, cu amendă de la 400 la 500 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 292. Încălcarea termenelor de repatriere a
mijloacelor materiale şi a mijloacelor băneşti

Încălcarea termenelor de repatriere a mărfurilor şi a serviciilor, a mijloacelor băneşti care, conform regulilor stabilite de legislaţia Republicii Moldova, trebuie transferate în mod obligatoriu pe contul băncii autorizate a Republicii Moldova

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 150 la 200 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere, cu amendă de la 400 la 500 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 293. Încălcarea regulilor de efectuare
a plăţilor în numerar

Încălcarea regulilor de efectuare a plăţilor în numerar prevăzute de Banca Naţională a Moldovei sau efectuarea ilegală a plăţilor în numerar şi prin virament prin intermediari

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 150 la 200 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere, cu amendă de la 400 la 500 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 294. Desfăşurarea activităţii fără a fi luat
la evidenţă individuală în calitate de
contribuabil al sistemului public de
asigurări sociale

Desfăşurarea activităţii fără a fi luat la evidenţă individuală în calitate de contribuabil al sistemului public de asigurări sociale în modul stabilit de legislaţie

se sancţionează cu amendă de la 10 la 200 de unităţi convenţionale.

Articolul 295. Încălcarea regulilor de organizare
şi de ţinere a contabilităţii, de
întocmire şi prezentare a dărilor
de seamă financiare

(1) Neîndeplinirea cerinţelor legislaţiei referitor la alegerea formei de organizare a contabilităţii şi la ţinerea ei, la stabilirea sau modificarea politicii de evidenţă, precum şi neasigurarea controlului asupra întocmirii documentare a operaţiunilor economice şi reflectării lor în contabilitate

se sancţionează cu amendă de la 15 la 25 de unităţi convenţionale aplicată persoanei responsabile de organizarea unei astfel de evidenţe sau control.

(2) Nerespectarea regulilor stabilite de legislaţie privind reflectarea în conturi şi în registrele contabile a operaţiunilor economice şi financiare

se sancţionează cu amendă de la 5 la 10 unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 15 la 25 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

(3) Neîntocmirea documentelor primare şi nerespectarea cerinţelor de perfectare a operaţiunilor economice şi financiare prin documente primare tipizate de strictă evidenţă, perfectarea incompletă sau inadecvată a acestor operaţiuni prin documente primare ori prezentarea lor în contabilitate cu întîrziere

se sancţionează cu amendă de la 10 la 25 de unităţi convenţionale aplicată persoanei

responsabile de întocmirea, semnarea şi prezentarea documentelor primare.

(4) Prezentarea în organul financiar a unei dări de seamă financiare care nu corespunde formei stabilite de legislaţie sau care nu reflectă toate datele stabilite pentru această formă ori prezentarea setului de acte sau a unei părţi de acte ale dării de seamă financiare cu încălcarea termenului de prezentare a acesteia, stabilit de legislaţie,

se sancţionează cu amendă de la 5 la 10 unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

(5) Neîndeplinirea premeditată, după expirarea termenului stabilit de legislaţie pentru prezentarea dării de seamă financiare, a dispoziţiei scrise a organului financiar privind prezentarea ei în termenul stabilit de acesta

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

(6) Introducerea cu bună ştiinţă în actele dării de seamă financiare a unor indici denaturaţi

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

(7) Degradarea, pierderea, nimicirea documentelor contabile pînă la expirarea termenului de păstrare a lor, stabilit de regulile organizării arhivisticii de stat, sau nerestabilirea lor, conform legislaţiei, în termen de 2 luni din momentul constatării faptului respectiv

se sancţionează cu amendă de la 10 la 15 unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 20 la 30 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

(8) Acţiunile specificate la alin.(7) săvîrşite premeditat sau după aplicarea de sancţiuni pentru contravenţii similare

se sancţionează cu amendă de la 15 la 25 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 70 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

Articolul 296. Primirea şi eliberarea mijloacelor pentru
retribuirea muncii fără transferul
contribuţiei de asigurări sociale

(1) Prezentarea în instituţia financiară a documentelor în vederea primirii de mijloace pentru retribuirea muncii fără documentul ce confirmă transferul contribuţiei de asigurări sociale

se sancţionează cu amendă de la 15 la 25 de unităţi convenţionale.

(2) Eliberarea de către instituţia financiară contribuabilului din sistemul public de asigurări sociale a mijloacelor pentru retribuirea muncii fără ca acesta să prezinte, în modul stabilit de legislaţie, documentul ce confirmă transferul contribuţiei de asigurări sociale

se sancţionează cu amendă de la 15 la 250 de unităţi convenţionale.

Articolul 297. Încălcarea drepturilor, intereselor şi
obligaţiilor contribuabilului sau ale
unui alt participant la raporturile fiscale

(1) Refuzul neîntemeiat al funcţionarului autorităţii cu atribuţii de administrare fiscală de a înscrie la evidenţă contribuabilul şi de a elibera, conform legislaţiei, certificatul de atribuire a codului fiscal; refuzul neîntemeiat de a elibera documentul prin care autoritatea fiscală confirmă că a luat la evidenţă contul bancar; refuzul neîntemeiat de a informa contribuabilul despre drepturile şi obligaţiile lui, inclusiv despre impozitele şi taxele în vigoare, despre modul şi termenele de plată a acestora şi despre actele normative respective; netratarea cu respect şi corectitudine a contribuabilului, a reprezentantului acestuia, a unui alt participant la raporturile fiscale, adică neglijarea sau înjosirea premeditată a drepturilor, intereselor sau demnităţii persoanei; refuzul neîntemeiat de a acorda facilităţile (înlesnirile) fiscale prevăzute de legislaţie; refuzul de a asigura gratuit contribuabilul cu formulare tipizate de dare de seamă fiscală; cerinţa neîntemeiată de a săvîrşi acţiuni şi de a prezenta dări de seamă fiscale; refuzul neîntemeiat de a elibera la cerere, neeliberarea în termen a certificatului privind stingerea obligaţiei fiscale; refuzul neîntemeiat de a primi şi înregistra cereri, comunicări, reclamaţii, contestaţii şi alte petiţii

se sancţionează cu amendă de la 20 la 30 de unităţi convenţionale cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 la 6 luni.

(2) Încălcarea termenului de remitere către contribuabil a avizului de plată a obligaţiei fiscale în cazul cînd, conform legislaţiei, autoritatea cu atribuţii de administrare fiscală calculează impozit sau taxă

se sancţionează cu amendă de la 20 la 30 de unităţi convenţionale cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 la 6 luni.

(3) Suspendarea nelegitimă a operaţiunilor la conturile bancare ale contribuabilului sau încasarea nelegitimă a mijloacelor băneşti de pe conturile bancare ale contribuabilului; ridicarea nelegitimă de la contribuabil a mijloacelor băneşti în numerar; urmărirea nelegitimă a altor bunuri ori a datoriilor debitoare ale contribuabilului; încălcarea modului, stabilit de legislaţie, de efectuare a compensării şi/sau a restituirii sumelor ce constituie obligaţii fiscale plătite în plus ori a sumelor care, conform legislaţiei fiscale, urmează a fi restituite

se sancţionează cu amendă de la 40 la 50 de unităţi convenţionale cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 298. Încălcarea modului de calculare,
de aprobare şi de utilizare a mijloacelor
bugetare

(1) Denaturarea de către instituţiile finanţate de la bugetele de toate nivelurile a calculelor de stabilire a necesarului de mijloace bugetare

se sancţionează cu amendă de la 75 la 155 de unităţi convenţionale.

(2) Acţiunile specificate la alin.(1) care au dus la formarea de surplusuri de mijloace bugetare sau de bunuri materiale

se sancţionează cu amendă de la 110 la 165 de unităţi convenţionale.

(3) Neprezentarea spre aprobare sau neaprobarea în termen de către ordonatorii de credite (executorii de buget) a planurilor de finanţare (devizelor de cheltuieli) ale instituţiilor bugetare

se sancţionează cu amendă de la 55 la 110 unităţi convenţionale.

(4) Utilizarea contrar destinaţiei a mijloacelor bugetare de către instituţiile finanţate de la bugetele de toate nivelurile

se sancţionează cu amendă de la 190 la 300 de unităţi convenţionale.

(5) Contractarea de mărfuri, lucrări şi servicii de către instituţiile finanţate de la bugetele de toate nivelurile din bani publici în sume ce depăşesc limitele lor anuale stabilite pentru achiziţionarea unui tip de mărfuri, lucrări şi servicii; divizarea achiziţiei de mărfuri, lucrări şi servicii de acelaşi tip din banii publici prin contracte separate; neînregistrarea în unităţile teritoriale ale Trezoreriei de Stat a contractelor de achiziţie de mărfuri, lucrări şi servicii din mijloacele bugetului de stat sau ale bugetelor unităţilor administrativ-teritoriale cu valoarea contractului mai mare de 1000 de lei; transferarea mijloacelor bugetului de stat sau ale bugetelor unităţilor administrativ-teritoriale pentru produse, lucrări şi servicii fără înregistrarea prealabilă a contractelor în unităţile teritoriale ale Trezoreriei de Stat; admiterea de către instituţiile finanţate de la bugetele de toate nivelurile a datoriilor creditoare cu termenul de onorare expirat

se sancţionează cu amendă de la 110 la 220 de unităţi convenţionale.

(6) Formarea şi utilizarea contrar legislaţiei a mijloacelor speciale ale instituţiei finanţate de la buget

se sancţionează cu amendă de la 30 la 40 de unităţi convenţionale.

Articolul 299. Încălcarea regulilor de păstrare şi de evidenţă a blanchetelor de strictă evidenţă

(1) Încălcarea regulilor de păstrare şi de evidenţă a blanchetelor de strictă evidenţă

se sancţionează cu amendă de la 20 la 30 de unităţi convenţionale.

(2) Încălcarea regulilor de vînzare-cumpărare a blanchetelor de strictă evidenţă

se sancţionează cu amendă de la 100 la 150 de unităţi convenţionale.

Articolul 300. Manipularea pe piața valorilor mobiliare

(1) Tranzacționarea sau influențarea tranzacțiilor cu valori mobiliare prin informație, promisiuni, pronosticuri, avize false şi eronate, denaturarea sau tăinuirea intenționată a informației despre emitent sau despre valorile mobiliare ale acestuia

se sancționează cu amendă de la 40 la 500 de unități convenționale.

(2) Utilizarea de către participantul profesionist la piața valorilor mobiliare sau de către colaboratorii acestuia a informației confidențiale cu încălcarea legislației la efectuarea tranzacțiilor cu valori mobiliare, precum şi influențarea acestor tranzacții de către terți

se sancționează cu amendă de la 30 la 400 de unități convenționale.

(3) Încălcarea, neexecutarea sau executarea neadecvată ori neonestă de către broker a cerințelor privind activitatea sa, stipulate în legislație şi în contractul respectiv, a altor prevederi ale legislației şi ale actelor normative ale Comisiei Naționale a Pieței Financiare

se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale.

(4) Refuzul dealerului de a efectua tranzacții cu valori mobiliare conform clauzelor esențiale anunțate de el, iar în cazul lipsei în anunțul dealerului a clauzelor esențiale, conform condițiilor propuse de clientul acestuia sau conform cerințelor legislației înaintate față de dealer

se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale.

Articolul 301. Evaziunea fiscală a persoanelor fizice

(1) Evaziunea fiscală a persoanelor fizice prin neprezentare sau prin prezentare tardivă, fără motive întemeiate, a declarației pe venit şi/sau prin includere în declarația pe venit a unor date vădit denaturate privind veniturile sau cheltuielile ori prin tăinuire a altor bunuri impozabile, dacă suma impozitului neachitat nu depăşeşte 1500 de unități convenționale,

se sancționează cu amendă de la 250 la 400 de unități convenționale.

(2) Aceeaşi acțiune, dacă suma impozitului neachitat depăşeşte 1500 de unități convenționale,

se sancționează cu amendă de 500 de unități convenționale.

(3) Nu se aplică sancțiune în cazul în care impozitul pe venit ce urmează a fi achitat este mai mic de 100 de unități convenționale. Nu se aplică amendă contribuabililor menționați la art.228 alin.(5) din Codul fiscal.

Articolul 302. Abuzurile pe piața financiară nebancară

(1) Desfăşurarea fără înregistrare la Comisia Națională a Pieței Financiare a ofertei publice obligatorii a valorilor mobiliare pe piața primară sau secundară

se sancționează cu amendă de la 100 la 250 de unități convenționale.

(2) Neefectuarea pe parcursul desfăşurării ofertei publice de valori mobiliare pe piața primară ori secundară a modificărilor necesare în prospectul ofertei publice sau în alte documente prezentate pentru înregistrarea ofertei, în cazul depistării unor date neveridice,

se sancționează cu amendă de la 50 la 200 de unități convenționale.

(3) Neprezentarea de informație sau prezentarea unei informații neautentice sau incomplete Comisiei Naționale a Pieței Financiare

se sancționează cu amendă de la 30 la 150 de unități convenționale.

(4) Ținerea registrului deținătorilor de valori mobiliare nominative cu încălcarea regulilor şi cerințelor stabilite

se sancționează cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale.

(5) Nerespectarea de către emitenți şi de către participanții profesioniști la piața financiară nebancară a formelor de dare de seamă stabilite de legislație şi/sau nerespectarea termenelor de publicare în presă

se sancționează cu amendă de la 30 la 100 de unități convenționale.

(6) Nerespectarea de către participanții profesioniști la piața financiară nebancară a cerinței privind accesul liber al clienților acestora la informația general accesibilă despre activitatea pe care o desfăşoară

se sancționează cu amendă de la 30 la 80 de unități convenționale.

(7) Eschivarea emitentului de la ținerea sau de la asigurarea ținerii registrului deținătorilor de valori mobiliare nominative conform cerințelor legislației

se sancționează cu amendă de la 200 la 400 de unități convenționale.

Articolul 303. Încălcarea cerințelor de prezentare a dărilor de seamă de către emitenți şi participanții profesioniști la piața financiară nebancară

Neprezentarea sau prezentarea tardivă Comisiei Naționale a Pieței Financiare de către emitenți şi participanții profesioniști la piața financiară nebancară a dărilor de seamă stabilite de legislație şi/sau prezentarea acestora în volum incomplet sau conținînd informații neveridice

se sancționează cu amendă de la 150 la 250 de unități convenționale.

Articolul 304. Încălcarea restricțiilor privind piața valorilor mobiliare, a prevederilor cu privire la tranzacțiile cu conflict de interese, a altor prevederi referitoare la piața valorilor mobiliare

(1) Încălcarea restricțiilor privind vînzarea sau cumpărarea valorilor mobiliare stabilite pentru participanții la piața valorilor mobiliare

se sancționează cu amendă de la 50 la 180 de unități convenționale.

(2) Nerespectarea cerințelor, prevăzute de legislația cu privire la piața valorilor mobiliare, la achiziționarea sau la răscumpărarea de către emitent a valorilor mobiliare plasate

se sancționează cu amendă de la 100 la 180 de unități convenționale.

(3) Neprezentarea informației emitentului de către acționar în termenele stabilite de legislația cu privire la piața valorilor mobiliare

se sancționează cu amendă de la 40 la 150 de unități convenționale.

(4) Denaturarea şi ascunderea premeditată a informației despre activitatea economico-financiară a societății pe acțiuni, a altei informații pe care creditorii, acționarii sau autoritățile publice, în conformitate cu legislația, trebuie să o primească

se sancționează cu amendă de la 120 la 400 de unități convenționale.

(5) Neconvocarea adunării generale a acționarilor sau convocarea acesteia cu încălcarea Legii privind societățile pe acțiuni şi/sau cu încălcarea statutului societății

se sancționează cu amendă de la 80 la 180 de unități convenționale.

(6) Încălcarea modului de încheiere a tranzacțiilor de proporții şi/sau a tranzacțiilor cu conflict de interese

se sancționează cu amendă de la 150 la 400 de unități convenționale.

(7) Neprezentarea sau prezentarea tardivă a datelor, stabilite de legislație, de către persoanele interesate în efectuarea de către societățile pe acțiuni a tranzacțiilor cu conflict de interese

se sancționează cu amendă de la 50 la 250 de unități convenționale.

Articolul 305. Încălcarea regulilor de activitate în domeniul asigurărilor

(1) Încălcarea modului de aplicare de către asigurători şi intermediarii în asigurări a primelor de asigurare stabilite în conformitate cu legile speciale

se sancționează cu amendă de la 150 la 250 de unități convenționale.

(2) Practicarea de către asigurător (reasigurător) a claselor de asigurări care nu sînt incluse în licență

se sancționează cu amendă de la 200 la 250 de unități convenționale.

(3) Încheierea contractelor de asigurare cu încălcarea formelor standardizate ale acestora, stabilite în conformitate cu legislația,

se sancționează cu amendă de la 200 la 250 de unități convenționale.

(4) Practicarea de către asigurător (reasigurător) şi/sau de către intermediarii în asigurări şi/sau în reasigurări a altor activități decît cele ce se limitează la asigurare, la reasigurare şi la

operațiunile ce rezultă direct din aceste acțiuni

se sancționează cu amendă de la 200 la 250 de unități convenționale.

(5) Investirea de către asigurător (reasigurător) a mai mult de 15% din capitalul propriu în capitalul social al unei societăți comerciale fără avizul prealabil al Comisiei Naționale a Pieței Financiare

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale.

(6) Efectuarea de către asigurător (reasigurător) a transferului de portofoliu de asigurare în lipsa aprobării Comisiei Naționale a Pieței Financiare

se sancționează cu amendă de la 50 la 80 de unități convenționale.

Articolul 306. Încălcarea regulilor de majorare
sau de reducere a participațiilor
calificate în capitalul social
al asigurătorului (reasigurătorului)

(1) Majorarea, fără avizul prealabil al Comisiei Naționale a Pieței Financiare, a participației calificate în capitalul social al asigurătorului (reasigurătorului) peste 20%, 33% sau 50% din acțiunile cu drept de vot ale acestuia

se sancționează cu amendă de la 50 la 80 de unități convenționale.

(2) Reducerea, fără avizul prealabil al Comisiei Naționale a Pieței Financiare, a participației calificate în capitalul social al asigurătorului (reasigurătorului) sub nivelul de 20%, 33% sau 50% din acțiunile cu drept de vot ale acestuia

se sancționează cu amendă de la 50 la 70 de unități convenționale.

Articolul 307. Încălcarea regulilor activității de
intermediere în asigurări şi/sau
în reasigurări

(1) Prestarea serviciilor de asigurare prin agenți de asigurare care nu întrunesc condițiile prevăzute în legislația din domeniul asigurărilor

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată asigurătorului (reasigurătorului) care l-a autorizat.

(2) Prestarea serviciilor de intermediere de către brokeri de asigurare şi/sau de reasigurare prin agenți de asigurare persoane fizice sau persoane juridice ori prin subagenți

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere a brokerului de asigurare şi/sau de reasigurare.

(3) Colectarea primelor de asigurare şi/sau de reasigurare de către brokerul de asigurare şi/sau de reasigurare în lipsa împuternicirilor exprese din partea asigurătorului (reasigurătorului)

se sancționează cu amendă de la 60 la 120 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere a brokerului de asigurare şi/sau de reasigurare.

Articolul 308. Încălcarea modului de determinare
a marjei de solvabilitate

Nerespectarea, în funcție de clasele de asigurări practicate, de către asigurător (reasigurător) a modului de determinare a marjei de solvabilitate în conformitate cu modalitatea de calcul şi de raportare stabilită prin actele normative ale Comisiei Naționale a Pieței Financiare

se sancționează cu amendă de la 80 la 150 de unități convenționale.

Articolul 309. Încălcarea modului de formare
şi de menținere a rezervelor tehnice

(1) Nerespectarea de către asigurător (reasigurător) a modului de formare şi de menținere, potrivit activității pe care o desfăşoară, a rezervelor tehnice suficiente, necesare îndeplinirii obligațiilor ce rezultă din contractele de asigurare şi de reasigurare, în conformitate cu actele normative ale Comisiei Naționale a Pieței Financiare,

se sancționează cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale.

(2) Nerespectarea categoriilor de active admise să reprezinte rezervele tehnice şi rezervele matematice ale asigurătorului, a regulilor de dispersare a plasamentelor, precum şi a coeficientului de lichiditate stabilit prin actele normative ale Comisiei Naţionale a Pieţei Financiare,

se sancţionează cu amendă de la 120 la 150 de unităţi convenţionale.

(3) Desfăşurarea simultană a activităţii de asigurare de viaţă şi a activităţii de asigurare generală fără separarea acestor două activităţi

se sancţionează cu amendă de la 80 la 100 de unităţi convenţionale.

Articolul 310. Încălcarea legislaţiei privind activitatea asociaţiilor de economii şi împrumut şi a organizaţiilor de microfinanţare

(1) Încălcarea procedurii stabilite privind modificarea statutului asociaţiei de economii şi împrumut

se sancţionează cu amendă de pînă la 50 de unităţi convenţionale.

(2) Încălcarea restricţiilor stabilite în activitatea asociaţiilor de economii şi împrumut sau a organizaţiilor de microfinanţare

se sancţionează cu amendă de pînă la 50 de unităţi convenţionale aplicată administratorului asociaţiei de economii şi împrumut şi persoanei cu funcţie de răspundere din organizaţia de microfinanţare, cu amendă de la 400 la 500 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(3) Încălcarea acordului privind măsurile de stabilizare sau a ordonanţei Comisiei Naţionale a Pieţei Financiare privind încetarea încălcărilor şi/sau implementarea măsurilor de remediere

se sancţionează cu amendă de pînă la 200 de unităţi convenţionale.

Articolul 311. Încălcarea termenului de restituire a taxei pe valoarea adăugată

Încălcarea termenului, stabilit de legislaţie, de restituire a taxei pe valoarea adăugată

se sancţionează cu amendă în mărime de pînă la 500 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere din organul cu atribuţii de administrare fiscală, în ale cărei obligaţii intră restituirea taxei pe valoarea adăugată.

Capitolul XVI
CONTRAVENŢII CE AFECTEAZĂ ACTIVITATEA AUTORITĂŢILOR PUBLICE

Articolul 312. Abuzul de putere sau abuzul de serviciu

Folosirea intenţionată a situaţiei de serviciu într-un mod care contravine intereselor publice sau drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice şi juridice, dacă fapta nu întruneşte elementele constitutive ale infracţiunii,

se sancţionează cu amendă de la 50 la 150 de unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a deţine o anumită funcţie sau de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 313. Excesul de putere sau depăşirea atribuţiilor de serviciu

Săvîrşirea unei acţiuni care depăşeşte în mod vădit limitele drepturilor şi atribuţiilor acordate prin lege şi care contravine intereselor publice sau drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice, dacă fapta nu întruneşte elementele constitutive ale infracţiunii,

se sancţionează cu amendă de la 50 la 150 de unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a deţine o anumită funcţie sau de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 314. Tăinuirea faptelor de corupție și de protecționism sau eschivarea de la întreprinderea măsurilor de rigoare

Tăinuirea faptelor de corupție și de protecționism, eschivarea de la întreprinderea măsurilor de rigoare față de funcționarii din subordine vinovați de săvîrșirea unor astfel de acțiuni

se sancționează cu amendă de la 100 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere cu privarea de dreptul de a ocupa funcții în serviciul public pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 315. Primirea de recompensă nelegitimă sau de folos material

Primirea (luarea) în exercițiul funcțiunii de recompensă nelegitimă sau de folos material, dacă fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii,

se sancționează cu amendă de la 100 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere cu destituirea din funcție și cu privarea de dreptul de a ocupa funcții în serviciul public pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 316. Neîndeplinirea cerințelor legitime ale deputatului în Parlament

(1) Neîndeplinirea cerințelor legitime ale deputatului în Parlament sau împiedicarea desfășurării activității de deputat

se sancționează cu amendă de la 20 la 30 de unități convenționale.

(2) Nerespectarea termenelor de prezentare a informației solicitate de deputatul în Parlament

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale.

Articolul 317. Manifestarea lipsei de respect față de instanța de judecată sau față de Curtea Constituțională

(1) Manifestarea lipsei de respect față de instanța de judecată sau față de Curtea Constituțională

se sancționează cu amendă de la 10 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

(2) Imixtiunea sub diferite forme neprocedurale în activitatea judecătorilor instanțelor de judecată și ai Curții Constituționale, încercarea de a exercita influență asupra lor

se sancționează cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere sau cu arest contravențional, în ambele cazuri, de pînă la 15 zile.

Articolul 318. Neexecutarea sentinței, hotărîrii sau deciziei judecătorești

Neexecutarea din neglijență în termenul stabilit a sentinței, a hotărîrii sau a deciziei definitive a instanței judecătorești

se sancționează cu amendă de la 50 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 319. Neexecutarea obligațiilor prevăzute de Codul de executare

Pierderea sau deteriorarea intenționată a documentului executoriu, refuzul sau eschivarea specialistului de la îndeplinirea obligațiilor, neîndeplinirea de către debitor a obligației de a comunica schimbarea domiciliului sau a sediului, necomunicarea de către organizație a informației despre concedierea debitorului, precum și despre noul loc de muncă sau despre noul domiciliu, dacă acestea îi sînt cunoscute,

se sancționează cu avertisment sau cu amendă de la 5 la 10 unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 320. Imixtiunea în activitatea
avocatului parlamentar

Imixtiunea în activitatea avocatului parlamentar pentru a influența deciziile acestuia asupra unor sesizări, ignorarea intenționată de către persoana cu funcție de răspundere a sesizării şi neîndeplinirea recomandărilor date de avocatul parlamentar, împiedicarea sub orice altă formă a activității acestuia

se sancționează cu amendă de la 20 la 30 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 75 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 321. Încălcarea regulilor de folosire
a paşapoartelor diplomatice şi
de serviciu ale Republicii Moldova

Deținerea şi/sau utilizarea ilegală a paşapoartelor diplomatice şi de serviciu ale Republicii Moldova

se sancționează cu amendă de la 40 la 100 de unități convenționale.

Articolul 322. Încălcarea modului de folosire
a simbolurilor de stat

Încălcarea cu intenție a modului de folosire a simbolurilor de stat (stema, drapelul, imnul) ale Republicii Moldova sau ale unui alt stat

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 70 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 323. Acțiunile ilegale față de distincțiile de stat

(1) Purtarea şi păstrarea ilegală a distincțiilor de stat ale Republicii Moldova

se sancționează cu amendă de la 5 la 10 unități convenționale.

(2) Tranzacțiile ilicite cu distincții de stat ale Republicii Moldova

se sancționează cu amendă de la 5 la 10 unități convenționale.

(3) Falsificarea distincțiilor de stat ale Republicii Moldova

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale.

Articolul 324. Uzurparea de calități oficiale

Uzurparea de calități oficiale prin folosirea ilegală a uniformei cu însemne distinctive, cu simbolica autorităților publice sau cu aspect similar ce ar permite confundarea, dacă nu este însoțită de săvîrşirea unei infracțiuni,

se sancționează cu amendă de la 30 la 80 de unități convenționale.

Articolul 325. Divulgarea datelor despre
măsurile de securitate

(1) Divulgarea datelor despre aplicarea măsurilor de securitate unei persoane ori rudelor apropiate ale acesteia, dacă fapta nu întruneşte elementele constitutive ale infracțiunii,

se sancționează cu amendă de la 80 la 100 de unități convenționale.

(2) Divulgarea de către o persoană cu funcție de răspundere din organul care asigură protecția de stat a victimelor, a martorilor şi a altor persoane care beneficiază de protecție de stat, divulgarea informației privind măsurile de protecție de stat aplicate, dacă fapta nu întruneşte elementele constitutive ale infracțiunii,

se sancționează cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 326. Încălcarea prevederilor Legii
cadastrului bunurilor imobile

(1) Încălcarea termenului stabilit pentru depunerea cererii de înregistrare a dreptului asupra bunurilor imobile

se sancționează cu amendă de la 20 la 30 de unități convenționale.

(2) Neasigurarea accesului la bunul imobil pentru executarea de lucrări cadastrale
se sancționează cu amendă de la 20 la 30 de unități convenționale.
(3) Neprezentarea documentelor ce servesc drept temei pentru efectuarea de înregistrări în registrul bunurilor imobile în conformitate cu legislația
se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale.
(4) Neprezentarea datelor cadastrale actualizate
se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale.
(5) Introducerea, modificarea şi radierea din registrul bunurilor imobile, cu încălcarea modului stabilit, a datelor cadastrale, difuzarea şi furnizarea lor fără aprobare
se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale.
(6) Furnizarea de date cadastrale în scopuri comerciale fără contract încheiat cu organul cadastral teritorial către persoane juridice care nu fac parte din sistemul organelor cadastrale
se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale.

Articolul 327. Încălcarea termenelor de prezentare
a dărilor de seamă Agenției Rezerve
Materiale, Achiziții Publice şi Ajutoare
Umanitare

(1) Încălcarea termenelor de prezentare a dărilor de seamă Agenției Rezerve Materiale, Achiziții Publice şi Ajutoare Umanitare
se sancționează cu amendă de la 3 la 5 unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.
(2) Includerea de date false în dările de seamă prezentate Agenției Rezerve Materiale, Achiziții Publice şi Ajutoare Umanitare
se sancționează cu amendă de la 5 la 10 unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 20 la 40 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.
(3) Comercializarea ilegală a bunurilor care constituie ajutoare umanitare
se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 75 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 328. Încălcarea regulilor de păstrare,
de completare, de evidență şi
de folosire a documentelor de arhivă

Încălcarea regulilor de păstrare, de completare, de evidență şi de folosire a documentelor de arhivă
se sancționează cu amendă de la 3 la 5 unități convenționale.

Articolul 329. Distrugerea şi deteriorarea
documentelor din Fondul Arhivistic

(1) Distrugerea fără autorizația de rigoare a documentelor din Fondul Arhivistic ce se păstrează în arhivele de stat, în alte depozite, în arhivele persoanei juridice
se sancționează cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale.
(2) Deteriorarea documentelor din Fondul Arhivistic prin eliminarea textului sau a imaginii ori prin inserarea în text sau în imagine a unor modificări sau completări ce nu a avut consecințe grave
se sancționează cu amendă de la 150 la 250 de unități convenționale.

Articolul 330. Neprezentarea la timp a datelor statistice
sau comunicarea de date statistice eronate

Neprezentarea la timp organelor abilitate a datelor statistice sau comunicarea de date statistice eronate ori în volum incomplet
se sancționează cu amendă de la 20 la 70 de unități convenționale.

Capitolul XVII
CONTRAVENȚII CE ATENTEAZĂ LA REGIMUL FRONTIEREI DE STAT ŞI REGIMUL DE ŞEDERE PE TERITORIUL REPUBLICII MOLDOVA

Articolul 331. Deteriorarea, nimicirea, permutarea intenționată a semnelor frontierei de stat, instalarea unor semne de frontieră false

Deteriorarea, nimicirea, permutarea intenționată a semnelor frontierei de stat, instalarea unor semne de frontieră false

se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore.

Articolul 332. Încălcarea regulilor regimului frontierei de stat şi a regulilor de trecere a frontierei de stat

(1) Încălcarea regulilor regimului frontierei de stat, regimului de frontieră şi regimului punctelor de trecere a frontierei de stat

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 15 la 30 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

(2) Trecerea frontierei de stat prin punctele de trecere a frontierei de stat fără paşaport sau fără autorizație din partea autorităților respective

se sancționează cu amendă de la 20 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Articolul 333. Încălcarea regulilor de şedere în Republica Moldova

Încălcarea de către cetățeni străini şi apatrizi a regulilor de şedere în Republica Moldova, manifestată prin şedere fără acte de identitate, cu documente neautentice sau al căror termen de valabilitate a expirat; prin eschivare de la părăsirea teritoriului țării după expirarea termenului de şedere acordat; prin nerespectarea regulilor de intrare şi de ieşire din Republica Moldova; prin eschivare de la examenul medical pentru depistarea virusului imunodeficitar (HIV); prin declararea de date false în vederea obținerii vizei, permisului de şedere sau buletinului de identitate,

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale cu sau fără expulzare din Republica Moldova.

Articolul 334. Încălcarea regulilor de plasare în cîmpul muncii a cetățenilor străini sau a apatrizilor

(1) Plasarea în cîmpul muncii a cetățenilor străini sau a apatrizilor, aflați provizoriu în Republica Moldova, fără permis de şedere în scop de muncă eliberat în modul stabilit de legislație

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 250 de unități convenționale aplicată persoanei juridice pentru fiecare angajat ilegal.

(2) Desfăşurarea activității de muncă de către cetățeni străini sau apatrizi, aflați provizoriu în Republica Moldova, fără permis de şedere în scop de muncă eliberat în modul stabilit de legislație

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale.

(3) Obținerea, la cererea persoanei cu funcție de răspundere, a permisului de şedere în scop de muncă eliberat pe numele unui cetățean străin sau al unui apatrid, aflat provizoriu în Republica Moldova, fără angajarea acestuia în cîmpul muncii

se sancționează cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale aplicată cetățeanului

străin sau apatridului, cu amendă de la 200 la 250 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

Capitolul XVIII
CONTRAVENŢII CE ATENTEAZĂ LA MODUL DE ADMINISTRARE. CONTRAVENŢII ÎN DOMENIUL SUPRAVEGHERII PIEŢEI, METROLOGIEI, STANDARDIZĂRII ŞI PROTECŢIEI CONSUMATORILOR

Articolul 335. Samavolnicia

Samavolnicia, adică exercitarea în mod arbitrar a unui drept efectiv sau presupus prin încălcarea ordinii stabilite de legislaţie, fără a se cauza vreo daună considerabilă persoanei,

se sancţionează cu amendă de la 30 la 40 de unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 40 la 60 de ore.

Articolul 336. Nesubordonarea cu reavoinţă dispoziţiei sau cererii legitime a colaboratorului organelor de ocrotire a normelor de drept

Nesubordonarea cu rea-voinţă dispoziţiei sau cererii legitime a procurorului, a ofiţerului de urmărire penală, a ofiţerului de informaţii şi securitate, a colaboratorului organelor afacerilor interne, a altei persoane, aflate în exerciţiul funcţiunii sau al datoriei obşteşti de asigurare a securităţii statului, de menţinere a ordinii publice şi de combatere a criminalităţii,

se sancţionează cu amendă de la 40 la 60 de unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 30 la 60 de ore.

Articolul 337. Neluarea de măsuri pentru înlăturarea încălcării legislaţiei

Neluarea de măsuri pentru înlăturarea încălcării legislaţiei, indicate în raportul autorităţii abilitate cu lichidarea cauzelor care au dus la astfel de încălcări, precum şi răspunsul tardiv dat la raport sau la informaţia prezentată de această autoritate

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale.

Articolul 338. Folosirea ilegală a semnelor aflate sub protecţia tratatelor internaţionale

Folosirea ilegală a emblemei Crucii Roşii şi a denumirii "Crucea Roşie", a însemnelor care pot fi identificate cu emblema Crucii Roşii

se sancţionează cu amendă de la 20 la 30 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

Articolul 339. Nerespectarea termenului de depunere a declaraţiei cu privire la naştere

Nerespectarea fără motiv întemeiat a termenului legal de depunere la oficiul de stare civilă a declaraţiei cu privire la naştere

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale.

Articolul 340. Comunicarea de date false pentru a fi înscrise în actele de identitate

Comunicarea de date false pentru a fi înscrise în actele de identitate

se sancţionează cu amendă de la 40 la 70 de unităţi convenţionale.

Articolul 341. Ridicarea ilegală de către o persoană cu funcţie de răspundere a buletinului de identitate

Ridicarea ilegală de către o persoană cu funcţie de răspundere a buletinului de identitate, luarea sau predarea acestuia drept garanţie

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale.

Articolul 342. Chemarea intenționat falsă a serviciilor specializate

Chemarea intenționat falsă a serviciului de salvatori şi pompieri, a poliției, a serviciului de ajutor medical urgent, a altor servicii specializate

se sancționează cu amendă de la 20 la 50 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore.

Articolul 343. Transmiterea sau tentativa de a transmite către deținuți obiecte, substanțe, produse interzise

Transmiterea sau tentativa de a transmite către deținuți obiecte, substanțe, produse interzise

se sancționează cu amendă de la 30 la 40 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere cu sau fără privarea de dreptul de a deține anumite funcții pe un termen de la 6 luni la un an.

Articolul 344. Încălcarea cerințelor prescrise sau privind producerea, declarate depozitarea, plasarea pe piață şi comercializarea produselor, privind prestarea serviciilor

(1) Încălcarea cerințelor de securitate a produselor prin:

a) producerea, plasarea pe piață şi comercializarea produselor ce nu corespund cerințelor de securitate

se sancționează cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 400 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice;

b) neasigurarea şi/sau netransmiterea de către producători şi/sau distribuitori a informației relevante care ar permite să fie evaluate riscurile inerente ale unui produs sau a avertizării de rigoare

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 300 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei juridice;

c) neîntreprinderea de către producători, distribuitori şi comercianți a acțiunilor de evitare a riscurilor; neretragerea de pe piață a produselor; neavertizarea adecvată şi eficientă a consumatorului; nereturnarea de la consumator a produselor în a căror privință organul de control sau specialiştii proprii au constatat că nu îndeplinesc cerințele de securitate, din care cauză pot afecta viața, sănătatea, ereditatea şi securitatea consumatorilor,

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 300 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei juridice;

d) neinformarea imediată de către producător şi distribuitor a autorității competente despre acțiunile întreprinse în scopul prevenirii riscurilor pentru consumator

se sancționează cu amendă de la 50 la 75 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(2) Încălcarea cerințelor prescrise sau declarate prin:

a) producerea, plasarea pe piață, depozitarea, expunerea în comercializare şi comercializarea produselor, prestarea serviciilor contrar interdicției organului de control

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 300 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei juridice;

b) producerea, plasarea pe piață, depozitarea, expunerea în comercializare şi comercializarea produselor, prestarea serviciilor cu încălcarea cerințelor esențiale (care pot induce în eroare consumatorul în ce priveşte compoziția, destinația, originea, calitatea produselor) stabilite în documentele normative

se sancționează cu amendă de la 75 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 400 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice;

c) importul, plasarea pe piață a produselor, prestarea serviciilor fără prezentarea informației complete, veridice şi corecte în limba de stat; neprezentarea de către producător (ambalator) a informațiilor despre denumirea produsului, denumirea şi marca producătorului, denumirea importatorului, adresa acestora (numărul de telefon, după caz), despre masa/volumul, lungimea, aria, principalele caracteristici calitative, compoziția, aditivii folosiți, eventualele riscuri, despre modul de utilizare, de manipulare, de depozitare, de conservare sau de păstrare, despre contraindicații, precum şi despre valoarea energetică şi nutritivă a produselor alimentare preambalate; neindicarea țării producătoare, a termenului de garanție, duratei de funcționare, termenului de valabilitate şi datei fabricării, în conformitate cu reglementările tehnice şi standardele naționale în vigoare,

se sancționează cu amendă de la 25 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 450 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice;

d) neasigurarea de către vînzător şi de către prestator a respectării condițiilor tehnice stabilite de producător pentru produs; sau

e) folosirea de către prestator a produselor şi procedurilor ofensive şi/sau necertificate şi neanunțarea imediată a autorității competente, precum şi a producătorului, despre existența oricărui produs, folosit la prestarea serviciului, de care are cunoştință că este periculos şi/sau falsificat (contrafăcut); sau

f) neasigurarea prestării serviciilor (în cazul în care serviciile conțin elemente vorbite sau textuale scrise) în limba de stat; sau

g) nestabilirea de către producător, în documentul normativ, a termenului de valabilitate al produselor alimentare, articolelor de parfumerie, articolelor cosmetice, medicamentelor, articolelor chimice de uz casnic şi al altor produse; sau

h) neinformarea consumatorului despre prețul produsului (în cazul produselor preambalate – prețul pentru o unitate de măsură şi prețul de vînzare a cantității preambalate) şi neoferirea informațiilor specificate la lit.c), a datelor despre certificarea conformității sau a declarației de conformitate, dacă legislația prevede aceasta, precum şi neasigurarea consumatorului cu cartea tehnică ori cu instrucțiunile de folosire, instalare, exploatare, întreținere, elaborate de producător; sau

i) neprezentarea în limba de stat a informațiilor despre produsele şi serviciile oferite consumatorului, inclusiv neprezentarea lor verbală şi în cartea tehnică, în instrucțiunile de folosire, instalare, exploatare, întreținere ori în altă documentație de însoțire; sau

j) neindicarea, în informațiile despre serviciile prestate conform reglementărilor în vigoare, a categoriei calitative a serviciului, a termenului de prestare, a termenului de garanție, a tarifelor, a eventualelor riscuri şi a datelor despre certificarea conformității sau despre declarația de conformitate, dacă legislația prevede aceasta,

se sancționează cu amendă de la 25 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 180 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

(3) Încălcarea regulilor privind protecția consumatorilor prin:

a) neînregistrarea de către vînzător, prestator a reclamației consumatorului;

b) neafişarea la vedere de către vînzător, prestator a adresei şi a numărului de telefon al autorității abilitată cu funcție de protecție a consumatorului, a informației despre termenul de garanție al produselor, al serviciilor, despre obligativitatea, în cazul examinării reclamației, a prezenței bonului de casă sau a unui alt document care să confirme cumpărarea produsului, prestarea serviciului;

c) neafişarea la vedere de către vînzător, prestator, inclusiv în cazul în care desfăşoară activitate comercială în afara locului autorizat, a denumirii lor, a autorizației de funcționare sau a licenței, dacă obligativitatea acesteia este prevăzută de legislație, a programului de lucru, precum şi nerespectarea acestuia

se sancționează cu amendă de la 10 la 25 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 345. Încălcarea regulilor din domeniul metrologiei

(1) Încălcarea regulilor din domeniul metrologiei prin:

a) plasarea pe piață, punerea în funcțiune sau utilizarea la măsurări în domenii de interes public (sănătatea şi siguranța populației, ordinea publică, protecția mediului, protecția drepturilor consumatorului, perceperea taxelor şi impozitelor, tranzacțiile şi operațiunile comerciale, controlul calității produselor, proceselor şi serviciilor, asigurarea securității şi apărării naționale, în alte domenii ale vieții publice unde, în urma măsurărilor sau rezultatelor incorecte ale acestora, pot fi afectate, direct sau indirect, viața oamenilor sau interesele persoanelor fizice şi/sau juridice) a mijloacelor de măsurare care nu se consideră mijloace de măsurare legale, şi anume: fără marcajul aprobării de model, fără marcajul de verificare metrologică, fără certificat de aprobare de model, fără buletin de verificare metrologică sau cu astfel de documente falsificate;

b) plasarea pe piață a produselor preambalate pe care nu este indicată masa nominală sau volumul nominal al produsului, valorii lungimii, ariei sau alte mărimi prin care se caracterizează cantitatea (conținutul) lor;

c) plasarea pe piață, depozitarea şi comercializarea produselor preambalate cu conținutul efectiv/real care nu corespunde exigențelor față de cantitatea de produs, stipulate în reglementările de metrologie legale aplicabile, şi față de cantitatea produsului din ambalaj;

d) lipsa documentelor prevăzute de legislația în vigoare pentru activitatea care are ca obiect mijloace de măsurare şi măsurări utilizate în domeniile de interes public (certificat de aprobare de model, aviz tehnic de înregistrare, certificat de competență pentru expertul tehnic în domeniul metrologiei şi pentru verificatorul metrolog, buletin de verificare metrologică);

e) plasarea pe piață de către producător sau importator a mijloacelor de măsurare supuse aprobării de model fără asigurarea reparației lor;

f) lipsa de responsabilitate a producătorului sau a reprezentantului său autorizat, a importatorului sau a utilizatorului față de mijloacele de măsurare care nu se supun controlului metrologic legal pentru necorespunderea lor exigențelor prescrise şi pentru neasigurarea trasabilității măsurărilor prin etalonare;

g) producerea, repararea, montarea, etalonarea, vînzarea, închirierea, punerea în funcțiune a mijloacelor de măsurare legale, preambalarea produselor înainte de demararea activității persoanei fără depunerea declarației respective şi fără înregistrare la organismul național de metrologie;

h) refuzul de a justifica pertinența şi siguranța de către responsabilii de publicarea sau de transmiterea rezultatelor măsurărilor, oferirea către public a unor rezultate ale măsurării false sau înşelătoare

se sancționează cu amendă de 200 de unități convenționale aplicată persoanei juridice [literele a)–f)] şi persoanei cu funcție de răspundere [literele f)–h)].

(2) Încălcarea regulilor din domeniul metrologiei prin:

a) utilizarea unităților de măsură nelegale în domeniile de interes public;

b) efectuarea de măsurări în domenii de interes public neconforme reglementărilor tehnice şi reglementărilor de metrologie legală, măsurări ale căror rezultate nu sînt trasabile la etaloanele naționale sau la cele de referință ale Republicii Moldova, sau ale altor țări care sînt trasabile la etaloanele internaționale; sau

c) efectuarea de măsurări oficiale cu mijloace de măsurare nelegale şi cu proceduri de măsurare legale, dar neaprobate de organismul național de metrologie;

d) plasarea pe piață, punerea în funcțiune şi exploatarea mijloacelor de măsurare utilizate în măsurările din domenii de interes public fără marcaje metrologice (de aprobare de model, de verificare metrologică) sau cu marcaje metrologice deteriorate, alterate, modificate, înlăturate

sau cu termenul de valabilitate al certificatelor de aprobare de model şi al buletinelor de verificare metrologică expirat;

e) neasigurarea metrologică a persoanelor juridice sau a persoanelor cu funcție de răspundere care activează în domenii de interes public, oferirea serviciilor de către aceştia cu mijloace de măsurare neadecvate, nelegalizate, neverificate metrologic;

f) utilizarea mijloacelor de măsurare cu caracteristici metrologice modificate premeditat sau cu indicații exprimate numai în unități de măsură nelegale, puse sub interdicție de către inspectorul de stat

se sancționează cu amendă de 300 de unități convenționale aplicată persoanei juridice [literele d) şi e)] şi persoanei cu funcție de răspundere [literele a)–f)].

Articolul 346. Încălcarea dreptului de editare
şi difuzare a documentelor normative
din domeniul standardizării

Editarea, publicarea, difuzarea, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice procedeu a standardelor şi prestandardelor naționale ale Republicii Moldova fără acordul scris al organismului național de standardizare

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 347. Încălcarea regulilor de acreditare

Acordarea, refuzul de a acorda, menținerea, extinderea, restrîngerea, suspendarea sau retragerea neîntemeiată a acreditării

se sancționează cu amendă de 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 348. Încălcarea regulilor de evaluare
a conformității

Încălcarea regulilor de evaluare a conformității prin:

a) eliberarea certificatelor de conformitate în baza rezultatelor negative ale încercărilor;

b) eliberarea certificatelor de conformitate în cazul neconformității produselor cu condițiile prevăzute în documentele normative, în conformitate cu care produsele au fost certificate;

c) eliberarea certificatelor de conformitate pentru produse şi servicii ce nu țin de domeniul organismului de certificare;

d) eliberarea certificatelor de conformitate după expirarea termenului de valabilitate al autorizației de desemnare, suspendarea valabilității sau anularea autorizației de desemnare;

e) prezentarea unor rezultate neveridice ale încercărilor sau etalonărilor

se sancționează cu amendă de 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 349. Împiedicarea activității
legitime a funcționarului public

(1) Împiedicarea în orice formă a activității legitime a funcționarului public în exercițiul funcțiunii (neadmiterea controlului, neprezentarea documentelor, neexecutarea prescripțiilor şi altor cerințe legitime)

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(2) Refuzul de a pune la dispoziția organului de control al Casei Naționale de Asigurări Sociale şi al casei teritoriale de asigurări sociale documentele justificative şi actele de evidență necesare stabilirii obligațiilor de asigurări sociale

se sancționează cu amendă de la 30 la 75 de unități convenționale.

(3) Refuzul de a pune la dispoziția organului de control al Companiei Naționale de Asigurări în Medicină documentele necesare stabilirii obligațiilor de asigurare obligatorie de asistență medicală

se sancționează cu amendă de la 30 la 75 de unități convenționale.

Articolul 350. Încălcarea legislației cu privire la
autorizarea activității de întreprinzător

Nesoluționarea expresă a cererii privind eliberarea de acte prin care s-ar permite solicitantului să inițieze şi/sau să desfăşoare o afacere (licență, autorizație, permisiune, certificat, aviz, aprobare, coordonare, brevet, atestat de calificare), nesoluționarea cu bună ştiință a cererii în termenul prevăzut de lege, generîndu-se astfel intervenția prezumției legale a aprobării tacite,

se sancționează cu amendă de la 50 la 250 de unități convenționale.

Articolul 351. Nerespectarea Legii cu privire
la funcționarea limbilor vorbite
pe teritoriul Republicii Moldova

Nerespectarea de către funcționarii autorităților publice a Legii cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale cu sau fără privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 352. Ultragierea militarului

Ultragierea militarului, adică jignirea premeditată a onoarei, demnității sau reputației profesionale a acestuia în exercițiul obligațiilor de serviciu militar, alte acțiuni (inacțiuni) care lezează dreptul militarului

se sancționează cu amendă de pînă la 10 unități convenționale sau cu arest contravențional de pînă la 15 zile.

Articolul 353. Ultragierea colaboratorului
organelor de ocrotire a normelor
de drept, opunerea de rezistență

(1) Ultragierea colaboratorului organelor de ocrotire a normelor de drept, adică jignirea premeditată a onoarei şi demnității procurorului, ofițerului de urmărire penală, ofițerului de informații şi securitate, colaboratorului organelor afacerilor interne, altei persoane, aflată în exercițiul funcțiunii sau al datoriei obşteşti de asigurare a securității statului, de menținere a ordinii publice şi de combatere a criminalității, exprimată prin acțiune, verbal sau în scris,

se sancționează cu amendă de la 10 la 25 de unități convenționale sau cu arest contravențional de la 10 la 15 zile.

(2) Opunerea de rezistență procurorului, ofițerului de urmărire penală, ofițerului de informații şi securitate, colaboratorului organelor afacerilor interne, unei alte persoane, aflată în exercițiul funcțiunii sau al datoriei obşteşti de asigurare a securității statului, de menținere a ordinii publice şi de combatere a criminalității,

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale sau cu arest contravențional de pînă la 15 zile.

Capitolul XIX
CONTRAVENȚII CE ATENTEAZĂ LA ORDINEA PUBLICĂ ŞI LA SECURITATEA PUBLICĂ

Articolul 354. Huliganismul nu prea grav

Huliganismul nu prea grav, adică acostarea jignitoare în locuri publice a persoanei fizice, alte acțiuni similare ce încalcă normele morale, tulbură ordinea publică şi liniştea persoanei fizice, se sancționează cu amendă de la 10 la 50 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 20 la 60 de ore.

Articolul 355. Consumul de băuturi alcoolice
în locuri publice şi apariția
în astfel de locuri în stare de
ebrietate produsă de alcool

(1) Consumul de băuturi alcoolice pe străzi, pe stadioane, în scuaruri, în parcuri, în toate tipurile de transport în comun şi în alte locuri publice unde consumul de băuturi alcoolice nu este

permis de autoritățile administrației publice locale

se sancționează cu amendă de la 5 la 10 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore.

(2) Apariția în locuri publice în stare de ebrietate produsă de alcool sau de alte substanțe, în cazul în care persoana şi-a pierdut capacitatea de a se mişca de sine stătător,

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore.

Articolul 356. Jocurile de noroc.
Ghicitul în locuri publice

(1) Organizarea jocurilor de noroc cu încălcarea regulilor prevăzute de legislație

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de pînă la 60 de ore.

(2) Ghicitul în locuri publice

se sancționează cu amendă de la 30 la 50 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de pînă la 60 de ore.

Articolul 357. Tulburarea liniştii

Tulburarea liniştii în timpul nopții, de la ora 22 pînă la ora 7, inclusiv prin cîntare cu voce ridicată, semnalizare acustică, folosire cu intensitate auditivă a aparatajului audiovizual în locuințe sau în locuri publice, alte acțiuni similare,

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 358. Încălcarea regulilor de apărare
împotriva incendiilor

Încălcarea standardelor, normelor şi regulilor de asigurare a apărării împotriva incendiilor

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Articolul 359. Încălcarea regimului special
în condiții de stare excepțională

(1) Încălcarea, în condiții de stare excepțională, a regimului special, dacă nu conține elementele constitutive ale infracțiunii,

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore.

(2) Acțiunea specificată la alin.(1) săvîrşită în perioada de exercitare a formei speciale de administrare

se sancționează cu amendă de la 15 la 25 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore.

Articolul 360. Încălcarea modului de comercializare
şi/sau de înstrăinare a armelor
individuale şi a munițiilor aferente

(1) Comercializarea în magazinele specializate a armelor individuale şi a munițiilor aferente către persoane care nu au permis de procurare a armelor şi a munițiilor aferente

se sancționează cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 400 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfăşura o astfel de activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(2) Transmiterea sau altă înstrăinare a armei individuale şi a munițiilor aferente către o persoană care nu are permis de procurare a armelor şi a munițiilor aferente

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale.

(3) Eschivarea de la comercializarea armei individuale şi a munițiilor aferente în cazul anulării permisului de deținere a acestora

se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice,

cu amendă de la 200 la 400 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 361. Încălcarea regulilor de deţinere,
port, transport, folosire sau aplicare
a armei individuale şi a muniţiilor aferente

(1) Încălcarea regulilor de deţinere, port şi transport al armei individuale şi a muniţiilor aferente

se sancţionează cu amendă de la 10 la 50 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(2) Folosirea armei individuale şi a muniţiilor aferente contrar destinaţiei

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale.

(3) Depăşirea împuternicirilor în aplicarea armei individuale

se sancţionează cu amendă de la 100 la 150 de unităţi convenţionale.

(4) Procurarea, purtarea, păstrarea, repararea armelor neînregistrate în modul stabilit sau fără documente de proveniență

se sancţionează cu amendă de la 100 la 150 de unităţi convenţionale.

(5) Portul armei individuale în stare de ebrietate produsă de alcool sau de alte substanţe

se sancţionează cu amendă de la 70 la 100 de unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de deţinere a armei şi de portarmă pe un termen de la 6 luni pînă la un an.

(6) Portul armei individuale la întruniri

se sancţionează cu amendă de la 100 la 150 de unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de deţinere a armei şi de portarmă.

Articolul 362. Încălcarea termenului de înregistrare,
reînregistrare a armei individuale sau
prelungire a permisului de deţinere
a armei şi de portarmă

(1) Încălcarea termenului de înregistrare sau de reînregistrare a armei individuale la organul de poliţie

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 70 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

(2) Încălcarea termenului de prelungire a permisului de deţinere a armei şi de portarmă

se sancţionează cu amendă de la 10 la 30 de unităţi convenţionale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice.

Articolul 363. Tragerea din armă de foc în locuri publice,
în locuri nerezervate pentru tragere
sau cu încălcarea modului stabilit

Tragerea din armă de foc în locuri publice, în locuri nerezervate pentru tragere, în locuri rezervate, dar cu încălcarea modului stabilit

se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale cu sau fără privarea de dreptul de portarmă pe un termen de la 3 luni la un an.

Articolul 364. Încălcarea legislaţiei cu privire la publicitate

(1) Amplasarea mijloacelor de publicitate exterioară fără permisiunea autorităţii administraţiei publice locale şi fără acordarea, în modul stabilit, a unui spaţiu de afişaj

se sancţionează cu amendă de la 20 la 300 de unităţi convenţionale.

(2) Amplasarea mijloacelor de publicitate exterioară pe arbori sau în zonele de protecţie a monumentelor de arhitectură, de istorie şi de cultură

se sancţionează cu amendă de la 20 la 300 de unităţi convenţionale.

(3) Amplasarea sau difuzarea publicităţii produselor şi a serviciilor supuse certificării sau licenţierii în cazul în care producătorii lor nu dispun de certificat sau de licenţă, precum şi amplasarea sau difuzarea publicităţii produselor şi a serviciilor interzise producerii şi comercializării

se sancţionează cu amendă de la 20 la 300 de unităţi convenţionale.

(4) Amplasarea sau difuzarea publicităţii produselor şi a serviciilor cu folosirea neautorizată a simbolurilor statului

se sancţionează cu amendă de la 20 la 300 de unităţi convenţionale.

(5) Prezentarea, producerea sau difuzarea fără autorizaţie a publicităţii şedinţelor medicale în masă cu folosirea metodelor de influenţă psihică

se sancţionează cu amendă de la 20 la 300 de unităţi convenţionale.

Articolul 365. Distrugerea sau deteriorarea intenţionată a obiectelor activităţii de publicitate

Distrugerea sau deteriorarea intenţionată a afişelor (cu excepţia celor electorale), avizelor, anunţurilor, altor obiecte ale activităţii de publicitate

se sancţionează cu amendă de la 10 la 30 de unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 30 la 60 de ore.

Capitolul XX
CONTRAVENŢII ÎN DOMENIUL EVIDENŢEI MILITARE

Articolul 366. Neîndeplinirea îndatoririlor privind evidenţa militară

(1) Neprezentarea persoanei care se află la evidenţă sau care este obligată să se afle la evidenţă militară, la citarea centrelor militare, fără motive întemeiate sau plecarea ei în o altă localitate pentru domiciliere ori şedere temporară, sau plecarea în străinătate pe un termen ce depăşeşte 30 de zile fără a se scoate de la evidenţă, sau sosirea dintr-o altă localitate unde domiciliază temporar fără a se pune la evidenţă militară, precum şi comunicarea tardivă organului de evidenţă militară a datelor despre schimbarea stării familiale, a domiciliului, a locului de studii, de muncă sau schimbarea funcţiei, pentru o perioadă ce depăşeşte 30 de zile,

se sancţionează cu avertisment sau cu amendă de la 5 la 10 unităţi convenţionale.

(2) Neprezentarea de către persoanele cu funcţii de răspundere ale autorităţilor publice, instituţiilor publice, agenţilor economici, indiferent de tipul de proprietate şi forma juridică de organizare, centrelor militare, în modul stabilit de legislaţie, a datelor privind evidenţa militară şi a modificărilor survenite la acestea cu privire la recruţi, militari şi rezervişti

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale.

Articolul 367. Deteriorarea sau nimicirea cu intenţie ori pierderea din neglijenţă a documentelor de evidenţă militară

Deteriorarea sau nimicirea cu intenţie ori pierderea din neglijenţă a livretului militar, a adeverinţei de recrutare sau a ordinului de mobilizare

se sancţionează cu amendă de la 5 la 10 unităţi convenţionale.

Articolul 368. Eschivarea de la examenul medical

Eschivarea recruţilor şi rezerviştilor de la examenul medical

se sancţionează cu amendă de la 3 la 5 unităţi convenţionale.

Articolul 369. Angajarea la lucru sau înmatricularea la studii a tinerilor, a recruţilor şi a rezerviştilor neluaţi la evidenţă militară

Angajarea la lucru sau înmatricularea la studii a tinerilor, a recruţilor şi a rezerviştilor neluaţi la evidenţă militară de către centrele militare

se sancţionează cu amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale.

Articolul 370. Eschivarea de la încorporare în serviciul civil (de alternativă)

Eschivarea de la încorporare în serviciul civil (de alternativă)

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale.

Articolul 371. Favorizarea sustragerii cetățenilor
de la îndeplinirea serviciului militar,
încorporarea sau eliberarea nelegitimă
a cetățenilor de la încorporare

Favorizarea prin acțiuni sau inacțiuni a sustragerii cetățenilor de la îndeplinirea serviciului militar, încorporarea sau eliberarea nelegitimă a cetățenilor de la încorporare în serviciul militar sau în serviciul civil (de alternativă) de către medicii specialişti care participă la examinarea medicală a cetățenilor, membrii comisiei de recrutare-încorporare, persoanele cu funcții de răspundere ale autorităților publice, instituțiilor publice, agenților economici, indiferent de tipul de proprietate şi forma juridică de organizare, precum şi de către conducătorii organizațiilor obşteşti,

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale.

Articolul 372. Introducerea în uz sau purtarea ilegală
a uniformei militare şi a însemnelor
gradului militar, ale genului de arme şi
ale apartenenței departamentale

(1) Introducerea în uz, pentru lucrătorii instituțiilor publice şi ai agenților economici, a uniformei şi a însemnelor similare uniformei şi însemnelor gradelor militare

se sancționează cu amendă de la 30 la 50 de unități convenționale.

(2) Purtarea ilegală a uniformei militare şi a însemnelor gradului militar, ale genului de arme şi ale apartenenței departamentale

se sancționează cu amendă de la 20 la 30 de unități convenționale.

Articolul 373. Încălcarea normelor privind
rechizițiile de bunuri şi prestările
de servicii în interes public

(1) Necomunicarea în termen sau refuzul de a comunica centrelor militare date de evidență privind cantitatea şi starea bunurilor rechiziționabile, precum şi a modificărilor survenite în aceste date,

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale.

(2) Refuzul, în caz de concentrări militare, exerciții şi antrenamente de mobilizare, de a pune la dispoziție bunurile rechiziționabile, nedeclararea lor la inventariere ori sustragerea de la îndeplinirea unor astfel de obligații

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale.

(3) Eschivarea sau refuzul de a presta servicii în interes public în caz de concentrări militare, exerciții şi antrenamente de mobilizare, precum şi eschivarea sau refuzul de a preveni, a localiza sau a înlătura consecințele calamităților naturale, ale avariilor tehnogene şi ale catastrofelor

se sancționează cu amendă de la 20 la 30 de unități convenționale.

Cartea a doua
PROCESUL CONTRAVENȚIONAL
Titlul I
PARTEA GENERALĂ
Capitolul I
DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 374. Procesul contravențional

(1) Procesul contravențional reprezintă totalitatea de norme din prezentul cod care reglementează procedura contravențională.

(2) Procesul contravențional este activitatea desfăşurată de autoritatea competentă, cu participarea părților şi a altor persoane titulare de drepturi şi de obligații, având ca scop constatarea contravenției, examinarea şi soluționarea cauzei contravenționale, constatarea

cauzelor şi condiţiilor care au contribuit la săvîrşirea contravenţiei.

(3) Procesul contravenţional se desfăşoară pe principii generale de drept contravenţional, în temeiul normelor dreptului internaţional şi ale tratatelor internaţionale cu privire la drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte.

Articolul 375. Prezumţia de nevinovăţie

(1) Persoana acuzată de săvîrşirea unei contravenţii se consideră nevinovată atîta timp cît vinovăţia sa nu este dovedită în modul prevăzut de prezentul cod.

(2) Nimeni nu este obligat să dovedească nevinovăţia sa.

(3) Concluziile despre vinovăţia persoanei în săvîrşirea contravenţiei nu pot fi întemeiate pe presupuneri. Toate dubiile în probarea învinuirii care nu pot fi înlăturate în condiţiile prezentului cod se interpretează în favoarea persoanei în a cărei privinţă a fost pornit proces contravenţional.

Articolul 376. Inviolabilitatea persoanei

(1) Libertatea individuală şi siguranţa persoanei sînt inviolabile.

(2) Persoana pasibilă de răspundere contravenţională poate fi reţinută sau supusă constrîngerii numai în cazuri excepţionale şi în condiţiile prezentului cod, urmînd să fie tratată cu respectul demnităţii umane.

(3) Reţinerea persoanei în cauza contravenţională nu poate depăşi 3 ore.

(4) Persoanei reţinute i se aduc imediat la cunoştinţă, în limba pe care o înţelege, drepturile sale şi motivele reţinerii, circumstanţele faptei, încadrarea juridică a acţiunii a cărei săvîrşire îi este imputată.

(5) Persoana reţinută ilegal sau persoana în a cărei privinţă temeiurile reţinerii au decăzut urmează să fie liberată imediat.

(6) Percheziţia, examinarea corporală, alte acţiuni procesuale care aduc atingere inviolabilităţii persoanei pot fi efectuate fără consimţămîntul acesteia sau al reprezentantului ei legal numai în condiţiile prezentului cod.

(7) În timpul procesului contravenţional nimeni nu poate fi maltratat fizic sau psihic şi sînt interzise orice acţiuni şi metode care creează pericol pentru viaţa ori sănătatea omului, chiar cu acordul acestuia. Persoana reţinută nu poate fi supusă violenţei, ameninţărilor sau unor metode ori procedee care ar afecta capacitatea ei de a lua decizii şi de a-şi exprima opiniile.

(8) Persoana ale cărei libertate şi demnitate au fost lezate prin aplicarea ilegală a unei măsuri procesuale are dreptul la repararea, în condiţiile legii, a prejudiciului cauzat astfel.

Articolul 377. Libertatea de mărturisire împotriva sa

(1) Nimeni nu poate fi silit să mărturisească împotriva sa ori împotriva rudelor sale apropiate, a soţului/soţiei, logodnicului/logodnicei sau să-şi recunoască vinovăţia.

(2) Persoana căreia autoritatea competentă să soluţioneze cauza contravenţională îi propune să facă declaraţii demascatoare împotriva sa ori a rudelor sale apropiate, a soţului/soţiei, logodnicului/logodnicei este în drept să refuze de a face asemenea declaraţii şi nu poate fi trasă la răspundere pentru aceasta.

Articolul 378. Dreptul la apărare

(1) În procesul contravenţional, autoritatea competentă să soluţioneze cauza contravenţională este obligată să asigure părţilor şi altor participanţi la proces deplina exercitare a drepturilor procesuale în condiţiile prezentului cod.

(2) Pe parcursul procesului contravenţional, părţile au dreptul să fie asistate de un apărător (avocat).

(3) În momentul pornirii procesului contravenţional, autoritatea competentă să soluţioneze cauza contravenţională este obligată să aducă la cunoştinţa persoanei pasibile de răspundere contravenţională dreptul ei de a fi asistată de un apărător.

(4) În cel mult 3 ore din momentul reţinerii, persoanei care este pasibilă de sancţiunea arestului contravenţional şi nu are apărător ales i se desemnează un apărător din oficiu.

Articolul 379. Limba în care se desfăşoară procesul contravenţional şi dreptul la interpret

(1) Procesul contravenţional se desfăşoară în limba de stat.

(2) Persoana care nu posedă sau nu vorbeşte limba de stat are dreptul de a lua cunoştinţă de toate actele şi materialele dosarului şi de a vorbi în faţa autorităţii competentă să soluţioneze cauza contravenţională prin interpret.

(3) Procesul contravenţional se poate desfăşura în limba acceptată de majoritatea persoanelor care participă la proces. În acest caz, actele procesuale se întocmesc în mod obligatoriu şi în limba de stat.

(4) Actele procesuale ale autorităţii competentă să soluţioneze cauza contravenţională se înmînează persoanei în a cărei privinţă a fost pornit procesul contravenţional, fiind traduse în limba pe care aceasta o cunoaşte, în modul stabilit de prezentul cod.

Articolul 380. Dreptul de a nu fi urmărit sau sancţionat de mai multe ori

Nimeni nu poate fi urmărit sau sancţionat de mai multe ori pentru aceeaşi faptă. Reluarea procesului contravenţional care a încetat poate avea loc doar în cazul descoperirii unor noi circumstanţe sau în cazul depistării unui viciu fundamental în hotărîrea de încetare.

Articolul 381. Accesul liber la justiţie

(1) Orice persoană are dreptul la satisfacţia efectivă din partea instanţei de judecată competente împotriva actelor care violează drepturile, libertăţile şi interesele sale legitime.

(2) Orice persoană are dreptul la examinarea şi la soluţionarea cauzei sale în mod echitabil, în termen rezonabil, de către o instanţă independentă, imparţială, legal constituită, care să acţioneze în conformitate cu prezentul cod.

(3) Reprezentantul autorităţii competentă să soluţioneze cauza contravenţională nu poate participa la examinarea cauzei dacă are, direct sau indirect, un interes care i-ar putea afecta imparţialitatea.

(4) Autoritatea competentă să soluţioneze cauza contravenţională are obligaţia de a lua toate măsurile prevăzute de lege pentru cercetarea sub toate aspectele, completă şi obiectivă, a circumstanţelor cauzei, de a evidenţia atît circumstanţele care dovedesc vinovăţia persoanei, cît şi cele care dezvinovăţesc persoana în a cărei privinţă a fost pornit proces contravenţional, precum şi circumstanţele atenuante sau agravante.

Articolul 382. Citarea

(1) Citarea este o acţiune procedurală prin care autoritatea competentă să soluţioneze cauza contravenţională asigură prezentarea persoanei în faţa sa pentru desfăşurarea normală a procesului contravenţional.

(2) Citarea se face prin invitaţie scrisă, care se înmînează de către agentul împuternicit în acest sens sau se expediază prin poştă.

(3) Citarea se face în aşa fel ca persoana chemată să primească invitaţia cu cel puţin 5 zile înainte de data cînd ea trebuie să se prezinte în faţa autorităţii respective.

(4) Persoana este obligată să se prezinte la data, ora şi în locul indicate în citaţie. În cazul imposibilităţii de a se prezenta, persoana este obligată să informeze organul respectiv, indicînd motivul.

(5) În cazul în care nu anunţă autoritatea despre imposibilitatea de a se prezenta la data, ora şi în locul indicate în citaţie ori în cazul în care nu se prezintă nemotivat, persoana poate fi supusă amenzii judiciare sau aducerii silite.

(6) Acţiunea procedurală de citare a persoanei în timpul procesului contravenţional se efectuează în conformitate cu art.237–242 din Codul de procedură penală.

(7) Actele de procedură se comunică persoanei potrivit regulilor de citare.

Articolul 383. Cheltuielile aferente procesului contravenţional

(1) Cheltuielile de administrare şi de conservare a probelor, de retribuire a apărătorului, alte cheltuieli aferente procesului contravenţional se suportă de contravenient sau de stat în modul stabilit de legislaţie.

(2) Victima, reprezentantul ei, martorul, specialistul, expertul, interpretul, traducătorul, apărătorul (avocatul) au dreptul la repararea prejudiciului şi a cheltuielilor suportate în procesul contravenţional în ordinea procedurii civile, cu excepţia cazurilor cînd nu există divergenţe asupra întinderii acestora.

(3) Persoana în a cărei privinţă a fost pornit proces contravenţional se repune în dreptul de care a fost privată şi ei i se repară cheltuielile suportate în proces dacă, prin hotărîre definitivă, este declarată nevinovată sau răspunderea sa contravenţională este înlăturată, cu excepţia cazului de amnistie.

Capitolul II
PARTICIPANŢII LA PROCESUL CONTRAVENŢIONAL

Articolul 384. Persoana în a cărei privinţă a fost pornit proces contravenţional

(1) Persoana în a cărei privinţă a fost pornit proces contravenţional şi căreia, prin hotărîre definitivă, i s-a stabilit o sancţiune contravenţională sau a cărei răspundere contravenţională sau executare a sancţiunii contravenţionale aplicate este înlăturată prin hotărîre definitivă se numeşte contravenient.

(2) Persoana în a cărei privinţă a fost pornit proces contravenţional are dreptul:

a) la apărare;

b) să cunoască fapta imputată;

c) să fie asigurată, în cel mult 3 ore de la reţinere, cu un apărător din oficiu dacă este pasibilă de sancţiunea arestului contravenţional;

d) să anunţe, în cazul reţinerii, prin autoritatea competentă să soluţioneze cauza contravenţională, două persoane, la alegerea sa, despre faptul şi locul reţinerii;

e) să primească informaţie scrisă şi explicarea drepturilor sale expuse în prezentul articol, inclusiv a dreptului de a tăcea şi de a nu mărturisi împotriva sa, împotriva rudelor sale apropiate, a soţului/soţiei, logodnicului/logodnicei, precum şi de a nu-şi recunoaşte vinovăţia;

f) să fie audiată în prezenţa apărătorului dacă acceptă sau cere să fie audiată;

g) să aibă întrevederi cu apărătorul în condiţii confidenţiale, fără limitarea numărului şi duratei întrevederilor;

h) să ia cunoştinţă de materialele din dosar şi să i se elibereze, la cerere, în cel mult 24 de ore, copii de pe procesul-verbal;

i) să prezinte probe;

j) să formuleze cereri;

k) să conteste decizia asupra cauzei;

l) să recunoască total sau parţial vinovăţia în comiterea faptei ce i se impută;

m) să ceară recuzarea reprezentantului autorităţii competentă să soluţioneze cauza contravenţională, expertului, interpretului, traducătorului, grefierului;

n) să solicite audierea martorilor;

o) să facă obiecţii împotriva acţiunilor agentului constatator şi să ceară consemnarea obiecţiilor sale în procesul-verbal;

p) să ia cunoştinţă de procesul-verbal încheiat de agentul constatator, să facă obiecţii asupra corectitudinii lui, să ceară completarea lui cu circumstanţele care, în opinia sa, trebuie să fie consemnate;

q) să se împace cu victima în condiţiile prevăzute de prezentul cod;

r) să fie informat de agentul constatator despre toate hotărîrile ce se referă la drepturile şi interesele sale, să primească, la cerere, copii de pe aceste hotărîri;

s) să atace, în modul stabilit de lege, acţiunile şi deciziile autorităţii competentă să soluţioneze cauza contravenţională, inclusiv hotărîrea judecătorească;

t) să retragă orice plîngere depusă personal sau de apărător în interesele sale;

u) să ceară şi să primească repararea prejudiciului cauzat de acţiunile nelegitime ale autorităţii competentă să soluţioneze cauza contravenţională.

(3) Realizarea de către persoana în a cărei privinţă a fost pornit proces contravenţional a drepturilor sale ori renunţarea la realizarea acestor drepturi nu poate fi interpretată în detrimentul persoanei şi nu poate avea consecinţe nefavorabile pentru ea.

(4) Persoana în a cărei privinţă a fost pornit proces contravenţional este obligată:

a) să se prezinte la citarea autorităţii competentă să soluţioneze cauza contravenţională;

b) să accepte, la cererea autorităţii competentă să soluţioneze cauza contravenţională, examinarea şi percheziţia sa corporală;

c) să accepte necondiţionat, la cererea autorităţii competentă să soluţioneze cauza contravenţională, testarea alcoolscopică, examenul medical, dactiloscopia, prelevarea de sînge şi de secreţii ale corpului pentru analiză;

d) să fie supusă expertizei judiciare, la cererea agentului constatator competent sau a instanţei;

e) să se supună dispoziţiilor legale ale agentului constatator şi ale preşedintelui şedinţei de judecată;

f) să respecte ordinea în şedinţa de judecată şi să nu părăsească sala de şedinţe fără învoirea dată de preşedintele şedinţei.

(5) Persoana în a cărei privinţă a fost pornit proces contravenţional are şi alte drepturi şi obligaţii prevăzute de prezentul cod.

(6) În conformitate cu prevederile prezentului cod, drepturile minorului se realizează şi de reprezentantul lui legal. Procesului contravenţional se aplică în mod corespunzător prevederile Codului de procedură penală cu privire la drepturile şi obligaţiile reprezentantului legal al minorului.

Articolul 385. Agentul constatator

(1) Agentul constatator este reprezentantul autorităţii publice care soluţionează, în limitele competenţei sale, cauza contravenţională în modul prevăzut de prezentul cod.

(2) Este desemnat ca agent constatator funcţionarul din autorităţile indicate la art.400–423, împuternicit cu atribuţii de constatare a contravenţiei şi/sau de sancţionare.

Articolul 386. Procurorul

(1) Procurorul participă la procesul contravenţional în limitele competenţei stabilite de prezentul cod.

(2) Procurorul este în drept:

a) să pornească procesul contravenţional;

b) să aplice în cazurile prevăzute de lege sancţiune contravenţională;

c) să solicite aplicarea de către instanţa de judecată a unei sancţiuni contravenţionale;

d) să participe la examinarea cauzei în instanţă de judecată atunci cînd procesul contravenţional a fost pornit de el;

e) să verifice legalitatea acţiunilor agentului constatator;

f) să atace decizia agentului constatator sau a instanţei de judecată;

g) să exercite alte drepturi prevăzute de lege.

(3) Procurorul este în drept, în termen de 15 zile, să atace decizia agentului constatator emisă în cazul contravenţional. Contestaţia se declară şi se examinează în conformitate cu prevederile art.448 şi ale capitolului VII din cartea a doua.

Articolul 387. Victima

(1) Este victimă persoana fizică sau persoana juridică căreia, prin contravenţie, i-au fost

cauzate prejudicii morale, fizice sau materiale.

(2) Victima îşi realizează drepturile şi îşi execută obligaţiile personal ori prin reprezentanţi, în condiţiile legii. Dacă victima este un minor sau o persoană în stare de iresponsabilitate, drepturile ei sînt realizate de reprezentanţii săi legali în modul stabilit de prezentul cod.

(3) Victima are dreptul:

a) la înregistrarea neîntîrziată a cererii sale în modul stabilit, la soluţionarea cererii de către agentul constatator, la informare privitor la decizia adoptată;

b) să prezinte documente, alte mijloace de probă în vederea confirmării pretenţiilor sale;

c) să-şi retragă cererea în cazurile prevăzute de lege;

d) să atace decizia autorităţii competentă să soluţioneze cauza contravenţională;

e) să fie asistată în procesul contravenţional de un apărător ales;

f) să i se elibereze, la cerere, în cel mult 24 de ore, copii de pe materialele din dosarul contravenţional.

(4) Victima va fi prevenită în scris că răspunde pentru declaraţii calomnioase.

(5) Victima este obligată:

a) să se prezinte la citarea autorităţii competentă să soluţioneze cauza contravenţională, să dea explicaţii la solicitarea acesteia;

b) să prezinte, la cererea autorităţii competentă să soluţioneze cauza contravenţională, documente şi alte mijloace de probă de care dispune, mostre pentru cercetare comparativă;

c) să accepte, la cererea autorităţii competentă să soluţioneze cauza contravenţională, a fi supusă examenului medical în cazul în care pretinde că i s-a cauzat un prejudiciu fizic;

d) să se supună dispoziţiilor legitime ale reprezentantului autorităţii competentă să soluţioneze cauza contravenţională sau ale preşedintelui şedinţei de judecată.

(6) Victima are şi alte drepturi şi obligaţii prevăzute de prezentul cod.

Articolul 388. Martorul

(1) Este martor persoana citată în această calitate de către autoritatea competentă, care are cunoştinţă despre vreo faptă sau împrejurare de natură să servească aflării adevărului în procesul contravenţional.

(2) Rudele apropiate, precum şi soţul/soţia, logodnicul/logodnica, nu sînt obligate să facă depoziţii împotriva persoanei în privinţa căreia a fost pornit proces contravenţional. Agentul constatator şi instanţa de judecată sînt obligaţi să aducă acest fapt la cunoştinţă persoanelor respective contra semnătură.

(3) Martorul are dreptul:

a) să ştie în legătură cu ce cauză este citat;

b) să ceară recuzarea interpretului, traducătorului care participă la audierea sa;

c) să înainteze cereri;

d) să refuze de a face depoziţii, de a prezenta documente, alte mijloace de probă, mostre ori date dacă acestea pot fi folosite împotriva sa ori a rudelor apropiate;

e) să facă depoziţii în limba maternă sau în orice altă limbă, să ia cunoştinţă de depoziţiile sale înregistrate, să ceară corectarea sau completarea lor;

f) la facerea depoziţiilor, să utilizeze documente ce conţin calcule complicate, denumiri geografice, informaţii de altă natură dificil de a fi expuse din memorie, să noteze amănuntele greu de memorizat, să-şi ilustreze depoziţiile cu scheme, desene grafice;

g) să fie asistat de un apărător pe care l-a ales ca reprezentant.

(4) Martorul este obligat:

a) să se prezinte la citarea agentului constatator sau a instanţei de judecată pentru a face depoziţii şi a participa la acţiuni procesuale;

b) să facă depoziţii veridice, să comunice tot ceea ce ştie în legătură cu cauza respectivă şi să răspundă la întrebări, să confirme prin semnătură exactitatea depoziţiilor sale consemnate în procesul-verbal al acţiunii procesuale sau anexate la el;

c) să prezinte, la cererea autorității competentă să soluționeze cauza contravențională, documente, alte mijloace de probă, mostre;

d) să se supună dispozițiilor legale ale agentului constatator sau ale instanței de judecată.

(5) Neexecutarea neîntemeiată a obligațiilor martorului se sancționează în conformitate cu legea.

(6) Refuzul sau eschivarea martorului de a face depoziții se sancționează în conformitate cu art.313 din Codul penal, iar prezentarea intenționată de depoziții mincinoase – în conformitate cu art.312 din acelaşi cod.

(7) Martorul are şi alte drepturi şi obligații prevăzute de prezentul cod.

(8) În cazurile prevăzute de lege, agentul constatator este obligat să asigure participarea la acțiunile procesuale a persoanelor dezinteresate, cu capacitate de exercițiu deplină (martori asistenți), pentru a atesta prin semnătură caracterul veridic al faptelor consemnate.

(9) Martorul minor este asistat de reprezentantul legal sau de reprezentantul autorității tutelare. Reprezentantul martorului minor este în drept să ştie despre citarea de către autoritatea competentă să soluționeze cauza contravențională a persoanei ale cărei interese le reprezintă, să o însoțească şi să asiste la acțiunile procesuale. Agentul constatator sau instanța de judecată sînt obligați să asigure participarea reprezentantului minorului la procesul contravențional. Martorul minor urmează a fi interogat numai în prezența unui pedagog.

Articolul 389. Specialistul

(1) Este specialist persoana neinteresată de rezultatele cauzei contravenționale, cu suficiente cunoştințe şi deprinderi speciale pentru a acorda ajutor agentului constatator sau instanței de judecată, chemată să participe la efectuarea acțiunilor procesuale în cazurile prevăzute de prezentul cod.

(2) Specialistul nu poate participa la acțiunea procesuală dacă are, direct sau indirect, un interes care i-ar afecta imparțialitatea.

(3) Pentru prezentarea cu bună ştiință a unor concluzii false, specialistul răspunde în conformitate cu art.312 din Codul penal.

Articolul 390. Expertul

(1) Este expert persoana neinteresată de rezultatele cauzei contravenționale, având cunoştințe speciale, numită să efectueze investigații în cazurile prevăzute de prezentul cod şi să prezinte raport în baza lor.

(2) Expertul nu poate participa la acțiunea procesuală dacă are, direct sau indirect, un interes care i-ar afecta imparţialitatea.

(3) Pentru prezentarea cu bună ştiință a unor concluzii false, expertul răspunde în conformitate cu art.312 din Codul penal.

Articolul 391. Interpretul, traducătorul

(1) Interpret sau traducător este persoana care poate traduce din o altă limbă, poate interpreta semnele celor muți ori surzi, cunoaşte terminologia juridică, nu este interesată de rezultatele cauzei contravenționale şi acceptă să participe în această calitate. Persoana este desemnată în calitatea de interpret sau de traducător de către agentul constatator sau de instanța de judecată în cazurile prevăzute de prezentul cod.

(2) Interpretul, traducătorul nu pot participa la acțiunile procesuale dacă au, direct sau indirect, un interes ce le-ar putea afecta imparțialitatea.

(3) Neexecutarea de către interpret, traducător a obligațiilor lor atrage răspundere potrivit legii. Pentru traducere intenționat incorectă, interpretul, traducătorul răspund în conformitate cu art.312 din Codul penal.

Articolul 392. Apărătorul

Este apărător persoana admisă în profesia de avocat având dreptul să participe la procesul contravențional pentru a asigura asistență juridică sau a reprezenta partea pe care o asistă în bază de contract sau din oficiu.

Capitolul III
AUTORITĂȚILE COMPETENTE SĂ SOLUȚIONEZE CAUZELE CONTRAVENȚIONALE

Articolul 393. Autoritățile competente să soluționeze cauzele contravenționale

Sînt competente să soluționeze cauzele contravenționale:

a) instanța de judecată;

b) procurorul;

c) comisia administrativă;

d) agentul constatator (organele de specialitate specificate la art.400–423).

Articolul 394. Instanța care înfăptuieşte justiția în cauzele contravenționale

(1) Justiția în cauzele contravenționale se înfăptuieşte de către instanța de judecată conform competenței date prin prezentul cod.

(2) Cauza contravențională se judecă în complet format dintr-un singur judecător care se pronunță asupra fondului cauzei prin decizie.

(3) Instanța de recurs judecă în complet format din 3 judecători.

(4) Judecarea cauzei în şedință judiciară va fi argumentată şi efectuată cu respectarea tuturor regulilor de procedură judiciară.

(5) Cauza contravențională se judecă în şedință publică sau în şedință închisă, după caz.

Articolul 395. Competența instanței de judecată

(1) Instanța judecă:

1) toate cazurile cu privire la contravenții, cu excepția celor atribuite de prezentul cod competenței unor alte organe, precum şi:

a) cauzele contravenționale în privința minorilor;

b) cauzele contravenționale prevăzute la art.61, 63–66, 316–318, 320, 336;

c) cauzele contravenționale în care agentul constatator, procurorul propun aplicarea unei sancțiuni dintre cele care urmează:

- privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate;
- privarea de dreptul de a deține anumite funcții;
- privarea de dreptul special;
- munca neremunerată în folosul comunității;
- arestul contravențional;

2) contestațiile împotriva hotărîrilor autorităților competente să soluționeze cauzele contravenționale, procurorului.

(2) Instanța de judecată este competentă să aplice măsuri de siguranță şi amendă judiciară.

(3) Instanța de recurs judecă recursul pronunțîndu-se prin decizie.

Articolul 396. Competența procurorului

(1) Procurorul examinează contravențiile prevăzute la art.63–68, 88, 312, 313, 316, 317, 320, 322–324, 335–337, 351–353 şi cele pe care le-a depistat în exercițiul funcțiunii.

(2) În cazul refuzului începerii urmăririi penale, încetării urmăririi penale din cauza că fapta constituie o contravenție, precum şi în cazul liberării de răspundere penală a persoanei cu tragerea la răspundere contravențională, procurorul dispune pornirea procesului contravențional şi ori examinează cauza în limitele competenței sale, ori expediază materialele acumulate, conform competenței, altor organe pentru examinare.

(3) Prin ordonanță motivată, procurorul poate aplica orice sancțiune contravențională, cu excepția sancțiunii a cărei aplicare este de competența instanței de judecată.

Articolul 397. Modul de formare a comisiei administrative

(1) Comisia administrativă de pe lîngă autoritatea publică locală executivă se formează de către consiliul local (sătesc, comunal, orăşenesc, municipal) în componența preşedintelui,

vicepreşedintelui, secretarului responsabil şi a 4–7 membri.

(2) Obligaţiile preşedintelui, vicepreşedintelui, secretarului responsabil ai comisiei administrative se stabilesc prin regulament.

Articolul 398. Competenţa comisiei administrative

(1) Comisia administrativă examinează contravenţiile prevăzute la art.62, 75, 76, 92, 108, 161–168, 170–175, 180, 181, 227.

(2) Şedinţa comisiei administrative este deliberativă dacă la ea este prezentă simpla majoritate a membrilor ei.

(3) Deciziile comisiei administrative se adoptă cu majoritatea simplă de voturi ale membrilor comisiei prezenţi la şedinţă.

Articolul 399. Competenţa agentului constatator

(1) Cauza contravenţională se soluţionează de agentul constatator în a cărui rază teritorială a fost săvîrşită contravenţia. Acesta poate aplica sancţiunile prevăzute în partea specială a cărţii a doua în limitele competenţei şi numai în exerciţiul funcţiunii.

(2) Agentul constatator poate constata contravenţii ale căror constatare, soluţionare şi sancţionare sînt atribuite competenţei unor alte organe. În astfel de cazuri, agentul va remite organelor respective procesele-verbale de constatare a contravenţiilor.

Articolul 400. Organele afacerilor interne

(1) Contravenţiile prevăzute la art.47–54, 69–71, 73, 74, art.77 alin.(8), art.78, art.79 alin.(1), (2), (4), art.85–87, 89–91, 96–107, 159, 160, 176, 191, 197, 201–203, 205, 216, 220–226, 228–245, 261, 262, 267, art.273 pct.1)–4), 6)–13), art.274, art.277 alin.(1), (4), (5), (7), art.283, art.284 alin.(1)–(3), art.285, 286, art.299 alin.(2), art.321, 325, 326, 334, 338–343, 354–365 se examinează de organele afacerilor interne.

(2) Sînt în drept să examineze cauze contravenţionale şi să aplice sancţiuni în limitele competenţei şeful de direcţie şi adjuncţii lui, comisarul de poliţie şi adjuncţii lui, şefii secţiilor de poliţie, şefii sectoarelor de poliţie, şefii posturilor de poliţie, ofiţerii operativi superiori de sector şi ofiţerii de sector ai poliţiei, precum şi şefii posturilor liniare de poliţie, iar pe cauzele privind încălcarea regimului din transporturi şi a regulilor de circulaţie rutieră – şi funcţionarii poliţiei rutiere.

(3) Sînt în drept să examineze cauzele privind încălcarea regulilor de apărare împotriva incendiilor şi să aplice sancţiuni şeful Direcţiei salvatori şi pompieri şi adjuncţii lui, şefii detaşamentelor, unităţilor, posturilor paramilitare şi militare de salvatori şi pompieri din subordinea direcţiei, şefii subunităţilor specializate.

(4) Contravenţiile prevăzute la art.62, 75, 76, 92, 227 se constată de organele afacerilor interne.

(5) Procesele-verbale cu privire la contravenţiile prevăzute la alin.(4) se remit spre examinare comisiei administrative.

Articolul 401. Centrul pentru Combaterea
Crimelor Economice şi Corupţiei

(1) Contravenţiile prevăzute la art.264, 265, 272, art.273 pct.5), art.282, art.284 alin.(4), art.314, 315, art.349 alin.(1), (2), art.350 se examinează de organele Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupţiei. Contravenţiile prevăzute la art.277 alin.(2), (3), (6), art.293, 295 se examinează de organele de specialitate care le-au depistat ale centrului.

(2) Sînt în drept să examineze cauze contravenţionale şi să aplice sancţiuni directorul, vicedirectorii centrului, şefii organelor teritoriale şi adjuncţii lor.

Articolul 402. Organele de control financiar şi fiscal
ale Ministerului Finanţelor

(1) Contravenţiile prevăzute la art.263, 288–292, 297, 298, art.299 alin.(1), art.301, 311 se examinează de organele de control financiar şi fiscal ale Ministerului Finanţelor. Contravenţiile prevăzute la art.277 alin.(2), (3), (6), art.293, 295 se examinează de organele de specialitate care

le-au depistat ale ministerului.

(2) Sînt în drept să examineze cauze contravenționale şi să aplice sancțiuni ministrul şi viceminiştrii finanțelor, directorul general al Vistieriei de Stat şi adjuncții lui, conducătorii direcțiilor generale finanțe ale unităților administrativ-teritoriale şi adjuncții lor, şefii inspectoratelor fiscale de stat de toate nivelurile şi adjuncții lor, conducătorii Serviciului Control Financiar şi Revizie din subordinea Ministerului Finanțelor şi ai subdiviziunilor lui teritoriale, adjuncții acestora.

Articolul 403. Serviciul vamal

(1) Contravențiile prevăzute la art.79 alin.(3), art.287 se examinează de Serviciul vamal.

(2) Sînt în drept să examineze cauze contravenționale şi să aplice sancțiuni şefii birourilor şi posturilor vamale şi adjuncții lor.

Articolul 404. Comisia Națională a Pieței Financiare

(1) Contravențiile prevăzute la art.300, 302–304, 306–310 se examinează de Comisia Națională a Pieței Financiare.

(2) Sînt în drept să examineze cauze contravenționale şi să aplice sancțiuni preşedintele şi vicepreşedinții Comisiei Naționale a Pieței Financiare.

Articolul 405. Organele pentru protecția mediului
şi Agenția pentru Silvicultură "Moldsilva"

(1) Contravențiile prevăzute la art.93–95, 109–130, 132–154, 156, 182 se examinează de organele pentru protecția mediului.

(2) Sînt în drept să examineze cauze contravenționale şi să aplice sancțiuni inspectorul principal de stat pentru ecologie şi adjuncții lui, inspectorii superiori de stat pentru ecologie.

(3) Contravențiile prevăzute la art.110–115, 120–130, 132–137, 139–142 se constată de către Agenția pentru Silvicultură "Moldsilva".

(4) Sînt în drept să constate contravenții şi să încheie procese-verbale directorul general al Agenției pentru Silvicultură "Moldsilva" şi adjuncții lui, directorii întreprinderilor de stat pentru silvicultură, ai întreprinderilor silvo-cinegetice, ai rezervațiilor naturale.

(5) Persoanele menționate la alin.(4) vor remite procesele-verbale cu privire la contravenții spre examinare organelor de protecție a mediului.

(6) Contravențiile prevăzute la art.181 se constată de organele pentru protecția mediului.

(7) Sînt în drept să constate contravenții şi să încheie procese-verbale persoanele menționate la alin.(2).

(8) Procesele-verbale cu privire la contravențiile prevăzute la alin.(6) se remit spre examinare comisiei administrative.

Articolul 406. Organele supravegherii sanitar
epidemiologice de stat

(1) Contravențiile prevăzute la art.80–83, 115, 268–271, 276 se examinează de organele supravegherii sanitar-epidemiologice de stat.

(2) Sînt în drept să examineze cauze contravenționale şi să aplice sancțiuni medicul-şef sanitar de stat al Republicii Moldova şi adjuncții lui, medicii-şefi sanitari de stat ai raioanelor şi oraşelor (municipiilor).

Articolul 407. Organele de specialitate
în domeniul transporturilor

(1) Contravențiile prevăzute la art.198–200, 204, 206, 207 se constată de organele de specialitate ale administrației publice în domeniul transportului auto, electric, feroviar şi naval.

(2) Sînt în drept să constate contravenții şi să încheie procese-verbale:

a) în transportul auto şi electric – şefii serviciilor abilitate cu funcții de control şi adjuncții lor;

b) în transportul feroviar – şefii de stații şi locțiitorii lor, şefii de gări şi locțiitorii lor, şefii de depouri de locomotive (de vagoane), şefii trenurilor de călători, controlorii-revizori ai trenurilor de călători;

c) în transportul naval – căpitanul portului şi inspectorii căpităniei portului.

(3) Procesele-verbale cu privire la contravenţii se remit spre examinare în fond instanţei de judecată competente.

(4) Contravenţiile prevăzute la art.208–215, 217–219 se examinează de organele de specialitate ale administraţiei publice în domeniul transportului aerian.

(5) Sînt în drept să examineze contravenţii şi să aplice sancţiuni:

a) conducătorii agenţiilor transportului aerian şi adjuncţii lor, inspectorii superiori şi inspectorii abilitaţi cu funcţii de control;

b) comandanţii aeronavelor civile în perioada de îndeplinire a misiunii de zbor, pentru contravenţiile prevăzute la art.210.

Articolul 408. Inspectoratul Principal de Stat pentru Supravegherea Pieţei, Metrologie şi Protecţia Consumatorilor

(1) Contravenţiile prevăzute la art.84, 278–281, 344–348 se constată de Inspectoratul Principal de Stat pentru Supravegherea Pieţei, Metrologie şi Protecţia Consumatorilor.

(2) Sînt în drept să constate contravenţii şi să încheie procese-verbale şeful Inspectoratului Principal de Stat pentru Supravegherea Pieţei, Metrologie şi Protecţia Consumatorilor şi adjuncţii lui.

(3) Procesele-verbale cu privire la contravenţii se remit spre examinare în fond instanţei de judecată competente.

Articolul 409. Inspecţia Muncii

(1) Contravenţiile prevăzute la art.55–61 se constată de Inspecţia Muncii.

(2) Sînt în drept să constate contravenţii şi să încheie procese-verbale inspectorul general de stat al muncii şi adjuncţii lui, şefii inspectoratelor teritoriale de muncă şi adjuncţii lor.

(3) Procesele-verbale cu privire la contravenţii se remit spre examinare în fond instanţei de judecată competente.

Articolul 410. Agenţia Naţională pentru Reglementare în Comunicaţii Electronice şi Tehnologia Informaţiei

(1) Contravenţiile prevăzute la art.246–260 se constată de Agenţia Naţională pentru Reglementare în Comunicaţii Electronice şi Tehnologia Informaţiei.

(2) Sînt în drept să constate contravenţii şi să încheie procese-verbale directorul Agenţiei Naţionale pentru Reglementare în Comunicaţii Electronice şi Tehnologia Informaţiei şi adjuncţii lui.

(3) Procesele-verbale cu privire la contravenţii se remit spre examinare în fond instanţei de judecată competente.

Articolul 411. Agenţia Naţională pentru Reglementare în Energetică

(1) Contravenţiile prevăzute la art.108, 161–169 se constată de Agenţia Naţională pentru Reglementare în Energetică.

(2) Sînt în drept să constate contravenţiile prevăzute la art.108, 161–168 şi să încheie procese-verbale persoanele cu funcţie de răspundere din unităţile energetice, împuternicite de către Agenţia Naţională pentru Reglementare în Energetică.

(3) Persoanele menţionate la alin.(2) vor remite procesele-verbale cu privire la contravenţii spre examinare comisiei administrative.

(4) Sînt în drept să constate contravenţiile prevăzute la art.169 şi să încheie procese-verbale specialiştii şi şefii subdiviziunilor împuterniciţi de Agenţia Naţională pentru Reglementare în Energetică.

(5) Persoanele menţionate la alin.(4) vor remite procesele-verbale cu privire la contravenţii spre examinare în fond instanţei de judecată competente.

Articolul 412. Casa Națională de Asigurări Sociale

(1) Contravențiile prevăzute la art.263 alin.(2), 294, 296, 305, art.349 alin.(2) se constată de Casa Națională de Asigurări Sociale.

(2) Sînt în drept să constate contravenții şi să încheie procese-verbale preşedintele Casei Naționale de Asigurări Sociale şi directorii caselor teritoriale de asigurări sociale.

(3) Procesele-verbale cu privire la contravenții se remit spre examinare în fond instanței de judecată competente.

Articolul 413. Compania Națională de Asigurări în Medicină

(1) Contravențiile menționate la art.263 alin.(3), 266, art.349 alin.(3) se constată de Compania Națională de Asigurări în Medicină.

(2) Sînt în drept să constate contravenții şi să încheie procese-verbale directorul general al Companiei Naționale de Asigurări în Medicină şi adjuncții lui, directorii agențiilor teritoriale şi adjuncții lor.

(3) Procesele-verbale cu privire la contravenții se remit spre examinare în fond instanței de judecată competente.

Articolul 414. Organele supravegherii de stat
în domeniul agricol şi sanitar-veterinar

(1) Contravențiile prevăzute la art.131, 157, 158, 183–190, 192–196, 275 se constată de organele supravegherii de stat în domeniul agricol şi sanitar-veterinar.

(2) Sînt în drept să constate contravenții şi să încheie procese-verbale:

a) şeful Inspectoratului General Agricol şi adjuncții lui, şefii oficiilor teritoriale ale inspectoratului, pentru contravențiile prevăzute la art.131, 183–188, 192–195;

b) directorul Agenției Fitosanitare şi adjuncții lui, şefii direcțiilor teritoriale ale agenției, pentru contravențiile prevăzute la art.189, 190;

c) medicii veterinari oficiali din cadrul Agenției Sanitar-Veterinare şi pentru Siguranța Produselor de Origine Animală sau din cadrul direcțiilor raionale (municipale) sanitar-veterinare şi pentru siguranța produselor de origine animală, pentru contravențiile prevăzute la art.157, 158, 196, 275.

(3) Procesele-verbale cu privire la contravenții se remit spre examinare în fond instanței de judecată competente.

Articolul 415. Ministerul Apărării

(1) Contravențiile prevăzute la art.242, 244, 366–373 se constată de Ministerul Apărării.

(2) Sînt în drept să constate contravenții şi să încheie procese-verbale:

a) persoanele cu funcție de răspundere din centrele militare sau din Marele Stat Major al Armatei Naționale, pentru contravențiile prevăzute la art.366–373;

b) persoanele cu funcție de răspundere din poliția militară rutieră sau din Marele Stat Major al Armatei Naționale, pentru contravențiile prevăzute la art.242, 244.

(3) Materialele cu privire la încălcările săvîrşite de conducătorii de vehicule ale Forțelor Armate (militari prin contract, militari în termen, militari cu termen redus, studenți ai instituțiilor de învățămînt militar, rezervişti concentrați sau mobilizați), dacă pentru asemenea încălcare este prevăzută numai sancțiunea amenzii, se remit de către poliția militară rutieră, în modul stabilit de Ministerul Apărării, comandanților (şefilor) respectivi pentru a soluționa tragerea la răspundere conform Regulamentului disciplinei militare.

(4) Procesele-verbale cu privire la contravenții se remit spre examinare în fond instanței de judecată competente.

Articolul 416. Inspecția de Stat în Construcții

(1) Contravențiile prevăzute la art.177–179 se constată de Inspecția de Stat în Construcții.

(2) Sînt în drept să constate contravenții şi să încheie procese-verbale şeful Inspecției de Stat în Construcții şi adjuncții lui, şefii direcțiilor din cadrul inspecției, şefii inspecțiilor teritoriale în construcții şi adjuncții lor, inspectorii principali de stat în construcții, specialiştii principali ai

Inspecției de Stat în Construcții.

(3) Procesele-verbale cu privire la contravenții se remit spre examinare în fond instanței de judecată competente.

Articolul 417. Serviciile publice de gospodărie comunală

(1) Contravențiile prevăzute la art.170–175, 180 se constată de serviciile publice de gospodărie comunală.

(2) Sînt în drept să constate contravenții şi să încheie procese-verbale şefii direcțiilor serviciilor publice de gospodărie comunală şi adjuncții lor, specialiştii principali şi coordonatori ai gospodăriei comunale şi gospodăriei de exploatare a fondului de locuințe.

(3) Procesele-verbale cu privire la contravenții se remit spre examinare comisiilor administrative.

Articolul 418. Agenția Rezerve Materiale, Achiziții Publice şi Ajutoare Umanitare

(1) Contravențiile prevăzute la art.327 se constată de Agenția Rezerve Materiale, Achiziții Publice şi Ajutoare Umanitare.

(2) Sînt în drept să constate contravenții şi să încheie procese-verbale directorul general al Agenției Rezerve Materiale, Achiziții Publice şi Ajutoare Umanitare şi adjuncții lui.

(3) Procesele-verbale cu privire la contravenții se remit spre examinare în fond instanței de judecată competente.

Articolul 419. Biroul Național de Statistică

(1) Contravențiile prevăzute la art.330 se constată de Biroul Național de Statistică.

(2) Sînt în drept să constate contravenții şi să încheie procese-verbale şeful Biroului Național de Statistică şi adjunctul lui, şefii organelor teritoriale de statistică.

(3) Procesele-verbale cu privire la contravenții se remit spre examinare în fond instanței de judecată competente.

Articolul 420. Serviciul de Stat de Arhivă

(1) Contravențiile prevăzute la art.72, 328, 329 se constată de Serviciul de Stat de Arhivă.

(2) Sînt în drept să constate contravenții şi să încheie procese-verbale directorul Serviciului de Stat de Arhivă şi adjuncții lui.

(3) Procesele-verbale cu privire la contravenții se remit spre examinare în fond instanței de judecată competente.

Articolul 421. Departamentul de executare

(1) Contravențiile menționate la art.318, 319 se constată de Departamentul de executare.

(2) Sînt în drept să constate contravenții şi să încheie procese-verbale directorul şi vicedirectorul Departamentului de executare, şefii oficiilor de executare.

(3) Procesele-verbale cu privire la contravenții se remit spre examinare în fond instanței de judecată competente.

Articolul 422. Agenția Medicamentului

(1) Contravențiile prevăzute la art.77 alin.(1)–(7) se constată de Agenția Medicamentului.

(2) Sînt în drept să constate contravenții şi să încheie procese-verbale şeful Inspectoratului de Stat Farmaceutic, adjuncții lui şi farmaciştii inspectori.

(3) Procesele-verbale cu privire la contravenții se remit spre examinare în fond instanței de judecată competente.

Articolul 423. Serviciul Grăniceri

(1) Contravențiile prevăzute la art.331–333 se constată de Serviciul Grăniceri.

(2) Sînt în drept să constate contravenții şi să încheie procese-verbale şefii pichetelor de grăniceri şi adjuncții lor, şefii punctelor de trecere a frontierei de stat şi adjuncții lor.

(3) Procesele-verbale cu privire la contravenții se remit spre examinare în fond instanței de judecată competente.

Articolul 424. Remiterea materialelor către procuror, către ofițerul de urmărire penală

Dacă, în procesul examinării cauzei contravenționale, se constată că încălcarea conține elementele constitutive ale infracțiunii, agentul constatator remite materialele procurorului sau ofițerului de urmărire penală, după competență.

Capitolul IV
PROBELE

Articolul 425. Probele

(1) Probele sînt elemente de fapt, dobîndite în modul stabilit de prezentul cod, care servesc la constatarea existenței sau inexistenței contravenției, la identificarea făptuitorului, la constatarea vinovăției şi la cunoaşterea altor circumstanțe importante pentru justa soluționare a cauzei.

(2) În calitate de probe se admit elementele de fapt constatate prin intermediul următoarelor mijloace: procesul-verbal cu privire la contravenție, procesul-verbal de ridicare a obiectelor şi documentelor, procesul-verbal de percheziție, explicațiile persoanei în a cărei privință a fost pornit proces contravențional, depozițiile victimei, ale martorilor, înscrisurile, înregistrările audio sau video, fotografiile, corpurile delicte, obiectele şi documentele ridicate, constatările tehnico-ştiințifice şi medico-legale, raportul de expertiză.

(3) Aprecierea probelor se face de persoana competentă să soluționeze cauza contravențională, potrivit convingerii sale pe care şi-a format-o cercetînd toate probele administrate în raport cu circumstanțele constatate ale cauzei şi călăuzindu-se de lege.

(4) Nici o probă nu are valoare prestabilită.

(5) Sînt admisibile probele pertinente, concludente şi utile, administrate în conformitate cu prezentul cod.

(6) Nu pot fi admise ca probe datele care au fost obținute:

a) prin violență, amenințări sau prin alte mijloace de constrîngere;

b) prin metode ce contravin prevederilor ştiințifice;

c) prin încălcarea esențială a drepturilor şi libertăților constituționale ale persoanei, inclusiv a dreptului la apărare sau a dreptului la interpret/traducător.

(7) Procesului contravențional se aplică în mod corespunzător prevederile Codului de procedură penală cu privire la mijloacele de probă şi la procedeele probatorii, cu excepțiile prevăzute de prezentul cod.

Articolul 426. Cercetarea la fața locului

(1) În scopul descoperirii urmelor contravenției, corpurilor delicte şi pentru a stabili circumstanțele contravenției ori alte circumstanțe care au importanță pentru justa soluționare a cauzei, agentul constatator efectuează cercetarea la fața locului (a terenului, încăperilor, obiectelor, documentelor, animalelor, cadavrelor umane sau de animale).

(2) Cercetarea domiciliului fără permisul persoanei căreia i se lezează dreptul la inviolabilitatea domiciliului se efectuează cu autorizația instanței de judecată.

(3) În caz de contravenție flagrantă, cercetarea la domiciliu se poate efectua în baza unei ordonanțe motivate a agentului constatator fără autorizația instanței de judecată, urmînd ca acesteia să i se prezinte imediat sau nu mai tîrziu de 24 de ore de la terminarea cercetării la domiciliu, materialele obținute în urma cercetării, indicîndu-se motivele efectuării ei. Instanța de judecată verifică legalitatea acestei acțiuni procesuale.

(4) Agentul constatator cercetează obiectele vizibile, permite, după caz, accesul la ele în măsura în care nu se încalcă drepturile omului. Persoana care efectuează acțiunea procesuală face, după caz, măsurări, fotografieri, filmări, desene, schițe, mulaje şi tipare de pe urme de sine stătător sau cu ajutorul specialistului în materie. Locul cercetării poate fi delimitat de lucrătorii organelor de menținere a ordinii publice.

(5) Obiectele şi documentele descoperite la faţa locului se examinează în acel loc, iar rezultatele examinării se consemnează în procesul-verbal al acestei acţiuni. În cazul în care se cere un timp mai îndelungat pentru a fi examinate, precum şi în alte cazuri, obiectele, documentele se examinează la sediul autorităţii competentă să soluţioneze cauza contravenţională, în care scop se împachetează, pachetul se sigilează şi se semnează, faptul fiind menţionat în procesul-verbal.

Articolul 427. Temeiurile pentru ridicarea obiectelor şi documentelor

(1) Dacă este necesar să se ridice anumite obiecte sau documente care ar avea importanţă pentru cauză şi dacă se cunoaşte exact locul şi persoana la care se află, lucrătorul organului afacerilor interne efectuează, în temeiul unei ordonanţe întemeiate, ridicarea lor.

(2) Ridicarea documentelor conţinînd informaţii care constituie secret de stat, comercial, bancar, ridicarea informaţiei privind convorbirile telefonice se efectuează cu autorizaţia instanţei de judecată.

(3) Este interzisă ridicarea obiectelor şi documentelor în timpul nopţii, cu excepţia cazurilor de contravenţie flagrantă.

Articolul 428. Temeiurile pentru efectuarea percheziţiei

(1) Organul de constatare a contravenţiilor este în drept să efectueze percheziţie dacă din probele acumulate sau din materialele de investigaţie operativă rezultă o presupunere rezonabilă că într-o anumită încăpere, la domiciliu ori în alt loc sau la o anumită persoană se pot afla instrumente ce au servit la săvîrşirea contravenţiei, obiecte sau alte valori dobîndite din contravenţie, precum şi obiecte sau documente care pot avea importanţă pentru cauză.

(2) Percheziţia se efectuează în baza unei hotărîri motivate a organului de constatare a contravenţiilor şi numai cu autorizaţia instanţei de judecată.

(3) În caz de contravenţie flagrantă, percheziţia se poate efectua în baza unei hotărîri motivate fără autorizaţia instanţei de judecată, urmînd ca acesteia să i se prezinte imediat sau nu mai tîrziu de 24 de ore de la terminarea percheziţiei, materialele obţinute în urma percheziţiei efectuate, indicîndu-se motivele efectuării ei. Instanţa de judecată verifică legalitatea acestei acţiuni.

(4) În cazul constatării faptului că percheziţia a fost efectuată legal, instanţa de judecată confirmă rezultatul acesteia printr-o încheiere motivată. În caz contrar, prin încheiere motivată, recunoaşte percheziţia ca fiind ilegală.

(5) Prin domiciliu se înţelege o locuinţă sau o construcţie destinată locuirii permanente sau temporare (casă, apartament, vilă, cameră la hotel, cabină pe o navă maritimă sau fluvială), anexele lor nemijlocite constituind partea lor indivizibilă (verandă, terasă, mansardă, balcon, beci, un alt loc de uz comun). Prin domiciliu se înţelege şi orice teren privat, vehicul, navă maritimă sau fluvială privată, birou.

Articolul 429. Percheziţia corporală şi ridicarea obiectelor şi documentelor

(1) În cazul contravenţiilor aflate în competenţă, organul de constatare a contravenţiilor, dacă există temeiuri de a efectua percheziţia corporală sau ridicarea, poate ridica obiectele şi documentele care au importanţă pentru cauză, care se află în hainele, în alte lucruri ale persoanei sau pe corpul ei.

(2) Percheziţia corporală şi ridicarea obiectelor şi documentelor se pot efectua fără ordonanţă specială şi fără autorizaţia instanţei de judecată:

a) în cazul prevăzut la art.433 alin.(1);

b) dacă există motive rezonabile pentru a presupune că una dintre persoanele care se află la locul efectuării percheziţiei sau ridicării ascunde asupra sa obiecte sau documente care pot avea importanţă pentru justa soluţionare a cauzei.

(3) Percheziția corporală se face fără consimțământul persoanei sau al reprezentantului ei legal, în condițiile prezentului cod.

(4) Percheziția corporală, ridicarea în procesul ei a obiectelor şi documentelor se efectuează de un reprezentant al agentului constatator de acelaşi sex cu persoana percheziționată, cu participarea, după caz, a unui specialist de acelaşi sex.

(5) La efectuarea percheziției pot fi utilizate mijloace tehnice, fapt ce va fi consemnat în procesul-verbal.

(6) Procesul-verbal se încheie în cazul ridicării obiectelor şi documentelor. Copia de pe procesul-verbal se înmînează, contra semnătură, persoanei la care se referă sau reprezentantului ei legal.

(7) În cazul unei contravenții pentru care se prevede sancțiunea privării de dreptul de a conduce vehicule, agentul constatator ridică permisul de conducere pînă la pronunțarea hotărîrii judecătoreşti asupra cauzei, eliberînd conducătorului vehiculului un permis de conducere provizoriu. Agentul constatator poate aplica şi prevederile art.438.

(8) Pînă la soluționarea cauzei, obiectele şi documentele ridicate se păstrează în modul prevăzut la art.159 din Codul de procedură penală.

Articolul 430. Procesele-verbale cu privire la percheziție, la ridicarea obiectelor şi documentelor, la cercetarea la fața locului

(1) Agentul constatator care efectuează percheziția, ridicarea obiectelor şi documentelor sau cercetarea la fața locului încheie un proces-verbal la care anexează, după caz, lista obiectelor şi documentelor ridicate. În procesul-verbal cu privire la percheziție sau la ridicarea obiectelor şi documentelor se consemnează că celor prezenți li s-au explicat drepturile şi obligațiile prevăzute de prezentul cod şi se înscriu declarațiile făcute de aceste persoane.

(2) În procesul-verbal cu privire la percheziție sau la ridicarea obiectelor şi documentelor se menționează predarea lor benevolă sau ridicarea lor forțată, se indică locul şi împrejurările în care au fost descoperite. În procesul-verbal sau în lista anexată la el se enumeră obiectele şi documentele ridicate, numărul, măsura, cantitatea, elementele caracteristice şi, pe cît este posibil, valoarea lor.

(3) Dacă, în timpul percheziției, ridicării obiectelor şi documentelor sau în timpul cercetării la fața locului, persoanele la care se efectuează percheziția sau ridicarea ori alte persoane au încălcat ordinea sau au încercat să distrugă ori să tăinuiască obiectele şi documentele căutate, agentul constatator consemnează faptul în procesul-verbal, indicînd şi măsurile pe care le-a întreprins.

(4) Procesul-verbal cu privire la percheziție, la ridicarea obiectelor şi documentelor sau la cercetarea la fața locului se aduce la cunoştința tuturor persoanelor care au participat la efectuarea acestor acțiuni procesuale ori au asistat la efectuarea lor şi se semnează de fiecare. Copia de pe procesul-verbal se înmînează persoanelor cărora le-au fost aplicate aceste acțiuni procesuale sau reprezentanților lor.

(5) Refuzul proprietarului sau posesorului obiectului sau documentului de a semna procesul-verbal, precum şi absența acestora se consemnează de martorii asistenți.

(6) Obiectele şi documentele ridicate vor fi, pe cît este posibil, împachetate şi sigilate chiar la locul percheziției sau ridicării, fapt ce se consemnează în procesul-verbal. Pachetele sigilate se semnează de către persoana care a efectuat percheziția sau ridicarea.

Articolul 431. Corpurile delicte

(1) Corpuri delicte se consideră obiectele, inclusiv banii, documentele, alte valori, față de care există temeiuri a presupune că au servit la săvîrşirea contravenției, au păstrat asupra lor urmele faptei contravenționale sau au constituit obiectul acestei fapte, sau pot servi ca mijloc de constatare a existenței ori inexistenței elementelor constitutive ale contravenției.

(2) Corpurile delicte se anexează la procesul-verbal cu privire la contravenție, în care se descriu amănunțit, ori se păstrează într-un alt mod prevăzut de lege. Corpurile delicte care, din cauza volumului sau din alte motive, nu pot fi păstrate se fotografiază, iar fotografiile se anexează la procesul-verbal, în care se consemnează acest fapt.

(3) Pînă la soluționarea cauzei contravenționale, agentul constatator asigură păstrarea corpurilor delicte potrivit prevederilor art.159–161 din Codul de procedură penală, care se aplică în mod corespunzător în procesul contravențional.

(4) La judecarea cauzei contravenționale, instanța hotărăşte asupra corpurilor delicte potrivit prevederilor art.106 din Codul penal şi ale art.162 din Codul de procedură penală, care se aplică în mod corespunzător în procesul contravențional.

Capitolul V
MĂSURILE
PROCESUALE DE CONSTRÎNGERE

Articolul 432. Măsurile procesuale de constrîngere

Agentul constatator este în drept să aplice, în limitele competenței, următoarele măsuri procesuale de constrîngere:

a) reținerea;

b) aducerea silită;

c) înlăturarea de la conducerea vehiculului;

d) examenul medical pentru constatarea stării de ebrietate produsă de alcool sau de alte substanțe;

e) reținerea vehiculului.

Articolul 433. Reținerea

(1) Reținerea constă în limitarea de scurtă durată a libertății persoanei fizice şi se aplică în cazul:

a) contravențiilor flagrante pentru care prezentul cod prevede sancțiunea arestului contravențional;

b) imposibilității identificării persoanei în a cărei privință este pornit proces contravențional dacă au fost epuizate toate măsurile de identificare;

c) contravențiilor pasibile, conform prezentului cod, de aplicarea măsurii de siguranță a expulzării.

(2) Reținerea se aplică de către:

a) Ministerul Afacerilor Interne;

b) Serviciul de grăniceri, în cauzele de încălcare a regimului de frontieră sau a regimului punctelor de trecere a frontierei de stat;

c) Serviciul vamal, în cazul contravențiilor ce țin de competența lui.

(3) Persoana reținută va fi informată neîntîrziat, într-o limbă pe care o înțelege, despre motivele reținerii, faptul informării consemnîndu-se în procesul-verbal cu privire la reținere.

(4) Persoanei reținute i se comunică neîntîrziat, contra semnătură, drepturile prevăzute la art.384, faptul comunicării consemnîndu-se în procesul-verbal cu privire la reținere.

(5) Persoanei reținute i se acordă neîntîrziat posibilitatea de a comunica la două persoane, la alegerea sa, despre reținere. Faptul comunicării sau al refuzului de a comunica se consemnează, contra semnătură, în procesul-verbal cu privire la reținere.

Articolul 434. Procesul-verbal cu privire la reținere

(1) La reținerea persoanei se încheie neîntîrziat un proces-verbal cu privire la reținere, în care se consemnează data şi locul încheierii, funcția, numele şi prenumele persoanei care a încheiat procesul-verbal, date referitoare la persoana reținută, data, ora, locul şi motivul reținerii.

(2) Procesul-verbal cu privire la reținere se semnează de persoana care l-a încheiat şi de persoana reținută. Refuzul persoanei reținute de a semna procesul-verbal se consemnează în el, cu adeverirea faptului de cel puțin doi martori.

Articolul 435. Durata reţinerii şi condiţiile privării de libertate

(1) Reţinerea nu poate depăşi 3 ore, cu excepţia cazurilor prevăzute de prezentul articol.

(2) Persoana suspectată de săvîrşirea unei contravenţii pentru care sancţiunea prevede arestul contravenţional poate fi reţinută pînă la examinarea cauzei contravenţionale, dar nu mai mult decît pe 24 de ore. Faptul reţinerii se comunică neîntîrziat procurorului.

(3) Persoanele care au încălcat regulile de şedere a cetăţenilor străini şi apatrizilor în Republica Moldova, regimul de frontieră sau regimul punctelor de trecere a frontierei de stat pot fi reţinute pe un termen de pînă la 3 ore pentru încheierea procesului-verbal sau, prin decizia instanţei de judecată, pe un termen de pînă la 72 de ore pentru a identifica persoana şi a clarifica circumstanţele contravenţiei.

(4) Persoanele care au comis un act huliganic nu prea grav, care au încălcat premeditat modul de folosire a simbolurilor de stat, care au atentat la ordinea publică în condiţiile regimului de stare excepţională, care nu execută cu rea-voinţă dispoziţiile sau cererile legitime ale procurorului, ofiţerului de urmărire penală, ofiţerului de informaţii şi securitate, colaboratorului organului afacerilor interne sau ale unei alte persoane aflate în exerciţiul funcţiei de serviciu sau al datoriei obşteşti de asigurare a securităţii statului, de menţinere a ordinii publice şi de combatere a criminalităţii, care le-au opus rezistenţă, i-au ultragiat pe aceştia ori pe un militar, care au adresat un apel fals poliţiei, care vînd mărfuri (produse) în locuri interzise sau mărfuri (produse) cu termenele de vînzare expirate, necalitative, fără certificat ori fără semnul conformităţii, sau care au încălcat regulile operaţiunilor valutare pot fi reţinute de autoritatea competentă să examineze cauze contravenţionale.

(5) Termenul reţinerii contravenţionale curge din momentul reţinerii.

(6) Persoanei reţinute i se asigură cel puţin condiţiile prevăzute în Codul de executare pentru persoanele supuse măsurii arestului preventiv.

Articolul 436. Liberarea persoanei reţinute

(1) Persoana reţinută urmează să fie liberată în cazul în care:

a) nu s-au confirmat motivele verosimile de a bănui că a săvîrşit contravenţia;

b) a expirat termenul reţinerii;

c) lipsesc temeiurile de a fi privată în continuare de libertate.

(2) Persoana liberată nu poate fi reţinută din nou pe aceleaşi temeiuri.

(3) La liberare, persoanei reţinute i se înmînează copia de pe procesul-verbal în care se menţionează de cine şi în ce temei a fost reţinută, locul şi timpul reţinerii, temeiul şi timpul liberării.

Articolul 437. Aducerea silită

(1) Aducerea silită constă în conducerea forţată în faţa instanţei de judecată a martorului sau a victimei care se eschivează de la prezentare.

(2) Aducerea silită se efectuează de către organul de poliţie în temeiul unei încheieri judecătoreşti.

(3) Mandatul de aducere silită va cuprinde:

a) data şi locul emiterii;

b) numele, prenumele, funcţia şi semnătura persoanei care dispune aducerea;

c) numele, prenumele şi domiciliul persoanei care trebuie să fie adusă;

d) data, ora şi locul în care persoana urmează să fie adusă;

e) motivul aducerii.

Articolul 438. Înlăturarea de la conducerea vehiculului

(1) Persoana care conduce vehicul este înlăturată de la conducere dacă:

a) există temeiuri suficiente de a presupune că se află în stare de ebrietate inadmisibilă produsă de alcool sau în stare de ebrietate produsă de alte substanţe;

b) nu are asupra sa documentul care confirmă dreptul de a conduce sau de a folosi vehiculul.

(2) Persoana indicată la alin.(1) în situația de la lit.a) este obligată să accepte, la cererea agentului constatator, testarea alcoolscopică, examenul medical, prelevarea de sînge şi de eliminări ale corpului pentru analiză.

(3) Testarea alcoolscopică, examenul medical, prelevarea de sînge şi de eliminări ale corpului pentru analiză se efectuează de un specialist abilitat cu asemenea atribuții. Pentru prezentarea cu bună ştiință a unei concluzii false, specialistul răspunde în conformitate cu art.312 din Codul penal.

(4) Modul de efectuare a testării alcoolscopice, a examenului medical, precum şi de constatare a gradului de ebrietate produsă de alcool sau de alte substanțe, se stabileşte de Guvern.

Articolul 439. Reținerea şi aducerea vehiculului la parcare

(1) Vehiculul al cărui conducător a fost înlăturat de la conducere este reținut şi, dacă nu poate fi predat proprietarului, posesorului sau reprezentantului lor, este adus la stația de parcare specială sau pe teritoriul organului de poliție.

(2) Vehiculul poate fi adus la stația de parcare specială sau pe teritoriul organului de poliție şi în cazul în care:

a) staționarea lui poate genera un pericol iminent pentru interesul public;

b) a fost lăsat într-un loc interzis pentru parcare.

(3) Faptul aducerii vehiculului la stația de parcare specială sau pe teritoriul organului de poliție se consemnează într-un proces-verbal, în care se indică:

a) tipul, modelul vehiculului, numărul de înmatriculare, numerele de identificare ale agregatelor marcate, defectele şi deteriorările lui vizibile;

b) numele, prenumele, funcția şi semnătura persoanei care a decis aducerea vehiculului la parcare şi care a organizat aducerea;

c) temeiul de fapt şi temeiul juridic care au determinat aducerea vehiculului;

d) denumirea (numele), sediul (domiciliul), numărul de telefon al persoanei care a organizat (a efectuat) aducerea vehiculului la parcare;

e) adresa parcării;

f) data şi ora încheierii procesului-verbal;

g) numele, prenumele, funcția şi semnătura persoanei care a luat în primire vehiculul la parcare.

(4) Procesul-verbal se încheie în 4 exemplare: un exemplar rămîne la persoana care a decis aducerea vehiculului la parcare, al doilea exemplar se remite persoanei care a organizat aducerea, al treilea exemplar se înmînează persoanei care a luat în primire vehiculul la parcare, iar cel de-al patrulea exemplar se înmînează proprietarului sau posesorului de vehicul ori i se expediază recomandat la domiciliu. Despre aducerea vehiculului la parcare, agentul constatator informează neîntîrziat serviciul de gardă al poliției.

(5) Vehiculul parcat se restituie proprietarului, posesorului sau reprezentantului lor legal imediat după înlăturarea temeiurilor pentru aducerea la parcare prevăzute la alin.(1) şi (2), în temeiul hotărîrii cu privire la contravenție. Cheltuielile de aducere şi de staționare a vehiculului la parcare sînt suportate de contravenient.

(6) Pentru deteriorările cauzate vehiculului în timpul aducerii la parcare sau în timpul staționării lui la parcare răspunde agentul constatator.

(7) În cazul indicat la alin.(2) lit.b), folosirea vehiculului poate fi interzisă şi prin ridicarea tăbliţelor cu numărul de înmatriculare. În acest caz, prevederile alin.(4) se aplică în mod corespunzător.

(8) Conducătorul, proprietarul sau posesorul vehiculului nu suportă cheltuielile indicate la alin.(5) dacă lipsesc elementele constitutive ale contravenției. În acest caz cheltuielile sînt suportate de stat.

(9) Modul de calculare a cheltuielilor de aducere şi de staționare a vehiculului la parcare se

stabileşte de Guvern.

Titlul II
PARTEA SPECIALĂ
Capitolul VI
CONSTATAREA FAPTEI CONTRAVENȚIONALE

Articolul 440. Procesul de constatare a faptei contravenționale şi atribuțiile agentului constatator

(1) Constatarea faptei contravenționale înseamnă activitatea, desfăşurată de agentul constatator, de colectare şi de administrare a probelor privind existența contravenției, de încheiere a procesului-verbal cu privire la contravenție, de aplicare a sancțiunii contravenționale sau de trimitere, după caz, a dosarului în instanța de judecată sau în alt organ spre soluționare.

(2) Agentul constatator este sesizat prin plîngere sau denunț ori sesizat din oficiu cînd se află că a fost săvîrşită o faptă ilicită sau cînd o astfel de faptă a fost depistată în urma controlului conform atribuțiilor de serviciu şi în cazurile prevăzute de lege.

(3) Imediat sau în cel mult 3 zile de la data sesizării, agentul constatator este obligat să verifice sesizarea şi să întreprindă măsurile prevăzute de prezentul capitol.

(4) Procesul contravențional se porneşte numai în baza plîngerii prealabile a victimei în cazul contravențiilor prevăzute la art.69, 96–108.

(5) Dacă la depistarea sau la examinarea cazului contravențional se stabileşte competența unui alt agent constatator, materialele se remit în aceeaşi zi conform competenței.

(6) La solicitarea unor alți agenți constatatori, lucrătorul organului afacerilor interne este obligat să le acorde ajutor la constatarea contravenției.

Articolul 441. Circumstanțele care înlătură procesul contravențional

(1) Procesul contravențional pornit încetează dacă:

a) nu există faptul contravenției;

b) se constată vreunul din temeiurile prevăzute la art.3 alin.(3), art.4 alin.(3), art.20–31;

c) persoana presupusă a fi făptuitor a decedat, cu excepția cazului de reabilitare a acesteia;

d) pentru acelaşi fapt şi privitor la aceeaşi persoană există o decizie/hotărîre definitivă;

e) pentru acelaşi fapt este pornită urmărire penală.

(2) Încetarea procesului contravențional determină repunerea în drepturi a persoanei în a cărei privință a fost pornit.

Articolul 442. Procesul-verbal cu privire la contravenție

(1) Procesul-verbal cu privire la contravenție este un act prin care se individualizează fapta ilicită şi se identifică făptuitorul. Procesul-verbal se încheie de agentul constatator pe baza constatărilor personale şi a probelor acumulate, în prezența făptuitorului sau în absența lui.

(2) În cel mult 24 de ore de la data încheierii, procesul-verbal cu privire la contravenție se înscrie într-un registru de evidență în ordinea întocmirii şi depunerii lui la autoritatea din care face parte agentul constatator.

Articolul 443. Conținutul procesului-verbal cu privire la contravenție

(1) Procesul-verbal cu privire la contravenție va cuprinde:

a) data (ziua, luna, anul) şi locul încheierii;

b) calitatea, numele şi prenumele agentului constatator, denumirea autorității pe care o reprezintă;

c) numele, prenumele, domiciliul, ocupația contravenientului, datele din buletinul lui de identitate, iar în cazul persoanei juridice, denumirea, sediul, codul ei fiscal, datele persoanei fizice care o reprezintă;

d) fapta contravenţională, locul şi timpul săvîrşirii ei, circumstanţele cauzei care au importanţă pentru stabilirea faptelor şi consecinţelor lor juridice, evaluarea eventualelor pagube cauzate de contravenţie;

e) încadrarea juridică a faptei, norma materială contravenţională şi indiciile calificative ale elementelor constitutive ale contravenţiei;

f) aducerea la cunoştinţa contravenientului şi a victimei a drepturilor şi obligaţiilor lor prevăzute la art.384 şi 387;

g) obiecţiile şi probele pe care contravenientul le aduce în apărarea sa, precum şi obiecţiile şi probele victimei.

(2) În cazul în care contravenient este un minor, în procesul-verbal se va consemna şi numele, prenumele, domiciliul părinţilor sau ale altor reprezentanţi legali.

(3) În cazul în care contravenientul sau victima nu cunoaşte limba procesului-verbal, se asigură asistenţa unui interpret/traducător, datele lui consemnîndu-se în procesul-verbal.

(4) În procesul-verbal se individualizează corpurile delicte (se descriu forma, mărimea, culoarea, greutatea, alte caracteristici care permit individualizarea lor), indicîndu-se datele proprietarului şi, după caz, măsurile luate pentru valorificarea sau conservarea lor.

(5) Procesul-verbal se semnează pe fiecare pagină de agentul constatator, de contravenient şi de victimă cînd există.

(6) Faptul absenţei contravenientului ori al refuzului său de a semna procesul-verbal se consemnează în procesul-verbal şi se adevereşte prin semnătura a cel puţin 2 martori, indicîndu-se şi datele acestora.

(7) În procesul-verbal nu se admit rectificări, adăugiri, alte modificări. În cazul necesităţii unor astfel de acţiuni, se încheie un nou proces-verbal, în care se face consemnarea respectivă.

(8) În cazul în care contravenţia prevăzută la capitolul XIII al cărţii întîi a fost constatată cu ajutorul mijloacelor tehnice certificate sau al mijloacelor tehnice omologate şi verificate metrologic, agentul constatator, după stabilirea identităţii conducătorului de vehicul, poate încheia procesul-verbal şi în absenţa contravenientului.

(9) Partea rezolutivă a procesului-verbal va cuprinde decizia agentului constatator de sancţionare a contravenientului sau de remitere a cauzei în instanţa de judecată, cu recomandarea, în cazul în care consideră necesar, referitor la sancţionare, sau de încetare a procesului, precum şi termenul de contestare în instanţa de judecată.

(10) Dacă norma contravenţională prevede aplicarea punctelor de penalizare sau dacă contravenţia imputată prevede acumularea a 15 puncte de penalizare, partea rezolutivă a procesului-verbal va conţine şi menţiunea respectivă.

(11) În cazul deciziei de sancţionare, partea rezolutivă a procesului-verbal va cuprinde şi date privind informarea contravenientului despre dreptul de a plăti jumătate din amendă dacă amenda este plătită în cel mult 72 de ore de la stabilirea ei.

(12) În cazul deciziei de remitere în instanţă a cauzei contravenţionale, agentul constatator transmite instanţei competente procesul-verbal şi materialele cauzei contravenţionale.

(13) Copia de pe procesul-verbal se înmînează contravenientului şi victimei la cerere. În cazul procesului-verbal întocmit în absenţa contravenientului, copia de pe procesul-verbal se înmînează în modul prevăzut la art.382 alin.(6).

(14) În cazul prevăzut la art.16 alin.(2), agentul constatator expediază materialele cauzei contravenţionale autorităţii publice locale pentru problemele minorilor şi, după caz, poate solicita, prin demers, instanţei de judecată aplicarea faţă de minor a măsurii de constrîngere cu caracter educativ conform prevederilor art.104 din Codul penal.

Articolul 444. Încheierea procesului-verbal în cazul pluralităţii de contravenţii

În cazul pluralităţii de contravenţii săvîrşite de aceeaşi persoană, constatate în acelaşi timp de acelaşi agent, a căror soluţionare ţine de competenţa aceluiaşi organ, se încheie un singur proces-

verbal.

Articolul 445. Nulitatea procesului-verbal
cu privire la contravenție

Neconsemnarea în procesul-verbal cu privire la contravenție a datelor şi faptelor indicate la art.443 are ca efect nulitatea acestuia.

Articolul 446. Cazurile în care nu se încheie
proces- verbal cu privire la contravenție

(1) În cazul constatării unui act contravențional, agentul constatator nu încheie proces-verbal cu privire la contravenție dacă:

a) persoana în a cărei privință a fost pornit proces contravențional recunoaşte că este vinovată de săvîrşirea contravenției şi acceptă să plătească pe loc sancțiunea amenzii contra chitanță;

b) se aplică sancțiunea avertismentului;

c) răspunderea contravențională a fost înlăturată conform art.20–31.

(2) Prevederile alin.(1) nu se aplică în unul din următoarele cazuri:

a) aplicarea sancțiunii principale prevăzute de prezentul cod este de competența instanței de judecată sau, în cazul a două sancțiuni principale, aplicarea uneia din acestea, dacă agentul constatator consideră necesar, este de competența instanței de judecată;

b) prin contravenție s-a cauzat un prejudiciu material;

c) există corpuri delicte pasibile de confiscare în conformitate cu art.106 din Codul penal şi art.162 din Codul de procedură penală;

d) sînt săvîrşite contravențiile prevăzute de art.220–226 şi 228–245.

(3) Nu se încheie proces-verbal nici în cazurile emiterii de către procuror a ordonanței de a refuza începerea urmăririi penale, de a înceta urmărirea penală din cauză că fapta constituie o contravenție, precum şi în cazurile liberării de răspundere penală a persoanei cu tragerea la răspundere contravențională. În cazurile indicate, procurorul emite o ordonanță motivată privind pornirea procesului cu privire la contravenție.

Articolul 447. Chitanța de încasare a amenzii
la locul constatării contravenției

(1) În cazul prevăzut la art.446 alin.(1) lit.a), contravenientul plăteşte amendă, aplicată de agentul constatator, contra unei chitanțe de încasare care va conține:

a) data, ora şi locul de efectuare a plății;

b) numele, prenumele şi domiciliul persoanei sancționate;

c) numele, prenumele şi calitatea agentului constatator, autoritatea pe care o reprezintă;

d) norma contravențională în al cărei temei este aplicată sancțiunea;

e) suma amenzii;

f) semnăturile părților.

(2) Chitanța de încasare a amenzii contravenționale se înmînează persoanei sancționate, faptul înmînării menționîndu-se în copia de pe chitanță.

(3) Chitanța de încasare a amenzii contravenționale este un document de strictă evidență. Modul de evidență, de păstrare şi de eliberare a chitanțelor de către agenții constatatori se stabileşte printr-un regulament aprobat de Guvern.

Articolul 448. Contestația împotriva procesului- verbal
cu privire la contravenție

(1) În decursul a 15 zile de la data aducerii la cunoştință a faptului încheierii procesului-verbal cu privire la contravenție, contravenientul, victima sau reprezentantul acestora, procurorul sînt în drept să-l contesteze în instanța de judecată în a cărei rază teritorială activează autoritatea din care face parte agentul constatator.

(2) Contestația împotriva procesului-verbal cu privire la contravenție se depune la autoritatea din care face parte agentul constatator. În cel mult 3 zile de la data depunerii contestației, agentul constatator expediază în instanță contestația şi dosarul cauzei contravenționale.

(3) Contestația suspendă executarea sancțiunii contravenționale aplicată prin proces-verbal.

(4) Persoana care face contestație împotriva deciziei de aplicare a sancțiunii contravenționale nu plătește taxă de stat.

(5) Contestația împotrivă hotărîrii cu privire la contravenție poate fi depusă în decursul a 15 zile de la data pronunțării hotărîrii sau de la data aducerii ei la cunoştință, după caz. În cazul omiterii acestui termen din motive întemeiate, persoana față de care a fost pronunțată hotărîrea poate fi repusă în termen, la cerere, de către autoritatea (persoana cu funcție de răspundere) împuternicită să examineze contestația.

Articolul 449. Sesizarea procurorului în soluționarea cauzei contravenționale

(1) Dacă în procesul contravențional se constată că fapta considerată contravenție a fost săvîrşită în condiții care o plasează sub incidența legii penale, dosarul se remite neîntîrziat, prin încheiere motivată, procurorului, după competență.

(2) Dacă, în mersul urmăririi penale, de către organul de urmărire penală se constată că fapta care se considera infracțiune este contravenție, dosarul se remite neîntîrziat, prin ordonanță motivată, procurorului, care procedează conform art.396 alin.(2).

Articolul 450. Sesizarea privind cauzele şi condițiile care au favorizat contravenția şi încheierea interlocutorie

(1) La stabilirea pedepsei, procurorul, agentul constatator determină cauzele şi condițiile care au favorizat săvîrşirea contravenției şi, în caz de necesitate, sesizează autoritatea respectivă sau persoana cu funcție de răspundere spre examinarea lor imediată.

(2) Constatînd în procesul de judecată fapte de încălcare a legalității şi a drepturilor omului, instanța de judecată emite, odată cu hotărîrea, şi o încheiere interlocutorie, prin care aceste fapte se aduc la cunoştință procurorului şi, după caz, persoanei cu funcție de răspundere responsabile.

(3) În decursul a 30 de zile, persoana cu funcție de răspundere sesizată conform alin.(1) şi (2) informează instanța de judecată, procurorul sau agentul constatator despre măsurile întreprinse de ea.

Articolul 451. Inadmisibilitatea divulgării materialelor în cauza contravențională

Materialele în cauza contravențională nu pot fi divulgate pînă la încheierea examinării cauzei decît cu autorizația agentului constatator şi numai în măsura în care consideră că este posibil, cu respectarea prezumției de nevinovăție şi cu neafectarea intereselor persoanei.

Capitolul VII
JUDECAREA CAUZEI CONTRAVENȚIONALEÎN INSTANȚĂ

Articolul 452. Judecarea cauzei contravenționale

Cauza contravențională se judecă de instanța de judecată în şedință publică, oral, nemijlocit şi în contradictoriu.

Articolul 453. Actele preliminare

În termen de 3 zile de la data intrării cauzei contravenționale în instanță, judecătorul verifică competența şi, după caz:

a) dispune remiterea după competență a dosarului cu privire la contravenție;

b) fixează data examinării cauzei contravenționale, dispune citarea părților şi altor participanți la şedință, întreprinde alte acțiuni pentru buna ei desfăşurare.

Articolul 454. Termenul de judecare a cauzei contravenționale

(1) Cauza contravențională se judecă în termen de 30 de zile de la data intrării dosarului în instanță.

(2) Dacă există temeiuri rezonabile, judecătorul, prin încheiere motivată, poate prelungi

termenul de judecare a cauzei cu 15 zile.

(3) În cazul reținerii persoanei conform art.376 şi 433, judecarea cauzei contravenționale se face de urgență şi cu precădere.

Articolul 455. Participarea la şedința de judecare a cauzei contravenționale

(1) Şedința de judecare a cauzei contravenționale are loc cu citarea părților, în modul prevăzut de prezentul cod.

(2) Prezența agentului constatator la şedința de judecare a cauzei contravenționale este obligatorie. Neprezentarea agentului constatator, legal citat, fără motive întemeiate şi fără înştiințarea prealabilă a instanței duce la încetarea procesului contravențional, cu emiterea, după caz, a unei încheieri interlocutorii.

(3) Neprezentarea în şedință a făptuitorului sau a victimei, legal citate, fără motive întemeiate nu împiedică judecarea cauzei contravenționale.

(4) Participarea făptuitorului reținut este obligatorie. Aducerea lui este asigurată de poliție.

(5) În cazul în care se solicită aplicarea sancțiunii arestului contravențional, participarea făptuitorului este obligatorie, cu excepția cazului neprezentării lui cu rea-voință.

Articolul 456. Şedința de judecare a cauzei contravenționale

(1) Judecătorul conduce şedința de judecare a cauzei contravenționale, asigură ordinea şi solemnitatea şedinței.

(2) La judecarea cauzei contravenționale, judecătorul:

a) anunță cauza;

b) verifică prezența persoanelor citate;

c) verifică respectarea procedurii de citare în cazul absenței vreunei persoane citate;

d) ia măsuri, după caz, pentru participarea interpretului;

e) îndepărtează martorii din sala de şedință;

f) identifică persoana în a cărei privință a fost pornită procedura contravențională;

g) anunță completul de judecată şi lămureşte părților dreptul de recuzare;

h) lămureşte participanților la şedință alte drepturi şi obligații.

(3) În cazul de manifestare a lipsei de respect față de judecător sau de neîndeplinire a dispozițiilor preşedintelui completului de judecată, instanța de judecată, printr-o încheiere care poate fi inclusă în procesul-verbal al şedinței de judecată, poate hotărî aplicarea sancțiunii cuprinse în art.317. Încheierea poate fi contestată cu recurs de către persoana interesată.

Articolul 457. Cercetarea judecătorească

(1) În cadrul cercetării judecătoreşti se cercetează mai întîi probele prezentate de partea acuzării.

(2) La cererea părților sau a altor participanți la proces, instanța poate modifica ordinea de cercetare a probelor dacă este necesar pentru buna desfăşurare a cercetării judecătoreşti. Făptuitorul poate cere să fie audiat la începutul cercetării probelor sau la orice etapă a cercetării judecătoreşti.

(3) După cercetarea tuturor probelor din dosar şi a celor prezentate la judecarea cauzei, instanța soluționează cererile şi demersurile formulate şi dispune efectuarea, după caz, a unor acțiuni procesuale suplimentare.

(4) După terminarea cercetării judecătoreşti, instanța anunță dezbaterile judiciare.

(5) Participanții la dezbateri nu au dreptul să se refere, în luările lor de cuvînt, la probe noi, neexaminate în cadrul cercetării judecătoreşti. În cazul în care trebuie prezentate probe noi, participanții la dezbateri pot cere reluarea cercetării judecătoreşti, indicînd circumstanțele care vor fi cercetate suplimentar în baza probelor noi. După ce ascultă opiniile celorlalte părți, instanța adoptă o încheiere motivată privind admiterea sau respingerea cererii sau demersului.

(6) Instanța nu poate limita durata dezbaterilor la un anumit timp, însă preşedintele şedinței de

judecată are dreptul să întrerupă cuvîntările care depăşesc limitele cauzei ce se judecă.

(7) După închiderea dezbaterilor judiciare şi rostirea ultimului cuvînt, părţile pot depune în instanţă concluzii scrise asupra soluţiei pe care o propun privitor la cauză. Concluziile se anexează la procesul-verbal.

Articolul 458. Problemele ce urmează a fi rezolvate
la adoptarea hotărîrii contravenţionale

(1) Examinînd cauza contravenţională, instanţa de judecată este obligată să determine:

a) caracterul veridic al contravenţiei imputate;

b) existenţa cauzelor care înlătură caracterul contravenţional al faptei;

c) vinovăţia persoanei în a cărei privinţă a fost pornit procesul contravenţional;

d) existenţa circumstanţelor atenuante şi/sau agravante;

e) necesitatea sancţionării şi, după caz, caracterul sancţiunii contravenţionale;

f) alte aspecte importante pentru soluţionarea justă a cauzei.

(2) Chestiunile care apar în timpul judecării cauzei se rezolvă prin încheiere judecătorească, inclusă în procesul-verbal al şedinţei de judecată, care poate fi atacată împreună cu hotărîrea contravenţională.

Articolul 459. Procesul-verbal al şedinţei de
judecare a cauzei contravenţionale

(1) Desfăşurarea şedinţei de judecare a cauzei contravenţionale se consemnează în proces-verbal.

(2) Procesul-verbal al şedinţei de judecare a cauzei contravenţionale va include:

a) denumirea instanţei judecătoreşti;

b) data (ziua, luna, anul), ora şi locul şedinţei de judecată;

c) numele şi prenumele judecătorului şi ale grefierului;

d) numele şi prenumele părţilor, calitatea lor procesuală;

e) menţiunea îndeplinirii procedurii de citare;

f) fapta contravenţională asupra căreia a fost încheiat procesul-verbal, încadrarea juridică a faptei;

g) cererile, demersurile şi concluziile formulate de participanţii la şedinţă, măsurile luate;

h) probele cercetate în şedinţă;

i) retragerea instanţei în camera de deliberare;

j) menţiunea privind pronunţarea hotărîrii.

(3) Depoziţiile părţilor şi ale martorilor se citesc şi se semnează de aceştia.

(4) Procesul-verbal se încheie în decursul a 24 de ore de la închiderea şedinţei de judecare a cauzei contravenţionale şi se semnează de preşedintele şedinţei şi de grefier.

Articolul 460. Deliberarea instanţei de judecată

(1) Instanţa de judecată hotărăşte asupra cauzei contravenţionale în camera de deliberare, pronunţîndu-se prin hotărîre asupra aspectelor faptic şi juridic ale cauzei.

(2) Hotărîrea se semnează de judecător şi se pronunţă în şedinţă publică imediat după deliberare.

Articolul 461. Încetarea procesului contravenţional
în şedinţă de judecată

În cazul în care, pe parcursul judecării cauzei, se constată vreunul din temeiurile prevăzute la art.441 şi 445, instanţa încetează procesul contravenţional.

Articolul 462. Hotărîrea judecătorească

(1) Hotărîrea judecătorească va fi legală, întemeiată şi motivată.

(2) Hotărîrea judecătorească constă din parte introductivă, parte descriptivă şi dispozitiv.

(3) Partea introductivă cuprinde:

a) data şi locul emiterii hotărîrii;

b) denumirea instanţei judecătoreşti;

c) numele şi prenumele judecătorului, ale grefierului şi ale părților, mențiunea despre participarea părților la ședințe;

d) datele privitoare la persoana contravenientului (numele, prenumele, data şi locul naşterii, adresa);

e) norma contravențională în al cărei temei a fost pornit procesul contravențional.

(4) Partea descriptivă cuprinde:

a) circumstanțele constatate în judecarea cauzei;

b) probele pe care se întemeiază concluzia şi motivele de respingere a probelor;

c) norma contravențională pe care se întemeiază soluționarea cauzei.

(5) Dispozitivul cuprinde:

a) soluția privind încetarea procesului contravențional; sau

b) soluția cu privire la vinovăția persoanei de săvîrşirea contravenției imputate şi, după caz, la stabilirea sancțiunii contravenționale, la aplicarea măsurii de siguranță sau la înlăturarea executării sancțiunii.

(6) Pe lîngă cele menționate la alin.(5), dispozitivul va cuprinde, după caz, soluția referitor la:

a) corpurile delicte;

b) modul şi termenul de atac al hotărîrii judecătoreşti;

c) alte chestiuni privind justa soluționare a cauzei contravenționale.

Articolul 463. Înmînarea copiei de pe hotărîrea judecătorească

(1) În cel mult 3 zile de la data pronunțării hotărîrii judecătoreşti, copia ei se remite părților care nu au fost prezente la şedința de judecare a cauzei contravenționale şi, la cerere, celor prezente, faptul expedierii consemnîndu-se în dosar.

(2) Contravenientului prezent la pronunțarea hotărîrii, care a fost sancționat cu arest contravențional, precum şi contravenientului reținut i se înmînează neîntîrziat, contra semnătură, extras din hotărîrea contravențională, expediindu-i-se ulterior copia de pe hotărîre în termenul prevăzut la alin.(1).

Articolul 464. Afişarea şi/sau difuzarea hotărîrii de sancționare

(1) Afişarea şi/sau difuzarea hotărîrii de sancționare a persoanei juridice constă în obligarea ei de a afişa şi/sau a difuza, pe cheltuială proprie, hotărîrea judecătorească privind sancționarea sa.

(2) Afişarea hotărîrii privind sancționarea persoanei juridice se face în locul şi pentru o perioadă de cel mult 30 de zile, stabilite de instanța de judecată.

(3) Difuzarea hotărîrii de sancționare se face prin publicare în Monitorul Oficial al Republicii Moldova şi/sau în unul sau mai multe ziare, şi/sau prin unul sau mai multe servicii de comunicații audiovizuale, după cum hotărăşte instanța de judecată.

(4) Cheltuielile de afişare sau de difuzare nu pot depăşi cuantumul maxim al sancțiunii amenzii aplicabile persoanei juridice.

Capitolul VIII
CALEA ORDINARĂ DE ATAC. RECURSUL

Articolul 465. Recursul

(1) Hotărîrile judecătoreşti contravenționale pot fi atacate cu recurs.

(2) Decizia pronunțată în recurs este irevocabilă.

Articolul 466. Temeiurile pentru recurs

Hotărîrile judecătoreşti contravenționale pot fi atacate cu recurs, pentru a se repara erorile de drept, în următoarele temeiuri:

a) nu au fost respectate dispozițiile privind competența după materie sau după calitatea persoanei;

b) şedința de judecată nu a fost publică;

c) cauza a fost judecată fără citarea legală a unei părți sau care, legal citată, s-a aflat în

imposibilitatea de a se prezenta sau de a înştiința instanța despre imposibilitate;

d) hotărîrea atacată nu cuprinde motivele pe care se întemeiază soluția ori motivarea soluției contrazice dispozitivul hotărîrii sau acesta este expus neclar, sau dispozitivul hotărîrii redactate nu corespunde dispozitivului pronunțat după deliberare;

e) nu au fost întrunite elementele constitutive ale contravenției sau instanța a pronunțat o hotărîre de sancționare pentru o altă faptă decît cea imputată contravenientului, cu excepția cazurilor de reîncadrare juridică a acțiunilor lui în temeiul unei legi mai blînde;

f) contravenientul a fost sancționat pentru o faptă neprevăzută de prezentul cod;

g) s-au aplicat sancțiuni în alte limite decît cele prevăzute de lege sau nu corespund faptei săvîrşite sau persoanei contravenientului;

h) contravenientul a fost supus anterior răspunderii contravenționale pentru această faptă sau există o cauză de înlăturare a răspunderii contravenționale, sau aplicarea sancțiunii a fost înlăturată de o nouă lege ori anulată de un act de amnistie, sau a intervenit decesul contravenientului ori împăcarea părților în cazul prevăzut de lege;

i) faptei săvîrşite i s-a dat o încadrare juridică greşită;

j) a intervenit o lege mai favorabilă contravenientului;

k) Curtea Constituțională a declarat neconstituțională prevederea legii aplicate;

l) instanța de judecată internațională, prin hotărîre în o altă cauză, a constatat o încălcare la nivel național a drepturilor şi libertăților omului care poate fi reparată şi în cauza respectivă.

Articolul 467. Persoana care are dreptul de a declara recurs

(1) Hotărîrea judecătorească contravențională poate fi atacată cu recurs de către contravenient, agentul constatator, victimă, procuror, după caz.

(2) Recursul poate fi declarat în numele părților şi de către apărător, iar în numele contravenientului arestat, de către soț/soție.

Articolul 468. Recursul împotriva hotărîrii judecătoreşti contravenționale

(1) Recursul împotriva hotărîrii judecătoreşti contravenționale se declară în termen de 15 zile.

(2) Recursul se depune în instanța de judecată a cărei hotărîre este atacată. Persoana deținută poate depune recurs şi la administrația locului de deținere, care este obligată să-l expedieze imediat instanței de judecată a cărei hotărîre este atacată.

(3) Recursul primit, împreună cu dosarul contravențional, se expediază, în cel mult 3 zile de la data expirării termenului de declarare a recursului, instanței de recurs.

Articolul 469. Repunerea în termen a recursului

(1) Recursul declarat cu omiterea termenului prevăzut de lege, dar nu mai tîrziu de 15 zile de la începutul executării sancțiunii sau perceperii despăgubirii materiale, se consideră depus în termen dacă instanța a constatat că întîrzierea a fost determinată de motive întemeiate sau de neinformarea despre adoptarea hotărîrii a participantului la proces, care nu a fost prezent la judecarea cauzei, nici la pronunțarea hotărîrii asupra ei.

(2) Pînă la soluționarea repunerii în termen, instanța poate suspenda executarea hotărîrii.

Articolul 470. Efectele recursului

(1) Recursul împotriva hotărîrii judecătoreşti contravenționale suspendă executarea ei, cu excepția sancțiunii arestului contravențional.

(2) Instanța de recurs judecă recursul cu privire la persoana la care se referă declarația de recurs şi numai în raport cu calitatea ei în proces.

(3) Instanța de recurs judecă recursul în limitele temeiurilor pentru recurs, avînd dreptul, în afara temeiurilor invocate şi cererilor formulate de recurent, să examineze şi alte temeiuri fără a agrava situația contravenientului.

(4) Soluționînd cauza, instanța de recurs nu poate crea o situație mai gravă persoanei în a cărei favoare a fost declarat recursul.

(5) Prin extindere, instanța de recurs este în drept să judece recursul şi cu privire la persoanele care nu au declarat recurs sau la care acesta nu se referă, avînd dreptul de a hotărî şi în privința lor, fără a le crea o situație mai gravă.

Articolul 471. Judecarea cauzei contravenționale cu recurs

(1) Recursul se judecă de un complet din 3 judecători, cu citarea părților.

(2) Neprezentarea la şedință a părților legal citate nu împiedică judecarea recursului.

(3) Instanța de recurs este obligată să se pronunțe asupra tuturor motivelor invocate în recurs.

Articolul 472. Şedința de judecare a recursului

(1) Preşedintele completului de judecată conduce şedința de judecare a recursului împotriva hotărîrii asupra cauzei contravenționale, asigură ordinea şi solemnitatea în şedință.

(2) La judecarea recursului împotriva hotărîrii asupra cauzei contravenționale, preşedintele completului de judecată:

a) anunță recursul care urmează să fie judecat;

b) anunță completul de judecată, numele procurorului, apărătorului, interpretului şi al altor persoane;

c) verifică prezența persoanelor citate;

d) primeşte cererile de recuzare sau alte cereri, pe care le soluționează prin încheiere;

e) după enunțarea recursului, oferă cuvînt recurentului, apoi intimatului şi, la urmă, procurorului. Dacă printre recursurile declarate se află şi recursul procurorului, primul cuvînt i se oferă lui.

(3) Procurorul şi părțile au dreptul la replică referitor la problemele apărute în dezbateri.

(4) Contravenientul are dreptul la ultimul cuvînt.

(5) Instanța de recurs hotărăşte asupra cauzei contravenționale în camera de deliberare.

(6) Decizia, semnată de membrii completului de judecată, inclusiv de judecătorul care are opinie separată, se pronunță în şedință.

Articolul 473. Decizia instanței de recurs

(1) După examinarea recursului, instanța de recurs adoptă una dintre următoarele decizii:

1) respinge recursul şi menține hotărîrea atacată dacă recursul:

a) este tardiv;

b) este inadmisibil;

c) este nefondat;

2) admite recursul, casînd hotărîrea atacată, şi dispune rejudecarea cauzei în primă instanță.

(2) Decizia instanței de recurs se pronunță integral sau doar dispozitivul, urmînd a fi redactată în cel mult 3 zile.

Articolul 474. Conținutul deciziei instanței de recurs

(1) În decizia instanței de recurs se va indica:

a) data şi locul pronunțării;

b) denumirea instanței care a emis hotărîrea atacată;

c) numele şi prenumele membrilor completului de judecată, precum şi ale procurorului, agentului constatator, apărătorului şi interpretului/traducătorului dacă aceştia participă la judecarea recursului;

d) numele şi prenumele recurentului, calitatea lui procesuală;

e) numele şi prenumele persoanei sancționate sau în a cărei privință este clasată procedura contravențională;

f) numele şi prenumele victimei, iar în cazul persoanei juridice, al reprezentantului victimei dacă participă la judecarea recursului;

g) dispozitivul hotărîrii atacate;

h) fondul recursului;

i) temeiurile de drept care au dus la respingerea sau la admiterea recursului, motivele adoptării

soluției;
j) una dintre soluțiile prevăzute la art.462 alin.(5) lit.a) şi b);
k) menţiunea că decizia este irevocabilă.
(2) În cazurile prevăzute de lege, instanța de recurs pronunță o încheiere interlocutorie.

Capitolul IX
CALEA EXTRAORDINARĂ DE ATAC. REVIZUIREA

Articolul 475. Deschiderea procedurii de revizuire
(1) Procedura de revizuire se deschide în favoarea contravenientului în termen de cel mult 6 luni din momentul apariției unuia dintre temeiurile prevăzute la alin.(2).
(2) Revizuirea procesului contravențional poate fi cerută dacă:
a) instanța de judecată internațională, prin hotărîre, a constatat o încălcare a drepturilor şi libertăților omului care poate fi reparată la o nouă judecare;
b) Curtea Constituțională a declarat neconstituțională prevederea legii aplicată în cauza respectivă;
c) legea nouă înlătură caracterul contravențional al faptei sau ameliorează situația contravenientului în a cărui privință nu a fost executată integral sancțiunea contravențională;
d) există o procedură pornită în cauza dată în fața unei instanțe internaționale;
e) prin hotărîre definitivă s-a constatat că agentul constatator, procurorul sau judecătorul a comis, în cursul constatării şi judecării acestei cauze, abuzuri ce constituie infracțiuni.
(3) Procedura de revizuire se deschide în baza cererii procurorului de nivelul instanței de judecată, conform competenței teritoriale, sau a cererii contravenientului adresată instanței care a judecat cauza/contestația. În cazul alin.(2) lit.d), procedura de revizuire se deschide la cererea Procurorului General sau a adjuncților lui.
(4) Cererea de revizuire se face în scris, cu invocarea motivului revizuirii şi a datelor doveditoare.
(5) În procedura de revizuire, instanța sesizată poate dispune suspendarea hotărîrii neexecutate.
(6) Cererea de revizuire se examinează în conformitate cu prevederile capitolului VII al cărții a doua.

Articolul 476. Revizuirea deciziilor şi a hotărîrilor în cauzele contravenționale
(1) Procurorul General şi adjuncții lui dispun de dreptul de a înainta cerere de revizuire a deciziei sau hotărîrii emise în cauza contravențională dacă se constată că în acțiunile contravenientului sînt prezente elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute de Codul penal.
(2) Cererea de revizuire se depune în instanța a cărei decizie sau hotărîre a rămas definitivă.

Articolul 477. Hotărîrea instanței de revizuire
(1) După examinarea cererii de revizuire, instanța de revizuire adoptă una dintre următoarele hotărîri:
1) respinge cererea de revizuire dacă este:
a) tardivă;
b) inadmisibilă;
c) neîntemeiată;
2) admite cererea, casînd hotărîrea atacată, şi pronunță o nouă hotărîre.
(2) Instanța dispune, după caz, repunerea în drepturi, restituirea amenzii plătite şi a bunurilor, precum şi a cheltuielilor judiciare pe care persoana în a cărei favoare s-a admis revizuirea nu era obligată să le suporte, includerea, la cerere, în vechimea neîntreruptă în muncă, a duratei sancțiunii arestului contravențional.
(3) Hotărîrile emise în procedură de revizuire, cu excepția celor emise de curțile de apel, pot fi

atacate cu recurs de persoanele enumerate la art.467 în termen de 15 zile şi se judecă în ordinea procedurii de recurs, în conformitate cu prevederile capitolului VIII al cărţii a doua.

Capitolul X
TRIMITEREA SPRE EXECUTARE A HOTĂRÎRII JUDECĂTOREŞTI. PROBLEMELE CE URMEAZĂ A FI SOLUȚIONATE LA EXECUTAREA SANCȚIUNII CONTRAVENȚIONALE

Articolul 478. Trimiterea spre executare a hotărîrii judecătoreşti

(1) Trimiterea spre executare a hotărîrii judecătoreşti se pune în sarcina instanței care a judecat cauza în primă instanță.

(2) În termen de 10 zile de la data rămînerii definitive a hotărîrii judecătoreşti, preşedintele instanței trimite dispoziția de executare a hotărîrii, împreună cu o copie de pe hotărîrea definitivă, autorității însărcinată cu punerea în executare a hotărîrii conform prevederilor legislației de executare. În cazul în care cauza a fost judecată cu recurs, la copia de pe hotărîre se anexează copia de pe decizia instanței de recurs.

(3) Autoritățile care pun în executare hotărîrea judecătorească comunică, în cel mult 5 zile, instanței care a trimis hotărîrea respectivă despre punerea ei în executare. Administrația locului de deținere va notifica instanța care a trimis hotărîrea despre locul în care contravenientul execută sancțiunea.

(4) Instanța de judecată care a pronunțat hotărîrea este obligată să urmărească executarea hotărîrii.

Articolul 479. Problemele ce urmează a fi soluționate la executarea sancțiunii contravenționale

(1) Problemele legate de executarea sancțiunii contravenționale se soluționează, la demersul contravenientului, de către autoritatea competentă să asigure executarea sancțiunii contravenționale sau, la demersul contravenientului ori al autorității competentă să asigure executarea sancțiunii contravenționale, de către instanța de judecată.

(2) Problemele legate de explicarea suspiciunilor şi neclarităților la executarea hotărîrii judecătoreşti se soluționează de către instanța emitentă a hotărîrii definitive, la demersul contravenientului sau al autorității competentă să asigure executarea sancțiunii contravenționale.

Articolul 480. Modul de soluționare a problemelor legate de executarea sancțiunii contra venționale de către instanța de judecată

(1) Problemele legate de executarea sancțiunii contravenționale adresate instanței de judecată se soluționează în conformitate cu prevederile capitolului VII al cărții a doua, de către instanța de judecată din raza de activitate a autorității competentă să asigure executarea sancțiunii contravenționale.

(2) Încheierea instanței de judecată privind soluționarea problemelor legate de executarea sancțiunii contravenționale poate fi atacată cu recurs de către persoanele interesate în termen de 15 zile şi se judecă în procedură de recurs în conformitate cu prevederile capitolului VIII al cărții a doua.

***

DISPOZIȚII FINALE ŞI TRANZITORII

Articolul 481

Prezentul cod intră în vigoare la 31 mai 2009.

Articolul 482

La data intrării în vigoare a prezentului cod:

a) Codul cu privire la contravențiile administrative, aprobat prin Legea R.S.S.Moldoveneşti

din 29 martie 1985 (Veştile Sovietului Suprem şi ale Guvernului R.S.S.Moldoveneşti, 1985, nr.3, art.47), cu modificările ulterioare, se abrogă;

b) actele normative adoptate pînă la punerea în aplicare a prezentului cod se vor aplica în măsura în care nu contravin prevederilor acestuia.

Articolul 483

(1) Toate cauzele contravenționale pornite în baza faptelor care nu se consideră contravenții în conformitate cu prezentul cod se sistează după cum urmează:

a) de către autoritățile competente să soluționeze cauze contravenționale, în privința persoanelor ale căror dosare se află în procedura acestor organe;

b) de către instanțele de judecată respective, în privința persoanelor ale căror dosare au fost puse pe rol;

c) de către instanțele de apel şi de recurs, în privința persoanelor hotărîrile sau deciziile asupra cărora nu sînt definitive.

(2) Hotărîrile sau deciziile definitive în privința persoanelor sancționate pentru faptele care nu se consideră contravenții în conformitate cu prezentul cod nu se execută, iar persoanele respective se consideră nesancționate contravențional şi se repun în dreptul de care au fost private.

Articolul 484

Guvernul, în termen de 6 luni de la data publicării prezentului cod:

a) va prezenta Parlamentului propuneri pentru aducerea legislației în vigoare în concordanță cu prezentul cod;

b) va aduce actele sale normative în concordanță cu prezentul cod;

c) va asigura revizuirea şi abrogarea de către ministere şi departamente a actelor lor normative ce contravin prezentului cod;

d) va asigura elaborarea actelor normative care vor reglementa aplicarea prezentului cod.

PREŞEDINTELE PARLAMENTULUI **Marian LUPU**

Nr.218-XVI. Chişinău, 24 octombrie 2008.

Перевод

Республика Молдова

ПАРЛАМЕНТ

КОДЕКС Nr. 218
от 24.10.2008

О ПРАВОНАРУШЕНИЯХ

Опубликован : 16.01.2009 в Monitorul Oficial Nr. 3-6 статья № : 15 Дата вступления в силу : 31.05.2009

ИЗМЕНЕН
ЗП16-XVI от 03.02.09, МО47-48/03.03.09 ст.132
Парламент принимает настоящий кодекс.

Книга первая
МАТЕРИАЛЬНОЕ ПРАВО
Раздел I
ОБЩАЯ ЧАСТЬ
Глава I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 1. Закон Республики Молдова о правонарушениях

(1) Настоящий кодекс является законом Республики Молдова, который содержит правовые нормы, устанавливающие общие и специальные принципы и нормы права, относящегося к правонарушениям, определяет деяния, составляющие правонарушения, и устанавливает производство о правонарушениях и наказания за правонарушения.

(2) В случаях, прямо предусмотренных настоящим кодексом, диспозиция статьи кодекса может содержать норму, отсылающую к другому акту нормативного характера, опубликованному в Официальном мониторе Республики Молдова. В таких случаях требования, применяемые к нормам закона о правонарушениях, в том числе требование предвидения, применяются и к соответствующему нормативному акту.

(3) Если в процессе применения какого-либо нормативного акта устанавливается, что его положения противоречат принципам, предусмотренным настоящим кодексом, применяются положения настоящего кодекса.

Статья 2. Цель закона о правонарушениях

Целью закона о правонарушениях являются защита прав и законных интересов лиц, защита собственности, общественного порядка, других охраняемых законом ценностей при рассмотрении дел о правонарушениях, а также предупреждение совершения новых правонарушений.

Статья 3. Действие закона о правонарушениях
во времени

(1) Правонарушительный характер деяния и соответствующее ему наказание устанавливаются настоящим кодексом, действующим на момент совершения деяния.

(2) Закон о правонарушениях, ужесточающий наказание или ухудшающий положение лица, виновного в совершении правонарушения, не имеет обратной силы.

(3) За совершение деяния, которое в соответствии с новым законом не признается правонарушением, наказание не назначается, а назначенное наказание, не исполненное до вступления в силу нового закона, не подлежит исполнению.

(4) Если новым законом предусматривается более мягкое наказание за совершение правонарушения, назначается это наказание. В случае назначения наказания, предусмотренного старым законом, это наказание подлежит исполнению в пределах максимального наказания, предусмотренного новым законом. Если новым законом определенная категория наказания более не предусматривается, наказание, относящееся к такой категории, назначенное и не исполненное до вступления в силу нового закона, не подлежит исполнению.

(5) Если новым законом предусматривается более строгое наказание, продолжающееся правонарушение, совершение которого начато до вступления в силу нового закона, наказывается в соответствии с законом, действующим на момент доведения его до конца.

(6) Временем совершения правонарушения считается время совершения противоправного деяния, а в случае бездействия – время, когда должно было осуществляться действие, которое правонарушитель не осуществил, независимо от времени наступления последствий.

Статья 4. Действие закона о правонарушениях
в отношении лица и в пространстве

(1) Правонарушение, совершенное на территории Республики Молдова, наказывается в соответствии с настоящим кодексом.

(2) Правонарушение, совершенное за пределами территории Республики Молдова ее гражданином или лицом без гражданства, проживающим на территории Республики Молдова, наказывается в соответствии с настоящим кодексом, если деяние предусмотрено и законом страны, в которой оно совершено, а лицо не было привлечено к ответственности в этой стране.

(3) Не могут привлекаться к ответственности за правонарушение дипломатические представители иностранных государств или другие лица, которые в соответствии с международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова, или в соответствии с законами Республики Молдова не подпадают под юрисдикцию законодательства о правонарушениях Республики Молдова или в отношении которых предусмотрено освобождение от ответственности за совершение правонарушения.

(4) Правонарушение, совершенное в территориальных водах или в воздушном пространстве Республики Молдова, считается совершенным на территории Республики Молдова.

(5) Правонарушение, совершенное на борту морского или воздушного судна, зарегистрированного в порту или аэропорту Республики Молдова и находящегося вне ее водного или воздушного пространства, наказывается в соответствии с положениями настоящего кодекса, если международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова, не предусмотрено иное.

(6) На основании настоящего кодекса назначаются наказания за правонарушения, совершенные на борту военного морского или воздушного судна, принадлежащего Республике Молдова, независимо от места нахождения судна.

(7) Местом совершения деяния считается место, где было совершено наносящее вред действие, независимо от времени наступления последствий. В случае бездействия местом совершения деяния считается место, где должно было осуществляться действие, которое правонарушитель не осуществил, независимо от времени наступления последствий.

Статья 5. Принцип законности

(1) Никто не может быть признан виновным в совершении правонарушения, а также подвергнут наказанию за его совершение иначе как в соответствии с законом о правонарушениях.

(2) Применение других положений законодательства в ущерб лицу, совершившему правонарушение, равно как и применение закона о правонарушениях по аналогии запрещаются.

(3) Целью закона о правонарушениях не может являться причинение физических страданий или ущемление человеческого достоинства. Никто не может быть подвергнут пыткам, жестокому, бесчеловечному или унижающему достоинство наказанию или обращению.

Статья 6. Принцип равенства перед законом

(1) Лица, совершившие правонарушения, равны перед законом и органами публичной власти и несут ответственность за правонарушение независимо от расы, национальности, языка, вероисповедания, пола, политической принадлежности, имущественного положения, социального происхождения или другого положения.

(2) В соответствии с положениями Конституции, других законов и/или международных договоров, одной из сторон которых является Республика Молдова, в отношении определенных категорий лиц могут применяться особые условия преследования за правонарушение или гарантия освобождения от преследования за правонарушение и ответственности за правонарушение.

Статья 7. Принцип справедливости

Лицу может быть назначено наказание только за правонарушение, в отношении которого доказана его вина, с соблюдением положений настоящего кодекса.

Статья 8. Принцип личного характера ответственности за правонарушение

(1) Лицо подлежит ответственности за правонарушение только за совершенное виновно деяние.

(2) Ответственность за правонарушение несет только лицо, умышленно или по неосторожности совершившее деяние, предусмотренное законом о правонарушениях.

Статья 9. Принцип индивидуализации ответственности за правонарушение и наказания за правонарушение

(1) При применении закона о правонарушениях учитываются характер и степень вреда совершенного правонарушения, личность правонарушителя и смягчающие или отягчающие обстоятельства.

(2) Никто не может быть дважды привлечен к ответственности за правонарушение за совершение одного и того же деяния.

Глава II
ПРАВОНАРУШЕНИЕ. ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ПРАВОНАРУШЕНИЕ

Статья 10. Правонарушение

Правонарушением является виновное противоправное деяние (действие или бездействие), представляющее меньшую социальную опасность, чем преступление, посягающее на охраняемые законом ценности, предусмотренное настоящим кодексом и наказуемое согласно установленной ответственности за правонарушение.

Статья 11. Длящееся правонарушение

(1) Длящимся правонарушением признается деяние, характеризующееся непрерывным совершением противоправной деятельности в течение неопределенного времени. В случае длящегося правонарушения множественности правонарушений не существует.

(2) Длящееся правонарушение признается оконченным с момента прекращения противоправного действия или бездействия либо наступления событий, препятствующих его осуществлению.

Статья 12. Продолжаемое правонарушение

(1) Продолжаемым правонарушением признается деяние, совершенное с единым умыслом, характеризующееся двумя или более идентичными противоправными действиями и/или бездействиями, имеющими общую цель и составляющими в целом одно правонарушение.

(2) Продолжаемое правонарушение признается оконченным по совершении последнего противоправного действия или бездействия.

Статья 13. Покушение на правонарушение

Покушением на правонарушение признается умышленное действие или бездействие, непосредственно направленное на совершение правонарушения, если при этом правонарушение не было доведено до конца по не зависящим от воли виновного причинам.

Статья 14. Виновность

(1) Правонарушение совершается умышленно или по неосторожности.

(2) Правонарушение признается совершенным умышленно, если совершившее его лицо осознавало, что его действие или бездействие может нанести вред, предвидело последствия нанесения вреда, желало или сознательно допускало наступление этих последствий.

(3) Правонарушение признается совершенным по неосторожности, если совершившее его лицо осознавало, что его действие или бездействие может нанести вред, предвидело последствия нанесения вреда, однако легкомысленно рассчитывало, что их можно будет избежать, либо не осознавало, что его действие или бездействие может нанести вред, не предвидело возможность наступления вредных последствий, хотя должно было и могло их предвидеть.

(4) Если в результате умышленного совершения правонарушения наступили более тяжкие последствия, которые в соответствии с законом влекут более строгое наказание за правонарушение и не были предусмотрены умыслом лица, совершившего правонарушение, ответственность за такие последствия правонарушения наступает только в случае, если лицо предвидело вредные последствия, однако легкомысленно рассчитывало, что их можно будет избежать, либо если лицо не предвидело возможность наступления таких последствий, хотя должно было и могло их предвидеть. В целом такое правонарушение признается умышленным.

Статья 15. Ответственность за правонарушение, совершенное в состоянии опьянения, вызванного алкоголем
или другими веществами

Состояние добровольного опьянения, вызванного алкоголем или другими веществами, не освобождает от ответственности за правонарушение. Причины опьянения, степень опьянения и степень его воздействия на совершение правонарушения учитываются при назначении наказания.

Статья 16. Ответственность за правонарушение физического лица

(1) Ответственности за правонарушение подлежит дееспособное физическое лицо, достигшее к моменту совершения правонарушения возраста 18 лет.

(2) Физическое лицо в возрасте от 16 до 18 лет несет ответственность за

правонарушение по деяниям, предусмотренным статьями 228–245 и 263–311.

(3) В случае совершения несовершеннолетним деяния, предусмотренного диспозицией нормы особенной части книги первой, констатирующий субъект, прокурор или судебная инстанция направляют материалы дела о правонарушении органу местного публичного управления по делам несовершеннолетних. По ходатайству констатирующего субъекта судебная инстанция может применить к несовершеннолетнему принудительные меры воспитательного характера, предусмотренные статьей 104 Уголовного кодекса.

(4) За совершение правонарушения не при исполнении служебных обязанностей военнослужащие, за исключением военнослужащих срочной службы, несут ответственность за правонарушение в соответствии с общими положениями.

(5) За совершение правонарушений военнослужащие срочной службы несут ответственность в соответствии с Дисциплинарным воинским уставом.

(6) Должностное лицо (лицо, наделенное на государственном предприятии, в учреждении, организации, центральном или местном органе публичной власти на постоянной или временной основе, в силу закона, в силу его назначения, избрания или в силу отдельного поручения, определенными правами и обязанностями по осуществлению функций публичной власти или действий административно-распорядительного либо организационно-хозяй-ственного характера) подлежит ответственности за правонарушение при совершении деяний, предусмотренных настоящим кодексом, в случае:

a) умышленного использования своих полномочий в отступление от служебных обязанностей;

b) явного превышения предоставленных законом прав и полномочий;

c) неисполнения или ненадлежащего исполнения служебных обязанностей.

(7) В отсутствие условий, перечисленных в части (6), должностное лицо, виновное в совершении правонарушения, несет ответственность в соответствии с общими положениями.

Статья 17. Ответственность за правонарушение юридического лица

(1) Ответственности за правонарушение подлежит юридическое лицо, за исключением органов публичной власти и публичных учреждений, в случаях, предусмотренных настоящим кодексом, по деяниям, совершенным от его имени или в его интересах его органами или их представителями, при соответствии одному из следующих условий:

a) это лицо виновно в невыполнении или ненадлежащем выполнении положений закона, устанавливающих обязанности или запреты на осуществление определенной деятельности;

b) это лицо виновно в осуществлении деятельности, не соответствующей его учредительным документам или заявленным целям;

c) деяние, причинившее или создавшее угрозу причинения ущерба в значительном размере другому лицу, обществу или государству, было совершено в интересах этого лица, было допущено, санкционировано, одобрено, использовано его уполномоченным органом или должностным лицом.

(2) Юридическое лицо несет ответственность за правонарушение в случае, если материальная норма, содержащаяся в особенной части книги первой, прямо предусматривает его наказание.

(3) Если в особенной части книги первой предусмотрена ответственность за правонарушение юридического лица, индивидуальное предприятие несет ответственность в качестве юридического лица.

(4) Ответственность за правонарушение юридического лица не исключает ответственности физического лица за совершенное правонарушение.

Статья 18. Малые размеры

Под малыми размерами понимается стоимость похищенных, добытых, полученных, изготовленных, уничтоженных, использованных, перевезенных, находящихся на хранении, реализованных, перемещенных через таможенную границу ценностей или стоимость причиненного ущерба, не превышающая на момент совершения правонарушения 25 условных единиц.

Глава III
ОБСТОЯТЕЛЬСТВА, УСТРАНЯЮЩИЕ ПРАВОНАРУШИТЕЛЬНЫЙ ХАРАКТЕР ДЕЯНИЯ И ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ПРАВОНАРУШЕНИЕ

Статья 19. Обстоятельства, устраняющие правонарушительный характер деяния и ответственность за правонарушение

Обстоятельствами, устраняющими правонарушительный характер деяния и ответственность за правонарушение, являются:

a) невменяемость;

b) необходимая оборона;

c) крайняя необходимость;

d) физическое и/или психическое принуждение;

e) обоснованный риск;

f) непредвиденный случай.

Статья 20. Невменяемость, констатируемая в установленном законом порядке

(1) Признается невменяемым лицо, которое при совершении деяния не могло отдавать себе отчет в своих действиях или руководить ими вследствие хронического психического заболевания, временного психического расстройства, слабоумия или иного болезненного состояния психики.

(2) Не подлежит ответственности за правонарушение лицо, совершившее деяние в состоянии вменяемости, но до вынесения решения о назначении наказания заболевшее психическим заболеванием, лишившим его возможности отдавать себе отчет в своих действиях или руководить ими.

Статья 21. Необходимая оборона

Находящимся в состоянии необходимой обороны признается лицо, совершающее деяние с целью отражения прямого, внезапного, материального и реального нападения, направленного против него, другого лица или против общественных интересов.

Статья 22. Крайняя необходимость

Находящимся в состоянии крайней необходимости признается лицо, совершающее действия во спасение своей жизни, телесной целостности или здоровья, а также жизни, телесной целостности или здоровья другого лица, ценного имущества – своего или другого лица – либо общественных интересов от неизбежной серьезной опасности, которая не может быть устранена иным способом.

Статья 23. Физическое и/или психическое принуждение

(1) Не является правонарушением деяние, предусмотренное настоящим кодексом, совершенное в результате физического принуждения, которому лицо не могло противостоять и которое не могло быть устранено иным способом.

(2) Не является правонарушением деяние, предусмотренное настоящим кодексом, совершенное лицом в результате психического принуждения, осуществленного путем угрозы неизбежной опасностью ему или другому лицу, которое не могло быть устранено иным способом.

Статья 24. Обоснованный риск

(1) Не является правонарушением деяние, предусмотренное настоящим кодексом, причинившее ущерб охраняемым законом интересам, в случае обоснованного риска достижения определенных общественно полезных целей.

(2) Риск признается обоснованным, если общественно полезная цель не могла быть без него достигнута, а рисковавшее лицо приняло меры для предотвращения ущерба охраняемым законом интересам.

(3) Не может быть признан обоснованным риск, сознательно сопряженный с угрозой для жизни лица или с опасностью возникновения экологической или социальной катастрофы.

Статья 25. Непредвиденный случай

(1) Не является правонарушением деяние, предусмотренное настоящим кодексом, вследствие которого наступает обстоятельство, которое не могло быть предвидено.

(2) Не являются непредвиденным случаем обстоятельства, возникшие вследствие совокупности правонарушений.

Статья 26. Освобождение от ответственности за правонарушение

Освобождение от ответственности за правонарушение при совершении деяния, содержащего признаки состава правонарушения, имеет место в случае:

a) добровольного отказа от совершения правонарушения;

b) незначительного правонарушения, попытки совершения правонарушения;

c) примирения потерпевшего с лицом, совершившим правонарушение;

d) истечения срока давности привлечения к ответственности за правонарушение;

e) амнистии.

Статья 27. Добровольный отказ от совершения правонарушения

Добровольным отказом от совершения правонарушения признается прекращение действия, направленного непосредственно на совершение правонарушения, если лицо осознает возможность завершения деяния.

Статья 28. Незначительное правонарушение,
попытка совершения правонарушения

В случае незначительного правонарушения орган (должностное лицо), уполномоченный рассматривать дело, может освободить лицо, совершившее правонарушение, от ответственности за правонарушение, ограничившись устным замечанием в его адрес. Признаются незначительными попытка совершения правонарушения или правонарушение, за совершение которого настоящим кодексом в качестве максимального наказания предусмотрено наложение штрафа в размере до 10 условных единиц.

Статья 29. Примирение потерпевшего с лицом,
совершившим правонарушение

Возбужденное производство о правонарушении прекращается в случае примирения потерпевшего с лицом, совершившим правонарушение, если совершено одно из правонарушений, предусмотренных статьей 78, частями (1) и (2) статьи 96, статьями 100, 101, 103, 105 и 242. Примирение осуществляется лично. В отношении недееспособных лиц примирение осуществляется их законными представителями. Ограниченно дееспособные лица осуществляют примирение с согласия их законных представителей.

Статья 30. Истечение срока давности привлечения
к ответственности за правонарушение

(1) Освобождение от ответственности за правонарушение осуществляется по истечении срока давности привлечения к ней.

(2) Срок давности привлечения к ответственности за правонарушение составляет три месяца.

(3) Срок давности исчисляется со дня совершения правонарушения.

(4) В случае длящегося и продолжаемого правонарушения срок давности исчисляется со дня совершения последнего действия или бездействия.

(5) Срок давности в отношении исполнения наказания за правонарушение составляет один год.

(6) Считается, что не привлекался к ответственности за правонарушение правонарушитель:

a) который был освобожден от ответственности за правонарушение;

b) который полностью исполнил наказание;

c) в отношении которого производство о правонарушении было прекращено.

Статья 31. Амнистия

(1) Амнистия является актом, имеющим своим последствием освобождение от ответственности за правонарушение и исполнения наказания за правонарушение, сокращение примененного наказания или замену его более мягким наказанием.

(2) Амнистия не имеет последствий для мер безопасности и прав потерпевшего.

Глава IV
НАКАЗАНИЯ ЗА ПРАВОНАРУШЕНИЕ

Статья 32. Наказание за правонарушение

(1) Наказание за правонарушение является мерой государственного принуждения и средством исправления и перевоспитания и применяется именем закона к лицам, совершившим правонарушения.

(2) К физическим лицам, совершившим правонарушения, могут применяться следующие наказания за правонарушение:

a) предупреждение;

b) штраф;

c) лишение права осуществлять определенную деятельность;

d) лишение права занимать определенные должности;

e) начисление штрафных очков;

f) лишение специального права (права управления транспортным средством, права хранения и ношения оружия);

g) неоплачиваемый труд в пользу общества;

h) арест за правонарушение.

(3) Лишение права осуществлять определенную деятельность, лишение права занимать определенные должности и начисление штрафных очков могут применяться и в качестве дополнительного наказания.

(4) К несовершеннолетним в качестве дополнительного наказания может применяться только лишение права осуществлять определенную деятельность.

(5) К юридическим лицам могут применяться следующие наказания за правонарушение:

a) штраф;

b) лишение права осуществлять определенную деятельность.

(6) Лишение права осуществлять определенную деятельность может применяться и в качестве дополнительного наказания.

Статья 33. Предупреждение

(1) Предупреждение заключается в обращении внимания правонарушителя на опасность совершенного деяния и в рекомендации соблюдать положения законодательства в будущем.

(2) Предупреждение выносится в письменном виде.

(3) Наказание в виде предупреждения, предусмотренное частями (3) и (4) статьи 198, частью (1) статьи 247, частью (1) статьи 249, частью (1) статьи 250, частями (4) и (5) статьи 251, статьей 319, частью (1) статьи 366, назначается констатирующим субъектом в

соответствии с частью (1) статьи 446 без передачи дела о правонарушении в судебную инстанцию.

Статья 34. Штраф

(1) Штрафом является денежное взыскание, применяемое в случаях и в пределах, предусмотренных настоящим кодексом. Штраф устанавливается в условных единицах. Одна условная единица равняется 20 леям.

(2) Размер штрафа для физических лиц устанавливается в пределах от 1 до 150 условных единиц, а для должностных лиц и юридических лиц – от 10 до 500 условных единиц.

(3) Правонарушитель вправе внести половину установленного штрафа в случае уплаты его в течение 72 часов с момента наложения такового. В этом случае наказание в виде штрафа считается исполненным в полном размере.

(4) В случае неуплаты физическим лицом штрафа в течение 30 дней со дня его наложения судебная инстанция может заменить штраф, в зависимости от обстоятельств:

a) штрафом в двойном размере, который, однако, не может превышать максимального размера наказания в виде штрафа, предусмотренного материальной нормой о правонарушении или настоящей статьей;

b) лишением права осуществлять определенную деятельность на срок от 6 месяцев до 1 года;

c) неоплачиваемым трудом в пользу общества из расчета 1 час работы за 1 условную единицу, при этом продолжительность такой работы не может превышать 60 часов;

d) арестом за правонарушение из расчета 1 день ареста за 2 условные единицы, при этом продолжительность такого ареста не может превышать 30 дней. В этом случае учитываются ограничения, предусмотренные частью (4) статьи 38.

(5) Если лицо, которому назначено наказание за совершение правонарушения, предусмотренного статьями 228–245, не уплатило штраф добровольно и в полном размере в течение 30 дней со дня его наложения, таковой заменяется лишением права осуществлять определенную деятельность путем лишения его права управления транспортным средством на срок от 6 месяцев до 1 года.

(6) В случаях, предусмотренных в пунктах a), c) и d) части (4), лишение права осуществлять определенную деятельность на срок от 6 месяцев до 1 года может применяться в качестве дополнительного наказания.

(7) В случае неуплаты штрафа юридическим лицом добровольно и в полном размере в течение 30 дней со дня его наложения штраф может быть заменен лишением права осуществлять определенную деятельность на срок от 6 месяцев до 1 года.

(8) Штраф заменяется судебной инстанцией по ходатайству констатирующего субъекта или прокурора. Если наказание в виде штрафа назначено судебной инстанцией, его замена осуществляется также судебной инстанцией по ходатайству судебного исполнителя.

Статья 35. Лишение права осуществлять
определенную деятельность. Лишение
права занимать определенные должности

(1) Лишение права осуществлять определенную деятельность состоит в наложении на физическое лицо временного запрета осуществлять определенную деятельность, в том числе путем лишения его специального права. Наказание в виде лишения права осуществлять определенную деятельность может назначаться, если деятельность использовалась при совершении правонарушения или если правонарушение представляет собой нарушение правил осуществления этой деятельности.

(2) Лишение права управления транспортным средством не может применяться к инвалиду, использующему транспортное средство в качестве единственного средства передвижения, за исключением случаев управления транспортным средством с

умышленным присвоением подложного регистрационного номерного знака или управления таковым в состоянии опьянения, вызванного алкоголем или другими веществами, либо уклонения от проведения медицинского освидетельствования для установления этого состояния, а также оставления места дорожно-транспортного происшествия, участником которого инвалид являлся.

(3) Лишение права осуществлять определенную деятельность или лишение права занимать определенные должности может быть назначено судебной инстанцией на срок от 3 месяцев до 1 года, за исключением случаев, предусмотренных частью (4). Данное наказание применяется в случаях, когда с учетом характера совершенных виновным правонарушений закон признает недопустимым осуществление им определенной деятельности или занятие им определенных должностей.

(4) Лишение права управления транспортным средством назначается судебной инстанцией на срок от 6 месяцев до 3 лет, а в случаях, предусмотренных статьей 36, – на срок от 6 месяцев до 1 года.

Статья 36. Начисление штрафных очков.
Лишение специального права

(1) В случаях и в размере, предусмотренном санкциями норм о правонарушениях в главе XIII книги первой, водителю транспортного средства, признанному виновным в совершении правонарушения, помимо назначения основного наказания начисляется определенное количество штрафных очков в качестве дополнительного наказания.

(2) Если назначение наказания в порядке, предусмотренном частью (1), обусловливает накопление 15 штрафных очков, констатирующий субъект передает дело о правонарушении на рассмотрение компетентной судебной инстанции, которая помимо применения основного наказания и начисления штрафных очков назначает в качестве дополнительного наказания лишение права управления транспортным средством на срок от 6 месяцев до 1 года.

(3) Штрафные очки аннулируются по истечении шестимесячного срока со дня установления правонарушения, за совершение которого они были начислены, или со дня лишения судебным решением права управления транспортным средством.

(4) Порядок учета штрафных очков и порядок обеспечения доступа владельца водительского удостоверения к информации о штрафных очках устанавливаются Правительством.

(5) Лишение права хранения и ношения оружия назначается судебной инстанцией на срок от 3 месяцев до 1 года в зависимости от тяжести правонарушения, предусмотренного в особенной части книги первой.

(6) По истечении срока лишения права управления транспортным средством или права хранения и ношения оружия лицо восстанавливается в этом праве.

Статья 37. Неоплачиваемый труд в пользу общества

(1) Неоплачиваемый труд в пользу общества состоит в привлечении правонарушителя – физического лица в свободное от основной работы или учебы время к работам, определенным органом местного публичного управления.

(2) Неоплачиваемый труд в пользу общества назначается на срок от 10 до 60 часов и отбывается от 2 до 4 часов в день.

(3) Неоплачиваемый труд в пользу общества может быть применен только к лицам, давшим согласие на исполнение такого наказания.

(4) После вынесения судебного решения председательствующий в судебном заседании разъясняет суть наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества, о чем делается отметка в протоколе судебного заседания.

(5) С правонарушителя, которому назначено наказание в виде неоплачиваемого труда в пользу общества, берется письменное обязательство явиться в 10-дневный срок в

исполнительное бюро по месту жительства.

(6) В случае уклонения от неоплачиваемого труда в пользу общества это наказание заменяется арестом за правонарушение из расчета 1 день ареста за 2 часа неоплачиваемого труда в пользу общества.

(7) Неоплачиваемый труд в пользу общества не может применяться к лицам, признанным инвалидами I и II группы, военнослужащим срочной службы, военнослужащим и аттестованному персоналу органов внутренних дел, принятым на службу по контракту, беременным женщинам, лицам, являющимся единственным кормильцем ребенка в возрасте до 8 лет, и лицам, достигшим общеустановленного пенсионного возраста.

(8) Неоплачиваемый труд в пользу общества осуществляется в течение не более 6 месяцев, исчисляемых со дня обретения судебным решением окончательного характера.

Статья 38. Арест за правонарушение

(1) Арест за правонарушение является исключительным наказанием за правонарушение, состоящим в лишении свободы на срок, установленный судебным решением, подлежащим исполнению в порядке, предусмотренном Исполнительным кодексом.

(2) Арест за правонарушение применяется, как правило, за совершение деяния, которое угрожает или создает реальную угрозу здоровью или телесной целостности лица.

(3) Арест за правонарушение может применяться и в случае умышленного неисполнения другого наказания за правонарушение.

(4) Продолжительность ареста за правонарушение составляет от 3 до 15 дней. В случае совокупности правонарушений или совокупности решений о назначении наказания за совершение правонарушений, за которые в соответствии с законом в качестве наказания предусмотрен арест за правонарушение, судебная инстанция может применить такое наказание на срок до 30 дней.

(5) Срок задержания за правонарушение включается в срок ареста за правонарушение.

(6) Арест за правонарушение не может применяться к лицам, признанным инвалидами I и II группы, военнослужащим срочной службы, военнослужащим и аттестованному персоналу органов внутренних дел, принятым на службу по контракту, беременным женщинам, женщинам, имеющим детей в возрасте до 8 лет, лицам, являющимся единственным кормильцем ребенка в возрасте до 16 лет, и лицам, достигшим общеустановленного пенсионного возраста.

Статья 39. Лишение юридического лица права
осуществлять определенную деятельность

(1) Лишение юридического лица права осуществлять определенную деятельность состоит в наложении запрета заключать определенные сделки, выпускать акции или иные ценные бумаги, получать субсидии, льготы, другие блага от государства или осуществлять иные виды деятельности.

(2) Лишение права осуществлять определенную деятельность может быть ограничено определенной территорией административно-территориальной единицы или определенным периодом года и назначается на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 40. Выдворение

(1) Выдворение является мерой принудительного удаления с территории Республики Молдова иностранных граждан и лиц без гражданства, нарушивших правила пребывания в ней. Выдворение имеет целью устранение опасной ситуации и предупреждение совершения этими лицами общественно опасных деяний.

(2) Выдворение может быть назначено иностранным гражданам и лицам без гражданства в качестве дополнительного наказания в случае совершения правонарушений, предусмотренных статьей 58, частями (4) и (5) статьи 67 и статьями 76, 80, 81, 83, 84, 87, 323, 324, 326, 328, 330–333, 339 и 348.

(3) В отношении иностранных граждан и лиц без гражданства, которые не могут быть выдворены немедленно, судебная инстанция может распорядиться о взятии их на государственное содержание с размещением на срок не более 6 месяцев в Центре временного размещения иностранцев.

(4) Судебная инстанция может распорядиться о взятии на государственное содержание иностранных граждан и лиц без гражданства, в отношении которых постановлена мера по возвращению или которые объявлены нежелательными.

(5) В случае если выдворение сопряжено с наказанием в виде ареста за правонарушение, оно осуществляется после исполнения наказания в виде ареста за правонарушение.

Глава V
НАЗНАЧЕНИЕ НАКАЗАНИЯ ЗА ПРАВОНАРУШЕНИЕ

Статья 41. Общие критерии индивидуализации наказания

(1) Наказание за правонарушение назначается в зависимости от характера и степени вреда, причиненного правонарушением, от характеристики лица и смягчающих и отягчающих ответственность обстоятельств.

(2) Лицу, виновность которого доказана, назначается справедливое наказание в пределах и в соответствии с положениями настоящего кодекса.

Статья 42. Обстоятельства, смягчающие ответственность

(1) При назначении наказания за правонарушение лицу, виновность которого доказана, обстоятельствами, смягчающими ответственность, признаются:

a) предотвращение вредных последствий или добровольное возмещение причиненного вреда;

b) способствование раскрытию правонарушения;

c) совершение правонарушения в силу стечения обстоятельств личного или семейного характера;

d) совершение правонарушения несовершеннолетним, беременной женщиной или лицом, на содержании которого находится ребенок в возрасте до 8 лет;

e) противоправные или аморальные действия потерпевшего, если они спровоцировали правонарушение.

(2) Могут быть признаны смягчающими и иные обстоятельства помимо предусмотренных частью (1).

Статья 43. Обстоятельства, отягчающие ответственность

(1) При назначении наказания за правонарушение лицу, виновность которого доказана, обстоятельствами, отягчающими ответственность, признаются:

a) продолжение противоправного поведения, несмотря на требование прекратить его;

b) совершение правонарушения лицом, ранее подвергавшимся наказанию за правонарушение, или судимым лицом, судимость которого не погашена;

c) подстрекательство несовершеннолетних к совершению правонарушения или привлечение их к участию в совершении правонарушения;

d) совершение правонарушения группой лиц;

e) совершение правонарушения в условиях стихийного бедствия или иного чрезвычайного положения;

f) совершение правонарушения лицом, находящимся в состоянии опьянения, вызванного алкоголем или другими веществами. Судебная инстанция вправе в зависимости от характера правонарушения не признать это обстоятельство, отягчающим ответственность;

g) совершение правонарушения в отношении несовершеннолетнего, женщины,

пожилого лица или лица, находящегося в беспомощном состоянии.

(2) Отягчающее обстоятельство, предусмотренное особенной частью книги первой в качестве признака состава правонарушения, не может учитываться при назначении наказания.

(3) Перечень отягчающих обстоятельств, перечисленных в настоящей статье, является исчерпывающим.

Статья 44. Назначение наказаний за правонарушение при совершении нескольких правонарушений

(1) При совершении одним и тем же лицом двух или более правонарушений наказание назначается за каждое правонарушение в отдельности.

(2) Если лицо признано виновным судебной инстанцией в совершении двух или более правонарушений, наказание назначается за каждое правонарушение в отдельности с определением окончательного наказания за совокупность правонарушений путем поглощения менее строгого наказания более строгим или путем сложения назначенных наказаний в пределах, установленных статьей, предусматривающей более строгое наказание.

Статья 45. Возмещение ущерба

(1) Если в результате совершения правонарушения причинен ущерб, лицо, которому он причинен, вправе предъявить свои гражданские требования в порядке гражданского судопроизводства.

(2) При рассмотрении дела о правонарушении компетентный орган вправе по требованию потерпевшего принять решение о возмещении ущерба, причиненного правонарушением, в случае отсутствия разногласий в отношении его размера.

Статья 46. Исполнение обязанности, за невыполнение которой было назначено наказание

Назначение наказания за совершение правонарушения не освобождает правонарушителя от исполнения обязанности, за невыполнение которой было назначено наказание.

Раздел II
ОСОБЕННАЯ ЧАСТЬ
Глава VI
ПРАВОНАРУШЕНИЯ, ПОСЯГАЮЩЕЕ НА ПОЛИТИЧЕСКИЕ, ТРУДОВЫЕ И ДРУГИЕ КОНСТИТУЦИОННЫЕ ПРАВА ФИЗИЧЕСКОГО ЛИЦА

Статья 47. Воспрепятствование осуществлению избирательного права

Воспрепятствование доступу в помещение для голосования

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 30 условных единиц и на должностных лиц в размере от 30 до 50 условных единиц с лишением в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 48. Использование в выборах или при проведении референдума фондов, полученных из-за рубежа или публично не декларированных

Использование в выборах или при проведении референдума фондов, полученных из-за рубежа или публично не декларированных,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 40 условных единиц и на должностных лиц в размере от 300 до 500 условных единиц.

Статья 49. Воспрепятствование деятельности избирательного органа

(1) Непредставление должностными лицами сведений и материалов, запрошенных избирательным органом, а также невыполнение его решения, принятого в пределах своей

компетенции,
влекут наложение штрафа в размере от 20 до 30 условных единиц.

(2) Умышленные уничтожение, повреждение любым способом избирательного списка или предвыборной афиши, подписных листов в поддержку проведения референдума влекут наложение штрафа в размере от 30 до 50 условных единиц.

(3) Отказ от выполнения распоряжений председателя участкового избирательного бюро об обеспечении порядка в помещении для голосования и на прилегающей территории влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

(4) Вынос из помещения избирательного участка избирательного бюллетеня, выданного для голосования,
влечет наложение штрафа в размере от 5 до 10 условных единиц.

Статья 50. Вывешивание предвыборной информации
в неразрешенных местах

Вывешивание материала предвыборной агитации или материала в поддержку проведения референдума в ином, кроме установленного, месте
влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

Статья 51. Занесение в несколько списков
кандидатов

Умышленная дача лицом согласия быть занесенным в несколько списков кандидатов
влечет наложение штрафа в размере от 15 до 25 условных единиц.

Статья 52. Предвыборная агитация в день, предшествующий дню голосования,
или в день голосования

Продолжение предвыборной агитации или агитации в поддержку проведения референдума в день, предшествующий дню голосования, или в день голосования
влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц и на должностных лиц или кандидатов на выборах в размере от 40 до 50 условных единиц.

Статья 53. Нарушение законодательства о выборах
членами избирательного органа

(1) Недоведение до сведения общественности членами избирательных комиссий предложений о выдвижении кандидатов или вопросов, вынесенных на референдум,
влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

(2) Необоснованный уход из помещения для голосования до начала подведения итогов выборов или результатов референдума и до подписания протокола
влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

(3) Необоснованное невручение избирательного бюллетеня лицу, включенному в списки избирателей, или вручение одному избирателю большего числа бюллетеней, чем предусмотрено законом,
влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

Статья 54. Нарушение законодательства
о религиозных культах

(1) Воспрепятствование свободе принадлежать или не принадлежать к определенной религии, иметь или не иметь определенные убеждения, менять религию или убеждения, исповедовать религию или убеждения единолично или сообща с другими, публичным или частным порядком в учении, богослужении и выполнении религиозных и ритуальных обрядов
влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 5 до 10 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

(2) Конфессиональная нетерпимость, выраженная действиями, препятствующими

свободному отправлению признанного государством религиозного культа, пропаганда религиозной вражды

влекут предупреждение или наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

(3) Осуществление от имени зарегистрированного или незарегистрированного религиозного культа или от своего имени религиозных служб и ритуалов, противоречащих Закону о религиозных культах и их составных частях,

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

(4) Осуществление религиозной деятельности иностранными гражданами в общественных местах без предварительного уведомления примэрии соответствующего населенного пункта

влечет наложение штрафа в размере от 40 до 50 условных единиц и выдворение из страны.

(5) Оскорбление религиозных чувств физических лиц, надругательство над почитаемыми ими предметами, помещениями, памятниками, концептуальной символикой

влекут наложение штрафа в размере от 20 до 30 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 40 до 60 часов.

(6) Нарушение исключительного права религиозных культов на издание, печатание, изготовление, продажу или распространение иным образом культовых предметов

влечет наложение штрафа в размере от 25 до 35 условных единиц.

(7) Нарушение тайны исповеди служителем религиозного культа

влечет наложение штрафа в размере от 5 до 10 условных единиц.

Статья 55. Нарушение законодательства
об охране труда

(1) Нарушение трудового законодательства, законодательства о технике безопасности и гигиене труда, других норм по охране труда

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 50 условных единиц, на должностных лиц в размере от 50 до 75 условных единиц и на юридических лиц в размере от 80 до 120 условных единиц.

(2) Те же действия, совершенные в отношении несовершеннолетнего,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 80 условных единиц, на должностных лиц в размере от 100 до 150 условных единиц и на юридических лиц в размере от 120 до 180 условных единиц.

Статья 56. Нарушение законодательства о занятости
населения и социальной защите лиц,
находящихся в поиске работы

(1) Использование должностными лицами при составлении официальных документов названий профессий или должностей, не соответствующих Классификатору занятий Республики Молдова,

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 50 условных единиц.

(2) Неуведомление в установленный законодательством срок получателями пособия по безработице и/или пособия по трудоустройству территориального агентства занятости населения, в котором они зарегистрированы, о любых изменениях условий, на основании которых были назначены пособия,

влечет наложение штрафа в размере от 3 до 10 условных единиц.

Статья 57. Нарушение срока выплаты заработной платы, пенсий, стипендий,
пособий и осуществления других выплат постоян- ного характера, установленных
законодательством

(1) Умышленное нарушение более чем на два месяца установленного срока выплаты заработной платы, уплаты взносов обязательного государственного социального

страхования, премий обязательного медицинского страхования, а также осуществления других выплат постоянного характера, установленных законодательством,
влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц, на должностных лиц в размере от 100 до 200 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

(2) Умышленное нарушение более чем на два месяца установленного срока выплаты пенсий, стипендий, пособий, а также осуществления других выплат постоянного характера, установленных законодательством,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 75 до 100 условных единиц, на должностных лиц в размере от 110 до 200 условных единиц и на юридических лиц в размере от 220 до 300 условных единиц.

Статья 58. Привлечение несовершеннолетнего к работам, представляющим угрозу его здоровью

Привлечение несовершеннолетнего к выполнению работ, запрещенных законодательством,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 40 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 150 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 59. Уклонение от переговоров по заключению коллективного трудового договора или нарушение срока его заключения

Уклонение представителей сторон от переговоров по заключению коллективного трудового договора, внесению в него изменений или дополнений или нарушение срока ведения переговоров, необеспечение деятельности комиссии для заключения в срок коллективного трудового договора
влекут наложение штрафа в размере от 20 до 30 условных единиц.

Статья 60. Необоснованный отказ от заключения коллективного трудового договора

Необоснованный отказ работодателя от заключения коллективного трудового договора
влечет наложение штрафа в размере от 40 до 50 условных единиц.

Статья 61. Воспрепятствование осуществлению права создания профессиональных союзов и присоединения к ним

Воспрепятствование осуществлению работниками права создания профессиональных союзов и присоединения к ним для защиты своих профессиональных, экономических и социальных интересов, а также вступления в них
влечет наложение штрафа в размере от 40 до 50 условных единиц.

Статья 62. Утаивание обстоятельств, препятствующих заключению брака

Утаивание обстоятельств, препятствующих заключению брака, при его регистрации
влечет наложение штрафа в размере от 20 до 50 условных единиц.

Статья 63. Невыполнение обязанности содержания, воспитания и обучения ребенка

(1) Невыполнение или ненадлежащее выполнение родителями или лицами, их заменяющими, обязанности содержания, воспитания и обучения ребенка
влечет наложение штрафа в размере от 5 до 20 условных единиц.

(2) Действия, предусмотренные частью (1), повлекшие отсутствие присмотра, беспризорность, попрошайничество ребенка или совершение им социально опасного деяния,

влекут наложение штрафа на родителей или на лиц, их заменяющих, в размере от 15 до 25 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок до 40 часов.

Статья 64. Воспрепятствование осуществлению права общения с ребенком и его воспитания

Необоснованное воспрепятствование одному из родителей (обоим родителям) общению с ребенком или участию в его воспитании, а также общению ребенка с бабушкой, дедушкой, братьями и сестрами

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

Статья 65. Несообщение о наличии опасности для жизни или здоровья ребенка

Несообщение должностным лицом и другими лицами органу опеки и попечительства о наличии опасности для жизни или здоровья ребенка или о нарушении его прав и законных интересов

влечет наложение штрафа в размере от 5 до 10 условных единиц.

Статья 66. Нарушение правил усыновления (удочерения), установления опеки (попечительства) над детьми, оставшимися без родительского попечения

(1) Нарушение должностными лицами лечебных, образовательных учреждений, учреждений социальной помощи и других подобных учреждений трехдневного срока для сообщения органу опеки и попечительства о детях, оставшихся без родительского попечения, которые впоследствии могут быть переданы для усыновления (удочерения) или установления опеки (попечительства) с целью ухода за ними и их воспитания,

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 50 условных единиц.

(2) Представление неверных сведений о ребенке, оставшемся без родительского попечения, должностным лицом роддома (родильного отделения), лечебно-профилактического или иного учреждения

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 100 условных единиц.

Статья 67. Нарушение законодательства о собраниях

(1) Организация и проведение собрания без уведомления примэрии, а также нарушение условий (формы, места, времени) проведения собрания, указанных в предварительном уведомлении,

влекут наложение штрафа на организатора (руководителя) собрания в размере от 30 до 40 условных единиц.

(2) Воспрепятствование организации или проведению собраний, соответствующих закону, а также воспрепятствование участию или принуждение к участию в них

влекут наложение штрафа в размере от 40 до 50 условных единиц.

(3) Невыполнение организатором (руководителем) собрания предусмотренных законом обязанностей

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 30 условных единиц.

(4) Участие в собрании лиц, имеющих при себе оружие, взрывчатые вещества, любые запрещенные вещества или предметы, могущие поставить под угрозу жизнь или здоровье людей,

влечет наложение штрафа в размере от 40 до 50 условных единиц или назначение наказания в виде ареста за правонарушение на срок до 15 дней.

(5) Воспрепятствование в любой форме доступу в здания, находящиеся непосредственно вблизи места проведения собрания,

влечет наложение штрафа в размере от 40 до 50 условных единиц.

Статья 68. Принуждение к участию или
воспрепятствование участию в забастовке

Принуждение к участию или воспрепятствование участию в забастовке путем угрозы применения силы либо использования зависимого положения принуждаемого

влечет наложение штрафа в размере от 40 до 50 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 30 до 60 часов.

Статья 69. Оскорбление

(1) Публичные оскорбления, слова или действия, унижающие честь и достоинство личности,

влекут наложение штрафа в размере от 20 до 60 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок до 60 часов.

(2) Оскорбление, нанесенное через средства массовой информации,

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 100 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок до 60 часов.

Статья 70. Клевета

Клевета, то есть распространение заведомо ложных, позорящих другое лицо измышлений, сопряженное с обвинением в совершении особо тяжкого или чрезвычайно тяжкого преступления либо преступления, повлекшего тяжкие последствия,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 80 до 120 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 20 до 60 часов или ареста за правонарушение на срок до 15 дней, наложение штрафа на должностных лиц в размере от 120 до 250 условных единиц с лишением права занимать определенные должности или права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 71. Нарушение законодательства о доступе
к информации и о подаче петиций

(1) Нарушение должностным лицом положений законодательства о доступе к информации и о подаче петиций

влечет наложение штрафа в размере от 40 до 50 условных единиц.

(2) Представление на основании запроса ответа, содержащего явно неверные сведения,

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере от 45 до 55 условных единиц.

Статья 72. Незаконное воспрепятствование доступу
к документам Архивного фонда

Незаконное воспрепятствование должностным лицом доступу к документам Архивного фонда

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

Статья 73. Нарушение порядка предоставления
обязательных экземпляров,
умышленное уничтожение или
повреждение библиотечного фонда

(1) Нарушение порядка предоставления Национальной библиотеке и другим библиотековедческим центрам обязательных экземпляров для ведения национального библиографического контроля и статистического учета

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц и на должностных лиц в размере от 25 до 50 условных единиц или назначение в обоих случаях наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 20 до 60 часов.

(2) Умышленное уничтожение или повреждение библиотечного фонда

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 15 до 25 условных единиц.

Статья 74. Нарушение правил охраны и использования памятников истории и культуры

Нарушение правил охраны и использования памятников истории и культуры, памятников, относящихся к природному достоянию, или охраняемых государством объектов, а также объектов или документов, представляющих историческую или культурную ценность,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 70 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 40 до 60 часов, наложение штрафа на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

Глава VII
ПРАВОНАРУШЕНИЯ, ПОСЯГАЮЩИЕ НА ЗДОРОВЬЕ НАСЕЛЕНИЯ, ЗДОРОВЬЕ ЛИЦА, САНИТАРНО-ЭПИДЕМИОЛОГИЧЕСКИЙ РЕЖИМ

Статья 75. Разглашение конфиденциальной информации о медицинском осмотре по выявлению инфицирования вирусом иммунодефицита человека (ВИЧ), вызывающего заболевание СПИДом

Разглашение конфиденциальной информации о медицинском осмотре по выявлению инфицирования вирусом иммунодефицита человека (ВИЧ), вызывающего заболевание СПИДом, медицинским персоналом или другими лицами, которые в силу должностных обязанностей обладают такой информацией,

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 70 условных единиц.

Статья 76. Уклонение больного туберкулезом, выделяющего бациллы, от лечения или нарушение им режима лечения

Уклонение больного туберкулезом, выделяющего бациллы, от лечения или нарушение им режима лечения

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 25 условных единиц.

Статья 77. Незаконное занятие медицинской и фармацевтической деятельностью

(1) Занятие медицинской и фармацевтической деятельностью как профессией лицом, не имеющим надлежащего медицинского и фармацевтического образования,

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 70 условных единиц.

(2) Занятие лицом, имеющим разрешение на осуществление фармацевтической деятельности, видами деятельности, не указанными в лицензии,

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 50 условных единиц.

(3) Осуществление фармацевтической деятельности в не разрешенных Министерством здравоохранения местах

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 50 условных единиц.

(4) Ненадлежащее хранение лекарств, хранение, применение, рекламирование и реализация лекарств, не разрешенных к применению Министерством здравоохранения, с истекшим сроком годности, а также без документа и/или информации, удостоверяющих качество, и без наименования и адреса производителя

влекут наложение штрафа в размере от 50 до 100 условных единиц.

(5) Нарушение правил выписывания рецептов и отпуска лекарств

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 50 условных единиц.

(6) Изготовление, изменение формулы изготовления, технологического процесса, маркировки лекарств, другой фармацевтической и парафармацевтической продукции, а также нормативно-технической документации предприятиями, изготовляющими лекарства, другую фармацевтическую и парафармацевтическую продукцию, без

соответствующего разрешения Министерства здравоохранения

влекут наложение штрафа в размере от 50 до 100 условных единиц.

(7) Занятие фармацевтической деятельностью без использования информационной системы учета оборота лекарств, эксплуатация этой системы с нарушением установленных требований, отпуск фармацевтическими предприятиями и/или наличие в запасе аптек и их филиалов лекарств с этикеткой без защитной полоски

влекут наложение штрафа на должностных лиц в размере от 100 до 150 условных единиц с лишением права осуществлять фармацевтическую деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

(8) Занятие народной медициной без наличия специального разрешения, выданного в установленном законом порядке,

влечет наложение штрафа в размере от 40 до 50 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 78. Умышленное причинение легких телесных повреждений

(1) Умышленное причинение легких телесных повреждений

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 40 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 40 до 60 часов или в виде ареста за правонарушение на срок от 5 до 10 дней.

(2) Умышленное причинение легких телесных повреждений, жестокое обращение, нанесение ударов, применение других насильственных действий, причинивших физическую боль,

влекут наложение штрафа в размере от 25 до 50 условных единиц или назначение наказания в виде ареста за правонарушение на срок от 10 до 15 дней.

(3) Умышленное причинение легких телесных повреждений, повлекшее кратковременное расстройство здоровья или незначительную, но стойкую утрату трудоспособности,

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 75 условных единиц или назначение наказания в виде ареста за правонарушение на срок до 15 дней.

Статья 79. Нарушение законодательства о донорстве крови

(1) Хищение крови и ее компонентов, их неумышленная порча

влекут наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

(2) Использование донорской крови, ее компонентов и полученных из нее препаратов в целях получения прибыли

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 40 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 40 до 60 часов.

(3) Незаконный вывоз из страны донорской крови, ее компонентов и полученных из нее препаратов

влечет наложение штрафа в размере от 40 до 60 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 40 до 60 часов.

(4) Необеспечение хранения донорской крови, ее компонентов и полученных из нее препаратов

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере от 100 до 150 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

(5) Умышленное утаивание донорами крови сведений о перенесенных заболеваниях

влечет наложение штрафа в размере от 100 до 150 условных единиц.

Статья 80. Нарушение санитарно-гигиенических и
санитарно-противоэпидемических
правил и норм

(1) Нарушение санитарно-гигиенических и санитарно-противоэпидемических правил и норм при реализации продуктов (товаров) или оказании услуг потребителю

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 5 до 10 условных единиц и на юридических лиц в размере от 70 до 100 условных единиц.

(2) Нарушение санитарно-гигиенических и санитарно-противоэпидемических правил и норм работниками предприятий пищевой отрасли

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц и на юридических лиц в размере от 150 до 200 условных единиц.

(3) Невыполнение в установленный срок законных предписаний компетентных органов об устранении нарушений санитарно-гигиенических и санитарно-противоэпидемических правил и норм

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере от 200 до 250 условных единиц и на юридических лиц в размере 250 условных единиц.

(4) Невыполнение обязанности обнародования достоверной информации о качестве питьевой воды

влечет наложение штрафа в размере от 100 до 150 условных единиц.

(5) Производство, хранение, перевозка и распределение неутвержденных новых видов пищевых продуктов и контактирующих с ними материалов в помещениях и в условиях, не соответствующих санитарным правилам,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 80 условных единиц, на должностных лиц в размере от 200 до 250 условных единиц и на юридических лиц в размере 200 условных единиц.

Статья 81. Прием работников на предприятия
пищевой отрасли без прохождения
медицинского осмотра, и/или без
учения в области гигиены, и/или без
соответствующей квалификации
в области гигиены

Прием работников на предприятия пищевой отрасли без прохождения медицинского осмотра, и/или без обучения в области гигиены, и/или без соответствующей квалификации в области гигиены

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере от 150 до 200 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 250 условных единиц.

Статья 82. Размещение на рынке неутвержденных
новых видов пищевых продуктов и
материалов, контактирующих
с пищевыми продуктами

Размещение на рынке неутвержденных новых видов пищевых продуктов и материалов, контактирующих с пищевыми продуктами,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц, на должностных лиц в размере от 180 до 250 условных единиц и на юридических лиц в размере от 300 до 400 условных единиц.

Статья 83. Непринятие мер по приостановлению размещения на рынке неутвержденных новых видов пищевых продуктов и материалов, контактирующих с пищевыми продуктами

Непринятие мер по приостановлению размещения на рынке неутвержденных новых видов пищевых продуктов и материалов, контактирующих с пищевыми продуктами, по организации и осуществлению вывода их из оборота, выполнению решений органов надзора и контроля о их условном использовании или уничтожении

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 70 до 100 условных единиц, на должностных лиц в размере от 250 до 300 условных единиц и на юридических лиц в размере от 300 до 400 условных единиц.

Статья 84. Поставка продукции и оказание услуг, опасных для жизни и здоровья потребителей

Поставка продукции и оказание услуг, опасных для жизни и здоровья потребителей, в нарушение положений законодательства

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 100 до 150 условных единиц, на должностных лиц в размере от 300 до 400 условных единиц и на юридических лиц в размере от 350 до 500 условных единиц с лишением во всех случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 85. Незаконное приобретение или хранение наркотических или иных психотропных веществ в малых размерах либо потребление таких веществ без назначения врача

(1) Незаконное приобретение или хранение без цели сбыта наркотических или иных психотропных веществ в малых размерах, а равно их потребление без назначения врача влекут наложение штрафа в размере от 3 до 10 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок до 40 часов.

(2) Лицо, добровольно сдавшее незаконно хранившиеся у него наркотические или иные психотропные вещества либо добровольно обратившееся или выразившее желание обратиться в медицинское учреждение для получения необходимой помощи в связи с незаконным потреблением наркотических и/или иных психотропных веществ, освобождается от ответственности за правонарушение по деяниям, предусмотренным настоящей статьей.

Статья 86. Непринятие мер по обеспечению охраны посевов растений, содержащих наркотические или иные психотропные вещества

Непринятие предусмотренных законодательством мер по обеспечению установленного режима охраны посевов снотворного мака, конопли, кокаиновых кустов и других растений, мест хранения и переработки урожая этих культур, а равно непринятие мер по уничтожению пожнивных остатков и отходов производства, содержащих наркотические или иные психотропные вещества,

влекут наложение штрафа на должностных лиц в размере от 70 до 150 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

Статья 87. Незаконное выращивание растений,
содержащих наркотические или иные
психотропные вещества

Незаконное выращивание растений, содержащих наркотические или иные психотропные вещества, даже в малых размерах и без цели сбыта

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 50 условных единиц, на должностных лиц в размере от 100 до 300 условных единиц и на юридических лиц в размере от 300 до 400 условных единиц с лишением или без лишения во всех случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 6 месяцев до 1 года.

Статья 88. Доведение несовершеннолетнего
до состояния опьянения, вызванного алкоголем или иными веществами

(1) Доведение несовершеннолетнего до состояния опьянения, вызванного алкоголем или иными веществами,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 40 условных единиц.

(2) Действия, предусмотренные частью (1), совершенные родителями или лицами, их заменяющими, либо лицами, по отношению к которым несовершеннолетний находится в подчиненном положении,

влекут наложение штрафа в размере от 40 до 60 условных единиц.

Статья 89. Занятие проституцией

(1) Занятие проституцией

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

(2) Лицо, привлеченное к занятию проституцией вопреки своему желанию, освобождается от ответственности за правонарушение.

Статья 90. Изготовление, реализация,
распространение или хранение
порнографической продукции

Изготовление, реализация, распространение или хранение порнографической продукции в целях сбыта или распространения

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 50 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 150 условных единиц.

Статья 91. Курение и распитие спиртных
напитков в запрещенных местах, продажа
табачных изделий и спиртных напитков
несовершеннолетним

(1) Курение и распитие спиртных напитков в запрещенных местах, иных, чем указанные в части (3) статьи 203,

влекут наложение штрафа в размере от 30 до 50 условных единиц.

(2) Продажа табачных изделий и спиртных напитков несовершеннолетним

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 60 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Глава VIII
ПРАВОНАРУШЕНИЯ, ПОСЯГАЮЩИЕ НА ВЕЩНЫЕ ПРАВА

Статья 92. Утаивание информации об
имеющемся земельном фонде

Утаивание информации об имеющемся земельном фонде или нарушение сроков рассмотрения заявлений физических лиц о предоставлении земельных участков

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере от 40 до 50 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 3

месяцев до 1 года.

Статья 93. Нарушение законодательства о геодезии, картографии и топографии

(1) Необеспечение целостности геодезической и топографической информации, невыполнение в срок мер, установленных в контрольных актах инспекции в данной области деятельности,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 15 до 25 условных единиц и на юридических лиц в размере от 150 до 250 условных единиц.

(2) Умышленное уничтожение пограничных столбов или пунктов геодезических сетей

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

Статья 94. Нарушение правил строительства на площадях залегания полезных ископаемых

Нарушение правил строительства на площадях залегания полезных ископаемых и на территориях, расположенных над горными объектами и над местами захоронения вредных веществ и отходов,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц с лишением в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 6 месяцев до 1 года.

Статья 95. Нарушение установленного порядка использования лесосечного фонда, заготовки и вывозки древесины, заготовки живицы

(1) Нарушение установленного порядка использования лесосечного фонда, заготовки и вывозки древесины, заготовки живицы

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере 5 условных единиц и на должностных лиц в размере от 50 до 100 условных единиц.

(2) Перевозка древесины без документов о ее происхождении или поставке

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере 10 условных единиц и на должностных лиц в размере от 30 до 100 условных единиц.

Статья 96. Нарушения авторского и смежных прав

(1) Изготовление, распространение либо другое незаконное использование произведений, фонограмм, исполнений, передач вещательных организаций; нарушение условий использования произведений и/или фонограмм, исполнений, передач вещательных организаций, охраняемых авторским и смежными правами, либо указание на экземплярах произведений или фонограмм ложной информации о их принадлежности и пределах осуществления авторского и смежных прав, а также иной информации, могущей ввести пользователей в заблуждение; изменение, устранение с экземпляров произведений или фонограмм символов и знаков охраны авторского и смежных прав, указанных владельцами соответствующих прав; воспроизведение на материальном носителе аудиовизуального произведения, передачи или исполнения либо иного предмета охраняемого авторского права в концертных залах, кинотеатрах и в других общественных местах без согласия правообладателя; устранение с экземпляров произведений или фонограмм информации об управлении авторским и смежными правами; устранение с экземпляров произведений или фонограмм технических средств, охраняющих авторское и смежные права, а также реализация или предложение к реализации, сдача в прокат, импорт или складирование технического оборудования или его компонентов для содействия доступу к передачам вещательных организаций, условно вещающих в интерактивном режиме через эфир, кабель, спутник, в том числе через Интернет; реализация, сдача в прокат, экспорт, обмен, складирование или иное использование экземпляров произведений либо фонограмм любым способом или в любой форме без

контрольной марки и без обладания на момент проверки авторскими договорами, заключенными с обладателями прав на них; ненадлежащее применение контрольных марок, кроме предусмотренных для материальных носителей, указанных в приложениях к заявлению о выдаче контрольных марок для экземпляров произведений или фонограмм, используемых без согласия правообладателя, присвоение авторства либо принуждение к соавторству

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 30 условных единиц и на должностных лиц в размере от 30 до 70 условных единиц.

(2) Фальсификация, незаконные изготовление, уничтожение, использование, хранение, перевозка или реализация контрольных марок

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 50 условных единиц и на должностных лиц в размере от 50 до 100 условных единиц.

(3) Уничтожение по небрежности оригинала научного, литературного произведения, произведения изобразительного искусства, скульптуры, архитектуры, рукописи или окончательного варианта оригинала фонограммы либо аудиовизуального произведения

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на должностных лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

Статья 97. Незаконное использование товарного знака или наименования места происхождения товара

Незаконное использование охраняемых товарного знака или наименования места происхождения товара, а также тождественных или сходных с ними обозначений, которые могут быть спутаны с зарегистрированным или испрошенным к регистрации товарным знаком или наименованием места происхождения товара на имя других лиц, для маркировки товаров или услуг, тождественных с теми, для которых зарегистрирован товарный знак или наименование места происхождения товара, а также производство, использование, импорт, экспорт, перевозка, предложение к продаже, продажа, любой другой способ введения в хозяйственный оборот или хранение с этой целью маркированных таким образом товаров, а равно побуждение третьих лиц к осуществлению таких действий

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на должностных лиц в размере от 100 до 200 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 40 до 60 часов.

Статья 98. Использование ложных или вводящих в заблуждение указаний при маркировке товаров

Использование ложных или вводящих в заблуждение указаний при маркировке товаров в целях введения в заблуждение потребителя относительно качества, количества, свойств, назначения, ценности или даты изготовления товаров или оказания услуг, а также относительно производителя и его места нахождения

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 50 условных единиц, на должностных лиц в размере от 150 до 200 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

Статья 99. Нарушение исключительного права патентообладателя или обладателя полезной модели

Изготовление, импорт, экспорт, перевозка, предложение к продаже, продажа, иное введение в хозяйственный оборот, хранение в этих целях продукции, включающей запатентованное изобретение или зарегистрированную полезную модель, для которых в соответствии с законодательством необходимо разрешение обладателя, осуществленные

без такого разрешения,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 80 условных единиц, на должностных лиц в размере от 150 до 250 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

Статья 100. Нарушение исключительного права правообладателя промышленного рисунка или модели

Изготовление, импорт, экспорт, перевозка, продажа, иное введение в хозяйственный оборот, хранение с этой целью продукции, включающей в целом или в значительной мере охраняемый промышленный рисунок или модель, для которых в соответствии с законодательством необходимо разрешение правообладателя, осуществленные без такого разрешения,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 40 условных единиц и на должностных лиц в размере от 75 до 100 условных единиц.

Статья 101. Нарушение исключительного права обладателя патента на сорт растения

Производство, воспроизводство, доведение до кондиций с целью размножения, перевозка, импорт, экспорт, предложение к продаже, продажа, иное введение в хозяйственный оборот, хранение в этих целях материала запатентованного сорта растений, для которых в соответствии с законодательством необходимо разрешение патентообладателя, осуществленные без такого разрешения,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 50 условных единиц, на должностных лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 150 условных единиц.

Статья 102. Нарушение исключительного права обладателя топографии интегральной схемы

Воспроизводство охраняемой топографии интегральной схемы или ее части, а также импорт, экспорт, перевозка, предложение к продаже, продажа, иное введение в хозяйственный оборот продукции, включающей охраняемую топографию интегральной схемы или ее часть, для которых в соответствии с законодательством необходимо разрешение обладателя, осуществленные без такого разрешения,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 50 условных единиц и на должностных лиц в размере от 50 до 100 условных единиц.

Статья 103. Нарушение авторских прав на изобретение, топографию интегральной схемы или промышленный рисунок/модель

Присвоение авторства, принуждение к соавторству, раскрытие сути изобретения, топографии интегральной схемы или промышленного рисунка/модели до подачи заявки без согласия автора

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 50 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 40 до 60 часов и наложение штрафа на юридических лиц в размере от 80 до 100 условных единиц.

Статья 104. Умышленное уничтожение или повреждение чужого имущества

Умышленное уничтожение или повреждение чужого имущества, если это деяние не является преступлением,

влечет наложение штрафа в размере от 30 до 60 условных единиц или назначение

наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 20 до 40 часов.

Статья 105. Мелкое хищение имущества собственника

Мелкое хищение имущества собственника путем кражи, присвоения, растраты, злоупотребления служебным положением или мошенничества

влечет наложение штрафа в размере до 50 до 100 условных единиц либо назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 40 до 60 часов или ареста за правонарушение на срок до 15 дней.

Статья 106. Причинение материального вреда путем обмана или злоупотребления доверием

Причинение материального вреда путем обмана или злоупотребления доверием, если это деяние не является хищением и не содержит признаков состава преступления,

влечет наложение штрафа в размере до 150 условных единиц.

Статья 107. Получение либо разглашение информации, составляющей коммерческую или налоговую тайну

(1) Получение информации, составляющей коммерческую или налоговую тайну, без согласия ее обладателя в целях разглашения или незаконного использования таковой влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 40 условных единиц и на должностных лиц в размере от 30 до 40 условных единиц.

(2) Разглашение информации, составляющей коммерческую или налоговую тайну, государственным служащим или лицом, которому эта информация была доверена или стала известна в связи с его служебными обязанностями,

влечет наложение штрафа в размере от 100 до 200 условных единиц.

Статья 108. Несанкционированное подключение к источникам электроэнергии, тепло- энергии или газовым источникам

Несанкционированное подключение к источникам электроэнергии, теплоэнергии или газовым источникам

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 400 условных единиц.

Глава IX
ПРАВОНАРУШЕНИЯ В ОБЛАСТИ ОХРАНЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ

Статья 109. Нарушение режима водоохраны

(1) Нарушение режима водоохраны, повлекшее загрязнение вод, эрозию почвы и другие вредные явления,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 40 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 10 до 40 часов и наложение штрафа на юридических лиц в размере от 200 до 400 условных единиц.

(2) Сдача в эксплуатацию предприятий, коммунальной и иной недвижимости без сооружений и установок, предупреждающих загрязнение и заражение вод или их вредное воздействие,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 50 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 20 до 40 часов и наложение штрафа на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц.

(3) Мойка транспортных средств, оборудования и тары в природных водах, вблизи них и в других несанкционированных местах

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 50 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 40 до 60 часов и наложение штрафа на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

(4) Несоблюдение пределов и режима охраны водоохранных зон рек и водоемов и прибрежных водоохранных полос

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 30 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

(5) Несоблюдение пределов и режима охраны водоохранных лесонасаждений

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 30 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

(6) Невыполнение капитаном или другими членами руководящего персонала судна обязанностей, предусмотренных законодательством о регистрации в бортовых документах операций с веществами, вредными для людей и живых морских ресурсов, или со смесями, содержащими такие вещества с превышением установленных норм, внесение в бортовые документы недостоверных отметок о таких операциях либо незаконный отказ от представления документов должностным лицам

влекут наложение штрафа в размере от 50 до 70 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 40 до 60 часов.

Статья 110. Нарушение правил водопользования

(1) Забор и использование воды с нарушением установленных лимитов, использование питьевой воды в технических целях

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 40 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 20 до 40 часов и наложение штрафа на юридических лиц в размере от 200 до 400 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

(2) Использование водных объектов без разрешения на специальное водопользование, без государственного акта, удостоверяющего право на обособленное водопользование,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 50 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 111. Несоблюдение правил и инструкций, касающихся эксплуатации гидротехнических, водохозяйственных и водозащитных сооружений, устройств и измерительных приборов

Несоблюдение правил и инструкций, касающихся эксплуатации гидротехнических, водохозяйственных и водозащитных сооружений, устройств и измерительных приборов,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц, на должностных лиц в размере от 40 до 50 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

Статья 112. Повреждение гидротехнических, водохозяйственных и водозащитных сооружений и устройств

Повреждение гидротехнических, водохозяйственных и водозащитных сооружений и устройств, в том числе сетей и установок систем снабжения питьевой водой,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 30 условных единиц и

на юридических лиц в размере от 200 до 400 условных единиц.

Статья 113. Нарушение правил осуществления хозяйственной деятельности в водоохранных зонах

(1) Несанкционированное применение пестицидов и удобрений на полосах шириной 300 метров от бровки берегового откоса русла

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 40 условных единиц и на юридических лиц в размере от 300 до 400 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

(2) Строительство и размещение в водоохранной зоне складов для хранения удобрений и пестицидов, объектов по приготовлению химических растворов, складов нефтепродуктов, автозаправочных станций, накопителей сточных вод от животноводческих ферм и комплексов, пунктов технического обслуживания и мойки техники и транспортных средств, отвод участков в водоохранной зоне для складирования отходов любого происхождения, несанкционированное строительство в такой зоне канализационных сооружений, коллекторов и установок по очистке сточных вод

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 50 условных единиц и на юридических лиц в размере от 300 до 400 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

(3) Несанкционированное проведение работ по засыпке пойменных озер и стариц, осуществление руслорегулирующих работ, работ по добыче полезных ископаемых, строительных материалов и прокладке коммуникаций в водоохранной зоне

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 50 условных единиц и на юридических лиц в размере от 300 до 400 условных единиц.

(4) Обработка земель, организация лагерей для скота и птицы, устройство кемпингов и палаточных лагерей в прибрежных водоохранных полосах

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 40 условных единиц и на юридических лиц в размере от 300 до 400 условных единиц.

(5) Сброс в поверхностные воды, ирригационные и осушительные каналы неочищенных отработанных вод, вод, термически загрязненных и загрязненных радиоактивными веществами, вод, зараженных болезнетворными агентами и паразитами, нефтепродуктов или отходов нефтепродуктов, других загрязнителей

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 50 условных единиц и на юридических лиц в размере от 300 до 500 условных единиц.

(6) Осуществление хозяйственной деятельности предприятиями, оказывающими воздействие на окружающую среду, без приборов для ведения учета количества и качества потребления и сброса вод, а также для предупреждения загрязнения вод или их разрушающего влияния

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 50 условных единиц и на юридических лиц в размере от 300 до 500 условных единиц.

Статья 114. Нарушение правил охраны рыбных ресурсов и правил рыболовства

(1) Нарушение правил охраны рыбных ресурсов

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

(2) Нарушение правил рыболовства, за исключением рыболовства в водных объектах, находящихся в частном управлении, если это деяние не является преступлением,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 5 до 10 условных единиц и

на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

(3) Перевозка, реализация продуктов рыболовства и других водных организмов без необходимых документов, установленных законодательством,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 100 до 150 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц с лишением в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

(4) Действия, предусмотренные частью (1), сопряженные с ловом рыбы или уничтожением ценных видов рыб и водных растений или других представителей водной флоры и фауны,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере 150 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц с лишением в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

(5) Ловля рыбы с использованием электрического тока, взрывов, отравляющих, наркотических или реактивных веществ любого рода

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 100 до 150 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц.

Статья 115. Деградирование земель, фальсификация информации о состоянии и использовании земельных участков

(1) Разрушение плодородного слоя почвы, его невыборочное снятие и использование не по назначению

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

(2) Размещение, строительство и сдача в эксплуатацию объектов, вызывающих загрязнение почвы,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 70 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

(3) Сжигание растительных отходов любого происхождения

влечет предупреждение или наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 30 условных единиц и на юридических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц.

(4) Фальсификация информации о состоянии и использовании земельных участков

влечет наложение штрафа на юридических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на должностных лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

Статья 116. Несанкционированное отклонение от проектов организации территории или использования земельного участка

(1) Несанкционированное отклонение от проектов организации территории, мелиорации, а также использование земельных участков не по тому назначению, для которого они были распределены,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 30 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

(2) Незаконное занятие земельных участков, их ограждение

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 50 условных единиц и на юридических лиц в размере от 300 до 400 условных единиц со сносом в обоих случаях ограждений и строений за счет правонарушителя.

Статья 117. Невыполнение обязанности приведения земельных участков в состояние, обеспечивающее их использование по назначению

(1) Невыполнение обязанности приведения земельных участков в состояние, обеспечивающее их использование по назначению,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 50 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

(2) Невыполнение обязанности приведения земельных участков, нарушенных при пользовании недрами, в безопасное состояние, обеспечивающее их дальнейшее использование,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 50 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 40 до 60 часов и наложение штрафа на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

Статья 118. Необработка земельных участков, непринятие обязательных мер по их мелиорации, по защите почвы от эрозии, вызванной воздействием ветра и воды, по предупреждению других процессов, ухудшающих состояние почвы

Необработка земельных участков, непринятие обязательных мер по их мелиорации, по защите почвы от эрозии, вызванной воздействием ветра и воды, по предупреждению других процессов, ухудшающих состояние почвы,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 50 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 40 до 60 часов и наложение штрафа на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

Статья 119. Нарушение порядка охраны и использования недр

(1) Использование недр без наличия на то разрешения

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 300 до 500 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

(2) Изучение и исследование недр без специальных проектов, а также неполное и нерациональное изучение недр

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц и на юридических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

(3) Представление недостоверной информации о количестве и качестве добытых полезных ископаемых

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц и на юридических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

(4) Несоблюдение требований проектирования, строительства и ввода в эксплуатацию предприятий, других объектов, связанных с использованием недр,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 40 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 до 6 месяцев.

(5) Нарушение правил и норм безопасного ведения работ по эксплуатации недр, а также требований по охране недр и окружающей среды, что приводит к загрязнению полезных ископаемых или доводит до состояния негодности земельные участки и недра,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 15 до 30 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 до 6 месяцев.

(6) Умышленное необеспечение сохранности территорий, сооружений и других объектов, в том числе особо охраняемых государством территорий и объектов, при изучении недр и пользовании таковыми

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 30 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 до 6 месяцев.

(7) Нарушение порядка ведения учета и баланса движения запасов полезных ископаемых и отходов добывающего производства, нарушение требований ведения государственных кадастров и балансов запасов полезных ископаемых

влекут наложение штрафа на юридических лиц в размере от 40 до 50 условных единиц.

(8) Нарушение требований и правил захоронения (складирования) в недрах вредных веществ и отходов или отработанных вод

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 30 условных единиц и на юридических лиц в размере от 40 до 50 условных единиц.

(9) Невыполнение требований и мер по рекультивации земельных участков, поврежденных в результате горнодобывающих работ, по приведению горнодобывающих предприятий, буровых скважин, подземных галерей в состояние, обеспечивающее их последующее использование и безопасность населения,

влечет наложение штрафа на юридических лиц в размере от 150 до 250 условных единиц.

(10) Нарушение требований и правил по возведению строений на земельных участках, в недрах которых имеются залежи полезных ископаемых, на земельных участках горнодобывающих предприятий (в том числе над таковыми подземными), а также на земельных участках по захоронению (складированию) в недрах вредных веществ и отходов

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 50 условных единиц и на юридических лиц в размере от 150 до 200 условных единиц.

(11) Реализация и оборот твердых полезных ископаемых без законных документов о их происхождении

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на должностных лиц в размере от 250 до 400 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность на срок от 6 месяцев до 1 года.

Статья 120. Несанкционированное снятие и разрушение слоя опавшей листвы, живого покрова и верхнего плодородного слоя почвы

Несанкционированное снятие и разрушение слоя опавшей листвы, живого покрова и верхнего плодородного слоя почвы для использования в иных, чем лесохозяйственные,

целях

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 40 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 20 до 40 часов и наложение штрафа на юридических лиц в размере от 150 до 250 условных единиц.

Статья 121. Осуществление лесных пользований не в соответствии с целями или требованиями, предусмотренными законодательством

Осуществление лесных пользований не в соответствии с целями или требованиями, предусмотренными в лесорубочном билете (ордере) или лесном билете,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 50 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

Статья 122. Незаконная порубка или повреждение деревьев и кустарников

(1) Незаконная порубка или повреждение деревьев и кустарников до степени прекращения их роста либо повреждение деревьев и кустарников не до степени прекращения их роста

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 50 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 40 до 60 часов и наложение штрафа на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц.

(2) Незаконная порубка деревьев и кустарников в зеленых насаждениях, их повреждение или повреждение их частей, в том числе в результате пожаров, раскорчевка и/или перемещение без наличия разрешения органа местного публичного управления, согласованного с органами публичного управления по охране окружающей среды, растений из зеленых насаждений в другие места при осуществлении строительства

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 50 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц.

(3) Действия, указанные в части (1), совершенные лицами, ответственными за охрану лесной растительности,

влекут наложение штрафа в размере от 50 до 100 условных единиц.

(4) Выдача лицами, ответственными за охрану лесной растительности, разрешений на заготовку древесины с нарушением законов и других нормативных актов

влечет наложение штрафа в размере от 100 до 200 условных единиц.

Статья 123. Уничтожение и повреждение лесных культур, молодняка естественного происхождения, самосева и подроста

Уничтожение и повреждение лесных культур, молодняка естественного происхождения, самосева и подроста

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 50 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 40 до 60 часов, наложение штрафа на должностных лиц в размере от 300 до 400 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц.

Статья 124. Уничтожение и повреждение сеянцев и саженцев в лесных питомниках и на плантациях

Уничтожение и повреждение сеянцев и саженцев в лесных питомниках и на плантациях

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 50 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок 60

часов, наложение штрафа на должностных лиц в размере от 300 до 400 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц.

Статья 125. Нарушение порядка и сроков
облесения вырубок и других
необлесенных площадей

Нарушение порядка и сроков облесения вырубок и других необлесенных площадей лесного фонда, а также вырубок на площадях с лесной растительностью за пределами этого фонда

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 50 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 40 до 60 часов и наложение штрафа на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

Статья 126. Умышленное уничтожение или
повреждение сенокосов, пастбищ,
лесоосушительных канав, дренажных
систем, дорог и инженерных
сооружений на землях лесного фонда

Умышленное уничтожение или повреждение сенокосов, пастбищ, лесоосушительных канав, дренажных систем, дорог и инженерных сооружений на землях лесного фонда

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 20 до 40 часов и наложение штрафа на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

Статья 127. Нарушение правил использования
объектов лесного фонда

(1) Самовольное сенокошение и незаконная пастьба скота на землях лесного фонда, в лесозащитных полосах и в зеленых насаждениях

влекут предупреждение, или наложение штрафа в размере от 5 до 10 условных единиц, или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 20 до 40 часов.

(2) Самовольный сбор дикорастущих плодов и ягод, орехов, грибов, лекарственных и других растений, виноградных улиток на участках, где это запрещено или допускается только при наличии лесного билета, а также нарушение установленных сроков, объема и порядка сбора

влекут предупреждение, или наложение штрафа на физических лиц в размере от 5 до 10 условных единиц, или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 20 до 40 часов и наложение штрафа на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

Статья 128. Нарушение положений нормативных
актов об использовании и охране
охотничьего фонда

(1) Нарушение положений нормативных актов об использовании и охране охотничьего фонда, об охоте и других видах использования охотничьих ресурсов

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 50 условных единиц и на должностных лиц в размере от 200 до 400 условных единиц.

(2) Охота без надлежащего разрешения (лицензии), без охотничьего билета или без разрешения на право хранения, ношения и применения охотничьего оружия, превышение установленных норм добычи, а также охота в запрещенных местах и в запрещенные сроки, использование запрещенных оружия, орудий и методов

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и

на должностных лиц в размере от 200 до 400 условных единиц.

Статья 129. Умышленное уничтожение или
повреждение мест обитания фауны

Умышленное уничтожение или повреждение нор, муравейников, птичьих гнезд и других мест обитания фауны на землях лесного фонда

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 50 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок до 60 часов.

Статья 130. Самовольное размещение ульев и
пасек на землях лесного фонда или
несоблюдение порядка их размещения,
предусмотренного в лесном билете

Самовольное размещение ульев и пасек на землях лесного фонда или несоблюдение порядка их размещения, предусмотренного в лесном билете,

влечет предупреждение или наложение штрафа на физических лиц в размере от 3 до 5 условных единиц и на юридических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц.

Статья 131. Нарушение норм и правил
осуществления деятельности в
области пчеловодства

(1) Недекларирование и нерегистрация в примэрии адреса стационарной пасеки и количества пчелиных семей, отсутствие паспорта пасеки, размещение пасеки без согласия обладателей земельных участков, с нарушением законодательства об охране окружающей среды и санитарно-ветеринарного законодательства

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц и на юридических лиц в размере от 20 до 40 условных единиц.

(2) Утаивание случаев заболеваний или внезапной гибели пчел, случаев появления признаков болезни, необоснованная раскорчевка медоносных баз (источников) и реконструкция окружающей среды без согласования с органами по охране окружающей среды

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 40 условных единиц и на юридических лиц в размере от 40 до 60 условных единиц.

(3) Реализация и применение в технологии выращивания пчел и лечения заболеваний химических и лекарственных препаратов, не сертифицированных и не регламентированных национальными нормативными актами,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 50 условных единиц и на юридических лиц в размере от 60 до 100 условных единиц.

(4) Необоснованный отказ должностных лиц органов местного публичного управления обоих уровней предоставить земельные участки для размещения пасек, задержка уполномоченными лицами транспортных средств, осуществляющих перевозку пчелиных семей, на срок, превышающий действующие нормы (15 минут), фальсификация продуктов пчеловодства производителем и/или реализаторами, производство для реализации племенного биологического материала (матка и рой) на пасеках, на которые не имеются разрешения (лицензии),

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

(5) Импорт племенного биологического материала (матка, рой), принадлежащего нерайонированным породам пчел, и расположение семей, роев и пчелиных маток неизвестного происхождения в зонах запрета, созданных с целью улучшения генетических качеств пчелиных семей,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 75 до 90 условных единиц и на юридических лиц в размере от 150 до 250 условных единиц.

Статья 132. Умышленное уничтожение или повреждение ограничительных и лесоустроительных знаков, заграждений и сооружений, предметов наглядной агитации и информации

Умышленное уничтожение или повреждение на землях лесного фонда ограничительных знаков, панно, заграждений, лесоустроительных и лесохозяйственных знаков, ограничительных заграждений и сооружений в местах отдыха, других предметов наглядной агитации и информации и лесоустроительных объектов

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок 60 часов.

Статья 133. Сдача в эксплуатацию производственных объектов без установок по предупреждению вредного воздействия на леса

Сдача в эксплуатацию предприятий, цехов, агрегатов, транспортных путей, коммунальных объектов, других новых и перестроенных объектов без установок по предупреждению вредного воздействия на состояние и восстановление лесов

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере от 30 до 50 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 134. Самовольное использование земель лесного фонда и зеленых насаждений в целях раскорчевки, возведения административных построек, складов и других объектов

Самовольное использование земель лесного фонда и зеленых насаждений в целях раскорчевки, возведения административных построек, складов и других объектов

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 40 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 20 до 60 часов и наложение штрафа на юридических лиц в размере от 300 до 400 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года и с прекращением строительства и восстановлением лесного фонда.

Статья 135. Проезд и стоянка транспортных средств на землях лесного фонда, в зеленых насаждениях за пределами автомобильных дорог общего пользования и в запрещенных местах

Проезд и стоянка транспортных средств на землях лесного фонда, в зеленых насаждениях за пределами автомобильных дорог общего пользования и в запрещенных местах

влекут предупреждение или наложение штрафа в размере от 5 до 10 условных единиц.

Статья 136. Нарушение санитарных правил в лесах, зеленых насаждениях, парках, заповедниках и лесничествах

Нарушение санитарных правил в лесах, зеленых насаждениях, парках, заповедниках и лесничествах

влечет предупреждение или наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

Статья 137. Нарушение правил пожарной безопасности в лесах, зеленых насаждениях, парках, заповедниках и лесничествах

(1) Нарушение правил пожарной безопасности в лесах, зеленых насаждениях, парках, заповедниках и лесничествах

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

(2) Уничтожение или повреждение леса, зеленого насаждения, парка, заповедника и лесничества в результате поджога или небрежного обращения с огнем

влечет наложение штрафа в размере от 100 до 200 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 20 до 60 часов.

Статья 138. Нарушение установленного порядка создания и использования зоологических коллекций

Нарушение предусмотренного законодательством порядка создания, пополнения, хранения, использования, учета, реализации, закупки или пересылки зоологических коллекций

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 30 условных единиц.

Статья 139. Нарушение порядка использования животного мира в природных заповедниках и на других природных территориях, охраняемых государством

Нарушение установленного порядка использования животного мира в природных заповедниках и на других природных территориях, охраняемых государством,

влечет наложение штрафа в размере от 40 до 50 условных единиц.

Статья 140. Сбор или уничтожение растений, отлов или уничтожение животных, занесенных в Красную книгу Республики Молдова и приложения к Конвенции о международной торговле видами дикой фауны и флоры, находящимися под угрозой исчезновения (CITES)

(1) Сбор или уничтожение растений, отлов или уничтожение животных, занесенных в Красную книгу Республики Молдова и приложения к Конвенции о международной торговле видами дикой фауны и флоры, находящимися под угрозой исчезновения (CITES), а также совершение других действий или бездействие, которые могут привести к сокращению численности или исчезновению указанных растений и животных,

влекут наложение штрафа в размере от 50 до 100 условных единиц.

(2) Нарушение правил экспорта или импорта видов растений и животных, занесенных в Красную книгу Республики Молдова и приложения к Конвенции о международной торговле видами дикой фауны и флоры, находящимися под угрозой исчезновения (CITES),

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 100 до 150 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц.

Статья 141. Нарушение режима охраны объектов и комплексов фонда природных территорий, охраняемых государством

(1) Нарушение режима охраны объектов и комплексов фонда природных территорий, охраняемых государством, в том числе из научных, природных, ландшафтных, ресурсных, биосферных заповедников, национальных парков, памятников природы, территорий

многофункционального использования, ботанических, дендрологических, зоологических садов, памятников садово-паркового искусства, повлекшее или могущее повлечь их уничтожение или изменение первоначального состояния,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 50 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

(2) Нарушение правил защиты почвы, залежей полезных ископаемых, водных ресурсов, фауны и флоры из объектов и комплексов фонда природных территорий, охраняемых государством, а также их несанкционированное использование

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 50 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

(3) Нарушение правил запрета размещения, переработки и сброса промышленных и бытовых отходов в объекты и комплексы фонда природных территорий, охраняемых государством, и их охранные зоны

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 50 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

Статья 142. Нарушение порядка использования
лесосечного фонда, заготовки, вывозки
и экспорта древесины

(1) Нарушение порядка использования лесосечного фонда, заготовки, вывозки и экспорта древесины и древесной продукции

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 30 условных единиц и на должностных лиц в размере от 100 до 300 условных единиц.

(2) Оборот древесной продукции без законных актов о ее происхождении (документы о поставке согласно документации по бухгалтерскому учету)

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 30 условных единиц и на должностных лиц в размере от 200 до 400 условных единиц.

(3) Неправильное составление первичных материалов для осуществления рубок и приема древесной массы

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере от 200 до 400 условных единиц.

Статья 143. Невнесение платы за загрязнение окружающей среды

Невнесение платы за загрязнение окружающей среды, неперечисление ее в полном объеме и в установленные сроки на счета экологических фондов

влекут наложение штрафа на должностных лиц в размере от 30 до 50 условных единиц.

Статья 144. Нарушение экологических требований
при строительстве, вводе в
эксплуатацию, эксплуатации
предприятий, установок, других объектов

Нарушение экологических требований при строительстве, вводе в эксплуатацию, эксплуатации предприятий, установок, других объектов

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 40 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 20 до 40 часов и наложение штрафа на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 145. Недопущение инспектирования объектов
или непредоставление сведений
о состоянии окружающей среды

Воспрепятствование доступу государственных инспекторов по экологии для инспектирования объектов и отказ от предоставления сведений, а также предоставление

недостоверных сведений о состоянии окружающей среды

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц и на юридических лиц в размере от 300 до 400 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 146. Неиспользование установок для очистки от загрязнителей и контроля выбросов в атмосферу и для очистки отработанных вод

Неиспользование установок, оборудования, аппаратуры, предусмотренных для очистки от загрязнителей и контроля выбросов в атмосферу, для очистки и контроля качества отработанных вод, сбрасываемых в водные объекты, а также нарушение правил и инструкций по эксплуатации указанных установок

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 400 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 147. Превышение нормативов допустимости вредного воздействия на окружающую среду и выброс загрязнителей без наличия разрешения

Превышение нормативов допустимости выброса загрязняющих веществ, радиологического, физического и биологического воздействия на окружающую среду, выброс загрязнителей в атмосферу без наличия разрешения уполномоченного на то органа публичной власти в случае, когда получение такого разрешения необходимо в соответствии с законодательством,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 300 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 148. Нарушение режима и порядка использования галоидированных углеводородов, разрушающих озоновый слой

(1) Производство либо введение в торговый оборот аэрозолей или переносных огнетушителей, содержащих химические вещества, разрушающие озоновый слой,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 30 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

(2) Использование химических веществ, разрушающих озоновый слой, в производстве аэрозолей, новых промышленных охлаждающих систем, мобильных установок для кондиционирования воздуха, а также продукции для стерилизации, использование их в других новых областях, в которых они ранее не использовались,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 30 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

(3) Использование химических веществ, разрушающих озоновый слой, при изготовлении изоляционных щитов и упаковки из органического гибкого или полутвердого пенопласта

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

(4) Использование и введение в торговый оборот чистящих средств и растворителей, содержащих одно или несколько химических веществ, разрушающих озоновый слой, за

исключением тетрахлорида углерода, если он при меняется в качестве растворителя в процессах хлорирования в закрытой системе или в процессах, в которых по техническим причинам он не может быть заменен другим веществом, не представляющим вреда для озонового слоя,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

(5) Нарушение правил использования бромистого метила в сельском хозяйстве

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

(6) Использование, хранение и перевозка контейнеров с химическими веществами, разрушающими озоновый слой, не помеченных надписью "Содержат вещества, разрушающие озоновый слой",

влекут наложение штрафа в размере от 25 до 35 условных единиц.

(7) Отказ импортеров, экспортеров и лиц, вводящих в торговый оборот вещества, продукцию и оборудование, содержащие вещества, разрушающие озоновый слой, от представления для проверки уполномоченным на то органам документов, предусмотренных законодательством об использовании этих веществ,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 15 до 25 условных единиц и на юридических лиц в размере от 150 до 250 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 до 6 месяцев.

Статья 149. Загрязнение окружающей среды
с причинением ущерба

Загрязнение окружающей среды (атмосферного воздуха, поверхностных и подземных водоемов, земельных участков) промышленными, строительными или бытовыми отходами, бытовыми водами, выбросами загрязнителей, причинившее ущерб,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 60 условных единиц и на юридических лиц в размере от 350 до 500 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 6 месяцев до 1 года.

Статья 150. Невыполнение обязанностей
регистрации в бортовых документах
операций с вредными веществами
и смесями

Невыполнение предусмотренных действующим законодательством обязанностей регистрации в бортовых документах судна операций с веществами, вредными для здоровья человека, водной флоры и фауны, или со смесями, содержащими такие вещества сверх установленных норм, запись в бортовых документах недостоверных сведений о таких операциях

влекут наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

Статья 151. Нарушение правил технического
и экологического тестирования

Нарушение правил технического и экологического тестирования наземных транспортных средств, водных и воздушных судов вследствие некачественного тестирования, повлекшее превышение допустимых норм выброса загрязнителей или технические неисправности,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 50 условных единиц, на должностных лиц в размере от 250 до 350 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

Статья 152. Сдача в эксплуатацию наземных транспортных средств, водных и воздушных судов,
превышающих допустимые нормативы выброса загрязнителей и шума

Сдача в эксплуатацию наземных транспортных средств, водных и воздушных судов, превышающих при функционировании допустимые нормативы выброса загрязнителей и шума,

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере от 20 до 30 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

Статья 153. Эксплуатация наземных транспортных
средств, водных и воздушных судов,
превышающих допустимые нормативы
выброса загрязнителей и шума

Эксплуатация наземных транспортных средств, водных и воздушных судов, превышающих допустимые нормативы выброса загрязнителей и шума, производимого при их
функционировании,

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

Статья 154. Нарушение правил распоряжения
отходами

(1) Несоблюдение установленного порядка сбора, хранения, транспортировки, размещения, сжигания, обезвреживания и удаления промышленных, строительных, бытовых и иных отходов, в том числе в водных объектах, недрах и т.д.,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 40 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок до 60 часов и наложение штрафа на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

(2) Деяния, указанные в части (1), создавшие опасность загрязнения окружающей среды,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 80 условных единиц и на юридических лиц в размере от 300 до 400 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

(3) Самовольное складирование или складирование в запрещенных местах либо удаление отходов другими способами без разрешения уполномоченных органов

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 50 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок до 60 часов и наложение штрафа на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

(4) Утаивание информации или умышленное предоставление недостоверной или неполной информации о распоряжении отходами, а также об их аварийном сбросе

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 50 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок до 60 часов и наложение штрафа на юридических лиц в размере от 300 до 500 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 6 месяцев до 1 года.

(5) Нарушение правил первичного учета и контроля в области распоряжения отходами, несоблюдение сроков представления отчетности в данной области

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 50 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок до 60 часов и наложение штрафа на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

(6) Передача опасных отходов физическим или юридическим лицам, не имеющим лицензий (разрешений) на их транспортировку, хранение и переработку,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 50 условных единиц и на юридических лиц в размере от 300 до 400 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

(7) Несоблюдение режима и правил эксплуатации установок по переработке и обезвреживанию отходов, мест складирования или захоронения промышленных, бытовых и иных отходов

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 70 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 6 месяцев до 1 года.

(8) Проектирование и строительство предприятий и иных объектов, а также внедрение материалов и технологий, не отвечающих требованиям безопасности при использовании, переработке и удалении отходов,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 70 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

(9) Несоблюдение правил импорта, экспорта или транзита отходов

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 6 месяцев до 1 года.

(10) Необеспечение сбора и удаления отходов, допущение накопления отходов любого происхождения

влекут наложение штрафа на должностных лиц в размере от 50 до 100 условных единиц.

(11) Непринятие мер по ликвидации несанкционированных и неконтролируемых свалок

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере от 50 до 100 условных единиц.

Статья 155. Нарушение правил учета, транспортировки, хранения, использования и захоронения радиоактивных веществ, химико-биологических препаратов и других ядовитых веществ

(1) Нарушение правил учета, транспортировки, хранения, использования и захоронения радиоактивных веществ, химико-биологических препаратов, минеральных удобрений, мелиоративных веществ, пестицидов, стимуляторов роста растений, баковых смесей и других ядовитых веществ, если это действие не содержит признаков состава преступления,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 300 до 400 условных единиц с лишением или без

лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 6 месяцев до 1 года.

(2) Нарушение нормативов, правил и стандартов, устанавливающих порядок и пределы применения веществ, указанных в части (1),

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

(3) Применение химических препаратов и иных средств защиты растений с использованием авиации, внесение их в закрытую почву в санитарных зонах защиты водных источников и водоохранных зонах в осенне-зимний период (за исключением применения в целях борьбы с грызунами)

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 300 до 400 условных единиц.

Статья 156. Невыполнение требований
законодательства о государственной
экологической экспертизе и оценке
воздействия на окружающую среду

Невыполнение требований законодательства о государственной экологической экспертизе и оценке воздействия на окружающую среду или требований, содержащихся в заключениях государственной экологической экспертизы и оценке воздействия на окружающую среду, финансирование или реализация проектов и программ, не прошедших государственную экологическую экспертизу и оценку воздействия на окружающую среду,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 300 до 400 условных единиц.

Статья 157. Жестокое обращение с животными

(1) Необеспечение зоогигиенических условий содержания животных, что может поставить под угрозу их жизнь или здоровье, забой и переработка животных посредством методов, не предусмотренных технологическими нормами убоя и переработки,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 5 до 10 условных единиц и на должностных лиц в размере от 20 до 30 условных единиц или назначение в обоих случаях наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 40 до 60 часов.

(2) Умышленное причинение боли и страданий животному, сопряженное с нарушением общепризнанных норм морали,

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 40 до 60 часов.

(3) Действия, указанные в частях (1) и (2), повлекшие нанесение увечья или смерть животного,

влекут наложение штрафа в размере от 20 до 40 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 40 до 60 часов.

(4) Отлов, реализация и эвтаназия (усыпление) домашних животных с целью получения пищевых продуктов, шкурок или меха, протеиновой муки и других продуктов животного происхождения

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере до 50 условных единиц и на должностных лиц в размере до 100 условных единиц.

(5) Уклонение от вакцинации собаки против бешенства

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере до 20 условных единиц и на должностных лиц в размере до 50 условных единиц.

(6) Свободное перемещение в радиусе населенных пунктов или перевозка в общественном пассажирском транспорте агрессивных собак или собак, относящихся к

категории опасных, без поводка и намордника

влечет наложение штрафа в размере до 20 условных единиц.

(7) Необеспечение очистки отходов, происходящих от животного, выгуливаемого его владельцем за пределами жилья,

влечет наложение штрафа в размере до 50 условных единиц.

(8) Продажа, участие в выставках, перевозка домашних животных в другие населенные пункты без книжки о здоровье животного

влекут наложение штрафа в размере до 5 условных единиц.

(9) Нарушение сроков представления в органы полиции информации о наличии во владении собак, относящихся к категории опасных,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере до 50 условных единиц и на должностных лиц в размере до 100 условных единиц.

(10) Отказ в удалении умершего животного или захоронение животного в несанкционированных местах

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере до 10 условных единиц и на должностных лиц в размере до 20 условных единиц.

Статья 158. Нарушение правил содержания собак, кошек и других животных

(1) Нарушение утвержденных решением органа местного публичного управления запретов или правил содержания собак, кошек и других животных

влечет предупреждение или наложение штрафа на физических лиц в размере от 5 до 10 условных единиц и на должностных лиц в размере от 20 до 40 условных единиц.

(2) Выгул собак или других животных в общественных местах в нарушение правил, утвержденных решением органа местного публичного управления,

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

Глава X
ПРАВОНАРУШЕНИЯ В ОБЛАСТИ ПРОМЫШЛЕННОСТИ, СТРОИТЕЛЬСТВА, ЭНЕРГЕТИКИ, ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНОГО ХОЗЯЙСТВА И БЛАГОУСТРОЙСТВА ТЕРРИТОРИИ

Статья 159. Нарушение правил, норм и инструкций по безопасному ведению работ

Нарушение должностными лицами правил, норм и инструкций по безопасному ведению работ в отраслях промышленности и на объектах, подконтрольных органам государственного надзора за безопасным ведением работ в промышленности и гортехнадзора,

влечет наложение штрафа в размере 15 условных единиц.

Статья 160. Нарушение правил, норм и инструкций по хранению, перевозке, использованию и учету взрывчатых материалов

Нарушение правил, норм и инструкций по хранению, перевозке, использованию и учету взрывчатых материалов в промышленности и на объектах, подконтрольных органам государственного надзора за безопасным ведением работ в промышленности и гортехнадзора,

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере до 50 условных единиц.

Статья 161. Несанкционированное отключение электроэнергии

Несанкционированное отключение установки потребителя от электросети, за исключением случаев, когда такие действия осуществляются для обеспечения безопасности жизни людей, а также аварийных или форс-мажорных (чрезвычайных) ситуаций,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере до 25 условных единиц и на должностных лиц в размере до 50 условных единиц.

Статья 162. Умышленное повреждение электрических сетей напряжением до 1000 вольт

Умышленное повреждение электрических сетей напряжением до 1000 вольт (воздушных, подземных и подводных линий электропередачи, вводных и распределительных устройств), вызвавшее перерыв в обеспечении потребителей электроэнергией,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере до 50 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок до 60 часов и наложение штрафа на должностных лиц в размере до 100 условных единиц.

Статья 163. Нарушение Правил охраны электрических сетей напряжением свыше 1000 вольт

Нарушение утвержденных Правительством Правил охраны электрических сетей напряжением свыше 1000 вольт, создавшее угрозу перерыва в обеспечении потребителей электроэнергией, вызвавшее повреждение электрических сетей или причинение иного ущерба национальной экономике,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере до 50 условных единиц и на должностных лиц в размере до 100 условных единиц.

Статья 164. Несанкционированное использование электроэнергии, тепловой энергии или газа в целях получения прибыли

Несанкционированное использование электроэнергии, тепловой энергии или газа в целях получения прибыли, нарушение потребителями правил использования электроэнергии, тепловой энергии или газа

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц, на должностных лиц в размере от 75 до 200 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц с лишением во всех случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 165. Нарушение права доступа к измерительному оборудованию

Необоснованный отказ потребителя в разрешении доступа к измерительному оборудованию

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 30 условных единиц, на должностных лиц в размере от 100 до 150 условных единиц и на юридических лиц в размере от 150 до 200 условных единиц.

Статья 166. Эксплуатация без разрешения газоиспользующих установок

Эксплуатация газоиспользующих установок без разрешения органов государственного надзора за использованием газа

влечет наложение штрафа в размере от 30 до 50 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 20 до 40 часов.

Статья 167. Умышленное повреждение газопроводов при производстве работ

Умышленное повреждение газопроводов и их оборудования при производстве работ

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 60 условных единиц и на должностных лиц в размере от 70 до 100 условных единиц.

Статья 168. Нарушение законодательства в охранной зоне магистрального газопровода

Нарушение законодательства в охранной зоне магистрального газопровода влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 60 условных единиц и на должностных лиц в размере от 70 до 100 условных единиц со сносом строений и раскорчевкой деревьев и кустарников собственником или в принудительном порядке органами местного публичного управления за счет собственника.

Статья 169. Нарушение норм осуществления лицензированных видов деятельности в области энергетики

Нарушение обладателем лицензии норм осуществления лицензированных видов деятельности в области энергетики, выражающееся в:

a) отказе позволить осуществление контроля, проведение проверок и инспекций, установленных регулирующим органом, или воспрепятствовании их осуществлению регулирующим органом;

b) непредставлении в срок сведений/информаций, запрошенных регулирующим органом, либо представлении недостоверных или неполных сведений/информаций;

c) необоснованной задержке подключения установок новых потребителей к электрической/газовой сети или повторного подключения установки потребителя к электрической/газовой сети;

d) неправильном применении регулирующих тарифов на электроэнергию и газ или применении платежей за оказание дополнительных услуг, не утвержденных/не согласованных с регулирующим органом;

e) необоснованном отказе заключить договор о поставке, распределении или передаче электроэнергии или газа;

f) несоблюдении норм и правил развития электрических или газовых сетей;

g) неуведомлении потребителя или несоблюдении срока уведомления потребителя о планируемых приостановках и ограничениях поставки электроэнергии или газа;

h) несоблюдении правил периодической поверки измерительного оборудования бытового потребителя;

i) необоснованном отключении установки потребителя от электрической/газовой сети или необоснованном прекращении поставки электроэнергии или газа потребителю;

j) необоснованном отказе в выдаче заключения о подключении к электрической/газовой сети;

k) несоблюдении правил, относящихся к качеству, в лицензированных видах деятельности;

l) нарушении правил торговли, осуществлении без лицензии лицензируемых видов деятельности или делегировании лицензированных полномочий и функций третьему лицу, не обладающему лицензией на такие полномочия и функции;

m) неосуществлении в срок мер, установленных решениями или постановлениями регулирующего органа, или невыполнении в установленный срок положений предписания об устранении нарушений, констатированных регулирующим органом;

n) несоблюдении технических норм эксплуатации электрических/газовых сетей, установок по производству энергии и топлива, установок по складированию и хранению топлива, могущем привести к снижению надежности и качества поставки энергии или топлива потребителям;

o) несоблюдении других условий, установленных в лицензиях на осуществление видов деятельности в области энергетики,

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере от 100 до 500 условных единиц и на юридических лиц в размере от 300 до 500 условных единиц.

Статья 170. Несанкционированное подключение к системе водоснабжения и канализационной системе

(1) Несанкционированное (без наличия технических условий от поставщика) подключение к системе водоснабжения и канализационной системе

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц, на должностных лиц в размере от 75 до 200 условных единиц и на юридических лиц в размере от 350 до 450 условных единиц.

(2) Подключение к системе водоснабжения и канализационной системе с нарушением технических условий

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 25 до 50 условных единиц, на должностных лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

Статья 171. Умышленное повреждение системы водоснабжения и канализационной системы при производстве работ

Умышленное повреждение системы водоснабжения и канализационной системы при производстве работ

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 60 условных единиц и на должностных лиц в размере от 70 до 100 условных единиц.

Статья 172. Нарушение правил о зонах защиты водопроводных сетей, установок водоснабжения и канализационных установок

Строительство и размещение различных объектов в зонах защиты водопроводных сетей, установок водоснабжения и канализационных установок, узурпация земельных участков в зонах защиты водопроводных и канализационных сетей

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 50 условных единиц, на должностных лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

Статья 173. Несанкционированное отключение потребителей от системы водо-снабжения и канализационной системы

Несанкционированное отключение потребителей от системы водоснабжения и канализационной системы

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере 25 условных единиц и на должностных лиц в размере 50 условных единиц.

Статья 174. Умышленное повреждение приборов учета потребления питьевой воды и объема сбрасываемых отработанных вод

Умышленное повреждение приборов учета потребления питьевой воды и объема сбрасываемых отработанных вод в публичную систему канализации

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 50 условных единиц, на должностных лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

Статья 175. Представление неверных сведений о потреблении питьевой воды и объеме сброса отработанных вод в публичную систему канализации

Представление неверных сведений о потреблении питьевой воды и объеме сброса

отработанных вод в публичную систему канализации

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 50 условных единиц, на должностных лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

Статья 176. Необеспечение свободного доступа представителя поставщика услуг водоснабжения и канализационных услуг в жилища и на территорию хозяйствующих субъектов

Необеспечение свободного доступа представителя поставщика услуг водоснабжения и канализационных услуг в жилища и на территорию хозяйствующих субъектов для осуществления законных проверок функционирования внутренних систем водоснабжения и канализации, снятия показаний приборов учета водопотребления, осуществления работ по эксплуатации приборов учета

влечет предупреждение или наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 40 условных единиц и предупреждение или наложение штрафа на должностных лиц в размере от 50 до 100 условных единиц.

Статья 177. Нарушение законодательства и нормативных документов по строительству

(1) Нарушение законодательства и нормативных документов по строительству, выражающееся в:

a) уклонении от предоставления данных и информации, необходимых в деятельности по обустройству территории и градостроительству, содержащихся в банках данных и информационных системах, а также предоставлении недостоверных данных и информации;

b) немотивированном отсутствии при организованной производителем проверке работ на определяющих этапах их производства;

c) неисполнении проектировщиком обязанностей в части выдачи решений по устранению выявленных в проекте дефектов, относящихся к соблюдению основных требований;

d) невыполнении производителем работ принятых проектировщиком или экспертом решений по устранению несоответствий, дефектов или расхождений, допущенных при производстве работ;

e) неопределении в проекте степени важности сооружения и неустановлении определяющих этапов производства работ, подлежащих контролю качества;

f) включении в проект или использовании при производстве работ, требующих обеспечения уровня качества, соответствующего основным требованиям, несертифицированной или не имеющей технических заключений продукции;

g) необеспечении созыва субъектов, которые должны участвовать в проверке работ на определяющих этапах их производства, и необеспечении условий для проверки;

h) неуведомлении в течение 24 часов Государственной инспекции в строительстве о технических авариях на строящихся и эксплуатируемых сооружениях;

i) выдаче заключений и утверждении проектной документации, документации по обустройству территории и градостроительству, а также выдаче разрешений на строительство, производство работ по модернизации, модификации, переустройству, консолидации и ремонту сооружений с нарушением действующего законодательства или нормативных документов;

j) нарушении требований нормативных документов, относящихся к соблюдению основных требований;

k) приемке сооружений с нарушениями требований законодательства или их

эксплуатации без приемки;

l) незаполнении и несохранении технического паспорта сооружения в соответствии с требованиями законодательства; несоблюдении предельных сроков, предусмотренных действующим законодательством в области градостроительства, или невыполнении в установленный срок мер, содержащихся в актах проверки;

m) использовании строений, функциональное назначение которых было изменено без наличия соответствующего разрешения;

n) нерегистрации разрешения на строительство/снос в Государственной инспекции в строительстве и неуведомлении инспекции о начале строительных работ,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 80 условных единиц и на должностных лиц в размере от 60 до 120 условных единиц.

(2) Нарушение законодательства и нормативных документов по строительству, выражающееся в:

a) принятии в ходе технической экспертизы проектов или строительных работ таких решений, которые могут послужить причиной необеспечения уровня качества сооружений, соответствующего основным требованиям;

b) неприведении по окончании строительных работ временно занятых земель в их первоначальное состояние; необеспечении проверки производства строительных работ руководителями строек, аттестованными в соответствии с требованиями законодательства;

c) запрещении или воспрепятствовании осуществлению контроля качества в строительстве, непредставлении документов по требованию лиц, наделенных функциями контроля, в соответствии с положениями законодательства;

d) проектировании, проверке, экспертизе или строительстве сооружений либо осуществлении их модификаций без соблюдения требований нормативных документов в части прочности и устойчивости сооружений;

e) осуществлении модификаций либо полного или частичного сноса сооружений с нарушением требований относительно получения разрешения на их осуществление и по их осуществлению, а также неисполнении обязанностей по наблюдению за поведением сооружений при эксплуатации в части прочности и устойчивости, невыполнении работ по содержанию, ремонту и консолидации сооружений, необходимость которых вытекала из такого наблюдения;

f) осуществлении строительства, модификаций, преобразований, модернизации, консолидации, которые могут привести к нарушению основных требований, без проектов или на основе проектов, не прошедших проверку, координирование, согласование, утверждение в установленном порядке, и с нарушением проекта или разрешения на строительство;

g) выдаче градостроительных сертификатов и разрешений на строительство/снос, влекущие нарушение законодательства и нормативных документов по строительству или причинение вреда культурному, историческому и архитектурному достоянию;

h) организации не на должном уровне и неприменении системы управления качеством и обеспечения качества, включая строительство сооружений без участия лиц, ответственных за технический надзор, аттестованных в соответствии с требованиями законодательства;

i) фальсификации или неправильном составлении исполнительных документов и документов, относящихся к испытаниям и анализу в строительстве; производстве и реализации строительных материалов и изделий без документов, подтверждающих их качество;

j) игнорировании или невыполнении предписаний Государственной инспекции в строительстве,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 60 до 100 условных единиц, на должностных лиц в размере от 100 до 200 условных единиц и на юридических лиц в размере от 300 до 400 условных единиц с лишением или без лишения во всех случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 178. Нарушение правил строительства одноуровневых домов в сельских населенных пунктах и садовых домиков в садоводческих товариществах

Строительство одноуровневых домов на одну или две семьи и хозяйственных пристроек к ним, а также временных построек площадью менее 150 кв. м в сельских населенных пунктах, садовых домиков в садоводческих товариществах с нарушением законодательства и действующих норм о выдаче разрешений на осуществление их строительства и по осуществлению их строительства

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 100 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 30 до 60 часов и наложение штрафа на должностных лиц в размере от 80 до 120 условных единиц.

Статья 179. Несанкционированное строительство и вмешательство в существующие сооружения

Строительство объектов любой категории, выполнение работ по изменению, переустройству, консолидации и капитальному ремонту зданий и сооружений независимо от вида собственности и назначения без разрешения на строительство, а также строительство объектов, подпадающих под действие законодательства о качестве в строительстве, без лицензии, выданной в установленном порядке,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 100 до 150 условных единиц и на должностных лиц в размере от 350 до 450 условных единиц со сносом несанкционированных строений и восстановлением строений, поврежденных в результате несанкционированного вмешательства.

Статья 180. Нарушение жилищного законодательства

(1) Нарушение правил постановки на учет лиц, пользующихся правом на улучшение жилищных условий из фонда социального жилья, а также нарушение порядка снятия с учета и предоставления жилья лицам, относящимся к этой категории, несоблюдение установленных сроков поселения жильцов в жилища

влекут наложение штрафа на должностных лиц в размере 100 условных единиц.

(2) Нарушение порядка распределения жилья из фондов маневренного жилья, общежитий и приютов

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере 200 условных единиц.

(3) Нарушение положений законодательства о сроках заключения договоров имущественного найма между нанимателем и собственником жилья

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере 50 условных единиц и на должностных лиц в размере 100 условных единиц.

(4) Несоблюдение правил и норм использования, технического обслуживания и санитарного содержания жилья, помещений и установок общего пользования и земель, прилегающих к жилым домам,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок 30 часов и наложение штрафа на должностных лиц в размере от 100 до 300 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 30 до 60 часов.

(5) Нарушение условий договора имущественного найма

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на должностных лиц в размере от 100 до 300 условных единиц.

(6) Неосуществление в течение 6 последовательных месяцев платежей за услуги по техническому обслуживанию жилого дома, за другие коммунальные и некоммунальные услуги, невнесение квартплаты

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 50 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок 30 часов и наложение штрафа на юридических лиц –собственников нежилых помещений в жилом доме в размере от 100 до 300 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 30 до 60 часов.

(7) Нарушение порядка избрания управляющего жилищным фондом

влечет предупреждение или наложение штрафа на физических лиц в размере 20 условных единиц и на должностных лиц в размере от 50 до 100 условных единиц.

(8) Нарушение норм, касающихся учреждения, реорганизации или ликвидации ассоциации собственников приватизированного жилья или ассоциации сособственников в кондоминиуме,

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере 100 условных единиц.

(9) Нарушение условий и сроков передачи земель, прилегающих к жилым домам, в управление ассоциаций сособственников в кондоминиуме, ассоциаций собственников приватизированного жилья или жилищно-строительных кооперативов

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере 300 условных единиц.

(10) Необоснованный отказ в составлении актов о переводе жилого дома с баланса управляющего на баланс ассоциации сособственников в кондоминиуме или ассоциации собственников приватизированного жилья и нарушение после официального обращения руководящих органов ассоциации 30-дневного срока для принятия решения о переводе жилого дома с одного баланса на другой

влекут наложение штрафа на должностных лиц в размере 300 условных единиц.

(11) Уклонение сторон от заключения договоров об оказании услуг коммунального и некоммунального хозяйства в жилом фонде в сроки и на условиях, установленных законодательством,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок 30 часов и наложение штрафа на должностных лиц в размере от 100 до 300 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 30 до 60 часов.

Статья 181. Нарушение правил обеспечения чистоты в городских и сельских населенных пунктах

Нарушение правил обеспечения чистоты в городских и сельских населенных пунктах в порядке, установленном органом местного публичного управления,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 40 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 20 до 60 часов и наложение штрафа на юридических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц.

Статья 182. Повреждение или самовольная порубка растительности в зеленых насаждениях населенных пунктов

Повреждение растительности в зеленых насаждениях, ее порубка или перемещение в другие места без разрешения органа местного публичного управления при застройке

отдельных участков, имеющих к моменту строительства зеленые насаждения, а также непринятие мер по охране находящихся в ведении зеленых насаждений, небрежное к ним отношение

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 20 до 60 часов, наложение штрафа на должностных лиц в размере от 200 до 300 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц с лишением или без лишения во всех случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Глава XI
ПРАВОНАРУШЕНИЯ В ОБЛАСТИ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА И ВЕТЕРИНАРНОЙ САНИТАРИИ

Статья 183. Порча посевов, насаждений или урожая сельскохозяйственных культур

Порча посевов, насаждений или находящегося в поле собранного урожая сельскохозяйственных культур

влечет наложение штрафа на собственника скота или птицы либо на ответственное за скот или птицу лицо в размере 10 условных единиц.

Статья 184. Нарушение технических норм по производству, переработке, хранению и реализации семян

Производство, переработка, хранение и реализация семян, не соответствующих по качеству действующим стандартам или без документов, подтверждающих их сортовые и посевные качества,

влекут наложение штрафа на должностных лиц в размере 250 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 185. Производство и/или реализация материала для размножения и посадки плодовых, виноградных и ягодных культур без разрешения либо без соответствующей документации, его фальсификация

Производство и/или реализация материала для размножения и посадки плодовых, виноградных и ягодных культур без разрешения либо без соответствующей документации, фальсификация сопроводительных документов, наименований сортов и биологических категорий, сортовых и посевных (посадочных) качеств материала для размножения и посадки плодовых, виноградных и ягодных культур

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере 25 условных единиц и на должностных лиц в размере 70 условных единиц.

Статья 186. Создание насаждений площадью свыше 0,5 гектара без проекта, несертифицированным посадочным материалом или нерайонированными сортами и типами подвоя

Создание насаждений площадью свыше 0,5 гектара без проекта, несертифицированным посадочным материалом или нерайонированными сортами и типами подвоя

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере 20 условных единиц и на должностных лиц в размере 70 условных единиц.

Статья 187. Несанкционированная раскорчевка
насаждений плодово-ягодных культур

Несанкционированная раскорчевка насаждений плодово-ягодных культур площадью свыше 0,5 гектара

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере 25 условных единиц и на юридических лиц в размере 150 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 188. Несоблюдение фитосанитарного и карантинного режимов, нарушение технологии возделывания плодово-ягодных культур

Несоблюдение фитосанитарного и карантинного режимов, нарушение технологии возделывания плодово-ягодных культур с нанесением значительного материального ущерба или уничтожением насаждений

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере 25 условных единиц и на должностных лиц в размере 75 условных единиц.

Статья 189. Непроведение обязательных мероприятий по борьбе с вредными организмами или нарушение правил их проведения

(1) Непроведение обязательных мероприятий по борьбе с вредными организмами или нарушение правил их проведения, обусловившее появление и массовое распространение болезней, вредителей и сорняков,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере 45 условных единиц и на должностных лиц в размере 250 условных единиц.

(2) Использование в соответствии с действующими нормами химических средств для защиты сельскохозяйственных и лесных культур без предупреждения владельцев пчел

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере 20 условных единиц и на должностных лиц в размере 30 условных единиц.

Статья 190. Вывоз из пограничных пунктов материалов, не прошедших карантинную проверку и соответствующую обработку

Вывоз из пограничных речных портов (с пристаней), с железнодорожных станций, автовокзалов (автостанций), из аэропортов и других пограничных пунктов завезенных из зарубежных стран материалов, не прошедших карантинную проверку и соответствующую обработку, в случае, когда такая проверка и обработка являются обязательными в соответствии с законодательством,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 70 условных единиц и на должностных лиц в размере от 70 до 100 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 191. Воспрепятствование специалистам Фитосанитарного агентства в осуществлении ими фитосанитарного надзора и контроля

Воспрепятствование в любой форме специалистам Фитосанитарного агентства в осуществлении ими своих функций по фитосанитарному надзору и контролю

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере 50 условных единиц и на должностных лиц в размере 150 условных единиц.

Статья 192. Нарушение установленного порядка испытания и районирования сортов винограда

Нарушение установленного порядка испытания и районирования сортов винограда

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере 10 условных единиц.

Статья 193. Производство и/или реализация материала для размножения винограда и виноградного посадочного материала, не соответствующих техническим нормам

Производство и/или реализация материала для размножения винограда и виноградного посадочного материала, не соответствующих техническим нормам,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере до 25 условных единиц и на должностных лиц в размере до 75 условных единиц.

Статья 194. Нарушение установленного порядка закладки виноградных насаждений

Закладка виноградных насаждений на площади свыше 0,5 гектара нерайонированными сортами или посадочным материалом, не соответствующим техническим нормам, либо без соответствующего проекта или разрешения, посадка новых виноградных насаждений на месте раскорчеванных до истечения трех лет после их раскорчевки

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере до 25 условных единиц и на должностных лиц в размере до 75 условных единиц.

Статья 195. Нарушение установленного порядка списания и выкорчевки виноградных насаждений

Нарушение установленного порядка списания и выкорчевки виноградных насаждений

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере 25 условных единиц и на должностных лиц в размере 75 условных единиц.

Статья 196. Нарушение ветеринарно-санитарных правил и норм

(1) Нарушение ветеринарно-санитарных правил и норм, ветеринарно-санитарных мер и законных указаний ветеринарных специалистов по обеспечению охраны здоровья животных, их правильному использованию и содержанию, охране здоровья человека и профилактике антропозоонозов, нарушение других требований, регулируемых ветеринарно-санитарными нормами и нормативными актами в области ветеринарной медицины,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц и на должностных лиц в размере от 15 до 50 условных единиц.

(2) Несоблюдение общепрофилактических мер по ограждению, обустройству, содержанию и функционированию помещений для дезинфекции, раздевалок и фильтров-раздевалок на животноводческих объектах, в местах скопления животных и на предприятиях по производству, переработке, складированию и использованию продуктов животного происхождения, а также производство дезинфекции, дезинсекции и дератизации запрещенными веществами, производство таковых другим способом, нежели установленный компетентным ветеринарным органом,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере до 10 условных единиц и на должностных лиц в размере до 30 условных единиц.

(3) Необустройство скотомогильников, трупных ям, крематориев или других мест для уничтожения трупов животных, отходов животного происхождения или несоблюдение условий содержания и использования таковых

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере до 50 условных единиц.

(4) Несоблюдение карантинных мер в части сроков и условий, предусмотренных ветеринарно-санитарными нормами, а также в случае официально объявленных эпизоотических заболеваний, включенных в перечень, опубликованный Министерством сельского хозяйства и пищевой промышленности,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере до 30 условных единиц и на должностных лиц в размере до 50 условных единиц.

(5) Вывоз или ввоз без согласия компетентных ветеринарно-санитарных органов любых животных, продуктов и материалов, которые могут быть контагиозными, в зоны или на объекты либо из зон или с объектов, находящихся в состоянии карантина,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 50 условных единиц и на должностных лиц в размере от 50 до 100 условных единиц.

(6) Убой для целей общественного потребления больных животных, подозреваемых в заражении инфекционными или паразитарными заболеваниями, реализация мяса и субпродуктов, полученных в иных условиях, нежели установленные нормативными актами, регулирующими ветеринарно-санитарные нормы,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 40 условных единиц и на должностных лиц в размере от 50 до 100 условных единиц.

(7) Неуведомление территориального ветеринарно-санитарного органа обладателями животных о подозрении на возникновение или о возникновении заболевания у животных или о зоонозах, а также о случаях вынужденного убоя или гибели животных

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 30 условных единиц и на должностных лиц в размере от 40 до 60 условных единиц.

Глава XII
ПРАВОНАРУШЕНИЯ, ПОСЯГАЮЩИЕ НА ТРАНСПОРТНЫЙ РЕЖИМ

Статья 197. Нарушение норм перевозки пассажиров

(1) Оказание услуг по перевозке пассажиров городским, пригородным, междугородным, заказным транспортом и такси в отсутствие сертификата соответствия

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 50 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

(2) Нарушение норм перевозки пассажиров водителем маршрутного такси, автобуса междугородного или международного маршрута

влечет наложение штрафа в размере от 25 до 50 условных единиц.

(3) Оказание услуг в области парковки и паркинга в отсутствие сертификата соответствия

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 40 условных единиц и на юридических лиц в размере от 75 до 100 условных единиц.

(4) Несоблюдение на автомобильном транспорте условий, установленных в лицензии и/или документах, разрешающих осуществление деятельности транспортным агентом, выданных уполномоченными органами в соответствии с действующим законодательством,

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 100 условных единиц.

Статья 198. Нарушение правил безопасности на железнодорожном транспорте

(1) Подкладывание на железнодорожные пути предметов, которые могут вызвать нарушение движения поездов,

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

(2) Умышленное повреждение железнодорожного пути, защитных лесонасаждений, снегозащитных ограждений, оград и других путевых объектов, сооружений по обслуживанию железнодорожных путей, устройств сигнализации и связи

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 50 условных единиц.

(3) Нарушение правил проезда гужевым транспортом и прогона скота через железнодорожные пути, а также выпаса скота вблизи от железнодорожных путей

влечет предупреждение или наложение штрафа в размере от 3 до 5 условных единиц.

(4) Проход по железнодорожным путям в неустановленных местах или нарушение правил перехода в установленных местах

влечет предупреждение или наложение штрафа в размере до 5 условных единиц.

Статья 199. Нарушение правил судоходства

(1) Нарушение правил плавания по внутренним водным путям, норм перевозки на пассажирских судах; перевозка пассажиров на судах, не предназначенных для выполнения этих перевозок; несоблюдение правил, обеспечивающих безопасность пассажиров при посадке на суда, в пути следования и при высадке с судов; использование судов для работ, не предусмотренных первоначально их назначением; отсутствие на судах бортовых документов; эксплуатация технически неисправных судов, эксплуатация которых запрещена, или переоборудованных без соответствующего разрешения; нарушение правил погрузки, разгрузки и складирования грузов в портах; умышленное повреждение гидротехнических сооружений, неограждение сооружений знаками судоходной обстановки (дневной и ночной); нарушение правил прибытия и выхода судов из порта, перевозки и пребывания судов на рейде порта; управление судами лицами, находящимися в состоянии опьянения, вызванного алкоголем или другими веществами; эксплуатация на внутренних водах судоходных (в том числе малотоннажных) транспортных средств, не зарегистрированных в соответствующем порядке; эксплуатация судов членами экипажа, не обладающими соответствующей квалификацией,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 30 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц с лишением или без лишения в обоих случаях права осуществлять определенную деятельность на срок 1 год.

(2) Умышленные уничтожение, повреждение, срыв, перестановка плавучих и береговых судоходных знаков без разрешения отраслевого органа публичного управления в области судоходного транспорта, устройство заколов и иных приспособлений для ловли рыбы вне установленных для этой цели мест без согласования с отраслевым органом публичного управления в области судоходного транспорта

влекут наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

(3) Производство без разрешения отраслевого органа публичного управления в области судоходного транспорта водолазных, землечерпательных и буровых работ во внутренних водах, в том числе портовых, а также несоблюдение правил подачи сигналов во время этих работ

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 5 до 10 условных единиц и на юридических лиц в размере от 80 до 150 условных единиц.

(4) Нарушение персоналом речных судов правил судоходства и пребывания судов на внутренних водах, необусловленная подача световых и звуковых сигналов, ношение ненадлежащих отражателей и плавательных знаков

влекут наложение штрафа в размере от 20 до 40 условных единиц.

Статья 200. Нарушение правил перевозки опасных, крупногабаритных или сверхтяжелых грузов

(1) Нарушение правил перевозки опасных (горючих, взрывчатых), крупногабаритных или сверхтяжелых грузов транспортными средствами

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц и на юридических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц.

(2) Нарушение правил перевозки опасных (горючих, взрывчатых), крупногабаритных или сверхтяжелых грузов железнодорожным путем

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 30 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

(3) Нарушение правил перевозки опасных (горючих, взрывчатых), крупногабаритных или сверхтяжелых грузов на внутренних водах

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 15 до 25 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

Статья 201. Нарушение правил обеспечения сохранности грузов

(1) Умышленное повреждение подвижного состава, контейнеров, плавучих и других транспортных средств, предназначенных для перевозки грузов, перевозочных приспособлений

влечет наложение штрафа в размере от 15 до 25 условных единиц.

(2) Повреждение пломб и запорных устройств транспортных средств, прицепов, контейнеров, грузовых вагонов, трюмов и других грузовых помещений судов, повреждение отдельных грузовых мест или их упаковки, пакетов, ограждений грузовых дворов, грузовых автомобильных станций, железнодорожных станций, контейнерных пунктов (площадок), портов (пристаней) и складов, которые используются для выполнения операций, связанных с грузовыми перевозками,

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

(3) Пребывание без разрешения на территории грузовых дворов, контейнерных пунктов (площадок), грузовых районов (участков) грузовых автомобильных станций, железнодорожных станций, портов (пристаней), шлюзов и складов

влечет наложение штрафа в размере от 5 до 10 условных единиц.

Статья 202. Умышленное повреждение общественного транспорта и внутреннего оборудования

Умышленное повреждение общественного транспорта, пассажирских вагонов и локомотивов, судов, а также их внутреннего оборудования

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок до 60 часов.

Статья 203. Нарушение правил поведения пассажиров на транспорте

(1) Посадка или высадка на ходу транспортного средства, проезд на подножках, крышах вагонов поездов и в других запрещенных местах, самовольная без надобности остановка поезда, самовольный проезд в грузовом поезде

влекут наложение штрафа в размере до 15 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок до 40 часов.

(2) Выбрасывание мусора и иных предметов через окно или дверь троллейбуса, автобуса, маршрутного такси, вагона и за борт судна

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 20 до 40 часов.

(3) Курение в троллейбусах, автобусах, маршрутных такси, в вагонах, в не установленных для курения местах поездов дальнего сообщения и пригородных поездов, на судах

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 20 до 60 часов.

Статья 204. Безбилетный проезд

Безбилетный проезд в городском общественном транспорте, в автобусах междугородного и международного сообщения, в пригородных поездах, поездах местного и дальнего сообщения, на судах речного транспорта

влечет наложение штрафа в размере до 10 условных единиц.

Статья 205. Фальсификация билетов и талонов и/или реализация фальсифицированных билетов и талонов

Фальсификация билетов и талонов, представление к продаже и реализация

фальсифицированных билетов и талонов для городского общественного транспорта, автобусов междугородного и международного сообщения, пригородных поездов, поездов местного и дальнего сообщения, судов речного транспорта

влекут наложение штрафа в размере от 100 до 150 условных единиц.

Статья 206. Нарушение правил регистрации и учета судов, использования судов и пристаней

(1) Нарушение правил регистрации и учета судов, находящихся под контролем руководства порта,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц, на должностных лиц в размере от 180 до 250 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

(2) Нарушение правил использования судов и пристаней

влечет наложение штрафа в размере от 75 до 100 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 207. Разрешение к эксплуатации транспортных средств, локомотивов, вагонов, судов с нарушением правил эксплуатации

Разрешение к эксплуатации транспортных средств, локомотивов, вагонов, судов (за исключением несамоходных машин), имеющих неисправности, по причине которых запрещена их эксплуатация, или переоборудованных без наличия соответствующего разрешения машин, не зарегистрированных в установленном порядке или не прошедших государственного технического осмотра,

влечет наложение штрафа в размере от 100 до 150 условных единиц.

Статья 208. Нарушение правил безопасности полетов

(1) Размещение в зоне аэропорта (аэродрома) каких-либо знаков и устройств, сходных с маркировочными знаками и устройствами, принятыми для опознавания аэропортов (аэродромов), применение пиротехнических изделий без разрешения администрации аэропорта (аэродрома), устройство объектов, способствующих массовому скоплению птиц, опасных для полетов воздушных судов,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 30 условных единиц и на должностных лиц в размере от 50 до 100 условных единиц.

(2) Невыполнение правил размещения ночных и дневных маркировочных знаков и устройств на зданиях и других объектах недвижимости

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 40 условных единиц и на должностных лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

(3) Повреждение аэропортового (аэродромного) оборудования, аэропортовых (аэродромных) знаков, воздушных судов и их оборудования

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере до 50 условных единиц и на должностных лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

Статья 209. Нарушение режима ограниченного доступа на территорию аэропорта (аэродрома) и к объектам, расположенным на этой территории

Нарушение режима ограниченного доступа на территорию аэропорта (аэродрома) и к объектам, расположенным на этой территории, за исключением аэровокзала,

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

Статья 210. Нарушение правил поведения на воздушном судне

(1) Невыполнение распоряжений командира воздушного судна лицами, находящимися на борту воздушного судна,

влечет наложение штрафа в размере от 15 до 30 условных единиц.

(2) Нарушение правил фотосъемки, киносъемки и использования средств радиосвязи на борту воздушного судна

влечет предупреждение или наложение штрафа в размере до 5 условных единиц.

Статья 211. Нарушение правил эксплуатации авиационной техники

Нарушение правил эксплуатации авиационной техники

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 50 условных единиц и на должностных лиц в размере от 250 до 300 условных единиц.

Статья 212. Нарушение первоначальных правил сертификации/освидетельствования и эксплуатационных стандартов

Нарушение первоначальных правил сертификации/освидетельствования и эксплуатационных стандартов, установленных национальными авиационными правилами,

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере от 150 до 250 условных единиц.

Статья 213. Нарушение правил, касающихся условий наземного обслуживания воздушных судов

Нарушение правил, касающихся условий наземного обслуживания воздушных судов,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 40 условных единиц и на должностных лиц в размере от 150 до 250 условных единиц.

Статья 214. Нарушение правил освидетельствования авиационного персонала

(1) Выполнение авиационным персоналом (пилотами, бортпроводниками, инженерами, штурманами) своих обязанностей при отсутствии соответствующего свидетельства

влечет наложение штрафа в размере от 40 до 50 условных единиц.

(2) То же действие, совершенное при наличии свидетельства с истекшим сроком действия,

влечет наложение штрафа в размере от 40 до 50 условных единиц с лишением права осуществлять свои обязанности на срок 6 месяцев.

(3) Действия, указанные в частях (1) и (2), допущенные администрацией предприятия/организации, в которых работает авиационный персонал,

влекут наложение штрафа на должностных лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

(4) Действие настоящей статьи распространяется на случаи выполнения обязанностей при отсутствии соответствующих квалификационных допусков и/или медицинского сертификата или при наличии таковых, но с истекшим сроком действия.

Статья 215. Нарушение норм учета времени полета и времени отдыха летного персонала

Нарушение на предприятиях, эксплуатирующих воздушные суда, норм учета времени полета и времени отдыха летного персонала, неосуществление учета времени полета и времени отдыха членов летных экипажей

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 50 условных единиц, на должностных лиц в размере от 150 до 250 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 400 условных единиц.

Статья 216. Нарушение правил перевозки на борту воздушных судов опасных грузов

(1) Нарушение правил перевозки на борту воздушных судов опасных грузов

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 50 условных единиц.

(2) Перевозка опасных грузов на борту воздушных судов при отсутствии надлежащего

разрешения

влечет наложение штрафа на должностных лиц авиакомпаний в размере от 200 до 300 условных единиц.

Статья 217. Нарушение норм максимально допустимой взлетной массы и центровки воздушного судна

Нарушение норм максимально допустимой взлетной массы и центровки воздушного судна, рассчитанных для условий полета,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 50 условных единиц и на должностных лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

Статья 218. Воспрепятствование доступу к документам, связанным с эксплуатируемыми воздушными судами

Отказ предоставить инспекторам документы, связанные с эксплуатируемыми воздушными судами, а также воспрепятствование инспектированию предприятия/организации

влекут наложение штрафа на должностных лиц в размере от 50 до 100 условных единиц.

Статья 219. Нарушение правил страхования на воздушном транспорте

Осуществление авиационных перевозок без страхования пассажиров, багажа, летного экипажа и гражданской ответственности перед третьими лицами

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

Статья 220. Умышленное непредставление компетентным органам информации об инцидентах или авиационных происшествиях

Умышленное непредставление воздушным оператором информации об инцидентах или авиационных происшествиях компетентным органам

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере от 150 до 250 условных единиц.

Статья 221. Нарушение правил технической эксплуатации самоходных машин и правил техники безопасности

(1) Оказание услуг по техническому обслуживанию и ремонту без наличия сертификата соответствия

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере от 75 до 100 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

(2) Нарушение правил технической эксплуатации тракторов, комбайнов, других самоходных сельскохозяйственных и дорожно-строительных машин, а также правил техники безопасности

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

Статья 222. Нарушение правил безопасности, относящихся к строительству, эксплуатации и ремонту магистральных трубопроводов

Нарушение правил безопасности, относящихся к строительству, эксплуатации и

ремонту магистральных трубопроводов,

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере от 50 до 75 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 223. Повреждение автомобильных дорог, железнодорожных переездов, технических средств регулировки дорожного движения и других дорожных сооружений

Повреждение автомобильных дорог, железнодорожных переездов, технических средств регулировки дорожного движения, других дорожных сооружений, а также умышленное создание препятствий для дорожного движения

влекут наложение штрафа в размере до 50 условных единиц.

Статья 224. Нарушение правил использования автомобильных дорог транспортными средствами

(1) Проезд по национальным автомобильным дорогам транспортных средств на гусеничном ходу, гужевого транспорта, а также не оборудованных соответствующим образом транспортных средств, перевозящих грузы, утечка которых может привести к загрязнению или обледенению дорожных покрытий или к снижению безопасности дорожного движения,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 30 условных единиц и на юридических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц.

(2) Несоблюдение водителями автотранспортных средств ограничений тоннажа или габарита

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 30 условных единиц и на юридических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц.

Статья 225. Умышленное блокирование транспортных коммуникаций

(1) Умышленное блокирование транспортных коммуникаций, которое нарушило или могло бы нарушить нормальное функционирование автомобильного, железнодорожного, речного транспорта,

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 100 условных единиц.

(2) Действия, указанные в части (1), сопряженные с угрозой для жизни и здоровья людей, либо совершенные по предварительному сговору группой лиц, либо сопряженные с незаконным контролем груза, багажа или документов, если эти действия не являются преступлением,

влекут наложение штрафа в размере от 100 до 150 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 226. Нарушение правил охраны полосы отвода и правил использования земель в охранной зоне автомобильной дороги

(1) Распашка участков, покос травы, порубка и повреждение насаждений, снятие дерна и выемка грунта, спуск канализационных, промышленных, мелиоративных и сточных вод из водоотводных сооружений и резервуаров на полосу отвода автомобильной дороги без согласования с дорожными органами, разведение огня на полосе отвода и ближе 100 метров от деревянных мостов

влекут наложение штрафа в размере от 5 до 10 условных единиц.

(2) Установка в охранной зоне автомобильной дороги ограждений, посадка деревьев, которые могут привести к образованию на дороге снежных заносов, наводнений или препятствовать видимости, а также размещение конструкций, сооружений и рекламных

щитов без соответствующего разрешения

влекут наложение штрафа в размере от 5 до 10 условных единиц.

(3) Выполнение в охранной зоне автомобильной дороги работ, могущих нарушить устойчивость и целостность дороги,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

Статья 227. Несоблюдение правил по содержанию, ремонту и реконструкции автомобильных дорог

(1) Несоблюдение правил по содержанию, ремонту и реконструкции автомобильных дорог, переходов и сообщений, расположенных в зоне автомобильной дороги, средств регулировки дорожного движения, несоблюдение сроков выполнения работ по ремонту и реконструкции в зоне автомобильной дороги, непринятие мер по обеспечению безопасности дорожного движения

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 5 до 10 условных единиц и на юридических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц.

(2) Невыполнение работ по обустройству, ремонту и регулярной очистке пешеходных дорожек и переходных мостиков, неисполнение обязанностей по содержанию в технически исправном состоянии и чистоте выездов на обочинах автомобильных дорог или подъездных путей к автомобильным дорогам общего пользования

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 15 условных единиц и на юридических лиц в размере от 30 до 50 условных единиц.

Глава XIII
ПРАВОНАРУШЕНИЯ В ОБЛАСТИ ДОРОЖНОГО ДВИЖЕНИЯ

Статья 228. Нарушение правил эксплуатации транспортных средств

(1) Эксплуатация транспортных средств, имеющих технические неисправности в тормозной системе или механизме рулевого управления, системах освещения или сигнализации, эксплуатация переоборудованных транспортных средств без наличия соответствующего разрешения

влекут наложение штрафа в размере от 15 до 20 условных единиц с назначением 3 штрафных очков.

(2) Эксплуатация транспортных средств с техническими неисправностями, запрещенная правилами дорожного движения, исключая транспортные средства с неисправностями, указанными в части (1), а также несанкционированное размещение на транспортных средствах рекламы

влекут наложение штрафа в размере от 5 до 10 условных единиц.

Статья 229. Нарушение правил государственной регистрации или постановки на государственный учет транспортных средств и прохождения ими технического осмотра

(1) Нарушение правил государственной регистрации или постановки на государственный учет транспортных средств

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

(2) Управление транспортным средством, не зарегистрированным в установленном порядке или не прошедшим технического осмотра,

влечет наложение штрафа в размере от 15 до 20 условных единиц с начислением 3 штрафных очков.

(3) Эксплуатация транспортного средства без страхования в установленном порядке гражданской ответственности

влечет наложение штрафа в размере от 5 до 10 условных единиц с начислением 2 штрафных очков.

Статья 230. Управление транспортным средством с нарушением правил размещения регистрационного номерного знака или без регистрационного номерного знака

(1) Управление транспортным средством с неразборчивым, нестандартным регистрационным номерным знаком или с регистрационным номерным знаком, размещенным с нарушением требований стандарта,

влечет наложение штрафа в размере от 5 до 10 условных единиц с начислением 2 штрафных очков.

(2) Управление транспортным средством без регистрационного номерного знака

влечет наложение штрафа в размере от 25 до 30 условных единиц с начислением 4 штрафных очков.

(3) Присвоение подложного регистрационного номерного знака и сознательное управление транспортным средством с таким номерным знаком

влекут назначение наказания в виде лишения права управления транспортным средством на срок 1 год.

(4) Необозначение транспортного средства опознавательным знаком в соответствии с правилами дорожного движения

влечет наложение штрафа в размере от 5 до 10 условных единиц с начислением 2 штрафных очков.

(5) Неподдержание в чистоте осветительных, сигнализационных устройств, регистрационного номерного знака, отражателей, окон передних дверец и ветрозащитного стекла транспортного средства

влечет предупреждение или наложение штрафа в размере от 1 до 3 условных единиц.

Статья 231. Управление транспортным средством с нарушением правил о водительском удостоверении

(1) Управление транспортным средством с водительским удостоверением несоответствующей категории

влечет наложение штрафа в размере 50 условных единиц.

(2) Управление транспортным средством без водительского удостоверения (за исключением учебного вождения в присутствии инструктора)

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 100 условных единиц.

(3) Управление транспортным средством лицом, лишенным права управлять таковым,

влечет наложение штрафа в размере от 100 до 150 условных единиц.

(4) Передача управления транспортным средством лицу, не имеющему водительского удостоверения (за исключением учебного вождения в присутствии инструктора), лицу, лишенному права управления транспортным средством, или лицу с водительским удостоверением несоответствующей категории

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 100 условных единиц с начислением 3 штрафных очков.

(5) Управление транспортным средством лицом, не имеющим при себе водительского удостоверения и находящимся при этом в состоянии опьянения, вызванного алкоголем, если деяние не является преступлением,

[Диспозиция ст.231 ч.(5) изменена ЗП16-XVI от 03.02.09, МО47-48/03.03.09 ст.132]

влечет назначение наказания в виде ареста за правонарушение на срок 15 дней.

Статья 232. Управление транспортным средством лицом, не имеющим при себе водительского удостоверения

(1) Управление транспортным средством лицом, не имеющим при себе водительского удостоверения, или документа о государственной регистрации транспортного средства, или полиса обязательного страхования гражданской ответственности,

влечет наложение штрафа в размере 5 условных единиц с начислением 2 штрафных очков.

(2) Передача управления транспортным средством лицу, не имеющему при себе водительского удостоверения,

влечет предупреждение или наложение штрафа в размере 5 условных единиц с начислением 2 штрафных очков.

Статья 233. Управление транспортным средством в состоянии опьянения, вызванного алкоголем, передача управления лицу, находящемуся в состоянии опьянения, вызванного алкоголем или другими веществами

[Наименование ст.233 изменено ЗП16-XVI от 03.02.09, МО47-48/03.03.09 ст.132]

(1) Управление транспортным средством лицом, находящимся в состоянии опьянения, вызванного алкоголем, превышающего максимально допустимый уровень, установленный Правительством, если это деяние не является преступлением,

[Диспозиция ст.233 ч.(1) изменена ЗП16-XVI от 03.02.09, МО47-48/03.03.09 ст.132]

влечет лишение права управления транспортным средством на срок 3 года.

(2) Добровольная передача управления транспортным средством лицу, находящемуся в состоянии опьянения, вызванного алкоголем, превышающего минимально допустимый уровень, установленный Правительством, или в состоянии опьянения, вызванного наркотическими, психотропными и/или другими веществами, вызывающими опьянение,, если это деяние не является преступлением,

[Диспозиция ст.233 ч.(2) изменена ЗП16-XVI от 03.02.09, МО47-48/03.03.09 ст.132]

влечет наложение штрафа в размере 150 условных единиц или лишение права управления транспортным средством на срок 3 года.

(3) Действия, указанные в частях (1) и (2), в случае, когда допуск к управлению транспортным средством не предусматривает обязанность иметь водительское удостоверение,

влекут наложение штрафа в размере от 75 до 150 условных единиц или назначение наказания в виде ареста за правонарушение на срок до 15 дней.

Статья 234. Несообщение личности лица, которому доверено управление транспортным средством

[Наименование ст.234 в редакции ЗП16-XVI от 03.02.09, МО47-48/03.03.09 ст.132]

[Ст.234 ч.(1) исключена ЗП16-XVI от 03.02.09, МО47-48/03.03.09 ст.132; часть (2) считать единственной частью]

Несообщение собственником или поверенным лицом (пользователем) транспортного средства по требованию полиции личности лица, которому им доверено управление транспортным средством, или сознательное сообщение недостоверных сведений о личности этого лица

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 45 до 50 условных единиц и на юридических лиц в размере от 75 до 100 условных единиц.

Статья 235. Нарушение правил пользования ремнями безопасности, мотошлемами и правил радиотелефонных переговоров

(1) Нарушение правил пользования ремнями безопасности и мотошлемами

влечет наложение штрафа в размере от 15 до 20 условных единиц с начислением 3 штрафных очков.

(2) Ведение радиотелефонных переговоров в нарушение правил дорожного движения

влечет наложение штрафа в размере от 15 до 20 условных единиц с начислением 3 штрафных очков.

Статья 236. Превышение скорости движения, установленной на соответствующем участке дороги

(1) Превышение скорости движения, установленной на соответствующем участке дороги, от 10 до 20 км/час

влечет наложение штрафа в размере 20 условных единиц с начислением 3 штрафных очков.

(2) Превышение скорости движения, установленной на соответствующем участке дороги, от 20 до 40 км/час

влечет наложение штрафа в размере 30 условных единиц с начислением 4 штрафных очков.

(3) Превышение скорости движения, установленной на соответствующем участке дороги, более чем на 40 км/час

влечет наложение штрафа в размере 50 условных единиц с начислением 5 штрафных очков.

Статья 237. Нарушение правил проезда транспортного средства через железнодорожный переезд

Нарушение водителем правил проезда транспортного средства через железнодорожный переезд

влечет наложение штрафа в размере от 40 до 50 условных единиц с начислением 4 штрафных очков.

Статья 238. Нарушение правил остановки и непредоставление преимущественного права движения пешеходам и другим участникам дорожного движения

(1) Остановка в запрещенных местах

влечет предупреждение или наложение штрафа в размере 5 условных единиц.

(2) Остановка или парковка в запрещенных местах

влечет наложение штрафа в размере до 10 условных единиц с начислением 2 штрафных очков.

(3) Непредоставление законного преимущественного права движения пешеходам или велосипедистам

влечет наложение штрафа в размере до 10 условных единиц с начислением 2 штрафных очков.

Статья 239. Несоблюдение правил движения в жилых зонах

Несоблюдение правил движения в жилых зонах

влечет наложение штрафа в размере от 5 до 10 условных единиц с начислением 2 штрафных очков.

Статья 240. Несоблюдение требований дорожных знаков и предоставления преимущественного права проезда, других правил дорожного движения

(1) Несоблюдение водителями транспортных средств требований дорожных знаков приоритета, запрещающих и предписывающих дорожных знаков, разметки проезжей части дороги о предоставлении преимущественного права проезда, правил обгона транспортных средств, требований пользования осветительными приборами в темное время суток или в условиях недостаточной видимости

влечет наложение штрафа в размере от 5 до 10 условных единиц.

(2) Проезд водителями транспортных средств на запрещающий сигнал светофора или запрещающий жест регулировщика

влечет наложение штрафа в размере от 25 до 30 условных единиц с начислением 2 штрафных очков.

3) Нарушение водителем транспортного средства иных правил дорожного движения

влечет предупреждение или наложение штрафа в размере от 1 до 3 условных единиц.

Статья 241. Невыполнение законного указания остановить транспортное средство и предоставить преимущественное право проезда транспортным средствам

(1) Невыполнение законного указания регулировщика остановить транспортное средство

влечет наложение штрафа в размере от 45 до 50 условных единиц с начислением 4 штрафных очков.

(2) Непредоставление преимущественного права проезда транспортным средствам с синими или красными фарами и включенными устройствами специальной звуковой сигнализации (транспортным средствам, имеющим преимущественное право проезда)

влечет наложение штрафа в размере от 25 до 30 условных единиц с начислением 4 штрафных очков.

Статья 242. Нарушение правил дорожного движения, повлекшее повреждение имущества или причинение легкого телесного повреждения

(1) Нарушение водителями транспортных средств правил дорожного движения, повлекшее незначительное повреждение транспортных средств, грузов, дорог, дорожных и иных сооружений либо другого имущества

влечет наложение штрафа в размере 40 условных единиц с начислением 5 штрафных очков.

(2) Нарушение водителем транспортного средства правил дорожного движения, повлекшее причинение потерпевшему легкого телесного повреждения либо существенное повреждение транспортных средств, грузов, дорог, дорожных и иных сооружений либо другого имущества,

влечет наложение штрафа в размере 50 условных единиц с начислением 6 штрафных очков.

Статья 243. Оставление места дорожно-транспортного происшествия

Оставление виновным лицом места дорожно-транспортного происшествия

влечет лишение права управления транспортным средством на срок 1 год или назначение наказания в виде ареста за правонарушение на срок 15 дней.

Статья 244. Нарушение правил дорожного движения, создавшее угрозу дорожно-транспортного происшествия

Нарушение водителем транспортного средства правил дорожного движения, предусмотренных статьями 237–239 настоящего кодекса, создавшее угрозу дорожно-транспортного происшествия,

влечет наложение штрафа в размере от 30 до 50 условных единиц с начислением 4 штрафных очков.

Статья 245. Нарушение правил дорожного движения пешеходами и иными участниками дорожного движения

(1) Неподчинение пешеходов сигналам регулирования дорожного движения, переход проезжей части автомобильной дороги или движение по ней в неустановленных местах, несоблюдение требований дорожных знаков приоритета, запрещающих и предписывающих дорожных знаков, порядка движения по автомобильным дорогам мотоциклистов, велосипедистов, извозчиков и других лиц, пользующихся дорогами,

влекут предупреждение или наложение штрафа в размере от 5 до 10 условных единиц.

(2) Нарушение правил дорожного движения лицами, указанными в части (1), приведшее к созданию аварийной обстановки,

влечет наложение штрафа в размере от 15 до 20 условных единиц.

Глава XIV
ПРАВОНАРУШЕНИЯ В ОБЛАСТИ ЭЛЕКТРОННЫХ КОММУНИКАЦИЙ, ПОЧТОВЫХ ОТПРАВЛЕНИЙ И ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Статья 246. Несанкционированное предоставление сетей или услуг электронных коммуникаций, почтовых отправлений или информационных технологий

(1) Несанкционированное предоставление сетей или услуг электронных коммуникаций

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

(2) Предоставление сетей или услуг электронных коммуникаций в период приостановления или аннулирования права их предоставления

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 100 до 150 условных единиц и на юридических лиц в размере от 300 до 500 условных единиц.

(3) Несанкционированное предоставление услуг почтовых отправлений

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц и на юридических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц.

(4) Предоставление услуг почтовых отправлений в период приостановления или аннулирования права их предоставления

влечет наложение штрафа на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

(5) Несанкционированное предоставление услуг информационных технологий

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

(6) Предоставление услуг информационных технологий в период приостановления или аннулирования права их предоставления

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 100 до 150 условных единиц и на юридических лиц в размере от 300 до 500 условных единиц.

Статья 247. Несоблюдение условий общего разрешения

(1) Несоблюдение условий общего разрешения поставщиками сетей или услуг электронных коммуникаций, почтовых отправлений или информационных технологий

влечет предупреждение или наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 400 условных единиц.

(2) Несоблюдение требования по устранению нарушения обязанностей, установленных в условиях общего разрешения,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 75 до 120 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц с лишением в обоих случаях права предоставления сетей или услуг электронных коммуникаций, почтовых отправлений или информационных технологий на срок от 6 месяцев до 1 года.

Статья 248. Использование радиоканалов, радиочастот, ресурсов нумерации без наличия лицензии и технического разрешения

(1) Использование радиоканалов, радиочастот без наличия лицензии и технического разрешения

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 100 до 150 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц.

(2) Использование ресурсов нумерации в целях предоставления сетей и/или услуг электронных коммуникаций без наличия лицензии влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 100 до 150 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц.

Статья 249. Несоблюдение условий, предусмотренных лицензиями на использование радиоканалов, радиочастот, ресурсов нумерации

(1) Несоблюдение условий, предусмотренных лицензиями на использование радиоканалов, радиочастот, ресурсов нумерации,

влечет предупреждение или наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 400 условных единиц.

(2) Несоблюдение требования по устранению нарушения обязанностей, установленных в условиях лицензии,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 70 до 120 условных единиц и на юридических лиц в размере от 180 до 350 условных единиц с лишением в обоих случаях права использования радиоканалов, радиочастот, ресурсов нумерации на срок от 6 месяцев до 1 года.

Статья 250. Несоблюдение регламентирующих документов и технических норм в области электронных коммуникаций, почтовых отправлений и информационных технологий

(1) Несоблюдение регламентирующих документов и технических норм в области электронных коммуникаций, почтовых отправлений или информационных технологий

влечет предупреждение или наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 70 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 400 условных единиц.

(2) Несоблюдение требования по устранению нарушений регламентирующих документов или технических норм

влечет лишение права использования ограниченных ресурсов и/или права предоставления сетей или услуг на срок от 6 месяцев до 1 года.

(3) Использование или подключение к сетям электронных коммуникаций оборудования, кабеля или элементов сети электронных коммуникаций или почтовых отправлений, не сертифицированных или не маркированных уполномоченным органом,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 400 условных единиц.

(4) Несанкционированная установка или использование радиопередающих устройств в транспортных средствах

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 400 условных единиц.

(5) Несанкционированное создание и эксплуатация средств электронных коммуникаций или почтовых отправлений, могущих причинить ущерб здоровью людей, проживающих в зоне их воздействия,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 400 условных единиц.

(6) Нарушение правил защиты линий и установок электронных коммуникаций

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 400 условных единиц.

(7) Выполнение строительных работ в зонах защиты линий, кабелей и установок электронных коммуникаций без разрешения собственника этих линий, кабелей и установок

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 50 до 300 условных единиц.

(8) Установка или использование станций радиосвязи, в том числе передающих антенн, без согласования с уполномоченным органом и без получения от него разрешения на использование

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 500 условных единиц.

(9) Реализация несертифицированных и немаркированных оборудования, кабеля, элементов сети для нужд электронных коммуникаций или почтовых отправлений

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 400 условных единиц.

Статья 251. Нарушение норм электромагнитного излучения и допустимых промышленных помех радиоприему, препятствование приему аудиовизуальных программ или функционированию оборудования и линий электронных коммуникаций

(1) Любое производство помех, наносящих ущерб,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 70 условных единиц и на юридических лиц в размере от 40 до 200 условных единиц.

(2) Нарушение разрешенных технических параметров вещания

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 100 условных единиц.

(3) Умышленное вещание, производящее вредные помехи для других технических средств и средств радиосвязи,

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 500 условных единиц.

(4) Препятствование функционированию оборудования и линий электронных коммуникаций

влечет предупреждение или наложение штрафа в размере от 10 до 100 условных единиц.

(5) Нарушение норм электромагнитного излучения и допустимых промышленных

помех радиоприему, препятствование приему аудиовизуальных программ или функционированию оборудования и линий электросвязи

влекут предупреждение или наложение штрафа в размере от 10 до 500 условных единиц.

Статья 252. Несанкционированное подключение или допущение несанкционированного подключения к сетям электронных коммуникаций

Несанкционированное подключение или допущение несанкционированного подключения оконечного оборудования или других средств электронных коммуникаций к сетям электронных коммуникаций, в том числе к абонентским линиям,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 150 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц.

Статья 253. Необоснованный отказ авторизованного поставщика сетей или услуг в подключении к его сетям или услугам другого авторизованного поставщика сетей или услуг

Необоснованный отказ авторизованного поставщика сетей или услуг в подключении к его сетям или услугам другого авторизованного поставщика сетей или услуг

влечет наложение штрафа на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц.

Статья 254. Выполнение работ в области электронных коммуникаций или почтовых отправлений без согласия собственника земли или иного объекта недвижимости либо без наличия судебного решения о выполнении таких работ

Выполнение работ в области электронных коммуникаций или почтовых отправлений без согласия собственника земли или иного объекта недвижимости либо без наличия судебного решения о выполнении таких работ

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 100 до 150 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц.

Статья 255. Умышленное повреждение линий, установок и оборудования электронных коммуникаций и почтовых отправлений

Умышленное повреждение линий, установок и оборудования электронных коммуникаций и почтовых отправлений

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 150 условных единиц и на юридических лиц в размере от 50 до 500 условных единиц.

Статья 256. Франкирование почтовых отправлений использованными или неразрешенными почтовыми марками

Франкирование почтовых отправлений использованными или не разрешенными Министерством информационного развития почтовыми марками

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 3 до 5 условных единиц и на юридических лиц в размере от 10 до 50 условных единиц.

Статья 257. Изготовление для реализации или умышленная реализация фальсифи- цированных почтовых марок, клише франкировальных машин или почтовых штемпелей

Изготовление для реализации или умышленная реализация фальсифицированных почтовых марок, клише франкировальных машин или почтовых штемпелей

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 300 условных единиц.

Статья 258. Сдача к отправке предметов, представляющих опасность, или предметов непристойного характера

Сдача к отправке посредством любого вида почтовых отправлений, без заявления о их действительном характере, предметов, которые при манипулировании или перевозке представляют опасность для здоровья людей, и предметов непристойного характера

влечет наложение штрафа в размере от 40 до 100 условных единиц.

Статья 259. Необоснованный отказ в предоставле- нии услуг общего пользования в области электронных коммуникаций, почтовых отправлений и информацион- ных технологий

Необоснованный отказ в предоставлении услуг общего пользования в области электронных коммуникаций, почтовых отправлений и информационных технологий

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 400 условных единиц.

Статья 260. Дискриминация при предоставлении услуг общего пользования в области электронных коммуникаций, почтовых отправлений и информационных технологий

Любая дискриминация пользователя при предоставлении услуг общего пользования в области электронных коммуникаций, почтовых отправлений и информационных технологий

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 400 условных единиц.

Статья 261. Проектирование или производство без цели реализации, обладание или незаконное использование специальных технических средств для негласного получения информации

(1) Проектирование или производство без цели реализации, обладание или незаконное использование специальных технических средств для негласного получения информации

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 50 условных единиц и на должностных лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

(2) Использование в частной детективной и охранной деятельности специальных технических средств для негласного получения информации

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 50 условных единиц и на должностных лиц в размере от 150 до 300 условных единиц.

Статья 262. Нарушение правил импорта, экспорта, проектирования, производства и реализации специальных технических средств для негласного получения информации, несоблюдение других условий лицензирования

Нарушение правил импорта, экспорта, проектирования, производства и реализации специальных технических средств для негласного получения информации в случае наличия лицензии, несоблюдение других условий лицензирования

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 50 условных единиц и на должностных лиц в размере от 80 до 150 условных единиц.

Глава XV
ПРАВОНАРУШЕНИЯ В ОБЛАСТИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ, НАЛОГОВОЙ, ТАМОЖЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ЦЕННЫХ БУМАГ

Статья 263. Незаконное осуществление предпринимательской деятельности

(1) Осуществление предпринимательской деятельности без регистрации в Государственной регистрационной палате или другом компетентном органе публичной

власти в соответствии с законом или при наличии документа о регистрации, признанного недействительным,

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 35 условных единиц.

(2) Осуществление предпринимательской деятельности без регистрации в качестве плательщика взносов обязательного государственного социального страхования в установленном законом порядке

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

(3) Осуществление предпринимательской деятельности без регистрации в качестве плательщика взносов обязательного медицинского страхования в установленном законом порядке

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

(4) Осуществление предпринимательской деятельности без разрешения, лицензии или сертификата, выданного компетентным органом на основании закона,

влечет наложение штрафа в размере от 25 до 100 условных единиц.

(5) Осуществление предпринимательской деятельности без регистрации в установленный срок изменений, внесенных в учредительные документы, а также данных о смене руководителя (менеджера) или места нахождения

влечет наложение штрафа в размере 10 условных единиц.

(6) Осуществление предпринимательской деятельности с нарушением установленного законом права на фирму (наименование) и порядка использования фирмы

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 30 условных единиц.

(7) Осуществление предпринимательской деятельности без использования товарного знака или производственной марки, использование которых является обязательным в соответствии с законом,

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 35 условных единиц.

(8) Представление для регистрации фальшивых (поддельных) документов или недостоверной информации

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 75 условных единиц.

Статья 264. Незаконное участие государственного служащего в осуществлении пред- принимательской деятельности

Незаконное участие государственного служащего в осуществлении предпринимательской деятельности путем создания (учреждения) предприятий, а также прямое или косвенное руководство через других лиц деятельностью предприятий

влекут наложение штрафа в размере от 50 до 100 условных единиц с лишением права занимать определенные должности или права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 265. Незаконное приобретение, хранение, перевозка для реализации и реализация товарно-материальных ценностей

Приобретение, хранение, перевозка для реализации и реализация товаров, продукции или сырья без доказательств их происхождения, если наличие таких доказательств является обязательным в соответствии с законом,

влекут наложение штрафа в размере от 10 до 100 условных единиц.

Статья 266. Нарушение правил исчисления и уплаты взносов обязательного медицинского страхования

(1) Нарушение правил и порядка исчисления взносов обязательного медицинского страхования

влечет наложение штрафа в размере от 15 до 50 условных единиц.

(2) Неуплата взносов обязательного медицинского страхования в установленный законодательством срок

влечет наложение штрафа в размере от 25 до 55 условных единиц.

(3) Неперечисление, пропуск срока перечисления или неполное перечисление взносов обязательного медицинского страхования в случае оплаты труда в денежном выражении или в натуре по всем основаниям и типам платежей, при которой согласно законодательству исчисляются указанные взносы,

влекут наложение штрафа в размере от 5 до 10 условных единиц.

(4) Непредставление в установленный законодательством срок отчета об исчислении и уплате взносов обязательного медицинского страхования, а также изменений в списках поименного учета застрахованных лиц

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

Статья 267. Торговля или перевозка товаров, реализация которых запрещена или ограничена

Торговля или перевозка товаров, реализация которых запрещена или ограничена законом,

влечет наложение штрафа в размере от 15 до 20 условных единиц.

Статья 268. Незаконное присвоение продуктам лечебно-профилактических свойств

Незаконное присвоение производителями, продавцами лечебно-профилактических свойств продуктам посредством этикетирования, рекламы либо ссылка на такие свойства без наличия заключения Министерства здравоохранения

влечет наложение штрафа в размере от 80 до 130 условных единиц.

Статья 269. Размещение на рынке скоропортящихся пищевых продуктов без указания конечной даты потребления или по истечении этой даты

Размещение на рынке скоропортящихся пищевых продуктов без указания конечной даты потребления или по истечении такой даты

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 60 условных единиц, на должностных лиц в размере от 200 до 300 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 270. Использование сырья с истекшим сроком годности при производстве (приготовлении) пищевых продуктов

Использование сырья с истекшим сроком годности при производстве (приготовлении) пищевых продуктов

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 70 условных единиц, на должностных лиц в размере от 250 до 350 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 271. Размещение на рынке пищевых продуктов, подлежащих обогащению, но не обогащенных

Размещение на рынке пищевых продуктов, подлежащих согласно решению Министерства здравоохранения обогащению, но не обогащенных установленными пищевыми добавками,

влечет наложение штрафа в размере от 150 до 170 условных единиц.

Статья 272. Нарушение порядка приобретения, транспортировки, хранения и реализации акцизных марок и государственных торговых марок

Нарушение порядка приобретения, транспортировки, хранения и реализации акцизных марок и государственных торговых марок

влечет наложение штрафа в размере от 30 до 40 условных единиц.

Статья 273. Нарушение правил торговли

Нарушение правил торговли предприятиями торговли и общественного питания независимо от вида собственности и организационно-правовой формы, а равно физическими лицами, занимающимися торговлей, выражающееся в:

1) обмане покупателей за счет обмера, обвеса, обсчета,

влечет наложение штрафа в размере от 25 до 50 условных единиц;

2) продаже товаров без указания даты изготовления, срока годности или с истекшим сроком годности,

влечет наложение штрафа в размере от 100 до 200 условных единиц;

3) использовании в торговле измерительных средств без метрологической маркировки (знака утверждения типа, поверительного клейма), либо с поврежденной, испорченной, фальсифицированной, устраненной метрологической маркировкой, либо с истекшим сроком действия сертификатов об утверждении типа и бюллетеней поверки,

влечет наложение штрафа в размере от 100 до 200 условных единиц;

4) нарушении установленного органами местного публичного управления режима работы,

влечет наложение штрафа в размере от 100 до 200 условных единиц;

5) нарушении порядка формирования и применения свободных (рыночных) и государственных розничных цен, а также тарифов, несоблюдении установленного порядка округления розничных цен,

влечет наложение штрафа в размере от 30 до 50 условных единиц;

6) отсутствии ценников или меню на реализуемые товары либо оформлении их с нарушением установленных правил,

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 30 условных единиц;

7) нарушении порядка приема товаров, оформления документов или расчетов за товары, принятые у населения на комиссию,

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 30 условных единиц;

8) реализации товаров длительного пользования без указания в сопроводительных документах гарантийного срока, без технического паспорта или иного заменяющего его документа установленного образца, а также без перевода на молдавский или другие языки в установленном законодательством порядке информации об условиях эффективного и безопасного использования импортных товаров,

влечет наложение штрафа в размере 200 условных единиц;

9) осуществлении любой торговой деятельности без наличия разрешения на функционирование,

влечет наложение следующих штрафов:

a) на предприятиях уличной торговли – от 50 до 100 условных единиц;

b) на торговых предприятиях и/или предприятиях по оказанию услуг торговой площадью до 100 кв. м – от 100 до 200 условных единиц;

c) на торговых предприятиях и/или предприятиях по оказанию услуг торговой площадью от 100 до 250 кв. м – от 200 до 300 условных единиц;

d) на торговых предприятиях и/или предприятиях по оказанию услуг торговой площадью от 250 до 500 кв. м – от 300 до 400 условных единиц;

e) в супермаркетах, гипермаркетах, универсальных магазинах, торговых центрах, на рынках – от 400 до 500 условных единиц;

10) реализации путем обмана не предусмотренной договором продукции, а также необоснованном отказе продать определенную продукцию или оказать определенную услугу,

влечет наложение штрафа в размере от 100 до 200 условных единиц;

11) осуществлении любой торговой деятельности в период приостановления таковой,

влечет наложение следующих штрафов:

a) на предприятиях уличной торговли – от 200 до 250 условных единиц;

b) на торговых предприятиях и/или предприятиях по оказанию услуг торговой площадью до 100 кв.м – от 250 до 300 условных единиц;

c) на торговых предприятиях и/или предприятиях по оказанию услуг торговой площадью от 100 до 250 кв.м – от 300 до 350 условных единиц;

d) на торговых предприятиях и/или предприятиях по оказанию услуг торговой площадью от 250 до 500 кв.м – от 350 до 450 условных единиц;

e) в супермаркетах, гипермаркетах, универсальных магазинах, торговых центрах, на рынках – от 450 до 500 условных единиц;

12) нарушении должностными лицами правил присвоения предприятиям общественного питания независимо от вида собственности и организационно-правовой формы соответствующих категорий по уровню обслуживания, выражающееся в:

a) занятии деятельностью в сфере общественного питания субъектами торговой деятельности без получения свидетельства о присвоении соответствующей категории,

влечет наложение штрафа в размере от 100 до 200 условных единиц;

b) несоблюдении требований, предъявляемых к присвоенной субъекту торговой деятельности соответствующей категории,

влечет наложение штрафа в размере от 100 до 200 условных единиц;

c) невыставлении на видном месте свидетельства о присвоении субъекту торговой деятельности соответствующей категории,

влечет наложение штрафа в размере от 100 до 150 условных единиц;

13) скупке товаров и продукции в розничной торговой сети, на предприятиях общественного питания, в фармацевтических учреждениях и перепродаже их на аналогичных предприятиях и учреждениях в пределах того же населенного пункта, приведших к повышению цен на эти товары и продукцию,

влечет наложение штрафа в размере от 200 до 300 условных единиц.

Статья 274. Нарушение правил торговли на рынках

(1) Торговля без уплаты рыночного сбора, сбора за размещение объектов торговли, а также сборов за оказываемые услуги

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 70 условных единиц.

(2) Торговля товарами, запрещенными к продаже на территории рынка,

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 500 условных единиц.

(3) Торговля скоропортящимися или особо скоропортящимися товарами без документов, удостоверяющих их качество и сроки реализации,

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 70 условных единиц.

(4) Торговля товарами, предусмотренными в части (3), без холодильного оборудования и без документов, удостоверяющих их качество и сроки реализации,

влечет наложение штрафа в размере от 200 до 300 условных единиц.

(5) Организация торговли с рук в местах, где такая торговля запрещена органами местного публичного управления,

влечет наложение штрафа в размере от 200 до 300 условных единиц.

(6) Продажа технически сложных изделий без создания условий для проверки их исправности

влечет наложение штрафа в размере от 200 до 300 условных единиц.

Статья 275. Необеспечение соблюдения требований нормативных актов, регламентирующих торговлю на рынках

(1) Невыполнение должностными лицами администрации рынка своих функций по обеспечению на рынке контроля качества продукции лабораториями ветеринарно-санитарной экспертизы, своевременного прохождения медицинского осмотра

работниками рынка, занимающимися приемкой, продажей, транспортировкой и хранением пищевых продуктов, а также осуществляющими санитарную обработку инвентаря и оборудования,

влечет наложение штрафа в размере от 200 до 300 условных единиц.

(2) Допущение администрацией рынка осуществления торговли на рынке непродовольственными и продовольственными промышленными товарами физическими и юридическими лицами, не зарегистрированными в установленном законом порядке в качестве субъектов предпринимательской деятельности или не имеющими патентов на осуществление торговой деятельности,

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере от 300 до 400 условных единиц.

Статья 276. Необеспечение прослеживаемости

Необеспечение возможности идентификации и прослеживаемости какого-либо пищевого продукта, какого-либо материала, контактирующего с пищевыми продуктами, или какого-либо вещества, которое предназначено для введения или может быть введено в какой-либо пищевой продукт,

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 200 условных единиц.

Статья 277. Нарушение законодательства в сфере рынка нефтепродуктов

(1) Розничная торговля нефтепродуктами непосредственно из автоцистерн, канистр или иной тары, а также розничная торговля основными видами нефтепродуктов в иных местах, кроме авторизованных станций заправки,

влечет наложение штрафа в размере от 100 до 150 условных единиц.

(2) Розничная торговля основными видами нефтепродуктов и/или сжиженного газа без оборудования для заправки, оснащенного контрольно-кассовыми аппаратами с фискальной памятью, присоединенными к распределителю (системе измерения и регистрации отпуска основных видов нефтепродуктов и/или сжиженного газа), или использование в процессе продажи такого оборудования, находящегося в неисправном состоянии, не прошедшего поверки или не опломбированного в установленном порядке,

влечет наложение штрафа в размере 500 условных единиц.

(3) Отсутствие на станциях заправки нефтепродуктами журнала учета поступивших нефтепродуктов, а также сменного отчета установленной формы, либо нерегулярное заполнение таковых, либо внесение в них недостоверных данных

влекут наложение штрафа в размере от 150 до 200 условных единиц.

(4) Приемка нефтепродуктов на основании неправильно оформленных сопроводительных и отгрузочно-транспортных документов, либо при недостаче нефтепродуктов, либо при неисправности сливного оборудования

влечет наложение штрафа в размере от 150 до 200 условных единиц.

(5) Отпуск нефтепродуктов без установления показаний счетчика колонки распределения нефтепродуктов на нулевой отметке

влечет наложение штрафа в размере от 30 до 50 условных единиц.

(6) Несанкционированное вмешательство в работу или изменение оборудования для заправки основными видами нефтепродуктов и/или сжиженного газа, оснащенного контрольно-кассовыми аппаратами с фискальной памятью, присоединенными к распределителю (системе измерения и регистрации отпуска основных видов нефтепродуктов и/или сжиженного газа),

влечет наложение штрафа в размере от 150 до 500 условных единиц.

(7) Нарушение правил хранения нефтепродуктов

влечет наложение штрафа в размере от 100 до 150 условных единиц.

Статья 278. Нарушение правил обмена непродовольственных товаров, приобретенных в розничной торговой сети

Нарушение правил обмена непродовольственных товаров, приобретенных в розничной торговой сети независимо от вида собственности и организационно-правовой формы предприятия, выражающееся в необоснованном отказе потребителю в реализации его права на бесплатное устранение недостатков товара, услуги, на обмен или возмещение стоимости товара,

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 100 условных единиц.

Статья 279. Представление недостоверной или неполной информации о характеристи- ках товаров и услуг

Представление потребителю недостоверной или неполной информации о характеристиках товаров и услуг, умолчание о качественных показателях, свойствах товаров, правилах пользования ими

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 70 условных единиц и на юридических лиц в размере от 150 до 200 условных единиц.

Статья 280. Незаконное использование штрихового кода

Незаконное использование штрихового кода для маркировки товара

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 200 условных единиц.

Статья 281. Реализация товаров, подлежащих обязательной сертификации, без сертификата соответствия или с незаконным использованием национальной марки соответствия

Складирование, размещение на рынке, реализация продукции, оказание услуг без сертификата соответствия или без декларации о соответствии, если таковые предусмотрены законом, или с незаконным использованием национальной марки соответствия

влекут наложение штрафа в размере от 25 до 300 условных единиц.

Статья 282. Нарушение правил скупки у населения драгоценных металлов и камней в изделиях и ломе и розничной торговли ими

(1) Скупка у населения драгоценных металлов (в слитках, самородках, шлихе, проволоке, пластинах и деталях), полуфабрикатов для ювелирного и зубопротезного производства, изделий из драгоценных металлов производственного и лабораторного назначения, производственных отходов и драгоценных камней (в необработанном виде), а также алмазного сырья и полуфабрикатов из него, технических алмазов

влечет наложение штрафа в размере от 150 до 500 условных единиц.

(2) Оформление скупленных у населения ценностей без выписки сдатчику типовой квитанции либо с выдачей квитанции без указания в установленном порядке соответствующих данных о сдаваемых ценностях

влечет наложение штрафа в размере от 150 до 500 условных единиц.

(3) Несоблюдение государственных скупочных цен на драгоценные металлы в изделиях и ломе

влечет наложение штрафа в размере от 150 до 500 условных единиц.

(4) Использование скупленных ценностей, подлежащих передаче в Государственное хранилище ценностей, в других целях без соответствующего разрешения уполномоченного на то государственного органа

влечет наложение штрафа в размере от 150 до 500 условных единиц.

(5) Розничная продажа изделий из драгоценных металлов без клеймения государственным пробирным клеймом Республики Молдова или без сертификата соответствия на отдельные виды ювелирных изделий, других изделий повседневного обихода из драгоценных металлов и камней, а также реализация ювелирных изделий без

опломбированных ярлыков

влекут наложение штрафа в размере от 150 до 500 условных единиц.

Статья 283. Фальсификация продукции, хранение, перевозка, реализация фальсифицированной продукции

Фальсификация продукции, хранение, перевозка, реализация фальсифицированной продукции

влекут наложение штрафа в размере от 50 до 500 условных единиц.

Статья 284. Нарушение законодательства о производстве и обороте алкогольной продукции

(1) Несоблюдение нормативных документов о производстве алкогольной продукции, ее маркировке, упаковке, этикетировании и перевозке

влечет наложение штрафа в размере от 300 до 400 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

(2) Производство и/или введение в оборот алкогольной продукции хозяйствующими субъектами, не обладающими лицензией в данной области, а также введение в оборот алкогольной продукции, не маркированной акцизной маркой и, в зависимости от обстоятельств, маркой качества или маркированной фальшивой акцизной маркой и маркой качества,

влекут наложение штрафа в размере от 300 до 400 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

(3) Производство этилового спирта и алкогольной продукции субъектами предпринимательской деятельности без наличия апробированного технологического оборудования, оснащенного сертифицированными и опломбированными аппаратами для измерения объема произведенной продукции и концентрации алкоголя,

влечет наложение штрафа в размере от 400 до 500 условных единиц.

(4) Производство, хранение, перевозка или реализация фальсифицированной или поддельной алкогольной продукции, если эти действия не содержат признаков состава преступления,

влекут наложение штрафа в размере от 40 до 500 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 6 месяцев до 1 года.

Статья 285. Фальсификация документов о качестве алкогольной продукции

Фальсификация документов о качестве алкогольной продукции, если этим действием причинен незначительный вред правам и охраняемым законом интересам лица,

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 400 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 286. Нарушение правил розничной торговли спиртными напитками

(1) Реализация запрещенных в розничной торговле отдельных видов спиртосодержащей продукции: спирта пищевого, в том числе импортного, этилового спирта, фармакопейной спиртосодержащей продукции, спирта этилового ректификата, спирта этилового сырца или из непищевого сырья (гидролизного синтетического), плодово-ягодных спиртованных виноматериалов

влечет наложение штрафа в размере 500 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 6 месяцев до 1 года.

(2) Реализация спиртных напитков без четкой маркировки, позволяющей установить предприятие-изготовитель, либо полученных от изготовителя или поставщика, не имеющего лицензии на производство, хранение и реализацию спиртных напитков,

влечет наложение штрафа в размере от 150 до 500 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 6 месяцев до 1 года.

(3) Реализация спиртных напитков в местах и в порядке, запрещенных Законом о производстве и обороте этилового спирта и алкогольной продукции,

влечет наложение штрафа в размере от 150 до 500 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 6 месяцев до 1 года.

(4) Реализация спиртных напитков несовершеннолетним

влечет наложение штрафа в размере от 30 до 100 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 287. Нарушение таможенных правил

(1) Неостановка в месте нахождения таможенного органа транспортного средства (в том числе транспортного средства индивидуального пользования), следующего через государственную (таможенную) границу Республики Молдова, а также отправление и допущение отправления транспортного средства (в том числе транспортного средства индивидуального пользования), находящегося под таможенным контролем, без разрешения таможенного органа

влекут наложение штрафа в размере от 25 до 75 условных единиц.

(2) Причаливание к судну, находящемуся под таможенным контролем, других плавучих средств без разрешения таможенного органа

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 50 условных единиц.

(3) Воспрепятствование доступу должностного лица таможенного органа при осуществлении им своих должностных обязанностей к товарам, предметам и иным ценностям, находящимся под таможенным контролем,

влечет наложение штрафа в размере от 25 до 75 условных единиц.

(4) Непредставление таможенному органу в установленный срок документов, необходимых для таможенного контроля товаров, предметов и иных ценностей, находящихся под таможенным контролем (независимо от представления письменной декларации),

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 50 условных единиц.

(5) Недоставление в таможенный орган в установленный срок товаров, предметов и иных ценностей, находящихся под таможенным контролем и перевозимых из одного таможенного органа в другой, а также таможенных и иных документов на эти товары, предметы и иные ценности

влечет наложение штрафа в размере от 25 до 75 условных единиц.

(6) Погрузка, выгрузка, перевозка, исправление повреждений упаковки, упаковка, вскрытие упаковки, переупаковка товаров, предметов и иных ценностей, находящихся под таможенным контролем, изменение идентификационных знаков или маркировки, нанесенных на эти товары, предметы и иные ценности или на их упаковку, без разрешения таможенного органа, а также повреждение или утрата пломб, печатей или другого обеспечения, наложенного таможенным органом,

влекут наложение штрафа в размере от 10 до 50 условных единиц.

(7) Выдача товаров, предметов и иных ценностей, находящихся под таможенным контролем, без разрешения таможенного органа или их утрата

влечет наложение штрафа в размере от 25 до 75 условных единиц.

(8) Невывоз за пределы таможенной территории Республики Молдова товаров, транспортных средств, предметов и иных ценностей, запрещенных к ввозу на таможенную территорию Республики Молдова или ввезенных под обязательство об обратном вывозе, либо невозвращение на таможенную территорию Республики Молдова товаров, транспортных средств, предметов и иных ценностей, вывезенных под обязательство об обратном ввозе, в сроки, установленные этими обязательствами,

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 50 условных единиц.

(9) Невывоз с таможенной территории Республики Молдова товаров, предметов и иных

ценностей, ввезенных с целью транзита через ее территорию, в сроки, установленные таможенным органом,

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 50 условных единиц.

(10) Перемещение товаров, предметов и иных ценностей через таможенную границу Республики Молдова, совершенное помимо таможенного контроля или с сокрытием от него в специально приготовленных или приспособленных для этого местах, либо с обманным использованием документов или средств таможенной идентификации, либо путем недекларирования или недостоверного декларирования товаров, предметов и иных ценностей в таможенных документах или иных документах для пересечения границы, если это действие не является контрабандой или другим преступлением,

влечет наложение штрафа в размере от 25 до 75 условных единиц.

(11) Хранение, перевозка или реализация товаров, предметов и иных ценностей, ввезенных на таможенную территорию Республики Молдова помимо или с сокрытием от таможенного контроля,

влекут наложение штрафа в размере от 25 до 75 условных единиц.

(12) Использование товаров, предметов и иных ценностей, в отношении которых предоставлены льготы по обложению таможенной пошлиной, в иных целях, чем те, в связи с которыми были предоставлены такие льготы, без разрешения таможенных органов

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 50 условных единиц.

(13) Неуплата таможенных платежей в установленный срок, а также другие действия, в результате которых таможенные платежи не были уплачены в полном объеме,

влекут наложение штрафа в размере от 25 до 75 условных единиц.

(14) Действия, направленные на незаконное освобождение от уплаты таможенных платежей или уменьшение этих платежей,

влекут наложение штрафа в размере от 25 до 75 условных единиц.

(15) Действия, направленные на возмещение взысканных таможенных платежей, получение некоторых сумм и компенсаций или их невозмещение, не имеющие под собой оснований,

влекут наложение штрафа в размере от 25 до 75 условных единиц.

(16) Неповиновение законному распоряжению или требованию должностного лица таможенного органа, оскорбление такого лица

влекут наложение штрафа в размере от 50 до 150 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 30 до 60 часов.

Статья 288. Нарушение законодательства о несостоятельности

Нарушение законодательства о несостоятельности, выражающееся в: неподаче должником искового заявления при наличии одного из оснований для возбуждения процесса несостоятельности; подаче должником фиктивного искового заявления о возбуждении процесса несостоятельности; сокрытии от временного управляющего документов о хозяйственной деятельности и документов бухгалтерского учета; опубликовании или ином разглашении информации о несостоятельности должника до возбуждения процесса несостоятельности; умышленной подаче лицом без наличия оснований несостоятельности заявления о возбуждении процесса несостоятельности против должника в целях нанесения ущерба его коммерческой репутации,

влечет наложение штрафа в размере от 40 до 50 условных единиц.

Статья 289. Уклонение от приема к оплате билетов Национального банка Молдовы

Необоснованное уклонение от приема к оплате билетов Национального банка Молдовы

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 35 условных единиц, на должностных лиц в размере от 150 до 200 условных единиц и на юридических лиц в размере от 350 до 400 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять

определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 290. Осуществление банковской деятельности без разрешения

Осуществление банковской деятельности (банковских операций) без регистрации или без лицензии (разрешения), если наличие лицензии (разрешения) является обязательным, либо с нарушением условий лицензирования, если эти действия нанесли вред физическому или юридическому лицу или государству либо если они сопряжены с присвоением дохода,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц, на должностных лиц в размере от 150 до 200 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 291. Нарушение правил о валютных операциях

Нарушение правил о валютных операциях, установленных Национальным банком Молдовы,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 100 до 150 условных единиц, на должностных лиц в размере от 300 до 350 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 292. Нарушение сроков репатриации материальных и денежных средств

Нарушение сроков репатриации товаров и услуг, денежных средств, которые в соответствии с правилами, установленными законодательством Республики Молдова, должны быть перечислены в обязательном порядке на счет банка Республики Молдова, обладающего соответствующим разрешением,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц, на должностных лиц в размере от 150 до 200 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 293. Нарушение правил осуществления наличных платежей

Нарушение правил осуществления наличных платежей, предусмотренных Национальным банком Молдовы, или незаконное осуществление платежей наличными и по перечислению через посредников

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц, на должностных лиц в размере от 150 до 200 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 294. Осуществление деятельности без постановки на индивидуальный учет в качестве плательщика государственной системы социального страхования

Осуществление деятельности без постановки на индивидуальный учет в качестве плательщика государственной системы социального страхования в установленном законодательством порядке

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 200 условных единиц.

Статья 295. Нарушение правил организации и ведения бухгалтерского учета, составления и представления финансовых отчетов

(1) Невыполнение требований законодательства о выборе формы организации и ведения бухгалтерского учета, об установлении или изменении учетной политики, а также

необеспечение контроля за документальным оформлением хозяйственных операций и отражением их в бухгалтерском учете

влекут наложение штрафа на лицо, ответственное за организацию такого учета или контроля, в размере от 15 до 25 условных единиц.

(2) Несоблюдение установленных законодательством правил об отражении на счетах и в бухгалтерских регистрах хозяйственных и финансовых операций

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 5 до 10 условных единиц и на должностных лиц в размере от 15 до 25 условных единиц.

(3) Несоставление первичных документов и несоблюдение требований оформления хозяйственных и финансовых операций типовыми первичными документами строгой отчетности, неполное или неадекватное оформление этих операций первичными документами или пропуск срока представления их в бухгалтерию

влекут наложение штрафа на лицо, ответственное за составление, подписание и представление первичных документов, в размере от 10 до 25 условных единиц.

(4) Представление в финансовый орган финансового отчета, не соответствующего установленной законодательством форме или не отражающего все установленные для этой формы данные, либо представление пакета документов или части документов финансового отчета с нарушением установленного законодательством срока представления отчета

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере от 5 до 10 условных единиц.

(5) Умышленное неисполнение после истечения срока, установленного законодательством для представления финансового отчета, письменного предписания финансового органа о представлении отчета в установленный им срок

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере от 10 до 20 условных единиц.

(6) Умышленное включение в документы финансового отчета искаженных данных

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере от 10 до 20 условных единиц.

(7) Повреждение, утрата, уничтожение бухгалтерских документов до истечения установленного правилами организации государственного архивного дела срока хранения документов бухгалтерского учета либо невосстановление их в предусмотренный законодательством двухмесячный срок с момента установления соответствующего факта

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 15 условных единиц и на должностных лиц в размере от 20 до 30 условных единиц.

(8) Действия, предусмотренные частью (7), совершенные умышленно или после назначения наказания за совершение подобного правонарушения,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 15 до 25 условных единиц и на должностных лиц в размере от 50 до 70 условных единиц.

Статья 296. Получение и выдача средств для оплаты труда без перечисления взносов социального страхования

(1) Представление в финансовое учреждение документов на получение средств для оплаты труда без документа, подтверждающего перечисление взносов социального страхования,

влечет наложение штрафа в размере от 15 до 25 условных единиц.

(2) Выдача финансовым учреждением налогоплательщику государственной системы социального страхования средств для оплаты труда без представления им в установленном законодательством порядке документа, подтверждающего перечисление взносов социального страхования,

влечет наложение штрафа в размере от 15 до 250 условных единиц.

Статья 297. Нарушение прав, интересов и обязанностей налогоплательщика или иного участника налоговых отношений

(1) Неправомерный отказ служащего органа, наделенного полномочиями по налоговому

администрированию, в постановке налогоплательщика на налоговый учет и выдаче в соответствии с законодательством свидетельства о присвоении фискального кода; неправомерный отказ в выдаче документа о подтверждении взятия на учет банковского счета налоговым органом; неправомерный отказ в информировании налогоплательщика о его правах и обязанностях, а также о действующих налогах, сборах и пошлинах, о порядке и сроках их уплаты и о соответствующих нормативных актах; непроявление уважительного и корректного отношения к налогоплательщику, его представителю, иному участнику налоговых отношений, то есть пренебрежение или умышленное умаление прав, интересов или достоинства лица; неправомерный отказ в предоставлении предусмотренных законодательством налоговых льгот; отказ в бесплатном обеспечении налогоплательщика типовыми формами налогового отчета; необоснованное требование совершения действий и представления налоговых отчетов; необоснованный отказ в выдаче по просьбе или невыдача в установленный срок свидетельства о погашении налогового обязательства; необоснованный отказ в приеме и регистрации заявлений, сообщений, жалоб и других петиций

влекут наложение штрафа в размере от 20 до 30 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 до 6 месяцев.

(2) Нарушение срока вручения налогоплательщику извещения об уплате налогового обязательства в случае исчисления налога или пошлины согласно законодательству органом, наделенным полномочиями по налоговому администрированию,

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 30 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 до 6 месяцев.

(3) Незаконное приостановление операций по банковским счетам налогоплательщика или незаконное взыскание денежных средств с банковских счетов налогоплательщика; незаконное списание у налогоплательщика наличных денежных средств; незаконное обращение взыскания на другое имущество или дебиторскую задолженность налогоплательщика; нарушение установленного законодательством порядка компенсации и/или возврата сумм излишне уплаченных налоговых обязательств или сумм, подлежащих возврату в соответствии с налоговым законодательством,

влекут наложение штрафа в размере от 40 до 50 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 298. Нарушение порядка исчисления, утверждения и использования бюджетных средств

(1) Искажение учреждениями, финансируемыми из бюджетов всех уровней, расчетов, осуществляемых для определения потребности в бюджетных средствах,

влечет наложение штрафа в размере от 75 до 155 условных единиц.

(2) Действия, указанные в части (1), приведшие к образованию излишков бюджетных средств или материальных ценностей,

влекут наложение штрафа в размере от 110 до 165 условных единиц.

(3) Непредставление к утверждению или неутверждение распорядителями кредитов (исполнителями бюджета) в установленный срок планов финансирования (смет расходов) бюджетных учреждений

влечет наложение штрафа в размере от 55 до 110 условных единиц.

(4) Использование не по назначению бюджетных средств учреждениями, финансируемыми из бюджетов всех уровней,

влечет наложение штрафа в размере от 190 до 300 условных единиц.

(5) Заключение учреждениями, финансируемыми из бюджетов всех уровней, договоров на приобретение товаров, выполнение работ и оказание услуг за счет публичных средств на суммы, превышающие их годовые лимиты, установленные для закупок одного вида товаров, работ и услуг; дробление закупки однородных товаров, работ и услуг за счет

публичных средств по отдельным договорам; нерегистрация договоров о закупке товаров, работ и услуг за счет средств государственного бюджета или бюджетов административно-территориальных единиц в территориальных отделениях Государственного казначейства в случае, если стоимость договора составляет более 1000 леев; перечисление средств государственного бюджета или бюджетов административно-территориальных единиц за товары, работы и услуги без предварительной регистрации договоров в территориальных отделениях Государственного казначейства; допущение учреждениями, финансируемыми из бюджетов всех уровней, пропуска срока погашения кредиторской задолженности

влекут наложение штрафа в размере от 110 до 220 условных единиц.

(6) Образование и использование в нарушение законодательства специальных средств учреждения, финансируемого из бюджета,

влекут наложение штрафа в размере от 30 до 40 условных единиц.

Статья 299. Нарушение правил хранения и учета бланков строгой отчетности

(1) Нарушение правил хранения и учета бланков строгой отчетности

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 30 условных единиц.

(2) Нарушение правил купли-продажи бланков строгой отчетности

влечет наложение штрафа в размере от 100 до 150 условных единиц.

Статья 300. Манипулирование на рынке ценных бумаг

(1) Заключение сделок или оказание влияния на заключение сделок с ценными бумагами путем распространения информации, дачи обещаний, составления прогнозов, дачи фальшивых и недостоверных заключений, искажения или умышленного сокрытия информации об эмитенте или о его ценных бумагах

влечет наложение штрафа в размере от 40 до 500 условных единиц.

(2) Использование профессиональным участником рынка ценных бумаг или его сотрудниками конфиденциальной информации с нарушением законодательства о заключении сделок с ценными бумагами, а также оказание влияния на эти сделки третьими лицами

влекут наложение штрафа в размере от 30 до 400 условных единиц.

(3) Нарушение, неисполнение либо ненадлежащее или недобросовестное исполнение брокером требований к своей деятельности, предусмотренных законодательством и соответствующим договором, других положений законодательства и нормативных актов Национальной комиссии по финансовому рынку

влекут наложение штрафа в размере от 40 до 50 условных единиц.

(4) Отказ дилера от заключения сделок с ценными бумагами в соответствии с основными объявленными им условиями, а в случае отсутствия в объявлении дилера основных условий – согласно условиям, предложенным его клиентом, или согласно предъявляемым к дилеру требованиям законодательства

влечет наложение штрафа в размере от 40 до 50 условных единиц.

Статья 301. Уклонение физических лиц от уплаты налогов

(1) Уклонение физических лиц от уплаты налогов путем непредставления или представления с пропуском срока без уважительных причин декларации о доходах, и/или путем включения в декларацию о доходах явно искаженных сведений о доходах или расходах, или путем сокрытия другого облагаемого имущества, если сумма неуплаченного налога не превышает 1500 условных единиц,

влечет наложение штрафа в размере от 250 до 400 условных единиц.

(2) То же действие, если сумма неуплаченного налога превышает 1500 условных единиц,

влечет наложение штрафа в размере 500 условных единиц.

(3) Если сумма подлежащего уплате подоходного налога составляет менее 100

условных единиц, наказание не назначается. Штраф не налагается на налогоплательщиков, указанных в части (5) статьи 228 Налогового кодекса.

Статья 302. Злоупотребления на небанковском финансовом рынке

(1) Осуществление обязательного публичного предложения ценных бумаг на первичном или вторичном рынках без регистрации в Национальной комиссии по финансовому рынку

влечет наложение штрафа в размере от 100 до 250 условных единиц.

(2) Невнесение в ходе осуществления публичного предложения ценных бумаг на первичном или вторичном рынках необходимых изменений в проспект публичного предложения или другие документы, представленные для регистрации предложения, в случае обнаружения недостоверных сведений

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 200 условных единиц.

(3) Непредставление информации или представление Национальной комиссии по финансовому рынку недостоверной или неполной информации

влечет наложение штрафа в размере от 30 до 150 условных единиц.

(4) Ведение реестра владельцев именных ценных бумаг с нарушением установленных правил и требований

влечет наложение штрафа в размере от 100 до 150 условных единиц.

(5) Несоблюдение эмитентами и профессиональными участниками небанковского финансового рынка установленных законодательством форм отчетов и/или сроков опубликования их в печати

влечет наложение штрафа в размере от 30 до 100 условных единиц.

(6) Несоблюдение профессиональными участниками небанковского финансового рынка требования о свободном доступе их клиентов к общедоступной информации об осуществляемой ими деятельности

влечет наложение штрафа в размере от 30 до 80 условных единиц.

(7) Уклонение эмитента от ведения или обеспечения ведения реестра владельцев именных ценных бумаг в соответствии с требованиями законодательства

влечет наложение штрафа в размере от 200 до 400 условных единиц.

Статья 303. Нарушение требований представления отчетов эмитентами и профессиональ- ными участниками небанковского финансового рынка

Непредставление или представление с пропуском срока Национальной комиссии по финансовому рынку эмитентами и профессиональными участниками небанковского финансового рынка установленных законодательством отчетов и/или представление их в неполном объеме или с включением недостоверной информации

влекут наложение штрафа в размере от 150 до 250 условных единиц.

Статья 304. Нарушение запретов о рынке ценных бумаг, положений о сделках, в которых имеется конфликт интересов, других положений о рынке ценных бумаг

(1) Нарушение ограничений о продаже или купле ценных бумаг, установленных для участников рынка ценных бумаг,

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 180 условных единиц.

(2) Несоблюдение требований, предусмотренных законодательством о рынке ценных бумаг, при приобретении или выкупе эмитентом размещенных ценных бумаг

влечет наложение штрафа в размере от 100 до 180 условных единиц.

(3) Непредставление информации эмитенту акционером в срок, установленный законодательством о рынке ценных бумаг,

влечет наложение штрафа в размере от 40 до 150 условных единиц.

(4) Искажение и умышленное утаивание информации о финансово-хозяйственной деятельности акционерного общества, другой информации, которую должны получить кредиторы, акционеры или органы публичной власти в соответствии с законодательством,

влекут наложение штрафа в размере от 120 до 400 условных единиц.

(5) Несозыв общего собрания акционеров или созыв его с нарушением положений Закона об акционерных обществах и/или устава общества

влечет наложение штрафа в размере от 80 до 180 условных единиц.

(6) Нарушение порядка заключения крупных сделок и/или сделок, в которых имеется конфликт интересов,

влечет наложение штрафа в размере от 150 до 400 условных единиц.

(7) Непредставление или пропуск срока представления сведений, установленных законодательством, лицами, заинтересованными в осуществлении акционерными обществами сделок, в которых имеется конфликт интересов,

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 250 условных единиц.

Статья 305. Нарушение правил осуществления деятельности в области страхования

(1) Нарушение порядка применения страховщиками и посредниками в страховании страховых премий, установленных в соответствии со специальными законами,

влечет наложение штрафа в размере от 150 до 250 условных единиц.

(2) Применение страховщиком (перестраховщиком) не включенных в лицензию классов страхования

влечет наложение штрафа в размере от 200 до 250 условных единиц.

(3) Заключение договоров страхования с нарушением их стандартных форм, установленных в соответствии с законодательством,

влечет наложение штрафа в размере от 200 до 250 условных единиц.

(4) Осуществление страховщиком (перестраховщиком) и/или посредниками в страховании и/или перестраховании иных видов деятельности, кроме ограничивающихся страхованием, перестрахованием и операциями, непосредственно вытекающими из этих видов деятельности,

влечет наложение штрафа в размере от 200 до 250 условных единиц.

(5) Инвестирование страховщиком (перестраховщиком) более 15 процентов собственного капитала в уставный капитал коммерческого общества без предварительного заключения Национальной комиссии по финансовому рынку

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 100 условных единиц.

(6) Осуществление страховщиком (перестраховщиком) передачи страхового портфеля без утверждения Национальной комиссии по финансовому рынку

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 80 условных единиц.

Статья 306. Нарушение правил увеличения или уменьшения существенного участия в уставном капитале страховщика (перестраховщика)

(1) Увеличение без предварительного уведомления Национальной комиссии по финансовому рынку существенного участия в уставном капитале страховщика (перестраховщика) сверх 20, 33 или 50 процентов его акций с правом голоса

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 80 условных единиц.

(2) Уменьшение без предварительного уведомления Национальной комиссии по финансовому рынку существенного участия в уставном капитале страховщика (перестраховщика) ниже уровня 20, 33 или 50 процентов его акций с правом голоса

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 70 условных единиц.

Статья 307. Нарушение правил посреднической деятельности в страховании и/или перестраховании

(1) Оказание услуг страхования через страховых агентов, не соответствующих

условиям, предусмотренным законодательством в области страхования,

влечет наложение штрафа на уполномочившего их страховщика (перестраховщика) в размере от 50 до 100 условных единиц.

(2) Оказание посреднических услуг страховыми и/или перестраховочными брокерами через страховых агентов – физических или юридических лиц или через субагентов

влечет наложение штрафа на должностное лицо страхового и/или перестраховочного брокера в размере от 50 до 100 условных единиц.

(3) Сбор страховых и/или перестраховочных премий страховым и/или перестраховочным брокером, не обладающим соответствующими полномочиями, прямо установленными страховщиком (перестраховщиком),

влечет наложение штрафа на должностное лицо страхового и/или перестраховочного брокера в размере от 60 до 120 условных единиц.

Статья 308. Нарушение порядка определения маржи платежеспособности

Несоблюдение страховщиком (перестраховщиком) в зависимости от используемых классов страхования порядка определения маржи платежеспособности в соответствии с порядком ее расчета и отчетности по ней, установленного нормативными актами Национальной комиссии по финансовому рынку,

влечет наложение штрафа в размере от 80 до 150 условных единиц.

Статья 309. Нарушение порядка формирования и поддержания технических резервов

(1) Несоблюдение страховщиком (перестраховщиком) порядка формирования и поддержания в соответствии с осуществляемой им деятельностью достаточных технических резервов, необходимых для осуществления обязанностей, вытекающих из договоров страхования и перестрахования, согласно нормативным актам Национальной комиссии по финансовому рынку

влечет наложение штрафа в размере от 100 до 150 условных единиц.

(2) Несоблюдение категорий активов, допущенных к представлению технических резервов и математических резервов страховщика, правил дисперсии размещений, а также коэффициента ликвидности, установленного нормативными актами Национальной комиссии по финансовому рынку,

влечет наложение штрафа в размере от 120 до 150 условных единиц.

(3) Одновременное осуществление деятельности по страхованию жизни и деятельности по общему страхованию без разделения этих двух видов деятельности

влечет наложение штрафа в размере от 80 до 100 условных единиц.

Статья 310. Нарушение законодательства о деятельности ссудосберегательных ассоциаций и микрофинансовых организаций

(1) Нарушение установленной процедуры внесения изменений в устав ссудо-сберегательной ассоциации

влечет наложение штрафа в размере до 50 условных единиц.

(2) Нарушение установленных ограничений деятельности ссудо-сберегательных ассоциаций или микрофинансовых организаций

влечет наложение штрафа на управляющего ссудо-сберегательной ассоциацией и должностное лицо микрофинансовой организации в размере до 50 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц.

(3) Нарушение соглашения о мерах по стабилизации или распоряжения Национальной комиссии по финансовому рынку о прекращении нарушений и/или выполнении мер по их устранению

влечет наложение штрафа в размере до 200 условных единиц.

Статья 311. Нарушение срока возмещения налога
на добавленную стоимость

Нарушение установленного законодательством срока возмещения налога на добавленную стоимость

влечет наложение штрафа на должностное лицо органа, наделенного полномочиями по налоговому администрированию, к обязанностям которого относится возмещение налога на добавленную стоимость, в размере до 500 условных единиц.

Глава XVI
ПРАВОНАРУШЕНИЯ, ЗАТРАГИВАЮЩИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ОРГАНОВ ПУБЛИЧНОЙ ВЛАСТИ

Статья 312. Злоупотребление властью или служебным положением

Умышленное использование служебного положения, выразившееся в попрании общественных интересов или прав и охраняемых законом интересов физических и юридических лиц, если это деяние не содержит признаков состава преступления,

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 150 условных единиц с лишением права занимать определенные должности или права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 313. Превышение власти или служебных полномочий

Совершение действия, явно выходящего за пределы предоставленных законом прав и полномочий и выразившегося в попрании общественных интересов или прав и охраняемых законом интересов физических или юридических лиц, если это деяние не содержит признаков состава преступления,

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 150 условных единиц с лишением права занимать определенные должности или права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 314. Сокрытие фактов коррупции и протекционизма
или уклонение от принятия соответствующих мер

Сокрытие фактов коррупции и протекционизма, уклонение от принятия соответствующих мер к находящимся в подчинении служащим, виновным в совершении таких актов,

влекут наложение штрафа на должностных лиц в размере от 100 до 300 условных единиц с лишением права занимать должности на государственной службе на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 315. Получение незаконного вознаграждения
или материальной выгоды

Получение (взятие) при исполнении должностных обязанностей незаконного вознаграждения или материальной выгоды, если это деяние не содержит признаков состава преступления,

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере от 100 до 500 условных единиц с отстранением от занимаемой должности и лишением права занимать должности на государственной службе на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 316. Невыполнение законных требований депутата Парламента

(1) Невыполнение законных требований депутата Парламента или воспрепятствование осуществлению депутатской деятельности

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 30 условных единиц.

(2) Несоблюдение сроков представления информации, запрошенной депутатом Парламента,

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

Статья 317. Проявление неуважения к судебной инстанции или Конституционному суду

(1) Проявление неуважения к судебной инстанции или Конституционному суду влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 50 условных единиц и на должностных лиц в размере от 50 до 100 условных единиц.

(2) Вмешательство в любой не относящейся к процедуре форме в деятельность судей судебных инстанций и Конституционного суда, попытка оказания на них воздействия влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 100 до 150 условных единиц и на должностных лиц в размере от 200 до 400 условных единиц или назначение в обоих случаях наказания в виде ареста за правонарушение на срок до 15 дней.

Статья 318. Неисполнение судебного приговора, решения, постановления или определения

Неисполнение по небрежности в установленный срок окончательного приговора, решения, постановления или определения судебной инстанции влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 150 условных единиц и на должностных лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

Статья 319. Неисполнение обязанностей, предусмотренных Исполнительным кодексом

Утрата или умышленное повреждение исполнительного документа, отказ или уклонение специалиста от исполнения обязанностей, неисполнение должником обязанности сообщения информации об изменении места жительства или места нахождения, несообщение организацией информации об увольнении должника, а также о его новом месте работы или новом месте жительства, если таковая была ей известна, влекут предупреждение или наложение штрафа на физических лиц в размере от 5 до 10 условных единиц и на должностных лиц в размере от 50 до 100 условных единиц.

Статья 320. Вмешательство в деятельность парламентского адвоката

Вмешательство в деятельность парламентского адвоката в целях воздействия на его решения по некоторым обращениям, умышленное игнорирование должностным лицом обращения со стороны парламентского адвоката, невыполнение рекомендаций такового, воспрепятствование в любой другой форме осуществлению его деятельности влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 30 условных единиц и на должностных лиц в размере от 75 до 100 условных единиц.

Статья 321. Нарушение правил использования дипломатических и служебных паспортов Республики Молдова

Незаконное владение и/или использование дипломатических и служебных паспортов Республики Молдова влекут наложение штрафа в размере от 40 до 100 условных единиц.

Статья 322. Нарушение порядка использования государственных символов

Умышленное нарушение порядка использования государственных символов (герба, флага, гимна) Республики Молдова или иного государства влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц, на должностных лиц в размере от 70 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

Статья 323. Незаконные действия по отношению к государственным наградам

(1) Незаконные ношение и хранение государственных наград Республики Молдова влекут наложение штрафа в размере от 5 до 10 условных единиц.

(2) Совершение незаконных сделок с государственными наградами Республики

Молдова

влечет наложение штрафа в размере от 5 до 10 условных единиц.

(3) Фальсификация государственных наград Республики Молдова

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

Статья 324. Узурпация официального статуса

Узурпация официального статуса путем незаконного использования форменной одежды с отличительными знаками, с символикой органов публичной власти или аналогичного вида, допускающей смешение, если это действие не сопряжено с совершением преступления,

влечет наложение штрафа в размере от 30 до 80 условных единиц.

Статья 325. Разглашение сведений о мерах безопасности

(1) Разглашение сведений о применении мер безопасности по отношению к определенному лицу или его близким родственникам, если это действие не содержит признаков состава преступления,

влечет наложение штрафа в размере от 80 до 100 условных единиц.

(2) Разглашение должностным лицом органа, обеспечивающего государственную защиту потерпевших, свидетелей и других лиц, пользующихся государственной защитой, информации о принятых мерах государственной защиты, если это действие не содержит признаков состава преступления,

влечет наложение штрафа в размере от 100 до 150 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 326. Нарушение положений Закона о кадастре недвижимого имущества

(1) Нарушение установленного срока для подачи заявления о регистрации права на недвижимое имущество

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 30 условных единиц.

(2) Необеспечение доступа к недвижимому имуществу для выполнения кадастровых работ

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 30 условных единиц.

(3) Непредставление документов, служащих основанием для осуществления записей в реестре недвижимого имущества в соответствии с законодательством, влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

(4) Непредставление обновленных кадастровых сведений

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

(5) Включение в реестр недвижимого имущества кадастровых сведений, их изменение и исключение из реестра с нарушением установленного порядка, распространение и предоставление кадастровых сведений без утверждения

влекут наложение штрафа в размере от 40 до 50 условных единиц.

(6) Предоставление кадастровых сведений в коммерческих целях без заключения договора с территориальным кадастровым органом юридическими лицами, не входящими в систему кадастровых органов,

влечет наложение штрафа в размере от 40 до 50 условных единиц.

Статья 327. Несоблюдение сроков представления отчетов Агентству материальных ресурсов, государственных закупок и гуманитарной помощи

(1) Несоблюдение сроков представления отчетов Агентству материальных ресурсов, государственных закупок и гуманитарной помощи

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 3 до 5 условных единиц и на должностных лиц в размере от 10 до 20 условных единиц.

(2) Включение недостоверных сведений в отчеты, представляемые Агентству материальных ресурсов, государственных закупок и гуманитарной помощи,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 5 до 10 условных единиц и на должностных лиц в размере от 20 до 40 условных единиц.

(3) Незаконная реализация имущества, составляющего гуманитарную помощь,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 40 до 50 условных единиц и на должностных лиц в размере от 75 до 100 условных единиц.

Статья 328. Нарушение правил хранения, пополнения, учета и использования архивных документов

Нарушение правил хранения, пополнения, учета и использования архивных документов

влечет наложение штрафа в размере от 3 до 5 условных единиц.

Статья 329. Уничтожение и порча документов Архивного фонда

(1) Уничтожение без соответствующего разрешения документов Архивного фонда, хранящихся в государственных архивах, других хранилищах и в архивах юридических лиц,

влечет наложение штрафа в размере от 100 до 200 условных единиц.

(2) Порча документов Архивного фонда, совершенная путем удаления текста или изображения с документа либо внесения в текст или изображение изменений или дополнений, не приведшая к тяжким последствиям,

влечет наложение штрафа в размере от 150 до 250 условных единиц.

Статья 330. Непредставление в установленный срок статистических сведений или сообщение недостоверных статистических сведений

Непредставление в установленный срок статистических сведений либо сообщение недостоверных статистических сведений или в неполном объеме полномочным органам

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 70 условных единиц.

Глава XVII
ПРАВОНАРУШЕНИЯ, ПОСЯГАЮЩИЕ НА РЕЖИМ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ГРАНИЦЫ И РЕЖИМ ПРЕБЫВАНИЯ НА ТЕРРИТОРИИ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Статья 331. Умышленное повреждение, уничтожение, перемещение знаков государственной границы, установление поддельных знаков государственной границы

Умышленное повреждение, уничтожение, перемещение знаков государственной границы, установление поддельных знаков государственной границы

влекут наложение штрафа в размере от 40 до 50 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 40 до 60 часов.

Статья 332. Нарушение правил режима государственной границы и правил перехода государственной границы

(1) Нарушение правил режима государственной границы, пограничного режима и режима в пунктах пропуска через государственную границу

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц и на должностных лиц в размере от 15 до 30 условных единиц.

(2) Переход государственной границы через пункты пропуска через государственную границу без паспорта или разрешения соответствующих органов власти

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 50 условных единиц и на должностных лиц в размере от 100 до 150 условных единиц.

Статья 333. Нарушение правил пребывания в Республике Молдова

Нарушение иностранными гражданами и лицами без гражданства правил пребывания в Республике Молдова, выражающееся в проживании без документов, удостоверяющих

личность, с фальшивыми документами или с документами, срок действия которых истек; уклонении от того, чтобы покинуть территорию страны по истечении предоставленного срока пребывания; несоблюдении правил въезда в Республику Молдова и выезда из Республики Молдова; уклонении от медицинского осмотра на наличие вируса иммунодефицита человека (ВИЧ); предоставлении заведомо ложных сведений в целях получения визы, вида на жительство или удостоверения личности,

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 100 условных единиц с выдворением или без выдворения из Республики Молдова.

Статья 334. Нарушение правил трудоустройства иностранных граждан или лиц без гражданства

(1) Трудоустройство иностранных граждан или лиц без гражданства, временно пребывающих в Республике Молдова, не имеющих вида на жительство с целью трудовой деятельности, выданного в установленном законодательством порядке,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 250 условных единиц за каждого нелегально трудоустроенного работника.

(2) Осуществление трудовой деятельности иностранными гражданами или лицами без гражданства, временно пребывающими в Республике Молдова, не имеющими вида на жительство с целью трудовой деятельности, выданного в установленном законодательством порядке,

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 100 условных единиц.

(3) Получение по заявлению должностного лица вида на жительство с целью трудовой деятельности на имя иностранного гражданина или лица без гражданства, временно пребывающего в Республике Молдова, без последующего привлечения его к трудовой деятельности

влечет наложение штрафа на иностранных граждан или лиц без гражданства в размере от 100 до 150 условных единиц и на должностных лиц в размере от 200 до 250 условных единиц.

Глава XVIII
ПРАВОНАРУШЕНИЯ, ПОСЯГАЮЩИЕ НА ПОРЯДОК УПРАВЛЕНИЯ. ПРАВОНАРУШЕНИЯ В ОБЛАСТИ НАДЗОРА ЗА РЫНКОМ, МЕТРОЛОГИИ, СТАНДАРТИЗАЦИИ И ЗАЩИТЫ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ

Статья 335. Самоуправство

Самоуправство, то есть самовольное, с нарушением установленного законодательством порядка осуществление своего действительного или предполагаемого права, не причинившее значительного вреда лицу,

влечет наложение штрафа в размере от 30 до 40 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 40 до 60 часов.

Статья 336. Злонамеренное неподчинение законному распоряжению или требованию сотрудника правоохранительных органов

Злонамеренное неподчинение законному распоряжению или требованию прокурора, офицера по уголовному преследованию, офицера информации и безопасности, сотрудника органов внутренних дел, другого лица, находящегося при исполнении должностных обязанностей или общественного долга по обеспечению безопасности государства, поддержанию общественного порядка и борьбе с преступностью,

влечет наложение штрафа в размере от 40 до 60 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 30 до 60 часов.

Статья 337. Непринятие мер по устранению
нарушения законодательства

Непринятие мер по устранению нарушения законодательства, указанного в отчете органа, наделенного полномочиями по ликвидации причин, приведших к такому нарушению, а также пропуск срока ответа на отчет или на информацию, представленную упомянутым органом,

влекут наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

Статья 338. Незаконное использование знаков,
охраняемых международными договорами

Незаконное использование эмблемы Красного Креста и наименования "Красный Крест", а также использование знаков, которые можно отождествить с эмблемой Красного Креста,

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 20 до 30 условных единиц и на должностных лиц в размере от 50 до 100 условных единиц.

Статья 339. Несоблюдение срока подачи заявления о рождении

Несоблюдение без уважительных причин установленного законодательством срока подачи заявления о рождении в отдел записи актов гражданского состояния

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

Статья 340. Сообщение недостоверных сведений для записи
в документы, удостоверяющие личность

Сообщение недостоверных сведений для записи в документы, удостоверяющие личность,

влечет наложение штрафа в размере от 40 до 70 условных единиц.

Статья 341. Незаконное изъятие должностным лицом
удостоверения личности

Незаконное изъятие должностным лицом удостоверения личности, принятие или передача его в качестве гарантии

влекут наложение штрафа в размере от 50 до 100 условных единиц.

Статья 342. Умышленно ложный вызов специализированных служб

Умышленно ложный вызов аварийно-спасательной службы, полиции, службы неотложной медицинской помощи, других специализированных служб

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 50 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 40 до 60 часов.

Статья 343. Передача или попытка передачи осужденным
запрещенных предметов, веществ, продуктов

Передача или попытка передачи осужденным запрещенных предметов, веществ, продуктов

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 30 до 40 условных единиц и на должностных лиц в размере от 50 до 100 условных единиц с лишением права занимать определенные должности на срок от 6 месяцев до 1 года.

Статья 344. Нарушение установленных или заявленных требований
о производстве, складировании, размещении на
рынке и реализации продукции, об оказании услуг

(1) Нарушение требований безопасности продукции, выражающееся в:

a) производстве, размещении на рынке и реализации продукции, не соответствующей требованиям безопасности,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 100 до 150 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц;

b) необеспечении и/или непередаче производителями и/или дистрибьюторами необходимой информации, позволяющей произвести оценку рисков, сопутствующих

определенной продукции, либо соответствующего предупреждения,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 300 до 400 условных единиц;

c) непринятии производителями, дистрибьюторами и реализаторами мер по избежанию рисков; неизъятии продукции с рынка; неосуществлении адекватного и эффективного предупреждения потребителя; невозврате от потребителя продукции, в отношении которой контрольным органом или собственными специалистами установлено несоответствие требованиям безопасности, в связи с чем таковая может причинить вред жизни, здоровью, наследственности и безопасности потребителей,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 300 до 400 условных единиц;

d) неосуществлении незамедлительного информирования производителем и дистрибьютором компетентного органа о принятых мерах по предупреждению рисков, касающихся потребителя,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 75 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 300 условных единиц.

(2) Нарушение установленных или заявленных требований, выражающееся в:

a) производстве, размещении на рынке, складировании, представлении к продаже и продаже продукции, оказании услуг вопреки запрету контрольного органа,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 300 до 400 условных единиц;

b) производстве, размещении на рынке, складировании, представлении к продаже и продаже продукции, оказании услуг с нарушением основных требований (которые могут ввести в заблуждение потребителя в отношении состава, назначения, происхождения, качества продукции), установленных в нормативных документах,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 75 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц;

c) импортировании, размещении продукции на рынке, оказании услуг без предоставления полной, достоверной и правильной информации на государственном языке; непредставлении производителем (упаковщиком) информации о наименовании продукции, наименовании и марке производителя, наименовании импортера, их местонахождении (телефонном номере – в случае необходимости), о массе/объеме, длине, площади, основных качественных характеристиках, составе, содержащихся добавках, возможных рисках, порядке использования, манипулирования, складирования, хранения, о противопоказаниях, а также об энергетической и питательной ценности упакованной пищевой продукции; неуказании страны-производителя, гарантийного срока, срока эксплуатации, срока годности и даты изготовления в соответствии с действующими техническими регламентами и национальными стандартами,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 25 до 50 условных единиц и на юридических лиц в размере от 450 до 500 условных единиц;

d) необеспечении продавцом и поставщиком соблюдения технических условий, установленных производителем для продукции; или

e) использовании поставщиком опасных и/или несертифицированных продукции и способов и неосуществлении немедленного уведомления компетентного органа и производителя о наличии любой продукции, используемой при оказании услуги, о которой ему известно, что она является опасной и/или фальсифицированной (поддельной); или

f) необеспечении оказания услуг (в случае, если таковые содержат элементы речи или письменные тексты) на государственном языке; или

g) неустановлении производителем в нормативном документе срока годности пищевых

продуктов, парфюмерных и косметических изделий, лекарственных средств, изделий бытовой химии и другой продукции; или

h) неинформировании потребителя о цене продукции (для упакованной продукции – цена одной единицы измерения и продажная цена упакованного количества) и непредставлении информации, указанной в пункте c), и сведений относительно сертификации соответствия или декларации о соответствии, если это предусмотрено законодательством, необеспечении потребителя технической картой или инструкциями по применению, установке, эксплуатации, содержанию, составленными производителем; или

i) непредоставлении на государственном языке информации о продукции и услугах, предлагаемых потребителю, в том числе непредоставлении ее в устной форме и в технической карте, инструкциях по применению, установке, эксплуатации, содержанию или другой сопроводительной документации; или

j) неуказании в информации об услугах, оказываемых в соответствии с действующими регламентирующими документами, категории качества услуги, срока ее оказания, гарантийного срока, тарифов, возможных рисков и сведений относительно сертификации соответствия или декларации о соответствии, если это предусмотрено законодательством,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 25 до 50 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 180 условных единиц.

(3) Нарушение правил о защите прав потребителей, выражающееся в:

a) нерегистрации продавцом, поставщиком жалобы потребителя;

b) невывешивании на видном месте продавцом, поставщиком адреса и телефонного номера органа, наделенного полномочиями по защите прав потребителя, а также информации о гарантийном сроке продукции, услуг, об обязательности наличия в случае рассмотрения жалобы кассового чека или иного документа, подтверждающего приобретение продукции, оказание услуги;

c) невывешивании на видном месте продавцом, поставщиком, в том числе при осуществлении торговой деятельности за пределами разрешенного места, своего наименования, разрешения на осуществление деятельности или лицензии, если эта обязанность предусматривается законодательством, графика работы, а также несоблюдении графика работы,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 25 условных единиц и на юридических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц.

Статья 345. Нарушение правил в области метрологии

(1) Нарушение правил в области метрологии, выражающееся в:

a) размещении на рынке, введении в действие или использовании при проведении измерений в областях общественного интереса (здоровье и безопасность населения, общественный порядок, охрана окружающей среды, защита прав потребителей, взимание платежей и налогов, коммерческие сделки и операции, контроль качества продукции, процессов и услуг, обеспечение национальной безопасности и обороны, в других областях общественной жизни, в которых неправильные измерения или результаты измерений могут прямо или косвенно затронуть жизнь людей или интересы физических и/или юридических лиц) средств измерения, не являющихся узаконенными, не имеющих знака утверждения типа, поверительного клейма, сертификата об утверждении типа, свидетельства о поверке или с наличием таковых, но фальсифицированных;

b) размещении на рынке фасованной продукции с неуказанием на ней номинальной массы или номинального объема, значений длины, площади или других величин, характеризующих количество (содержание) продукции;

c) размещении на рынке, складировании и реализации фасованной продукции, действительное содержание которой не соответствует требованиям количества продукции, указанным в применяемых регламентах по законодательной метрологии, а

также качества продукции, содержащейся в упаковке;

d) отсутствии предусмотренных действующим законодательством документов для осуществления деятель
ности, предметом которой являются средства измерений и измерения, применяемые в областях общественного интереса (сертификат об утверждении типа, техническое заключение о регистрации, сертификат о компетенции – для технического эксперта в области метрологии и поверителя, свидетельство о поверке);

e) размещении на рынке производителем или импортером типовых средств измерений, подлежащих утверждению, без обеспечения их ремонта;

f) безответственном отношении производителя или его авторизованного представителя, импортера или пользователя к средствам измерений, не подлежащим законодательному метрологическому контролю, в части несоответствия таковых установленным требованиям и необеспечения прослеживаемости измерений таковыми путем их эталонирования;

g) производстве, ремонте, установке, эталонировании, продаже, прокате, введении в действие узаконенных средств измерения, расфасовке продукции до начала осуществления деятельности лица без подачи соответствующей декларации и без регистрации в национальном органе по метрологии;

h) отказе от представления подтверждающих аргументов о соответствии и достоверности результатов измерений лицам, ответственным за их публикацию или передачу, предоставлении общественности некоторых недостоверных или вводящих в заблуждение результатов измерений,

влечет наложение штрафа на юридических лиц [пункты a) – f)] и на должностных лиц [пункты f) – h)] в размере 200 условных единиц.

(2) Нарушение правил в области метрологии, выражающееся в:

a) применении неузаконенных единиц величин в областях общественного интереса;

b) осуществлении измерений в областях общественного интереса, не соответствующих техническим регламентам и регламентам по законодательной метрологии, результаты которых не прослеживаются в национальных эталонах или исходных эталонах Республики Молдова либо в эталонах других стран, которые прослеживаются в международных эталонах;

c) осуществлении официальных измерений неузаконенными средствами измерений и с применением узаконенных процедур измерения, но не утвержденных национальным органом по метрологии;

d) размещении на рынке, введении в действие и эксплуатации средств измерений, используемых при проведении измерений в областях общественного интереса, без метрологических клейм (знак утверждения типа, поверительное клеймо) или с поврежденными, испорченными, измененными, удаленными клеймами либо с истекшим сроком действия сертификата об утверждении типа и свидетельства о поверке;

e) неосуществлении метрологического обеспечения юридических или должностных лиц, осуществляющих деятельность в областях общественного интереса, предоставлении ими услуг посредством неадекватных, неузаконенных и неповеренных средств измерений;

f) использовании средств измерений с умышленно измененными метрологическими характеристиками или с показаниями, выраженными только в неузаконенных единицах величины, на которые наложен запрет государственным инспектором,

влечет наложение штрафа на юридических лиц [пункты d) и e)] и на должностных лиц [пункты a) – f)] в размере 300 условных единиц.

Статья 346. Нарушение права издания и распространения
нормативных документов в области стандартизации

Издание, опубликование, распространение, полное или частичное воспроизведение,

размножение любым способом национальных стандартов и престандартов Республики Молдова без письменного разрешения национального органа по стандартизации

влекут наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 400 условных единиц.

Статья 347. Нарушение правил аккредитования

Необоснованные предоставление, отказ в предоставлении, сохранение, расширение, ограничение, приостановление или аннулирование аккредитования

влекут наложение штрафа на юридических лиц в размере 500 условных единиц.

Статья 348. Нарушение правил оценки соответствия

Нарушение правил оценки соответствия, выражающееся в:

a) выдаче сертификатов соответствия на основе отрицательных результатов испытаний;

b) выдаче сертификатов соответствия в случае несоответствия продукции условиям, предусмотренным нормативными документами, согласно которым продукция была сертифицирована;

c) выдаче сертификатов соответствия на продукцию и услуги, не относящиеся к сфере деятельности органа по сертификации;

d) выдаче сертификатов соответствия после истечения срока действия разрешения на уполномочивание, приостановлении действия или аннулировании разрешения на уполномочивание;

e) представлении недостоверных результатов испытаний или эталонирований,

влечет наложение штрафа на юридических лиц в размере 500 условных единиц.

Статья 349. Воспрепятствование законной деятельности государственного служащего

(1) Воспрепятствование в любой форме законной деятельности государственного служащего при осуществлении им своих служебных обязанностей (недопущение проведения контроля, непредставление документов, неисполнение указаний и других законных требований)

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 100 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

(2) Отказ от предоставления в распоряжение контрольного органа Национальной кассы социального страхования и территориальной кассы социального страхования подтверждающих документов и актов учета, необходимых для установления обязанностей по социальному страхованию,

влечет наложение штрафа в размере от 30 до 75 условных единиц.

(3) Отказ от предоставления в распоряжение контрольного органа Национальной компании медицинского страхования актов, необходимых для установления обязанностей по обязательному медицинскому страхованию,

влечет наложение штрафа в размере от 30 до 75 условных единиц.

Статья 350. Нарушение законодательства о разрешении осуществления предпринимательской деятельности

Умышленное нерассмотрение заявления о выдаче документов, на основании которых заявителю разрешается инициировать и/или вести дело (лицензия, разрешение, пропуск, сертификат, заключение, утверждение, согласование, патент, квалификационный аттестат), сознательное нерассмотрение заявления в предусмотренный законом срок и обусловливание тем самым наступления законной презумпции одобрения по умолчанию

влекут наложение штрафа в размере от 50 до 250 условных единиц.

Статья 351. Несоблюдение Закона о функционировании языков на территории Республики Молдова

Несоблюдение служащими органов публичной власти Закона о функционировании языков на территории Республики Молдова влечет наложение штрафа в размере от 10 до

20 условных единиц с лишением или без лишения права осуществлять определенную деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 352. Оскорбление военнослужащего

Оскорбление военнослужащего, то есть умышленное унижение его чести, достоинства или профессиональной репутации при осуществлении им обязанностей военной службы, другие действия (бездействие), ущемляющие право военнослужащего,

влечет наложение штрафа в размере до 10 условных единиц или назначение наказания в виде ареста за правонарушение на срок до 15 дней.

Статья 353. Оскорбление сотрудника правоохранительных органов, оказание ему сопротивления

(1) Оскорбление сотрудника правоохранительных органов, то есть умышленное унижение чести и достоинства прокурора, офицера по уголовному преследованию, офицера информации и безопасности, сотрудника органов внутренних дел, другого лица, находящегося при исполнении должностных обязанностей или общественного долга по обеспечению безопасности государства, поддержанию общественного порядка и борьбе с преступностью, выраженное действием, словесно или письменно,

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 25 условных единиц или назначение наказания в виде ареста за правонарушение на срок от 10 до 15 дней.

(2) Оказание сопротивления прокурору, офицеру по уголовному преследованию, офицеру информации и безопасности, сотруднику органов внутренних дел, другому лицу, находящемуся при исполнении должностных обязанностей или общественного долга по обеспечению безопасности государства, поддержанию общественного порядка и борьбе с преступностью,

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 100 условных единиц или назначение наказания в виде ареста за правонарушение на срок до 15 дней.

Глава XIX
ПРАВОНАРУШЕНИЯ, ПОСЯГАЮЩИЕ НА ОБЩЕСТВЕННЫЙ ПОРЯДОК И ОБЩЕСТВЕННУЮ БЕЗОПАСНОСТЬ

Статья 354. Мелкое хулиганство

Мелкое хулиганство, то есть оскорбительные приставания в общественных местах к физическим лицам, другие подобные действия, нарушающие нормы морали, общественный порядок и спокойствие физических лиц,

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 50 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 20 до 60 часов.

Статья 355. Распитие спиртных напитков в общественных местах и появление в таких местах в состоянии алкогольного опьянения

(1) Распитие спиртных напитков на улицах, стадионах, в скверах, парках, во всех видах общественного транспорта и в других общественных местах, в которых распитие спиртных напитков не допускается органами местного публичного управления,

влечет наложение штрафа в размере от 5 до 10 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 40 до 60 часов.

(2) Появление в общественных местах в состоянии опьянения, вызванного алкоголем или другими веществами, при котором лицо потеряло способность передвигаться самостоятельно,

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 40 до 60 часов.

Статья 356. Азартные игры. Гадание в общественных местах

(1) Организация азартных игр с нарушением правил, предусмотренных законодательством,

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 100 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок до 60 часов.

(2) Гадание в общественных местах

влечет наложение штрафа в размере от 30 до 50 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок до 60 часов.

Статья 357. Нарушение тишины

Нарушение тишины в ночное время (с 22 до 7 часов), в том числе путем громкого пения, подачи звуковых сигналов, пользования аудиовизуальной аппаратурой, установленной на повышенную громкость, в жилищах или общественных местах, иных подобных действий,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 150 условных единиц.

Статья 358. Нарушение правил пожарной безопасности

Нарушение стандартов, норм и правил пожарной безопасности

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц и на юридических лиц в размере от 100 до 200 условных единиц.

Статья 359. Нарушение специального режима
в условиях чрезвычайного положения

(1) Нарушение специального режима в условиях чрезвычайного положения, если данное нарушение не содержит признаков состава преступления,

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 40 до 60 часов.

(2) Действие, указанное в части (1), совершенное в период осуществления особой формы правления,

влечет наложение штрафа в размере от 15 до 25 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 40 до 60 часов.

Статья 360. Нарушение порядка реализации и/или отчуждения
индивидуального оружия и боеприпасов к нему

(1) Реализация в специализированных магазинах индивидуального оружия и боеприпасов к нему лицам, не обладающим разрешением на приобретение оружия и боеприпасов к нему,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 100 до 150 условных единиц и на юридических лиц в размере от 400 до 500 условных единиц с лишением в обоих случаях права осуществлять такую деятельность на срок от 3 месяцев до 1 года.

(2) Передача или иное отчуждение индивидуального оружия и боеприпасов к нему лицу, не обладающему разрешением на приобретение оружия и боеприпасов к нему,

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 100 условных единиц.

(3) Уклонение от реализации индивидуального оружия и боеприпасов к нему в случае аннулирования разрешения на их хранение

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц и на юридических лиц в размере от 200 до 400 условных единиц.

Статья 361. Нарушение правил хранения, ношения, перевозки,
использования или применения индивидуального
оружия и боеприпасов к нему

(1) Нарушение правил хранения, ношения и перевозки индивидуального оружия и боеприпасов к нему

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 50 условных единиц и на юридических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц.

(2) Использование индивидуального оружия и боеприпасов к нему не по назначению

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 100 условных единиц.

(3) Превышение полномочий по применению индивидуального оружия

влечет наложение штрафа в размере от 100 до 150 условных единиц.

(4) Приобретение, ношение, хранение, ремонт оружия, не зарегистрированного в установленном порядке или без документов о происхождении,

влекут наложение штрафа в размере от 100 до 150 условных единиц.

(5) Ношение индивидуального оружия в состоянии опьянения, вызванного алкоголем или другими веществами,

влечет наложение штрафа в размере от 70 до 100 условных единиц с лишением права хранения и ношения оружия на срок от 6 месяцев до 1 года.

(6) Ношение индивидуального оружия на собраниях

влечет наложение штрафа в размере от 100 до 150 условных единиц с лишением права хранения и ношения оружия.

Статья 362. Нарушение срока регистрации, перерегистрации индивидуального оружия или продления разрешения на хранение и ношение оружия

(1) Нарушение срока регистрации или перерегистрации индивидуального оружия в органе полиции

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 20 условных единиц и на юридических лиц в размере от 70 до 100 условных единиц.

(2) Нарушение срока продления разрешения на хранение и ношение оружия

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 10 до 30 условных единиц и на юридических лиц в размере от 50 до 100 условных единиц.

Статья 363. Стрельба из огнестрельного оружия в общественных местах, в не отведенных для стрельбы местах или с нарушением установленного порядка

Стрельба из огнестрельного оружия в общественных местах, в не отведенных для стрельбы местах, а также в отведенных местах, но с нарушением установленного порядка

влечет наложение штрафа в размере от 50 до 100 условных единиц с лишением или без лишения права ношения оружия на срок от 3 месяцев до 1 года.

Статья 364. Нарушение законодательства о рекламе

(1) Размещение средств наружной рекламы без разрешения органа местного публичного управления и без получения в установленном порядке площади для размещения афиш

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 300 условных единиц.

(2) Размещение средств наружной рекламы на деревьях или в охранных зонах памятников архитектуры, истории и культуры

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 300 условных единиц.

(3) Размещение или распространение рекламы товаров и услуг, подлежащих сертификации или лицензированию, в случаях, когда их производители не имеют полагающегося сертификата или лицензии, а также размещение или распространение рекламы товаров и услуг, запрещенных к производству и реализации,

влекут наложение штрафа в размере от 20 до 300 условных единиц.

(4) Размещение или распространение рекламы товаров и услуг с использованием без соответствующего разрешения государственной символики

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 300 условных единиц.

(5) Представление, изготовление или распространение рекламы массовых лечебных сеансов с использованием методов психического воздействия без соответствующего разрешения

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 300 условных единиц.

Статья 365. Умышленное уничтожение или повреждение объектов рекламной деятельности

Умышленное уничтожение или повреждение афиш (за исключением предвыборных), объявлений, извещений, других объектов рекламной деятельности

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 30 условных единиц или назначение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества на срок от 30 до 60 часов.

Глава XX
ПРАВОНАРУШЕНИЯ В ОБЛАСТИ ВОИНСКОГО УЧЕТА

Статья 366. Невыполнение обязанностей, касающихся воинского учета

(1) Неявка лица, находящегося на воинском учете или обязанного находиться на воинском учете, по вызову военных центров без уважительных причин, либо его переезд в другой населенный пункт для проживания или временного пребывания, либо отъезд за границу на срок, превышающий 30 дней, без снятия с учета, либо прибытие в другой населенный пункт для временного проживания без постановки на воинский учет, пропуск срока сообщения органу воинского учета сведений об изменении семейного положения, места жительства, места учебы, места работы или должности более чем на 30 дней

влечет предупреждение или наложение штрафа в размере от 5 до 10 условных единиц.

(2) Несообщение в установленном законом порядке военным центрам должностными лицами органов публичной власти, публичных учреждений и хозяйствующих субъектов независимо от вида собственности и организационно-правовой формы сведений, относящихся к воинскому учету, и об имевших место изменениях сведений о призывниках, военнослужащих и резервистах

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

Статья 367. Умышленное повреждение или уничтожение либо утрата по небрежности документов воинского учета

Умышленное повреждение или уничтожение либо утрата по небрежности военного билета, призывного свидетельства или мобилизационного предписания

влечет наложение штрафа в размере от 5 до 10 условных единиц.

Статья 368. Уклонение от медицинского осмотра

Уклонение от медицинского осмотра призывников и резервистов

влечет наложение штрафа в размере от 3 до 5 условных единиц.

Статья 369. Прием на работу или на учебу молодежи, призывников и резервистов, не состоящих на воинском учете

Прием на работу или на учебу молодежи, призывников и резервистов, не состоящих на воинском учете военных центров,

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

Статья 370. Уклонение от призыва на гражданскую (альтернативную) службу

Уклонение от призыва на гражданскую (альтернативную) службу

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

Статья 371. Оказание содействия в уклонении граждан от исполнения военной службы, незаконный призыв или освобождение граждан от призыва

Оказание содействия посредством определенных действий или бездействия в уклонении граждан от исполнения военной службы, незаконный призыв или освобождение граждан от призыва на военную или гражданскую (альтернативную) службу врачами-специалистами, участвующими в проведении медицинского осмотра граждан, членами призывной комиссии, должностными лицами органов публичной власти, публичных учреждений, хозяйствующих субъектов независимо от вида

собственности и организационно-правовой формы, а также руководителями общественных организаций

влекут наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

Статья 372. Незаконное введение в обиход или ношение военной формы и знаков различия по воинскому званию, роду войск и ведомственной принадлежности

(1) Введение в обиход для работников публичных учреждений и хозяйствующих субъектов формы одежды и знаков различия, схожих с военной формой и знаками различия по воинскому званию,

влечет наложение штрафа в размере от 30 до 50 условных единиц.

(2) Незаконное ношение военной формы и знаков различия по воинскому званию, роду войск и ведомственной принадлежности

влечет наложение штрафа в размере от 20 до 30 условных единиц.

Статья 373. Нарушение норм реквизиции имущества и выполнения трудовой обязанности в интересах общества

(1) Несообщение в установленный срок или отказ от сообщения военным центрам сведений, относящихся к учету количества и состояния имущества, подлежащего реквизиции, а также об изменениях этих сведений

влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

(2) Отказ в случае проведения военных сборов, мобилизационных учений и тренировок от предоставления имущества, подлежащего реквизиции, недекларирование такового при проведении инвентаризации или уклонение от выполнения таких обязанностей

влекут наложение штрафа в размере от 10 до 20 условных единиц.

(3) Уклонение или отказ от выполнения трудовой обязанности в интересах общества в случае проведения военных сборов, мобилизационных учений и тренировок, а также уклонение или отказ от предупреждения, локализации или устранения последствий стихийных бедствий, техногенных аварий и катастроф

влекут наложение штрафа в размере от 20 до 30 условных единиц.

Книга вторая
ПРОИЗВОДСТВО О ПРАВОНАРУШЕНИЯХ
Раздел I
ОБЩАЯ ЧАСТЬ
Глава I
ОСНОВНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 374. Производство о правонарушениях

(1) Производство о правонарушениях представляет собой совокупность норм настоящего кодекса, регламентирующих процедуру рассмотрения дел о правонарушениях.

(2) Производством о правонарушениях является осуществляемая уполномоченным органом при участии сторон и других наделенных правами и обязанностями лиц деятельность, имеющая целью установление правонарушения, рассмотрение и разрешение дела о правонарушении, выявление причин и условий, способствовавших совершению правонарушения.

(3) Производство о правонарушениях осуществляется на общих принципах права, относящегося к правонарушениям, на основе норм международного права и международных договоров о правах и основных свободах человека, одной из сторон которых является Республика Молдова.

Статья 375. Презумпция невиновности

(1) Любое лицо, обвиняемое в совершении правонарушения, считается невиновным до тех пор, пока его виновность не будет доказана в предусмотренном настоящим кодексом порядке.

(2) Никто не обязан доказывать свою невиновность.

(3) Выводы о виновности лица в совершении правонарушения не могут основываться на предположениях. Все неустранимые в соответствии с настоящим кодексом сомнения в виновности толкуются в пользу лица, в отношении которого возбуждено производство о правонарушении.

Статья 376. Неприкосновенность личности

(1) Право на свободу и личную неприкосновенность ненарушимо.

(2) Лицо, подлежащее ответственности за правонарушение, может быть задержано или подвергнуто принудительным мерам лишь в исключительных случаях и в соответствии с настоящим кодексом с уважением при этом его человеческого достоинства.

(3) Срок задержания по делу о правонарушении не может превышать три часа.

(4) Задержанному лицу незамедлительно сообщаются на понятном ему языке его права, причины задержания, обстоятельства дела, а также квалификация вменяемых ему в вину действий.

(5) Любое незаконно задержанное лицо, а также лицо, в отношении которого отпали основания задержания, подлежит немедленному освобождению.

(6) Обыск, освидетельствование и другие процессуальные действия, нарушающие неприкосновенность личности, могут производиться без согласия лица или его законного представителя лишь в соответствии с настоящим кодексом.

(7) В ходе производства о правонарушениях никто не может подвергаться жестокому физическому или психическому давлению и запрещаются любые действия и методы, создающие опасность для жизни и здоровья человека, даже с его согласия. К задержанному лицу не могут применяться насилие, угрозы или иные методы, снижающие его способность принимать решения и выражать свое мнение.

(8) Лицо, свобода и достоинство которого ущемлены незаконным производством какого-либо процессуального действия, имеет право на возмещение в соответствии с законом причиненного ему тем самым вреда.

Статья 377. Свобода от самоизобличения

(1) Никто не может быть принужден свидетельствовать против себя самого или своих близких родственников, супруга/супруги, жениха/невесты, так же как не может быть принужден признать свою вину.

(2) Лицо, которому орган, уполномоченный рассматривать дело о правонарушении, предлагает дать показания, изобличающие его самого или его близких родственников, супруга/супругу, жениха/невесту, вправе отказаться от дачи таких показаний и не может быть привлечено к ответственности за это.

Статья 378. Право на защиту

(1) В ходе производства о правонарушении орган, уполномоченный рассматривать дело о правонарушении, обязан обеспечить сторонам и другим участникам процесса реализацию в полном объеме их процессуальных прав в соответствии с настоящим кодексом.

(2) На протяжении всего производства о правонарушении стороны вправе пользоваться помощью защитника (адвоката).

(3) В момент возбуждения производства о правонарушении орган, уполномоченный рассматривать дело о правонарушении, обязан сообщить лицу, подлежащему ответственности за правонарушение, о его праве на помощь защитника.

(4) Не позднее трех часов с момента задержания лицу, подлежащему аресту за правонарушение и не имеющему выбранного им защитника, защитник назначается.

Статья 379. Язык производства о правонарушении
и право на переводчика

(1) Производство о правонарушении ведется на государственном языке.

(2) Лицо, не понимающее государственный язык или не говорящее на нем, имеет право знакомиться со всеми актами и материалами дела, а также изъясняться с органом, уполномоченным рассматривать дело о правонарушении, через переводчика.

(3) Производство о правонарушении может вестись на языке, приемлемом для большинства участвующих в процессе лиц. В этом случае процессуальные акты составляются в обязательном порядке и на государственном языке.

(4) Процессуальные акты органа, уполномоченного рассматривать дело о правонарушении, вручаются лицу, в отношении которого возбуждено производство о правонарушении, в переводе на язык, которым оно владеет, в установленном настоящим кодексом порядке.

Статья 380. Недопустимость повторного преследования или наказания

Никто не может быть подвергнут повторному преследованию или наказанию за одно и то же деяние. Прекращенное производство о правонарушении может быть возобновлено лишь в случае вновь открывшихся обстоятельств либо в случае существенного нарушения в решении о прекращении.

Статья 381. Свободный доступ к правосудию

(1) Любое лицо имеет право на эффективное восстановление в правах компетентными судебными инстанциями в случае нарушения его прав, свобод и законных интересов.

(2) Любое лицо имеет право на справедливое рассмотрение и разрешение его дела в разумные сроки независимым и беспристрастным судом, учрежденным законом и действующим в соответствии с настоящим кодексом.

(3) Представитель органа, уполномоченного рассматривать дело о правонарушении, не может участвовать в рассмотрении дела, если он имеет прямой или косвенной интерес, который может повлиять на его беспристрастность.

(4) Орган, уполномоченный рассматривать дело о правонарушении, обязан принять все предусмотренные законом меры для всестороннего, полного и объективного расследования обстоятельств дела, выявления обстоятельств, как уличающих, так и оправдывающих лицо, в отношении которого возбуждено производство о правонарушении, а также обстоятельств, смягчающих или отягчающих его ответственность.

Статья 382. Вызов

(1) Вызовом является процессуальное действие, которым орган, уполномоченный рассматривать дело о правонарушении, обеспечивают явку лица для нормального осуществления производства о правонарушении.

(2) Вызов осуществляется письменной повесткой, которая вручается уполномоченным на то лицом или направляется по почте.

(3) Вызов осуществляется с таким расчетом, чтобы вызываемое лицо получило повестку не менее чем за пять дней до дня, когда оно должно явиться в соответствующий орган.

(4) Лицо обязано явиться в указанные в повестке день, час и место. В случае невозможности явки лицо обязано уведомить об этом соответствующий орган с указанием причины.

(5) В случае неуведомления органа о невозможности явки в указанные в повестке день, час и место или в случае необоснованной неявки на лицо может быть наложен судебный штраф или оно может быть подвергнуто приводу.

(6) Процессуальное действие по вызову в ходе производства о правонарушении осуществляется в соответствии со статьями 237–242 Уголовно-процессуального кодекса.

(7) Уведомление лица о процессуальных актах осуществляется согласно правилам вызова.

Статья 383. Издержки по производству о правонарушении

(1) Расходы по сбору и хранению доказательств, по оплате защитника, другие издержки по производству о правонарушении относятся в установленном законодательством порядке на правонарушителя или на государство.

(2) Потерпевший, его представитель, свидетель, специалист, эксперт, переводчик, защитник (адвокат) имеют право на возмещение причиненного ущерба и расходов, связанных с производством о правонарушении, в порядке гражданского производства, кроме случаев, когда не имеется разногласий относительно их размера.

(3) Лицо, в отношении которого возбуждено производство о правонарушении, восстанавливается в праве, которого оно было лишено, и ему возмещаются расходы, связанные с производством, если окончательным решением оно признано невиновным или освобождено от ответственности за правонарушение, кроме случая амнистии.

Глава II
УЧАСТНИКИ ПРОИЗВОДСТВА О ПРАВОНАРУШЕНИИ

Статья 384. Лицо, в отношении которого возбуждено производство о правонарушении

(1) Под правонарушителем понимается лицо, в отношении которого возбуждено производство о правонарушении и которому окончательным решением назначено наказание за правонарушение или которое окончательным решением освобождено от ответственности за правонарушение или от исполнения назначенного наказания.

(2) Лицо, в отношении которого возбуждено производство о правонарушении, имеет право:

a) на защиту;

b) знать вменяемое ему в вину деяние;

c) быть обеспеченным не позднее трех часов с момента задержания назначенным ему защитником – в случае, если подлежит аресту за правонарушение;

d) в случае задержания сообщить через орган, уполномоченный рассматривать дело о правонарушении, двум лицам по его выбору о факте задержания и месте содержания под стражей;

e) получить письменную информацию и разъяснение относительно предусмотренных настоящей статьей прав, включая право молчать и не свидетельствовать против себя самого и своих близких родственников, супруга/супруги, жениха/невесты, а также не признавать свою вину;

f) быть опрошенным в присутствии защитника – в случае, если согласно или требует быть опрошенным;

g) общаться с защитником в конфиденциальных условиях без ограничения количества и продолжительности встреч;

h) знакомиться с материалами дела и получать по просьбе в течение 24 часов копии протокола;

i) представлять доказательства;

j) заявлять ходатайства;

k) оспаривать решение по делу;

l) признать себя полностью или частично виновным в совершении вменяемого ему в вину деяния;

m) заявлять отвод представителю органа, уполномоченного рассматривать дело о правонарушении, эксперту, переводчику, секретарю судебного заседания;

n) требовать опроса свидетелей;

o) возражать против действий констатирующего субъекта и требовать занесения этих возражений в протокол;

p) знакомиться с протоколом, составленным констатирующим субъектом, подавать замечания относительно его правильности, требовать внесения в него обстоятельств,

которые, по его мнению, должны быть отмечены;

q) примириться с потерпевшим в предусмотренном настоящим кодексом порядке;

r) уведомляться констатирующим субъектом обо всех затрагивающих его права и интересы решениях и получать по просьбе копии таких решений;

s) обжаловать в установленном законом порядке действия и решения органа, уполномоченного рассматривать дело о правонарушении, включая судебное решение;

t) отзывать любую жалобу, поданную им или в его интересах защитником;

u) требовать и получать возмещение ущерба, причиненного незаконными действиями органа, уполномоченного рассматривать дело о правонарушении.

(3) Реализация лицом, в отношении которого возбуждено производство о правонарушении, своих прав или отказ от их реализации не могут истолковываться ему во вред и не могут иметь неблагоприятных для него последствий.

(4) Лицо, в отношении которого возбуждено производство о правонарушении, обязано:

a) являться по вызову органа, уполномоченного рассматривать дело о правонарушении;

b) соглашаться по требованию органа, уполномоченного рассматривать дело о правонарушении, на освидетельствование и личный обыск;

c) беспрекословно соглашаться по требованию органа, уполномоченного рассматривать дело о правонарушении, на проведение теста на алкоголь, на медицинское освидетельствование, снятие отпечатков пальцев, взятие крови и выделений организма на анализ;

d) подвергаться по требованию компетентного констатирующего субъекта или судебной инстанции судебной экспертизе;

e) подчиняться законным распоряжениям констатирующего субъекта и председательствующего в судебном заседании;

f) соблюдать порядок в судебном заседании и не покидать зал заседания без разрешения председательствующего в заседании.

(5) Лицо, в отношении которого возбуждено производство о правонарушении, имеет и иные права и обязанности, предусмотренные настоящим кодексом.

(6) В соответствии с положениями настоящего кодекса права несовершеннолетнего реализуются также его законным представителем. К производству о правонарушении применяются соответствующим образом положения Уголовно-процессуального кодекса о правах и обязанностях законного представителя несовершеннолетнего.

Статья 385. Констатирующий субъект

(1) Констатирующим субъектом является представитель органа публичной власти, разрешающий в пределах своей компетенции дело о правонарушении в установленном настоящим кодексом порядке.

(2) Констатирующим субъектом назначается наделенный полномочиями по констатации правонарушения и/или назначению наказания служащий органов, указанных в статьях 400–423.

Статья 386. Прокурор

(1) Прокурор участвует в производстве о правонарушении в пределах установленной настоящим кодексом компетенции.

(2) Прокурор вправе:

a) возбуждать производство о правонарушении;

b) назначать в установленных законом случаях наказание за правонарушение;

c) требовать назначения судебной инстанцией определенного наказания за правонарушение;

d) участвовать в рассмотрении судебной инстанцией дела о правонарушении по возбужденному им производству;

e) проверять законность действий констатирующего субъекта;

f) обжаловать решение констатирующего субъекта или судебной инстанции;

g) осуществлять иные предусмотренные законом права.

(3) Прокурор вправе обжаловать решение констатирующего субъекта по делу о правонарушении в течение 15 дней. Жалоба подается и рассматривается в соответствии с положениями статьи 448 и главы VII книги второй.

Статья 387. Потерпевший

(1) Потерпевшим является физическое лицо или юридическое лицо, которым правонарушением причинен моральный, физический или имущественный вред.

(2) Потерпевший реализует свои права и исполняет свои обязанности лично или через представителей в соответствии с законом. Если потерпевший является несовершеннолетним или невменяемым лицом, его права реализуются его законными представителями в установленном настоящим кодексом порядке.

(3) Потерпевший имеет право:

a) на незамедлительную регистрацию его заявления в установленном порядке, на рассмотрение его заявления констатирующим субъектом, на информирование о принятом решении;

b) представлять документы и другие средства доказывания в обоснование своих претензий;

c) отзывать заявление в предусмотренных законом случаях;

d) обжаловать решение органа, уполномоченного рассматривать дело о правонарушении;

e) пользоваться в ходе производства о правонарушении помощью выбранного им защитника;

f) получать по просьбе в течение 24 часов копии материалов дела о правонарушении.

(4) Потерпевший должен быть предупрежден в письменной форме об ответственности за дачу ложных показаний.

(5) Потерпевший обязан:

a) являться по вызову органа, уполномоченного рассматривать дело о правонарушении, давать объяснения по его требованию;

b) представлять по требованию органа, уполномоченного рассматривать дело о правонарушении, документы и другие средства доказывания, которыми он располагает, образцы для сравнительного исследования;

c) соглашаться по требованию органа, уполномоченного рассматривать дело о правонарушении, на медицинское освидетельствование в случае заявления о причинении ему физического вреда;

d) подчиняться законным распоряжениям представителя органа, уполномоченного рассматривать дело о правонарушении, или председательствующего в судебном заседании.

(6) Потерпевший имеет и иные права и обязанности, предусмотренные настоящим кодексом.

Статья 388. Свидетель

(1) Свидетелем является вызванное в таком качестве уполномоченным органом лицо, которому известны факты или обстоятельства, способствующие установлению истины в производстве о правонарушении.

(2) Близкие родственники, супруг/супруга, жених/невеста не обязаны свидетельствовать против лица, в отношении которого возбуждено производство о правонарушении. Констатирующий субъект и судебная инстанция обязаны разъяснить это соответствующим лицам под расписку.

(3) Свидетель вправе:

a) знать, в связи с каким делом он вызван;

b) заявлять отвод переводчику, участвующему в его опросе;

c) заявлять ходатайства;

d) отказываться от дачи показаний, представления документов, других средств доказывания, образцов или сведений, если они могут быть использованы против него или его близких родственников;

e) давать показания на родном или каком-либо ином языке, знакомиться с записью своих показаний, требовать внесения в них исправлений или дополнений;

f) при даче показаний пользоваться документами, содержащими сложные расчеты, географические названия и другие сведения, которые трудно воспроизвести по памяти, а также заметками о труднозапоминающихся подробностях, сопровождать свои показания чертежами и схемами;

g) пользоваться помощью защитника, выбранного им в качестве представителя.

(4) Свидетель обязан:

a) являться по вызову констатирующего субъекта или судебной инстанции для дачи показаний и участия в процессуальных действиях;

b) давать правдивые показания, сообщать все, что ему известно по соответствующему делу, и отвечать на поставленные вопросы, удостоверять своей подписью правильность данных им показаний, внесенных в протокол процессуального действия или приложенных к нему;

c) представлять по требованию органа, уполномоченного рассматривать дело о правонарушении, документы, другие средства доказывания, образцы;

d) подчиняться законным распоряжениям констатирующего субъекта или судебной инстанции.

(5) Необоснованное неисполнение свидетелем своих обязанностей наказывается в соответствии с законом.

(6) Отказ или уклонение свидетеля от дачи показаний наказываются в соответствии со статьей 313 Уголовного кодекса, а дача заведомо ложных показаний – в соответствии со статьей 312 того же кодекса.

(7) Свидетель имеет и иные права и обязанности, предусмотренные настоящим кодексом.

(8) В предусмотренных законом случаях констатирующий субъект обязан обеспечить участие в процессуальных действиях незаинтересованных полностью дееспособных лиц (понятых) для удостоверения ими своей подписью верности установленных фактов.

(9) Несовершеннолетний свидетель пользуется помощью законного представителя или представителя органа опеки и попечительства. Представитель несовершеннолетнего свидетеля вправе знать о вызове лица, интересы которого он представляет, органом, уполномоченным рассматривать дело о правонарушении, сопровождать его и присутствовать при проведении процессуальных действий. Констатирующий субъект или судебная инстанция обязаны обеспечить участие представителя несовершеннолетнего в производстве о правонарушении. Несовершеннолетний свидетель подлежит опросу только в присутствии педагога.

Статья 389. Специалист

(1) Специалистом является не заинтересованное в исходе дела о правонарушении лицо, обладающее достаточными познаниями и специальными навыками для оказания содействия констатирующему субъекту или судебной инстанции, вызываемое для участия в проведении процессуальных действий в предусмотренных настоящим кодексом случаях.

(2) Специалист не может участвовать в процессуальном действии, если он имеет прямой или косвенный интерес, который может повлиять на его беспристрастность.

(3) За дачу заведомо ложных заключений специалист несет ответственность в соответствии со статьей 312 Уголовного кодекса.

Статья 390. Эксперт

(1) Экспертом является не заинтересованное в исходе дела о правонарушении лицо, обладающее специальными познаниями, назначенное для проведения исследований в предусмотренных настоящим кодексом случаях и дачи на их основе заключения.

(2) Эксперт не может участвовать в процессуальном действии, если он имеет прямой или косвенный интерес, который может повлиять на его беспристрастность.

(3) За дачу заведомо ложных заключений эксперт несет ответственность в соответствии со статьей 312 Уголовного кодекса.

Статья 391. Переводчик

(1) Переводчиком является не заинтересованное в исходе дела о правонарушении лицо, владеющее языками или навыками сурдоперевода, знающее юридическую терминологию и согласившееся участвовать в производстве в таком качестве. Переводчик назначается констатирующим субъектом или судебной инстанцией в предусмотренных настоящим кодексом случаях.

(2) Переводчик не может участвовать в процессуальных действиях, если он имеет прямой или косвенный интерес, который может повлиять на его беспристрастность.

(3) Неисполнение переводчиком своих обязанностей влечет ответственность, предусмотренную законом. В случае заведомо неправильного перевода переводчик несет ответственность в соответствии со статьей 312 Уголовного кодекса.

Статья 392. Защитник

Защитником является лицо, имеющее право осуществлять адвокатскую деятельность и участвовать в производстве о правонарушении для обеспечения юридической помощи или представления стороны, которой оно оказывает такую помощь, на основании договора или по обязанности.

Глава III
ОРГАНЫ, УПОЛНОМОЧЕННЫЕ РАССМАТРИВАТЬ ДЕЛА О ПРАВОНАРУШЕНИЯХ

Статья 393. Органы, уполномоченные рассматривать дела о правонарушениях

Дела о правонарушениях рассматриваются:

a) судебными инстанциями;

b) прокурорами;

c) административными комиссиями;

d) констатирующими субъектами (специализированными органами, указанными в статьях 400–423).

Статья 394. Судебные инстанции, отправляющие правосудие по делам о правонарушениях

(1) Правосудие по делам о правонарушениях отправляется судебными инстанциями согласно определенной настоящим кодексом компетенции.

(2) Дело о правонарушении рассматривается составом суда из одного судьи, который разрешает его по существу своим решением.

(3) Кассационная инстанция рассматривает дело в составе трех судей.

(4) Рассмотрение дела в судебном заседании должно быть обоснованным и осуществляться с соблюдением всех правил судопроизводства.

(5) Дело о правонарушении рассматривается в зависимости от обстоятельств в открытом или закрытом заседании.

Статья 395. Компетенция судебной инстанции

(1) Судебная инстанция рассматривает:

1) все дела о правонарушениях, за исключением отнесенных настоящим кодексом к компетенции иных органов, а также:

a) дела о правонарушениях в отношении несовершеннолетних;

b) дела о правонарушениях, предусмотренных статьями 61, 63–66, 316–318, 320, 336;

c) дела о правонарушениях, по которым констатирующий субъект, прокурор предлагают назначить одно из следующих наказаний:

– лишение права осуществлять определенную деятельность;

– лишение права занимать определенную должность;

– лишение специального права;

– неоплачиваемый труд в пользу общества;

– арест за правонарушение;

2) жалобы на решения органов, уполномоченных рассматривать дела о правонарушениях.

(2) Судебная инстанция вправе применять меры безопасности и налагать судебный штраф.

(3) Кассационная инстанция рассматривает кассационную жалобу с вынесением определения.

Статья 396. Компетенция прокурора

(1) Прокурор рассматривает правонарушения, предусмотренные статьями 63–68, 88, 312, 313, 316, 317, 320, 322–324, 335–337, 351–353, и правонарушения, выявленные им при исполнении обязанностей.

(2) В случае отказа в начале уголовного преследования, прекращения уголовного преследования по причине признания деяния правонарушением, а также в случае освобождения от уголовной ответственности с привлечением к ответственности за правонарушение прокурор распоряжается о возбуждении производства о правонарушении и либо рассматривает дело в пределах своей компетенции, либо передает собранные материалы согласно компетенции на рассмотрение иному органу.

(3) Мотивированным постановлением прокурор может назначать любые наказания за правонарушение, кроме тех, назначение которых отнесено к компетенции судебной инстанции.

Статья 397. Порядок образования административных комиссий

(1) Административная комиссия при исполнительном органе местного публичного управления образуется местным советом (сельским, коммунальным, городским, муниципальным) в составе председателя, заместителя председателя, ответственного секретаря и 4–7 членов.

(2) Обязанности председателя, заместителя председателя, ответственного секретаря определяются соответствующим положением.

Статья 398. Компетенция административной комиссии

(1) Административная комиссия рассматривает дела о правонарушениях, предусмотренных статьями 62, 75, 76, 92, 108, 161–168, 170–175, 180, 181, 227.

(2) Административная комиссия вправе рассматривать дела при наличии простого большинства ее членов.

(3) Решения административной комиссии принимаются простым большинством голосов присутствующих на заседании членов комиссии.

Статья 399. Компетенция констатирующего субъекта

(1) Дело о правонарушении рассматривается констатирующим субъектом, на чьей подведомственной территории совершено правонарушение. Он может назначать наказания, предусмотренные особенной частью книги второй, в пределах своей компетенции и лишь при исполнении обязанностей.

(2) Констатирующий субъект может констатировать правонарушения, установление,

рассмотрение которых и назначение наказания за которые отнесены к компетенции иных органов. В этих случаях он передает протоколы о правонарушениях соответствующим органам.

Статья 400. Органы внутренних дел

(1) Правонарушения, предусмотренные статьями 47–54, 69–71, 73, 74, частью (8) статьи 77, статьей 78, частями (1), (2), (4) статьи 79, статьями 85–87, 89–91, 96–107, 159, 160, 176, 191, 197, 201–203, 205, 216, 220–226, 228–245, 261, 262, 267, пунктами 1)–4), 6)–13) статьи 273, статьей 274, частями (1), (4), (5), (7) статьи 277, статьей 283, частями (1)–(3) статьи 284, статьями 285, 286, частью (2) статьи 299, статьями 321, 325, 326, 334, 338–343, 354–365, рассматриваются органами внутренних дел.

(2) Рассматривать дела о правонарушениях и назначать наказания в пределах своих полномочий вправе начальники управлений и их заместители, комиссары полиции и их заместители, начальники отделений полиции, начальники полицейских участков, начальники полицейских постов, старшие участковые инспектора и участковые инспектора полиции, а равно начальники линейных постов полиции, а по нарушениям транспортного режима и правил дорожного движения – также сотрудники дорожной полиции.

(3) Рассматривать дела о нарушениях правил пожарной безопасности и назначать наказания вправе начальник Управления спасателей и пожарных и его заместители, начальники подведомственных Управлению военизированных и военных пожарных отрядов, частей, постов, начальники специализированных подразделений.

(4) Правонарушения, предусмотренные статьями 62, 75, 76, 92, 227, устанавливаются органами внутренних дел.

(5) Протоколы о правонарушениях, предусмотренных частью (4), передаются для рассмотрения в административную комиссию.

Статья 401. Центр по борьбе с экономическими преступлениями и коррупцией

(1) Правонарушения, предусмотренные статьями 264, 265, 272, пунктом 5) статьи 273, статьей 282, частью (4) статьи 284, статьями 314, 315, частями (1), (2) статьи 349, статьей 350, рассматриваются органами Центра по борьбе с экономическими преступлениями и коррупцией. Правонарушения, предусмотренные частями (2), (3), (6) статьи 277, статьями 293, 295, рассматриваются выявившими их специализированными органами Центра.

(2) Рассматривать дела о правонарушениях и назначать наказания вправе директор Центра и его заместители, начальники территориальных подразделений и их заместители.

Статья 402. Органы финансового и налогового контроля Министерства финансов

(1) Правонарушения, предусмотренные статьями 263, 288–292, 297, 298, частью (1) статьи 299, статьями 301, 311, рассматриваются органами финансового и налогового контроля Министерства финансов. Правонарушения, предусмотренные частями (2), (3), (6) статьи 277, статьями 293, 295, рассматриваются выявившими их специализированными органами Министерства.

(2) Рассматривать дела о правонарушениях и назначать наказания вправе министр финансов и его заместители, генеральный директор Государственного хранилища ценностей и его заместители, руководители и заместители руководителей главных финансовых управлений административно-территориальных единиц, начальники государственных налоговых инспекций всех уровней и их заместители, руководители и заместители руководителей подведомственной Министерству финансов Службы финансового контроля и ревизий и ее территориальных подразделений.

Статья 403. Таможенная служба

(1) Правонарушения, предусмотренные частью (3) статьи 79, статьей 287,

рассматриваются Таможенной службой.

(2) Рассматривать дела о правонарушениях и назначать наказания вправе начальники таможен и таможенных постов и их заместители.

Статья 404. Национальная комиссия по финансовому рынку

(1) Правонарушения, предусмотренные статьями 300, 302–304, 306– 310, рассматриваются Национальной комиссией по финансовому рынку.

(2) Рассматривать дела о правонарушениях и назначать наказания вправе председатель Национальной комиссии по финансовому рынку и его заместители.

Статья 405. Органы охраны окружающей среды и Агентство лесного хозяйства "Moldsilva"

(1) Правонарушения, предусмотренные статьями 93–95, 109–130, 132–154, 156, 182, рассматриваются органами охраны окружающей среды.

(2) Рассматривать дела о правонарушениях и назначать наказания вправе главный государственный инспектор по экологии, его заместители и старшие государственные инспектора по экологии.

(3) Правонарушения, предусмотренные статьями 110–115, 120–130, 132–137, 139–142, устанавливаются Агентством лесного хозяйства "Moldsilva".

(4) Констатировать правонарушения и составлять протоколы вправе генеральный директор Агентства лесного хозяйства "Moldsilva" и его заместители, директора государственных предприятий лесного хозяйства, лесоохотничьих хозяйств, природных заповедников.

(5) Протоколы о правонарушениях передаются указанными в части (4) лицами для рассмотрения в органы охраны окружающей среды.

(6) Правонарушения, предусмотренные статьей 181, устанавливаются органами охраны окружающей среды.

(7) Констатировать правонарушения и составлять протоколы вправе лица, указанные в части (2).

(8) Протоколы о правонарушениях, предусмотренных частью (6), передаются для рассмотрения в административную комиссию.

Статья 406. Органы государственного санитарно-эпидемиологического надзора

(1) Правонарушения, предусмотренные статьями 80–83, 155, 268–271, 276, рассматриваются органами государственного санитарно-эпидемиологического надзора.

(2) Рассматривать дела о правонарушениях и назначать наказания вправе главный государственный санитарный врач Республики Молдова и его заместители, главные государственные санитарные врачи районов и городов (муниципиев).

Статья 407. Специализированные органы в области транспорта

(1) Правонарушения, предусмотренные статьями 198–200, 204, 206, 207, устанавливаются специализированными органами публичного управления в области автомобильного транспорта, электротранспорта, железнодорожного и водного транспорта.

(2) Констатировать правонарушения и составлять протоколы вправе:

a) на автомобильном транспорте и электротранспорте – начальники служб, наделенных контрольными функциями, и их заместители;

b) на железнодорожном транспорте – начальники станций и вокзалов и их заместители, начальники локомотивных (вагонных) депо, начальники пассажирских поездов, контролеры-ревизоры пассажирских поездов;

c) на водном транспорте – капитан порта и инспектора портовой инспекции государственного надзора.

(3) Протоколы о правонарушениях передаются для рассмотрения по существу в компетентную судебную инстанцию.

(4) Правонарушения, предусмотренные статьями 208–215, 217–219, рассматриваются специализированными органами публичного управления в области воздушного транспорта.

(5) Рассматривать правонарушения и назначать наказания вправе:

a) руководители агентств воздушного транспорта и их заместители, старшие инспектора и инспектора, наделенные контрольными функциями;

b) командиры гражданских воздушных судов во время полета – по правонарушениям, предусмотренным статьей 210.

Статья 408. Главная государственная инспекция по надзору за рынком, метрологии и защите потребителей

(1) Правонарушения, предусмотренные статьями 84, 278–281, 344–348, устанавливаются Главной государственной инспекцией по надзору за рынком, метрологии и защите потребителей.

(2) Констатировать правонарушения и составлять протоколы вправе начальник Главной государственной инспекции по надзору за рынком, метрологии и защите потребителей и его заместители.

(3) Протоколы о правонарушениях передаются для рассмотрения по существу в компетентную судебную инстанцию.

Статья 409. Инспекция труда

(1) Правонарушения, предусмотренные статьями 55–61, устанавливаются Инспекцией труда.

(2) Констатировать правонарушения и составлять протоколы вправе генеральный государственный инспектор труда и его заместители, начальники территориальных инспекций труда и их заместители.

(3) Протоколы о правонарушениях передаются для рассмотрения по существу в компетентную судебную инстанцию.

Статья 410. Национальное агентство по регулированию в области электронных коммуникаций и информационных технологий

(1) Правонарушения, предусмотренные статьями 246–260, устанавливаются Национальным агентством по регулированию в области электронных коммуникаций и информационных технологий.

(2) Констатировать правонарушения и составлять протоколы вправе директор Национального агентства по регулированию в области электронных коммуникаций и информационных технологий и его заместители.

(3) Протоколы о правонарушениях передаются для рассмотрения по существу в компетентную судебную инстанцию.

Статья 411. Национальное агентство по регулированию в энергетике

(1) Правонарушения, предусмотренные статьями 108, 161–169, устанавливаются Национальным агентством по регулированию в энергетике.

(2) Констатировать правонарушения, предусмотренные статьями 108, 161–168, и составлять протоколы вправе должностные лица энергетических предприятий, уполномоченные Национальным агентством по регулированию в энергетике.

(3) Протоколы о правонарушениях передаются указанными в части (2) лицами для рассмотрения в административную комиссию.

(4) Констатировать правонарушения, предусмотренные статьей 169, и составлять

протоколы вправе специалисты и начальники подразделений, уполномоченные Национальным агентством по регулированию в энергетике.

(5) Протоколы о правонарушениях передаются указанными в части (4) лицами для рассмотрения по существу в компетентную судебную инстанцию.

Статья 412. Национальная касса социального страхования

(1) Правонарушения, предусмотренные частью (2) статьи 263, статьями 294, 296, 305, частью (2) статьи 349, устанавливаются Национальной кассой социального страхования.

(2) Констатировать правонарушения и составлять протоколы вправе председатель Национальной кассы социального страхования и директора территориальных касс социального страхования.

(3) Протоколы о правонарушениях передаются для рассмотрения по существу в компетентную судебную инстанцию.

Статья 413. Национальная компания медицинского страхования

(1) Правонарушения, предусмотренные частью (3) статьи 263, статьей 266, частью (3) статьи 349, устанавливаются Национальной компанией медицинского страхования.

(2) Констатировать правонарушения и составлять протоколы вправе генеральный директор Национальной компании медицинского страхования и его заместители, директора территориальных агентств и их заместители.

(3) Протоколы о правонарушениях передаются для рассмотрения по существу в компетентную судебную инстанцию.

Статья 414. Органы государственного надзора в области сельского хозяйства и ветеринарной санитарии

(1) Правонарушения, предусмотренные статьями 131, 157, 158, 183–190, 192–196, 275, устанавливаются органами государственного надзора в области сельского хозяйства и ветеринарной санитарии.

(2) Констатировать правонарушения и составлять протоколы вправе:

a) начальник Главной сельскохозяйственной инспекции и его заместитель, руководители ее территориальных подразделений – по правонарушениям, предусмотренным статьями 131, 183–188, 192–195;

b) директор Фитосанитарного агентства и его заместители, начальники территориальных управлений Агентства – по правонарушениям, предусмотренным статьями 189, 190;

c) официальные ветеринарные врачи Агентства ветеринарной санитарии и безопасности продуктов животного происхождения или районных (муниципальных) управлений ветеринарной санитарии и безопасности продуктов животного происхождения – по правонарушениям, предусмотренным статьями 157, 158, 196, 275.

(3) Протоколы о правонарушениях передаются для рассмотрения по существу в компетентную судебную инстанцию.

Статья 415. Министерство обороны

(1) Правонарушения, предусмотренные статьями 242, 244, 366–373, устанавливаются Министерством обороны.

(2) Констатировать правонарушения и составлять протоколы вправе:

a) должностные лица воинских центров или Главного штаба Национальной армии – по правонарушениям, предусмотренным статьями 366–373;

b) должностные лица военной дорожной полиции или Главного штаба Национальной армии – по правонарушениям, предусмотренным статьями 242, 244.

(3) Материалы о совершенных водителями транспортных средств Вооруженных сил (военнослужащими по контракту, военнослужащими срочной службы, военнослужащими сокращенной службы, студентами военно-учебных заведений, резервистами,

призванными на сборы или по мобилизации) нарушениях, за которые в качестве наказания предусмотрен только штраф, в установленном Министерством обороны порядке передаются военной дорожной полицией соответствующим командирам (начальникам) для решения вопроса о привлечении к ответственности по Дисциплинарному воинскому уставу.

(4) Протоколы о правонарушениях передаются для рассмотрения по существу в компетентную судебную инстанцию.

Статья 416. Государственная инспекция в строительстве

(1) Правонарушения, предусмотренные статьями 177–179, устанавливаются Государственной инспекцией в строительстве.

(2) Констатировать правонарушения и составлять протоколы вправе начальник Государственной инспекции в строительстве и его заместители, начальники управлений Инспекции, начальники территориальных инспекций в строительстве и их заместители, главные государственные инспектора в строительстве, главные специалисты Государственной инспекции в строительстве.

(3) Протоколы о правонарушениях передаются для рассмотрения по существу в компетентную судебную инстанцию.

Статья 417. Публичные службы коммунального хозяйства

(1) Правонарушения, предусмотренные статьями 170–175, 180, устанавливаются публичными службами коммунального хозяйства.

(2) Констатировать правонарушения и составлять протоколы вправе начальники управлений публичных служб коммунального хозяйства и их заместители, главные и ведущие специалисты жилищно-коммунального хозяйства.

(3) Протоколы о правонарушениях передаются для рассмотрения в административную комиссию.

Статья 418. Агентство материальных ресурсов, государственных закупок и гуманитарной помощи

(1) Правонарушения, предусмотренные статьей 327, устанавливаются Агентством материальных ресурсов, государственных закупок и гуманитарной помощи.

(2) Констатировать правонарушения и составлять протоколы вправе генеральный директор Агентства материальных ресурсов, государственных закупок и гуманитарной помощи и его заместители.

(3) Протоколы о правонарушениях передаются для рассмотрения по существу в компетентную судебную инстанцию.

Статья 419. Национальное бюро статистики

(1) Правонарушения, предусмотренные статьей 330, устанавливаются Национальным бюро статистики.

(2) Констатировать правонарушения и составлять протоколы вправе начальник Национального бюро статистики и его заместители, начальники территориальных органов статистики.

(3) Протоколы о правонарушениях передаются для рассмотрения по существу в компетентную судебную инстанцию.

Статья 420. Государственная архивная служба

(1) Правонарушения, предусмотренные статьями 72, 328, 329, устанавливаются Государственной архивной службой.

(2) Констатировать правонарушения и составлять протоколы вправе директор Государственной архивной службы и его заместители.

(3) Протоколы о правонарушениях передаются для рассмотрения по существу в компетентную судебную инстанцию.

Статья 421. Исполнительный департамент

(1) Правонарушения, предусмотренные статьями 318, 319, устанавливаются Исполнительным департаментом.

(2) Констатировать правонарушения и составлять протоколы вправе директор Исполнительного департамента и его заместитель, начальники исполнительных бюро.

(3) Протоколы о правонарушениях передаются для рассмотрения по существу в компетентную судебную инстанцию.

Статья 422. Агентство по лекарствам

(1) Правонарушения, предусмотренные частями (1)–(7) статьи 77, устанавливаются Агентством по лекарствам.

(2) Констатировать правонарушения и составлять протоколы вправе начальник Государственной фармацевтической инспекции и его заместители, фармацевты-инспектора.

(3) Протоколы о правонарушениях передаются для рассмотрения по существу в компетентную судебную инстанцию.

Статья 423. Пограничная служба

(1) Правонарушения, предусмотренные статьями 331–333, устанавливаются Пограничной службой.

(2) Констатировать правонарушения и составлять протоколы вправе начальники пограничных застав и их заместители, начальники пунктов пропуска через государственную границу и их заместители.

(3) Протоколы о правонарушениях передаются для рассмотрения по существу в компетентную судебную инстанцию.

Статья 424. Передача материалов прокурору,
офицеру по уголовному преследованию

Если при рассмотрении дела о правонарушении выясняется, что нарушение содержит признаки состава преступления, констатирующий субъект передает материалы прокурору или офицеру по уголовному преследованию согласно компетенции.

Глава IV
ДОКАЗАТЕЛЬСТВА

Статья 425. Доказательства

(1) Доказательствами являются полученные в определенном настоящим кодексом порядке фактические данные, которые служат средством установления наличия или отсутствия события правонарушения, личности совершившего деяние, его виновности и иных обстоятельств, имеющих значение для правильного разрешения дела.

(2) Доказательствами признаются фактические данные, устанавливаемые следующими средствами: протоколом о правонарушении, протоколом изъятия вещей и документов, протоколом обыска, объяснениями лица, в отношении которого возбуждено производство о правонарушении, показаниями потерпевшего, свидетелей, письменными доказательствами, аудио- или видеозаписями, фотографиями, вещественными доказательствами, изъятыми вещами и документами, научно-техническими и судебно-медицинскими заключениями, заключением эксперта.

(3) Лицо, уполномоченное рассматривать дело о правонарушении, оценивает доказательства, сообразуясь со своим внутренним убеждением, основанным на рассмотрении их в совокупности с установленными обстоятельствами дела, и руководствуясь законом.

(4) Никакие доказательства не имеют заранее установленной силы.

(5) Допустимыми являются относящиеся к делу убедительные и полезные

доказательства, полученные в соответствии с настоящим кодексом.

(6) Не допускаются в качестве доказательств данные, полученные:

a) с применением насилия, угроз или иных мер принуждения;

b) с применением противоречащих научным представлениям методов;

c) с существенным нарушением конституционных прав и свобод личности, в том числе права на защиту или права на переводчика.

(7) К производству о правонарушениях применяются соответствующим образом положения Уголовно-процессуального кодекса о средствах и методах доказывания с изъятиями, предусмотренными настоящим кодексом.

Статья 426. Осмотр места происшествия

(1) В целях обнаружения следов правонарушения, вещественных доказательств и для установления обстоятельств правонарушения или иных обстоятельств, имеющих значение для правильного разрешения дела, констатирующий субъект производит осмотр места происшествия (местности, помещений, вещей, документов, животных, трупов людей или животных).

(2) Осмотр места жительства без согласия лица, ущемляемого в праве на неприкосновенность жилища, осуществляется с санкции судебной инстанции.

(3) В случае явного правонарушения осмотр места жительства может производиться по мотивированному постановлению констатирующего субъекта без санкции судебной инстанции, но с последующим представлением ей незамедлительно, а в случае невозможности – не позднее 24 часов с момента окончания осмотра места жительства полученных в результате осмотра материалов и указанием мотивов его проведения. Судебная инстанция проверяет законность этого процессуального действия.

(4) Констатирующий субъект осматривает видимые предметы, а в случае необходимости разрешает доступ к ним в той мере, в какой это не нарушает прав человека. При необходимости лицо, производящее процессуальное действие, лично или с помощью специалиста в соответствующей области делает различные измерения, фото- и киносъемку, видеозапись, чертежи и схемы, изготавливает слепки и снимает отпечатки. Место осмотра может быть оцеплено сотрудниками органов правопорядка.

(5) Вещи и документы, обнаруженные при осмотре, изучаются на месте, а результаты изучения вносятся в протокол данного действия. Если для изучения вещей и документов требуется более продолжительное время, а также в иных случаях их осмотр производится в помещении органа, уполномоченного рассматривать дело о правонарушении. Для этого вещи и документы упаковываются, пакеты опечатываются и подписываются, о чем делается запись в протоколе.

Статья 427. Основания для изъятия вещей и документов

(1) Если необходимо изъять значимые для дела вещи или документы и точно известно, где и у кого они находятся, сотрудник органа внутренних дел по мотивированному постановлению производит их изъятие.

(2) Изъятие документов, содержащих сведения, составляющие государственную, коммерческую, банковскую тайну, а также информации о телефонных переговорах производится только с санкции судебной инстанции.

(3) Запрещается изъятие вещей и документов в ночное время, кроме случаев явного правонарушения.

Статья 428. Основания для производства обыска

(1) Орган, устанавливающий правонарушения, вправе производить обыск, если из собранных доказательств или материалов оперативно-розыскных мероприятий вытекает обоснованное предположение, что в каком-либо помещении, жилище или ином месте либо у какого-либо лица могут находиться предметы, явившиеся орудием совершения

правонарушения, предметы или ценности, добытые путем правонарушения, а также вещи или документы, могущие иметь значение для дела.

(2) Обыск производится на основании мотивированного постановления органа, устанавливающего правонарушения, и только с санкции судебной инстанции.

(3) В случае явного правонарушения обыск может производиться по мотивированному постановлению без санкции судебной инстанции, но с последующим представлением ей незамедлительно, а в случае невозможности – не позднее 24 часов с момента окончания обыска полученных в результате его проведения материалов и указанием мотивов его проведения. Судебная инстанция проверяет законность этого процессуального действия.

(4) В случае признания обыска законным судебная инстанция подтверждает его результаты своим мотивированным определением. В противном случае она выносит мотивированное определение о незаконности обыска.

(5) Под жилищем понимается жилье или строение, предназначенное для постоянного или временного проживания (дом, квартира, дача, гостиничный номер, каюта на морском или речном судне), а также непосредственно примыкающие к нему помещения, вместе составляющие единое целое (веранда, терраса, мансарда, балкон, подвал и другие места общего пользования). Понятием "жилище" в настоящем кодексе охватываются также частные земельный участок, автомобиль, морское или речное судно, рабочий кабинет.

Статья 429. Личный обыск и изъятие вещей
и документов

(1) В случае относящихся к его компетенции правонарушений при наличии оснований для производства личного обыска или изъятия орган, устанавливающий правонарушения, может изъять значимые для дела вещи и документы, находящиеся в одежде, других вещах лица или на его теле.

(2) Личный обыск и изъятие вещей и документов без специального постановления и без санкции судебной инстанции могут производиться:

a) в случае, предусмотренном частью (1) статьи 433;

b) при наличии достаточных оснований полагать, что лицо, находящееся в месте, в котором производится обыск или изъятие, скрывает при себе вещи или документы, значимые для дела.

(3) Личный обыск производится без согласия обыскиваемого лица или его законного представителя в соответствии с настоящим кодексом.

(4) Личный обыск, изъятие при этом вещей и документов производятся представителем констатирующего субъекта одного пола с обыскиваемым, с участием при необходимости специалиста того же пола.

(5) При производстве обыска могут применяться технические средства, о чем делается соответствующая запись в протоколе.

(6) В случае изъятия вещей и документов составляется протокол, копия которого вручается под расписку соответствующему лицу или его законному представителю.

(7) В случае правонарушения, за которое предусмотрено наказание в виде лишения права управлять транспортным средством, констатирующий субъект изымает водительские права до вынесения судебного решения по делу и выдает водителю временные водительские права. Констатирующий субъект может применить также положения статьи 438.

(8) До разрешения дела изъятые вещи и документы хранятся в порядке, предусмотренном статьей 159 Уголовно-процессуального кодекса.

Статья 430. Протокол обыска, протокол изъятия
вещей и документов, протокол
осмотра места происшествия

(1) Констатирующий субъект, производящий обыск, изъятие вещей и документов или

осмотр места происшествия, составляет протокол, к которому прилагается при необходимости опись изъятых вещей и документов. Протокол обыска или изъятия вещей и документов должен содержать запись о разъяснении присутствующим лицам их прав и обязанностей, предусмотренных настоящим кодексом, и сделанные ими заявления.

(2) В протоколе обыска или изъятия вещей и документов указывается, выданы они добровольно или изъяты принудительно, в каком месте и при каких обстоятельствах они обнаружены. Все изымаемые вещи и документы перечисляются в протоколе или прилагаемой к нему описи с точным указанием количества, меры, веса, индивидуальных признаков и, по возможности, их стоимости.

(3) Если при обыске, изъятии вещей и документов или при осмотре места происшествия имели место факты нарушения порядка со стороны лиц, у которых производились обыск или изъятие, или других лиц либо попытки уничтожить или спрятать разыскиваемые вещи и документы, констатирующий субъект делает соответствующую запись в протоколе с указанием принятых им мер.

(4) Протокол обыска, изъятия вещей и документов или осмотра места происшествия доводится до сведения всех лиц, участвовавших в производстве этих процессуальных действий или присутствовавших при их проведении, что подтверждается подписью каждого из них. Копия протокола вручается лицам, у которых были произведены эти процессуальные действия, или их представителю.

(5) Отказ собственника или владельца вещи или документа подписать протокол, а также отсутствие такового удостоверяются понятыми.

(6) Изъятые вещи и документы по возможности упаковываются и опечатываются на месте обыска или изъятия, о чем делается запись в протоколе. Опечатанные пакеты подписываются лицом, производившим обыск или изъятие.

Статья 431. Вещественные доказательства

(1) Вещественными доказательствами признаются предметы (включая деньги, документы, другие ценности), в отношении которых есть основания полагать, что они явились орудиями совершения правонарушения, или сохранили на себе следы противоправного действия, или были объектом этого действия, либо которые могут служить средством установления наличия или отсутствия признаков состава правонарушения.

(2) Вещественные доказательства приобщаются к протоколу о правонарушении, в котором подробно описываются, или хранятся иным установленным законом образом. Вещественные доказательства, которые из-за громоздкости или по иным причинам не могут храниться в деле, фотографируются, а их фотографии прилагаются к протоколу, в котором делается соответствующая запись.

(3) До разрешения дела о правонарушении констатирующий субъект обеспечивает хранение вещественных доказательств согласно положениям статей 159–161 Уголовно-процессуального кодекса, применяемым к производству о правонарушении соответствующим образом.

(4) При рассмотрении дела о правонарушении судебная инстанция решает вопрос в отношении вещественных доказательств согласно положениям статьи 106 Уголовного кодекса и статьи 162 Уголовно-процессуального кодекса, применяемым к производству о правонарушении соответствующим образом.

Глава V
МЕРЫ ПРОЦЕССУАЛЬНОГО ПРИНУЖДЕНИЯ

Статья 432. Меры процессуального принуждения

Констатирующий субъект вправе применять в пределах своей компетенции следующие меры процессуального принуждения:

a) задержание;
b) привод;
c) отстранение от управления транспортным средством;
d) медицинское освидетельствование на состояние опьянения, вызванного алкоголем или другими веществами;
e) задержание транспортного средства.

Статья 433. Задержание

(1) Задержание состоит в кратковременном ограничении свободы физического лица и применяется в случае:
a) явных правонарушений, за которые настоящим кодексом предусмотрено наказание в виде ареста за правонарушение;
b) невозможности установления личности лица, в отношении которого возбуждено производство о правонарушении, если исчерпаны все меры к установлению личности;
c) правонарушений, подпадающих согласно настоящему кодексу под применение меры безопасности в виде выдворения.

(2) Задержание применяется:
a) Министерством внутренних дел;
b) Пограничной службой – в случае нарушения пограничного режима или режима в пунктах пропуска через государственную границу;
c) Таможенной службой – в случае правонарушений, относящихся к ее компетенции.

(3) Основания задержания незамедлительно и на понятном ему языке доводятся до сведения задержанного, о чем делается запись в протоколе о задержании.

(4) Задержанному незамедлительно разъясняются под расписку его права, предусмотренные статьей 384, о чем делается запись в протоколе о задержании.

(5) Задержанному предоставляется незамедлительная возможность сообщить двум лицам по его выбору о своем задержании. Факт сообщения о задержании или отказ сообщить о задержании отмечается под расписку в протоколе о задержании.

Статья 434. Протокол о задержании

(1) При задержании лица незамедлительно составляется протокол о задержании, в котором указываются дата и место его составления, должность, фамилия и имя лица, составившего протокол, сведения о задержанном лице, дата, время, место и мотивы задержания.

(2) Протокол о задержании подписывается лицом, его составившим, и задержанным. В случае отказа задержанного от подписания протокола в нем делается соответствующая запись с подтверждением этого факта не менее чем двумя свидетелями.

Статья 435. Сроки задержания и условия лишения свободы

(1) Срок задержания не может превышать три часа, за исключением случаев, предусмотренных настоящей статьей.

(2) Лицо, подозреваемое в совершении правонарушения, за которое предусмотрено наказание в виде ареста за правонарушение, может быть задержано до рассмотрения дела о правонарушении, но не более чем на 24 часа. Факт задержания незамедлительно доводится до сведения прокурора.

(3) Лица, нарушившие правила пребывания иностранных граждан и лиц без гражданства в Республике Молдова, пограничный режим или режим в пунктах пропуска через государственную границу, могут быть задержаны на срок до трех часов для составления протокола или решением судебной инстанции на срок до 72 часов для установления личности и выяснения обстоятельств правонарушения.

(4) Лица, совершившие мелкое хулиганство, умышленно нарушившие порядок применения государственных символов, посягающие на общественный порядок в

условиях режима чрезвычайного положения, злостно невыполняющие законные распоряжения или требования прокурора, офицера по уголовному преследованию, офицера информации и безопасности, сотрудника органов внутренних дел или иного лица, выполняющего служебный или общественный долг по обеспечению безопасности государства, поддержанию общественного порядка и борьбе с преступностью, оказавшие сопротивление им, оскорбившие их или военнослужащего, осуществившие ложный вызов полиции, занимающиеся торговлей в неразрешенных местах, торговлей товарами (продуктами) с истекшими сроками реализации, недоброкачественными, без сертификата или знака соответствия либо нарушившие правила о валютных операциях, могут быть задержаны органом, уполномоченным рассматривать дела о правонарушениях.

(5) Срок задержания за правонарушение исчисляется с момента задержания.

(6) Задержанному обеспечиваются по меньшей мере условия, предусмотренные Исполнительным кодексом для лиц, подвергнутых предварительному аресту.

Статья 436. Освобождение задержанного лица

(1) Задержанный подлежит освобождению в случаях, если:

a) не подтвердилось подозрение в совершении им правонарушения;

b) истек срок задержания;

c) не имеется оснований для дальнейшего содержания его под стражей.

(2) Освобожденное после задержания лицо не может быть задержано вновь по тем же основаниям.

(3) При освобождении задержанному выдается копия протокола, в котором указано, кем и на каком основании он был задержан, место и время задержания, основания и время освобождения.

Статья 437. Привод

(1) Привод состоит в принудительном доставлении в судебную инстанцию свидетеля или потерпевшего, уклоняющегося от явки.

(2) Привод производится органом полиции по судебному определению.

(3) Распоряжение о приводе должно содержать:

a) дату и место издания;

b) фамилию, имя, должность и подпись лица, распорядившегося о приводе;

c) фамилию, имя и место жительства лица, подлежащего приводу;

d) дату, время и место привода лица;

e) основания привода.

Статья 438. Отстранение от управления транспортным средством

(1) Лицо, управляющее транспортным средством, отстраняется от управления им, если:

a) имеются достаточные основания полагать, что оно находится в состоянии недопустимого алкогольного опьянения или в состоянии опьянения, вызванного другими веществами;

b) оно не имеет при себе документа, подтверждающего право управления или пользования транспортным средством.

(2) При обстоятельствах, предусмотренных пунктом a) части (1), лицо обязано согласиться по требованию констатирующего субъекта на проведение теста на алкоголь, медицинское освидетельствование, взятие крови и выделений организма на анализ.

(3) Проведение теста на алкоголь, медицинское освидетельствование, взятие крови и выделений организма на анализ осуществляются уполномоченным на то специалистом. За дачу заведомо ложного заключения специалист несет ответственность в соответствии со статьей 312 Уголовного кодекса.

(4) Порядок проведения теста на алкоголь, медицинского освидетельствования, а также определения степени опьянения, вызванного алкоголем или другими веществами,

устанавливается Правительством.

Статья 439. Задержание и доставка транспортного средства на стоянку

(1) Транспортное средство, водитель которого отстранен от управления им, задерживается и в случае невозможности возврата собственнику, владельцу или их представителю доставляется на специальную стоянку или на территорию органа полиции.

(2) Транспортное средство может быть доставлено на специальную стоянку или на территорию органа полиции также в случае, если:

a) стоянка его в месте его нахождения может представлять угрозу общественным интересам;

b) оно оставлено в запрещенном для стоянки месте.

(3) О доставке транспортного средства на специальную стоянку или на территорию органа полиции составляется протокол, в котором содержатся:

a) тип, модель транспортного средства, государственный регистрационный номер, идентификационные номера маркированных частей, видимые дефекты и повреждения;

b) фамилия, имя, должность и подпись лица, принявшего решение о доставке транспортного средства на стоянку и организовавшего такую доставку;

c) фактические и правовые основания доставки транспортного средства на стоянку;

d) наименование (фамилия), местоположение (место жительства), контактные телефоны лица, организовавшего (осуществившего) доставку транспортного средства на стоянку;

e) адрес стоянки;

f) дата и время составления протокола;

g) фамилия, имя, должность и подпись лица, принявшего транспортное средство на стоянке.

(4) Протокол составляется в четырех экземплярах, один из которых остается у лица, принявшего решение о доставке транспортного средства на стоянку, второй передается лицу, организовавшему доставку, третий выдается лицу, принявшему транспортное средство на стоянке, а четвертый вручается собственнику или владельцу транспортного средства либо направляется ему заказным письмом по домашнему адресу. О доставке транспортного средства на стоянку констатирующий субъект незамедлительно сообщает в дежурную часть полиции.

(5) Помещенное на стоянку транспортное средство возвращается собственнику, владельцу или их законному представителю после устранения оснований для доставки его на стоянку, предусмотренных частями (1) и (2), на основании решения по делу о правонарушении. Расходы по доставке транспортного средства на стоянку и оплате стоянки возлагаются на правонарушителя.

(6) Ответственность за повреждение транспортного средства при доставке на стоянку или во время стоянки несет констатирующий субъект.

(7) В случае, предусмотренном пунктом b) части (2), пользование транспортным средством может быть запрещено также путем снятия номерных знаков. В этом случае применяются соответствующим образом положения части (4).

(8) Водитель, собственник или владелец транспортного средства не возмещает расходы, указанные в части (5), если отсутствуют признаки состава правонарушения. В этом случае расходы возмещаются государством.

(9) Порядок исчисления расходов по доставке транспортного средства на стоянку и оплате стоянки устанавливается Правительством.

Раздел II
ОСОБЕННАЯ ЧАСТЬ
Глава VI
УСТАНОВЛЕНИЕ СОБЫТИЯ ПРАВОНАРУШЕНИЯ

Статья 440. Процесс установления события правонарушения и функции констатирующего субъекта

(1) Установление события правонарушения означает осуществляемую констатирующим субъектом деятельность по сбору и представлению доказательств наличия правонарушения, составлению протокола о правонарушении и назначению наказания за правонарушение или направлению при необходимости дела в судебную инстанцию или иной орган для рассмотрения.

(2) Правонарушение доводится до сведения констатирующего субъекта посредством жалобы или сообщения либо устанавливается им по собственной инициативе, когда обнаруживается совершение противоправного деяния или когда такое деяние выявляется в результате проверки, в соответствии со служебными обязанностями и в предусмотренных законом случаях.

(3) Незамедлительно, а в случае невозможности – не позднее трех дней констатирующий субъект обязан проверить сведения и принять меры, предусмотренные настоящей главой.

(4) Производство о правонарушении возбуждается только на основании жалобы потерпевшего в случае правонарушений, предусмотренных статьями 69, 96–108.

(5) Если при выявлении правонарушения или рассмотрении дела о нем устанавливается компетенция иного констатирующего субъекта, материалы передаются в тот же день согласно компетенции.

(6) При обращении иных констатирующих субъектов сотрудник органов внутренних дел обязан оказывать им помощь в констатации правонарушения.

Статья 441. Обстоятельства, исключающие производство о правонарушении

(1) Возбужденное производство о правонарушении под¬лежит прекращению при наличии следующих обстоятельств:

a) отсутствие события правонарушения;

b) наличие одного из оснований, предусмотренных частью (3) статьи 3, частью (3) статьи 4, статьями 20–31;

c) смерть лица, подозреваемого в совершении деяния, кроме случая его реабилитации;

d) наличие по тому же факту и в отношении того же лица окончательного решения/постановления;

e) начало уголовного преследования по тому же факту.

(2) Прекращение производства о правонарушении предполагает восстановление в правах лица, в отношении которого оно возбуждено.

Статья 442. Протокол о правонарушении

(1) Протокол о правонарушении является актом индивидуализации противоправного деяния и установления лица, его совершившего. Протокол составляется констатирующим субъектом на основе личных констатаций и собранных доказательств в присутствии лица, совершившего деяние, или в его отсутствие.

(2) Не позднее 24 часов со времени составления протоколы о правонарушении регистрируются в журнале учета в порядке их составления и представления органу, представляемому констатирующим субъектом.

Статья 443. Содержание протокола о правонарушении

(1) В протоколе о правонарушении содержатся:

a) дата (число, месяц, год) и место составления;

b) должность, фамилия и имя констатирующего субъекта, наименование представляемого им органа;

c) фамилия, имя, место жительства, занятие правонарушителя, данные его удостоверения личности, а в случае юридического лица – его наименование, местонахождение, фискальный код, сведения о представляющем его физическом лице;

d) событие правонарушения, место и время его совершения, обстоятельства дела, имеющие значение для установления фактов и правовых последствий, оценка возможного ущерба, причиненного правонарушением;

e) юридическая квалификация деяния, материальная норма правонарушения и квалификация признаков состава правонарушения;

f) разъяснение правонарушителю и потерпевшему их прав и обязанностей, предусмотренных статьями 384 и 387;

g) замечания и доказательства, представляемые в свою защиту правонарушителем, а также замечания и доказательства потерпевшего.

(2) Если правонарушитель является несовершеннолетним, в протоколе указываются также фамилия, имя, место жительства его родителей или других законных представителей.

(3) Если правонарушитель или потерпевший не владеет языком, на котором составлен протокол, ему обеспечивается помощь переводчика, сведения о котором вносятся в протокол.

(4) В протоколе описываются вещественные доказательства (указываются их форма, размеры, цвет, вес, другие характеристики, позволяющие их индивидуализировать), указываются сведения о их владельце и при необходимости принятые меры по их использованию или хранению.

(5) Каждая страница протокола подписывается констатирующим субъектом, правонарушителем и потерпевшим (при наличии последнего).

(6) Факт отсутствия правонарушителя или его отказ подписать протокол отмечается в протоколе и удостоверяется подписями не менее двух свидетелей с указанием сведений о них.

(7) Не допускаются исправления, дополнения, другие изменения в протоколе. В случае необходимости подобных действий составляется новый протокол, в котором делается соответствующая запись.

(8) В случае установления правонарушения, предусмотренного главой XIII книги первой, с помощью сертифицированных или утвержденных и поверенных технических средств констатирующий субъект может после установления личности водителя транспортного средства составить протокол и в отсутствие правонарушителя.

(9) Резолютивная часть протокола должна содержать решение констатирующего субъекта о назначении наказания за правонарушение, или о передаче дела в судебную инстанцию с рекомендацией, если находит нужным, относительно наказания, или о прекращении дела, а также сроки обжалования решения в судебную инстанцию.

(10) Если норма о правонарушении предусматривает начисление штрафных очков или вменяемое в вину правонарушение предполагает накопление 15 штрафных очков, в резолютивной части протокола делается соответствующая отметка.

(11) При принятии решения о назначении наказания в резолютивной части протокола отмечается факт доведения до сведения правонарушителя его права внести половину суммы штрафа в случае его уплаты в течение не более 72 часов после наложения.

(12) В случае решения о передаче дела о правонарушении в судебную инстанцию констатирующий субъект направляет ей протокол и материалы дела.

(13) По просьбе правонарушителя и потерпевшего им выдается копия протокола. В случае составления протокола в отсутствие правонарушителя последний получает копию

протокола в соответствии с частью (6) статьи 382.

(14) В случае, предусмотренном частью (2) статьи 16, констатирующий субъект направляет материалы дела о правонарушении в орган местного публичного управления по делам несовершеннолетних и при необходимости может ходатайствовать перед судебной инстанцией о применении к несовершеннолетнему принудительной меры воспитательного характера в соответствии со статьей 104 Уголовного кодекса.

Статья 444. Составление протокола в случае множественности правонарушений

В случае множественности правонарушений, которые совершены одним и тем же лицом, одновременно установлены одним констатирующим субъектом и рассмотрение которых относится к компетенции одного и того же органа, составляется один протокол.

Статья 445. Недействительность протокола о правонарушении

Неуказание в протоколе о правонарушении сведений и фактов, предусмотренных статьей 443, влечет недействительность протокола.

Статья 446. Случаи, когда протокол о правонарушении не составляется

(1) Установив правонарушительное деяние, констатирующий субъект не составляет протокол о правонарушении, если:

a) лицо, в отношении которого возбуждено производство о правонарушении, не оспаривает совершение правонарушения и согласно уплатить на месте наложенный на него штраф взамен квитанции;

b) наказание назначается в виде предупреждения;

c) лицо освобождается от ответственности за правонарушение в соответствии со статьями 20–31.

(2) Положения части (1) не применяются в следующих случаях:

a) назначение основного наказания, предусмотренного настоящим кодексом, относится к компетенции судебной инстанции или, в случае двух основных наказаний, назначение одного из них, если констатирующий субъект находит нужным, относится к компетенции судебной инстанции;

b) правонарушением причинен материальный ущерб;

c) имеются вещественные доказательства, подлежащие конфискации в соответствии со статьей 106 Уголовного кодекса и статьей 162 Уголовно-процессуального кодекса;

d) совершены правонарушения, предусмотренные статьями 220–226 и 228–245.

(3) Протокол не составляется также в случае вынесения прокурором постановления об отказе в начале уголовного преследования, о прекращении уголовного преследования по причине признания деяния правонарушением, а также об освобождении лица от уголовной ответственности с привлечением его к ответственности за правонарушение. В этих случаях вместо составления протокола прокурор выносит мотивированное постановление о возбуждении производства о правонарушении.

Статья 447. Квитанция об уплате штрафа на месте констатации правонарушения

(1) В случае, предусмотренном пунктом a) части (1) статьи 446, правонарушитель уплачивает наложенный на него констатирующим субъектом штраф и получает соответствующую квитанцию, в которой содержатся:

a) дата, время и место уплаты штрафа;

b) фамилия, имя и место жительства лица, на которое наложен штраф;

c) фамилия, имя и должность констатирующего субъекта, представляемый им орган;

d) норма о правонарушении, на основании которой налагается штраф;

e) сумма штрафа;

f) подписи сторон.

(2) Квитанция об уплате штрафа за правонарушение вручается лицу, на которое наложен штраф, о чем делается отметка в копии квитанции.

(3) Квитанция об уплате штрафа за правонарушение является документом строгой отчетности. Порядок учета, хранения и выдачи квитанций констатирующим субъектом устанавливается положением, утвержденным Правительством.

Статья 448. Обжалование протокола о правонарушении

(1) В течение 15 дней со дня уведомления о составлении протокола о правонарушении правонарушитель, потерпевший или их представитель, прокурор вправе обжаловать его в судебную инстанцию, в районе деятельности которой находится представляемый констатирующим субъектом орган.

(2) Жалоба на протокол о правонарушении подается в представляемый констатирующим субъектом орган. Не позднее трех дней со дня подачи жалобы констатирующий субъект направляет жалобу и материалы дела о правонарушении в судебную инстанцию.

(3) Подача жалобы приостанавливает исполнение наказания, назначенного в протоколе.

(4) Лицо, обжалующее решение о назначении наказания за правонарушение, освобождается от уплаты государственной пошлины.

(5) Решение по делу о правонарушении может быть обжаловано в течение 15 дней со дня его вынесения или уведомления о нем. В случае пропуска этого срока по уважительным причинам лицо, в отношении которого вынесено решение, восстанавливается в этом праве по его заявлению органом (должностным лицом), уполномоченным рассматривать жалобу.

Статья 449. Направление дела о правонарушении прокурору

(1) Если в ходе производства о правонарушении устанавливается, что деяние, считавшееся правонарушением, подпадает под действие уголовного закона, дело мотивированным определением незамедлительно направляется прокурору согласно компетенции.

(2) Если в ходе осуществления уголовного преследования органом уголовного преследования устанавливается, что деяние, считавшееся преступлением, является правонарушением, дело мотивированным постановлением незамедлительно направляется прокурору, который действует в соответствии с частью (2) статьи 396.

Статья 450. Представление и частное определение

(1) При назначении наказания прокурор, констатирующий субъект устанавливают причины и условия, способствовавшие совершению правонарушения, и при необходимости вносят в соответствующий орган или соответствующему должностному лицу представление о их незамедлительном рассмотрении.

(2) Установив в ходе судебного разбирательства факты нарушения законности и прав человека, судебная инстанция одновременно с постановлением решения выносит частное определение, которым доводит эти факты до сведения прокурора и при необходимости ответственного должностного лица.

(3) В течение 30 дней судебная инстанция, прокурор или констатирующий субъект должны быть проинформированы должностным лицом, уведомленным согласно частям (1) и (2), о принятых им мерах.

Статья 451. Недопустимость разглашения материалов дела о правонарушении

Материалы дела о правонарушении не подлежат разглашению до окончания рассмотрения дела иначе как с разрешения констатирующего субъекта и лишь в объеме, в каком он считает это возможным с учетом презумпции невиновности и недопустимости нарушения интересов лица.

Глава VII
РАССМОТРЕНИЕ ДЕЛА О ПРАВОНАРУШЕНИИ В СУДЕБНОЙ ИНСТАНЦИИ

Статья 452. Рассмотрение дела о правонарушении

Рассмотрение дела о правонарушении производится судебной инстанцией в открытом заседании, устно, непосредственно и на основе состязательности сторон.

Статья 453. Предварительные действия

В трехдневный срок со дня поступления дела о правонарушении в судебную инстанцию судья проверяет его подсудность и в зависимости от обстоятельств:

a) распоряжается о направлении дела о правонарушении согласно компетенции;

b) назначает дату рассмотрения дела о правонарушении, распоряжается о вызове сторон и других участников судебного заседания, принимает иные меры для его успешного проведения.

Статья 454. Сроки рассмотрения дела о правонарушении

(1) Дело о правонарушении рассматривается в 30-дневный срок со дня поступления в судебную инстанцию.

(2) При наличии разумных оснований судья мотивированным определением может продлить срок рассмотрения дела на 15 дней.

(3) В случае задержания лица в соответствии со статьями 376 и 433 рассмотрение дела о правонарушении производится в срочном и первоочередном порядке.

Статья 455. Участие в судебном заседании по делу о правонарушении

(1) Судебное заседание по делу о правонарушении проводится с вызовом сторон в установленном настоящим кодексом порядке.

(2) Присутствие констатирующего субъекта в судебном заседании по делу о правонарушении является обязательным. Неявка без уважительных причин констатирующего субъекта, вызванного в установленном законом порядке и заблаговременно не уведомившего судебную инстанцию о невозможности явки, влечет прекращение производства о правонарушении с вынесением при необходимости частного определения.

(3) Неявка в судебное заседание без уважительных причин лица, совершившего деяние, или потерпевшего, вызванных в установленном законом порядке, не препятствует рассмотрению дела о правонарушении.

(4) Участие в судебном заседании задержанного лица, совершившего деяние, является обязательным. Его привод обеспечивается полицией.

(5) Если за совершенное правонарушение предусмотрено наказание в виде ареста за правонарушение, участие в судебном заседании лица, совершившего правонарушение, является обязательным, кроме случая его умышленной неявки.

Статья 456. Судебное заседание по делу о правонарушении

(1) Судья руководит судебным заседанием по делу о правонарушении, обеспечивает порядок и торжественность заседания.

(2) При рассмотрении дела о правонарушении судья:

a) объявляет дело;

b) проверяет явку вызванных лиц;

c) проверяет соблюдение процедуры вызова в случае неявки кого-либо из вызванных лиц;

d) принимает при необходимости меры для участия переводчика;

e) удаляет свидетелей из зала заседания;

f) устанавливает личность лица, в отношении которого возбуждено дело о правонарушении;

g) объявляет состав суда и разъясняет сторонам их право на отвод;

h) разъясняет участникам заседания другие их права и обязанности.

(3) В случае проявления неуважения к судье или невыполнения распоряжений председательствующего в судебном заседании судебная инстанция определением, которое может быть внесено в протокол судебного заседания, вправе назначить нарушителю наказание в соответствии со статьей 317. Определение может быть обжаловано заинтересованным лицом в кассационном порядке.

Статья 457. Судебное расследование

(1) В процессе судебного расследования в первую очередь исследуются доказательства, представленные стороной обвинения.

(2) По просьбе сторон или других участников процесса судебная инстанция может изменить порядок исследования доказательств, если это необходимо для успешного проведения судебного расследования. Лицо, совершившее деяние, может требовать его опроса в начале исследования доказательств или на любом этапе судебного расследования.

(3) После исследования всех содержащихся в деле доказательств, а также доказательств, представленных в ходе судебного разбирательства, судебная инстанция рассматривает поступившие заявления и ходатайства и распоряжается при необходимости о производстве дополнительных процессуальных действий.

(4) По окончании судебного расследования судебная инстанция объявляет судебные прения.

(5) Участники прений в своих речах не вправе ссылаться на новые доказательства, не рассмотренные в ходе судебного расследования. В случае необходимости представления новых доказательств участники прений могут просить о возобновлении судебного расследования, указав обстоятельства, подлежащие дополнительному исследованию на основе новых доказательств. Заслушав мнение других сторон, судебная инстанция выносит мотивированное определение об удовлетворении или отклонении заявления или ходатайства.

(6) Судебная инстанция не может ограничить продолжительность прений определенным временем, однако председательствующий в судебном заседании вправе прерывать выступления, выходящие за рамки рассматриваемого дела.

(7) После окончания судебных прений и произнесения последнего слова стороны могут представить судебной инстанции свои письменные заключения относительно предлагаемого ими варианта решения дела. Заключения прилагаются к протоколу.

Статья 458. Вопросы, подлежащие разрешению при постановлении решения по делу о правонарушении

(1) Рассмотрев дело о правонарушении, судебная инстанция обязана установить:

a) имело ли место вменяемое в вину правонарушение;

b) имеются ли причины, устраняющие правонарушительный характер деяния;

c) виновно ли лицо, в отношении которого возбуждено производство о правонарушении;

d) имеются ли смягчающие и/или отягчающие ответственность обстоятельства;

e) есть ли необходимость наказания и какая мера наказания должна быть назначена;

f) другие аспекты, важные для правильного разрешения дела.

(2) Вопросы, возникающие в ходе рассмотрения дела, разрешаются судебным определением, вносимым в протокол судебного заседания и подлежащим обжалованию одновременно с решением по делу о правонарушении.

Статья 459. Протокол судебного заседания по делу о правонарушении

(1) Ход судебного заседания по делу о правонарушении отражается в протоколе.

(2) Протокол судебного заседания по делу о правонарушении должен содержать:

a) наименование судебной инстанции;

b) дату (число, месяц, год), время и место проведения судебного заседания;

c) фамилии и имена судьи и секретаря судебного заседания;

d) фамилии и имена сторон, их процессуальный статус;

e) отметку о соблюдении процедуры вызова в суд;

f) событие правонарушения, по которому составлен протокол, его юридическую квалификацию;

g) заявления, ходатайства и заключения участников заседания, принятые по ним меры;

h) доказательства, исследованные в заседании;

i) удаление суда в совещательную комнату;

j) отметку о вынесении решения.

(3) Показания сторон и свидетелей подписываются ими после прочтения.

(4) Протокол судебного заседания по делу о правонарушении составляется в течение 24 часов после окончания заседания и подписывается председательствующим и секретарем судебного заседания.

Статья 460. Совещание суда

(1) Судебная инстанция постановляет решение по делу о правонарушении в совещательной комнате с вынесением решения по фактической и правовой сторонам дела.

(2) Решение подписывается судьей и оглашается в открытом заседании сразу же после совещания суда.

Статья 461. Прекращение производства о правонарушении в судебном заседании

Установив в ходе рассмотрения дела одно из оснований, предусмотренных статьями 441 и 445, судебная инстанция прекращает производство о правонарушении.

Статья 462. Судебное решение

(1) Судебное решение должно быть законным, обоснованным и мотивированным.

(2) Судебное решение состоит из вводной, описательной и резолютивной частей.

(3) Вводная часть содержит:

a) дату и место постановления решения;

b) наименование судебной инстанции;

c) фамилии и имена судьи, секретаря судебного заседания, сторон, отметку об участии сторон в судебном заседании;

d) сведения о личности правонарушителя (фамилия, имя, дата и место рождения, адрес);

e) норму о правонарушении, на основании которой возбуждено производство о правонарушении.

(4) Описательная часть содержит:

a) обстоятельства, установленные при разбирательстве дела;

b) доказательства, на которых основываются выводы, и мотивы отклонения доказательств;

c) норму о правонарушении, на которой основывается разрешение дела.

(5) Резолютивная часть содержит:

a) решение о прекращении производства о правонарушении; или

b) решение о виновности лица в совершении вменяемого ему в вину правонарушения и, в зависимости от обстоятельств, о назначении наказания за правонарушение, о применении меры безопасности или об освобождении от исполнения наказания.

(6) Помимо указанных в части (5) решений резолютивная часть должна при необходимости содержать решения относительно:

a) вещественных доказательств;

b) порядка и срока обжалования судебного решения;

c) других вопросов, важных для правильного разрешения дела о правонарушении.

Статья 463. Вручение копии судебного решения

(1) Не позднее трех дней со дня вынесения судебного решения его копия направляется сторонам, не присутствовавшим в судебном заседании по делу о правонарушении, а также, по просьбе, присутствовавшим в нем, о чем делается запись в деле.

(2) Присутствовавшему при вынесении решения правонарушителю, которому назначено наказание в виде ареста за правонарушение, а также задержанному правонарушителю вручается незамедлительно под расписку выписка из решения по делу о правонарушении с последующим направлением ему копии решения в предусмотренный частью (1) срок.

Статья 464. Вывешивание и/или распространение решения о назначении наказания

(1) Вывешивание и/или распространение решения о назначении наказания юридическому лицу состоит в обязанности этого лица огласить и/или распространить за свой счет содержание судебного решения о назначении ему наказания.

(2) Вывешивание решения о назначении наказания юридическому лицу осуществляется в месте и на срок не более 30 дней, устанавливаемые судебной инстанцией.

(3) Распространение решения о назначении наказания осуществляется путем опубликования его в Официальном мониторе Республики Молдова и/или в одной или нескольких газетах и/или через одну или несколько служб аудиовизуальной коммуникации в соответствии с решением судебной инстанции.

(4) Расходы по вывешиванию или распространению не могут превышать максимальный размер штрафа, подлежащего наложению на юридическое лицо.

Глава VIII
ОБЫЧНЫЙ ПОРЯДОК ОБЖАЛОВАНИЯ. КАССАЦИОННОЕ ОБЖАЛОВАНИЕ

Статья 465. Кассационное обжалование

(1) Судебные решения по делам о правонарушениях могут быть обжалованы в кассационном порядке.

(2) Определение, вынесенное по кассационной жалобе, обжалованию не подлежит.

Статья 466. Основания обжалования в кассационном порядке

Судебные решения по делам о правонарушениях могут быть обжалованы в кассационном порядке с целью исправления правовых ошибок по следующим основаниям:

a) не были соблюдены положения, регламентирующие материальную компетенцию или компетенцию по статусу лица;

b) судебное заседание не было открытым;

c) рассмотрение дела состоялось без вызова в установленном законом порядке одной из сторон либо без участия одной из сторон, которая, будучи вызвана в установленном законом порядке, не смогла явиться и уведомить судебную инстанцию об этом;

d) обжалуемое решение не содержит мотивов, на которых оно основывается, либо его обоснование противоречит резолютивной части решения, либо резолютивная часть изложена неясно, либо резолютивная часть составленного решения не соответствует резолютивной части, оглашенной после совещания суда;

e) отсутствуют признаки состава правонарушения или судебная инстанция вынесла обвинительное решение в отношении иного деяния, чем то, которое вменяется в вину правонарушителю, за исключением случаев юридической переквалификации его действий на основании более мягкого закона;

f) правонарушитель наказан за совершение деяния, не предусмотренного настоящим кодексом;

g) наказание применено в иных, чем предусмотренные законом, пределах либо не

соответствует совершенному деянию или личности правонарушителя;

h) правонарушитель ранее был привлечен к ответственности за данное деяние, либо имеется причина, устраняющая ответственность за правонарушение, либо применение наказания устранено новым законом или аннулировано актом амнистии, либо наступила смерть правонарушителя, либо стороны примирились в предусмотренном законом случае;

i) совершенному деянию была дана ошибочная юридическая квалификация;

j) принят более благоприятный для правонарушителя закон;

k) Конституционный суд признал неконституционным положение примененного закона;

l) международная судебная инстанция решением по другому делу установила нарушение на национальном уровне прав и свобод человека, которое может быть устранено и по соответствующему делу.

Статья 467. Лицо, имеющее право подать кассационную жалобу

(1) Судебное решение по делу о правонарушении может быть обжаловано в кассационном порядке в зависимости от обстоятельств правонарушителем, констатирующим субъектом, потерпевшим, прокурором.

(2) Кассационная жалоба может быть подана от имени сторон также защитником, а от имени арестованного правонарушителя – супругом/супругой.

Статья 468. Обжалование в кассационном порядке
судебного решения по делу о правонарушении

(1) Судебное решение по делу о правонарушении может быть обжаловано в кассационном порядке в 15-дневный срок.

(2) Кассационная жалоба подается в судебную инстанцию, решение которой обжалуется. Лицо, содержащееся под стражей, может подать кассационную жалобу также администрации места содержания под стражей, которая обязана незамедлительно направить ее в судебную инстанцию, решение которой обжалуется.

(3) Не позднее трех дней по истечении установленного для подачи кассационной жалобы срока кассационная жалоба вместе с делом о правонарушении направляется в кассационную инстанцию.

Статья 469. Восстановление пропущенного
срока подачи кассационной жалобы

(1) Кассационная жалоба, поданная с пропуском предусмотренного законом срока, но не позднее 15 дней после начала исполнения наказания или взыскания материального ущерба, считается поданной в срок, если судебной инстанцией установлено, что пропуск вызван уважительными причинами или отсутствием участника процесса как при разбирательстве дела, так и при оглашении решения и неизвещением его о вынесении или составлении решения.

(2) Судебная инстанция может приостановить исполнение решения до разрешения вопроса о восстановлении пропущенного срока.

Статья 470. Последствия кассационного обжалования

(1) Кассационная жалоба на судебное решение по делу о правонарушении приостанавливает его исполнение, за исключением наказания в виде ареста за правонарушение.

(2) Кассационная инстанция рассматривает кассационную жалобу в отношении лица, к которому она относится, и лишь в отношении его процессуального статуса.

(3) Кассационная инстанция рассматривает кассационную жалобу в пределах оснований обжалования в кассационном порядке, будучи вправе рассмотреть помимо оснований и требований, выдвинутых кассатором, и другие основания без ухудшения при этом положения правонарушителя.

(4) Разрешая дело, кассационная инстанция не вправе ухудшить положение лица, в

пользу которого подана кассационная жалоба.

(5) На основе экстенсивного действия кассационной жалобы кассационная инстанция может рассмотреть дело также в отношении лиц, которые не подавали кассационную жалобу или к которым она не относится, будучи вправе вынести решение и в их отношении без ухудшения при этом их положения.

Статья 471. Рассмотрение дела о правонарушении в кассационном порядке

(1) Кассационная жалоба рассматривается судом в составе трех судей с вызовом сторон.

(2) Неявка в заседание сторон, вызванных в установленном законом порядке, не препятствует рассмотрению кассационной жалобы.

(3) Кассационная инстанция обязана высказаться по всем мотивам, приведенным в кассационной жалобе.

Статья 472. Судебное заседание по рассмотрению кассационной жалобы

(1) Председатель состава суда руководит судебным заседанием по рассмотрению кассационной жалобы на решение по делу о правонарушении, обеспечивает порядок и торжественность заседания.

(2) При рассмотрении кассационной жалобы на решение по делу о правонарушении председатель состава суда:

a) объявляет рассматриваемую кассационную жалобу;

b) объявляет состав суда, фамилии прокурора, защитника, переводчика и других лиц;

c) проверяет явку вызванных лиц;

d) принимает заявления об отводе или другие заявления с вынесением по ним определения;

e) после оглашения кассационной жалобы предоставляет слово вначале кассатору, затем ответчику и в конце прокурору. Если среди поданных кассационных жалоб имеется жалоба прокурора, ему предоставляется слово первым.

(3) Прокурор и стороны имеют право на реплику по возникающим в ходе прений вопросам.

(4) Правонарушитель имеет право на последнее слово.

(5) Кассационная инстанция выносит определение по делу о правонарушении в совещательной комнате.

(6) Определение, подписанное членами состава суда, в том числе судьей, имеющим особое мнение, оглашается в заседании.

Статья 473. Определение кассационной инстанции

(1) Рассмотрев кассационную жалобу, кассационная инстанция выносит одно из следующих определений:

1) отклоняет кассационную жалобу и оставляет обжалуемое решение без изменения в случае, если:

a) кассационная жалоба подана с пропуском срока;

b) обжалование в кассационном порядке недопустимо;

c) кассационная жалоба является необоснованной;

2) удовлетворяет кассационную жалобу, отменив обжалуемое решение, и возвращает дело на новое рассмотрение в первую инстанцию.

(2) Определение кассационной инстанции оглашается полностью или только в резолютивной части с последующим составлением в течение не более трех дней.

Статья 474. Содержание определения кассационной инстанции

(1) Определение кассационной инстанции должно содержать:

a) дату и место вынесения;

b) наименование судебной инстанции, вынесшей обжалуемое решение;

c) фамилии и имена членов состава суда, а также прокурора, констатирующего субъекта, защитника и переводчика – в случае их участия в рассмотрении кассационной жалобы;

d) фамилию и имя кассатора, его процессуальный статус;

e) фамилию и имя наказанного лица или лица, в отношении которого прекращено производство о правонарушении;

f) фамилию и имя потерпевшего или, если потерпевшим является юридическое лицо, его представителя – в случае их участия в рассмотрении кассационной жалобы;

g) резолютивную часть обжалуемого решения;

h) существо кассационной жалобы;

i) правовые основания отклонения или удовлетворения кассационной жалобы, мотивы вынесения такого решения;

j) одно из решений, предусмотренных пунктами a) и b) части (5) статьи 462;

k) указание о том, что определение не подлежит обжалованию.

(2) В предусмотренных законом случаях кассационная инстанция выносит частное определение.

Глава IX
ИСКЛЮЧИТЕЛЬНЫЙ ПОРЯДОК ОБЖАЛОВАНИЯ. ПЕРЕСМОТР ДЕЛА В РЕВИЗИОННОМ ПОРЯДКЕ

Статья 475. Открытие производства в ревизионном порядке

(1) Производство в ревизионном порядке в пользу правонарушителя открывается не позднее шести месяцев с момента возникновения одного из оснований, предусмотренных частью (2).

(2) Заявление о пересмотре дела в ревизионном порядке может быть подано, если:

a) международная судебная инстанция решением установила нарушение прав и свобод человека, которое может быть устранено при новом судебном разбирательстве;

b) Конституционный суд признал неконституционным положение закона, примененное в соответствующем деле;

c) новый закон устраняет правонарушительный характер деяния или улучшает положение правонарушителя, которым наказание за правонарушение не исполнено полностью;

d) имеется возбужденное международной судебной инстанцией производство по тому же делу;

e) окончательным решением установлено, что констатирующий субъект, прокурор или судья при установлении правонарушения и рассмотрении дела о нем допустили злоупотребления, являющиеся преступлением.

(3) Производство в ревизионном порядке открывается на основании ходатайства прокурора уровня судебной инстанции согласно территориальной компетенции или заявления правонарушителя, адресованного судебной инстанции, рассмотревшей дело/жалобу. В указанном в пункте d) части (2) случае производство в ревизионном порядке открывается по ходатайству Генерального прокурора или его заместителей.

(4) Ходатайство/заявление о пересмотре дела в ревизионном порядке подается в письменном виде с указанием оснований пересмотра и приложением подтверждающих их доказательств.

(5) В ходе производства в ревизионном порядке осуществляющая его судебная инстанция может распорядиться о приостановлении неисполненного решения.

(6) Ходатайство/заявление о пересмотре дела в ревизионном порядке рассматривается в соответствии с положениями главы VII книги второй.

Статья 476. Пересмотр в ревизионном порядке решений и определений по делам о правонарушениях

(1) Генеральный прокурор и его заместители вправе подать ходатайство о пересмотре в ревизионном порядке решения или определения по делу о правонарушении, если установлено, что в действиях правонарушителя содержатся признаки состава преступления, предусмотренного Уголовным кодексом.

(2) Ходатайство о пересмотре подается в судебную инстанцию, вынесшую окончательное решение или определение.

Статья 477. Решение ревизионной инстанции

(1) Рассмотрев заявление о пересмотре дела в ревизионном порядке, ревизионная инстанция выносит одно из следующих решений:

1) отклоняет заявление, если оно:

a) подано с пропуском срока;

b) недопустимо;

c) необоснованно;

2) удовлетворяет заявление, отменив обжалуемое решение, и выносит новое решение.

(2) В случае необходимости судебная инстанция распоряжается о восстановлении в правах, возвращении уплаченного штрафа и изъятых вещей, а также о возмещении судебных издержек, не подлежавших уплате лицом, в пользу которого осуществлен пересмотр в ревизионном порядке, о включении по заявлению времени исполнения наказания в виде ареста за правонарушение в непрерывный трудовой стаж.

(3) Решения, вынесенные в ходе производства в ревизионном порядке, кроме вынесенных апелляционными палатами, могут быть обжалованы в кассационном порядке лицами, указанными в статье 467, в 15-дневный срок и рассматриваются в порядке кассационного производства в соответствии с положениями главы VIII книги второй.

Глава X
ОБРАЩЕНИЕ СУДЕБНОГО РЕШЕНИЯ К ИСПОЛНЕНИЮ. ВОПРОСЫ, ПОДЛЕЖАЩИЕ РАЗРЕШЕНИЮ ПРИ ИСПОЛНЕНИИ НАКАЗАНИЯ ЗА ПРАВОНАРУШЕНИЕ

Статья 478. Обращение судебного решения к исполнению

(1) Обращение судебного решения к исполнению возлагается на судебную инстанцию, рассмотревшую дело в первой инстанции.

(2) В 10-дневный срок со дня обретения решением окончательного характера председатель судебной инстанции направляет распоряжение об исполнении судебного решения вместе с копией окончательного решения органу, на который в соответствии с положениями исполнительного законодательства возлагается приведение решения в исполнение. Если дело было рассмотрено в кассационном порядке, к копии решения прилагается копия определения кассационной инстанции.

(3) Органы, приводящие судебное решение в исполнение, не позднее пяти дней извещают судебную инстанцию, направившую соответствующее решение, о приведении его в исполнение. Администрация места содержания под стражей должна известить судебную инстанцию, вынесшую решение, о месте отбывания наказания правонарушителем.

(4) Судебная инстанция, вынесшая решение, обязана следить за приведением его в исполнение.

Статья 479. Вопросы, подлежащие разрешению при исполнении наказания за правонарушение

(1) Вопросы, связанные с исполнением наказания за правонарушение, разрешаются органом, обеспечивающим исполнение наказания за правонарушение, по ходатайству правонарушителя либо судебной инстанцией по ходатайству правонарушителя или

органа, обеспечивающего исполнение наказания за правонарушение.

(2) Вопросы, связанные с разъяснением сомнений и неясностей, возникающих при исполнении судебного решения, разрешаются судебной инстанцией, вынесшей окончательное решение, по ходатайству правонарушителя или органа, обеспечивающего исполнение наказания за правонарушение.

Статья 480. Порядок разрешения судебной инстан- цией вопросов, связанных с исполнением наказания за
правонарушение

(1) Вопросы, связанные с исполнением наказания за правонарушение, адресованные судебной инстанции, разрешаются судебной инстанцией, в районе деятельности которой находится орган, обеспечивающий исполнение наказания за правонарушение, в соответствии с положениями главы VII книги второй.

(2) Определение судебной инстанции по разрешению вопросов, связанных с исполнением наказания за правонарушение, может быть обжаловано в кассационном порядке заинтересованными лицами в 15-дневный срок и рассматривается в порядке кассационного производства в соответствии с положениями главы VIII книги второй.

* * *

ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЕ И ПЕРЕХОДНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 481

Настоящий кодекс вступает в силу с 31 мая 2009 года.

Статья 482

Со дня вступления в силу настоящего кодекса:

a) Кодекс об административных правонарушениях, утвержденный Законом Молдавской ССР от 29 марта 1985 года (Ведомости Верховного Совета и Правительства Молдавской ССР, 1985 г., № 3, ст.47), с последующими изменениями, признается утратившим силу;

b) нормативные акты, принятые до введения в действие настоящего кодекса, применяются в части, не противоречащей его положениям.

Статья 483

(1) Все дела о правонарушениях, возбужденные по деяниям, не являющимся правонарушениями в соответствии с настоящим кодексом, прекращаются в следующем порядке:

a) органами, уполномоченными рассматривать дела о правонарушениях, – в отношении лиц, чьи дела находятся в производстве этих органов;

b) соответствующими судебными инстанциями – в отношении лиц, чьи дела приняты ими к производству;

c) апелляционными и кассационными судебными инстанциями – в отношении лиц, решения или определения по которым не являются окончательными.

(2) Окончательные решения или определения в отношении лиц, которым назначены наказания за деяния, не являющиеся правонарушениями в соответствии с настоящим кодексом, не подлежат исполнению, а соответствующие лица считаются не подвергавшимися наказанию за правонарушение и восстанавливаются в праве, которого они были лишены.

Статья 484

Правительству в шестимесячный срок со дня опубликования настоящего кодекса:

a) представить Парламенту предложения по приведению действующего законодательства в соответствие с настоящим кодексом;

b) привести свои нормативные акты в соответствие с настоящим кодексом;

c) обеспечить пересмотр и отмену министерствами и ведомствами их нормативных актов, противоречащих настоящему кодексу;

d) обеспечить разработку нормативных актов, регулирующих применение настоящего кодекса.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ ПАРЛАМЕНТА **Мариан ЛУПУ**

№ 218-XVI. Кишинэу, 24 октября 2008 г.

Republica Moldova

PARLAMENTUL

COD Nr. 1163
din 24.04.1997

COD FISCAL
AL REPUBLICII MOLDOVA

Publicat : 25.03.2005 în Monitorul Oficial Nr. 000

MODIFICAT
LP296-XVI din 25.12.08, MO1-2/13.01.09 art.8
LP273-XVI din 18.12.08, MO1-2/13.01.09 art.6
LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543
LP145-XVI din 27.07.08, MO127-130/18.07.08 art.500, în vigoare 01.01.09
LP144-XVI din 27.07.08, MO127-130/18.07.08 art.498, în vigoare 01.01.09
LP139-XVI din 20.07.08, MO125-126/15.07.08 art.491
LP113-XVI din 22.05.08, MO103-105/13.06.08 art.395
LP102-XVI din 16.05.08, MO102/10.06.08 art.380
LP108-XVI din 16.05.08, MO99-101/06.06.08 art.368
LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09
LP251-XVI din 22.11.07, MO25-27/05.02.08 art.69
Rectificarea MO18-20 din 29.01.08 pag.89
LP299-XVI din 21.12.07, MO5-7/11.01.08 art.27
LP245-XVI din 16.11.07, MO184-187/30.11.07 art.721
LP231-XVI din 02.11.07, MO180-183/23.11.07 art.693
LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537
LP171-XVI din 19.07.07, MO112-116/03.08.07 art.510
LP144-XVI din 22.06.07, MO 94-97/06.07.07 art.424
LP130 -XVI din 07.06.07, MO 94-97/06.07.07 art. 418
LP111 -XVI din 27.04.07, MO64-66/11.05.07 art.300
LP82 -XVI din 29.03.07, MO60-63/04.05.07 art.279
LP51-XVI din 02.03.07, MO39-42/23.03.07 art.173
LP37-XVI din 23.02.07, MO36-38/16.03.07 art.161
LP437-XVI din 28.12.06, MO10-13/26.01.07 art.27
LP448-XVI din 28.12.06, MO203-206/31.12.06 art.1001
LP441-XVI din 28.12.06, MO203-206/31.12.06 art.997
LP318-XVI din 02.11.06, MO199-202/29.12.06 art.954
LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702
LP266-XVI din 28.07.06, MO126-130/11.08.06 art.643
LP64-XVI din 30.03.06, MO66-69/28.04.06 art.273
LP361-XVI din 23.12.05, MO21-24/03.02.06 art.99, în vigoare la 01.01.2006

LP372-XVI din 29.12.05, MO16-19/27.01.06 art.70
LP279-XVI din 04.11.05, MO164-167/09.12.05 art.814
LP287-XVI din 11.11.05, MO161-163/02.12.05 art.799
LP261-XVI din 27.10.05, MO157-160/25.11.05 art.782, vigoare 01.01.06
LP235-XVI din 14.10.05, MO145-147/04.11.05 art.697
LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, vigoare 01.01.06
LP155-XVI din 21.07.05, MO107-109/12.08.05 art.525, vigoare 01.01.06
LP60-XVI din 28.04.05, MO92-94/08.07.05 art.431
LP38-XVI din 15.04.05, MO67-68/06.05.05 art.267
LP35-XVI din 15.04.05, MO67-68/06.05.05 art.263
LP22-XVI din 08.04.05, MO65-69/29.04.05 art.234
LP20-XVI din 08.04.05, MO65-66/29.04.05 art.234

Notă:
cuvintele “hîrtii de valoare” se înlocuiesc cu cuvintele “valori mobiliare” prin *LP231-XVI din 02.11.07, MO180-183/23.11.07 art.693*

Notă:
În textul codului, termenul "dispoziţie de plată trezorerială" se înlocuieşte cu termenul "ordin de plată", termenul "dispoziţie incaso trezorerială" se înlocuieşte cu termenul "ordin incaso", iar termenul "dispoziţie" se înlocuieşte cu termenul "ordin" prin *LP268 - XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702*

INTERPRETARE conform LP174 din15.06.06, MO102-105/07.07.06 art.488
- Punctul 5 din Notă la anexa la titlul IV al Codului fiscal nr.1163-XIII din 24 aprilie 1997 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, ediţie specială) se interpretează după cum urmează:
Poziţiile tarifare 271000260, 271000370 şi 271000510 din punctul 5 al Notei la anexa la titlul IV al Codului fiscal, la care se raportă mărfurile utilizate în calitate de carburanţi în aviaţia civilă, sînt identice cu poziţiile tarifare 271011310, 271011700 şi 271019210, în redacţia Legii nr.224-XV din 1 iulie 2004, din anexa la titlul IV al Codului fiscal la care se raportă mărfurile utilizate în calitate de carburanţi în aviaţia civilă.

Republicat în temeiul Hotărîrii Parlamentului nr. 1546-XIII din 25.02.1998, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 26-27, art. 176.
Modificat şi completat prin legile Republicii Moldova:
1) Nr. 1570-XIII din 26.02.98 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 38-39, art. 272;
2) Nr. 112-XIV din 29.07.98 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 84, art. 557;
3) Nr. 251-XIV din 24.12.98 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 10-11, art. 49;
4) Nr. 701-XIV din 02.12.99 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 145-148, art. 717;
5) Nr. 704-XIV din 02.12.99 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 145-148, art. 719;
6) Nr. 923-XIV din 13.04.2000 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 54-56, art. 361;
7) Nr. 1064-XIV din 16.06.2000 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 127-129, art. 888;

8) Nr. 1389-XIV din 30.11.2000 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 166-168, art. 1211;
9) Nr. 1428-XIV din 18.12.2000 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 8-10, art. 25;
10) Nr. 1440-XIV din 18.12.2000 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 169-176, art. 1252;
11) Nr. 288-XV din 21.06.01 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 78-80, art. 592;
12) Nr. 315-XV din 28.06.01 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 81-83, art. 616;
13) Nr. 415-XV din 26.07.01 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 112-113, art. 852;
14) Nr. 439-XV din 27.07.01 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 114-115, art. 856;
15) Nr. 494-XV din 04.10.01 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 130, art. 961;
16) Nr. 507-XV din 05.10.01 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 131-133, art. 971;
17) Nr. 646-XV din 16.11.01 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 161, art. 1299;
18) Nr. 697-XV din 30.11.01 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 161, art. 1305;
19) Nr. 732-XV din 13.12.01 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 161, art. 1309;
20) Nr. 757-XV din 21.12.01 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 17-19, art. 58;
21) Nr. 766-XV din 27.12.01 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 161, art. 1317;
22) Nr. 844-XV din 14.02.02 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 29-31, art. 162;
23) Nr. 965-XV din 05.04.02 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 53, art. 373;
24) Nr. 995-XV din 18.04.02 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 62, art. 457;
25) Nr. 1021-XV din 25.04.02 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 63-64, art. 495;
26) Nr. 1035-XV din 03.05.02 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 62, art. 461;
27) Nr. 1040-XV din 03.05.02 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 91-94, art. 666;
28) Nr. 1076-XV din 13.05.02 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 75, art. 633;
29) Nr. 1128-XV din 14.06.02 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 96-99, art. 703;
30) Nr. 1140-XV din 14.06.02 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 100-101, art. 745;
31) Nr. 1146-XV din 20.06.02 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 96-99, art. 707;
32) Nr. 1163-XV din 27.06.02 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 100-101, art. 747;

33) Nr. 1164-XV din 27.06.02 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 100-101, art. 749;
34) Nr. 1184-XV din 28.06.02 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 96-99, art. 719;
35) Nr. 1275-XV din 25.07.02 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 117-119, art. 956;
36) Nr. 1294-XV din 25.07.02 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 115-116, art. 928;
37) Nr. 1405-XV din 24.10.02 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 151-153, art. 1181;
38) Nr. 1440-XV din 08.11.02 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 178-181, art. 1354;
39) Nr. 1454-XV din 08.11.02 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 185-189, art. 1389;
40) Nr. 1527-XV din 12.12.02 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 190-197, art. 1441;
41) Nr. 1533-XV din 13.12.02 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 185-189, art. 1404;
42) Nr. 45-XV din 20.02.03 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 46-47, art. 174;
43) Nr. 173-XV din 10.04.03 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 87-90, art. 404;
44) Nr. 197-XV din 15.05.03 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 97-98, art. 436;
45) Nr. 206-XV din 29.05.03 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 149-152, art. 598;
46) Nr. 303-XV din 11.07.03 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 155-158, art. 637;
47) Nr. 357-XV din 31.07.03 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 170-171, art. 404;
48) Nr. 419-XV din 24.10.03 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 226-228, art. 898;
49) Nr. 430-XV din 24.10.03 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 239-242, art. 956;
50) Nr. 501-XV din 11.12.03 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 6-12, art. 54;
51) Nr. 529-XV din 18.12.03 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 6-12, art. 54;
52) Nr. 549-XV din 25.12.03 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 6-12, art. 68;
53) Nr. 582-XV din 26.12.03 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 6-12, art. 88;
54) Nr. 5-XV din 05.02.04 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 30-34, art. 171;
55) Nr. 6-XV din 05.02.04 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 30-34, art. 178;
56) Nr. 12-XV din 14.05.04 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 35-38, art. 190;
57) Nr. 146-XV din 14.05.04 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 119-122, art. 190;

58) Nr. 148-XV din 14.05.04 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 100-103, art. 518;
59) Nr. 174-XV din 03.06.04 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 104, art. 549;
60) Nr. 185-XV din 10.06.04 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 108-111, art. 574;
61) Nr. 186-XV din 10.06.04 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 119-122, art. 625;
62) Nr. 224-XV din 01.07.04 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 132-137, art. 700;
63) Nr. 294-XV din 28.07.04 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 138-146, art. 747;
64) Nr. 342-XV din 14.10.04 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 186-188, art. 838;
65) Nr. 350-XV din 21.10.04 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 208-211, art. 930;
66) Nr. 432-XV din 24.10.04 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 1-4, art. 24;
67) Nr. 448-XV din 30.12.04 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 20-23, art. 71;
68) Nr. 5-XV din 17.02.05 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 39-41, art. 135;
69) Nr. 11-XV din 17.02.05 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 46-50, art. 165.

Notă:
În textul codului, termenul "dispoziție de plată trezorerială" se înlocuieşte cu termenul "ordin de plată", termenul "dispoziție incaso trezorerială" se înlocuieşte cu termenul "ordin incaso", iar la articolul 169 alineatul (3), termenul "dispoziție" se înlocuieşte cu termenul "ordinului".

Notă
În cuprinsul codului, cuvintele "valoarea (fără T.V.A)" se substituie prin cuvintele "venitul din vînzări" prin LP155-XVI din 21.07.05, MO107-109/12.08.05 art.525, în vigoare 01.01.06

Parlamentul adoptă prezentul cod.

CUPRINS

Titlul I
DISPOZIȚII GENERALE
Articolul 1. Relațiile reglementate de prezentul cod
Articolul 2. Sistemul fiscal al Republicii Moldova
Articolul 3. Legislația fiscală
Articolul 4. Acordurile (convențiile) internaționale
Articolul 5. Noțiuni generale
Articolul 6. Impozite şi taxe şi tipurile lor
Articolul 7. Stabilirea, modificarea şi anularea impozitelor şi taxelor generale de stat şi locale
Articolul 8. Drepturile şi obligațiile contribuabilului
Articolul 9. Administrarea fiscală

Articolul 10. Activitatea organelor cu atribuții de administrare fiscală
Articolul 11. Apărarea drepturilor şi intereselor contribuabilului

Titlul II
IMPOZITUL PE VENIT

Capitolul 1 DISPOZIȚII GENERALE
Articolul 12. Noțiuni
Articolul 121. Perioada fiscală privind impozitul pe venit
Articolul 13. Subiecții impunerii
Articolul 14. Obiectul impunerii
Articolul 15. Cotele de impozit
Articolul 16. Trecerea în cont a impozitelor
Articolul 17. Impozitarea venitului proprietarului decedat
Capitolul 2 COMPOZIȚIA VENITULUI
Articolul 18. Sursele de venit impozabile
Articolul 19. Facilități acordate de patron
Articolul 20. Sursele de venit neimpozabile
Articolul 21. Reguli speciale referitoare la venit
Articolul 22. Nerecunoaşterea venitului în cazul pierderii forțate a proprietății
Capitolul 3 DEDUCERILE AFERENTE ACTIVITĂȚII DE ÎNTREPRINZĂTOR
Articolul 23. Regula generală
Articolul 24. Deducerea cheltuielilor aferente activității de întreprinzător
Articolul 25. Deducerea dobînzilor
Articolul 26. Deducerea uzurii calculate
Articolul 27. Valoarea mijloacelor fixe
Articolul 28. Deducerea amortizării proprietății nemateriale
Articolul 29. Deducerea cheltuielilor legate de extracția resurselor naturale irecuperabile
Articolul 30. Restricțiile privind deducerea impozitelor şi amenzilor
Articolul 31. Limitarea altor deduceri
Articolul 32. Reportarea pierderilor în viitor
Capitolul 4 SCUTIRI ŞI ALTE DEDUCERI
Articolul 33. Scutiri personale
Articolul 34. Scutiri acordate soției (soțului)
Articolul 35. Scutiri pentru persoanele întreținute
Articolul 36. Alte deduceri
Capitolul 5 CREŞTEREA ŞI PIERDERILE DE CAPITAL
Articolul 37. Recunoaşterea şi determinarea creşterii şi pierderilor de capital
Articolul 38. Noțiuni referitoare la activele de capital
Articolul 39. Restricțiile privind deducerea pierderilor de capital
Articolul 40. Redistribuirea (transmiterea) proprietății între soți
Articolul 41. Facilități la vînzarea locuinței de bază
Articolul 42. Donațiile
Articolul 43. Transmiterea proprietății ca urmare a decesului
Capitolul 6 REGULI DE EVIDENȚĂ
Articolul 44. Metodele de evidență şi aplicarea lor
Articolul 45. Metoda procentajului îndeplinit
Articolul 46. Regimul evidenței stocurilor de mărfuri şi materiale
Articolul 47. Evidența venitului rezultat din proprietatea comună
Articolul 48. Evidența deducerilor recuperate
Capitolul 7 IMPOZITAREA UNOR CATEGORII DE CONTRIBUABILI

Articolul 49. Agenţii micului business, gospodăriile ţărăneşti (de fermier), cooperativele agricole de prestări servicii, rezidenţii zonelor economice libere
Articolul 49[1]. Organizaţiile din sfera ştiinţei şi inovării
Articolul 49[2]. Facilităţi fiscale pentru investiţii
Articolul 50. Activitatea de asigurare
Articolul 51. Autorităţile publice şi instituţiile publice scutite de impozit
Articolul 52. Organizaţiile necomerciale scutite de impozit
Articolul 53. Afacerile auxiliare
Articolul 53[1]. Întreprinderile create de societăţile orbilor, surzilor şi invalizilor
Articolul 53[2]. Asociaţiile de economii şi împrumut ale cetăţenilor
Articolul 54. Organizaţiile statelor străine, organizaţiile internaţionale şi personalul acestora
Capitolul 8 REGIMUL FISCAL ÎN CAZUL LICHIDĂRII ŞI REORGANIZĂRII AGENŢILOR ECONOMICI
Articolul 55. Contribuţiile la capital
Articolul 56. Plăţile efectuate de agenţii economici
Articolul 57. Lichidarea agentului economic
Articolul 58. Reorganizarea agentului economic
Articolul 59. Regulile în cazul lichidării sau reorganizării agentului economic
Capitolul 9 REGULI CU PRIVIRE LA SOCIETĂŢI ŞI FONDURI DE INVESTIŢII
Articolul 60. Determinarea venitului (sau pierderilor) societăţii
Articolul 61. Plăţile efectuate de societate
Articolul 62. Baza valorică ajustată a cotei-părţi a membrului societăţii
Articolul 63. Fondurile de investiţii
Capitolul 10 IMPOZITAREA FONDURILOR NESTATALE DE PENSII
Articolul 64. Fondurile nestatale calificate de pensii
Articolul 65. Fondurile nestatale necalificate de pensii
Articolul 66. Deducerea vărsămintelor
Articolul 67. Restricţiile privind deducerea vărsămîntelor
Articolul 68. Impozitarea venitului fondului nestatal calificat de pensii
Articolul 69. Fondul nestatal calificat de pensii instituit în străinătate
Capitolul 10[1] IMPOZITAREA NOTARILOR PRIVAŢI
Articolul 69[1]. Activitatea notarială
Articolul 69[2]. Subiectul impunerii
Articolul 69[3]. Obiectul impunerii
Articolul 69[4]. Cheltuielile notarului privat
Articolul 69[5]. Cota de impozit
Capitolul 11 SURSELE DE VENIT ALE NEREZIDENŢILOR
Articolul 70. Divizarea surselor de venit
Articolul 71. Venitul obţinut în Republica Moldova
Articolul 72. Venitul obţinut peste hotarele Republicii Moldova
Articolul 73. Divizarea venitului în cazul constatării reflectării lui incomplete
Articolul 74. Deducerile
Articolul 75. Venitul impozabil al nerezidenţilor
Articolul 76. Venitul persoanei fizice care încetează a mai fi rezidentă
Articolul 77. Trecerea în cont a impozitelor
Articolul 78. Prevederi pentru agenţii economici nerezidenţi
Articolul 79. Veniturile din sursa aflată în străinătate a deţinătorilor a 10%
Capitolul 12 ACHITAREA PREALABILĂ A IMPOZITULUI

Articolul 80. Achitarea prealabilă a impozitului pe dividende
Capitolul 13 TRECEREA ÎN CONT A IMPOZITELOR
Articolul 81. Trecerea în cont a impozitelor calculate şi reţinute
Articolul 82. Trecerea în cont a impozitului achitat în străinătate pe venitul din investiţii şi pe venitul financiar
Capitolul 14 PREZENTAREA DECLARAŢIEI CU PRIVIRE LA IMPOZITUL PE VENIT ŞI A DOCUMENTULUI CU PRIVIRE LA VENITUL SOCIETĂŢII. UTILIZAREA CODULUI FISCAL
Articolul 83. Prezentarea declaraţiei cu privire la impozitul pe venit şi a documentului cu privire la venitul societăţii
Articolul 84. Achitarea impozitului în rate
Articolul 85. Semnarea declaraţiilor şi altor documente
Articolul 86. Utilizarea codului fiscal
Articolul 87. Termenele, modul, forma şi locul achitării impozitului
Capitolul 15 REŢINEREA IMPOZITULUI LA SURSA DE PLATĂ
Articolul 88. Reţinerea impozitului din salariu
Articolul 89. Reţinerea impozitului din dobînzi şi royalty
Articolul 90. Reţinerile din alte plăţi efectuate în folosul rezidentului
Articolul 91. Reţinerile din veniturile nerezidentului
Articolul 92. Achitarea impozitelor reţinute la sursa de plată şi prezentarea către organele fiscale şi contribuabili a documentelor privind plăţile şi/sau impozitele reţinute

Titlul III
TAXA PE VALOAREA ADĂUGATĂ

Capitolul 1 DISPOZIŢII GENERALE
Articolul 93. Noţiuni generale
Capitolul 2 SUBIECŢI ŞI OBIECTE IMPOZABILE
Articolul 94. Subiecţii impozabili
Articolul 95. Obiectele impozabile
Capitolul 3 MODUL DE CALCULARE ŞI ACHITARE A T.V.A.
Articolul 96. Cotele T.V.A.
Articolul 97. Valoarea impozabilă a livrării impozabile
Articolul 98. Ajustarea valorii impozabile a livrării impozabile
Articolul 99. Livrările efectuate la un preţ mai mic decît cel de piaţă, fără efectuarea plăţii, în contul retribuirii muncii
Articolul 100. Valoarea impozabilă a mărfurilor importate
Articolul 101. Modul de calculare şi achitare a T.V.A.
Articolul 102. Trecerea în cont a T.V.A. pe valorile materiale, serviciile procurate
Capitolul 4 LIVRĂRILE SCUTITE DE T.V.A.
Articolul 103. Scutirea de T.V.A.
Capitolul 5 IMPOZITAREA LA COTA ZERO A T.V.A.
Articolul 104. Livrările impozitate la cota zero
Capitolul 6 LIVRĂRILE
Articolul 105. Livrările de mărfuri, servicii
Articolul 106. Livrările efectuate de către agenţi şi angajaţi
Articolul 107. Transmiterea dreptului de desfăşurare a activităţii de întreprinzător
Capitolul 7 TERMENELE OBLIGAŢIEI FISCALE
Articolul 108. Termenele obligaţiei fiscale
Articolul 109. Termenele obligaţiei fiscale în cazul importurilor
Capitolul 8 LOCUL LIVRĂRII

Articolul 110. Locul livrării mărfurilor
Articolul 111. Locul livrării serviciilor
Capitolul 9 ADMINISTRAREA T.V.A.
Articolul 112. Înregistrarea subiectului impozabil
Articolul 113. Anularea înregistrării
Articolul 114. Perioada fiscală privind T.V.A.
Articolul 115. Declararea T.V.A. şi achitarea ei
Articolul 116. Trecerea în cont a T.V.A. în cazul datoriilor compromise
Articolul 117. Factura fiscală
Articolul 118. Evidența mărfurilor, serviciilor

Titlul IV
ACCIZELE

Capitolul 1 DISPOZIȚII GENERALE
Articolul 119. Noțiuni
Capitolul 2 SUBIECȚII IMPUNERII, OBIECTELE IMPUNERII ŞI BAZA IMPOZABILĂ
Articolul 120. Subiecții impunerii
Articolul 121. Obiectele impunerii şi baza impozabilă
Capitolul 3 COTELE ACCIZELOR, MODUL DE CALCULARE ŞI TERMENELE DE ACHITARE
Articolul 122. Cotele accizelor
Articolul 123. Modul de calculare şi termenele de achitare a accizelor
Articolul 124. Înlesniri la plata accizelor
Articolul 125. Trecerea la cont şi restituirea accizelor achitate
Capitolul 4 ÎNREGISTRAREA SUBIECȚILOR IMPUNERII. EVIDENȚA MĂRFURILOR SUPUSE ACCIZELOR CE SE EXPEDIAZĂ (SE TRANSPORTĂ). DECLARAREA ACHITĂRII ACCIZELOR
Articolul 126. Înregistrarea subiecților impunerii
Articolul 127. Evidența mărfurilor supuse accizelor ce se expediază (se transportă). Declararea achitării accizelor
Capitolul 5 ADMINISTRAREA ACCIZELOR
Articolul 128. Controlul efectuat de organele fiscale şi organele vamale

Titlul V
ADMINISTRAREA FISCALĂ

Capitolul 1 DISPOZIȚII GENERALE
Articolul 129. Noțiuni
Articolul 130. Raporturile reglementate
Articolul 131. Organele cu atribuții de administrare fiscală
Capitolul 2 ORGANUL FISCAL
Articolul 132. Sarcina de bază şi principiile generale de organizare a organului fiscal
Articolul 133. Atribuțiile organului fiscal
Articolul 134. Drepturile organului fiscal şi ale funcționarului fiscal
Articolul 135. (Exclus).
Articolul 136. Obligațiile organului fiscal şi ale funcționarului fiscal
Articolul 137. (Exclus).
Articolul 138. (Exclus).
Articolul 139. (Exclus).
Articolul 140. (Exclus).
Articolul 141. (Exclus).

Articolul 142. (Exclus).
Articolul 143. (Exclus).
Articolul 144. (Exclus).
Articolul 145. Ridicarea documentelor
Articolul 146. Postul fiscal
Articolul 147. Colaborarea organului fiscal cu autoritățile publice
Articolul 148. Selectarea, încadrarea şi concedierea funcționarilor fiscali
Articolul 149. Gradele de calificare ale funcționarilor fiscali
Articolul 150. (Exclus).
Articolul 151. Apărarea drepturilor şi intereselor funcționarilor fiscali
Articolul 152. Asigurarea materială şi socială a funcționarului fiscal
Articolul 153. Răspunderea funcționarului fiscal. Dreptul de a contesta acțiunile lui
Capitolul 3 ALTE ORGANE CU ATRIBUȚII DE ADMINISTRARE FISCALĂ
Articolul 153[1]. Atribuțiile şi drepturile Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupției
Articolul 154. Atribuțiile şi drepturile organelor vamale
Articolul 155. Obligațiile organelor vamale
Articolul 156. Atribuțiile serviciului de colectare a impozitelor şi taxelor locale
Articolul 157. Drepturile serviciului de colectare a impozitelor şi taxelor locale
Articolul 158. Obligațiile serviciului de colectare a impozitelor şi taxelor locale
Articolul 159. Actele serviciului de colectare a impozitelor şi taxelor locale
Articolul 160. Organizarea şi funcționarea serviciului de colectare a impozitelor şi taxelor locale
Capitolul 4 EVIDENȚA CONTRIBUABILILOR
Articolul 161. Dispoziții generale
Articolul 162. Atribuirea codului fiscal
Articolul 163. Locul, termenele şi modul de atribuire a codului fiscal
Articolul 164. Registrul fiscal de stat
Articolul 165. Utilizarea codului fiscal
Articolul 166. Aportul autorităților publice la evidența contribuabililor
Articolul 167. Obligațiile în cazul deschiderii, modificării sau închiderii conturilor bancare
Articolul 168. Anularea codului fiscal
Capitolul 5 OBLIGAȚIA FISCALĂ
Articolul 169. Naşterea şi modificarea obligației fiscale
Articolul 170. Modul de stingere a obligației fiscale
Articolul 171. Stingerea obligației fiscale prin achitare
Articolul 172. Stingerea obligației fiscale prin anulare
Articolul 173. Stingerea obligației fiscale prin prescripție
Articolul 174. Stingerea obligației fiscale prin scădere
Articolul 175. Stingerea obligației fiscale prin compensare
Articolul 176. Restituirea sumei plătite în plus şi a sumei care, conform legislației fiscale,
urmează a fi restituită
Articolul 177. Stingerea obligației fiscale prin executare silită
Articolul 178. Data stingerii obligației fiscale
Articolul 179. Succesiunea stingerii obligațiilor fiscale
Articolul 180. Modificarea termenului de stingere a obligației fiscale
Capitolul 6 RESPONSABILITATEA DE STINGEREA OBLIGAȚIEI FISCALE
Articolul 181. Responsabilitatea persoanei cu funcție de răspundere de stingerea

obligației fiscale a contribuabilului
Articolul 182. Responsabilitatea persoanei cu funcție de răspundere a contribuabilului obligat să rețină sau să perceapă de la o altă persoană impozitele, taxele, majorările de întîrziere (penalitățile) şi/sau amenzile şi să le verse la buget
Articolul 183. Responsabilitatea persoanei care dobîndeşte o proprietate de a stinge restanța persoanei care îi transmite proprietatea
Articolul 184. Responsabilitatea pentru obligațiile fiscale ale persoanei în curs de lichidare
Articolul 185. Responsabilitatea pentru obligațiile fiscale ale persoanei în cazul reorganizării ei
Articolul 186. Stingerea obligațiilor fiscale ale persoanelor fizice decedate, declarate moarte, dispărute fără veste, lipsite de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrînsă
Capitolul 7 DAREA DE SEAMĂ FISCALĂ
Articolul 187. Prezentarea dării de seamă fiscale
Articolul 188. Darea de seamă fiscală corectată
Articolul 189. Calcularea impozitelor şi taxelor de către organul fiscal
Capitolul 8 EVIDENȚA OBIECTELOR IMPOZABILE

TITLUL I

Titlul I

DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 1. Relațiile reglementate de prezentul cod

(1) Prin prezentul cod se stabilesc principiile generale ale impozitării în Republica Moldova, statutul juridic al contribuabililor, al organelor fiscale şi al altor participanți la relațiile reglementate de legislația fiscală, principiile de determinare a obiectului impunerii, principiile evidenței veniturilor şi cheltuielilor deduse, modul şi condițiile de tragere la răspundere pentru încălcarea legislației fiscale, precum şi modul de contestare a acțiunilor organelor fiscale şi ale persoanelor cu funcții de răspundere ale acestora.

(2) Prezentul cod reglementează relațiile ce țin de executarea obligațiilor fiscale în ce priveşte impozitele şi taxele generale de stat, stabilind, de asemenea, principiile generale de determinare şi percepere a impozitelor şi taxelor locale.

(3) Noțiunile şi prevederile prezentului cod se aplică în exclusivitate în limitele relațiilor fiscale şi ale altor relații legate de acestea.

Articolul 2. Sistemul fiscal al Republicii Moldova

Sistemul fiscal al Republicii Moldova reprezintă totalitatea impozitelor şi taxelor, a principiilor, formelor şi metodelor de stabilire, modificare şi anulare a acestora, prevăzute de prezentul cod, precum şi totalitatea măsurilor ce asigură achitarea lor.

Articolul 3. Legislația fiscală

(1) Legislația fiscală se compune din prezentul cod şi din alte acte normative adoptate în conformitate cu acesta.

(2) Actele normative adoptate de către Guvern, Ministerul Finanțelor, Inspectoratul Fiscal Principal de Stat de pe lîngă Ministerul Finanțelor, Departamentul Vamal, de alte autorități de specialitate ale administrației publice centrale, precum şi de către autoritățile administrației publice locale, în temeiul şi pentru executarea prezentului cod, nu trebuie să contravină prevederilor lui sau să depăşească limitele acestuia.

(3) În cazul apariției unor discrepanțe între actele normative indicate la alin.(2) şi prevederile prezentului cod, se aplică prevederile codului.

(4) Impozitarea se efectuează în baza prezentului cod şi a altor acte normative adoptate în conformitate cu acesta, publicate în mod oficial, şi care sînt în vigoare pe perioada stabilită pentru achitarea impozitelor şi taxelor.

(5) Interpretarea (explicarea) prevederilor prezentului cod şi a altor acte normative adoptate în conformitate cu acesta este de competența autorității care le-a adoptat dacă actul respectiv nu prevede altfel. Orice interpretare (explicare) urmează a fi publicată în mod oficial.

Articolul 4. Tratatele internaționale

(1) Dacă un tratat internațional care reglementează impozitarea sau include norme care reglementează impozitarea, la care Republica Moldova este parte, stipulează alte reguli şi prevederi decît cele prevăzute de legislația fiscală, se aplică regulile şi prevederile tratatului internațional.

(2) Prevederile alin.(1) nu se aplică în cazurile cînd rezidentul statului cu care a fost încheiat tratatul internațional este folosit pentru obținerea facilităților fiscale de către o altă persoană care nu este rezidentă a statului cu care a fost încheiat tratatul internațional şi care nu are dreptul la facilități fiscale.

[Art.4 în redacția LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

Articolul 5. Noțiuni generale

Următoarele noțiuni se aplică în scopul impozitării, fără modificarea statutului juridic al persoanelor juridice şi fizice prevăzut de legislația în vigoare:

1) Persoană - orice persoană fizică sau juridică.

2) Contribuabil, subiect al impunerii - persoană care, conform legislației fiscale, este obligată să calculeze şi/sau să achite la buget orice impozite şi taxe, penalitățile şi amenzile respective; persoană care, conform legislației fiscale, este obligată să rețină sau să perceapă de la altă persoană şi să achite la buget plățile indicate.

3) Persoană fizică:

a) cetățean al Republicii Moldova, cetățean străin, apatrid;

b) forma organizatorică cu statut de persoană fizică, potrivit legislației, inclusiv întreprinzătorul individual, gospodăria țărănească (de fermier), dacă prezentul cod nu prevede altfel.

[Art.5 pct.3, lit.b) în redacția LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în

vigoare 01.01.06]

4) Persoană juridică - orice societate comercială, cooperativă, întreprindere, instituție, fundație, asociație, inclusiv creată cu participarea unei persoane străine, şi alte organizații, cu excepția subdiviziunilor structurale ale organizațiilor nominalizate ce nu dispun de patrimoniu autonom şi a formelor organizatorice cu statut de persoană fizică, potrivit legislației.

[Art.5 pct.4 în redacția LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

5) Rezident:

a) orice persoană fizică care corespunde uneia din cerințele de mai jos:

i) are domiciliu permanent în Republica Moldova, inclusiv:

- se află la tratament sau la odihnă, sau la învățătură, sau în deplasare peste hotare;

- este persoană cu funcții de răspundere a Republicii Moldova, aflată în exercițiul funcțiunii peste hotare;

ii) se află în Republica Moldova cel puțin 183 de zile pe parcursul anului fiscal;

b) orice persoană juridică sau formă organizatorică cu statut de persoană fizică a cărei activitate este organizată sau gestionată în Republica Moldova ori al cărei loc de bază de desfăşurare a activității este Republica Moldova.

[Art.5 pct.5, lit.b) în redacția LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

6) Nerezident:

a) orice persoană fizică care nu este rezident în conformitate cu pct. 5) lit.a) ori, deşi corespunde cerințelor pct.5) lit.a), se află în Republica Moldova:

- în calitate de persoană cu statut diplomatic sau consular ori în calitate de membru al familiei unei asemenea persoane;

- în calitate de colaborator al unei organizații internaționale, create în baza tratatului internațional la care Republica Moldova este parte, sau în calitate de membru al familiei unui asemenea colaborator;

- la tratament sau la odihnă, sau la învățătură, sau în deplasare, dacă această persoană fizică s-a aflat în Republica Moldova exclusiv în aceste scopuri;

- exclusiv în scopul trecerii dintr-un stat străin în alt stat străin prin teritoriul Republicii Moldova (trecere tranzit);

[Art.5 pct.6 lit.a) modificată prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

b) orice persoană juridică sau formă organizatorică cu statut de persoană fizică care nu corespunde cerințelor pct.5) lit.b).

[Art.5 pct.6, lit.b) în redacția LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611,în vigoare

01.01.06]

7) Întreprinzător individual - persoana fizică, înregistrată în modul stabilit, care desfăşoară activitate de întreprinzător fără a constitui o persoană juridică;

[Art.5 pct.7) introdus prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611,în vigoare 01.01.06]

8) Gospodărie ţărănească (de fermier) - întreprindere agricolă, cu statut de persoană fizică, constituită în conformitate cu legislaţia.

9) Societate - orice organizaţie, cu excepţia societăţilor pe acţiuni şi societăţilor cu răspundere limitată, care desfăşoară activitate de întreprinzător pe bază de parteneriat şi se constituie în conformitate cu legislaţia, care:

a) are cel mult 20 de membri rezidenţi sau persoane care, în cazul decesului membrilor societăţii, administrează averea celor decedaţi;

b) corespunde cerinţelor repartizării proporţionale a veniturilor şi pierderilor între proprietarii capitalului.

10) Acţionar - orice persoană proprietar al unei sau mai multor acţiuni ale unei societăţi pe acţiuni.

11) Asociat - orice persoană care posedă o cotă-parte în capitalul unei persoane juridice.

12) Persoană interdependentă - membru al familiei contribuabilului sau persoana care controlează contribuabilul, este controlat de contribuabil sau se află împreună cu acesta sub controlul unui terţ. În sensul prezentului punct:

a) familia contribuabilului include: soţia (soţul) contribuabilului; părinţii contribuabilului; copiii contribuabilului şi soţii (soţiile) lor; bunicii contribuabilului; nepoţii (nepoatele) contribuabilului şi soţiile (soţii) lor; fraţii şi surorile contribuabilului şi soţiile (soţii) lor; străbunicii contribuabilului; strănepoţii contribuabilului şi soţii (soţiile) lor; fraţii şi surorile părinţilor contribuabilului şi soţiile (soţii) lor; nepoţii (nepoatele) contribuabilului de pe frate (soră) şi soţiile (soţii) lor; fraţii şi surorile bunicilor contribuabilului şi soţiile (soţii) lor; copiii fraţilor şi surorilor părinţilor contribuabilului şi soţiile (soţii) lor; copiii nepoţilor (nepoatelor) contribuabilului de pe frate (soră) şi soţii (soţiile) lor; precum şi persoanele enumerate din partea soţiei (soţului) contribuabilului;

b) prin control se înţelege posesia (directă sau prin una ori mai multe persoane interdependente) a cel puţin 50% din capitalul sau din drepturile de vot ale unei persoane. În acest caz, persoana fizică este considerată posesor al tuturor cotelor de participaţie în capital, cote ce aparţin, în mod direct sau indirect, membrilor familiei sale.

13) Agent economic - orice persoană ce desfăşoară activitate de întreprinzător.

14) Organizaţie necomercială - persoană juridică a cărei activitate nu are drept scop obţinerea venitului şi care nu foloseşte vreo parte din proprietate sau din venit în interesele vreunui membru al organizaţiei, ale unui fondator sau ale unei persoane particulare.

15) Reprezentanţă permanentă sau bază fixă - loc fix de afaceri prin care nerezidentul

desfăşoară, integral sau parţial, activitate de întreprinzător în Republica Moldova, fie direct, fie printr-un agent cu statut dependent, inclusiv:

a) un loc de conducere, o filială, o reprezentanţă, o secţie, un oficiu, o fabrică, o uzină, un magazin, un atelier, precum şi o mină, o sondă petrolieră sau de gaze, o carieră sau orice alt loc de extracţie a resurselor naturale sau de cultivare a culturilor agricole;

b) un şantier de construcţie, un proiect de construcţie, asamblare sau montaj ori activităţi de supraveghere tehnică, deservire şi exploatare a utilajului legate de acestea, numai daca asemenea şantier, proiect sau activităţi continuă pentru o perioadă mai mare de 6 luni;

c) comercializarea mărfurilor din depozite amplasate pe teritoriul Republicii Moldova şi care aparţin nerezidentului sau sînt arendate de acesta;

d) prestarea altor servicii, desfăşurarea altor activităţi, în decursul unei perioade mai mari de 3 luni cu excepţia celor tratate ca reprezentanţă, potrivit pct.20), precum şi a muncii conform contractului (acordului) de muncă şi activităţii profesionale independente, dacă prezentul cod nu prevede altfel;

[Art.5 pct.15 lit.d) modificată prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

e) desfăşurarea în Republica Moldova a oricărei activităţi, care corespunde uneia din condiţiile prevăzute la lit.a)-d), de către un agent cu statut dependent sau menţinerea de către acest agent în Republica Moldova a unui stoc de produse sau mărfuri din care livrează produse sau mărfuri în numele nerezidentului.

În înţelesul prezentului cod, reprezentanţa permanentă a unei persoane fizice nerezidente se consideră a fi baza fixă.

[Art.5 pct.15) în redacţia LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611,în vigoare 01.01.06]

16) Activitate de întreprinzător, afacere (business) - orice activitate conform legislaţiei, cu excepţia muncii efectuate în baza contractului (acordului) de muncă, desfăşurată de către o persoană, avînd drept scop obţinerea venitului, sau, în urma desfăşurării căreia, indiferent de scopul activităţii, se obţine venit.

17) Servicii - servicii materiale şi nemateriale, de consum şi de producţie, inclusiv darea proprietăţii în arendă, transmiterea drepturilor privind folosirea oricăror mărfuri; lucrări de construcţii şi montaj, de reparaţie, de cercetări ştiinţifice, de construcţii experimentale şi alte lucrări.

[Art.5 pct.17) modificat prin LP60-XVI din 28.04.05, MO92-94/08.07.05 art.431]

18) Contract de leasing financiar - orice contract de leasing care îndeplineşte cel puţin una din următoarele condiţii:

a) riscurile şi beneficiile aferente dreptului de proprietate asupra bunului care face obiectul leasingului să fie transferate locatarului la momentul încheierii contractului de leasing;

b) suma ratelor de leasing să reprezinte cel puţin 90% din valoarea de intrare a bunului dat

în leasing;

c) contractul de leasing să prevadă expres transferul către locatar, la momentul expirării contractului, al dreptului de proprietate asupra bunului care face obiectul leasingului;

d) perioada de leasing să depăşească 75% din durata de funcţionare utilă a bunului care face obiectul leasingului.

Din punct de vedere fiscal, în cazul leasingului financiar, locatarul este tratat ca proprietar al bunurilor primite în leasing.

[Art.5 pct.18 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

19) Contract de leasing operaţional - orice contract de leasing care nu îndeplineşte nici una din condiţiile contractului de leasing financiar.

[Art.5 pct.18)-19) introduse prin LP60-XVI din 28.04.05, MO92-94/08.07.05 art.431, pct.18)-30) devin 20 -32)]

20) Reprezentanţă - desfăşurarea de către nerezident în Republica Moldova a genurilor de activitate cu caracter pregătitor, auxiliar sau de alt caracter, în lipsa criteriilor de reprezentanţă permanentă, prevăzute la pct.15). La genurile de activitate cu caracter pregătitor, auxiliar sau alt caracter, în particular, se atribuie:

a) utilizarea de instalaţii, exclusiv, în scopul depozitării sau expunerii produselor sau mărfurilor ce aparţin nerezidentului;

b) menţinerea unui stoc de produse sau mărfuri ce aparţin nerezidentului, exclusiv în scopul depozitării sau expunerii;

c) menţinerea unui stoc de produse sau mărfuri ce aparţin nerezidentului, exclusiv în scopul prelucrării de către o altă persoană;

d) menţinerea unui loc fix de afaceri, exclusiv în scopul achiziţionării mărfurilor de către nerezident;

e) menţinerea unui loc fix de afaceri, exclusiv în scopul colectării şi/sau distribuirii de informaţii, marketingului, publicităţii sau cercetării pieţei mărfurilor (serviciilor), realizate de către nerezident, dacă asemenea activitate nu reprezintă o activitate de bază (obişnuită) a nerezidentului;

f) menţinerea unui loc fix de afaceri în scopul semnării de către o persoană din numele nerezidentului a contractelor, dacă semnarea contractelor se efectuează în conformitate cu instrucţiunile detaliate în scris ale nerezidentului;

g) desfăşurarea activităţii prevăzute la pct.15) lit.b), care nu depăşeşte 6 luni;

[Art.5 pct.20) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

[Art.5 pct.20) în redacţia LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

21) Piaţă - sistem de relaţii economice ce se formează în procesul producţiei, circulaţiei şi distribuirii mărfurilor, prestării serviciilor, precum şi circulaţiei mijloacelor băneşti, care se

caracterizează prin libertatea subiecților la alegerea cumpărătorilor şi vînzătorilor, determinarea prețurilor, formarea şi folosirea resurselor.

22) Piața comerțului cu ridicata (angro) - tip de piață în cadrul căreia mărfurile, serviciile, de regulă, se comercializează de către unele persoane altor persoane ce desfăşoară activitate de întreprinzător, care ulterior utilizează mărfurile, serviciile în procesul de producție sau le comercializează pe piața comerțului cu amănuntul.

23) Piața comerțului cu amănuntul - tip de piață în cadrul căreia mărfurile, serviciile se comercializează populației pentru consum final.

24) Piață cu reducere - tip de piață în cadrul căreia oferta depăşeşte cererea ori se comercializează mărfuri, servicii ce nu corespund standardelor de calitate sau sînt deteriorate în urma calamităților naturale, a catastrofelor, a altor evenimente excepționale care au avut loc ori vînzătorul are dificultăți financiare condiționate de insolvabilitate temporară, de lichidare sau de faliment, ori există alte situații similare cînd mărfurile, serviciile se oferă spre vînzare la un preț mai mic decît cel stabilit pe piață.

25) Piață închisă - tip de piață în cadrul căreia comercializarea mărfurilor, serviciilor se efectuează între coproprietari sau persoane interdependente. Prețurile de pe piața închisă nu constituie o dovadă a prețurilor de piață.

26) Preț de piață, valoare de piață - prețul mărfii, serviciului, format prin interacțiunea cererii şi ofertei pe piața comerțului cu ridicata a mărfurilor, serviciilor identice, iar în cazul lipsei mărfurilor, serviciilor identice - în urma tranzacțiilor încheiate între persoanele ce nu sînt coproprietari sau persoane interdependente pe piața respectivă a comerțului cu ridicata. Tranzacțiile între coproprietari sau persoanele interdependente pot fi luate în considerare numai cu condiția că interdependența acestor persoane nu a influențat rezultatul tranzacției.

Drept surse de informație despre prețurile de piață, la momentul încheierii tranzacției, servesc:

a) informația organelor de stat de statistică şi a organelor care reglementează formarea prețurilor; iar în cazul lipsei acesteia -

b) informația despre prețurile de piață, publicată în presă sau adusă la cunoştința opiniei publice prin intermediul mijloacelor de informare în masă; iar în cazul lipsei acesteia -

c) informația oficială şi/sau dată publicității despre cotările bursiere (tranzacțiile care au avut loc) la bursa cea mai apropiată de sediul (domiciliul) vînzătorului (cumpărătorului), iar în cazul lipsei tranzacțiilor la bursa menționată ori comercializării (procurării) la o altă bursă - informația despre cotările bursiere ce au avut loc la această altă bursă, precum şi informația despre cotările valorilor mobiliare de stat şi ale obligațiunilor de stat.

Contribuabilul are dreptul să prezinte organelor fiscale informația, din alte surse, despre prețurile de piață la momentul transmiterii mărfurilor, serviciilor, iar organele fiscale au dreptul să folosească informația prezentată dacă există motive de a o considera veridică.

27) Discont - reducere din prețul mărfii, serviciului, valutei şi al altor active financiare.

28) Cod fiscal - număr personal de identificare al contribuabilului, atribuit în modul stabilit de prezentul cod. Numărul de identificare de stat, atribuit în corespundere cu legislația

privind înregistrarea întreprinderilor şi organizaţiilor, se consideră cod fiscal din ziua eliberării certificatului de înregistrare, care atestă identitatea numărului de identificare de stat şi a codului fiscal.

29) Subdiviziune - unitate structurală a întreprinderii, instituţiei organizaţiei (filială, reprezentanţă, sucursală, secţie, magazin, depozit etc.), situată în afara locului ei de reşedinţă de bază, care exercită unele din atribuţiile acesteia ce ţin de producerea, păstrarea, achiziţia, comercializarea mărfurilor şi/sau prestarea serviciilor, efectuarea lucrărilor.

30) Cod al subdiviziunii - număr atribuit de organul fiscal subdiviziunii contribuabilului în modul stabilit de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat.

31) Certificat de atribuire a codului fiscal - document care confirmă luarea la evidenţă fiscală. Certificatul de înregistrare, care atestă identitatea numărului de identificare de stat şi a codului fiscal, este recunoscut, din ziua eliberării, şi ca certificat de atribuire a codului fiscal. Modelul certificatului de înregistrare se elaborează de către Ministerul Dezvoltării Informaţionale în comun cu Inspectoratul Fiscal Principal de Stat şi se aprobă de Guvern.

[Art.5 pct.31) modificat prin LP372-XVI din 29.12.05, MO16-19/27.01.06 art.70]

32) Datorie compromisă - creanţă care este nerambursabilă în cazurile în care:

a) agentul economic lichidat nu are succesor de drepturi;

b) persoana juridică sau fizică care desfăşoară activitate de întreprinzător, declarată insolvabilă, nu are bunuri;

c) persoana fizică care nu desfăşoară activitate de întreprinzător şi gospodăria ţărănească (de fermier) sau întreprinzătorul individual nu are, în decurs de 2 ani din ziua apariţiei datoriei, bunuri sau este în insuficienţă de bunuri ce ar putea fi percepute în vederea stingerii acestei datorii;

[Art.5 pct.32) lit.c) modificată prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

d) persoana fizică a decedat şi nu mai există persoane obligate prin lege să onoreze obligaţiile acesteia;

e) persoana fizică, inclusiv membrii gospodăriei ţărăneşti (de fermier) sau întreprinzătorul individual, care şi-a părăsit domiciliul nu poate fi găsită în decursul termenului de prescripţie stabilit de legislaţia civilă;

[Art.5 pct.32) lit.e) modificată prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

f) există actul respectiv al instanţei de judecată sau al Departamentului de executare a deciziilor judecătoreşti (decizie, încheiere sau alt document prevăzut de legislaţia în vigoare) potrivit căruia perceperea datoriei nu este posibilă.

Calificarea datoriei drept compromisă, în cazurile specificate mai sus, are loc doar în baza documentului corespunzător prin care se confirmă apariţia circumstanţei respective de implicare într-o formă juridică în condiţiile legii.

33) Facilitate (înlesnire) fiscală - suma impozitului sau taxei nevărsată la buget sub

formele stabilite la art.6 alin.(9) lit.g).

34) Agent cu statut dependent - orice persoană care, în baza contractului cu un nerezident:

a) reprezintă interesele nerezidentului în Republica Moldova;

b) acționează în Republica Moldova în numele acestui nerezident;

c) are şi, de regulă, utilizează în Republica Moldova împuternicirea de a încheia contracte sau de a coordona condițiile lor esențiale în numele nerezidentului, creînd în urma acestora consecințe juridice pentru nerezidentul dat.

35) Agent cu statut independent - orice persoană care nu corespunde cerințelor pct.34).

[Art.5 pct.33)-35) introduse prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

36) Servicii profesionale - activități independente de ordin ştiințific, literar, artistic, educativ sau pedagogic, precum şi activități independente ale medicilor, juriştilor, inginerilor, arhitecților, dentiştilor, auditorilor şi contabililor, desfăşurate în conformitate cu legislația în vigoare.

37) Investiții (cheltuieli) capitale - cheltuieli efectuate de către investitor în legătură cu procurarea şi/sau îmbunătățirea activelor pe termen lung, care nu se atribuie la rezultatele perioadei curente, dar urmează a fi capitalizate (atribuite la majorarea valorii activelor pe termen lung).

[Art.5 pct.36)-37) introduse prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Articolul 6. Impozite şi taxe şi tipurile lor

(1) Impozitul este o plată obligatorie cu titlu gratuit, care nu ține de efectuarea unor acțiuni determinate şi concrete de către organul împuternicit sau de către persoana cu funcții de răspundere a acestuia pentru sau în raport cu contribuabilul care a achitat această plată.

(2) Taxa este o plată obligatorie cu titlu gratuit, care nu este impozit.

(3) Alte plăți efectuate în limitele relațiilor reglementate de legislația nefiscală nu fac parte din categoria plăților obligatorii, denumite impozite şi taxe.

(4) În Republica Moldova se percep impozite şi taxe generale de stat şi locale.

(5) Sistemul impozitelor şi taxelor generale de stat include:

a) impozitul pe venit;

b) taxa pe valoarea adăugată;

c) accizele;

d) impozitul privat;

e) taxa vamală;

f) taxele rutiere.

[Art.6 al.(5) lit.f) în redacţia LP318-XVI din 02.11.06, MO199-202/29.12.06 art.954]

(6) Sistemul impozitelor şi taxelor locale include:

a) impozitul pe bunurile imobiliare;

b) taxele pentru resursele naturale;

[Art.6 al.(6) lit.b) în redacţia LP361-XVI din 23.12.05, MO21-24/03.02.06 art.99, în vigare 01.01.06]

c) taxa pentru amenajarea teritoriului;

d) taxa de organizare a licitaţiilor şi loteriilor pe teritoriul unităţii administrativ-teritoriale;

e) taxa de plasare (amplasare) a publicităţii (reclamei);

f) taxa de aplicare a simbolicii locale;

g) taxa pentru unităţile comerciale şi/sau de prestări servicii de deservire socială;

h) taxa de piaţă;

i) taxa pentru cazare;

j) taxa balneară;

k) taxa pentru prestarea serviciilor de transport auto de călători pe rutele municipale, orăşeneşti şi săteşti (comunale);

l) taxa pentru parcare;

m) taxa de la posesorii de cîini;

n) taxa pentru amenajarea localităţilor din zona de frontieră care au birouri (posturi) vamale de trecere a frontierei vamale.

[Art.6, al.(6) în redacţia LP155-XVI din 21.07.05, MO107-109/12.08.05 art.525, în vigoare 01.01.06]

(7) Relaţiile ce ţin de toate impozitele şi taxele enumerate la alin.(5) şi (6) se reglementează de prezentul cod şi de alte acte normative adoptate în conformitate cu acesta.

(8) Impozitele şi taxele enumerate la alin.(5) şi (6) se bazează pe următoarele principii:

a) neutralitatea impunerii - asigurarea prin legislaţia fiscală a condiţiilor egale investitorilor, capitalului autohton şi străin;

b) certitudinea impunerii - existenţa de norme juridice clare, care exclud interpretările arbitrare, claritate şi precizie a termenelor, modalităţilor şi sumelor de plată pentru fiecare contribuabil, permiţînd acestuia o analiză uşoară a influenţei deciziilor sale de management financiar asupra sarcinii lui fiscale;

c) echitatea fiscală - tratare egală a persoanelor fizice şi juridice, care activează în condiţii similare, în vederea asigurării unei sarcini fiscale egale;

d) stabilitatea fiscală - efectuare a oricăror modificări şi completări ale prevederilor legislaţiei fiscale nemijlocit prin modificarea şi completarea prezentului cod;

e) randamentul impozitelor - perceperea impozitelor şi taxelor cu minimum de cheltuieli, cît mai acceptabile pentru contribuabili;

[Art.6 al.(8) introdus prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611,în vigoare 01.01.06, al.(8)-(9) devin al.(9)-(10)]

(9) La stabilirea impozitelor şi taxelor se determină următoarele elemente:

a) obiectul impunerii - materia impozabilă;

b) subiectul impunerii (contribuabilul) - persoana specificată la art.5 pct.2);

c) sursa de plată a impozitului sau taxei - sursa din care se achită impozitul sau taxa;

d) unitatea de impunere - unitatea de măsură care exprimă dimensiunea obiectului impozabil;

e) cota (cotele) de impunere - cuantumul unitar al impozitului sau taxei în raport cu obiectul impozabil;

f) termenul de achitare a impozitelor sau taxelor - perioada în decursul căreia contribuabilul este obligat să achite impozitul sau taxa sub formă de interval de timp sau zi fixă a plăţii;

g) facilităţile (înlesnirile) fiscale - elemente de care se ţine seama la estimarea obiectului impozabil, la determinarea cuantumului impozitului sau taxei, precum şi la încasarea acestuia, sub formă de:

- scutire parţială sau totală de impozit sau taxă;

- scutire parţială sau totală de plata impozitelor sau taxelor;

- cote reduse ale impozitelor sau taxelor;

- reducerea obiectului impozabil;

- amînări ale termenului de achitare a impozitelor sau taxelor;

- eşalonări ale obligaţiei fiscale.

Scutirile specificate la articolele 33, 34 şi 35 şi cota zero la aplicarea TVA nu se consideră facilităţi (înlesniri) fiscale.

[Art.6 al.(9) în redacţia LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

(10) Impozitele şi taxele percepute în conformitate cu prezentul cod şi cu alte acte normative adoptate în conformitate cu acesta reprezintă surse de venituri ale bugetului de stat şi

ale bugetelor unităţilor administrativ-teritoriale. Impozitul pe venit şi taxele rutiere (în partea ce ţine de taxa pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova) reprezintă surse de reglementare a veniturilor sistemului bugetar. Pentru unitatea teritorială autonomă cu statut juridic special, surse de reglementare a veniturilor sistemului bugetar sînt de asemenea taxa pe valoarea adăugată (în partea ce ţine de taxa pe valoarea adăugată la mărfurile produse şi serviciile prestate de agenţii economici din unitatea autonomă) şi accizele la mărfurile (producţia) supuse accizelor, fabricate pe teritoriul unităţii date.

[Art.6 al.(10) modificat prin LP437-XVI din 28.12.06, MO10-13/26.01.07 art.27]

[Art.6 al.(10) modificat prin LP318-XVI din 02.11.06, MO199-202/29.12.06 art.954]

Articolul 7. Stabilirea, modificarea şi anularea impozitelor şi taxelor generale de stat şi locale

(1) Impozitele şi taxele generale de stat şi locale se stabilesc, se modifică sau se anulează exclusiv prin modificarea şi completarea prezentului cod.

(2) Pe parcursul anului fiscal (calendaristic), stabilirea de noi impozite şi taxe generale de stat şi locale, în afară de cele prevăzute de prezentul cod, sau anularea ori modificarea impozitelor şi taxelor în vigoare privind determinarea subiecţilor impunerii şi a bazei impozabile modificarea cotelor şi aplicarea facilităţilor fiscale se permit numai concomitent cu modificarea corespunzătoare a bugetului de stat şi a bugetelor unităţilor administrativ-teritoriale.

(3) Impozitele locale, lista şi plafoanele taxelor locale se aprobă de către Parlament.

(4) Deciziile autorităţilor administraţiei publice - ale municipiilor, oraşelor, satelor (comunelor), precum şi ale altor unităţi administrativ-teritoriale instituite în condiţiile legislaţiei, - cu privire la punerea în aplicare, la modificarea, în limitele competenţei lor, a cotelor, a modului şi termenelor de achitare şi la aplicarea facilităţilor se adoptă pe parcursul anului fiscal concomitent cu modificările corespunzătoare ale bugetelor unităţilor administrativ-teritoriale.

(5) Întreprinderile, instituţiile şi organizaţiile care au filiale şi/sau subdiviziuni în afara unităţii administrativ-teritoriale în care se află sediul central prezintă pentru acestea din urmă dări de seamă fiscale şi plătesc impozite şi taxe (cu excepţia taxei pe valoarea adăugată, a accizelor şi a taxelor destinate transferării în fondul rutier) la bugetele unităţilor administrativ-teritoriale de la sediul filialelor şi/sau subdiviziunilor.

(6) Subdiviziunile amplasate în unităţile administrativ-teritoriale al căror buget nu constituie parte componentă a bugetului public naţional, plătesc impozitele şi taxele la bugetul unităţii administrativ-teritoriale unde se află reşedinţa de bază a întreprinderii, instituţiei, organizaţiei.

Articolul 8. Drepturile şi obligaţiile contribuabilului

(1) Contribuabilul are dreptul:

a) să obţină pe gratis de la inspectoratul fiscal de stat teritorial şi serviciul de colectare a impozitelor şi taxelor locale informaţii despre impozitele şi taxele în vigoare, precum şi despre

actele normative care reglementează modul şi condiţiile de achitare a acestora;

b) să se bucure de o atitudine corectă din partea organelor cu atribuţii de administrare fiscală şi a persoanelor cu funcţii de răspundere ale acestora;

c) să-şi reprezinte interesele în organele cu atribuţii de administrare fiscală personal sau prin intermediul reprezentantului său;

[Art.8 al.1 lit.d) exclusă prin LP177 -XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534]

[Art.8 al.1 lit.d) modificată prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

e) să obţină amînarea, eşalonarea, trecerea în cont a impozitelor în modul şi în condiţiile prevăzute de prezentul cod;

f) să prezinte organelor cu atribuţii de administrare fiscală şi persoanelor cu funcţii de răspundere ale acestora explicaţii referitoare la calcularea şi achitarea impozitelor şi taxelor;

g) să conteste, în modul stabilit de legislaţie, deciziile, acţiunile sau inacţiunea organelor cu atribuţii de administrare fiscală şi ale persoanelor cu funcţii de răspundere ale acestora;

h) să beneficieze de alte drepturi stabilite de legislaţia fiscală;

i) să beneficieze de facilităţile fiscale, la care are dreptul conform legislaţiei fiscale, pe perioada fiscală în care a întrunit toate condiţiile stabilite .

[Art.8 al.1 lit.i) modificată prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(2) Contribuabilul este obligat:

a) să respecte modul stabilit de înregistrare (reînregistrare) de stat şi de desfăşurare a activităţii de întreprinzător;

b) să se pună la evidenţă la organul fiscal în a cărui rază îşi are sediul stabilit în documentele de constituire (înregistrare) şi să-şi primească certificatul de atribuire a codului fiscal, să prezinte informaţiile iniţiale (şi să comunice modificările ulterioare) cu privire la sediul său, sediul subdiviziunilor sale structurale, denumirea şi sediul instituţiilor financiare în care sînt deschise conturi. Informaţiile privind sediul filialelor sau reprezentanţelor se comunică, de asemenea, organului fiscal în a cărui rază teritorială acestea îşi au sediul;

c) să ţină evidenţa contabilă conform formelor şi modului stabilit de legislaţie, să întocmească şi să prezinte organului fiscal şi serviciului de colectare a impozitelor şi taxelor locale dările de seamă fiscale prevăzute de legislaţie, să asigure integritatea documentelor de evidenţă contabilă în conformitate cu cerinţele legislaţiei, să efectueze decontările băneşti în numerar cu utilizarea maşinilor de casă şi de control cu memorie fiscală (în continuare - maşini de casă şi de control) în modul stabilit de lege sau să efectueze decontările băneşti cu utilizarea terminalelor POS;

[Art.8 al.(2), lit.c) modificată prin LP113 -XVI din 22.05.08, MO103-105/13.06.08 art.395]

[Art.8 al.(2), lit.c) modificată prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349,în vigoare 01.01.09]

[Art.8 al.(2) lit.c) modificată prin LP287-XVI din 11.11.05, MO161-163/02.12.05 art.799]

d) să prezinte informaţii veridice despre veniturile rezultate din orice activitate de întreprinzător, precum şi despre alte obiecte ale impunerii;

e) să achite la buget, la timp şi integral, ţinînd cont de prevederile art.7 alin.(5), sumele calculate ale impozitelor şi taxelor, asigurînd exactitatea şi veridicitatea dărilor de seamă fiscale prezentate;

f) în caz de control al respectării legislaţiei fiscale, să prezinte la prima cerere, persoanelor cu funcţii de răspundere ale organelor cu atribuţii de administrare fiscală documentele de evidenţă, dările de seamă fiscale şi alte documente şi informaţii privind desfăşurarea activităţii de întreprinzător, calcularea şi achitarea la buget a impozitelor şi taxelor şi acordarea facilităţilor;

g) în caz de control al respectării legislaţiei fiscale, să asigure persoanelor cu funcţii de răspundere ale organelor cu atribuţii de administrare fiscală accesul liber în spaţiile de producţie, în depozite în localurile de comerţ, în alte încăperi şi locuri (cu excepţia încăperilor utilizate exclusiv ca spaţiu locativ) pentru inspectarea lor în scopul verificării autenticităţii datelor din documentele contabile, din dările de seamă, din declaraţiile fiscale, din calcule, precum şi a verificării îndeplinirii obligaţiilor faţă de buget;

h) să asiste la efectuarea controlului privind respectarea legislaţiei fiscale, să semneze actele privind rezultatul controlului, să dea explicaţii în scris sau oral;

i) în caz de calculare greşită şi determinare incorectă de către organele fiscale a sumei impozitului, penalităţii, dobînzii sau amenzii, să dovedească acest lucru prin documente justificative;

j) să îndeplinească deciziile adoptate de organele cu atribuţii de administrare fiscală şi alte organe învestite cu funcţii de control pe marginea rezultatelor controalelor efectuate, respectînd cerinţele legislaţiei fiscale;

k) să îndeplinească alte obligaţii prevăzute de legislaţia fiscală.

(3) În caz de absenţă a conducătorului întreprinderii, obligaţiile prevăzute la alin.(2) lit.f) şi g) sînt îndeplinite de alte persoane cu funcţii de răspundere, gestionare ale subiectului impunerii, în limitele competenţei lor.

[Art.8 modificat prin LP441-XVI din 28.12.06, MO203-206/31.12.06 art.997]

Articolul 9. Administrarea fiscală

Administrarea fiscală reprezintă activitatea organelor de stat împuternicite şi responsabile de asigurarea colectării depline şi la termen a impozitelor şi taxelor, a penalităţilor şi amenzilor în bugetele de toate nivelurile, precum şi de efectuarea acţiunilor de urmărire penală în caz de existenţă a unor circumstanţe ce atestă comiterea infracţiunilor fiscale.

Articolul 10. Activitatea organelor cu atribuţii

de administrare fiscală

(1) Organizarea activităţii şi funcţionarea organelor cu atribuţii de administrare fiscală sînt reglementate de legislaţia Republicii Moldova şi tratatele internaţionale la care Republica

Moldova este parte.

(2) Organele cu atribuţii de administrare fiscală şi persoanele cu funcţie de răspundere ale acestora care nu îşi îndeplinesc corespunzător obligaţiile poartă răspundere în conformitate cu legislaţia.

[Art.10 al.1 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Articolul 11. Apărarea drepturilor şi intereselor

contribuabilului

(1) Apărarea drepturilor şi intereselor contribuabilului se face pe cale judiciară sau pe alte căi prevăzute de prezentul cod şi de alte acte ale legislaţiei. Toate îndoielile apărute la aplicarea legislaţiei fiscale se vor interpreta în favoarea contribuabilului.

(2) Pagubele pricinuite contribuabilului ca urmare a îndeplinirii necorespunzătoare a obligaţiilor de către organul cu atribuţii de administrare fiscală şi persoanele cu funcţii de răspundere ale acestuia se recuperează în conformitate cu legislaţia.

(3) Organele fiscale perfectează materialele pentru a restitui contribuabilului suma plătită în plus şi dobînda calculată la această sumă (inclusiv mijloacele decontate ilicit de pe conturile contribuabilului conform dispoziţiilor organelor fiscale), în modul stabilit.

TITLUL II

Titlul II

IMPOZITUL PE VENIT

Capitolul 1

DISPOZIŢII GENERALE

Articolul 12. Noţiuni

În sensul prezentului titlu, se definesc următoarele noţiuni:

1) *Royalty* (redevenţă) - recompensă regulată (plată) obţinută de la darea în folosinţă a activelor nemateriale sau din dreptul de folosinţă a acestora, plată obţinută sub formă de remuneraţie de autor în fiecare caz de realizare a dreptului de autor şi a drepturilor conexe, precum şi din dreptul de folosinţă a resurselor naturale.

[Art.12 pct.(1) modificat prin LP177- XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534]

[Art.12 pct.(1) modificat prinLP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

2) *Anuităţi* - plăţi regulate ale sumelor de asigurare, ale pensiilor sau indemnizaţiilor (prestaţiilor).

3) *Dividend* - venitul rezultat din repartizarea venitului net între acţionari (asociaţi) în conformitate cu cota de participaţie depusă în capitalul social, cu excepţia venitului obţinut în cazurile lichidării complete a agentului economic conform prevederilor art.57 alin.(2). Nu se

consideră dividend, în sensul prezentului cod, dividendul sub formă de acţiuni, specificat la art.56 alin.(2). Recunoaşterea plăţii drept dividend are loc indiferent de faptul dacă persoana juridică a avut sau nu venit în anul fiscal în curs sau în anii precedenţi.

[Art.12 al.(3) în redacţia LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

4) *Venit impozabil* - venitul brut, inclusiv facilităţile acordate de patron, obţinut de contribuabil din toate sursele într-o anumită perioadă fiscală, cu excepţia deducerilor şi scutirilor, aferente acestui venit, la care are dreptul contribuabilul conform legislaţiei fiscale.

4^1) *Venit estimat* - venit apreciat (rezultat) prin aplicarea metodelor şi surselor indirecte în cadrul controalelor fiscale ca urmare a instituirii posturilor fiscale.

[Art.12 pct.(4^1) introdus prin LP144-XVI din 27.06.08, MO127-130/18.07.08 art.498, în vigoare 01.01.09]

5) *Venit din investiţii* - venit obţinut din investiţiile de capital şi din investiţiile în activele financiare, dacă participarea contribuabilului la organizarea acestei activităţi nu este regulată, permanentă şi substanţială.

6) *Venit financiar* - venit obţinut sub formă de royalty (redevenţă), anuităţi, de la darea bunurilor în arendă, locaţiune, de la uzufruct, pe diferenţa de curs valutar, de la activele ce au intrat în mod gratuit, alte venituri obţinute ca rezultat al activităţii financiare, dacă participarea contribuabilului la organizarea acestei activităţi nu este regulată, permanentă şi substanţială.

[Art.12 al.(6) modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

7) *Dobîndă, venit sub formă de dobîndă* - orice venit obţinut conform creanţelor de orice fel (indiferent de modul întocmirii), inclusiv veniturile de pe depunerile băneşti, veniturile obţinute în baza unui contract de leasing financiar.

[Art.12 pct.7) modificat prin LP60/28.04.05, MO92/08.07.05 art.431]

8) *Opţion* - condiţie care prevede dreptul la alegere.

9) *Contract future* - tip de tranzacţie încheiată la bursa de valori sau la bursa de mărfuri.

10) *Distribuire* - plăţile efectuate de către un agent economic în folosul unuia sau mai multor proprietari care au dreptul la încasarea acestor plăţi.

11) *Deducere* - sumă care, la calcularea venitului impozabil, se scade din venitul brut al contribuabilului conform prevederilor legislaţiei fiscale.

12) *Scutire* - sumă care, la calcularea venitului impozabil, se scade din venitul brut al contribuabilului conform art.33, 34 şi 35.

13) *Trecere în cont* - sumă reţinută şi/sau achitată prealabil, conform prevederilor cap.12, 13, 14 şi 15, cu care contribuabilul are dreptul să micşoreze suma impozitului.

14) *Cîştiguri* - veniturile obţinute de la jocurile de noroc şi de la acţiunile de publicitate atît în formă monetară, cît şi nemonetară.

[Art.12 al.(13)-(14) în redacţia LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

Articolul 12². Perioada fiscală privind

mimpozitul pe venit

(1) Prin perioadă fiscală privind impozitul pe venit se înţelege anul calendaristic la încheierea căruia se determină venitul impozabil şi se calculează suma impozitului care trebuie achitată.

(2) Pentru întreprinderile nou-create, perioadă fiscală se consideră perioada de la data înregistrării întreprinderii pînă la finele anului calendaristic.

(3) Pentru întreprinderile lichidate sau reorganizate, perioadă fiscală se consideră perioada de la începutul anului calendaristic pînă la data radierii întreprinderii din Registrul de stat.

Articolul 13. Subiecţii impunerii

(1) Subiecţi ai impunerii sînt persoanele juridice şi fizice, cu excepţia societăţilor specificate la art.5 pct.9), care pe parcursul perioadei fiscale obţin venit din orice surse aflate în Republica Moldova, precum şi persoanele juridice care obţin venit din orice surse aflate în afara Republicii Moldova şi persoanele fizice care obţin venit din investiţii şi financiar din surse aflate în afara Republicii Moldova.

[Art.13 al.(1) modificat prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

(2) Subiecţii impunerii sînt obligaţi să declare venitul brut obţinut din toate sursele.

Articolul 14. Obiectul impunerii

(1) Obiect al impunerii este venitul brut, inclusiv facilităţile acordate de patron, obţinut de persoanele juridice sau fizice din toate sursele aflate în Republica Moldova, precum şi venitul obţinut de persoanele juridice şi fizice care practică activitate de întreprinzător din orice surse aflate în afara Republicii Moldova şi venitul din investiţii şi financiar obţinut de persoanele fizice – cetăţeni rezidenţi – din surse aflate în afara Republicii Moldova, cu excepţia deducerilor şi scutirilor la care au dreptul aceste persoane.

(1) Obiect al impunerii este venitul brut, inclusiv facilităţile acordate de patron, obţinut de persoanele juridice sau fizice din toate sursele aflate în Republica Moldova, precum şi venitul obţinut de persoanele juridice şi fizice care practică activitate de întreprinzător din orice surse aflate în afara Republicii Moldova şi venitul din investiţii şi financiar obţinut de persoanele fizice – cetăţeni rezidenţi – din surse aflate în afara Republicii Moldova, cu excepţia deducerilor şi scutirilor la care au dreptul aceste persoane. Ca obiect al impunerii este considerat venitul estimat în conformitate cu art.225.

[Art.14 al.(1) modificat prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

[Art.14 al.(1)modificat prin LP144-XVI din 27.06.08, MO127-130/18.07.08 art.498, în vigoare 01.01.09]

(2) Sursele de venit sînt stabilite în cap.2 şi 11.

(3) Prin derogare de la prevederile alin. (1), (3), (3^1), (3^3) şi (3^4) ale prezentului articol, obiect

al impunerii pentru cîştigurile şi veniturile specificate la art.901 alin.(1) şi (3) este exclusiv acest cîştig şi/sau venit.

[Art.14 al.(3) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

[Art.14 al.(3) modificat prin LP111-XVI din 27.04.07, MO64-66/11.05.07 art.300,în vigoare 01.01.08]

[Art.14 al.(3) introdus prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, vigoare 01.01.06]

Articolul 15. Cotele de impozit

Suma totală a impozitului pe venit se determină:

a) pentru persoanele fizice, inclusiv gospodăriile ţărăneşti (de fermier) şi întreprinzătorii individuali, în mărime de:

- 7 % din venitul anual impozabil ce nu depăşeşte suma de 25200 lei;

- 18 % din venitul anual impozabil ce depăşeşte suma de 25200 lei;

[Art.15 lit.(a) în redacţia LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

b) pentru persoanele juridice - în mărime de 0% din venitul impozabil.

[Art.15 lit.b) modificată prin LP111-XVI din 27.04.07, MO64-66/11.05.07 art.00, în vigoare 01.01.08]

[Art.15 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

[Art.15 modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, vigoare 01.01.06]

c) pentru gospodăriile ţărăneşti (de fermier) şi întreprinzătorii individuali – în mărime de 0% din venitul impozabil.

[Art.15 lit.(c) introdusă prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

d) pentru agenţii economici al căror venit a fost estimat în conformitate cu art.225 - în mărime de 15% din depăşirea venitului estimat faţă de venitul brut înregistrat în evidenţa contabilă de agentul economic.

[Art.15 lit.(d) introdusă prin LP144-XVI din 27.06.08, MO127-130/18.07.08 art.498, în vigoare 01.01.09]

Articolul 15¹. Modul de determinare a obligaţiilor fiscale

Determinarea obligaţiilor fiscale, în conformitate cu prevederile prezentului titlu, se efectuează în modul stabilit de Guvern.

[Art.15[1] introdus prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Articolul 16. Trecerea în cont a impozitelor

Contribuabilii au dreptul să treacă în cont impozitele în conformitate cu cap.12, 13, 14 şi 15.

[Art.16 modificat prin LP154/21.07.05, MO126/23.09.05 art.611, vigoare 01.01.06]

Articolul 17. Impozitarea venitului

proprietarului decedat

(1) Venitul proprietarului decedat se consideră venit al persoanei fizice şi se impozitează ca atare, cu excepţia cazurilor prevăzute la alin.(2) lit.b).

(2) În cazul decesului unei persoane, rezidente la momentul decesului:

a) venitul proprietarului (inclusiv venitul din averea rămasă după decesul acestuia) se consideră venit al unei singure persoane fizice, aplicîndu-se art.15 lit.a) pentru anul fiscal în care a avut loc decesul;

b) suma totală a impozitului pe venit pentru anii fiscali ulteriori se determină conform cotei de 18% din venitul impozabil, scutirile nefiind permise.

[Art.17 al.2), lit.(b) modificată prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

Capitolul 2

COMPOZIŢIA VENITULUI

Articolul 18. Sursele de venit impozabile

În venitul brut se includ:

a) venitul provenit din activitatea de întreprinzător, din activitatea profesională sau din alte activităţi similare;

b) venitul de la activitatea societăţilor obţinut de către membrii societăţilor şi venitul obţinut de către acţionarii fondurilor de investiţii, conform prevederilor cap.9;

c) plăţile pentru munca efectuată şi serviciile prestate (inclusiv salariile), facilităţile acordate de patron, onorariile, comisioanele, primele şi alte retribuţii similare;

d) venitul din chirie (arendă);

e) creşterea de capital definită la art.37 alin.(7);

f) creşterea de capital peste pierderile de capital, neluată în considerare în alte tipuri de venit;

g) venitul obţinut sub formă de dobîndă;

h) royalty (redevenţe);

i) anuităţile, inclusiv primite în baza tratatelor internaţionale la care Republica Moldova este parte sumele şi despăgubirile de asigurare primite în baza contractelor de asigurare şi coasigurare şi neutilizate conform art.22. Excepţie fac cele prevăzute la art.20 lit.a);

[Art.18 lit.i) modificată prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

[Art.18 lit.h)-i) în redacţia LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

j) venitul rezultat din neachitarea datoriei de către agentul economic, cu excepţia cazurilor cînd formarea acestei datorii este o urmare a insolvabilităţii contribuabilului;

k) dotaţiile de stat, primele şi premiile care nu sînt specificate ca neimpozabile în legile prin care se stabilesc aceste plăţi;

l) sumele obţinute de pe urma acordului (convenţiei) de neangajare în activitatea de concurenţă;

m) dividendele, cu excepţia celor achitate în folosul persoanelor fizice rezidente, aferente perioadelor fiscale de pînă la 1 ianuarie 2008.

[Art.18 lit.(m) modificată prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

[Art.18 lit.m) în redacţia LP111 -XVI din 27.04.07, MO64-66/11.05.07 art.300, în vigoare 01.01.08]

n) veniturile obţinute, conform legislaţiei, ca urmare a aplicării clauzei penale, în formă de despăgubire pentru venitul ratat, precum şi ca urmare a reţinerii arvunei sau restituirii arvunei;

[Art.18 lit.n) în redacţia LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

o) alte venituri care nu au fost specificate la literele menţionate.

Articolul 19. Facilităţi acordate de patron

Facilităţile impozabile acordate de patron includ:

a) plăţile acordate salariatului de către patron pentru recuperarea cheltuielilor personale, precum şi plăţile în favoarea lucrătorului, efectuate altor persoane, cu excepţia plăţilor în bugetul asigurărilor sociale de stat şi a primelor de asigurare obligatorie de stat;

b) suma anulată a datoriei salariatului faţă de patron;

c) suma plătită suplimentar de patron la orice plată a salariatului pentru locuinţa acordată de către patron;

d) suma dobînzii, obţinută ca rezultat al depăşirii ratei de bază (rotunjită pînă la următorul procent întreg) stabilite de Banca Naţională a Moldovei în luna noiembrie a anului precedent anului fiscal de gestiune: - la refinanţarea băncilor comerciale prin operaţiuni repo de cumpărare a hîrtiilor de valoare de stat pe termen de 2 luni - pentru împrumuturile acordate pe un termen de pînă la 5 ani; - la creditele pe termen lung - pentru împrumuturile acordate pe un termen mai mare de 5 ani; faţă de rata dobînzii calculată pentru împrumuturile acordate de către patron salariatului,

în funcție de termenul lor de acordare;

e) cheltuielile patronului pentru darea proprietății în folosință salariatului în scopuri personale:

- în cazul în care bunurile sînt proprietate a patronului, cheltuielile acestuia, determinate în procente din baza valorică, pentru fiecare bun dat în folosință, în funcție de categoria de proprietate prevăzută la art.26 alin.(6): I - 0,0082%, II - 0,0137%, III - 0,0274%, IV - 0,0548% şi V - 0,0822 %, pentru fiecare zi de folosință;

- în cazul în care bunurile nu sînt proprietate a patronului - cheltuielile acestuia pentru obținerea dreptului de folosință asupra bunurilor, pentru fiecare zi de folosință;

f) vărsămintele în fondurile de pensii, cu excepția celor efectuate în fondurile de pensii calificate, prevăzute la art.64 alin.(1) şi art. 69.

Articolul 20. Sursele de venit neimpozabile

În venitul brut nu se includ următoarele tipuri de venit:

a) anuitățile sub formă de drepturi de asigurări sociale achitate din bugetul asigurărilor sociale de stat şi drepturi de asistență socială achitate din bugetul de stat, specificate de legislația în vigoare, inclusiv primite în baza tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte; sumele şi despăgubirile de asigurare, primite în baza contractelor de asigurare şi coasigurare, exclusiv primite în cazul înlocuirii forțate a proprietății conform art.22;

[Art.20 lit.a) modificată prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

[Art.20 lit.a) modificată prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ar.702]

[Art.20 lit.a) în redacția LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

b) despăgubirile primite, conform legislației, în urma unui accident de muncă sau în urma unei boli profesionale, de salariați ori de moştenitorii lor legali;

c) plățile, precum şi alte forme de compensații acordate în caz de boală, de traumatisme, sau în alte cazuri de incapacitate temporară de muncă, conform contractelor de asigurare de sănătate;

d) compensarea cheltuielilor salariaților legate de îndeplinirea obligațiilor de serviciu: pentru aparatul Preşedintelui Republicii Moldova, Parlament şi aparatul acestuia, aparatul Guvernului, în limitele şi în modul stabilite de Preşedintele Republicii Moldova, Parlament şi, respectiv, de Guvern. Compensarea cheltuielilor salariaților agenților economici legate de îndeplinirea obligațiilor de serviciu, în limitele stabilite de actele normative şi în modul stabilit de Guvern. Compensarea cheltuielilor salariaților legate de îndeplinirea obligațiilor de serviciu în cazul depăşirii limitelor de cazare stabilite de Guvern;

[Art.20 lit.d) modificată prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

d^1) restituirea cheltuielilor şi plăților compensatorii ce țin de executarea obligațiilor de serviciu ale militarilor, efectivului de trupă şi corpului de comandă din organele apărării naționale şi de ocrotire a normelor de drept, securității statului şi ordinii publice din contul bugetului de stat, şi anume:

- restituirea cheltuielilor la transportul militarilor, efectivului de trupă şi corpului de comandă din organele apărării naţionale, securităţii statului şi ordinii publice şi membrilor familiilor lor, al bunurilor personale ale acestora în legătură cu încadrarea în serviciu, îndeplinirea serviciului şi trecerea în rezervă (retragerea), inclusiv a cheltuielilor de transport legate de deplasare la tratament balneosanatorial, locul petrecerii concediului obligatoriu, precum şi a cheltuielilor la transportul recruţilor şi rezerviştilor chemaţi la concentrare sau mobilizare;

- indemnizaţia de transfer;

- indemnizaţia unică de instalare;

- indemnizaţia unică plătită absolvenţilor instituţiilor de învăţământ militar;

- compensaţia bănească pentru închirierea spaţiului locativ;

- compensaţia bănească pentru procurarea sau construcţia spaţiului locativ;

d²) sumele primite de către persoane fizice şi juridice ca despăgubire pentru prejudiciul cauzat sau/şi venitul ratat ca urmare a efectuării cercetărilor arheologice pe terenurile aflate în proprietatea sau în posesia acestor persoane;

d³) sumele primite de către persoane fizice şi juridice ca despăgubire pentru prejudiciul ce le-a fost cauzat ca urmare a unei acţiuni ilegale (inacţiuni) ori ca urmare a unor calamităţi naturale sau tehnogene, cataclisme, epidemii, epizootii;

d^4) sumele primite de proprietari sau deţinători pentru bunurile rechiziţionate în interes public, pe perioada rechiziţiei, conform legislaţiei;

[Art.20 lit.d¹)- d^4) introduse prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

e) bursele elevilor, studenţilor şi persoanelor aflate la învăţământ postuniversitar sau la învăţământ postuniversitar specializat la instituţiile de învăţământ de stat şi particulare, în conformitate cu legislaţia cu privire la învăţământ, stabilite de aceste instituţii de învăţământ, precum şi bursele acordate de către organizaţiile filantropice, cu excepţia retribuţiei pentru activitatea didactică sau de cercetare, indemnizaţiile unice acordate tinerilor specialişti angajaţi la lucru, conform repartizării, în localităţile rurale;

f) pensiile alimentare şi indemnizaţiile pentru copii;

g) indemnizaţiile de concediere stabilite conform legislaţiei;

h) compensaţiile nominative plătite păturilor insuficient asigurate, social vulnerabile ale populaţiei, precum şi prestaţiile de asigurări sociale, care nu sînt achitate sub formă de anuităţi;

[Art.20 lit.h) modificată prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

i) patrimoniul primit de către persoanele fizice cetăţeni ai Republicii Moldova cu titlu de donaţie sau de moştenire;

j) veniturile de la primirea gratuită a proprietăţii, inclusiv a mijloacelor băneşti, conform deciziei Guvernului sau a autorităţilor competente ale administraţiei publice locale;

[Art.20 lit.j) în redacţia LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611,în vigoare

01.01.06]

[Art.20 lit.k) exclusă prin LP111 -XVI din 27.04.07, MO64-66/11.05.07 art.300 în vigoare 01.01.08]

l) ajutoarele primite de la organizaţii filantropice - fundaţii şi asociaţii obşteşti - în conformitate cu prevederile statutului acestor organizaţii şi ale legislaţiei;

m) contribuţiile la capitalul unui agent economic, prevăzute la art.55;

n) veniturile misiunilor diplomatice şi altor misiuni asimilate lor, organizaţiilor statelor străine, organizaţiilor internaţionale şi personalului acestora, prevăzute la art. 54;

[Art.20 lit.n) modificată prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

o) sumele pe care le primesc donatorii de sînge de la instituţiile medicale de stat;

[Art.20 lit.(p) exclusă prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

[Art.20 lit.p) în redacţia LP154/21.07.05, MO126/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

p¹) cîştigurile de la acţiunile de publicitate în partea în care valoarea fiecărui cîştig nu depăşeşte 10% din indicatorul specificat la art.33 alin.(1);

[Art.20 lit.p¹) modificată prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 at.702]

[Art.20 lit.p¹) introdusă prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

q) mijloacele băneşti plătite, sub formă de ajutor material unic sau de reparare a prejudiciului, unor categorii de funcţionari publici sau familiilor acestora, în conformitate cu legislaţia;

r) ajutorul material obţinut de persoanele fizice din fondurile de rezervă ale Guvernului, ale autorităţilor administraţiei publice locale, din mijloacele Fondului republican şi fondurilor locale de susţinere socială a populaţiei, precum şi din mijloacele sindicatelor, în conformitate cu regulamentele care prevăd acordarea unui astfel de ajutor;

s) ajutorul financiar obţinut de către sportivi şi antrenori de la Comitetul Internaţional Olimpic, premiile obţinute de către sportivi, antrenori şi tehnicieni la competiţiile sportive internaţionale, bursele sportive şi indemnizaţiile acordate loturilor naţionale în vederea pregătirii şi participării la competiţiile internaţionale oficiale;

[Art.20 lit.s) în redacţia LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

t) ajutorul financiar obţinut de Comitetul Naţional Olimpic şi de federaţiile sportive naţionale de profil de la Comitetul Internaţional Olimpic, federaţiile sportive europene şi internaţionale de profil şi de la alte organizaţii sportive internaţionale;

u) premiul naţional al Republicii Moldova în domeniul literaturii, artei, arhitecturii, ştiinţei şi tehnicii, precum şi premiile elevilor şi profesorilor animatori acordate, în mărimi stabilite în actele normative în vigoare, pentru performanţele obţinute în cadrul olimpiadelor şi concursurilor raionale, orăşeneşti, municipale, zonale, republicane, regionale şi internaţionale.

[Art.20 lit.u) modificată prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ar.702]

v) veniturile obținute de Administrația zonei economice libere;

w) recompensa acordată membrilor gospodăriilor (familiilor) pentru participarea la sondajele selective efectuate de organele de statistică;

x) veniturile persoanelor fizice obținute din activitatea în baza patentei de întreprinzător;

y) veniturile obținute de persoanele fizice, cu excepția întreprinzătorilor individuali şi gospodăriilor țărăneşti (de fermier), de la predarea materiei prime secundare, precum şi de la livrarea producției din fitotehnie şi horticultură în formă naturală şi a producției din zootehnie în formă naturală, în masă vie şi sacrificată;

[Art.20 lit.y) modificată prin LP261-XVI din27.10.05, MO157-160/25.11.05 art.782, în vigoare 01.01.06]

z) veniturile obținute în urma utilizării facilităților fiscale;

[Art.20 lit.z) modificată prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

z¹ sumele în mărime de 15 la sută din veniturile, pînă la impozitare, ale organizațiilor şi întreprinderilor cooperatiste din cadrul cooperației de consum repartizate fondului de dezvoltare a bazei tehnico-materiale a acestor organizații şi întreprinderi;

z² mijloacele băneşti obținute din fondurile speciale şi utilizate în conformitate cu destinația fondurilor;

z³ compensațiile pagubelor morale.

z^4) venitul obținut ca urmare a anulării restanțelor la bugetul public național;

[Art.20 lit.z^4) modificată prin LP177- XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534]

[Art.20 lit.z^4)modificată prin LP111- XVI din 27.04.07, MO64-66/11.05.07 art.300, în vigoare 01.01.08]

z^5) solda bănească a militarilor în termen, a elevilor şi cursanților (studenților) instituțiilor de învățământ militar;

z^6) veniturile obținute ca urmare a compensării daunei materiale cauzate, în partea în care compensația acordată nu depăşeşte dauna materială cauzată;

z^7) plata depozitelor garantate din Fondul de garantare a depozitelor în sistemul bancar, conform Legii nr.575-XV din 26 decembrie 2003 privind garantarea depozitelor persoanelor fizice în sistemul bancar."

[Art.20 lit.z^4)- z^7) introduse prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

z^8) veniturile sub formă de royalty ale persoanelor fizice în vîrstă de 60 de ani şi mai mult.

[Art.20 lit.(z^8) introdusă prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

Articolul 21. Reguli speciale referitoare la venit

(1) Venitul obținut sub formă nemonetară se evaluează de către fiecare subiect al impunerii şi constituie valoarea medie a prețului de livrare a mărfurilor şi/sau de prestare a serviciilor analoage pe luna precedentă lunii în care a fost obținut venit sub formă nemonetară. În cazul în care, pe luna precedentă lunii în care a fost obținut venit sub formă nemonetară, nu au fost efectuate livrări de mărfuri şi/sau prestări de servicii, venitul obținut sub formă nemonetară nu poate fi mai mic decît prețul de cost al mărfurilor livrate şi/sau al serviciilor prestate în luna curentă.

[Art.21 al.(1) în redacția LP279-XVI din 04.11.05, MO164-167/09.12.05 art.814]

(2) În cazul anuităților, partea oricărei anuități care este inclusă în venitul anual se deduce la calcularea venitului impozabil. Deducerea este egală cu suma vărsată de contribuabil în fondul de pensii nestatal calificat şi nededusă din venitul lui brut conform art.66 alin.(2), precum şi cu suma primelor de asigurare achitate de către contribuabil persoană fizică conform contractelor de asigurare şi coasigurare şi împărțită la numărul de ani presupuşi pentru efectuarea plăților (din momentul în care a început plata anuităților).

[Art.21 al.(2) modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 0101.06]

(3) În cazul efectuării operațiunilor în valută străină:

1) La calcularea venitului impozabil, venitul brut şi alte încasări, precum şi cheltuielile suportate în valută străină se recalculează în valută națională la cursul de schimb al Băncii Naționale a Moldovei la data tranzacției. Pentru unele grupuri de operațiuni, Ministerul Finanțelor poate stabili un curs de schimb mediu.

2) Orice datorie atît a contribuabilului, cît şi față de contribuabil, a cărei sumă de bază (fără dobîndă) este exprimată în valută străină, se recalculează conform prețurilor de piață şi se consideră ca fiind vîndută de către contribuabil în ultima zi a anului fiscal la prețul ei de piață la acea dată.

3) Orice venit de pe urma vînzării presupuse a datoriei, conform pct.2), se consideră venit obținut în ultima zi a anului fiscal, iar baza valorică a acestei datorii a contribuabilului sau față de contribuabil devine valoarea ei de piață.

4) Operațiunile în care intervin obligații de plată în valută străină se referă la:

a) cheltuielile care urmează să fie efectuate sau venitul care urmează să fie obținut în urma calculelor;

b) contractele futures, opțioanele şi alte operațiuni financiare similare.

5) Modul de calculare a obligațiilor fiscale se stabileşte de către Guvern.

Articolul 22. Nerecunoaşterea venitului în cazul

pierderii forțate a proprietății

(1) Nu se recunoaşte venitul la înlocuirea proprietății cu o proprietate de acelaşi tip în cazul pierderii ei forțate.

(2) În cazul nerecunoaşterii venitului în conformitate cu alin.(1), baza valorică a proprietăţii de înlocuire se consideră bază valorică ajustată a proprietăţii înlocuite.

(3) Proprietatea se consideră pierdută în mod forţat, dacă ea este parţial sau total distrusă, furată, sechestrată sau destinată demolării ori dacă contribuabilul este forţat într-un oarecare alt mod să-şi abandoneze proprietatea din cauza pericolului sau iminenţei uneia din acţiunile sau evenimentele menţionate mai sus.

(4) Proprietatea de înlocuire se consideră de acelaşi tip atunci cînd ea are aceleaşi însuşiri sau este de aceeaşi natură ca şi proprietatea înlocuită (indiferent de faptul dacă este sau nu o proprietate de acelaşi nivel sau calitate).

(5) Perioada de înlocuire este perioada care expiră în anul fiscal următor celui în care s-a produs pierderea.

Capitolul 3

DEDUCERILE AFERENTE ACTIVITĂŢII DE ÎNTREPRINZĂTOR

Articolul 23. Regula generală

Nu se permite deducerea cheltuielilor personale şi familiale, cu excepţia cazurilor pentru care prezentul titlu prevede un alt mod de reglementare.

Articolul 24. Deducerea cheltuielilor aferente

activităţii de întreprinzător

(1) Se permite deducerea cheltuielilor ordinare şi necesare, achitate sau suportate de contribuabil pe parcursul anului fiscal, exclusiv în cadrul activităţii de întreprinzător. Limitele şi modul cheltuielilor de asigurare, permise ca deduceri de cheltuieli aferente activităţii de întreprinzător în scopuri fiscale, se stabilesc prin lege.

[Art.24 al.(1) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349art.349, în vigoare 01.01.09]

[Art.24 al.1) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(2) În cazul în care cheltuielile suportate de contribuabil cuprind cheltuielile aferente activităţii de întreprinzător şi cheltuielile personale, deducerea se permite numai atunci cînd cheltuielile aferente activităţii de întreprinzător le depăşesc pe cele personale şi numai pentru acea parte a cheltuielilor care se referă nemijlocit la desfăşurarea activităţii de întreprinzător.

(3) Deducerea cheltuielilor de delegaţii, de reprezentanţă, de asigurare a agenţilor economici se permite în limitele stabilite de Guvern.

(4) Prin derogare de la art.30, se permite deducerea sumelor achitate ca impozite şi taxe de către subdiviziunile situate în unităţile administrativ-teritoriale, al căror buget nu constituie parte componentă a bugetului public naţional.

(5) Nu se permite deducerea sumelor plătite la procurarea terenurilor.

(6) Nu se permite deducerea sumelor plătite la procurarea proprietății pe care se calculează uzura (amortizarea) şi față de care se aplică prevederile art.26, 28 şi 29 sau la procurarea mijloacelor fixe cu un termen de exploatare mai mare de un an.

(7) Nu se permite deducerea compensațiilor, remunerațiilor, dobînzilor, plății pentru închirieri de bunuri şi altor cheltuieli efectuate în interesul unui membru al familiei contribuabilului, al unei persoane cu funcție de răspundere sau al unui conducător de agent economic, al unui membru al societății sau al altei persoane interdependente, dacă nu există justificarea plății unei astfel de sume.

(8) Nu se permite deducerea pierderilor în urma vînzării sau schimbului proprietății, îndeplinirii lucrărilor şi prestării serviciilor, efectuate, în mod direct sau mijlocit, între persoanele interdependente.

(9) Nu se permite deducerea cheltuielilor legate de obținerea venitului scutit de impozitare.

[Art.24 al.(9) modificat prin LP177 -XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534]

(10) Nu se permite deducerea cheltuielilor dacă contribuabilul nu poate confirma documentar că aceste cheltuieli au fost suportate într-un anumit cuantum şi în modul stabilit de Guvern.

(11) Nu se permite deducerea sumelor achitate sau suportate în folosul titularului patentei de întreprinzător.

[Art.24 al.(11) modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 0.01.06]

(12) Nu se permite deducerea plăților pentru eliminările supranormative de substanțe poluante în mediul înconjurător şi folosirea supralimită a resurselor naturale.

[Art.24 al.12) introdus prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702, al.(12)-(13) devin al.(13)-(14)]

(13) Deducerea reziduurilor, deşeurilor şi perisabilității naturale se permite în limitele aprobate anual de către conducătorii întreprinderilor.

(14) Se permite deducerea cheltuielilor aferente transmiterii gratuite a proprietății conform deciziei Guvernului sau a autorităților competente ale administrației publice locale.

[Art.24 al.(13) introdus prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611,în vigoare 01.01.06]

(15) Se permite deducerea cheltuielilor achitate de contribuabili în decursul anului fiscal sub formă de taxe de aderare şi cotizații de membru destinate activității patronatelor. Plafonul de deductibilitate a acestor cheltuieli constituie 0,15% din fondul de retribuire a muncii.

[Art.24 al.(15) introdus prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(16) Societăților de audit şi auditorilor în calitate de întreprinzători individuali li se permite deducerea cheltuielilor pentru asigurarea riscului de audit în mărime de pînă la 15% din venitul de vînzări ale serviciilor prestate în anul de gestiune.

(17) Se permite deducerea cheltuielilor suportate de întreprinderile agricole pentru întreținerea

obiectivelor de menire social-culturală aflate în gestiune, conform normelor (cheltuielilor medii) stabilite pentru întreținerea instituțiilor similare finanțate de la bugetele unităților administrativ-teritoriale.

[Art.24 al.(16)-(17) introduse prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

Articolul 25. Deducerea dobînzilor

(1) Deducerea dobînzilor se permite în conformitate cu art.24.

(2) Deducerea cheltuielilor legate de achitarea dobînzilor de către persoanele juridice şi fizice care practică activitate de întreprinzător (cu excepția instituțiilor financiare şi a organizațiilor de microfinanțare) în folosul persoanelor fizice şi juridice se acceptă în limita ratei de bază (rotunjită pînă la următorul procent întreg), stabilită de Banca Națională a Moldovei în luna noiembrie a anului precedent anului fiscal de gestiune, aplicată la refinanțarea băncilor comerciale prin operațiuni repo de cumpărare a valorilor mobiliare de stat pe termen de 2 luni.

[Art.25 al.(2) în redacția LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

[Art.25 al.(2) în redacția LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.0.1.08]

(3) În cazul emisiunii unor titluri de creanță după1 ianuarie 1998, partea discontului inițial, în raport cu titlul de creanță care este permis emitentului ca deducere a dobînzii, va fi echivalentă cu partea acestui discont repartizat proporțional în anul fiscal.

Articolul 26. Deducerea uzurii calculate

(1) Mărimea deducerii uzurii calculate a proprietății se determină în conformitate cu prezentul articol şi, cu art.24 şi 27.

[Art.26 al.(1) modificat prin LP177 -XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534]

(2) Proprietatea pe care se calculează uzura este proprietatea materială reflectată în bilanțul contabil al contribuabilului în conformitate cu legislația şi folosită în activitatea de întreprinzător, a cărei valoare scade prezumtiv ca urmare a uzurii fizice şi morale şi a cărei perioadă de exploatare este mai mare de un an, iar valoarea ei depăşeşte suma de 3000 lei.

[Art.26 al.(2) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(3) Sînt considerate, de asemenea, proprietate pe care se calculează uzura investițiile efectuate în mijloacele fixe care fac obiectul unui contract de leasing operațional, locațiune, concesiune, arendă. În sensul prezentului alineat, prin investiție se înțelege excedentul cheltuielilor ce țin de reparație, întreținere, îmbunătățire şi altele asemenea, în privința mijloacelor fixe respective asupra cheltuielilor menționate, permise spre deducere în anul fiscal conform modului stabilit la art.27 alin.(9).

(4) Din punct de vedere fiscal, în cazul leasingului financiar, locatarul este tratat ca proprietar al mijloacelor fixe primite în leasing, iar în cazul leasingului operațional, calitatea de proprietar o are locatorul. Calcularea şi deducerea uzurii mijloacelor fixe care fac obiectul unui contract de leasing se efectuează de către locatar în cazul leasingului financiar şi de către locator în cazul leasingului operațional.

[Art.26 al.(3)-(4) introduse prin LP60 –XVI din 28.04.05, MO92-94/08.07.05 art.431, al.(3)-(7) devin al.(5)-(9)]

(5) Mărimea uzurii mijloacelor fixe ce urmează a fi dedusă se determină prin înmulţirea bazei valorice a mijloacelor fixe, la sfîrşitul perioadei de gestiune, ce se raportă la o anumită categorie de proprietate, la norma de uzură respectivă prevăzută la alin. (8). Baza valorică a mijloacelor fixe la sfîrşitul perioadei de gestiune se determină ca valoare a mijloacelor fixe la începutul perioadei de gestiune, majorată cu valoarea mijloacelor fixe nou-procurate şi cu suma corectărilor şi micşorată cu suma de la comercializarea lor sau cu baza valorică ajustată în cazul donaţiei sau pierderii forţate. Valoarea mijloacelor fixe la începutul perioadei de gestiune ce se raportă la categoria respectivă de proprietate se determină ca diferenţă dintre baza valorică a mijloacelor fixe la sfîrşitul perioadei de gestiune precedente şi suma uzurii calculate a perioadei de gestiune precedente.

[Art.26 al.(5) modificat prin LP60-XVI din 28.04.05, MO92-94/08.07.05 art.431]

(6) Întreaga proprietate a contribuabilului trebuie să fie raportată la una din categoriile de proprietate, în ordinea stabilită de lege.

[Art.26 al.(6) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349,în vigoare 01.01.09]

(7) Se stabileşte următoarea ordine de evidenţă a proprietăţii pe categorii:

a) pentru proprietatea raportată la categoria I, calcularea uzurii se face pentru fiecare obiect;

b) pentru proprietatea raportată la categoriile II-V, calcularea uzurii se efectuează prin aplicarea normei de uzură la baza valorică a categoriei respective. Raportarea proprietăţii la categoriile de proprietate se efectuează în modul prevăzut de lege.

[Art.26 al.(7), lit.b) modificată prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349,în vigoare 01.01.09]

c) pentru proprietatea ce reprezintă investiţii efectuate la mijloacele fixe care fac obiectul unui contract de leasing operaţional, locaţiune, concesiune, arendă, uzura se calculează în modul stabilit pentru categoria de proprietate la care se atribuie mijloacele fixe respective.

[Art.26 al.(7) lit.c) introdusă prin LP60-XVI din 28.04.05, MO92-94/08.07.05 art.431]

(8) La fiecare categorie de proprietate se aplică următoarele norme de uzură:

Categoria de proprietate	Norma de uzură, %
I	5
II	8
III	10
IV	20
V	30

(9) Calcularea uzurii şi deducerea acesteia pentru întreţinerea autoturismului se efectuează în

felul următor:

a) în cazul în care valoarea autoturismului este de pînă la 200.000 lei, uzura calculată se deduce integral, în funcţie de valoarea autoturismului;

b) în cazul în care valoarea autoturismului depăşeşte 200.000 lei, deducerea se limitează la suma calculată a uzurii, reieşind din valoarea autoturismului egală cu 200.000 lei. Prevederea nu se aplică autoturismelor utilizate în calitate de mijloace fixe în activitatea de bază care reprezintă acordare de servicii, a căror uzură constituie parte componentă a costului vînzărilor.

[Art.26 al(.9) lit.a-b) modificate prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.6 art.702]

[Art.26 al.(9) lit.b) modificată prin LP60-XVI din 28.04.05, MO92-94/08.07.05 art.431]

(10) Evidenţa şi calcularea uzurii mijloacelor fixe în scopuri fiscale se efectuează în conformitate cu regulamentul aprobat de Guvern .

[Art.26 al.10) introdus prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Articolul 27. Valoarea mijloacelor fixe

(1) Valoarea mijloacelor fixe nou-procurate se compune din preţul lor de procurare, precum şi din toate cheltuielile aferente procurării lor, inclusiv cheltuielile de transportare, asamblare şi asigurare, dobînzile plătite sau calculate pînă la punerea obiectului în exploatare. Valoarea mijloacelor fixe aferente proprietăţii create cu forţe proprii include toate impozitele şi taxele, cu excepţia taxei pe valoarea adăugată achitate sau care urmează a fi achitată de către subiecţii impozabili înregistraţi, cheltuielile şi plata dobînzilor aferente acestor mijloace fixe pentru întreaga perioadă de pînă la punerea lor în exploatare. Baza valorică a mijloacelor fixe la finele perioadei de gestiune se majorează cu valoarea mijloacelor fixe nou-procurate sau create cu forţe proprii şi cu suma corectărilor în perioada de gestiune, prevăzute la alin. (8).

(2) Mijloacele obţinute de la înstrăinarea mijloacelor fixe, cu excepţia celor obţinute de către locator din înstrăinarea mijloacelor fixe ce au constituit obiectul unui contract de leasing operaţional, se raportează la reducerea bazei valorice a categoriei respective de proprietate. Dacă reducerea indicată conduce, la sfîrşitul perioadei de gestiune, la un rezultat negativ pe categoria de proprietate, atunci acest rezultat se include în venit, iar valoarea categoriei respective de proprietate la începutul perioadei de gestiune corespunzătoare se egalează cu zero. În cazul înstrăinării de către locator a mijloacelor fixe ce au constituit obiectul unui contract de leasing operaţional, baza valorică a categoriei respective de proprietate se reduce cu baza valorică a mijlocului fix înstrăinat. Venitul sau pierderea calculată ca diferenţă între suma mijloacelor obţinute de la înstrăinarea mijloacelor fixe ce au constituit obiectul unui contract de leasing operaţional şi baza lor valorică la începutul perioadei fiscale se recunoaşte drept venit sau pierdere a perioadei fiscale în care a avut loc înstrăinarea.

[Art.27 al.(2) în redacţia LP60-XVI din 28.04.05, MO92-94/08.07.05 art.431]

(3) Includerea iniţială a mijloacelor fixe la categoria respectivă de proprietate se face la momentul punerii lor în exploatare.

(4) Valoarea iniţială a unei proprietăţi aflate în posesia contribuabilului la data de 1 ianuarie 1998 va fi baza ei valorică, determinată conform art.38 alin.(1) şi (2), la această dată. În acest caz, calculele uzurii şi toate celelalte ajustări ale valorii pentru perioadele precedente se efectuează în

conformitate cu legislația în vigoare în perioada respectivă.

(5) Dacă la sfîrşitul anului fiscal la categoria respectivă nu se află nici o proprietate sau suma rămasă este mai mică de 300 lei, după efectuarea ajustărilor specificate la alin.(1) şi (2) ale prezentului articol şi la art.26 alin.(3), valoarea restantă urmează a fi dedusă.

[Art.27 al.5 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(6) Se permite deducerea cheltuielilor legate de investigaţii şi cercetări ştiinţifice, achitate sau suportate pe parcursul anului fiscal în calitate de cheltuieli curente.

(7) Prevederile alin.(6) nu se aplică faţă de terenuri sau alte bunuri supuse uzurii, precum şi faţă de orice alte cheltuieli achitate sau suportate în scopul descoperirii sau precizării locului de amplasare a resurselor naturale, determinării cantităţii şi calităţii lor.

(8) Deducerea cheltuielilor pentru reparaţia proprietăţii se efectuează după cum urmează:

a) dacă cheltuielile suportate pe parcursul anului fiscal pentru reparaţia proprietăţii nu depăşesc 15% din baza valorică a categoriei respective de proprietate (determinată fără a lua în considerare schimbările pe parcursul anului fiscal respectiv), cheltuielile în cauză vor fi permise spre deducere în anul respectiv;

b) dacă cheltuielile suportate pe parcursul anului fiscal pentru reparaţia proprietăţii depăşesc 15% din baza valorică pentru fiecare obiect a categoriei I de proprietate şi baza valorică a categoriilor II-V de proprietate, mărimea acestui surplus se consideră drept cheltuieli pentru recondiţionare şi se reflectă la majorarea bazei valorice a categoriei respective de proprietate.

[Art.27 al.8) lit.a-b) modificate prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(9) Prin derogare de la alin.(8) lit.a) şi b), în perioada fiscală respectivă se permite deducerea:

a) cheltuielilor de reparaţie a drumurilor ca cheltuieli curente;

b) cheltuielilor aferente reparaţiei mijloacelor fixe ce nu corespund prevederilor art.26 alin.(2) şi care sînt utilizate în activitatea de întreprinzător a agentului economic, conform contractului de arendă (locaţiune) - cheltuieli suportarea cărora, potrivit contractului nominalizat, revine arendaşului (locatarului). Deducerea cheltuielilor în cauză se permite în limita a 15% din suma calculată a arendei (locaţiunii) suportată pe parcursul perioadei fiscale.

[Art.27 al.(9) lit.b) modificată prin LP177 -XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534]

[Art.27 al.9) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(10) Baza valorică a mijloacelor fixe pe fiecare categorie de proprietate se ajustează cu:

a) suma taxei pe valoarea adăugată, ce urmează a fi trecută în cont în conformitate cu prezentul cod, calculată din valoarea de bilanţ a mijloacelor fixe comercializate, care sînt trecute, în evidenţa contabilă, cu taxa pe valoarea adăugată;

b) suma valorii restante presupuse a mijloacelor fixe în cazul trecerii lor la pierderi, în evidenţa contabilă, în legătură cu uzura totală.

c) diferenţele pozitive rezultate din reevaluarea efectuată în conformitate cu cap.IV din Legea

nr.1164-XIII din 24 aprilie 1997 pentru punerea în aplicare a titlurilor I şi II ale Codului fiscal.

[Art.27 al.10) lit.c) introdusă prin LP111-XVI din 27.04.07, MO64-66/11.05.07 art.300]

(11) În scopuri fiscale nu se recunosc diferenţele din reevaluarea mijloacelor fixe.

[Art.27 al.11) introdus prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Articolul 28. Deducerea amortizării

proprietăţii nemateriale

Se permite deducerea amortizării fiecărei unităţi de proprietate nematerială amortizabilă (brevete de invenţie, drepturi de autor, desene şi modele industriale, contracte, drepturi speciale etc.) cu termen de exploatare limitat, calculînd perioada ei de exploatare prin aplicarea metodei liniare.

Articolul 29. Deducerea cheltuielilor legate

de extracţia resurselor naturale

irecuperabile

(1) Deducerea cheltuielilor legate de extracţia resurselor naturale irecuperabile se permite în conformitate cu art.24 alin.(1).

(2) Cheltuielile legate de explorarea şi exploatarea zăcămintelor de resurse naturale, suportate pînă la începutul exploatării, precum şi plăţile aferente ale dobînzii se reflectă la creşterea valorii resurselor naturale.

(3) Mărimea deducerii cheltuielilor legate de extracţia resurselor naturale se determină prin înmulţirea bazei valorice a resurselor naturale cu rezultatul obţinut de la împărţirea volumului extracţiei pe parcursul anului fiscal la volumul prognozat total al extracţiei pentru zăcămîntul dat (în expresie naturală).

(4) Deducerea cheltuielilor viitoare pentru recultivarea terenurilor se permite în limitele mărimii calculate, care se determină ca raport al cheltuielilor necesare pentru recultivare la soldul rezervelor industriale ale substanţelor utile de la zăcămîntul respectiv, înmulţit la volumul substanţelor utile extrase pe perioada de gestiune.

(5) Deducerea cheltuielilor viitoare privind recuperarea pierderilor producţiei agricole în cazul atribuirii terenurilor prin hotărîre de Guvern se permite în limitele mărimii calculate, care se determină ca raport al costului pierderilor la soldul rezervelor industriale din conturul terenului existent atribuit, înmulţit la volumul substanţelor utile extrase pe perioada de gestiune.

Articolul 30. Restricţiile privind deducerea

impozitelor şi amenzilor

(1) Nu se permite deducerea impozitului pe venit, instituit în prezentul titlu, a penalităţilor şi a amenzilor aferente lui, precum şi a amenzilor şi penalităţilor aferente altor impozite, taxe şi plăţi obligatorii la buget, a amenzilor şi penalităţilor aplicate pentru încălcarea actelor normative.

(2) Nu se permite deducerea impozitelor achitate în numele unei persoane, alta decît

contribuabilul.

Articolul 31. Limitarea altor deduceri

(1) Se permite deducerea oricărei datorii compromise, conform legislației, dacă această datorie s-a format în cadrul desfăşurării activității de întreprinzător.

(2) Nu se permite deducerea defalcărilor în fondurile de rezervă, cu excepția defalcărilor de reduceri pentru pierderi la credite (în fondul de risc), pentru instituțiile financiare, efectuate conform alin.(3), şi pentru pierderi la împrumuturi şi dobînzile aferente (provizioane), pentru organizațiile de microfinanțare, efectuate conform alin.(4).

(3) Instituțiilor financiare li se permite deducerea defalcărilor de reduceri pentru pierderi la active, angajamente condiționale, al căror volum se determină conform regulamentului aprobat de Banca Națională a Moldovei. La calcularea mărimii reducerii pentru pierderile respective, în calcul nu se includ creditele preferențiale ale căror pierderi se compensează din contul diminuării impozitului pe venit aferent plății la bugetul de stat ori din contul mijloacelor bugetului de stat. Dacă volumul reducerilor pentru pierderile respective, calculat la sfîrşitul anului fiscal (perioadei gestionare), este mai mic decît mărimea reală, reflectată în bilanțul instituției financiare la aceeaşi dată, diferența se include în venitul impozabil anual (pentru perioada gestionară), cu micşorarea defalcărilor în acest fond, efectuate din mijloacele proprii în perioada anterioară.

(4) Organizațiilor de microfinanțare li se permite deducerea provizioanelor destinate acoperirii eventualelor pierderi ce țin de nerestituirea împrumuturilor şi a dobînzilor aferente, al căror volum se determină conform regulamentelor interne cu privire la clasificarea împrumuturilor şi formarea provizioanelor destinate acoperirii eventualelor pierderi, condiționate de nerestituirea împrumuturilor şi a dobînzilor aferente.

(5) Băncilor admise şi obligate de Banca Națională a Moldovei să participe la formarea mijloacelor Fondului de garantare a depozitelor în sistemul bancar li se permite de a efectua deduceri ale vărsămîntului obligatoriu anual, contribuțiilor inițiale, contribuțiilor trimestriale şi contribuțiilor speciale ale băncilor în fondul menționat, stabilite prin Legea nr.575-XV din 26 decembrie 2003 privind garantarea depozitelor persoanelor fizice în sistemul bancar.

[Art.31 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Articolul 32. Reportarea pierderilor în viitor

(1) Dacă, pe parcursul anului fiscal, cheltuielile aferente activității de întreprinzător depăşesc venitul brut al contribuabilului în anul curent, suma pierderilor rezultate din această activitate va fi reportată eşalonat, în părți egale, pe următorii cinci ani.

(2) Suma reportată pe unul din anii fiscali următori celui în care s-au înregistrat pierderile este egală cu suma totală a pierderilor, redusă cu suma totală permisă spre deducere în fiecare din următorii patru ani.

(3) Dacă contribuabilul a suportat pierderi pe parcursul a mai mult de un an, prevederile prezentului articol se aplică față de aceste pierderi în ordinea în care au apărut.

[Art.32 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Capitolul 4

SCUTIRI ŞI ALTE DEDUCERI

Articolul 33. Scutiri personale

(1) Fiecare contribuabil (persoană fizică rezidentă) are dreptul la o scutire personală în sumă de 6300 lei pe an.

(1) Fiecare contribuabil (persoană fizică rezidentă) are dreptul la o scutire personală în sumă de 7200 lei pe an.

[Art.33 al.(1) modificat prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543, în vigoare 01.01.09]

[Art.33 al.(1) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.0.1.08]

[Art.33 al.(1) modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 0101.06]

(2) Suma scutirii personale, stabilită la alin.(1), va constitui 10000 lei pe an pentru orice persoană care:

(2) Suma scutirii personale, stabilită la alin.(1), va constitui 12000 lei pe an pentru orice persoană care:

[Art.33 al.(2) modificat prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543, în vigoare 01.01.09]

a) s-a îmbolnăvit şi a suferit de boala actinică provocată de consecinţele avariei de la C.A.E. Cernobîl;

b) este invalid şi s-a stabilit că invaliditatea sa este în legătură cauzală cu avaria de la C.A.E. Cernobîl;

c) este părintele sau soţia (soţul) unui participant căzut sau dat dispărut în acţiunile de luptă pentru apărarea integrităţii teritoriale şi a independenţei Republicii Moldova, cît şi în acţiunile de luptă din Republica Afghanistan.

d) este invalid ca urmare a participării la acţiunile de luptă pentru apărarea integrităţii teritoriale şi a independenţei Republicii Moldova, precum şi în acţiunile de luptă din Republica Afghanistan;

e) este invalid de război, invalid din copilărie, invalid de gradul I şi II;

f) este pensionar-victimă a represiunilor politice, ulterior reabilitată.

[Art.33 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

[Art.33 al.(1) modificat prin LP154/21.07.05, MO126/23.09.05 art.611, vigoare 0101.06]

Articolul 34. Scutiri acordate soției (soțului)

(1) Persoana fizică rezidentă aflată în relații de căsătorie are dreptul la o scutire suplimentară în sumă de 6300 lei anual, cu condiția că soția (soțul) nu beneficiază de scutire personală.

(1) Persoana fizică rezidentă aflată în relații de căsătorie are dreptul la o scutire suplimentară în sumă de 7200 lei anual, cu condiția că soția (soțul) nu beneficiază de scutire personală.

[Art.34 al.(1) modificat prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543, în vigoare 01.01.09]

[Art.33 al.(1) modificat prin LP177- XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.0.1.08]

(2) Persoana fizică rezidentă aflată în relații de căsătorie cu orice persoană specificată la art.33 alin.(2) are dreptul la o scutire suplimentară în sumă de 10000 lei anual, cu condiția că soția (soțul) nu beneficiază de scutire personală.

(2) Persoana fizică rezidentă aflată în relații de căsătorie cu orice persoană specificată la art.33 alin.(2) are dreptul la o scutire suplimentară în sumă de 12000 lei anual, cu condiția că soția (soțul) nu beneficiază de scutire personală.

[Art.34 al.(2) modificat prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543, în vigoare 01.01.09]

[Art.34 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

[Art.34 modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, vigoare 01.01.06]

Articolul 35. Scutiri pentru persoanele întreținute

(1) Contribuabilul (persoană fizică rezidentă) are dreptul la o scutire în sumă de 1560 lei anual pentru fiecare persoană întreținută, cu excepția invalizilor din copilărie pentru care scutirea constituie 6300 lei anual.

(1) Contribuabilul (persoană fizică rezidentă) are dreptul la o scutire în sumă de 1680 lei anual pentru fiecare persoană întreținută, cu excepția invalizilor din copilărie pentru care scutirea constituie 7200 lei anual.

[Art.35 al.(1) modificat prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543, în vigoare 01.01.09]

[Art.35 al.(1) modificat prin LP177- XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.0.1.08]

(2) În înțelesul prezentului titlu, persoană întreținută este persoana care întrunește toate cerințele de mai jos:

a) este un ascendent sau descendent al contribuabilului sau al soției (soțului) contribuabilului (părinții sau copiii, inclusiv înfietorii și înfiații);

b) locuieşte împreună cu contribuabilul sau nu locuieşte cu acesta, dar îşi face studiile la secţia cu frecvenţă a unei instituţii de învăţămînt mai mult de 5 luni pe parcursul anului fiscal;

c) este întreţinută de contribuabil;

d) are un venit ce nu depăşeşte suma de 6300 lei anual.

d) are un venit ce nu depăşeşte suma de 7200 lei annual.

[Art.35 al.(2), lit.d) modificată prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543, în vigoare 01.01.09]

[Art.35 al.(2), lit.d) modificată prin LP177- XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.0.1.08]

[Art.35 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

[Art.35 modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, vigoare 01.01.06]

Articolul 36. Alte deduceri

(1) Contribuabilul rezident are dreptul la deducerea oricăror donaţii făcute de el pe parcursul anului fiscal în scopuri filantropice sau de sponsorizare, dar nu mai mult de 10% din venitul impozabil. În acest scop, venitul impozabil al contribuabilului se determină fără a se lua în considerare scuritile ce i se acordă conform prezentului capitol.

(2) Pot fi deduse, conform prezentului articol, numai donaţiile făcute în scopuri filantropice sau de sponsorizare în favoarea autorităţilor publice şi instituţiilor publice specificate la art.51, a organizaţiilor necomerciale specificate la art.52 alin. (1) lit. a) şi b), şi la art. 53³ precum şi în favoarea organizaţiilor religioase specificate la art. 52 alin.(1) lit. c).

[Art.36 al.(2) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534]

(3) Donaţiile în scopuri filantropice sau de sponsorizare vor fi deduse numai în cazul confirmării lor în modul stabilit de lege.

[Art.36 al.(3) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349,în vigoare 01.01.09]

(4) Se permite deducerea cheltuielilor de investiţii ce ţin de:

a) cheltuielile ordinare şi necesare, achitate sau suportate pe parcursul anului fiscal în scopul obţinerii venitului din investiţii;

b) dobînzile pe datorie, cu condiţia ca dobînda să nu depăşească suma venitului din investiţii, adică suma dobînzii sau chiria (arenda), sau royalty, sau creşterea de capital ca urmare a vînzării proprietăţii (obţinute din activităţi, altele decît activitatea de întreprinzător).

(5) Se permite deducerea defalcărilor obligatorii în Fondul republican şi fondurile locale de susţinere socială a populaţiei, efectuate pe parcursul anului fiscal în cuantumurile stabilite de legislaţie.

(6) Se permite deducerea, în cuantumurile stabilite de legislaţie, a sumelor pentru primele de

asigurare obligatorie de asistență medicală calculate de angajator, precum şi a sumelor primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală achitate de persoanele fizice asigurate conform legislației.

[Art.36 al.(6) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534]

[Art.36 al.6) în redacția LP268-XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(7) Se permite deducerea contribuțiilor obligatorii în bugetul asigurărilor sociale de stat achitate de persoanele fizice, pe parcursul anului fiscal, în cuantumurile stabilite de legislație.

Capitolul 5

CREŞTEREA ŞI PIERDERILE DE CAPITAL

Articolul 37. Recunoaşterea şi determinarea

creşterii şi pierderilor de capital

(1) Suma creşterii sau pierderilor de capital, provenită din vînzare, schimb sau din altă formă de înstrăinare (scoatere din uz) a activelor de capital, se recunoaşte în volumul ei deplin, cu excepția cazurilor pentru care prezentul titlu prevede altceva.

(2) Active de capital sînt:

a) acțiunile şi alte titluri de proprietate în activitatea de întreprinzător;

b) titlurile de creanță;

c) proprietatea privată nefolosită în activitatea de întreprinzător, care este vîndută la un preț ce depăşeşte baza ei valorică ajustată;

d) terenurile;

e) opționul la procurarea sau vînzarea activelor de capital.

(3) Dreptul de a obține venituri din activele de capital pe parcursul unei perioade ce depăşeşte 10 ani se consideră active de capital, dacă este tratat separat.

(4) Suma încasată ca urmare a vînzării, schimbului sau altui mod de înstrăinare (scoatere din uz) a activelor de capital este egală cu suma mijloacelor băneşti şi valoarea evaluată la prețul de piață a activelor de capital obținute sub formă nemonetară.

(5) Mărimea creşterii de capital provenită din vînzare, schimb sau din altă formă de înstrăinare (scoatere din uz) a activelor de capital este egală cu excedentul sumei încasate în raport cu baza valorică a acestor active.

(6) Mărimea pierderilor de capital suportate în urma vînzării, schimbului sau altei forme de înstrăinare (scoatere din uz) a activelor de capital este egală cu excedentul bazei valorice a acestor active în raport cu venitul obținut.

(7) Suma creşterii de capital în anul fiscal este egală cu 50% din suma excedentară a creşterii

de capital recunoscute peste nivelul oricăror pierderi de capital suportate pe parcursul anului fiscal.

Articolul 38. Noțiuni referitoare la activele de capital

(1) Bază valorică a activelor de capital înseamnă:

a) valoarea activelor de capital procurate sau create de contribuabil;

b) baza valorică ajustată a activelor de capital:

- pentru persoana care transmite activele de capital contribuabilului; sau

- pentru activele de capital înlocuite cu active noi.

(2) Baza valorică ajustată a activelor de capital se majorează (sau se reduce), în mod corespunzător, cu mărimea compensației acordate (sau primite) de către contribuabil.

(3) Baza valorică a tuturor activelor de capital nesupuse uzurii, aflate în posesia contribuabilului la data de 1 ianuarie 1998, nu trebuie să fie mai mică decît valoarea lor la acea dată sau decît prețul de piață al obiectelor identice. La dorința contribuabilului, această valoare poate fi determinată ca bază valorică ajustată a activelor de capital, înmulțită la coeficientul corespunzător anului procurării lor, aprobat de către Guvern.

(4) Bază valorică ajustată a activelor de capital reprezintă baza valorică a activelor de capital:

a) redusă cu mărimea uzurii, epuizării sau altor modificări ale valorii activelor de capital, care se anulează de pe contul mijloacelor fixe;

b) majorată cu valoarea recondiționărilor şi altor modificări ale valorii activelor de capital, care se acumulează pe contul mijloacelor fixe.

(5) Reducerile şi majorările bazei valorice a activelor de capital care au avut loc pînă la 1 ianuarie 1998 se efectuează conform actelor normative în vigoare pînă la acea dată.

(6) Baza valorică a activelor de capital se ajustează cu diferențele pozitive rezultate din reevaluarea acestuia efectuată în conformitate cu cap.IV din Legea nr.1164-XIII din 24 aprilie 1997 pentru punerea în aplicare a titlurilor I şi II ale Codului fiscal.

[Art.38 al.6) introdus prin LP111 -XVI din 27.04.07, MO64-66/11.05.07 art.300]

Articolul 39. Restricțiile privind deducerea

pierderilor de capital

(1) Contribuabilului (persoană fizică sau juridică), deducerea pierderilor de capital i se permite numai în limitele creşterii de capital.

(2) Pierderile de capital a căror deducere nu este permisă, conform alin.(1), în anul fiscal respectiv sînt considerate ca pierderi de capital suportate în anul următor.

(3) Restricțiile privind deducerea pierderilor de capital prevăzute la alin.(1) nu se aplică persoanei fizice pentru anul fiscal în care a decedat.

Articolul 40. Redistribuirea (transmiterea)

proprietății între soți

(1) Creşterea sau pierderile de capital nu se recunosc în cazul redistribuirii (transmiterii) proprietății:

a) între soți; sau

b) între foştii soți, dacă o astfel de redistribuire (transmitere) rezultă din necesitatea împărțirii proprietății comune în caz de divorț.

(2) Baza valorică a proprietății indicate la alin.(1), pentru beneficiar, reprezintă baza valorică ajustată a proprietății persoanei care o transmite.

Articolul 41. Facilități la vînzarea locuinței de bază

(1) La vînzarea, schimbul sau alte forme de înstrăinare în alt mod a locuinței de bază a contribuabilului, creşterea capitalului se recunoaşte cu excepțiile prevăzute la alin.(3).

(2) În înțelesul prezentului titlu, se consideră locuință de bază a contribuabilului locuința care s-a aflat în proprietatea lui în decurs de 3 ani, perioadă care expiră la data înstrăinării acestei locuințe, şi care i-a servit pe tot parcursul acestei perioade drept domiciliu de bază.

(3) Mărimea creşterii de capital, supusă impunerii, pentru orice locuință se micşorează cu suma de 10 000 lei pentru fiecare din anii ce urmează după anul 1997, pe parcursul căruia (sau cărora) contribuabilul a fost proprietarulacestei proprietăți şi a folosit-o ca locuință de bază. Această prevedere nu se aplică în cazul locuinței de bază a cărei bază valorică este valoarea estimată în modul stabilit.

(4) Nu se permite deducerea pierderilor de pe urma vînzării sau schimbului proprietății care a servit ca locuință de bază.

[Art.41 modificat prin LP448-XVI din 28.12.06, MO203-206/31.12.06 art.1001]

[Art.41 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Articolul 42. Donațiile

(1) Persoana care face o donație se consideră că a vîndut bunul donat la un preț ce reprezintă mărimea maximă din baza lui valorică ajustată sau prețul lui de piață la momentul donării. Calcularea bazei valorice ajustate a proprietății la momentul donației se efectuează ținînd cont de prevederile art.26 şi conform art.38 alin. (1) şi (2), separat pe fiecare obiect donat.

(2) Baza valorică a proprietății donate se consideră, pentru destinatar, mărimea determinată în conformitate cu alin.(1).

(3) Persoana care face o donație sub formă de mijloace băneşti se consideră drept persoană care a obținut venit în mărimea sumei mijloacelor băneşti donate.

Articolul 43. Transmiterea proprietății ca

urmare a decesului

(1) La data decesului contribuabilului, toată proprietatea acestuia se transmite prin moştenire şi se consideră ca fiind vîndută la prețul ei de piață (cu excepția celei, venitul de pe urma căreia este scutit de impozite).

(2) Baza valorică a proprietății indicate la alin.(1) este egală cu valoarea ei de piață.

(3) Baza valorică a proprietății, venitul de pe urma căreia este scutit de impozite, este egală cu baza valorică ajustată a proprietății persoanei decedate.

(4) Proprietatea, venitul de pe urma căreia este scutit de impozite, include:

a) locuința de bază rămasă după decesul proprietarului;

b) proprietatea privată materială a persoanei decedate, care nu a fost nici proprietate utilizată în activitatea de întreprinzător, nici proprietate rezultată din activitatea de investiții, cu excepția cazului prevăzut la litera c);

c) proprietatea materială privată a membrului decedat al gospodăriei țărăneşti (de fermier), în cazul moştenirii ei de către un membru al gospodăriei sau o persoană care devine membru al acestei gospodării;

d) anuitățile şi alt venit de pe urma proprietății, cu caracter de plăți periodice, care sînt impozabile pentru moştenitori.

(5) Dacă pachetul de control (50% sau mai multe cote de participație) al agentului economic subiect al sectorului întreprinderilor mici şi mijlocii trece în urma decesului proprietarului în posesia moştenitorilor, aceştia în locul recunoaşterii creşterii sau pierderilor de capital conform alin.(1), pot să determine bazele valorice ale cotelor lor în acest pachet de control, pornind de la baza valorică ajustată a pachetului de control care a aparținut persoanei decedate.

(6) Dacă la momentul decesului contribuabilul se află în posesia pachetelor de control a mai mulți al agentului economic subiect al sectorului întreprinderilor mici şi mijlocii, prevederile alin.(5) se aplică numai față de un singur agent, la alegerea moştenitorilor de gradul întîi.

[Art.43 modificat prin LP37-XVI din 23.02.07, MO36-38/16.03.07 art.161]

Capitolul 6

REGULI DE EVIDENȚĂ

Articolul 44. Metodele de evidență şi aplicarea lor

(1) Cu excepția cazurilor cînd este prevăzut altceva, se aplică următoarele metode de evidență:

a) pentru persoanele fizice - metoda de casă sau metoda calculelor;

b) pentru persoanele juridice - metoda calculelor;

c) pentru întreprinderile de stat în 1998 şi 1999 - una din metodele de evidență aplicate în anul 1997, la alegere.

(2) Prin metodă de casă se înțelege metoda conform căreia:

a) venitul este raportat la anul fiscal în care acesta este obținut în numerar (sau în echivalentul lui) sau sub formă de proprietate materială;

b) deducerea se permite în anul fiscal pe parcursul căruia au fost suportate cheltuielile, cu excepția cazurilor cînd aceste cheltuieli trebuie raportate la un alt an fiscal, în scopul reflectării corecte a venitului.

(3) Prin metoda calculelor se înțelege metoda conform căreia:

a) venitul este raportat la anul fiscal în care a fost cîştigat;

b) deducerea se permite în anul fiscal în care au fost calculate sau au fost suportate cheltuielile ori au fost efectuate alte plăți, cu condiția că aceste cheltuieli şi plăți nu trebuie raportate la un alt an fiscal în scopul reflectării corecte a venitului.

(4) Contribuabilul care foloseşte metoda calculelor poate efectua deducerea cheltuielilor sau a altor plăți numai în condițiile cînd:

a) sînt prezente circumstanțele care determină obligația fiscală a contribuabilului;

b) s-a desfăşurat activitatea de întreprinzător în cadrul căreia au fost suportate cheltuieli;

c) poate fi determinată suma obligațiilor fiscale ale contribuabilului.

(5) Contribuabilul care foloseşte metoda calculelor nu are dreptul să facă nici un fel de deduceri pînă la momentul efectuării plăților dacă el are obligații față de o persoană interdependentă care foloseşte metoda de casă.

(6) În scopul reflectării corecte a venitului de pe urma activității de întreprinzător, Serviciul Fiscal de Stat este în drept să ceară persoanei care practică afaceri de proporții folosirea metodei calculelor.

(7) În scopuri fiscale se pot folosi metode de evidență financiară care nu contravin prevederilor prezentului titlu.

(8) În cazul în care contribuabilul îşi schimbă metoda de evidență, corectările corespunzătoare în articolele care reflectă venitul, deducerile, trecerile în cont şi alte operațiuni se fac astfel încît nici un articol să nu fie omis sau să se repete. Dacă schimbarea metodei de evidență duce la majorarea venitului impozabil al contribuabilului în chiar primul an fiscal de aplicare a noii metode, atunci mărimea excedentului care rezultă exclusiv din schimbarea metodei de evidență se distribuie în părți egale pe anul fiscal curent şi pe fiecare din următorii doi ani.

Articolul 45. Metoda procentajului îndeplinit

(1) Evidența venitului, deducerilor, trecerilor în cont şi a altor operațiuni care țin de contracte (acorduri) pe termen lung se face după metoda procentajului îndeplinit.

(2) În sensul prezentului titlu, prin contract (acord) pe termen lung se înțelege orice contract cu privire la producere, construire, instalare sau montare încheiat pe un termen de cel puțin 24 de luni.

(3) Evidența tuturor veniturilor şi cheltuielilor se face, în modul stabilit de Guvern, în anul fiscal cuprins în termenul de acțiune al contractului (acordului) pe termen lung, pe baza determinării procentajului de îndeplinire a lucrărilor prevăzute de contract (acord) pe parcursul anului respectiv. Declarațiile cu privire la impozitul pe venit pentru anul respectiv, cu excepția anului în care expiră contractul (acordul), se perfectează prin metoda procentajului îndeplinit.

[Art.45 al.(3) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(4) După încheierea executării contractului (acordului), în scopul determinării corectitudinii calculării plăților sub formă de dobîndă (penalităților, dobînzilor), repartizarea impozitului pe anii fiscali, conform metodei procentajului îndeplinit, se recalculează pe baza indicilor reali. Plățile sub formă de dobîndă pentru orice plată incompletă sau supraplată a impozitului în orice an, descoperite în urma unei astfel de recalculări, se determină în conformitate cu prevederile prezentului cod şi urmează a fi achitate la termenul prevăzut pentru prezentarea declarației cu privire la impozitul pe venit pentru anul în care se încheie executarea contractului (acordului). Această prevedere se aplică tuturor contractelor (acordurilor) pe termen lung la prezentarea declarației fiscale pentru anul în care s-a încheiat executarea contractului (acordului) şi nicidecum de la o dată anterioară.

Articolul 46. Regimul evidenței stocurilor de

mărfuri şi materiale

(1) Orice persoană care deține stocuri de mărfuri şi materiale destinate procesului de producție sau stocuri de producție finită este obligată să țină evidența lor, dacă aceasta este necesară pentru reflectarea corectă a venitului.

(2) Gospodăriile țărăneşti (de fermier) nu țin evidența stocurilor de mărfuri şi materiale în procesul producției agricole, cu excepția cazurilor de prelucrare a acesteia în scopul obținerii venitului.

(3) Metodele de evidență a rezervelor de mărfuri şi materiale se aplică de către contribuabil în conformitate cu legislația contabilității.

Articolul 47. Evidența venitului rezultat din

proprietatea comună

Venitul rezultat din proprietatea comună se consideră drept un venit obținut de către coproprietari proporțional cotelor-părți deținute de fiecare dintre ei.

Articolul 48. Evidența deducerilor recuperate

În cazul în care contribuabilului i se restituie pe parcursul anului fiscal cheltuielile, pierderile sau datoriile compromise deduse anterior, suma restituită se ia în calcul şi se include în venitul brut al contribuabilului pe anul în care ea a fost încasată.

Capitolul 7

IMPOZITAREA UNOR CATEGORII DE CONTRIBUABILI

Articolul 49. Agenţii economici subiecţi ai sectorului întreprinderilor mici şi mijlocii, gospodăriile ţărăneşti (de fermier), cooperativele agricole de prestări servicii, rezidenţii zonelor economice libere, rezidenţii parcurilor ştiinţifico-tehnologice şi rezidenţii incubatoarelor de inovare

[Art.49 titlu modificat prin LP144-XVI din 22.06.07, MO94-97/16.03.07 art.424]

[Art.49 titlu modificat prin LP37-XVI din 23.02.07, MO36-38/16.03.07 art.161]

(1) Au dreptul la scutire integrală de plata impozitului pe venit pe un termen de trei perioade fiscale următorii agenţi economici:

a) agenţii economici al căror număr mediu anual de salariaţi nu depăşeşte 19 persoane şi suma anuală a veniturilor din vînzări, inclusiv a serviciilor prestate, nu depăşeşte suma de 3.000.000 de lei, indiferent de forma juridică de organizare şi genul de activitate;

b) gospodăriile ţărăneşti (de fermier) create în conformitate cu Legea nr.1353-XIV din 3 noiembrie 2000 privind gospodăriile ţărăneşti (de fermier);

c) cooperativele agricole de prestări servicii ce corespund cerinţelor art.87 din Legea nr.73-XV din 12 aprilie 2001 privind cooperativele de întreprinzător, cu condiţia livrării (prestării) a cel puţin 75% din volumul total al producţiei (serviciilor) proprii către membrii săi şi/sau procurării (beneficierii) de la membrii săi a (de) cel puţin 75% din volumul total al producţiei procurate (serviciilor prestate) de cooperativă.

d) rezidenţii parcurilor ştiinţifico-tehnologice;

e) rezidenţii incubatoarelor de inovare.

[Art.49 al.1) lit. d)-e) introduse prin LP44-XVI din 22.06.07, MO94-97/16.03.07 art.424]

(2) Scutirea de plata impozitului pe venit, prevăzută la alin.(1), nu este aplicabilă:

a) agenţilor economici care deţin o poziţie dominantă pe piaţă;

b) agenţilor economici în al căror capital social cota membrului fondator (asociatului, participantului, acţionarului) persoană juridică ce nu este subiect al sectorului întreprinderilor mici şi mijlocii depăşeşte 35%, cu excepţia organizaţiilor necomerciale;

c) agenţilor economici producători şi/sau importatori de mărfuri supuse accizelor;

d) companiilor fiduciare şi de asigurare;

e) fondurilor de investiţii;

f) băncilor, organizaţiilor de microfinanţare, asociaţiilor de economii şi împrumut şi altor

instituţii financiare;

g) agenţilor economici care efectuează schimbul valutar şi lombardurilor;

h) agenţilor economici care activează în domeniul jocurilor de noroc;

i) agenţilor economici producători agricoli specificaţi la art. 24 alin. (22) din Legea nr. 1164-XIII din 24 aprilie 1997 pentru punerea în aplicare a titlurilor I şi II ale Codului fiscal.

[Art.49 al.(2) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

[Art.49 al.(2) lit.i) introdusă prin LP261-XVI din 27.10.05, MO157-160/25.11.05 art.782, în vigoare 01.01.06]

(3) Dreptul la scutirea de plata impozitului pe venit, prevăzut la alin.(1), apare în baza cererii privind scutirea de plata impozitului pe venit, depuse de către agentul economic la organul teritorial al Serviciului Fiscal de Stat. Perioada de scutire începe cu perioada fiscală următoare celei în decursul căreia a fost înaintată cererea privind scutirea de plata impozitului pe venit sau de la începutul perioadei fiscale pe parcursul căreia a fost depusă cererea, cu condiţia depunerii cererii nu mai tîrziu de 31 martie a perioadei fiscale respective. Termenul de acordare a scutirii de plata impozitului pe venit nu depinde de faptul dacă a fost obţinut venit impozabil sau au fost suportate pierderi în perioada pentru care a fost obţinută scutirea.

(4) Agenţii economici nou-înfiinţaţi, menţionaţi la alin.(1), au dreptul la scutirea de plata impozitului pe venit şi în prima perioadă fiscală, care începe de la data înregistrării acestora în conformitate cu art.12/1 alin.(2), cu condiţia depunerii cererii privind scutirea de plata impozitului pe venit pînă la data de 31 decembrie a primei perioade fiscale. Scutirea rămîne în vigoare dacă, conform totalurilor primei perioade fiscale în care se oferă scutirea, agentul economic nou-înfiinţat corespunde criteriilor stipulate la alin.(1). În cazul în care agentul economic nou-înfiinţat a obţinut scutirea de plata impozitului pe venit în prima perioadă fiscală şi, conform totalurilor primei perioade fiscale, nu corespunde criteriilor stipulate la alin.(1), dreptul la scutire îşi pierde automat puterea juridică, iar agentul economic este obligat să achite impozitul pe venit în termenele şi în modul stabilite la art.87.

(5) Organul teritorial al Serviciului Fiscal de Stat este obligat să înregistreze imediat cererea privind scutirea de plata impozitului pe venit şi să elibereze agentului economic exemplarul doi al cererii, pe care se indică numărul de înregistrare şi se aplică ştampila organului teritorial. În cazul în care organul teritorial refuză să înregistreze cererea, agentul economic o expediază printr-o scrisoare recomandată. Data expedierii scrisorii serveşte ca dată a depunerii cererii privind scutirea de plata impozitului pe venit.

(6) Agentul economic este privat de dreptul la scutirea de plata impozitului pe venit dacă:

a) la data depunerii cererii privind scutirea de plata impozitului pe venit, nu corespunde cerinţelor alin.(1) şi/sau se încadrează în una sau mai multe dintre categoriile de agenţi economici stabilite la alin.(2) lit.a)-i);

b) în perioada de acţiune a scutirii de plata impozitului pe venit, se încadrează în una sau mai multe dintre categoriile de agenţi economici stabilite la alin.(2) lit.a)-i);

c) în perioada de acţiune a scutirii de plata impozitului pe venit, inclusiv la începutul perioadei în cauză, conform totalurilor perioadei fiscale, are restanţe la plata impozitelor şi taxelor faţă de

bugetul public național;

d) nu prezintă, în termenele stabilite, dările de seamă fiscale pentru perioada fiscală precedentă;

e) conform totalurilor perioadei fiscale, nu corespunde criteriilor prevăzute la lit.a)-d) ale prezentului alineat şi celor prevăzute la alin.(1) lit.c) - pentru cooperativa agricolă de prestări servicii.

Privarea de dreptul la scutirea de plata impozitului pe venit în cazurile prevăzute la lit.a)-e) se face în baza unei decizii motivate, emise de organul teritorial al Serviciului Fiscal de Stat.

Lista motivelor de privare de dreptul la scutirea de plata impozitului pe venit este exhaustivă, nu poate fi completată şi interpretată extinctiv.

[Art.49 al.(6) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(7) Încetarea corespunderii agentului economic cerinţelor stabilite la alin.(1) lit.a) şi b) nu poate servi drept temei pentru privarea acestuia de dreptul la scutirea de plata impozitului pe venit, cu excepţia cazurilor prevăzute la alin.(2) şi (4).

(8) Agentul economic este privat de dreptul la scutirea de plata impozitului pe venit în cazurile prevăzute la:

a) alin.(6) lit.a) - scutirea este considerată nulă de la data obţinerii scutirii de plata impozitului pe venit;

b) alin.(6) lit.b) - pentru perioada fiscală în care s-au depistat circumstanţele respective;

c) alin.(6) lit.c) - pentru perioada fiscală în care s-a depistat încălcarea, dacă întîrzierea la plata restanţei depăşeşte 20 de zile lucrătoare şi dacă a fost pronunţată decizia privind aplicarea de sancţiuni fiscale şi/sau încasarea impozitului şi taxei calculate suplimentar, cu condiţia că decizia pronunţată nu a fost executată în mod benevol în termen de 30 de zile (în conformitate cu art.252);

d) alin.(6) lit.d) - pentru perioada fiscală în care s-a depistat încălcarea, dacă acesta nu prezintă dările de seamă fiscale pentru perioada fiscală precedentă în decurs de 20 de zile lucrătoare de la data expirării termenului stabilit de legislaţia fiscală pentru prezentarea dărilor de seamă fiscale;

e) alin.(6) lit.f) - pentru perioada fiscală în care s-au depistat circumstanţele respective.

[Art.49 al.(8) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(9) Agentul economic care a fost privat de dreptul la scutirea de plata impozitului pe venit este obligat:

a) în cazurile prevăzute la alin.(6) lit.a) - să execute obligaţiile privind plata impozitului pe venit în modul general prevăzut de legislaţia fiscală. Agentul economic în cauză nu poate beneficia repetat de scutirea de plata impozitului pe venit;

b) în cazurile prevăzute la alin.(6) lit.b) - să execute obligaţiile privind plata impozitului pe venit în modul general prevăzut de legislaţia fiscală, începînd cu perioada fiscală pe parcursul căreia acesta s-a încadrat în una sau mai multe dintre categoriile de agenţi economici stabilite la alin.(2) lit.a)-i);

c) în cazurile prevăzute la alin.(6) lit.c), d) şi e) - să execute obligaţiile fiscale în conformitate cu art.84, începînd cu perioada fiscală în care au fost constatate încălcările, fără aplicare de sancţiuni;

[Art.49 al.(9) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(10) Imediat după expirarea termenului scutirii de plata impozitului pe venit pentru trei perioade fiscale, agenţii economici prevăzuţi la alin.(1) au dreptul, în decurs de două perioade fiscale, la o reducere de 35% a cotelor impozitului pe venit prevăzute la art.15. Privarea agenţilor economici de dreptul la reducerea cotelor impozitului pe venit este reglementată, în mod exhaustiv, la alin.(6) lit.b)-e), la alin.(7), la alin.(8) lit.b)-f) şi la alin.(9) lit.b)-e).

[Art.49 al.(10) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(11) Modelul cererii privind scutirea de plata impozitului pe venit este elaborat de către Inspectoratul Fiscal Principal de Stat de pe lîngă Ministerul Finanţelor, de comun acord cu Ministerul Economiei şi este aprobat de Guvern.

[Art.49 al.(11) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(12) Agenţii economici menţionaţi la alin.(1) beneficiază de scutirea de plata impozitului pe venit, precum şi de reducerea ulterioară cu 35% a cotelor impozitului, numai o singură dată.

(13) Impozitarea rezidenţilor zonelor economice libere are următoarele particularităţi:

a) impozitul pe venitul rezidenţilor, obţinut de la exportul mărfurilor (serviciilor) originare din zona economică liberă în afara teritoriului vamal al Republicii Moldova, se percepe în proporţie de 50% din cota stabilită în Republica Moldova;

b) impozitul pe venitul de la activitatea rezidenţilor în zona economică liberă, cu excepţia celei stabilite la lit.a), se percepe în proporţie de 75% din cota stabilită în Republica Moldova;

c) rezidenţii care au investit în fondurile fixe ale întreprinderilor lor şi/sau în dezvoltarea infrastructurii zonei economice libere un capital echivalent cu cel puţin un milion de dolari S.U.A. sînt scutiţi de plata impozitului pe venitul de la exportul mărfurilor (serviciilor) originare din zona economică liberă în afara teritoriului vamal al Republicii Moldova pe o perioadă de 3 ani, începînd cu trimestrul imediat următor trimestrului în care a fost atins volumul indicat de investiţii;

d) rezidenţii care au investit în fondurile fixe ale întreprinderilor lor şi/sau în dezvoltarea infrastructurii zonei economice libere un capital echivalent cu cel puţin 5 milioane dolari S.U.A. sînt scutiţi de plata impozitului pe venitul de la exportul mărfurilor (serviciilor) originare din zona economică liberă în afara teritoriului vamal al Republicii Moldova pe o perioadă de 5 ani, începînd cu trimestrul imediat următor trimestrului în care a fost atins volumul indicat de investiţii.

[Art.49 al.(14) exclus prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

Articolul 49¹. Organizaţiile din sfera ştiinţei şi inovării

Organizaţiile din sfera ştiinţei şi inovării, acreditate de Consiliul Naţional pentru Acreditare şi Atestare, se scutesc integral de plata impozitului pe venit cu condiţia ca suma impozitului pe venit, calculată şi nevirată la buget, să fie utilizată la finanţarea proiectelor din sfera ştiinţei şi inovării,

care cad sub incidența art.60 al Codului cu privire la ştiinţă şi inovare al Republicii Moldova. Scutirea va fi acordată cu începere din perioada fiscală în care organizația din sfera ştiinţei şi inovării a fost acreditată de Consiliul Național pentru Acreditare şi Atestare. În cazul retragerii certificatului de acreditare, organizația din sfera ştiinţei şi inovării va fi privată de dreptul la scutire începînd cu perioada fiscală în care i se retrage certificatul de acreditare.

Articolul 49². Facilități fiscale pentru investiții

(1) Întreprinderile al căror capital social este constituit sau majorat în modul prevăzut de legislație sau care efectuează investiții (cheltuieli) capitale în mărime ce depăşeşte o sumă echivalentă cu 250 mii dolari S.U.A. se scutesc de impozit pe venit în mărime de 50%, începînd cu perioada fiscală în care cu organul fiscal a fost încheiat acordul de scutire de impozit pe venit, în conformitate cu regulamentul aprobat prin lege, pe parcursul a 5 perioade fiscale, cu condiția că cel puțin 80% din suma impozitului pe venit calculată şi nevărsată la buget se reinvestesc în dezvoltarea producției (lucrărilor, serviciilor) proprii sau în programe de stat ori ramurale de dezvoltare a economiei naționale.

[Art.49² al.(1) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(2) Întreprinderile al căror capital social este constituit sau majorat în modul prevăzut de legislație sau care efectuează investiții (cheltuieli) capitale se scutesc de impozit pe venit, începînd cu perioada fiscală în care cu organul fiscal a fost încheiat acordul de scutire de impozit pe venit, în conformitate cu regulamentul aprobat prin lege, pe următoarele perioade fiscale, în funcție de mărimea capitalului social constituit sau majorat sau de mărimea investiției (cheltuielilor) capitale efectuate, după cum urmează:

[Art.49 al.(2) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

a) pe 3 ani - dacă mărimea capitalului social, constituit sau majorat în modul prevăzut de legislație, sau a investițiilor (cheltuielilor) capitale depăşeşte suma echivalentă cu 2 milioane dolari S.U.A., cu condiția că cel puțin 80% din suma impozitului pe venit calculată şi nevărsată la buget se reinvestesc în dezvoltarea producției (lucrărilor, serviciilor) proprii sau în programe de stat ori ramurale de dezvoltare a economiei naționale;

b) pe 3 ani - dacă mărimea capitalului social, constituit sau majorat în modul prevăzut de legislație, sau a investițiilor (cheltuielilor) capitale depăşeşte suma echivalentă cu 5 milioane dolari S.U.A., cu condiția că cel puțin 50% din suma impozitului pe venit calculată şi nevărsată la buget se reinvestesc în dezvoltarea producției (lucrărilor, serviciilor) proprii sau în programe de stat ori ramurale de dezvoltare a economiei naționale;

c) pe 3 ani - dacă mărimea capitalului social, constituit sau majorat în modul prevăzut de legislație, sau a investițiilor (cheltuielilor) capitale depăşeşte suma echivalentă cu 10 milioane dolari S.U.A., cu condiția că cel puțin 25% din suma impozitului pe venit calculată şi nevărsată la buget se reinvestesc în dezvoltarea producției (lucrărilor, serviciilor) proprii sau în programe de stat ori ramurale de dezvoltare a economiei naționale;

d) pe 4 ani - dacă mărimea capitalului social, constituit sau majorat în modul prevăzut de legislație, sau a investițiilor (cheltuielilor) capitale depăşeşte suma echivalentă cu 20 milioane dolari S.U.A., cu condiția că cel puțin 10% din suma impozitului pe venit calculată şi nevărsată la

buget se reinvestesc în dezvoltarea producţiei (lucrărilor, serviciilor) proprii sau în programe de stat ori ramurale de dezvoltare a economiei naţionale;

e) pe 4 ani - dacă mărimea capitalului social, constituit sau majorat în modul prevăzut de legislaţie, sau a investiţiilor (cheltuielilor) capitale depăşeşte o sumă echivalentă cu 50 milioane dolari S.U.A.

(3) Facilităţile fiscale prevăzute la alin.(1) şi (2) se acordă dacă se respectă cumulativ următoarele condiţii:

a) aceste întreprinderi întrunesc condiţiile prevăzute la art. 8 alin.(1) lit.d);

b) aceste întreprinderi nu au beneficiat şi/sau nu beneficiază de facilităţi fiscale similare prevăzute în cazul constituirii sau majorării capitalului social.

(4) Termenul-limită de reinvestire în dezvoltarea producţiei (lucrărilor, serviciilor) proprii sau în programe de stat ori ramurale de dezvoltare a economiei naţionale în proporţiile stabilite din suma impozitului pe venit, calculată şi nevărsată la buget, conform alin.(1) şi alin.(2) lit.a)-d), se stabileşte în perioada fiscală următoare perioadei fiscale în care a expirat termenul de beneficiere a facilităţii fiscale prevăzute la alin.(1) şi alin.(2) lit.a)-d).

(5) Facilităţile fiscale prevăzute la alin.(1) şi (2) nu se acordă întreprinderilor al căror capital social constituit sau majorat din sau ale căror active materiale pe termen lung au făcut parte din capitalul social sau din investiţiile (cheltuielile) capitale ale întreprinderilor învestite cu dreptul de a beneficia de facilităţile fiscale prevăzute la alin.(1) şi (2).

(6) Imediat după expirarea termenului de scutire de impozit pe venit, întreprinderile care au întrunit condiţiile prevăzute la alin.(2) au dreptul de a beneficia în decursul încă a 3 perioade fiscale de scutire de impozit pe venit, cu condiţia că, în perioada fiscală pentru care se solicită această facilitate fiscală, mărimea capitalului social, majorat în modul prevăzut de legislaţie, sau a investiţiilor (cheltuielilor) capitale efectuate depăşeşte o sumă echivalentă cu 10 milioane dolari S.U.A.

(7) Întreprinderile, inclusiv cele care au beneficiat de scutire de impozit pe venit pentru constituirea sau majorarea capitalului social, în modul prevăzut de legislaţie, în mărimea ce depăşeşte echivalentul de 2 milioane dolari S.U.A., în redacţia anterioară a legii, au dreptul să beneficieze de facilitatea fiscală prevăzută la alin. (2) şi (6), cu condiţia că, în total, perioada de scutire, inclusiv cea acordată anterior, nu va depăşi 7 perioade fiscale.

(8) Întreprinderile cărora li s-a acordat scutire de impozit pe venit, în conformitate cu prevederile prezentului articol, în redacţia anterioară, pot să beneficieze şi în continuare de scutirea respectivă în cazul respectării condiţiilor stabilite la momentul acordării.

[Art.49² în redacţia LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

[Art.49² al.(4) modificat prin LP60-XVI din 28.04.05, MO92-94/08.07.05 art.431]

Articolul 50. Activitatea de asigurare/reasigurare

(1) Prevederile prezentului articol se aplică contribuabililor care activează în domeniul asigurărilor/reasigurărilor.

(2) Se permite deducerea indemnizaţiilor de asigurare şi despăgubirilor de asigurare, precum şi a altor plăţi efectuate de către asigurător/reasigurator în favoarea asiguratului/persoanei terţe sau beneficiarului asigurării şi/sau reasiguratului, în conformitate cu contractul de asigurare şi/sau de reasigurare încheiat.

(3) Se permite deducerea cheltuielilor asigurătorului legate de formarea rezervelor tehnice şi rezervelor matematice, în modul stabilit de lege.

[Art.50 al.(3) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

[Art.50 în redacţia LP251 -XVI din 22.11.07, MO25-27/05.02.08 art.69]

Articolul 51. Autorităţile publice şi instituţiile publice scutite de impozit

Sînt scutite de impozit autorităţile publice şi instituţiile publice finanţate din bugetul public naţional.

Articolul 51[1]. Instituţiile medico-sanitare publice şi private

Instituţiile medico-sanitare publice şi private se scutesc de impozitul pe venitul obţinut din activitatea prestatorilor de servicii medicale legate de realizarea Programului unic al asigurării obligatorii de asistenţă medicală (conform contractelor încheiate cu Compania Naţională de Asigurare Medicală).

[Art.51[1] modificat prin LP177 -XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534]

[Art.51[1] modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Articolul 52. Organizaţiile necomerciale scutite de impozit

(1) La organizaţiile necomerciale scutite de impozit pot fi atribuite:

a) instituţiile care activează în sferele ocrotirii sănătăţii, învăţămîntului, ştiinţei şi culturii;

b) societăţile orbilor, surzilor şi invalizilor, societăţile veteranilor şi alte asociaţii obşteşti, fundaţiile, organizaţiile filantropice care se ocupă în mod exclusiv de:

- acordarea de ajutor material şi de servicii gratuite invalizilor, oamenilor bolnavi, persoanelor singure, orfanilor sau copiilor rămaşi fără îngrijire părintească, familiilor cu mulţi copii, şomerilor, persoanelor care au avut de suferit în urma războaielor, calamităţilor naturale, catastrofelor ecologice, epidemiilor;

- activitatea ce ţine de apărarea drepturilor omului, învăţămînt, dobîndirea şi propagarea cunoştinţelor, ocrotirea sănătăţii, acordarea ajutorului social populaţiei, cultură, artă, sport de amatori, lichidarea consecinţelor calamităţilor naturale, protecţia mediului şi de alte domenii cu

caracter social-util, în conformitate cu legislația cu privire la asociațiile obşteşti şi cu privire la fundații;

c) organizațiile religioase, asociațiile patronilor, întreprinzătorilor şi fermierilor şi alte societăți organizate în scopul creării unor condiții favorabile pentru realizarea şi apărarea intereselor de producție, tehnico-ştiințifice, sociale şi altor interese comune ale agenților economici;

d) barourile şi uniunile avocaților, uniunile şi asociațiile notarilor şi camerele notariale;

e) partidele şi alte organizații social-politice.

[Art.52 al.(1) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(2) Organizațiile necomerciale specificate la alin.(1) sînt scutite de impozit în cazul în care corespund următoarelor cerințe:

a) sînt înregistrate sau create în conformitate cu legislația, iar în statut, în regulament sau într-un alt document sînt indicate genurile de activitate concrete desfăşurate de către organizația necomercială şi statutul ei de organizație necomercială, precum şi interdicția privind distribuirea venitului sau proprietății între membrii organizației, între fondatori sau între persoane particulare, inclusiv în procesul reorganizării şi lichidării organizației necomerciale;

b) întregul venit de la activitatea prevăzută de statut, de regulament sau de alt document să fie folosit în scopurile prevăzute de statut, de regulament sau de alt document;

c) nu folosesc vreo parte din proprietate sau din venit în interesele vreunui membru al organizației, vreunui fondator sau vreunei persoane particulare;

d) nu susțin vreun partid politic, bloc electoral sau candidat la vreo funcție în cadrul autorităților publice şi nu folosesc vreo parte din venit sau proprietate pentru finanțarea acestora.

(3) Restricțiile prevăzute la alin.(2) lit. d) nu se extind asupra organizațiilor menționate la alin.(1) lit. e).

(4) Organizațiile specificate la alin. (1) lit. a), c), d) şi e) sînt recunoscute drept necomerciale şi sînt scutite de plata impozitului, dacă respectă prevederile prezentului articol, la decizia organelor fiscale teritoriale. Decizia se emite în baza cererii persoanelor împuternicite ale organizațiilor respective. La cerere se anexează statutul, regulamentul sau un alt document, ce include dispoziții privind obligațiile de a îndeplini cerințele prezentului articol, precum şi certificatul înregistrării de stat dacă aceasta este prevăzută de legislație. Persoanele împuternicite ale organizațiilor respective, cu excepția celor recent constituite, prezintă, de asemenea, declarația, prevăzută la art. 83 alin. (2), pe perioadele de gestiune precedente, dar nu mai mult decît pe ultimii doi ani fiscali. Ca temei de refuz pentru recunoaşterea organizației drept necomercială şi pentru scutirea de plata impozitului serveşte neincluderea în statut, în regulament sau într-un alt document a dispozițiilor referitoare la obligațiile privind îndeplinirea prevederilor prezentului articol sau existența obligațiilor fiscale. Decizia privind recunoaşterea organizației drept necomercială şi privind scutirea acesteia de plata impozitului se adoptă în termen de 30 de zile de la data prezentării documentelor prevăzute de prezentul alineat. Copia deciziei se înmînează solicitantului în termen de 3 zile.

(5) Organizațiile specificate la alin. (1) lit. b) pot fi scutite provizoriu de plata impozitului, în modul prevăzut la alin. (4), conform deciziei organelor fiscale teritoriale, pînă la obținerea certificatului de stat conform legislației cu privire la asociațiile obşteşti şi cu privire la fundații.

Termenul pentru care se adoptă decizia organului fiscal privind scutirea provizorie de plata impozitului pe venit nu poate depăşi un an de la înregistrarea organizaţiilor specificate la alin. (1) lit. b). În cazul refuzului de a acorda certificat de stat, organizaţiile menţionate, pe perioada scutirii provizorii, achită impozitul în modul general stabilit. După obţinerea certificatului de stat, drept temei pentru scutirea de plata impozitului servesc prezenţa certificatului respectiv şi decizia Comisiei de Certificare, care prezintă Inspectoratului Fiscal Principal de Stat de pe lîngă Ministerul Finanţelor lista organizaţiilor necomerciale referitor la care a fost adoptată decizia de scutire de plata impozitului.

[Art.52 al.(5) modificat prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

Articolul 53. Afacerile auxiliare

(1) Afacere auxiliară este orice activitate de întreprinzător a organizaţiilor necomerciale, care nu implică scutire de impozit conform art.52.

(2) Afacerile auxiliare ale organizaţiilor menţionate la art.52 alin.(1) se consideră obiect separat al impunerii, venitul de la care se impozitează la cota prevăzută la art.15 lit.b).

(3) Venitul impozabil din afacerile auxiliare reprezintă venitul brut obţinut de organizaţie din afacerile auxiliare desfăşurate de către aceasta în mod regulat, redus cu mărimea deducerilor permise conform capit.3, care vizează nemijlocit afacerile respective.

Articolul 53¹. Întreprinderile create de societăţile orbilor,

surzilor şi invalizilor

Se scutesc de plata impozitului întreprinderile create pentru realizarea scopurilor statutare ale societăţilor orbilor, surzilor şi invalizilor.

Articolul 53². Asociaţiile de economii şi împrumut

Se scutesc de plata impozitului asociaţiile de economii şi împrumut.

[Art.53² modificat prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

Articolul 53³. Organizaţiile sindicale

Organizaţiile sindicale se scutesc de impozit pe venit.

[Art.53³ introdus prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Articolul 54. Organizaţiile statelor străine,

organizaţiile internaţionale şi

personalul acestora

(1) Venitul misiunilor diplomatice şi al altor misiuni asimilate acestora în Republica Moldova, al membrilor personalului diplomatic şi consular, al personalului administrativ şi tehnic şi al personalului de serviciu al acestora, precum şi al membrilor familiilor lor (dacă nu sînt cetăţeni ai Republicii Moldova sau dacă nu au reşedinţă permanentă în Republica Moldova), este scutit de impozit.

(2) Orice scutire acordată în conformitate cu prezentul articol este condiționată de acordarea unor drepturi reciproce de către statele respective.

(3) În conformitate cu tratatele internaționale privind asistența tehnică şi umanitară, la care Republica Moldova este parte, nu se impozitează venitul organizațiilor statelor străine, al organizațiilor internaționale, precum şi venitul obținut de către personalul străin (consultanții) care activează în cadrul tratatelor internaționale menționate. Venitul angajaților rezidenți care activează în cadrul tratatelor internaționale menționate se impozitează în modul general stabilit, dacă tratatul internațional nu prevede altfel. Lista tratatelor internaționale privind asistența tehnică, la care Republica Moldova este parte, şi proiectele de asistență tehnică se aprobă de Guvern.

[Art.54 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Capitolul 8

REGIMUL FISCAL ÎN CAZUL ORGANIZĂRII, LICHIDĂRII ŞI REORGANIZĂRII AGENȚILOR ECONOMICI

[Denumirea capitolului 8 modificată prin LP177- XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534]

Articolul 55. Contribuțiile la capital

(1) Contribuțiile cu active la capitalul agentului economic în schimbul cotei de participație în capitalul lui nu sînt supuse impozitării.

(2) Pentru persoana care a contribuit cu active, baza valorică a titlului de proprietate (acțiuni, certificat de participație, alt document ce confirmă participarea în capitalul agentului economic) este egală cu baza valorică ajustată a activelor transmise ca contribuție.

[Art.55 în redacția LP177- XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

Articolul 56. Plățile efectuate de agenții economici

(1) Dacă agentul economic efectuează plăți în natură acționarilor (asociaților) săi conform cotei de participație a acestora (dividende, plăți în cazul lichidării, sau sub altă formă), atunci se ține cont de creşterea sau pierderea de capital ca şi cum această proprietate a fost vîndută acționarului (asociatului) de către agentul economic la prețul ei de piață.

(2) Dividendele sub formă de acțiuni care nu modifică în nici un fel cotele de participație ale acționarilor în capitalul agentului economic nu se consideră drept dividende şi nu se impozitează conform art.80 şi art.80[1].

[Art.56 al.(2) modificat prin LP177 -XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534]

(3) În toate cazurile în care se aplică alin.(2), baza valorică a acțiunilor inițiale ale contribuabilului se distribuie între acțiunile inițiale şi acțiunile din nou obținute proporțional valorii lor.

Articolul 57. Lichidarea agentului economic

(1) În cazul lichidării unei părți a agentului economic, partea lichidată se consideră drept venit, indiferent de faptul dacă acțiunile au fost sau nu vîndute.

(2) În cazul lichidării depline a agentului economic:

a) agentul economic tratează creşterea sau pierderile de capital ca şi cum proprietatea distribuită sub formă de plăți la lichidare ar fi fost vîndută la prețul ei de piață;

b) beneficiarii proprietății distribuite sînt tratați astfel ca şi cum ei au schimbat cotele lor de participație în capitalul agentului economic lichidat pe o sumă egală cu valoarea de piață a proprietății obținute.

(3) La lichidarea deplină a filialei (întreprinderii-fiică), întreprinderea de bază nu ia în considerare creşterea sau pierderile de capital de pe urma vînzării proprietății filialei (întreprinderii-fiică) lichidate.

(4) O întreprindere se consideră întreprindere-fiică dacă întreprinderea de bază exercită controlul asupra ei pe parcursul întregii perioade de lichidare, în condițiile art.55 alin.(2).

(5) Termenul de încheiere a procesului de lichidăre a agentului economic, precum şi alte cerințe privind îndeplinirea condițiilor de lichidare deplină a acestuia se stabilesc în conformitate cu legislația.

Articolul 58. Reorganizarea agentului economic

(1) Se consideră reorganizare a agentului economic fuziunea (contopirea şi absorbția), dezmembrarea (divizarea şi separarea) sau transformarea agentului economic.

(2) În înțelesul prezentului titlu, este echivalentă cu reorganizarea prevăzută la alin.(1):

a) obținerea controlului asupra unui agent economic numai în schimbul cotelor-părți care acordă dreptul de vot decisiv în cadrul agentului economic procurat;

b) procurarea practic a tuturor activelor agentului economic numai în schimbul cotelor-părți care asigură dreptul de vot decisiv în cadrul agentului economic procurat.

(2^1) În sensul prezentului capitol, prin control se înțelege deținerea în capitalul agentului economic a unei cote de participație, în care se includ:

a) cel puțin 80% din drepturile de vot decisiv ale tuturor formelor de participare cu drept de vot decisiv;
b) cel puțin 80% din numărul total de acțiuni în cazul oricărei alte forme de participare.

[Art.58 al.(2^1) introdus prin LP177- XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

(3) În cazul reorganizării, agentul economic cumpărător preia metoda de evidență a agentului economic procurat împreună cu stocurile sale de mărfuri şi materiale, pierderile reportate în viitor, conturile dividendelor şi alte atribute legate de impozitare, astfel încît agentul economic cumpărător se substituie celui procurat în ce priveşte aceste atribute.

(4) Reorganizarea agenților economici poate fi calificată sau necalificată, fapt determinat de Serviciul Fiscal de Stat.

(5) Reorganizare calificată înseamnă reorganizarea, deplină sau parțială, a unui agent economic conform unui plan de reorganizare aferent activității de întreprinzător, reorganizare ce nu are ca scop sau rezultat evaziunea fiscală a oricărui agent economic sau acționar (asociat).

Articolul 59. Regulile în cazul lichidării sau

reorganizării agentului economic

(1) În cazul lichidării sau reorganizării agentului economic:

a) un grup de operațiuni conexe se consideră o singură operațiune;

b) forma operațiunilor nu are importanță în cazurile cînd ea nu afectează esența acestor operațiuni;

c) orice reorganizare necalificată a agentului economic se consideră vînzare a acestui agent economic şi a tuturor activelor sale;

d) dacă Serviciul Fiscal de Stat stabileşte că una sau mai multe părți participante la operațiune nu sînt rezidente, atunci mărirea capitalului, lichidarea deplină sau reorganizarea agentului economic poate fi tratată drept operațiune în care nu are loc recunoaşterea creşterii sau pierderilor de capital.

(2) În cazul reorganizării calificate:

a) baza valorică a proprietății agentului economic reorganizat se consideră baza valorică a acestei proprietăți nemijlocit înainte de reorganizare;

b) redistribuirea (transmiterea) proprietății agentului economic între părțile implicate în reorganizare nu se impozitează; însă

c) orice compensație, primită de orice persoană (inclusiv de orice parte implicată în reorganizare), care nu constituie o cotă de participație în capitalul oricărei părți se consideră plată în folosul beneficiarului.

(3) Parte implicată în reorganizare este:

a) agentul economic cumpărător - agentul care procură cote de participație (sau active) în alt agent economic;

b) agentul economic procurat - agentul ale cărui cote de participație (sau active) se procură;

c) orice agent economic care apare ca rezultat al reorganizării;

d) agentul economic cote de participație (sau active) în care au fost procurate de la alt agent economic în cadrul reorganizării.

(4) În cazul distribuirii cotelor de participație în capitalul părții implicate în reorganizarea calificată unor acționari (asociați) ai acestei părți, plata respectivă nu se impozitează.

(5) În cazul reorganizării cu lichidare parțială a agentului economic, față de partea lichidată se

aplică impozitarea stabilită pentru reorganizarea calificată deplină.

Capitolul 9

REGULI CU PRIVIRE LA SOCIETĂȚI ŞI FONDURI DE INVESTIȚII

Articolul 60. Determinarea venitului (sau pierderilor) societății

(1) Venitul (sau pierderile) societății se consideră ca venit (sau pierderi) al persoanei juridice care foloseşte în evidență metoda calculelor, cu excepția faptului că societății nu i se permite:

a) deducerea donațiilor în scopuri filantropice sau de sponsorizare, prevăzute la art.36;

b) reportarea în viitor a pierderilor, prevăzută la art.32.

(2) La determinarea venitului unui membru al societății în anul fiscal, evidența cotelor-părți ale acestui membru, distribuite pe toate componentele venitului (sau pierderilor), creşterii (sau pierderilor) de capital, deducerilor, trecerilor în cont, donațiilor în scopuri filantropice în anul respectiv se ține separat.

(3) Fiecare componentă a venitului (sau a pierderilor), a creşterii (sau a pierderilor) de capital, a deducerilor, trecerilor în cont, donațiilor în scopuri filantropice se consideră ca distribuită între membrii societății, indiferent de faptul dacă această componentă a fost sau nu distribuită.

(4) Inspectoratul Fiscal Principal de Stat de pe lîngă Ministerul Finanțelor reglementează prin instrucțiunile sale modul de evidență a tuturor componentelor venitului, dacă evidența fiecărei componente în parte nu este necesară pentru reflectarea corectă a venitului membrului societății.

(5) Membrului societății nu i se permite deducerea acelei părți a pierderilor, ce corespunde cotei-părți distribuite lui, care depăşeşte baza valorică ajustată a cotei sale părți în societate, cu excepția cazurilor de lichidare deplină a societății.

Articolul 61. Plățile efectuate de societate

(1) Orice plată în natură efectuată de o societate se consideră ca vînzare a proprietății la prețul de piață şi ca plată a sumei corespunzătoare de mijloace băneşti.

(2) Orice plată efectuată de către o societate în favoarea unui membru al său (inclusiv plățile, în cazul lichidării) se include în venitul acestuia numai în măsura în care ea depăşeşte baza valorică ajustată a cotei sale părți în societate. Dacă suma totală plătită la lichidărea deplină a societății este mai mică decît baza valorică ajustată menționată, diferența se consideră drept cotă-parte a acestui membru în pierderile societății în anul fiscal în care s-a încheiat lichidarea.

Articolul 62. Baza valorică ajustată a cotei-părți a membrului societății

Baza valorică ajustată a cotei-părți a oricărui membru al societății reprezintă suma depusă de

el în societate:

a) majorată cu cota-parte distribuită lui în venit şi în creşterea de capital, care se includ în venitul brut;

b) micşorată cu suma plăților efectuate;

c) ajustată, ținîndu-se cont de alte venituri şi cheltuieli ale societății (dacă există temei pentru aceasta).

Articolul 63. Fondurile de investiții

(1) Prevederile prezentului articol se aplică asupra activității fondurilor de investiții, activitate reglementată conform legislației.

(2) Veniturile fondului de investiții, care urmează a fi distribuite şi plătite acționarilor săi, se formează din dividende, creşterea de capital, dobînzi şi din alte venituri.

(3) Plățile fondului de investiții în folosul acționarilor săi se fac conform legislației privind fondurile de investiții.

(4) Veniturile fondului de investiții se impozitează în modul general stabilit.

Capitolul 10

IMPOZITAREA FONDURILOR NESTATALE DE PENSII

Articolul 64. Fondurile nestatale calificate de pensii

Fondurile nestatale de pensii sînt considerate calificate dacă se înființează pe principii benevole, în scopul ameliorării situației materiale a cetățenilor la bătrînețe, prin plata unei pensii suplimentare, şi corespund următoarelor condiții:

a) cota-parte a persoanei fizice în activele şi în venitul acestui fond se depune, conform legislației, de îndată pe un cont separat, de pe care este interzisă ridicarea mijloacelor (cu excepția transferului acestora de către membrul fondului) pînă la:

- atingerea de către persoană a vîrstei de pensionare, prevăzute de legislație; sau

- decesul sau survenirea invalidității persoanei;

b) în caz de deces al persoanei, activele de pe contul ei în acest fond se plătesc succesorilor sau, la decizia acestora, succesorii pot să adere la fondul de pensii cu cota-parte în limitele activelor moştenite;

c) activele şi venitul fondului se păstrează pe un cont separat în instituția financiară care este depozitarul activelor fondului conform legislației;

d) fondul prevede o protecție adecvată, prevăzută de legislație, privind acordarea împrumuturilor, vînzarea activelor sau efectuarea altor operațiuni similare;

e) fondul este înregistrat conform legislației.

Articolul 65. Fondurile nestatale necalificate de pensii

Orice fond nestatal de pensii care nu corespunde condițiilor art.64 se consideră fond nestatal necalificat de pensii.

Articolul 66. Deducerea vărsămintelor

(1) Suma vărsată de către patron în numele unei persoane fizice pe parcursul anului fiscal în fondul nestatal calificat de pensii în scopul acumularii se deduce din venitul brut al acesteia.

(2) Persoanei fizice i se permite deducerea din venitul său brut a unei sume egale cu vărsămîntul făcut în fondul nestatal calificat de pensii.

(3) Nu se permite deducerea oricăror vărsăminte în fondurile nestatale necalificate de pensii.

Articolul 67. Restricțiile privind deducerea vărsămîntelor

(1) Pentru persoana fizică, suma dedusă, conform art.66 alin.(1), împreună cu suma dedusă, conform art.66 alin.(2), nu trebuie să depăşească 15% din venitul cîştigat de ea în anul fiscal.

(2) În sensul prezentului titlu, prin venit cîştigat al persoanei fizice se înțelege venitul brut calculat pentru munca în calitate de angajat, obținut pentru munca în calitate de antreprenor independent sau obținut în alt mod, conform legislației. Noțiunea dată nu include venitul sub formă de pensii.

Articolul 68. Impozitarea venitului fondului

nestatal calificat de pensii

Venitul fondului nestatal calificat de pensii nu este supus impozitării, însă orice plăți efectuate din acest fond se includ în venitul brut al beneficiarului.

Articolul 69. Fondul nestatal calificat de pensii

instituit în străinătate

(1) Fondul nestatal calificat de pensii instituit în străinătate este definit de Serviciul Fiscal de Stat ca:

a) un fond nestatal calificat de pensii creat în conformitate cu legislația statului străin;

b) un fond care corespunde în temei cerințelor art.64.

(2) Vărsămintele făcute de patron în numele lucrătorului sau de lucrătorul însuşi în fondul nestatal calificat de pensii instituit în străinătate se deduc din venitul lui brut, în limitele stabilite la art.67 alin.(1).

(3) Vărsămintele în fondul nestatal calificat de pensii instituit în străinătate făcute de un lucrător cetățean al Republicii Moldova sau de un lucrător cetățean al unui stat străin, a cărui durată a activității de muncă în Republica Moldova se presupune că nu va depăşi 5 ani, se deduc din venitul lui brut, în limitele prevăzute de lege.

[Art.69 al.(3) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349,în vigoare 01.01.09]

Capitolul 101

IMPOZITAREA NOTARILOR PRIVAȚI

Articolul 69[1]. Activitatea notarială

Activitatea notarială nu este activitate de întreprinzător şi nu cade sub incidența actelor normative ce reglementează această activitate.

Articolul 69[2]. Subiectul impunerii

Subiect al impunerii este notarul privat.

Articolul 69[3]. Obiectul impunerii

Obiect al impunerii este venitul notarului privat.

Articolul 69[4]. Cheltuielile notarului privat

Notarul privat are dreptul să acopere, din mijloacele primite pentru servicii notariale, cheltuielile aferente exercitării activității notariale, asigurării ei tehnico-materiale, arendei şi întreținerii biroului notarial, plății pentru serviciile personalului tehnic angajat.

Articolul 69[5]. Cota de impozit

(1) Notarul privat nu cade sub incidența art.15 din prezentul cod.

(2) Suma totală a impozitului pe venit se determină pentru notarul privat în mărime de 18% din venitul lunar impozabil.

[Art.69[5] al.2) modificat prin LP177- XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

[Art.69[5] modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Capitolul 11

IMPOZITAREA NEREZIDENȚILOR. PREVEDERI SPECIALE PENTRU TRATATELE INTERNAȚIONALE

[Titlul cap.11 modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, vigoare 0101.06]

Articolul 70. Dispoziții generale privind divizarea surselor de venit ale nerezidenților

(1) Întregul venit al contribuabilului nerezident se împarte în venit obținut:

a) în Republica Moldova din activități de întreprinzător sau din munca prin contract (acord) de muncă;

b) peste hotarele Republicii Moldova din activităţi de întreprinzător sau din munca prin contract (acord) de muncă.

(2) Dacă prezentul capitol nu prevede altfel, la determinarea venitului impozabil al nerezidenţilor:

a) se va ţine cont numai de venitul obţinut în Republica Moldova;

b) se va permite deducerea numai a acelor cheltuieli, care vizează direct venitul menţionat la lit.a), supus impunerii în Republica Moldova.

[Art.70 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

[Art.70 modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, vigoare 01.01.06]

Articolul 71. Venitul nerezidenţilor obţinut în Republica Moldova

Venituri ale nerezidenţilor obţinute în Republica Moldova se consideră:

a) veniturile de la comercializarea mărfurilor ;

b) veniturile din prestarea de servicii, inclusiv a serviciilorde management, financiare, de consultanţă, de audit, de marketing, juridice, de agent (de intermediere), informaţionale, prestate unui rezident sau unui nerezident care dispune de o reprezentanţă permanentă în Republica Moldova, dacă asemenea venituri sînt cheltuieli ale reprezentanţei permanente;

c) veniturile, sub formă de creştere de capital, obţinute din vînzarea proprietăţii imobiliare aflate în Republica Moldova, determinate conform art.37- 39;

d) veniturile, sub formă de creştere de capital, obţinute din vînzarea proprietăţii, alta decît proprietatea imobiliară (cu excepţia stocurilor de mărfuri şi materiale), dacă cumpărătorul este rezident, determinate conform art.37-39;

e) dividendele plătite de un agent economic rezident;

f) dobînzile pentru creanţele statului ori ale unui rezident sau nerezident care dispune de o reprezentanţă permanentă în Republica Moldova, dacă asemenea dobînzi sînt cheltuieli ale reprezentanţei permanente;

g) veniturile din cesiunea drepturilor de creanţă unui rezident sau nerezident care dispune de o reprezentanţă permanentă în Republica Moldova, dacă asemenea venituri sînt cheltuieli ale reprezentanţei permanente;

h) amenda pentru neexecutarea sau executarea inadecvată de către orice persoană a obligaţiilor, inclusiv în baza contractelor de executare a lucrărilor (prestare a serviciilor) şi/sau conform contractelor de comerţ extern de livrare a mărfurilor;

i) veniturile sub formă de onorarii, obţinute de la un rezident sau nerezident care dispune de o reprezentanţă permanentă în Republica Moldova, dacă asemenea venituri sînt cheltuieli ale acestei reprezentanţe;

j) royalty obţinute de la un rezident sau nerezident care dispune de o reprezentanţă permanentă

în Republica Moldova, dacă aceste royalty sînt cheltuieli ale reprezentanţei permanente. Asemenea venituri includ, în special, plăţi de orice natură, primite în calitate de compensaţie pentru utilizarea ori concesionarea oricărui drept de autor şi/sau a drepturilor conexe asupra unei opere literare, artistice sau ştiinţifice, inclusiv filme de cinema şi filme sau benzi pentru televiziune sau radiodifuziune, pentru utilizarea ori concesionarea oricărui brevet de invenţie, emblemă comercială, design sau model, plan, produs soft, formulă secretă sau proces, pentru utilizarea ori concesionarea informaţiei referitoare la experienţa în domeniul industrial, comercial sau ştiinţific;

[Art.71 lit.j) modificată prin LP177- XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

k) veniturile din operaţiunile de leasing, din darea în arendă sau în subarendă, din locaţiunea sau din uzufructul proprietăţii aflate în Republica Moldova;

k[1]) veniturile din operaţiunile de leasing, din darea în arendă sau în subarendă, din locaţiunea sau din uzufructul navelor maritime, aeronavelor şi/sau al mijloacelor de transport feroviar ori rutier, precum şi al containerelor;

l) veniturile din primele pe baza contractelor de asigurare şi reasigurare;

m) veniturile din transportul internaţional maritim, aerian, feroviar sau rutiercu excepţia cazurilor în care transportul se efectuează numai între punctele de destinaţie situate în afara Republicii Moldova;

n) veniturile obţinute din activitatea desfăşurată conform contractului (acordului) de muncă sau din cea desfăşurată în baza altor contracte cu caracter civil, inclusiv onorariile conducătorilor, fondatorilor sau membrilor consiliului de administraţie şi/sau alte plăţi primite de membrii organelor de conducere ale persoanei juridice rezidente, indiferent de locul exercitării efective a obligaţiilor administrative încredinţate acestor persoane;

o) veniturile sub formă de facilităţi, specificate la articolul 19, acordate de patron (beneficiar) persoanelor fizice nerezidente;

p) anuităţile plătite de fondurile nestatale de pensii rezidente;

q) veniturile obţinute de către oamenii de artă, cum ar fi artiştii de teatru, de circ, de cinema, de radio, de televiziune, muzicienii şi artiştii plastici sau sportivii, indiferent de faptul cui i se efectuează plăţile;

r) veniturile obţinute din acordarea serviciilor profesionale;

s) veniturile din premiile acordate la concursuri;

t) comisioanele de la un rezident sau nerezident care dispune de o reprezentanţă permanentă în Republica Moldova, dacă asemenea comisioane sînt cheltuieli ale reprezentanţei permanente;

t[1]) veniturile din cîştiguri de la acţiunile de publicitate şi de la jocurile de noroc;

[Art.71 lit.t[1]) introdusă prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

u) alte venituri, care nu sînt specificate la literele precedente, cu condiţia ca acestea să nu fie scutite de impunere potrivit legislaţiei fiscale sau altor acte legislative.

[Art.71 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

[Art.71 în redacţia LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

Articolul 72. Venitul obţinut peste hotarele

Republicii Moldova

Componentele venitului obţinut peste hotarele Republicii Moldova sînt analogice componentelor venitului indicate în art.71.

Articolul 73. Reguli de impozitare a veniturilor nerezidenţilor

care nu desfăşoară activitate în Republica

Moldova printr-o reprezentanţă permanentă

(1) Veniturile persoanelor juridice nerezidente, specificate la art.71, care nu ţin de o reprezentanţă permanentă în Republica Moldova urmează a fi supuse impunerii la sursa de plată potrivit art.91, fără dreptul la deduceri, cu excepţia veniturilor din prestarea de servicii ce ţin de deschiderea şi gestionarea conturilor corespondente ale băncilor corespondente şi de efectuarea decontărilor.

(2) Impozitarea veniturilor persoanelor juridice nerezidente la sursa de plată se efectuează, indiferent de distribuirea de către asemenea persoane a veniturilor lor, în folosul unor terţi şi/sau al subdiviziunilor lor în alte state.

(3) Veniturile persoanelor fizice nerezidente, specificate la art.71, care nu ţin de o reprezentanţă permanentă în Republica Moldova urmează a fi supuse impunerii la sursa de plată potrivit art.91, fără dreptul la deduceri, cu excepţia veniturilor menţionate la alin.(4).

(4) Veniturile persoanelor fizice nerezidente, specificate la art.71 lit.n) şi o), urmează a fi supuse impozitării la sursa de plată în modul prevăzut la art.88, fără dreptul la deduceri şi/sau scutiri aferente acestor venituri.

(5) Impozitul pe venit la sursa de plată se reţine de la nerezidenţi indiferent de forma şi locul achitării venitului.

[Art.73 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

[Art.73 în redacţia LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

Articolul 74. Reguli de impozitare a veniturilor nerezidenţilor

obţinute de la alte persoane fizice rezidente

(1) Veniturile nerezidenţilor obţinute în Republica Moldova de la persoane altele decît cele menţionate la art.90 alin.(1) urmează a fi supuse impozitului pe venit conform prezentului articol la cota specificată la art.91 sau la cotele prevăzute la art.15 lit.a), pentru veniturile specificate la art.71 lit.n) şi o) fără dreptul la deduceri şi/sau scutiri aferente acestor venituri.

(2) Nerezidenţii care corespund condiţiilor alin.(1) şi care obţin venituri specificate la art.71

lit.a)-k), n), o), q)-s) şi u) îndeplinesc cerinţele alin.(3), calculează şi achită impozitul pe venit de sine stătător conform alin.(4).

(3) Nerezidenţii sînt obligaţi să informeze organul fiscal la locul de rezidenţă despre activitatea lor în termen de 15 zile de la data sosirii în Republica Moldova.

(4) Nerezidenţii menţionaţi în prezentul articol, în termen de 3 zile de la încheierea activităţii în Republica Moldova, sînt obligaţi să prezinte organului fiscal, menţionat la alin.(3), documentul cu privire la impozitul pe venit, conform formei aprobate de Guvern, şi să achite impozitul pe venit la cota specificată la art.91 sau la cotele prevăzute la art.15 lit.a), pentru veniturile specificate la art.71 lit.n) şi o) fără dreptul la deduceri şi/sau scutiri aferente acestor venituri. La documentul cu privire la impozitul pe venit se anexează copia contractului (acordului) de muncă sau a altui contract cu caracter civil, alte documente care confirmă suma venitului impozabil şi a impozitului pe venit reţinut la sursa de plată.

[Art.74 al.(4) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(5) Prevederile prezentului articol se aplică veniturilor obţinute de către nerezidenţi, care nu cad sub incidenţa art.73 şi 75.

[Art.74 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Articolul 75. Reguli de impozitare a nerezidenţilor care desfăşoară activitate în Republica Moldova printr-o reprezentanţă permanentă

(1) Venituri ale nerezidenţilor care desfăşoară activitate printr-o reprezentanţă permanentă, obţinute în Republica Moldova, se consideră veniturile specificate la art.71 lit.a)-m), r), t) şi u).

(2) În cazul nerezidenţilor care au reprezentanţă permanentă potrivit art.5 pct.15), aceasta se consideră, în scopuri fiscale, ca agent economic rezident, dar numai în raport cu venitul obţinut în Republica Moldova în conformitate cu alin.(1) şi cu:

a) cheltuielile de conducere şi generale de administrare, conform prevederilor standardelor naţionale de contabilitate, decontate de nerezidenţi şi înregistrate de reprezentanţa permanentă, care sînt deductibile în limita a 10 % din salariul calculat al angajaţilor acestei reprezentanţe permanente;

b) cheltuielile legate nemijlocit de acest venit, confirmate documentar, potrivit prevederilor titlului II.

(3) Evidenţa nerezidenţilor care au reprezentanţă permanentă, în calitate de contribuabil, se efectuează în conformitate cu capitolul 4 din titlul V.

(4) Reprezentanţa permanentă a nerezidentului, situată în Republica Moldova, nu are dreptul de a trece la deduceri sumele prezentate de către acest nerezident sub formă de:

a) royalty, onorarii şi alte plăţi similare pentru utilizarea sau concesionarea proprietăţii sau a rezultatelor activităţii sale intelectuale;

b) plăţi pentru serviciile prestate de acesta;

c) dobînzi şi alte remuneraţii pentru împrumuturile acordate de către acesta;

d) cheltuieli care nu ţin de obţinerea veniturilor din activitatea desfăşurată în Republica Moldova;

e) cheltuieli care nu sînt confirmate documentar.

(5) Prin derogare de la prevederile prezentului articol, munca conform contractului (acordului) de muncă, exercitată de persoanele fizice nerezidente, nu conduce la formarea reprezentanţei permanente a acestor persoane fizice.

[Art.75 în redacţia LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

Articolul 76. Reguli pentru nerezidenţi care au reprezentanţă

pe teritoriul Republicii Moldova

(1) Faptul că nerezidenţii au reprezentanţă pe teritoriul Republicii Moldova, conform art.5 pct.20), nu constituie temei pentru recunoaşterea acestor persoane în calitate de plătitori ai impozitului pe venit, cu toate consecinţele care rezultă din legislaţia fiscală, în afara celor prevăzute la alin.(2) şi cu excepţia obligaţiei de a reţine impozit pe venit la sursa de plată conform art.88 şi 90.

[Art.76 al.1) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(2) Reprezentanţei i se atribuie cod fiscal în conformitate cu prezentul cod.

(3) Reprezentanţa urmează să ţină evidenţa contabilă conform cerinţelor prevăzute de Legea contabilităţii şi de standardele naţionale de contabilitate şi să prezinte anual organului fiscal de la locul de rezidenţă, nu mai tîrziu de 31 martie a anului imediat următor anului fiscal de gestiune, documentul cu privire la activitatea desfăşurată în Republica Moldova.

(4) După încheierea activităţii în Republica Moldova, nerezidenţii care au reprezentanţă pe teritoriul Republicii Moldova sînt obligaţi să prezinte, în termen de 10 zile, documentul cu privire la activitatea exercitată, cu anexarea documentelor confirmative. Acest document se prezintă organului fiscal, specificat la alin.(3), dacă legislaţia fiscală nu prevede altfel.

(5) Modul şi forma documentului, specificate la alin.(3) şi (4), se reglementează de către Guvern.

[Art.76 al.(4) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

[Art.76 introdus prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

Articolul 77. Reguli pentru nerezidenţi care exercită

activitate pe şantierul de construcţie

(1) În sensul prezentului capitol, şantierul de construcţie al nerezidentului pe teritoriul

Republicii Moldova înseamnă:

a) locul de construcție a noilor obiecte, precum şi de reconstrucție, lărgire, reutilare tehnică şi/sau reparare a obiectelor existente de proprietate imobiliară;

b) locul de construire şi/sau montare, reparare, reconstruire şi/sau reutilare tehnică a clădirilor, inclusiv a instalațiilor plutitoare şi de foraj, precum şi a maşinilor şi utilajului a căror funcționare normală necesită fixare dură pe fundament sau pe elementele de construcție ale clădirilor, edificiilor sau ale obiectelor plutitoare.

(2) La stabilirea termenului de existență a şantierului de construcție, în scopul determinării statutului nerezidentului pe teritoriul Republicii Moldova în sensul prezentului capitol, inclusiv la calcularea impozitului pe venit şi luarea la evidență a nerezidentului la organele fiscale, lucrările şi alte operațiuni, a căror durată se include în acest termen, cuprind toate lucrările de pregătire, construire şi/sau montare exercitate de nerezident pe acest şantier de construcție, inclusiv lucrările de creare a căilor de acces, comunicațiilor, cablurilor electrice, drenajului şi altor obiecte de infrastructură, în afară de obiectele de infrastructură inițial create în alte scopuri decît cele ce țin de acest şantier de construcție.

(3) În cazul în care nerezidentul, fiind antreprenor general, încredințează exercitarea unei părți a lucrărilor în antrepriză altor persoane (subantreprenori), perioada de timp consumată de subantreprenori pentru exercitarea lucrărilor se consideră perioadă de timp consumată de însuşi antreprenorul general. Această prevedere nu se aplică perioadei de lucrări exercitate de subantreprenor, conform contractelor directe cu beneficiarul, şi care nu se includ în volumul de lucrări încredințat antreprenorului general, cu excepția cazurilor în care aceste persoane şi antreprenorul general sînt persoane interdependente, potrivit art.5 pct.12).

(4) În cazul în care subantreprenorul, menționat la alin.(3), este nerezident, activitatea sa pe acest şantier de construcție, de asemenea, se consideră că constituie reprezentanță permanentă a acestui subantreprenor pe teritoriul Republicii Moldova.

(5) Începutul existenței şantierului de construcție în scopuri fiscale se consideră prima din următoarele date:

a) data semnării actului de transmitere a şantierului către antreprenorul general (a actului de admitere a personalului subantreprenorului pentru exercitarea părții sale din volumul total de lucrări); sau

b) data începerii efective a lucrărilor.

(6) Expirarea termenului de existență a şantierului de construcție se consideră data semnării de către beneficiar a actului de primire a obiectului sau a complexului de lucrări prevăzute de contract. Terminarea de către subantreprenor a lucrărilor se consideră data semnării de către antreprenorul general a actului de primire a lucrărilor. În cazul în care actul de primire nu a fost perfectat sau lucrările au fost finisate efectiv după data semnării unui astfel de act, se consideră că şantierul de construcție şi-a încetat existența (lucrările subantreprenorului se consideră finisate) la data finisării efective a lucrărilor de pregătire, construire sau montare, care se includ în volumul lucrărilor persoanei respective pe acest şantier de construcție.

(7) Nu se consideră că şantierul de construcție şi-a încetat existența dacă lucrările pe acesta sînt temporar întrerupte, cu excepția cazurilor de conservare a obiectului pe un termen ce

depăşeşte 90 de zile conform deciziei organelor de administrare publică, adoptate în limitele competenţei lor sau în urma acţiunii unor circumstanţe de forţă majoră. Continuarea sau reluarea, după întrerupere, a lucrărilor pe şantierul de construcţie după semnarea actului specificat la alin.(5) conduce la anexarea termenului de exercitare a lucrărilor continuate sau reluate şi al întreruperii între lucrări la termenul total de existenţă a şantierului de construcţie numai în cazul în care:

a) teritoriul lucrărilor reluate este teritoriul lucrărilor anterior suspendate sau este strîns legat de acesta;

b) lucrările continuate sau reluate la obiect sînt încredinţate persoanei care anterior a exercitat lucrările pe acest şantier de construcţie sau noul şi anteriorul antreprenor sînt persoane interdependente.

(8) Dacă continuarea sau reluarea lucrărilor, conform alin.(7), este legată de construirea sau montarea unui obiect nou pe acelaşi şantier de construcţie sau de lărgirea obiectului anterior finisat, termenul exercitării unor astfel de lucrări continuate sau reluate şi al întreruperii între lucrări, de asemenea, se anexează la termenul total de existenţă a şantierului de construcţie. În celelalte cazuri, inclusiv exercitarea reparării, reconstruirii sau reutilării tehnice a obiectului anterior predat beneficiarului, termenul exercitării lucrărilor continuate sau reluate şi al întreruperii între lucrări nu se anexează la termenul total de existenţă a şantierului de construcţie, lucrărilor începute la obiectul anterior predat.

(9) Construirea sau montarea unor astfel de obiecte precum construirea drumurilor, viaductelor, canalelor, construirea comunicaţiilor, în cadrul exercitării lucrărilor la care se schimbă amplasarea geografică de exercitare a lor, se consideră activitate exercitată pe un singur şantier de construcţie.

[Art.77 introdus prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

Articolul 78. Venitul persoanei fizice care încetează

a mai fi rezidentă sau care obţine statut

de rezident

(1) Persoana fizică care încetează a mai fi rezidentă este considerată persoana care ca şi cum ar fi vîndut toată proprietatea, exceptînd proprietatea imobiliară, la preţul ei de piaţă la momentul cînd a încetat a mai fi rezidentă.

(2) Orice persoană fizică nerezidentă care obţine statutul de rezident are dreptul la determinarea valorii de piaţă a proprietăţii sale la momentul obţinerii statutului de rezident. Valoarea determinată în acest mod constituie baza valorică a proprietăţii sale, care se ia în considerare la stabilirea venitului contribuabilului de pe urma vînzării acestei proprietăţi.

[Art.76 devine 78 prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

Articolul 79. Trecerea în cont a impozitelor

Persoana fizică nerezidentă care prezintă declaraţia cu privire la impozitul pe venit are dreptul la trecerea în cont a impozitelor reţinute din salariul său în conformitate cu art.88.

[Art.77 devine 79 prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

Articolul 79[1]. Prevederi pentru agenţii economici nerezidenţi

(1) În sensul prezentului capitol, prin agent economic nerezident care desfăşoară activitate de investiţii în afara Republicii Moldova se înţelege:

a) orice agent economic nerezident, mai mult de 50% din venitul căruia în anul fiscal curent sau cel precedent îl constituie venitul din investiţii şi venitul financiar obţinute din surse aflate în străinătate;

b) orice alt agent economic nerezident creat sau folosit pentru eschivarea unui rezident de la plata impozitului pe venitul din investiţii şi pe venitul financiar obţinute din surse aflate în străinătate, perceput în conformitate cu prezentul titlu.

(2) Cota acţionarului (asociatului) rezident în venitul oricărui agent economic nerezident care desfăşoară activitate de investiţii în afara Republicii Moldova se consideră drept venit obţinut de deţinătorul a 5 % din capitalul agentului economic respectiv.

(3) O persoană se consideră deţinătoare a 5% din capitalul agentului economic nerezident atunci cînd cota de participaţie a acestei persoane şi a persoanelor interdependente în capitalul agentului economic este egală sau depăşeşte 5% din toate cotele de participaţie în capitalul agentului economic respectiv.

(4) Contribuabilul rezident care obţine venit impozabil conform alin.(2) se consideră că a plătit impozitul pe venit în altă ţară. Impozitul menţionat este achitat efectiv de agentul economic.

(5) Pentru fiecare contribuabil rezident care urmează să achite impozitul în conformitate cu alin.(2) se ţine un cont al impozitului pe venit achitat anterior de către agentul economic. Dacă plăţile ulterioare ale venitului către contribuabil nu depăşesc bilanţul acestui cont, ele nu se impozitează.

[Art.78 devine 79[1] modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, vigoare 01.01.06]

Articolul 79[2]. Veniturile din sursa aflată peste hotarele

Republicii Moldova ale deţinătorilor a 10 %

din capitalul unui nerezident

Dacă contribuabilul rezident deţine (direct sau indirect) 10% sau mai mult din cotele de participaţie în capitalul unui agent economic nerezident, toate activele căruia sînt folosite pentru afaceri peste hotarele Republicii Moldova, dividendele pe care le obţine acest contribuabil sau pe care i le calculează acest agent economic se consideră venit obţinut din sursa aflată în străinătate, reprezentînd un venit din investiţii sau un venit financiar.

[Art.79 devine 79[2] modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, vigoare 01.01.06]

Articolul 79[3]. Prevederi speciale privind tratatele internaționale

(1) Aplicarea tratatelor internaționale care reglementează impozitarea sau includ norme care reglementează impozitarea se efectuează în modul stabilit de prevederile tratatelor internaționale şi prevederile prezentului cod, precum şi de actele normative ale Ministerului Finanțelor, adoptate în conformitate cu prezentul cod, în cazul în care nu contravin stipulărilor tratatelor internaționale.

(2) Pentru a beneficia de facilitățile fiscale în conformitate cu tratatele internaționale, nerezidenții care au dreptul la primirea venitului urmează să prezinte persoanei care achită venitul, pînă la data achitării lui, o confirmare precum că aceşti nerezidenți au rezidența permanentă în statul cu care Republica Moldova are încheiat un tratat internațional care reglementează impozitarea sau include norme care reglementează impozitarea, certificată de organul competent al statului străin respectiv, tradus în limba moldovenească. Confirmarea se prezintă în original pentru fiecare an fiscal, în care se achită venitul, indiferent de numărul, regularitatea plăților şi de tipul venitului achitat..

(3) La prezentarea de către nerezidenți a confirmării despre rezidența permanentă, venitul față de care, potrivit tratatelor internaționale, este prevăzut un regim de impozitare preferențial în Republica Moldova se scuteşte de impunere la sursa de plată sau impozitul pe venit la sursa de plată se reține la o cotă redusă. În cazul în care cotele impozitului din legislația internă sînt mai favorabile decît cele din tratatele internaționale, se vor aplica cotele impozitului prevăzute de legislația internă.

(4) Pentru trecerea în cont a impozitului pe venit achitat în Republica Moldova, la solicitarea scrisă a nerezidenților, se eliberează certificatul privind atestarea impozitului pe venit achitat în Republica Moldova.

(5) Restituirea impozitului, reținut în plus din veniturile obținute în Republica Moldova de către nerezidenții a căror activitate nu ține de o reprezentanță permanentă, care depăşeşte suma impozitului calculat conform cotelor prevăzute de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte se efectuează în modul stabilit de Guvern.Documentele necesare pentru efectuarea restituirii urmează a fi prezentate în termenul prevăzut de tratatele internaționale.

[Art.79 al.(5) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(6) În cazul aplicării nelegitime a tratatelor internaționale care a condus la neachitarea sau achitarea insuficientă la buget a impozitului pe venit, persoana care, potrivit prezentului capitol, este obligată să rețină impozit la sursa de plată poartă răspundere în conformitate cu prezentul cod.

[Art.79[3] modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

[Art.79[3] introdus prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

Capitolul 12

REGIMUL FISCAL PENTRU DIVIDENDE

Articolul 80. Impozitarea dividendelor

(1) Agentul economic achită dividende acționarilor (asociaților) săi din venitul rămas după impozitare.

(2) Persoanele juridice, întreprinzătorii individuali, gospodăriile țărăneşti (de fermier), care primesc dividende de la agenți economici, includ aceste dividende în venitul brut şi achită impozit pe venit în conformitate cu legislația.

Articolul 80[1]. Achitarea prealabilă a impozitului pe

dividende

(1) Agentul economic care plăteşte dividende acționarilor (asociaților) săi pe parcursul anului fiscal reține şi achită ca impozit o sumă egală cu 15 % din suma dividendelor care urmează a fi plătite.

(2) Suma reținută de agentul economic conform alin.(1) este trecută în cont ca impozit aplicat venitului impozabil al agentului economic respectiv pentru anul fiscal în care a fost făcută reținerea.

(3) Dacă, în vreun an fiscal, trecerile în cont, permise agentului economic în conformitate cu alin.(2), depăşesc suma impozitului pe venit în anul respectiv, diferența va fi compensată conform modului stabilit în art.175 şi 176.

[Capitolul 12 în redacția LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.02]

Capitolul 13

TRECEREA ÎN CONT A IMPOZITELOR

Articolul 81. Trecerea în cont a impozitelor

calculate şi reținute

(1) În limitele anului fiscal, contribuabilii au dreptul de a trece în contul impozitului pe venit:

a) sumele reținute de la ei pe parcursul anului fiscal respectiv în conformitate cu art.88, 89 şi 90;

b) suma reținută în conformitate cu art.80, în cazul în care contribuabilul este persoană juridică;

c) plățile efectuate pe parcursul anului fiscal respectiv în conformitate cu art.84;

d) impozitele achitate în afara Republicii Moldova, a căror trecere în cont este permisă în conformitate cu art.82, pentru sumele plătite sau calculate pentru acelaşi an fiscal.

(2) Dacă trecerile în cont, la care contribuabilul are dreptul în conformitate cu alin.(1) lit.a) şi c), depăşesc suma totală a impozitului pe venit calculată conform art.15, organul fiscal efectuează stingerea obligației fiscale prin compensare - conform art.175 şi, după caz, restituirea la cont - conform art.176.

Articolul 82. Trecerea în cont a impozitului

achitat în străinătate

(1) Contribuabilul are dreptul de a trece în cont impozitul pe venit, achitat în orice stat străin, dacă acest venit urmează a fi supus impozitării şi în Republica Moldova. Trecerea în cont a impozitului pe venit poate fi efectuată cu condiția prezentării de către contribuabil a documentului, care confirmă achitarea (reținerea) impozitului pe venit peste hotarele Republicii Moldova, certificat de organul competent al statului străin respectiv, cu traducere în limba de stat.

(2) Mărimea trecerii în cont, specificată la alin.(1), pentru orice an fiscal nu poate depăşi suma care ar fi fost calculată la cotele aplicate în Republica Moldova față de acest venit.

(3) Trecerea în cont a impozitului achitat în alt stat se efectuează în anul în care venitul respectiv este supus impozitării în Republica Moldova.

[Art.82 modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

Capitolul 14

PREZENTAREA DECLARAȚIEI CU PRIVIRE LA IMPOZITUL PE VENIT ŞI A DOCUMENTULUI CU PRIVIRE LA VENITUL SOCIETĂȚII. UTILIZAREA CODULUI FISCAL

Articolul 83. Prezentarea declarației cu privire

la impozitul pe venit şi a documentului

cu privire la venitul societății

(1) Dreptul de a prezenta declarația cu privire la impozitul pe venit îl au toți contribuabilii.

(2) Sînt obligați să prezinte declarația cu privire la impozitul pe venit:

a) persoanele fizice rezidente (cetățenii Republicii Moldova, cetățenii străini, apatrizii, inclusiv membrii societăților şi acționarii fondurilor de investiții) care au obligații privind achitarea impozitului;

b) persoanele fizice rezidente (cetățenii Republicii Moldova, cetățenii străini şi apatrizii,

inclusiv membrii societăţilor şi acţionarii fondurilor de investiţii) care nu au obligaţii privind achitarea impozitului, dar:

- obţin venit impozabil din surse altele decît salariul, care depăşeşte suma scutirii personale de 6300 lei pe an, acordate conform art.33 alin. (1);

- obţin venit impozabil din surse altele decît salariul, care depăşeşte suma scutirii personale de 7200 lei pe an, acordate conform art.33 alin. (1);

- obţin venit impozabil sub formă de salariu, care depăşeşte suma de 25200 lei pe an, cu excepţia persoanelor fizice care obţin venit sub formă de salariu la un singur loc de muncă;

- obţin venituri impozabile atît sub formă de salariu, cît şi din orice alte surse, a căror sumă totală depăşeşte 25200 lei pe an;

[Art.83 al.(2), lit.b) modificată prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543, în vigoare 01.01.09]

[Art.83 al.(2), lit.b) modificată prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

[Art.83 al.(2) lit.b) modificată prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.0.06 art.702]

[Art.83 al.(2) lit.b) modificată prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

c) persoanele juridice rezidente (societăţi pe acţiuni, societăţi cu răspundere limitată, cooperative, întreprinderi de arendă, întreprinderi de stat şi municipale, inclusiv uniunile acestora; fonduri de investiţii şi instituţii private ce activează în domeniul finanţelor, ocrotirii sănătăţii, învăţămîntului, ştiinţei şi culturii; asociaţii obşteşti, fundaţii, organizaţii social-politice, organizaţii sindicale, organizaţii religioase, asociaţii ale patronilor, organizaţii ale avocaţilor şi notarilor, inclusiv uniunile acestora; alte organizaţii prevăzute de legislaţie), cu excepţia autorităţilor publice şi instituţiilor publice, indiferent de prezenţa obligaţiei privind achitarea impozitului;

d) formele organizatorice rezidenţi cu statut de persoană fizică, potrivit legislaţiei, precum şi persoanele care administrează succesiunea conform art.17, indiferent de prezenţa obligaţiei privind achitarea impozitului;

[Art.83 al.(2) lit.d)în redacţia LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

e) reprezentanţa permanentă a nerezidentului în Republica Moldova, indiferent de prezenţa obligaţiei privind achitarea impozitului.

(3) Societăţile definite la art.5 pct.9) şi la capitolul 9, în persoana conducătorului sau altui reprezentant al acestora, sînt obligate să prezinte un document cu privire la venitul obţinut de societate în anul fiscal, însoţit de informaţia necesară, în conformitate cu cerinţele legii.

[Art.83 al.(3) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(4) Declaraţia cu privire la impozitul pe venit sau documentul cu privire la venitul societăţii se completează în conformitate cu procedura stabilită de Guvern, potrivit formei aprobate de acesta,

şi se prezintă Serviciul Fiscal de Stat nu mai tîrziu de 31 martie a anului următor anului fiscal de gestiune, cu excepţia cazurilor prevăzute la alin.(5)-(10). În cazul depistării de către contribuabil, după 31 martie, în declaraţia prezentată organelor fiscale sau în documentul cu privire la venitul societăţii, a greşelilor care au drept consecinţă necesitatea introducerii corectărilor în declaraţia fiscală sau în documentul cu privire la venitul societăţii, contribuabilul are dreptul să prezinte în condiţiile prezentului cod, o dare de seamă corectată.

[Art.83 al.(4) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

[Art.83 al.(4) modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, vigoare 0101.06]

(5) Persoanele fizice care nu sînt obligate să prezinte declaraţia cu privire la impozitul pe venit, la depistarea faptului de plată în plus la impozit, au dreptul, în termenul stabilit pentru prezentarea declaraţiei sau cu depăşirea acestui termen, să prezinte o declaraţie în care vor indica suma plătită în plus la impozit, care urmează să fie restituită conform legislaţiei fiscale.

(6) Dacă contribuabilul persoană juridică, reprezentanţa permanentă sau forma organizatorică cu statut de persoană fizică, potrivit legislaţiei, îşi încetează activitatea pe parcursul anului fiscal, persoana responsabilă a acestuia este obligată, în termen de 5 zile de la încetarea activităţii, să informeze despre aceasta în scris organul teritorial al Serviciului Fiscal de Stat şi, în termen de 60 de zile de la luarea deciziei de încetare a activităţii, să prezinte declaraţia cu privire la impozitul pe venit pentru întreaga perioadă a anului de gestiune pe parcursul căruia persoana juridică, reprezentanţa permanentă sau forma organizatorică cu statut de persoană fizică, potrivit legislaţiei, a desfăşurat activitate de întreprinzător.

[Art.83 al.(6) în redacţia LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

(7) Dacă contribuabilul intenţionează să-şi schimbe domiciliul permanent din Republica Moldova în altă ţară, el este obligat să prezinte declaraţia cu privire la impozitul pe venit, în modul stabilit de prezentul cod, pentru întreaga perioadă a anului de gestiune cît a fost rezident.

[Art.83 al.(7) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(8) La cererea în scris a persoanei fizice, Serviciul Fiscal de Stat poate prelungi (în limite rezonabile) termenul de prezentare a declaraţiei cu privire la impozitul pe venit. Prelungirea termenului se admite numai în cazul în care cererea a fost depusă înainte de expirarea termenului stabilit pentru prezentarea declaraţiei.

(9) Prin derogare de la prevederile alin.(2) lit.d), gospodăria ţărănească (de fermier) care pe parcursul perioadei fiscale nu a avut angajaţi şi nu a obţinut venit impozabil este scutită de obligaţia privind prezentarea declaraţiei cu privire la impozitul pe venit.

(10) Reprezentanţa care obţine statut de reprezentanţă permanentă, conform art.5 pct.15), în termen de 30 de zile din ziua obţinerii acestui statut, este obligată să prezinte organului teritorial al Serviciului Fiscal de Stat declaraţia cu privire la impozitul pe venit pentru perioada fiscală a anului precedent pe parcursul căruia a fost desfăşurată activitatea de întreprinzător.

[Art.83 al.(9)-(10) introduse prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

(11) Prin derogare de la prevederile alin.(2) lit.d), întreprinzătorul individual sau gospodăria țărănească (de fermier) al căror număr mediu anual de salariați pe parcursul întregii perioade fiscale nu depăşeşte 3 unități şi care nu sînt înregistrați ca plătitori de TVA prezintă, nu mai tîrziu de data de 31 martie a anului următor anului fiscal de gestiune, o dare de seamă fiscală unificată (declarație) cu privire la impozitul pe venit.

[Art.83 al.(11) introdus prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

Articolul 84. Achitarea impozitului în rate

1) Contribuabilii care obțin venit nu din munca salariată sau de la care nu se reține la sursa de plată impozitul pe venit din dobînzi şi royalty, conform art.89 alin.(2), şi obligațiile fiscale ale cărora, conform prezentului titlu, depăşeau în anul fiscal precedent suma de 400 lei sînt obligați să achite, nu mai tîrziu de 31 martie, 30 iunie, 30 septembrie şi 31 decembrie ale anului fiscal, sume egale cu 1/4 din:

a) suma calculată drept impozit ce urmează a fi plătit, conform prezentului titlu, pentru anul respectiv; sau

b) impozitul ce urma să fie plătit, conform prezentului titlu, pentru anul precedent.

(2) Întreprinderile agricole, gospodăriile țărăneşti (de fermier), obligate să achite impozitul în rate conform alin.(1), dispun de dreptul de a achita impozitul în două etape: 1/4 din suma indicată la alin. (1) lit.a) sau b) - pînă la 31 martie şi 3/4 din această sumă - pînă la 31 decembrie ale anului fiscal.

(3) Întreprinderile, instituțiile şi organizațiile care au filiale şi/sau subdiviziuni în afara unității administrativ-teritoriale în care se află sediul central transferă la bugetele unităților administrativ-teritoriale de la sediul filialelor şi/sau al subdiviziunilor partea impozitului pe venit calculată proporțional numărului mediu scriptic de salariați ai filialei şi/sau ai subdiviziunii pentru anul precedent ori partea impozitului pe venit calculată proporțional venitului obținut de filială conform datelor din evidența financiară a acesteia pe anul precedent.

Articolul 85. Semnarea declarațiilor şi altor documente

(1) Declarația, darea de seamă sau alte documente care, potrivit prevederilor prezentului titlu, urmează a fi prezentate Serviciului Fiscal de Stat trebuie să fie perfectate şi semnate în conformitate cu regulile şi formele stabilite de către serviciul în cauză.

(2) Numele persoanei fizice indicat în orice document semnat de aceasta serveşte drept dovadă că documentul a fost semnat anume de către persoana respectivă, dacă nu există probe contrare.

(3) Declarația cu privire la impozitul pe venit a unei persoane juridice trebuie să fie semnată de către persoana sau persoanele respective cu funcții de răspundere.

(4) Declarațiile şi alte documente care, potrivit prevederilor prezentului titlu, urmează a fi prezentate Serviciului Fiscal de Stat trebuie să conțină o notificare a contribuabilului că, în cazul în care va include în documentele respective informații false sau care induc în eroare, el va purta răspundere în conformitate cu legislația.

Articolul 86. Utilizarea codului fiscal

Fiecare persoană care obține venit sau care efectuează plăți impozabile, în conformitate cu prezentul titlu, utilizează codul fiscal atribuit (obținut) în scopul evidenței contribuabililor în modul prevăzut de prezentul cod şi de alte acte normative adoptate în conformitate cu acesta.

Articolul 87. Termenele, modul, forma şi locul

achitării impozitului

(1) Contribuabilul care, conform art.83, este obligat să prezinte declarația cu privire la impozitul pe venit (fără cererea suplimentară din partea Serviciului Fiscal de Stat) achită impozitul pe venit nu mai tîrziu de termenul stabilit pentru prezentarea declarației (fără a ține cont de prelungirea termenului).

(2) Modul, forma şi locul achitării impozitului sînt reglementate de Guvern.

[Art.87 al.(2) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(3) În cazul primirii unui aviz sau cereri din partea Serviciului Fiscal de Stat, suma impozitului, penalităților şi amenzilor aferente lui, indicată în aviz sau cerere, urmează a fi plătită de către contribuabil nu mai tîrziu de termenul stabilit şi pe adresa indicată în aceste documente.

(4) Avizul sau cererea Serviciului Fiscal de Stat se înmînează contribuabilului personal sau i se expediază prin poştă la ultima adresă a acestuia indicată în registrul Inspectoratului Fiscal Principal de Stat de pe lîngă Ministerul Finanțelor.

Capitolul 15

REȚINEREA IMPOZITULUI LA SURSA DE PLATĂ

Articolul 88. Reținerea impozitului din salariu

(1) Fiecare patron care plăteşte lucrătorului salariu (inclusiv primele şi facilitățile acordate) este obligat să calculeze, ținînd cont de scutirile solicitate de angajat, şi să rețină din aceste plăți un impozit, determinat conform modului stabilit de Guvern.

[Art.88 al.(1) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(2) Pentru obținerea scutirilor, lucrătorul, nu mai tîrziu de data stabilită pentru începerea muncii ca angajat, prezintă patronului o cerere semnată de el privind acordarea scutirilor la care are dreptul, anexînd la ea documentele ce certifică acest drept. Lucrătorul care nu-şi schimbă locul de muncă nu este obligat să prezinte anual patronului cererea privind acordarea scutirilor şi documentele corespunzătoare.

(3) Dacă pe parcursul anului fiscal se schimbă suma scutirilor la care are drept lucrătorul, acesta este obligat să prezinte patronului, în termen de 10 zile de la data cînd a avut loc

schimbarea, o nouă cerere semnată de el cu documentele corespunzătoare.

(4) Prezentarea cu bună ştiinţă în cerere şi în documentele care confirmă dreptul la scutiri a unor informaţii false sau care induc în eroare atrage după sine aplicarea amenzii şi răspunderea penală prevăzute de legislaţie.

(5) Dacă o persoană fizică care prestează servicii şi se consideră antreprenor independent posedă două sau mai multe caracteristici care îl definesc ca lucrător salariat, venitul ei este considerat de patron drept salariu din care se reţine impozitul, conform prezentului articol.

[Art.88 al.5) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(6) Lucrătorul are dreptul să ceară ca patronul să reţină din plăţi impozitul la cota de 18%.

[Art.88 al.(6) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

Articolul 89. Reţinerea impozitului din

dobînzi şi royalty

(1) Fiecare plătitor de dobînzi în folosul persoanelor fizice, cu excepţia întreprinzătorilor individuali şi a gospodăriilor ţărăneşti (de fermier), şi royalty (cu excepţia plăţilor efectuate către nerezidenţi) este obligat să reţină din fiecare dobîndă şi royalty şi să achite ca parte a impozitului o sumă egală cu 15% din plată.

[Art.89 al.(1) modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

(2) Nu se efectuează reţineri din plăţile făcute în folosul persoanelor fizice în vîrstă de 60 de ani şi mai mult dacă acestea prezintă plătitorului un document care atestă vîrsta lor.

[Art.89 al.(2) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

Articolul 90. Reţinerile din alte plăţi efectuate

în folosul rezidentului

(1) Orice persoană care desfăşoară activitate de întreprinzător, orice reprezentanţă, conform art.5 pct.20), instituţie, organizaţie, inclusiv orice autoritate publică şi instituţie publică, ce achită serviciile prevăzute la alin.(2), reţine, în prealabil, ca parte a impozitului, o sumă în mărime de 5% din plata respectivă ce urmează a fi trecută în contul impozitului pasibil de a fi achitat de către persoanele ce prestează serviciile prevăzute la alin.(2).

[Art.90 al.1) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(2) Suma în mărime de 5% se reţine, conform alin.(1), la plata următoarelor tipuri de servicii:

a) locaţiune, dare în arendă (cu excepţia arendei terenurilor agricole);

[Art.90 al.(2), lit.a) în redacţia LP60/28.04.05, MO92/08.07.05 art.431]

b) servicii de publicitate (reclamă): publicitatea (reclama) prin intermediul publicaţiilor

periodice, la radio şi televiziune, publicitatea (reclama) exterioară şi pe mijloacele de transport, publicitatea (reclama) în locul de comercializare a mărfurilor şi de desfăşurare a manifestaţiilor cultural-teatrale şi sportive, alte genuri de publicitate (reclamă);

c) servicii de audit: organizarea, restabilirea şi ţinerea evidenţei contabile, întocmirea rapoartelor financiare şi a declaraţiilor fiscale, estimarea situaţiei financiare, analiza activităţii economico-financiare, organizarea evidenţei computerizate, evaluarea patrimoniului, asistenţa în domeniul impozitării şi gestiunii; asistenţa juridică în problemele de activitate economico-financiară;

d) servicii de management, marketing, consultanţă: elaborarea de noi concepţii de gestiune, prospectarea pieţei, a cererilor şi necesităţilor reale ale cumpărătorului, cercetarea şi prognoza pieţei interne şi mondiale de mărfuri, servicii, elaborarea de noi tehnologii, elaborarea studiilor de fezabilitate pentru obiectivele de colaborare internaţională, crearea întreprinderilor mixte etc.;

e) servicii de protecţie şi pază a persoanelor şi bunurilor, prestate de către organizaţiile şi persoanele care practică activitate de depistare- protecţie, conform legislaţiei;

f) servicii ce ţin de instalarea, deservirea şi reparaţia tehnicii de calcul, a utilajului de comunicaţie şi de reţea, a mecanismelor periferice; servicii de prelucrare a datelor, creare şi întreţinere a bazelor de date şi alte servicii în domeniul informaticii.

(3) Persoanele indicate la alin.(1) reţin, de asemenea, în prealabil, ca parte a impozitului, o sumă în mărime de 5% din plăţile efectuate în folosul persoanei fizice, exceptînd întreprinzătorii individuali şi gospodăriile ţărăneşti (de fermier), pe veniturile obţinute de către aceasta conform art.18. Nu se reţine în prealabil suma în mărime de 5% din plăţile efectuate în folosul persoanei fizice pe veniturile obţinute de către aceasta conform art.20, 88, 89, 90[1] alin.(3) şi 91.

[Art.90 al.(3) modificat prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

[Art.90 al.(3) modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

Articolul 90[1]. Reţinerea finală a impozitului din unele tipuri de venit

(1) Fiecare plătitor de cîştiguri de la acţiunile de publicitate este obligat să reţină din fiecare cîştig şi să verse la buget un impozit în mărime de 10%.

(2) Nu se efectuează reţineri din cîştigurile specificate la art.20 lit. p1).

(3) Persoanele specificate la art.90 alin.(1) reţin un impozit în mărime de 10% din veniturile obţinute de către persoanele fizice care nu desfăşoară activitate de întreprinzător, de la transmiterea în posesie şi/sau folosinţă (locaţiune, arendă, uzufruct) a proprietăţii mobiliare şi imobiliare, cu excepţia arendei terenurilor agricole .

(3[1]) Persoanele specificate la art.90 alin.(1) reţin şi achită la buget un impozit în mărime de 15% din:

a) dividende, cu excepţia celor achitate agenţilor economici rezidenţi;

b) plăţile îndreptate spre achitare persoanelor fizice, în formă monetară şi nemonetară, a căror sumă nu este deductibilă în scopuri fiscale şi nu este calificată ca venit impozabil pentru persoane

fizice, în conformitate cu art.18, inclusiv patrimoniul transmis către persoanele fizice cu titlu de donație;

[Art.90[1] al.(3[1]), lit.b) modificată prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

[Art.90[1] al.(3[1]), lit.c) exclusă prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

d) veniturile îndreptate spre achitare fondatorilor întreprinzătorilor individuali sau gospodăriilor țărăneşti (de fermier). Prevederea prezentei litere nu se aplică fondatorilor întreprinzătorilor individuali şi gospodăriilor țărăneşti (de fermier) care obțin venituri din vînzări în mărime de pînă la 3 milioane de lei pe an şi al căror număr mediu scriptic de personal nu depăşeşte 9 persoane.

(3[2]) Pe perioada acțiunii prevederilor alin.(31) nu se aplică art.80[1] , art.89 în partea ce ține de reținerea impozitului din royalty achitat în folosul agenților economici şi art.90 alin.(2). Prevederile prezentului alineat nu se aplică în cazul achitării dividendelor în folosul persoanelor fizice rezidente aferente perioadelor fiscale de pînă la 1 ianuarie 2008.

[Art.90 al.(3[2])modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

[Art.90[1] al.(3[1]-3[2]) introduse prin LP111-XVI din 27.04.07, MO64-66/11.05.07 art.300, în vigoare 01.01.08]

[Art.90[1] al.3 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(3[3]) Fiecare plătitor de cîştiguri de la jocurile de noroc este obligat să rețină din fiecare cîştig şi să verse la buget un impozit în mărime de 10%.

(3[4]) Subiecții impunerii persoane fizice, care nu desfăşoară activitate de întreprinzător şi transmit altor persoane decît cele specificate la art.90 alin.(1) în posesie şi/sau în folosință (locațiune, arendă, uzufruct) proprietate imobiliară, achită impozit în mărime de 5% din valoarea contractului. Persoanele menționate sînt obligate, în termen de 3 zile de la data încheierii contractului, să înregistreze contractul încheiat la organul fiscal în raza căruia sînt deservite. Acest impozit se achită lunar cel tîrziu la data de 2 a lunii în curs, sau în avans. Dacă proprietatea imobiliară a fost transmisă în posesie şi/sau în folosință (locațiune, arendă, uzufruct) duspă data de 2, termenul de plată în această lună va fi a doua zi din momentul încheierii contractului. Suma impozitului achitat în avans nu se va restitui din buget.

[Art.90 al.(3[3]-3[4]) introduse prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

(4) Reținerea finală a impozitului stabilit prin prezentul articol scuteşte beneficiarul cîştigurilor şi veniturilor specificate la alin.(1), (3), (3[1]), (3[3]) şi (3[4]) de la includerea lor în componența venitului brut, precum şi de la declararea acestora.

[Art.90 al.(4) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

[Art.90[1] al.(4) modificat prin LP111 -XVI din 27.04.07, MO64-66/11.05.07 art.30]

[Art.90[1] introdus prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

Articolul 90[2]. Regimul fiscal pentru unele tipuri de

Cheltuieli

La depăşirea limitei pentru cheltuielile aferente donaţiilor în scopuri filantropice sau celor de sponsorizare stabilite la art. 36, contribuabilul calculează şi achită un impozit de 15% din suma depăşirii.

[Art.90[2] introdus prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

Articolul 91. Reţinerile din veniturile nerezidentului

(1) Persoanele menţionate la art.90 alin.(1) reţin din veniturile nerezidentului, specificate la art.71, un impozit din suma plăţilor în folosul nerezidentului (fără dreptul trecerii în cont a acestora pentru nerezident) în mărime de:

a) 15% – din dividende;

b) 15% – din plăţile direcţionate spre achitare nerezidentului în formă monetară şi nemonetară acordate acestuia, a căror sumă nu este deductibilă în scopuri fiscale;

c) 10% – din alte venituri neindicate la lit.a) şi b).

[Art.91 al.(1) în redacţia LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

[Art.91 al.1)modificat prin LP111-XVI din 27.04.07, MO64-66/11.05.07 art.300, în vigoare 01.01.08]

(2) Prevederile alin.(1) nu se aplică veniturilor obţinute sub formă de salariu, din care se efectuează reţinerea conform art.88.

[Art.91 al.(2) în redacţia LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

[Art.91 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

[Art.91 modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

Articolul 92. Achitarea impozitelor reţinute la sursa de

plată şi prezentarea către organele fiscale

şi contribuabili a documentelor

privind plăţile şi/sau impozitele reţinute

(1) Impozitul reţinut conform art.88-91 se achită la buget de către persoana care a efectuat reţinerea în termen de o lună de la încheierea lunii în care au fost efectuate plăţile. Impozitul calculat conform art.90[2] se achită la buget nu mai tîrziu de data de 31 martie a anului următor anului fiscal de gestiune.

[Art.92 al.(1) modificat prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

(2) Dările de seamă fiscale privind veniturile achitate şi impozitul pe venit reţinut la sursa de plată se prezintă de către plătitorii veniturilor organului fiscal teritorial în termen de o lună de la încheierea lunii în care au fost efectuate plăţile, cu excepţia dării de seamă indicate la alin.(3), pentru care este prevăzut alt termen de prezentare. Darea de seamă privind impozitul calculat conform art.90^2 se prezintă organului fiscal teritorial nu mai tîrziu de data de 31 martie a anului următor anului fiscal de gestiune.

[Art.92 al.(2) modificat prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

(3) Persoanele care sînt obligate să reţină impozitul în conformitate cu art.88, 89 alin.(1), art.90 şi 91 vor prezenta organului fiscal teritorial, în termen de o lună de la încheierea anului fiscal, o dare de seamă, în care vor indica numele şi prenumele (denumirea), adresa şi codul fiscal al persoanei fizice sau juridice în folosul căreia au fost efectuate plăţile, precum şi suma totală a plăţii şi a impozitului pe venit reţinut. Această dare de seamă va include şi datele despre persoanele şi/sau veniturile scutite de impozitare prealabilă conform art.89 alin.(2) şi art.90 alin.(2) lit.a), precum şi sumele veniturilor achitate în folosul lor.

(4) Persoanele indicate la alin.(3) sînt obligate, pînă la 1 martie al anului fiscal imediat următor celui în care au fost efectuate plăţile, să prezinte beneficiarului acestor plăţi informaţii privind tipul venitului achitat, suma acestuia, suma scutirilor acordate conform art.33-35, suma deducerilor prevăzute la art.36 alin.(6) şi (7), precum şi suma impozitului reţinut, în cazul reţinerii.

(5) Guvernul stabileşte lista şi forma documentelor solicitate conform prezentului articol, precum şi modul de completare a acestora.

[Art.92 al.(5) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(6) Prin derogare de la prevederile alin. (1), întreprinzătorul individual, gospodăria ţărănească (de fermier) al căror număr mediu anual de salariaţi, pe parcursul perioadei fiscale, nu depăşeşte 3 unităţi şi care nu sînt înregistraţi ca plătitori de T.V.A. achită la buget impozitul, reţinut conform art. 88-91, nu mai tîrziu de 31 martie al anului următor anului fiscal de gestiune.

(7) Prin derogare de la prevederile alin. (2), întreprinzătorul individual, gospodăria ţărănească (de fermier) al căror număr mediu anual de salariaţi, pe parcursul perioadei fiscale, nu depăşeşte 3 unităţi şi care nu sînt înregistraţi ca plătitori de T.V.A. prezintă, nu mai tîrziu de 31 martie al anului următor anului fiscal de gestiune, o dare de seamă fiscală unificată privind veniturile achitate şi impozitul pe venit reţinut la sursa de plată.

(8) Prin derogare de la prevederile alin. (3), întreprinzătorul individual, gospodăria ţărănească (de fermier) al căror număr mediu anual de salariaţi, pe parcursul perioadei fiscale, nu depăşeşte 3 unităţi şi care nu sînt înregistraţi ca plătitori de T.V.A. prezintă, nu mai tîrziu de 31 martie al anului următor anului fiscal de gestiune, darea de seamă fiscală unificată prevăzută la alin. (3).

[Art.92 al.(6-8) introduse prin LP82 -XVI din 29.03.07, MO60-63/04.05.07 art.279]

TITLUL III
Titlul III

TAXA PE VALOAREA ADĂUGATĂ

Capitolul 1

DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 93. Noțiuni generale

În sensul prezentului titlu, se definesc următoarele noțiuni:

1) Taxă pe valoarea adăugată (în continuare - T.V.A.) - impozit general de stat care reprezintă o formă de colectare la buget a unei părți a valorii mărfurilor livrate, serviciilor prestate care sînt supuse impozitării pe teritoriul Republicii Moldova, precum şi a unei părți din valoarea mărfurilor, serviciilor impozabile importate în Republica Moldova.

2) Marfă, valori materiale - rezultat al muncii sub formă de articole, mărfuri de larg consum şi produse cu destinație tehnico-economică, clădiri, construcții şi alte bunuri imobiliare, activele nemateriale.

3) Livrare de mărfuri - transmitere a dreptului de proprietate asupra mărfurilor prin comercializarea lor, schimb, transmitere gratuită, transmitere cu plată parțială, achitarea salariului în expresie naturală, prin alte plăți în expresie naturală, prin comercializarea mărfurilor gajate în numele debitorului gajist, prin transmiterea mărfurilor în baza contractului de leasing financiar.

4) Livrare (prestare) de servicii - activitate de prestare a serviciilor materiale şi nemateriale, de consum şi de producție, inclusiv darea proprietății în arendă, locațiune, uzufruct, leasing operațional, transmiterea drepturilor privind folosirea oricăror mărfuri contra plată, cu plată parțială sau gratuit; activitate de executare a lucrărilor de construcții şi montaj, de reparație, de cercetări ştiințifice, de construcții experimentale şi a altor lucrări contra plată, cu plată parțială sau gratuit.

[Art.93 pct.4) modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, vigoare 0101.06]

5) Plata parțială - îndeplinirea incompletă de către cumpărător a obligațiunilor sale față de furnizor.

6) Livrare impozabilă - livrare de mărfuri, livrare (prestare) de servicii, cu excepția celor scutite de T.V.A., efectuate de către subiectul impozabil în procesul activității de întreprinzător.

[Art.93 pct.(6) modificat prin LP299-XVI din 21.12.07, MO5-7/11.01.08 art.27]

[Art.93 pct.6) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

7) Mărfuri de uz sau consum personal - obiecte destinate pentru satisfacerea necesităților

proprietarului şi (sau) ale membrilor familiei sale.

8) Import de mărfuri - introducerea mărfurilor pe teritoriul Republicii Moldova în conformitate cu legislaţia vamală.

9) Import de servicii - prestare de servicii de către persoanele juridice şi fizice nerezidente ale Republicii Moldova persoanelor juridice şi fizice rezidente sau nerezidente ale Republicii Moldova, pentru care locul prestării se consideră a fi Republica Moldova.

10) Export de mărfuri - scoaterea mărfurilor de pe teritoriul Republicii Moldova în conformitate cu legislaţia vamală.

11) Export de servicii - prestare de către persoane juridice şi fizice rezidente ale Republicii Moldova persoanelor juridice şi fizice nerezidente ale Republicii Moldova de servicii al căror loc de livrare nu este Republica Moldova.

12) Relaţii specifice - relaţii speciale, caracteristice şi aplicabile numai unui anumit subiect sau unei circumstanţe concrete, care se deosebesc de relaţiile caracteristice pentru subiecţi şi circumstanţe analogice.

13) Cotă zero - cota T.V.A. ce constituie zero procente.

14) Agent - persoană care acţionează în numele altei persoane şi nu este angajatul acesteia.

15) Locul livrării mărfurilor, serviciilor - locul efectuării livrării, determinat conform regulilor stabilite în art.110 şi 111.

16) Factură fiscală - formular tipizat de document primar cu regim special, prezentat cumpărătorului de către subiectul impozabil, înregistrat în modul stabilit, la efectuarea livrărilor impozabile.

Capitolul 2

SUBIECŢI ŞI OBIECTE IMPOZABILE

Articolul 94. Subiecţii impozabili

Subiecţii impozabili sînt:

a) persoanele juridice şi fizice care sînt înregistrate sau trebuie să fie înregistrate în conformitate cu prevederile art.112 sau 112^1;

[Art.94 lit.(a) modificată prin LP299-XVI din 21.12.07, MO5-7/11.01.08 art.27]

b) persoanele juridice şi fizice care importă mărfuri, cu excepţia persoanelor fizice care importă mărfuri de uz sau consum personal, a căror valoare nu depăşeşte limita stabilită de legislaţia în vigoare;

c) persoanele juridice şi fizice care importă servicii, indiferent de faptul dacă sînt sau nu sînt înregistrate în conformitate cu art.112 sau 112^1.

[Art.94 lit.(c) în redacţia LP299-XVI din 21.12.07, MO5-7/11.01.08 art.27]

[Art.94 lit.c) modificată prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

[Art.94 modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611,în vigoare 01.01.06]

Articolul 95. Obiectele impozabile

Obiecte impozabile constituie:

a) livrarea mărfurilor, serviciilor de către subiecții impozabili, reprezentînd rezultatul activității lor de întreprinzător în Republica Moldova;

b) importul mărfurilor, în Republica Moldova, cu excepția mărfurilor de uz sau consum personal importate de persoane fizice, a căror valoare nu depăşeşte limita stabilită de legislația în vigoare, importate de către persoanele fizice.

[Art.95 lit..b) modificată prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

c) importul serviciilor în Republica Moldova, cu excepția serviciilor importate aferente produselor compensatoare rezultate din regimul de perfecționare pasivă.

[Art.95 lit.c) introdusă prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

Capitolul 3

MODUL DE CALCULARE ŞI ACHITARE A T.V.A.

Articolul 96. Cotele T.V.A.

Se stabilesc următoarele cote ale T.V.A.:

a) cota-standard - în mărime de 20% din valoarea impozabilă a mărfurilor şi serviciilor importate şi a livrărilor efectuate pe teritoriul Republicii Moldova;

b) cote reduse în mărime de:

- 8% - la pîinea şi produsele de panificație (190120000, 190540, 190590300, 190590600, 190590900), la laptele şi produsele lactate (0401, 0402, 0403, 0405, 040610200), livrate pe teritoriul Republicii Moldova cu excepția produselor alimentare pentru copii care sînt scutite de T.V.A. în conformitate cu art.103 alin.(1) pct.2);

- 8% - la medicamentele, atît indicate în Nomenclatorul de stat de medicamente, cît şi autorizate de Ministerul Sănătății, importate şi/sau livrate pe teritoriul Republicii Moldova , precum şi medicamentele preparate în farmacii conform prescripțiilor magistrale, cu conținut de ingrediente (substanțe medicamentoase) autorizate;

- 8% – la mărfurile, importate şi/sau livrate pe teritoriul Republicii Moldova, de la pozițiile tarifare 3005, 3006 10, 3006 20 000, 3006 30 000, 3006 40 000, 3006 60, 3006 70 000, 3707 90, 380894, 3821 00 000, 3822 00 000, 4014, 4015, 4818 90, 9001 10 900, 9001 30 000, 9001 40, 9001 50, 9018 31, 9018 32, 9018 39 000;

- 5% - la gazele naturale şi gazele lichefiate, atît la cele importate, cît şi la cele livrate pe teritoriul Republicii Moldova;

[Art.96 lit.b) modificată prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

[Art.96 lit.b) modificată prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

[Art.96 lit.b) modificată prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ar.702]

[Art.96 lit.b) modificată prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

c) cota zero - la mărfurile şi serviciile livrate în conformitate cu art.104.

Articolul 97. Valoarea impozabilă a livrării impozabile

(1) Valoarea impozabilă a livrării impozabile, reprezintă valoarea livrării achitate sau care urmează a fi achitată (fără T.V.A.).

(2) Dacă plata pentru livrare este, în totalitate sau parţial, achitată în expresie naturală, valoarea impozabilă a livrării impozabile constituie valoarea ei de piaţă, care se determină în conformitate cu art.5 pct.26) şi art.99.

(3) Valoarea impozabilă a livrării impozabile include suma totală a tuturor impozitelor şi taxelor care urmează a fi achitate, cu excepţia T.V.A.

(3^1) În cazul aplicării metodelor şi surselor indirecte de estimare a sumei obligaţiei fiscale, valoarea impozabilă a livrării impozabile se consideră valoarea estimată în conformitate cu art.225.

[Art.97al.(3^1) introdus prin LP144-XVI din 27.07.08, MO127-130/18.07.08 art.498, în vigoare 01.01.09]

(4) Valoarea impozabilă a livrării impozabile de mărfuri (servicii), efectuate de către un subiect al impunerii, nu poate fi mai mică decît cheltuielile pentru producerea lor sau decît preţul de procurare al mărfurilor livrate, sau decît valoarea în vamă a mărfurilor importate, determinată conform art.100, sau decît preţul de cost al serviciilor prestate, cu excepţia cazurilor cînd marfa şi-a pierdut calităţile de consum, cu condiţia confirmării acestui fapt de către organele şi serviciile abilitate cu astfel de funcţii. Prevederile prezentului articol nu se referă la cazurile cînd se efectuează livrări de mărfuri şi servicii pentru care preţurile sînt stabilite (reglementate) de stat, precum şi la cazul vînzării la licitaţie a bunurilor debitorilor, în contul stingerii restanţelor acestora.

(5) Valoarea impozabilă a livrării impozabile a activelor supuse uzurii reprezintă valoarea cea mai mare din valoarea lor de bilanţ şi valoarea de piaţă.

[Art.97 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Articolul 98. Ajustarea valorii impozabile a

livrării impozabile

Valoarea impozabilă a livrării impozabile a mărfurilor, serviciilor, după livrarea sau achitarea lor, urmează a fi ajustată, cu condiția prezentării documentelor de confirmare, dacă:

a) valoarea livrării impozabile, aprobată anticipat, s-a schimbat ca rezultat al schimbării prețurilor;

b) livrarea impozabilă a fost, în totalitate sau parțial, restituită subiectului impozabil care a efectuat livrarea;

c) valoarea impozabilă a livrării impozabile a fost redusă în urma acordării discontului pentru plata efectuată înainte de termen.

Articolul 99. Livrările efectuate la un preț mai

mic decît cel de piață, fără

efectuarea plății, în contul

retribuirii muncii

(1) Livrarea efectuată la un preț mai mic decît cel de piață din cauza relațiilor specifice stabilite între furnizor şi consumator sau din cauză că consumatorul este un angajat al furnizorului constituie o livrare impozabilă. Valoarea impozabilă a livrării respective constituie valoarea ei de piață.

(2) Mărfurile, serviciile livrate subiectului impozabil pentru desfăşurarea activității sale de întreprinzător, mărfurile de producție proprie care ulterior sînt transmise fără plată angajaților subiectului impozabil, serviciile prestate fără plată angajaților subiectului impozabil se consideră livrare impozabilă. Valoarea impozabilă a livrării respective constituie valoarea ei de piață.

(3) Mărfurile, serviciile livrate subiectului impozabil pentru desfăşurarea activității sale de întreprinzător, mărfurile de producție proprie, care ulterior sînt însuşite de subiect sau sînt transmise de el membrilor familiei sale se consideră livrare impozabilă a acestui subiect. Valoare impozabilă a livrării de mărfuri, servicii este valoarea achitată de către subiect pentru livrarea destinată desfăşurării activității sale de întreprinzător, iar pentru mărfurile de producție proprie - valoarea de piață.

(4) Mărfurile, serviciile livrate subiectului impozabil pentru desfăşurarea activității sale de întreprinzător, care ulterior au fost transmise altor persoane se consideră livrare impozabilă efectuată de către acest subiect. Valoarea impozabilă a livrării menționate constituie valoarea achitată de către subiect pentru livrarea destinată desfăşurării activității sale de întreprinzător.

(5) Mărfurile, serviciile livrate subiectului impozabil pentru desfăşurarea activității sale de întreprinzător, mărfurile de producție proprie, serviciile livrate în contul retribuirii muncii angajatului se consideră livrare impozabilă. Valoarea impozabilă a livrării menționate constituie valoarea ei de piață.

(6) Valoarea de piață a livrării impozabile nu trebuie să fie mai mică decît costul vînzărilor ei.

Articolul 100. Valoarea impozabilă a mărfurilor importate

(1) Valoarea impozabilă a mărfurilor importate constituie valoarea lor vamală, determinată în conformitate cu legislația vamală, precum şi impozitele şi taxele care urmează a fi achitate la

importul acestor mărfuri, cu excepția T.V.A.

(2) În cazul absenței documentelor care confirmă valoarea mărfurilor importate sau în cazul diminuării de către importator a valorii mărfurilor, valoarea impozabilă a mărfurilor este determinată de către autoritățile vamale în modul stabilit la alin.(1) şi în conformitate cu drepturile acordate acestor autorități de legislație.

Articolul 101. Modul de calculare şi achitare a T.V.A.

(1) Subiecții impozabili stipulați la art.94 lit.a) sînt obligați să declare, conform art.115, şi să achite la buget pentru fiecare perioadă fiscală, stabilită conform art.114, suma T.V.A., care se determină ca diferență dintre sumele T.V.A. achitate sau ce urmează a fi achitate de către consumatori pentru mărfurile, serviciile livrate lor şi sumele T.V.A. achitate sau ce urmează a fi achitate furnizorilor la momentul procurării valorilor materiale, serviciilor (inclusiv T.V.A. la valorile materiale importate) folosite pentru desfăşurarea activității de întreprinzător în perioada fiscală respectivă, ținîndu-se cont de dreptul de trecere în cont conform art.102.

(2) Dacă suma T.V.A. achitată sau ce urmează a fi achitată furnizorului la procurarea valorilor materiale, serviciilor depăşeşte suma T.V.A. primită sau care urmează să fie primită de la consumatori pentru mărfurile, serviciile livrate, diferența se reportează în următoarea perioadă fiscală şi devine o parte a sumei T.V.A. ce urmează a fi achitată pe valorile materiale, serviciile procurate în această perioadă cu excepția cazurilor prevăzute la alin.(3), (5) şi (6).

[Art.101 al.(2) modificat prin LP60-XVI din 28.04.05, MO92-94/08.07.05 art.431]

(3) Dacă suma T.V.A. la valorile materiale şi la serviciile procurate de către întreprinderile ce produc pîine şi produse de panificație şi întreprinderile ce prelucrează lapte şi produc produse lactate depăşeşte suma T.V.A. la livrările de pîine, produse de panificație, lapte şi produse lactate, diferența se restituie din buget în limitele cotei-standard a T.V.A., înmulțite cu valoarea livrării ce se impozitează la cota redusă. T.V.A. se restituie îîn modul stabilit de lege, într-un termen ce nu va depăşi 45 de zile.

[Art.101 al.(3) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

[Art.101 al.(3) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.72]

(4) Subiecții impozabili care importă servicii pentru desfăşurarea activității de întreprinzător, cu excepția serviciilor importate aferente produselor compensatoare rezultate din regimul de perfecționare pasivă, achită T.V.A. la momentul achitării plății pentru serviciul importat.

[Art.101 al.(4) modificat prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

(5) Dacă depăşirea sumei T.V.A. la valorile materiale, serviciile procurate se datorează faptului că subiectul impozabil a efectuat o livrare care se impozitează la cota zero, acesta are dreptul la restituirea sumei cu care a fost depăşită T.V.A. la valorile materiale, serviciile procurate achitată prin intermediul contului bancar şi/sau al stingerii sumelor din contul restituirii impozitelor, în conformitate cu prevederile prezentului articol, ale art.103 alin.(3) şi ale art.125, în limitele cotei-standard a T.V.A., înmulțite cu valoarea livrării, ce se impozitează la cota zero. Restituirea T.V.A. se efectuează în modul stabilit de lege, într-un termen care nu depăşeşte 45 de zile. Restituirea T.V.A. se efectuează în contul stingerii datoriilor agenților economici (sau ale

creditorilor lor) față de bugetul public național, cu excepția obligațiilor fiscale administrate de organele vamale, iar în lipsa datoriilor - la contul bancar al agentului economic.

[Art.101 al.(5) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

[Art.101 al.(5) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(6) Dacă suma T.V.A. la valorile materiale şi/sau la serviciile procurate de către întreprinderile ce desfăşoară activitate de leasing depăşeşte suma T.V.A. la livrările de bunuri sau servicii efectuate în cadrul contractelor de leasing financiar şi/sau operațional, diferența se restituie din buget în limitele cotei-standard a T.V.A. înmulțite cu valoarea acestor livrări de bunuri sau servicii. T.V.A. se restituie în modul stabilit de lege, într-un termen ce nu va depăşi 45 de zile.

[Art.101 al.(6) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

[Art.101 al.(6) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

[Art.101 al.(6) introdus prin LP60-XVI din 28.04.05, MO92-94/08.07.05 art.431, al.(6) devine (7)]

(7) Persoanele juridice şi fizice care importă mărfuri pentru desfăşurarea activității de întreprinzător achită T.V.A. pînă la sau în momentul prezentării declarației vamale, adică pînă la momentul introducerii mărfurilor pe teritoriul Republicii Moldova. Persoanele fizice care importă mărfuri de uz sau consum personal, a căror valoare depăşeşte limita stabilită de legislația în vigoare, achită T.V.A. în momentul controlului vamal al bagajului şi numai în măsura în care valoarea depăşeşte limita stabilită.

Articolul 101[1]. Restituirea T.V.A. la investiții (cheltuieli) capitale, cu excepția investițiilor cu destinație locativă şi a investițiilor în mijloace de transport

(1) Acțiunea prezentului articol se extinde asupra subiecților impozabili care, începînd cu 1 ianuarie 2008, efectuează investiții (cheltuieli) capitale în localitățile republicii, în afară de municipiile Chişinău şi Bălți, cu excepția investițiilor cu destinație locativă şi investițiilor în mijloace de transport.

(2) Subiecții impozabili, stipulați la alin.(1), care au o depăşire a sumei T.V.A. achitate sau ce urmează a fi achitată furnizorului la procurarea valorilor materiale, serviciilor față de suma T.V.A. achitată sau ce urmează a fi achitată de către cumpărători pentru mărfurile, serviciile livrate lor au dreptul la restituirea depăşirii date. Suma pasibilă restituirii nu poate fi mai mare decît suma T.V.A. achitată pentru valorile materiale, serviciile ce țin de investițiile (cheltuielile) capitale efectuate conform alin.(1). Subiecților impozabili care au efectuat investiții (cheltuieli) capitale în orașe şi în municipiul Comrat li se restituie T.V.A. în cazul în care depăşirea sumei T.V.A. pentru o perioadă fiscală, determinată potrivit prezentului alineat, este mai mare de 100 000 de lei.

(3) Subiecții impozabili înregistrați în calitate de plătitori de T.V.A. în conformitate cu

art.1121 au dreptul la restituirea sumei T.V.A. achitate furnizorilor de valori materiale, servicii ce ţin de investiţiile (cheltuielile) capitale efectuate, care au constituit temei pentru înregistrarea subiectului ca plătitor de T.V.A.

(4) Restituirea T.V.A. conform prezentului articol se efectuează în termen de 45 de zile de la data depunerii cererii, în modul stabilit de Guvern. Restituirea T.V.A. se efectuează în contul stingerii datoriilor agenţilor economici (sau ale creditorilor lor) faţă de bugetul public naţional, cu excepţia obligaţiilor fiscale administrate de organele vamale, iar în lipsa datoriilor, restituirea se efectuează la contul bancar al agentului economic.

[Art.101[1] introdus prin LP299-XVI din 21.12.07, MO5-7/11.01.08 art.27]

Articolul 101[1]. Restituirea T.V.A. referitor la investiţii

(cheltuieli) capitale, cu excepţia

investiţiilor cu destinaţie locativă

şi investiţiilor în mijloace de transport

(1) Prevederile prezentului articol se extind asupra subiecţilor care desfăşoară activitate de întreprinzător şi sînt amplasaţi în localităţile republicii, cu excepţia municipiilor Chişinău şi Bălţi.

(2) Subiecţii stipulaţi la alin.(1) care au depăşire a sumei T.V.A. la valorile materiale, serviciile procurate ce ţin de investiţii (cheltuieli) capitale, cu excepţia investiţiilor cu destinaţie locativă şi investiţiilor în mijloace de transport efectuate începînd cu anul 2008, care se determină ca diferenţă dintre suma T.V.A. achitată sau ce urmează a fi achitată furnizorilor la momentul procurării valorilor materiale, serviciilor (inclusiv T.V.A. la valorile materiale importate) şi suma T.V.A. achitată sau ce urmează a fi achitată de către consumatori pentru mărfurile şi serviciile livrate lor, au dreptul la restituirea T.V.A. în conformitate cu prezentul articol.

(3) Sumele T.V.A. se restituie subiecţilor stipulaţi la art.112[1], începînd cu perioada fiscală în care au fost primite de Serviciul Fiscal de Stat documentele stabilite la art.102 alin.(6) pentru valorile materiale, serviciile ce ţin de investiţii (cheltuieli) capitale, cu excepţia investiţiilor cu destinaţie locativă şi investiţiilor în mijloace de transport efectuate începînd cu anul 2008. Dacă suma T.V.A. achitată sau ce urmează a fi achitată furnizorilor la procurarea valorilor materiale, serviciilor (inclusiv T.V.A. la valorile materiale importate) depăşeşte suma T.V.A. achitată sau care urmează a fi achitată de către consumatori pentru mărfurile, serviciile livrate lor, ce ţin de investiţii (cheltuieli) capitale, cu excepţia investiţiilor cu destinaţie locativă şi investiţiilor în mijloace de transport efectuate începînd cu anul 2008, urmează a fi restituită suma ce depăşeşte suma T.V.A. stabilită la art.112[1] alin.(1).

(4) Dreptul la restituirea T.V.A., în conformitate cu prezentul articol, se extinde şi asupra sumei T.V.A. plătite la procurarea valorilor materiale, serviciilor ce ţin de investiţii (cheltuieli) capitale, cu excepţia investiţiilor cu destinaţie locativă şi investiţiilor în mijloace de transport efectuate începînd cu anul 2008, a căror realizare serveşte drept temei pentru înregistrarea în calitate de plătitor de T.V.A.

(5) Restituirea T.V.A., conform prezentului articol, se efectuează în termen de 45 de zile, în modul stabilit de Guvern. Suma T.V.A. se restituie în contul stingerii datoriilor agenţilor economici (sau ale creditorilor lor) faţă de bugetul public naţional, cu excepţia obligaţiilor fiscale

administrate de organele vamale, iar în lipsa datoriilor – la contul bancar al agentului economic.

(6) Prevederile prezentului articol nu se extind în cazul aplicării art.104 lit.a).

[Art.101[1] introdus prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534]

Articolul 102. Trecerea în cont a T.V.A. pe valorile

materiale, serviciile procurate

(1) În cazul achitării T.V.A. la buget, subiecţilor impozabili, inregistraţi conform art.112 şi 112[1] li se permite trecerea în cont a sumei T.V.A. achitate sau care urmează a fi achitate furnizorilor plătitori ai T.V.A pe valorile materiale, serviciile procurate pentru efectuarea livrărilor impozabile în procesul desfăşurării activităţii de întreprinzător. Se permite trecerea în cont a T.V.A.la serviciile importate, procurate de către subiecţii impozabili pentru efectuarea livrărilor impozabile în procesul desfăşurării activităţii de întreprinzător, numai în cazul achitării T.V.A. la buget pentru serviciile menţionate în conformitate cu art.115. Subiecţilor impunerii, înregistraţi în conformitate cu art.112 şi 112[1], li se permite trecerea în cont a sumei T.V.A., achitate sau care urmează a fi achitată furnizorilor plătitori ai T.V.A., aferente cheltuielilor efectuate pînă la momentul înregistrării şi legate de procurarea mijloacelor fixe cu destinaţie de producţie în agricultură, de construcţia şi reconstrucţia obiectelor cu destinaţie de producţie în agricultură, de crearea şi întreţinerea plantaţiilor tinere, de creşterea tineretului animal şi întreţinerea cirezilor.

[Art.102 al.1) modificat prin LP299-XVI din 21.12.07, MO5-7/11.01.08 art.27]

(2) Suma TVA, achitată sau care urmează a fi achitată, pe valorile materiale, serviciile procurate care sînt folosite pentru efectuarea livrărilor scutite de TVA nu se trece în cont şi se raportează la consumuri sau la cheltuieli. Prevederile respective nu se extind asupra livrărilor efectuate conform art.103 alin.(1) pct.23).

[Art.102 al.(2) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

[Art.102 al.(2) modificat prin LP261-XVI din 27.10.05, MO157-160/25.11.05 art.782, în vigoare 01.01.06]

(3) Suma TVA, achitată sau care urmează a fi achitată, pe valorile materiale, serviciile procurate care sînt folosite pentru efectuarea livrărilor atît impozabile, cît şi scutite de TVA se trece în cont dacă se referă la livrările impozabile.

Mărimea trecerii în cont a TVA se determină lunar prin aplicarea proratei faţă de suma TVA, achitată sau care urmează a fi achitată, pe valorile materiale, serviciile procurate care sînt utilizate pentru efectuarea livrărilor atît impozabile, cît şi scutite de TVA. Prorata se determină prin aplicarea următorului raport:

a) la numărător se indică valoarea livrărilor impozabile (fără TVA), cu excepţia avansurilor primite, pentru a căror efectuare se utilizează valorile materiale, serviciile în cauză;

b) la numitor se indică valoarea totală a livrărilor impozabile (fără TVA) şi a livrărilor scutite, cu excepţia avansurilor primite, pentru efectuarea cărora se utilizează valorile materiale, serviciile în cauză.

Prorata definitivă se determină în modul descris mai sus la completarea declaraţiei privind

TVA pentru ultima perioadă fiscală a anului şi se bazează pe indicatorii anuali ai livrărilor. Diferența dintre suma TVA trecută în cont în perioadele fiscale precedente şi suma TVA determinată drept urmare a aplicării proratei definitive se reflectă în declarația pentru ultima perioadă fiscală a anului.

[Art.102 al.(1)-(3) modificate prin LP154/21.07.05, MO126/23.09.05 art.611, vigore 01.01.06]

(4) Suma T.V.A., achitată sau care urmează a fi achitată, pe valorile materiale, serviciile procurate care nu sînt folosite pentru desfăşurarea activității de întreprinzător, precum şi pe valorile materiale procurate care în procesul activității de întreprinzător au fost sustrase sau au constituit pierderi supranormativ conform legislației, nu se trece în cont şi se raportează la cheltuielile perioadei.

(5) Suma T.V.A., achitată sau care urmează a fi achitată, pe valorile materiale, serviciile procurate de către subiectul impozabil în scopul organizării de activități distractive ce nu țin de domeniul activității sale de întreprinzător nu se trece în cont şi se raportează la cheltuieli. Subiecții impozabili a căror activitate de întreprinzător constă în organizarea distracțiilor şi timpului liber, iar valorile materiale, serviciile procurate sînt folosite nemijlocit pentru desfăşurarea acestei activități au dreptul la trecerea în cont a T.V.A. pe valorile materiale şi serviciile procurate.

(6) Subiectul impozabil are dreptul la trecerea în cont a T.V.A. achitate sau care urmează a fi achitată pe valorile materiale, serviciile procurate dacă dispune:

a) de factura fiscală la valorile materiale, serviciile procurate pe care a fost achitată ori urmează a fi achitată T.V.A., sau

b) de documentul, eliberat de autoritățile vamale, care confirmă achitarea T.V.A. la mărfurile importate,

c) de documentul care confirmă achitarea TVA pentru serviciile importate.

[Art.102 al.(6) lit.c) introdusă prin LP154/21.07.05, MO126/23.09.05 art.611, vigoare 01.01.06]

(7) Livrarea, în privința căreia se permite trecerea în cont a T.V.A. achitate sau care urmează a fi achitate pe valorile materiale, serviciile procurate, trebuie să fie efectuată subiectului impozabil de către furnizorul care a eliberat factura fiscală (procurată în modul stabilit de la organul autorizat) sau să fie importată de către subiectul impozabil.

(8) La livrarea mărfurilor, serviciilor pentru export şi a tuturor tipurilor de transporturi internaționale de pasageri şi de mărfuri, se permite restituirea T.V.A. pe valorile materiale, serviciile procurate dacă există:

a) confirmarea organelor vamale privind livrarea mărfurilor pentru export;

b) copii de pe documentele de transport internațional ce confirmă recepționarea mărfurilor exportate;

c) documentele de transport internațional ce confirmă prestarea serviciilor - pentru serviciile de transport internațional de mărfuri;

d) foaia de parcurs, fişa de evidenţă a biletelor, borderoul de control, însărcinarea de navigaţie (în funcţie de tipul transportului) - pentru serviciile de transport internaţional de pasageri;

e) confirmarea organului poştal privind recepţionarea mărfurilor;

[Art.102 al.(8), lit.e) introdusă prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06, lit.e) devinelit. f)]

f) confirmarea destinatarului străin - pentru alte servicii, iar în cazul serviciilor acordate prin intermediul mijloacelor electronice - confirmarea prin semnătură digitală sau scrisă la prestarea serviciilor şi confirmarea primirii plăţii pentru serviciile respective (dacă aceasta a avut loc) sau informaţia cu privire la mijloacele băneşti încasate prin intermediul cardurilor sistemelor internaţionale de plăţi, prezentată de către bancă, în baza căreia va fi posibilă identificarea destinatarului străin.

[Art.102 al.(8), lit.f) modificată prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

[Art.102 al.(8) lit.e) în redacţia LP20-XVI din 08.04.05, MO65-66/29.04.05art.234]

(9) Suma T.V.A., achitată sau care urmează a fi achitată pentru alcoolul etilic procurat şi utilizat în medicină, se trece în cont.

Capitolul 4

LIVRĂRILE SCUTITE DE T.V.A.

Articolul 103. Scutirea de T.V.A.

(1) T.V.A. nu se aplică la importul mărfurilor, serviciilor şi pentru livrările de mărfuri, servicii efectuate de către subiecţii impozabili, ce constituie rezultatul activităţii lor de întreprinzător în Republica Moldova:

1) locuinţa, pămîntul arenda acestora, dreptul de livrare şi arendare a acestora, cu excepţia plăţilor de comision aferente tranzacţiilor respective;

[Art.103 pct.(1) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

2) mărfurile de la poziţiile tarifare 040229110, 190110000, 490300000, precum şi produsele alimentare pentru copii de la poziţiile tarifare 16021000, 20051000, 20071010, 20071091, 200710990;

[Art.103 al.(1), pct.(2) în redacţia LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

3) proprietatea de stat, răscumpărată în procesul privatizării;

4) instituţiile preşcolare, cluburile, sanatoriile şi alte obiecte cu destinaţie social-culturală şi de locuit, precum şi drumurile, reţelele şi substaţiile electrice, reţelele de gaz, instalaţiile pentru extragerea apelor subterane şi alte obiecte similare transferate gratuit autorităţilor publice (sau, în baza deciziei lor, întreprinderilor specializate care folosesc şi exploatează obiectele respective

conform destinaţiei), precum şi cele transmise întreprinderilor, organizaţiilor şi instituţiilor de către autorităţile publice; proprietatea de stat transferată gratuit, la decizia autorităţilor publice, de la bilanţul unei întreprinderi de stat la bilanţul altei întreprinderi de stat sau de la bilanţul unei întreprinderi municipale la bilanţul altei întreprinderi municipale; lucrările de expertiză tehnică, de prospecţiuni, de proiectare, de construcţie şi de restaurare, cu atragerea mijloacelor băneşti donate de către persoane fizice şi juridice, la obiectele incluse în lista aprobată de Parlament;

[Art.103 al.(1), pct.4) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

5) mărfurile, serviciile instituţiilor de învăţământ, legate de procesul instructiv de producţie şi educativ, cu condiţia alocării mijloacelor obţinute din livrarea acestor mărfuri, servicii în scopuri de instruire generală; serviciile de pregătire şi perfecţionare a cadrelor; serviciile de instruire a copiilor şi adolescenţilor în cercuri, secţii, studiouri; serviciile prestate copiilor şi adolescenţilor cu folosirea instalaţiilor sportive; serviciile legate de întreţinerea copiilor în instituţii preşcolare;

6) serviciile (acţiunile) întreprinse de către autorităţile abilitate, pentru care se aplică taxa de stat; toate tipurile de activităţi legate de taxele şi plăţile încasate de stat pentru acordare de licenţe, înregistrare şi eliberare de brevete, precum şi taxele şi plăţile încasate de autorităţile administraţiei publice centrale şi locale; serviciile acordate de către avocaţi şi notari, serviciile de înregistrare în registrul bunurilor imobiliare şi de eliberare a extraselor din acest registru;

7) serviciile legate de operaţiunile de acordare de licenţe şi eliberare de brevete (cu excepţia celor de intermediere), referitoare la obiectele proprietăţii industriale, precum şi obţinerea drepturilor de autor;

8) proprietatea confiscată, proprietatea fără stăpîn, proprietatea trecută în posesiunea statului cu drept de succesiune, proprietatea întreprinderilor declarate în proces de insolvabilitate; comorile;

[Art.103 pct.(8) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

9) serviciile legate de îngrijirea bolnavilor şi bătrînilor, precum şi mărfurile, din contul organizaţiilor de binefacere, destinate pregătirii pachetelor pentru bătrînii nevoiaşi şi distribuite lor gratuit;

10) serviciile medicale, cu excepţia celor cosmetice; materia primă medicamentoasă, materialele, articolele, ambalajul primar şi secundar utilizate la prepararea şi producerea medicamentelor, autorizate de Ministerul Sănătăţii, cu excepţia alcoolului etilic, mijloacelor cosmetice; articolele şi aparatele ortopedice şi de protezare; biletele de tratament (inclusiv cele fără cazare) şi de odihnă în staţiunile balneoclimaterice, biletele turistice şi de excursie, fără costul serviciilor de intermediere legate de procurarea acestora; mijloacele tehnice, inclusiv transportul auto, folosit exclusiv în scopuri legate de profilaxia invalidităţii şi reabilitarea invalizilor;

[Art.103 al.(1) pct.10) modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

11) produsele de fabricaţie proprie ale cantinelor studenţeşti, şcolare şi ale cantinelor altor instituţii de învăţământ, ale spitalelor şi instituţiilor preşcolare, ale cantinelor care aparţin altor instituţii şi organizaţii din sfera social-culturală finanţate, parţial sau în întregime, de la buget, precum şi ale cantinelor specializate în alimentarea bătrînilor nevoiaşi din contul organizaţiilor de

binefacere;

12) serviciile financiare:

a) acordarea sau transmiterea creditelor, garanţiilor de credit, alte garanţii ale operaţiilor în numerar şi de creditare, inclusiv gestionarea împrumuturilor, creditelor sau garanţiilor de credit din partea creditorilor (operaţiile de creditare, de virament, fiduciare, legate de creditare, de decontări de casă, căutarea sumelor care nu au intrat în cont, deschiderea, închiderea şi reîntocmirea conturilor);

b) operaţiile legate de evidenţa conturilor de depozit, inclusiv a conturilor de depunere, de decontare şi bugetare, viramentele, titlurile de creanţă, cecurile şi alte instrumente financiare, cu excepţia veniturilor de pe vînzarea mărfurilor în cazul nerambursării creditului, din acordarea serviciilor informaţionale, de consultanţă şi de expertiză, din procurarea şi arendarea locurilor de broker la bursă, din darea în arendă, din serviciile de încasare şi livrare a banilor în numerar clienţilor, din serviciile de primire la păstrare şi transferare a valorilor de preţ, a banilor în numerar, a hîrtiilor de valoare şi a documentelor, a veniturilor de la operaţiile fiduciare de gestionare a bunurilor clienţilor, de la lichidarea bunurilor întreprinderilor care au dat faliment, din aprovizionarea contra plată a clienţilor cu documentaţia normativă;

[Art.103 al.(1) pct.12), lit.b) modificată prin LP60-XV din 28.04.05, MO92-94/08.07.05 at.431]

c) operaţiile legate de circulaţia valutei, mijloacelor băneşti, bancnotelor, care constituie un mijloc legal de plată (cu excepţia celor folosite în scopuri numismatice), mărfurile de la poziţia tarifară 7108, livrate Băncii Naţionale a Moldovei ;

[Art.103 pct.12, lit.c) modificată prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.9.06 art.702]

d) operaţiile legate de emiterea acţiunilor, obligaţiunilor, cambiilor şi altor valori mobiliare, inclusiv operaţiile comerciale şi de intermediere pe piaţa hîrtiilor de valoare, operaţiile registratorilor independenţi;

e) operaţiile legate de instrumentele financiare derivate, de acordurile forward, de opţiuni şi de alte operaţii financiare;

f) serviciile legate de gestionarea fondurilor investiţionale şi fondurilor nestatale calificate de pensii;

g) operaţiile de asigurare şi/sau de reasigurare, inclusiv serviciile de intermediere a acestora;

[Art.103 al.(1), pct.12) ,lit.g) în redacţia LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

[Art.103 al.(1) pct.12) lit.g) modificată prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

[Art.103 al.(1) pct.12) lit.h) exclusă prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-14/08.09.06 art.702]

[Art.103 al.(1) pct.12) lit.h) introdusă prin LP60-XVI din 28.04.05, MO92-94/08.07.05 art.431]

13) serviciile poştale, inclusiv distribuirea pensiilor, subvenţiilor, indemnizaţiilor;

14) serviciile legate de jocurile de noroc prestate de către subiecţii care desfăşoară activitate de întreprinzător în sfera jocurilor de noroc (inclusiv cu folosirea jocurilor automate), cu excepţia serviciilor a căror valoare, în totalitate sau parţial, a fost inclusă în miză sau în plata pentru intrare şi a altor servicii prestate spectatorilor sau participanţilor; loteriile;

[Art.103 pct.(15) exclus prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.70, pct.(16-28) devin pct.(15-27)]

15) serviciile de înhumare şi incinerare a corpurilor umane sau animale şi activităţi conexe: pregătirea cadavrelor către înhumare sau incinerare, îmbălsămarea şi servicii oferite de întreprinderile de pompe funebre; închirierea încăperilor în saloanele pentru răposaţi; închirierea sau vînzarea locurilor de veci; întreţinerea mormintelor; ritualurile şi ceremoniile efectuate de organizaţiile religioase;

16) cazarea în cămine; serviciile comunale acordate populaţiei: închirierea spaţiului locativ, deservirea tehnică a blocurilor de locuinţe, alimentarea cu apă, canalizarea, salubrizarea, folosirea ascensoarelor;

17) serviciile prestate de transportul urban în comun, de transportul suburban şi interurban auto, feroviar şi fluvial de pasageri, precum şi serviciile de comercializare a biletelor pentru transportul urban în comun, transportul suburban şi interurban auto, feroviar şi fluvial de pasageri;

[Art.103 al.(1), pct.17 în redacţia LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

[Pct.19) exclus prin LP154/21.07.05, MO126/23.09.05, vigoare 01.01.06, pct.20)-28) devin 19)-27)]

18) energia electrică importată şi livrată către reţelele de distribuţie sau importată de acestea, cu excepţia serviciilor de transport al energiei electrice importate;

19) serviciile ce ţin de autentificarea drepturilor deţinătorilor de teren;

20) producţia de carte şi publicaţiile periodice (cu excepţia celor cu caracter publicitar şi erotic), precum şi serviciile de editare a producţiei de carte şi a publicaţiilor periodice, cu excepţia celor cu caracterul menţionat;

21) timbrele de acciz importate şi destinate marcării mărfurilor supuse accizelor;

22) serviciile livrate de către cooperativele agricole de prestări servicii, înfiinţate în conformitate cu art.87 din Legea nr.73-XV din 12 aprilie 2001 privind cooperativele de întreprinzător, membrilor acestei cooperative, cu condiţia că cel puţin 75% din valoarea totală a livrărilor cooperativei constituie valoarea mărfurilor şi serviciilor livrate membrilor cooperativei şi valoarea mărfurilor livrate cooperativei de către membrii acesteia;

23) activele materiale a căror valoare depăşeşte 3000 lei pentru o unitate şi al căror termen de exploatare depăşeşte un an, destinate includerii în capitalul statutar (social) în modul şi în termenele prevăzute de legislaţie. Modul de aplicare a facilităţii fiscale respective se stabileşte prin lege;

[Art.103 pct.(23) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

[Art.103 pct.23 în redacţia LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ar.702]

24) autoturismele şi alte autovehicule (poziţiile tarifare 870321, 870322, 870323, 870324 870331, 870332, 870333);

25) mărfurile şi serviciile finanţate din contul împrumuturilor şi granturilor acordate Guvernului sau acordate cu garanţie de stat, din contul împrumuturilor acordate de organismele financiare internaţionale (inclusiv din cota-parte a Guvernului), destinate realizării proiectelor respective, precum şi din contul granturilor acordate instituţiilor finanţate de la buget, conform legii;

[Art.103 pct.(25) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

[Art.103 pct.25^{1}) exclus prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543, în vigoare 01.01.09]

[Art.103 pct.25^{1} introdus prin LP245 -XVI din 16.11.07, MO184-187/30.11.07 art.721]

26) utilajul, echipamentul şi atributele de gratificaţie primite ca donaţii de Comitetul Naţional Olimpic şi de federaţiile sportive naţionale de profil de la Comitetul Internaţional Olimpic, de la federaţiile sportive europene şi internaţionale de profil pentru pregătirea sportivilor de performanţă şi promovarea mişcării olimpice, fără drept de comercializare a acestui utilaj, echipament şi atribute de gratificaţie;

[Pct.29) exclus prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06, pct.30) devine pct. 28)]

27) serviciile organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării acreditate de Consiliul Naţional pentru Acreditare şi Atestare. Scutirea va fi acordată începînd cu perioada fiscală în care organizaţia din sfera ştiinţei şi inovării a fost acreditată de Consiliul Naţional pentru Acreditare şi Atestare. În cazul retragerii certificatului de acreditare, organizaţia va fi privată de dreptul la scutire începînd cu perioada fiscală în care i se retrage certificatul de acreditare.

[Art.103 pct.27) în redacţia LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

(2) T.V.A. nu se aplică:

a) mărfurilor introduse pe teritoriul vamal şi plasate sub regimurile vamale de tranzit, transformare sub control vamal, antrepozit vamal şi sub destinaţiile vamale de distrugere şi abandon în folosul statului;"

b) mărfurilor autohtone anterior exportate şi reintroduse, în termen de 3 ani, în aceeaşi stare;

c) mărfurilor plasate sub regimul vamal de admitere temporară şi produselor compensatoare după perfecţionarea pasivă, conform reglementărilor vamale.

(3) Mărfurilor plasate în regimul vamal de perfecţionare activă, exceptînd mărfurile supuse accizelor, carnea de bovine, proaspătă sau refrigerată (poziţia tarifară 0201), carnea de bovine congelată (poziţia tarifară 0202), carnea de porcine, proaspătă, refrigerată sau congelată (poziţia

tarifară 0203), carnea de ovine sau caprine, proaspătă, refrigerată sau congelată (poziția tarifară 0204), organele comestibile de bovine, porcine, ovine, caprine, cai, măgari, catîri, asini, proaspete, refrigerate sau congelate (poziția tarifară 0206), carnea şi organele comestibile ale păsărilor de la poziția tarifară 0105, proaspete, refrigerate sau congelate (poziția tarifară 0207), slănină fără carne slabă, grăsimea de porc şi de pasăre, netopită, nici altfel extrasă, proaspătă, refrigerată, congelată, sărată sau în saramură, uscată sau afumată (poziția tarifară 0209 00), laptele şi smîntîna din lapte, concentrate sau cu adaos de zahăr sau alți îndulcitori (edulcoranți) (poziția tarifară 0402), feculele de cartofi (poziția tarifară 1108 13 000), grăsimile de animale din specia bovină, ovină sau caprină, altele decît cele de la poziția tarifară 150300 (poziția tarifară 1502 00) şi zahărul brut din trestie de zahăr (poziția tarifară 1701 11), nu li se aplică T.V.A.

T.V.A. achitată pentru mărfurile plasate în regimul vamal de perfecționare activă, la care se aplică T.V.A., se restituie, în conformitate cu modul stabilit de Departamentul Vamal, într-un termen ce nu va depăşi 30 de zile.

[Art.103 al.(3) modificat prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

(4) La scoaterea mărfurilor străine de pe teritoriul vamal, plasate sub destinația vamală de reexport, se restituie suma T.V.A achitată la introducerea acestora pe teritoriul vamal. T.V.A. se restituie, în modul stabilit de Departamentul Vamal, într-un termen ce nu va depăşi 5 zile.

(5) T.V.A. nu se aplică la importul mărfurilor, serviciilor importate, destinate acordării de asistență în caz de calamitate naturală, de conflict armat şi în alte situații excepționale, precum şi pentru importul şi/sau livrările de mărfuri, servicii definite ca ajutoare umanitare, în modul stabilit de Guvern.

[Art.103 al.(5) modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

(6) T.V.A. nu se aplică la plasarea şi comercializarea mărfurilor în magazinele duty-free.

[Art.103 al.6) în redacția LP171-XVI din 19.07.07, MO112-116/03.08.07 art.510]

[Art.103 al.6) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(7) T.V.A nu se aplică materiei prime, materialelor, articolelor de completare şi accesoriilor necesare procesului de producție, organizațiilor şi întreprinderile societăților orbilor, societăților surzilor şi societăților invalizilor.

(8) T.V.A nu se aplică producției atelierelor curative de producție (de muncă) de pe lîngă spitalele de psihiatrie ale Ministerului Sănătății, în care muncesc persoane handicapate.

(9) Livrările de mărfuri şi servicii efectuate în interiorul zonei economice libere nu sînt livrări impozabile cu T.V.A.

(9^1) T.V.A. nu se aplică mărfurilor şi serviciilor importate de către rezidenții parcurilor ştiințifico-tehnologice şi rezidenții incubatoarelor de inovare, precum şi mărfurilor şi serviciilor procurate de către aceştia de pe teritoriul Republicii Moldova. Modul de aplicare a scutirii se stabileşte de Guvern. În cazul încetării activității parcurilor ştiințifico-tehnologice, a incubatoarelor de inovare sau în cazul pierderii statutului de rezident al acestora, T.V.A. se aplică la valoarea inițială a stocurilor de mărfuri neutilizate în procesul activității rezidenților.

[Art.103 al. (9^1) introdus prin LP144-XVI din 22.06.07, MO 94-97/16.03.07 art.424]

(10) T.V.A. nu se aplică mărfurilor importate de către persoanele juridice în scopuri necomerciale dacă valoarea în vamă a acestor mărfuri nu depăşeşte suma de 50 de euro. În cazul în care valoarea în vamă a mărfurilor depăşeşte limita neimpozabilă indicată, T.V.A. se calculează pornind de la valoarea mărfurilor în vamă, iar limita neimpozabilă menţionată nu micşorează valoarea impozabilă a acestora.

(11) Venitul sub formă de dobîndă obţinut de către locator în baza unui contract de leasing financiar nu este obiect impozabil cu T.V.A.

[Art.103 pct.27 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

28) serviciile importate de organizaţiile din sfera ştiinţei şi inovării care cad sub incidenţa art.491.

(2) T.V.A. nu se aplică:

a) mărfurilor introduse pe teritoriul vamal şi plasate sub regimurile vamale de tranzit, transformare sub control vamal, antrepozit vamal şi sub destinaţiile vamale de distrugere şi abandon în folosul statului;"

b) mărfurilor autohtone anterior exportate şi reintroduse, în termen de 3 ani, în aceeaşi stare;

c) mărfurilor plasate sub regimul vamal de admitere temporară şi produselor compensatoare după perfecţionarea pasivă, conform reglementărilor vamale.

(3) Mărfurilor plasate în regimul vamal de perfecţionare activă, exceptînd mărfurile supuse accizelor, carnea de bovine, proaspătă sau refrigerată (poziţia tarifară 0201), carnea de bovine congelată (poziţia tarifară 0202), carnea de porcine, proaspătă, refrigerată sau congelată (poziţia tarifară 0203), carnea de ovine sau caprine, proaspătă, refrigerată sau congelată (poziţia tarifară 0204), organele comestibile de bovine, porcine, ovine, caprine, cai, măgari, catîri, asini, proaspete, refrigerate sau congelate (poziţia tarifară 0206), carnea şi organele comestibile ale păsărilor de la poziţia tarifară 0105, proaspete, refrigerate sau congelate (poziţia tarifară 0207), slănină fără carne slabă, grăsimea de porc şi de pasăre, netopită, nici altfel extrasă, proaspătă, refrigerată, congelată, sărată sau în saramură, uscată sau afumată (poziţia tarifară 0209 00), laptele şi smîntîna din lapte, concentrate sau cu adaos de zahăr sau alţi îndulcitori (edulcoranţi) (poziţia tarifară 0402), feculele de cartofi (poziţia tarifară 1108 13 000), grăsimile de animale din specia bovină, ovină sau caprină, altele decît cele de la poziţia tarifară 1503 (poziţia tarifară 1502 00) şi zahărul brut din trestie de zahăr (poziţia tarifară 1701 11), nu li se aplică T.V.A.

T.V.A. achitată pentru mărfurile plasate în regimul vamal de perfecţionare activă, la care se aplică T.V.A., se restituie, în conformitate cu modul stabilit de Departamentul Vamal, într-un termen ce nu va depăşi 30 de zile.

(4) La scoaterea mărfurilor străine de pe teritoriul vamal, plasate sub destinaţia vamală de reexport, se restituie suma T.V.A achitată la introducerea acestora pe teritoriul vamal. T.V.A. se restituie, în modul stabilit de Departamentul Vamal, într-un termen ce nu va depăşi 5 zile.

(5) T.V.A. nu se aplică la importul mărfurilor, serviciilor importate, destinate acordării de asistenţă în caz de calamitate naturală, de conflict armat şi în alte situaţii excepţionale, precum şi pentru importul şi/sau livrările de mărfuri, servicii definite ca ajutoare umanitare, în modul stabilit

de Guvern.

[Art.103 al.(5) modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

(6) T.V.A. nu se aplică la importul mărfurilor, serviciilor importate, destinate magazinelor ce deservesc în exclusivitate misiunile diplomatice şi alte misiuni asimilate lor în Republica Moldova şi personalul acestora.

[Art.103 al.6) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.70]

(7) T.V.A nu se aplică materiei prime, materialelor, articolelor de completare şi accesoriilor necesare procesului de producţie, importate de organizaţiile şi întreprinderile societăţilor orbilor, societăţilor surzilor şi societăţilor invalizilor.

(8) T.V.A nu se aplică producţiei atelierelor curative de producţie (de muncă) de pe lîngă spitalele de psihiatrie ale Ministerului Sănătăţii, în care muncesc persoane handicapate.

(9) Livrările de mărfuri şi servicii efectuate în interiorul zonei economice libere nu sînt livrări impozabile cu T.V.A.

(10) T.V.A. nu se aplică mărfurilor importate de către persoanele juridice în scopuri necomerciale dacă valoarea în vamă a acestor mărfuri nu depăşeşte suma de 50 de euro. În cazul în care valoarea în vamă a mărfurilor depăşeşte limita neimpozabilă indicată, T.V.A. se calculează pornind de la valoarea mărfurilor în vamă, iar limita neimpozabilă menţionată nu micşorează valoarea impozabilă a acestora.

(11) Venitul sub formă de dobîndă obţinut de către locator în baza unui contract de leasing financiar nu este obiect impozabil cu T.V.A.

[Art.103 al.11) introdus prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Capitolul 5

IMPOZITAREA LA COTA ZERO A T.V.A.

Articolul 104. Livrările impozitate la cota zero

La cota zero a T.V.A. se impozitează următoarele livrări:

a) mărfurile, serviciile pentru export şi toate tipurile de transporturi internaţionale de mărfuri (inclusiv de expediţie) şi pasageri, precum şi serviciile operatorului aerodrom (aeroport), de comercializare a biletelor de călătorie în trafic internaţional aerian, auto, feroviar şi fluvial, de deservire la sol a aeronavelor, de securitate aeronautică şi de navigaţie aeriană, aferente aeronavelor în trafic internaţional;

[Art.104 lit.a) modificată prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

b) energia electrică destinată populaţiei livrată de către întreprinderile producătoare reţelelor de distribuţie, precum şi energia electrică livrată populaţiei de către reţelele de distribuţie; energia

termică şi apa caldă destinate populaţiei livrate de către întreprinderile producătoare reţelelor de distribuţie, precum şi energia termică şi apa caldă livrate populaţiei de către întreprinderile producătoare şi reţelele de distribuţie, întreprinderile de termoficare locale, cazangerii, staţii termice şi staţii-grup;

c) importul şi/sau livrarea pe teritoriul republicii a mărfurilor, serviciilor destinate folosinţei oficiale de către misiunile diplomatice în Republica Moldova şi uzului sau consumului personal de către membrii personalului diplomatic şi administrativ-tehnic al acestor misiuni şi de către membrii familiilor lor care locuiesc împreună cu ei, pe bază de reciprocitate, precum şi cele destinate folosinţei oficiale de către alte misiuni asimilate lor în Republica Moldova şi uzului sau consumului personal de către membrii personalului diplomatic şi administrativ tehnic al acestor misiuni şi membrii familiilor lor care locuiesc împreună cu ei. Modul de aplicare a cotei zero a T.V.A. se stabileşte de Guvern;

c^1) importul şi/sau livrarea pe teritoriul ţării a mărfurilor şi serviciilor destinate proiectelor de asistenţă tehnică, realizate pe teritoriul Republicii Moldova de către organizaţiile internaţionale şi ţările donatoare în limita tratatelor la care aceasta este parte, conform listei aprobate de Guvern. Lista tratatelor internaţionale la care Republica Moldova este parte şi a proiectelor de asistenţă tehnică, precum şi modul de aplicare a cotei zero de TVA la livrarea pe teritoriul ţării a mărfurilor şi serviciilor destinate proiectelor de asistenţă tehnică se stabilesc de Guvern;

[Art.103 lit.c^1) introdusă prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543, în vigoare 01.01.09]

[Art.104 lit.d) exclusă prin LP245 -XVI din 16.11.07, MO184-187/30.11.07 art.721]

[Art.104 lit.d) modificată prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

[Art.104 lit.d) modificată prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

[Art.104 lit.e) exclusă prin LP299-XVI din 21.12.07, MO5-7/11.01.08 art.27]

[Art.104 lit.e) în redacţia LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611]

f) mărfurile, serviciile livrate în zona economică liberă din afara teritoriului vamal al Republicii Moldova, livrate din zona economică liberă în afara teritoriului vamal al Republicii Moldova, livrate în zona economică liberă din restul teritoriului vamal al Republicii Moldova, precum şi cele livrate de către rezidenţii diferitelor zone economice libere ale Republicii Moldova unul altuia;

g) serviciile prestate de întreprinderile industriei uşoare pe teritoriul Republicii Moldova în cadrul contractelor de prelucrare în regimul vamal de perfecţionare activă. Lista agenţilor economici, tipul serviciilor care cad sub incidenţa prezentului punct, precum şi modul de administrare a acestor servicii se stabilesc de Guvern;

h) mărfurile livrate în magazinele duty-free.

[Art.104 lit.h) în redacţia LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ar.702]

Capitolul 6

LIVRĂRILE

Articolul 105. Livrările de mărfuri, servicii

(1) Livrarea energiei electrice, a celei termice şi a gazului se consideră livrare de mărfuri.

(2) Livrarea serviciilor legată de livrarea mărfurilor se consideră parte a livrării de mărfuri.

(3) Livrarea serviciilor legată de exportul de mărfuri se consideră parte a exportului de mărfuri.

(4) Livrarea mărfurilor legată de livrarea serviciilor se consideră parte a livrării de servicii.

Articolul 106. Livrările efectuate de către agenţi şi angajaţi

(1) Livrarea mărfurilor, serviciilor efectuată de un agent în numele subiectului impozabil constituie o livrare efectuată de însuşi subiectul impozabil.

(2) Prevederile alin.(1) nu se extind asupra livrării serviciilor de către agent către subiectul impozabil.

(3) Livrarea serviciilor de către angajaţi patronului său (în limitele îndatoririlor de serviciu sau de producţie) nu constituie o livrare impozabilă din partea angajatului.

Articolul 107. Transmiterea dreptului de desfăşurare

a activităţii de întreprinzător

Transmiterea de către un subiect impozabil a dreptului de desfăşurare a activităţii de întreprinzător sau a unei părţi a acestei activităţi altui subiect nu constituie o livrare de mărfuri, servicii dacă:

a) subiectul căruia i se transmite dreptul de desfăşurare a activităţii de întreprinzător sau a unei parţi a acestei activităţi este un subiect impozabil sau devine subiect impozabil în momentul transmiterii acestui drept;

b) subiectul căruia i se transmite dreptul de desfăşurare a activităţii de întreprinzător continuă după transmitere să desfăşoare această activitate.

Capitolul 7

TERMENELE OBLIGAŢIEI FISCALE

Articolul 108. Termenele obligaţiei fiscale

(1) Data obligaţiei fiscale privind T.V.A. este data livrării. Data livrării se consideră data predării mărfurilor, prestării serviciilor, cu excepţia cazurilor stipulate la alin.(5), (6) şi (7).

[Art.108 al.(1) modificat prin LP60-XVI din 28.04.05, MO92-94/08.07.05 art.431]

(2) Pentru mărfuri, data livrării se consideră data predării (transmiterii) mărfurilor consumatorului sau dacă mărfurile sînt transportate, data livrării se consideră data la care începe

transportarea, cu excepția mărfurilor de export pentru care data livrării se consideră data scoaterii lor de pe teritoriul Republicii Moldova.

(3) În cazul livrării de bunuri imobiliare, construirii unui obiect pe terenul consumatorului, data livrării se consideră data trecerii bunurilor imobiliare, a obiectului de construcție în proprietatea consumatorului.

[Art.108 al.(3) modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

(4) Pentru servicii, data livrării se consideră data prestării serviciului, data eliberării facturii fiscale sau data la care plata se efectuează subiectului impozabil, parțial sau în întregime, în dependență de ce are loc mai înainte.

(5) Dacă factura fiscală este eliberată sau plata este primită pînă la momentul efectuării livrării, data livrării se consideră data eliberării facturii fiscale sau data primirii plății, în dependență de ce are loc mai înainte.

(6) Dacă mărfurile, serviciile sînt livrate regulat pe parcursul unei anumite perioade de timp stipulate în contract, data livrării se consideră data eliberării facturii fiscale sau data primirii fiecărei plăți regulate, în dependență de ce are loc mai înainte.

(7) În cazul livrării de mărfuri şi servicii în cadrul unui contract de leasing (financiar sau operațional), data livrării se consideră data specificată în contract pentru plata ratei de leasing. În cazul încasării ratei de leasing în avans, data livrării se consideră data încasării avansului.

[Art.108 al.(7) introdus prin LP60-XVI din 28.04.05, MO92-94/08.07.05 art.431]

Articolul 109. Termenele obligației fiscale în

cazul importurilor

(1) Pentru mărfurile importate utilizate pentru desfăşurarea activității de întreprinzător, termenul obligației fiscale se consideră data declarării mărfurilor la punctele vamale de frontieră, iar data achitării - data depunerii de către importator (declarant) sau de către un terț a mijloacelor băneşti la casieria organului vamal sau la conturile respective ale Trezoreriei Centrale a Ministerului Finanțelor, confirmată printr-un extras din contul bancar. La serviciile importate, utilizate pentru desfăşurarea activității de întreprinzător, termenul obligației fiscale şi data achitării T.V.A. se consideră data efectuării plății pentru serviciul importat.

(2) Marfa se consideră importată dacă importatorul respectă toate cerințele prevăzute de legislația vamală la importul de mărfuri pe teritoriul Republicii Moldova şi dacă marfa a fost supusă taxei vamale. În cazul în care taxa vamală pe marfa importată nu trebuie achitată, marfa se consideră importată, ca şi cum ea ar fi fost supusă taxei vamale, cu respectarea procedurilor corespunzătoare de import a mărfurilor, prevăzute în legislația vamală.

(3) Pentru operațiunile de leasing (financiar sau operațional) contractate cu un furnizor stabilit în străinătate, termenul obligației fiscale se consideră data specificată în contract pentru plata ratei de leasing. În cazul efectuării plății în avans a ratei de leasing, data obligației fiscale se consideră data efectuării plății.

[Art.109 al.(3) introdus prin LP60-XVI din 28.04.05, MO92-94/08.07.05 art.431]

Capitolul 8

LOCUL LIVRĂRII

Articolul 110. Locul livrării mărfurilor

(1) Locul livrării mărfurilor se consideră locul de aflare a mărfurilor la momentul predării (transmiterii) sau la momentul trecerii lor în posesia consumatorului. Dacă mărfurile sînt furnizate cu transportul consumatorului sau de către o organizație de transport, atunci locul livrării mărfurilor este locul de aflare a mărfurilor la începutul transportării, cu excepția livrărilor pentru export.

(2) Locul livrării energiei electrice, a celei termice şi a gazului se consideră locul primirii lor.

Articolul 111. Locul livrării serviciilor

(1) Locul livrării serviciilor se consideră:

a) locul aflării bunurilor imobile - dacă serviciile sînt legate nemijlocit de aceste bunuri;

b) calea pe care se efectuează transportul, luîndu-se în considerare distanța parcursă - la prestarea serviciilor de transport;

c) locul prestării efective a serviciilor:

- legate de bunurile mobile tangibile;

- prestate în domeniul culturii, artei, învățămîntului, culturii fizice sau sportului ori într-un alt domeniu similar de activitate;

- legate de activități auxiliare de transport, aşa ca încărcarea, descărcarea, strămutarea;

d) locul utilizării şi posedării serviciului - la darea în arendă a bunurilor mobile tangibile;

e) sediul, iar în cazul în care acesta lipseşte - domiciliul sau reşedința beneficiarului următoarelor servicii:

- de transmitere şi acordare a drepturilor de autor, brevetelor, licențelor, mărcilor de produs şi de serviciu şi a altor obiecte ale proprietății industriale;

- servicii de publicitate;

- servicii ale consultanților, inginerilor, birourilor de consultanță, avocaților, contabililor şi altele asemenea, precum şi servicii de furnizare a informației;

- servicii ce se referă la computere şi la activitățile conexe, acordate prin intermediul mijloacelor electronice, în conformitate cu subsecțiunea 72 a Clasificatorului activităților din economia Moldovei din 28 iunie 1994, aprobat prin Hotărîrea Departamentului Moldova Standard nr. 694-ST din 9 februarie 2000;

- de angajare şi furnizare de personal (punere la ordin de personal);

- servicii ale agenților care activează în numele şi din contul altor persoane - pentru serviciile enumerate la prezentul punct;

[Art.111 al.(1), lit.e) modificată prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

[Art.111 al.(1), lit.e) modificată prin LP20-XVI din 08.04.05, MO65-66/29.04.0 art.234]

(2) Locul livrării serviciilor care nu au fost enumerate în alin.(1) se consideră sediul persoanei care prestează servicii, iar în cazul în care un asemenea loc lipseşte - domiciliul sau reşedinţa acestuia.

Capitolul 9

ADMINISTRAREA T.V.A.

Articolul 112. Înregistrarea subiectului impozabil

(1) Subiectul care desfăşoară activitate de întreprinzător, cu excepţia autorităţilor publice, instituţiilor publice, specificate la art.51, instituţiilor medico-sanitare publice şi private, specificate la art. 511, şi deţinătorilor patentei de întreprinzător, este obligat să se înregistreze ca contribuabil al T.V.A. dacă el, într-o oricare perioadă de 12 luni consecutive, a efectuat livrări de mărfuri, servicii în sumă ce depăşeşte 300000 lei, cu excepţia livrărilor scutite de T.V.A. Subiectul este obligat să înştiinţeze oficial Serviciul Fiscal de Stat, completînd formularul respectiv, şi să se înregistreze nu mai tîrziu de ultima zi a lunii în care a avut loc depăşirea. Subiectul se consideră înregistrat din prima zi a lunii următoare celei în care a avut loc depăşirea.

[Art.112 al.(1) modificat prin LP51-XVI din 02.03.07, MO39-42/23.03.07 art.173]

[Art.112 al.(1) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(2) Subiectul care desfăşoară activitate de întreprinzător are dreptul să se înregistreze în calitate de contribuabil al TVA dacă el, într-o oarecare perioadă de 12 luni consecutive, a efectuat livrări impozabile de mărfuri, servicii (cu excepţia celor de import) în sumă ce depăşeşte 100000 lei, cu condiţia că achitarea pentru aceste livrări se efectuează de cumpărători sub formă de decontare prin virament la conturile bancare ale subiectului activităţii de întreprinzător, deschise în instituţiile financiare ce au relaţii fiscale cu sistemul bugetar al Republicii Moldova. Subiectul se consideră înregistrat din prima zi a lunii următoare celei în care a avut loc depăşirea de plafon, despre care fapt a fost înştiinţat oficial Serviciul Fiscal de Stat, completînd formularul respectiv.

[Art.112 al.(2) în redacţia LP51-XVI din 02.03.07, MO39-42/23.03.07 art.173]

(3) La înregistrarea subiectului impozabil, Serviciul Fiscal de Stat este obligat să-i elibereze certificatul de înregistrare, aprobat în modul stabilit, cu indicarea:

a) denumirii (numelui) şi adresei juridice ale subiectului impozabil;

b) datei înregistrării;

c) codului fiscal al subiectului impozabil.

(4) Subiectul care beneficiază de servicii de import a căror valoare fiind adăugată la valoarea livrărilor de mărfuri, servicii, efectuate pe parcursul oricăror 12 luni consecutive, depăşeşte 300000 de lei este obligat să se înregistreze ca contribuabil al T.V.A. în modul stabilit la alin.(1).

[Art.112 al.(4) modificat prin LP51-XVI din 02.03.07, MO39-42/23.03.07 art.173]

Articolul 112[1]. Înregistrarea subiecţilor impozabili care efectuează investiţii (cheltuieli) capitale, cu excepţia investiţiilor cu destinaţie locativă şi a investiţiilor în mijloace de transport

(1) Subiectul care desfăşoară activitate de întreprinzător este în drept să se înregistreze în calitate de plătitor de T.V.A. dacă suma T.V.A. achitată de el pentru valorile materiale, serviciile ce ţin de investiţii (cheltuieli) capitale efectuate începînd cu 1 ianuarie 2008 în localităţile republicii, în afară de municipiile Chişinău şi Bălţi, cu excepţia investiţiilor cu destinaţie locativă şi investiţiilor în mijloace de transport, este:

a) pentru oraşe şi municipiul Comrat - de la 100 000 de lei;

b) pentru sate (comune) - de la 1 leu.

(2) Pentru înregistrarea în calitate de plătitor de T.V.A. conform alin.(1), subiectul activităţii de întreprinzător urmează să înştiinţeze oficial Serviciul Fiscal de Stat, completînd formularul aprobat de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat. Subiectul se consideră înregistrat din prima zi a lunii imediat următoare celei în care a fost prezentat formularul corespunzător.

[Art.112[1] introdus prin LP299-XVI din 21.12.07, MO5-7/11.01.08 art.27]

Articolul 112[1]. Înregistrarea subiectului ce efectuează investiţii (cheltuieli) capitale, cu excepţia investiţiilor cu destinaţie locativă şi investiţiilor în mijloace de transport

(1) Subiectul care desfăşoară activitate de întreprinzător, are relaţii fiscale cu sistemul bugetar al republicii şi este amplasat în localităţile republicii, cu excepţia municipiilor Chişinău şi Bălţi, are dreptul să se înregistreze în calitate de plătitor de T.V.A., pentru a beneficia de dreptul la restituirea T.V.A. În conformitate cu art.1011, dacă suma T.V.A. la valorile materiale, serviciile procurate ce ţin de investiţii (cheltuieli) capitale, cu excepţia investiţiilor cu destinaţie locativă şi investiţiilor în mijloace de transport efectuate începînd cu anul 2008:

a) pentru centre raionale şi oraşe – de la 100000 lei, subiectul care desfăşoară activitate de întreprinzător şi este înregistrat ca plătitor de T.V.A.;

b) pentru sate (comune):

- de la 0 lei – subiectul care desfăşoară activitate de întreprinzător şi este înregistrat ca plătitor de T.V.A.;
- de la 10000 lei – subiectul care desfăşoară activitate de întreprinzător şi nu este înregistrat ca

plătitor de T.V.A.

(2) Pentru înregistrarea în calitate de plătitor de T.V.A., subiectul va înştiinţa oficial despre aceasta Serviciul Fiscal de Stat, completînd formularul respectiv. Subiectul se consideră înregistrat din prima zi a lunii următoare lunii în care a fost prezentat formularul.

(3) Înregistrarea în calitate de plătitor de T.V.A. a subiectului care desfăşoară activitate de întreprinzător se efectuează numai în conformitate cu art.101^1.

[Art.112^1 introdus prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

Articolul 113. Anularea înregistrării

(1) În cazul suspendării livrărilor supuse T.V.A., subiectul impozabil este obligat să informeze despre aceasta Serviciul Fiscal de Stat. Anularea înregistrării ca contribuabil al T.V.A. se efectuează în modul stabilit de Serviciul Fiscal de Stat.

(2) Serviciul Fiscal de Stat este în drept să anuleze de sine stătător înregistrarea contribuabilului T.V.A. în cazul în care:

a) valoarea totală a livrărilor impozabile ale subiectului impunerii într-o oricare perioadă de 12 luni consecutive nu a depăşit plafonul de 100000 lei;

b) subiectul impunerii nu a prezentat declaraţie privind T.V.A. pentru fiecare perioadă fiscală.

c) informaţia prezentată, în conformitate cu art.8 alin.(2) lit.b), de către subiectul impunerii este neveridică.

(3) În momentul anulării înregistrării contribuabilului T.V.A., el se consideră ca subiect care a efectuat o livrare impozabilă a stocurilor sale de mărfuri şi a mijloacelor fixe pentru care, la momentul procurării lor, T.V.A. a fost trecută în cont şi trebuie să achite datoria la T.V.A. pentru această livrare, cu excepţia cazurilor prevăzute la art.107. Valoarea impozabilă a livrării respective se consideră valoarea ei de piaţă.

(4) Data anulării înregistrării ca contribuabil al TVA se consideră data întocmirii actului de control în a cărui bază este emisă decizia şefului (şefului adjunct) al organului fiscal privind anularea înregistrării.

[Art.113 modificat prin LP51-XVI din 02.03.07, MO39-42/23.03.07 art.173]

[Art.113 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Articolul 114. Perioada fiscală privind T.V.A.

(1) Perioada fiscală privind T.V.A. constituie o lună calendaristică, începînd cu prima zi a lunii.

(2) În cazul anulării înregistrării, ultima perioadă fiscală începe în prima zi a lunii în care a avut loc anularea şi se termină în ultima zi a lunii cînd a intrat în vigoare actul cu privire la anularea înregistrării.

[Art.114 al.(2) modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

Articolul 115. Declararea T.V.A. şi achitarea ei

(1) Fiecare subiect impozabil, specificat la art.94 lit.a) şi/sau lit.c), este obligat să prezinte declaraţia privind T.V.A. pentru fiecare perioadă fiscală. Declaraţia se întocmeşte pe un formular oficial, care este prezentat la Serviciul Fiscal de Stat nu mai tîrziu de ultima zi a lunii care urmează după încheierea perioadei fiscale.

[Art.115 al.(1) modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, vigoare 01.01.06]

(2) Fiecare subiect impozabil trebuie să verse la buget suma T.V.A., care urmează a fi achitată pentru fiecare perioadă fiscală, dar nu mai tîrziu de data stabilită pentru prezentarea declaraţiei pe această perioadă, cu excepţia achitării T.V.A. în buget la serviciile importate, a cărei achitare se face la momentul efectuării plăţii pentru serviciul importat.

Articolul 116. Trecerea în cont a T.V.A. în cazul

datoriilor compromise

(1) Dacă, după includerea în declaraţia privind T.V.A. a sumei T.V.A. achitate pe livrarea efectuată, toată suma sau o parte a ei se consideră, conform legislaţiei, drept datorie compromisă, subiectul impozabil are dreptul la trecerea în cont a sumei T.V.A. achitate pentru orice perioadă fiscală privind T.V.A. Suma T.V.A. care urmează a fi trecută în cont este egală cu suma T.V.A. achitată pe livrarea care corespunde sumei datoriei compromise nerambursate.

(2) Dacă suma datoriei compromise se restituie subiectului impozabil după primirea dreptului de a o trece în cont conform prevederilor alin.(1), această sumă se consideră ca plată pentru următoarea livrare impozabilă efectuată la momentul primirii sumei datoriei compromise.

Articolul 117. Factura fiscală

(1) Subiectul impozabil care efectuează o livrare impozabilă pe teritoriul ţării este obligat să prezinte cumpărătorului factura fiscală pe livrarea în cauză. Prezentarea facturii fiscale se efectuează la momentul apariţiei obligaţiei fiscale, stabilit prin art.108, cu excepţia cazurilor prevăzute de prezentul cod. Factura fiscală nu se eliberează pentru livrările impozitate conform art.104 lit.a).

[Art.117 al.(1) modificat prin LP273-XVI din 18.12.08, MO1-2/13.01.09 art.6]

[Art.117 al.(1) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

[Art.117 al.(1) modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611]

(2) Factura fiscală trebuie să includă următoarele informaţii:

1) numărul curent al facturii;

2) denumirea (numele), adresa şi codul fiscal al furnizorului;

3) data eliberării facturii;

4) data livrării, dacă ea nu corespunde cu data eliberării facturii;

5) denumirea (numele) şi adresa cumpărătorului;

6) tipul livrării;

7) pentru fiecare tip de livrare de mărfuri, servicii:

a) cantitatea mărfii;

b) preţul unui articol de marfă fără T.V.A.;

c) cota T.V.A.;

d) suma T.V.A. pe un articol de marfă;

e) suma totală a livrării de mărfuri, servicii, care urmează a fi achitată;

f) suma totală a T.V.A.

(3) Pentru vînzarea cu amănuntul şi prestările de servicii în locurile special amenajate, cu plata în numerar, eliberarea facturii fiscale nu este obligatorie (cu excepţia cazurilor cînd este solicitată de cumpărător), dacă sînt respectate următoarele condiţii:

a) subiectul impozabil ţine evidenţa sumei primite şi achitate în numerar la fiecare punct comercial şi de prestări servicii cu utilizarea maşinilor de casă şi de control. Înscrierea se efectuează în momentul primirii sau achitării sumei în numerar. La sfîrşitul fiecărei zile de lucru se face bilanţul;

b) la sfîrşitul fiecărei zile de lucru, în documentaţia de evidenţă este înscrisă suma totală a T.V.A. pe livrările efectuate, iar în documentul de evidenţă a valorilor materiale procurate se introduc datele din facturile fiscale care au fost achitate în numerar.

(4) În cazul produselor digitale exportate sub formă de servicii livrate pe cale electronică şi achitate prin intermediul cardurilor sistemelor internaţionale de plăţi, eliberarea facturii fiscale nu este obligatorie.

[Art.117 al.(5), lit.a) modificată prin LP287-XVI din 11.11.05, MO161-163/02.12.05 art.799]

[Art.117 al.(3)-(7) modificate prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

[Art.117 al.(7) introdus prin LP20-XVI din 08.04.05, MO65-66/29.04.05 art.234]

(5) La livrarea de mărfuri, servicii către populaţie cu plată în numerar, inclusiv prin intermediul serviciilor instituţiilor financiare, ale Întreprinderii de Stat "Poşta Moldovei", ale altor persoane autorizate, eliberarea facturilor fiscale de către furnizorii mărfurilor, serviciilor nu se efectuează.

[Art.117 al.(5) introdus prin LP273-XVI din 18.12.08, MO1-2/13.01.09 art.6]

Articolul 117[1]. Cazuri speciale de eliberare a facturilor fiscale

(1) La efectuarea livrărilor de mărfuri, în cazul în care acestea se transportă, data eliberării

facturii fiscale este data la care începe transportul lor.

(2) La efectuarea livrărilor regulate de mărfuri, servicii (energie electrică, termică, apă, gaz etc.) pe parcursul unei perioade, furnizorii eliberează factură fiscală pentru perioada în care a fost efectuată livrarea, odată cu prezentarea către cumpărător a contului.

(3) Subiecții impozabili cu T.V.A. (întreprinderile producătoare de pîine şi de produse de panificație, precum şi întreprinderile de prelucrare a laptelui şi a cărnii) care, pe parcursul unei zile, în conformitate cu graficul stabilit, efectuează în adresa unuia şi aceluiaşi cumpărător cîteva livrări de mărfuri impozabile cu T.V.A. au dreptul la eliberarea unei singure facturi fiscale în asortimentul mărfurilor livrate pentru fiecare consumator şi pentru volumul total de livrări efectuate pe parcursul unei zile, cu reflectarea în factură a numerelor şi a seriilor facturilor de expediție, a informației pe livrări.

(4) La livrările de producție agricolă către proprietarii de teren agricol în contul plății pentru arenda pămîntului, factura fiscală se eliberează de arendaş în ultima zi a lunii în care a avut loc livrarea, la valoarea totală a livrării, cu anexarea informației despre beneficiari, ce conține indicatorii specificați în factura fiscală şi semnătura olografă a beneficiarilor.

(5) La transmiterea dreptului de utilizare a produsului informațional, factura fiscală se eliberează de către autor sau de titularul dreptului de autor la data stabilită pentru achitarea folosirii produsului informațional, indiferent de faptul dacă transmiterea dreptului de autor are loc în baza contractului privind transmiterea dreptului de autor exclusiv sau neexclusiv.

(6) Eliberarea de către comitent a facturii fiscale se efectuează după primirea facturii fiscale, perfectată de către comisionar la serviciul acordat. La livrarea mărfii către cumpărător, comisionarul eliberează factura fiscală în nume propriu. În măsura în care execută însărcinarea comitentului, comisionarul îi eliberează factura fiscală.

(7) La executarea însărcinării comitentului de a procura marfă pentru ca, ulterior, să o predea acestuia, comisionarul eliberează factura fiscală în nume propriu la predarea mărfii către comitent. În măsura în care execută însărcinarea comitentului, comisionarul îi eliberează factura fiscală.

(8) Eliberarea facturii fiscale la serviciul acordat de fondatorul administrării se efectuează după ce acesta primeşte factura fiscală, eliberată de administratorul fiduciar la serviciul de administrare fiduciară pe care l-a acordat. Factura fiscală eliberată de fondatorul administrării se prezintă administratorului fiduciar. La livrarea de mărfuri, servicii către consumatorul final, administratorul fiduciar eliberează factura fiscală în nume propriu. Pe măsura acordării serviciului de administrare a patrimoniului, administratorul fiduciar eliberează fondatorului administrării factura fiscală.

(9) La primirea plății înainte de efectuarea livrării, nu se eliberează factură fiscală, cu excepția:
a) comercializării de către întreprinderile de alimentație publică a produselor alimentare de fabricație proprie şi a mărfurilor către consumatorul care este subiect al activității de întreprinzător şi care plăteşte în prealabil deservirea la întreprinderea de alimentație publică pentru o anumită perioadă, factura fiscală eliberîndu-se în momentul efectuării prealabile a plății;

b) abonării la publicațiile periodice impozabile cu T.V.A., precum şi prestării serviciilor de publicitate, factura fiscală eliberîndu-se la primirea plății în prealabil;

c) livrărilor de produse petroliere (benzină, motorină etc.) prin eliberarea tichetelor de

alimentare sau suplinirea smart-cardurilor de alimentare, în cazul în care consumatorul plăteşte prin virament sau în numerar procurarea unui lot de produse petroliere pentru a fi luate ulterior prin utilizarea tichetelor ori a smart-cardurilor, factura fiscală eliberîndu-se în momentul eliberării tichetelor sau suplinirii smart-cardului;

d) livrării serviciilor de telefonie mobilă prin achitare în prealabil, furnizorul eliberînd factura fiscală în momentul, stabilit prin contract, al efectuării plății pentru serviciile acordate.

(10) Refacturarea cheltuielilor compensate se efectuează prin înscrierea lor într-un rînd separat în factura fiscală eliberată pentru livrarea de mărfuri, servicii. În cazul în care livrarea de mărfuri, servicii lipseşte, refacturarea cheltuielilor compensate se efectuează prin eliberarea facturii fiscale în care se vor înscrie doar aceste cheltuieli.

[Art.117[1] introdus prin LP273-XVI din 18.12.08, MO1-2/13.01.09 art.6]

Articolul 118. Evidența mărfurilor, serviciilor

(1) Fiecare subiect impozabil este obligat să țină evidența întregului volum de mărfuri, servicii livrate şi a valorilor materiale, serviciilor procurate. În comerțul cu amănuntul, în sfera prestării serviciilor, subiecții impozabili sînt obligați să țină zilnic evidența tuturor mărfurilor livrate, serviciilor prestate achitate în numerar. Dările de seamă privind mărfurile, serviciile livrate şi valorile materiale, serviciile procurate trebuie întocmite în termen de o lună de la încheierea perioadei fiscale privind T.V.A.

(2) Documentația pentru evidența valorilor materiale, serviciilor procurate trebuie să includă:

a) seria şi numărul facturii fiscale;

b) data primirii facturii;

c) denumirea (numele) furnizorului;

d) descrierea succintă a livrării;

e) valoarea totală a livrării fără T.V.A.;

f) suma totală a T.V.A..

(3) Facturile fiscale pe valorile materiale, serviciile procurate/livrate se înregistrează în registrele respective în ordinea primirii/eliberării lor. Facturile fiscale deteriorate sau anulate se păstrează la subiectul impozabil.

(4) Înscrierea în registrul de evidență a livrării de mărfuri, servicii trebuie să includă:

a) seria şi numărul facturii fiscale;

b) data eliberării ei;

c) denumirea (numele) consumatorului;

d) descrierea succintă a livrării;

e) valoarea totală a livrării prezentată pentru a fi achitată fără T.V.A.;

f) suma totală a T.V.A.;

g) suma rabatului, dacă acesta se oferă.

(5) Pentru fiecare perioadă fiscală privind T.V.A. se ţine o evidenţă generalizată, care include:

a) suma T.V.A. pe valorile materiale, serviciile procurate;

b) suma T.V.A. pe mărfurile, serviciile livrate;

c) ajustările care influenţează suma T.V.A.;

d) suma netă a T.V.A. care trebuie achitată la buget sau suma excesivă netă a T.V.A. care urmează a fi trecută în cont;

e) suma T.V.A. vărsată la buget;

f) suma excesivă a T.V.A. reportată la perioada fiscală următoare;

g) suma T.V.A. supusă rambursării de la buget.

[Art.118 modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, vigoare 01.01.06]

Anexă la titlul III

Utilajul, tehnica şi agregatele complementare pentru acestea care se scutesc de taxa pe valoarea adăugată

Poziţia tarifară	Denumirea
8422 30 000	Maşini şi aparate pentru umplut, închis sau etichetat sticle, cutii, saci sau alte recipiente; maşini şi aparate pentru capsularea sticlelor, borcanelor, tuburilor sau altor recipiente similare; maşini şi aparate pentru gazificarea (acidularea) băuturilor
8424 81 100	Aparate de stropit
8424 81 910	Pulverizatoare şi prăfuitoare concepute pentru a fi montate sau trase de tractor
8432	Maşini,aparate şi dispozitive agricole, horticole sau silvicole pentru pregătirea sau lucrul solului sau pentru cultivat; tăvăluguri pentru peluze sau terenuri de sport

8433	Maşini şi utilaje pentru recoltat sau treierat produse agricole, inclusiv de balotat paie sau furaje; maşini şi utilaje pentru tuns gazon sau pentru secerat; maşini pentru curăţat sau sortat ouă, fructe sau alte produse agricole, altele decît maşinile şi utilajele de la poziţia nr.8437
8436	Alte maşini şi utilaje pentru agricultură, horticultură, silvicultură, avicultură sau apicultură, inclusiv germinatoarele prevăzute cu dispozitive mecanice sau termice, incubatoare şi clocitoare pentru avicultură
8437	Maşini pentru curăţat, sortat sau triat seminţe, boabe sau legume uscate; maşini şi aparate pentru morărit sau pentru prelucrarea cerealelor şi legumelor uscate, altele decît maşinile şi aparatele de tipul celor folosite în ferme
8458	Strunguri (inclusiv centre de strunjire) pentru prelucrarea metalelor
8459	Maşini-unelte (inclusiv centrele de prelucrare glisante) de găurit, alezat, frezat, filetat sau tarodat metale prin îndepărtarea metalului, altele decît strungurile (inclusiv centrele de strunjire) de la poziţia nr.8458
8701	Tractoare (altele decît cele de la poziţia nr.8709)

Notă:

1. Se scutesc de taxa pe valoarea adăugată:

a) piesele de schimb şi agregatele pentru asamblare, importate de către producătorii de tractoare şi maşini agricole;

b) piesele de schimb şi agregatele pentru reparaţia troleibuzelor, importate de către întreprinderile de transport electric.

2. Piesele de schimb şi agregatele care fac parte componentă din utilaj şi tehnică nu se scutesc de taxa pe valoarea adăugată dacă se importă şi/sau se livrează separat.

TITLUL IV
Titlul IV

ACCIZELE

Capitolul 1

DISPOZIŢII GENERALE

Articolul 119. Noţiuni

În sensul prezentului titlu, se definesc următoarele noţiuni:

1) Acciz - impozit general de stat stabilit pentru unele mărfuri de consum.

2) Certificat de acciz - document eliberat de organul Serviciului Fiscal de Stat subiectului impunerii, care atestă onregistrarea acestuia şi îi atribuie dreptul de a efectua tranzacţii cu mărfurile supuse accizelor.

3) Încăpere de acciz - totalitatea locurilor ce aparţin subiectului impunerii, inclusiv clădirile, încăperile, teritoriile, terenurile, orice alte locuri, care sînt situate separat, determinate în certificatul de acciz, unde mărfurile supuse accizelor se prelucrează şi/sau se fabrică, se expediază (se transportă) de către subiecţii impunerii.

[Art.119 pct.1)-3) modificate prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

4) Expediere (transportare) - deplasarea, transmiterea mărfurilor supuse accizelor din încăperea de acciz.

5) Informaţie despre expediere (transportare) - înscriere făcută în registrul de evidenţă a producţiei expediate (transportate).

[Art.119 pct.6)exclus prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

Capitolul 2

SUBIECŢII IMPUNERII, OBIECTELE IMPUNERII

ŞI BAZA IMPOZABILĂ

Articolul 120. Subiecţii impunerii

Subiecţi ai impunerii sînt:

a) persoanele juridice şi persoanele fizice care prelucrează şi/sau fabrică mărfuri supuse

accizelor pe teritoriul Republicii Moldova;

b) persoanele juridice şi persoanele fizice care importă mărfuri supuse accizelor, cu excepţia mărfurilor specificate la art. 124 alin.(1)-(3), (5), (7), (8).

[Art.120 modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, vigoare 01.01.06]

Articolul 121. Obiectele impunerii şi baza impozabilă

(1) Obiecte ale impunerii sînt mărfurile supuse accizelor, specificate în anexa la prezentul titlu.

(2) Baza impozabilă o constituie:

a) volumul în expresie naturală, dacă cotele accizelor, inclusiv în cazul importului, sînt stabilite în sumă absolută la unitatea de măsură a mărfii;

b) valoarea mărfurilor, fără a ţine cont de accize şi T.V.A., dacă pentru aceste mărfuri sînt stabilite cote ad valorem în procente ale accizelor, cu excepţia art.123^1;

[Art.121 al.(2), lit.b) modificată prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

c) valoarea în vamă a mărfurilor importate, determinată conform legislaţiei vamale, precum şi impozitele şi taxele ce urmează a fi achitate la momentul importului, fără a ţine cont de accize şi T.V.A., dacă pentru mărfurile în cauză sînt stabilite cote ad valorem în procente ale accizelor, cu excepţia art.123^1.

[Art.121 al.(2) modificat prin LP299-XVI din 21.12.07, MO5-7/11.01.08 art.27]

[Art.121 modificat prin LP154/21.07.05, MO126/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

Capitolul 3

COTELE ACCIZELOR, MODUL DE CALCULARE ŞI TERMENELE DE ACHITARE

Articolul 122. Cotele accizelor

Cotele accizelor, conform anexei la prezentul titlu, se stabilesc:

a) în sumă absolută la unitatea de măsură a mărfii;

b) ad valorem în procente de la valoarea mărfurilor, fără a ţine cont de accize şi T.V.A., sau de la valoarea în vamă a mărfurilor importate, luînd în considerare impozitele şi taxele ce urmează a fi achitate la momentul importului, fără a ţine cont de accize şi T.V.A.

[Art.122 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

[Art.122 lit.c) exclusă prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 1.01.06]

Articolul 123. Modul de calculare şi termenele

de achitare a accizelor

(1) Subiecţii impunerii specificaţi la art.120 lit.a), care expediază (transportă) mărfuri supuse accizelor din încăperea de acciz:

a) calculează accizele pornind de la volumul mărfurilor în expresie naturală sau de la valoarea acestora (în dependenţă de cotă - în sumă absolută sau ad valorem în procente);

b) achită accizele la momentul expedierii (transportării) mărfurilor din încăperea de acciz conform cotelor stabilite în anexa la prezentul titlu.

(2) Obligaţia de achitare a accizelor în modul specificat la alin.(1) din prezentul articol rămîne valabilă în cazul transmiterii mărfurilor supuse accizelor cu plată sau cu titlu gratuit, inclusiv în contul salariului, angajaţilor subiectului impunerii, altor persoane, în cazul însuşirii mărfurilor de către subiectul impunerii sau de către membrii familiei acestuia, precum şi în cazul deplasării în alt mod a mărfurilor fără achitarea accizelor din încăperea de acciz.

(3) Accizele la mărfurile importate se calculează şi se achită de către subiecţii impunerii specificaţi la art.120 lit.b) o dată cu achitarea taxelor vamale. În cazul în care pentru importul de mărfuri nu se percepe taxă vamală, mărfurile se consideră importate, ca şi cum ar fi fost supuse taxei vamale, cu respectarea reglementărilor stabilite de legislaţia vamală pentru regimul de import.

[Art.123 al.(4) exclus prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05, în vigoare 01.01.06, al(5)-(7) devin (4)-(6)]

(4) În cazul exportului de mărfuri supuse accizelor, obligaţia de achitare a accizelor este valabilă pînă la momentul repatrierii valutei şi prezentării documentelor justificative specificate la art.125 alin.(4). În cazul neprezentării, în termenele stabilite a documentelor specificate la art.125 alin.(4), subiectul impunerii achită accizele, amenzile şi penalităţile în mărimea şi în modul prevăzute corespunzător la art.260 alin.(5) şi art.228 alin.(2).

[Art.123 al.(4) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

[Art.123 al.(4) modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

(5) Mărfurile supuse accizelor, cum ar fi votca, lichiorurile şi alte băuturi spirtoase, vinurile din struguri, din fructe şi pomuşoare, vinurile din struguri saturate cu dioxid de carbon, divinurile, comercializate, transportate sau depozitate pe teritoriul Republicii Moldova sau importate pentru comercializare pe teritoriul ei, precum şi mărfurile supuse accizelor procurate de la agenţii economici rezidenţi aflaţi pe teritoriul Republicii Moldova care nu au relaţii fiscale cu sistemul ei bugetar, sînt pasibile marcării obligatorii cu Timbru de acciz. Marca comercială de stat. Marcarea se efectuează în timpul fabricării mărfurilor supuse accizelor, pînă la importarea acestora, iar în cazul mărfurilor fabricate pe teritoriul Republicii Moldova - pînă la momentul expedierii (transportării) acestora din încăperea de acciz. Modul de procurare şi de utilizare a Timbrelor de acciz. Mărcilor comerciale de stat este stabilit de către Guvern.

[Art.123 al.(5) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534]

[Art.123 al.(6) modificat prin LP38-XVI din 15.04.05, MO67-68/06.05.05 art.267]

(5^1) Articolele din tutun comercializate, transportate sau depozitate pe teritoriul Republicii Moldova ori importate pentru comercializare pe teritoriul ei, precum şi mărfurile procurate de la agenţii economici rezidenţi aflaţi pe teritoriul Republicii Moldova, dar care nu au relaţii fiscale cu sistemul ei bugetar, sînt pasibile marcării obligatorii cu timbru de acciz. Marcarea se efectuează în procesul fabricării mărfurilor supuse accizelor pînă la importarea acestora, iar a mărfurilor fabricate pe teritoriul Republicii Moldova – pînă la momentul expedierii (transportării) acestora din încăperea de acciz. Modul de procurare şi de utilizare a timbrelor de acciz se stabileşte de Guvern.

[Art.123 al.(5^1) introdus prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534]

(6) Nu sînt marcate obligatoriu cu Timbru de accez. Marca comercială de stat:

a) vinurile spumoase şi spumante, divinurile în sticle de suvenire cu capacitatea de pînă la 0,25 litri, de 1,5 litri, de 3 litri şi de 6 litri;

b) băuturile alcoolice cu conţinutul de alcool etilic de pînă la 7% în volum;

c) mărfurile supuse accizelor, plasate în regimurile vamale tranzit, depozit vamal, admitere temporară, magazin duty free;

d) mărfurile supuse accizelor, fabricate pe teritoriul Republicii Moldova şi expediate de către producător pentru export.

[Art.123 al.(6) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534]

[Art.123 al.(7) introdus prin LP38-XVI din 15.04.05, MO67-68/06.05.05 art.267]

Articolul 123^1. Modul de calculare a accizelor la

ţigaretele cu filtru

(1) La ţigaretele cu filtru (poziţia tarifară 2402 20), accizele se calculează ca sumă a accizei determinate prin aplicarea (înmulţirea) cotei stabilite în sumă absolută la volumul în expresie naturală (1000 bucăţi) la momentul expedierii din încăperea de acciz sau la momentul importării şi a accizei determinate prin aplicarea (înmulţirea) cotei ad valorem în procente stabilite la preţul maxim de vînzare cu amănuntul.

(2) Preţul maxim de vînzare cu amănuntul este preţul la care produsul a fost vîndut altor persoane pentru consum final şi care include toate impozitele şi taxele.

(3) Preţul maxim de vînzare cu amănuntul pentru orice marcă de ţigarete cu filtru se stabileşte de persoanele care produc ţigarete cu filtru în Republica Moldova (producătorul local) sau care importă ţigarete cu filtru şi se înregistrează în modul stabilit de Guvern.

(4) Se interzice vînzarea de către alte persoane a ţigaretelor cu filtru pentru care nu au fost stabilite şi declarate preţuri maxime de vînzare cu amănuntul.

(5) Se interzice vînzarea de către orice persoană a ţigaretelor cu filtru la un preţ ce depăşeşte preţul maxim de vînzare cu amănuntul.

[Art.123[1] introdus prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534]

Articolul 124. Înlesniri la plata accizelor

(1) Accizele nu se achită de către persoanele fizice care importă mărfuri de uz sau consum personal a căror valoare sau cantitate nu depăşeşte limita stabilită în legislaţia în vigoare.

(2) Accizele nu se achită la importarea următoarelor mărfuri supuse accizelor:

a) definite ca ajutoare umanitare, în modul stabilit de Guvern;

b) destinate proiectelor de asistenţă tehnică, realizate pe teritoriul Republicii Moldova de către organizaţiile internaţionale şi ţările donatoare în limita tratatelor la care aceasta este parte; Lista tratatelor internaţionale la care Republica Moldova este parte şi a proiectelor de asistenţă tehnică se stabileşte de Guvern.

c) destinate folosinţei oficiale a misiunilor diplomatice şi a altor misiuni asimilate lor în Republica Moldova, precum şi uzului sau consumului personal al membrilor personalului diplomatic şi administrativ-tehnic al acestor misiuni şi al membrilor familiei care locuiesc împreună cu ei, pe bază de reciprocitate, în modul stabilit de Guvern.

[Art.124 al.2) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(3) Accizele nu se achită pentru mărfurile finanţate din contul împrumuturilor şi granturilor acordate Guvernului sau acordate cu garanţie de stat, din contul împrumuturilor acordate de organismele financiare internaţionale (inclusiv din cota-parte a Guvernului), destinate realizării proiectelor respective, precum şi din contul granturilor acordate instituţiilor finanţate de la buget, conform listei aprobate de Guvern.

(4) Accizele nu se achită în cazul în care subiectul impunerii exportă mărfuri supuse accizelor în mod independent sau în baza contractului de comision, cu condiţia respectării prevederilor art.123 alin.(4).

(5) Accizele nu se achită la plasarea, livrarea de pe teritoriul vamal în magazinele duty-free şi comercializarea de către aceste magazine a mărfurilor supuse accizelor, precum şi la introducerea mărfurilor supuse accizelor pe teritoriul vamal şi plasarea acestora sub regimurile vamale de tranzit, transformare sub control vamal, antrepozit vamal, sub destinaţiile vamale de distrugere, abandon în folosul statului, cu excepţia ţigărilor cu filtru de import.

[Art.124 al.5) modificat prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

[Art.124 al.5) modificat prin LP171-XVI din 19.07.07, MO112-116/03.08.07 art.510]

[Art.124 al.5) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(6) La introducerea mărfurilor străine supuse accizelor pe teritoriul vamal şi plasarea acestora în regimul vamal perfecţionare activă, accizul se achită la introducerea acestor mărfuri, cu restituirea ulterioară a sumelor achitate ale accizului la scoaterea de pe teritoriul vamal a produselor rezultate din prelucrare, în modul stabilit de Guvern.

[Art.124 al.6) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534]

(7) Accizele nu se achită la plasarea mărfurilor supuse accizelor în regimul vamal admiterea

temporară.

(8) Accizele nu se achită pentru mărfurile autohtone supuse accizelor, anterior exportate şi reintroduse, în termen de 3 ani, în aceeaşi stare şi produsele compensatoare după perfecţionarea pasivă, conform reglementărilor vamale.

(9) Suma accizelor achitată la introducerea pe teritoriul vamal al Republicii Moldova a mărfurilor străine supuse accizelor în regim vamal de import se restituie la scoaterea acestora de pe teritoriul vamal, la plasarea lor sub destinaţie vamală magazin duty-free, la plasarea lor sub destinaţie vamală zonă liberă, în modul stabilit de Guvern.

[Art.124 al.9) în redacţia LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(10) Se scutesc de plata accizelor mărfurile supuse accizelor introduse în zona economică liberă din afara teritoriului vamal al Republicii Moldova, din alte zone economice libere, din restul teritoriului vamal al Republicii Moldova, precum şi mărfurile originare din această zonă şi scoase în afara teritoriului vamal al Republicii Moldova.

(10^1) Nu sînt supuse accizelor livrările de mărfuri supuse accizelor efectuate în interiorul zonei economice libere, precum şi livrările de mărfuri supuse accizelor efectuate de către agenţii economici dintr-o zonă economică liberă în altă zonă economică liberă.

[Art.124 al.10^1) introdus prin LP299-XVI din 21.12.07, MO5-7/11.01.08 art.27]

(11) Mărfurile supuse accizelor scoase din zona economică liberă pe restul teritoriului vamal al Republicii Moldova se supun accizelor.

(12) Accizele nu se achită pentru mărfurile supuse accizelor, importate de către persoane juridice în scopuri necomerciale, dacă valoarea în vamă a acestor mărfuri nu depăşeşte suma de 50 de euro. În cazul în care valoarea lor în vamă depăşeşte limita neimpozabilă indicată, accizele se calculează pornind de la valoarea mărfurilor în vamă, iar limita neimpozabilă menţionată nu micşorează valoarea impozabilă a acestora.

(13) În cazul nerespectării prevederilor alin.(5)-(9) din prezentul articol şi a condiţiilor regimului vamal ales, stabilit de legislaţia vamală a Republicii Moldova, subiectul impunerii şi persoanele specificate la art.4 alin.(5) din Legea pentru punerea în aplicare a titlului IV din Codul fiscal achită accizele conform cotelor stabilite în anexa la prezentul titlu, o amendă în mărimile prevăzute la art.261 alin.(2) şi (3) şi o penalitate în mărimea determinată conform art.228.

[Art.124 modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

Articolul 125. Trecerea la cont şi restituirea accizelor achitate

(1) Subiectului impunerii i se permite trecerea la cont a accizelor achitate la mărfurile supuse accizelor, utilizate în procesul de prelucrare şi/sau de fabricare pentru obţinerea altor mărfuri supuse accizelor, la momentul expedierii (transportării) mărfurilor finite supuse accizelor din încăperea de acciz. Trecerea la cont a accizelor se permite numai în limita cantităţii de mărfuri supuse accizelor folosite la prelucrarea şi/sau fabricarea altor mărfuri supuse accizelor, la expedierea (transportarea) lor ulterioară şi în cazul prezenţei documentelor ce confirmă achitarea accizelor la mărfurile supuse accizelor utilizate. În cazul în care mărfurile supuse accizelor sînt depuse la maturare, subiectului impunerii i se permite trecerea în cont a accizului în limitele

cantităţii de mărfuri supuse accizelor, utilizate la fabricarea de mărfuri similare supuse accizelor, la momentul expedierii (transportării) acestor mărfuri similare supuse accizelor din încăperea de acciz şi în cazul prezenţei documentelor ce confirmă achitarea accizelor la mărfurile supuse accizelor.

(2) Dacă suma accizului achitată la mărfurile supuse accizelor, utilizate în procesul de prelucrare şi/sau de fabricare pentru obţinerea altor mărfuri supuse accizelor, depăşeşte suma accizului calculată la mărfurile supuse accizelor expediate din încăperea de acciz, diferenţa se reportează la cheltuieli în perioada fiscală în care a avut loc expedierea mărfurilor supuse accizelor din încăperea de acciz.

(3) În cazul în care subiectul impunerii exportă mărfuri supuse accizelor în mod independent sau în baza contractului de commission de asemenea, livrează mărfuri supuse accizelor în magazinele duty-free, cu excepţia ţigărilor cu filtru de import, şi/sau în zonele economice libere,suma accizului achitată anterior la mărfurile supuse accizelor, utilizate pentru prelucrarea şi/sau fabricarea mărfurilor supuse accizelor expediate (transportate) pentru export, se restituie în modul stabilit de lege, în termen de 45 zile după prezentarea documentelor justificative specificate la alin.(4) din prezentul articol.

[Art.124 al.(3) modificat prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

[Art.125 al.(3) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

[Art.125 al.3) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

[Art.125 al.(3) modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

(4) Pentru a obţine restituirea accizului achitat la mărfurile supuse accizelor, utilizate pentru prelucrarea şi/sau fabricarea altor mărfuri supuse accizelor destinate exportului, subiectul impunerii prezintă organelor Serviciului Fiscal de Stat următoarele documente justificative:

a) contractul (copia contractului) încheiat cu partenerul străin privind livrarea mărfurilor supuse accizelor. În cazul în care livrarea pentru export a mărfurilor supuse accizelor se efectuează, conform contractului de comision, de către comisionar, subiectul impunerii (comitentul) prezintă organului Serviciului Fiscal de Stat contractul de comision şi contractul (copia contractului) încheiat de comisionar cu partenerul străin;

b) documentele de plată şi extrasul băncii (dacă aceasta rezultă din condiţiile contractului), care confirmă încasarea de facto pe contul subiectului impunerii a sumei rezultate din vînzarea mărfurilor supuse accizelor partenerului străin;

c) declaraţia vamală a încărcăturii sau copia ei, certificată de conducătorul şi de contabilul-şef ai subiectului impunerii, cu menţiunile organului vamal al Republicii Moldova care a eliberat marfa pentru export.

(5) Suma accizelor se restituie în contul stingerii datoriilor agenţilor economici (sau ale creditorilor lor) faţă de bugetul public naţional, cu excepţia obligaţiilor fiscale administrate de organele vamale, iar în lipsa datoriilor se transferă la contul bancar al agentului economic.

[Art.125 al.5) în redacţia LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(6) Exportarea mărfurilor de către persoane care nu sînt subiecţi ai impunerii se permite fără dreptul la restituirea sumelor accizelor la mărfurile supuse accizelor expediate (transportate) pentru export.

Capitolul 4

ÎNREGISTRAREA SUBIECŢILOR IMPUNERII. EVIDENŢA MĂRFURILOR SUPUSE ACCIZELOR CE SE EXPEDIAZĂ (SE TRANSPORTĂ). DECLARAREA ACHITĂRII ACCIZELOR

Articolul 126. Înregistrarea subiecţilor impunerii

(1) Persoanele juridice şi persoanele fizice care preconizează să se ocupe sau care se ocupă cu prelucrarea şi/sau fabricarea mărfurilor pasibile impunerii cu accize sînt obligate să primească certificatul de acciz de modelul stabilit, pînă a începe desfăşurarea activităţii în cauză.

[Art.126 al.(1) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(2) În cererea de solicitare a certificatului de acciz (cerere de modelul stabilit de Guvern), adresată organului Serviciului Fiscal de Stat, agentul economic indică:

[Art.126 al.(2) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

a) denumirea, numele şi prenumele, adresa juridică (adresele juridice) şi codul fiscal (codurile fiscale);

b) proprietarul clădirii, încăperii, teritoriului, terenului;

c) denumirea, numele şi prenumele, adresa juridică (adresele juridice) şi codul fiscal (codurile fiscale) ale arendatorului sau ale locatorului, în cazul în care proprietatea este folosită pentru desfăşurarea activităţii de întreprinzător, în baza contractului de arendă sau de închiriere;

d) formele şi metodele concrete de control, a căror aplicare asigură integritatea mărfurilor supuse accizelor, inclusiv la expedierea lor dintr-o încăpere de acciz în alta ale unuia şi aceluiaşi agent economic, dacă aceste încăperi se află pe teritorii diferite.

[Art.126 al.(1)-(2) modificate prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

(3) La cerere se anexează schema (planul) amplasării blocului administrativ, a secţiei de producţie, a depozitului, a altor încăperi aflate pe teritoriul agentului economic, în limitele stabilite pentru realizarea activităţii de întreprinzător.

(4) În cazul în care cererea conţine informaţii verificabile, organul Serviciului Fiscal de Stat eliberează persoanei care a înaintat cererea certificatul de acciz şi anexa la acesta care include schema (planul) specificată la alin.(3) din prezentul articol. Persoana menţionată devine subiect al impunerii.

(5) Organul Serviciului Fiscal de Stat poate refuza eliberarea certificatului de acciz în cazul în care consideră că activitatea agentului economic sau încăperea de acciz nu pot fi controlate ori formele şi metodele de control prevăzute la alin.(2) lit.d) din prezentul articol nu asigură integritatea mărfurilor supuse accizelor.

(6) În cazul în care mai mulţi agenţi economici folosesc una şi aceeaşi încăpere de acciz pentru prelucrarea şi/sau fabricarea mărfurilor supuse accizelor, organul Serviciului Fiscal de Stat este obligat să determine în mod independent subiectul (subiecţii) impunerii responsabil (responsabili) de achitarea accizelor, în modul stabilit de acest serviciu.

(7) Subiectul impunerii care preconizează să facă unele schimbări ce trebuie reflectate în certificatul de acciz sau în anexa la el este obligat să adreseze cererea corespunzătoare organului Serviciului Fiscal de Stat.

Articolul 127. Evidenţa mărfurilor supuse accizelor ce se expediază

(se transportă). Declararea achitării accizelor

(1) Subiectul impunerii este obligat să ţină registrul de evidenţă a mărfurilor ce se expediază (se transportă) pentru fiecare încăpere de acciz. Forma registrului şi informaţia ce trebuie reflectată în acesta sînt stabilite de către Guvern. Înscrierea în registru se face pînă la expedierea (transportarea) mărfurilor supuse accizelor din încăperea de acciz.

[Art.127 al.(1) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

[Art.127 al.(1) modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611]

(2) Registrul de evidenţă a mărfurilor expediate (transportate) trebuie să se afle într-un loc determinat, accesibil verificării de către persoanele cu funcţii de răspundere autorizate ale Serviciului Fiscal de Stat a înscrierilor, şi să fie prezentat acestor persoane la prima solicitare.

(3) Subiecţii impunerii prevăzuţi la art.120 lit.a) sînt obligaţi să prezinte declaraţia privind achitarea accizelor cel tîrziu în ultima zi a lunii care succedă luna în care a fost efectuată expedierea (transportarea) mărfurilor supuse accizelor. Forma declaraţiei şi modul de completare a acesteia se stabilesc de către Guvern.

[Art.127 al.(3) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

Capitolul 5

ADMINISTRAREA ACCIZELOR

Articolul 128. Controlul efectuat de organele fiscale şi organele vamale

(1) Persoana cu funcţii de răspundere autorizată a Serviciului Fiscal de Stat este în drept:

a) să intre şi/sau să controleze orice loc, clădire, încăpere (cu excepţia celor folosite exclusiv ca locuinţă), să controleze orice mijloc de transport în încăpere sau pe drum, precum şi mărfurile aflate în ele, să controleze orice dări de seamă, documente, inclusiv de transport, care, la părerea

acestei persoane, se folosesc în tranzacţii cu mărfuri pasibile impunerii cu accize. Aceste acţiuni se permit numai în timpul orelor de lucru;

b) să întreprindă acţiunile specificate la lit.a) în afara orelor de lucru ori să controleze încăperile de locuit numai cu autorizaţia procurorului sau cu înştiinţarea ulterioară a acestuia în termen de 24 de ore - în cazul în care există bănuieli întemeiate că se admite o încălcare la achitarea accizelor sau că în locul, clădirea, încăperea, mijlocul de transport în cauză se află mărfuri pasibile impunerii cu accize, dar pentru care accizele nu au fost achitate;

c) să sechestreze mărfurile pasibile impunerii cu accize, mijloacele de transport în care au fost depistate mărfuri supuse accizelor şi care se află la dispoziţia sau în folosinţa persoanei juridice sau persoanei fizice, dacă această persoană nu poate prezenta dovezi de achitare a accizelor. În acest caz, persoana cu funcţii de răspundere este obligată să elibereze o înştiinţare scrisă de sechestrare, care trebuie să conţină o descriere detaliată a mărfurilor sau a mijlocului de transport, a locului şi timpului sechestrării. Dacă persoana ale cărei mărfuri sau mijloc de transport au fost sechestrate nu achită accizele în termen de 20 de zile din data sechestrării, accizele se percep prin executare silită, în conformitate cu legislaţia fiscală.

(2) Controlul asupra achitării accizelor se efectuează de către organele vamale în conformitate cu prezentul titlu şi cu legislaţia vamală.

Anexă

Mărfurile şi licenţa supuse accizelor

Poziţia	Denumirea mărfii		Cota accizului

tarifară			
1	2	3	4
160430	Icre (caviar) şi înlocuitori de icre	valoarea în lei	25%
210111-210112	Extracte, esențe şi concentrate de cafea sau de alte produse, precum şi preparate pe bază de aceste produse	valoarea în lei	10%
2203 00	Bere fabricată din malț	Litru	1,48lei
220410	Vinuri efervescente	valoarea în lei	10%, dar nu mai puțin de 2,74 lei/litru
220421	alte vinuri; must de struguri a cărui fermentație a fost sistată prin adaos de alcool, în recipiente cu capacitatea de pînă la 2 litri:		
	- cu o concentrație alcoolică dobîndită de pînă la 13% volum	valoarea în lei	10%, dar nu mai puțin de 1,37 lei/litru
	- cu o concentrație alcoolică dobîndită de peste 13% volum	valoarea în lei	10%, dar nu mai puțin de 1,64 lei/litru
ex. 220421101	Vinuri spumoase	valoarea în lei	10%, dar nu mai puțin de 2,74 lei/litru
220429	Alte vinuri; must de struguri, a cărui fermentație a fost sistată prin adaos de alcool, în recipiente cu capacitatea de peste 2 litri:		
	- cu o concentrație alcoolică dobîndită de pînă la 13% volum	valoarea în lei	5%, dar nu mai puțin de 0,27 lei/litru
	- cu o concentrație alcoolică dobîndită de peste 13% volum	valoarea în lei	5%, dar nu mai puțin de 0,33 lei/litru
220430	Alte musturi de struguri fermentate sau parțial fermentate	valoarea în lei	5%, dar nu mai puțin de 0,27 lei/litru

2205	Vermuturi şi alte vinuri din struguri proaspeţi, aromatizate cu plante sau cu substanţe aromatizante	valoarea în lei	10%, dar numai puţin de 1,64 lei litru
220600	Alte băuturi fermentate (de exemplu, obţinute din suc de pere proaspete, cidru, hidromel); amestecuri de băuturi fermentate, amestecuri de băuturi fermentate şi băuturi nealcoolice, nedenumite şi necuprinse în altă parte	valoarea în lei	10%, dar numai puţin de 0,16 lei litru
22071000	Alcool etilic nedenaturat cu o concentraţie de alcool de 80% volum sau mai mult, cu excepţia celui destinat utilizării în industria de parfumerie şi cosmetică	litru alcool absolut	0,09 lei/% vol/litru
20720000	Alcool etilic şi alte alcooluri denaturate, de orice concentraţie	litru alcool absolut	0,09 lei/% vol/litru
2208	Alcool etilic nedenaturat cu o concentraţie alcoolică de pînă la 80% volum, distilate, rachiuri, lichioruri şi alte băuturi alcoolice:		
	- cu o concentraţie alcoolică de pînă la 9% volum	valoarea în lei	12%, dar nu mai puţin de 0,13 lei/% vol/litru alcool absolut
	- cu o concentraţie alcoolică de 9% pînă la 25% volum	valoarea în lei	30%, dar nu mai puţin de 0,11 lei/% vol/litru alcool absolut
	- cu o concentraţie alcoolică de peste 25% volum	valoarea în lei	50%, dar nu mai puţin de 0,44 lei/% vol/litru alcool absolut
240210000	Ţigări de foi (inclusiv cele cu capete tăiate) şi trabucuri (ţigări fine), conţinînd tutun	1000 bucăţi	1600 lei
240220	Ţigarete, conţinînd tutun:		
	- cu filtru	1000 bucăţi	6,60 lei + 3%,
	- fără filtru	1000 bucăţi	4,80 lei
240290000	Alte ţigări de foi, trabucuri şi ţigarete, conţinînd înlocuitori	1000 bucăţi	8,00 lei

270710100	Benzoli destinaţi utilizării drept carburanţi sau combustibili	tona	1800 lei
270720100	Toluoli destinaţi utilizării drept carburanţi sau combustibili	tona	1800 lei
270730100	Xiloli destinaţi utilizării drept carburanţi sau combustibili	tona	1800 lei
270750	Alte amestecuri de hidrocarburi aromatice, care distilă în proporţie de minimum 65% (inclusiv pierderile) la 250 grade C după metoda ASTM D 86	tona	1800 lei
270900100	Condensat de gaz natural	tona	1800 lei
271011110-271019290	Uleiuri (distilate) uşoare şi medii	tona	1800 lei
271019310-271019490	Motorină, inclusiv combustibil (carburant) diesel şi combustibil pentru cuptoare	tona	750 lei
290110000	Hidrocarburi aciclice saturate	tona	1800 lei
290124100	Buta-1,3-dienă	tona	1800 lei
290129000	Alte hidrocarburi aciclice nesaturate	tona	1800 lei
290211000	Ciclohexan	tona	1800 lei
290219	Alte hidrocarburi ciclanice, ciclenice şi cicloterpenice	tona	1800 lei
ex. 290220	Benzen destinat a fi utilizat drept carburant sau combustibil	tona	1800 lei
290230000	Toluen	tona	1800 lei
290244000	Amestec de izomeri ai xilenului	tona	1800 lei
290290900	Alte hidrocarburi ciclice	tona	1800 lei
290511000-290513000	Alcooli monohidroxilici (metanol, propanol, butan-1-ol)	tona	1800 lei
290514	Alţi butanoli	tona	1800 lei
290515000	**Pentanol (alcool amilic) şi izomerii lui**	**tona**	**1200 lei**
290516	Octanol (alcool octilic) şi izomerii lui	tona	1800 lei
„290519000-290549	Alţi alcooli aciclici şi derivaţii lor halogenaţi, sulfonaţi, nitraţi sau nitrozaţi	valoarea în lei	5%
ex.290519000	Pentanol (alcool amelic)	tona	1800 lei”
2906	Alcooli ciclici şi derivaţii lor halogenaţi, sulfanaţi, nitraţi sau nitrozaţi	valoarea în lei	5%
2909	Eteri, eter-alcooli, eter-fenoli, eter-alcool-fenoli, peroxizi de alcooli, peroxizi de eteri, peroxizi de cetone (cu	tona	1800 lei

	compoziție chimică definită sau nu) şi derivații lor halogenați, sulfonați, nitrați sau nitrozați		
3302	Amestecuri de substanțe odoriferante şi amestecuri(inclusiv soluțiile alcoolice) pe baza uneia sau mai multor substanțe odoriferante, de tipul celor utilizate ca materii prime pentru industrie; alte preperate pe bază de substanțe odoriferante, de tipul celor utilizate pentru fabricarea băuturilor	valoarea în lei	5%
3303 00100	Parfumuri şi ape de toaletă	valoarea în lei	10%

321210	Folii pentru marcare prin presare la cald	valoarea în lei	5%
„321290	Alți pigmenți (inclusiv pulberi şi fulgi metalici), dispersați într-un mediu neapos, sub formă de lichid sau pastă, de tipul celor utilizați pentru fabricarea vopselelor (inclusiv emailuri)	valoarea în lei	5%
321290900	Tincturi şi alte substanțe colorante, prezentate în forme sau ambalaje destinate vînzării cu amănuntul	valoarea în lei	5%
381400900	Alți solvenți şi diluanți organici compuşi nedenumiți şinecuprinşi în altă parte; preparate pentru îndepărtarea vopselelor sau lacurilor	tona	1800 lei
381700500	- Achilbenzeni lineari	tona	1800 lei
„381700800	Altele	tona	1800 lei”
ex.4303	Îmbrăcăminte din blană (de nurcă, vulpe polară, vulpe, samur)	valoarea în lei	25%
„7113	Articole de bijuterie sau de giuvaiergerie şi părți ale acestora, din metale prețioase sau din metale placate sau dublate cu metale prețioase: din metale prețioase, chiar acoperite, placate sau dublate cu metale prețioase	valoarea în lei	10 %
8519	Aparate de înregistrare a sunetului; aparate de reproducere a sunetului; aparate de înregistrare şi reproducere a sunetului		valoarea în lei
„852110	Aparate video de înregistrat sau de reprodus, chiar încorporînd un receptor de semnale videofonice cu bandă magnetică	bucata	11 euro”
852190000	Alte aparate video de înregistrat sau de reprodus, chiar încorporînd un receptor de semnale videofonice	bucata	11 euro

„852580	Camere de televiziune, aparate fotografice numerice şi alte camere video cu înregistrare	bucata	33 euro”

8527	Aparate de recepţie pentru radiotelefonie, radiotelegrafie sau radiodifuziune, chiar combinate în acelaşi corp, cu un aparat de înregistrare sau de reproducere a sunetului sau cu un ceas	valoarea în lei	15%
8703	Autoturisme şi alte autovehicule, în principal concepute pentru transportul persoanelor (altele decît cele de la poziţia tarifară 8702), inclusiv maşinile de tipul “breek” şi maşinile de curse:		
	- Alte vehicule cu motor cu piston alternativ cu aprindere prin scînteie:		
870321	- - Cu capacitatea cilindrică de maximum 1000 cm^3	cm^3	0,33 euro
870322	- - Cu capacitatea cilindrică de peste 1000 cm^3, dar de maximum 1500 cm^3	cm^3	0,44 euro
870323	- - Cu capacitatea cilindrică de peste 1500 cm^3, dar de maximum 2000 cm^3	cm^3	0,66 euro
	- - Cu capacitatea cilindrică de peste 2000 cm^3, dar de maximum 3000 cm^3	cm^3	1,10 euro
870324	- - Cu capacitatea cilindrică de peste 3000 cm^3	cm^3	1,75 euro
	Autoturisme cu motor cu piston prin aprindere prin compresie (diesel sau semi-diesel):		
	- - Alte vehicule cu motor cu piston cu aprindere prin compresie (diesel sau semi-diesel):		
870331	- - Cu capacitatea cilindrică de maximum 1500 cm^3	cm^3	0,44 euro
870332	- - Cu capacitatea cilindrică de peste 1500 cm^3, dar de maximum 2500 cm^3	cm^3	1,10 euro
870333	- - Cu capacitatea cilindrică de peste 2500 cm^3	cm^3	1,75 euro

[Anexa modificată prin LP296-XVI din 25.12.08, MO1-2/13.01.09 art.8]

[Anexa modificată prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543, în vigoare 01.01.09]

[Anexa modificată prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

[Anexa modificată prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534]

[Anexa modificată prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/8.09.06 art.702]

[Anexa modificată prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

Note:

1. În cazul în care mărfurile supuse accizelor se expediază (se transportă), se importă într-o formă ce nu corespunde unităţilor de măsură în care sînt stabilite cotele accizelor, impozitarea (aplicarea timbrelor de acciz sau „Timbrului de acciz. Mărcii comerciale de stat") se efectuează pe baza cotelor aprobate, recalculîndu-se volumele în unitatea de măsură dată. În mod similar se efectuează recalcularea accizelor la spirt, în funcţie de conţinutul de alcool absolut.

[Pct.1 modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534]

2. În cazul în care mărfurile supuse accizelor pasibile marcării cu timbru de acciz sau „Timbrului de acciz. Mărcii comerciale de stat" se expediază (transportă), importă într-o formă ce nu corespunde unităţilor de măsură în care sînt stabilite cotele accizelor, acestor mărfuri li se aplică un singur timbru de acciz sau „Timbrului de acciz. Mărcii comerciale de stat", a cărui valoare se determină la momentul expedierii (transportării), importării mărfurilor în cauză, pornindu-se de la cotele aprobate, recalculate în unitatea de măsură necesară.

[Pct.2 modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534]

3. Prin derogare de la prevederile art.125, suma accizelor vărsată în buget pentru alcoolul etilic nedenaturat de la poziţia tarifară 22071000, procurat în scopul utilizării lui în medicină în volumul contingentului anual stabilit de Guvern, se restituie conform Regulamentului aprobat de Guvern.

[Pct.3 modificat prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

[Pct.4 exclus prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

5. Sumele accizelor achitate de agenţii economici la procurarea mărfurilor de la poziţiile tarifare 270710100, 270720100, 270730100, 270750, 270900100, 271011110 - 271019290, 290110000, 290124100, 290129000, 290211000, 290219, 290220000, 290230000, 290244000, 290290900, 290511000 - 290513000, 290514, 290516, 290519000 - 250549, 2906, 2909, 3302, 321210, 321290900, 3212900 şi 321290900, 381400900, 381700800 se trec în cont dacă mărfurile în cauză sînt utilizate în procesul de producţie în altă calitate decît cea de carburanţi şi combustibili, iar cele de la poziţiile tarifare 271011310, 271011700 şi 271019210 se trec în cont la nivelul agenţilor economici care efectuează alimentarea aeronavelor. Prin derogare de la prevederile art.125 din Codul fiscal în cazul utilizării mărfurilor menţionate în calitate de materie primă pentru producerea şi/sau prelucrarea mărfurilor care nu sînt supuse accizelor sau în calitate de combustibil (carburanţi) în aviaţia civilă, trecerea în cont a sumelor accizelor se efectuează în formă de stingere a restanţelor plătitorului faţă de buget la alte impozite şi taxe, iar în lipsa restanţelor sumele accizelor se transferă la contul bancar al agentului economic în modul stabilit de Guvern.

[Pct.5 modificat prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

[Pct.5 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

6. Alcoolul etilic nedenaturat de la poziția tarifară 220710000, destinat utilizării în industria de parfumerie şi cosmetică, este scutit de plata accizelor în limita volumului stabilit de ministerul de ramură, coordonat cu Inspectoratul Fiscal Principal de Stat şi Departamentul Vamal, în vederea realizării programului de activitate al industriei de parfumerie şi cosmetică pe anul respectiv.

[Anexa modificată prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

7. Cota accizelor se majorează pentru autoturismele cu termenul de exploatare:

de la 3 la 5 ani cu 0,02 euro pentru fiecare cm3;

de la 5 la 7 ani cu 0,03 euro pentru fiecare cm3.

[Pct.7 modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

[Pct.8 exclus prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

TITLUL V
Titlul V

ADMINISTRAREA FISCALĂ

Capitolul 1

DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 129. Noțiuni

În scopul exercitării administrării fiscale, se definesc următoarele noțiuni:

1) Organ fiscal - autoritate a Serviciului Fiscal de Stat: Inspectoratul Fiscal Principal de Stat de pe lÎngă Ministerul Finanțelor inspectoratul fiscal de stat teritorial aflat în subordonarea Inspectoratului Fiscal Principal de Stat de pe lîngă Ministerul Finanțelor. Noțiunea "inspectoratul fiscal de stat teritorial" este identică cu noțiunea "organ fiscal teritorial;

2) Serviciul Fiscal de Stat-sistem centralizat de organe fiscale şi activitatea funcționarilor fiscali care dețin funcții în aceste organe, orientată spre exercitarea atribuțiilor de administrare fiscală, conform legislației fiscale;

3) Conducere a organului fiscal - şef (şef adjunct) al Inspectoratului Fiscal Principal de Stat de pe lîngă Ministerul Finanțelor; şef (şef adjunct) al inspectoratului fiscal de stat teritorial Pentru Inspectoratul fiscal de stat pe municipiul Chişinău - şef (şef-adjunct) al inspectoratului, şef (şef-adjunct) al oficiului fiscal..

[Art.129 pct.3 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.70]

4) Funcționar fiscal-persoană cu funcție de răspundere remunerată în organul fiscal care dispune (sau va dispune, conform procedurii stabilite, în cazul în care s-a încadrat pentru prima

dată în organul fiscal) de grade de calificare potrivit prezentului titlu şi actelor normative adoptate în conformitate cu acesta. Noţiunea "funcţionar fiscal" este identică cu noţiunile "persoană cu funcţie de răspundere a organului fiscal" şi "persoană cu funcţie de răspundere a Serviciului Fiscal de Stat", prevăzute de prezentul cod.

5) Reprezentant al contribuabilului (al persoanei) - persoană care acţionează în baza unei procuri, eliberate în conformitate cu legislaţia; avocat învestit cu împuterniciri conform legislaţiei; părinte, înfietor, tutore sau curator în cazul persoanei fizice lipsite de capacitate de exerciţiu sau cu capacitate de exerciţiu restrînsă; alte persoane care, conform legislaţiei, pot avea calitatea de reprezentant.

6) Obligaţie fiscală - obligaţie a contribuabilului de a plăti la buget o anumită sumă ca impozit, taxă, majorare de întîrziere (penalitate) şi/sau amendă.

7) Perioadă fiscală - timp, stabilit conform legislaţiei fiscale, pentru care se execută obligaţia fiscală.

8) Termen de stingere a obligaţiei fiscale - perioadă, stabilită conform legislaţiei fiscale, în care trebuie să fie executată obligaţia fiscală, incluzînd şi ultima sa zi în orele de program ale organului fiscal. Dacă ultima zi a perioadei este una de odihnă, se va considera o ultimă zi prima zi lucrătoare care urmează după ziua de odihnă. În mod analogic se determină şi termenele de executare a altor acţiuni prevăzute de legislaţia fiscală.

9) Dare de seamă fiscală - orice declaraţie, informaţie, calcul, notă informativă, alt document, care sînt prezentate sau trebuie să fie prezentate organului fiscal, privind calcularea, achitarea, reţinerea impozitelor, taxelor, majorărilor de întîrziere (penalităţilor) şi/sau amenzilor ori privind alte fapte ce ţin de naşterea, modificarea sau stingerea obligaţiei fiscale.

9^{1}) Dare de seamă fiscală unificată - declaraţie, prezentată sau care trebuie să fie prezentată organului fiscal, privind calcularea, achitarea, reţinerea impozitelor, taxelor, primelor de asigurare obligatorie de asistenţă medicală, majorărilor de întîrziere (penalităţilor) şi/sau amenzilor de către întreprinzătorul individual, gospodăria ţărănească (de fermier) al căror număr mediu anual de salariaţi, pe parcursul perioadei fiscale, nu depăşeşte 3 unităţi şi care nu sînt înregistraţi ca plătitori de T.V.A.

[Art.129 pct.9^{1}) introdus prin LP82 -XVI din 29.03.07, MO60-63/04.05.07 art.279]

10) Documente de evidenţă - documente privitoare la operaţiuni, la efectuarea plăţilor aferente acestor operaţiuni, inclusiv documente confirmative, orice alte documente prevăzute, conform actelor normative, pentru activitatea contribuabilului. În categoria documentelor de evidenţă intră documentele de evidenţă contabilă (prevăzute în legislaţia privind evidenţa contabilă), dările de seamă financiare, informaţiile, registrele contabile, titlurile de creanţă, datele contabile (sub orice formă, inclusiv computerizată) etc.

11) Control fiscal - verificare a corectitudinii cu care contribuabilul execută obligaţia fiscală şi alte obligaţii prevăzute de legislaţia fiscală, inclusiv verificare a altor persoane sub aspectul legăturii lor cu activitatea contribuabilului prin metode, forme şi operaţiuni prevăzute de prezentul cod.

12) Încălcare fiscală - acţiune sau inacţiune, exprimată prin neîndeplinire sau îndeplinire neadecvată a prevederilor legislaţiei fiscale, prin încălcare a drepturilor şi intereselor legitime ale

participanților la raporturile fiscale, pentru care este prevăzută răspundere în conformitate cu prezentul cod.

13) Restanță - sumă pe care contribuabilul era obligat să o plătească la buget ca impozit, taxă sau altă plată, dar pe care nu a plătit-o în termen, precum şi suma majorării de întîrziere (penalității) şi/sau amenzii.

14) Executare silită a obligației fiscale-acțiuni întreprinse de organul fiscal pentru perceperea forțată a restanței.

15) Bunuri - totalitate de valori materiale şi de active imateriale, inclusiv de bani şi de valori mobiliare, care se află în proprietatea persoanei, indiferent de faptul în a cărei folosință efectivă este, precum şi de alte drepturi patrimoniale.

16) Sechestrare a bunurilor - acțiuni întreprinse de organul fiscal pentru indisponibilizarea bunurilor persoanei.

17) Cont bancar - cont deschis în o instituție financiară (sucursală sau filiala acesteia) din Republica Moldova sau din străinătate.

18) Sumă plătită în plus - sumă plătită ca impozit, taxă, majorare de întîrziere (penalitate) şi/sau amendă prin vărsare sau încasare, inclusiv prin executare silită, în cuantum mai mare decît cel prevăzut în conformitate cu legislația fiscală.

19) Secret fiscal - orice informație de care dispun organele cu atribuții de administrare fiscală, inclusiv informația despre contribuabil ce constituie secret comercial, cu excepția informației despre încălcarea legislației fiscale.

20) Conducere a organelor vamale-directorul general al Departamentului Vamal (vicedirectorii acestuia), şefii birourilor vamale (şefii adjuncți ai acestora).

Prevederile menționate nu permit contribuabilului sau reprezentantului acestuia să rețină informația solicitată de organul fiscal conform legislației fiscale şi nu interzic Ministerului Finanțelor şi organului fiscal să publice denumirea (numele) persoanelor care încalcă legislația fiscală.

Articolul 130. Raporturile reglementate

Prezentul titlu reglementează raporturile care apar în cadrul administrării fiscale.

Articolul 131. Organele cu atribuții de administrare fiscală

(1) Organe care exercită atribuții de administrare fiscală sînt: organele fiscale, Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupției, organele vamale, serviciile de colectare a impozitelor şi taxelor locale din cadrul primăriilor şi alte organe abilitate, conform legislației.

(2) Organele cu atribuții de administrare fiscală, în procesul exercitării atribuțiilor respective, conlucrează între ele şi colaborează cu alte autorități publice.

(3) Organele cu atribuții de administrare fiscală, în cazul efectuării unor acțiuni în baza înțelegerilor reciproce, se informează despre măsurile întreprinse şi despre rezultatele lor, fac schimb de informații în scopul exercitării atribuțiilor.

(4) Organele cu atribuţii de administrare fiscală au dreptul să colaboreze cu organele competente din alte ţări şi să fie membre ale organizaţiilor internaţionale de specialitate. Modul de colaborare şi de activitate este stabilit în baza tratatelor internaţionale la care Republica Moldova este parte.

[Art.131 al.4) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(5) Organele cu atribuţii de administrare fiscală sînt obligate şi în drept să prezinte informaţiile de care dispun referitor la un contribuabil concret:

a) funcţionarilor fiscali şi persoanelor cu funcţie de răspundere ale autorităţilor publice, în ale căror atribuţii intră exercitarea controlului asupra respectării legislaţiei fiscale - în scopul îndeplinirii de către ei a funcţiilor de serviciu;

b) instituţiilor de drept - despre încălcările fiscale;

c) instanţelor de judecată - în scopul examinării cazurilor ce ţin de competenţa acestora;

d) oficiilor de executare ale Departamentului de execsutare - pentru executarea documentelor executorii;

[Art131 al.(5), lit.d) introdusă, lit.d)-f) devin e)-g) prin LP64-XVI din 30.03.06, MO66-69/28.04.06 art.273]

e) organelor fiscale ale altor ţări, în conformitate cu tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte;

[Art.131 (5) lit.d) modificată prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.6 art.702]

f) personalului Ministerului Finanţelor şi autorităţilor administraţiei publice locale - exclusiv în scopul perfecţionării politicii fiscale şi elaborării bugetului de stat şi bugetelor unităţilor administrativ-teritoriale;

g) autorităţilor administraţiei publice centrale şi locale, la solicitarea acestora, precum şi mijloacelor de informare în masă - exclusiv despre încălcarea legislaţiei fiscale, dacă acest fapt nu este în detrimentul intereselor legale ale organelor de drept şi ale celor judiciare.

Capitolul 2

ORGANUL FISCAL

Articolul 132. Sarcina de bază şi principiile

generale de organizare a organului fiscal

(1) Sarcina de bază a organului fiscal constă în exercitarea controlului asupra respectării legislaţiei fiscale, asupra calculării corecte, vărsării depline şi la timp la buget a sumelor obligaţiilor fiscale.

(2) Inspectoratul Fiscal Principal de Stat de pe lîngă Ministerul Finanţelor şi fiecare inspectorat fiscal de stat teritorial, fiind subordonat primului:

a) au statut de persoană juridică şi sînt finanţate de la bugetul de stat;

b) activează în temeiul Constituției Republicii Moldova, al prezentului cod şi al altor legi, al hotărîrilor Parlamentului, al decretelor Preşedintelui Republicii Moldova, al hotărîrilor şi ordonanțelor Guvernului, al deciziilor în problemele fiscale adoptate de autoritățile administrației publice locale în limitele competenței.

(3) Ministerul Finanțelor exercită dirijarea metodologică a activității Inspectoratului Fiscal Principal de Stat fără ingerințe în activitatea lui şi a inspectoratelor fiscale de stat teritoriale.

(4) Modul de funcționare a organului fiscal, de aprobare a structurii, a personalului scriptic şi a fondului de retribuire a muncii, precum şi modul de atribuire a gradelor de calificare funcționarilor ei sînt stabilite în Regulamentul, aprobat de Guvern.

(5) Structura organizatorică a Serviciului Fiscal de Stat se aprobă de Guvern, iar raza de activitate a organelor fiscale teritoriale şi raza de deservire a contribuabililor - de către Inspectoratul Fiscal Principal de Stat de pe lîngă Ministerul Finanțelor.

Articolul 133. Atribuțiile organului fiscal

(1) Inspectoratul Fiscal Principal de Stat de pe lîngă Ministerul Finanțelor (denumit în continuare Inspectoratul Fiscal Principal de Stat) exercită următoarele atribuții:

a) efectuează supravegherea activității inspec-toratelor fiscale de stat teritoriale în vederea exercitării controlului fiscal, asigură crearea şi funcționarea unui sistem informațional unic privind contribuabilii şi obligațiile fiscale;

b) controlează activitatea inspectoratelor fiscale de stat teritoriale, examinează scrisorile, cererile şi reclamațiile referitoare la acțiunile acestora, ia măsuri în vederea eficientizării activității lor;

c) emite ordine, instrucțiuni şi alte acte în vederea executării legislației fiscale;

d) organizează popularizarea legislației fiscale, răspunde la scrisorile, reclamațiile şi la alte petiții ale contribuabililor în modul stabilit;

e) efectuează controale fiscale;

f) organizează şi efectuează, după caz, executarea silită a obligațiilor fiscale;

g) examinează contestații şi emite decizii pe marginea lor;

h) exercită controlul asupra respectării legislației fiscale în activitatea organelor vamale şi serviciilor de colectare a impozitelor şi taxelor locale şi prezintă autorităților competente propuneri vizînd tragerea la răspundere a funcționarilor acestor autorități care au încălcat legislația fiscală;

h[1]) emite decizii asupra cazului de încălcare fiscală stabilit în urma aplicării prevederilor art.225;

[Art.133 al.(1), lit.h[1]) introdusă prin LP144-XVI din 27.07.08, MO127-130/18.07.08 art.498, în vigoare 01.01.09]

i) organizează diferite concursuri, cu stimularea din surse bugetare a contribuabililor care, direct sau indirect, şi-au adus contribuția la îmbunătățirea procesului de administrare fiscală şi/sau la majorarea încasărilor la bugetul public național. Organizarea concursurilor se efectuează în

modul stabilit de Guvern;

j) colaborează cu autorităţi din alte state în baza acordurilor (convenţiilor) internaţionale la care Republica Moldova este parte şi activează în cadrul organizaţiilor internaţionale de specialitate al căror membru este;

[Art.133 lit.i) modificată prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 at.702]

k) prezintă informaţii şi rapoarte asupra obligaţiilor fiscale, inclusiv asupra restanţelor, în conformitate cu instrucţiunile Ministerului Finanţelor;

l) deleagă atribuţii inspectoratelor fiscale de stat teritoriale;

m) preîntîmpină, depistează şi curmă încălcările ce ţin de repatrierea mijloacelor băneşti, a mărfurilor şi serviciilor provenite din tranzacţiile economice externe;

n) exercită alte atribuţii prevăzute de legislaţie.

(2) Inspectoratul fiscal de stat teritorial exercită următoarele atribuţii:

a) întreprinde măsuri pentru asigurarea stingerii obligaţiilor fiscale;

b) popularizează legislaţia fiscală şi examinează scrisorile, cererile şi reclamaţiile contribuabililor;

c) asigură evidenţa integrală şi conformă a contribuabililor şi a obligaţiilor fiscale, cu excepţia celor administrate de alte organe;

d) efectuează controale fiscale;

e) efectuează executarea silită a obligaţiilor fiscale;

f) asigură gratuit contribuabilii cu formulare tipizate de dări de seamă fiscale, elaborate în conformitate cu instrucţiunile respective;

g) eliberează, contra plată, subiecţilor impunerii formulare de facturi fiscale, timbre (mărci) de acciz în modul stabilit de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat;

h) sigilează maşinile de casă şi de control ale contribuabililor, ţine evidenţa lor, efectuează controale privind utilizarea/neutilizarea lor de contribuabili la decontările în numerar;

i) examinează contestaţii, cereri prealabile şi emite decizii asupra lor;

j) exercită alte atribuţii prevăzute de legislaţie.

(3) Inspectoratul Fiscal Principal de Stat îşi exercită atribuţiile pe întreg teritoriul Republicii Moldova, iar inspectoratul fiscal de stat teritorial poate să-şi exercite atribuţiile în afara teritoriului stabilit numai cu autorizarea conducerii Inspectoratului Fiscal Principal de Stat.

[Art.133 modificat prin LP441-XVI din 28.12.06, MO203-206/31.12.06 art.997]

Articolul 134. Drepturile organului fiscal şi

ale funcţionarului fiscal

(1) Organul fiscal şi funcţionarul fiscal au dreptul:

a) să efectueze controale asupra modului în care contribuabilii, organele vamale şi serviciile de colectare a impozitelor şi taxelor locale, alte persoane respectă legislaţia fiscală, să ceară explicaţiile şi informaţiile de rigoare asupra problemelor identificate în timpul controlului;

b) în procesul controalelor fiscale, să ceară şi să primească gratuit de la orice persoană informaţii, date, documente, necesare în exercitarea atribuţiilor, cu excepţia informaţiilor care constituie secret de stat, precum şi copiile de pe ele, dacă acestea se anexează la actul de control;

c) să efectueze vizite fiscale;

[Art.134 lit.c) introdusă prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06, lit.c)-x) devin d)-y)]

d) să deschidă şi să examineze, să sigileze, după caz, indiferent de locul aflării lor, încăperile de producţie, depozitele, spaţiile comerciale şi alte locuri cu excepţia domiciliului şi reşedinţei, folosite pentru obţinerea de venituri sau pentru întreţinerea obiectelor impozabile, altor obiecte, documentelor;

e) să aibă acces la sistemul electronic de evidenţă contabilă al contribuabilului;

f) să controleze autenticitatea datelor din documentele de evidenţă şi din dările de seamă fiscale ale contribuabilului;

g) să ridice de la contribuabil documente în cazurile şi în modul prevăzut de prezentul titlu;

h) să constate încălcările legislaţiei fiscale şi să aplice măsurile prevăzute de legislaţie;

i) să pornească în instanţele judecătoreşti competente acţiuni contra contribuabililor privind:

- anularea unor tranzacţii şi încasarea la buget a mijloacelor obţinute din aceste tranzacţii;

- anularea înregistrării întreprinderii, organizaţiei în cazul încălcării modului stabilit de fondare a acestora sau al necorespunderii actelor de constituire prevederilor legislaţiei şi încasarea veniturilor obţinute de acestea;

- lichidarea întreprinderii, organizaţiei în temeiurile stabilite de legislaţie şi încasarea veniturilor obţinute de acestea;

- alte acţiuni în conformitate cu legislaţia;

j) să ceară şi să verifice lichidarea încălcării legislaţiei fiscale, să aplice, după caz, măsuri de constrîngere;

k) la estimarea obiectelor impozabile şi la calcularea impozitelor şi taxelor, să utilizeze metode şi surse directe şi indirecte;

[Art.134 al.(1) lit.k) modificată prin LP287-XVI din 11.11.05, MO161-163/02.12.05 art.799]

l) să primească în numerar impozite, taxe, majorări de întîrziere (penalităţi) şi/sau amenzi;

n) să suspende, în modul stabilit de lege, operaţiunile la conturile bancare ale contribuabilului, cu excepţia contului de împrumut şi a conturilor persoanelor fizice care nu sînt subiecţi ai

activităţii de întreprinzător;

[Art.134 al.(1) lit.n) modificată prin LP22-XVI din 08.04.05, MO65-69/29.04.0 art.234]

p) să citeze la organul fiscal contribuabilul, persoana presupusă a fi subiectul impozitării, persoana cu funcţie de răspundere a contribuabilului, inclusiv responsabilul de evidenţa documentelor referitoare la persoana presupusă a fi subiectul impozitării pentru a depune mărturii, a prezenta documente şi informaţii în problema de interes pentru organul fiscal, cu excepţia documentelor şi informaţiilor care, potrivit legii, constituie secret de stat;

r) în procesul determinării cuantumului impozitelor, taxelor, majorărilor de întîrziere (penalităţilor) şi/sau amenzilor ori al perceperii lor, să solicite de la instituţiile financiare (sucursalele sau filialele acestora) prezentarea documentelor referitoare la clienţii acestora;

s) să solicite efectuarea şi să efectueze controale fiscale în alte ţări în baza tratatelor internaţionale la care Republica Moldova este parte;

[Art.134 lit.s) modificată prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 at.702]

t) să solicite organelor competente din alte state informaţii despre activitatea contribuabililor fără acordul acestora din urmă;

u) să prezinte organelor competente din alte state informaţii despre relaţiile contribuabililor străini cu cei autohtoni fără acordul sau înştiinţarea acestora din urmă;

v) să utilizeze dări de seamă fiscale, corespondenţa cu contribuabilii şi informaţii ale autorităţilor publice pe suporţi electronici şi de alt fel, perfectaţi şi protejaţi conform legislaţiei în domeniu;

x) să folosească mijloace de informare în masă pentru popularizarea şi respectarea legislaţiei fiscale;

y) să întreprindă alte acţiuni prevăzute de legislaţia fiscală.

(2) Inspectoratul Fiscal Principal de Stat are dreptul să instituie posturi fiscale altele decît cele instituite în conformitate cu actele legislative şi alte acte normative.

(3) Organul fiscal este în drept să revoce, să modifice sau să suspende, în condiţiile legislaţiei, actele sale cu caracter normativ şi cele cu caracter individual dacă ele contravin legislaţiei. Actele inspectoratelor fiscale de stat teritoriale care contravin legislaţiei pot fi anulate, modificate sau suspendate şi de către Inspectoratul Fiscal Principal de Stat.

(4) Cerinţele şi dispoziţiile legale ale funcţionarului fiscal sînt executorii pentru toate persoanele, inclusiv pentru cele cu funcţie de răspundere.

(5) Împiedicarea de a-şi exercita atribuţiile, ofensarea, ameninţarea, împotrivirea, violentarea, atentarea la viaţa, la sănătatea şi la averea funcţionarului fiscal, precum şi a rudelor lui apropiate, în timpul exercitării atribuţiilor sau în legătură cu aceasta atrag răspunderea prevăzută de lege.

(6) Funcţionarul fiscal îşi exercită atribuţiile privind controlul fiscal la faţa locului sau privind executarea silită a obligaţiei fiscale în baza unei decizii emise de conducerea organului fiscal.

Articolul 135 - exclus.

Articolul 136. Obligaţiile organului fiscal

şi ale funcţionarului fiscal

Organul fiscal şi funcţionarul fiscal au următoarele obligaţii:

a) să acţioneze în strictă conformitate cu Constituţia Republicii Moldova, cu prezentul cod şi cu alte acte normative;

b) să trateze cu respect şi corectitudine contribuabilul, reprezentantul lui, alţi participanţi la raporturile fiscale;

c) să popularizeze legislaţia fiscală;

d) să informeze contribuabilul, în cazurile prevăzute de legislaţia fiscală sau la solicitarea acestuia, despre drepturile şi obligaţiile lui;

e) să informeze contribuabilul, la cerere, despre impozitele şi taxele în vigoare, despre modul şi termenele lor de achitare şi despre actele normative respective;

f) să asigure gratuit contribuabilul cu formulare tipizate de dare de seamă fiscală;

g) să efectueze, la cererea contribuabilului, compensarea sau perfectarea materialelor pentru restituirea sumelor plătite în plus sau a sumelor care, conform legislaţiei fiscale, urmează a fi restituite;

h) la cererea scrisă a contribuabilului, în care se indică destinaţia certificatului, să elibereze certificate privind lipsa sau existenţa restanţelor faţă de buget şi certificate care confirmă înregistrarea în calitate de plătitor al impozitului pe venit şi T.V.A. Formularul-tip al certificatelor menţionate se elaborează de către Inspectoratul Fiscal Principal de Stat;

[Art.136 lit.h) modificată prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 at.702]

i) în lipsa tratatului internaţional care reglementează impozitarea sau include norme care reglementează impozitarea, la solicitarea scrisă a nerezidentului sau persoanei împuternicite de el (plătitorul venitului), să elibereze certificatul despre sumele veniturilor obţinute în Republica Moldova şi impozitele achitate (reţinute). Formularul-tip al certificatului menţionat se elaborează de către Guvern;

[Art.136 lit.(i) modificată prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

[Art.136 lit.i) introdusă prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06, lit.i)-p) devin j)-r)]

j) să primească şi să înregistreze cereri, comunicări şi alte informaţii despre încălcări fiscale şi să le verifice, după caz;

k) să examineze petiţiile, cererile şi reclamaţiile contribuabililor în modul stabilit de lege;

l) să ţină evidenţa contribuabililor şi a obligaţiilor fiscale;

m) să efectueze controale fiscale şi să întocmească actele de rigoare;

n) în cazul depistării unei încălcări fiscale şi neîndeplinirii cerinţelor legale ale funcţionarului fiscal, să emită decizie privind aplicarea de sancţiuni;

o) să remită contribuabilului sau reprezentantului acestuia, în termenele prevăzute de legislaţia fiscală, decizia emisă;

p) să nu folosească situaţia de serviciu în interese personale meschine;

r) să întreprindă şi alte acţiuni prevăzute de legislaţia fiscală.

Articolele 137-144 - excluse.

Articolul 145. Ridicarea documentelor

(1) Documentele se ridică în cazurile:

a) necesităţii de a proba prin documente încălcarea fiscală;

b) probabilităţii dispariţiei acestora;

c) în alte cazuri expres prevăzute de legislaţia fiscală.

(2) Funcţionarii fiscali ridică documentele indiferent de apartenenţa şi de locul aflării lor, asigurînd păstrarea lor în organul fiscal.

(3) Ridicarea documentelor se efectuează în prezenţa persoanei de la care acestea se ridică, iar dacă ea lipseşte sau refuză să participe la procedura de ridicare, în prezenţa a doi martori asistenţi.

(4) Asupra cazului de ridicare a documentelor se întocmeşte un proces-verbal, în care se indică:

a) data şi locul întocmirii;

b) funcţia, numele şi prenumele funcţionarului fiscal şi ale persoanei de la care se ridică documentele;

c) date despre proprietar sau posesor;

d) lista documentelor ridicate;

e) timpul şi motivul ridicării;

f) numele, prenumele, adresa martorilor asistenţi, după caz.

(5) Procesul-verbal este semnat de persoana care l-a întocmit şi de persoana de la care s-au ridicat documentele ori de martorii asistenţi. Dacă persoana de la care se ridică documentele refuză să semneze procesul-verbal, în el se va consemna refuzul.

(6) Documentele ridicate, după utilizare, sînt restituite persoanei de la care au fost ridicate sau, în lipsa acesteia, persoanei care o înlocuieşte.

Articolul 146. Postul fiscal

(1) Postul fiscal se creează de organul fiscal în scopul prevenirii şi depistării cazurilor de încălcare fiscală, inclusiv a cazurilor de eschivare de la stingerea obligaţiilor fiscale, precum şi în scopul exercitării altor atribuţii de administrare fiscală.

(2) Posturile fiscale pot fi staţionare şi mobile. Postul fiscal staţionar este amplasat într-un loc stabil şi special amenajat, unde îşi exercită atribuţiile. Postul fiscal mobil, asigurat cu mijloace tehnice, inclusiv de transport, se deplasează, după caz, în raza teritoriului controlat.

(3) Postul fiscal este constituit din cel puţin un funcţionar fiscal şi, în funcţie de caz şi de modul efectuării controlului, din colaboratori ai organelor afacerilor interne sau ai unui alt organ.

(4) Inspectoratul Fiscal Principal de Stat, în comun cu organele de resort, hotărăşte asupra instituirii posturilor fiscale, stabileşte tipul şi locul de amplasare, aprobă regulamentul lor. În cazul creării de posturi fiscale în locuri publice, decizia este coordonată cu organul executiv al administraţiei publice locale. În cazul creării de posturi fiscale pe teritoriul unui agent economic, acesta este obligat să asigure personalului lor accesul şi condiţiile necesare exercitării atribuţiilor.

Articolul 147. Colaborarea organului fiscal

cu autorităţile publice

(1) Autorităţile publice prezintă organului fiscal datele şi materialele necesare îndeplinirii atribuţiilor ei, cu excepţia datelor a căror prezentare este expres interzisă prin lege.

(2) Autorităţile administraţiei publice centrale şi locale deleagă persoane cu funcţie de răspundere pentru a acorda asistenţă organului fiscal în îndeplinirea atribuţiilor ei. Decizia privind delegarea persoanei cu funcţie de răspundere se adoptă în termen de 5 zile lucrătoare de la data depunerii cererii de către organul fiscal, cu excepţia cazurilor de urgenţă.

(3) La cererea organelor de drept, organul fiscal acordă asistenţă la determinarea obligaţiilor fiscale în cadrul proceselor penale, precum şi la judecarea cazurilor de încălcare a legislaţiei fiscale.

(4) Organul fiscal colaborează cu alte autorităţi publice, în limita atribuţiilor prevăzute de legislaţia fiscală, şi elaborează indicaţii metodice în domeniul administrării impozitelor şi taxelor locale, conform legislaţiei în vigoare.

(5) Organul fiscal decide în mod autonom asupra programului de activitate. Controalele şi alte acţiuni ale lui nu pot fi sistate decît de organele abilitate cu acest drept în temeiul legislaţiei.

Articolul 148. Selectarea, încadrarea şi

concedierea funcţionarilor fiscali

(1) Funcţionarii fiscali sînt selectaţi, indiferent de rasă, naţionalitate, origine etnică, sex, confesiune, din rîndurile cetăţenilor Republicii Moldova care domiciliază pe teritoriul ei, au studiile corespunzătoare, sînt apţi din punct de vedere medical pentru exercitarea funcţiei şi nu cad sub incidenţa restricţiilor prevăzute de Legea serviciului public. Încadrarea în organul fiscal se face în conformitate cu legislaţia privind serviciul public şi legislaţia muncii.

(2) Persoanele încadrate în organul fiscal în calitate de funcţionar fiscal depun jurămîntul în

conformitate cu Legea serviciului public şi sînt supuse înregistrării dactiloscopice de stat obligatorii, în conformitate cu legislația.

(3) Funcționarii fiscali au dreptul să poarte în exercițiul funcțiunii uniformă, eliberată gratuit, cu însemnele gradului de calificare respectiv, conform modelului şi normelor stabilite de Guvern.

(4) Funcționarilor fiscali, ca o confirmare a împuternicirilor lor, li se eliberează legitimații, al căror model şi mod de eliberare sînt stabilite de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat.

(5) Funcționarul fiscal în exercițiul funcțiunii este reprezentant al puterii de stat şi se află sub ocrotirea statului.

(6) Transferul, concedierea, aplicarea de măsuri disciplinare funcționarului fiscal țin de competența autorității care l-a încadrat şi se efectuează în conformitate cu legislația.

(7) Funcționarului fiscal îi este interzis să desfăşoare în cumul o altă activitate remunerată (în afară de activitatea ştiințifică, didactică şi de creație) şi să fie împuternicit al unui terț în organul fiscal.

Articolul 149. Gradele de calificare ale funcționarilor fiscali

(1) Pentru funcționarii fiscali se instituie următoarele grade de calificare:

consilier principal de stat în serviciul fiscal;

consilier de stat de gradul I în serviciul fiscal;

consilier de stat de gradul II în serviciul fiscal;

consilier de stat de gradul III în serviciul fiscal;

inspector de gradul I în serviciul fiscal;

inspector de gradul II în serviciul fiscal;

inspector de gradul III în serviciul fiscal.

(2) Gradele de calificare ale funcționarilor fiscali se egalează cu gradele de calificare prevăzute de Legea serviciului public în ordinea stabilită de Guvern.

(3) Modul de conferire a gradelor de calificare şi cuantumul suplimentelor pentru ele se stabilesc în Regulamentul Serviciului Fiscal de Stat, aprobat de Guvern. Conferirea gradului se consemnează în carnetul de muncă.

Articolul 150 - exclus.

Articolul 151. Apărarea drepturilor şi

intereselor funcționarilor fiscali

(1) Drepturile şi interesele funcționarilor fiscali sînt apărate conform Legii privind protecția muncii şi prezentului cod.

(2) Pentru pierderile suportate în legătură cu îndeplinirea atribuțiilor în organul fiscal, se

acordă următoarele despăgubiri:

a) în caz de deces al funcționarului fiscal, familiei acestuia sau persoanelor întreținute de el li se plătește de la bugetul de stat un ajutor unic, echivalent cu 10 salarii anuale, calculat în funcție de salariul din ultimul an calendaristic de activitate al decedatului;

b) în cazul unor leziuni corporale care exclud posibilitatea funcționarului fiscal de a exercita în continuare profesia, se plăteşte de la bugetul de stat un ajutor unic, față de suma calculată conform lit.a) în proporție de:

60 % - invalizilor de gradul I;

40 % - invalizilor de gradul II;

20 % - invalizilor de gradul III.

(3) Persoanele ale căror acțiuni au cauzat funcționarului fiscal decesul ori leziuni corporale sau au contribuit la ele restituie la bugetul de stat sumele plătite conform alin.(2).

(4) Prejudiciul cauzat bunurilor funcționarului fiscal în legătură cu exercitarea atribuțiilor în organul fiscal se repară pe deplin de la bugetul de stat, suma reparatorie fiind încasată ulterior de la persoanele vinovate.

Articolul 152. Asigurarea materială şi socială

a funcționarului fiscal

(1) Funcționarul fiscal în exercitarea atribuțiilor este asigurat cu mijloace de transport, tehnice şi alte mijloace necesare îndeplinirii obligațiilor de serviciu.

(2) Asistența socială şi asigurarea cu pensie a funcționarului fiscal se efectuează în modul stabilit de legislație.

(3) Pot fi prevăzute, conform legislației, şi alte măsuri de asigurare materială şi de acordare a asistenței sociale personalului organului fiscal.

Articolul 153. Răspunderea funcționarului fiscal.

Dreptul de a contesta acțiunile lui

(1) Pentru acțiuni ilegale, funcționarul fiscal poartă răspunderea prevăzută de legislație.

(2) Prejudiciul cauzat de funcționarul fiscal prin acțiune ilegală urmează să fie reparat în modul prevăzut de legislație.

(3) Decizia organului fiscal şi acțiunea funcționarului fiscal pot fi contestate de contribuabil în modul prevăzut de prezentul cod şi de alte acte normative.

Capitolul 3

ALTE ORGANE CU ATRIBUȚII DE

ADMINISTRARE FISCALĂ

Articolul 153[1]. Atribuțiile şi drepturile

Centrului pentru Combaterea

Crimelor Economice şi Corupției

(1) Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupției şi organele sale teritoriale exercită atribuții de administrare fiscală în limita drepturilor şi obligațiilor prevăzute de Legea cu privire la Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupției şi în modul stabilit de prezentul cod şi de alte acte normative adoptate în conformitate cu acesta.

(2) În procesul controalelor fiscale efectuate în cadrul urmăririi penale, organele Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupției dispun de drepturile organelor fiscale, iar angajații lor - de drepturile funcționarului fiscal, inclusiv de dreptul de a calcula obligația fiscală şi de a o transmite organului fiscal pentru executare silită.

[Art.153[1] al.(2) în redacția LP139-XVI din 20.07.08, MO125-126/15.07.08 art.491]

Articolul 154. Atribuțiile şi drepturile organelor vamale

(1) Organele vamale exercită atribuții de administrare fiscală potrivit prezentului cod, Codului vamal şi altor acte normative adoptate în conformitate cu acestea.

(2) Organele vamale exercită drepturi ce țin de asigurarea stingerii obligațiilor fiscale aferente trecerii frontierei vamale şi/sau plasării mărfurilor în regim vamal potrivit Codului vamal, prezentului cod în cazurile expres prevăzute de el, precum şi altor acte normative adoptate în conformitate cu acestea.

Articolul 155. Obligațiile organelor vamale

(1) Organele vamale au obligații ce țin de asigurarea stingerii obligațiilor fiscale aferente trecerii frontierei vamale şi/sau plasării mărfurilor în regim vamal potrivit Codului vamal, prezentului cod în cazurile expres prevăzute de el, precum şi altor acte normative adoptate în conformitate cu acestea, inclusiv obligația:

a) de a trata cu respect şi corectitudine contribuabilul, reprezentantul lui, alți participanți la raporturile fiscale;

b) de a informa contribuabilul, la cerere, despre impozitele şi taxele în vigoare, despre modul şi termenele lor de achitare şi despre actele normative respective;

c) de a informa contribuabilul despre drepturile şi obligațiile lui;

d) de a elibera contribuabilului, la cerere, certificate privind stingerea obligației fiscale;

e) de a nu divulga informațiile care constituie secret fiscal;

f) de a prezenta organului fiscal documente şi informații privind respectarea legislației fiscale,

calcularea şi vărsarea la buget a impozitelor şi taxelor prevăzute de prezentul cod, aferente trecerii frontierei vamale şi/sau plasării mărfurilor în regim vamal, de a executa cerinţele legitime ale funcţionarului fiscal;

g) de a ţine evidenţa obligaţiilor fiscale aferente trecerii frontierei vamale şi/sau plasării mărfurilor în regimul vamal respectiv.

(2) Organele vamale trag la răspundere, în conformitate cu legislaţia vamală, persoanele care au încălcat legislaţia fiscală la trecerea frontierei vamale şi/sau la plasarea mărfurilor în regim vamal.

Articolul 156. Atribuţiile serviciului de colectare

a impozitelor şi taxelor locale

(1) În cadrul primăriilor, cu excepţia Primăriei municipiului Chişinău şi Primăriei municipiului Bălţi, funcţionează serviciul de colectare a impozitelor şi taxelor locale cu atribuţii de administrare a impozitelor şi taxelor.

[Art.156 al.(1) modificat prin LP35-XVI din 15.04.05, MO67-68/06.05.05 art.263]

(2) Serviciul de colectare a impozitelor şi taxelor locale exercită, corespunzător domeniului de activitate stabilit la alin.(1), atribuţiile prevăzute la art.133 alin.(2) lit.a), b) şi d), precum şi la lit.c) referitor la evidenţa contribuabililor ale căror obligaţii fiscale sînt calculate de serviciu şi la evidenţa acestor obligaţii, alte atribuţii prevăzute expres de legislaţia fiscală. Atribuţiile privind compensarea sau restituirea sumelor plătite în plus şi a sumelor care, conform legislaţiei fiscale, urmează a fi restituite, executarea silită a obligaţiilor fiscale şi tragerea la răspundere pentru încălcări fiscale sînt exercitate, conform prezentului cod, în comun cu organul fiscal.

Articolul 157. Drepturile serviciului de colectare

a impozitelor şi taxelor locale

(1) Serviciul de colectare a impozitelor şi taxelor locale este învestit, corespunzător domeniului de activitate stabilit la art.156 alin.(1), cu dreptul de a efectua controale asupra modului în care contribuabilul respectă legislaţia fiscală, de a cere explicaţiile şi informaţiile de rigoare asupra problemei identificate în timpul controlului, de a aplica majorări de întîrziere (penalităţi), de a încasa în numerar impozite, taxe, majorări de întîrziere (penalităţi) şi/sau amenzi, cu drepturile prevăzute la art.134 alin.(1) lit.b), c), d), e) şi t), precum şi cu alte drepturi prevăzute expres de legislaţia fiscală.

(2) Drepturile prevăzute la art.134 alin.(1) lit.f), g), h), i), j), l), m), n), cu excepţia aplicării majorării de întîrziere (penalităţii), se exercită în comun cu organul fiscal.

Articolul 158. Obligaţiile serviciului de colectare

a impozitelor şi taxelor locale

Serviciul de colectare a impozitelor şi taxelor locale este obligat, corespunzător domeniului de activitate stabilit la art.156 alin.(1):

a) să execute prevederile art.136 lit. a), b), c), d), e), i), j), l), precum şi la lit.h) referitor la obligaţiile fiscale a căror evidenţă este ţinută de el;

b) să țină evidența contribuabililor, ale căror obligații fiscale sînt calculate de serviciul respectiv şi evidența acestor obligații fiscale, inclusiv a restanțelor, să transfere la buget sumele încasate ca impozite, taxe, majorări de întîrziere (penalități), amenzi, conform legislației fiscale şi în modul stabilit de Guvern;

c) să întocmească, cu concursul organului fiscal, avizele de plată a obligațiilor fiscale, să distribuie gratuit contribuabililor formulare tipizate de dări de seamă fiscale;

d) să remită contribuabililor, conform legislației fiscale, avizele de plată a obligațiilor fiscale, precum şi deciziile emise;

e) să execute în comun cu organul fiscal prevederile art.136 lit.g) şi m);

f) să prezinte lunar, nu mai tîrziu de data de 3 a fiecărei luni, în modul stabilit de Guvern, organului fiscal dare de seamă privind impozitele şi taxele administrate;

g) să execute alte obligații prevăzute expres de legislația fiscală.

Articolul 159. Actele serviciului de colectare

a impozitelor şi taxelor locale

(1) Decizia ce ține de exercitarea atribuțiilor serviciului de colectare a impozitelor şi taxelor locale este emisă prin dispoziția primarului (pretorului). Prin derogare de la prevederile prezentului titlu, dispozițiile primarului (pretorului) şi acțiunile perceptorului pot fi contestate în modul stabilit de lege.

(2) În cazul atribuțiilor exercitate în comun cu organul fiscal, decizia este emisă de conducerea organului fiscal după ce s-a coordonat cu primarul (pretorul). Dacă primarul (pretorul) refuză să semneze decizia, aceasta capătă putere juridică din momentul semnării de către conducerea organului fiscal, care face înscrierea despre refuzul primarului (pretorului).

Articolul 160. Organizarea şi funcționarea

serviciului de colectare a impozitelor

şi taxelor locale

(1) Organizarea şi funcționarea serviciului de colectare a impozitelor şi taxelor locale sînt reglementate printr-un regulament, aprobat de consiliul local. Regulamentul este elaborat în baza unui regulament-tip, aprobat de Guvern.

(2) Perceptorul este încadrat în serviciul de colectare a impozitelor şi taxelor locale cu avizul organului fiscal. Acesta este obligat să asigure instruirea perceptorului şi să-i acorde ajutor în exercitarea atribuțiilor.

(3) În sate (comune), funcțiile perceptorului pot fi exercitate, ca excepție, de secretarul primăriei sau de un alt funcționar al ei care nu este învestit cu dreptul de a semna documente de casă.

Capitolul 4

EVIDENȚA CONTRIBUABILILOR

Articolul 161. Dispoziții generale

(1) Organul fiscal ține evidența contribuabililor, atribuindu-le coduri fiscale şi actualizînd registrul fiscal în modul stabilit de prezentul titlu şi de instrucțiunea aprobată de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat.

(2) Codul fiscal, conform prezentului capitol, se atribuie o singură dată, indiferent de dispozițiile legislației fiscale privind stabilirea şi stingerea obligațiilor fiscale. Legislația fiscală poate să prevadă ca persoana căreia i s-a atribuit cod fiscal să se înregistreze suplimentar ca plătitor al diferitelor tipuri de impozite şi taxe.

(3) Persoanelor cărora codul fiscal le este atribuit de către organul fiscal li se deschid dosare în care sînt îndosariate următoarele documente şi informații:

a) cererea de atribuire a codului fiscal;

b) fişa de înregistrare, eliberată de organul autorizat să înregistreze activitățile respective;

c) copia de pe documentul care confirmă înregistrarea de stat sau care permite practicarea activității respective;

d) copia de pe certificatul de atribuire a codului fiscal;

e) documentele care confirmă existența conturilor bancare;

f) datele fondatorului (fondatorilor) sau ale persoanelor care au obținut dreptul de a practica activitatea respectivă, ale conducătorului şi ale contabilului-şef (numele, prenumele, data naşterii, adresa, informația de contact, datele actului de identitate).

(4) Persoanelor al căror număr de identificare de stat reprezintă codul fiscal, organul fiscal le deschide dosare în care se păstrează informațiile acumulate şi transmise de Camera Înregistrării de Stat a Ministerului Dezvoltării Informaționale, conform unui regulament aprobat de aceasta şi de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat.

[Art.161 al.(4) modificat prin LP372-XVI din 29.12.05, MO16-19/27.01.06 art.70]

(5) Evidența subdiviziunilor fără statut de persoană juridică amplasate în altă parte decît sediul persoanei juridice din care fac parte este ținută de organele fiscale care atribuie fiecărei subdiviziuni codul acesteia.

(6) În cazul în care contribuabilul îşi schimbă sediul (domiciliul) din raza de activitate a inspectoratului fiscal de stat teritorial unde se află la evidență, el va depune o cerere pentru transmiterea dosarului organului fiscal la noul sediu (domiciliu). În termen de 10 zile lucrătoare de la data primirii cererii, inspectoratul fiscal de stat teritorial va transmite dosarul organului fiscal în a cărui rază de activitate se află noul sediu (domiciliu) pentru a lua contribuabilul la evidență fără a-i atribui un nou cod fiscal.

(7) În cazul pierderii certificatului de atribuire a codului fiscal, după publicarea avizului respectiv în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, organul fiscal eliberează, la cererea

contribuabilului, în termen de 3 zile lucrătoare de la data înregistrării cererii, un duplicat al certificatului pierdut.

(8) Contribuabilul, în termen de 30 de zile de la data adoptării deciziei despre schimbarea sediului şi/sau constituirea subdiviziunii, informează organul fiscal despre schimbarea sediului său şi/sau prezintă informaţiile iniţiale, iar ulterior şi modificările cu privire la sediul subdiviziunii sale.

Articolul 162. Atribuirea codului fiscal

(1) În conformitate cu prezentul cod, se atribuie cod fiscal:

a) oricărei persoane juridice, întreprinderi cu statut de persoană fizică, precum şi oricărui notar, birou individual sau asociat de avocaţi rezidente;

b) oricărei persoane fizice - cetăţean al Republicii Moldova, cetăţean străin sau apatrid - care dispune de obiecte impozabile sau care are obligaţii fiscale, conform legislaţiei fiscale, sau care a obţinut dreptul de a exercita o anumită activitate în baza patentei de întreprinzător;

c) oricărei persoane juridice sau organizaţii cu statut de persoană fizică nerezidente care dispune de obiecte impozabile pe teritoriul Republicii Moldova sau care are obligaţii fiscale în conformitate cu legislaţia fiscală.

(2) Pentru a i se atribui cod fiscal, persoana este obligată să efectueze acţiunile prevăzute de prezentul capitol în termenele şi în modul stabilit de acesta.

Articolul 163. Locul, termenele şi modul de

atribuire a codului fiscal

(1) Persoanelor indicate la art.162 alin.(1) lit.a) şi c) li se atribuie cod fiscal de către inspectoratul fiscal de stat teritorial în a cărui rază se află sediul (domiciliul), indicat în documentele de constituire (în buletinul de identitate) sau în documentul prin care se permite practicarea activităţii, ori se află obiectul impozabil.

(2) Pentru a li se atribui cod fiscal, persoanele indicate la art.162 alin.(1) lit.a) prezintă inspectoratului fiscal de stat teritorial o cerere pe formular tipizat, aprobat de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat. Cererea se depune după perfectarea documentelor privind înregistrarea de stat sau a documentelor prin care se permite practicarea activităţii, însă pînă la eliberarea documentului ce confirmă înregistrarea de stat sau a documentului privind dreptul de a exercita activitatea. La cerere se anexează documentele existente în acel moment pentru a fi îndosariate în dosarul contribuabilului. În termen de 3 zile lucrătoare, inspectoratul fiscal de stat teritorial atribuie cod fiscal şi îl comunică autorităţii care efectuează înregistrarea de stat sau care autorizează practicarea activităţilor.

(3) După prezentarea documentului ce confirmă înregistrarea de stat sau a documentului ce permite practicarea activităţii, inspectoratul fiscal de stat teritorial eliberează contribuabilului certificatul de atribuire a codului fiscal, a cărui formă şi al cărui conţinut sînt aprobate de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat.

(4) Numărul de identificare de stat, indicat în certificatul de înregistrare, este considerat codul fiscal al persoanelor înregistrate de Camera Înregistrării de Stat a Ministerului Dezvoltării

Informaţionale, iar certificatul de înregistrare este recunoscut şi ca certificat de atribuire a codului fiscal.

[Art.163 al.(4) modificat prin LP372-XVI din 29.12.05, MO16-19/27.01.06 art.70]

(5) Prin derogare de la alin.(2) şi (3), persoanelor juridice, constituite în baza actelor normative, precum şi în baza tratatelor internaţionale ratificate de Republica Moldova, li se atribuie codul fiscal şi li se eliberează certificatul de atribuire a codului fiscal în termen de 3 zile lucrătoare de la data depunerii cererii corespunzătoare, la care se anexează actul ce constată acest fapt, iar în cazul persoanelor care activează în baza tratatelor internaţionale - şi certificatul de confirmare eliberat de autoritatea publică competentă.

(6) Codul fiscal al persoanelor indicate la art.162 alin.(1) lit.b) reprezintă codul personal indicat pe verso-ul buletinului de identitate sau este identic cu numărul actului de identitate al cetăţeanului străin sau al apatridului. Codul fiscal al persoanelor fără buletin de identitate reprezintă seria şi numărul paşaportului, iar dacă nu au nici paşaport, seria şi numărul certificatului de naştere sau al altui act de identitate.

(7) În termen de 3 zile lucrătoare din data apariţiei obiectului impozabil sau a obligaţiei fiscale, cetăţenii străini şi apatrizii nerezidenţi, persoanele indicate la art.162 alin.(1) lit.c) depun la inspectoratul fiscal de stat teritorial în a cărui rază a apărut obiectul impozabil sau obligaţia fiscală o cerere de atribuire a codului fiscal, la care anexează copia de pe actul de identitate, respectiv copiile, traduse în limba de stat, autentificate notarial şi legalizate de către oficiile consulare ale Republicii Moldova, de pe documentele de identificare în cazul organizaţiilor, precum şi copiile de pe documentele ce confirmă existenţa obiectului impozabil.

(8) Organul fiscal refuză atribuirea codului fiscal numai dacă nu se prezintă toate documentele şi informaţiile prevăzute la art.161 alin.(3) sau dacă acestea conţin date vădit denaturate.

Articolul 164. Registrul fiscal de stat

(1) Registrul fiscal de stat este un registru public, constituit şi administrat de organul fiscal, în care se înscriu codurile fiscale atribuite în conformitate cu prezentul capitol. Organul fiscal este responsabil de actualizarea Registrului fiscal de stat. Actualizarea Registrului fiscal de stat se efectuează la cererea contribuabilului, precum şi în temeiul materialelor de control ale organelor fiscale.

(2) Codurile fiscale ale persoanelor indicate la art.162 alin.(1) lit.a) şi c) sînt trecute în Registrul fiscal de stat la data eliberării către contribuabil a certificatului de atribuire a codului fiscal. Codurile fiscale care reprezintă numărul de identificare de stat sînt trecute din Registrul de stat al întreprinderilor şi organizaţiilor în Registrul fiscal de stat. Codurile fiscale ale persoanelor fizice rezidente, precum şi ale cetăţenilor Republicii Moldova nerezidenţi sînt trecute în Registrul fiscal de stat din Registrul de stat al populaţiei. Codurile fiscale ale cetăţenilor străini şi ale apatrizilor nerezidenţi sînt înscrise în Registrul fiscal de stat la momentul depunerii cererii de înregistrare în calitate de contribuabil. Trecerea codului fiscal în Registrul fiscal de stat confirmă actul luării persoanei la evidenţă fiscală.

(3) În Registrul fiscal de stat informaţia se expune clar, corect şi exhaustiv. Registrul fiscal de stat este ţinut în limba de stat, manual (în partea ce ţine de atribuirea codurilor fiscale de către organul fiscal) şi computerizat.

(4) În Registrul fiscal de stat sînt consemnate următoarele date privind persoanele cărora li se atribuie codurile fiscale de către organele fiscale, dacă datele respective sînt prevăzute în legislație:

a) numărul curent al înscrierii;

b) codul fiscal atribuit;

c) denumirea completă (numele de familie şi prenumele) persoanei şi sediul (domiciliul) ei;

d) numărul şi data înregistrării de stat a persoanei juridice, a întreprinderii cu statut de persoană fizică, a notarului, a biroului individual sau asociat de avocați sau numărul şi data eliberării documentului ce permite desfăşurarea activității, datele din buletinul de identitate (din paşaport, adeverința de naştere sau din alte acte de identitate) al persoanei fizice sau datele din documentele de identificare în cazul organizațiilor nerezidente;

e) numărul, seria şi data eliberării certificatului de atribuire a codului fiscal persoanelor indicate la art.162 alin.(1) lit.a) şi c);

f) numele şi prenumele persoanei fizice care a primit certificat de atribuire a codului fiscal;

g) datele fondatorului (fondatorilor) sau ale persoanelor care au obținut dreptul de a practica un anumit gen de activitate, ale administratorului (numele, prenumele, data naşterii, adresa, informația de contact, datele actului de identitate);

h) data anulării codului fiscal.

(5) Prin derogare de la alin.(4), datele privind persoanele ale căror coduri fiscale reprezintă numere atribuite de alte organe se introduc în Registrul fiscal de stat în baza unui regulament aprobat de acestea şi de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat. Volumul şi conținutul datelor incluse în acest caz în Registrul fiscal de stat se determină de regulamentul menționat.

(6) Înscrierile în Registrul fiscal de stat ținut manual sînt efectuate de registrator în baza informațiilor prezentate de solicitant la momentul eliberării către contribuabil a certificatului de atribuire a codului fiscal şi sînt certificate prin semnătura primului. Rectificarea, modificarea şi completarea registrului se operează în modul stabilit de legislație şi se autentifică prin semnătură de registrator.

(7) Radierea din Registrul fiscal de stat se face, în condițiile legii, prin bararea înscrierii, a tuturor rectificărilor, modificărilor, completărilor efectuate anterior şi se autentifică prin semnătură de registrator.

Articolul 165. Utilizarea codului fiscal

(1) Orice persoană obligată, conform legislației fiscale, să prezinte organului fiscal dare de seamă fiscală sau alte documente trebuie să indice în ele codul său fiscal.

(2) Orice persoană obligată, conform legislației fiscale şi altor acte normative, să prezinte organului fiscal dare de seamă fiscală sau alte documente referitoare la o altă persoană va cere acesteia codul fiscal şi îl va indica în documentul respectiv. Dacă această altă persoană nu comunică codul fiscal, prima persoană va menționa acest fapt în documentele prezentate.

(3) La încheierea tranzacțiilor şi efectuarea operațiunilor economice, părțile sînt obligate să indice în documentele respective codurile lor fiscale.

(4) Organul fiscal trebuie să indice codul fiscal al contribuabilului în toate avizele expediate lui.

(5) Subdiviziunile unei persoane juridice care nu au statut de persoană juridică utilizează codul fiscal al acesteia.

Articolul 166. Aportul autorităților publice

la evidența contribuabililor

(1) Camera Înregistrării de Stat a Ministerului Dezvoltării Informaționale prezintă organului fiscal, sistematic, o dată la 3 zile, informația privind atribuirea numerelor de identificare de stat în volumul şi în modul stabilite în comun cu Inspectoratul Fiscal Principal de Stat.

[Art.166 al.(1) modificat prin LP372-XVI din 29.12.05, MO16-19/27.01.06 art.70]

(2) Autoritatea publică abilitată cu înregistrarea persoanelor prevăzute la art.162 alin.(1) lit.a) este obligată să prezinte, în termen de 3 zile lucrătoare de la data înregistrării respective, organului fiscal în care se află la evidență persoana informații despre lichidarea sau reorganizarea acesteia, despre modificările operate în documentele ei de constituire.

(3) Autoritatea publică abilitată cu dreptul de documentare a populației prezintă Inspectoratului Fiscal Principal de Stat, pînă la data de 10 a fiecărei luni, informații despre eliberarea sau anularea actelor de identitate.

(4) Autoritatea publică de resort permite ieşirea din Republica Moldova pentru domiciliere în altă țară cu condiția prezentării certificatului privind lipsa restanțelor față de buget, eliberat de inspectoratul fiscal de stat teritorial, notificînd acestuia, în termen de 3 zile lucrătoare, faptul ieşirii.

Articolul 166[1]. Aportul Băncii Naționale a Moldovei

în evidența instituțiilor financiare

licențiate

Banca Națională a Moldovei prezintă Inspectoratului Fiscal Principal de Stat, în termen de 3 zile lucrătoare de la data eliberării licenței, a modificării sau retragerii acesteia, informația inițială şi, ulterior, informația actualizată referitor la instituțiile financiare şi filialele acestora, participante la sistemul automatizat de plăți interbancare.

[Art.161[1] introdus prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

Articolul 167. Obligațiile în cazul deschiderii,

modificării sau închiderii

conturilor bancare

(1) Instituția financiară (sucursala sau filiala acesteia) deschide conturi bancare persoanelor indicate la art.162 alin.(1) lit.a) şi c) numai dacă acestea prezintă certificat de atribuire a codului fiscal sau documentul recunoscut ca atare. Despre deschiderea conturilor bancare (cu excepția

conturilor de credit şi împrumut, de depozite la termen şi provizorii (de acumulare a mijloacelor financiare pentru formarea sau majorarea capitalului social), precum şi a conturilor trezoreriale de venituri), instituţia financiară (sucursala sau filiala acesteia) este obligată, în termen de 2 zile lucrătoare, să informeze organul fiscal teritorial unde titularul contului se află la evidenţă fiscală.

[Art.167 al.1) modificat prin LP22-XVI din 08.04.05, MO65-69/29.04.05 art.234]

(2) Operaţiunile pe un cont bancar deschis (cu excepţia conturilor de credit şi împrumut, de depozite la termen şi provizorii (de acumulare a mijloacelor financiare pentru formarea sau majorarea capitalului social), precum şi a conturilor trezoreriale de venituri) pot demara numai după recepţionarea de către instituţia financiară (sucursala sau filiala acesteia) a documentului, emis şi remis de către organul fiscal, care confirmă luarea la evidenţă fiscală a contului. Contul bancar este luat la evidenţă de către organul fiscal în baza documentului, emis şi remis de către instituţia financiară (sucursala sau filiala acesteia), care confirmă deschiderea contului. În cazul în care contribuabilul are restanţe, organul fiscal este în drept să nu elibereze documentul care confirmă luarea la evidenţă fiscală. Documentul care confirmă deschiderea contului şi documentul care confirmă luarea la evidenţă fiscală a contului urmează a fi expediate şi recepţionate prin poştă sau curier special.

[Art.167 al.2) modificat prin LP22-XVI din 08.04.05, MO65-69/29.04.05 art.234]

(3) Instituţia financiară (sucursala sau filiala acesteia) are dreptul să deschidă conturi bancare persoanei fizice rezidente (cetăţean străin sau apatrid) sau cetăţeanului Republicii Moldova numai dacă aceştia prezintă buletin de identitate sau un alt document, prevăzut la art.163 alin.(4), care serveşte la stabilirea codului fiscal şi să utilizeze acest cod la ţinerea evidenţei şi în relaţiile cu clientul sau cu alte persoane, în modul stabilit de legislaţie. Persoanele fizice nerezidente (cetăţeni străini şi apatrizi), persoanele juridice nerezidente care nu dispun de obiecte impozabile pe teritoriul Republicii Moldova sau nu au obligaţii fiscale sînt în drept să deschidă conturi bancare în instituţiile financiare (sucursalele sau filialele acestora) ale Republicii Moldova potrivit reglementărilor Băncii Naţionale a Moldovei.

(4) În termen de 5 zile lucrătoare de la data modificării sau închiderii contului bancar (cu excepţia conturilor de credit şi împrumut de depozite la termen şi provizorii (de acumulare a mijloacelor financiare pentru formarea sau majorarea capitalului social), precum şi a conturilor trezoreriale de venituri) instituţiile financiare (sucursalele sau filialele acestora), inclusiv Banca Naţională a Moldovei, vor comunica acest lucru, prin poştă sau curier special, organului fiscal teritorial unde titularul contului se află la evidenţă.

[Art.167 al.4) modificat prin LP22-XVI din 08.04.05, MO65-69/29.04.05 art.234]

(5) În cazul deschiderii contului bancar în străinătate, în termen de 15 zile de la data deschiderii acestuia, persoanele indicate la art.162 alin.(1) lit.a) comunică organului fiscal faptul şi datele corespunzătoare. Drept confirmare a înregistrării contului, organul fiscal eliberează contribuabilului, în termen de 3 zile, un certificat de confirmare.

Articolul 168. Anularea codului fiscal

(1) Codul fiscal se anulează în cazul:

a) atribuirii lui cu încălcarea legislaţiei fiscale;

b) lichidării sau reorganizării persoanei juridice, întreprinderii cu statut de persoană fizică, notarului, biroului individual sau asociat de avocați rezidente;

c) decesului persoanei fizice, declarării morții ei, declarării, în modul stabilit, dispărute fără veste sau emigrării ei;

d) dispariției obiectului impozabil şi obligației fiscale pentru persoanele fizice (cetățeni străini şi apatrizi), persoanele juridice sau organizațiile cu statut de persoană fizică nerezidente.

(2) La reorganizarea persoanelor indicate la art.162 alin.(1) lit.a):

a) prin contopire, codurile fiscale ale persoanelor ce se contopesc se anulează, iar persoanei astfel constituite i se atribuie un alt cod fiscal;

b) prin absorbție, codul fiscal al persoanei absorbite se anulează;

c) prin divizare, codul fiscal al persoanei divizate se anulează, iar persoanelor astfel constituite li se atribuie alte coduri fiscale;

d) prin separare, codul fiscal al persoanei reorganizate rămîne acelaşi, iar persoanelor astfel constituite li se atribuie alte coduri fiscale;

e) prin transformare în persoană cu o altă formă juridică de organizare, codul fiscal al persoanei reorganizate trece la persoana astfel constituită.

(3) În cazurile enumerate la alin.(2) lit.a), c) şi d), la cererea de atribuire a codului fiscal se anexează documentul ce confirmă cuantumul datoriilor asumate în urma reorganizării.

(4) Codul fiscal se anulează în baza:

a) cererii persoanelor indicate la art.162 alin.(1) lit.a) şi/sau informației prezentate în conformitate cu art.166 alin.(2), sau actului legislativ ori actului emis în baza lui, sau certificatului de confirmare a lichidării sau reorganizării persoanei, eliberat de autoritatea publică competentă. La cerere se anexează certificatul de atribuire a codului fiscal;"

b) hotărîrii instanței judecătoreşti - în cazul lichidării persoanei juridice şi a întreprinderii cu statut de persoană fizică sau în cazul declarării morții sau declarării persoanei fizice dispărute fără veste;

c) deciziei conducerii organului fiscal - în cazul atribuirii de cod fiscal cu încălcarea legislației fiscale;

d) informației organelor de stare civilă - în cazul decesului persoanei fizice;

e) informației autorității publice abilitate să permită ieşirea din Republica Moldova pentru domiciliere în altă țară - în cazul ieşirii persoanei fizice;

f) documentelor care atestă că persoanele fizice (cetățeni străini şi apatrizi), persoanele juridice sau organizațiile cu statut de persoană fizică nerezidente nu au obiecte impozabile şi nici obligații fiscale.

(5) Prin derogare de la alin.(4), codul fiscal care reprezintă numărul de identificare de stat se anulează în baza informației prezentate de Camera Înregistrării de Stat a Ministerului Dezvoltării

Informaţionale.

[Art.168 al.(5) modificat prin LP372-XVI din 29.12.05, MO16-19/27.01.06 art.70]

(6) Codul fiscal se anulează prin radierea lui din Registrul fiscal de stat şi prin consemnarea acestui fapt în dosarul contribuabilului.

(7) Avizul despre anularea codului fiscal, în legătură cu atribuirea lui cu încălcarea legislaţiei fiscale, organul fiscal îl va publica în Monitorul Oficial al Republicii Moldova şi, în termen de 3 zile, va informa despre aceasta organele vamale, organele înregistrării de stat şi organele de statistică. Folosirea unui cod fiscal anulat se pedepseşte în conformitate cu legea.

(8) Codul fiscal anulat se păstrează în Registrul fiscal de stat timp de 10 ani din momentul anulării.

(9) Codul fiscal anulat nu se atribuie unei alte persoane.

Capitolul 5

OBLIGAŢIA FISCALĂ

Articolul 169. Naşterea şi modificarea obligaţiei fiscale

(1) Obligaţia fiscală naşte în momentul apariţiei circumstanţelor, stabilite de legislaţia fiscală, ce prevăd stingerea ei.

(2) Obligaţia fiscală a contribuabilului ce urmează să fie stinsă de către un alt contribuabil care, conform legislaţiei fiscale, este obligat să reţină sau să perceapă de la primul sumele ce constituie obligaţia fiscală şi să o stingă încetează a fi obligaţia fiscală a primului şi devine obligaţia fiscală a celui de-al doilea din momentul reţinerii sau perceperii.

(3) Instituţia financiară (sucursala sau filiala acesteia) care primeşte de la contribuabil sau de la organul fiscal ordinul de plată şi, respectiv, ordinului incaso trezoreriale pentru transfer de mijloace băneşti în contul stingerii obligaţiei fiscale este considerată, din momentul primirii ordinului, responsabilă de obligaţia fiscală în limita mijloacelor disponibile în contul bancar al contribuabilului. Totodată, contribuabilul este considerat responsabil de obligaţia fiscală în limita mijloacelor care nu sînt disponibile în contul bancar pentru stingerea integrală a obligaţiei fiscale.

(4) Modificarea obligaţiei fiscale reprezintă schimbarea cuantumului ei generată de modificarea circumstanţelor, stabilite de legislaţia fiscală, în funcţie de care a fost calculată obligaţia.

Articolul 170. Modul de stingere a obligaţiei fiscale

Stingerea obligaţiei fiscale se face prin: achitare, anulare, prescripţie, scădere, compensare sau executare silită.

Articolul 171. Stingerea obligaţiei fiscale prin achitare

(1) Stingerea obligaţiei fiscale prin achitare se efectuează în monedă naţională. Achitarea poate avea loc prin plată directă sau prin reţinere la sursă. Plata directă se face prin virament,

inclusiv prin intermediul cardurilor bancare, sau în numerar.

(2) Plata prin virament se efectuează prin intermediul instituțiilor financiare (sucursalelor sau filialelor acestora) dacă legislația nu prevede altfel.

(3) Plata în numerar poate fi efectuată prin intermediul organului fiscal autorităților administrației publice locale, al operatorilor de poştă sau al instituțiilor financiare (sucursalelor sau filialelor acestora). Autoritățile administrației publice locale pot stabili încasarea impozitelor şi taxelor locale şi prin intermediul altor persoane.

(4) Autoritățile şi instituțiile enumerate la alin.(3), cu excepția celor financiare, care au încasat bani în numerar de la contribuabil sînt obligate să verse la buget, în numele acestuia, în aceeaşi sau în următoarea zi lucrătoare, sumele încasate. Autoritățile administrației publice locale din satele şi comunele în care nu există instituții financiare sau subdiviziuni ale acestora pot stabili pentru serviciul de colectare a impozitelor şi taxelor locale şi pentru operatorii de poştă o altă periodicitate de vărsare la buget a sumelor încasate, dar nu mai rar de o dată pe săptămînă.

(5) În cazul în care contribuabilul deține la contul său bancar mijloace băneşti, instituția financiară (sucursala sau filiala acesteia) este obligată să execute, în limita acestor mijloace, ordinul de plată a contribuabilului în decursul zilei operaționale în care a fost primită.

(6) Sumele trecute la scăderi din contul bancar al contribuabilului pentru stingerea obligațiilor fiscale se transferă de instituția financiară (sucursala sau filiala acesteia) la buget în ziua operațională în care au fost trecute la scăderi. Sumele încasate în numerar de la contribuabili pentru stingerea obligațiilor fiscale se transferă de instituția financiară (sucursala sau filiala acesteia) la buget nu mai tîrziu de ziua operațională următoare zilei în care au fost încasate.

[Art.171 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Articolul 172. Stingerea obligației fiscale prin anulare

Stingerea obligației fiscale prin anulare se efectuează prin acte cu caracter general sau individual, adoptate conform legislației.

Articolul 173. Stingerea obligației fiscale prin prescripție

Dacă nu a fost exercitat în termenele prevăzute de prezentul cod, dreptul statului de a determina obligația fiscală sau de a o executa silit se stinge prin prescripție. Concomitent, se stinge şi obligația fiscală a contribuabilului. Stingerea obligației fiscale în urma survenirii termenelor de prescripție se face în baza unei decizii scrise a conducerii organelor cu atribuții de administrare fiscală care administrează obligația fiscală respectivă, iar în cazul serviciului de colectare a impozitelor şi taxelor locale - în baza deciziei adoptate de către consiliul local.

Articolul 174. Stingerea obligației fiscale prin scădere

(1) Stingerea obligației fiscale prin scădere are loc în situațiile în care contribuabilul persoană fizică:

a) a decedat;

b) este declarat mort;

c) este declarat dispărut fără veste;

d) este declarat lipsit de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrînsă.

(2) În cazurile enumerate la alin.(1), stingerea prin scădere se face în mărimea întregii obligații fiscale - dacă persoana nu a lăsat (nu dispune de) bunuri - sau în mărimea părții nestinse din obligația fiscală - dacă averea lăsată de ea (averea existentă) este insuficientă.

(3) Stingerea prin scădere a obligației fiscale a contribuabilului persoană juridică are loc în urma încetării activității lui prin lichidare, inclusiv pe cale judiciară, sau prin reorganizare.

(4) Stingerea obligației fiscale prin scădere are loc în temeiul unei decizii a conducerii organului cu atribuții de administrare fiscală care administrează obligația fiscală respectivă, inclusiv în cazul cînd stingerea ei prin executare silită în conformitate cu prezentul cod este imposibilă. Decizia inspectoratului fiscal de stat teritorial privind stingerea obligației prin scădere poate fi verificată, modificată sau anulată de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat. În cazul serviciului de colectare a impozitelor şi taxelor locale, decizia se adoptă de către consiliul local.

Articolul 174[1]. Stingerea simplificată a obligației fiscale prin scădere

(1) În lipsa elementelor constitutive ale infracțiunii de evaziune fiscală sau de pseudoactivitate de întreprinzător, organul fiscal stinge simplificat obligația fiscală prin scădere contribuabililor persoane juridice, în condițiile prezentului articol.

(2) Organul fiscal stinge simplificat prin scădere obligația fiscală, conform art.174 alin.(4), în cazul în care stabileşte în cumul că:

a) persoana juridică are datorii la bugetul de stat, la bugetul unității administrativ-teritoriale şi/sau la fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală;

b) persoana juridică nu este fondator al unei persoane juridice;

c) persoana juridică, în decursul ultimelor 24 de luni consecutive, nu a depus dările de seamă fiscale prevăzute de legislație şi nu a efectuat operații pe nici un cont bancar;

d) față de persoana juridică au fost aplicate toate măsurile de executare silită a obligației fiscale prevăzute de lege;

e) persoana juridică nu dispune de bunuri care pot fi urmărite în scopul executării obligației fiscale.

(3) Lista contribuabililor ale căror obligații fiscale au fost stinse simplificat prin scădere se prezintă Camerei Înregistrării de Stat de către Inspectoratul Fiscal Principal de Stat pentru a iniția din oficiu procedura de radiere din Registrul de stat.

[Art.174[1] introdus prin LP145--XVI din 27.07.08, MO127-130/18.07.08 art.500, în vigoare 01.01.09]

Articolul 175. Stingerea obligației fiscale prin compensare

(1) Stingerea obligației fiscale prin compensare se efectuează prin trecerea în contul restanței a sumei plătite în plus sau a sumei care, conform legislației fiscale, urmează a fi restituită.

(2) Compensarea se efectuează la inițiativa organului fiscal sau la cererea contribuabilului

dacă legislația fiscală nu prevede altfel.

(3) În termen de pănă la 30 de zile de la apariția circumstanțelor respective sau de la primirea cererii contribuabilului, organul fiscal întocmeşte ordinul de plată şi o transmite Trezoreriei de Stat spre executare, în modul stabilit de Ministerul Finanțelor.

(4) În termen de 7 zile de la data primirii ordinului de plată, Trezoreria de Stat trece, după caz, dintr-un cont al bugetului în alt cont al aceluiaşi buget sau în contul unui alt buget sumele consemnate în ordinul de plată. După executarea ordinului de plată, Trezoreria de Stat remite organului fiscal extrasul din conturile trezoreriale de venituri.

(5) După ce a primit extrasul din conturile trezoreriale de venituri, organul fiscal face înscrierile de rigoare în contul personal al contribuabilului.

(6) Excedentul sumei compensate, la cerere, poate fi restituit contribuabilului sau lăsat în contul stingerii unei viitoare obligații fiscale de alt tip. În caz de nedepunere a cererii, excedentul se lasă în contul stingerii obligației fiscale de acelaşi tip.

(7) Excedentul sumei compensate se restituie contribuabilului sau se utilizează, conform prevederilor art. 101 alin. (5) sau art.125 alin. (5), în cazul stingerii restanțelor față de bugetul public național. În acest scop, suma neachitată a obligațiilor fiscale în cuantum de pînă la 100 lei inclusiv nu se consideră restanță față de bugetul public național.

[Art.175 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Articolul 176. Restituirea sumei plătite în plus şi a sumei care, conform

legislației fiscale, urmează a fi restituită

(1) Cu excepția cazurilor cînd legislația fiscală prevede altfel, restituirea sumei plătite în plus şi a sumei care, conform legislației fiscale, urmează a fi restituită contribuabilului se face în modul şi în termenele stabilite la art.175 numai dacă acesta nu are restanțe.

(2) Cu excepția cazurilor în care legislația fiscală prevede altfel, restituirea sumei plătite în plus şi a sumei care, conform legislației fiscale, urmează a fi restituită contribuabilului persoană juridică se efectuează de Trezoreria de Stat la conturile lui bancare, iar contribuabilului persoană fizică - la conturile lui bancare sau în numerar.

(3) Dacă suma plătită în plus şi suma care, conform legislației fiscale, urmează a fi restituită nu au fost restituite în termen de 37 de zile de la data primirii cererii de către organul fiscal, sau în alt termen prevăzut de legislația fiscală, contribuabilului i se plăteşte o dobîndă, calculată în funcție de rata de bază (rotunjită pînă la următorul procent întreg), stabilită de Banca Națională a Moldovei în luna noiembrie a anului precedent anului fiscal de gestiune, aplicată la refinanțarea băncilor comerciale prin operațiuni repo de cumpărare a hîrtiilor de valoare de stat pe termen de 2 luni, pentru perioada cuprinsă între data primirii cererii şi data compensării de către Trezoreria de Stat.

(4) Calculul dobînzii, efectuat şi prezentat de către contribuabil organului cu atribuții de administrare fiscală respectiv, se verifică şi se aprobă de conducerea acestui organ şi se anexează la ordinul de plată care prevede plata dobînzii. În cazul impozitelor şi taxelor locale administrate de serviciul de colectare a impozitelor şi taxelor locale, dispoziția trezorerială va fi întocmită de organul fiscal în baza documentelor prezentate de acest serviciu. Plata dobînzii se va efectua din

bugetul în care au fost vărsate impozitele şi taxele respective.

Articolul 177. Stingerea obligației fiscale prin executare silită

Stingerea obligației fiscale prin executare silită are loc prin acțiunile întreprinse de organul fiscal pentru perceperea forțată a restanțelor în conformitate cu legislația fiscală.

Articolul 178. Data stingerii obligației fiscale

(1) Dată a stingerii obligației fiscale prin achitare se consideră data la care sumele au fost înscrise la buget în contul obligației fiscale respective. În cazul achitării prin intermediul cardurilor bancare, dată a stingerii obligației fiscale se consideră data zilei operaționale în care a fost debitat contul de card, din care a fost emis cardul utilizat la plată, al contribuabilului (deținătorului de card) cu suma obligației fiscale. Debitarea contului de card respectiv se confirmă prin bonul (chitanța) de plată cu card bancar perfectat la terminal POS sau la alt dispozitiv de utilizare a cardurilor bancare, bon (chitanță) ce se eliberează deținătorului de card.

[Art.178 al.(1) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.72]

(2) Dată a stingerii obligației fiscale prin anulare este considerată data indicată în actul de anulare.

(3) Dată a stingerii obligației fiscale prin prescripție este considerată prima zi după data în care a expirat termenul de prescripție.

(4) Dată a stingerii obligației fiscale prin scădere este considerată data:

a) întocmirii actului comun al autorității administrației publice locale şi al organului fiscal prin care ele constată că persoana decedată, declarată moartă, dispărută fără veste, lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrînsă nu deținea (nu deține) bunuri;

b) rămînerii definitive a deciziei de încetare a activității persoanei juridice;

c) deciziei emise de conducerea organului fiscal privitor la imposibilitatea stingerii obligației fiscale prin executare silită.

(5) Dată a stingerii obligației fiscale prin compensare este considerată data la care Trezoreria de Stat a executat documentele de plată.

(6) Dată a stingerii obligației fiscale prin executare silită este considerată data la care sumele obținute în urma acțiunilor de executare silită au fost înscrise în contul bugetului respectiv.

Articolul 179. Succesiunea stingerii obligațiilor fiscale

(1) Stingerea obligațiilor fiscale, conform legislației fiscale, are loc după criteriul cronologic de naştere a fiecărui tip de obligație fiscală indicat în documentul privitor la stingerea ei.

(2) În caz de nerespectare de către contribuabil a prevederilor alin.(1), organul fiscal este în drept să stingă obligația fiscală a acestuia conform succesiunii stabilite la alin.(1).

Articolul 180. Modificarea termenului de stingere a obligației fiscale

(1) Modificarea termenului de stingere a obligației fiscale se efectuează prin:

a) amînarea stingerii obligaţiei fiscale (stingerea se va face printr-o plată unică);

b) eşalonarea stingerii obligaţiei fiscale (stingerea se va face în rate).

(2) În cazurile prevăzute de prezentul articol, contribuabilul are dreptul la amînare sau eşalonare pe parcursul a 2 ani fiscali, cu sau fără aplicarea unei majorări de întîrziere.

(3) Amînarea sau eşalonarea fără calcularea unei majorări de întîrziere se acordă contribuabilului în cazul:

a) prejudicierii lui materiale în urma unei calamităţi naturale, catastrofe tehnogene sau altor circumstanţe excepţionale şi inevitabile;

b) restructurării întreprinderii în baza unui acord-memorandum, încheiat între contribuabil şi Consiliul Creditorilor în conformitate cu atribuţiile şi drepturile acestuia din urmă;

c) altor circumstanţe prevăzute de legislaţie.

(4) Amînarea sau eşalonarea cu calcularea majorării de întîrziere se acordă în alte cazuri decît cele de la alin.(3), cu condiţia stingerii obligaţiilor fiscale curente înăuntrul termenului de amînare sau de eşalonare.

(5) Amînarea sau eşalonarea, cu excepţia cazurilor prevăzute la alin.(3) lit.b) şi c), se acordă în baza unui contract-tip, aprobat de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat, care se încheie între organul fiscal şi contribuabil. Modul de intrare în vigoare, de suspendare, de modificare şi de reziliere a contractului este prevăzut în acesta.

(6) În cazul nerespectării de către contribuabil a clauzelor contractului de amînare sau eşalonare, acesta este nul din momentul în care organul fiscal a depistat încălcările, iar pentru întreaga perioadă de amînare sau eşalonare se calculează majorări de întîrziere.

(7) Nu se admite încheierea unui nou contract de amînare sau eşalonare a uneia şi aceleiaşi obligaţii fiscale cu contribuabilul care nu a îndeplinit condiţiile contractului precedent.

(8) Pînă la expirarea termenului de stingere a obligaţiei fiscale, modificat prin amînare sau eşalonare, nu se vor întreprinde acţiuni de executare silită.

(9) Parlamentul sau organele abilitate de el pot stabili alte temeiuri şi condiţii de modificare prin amînare sau eşalonare a termenului de stingere a obligaţiei fiscale.

[Art.180 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Capitolul 6

RESPONSABILITATEA DE STINGEREA OBLIGAȚIEI FISCALE

Articolul 181. Responsabilitatea persoanei cu funcție de răspundere de stingerea obligației fiscale a contribuabilului

(1) Persoana cu funcție de răspundere responsabilă de stingerea obligației fiscale a contribuabilului este conducătorul lui sau o altă persoană a acestuia care, în virtutea obligațiilor de serviciu, era/este obligată să stingă obligația fiscală în modul şi în termenele stabilite. În cazul în care contribuabilul nu are persoană cu funcție de răspundere responsabil de stingerea obligației fiscale este el însuşi.

(2) Persoana cu funcție de răspundere este responsabilă de toate obligațiile fiscale ale contribuabilului, indiferent de data apariției lor.

(3) Obligațiile fiscale ale contribuabilului de care persoana cu funcție de răspundere este responsabilă în conformitate cu prezentul articol rămîn obligații ale acestuia pînă la stingerea lor deplină.

(4) Pentru neîndeplinirea obligațiilor prevăzute de prezentul articol şi a altor obligații prevăzute de legislația fiscală, persoana cu funcție de răspundere a contribuabilului poartă răspundere în conformitate cu legislația.

Articolul 182. Responsabilitatea persoanei cu funcție de răspundere a contribuabilului obligat să rețină sau să perceapă de la o altă persoană impozitele, taxele, majorările de întîrziere (penalitățile) şi/sau amenzile şi să le verse la buget

(1) Persoana cu funcție de răspundere a contribuabilului obligat, conform legislației fiscale, să rețină sau să perceapă de la o altă persoană impozitele, taxele, majorările de întîrziere (penalitățile) şi/sau amenzile şi să le verse la buget este responsabilă de plata impozitelor şi taxelor, majorărilor de întîrziere şi/sau amenzilor nereținute, nepercepute şi netransferate în modul stabilit la buget dacă:

a) reținerea, perceperea sau transferul intră în atribuțiile ei;

b) ea a ştiut sau trebuia să ştie că impozitele, taxele, majorările de întîrziere (penalitățile) şi/sau amenzile nu au fost reținute, percepute sau transferate de contribuabil.

(2) Obligația de a reține sau percepe impozite, taxe, majorări de întîrziere (penalități) şi/sau amenzi rămîne a fi a contribuabilului a cărui persoană cu funcție de răspundere este obligată să le rețină sau să le perceapă de la o altă persoană şi să le transfere pînă cînd impozitele, taxele, majorările de întîrziere (penalitățile) şi/sau amenzile sau trebuiau să fie declarate de persoana de la care trebuia să fie reținute sau percepute ori pînă la stingerea lor totală în celelalte cazuri.

(3) Obligațiile fiscale ale contribuabilului pentru care persoana lui cu funcție de răspundere

este responsabilă în conformitate cu prezentul articol rămîn obligaţii ale contribuabilului pînă la stingerea lor deplină în cazul reţinerii sau perceperii impozitelor, taxelor, majorărilor de întîrziere şi/sau amenzilor de la alte persoane.

(4) Pentru neîndeplinire a obligaţiilor prevăzute de prezentul articol şi a altor obligaţii prevăzute de legislaţia fiscală, persoana cu funcţie de răspundere a contribuabilului poartă răspundere în conformitate cu legislaţia.

Articolul 183. Responsabilitatea persoanei care dobîndeşte o proprietate

de a stinge restanţa persoanei care îi transmite proprietatea

Dacă o persoană care are restanţă transmite o proprietate unei alte persoane, iar acestea sînt interdependente, persoana care primeşte proprietatea este responsabilă de stingerea restanţei în mărimea diferenţei dintre valoarea de piaţă a proprietăţii dobîndite şi suma plătită efectiv pentru ea.

Articolul 184. Responsabilitatea pentru obligaţiile fiscale

ale persoanei în curs de lichidare

(1) Obligaţiile fiscale ale persoanei în curs de lichidare le stinge, din contul mijloacelor ei băneşti inclusiv din veniturile obţinute din comercializarea activelor ei, organul, organizaţia, persoana, responsabili, conform legislaţiei, de lichidarea acesteia.

(2) În cazul aplicării modalităţilor de depăşire a insolvabilităţii, obligaţiile fiscale se sting în conformitate cu legislaţia respectivă.

Articolul 185. Responsabilitatea pentru obligaţiile fiscale

ale persoanei în cazul reorganizării ei

(1) Obligaţiile fiscale ale persoanei reorganizate le stinge succesorul ei.

(2) Stingerea obligaţiei fiscale a persoanei reorganizate este impusă succesorului ei indiferent de faptul că acesta a ştiut ori nu, înainte de finalizarea reorganizării, că persoana reorganizată nu a stins sau a stins parţial obligaţia fiscală.

(3) Reorganizarea persoanei nu schimbă pentru succesorul acesteia termenele de stingere a obligaţiei ei fiscale. În cazul reorganizării persoanei, drepturile şi obligaţiile ei trec la întreprinderea nou-creată. Înainte de a se reorganiza, întreprinderea va înştiinţa despre aceasta organul fiscal, în raza căruia se află, pentru efectuarea unui control fiscal şi determinarea volumului de drepturi şi obligaţii succesoare ale persoanei nou-create.

(4) În cazul existenţei mai multor succesori, fiecare dintre ei poartă răspundere, în limita drepturilor şi obligaţiilor preluate în urma reorganizării, pentru stingerea obligaţiei fiscale a persoanei reorganizate.

(5) Responsabilitatea asumată de succesorul persoanei reorganizate devine obligaţia lui fiscală care, în cazul reorganizării acestuia, trece la succesorii lui.

(6) În cazul reorganizării prin contopirea mai multor persoane, persoana astfel creată este considerată succesor al fiecărei persoane contopite în stingerea obligaţiilor ei fiscale.

(7) În cazul reorganizării persoanei prin absorbție, persoana absorbantă este considerată succesorul acesteia în stingerea obligației ei fiscale.

(8) În cazul reorganizării persoanei prin divizare, persoanele astfel create sînt considerate succesorii primei în stingerea obligațiilor ei fiscale proporțional cotei ce le aparține.

(9) În cazul reorganizării persoanei prin separare, persoana reorganizată şi persoana care s-a constituit în urma separării sînt responsabile de stingerea obligației fiscale a persoanei reorganizate proporțional cotei ce le aparține.

(10) În cazul reorganizării persoanei prin transformare, persoana astfel creată este considerată succesorul celei dintîi în stingerea obligației ei fiscale.

Articolul 186. Stingerea obligațiilor fiscale ale persoanelor

fizice decedate,declarate moarte, dispărute

fără veste, lipsite de capacitate de exercițiu

sau cu capacitate de exercițiu restrînsă

(1) Obligația fiscală a persoanei fizice decedate sau declarate moartă, în modul stabilit, o stinge fiecare moştenitor al ei în limitele valorii bunurilor moştenite şi proporțional părții sale de moştenire.

(2) Obligația fiscală a persoanei fizice declarate, în modul stabilit, dispărută fără veste se stinge de către tutorele numit să administreze bunurile dispărutului din contul acestora.

(3) Obligația fiscală a persoanei fizice, inclusiv a minorului, recunoscute, în conformitate cu legislația, incapabilă sau cu capacitate de exercițiu restrînsă o sting părinții, înfietorii, tutorele sau curatorul din contul bunurilor acesteia.

(4) Obligația fiscală care nu a putut fi stinsă, în conformitate cu prezentul articol, din cauza insuficienței de bunuri se stinge prin scădere, efectuată de organul fiscal în conformitate cu prezentul cod.

(5) În cazul în care instanța judecătorească emite o decizie de anulare a declarării persoanei fizice moartă sau dispărută fără veste ori o decizie de recunoaştere a capacității depline de exercițiu, acțiunea obligațiilor fiscale stinse anterior prin scădere se restabileşte, fără a se aplica majorările de întîrziere şi amenzile pentru perioada cuprinsă între momentul declarării persoanei fizice moartă sau dispărută fără veste, sau lipsită de capacitate de exercițiu, sau cu capacitate de exercițiu restrînsă şi data emiterii deciziei respective.

Capitolul 7

DAREA DE SEAMĂ FISCALĂ

Articolul 187. Prezentarea dării de seamă fiscale

(1) În cazurile prevăzute de legislația fiscală, contribuabilul este obligat să prezinte în termenul stabilit dări de seamă pentru fiecare tip de impozit sau de taxă.

(2) Cu excepția cazurilor expres prevăzute de legislația fiscală, contribuabilul este obligat să

prezinte organului fiscal în care se află la evidenţă dări de seamă privind impozitele şi taxele.

(3) Darea de seamă fiscală, de regulă, trebuie să conţină:

a) denumirea (numele şi prenumele) contribuabilului;

b) codul fiscal al contribuabilului, iar după caz şi codul subdiviziunii acestuia;

c) perioada fiscală pentru care se prezintă;

d) tipul impozitului sau al taxei;

e) obiectul impozabil (baza impozabilă);

f) cota impozitului sau taxei;

g) facilităţile fiscale;

h) suma impozitului sau a taxei;

i) alte date şi informaţii;

j) semnătura, autentificată cu ştampilă, a persoanelor responsabile - conducătorul şi contabilul-şef - ale contribuabilului sau semnătura contribuabilului (a reprezentantului acestuia) ori semnătura digitală aplicată în modul stabilit de Guvern.

[Art.187 al.(3) lit.j) modificată prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

(4) Contribuabilul (reprezentantul acestuia), persoana lui cu funcţie de răspundere semnează darea de seamă fiscală, asumîndu-şi răspunderea prevăzută de lege pentru prezentarea de date şi informaţii false sau eronate.

(5) Darea de seamă fiscală se consideră prezentată la data la care organul fiscal o primeşte, dacă este întocmită în modul stabilit de legislaţia fiscală şi dacă este perfectată în modul reglementat de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat.

[Art.187 al.(3) lit.j) modificată prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

(6) Darea de seamă fiscală se consideră recepţionată de organul fiscal în conformitate cu alin.(5) în cazul în care contribuabilul prezintă dovezi în acest sens: un exemplar de dare de seamă fiscală cu menţiunea organului fiscal că a primit-o, o recipisă, eliberată de organul fiscal, avizul poştal etc.

(7) Instrucţiunile privind modul de întocmire şi de prezentare a dărilor de seamă fiscale, inclusiv a celor unificate, se emit de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat dacă legislaţia fiscală nu prevede altfel.

[Art.187 al.(7) modificat prin LP82 -XVI din 29.03.07, MO60-63/04.05.07 art.279]

Articolul 188. Darea de seamă fiscală corectată

(1) Darea de seamă fiscală corectată este versiunea dării de seamă fiscale precedente.

(2) Contribuabilul care descoperă că darea de seamă fiscală prezentată anterior conţine o

greşeală sau o omisiune are dreptul să prezinte o dare de seamă fiscală corectată. La prezentarea dării de seamă corectate, contribuabilului i se aplică, după caz, majorarea de întîrziere (penalitatea) pentru perioada respectivă.

(3) Darea de seamă fiscală corectată, depusă înainte sau în termenul stabilit pentru prezentarea dărilor de seamă fiscale pe o anumită perioadă fiscală se consideră dare de seamă fiscală pentru perioada respectivă.

(4) Darea de seamă fiscală corectată nu va fi luată în considerare şi, prin urmare, nu va fi modificată darea de seamă precedentă dacă cea corectată a fost prezentată:

a) mai tîrziu de data stabilită pentru prezentarea dării de seamă pe perioada fiscală următoare dacă legislația fiscală nu prevede altfel;

b) după anunțarea unui control fiscal;

c) pe o perioadă supusă unei verificări documentare sau după ea.

Articolul 189. Calcularea impozitelor şi taxelor

de către organul fiscal

(1) Organul fiscal calculează impozitele şi taxele contribuabililor în urma controalelor fiscale, cu excepția controlului fiscal cameral, dacă au fost stabilite cazuri de nerespectare a legislației fiscale, precum şi în alte cazuri prevăzute de legislația fiscală.

(2) Dacă în timpul controlului fiscal sumele impozitelor şi taxelor care urmau să fie vărsate la buget nu pot fi determinate din lipsă de evidență contabilă ori din cauza ținerii ei neconforme, dacă contribuabilul (reprezentantul acestuia) sau persoana lui cu funcție de răspundere nu prezintă, în totalitate sau în parte, documentele de evidență şi/sau dările de seamă fiscale, organul fiscal calculează impozitele şi taxele prin metode şi din surse indirecte, efectuînd ulterior recalcularea lor după restabilirea evidenței, în conformitate cu legislația, sau după prezentarea documentelor respective.

Capitolul 8

EVIDENȚA OBIECTELOR IMPOZABILE ŞI A OBLIGAȚIILOR FISCALE

Articolul 190. Principiile generale de evidență a obiectelor

impozabile şi a obligațiilor fiscale

(1) Evidența obiectelor impozabile şi a obligațiilor fiscale se ține de către contribuabil de sine stătător, dacă legislația nu prevede altfel, pentru a se estima baza impozabilă, cuantumul obligațiilor fiscale calculate, modificate, stinse şi restante.

(2) Evidența contabilă şi/sau o altă evidență pe care se întemeiază evidența obiectelor impozabile şi a obligațiilor fiscale trebuie să reflecte oportun, integral şi veridic operațiunile contribuabilului şi situația lui financiară.

(3) Pentru a controla stingerea obligațiilor fiscale, organul fiscal alte autorități cu atribuții de administrare fiscală, în cazurile prevăzute expres de legislația fiscală, țin evidența acestora, înscriind în conturile personale ale contribuabilului, deschise pentru fiecare impozit şi taxă,

cuantumul, data apariției, modificării sau stingerii lor.

(4) Înscrierile în conturile personale ale contribuabilului se efectuează conform unui regulament, aprobat de Ministerul Finanțelor.

(5) Evidența impozitelor şi taxelor locale pe obiectele impozabile care nu se află în raza organului fiscal în a cărei evidență este contribuabilul o ține organul fiscal în a cărei rază se află obiectul impozabil. Evidența impozitelor şi taxelor calculate de serviciile de colectare a impozitelor şi taxelor locale se ține de aceste servicii.

Articolul 191. Avizul de plată a obligației fiscale

(1) Avizul de plată a obligației fiscale reprezintă o înştiințare scrisă prin care organul fiscal sau o altă autoritate cu atribuții de administrare fiscală cere contribuabilului să stingă obligațiile fiscale indicate în el.

(2) Avizul de plată se întocmeşte şi se remite contribuabilului în cazul în care obligația fiscală este calculată de organul fiscal sau de o altă autoritate publică cu atribuții de administrare fiscală, excepție făcînd cazurile în care calculul este efectuat în funcție de rezultatele controalelor fiscale.

(3) Dacă în calculul obligației fiscale, pentru care a fost remis aviz de plată, au fost făcute rectificări, organul fiscal sau o altă autoritate cu atribuții de administrare fiscală întocmeşte şi expediază contribuabilului un aviz de plată rectificat.

(4) Formularul tipizat al avizului de plată a obligației fiscale se aprobă de Guvern.

[Art.191 al.(4) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(5) Avizul de plată a obligației fiscale trebuie să conțină următoarele elemente obligatorii:

a) denumirea (numele şi prenumele) contribuabilului;

b) codul fiscal al contribuabilului;

c) data emiterii sale;

d) tipul, termenele de stingere şi suma obligației fiscale;

e) adresa şi codul fiscal al organului fiscal sau al unei alte autorități care a întocmit avizul de plată.

(6) Avizul de plată a obligației fiscale intră în vigoare la data la care contribuabilul l-a primit şi este valabil pînă la stingerea obligației fiscale sau pînă la anularea lui.

Articolul 192. Termenul de remitere a avizului

de plată şi termenul de stingere

a obligației fiscale

(1) Avizul de plată a obligației fiscale se remite contribuabilului pînă la expirarea termenului de stingere a obligației fiscale indicat în el, dacă legislația fiscală nu prevede altfel.

(2) Obligaţiile fiscale indicate în avizul de plată trebuie să fie stinse în termenele indicate în aviz.

(3) Dacă avizul de plată a fost remis contribuabilului după expirarea termenului de stingere a obligaţiei fiscale, majorarea de întîrziere (penalitatea) şi/sau amenda pentru nestingerea ei în termen se aplică după expirarea a 10 zile calendaristice de la data la care contribuabilul a primit avizul de plată.

Capitolul 9

EXECUTAREA SILITĂ A OBLIGAŢIEI FISCALE

Articolul 193. Condiţiile declanşării executării

silite a obligaţiei fiscale

Condiţiile declanşării executării silite a obligaţiei fiscale sînt:

a) existenţa restanţei, ţinîndu-se cont de prevederile art.252;

b) neexpirarea termenelor de prescripţie stabilite în prezentul cod;

c) necontestarea faptului de existenţă a restanţei şi mărimii ei în cazurile prevăzute la art.194 alin. (1) lit. c) şi d);

d) contribuabilul nu se află în proces de lichidare (dizolvare) sau de aplicare a procedurilor de depăşire a insolvabilităţii, conform legislaţiei.

Articolul 194. Modalităţile de executare silită

a obligaţiei fiscale

(1) Executarea silită a obligaţiei fiscale se efectuează prin:

a) încasare a mijloacelor băneşti de pe conturile bancare ale contribuabilului, cu excepţia celor de pe conturile de credit şi provizorii (de acumulare a mijloacelor financiare pentru formarea sau majorarea capitalului social);

[Art.194 al.(1), lit.a) modificată prin LP22-XVI din 08.04.05, MO65-69/29.04.05 art.234]

b) ridicare de la contribuabil a mijloacelor băneşti în numerar;

c) urmărire a bunurilor contribuabilului, cu excepţia celor consemnate la lit.a) şi b);

d) urmărire a datoriilor debitoare ale contribuabililor prin modalităţile prevăzute la lit.a), b) şi c).

(2) Urmărirea bunurilor se face prin sechestrare, comercializare şi ridicare.

(3) În cazul în care, după ce s-au aplicat modalităţile de executare silită, obligaţia fiscală a contribuabilului care desfăşoară activitate de întreprinzător nu a fost stinsă în totalitate, iar aplicarea ulterioară a executării silite este imposibilă, organul fiscal are dreptul să iniţieze aplicarea modalităţilor de depăşire a insolvabilităţii în conformitate cu legislaţia. Obligaţia fiscală a persoanei fizice neînregistrate ca subiect al activităţii de întreprinzător se stinge în modul

prevăzut de prezentul cod.

Articolul 195. Organele abilitate cu executarea

silită a obligaţiei fiscale

(1) Executarea silită a obligaţiei fiscale, în modul prevăzut de prezentul cod, o efectuează organul fiscal.

(2) Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupţiei, dispunînd de drepturile organului fiscal, efectuează executarea silită a obligaţiei fiscale calculate de organele sale.

[Art.195 al.(2) exclus prin LP139-XVI din 20.07.08, MO125-126/15.07.08 art.491]

(3) Nu se admite executarea silită a obligaţiei fiscale de către alte autorităţi, în modul stabilit de prezentul cod, nici direct şi nici prin intermediul organelor fiscale, cu excepţia cazurilor prevăzute la art.156 alin.(2) şi la art.157 alin.(2).

[Art.195 al.(3) modificat prin LP139-XVI din 20.07.08, MO125-126/15.07.08 art.491]

Articolul 196. Regulile generale de executare

silită a obligaţiei fiscale

(1) Executarea silită a obligaţiei fiscale se face în zile lucrătoare, între orele 6.00 şi 22.00. Executarea silită în alt timp se admite în cazul în care contribuabilul sau debitorul lui se eschivează de la ea.

(2) Dacă contribuabilul nu poate fi găsit pe adresele cunoscute, organul fiscal va solicita intervenţia autorităţilor publice competente.

(3) În cazul în care contribuabilul a fost trecut, complet sau parţial, la evidenţa sau asistenţa unui alt organ fiscal, dosarul lui şi hotărîrea de executare silită a obligaţiei fiscale se remit acestuia în vederea continuării procedurii.

(4) Dacă bunurile sau debitorii contribuabilului se află în diferite unităţi administrativ-teritoriale, executarea silită a obligaţiei fiscale o efectuează organul fiscal de la locul de evidenţă sau asistenţă a contribuabilului şi, după caz, cu participarea funcţionarului fiscal de la locul aflării bunurilor sau de la sediul (domiciliul) debitorului.

(5) Organul fiscal este în drept să aplice una sau mai multe modalităţi de executare silită a obligaţiei fiscale. Executarea silită a obligaţiei fiscale în modul prevăzut la art.194 alin.(1) lit.b), c) şi d) se face în temeiul unei hotărîri emise de conducerea organului fiscal pe un formular tipizat aprobat de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat.

(6) Cheltuielile aferente executării silite a obligaţiei fiscale se efectuează de la bugetul de stat, urmînd să fie recuperate din contul contribuabilului.

Articolul 197. Încasarea de mijloace băneşti

de pe conturile bancare ale contribuabilului

(1) Începînd cu ziua următoare celei în care a apărut restanţa sau în care s-a aflat despre apariţia ei, organul fiscal este în drept să înainteze ordine incaso trezoreriale la conturile bancare

(cu excepția contului de împrumut, a contului provizoriu (de acumulare a mijloacelor financiare pentru formarea sau majorarea capitalului social), precum şi a conturilor persoanelor fizice care nu sînt subiecți ai activității de întreprinzător) ale contribuabilului dacă acesta dispune de ele şi dacă organul fiscal le cunoaşte.

[Art.197 al.(1) modificat prin LP22-XVI din 08.04.05, MO65-69/29.04.05 art.234]

(2) În cazul în care contribuabilul deține la contul său bancar mijloace băneşti, instituția financiară (sucursala sau filiala acesteia) este obligată să execute, în limita acestor mijloace, ordinul incaso trezorerială a organului fiscal în decursul zilei operaționale în care a fost primită.

(3) În cazul în care contribuabilul nu deține la contul său bancar mijloace băneşti pentru a stinge, total sau parțial, obligația fiscală, instituția financiară (sucursala sau filiala acesteia) remite organului fiscal, în ziua primirii, ordinul incaso trezorerială, făcînd pe ea mențiunea despre lipsa, totală sau parțială, a mijloacelor. În cazul suspendării operațiunilor la contul bancar pentru nestingerea obligației fiscale, instituția financiară (sucursala sau filiala acesteia) informează imediat organul fiscal despre înscrierea în contul contribuabilului a mijloacelor băneşti. Procedura încasării incontestabile a mijloacelor de la conturile bancare se stabileşte prin lege.

[Art.197 al.(3) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(4) Prevederile prezentului articol nu se aplică în cazul în care în contul bancar al contribuabilului sînt înscrise mijloace băneşti încasate de la comercializarea bunurilor gajate, în limita sumelor direcționate spre plata cheltuielilor aferente vînzării bunului gajat şi în limita creanțelor care se plătesc din produsul vînzării bunului gajat.

Articolul 198. Ridicarea de la contribuabil

a mijloacelor băneşti în numerar

(1) Executarea silită a obligației fiscale prin ridicarea de mijloace băneşti în numerar este aplicată contribuabilului persoană juridică sau persoană fizică subiect al activității de întreprinzător.

(2) Pentru ridicarea de la contribuabil a mijloacelor băneşti în numerar, inclusiv în valută străină, funcționarul fiscal controlează locurile şi localurile în care contribuabilul păstrează numerarul, precum şi rețeaua lui comercială.

(3) Prin derogare de la art.129 pct.4), în calitate de reprezentant al contribuabilului, la ridicarea mijloacelor băneşti în numerar participă casierul (gestionarul) sau un alt angajat care îl înlocuieşte. Aceştia sînt obligați să prezinte documentele necesare şi să asigure accesul liber la seiful casei contribuabilului, în încăperea izolată a casei, precum şi în rețeaua lui comercială.

(4) Deschiderea fără consimțămîntul reprezentantului contribuabilului sau în lipsa acestuia a locurilor şi localurilor în care se păstrează numerarul se efectuează în prezența a 2 martori asistenți. Pînă la sosirea acestora din urmă, funcționarul fiscal sigilează locurile şi localurile.

(5) Faptul ridicării numerarului şi al deschiderii locurilor şi localurilor fără consimțămîntul reprezentantului contribuabilului este consemnat în acte semnate de cei prezenți. Actele se întocmesc în două exemplare. Exemplarul al doilea se remite contribuabilului sau reprezentantului acestuia contra semnătură pe primul exemplar sau se expediază recomandat contribuabilului în

aceeaşi zi sau în următoarea zi lucrătoare.

(6) Funcţionarul fiscal predă mijloacele băneşti ridicate instituţiei financiare (sucursalei sau filialei acesteia) proxime, care este obligată să le primească şi să le transfere la bugetele respective pentru stingerea restanţelor. Valuta străină se predă la cursul stabilit de Banca Naţională a Moldovei în ziua predării.

(7) Dacă depunerea mijloacelor băneşti în numerar la instituţia financiară (sucursala sau filiala acesteia) în ziua ridicării lor este imposibilă, ele vor fi predate casieriei organului fiscal pentru ca aceasta să le transmită instituţiei financiare în următoarea zi lucrătoare.

Articolul 199. Reguli generale de sechestrare a bunurilor

(1) Îndeplinirea hotărîrii organului fiscal de sechestrare a bunurilor contribuabilului se efectuează, dacă legislaţia nu prevede altfel, în prezenţa contribuabilului (a reprezentantului acestuia), a persoanei lui cu funcţie de răspundere, iar în cazul în care contribuabilul este persoană fizică neînregistrată ca subiect al activităţii de întreprinzător - a unui membru major al familiei lui.

(2) Dacă contribuabilul (reprezentantul acestuia), persoana lui cu funcţie de răspundere se eschivează de a fi prezenţi la sechestrarea bunurilor, aceasta se efectuează fără consimţămîntul sau în absenţa lor. Deschiderea fără consimţămîntul contribuabilului (reprezentantului acestuia), al persoanei lui cu funcţie de răspundere ori în lipsa acestora a încăperilor şi a altor locuri în care se află bunurile, precum şi sechestrarea lor, se efectuează în prezenţa a doi martori asistenţi.

(3) Dacă bunurile contribuabilului se află la domiciliul sau la reşedinţa lui sau a unor alte persoane, sechestrarea bunurilor se va face numai cu consimţămîntul contribuabilului sau al persoanei căreia îi aparţine domiciliul sau reşedinţa.

(4) Dacă persoana fizică nu permite accesul în domiciliul sau în reşedinţa sa pentru a i se sechestra bunurile, funcţionarul fiscal consemnează faptul într-un act. În astfel de cazuri, organul fiscal va intenta o acţiune în justiţie. După ce instanţa judecătorească emite o hotărîre de executare silită a obligaţiei fiscale, aceasta este îndeplinită în conformitate cu legislaţia de procedură civilă.

(5) Dacă contribuabilul nu şi-a stins obligaţia fiscală şi dacă acţiunile de sechestrare a bunurilor nu au fost atacate în decursul a 30 zile lucrătoare din data sechestrării, organul fiscal este în drept să comercializeze bunurile sechestrate. În cazul cînd acţiunile organului fiscal sînt contestate, comercializarea bunurilor menţionate în contestaţie sau în cererea de chemare în judecată se suspendă pînă la soluţionarea cauzei.

[Art.199 al.(5) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(6) În cazul în care, în urma examinării contestaţiei sau a cererii de chemare în judecată, de pe unele bunuri a fost ridicat sechestrul, organul fiscal este în drept să sechestreze alte bunuri ale contribuabilului.

(7) Bunurile sechestrate de organul fiscal nu se urmăresc de alte autorităţi publice, nici chiar în temeiul unei hotărîri judecătoreşti.

Articolul 200. Sechestrarea bunurilor ca modalitate de

asigurare a executării silite a obligației fiscale

(1) În temeiul hotărîrii organului fiscal privind executarea silită a obligației fiscale, sînt pasibile de sechestrare toate bunurile contribuabilului, indiferent de locul aflării lor, cu excepția celor care, în conformitate cu alin.(6), nu sînt sechestrabile.

(2) Sechestrarea bunurilor în temeiul hotărîrii organului fiscal este efectuată de funcționarul fiscal.

(3) Înainte de a se proceda la sechestrare, contribuabilului (reprezentantului acestuia), persoanei lui cu funcție de răspundere li se remite o copie de pe hotărîrea privind executarea silită a obligației fiscale şi li se aduce la cunoştință, în scris sau oral, ce drepturi şi obligații au în timpul sechestrării, ce răspundere prevede legea pentru neîndeplinirea obligațiilor.

(4) Contribuabilul (reprezentantul acestuia), persoana lui cu funcție de răspundere sînt obligați să prezinte spre sechestrare toate bunurile, inclusiv cele date unor alte persoane la păstrare sau în folosință, şi să comunice în scris:

a) informații despre bunurile care nu aparțin contribuabilului şi despre proprietarii acestora;

b) informații despre bunurile care aparțin contribuabilului şi care au fost date unor alte persoane la păstrare sau în folosință;

c) informații despre bunurile gajate;

d) informații despre bunurile sechestrate de alte autorități publice.

(5) Pentru depistarea bunurilor contribuabilului, funcționarul fiscal este în drept să cerceteze locurile în care se presupune că se află acestea, iar în cazul domiciliului şi reşedinței - cu acordul persoanei căreia îi aparține sau în baza hotărîrii instanței judecătoreşti.

(6) Nu sînt sechestrabile următoarele bunuri:

a) produsele agricole perisabile, conform unei liste aprobate de Guvern;

b) bunurile gajate pînă la momentul sechestrării;

c) bunurile personale ale persoanei fizice care, conform legislației de procedură civilă, nu sînt urmăribile;

d) bunurile sechestrate de alte autorități publice;

e) alte bunuri care, conform legislației, sînt neurmăribile.

(7) Vor fi sechestrate bunuri numai în valoarea necesară şi suficientă pentru stingerea obligației fiscale, pentru achitarea impozitelor şi taxelor aferente comercializării bunurilor sechestrate, al căror termen de plată este stabilit pînă la sau la data comercializării, şi pentru recuperarea cheltuielilor de executare silită.

(8) Pentru determinarea cantității suficiente de bunuri ce urmează a fi sechestrate, în momentul sechestrării se stabileşte prețul de sechestru al bunurilor după valoarea lor de bilanț, în conformitate cu datele contabilității contribuabilului. În cazul cînd persoanele care, conform

legislației, nu țin evidență contabilă şi cînd contribuabilul (reprezentantul acestuia), persoana lui cu funcție de răspundere se eschivează de a fi prezenți la sechestru sau lipsesc, prețul de sechestru al bunurilor îl stabileşte funcționarul fiscal, luînd în considerare starea lor tehnică şi alte caracteristici. Pentru constatarea stării tehnice pot fi invitați, după caz, specialişti în domeniu. Valorile mobiliare sînt sechestrate la prețul lor nominal. Cota-parte într-o societate se determină conform documentelor ei de constituire.

(9) În cazul sechestrării bunurilor, funcționarul fiscal întocmeşte, în două exemplare, după un model aprobat de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat, lista bunurilor sechestrate. Fiecare foaie este semnată de participanții la sechestru.

(10) În lista bunurilor sechestrate se indică denumirea, cantitatea, semnele individuale şi valoarea bunurilor. La valorile mobiliare se indică numărul, emitentul, prețul nominal şi alte date cunoscute la momentul sechestrării.

(11) După trecerea în listă a bunurilor sechestrate, se întocmeşte, în două exemplare, actul de sechestru după un model aprobat de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat şi se semnează de participanții la sechestru. Exemplarul al doilea se remite contribuabilului (reprezentantului acestuia), persoanei lui cu funcție de răspundere contra semnătură.

(12) Bunurile sechestrate se lasă spre păstrare în locul aflării lor la momentul sechestrării: la contribuabil sau la o altă persoană. În cel de al doilea caz, se admite remiterea bunurilor spre păstrare nemijlocit contribuabilului, care este obligat să le primească. La decizia funcționarului fiscal, bunurile pot fi remise spre păstrare unor alte persoane în bază de contract. Bijuteriile şi alte obiecte de aur, argint, platină şi de metale din grupa platinei, pietrele prețioase şi perlele, precum şi reziduurile din astfel de materiale, sînt depuse spre păstrare la instituția financiară (sucursala sau filiala acesteia) de către funcționarul fiscal. Responsabili de păstrarea bunurilor sechestrate sînt contribuabilul (reprezentantul acestuia), persoana lui cu funcție de răspundere sau persoana care o suplineşte, cărora li s-a adus la cunoştință faptul sechestrării, sau persoana căreia i-au fost încredințate sub semnătură bunurile sechestrate.

(13) Actul de sechestru conține somația că dacă, în termen de 30 zile lucrătoare din data aplicării sechestrului, contribuabilul nu va plăti restanțele, bunurile sechestrate se vor comercializa.

[Art.200 al.(13) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(14) Dacă contribuabilul (reprezentantul acestuia), persoana lui cu funcție de răspundere refuză să semneze actul de sechestru, funcționarul fiscal notează în dreptul numelui acestuia: "A refuzat să semneze". Nota refuzului se confirmă de regulă prin semnătura martorilor asistenți. În cazul absenței acestora, actul de sechestru este semnat de funcționarul fiscal, exemplarul al doilea fiind expediat recomandat contribuabilului.

(15) Dacă contribuabilul (reprezentantul acestuia), persoana lui cu funcție de răspundere nu sînt prezenți la sechestru, faptul se va consemna în actul de sechestru în prezența a 2 martori asistenți, exemplarul al doilea fiind expediat recomandat contribuabilului în 24 de ore.

(16) În cazul sechestrării valorilor mobiliare, organul fiscal va remite copia de pe actul de sechestru registratorului independent sau persoanei care ține evidența lor. Aceştia vor consemna în registrul respectiv, imediat după primirea copiei, sechestrarea valorilor mobiliare. Din acest moment, nu se va mai face, fără acordul organului fiscal, nici o operațiune cu valorile mobiliare

sechestrate.

(17) Dacă contribuabilul nu dispune de bunuri care, conform legislației, sînt sechestrabile, funcționarul fiscal întocmeşte un act de carență.

Articolul 201. Sechestrarea bunurilor contribuabilului

care se află la alte persoane

(1) Bunurile contribuabilului care se află la alte persoane în baza unor contracte de împrumut, de arendă, de închiriere, de păstrare etc. se includ în lista bunurilor sechestrate în baza documentelor de care dispune contribuabilul referitor la aceste bunuri. După semnarea actului de sechestru, persoanei la care se află bunurile i se remite o somație despre sechestrarea bunurilor contribuabilului, despre obligația ei de a asigura integritatea lor şi despre interdicția de a le transmite contribuabilului sau unor terți fără acordul organului fiscal. Bunurile sînt examinate, după caz, la locul aflării lor.

(2) Dacă, în cadrul unor controale, se descoperă că bunurile contribuabilului sînt deținute de o altă persoană şi că ele nu au fost sechestrate anterior, acesteia i se remite o somație despre sechestrarea bunurilor contribuabilului, despre obligația ce-i revine de a asigura integritatea lor şi despre interdicția de a le transmite contribuabilului sau unor terți fără acordul organului fiscal. Concomitent, se va întocmi o listă a acelor bunuri, fiecare pagină fiind semnată de funcționarul fiscal şi de deținătorul bunurilor (reprezentantul lui).

(3) După semnarea listei bunurilor deținute de o altă persoană, funcționarul fiscal o va verifica după documentele de evidență contabilă ale contribuabilului. După identificarea bunurilor, se va întocmi un act de sechestru.

Articolul 202. Ridicarea sechestrului

(1) Sechestrul de pe bunuri se ridică în cazul:

a) stingerii, totale sau parțiale, a obligației fiscale şi al recuperării de către contribuabil a cheltuielilor de executare silită;

b) stingerii, totale sau parțiale, a obligației fiscale şi al recuperării cheltuielilor de executare silită prin alte modalități de executare silită;

c) necesității sechestrării unor alte bunuri, solicitate pe piață, în vederea urgentării plății restanțelor;

d) înstrăinării sau dispariției bunurilor;

e) imposibilității comercializării bunurilor;

f) emiterii unei decizii în acest sens de către autoritatea care examinează plîngerea dacă se încalcă procedura de sechestrare;

g) încheierii cu organul fiscal a contractului privind modificarea termenului de stingere a obligației fiscale.

(2) După ridicarea sechestrului de pe bunuri, organul fiscal le restituie contribuabilului dacă le-a pus la păstrare în alt loc. În cazul în care dreptul de proprietate asupra bunurilor a trecut la

persoana care le-a cumpărat în modul stabilit de prezentul cod, acestea nu se restituie.

(3) În cazul stingerii parțiale a obligației fiscale, sechestrul nu se ridică de pe bunurile a căror valoare depăşeşte partea nestinsă a obligației fiscale. Gradul depăşirii se determină în funcție de impozitele şi taxele aferente comercializării bunurilor şi de cheltuielile de executare silită, suportate sau eventuale.

Articolul 203. Comercializarea bunurilor sechestrate

(1) Comercializarea bunurilor sechestrate se efectuează la licitații, organizate în conformitate cu prevederile capitolului 10.

(2) Evaluarea şi comercializarea bunurilor sechestrate ale contribuabilului, cu excepția celor prevăzute la alin.(7), (8), (9) şi (15), se organizează de către organul fiscal.

(3) Pentru efectuarea evaluării bunurilor şi comercializarea lor la licitație, Inspectoratul Fiscal Principal de Stat selectează persoanele care dispun de licență pentru activitatea respectivă, încheie cu ele contracte şi le repartizează materialele pentru evaluare. Plata serviciilor prestate de aceste persoane nu poate depăşi 10% din mijloacele băneşti obținute din comercializarea bunurilor sechestrate.

[Art.203 al.(2-3) în redacția LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 rt.702]

(3) Pentru efectuarea expertizei, evaluarea bunurilor şi comercializarea lor la licitație, pot fi atraşi, după caz, specialişti din autoritățile administrației publice centrale sau locale, alte persoane care dispun de licență pentru activitatea respectivă. Plata serviciilor prestate de aceste persoane nu poate depăşi 10% din mijloacele băneşti obținute din comercializarea bunurilor sechestrate. În cazul în care expertiza, evaluarea şi comercializarea patrimoniului contribuabilului se organizează de către comisia permanentă, contractele privind expertiza, evaluarea şi vînzarea-cumpărarea patrimoniului se vor încheia de către Inspectoratul Fiscal Principal de Stat, la decizia comisiei permanente.

(4) Bunurile sechestrate se comercializează la licitația cu strigare. Dacă la licitația cu strigare nu s-a înscris nici un participant sau dacă bunurile nu au putut fi comercializate, organul fiscal, în termen de 30 de zile de la data expirării termenului de înscriere la licitația la care nu s-a înscris nici un participant sau de la efectuarea licitației, va anunța o licitație cu reducere.

[Art.203 al.(4) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(5) În cazul înscrierii unui singur participant la licitația cu strigare, comercializarea se efectuează în bază de contract încheiat cu organul fiscal la un preț care să nu fie mai mic decît prețul inițial, iar la licitația cu reducere comercializarea se efectuează în baza unui contract similar la un preț redus cu cel mult 10% față de prețul inițial.

(6) Comercializarea terenurilor pe care sînt amplasate bazine de apă închise, clădiri, construcții, instalații şi alte obiective, care nu pot fi mutate fără a se cauza pierderi directe destinației lor şi terenului aferent necesar utilizării lor normale, se efectuează în conformitate cu legislația.

(7) Expertiza, evaluarea şi comercializarea bunurilor sechestrate ale contribuabilului care fac parte din fondurile fixe ale întreprinderilor şi ale altor obiecte cuprinse în programul de privatizare în care statul deține mai mult de o pătrime din capitalul social se organizează de către

Agenția de Privatizare de pe lîngă Ministerul Economiei şi Comerțului, în modul stabilit pentru privatizarea patrimoniului public.

[Art.203 al.(7) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(8) Comercializarea valorilor mobiliare sechestrate se efectuează în conformitate cu reglementările legale privind circulația valorilor mobiliare şi cu o instrucțiune aprobată de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat şi de Comisia Națională a Pieței Financiare, fără plata acontului.

[Art.203 al.(8) modificat prin LP130 -XVI din 07.06.07, MO 94-97/06.07.07 art.418]

(9) Bunurile sechestrate calificate drept mărfuri bursiere se comercializează prin intermediul Bursei de mărfuri în modul stabilit de Guvern.

(10) Cu cel puțin 3 zile înainte de licitație, contribuabilului i se permite să comercializeze bunurile sechestrate la un preț care să nu fie mai mic decît prețul inițial de comercializare stabilit de organul fiscal, cu condiția virării sau vărsării sumelor mijloacelor obținute direct în contul stingerii obligației fiscale şi al recuperării cheltuielilor de executare silită.

[Art.203 al.(10) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(11) Din mijloacele obținute din comercializarea bunurilor sechestrate se efectuează succesiv recuperarea cheltuielilor de executare silită, plata restanțelor la bugetele respective, în modul stabilit de prezentul cod, a impozitelor şi taxelor aferente comercializării bunurilor sechestrate, al căror termen de plată este stabilit pînă la sau la data comercializării lor. Mijloacele băneşti se virează sau se varsă la buget, eludîndu-se contul bancar al contribuabilului sau al debitorului acestuia. În ordinul de plată se indică în calitate de plătitor cumpărătorul, de beneficiar - bugetul respectiv, iar la destinația plății se indică, cu referință la prezentul cod, în contul cărui contribuabil se efectuează viramentul.Excedentul se rambursează contribuabilului.

(12) Neasigurarea integrității bunurilor sechestrate, înstrăinarea, substituirea, tăinuirea, deteriorarea, decompletarea sau folosirea lor atrag răspunderea stabilită de legislație. Contribuabilul (reprezentantul acestuia), persoana lui cu funcție de răspundere sau persoana la care s-au păstrat bunurile sechestrate nu poartă răspundere pentru pierderile suportate în limitele normelor de perisabilitate şi în urma pierii fortuite a bunurilor.

(13) Pentru contribuabil, comercializarea de către organul fiscal a bunurilor sechestrate înseamnă desfacerea şi livrarea de mărfuri cu toate consecințele ce decurg din aceste operațiuni, inclusiv cu eliberarea obligatorie a facturii fiscale, cu calcularea şi plata posibilelor impozite şi taxe aferente.

(14) Dacă la licitația cu reducere nu s-a înscris nici un participant sau dacă bunurile nu au putut fi comercializate, organul fiscal, în termen de 30 de zile de la data expirării termenului de înscriere la licitația la care nu s-a înscris nici un participant sau de la efectuarea licitației, va anunța o licitație repetată. Dacă şi de data aceasta nu se înscrie nici un participant sau dacă bunurile nu sînt vîndute, organul fiscal va ridica sechestrul de pe bunurile necomercializate.

[Art.203 al.(14) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(15) Prin derogare de la prevederile prezentului articol şi ale art.204, comercializarea bunurilor sechestrate a căror valoare, conform actului de sechestru, constituie mai puțin de 10000 lei (cu

excepția mijloacelor de transport, a imobilului, a valorilor mobiliare, a bunurilor calificate drept mărfuri bursiere cu valoarea lotului mai mare de 10000 lei) se efectuează prin intermediul unităților comerciale. Modul de ridicare, predare, evaluare, comercializare a patrimoniului menționat şi de vărsare la buget a sumelor încasate se stabileşte prin instrucțiunea Inspectoratului Fiscal Principal de Stat.

[Art.203 al.(15) modificat prin rectificarea MO153-156/29.09.06]

[Art.203 al.(15) în redacția LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 at.702]

Articolul 204. Ridicarea bunurilor

(1) După semnarea contractului de vînzare-cumpărare, organul fiscal va ridica bunurile sechestrate spre a le remite cumpărătorului. Prin derogare de la art.203 alin. (10), bunurile supuse accizelor se ridică cu condiția achitării accizului în conformitate cu legislația fiscală. Din momentul semnării actului de ridicare a bunurilor sechestrate, dreptul de proprietate asupra acestora trece la cumpărător, iar cheltuielile de păstrare şi de transportare a bunurilor, de perfectare a titlurilor de proprietate le suportă noul proprietar.

(2) În cazul în care contribuabilul sau participanții la licitație contestă rezultatele acesteia din motivul încălcării procedurii de înscriere sau de desfăşurare, bunurile sechestrate nu se vor ridica. În astfel de situații, ridicarea bunurilor se operează după soluționarea litigiilor. Dacă, după ridicarea bunurilor, rezultatele licitației sînt anulate conform art.213 alin.(7), cumpărătorul este obligat să restituie acele bunuri.

(3) Tranzacțiile în urma cărora bunurile sechestrate au fost înstrăinate fără acordul scris al autorității fiscale pot fi declarate nule de instanța judecătorească din momentul încheierii lor. Răspunderea pentru pierderile suportate de acestea o poartă contribuabilul sau persoana care a înstrăinat bunurile sau a decis înstrăinarea lor.

(4) Ridicarea bunurilor sechestrate se efectuează în prezența contribuabilului (a reprezentantului acestuia), a persoanei lui cu funcție de răspundere şi a cumpărătorului (a reprezentantului acestuia). În cazul absenței nemotivate a contribuabilului (a reprezentantului acestuia), a persoanei lui cu funcție de răspundere, ridicarea bunurilor se efectuează în prezența a 2 martori asistenți. În cazul împiedicării acțiunilor de ridicare a bunurilor, organul fiscal va efectua ridicarea lor forțată.

(5) Dacă se constată lipsa, substituirea sau degradarea calitativă a unor bunuri din lista bunurilor sechestrate, organul fiscal este obligat să remită organelor de urmărire penală materialele de rigoare, excepție făcînd situațiile în care substituirea sau degradarea bunurilor este neînsemnată şi cumpărătorul le-a acceptat la prețul din contractul de vînzare-cumpărare.

(6) Dacă bunurile unui contribuabil au fost vîndute mai multor cumpărători, ridicarea lor se va face separat pentru fiecare cumpărător.

(7) Asupra faptului ridicării bunurilor sechestrate se va întocmi, în 3 exemplare, un act de un model stabilit de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat. Al treilea exemplar se remite, contra semnătură, contribuabilului (reprezentantului acestuia), persoanei lui cu funcție de răspundere, al doilea exemplar - cumpărătorului, iar primul exemplar va rămîne la organul fiscal care a ridicat bunurile.

(8) În timpul ridicării bunurilor sechestrate sau în cel mult 24 de ore după semnarea actului de ridicare, contribuabilul (reprezentantul acestuia), persoana lui cu funcție de răspundere sînt obligați să remită organului fiscal sau nemijlocit cumpărătorului toate documentele referitoare la bunurile ridicate dacă aceste documente nu au fost ridicate de organul fiscal o dată cu sechestrarea bunurilor.

(9) În temeiul actului de ridicare a bunurilor sechestrate, contribuabilul efectuează înregistrările contabile în legătură cu comercializarea lor.

(10) În temeiul contractului de vînzare-cumpărare, al actului de ridicare a bunurilor sechestrate şi al certificatului de achitare integrală eliberat de organul fiscal, cumpărătorul înregistrează la organele de resort, în cazurile prevăzute de legislație, bunurile ridicate. Cumpărătorul poate folosi bunurile şi pînă la înregistrare (cu excepția scoaterii lor din Republica Moldova) în baza contractului de vînzare-cumpărare şi a actului de ridicare. După expirarea termenului de plată stabilit în contractul de vînzare-cumpărare, bunurile nu vor mai putea fi folosite în baza documentelor menționate.

Articolul 205. Urmărirea datoriei debitoare

(1) Urmărirea datoriei debitoare de la persoane care au sediu în Republica Moldova se face în baza listei debitorilor, prezentate de contribuabil, sau a altor informații de care dispune organul fiscal. În conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, pot fi urmărite datoriile debitoare de la persoane din străinătate, precum şi de la debitorii autohtoni în beneficiul contribuabililor străini.

[Art.205 al.(1) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.72]

(2) Urmărirea datoriei debitoare se efectuează şi atunci cînd însuşi debitorul are restanțe.

(3) Pentru urmărirea datoriei debitoare, contribuabilul este obligat să prezinte organului fiscal lista debitorilor, semnată de el (de reprezentantul său), de persoana sa cu funcție de răspundere. La cererea organului fiscal, datele din listă sînt confirmate documentar. Lista debitorilor trebuie să conțină, după caz:

a) denumirea (numele, prenumele) debitorului, sediul (adresa), codul fiscal, informația de contact;

b) conturile bancare ale debitorului, denumirea, sediul şi codul instituțiilor financiare (sucursalelor sau filialelor acestora) în care sînt deschise conturile;

c) data apariției datoriilor debitoare, suma totală şi scadența lor;

d) măsurile întreprinse de contribuabil pentru a i se plăti datoria debitoare;

e) data ultimei verificări reciproce.

(4) În baza datelor furnizate de contribuabil, organul fiscal verifică dacă datoriile debitoare au devenit scadente şi dacă contribuabilul are dreptul să ceară plata lor. În cazul în care dreptul de a cere plata este confirmat, organul fiscal remite debitorului somația că, la data primirii ei, asupra sumelor pe care el le datorează contribuabilului s-a aplicat sechestru în cuantumul obligației fiscale a acestuia şi că debitorul este obligat să stingă obligația fiscală.

(5) Persoana care a primit somația este obligată ca, în termen de 10 zile lucrătoare, să confirme sau să infirme, parțial ori total, datoria debitoare a contribuabilului indicată în somație. Dacă datoria este infirmată, la scrisoare se anexează copiile de pe documentele de rigoare.

(6) Dacă suma datoriei debitoare a contribuabilului a fost confirmată sau dacă ea a fost infirmată fără anexarea documentelor de rigoare, precum şi dacă, la expirarea a 10 zile lucrătoare de la primirea somației, nu i s-a răspuns organului fiscal, aceasta are dreptul să aplice debitorului, în modul corespunzător, modalitățile de executare silită a obligației fiscale enumerate la art.194 alin.(1) lit.a), b) şi c).

Articolul 206. Imposibilitatea executării silite

a obligației fiscale

(1) Executarea silită a obligației fiscale se consideră imposibilă dacă:

a) persoana lichidată nu are succesor;

b) persoana care desfăşoară activitate de întreprinzător este declarată insolvabilă şi nu dispune de bunuri;

c) persoana fizică ce nu este subiect al activității de întreprinzător nu posedă bunuri care ar putea fi sechestrate conform prezentului capitol;

d) persoana fizică ce nu este subiect al activității de întreprinzător şi-a părăsit domiciliul, nu poate fi găsită şi nu are bunuri care ar putea fi sechestrate conform prezentului capitol;

e) persoana fizică a decedat şi nu există alte persoane obligate prin lege să-i stingă obligația fiscală.

(2) Suma obligației fiscale a cărei executare silită este imposibilă, precum şi suma obligațiilor fiscale stinse prin scădere conform art.174 alin.(1), (2) şi (4) sînt luate la o evidență specială, în modul stabilit de Guvern, pînă la expirarea termenului de prescripție. În cazurile prevăzute la art.186 alin.(5), sumele luate la evidență specială se restabilesc.

[Art.206 al.(3) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

Articolul 207. Evidența acțiunilor de executare

silită a obligației fiscale

(1) Evidența acțiunilor de executare silită a obligației fiscale o ține organul fiscal în modul stabilit.

(2) În ziua semnării sau cel tîrziu în ziua lucrătoare imediat următoare acesteia, actele ce confirmă acțiunile de executare silită a obligației fiscale se înscriu la organul fiscal în registre speciale de evidență, ținute manual sau computerizat, de un model stabilit de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat.

(3) În dosarul contribuabilului căruia i s-a aplicat executarea silită a obligației fiscale, se păstrează hotărîrea organului fiscal despre executarea silită, ordinul incaso trezoreriale, actul de sechestru, procesul-verbal privind rezultatele licitației, contractul de vînzare-cumpărare,

corespondența cu contribuabilul şi cu alte persoane, alte documente referitoare la caz.

Capitolul 10

ORGANIZAREA LICITAȚIEI DE BUNURI SECHESTRATE

Articolul 208. Organizarea evaluării bunurilor sechestrate

(1) După sechestrarea bunurilor, organizarea evaluării şi comercializării lor se pune în sarcina Inspectoratului Fiscal Principal de Stat, cu excepția celor prevăzute la alin.(7), (8), (9) şi (15) ale art.203.

(2) La aplicarea sechestrului asupra bunurilor întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor de stat şi ale întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor cu cota statului în capitalul social, neincluse în programul de privatizare, acest fapt se înştiinţează în scris organelor centrale de specialitate ale administrației publice şi autorităților administrației publice locale. În cazul neluării de măsuri pentru achitare în termenul stabilit, organul fiscal va organiza evaluarea şi comercializarea bunurilor sechestrate conform principiilor generale.

(3) Organizatori ai licitației sînt: organul fiscal şi persoanele cu licență pentru activitatea respectivă, admise de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat pe bază de concurs.

(4) În baza materialelor expertizei şi a materialelor de evaluare a bunurilor, organul fiscal stabileşte prețul inițial de comercializare, formînd loturi de bunuri care urmează să fie comercializate la licitație.

(5) Organul fiscal transferă beneficiarilor, de la bugetul de stat, banii destinați finanțării cheltuielilor de executare silită a obligației fiscale. După comercializarea bunurilor sechestrate, aceste cheltuieli se recuperează cu prioritate.

[Art.208 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Articolul 209. Organizarea licitațiilor

(1) Pentru a organiza comercializarea bunurilor, expertul transmite organul fiscal dosarele loturilor de bunuri. Referitor la operațiunea de predare-primire se întocmeşte un proces-verbal.

(2) Organul fiscal efectuează următoarele acțiuni:

a) examinează dosarele loturilor de bunuri;

b) aprobă actul prețului inițial de licitare a fiecărui lot aparte dacă expertiza şi evaluarea bunurilor au fost efectuate de specialişti în domeniu;

c) decide asupra scoaterii bunurilor la licitație;

d) dispune publicarea comunicatului informativ despre desfăşurarea licitației;

e) aprobă componența comisiei de licitație şi numeşte preşedintele ei;

f) determină modul de comercializare a patrimoniului sechestrat;

g) în cazul apariției litigiului, desemnează un reprezentant pentru apărarea intereselor sale în instanța de judecată.

(3) Organul fiscal are dreptul:

a) să verifice îndeplinirea deciziilor sale şi să monitorizeze procesul de evaluare şi comercializare a patrimoniului sechestrat;

b) să examineze plîngerile şi contestaţiile privind corectitudinea desfăşurării licitaţiilor de comercializare a patrimoniului sechestrat;

c) să declare nule rezultatele licitaţiei în cazul constatării unor abateri sau încălcări ale reglementărilor privind pregătirea şi desfăşurarea licitaţiilor, precum şi în cazul în care cumpărătorul nu achită lotul în termenul stabilit. În aceste cazuri, se va anunţa o nouă licitaţie - cu strigare sau cu reducere.

(4) Deciziile cu privire la aprobarea preţurilor bunurilor sechestrate şi expunerea lor spre comercializare se emit de organul fiscal. Comunicatele informative ale organului fiscal cu privire la expunerea bunurilor sechestrate spre comercializare se aprobă de către conducerea lui.

(5) Comunicatul informativ despre desfăşurarea licitaţiei se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova şi trebuie să conţină:

a) data, ora şi locul desfăşurării licitaţiei;

b) specificarea bunurilor, principalelor caracteristici tehnico-economice şi locului aflării lor;

c) informaţii despre proprietarul bunurilor;

d) informaţii despre terenul pe care sînt amplasate bunurile imobiliare şi condiţiile de utilizare a terenului de către proprietar;

e) condiţiile de comercializare a bunurilor;

f) informaţii despre forma de plată, condiţiile de plată eşalonată, dacă aceasta este prevăzută de organul fiscal;

g) modul de familiarizare prealabilă cu bunurile scoase la licitaţie;

h) condiţiile de înaintare a cererilor de participare la licitaţie;

i) termenul final de primire a cererilor, propunerilor şi altor documente pentru participare la licitaţie;

j) informaţia despre necesitatea depunerii unui acont de 10% din preţul iniţial de comercializare a bunurilor şi contul bancar la care acesta urmează să fie vărsat;

k) informaţia de contact a comisiei de licitaţie, a organului fiscal şi a altor organizatori ai licitaţiei;

l) alte informaţii necesare.

(6) Licitaţia urmează să aibă loc la cel puţin 15 zile de la data publicării comunicatului informativ în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

(7) Licitaţia se face în localitatea de reşedinţă a inspectoratului fiscal de stat teritorial în a cărui rază au fost sechestrate bunurile. Persoana la care se păstrează bunurile este obligată să asigure

publicului accesul la ele.

(8) Licitaţia are loc dacă la ea sînt înscrişi cel puţin doi participanţi.

[Art.209 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Articolul 210. Comisia de licitaţie

(1) Pentru comercializarea bunurilor sechestrate, la fiecare licitaţie se formează o comisie în a cărei componenţă intră cel puţin 5 membri dintre reprezentanţii organului fiscal şi ai autorităţilor administraţiei publice locale şi experţi independenţi. Reprezentanţii organului fiscal şi ai autorităţilor administraţiei publice locale sînt propuşi de către conducerea acestora. Experţii independenţi pot fi propuşi de contribuabil sau de alte persoane interesate în comercializarea bunurilor scoase la licitaţie. Componenţa comisiei se aprobă prin ordin de către conducerea organului fiscal. Licitatorul nu este membru al comisiei de licitaţie.

(2) Şedinţa comisiei de licitaţie este deliberativă dacă la ea participă cel puţin două treimi din membri. Hotărîrea se adoptă prin vot deschis, cu simpla majoritate de voturi. În cazul parităţii de voturi, cel al preşedintelui comisiei este decisiv.

(3) Comisia de licitaţie are următoarele atribuţii:

a) primeşte şi verifică dosarele loturilor scoase la licitaţie, alte documente;

b) perfectează documentele aferente licitaţiei;

c) organizează familiarizarea prealabilă a participanţilor cu bunurile scoase la licitaţie;

d) eliberează bilete de participant, înregistrează participanţii la licitaţie;

e) ţine licitaţia;

f) exercită controlul asupra îndeplinirii condiţiilor de participare la licitaţie şi asigură respectarea drepturilor cumpărătorului;

g) desfăşoară negocieri directe în cazul înscrierii unui singur participant;

h) dă informaţii, la solicitarea mass-media şi cu asentimentul cumpărătorului, despre rezultatele licitaţiei.

[Art.210 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Articolul 211. Condiţiile de participare la licitaţie

(1) La licitaţie au dreptul să participe persoanele care au depus la timp cerere de participare, au prezentat documentele necesare şi au plătit, în modul stabilit, acontul de 10% din preţul iniţial al bunurilor.

(2) Doritorii de a participa la licitaţie vor prezenta organului fiscal următoarele documente:

a) cerere de participare de un model stabilit;

b) copie de pe documentul de plată care confirmă depunerea acontului pe contul bancar indicat în comunicatul informativ despre desfăşurarea licitaţiei;

c) procură, după caz, pentru dreptul de a încheia contract de vînzare-cumpărare.

(3) Primirea cererilor şi a documentelor se încheie cu 3 zile înainte de data licitaţiei.

(4) Datele despre persoanele care au depus cereri de participare la licitaţie şi numărul acestora sînt confidenţiale.

(5) Cu cel puţin 2 zile înainte de data licitaţiei, organul fiscal va prezenta, iar comisia de licitaţie va examina documentele indicate la alin.(2). După examinare, comisia de licitaţie înregistrează în calitate de participant la licitaţie persoana care a depus cerere sau poate respinge cererea dacă persoana nu a respectat cerinţele prezentului cod referitoare la întocmirea şi la prezentarea documentelor. Motivul respingerii cererilor comisia îl va indica distinct în hotărîre, pe care o va comunica persoanei avizate. În acest caz, ei i se va restitui acontul.

(6) Persoana are dreptul să-şi retragă cererea de participare, adresînd un demers în scris cu 3 zile înainte de data licitaţiei. În acest caz, ei i se va restitui acontul.

(7) Dacă a fost înregistrat un singur participant, comisia de licitaţie va duce cu acesta, în ziua licitaţiei, negocieri directe. După stabilirea preţului de comercializare a bunurilor şi după semnarea procesului-verbal referitor la rezultatele negocierilor directe, materialele vor fi remise organului fiscal organizatoare a licitaţiei pentru a se încheia contractul de vînzare-cumpărare.

(8) Dacă la licitaţie nu s-a înscris nici un participant, documentele ei vor fi remise organul fiscal pentru a întreprinde acţiunile prevăzute de legislaţia fiscală.

[Art.211 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Articolul 212. Desfăşurarea licitaţiei

(1) În ziua licitaţiei, concomitent cu înmînarea biletelor de participant, comisia de licitaţie va înregistra participanţii prezenţi. Înregistrarea se va încheia cu 10 minute înainte de începutul procedurii de licitare. Participanţii întîrziaţi nu vor fi admişi.

(2) Licitaţia este condusă de un licitator, desemnat în bază de contract de organizatorul licitaţiei.

(3) Licitarea fiecărui lot de bunuri la licitaţia cu strigare începe cu anunţarea de către licitator a preţului iniţial şi a pasului de ridicare a preţului. Cel care acceptă preţul ridică biletul de participant. După ce unul dintre participanţi a ridicat biletul, ceilalţi pot pretinde la lot propunînd un preţ mai mare cu unul sau cu mai mulţi paşi de ridicare. Dacă nimeni nu oferă un preţ mai mare decît cel acceptat, strigat de 3 ori de către licitator, acesta fixează printr-o lovitură de ciocan faptul vînzării lotului.

(4) Participantul la licitaţie care a cîştigat lotul este obligat să semneze un proces-verbal privind rezultatele licitaţiei, întocmit pe un formular tipizat, aprobat de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat.

(5) Participantul care a cîştigat lotul la licitaţia cu strigare, dar care a refuzat să semneze procesul-verbal privind rezultatele licitaţiei este privat de dreptul de a participa la această licitaţie, iar licitarea va reîncepe de la preţul oferit de participantul anterior. Participantului care a refuzat să semneze procesul-verbal nu i se va restitui acontul.

(6) Potrivit deciziei organului fiscal, bunurile nesolicitate la licitația cu strigare vor fi scoase la licitația cu reducere. Licitatorul va începe licitarea fiecărui lot cu anunțarea prețului lui maxim, care va fi prețul inițial de la licitația cu strigare, şi a pasului de reducere a prețului. Pasul reducerii nu poate fi mai mare de 5% din prețul maxim.

(7) Dacă prețul redus a fost strigat de 3 ori şi nici un participant nu şi-a exprimat dorința de a cumpăra lotul, licitatorul va reduce prețul cu încă un pas, declarînd de fiecare dată prețul nou.

(8) Licitatorul va reduce prețul pînă cînd unul din participanți va fi de acord cu prețul propus, cerînd acestuia să confirme oferta numind suma pentru care este de acord să cumpere lotul. În cazul confirmării, licitatorul va striga prețul de 3 ori, fixînd faptul vînzării printr-o lovitură de ciocan. Dacă un alt participant doreşte să cumpere lotul, el are dreptul să ridice prețul cu un pas sau cu mai mulți, declarînd intenția sa în timpul repetării prețului, pînă la lovitura de ciocan, şi-şi va confirma oferta ridicînd biletul de participant. În acest caz, licitația cu reducere trece în licitație cu strigare.

(9) Reducerea prețului va continua pînă se va ajunge la zero, după care lotul se scoate de la licitație. organul fiscal poate stabili pentru unele loturi scoase la licitația cu reducere limita la care poate fi redus prețul.

(10) Dacă licitatorul, preşedintele sau orice membru al comisiei de licitație vor constata încălcarea procedurii de licitație, ei vor suspenda licitația în orice moment pînă cînd comisia de licitație va decide continuarea licitației sau scoaterea lotului de la licitație.

(11) Participantul la licitația cu reducere care a cîştigat lotul este obligat să semneze un proces-verbal privind rezultatele licitației. Dacă refuză să-l semneze, participantul este privat de dreptul de a participa la această licitație, care va reîncepe de la prețul acceptat de el. Participantului care a refuzat să semneze procesul-verbal nu i se va restitui acontul.

(12) Dacă licitarea unui lot este declarată nulă din motive prevăzute de prezentul cod, se va întocmi un proces-verbal al licitației nule pe un formular tipizat aprobat de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat. În acest caz, participanții din a căror vină licitația a fost declarată nulă nu vor fi admişi la licitațiile ulterioare la care va fi expus lotul a cărui licitare a fost declarată nulă. Lor nu li se va restitui acontul.

[Art.212 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Articolul 213. Încheierea contractului de vînzare-cumpărare şi achitarea prețului lotului

(1) La încheierea licitării unui lot, comisia de licitație va negocia direct cu cîştigătorul lotului asupra modului şi termenelor lui de plată, fapt care se consemnează în procesul-verbal privind rezultatele licitației. După semnare, un exemplar al procesului-verbal se remite, în 24 de ore, contribuabilului.

(2) În cazul în care comisia de licitație şi cumpărătorul au convenit ca achitarea prețului lotului să se efectueze printr-o sumă unică, ultimul plăteşte integral prețul lotului în termen de 7 zile din data semnării contractului de vînzare-cumpărare.

(3) În cazul în care comisia de licitație şi cumpărătorul au convenit ca achitarea prețului lotului să se facă eşalonat, în acelaşi termen de 7 zile cumpărătorul varsă prima tranşă, de cel puțin 40%, din prețul indicat în procesul-verbal, iar restul în termenul stabilit în contractul de vînzare-

cumpărare, care nu va depăşi 60 de zile din data încheierii licitaţiei. Pentru această perioadă, cumpărătorul achită suplimentar o majorare de întîrziere, calculată, în modul stabilit, pentru suma eşalonată în funcţie de perioada eşalonării, iar contribuabilul este absolvit de majorarea de întîrziere (penalitatea) respectivă.

(4) Cetăţenii străini şi apatrizii, persoanele care nu au raporturi cu sistemul bugetar al Republicii Moldova achită integral preţul lotului în termen de 7 zile din data semnării contractului de vînzare-cumpărare.

(5) La cumpărarea lotului, acontul depus de cumpărător este inclus în suma stabilită în contractul de vînzare-cumpărare. Cu excepţiile stabilite de legislaţia fiscală, celorlalţi participanţi li se va restitui acontul în termen de 3 zile lucrătoare din data încheierii licitaţiei.

(6) Aconturile nerestituite conform prezentului cod se consideră venit al contribuabilului ale cărui bunuri au fost scoase la licitaţie şi se folosesc pentru recuperarea cheltuielilor de executare silită, pentru plata restanţelor la bugetele respective.

(7) Dacă cumpărătorul nu achită preţul lotul în termenul stabilit, organul fiscal are dreptul să anuleze rezultatele licitaţiei. În acest caz, bunurile se scot la o nouă licitaţie cu strigare sau, respectiv, cu reducere, iar acontul nu se restituie.

(8) Vînzător al bunurilor sechestrate este organul fiscal care le-a sechestrat.Aceasta va încheia contract de vînzare-cumpărare în cazul vînzării atît prin procedura licitaţiei, cît şi prin negocieri directe.

(9) Contractul de vînzare-cumpărare se încheie în termen de 5 zile din data încheierii licitaţiei sau a negocierilor directe. Dacă, după încheierea contractului de vînzare-cumpărare, cumpărătorul se dezice de bunuri, licitarea lor se consideră nulă. În acest caz, bunurile se scot la o nouă licitaţie cu strigare sau, respectiv, cu reducere, iar acontul nu se restituie.

(10) Rezultatele licitaţiei pot fi contestate, în modul stabilit de lege, în instanţă judecătorească.

[Art.213 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Capitolul 11

CONTROLUL FISCAL

Articolul 214. Principiile generale de efectuare a controlului fiscal

(1) Controlul fiscal are drept scop verificarea modului în care contribuabilul respectă legislaţia fiscală într-o anumită perioadă sau în cîteva perioade fiscale.

(2) Controlul fiscal este exercitat de organul fiscal şi/sau de un alt organ cu atribuţii de administrare fiscală, în limitele competenţei acestuia, la faţa locului şi/sau la oficiul acestora.

(3) Procedura controlului fiscal constă într-un ansamblu de metode şi operaţiuni de organizare şi desfăşurare a controlului, precum şi de valorificare a rezultatelor lui. Controlul fiscal la faţa locului şi/sau la oficiul organului, prevăzut la alin.(2), poate fi organizat şi efectuat prin următoarele metode şi operaţiuni: verificarea faptică, verificarea documentară, verificarea totală, verificarea parţială, verificarea tematică, verificarea operativă, verificarea prin contrapunere. Metodele şi operaţiunile concrete utilizate la organizarea şi exercitarea controlului fiscal sînt

determinate, în baza prezentului cod, în instrucțiunile cu caracter intern ale Inspectoratului Fiscal Principal de Stat.

(4) Activitatea contribuabilului poate fi supusă controlului fiscal pentru o perioadă ce nu depăşeşte termenele de prescripție, stabilite la art.264, pentru determinarea obligației fiscale.

(5) În cadrul controlului fiscal la fața locului şi/sau la oficiu, organele specificate la alin.(2) sînt în drept să solicite de la alte persoane orice informații şi documente privind relațiile lor cu contribuabilul respectiv.

(6) Organele cu atribuții de administrare fiscală pot efectua controlul fiscal repetat în cazul în care rezultatele controlului fiscal exercitat anterior sînt neconcludente, incomplete sau nesatisfăcătoare ori dacă ulterior au fost depistate circumstanțe ce atestă existența unor semne de încălcare fiscală şi, prin urmare, se impune un nou control.

(7) Controlul fiscal repetat poate fi efectuat în cadrul examinării contestațiilor împotriva deciziei organului fiscal sau acțiunii funcționarului fiscal şi, în alte cazuri, la decizia conducerii organelor menționate la alin.(6).

(8) Se interzice efectuarea repetată a controalelor fiscale la fața locului asupra unora şi aceloraşi impozite şi taxe pentru o perioadă fiscală care anterior a fost supusă controlului, cu excepția cazurilor cînd efectuarea controlului fiscal repetat se impune de reorganizarea sau lichidarea contribuabilului, ține de inspectarea activității organului fiscal de către organul ierarhic superior, de activitatea posturilor fiscale sau de depistarea, după efectuarea controlului, a unor semne de încălcări fiscale, cînd aceasta este o verificare prin contrapunere, cînd controlul se efectuează la solicitarea organelor de drept şi a celor specificate la art.131 alin.(5), cînd necesitatea a apărut în urma examinării cazului cu privire la încălcarea legislației fiscale sau în urma examinării contestației. Drept temei pentru efectuarea controlului fiscal repetat la fața locului, în legătură cu inspectarea activității organului fiscal de către organul ierarhic superior, poate servi numai decizia acestuia din urmă, cu respectarea cerințelor prezentului articol.

(9) Controlul fiscal se efectuează în orele de program ale organului care exercită controlul fiscal şi/sau cele ale contribuabilului.

Articolul 215. Controlul fiscal la oficiul organului fiscal sau al altui organ cu atribuții de administrare fiscală

(1) Controlul fiscal la oficiul organului fiscal sau la oficiul organului cu atribuții de administrare fiscală (denumit în continuare controlul fiscal cameral) constă în verificarea corectitudinii întocmirii dărilor de seamă fiscale, a altor documente prezentate de contribuabil, care servesc drept temei pentru calcularea şi achitarea impozitelor şi taxelor, a altor documente de care dispune organul fiscal sau alt organ cu atribuții de administrare fiscală, precum şi în verificarea altor circumstanțe ce țin de respectarea legislației fiscale.

(2) Controlul fiscal cameral se efectuează de către funcționarii fiscali sau persoanele cu funcție de răspundere ale altor organe cu atribuții de administrare fiscală conform obligațiilor de serviciu, fără adoptarea unei decizii scrise asupra obiectivului vizat. Controlul în cauză urmează a fi efectuat în termen de cel mult 3 luni din ziua prezentării de către contribuabil a dării de seamă

fiscale, a unui alt document prevăzut de legislația fiscală, dacă aceasta din urmă nu prevede altfel.

(3) La relevarea unor erori şi/sau contradicții între indicii dărilor de seamă şi documentelor prezentate, organul care a efectuat controlul este obligat să comunice despre aceasta contribuabilului, cerîndu-i, totodată, să modifice documentele respective în termenul stabilit.

(4) Prin derogare de la prevederile alineatelor (2) şi (3), în cazul în care depistarea încălcării fiscale este posibilă în cadrul controlului fiscal cameral, nefiind necesar controlul la fața locului, funcționarii fiscali sau persoanele cu funcție de răspundere ale altor organe cu atribuții de administrare fiscală pot întocmi actul de control fiscal, cu respectarea prevederilor art.216 alin.(6) şi (8).

Articolul 216. Controlul fiscal la fața locului

(1) Controlul fiscal la fața locului are drept scop verificarea respectării legislației fiscale de contribuabil sau de o altă persoană supusă controlului, care se efectuează la locurile aflării acestora de către funcționarii fiscali sau de persoane cu funcție de răspundere ale altor organe cu atribuții de administrare fiscală. În cazul în care contribuabilul sau o altă persoană supusă controlului nu dispune de sediu sau de oficiu ori sediul lui se află la domiciliu, în alte cazuri cînd nu există condiții adecvate de lucru, controlul fiscal menționat se efectuează la oficiul organului care exercită controlul fiscal, cu respectarea tuturor prevederilor art.145 alin. (2) - (6), inclusiv cu întocmirea obligatorie a unui act de ridicare de la contribuabil a documentelor necesare.

(2) Controlul fiscal la fața locului poate fi efectuat numai în temeiul unei decizii scrise a conducerii organului care exercită controlul. Necesitatea efectuării verificării prin contrapunere la unele persoane cu care contribuabilul supus controlului are sau a avut raporturi economice şi financiare, pentru a se constata autenticitatea acestora, se determină, de sine stătător, de către funcționarul fiscal sau altă persoană cu funcție de răspundere care efectuează controlul.

(3) Controlul fiscal la fața locului referitor la un contribuabil poate cuprinde atît unul, cît şi mai multe tipuri de impozite şi taxe. În cursul unui an calendaristic se admite efectuarea unui singur control fiscal la fața locului pe unele şi aceleaşi tipuri de impozite şi taxe pentru una şi aceeaşi perioadă fiscală. Această restricție nu se extinde asupra cazurilor cînd controlul fiscal la fața locului se efectuează în legătură cu reorganizarea sau lichidarea contribuabilului; cînd după efectuarea controlului se depistează semne de încălcări fiscale; cînd acesta este o verificare prin contrapunere; cînd controlul ține de activitatea posturilor fiscale; cînd controlul se efectuează la solicitarea organelor de drept şi a celor prevăzute la art.131 alin.(5) sau în legătură cu inspectarea activității organului fiscal de către organul ierarhic superior; cînd necesitatea controlului a apărut în urma examinării cazului cu privire la încălcarea fiscală sau în urma examinării contestației.

(4) Durata unui control fiscal la fața locului nu trebuie să depăşească două luni calendaristice. În cazuri excepționale, conducerea organului care exercită controlul fiscal poate să decidă prelungirea duratei în cauză cu cel mult 3 luni calendaristice sau să sisteze controlul. Perioada sistării controlului şi prezentării documentelor nu se include în durata efectuării controlului, ultima fiind calculată din ziua începerii lui pînă la ziua semnării actului respectiv, inclusiv.

(5) La finalizarea controlului fiscal la fața locului, se întocmeşte un act de control fiscal. La posturile fiscale, actul de control fiscal se va întocmi numai în caz de depistare a încălcării legislației fiscale. În cazul depistării vreunei încălcări fiscale, organul care exercită controlul ia decizia corespunzătoare. Prin derogare de la prevederile prezentului alineat, dacă încălcarea fiscală

se depistează de către serviciul de colectare a impozitelor şi taxelor locale, decizia respectivă se emite de organul fiscal, cu respectarea prevederilor de la art.159 alin.(2).

(6) Actul de control fiscal este un document întocmit de funcţionarul fiscal sau altă persoană cu funcţie de răspundere a organului care exercită controlul, în care se consemnează rezultatele controlului fiscal. În act se va descrie obiectiv, clar şi exact încălcarea legislaţiei fiscale şi/sau a modului de evidenţă a obiectelor impunerii, cu referire la documentele de evidenţă respective şi la alte materiale, indicîndu-se actele normative încălcate. În act va fi reflectată fiecare perioadă fiscală în parte, specificîndu-se încălcările fiscale depistate în ea.

(7) Controlul fiscal la faţa locului asupra filialelor, sucursalelor şi/sau reprezentanţelor contribuabilului, iniţiat de organul fiscal, se organizează şi se efectuează de către inspectoratul fiscal de stat în a cărui rază de deservire se află contribuabilul care le-a instituit, cu participarea inspectoratului fiscal de stat în a cărui rază de deservire se află filiala, sucursala şi/sau reprezentanţa.

(8) Contribuabilul, inclusiv prin intermediul conducătorului sau altui reprezentant al său, este obligat, după caz, să asigure condiţii adecvate pentru efectuarea controlului, să participe la efectuarea lui şi să semneze actul de control fiscal, chiar şi în cazul dezacordului. În caz de dezacord, el este obligat să prezinte în scris, în termen de 7 zile calendaristice, argumentarea dezacordului, anexînd documentele de rigoare.

Articolul 217. Verificarea faptică

(1) Verificarea faptică se aplică în cazul controlului fiscal la faţa locului şi constă în observarea directă a obiectelor, proceselor şi fenomenelor, în cercetarea şi analiza activităţii contribuabilului.

(2) Verificarea faptică are sarcina de a constata situaţiile care nu sînt reflectate sau care nu rezultă din documente.

Articolul 218. Verificarea documentară

Verificarea documentară se aplică atît în cazul controlului fiscal cameral, cît şi al celui la faţa locului şi constă în confruntarea dărilor de seamă fiscale, documentelor de evidenţă şi altei informaţii prezentate de contribuabil cu documentele şi cu informaţiile referitoare la acesta de care dispune organul care exercită controlul fiscal.

Articolul 219. Verificarea totală

(1) Verificarea totală se aplică în cazul controlului fiscal la faţa locului asupra tuturor actelor şi operaţiunilor de determinare a obiectelor (bazei) impozabile şi de stingere a obligaţiilor fiscale în perioada de după ultimul control fiscal.

(2) Verificarea totală este una documentară şi, în acelaşi timp, faptică a modului în care contribuabilul execută legislaţia fiscală.

Articolul 220. Verificarea parţială

Verificarea parţială se aplică atît în cazul controlului fiscal cameral, cît şi al celui la faţa locului şi constă în controlul asupra stingerii unor anumite tipuri de obligaţii fiscale, asupra executării unor alte obligaţii prevăzute de legislaţia fiscală dintr-o anumită perioadă, verificîndu-

se, în tot sau în parte, documentele sau activitatea contribuabilului.

Articolul 221. Verificarea tematică

Verificarea tematică se aplică atît în cazul controlului fiscal cameral, cît şi al celui la faţa locului şi constă în controlul asupra stingerii unui anumit tip de obligaţie fiscală sau asupra executării unei alte obligaţii prevăzute de legislaţia fiscală, verificîndu-se documentele sau activitatea contribuabilului.

Articolul 222. Verificarea operativă

(1) Verificarea operativă se aplică în cazul controlului fiscal la faţa locului, observîndu-se procesele economice şi financiare, actele şi operaţiunile aferente, pentru a constata autenticitatea lor, pentru a depista şi a preveni încălcarea legislaţiei fiscale.

(2) Verificarea operativă se face inopinat, prin verificare faptică şi/sau documentară. Dacă se constată vreo încălcare a legislaţiei fiscale, iar verificarea circumstanţelor necesită mai mult timp, materialele se transmit subdiviziunilor respective ale organului cu atribuţii de control fiscal pentru efectuarea unui control fiscal prin alte metode tehnice.

Articolul 223. Verificarea prin contrapunere

Verificarea prin contrapunere se aplică atît în cazul controlului fiscal cameral, cît şi al celui la faţa locului şi constă în controlul concomitent al contribuabilului şi al persoanelor cu care acesta are sau a avut raporturi economice, financiare şi de altă natură, pentru a se constata autenticitatea acestor raporturi şi a operaţiunilor efectuate.

Articolul 224 - exclus.

Articolul 225. Metodele şi sursele indirecte

de estimare a sumei obligaţiei fiscale

(1) În cadrul controlului fiscal, pentru a determina corectitudinea calculării sumei obligaţiei fiscale, autoritatea care efectuează controlul fiscal poate folosi, în cazurile prevăzute la art.189 alin. (2), metode şi surse indirecte.

(1) În cadrul controlului fiscal, pentru a determina corectitudinea calculării sumei obligaţiei fiscale, autoritatea care efectuează controlul fiscal poate folosi, în cazurile prevăzute la art.189 alin. (2), metode şi surse indirecte. Metodele şi sursele indirecte de estimare a obligaţiilor fiscale se folosesc şi în cadrul controalelor fiscale ca urmare a instituirii posturilor fiscale în conformitate cu art.146.

[Art.225 al.(1) modificat prin LP144-XVI din 27.07.08, MO127-130/18.07.08 art.498, în vigoare 01.01.09]

(2) Metodele şi sursele indirecte includ:

a) tipul şi natura activităţilor practicate de contribuabil;

b) mărimea capitalului contribuabilului;

c) veniturile din vînzări ale contribuabilului;

d) numărul de angajaţi ai contribuabilului;

e) categoria clienţilor contribuabilului şi numărul lor;

f) diferenţa dintre caracteristicile cantitative şi cele calitative ale materiei prime, ale altor materiale procurate şi ale celor folosite în producţie;

g) analiza schimbării valorii nete a proprietăţii contribuabilului;

h) chiria imobilului folosit de contribuabil în afaceri;

i) rulajul mijloacelor băneşti şi soldul lor pe conturile bancare ale contribuabilului;

j) compararea cheltuielilor contribuabilului cu veniturile lui;

k) venitul altor persoane care activează în aceleaşi condiţii sau în condiţii similare cu cele ale contribuabilului;

l) proprietatea persoanei cu funcţie de răspundere (locuinţa, automobilul etc.) procurată sau folosită în scopuri personale, starea ei fizică, apartenenţa persoanei la diferite cercuri, numărul personalului ei casnic;

m) informaţii de la instituţiile financiare (sucursale sau filiale ale acestora), birourile notariale, organele vamale, organele poliţiei, Agenţia de Stat Relaţii Funciare şi Cadastru, bursele de valori privind tranzacţiile şi operaţiunile efectuate de contribuabil şi datele despre el;

n) alte obiective, procese şi fenomene, informaţii şi date care denotă suma obligaţiei fiscale a contribuabilului, prevăzute în prezentul cod.

(3) Drept bază pentru estimarea veniturilor din vînzări (prestări servicii) servesc livrările zilnice de mărfuri şi servicii înregistrate pe perioada funcţionării posturilor fiscale.

Pentru aplicarea prevederilor din prezentul alineat este necesară respectarea cumulativă a următoarelor condiţii:

a) posturile fiscale au fost instituite cel puţin de două ori pe parcursul anului fiscal;

b) perioadele de funcţionare a posturilor fiscale sînt de cel puţin 30 de zile calendaristice, iar diferenţa dintre perioadele de activitate este de cel puţin 60 de zile calendaristice;

c) livrările de mărfuri şi servicii în medie pe zi pînă la şi între perioadele de funcţionare a posturilor fiscale sînt mai mici de 70% faţă de livrările medii pe zi înregistrate în perioadele de funcţionare a posturilor fiscale.

(4) Estimarea obligaţiilor fiscale se efectuează pentru perioada de la începutul anului fiscal pînă la instituirea primului post fiscal şi între perioadele de funcţionare a posturilor fiscale, pentru lunile în care media zilnică a livrărilor înregistrate în evidenţa agentului economic este mai mică de 70% din media zilnică a livrărilor înregistrate în perioadele de funcţionare a posturilor fiscale.

În baza rezultatelor estimării obligaţiilor fiscale, Inspectoratul Fiscal Principal de Stat sau organul fiscal teritorial, în cazul delegării atribuţiilor respective de către Inspectoratul Fiscal Principal de Stat, emite decizie asupra cazului de încălcare fiscală.

(5) Prevederile prezentului articol se aplică asupra genurilor de activitate specificate în

secţiunile C, G, H, I ale Clasificatorului activităţilor din economia Moldovei (CAEM) din 9 februarie 2000.

[Art.225 al.(3-5) introduse prin LP144-XVI din 27.07.08, MO127-130/18.07.08 art.498, în vigoare 01.01.09]

Articolul 226. Citaţia la organul fiscal, inclusiv

citaţia bancară, procedura de audiere

(1) Citaţia este un înscris în care persoana este invitată la organul fiscal ca să depună documente sau să prezinte alt gen de informaţie, relevante pentru determinarea obligaţiei fiscale. Organul fiscal este în drept să citeze orice persoană pentru a depune mărturii sau a prezenta documente.

(2) Modelul citaţiei este stabilit de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat. În ea se indică scopul citării, data, ora şi locul unde trebuie să se prezinte persoana citată, obligaţiile şi responsabilitatea ei.

(3) În cazul citării, trebuie respectate următoarele reguli:

a) citaţia să fie semnată de conducerea organului fiscal;

b) citaţia să se înmîneze cu cel puţin 3 zile lucrătoare înainte de data la care persoana citată trebuie să se prezinte dacă legislaţia nu prevede altfel;

c) în citaţie să fie specificate documentele de evidenţă sau un alt gen de informaţii dacă urmează să fie prezentate;

d) la cererea persoanei citate, organul fiscal poate schimba data, ora sau locul de prezentare;

e) persoana citată are dreptul să depună mărturii în prezenţa reprezentantului său;

f) organul fiscal este în drept să ceară persoanei citate să prezinte documentele existente, nu este însă în drept să ceară întocmirea şi/sau semnarea de documente, cu excepţia procesului-verbal.

(4) Înainte de audiere, se identifică persoana citată, i se expun drepturile, obligaţiile, precum şi răspunderea pe care o implică depunerea deliberată a unor mărturii false. Toate acestea se trec într-un proces-verbal, semnat, pentru conformitate, de persoana citată. La audiere, i se solicită să declare tot ceea ce cunoaşte despre cazul pentru care a fost citată. După ce persoana depune mărturii, funcţionarul fiscal îi poate adresa întrebări. Mărturiile se consemnează în procesul-verbal, semnat de cel care le-a depus.

(5) Citaţia bancară reprezintă o cerere specifică, adresată în scris instituţiei financiare (sucursalei sau filialei acesteia), în care acesteia i se solicită să prezinte informaţii despre persoana supusă controlului fiscal ori pasibilă de el şi documentele referitoare la operaţiunile din conturile bancare ale persoanei.

(6) Citaţia bancară trebuie să întrunească următoarele condiţii:

a) să fie de un model aprobat de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat;

b) să fie întocmită în două exemplare, ambele semnate de conducerea organului fiscal;

c) să fie remisă, după caz, instituției financiare respective sau filialei (sucursalei) în care contribuabilul are deschis cont bancar ori instituției financiare dacă filiala (sucursala) ei nu este cunoscută sau dacă contribuabilul are ori se presupune că are conturi bancare la mai multe filiale ale acesteia;

d) să indice perioada examinării documentelor specificate în ea, perioadă care va dura cel mult 10 zile din data primirii documentelor.

(7) În termen de 3 zile de la primirea citației bancare, instituția financiară (sucursala sau filiala acesteia) trebuie să asigure colectarea tuturor documentelor pe care le deține referitor la contul bancar al contribuabilului şi la operațiunile efectuate în acest cont pentru perioada (perioadele) supusă examinării şi să le prezinte organului fiscal.

Capitolul 12

ASIGURAREA STINGERII OBLIGAȚIEI FISCALE

Articolul 227. Măsurile de asigurare a stingerii obligației fiscale

(1) Stingerea obligațiilor fiscale se asigură prin aplicarea de către organul fiscal sau alt organ abilitat majorării de întîrziere (penalității) la impozite şi taxe, prin suspendarea operațiunilor la conturile bancare, cu excepția celor de la conturile de credit şi provizorii (de acumulare a mijloacelor financiare pentru formarea sau majorarea capitalului social), prin sechestrarea bunurilor şi prin alte măsuri prevăzute de prezentul titlu şi de actele normative adoptate în conformitate cu acesta.

[Art.227 al.(1) modificat prin LP22-XVI din 08.04.05, MO65-69/29.04.05 art.234]

(2) Stingerea obligației fiscale poate fi garantată prin gaj legal, în conformitate cu legislația cu privire la gaj.

(3) În cazul trecerii frontierei vamale şi/sau al plasării mărfurilor în regim vamal, se aplică măsuri de asigurare a stingerii obligațiilor fiscale în conformitate cu legislația vamală.

Articolul 228. Majorarea de întîrziere (penalitatea)

(1) Majorarea de întîrziere (penalitatea) este o sumă calculată în funcție de cuantumul impozitului, taxei şi de timpul scurs din ziua în care acestea trebuiau plătite, indiferent de faptul dacă au fost sau nu calculate la timp. Aplicarea de către organul fiscal sau alt organ abilitat majorării de întîrziere este obligatorie, independent de forma de constrîngere. Majorarea de întîrziere reprezintă o parte din obligația fiscală şi se percepe în modul stabilit pentru impunerea fiscală.

(2) Pentru neplata impozitului, taxei în termenul şi în bugetul stabilite conform legislației fiscale se plătește o majorare de întîrziere, determinată în conformitate cu alin.(3), pentru perioada care începe după scadența impozitului, taxei şi care se încheie în ziua plății lor efective inclusiv.

(3) Cuantumul majorării de întîrziere se determină în funcție de rata de bază (rotunjită pînă la următorul procent întreg), stabilită de Banca Națională a Moldovei în luna noiembrie a anului precedent anului fiscal de gestiune, aplicată la refinanțarea băncilor comerciale prin operațiuni repo de cumpărare a hîrtiilor de valoare de stat pe termen de 2 luni, majorată cu 5 puncte.

(4) Pentru neplata în termen a impozitului şi a taxei înscrise de organul cu atribuţii de administrare fiscală în contul personal al contribuabilului, majorarea de întîrziere (penalitatea) se calculează fără a fi emisă vreo decizie. Procedura şi periodicitatea calculării (aplicării) majorării de întîrziere (penalităţii) şi reflectării ei în contul personal al contribuabilului se stabilesc de conducerea organului cu atribuţii de administrare fiscală respectiv, iar pentru impozitele administrate de serviciile de colectare a impozitelor şi taxelor locale - de către autorităţile reprezentative ale administraţiei publice locale. În cazurile reflectării periodice a majorării de întîrziere (penalităţii) în contul personal al contribuabilului, se permite de a nu reflecta suma ei calculată pentru fiecare impozit şi taxă în parte în mărime mai mică de 10 lei.

(5) La cererea contribuabililor, în cazul prezentării documentelor confirmative, organele cu atribuţii de administrare fiscală nu vor aplica (nu vor calcula) majorări de întîrziere (penalităţi):

a) contribuabililor care au depus documentele pentru transferul, de pe un cont pe altul, al sumelor plătite în cadrul unui buget – pentru perioada de la data achitării şi pînă la data transferului efectiv, în limitele sumei achitate;

[Art.228 al.(5), lit.a) în redacţia LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

a[1]) contribuabililor care au depus documentele pentru transferul sumelor plătite din contul unui buget (bugetul de stat, bugetul unităţilor administrativ-teritoriale, bugetul asigurărilor sociale de stat şi fondurile obligatorii de asistenţă medicală) la contul altui buget (bugetul de stat, bugetul unităţilor administrativ-teritoriale, bugetul asigurărilor sociale de stat şi fondurile obligatorii de asistenţă medicală) – pentru perioada de la data intrării documentelor la organul respectiv şi pînă la data transferului efectiv;

[Art.228 al.(5), lit.a[1]) introdusă prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

b) contribuabililor care efectuează cheltuieli compensate de la buget prin finanţare directă ori care furnizează mărfuri, execută lucrări şi/sau prestează servicii instituţiilor finanţate de la buget, în limitele alocaţiilor aprobate pentru aceste scopuri, - pe perioada existenţei datoriei faţă de contribuabil la obligaţiile fiscale care nu vor depăşi cuantumul acestei datorii.

(6) Pentru obligaţiile fiscale luate la evidenţă specială conform art.206, nu se calculează majorare de întîrziere (penalitate).

(7) În cazurile în care termenul de stingere a obligaţiei fiscale coincide cu data încasării sumelor în numerar de către instituţia financiară (sucursala sau filiala acesteia) în contul stingerii obligaţiei fiscale indicate, nu se aplică (nu se calculează) majorare de întîrziere (penalitate) pentru perioada de timp stabilită la art.171 alin.(6).

[Art.228 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(8) Nu se calculează majorare de întîrziere (penalitate) pentru neachitarea obligaţiilor fiscale estimate în conformitate cu art.225 pentru perioada fiscală de pînă la data emiterii deciziei asupra cazului de încălcare fiscală.

[Art.228 al.(8) introdus prin LP144-XVI din 27.07.08, MO127-130/18.07.08 art.498, în vigoare 01.01.09]

Articolul 229. Suspendarea operaţiunilor la conturile bancare

(1) Suspendarea operaţiunilor la conturile bancare, cu excepţia celor de împrumut şi provizorii (de acumulare a mijloacelor financiare pentru formarea sau majorarea capitalului social), precum şi celor ale persoanelor fizice care nu sînt subiecţi ai activităţii de întreprinzător, este o măsură prin care organul fiscal limitează dreptul contribuabilului de a folosi mijloacele băneşti care se află şi/sau se vor depune la conturile lui bancare şi de a folosi noile conturi, deschise în aceeaşi sau în o altă instituţie financiară (sucursala sau filiala acesteia).

[Art.229 al.(1) modificat prin LP22-XVI din 08.04.05, MO65-69/29.04.05 art.234]

(2) Dispoziţia privind suspendarea operaţiunilor la conturile bancare ale contribuabilului poate fi emisă în cazul comiterii oricărei încălcări din cele prevăzute la art.253 alin.(1), (2), (3) şi (6), la art.255 alin. (2), la art.260 alin.(1), la art.263 alin.(1) şi (2), precum şi în cazurile nestingerii, în termenul stabilit, a obligaţiei fiscale şi urmăririi sumei debitoare a contribuabilului restanţier.

[Art.229 al.(2) în redacţia LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ar.702]

(3) Dispoziţia privind suspendarea operaţiunilor la conturile bancare ale contribuabilului se emite, de către conducerea organului fiscal la care este luat la evidenţă sau asistenţă, pe un formular tipizat aprobat de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat.

(4) Organul fiscal remite atît instituţiei financiare (sucursalei sau filialei acesteia) în care contribuabilul are conturi bancare, cît şi acestuia dispoziţia privind suspendarea operaţiunilor la conturile lui bancare.

(5) Instituţia financiară (sucursala sau filiala acesteia) execută necondiţionat dispoziţia privind suspendarea operaţiunilor la conturile bancare ale contribuabilului imediat după ce o primeşte, permiţînd trecerea la scăderi:

a) a oricăror sume în contul bugetului;

b) în contul creditorilor gajişti a sumelor băneşti încasate de la exercitarea dreptului de gaj;

c) a sumelor transferate de la contul de împrumut al întreprinderii în scopurile pentru care a fost acordat împrumutul.

(6) Limitarea dreptului contribuabilului de a utiliza noi conturi se exercită prin refuzul organului fiscal de a confirma primirea în evidenţa sa a noului cont bancar.

(7) Instituţia financiară (sucursala sau filiala acesteia) care suspendă operaţiunile la conturile bancare ale contribuabilului în conformitate cu prezentul articol nu poartă răspundere pentru aceste acţiuni.

(8) Dispoziţia privind suspendarea operaţiunilor la conturile bancare ale contribuabilului se anulează o dată cu lichidarea încălcării pentru care a fost aplicată suspendarea sau în cazul satisfacerii de către organul competent a contestaţiei contribuabilului, a cererii contribuabilului (debitorului), ţinînd cont de motivele temeinice invocate de acesta, inclusiv constituirea de garanţii - bunuri libere de orice sarcini, oferite în vederea sechestrării, scrisoare de garanţie bancară, gaj asupra unor bunuri mobile, fidejusiune, precum şi în baza deciziei instanţei de judecată sau a contractului de amînare şi eşalonare.

[Art.229 al.(8) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Articolul 230. Sechestrarea bunurilor

Sechestrarea bunurilor ca măsură de asigurare a plăţii impozitelor, taxelor şi/sau amenzilor se exercită în modul şi în condiţiile prevăzute la capitolul 9.

Capitolul 13

DISPOZIŢII GENERALE PRIVIND RĂSPUNDEREA PENTRU ÎNCĂLCĂRI FISCALE

Articolul 231. Noţiunea şi temeiurile tragerii la răspundere pentru încălcare fiscală

(1) În sensul prezentului cod, tragerea la răspundere pentru încălcare fiscală înseamnă aplicarea de către organul fiscal, în condiţiile prevăzute de legislaţia fiscală, a unor sancţiuni faţă de persoanele care au săvîrşit încălcări fiscale.

(2) Temeiul tragerii la răspundere pentru încălcare fiscală este însăşi încălcarea fiscală.

Articolul 232. Persoanele pasibile de răspundere pentru încălcare fiscală

Este tras la răspundere pentru încălcare fiscală:

a) contribuabilul persoană juridică a cărui persoană cu funcţie de răspundere a săvîrşit o încălcare fiscală;

b) contribuabilul persoană fizică, care nu practică activitate de întreprinzător, ce a săvîrşit o încălcare fiscală. În cazul în care acesta este lipsit de capacitate de exerciţiu sau are capacitate de exerciţiu restrînsă, pentru încălcarea fiscală săvîrşită de el reprezentantul său legal (părinţii, înfietorii, tutorele, curatorul) poartă răspundere în funcţie de obiectul impozabil, de obligaţia fiscală şi de bunurile contribuabilului.

c) contribuabilul persoană fizică care practică activitate de întreprinzător, a cărui persoană cu funcţie de răspundere a săvîrşit o încălcare fiscală.

Articolul 233. Condiţii generale de tragere la răspundere pentru încălcare fiscală

(1) Tragerea la răspundere pentru încălcare fiscală se face în temeiul legislaţiei fiscale în vigoare în timpul şi la locul săvîrşirii încălcării, cu condiţia că încălcarea fiscală, prin caracterul ei, nu atrage după sine, în condiţiile legii, răspunderea penală.

(2) Procedura de tragere la răspundere pentru încălcarea fiscală se aplică în conformitate cu legislaţia în vigoare în timpul şi în locul examinării cazului de încălcare fiscală.

(3) Tragerea la răspundere pentru încălcări fiscale conform prezentului titlu sau la o altă răspundere juridică pentru încălcarea legislaţiei fiscale nu exonerează persoana sancţionată de obligaţia plăţii impozitului, taxei şi/sau majorării de întîrziere (penalităţii), stabilite de legislaţie. Tragerea la răspundere pentru încălcare fiscală a contribuabililor specificaţi la art.232 nu

eliberează persoanele cu funcţie de răspundere ale acestora, dacă există temeiurile respective, de răspundere administrativă, penală sau de altă răspundere prevăzută de legislaţie.

Articolul 234. Absolvirea de răspundere pentru încălcare fiscală

(1) Sancţiunea fiscală nu se aplică, în întregime sau parţial, iar în cazul în care a fost deja stabilită se anulează, în întregime sau parţial, dacă se prezintă dovezi ce confirmă legalitatea tuturor acţiunilor (inacţiunilor) sau a unor acţiuni (inacţiuni) considerate anterior ilegale. Veridicitatea şi autenticitatea dovezilor prezentate pot fi verificate de organul fiscal la sursă sau la alte persoane. Documentele prezentate cu încălcarea termenelor stabilite de organul fiscal sau după efectuarea controlului fiscal sînt verificate în mod obligatoriu.

(2) Persoana trasă la răspundere pentru încălcare fiscală beneficiază de o reducere cu 50% a amenzilor aplicate dacă respectă strict următoarele condiţii:

a) nu are restanţe la data adoptării deciziei asupra cazului de încălcare fiscală sau le stinge concomitent cu acţiunile prevăzute la lit.b);

b) în termen de 3 zile lucrătoare de la data înmînării deciziei asupra cazului de încălcare fiscală, stinge sumele impozitelor, taxelor, majorărilor de întîrziere (penalităţilor) şi/sau 50% din amenzile indicate în decizie;

c) prezintă, în termenul prevăzut pentru executarea benevolă a deciziei asupra cazului de încălcare fiscală, documentele ce confirmă stingerea sumelor prevăzute la lit.a) şi b).

În baza documentelor prezentate conform lit.c), autoritatea abilitată să examineze cazurile privind încălcările fiscale, în termen de cel mult 10 zile lucrătoare, va adopta o decizie privind reducerea amenzilor în cauză cu 50%. În cazul în care, după adoptarea deciziei privind reducerea amenzilor, se constată nerespectarea cel puţin a uneia din condiţiile prevăzute la lit.a) şi b), autoritatea respectivă îşi va anula decizia, iar persoana nu va beneficia de reducerea cu 50% a amenzilor.

(3) Insolvabilitatea sau absenţa temporară din ţară a persoanei fizice sau a persoanei cu funcţie de răspundere a persoanei juridice, precum şi iminenţa unor evenimente pe care persoana ce a săvîrşit încălcarea fiscală putea să le prevadă, dar nu le-a prevăzut nu constituie temei pentru neaplicarea sau anularea sancţiunii fiscale.

(4) Persoanele scutite de impozite şi/sau taxe, precum şi cele care au calculat greşit impozitul şi/sau taxa din cauza explicaţiilor greşite prezentate în scris de organul fiscal, sînt absolvite de răspundere pentru diminuarea, calcularea incorectă sau neplata acestora.

Articolul 235. Scopul şi forma sancţiunilor fiscale

(1) Sancţiunea fiscală este o măsură cu caracter punitiv şi se aplică pentru a se preveni săvîrşirea, de către delincvent sau de către alte persoane, a unor noi încălcări, pentru educarea lor în spiritul respectării legii.

(2) Pentru încălcarea fiscală poate fi aplicată sancţiunea fiscală sub formă de amendă.

Articolul 236. Amenda

(1) Amenda este o sancţiune fiscală care constă în obligarea persoanei ce a săvîrşit o încălcare

fiscală de a plăti o sumă de bani. Amenda se aplică indiferent de faptul dacă au fost aplicate sau nu alte sancțiuni fiscale ori plătite impozite, taxe, majorări de întîrziere (penalități) calculate suplimentar la cele declarate sau nedeclarate.

(2) Amenda reprezintă o parte a obligației fiscale şi se percepe în modul stabilit pentru impunerea fiscală.

Articolul 237 - exclus.

Articolul 238. Regulile generale de aplicare a sancțiunii fiscale

(1) Sancțiunea fiscală se aplică în limitele stabilite de articolul respectiv din prezentul cod, în strictă conformitate cu legislația fiscală.

(2) În cazul în care o persoană a săvîrşit două sau mai multe încălcări fiscale, sancțiunea fiscală se aplică pentru fiecare încălcare fiscală şi pentru fiecare perioadă fiscală în parte, cu excepția cazurilor prevăzute la art.188 alin.(2).

Capitolul 14

PROCEDURA DE EXAMINARE A CAZURILOR DE ÎNCĂLCARE FISCALĂ

Articolul 239. Scopul procedurii de examinare a cazului de încălcare fiscală

Scopul procedurii de examinare a cazului de încălcare fiscală constă în: clarificarea promptă, multilaterală, exhaustivă şi obiectivă a circumstanțelor în care s-a produs, soluționarea lui în strictă conformitate cu legislația, asigurarea îndeplinirii deciziei, precum şi stabilirea cauzelor şi condițiilor care au contribuit la comiterea încălcării fiscale, prevenirea încălcărilor, educarea în spiritul respectării legilor şi consolidarea legalității.

Articolul 240. Circumstanțele care exclud procedura de examinare a cazului de încălcare fiscală

Procedura de examinare a cazului de încălcare fiscală nu poate fi inițiată, iar procedura inițiată urmează a fi încheiată dacă:

a) se constată că nu a avut loc nici o încălcare fiscală;

b) persoana căreia i s-a intentat procedura de examinare a cazului de încălcare fiscală a fost lichidată sau a decedat;

c) nu există sume ale impozitului, taxei, majorării de întîrziere (penalității) necesare de a fi încasate conform legislației fiscale.

Articolul 241. Autoritatea abilitată să examineze cauzele privind încălcările fiscale

(1) Cauzele privind încălcările fiscale sînt examinate de către organele fiscale şi organele Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupției.

(2) Sînt în drept să examineze cauzele privind încălcările fiscale şi să aplice sancţiunile fiscale, în numele autorităţilor abilitate, conducătorii organelor fiscale sau adjuncţii lor, directorul, directorii adjuncţi ai Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupţiei, şefii organelor lui teritoriale şi adjuncţii lor.

Articolul 242. Drepturile şi obligaţiile persoanei

trase la răspundere pentru încălcare fiscală

Persoana trasă la răspundere pentru încălcare fiscală are dreptul să ia cunoştinţă de dosarul său, să dea explicaţii, să prezinte probe, să formuleze cereri, să conteste decizia asupra cazului. Ea poate beneficia de asistenţa unui avocat căruia îi încredinţează exercitarea, în numele său, a drepturilor menţionate.

Articolul 243. Participarea persoanei trase

la răspundere pentru încălcare

fiscală la examinarea cazului

(1) Cazul de încălcare fiscală se examinează în prezenţa persoanei trase la răspundere pentru săvîrşirea încălcării. Organul fiscal o anunţă în scris (prin citaţie) despre locul, data şi ora examinării cazului.

(2) Cazul de încălcare fiscală poate fi examinat în lipsa persoanei trase la răspundere pentru săvîrşirea încălcării numai dacă există informaţii că a fost anunţată în modul stabilit despre locul, data şi ora examinării cazului şi dacă de la ea nu a parvenit un demers argumentat de a fi amînată examinarea.

(3) Contribuabilul persoană fizică îşi exercită drepturile procedurale personal, printr-un reprezentant sau în comun cu reprezentantul, iar contribuabilul persoană juridică - prin intermediul conducătorului sau al reprezentantului său.

Articolul 244. Reprezentantul şi confirmarea împuternicirilor lui

(1) Persoana lipsită de capacitate de exerciţiu sau cu capacitate de exerciţiu restrînsă este înfăţişată de reprezentantul ei legal (părinte, înfietor, tutore, curator). Acesta va prezenta autorităţii care examinează cazul certificatul împuternicirilor.

(2) Reprezentantul legal efectuează, personal sau prin reprezentant, toate acţiunile de care are dreptul, cu restricţiile prevăzute de lege.

(3) Împuternicirile reprezentantului altul decît cel legal trebuie să fie confirmate printr-o procură, eliberată în conformitate cu prezentul articol, sau printr-un document ce atestă funcţia ori împuternicirile pe care le deţine - în cazul conducătorului persoanei juridice.

(4) Procura dată de o persoană fizică se autentifică, după caz: de notar, de secretarul primăriei satului (comunei), de administraţia (conducerea) persoanei la care lucrează sau învaţă mandantul, de administraţia instituţiei curativ-profilactice staţionare în care mandantul se află pentru tratament, de comandantul (şeful) unităţii militare - dacă mandantul este militar - sau de şeful locului de detenţiune - dacă mandantul se află în detenţiune.

(5) Procura din partea unei persoane juridice se eliberează de conducătorul ei (locţiitorul

acestuia).

(6) Împuternicirile avocatului se certifică printr-o ordonanță emisă de biroul de avocați.

Articolul 245. Locul şi modul examinării

cazului de încălcare fiscală

(1) Cazul de încălcare fiscală este examinat la oficiul organului fiscal unde contribuabilul se află la evidență sau asistență ori în alt loc, stabilit de organul fiscal sau organele Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupției.

(2) Cazul de încălcare fiscală se examinează în regim închis de către autoritatea abilitată să examineze astfel de cazuri, cu condiția respectării secretului fiscal. Pronunțarea deciziei poate fi publică, la voința autorității care o adoptă, în cazul în care nu este contestată timp de 30 de zile de la momentul în care contribuabilul a luat cunoştință de această decizie.

Articolul 246. Termenele de examinare a

cazului de încălcare fiscală

(1) Cazul de încălcare fiscală se examinează în termen de 15 zile din data:

a) prezentării dezacordului - dacă a fost prezentat la timp;

b) expirării termenului de prezentare a dezacordului - dacă nu a fost prezentat sau dacă a fost prezentat cu întîrziere.

(2) În cazul prezentării unor argumente întemeiate, termenul menționat la alin.(1) poate fi prelungit cu 30 de zile prin decizia organului abilitat să examineze cazurile de încălcare fiscală, inclusiv în baza demersului argumentat, prezentat de persoana trasă la răspundere pentru încălcare fiscală, conform art.243 alin.(2). În aceste cazuri, persoanei trase la răspundere pentru încălcare fiscală i se comunică din timp, conform art.243 alin.(1), data examinării cazului.

Articolul 247. Clarificarea circumstanțelor

cazului de încălcare fiscală

Persoana care examinează cazul de încălcare fiscală este obligată să clarifice dacă:

a) a avut loc într-adevăr o încălcare fiscală;

b) trebuie să fie trasă la răspundere persoana respectivă pentru săvîrşirea de încălcare fiscală;

c) există alte circumstanțe importante pentru soluționarea justă a cazului.

Articolul 248. Decizia asupra cazului de

încălcare fiscală

După examinarea cazului de încălcare fiscală, organul fiscal emite o decizie, care trebuie să conțină:

a) denumirea organului în al cărui nume se pronunță decizia;

b) funcția, numele şi prenumele persoanei care a emis decizia;

c) data şi locul examinării cazului;

d) remarca despre participarea persoanelor care au săvîrşit încălcarea fiscală (reprezentanților lor);

e) denumirea (numele, prenumele), sediul (domiciliul), codul fiscal al persoanei care a săvîrşit încălcarea fiscală;

f) descrierea încălcării fiscale cu indicarea articolelor, alineatelor, punctelor din actele normative care au fost încălcate;

g) indicarea articolului, alineatului, punctului din actul normativ care prevede sancțiunea fiscală;

h) decizia asupra cazului;

i) termenul şi modul de contestare a deciziei;

j) alte date referitoare la caz;

k) semnătura persoanei care a emis decizia.

Articolul 249. Tipurile de decizii

(1) Asupra cazului de încălcare fiscală poate fi pronunțată una din următoarele decizii privind:

a) aplicarea de sancțiune fiscală şi/sau încasarea de impozit, taxă, calculate suplimentar, de majorare de întîrziere;

b) clasarea cazului;

c) suspendarea cazului şi efectuarea unui control repetat.

(2) Decizia privind clasarea cazului se pronunță în cazul în care:

a) există circumstanțe, prevăzute de prezentul cod, ce exclud sau absolvă de răspundere pentru săvîrşirea încălcării fiscale şi nu există sume ale impozitului, taxei, majorării de întîrziere (penalității) necesare de a fi încasate conform legislației fiscale;

b) este adoptat, conform art.172, un act de anulare a sancțiunii fiscale, sumei impozitului, taxei, majorării de întîrziere (penalității);

c) există, pentru acelaşi fapt, în privința persoanei trase la răspundere pentru încălcare fiscală, o decizie privind aplicarea unei sancțiuni fiscale şi/sau încasarea sumei impozitului, taxei, majorării de întîrziere (penalității) ori există o decizie de clasare a cazului;

d) materialele cazului se transmit conform competenței, dacă se constată că examinarea acestuia poate fi efectuată cu plenitudine de o altă autoritate abilitată să examineze cazurile de încălcare fiscală.

(3) Se pronunță decizie privind suspendarea cazului şi efectuarea unui control repetat dacă există mărturii contradictorii care, la momentul examinării cazului, nu pot fi argumentate prin

probe. După încheierea controlului repetat, reîncepe examinarea cazului.

Articolul 250. Pronunțarea deciziei asupra

cazului de încălcare fiscală şi

înmînarea unui exemplar al deciziei

(1) Decizia asupra cazului de încălcare fiscală se pronunță imediat după încheierea examinării lui.

(2) În decursul a 3 zile după emiterea deciziei asupra cazului de încălcare fiscală, un exemplar al deciziei se înmînează sau se expediază recomandat persoanei vizate în ea.

Articolul 251. Propunerile de lichidare a

cauzelor şi condițiilor săvîrşirii

încălcării fiscale

(1) Stabilind cauzele şi condițiile săvîrşirii încălcării fiscale, organul fiscal care examinează cazul poate prezenta propuneri de lichidare a acestor cauze şi condiții.

(2) Dacă în procesul examinării cazurilor de încălcare fiscală au fost constatate indicii de infracțiune, materialele se remit spre urmărire penală organelor Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupției.

Articolul 252. Executarea deciziei asupra

cazului de încălcare fiscală

(1) Persoana vizată în decizia asupra cazului de încălcare fiscală urmează să o execute în termen de 30 de zile din data pronunțării. Pentru această perioadă nu se suspendă calcularea majorării de întîrziere.

(2) În caz de contestare, executarea deciziei asupra cazului de încălcare fiscală nu se suspendă dacă autoritatea care examinează contestația nu dispune altfel.

(3) După expirarea termenului de 30 de zile, dacă nu a fost executată benevol sau nu a fost constituit gajul legal, decizia asupra cazului de încălcare fiscală este executată silit, în modul prevăzut de prezentul cod, de către organul fiscal unde persoana vizată se află la evidență sau asistență.

Capitolul 15

TIPURILE DE ÎNCĂLCĂRI FISCALE

ŞI RĂSPUNDEREA PENTRU ELE

Articolul 253. Împiedicarea activității organului fiscal

(1) Împiedicarea controlului fiscal prin neasigurarea accesului în încăperile de producție, în depozite, în locurile de păstrare a bunurilor, în spațiile comerciale şi în spațiile cu o altă destinație, prin neprezentarea de explicații, date, informații şi documente, necesare organului fiscal, asupra

problemelor care apar în timpul controlului, prin alte acţiuni sau inacţiune se sancţionează cu amendă de 3000 de lei.

[Art.253 al.(1) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

[Art.253 al.(2-3) excluse prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

(4) Neexecutarea deciziei organului fiscal de suspendare a operaţiunilor la conturile bancare ale contribuabilului se sancţionează cu amendă în proporţie de 30% din suma trecută la scăderi în perioada de nesuspendare a operaţiunilor.

[Art.253 al.(4) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

(5) Pentru neexecutarea cerinţelor din citaţia organului fiscal, persoanele fizice se sancţionează cu o amendă în mărime de 1000 de lei, persoanele juridice – în mărime de 3000 de lei, iar neexecutarea cerinţelor din citaţia bancară se sancţionează cu amendă de 10000 de lei.

[Art.253 al.(5) în redacţia LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

[Art.253 al.(6) exclus prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

Articolul 254. Neutilizarea maşinilor de casă şi de control şi a terminalelor POS.

Neeliberarea documentului de plată pentru călătorie

[Art.254 titlul modificat prin LP113 -XVI din 22.05.08, MO103-105/13.06.08 art.395]

[Art.254 titlul modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

(1) Desfăşurarea unei activităţi fără a avea maşină de casă şi de control, în cazul în care actele normative în vigoare prevăd folosirea ei, se sancţionează cu amendă de 5.000 de lei pentru fiecare caz de încălcare.

(2) Desfăşurarea unei activităţi fără utilizarea maşinii de casă şi de control existente sau cu utilizarea maşinii de casă şi de control defectate, nesigilate în modul stabilit sau neînregistrate la organul fiscal, în cazul în care legislaţia prevede folosirea unei maşini de casă şi de control cu memorie fiscală, se sancţionează cu amendă de 6.000 de lei pentru fiecare caz de încălcare.

(2^1) Transportarea călătorilor în microbuz, autobuz, autocar, autocar clasificat pe stele pe rutele interurbane fără bilete, fără bon de casă emis de maşina de casă şi control cu memorie fiscală sau fără document de strictă evidenţă cu preţ fixat, confecţionat în modul stabilit de Guvern, se sancţionează cu amendă în mărime de 6000 de lei pentru fiecare caz de încălcare.

[Art.254 al.(2^1) introdus prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

[Art.254 modificat prin LP441-XVI din 28.12.06, MO203-206/31.12.06 art.997]

[Art.254 modificat prin LP287-XVI din 11.11.05, MO161-163/02.12.05 art.799]

(3) Desfăşurarea unei activităţi fără instalarea şi asigurarea posibilităţii de achitare a plăţilor prin intermediul terminalelor POS, în cazul în care actele legislative în vigoare prevăd folosirea acestora, se sancţionează cu amendă de 6000 de lei pentru fiecare caz.

[Art.254 al.(3) introdus prin LP113 -XVI din 22.05.08, MO103-105/13.06.08 art.395]

Articolul 255. Neprezentarea informației despre sediu

Neprezentarea, prezentarea cu întîrziere sau prezentarea organului fiscal a unor informații neveridice despre sediul sau despre schimbarea sediului contribuabilului, al subdiviziunilor lui (filialelor, reprezentanțelor, sucursalelor, secțiilor, magazinelor, depozitelor, unităților comerciale etc.) se sancționează cu amenda de 4000 de lei.

[Art.255 în redacția LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

Articolul 256. Nerespectarea regulilor de

evidență a contribuabililor

[Art.256 al.(1-3) excluse prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

(4) Încălcarea de către instituția financiară (sucursala sau filiala acesteia) a prevederilor art.167 se sancționează cu amendă în mărime de 1500 lei.

[Art.256 al.(4) în redacția LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

(5) Modificarea sau închiderea de către instituția financiară (sucursala sau filiala acesteia) a contului bancar al contribuabilului (cu excepția conturilor de credit, de depozit la termen şi provizorii (de acumulare a mijloacelor financiare pentru formarea sau majorarea capitalului social), precum şi a conturilor persoanelor fizice care nu sînt subiecți ai activității de întreprinzător) fără certificatul organului fiscal ori cu încălcarea regulilor stabilite de legislație sau neprezentarea ori prezentarea tardivă organului fiscal a informației despre modificarea sau închiderea contului bancar al contribuabilului (cu excepția conturilor de credit, de depozit la termen şi provizorii (de acumulare a mijloacelor financiare pentru formarea sau majorarea capitalului social), precum şi a conturilor persoanelor fizice care nu sînt subiecți ai activității de întreprinzător) se sancționează cu amendă de la 5.000 la 8.000 de lei.

(6) Efectuarea de către instituția financiară (sucursala sau filiala acesteia) a unor operațiuni pe contul bancar al contribuabilului (cu excepția conturilor de credit, de depozit la termen şi provizorii (de acumulare a mijloacelor financiare pentru formarea sau majorarea capitalului social), precum şi a conturilor persoanelor fizice care nu sînt subiecți ai activității de întreprinzător) fără ca organul fiscal să confirme luarea la evidență a contului bancar deschis se sancționează cu amendă în proporție de 30% din sumele înscrise în acest cont.

[Art.256 al.(6) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

[Art.256 al.(5)-(6) modificate prin LP22-XVI din 08.04.05, MO65-69/29.04.05 art.234]

(7) Neînregistrarea în calitate de plătitor de T.V.A. sau de subiect al impunerii cu accize se sancționează cu amendă în mărime de 10% din volumul de livrări impozabile.

[Art.256 al.(7) în redacția LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

(8) Neprezentarea sau prezentarea tardivă la organul fiscal de către contribuabil a informației despre contul bancar deschis în străinătate se sancționează cu amendă în mărime de 5.000 lei pentru fiecare cont bancar.

Articolul 257. Încălcarea regulilor de ținere a evidenței

contabile şi a evidenței în scopuri fiscale

(1) Întocmirea incompletă sau neadecvată a documentelor primare de evidență în scopuri fiscale (sau lipsa totală a lor) şi/sau a dărilor de seamă fiscale se sancționează cu amendă în mărime de 500 lei pentru fiecare caz.

[Art.257 al.(1) în redacția LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

(2) Folosirea blanchetelor de documente primare de un alt model decît cel stabilit prin act normativ în vigoare, precum şi folosirea tipizatelor de documente primare plastografiate sau străine (inclusiv facturile fiscale) se sancționează cu amendă egală cu suma operațiunilor economice înscrise în astfel de documente.

[Art.257 al.(3-4) excluse prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

[Art.257 al.(3) modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, vigoare 0.01.06]

(5) Neasigurarea păstrării dărilor de seamă fiscale şi/sau a documentelor de evidență şi/sau lipsa totală ori parțială a evidenței contabile, ceea ce face imposibilă efectuarea controlului fiscal, se sancționează cu amendă de 30000 de lei, cu calcularea impozitelor şi taxelor respective conform art.189 alin.(2) din prezentul cod.

[Art.257 al.(5) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

Articolul 258 - exclus.

Articolul 259. Încălcarea de către instituțiile financiare

(sucursale sau filialele acestora)

a modului de decontare

(1) Încălcarea termenelor stabilite de legislație pentru înregistrarea mijloacelor băneşti în conturile bancare ale agenților economici se sancționează cu amendă de 10% din suma neînregistrată în termen.

[Art.259 al.(1) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

(2) Înregistrarea mijloacelor băneşti, obținute din comercializarea de mărfuri, executarea de lucrări şi prestarea de servicii, în conturile de depozit sau în alte conturi bancare eludîndu-se conturile curente în monedă națională sau în valută străină se sancționează cu amendă de 5% din suma înregistrată.

(3) Neexecutarea sau executarea tardivă a ordinului de plată trezoreriale şi/sau aordinul incaso trezoreriale privind stingerea obligației fiscale în cazul în care contribuabilul sau debitorul lui dispune de mijloace băneşti la contul bancar se sancționează cu amendă, pentru fiecare zi de întîrziere, de 2% din suma care trebuie plătită.

[Art.259 al.(3) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

(4) Încălcarea termenelor de înregistrare în conturile Trezoreriei de Stat a sumelor încasate de

la contribuabil se sancţionează cu amendă, pentru fiecare zi de întîrziere, de 5% din suma neînregistrată în termen.

(5) Neprezentarea sau prezentarea tardivă de către instituţia financiară (sucursala sau filiala acesteia) la organul fiscal a informaţiei despre înscrierea în contul bancar al contribuabilului a mijloacelor băneşti, în cazul suspendării operaţiunilor la acest cont, se sancţionează cu amendă în mărime de 1% din suma înscrisă în cont pentru fiecare zi de neprezentare sau de întîrziere.

[Art.259 al.(5) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

(6) Neexecutarea sau executarea eronată de către instituţia financiară (sucursala sau filiala acesteia) a ordinelor de plată privind achitarea obligaţiilor fiscale faţă de bugetul public naţional în conformitate cu rechizitele indicate de contribuabil se sancţionează cu amendă de 200 de lei pentru fiecare caz de ordin de plată neexecutat sau executat eronat.

[Art.259 al.(6) introdus prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

Articolul 260. Nerespectarea modului de întocmire şi de

prezentare a dării de seamă fiscale

(1) Neprezentarea dării de seamă fiscale sau prezentarea tardivă a acesteia se sancţionează cu o amendă de 5% din suma impozitului sau taxei care urmează să fie vărsată la buget şi care trebuie să fie indicată în darea de seamă fiscală menţionată, iar pentru acciz - de 5% din suma accizului care trebuie să fie indicat ca fiind calculat, în cazul în care perioada pentru care nu s-a prezentat darea de seamă fiscală nu depăşeşte o lună, majorîndu-se, în cazul neprezentării ulterioare a dării de seamă fiscale, cu 5% din suma impozitului sau taxei care urmează să fie vărsată la buget şi care trebuie să fie indicată în darea de seamă fiscală menţionată, iar pentru acciz - cu 5% din suma accizului care trebuie să fie indicat ca fiind calculat pentru fiecare lună următoare sau cu o cotă din aceste 5% în cazul în care luna este incompletă. Totodată, în ansamblu, mărimea amenzii nu trebuie să depăşească 30% din suma impozitului sau taxei.

[Art.260 al.(1) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

(2) Neprezentarea dării de seamă fiscale conform art.92 sau prezentarea dării de seamă fiscale care conţine informaţie neautentică se sancţionează cu amendă de 200 de lei pentru fiecare dare de seamă neprezentată sau de 100 de lei pentru fiecare informaţie neautentică din darea de seamă fiscală. Se consideră că darea de seamă fiscală conţine informaţie neautentică dacă nu are informaţia solicitată conform legislaţiei fiscale sau dacă informaţia este falsă total sau parţial. Organul fiscal este în drept să anuleze sau să reducă amenda dacă eroarea este corectată în decursul a 30 de zile de la data stabilită pentru a fi prezentată.

[Art.260 al.(2)modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

(3) Neprezentarea documentului în termen de 10 zile după aplicarea amenzii prevăzute la alin.(2) se sancţionează cu amendă de 2.000 de lei.

(4) Neprezentarea facturii fiscale în termenele prevăzute la art.117 se sancţionează cu amendă de 1.800 de lei pentru fiecare factură neprezentată în termen.

(5) În cazul micşorării (diminuării) venitului impozabil declarat de către contribuabilul care aplică cota zero la impozitul pe venit, se aplică o amendă în mărime de 25% din suma nedeclarată (diminuată) a venitului impozabil.

[Art.260 al.(5) în redacţia LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

Articolul 261. Încălcarea regulilor de calculare

şi de plată a impozitelor şi taxelor

[Art.261 al.(1) exclus prin LP111 -XVI din 27.04.07, MO64-66/11.05.07 art.300]

[Art.261 al.(2) modificat prin LP111 -XVI din 27.04.07, MO64-66/11.05.07 art.300]

[Art.261 al.(2-3) excluse prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

[Art.261 al.(1)-(2) modificate prin LP154/21.07.05, MO126/23.09.05 art.611, vigore 01.01.06]

[Art.261 al.(3) modificat prin LP111 -XVI din 27.04.07, MO64-66/11.05.07 art.300]

(4) Diminuarea impozitelor, taxelor prin prezentarea către organul fiscal a unei dări de seamă fiscale cu informaţii sau date neveridice se sancţionează cu amendă egală cu 30% din suma diminuării.

[Art.261 al.(4) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

[Art.261 al.(4) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(5) Eschivarea de la calculul şi de la plata impozitelor, taxelor şi/sau majorărilor de întîrziere, prin nereflectarea în evidenţă şi, respectiv, neprezentarea dărilor de seamă, se sancţionează cu amendă în mărimea impozitului, taxei şi/sau majorărilor de întîrziere nedeclarate. În cazul aplicării amenzii în conformitate cu prezentul alineat, amenda prevăzută la alin.(1) şi la art.260 alin.(1) nu se aplică.

[Art.261 al.(5) în redacţia LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

(6) Neplata sau plata incompletă a impozitului pe venit în rate se sancţionează cu amendă în cuantum calculat, în modul stabilit la art.228 alin.(3), unei perioade cuprinse între data stabilită pentru plata acestui impozit şi data stabilită pentru prezentarea declaraţiei fiscale. Suma neplătită a impozitului pe venit se determină ca diferenţă dintre impozitul calculat şi plătit de contribuabil şi impozitul pe care acesta era obligat să-l plătească. Impozitul pe venit care urmează a fi plătit reprezintă cea mai mică mărime din impozitul calculat care urma să fie plătit în anul precedent sau 80% din suma definitivă a impozitului din anul curent, scăzîndu-se trecerile în cont (cu excepţia impozitului plătit în rate). Sancţiunea nu se aplică în cazul în care impozitul pe venit ce urmează a fi plătit este mai mic de 500 de lei. Amenda nu se aplică contribuabililor menţionaţi la art.228 alin.(5) în ceea ce priveşte obligaţiile fiscale şi perioadele fiscale pentru care nu se aplică (nu se calculează) majorări de întîrziere (penalităţi).

[Art.261 al.(6) modificat prin LP154/21.07.05, MO126/23.09.05 art.611, vigoare 0.01.06]

Articolul 262. Lipsa certificatului de acciz şi/sau a

timbrelor de acciz, a „Timbrelor de acciz.

Mărcilor comerciale de stat”

[Art.262 titlul în redacţia LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

(1) Lipsa timbrelor de acciz, „Timbrelor de acciz. Mărcilor comerciale de stat” la mărfurile supuse accizelor pasibile de marcare obligatorie sau utilizarea unor timbre de acciz, „Timbre de acciz. Mărci comerciale de stat” falsificate ori nevalabile se sancţionează în cazul în care subiectul impunerii cu acciz comercializează, transportă sau depozitează mărfuri fără timbre de acciz, „Timbre de acciz. Mărci comerciale de stat” sau cu timbre de acciz, „Timbre de acciz. Mărci comerciale de stat” falsificate ori nevalabile, cu amendă de 7000 de lei pentru fiecare caz.

[Art.262 al.(1) în redacţia LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

[Art.262 al.(2) exclus prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

Articolul 262[1]. Nerespectarea regulilor de

comercializare a ţigaretelor cu filtru

(1) Comercializarea ţigaretelor cu filtru ce nu se regăsesc în listele ce cuprind preţurile maxime de vînzare cu amănuntul declarate de către agenţii economici producători şi importatori se sancţionează cu amendă de 50% din valoarea ţigaretelor cu filtru aflate în stoc la momentul controlului, pornind de la preţul de comercializare, dar nu mai puţin de 1000 de lei.

(2) Comercializarea ţigaretelor cu filtru la preţuri mai mari decît preţurile maxime de vînzare cu amănuntul declarate sau, începînd cu 1 ianuarie 2009, fără indicarea preţului maxim de vînzare cu amănuntul declarat şi a datei fabricării imprimate pe ambalaj (pe pachetul de ţigarete cu filtru), se sancţionează cu amendă în mărime de 50% din valoarea ţigaretelor cu filtru, aflate în stoc la momentul controlului, pornind de la preţul de vînzare cu amănuntul, dar nu mai puţin de 1000 de lei, cu confiscarea ţigaretelor care nu au imprimate pe ambalaj (pe pachetul de ţigarete cu filtru) preţul şi data fabricării.

[Art.262[1] introdus prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

Articolul 263. Nerespectarea regulilor de

executare silită a obligaţiei fiscale

(1) Pentru împiedicarea funcţionarului fiscal de a efectua executarea silită a obligaţiei fiscale prin alte metode decît cele prevăzute la alin.(2)–(4), persoanele fizice se sancţionează cu amendă în mărime de 1000 de lei, iar agenţii economici – în mărime de 5000 de lei.

[Art.263 al.(1) în redacţia LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

(2) Neacceptarea spre păstrare de către contribuabil (reprezentantul acestuia) sau persoana lui cu funcție de răspundere a bunurilor sechestrate se sancționează cu amendă, aplicată persoanei fizice, de 1000 de lei, iar persoanei juridice - de 5000 de lei.

[Art.263 al.(2) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

(3) Delapidarea, înstrăinarea, substituirea sau tăinuirea bunurilor sechestrate de către persoana căreia i-au fost încredințate spre păstrare sau de către persoana obligată să le asigure integritatea, conform legii, se sancționează cu amendă egală cu valoarea bunurilor sechestrate, care au fost delapidate, înstrăinate, substituite sau tăinuite.

(4) Efectuarea de operațiuni cu valori mobiliare sechestrate, după sistarea operațiunilor, se sancționează cu amendă, aplicată contribuabilului şi registratorului, a cîte 20% din suma operațiunii.

[Art.263 al.(4) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

Capitolul 16

TERMENELE DE PRESCRIPȚIE

Articolul 264. Termenul de prescripție pentru

determinarea obligațiilor fiscale

(1) Cu excepția cazurilor prevăzute la alin.(2), obligațiile fiscale pot fi determinate în următoarele termene:

a) impozitele, taxele, majorările de întîrziere - în cel mult 4 ani de la ultima dată stabilită pentru prezentarea dării de seamă fiscale respective sau pentru plata impozitului, taxei, majorării de întîrziere (penalității), în cazul în care nu este prevăzută prezentarea unei dări de seamă fiscale;

b) sancțiunile fiscale aferente unor impozite şi taxe concrete - în cel mult 4 ani de la ultima dată stabilită pentru prezentarea dării de seamă fiscale privind impozitul şi taxa menționată sau pentru plata impozitului şi taxei în cazul în care nu este prevăzută prezentarea unei dări de seamă fiscale;

c) sancțiunile fiscale neaferente unor impozite şi taxe concrete - în cel mult 4 ani din data săvîrşirii încălcării fiscale.

(2) Termenul de prescripție nu se extinde asupra impozitului, taxei, majorării de întîrziere (penalității) sau sancțiunilor fiscale aferente unui impozit, unei taxe concrete dacă darea de seamă fiscală care stabileşte obligația fiscală conține informații ce induc în eroare sau reflectă fapte ce constituie infracțiuni fiscale ori nu a fost prezentată.

Articolul 265. Termenul de prescripție

pentru stingerea obligației fiscale

(1) Dacă determinarea obligației fiscale a avut loc în termen sau în perioada stabilită la art.264, ea poate fi stinsă prin executare silită de către organul fiscal în conformitate cu prezentul titlu sau de către instanța judecătorească, însă numai în cazul în care acțiunile organului fiscal sau sesizarea instanței judecătoreşti au avut loc pe parcursul a 6 ani de după determinarea obligației fiscale.

(2) Termenul de prescripție se suspendă în cazul în care:

a) contribuabilul persoană fizică se află sub arest sau este condamnat la privațiune de libertate - pe perioada aflării sub arest sau a privațiunii de libertate;

b) contribuabilul persoană fizică lipseşte din Republica Moldova mai mult de 6 luni - pe perioada absenței lui;

c) persoana cu funcție de răspundere a contribuabilului persoană juridică lipseşte din Republica Moldova mai mult de 6 luni - pe perioada absenței lui;

d) a fost acordată o amînare sau eşalonare a stingerii obligației fiscale - pe perioada amînării sau eşalonării stingerii;

e) instanța judecătorească a hotărît perceperea impozitului, taxei, majorării de întîrziere (penalității) şi/sau amenzii - pe o perioadă de pînă la stingerea obligației fiscale sau pînă la caducitatea hotărîrii judecătoreşti.

(3) Termenul de prescripție îşi reia cursul din ziua încetării circumstanței care a servit drept temei pentru suspendarea lui.

Articolul 266. Termenul de prescripție pentru compensarea ori

restituirea sumelor plătite în plus sau a sumelor care,

conform legislației fiscale, urmează a fi restituite

(1) Cererea de compensare ori de restituire a sumelor plătite în plus sau a sumelor care, conform legislației fiscale, urmează a fi restituite poate fi depusă de contribuabil în termen de 6 ani din data efectuării şi/sau apariției lor. Cererea depusă după expirarea termenului de 6 ani este nevalabilă. În acest caz, nu se va efectua nici o compensare ori restituire, cu excepția cazurilor prevăzute la alin.(2). Depunerea cererii suspendă curgerea termenului indicat.

(2) Organul fiscal poate repune în termen şi accepta cererea de compensare şi/sau de restituire a sumelor plătite în plus sau a sumelor care, conform legislației fiscale, urmează a fi restituite dacă contribuabilul prezintă dovezi privind imposibilitatea respectării termenului de prescripție prevăzut la alin.(1).

Capitolul 17

CONTESTAȚIILE

Articolul 267. Dreptul de a contesta decizia organului fiscal

sau acțiunea funcționarului fiscal

(1) Decizia organului fiscal sau acțiunea funcționarului fiscal poate fi contestată numai de persoana vizată în decizie sau împotriva căreia a fost întreprinsă acțiunea ori de reprezentantul ei, în modul stabilit de prezentul cod.

(2) Contestația împotriva deciziei organului fiscal sau acțiunii funcționarului fiscal făcută de alte persoane decît cele indicate la alin.(1) va rămîne neexaminată de organul fiscal.

(3) Obligația de a dovedi incorectitudinea deciziei emise de organul fiscal se atribuie persoanei care contestează.

Articolul 268. Termenul de depunere a contestației

(1) Contestația împotriva deciziei organului fiscal sau acțiunii funcționarului fiscal poate fi depusă, dacă prezentul cod nu prevede altfel, în decursul a 30 de zile de la data primirii deciziei sau a întreprinderii acțiunii contestate. În cazul omiterii acestui termen din motive întemeiate, el poate fi restabilit, la cererea persoanei vizate în decizie sau împotriva căreia a fost întreprinsă acțiunea, de organul fiscal abilitat să examineze contestația.

(2) Contestația depusă după expirarea termenului indicat la alin.(1), nerestabilit în modul prevăzut la acelaşi alineat, va rămîne neexaminată şi se va restitui reclamantului.

Articolul 269. Depunerea contestației

(1) Contestația împotriva deciziei organului fiscal sau acțiunii funcționarului fiscal se depune la organul fiscal emitent a deciziei sau al cărei funcționar a întreprins acțiunea.

(2) Decizia pe care organul fiscal a emis-o pe marginea contestației poate fi contestată la Inspectoratul Fiscal Principal de Stat sau atacată în instanța de judecată competentă. În caz de adresare la Inspectoratul Fiscal Principal de Stat, contestația este prezentată organului fiscal emitent a deciziei, care este obligat ca, în termen de 3 zile, să o remită Inspectoratului Fiscal Principal de Stat, anexînd la ea materialele de control şi deciziile de rigoare.

Articolul 270. Examinarea contestației

(1) Organul fiscal abilitat examinează contestația în termen de 30 de zile din data primirii, cu excepția cazurilor în care conducerea ei emite o decizie cu privire la prelungirea acestui termen, fapt despre care este înştiințat contribuabilul. Timpul cu care se prelungeşte termenul nu va depăşi 30 de zile.

(2) La examinarea contestației poate fi invitat contribuabilul pentru a da lămuriri în problemă, avînd dreptul să depună documente confirmatoare a lămuririlor sale.

(3) După examinare, conducerea organului fiscal emite o decizie pe marginea contestației un exemplar al căreia se remite contribuabilului.

Articolul 271. Decizia emisă pe marginea contestației

(1) Pe marginea contestației împotriva deciziei organului fiscal poate fi emisă una din următoarele decizii privind:

a) respingerea contestației şi menținerea deciziei contestate;

b) satisfacerea parțială a contestației şi modificarea deciziei contestate;

c) satisfacerea contestației şi anularea deciziei contestate;

d) suspendarea executării deciziei contestate şi efectuarea unui control repetat.

(2) Pe marginea contestației împotriva acțiunii funcționarului fiscal poate fi emisă o decizie privind respingerea contestației sau privind tragerea la răspundere a funcționarului fiscal în conformitate cu legislația, cu restabilirea drepturilor lezate ale persoanei care a contestat acțiunea funcționarului fiscal.

Articolul 272. Executarea deciziei contestate

(1) Copia de pe decizia emisă de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat pe marginea contestației se remite spre executare inspectoratului fiscal de stat teritorial.

(2) Contestarea deciziei organului fiscal nu suspendă executarea deciziei contestate dacă legislația nu prevede altfel.

Articolul 273. Contestarea deciziilor şi acțiunilor

privind executarea silită a obligației fiscale

(1) Decizia organului fiscal şi acțiunea funcționarului fiscal privind executarea silită a obligației fiscale pot fi contestate, în conformitate cu prezentul cod, numai de persoanele care cad sub incidența executării silite.

(2) Contestația împotriva deciziei organului fiscal şi acțiunilor funcționarului fiscal privind executarea silită a obligației fiscale în conformitate cu prezentul cod se depune în decursul a 10 zile lucrătoare de la data emiterii deciziei sau săvîrşirii acțiunilor contestate. Depunerea contestației la organul fiscal nu sistează executarea silită a obligației fiscale în conformitate cu prezentul cod, cu excepția comercializării bunurilor sechestrate.

Articolul 274. Contestarea în instanță judecătorească a deciziei

organului fiscal şi a acțiunii funcționarului fiscal

Decizia organului fiscal şi acțiunea funcționarului fiscal pot fi atacate, în modul stabilit de legislație, şi în instanță judecătorească.

Capitolul 18

ACTELE NORMATIVE

Articolul 275. Actele normative ale organului fiscal

(1) Organul fiscal are dreptul, în limitele competenței şi în conformitate cu legislația, să emită acte normative care determină mecanismul aplicării legislației fiscale.

(2) Actele normative emise de organul fiscal se publică în modul stabilit.

(3) Actele normative se adoptă, se modifică şi se abrogă de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat, iar în cazurile prevăzute de legislație vor fi înregistrate la Ministerul Justiției.

(4) Actele normative emise de organul fiscal nu trebuie să contravină legislației fiscale.

TITLUL VI

Titlul VI

IMPOZITUL PE BUNURILE IMOBILIARE

Capitolul 1

DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 276. Noțiuni

În sensul prezentului titlu, se definesc următoarele noțiuni:

1) Impozit pe bunurile imobiliare - impozit local care reprezintă o plată obligatorie la buget de la valoarea bunurilor imobiliare.

2) Bunuri imobiliare - terenurile, clădirile, construcțiile, apartamentele şi alte încăperi izolate, a căror strămutare este imposibilă fără cauzarea de prejudicii destinației lor.

[Art.276 pct.2) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

3) Valoare estimată - valoarea bunurilor imobiliare calculată la o dată anumită cu utilizarea metodelor de evaluare prevăzute de legislație.

5) Cotă maximă a impozitului - cota ad valorem în procente din baza impozabilă a bunurilor imobiliare, stabilită în prezentul titlu, care poate să difere de cota concretă a impozitului.

6) Cotă concretă a impozitului - cota ad valorem în procente din baza impozabilă a bunurilor imobiliare, stabilită de către autoritatea reprezentativă a administrației publice locale la adoptarea bugetului unității administrativ-teritoriale respective.

7) Cadastru fiscal - cadastru specializat ce include date sistematizate privind subiecții impunerii, numerele cadastrale, tipurile şi adresa obiectelor ce constituie bunuri imobiliare, baza impozabilă, suma impozitului pe bunurile imobiliare ce urmează a fi achitată, precum şi altă informație ce ține de plata acestui impozit.

[Art.276 modificat prin LP448-XVI din 28.12.06, MO203-206/31.12.06 art.1001]

Capitolul 2

SUBIECŢII IMPUNERII, OBIECTELE IMPUNERII ŞI BAZA IMPOZABILĂ A BUNURILOR IMOBILIARE

Articolul 277. Subiecţii impunerii

(1) Subiecţi ai impunerii sînt persoanele juridice şi persoanele fizice rezidenţi şi nerezidenţi ai Republicii Moldova:

a) proprietarii bunurilor imobiliare de pe teritoriul Republicii Moldova;

b) deţinătorii drepturilor patrimoniale (drepturilor de posesie, de gestiune, de administrare operativă) asupra bunurilor imobiliare de pe teritoriul Republicii Moldova ce se află în proprietatea publică a statului sau în proprietatea publică a unităţilor administrativ-teritoriale şi arendaşii care arendează un bun imobiliar agricolproprietate privată, dacă contractul de arendă nu prevede altfel. Pentru bunurile imobiliare ale autorităţilor publice şi ale instituţiilor finanţate de la bugetele de toate nivelurile, transmise în arendă sau locaţiune, subiecţi ai impunerii sînt arendaşii sau locatarii.

(2) Faptul că persoanele specificate la alin.(1) lit.a) nu deţin un document ce ar atesta dreptul de proprietate asupra bunurilor imobiliare, precum şi faptul neexecutării obligaţiei de înregistrare a drepturilor patrimoniale prevăzute de legislaţie nu pot constitui temei pentru nerecunoaşterea acestor persoane în calitate de subiecţi ai impunerii privind bunurile imobiliare respective, în cazul în care aceste persoane exercită, de fapt, dreptul de posesie, de folosinţă şi de ordin asupra acestor bunuri.

(3) În cazul în care bunurile imobiliare se află în proprietate (în folosinţă) comună în diviziune a mai multor persoane, subiect al impunerii este considerată fiecare dintre aceste persoane, în cota-parte care îi revine.

(4) În cazul în care bunurile imobiliare se află în proprietate comună în devălmăşie, subiect al impunerii este considerată, în baza acordului comun, unul din proprietari (coproprietari). În acest caz toţi proprietarii (coproprietarii) poartă o răspundere solidară pentru îndeplinirea obligaţiilor fiscale.

(5) În cazul contractului de leasing financiar, subiect al impunerii este considerat locatarul bunurilor imobiliare.

[Art.277 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Articolul 278. Obiectele impunerii şi baza impozabilă a bunurilor imobiliare

(1) Obiecte ale impunerii sînt bunurile imobiliare, inclusiv terenurile (terenuri cu destinaţie agricolă, terenuri destinate industriei, transporturilor, telecomunicaţiilor şi terenurile cu alte destinaţii speciale) din intravilan sau din extravilan, clădirile, construcţiile, apartamentele şi alte încăperi izolate, inclusiv bunurile imobiliare aflate la o etapă de finisare a construcţiei de 80% şi mai mult, rămase nefinisate timp de 5 ani după începutul lucrărilor de construcţie.

[Art.278 al.1) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

(2) Baza impozabilă a bunurilor imobiliare constituie valoarea estimată a acestor bunuri.

[Art.278 modificat prin LP448-XVI din 28.12.06, MO203-206/31.12.06 art.1001]

Capitolul 3

EVALUAREA ŞI REEVALUAREA BUNURILOR IMOBILIARE ÎN SCOPUL IMPOZITĂRII

Articolul 279. Evaluarea şi reevaluarea bunurilor imobiliare

(1) Evaluarea bunurilor imobiliare se efectuează de către organele cadastrale teritoriale în baza unei metodologii unice pentru toate tipurile de bunuri imobiliare în modul şi în termenele stabilite de legislație.

(2) Evaluarea bunurilor imobiliare se efectuează pe calea evaluării în masă - în cazul obiectelor-tip ce constituie bunuri imobiliare şi pe calea evaluării individuale - în cazul obiectelor specifice (netipice).

(3) Metoda evaluării individuale a bunurilor imobiliare poate fi aplicată şi în baza deciziei instanței judecătoreşti.

(4) La evaluarea bunurilor imobiliare, în dependență de destinația acestora, se aplică următoarele metode de determinare a valorii de piață:

a) metoda analizei comparative a vînzărilor;

b) metoda veniturilor;

c) metoda cheltuielilor.

(5) Reevaluarea bunurilor imobiliare se efectuează de către organele cadastrale teritoriale o dată la 3 ani în modul stabilit de Guvern.

(6) Finanțarea lucrărilor de evaluare a bunurilor imobiliare se efectuează de la bugetul de stat.

Capitolul 4

COTELE, MODUL DE CALCULARE ŞI TERMENELE DE ACHITARE A IMPOZITULUI PE BUNURILE IMOBILIARE

Articolul 280. Cotele impozitului

(1) Cota maximă a impozitului constituie 0,25% din baza impozabilă a bunurilor imobiliare.

(2) Cota concretă a impozitului pe bunurile imobiliare se stabileşte anual de către autoritatea reprezentativă a administraţiei publice locale şi nu poate fi mai joasă de 0,02% din baza impozabilă a bunurilor imobiliare.

(3) Autoritatea reprezentativă a administraţiei publice locale, inclusiv din localităţile ce fac parte din componenţa municipiului Chişinău, cu excepţia municipiului Chişinău, stabileşte cota concretă a impozitului în mărimea ce va asigura majorarea obligaţiei fiscale în medie cu 10% faţă de anul precedent. Prin derogare de la alin.(1) şi (2), în municipiul Chişinău, cu excepţia localităţilor din componenţa acestuia, cota concretă a impozitului pe bunurile imobiliare se stabileşte în mărime de 0,02% din baza impozabilă a bunurilor imobiliare.

(4) În cazul în care suprafaţa totală a bunului imobiliar (locuinţă, construcţie principală - construcţie înregistrată cu drept de proprietate a persoanei fizice, care are destinaţia de locuinţă şi nu este antrenată în activitatea de întreprinzător) depăşeşte 100 m2 inclusiv, cota concretă a impozitului pe bunurile imobiliare se majorează după cum urmează:

- de la 100 m2 la 200 m2 - de 3 ori;

- peste 200 m2 - de 28 de ori.

[Art.280 al.4) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

[Art.280 modificat prin LP448-XVI din 28.12.06, MO203-206/31.12.06 art.1001]

Articolul 281. Calcularea impozitului

(1) Suma impozitului pe bunurile imobiliare ale persoanelor fizice care nu desfăşoară activitate de întreprinzător, precum şi ale gospodăriilor ţărăneşti (de fermier) se calculează anual pentru fiecare obiect al impunerii, pornindu-se de la baza impozabilă a bunurilor imobiliare, calculată conform situaţiei de la 1 ianuarie a anului fiscal respectiv, de către serviciile de colectare a impozitelor şi taxelor locale ale primăriilor cu participarea inspectoratelor fiscale de stat teritoriale. Pentru aceste categorii de contribuabili, în municipiile Chişinău şi Bălţi, cu excepţia oraşelor şi satelor (comunelor) din componenţa acestora, suma anuală a impozitului pe bunurile imobiliare se calculează de către inspectoratele fiscale de stat teritoriale.

[Art.281 al.1) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

(1^1) Persoanele juridice şi fizice care desfăşoară activitate de întreprinzător, cu excepţia gospodăriilor ţărăneşti (de fermier), calculează de sine stătător suma anuală a impozitului pe bunurile imobiliare, pornindu-se de la baza impozabilă a acestora, conform situaţiei de la 1 ianuarie a anului fiscal în curs, şi, pînă la 1 iulie a aceluiaşi an, prezintă inspectoratelor fiscale teritoriale calculul impozitului pe bunurile imobiliare. Pentru bunurile imobiliare dobîndite după expirarea termenului stabilit pentru prezentarea calculului impozitului pe bunurile imobiliare, calculul respectiv se prezintă nu mai tîrziu de ultima zi de lucru a anului fiscal în curs. În acelaşi termen se achită şi obligaţiunea fiscală calculată pentru bunurile imobiliare.

[Art.281 al.1^1) introdus prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

(2) În caz de schimbare, după începerea anului fiscal, a subiectului impunerii, pentru noul subiect al impunerii impozitul pe bunurile imobiliare se calculează din momentul înregistrării de stat a drepturilor patrimoniale asupra bunurilor imobiliare sau din momentul stabilirii faptului exercitării de către persoană a dreptului de posesie, de folosinţă şi de ordin asupra bunurilor

imobiliare.

(3) În cazul în care subiectul impunerii primeşte bunurile imobiliare prin moştenire sau prin donaţie, obligaţia fiscală neexecutată de către subiectul precedent al impunerii este pusă în întregime pe seama noului subiect. Dacă obligaţia fiscală neexecutată depăşeşte costul bunurilor imobiliare primite prin moştenire, noul subiect al impunerii execută obligaţia fiscală în limite ce nu depăşesc costul acestui bun imobiliar.

[Art.281 modificat prin LP448-XVI din 28.12.06, MO203-206/31.12.06 art.1001]

Articolul 282. Termenele achitării impozitului

(1) Impozitul pe bunurile imobiliare se achită de către subiectul impunerii în părţi egale nu mai tîrziu de 15 august şi 15 octombrie a anului curent.

(2) Contribuabilii care achită suma integrală a impozitului pentru anul fiscal în curs pînă la 30 iunie a anului respectiv beneficiază de dreptul la o reducere cu 15% a sumei impozitului ce urmează a fi achitat.

[Art.282 modificat prin LP448-XVI din 28.12.06, MO203-206/31.12.06 art.1001]

Capitolul 5

ÎNLESNIRI LA PLATA IMPOZITULUI PE BUNURILE IMOBILIARE

Articolul 283. Scutirea de impozit

(1) De impozitul pe bunurile imobiliare sînt scutiţi:

a) autorităţile publice şi instituţiile finanţate de la bugetele de toate nivelurile;

b) societăţile orbilor, surzilor şi invalizilor şi întreprinderile create pentru realizarea scopurilor statutare ale acestor societăţi;

c) întreprinderile penitenciarelor;

d) Centrul Republican Experimental pentru Protezare, Ortopedie şi Reabilitare al Ministerului Muncii, Protecţiei Sociale şi Familiei;

e) obiectivele de protecţie civilă;

f) organizaţiile religioase - pentru bunurile imobiliare destinate riturilor de cult;

g) misiunile diplomatice şi alte misiuni asimilate acestora, precum şi organizaţiile în conformitate cu tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte;

h) persoanele de vîrstă pensionară, invalizii de gradul I şi II, invalizii din copilărie, invalizii de gradul III (participanţi la acţiunile de luptă pentru apărarea integrităţii teritoriale şi independenţei Republicii Moldova, participanţi la acţiunile de luptă din Afghanistan, participanţi la lichidarea consecinţelor avariei de la C.A.E. Cernobîl), precum şi persoanele supuse represiunilor şi ulterior reabilitate);

i) familiile participanților căzuți în acțiunile de luptă pentru apărarea integrității teritoriale şi independenței Republicii Moldova şi persoanele care au fost întreținute de aceştia;

j) familiile militarilor căzuți în acțiunile de luptă din Afghanistan şi persoanele care au fost întreținute de aceştia;

k) familiile care au copii invalizi în vîrstă de pînă la 18 ani şi membrii familiilor care au la întreținere şi îngrijire permanentă persoane cu dezabilități ;

[Art.283 al.(1), lit.k) modificată prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

l) familiile persoanelor decedate în urma unor boli cauzate de participarea lor la lucrările de lichidare a consecințelor avariei de la C.A.E. Cernobîl şi persoanele care au fost întreținute de acestea;

m) instituțiile medico-sanitare publice finanțate din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală;

n) Compania Națională de Asigurări în Medicină şi agențiile ei teritoriale.

o) Banca Națională a Moldovei;

p) proprietarii sau deținătorii bunurilor rechiziționate în interes public, pe perioada rechiziției, conform legislației.

r) persoanele fizice deținătoare de case de locuit sau alte încăperi de locuit (folosite ca locuință de bază) în locațiune ce se află în proprietatea publică a statului sau în proprietatea publică a unităților administrativ-teritoriale

[Art.283 al.1) modificat prin LP448-XVI din 28.12.06, MO203-206/31.12.06 art.100]

[Art.283 al.1) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(2) Categoriile de persoane indicate la alin.(1) lit.h)-l) beneficiază de scutire la plata impozitului pe bunurile imobiliare pentru terenurile pe care este amplasat fondul de locuințe, pentru loturile de pe lîngă locul de trai (inclusiv terenurile atribuite de către autoritățile administrației publice locale ca loturi de pe lîngă locul de trai şi distribuite în extravilan din cauza insuficienței de terenuri în intravilan), precum şi pentru bunurile imobiliare (clădiri, construcții, apartamente) de pe acestea în limita costului imobilului-domiciliu (în lipsa acestuia - reşedință) de pînă la 30 mii lei, exceptînd bunurile imobiliare cu destinație locativă (apartamente şi case de locuit individuale şi terenurile aferente acestor bunuri) din oraşe şi municipii, inclusiv din localitățile aflate în componența acestora, cu excepția satelor (comunelor) pentru care scutirea de plata impozitului pe bunurile imobiliare se acordă în limita valorii imobilului - domiciliu (în lipsa acestuia - reşedință), conform anexei la prezentul titlu .

[Art.283 al.(2) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

[Art.283 al.2) modificat prin LP448-XVI din 28.12.06, MO203-206/31.12.06 art.1001]

[Art.283 al.2) modificat prin LP155/21.07.05, MO107-109/12.08.05 art.525]

(3) În cazul în care dreptul la scutire de impozitul pe bunurile imobiliare apare pe parcursul anului fiscal, recalcularea impozitului se efectuează, începînd cu luna din care persoana are dreptul la această scutire. În municipiile Chişinău şi Bălţi, cu excepţia oraşelor şi satelor (comunelor) din componenţa acestora, recalcularea impozitului se efectuează de către inspectoratele fiscale de stat teritoriale.

[Art.283 al.3) modificat prin LP448-XVI din 28.12.06, MO203-206/31.12.06 art.1001]

[Art.283 al.3) modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(4) De impozitul pe bunurile imobiliare (terenuri, loturi de pămînt) sînt scutiţi proprietarii şi beneficiarii ale căror terenuri şi loturi de pămînt:

a) sînt ocupate de rezervaţii, parcuri dendrologice şi naţionale, grădini botanice;

b) sînt destinate fondului silvic şi fondului apelor, în cazul în care nu sînt antrenate în activitate de producţie;

c) sînt folosite de organizaţiile ştiinţifice şi instituţiile de cercetări ştiinţifice cu profil agricol şi silvic în scopuri ştiinţifice şi instructive;

d) sînt ocupate de plantaţii multianuale pînă la intrarea pe rod;

e) sînt ocupate de instituţiile de cultură, de artă, de cinematografie, de învăţămînt, de ocrotire a sănătăţii; de complexele sportive şi de agrement (cu excepţia celor ocupate de instituţiile balneare), precum şi de monumentele naturii, istoriei şi culturii, a căror finanţare se face de la bugetul de stat sau din contul mijloacelor sindicatelor;

f) sînt atribuite permanent căilor ferate, drumurilor auto publice, porturilor fluviale şi pistelor de decolare;

g) sînt atribuite zonelor frontierei de stat;

h) sînt de uz public în localităţi;

i) sînt atribuite pentru scopuri agricole, la momentul atribuirii fiind recunoscute distruse, dar ulterior restabilite - pe o perioadă de 5 ani.

j) sînt supuse poluării chimice, radioactive şi de altă natură dacă Guvernul a stabilit restricţii privind practicarea agriculturii pe aceste terenuri.

[Art.283 lit.j) introdusă prin LP266-XVI din 28.07.06, MO126-130/11.08.06 art.643]

Articolul 284. Scutirea de impozit acordată de autorităţile

administraţiei publice locale

(1) Autorităţile deliberative şi reprezentative ale administraţiei publice locale de nivelul întîi şi al doilea sînt în drept să acorde persoanelor fizice şi juridice scutiri sau amînări la plata impozitului pe bunurile imobiliare în limita defalcărilor de la acest impozit în bugetele respective, conform normelor procentuale aprobate de autorităţile administraţiei publice locale de nivelul al doilea pe anul fiscal respectiv, în caz de:

a) calamitate naturală sau incendiu, în urma cărora bunurile imobiliare, semănăturile şi

plantaţiile multianuale au fost distruse sau au fost deteriorate considerabil;

b) atribuire a terenurilor pentru evacuarea întreprinderilor cu impact negativ asupra mediului înconjurător. În acest caz pot fi acordate scutiri de impozit pe durata normativă a lucrărilor de construcţie;

c) boală îndelungată sau deces al proprietarului bunurilor imobiliare confirmate prin certificat medical sau, respectiv, prin certificat de deces.

(2) Decizia adoptată de autoritatea reprezentativă a administraţiei publice locale privind acordarea de scutiri sau de amînări la plata impozitului pe bunurile imobiliare este remisă, în termen de 10 zile, autorităţilor fiscale teritoriale.

(3) Mărimea prejudiciilor cauzate de calamităţi naturale sau incendii se determină de către o comisie specială. Structura şi mecanismul de funcţionare a acestor comisii se stabilesc de Guvern.

[Art.284 modificat prin LP235-XVI din 14.10.05, MO145-147/04.11.05 art.697]

Capitolul 6

ADMINISTRAREA IMPOZITULUI PE BUNURILE IMOBILIARE

Articolul 285. Furnizarea informaţiei

(1) Agenţia Relaţii Funciare şi Cadastru prezintă, anual, Inspectoratului Fiscal Principal de Stat, cel tîrziu pînă la 1 februarie, informaţia cu privire la fiecare obiect şi subiect al impunerii cu impozitul pe bunurile imobiliare. Structura informaţiei şi modul de transmitere a acesteia se stabilesc de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat.

(2) În cazul intervenirii unor modificări în informaţia ce se referă la obiectele şi/sau la subiecţii impunerii, Agenţia Relaţii Funciare şi Cadastru prezintă o informaţie actualizată cel tîrziu pînă la data de 1 iunie a anului calendaristic.

(3) Organele cadastrale sînt în drept să solicite informaţia necesară referitoare la obiectul impunerii de la persoanele care înfăptuiesc înregistrarea drepturilor patrimoniale sau a tranzacţiilor cu bunurile imobiliare (inclusiv de la birourile notariale, serviciile comunale, realteri, brokeri) şi de la proprietarii bunurilor imobiliare.

(4) Subiectul impunerii este obligat să prezinte organelor cadastrale informaţia necesară pentru evaluarea bunurilor imobiliare, care se efectuează în conformitate cu legislaţia.

(5) În cazul în care subiectul impunerii refuză să prezinte informaţia necesară pentru evaluarea bunurilor imobiliare, evaluarea se efectuează în baza informaţiei deţinute de către organele cadastrale în privinţa obiectelor analoage ce constituie bunuri imobiliare.

[Art.285 modificat prin LP448-XVI din 28.12.06, MO203-206/31.12.06 art.1001]

Articolul 286. Avizul de plată a impozitului

Avizul de plată a impozitului calculat pentru bunurile imobiliare ale persoanelor fizice care nu desfăşoară activitate de întreprinzător, precum şi ale gospodăriilor ţărăneşti (de fermier) este

expediat fiecărui subiect al impunerii de către serviciul de colectare a impozitelor şi taxelor locale al primăriei, iar în municipiile Chişinău şi Bălţi, de către inspectoratele fiscale de stat teritoriale, cel tîrziu cu 60 de zile pînă la expirarea primului termen de plată a impozitului.

[Art.286 modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

[Art.286 modificat prin LP448-XVI din 28.12.06, MO203-206/31.12.06 art.1001]

Articolul 287. Ţinerea cadastrului fiscal

Serviciul Fiscal de Stat, în baza datelor prezentate de organele cadastrale, organizează ţinerea cadastrului fiscal şi monitoringul informaţiei privind fiecare subiect şi obiect al impunerii. Forma şi metodele de ţinere a cadastrului fiscal, de eliberare a informaţiei pe care o conţine se stabilesc de către Inspectoratul Fiscal Principal de Stat.

[Art.287 modificat prin LP448-XVI din 28.12.06, MO203-206/31.12.06 art.1001]

Anexă

Valoarea bunurilor imobiliare cu destinație locativă (apartamente şi case de locuit individuale), a terenurilor aferente acestor bunuri din municipii şi oraşe, inclusiv din localitățile aflate în componența acestora, cu excepția satelor (comunelor), valoare în limitele căreiase acordă scutire la plata impozitului pe bunurile imobiliare, conform art.283 alin.(2) din Codul fiscal

Nr. crt.	Denumirea unităților administrativ-teritoriale *	Limita valorii bunurilor imobiliare scutite de impozitul pe bunurile imobiliare, lei
1	2	3
1.	municipiul Chişinău	380000
2.	municipiul Bălți	156000
3.	oraşul Anenii Noi	53000
4.	oraşul Basarabeasca	43000
5.	oraşul Briceni	71000
6.	oraşul Lipcani	51000
7.	oraşul Cahul	138000
8.	oraşul Cantemir	31000
9.	oraşul Călăraşi	32000
10.	oraşul Căuşeni	77000
11.	oraşul Căinari	14000
12.	oraşul Cimişlia	66000
13.	oraşul Criuleni	55000
14.	oraşul Donduşeni	40000
15.	oraşul Drochia	84000
16.	oraşul Edineț	80000
17.	oraşul Cupcini	49000
18.	oraşul Făleşti	49000

19.	oraşul Floreşti	84000
20.	oraşul Ghindeşti	23000
21.	oraşul Mărculeşti	24000
22.	oraşul Glodeni	40000
23.	oraşul Hînceşti	145000
24.	oraşul Ialoveni	185000
25.	oraşul Leova	35000
26.	oraşul Iargara	14000
27.	oraşul Nisporeni	39000
28.	oraşul Ocnița	17000
29.	oraşul Otaci	24000
30.	oraşul Frunză	14000
31.	oraşul Orhei	100000
32.	oraşul Rezina	49000
33.	oraşul Rîşcani	29000
34.	oraşul Costeşti	15000
35.	oraşul Sîngerei	33000
36.	oraşul Biruința	15000
37.	oraşul Soroca	82000
38.	oraşul Străşeni	116000
39.	oraşul Bucovăț	27000
40.	oraşul Şoldăneşti	23000
41.	oraşul Ştefan Vodă	45000
42.	oraşul Taraclia	26000
43.	oraşul Teleneşti	29000
44.	oraşul Ungheni	87000
45.	oraşul Corneşti	49000
46.	municipiul Comrat	122000
47.	oraşul Ceadîr-Lunga	61000
48.	oraşul Vulcăneşti	32000

---

* Inclusiv localităţile din componenţa acestora, cu excepţia satelor (comunelor)”.

[Art.286 modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

[Anexă introdusă prin LP448-XVI din 28.12.06, MO203-206/31.12.06 art.1001]

TITLUL VII
TITLUL VII

TAXELE LOCALE

Capitolul 1

DISPOZIŢII GENERALE

Articolul 288. Noţiuni

În sensul prezentului titlu, se definesc următoarele noţiuni:

1) Taxă locală - plată obligatorie efectuată la bugetul unităţii administrativ-teritoriale.

2) Cotă maximă a taxei locale - cotă ad valorem în procente din baza impozabilă a obiectului impunerii ori sumă absolută, stabilită conform prezentului titlu.

3) Cotă concretă a taxei locale - cotă ad valorem în procente din baza impozabilă a obiectului impunerii ori sumă absolută, stabilită de autoritatea administraţiei publice locale la adoptarea bugetului unităţii administrativ-teritoriale respective, dar care nu poate fi mai mare decît cota maximă stabilită conform prezentului titlu.

4) Unitate comercială єi/sau de prestări servicii de deservire socială - unitate de comerţ cu amănuntul, cu ridicata, de alimentaţie publică şi/sau de prestări servicii de deservire socială.

[Art.288 pct.4) modificat prin LP155-XVI din 21.07.05, MO107/12.08.05 art.525, în vigoare 01.01.06]

5) Servicii de deservire socială - servicii sociale particulare indicate în secţiunea secţiunea G grupa 50.2 şi secţiunea O clasa 92.71 şi diviziunea 93 ale a Clasificatorului activităţilor din economia Moldovei (CAEM).

[Art.288 pct.5) modificat prin LP441-XVI din 28.12.06, MO203-206/31.12.06 art.99]

6) Producător de publicitate - persoană care conferă informaţiei publicitare forma necesară plasării şi difuzării.

7) Difuzor de publicitate - persoană care asigură plasarea şi difuzarea publicităţii prin orice mijloc de informare.

8) Publicitate exterioară - publicitate realizată prin sistemele de comunicare vizuală ce

include afişele, panourile, standurile, instalaţiile şi construcţiile (situate separat sau suspendate de pereţii şi de acoperişurile clădirilor), firmele tridimensionale, firmele luminoase, tablourile electromecanice şi electronice suspendate, alte mijloace tehnice.

9) Publicitate socială - publicitate care reprezintă interesele societăţii şi ale statului în propagarea unui mod de viaţă sănătos, ocrotirea sănătăţii, protecţia mediului înconjurător, păstrarea integrităţii resurselor energetice, protecţia socială a populaţiei şi care nu are scop lucrativ şi urmăreşte obiective filantropice şi de importanţă socială.

[Art.288 pct.9) modificat prin LP155-XVI din 21.07.05, MO107-109/12.08.05 art.525, în vigoare 01.01.06]

10) Numărul mediu scriptic de salariaţi - efectiv de personal pentru o perioadă gestionară, determinat în funcţie de indicii numărului scriptic.

11) Parcare - garare a autovehiculului pe un teritoriu special sau într-o construcţie specială, destinate garării şi păstrării mijloacelor de transport şi prestării de servicii aferente contra plată.

12) Servicii de piaţă - servicii prestate de pieţe contra plată.

13) Simbolică locală - stema unui oraş sau a unui alt tip de localitate, denumirea lui sau imaginea monumentelor de arhitectură, a monumentelor istorice.

14) Unitate de transport - orice autocar, autobuz, microbuz, autoturism, motocicletă, scuter, motoretă, camion, tractor, tractor cu remorcă, altă tehnică agricolă, vehicul cu tracţiune animală.

15) Autoritate deliberativă a administraţiei publice locale - autoritatea reprezentativă şi deliberativă a populaţiei unităţii administrativ-teritoriale (consiliul local).

16) Autoritate executivă a administraţiei publice locale - autoritatea reprezentativă a populaţiei unităţii administrativ-teritoriale şi executivă a consiliului local (primarul).

[Art.288 pct.13)-16) introduse prin LP155-XVI din 21.07.05, MO107/12.08.05 art.525, în vigoare 01.01.06]

Articolul 289. Relaţiile reglementate de prezentul titlu

(1) Prezentul titlu determină procedura şi principiile stabilirii, modificării şi anulării taxelor locale, cotele lor maxime, modul lor de plată, criteriile de acordare a înlesnirilor fiscale.

(2) Sistemul taxelor locale reglementate de prezentul titlu include:

a) taxa pentru amenajarea teritoriului;

b) taxa de organizare a licitaţiilor şi loteriilor pe teritoriul unităţii administrativ-teritoriale;

c) taxa de plasare (amplasare) a publicităţii (reclamei)

[Art.289 al.(2), lit.c) în redacţia LP108-XVI din 16.05.08, MO99-101/06.06.08 art.368]

d) taxa de aplicare a simbolicii locale;

e) taxa pentru unităţile comerciale şi/sau de prestări servicii de deservire socială;

f) taxa de piață;

g) taxa pentru cazare;

h) taxa balneară;

i) taxa pentru prestarea serviciilor de transport auto de călători pe teritoriul municipiilor, oraşelor şi satelor (comunelor);

[Art.289 pct.(2), lit.i) modificată prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

j) taxa pentru parcare;

k) taxa de la posesorii de cîini;

l) taxa pentru amenajarea localităților din zona de frontieră care au birouri (posturi) vamale de trecere a frontierei vamale.

[Art.289 al.2 modificat prin LP155/21.07.05, MO107/12.08.05 art.525, vigoare 01.1.06]

(3) Taxele locale enumerate la alin.(2) se aplică de către autoritățile administrației publice locale.

Capitolul 2

SUBIECȚII IMPUNERII ŞI BAZA IMPOZABILĂ

Articolul 290. Subiecții impunerii

Subiecți ai impunerii sînt pentru:

a) taxa pentru amenajarea teritoriului - persoanele juridice sau fizice, înregistrate în calitate de întreprinzător, care dispun de bază impozabilă;

b) taxa de organizare a licitațiilor şi loteriilor pe teritoriul unității administrativ-teritoriale - persoanele juridice sau fizice înregistrate în calitate de întreprinzător-organizator al licitațiilor şi loteriilor;

c) taxa de plasare (amplasare) a publicității (reclamei) - persoanele juridice sau fizice, înregistrate în calitate de întreprinzător, care prestează servicii de plasare a anunțurilor publicitare prin intermediul serviciilor cinematografice, video, prin rețelele telefonice, telegrafice, telex, în mijloacele de transport, prin alte mijloace, precum şi cele care amplasează publicitatea exterioară prin intermediul afişelor, pancartelor, panourilor şi altor mijloace tehnice;

d) taxa de aplicare a simbolicii locale - persoanele juridice sau fizice, înregistrate în calitate de întreprinzător, care aplică simbolica locală pe producția fabricată;

e) taxa pentru unitățile comerciale şi/sau de prestări servicii de deservire socială - persoanele juridice sau fizice, înregistrate în calitate de întreprinzător, care dispun de unități comerciale şi/sau de prestări servicii de deservire socială;

f) taxa de piață - persoanele juridice sau fizice înregistrate în calitate de întreprinzător-administrator al pieței;

g) taxa pentru cazare - persoanele juridice sau fizice, înregistrate în calitate de întreprinzător, care prestează servicii de cazare;

h) taxa balneară - persoanele juridice sau fizice, înregistrate în calitate de întreprinzător, care prestează servicii de odihnă şi tratament;

i) taxa pentru prestarea serviciilor de transport auto de călători pe teritoriul municipiilor, oraşelor şi satelor (comunelor) - persoanele juridice sau fizice, înregistrate în calitate de întreprinzător, care prestează servicii de transport auto de călători pe teritoriul municipiilor, oraşelor şi satelor (comunelor);

[Art.290 lit.i) modificată prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

j) taxa pentru parcare - persoanele juridice sau fizice, înregistrate în calitate de întreprinzător, care prestează servicii de parcare;

k) taxa de la posesorii de cîini - persoanele fizice care locuiesc în blocuri locative - locuințe de stat, cooperatiste şi obşteşti, precum şi în apartamente privatizate;

l) taxa pentru amenajarea localităților din zona de frontieră care au birouri (posturi) vamale de trecere a frontierei vamale - persoanele juridice sau fizice posesoare ale unităților de transport, care intră în şi/sau ies din Republica Moldova.

[Art.290 în redacția LP155-XVI din 21.07.05, MO107-109/12.08.05 art.525, în vigoare 01.01.06]

Articolul 291. Baza impozabilă

Baza impozabilă o constituie la:

a) taxa pentru amenajarea teritoriului - numărul mediu scriptic trimestrial al salariaților şi/sau fondatorii întreprinderilor în cazul în care aceştia activează în întreprinderile fondate, însă nu sînt incluşi în efectivul trimestrial de salariați;

[Art.291 lit.a) modificată prin LP155-XVI din 21.07.05, MO107/12.08.05 art.525, în vigoare 01.01.06]

b) taxa de organizare a licitațiilor şi loteriilor pe teritoriul unității administrativ-teritoriale venitul din vînzări a bunurilor declarate la licitație sau valoarea biletelor de loterie emise;

c) taxa de plasare (amplasare) a publicității (reclamei), cu excepția celei amplasate integral în zona de protecție a drumurilor din afara perimetrului localităților:

- venitul din vînzări a serviciilor de plasare şi/sau difuzare a anunțurilor publicitare prin intermediul serviciilor cinematografice, video, prin rețelele telefonice, telegrafice, telex, prin mijloacele de transport, prin alte mijloace;

- suprafața de publicitate exterioară

[Art.291 lit.c) modificată prin LP108-XVI din 16.05.08, MO99-101/06.06.08 art.368]

[Art.291 lit.c) modificată prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

[Art.291 lit.c) modificată prin LP155-XVI din 21.07.05, MO107/12.08.05 art.525, în vigoare 01.01.06]

d) taxa de aplicare a simbolicii locale - venitul din vînzări a producției fabricate căreia i se aplică simbolica locală;

e) taxa pentru unitățile comerciale şi/sau de prestări servicii de deservire socială, cu excepția celor care se află total în zona de protecție a drumurilor - din afara perimetrului localităților suprafața ocupată de unitățile de comerț şi/sau de prestări servicii de deservire socială, amplasarea lor, tipul mărfurilor desfăcute şi serviciilor prestate;

[Art.291 lit.e) modificată prin LP155-XVI din 21.07.05, MO107/12.08.05 art.525, în vigoare 01.01.06]

f) taxa de piață - venitul din vînzări a serviciilor de piață prestate de administratorul pieței la acordarea de locuri pentru comerț;

g) taxa pentru cazare - venitul din vînzări a serviciilor prestate de structurile cu funcții de cazare;

h) taxa balneară - venitul din vînzări a biletelor de odihnă şi tratament;

i) taxa pentru prestarea serviciilor de transport auto de călători pe teritoriul municipiilor, oraşelor şi satelor (comunelor) - unitatea de transport, în funcție de numărul de locuri;

[Art.291 lit.i) modificată prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

j) taxa pentru parcare - venitul din vînzări a serviciilor de parcare prestate;

j) taxa pentru parcare – suprafața de parcare;

[Art.291 lit.j) în redacția LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543, în vigoare 01.01.09]

k) taxa de la posesorii de cîini - numărul de cîini aflați în posesiune pe parcursul unui an.

l) taxa pentru amenajarea localităților din zona de frontieră care au birouri (posturi) vamale de trecere a frontierei vamale - numărul unităților de transport care intră în şi/sau ies din Republica Moldova.

[Art.291 modificat prin LP318-XVI din 02.11.06, MO199-202/29.12.06 art.954]

[Art.291 lit.l) introdusă prin LP155-XVI din 21.07.05, MO107/12.08.05 art.525, în vigoare 01.01.06]

Capitolul 3

COTELE, MODUL DE CALCUL ŞI DE PLATĂ

A TAXELOR LOCALE

Articolul 292. Cotele şi termenele de plată a taxelor locale

(1) Cota maximă şi termenele de plată a taxelor locale, de prezentare a dărilor de seamă fiscale privind taxele locale pentru subiecţii impunerii sînt cele stabilite în anexa la prezentul titlu. Întreprinzătorul individual, gospodăria ţărănească (de fermier) al căror număr mediu anual de salariaţi, pe parcursul perioadei fiscale, nu depăşeşte 3 unităţi şi care nu sînt înregistraţi ca plătitori de T.V.A. prezintă, în termen de pînă la 31 martie al anului următor anului fiscal de gestiune, o dare de seamă fiscală unificată privind taxele locale, cu excepţia celei stipulate la art.291 lit.a) din Codul fiscal, în partea ce ţine de gospodăriile ţărăneşti (de fermier), cu achitarea taxelor în acelaşi termen.

[Art.291 al.(1) modidficat prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543, în vigoare 04.05.07]

[Art.292 al.1) modificat prin LP155-XVI din 21.07.05, MO107/12.08.05 art.525, în vigoare 01.01.06]

(2) Cota concretă a taxelor locale se stabileşte de către autoritatea administraţiei publice locale în funcţie de caracteristicile obiectelor impunerii.

[Art.292 modificat prin LP82 -XVI din 29.03.07, MO60-63/04.05.07 art.279]

Articolul 293. Modul de calculare

(1) Calculul taxelor enumerate la art.291, cu excepţia celor stipulate la lit.a) - în partea ce ţine de gospodăriile ţărăneşti (de fermier), la lit.k) şi l), se efectuează de către subiecţii impunerii, în funcţie de baza impozabilă şi de cotele concrete ale acestora.

(2) Calculul taxelor stipulate la art.291 lit.a) - în partea ce ţine de gospodăriile ţărăneşti (de fermier), la lit.k) şi l) se efectuează de către organele împuternicite de autoritatea administraţiei publice locale.

(3) Plata taxelor enumerate la art.291 se efectuează de subiecţii impunerii.

(4) În cazul în care obiectul impunerii stipulat la art.291 lit.c) liniuţa a doua şi la lit.e) este amplasat parţial în zona de protecţie a drumurilor, taxa se calculează de contribuabil în mod individual, proporţional suprafeţei aflate pe teritoriul administraţiei publice locale.

[Art.293 în redacţia LP155-XVI din 21.07.05, MO107/12.08.05 art.525, în vigoare 01.0106]

Articolul 294. Plata taxelor locale

(1) Subiecţii impunerii plătesc taxele locale la contul trezorerial de venituri al bugetului unităţii administrativ-teritoriale.

(2) Gospodăriile ţărăneşti (de fermier) pot achita taxa pentru amenajarea teritoriului

nemijlocit organului împuternicit de autoritatea administrației publice locale.

(3) Taxa de la posesorii de cîini şi taxa pentru amenajarea localităților din zona de frontieră care au birouri (posturi) vamale de trecere a frontierei vamale pot fi achitate organului împuternicit de autoritatea administrației publice locale.

[Art.294 modificat prin LP155-XVI din 21.07.05, MO107/12.08.05 art.525, în vigoare 01.01.06]

Capitolul 4

ÎNLESNIRI LA PLATA TAXELOR LOCALE

Articolul 295. Scutirea de taxe

Se scutesc de plata:

a) tuturor taxelor locale - autoritățile publice şi instituțiile finanțate de la bugetele de toate nivelurile;

b) tuturor taxelor locale - misiunile diplomatice şi alte misiuni asimilate acestora, precum şi organizațiile internaționale, în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte;

c) tuturor taxelor locale - Banca Națională a Moldovei;

d) taxei de organizare a licitațiilor şi loteriilor pe teritoriul unității administrativ-teritoriale - organizatorii licitațiilor desfăşurate în scopul asigurării rambursării datoriilor la credite, acoperirii pagubelor, achitării datoriilor la buget, vînzării patrimoniului de stat şi patrimoniului unităților administrativ- teritoriale;

e) taxei de plasare (amplasare) a publicității (reclamei) - producătorii şi difuzorii de publicitate socială şi de publicitate plasată pe trimiterile poştale;

[Art.295 lit.e) modificată prin LP108-XVI din 16.05.08, MO99-101/06.06.08 art.368]

[Art.295 lit.e) în redacția LP155-XVI din 21.07.05, MO107/12.08.05 art.525, vigoare 01.01.06]

f) taxei pentru amenajarea teritoriului - fondatorii gospodăriilor țărăneşti (de fermier) care au atins vîrsta de pensionare;

g) taxei pentru unitățile comerciale şi/sau de prestări servicii de deservire socială - persoanele care practică activități de pompe funebre şi acordă servicii similare, inclusiv care confecționează sicrie, coroane, flori false, ghirlande;

[Art.295 lit.g) introdusă prin LP155-XVI din 21.07.05, MO107/12.08.05 art.525, vigoare 01.01.06]

h) taxei pentru amenajarea localităților din zona de frontieră care au birouri (posturi) vamale de trecere a frontierei vamale - persoanele fizice cu aparatul locomotor dereglat care folosesc autoturisme cu dirijare manuală, precum şi vehiculele care transportă ajutor umanitar.

i) tuturor taxelor locale - proprietarii sau deținătorii bunurilor rechiziționate în interes public,

pe perioada rechiziției, conform legislației.

[Art.295 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Articolul 296. Scutirea de taxe locale şi înlesnirile acordate

de autoritatea administrației publice locale

Autoritatea administrației publice locale, dacă efectuează concomitent modificările corespunzătoare în bugetul unității administrativ-teritoriale, poate:

a) să acorde subiecților impunerii scutiri în plus la cele enumerate la art.295;

b) să acorde amînări la plata taxelor locale pe anul fiscal respectiv;

c) să prevadă înlesniri la plata taxelor locale pentru categoriile social-vulnerabile ale populației.

Capitolul 5

ADMINISTRAREA TAXELOR LOCALE

Articolul 297. Atribuțiile autorității administrației publice locale

(1) Autoritatea deliberativă a administrației publice locale poate aplica toate sau numai o parte din taxele locale, în funcție de posibilitățile şi necesitățile unității administrativ-teritoriale.

(2) Autoritatea deliberativă a administrației publice locale nu are dreptul să aplice alte taxe locale decît cele prevăzute de prezentul titlu ori să stabilească o cotă mai mare decît cotele maxime stabilite de acesta.

(3) Taxele locale se aplică, se modifică ori se anulează de către autoritatea administrației publice locale concomitent cu adoptarea sau modificarea bugetului unității administrativ-teritoriale.

[Art.297 al.(3) în redacția LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

(4) Autoritatea executivă a administrației publice locale monitorizează deciziile consiliului local privind aplicarea taxelor locale pe teritoriul administrat, le prezintă Serviciului Fiscal de Stat şi le aduce la cunoştință contribuabililor.

(4) Autoritatea executivă a administrației publice locale monitorizează deciziile consiliului local privind aplicarea taxelor locale pe teritoriul administrat, le prezintă Serviciului Fiscal de Stat în termen de 10 zile din data adoptării acestora şi le aduce la cunoştință contribuabililor.

[Art.297 al.(4) modificat prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543, în vigoare 01.01.09]

[Art.297 modificat prin LP155-XVI din 21.07.05, MO107/12.08.05 art.525, în vigoare 01.01.06]

Articolul 298. Responsabilitatea

(1) Responsabilitatea pentru virarea în termen la bugetele unităţilor administrativ-teritoriale a taxelor locale, cu excepţia celor stipulate la art.289 lit.a) - în partea ce ţine de gospodăriile ţărăneşti (de fermier), la lit.k) şi l), şi pentru prezentarea dărilor de seamă fiscale revine contribuabililor.

(2) Responsabilitatea pentru virarea în termen la bugetele unităţilor administrativ-teritoriale a taxelor locale stipulate la art.289 lit.a) - în partea ce ţine de gospodăriile ţărăneşti (de fermier), la lit.k) şi l) revine organelor împuternicite de autorităţile administraţiei publice locale.

(3) Inspectoratele fiscale de stat teritoriale exercită controlul asupra modului în care autorităţile administraţiei publice locale execută prezentul titlu.

(4) Taxele netransferate în termen sînt percepute conform legislaţiei.

[Art.298 în redacţia LP155-XVI din 21.07.05, MO107/12.08.05 art.525, în vigoare 01.01.06]

PREŞEDINTELE

PARLAMENTULUI **Dumitru Moţpan**

Chişinău, 24 aprilie 1997.

Nr.1163-XIII.

Anexă

Taxele locale, termenele lor de plată şi de prezentare

a dărilor de seamă fiscale

Denumirea taxei	Baza impozabilă a obiectului impunerii	Cota maximă	Termenele de plată a taxei şi de prezentare a dărilor de seamă fiscale de către subiecţii impunerii şi organele împuternicite
1	2	3	4
a) Taxă pentru amenajarea teritoriului	Numărul mediu scriptic trimestrial al salariaţilor şi/sau fondatorii întreprinderilor în cazul în care aceştia activează în întreprinderile fondate, însă nu sînt incluşi în efectivul trimestrial de salariaţi	40 lei anual pentru fiecare salariat	Trimestrial, pînă în ultima zi a lunii imediat următoare după trimestrul gestionar
b) Taxă de organizare a licitaţiilor şi loteriilor pe teritoriul unităţii administrativ-teritoriale	venitul din vînzări a bunurilor declarate la licitaţie sau valoarea biletelor de loterie emise	0,1%	
c) Taxă de plasare (amplasare) a publicităţii (reclamei) (cu excepţia celei amplasate integral în zona de protecţie a drumurilor din afara perimetrelor localităţilor)	Venitul din vînzări ale serviciilor de plasare a anunţurilor publicitare prin intermediul serviciilor cinematografice, video, prin reţelele telefonice, telegrafice, telex, în mijloacele de transport, prin alte mijloace, cu excepţia amplasării publicităţii exterioare Suprafaţa de publicitate exterioară	5% 500 de lei anual pentru fiecare metru pătrat	Trimestrial, în rate egale, pînă în ultima zi a lunii imediat următoare trimestrului gestionar
d) Taxă de aplicare a simbolicii locale	venitul din vînzări a producţiei fabricate căreia i se aplică simbolica locală	0,1%	Trimestrial, pînă în ultima zi a lunii imediat următoare după trimestrul gestionar

e) Taxă pentru unităţile comerciale şi/sau de prestări servicii de deservire socială (cu excepţia celor care se află total în zona de protecţie a drumurilor din afara perimetrului localităţilor)	Suprafaţa ocupată de unităţile de comerţ şi/sau de prestări servicii de deservire socială, amplasarea lor, tipul mărfurilor desfăcute şi serviciilor prestate	**mun.Chişinău** - 12000 lei anual pentru fiecare unitate de comerţ şi/sau de prestări servicii de deservire socială - 50000 lei anual pentru fiecare unitate de comerţ şi/sau de prestări servicii de deservire socială indicate în secţiunea O clasa 92.71 din Clasificatorul Activităţilor din Economia Moldovei din 9 februarie 2000 **mun.Bălţi** - 7200 lei anual pentru fiecare unitate de comerţ şi/sau de prestări servicii de deservire socială - 30000 lei anual pentru fiecare unitate de comerţ şi/sau de prestări servicii de deservire socială indicate în secţiunea O clasa 92.71 din Clasificatorul Activităţilor din Economia Moldovei din 9 februarie 2000 **oraşe, comune (sate)** - 3600 lei anual pentru fiecare unitate de comerţ şi/sau de prestări servicii de deservire socială - 15000 lei anual pentru fiecare unitate de comerţ şi/sau de prestări servicii de deservire socială indicate în secţiunea O clasa 92.71 din Clasificatorul Activităţilor din Economia Moldovei din 9 februarie 2000	Trimestrial, pînă în ultima zi a lunii imediat următoare după trimestrul gestionar
f) Taxă de piaţă	venitul din vînzări a serviciilor de piaţă prestate de administratorul pieţei la acordarea de locuri pentru comerţ	20%	Trimestrial, pînă în ultima zi a lunii imediat următoare după trimestrul gestionar

g) Taxă pentru cazare	venitul din vînzări a serviciilor prestate de structurile cu funcţii de cazare	5%	Trimestrial, pînă în ultima zi a lunii imediat următoare după trimestrul gestionar
h) Taxă balneară	venitul din vînzări a biletelor de odihnă şi tratament	1%	Trimestrial, pînă în ultima zi a lunii imediat următoare după trimestrul gestionar

i) Taxă pentru prestarea serviciilor de transport auto de călători pe teritoriul municipiilor, oraşelor şi satelor (comunelor)	Unitatea de transport, în funcţie de numărul de locuri	- lunar, 500 de lei pentru fiecare autoturism cu capacitatea de pînă la 8 locuri inclusiv - lunar, 1000 de lei pentru fiecare autovehicul (microbuz) cu capacitatea de la 9 pînă la 16 locuri inclusiv - lunar, 1500 de lei pentru fiecare autobuz cu capacitatea de la 17 pînă la 24 de locuri inclusiv – lunar, 1900 lei pentru fiecare autobuz cu capacitatea de la 25 la 35 locuri inclusiv – lunar, 2100 lei pentru fiecare autobuz cu capacitatea de peste 35 locuri .	Lunar, pînă la data de 5 a lunii următoare
j) Taxă pentru parcare	Suprafaţa de parcare	6 lei anual pentru fiecare metru pătrat	Trimestrial, pînă în ultima zi a lunii imediat următoare după trimestrul gestionar
k) Taxă de la posesorii de cîini	Numărul de cîini aflaţi în posesiune pe parcursul unui an	- anual, 9 lei pentru un cîine - anual, 27 de lei pentru 2 cîini - anual, 90 de lei pentru fiecare cîine, dacă sînt în posesiune mai mult de 2 cîini	Trimestrial, pînă în ultima zi a lunii imediat următoare după trimestrul gestionar
l) Taxa pentru amenajarea localităţilor din zona de frontieră care au birouri (posturi) vamale de trecere a	Numărul unităţilor de transport	- 10 lei pentru un autocar, autobuz, microbuz, camion, tractor cu remorcă	Plata se efectuează la intrarea în şi/sau ieşirea din Republica

frontierei vamale		- 5 lei pentru un autoturism - 3 lei pentru un tractor şi altă tehnica agricolă, motocicletă, scuter, motoretă, vehicul cu tracţiune animală	Moldova. Prezentarea dărilor de seamă fiscale se efectuează trimestrial, pînă la ultima zi a lunii imediat următoare după trimestrul gestionar

[Anexa modificată prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543, în vigoare 01.01.09]

[Anexa modificată prin Rectificarea MO18-20 din 29.01.08 art.89]

[Anexa modificată prin LP177-XVI din20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537]

[Anexa modificată prin LP441-XVI din 28.12.06, MO203-206/31.12.06 art.997]

[Anexa modificată prin LP318-XVI din 02.11.06, MO199-202/29.12.06 art.954]

[Anexa modificată prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

[Anexa modificată prin LP155-XVI din 21.07.05, MO107/12.08.05 art.525, în vigoare 01.01.06]

TITLUL VIII

COD Nr. 67
din 05.05.2005

CODUL FISCAL
TITLUL VIII

Publicat : 10.06.2005 în Monitorul Oficial Nr. 80-82 art Nr : 353

MODIFICAT

LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543

LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537

LP82 -XVI din 29.03.07, MO60-63/04.05.07 art.279

LP361-XVI din 23.12.05, MO21-24/03.02.06 art.99, în vigoare 01.01.06

LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, vigoare 01.01.06

Notă

În cuprinsul titlului VIII şi în anexa nr.1 la acest titlu textul "inclusiv cele străine" se exclude;

cuvîntul "captată" se înlocuieşte cu cuvîntul "utilizată", cu excepţia articolului 299 pct.1) şi 8); textul "întreprinderile penitenciarelor" se înlocuieşte cu textul "întreprinderile din cadrul sistemului penitenciar" prin LP361-XVI din 23.12.05, MO21-24/03.02.06 art.99, în vigoare la 01.01.2006

TAXELE PENTRU RESURSELE NATURALE

Capitolul 1

DISPOZIŢII GENERALE

Articolul 299. Noţiuni

În sensul prezentului titlu, se definesc următoarele noţiuni:

1) *Resurse naturale* - apa captată din orice surse (izvoare), mineralele utile (zăcămintele), lemnul eliberat pe picior.

2) *Minerale utile* - zăcămintele minerale naturale care se conţin în subsol.

3) *Subsol* - partea scoarţei terestre situată mai jos de stratul de sol şi de fundul bazinelor de apă, care se întinde pînă la adîncimi accesibile pentru studiere şi valorificare geologică.

4) *Spaţii subterane pentru construcţii subterane* - peşterile, spaţiile subterane artificiale, minele din care au fost extrase minerale utile.

5) *Construcţii subterane* - minele din care se extrag sau au fost extrase minerale utile, alte construcţii (obiective) executate în subsol pentru activitatea de întreprinzător.

6) *Normă de extragere a apei* – volumul de apă extras în lipsa contorului, care se stabileşte de către organul de stat împuternicit de Guvern.

[Art.299 pct.6) în redacţia LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

[Art.299 pct.6) în redacţia LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

7) Apă destinată îmbutelierii în sticle şi în alte recipiente, folosită în scopuri curative şi în calitate de apă minerală, potabilă şi de masă - apa atribuită la una din aceste categorii în baza certificatului de producere şi îmbuteliere a apei, conform standardelor internaţionale.

8) Apa extrasă – apa obţinută din obiectivele acvatice amplasate în graniţele Republicii Moldova.

[Art.299 pct.8) în redacţia LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

9) Ape de suprafaţă - sursele (izvoarele) situate în obiective acvatice de la suprafaţa pămîntului (rîuri, lacuri naturale şi artificiale, iazuri, ape care se află temporar la suprafaţa obiectivelor acvatice).

10) Apă utilizată - apa folosită în scopul desfăşurării propriei activităţi de fabricare a producţiei, de executare a lucrărilor şi de prestare a serviciilor.

[Art.299 pct.10) introdus prin LP361-XVI din 23.12.05, MO21-24/03.02.06 art.99, în vigoare 01.01.06]

Articolul 300. Relaţiile reglementate de prezentul titlu

(1) Prezentul titlu stabileşte tipurile de taxe pentru resursele naturale, cotele, modul de calculare şi achitare, precum şi înlesnirile la aplicarea acestora.

(2) Sistemul taxelor pentru resursele naturale reglementate de prezentul titlu include:

a) taxa pentru apă;

b) taxa pentru efectuarea prospecţiunilor geologice;

c) taxa pentru efectuarea explorărilor geologice;

d) taxa pentru extragerea mineralelor utile;

e) taxa pentru folosirea spaţiilor subterane în scopul construcţiei obiectivelor subterane, altele decît cele destinate extracţiei mineralelor utile;

f) taxa pentru exploatarea construcţiilor subterane în scopul desfăşurării activităţii de întreprinzător, altele decît cele destinate extracţiei mineralelor utile;

g) taxa pentru lemnul eliberat pe picior.

Articolul 301. Termenele de achitare şi prezentare a

dărilor de seamă

(1) Dacă prezenta lege nu prevede altfel, plătitorii taxelor pentru resursele naturale prezintă inspectoratului fiscal de stat teritorial darea de seamă respectivă şi achită în bugetul unităţilor administrativ-teritoriale taxele în cauză pînă în ultima zi a lunii următoare trimestrului de gestiune.

[Art301 al.(2) exclus prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

[Art.301 al.(1)-(2) în redacţia LP361-XVI din 23.12.05, MO21-24/03.02.06 art.99, în vigoare 01.01.06]
[Art.301 al.(1) modificat prin LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611, în vigoare 01.01.06]

(3) În lipsa obiectului impunerii, stabilit de prezentul titlu, darea de seamă privind calculul taxelor nu se prezintă la organul fiscal teritorial.

(4) Întreprinzătorul individual, gospodăria ţărănească (de fermier) al căror număr mediu anual de salariaţi, pe parcursul perioadei fiscale, nu depăşeşte 3 unităţi şi care nu sînt înregistraţi ca plătitori de T.V.A. prezintă, în termen de pînă la 31 martie al anului următor anului fiscal de gestiune, o dare de seamă fiscală unificată privind taxa pentru apă, cu achitarea taxei în acelaşi termen.

[Art.301 al.(4) introdus prin LP82 -XVI din 29.03.07, MO60-63/04.05.07 art.279]

Capitolul 2

TAXA PENTRU APĂ

Articolul 302. Subiecţii impunerii

Subiecţi ai taxei pentru apă sînt persoanele juridice şi fizice înregistrate în calitate de întreprinzători, care extrag apă din fondul apelor şi cele care utilizează apa la hidrocentrale.

Articolul 303. Obiectul impunerii

Obiect al impunerii este:

a) volumul de apă extras din fondul apelor, cu excepţia celui pentru care nu se aplică taxa pentru apă;

b) volumul de apă utilizat de hidrocentrale.

[Art.303 în redacţia LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543, în vigoare 01.01.08]

[Art.(302)-(303) în redacţia LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

Articolul 304. Cotele impunerii

Cotele taxei se stabilesc potrivit anexei nr.1 la prezentul titlu.

[Art.304 modificat prin LP361-XVI din 23.12.05, MO21-24/03.02.06 art.99, în vigoare 01.01.06]

Articolul 305. Modul de calculare a taxei

(1) Taxa pentru apă se calculează de sine stătător de către subiecţii impunerii, pornindu-se de la volumul apei extrase sau de la volumul apei utilizate de hidrocentrale, conform datelor contoarelor sau, în lipsa acestora, conform normelor de extragere şi/sau utilizare.

(2) Elaborarea normelor de extragere şi/sau de utilizare a apei şi controlul asupra cantităţii de apă extrasă se efectuează de către organul de stat împuternicit de Guvern.

Articolul 306. Înlesniri fiscaleTaxa nu se aplică pentru:

a) apa extrasă din subsol concomitent cu minereurile utile sau extrasă pentru prevenirea (lichidarea) acţiunii dăunătoare a acestor ape;

b) apa extrasă şi livrată populaţiei, autorităţilor publice şi instituţiilor finanţate de la bugetele de toate nivelurile;

c) apa extrasă pentru stingerea incendiilor sau livrată pentru aceste scopuri;

d) apa extrasă de întreprinderile societăţilor orbilor, surzilor, invalizilor şi instituţiile medico-sanitare publice sau livrată acestora;

e) apa extrasă de întreprinderile din cadrul sistemului penitenciar sau livrată acestora.

[Art.(305)-(306) în redacţia LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

Capitolul 3

TAXA PENTRU EFECTUAREA PROSPECȚIUNILOR GEOLOGICE

Articolul 307. Subiecții impunerii

Subiecți ai taxei pentru efectuarea prospecțiunilor geologice sînt persoanele juridice şi fizice, care efectuează prospecțiuni geologice, cu excepția instituțiilor finanțate din bugetele de toate nivelurile.

Articolul 308. Obiectul impunerii

Obiect al impunerii este valoarea contractuală (de deviz) a lucrărilor pentru efectuarea prospecțiunilor geologice.

Articolul 309. Cota impunerii

Cota taxei pentru efectuarea prospecțiunilor geologice se stabileşte în mărime de 2% din valoarea contractuală (de deviz) a lucrărilor.

Articolul 310. Modul de calculare şi achitare a taxei

Taxa se calculează de plătitor de sine stătător şi se achită integral la bugetul unității administrativ-teritoriale pînă la începerea lucrărilor de prospecțiuni geologice.

Capitolul 4

TAXA PENTRU EFECTUAREA EXPLORĂRILOR GEOLOGICE

Articolul 311. Subiecții impunerii

Subiecți ai taxei pentru efectuarea explorărilor geologice sînt persoanele juridice şi fizice, care efectuează explorări geologice, cu excepția instituțiilor finanțate din bugetele de toate nivelurile.

Articolul 312. Obiectul impunerii

Obiect al impunerii este valoarea contractuală (de deviz) a lucrărilor pentru efectuarea explorărilor geologice.

Articolul 313. Cota impunerii

Cota taxei pentru efectuarea explorărilor geologice se stabileşte în mărime de 5% din valoarea contractuală (de deviz) a lucrărilor.

Articolul 314. Modul de calculare şi achitare a taxei

(1) Taxa se calculează de către plătitor de sine stătător şi se achită integral la bugetul unității administrativ-teritoriale pînă la începerea lucrărilor de explorări geologice.

(2) Nu se percepe taxă pentru prospecțiunile de explorare efectuate în limitele perimetrului

minier al întreprinderii de extracţie minieră în funcţiune.

Capitolul 5

TAXA PENTRU EXTRAGEREA MINERALELOR UTILE

Articolul 315. Subiecţii impunerii

Subiecţi ai taxei pentru extragerea mineralelor utile sînt persoanele juridice şi fizice, indiferent de tipul de proprietate şi forma juridică de organizare, înregistrate în calitate de întreprinzător, care efectuează extragerea mineralelor utile.

Articolul 316. Obiectul impunerii

Obiect al impunerii este costul mineralelor utile extrase.

[Art.316 modificat prin LP361-XVI din 23.12.05, MO21-24/03.02.06 art.99, în vigoare 01.01.06]

Articolul 317. Cotele impunerii

Cotele taxei se stabilesc potrivit anexei nr.2 la prezentul titlu.

Articolul 318. Modul de calculare şi achitare a taxei

(1) Taxa se calculează de plătitor de sine stătător şi se achită la bugetul unităţii administrativ-teritoriale pentru fiecare trimestru separat.

(2) La calcularea taxei se iau în considerare volumul extracţiei mineralului util şi pierderile suportate în procesul de extracţie a acestuia.

(3) Pierderile suportate în procesul de extracţie a mineralelor utile se reportează la consumuri sau cheltuieli.

(4) La pierderile suportate în procesul de extracţie a mineralelor utile nu se atribuie pierderile tehnologice în pilonii de protecţie şi tavanul excavaţiilor miniere subterane care, conform proiectului, asigură securitatea oamenilor şi exclud prăbuşirea suprafeţei terestre.

[Art.318 modificat prin LP361-XVI din 23.12.05, MO21-24/03.02.06 art.99, în vigoare 01.01.06]

Articolul 319. Înlesniri

Se scutesc de taxă întreprinderile din cadrul sistemului penitenciar.

Capitolul 6

TAXA PENTRU FOLOSIREA SPAȚIILOR SUBTERANE ÎN SCOPUL CONSTRUCȚIEI OBIECTIVELOR SUBTERANE, ALTELE DECÎT CELE DESTINATE EXTRACȚIEI MINERALELOR UTILE

Articolul 320. Subiecții impunerii

Subiecți ai taxei pentru folosirea spațiilor subterane în scopul construcției obiectivelor subterane, altele decît cele destinate extracției mineralelor utile, sînt persoanele juridice şi fizice, indiferent de tipul de proprietate şi forma juridică de organizare, înregistrate în calitate de întreprinzător.

Articolul 321. Obiectul impunerii

Obiect al impunerii este valoarea contractuală (de deviz) a lucrărilor de construcție a obiectivului.

Articolul 322. Cota impunerii

Cota taxei se stabileşte în mărime de 3% din valoarea contractuală (de deviz) a lucrărilor de construcție a obiectivului.

Articolul 323. Modul de calculare şi achitare a taxei

Taxa se calculează de către plătitor de sine stătător şi se achită integral la bugetul unității administrativ-teritoriale pînă la începerea lucrărilor de construcție.

Articolul 324. Înlesniri

Se scutesc de taxă întreprinderile din cadrul sistemului penitenciar şi întreprinderile ce reprezintă o valoare ştiințifică, culturală şi educațională deosebită, a căror listă se aprobă de Guvern.

[Art.324 în redacția LP361-XVI din 23.12.05, MO21-24/03.02.06 art.99, vigoare 01.01.06]

Capitolul 7

TAXA PENTRU EXPLOATAREA CONSTRUCȚIILOR SUBTERANE ÎN SCOPUL DESFĂŞURĂRII ACTIVITĂȚII DE ÎNTREPRINZĂTOR, ALTELE DECÎT CELE DESTINATE EXTRACȚIEI MINERALELOR UTILE

Articolul 325. Subiecții impunerii

Subiecți ai taxei pentru exploatarea construcțiilor subterane în scopul desfăşurării activității de întreprinzător, altele decît cele destinate extracției mineralelor utile, sînt persoanele juridice şi fizice, indiferent de tipul de proprietate şi forma juridică de organizare, înregistrate în calitate de întreprinzător.

Articolul 326. Obiectul impunerii

Obiect al impunerii este valoarea de bilanț a construcțiilor subterane exploatate.

Articolul 327. Cota impunerii

Cota taxei se stabileşte în mărime de 0,2% din valoarea de bilanț a construcției subterane.

Articolul 328. Modul de calculare şi achitare a taxei

Taxa se calculează de către plătitori de sine stătător şi se achită la bugetul unității administrativ-teritoriale pentru fiecare trimestru separat, pe parcursul întregii perioade de exploatare a construcțiilor.

Articolul 329. Înlesniri

Se scutesc de taxă întreprinderile din cadrul sistemului penitenciar şi întreprinderile ce reprezintă o valoare ştiințifică, culturală şi educațională deosebită, lista cărora se aprobă de Guvern.

[Art.329 modificat prin LP361-XVI din 23.12.05, MO21-24/03.02.06 art.99, în vigoare 01.01.06]

Capitolul 8

TAXA PENTRU LEMNUL ELIBERAT PE PICIOR

Articolul 330. Subiecții impunerii

Subiecți ai taxei pentru lemnul eliberat pe picior din pădurile din cadrul fondului forestier, precum şi din vegetația forestieră din afara acestuia, sînt beneficiarii forestieri persoane juridice şi fizice, indiferent de tipul de proprietate şi forma juridică de organizare şi beneficiarii forestieri persoane fizice rezidente care nu practică activitate de întreprinzător.

[Art.330 modificat prin LP361-XVI din 23.12.05, MO21-24/03.02.06 art.99, în vigoare 01.01.06]

Articolul 331. Obiectul impunerii

Obiect al impunerii este volumul lemnului eliberat pe picior la tăierile din pădurile fondului forestier şi din vegetația forestieră din afara acestuia.

Articolul 332. Cotele impunerii

Cotele taxei se stabilesc în funcție de specia forestieră, grupa materialului lemnos şi destinația lemnului eliberat pe picior, potrivit anexei nr.3 la prezentul titlu.

[Art.332 modificat prin LP361-XVI din 23.12.05, MO21-24/03.02.06 art.99, în vigoare 01.01.06]

Articolul 333. Modul de calculare şi de achitare a taxei

(1) Beneficiarii forestieri persoane juridice şi fizice, indiferent de tipul de proprietate şi forma juridică de organizare, calculează de sine stătător taxa şi o achită în bugetul unității administrativ-

teritoriale în termenele stabilite la articolul 301.

(2) Beneficiarii forestieri persoane fizice rezidente care nu practică activitate de întreprinzător achită taxa pînă la obținerea autorizației corespunzătoare (autorizația de exploatare a pădurii sau biletul silvic), eliberate de organele gospodăriei silvice.

[Art.333 modificat prin LP361-XVI din 23.12.05, MO21-24/03.02.06 art.99, vigoare 01.01.06]

Articolul 334. Înlesniri

Taxa pentru lemnul eliberat pe picior nu se aplică în cazul în care acesta a fost recoltat:

a) de către întreprinderile silvice la efectuarea tăierilor de reconstrucție ecologică, a celor de conservare şi a celor de produse secundare, la efectuarea amenajamentului silvic, a lucrărilor de cercetare şi de proiectare pentru necesitățile gospodăriei silvice, de lichidare a efectelor calamităților naturale, precum şi a altor lucrări silvice legate de îngrijirea pădurilor;

b) în procesul efectuării activităților expuse la lit.a) din prezentul articol, cînd întreprinderea silvică respectivă îndeplineşte aceste activități pe teritoriul altei întreprinderi silvice.

PREŞEDINTELE

PARLAMENTULUI **Marian LUPU**

Chişinău, 5 mai 2005.

Nr.67-XVI.

Anexa nr.1

Cotele taxei pentru apă Taxa pentru apă se percepe în următoarele mărimi:
1) pentru fiecare 1 m^3 de apă extrasă din fondul apelor – 0,3 lei;
2) pentru fiecare 1 m^3 de apă minerală naturală extrasă, de altă apă extrasă destinată îmbutelierii – 16 lei;
3) pentru fiecare 10 m^3 de apă utilizată de hidrocentrale – 0,06 lei.
[Anexa nr.1 modificată prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543, în vigoare 01.01.08]

[Anexa nr.1 în redacția LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

Anexa nr.2

Cotele taxelor pentru extragerea mineralelor utile

Nr. crt.	Minerale utile	Taxa, în procente din costul mineralelor utile extrase
1.	Materii prime metalifere şi materii prime nemetalifere pentru industrie (granit, gabronorit, diatomite, tripoluri, calcaruri fondate, argile bentonitice, greu fuzibile, refractate şi de modelare, materii prime pentru fabricarea sticlei de cuarţ şi silicioase)	7
2.	Materiale de construcţie nemetalifere (materii prime pentru ciment, cretă, piatră de parament, piatră tăiată, piatră brută, piatră spartă, nisip de construcţie, amestecuri de pietriş cu nisip, prundiş, pietriş, materie primă pentru cheramzită, argilă pentru cărămidă etc.)	6
3.	Petrol	20
4.	Gaz	20
5.	Ghips, gresie	10

[Anexa nr.2 modificată prin LP361-XVI din 23.12.05, MO21-24/03.02.06 art.99, în vigoare 01.01.06]

Anexa nr.3

Cotele taxelor pentru lemnul eliberat pe picior

Nr. crt.	Specia forestieră	Taxa pentru 1m3, în lei			
		Lemn de lucru (fără scoarță)			Lemn de foc (cu scoarță)
		mare	mijlociu	mic	
1.	Pin	16	11	6	2
2.	Molid	14	10	5	2
3.	Stejar, frasin, paltin (arțar), fag	28	20	10	3
4.	Salcîm	25	19	9	3
5.	Cais, cireş, dud, măr, păr	43	30	16	3
6.	Mesteacăn, ulm, tei, carpen, glădiță	16	11	6	2
7.	Plop tremurător, plop, salcie	10	7	4	2
8.	Nuc	52	37	26	2
9.	Salcie (lozie)	-	-	2	-
10.	Diverse tipuri de arbori tari	22	18	8	2
11.	Diverse tipuri de arbori moi	9	6	3	2
12.	Diverse tipuri de arbori răşinoase	12	9	4	2

Pentru lemnul de foc din coroană, cuantumul taxei constituie 40 la sută, iar pentru nuiele, crăci şi ramuri - 20 la sută din taxa pentru lemnul de foc din speciile respective.

Pentru lemnul din cioturi şi rădăcini defrişate destinate folosirii ca combustibil pentru foc, cuantumul taxei constituie 20 la sută din taxa stabilită pentru lemnul de foc din speciile respective.

TITLUL IX

COD Nr. 316
din 02.11.2006

C O D U L F I S C A L
Titlul IX
Taxele rutiere

Publicat : 29.12.2006 în Monitorul Oficial Nr. 199-202 art Nr : 950

MODIFICAT

LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543

LP102-XVI din 16.05.08, MO102/10.06.08 art.380

LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09

LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08

LP82 -XVI din 29.03.07, MO60-63/04.05.07 art.279

C O D U L F I S C A L
Titlul IX
Taxele rutiere

Capitolul I

DISPOZIŢII GENERALE

Articolul 335. Sistemul taxelor rutiere

(1) Taxele rutiere sînt taxe percepute pentru folosirea drumurilor şi/sau a zonelor de protecţie a drumurilor din afara perimetrului localităţilor.

(2) Sistemul taxelor rutiere include:

a) taxa pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova;

b) taxa pentru folosirea drumurilor Republicii Moldova de către autovehiculele neînmatriculate în Republica Moldova;

c) taxa pentru folosirea drumurilor de către autovehicule a căror masă totală, sarcină masică pe osie sau ale căror gabarite depăşesc limitele admise;

d) taxa pentru folosirea zonei de protecţie a drumurilor din afara perimetrului localităţilor pentru efectuarea lucrărilor de construcţie şi montaj;

e) taxa pentru folosirea zonei de protecţie a drumurilor din afara perimetrului localităţilor pentru amplasarea publicităţii exterioare;

f) taxa pentru folosirea zonei de protecție a drumurilor din afara perimetrului localităților pentru amplasarea obiectivelor de prestare a serviciilor rutiere.

(3) Subiecții impunerii achită taxele rutiere la conturile trezoreriale de venituri ale bugetului de stat, conform clasificației bugetare.

(4) Taxele rutiere plătite se includ în componența cheltuielilor ce vor fi deduse în conformitate cu titlul II al prezentului cod.

Articolul 336. Noțiuni generale

În sensul prezentului titlu, se definesc următoarele noțiuni generale:

1) *Activitate agricolă* - activitate de producție, prestare de servicii, executare de lucrări în domeniul fitotehniei, horticulturii şi zootehniei.

2) *Autovehicul* - sistem mecanic cu autopropulsie, cu excepția celui care circulă pe şine, care serveşte în mod normal la transportul de pasageri, bagaje, mărfuri pe drumuri sau care execută orice alte lucrări şi servicii aferente transporturilor; această noțiune nu include tractoarele agricole.

3) *Autovehicul mixt* - autovehicul destinat, prin construcție, transportului de pasageri şi de mărfuri în compartimente separate.

4) A*utovehicul pentru utilizări speciale pe şasiu de autoturism sau de microbuz* - autovehicul, altul decît cel conceput în principal pentru transportul de pasageri sau de mărfuri, care, prin construcție şi echipare, este prevăzut pe şasiu de autoturism sau de microbuz (autovehicul de asistență medicală, autovehicul de asistență tehnică, autovehicul-generator, autovehicul-laborator, stație radiologică, radiofurgon etc.).

5) *Autovehicul pentru utilizări speciale pe şasiu de autocamion* - autovehicul, altul decît cel conceput în principal pentru transportul de pasageri sau de mărfuri, care, prin construcție şi echipare, este prevăzut pe şasiu de autocamion (automacara, autovehicul de asistență tehnică şi de intervenție, de pompare, de curățare a drumurilor, de curățare a zăpezii, de depanare, de stingere a incendiilor, de curățare a străzilor, de împrăştiere a materialelor, autobetonieră, autoatelier, unitate autoradiologică etc.).

6) *Autovehicul înmatriculat în Republica Moldova* - autovehicul care este supus în Republica Moldova înmatriculării de stat, pe baza şi din momentul căreia autoritățile abilitate ale Republicii Moldova autorizează participarea autovehiculului în traficul rutier sau în procesul tehnologic.

7) *Autovehicul a cărui masă totală, sarcină masică pe osie sau ale cărui gabarite depăşesc limitele admise* - autovehicul a cărui masă totală, sarcină masică pe osie sau ale cărui gabarite depăşesc limitele admise pentru efectuarea pe drumuri a transporturilor cu greutăți şi/sau gabarite stabilite de normativele în vigoare.

8) *Folosire a drumurilor de către autovehiculele neînmatriculate în Republica Moldova* - intrare pe teritoriul Republicii Moldova sau tranzitare a teritoriului Republicii Moldova cu autovehicule care nu au certificat de înmatriculare de stat eliberat de autoritățile abilitate ale Republicii Moldova.

9) *Mărfuri periculoase* - mărfuri stabilite prin hotărîre de Guvern, care, prin proprietățile lor fizico-chimice, prezintă pericol pentru om şi pentru mediu.

10) *Motocicletă* - autovehicul cu două roți, cu sau fără ataş, avînd o capacitate cilindrică a motorului mai mare de 50 cm^3, precum şi autovehicul cu trei roți simetrice față de axa sa longitudinală (motocar), avînd capacitatea cilindrică a motorului mai mare de 50 cm^3 şi masa echipată mai mică de 400 kg.

11) *Posesor de autovehicul* - persoană fizică sau persoană juridică în a cărei posesie se află autovehiculul.

12) *Tranzit (tranzitare)* - trecere pe teritoriul Republicii Moldova a autovehiculului în cazul în care nici punctul de pornire/expediție al autovehiculului, nici punctul de destinație al acestuia nu se află în Republica Moldova.

13) *Zonă de protecție a drumurilor din afara perimetrului localităților* - fişie de teren adiacentă drumurilor din afara perimetrului localităților, a cărei lățime se stabileşte în funcție de destinația şi amplasarea acestor drumuri.

Capitolul II

Taxa pentru folosirea drumurilor

de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova

Articolul 337. Subiecții impunerii

Subiecți ai impunerii sînt persoanele fizice şi persoanele juridice posesoare de autovehicule înmatriculate în Republica Moldova.

Articolul 338. Obiectul impunerii

(1) Obiect al impunerii sînt autovehiculele înmatriculate permanent sau temporar în Republica Moldova: motociclete, autoturisme, autocamioane, autovehicule pentru utilizări speciale pe şasiu de autoturism sau de microbuz, autovehicule pentru utilizări speciale pe şasiu de autocamion, autoremorchere, remorci, semiremorci, microbuze, autobuze, tractoare, orice alte autovehicule cu autopropulsie.

[Art.338 al.(1) modificat prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

[Art.338 al.1) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

(2) Nu constituie obiect al impunerii:

a) tractoarele şi remorcile folosite în activitatea agricolă;

b) autovehiculele pentru transportul în comun pe fir electric.

Articolul 339. Cotele impunerii

(1) Cotele taxei se stabilesc conform anexei nr.1 la prezentul titlu.

(2) Pentru autovehiculele reutilate, cota taxei se stabileşte conform anexei nr.1 la prezentul titlu, pornind de la categoria autovehiculului reutilat şi caracteristicile tehnice ale acestuia, specificate în certificatul de înmatriculare.

Articolul 340. Perioada fiscală şi termenele de achitare

a taxei

(1) Perioada fiscală este anul calendaristic.

(2) Taxa se achită pentru perioada fiscală printr-o plată unică şi în volum deplin.

(3) Subiecţii impunerii achită taxa:

a) la data înmatriculării de stat a autovehiculului;

b) la data înmatriculării de stat curente a autovehiculului, dacă pînă la această dată taxa nu a fost achitată;

c) la data efectuării reviziei tehnice/testării tehnice anuale a autovehiculului, dacă pînă la această dată taxa nu a fost achitată.

(4) Înmatricularea, precum şi revizia tehnică/testarea tehnică a autovehiculului, fără prezentarea documentului de plată ce confirmă achitarea taxei pentru anul curent, nu se efectuează.

Articolul 341. Modul de calculare şi de achitare a taxei

(1) Taxa se calculează de către subiectul impunerii de sine stătător, în funcţie de obiectul impunerii şi de cota impunerii.

(2) În cazul apariţiei divergenţelor privind aprecierea caracteristicilor tehnice ale autovehiculelor, inclusiv ale celor reutilate, concluziile de specialitate le prezintă Ministerul Transporturilor şi Gospodăriei Drumurilor.

(3) Taxa se achită de către subiectul impunerii, cu întocmirea documentului de plată.

(4) Taxa se calculează ţinîndu-se cont de caracteristicile tehnice ale autovehiculului, specificate în certificatul de înmatriculare al acestuia, şi se indică în documentul de plată.
[Art.341 al.4) în redacţia LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

(5) Taxa se achită pentru autovehiculele care se află în posesia subiectului impunerii la data apariţiei obligaţiei de achitare a taxei. Taxa nu se achită pentru autovehiculele nefolosite de către persoanele fizice în scopuri personale, pentru autovehiculele nefolosite de persoanele juridice şi fizice în activitatea de întreprinzător, inclusiv autovehiculele rebutate, precum şi pentru cele provizoriu neexploatate, scoase din circulaţie sau cele radiate din evidenţa organelor abilitate cu ţinerea evidenţei autovehiculelor.Dacă pentru aceste autovehicule taxa a fost achitată pînă la data radierii din evidenţă/scoaterii din circulaţie, taxa achitată nu se restituie.

[Art.341 al.5) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

(6) În cazul înstrăinării autovehiculului pentru care taxa pe perioada fiscală curentă a fost achitată, noul posesor nu achită taxa, iar fostului posesor nu i se restituie taxa achitată.

(7) Pentru autovehiculele care, în baza legii sau a unui act juridic, se află în posesia unei alte persoane decît proprietarul (uzufruct, uz, locaţiune, leasing, procură, gaj etc.), taxa se calculează şi

se achită de către posesor.

(8) Pentru autovehiculele mixte, cota taxei se calculează prin sumarea cotei taxei corespunzătoare autovehiculului destinat transportului de pasageri şi a cotei taxei corespunzătoare autovehiculului destinat transportului de mărfuri, pornind de la categoria autovehiculului şi caracteristicile tehnice ale acestuia, specificate în certificatul de înmatriculare.

(8[1]) Dacă autovehiculul mixt, în urma reutilării, nu mai poate fi calificat ca microbuz/autobuz, taxa, în baza caracteristicilor tehnice ale autovehiculului, se calculează în conformitate cu cotele stabilite la pct.2 şi 6 din anexa nr.1 la prezentul titlu.

[Art.341 al.8[1]) introdus prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.537, în vigoare 01.01.08]

(9) Pentru autovehiculele care, conform legislației, sînt supuse reviziei tehnice/testării tehnice de două ori pe an, subiecții impunerii achită taxa o singură dată, printr-o plată unică şi în volum deplin, la data cînd autovehiculele sînt supuse reviziei tehnice/testării tehnice prima oară.

(10) Taxa se achită indiferent de rezultatele reviziei tehnice/testării tehnice. Dacă, în urma reviziei tehnice/testării tehnice, autovehiculul a fost interzis în exploatare, taxa nu se restituie. În cazul în care taxa a fost achitată şi autovehiculul nu a trecut revizia tehnică/testarea tehnică din cauza necorespunderii lui normelor stabilite, la supunerea repetată a autovehiculului reviziei tehnice/testării tehnice în aceeaşi perioadă fiscală de gestiune, taxa nu se achită.

(11) Suma taxei plătită în plus se trece în contul taxei pasibile de achitare în perioada fiscală următoare sau se restituie subiectului impunerii în modul stabilit.

Articolul 342. Darea de seamă privind achitarea taxei

(1) Darea de seamă privind achitarea taxei se prezintă organelor fiscale de la sediul/domiciliul contribuabilului de către următorii subiecți ai impunerii:

a) persoane juridice;

b) persoane fizice care practică activitate de întreprinzător.

(2) Darea de seamă privind achitarea taxei se prezintă de către subiecții menționați la alin.(1) din prezentul articol, anual, pînă la data de 31 decembrie a perioadei fiscale de gestiune. Întreprinzătorul individual, gospodăria țărănească (de fermier) al căror număr mediu anual de salariați, pe parcursul perioadei fiscale, nu depăşeşte 3 unități şi care nu sînt înregistrați ca plătitori de T.V.A. prezintă, pînă la 31 martie al anului următor anului fiscal de gestiune, o dare de seamă fiscală unificată.

[Art.342 al.(2) modificat prin LP82 -XVI din 29.03.07, MO60-63/04.05.07 art.279]

(3) Organele care efectuează revizia tehnică şi întreprinderile care efectuează testarea tehnică a autovehiculelor sînt obligate să țină computerizat evidența autovehiculelor care au fost supuse reviziei tehnice/testării tehnice şi să transmită Ministerului Dezvoltării Informaționale informația necesară pentru completarea Registrului de stat al transporturilor (conturul "G" - "Evidența executării legislației fiscale").

(4) Ministerul Dezvoltării Informaționale asigură accesul Serviciului Fiscal de Stat la datele

Registrului de stat al transporturilor în modul stabilit de comun acord cu Inspectoratul Fiscal Principal de Stat de pe lîngă Ministerul Finanțelor.

Articolul 343. Înlesniri

Sînt scutiți de taxă invalizii posesori de autovehicule cu acționare manuală.

Capitolul III

Taxa pentru folosirea drumurilor Republicii Moldova de către autovehiculele neînmatriculate în Republica Moldova

Articolul 344. Subiecții impunerii

(1) Subiecți ai impunerii sînt persoanele fizice şi persoanele juridice posesoare de autovehicule neînmatriculate în Republica Moldova, care intră pe teritoriul Republicii Moldova sau care îl tranzitează.

(2) Nu sînt subiecți ai impunerii:

a) persoanele fizice şi persoanele juridice rezidente care plasează autovehicule în regim vamal de import;

b) posesorii de autovehicule înmatriculate în alte state, care dispun de autorizație de transport rutier internațional tip "Scutit de plata taxelor".

Articolul 345. Obiectul impunerii

Obiect al impunerii este autovehiculul neînmatriculat în Republica Moldova care intră pe teritoriul Republicii Moldova sau care îl tranzitează.

Articolul 346. Cotele impunerii

(1) Cotele taxei se stabilesc în euro, conform anexei nr.2 la prezentul titlu. Taxa se achită în lei moldovenești sau în valută liber convertibilă, la cursul stabilit de Banca Națională a Moldovei la data trecerii frontierei de stat a Republicii Moldova.

(2) Pentru autovehiculele care transportă mărfuri periculoase, cota stabilită a taxei se dublează.

(3) În cazul în care autocamioanele ce tranzitează teritoriul Republicii Moldova depăşesc termenul de 24 de ore de şedere pe teritoriul Republicii Moldova, subiectul impunerii va achita, pentru fiecare 24 de ore următoare de şedere, o taxă de 24 de euro. Taxa se calculează pentru fiecare 24 de ore depăşire, nu pentru fiecare oră de şedere peste termen.

(4) Nu se achită taxa specificată la alin.(3) din prezentul articol pentru autovehiculele ce s-au reținut pe teritoriul Republicii Moldova din cauze obiective (boala şoferului, condiții nefavorabile pentru circulația rutieră, calamități naturale sau tehnogene, accidente rutiere). Caracterul obiectiv al reținerii se confirmă, după caz, prin extrasul din fişa medicală, prin certificatul eliberat de către conducătorul agentului economic abilitat să exploateze sectorul de drum pe care a avut loc reținerea sau, în cazul unor accidente rutiere, prin certificatul eliberat de organul competent al poliției rutiere.

Articolul 347. Modul de calculare şi de achitare a taxei

(1) Taxa se calculează, pentru fiecare obiect al impunerii, de către Serviciul Vamal şi se achită la punctele de trecere a frontierei de stat a Republicii Moldova.

[Pct.347 al.(1) modificat prin LP102-XVI din 16.05.08, MO102/10.06.08 art.380, în vigoare 10.09.08]

(2) În cazul autovehiculului neînmatriculat în Republica Moldova care tranzitează teritoriul Republicii Moldova, se achită doar taxa pentru tranzitarea ţării, nu şi pentru intrare.

(3) Subiecţii impunerii achită taxa prin intermediul unei instituţii financiare, în numerar şi/sau prin virament, în lei moldoveneşti sau în valută liber convertibilă la cursul stabilit de Banca Naţională a Moldovei la data trecerii frontierei de stat. Sumele încasate se varsă la bugetul de stat în aceeaşi zi sau în ziua lucrătoare imediat următoare.

[Pct.347 al.(3) în redacţia LP102-XVI din 16.05.08, MO102/10.06.08 art.380, în vigoare 10.09.08]

(4) Persoanele juridice subiecţi ai impunerii, precum şi posesorii de autovehicule de pasageri care efectuează rute internaţionale regulate pot achita taxa în prealabil, prin virament. La punctul de trecere a frontierei de stat, ei vor prezenta originalul documentului de plată ce confirmă achitarea taxei şi vor lăsa copia acestuia.

(5) Serviciul Vamal prezintă Inspectoratului Fiscal Principal de Stat de pe lîngă Ministerul Finanţelor, trimestrial, pînă în ultima zi a lunii imediat următoare trimestrului de gestiune, o informaţie privind sumele calculate şi achitate ale taxei, în forma stabilită de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat.

[Pct.347 al.(5) modificat prin LP102-XVI din 16.05.08, MO102/10.06.08 art.380, în vigoare 10.09.08]

Articolul 348. Înlesniri

Prevederile prezentului capitol nu se aplică autovehiculelor înmatriculate în statele cu care Republica Moldova a încheiat acorduri bi- şi multilaterale privind transportul rutier fără achitarea taxelor rutiere.

Capitolul IV

Taxa pentru folosirea drumurilor de către autovehicule a căror masă totală, sarcină masică pe osie sau ale căror gabarite depăşesc limitele admise

Articolul 349. Subiecţii impunerii

Subiecţi ai impunerii sînt persoanele fizice (cetăţeni ai Republicii Moldova, cetăţeni străini, apatrizi) şi persoanele juridice (rezidente şi nerezidente) posesoare de autovehicule a căror masă totală, sarcină masică pe osie sau ale căror gabarite depăşesc limitele admise.

Articolul 350. Obiectul impunerii

Obiect al impunerii sînt autovehiculele înmatriculate, precum şi cele neînmatriculate în Republica Moldova, a căror masă totală, sarcină masică pe osie sau ale căror gabarite depăşesc

limitele admise şi care folosesc drumurile Republicii Moldova.

Articolul 351. Cotele impunerii

(1) Taxa pentru autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova a căror masă totală, sarcină masică pe osie sau ale căror gabarite depăşesc limitele admise se achită conform cotelor stabilite în anexa nr.3 la prezentul titlu.

(2) Taxa pentru autovehiculele neînmatriculate în Republica Moldova a căror masă totală, sarcină masică pe osie sau ale căror gabarite depăşesc limitele admise se achită conform cotelor stabilite în anexa nr.4 la prezentul titlu.

(3) În cazul în care şi masa totală, şi sarcina masică pe osie, şi gabaritele depăşesc limitele admise, taxa se constituie din suma taxelor calculate pentru fiecare indice în parte.

(4) Cotele stabilite ale taxei se dublează pentru autovehiculele a căror masă totală, sarcină masică pe osie sau ale căror gabarite depăşesc limitele admise dacă aceste autovehicule circulă fără autorizaţie specială sau dacă masa totală, sarcina masică pe osie sau gabaritele lor nu coincid cu cele indicate în autorizaţie.

Articolul 352. Modul de calculare şi de achitare a taxei,

de prezentare a dărilor de seamă

(1) Taxa se calculează:

a) pentru autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova - de către Ministerul Transporturilor şi Gospodăriei Drumurilor, conform anexei nr.3 la prezentul titlu;

b) pentru autovehiculele neînmatriculate în Republica Moldova - de către Serviciul Vamal, conform anexei nr.4 la prezentul titlu.

[Pct.352 al.(1) modificat prin LP102-XVI din 16.05.08, MO102/10.06.08 art.380, în vigoare 10.09.08]

(2) Modul de calculare a masei totale, a sarcinii masice pe osie şi a gabaritelor se stabileşte de Guvern.

(3) Subiecţii impunerii achită taxa, în mărime deplină, pînă la obţinerea actelor ce permit transportul rutier cu autovehicule a căror masă totală, sarcină masică pe osie sau ale căror gabarite depăşesc limitele admise.

(4) În cazul în care, la ieşirea din ţară, se depistează autovehicule a căror masă totală, sarcină masică pe osie sau ale căror gabarite depăşesc limitele admise, care circulă fără autorizaţie specială, ori se constată că masa totală, sarcina masică pe osie sau gabaritele acestor autovehicule nu coincid cu cele indicate în autorizaţie, Serviciul Vamal calculează taxa conform art.351 alin.(4) din prezentul cod şi nu permite trecerea frontierei de stat pînă la prezentarea documentului de plată ce confirmă achitarea taxei.

[Pct.352 al.(4) modificat prin LP102-XVI din 16.05.08, MO102/10.06.08 art.380, în vigoare 10.09.08]

(5) În cazul în care, pe teritoriul ţării, se depistează autovehicule a căror masă totală, sarcină

masică pe osie sau ale căror gabarite depăşesc limitele admise, care circulă fără autorizaţie specială, ori se constată că masa totală, sarcina masică pe osie sau gabaritele acestor autovehicule nu coincid cu cele indicate în autorizaţie, organul poliţiei rutiere şi/sau colaboratorul abilitat al Ministerului Transporturilor şi Gospodăriei Drumurilor întocmeşte un proces-verbal de constatare a lipsei autorizaţiei speciale sau a necorespunderii masei totale, sarcinii masice pe osie sau gabaritelor datelor indicate în autorizaţie şi calculează taxa conform art.351 alin.(4) din prezentul cod.

(6) În cazul în care situaţia specificată la alin.(5) din prezentul articol se referă la un autovehicul neînmatriculat în Republica Moldova, un exemplar al procesului-verbal de constatare a lipsei autorizaţiei speciale ori a necorespunderii masei totale, sarcinii masice pe osie sau gabaritelor datelor indicate în autorizaţie se înmînează subiectului impunerii, iar al doilea exemplar se remite subdiviziunii Serviciul Vamal de la punctul de trecere a frontierei de stat, conform itinerarului stabilit pentru autovehiculul respectiv.

[Pct.352 al.(6) modificat prin LP102-XVI din 16.05.08, MO102/10.06.08 art.380, în vigoare 10.09.08]

(7) În cazul în care situaţia specificată la alin.(5) din prezentul articol se referă la un autovehicul înmatriculat în Republica Moldova, un exemplar al procesului-verbal de constatare a lipsei autorizaţiei speciale ori a necorespunderii masei totale, sarcinii masice pe osie sau gabaritelor datelor indicate în autorizaţie se înmînează subiectului impunerii, iar al doilea exemplar se remite inspectoratului fiscal de stat teritorial de la sediul subiectului impunerii.

(8) Taxa se achită în lei moldoveneşti sau în valută liber convertibilă, la cursul stabilit de Banca Naţională a Moldovei la data eliberării actelor ce permit circulaţia cu depăşirea limitelor admise. În cazul specificat la alin.(4) din prezentul articol, taxa se calculează pornind de la cursul stabilit de Banca Naţională a Moldovei la data trecerii frontierei de stat. În cazul menţionat la alin.(5) din prezentul articol, taxa se calculează pornind de la cursul stabilit de Banca Naţională a Moldovei la data întocmirii procesului-verbal de constatare a lipsei autorizaţiei speciale ori a necorespunderii masei totale, sarcinii masice pe osie sau gabaritelor datelor indicate în autorizaţia specială.

(9) Subiecţii impunerii achită taxa prin intermediul unei instituţii financiare. Sumele încasate se varsă la bugetul de stat în aceeaşi zi sau în ziua lucrătoare imediat următoare.

[Pct.352 al.(9) în redacţia LP102-XVI din 16.05.08, MO102/10.06.08 art.380, în vigoare 10.09.08]

(10) Organele specificate la alin.(1) din prezentul articol prezintă Inspectoratului Fiscal Principal de Stat de pe lîngă Ministerul Finanţelor, trimestrial, pînă în ultima zi a lunii imediat următoare trimestrului de gestiune, darea de seamă privind sumele calculate şi achitate ale taxei, în forma stabilită de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat.

(11) Subiecţii impunerii rezidenţi ai Republicii Moldova care desfăşoară activitate de întreprinzător prezintă inspectoratului fiscal de stat teritorial de la sediul lor, trimestrial, pînă în ultima zi a lunii imediat următoare trimestrului de gestiune în care au fost obţinute actele necesare pentru circulaţia cu depăşirea limitelor admise, darea de seamă privind taxa calculată, în forma stabilită de Guvern.

[Art.352 al.(11) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

Capitolul V

Taxa pentru folosirea zonei de protecție a drumurilor din afara perimetrului localităților pentru efectuarea lucrărilor de construcție şi montaj

Articolul 353. Subiecții impunerii

Subiecți ai impunerii sînt persoanele fizice şi persoanele juridice care solicită autorizație pentru efectuarea, în zona de protecție a drumurilor din afara perimetrului localităților, a lucrărilor subterane şi/sau supraterane de montare a comunicațiilor inginereşti, a lucrărilor de construcție a căilor de acces la drumuri, a parcărilor, a clădirilor şi amenajărilor, cu excepția obiectivelor de prestare a serviciilor rutiere.

Articolul 354. Obiectul impunerii

Obiect al impunerii sînt proiectele de lucrări de construcție şi montaj, lucrările subterane şi/sau supraterane de montare a comunicațiilor inginereşti, lucrările de construcție a căilor de acces la drumuri, a parcărilor, a clădirilor şi amenajărilor.

Articolul 355. Cotele impunerii

Cotele taxei se stabilesc conform anexei nr.5 la prezentul titlu.

Articolul 356. Modul de calculare şi de achitare a taxei

(1) Taxa se calculează de către Ministerul Transporturilor şi Gospodăriei Drumurilor, prin înmulțirea cotei taxei cu:

a) numărul de proiecte prezentate, în cazul obiectelor impunerii de la pct.1 şi pct.2 din anexa nr.5 la prezentul titlu;

b) fiecare metru pătrat de suprafață folosită, în cazul obiectelor impunerii de la pct.3 lit.a), pct.5 şi pct.6 din anexa nr.5 la prezentul titlu;

c) fiecare metru liniar de suprafață folosită, în cazul obiectelor impunerii de la pct.3 lit.b)-d) şi pct.4 din anexa nr.5 la prezentul titlu.

(2) Taxa se achită prin intermediul instituțiilor financiare, printr-o plată unică:

a) la data depunerii proiectelor şi, respectiv, la data invitării specialistului la obiect, în cazul obiectelor impunerii de la pct.1 şi pct.2 din anexa nr.5 la prezentul titlu;

b) pînă la obținerea autorizației pentru efectuarea lucrărilor.

(3) Ministerul Transporturilor şi Gospodăriei Drumurilor eliberează actele necesare pentru efectuarea lucrărilor doar la prezentarea copiei documentului de plată ce confirmă achitarea taxei.

(4) Sumele taxelor achitate pentru obiectele impunerii specificate la pct.1 şi pct.2 din anexa nr.5 la prezentul titlu nu se restituie în cazul refuzului de eliberare a actelor necesare pentru efectuarea lucrărilor.

(5) Ministerul Transporturilor şi Gospodăriei Drumurilor prezintă Inspectoratului Fiscal Principal de Stat de pe lîngă Ministerul Finanțelor, trimestrial, pînă în ultima zi a lunii imediat

următoare trimestrului de gestiune, o informație privind subiecții impunerii şi sumele calculate şi achitate ale taxei.

(6) Subiecții impunerii prezintă inspectoratului fiscal de stat teritorial de la sediul lor, trimestrial, pînă în ultima zi a lunii imediat următoare trimestrului de gestiune în care au fost obținute actele necesare pentru efectuarea lucrărilor, darea de seamă privind achitarea taxei, în forma stabilită de Guvern.

[Art.356 al.(6) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

Capitolul VI

Taxa pentru folosirea zonei de protecție a drumurilor din afara perimetrului localităților pentru amplasarea publicității exterioare

Articolul 357. Subiecții impunerii

Subiecți ai impunerii sînt persoanele fizice şi persoanele juridice care solicită autorizație pentru amplasarea publicității exterioare în zona de protecție a drumurilor din afara perimetrului localităților.

Articolul 358. Obiectul impunerii

Obiect al impunerii sînt proiectele de amplasare în zona de protecție a drumurilor din afara perimetrului localităților a obiectivelor de publicitate exterioară, obiectivele de publicitate exterioară amplasate în zona de protecție a drumurilor din afara perimetrului localităților, inclusiv pe terenuri proprietate a subiectului impunerii: afişe, panouri, standuri, instalații şi construcții (situate separat sau pe pereții şi pe acoperişurile clădirilor), firme tridimensionale, firme luminoase, tablouri suspendate electromecanice şi electronice, alte mijloace tehnice publicitare.

Articolul 359. Cotele impunerii

Cotele taxei se stabilesc conform anexei nr.6 la prezentul titlu.

Articolul 360. Perioada fiscală

Perioada fiscală este anul calendaristic.

Articolul 361. Modul de calculare şi de achitare a taxei,

de prezentare a dărilor de seamă

(1) Pentru obiectivele de publicitate exterioară amplasate în zona de protecție a drumurilor din afara perimetrului localităților, taxa se calculează prin înmulțirea cotei taxei cu:

a) numărul de proiecte prezentate, în cazul obiectelor impunerii de la pct.1 şi pct.2 din anexa nr.6 la prezentul titlu;

b) fiecare metru pătrat de suprafață publicitară, în cazul obiectelor impunerii de la pct.3 din anexa nr.6 la prezentul titlu.

(2) La calcularea taxei se iau în calcul ambele suprafețe publicitare ale obiectivului (recto şi verso).

(3) Sumele taxelor achitate pentru obiectele impunerii specificate la pct.1 şi pct.2 din anexa nr.6 la prezentul titlu nu se restituie în cazul refuzului de eliberare a autorizației pentru amplasarea obiectivului de publicitate exterioară.

(4) Taxa se achită pînă la efectuarea acțiunilor specificate la pct.1 şi pct.2 din anexa nr.6 la prezentul titlu şi pînă la eliberarea autorizației pentru amplasarea obiectivelor specificate la pct.3 din această anexă.

(5) Pentru perioada fiscală în care a fost solicitată autorizația de amplasare a obiectivului de publicitate exterioară, taxa se calculează de către Ministerul Transporturilor şi Gospodăriei Drumurilor, care trebuie să prezinte Inspectoratului Fiscal Principal de Stat de pe lîngă Ministerul Finanțelor, trimestrial, pînă în ultima zi a lunii imediat următoare trimestrului de gestiune, o informație privind subiecții impunerii şi sumele calculate şi achitate ale taxei, în forma stabilită de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat. În acest caz, subiecții impunerii prezintă inspectoratului fiscal de stat teritorial de la sediul lor, pînă în ultima zi a lunii imediat următoare trimestrului de gestiune în care au obținut autorizația de amplasare a obiectivului, o dare de seamă privind taxa calculată.

(6) Pentru perioadele fiscale următoare, subiectul impunerii calculează taxa de sine stătător şi o achită, prin intermediul instituțiilor financiare, printr-o plată unică, pînă la data de 1 martie a perioadei fiscale curente. În acest caz, subiectul impunerii prezintă:

a) pînă la data de 31 martie a perioadei fiscale curente, inspectoratului fiscal de stat teritorial de la sediul său (în cazul filialelor/subdiviziunilor - de la sediul întreprinderii care le-a creat) o dare de seamă privind taxa calculată;

b) la data achitării taxei, agentului economic abilitat să exploateze sectorul de drum în a cărui zonă de protecție este amplasat obiectivul de publicitate exterioară o copie a documentului de plată ce confirmă achitarea taxei.

(7) Agenții economici abilitați să exploateze sectoare ale drumurilor din afara perimetrului localităților în a căror zonă de protecție sînt amplasate obiective de publicitate exterioară transmit, pînă la data de 31 martie a perioadei fiscale curente, inspectoratului fiscal de stat teritorial de la sediul subiectului impunerii o dare de seamă privind fiecare obiect şi subiect al impunerii, privind sumele calculate şi achitate ale taxei, în forma stabilită de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat de pe lîngă Ministerul Finanțelor.

(8) În cazul în care terenul ocupat de obiectivul de publicitate exterioară este situat parțial în zona de protecție a drumurilor din afara perimetrului localităților, taxa se calculează pornind de la raportul dintre suprafața de teren aflată în zona de protecție a drumurilor şi suprafața totală a terenului ocupat de obiectiv, la care se aplică cota corespunzătoare a taxei.

(9) Dacă obiectivul de publicitate exterioară a fost amplasat sau a fost retras pe parcursul perioadei fiscale, taxa se calculează din ziua în care a fost obținută autorizația sau, respectiv, pînă în ziua în care obiectivul a fost retras în modul stabilit.

Capitolul VII

Taxa pentru folosirea zonei de protecţie a drumurilor din afara perimetruluilocalităţilor pentru amplasarea obiectivelor de prestare a serviciilor rutiere

Articolul 362. Subiecţii impunerii

Subiecţi ai impunerii sînt persoanele fizice şi persoanele juridice care solicită autorizaţie pentru amplasarea obiectivelor de prestare a serviciilor rutiere în zona de protecţie a drumurilor din afara perimetrului localităţilor.

Articolul 363. Obiectul impunerii

Obiect al impunerii sînt proiectele de amplasare în zona de protecţie a drumurilor din afara perimetrului localităţilor a obiectivelor de prestare a serviciilor rutiere şi obiectivele de prestare a serviciilor rutiere amplasate în zona de protecţie a drumurilor din afara perimetrului localităţilor, inclusiv pe terenuri proprietate a subiectului impunerii: staţii de alimentare cu combustibil, staţii de deservire tehnică, puncte de vulcanizare, tarabe, unităţi de comerţ cu amănuntul, întreprinderi de alimentaţie publică, structuri de primire turistică cu funcţii de cazare şi de servire a mesei.

Articolul 364. Cotele impunerii

Cotele taxei se stabilesc conform anexei nr.6 la prezentul titlu.

Articolul 365. Perioada fiscală

Perioada fiscală este anul calendaristic.

Articolul 366. Modul de calculare şi de achitare a taxei,

de prezentare a dărilor de seamă

(1) Pentru obiectivele de prestare a serviciilor rutiere amplasate în zona de protecţie a drumurilor din afara perimetrului localităţilor, taxa se calculează prin:

a) înmulţirea cotei taxei cu numărul de proiecte prezentate, în cazul obiectelor impunerii specificate la pct.1 şi pct.2 din anexa nr.6 la prezentul titlu;

b) înmulţirea cotei taxei cu numărul:

- contoarelor de evidenţă a combustibilului livrat, în cazul obiectului impunerii specificat la pct.4 lit.a) din anexa nr.6 la prezentul titlu;

- posturilor de prestare a serviciilor, în cazul obiectului impunerii specificat la pct.4 lit.b) din anexa nr.6 la prezentul titlu;

- punctelor de vulcanizare;

c) înmulţirea cotei taxei cu numărul de obiective amplasate, în cazul obiectelor impunerii specificate la pct.4 lit.d) şi e) din anexa nr.6 la prezentul titlu.

(2) Taxa se achită pînă la efectuarea acţiunilor specificate la pct.1 şi pct.2 din anexa nr.6 la prezentul titlu şi pînă la eliberarea autorizaţiei pentru amplasarea obiectivelor specificate la pct.4

din această anexă.

(3) Pentru perioada fiscală în care a fost solicitată autorizația de amplasare a obiectivului de prestare a serviciilor rutiere, taxa se calculează de către Ministerul Transporturilor şi Gospodăriei Drumurilor, care trebuie să prezinte Inspectoratului Fiscal Principal de Stat de pe lîngă Ministerul Finanțelor, trimestrial, pînă în ultima zi a lunii imediat următoare trimestrului de gestiune, o informație privind subiecții impunerii şi sumele calculate şi achitate ale taxei, în forma stabilită de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat. În acest caz, subiecții impunerii prezintă inspectoratului fiscal de stat teritorial de la sediul lor, pînă în ultima zi a lunii imediat următoare trimestrului de gestiune în care au obținut autorizația de amplasare a obiectivului, o dare de seamă privind taxa calculată.

(4) Pentru perioadele fiscale următoare, subiectul impunerii calculează taxa de sine stătător şi o achită, prin intermediul instituțiilor financiare, printr-o plată unică, pînă la data de 1 martie a perioadei fiscale curente. În acest caz, subiectul impunerii prezintă:

a) pînă la data de 31 martie a perioadei fiscale curente, inspectoratului fiscal de stat teritorial de la sediul său (în cazul filialelor/subdiviziunilor - de la sediul întreprinderii care le-a creat) o dare de seamă privind taxa calculată;

b) la data achitării taxei, agentului economic abilitat să exploateze sectorul de drum în a cărui zonă de protecție este amplasat obiectivul de prestare a serviciilor rutiere o copie a documentului de plată ce confirmă achitarea taxei.

(5) Agenții economici abilitați să exploateze sectoarele de drum în a căror zonă de protecție sînt amplasate obiective de prestare a serviciilor rutiere transmit, pînă la data de 31 martie a perioadei fiscale curente, inspectoratului fiscal de stat teritorial de la sediul subiectului impunerii, o dare de seamă privind fiecare subiect al impunerii, privind sumele calculate şi achitate ale taxei, în forma stabilită de Guvern.

[Art.366 al.(5) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(6) În cazul în care terenul ocupat de obiectivele de prestare a serviciilor rutiere (inclusiv intrările şi ieşirile, căile de acces şi parcările) este situat parțial în zona de protecție a drumurilor din afara perimetrului localităților, taxa se calculează pornind de la raportul dintre suprafața de teren aflată în zona de protecție a drumurilor şi suprafața totală a terenului ocupat de obiectiv, la care se aplică cota corespunzătoare a taxei.

(7) Dacă obiectivul de prestare a serviciilor rutiere a început să funcționeze sau a fost lichidat pe parcursul perioadei fiscale, taxa se calculează, în modul stabilit, din ziua în care obiectivul a început să funcționeze sau, respectiv, pînă în ziua în care obiectivul a încetat să funcționeze.

(8) Taxele achitate pentru obiectele impunerii specificate la pct.1 şi pct.2 din anexa nr.6 la prezentul titlu nu se restituie în cazul refuzului de eliberare a autorizației pentru amplasarea obiectivului.

PREŞEDINTELE PARLAMENTULUI **Marian LUPU**

Nr.316-XVI. Chişinău, 2 noiembrie 2006.

Anexa nr. 1

Taxa pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova

Nr. crt.	Obiectul impunerii	Taxa, lei
1	2	3
1.	Motociclete	36
2.	Autoturisme, autovehicule pentru utilizări speciale pe şasiu de autoturism sau microbuz, cu capacitatea cilindrică a motorului: a) de pînă la 1500 cm^3 inclusiv	54
	b) de la 1501 la 2000 cm^3 inclusiv	108
	c) de la 2001 la 2500 cm^3 inclusiv	360
	d) de la 2501 la 3000 cm^3 inclusiv	900
	e) de la 3001 la 3500 cm^3 inclusiv	1080
	f) de la 3501 la 4000 cm^3 inclusiv	1260
	g) de la 4001 la 4500 cm^3 inclusiv	1440
	h) de la 4501 la 5000 cm^3 inclusiv	1620
	i) de la 5001 la 5500 cm^3 inclusiv	1800
	j) de la 5501 la 6000 cm^3 inclusiv	1980
	k) de peste 6000 cm^3	2160
3.	Remorci cu capacitatea de ridicare înscrisă în certificatul de înmatriculare: a) de pînă la 0,75 t inclusiv	36
	b) de la 0,75 la 3,5 t inclusiv	216
	c) de la 3,5 la 10 t inclusiv	360
	d) de peste 10 t	432

4.	Semiremorci cu capacitatea de ridicare înscrisă în certificatul de înmatriculare: a) de pînă la 15 t inclusiv	432
	b) de la 15 la 20 t inclusiv	648
	c) de la 20 la 25 t inclusiv	828
	d) de la 25 la 30 t inclusiv	1008
	e) de la 30 la 35 t inclusiv	1224
	f) de peste 35 t	1440
5.	Autoremorchere, tractoare	360
6.	Autocamioane, autovehicule pentru utilizări speciale pe şasiu de autocamion, orice alte autovehicule cu autopropulsie, cu masa totală înscrisă în certificatul de înmatriculare: a) de pînă la 1,6 t inclusiv	144
	b) de la 1,6 la 5 t inclusiv	288
	c) de la 5 la 10 t inclusiv	360
	d) de peste 10 t	900
7.	Microbuze şi autobuze cu capacitatea:* a) de 9 locuri	900
	b) de la 10 la 16 locuri inclusiv	1080
	c) de la 17 la 24 locuri inclusiv	1260
	d) de la 25 la 40 locuri inclusiv	1440
	e) de peste 40 locuri	1620

* Pentru microbuze şi autobuze, numărul de locuri se calculează fără locul şoferului.

Anexa nr.2

Taxa pentru folosirea drumurilor Republicii Moldova
de către autovehiculele neînmatriculate în Republica Moldova

Nr. crt.	Obiectul impunerii	Taxa, euro	
		pentru intrarea în țară	pentru tranzitarea țării
1.	Microbuze şi autobuze cu capacitatea:*		
	a) de 9 locuri	25	40
	b) de la 10 la 16 locuri inclusiv	40	50
	c) de la 17 la 24 locuri inclusiv	45	60
	d) de la 25 la 40 locuri inclusiv	70	80
	e) de peste 40 locuri	85	100
2.	Remorci la microbuze	20	30
3.	Remorci la autobuze	40	50
4.	Camioane cu sau fără remorcă (a căror sarcină masică pe osie nu depăşeşte limitele admise), cu masă totală:		
	a) de pînă la 3,6 t inclusiv	25	40
	b) de la 3,6 la 10 t inclusiv	40	50
	c) de la 10 la 40 t inclusiv	75	85

* PENTRU MICROBUZE ŞI AUTOBUZE, NUMĂRUL DE LOCURI SE CALCULEAZĂ FĂRĂ LOCUL ŞOFERULUI.

Anexa nr.3

Taxa pentru folosirea drumurilor de către autovehicule

înmatriculate în Republica Moldova a căror masă totală,

sarcină masică pe osie sau ale căror gabarite depăşesc limitele admise

Nr. crt.	Obiectul impunerii	Taxa, lei
1.	Eliberarea avizului preliminar şi a autorizaţiei speciale la cerere	36,0
2.	Depăşirea sarcinii masice pe osie admise:	
	a) ordinară – 10,1–12 t	0,9 pentru fiecare tonă depăşire x km
	dublă – 16,1–18 t	0,9 pentru fiecare tonă depăşire x km
	triplă – 22,1–24 t	0,9 pentru fiecare tonă depăşire x km
	b) ordinară – peste 12 t	1,8 pentru fiecare tonă depăşire x km
	dublă – peste 18 t	1,8 pentru fiecare tonă depăşire x km
	triplă – peste 24 t	1,8 pentru fiecare tonă depăşire x km
3.	Depăşirea masei totale admise a autovehiculelor cu încărcătură (fără depăşirea sarcinii masice pe osie)	2,7 pentru fiecare tonă depăşire x km
4.	Depăşirea gabaritelor admise, cu respectarea condiţiilor pentru sarcina masică: a) lăţimea sau înălţimea pînă la 50 cm ori lungimea pînă la 100 cm	3,6 pentru fiecare kilometru
	b) lăţimea sau înălţimea cu 50-100 cm ori lungimea cu 100-200 cm	7,2 pentru fiecare kilometru
	c) lăţimea sau înălţimea cu 101-150 cm ori lungimea cu 201-350 cm	10,8 pentru fiecare kilometru
	d) lăţimea sau înălţimea cu 151-200 cm ori lungimea cu 351-600 cm	14,4 pentru fiecare kilometru

	e) lățimea sau înălțimea cu 201-250 cm ori lungimea cu 601-900 cm	18,0 pentru fiecare kilometru
	f) lățimea sau înălțimea cu 251-300 cm ori lungimea cu 901-1200 cm	21,6 pentru fiecare kilometru
	g) lățimea sau înălțimea cu peste 301 cm ori lungimea cu peste 1201 cm	27,0 pentru fiecare kilometru
5.	Recîntărirea autovehiculului sau măsurarea repetată a gabaritelor după transpunerea încărcăturii	18,0 pentru o operațiune

Anexa nr.4

Taxa pentru folosirea drumurilor de către autovehicule neînmatriculate

în Republica Moldova a căror masă totală, sarcină masică pe osie

sau ale căror gabarite depăşesc limitele admise

Nr. crt.	**Obiectul impunerii**	**Taxa, euro**	
		pentru intrarea în țară	**pentru fiecare kilometru parcurs**
1	2	3	4
1.	Autovehiculele a căror masă totală, sarcină masică pe osie şi/sau ale căror gabarite depăşesc limitele admise: - pentru eliberarea avizului preliminar şi autorizației speciale	45	
	- pentru depăşirea masei totale admise	15	0,25 pentru fiecare tonă depăşire
	- pentru depăşirea sarcinii masice pe osie admise:		

	a) ordinară	10,1–12 t	15	0,125 pentru fiecare tonă depăşire
	dublă	16,1–18 t	15	0,125 pentru fiecare tonă depăşire
	triplă	22,1–24 t	15	0,125 pentru fiecare tonă depăşire
	b) ordinară	peste 12 t	15	0,15 pentru fiecare tonă depăşire
	dublă	peste 18 t	15	0,15 pentru fiecare tonă depăşire
	triplă	peste 24 t	15	0,15 pentru fiecare tonă depăşire
	- pentru depăşirea gabaritelor admise:			
	a) lăţimii şi înălţimii		15	0,005 pentru fiecare centimetru depăşire
	b) lungimii		15	0,3 pentru fiecare metru depăşire
2.	Recîntărirea sau remăsurarea autovehiculului		15	
3.	Escortarea, după caz, cu automobilul de acoperire			0,3

Anexa nr.5

Taxa pentru folosirea zonei de protecţie a drumurilor

din afara perimetrului localităţilor pentru efectuarea

lucrărilor de construcţie şi montaj

Nr. crt.	Obiectul impunerii	Unitatea de măsură	Taxa, lei
1.	Examinarea şi perfectarea documentelor, coordonarea deciziilor de proiecte şi eliberarea de prescripţii tehnice	1 proiect	90
2.	Invitarea specialistului la obiect	1 proiect	108
3.	Eliberarea de autorizaţii pentru efectuarea lucrărilor subterane de montare a comunicaţiilor inginereşti: a) prin metodă deschisă (de tranşee) peste drum	1 m^2	126
	b) prin metodă închisă (perforare, străpungere) pe sub drum	1 m	36
	c) de-a lungul drumurilor	1 m	18
	d) sub trotuare	1 m	27
4.	Eliberarea de autorizaţii pentru efectuarea lucrărilor supraterane de montare a comunicaţiilor inginereşti: a) pe piloni de-a lungul drumurilor	1 m	18
	b) de-a lungul podurilor	1 m	72
	c) suspendate deasupra drumurilor	1 m	54
5.	Eliberarea de autorizaţii pentru construcţia căilor de acces la drumuri, parcărilor şi benzilor suplimentare	1 m^2	9

6.	Eliberarea de autorizaţii pentru construcţia de clădiri şi amenajări (cu excepţia obiectivelor pentru prestarea de servicii rutiere)	1 m^2	54
7.	Efectuarea de lucrări fără autorizaţia organelor de administrare rutieră (fără a se lua în considerare plata pentru eliberarea autorizaţiei)	1 obiectiv	1800

Anexa nr.6

Taxa pentru folosirea zonei de protecţie a drumurilor din afara perimetrului localităţilor pentru amplasarea publicităţii exterioare şi taxa pentru folosirea zonei de protecţie a drumurilor din afara perimetrului localităţilor pentru amplasarea obiectivelor de prestare a serviciilor rutiere

Nr. crt.	**Obiectul impunerii**	**Unitatea de măsură**	**Taxa, lei**
1.	Examinarea şi perfectarea documentelor, coordonarea deciziilor de proiecte şi eliberarea de prescripţii tehnice	1 proiect	90
2.	Invitarea specialistului la obiect	1 proiect	108
3.	Obiective de publicitate exterioară amplasate în zona de protecţie a drumurilor din afara perimetrului localităţilor	1 m^2 de suprafaţă publicitară	500
4.	Obiective de prestare a serviciilor rutiere în zona de protecţie a drumurilor din afara perimetrului localităţilor: a) staţii de alimentare cu combustibil	1 contor de evidenţă a combustibilului livrat	900

	b) staţii de deservire tehnică	1 post de prestare a serviciilor*	900
	c) puncte de vulcanizare	1 punct	360
	d) unităţi de comerţ cu amănuntul, întreprinderi de alimentaţie publică, structuri de primire turistică cu funcţii de cazare şi de servire a mesei	pînă la 100 m^2 100 m^2 şi mai mult	900 1800
	E) TARABE (PUNCTE COMERCIALE) AMPLASATE ÎN AFARA LOCALITĂŢILOR	1 tarabă (punct)	180

* Numărul de posturi se determină pornind de la numărul de autovehicule ce pot fi deservite simultan.

Перевод

Республика Молдова

ПАРЛАМЕНТ

КОДЕКС Nr. 1163
от 24.04.1997

Налоговый кодекс* (повторно опубликованный)

Опубликован : 25.03.2005 в Monitorul Oficial Nr. 000

ИЗМЕНЕН
ЗП296-XVI от 25.12.08, MO1-2/13.01.09 ст.8
ЗП273-XVI от 18.12.08, MO1-2/13.01.09 ст.6
ЗП172-XVI от 10.07.08, MO134-137/25.07.08 ст.543
ЗП145-XVI от 27.06.08, MO127-130/18.07.08 ст.500; в силу с 01.01.09
ЗП144-XVI от 27.06.08, MO127-130/18.07.08 ст.498; в силу с 01.01.09
ЗП139-XVI от 20.06.08, MO125-126/15.07.08 ст.491
ЗП113-XVI от 22.05.08, MO103-105/13.06.08 ст.395
ЗП102-XVI от 16.05.08, MO102/06.06.08 ст.380; в силу с 10.09.08
ЗП108-XVI от 16.05.08, MO99-101/06.06.08 ст.368
ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05.08 ст.349
ЗП251-XVI от 22.11.07, MO25-27/05.02.08 ст.69
ПОПРАВКА MO18-20/29.01.2008 стр.90
ЗП299-XVI от 21.12.07, MO5-7/11.01.08 ст.27
ЗП245-XVI от 16.11.07, MO184-187/30.11.07 ст.721; в силу с 01.01.2008
ЗП177-XVI от 20.07.07, MO117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08
ЗП171-XVI от 19.07.07, MO112-116/03.08.07 ст.510
ЗП130-XVI от 07.06.07, MO94-97/06.07.07, ст.418
ЗП144-XIV от 22.06.07, MO94-97/06.07.07, ст.424
ЗП111-XVI от 27.04.07, MO64-66/11.05.07 ст.300
ЗП82-XVI от 29.03.07, MO60-63/04.05.07 ст.279
ЗП51-XVI от 02.03.07, MO39-42/23.03.07 ст.173
ЗП37-XVI от 23.02.07, MO36-38/16.03.07 ст.161
ЗП437-XVI от 28.12.06, MO10-13/26.01.07 ст.25; в силу с 01.01.07
ЗП448-XVI от 28.12.06, MO203-206/31.12.06 ст.1001; в силу с 01.01.07
ЗП441-XVI от 28.12.06, MO203-206/31.12.06 ст.997; в силу с 01.01.07
ЗП318-XVI от 02.11.06, MO199-202/29.12.06 ст.954; в силу с 01.01.07
ЗП268 -XVI от 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ст.702

ЗП266-XVI от 28.07.06, МО126-130/11.08.06 ст.643
ЗП64-XVI от 30.03.06, МО66-69/28.04.06 ст.273
ЗП361-XVI от 23.12.05, МО21-24/03.02.06 ст.99; в силу с 01.01.06
ЗП372-XVI от 29.12.05, МО16-19/27.01.06 ст.70
Поправкой МО164-167/09.12.05 стр.62
ЗП279-XVI от 04.11.05, МО164-167/09.12.05 ст.814
ЗП287-XVI от 11.11.05, МО161-163/02.12.05 ст.799
ЗП261-XVI от 27.10.05, МО157-160/25.11.05 ст.782; в силу с 01.01.06
ЗП235-XVI от 14.10.05, МО145-147/04.11.05 ст.697
ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06
ЗП155-XVI от 21.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.525; в силу с 01.01.06
ЗП60-XVI от 28.04.05, МО92/08.07.05 ст.431
ЗП38-XVI от 15.04.05, МО67-68/06.05.05 ст.267
ЗП35-XVI от 15.04.05, МО67-68/06.05.05 ст.263
ЗП20-XVI от 08.04.05, МО65-66/29.04.05 ст.234
ЗП22-XVI от 08.04.05, МО65-66/29.04.05 ст.236

ТОЛКОВАНИЕ согласно ЗП174-XVI от 15.06.06, МО102-105/07.07.06 ст.488:
- Пункт 5 примечаний к приложению к разделу IV Налогового кодекса № 1163-XIII от 24 апреля 1997 года (Официальный монитор Республики Молдова, 2005 г., специальный выпуск) толкуется следующим образом: Товарные позиции 271000260, 271000370 и 271000510, указанные в пункте 5 примечаний к приложению к разделу IV Налогового кодекса, к которым относятся товары, используемые в качестве топлива (горючего) в гражданской авиации, идентичны товарным позициям 271011310, 271011700 и 271019210 в редакции Закона № 224-XV от 1 июля 2004 года, указанным в приложении к разделу IV Налогового кодекса, к которым относятся товары, используемые в качестве топлива (горючего) в гражданской авиации.
* Повторно опубликован"
* Повторно опубликован на основании Постановления Парламента № 1546-XIII от 25.02.98 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998 г., № 26-27, ст. 176.
Изменен и дополнен законами Республики Молдова:
1) № 1570-XIII от 26.02.98 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998 г., № 38-39, ст. 272;
2) № 112-XIV от 29.07.98 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998 г., № 84, ст. 557;
3) № 251-XIV от 24.12.98 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999 г., № 10-11, ст. 49;
4) № 701-XIV от 02.12.99 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999 г., № 145-148, ст. 717;
5) № 704-XIV от 02.12.99 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999 г., № 145-148, ст. 719;
6) № 923-XIV от 13.04.2000 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000 г., № 54-56, ст. 361;
7) № 1064-XIV от 16.06.2000 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000 г., № 127-129, ст. 888;
8) № 1389-XIV от 30.11.2000 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000

г., № 166-168, ст. 1211;
9) № 1428-XIV от 18.12.2000 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001 г., № 8-10, ст. 25;
10) № 1440-XIV от 18.12.2000 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000 г., № 169-176, ст. 1252;
11) № 288-XV от 21.06.01 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001 г., № 78-80, ст. 592;
12) № 315-XV от 28.06.01 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001 г., № 81-83, ст. 616;
13) № 415-XV от 26.07.01 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001 г., № 112-113, ст. 852;
14) № 439-XV от 27.07.01 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001 г., № 114-115, ст. 856;
15) № 494-XV от 04.10.01 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001 г., № 130, ст. 961;
16) № 507-XV от 05.10.01 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001 г., № 131-133, ст. 971;
17) № 646-XV от 16.11.01 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001 г., № 161, ст. 1299;
18) № 697-XV от 30.11.01 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001 г., № 161, ст. 1305;
19) № 732-XV от 13.12.01 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001 г., № 161, ст. 1309;
20) № 757-XV от 21.12.01 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г., № 17-19, ст. 58;
21) № 766-XV от 27.12.01 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001 г., № 161, ст. 1317;
22) № 844-XV от 14.02.02 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г., № 29-31, ст. 162;
23) № 965-XV от 05.04.02 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г., № 53, ст. 373;
24) № 995-XV от 18.04.02 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г., № 62, ст. 457;
25) № 1021-XV от 25.04.02 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г., № 63-64, ст. 495;
26) № 1035-XV от 03.05.02 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г., № 62, ст. 461;
27) № 1040-XV от 03.05.02 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г., № 91-94, ст. 666;
28) № 1076-XV от 13.05.02 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г., № 75, ст. 633;
29) № 1128-XV от 14.06.02 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г., № 96-99, ст. 703;
30) № 1140-XV от 14.06.02 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г., № 100-101, ст. 745;
31) № 1146-XV от 20.06.02 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г., № 96-99, ст. 707;
32) № 1163-XV от 27.06.02 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г.,

№ 100-101, ст. 747;
33) № 1164-XV от 27.06.02 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г., № 100-101, ст. 749;
34) № 1184-XV от 28.06.02 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г., № 96-99, ст. 719;
35) № 1275-XV от 25.07.02 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г., № 117-119, ст. 956;
36) № 1294-XV от 25.07.02 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г., № 115-116, ст. 928;
37) № 1405-XV от 24.10.02 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г., № 151-153, ст. 1181;
38) № 1440-XV от 08.11.02 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г., № 178-181, ст. 1354;
39) № 1454-XV от 08.11.02 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г., № 185-189, ст. 1389;
40) № 1527-XV от 12.12.02 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г., № 190-197, ст. 1441;
41) № 1533-XV от 13.12.02 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г., № 185-189, ст. 1404;
42) № 45-XV от 20.02.03 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003 г., № 46-47, ст. 174;
43) № 173-XV от 10.04.03 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003 г., № 87-90, ст. 404;
44) № 197-XV от 15.05.03 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003 г., № 97-98, ст. 436;
45) № 206-XV от 29.05.03 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003 г., № 149-152, ст. 598;
46) № 303-XV от 11.07.03 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003 г., № 155-158, ст. 637;
47) № 357-XV от 31.07.03 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003 г., № 170-171, ст. 404;
48) № 419-XV от 24.10.03 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003 г., № 226-228, ст. 898;
49) № 430-XV от 24.10.03 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003 г., № 239-242, ст. 956;
50) № 501-XV от 11.12.03 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004 г., № 6-12, ст. 54;
51) № 529-XV от 18.12.03 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004 г., № 6-12, ст. 54;
52) № 549-XV от 25.12.03 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004 г., № 6-12, ст. 68;
53) № 582-XV от 26.12.03 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004 г., № 6-12, ст. 88;
54) № 5-XV от 05.02.04 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004 г., № 30-34, ст. 171;
55) № 6-XV от 05.02.04 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004 г., № 30-34, ст. 178;
56) № 12-XV от 14.05.04 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004 г., №

35-38, ст. 190;
57) № 146-XV от 14.05.04 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004 г., № 119-122, ст. 190;
58) № 148-XV от 14.05.04 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004 г., № 100-103, ст. 518;
59) № 174-XV от 03.06.04 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004 г., № 104, ст. 549;
60) № 185-XV от 10.06.04 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004 г., № 108-111, ст. 574;
61) № 186-XV от 10.06.04 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004 г., № 119-122, ст. 625;
62) № 224-XV от 01.07.04 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004 г., № 132-137, ст. 700;
63) № 294-XV от 28.07.04 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004 г., № 138-146, ст. 747;
64) № 342-XV от 14.10.04 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004 г., № 186-188, ст. 838;
65) № 350-XV от 21.10.04 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004 г., № 208-211, ст. 930;
66) № 432-XV от 24.12.04 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005 г., № 1-4, ст. 24;
67) № 448-XV от 30.12.04 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005 г., № 20-23, ст. 71;
68) № 5-XV от 17.02.05 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005 г., № 39-41, ст. 135;
69) № 11-XV от 17.02.05 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005 г., № 46-50, ст. 165;
Примечание: По всему тексту раздела IV слово “(коньяки)” исключить; согласно ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 30.05.08
Примечание:
- По всему тексту кодекса слова "платежное поручение казначейства" и "казначейское платежное поручение" заменить словами "платежное поручение", слова "инкассовое поручение казначейства" - словами "инкассовое поручение" в соответствующем числе и падеже, согласно ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702
- По всему тексту кодекса слова "стоимость (без НДС)" заменить словами "доход от продажи", согласно ЗП155-XVI от 21.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.525, в силу с 01.01.06

TITLUL I

Парламент принимает настоящий кодекс.

Раздел I

ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 1. Отношения, регулируемые

настоящим кодексом

(1) Настоящим кодексом устанавливаются общие принципы налогообложения в Республике Молдова, правовое положение налогоплательщиков, налоговых органов и других участников отношений, регулируемых налоговым законодательством, принципы определения объекта налогообложения и ведения учета доходов и вычитаемых расходов, порядок и условия привлечения к ответственности за нарушения налогового законо-дательства, а также порядок обжалования действий налоговых органов и их должностных лиц.

(2) Настоящим кодексом регулируются отношения, связанные с исполнением налоговых обязательств по общегосударственным налогам (пошлинам) и сборам, а также устанавливаются общие принципы определения и взимания местных налогов и сборов.

(3) Понятия и положения, предусмотренные настоящим кодексом, применяются исключительно в пределах налоговых и связанных с ними других отношений.

Статья 2. Налоговая система Республики Молдова

Налоговая система Республики Молдова представляет собой совокупность предусмотренных настоящим кодексом налогов (пошлин) и сборов, принципов, форм и методов их установления, изменения и отмены, а также мер по обеспечению их уплаты.

Статья 3. Налоговое законодательство

(1) Налоговое законодательство состоит из настоящего кодекса и иных нормативных актов, принятых в соответствии с ним.

(2) Нормативные акты, принятые Правительством, Министерством финансов, Главной государственной налоговой инспекцией при Министерстве финансов, Таможенным департаментом, другими центральными отраслевыми органами публичного управления, а также местными органами публичного управления на основании и во исполнение настоящего кодекса, не должны противоречить его положениям или выходить за его пределы.

(3) При возникновении противоречий между нормативными актами, указанными в части (2), и положениями настоящего кодекса применяются положения кодекса.

(4) Налогообложение осуществляется на основании настоящего кодекса и иных

нормативных актов, принятых в соответствии с ним, официально опубликованных и действующих на установленный для уплаты налогов (пошлин) и сборов срок.

(5) Толкование (разъяснение) положений настоящего кодекса и иных нормативных актов, принятых в соответствии с ним, дает принявший их орган, если в указанном акте не установлено иное. Любое толкование (разъяснение) подлежит официальному опубликованию.

Статья 4. Международные договоры

(1) Если международным договором, регулирующим налогообложение или содержащим нормы, регулирующие налогообложение, одной из сторон которого является Республика Молдова, установлены иные правила и положения, чем те, которые предусмотрены налоговым законодательством, применяются правила и положения международного договора.

(2) Положения части (1) не применяются в случаях, когда резидент государства, с которым заключен международный договор, используется для получения налоговых льгот другим лицом, не являющимся резидентом государства, с которым заключен международный договор, и не имеющим права на налоговые льготы.

[Ст.4 в редакции ЗП154-XVI от 21.0705, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Статья 5. Общие понятия

Следующие понятия применяются для целей налогообложения без изменения правового статуса юридических и физических лиц, предусмотренного действующим законодательством:

1) Лицо - любое физическое или юридическое лицо.

2) Налогоплательщик, субъект налогообложения - лицо, которое в соответствии с налоговым законодательством обязано исчислять и/или уплачивать в бюджет любой налог (пошлину), сбор, соответствующие пеню и штраф; лицо, которое в соответствии с налоговым законодательством обязано удерживать или взимать с другого лица и уплачивать в бюджет указанные платежи.

3) Физическое лицо:

a) гражданин Республики Молдова, иностранный гражданин, лицо без гражданства;

b) организационная форма со статусом физического лица согласно законодательству, включая индивидуального предпринимателя, крестьянское (фермерское) хозяйство, если настоящим кодексом не предусмотрено иное.

[Ст.5 пкт.3) подпкт.b) в редакции ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

4) Юридическое лицо - любое хозяйственное товарищество или общество,

кооператив, предприятие, учреждение, фонд, ассоциация, включая созданные с участием иностранного лица, и другие организации, за исключением структурных подразделений перечисленных организаций, не имеющих обособленного имущества, а также организационных форм со статусом физического лица согласно законодательству.

[Ст.5 пкт.4) в редакции ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

5) Резидент:

a) любое физическое лицо, которое соответствует одному из следующих требований:

i) имеет постоянное местожительство в Республике Молдова, в том числе:

- находящееся на лечении или на отдыхе, или на учебе, или в командировке за рубежом;

- являющееся должностным лицом Республики Молдова, находящимся при исполнении служебных обязанностей за рубежом;

ii) находится в Республике Молдова не менее 183 дней в течение налогового года;

b) любое юридическое лицо или организационная форма со статусом физического лица, деятельность которых организуется или управляется в Республике Молдова либо основным местом осуществления деятельности которых является Республика Молдова.

[Ст.5 пкт.5) подпкт.b) в редакции ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

6) Нерезидент:

a) любое физическое лицо, которое не является резидентом в соответствии с подпунктом a) пункта 5) либо, хотя и соответствует требованиям подпункта a) пункта 5), пребывает в Республике Молдова:

- в качестве лица, имеющего дипломатический или консульский статус, или в качестве члена семьи такого лица;

- в качестве сотрудника международной организации, созданной на основе международного договора, одной из сторон которого является Республика Молдова, или в качестве члена семьи такого сотрудника;

- на лечении, или на отдыхе, или на учебе, или в командировке, если это является единственной целью пребывания физического лица в Республике Молдова;

- исключительно для следования из одного иностранного государства в другое иностранное государство через территорию Республики Молдова (транзитное

следование);

b) любое юридическое лицо или организационная форма со статусом физического лица, не отвечающие требованиям подпункта b) пункта 5).

[Ст.5 пкт.6 изменен ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

[Ст.5 пкт.6) подпкт.b) в редакции ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

7) Индивидуальный предприниматель - физическое лицо, зарегистрированное в установленном порядке, осуществляющее предпринимательскую деятельность без образования юридического лица.

[Ст.5 пкт.7) в редакции ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

8) Крестьянское (фермерское) хозяйство - сельскохозяйственное предприятие, имеющее статус физического лица и образованное в соответствии с законодательством.

9) Товарищество - любая организация, за исключением акционерных обществ и обществ с ограниченной ответственностью, осуществляющая предпринимательскую деятельность на партнерских началах и учрежденная в соответствии с законодательством, которая:

a) имеет не более 20 членов-резидентов или лиц, управляющих в случае смерти членов товарищества имуществом умерших;

b) отвечает требованиям пропорционального распределения доходов и убытков между собственниками капитала.

10) Акционер - любое лицо, являющееся собственником одной или более акций акционерного общества.

11) Пайщик - любое лицо, владеющее долей капитала юридического лица.

12) Взаимозависимое лицо - член семьи налогоплательщика или лицо, которое контролирует налогоплательщика, контролируется налогоплательщиком либо находится совместно с ним под контролем третьего лица. Для целей настоящего пункта:

a) семья налогоплательщика включает: супругу (супруга) налогоплательщика; родителей налогоплательщика; детей налогоплательщика и их супругов; деда и бабушку налогоплательщика; внуков налогоплательщика и их супругов; братьев и сестер налогоплательщика и их супругов; прадеда и прабабушку налогоплательщика; правнуков налогоплательщика и их супругов; братьев и сестер родителей налогоплательщика и их супругов; племянников налогоплательщика и их супругов; братьев и сестер деда и бабушки налогоплательщика и их супругов; детей брата и сестры родителей налогоплательщика и их супругов; детей племянников

налогоплательщика и их супругов; а также перечисленных лиц со стороны супруги (супруга) налогоплательщика;

b) под контролем понимается владение (непосредственно либо через одно или более взаимозависимых лиц) 50 и более процентами капитала или прав голоса лица. При этом физическое лицо рассматривается как лицо, владеющее всеми долями участия в капитале, принадлежащими прямо или косвенно членам его семьи.

13) Хозяйствующий субъект - любое лицо, осуществляющее предпринимательскую деятельность.

14) Некоммерческая организация - юридическое лицо, не преследующее в качестве цели своей деятельности извлечение дохода и не использующее какую бы то ни было часть собственности или дохода для выгоды какого-либо члена организации, учредителя или частного лица.

15) Постоянное представительство или постоянная база - постоянное место деятельности, через которое нерезидент полностью или частично осуществляет предпринимательскую деятельность в Республике Молдова, непосредственно или через агента с зависимым статусом, включая:

a) место управления, филиал, представительство, отдел, офис, фабрику, завод, магазин, мастерскую, а также шахту, нефтяную или газовую скважину, карьер или любое другое место добычи природных ресурсов или выращивания сельскохозяйственных культур;

b) строительную площадку, строительный, монтажный или сборочный объект либо связанную с ними деятельность по техническому надзору, обслуживанию и эксплуатации оборудования только в том случае, если такая площадка, объект или деятельность продолжаются в течение периода, превышающего шесть месяцев;

c) реализацию товаров с расположенных на территории Республики Молдова и принадлежащих нерезиденту или арендуемых им складов;

d) оказание иных услуг, ведение иной деятельности в течение периода, превышающего три месяца, за исключением квалифицируемой как представительство согласно пункту 20), а также работы по трудовому договору (соглашению) и независимой профессиональной деятельности, если настоящим кодексом не предусмотрено иное;

[Ст.5 пкт.15 подпкт.d) изменен ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

e) осуществление в Республике Молдова любой деятельности, отвечающей хотя бы одному из признаков, предусмотренных в подпунктах a)-d), через агента с зависимым статусом либо содержание этим агентом в Республике Молдова запасов товаров или изделий, из которых он поставляет товары или изделия от имени нерезидента.

Для целей настоящего кодекса постоянным представительством физического лица - нерезидента считается постоянная база.

[Ст.5 пкт.15) в редакции ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

16) Предпринимательская деятельность, бизнес - любой вид деятельности лица в соответствии с законодательством, за исключением работы по трудовому договору (соглашению), который осуществляется с целью получения дохода или в результате осуществления которого независимо от цели деятельности возникает доход.

17) Услуги - материальные и нематериальные потребительские и производственные услуги, включающие передачу собственности в аренду, передачу прав на использование любых товаров; строительно-монтажные, ремонтные, научно-исследовательские, опытно-конструкторские и другие работы.

[Ст.5 пкт.17) изменен ЗП60-XVI от 28.04.05, МО92/08.07.05 ст.431]

18) Договор финансового лизинга - любой договор лизинга, отвечающий по крайней мере одному из следующих условий:

a) риски и выгоды, связанные с правом собственности на вещь, являющуюся предметом лизинга, передаются лизингополучателю в момент заключения договора лизинга;

b) сумма лизинговых платежей составляет не менее 90 процентов первоначальной стоимости передаваемой в лизинг вещи;

c) договор лизинга прямо предусматривает передачу по окончании срока действия договора лизингополучателю права собственности на вещь, являющуюся предметом лизинга;

d) срок лизинга превышает 75 процентов срока полезной службы вещи, являющейся предметом лизинга.

В целях налогообложения в случае финансового лизинга лизингополучатель рассматривается как собственник полученного в лизинг имущества.

[Ст.5 пкт.18 изменен ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

19) Договор операционного лизинга - любой договор лизинга, не соответствующий ни одному из условий договора финансового лизинга;

[Ст.5 пкт.18)-19) введены ЗП60-XVI от 28.04.05, МО92/08.07.05 ст.431]

[Ст.5 пкт.18)-30) считать пкт.20)-32) ЗП60-XVI от 28.04.05, МО92/08.07.05 ст.431]

20) Представительство - осуществление в Республике Молдова нерезидентом видов деятельности подготовительного, вспомогательного или иного характера при отсутствии признаков постоянного представительства, предусмотренных пунктом 15). К подготовительной, вспомогательной или иной деятельности, в частности, относятся:

a) использование сооружений исключительно для целей хранения или демонстрации товаров или изделий, принадлежащих нерезиденту;

b) содержание запасов товаров или изделий, принадлежащих нерезиденту, исключительно для целей хранения или демонстрации;

c) содержание запасов товаров или изделий, принадлежащих нерезиденту, исключительно для целей переработки другим лицом;

d) содержание постоянного места деятельности исключительно для целей закупки товаров нерезидентом;

e) содержание постоянного места деятельности исключительно для сбора и/или распространения информации, маркетинга, рекламы или изучения рынка товаров (услуг), реализуемых нерезидентом, если такая деятельность не является основной (обычной) деятельностью нерезидента;

f) содержание постоянного места деятельности для целей подписания договоров лицом от имени нерезидента в случае, если подписание договоров происходит в соответствии с детальными письменными инструкциями нерезидента;

g) осуществление деятельности, предусмотренной подпунктом b) пункта 15), не превышающей шести месяцев;

[Ст.5 пкт.20 изменен ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

21) Рынок - система экономических отношений, складывающаяся в процессе производства, обращения и распределения товаров, оказания услуг, а также движения денежных средств, для которых характерна свобода субъектов в выборе покупателей и продавцов, определении цен, формировании и использовании ресурсных источников.

22) Оптовый рынок - вид рынка, на котором товары, услуги, как правило, реализуются одними лицами другим лицам, осуществляющим предпринимательскую деятельность, использующим в дальнейшем товары, услуги в процессе производства или реализующим их на рынке розничной торговли.

23) Рынок розничной торговли - вид рынка, на котором товары, услуги реализуются населению для конечного потребления.

24) Рынок на понижение - вид рынка, на котором предложение превышает спрос, либо реализуются товары, услуги, не соответствующие стандартам качества или поврежденные в результате стихийных бедствий, катастроф, других чрезвычайных событий, имевших место, либо продавец испытывает финансовые трудности, обусловленные его временной неплатежеспособностью, ликвидацией или банкротством, либо складываются другие, аналогичные ситуации, при которых товары, услуги предлагаются к продаже по цене ниже складывающихся на рынке цен.

25) Закрытый рынок - вид рынка, на котором реализация товаров, услуг осуществляется между участниками общей собственности или между

взаимозависимыми лицами. Цены на закрытом рынке не являются доказательством рыночной цены.

26) Рыночная цена, рыночная стоимость - цена товара, услуги, сложившаяся при взаимодействии спроса и предложения на оптовом рынке идентичных товаров, услуг, а при отсутствии идентичных товаров, услуг - в результате сделок, заключенных на соответствующем оптовом рынке между лицами, не являющимися участниками общей собственности или взаимозависимыми лицами. Сделки между участниками общей собственности или взаимозависимыми лицами могут приниматься во внимание только при условии, что их взаимозависимость не повлияла на результаты таких сделок.

Источниками информации о рыночных ценах на момент заключения сделки признаются:

a) информация государственных органов статистики и органов, регулирующих ценообразование; а при ее отсутствии -

b) информация о рыночных ценах, опубликованная в печатных изданиях или доведенная до сведения общественности средствами массовой информации; а при ее отсутствии -

c) официальная и/или опубликованная информация о биржевых котировках (состоявшихся сделках) на ближайшей к месту нахождения (месту жительства) продавца (покупателя) бирже, а при отсутствии сделок на указанной бирже либо при реализации (приобретении) на другой бирже - информация о биржевых котировках на этой другой бирже, а также информация о котировках по государственным ценным бумагам и обязательствам.

Налогоплательщик имеет право представить налоговым органам информацию из других источников о рыночных ценах на момент передачи товаров, услуг, а налоговые органы имеют право использовать представленную информацию при наличии оснований для признания ее достоверной.

27) Дисконт - скидка с цены товара, услуги, валюты и других финансовых активов.

28) Фискальный код - персональный идентификационный номер налогоплательщика, присвоенный в порядке, установленном настоящим кодексом. Государственный идентификационный номер, присвоенный в соответствии с законодательством о регистрации предприятий и организаций, признается фискальным кодом со дня выдачи свидетельства о регистрации, подтверждающего идентичность государственного идентификационного номера и фискального кода.

29) Подразделение - структурная единица предприятия, учреждения или организации (филиал, представительство, отделение, отдел, магазин, склад и т.д.), расположенная за пределами их основного места нахождения, которая выполняет некоторые функции предприятия, учреждения или организации, связанные с производством, хранением, приобретением, продажей товаров и/или

предоставлением услуг, выполнением работ.

30) Код подразделения - номер, присвоенный налоговым органом подразделению налогоплательщика в порядке, установленном Главной государственной налоговой инспекцией.

31) Свидетельство о присвоении фискального кода - документ, подтверждающий взятие на налоговый учет. Свидетельство о регистрации, подтверждающее идентичность государственного идентификационного номера и фискального кода, признается со дня выдачи также свидетельством о присвоении фискального кода. Образец свидетельства о регистрации разрабатывается Министерством информационного развития совместно с Главной государственной налоговой инспекцией и утверждается Правительством.

[Ст.5 пкт.31) изменен ЗП372-XVI от 29.12.05, МО16-19/27.01.06 ст.70]

32) Безнадежный долг - дебиторская задолженность, невозможная к погашению в случаях:

a) ликвидации хозяйствующего субъекта без правопреемника;

b) отсутствия имущества у физического или юридического лица, осуществляющего предпринимательскую деятельность и объявленного несостоятельным;

c) отсутствия или недостаточности у физического лица, не осуществляющего предпринимательскую деятельность, и крестьянского (фермерского) хозяйства или индивидуального предпринимателя в течение двух лет со дня возникновения задолженности имущества, которое могло бы быть взыскано в счет погашения данной задолженности;

d) смерти физического лица и отсутствия других лиц, обязанных по закону исполнить его обязательства;

e) невозможности разыскать физическое лицо, в том числе членов крестьянского (фермерского) хозяйства или индивидуального предпринимателя, выбывшее с постоянного места жительства, в течение срока исковой давности, установленного гражданским законодательством;

f) наличия соответствующего акта судебной инстанции либо Департамента по исполнению судебных решений (решения, определения или другого документа, предусмотренного действующим законодательством), согласно которому взыскание долга является невозможным.

Долг признается безнадежным в указанных выше случаях только при наличии соответствующего документа, подтверждающего наступление того или иного обстоятельства вовлечения в определенную правовую форму в соответствии с законодательством.

[Ст.5 пкт.32) изменен ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с

01.01.06]

33) Налоговая льгота - сумма налога (пошлины) или сбора, не внесенного в бюджет в формах, установленных в пункте g) части (9) статьи 6.

34) Агент с зависимым статусом - любое лицо, которое на основании договора с нерезидентом:

a) представляет интересы нерезидента в Республике Молдова;

b) действует в Республике Молдова от имени этого нерезидента;

c) имеет и, как правило, использует в Республике Молдова полномочия на заключение договоров или согласование их существенных условий от имени нерезидента, создавая при этом правовые последствия для данного нерезидента.

35) Агент с независимым статусом - любое лицо, не отвечающее требованиям пункта 34).

[Ст.5 пкт.33)-35) введены ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

36) Профессиональные услуги - независимая научная, литературная, артистическая, образовательная или преподавательская деятельность, а также независимая деятельность врачей, юристов, инженеров, архитекторов, стоматологов, аудиторов и бухгалтеров, осуществляемая в соответствии с действующим законодательством.

37) Капитальные инвестиции (затраты) - затраты, осуществленные инвестором в связи с приобретением и/или улучшением долгосрочных активов, не относимые на результаты текущего периода, но подлежащие капитализации (отнесению на увеличение стоимости долгосрочных активов).

[Ст.5 пкт.36) и 37) введены ЗП268 от 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

Статья 6. Налоги (пошлины) и сборы и их виды

(1) Налогом (пошлиной) признается обязательный платеж, имеющий безвозмездный характер и не связанный с совершением уполномоченным органом или его должностным лицом определенных и конкретных действий в пользу или в отношении уплатившего его налогоплательщика.

(2) Сбором признается обязательный платеж, имеющий безвозмездный характер и не являющийся налогом (пошлиной).

(3) Другие платежи, осуществляемые в рамках отношений, регулируемых неналоговым законодательством, не относятся к категории обязательных платежей, именуемых налогами (пошлинами) и сборами.

(4) В Республике Молдова взимаются обще-государственные и местные

налоги (пошлины) и сборы.

(5) В систему общегосударственных налогов (пошлин) и сборов входят:

a) подоходный налог;

b) налог на добавленную стоимость;

c) акцизы;

d) приватный налог;

e) таможенная пошлина;

f) дорожные сборы.

[Ст.6 ч.(5) пкт.f) в редакции ЗП318-XVI от 02.11.06, МО199-202/29.12.06 ст.954; в силу с 01.01.07]

(6) В систему местных налогов и сборов входят:

a) налог на недвижимое имущество;

b) сборы за природные ресурсы;

[Ст.6 ч.(6) пкт.b) в редакции ЗП361-XVI от 23.12.05, МО21-24/03.02.06 ст.99; в силу с 01.01.06]

c) сбор на благоустройство территорий;

d) сбор за организацию аукционов и лотерей в пределах административно-территориальной единицы;

e) сбор за размещение рекламы;

f) сбор за использование местной символики;

g) сбор за объекты торговли и/или объекты по оказанию социальных услуг;

h) рыночный сбор;

i) сбор за временное проживание;

j) курортный сбор;

k) сбор за предоставление услуг по автомобильной перевозке пассажиров по муниципальным, городским и сельским (коммунальным) маршрутам;

l) сбор за парковку автотранспорта;

m) сбор с владельцев собак;

n) сбор на благоустройство населенных пунктов, расположенных в пограничной зоне и имеющих таможни (таможенные посты) для пересечения

таможенной границы.

[Ст.6 ч.(6) в редакции ЗП155-XVI от 21.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.525; в силу с 01.01.06]

(7) Отношения, связанные со всеми перечисленными в частях (5) и (6) налогами (пошлинами) и сборами, регулируются настоящим кодексом и иными нормативными актами, принятыми в соответствии с ним.

(8) Налоги (пошлины) и сборы, перечисленные в частях (5) и (6), основываются на следующих принципах:

a) нейтральность налогообложения - обеспечение посредством налогового законодательства равных условий для инвесторов, местного и иностранного капитала;

b) достоверность налогообложения - содержание ясных юридических норм, не допускающих произвольного толкования, ясность и точность сроков, методов и сумм уплаты для каждого налогоплательщика, позволяющие им легко проследить воздействие своих относящихся к финансовому менеджменту решений на их налоговое бремя;

c) налоговая справедливость - одинаковая трактовка физических и юридических лиц, осуществляющих деятельность в идентичных условиях, с тем чтобы обеспечить равенство налоговых обязательств;

d) налоговая стабильность - осуществление любых изменений и дополнений положений налогового законодательства непосредственно путем внесения изменений и дополнений в настоящий кодекс;

e) эффективность налогообложения - взимание с минимальными затратами наиболее приемлемых для налогоплательщиков налогов (пошлин) и сборов.

[Ст.6 ч.(8) введена ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

[Ст.6 ч.(8)-(9) считать ч.(9)-(10) ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

(9) При установлении налогов (пошлин) и сборов определяются следующие элементы:

a) объект налогообложения - налогооблагаемая материя;

b) субъект налогообложения (налогоплательщик) - лицо, указанное в пункте 2) статьи 5;

c) источник уплаты налога (пошлины) или сбора - источник, из которого уплачивается налог (пошлина) или сбор;

d) единица налогообложения - единица измерения, выражающая величину

объекта налогообложения;

e) ставка (ставки) налогообложения - единый размер налога (пошлины) или сбора в соотношении с объектом налогообложения;

f) срок уплаты налога (пошлины) или сбора - период, в течение которого налогоплательщик обязан уплатить налог (пошлину) или сбор, в виде интервала времени или фиксированного дня уплаты;

g) налоговые льготы - элементы, которые учитываются при оценке объекта налогообложения, определении размера налога (пошлины) или сбора, а также при их взимании, в виде:

- частичного или полного освобождения от налога (пошлины) или сбора;

- частичного или полного освобождения от уплаты налогов (пошлин) или сборов;

- снижения ставки налогов (пошлин) или сборов;

- уменьшения объекта налогообложения;

- отсрочки уплаты налогов (пошлин) или сборов;

- рассрочки погашения налогового обязательства.

Освобождения, предусмотренные статьями 33, 34 и 35, и нулевая ставка НДС налоговыми льготами не считаются.

[Ст.6 ч.(9) в редакции ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

(10) Налоги (пошлины) и сборы, взимаемые в соответствии с настоящим кодексом и иными нормативными актами, принятыми в соответствии с ним, являются одним из источников доходов государственного бюджета и бюджетов административно-территориальных единиц. Подоходный налог и дорожные сборы (в части сбора за пользование автомобильными дорогами автомобилями, зарегистрированными в Республике Молдова) являются регулирующими доходными источниками бюджетной системы. Для автономного территориального образования с особым правовым статусом регулирующими доходными источниками бюджетной системы являются также налог на добавленную стоимость (в части налога на добавленную стоимость на товары и услуги, поставленные хозяйствующими субъектами автономного образования) и акцизы на подакцизные товары (продукцию), произведенные на территории данного образования.

[Ст.6 ч.(10) изменена ЗП437-XVI от 28.12.06, МО10-13/26.01.07 ст.25; в силу с 01.01.07]

[Ст.6 ч.(10) изменена ЗП318-XVI от 02.11.06, МО199-202/29.12.06 ст.954; в

силу с 01.01.07]

Статья 7. Установление, изменение и отмена общегосударственных и местных налогов (пошлин) и сборов

(1) Общегосударственные и местные налоги (пошлины) и сборы устанавливаются, изменяются или отменяются исключительно путем внесения изменений и дополнений в настоящий кодекс.

(2) Установление новых, помимо предусмотренных настоящим кодексом, или отмена действующих общегосударственных и местных налогов (пошлин) и сборов, а также изменение действующих налогов (пошлин) и сборов в части определения субъектов налогообложения, налоговой базы, изменения ставок и применения льгот в течение налогового (календарного) года допускаются только одновременно с внесением соответствующих изменений в государственный бюджет и бюджеты административно-территориальных единиц.

(3) Местные налоги, а также перечень и предельный уровень местных сборов утверждаются Парламентом.

(4) Решения органов публичного управления муниципиев, городов, сел (коммун), а также других административно-территориальных образований, созданных в соответствии с законодательством, о введении в действие, о внесении в пределах своей компетенции изменений в ставки, порядок и сроки уплаты и о применении льгот принимаются в течение налогового года одновременно с внесением соответствующих изменений в бюджеты административно-территориальных единиц.

(5) Предприятия, учреждения и организации, имеющие филиалы и/или подразделения вне административно-территориальных единиц основного местонахождения, представляют по последним налоговые отчеты и уплачивают налоги и сборы (за исключением налога на добавленную стоимость, акцизов и сборов, предназначенных для перечисления в дорожный фонд) в бюджеты административно-территориальных единиц по месту нахождения филиалов и/или подразделений.

(6) Подразделения, расположенные в административно-территориальных единицах, бюджет которых не является составной частью национального публичного бюджета, уплачивают налоги и сборы в бюджет административно-территориальной единицы по основному месту нахождения предприятия, учреждения, организации.

Статья 8. Права и обязанности налогоплательщика

(1) Налогоплательщик имеет право:

а) бесплатно получать от территориальных государственных налоговых инспекций и службы по сбору местных налогов и сборов информацию о

действующих налогах (пошлинах) и сборах и нормативных актах, регулирующих порядок и условия их уплаты;

b) рассчитывать на корректное отношение со стороны органов, осуществляющих полномочия по налоговому администрированию, и их должностных лиц;

c) представлять в органах, осуществляющих полномочия по налоговому администрированию, свои интересы самостоятельно или через своего представителя;

[Ст.8 ч(1) пкт.d) исключен ЗП177-XVI от 20.07.07, MO117-126/10.08.07 ст.534]

e) получать отсрочку, рассрочку, налоговые зачеты в порядке и на условиях, установленных настоящим кодексом;

f) представлять органам, осуществляющим полномочия по налоговому администрированию, и их должностным лицам пояснения по исчислению и уплате налогов (пошлин) и сборов;

g) обжаловать в установленном законом порядке решения, действия или бездействие органов, осуществляющих полномочия по налоговому администрированию, и их должностных лиц;

h) пользоваться другими правами, установленными налоговым законодательством;

i) получать налоговые льготы, предусмотренные налоговым законодательством, за налоговый период, в который им выполнены все установленные условия.

[Ст.8 ч.1 пкт.i) изменен ЗП441-XVI от 28.12.06, MO203-206/31.12.06 ст.997; в силу с 01.01.07]

[Ст.8 ч.1 изменена ЗП268 от 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ст.702]

(2) Налогоплательщик обязан:

a) соблюдать порядок государственной регистрации (перерегистрации) и осуществления предпринимательской деятельности;

b) стать на учет в налоговом органе по месту нахождения, определенному учредительными (регистрационными) документами, и получить свидетельство о присвоении ему фискального кода, предоставлять первоначальные сведения (и сообщать о последующих изменениях) о своем местонахождении, о местонахождении его структурных подразделений, о наименовании и местонахождении финансовых учреждений, в которых открыты счета. Сведения о местонахождении филиалов или представительств сообщаются также в налоговый орган по месту их нахождения;

c) вести бухгалтерский учет по формам и в порядке, установленном законодательством, составлять и представлять налоговому органу и службе по сбору местных налогов и сборов определенную законодательством налоговую отчетность, обеспечивать сохранность документов бухгалтерского учета в соответствии с требованиями законодательства, осуществлять наличные денежные расчеты с применением контрольно-кассовых машин с фискальной памятью (далее - контрольно-кассовые машины) в порядке, установленном Правительством, или денежные расчеты с использованием POS-терминалов;

[Ст.8 ч.(2) пкт.c) изменен ЗП113-XVI от 22.05.08, MO103-105/13.06.08 ст.395]

[Ст.8 ч.(2) пкт.c) изменен ЗП287-XVI от 11.11.05, MO161-163/02.12.05 ст.799]

d) достоверно декларировать сведения о доходах, полученных от любого вида предпринимательской деятельности, и о других объектах налогообложения;

e) согласно положениям части (5) статьи 7 своевременно и в полном объеме уплачивать в бюджет исчисленные суммы налогов (пошлин) и сборов, обеспечивая надлежащую точность и достоверность представляемых налоговых отчетов;

f) при проведении проверок соблюдения налогового законодательства по первому требованию представлять должностным лицам органов, осуществляющих полномочия по налоговому администрированию, учетные документы, налоговые отчеты и другие документы и сведения, связанные с осуществлением предпринимательской деятельности, исчислением и уплатой налогов (пошлин) и сборов в бюджет и с предоставлением льгот;

g) обеспечивать при проведении проверок соблюдения налогового законодательства беспрепятственный доступ должностных лиц, органов, осуществляющих полномочия по налоговому администрированию, в производственные, складские, торговые и другие помещения и места (кроме помещений, используемых исключительно под жилье) для их обследования в целях определения достоверности данных бухгалтерских документов, отчетов налоговых деклараций, расчетов и выполнения обязательств перед бюджетом;

h) присутствовать при проведении проверок соблюдения налогового законодательства, подписывать акт о результатах проверки, давать устные и письменные пояснения;

i) при ошибочном исчислении или неправильном определении налоговыми органами суммы какого-либо налога, пени, процента или штрафа доказать это документально;

j) выполнять принятые по результатам проверок решения органов, осуществляющих полномочия по налоговому администрированию, и иных органов, наделенных функциями контроля, с соблюдением требований налогового законодательства;

k) исполнять другие обязанности, установленные налоговым

законодательством.

(3) В случае отсутствия руководителя предприятия его обязанности, предусмотренные подпунктами f) и g) части (2), выполняются другими должностными и материально ответственными лицами субъекта налогообложения в пределах своих полномочий.

Статья 9. Налоговое администрирование

Налоговое администрирование означает деятельность уполномоченных государственных органов, ответственных за полное и своевременное обеспечение поступления в бюджеты всех уровней налогов (пошлин) и сборов пени и штрафов, а также их действия по уголовному преследованию при наличии обстоятельств, свидетельствующих о фактах налоговых преступлений.

Статья 10. Деятельность органов, осуществляющих

Полномочия по налоговому администрированию

(1) Организация деятельности и деятельность органов, осуществляющих полномочия по налоговому администрированию, регламентируются в соответствии с законодательством Республики Молдова и международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова.

[Ст.10 ч.1 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(2) Органы, осуществляющие полномочия по налоговому администрированию, и их должностные лица, ненадлежаще исполняющие свои обязанности, несут ответственность согласно законодательству.

Статья 11. Защита прав и интересов налогоплательщика

(1) Защита прав и интересов налогоплательщика осуществляется в судебном или ином порядке, предусмотренном настоящим кодексом и иными актами законодательства. Все сомнения, возникающие при применении налогового законодательства, должны толковаться в пользу налогоплательщика.

(2) Ущерб, причиненный налогоплательщику органами, осуществляющими полномочия по налоговому администрированию, и их должностными лицами, вследствие ненадлежащего исполнения ими своих обязанностей, подлежит возмещению в соответствии с законодательством.

(3) Налоговые органы подготавливают материалы для возвращения налогоплательщику суммы переплаты и начисленного на эту сумму процента (в том числе средства, незаконно списанные со счетов налогоплательщика по поручениям налоговых органов) в установленном порядке.

TITLUL II
Раздел II

ПОДОХОДНЫЙ НАЛОГ

Глава 1

ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 12. Понятия

Для целей настоящего раздела применяются следующие понятия:

1) Роялти (периодические платежи) - регулярное вознаграждение (выплата), получаемое от предоставления в пользование нематериальных активов или от права на пользование ими , плата, полученная в виде авторского вознаграждения в каждом случае реализации авторского права и смежных прав, а также от права на пользование природными ресурсами.

[Ст.12 пкт.1) изменен ЗП177-XVI от 20.07.07, MO117-126/10.08.07 ст.534]

2) Аннуитеты - регулярные выплаты страховых сумм, пенсий или пособий.

3) Дивиденды - прибыль, полученная от распределения чистого дохода между акционерами (пайщиками) в соответствии с долей участия в уставном капитале, за исключением дохода, полученного в случае полной ликвидации хозяйствующего субъекта в соответствии с частью (2) статьи 57. Не считается дивидендом согласно настоящему кодексу дивиденд в форме акций, предусмотренных частью (2) статьи 56. Признание выплаты дивидендом осуществляется независимо от того, имело ли юридическое лицо доход в текущем налоговом году или в предыдущие годы.

4) Налогооблагаемый доход - валовой доход, включая льготы, предоставленные работодателем, полученный налогоплательщиком из всех источников в определенный налоговый период, за минусом вычетов и освобождений, относящихся к этому доходу, на которые налогоплательщик имеет право согласно налоговому законодательству.

4^1) Оцененный доход – доход, определенный (полученный) путем применения косвенных методов и источников в ходе налоговых проверок вследствие учреждения налоговых постов.

[Ст.12 пкт.4^1) введен ЗП145-XVI от 27.06.08, MO127-130/18.07.08 ст.500; в силу с 01.01.09]

5) Инвестиционный доход - доход, полученный от капиталовложений и вложений в финансовые активы, если участие налогоплательщика в организации такой деятельности не является регулярным, постоянным и значительным.

6) Финансовый доход - доход, полученный в виде роялти (периодических платежей), аннуитетов, от сдачи имущества в аренду, имущественный наем, узуфрукт, по курсовой валютной разнице, от безвозмездно поступивших активов,

другие доходы, полученные в результате финансовой деятельности, если участие налогоплательщика в организации такой деятельности не является регулярным, постоянным и значительным.

7) Процентные начисления, доход в виде процентов - любой доход, полученный по долговому обязательству любого вида (независимо от способа его оформления), включая доходы по денежным вкладам, доходы, полученные на основе договора финансового лизинга.

[Ст.12 пкт.7) изменен ЗП60-XVI от 28.04.05, МО92/08.07.05 ст.431]

8) Опцион - условие, предусматривающее право выбора.

9) Фьючерсная сделка - вид сделки на фондовой или товарной бирже.

10) Распределение - выплаты, осуществленные хозяйствующим субъектом одному или более собственникам, обладающим правом на получение таких выплат.

11) Вычет - сумма, вычитаемая из валового дохода налогоплательщика при расчете налогооблагаемого дохода в соответствии с положениями налогового законодательства.

12) Освобождение - сумма, вычитаемая из валового дохода налогоплательщика при расчете облагаемого дохода согласно статьям 33, 34 и 35.

13) Зачет - сумма, удержанная и/или предварительно уплаченная согласно главам 12, 13, 14 и 15, на которую налогоплательщик имеет право уменьшить сумму налога.

14) Выигрыш - доход, полученный от азартных игр и рекламных акций как в денежной, так и в неденежной форме.

[Ст.12 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

7) Процентные начисления, доход в виде процентов - любой доход, полученный по долговому обязательству любого вида (независимо от способа его оформления), включая доходы по денежным вкладам.

Статья 12[1]. Налоговый период по подоходному налогу

(1) Под налоговым периодом по подоходному налогу понимается календарный год, по окончании которого определяется налогооблагаемый доход и исчисляется сумма налога, подлежащая уплате.

(2) Для вновь созданных предприятий налоговым периодом считается период со дня регистрации предприятия до окончания календарного года.

(3) Для ликвидируемых или реорганизуемых предприятий налоговым периодом считается период с начала календарного года до дня исключения предприятия из Государственного регистра.

Статья 13. Субъекты налогообложения

(1) Субъектами налогообложения являются юридические и физические лица, за исключением товариществ, определенных в пункте 9) статьи 5, получающие в течение налогового периода доход из любых источников, находящихся в Республике Молдова, а также юридические лица, получающие доход из любых источников, находящихся за пределами Республики Молдова, и физические лица, получающие доход от инвестиций и финансовый доход из источников, находящихся за пределами Республики Молдова.

[Ст.13 ч.(1) изменена ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543]

(2) Субъекты налогообложения обязаны декларировать валовой доход, полученный из всех источников.

Статья 14. Объект налогообложения

(1) Объектом налогообложения является валовой доход, включая льготы, предоставленные работодателем, полученный юридическим или физическим лицом из всех источников, находящихся в Республике Молдова, а также доход, полученный юридическими лицами и физическими лицами, занимающимися предпринимательской деятельностью, из любых источников, находящихся за пределами Республики Молдова, и доход от инвестиций и финансовый доход, полученный физическими лицами, являющимися гражданами-резидентами из источников, находящихся за пределами Республики Молдова, за минусом вычетов и освобождений, на которые эти лица имеют право. Объектом налогообложения является доход, определенный в соответствии со статьей 225.

[Ст.14 ч.(1) изменена ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543]

[Ст.14 ч.(1) изменена ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543]

[Ст.14 ч.(1) изменена ЗП145-XVI от 27.06.08, МО127-130/18.07.08 ст.500; в силу с 01.01.09]

(2) Источники доходов определены в главах 2 и 11.

(3) В отступление от положений частей (1) и (2) настоящей статьи объектом налогообложения по выигрышам и доходам, указанным в частях (1), (3), (3^1), (3^3) и (3^4) статьи 90^1, является исключительно этот выигрыш и/или доход.

[Ст.14 ч(3) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

[Ст.14 ч.(3) изменена ЗП111-XVI от 27.04.07, МО64-66/11.05.07 ст.300; в силу с 01.01.08]

[Ст.14 ч.(3) введена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Статья 15. Ставки налога

Общая сумма подоходного налога определяется:

a) для физических лиц, за исключением крестьянских (фермерских) хозяйств и индивидуальных предпринимателей, – в размере:

– 7 процентов годового облагаемого дохода, не превышающего 25200 леев;

– 18 процентов годового облагаемого дохода, превышающего 25200 леев.

[Ст.15 пкт.a) в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

b) для юридических лиц - в размере 0 процентов облагаемого дохода.

[Ст.15 пкт.b) изменен ЗП111-XVI от 27.04.07, МО64-66/11.05.07 ст.300; в силу с 01.01.08]

[Ст.15 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

c) для крестьянских (фермерских) хозяйств и индивидуальных предпринимателей – в размере 0 процентов облагаемого дохода.

[Ст.15 пкт.c) введен ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 1.01.08]

[Ст.15 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

d) для хозяйствующих субъектов, доход которых был определён в соответствии со статьей 225, – в размере 15 процентов от превышения оцененного дохода над валовым доходом, зарегистрированным в бухгалтерском учете хозяйствующим субъектом.

[Ст.15 пкт.d) введен ЗП145-XVI от 27.06.08, МО127-130/18.07.08 ст.500; в силу с 01.01.09]

Статья 15[1]. Порядок определения налоговых обязательств

Определение налоговых обязательств в соответствии с положениями настоящего раздела осуществляется в порядке, установленном Правительством.

[Ст.15[1] введена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

Статья 16. Налоговые зачеты

Налогоплательщики имеют право на зачеты налогов, установленные в главах 12, 13, 14 и 15.

[Ст.16 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с

01.01.06]

Статья 17. Налогообложение дохода, оставшегося после смерти собственника

(1) Доход, оставшийся после смерти собственника, рассматривается и подлежит налогообложению как доход физического лица, за исключением случаев, предусмотренных подпунктом b) части (2).

(2) В случае смерти лица, являвшегося на момент смерти резидентом:

a) доход собственника (в том числе доход от имущества, оставшегося после его смерти) рассматривается как доход одного физического лица с применением подпункта a) статьи 15 к налоговому году, в котором произошла смерть;

b) общая сумма подоходного налога в последующие налоговые годы определяется по ставке 18 процента облагаемого дохода. Освобождения при этом не разрешаются.
[Ст.17 ч(2)пкт.b) изменен ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

Глава 2

СОСТАВ ДОХОДА

Статья 18. Источники дохода, облагаемые налогом

В валовой доход включаются:

a) доход от осуществления предпринимательской деятельности или профессиональной либо другой подобной деятельности;

b) доход от деятельности товариществ, полученный членами товариществ, и доход, полученный акционерами инвестиционных фондов согласно положениям главы 9;

c) плата за выполненную работу и оказанные услуги (в том числе заработная плата), льготы, предоставляемые работодателем, гонорары, комиссионные, премии и другие подобные виды вознаграждений;

d) доход от сдачи имущества в аренду;

e) прирост капитала, определенный в части (7) статьи 37;

f) прирост капитала над его потерями, не учтенный в других видах дохода;

g) доход, получаемый в виде процентных начислений;

h) роялти (периодические платежи);

[Ст.18 пкт.h) в редакции ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

i) аннуитеты, в том числе полученные на основе международных договоров, одной из сторон которых является Республика Молдова;
страховые суммы и возмещения, полученные по договорам страхования и сострахования и не использованные согласно статье 22. Исключением являются предусмотренные пунктом a) статьи 20;

[Ст.18 пкт.i) изменен ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

[Ст.18 пкт.i) в редакции ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

j) доход от непогашения задолженности хозяйствующим субъектом, за исключением случаев, когда причиной образования задолженности является неплатежеспособность налогоплательщика;

k) государственные дотации, премии и призы, не определенные специально как не облагаемые налогом в законах, устанавливающих эти выплаты;

l) суммы, получаемые по договору (соглашению) о невступлении в конкуренцию;

m) дивиденды, за исключением уплачиваемых в пользу физических лиц-резидентов, относящиеся к налоговым периодам до 1 января 2008 года;

[Ст.18 пкт.m) изменен ЗП177-XVI от 27.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

[Ст.18 пкт.m) в редакции ЗП111-XVI от 27.04.07, МО64-66/11.05.07 ст.300; в силу с 01.01.08]

n) доходы, полученные в соответствии с законодательством вследствие уплаты неустойки, в виде возмещения неполученного дохода, а также вследствие удержания или возврата задатка;

[Ст.18 пкт.n) изменен ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

o) другие доходы, не указанные в приведенных выше подпунктах.

Статья 19. Льготы, предоставляемые работодателем

К облагаемым налогом льготам, предоставляемым работодателем, относятся:

a) выплаты, осуществляемые работодателем в целях возмещения личных расходов работника , а также выплаты в пользу работника, осуществленные другим лицам, за исключением выплат в бюджет государственного социального страхования и взносов по обязательному государственному страхованию;

b) аннулированная сумма долга работника перед работодателем;

c) доплаты, осуществляемые работодателем к любому платежу работника за жилье, предоставленное работодателем;

d) процентные начисления, полученные как результат превышения базисной ставки (округленной до следующего полного процента), установленной Национальным банком Молдовы в ноябре года, предшествовавшего отчетному налоговому году:

- для рефинансирования коммерческих банков посредством операций репо, связанных с покупкой государственных ценных бумаг, сроком на два месяца - по займам, предоставленным на срок до пяти лет;

- по долгосрочным кредитам - по займам, предоставленным на срок более пяти лет;

над процентной ставкой, начисленной по займам, предоставленным работнику работодателем, в зависимости от срока их предоставления;

e) затраты работодателя по предоставлению имущества работнику для использования в личных целях:

- если имущество является собственностью работодателя - его затраты, определяемые в процентах от стоимостного базиса по каждому предоставленному для использования объекту в зависимости от категории собственности, предусмотренной частью (6) статьи 26: I - 0,0082, II - 0,0137, III - 0,0274, IV - 0,0548 и V - 0,0822 процента за каждый день использования;

- если имущество не является собственностью работодателя - его затраты на получение права пользования имуществом за каждый день использования;

f) взносы в пенсионные фонды, за исключением взносов в квалифицированные пенсионные фонды, предусмотренные частью (1) статьи 64 и статьей 69.

Статья 20. Источники дохода, не облагаемые налогом

В валовой доход не включаются следующие виды дохода:

a) аннуитеты в виде пособий социального страхования из бюджета государственного социального страхования и пособий социальной помощи из государственного бюджета, предусмотренных действующим законодательством, в том числе полученных на основе международных договоров, одной из сторон которых является Республика Молдова; страховые суммы и возмещения, полученные по договорам страхования и сострахования, кроме полученных при вынужденной замене собственности в соответствии со статьей 22;

[Ст.20 пкт.a) изменен ЗП172-XVI от 10.07.08, MO134-137/25.07.08 ст.543]

[Ст.20 пкт.a) в редакции ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

b) компенсации, полученные согласно законодательству в связи с несчастным случаем или профессиональным заболеванием работниками либо их законными

наследниками;

c) выплаты, а также другие виды компенсаций по болезни, травме или на другой случай временной нетрудоспособности, осуществляемые в соответствии с договорами о страховании здоровья;

d) возмещение работникам расходов, относящихся к выполнению должностных обязанностей: для Аппарата Президента Республики Молдова, Парламента и его Аппарата, Аппарата Правительства - в пределах и порядке, установленных соответственно Президентом Республики Молдова, Парламентом и Правительством. Возмещение работникам хозяйствующих субъектов расходов, связанных с выполнением служебных обязанностей, в пределах, предусмотренных нормативными актами, и в порядке, установленном Правительством. Возмещение работникам расходов, связанных с выполнением служебных обязанностей, в случае превышения предусмотренных для проживания лимитов, установленных Правительством;

d^1) возмещение расходов и компенсационных выплат, связанных с выполнением служебных обязанностей военнослужащими, лицами начальствующего и рядового состава органов национальной обороны и правоохранительных органов, органов государственной безопасности и общественного порядка за счет средств государственного бюджета, а именно:

- возмещение транспортных расходов по проезду военнослужащих, лиц начальствующего и рядового состава органов национальной обороны, государственной безопасности и общественного порядка и членов их семей, перевозке их личного имущества в связи с зачислением на службу, исполнением службы и увольнением в резерв (в отставку), включая транспортные расходы, связанные с проездом на санаторно-курортное лечение, место проведения обязательного отпуска, а также расходов по перевозке военнослужащих срочной службы и резервистов, призванных на военные сборы или по мобилизации;

- подъемное пособие;

- единовременное пособие на первоначальное обзаведение;

- единовременное пособие, выплачиваемое выпускникам военных учебных заведений;

- денежная компенсация расходов по найму жилья;

- денежная компенсация на приобретение или строительство жилья;

d^2) суммы, получаемые физическими и юридическими лицами в возмещение причиненного ущерба или/и неполученного дохода в связи с проведением археологических исследований на земельных участках, находящихся в собственности или во владении этих лиц;

d^3) суммы, получаемые физическими и юридическими лицами в возмещение ущерба, причиненного им в результате противозаконных действий (бездействия) либо вследствие стихийных или техногенных катастроф, катаклизмов, эпидемий,

эпизоотий;

d[4]) суммы, полученные собственниками или владельцами имущества, реквизированного в интересах общества, за период реквизиции согласно законодательству;

e) стипендии учащимся, студентам и лицам, получающим постуниверситетское образование или проходящим постуниверситетскую специализацию в государственных и частных учебных заведениях в соответствии с законодательством об образовании, установленные этими учебными заведениями, а также стипендии, предоставленные благотворительными организациями, за исключением оплаты преподавательской или научно-исследовательской деятельности, единовременные пособия, выплачиваемые молодым специалистам, принятым на работу в сельской местности в соответствии с распределением;

f) алименты и пособия на детей;

g) выходные пособия, установленные законодательством;

h) адресные компенсации малообеспеченным, социально уязвимым слоям населения, а также пособия социального страхования, выплаченные не в виде аннуитетов;

i) имущество, полученное физическими лицами - гражданами Республики Молдова в порядке дарения или наследования;

j) доходы от безвозмездного получения собственности, в том числе денежных средств, в соответствии с решением Правительства или уполномоченных органов местного публичного управления;

[Ст.20 пкт.j) в редакции ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

[Ст.20 пкт.к) исключен ЗП111-XVI от 27.04.07, МО64-66/11.05.07 ст.300; в силу с 01.01.08]

l) пособия, полученные от благотворительных организаций - фондов и общественных объединений в соответствии с положениями уставов этих организаций и законодательством;

m) вложения в капитал хозяйствующего субъекта, предусмотренные статьей 55;

n) доходы организаций иностранных государств, международных организаций и их персонала, предусмотренные статьей 54;

o) суммы, получаемые донором от государственных учреждений здравоохранения;

p) выигрыши от азартных игр;

[Ст.20 пкт.p) исключен с 01.01.08 ЗП177-XVI от 27.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

[Ст.20 пкт.p) в редакции ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

p^1) выигрыши от рекламных акций в части, в которой величина каждого выигрыша не превышает 10 процентов показателя, установленного в части (1) статьи 33;

[Ст.20 пкт.p^1) введен ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

q) денежные средства, выплачиваемые в виде единовременного пособия или возмещения ущерба отдельным категориям государственных служащих или их семьям в соответствии с законодательством;

r) материальная помощь, полученная физическими лицами из резервных фондов Правительства, органов местного публичного управления, средств Республиканского и местных фондов социальной поддержки населения, а также из средств профессиональных союзов в соответствии с положениями, предусматривающими оказание такой помощи;

s) финансовая помощь, полученная спортсменами и тренерами от Международного олимпийского комитета, премии, полученные спортсменами, тренерами и техническими работниками на международных спортивных соревнованиях, спортивные стипендии и пособия, предоставляемые национальным сборным командам для подготовки и участия в официальных международных соревнованиях;

t) финансовая помощь, полученная Национальным олимпийским комитетом, национальными профе-ссиональными спортивными федерациями от Международного олимпийского комитета, профессиональных европейских и международных спортивных федераций и других международных спортивных организаций;

u) национальная премия Республики Молдова в области литературы, искусства, архитектуры, науки и техники, а также премии учащимся и их педагогам, выплаченные в установленных действующими нормативными актами размерах, за выдающиеся результаты, достигнутые на районных, городских, муниципальных, зональных, республиканских, региональных и международных олимпиадах и конкурсах;

v) доходы, полученные Администрацией зоны свободного предпринимательства;

w) вознаграждение членам хозяйств (семей) за участие в выборочных обследованиях, проводимых статистическими органами;

x) доходы физических лиц, полученные от деятельности на основании

предпринимательского патента;

y) доходы, полученные физическими лицами, за исключением индивидуальных предпринимателей и крестьянских (фермерских) хозяйств, от сдачи вторичного сырья, а также от поставки продукции растениеводства и садоводства в натуральном виде и продукции животноводства в натуральном виде, живом и убойном весе;

[Ст.20 пкт.y) изменен ЗП261-XVI от 27.10.05, MO157-160/25.11.05 ст.782; в силу с 01.01.06]

z) доходы, полученные в результате использования налоговых льгот;

[Ст.20 пкт.z) изменен ЗП172-XVI от 10.07.08, MO134-137/25.07.08 ст.543]

z^1) суммы в размере 15 процентов доходов (до налогообложения) организаций и кооперативных предприятий потребительской кооперации, напра-вленные в фонд развития материально-технической базы этих организаций и предприятий;

z^2) денежные средства, полученные из специальных фондов и используемые в соответствии с назначением фондов;

z^3) компенсации морального ущерба;

z^4) доходы, полученные от списания задолженностей перед национальным публичным бюджетом;

[Ст.20 пкт.z^4) изменен ЗП177-XVI от 27.07.07, MO117-126/10.08.07 ст.534]

[Ст.20 пкт.z^4) изменен ЗП111-XVI от 27.04.07, MO64-66/11.05.07 ст.300; в силу с 01.01.08]

z^5) денежное довольствие военнослужащих срочной службы, учащихся и курсантов (студентов) военных учебных заведений;

z^6) доходы, полученные вследствие компенсации материального ущерба, в части, в которой предоставляемое возмещение не превышает причиненного материального ущерба;

z^7)выплата гарантированных депозитов из Фонда гарантирования депозитов в банковской системе в соответствии с Законом о гарантировании депозитов физических лиц в банковской системе № 575-XV от 26 декабря 2003 года.

[Ст.20 изменена ЗП268 от 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ст.702]

z^8) доходы в виде роялти физических лиц в возрасте 60 лет и старше.

[Ст.20 пкт.z^8) введен ЗП177-XVI от 27.07.07, MO117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

Статья 21. Особые правила, относящиеся к доходу

(1) Доход, полученный не в денежной форме, оценивается каждым субъектом налогообложения и составляет среднюю цену поставки товаров и/или оказания аналогичных услуг за месяц, предшествовавший месяцу, в котором был получен доход не в денежной форме. В случае, если в месяце, предшествовавшем месяцу, в котором был получен доход не в денежной форме, не были осуществлены поставки товаров и/или не были оказаны услуги, то доход, полученный не в денежной форме, не может быть меньше чем себестоимость товаров и/или услуг, поставленных и/или оказанных за текущий месяц.

[Ст.21 ч.(1) в редакции ЗП279-XVI от 04.11.05, МО164-167/09.12.05 ст.814]

(2) При получении аннуитета часть любого аннуитета, включаемого в годовой доход, вычитается при расчете облагаемого дохода. Вычет равен сумме, внесенной налогоплательщиком в квалифицированный негосударственный пенсионный фонд и не вычтенной из его валового дохода согласно части (2) статьи 66, а также сумме страховых взносов, внесенных налогоплательщиком- физическим лицом в соответствии с договорами страхования и сострахования, разделенной на количество лет предполагаемых выплат (с момента начала выплаты аннуитетов).

[Ст.21 ч.(2) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

(3) При осуществлении операций в иностранной валюте:

1) При исчислении облагаемого дохода валовой доход и другие поступления, а также понесенные затраты в иностранной валюте пересчитываются в национальную валюту по курсу Национального банка Молдовы, действовавшему на день совершения операции. Для некоторых групп операций Министерство финансов может установить средний обменный курс.

2) Любой долг - как налогоплательщика, так и налогоплательщику, - основная сумма которого (без процентов) выражена в иностранной валюте, пересчитывается по рыночным ценам и рассматривается как проданный налогоплательщиком в последний день налогового года по рыночной цене на тот период.

3) Любой доход от предполагаемой продажи долга в соответствии с пунктом 2) рассматривается как доход, образовавшийся в последний день налогового года, а стоимостным базисом этого долга налогоплательщика или налогоплательщику становится его рыночная стоимость.

4) Операции, при которых возникают обязательства по платежам в иностранной валюте, относятся к:

a) расходам, которые предполагается произвести, или доходу, который предполагается получить после осуществления расчетов;

b) фьючерсным сделкам, опционам и другим подобным финансовым операциям.

5) Порядок исчисления налоговых обязательств устанавливается Правительством.

Статья 22. Непризнание дохода при

вынужденной утрате собственности

(1) Не признается доход при замене собственности на собственность того же типа в случае вынужденной утраты.

(2) В случае непризнания дохода в соответствии с частью (1) стоимостный базис замещающей собственности считается скорректированным стоимостным базисом заменяемой собственности.

(3) Собственность считается вынужденно утраченной, если она полностью или частично уничтожена, похищена, если на нее наложен арест или она предназначена к сносу либо если налогоплательщик вынужден каким-либо другим способом расстаться с ней по причине угрозы или неизбежности одного из вышеуказанных действий или событий.

(4) Замещающая собственность рассматривается как подобная, если она имеет те же самые свойства или природу, что и заменяемая (независимо от того, является ли она собственностью того же уровня и качества).

(5) Период замены - период, заканчивающийся в налоговом году, следующем после года, в котором произошла утрата.

Глава 3

ВЫЧЕТЫ РАСХОДОВ, СВЯЗАННЫХ С ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ

Статья 23. Общее правило

Вычет личных и семейных расходов не разрешается, за исключением случаев, для которых в настоящем разделе предусмотрено иное.

Статья 24. Вычеты расходов, связанных

с осуществлением предпринимательской

деятельности

(1) Разрешается вычет обычных и необходимых расходов, оплаченных или понесенных налогоплательщиком в течение налогового года исключительно в целях осуществления предпринимательской деятельности. Лимиты и порядок отнесения затрат на страхование к разрешенным к вычету расходам, связанным с предпринимательской деятельностью, в целях налогообложения устанавливаются Правительством.

(1) Разрешается вычет обычных и необходимых расходов, оплаченных или понесенных налогоплательщиком в течение налогового года исключительно в целях осуществления предпринимательской деятельности. Лимиты и порядок отнесения затрат на страхование к разрешенным к вычету расходам, связанным с предпринимательской деятельностью, в целях налогообложения устанавливаются законом.

[Ст.24 ч.(1) изменена ЗП280 от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

[Ст.24 ч.1 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(2) Если расходы, понесенные налогоплательщиком, состоят из расходов, связанных с осуществлением предпринимательской деятельности, и личных расходов, то разрешается вычет только в случае, если расходы, связанные с осуществлением предпринимательской деятельности, преобладают над личными расходами, и только той части расходов, которые непосредственно относятся к осуществлению предпринимательской деятельности.

(3) Вычет расходов, связанных с командированием работников, представительскими расходами, расходами по страхованию хозяйствующих субъектов, разрешается в пределах, установленных Правительством.

(4) В отступление от статьи 30 разрешается вычет сумм налогов и сборов, уплаченных подразделениями, расположенными в административно-территориальных единицах, бюджет которых не является составной частью национального публичного бюджета.

(5) Не разрешается вычет сумм, уплаченных за приобретение земли.

(6) Не разрешается вычет сумм, уплаченных за приобретение собственности, на которую начисляются износ (амортизация) и к которой применяются статьи 26, 28 и 29, или за приобретение основных средств со сроком службы более одного года.

(7) Не разрешается вычет компенсаций, возна-граждений, процентных начислений, платы за аренду имущества и других расходов, произведенных в интересах члена семьи налогоплательщика, должностного лица или руководителя хозяйствующего субъекта, члена товарищества или иного взаимозависимого лица, если отсутствуют доказательства допустимости выплаты такой суммы.

(8) Не разрешается вычет убытков от реализации или обмена собственности, выполнения работ и оказания услуг (прямо или опосредованно) взаимозависимыми лицами друг другу.

(9) Не разрешается вычет затрат, связанных с получением дохода, освобожденного от налогообложения.
[Ст.24 ч(9) изменена ЗП177-XVI от 27.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(10) Не разрешается вычет расходов, если налогоплательщик не может документально подтвердить, что они были понесены в определенном размере в

соответствии с порядком, установленным Правительством.

(11) Не разрешается вычет сумм, уплаченных, или расходов, понесенных в пользу обладателей предпринимательского патента.

[Ст.24 ч.(11) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

(12) Не разрешается вычет платежей за сверхнормативный выброс загрязняющих веществ в окружающую среду и за сверхлимитное потребление природных ресурсов.

[Ст.24 ч.12 введена ЗП268 от 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ст.702; остальные перенумерованы]

(13) Вычет остатков, отходов и естественной убыли разрешается в пределах, ежегодно утверждаемых руководителями предприятий.

[Ст.24 ч.(13) введена ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

(14) Допускается вычет расходов, связанных с безвозмездной передачей собственности в соответствии с решением Правительства или уполномоченных органов местного публичного управления.

(15) Разрешается вычет расходов, уплаченных налогоплательщиком в течение налогового года в виде вступительных и членских взносов, связанных с деятельностью патронатов. Предел вычета данных расходов составляет 0,15 процента фонда оплаты труда.

[Ст.24 ч.(15) введена ЗП268 от 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

(16) Аудиторским обществам, аудиторам, являющимся индивидуальными предпринимателями, разрешается вычет расходов на страхование аудиторского риска в размере до 15 процентов дохода от продаж оказываемых услуг в отчетном году.

(17) Вычет расходов, понесенных сельскохозяйственными предприятиями в связи с содержанием находящихся на балансе объектов социально-культурного назначения, разрешается в соответствии с нормативами (средними расходами), установленными для содержания аналогичных учреждений, финансируемых из бюджетов административно-территориальных единиц.

[Ст.2 4 ч.(16-17) введены ЗП172-XVI от 10.07.08, MO134-137/25.07.08 ст.543]

Статья 25. Вычеты процентных начислений

(1) Вычет процентных начислений разрешается в соответствии со статьей 24.(2) Вычет процентных начислений, выплаченных или начисленных юридическим лицом, за исключением финансовых учреждений, физическим и юридическим лицам

разрешается в пределах ставки рефинансирования Национального банка Молдовы в ноябре года, предшествовавшего отчетному налоговому году.

(2) Вычет расходов, связанных с выплатами процентных начислений юридическими и физическими лицами, занимающимися предпринимательской деятельностью (за исключением финансовых учреждений и организаций микрофинансирования), в пользу физических и юридических лиц, разрешается в пределах базовой ставки (округленной до следующего целого процента), установленной Национальным банком Молдовы в ноябре года, предшествовавшего отчетному налоговому году, применяемой при рефинансировании коммерческих банков через операции репо по покупке государственных ценных бумаг на двухмесячный срок.

[Ст.2 5 ч.(2) в редакции ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543]

[Ст.25 ч(2) в редакции ЗП177-XVI от 27.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

(3) В случае, если эмиссия долговых обязательств произведена после 1 января 1998 года, доля первоначального дисконта в отношении долгового обязательства, разрешенного как вычет процентных начислений эмитенту, приравнивается к доле такого дисконта, распределенного пропорционально в налоговом году.

Статья 26. Вычеты начисленного износа

(1) Величина вычета начисленного износа собственности определяется в соответствии с настоящей статьей и статьями 24 и 27.

[Ст.26 ч(1) изменена ЗП177-XVI от 27.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(2) Собственность, на которую начисляется износ, - это используемая в предпринимательской деятельности материальная собственность, отраженная в бухгалтерском балансе налогоплательщика в соответствии с законодательством, стоимость которой предположительно уменьшается по мере физического и морального износа и время службы которой превышает один год, а стоимость - 3000 леев.

[Ст.26 ч.(2) изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

(3) Собственностью, на которую начисляется износ, признаются также инвестиции в основные средства, являющиеся предметом договора операционного лизинга, имущественного найма, концессии, аренды. Для целей настоящей части под инвестициями понимается превышение затрат на ремонт, содержание, улучшение и тому подобные действия в отношении соответствующих основных средств над указанными затратами, разрешенными к вычету в налоговом году согласно порядку, установленному в части (9) статьи 27.

(4) В целях налогообложения в случае финансового лизинга лизингополучатель рассматривается как собственник основных средств, полученных в лизинг, а в случае

операционного лизинга собственником является лизингодатель. Расчет и вычет износа основных средств, являющихся предметом договора лизинга, осуществляются лизингополучателем в случае финансового лизинга и лизингодателем в случае операционного лизинга.

(5) Величина износа основных средств, подлежащая вычету, определяется путем умножения стоимостного базиса основных средств на конец отчетного периода, относящихся к какой-либо категории собственности, на соответствующую норму износа, предусмотренную частью (8). Стоимостный базис основных средств на конец отчетного периода определяется как стоимость основных средств на начало отчетного периода, увеличенная на стоимость вновь приобретенных основных средств и на сумму корректировок и уменьшенная на сумму от их реализации или на сумму скорректированного стоимостного базиса при дарении или вынужденной утрате. Стоимость основных средств на начало отчетного периода, относящихся к соответствующей категории собственности, определяется как разница между стоимостным базисом основных средств на конец предыдущего отчетного периода и суммой начисленного износа за предыдущий отчетный период.

(6) Вся собственность налогоплательщика должна быть отнесена к одной из категорий собственности в соответствии с порядком, установленным Правительством.

(6) Вся собственность налогоплательщика должна быть отнесена к одной из категорий собственности в соответствии с порядком, установленным законом.

[Ст.26 ч.(6) изменена ЗП280 от 14.12.07, MO94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

(7) Устанавливается следующий порядок учета собственности по категориям:

a) по собственности, относящейся к I категории, начисление износа ведется по каждому объекту;

b) по собственности, относящейся к категориям II - V, начисление износа осуществляется путем применения нормы износа к стоимостному базису соответствующей категории. Отнесение собственности к категориям собственности осуществляется в порядке, установленном Правительством; законом

b) по собственности, относящейся к категориям II - V, начисление износа осуществляется путем применения нормы износа к стоимостному базису соответствующей категории. Отнесение собственности к категориям собственности осуществляется в порядке, установленном законом;

[Ст.26 ч.(7) пкт.b) изменен ЗП280 от 14.12.07, MO94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

c) по собственности, представляющей собой инвестиции в основные средства, являющиеся предметом договора операционного лизинга, имущественного найма,

концессии, аренды, начисление износа осуществляется в порядке, предусмотренном для категории собственности, к которой относятся соответствующие основные средства.

(8) К каждой категории собственности применяются следующие нормы износа:

Категория собственности	Норма износа, %
I	5
II	8
III	10
IV	20
V	30

(9) Начисление износа и его вычет на содержание легкового автомобиля осуществляются следующим образом:

a) при стоимости автомобиля до 200000 леев начисленный износ вычитается в зависимости от стоимости автомобиля в полном размере;

b) при стоимости автомобиля свыше 200000 леев вычет ограничивается суммой износа, начисленной исходя из стоимости автомобиля 200000 леев. Данное положение не применяется в отношении легковых автомобилей, используемых в качестве основных средств в основной деятельности, представляющей собой оказание услуг, износ которых включается в себестоимость продаж.

[Ст.26 ч.(9) изменена ЗП268 от 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

[Ст.26 ч.9 изменена ЗП268 от 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ст.702]

(10) Учет и начисление износа основных средств в целях налогообложения осуществляются согласно положению, утвержденному Правительством.

[Ст.26 ч.10 введена ЗП268 от 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ст.702]

[Ст.26 изменена ЗП60-XVI от 28.04.05, MO92/08.07.05 ст.431]

Статья 27. Стоимость основных средств

(1) Стоимость вновь приобретенных основных средств состоит из цены приобретения, а также из всех расходов, связанных с их приобретением, включая расходы по перевозке, монтажу и страхованию, проценты, уплаченные или начисленные, до начала эксплуатации объекта. Стоимость основных средств,

относящихся к собственности, созданной своими силами, включает все налоги (пошлины) и сборы, за исключением налога на добавленную стоимость, уплаченного или подлежащего уплате зарегистри-рованными субъектами налогообложения, расходы и выплаты процентных начислений по ним за весь период до начала их эксплуатации. Стоимостный базис основных средств на конец отчетного периода увеличивается на стоимость вновь приобретенных или созданных своими силами основных средств и на сумму корректировок в отчетном периоде, предусмотренных частью (8).

(2) Средства, полученные от отчуждения основных средств, за исключением полученных лизингодателем в результате отчуждения основных средств, составлявших предмет договора операционного лизинга, относятся на уменьшение стоимостного базиса соответствующей категории собственности. Если указанное уменьшение на конец отчетного периода приводит к отрицательному результату по категории собственности, то данный результат включается в доход, а стоимость соответствующей категории собственности на начало соответствующего отчетного периода приравнивается к нулю. В случае отчуждения лизингодателем основных средств, составлявших предмет договора операционного лизинга, стоимостный базис соответствующей категории собственности уменьшается на размер стоимостного базиса отчужденного предмета основных средств. Доход или убыток, исчисленный как разница между суммой средств, полученных в результате отчуждения основных средств, составлявших предмет договора операционного лизинга, и их стоимостным базисом на начало налогового периода, признается в том налоговом периоде, в котором имело место отчуждение.

[Ст.27 ч.(2) в редакции ЗП60-XVI от 28.04.05, МО92/08.07.05 ст.431]

(3) Первоначальное отнесение основных средств к соответствующей категории собственности осуще-ствляется с началом их эксплуатации.

(4) Первоначальной стоимостью какой-либо собственности, находящейся во владении налого-плательщика на 1 января 1998 года, является ее стоимостный базис, определенный согласно частям (1) и (2) статьи 38, на эту дату. В этом случае начисление износа и все другие корректировки стоимости за предыдущие периоды производятся в соответствии с ранее действовавшим законодательством.

(5) Если по окончании налогового года собственности по соответствующей категории не имеется или оставшаяся сумма составляет менее 3000 леев, после проведения корректировок, предусмотренных частями (1) и (2) настоящей статьи и частью (3) статьи 26, оставшаяся стоимость подлежит вычету.

[Ст.27 ч.(5) изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

(6) Разрешается вычет расходов, связанных с научными исследованиями и разработками, оплаченных или понесенных в течение налогового года как текущие расходы.

(7) Установленный в части (6) порядок не применяется в отношении земли или

иного имущества, подвергающегося износу, а также к любым другим расходам, оплаченным или понесенным с целью выявления наличия или местонахождения природных ресурсов, определения их количества и качества.

(8) Вычет расходов на ремонт собственности осуществляется следующим образом:

a) если расходы в налоговом году на ремонт собственности не превышают 15 процентов стоимостного базиса соответствующей категории собственности (определенного без учета изменений в течение данного налогового года), то вычет этих расходов разрешается в данном году;

b) если расходы в налоговом году на ремонт собственности превышают 15 процентов стоимостного базиса по каждому объекту, относящемуся к I категории собственности, и по стоимостному базису II-V категорий собственности, то величина превышения рассматривается как расходы на восстановление и отражается на увеличении стоимостного базиса соответствующей категории собственности.

[Ст.27 ч.(8) изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

[Ст.27 ч.(8) пкт.b) изменен ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(9) В отступление от пунктов a) и b) части (8) в соответствующий налоговый период допускается вычет:

a) расходов на ремонт автомобильных дорог как текущих расходов;

b) расходов, которые связаны с ремонтом основных средств, используемых хозяйствующим субъектом в его предпринимательской деятельности согласно договору об аренде (имущественном найме), не соответствующих части (2) статьи 26, и которые согласно указанному договору несет арендатор (наниматель). Вычет таких расходов, понесенных на протяжении налогового периода, допускается в пределах 15 процентов исчисленной суммы аренды (имущественного найма).

[Ст.27 ч(9) пкт.b) изменен ЗП177-XVI от 27.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

[Ст.27 ч.(9) пкт.b) изменен ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

(10) Стоимостный базис основных средств по каждой категории собственности корректируется на:

a) сумму налога на добавленную стоимость, подлежащую зачету в соответствии с настоящим кодексом, исчисленную из балансовой стоимости реализованных основных средств, числящихся в бухгалтерском учете с налогом на добавленную стоимость;

b) сумму предполагаемой остаточной стоимости основных средств при их списании в бухгалтерском учете в связи с полным износом.

c) положительную разницу, полученную в результате переоценки, произведенной в соответствии с положениями главы IV Закона № 1164-XIII от 24 апреля 1997 года о введении в действие разделов I и II Налогового кодекса.

[Ст.27 ч.(10) пкт.c) введен ЗП111-XVI от 27.04.07, МО64-66/11.05.07 ст.300]

(11) В целях налогообложения не признается разница переоценки основных средств.

[Ст.27 ч.(11) введена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

Статья 28. Амортизационные вычеты

нематериальной собственности

Разрешается вычет амортизации каждой единицы нематериальной собственности (патенты на изобретения, авторские права, промышленные рисунки и модели, контракты, особые права и др.), имеющей ограниченный срок службы, с учетом времени ее службы по прямолинейному методу.

Статья 29. Вычеты расходов, связанных

с добычей невосполнимых природных

ресурсов

(1) Вычет расходов, связанных с добычей невосполнимых природных ресурсов, разрешается в соответствии с частью (1) статьи 24.

(2) Расходы, связанные с разведкой и разработкой месторождений природных ресурсов, произведенные до начала эксплуатации, а также соответствующие выплаты процентных начислений относятся на увеличение стоимости природных ресурсов.

(3) Величина вычета расходов, связанных с добычей природных ресурсов, определяется путем умножения стоимостного базиса природных ресурсов на результат, полученный от деления объема добычи в течение налогового года на ожидаемый общий объем добычи по данному месторождению (в натуральном измерении).

(4) Вычет предстоящих расходов на рекультивацию земель разрешается в пределах расчетной величины, определяемой как отношение необходимых затрат на рекультивацию к остатку промышленных запасов полезного ископаемого на данном месторождении, умноженное на объем добычи полезного ископаемого за отчетный период.

(5) Вычет предстоящих расходов по возмещению потерь сельскохозяйственного производства при отводе земель по решению Правительства разрешается в пределах расчетной величины, определяемой как отношение стоимости потерь к остатку промышленных запасов в контуре существующего земельного отвода, умноженное на объем добычи полезного ископаемого за отчетный период.

Статья 30. Ограничения на вычеты

налогов и штрафов

(1) Не разрешается вычет подоходного налога, установленного в настоящем разделе, пени и штрафов по нему, а также пени и штрафов по другим налогам (пошлинам), сборам и обязательным платежам в бюджет, пени и штрафов, примененных за нарушение нормативных актов.

(2) Не разрешается вычет налогов, уплаченных от имени какого-либо лица, кроме налогоплательщика.

Статья 31. Ограничение других вычетов

(1) Согласно законодательству разрешается вычет любого безнадежного долга, если он образовался в связи с осуществлением предпринимательской деятельности.

(2) Не разрешается вычет отчислений в резервные фонды, за исключением отчислений на скидки на потери по кредитам (фонд риска) для финансовых учреждений, осуществляемый в соответствии с частью (3), и на потери по займам и процентным начислениям (резервы) для микрофинансовых организаций, осуществляемый в соответствии с частью (4).

(3) Финансовым учреждениям разрешается вычет отчислений на скидки на потери по активам, условным обязательствам, размер которых определяется в соответствии с регламентом, утвержденным Национальным банком Молдовы. При исчислении размера скидок на соответствующие потери в расчет не включаются льготные кредиты, потери по которым компенсируются за счет уменьшения подоходного налога, подлежащего внесению в государственный бюджет, или за счет средств государственного бюджета. Если размер скидок на потери по кредитам (фонда риска), рассчитанный на конец налогового года (отчетного периода), меньше фактического размера, отраженного в балансе финансового учреждения на ту же дату, разница включается в облагаемый доход за год (за отчетный период) с уменьшением отчислений в этот фонд, осуществленных в предыдущий период из собственных средств.

(4) Микрофинансовым организациям разрешается вычет резервов на покрытие возможных потерь по займам и процентным начислениям, размер которых определяется в соответствии с внутренними положениями о классификации займов и формировании резервов для покрытия возможных потерь по займам и процентным начислениям.

(5) Банкам, допущенным Национальным банком Молдовы к формированию и обязанным участвовать в формировании средств Фонда гарантирования депозитов в банковской системе, разрешаются вычеты обязательных годовых платежей, первоначальных взносов, ежеквартальных взносов и специальных взносов банков в упомянутый фонд, установленных Законом о гарантировании депозитов физических лиц в банковской системе № 575-XV от 26 декабря 2003 года.

[Ст.31 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

Статья 32. Перенесение убытков на будущее

(1) Если в налоговом году расходы, связанные с осуществлением предпринимательской деятельности, превышают валовой доход налогоплательщика в данном году, то сумма убытков от этой деятельности переносится последовательно в равных долях на пять последующих лет.

(2) Сумма, перенесенная на какой-либо из налоговых годов, следующих за годом, в котором сложились убытки, равна всей сумме убытков, уменьшенной на общую сумму, разрешенную как вычет в каждом из четырех последующих лет.

(3) Если налогоплательщик понес убытки в более чем одном году, то настоящая статья применяется к таковым убыткам в порядке, в котором они были понесены.

[Ст.32 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

Глава 4

ОСВОБОЖДЕНИЯ И ДРУГИЕ ВЫЧЕТЫ

Статья 33. Личное освобождение

(1) Каждый налогоплательщик (физическое лицо- резидент) имеет право на личное освобождение в размере 7200 леев в год.

[Ст.33 ч.(1) изменена ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543; в силу с 01.01.09]

[Ст.33 ч(1) изменена ЗП177-XVI от 27.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

[Ст.33 ч.(1) изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

[Ст.33 ч.(1) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

(2) Личное освобождение, определенное в части (1), составляет 12000 леев в год для следующих лиц:

[Ст.33 ч.(2) изменена ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543; в силу с 01.01.09]

a) заболевших и перенесших лучевую болезнь, вызванную последствиями аварии на Чернобыльской АЭС;

b) инвалидов, в отношении которых установлена причинная связь наступившей

инвалидности с аварией на Чернобыльской АЭС;

c) родителей или супруги (супруга) погибшего или пропавшего без вести участника боевых действий по защите территориальной целостности и независимости Республики Молдова, а также боевых действий в Республике Афганистан;

d) ставших инвалидами вследствие участия в боевых действиях по защите территориальной целостности и независимости Республики Молдова, а также в боевых действиях в Республике Афганистан;

e) инвалидов войны, инвалидов с детства, инвалидов I и II группы;

f) пенсионеров - жертв политических репрессий, впоследствии реабилитированных.

Статья 34. Освобождение для супруги (супруга)

(1) Физическое лицо-резидент, состоящее в браке, имеет право на дополнительное освобождение в размере 7200 леев в год при условии, что супруга (супруг) не пользуется личным освобождением.

[Ст.34 ч.(1) изменена ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543; в силу с 01.01.09]

[Ст.34 ч(1) изменена ЗП177-XVI от 27.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

(2) Физическое лицо - резидент, состоящее в браке с лицом, указанным в части (2) статьи 33, имеет право на дополнительное освобождение в размере 12000 леев в год при условии, что супруга (супруг) не пользуется личным освобождением

[Ст.34 ч.(2) изменена ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543; в силу с 01.01.09]

[Ст.34 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 01.01.07]

[Ст.34 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Статья 35. Освобождение на иждивенцев

(1) Налогоплательщику (физическому лицу- резиденту) предоставляется освобождение на каждого иждивенца в размере 1680 леев в год, за исключением инвалидов с детства, освобождение на которых составляет 7200 леев в год.

[Ст.35 ч.(1) изменена ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543; в силу с 01.01.09]

[Ст.35 ч(1) изменена ЗП177-XVI от 27.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу

с 01.01.08]

(2) Для целей настоящего раздела иждивенцем признается лицо, которое отвечает всем следующим требованиям:

a) связано с налогоплательщиком или его супругой (супругом) узами родства по восходящей или нисходящей линии (родители или дети, в том числе усыновители и усыновленные);

b) проживает совместно с налогоплательщиком или не проживает совместно с ним, но обучается на дневном отделении учебного заведения более пяти месяцев в течение налогового года;

c) содержится налогоплательщиком;

d) получает доход, не превышающий 7200 леев в год.

[Ст.35 ч(1) пкт.d) изменен ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543; в силу с 01.01.09]

[Ст.35 ч(1) пкт.d) изменен ЗП177-XVI от 27.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

[Ст.35 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

[Ст.35 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Статья 36. Другие вычеты

(1) Налогоплательщик-резидент имеет право на вычет любых сделанных им в течение налогового года пожертвований на благотворительные цели и спонсорскую поддержку, но не более 10 процентов облагаемого дохода. В этих целях облагаемый доход налогоплательщика определяется без учета предоставляемых ему освобождений, предусмотренных настоящей главой.

(2) В соответствии с настоящей статьей могут вычитаться только пожертвования, сделанные в благотворительных целях или в целях спонсорской поддержки в отношении публичных учреждений, предусмотренных в статье 51, некоммерческих организаций, предусмотренных в подпунктах a) и b) части (1) статьи 52 и в статье 53^3, а также религиозных организаций, предусмотренных в подпункте c) части (1) статьи 52.

[Ст.36 ч(2) изменена ЗП177-XVI от 27.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(3) Пожертвования на благотворительные цели или спонсорскую поддержку подлежат вычету только в случае их подтверждения в порядке, установленном Правительством.

(3) Пожертвования на благотворительные цели или спонсорскую поддержку подлежат вычету только в случае их подтверждения в порядке, установленном законом.

[Ст.36 ч.(3) изменена ЗП280 от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

(4) Разрешается вычет затрат, связанных с инвестированием, касающимся:

a) обычных и необходимых расходов, оплаченных или понесенных в течение налогового года для получения инвестиционного дохода;

b) процентов по задолженности, при условии, что проценты не превышают сумму инвестиционного дохода, то есть сумму процентных начислений, или арендной платы, или роялти, или прироста капитала от реализации собственности (полученных не от осуществления предпринимательской деятельности).

(5) Разрешается вычет обязательных взносов в Республиканский и местные фонды социальной поддержки населения, внесенных в течение налогового года в размерах, установленных законодательством.

(6) Разрешается вычет в установленных законодательством размерах сумм взносов на обязательное медицинское страхование, исчисленных работодателем, а также сумм взносов обязательного медицинского страхования, уплаченных застрахованными физическими лицами в соответствии с законодательством.

[Ст.36 ч(6) изменена ЗП177-XVI от 27.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

[Ст.36 ч.6 в редакции ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(7) Разрешается вычет обязательных взносов в бюджет государственного социального страхования, уплаченных физическими лицами в течение налогового года в размерах, установленных законодательством.

Глава 5

ПРИРОСТ И ПОТЕРИ КАПИТАЛА

Статья 37. Признание и определение прироста и потерь капитала

(1) Сумма прироста или потерь капитала в результате продажи, обмена капитальных активов или отчуждения (выбытия) их другим способом признается в полном ее объеме, за исключением случаев, для которых в настоящем разделе предусмотрено иное.

(2) Капитальными активами являются:

a) акции и другие документы, удостоверяющие право собственности в предпринимательской деятельности;

b) документы, свидетельствующие о наличии дебиторской задолженности;

c) частная собственность, не используемая в предпринимательской деятельности, реализованная по цене, превышающей ее скорректированный стоимостный базис;

d) земля;

e) опцион на покупку либо продажу капитальных активов.

(3) Право на получение доходов от капитальных активов в течение периода, превышающего десять лет, считается капитальными активами, если рассматривается отдельно.

(4) Сумма, полученная от продажи, обмена капитальных активов или отчуждения (выбытия) их другим способом, равна сумме денежных средств и исчисленной по рыночной цене стоимости капитальных активов, полученных в форме, отличной от денежной.

(5) Величина прироста капитала от продажи, обмена капитальных активов или отчуждения (выбытия) их другим способом равна превышению полученной суммы над стоимостным базисом данных активов.

(6) Величина потерь капитала от продажи, обмена капитальных активов или отчуждения (выбытия) их другим способом равна превышению стоимостного базиса данных активов над полученным доходом.

(7) Сумма прироста капитала в налоговом году равна 50 процентам суммы, превышающей признанный прирост капитала над любыми его потерями, понесенными в течение налогового года.

Статья 38. Понятия, относящиеся к

капитальным активам

(1) Стоимостный базис капитальных активов означает:

a) стоимость приобретенных или созданных налогоплательщиком капитальных активов;

b) скорректированный стоимостный базис капитальных активов:

- для лица, передающего капитальные активы налогоплательщику, или

- для капитальных активов, замененных новыми.

(2) Скорректированный стоимостный базис капитальных активов увеличивается или уменьшается соответствующим образом на возмещаемую величину, предоставленную или полученную налогоплательщиком.

(3) Стоимостный базис всех не подвергающихся износу капитальных активов, находившихся во владении налогоплательщика на 1 января 1998 года, не должен быть меньше их стоимости на эту дату или рыночной стоимости идентичных

объектов. По усмотрению налогоплательщика такая стоимость может быть определена как скорректированный стоимостный базис капитальных активов, умноженный на утвержденный Правительством коэффициент, соответствующий году их приобретения.

(4) Скорректированный стоимостный базис капитальных активов - это стоимостный базис капитальных активов:

a) уменьшенный на величину износа, истощения или других изменений стоимости капитальных активов, которая списывается со счета основных средств;

b) увеличенный на стоимость восстановления и других изменений стоимости капитальных активов, которая начисляется на счет основных средств.

(5) Уменьшения и увеличения стоимостного базиса капитальных активов, имевшие место до 1 января 1998 года, производятся в соответствии с ранее действовавшими нормативными актами.

(6) Стоимостный базис капитальных активов корректируется на положительную разницу, полученную в результате проведенной переоценки в соответствии с главой IV Закона № 1164-XIII от 24 апреля 1997 года о введении в действие разделов I и II Налогового кодекса.

[Ст.38 ч.(6) введена ЗП111-XVI от 27.04.07, МО64-66/11.05.07 ст.300]

Статья 39. Ограничения на вычеты

потерь капитала

(1) Налогоплательщику (будь то физическое или юридическое лицо) разрешаются вычеты потерь капитала только в пределах его прироста.

(2) Потери капитала, вычет которых не разрешен в данном налоговом году на основании части (1), рассматриваются как потери капитала, понесенные в следующем году.

(3) Ограничения на вычеты потерь капитала, предусмотренные частью (1), не применяются в отношении физического лица в налоговом году, в котором произошла его смерть.

Статья 40. Перераспределение (передача)

собственности между супругами

(1) Прирост или потери капитала не признаются в случае перераспределения (передачи) собственности:

a) между супругами или

b) между бывшими супругами, если такое перераспределение (передача) вытекает из необходимости раздела общей собственности при их разводе.

(2) Стоимостным базисом собственности, указанной в части (1), для получателя является скорректированный стоимостный базис собственности передающего лица.

Статья 41. Льготы при продаже основного жилья

(1) При продаже, обмене основного жилья налогоплательщика или отчуждении его другим способом прирост капитала признается с изъятиями, предусмотренными частью (3).

(2) Для целей настоящего раздела жилье налогоплательщика считается основным, если налогоплательщик был его собственником в течение трехлетнего периода, заканчивающегося в день отчуждения, и если в течение всего этого периода оно было его основным местом жительства.

(3) Величина прироста капитала, подлежащего налогообложению, для любого жилья уменьшается на 10000 леев за каждый следующий за 1997 годом год, в течение которого (или которых) налогоплательщик являлся собственником этого жилья и использовал его в качестве своего основного жилья. Данное положение не применяется в отношении основного жилья, стоимостным базисом которого является стоимость, оцененная в установленном порядке.

(4) Вычет потерь от продажи или замены собственности, являющейся основным жильем, не разрешается.

[Ст.41 изменена ЗП448-XVI от 28.12.06, МО203-206/31.12.06 ст.1001; в силу с 01.01.07]

[Ст.41 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

Статья 42. Дарение

(1) Лицо, преподнесшее какой-либо дар, рассматривается как лицо, продавшее подаренное им имущество по цене, являющейся наибольшей величиной из его скорректированного стоимостного базиса или его рыночной цены на момент дарения. Расчет скорректированного стоимостного базиса собственности на момент дарения осуществляется с учетом положений статьи 26 и в соответствии с частями (1) и (2) статьи 38 отдельно по каждому подаренному объекту.

(2) Стоимостным базисом подаренной собственности для получателя является величина, определяемая в соответствии с частью (1).

(3) Лицо, преподнесшее дар в виде денежных средств, рассматривается как лицо, получившее доход в размере суммы подаренных денежных средств.

Статья 43. Передача собственности по причине смерти

(1) В день смерти налогоплательщика вся его собственность передается по наследству и рассматривается как проданная по рыночной цене (кроме той, доход от которой освобожден от налогообложения).

(2) Стоимостный базис собственности, указанной в части (1), равен ее рыночной стоимости.

(3) Стоимостный базис собственности, доход от которой освобожден от налогообложения, равен скорректированному стоимостному базису собственности умершего.

(4) К собственности, доход от которой освобожден от налогообложения, относятся:

a) основное жилье, оставшееся после смерти собственника;

b) материальная частная собственность умершего, не являвшаяся собственностью, используемой в предпринимательской деятельности, или собственностью, полученной в результате инвестиционной деятельности, за исключением случая, предусмотренного пунктом c);

c) материальная частная собственность умершего члена крестьянского (фермерского) хозяйства в случае наследования ее членом хозяйства или лицом, который становится членом этого хозяйства;

d) аннуитеты и другой доход от использования собственности, имеющий характер периодических выплат, являющиеся налогооблагаемыми для наследников.

(5) Если контрольный пакет хозяйствующего субъекта - субъекта сектора малых и средних предприятий (50 процентов и более долей участия) переходит по причине смерти собственника во владение наследников, последние могут вместо признания прироста или потерь капитала в соответствии с частью (1) определить стоимостные базисы своих долей в данном контрольном пакете, исходя из скорректированного стоимостного базиса контрольного пакета, принадлежавшего умершему.

(6) Если налогоплательщик на момент своей смерти владел контрольными пакетами более чем одного хозяйствующего субъекта - субъекта сектора малых и средних предприятий, положения части (5) применяются только к одному из этих субъектов по выбору наследников первой очереди.

[Ст.43 ч.(5)-(6) изменены ЗП37-XVI от 23.02.07, МО36-38/16.03.07ст.161]

Глава 6

ПРАВИЛА ВЕДЕНИЯ УЧЕТА

Статья 44. Методы учета и их использование

(1) Если не предусмотрено иное, то используются следующие методы учета:

a) для физических лиц - кассовый метод или метод начислений;

b) для юридических лиц - метод начислений;

c) для государственных предприятий в 1998 и 1999 годах - по выбору один из методов, использовавшихся ими в 1997 году.

(2) Под кассовым методом понимается метод, в соответствии с которым:

a) доход учитывается в налоговом году, в котором он был получен наличными денежными средствами (либо в их эквиваленте) или в виде материальной собственности;

b) вычеты разрешаются в налоговом году, в котором были произведены расходы, если только они не должны быть учтены в другом налоговом году в целях правильного отражения дохода.

(3) Под методом начислений понимается метод, в соответствии с которым:

a) доход учитывается в налоговом году, в котором он был заработан;

b) вычеты разрешаются в налоговом году, в котором были начислены либо произведены расходы или другие выплаты, если только они не должны быть учтены в другом налоговом году в целях правильного отражения дохода.

(4) Налогоплательщик, использующий метод начислений, может производить вычет расходов или других выплат при следующих условиях:

a) наличествуют обстоятельства, определяющие налоговое обязательство налогоплательщика;

b) осуществлялась предпринимательская деятель-ность, в связи с которой были понесены расходы;

c) может быть определена сумма налоговых обязательств налогоплательщика.

(5) Налогоплательщик, использующий метод начислений, не вправе произвести какие-либо вычеты до момента платежа, если у него имеются обязательства по отношению к взаимозависимому лицу, использующему кассовый метод учета.

(6) В целях правильного отражения дохода от осуществления предпринимательской деятельности Государственная налоговая служба имеет право предписать лицу, ведущему крупный бизнес, использовать метод начислений.

(7) Для целей налогообложения могут использоваться методы финансового учета, не противоречащие положениям настоящего раздела.

(8) В случае изменения налогоплательщиком метода учета соответствующие корректировки в статьях, отражающих доход, вычеты, зачеты и другие операции, осуществляются таким образом, чтобы ни одна из статей не была упущена или учтена дважды. Если изменение метода учета приводит к повышению облагаемого дохода налогоплательщика в первом же налоговом году применения нового метода, то величина превышения, полученного исключительно вследствие изменения метода учета, распределяется равными частями на данный налоговый год и на каждый из

двух последующих годов.

Статья 45. Метод процента выполнения

(1) Доход, вычеты, зачеты и другие операции, связанные с долгосрочным договором (соглашением), учитываются по методу процента выполнения.

(2) Для целей настоящего раздела долгосрочный договор (соглашение) - это любое соглашение о производстве, строительстве, установке или монтаже, заключенное на срок не менее 24 месяцев.

(3) Все доходы и расходы учитываются в установленном Министерством финансов порядке в налоговом году, который охватывается сроком действия долговременного договора (соглашения), на основе определения процента выполнения предусмотренных договором (соглашением) работ в течение данного года. Декларации о подоходном налоге за соответствующий год, за исключением года, в котором прекращается действие договора (соглашения), заполняются с использованием метода процента выполнения.

(3) Все доходы и расходы учитываются в установленном Правительством порядке в налоговом году, который охватывается сроком действия долговременного договора (соглашения), на основе определения процента выполнения предусмотренных договором (соглашением) работ в течение данного года. Декларации о подоходном налоге за соответствующий год, за исключением года, в котором прекращается действие договора (соглашения), заполняются с использованием метода процента выполнения.

[Ст.45 ч.(3) изменена ЗП280 от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

(4) По завершении выполнения договора (соглашения) с целью определения правильности процентных выплат (пени, процентов) распределение налога по налоговым годам в соответствии с методом процента выполнения пересчитывается с учетом фактических показателей. Процентные выплаты за обнаруженные в результате такого пересчета недоплаты или переплаты налога за какой-либо год определяются в соответствии с настоящим кодексом и подлежат уплате в срок, предусмотренный для представления декларации о подоходном налоге за год, в котором завершено выполнение договора (соглашения). Данное положение применяется в отношении всех долгосрочных договоров (соглашений) при представлении налоговой декларации за год, в котором завершено выполнение договора (соглашения), но не ранее.

Статья 46. Методы учета товарно-материальных запасов

(1) Любое лицо, которое имеет товарно-материальные запасы, предназначенные для использования в производственном процессе, или запасы готовой продукции, обязано вести их учет, если это необходимо для правильного отражения дохода.

(2) Учет товарно-материальных запасов не ведется крестьянскими

(фермерскими) хозяйствами при производстве ими сельскохозяйственной продукции, за исключением случаев ее переработки с целью получения дохода.

(3) Методы учета товарно-материальных запасов применяются налогоплательщиком в соответствии с законодательством о бухгалтерском учете.

Статья 47. Учет дохода от общей собственности

Доход, полученный от общей собственности, учитывается как доход, полученный совладельцами пропорционально доле каждого.

Статья 48. Учет возмещенных вычетов

В случае возмещения налогоплательщику в течение налогового года ранее вычтенных расходов, потерь или безнадежных долгов возмещенная сумма учитывается и включается в его валовой доход в том году, в котором она была получена.

Глава 7

НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ ОТДЕЛЬНЫХ КАТЕГОРИЙ НАЛОГОПЛАТЕЛЬЩИКОВ

Статья 49. Хозяйствующие субъекты - субъекты сектора малых и средних предприятий, крестьянские (фермерские) хозяйства, обслуживающие сельскохозяйственные кооперативы, резиденты зон свободного предпринимательства, резиденты научно-технологических парков и резиденты инновационных инкубаторов

[Ст.49 название изменено ЗП144 от 07.06.07, МО94-97/06.07.07, ст.424]

[Ст.49 название изменено ЗП37-XVI от 23.02.07, МО36-38/16.03.07ст.161]

(1) Право на полное освобождение от уплаты подоходного налога на три налоговых периода имеют следующие хозяйствующие субъекты:

a) хозяйствующие субъекты, в которых среднегодовая численность работников составляет не более 19 человек и годовая сумма доходов от продаж, в том числе оказания услуг, не превышает 3000000 леев, независимо от организационно-правовой формы и вида деятельности;

b) крестьянские (фермерские) хозяйства, созданные в соответствии с Законом о

крестьянских (фермерских) хозяйствах № 1353-XIV от 3 ноября 2000 года;

c) обслуживающие сельскохозяйственные коо-перативы, соответствующие требованиям статьи 87 Закона о предпринимательских кооперативах № 73-XV от 12 апреля 2001 года, при условии поставки (оказания) своим членам не менее 75 процентов общего объема собственной продукции (услуг) и/или приобретения (получения) от своих членов не менее 75 процентов общего объема приобретенной кооперативом продукции (полученных услуг).

d) резиденты научно-технологических парков;

[Ст.49 ч(1) пкт.d) введен ЗП144 от 22.06.07, МО94-97/06.07.07, ст.424]

e) резиденты инновационных инкубаторов.

[Ст.49 ч(1) пкт.e) введен ЗП144 от 22.06.07, МО94-97/06.07.07, ст.424]

(2) Освобождение от уплаты подоходного налога, предусмотренное частью (1), не распространяется на:

a) хозяйствующие субъекты, занимающие доминирующее положение на рынке;

b) хозяйствующие субъекты, в уставном капитале которых доля учредителя (пайщика, участника, акционера) - юридического лица, не являющегося субъектом сектора малых и средних предприятий, превышает 35 процентов, за исключением некоммерческих организаций;

c) хозяйствующие субъекты, производящие и/или импортирующие подакцизные товары;

d) трастовые и страховые компании;

e) инвестиционные фонды;

f) банки, микрофинансовые организации, сберегательно-заемные ассоциации и другие финансовые учреждения;

g) хозяйствующие субъекты, осуществляющие обмен валют, и ломбарды;

h) хозяйствующие субъекты, действующие в сфере игорного бизнеса.

i) хозяйствующие субъекты - сельскохозяйственные производители, указанные в части (22) статьи 24 Закона о введении в действие разделов I и II Налогового кодекса № 1164-XIII от 24 апреля 1997 года.

Ст.49 ч.(2) изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

[Ст.49 ч.(2) пкт.i) изменен Поправкой МО164-167/09.12.05 стр.62]

[Ст.49 ч.(2) пкт.i) введен ЗП261-XVI от 27.10.05, МО157-160/25.11.05 ст.782; в

силу с 01.01.06]

(3) Право на освобождение от уплаты подоходного налога, предусмотренное частью (1), возникает на основании заявления хозяйствующего субъекта об освобождении от уплаты подоходного налога, поданного в территориальный орган Государственной налоговой службы. Период, на который предоставляется освобождение, начинается с налогового периода, следующего за периодом, в течение которого было подано заявление об освобождении от уплаты подоходного налога, или с начала налогового периода, в течение которого было подано заявление, при условии его подачи не позднее 31 марта соответствующего налогового периода. Срок, на который предоставляется освобождение от уплаты подоходного налога, не зависит от того, получен ли налогооблагаемый доход или понесены убытки в период, на который было получено освобождение.

(4) Вновь созданные хозяйствующие субъекты, указанные в части (1), имеют право на освобождение от уплаты подоходного налога и в первый налоговый период, который начинается со дня их регистрации в соответствии с частью (2) статьи 12^{1}, при условии подачи заявления об освобождении от уплаты подоходного налога до 31 декабря первого налогового периода. Освобождение остается в силе, если при подведении итогов за первый налоговый период, на который было предоставлено освобождение, вновь созданный хозяйствующий субъект соответствует условиям, предусмотренным частью (1). Если вновь созданный хозяйствующий субъект, получивший освобождение от уплаты подоходного налога на первый налоговый период, по итогам данного периода не соответствует условиям части (1), право на освобождение автоматически теряет юридическую силу, а хозяйствующий субъект обязан уплатить подоходный налог в порядке и сроки, установленные статьей 87.

(5) Территориальный орган Государственной налоговой службы обязан незамедлительно зарегистрировать заявление об освобождении от уплаты подоходного налога и выдать хозяйствующему субъекту второй экземпляр заявления с регистрационным номером и печатью территориального органа. Если территориальный орган отказывается зарегистрировать заявление, хозяйствующий субъект направляет его по почте заказным письмом. Дата отправки письма считается датой подачи заявления об освобождении от уплаты подоходного налога.

(6) Хозяйствующий субъект лишается права на освобождение от уплаты подоходного налога, если он:

a) при подаче заявления об освобождении от уплаты подоходного налога не соответствовал требованиям части (1) и/или относился к одной или нескольким категориям хозяйствующих субъектов, определенных пунктами a)-i) части (2);

b) в период действия освобождения от уплаты подоходного налога стал относиться к одной или нескольким категориям хозяйствующих субъектов, определенных пунктами a)-i) части (2);

c) в период действия освобождения от уплаты подоходного налога, в том числе в начале данного периода, по итогам налогового периода имеет задолженности по

налогам и сборам перед национальным публичным бюджетом;

d) не представил в установленные сроки налоговые отчеты за предыдущий налоговый период;

e) по итогам налогового периода не соответствует условиям, предусмотренным пунктами a)-d) настоящей части и пунктом c) части (1), - для обслуживающего сельскохозяйственного кооператива.

Лишение права на освобождение от уплаты подоходного налога в случаях, предусмотренных пунктами a)-e), осуществляется на основании мотивированного решения территориального органа Государственной налоговой службы.

Перечень причин лишения права на освобождение от уплаты подоходного налога является исчерпывающим, не может быть дополнен и истолкован более широко.

[Ст.49 ч.(6) изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

(7) Прекращение соответствия хозяйствующего субъекта требованиям, установленным пунктами a) и b) части (1), не является основанием для лишения его права на освобождение от уплаты подоходного налога, за исключением случаев, предусмотренных частями (2) и (4).

(8) Хозяйствующий субъект лишается права на освобождение от уплаты подоходного налога в случае, предусмотренном:

a) пунктом a) части (6) - освобождение считается недействительным со дня получения освобождения от уплаты подоходного налога;

b) пунктом b) части (6) - за налоговый период, в котором выявлены соответствующие обстоятельства;

c) пунктом c) части (6) - за налоговый период, в котором выявлено нарушение, если он не погасил задолженность в течение 20 рабочих дней и если было вынесено решение о применении налоговых санкций и/или о взимании дополнительно начисленных налога и сбора, при условии, что вынесенное решение не было добровольно выполнено в 30-дневный срок (в соответствии со статьей 252);

d) пунктом d) части (6) - за налоговый период, в котором выявлено нарушение, если он не представил налоговые отчеты за предыдущий налоговый период в течение 20 рабочих дней со дня истечения срока, установленного налоговым законодательством для представления налоговых отчетов;

e) пунктом f) части (6) - за налоговый период, в течение которого выявлены соответствующие обстоятельства.

[Ст.49 ч.(8) изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

(9) Хозяйствующий субъект, лишенный права на освобождение от уплаты подоходного налога, обязан:

a) в случаях, предусмотренных пунктом a) части (6), - выполнить обязательства по уплате подоходного налога в общем порядке, предусмотренном налоговым законодательством. Данный хозяйствующий субъект не может повторно получить освобождение от уплаты подоходного налога;

b) в случаях, предусмотренных пунктом b) части (6), - выполнить обязательства по уплате подоходного налога в общем порядке, предусмотренном налоговым законодательством, начиная с налогового периода, в течение которого он относился к одной или нескольким категориям хозяйствующих субъектов, определенных пунктами a)-i) части (2);

c) в случаях, предусмотренных пунктами c), d) и e) части (6), - выполнить налоговые обязательства в соответствии со статьей 84 начиная с налогового периода, в котором были выявлены нарушения, без применения санкций;

[Ст.49 ч.(9) изменена ЗП268 от 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

(10) Хозяйствующие субъекты, указанные в части (1), сразу же по истечении срока освобождения от уплаты подоходного налога, охватывающего три налоговых периода, имеют право на снижение в течение двух налоговых периодов на 35 процентов ставок подоходного налога, предусмотренных статьей 15. Лишение хозяйствующих субъектов права на снижение ставок подоходного налога исчерпывающе регламентируется пунктами b)-e) части (6), частью (7), пунктами b) - f) части (8) и пунктами b)-e) части (9).

[Ст.49 ч.(10) изменена ЗП268 от 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

(11) Образец заявления об освобождении от уплаты подоходного налога утверждается Главной государственной налоговой инспекцией при Министерстве финансов по согласованию с Министерством экономики.

(11) Образец заявления об освобождении от уплаты подоходного налога разрабатывается Главной государственной налоговой инспекцией при Министерстве финансов по согласованию с Министерством экономики и утверждается Правительством.

[Ст.49 ч.(11) изменена ЗП280 от 14.12.07, MO94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

(12) Указанные в части (1) хозяйствующие субъекты пользуются льготами по освобождению от уплаты подоходного налога и последующему снижению ставок

подоходного налога на 35 процентов только один раз.

(13) Налогообложение резидентов зон свободного предпринимательства имеет следующие особенности:

a) налог на доход резидентов, полученный от экспорта происходящих из зоны свободного предпринимательства товаров (услуг) за пределы таможенной территории Республики Молдова, взимается в размере 50 процентов от установленной в Республике Молдова ставки;

b) налог на доход от деятельности резидентов в зоне свободного предпринимательства, за исключением указанной в пункте a), взимается в размере 75 процентов от установленной в Республике Молдова ставки;

c) резиденты, инвестировавшие в основные фонды своих предприятий и/или в развитие инфраструктуры зоны свободного предпринимательства капитал, эквивалентный не менее чем 1 миллиону долларов США, освобождаются от уплаты налога на доход, полученный от экспорта происходящих из зоны свободного предпринимательства товаров (услуг) за пределы таможенной территории Республики Молдова, в течение трех лет начиная с квартала, следующего за кварталом, когда был достигнут указанный объем инвестиций;

d) резиденты, инвестировавшие в основные фонды своих предприятий и/или в развитие инфраструктуры зоны свободного предпринимательства капитал, эквивалентный не менее чем 5 миллионам долларов США, освобождаются от уплаты налога на доход, полученный от экспорта происходящих из зоны свободного предпринимательства товаров (услуг) за пределы таможенной территории Республики Молдова, в течение пяти лет начиная с квартала, следующего за кварталом, когда был достигнут указанный объем инвестиций.

[Ст.49 ч(14) исключена ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543; в силу с 01.01.09]

Статья 49[1]. Организации в области науки и инноваций

Организации в области науки и инноваций, аккредитованные Национальным советом по аккредитации и аттестации, освобождаются полностью от уплаты подоходного налога при условии, что сумма подоходного налога, начисленная и не уплаченная в бюджет, используется на финансирование проектов в области науки и

инноваций, которые подпадают под действие статьи 60 Кодекса Республики Молдова о науке и инновациях. Освобождение предоставляется начиная с налогового периода, в котором организация в области науки и инноваций была аккредитована Национальным советом по аккредитации и аттестации. В случае отзыва свидетельства об аккредитации организация в области науки и инноваций лишается права на освобождение начиная с налогового периода, в котором было отозвано свидетельство об аккредитации.

Статья 49[2]. Налоговые льготы по инвестициям

(1) Предприятия, уставный капитал которых сформирован или увеличен в предусмотренном законодательством порядке или которые осуществляют капитальные инвестиции (затраты) в размере, превышающем сумму, эквивалентную 250 тысячам долларов США, освобождаются от уплаты 50 процентов подоходного налога начиная с налогового периода, в котором с налоговым органом было заключено соглашение об освобождении от налога в соответствии с положением, утвержденным Правительством, в течение пяти налоговых периодов при условии, что не менее 80 процентов начисленной и не внесенной в бюджет суммы подоходного налога реинвестируется в развитие собственного производства (работ, услуг) либо в государственные или отраслевые программы развития национальной экономики.

(1) Предприятия, уставный капитал которых сформирован или увеличен в предусмотренном законодательством порядке или которые осуществляют капитальные инвестиции (затраты) в размере, превышающем сумму, эквивалентную 250 тысячам долларов США, освобождаются от уплаты 50 процентов подоходного налога начиная с налогового периода, в котором с налоговым органом было заключено соглашение об освобождении от налога в соответствии с положением, утвержденным законом, в течение пяти налоговых периодов при условии, что не менее 80 процентов начисленной и не внесенной в бюджет суммы подоходного налога реинвестируется в развитие собственного производства (работ, услуг) либо в государственные или отраслевые программы развития национальной экономики.

[Ст.49^2 ч.(1) изменена ЗП280 от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

(2) Предприятия, уставный капитал которых сформирован или увеличен в предусмотренном законодательством порядке или которые осуществляют капитальные инвестиции (затраты), освобождаются от уплаты подоходного налога начиная с налогового периода, в котором с налоговым органом было заключено соглашение об освобождении от подоходного налога в соответствии с положением, утвержденным Правительством, на последующие налоговые периоды в зависимости от размера сформированного или увеличенного уставного капитала или размера осуществленных капитальных инвестиций (затрат) следующим образом:

(2) Предприятия, уставный капитал которых сформирован или увеличен в предусмотренном законодательством порядке или которые осуществляют капитальные инвестиции (затраты), освобождаются от уплаты подоходного

налога начиная с налогового периода, в котором с налоговым органом было заключено соглашение об освобождении от подоходного налога в соответствии с положением, утвержденным законом, на последующие налоговые периоды в зависимости от размера сформированного или увеличенного уставного капитала или размера осуществленных капитальных инвестиций (затрат) следующим образом:

[Ст.49^2 ч.(2) абз. изменен ЗП280 от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

a) на три года - если размер уставного капитала, сформированного или увеличенного в предусмотренном законодательством порядке, или капитальных инвестиций (затрат) превышает сумму, эквивалентную 2 миллионам долларов США, при условии, что не менее 80 процентов начисленной и не внесенной в бюджет суммы подоходного налога реинвестируется в развитие собственного производства (работ, услуг) либо в государственные или отраслевые программы развития национальной экономики;

b) на три года - если размер уставного капитала, сформированного или увеличенного в предусмотренном законодательством порядке, или капитальных инвестиций (затрат) превышает сумму, эквивалентную 5 миллионам долларов США, при условии, что не менее 50 процентов начисленной и не внесенной в бюджет суммы подоходного налога реинвестируется в развитие собственного производства (работ, услуг) либо в государственные или отраслевые программы развития национальной экономики;

c) на три года - если размер уставного капитала, сформированного или увеличенного в предусмотренном законодательством порядке, или капитальных инвестиций (затрат) превышает сумму, эквивалентную 10 миллионам долларов США, при условии, что не менее 25 процентов начисленной и не внесенной в бюджет суммы подоходного налога реинвестируется в развитие собственного производства (работ, услуг) либо в государственные или отраслевые программы развития национальной экономики;

d) на четыре года - если размер уставного капитала, сформированного или увеличенного в предусмотренном законодательством порядке, или капитальных инвестиций (затрат) превышает сумму, эквивалентную 20 миллионам долларов США, при условии, что не менее 10 процентов начисленной и не внесенной в бюджет суммы подоходного налога реинвестируется в развитие собственного производства (работ, услуг) либо в государственные или отраслевые программы развития национальной экономики;

e) на четыре года - если размер уставного капитала, сформированного или увеличенного в предусмотренном законодательством порядке, или капитальных инвестиций (затрат) превышает сумму, эквивалентную 50 миллионам долларов США.

(3) Налоговые льготы, предусмотренные частями (1) и (2), предоставляются, если одновременно соблюдаются следующие условия:

a) эти предприятия соответствуют условиям, предусмотренным пунктом d) части (1) статьи 8;

b) эти предприятия не пользовались и/или не пользуются подобными льготами, предусмотренными в случае формирования или увеличения уставного капитала.

(4) Предельный срок реинвестирования в развитие собственного производства (работ, услуг) либо в государственные или отраслевые программы развития национальной экономики в размерах, установленных исходя из начисленной и не

внесенной в бюджет суммы подоходного налога согласно части (1) и пунктам a)-d) части (2), устанавливается в налоговом периоде, следующем за налоговым периодом, в котором истек срок действия налоговой льготы, предусмотренной частью (1) и пунктами a)-d) части (2).

(5) Налоговые льготы, предусмотренные частями (1) и (2), не предоставляются предприятиям, уставный капитал которых сформирован или увеличен за счет либо долгосрочные материальные активы которых были частью уставного капитала или капитальных инвестиций (затрат) предприятий, имеющих право на налоговые льготы, предусмотренные частями (1) и (2).

(6) Предприятия, соответствующие условиям, предусмотренным частью (2), сразу же по истечении срока освобождения от подоходного налога вправе пользоваться льготой по подоходному налогу еще в течение трех налоговых периодов при условии, что в налоговом периоде, на который запрашивается эта налоговая льгота, размер уставного капитала, увеличенного в предусмотренном законодательством порядке, или осуществленных капитальных инвестиций (затрат) превышает сумму, эквивалентную 10 миллионам долларов США.

(7) Предприятия, в том числе пользовавшиеся льготами по подоходному налогу при формировании или увеличении уставного капитала в предусмотренном законодательством порядке в размере, превышающем сумму, эквивалентную 2 миллионам долларов США (в прежней редакции закона), вправе пользоваться налоговыми льготами, предусмотренными частями (2) и (6), при условии, что общий период пользования льготами, в том числе предоставленными ранее, не превышает семи налоговых периодов.

(8) Предприятиям, которым предоставлялись льготы по подоходному налогу в соответствии с положениями настоящей статьи в прежней редакции, может продлеваться предоставление соответствующей льготы при соблюдении условий, установленных в момент предоставления льготы.

[Ст.49^2 в редакции ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

[Ст.49^2 изменена ЗП60-XVI от 28.04.05, МО92/08.07.05 ст.431]

Статья 50. Страховая/перестраховочная деятельность

(1) Положения настоящей статьи применяются в отношении налогоплательщиков, осуществляющих деятельность в области страхования/перестрахования.

(2) Разрешается вычет страховых компенсаций и страховых возмещений, а также других выплат, осуществленных страховщиком/перестраховщиком в пользу страхователя/третьего лица или выгодоприобретателя страхования и/или перестрахователя в соответствии с заключенным договором страхования и/или пере-

страхования.

(3) Разрешается вычет расходов страховщика, связанных с формированием технических и математических резервов, в порядке, установленном Правительством.

(3) Разрешается вычет расходов страховщика, связанных с формированием технических и математических резервов, в порядке, установленном законом.

[Ст.50 ч.(3) изменена ЗП280 от 14.12.07, MO94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

[Ст.50 в редакции ЗП251-XVI от 22.11.07, MO25-27/05.02.08 ст.69]

Статья 51. Органы публичной власти и

публичные учреждения, освобожденные

от налога

От налога освобождаются органы публичной власти и публичные учреждения, финансируемые за счет средств национального публичного бюджета.

Статья 51[1]. Публичные и частные

медико-санитарные учреждения

Публичные и частные медико-санитарные учреждения освобождаются от налога на доход от деятельности по оказанию медицинских услуг, связанных с реализацией Единой программы обязательного медицинского страхования (согласно договорам, заключенным с Национальной компанией медицинского страхования).

[Ст.51[1] изменена ЗП177-XVI от 27.07.07, MO117-126/10.08.07 ст.534]

[Ст.51[1] введена ЗП268 от 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ст.702]

Статья 52. Некоммерческие организации,

освобожденные от налога

(1) К некоммерческим организациям, освобожденным от налога, могут относиться:

a) учреждения здравоохранения, образования, науки и культуры;

b) общества слепых, глухих и инвалидов, общества ветеранов и другие общественные объединения, фонды, благотворительные организации, занимающиеся исключительно:

- оказанием материальной помощи и бесплатных услуг инвалидам, больным, одиноким, сиротам или детям, оставшимся без попечения родителей, многодетным семьям, безработным, лицам, пострадавшим вследствие войн, стихийных бедствий,

экологических катастроф, эпидемий;

- деятельностью, относящейся к защите прав человека, образованию, приобретению и распространению знаний, здравоохранению, социальной помощи населению, культуре, искусству, любительскому спорту, ликвидации последствий стихийных бедствий, охране окружающей среды и иным сферам, имеющим общественно полезный характер, в соответствии с законодательством об общественных объединениях и о фондах;

c) религиозные организации, объединения работодателей, предпринимателей и фермеров и другие объединения, организованные в целях создания благоприятных условий для реализации и защиты производственных, научно-технических, социальных и иных общих интересов хозяйствующих субъектов;

[Ст.52 ч.(1) пкт.c) изменен ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

d) коллегии и союзы адвокатов, союзы и объединения нотариусов и нотариальные палаты;

e) партии и другие общественно-политические организации.

(2) Некоммерческие организации, указанные в части (1), освобождаются от налога, если они отвечают следующим требованиям:

a) зарегистрированы или созданы в соответствии с законодательством и в их уставе, положении или другом документе указаны конкретные виды деятельности, осуществляемые некоммерческой организацией, и ее статус как некоммерческой организации, а также содержится запрет на распределение дохода или собственности между членами организации, учредителями или частными лицами, в том числе в процессе реорганизации и ликвидации некоммерческой организации;

b) направляют весь свой доход от деятельности, предусмотренной уставом, положением или другим документом, на выполнение целей, предусмотренных уставом, положением или другим документом;

c) не используют какую бы то ни было часть собственности или дохода для выгоды какого-либо члена организации, учредителя или частного лица;

d) не поддерживают какую-либо политическую партию, избирательный блок или кандидата в органы публичной власти, а также не используют какую бы то ни

было часть доходов или собственности для их финансирования.

(3) Ограничения, предусмотренные подпунктом d) части (2), не распространяются на организации, указанные в подпункте e) части (1).

(4) Организации, указанные в подпунктах a), c), d) и e) части (1), признаются некоммерческими и освобождаются от уплаты налога при соблюдении требований настоящей статьи по решению территориальных налоговых органов. Решение

выносится на основании заявления уполномоченных лиц соответствующих организаций. К заявлению прилагаются устав, положение или другой документ, включающие положения в отношении обязательств по выполнению требований настоящей статьи, а также свидетельство о государственной регистрации, если таковая предусмотрена законо-дательством. Уполномоченные лица соответствующих организаций, кроме вновь созданных, представляют также декларацию, предусмотренную частью (2) статьи 83, по предыдущим отчетным периодам, но не более чем за два последних налоговых года. Основанием для отказа в признании организации некоммерческой и в освобождении ее от уплаты налога является невключение в устав, положение или другой документ положений в отношении обязательств по выполнению требований настоящей статьи либо наличие налоговых обязательств. Решение о признании организации некоммерческой и об освобождении ее от уплаты налога принимается в течение 30 дней со дня представления документов, предусмотренных настоящей частью. Копия решения выдается заявителю в трехдневный срок.

(5) Организации, указанные в подпункте b) части (1), могут быть временно освобождены от уплаты налога по решению территориальных налоговых органов в порядке, предусмотренном частью (4), до получения государственного сертификата в соответствии с законодательством об общественных объединениях и о фондах. Срок, на который налоговые органы принимают решение о временном освобождении от уплаты подоходного налога, не может превышать одного года со дня регистрации организаций, указанных в пункте b) части (1). В случае отказа в предоставлении государственного сертификата указанные организации уплачивают налог по периоду временного освобождения на общих основаниях. После получения государственного сертификата основанием для освобождения от уплаты налога является наличие государственного сертификата и решение Сертификационной комиссии, которая представляет Главной государственной налоговой инспекции при Министерстве финансов перечень некоммерческих организаций, в отношении которых принято решение об освобождении от уплаты налога.

[Ст.52 ч(5) изменена ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543]

Статья 53. Побочный бизнес

(1) Побочный бизнес представляет собой любую предпринимательскую деятельность некоммерческих организаций, которая не влечет за собой освобождение от налога согласно статье 52.

(2) Побочный бизнес организаций, указанных в части (1) статьи 52, рассматривается как отдельный объект налогообложения, доход по которому облагается налогом по ставке, предусмотренной подпунктом b) статьи 15.

(3) Облагаемым доходом от побочного бизнеса является валовой доход, полученный организацией от регулярно ведущегося ею побочного бизнеса, уменьшенный на величину разрешенных в соответствии с главой 3 вычетов,

непосредственно относящихся к такому бизнесу.

Статья 53[1]. Предприятия, созданные обществами слепых,

глухих и инвалидов

Освобождаются от уплаты налога предприятия, созданные для выполнения уставных целей обществ слепых, глухих и инвалидов.

Статья 53[2]. Ссудо-сберегательные ассоциации

Ссудо-сберегательные ассоциациоосвобождаются от уплаты налога.

[Ст.52[2] изменена ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543]

Статья 53[3]. Профсоюзные организации

Профсоюзные организации освобождаются от подоходного налога.

[Ст.53[3] введена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

Статья 54. Организации иностранных

государств, международные

организации и их персонал

(1) Доходы дипломатических и иных приравненных к ним представительств в Республике Молдова, их дипломатического и консульского, административно-технического и обслуживающего персонала, а также членов их семей (если они не являются гражданами Республики Молдова или не проживают в Республике Молдова постоянно) освобождаются от налога.

(2) Любое освобождение, предоставленное в соответствии с настоящей статьей, обусловливается предоставлением взаимных прав соответствующими государствами.

(3) В соответствии с международными договорами о технической и гуманитарной помощи, одной из сторон которых является Республика Молдова, освобождаются от налога доходы организаций иностранных государств, международных организаций, а также доходы, полученные иностранным персоналом (консультантами), выполняющим работу в рамках указанных договоров (соглашений). Доходы работников, являющихся резидентами и выполняющих работу в рамках указанных договоров (соглашений), облагаются налогом на общих

основаниях, если в международном договоре не предусмотрено иное. Перечень международных договоров о технической помощи, одной из сторон которых является Республика Молдова, и проектов технической помощи утверждается Правительством.

[Ст.54 ч.(3) изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1

января 2007]

[Ст.54 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

Глава 8

НАЛОГОВЫЙ РЕЖИМ ПРИ ОРГАНИЗАЦИИ ЛИКВИДАЦИИ И РЕОРГАНИЗАЦИИ ХОЗЯЙСТВУЮЩИХ СУБЪЕКТОВ

[Название главы 8 изменена ЗП177-XVI от 27.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

Статья 55. Вложения в капитал

(1) Вложения активов в капитал хозяйствующего субъекта в обмен на долю участия в его капитале не облагаются налогом.

(2) Для лица, вложившего активы, стоимостный базис акта на право собственности (акции, свидетельство участия и иной документ, удостоверяющий участие в капитале хозяйствующего субъекта) равен скорректированному стоимостному базису вложенных активов.

[Ст.55 в редакции ЗП177-XVI от 27.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

Статья 56. Выплаты, производимые хозяйствующим субъектом

(1) Если хозяйствующий субъект производит выплаты своим акционерам (пайщикам), соответствующие их доле участия, в натуральной форме (в виде дивидендов, выплат при ликвидации или в иной форме), то прирост или потери капитала учитываются так, как если бы эта собственность была продана им акционеру (пайщику) по ее рыночной цене.

(2) Дивиденды в форме акций, которые никоим образом не меняют долевого участия акционеров в капитале хозяйствующего субъекта, не рассматриваются как дивиденды и не облагаются налогом в соответствии со статьями 80 и 80^1.

[Ст.56 ч(2) изменена ЗП177-XVI от 27.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(3) Во всех случаях, к которым применяется часть (2), стоимостный базис первоначальных акций налогоплательщика распределяется между первоначальными и вновь полученными акциями пропорционально их стоимости.

Статья 57. Ликвидация хозяйствующего субъекта

(1) При ликвидации части хозяйствующего субъекта ликвидируемая часть рассматривается как доход независимо от того, реализуются ли при этом акции.

(2) При полной ликвидации хозяйствующего субъекта:

a) хозяйствующий субъект учитывает прирост или потери капитала так, как если бы распределяемая в качестве выплат при ликвидации собственность была продана им по ее рыночной цене;

b) получатели распределяемой собственности рассматриваются так, как если бы они обменяли свои доли участия в капитале ликвидируемого хозяйствующего субъекта на сумму, равную рыночной стоимости полученной собственности.

(3) При полной ликвидации филиала (дочернего предприятия) головным предприятием не учитывается прирост или потери капитала от реализации собственности ликвидируемого филиала (дочернего предприятия).

(4) Предприятие является дочерним, если головное предприятие контролирует такое предприятие в течение всего периода ликвидации на условиях, установленных в части (2) статьи 55.

(5) Сроки, в которые должен быть завершен процесс ликвидации хозяйствующего субъекта, а также другие требования по выполнению условий его полной ликвидации устанавливаются в соответствии с законодательством.

Статья 58. Реорганизация хозяйствующего субъекта

(1) Реорганизацией хозяйствующего субъекта является объединение (слияние и присоединение), дробление (разделение и выделение) или преобразование хозяйствующего субъекта.

(2) Для целей настоящего раздела к реорганизации, предусмотренной частью (1), приравнивается:

a) обретение контроля над хозяйствующим субъектом только за доли участия, дающие право решающего голоса в приобретенном хозяйствующем субъекте;

b) приобретение практически всех активов хозяйствующего субъекта только за доли участия, дающие право решающего голоса в приобретенном хозяйствующем субъекте.

(2^1) Для целей настоящей главы контроль означает владение долей участия в капитале хозяйствующего субъекта, в которую входит:

a) не менее 80 процентов прав решающего голоса всех видов участия с правом решающего голоса;

b) не менее 80 процентов общего количества акций в случае любого иного вида участия.

[Ст.58 ч(2^1) введена ЗП177-XVI от 27.07.07, MO117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

(3) При реорганизации приобретающий хозяйствующий субъект принимает

метод ведения учета приобретенного хозяйствующего субъекта вместе с его товарно-материальными запасами, перенесенными на будущее убытками, счетами дивидендов и другими связанными с налогообложением атрибутами таким образом, что приобретающий хозяйствующий субъект замещает приобретенный хозяйствующий субъект в отношении этих атрибутов.

(4) Реорганизация хозяйствующих субъектов может быть квалифицированной или неквалифицированной, что определяется Государственной налоговой службой.

(5) Квалифицированная реорганизация означает полную или частичную реорганизацию хозяйствующего субъекта в соответствии с планом реорганизации, связанной с предпринимательской деятельностью, не имеющую целью или результатом уклонение какого-либо хозяйствующего субъекта или акционера (пайщика) от уплаты налогов.

Статья 59. Правила при ликвидации или

реорганизации хозяйствующего субъекта

(1) При ликвидации или реорганизации хозяй-ствующего субъекта:

a) серия взаимосвязанных операций рассматривается как одна операция;

b) форма операций не имеет значения в тех случаях, когда она не влияет на сущность этих операций;

c) любая неквалифицированная реорганизация хозяйствующего субъекта рассматривается как продажа этого хозяйствующего субъекта и всех его активов;

d) если Государственной налоговой службой установлено, что одна или более сторон, участвующих в операции, не являются резидентами, то увеличение капитала, полная ликвидация или реорганизация хозяйствующего субъекта могут быть определены как операции, при которых не происходит признания прироста или потерь капитала.

(2) При квалифицированной реорганизации:

a) стоимостным базисом собственности реоргани-зованного хозяйствующего субъекта считается стоимостный базис этой собственности непосредственно перед реорганизацией;

b) перераспределение (передача) собственности хозяйствующего субъекта между сторонами, участвующими в реорганизации, не облагается налогом, но

c) любая компенсация, полученная каким-либо лицом (в том числе любой из сторон, участвующих в реорганизации), не являющаяся долей участия в капитале любой из сторон, рассматривается как выплата получателю.

(3) Стороной, участвующей в реорганизации, является:

a) приобретающий хозяйствующий субъект - субъект, который приобретает

доли участия (или активы) в другом хозяйствующем субъекте;

b) приобретенный хозяйствующий субъект - субъект, доли участия (или активы) которого приобретаются;

c) любой хозяйствующий субъект, возникающий в результате реорганизации;

d) хозяйствующий субъект, доли участия (или активы) в котором приобретаются одним хозяйствующим субъектом у другого при реорганизации.

(4) При распределении долей участия в капитале стороны, участвующей в квалифицированной реорганизации, каким-либо акционерам (пайщикам) этой стороны такие выплаты не подлежат обложению налогом.

(5) При реорганизации с частичной ликвидацией хозяйствующего субъекта к ликвидируемой части применяется налогообложение, предусмотренное для квалифицированной полной реорганизации.

Глава 9

ПРАВИЛА, ОТНОСЯЩИЕСЯ К ТОВАРИЩЕСТВАМ И ИНВЕСТИЦИОННЫМ ФОНДАМ

Статья 60. Определение дохода (или убытков) товарищества

(1) Доход (или убытки) товарищества рассматривается как доход (или убытки) юридического лица, использующего при ведении учета метод начислений, за исключением того, что товариществам не разрешены:

a) вычеты пожертвований на благотворительные цели и спонсорскую поддержку, предусмотренные статьей 36;

b) перенесение убытков на будущее, предусмотренное статьей 32.

(2) При определении дохода члена товарищества в налоговом году принадлежащие ему доли, распределенные по всем составляющим дохода (или убытков), прироста (или потерь) капитала, вычетов, зачетов, пожертвований на благотворительные цели в данном году, учитываются отдельно.

(3) Каждая составляющая дохода (или убытков), прироста (или потерь) капитала, вычетов, зачетов, пожертвований на благотворительные цели рассматривается как распределенная между членами товарищества независимо от того, была ли она распределена.

(4) Главная государственная налоговая инспекция при Министерстве финансов

своими инструкциями регламентирует порядок учета всех составляющих дохода, если учет каждой из составляющих в отдельности не является необходимым для правильного отражения дохода члена товарищества.

(5) Члену товарищества не разрешается вычет той части убытков, соответствующих его распределенной доле, которая превышает скорректированный стоимостный базис его доли в товариществе, кроме случаев полной ликвидации товарищества.

Статья 61. Выплаты, производимые товариществом

(1) Любая выплата натурой, производимая товариществом, рассматривается как продажа собственности по рыночной цене и как выплата соответствующей суммы денежных средств.

(2) Любая выплата, производимая товариществом своему члену (в том числе выплаты при ликвидации), включается в доход этого члена только в той части, в которой она превышает скорректированный стоимостный базис его доли в товариществе. Если выплаченная при полной ликвидации товарищества общая сумма меньше, чем указанный скорректированный стоимостный базис, то разница рассматривается как доля члена товарищества в убытках товарищества в налоговом году, в котором завершилась его ликвидация.

Статья 62. Скорректированный стоимостный

базис доли члена товарищества

Скорректированным стоимостным базисом доли любого члена товарищества является сумма, внесенная им в товарищество:

a) увеличенная на распределенную ему долю в доходе и приросте капитала, включаемых в валовой доход;

b) уменьшенная на произведенные выплаты;

c) скорректированная с учетом других статей доходов и расходов товарищества (если для этого есть основания).

Статья 63. Инвестиционные фонды

(1) Положения настоящей статьи распространяются на деятельность инвестиционных фондов, регламентируемую законодательством.

(2) Доходы инвестиционного фонда, подлежащие распределению и выплате его акционерам, формируются из дивидендов, прироста капитала, процентных начислений и других доходов.

(3) Выплаты, осуществляемые инвестиционным фондом своим акционерам, производятся в соответствии с законодательством об инвестиционных фондах.

(4) Доходы инвестиционного фонда облагаются налогом в общеустановленном порядке.

Глава 10

НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ НЕГОСУДАРСТВЕННЫХ ПЕНСИОННЫХ ФОНДОВ

Статья 64. Квалифицированные

негосударственные пенсионные фонды

Негосударственные пенсионные фонды считаются квалифицированными, если они создаются на добровольной основе с целью улучшения материального положения граждан в старости путем выплаты им дополнительной пенсии и отвечают следующим требованиям:

a) доля физического лица в активах и доходе такого фонда незамедлительно вносится в соответствии с законодательством на отдельный счет, с которого запрещается снимать средства (за исключением перевода их членом фонда):

- до достижения лицом пенсионного возраста, предусмотренного законодательством; или

- до смерти либо наступления инвалидности лица;

b) в случае смерти лица активы на его счете в таком фонде выплачиваются его наследникам, или наследники по их решению могут вступить в пенсионный фонд с долей в пределах унаследованных активов;

c) активы и доход фонда хранятся на отдельном счете в финансовом учреждении, которое является депозитарием активов фонда в соответствии с законодательством;

d) фонд предусматривает надлежащую защиту в соответствии с законодательством от предоставления ссуд, продажи активов или проведения других подобных операций;

e) фонд зарегистрирован в соответствии с законодательством.

Статья 65. Неквалифицированные

негосударственные пенсионные фонды

Любой негосударственный пенсионный фонд, который не отвечает требованиям статьи 64, считается неквалифицированным негосударственным пенсионным фондом.

Статья 66. Вычет взносов

(1) Сумма, внесенная от имени физического лица его работодателем в течение налогового года в квалифицированный негосударственный пенсионный фонд с целью накопления, вычитается из валового дохода этого физического лица.

(2) Физическому лицу разрешается вычет из его валового дохода суммы, равной его взносу в квалифицированный негосударственный пенсионный фонд.

(3) Не разрешается вычет любых взносов в неквалифицированные негосударственные пенсионные фонды.

Статья 67. Ограничения на вычет взносов

(1) Для физического лица сумма, вычитаемая в соответствии с частью (1) статьи 66, вместе с суммой, вычитаемой в соответствии с частью (2) статьи 66, не должна превышать 15 процентов дохода, заработанного им в налоговом году.

(2) Для целей настоящего раздела под заработанным доходом физического лица понимается валовой доход, начисленный за работу по найму, полученный за работу в качестве независимого подрядчика или полученный иным образом в соответствии с законодательством. В данное понятие не включается доход в виде пенсий.

Статья 68. Налогообложение дохода

квалифицированного негосударственного

пенсионного фонда

Доход квалифицированного негосударственного пенсионного фонда не облагается налогом, однако любые выплаты из такого фонда включаются в валовой доход получателя.

Статья 69. Квалифицированный

негосударственный пенсионный

фонд, созданный за рубежом

(1) Квалифицированным негосударственным пенсионным фондом, созданным за рубежом, является фонд, определяемый Государственной налоговой службой как фонд:

a) являющийся квалифицированным негосударственным пенсионным фондом, созданным в соответствии с законодательством другого государства;

b) отвечающий в основном требованиям статьи 64.

(2) Взносы, сделанные работодателем от имени работника или самим работником в квалифицированный негосударственный пенсионный фонд, созданный

за рубежом, вычитаются из его валового дохода в пределах, установленных в части (1) статьи 67.

(3) Взносы, сделанные в квалифицированный негосударственный пенсионный фонд, созданный за рубежом, работником - гражданином Республики Молдова или работником - гражданином иностранного государства, в отношении которого есть основания полагать, что продолжительность его трудовой занятости в Республике Молдова не превысит пяти лет, вычитаются из его валового дохода в пределах, установленных Правительством.

(3) Взносы, сделанные в квалифицированный негосударственный пенсионный фонд, созданный за рубежом, работником - гражданином Республики Молдова или работником - гражданином иностранного государства, в отношении которого есть основания полагать, что продолжительность его трудовой занятости в Республике Молдова не превысит пяти лет, вычитаются из его валового дохода в пределах, установленных законом.

[Ст.69 ч.(3) изменена ЗП280 от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

Глава 10^1

НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ ЧАСТНЫХ НОТАРИУСОВ

Статья 69^1. Нотариальная деятельность

Нотариальная деятельность не является предпринимательской и не подпадает под действие нормативных актов, регламентирующих предпринимательскую деятельность.

Статья 69^2. Субъект налогообложения

Субъектом налогообложения является частный нотариус.

Статья 69^3. Объект налогообложения

Объектом налогообложения является доход частного нотариуса.

Статья 69^4. Расходы частного нотариуса

Из средств, полученных за оказание нотариальных услуг, частный нотариус имеет право покрывать расходы, связанные с осуществлением нотариальной

деятельности, ее материально-техническим обеспечением, арендой и содержанием помещения нотариального бюро, оплатой услуг нанятого технического персонала.

Статья 69^5. Ставка налога

(1) На частного нотариуса не распространяется действие статьи 15 настоящего кодекса.

(2) Общая сумма подоходного налога определяется для частного нотариуса в размере 18 процентов ежемесячного облагаемого дохода.

[Ст.69^5 ч.(2) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

[Ст.69/5 ч.(2) изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

Глава 11

НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ НЕРЕЗИДЕНТОВ. СПЕЦИАЛЬНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ ПО МЕЖДУНАРОДНЫМ ДОГОВОРАМ

[Глава 11 название изменено ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Статья 70. Общие положения по разделению источников дохода нерезидентов

(1) Весь доход налогоплательщика-нерезидента делится на доход, полученный:

a) в Республике Молдова в результате предпринимательской деятельности или работы по трудовому договору (соглашению);

b) за пределами Республики Молдова в результате предпринимательской деятельности или работы по трудовому договору (соглашению).

[Ст.70 ч.1 в редакции ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(2) Если настоящей главой не предусмотрено иное, при определении облагаемого дохода нерезидентов:

a) учитывается только доход, полученный в Республике Молдова;

b) разрешается вычет только тех расходов, которые непосредственно относятся к доходу, указанному в пункте a), подлежащему налогообложению в Республике Молдова.

[Ст.70 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Статья 71. Доход нерезидентов, полученный

в Республике Молдова

Доходами нерезидентов, полученными в Республике Молдова, считаются:

a) доходы от реализации товаров;

b) доходы, получаемые от оказания услуг, в том числе от управленческих, финансовых, консультационных, аудиторских, маркетинговых, юридических, агентских (посреднических), информационных услуг, оказываемых резиденту или нерезиденту, располагающему постоянным представительством в Республике Молдова, в случае, если данные доходы являются расходами постоянного представительства;

c) доходы в виде прироста капитала, полученные от реализации недвижимого имущества, находящегося в Республике Молдова, определенные согласно статьям 37-39;

d) доходы в виде прироста капитала, полученные от реализации имущества, иного нежели недвижимое (за исключением товарно-материальных запасов), если покупатель является резидентом, определенные согласно статьям 37-39;

e) дивиденды, выплаченные хозяйствующим субъектом - резидентом;

f) процентные начисления по долговым обязательствам государства либо резидента или нерезидента, располагающего постоянным представительством в Республике Молдова, в случае, если данные процентные начисления являются расходами постоянного представительства;

g) доходы от уступки прав требования долга резиденту или нерезиденту, располагающему постоянным представительством в Республике Молдова, в случае, если данные доходы являются расходами постоянного представительства;

h) штрафы за неисполнение или ненадлежащее исполнение любым лицом обязательств, в том числе по заключенным договорам на выполнение работ (оказание услуг) и/или по внешнеторговым договорам на поставку товаров;

i) доходы в форме вознаграждений, получаемые от резидента или нерезидента, располагающего постоянным представительством в Республике Молдова, в случае, если данные доходы являются расходами постоянного представительства;

j) роялти, получаемые от резидента или нерезидента, располагающего постоянным представительством в Республике Молдова, в случае, если данные роялти являются расходами постоянного представительства. Такие доходы, в частности, включают платежи любого вида, получаемые в качестве возмещения за использование или за предоставление права использования любого авторского права и/или смежных прав на произведение литературы, искусства или науки, включая кинофильмы и фильмы или записи для телевидения или радиовещания, использование или предоставление права использования любых патентов на изобретения, товарных знаков, чертежей или моделей, планов, компьютерных программ, секретной формулы или процесса либо использование или предоставление права использования информации, касающейся промышленного, коммерческого или научного опыта;

[Ст.71 пкт.j) изменен ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

k) доходы от лизинговых операций, от предоставления в аренду или поднаем, имущественный наем или узуфрукт имущества, находящегося в Республике Молдова;

k^1) доходы от лизинговых операций, от предоставления в аренду или поднаем, имущественный наем или узуфрукт морских, воздушных судов и/или железнодорожных или автомобильных транспортных средств, а также контейнеров;

l) доходы от взносов по договорам страхования и перестрахования;

m) доходы от международных морских, воздушных, железнодорожных или автомобильных перевозок, за исключением случаев, когда перевозка осуществляется исключительно между пунктами назначения, расположенными за пределами Республики Молдова;

n) доходы, получаемые от осуществляемой деятельности по трудовому договору (соглашению) или иным договорам гражданско-правового характера, включая гонорары руководителей, учредителей или членов правления и/или иные выплаты, получаемые членами органов управления юридического лица - резидента, независимо от места фактического выполнения управленческих обязанностей, возложенных на таких лиц;

o) доходы в виде льгот, предусмотренных статьей 19, предоставляемых работодателем (заказчиком) физическим лицам - нерезидентам;

p) аннуитеты, выплаченные негосударственными пенсионными фондами - резидентами;

q) доходы, получаемые работниками искусства, такими как артисты театра, цирка, кино, радио, телевидения, музыканты и художники, или спортсменами независимо от того, кому осуществляются выплаты;

r) доходы, получаемые от оказания профессиональных услуг;

s) доходы в виде премий, полученных на конкурсах;

t) комиссионные вознаграждения, полученные от резидента или нерезидента, располагающего постоянным представительством в Республике Молдова, если такие комиссионные вознаграждения являются расходами постоянного представительства;
t^1) доходы с выигрышей от рекламных акций и от азартных игр;

[Ст.71 пкт.t^1) введен ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

u) другие доходы, не оговоренные в предыдущих пунктах, при условии, что

налоговым законодательством или иными законодательными актами они не освобождены от налогообложения.

[Ст.71 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

[Ст.71 в редакции ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Статья 72. Доход, полученный за

пределами Республики Молдова

Составляющие дохода, получаемого за пределами Республики Молдова, аналогичны составляющим дохода, указанным в статье 71.

Статья 73. Правила налогообложения доходов нерезидентов,

не осуществляющих деятельность в

Республике Молдова через постоянное

представительство

1) Доходы юридических лиц-нерезидентов, определенные статьей 71, не связанные с постоянным представительством в Республике Молдова, подлежат налогообложению у источника выплаты согласно статье 91, без права на вычеты, за исключением доходов от оказания услуг, связанных с открытием и ведением корреспондентских счетов банков-корреспондентов и осуществлением расчетов.

(2) Налогообложение доходов юридических лиц - нерезидентов у источника выплаты производится независимо от распоряжения данными лицами своими доходами в пользу третьих лиц и/или своих подразделений в других государствах.

(3) Доходы физических лиц-нерезидентов, определенные статьей 71, не связанные с постоянным представительством в Республике Молдова, подлежат налогообложению у источника выплаты согласно статье 91, без права на вычеты, за исключением доходов, указанных в части (4).

(4) Доходы физических лиц - нерезидентов, определенные пунктами n) и o) статьи 71, подлежат налогообложению у источника выплаты в порядке, установленном статьей 88, без права на вычеты и/или освобождения в отношении таких доходов.

(5) Подоходный налог у источника выплаты удерживается с нерезидентов независимо от формы и места осуществления выплаты дохода.

[Ст.73 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

Статья 74. Правила налогообложения доходов

нерезидентов, полученных от других

лиц - резидентов

(1) Доходы нерезидентов, полученные в Республике Молдова от лиц, иных чем указанные в части (1) статьи 90, подлежат налогообложению подоходным налогом согласно настоящей статье по ставке, установленной в статье 91, или по ставкам, предусмотренным пунктом a) статьи 15, по доходам, определенным пунктами n) и o) статьи 71, без права на вычеты и/или освобождения в отношении таких доходов.

(2) Нерезиденты, соответствующие условиям части (1) и получающие доходы, определенные пунктами a)-k), n), o), q)-s) и u) статьи 71, выполняют требования части (3), исчисляют и уплачивают подоходный налог самостоятельно согласно части (4).

(3) Нерезиденты обязаны известить налоговый орган по месту пребывания о своей деятельности в течение 15 дней со дня прибытия в Республику Молдова.

(4) Нерезиденты, предусмотренные настоящей статьей, обязаны в течение трех дней по завершении деятельности в Республике Молдова представить налоговому органу, указанному в части (3), документ о подоходном налоге по форме, утвержденной Главной государственной налоговой инспекцией при Министерстве финансов, и уплатить подоходный налог по ставке, установленной в статье 91, или по ставкам, предусмотренным пунктом a) статьи 15, по доходам, определенным пунктами n) и o) статьи 71, без права на вычеты и/или освобождения в отношении таких доходов. К документу о подоходном налоге прилагаются копия трудового договора (соглашения) или иного договора гражданско-правового характера, другие документы, подтверждающие сумму налогооблагаемого дохода и удержанного у источника выплаты подоходного налога.

(4) Нерезиденты, предусмотренные настоящей статьей, обязаны в течение трех дней по завершении деятельности в Республике Молдова представить налоговому органу, указанному в части (3), документ о подоходном налоге по форме, утвержденной Правительством, и уплатить подоходный налог по ставке, установленной в статье 91, или по ставкам, предусмотренным пунктом a) статьи 15, по доходам, определенным пунктами n) и o) статьи 71, без права на вычеты и/или освобождения в отношении таких доходов. К документу о подоходном налоге прилагаются копия трудового договора (соглашения) или иного договора гражданско-правового характера, другие документы, подтверждающие сумму налогооблагаемого дохода и удержанного у источника выплаты подоходного налога.

[Ст.74 ч.(4) изменена ЗП280 от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

(5) Положения настоящей статьи применяются к доходам, полученным нерезидентами, не подпадающими под действие статей 73 и 75.

[Ст.74 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

Статья 75. Правила налогообложения нерезидентов,

осуществляющих деятельность в

Республике Молдова через постоянное

представительство

(1) Доходами нерезидентов, осуществляющих деятельность через постоянное представительство, полученными в Республике Молдова, считаются доходы, определенные в пунктах a)-m), r), t) и u) статьи 71.

(2) Для нерезидентов, имеющих постоянное представительство согласно пункту 15) статьи 5, данное постоянное представительство рассматривается в налоговых целях как хозяйствующий субъект - резидент, но только в отношении полученного в Республике Молдова дохода согласно части (1) и:

a) управленческих и общеадминистративных расходов согласно положениям Национальных стандартов бухгалтерского учета, производимых нерезидентами и учтенных постоянным представительством, подлежащих вычету в пределах 10 процентов начисленной заработной платы работников данного постоянного представительства;

b) документально подтвержденных расходов, непосредственно относящихся к этому доходу согласно положениям раздела II.

(3) Учет нерезидентов, имеющих постоянное представительство, в качестве налогоплательщиков осуществляется согласно главе 4 раздела V.

(4) Постоянное представительство нерезидента, находящееся в Республике Молдова, не имеет права относить на вычеты суммы, предъявленные данным нерезидентом в качестве:

a) роялти, вознаграждений и других аналогичных платежей за пользование или предоставление права пользования собственностью или результатами интеллектуальной деятельности этого нерезидента;

b) выплат за услуги, оказанные этим нерезидентом;

c) процентных начислений и других вознаграждений по займам, предоставленным этим нерезидентом;

d) расходов, не связанных с получением доходов от деятельности, осуществленной в Республике Молдова;

e) документально не подтвержденных расходов.

(5) В отступление от положений настоящей статьи работа по трудовому договору (соглашению), осуществляемая физическими лицами - нерезидентами, не

приводит к образованию постоянного представительства таких физических лиц.

[Ст.73-75 в редакции ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу

с 01.01.06]

Статья 76. Правила для нерезидентов, имеющих представительство на территории Республики Молдова

(1) Тот факт, что нерезиденты имеют представительство на территории Республики Молдова согласно пункту 20) статьи 5, не является основанием для признания данных лиц налогоплательщиками по подоходному налогу со всеми вытекающими из налогового законодательства последствиями, кроме предусмотренных частью (2) и за исключением обязанности удержания подоходного налога у источника выплаты согласно статьям 88 и 90.

[Ст.76 ч.1 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(2) Представительству присваивается фискальный код согласно настоящему кодексу.

(3) Представительство ведет бухгалтерский учет в соответствии с требованиями Закона о бухгалтерском учете и Национальных стандартов бухгалтерского учета и ежегодно не позднее 31 марта года, следующего за отчетным налоговым годом, представляет в налоговый орган по месту пребывания документ об осуществленной в Республике Молдова деятельности.

(4) По завершении деятельности в Республике Молдова нерезиденты, имеющие представительство на территории Республики Молдова, обязаны в течение 10 дней представить документ об осуществленной деятельности с приложением подтверждающих документов. Данный документ представляется налоговому органу, указанному в части (3), если налоговым законодательством не предусмотрено иное.

(5) Порядок и форма документа, указанного в частях (3) и (4), регламентируется инструкциями Главной государственной налоговой инспекции при Министерстве финансов.

(5) Порядок и форма документа, указанного в частях (3) и (4), регламентируется Правительством.

[Ст.76 ч.(5) изменена ЗП280 от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

Статья 77. Правила для нерезидентов, осуществляющих деятельность

на строительной площадке

(1) В целях настоящей главы под строительной площадкой нерезидента на территории Республики Молдова понимается:

a) место строительства новых, а также реконструкции, расширения, технического перевооружения и/или ремонта существующих объектов недвижимого имущества;

b) место строительства и/или монтажа, ремонта, реконструкции и/или технического перевооружения зданий, в том числе плавучих и буровых установок, а также машин и оборудования, нормальное функционирование которых требует жесткого крепления на фундаменте или к конструктивным элементам зданий, сооружений или плавучих сооружений.

(2) При определении срока существования строительной площадки для определения статуса нерезидента на территории Республики Молдова в целях настоящей главы, включая исчисление подоходного налога и постановку на учет нерезидента в налоговых органах, работы и иные операции, продолжительность которых включается в этот срок, включают все виды производимых нерезидентом на этой строительной площадке подготовительных, строительных и/или монтажных работ, в том числе работ по созданию подъездных путей, коммуникаций, электрических кабелей, дренажа и других объектов инфраструктуры, кроме объектов инфраструктуры, изначально создаваемых для иных целей, не связанных с данной строительной площадкой.

(3) В случае, если нерезидент, являясь генеральным подрядчиком, поручает выполнение части работ по подряду другим лицам (субподрядчикам), период времени, затраченный субподрядчиками на выполнение работ, считается временем, затраченным самим генеральным подрядчиком. Данное положение не применяется в отношении периода работ, выполняемых субподрядчиком по прямым договорам с заказчиком и не входящих в объем работ, порученных генеральному подрядчику, за исключением случаев, когда эти лица и генеральный подрядчик являются взаимозависимыми лицами в соответствии с пунктом 12) статьи 5.

(4) В случае, если субподрядчик, указанный в части (3), является нерезидентом, его деятельность на этой строительной площадке также рассматривается как создающая постоянное представительство этого субподрядчика на территории Республики Молдова.

(5) Началом существования строительной площадки в налоговых целях считается более ранняя из следующих дат:

a) дата подписания акта о передаче площадки генеральному подрядчику (акта о допуске персонала субподрядчика для выполнения его части совокупного объема

работ); или

b) дата фактического начала работ.

(6) Окончанием существования строительной площадки является дата подписания заказчиком акта приемки объекта или предусмотренного договором комплекса работ. Окончанием работ субподрядчика считается дата подписания акта приемки работ генеральным подрядчиком. В случае, если акт приемки не оформлялся или работы фактически окончились после подписания такого акта, строительная площадка считается прекратившей существование (работы субподрядчика считаются законченными) на дату фактического окончания подготовительных, строительных или монтажных работ, входящих в объем работ соответствующего лица на данной строительной площадке.

(7) Строительная площадка не считается прекратившей существование, если работы на ней временно приостановлены, кроме случаев консервации строительного объекта на срок более 90 дней по решению органов публичного управления, принятому в пределах их компетенции, или в результате действия форс-мажорных обстоятельств. Продолжение или возобновление после перерыва работ на строительной площадке после подписания акта, указанного в части (5), приводит к присоединению срока ведения продолжающихся или возобновленных работ и перерыва между работами к совокупному сроку существования строительной площадки только в случае, если:

a) территория возобновленных работ является территорией прекращенных ранее работ или вплотную примыкает к ней;

b) продолжающиеся или возобновленные работы на объекте поручены лицу, ранее выполнявшему работы на этой строительной площадке, или новый и прежний подрядчики являются взаимозависимыми лицами.

(8) Если продолжение или возобновление работ согласно части (7) связано со строительством или монтажом нового объекта на той же строительной площадке либо с расширением ранее законченного объекта, срок ведения таких продолжающихся или возобновленных работ и перерыва между работами также присоединяется к совокупному сроку существования строительной площадки. В остальных случаях, включая выполнение ремонта, реконструкции или технического перевооружения ранее сданного заказчику объекта, срок ведения продолжающихся или возобновленных работ и перерыва между работами не подлежит присоединению к совокупному сроку существования строительной площадки, начатому работами по сданному ранее объекту.

(9) Сооружение или монтаж таких объектов, как строительство дорог, путепроводов, каналов, прокладка коммуникаций, в ходе проведения работ, на которых меняется географическое место их проведения, рассматривается как деятельность, осуществляемая на одной строительной площадке.

[Ст.76-77 введены ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

[Ст.76 считать ст.78 ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Статья 78. Доход физического лица, которое

перестает быть резидентом

или приобретает статус резидента

(1) Физическое лицо, которое перестает быть резидентом, рассматривается как если бы оно продало всю свою собственность, за исключением недвижимого имущества, по ее рыночной цене в момент, когда оно перестает быть резидентом.

(2) Любое физическое лицо-нерезидент, приобретающее статус резидента, может определить рыночную стоимость своей собственности в момент приобретения статуса резидента. Определенная таким образом стоимость является стоимостным базисом его собственности, который учитывается при установлении дохода налогоплательщика от продажи этой собственности.

[Ст.78 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

[Ст.77 считать ст.79 ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Статья 79. Налоговые зачеты

Физическое лицо-нерезидент, представляющее декларацию о подоходном налоге, имеет право на зачет налогов, удержанных из его заработной платы в соответствии со статьей 88.

[Ст.78 считать ст.79/1 ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Статья 79[1]. Положения для хозяйствующих

субъектов-нерезидентов

(1) Для целей настоящей главы хозяйствующий субъект-нерезидент, осуществляющий инвестиционную деятельность за пределами Республики Молдова, - это:

a) любой хозяйствующий субъект-нерезидент, более 50 процентов дохода которого в текущем или предыдущем налоговом году составляют инвестиционный и финансовый доход из иностранных источников;

b) любой другой хозяйствующий субъект-нерезидент, созданный или используемый для уклонения какого-либо резидента от уплаты налога на инвестиционный и финансовый доход из иностранных источников, взимаемого в

соответствии с настоящим разделом.

(2) Доля акционера (пайщика)- резидента в доходе любого хозяйствующего субъекта-нерезидента, осуществляющего инвестиционную деятельность за пределами Республики Молдова, рассматривается как доход, полученный пятипроцентным владельцем капитала данного хозяйствующего субъекта.

(3) Лицо считается пятипроцентным владельцем капитала хозяйствующего субъекта - нерезидента, если доля участия такого лица и всех взаимозависимых лиц в капитале хозяйствующего субъекта составляет 5 и более процентов всех долей участия в капитале этого хозяйствующего субъекта.

(4) Налогоплательщик-резидент, получающий доход, облагаемый налогом в соответствии с частью (2), рассматривается как уплативший подоходный налог в другой стране. Указанный налог фактически уплачен хозяйствующим субъектом.

(5) По каждому налогоплательщику-резиденту, который обязан уплачивать налог в соответствии с частью (2), ведется счет подоходного налога, уплаченного ранее хозяйствующим субъектом. Если последующие выплаты дохода налогоплательщику не превышают баланса этого счета, то они не облагаются налогом.

[Ст.79^1 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

[Ст.79 считать ст.79^2 ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Статья 79^2. Доходы десятипроцентных владельцев

капитала нерезидента из источника,

находящегося за пределами Республики Молдова

Если налогоплательщик-резидент владеет (прямо или косвенно) 10 или более процентами долей участия в капитале хозяйствующего субъекта-нерезидента, все активы которого используются для осуществления предпринимательской деятельности за пределами Республики Молдова, то дивиденды, полученные этим налогоплательщиком или начисленные ему данным хозяйствующим субъектом, рассматриваются как доход из иностранного источника, являющийся инвестиционным или финансовым доходом.

[Ст.79^2 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Статья 79[3]. Специальные положения по

международным договорам

(1) Применение международных договоров, регулирующих налогообложение или содержащих нормы, регулирующие налогообложение, осуществляется в порядке, установленном положениями международных договоров и положениями настоящего кодекса, а также нормативными актами Министерства финансов, принятыми в соответствии с настоящим кодексом, в случае, если они не противоречат положениям международных договоров.

(2) Для получения налоговых льгот в соответствии с международными договорами нерезиденты, имеющие право на получение дохода, должны представить лицу, выплачивающему доход, до даты его выплаты подтверждение о том, что данные нерезиденты имеют постоянное местонахождение в государстве, с которым Республика Молдова заключила международный договор, регулирующий налогообложение или содержащий нормы, регулирующие налогообложение, заверенное компетентным органом соответствующего иностранного государства, с переводом на молдавский язык. Подтверждение представляется в оригинале за каждый налоговый год выплаты доходов, независимо от количества, регулярности выплат и вида выплачиваемого дохода.

(3) При представлении нерезидентами подтверждения о постоянном местонахождении доход, в отношении которого в соответствии с международными договорами предусмотрен льготный режим налогообложения в Республике Молдова, освобождается от налогообложения у источника выплаты или подоходный налог у источника выплаты удерживается по пониженной ставке. В случае, когда ставки налога согласно внутреннему законодательству благоприятнее ставок международных договоров, применяются ставки налога, предусмотренные внутренним законодательством.

(4) Для зачета подоходного налога, уплаченного в Республике Молдова, по письменному заявлению нерезидентов выдается сертификат о подтверждении подоходного налога, уплаченного в Республике Молдова.

(5) Возврат излишне удержанного налога с полученных в Республике Молдова доходов нерезидентов, деятельность которых не связана с постоянным представительством, превышающего сумму налога, исчисленного согласно ставкам, предусмотренным международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова, осуществляется в порядке, установленном нормативными актами Министерства финансов. Необходимые для осуществления возврата документы представляются в предусмотренный международными договорами срок.

(5) Возврат излишне удержанного налога с полученных в Республике Молдова доходов нерезидентов, деятельность которых не связана с постоянным представительством, превышающего сумму налога, исчисленного согласно ставкам, предусмотренным международными договорами, одной из сторон

которых является Республика Молдова, осуществляется в порядке,

установленном Правительством. Необходимые для осуществления возврата документы представляются в предусмотренный международными договорами срок.

[Ст. 79[3] ч.(5) изменена ЗП280 от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

(6) При неправомерном применении международных договоров, повлекшем неуплату или неполную уплату подоходного налога в бюджет, лицо, которое в соответствии с настоящей главой обязано удерживать налог у источника выплаты, несет ответственность в соответствии с настоящим кодексом.

[Ст.79[3] изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

[Ст.79[3] введена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Глава 12

НАЛОГОВЫЙ РЕЖИМ ДИВИДЕНДОВ

Статья 80. Налогообложение дивидендов

(1) Хозяйствующий субъект выплачивает своим акционерам (пайщикам) дивиденды из дохода, оставшегося после налогообложения.

(2) Юридические лица, индивидуальные предприниматели, крестьянские (фермерские) хозяйства, получающие дивиденды от хозяйствующих субъектов, включают эти дивиденды в валовой доход и уплачивают подоходный налог в соответствии с законодательством.

Статья 80[1]. Предварительная уплата налога на дивиденды

(1) Хозяйствующий субъект, выплачивающий в течение налогового года дивиденды своим акционерам (пайщикам), удерживает и уплачивает как налог сумму, равную 15 процентам суммы подлежащих выплате дивидендов.

(2) Сумма, удерживаемая хозяйствующим субъектом в соответствии с частью (1), засчитывается как налог на облагаемый доход данного хозяйствующего субъекта за налоговый год, в котором имело место данное удержание.

(3) Если в каком-либо налоговом году зачеты, разрешенные хозяйствующему субъекту в соответствии с частью (2), превышают подоходный налог в данном году, то такое превышение возмещается в порядке, установленном в статьях 175 и 176.

[Глава 12 в редакции ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

Глава 13

НАЛОГОВЫЕ ЗАЧЕТЫ

Статья 81. Зачеты исчисленных и удержанных налогов

(1) Налогоплательщики в пределах налогового года имеют право на зачет в подоходном налоге:

a) сумм, удержанных с них в течение данного налогового года в соответствии со статьями 88, 89 и 90;

b) суммы, удержанной согласно статье 80, в случае, если налогоплательщик является юридическим лицом;

c) выплат, произведенных в течение данного налогового года в соответствии со статьей 84;

d) уплаченных за пределами Республики Молдова налогов, зачет которых разрешен в соответствии со статьей 82 для выплаченных или начисленных сумм, относящихся к тому же налоговому году.

(2) Если зачеты, на которые налогоплательщик имеет право согласно подпунктам a) и c) части (1), превышают общую сумму подоходного налога, исчисленную согласно статье 15, налоговый орган осуществляет погашение налогового обязательства путем компенсации согласно статье 175 и, в случае необходимости, - возмещения на счета согласно статье 176.

Статья 82. Зачет уплаченного за рубежом налога

(1) Налогоплательщик имеет право на зачет подоходного налога, уплаченного в любом иностранном государстве, если такой доход подлежит налогообложению также в Республике Молдова. Зачет подоходного налога может быть произведен при условии представления налогоплательщиком документа, подтверждающего уплату (удержание) подоходного налога за пределами Республики Молдова, заверенного компетентным органом соответствующего иностранного государства, с переводом на государственный язык.

(2) Величина зачета, предусмотренного частью (1), за любой налоговый год не должна превышать сумму, которая была бы исчислена по этому доходу по ставкам, действующим в Республике Молдова.

(3) Зачет налога, уплаченного в другом государстве, производится в том году, в котором соответствующий доход облагается налогом в Республике Молдова.

[Ст.82 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Глава 14

ПРЕДСТАВЛЕНИЕ ДЕКЛАРАЦИИ О ПОДОХОДНОМ НАЛОГЕ И ДОКУМЕНТА

О ДОХОДЕ ТОВАРИЩЕСТВА. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ФИСКАЛЬНОГО КОДА

Статья 83. Представление декларации о

подоходном налоге и документа

о доходе товарищества

(1) Декларацию о подоходном налоге имеют право представлять все налогоплательщики.

(2) Декларацию о подоходном налоге обязаны представлять:

a) физические лица-резиденты (граждане Республики Молдова, иностранные граждане, лица без гражданства, включая членов товариществ и акционеров инвестиционных фондов), имеющие обязательства по уплате налога;

b) физические лица-резиденты (граждане Республики Молдова, иностранные граждане и лица без гражданства, включая членов товариществ и акционеров инвестиционных фондов), не имеющие обязательства по уплате налога, но:

- получающие налогооблагаемый доход из источников, отличных от заработной платы, превышающий личное освобождение в размере 7200 леев в год, предоставляемое согласно части

[Ст.83 ч.(2) пкт. b) изменен ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543; в силу с 01.01.09]

(1) статьи 33;

- получающие налогооблагаемый доход в виде заработной платы, превышающий 25200 леев в год, за исключением физических лиц, получающих доход в виде заработной платы на одном месте работы;

- получающие налогооблагаемые доходы как в виде заработной платы, так и из любых других источников, превышающие 25200 леев в год;

[Ст. 83 ч.(2) пкт.b) изменен ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

[Ст.83 ч.(2) пкт.b) изменен ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

c) юридические лица-резиденты (акционерные общества, общества с ограниченной ответственностью, кооперативы, арендные предприятия,

государственные и муниципальные предприятия, включая их объединения; инвестиционные фонды и частные учреждения, осуществляющие деятельность в сфере финансов, здравоохранения, образования, науки и культуры; общественные объединения, фонды, общественно-политические организации, профсоюзные организации, религиозные организации, объединения работодателей, организации адвокатов и нотариусов, включая их объединения; другие организации, предусмотренные законодательством), за исключением органов публичной власти и публичных учреждений, независимо от наличия обязательств по уплате налога;

d) организационные формы-резиденты со статусом физического лица согласно законодательству, а также лица, управляющие наследством в соответствии со статьей 17, независимо от наличия обязательств по уплате налога;

e) постоянные представительства нерезидента в Республике Молдова независимо от наличия обязательств по уплате налога;

(3) Товарищества, определенные в пункте 9) статьи 5 и в главе 9, в лице их руководителя или другого представителя обязаны представлять документ о доходе, полученном товариществом в налоговом году, сопровождаемый необходимой информацией, в соответствии с требованиями Государственной налоговой службы.

(3) Товарищества, определенные в пункте 9) статьи 5 и в главе 9, в лице их руководителя или другого представителя обязаны представлять документ о доходе, полученном товариществом в налоговом году, сопровождаемый необходимой информацией, в соответствии с требованиями закона.

[Ст. 83 ч.(3) изменена ЗП280 от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

(4) Декларация о подоходном налоге или документ о доходе товарищества заполняются в соответствии с инструкциями Главной государственной налоговой инспекции при Министерстве финансов по утвержденной ею форме и представляются Государственной налоговой службе не позднее 31 марта года, следующего за отчетным налоговым годом, за исключением случаев, предусмотренных частями (5) - (10). В случае обнаружения налогоплательщиком после 31 марта в представленной налоговым органам декларации или документе о доходах товарищества ошибок, которые приводят к необходимости внесения корректировок в налоговую декларацию или документ о доходе товарищества, налогоплательщик имеет право представить в соответствии с настоящим кодексом исправленную налоговую отчетность.

(4) Декларация о подоходном налоге или документ о доходе товарищества заполняются в соответствии с процедурой, установленной Правительством, по утвержденной им форме и представляются Государственной налоговой службе не позднее 31 марта года, следующего за отчетным налоговым годом, за исключением случаев, предусмотренных частями (5) - (10). В случае обнаружения налогоплательщиком после 31 марта в представленной налоговым органам декларации или документе о доходах товарищества ошибок, которые

приводят к необходимости внесения корректировок в налоговую декларацию или документ о доходе товарищества, налогоплательщик имеет право представить в соответствии с настоящим кодексом исправленную налоговую отчетность.

[Ст. 83 ч.(4) изменена ЗП280 от 14.12.07, MO94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

(5) Физические лица, не обязанные представлять декларацию о подоходном налоге, при обнаружении ими факта переплаты по налогу имеют право в срок, установленный для представления декларации, или в иной, более поздний срок представить декларацию, в которой указывают сумму переплаты по налогу, подлежащую возврату согласно налоговому законодательству.

(6) Если налогоплательщик - юридическое лицо, постоянное представительство или организационная форма со статусом физического лица согласно законодательству прекращает свою деятельность в течение налогового года, его ответственное лицо обязано в течение пяти дней после прекращения деятельности известить об этом в письменной форме территориальный орган Государственной налоговой службы и в течение 60 дней после принятия решения о прекращении деятельности представить декларацию о подоходном налоге за весь период отчетного года, на протяжении которого юридическое лицо, постоянное представительство или организационная форма со статусом физического лица согласно законодательству осуществляли предпринимательскую деятельность.

(7) Если налогоплательщик намерен сменить постоянное местожительство в Республике Молдова на местожительство в другой стране, он обязан представить декларацию о подоходном налоге в порядке, установленном Главной государственной налоговой инспекцией при Министерстве финансов, за весь период отчетного года, в течение которого являлся резидентом.

(7) Если налогоплательщик намерен сменить постоянное местожительство в Республике Молдова на местожительство в другой стране, он обязан представить декларацию о подоходном налоге в порядке, установленном настоящим кодексом, за весь период отчетного года, в течение которого являлся резидентом.

[Ст. 83 ч.(7) изменена ЗП280 от 14.12.07, MO94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

(8) По заявлению физического лица, поданному в письменной форме, Государственная налоговая служба может продлить (в разумных пределах) срок представления декларации о подоходном налоге. Продление срока разрешается только в случае, если заявление поступило до истечения установленного срока представления декларации.

(9) В отступление от положений пункта d) части (2) крестьянские (фермерские) хозяйства, на протяжении налогового периода не имевшие наемных работников и не получавшие налогооблагаемого дохода, освобождаются от обязательства по

представлению декларации о подоходном налоге.

(10) Представительство, получившее статус постоянного представительства согласно пункту 15) статьи 5, обязано в течение 30 дней со дня получения данного статуса представить в территориальный орган Государственной налоговой службы декларацию о подоходном налоге за налоговый период предыдущего года, на протяжении которого осуществлялась предпринимательская деятельность.

[Ст.83 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

(11) В отступление от положений пункта d) части (2) индивидуальный предприниматель, крестьянское (фермерское) хозяйство, в которых среднегодовая численность работников на протяжении всего налогового периода не превышает трех единиц и которые не зарегистрированы в качестве плательщиков НДС, не позднее 31 марта года, следующего за отчетным налоговым годом, представляют единый налоговый отчет (декларацию) о подоходном налоге.

[Ст.83 ч.(11) введена ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543]

Статья 84. Уплата налога в рассрочку

(1) Налогоплательщики, которые получают доход не от работы по найму либо с которых не удерживается подоходный налог у источника выплаты из процентных начислений и роялти в соответствии с частью (2) статьи 89 и налоговые обязательства которых согласно настоящему разделу в предыдущем налоговом году превышали 400 леев, обязаны уплачивать не позднее 31 марта, 30 июня, 30 сентября и 31 декабря налогового года суммы, равные одной четвертой части:

a) суммы, исчисленной как налог, подлежащий уплате согласно настоящему разделу за данный год, или

b) налога, подлежавшего уплате согласно настоящему разделу за предыдущий год.

(2) Сельскохозяйственные предприятия, крестьянские (фермерские) хозяйства, обязанные уплачивать налог в рассрочку согласно части (1), имеют право уплачивать налог в два этапа: одну четвертую часть суммы, указанной в подпунктах a) или b) части (1), - до 31 марта и три четвертых части этой суммы - до 31 декабря налогового года.

(3) Предприятия, учреждения и организации, имеющие филиалы и/или подразделения вне административно-территориальных единиц основного местонахождения, перечисляют в бюджеты административно-территориальных единиц по месту нахождения филиалов и/или подразделений часть подоходного налога, исчисленную пропорционально среднесписочной численности работников филиала и/или подразделения за предыдущий год, или часть подоходного налога, исчисленную пропорционально полученному филиалом доходу согласно данным финансового учета филиала за предыдущий год.

Статья 85. Подписание деклараций и

других документов

(1) Декларация, отчет или другие документы, которые представляются в Государственную налоговую службу в соответствии с положениями настоящего раздела, должны быть составлены и подписаны по установленным этой службой правилам и формам.

(2) Фамилия физического лица, указанная в любом таком документе, подписанном им, является свидетельством того, что документ был подписан именно этим лицом, при отсутствии доказательств в пользу противного.

(3) Декларация о подоходном налоге юридического лица должна быть подписана соответствующим должностным лицом (должностными лицами).

(4) Декларации и другие документы, которые представляются в Государственную налоговую службу в соответствии с положениями настоящего раздела, должны содержать уведомление налогоплательщика о том, что включение им ложной или вводящей в заблуждение информации в указанные документы влечет ответственность, предусмотренную законодательством.

Статья 86. Использование фискального кода

Каждое лицо, получающее доход или производящее выплаты, облагаемые налогом в соответствии с настоящим разделом, использует присвоенный (полученный) фискальный код в порядке, предусмотренном настоящим кодексом и другими принятыми в соответствии с ним нормативными актами, в целях учета налогоплательщиков.

Статья 87. Сроки, порядок, форма и место

уплаты налога

(1) Налогоплательщик, который обязан представить декларацию о подоходном налоге в соответствии со статьей 83, уплачивает (без дополнительного требования со стороны Государственной налоговой службы) подоходный налог не позднее установленного для представления декларации срока (без учета его продления).

(2) Порядок, форма и место уплаты налога регламентируются в положениях, приказах и инструкциях Главной государственной налоговой инспекции при Министерстве финансов.

(2) Порядок, форма и место уплаты налога регламентируются Правительством.

[Ст. 87 ч.(2) изменена ЗП280 от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

(3) При получении извещения или требования Государственной налоговой службы указанная в нем сумма налога, пени и штрафов по нему уплачивается налогоплательщиком не позднее установленного в этих документах срока и по указанному в них адресу.

(4) Извещение или требование, направляемое Государственной налоговой службой налогоплательщику, вручается ему лично или пересылается ему по почте на последний адрес, указанный в налоговом регистре Главной государственной налоговой инспекции при Министерстве финансов.

Глава 15

УДЕРЖАНИЕ НАЛОГА У ИСТОЧНИКА ВЫПЛАТЫ

Статья 88. Удержание налога из заработной платы

(1) Каждый работодатель, осуществляющий выплату работнику заработной платы (включая премии и предоставленные льготы), обязан с учетом требуемых работником освобождений исчислять и удерживать из этих выплат налог, определяемый в порядке, установленном Главной государственной налоговой инспекцией при Министерстве финансов.

(1) Каждый работодатель, осуществляющий выплату работнику заработной платы (включая премии и предоставленные льготы), обязан с учетом требуемых работником освобождений исчислять и удерживать из этих выплат налог, определяемый в порядке, установленном Правительством.

[Ст. 88 ч.(1) изменена ЗП280 от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

(2) Для получения освобождения работник не позднее установленного для начала работы по найму дня представляет работодателю подписанное им заявление о предоставлении освобождений, на которые он имеет право, прилагая к нему документы, удостоверяющие это право. Работник, который не меняет место работы, не обязан ежегодно представлять работодателю заявление о предоставлении ему освобождения и соответствующие документы.

(3) Если в течение налогового года сумма освобождений, на которые работник имеет право, изменяется, то работник обязан в течение десяти дней после происшедшего изменения представить работодателю новое подписанное им заявление вместе с соответствующими документами.

(4) Умышленное представление ложной или вводящей в заблуждение информации в заявлении и документах, удостоверяющих право на освобождения, влечет наложение штрафа и уголовную ответственность, предусмотренную законодательством.

(5) Если физическое лицо, предоставляющее услуги и называемое независимым подрядчиком, имеет две или более характеристики, определяющие его как работника по найму, то его доход рассматривается работодателем как заработная плата, с которой удерживается налог в соответствии с настоящей статьей.

[Ст.88 ч.5 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(6) Работник вправе требовать, чтобы работодатель удерживал из выплат налог по ставке 18 процентов.

[Ст. 88 ч.(6) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

Статья 89. Удержание налога из

процентных начислений и роялти

(1) Каждый плательщик процентных начислений в пользу физических лиц (за исключением индивидуальных предпринимателей и крестьянских (фермерских) хозяйств) и роялти (за исключением осуществляющего выплаты нерезидентам) обязан удерживать из каждой выплаты процентных начислений и роялти и уплачивать как часть налога сумму, равную 15 процентам суммы выплаты.

[Ст.89 ч.(1) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

[Ст. 89 ч.(2) исключена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

Статья 90. Удержание из других выплат,

осуществленных в пользу резидента

(1) Каждое лицо, осуществляющее предпринимательскую деятельность, каждое представительство согласно пункту 20) статьи 5, каждое учреждение, организация, включая любой орган публичной власти и публичное учреждение, оплачивающие услуги, предусмотренные частью (2), предварительно удерживает как часть налога сумму в размере 5 процентов из суммы соответствующей оплаты, подлежащую зачету в счет налога, который должен быть уплачен лицами, оказывающими услуги, предусмотренные частью (2).

[Ст.90 ч.1 в редакции ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(2) Сумма в размере 5 процентов удерживается в соответствии с частью (1) при оплате следующих видов услуг:

а) имущественный наем, сдача в аренду (кроме аренды земель сельскохозяйственного назначения);

[Ст.90 ч.(2) пкт.а) в редакции ЗП60-XVI от 28.04.05, МО92/08.07.05 ст.431]

b) рекламные услуги: реклама в периодических печатных изданиях, на радио и телевидении, наружная реклама и реклама на транспортных средствах, реклама на месте продажи товаров и проведения культурно-зрелищных и спортивных мероприятий, другие виды рекламы;

c) аудиторские услуги: организация, восстановление и ведение бухгалтерского учета, составление финансовой отчетности и налоговых деклараций, оценка финансового положения, анализ финансово-хозяйственной деятельности, организация компьютерного учета, оценка имущества, налогообложение и управление; юридические услуги по вопросам финансово-хозяйственной деятельности;

d) услуги по менеджменту, маркетингу, консалтингу: разработка новых подходов к управленческой деятельности, изучение рынка и реальных запросов и потребностей покупателя, исследование и прогнозирование внутреннего и мирового рынка товаров, услуг, разработка новых технологий, разработка технико-экономических обоснований на объекты международного сотрудничества, создание совместных предприятий и т.д.;

e) услуги по охране и защите лиц и имущества, предоставляемые организациями и лицами, занимающимися детективной и охранной деятельностью, в соответствии с законодательством;

f) услуги, связанные с установкой, обслуживанием и ремонтом вычислительной техники, коммуникационного и сетевого оборудования, периферийных устройств; услуги по обработке данных, созданию и поддержанию баз данных и другие услуги в области информатики.

(3) Лицами, указанными в части (1), также предварительно удерживается как часть налога сумма в размере 5 процентов из выплат, осуществленных в пользу физического лица, за исключением индивидуальных предпринимателей и крестьянских (фермерских) хозяйств, по доходам, полученным этим физическим лицом согласно статье 18. Не удерживается предварительно сумма в размере 5 процентов из выплат, осуществленных в пользу физического лица, по доходам, полученным им согласно статьям 20, 88, 89, части (3) статьи 90^{1} и статье 91..

[Ст.90 ч.(3) изменена ЗП172-XVI от 10.07.08, MO134-137/25.07.08 ст.543]

[Ст.90 ч.(3) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Статья 90^{1}. Окончательное удержание налога из некоторых видов доходов

(1) Каждый плательщик выигрышей от рекламных акций обязан удержать из каждого выигрыша и перечислить в бюджет налог в размере 10 процентов.

(2) Не производится удержание из выигрышей, указанных в пункте p^1) статьи 20.

(3) Лица, указанные в части (1) статьи 90, удерживают налог в размере 10 процентов доходов, полученных физическими лицами, не занимающимися предприни-мательской деятельностью, от сдачи во владение и/или пользование (в имущественный наем, аренду, узуфрукт) движимой и недвижимой собственности, за исключением аренды сельскохозяйственных земель.

[Ст.90^1 ч.(3) изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(3^1) Лица, указанные в части (1) статьи 90, удерживают и уплачивают в бюджет налог в размере 15 процентов с:

a) дивидендов, за исключением выплаченных хозяйствующим субъектам-резидентам;

b) выплат в пользу физических лиц, как в денежной, так и в неденежной форме, сумма которых не вычитается в налоговых целях и не классифицируется как налогооблагаемый доход для физических лиц в соответствии со статьей 18, включая имущество, переданное физическим лицам в виде пожертвования;;

[Ст. 90^1 ч.(3^1), пкт.b) изменен ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543]

[Ст. 90^1 ч.(3^1), пкт.b) изменен ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

[Ст. 90^1 ч.(3^1), пкт.c) исключен ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

d) доходов в пользу учредителей индивидуальных предпринимателей или крестьянских (фермерских) хозяйств. Положение настоящего пункта не применяется к учредителям индивидуальных предпринимателей и крестьянских (фермерских) хозяйств, годовой объем доходов от продаж которых составляет не более 3 миллионов леев и среднегодовая численность работников не превышает девяти человек.

(3^2) В период действия положений части (3^1) не применяются положения статьи 80^1, статьи 89 в части, касающейся удержания налога из роялти, уплачиваемого в пользу хозяйствующих субъектов, и части (2) статьи 90.

Положения настоящей части не применяются в случае выплаты дивидендов в пользу физических лиц-резидентов за налоговый период до 1 января 2008 года.

[Ст. 90^1 ч.(3^2) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

[Ст.90^1 ч.(3^1)-(3^2) введены ЗП111-XVI от 27.04.07, МО64-66/11.05.07 ст.300; в силу с 01.01.08]

(3^3) Каждый плательщик выигрышей от азартных игр обязан удержать из каждого выигрыша и перечислить в бюджет налог в размере 10 процентов.

[Ст. 90^1 ч.(3^3) введена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

(3^4) Субъекты налогообложения – физические лица, не занимающиеся предпринимательской деятельностью, сдающие иным лицам, кроме указанных в части (1) статьи 90, во владение и/или пользование (в имущественный наем, аренду, узуфрукт) недвижимую собственность, уплачивают налог в размере 5 процентов из стоимости договора. Указанные лица обязаны в течение 3 дней с даты заключения договора зарегистрировать заключенный договор в налоговом органе, в котором обслуживаются. Уплата этого налога осуществляется ежемесячно, не позднее второго числа текущего месяца или авансом. Если недвижимая собственность была сдана во владение и/или пользование (в имущественный наем, аренду, узуфрукт) после второго числа, сроком уплаты в этом месяце будет второй день с момента заключения договора. Сумма налога, уплаченного авансом, не подлежит возмещению из бюджета.

[Ст. 90^1 ч.(3^4) введена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

(4) Окончательное удержание налога, установленного настоящей статьей, освобождает получателя выигрышей и доходов, указанных в частях (1), (3), (3^1), (3^3) и (3^4) от включения их в состав валового дохода и от их декларирования.

[Ст. 90^1 ч.(4) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

[Ст.90^1 ч.(4) изменена ЗП111-XVI от 27.04.07, МО64-66/11.05.07 ст.300; в силу с 01.01.08]

[Ст.90^1 введена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Статья 90^2. Налоговый режим для некоторых видов расходов

При превышении допустимых нормативов расходов, связанных с пожертвованиями в благотворительных целях и спонсорской поддержкой, установленных в статье 36, налогоплательщик исчисляет и уплачивает налог в размере 15 процентов суммы превышения.

[Ст. 90^2 введена ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543]

Статья 91. Удержание из доходов нерезидента

(1) Лица, указанные в части (1) статьи 90, удерживают из доходов нерезидента, предусмотренных в статье 71, налог из суммы выплат, осуществленных в пользу нерезидента (без права их зачета для нерезидента), в следующих размерах:

а) из дивидендов –15 процентов;

b) из платежей, направленных на выплату нерезиденту как в денежной, так и в неденежной форме, сумма которых не вычитывается в налоговых целях, – 15 процентов;

c) из других доходов, не указанных в пунктах a) и b), – 10 процентов.

[Ст. 91 ч.(1) в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

[Ст.91 ч.(1) изменена ЗП111-XVI от 27.04.07, МО64-66/11.05.07 ст.300; в силу с 01.01.08]

[Ст.91 ч.(1) в редакции ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

(2) Положения части (1) не распространяются на доходы, полученные в виде заработной платы, удержания из которой осуществляются согласно статье 88.

[Ст. 91 ч.(2) в редакции ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543]

[Ст.91 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Статья 92. Уплата налогов, удержанных у источника выплаты, и представление налоговым органам и налогоплательщикам документов об осуществленных выплатах и/или удержанных налогах

(1) Налог, удержанный согласно статьям 88-91, уплачивается в бюджет лицом, осуществившим это удержание, в течение месяца после окончания месяца, в котором были произведены выплаты. Налог, исчисленный согласно статье 902, уплачивается в бюджет не позднее 31 марта года, следующего за отчетным налоговым годом.

[Ст. 92 ч.(1) изменена ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543]

(2) Налоговая отчетность о выплаченных доходах и удержанном у источника выплаты подоходном налоге представляется плательщиком доходов территориальному налоговому органу в течение месяца после окончания месяца, в котором были произведены выплаты, за исключением отчетности, указанной в части (3), для которой предусмотрен иной срок представления. Отчет по налогу, исчисленному согласно статье 902, представляется территориальному налоговому органу не позднее 31 марта года, следующего за отчетным налоговым годом.

[Ст. 92 ч.(2) изменена ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543]

(3) Лица, обязанные удерживать налог согласно статье 88, части (1) статьи 89, статьям 90 и 91, должны в течение месяца после окончания налогового года представить территориальному налоговому органу отчет с указанием фамилии и имени (наименования), адреса и фискального кода физического или юридического лица, в пользу которого произведены выплаты, а также общей выплаченной суммы и общей суммы удержанного налога. Данный отчет должен содержать также сведения о лицах и/или доходах, освобожденных от предварительного удержания налога согласно части (2) статьи 89 и подпункту а) части (2) статьи 90, а также о суммах доходов, выплаченных в их пользу.

(4) Лица, указанные в части (3), в срок до 1 марта налогового года, следующего за годом, в течение которого были произведены выплаты, обязаны представить их получателям информацию о виде выплаченного дохода, его размере, сумме предоставленных согласно статьям 33-35 освобождений, сумме вычетов, предусмотренных частями (6) и (7) статьи 36, а также о сумме удержанного налога (если удержание производилось).

(5) Главная государственная налоговая инспекция при Министерстве финансов в своих инструкциях устанавливает перечень и образцы документов, представляемых согласно настоящей статье, а также порядок их заполнения.

(5) Правительство устанавливает перечень и образцы документов, представляемых согласно настоящей статье, а также порядок их заполнения.

[Ст. 92 ч.(5) изменена ЗП280 от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

(6) В отступление от положений части (1), индивидуальный предприниматель, крестьянское (фермерское) хозяйство, в которых среднегодовая численность работников на протяжении налогового периода не превышает трех единиц и которые не зарегистрированы в качестве плательщиков НДС, уплачивают в бюджет налог, удержанный согласно статьям 88-91, не позднее 31 марта года, следующего за отчетным налоговым годом.

(7) В отступление от положений части (2), индивидуальный предприниматель, крестьянское (фермерское) хозяйство, в которых среднегодовая численность работников на протяжении налогового периода не превышает трех единиц и которые не зарегистрированы в качестве плательщиков НДС, представляют единую налоговую отчетность о выплаченных доходах и удержанном у источника выплаты подоходном налоге не позднее 31 марта года, следующего за отчетным налоговым годом.

(8) В отступление от положений части (3), индивидуальный предприниматель, крестьянское (фермерское) хозяйство, в которых среднегодовая численность работников на протяжении налогового периода не превышает трех единиц и которые не зарегистрированы в качестве плательщиков НДС, представляют единую налоговую отчетность, предусмотренную частью (3), не позднее 31 марта года, следующего за отчетным налоговым годом.

[Ст.92 ч.(6)-(8) введены ЗП82-XVI от 29.03.07, МО60-63/04.05.07 ст.279]

TITLUL III
Раздел III

НАЛОГ НА ДОБАВЛЕННУЮ СТОИМОСТЬ

Глава 1

ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 93. Основные понятия

Для целей настоящего раздела применяются следующие понятия:

1) Налог на добавленную стоимость (далее - НДС) - общегосударственный налог, представляющий собой форму изъятия в бюджет части стоимости поставленных товаров, оказанных услуг, подлежащих налогообложению на территории Республики Молдова, а также части стоимости облагаемых товаров, услуг, импортируемых в Республику Молдова.

2) Товар, товарно-материальные ценности - продукт труда в форме изделий, товаров народного потребления и продукции производственно-технического назначения, здания, сооружения и другое недвижимое имущество, нематериальные активы.

3) Поставка товаров - передача права собственности на товары посредством их реализации, обмена, передачи без оплаты, передачи с частичной оплатой, выплаты заработной платы в натуральном выражении, других платежей, осуществляемых в натуре, реализации заложенных товаров от имени залогодателя, передачи товаров на основе контракта финансового лизинга.

4) Поставка (оказание) услуг - деятельность по оказанию материальных и нематериальных потре-бительских и производственных услуг, включающая передачу собственности в аренду, имущественный наем, узуфрукт, операционный лизинг, передачу прав, на использование любых товаров, за оплату, с частичной оплатой или без оплаты; деятельность по выполнению строительно-монтажных, ремонтных, научно-исследовательских, опытно-конструкторских и других работ за оплату, с частичной оплатой или без оплаты.

[Ст.93 пкт.4) изменен ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

5) Частичная оплата - неполное выполнение покупателем обязательств перед поставщиком.

6) Облагаемая поставка - поставка товаров, поставка (оказание) услуг за исключением поставок товаров, услуг, освобожденных от обложения НДС, осуществляемые субъектом налогообложения в процессе предпринимательской деятельности.

[Ст. 93 пкт.6) изменен ЗП299-XVI от 21.12.07, МО5-7/11.01.08 ст.27]

7) Товары для личного пользования или потребления - вещи, предназначенные для удовлетворения потребностей собственника и (или) членов его семьи.

8) Импорт товаров - ввоз товаров на территорию Республики Молдова, осуществляемый в соответствии с таможенным законодательством.

9) Импорт услуг - оказание услуг юридическими и физическими лицами - нерезидентами Республики Молдова юридическим и физическим лицам - резидентам или нерезидентам Республики Молдова, для которых местом поставки считается Республика Молдова.

10) Экспорт товаров - вывоз товаров с территории Республики Молдова, осуществляемый в соответствии с таможенным законодательством.

11) Экспорт услуг - оказание юридическими и физическими лицами - резидентами Республики Молдова юридическим и физическим лицам - нерезидентам Республики Молдова услуг, местом поставки которых не является Республика Молдова.

12) Специфические отношения - особенные отношения, свойственные и применяемые только к данному конкретному субъекту или обстоятельству, отличающиеся от отношений, сложившихся для аналогичных субъектов или обстоятельств.

13) Нулевая ставка - ставка НДС, составляющая ноль процентов.

14) Агент - лицо, действующее от имени другого лица и не являющееся его наемным работником.

15) Место поставки товаров и услуг - место осуществления поставок в соответствии с правилами, установленными статьями 110 и 111.

16) Налоговая накладная - типовая форма первичного документа строгой отчетности, представляемого покупателю субъектом налогообложения, зарегистри-рованным в установленном порядке, при осуществлении облагаемых поставок.

Глава 2

СУБЪЕКТЫ И ОБЪЕКТЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ

Статья 94. Субъекты налогообложения

Субъектами налогообложения являются:

а) юридические и физические лица, зарегистри-рованные или подлежащие регистрации в соответствии с требованиями статьи 112 или 112[1];

[Ст. 94 пкт.a) изменен ЗП299-XVI от 21.12.07, МО5-7/11.01.08 ст.27]

b) юридические и физические лица, импортирующие товары, кроме физических лиц, импортирующих товары для личного пользования или потребления, стоимость которых не превышает лимит, установленный действующим законодательством;

c) юридические и физические лица, импортирующие услуги, независимо от того, зарегистрированы они или нет в соответствии со статьей 112 или 112^{1}.

[Ст. 94 пкт.c) в редакции ЗП299-XVI от 21.12.07, МО5-7/11.01.08 ст.27]

[Ст. 94 пкт.c) изменен ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

[Ст.94 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Статья 95. Объекты налогообложения

Объектами налогообложения являются:

a) поставка товаров, услуг субъектами налогообложения, являющаяся результатом их предпринимательской деятельности в Республике Молдова;

b) импорт в Республику Молдова товаров, за исключением импортируемых физическими лицами товаров для личного пользования или потребления, стоимость которых не превышает лимит, установленный действующим законодательством.

[Ст.95 пкт.в) изменен ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543]

c) импорт в Республику Молдова услуг, за исключением импортируемых услуг по продуктам переработки, полученным после переработки вне таможенной территории.

[Ст.95 пкт.c) введен ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543]

Глава 3

ПОРЯДОК ИСЧИСЛЕНИЯ И УПЛАТЫ НДС

Статья 96. Ставки НДС

Устанавливаются следующие ставки НДС:

a) стандартная ставка - в размере 20 процентов от облагаемой стоимости импортируемых товаров и услуг и поставок, осуществляемых на территории Республики Молдова;

b) сниженные ставки в размерах:

8 процентов - на хлеб и хлебобулочные изделия (190120000, 190540, 190590300, 190590600, 190590900), молоко и молочные продукты (0401, 0402, 0403, 0405, 040610200), поставляемые на территорию Республики Молдова, за исключением предназначенных для детей продовольственных товаров, не облагаемых НДС в соответствии с пунктом 2) части (1) статьи 103;

5 процентов - на природный и сжиженный газ как импортируемый, так и поставляемый на территории Республики Молдова, а также лекарства, изготовленные в аптеках по магистральным рецептам, содержащие одобренные ингредиенты (лекарственные вещества);

8 процентов - на лекарства, как предусмотренные в Государственном реестре медикаментов, так и разрешенные Министерством здравоохранения, импортируемые и/или реализуемые на территории Республики Молдова;

[Ст. 94 пкт.b) подабз.2 изменен ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

8 процентов – на товары, импортируемые и/или поставляемые на территорию Республики Молдова, указанные в товарных позициях 3005, 3006 10, 3006 20 000, 3006 30 000, 3006 40 000, 3006 60, 3006 70 000, 3707 90, 3808 94, 3821 00 000, 3822 00 000, 4014, 4015, 4818 90, 9001 10 900, 9001 30 000, 9001 40, 9001 50, 9018 31, 9018 32, 9018 39 000;

[Ст.95 пкт.b), подабз.3 изменен ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543]

[Ст. 94 пкт.b) подабз.3 введен ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

c) нулевая ставка - на товары и услуги, поставляемые в соответствии со статьей 104.

[Ст.96 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Статья 97. Облагаемая стоимость облагаемой поставки

(1) Облагаемая стоимость облагаемой поставки представляет собой стоимость поставки, оплаченной или подлежащей оплате, без НДС.

(2) Если оплата поставки осуществлена полностью или частично в натуральной форме, то облагаемой стоимостью облагаемой поставки является ее рыночная стоимость, которая определяется в соответствии с пунктом 26) статьи 5 и статьей 99.

[Ст.97 ч.2 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

(3) Облагаемая стоимость облагаемой поставки включает сумму всех налогов, пошлин и сборов, подлежащих уплате, за исключением НДС.

(3^1) В случае применения косвенных методов и источников при определении суммы налогового обязательства облагаемой базой облагаемой поставки считается стоимость, которая определяется в соответствии со статьей 225.

[Ст.97 ч.(3^1) введена ЗП145-XVI от 27.06.08, MO127-130/18.07.08 ст.500; в силу с 01.01.09]

(4) Облагаемая стоимость облагаемой поставки товаров (услуг), осуществленной субъектом налогообложения, не может быть ниже затрат на их производство, или стоимости приобретения поставленных товаров, или таможенной стоимости импортируемых товаров, определенной согласно статье 100, или себестоимости оказанных услуг, за исключением случаев, когда товар потерял потребительские свойства, при условии подтверждения этого факта органами и службами, на которые возложены такие функции. Положения настоящей статьи не относятся к случаям, когда осуществляются поставки товаров и услуг, цены на которые устанавливаются (регламентируются) государством, а также к случаям реализации на аукционах имущества дебиторов в счет погашения их недоимки.

[Ст.97 ч.4 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

(5) Облагаемой стоимостью облагаемой поставки изнашиваемых активов является наибольшая величина из их балансовой и рыночной стоимости.

Статья 98. Корректировка облагаемой

стоимости облагаемой поставки

Облагаемая стоимость облагаемой поставки товаров, услуг после их поставки или оплаты подлежит корректировке при наличии подтверждающих документов, если:

a) ранее согласованная стоимость облагаемой поставки изменилась в результате изменения цен;

b) облагаемая поставка полностью или частично возвращена субъекту налогообложения, осуществившему поставку;

c) облагаемая стоимость облагаемой поставки уменьшена вследствие предоставления дисконта за досрочную оплату.

Статья 99. Поставки, осуществляемые по цене

ниже рыночной, без оплаты, в счет оплаты труда

(1) Поставка, осуществляемая по цене ниже рыночной вследствие того, что между поставщиком и потребителем существуют специфические отношения, или

того, что потребителем является наемный работник поставщика, считается облагаемой поставкой. Облагаемой стоимостью указанной поставки является ее рыночная стоимость.

(2) Товары, услуги, поставленные субъекту налого-обложения для осуществления им предпринимательской деятельности, товары собственного производства, впоследствии переданные без оплаты наемным работникам субъекта налогообложения, услуги, оказанные без оплаты наемным работникам субъекта налогообложения, считаются облагаемой поставкой. Облагаемой стоимостью указанной поставки является ее рыночная стоимость.

(3) Товары, услуги, поставленные субъекту налого-обложения для осуществления им предпринимательской деятельности, товары собственного производства, впоследствии присвоенные субъектом или переданные им членам семьи, считаются облагаемой поставкой данного субъекта. Облагаемой стоимостью поставки товаров, услуг является уплаченная субъектом стоимость поставки, предназначенной для осуществления им предпринимательской деятельности, а для товаров собственного производства - рыночная стоимость.

(4) Товары, услуги, поставленные субъекту налогообложения для осуществления им предприни-мательской деятельности, впоследствии переданные без оплаты другим лицам, считаются облагаемой поставкой, осуществленной данным субъектом. Облагаемой стоимостью указанной поставки является уплаченная субъектом стоимость поставки, пред-назначенной для осуществления им предприни-мательской деятельности.

(5) Товары, услуги, поставленные субъекту налогообложения для осуществления им предпринимательской деятельности, товары собственного производства, услуги, поставленные в счет оплаты труда наемного работника, считаются облагаемой поставкой. Облагаемой стоимостью указанной поставки является ее рыночная стоимость.

(6) Рыночная стоимость облагаемой поставки не должна быть ниже ее стоимости продаж.

Статья 100. Облагаемая стоимость импортируемых товаров

(1) Облагаемой стоимостью импортируемых товаров является их таможенная стоимость, определяемая в соответствии с таможенным законодательством, а также подлежащие уплате при импорте данных товаров налоги, пошлины и сборы, за исключением НДС.

(2) При отсутствии документов, подтверждающих стоимость импортируемых товаров, или при занижении импортером стоимости товаров облагаемая стоимость товаров определяется таможенными органами в порядке, предусмотренном частью (1), и в соответствии с правами, предоставленными им законодательством.

Статья 101. Порядок исчисления и уплаты НДС

(1) Субъекты налогообложения, указанные в пункте а) статьи 94, обязаны декларировать в соответствии со статьей 115 и уплачивать в бюджет за каждый налоговый период, установленный в соответствии со статьей 114, сумму НДС, которая определяется как разница между суммой НДС, уплаченной или подлежащей уплате потребителями за поставляемые им товары, услуги, и суммой НДС, уплаченной или подлежащей уплате поставщикам при приобретении товарно-материальных ценностей, услуг (включая НДС на импортируемые товарно-материальные ценности), используемых для осуществления предпринимательской деятельности в соответствующий налоговый период, с учетом права на зачет согласно статье 102.

(2) При наличии превышения суммы НДС, уплаченной или подлежащей уплате поставщикам при приобретении товарно-материальных ценностей, услуг, над суммой НДС, полученной или подлежащей получению от потребителей за поставляемые им товары, услуги, разница переносится на следующий налоговый период и становится частью суммы НДС, подлежащей уплате за приобретаемые в этот период товарно-материальные ценности, услуги, за исключением случаев, предусмотренных частями (3), (5) и (6).

(3) При наличии превышения суммы НДС на приобретаемые предприятиями, производящими хлеб и хлебобулочные изделия, и предприятиями, перерабатывающими молоко и производящими молочные продукты, товарно-материальные ценности и услуги над суммой НДС на поставки хлеба, хлебобулочных изделий, молока и молочных продуктов разница возмещается из бюджета в пределах стандартной ставки НДС, умноженной на стоимость поставки, подлежащей обложению по сниженной ставке. Возмещение НДС осуществляется в порядке, установленном Правительством, в срок, не превышающий 45 дней.

(3) При наличии превышения суммы НДС на приобретаемые предприятиями, производящими хлеб и хлебобулочные изделия, и предприятиями, перерабатывающими молоко и производящими молочные продукты, товарно-материальные ценности и услуги над суммой НДС на поставки хлеба, хлебобулочных изделий, молока и молочных продуктов разница возмещается из бюджета в пределах стандартной ставки НДС, умноженной на стоимость поставки, подлежащей обложению по сниженной ставке. Возмещение НДС осуществляется в порядке, установленном законом, в срок, не превышающий 45 дней.

[Ст.101 ч.(3) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

[Ст.101 ч.3 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

(4) Субъекты налогообложения, импортирующие услуги для осуществления предпринимательской деятельности, за исключением импортируемых услуг по

продуктам переработки, полученным после переработки вне таможенной территории, уплачивают НДС в момент осуществления платежа за импортируемую услугу.

[Ст.101 ч.(1) изменена ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543]

(5) Если причиной превышения суммы НДС на приобретаемые товарно-материальные ценности, услуги является осуществление субъектом налогообложения поставки, подлежащей обложению по нулевой ставке, то он имеет право на возмещение суммы превышения НДС на приобретаемые товарно-материальные ценности, услуги, уплаченной посредством банковского счета и/или погашения сумм в счет возмещения налогов согласно положениям настоящей статьи, части (3) статьи 103 и статьи 125, в пределах стандартной ставки НДС, умноженной на стоимость поставки, подлежащей обложению по нулевой ставке. Возмещение НДС осуществляется в порядке, установленном Правительством, в срок, не превышающий 45 дней. Возмещение НДС осуществляется в счет погашения задолженностей хозяйствующих субъектов (или их кредиторов) перед национальным публичным бюджетом, за исключением налоговых обязательств, администрируемых таможенными органами, а в случае отсутствия задолженностей - на банковский счет хозяйствующего субъекта.

(5) Если причиной превышения суммы НДС на приобретаемые товарно-материальные ценности, услуги является осуществление субъектом налогообложения поставки, подлежащей обложению по нулевой ставке, то он имеет право на возмещение суммы превышения НДС на приобретаемые товарно-материальные ценности, услуги, уплаченной посредством банковского счета и/или погашения сумм в счет возмещения налогов согласно положениям настоящей статьи, части (3) статьи 103 и статьи 125, в пределах стандартной ставки НДС, умноженной на стоимость поставки, подлежащей обложению по нулевой ставке. Возмещение НДС осуществляется в порядке, установленном законом, в срок, не превышающий 45 дней. Возмещение НДС осуществляется в счет погашения задолженностей хозяйствующих субъектов (или их кредиторов) перед национальным публичным бюджетом, за исключением налоговых обязательств, администрируемых таможенными органами, а в случае отсутствия задолженностей - на банковский счет хозяйствующего субъекта.

[Ст.101 ч.(5) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

[Ст.101 ч.5 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

(6) Если сумма НДС по товарно-материальным ценностям и/или услугам, приобретаемым предприятиями, осуществляющими лизинговую деятельность, превышает сумму НДС по поставкам материальных ценностей или услуг, осуществленным по договорам финансового и/или операционного лизинга, то сумма превышения возмещается из бюджета в пределах стандартной ставки НДС, умноженной на стоимость данных поставок материальных ценностей или услуг.

Возмещение НДС осуществляется в порядке, установленном Правительством,в срок, не превышающий 45 дней.

(6) Если сумма НДС по товарно-материальным ценностям и/или услугам, приобретаемым предприятиями, осуществляющими лизинговую деятельность, превышает сумму НДС по поставкам материальных ценностей или услуг, осуществленным по договорам финансового и/или операционного лизинга, то сумма превышения возмещается из бюджета в пределах стандартной ставки НДС, умноженной на стоимость данных поставок материальных ценностей или услуг. Возмещение НДС осуществляется в порядке, установленном законом ,в срок, не превышающий 45 дней.

[Ст.101 ч.(6) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

[Ст.101 ч.6 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

(7) Юридические и физические лица, импортирующие товары для осуществления предпринимательской деятельности, уплачивают НДС до или в момент подачи таможенной декларации, то есть до непосредственного ввоза товаров на территорию Республики Молдова. Физические лица, импортирующие товары для личного пользования или потребления, стоимость которых превышает лимит, установленный действующим законодательством, уплачивают НДС в момент таможенного досмотра багажа и только в части стоимости, превышающей установленный лимит.

[Ст.101 изменена ЗП60-XVI от 28.04.05, МО92/08.07.05 ст.431]

Статья 101[1]. Возмещение НДС по капитальным инвестициям (затратам), за исключением инвестиций жилого назначения и инвестиций в транспортные средства

(1) Действие настоящей статьи распространяется на субъекты налогообложения, осуществляющие начиная с 1 января 2008 года капитальные инвестиции (затраты) в населенных пунктах республики, кроме муниципиев Кишинэу и Бэлць, за исключением инвестиций жилого назначения и инвестиций в транспортные средства.

(2) Субъекты налогообложения, указанные в части (1), имеющие превышение суммы НДС, уплаченной или подлежащей уплате поставщикам при приобретении товарно-материальных ценностей, услуг, над суммой НДС, уплаченной или подлежащей уплате покупателями за поставляемые им товары, услуги, имеют право на возмещение данного превышения. Сумма, подлежащая возмещению, не может быть больше суммы НДС, уплаченной за товарно-материальные ценности, услуги, связанные с капитальными инвестициями (затратами), согласно части (1). Для субъектов налогообложения, осуществляющих капитальные инвестиции (затраты) в

городах и муниципии Комрат, НДС возмещается в случае, когда превышение суммы НДС за один налоговый период, рассчитанное согласно настоящей части, составляет более 100000 леев.

(3) Субъекты налогообложения, зарегистрированные в качестве плательщиков НДС в соответствии со статьей 112^1, имеют право на возмещение суммы НДС, уплаченной поставщикам товарно-материальных ценностей, услуг, используемых для осуществления капитальных инвестиций (затрат), которые стали основанием для регистрации субъекта в качестве плательщика НДС.

(4) Возмещение НДС согласно настоящей статье осуществляется в течение 45 дней начиная со дня подачи заявления в порядке, установленном Правительством. Возмещение НДС осуществляется в счет погашения задолженностей хозяйствующих субъектов (или их кредиторов) перед национальным публичным бюджетом, за исключением налоговых обязательств, администрируемых таможенными органами, а в отсутствие задолженностей – на банковский счет хозяйствующего субъекта.

[Ст. 101^1 введена ЗП299-XVI от 21.12.07, МО5-7/01.01.08 ст.27]

Статья 102. Зачет НДС на приобретаемые

товарно-материальные ценности, услуги

(1) Субъектам налогообложения, зарегистрированным согласно статье 112, при уплате НДС в бюджет разрешается зачет уплаченной или подлежащей уплате поставщикам-плательщикам НДС суммы НДС на товарно-материальные ценности, услуги, приобретаемые для осуществления облагаемых поставок в процессе предпринимательской деятельности. Разрешается зачет НДС на импортируемые услуги, приобретенные субъектами налогообложения для осуществления налогооблагаемых поставок в процессе предпринимательской деятельности, только в случае уплаты в бюджет НДС по указанным услугам в соответствии с положениями статьи 115. Субъектам налогообложения, зарегистрированным согласно статьям 112 и 112^1, разрешается зачет уплаченной или подлежащей уплате поставщикам-плательщикам НДС суммы НДС по расходам, осуществленным до момента регистрации и связанным с приобретением основных средств производственного назначения в сфере сельского хозяйства, строительством и реконструкцией объектов производственного назначения в сфере сельского хозяйства, посадкой и содержанием молодых насаждений, выращиванием молодняка и содержанием стада.

[Ст. 102 ч.(1) изменен ЗП299-XVI от 21.12.07, МО5-7/11.01.08 ст.27]

[Ст.102 ч.(1) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

(2) Уплаченная или подлежащая уплате сумма НДС на приобретаемые товарно-материальные ценности, услуги, которые используются для поставок, освобожденных от НДС, не подлежит зачету и относится на затраты или расходы. Данное положение не распространяется на поставки, осуществленные в соответствии с пунктом 23) части (1) статьи 103.

[Ст.102 ч.(2) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, MO117-1126/10.08.07 ст.534]

[Ст.102 ч.(2) изменена ЗП261-XVI от 27.10.05, MO157-160/25.11.05 ст.782; в силу с 01.01.06]

(3) Уплаченная или подлежащая уплате сумма НДС на приобретаемые товарно-материальные ценности, услуги, которые используются для осуществления как облагаемых, так и необлагаемых поставок, подлежит зачету, если относится к облагаемым поставкам.

Сумма зачета НДС определяется ежемесячно путем применения условного коэффициента к уплаченной или подлежащей уплате сумме НДС на приобретаемые товарно-материальные ценности, услуги, которые используются для осуществления как облагаемых, так и необлагаемых поставок. Условный коэффициент рассчитывается путем деления, при этом:

a) в числителе дроби указывается стоимость облагаемых поставок (без НДС), за исключением полученных авансов, для осуществления которых используются данные товарно-материальные ценности, услуги;

b) в знаменателе дроби указывается общая стоимость облагаемых поставок (без НДС) и необлагаемых поставок, за исключением полученных авансов, для осуществления которых используются данные товарно-материальные ценности, услуги.

Окончательный условный коэффициент определяется в вышеуказанном порядке при составлении декларации НДС за последний налоговый период года и основывается на годовых показателях поставок. Разница между суммами НДС, отнесенными на зачет в предыдущих налоговых периодах и определенными в результате применения окончательного условного коэффициента, отражается в декларации за последний налоговый период года.

[Ст.102 ч.(2)-(3) в редакции ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

(4) Уплаченная или подлежащая уплате сумма НДС на приобретаемые товарно-материальные ценности, услуги, не использованные для осуществления предпринимательской деятельности, а также на приобретаемые товарно-материальные ценности, которые в процессе предпринимательской деятельности были похищены или представляют собой сверхнормативные потери, предусмотренные законодательством, не подлежит зачету и относится на расходы периода.

(5) Уплаченная или подлежащая уплате сумма НДС на товарно-материальные ценности, услуги, приобретаемые субъектом налогообложения для организации развлекательных мероприятий, не входящих в сферу его предпринимательской деятельности, не подлежит зачету и относится на затраты или расходы. Субъекты налогообложения, предпринимательская деятельность которых является деятельностью в сфере организации досуга и развлечений, использующие приобретаемые товарно-материальные ценности, услуги непосредственно для

осуществления этой деятельности, имеют право на зачет НДС на приобретаемые товарно-материальные ценности, услуги.

(6) Субъект налогообложения имеет право на зачет уплаченного или подлежащего уплате НДС на приобретаемые товарно-материальные ценности, услуги при наличии:

a) налоговой накладной на приобретаемые товарно-материальные ценности, услуги, по которым уплачен или подлежит уплате НДС, либо

b) документа, подтверждающего уплату НДС на импортируемые товары, выданного таможенными органами.

c) документа, подтверждающего уплату НДС на импортируемые услуги.

[Ст.102 ч.(6) пкт.c) введен ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

(7) Поставка, по которой разрешается зачет уплаченного или подлежащего уплате НДС на приобретаемые товарно-материальные ценности, услуги, должна быть осуществлена субъекту налогообложения поставщиком, выдавшим налоговую накладную, (приобретенную у уполномоченного органа в установленном порядке) или должна быть импортирована субъектом налогообложения.

(8) При поставке товаров, услуг на экспорт и всех видов международных пассажирских и грузовых перевозок возмещение НДС на приобретаемые товарно-материальные ценности, услуги разрешается при наличии:

a) выданного таможенными органами подтверждения поставки товаров на экспорт;

b) копий международных транспортных документов, подтверждающих получение экспортированных товаров;

c) международных транспортных документов, подтверждающих оказание услуг, - для услуг по международным грузовым перевозкам;

d) путевки, ведомости учета билетов, контрольных ведомостей, летного задания (в зависимости от вида перевозок) - для услуг по международным пассажирским перевозкам;

e) выданного почтовым органом подтверждения получения товаров;

f) подтверждения иностранного получателя - для других услуг, а в случае услуг, предоставленных через электронные средства, - подтверждения посредством цифрой или письменой подписи и подтверждения получения платы за соответствующие услуги (если оно имело место) или предоставленной банком информации о денежных средствах, инкассированных посредством карточек международных платежных систем, на основании которой можно идентифицировать иностранного получателя.

[Ст.102 ч.(8) пкт.f) изменен ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-1126/10.08.07 ст.534]

[Ст.102 ч.(8) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

[Ст.102 ч.(8) пкт.e) в редакции ЗП20-XVI от 08.04.05, МО65-66/29.04.05 ст.234]

(9) Уплаченная или подлежащая уплате сумма НДС на приобретенный этиловый спирт, использованный в медицинских целях, подлежит зачету.

Глава 4

ПОСТАВКИ, ОСВОБОЖДЕННЫЕ ОТ НДС

Статья 103. Освобождение от уплаты НДС

(1) Не облагаются НДС импорт товаров, услуг и осуществленные субъектами налогообложения поставки товаров, услуг, являющихся результатом их предпринимательской деятельности в Республике Молдова:

1) жилье, земля, их аренда, право на их поставку и аренду, за исключением комиссионных, связанных с такими сделками;

[Ст.103 ч.1 пкт.1 изменен ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

2) товары, указанные в товарных позициях 040229110, 190110000, 490300000, а также продовольственные товары, предназначенные для детей, указанные в товарных позициях 16021000, 20051000, 20071010, 20071091, 200710990;

[Ст.103 ч.(1) пкт.2 в редакции ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543]

3) государственное имущество, выкупаемое в порядке приватизации;

4) детские дошкольные учреждения, клубы, санатории и другие объекты социально-культурного и жилищно-коммунального назначения, а также дороги, электрические сети и подстанции, газовые сети, водозаборные сооружения и другие подобные объекты, передаваемые безвозмездно органам публичной власти (или по их решению специализированным предприятиям, осуществляющим использование и эксплуатацию указанных объектов по назначению), а также предприятиям, учреждениям и организациям органами публичной власти; государственное имущество, передаваемое безвозмездно по решению органов публичной власти с баланса одного государственного предприятия на баланс другого государственного предприятия или с баланса одного муниципального предприятия на баланс другого муниципального предприятия; работы по технической экспертизе и поисково-разведочные, проектные, строительные и реставрационные работы, осуществляемые с привлечением денежных средств, пожертвованных физическими и юридическими

лицами, по объектам, включенным в утвержденный Парламентом перечень;

[Ст.103 ч.(1) пкт.4) изменен ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-1126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

5) товары, услуги учреждений образования, связанные с учебно-производственным и воспи-тательным процессом, при условии направления средств, полученных от поставки данных товаров, услуг, на общеобразовательные цели; услуги по подготовке и повышению квалификации кадров; услуги по обучению детей и подростков в кружках, секциях, студиях; услуги детям и подросткам с использованием спортивных сооружений; услуги, связанные с содержанием детей в дошкольных учреждениях;

6) выполняемые уполномоченными на то органами услуги (действия), за которые взимается государственная пошлина; все виды деятельности, связанные с уплатой пошлин и сборов, взимаемых государством при лицензировании, регистрации и выдаче патентов, а также с уплатой пошлин и сборов, взимаемых органами центрального и местного публичного управления; услуги, оказываемые адвокатами и нотариусами; услуги по регистрации в реестре недвижимого имущества и выдаче выписок из этого реестра;

7) услуги (кроме посреднических), связанные с патентно-лицензионными операциями, касающимися объектов промышленной собственности, а также получение авторских прав;

8) конфискованное, бесхозяйное имущество, имущество, перешедшее по праву наследования государству, имущество предприятий, находящихся в процессе несостоятельности, клады;

[Ст.103 ч.1 пкт.8 изменен ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

9) услуги по уходу за больными и престарелыми, а также товары, предназначенные для подготовки пакетов малоимущим старикам за счет благотворительных организаций и бесплатно им распределенные;

10) медицинские услуги, за исключением косметических; лекарственное сырье, материалы, изделия, первичная и вторичная упаковка, используемые для приготовления и производства лекарств, разрешенные Министерством здравоохранения, за исключением этилового спирта, косметических средств; протезно-ортопедические изделия и аппараты; путевки (курсовки) в санаторно-курортные и оздоровительные учреждения, учреждения отдыха, туристско-экскурсионные путевки без стоимости посреднических услуг, связанных с их приобретением; технические средства, в том числе автотранспортные, которые не могут быть использованы иначе как для профилактики инвалидности и реабилитации инвалидов;

[Ст.103 ч.(1) пкт.10) изменен ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

11) товары собственного производства студенческих и школьных столовых, столовых других учебных заведений, больниц, детских дошкольных учреждений, столовых иных учреждений и организаций социально-культурной сферы, финансируемых частично или полностью из бюджета, а также столовых специализированных на организации питания малоимущих стариков за счет благотворительных организаций;

12) финансовые услуги:

a) предоставление или передача кредитов, гарантий по кредитам, иное обеспечение денежно-кредитных операций, в том числе управление займами, кредитами или гарантиями по кредитам со стороны кредиторов (кредитные, переводные и доверительные операции, связанные с кредитованием, расчетно-кассовые операции, розыск сумм, не поступивших на счета, открытие, закрытие и переоформление счетов);

b) операции, связанные с ведением депозитных счетов, в том числе вкладных, расчетных и бюджетных, платежи, переводы, долговые обязательства, чеки и другие финансовые инструменты, за исключением доходов, полученных от продажи товаров в случае невозврата кредита, от информационных, консуль-тационных, экспертных услуг, от покупки и аренды брокерских мест на биржах, от сдачи в аренду, от услуг по инкассации и доставке наличности клиентам, от услуг по приему на хранение и пересылке ценностей, наличности, ценных бумаг и документов, доходов от доверительных операций в части управления имуществом клиентов, от ликвидации имущества обанкротившихся предприятий, от платного обеспечения клиентов нормативными документами;

[Ст.103 ч.(1) пкт.12) подпкт.b) изменен ЗП60-XVI от 28.04.05, MO92/08.07.05 ст.431]

c) операции, связанные с обращением валюты, денежных средств, банкнот, являющихся законными средствами платежа (кроме используемых в нумизматических целях), товары, классифицируемые по товарной позиции 7108, поставляемые Национальному банку Молдовы;

[Ст.103 ч.1 пкт.12 подпкт.c) изменен ЗП268 от 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ст.702]

d) операции, связанные с выпуском акций, облигаций, векселей и других ценных бумаг, в том числе коммерческие и посреднические операции на рынке ценных бумаг и операции независимых регистраторов;

e) операции, связанные с производными финансовыми инструментами, с форвардными соглашениями, опционами и другими финансовыми операциями;

f) услуги, связанные с управлением инвестиционными фондами и квалифицированными негосударственными пенсионными фондами;

[Ст.103 ч.(1) пкт.12) подпкт.g) изменен ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-

128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

g) операции по страхованию и/или перестрахованию, включая посреднические услуги;
[Ст.103 ч.(1) пкт.12) подпкт.g) в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

[Ст.103 ч.1 пкт.12 подпкт.h) исключен ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

[Ст.103 ч.(1) пкт.12) подпкт.h) введен ЗП60-XVI от 28.04.05, МО92/08.07.05 ст.431]

13) почтовые услуги, включая доставку пенсий, субсидий, пособий;

14) услуги, связанные с азартными играми, оказываемые субъектами предпринимательства, осуществляющими игорный бизнес (в том числе с использованием игровых автоматов), за исключением услуг, стоимость которых полностью или частично включена в ставку или входную плату, и других услуг по обслуживанию зрителей или участников; лотереи;

[Ст.103 ч.(1) пкт.15) исключен ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702; остальные пренумерованы, в силу с 1 января 2007]

15) услуги по захоронению и кремированию трупов людей или животных и связанная с этим деятельность: подготовка трупов к захоронению или кремации, бальзамирование и услуги, предоставляемые похоронным бюро; аренда оборудованных помещений в салонах для покойников; аренда или продажа мест на кладбище; содержание могил и уход за ними; обряды и церемонии, проводимые религиозными организациями;

16) проживание в общежитиях; коммунальные услуги, предоставляемые населению: наем жилья, техническое обслуживание жилых домов, водоснабжение, водоотведение (канализация), санитарная очистка, пользование лифтом;

[Ст.103 ч.(1) пкт.19) исключен ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

17) услуги городского общественного транспорта, услуги по перевозке пассажиров в пригородном и междугородном сообщении автомобильным, железнодорожным и речным транспортом, а также услуги по реализации билетов на городской общественный, пригородный и междугородный автомобильный, железнодорожный и речной пассажирский транспорт;

[Ст.103 ч.(1) пкт.17) в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

[Ст.103 ч.(1) пкт.20)-28) считать пкт.19)-27) ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

18) электрическая энергия, импортируемая и поставляемая распределительным сетям или импортируемая распределительными сетями, за исключением услуг по транспортировке импортируемой электрической энергии;

29) услуги, связанные с подтверждением прав обладателей земли;

20) книжная продукция и периодические издания, за исключением носящих рекламный и эротический характер, а также услуги по изданию книжной продукции и периодических изданий, за исключением носящих указанный характер;

21) импортируемые акцизные марки, предназначенные для маркирования подакцизных товаров;

22) услуги, оказываемые созданными в соответствии со статьей 87 Закона о предпринимательских кооперативах № 73-XV от 12 апреля 2001 года обслуживающими сельскохозяйственными кооперативами членам этих кооперативов, при условии, что не менее 75 процентов общей стоимости осуществленных поставок составляет стоимость товаров и услуг, поставленных кооперативом его членам, и стоимость товаров, поставленных кооперативу его членами;

23) материальные активы, стоимость которых превышает 3000 леев за единицу и срок эксплуатации которых превышает один год, предназначенные для включения в уставный капитал в порядке и сроки, установленные законодательством. Порядок применения данной налоговой льготы устанавливается положением, утвержденным Правительством;

23) материальные активы, стоимость которых превышает 3000 леев за единицу и срок эксплуатации которых превышает один год, предназначенные для включения в уставный капитал в порядке и сроки, установленные законодательством. Порядок применения данной налоговой льготы устанавливается законом;

[Ст.103 ч.(1) пкт.23) изменен ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

[Ст.103 ч.(1) пкт.23) в редакции ЗП268 от 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

24) легковые автомобили и прочие моторные транспортные средства (товарные позиции 870321, 870322, 870323, 870324, 870331, 870332, 870333);

[Ст.103 ч.(1) пкт.24) в редакции ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

25) товары и услуги, финансируемые за счет кредитов и грантов, предоставленных Правительству или выделенных под государственные гарантии, за счет займов, предоставленных международными финансовыми организациями (в том числе за счет доли Правительства), предназначенных для реализации соответствующих проектов, а также за счет грантов, предоставленных учреждениям,

финансируемым из бюджета, согласно перечню, утвержденному Правительством;

25) товары и услуги, финансируемые за счет кредитов и грантов, предоставленных Правительству или выделенных под государственные гарантии, за счет займов, предоставленных международными финансовыми организациями (в том числе за счет доли Правительства), предназначенных для реализации соответствующих проектов, а также за счет грантов, предоставленных учреждениям, финансируемым из бюджета, согласно закону;

[Ст.103 ч.(1) пкт.25) изменен ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

[Ст.103 ч.(1) пкт.25[1]) исключен ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543; в силу с 01.01.09]

[Ст.103 ч.(1) пкт.25[1]) введен ЗП245-XVI от 16.11.07, МО184-187/30.11.07 ст.721; в силу с 01.01.08]

26) оборудование, снаряжение и наградные атрибуты, полученные Национальным олимпийским комитетом и национальными профильными спортивными федерациями в дар от Международного олимпийского комитета, европейских и международных профильных спортивных федераций для подготовки спортсменов высокого класса и поддержки олимпийского движения без права продажи данного оборудования, снаряжения и наградных атрибутов;

[Ст.103 ч.(1) пкт.29) исключен ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

[Ст.103 ч.(1) пкт.30) считать пкт.28) ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

27) услуги организаций в области науки и инноваций, аккредитованных Национальным советом по аккредитации и аттестации. Освобождение предоставляется начиная с налогового периода, в котором организация в области науки и инноваций была аккредитована Национальным советом по аккредитации и аттестации. В случае отзыва свидетельства об аккредитации организация в области науки и инноваций лишается права на освобождение начиная с налогового периода, в котором было отозвано свидетельство об аккредитации.

[Ст.103 ч.(1), пкт.27) в редакции ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543]

[Ст.103 ч.1 пкт.27 изменен ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(2) Не облагаются НДС:

а) товары при ввозе их на таможенную территорию и помещении под таможенные режимы транзита, переработки под таможенным контролем, таможенного склада и под таможенные назначения уничтожения, отказа в пользу государства;

b) отечественные товары, ранее вывезенные и возвращенные в течение трех лет в неизменном состоянии;

c) товары, помещенные под таможенный режим временного ввоза, и продукты переработки после переработки вне таможенной территории в соответствии с таможенными правилами;

(3) Товары, помещенные под таможенный режим переработки на таможенной территории, за исключением подакцизных товаров, мяса крупного рогатого скота, свежего или охлажденного (код 0201), мяса крупного рогатого скота, мороженого (код 0202), свинины свежей, охлажденной или мороженой (код 0203), баранины или козлятины свежей, охлажденной или мороженой (код 0204), пищевых субпродуктов крупного рогатого скота, свиней, овец, коз, лошадей, ослов, мулов или лошаков свежих, охлажденных или мороженых (код 0206), мяса и пищевых субпродуктов домашней птицы, указанной в товарной позиции 0105, свежих, охлажденных или мороженых (код 0207), свиного сала, отделенного от тощего мяса, и жира домашних свиней и домашней птицы, не вытопленных или не извлеченных другим способом, свежих, охлажденных, мороженых, соленых, в рассоле, сушеных или копченых (код 020900), молока и сливок сгущенных или с добавлением сахара либо других подслащивающих веществ (код 0402), крахмала картофельного (код 110813000), жира крупного рогатого скота, овец или коз, кроме жира, указанного в товарной позиции 150300 (код 150200), и тростникового сахара-сырца (код 170111), не облагаются НДС.

НДС, уплаченный по товарам, помещенным под таможенный режим переработки на таможенной территории, для которых применяется НДС, возмещается в порядке, установленном Таможенным департаментом, в срок, не превышающий 30 дней.

[Ст.103 ч.(3) изменена ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543]

(4) При вывозе с таможенной территории иностранных товаров, помещенных под таможенное назначение реэкспорта, уплаченные при их ввозе на таможенную территорию суммы НДС возвращаются. Возмещение НДС осуществляется в порядке, установленном Таможенным департаментом, в срок не превышающий 5 дней.

(5) Не облагаются НДС импорт товаров, услуг, предназначенных для оказания помощи при стихийном бедствии, вооруженном конфликте и других чрезвычайных ситуациях, а также импорт и/или поставки товаров, услуг, определенных в качестве гуманитарной помощи в установленном Правительством порядке.

[Ст.103 ч.(5) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

(6)Не облагаются НДС товары, размещаемые и реализуемые в магазинах duty-free.

[Ст.103 ч.6 в редакции ЗП171 от 19.07.07, МО112-116/03.08.07 ст.510]

[Ст.103 ч.6 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(7) Не облагаются НДС сырье, материалы, комплектующие изделия и принадлежности, импор-тируемые для производства продукции организациями и предприятиями обществ слепых, обществ глухих и обществ инвалидов.

(8) Не облагается НДС продукция лечебно-производственных (трудовых) мастерских при психиа-трических больницах Министерства здравоохранения, в которых работают инвалиды.

(9) Поставки товаров, услуг, осуществляемые внутри зоны свободного предпринимательства, не относятся к поставкам, облагаемым НДС.

(9^1) Не облагаются НДС товары и услуги, импортируемые резидентами научно-технологических парков и резидентами инновационных инкубаторов, а также товары и услуги, приобретенные ими на территории Республики Молдова. Порядок применения освобождения устанавливается Правительством. В случае прекращения деятельности научно-технологических парков, инновационных инкубаторов или в случае утраты ими статуса резидента НДС облагается первоначальная стоимость запасов товаров, не использованных в процессе осуществления деятельности резидентов.

[Ст.103 ч.(9^1) введена ЗП144 от 22.06.07, МО94-97/06.07.07, ст.424]

(10) Не облагается НДС импорт юридическими лицами товаров, не предназначенных для коммерческой деятельности, таможенная стоимость которых не превышает 50 евро. Если их таможенная стоимость превышает данный необлагаемый лимит, НДС исчисляется исходя из таможенной стоимости товаров, а указанный необлагаемый лимит не уменьшает их облагаемую стоимость.

(11) Доход в виде процентных начислений, полученный лизингодателем на основе договора финансового лизинга, не является объектом обложения НДС.

[Ст.103 ч.11 введена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

Глава 5

ОБЛОЖЕНИЕ НДС ПО НУЛЕВОЙ СТАВКЕ

Статья 104. Поставки, облагаемые НДС по нулевой ставке

По нулевой ставке НДС облагаются следующие поставки:

а) товары, услуги на экспорт и все виды международных пассажирских и грузовых (в том числе экспедиционных) перевозок, а также услуги эксплуатанта аэродрома (аэропорта), услуги по продаже билетов на международные авиарейсы, автомобильные, железнодорожные и речные рейсы, по наземному обслуживанию воздушных судов, обеспечению авиационной безопасности и аэронавигации воздушных судов международного сообщения;

[Ст.104 пкт.a) изменен ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

b) электрическая энергия, поставляемая предприя-тиями-производителями распределительным сетям, предназначенная для населения, а также электрическая энергия, поставляемая населению распределительными сетями; тепловая энергия и горячая вода, поставляемые предприятиями-производителями распределительным сетям, предназначенные для населения, а также тепловая энергия и горячая вода, поставляемые населению предприятиями-производителями и распределительными сетями, местными тепло-фикационными предприятиями, котельными, тепловыми станциями и блок-станциями;

c) импорт и/или поставка на территорию страны товаров, услуг, предназначенных для официального пользования дипломатическими представительствами в Республике Молдова и для личного пользования или потребления лицами, составляющими дипломатический и административно-технический персонал этих представительств, членами их семей, которые проживают совместно с ними, на взаимной основе, а также товаров, услуг, предназначенных для официального пользования иными приравненными к дипломатическим представительствами в Республике Молдова и для личного пользования или потребления лицами, составляющими дипломатический и административно-технический персонал этих представительств, членами их семей, которые проживают совместно с ними. Порядок применения НДС по нулевой ставке в таких случаях определяется Правительством;

c^{1}) импорт и/или поставка на территорию страны товаров, услуг, предназначенных для проектов технической помощи, реализуемых на территории Республики Молдова международными организациями и странами-донорами в рамках договоров, стороной которых является Республика Молдова, согласно перечню, утвержденному Правительством. Перечень международных договоров, стороной которых является Республика Молдова, и проектов технической помощи, а также порядок применения нулевой ставки НДС к поставкам на территорию страны товаров и услуг, предназначенных для проектов технической помощи, определяются Правительством;

[Ст.104 пкт.c^{1}) введен ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543, в силу с 01.01.09]

[Ст.104 пкт.d) исключен ЗП245-XVI от 16.11.07, МО184-187/30.11.07 ст.721; в силу с 01.01.08]

[Ст.104 пкт.d) изменен ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

[Ст.104 пкт.d) изменен ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611]

[Ст. 104 пкт.e) исключен ЗП299-XVI от 21.12.07, МО5-7/11.01.08 ст.27]

[Ст.104 пкт.e) в редакции ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с

01.01.06]

f) товары, услуги, поставляемые в зону свободного предпринимательства из-за пределов таможенной территории Республики Молдова, поставляемые из зоны свободного предпринимательства за пределы таможенной территории Республики Молдова, поставляемые в зону свободного предпринимательства с остальной части таможенной территории Республики Молдова, а также поставляемые резидентами различных зон свободного предпринимательства Республики Молдова друг другу;

g) услуги, оказываемые предприятиями легкой промышленности на территории Республики Молдова в рамках контрактов по переработке в таможенном режиме переработки на таможенной территории. Список хозяйствующих субъектов, видов услуг, которые подпадают под действие настоящего пункта, а также порядок администрирования таких услуг устанавливается Правительством;

h) товары, поставляемые в магазины duty-free.

[Ст.104 пкт.h) в редакции ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

Глава 6

ПОСТАВКИ

Статья 105. Поставки товаров, услуг

(1) Поставка электрической и тепловой энергии и газа считается поставкой товаров.

(2) Поставка услуг, сопряженная с поставкой товаров, считается частью поставки товаров.

(3) Поставка услуг, сопряженная с экспортом товаров, считается частью экспорта товаров.

(4) Поставка товаров, сопряженная с поставкой услуг, считается частью поставки услуг.

Статья 106. Поставки, осуществляемые агентами

и наемными работниками

(1) Поставка товаров, услуг, осуществляемая агентом от имени субъекта налогобложения, является поставкой, осуществляемой самим субъектом налогообложения.

(2) Положения части (1) не относятся к поставке агентом услуг субъекту налогообложения.

(3) Поставка услуг наемным работником работодателю (в рамках его должностных или производственных обязанностей) не является облагаемой поставкой со стороны наемного работника.

Статья 107. Передача права на осуществление

предпринимательской деятельности

Передача субъектом налогообложения права на осуществление предпринимательской деятельности или ее части другому субъекту не считается поставкой товаров, услуг, если:

a) субъект, которому передается право на осуществление предпринимательской деятельности или ее части, является субъектом налогообложения или становится таковым в момент передачи права;

b) субъект, которому передается право на осуществление предпринимательской деятельности, после передачи продолжает осуществлять данную деятельность.

Глава 7

СРОКИ НАЛОГОВОГО ОБЯЗАТЕЛЬСТВА

Статья 108. Сроки налогового обязательства

(1) Датой налогового обязательства по НДС является дата поставки. Датой поставки считается дата отпуска товара, оказания услуги, за исключением случаев, предусмотренных частями (5), (6) и (7).

[Ст.108 ч.(1) изменена ЗП60-XVI от 28.04.05, MO92/08.07.05 ст.431]

(2) Для товаров датой поставки считается дата отпуска (передачи) товаров потребителю или, в случае транспортировки товара, дата начала транспортировки, за исключением экспортируемых товаров, для которых датой поставки считается дата вывоза их с территории Республики Молдова.

(3) При поставке недвижимости, строительстве объекта на участке потребителя датой поставки считается дата поступления недвижимости, объекта строительства в собственность потребителя.

[Ст.108 ч.(3) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

(4) Для услуг датой поставки считается дата оказания услуги, дата выписки налоговой накладной или дата осуществления полной или частичной оплаты субъекту налогообложения, в зависимости от того, что имело место ранее.

(5) В случае, если налоговая накладная выписана или оплата получена до момента осуществления поставки, датой поставки считается дата выписки налоговой накладной или получения оплаты, в зависимости от того, что имело место ранее.

(6) Если товары, услуги поставляются регулярно в течение определенного периода времени, оговоренного в договоре, датой поставки считается дата выписки налоговой накладной или дата получения каждого регулярного платежа, в зависимости от того, что имело место ранее.

(7) В случае поставки товаров и услуг по договору лизинга (финансового или операционного) датой поставки считается дата лизинговых платежей, установленная в договоре. В случае внесения лизинговых платежей авансом датой поставки считается дата получения авансового платежа.

[Ст.108 ч.(7) введена ЗП60-XVI от 28.04.05, МО92/08.07.05 ст.431]

Статья 109. Сроки налогового обязательства при импорте

(1) По импортируемым товарам, используемым для осуществления предпринимательской деятельности, сроком налогового обязательства считается дата декларирования товаров на пограничных таможенных пунктах, а датой уплаты - дата внесения импортером (декларантом) или третьим лицом в кассу таможенного органа или на соответствующие счета Центрального казначейства Министерства финансов денежных средств, подтвержденная выписками банковского счета. По импортируемым услугам, используемым для осуществления предпринимательской деятельности, сроком налогового обязательства и датой уплаты налога на добавленную стоимость считается дата осуществления платежа за импортируемую услугу.

(2) Товар считается импортируемым, если импортером соблюдены все требования, предусмотренные таможенным законодательством при ввозе товара на территорию Республики Молдова, и если товар обложен таможенной пошлиной. В случае, если таможенная пошлина на импортируемый товар не должна уплачиваться, товар считается импортированным, как если бы он облагался таможенной пошлиной, с соблюдением соответствующих процедур, предусмотренных таможенным законодательством при ввозе товара.

(3) По операциям лизинга (финансового или операционного), основанным на договорах, заключенных с иностранным поставщиком, сроком налогового обязательства считается дата лизинговых платежей, установленная в договоре. В случае внесения лизинговых платежей авансом сроком налогового обязательства считается дата осуществления авансового платежа.

[Ст.109 ч.(3) введена ЗП60-XVI от 28.04.05, МО92/08.07.05 ст.431]

Глава 8

МЕСТО ПОСТАВКИ

Статья 110. Место поставки товаров

(1) Местом поставки товаров признается место нахождения товаров в момент их отпуска (передачи) или в момент их поступления в распоряжение потребителя. Если товары доставляются транспортом потребителя или транспортной организацией, то местом поставки товаров является место нахождения товаров в момент начала транспортировки, за исключением поставок на экспорт.

(2) Местом поставки электрической и тепловой энергии и газа считается место их получения.

Статья 111. Место поставки услуг

(1) Местом поставки услуг признается:

a) место нахождения недвижимого имущества, если услуги связаны непосредственно с этим имуществом;

b) путь, по которому осуществляется транспортировка, с учетом покрываемого расстояния - при предоставлении транспортных услуг;

c) место фактического оказания услуг:

- связанных с движимым имуществом;

- осуществляемых в сферах культуры, искусства, образования, физической культуры или спорта либо в иной аналогичной сфере деятельности;

- относящихся к побочной транспортной деятельности, такой как погрузка, разгрузка, перемещение;

d) место пользования и обладания услугой - при сдаче в аренду движимого имущества;

e) место нахождения, а при отсутствии такового - место жительства или место пребывания получателя следующих услуг:

- услуги по передаче и предоставлению авторских прав, патентов, лицензий, товарных знаков и знаков обслуживания и других объектов промышленной собственности;

- рекламные услуги;

- услуги консультантов, инженеров, консультационных бюро, адвокатов, бухгалтеров и другие подобные услуги, а также услуги по предоставлению информации;

- услуги, предоставляемые через электронные средства, относящиеся к компьютерам и связанной с ними деятельностью, согласно подразделу 72 Классификатора видов экономической деятельности Молдовы от 28 июня 1994 года, принятого Постановлением Департамента "Moldova-Standard" № 694-ST от 9 февраля 2000 года;

- услуги по найму и распределению персонала (предоставление персонала);

- услуги агентов, действующих от имени и за счет других лиц, - по услугам, перечисленным в настоящем пункте;

[Ст.111 пкт.e) изменен ЗП268 от 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ст.702]

[Ст.111 ч.(1) пкт.e) изменен ЗП20-XVI от 08.04.05, MO65-66/29.04.05 ст.234]

f) место назначения товаров, отгруженных после переработки, - при переработке иностранных товаров на таможенной территории.

(2) Местом поставки услуг, не перечисленных в части (1), считается место нахождения лица, оказывающего услуги, а в отсутствие такого места - место жительства или место пребывания указанного лица.

Глава 9

АДМИНИСТРИРОВАНИЕ НДС

Статья 112. Регистрация субъектов налогообложения

(1) Субъект, осуществляющий предпринимательскую деятельность, за исключением органов публичной власти, публичных учреждений, предусмотренных в статье 51, публичных и частных медико-санитарных учреждений, указанных в статье 511, и обладателей предпринимательского патента, обязан зарегистрироваться как плательщик НДС, если он в течение любых 12 следующих друг за другом месяцев осуществлял поставки товаров, услуг на сумму, превышающую 300000 леев, за исключением поставок, освобожденных от НДС. Субъект обязан официально уведомить об этом Государственную налоговую службу, заполнив соответствующий формуляр, и зарегистрироваться в срок не позднее последнего дня месяца, в котором было допущено превышение. Субъект считается зарегистрированным с первого дня месяца, следующего за месяцем, в течение которого было допущено превышение.

[Ст.112 ч.(1) изменена ЗП51-XVI от 02.03.07, MO39-42/23.03.07 ст.173]

[Ст.112 ч.1 изменена ЗП268 от 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ст.702]

(2) Субъект, осуществляющий предпринимательскую деятельность, вправе зарегистрироваться в качестве плательщика НДС, если он в течение любых 12 следующих друг за другом месяцев осуществлял облагаемые поставки товаров, услуг (за исключением импортируемых) на сумму, превышающую 100000

леев, при

условии, что оплата за эти поставки осуществляется покупателями в форме расчетов по перечислению на банковские счета субъекта предпринимательской деятельности, открытые в финансовых учреждениях, имеющих налоговые отношения с бюджетной системой Республики Молдова. Субъект считается зарегистрированным с первого дня месяца, следующего за месяцем, в течение которого было допущено превышение, о чем была официально уведомлена Государственная налоговая служба, после заполнения соответствующего формуляра.

[Ст.112 ч.(2) в редакции ЗП51-XVI от 02.03.07, МО39-42/23.03.07 ст.173]

(3) При регистрации субъекта налогообложения Государственная налоговая служба обязана выдать ему утвержденный в установленном порядке регистрационный сертификат с указанием:

a) наименования (имени) и юридического адреса субъекта налогообложения;

b) даты регистрации;

c) фискального кода субъекта налогообложения.

(4) Субъект, которому оказываются импортные услуги, стоимость которых вместе со стоимостью поставок товаров, услуг, осуществляемых им в течение любых 12 следующих друг за другом месяцев, превышает 300000 леев, обязан зарегистрироваться в качестве плательщика НДС в соответствии с требованиями части (1).

[Ст.112 ч.(4) изменена ЗП51-XVI от 02.03.07, МО39-42/23.03.07 ст.173]

Статья 112[1]. Регистрация субъектов налогообложения,

осуществляющих капитальные

инвестиции (затраты), за исключением

инвестиций жилого назначения и

инвестиций в транспортные средства

(1) Субъект, осуществляющий предпринимательскую деятельность, вправе зарегистрироваться в качестве плательщика НДС, если сумма НДС, уплаченная им за товарно-материальные ценности, услуги, связанные с капитальными инвестициями (затратами), осуществленными начиная с 1 января 2008 года в населенных пунктах республики, кроме муниципиев Кишинэу и Бэлць, за исключением инвестиций жилого назначения и инвестиций в транспортные средства, составляет:

a) для городов и муниципия Комрат – от 100000 леев;

b) для сел (коммун) – от 1 лея.

(2) Для регистрации в качестве плательщика НДС согласно части (1) субъект предпринимательства обязан официально уведомить об этом Государственную налоговую службу, заполнив формуляр, утвержденный Главной государственной налоговой инспекцией. Субъект считается зарегистрированным начиная с первого дня месяца, следующего за месяцем, в котором был представлен соответствующий формуляр.

[Ст.1121введена ЗП299-XVI от 21.12.07, МО5-7/11.01.08 ст.27]

Статья 113. Аннулирование регистрации

(1) Аннулирование регистрации плательщика НДС осуществляется в порядке, установленном Государственной налоговой службой. Государственная налоговая служба обязана аннулировать регистрацию плательщика НДС.

(2) Государственная налоговая служба вправе самостоятельно аннулировать регистрацию плательщика НДС в случае, если:

a) общая стоимость облагаемых поставок субъекта налогообложения в течение любых 12 следующих друг за другом месяцев не превышала суммы в 100000 леев;

[Ст.113 ч.(2) пкт.a) изменен ЗП51-XVI от 02.03.07, МО39-42/23.03.07 ст.173]

b) субъект налогообложения не представлял декларацию о НДС за каждый налоговый период;

c) информация, представленная субъектом налогообложения в соответствии с пунктом b) части (2) статьи 8, является недостоверной.

[Ст.113 ч.2 пкт.c) введен ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(3) В момент аннулирования регистрации плательщика НДС он рассматривается как субъект, осуществивший облагаемую поставку своих запасов товаров и основных средств, НДС по которым при их приобретении был отнесен в зачет, и должен рассчитаться по НДС за эту поставку, за исключением случаев, предусмотренных статьей 107. Облагаемой стоимостью указанной поставки является ее рыночная стоимость.

(4) Датой аннулирования регистрации в качестве плательщика НДС считается дата составления акта контроля, на основании которого принято решение начальника (заместителя начальника) налогового органа об аннулировании регистрации.

[Ст.113 ч.(4) введена ЗП51-XVI от 02.03.07, МО39-42/23.03.07 ст.173]

Статья 114. Налоговый период по НДС

(1) Налоговым периодом по НДС считается календарный месяц начиная с первого дня месяца.

(2) При аннулировании регистрации последний налоговый период начинается в первый день месяца, в котором произошло аннулирование, и заканчивается в

последний день месяца, когда вступил в силу акт об аннулировании регистрации.

[Ст.114 ч.(2) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Статья 115. Декларирование НДС и его уплата

(1) Каждый, указанный в пунктах a) и/или c) статьи 94, обязан представлять декларацию о НДС за каждый налоговый период. Декларация составляется на официальном бланке, который представляется в Государственную налоговую службу не позднее последнего дня месяца, следующего за месяцем, в котором закончился налоговый период.

[Ст.115 ч.(1) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

(2) Каждый субъект налогообложения должен уплачивать в бюджет сумму НДС, подлежащую уплате, за каждый налоговый период не позднее даты, установленной для представления декларации за этот период, за исключением уплаты в бюджет НДС на импортируемые услуги, уплата которого осуществляется в момент платежа за импортируемую услугу.

Статья 116. Зачет НДС при наличии безнадежных долгов

(1) Если после внесения в декларацию о НДС суммы НДС, уплаченной за осуществленную поставку, вся сумма или ее часть рассматривается в соответствии с законодательством как безнадежный долг, субъект налогообложения имеет право на зачет суммы НДС, уплаченной за любой налоговый период по НДС. Сумма НДС, подлежащая зачету, равна сумме НДС, уплаченной за поставку, соответствующую непогашенной сумме безнадежного долга.

(2) Если сумма безнадежного долга возвращается субъекту налогообложения после получения права на ее зачет согласно положениям части (1), то она рассматривается как уплата за следующую облагаемую поставку, осуществленную в момент получения суммы безнадежного долга.

Статья 117. Налоговая накладная

(1) Субъект налогообложения, осуществляющий облагаемую поставку на территории страны, обязан представить покупателю налоговую накладную на данную поставку. Представление налоговой накладной осуществляется на момент возникновения налогового обязательства, установленного статьей 108, за исключением случаев, предусмотренных настоящим кодексом. Налоговая накладная не выписывается для поставок, облагаемых в соответствии с пунктом a) статьи 104.

[Ст.117 ч.(1) изменена ЗП273-XVI от 18.12.08, MO1-2/13.01.09 ст.6]

[Ст.117 ч.(1) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

[Ст.117 ч.(1) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611]

(2) Налоговая накладная должна содержать следующие сведения:

1) порядковый номер накладной;

2) наименование (имя), адрес и фискальный код поставщика;

3) дату выписки накладной;

4) дату поставки, если она не совпадает с датой выписки накладной;

5) наименование (имя) и адрес покупателя;

6) вид поставки;

7) для каждого вида поставки товаров, услуг:

a) количество товара;

b) цену единицы товара без НДС;

c) ставку НДС;

d) сумму НДС на единицу товара;

e) общую сумму поставки товаров, услуг, подлежащую уплате;

f) общую сумму НДС.

[Ст.117 ч.(3)-(4) исключены ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

[Ст.117 ч.(5) считать ч.(3) ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

(3) Для розничной торговли и поставки услуг в специально отведенных местах с оплатой за наличные выписка налоговой накладной не требуется (за исключением случаев, когда этого требует покупатель) при соблюдении следующих условий:

a) субъект налогообложения ведет учет полученной и уплаченной наличности в каждом пункте торговли и оказания услуг с применением контрольно-кассовых машин. Запись производится в момент получения или уплаты наличности. По окончании рабочего дня ежедневно подводится баланс;

b) по окончании рабочего дня ежедневно в соответствующую учетную документацию вносится общая сумма НДС на осуществленные поставки, а в документацию по учету приобретаемых товарно-материальных ценностей вносятся данные налоговых накладных, оплаченных наличными.

[Ст.117 ч.(3) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

[Ст.117ч.(3) изменена ЗП287-XVI от 11.11.05, МО161-163/02.12.05 ст.799]

[Ст.117 ч.(6) исключена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

[Ст.117 ч.(7) считать ч.(4) ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

(4) В случае цифровых продуктов, экспортированных в виде услуг, поставленных через электронные средства и оплаченных посредством карточек международных платежных систем, выписка налоговой накладной не является обязательной.

[Ст.117 ч.(7) введена ЗП20-XVI от 08.04.05, МО65-66/29.04.05 ст.234]

(5) При поставке товаров, услуг населению за наличный расчет, включая расчеты с населением, посредством услуг финансовых учреждений, государственного предприятия «Poşta Moldovei», других уполномоченных лиц выписка налоговых накладных поставщиками товаров, услуг не осуществляется.

[Ст.117 ч.(5) введена ЗП273-XVI от 18.12.08, МО1-2/13.01.09 ст.6]

Статья 117[1]. Особые случаи выписки налоговых накладных

(1) При поставке товаров в случае, когда они перевозятся, датой выписки налоговой накладной является дата начала перевозки товаров.

(2) При регулярных поставках товаров, услуг (электрическая энергия, тепловая энергия, вода, газ и т.д.) в определенный период времени поставщики выписывают налоговые накладные за тот период, в который осуществлялась поставка, одновременно с предъявлением счета покупателю.

(3) Субъекты обложения НДС (предприятия, производящие хлеб и хлебобулочные изделия, и предприятия, перерабатывающие молоко и мясо), которые в течение одного дня совершают согласно установленному графику несколько поставок товаров, облагаемых НДС, одному и тому же покупателю, имеют право на выписку одной налоговой накладной в ассортименте поставленного для каждого покупателя товара и на весь объем поставок, осуществленных в течение дня, с отражением в ней номеров и серий товарно-транспортных накладных и информации о поставках.

(4) При поставке сельскохозяйственной продукции собственникам сельскохозяйственных земель в счет платы за аренду земли налоговая накладная выписывается арендатором в последний день месяца, в котором имела место поставка, на общий объем поставки с приложением информации о получателях, содержащей показатели, указанные в налоговой накладной, и собственноручную подпись получателей.

(5) При передаче права на использование информационного продукта налоговая накладная выписывается автором или обладателем авторского права на дату,

установленную для оплаты использованного информационного продукта, независимо от того, имеет место передача авторского права на основании договора об уступке исключительных или неисключительных авторских прав.

(6) Выписка налоговой накладной комитентом осуществляется после получения им налоговой накладной, выписанной комиссионером на оказанную услугу. Комиссионер при поставке товаров покупателю выписывает налоговую накладную от своего имени. По мере выполнения поручений комитента комиссионер выписывает ему налоговую накладную.

(7) При выполнении комиссионером поручений комитента по приобретению товара для последующей передачи его комитенту комиссионер выписывает налоговую накладную от своего имени при передаче товара комитенту. По мере выполнения поручений комитента комиссионер выписывает ему налоговую накладную.

(8) Выписка налоговой накладной на услугу, оказанную учредителем управления, осуществляется после получения им налоговой накладной, выписанной доверительным управляющим на оказанную им услугу по управлению имуществом. Налоговая накладная, выписанная учредителем управления, представляется доверительному управляющему. При поставке товаров, услуг конечному потребителю доверительный управляющий выписывает налоговую накладную от своего имени. По мере оказания услуг по управлению имуществом доверительный управляющий выписывает налоговую накладную учредителю управления.

(9) При получении оплаты до момента осуществления поставки налоговая накладная не выписывается, за исключением следующих случаев:

a) при реализации предприятиями общественного питания продуктов собственного производства и приобретенных товаров потребителю, являющемуся субъектом предпринимательской деятельности, осуществляющему предварительную оплату за обслуживание его предприятием общественного питания в определенный период времени, накладная выписывается в момент получения предварительной оплаты;

b) при подписке на периодические издания, облагаемые НДС, а также при оказании рекламных услуг налоговая накладная выписывается в момент получения предварительной оплаты;

c) при поставке нефтепродуктов (бензин, дизельное топливо и др.) с выдачей заправочных талонов или пополнением заправочных смарт-карт в случаях осуществления потребителем расчетов по перечислению или с оплатой наличными за определенное количество приобретаемых нефтепродуктов для их последующего получения путем использования заправочных талонов или заправочных смарт-карт налоговая накладная выписывается в момент выдачи талонов или пополнения смарт-карт;

d) при поставке услуг телефонной мобильной связи с предварительной оплатой поставщик выписывает налоговую накладную на установленную согласно договору

дату для осуществления платежей по оказанным услугам.

(10) Рефактурирование компенсируемых расходов осуществляется путем включения их отдельной строкой в налоговую накладную на поставку товаров, услуг. В случае, когда поставка товаров, услуг отсутствует, рефактурирование компенсируемых расходов осуществляется путем выписки налоговой накладной с указанием только этих расходов.

[Ст.117^1 введена ЗП273-XVI от 18.12.08, MO1-2/13.01.09 ст.6]

Статья 118. Учет товаров, услуг

(1) Каждый субъект налогообложения обязан вести учет всего объема поставляемых товаров, услуг и приобретаемых товарно-материальных ценностей, услуг. В розничной торговле, в сфере обслуживания субъекты налогообложения обязаны вести ежедневный учет всех поставляемых товаров, оказываемых услуг, оплачиваемых наличными. Отчеты по поставляемым товарам, услугам и приобретаемым товарно-материальным ценностям, услугам должны быть подготовлены в срок не позднее месяца со дня окончания налогового периода по НДС.

(2) Документация по учету приобретаемых товарно-материальных ценностей, услуг должна содержать следующие сведения:

a) серию и номер налоговой накладной;

b) дату получения налоговой накладной;

c) наименование (имя) поставщика;

d) краткое описание поставки;

e) общую стоимость поставки без НДС;

f) общую сумму НДС;

(3) Налоговые накладные на приобретаемые/поставляемые товарно-материальные ценности, услуги регистрируются в соответствующем журнале в порядке их получения/отпуска. Испорченные или аннулированные налоговые накладные хранятся у субъектов налогообложения.

(4) Запись в журнале учета поставки товаров, услуг должна содержать следующие сведения:

a) серию и номер налоговой накладной;

b) дату выписки налоговой накладной;

c) наименование (имя) потребителя;

d) краткое описание поставки;

e) общую стоимость поставки, выставленную к уплате, без НДС;

f) общую сумму НДС;

g) сумму скидки, если таковая предоставляется.

(5) По каждому налоговому периоду по НДС ведется обобщающий учет, включающий:

a) сумму НДС на приобретаемые товарно-материальные ценности, услуги;

b) сумму НДС на поставляемые товары, услуги;

c) корректировки, влияющие на сумму НДС;

d) чистую сумму НДС, подлежащую уплате в бюджет, или чистую сумму излишка НДС, подлежащую зачету;

e) сумму НДС, уплаченную в бюджет;

f) сумму излишка НДС, перенесенную на следующий налоговый период;

g) сумму НДС, подлежащую возмещению из бюджета.

[Ст.118 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Приложение к разделу III

Оборудование, техника и агрегаты в комплекте к ним, освобождаемые от налога на добавленную стоимость

Товарная позиция	**Наименование**
1	**2**
8422 30 000	Оборудование для заполнения, закупорки бутылок, банок, закрывания ящиков, мешков или других емкостей, для опечатывания их или этикетирования; оборудование для герметичной укупорки колпачками (крышками) бутылок, банок, туб (тюбиков) и аналогичных емкостей; оборудование для газирования (подкисления) напитков
8424 81 100	Приспособления для полива
8424 81 910	Распылители и разбрасыватели, предназначенные для установки на сельскохозяйственных тракторах или для буксирования этими тракторами
8432	Машины и оборудование сельскохозяйственные, садовые или лесохозяйственные для подготовки и обработки почвы; катки для газонов или спортплощадок
8433	Машины и механизмы для уборки или обмолота сельс кохозяйственных культур, включая пресс-подборщики, прессы для соломы или сена; сенокосилки и газонокосилки; машины для очистки, сортировки или выбраковки яиц, плодов или других сельскохозяйственных продуктов, кроме машин и механизмов товарной позиции 8437

8436	Прочее оборудование для сельского хозяйства, садоводства, лесного хозяйства, птицеводства или пчеловодства, включая оборудование для проращивания семян с механическими или нагревательными устройствами; инкубаторы для птицеводства и брудеры
8437	Машины для очистки, сортировки или калибровки семян, зерна или сухих бобовых культур; оборудование для мукомольной промышленности или другое оборудование для обработки зерновых или сухих бобовых культур, кроме машин, используемых на фермах
8458	Станки токарные металлорежущие
8459	Станки металлорежущие (включая агрегатные станки линейного построения) для сверления, растачивания, фрезерования, нарезания наружной или внутренней резьбы путем удаления металла, кроме токарных станков товарной позиции 8458
8701	Тракторы (кроме тракторов товарной позиции 8709)

Примечания:

1. Освобождаются от налога на добавленную стоимость:

a) запасные части и агрегаты для сборки, импортируемые производителями тракторов и сельскохозяйственных машин;

b) запасные части и агрегаты для ремонта троллейбусов, импортируемые предприятиями электротранспорта.

2. Запасные части и агрегаты, являющиеся составной частью оборудования и техники, не освобождаются от налога на добавленную стоимость, если импортируются и/или поставляются отдельно.

TITLUL IV
Раздел IV

АКЦИЗЫ

Глава 1

ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 119. Понятия

В целях настоящего раздела применяются следующие понятия:

1) Акциз - общегосударственный налог, установленный на отдельные потребительские товары.

2) Акцизный сертификат - документ, выданный органом Государственной налоговой службы субъекту налогообложения, удостоверяющий его регистрацию и дающий ему право осуществлять сделки с подакцизными товарами.

3) Акцизное помещение - совокупность принадлежащих субъекту налогообложения мест, в том числе отдельно расположенные здания, помещения, территории, земельные участки, любые другие места, определенные в акцизном сертификате, где подакцизные товары перерабатываются и/или производятся, откуда отгружаются (вывозятся) субъектами налогообложения.

4) Отгрузка (вывоз) - перемещение, передача подакцизных товаров из акцизного помещения.

5) Информация об отгрузке (вывозе) - запись, сделанная в журнале учета отгружаемой (вывозимой) продукции.

[Ст.119 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Глава 2

СУБЪЕКТЫ И ОБЪЕКТЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ.

НАЛОГООБЛАГАЕМАЯ БАЗА

Статья 120. Субъекты налогообложения

Субъектами налогообложения являются:

а) юридические и физические лица, перерабаты-вающие и/или производящие подакцизные товары на территории Республики Молдова;

b) юридические и физические лица, импортирующие подакцизные товары, за исключением товаров, предусмотренных в частях (1)-(3), (5), (7), (8) статьи 124;

[Ст.120 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Статья 121. Объекты налогообложения

и налогооблагаемая база

(1) Объектами налогообложения являются подакцизные товары, указанные в приложении к настоящему разделу.

(2) Налогооблагаемой базой является:

a) объем в натуральном выражении, если ставки акцизов, в том числе при импорте, установлены в абсолютной сумме на единицу измерения товара;

b) стоимость товаров без учета акцизов и НДС, если для них установлены адвалорные в процентах ставки акцизов за исключением статьи 1231

[Ст.121 ч(2) пкт.b) изменен ЗП177-XVI от 20.07.07 МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

c) таможенная стоимость импортируемых товаров, определяемая в соответствии с таможенным законодательством, а также подлежащие уплате при импорте налоги, пошлины и сборы без учета акцизов и НДС, если для указанных товаров установлены адвалорные в процентах ставки акцизов;

[Ст.121 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Глава 3

СТАВКИ АКЦИЗОВ, ПОРЯДОК ИХ

ИСЧИСЛЕНИЯ И СРОКИ УПЛАТЫ

Статья 122. Ставки акцизов

Ставки акцизов согласно приложению к настоящему разделу устанавливаются:

a) в абсолютной сумме на единицу измерения товара;

b) адвалорные в процентах от стоимости товаров без учета акцизов и НДС либо от таможенной стоимости импортируемых товаров с учетом подлежащих уплате при импорте налогов и сборов, но без учета акцизов и НДС;

[Ст.122 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

[Ст.122 пкт.c) исключен ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Статья 123. Порядок исчисления и сроки

уплаты акцизов

(1) Субъекты налогообложения, указанные в пункте a) статьи 120, осуществляющие отгрузку (вывоз) подакцизных товаров из акцизного помещения:

a) исчисляют акцизы, исходя из объема товаров в натуральном выражении или их стоимости (в зависимости от ставки - в абсолютной сумме или адвалорной в процентах);

b) уплачивают акцизы в момент отгрузки (вывоза) товаров из акцизного помещения, по ставкам, установленным в приложении к настоящему разделу.

(2) Обязательства по уплате акцизов в порядке, предусмотренном в части (1) настоящей статьи, сохраняются при передаче подакцизных товаров с оплатой или без оплаты, в том числе в счет заработной платы наемным работникам субъекта налогообложения, другим лицам, присвоении товаров субъектом налогообложения или членами его семьи, а также при перемещении их иным способом без уплаты акцизов из акцизного помещения.

(3) Акцизы на импортируемые товары исчисляются и уплачиваются субъектами налогообложения, указанными в пункте b) статьи 120, одновременно с уплатой таможенных пошлин. В случае, если таможенная пошлина на импортируемый товар не должна уплачиваться, товар считается импортируемым как если бы он облагался таможенной пошлиной, с соблюдением правил, предусмотренных таможенным законодательством при режиме импорта.

(4) При экспорте подакцизных товаров обязательство по уплате акцизов сохраняется до момента репатриации валюты и представления подтверждающих документов, предусмотренных в части (4) статьи 125. При непредставлении документов, указанных в части (4) статьи 125, в сроки, установленные Главной государственной налоговой инспекцией при Министерстве финансов, субъект налогообложения уплачивает акцизы, штрафы и пеню в размере и порядке, предусмотренных соответственно в части (5) статьи 260 и части (2) статьи 228.

(4) При экспорте подакцизных товаров обязательство по уплате акцизов сохраняется до момента репатриации валюты и представления подтверждающих документов, предусмотренных в части (4) статьи 125. При непредставлении документов, указанных в части (4) статьи 125, в установленные сроки, субъект налогообложения уплачивает акцизы, штрафы и пеню в размере и порядке, предусмотренных соответственно в части (5) статьи 260 и части (2) статьи 228.

[Ст.123 ч.(4) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

(5) Подакцизные товары, такие как водка, ликеры и другие спиртные напитки, виноградные и плодово-ягодные вина, вина виноградные, насыщенные диоксидом углерода, дивины, реализуемые, транспортируемые или хранящиеся на территории Республики Молдова либо импортируемые для реализации на ее территории, а также подакцизные товары, приобретенные у хозяйствующих субъектов-резидентов, находящихся на территории Республики Молдова, но не имеющих налоговых отношений с ее бюджетной системой, подлежат обязательной маркировке Акцизными марками.Государственными торговыми марками. Маркировка осуществляется в процессе производства подакцизных товаров до их импорта, а товаров, произведенных на территории Республики Молдова, - до момента отгрузки (вывоза) их из подакцизного помещения. Порядок приобретения и использования Акцизных марок Государственной налоговой службой устанавливается Правительством.

[Ст.123 ч.(5) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, MO117-126/10.08.07 ст.534]

[Ст.123 ч.(6) изменена ЗП38-XVI от 15.04.05, MO67-68/06.05.05 ст.267]

(5^1) Табачные изделия, реализуемые, транспортируемые или хранящиеся на территории Республики Молдова либо импортируемые для реализации на ее территории, а также товары, приобретенные у хозяйствующих субъектов-резидентов, находящихся на территории Республики Молдова, но не имеющих налоговых отношений с ее бюджетной системой, подлежат обязательной маркировке акцизной маркой. Маркировка осуществляется в процессе производства подакцизных товаров, до их импорта, а товаров, произведенных на территории Республики Молдова, – до момента их отгрузки (вывоза) из подакцизного помещения. Порядок приобретения и использования акцизных марок устанавливается Правительством.

[Ст.123 ч.(5^1) введена ЗП177-XVI от 20.07.07, MO117-126/10.08.07 ст.534]

(6) Не подлежат обязательной маркировке "Акцизными марками. Государственными торговыми марками":

a) вина игристые и шипучие, дивины в сувенирных бутылках емкостью до 0,25 литра и емкостью 1,5 литра, 3 литра и 6 литров;

b) алкогольные напитки с содержанием этилового спирта до 7% объема;

c) подакцизные товары, помещенные под таможенные режимы транзита, таможенного склада, временного ввоза, магазина duty free;

d) подакцизные товары, произведенные на территории Республики Молдова и отгружаемые производителем на экспорт.

[Ст.123 ч.(6) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, MO117-126/10.08.07 ст.534]

[Ст.123 ч.(7) введена ЗП38-XVI от 15.04.05, MO67-68/06.05.05 ст.267]

[Ст.123 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

(6) Подакцизные товары, такие как водка, ликеры и другие спиртные напитки, виноградные и плодово-ягодные вина, вина виноградные, насыщенные диоксидом углерода, дивины , табачные изделия, реализуемые, транспортируемые или хранящиеся на территории Республики Молдова либо импортируемые для реализации на ее территории, а также подакцизные товары, приобретенные у хозяйствующих субъектов-резидентов, находящихся на территории Республики Молдова, но не имеющих налоговых отношений с ее бюджетной системой, подлежат обязательной маркировке акцизными марками. Маркировка осуществляется в процессе производства подакцизных товаров до их импорта, а товаров, произведенных на территории Республики Молдова, - до момента отгрузки (вывоза) их из подакцизного помещения. Порядок приобретения и использования акцизных марок устанавливается Государственной налоговой службой. Не подлежат обязательной маркировке акцизными марками вина игристые и шипучие, дивины в сувенирных бутылках емкостью до 0,25 литра и емкостью 1,5, 3 и 6 литров, подакцизные товары, помещенные под таможенные режимы транзита, таможенного склада, временного ввоза, магазина duty free, а также подакцизные товары, произведенные на территории Республики Молдова и отгружаемые производителем на экспорт.

Статья 123[1]. Порядок исчисления акцизов на сигареты с фильтром

(1) На сигареты с фильтром (товарная позиция 2402 20) акцизы исчисляются как сумма акцизов, определенная путем применения (умножения) ставки, установленной в абсолютной сумме на объем в натуральном измерении (1000 штук) при отгрузке из подакцизного помещения или при импорте, и акцизов, установленных путем применения (умножения) установленной адвалорной ставки в процентах на максимальную цену розничной продажи.

(2) Максимальной ценой розничной продажи является цена, по которой товар реализован другим лицам для конечного потребления и который включает все налоги и сборы.

(3) Максимальная цена розничной продажи для любых марок сигарет с фильтром устанавливается лицами, которые производят сигареты с фильтром в Республике Молдова (местный производитель) или которые импортируют сигареты с фильтром и регистрируются в порядке, установленном Правительством.

(4) Запрещается торговля сигаретами с фильтром другими лицами, для которых не были установлены и задекларированы максимальные цены розничной продажи.

(5) Запрещается торговля сигаретами с фильтром любым лицом по цене, превышающей максимальную цену розничной продажи.

[Ст.1231 введена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

Статья 124. Льготы по уплате акцизов

(1) Акцизы не уплачиваются физическими лицами, импортирующими товары для личного пользования или потребления, стоимость или количество которых не превышает лимиты, установленные действующим законодательством.

(2) Акцизы не уплачиваются при импорте подакцизных товаров:

a) определенных в качестве гуманитарной помощи в порядке, установленном Правительством;

b) предназначенных для проектов технической помощи, реализуемых на территории Республики Молдова международными организациями и странами-донорами в рамках договоров, одной из сторон которых она является. Перечень международных договоров, одной из сторон которых является Республика Молдова, и проектов технической помощи устанавливается Правительством;

[Ст.124 ч.(2) пкт.b) изменен ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702; в силу с 1 января 2007]

c) предназначенных для официального пользования дипломатическими и иными приравненными к ним представительствами в Республике Молдова, а также для личного пользования или потребления членами дипломатического и административно-технического персонала этих представительств и членами их семей, проживающими совместно с ними, - на взаимной основе в порядке, установленном Правительством.

(3) Не уплачиваются акцизы на товары, финансируемые за счет кредитов и грантов, предоставленных Правительству или выделенных под государственные гарантии, за счет займов, предоставленных международными финансовыми организациями (в том числе за счет доли Правительства), предназначенных для реализации соответствующих проектов, а также за счет грантов, предоставленных учреждениям, финансируемым из бюджета, согласно перечню, утвержденному Правительством.

(4) Акцизы не уплачиваются субъектами налогообложения при экспорте подакцизных товаров, осуществляемом самостоятельно или на основе договора комиссии, при соблюдении положений части (4) статьи 123.

(5) Акцизы не уплачиваются при размещении, поставке с таможенной территории в магазины duty-free и реализации магазинами duty-free подакцизных товаров, за исключением импортируемых сигарет с фильтром, а также при ввозе подакцизных товаров на таможенную территорию и помещении их под таможенные режимы транзита, переработки под таможенным контролем, таможенного склада и

под таможенные назначения уничтожения, отказа в пользу государства.

[Ст.124 ч.5 изменена ЗП172 от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543]

[Ст.124 ч.5 изменена ЗП171 от 19.07.07, МО112-116/03.08.07 ст.510]

[Ст.124 ч.5 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(6) При ввозе иностранных подакцизных товаров на таможенную территорию и помещении их под таможенный режим переработки на таможенной территории акциз уплачивается при ввозе этих товаров с последующим возвратом уплаченных сумм акциза при вывозе продуктов переработки с таможенной территории в порядке установленном Правительством.

[Ст.124 ч.(6) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(7) Акцизы не уплачиваются при помещении подакцизных товаров под таможенный режим временного ввоза (вывоза).

(8) Акцизы не уплачиваются при ввозе отечественных подакцизных товаров, ранее вывезенных и возвращенных в течение трех лет в неизменном состоянии, и продуктов переработки после переработки вне таможенной территории в соответствии с таможенными правилами.

(9) Сумма акцизов, уплаченная при ввозе на таможенную территорию Республики Молдова иностранных подакцизных товаров в таможенном режиме импорта, возмещается при вывозе их с таможенной территории, при размещении их под таможенное назначение магазина duty-free, при размещении их под таможенное назначение свободной зоны в соответствии с порядком, установленным Правительством.

[Ст.124 ч.9 в редакции ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(10) Не облагаются акцизами подакцизные товары, ввозимые в зону свободного предпринимательства из-за пределов таможенной территории Республики Молдова, из других зон свободного предпринимательства, с остальной части таможенной территории Республики Молдова, а также происходящие из данной зоны свободного предпринимательства и вывозимые за пределы таможенной территории Республики Молдова.

(10^1) Не облагаются акцизами поставки подакцизных товаров, осуществляемые внутри зоны свободного предпринимательства, а также поставки подакцизных товаров, осуществляемые хозяйствующими субъектами из одной зоны свободного предпринимательства в другую.

[Ст.124 ч(10^1) введена ЗП299-XVI от 21.12.07, МО5-7/11.01.08 ст.27]

(11) Подакцизные товары, вывозимые из зоны свободного предпринимательства на остальную часть таможенной территории Республики

Молдова, облагаются акцизами согласно налоговому законодательству.

(12) Не уплачиваются акцизы при импорте юридическими лицами подакцизных товаров, не предназначенных для коммерческой деятельности, таможенная стоимость которых не превышает 50 евро. Если их таможенная стоимость превышает указанный необлагаемый лимит, акциз исчисляется исходя из таможенной стоимости товаров, а указанный необлагаемый лимит не уменьшает их облагаемую стоимость.

(13) При несоблюдении положений частей (5)-(9) настоящей статьи и условий выбранного таможенного режима, установленного таможенным законодательством Республики Молдова, субъектом налогообложения и лицами, указанными в части (5) статьи 4 Закона о введении в действие раздела IV Налогового кодекса, уплачиваются акцизы по ставкам, установленным в приложении к настоящему разделу, штраф в размере, предусмотренном в частях (2) и (3) статьи 261, и пеня в размере, определяемом в соответствии со статьей 228.

[Ст.124 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Статья 125. Зачет и возмещение уплаченных акцизов

(1) Субъекту налогообложения разрешается зачет уплаченных акцизов на подакцизные товары, используемые при переработке и/или производстве для получения других подакцизных товаров, в момент отгрузки (вывоза) готовых подакцизных товаров из акцизного помещения. Зачет акциза разрешается только в пределах того количества подакцизного товара, которое было использовано для переработки и/или производства других подакцизных товаров, при последующей их отгрузке (вывозе) и при наличии документов, подтверждающих факт уплаты акцизов на используемые подакцизные товары. В случае, если подакцизные товары закладываются на выдержку, зачет акциза разрешается субъекту налогообложения в пределах того количества подакцизных товаров, которое было использовано для производства аналогичных подакцизных товаров, в момент отгрузки (вывоза) этих аналогичных подакцизных товаров из акцизного помещения и при наличии документов, подтверждающих факт уплаты акцизов на подакцизные товары.

(2) Если уплаченная сумма акцизов на подакцизные товары, используемые при переработке и/или производстве для получения других подакцизных товаров, превышает начисленную сумму акцизов на подакцизные товары, отгруженные из акцизного помещения, разница относится на расходы в налоговом периоде, в котором имела место отгрузка подакцизных товаров из акцизного помещения.

(3) Субъекту налогообложения, экспортирующему подакцизные товары самостоятельно или на условиях договора комиссии, поставляющему подакцизные товары в магазины duty-free, за исключением импортируемых сигарет с фильтром, и/или в зоны свободного предпринимательства, ранее уплаченная сумма акциза на подакцизные товары, используемые для переработки и/или производства отгруженных (вывезенных) на экспорт подакцизных товаров, возмещается в порядке,

установленном Правительством, в течение 45 дней после представления подтверждающих документов, указанных в части (4) настоящей статьи.

(3) Субъекту налогообложения, экспортирующему подакцизные товары самостоятельно или на условиях договора комиссии, поставляющему подакцизные товары в магазины duty-free, за исключением импортируемых сигарет с фильтром, и/или в зоны свободного предпринимательства, ранее уплаченная сумма акциза на подакцизные товары, используемые для переработки и/или производства отгруженных (вывезенных) на экспорт подакцизных товаров, возмещается в порядке, установленном законом, в течение 45 дней после представления подтверждающих документов, указанных в части (4) настоящей статьи.

[Ст.123 ч.(3) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

[Ст.125 ч.3 изменена ЗП172 от 10.07.08, MO134-137/25.07.08 ст.543]

[Ст.125 ч.3 в редакции ЗП268 от 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ст.702]

[Ст.125 ч.(3) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

(4) Для получения возмещения уплаченного акциза на подакцизные товары, используемые для переработки и/или производства других экспортируемых подакцизных товаров, субъект налогообложения представляет органам Государственной налоговой службы следующие подтверждающие документы:

a) контракт (копию контракта), заключенный с иностранным партнером на поставку подакцизных товаров. В случае, если поставка на экспорт подакцизных товаров осуществляется по договору комиссии комиссионером, субъект налогообложения (комитент) представляет в орган Государственной налоговой службы договор комиссии и контракт (копию контракта), заключенный комиссионером с иностранным партнером;

b) платежные документы и выписку банка (если это вытекает из условий договора), подтверждающие фактическое поступление на счет субъекта налогообложения выручки от реализации подакцизных товаров иностранному партнеру;

c) грузовую таможенную декларацию или ее копию, заверенную руководителем и главным бухгалтером субъекта налогообложения с отметками таможенного органа Республики Молдова, осуществившего выпуск товара на экспорт.

(5) Суммы акцизов возмещаются в счет погашения задолженностей хозяйствующих субъектов (или их кредиторов) перед национальным публичным бюджетом, за исключением налоговых обязательств, администрируемых таможенными органами, а в случае отсутствия задолженностей перечисляются на

банковский счет хозяйствующего субъекта.

[Ст.125 ч.5 в редакции ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(6) Экспорт товаров лицами, не являющимися субъектами налогообложения, разрешается без права на возмещение суммы акцизов на подакцизные товары, отгруженные (вывезенные) на экспорт.

Глава 4

РЕГИСТРАЦИЯ СУБЪЕКТОВ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ.

УЧЕТ ОТГРУЖАЕМЫХ (ВЫВОЗИМЫХ) ПОДАКЦИЗНЫХ ТОВАРОВ.

ДЕКЛАРИРОВАНИЕ УПЛАТЫ АКЦИЗОВ

Статья 126. Регистрация субъектов налогообложения

(1) Юридические и физические лица, намеревающиеся заняться или занимающиеся переработкой и/или производством товаров, подлежащих обложению акцизами, обязаны получить до начала осуществления указанных видов деятельности акцизный сертификат, установленного Главной государственной налоговой инспекцией образца.

(1) Юридические и физические лица, намеревающиеся заняться или занимающиеся переработкой и/или производством товаров, подлежащих обложению акцизами, обязаны получить до начала осуществления указанных видов деятельности акцизный сертификат, установленного образца.

[Ст.126 ч.(1) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

(2) В заявлении (установленного Главной государственной налоговой инспекцией при Министерстве финансов образца) на получение акцизного сертификата, подаваемом в орган Государственной налоговой службы, хозяйствующий субъект указывает:

(2) В заявлении (установленного Правительством образца) на получение акцизного сертификата, подаваемом в орган Государственной налоговой службы, хозяйствующий субъект указывает:

[Ст.126 ч.(2) абз.1 изменен ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

a) наименование, фамилию и имя (фамилии и имена), юридический адрес (юридические адреса) и фискальный код (фискальные коды);

b) собственника здания, помещения, территории, участка земли;

c) наименование, фамилию и имя (фамилии и имена), юридический адрес (юридические адреса) и фискальный код (фискальные коды) арендодателя или наймодателя - в случае использования для осуществления предпринимательской деятельности собственности на основе договора аренды или найма;

d) конкретные формы и методы контроля, применение которых обеспечивает сохранность подакцизных товаров, в том числе при отгрузке их из одного акцизного помещения в другое одного и того же хозяйствующего субъекта, если они находятся на разных территориях.

(3) К заявлению прилагается схема (план) расположения административного корпуса, производственного цеха, склада, других помещений, находящихся на территории хозяйствующего субъекта, в границах, установленных для осуществления предпринимательской деятельности.

(4) Если заявление содержит сведения, поддающиеся проверке, орган Государственной налоговой службы выдает лицу, подавшему заявление, акцизный сертификат и приложение к нему, которое включает схему (план), предусмотренную в части (3) настоящей статьи. Указанное лицо становится субъектом налогообложения.

(5) Орган Государственной налоговой службы может отказать в выдаче акцизного сертификата, если считает, что деятельность хозяйствующего субъекта или акцизное помещение не могут быть проконтролированы либо формы и методы контроля, предусмотренные в пункте d) части (2) настоящей статьи, не обеспечивают сохранность подакцизных товаров.

(6) В случае, если несколько хозяйствующих субъектов используют одно и то же акцизное помещение для переработки и/или производства подакцизных товаров, орган Государственной налоговой службы обязан самостоятельно определить субъекта (субъектов) налогообложения, ответственного (ответственных) за уплату акцизов, в порядке, установленном данной службой.

(7) Субъект налогообложения, намеревающийся осуществить изменения, которые подлежат отражению в акцизном сертификате или приложении к нему, обязан обратиться в орган Государственной налоговой службы с соответствующим заявлением.

[Ст.126 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Статья 127. Учет отгружаемых (вывозимых) подакцизных товаров.

Декларирование уплаты акцизов

(1) Субъект налогообложения обязан вести журнал учета отгружаемых (вывозимых) товаров по каждому акцизному помещению. Форма журнала и подлежащая внесению в него информация устанавливаются Главной государственной налоговой инспекцией при Министерстве финансов. Запись

вносится в журнал до отгрузки (вывоза) подакцизных товаров из акцизного помещения.

(1) Субъект налогообложения обязан вести журнал учета отгружаемых (вывозимых) товаров по каждому акцизному помещению. Форма журнала и подлежащая внесению в него информация устанавливаются Правительством. Запись вносится в журнал до отгрузки (вывоза) подакцизных товаров из акцизного помещения.

[Ст.127 ч.(1) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

[Ст.127 ч.(1) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

[Ст.127 ч.(1) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611]

(2) Журнал учета отгружаемых (вывозимых) товаров должен находиться в определенном месте, доступном для проверки записей уполномоченными должностными лицами Государственной налоговой службы, и предоставляться им по первому требованию.

(3) Субъекты налогообложения, предусмотренные в пункте а) статьи 120, обязаны представлять декларацию об уплате акцизов не позднее последнего дня месяца, следующего за месяцем, в котором осуществлена отгрузка (вывоз) подакцизных товаров. Форма декларации и порядок ее заполнения устанавливаются Главной государственной налоговой инспекцией при Министерстве финансов.

(3) Субъекты налогообложения, предусмотренные в пункте а) статьи 120, обязаны представлять декларацию об уплате акцизов не позднее последнего дня месяца, следующего за месяцем, в котором осуществлена отгрузка (вывоз) подакцизных товаров. Форма декларации и порядок ее заполнения устанавливаются Правительством.

[Ст.127 ч.(3) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

Глава 5

АДМИНИСТРИРОВАНИЕ АКЦИЗОВ

Статья 128. Контроль, осуществляемый

налоговыми и таможенными органами

(1) Уполномоченное должностное лицо Государственной налоговой службы имеет право:

a) входить и/или проверять любые места, здания, помещения (кроме используемых исключительно под жилье), проверять любые транспортные средства в помещениях или на дорогах, а также находящиеся в них товары, проверять любые отчеты, документы, включая провозные, которые, как считает данное лицо, используются в сделках с товарами, подлежащими обложению акцизами. Указанные действия разрешаются только в рабочее время;

b) совершать действия, указанные в пункте a), в нерабочее время или осматривать жилые помещения при наличии разрешения прокурора либо последующем его уведомлении в течение 24 часов - при наличии обоснованных подозрений в том, что имеет место нарушение, связанное с уплатой акцизов, или что в данном месте, здании, помещении, транспортном средстве имеются товары, подлежащие обложению акцизами, но за которые акцизы не были уплачены;

c) налагать арест на товары, подлежащие обложению акцизами, транспортные средства, в которых обнаружены подакцизные товары и которые находятся в распоряжении или пользовании юридического или физического лица, если это лицо не может представить доказательств уплаты акцизов. В этом случае должностное лицо обязано выдать письменное уведомление о наложении ареста, которое должно содержать подробное описание товаров или транспортного средства, места и времени наложения ареста. Если лицо, на товары или транспортное средство которого налагается арест, не уплатило акциз в течение 20 дней со дня наложения ареста, осуществляется принудительное взыскание акцизов в соответствии с налоговым законодательством.

(2) Контроль уплаты акцизов осуществляется таможенными органами в соответствии с настоящим разделом и таможенным законодательством.

Приложение

Товары облагаемые акцизами

Товарная позиция	Наименование товара	Единица измерения	Ставка акциза
1	2	3	4
160430	Икра и ее заменители	стоимость в леях	25%
220300	Пиво солодовое	литр	1,48 лея
220410	Вина игристые	стоимость в леях	10%, но не менее 2,74 лея/литр
220421	Вина прочие; виноградное сусло, брожение которого было приостановлено путем добавления спирта, в сосудах емкостью до 2 л:		
	- с фактической объемной долей этилового спирта до 13%	стоимость в леях	10%, но не менее 1,37 лея/литр
	- с фактической объемной долей этилового спирта свыше 13%	стоимость в леях	10%, но не менее 1,64 лея/литр
искл. 220421101	Вина газированные	стоимость в леях	10%, но не менее 2,74 лея/литр
220429	Вина прочие; виноградное сусло, брожение которого было приостановлено путем добавления спирта, в сосудах емкостью более 2 л:		
	- с фактической объемной долей этилового спирта до 13 %	стоимость в леях	5%, но не менее 0,27лея/ литр

	- с фактической объемной долей этилового спирта свыше 13 %	стоимость в леях	5%, но не менее 0,33 лея/литр
220430	Прочие сусла виноградные, сброженные или частично сброженные	стоимость в леях	5%, но не менее 0,27 лея/литр
2205	Вермуты и другие виноградные натуральные вина с добавлением растительных или ароматическ ихэкстрактов	стоимость в леях	10% но не менее 1,64 лея/литр
220600	Напитки прочие сброженные (например, сидр, перри или сидр грушевый, напиток медовый); смеси из сброженных напитков и смеси сброженных напитков и безалкогольных напитков, в другом месте не поименованные или не включенные	стоимость в леях	10%, но не менее 0,16 лея/литр
22071000	Спирт этиловый неденатурированный с объемной долей этилового спирта 80% или более, за исключением предназначенного для использования в парфюмерно-косметической промышленности	литр абсолютного алкоголя	0,09 лея/% об./литр
220720000	Спирт этиловый и прочие спирты, денатурированные, любой концентрации	литр абсолютного алкоголя	0,09 лея/% об./литр
2208	Спирт этиловый неденатурированный с объемной долей этилового спирта менее 80 %, дистилляты, спиртовые настойки, ликеры и прочие спиртные напитки:		
	- с объемной долей этилового спирта до 9%	стоимость в леях	12%, но не менее 0,13 лея/% об./ литр абсолютного

			алкоголя
	- с объемной долей этилового спирта от 9% до 25%	стоимость в леях	30%, но не менее 0,11 лея/% об./ литр абсолютного алкоголя
	- с объемной долей этилового спирта более 25%	стоимость в леях	50%, но не менее 0,44 лея/% об./ литр абсолютного алкоголя

1	2	3	4
240210000	сигары, сигары с обрезанными концами и сигариллы, содержащие табак	1000 шт.	1600 леев
240220	Сигареты, содержащие табак:		
	- с фильтром	1000 шт.	6,60 леев + 3%
	- без фильтра	1000 шт.	4,80 лея
240290000	Прочие сигары, сигариллы и сигареты, содержащие заменители табака	1000 шт.	8,00 лея
270710100	Бензолы для использования в качестве топлива	тонна	1800 леев
270720100	Толуолы для использования в качестве топлива	тонна	1800 леев
270730100	Ксилолы для использования в качестве топлива	тонна	1800 леев
270750	Смеси ароматических углеводородов прочие, 65 об. % которых или более (включая потери) перегоняется при температуре 250°C по методу ASTM D 86	тонна	1800 леев
270900100	Газовый конденсат природный	тонна	1800 леев

271011110-271019290	Легкие и средние дистилляты	тонна	1800 леев
271019310-271019490	Газойли, включая дизельное и печное топливо(горючее)	тонна	500 леев
290110000	Углеводороды ациклические насыщенные	тонна	1800 леев
290124100	Бута-1,3-диен	тонна	1800 леев
290129000	Прочие углеводороды ациклические ненасыщенные	тонна	1800 леев
290211000	Циклогексан	тонна	1800 леев
290219	Прочие цикланы (циклоалканы), циклены(циклоалкены) и циклотерпены	тонна	1800 леев
искл.290220	Бензол для использования в качестве горючего или топлива	тонна	1800 леев
290230000	Толуол	тонна	1800 леев
290244000	Смеси изомеров ксилола	тонна	1800 леев
290290900	Прочие углеводороды циклические	тонна	1800 леев
290511000–290513000	Моноспирты насыщенные (метанол, пропанол, бутан-1-ол)	тонна	1800 леев
290514	Прочие бутанолы	тонна	1800 леев
290516	Октанол (спирт октиловый) и его изомеры	тонна	1800 леев
290519000–290549	Спирты ациклические и их галогенированные, сульфированные, нитрованные или нитрозированные производные	стоимость в леях	5%
искл. 290519000	Пентанол (спирт амиловый)	тонна	1800 леев

2906	Спирты циклические и их галогенированные, сульфированные, нитрованные или нитрозированные производные	стоимость в леях	5%
2909	Эфиры простые, эфироспирты, эфирофенолы,эфироспиртофенолы, пероксиды спиртов,простых эфиров и кетонов (определенного илинеопределенного химического состава) и ихгаллогенированные, сульфированные,нитрованные или нитрозированные производные	тонна	1800 леев
3302	Смеси душистых веществ и смеси (включая спиртовые растворы) на основе одного или более таких веществ, используемые в качестве промышленного сырья; прочие препараты на основе душистых веществ, используемые для производства напитков	стоимость в леях	5%
330300100	Духи и туалетная вода	стоимость в леях	10%
321210	Фольга для тиснения	стоимость в леях	5%
321290	Прочие пигменты (включая металлические порошки и хлопья), диспергированные в неводных средах, жидкие или пастообразные, используемые при производстве красок (включая эмали)	стоимость в леях	5%
321290900	Красители и прочие красящие вещества, расфасованные в формы или упаковки для розничной продажи	стоимость в леях	5%
381700500	Алкилбензол линейный	тонна	1800 леев
искл. 4303	Одежда меховая (норка, песец, лиса, соболь)	стоимость в леях	25%
381700800	Прочие	тонна	1800 леев
7113	Ювелирные изделия и их части из драгоценных металлов или металлов, плакированных драгоценными металлами: из драгоценных металлов, имеющих или не имеющих гальванического покрытия, плакированных или не плакированных	стоимость в леях	10%

	драгоценными металлами		
8519	Аппаратура звукозаписывающая или звуковоспроизводящая	стоимость в леях	15%
852110	Аппаратура видеозаписывающая или видеовоспроизводящая, совмещенная или не совмещенная с видеотюнером, на магнитной ленте	штука	11 евро
852190000	Прочая аппаратура видеозаписывающая или видеовоспроизводящая, совмещенная или не совмещенная с видеотюнером	штука	11 евро
852580	Телевизионные камеры; цифровые камеры и записывающие видеокамеры	штука	33 евро
8527	Аппаратура приемная для радиотелефонной, радиотелеграфной связи или радиовещания, совмещенная или не совмещенная в одном корпусе со звукозаписывающей или звуковоспроизводящей аппаратурой или часами	стоимость в леях	15%
8703	Автомобили легковые и прочие моторные транспортные средства, предназначенные главным образом для перевозки людей (кроме моторных транспортных средств товарной позиции 8702), включая грузопассажирские автомобили-фургоны и гоночные автомобили:		
	- транспортные средства с двигателем внутреннего сгорания с искровым зажиганием с возвратно- поступательным движением поршня прочие:		
870321	- с рабочим объемом цилиндров двигателя не более 1000 см3	см3	0,33 евро
870322	- с рабочим объемом цилиндров двигателя более 1000 см3, но не более 1500 см3	см3	0,44 евро
870323	- с рабочим объемом цилиндров двигателя более 1500 см3, но не более 2000 см3	см3	0,66 евро
	- с рабочим объемом цилиндров двигателя более 2000 см3, но не более 3000 см3	см3	1,10 евро
870324	- с рабочим объемом цилиндров двигателя более 3000 см3	см3	1,75 евро

	- транспортные средства с поршневым двигателем внутреннего сгорания с воспламенением от сжатия (дизелем или полудизелем) прочие:		
	--Транспортные средства с поршневым двигателем внутреннего сгорания с воспламенением от сжатия (дизелем или полудизелем) прочие:		
870331	-- с рабочим объемом цилиндров двигателя не более 1500 куб.см	куб.см	0,44 евро
870332	-- с рабочим объемом цилиндров двигателя более 1500 куб.см, но не более 2500 куб.см	куб.см	1,10 евро
870333	-- с рабочим объемом цилиндров двигателя более 2500 куб.см	куб.см	1,75 евро

[Приложение к Разделу IV изменена ЗП296-XVI от 25.12.08, МО1-2/13.01.09 ст.8]

[Приложение к Разделу IV изменена ЗП172 от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543]

[Приложение к Разделу IV изменена ЗП177 от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

[Приложение к Разделу IV изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349]

[Приложение к Разделу IV изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

Примечания:

1. При отгрузке (вывозе), импорте подакцизных товаров в форме, не соответствующей единицам измерения, на которые установлены ставки акцизов, обложение (применение акцизных марок или “Акцизных марок. Государственных торговых марок") производится исходя из утвержденных ставок с пересчетом объемов в заданную величину. Аналогично производится пересчет акциза на спирт в зависимости от содержания абсолютного алкоголя.

[Пкт.1 изменен ЗП177 от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

2. Если товары, облагаемые акцизами и подлежащие маркировке акцизными марками или “Акцизными марками. Государственными торговыми марками",

отгружаются (вывозятся), импортируются в форме, не соответствующей единицам измерения, на которые установлены ставки акцизов, такие товары маркируются одной акцизной маркой или “Акцизной маркой. Государственной торговой маркой”, стоимость которой определяется на момент их отгрузки (вывоза), импорта исходя из утвержденных ставок, пересчитанных на необходимую единицу измерения.

[Пкт.2 изменен ЗП177 от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

3. В отступление от положений статьи 125 сумма акцизов, внесенная в бюджет за этиловый неденатурированный спирт товарной позиции 22071000, приобретенный для использования в медицине в объеме установленной Правительством годовой квоты, возмещается в соответствии с положением, утвержденным Правительством.

[Пкт.3 изменен от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543; в силу с 01.01.09]

4. Ставка акциза, предусмотренная для группы товаров (продукции), применяется по отношению ко всей продукции, включенной в соответствующую группу согласно Товарной номенклатуре Республики Молдова.

5. Суммы акцизов, уплаченные хозяйствующими субъектами при приобретении товаров товарных позиций 270710100, 270720100, 270730100, 270750, 270900100, 271011110 - 271019290, 290110, 290124110, 290124190, 290129, 290211, 290219, 290220100, 290230, 290244, 290290900, 290511000 - 290513000, 290514, 290515000, 290516, 290519000-250549, 2906, 2909, 3302, 321210, 321290100, 321290390, 321290900, 381400900, 381710, разрешаются к зачету, если указанные товары используются в производственном процессе не в качестве топлива (горючего), а суммы акцизов, уплаченные при приобретении товаров товарных позиций 271011310, 271011700 и 271019210, разрешаются к зачету на уровне хозяйствующих субъектов, осуществляющих заправку воздушных судов. В отступление от положений статьи 125 Налогового кодекса в случае использования указанных товаров в качестве сырья для производства и/или переработки неподакцизных товаров или в качестве топлива (горючего) в гражданской авиации зачет сумм акциза осуществляется в форме погашения задолженностей плательщика перед бюджетом по другим налогам и платежам, а в отсутствие таких задолженностей суммы акциза перечисляются на банковский счет хозяйствующего субъекта в порядке, установленном Правительством.

[Пкт.5 изменен ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

ТОЛКОВАНИЕ согласно ЗП174-XVI от 15.06.06, МО102-105/07.07.06 ст.488:

- Пункт 5 примечаний к приложению к разделу IV Налогового кодекса № 1163-XIII от 24 апреля 1997 года (Официальный монитор Республики Молдова, 2005 г., специальный выпуск) толкуется следующим образом:

Товарные позиции 271000260, 271000370 и 271000510, указанные в пункте 5 примечаний к приложению к разделу IV Налогового кодекса, к которым относятся

товары, используемые в качестве топлива (горючего) в гражданской авиации, идентичны товарным позициям 271011310, 271011700 и 271019210 в редакции Закона № 224-XV от 1 июля 2004 года, указанным в приложении к разделу IV Налогового кодекса, к которым относятся товары, используемые в качестве топлива (горючего) в гражданской авиации.

6. Спирт этиловый неденатурированный товарной позиции 22071000, предназначенный для исполь-зования в парфюмерно-косметической промышленности, освобождается от уплаты акциза в пределах объема, установленного отраслевым министерством для реализации программы деятельности парфюмерно-косметической промышленности в соответствующем году, согласованного с Главной государственной налоговой инспекцией и Таможенным департаментом.

[Пкт.6 изменен от 10.07.08, MO134-137/25.07.08 ст.543; в силу с 01.01.09]

7. Ставки акцизов увеличиваются для легковых автомобилей со сроком эксплуатации:

от 3 до 5 лет - на 0,02 евро за каждый куб.см;

от 5 до 7 лет - на 0,03 евро за каждый куб.см;

[Пкт.8 исключен ЗП268 от 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ст.702]

[Приложение изменено ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

TITLUL V
Раздел V

НАЛОГОВОЕ АДМИНИСТРИРОВАНИЕ

Глава 1

ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 129. Понятия

В целях осуществления налогового администрирования применяются следующие понятия:

1) Налоговый орган - орган Государственной налоговой службы: Главная государственная налоговая инспекция при Министерстве финансов, территориальная

государственная налоговая инспекция, находящаяся в подчинении Главной государственной налоговой инспекции при Министерстве финансов. Понятие "территориальная государственная налоговая инспекция" тождественно понятию "территориальный налоговый орган.

2) Государственная налоговая служба - централизованная система налоговых органов и деятельность налоговых служащих, занимающих должности в составе этих органов, направленная на осуществление полномочий по налоговому администрированию в соответствии с налоговым законодательством.

3) Руководство налогового органа - начальник Главной государственной налоговой инспекции при Министерстве финансов (его заместитель); начальник территориальной государственной налоговой инспекции (его заместитель). По Государственной налоговой инспекции по муниципию Кишинэу - начальник инспекции (его заместитель), начальник налогового бюро (его заместитель).

[Ст.129 пкт.3) изменен ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

4) Налоговый служащий - должностное лицо, занимающее оплачиваемую должность в налоговом органе и имеющее классный чин (или получающее его в соответствии с установленной процедурой в случае зачисления в штат налогового органа впервые) согласно настоящему разделу и нормативным актам, принятым в соответствии с ним. Понятие "налоговый служащий" тождественно понятиям "должностное лицо налогового органа" и "должностное лицо Государственной налоговой службы", используемым в настоящем кодексе.

5) Представитель налогоплательщика (лица) - лицо, действующее на основании доверенности, выданной в соответствии с законодательством; адвокат, наделенный полномочиями в соответствии с законодательством; родитель, усыновитель, опекун или попечитель в случае, когда физическое лицо признано недееспособным или ограниченно дееспособным; другие лица, которые в соответствии с законодательством могут выступать в качестве представителей.

6) Налоговое обязательство - обязательство налогоплательщика уплатить в бюджет определенную сумму в качестве налога (пошлины), сбора, пени и/или штрафа.

7) Налоговый период - установленное в соответствии с налоговым законодательством время, к которому относится налоговое обязательство.

8) Срок погашения налогового обязательства - установленный налоговым законодательством период для исполнения налогового обязательства, включающий последний день этого периода в пределах распорядка работы налогового органа. Если последний день периода является выходным днем, то последним днем считается первый рабочий день, следующий за выходным днем. Аналогичным образом определяются сроки осуществления иных действий предусмотренных налоговым законодательством.

9) Налоговая отчетность - любая декларация, информация, расчет, справка, иной документ об исчислении, уплате, удержании налогов (пошлин), сборов, пеней и/или штрафов либо о других фактах, связанных с возникновением, изменением или погашением налогового обязательства, представленные или подлежащие представлению налоговому органу.

91) Единая налоговая отчетность - декларация, представленная или подлежащая представлению налоговому органу, об исчислении, уплате, удержании налогов, сборов, взносов обязательного медицинского страхования, пени и/или штрафов индивидуальным предпринимателем, крестьянским (фермерским) хозяйством, в которых среднегодовая численность работников на протяжении налогового периода не превышает трех единиц и которые не зарегистрированы в качестве плательщиков НДС.

[Ст.129 пкт.91) введен ЗП82-XVI от 29.03.07, МО60-63/04.05.07 ст.279]

10) Учетная документация - документы об операциях, осуществлении относящихся к ним платежей, в том числе подтверждающие документы, а также любые другие документы, предусмотренные в соответствии с нормативными актами для деятельности налогоплательщика. К категории учетной документации относятся документы бухгалтерского учета (предусмотренные в соответствии с законодательством о бухгалтерском учете), финансовая отчетность, информации, бухгалтерские регистры, долговые обязательства, бухгалтерские данные в любой форме (включая компьютерную) и др.

11) Налоговый контроль - проверка правильности исполнения налогоплательщиком налогового обязательства и других обязательств, предусмотренных налоговым законодательством, в том числе проверка других лиц в части связанной с ними деятельности налогоплательщика, посредством методов, форм и операций, предусмотренных настоящим кодексом.

12) Налоговое нарушение - действие или бездействие, выражающееся в неисполнении или ненадлежащем исполнении положений налогового законодательства, нарушении прав и законных интересов участников налоговых правоотношений, за которые предусмотрена ответственность в соответствии с настоящим кодексом.

13) Недоимка - сумма, которую налогоплательщик был обязан уплатить в бюджет в качестве налога (пошлины) или сбора, но которую не уплатил в срок, а также сумма пени и/или штрафа.

14) Принудительное исполнение налогового обязательства - предпринятые налоговым органом действия по принудительному взысканию недоимки.

15) Имущество - совокупность материальных ценностей и нематериальных активов (в том числе денежных средств и ценных бумаг), находящихся в собственности лица независимо от того, в чьем фактическом пользовании они находятся, а также других имущественных прав.

16) Арест имущества - предпринятые налоговым органом действия по лишению лица права в отношении имущества.

17) Банковский счет - счет, открытый в финансовом учреждении (его отделении или филиале) в Республике Молдова или за ее пределами.

18) Переплата - сумма, уплаченная в качестве налога (пошлины), сбора, пени и/или штрафа, внесенная или взысканная, в том числе путем принудительного исполнения, в большем размере, чем это предусмотрено в соответствии с налоговым законодательством.

19) Налоговая тайна - любая информация, которой располагает орган, осуществляющий полномочия по налоговому администрированию, в том числе информация о налогоплательщике, составляющая коммерческую тайну, за исключением сведений о нарушении налогового законодательства.

20) Руководство таможенных органов - генеральный директор Таможенного департамента (его заместители), начальники таможен (их заместители).

Указанные положения не позволяют налогоплательщику или его представителю придерживать информацию, запрашиваемую налоговым органом в соответствии с налоговым законодательством, и не воспрещают Министерству финансов и налоговому органу предавать гласности наименования (имена) лиц, нарушающих налоговое законодательство.

Статья 130. Регулируемые отношения

Настоящим разделом регулируются отношения, возникающие при налоговом администрировании.

Статья 131. Органы, осуществляющие

полномочия по налоговому администрированию

(1) Органами, осуществляющими полномочия по налоговому администрированию, являются: налоговые органы, Центр по борьбе с экономическими преступлениями и коррупцией, таможенные органы, службы по сбору местных налогов и сборов, действующие в составе примэрий, и другие уполномоченные в соответствии с законодательством органы.

(2) Органы, осуществляющие полномочия по налоговому администрированию, в процессе выполнения возложенных на них обязанностей взаимодействуют друг с другом и сотрудничают с другими государственными органами.

(3) Органы, осуществляющие полномочия по налоговому администрированию, при реализации отдельных мероприятий по взаимной договоренности информируют друг друга о предпринятых мерах и их результатах, обмениваются информацией с целью выполнения своих обязанностей.

(4) Органы, осуществляющие полномочия по налоговому администрированию, имеют право сотрудничать с компетентными органами других стран и быть членом международных специализированных организаций. Порядок сотрудничества и деятельности устанавливается на основе международных договоров, одной из сторон которых является Республика Молдова.

[Ст.131 ч.4 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(5) Органы, осуществляющие полномочия по налоговому администрированию, обязаны и вправе предоставлять информацию, которой они обладают, о конкретном налогоплательщике:

a) налоговым служащим и должностным лицам органов публичной власти, в функции которых входит осуществление контроля за соблюдением налогового законодательства, - в целях исполнения ими служебных обязанностей;

b) правоохранительным органам - о налоговых нарушениях;

c) судебным инстанциям - в целях рассмотрения дел, входящих в их компетенцию;

d) исполнительным бюро Исполнительного департамента - для исполнения исполнительных документов;

[Ст.131. ч.(5) пкт.d) введен ЗП64-XVI от 30.03.06, МО66-69/28.04.06 ст.273; остальные переименованны]

e) налоговым органам других стран в соответствии с международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова;

[Ст.131 ч.5 пкт.e) изменен ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

f) персоналу Министерства финансов и органам местного публичного управления - исключительно в целях совершенствования налоговой политики и разработки государственного бюджета и бюджетов административно-территориальных единиц;

g) органам центрального и местного публичного управления при наличии запроса, а также средствам массовой информации - исключительно о нарушениях налогового законодательства, если это не противоречит законным интересам правоохранительных и судебных органов.

Глава 2

НАЛОГОВЫЙ ОРГАН

Статья 132. Основная задача и общие принципы

организации налогового органа

(1) Основной задачей налогового органа является осуществление контроля за соблюдением налогового законодательства, правильностью исчисления, полнотой и своевременностью внесения в бюджет сумм налоговых обязательств.

(2) Главная государственная налоговая инспекция при Министерстве финансов и каждая территориальная государственная налоговая инспекция, будучи подчиненной первой:

a) имеет статус юридического лица и финансируется из государственного бюджета;

b) действует на основании Конституции Республики Молдова, настоящего кодекса и других законов, постановлений Парламента, указов Президента Республики Молдова, постановлений и ордонансов Правительства, решений по налоговым вопросам, принятых органами местного публичного управления в пределах их компетенции.

(3) Министерство финансов осуществляет методическое руководство деятельностью Главной государственной налоговой инспекции, не допуская вмешательства в ее деятельность и в деятельность территориальных государственных налоговых инспекций.

(4) Порядок функционирования налогового органа, утверждения его структуры, штатного расписания и фонда оплаты труда, а также предоставления его служащим классных чинов устанавливается Положением, утвержденным Правительством.

(5) Организационная структура Государственной налоговой службы утверждается Правительством, а зоны деятельности территориальных налоговых органов и обслуживания налогоплательщиков - Главной государственной налоговой инспекцией при Министерстве финансов.

Статья 133. Полномочия налогового органа

(1) Главная государственная налоговая инспекция при Министерстве финансов (далее - Главная государственная налоговая инспекция) осуществляет следующие полномочия:

a) осуществляет надзор за работой территориальных государственных налоговых инспекций по осуществлению налогового контроля, обеспечивает создание и функционирование единой системы данных о налогоплательщиках и налоговых обязательствах;

b) контролирует деятельность территориальных государственных налоговых инспекций, рассматривает письма, заявления и жалобы на их действия, принимает меры по повышению эффективности их работы;

c) издает приказы, инструкции и другие акты в целях исполнения налогового законодательства;

d) организует популяризацию налогового законодательства, отвечает на письма, жалобы и другие петиции налогоплательщиков в установленном порядке;

e) осуществляет налоговый контроль;

f) организует, а в необходимых случаях осуществляет принудительное исполнение налоговых обязательств;

g) рассматривает случаи обжалования и принимает решения по ним;

h) осуществляет контроль за соблюдением налогового законодательства в деятельности таможенных органов и служб по сбору местных налогов и сборов и вносит в компетентные органы предложения о привлечении к ответственности служащих этих органов за нарушения налогового законодательства;

h^1) выносит решения по делу о налоговом нарушении, установленном в результате применения положений статьи 225;

[Ст.133 ч.(1) пкт.h^1) введен ЗП145-XVI от 27.06.08, MO127-130/18.07.08 ст.500; в силу с 01.01.09]

i) организует различные конкурсы с поощрением из бюджетных средств налогоплательщиков, которые напрямую или косвенно содействовали улучшению процесса налогового администрирования и/или увеличению поступлений в национальный публичный бюджет. Конкурсы проводятся в установленном Правительством порядке;

[Ст.133 ч.1 пкт.i) введен ЗП441-XVI от 28.12.06, MO203-206/31.12.06 ст.997; в силу с 01.01.07; остальные перенумерованны]

j) взаимодействует с органами других государств на основании международных договоров, одной из сторон которых является Республика Молдова, и принимает участие в работе специализированных международных организаций, членом которых она является;

[Ст.133 ч.1 пкт.i) изменен ЗП268 от 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ст.702]

k) представляет в соответствии с инструкциями Министерства финансов информацию и отчеты по налоговым обязательствам, в том числе по недоимкам;

l) передает функции территориальным госу-дарственным налоговым инспекциям;

m) предупреждает, выявляет и пресекает нарушения, связанные с репатриацией денежных средств, товаров и услуг, полученных в результате внешнеэкономических сделок;

n) исполняет иные полномочия, предусмотренные законодательством.

(2) Территориальные государственные налоговые инспекции осуществляют следующие полномочия:

a) принимают меры по обеспечению погашения налоговых обязательств;

b) популяризируют налоговое законодательство, рассматривают письма, заявления и жалобы налогоплательщиков;

c) обеспечивают полный и надлежащий учет налогоплательщиков и налоговых обязательств, за исключением администрируемых другими органами;

d) осуществляют налоговый контроль;

e) осуществляют принудительное исполнение налоговых обязательств;

f) бесплатно обеспечивают налогоплательщиков бланками налоговой отчетности, разработанными согласно соответствующим инструкциям;

g) выдают за плату субъектам налогообложения бланки налоговых накладных и акцизные марки в предусмотренном Главной государственной налоговой инспекцией порядке;

h) опечатывают контрольно-кассовые машины налогоплательщиков, ведут их учет, производят проверки использования их налогоплательщиками при осуществлении наличных расчетов;

i) рассматривают жалобы, предварительные заявления и выносят решения по ним;

j) осуществляют иные полномочия, предусмотренные законодательством.

(3) Главная государственная налоговая инспекция осуществляет свои полномочия на всей территории Республики Молдова, а территориальная государственная налоговая инспекция может осуществлять свои полномочия за пределами установленной территории только с разрешения руководства Главной государственной налоговой инспекции.

Статья 134. Права налогового органа и

налоговых служащих

(1) Налоговый орган и налоговые служащие имеют следующие права:

a) осуществлять контроль соблюдения налогового законодательства налогоплательщиками, таможенными органами, службами по сбору местных налогов

и сборов и другими лицами, требовать необходимые разъяснения и сведения по вопросам, возникающим в ходе контроля;

b) в ходе налогового контроля требовать и бесплатно получать от любого лица необходимые для осуществления своих полномочий сведения, данные, документы, за исключением сведений, составляющих государственную тайну, а также их копии, если последние прилагаются к акту проверки;

c) осуществлять налоговые посещения;

d) вскрывать, обследовать и в необходимых случаях опечатывать, независимо от места нахождения, производственные, складские, торговые и другие помещения и места, используемые для извлечения доходов или содержания объектов налогообложения, других объектов и документов, за исключением жилища и места пребывания;

e) иметь доступ к электронной системе бухгалтерского учета налогоплательщика;

f) проверять достоверность сведений, указываемых налогоплательщиком в учетной документации и налоговой отчетности;

g) изымать у налогоплательщиков документы, в случаях и в порядке, предусмотренных настоящим разделом;

h) устанавливать нарушения налогового законодательства и применять меры, предусмотренные законодательством;

i) предъявлять в компетентные судебные инстанции к налогоплательщикам иски:

- о признании сделок недействительными и взыскании средств, полученных по таким сделкам;

- о признании регистрации предприятия, организации недействительной в случае нарушения установленного порядка их создания или несоответствия учредительных документов требованиям законодательства и о взыскании полученных ими доходов;

- о ликвидации предприятия, организации по основаниям, установленным законодательством, и о взыскании полученных ими доходов;

- другие иски в соответствии с законодательством;

j) требовать и проверять устранение налоговых нарушений, применять в необходимых случаях принудительные меры;

k) использовать прямые и косвенные методы и источники при оценке объектов налогообложения и исчислении налогов (пошлин) и сборов;

l) получать налоги (пошлины), сборы, пени и/или штрафы в наличных денежных средствах;

m) осуществлять принудительное исполнение налоговых обязательств в установленном налоговым законодательством порядке;

n) налагать в установленном законом порядке арест на любое имущество, за исключением имущества, на которое в соответствии с настоящим кодексом и иными законодательными актами не может быть обращено взыскание;

o) приостанавливать в установленном законом порядке операции по банковским счетам налогоплательщиков, за исключением ссудных счетов и временных счетов (по накоплению финансовых средств для формирования или увеличения уставного капитала), а также счетов физических лиц, не являющихся субъектами предпринимательства;

[Ст.134 ч.(1) пкт.n) изменен ЗП22-XVI от 08.04.05, MO65-66/29.04.05 ст.236]

p) вызывать в налоговый орган налогоплательщика, лицо, предположительно являющееся субъектом налогообложения, должностное лицо налогоплательщика, включая лицо, ответственное за ведение учета документов, относящихся к лицу, предположительно являющемуся субъектом налогообложения, или любое другое лицо для дачи показаний, представления документов и сведений по интересующему налоговый орган вопросу, за исключением документов и сведений, которые в соответствии с законодательством составляют государственную тайну;

r) в процессе определения величины налогов (пошлин), сборов, пеней и/или штрафов либо взыскания их затребовать у финансовых учреждений (их отделений или филиалов) документы, касающиеся клиентов этих учреждений;

s) требовать осуществления и осуществлять налоговый контроль в других странах на основании международных договоров, одной из сторон которых является Республика Молдова;

[Ст.134 ч.1 пкт.s) изменен ЗП268 от 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ст.702]

t) запрашивать от компетентных органов других государств информацию, связанную с деятельностью налогоплательщиков, без согласия последних;

u) предоставлять компетентным органам других государств сведения об отношениях иностранных налогоплательщиков с отечественными налогоплательщиками без согласия или уведомления последних;

v) использовать налоговую отчетность, переписку с налогоплательщиками и информацию органов публичной власти на электронных и иных носителях, исполненных и защищенных в соответствии с законодательством в данной области;

x) использовать средства массовой информации в целях популяризации и соблюдения налогового законодательства;

y) осуществлять иные действия, предусмотренные налоговым законодательством.

[Ст.134 ч.(1) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

[Ст.134 ч.(1) пкт.k) изменен ЗП287-XVI от 11.11.05, MO161-163/02.12.05 ст.799]

(2) Главная государственная налоговая инспекция имеет право создавать и другие налоговые посты наряду с теми, что создаются в соответствии с законодательными и другими нормативными актами.

(3) Налоговый орган вправе отзывать, изменять или приостанавливать исполнение, в соответствии с законодательством, своих актов, имеющих нормативный характер, а также своих актов, имеющих индивидуальный характер, если они противоречат законодательству. Противоречащие законодательству акты территориальных государственных налоговых инспекций могут быть аннулированы, изменены или приостановлено их исполнение и Главной государственной налоговой инспекцией.

(4) Законные требования и распоряжения налоговых служащих обязательны для исполнения всеми лицами, включая должностных.

(5) Препятствование осуществлению налоговыми служащими своих полномочий, оскорбление, угроза, сопротивление, насилие в их отношении или посягательство на жизнь, здоровье и имущество налоговых служащих, а также их близких родственников при осуществлении ими своих полномочий или в связи с этим влекут ответственность, предусмотренную законом.

(6) Налоговые служащие осуществляют свои полномочия по проведению налогового контроля на местах или по принудительному исполнению налогового обязательства на основании решения руководства налогового органа.

Статья 135 - исключена.

Статья 136. Обязанности налогового

органа и налоговых служащих

Налоговый орган и налоговые служащие имеют следующие обязанности:

a) действовать в строгом соответствии с Конституцией Республики Молдова, настоящим кодексом и иными нормативными актами;

b) уважительно и корректно относиться к налогоплательщикам и их представителям, к иным участникам налоговых отношений;

c) популяризировать налоговое законодательство;

d) информировать налогоплательщиков в случаях, предусмотренных налоговым законодательством, или по их просьбе об их правах и обязанностях;

e) информировать налогоплательщиков по их запросам о действующих налогах (пошлинах) и сборах, порядке и сроках их уплаты, а также о соответствующих нормативных актах;

f) бесплатно обеспечивать налогоплательщиков бланками налоговой отчетности;

g) осуществлять, по требованию налогоплательщика, компенсацию или оформление материалов для возмещения переплат или сумм, подлежащих возмещению согласно налоговому законодательству;

h) по письменному заявлению налогоплательщика, в котором указано назначение справки, выдавать справки об отсутствии или наличии у него недоимок перед бюджетом и справки о регистрации в качестве плательщика подоходного налога и НДС. Образцы указанных справок разрабатываются Главной государственной налоговой инспекцией;

[Ст.136 пкт.h) изменен ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

i) при отсутствии международного договора, регулирующего налогообложение или содержащего нормы, регулирующие налогообложение, по письменному требованию нерезидента или уполномоченного им на это лица (плательщика дохода) выдать справку о сумме полученного в Республике Молдова дохода и уплаченного (удержанного) налога. Образец указанной справки разрабатывается Главной государственной налоговой инспекцией при Министерстве финансов;

i) при отсутствии международного договора, регулирующего налогообложение или содержащего нормы, регулирующие налогообложение, по письменному требованию нерезидента или уполномоченного им на это лица (плательщика дохода) выдать справку о сумме полученного в Республике Молдова дохода и уплаченного (удержанного) налога. Образец указанной справки разрабатывается Правительством;

[Ст.136 пкт.i) изменен ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

j) принимать и регистрировать заявления, сообщения и иную информацию о налоговых нарушениях, а в необходимых случаях осуществлять их проверку;

k) рассматривать в установленном законом порядке письма, заявления и жалобы налогоплательщиков;

l) вести учет налогоплательщиков и налоговых обязательств;

m) осуществлять налоговый контроль и составлять соответствующие акты;

n) в случае выявления налоговых нарушений и при невыполнении законных требований налоговых служащих принимать решение о применении санкций;

o) направлять (вручать) налогоплательщикам или их представителям в предусмотренные налоговым законодательством сроки вынесенные решения;

p) не использовать служебное положение в личных корыстных интересах;

r) осуществлять иные действия, предусмотренные налоговым законодательством.

[Ст.136 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Статьи 137-144 - исключены.

Статья 145. Изъятие документов

(1) Документы изымаются в случае:

a) необходимости документального подтверждения налогового нарушения;

b) вероятности их исчезновения;

c) иных случаях, прямо предусмотренных налоговым законодательством.

(2) Налоговые служащие изымают документы независимо от их принадлежности и места нахождения, обеспечивая их сохранность в помещении налогового органа.

(3) Изъятие документов производится в присутствии лица, у которого они изымаются, а при его отсутствии или отказе участвовать в процедуре изъятия - в присутствии двух понятых.

(4) О факте изъятия документов составляется протокол, в котором указываются:

a) дата и место составления;

b) должность, фамилия и имя налогового служащего и лица, у которого производится изъятие;

c) сведения о собственнике или владельце;

d) опись изъятых документов;

e) время и мотивы изъятия;

f) при необходимости фамилии, имена и адреса понятых.

(5) Протокол подписывается составившим его лицом и лицом, у которого производится изъятие документов, либо понятыми. Если лицо, у которого изымаются документы, отказывается подписать протокол, в нем делается отметка об отказе.

(6) После того как отпала необходимость в использовании изъятых

документов, они возвращаются лицу, у которого были изъяты, а в его отсутствие - замещающему лицу.

Статья 146. Налоговый пост

(1) Налоговый пост создается налоговым органом в целях предупреждения и выявления случаев налоговых нарушений, в том числе случаев уклонения от погашения налоговых обязательств, а также в целях осуществления иных полномочий по налоговому администрированию.

(2) Налоговые посты могут быть стационарными и передвижными. Стационарный налоговый пост располагается в установленном и специально оборудованном месте, где он осуществляет свои полномочия. Передвижной налоговый пост, обеспеченный специальными техническими средствами, в том числе транспортными, перемещается в зависимости от необходимости в радиусе контрольного сектора.

(3) Налоговый пост состоит как минимум из одного налогового служащего и, в зависимости от обстоятельств и порядка осуществления контроля, из сотрудников органов внутренних дел или других органов.

(4) Главная государственная налоговая инспекция совместно с компетентными органами принимает решение об учреждении налоговых постов, устанавливает их вид и место расположения и утверждает положение об их деятельности. В случае создания налоговых постов в общественных местах решение согласовывается с исполнительным органом местного публичного управления. В случае создания налоговых постов на территории хозяйствующего субъекта последний обязан обеспечить его сотрудникам доступ и условия, необходимые для осуществления ими своих полномочий.

Статья 147. Взаимодействие налогового

органа с органами публичной власти

(1) Органы публичной власти предоставляют налоговому органу сведения и материалы, необходимые для выполнения возложенных на него полномочий, за исключением сведений, предоставление которых прямо запрещено законом.

(2) Органы центрального и местного публичного управления выделяют своих должностных лиц для оказания содействия налоговому органу в выполнении возложенных на него полномочий. Решение о выделении должностного лица принимается в течение пяти рабочих дней со дня поступления соответствующего запроса от налогового органа, за исключением случаев, требующих оперативного вмешательства.

(3) По требованию правоохранительных органов налоговый орган содействует в определении налоговых обязательств по уголовным делам, а также при судебном разбирательстве дел, связанных с нарушением налогового законодательства.

(4) Налоговый орган взаимодействует с другими органами публичной власти в рамках полномочий, предусмотренных налоговым законодательством, и разрабатывает методические указания в области администрирования местных налогов и сборов согласно действующему законодательству.

(5) Налоговый орган самостоятельно определяет свою программу деятельности. Осуществление контроля и другие действия налогового органа не могут быть приостановлены никем, кроме как органами, уполномоченными на то на основании законодательства.

Статья 148. Подбор, зачисление в штат

и увольнение налоговых служащих

(1) Подбор налоговых служащих производится независимо от расы, национальности, этнического происхождения, пола, вероисповедания из числа граждан Республики Молдова, постоянно проживающих на ее территории, имеющих соответствующее образование, способных по состоянию здоровья исполнять возложенные на них обязанности и не подпадающих под ограничения, предусмотренные Законом о госу-дарственной службе. Зачисление в налоговый орган производится в соответствии с законодательством о государственной службе и законодательством о труде.

(2) Лица, зачисленные в налоговый орган в качестве налоговых служащих, приносят присягу в соответствии с Законом о государственной службе и подвергаются обязательной государственной дактилоскопической регистрации в соответствии с законодательством.

(3) Налоговые служащие вправе при исполнении служебных обязанностей носить форменную одежду со знаками соответствующих классных чинов, выдаваемую им бесплатно, в соответствии с образцом и нормами, установленными Правительством.

(4) Налоговым служащим в подтверждение полномочий выдаются удостоверения, образец и порядок выдачи которых устанавливаются Главной государственной налоговой инспекцией.

(5) Налоговые служащие во время исполнения обязанностей являются представителями государственной власти и находятся под защитой государства.

(6) Перевод, увольнение налогового служащего, наложение на него дисциплинарных взысканий осуществляются органом, зачислившим его в штат, в соответствии с законодательством.

(7) Налоговому служащему запрещается выполнять на условиях совместительства другую оплачиваемую работу (кроме научной, преподавательской и творческой деятельности), а также быть поверенным третьего лица в налоговом органе.

Статья 149. Классные чины налоговых служащих

(1) Для налоговых служащих устанавливаются следующие классные чины:

главный государственный советник налоговой службы;

государственный советник налоговой службы I ранга;

государственный советник налоговой службы II ранга;

государственный советник налоговой службы III ранга;

инспектор налоговой службы I ранга;

инспектор налоговой службы II ранга;

инспектор налоговой службы III ранга.

(2) Классные чины налоговых служащих приравниваются к классным чинам, предусмотренным Законом о государственной службе, в установленном Правительством порядке.

(3) Порядок присвоения классных чинов и размер доплат за них устанавливаются Положением о Государственной налоговой службе, утвержденным Правительством. О присвоении классного чина производится запись в трудовой книжке.

Статья 150 - исключена.

Статья 151. Защита прав и интересов

налоговых служащих

(1) Права и интересы налоговых служащих защищены согласно Закону об охране труда и настоящему кодексу.

(2) Ущерб, причиненный в связи с осуществлением полномочий в налоговом органе, возмещается следующим образом:

a) в случае гибели налогового служащего семье погибшего или лицам, находившимся на его иждивении, выплачивается за счет средств государственного бюджета единовременное пособие в размере десяти годовых заработных плат, исчисленных исходя из заработной платы погибшего за последний календарный год деятельности;

b) в случае причинения телесных повреждений, исключающих возможность последующего осуществления налоговым служащим профессиональной деятельности, выплачивается за счет средств государственного бюджета единовременное пособие в процентах от суммы, исчисленной согласно пункту a):

инвалидам I группы - 60 процентов;

инвалидам II группы - 40 процентов;

инвалидам III группы - 20 процентов.

(3) Лица, действия которых повлекли гибель или причинение телесных повреждений налоговому служащему либо способствовали этому, возмещают в государственный бюджет суммы, выплаченные в соответствии с частью (2).

(4) Ущерб, причиненный имуществу налогового служащего в связи с осуществлением им своих полномочий, возмещается в полном размере за счет средств государственного бюджета с последующим взысканием суммы возмещения с виновных.

Статья 152. Материальное и социальное

обеспечение налоговых служащих

(1) Налоговые служащие при исполнении служебных обязанностей обеспечиваются транспортом, техническими и другими средствами, необходимыми для выполнения возложенных на них обязанностей.

(2) Социальное и пенсионное обеспечение налоговых служащих производится в установленном законо-дательством порядке.

(3) В соответствии с законодательством могут быть предусмотрены и иные меры материального и социального обеспечения сотрудников налогового органа.

Статья 153. Ответственность налоговых

служащих и право на обжалование их действий

(1) За противоправные действия налоговые служащие несут ответственность, предусмотренную законодательством.

(2) Ущерб, причиненный неправомерными действиями налоговых служащих, возмещается в предусмотренном законодательством порядке.

(3) Решения налогового органа и действия налоговых служащих могут быть обжалованы налогоплательщиками в предусмотренном настоящим кодексом и иными нормативными актами порядке.

Глава 3

ИНЫЕ ОРГАНЫ, ОСУЩЕСТВЛЯЮЩИЕ ПОЛНОМОЧИЯ ПО НАЛОГОВОМУ АДМИНИСТРИРОВАНИЮ

Статья 153[1]. Обязанности и права Центра по борьбе с экономическими преступлениями и коррупцией

(1) Центр по борьбе с экономическими преступлениями и коррупцией и его территориальные органы выполняют задачи по налоговому адми-нистрированию в пределах обязанностей и прав, предусмотренных Законом о Центре по борьбе с экономическими преступлениями и коррупцией, в порядке, установленном настоящим кодексом и другими нормативными актами, принятыми в соответствии с ним.

(2) В ходе налоговых проверок, осуществляемых в рамках уголовного преследования, органы Центра по борьбе с экономическими преступлениями и коррупцией пользуются правами налоговых органов, а их работники – правами налоговых служащих, в том числе правом начисления суммы по налоговому обязательству и передачи налоговому органу для принудительного исполнения налогового обязательства.

[Ст.153 ч.(2) в редакции ЗП139-XVI от 20.06.08, МО125-126/15.07.08 ст.491]

Статья 154. Полномочия и права таможенных органов

(1) Таможенные органы осуществляют некоторые полномочия по налоговому администрированию согласно настоящему кодексу, Таможенному кодексу и иным нормативным актам, принятым в соответствии с ними.

(2) Таможенные органы осуществляют права, связанные с обеспечением погашения налоговых обязательств, относящихся к перемещению через таможенную границу и/или помещению товаров под таможенные режимы, согласно Таможенному кодексу, настоящему кодексу - в случаях, прямо предусмотренных им, а также иным нормативным актам, принятым в соответствии с ними.

Статья 155. Обязанности таможенных органов

(1) Таможенные органы исполняют обязанности, связанные с обеспечением погашения налоговых обязательств, относящихся к перемещению через таможенную границу и/или помещению товаров под таможенные режимы, согласно Таможенному кодексу, настоящему кодексу - в случаях, прямо предусмотренных им, а также иным нормативным актам, принятым в соответствии с ними, в том числе следующие обязанности:

а) уважительно и корректно относиться к налогоплательщикам и их представителям, к иным участникам налоговых отношений;

b) информировать налогоплательщиков по их запросам о действующих налогах (пошлинах) и сборах, порядке и сроках их уплаты, а также о соответствующих нормативных актах;

c) информировать налогоплательщиков об их правах и обязанностях;

d) выдавать налогоплательщикам по их просьбе справки о погашении налоговых обязательств;

e) не разглашать информацию, составляющую налоговую тайну;

f) представлять налоговому органу документы и сведения, касающиеся соблюдения налогового законодательства, исчисления и уплаты в бюджет предусмотренных настоящим кодексом налогов (пошлин) и сборов, относящихся к перемещению через таможенную границу и/или помещению товаров под таможенные режимы, и выполнять законные требования налоговых служащих;

g) вести учет налоговых обязательств, относящихся к перемещению через таможенную границу и/или помещению товаров под соответствующий таможенный режим.

(2) Таможенные органы осуществляют привлечение лиц к ответственности в соответствии с таможенным законодательством за нарушение налогового законодательства при перемещении через таможенную границу и/или помещении товаров под таможенные режимы.

Статья 156. Полномочия служб по сбору

местных налогов и сборов

(1) В составе примэрий, за исключением примэрии муниципия Кишинэу и примэрии муниципия Бэлць, действуют службы по сбору местных налогов и сборов, осуществляющие некоторые полномочия по администрированию местных налогов и сборов.

[Ст.156 ч.(1) изменена ЗП35-XVI от 15.04.05, МО67-68/06.05.05 ст.263]

(2) Службы по сбору местных налогов и сборов осуществляют в соответствии с установленной частью (1) сферой деятельности полномочия, предусмотренные пунктами a), b) и d) части (2) статьи 133, а также пунктом c) части (2) той же статьи - в отношении учета налогоплательщиков, налоговые обязательства которых исчисляются данной службой, и учета этих обязательств, иные полномочия, прямо предусмотренные налоговым законодательством. Полномочия по компенсации или возмещению переплат или сумм, подлежащих возмещению согласно налоговому законодательству, принудительному исполнению налоговых обязательств и привлечению к ответственности за налоговые нарушения осуществляются в соответствии с настоящим кодексом совместно с налоговым органом.

Статья 157. Права служб по сбору

местных налогов и сборов

(1) Службы по сбору местных налогов и сборов наделяются в соответствии с установленной частью (1) статьи 156 сферой деятельности правом осуществлять контроль соблюдения налогового законодательства налогоплательщиками, требовать необходимые разъяснения и сведения по вопросам, возникающим в ходе контроля, применять пеню, получать налоги (пошлины), сборы, пени и/или штрафы в наличных денежных средствах, правами, предусмотренными пунктами b), c), d), e) и t) части (1) статьи 134, а также иными правами, прямо предусмотренными налоговым законодательством.

(2) Права, предусмотренные пунктами f), g), h), i), j), l), m), n), части (1) статьи 134 (за исключением применения пени), осуществляются совместно с налоговым органом.

Статья 158. Обязанности служб по сбору

местных налогов и сборов

Службы по сбору местных налогов и сборов в соответствии с установленной частью (1) статьи 156 сферой деятельности обязаны:

a) выполнять положения пунктов a), b), c), d), e), i), j), l) статьи 136, а также пункта h) той же статьи - в отношении налоговых обязательств, учет которых ведется данной службой;

b) осуществлять учет налогоплательщиков, налоговые обязательства которых рассчитаны службой, вести учет этих налоговых обязательств, в том числе недоимок, и перечислять в бюджет суммы, полученные в качестве налогов, сборов, пеней и штрафов, согласно налоговому законодательству и в установленном Правительством порядке;

c) заполнять при участии налогового органа платежные извещения о налоговых обязательствах, бесплатно выдавать налогоплательщикам бланки налоговой отчетности;

d) направлять (вручать) налогоплательщикам в соответствии с налоговым законодательством платежные извещения о налоговых обязательствах, а также вынесенные решения;

e) выполнять совместно с налоговым органом положения пунктов g) и m) статьи 136;

f) представлять налоговому органу не позднее 3-го числа каждого месяца в установленном Правительством порядке отчетность по администрируемым налогам и сборам;

g) осуществлять иные действия, прямо пре-дусмотренные налоговым

законодательством.

Статья 159. Акты служб по сбору местных

налогов и сборов

(1) Решения, относящиеся к осуществлению полномочий служб по сбору местных налогов и сборов, оформляются распоряжением примара (претора). В отступление от положений настоящего раздела распоряжения примара (претора) и действия сборщиков налогов могут быть обжалованы в установленном законом порядке.

(2) В случае осуществления полномочий совместно с налоговым органом решения выносятся руководством налогового органа после согласования с примаром (претором). Если примар (претор) отказывается подписать решение, оно приобретает юридическую силу с момента подписания его руководством налогового органа, которое делает отметку об отказе примара (претора).

Статья 160. Организация и деятельность

служб по сбору местных налогов и сборов

(1) Организация и деятельность служб по сбору местных налогов и сборов регулируются положениями, утверждаемыми местными советами. Положения разрабатываются на основе типового положения, утвержденного Правительством.

(2) Сборщики налогов зачисляются в службы по сбору местных налогов и сборов по заключению налогового органа. Налоговый орган обязан обеспечить подготовку сборщиков налогов и оказывать необходимую помощь в осуществлении ими своих полномочий.

(3) В исключительных случаях в селах (коммунах) полномочия сборщиков налогов могут исполняться секретарем примэрии или другим служащим примэрии, не имеющим права подписи кассовых документов.

Глава 4

УЧЕТ НАЛОГОПЛАТЕЛЬЩИКОВ

Статья 161. Общие положения

(1) Учет налогоплательщиков ведется налоговым органом путем присвоения фискальных кодов и ведения налогового регистра в порядке, установленном настоящим разделом и инструкцией, утвержденной Главной государственной налоговой инспекцией.

(2) Присвоение фискального кода согласно настоящей главе осуществляется единожды и независимо от предписаний налогового законодательства относительно установления и погашения налоговых обязательств. Налоговое законодательство может предусматривать для любого лица, которому присвоен фискальный код,

дополнительную регистрацию в качестве плательщика различных видов налогов (пошлин) и сборов.

(3) На лиц, которым фискальные коды присваиваются налоговым органом, открывается дело, в котором содержатся следующие документы и сведения:

a) заявление о присвоении фискального кода;

b) карточка о регистрации, выданная органом, уполномоченным регистрировать соответствующую деятельность;

c) копия документа, подтверждающего государственную регистрацию или разрешающего осуществление соответствующей деятельности;

d) копия свидетельства о присвоении фискального кода;

e) документы, подтверждающие наличие банковских счетов;

f) сведения об учредителе (учредителях) или лицах, получивших право на осуществление соответствующей деятельности, руководителе и главном бухгалтере (фамилия и имя, дата рождения, адрес, контактные реквизиты, данные документа, удостоверяющего личность).

(4) На лиц, для которых фискальным кодом является государственный идентификационный номер, в налоговом органе открывается дело, в котором хранится информация, накопленная и переданная Государственной регистрационной палатой Министерства информационного развития согласно положению, утвержденному палатой и Главной государственной налоговой инспекцией.

[Ст.161 ч.(4) изменена ЗП372-XVI от 29.12.05, МО16-19/27.01.06 ст.70]

(5) Учет подразделений, не являющихся юридическими лицами, расположенных в ином месте, чем местонахождение юридического лица, частью которого они являются, ведется налоговыми органами, которые присваивают каждому подразделению код подразделения.

(6) В случае изменения налогоплательщиком местонахождения (места жительства) с выбытием при этом из района деятельности территориальной государственной налоговой инспекции, в которой он состоит на налоговом учете, налогоплательщик подает заявление о передаче дела налоговому органу по новому местонахождению (месту жительства). В течение десяти рабочих дней со дня принятия заявления территориальная государственная налоговая инспекция передает дело налоговому органу по новому местонахождению (месту жительства) налогоплательщика, принимающему последнего на учет без присвоения ему нового фискального кода.

(7) В случае утери свидетельства о присвоении фискального кода налоговый орган по заявлению налогоплательщика после опубликования последним соответствующего объявления в Официальном мониторе Республики Молдова выдает в течение трех рабочих дней со дня регистрации заявления дубликат

утерянного свидетельства.

(8) В течение 30 дней со дня принятия решения об изменении своего местонахождения и/или о создании подразделения налогоплательщик сообщает налоговому органу об изменении своего местонахождения и/или представляет первоначальные сведения, а впоследствии также сведения об изменениях, касающиеся местонахождения своего подразделения.

Статья 162. Присвоение фискального кода

(1) В соответствии с настоящим кодексом фискальные коды присваиваются:

a) каждому юридическому лицу, предприятию со статусом физического лица, а каждому нотариусу либо индивидуальному или ассоциированному адвокатскому бюро - резидентам;

b) каждому физическому лицу - гражданину Республики Молдова, иностранному гражданину или лицу без гражданства, располагающим объектами налогообложения или имеющим налоговые обязательства согласно налоговому законодательству либо получившим право на осуществление определенной деятельности на основе предпринимательского патента;

c) каждому юридическому лицу или организации со статусом физического лица - нерезидентам, располагающим объектами налогообложения на территории Республики Молдова или имеющим налоговые обязательства согласно налоговому законодательству.

(2) Для получения фискального кода лицо обязано выполнить действия, предусмотренные настоящей главой, в сроки и в порядке, установленном ею.

Статья 163. Место, сроки и порядок присвоения фискального кода

(1) Лицам, указанным в пунктах a) и c) части (1) статьи 162, фискальные коды присваиваются территориальной государственной налоговой инспекцией, в районе деятельности которой находится местонахождение (место жительства), указанное в учредительных документах (удостоверении личности) или документах, разрешающих осуществление определенной деятельности, либо объект налогообложения.

(2) Для присвоения фискального кода лица, указанные в пункте a) части (1) статьи 162, представляют в территориальную государственную налоговую инспекцию заявление по форме, утвержденной Главной государственной налоговой инспекцией. Заявление представляется после оформления документов на государственную регистрацию или документов, разрешающих осуществление деятельности, но до выдачи документа, подтверждающего государственную регистрацию, или документа о праве на осуществление деятельности. К заявлению прилагаются имеющиеся на момент его подачи документы, необходимые для дела налогоплательщика. В течение трех рабочих дней территориальная государственная налоговая инспекция присваивает фискальный код и сообщает его органу, ответственному за государственную регистрацию или уполномоченному разрешать

осуществление деятельности.

(3) После представления документа, подтверждающего государственную регистрацию, или документа, разрешающего осуществление деятельности, территориальная государственная налоговая инспекция выдает налогоплательщику свидетельство о присвоении фискального кода, форма и содержание которого утверждаются Главной государственной налоговой инспекцией.

(4) Фискальным кодом лиц, зарегистрированных Государственной регистрационной палатой Министерства информационного развития, признается государственный идентификационный номер, указанный в свидетельстве о регистрации, а свидетельство о регистрации признается также свидетельством о присвоении фискального кода.

[Ст.163 ч.(4) изменена ЗП372-XVI от 29.12.05, МО16-19/27.01.06 ст.70]

(5) В отступление от частей (2) и (3) юридическим лицам, образованным на основании нормативных актов, а также на основании международных соглашений, ратифицированных Республикой Молдова, фискальные коды присваиваются и выдаются свидетельства о присвоении фискального кода в течение трех рабочих дней со дня подачи соответствующего заявления, к которому прилагается документ, подтверждающий данный факт, а в случае лиц, действующих на основании международных соглашений, - и удостоверяющий документ, выданный компетентным органом публичной власти.

(6) Фискальный код лиц, указанных в пункте b) части (1) статьи 162, является идентификационным номером, указанным на оборотной стороне удостоверения личности, либо идентичен номеру документа, удостоверяющего личность иностранного гражданина или лица без гражданства. Для лиц, не имеющих удостоверения личности, фискальным кодом являются серия и номер паспорта, а если они не располагают паспортом, - серия и номер свидетельства о рождении или другого документа, удостоверяющего личность.

(7) В течение трех рабочих дней со дня возникновения объекта налогообложения или налогового обязательства иностранные граждане и лица без гражданства - нерезиденты, а также лица, указанные в пункте c) части (1) статьи 162, подают в территориальную государственную налоговую инспекцию по месту возникновения объекта налогообложения или налогового обязательства заявление о присвоении фискального кода с приложением соответственно копии документа, удостоверяющего личность, или, в случае организаций, - копий удостоверяющих документов (с переводом на государственный язык, удостоверенных нотариусом и консульскими учреждениями Республики Молдова), а также копий документов, подтверждающих наличие объектов налогообложения.

(8) Налоговый орган отказывает в присвоении фискального кода только в случае, если представлены не все документы и сведения, предусмотренные частью (3) статьи 161, либо если в них содержатся явно искаженные данные.

Статья 164. Государственный налоговый регистр

(1) Государственный налоговый регистр является публичным регистром, который создается и ведется налоговым органом и в который вносятся данные о фискальных кодах, присвоенных в соответствии с настоящей главой. Налоговый орган ответствен за обновление Государственного налогового регистра. Обновление Государственного налогового регистра производится по заявлению налогоплательщика, а также на основании материалов контроля, осуществляемого налоговыми органами.

(2) Фискальные коды лиц, указанных в пунктах a) и c) части (1) статьи 162, вносятся в Государственный налоговый регистр на дату выдачи налогоплательщику свидетельства о присвоении фискального кода. Фискальные коды, представляющие собой госу-дарственный идентификационный номер, переносятся в Государственный налоговый регистр из Государственного регистра предприятий и организаций. Фискальные коды физических лиц - резидентов, а также граждан Республики Молдова - нерезидентов переносятся в Государственный налоговый регистр из Государственного регистра населения. Фискальные коды иностранных граждан и лиц без гражданства - нерезидентов вносятся в Государственный налоговый регистр в момент подачи ими заявления о регистрации в качестве налогоплательщика. Внесение фискального кода лица в Государственный налоговый регистр подтверждает факт его принятия на налоговый учет.

(3) Информация в Государственном налоговом регистре излагается ясно, точно и полно. Государственный налоговый регистр ведется на государственном языке в мануальной (в части, относящейся к присвоению фискального кода налоговым органом) и компьютерной формах.

(4) В Государственный налоговый регистр вносятся следующие данные, относящиеся к лицам, которым фискальные коды присваиваются налоговым органом, если соответствующие данные предусмотрены законодательством:

a) порядковый номер записи;

b) присвоенный фискальный код;

c) полное наименование (фамилия и имя) лица и его местонахождение (место жительства);

d) номер и дата государственной регистрации юридического лица, предприятия со статусом физического лица, нотариуса, индивидуального или ассоциированного адвокатского бюро либо номер и дата выдачи документа, разрешающего осуществление деятельности, данные удостоверения личности (паспорта, свидетельства о рождении или других аналогичных документов) физического лица или данные удостоверяющих документов в случае организаций-нерезидентов;

e) номер, серия и дата выдачи свидетельства о присвоении фискального кода для лиц, указанных в пунктах a) и c) части (1) статьи 162;

f) фамилия и имя физического лица, которое получило свидетельство о присвоении фискального кода;

g) сведения об учредителе (учредителях) или лицах, получивших право на осуществление определенной деятельности, а также об управляющем (фамилия и имя, дата рождения, адрес, контактные реквизиты, данные документа, удостоверяющего личность);

h) дата аннулирования фискального кода.

(5) В отступление от части (4) данные о лицах, для которых фискальными кодами признаются номера, присвоенные им другими органами, вносятся в Государственный налоговый регистр на основании положения, утвержденного этими органами и Главной государственной налоговой инспекцией. Объем и содержание данных, вносимых в этом случае в Государственный налоговый регистр, определяются указанным положением.

(6) Записи в Государственном налоговом регистре, ведущемся в мануальной форме, осуществляются регистратором на основании информации, представленной заявителем на момент выдачи налогоплательщику свидетельства о присвоении фискального кода, и заверяются подписью регистратора. Внесение в регистр поправок, изменений и дополнений производится в установленном законодательством порядке и заверяется подписью регистратора.

(7) Исключение из Государственного налогового регистра производится в соответствии с законом перечеркиванием записи со всеми внесенными ранее поправками, изменениями и дополнениями и заверяется подписью регистратора.

Статья 165. Использование фискального кода

(1) Любое лицо, обязанное в соответствии с налоговым законодательством представлять налоговому органу налоговую отчетность или другие документы, должно указывать в этих документах свой фискальный код.

(2) Любое лицо, обязанное в соответствии с налоговым законодательством и иными нормативными актами представлять налоговому органу налоговую отчетность или другие документы в отношении другого лица, должно затребовать от этого лица его фискальный код и указать его в соответствующем документе. Если это другое лицо не сообщило фискальный код, первое лицо делает отметку об этом в представляемых документах.

(3) При заключении сделок и осуществлении операций стороны обязаны указывать в соответствующих документах свои фискальные коды.

(4) Налоговый орган должен указывать фискальный код налогоплательщика во всех извещениях, направляемых в его адрес.

(5) Подразделения юридического лица, не являющиеся юридическими лицами, используют фискальный код этого лица.

Статья 166. Содействие органов публичной

власти учету налогоплательщиков

(1) Государственная регистрационная палата Министерства информационного развития систематически один раз в три дня представляет налоговому органу информацию о присвоении государственных идентификационных номеров в объеме и в порядке, установленных совместно с Главной государственной налоговой инспекцией.

[Ст.166 ч.(1) изменена ЗП372-XVI от 29.12.05, МО16-19/27.01.06 ст.70]

(2) Орган публичной власти, уполномоченный осуществлять регистрацию лиц, предусмотренных в пункте а) части (1) статьи 162, обязан в течение трех рабочих дней со дня соответствующей регистрации представлять налоговому органу, в котором состоит на учете лицо, информацию о его ликвидации или реорганизации и об изменениях, внесенных в его учредительные документы.

(3) Орган публичной власти, уполномоченный осуществлять документирование населения, до 10-го числа каждого месяца представляет Главной государственной налоговой инспекции сведения о выдаче или аннулировании документов, удостоверяющих личность.

(4) Орган публичной власти, уполномоченный разрешать выезд на постоянное местожительство в другие страны, разрешает выезд при условии представления справки об отсутствии задолженности перед бюджетом, выданной территориальной государственной налоговой инспекцией, с последующим уведомлением ее в течение трех рабочих дней о выезде лица.

Статья 166[1]. Участие Национального банка Молдовы

в учете лицензированных финансовых учреждений

Национальный банк Молдовы представляет Главной государственной налоговой инспекции в течение 3 рабочих дней со дня выдачи лицензии, внесения в нее изменений или ее аннулирования, первоначальную и впоследствии обновленную информацию о финансовых учреждениях и их филиалах, участвующих в автоматизированной системе межбанковских расчетов.

[Ст.166[1] введена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

Статья 167. Обязанности при открытии,

изменении или закрытии банковских счетов

(1) Финансовое учреждение (его отделение или филиал) открывает банковские счета лицам, указанным в пунктах а) и с) части (1) статьи 162 только при предъявлении ими свидетельства о присвоении фискального кода или документа,

признанного таковым. В течение двух рабочих дней финансовое учреждение (его отделение или филиал) обязано сообщить об открытии банковских счетов (за исключением кредитных, ссудных, срочных депозитных и временных счетов (по накоплению финансовых средств для формирования или увеличения уставного капитала), а также доходных казначейских счетов) территориальному налоговому органу, в котором владелец счета состоит на налоговом учете.

(2) Операции по открытому банковскому счету (за исключением кредитных, ссудных, срочных депозитных и временных счетов (по накоплению финансовых средств для формирования или увеличения уставного капитала), а также доходных казначейских счетов) могут осуществляться только после получения финансовым учреждением (его отделением или филиалом) изданного и переданного налоговым органом документа, подтверждающего взятие на учет банковского счета. Банковский счет берется на учет налоговым органом на основании изданного и переданного финансовым учреждением (его отделением или филиалом) документа, подтверждающего открытие банковского счета. В случае, если у налогоплательщика имеются недоимки, налоговый орган вправе не выдавать документ, подтверждающий взятие на налоговый учет. Документы, подтверждающие открытие банковского счета и взятие его на налоговый учет, пересылаются и принимаются по почте или через специального курьера.

(3) Финансовое учреждение (его отделение или филиал) имеет право открывать банковские счета физическому лицу-резиденту (иностранному гражданину или лицу без гражданства) или гражданину Республики Молдова только при предъявлении им удостоверения личности или другого документа, служащего для установления фискального кода согласно части (4) статьи 163, и использовать данный код в своем учете и в отношениях с клиентом или другими лицами в установленном законодательством порядке. Физические лица-нерезиденты (иностранные граждане и лица без гражданства) и юридические лица-нерезиденты, не располагающие объектами налогообложения на территории Республики Молдова или не имеющие налоговых обязательств, вправе открывать банковские счета в финансовых учреждениях (их отделениях или филиалах) Республики Молдова в соответствии с правилами, установленными Национальным банком Молдовы.

(4) В течение пяти рабочих дней со дня изменения или закрытия банковского счета (за исключением кредитных, ссудных, срочных депозитных и временных счетов (по накоплению финансовых средств для формирования или увеличения уставного капитала) а также доходных казначейских счетов) финансовые учреждения (их отделения или филиалы), в том числе Национальный банк Молдовы, сообщают об этом по почте или через специального курьера территориальному налоговому органу, в котором владелец счета состоит на учете.

(5) В случае открытия банковского счета за рубежом лица, указанные в пункте а) части (1) статьи 162, в 15-дневный срок со дня открытия счета представляют налоговому органу информацию об этом и соответствующие сведения. Налоговый орган в подтверждение регистрации данного счета выдает налогоплательщику в течение трех дней подтверждающий документ.

[Ст.167 изменена ЗП22-XVI от 08.04.05, МО65-66/29.04.05 ст.236]

Статья 168. Аннулирование фискальных кодов

(1) Фискальные коды аннулируются в следующих случаях:

a) при присвоении их с нарушением налогового законодательства;

b) при ликвидации или реорганизации юридического лица, предприятия со статусом физического лица, нотариуса, индивидуального или ассоциированного адвокатского бюро - резидентов;

c) при смерти физического лица, объявлении его умершим, признании его в установленном порядке безвестно отсутствующим или выезде его на постоянное место жительства в другую страну;

d) при утрате объекта налогообложения и налогового обязательства для физических лиц (иностранных граждан и лиц без гражданства), юридических лиц или организаций со статусом физического лица - нерезидентов.

(2) При реорганизации лиц, указанных в пункте a) части (1) статьи 162, фискальные коды изменяются следующим образом:

a) при слиянии фискальные коды сливающихся лиц аннулируются, а вновь образованному лицу присваивается новый фискальный код;

b) при присоединении фискальный код присое-диненного лица аннулируется;

c) при разделении фискальный код разделенного лица аннулируется, а вновь образованным лицам присваиваются новые фискальные коды;

d) при выделении фискальный код остается за реорганизованным лицом, а вновь образованным лицам присваиваются новые фискальные коды;

e) при преобразовании в лицо иной организационно-правовой формы фискальный код реорганизованного лица переходит к вновь образованному лицу.

(3) В случаях, указанных в пунктах a), c) и d) части (2), к заявлению о присвоении фискального кода прилагается документ, подтверждающий сумму задолженностей, полученных в результате реорганизации.

(4) Аннулирование фискального кода осуществляется на основании:

a) заявления лиц, указанных в пункте a) части (1) статьи 162, и/или информации, представленной в соответствии с частью (2) статьи 166, или законодательного акта либо акта, изданного на основании последнего, или удостоверяющего документа, выданного компетентным органом публичной власти, подтвер-ждающего ликвидацию или реорганизацию лица. К заявлению прилагается свидетельство о присвоении фискального кода;

b) решения судебной инстанции - в случае ликвидации юридического лица и предприятия со статусом физического лица или в случае объявления физического лица умершим, признания его безвестно отсутствующим;

c) решения руководства налогового органа - в случае присвоения фискального кода с нарушением налогового законодательства;

d) информации органа записи актов гражданского состояния - в случае смерти физического лица;

e) информации органа публичной власти, уполномоченного разрешать выезд на постоянное местожительство в другие страны, - в случае выезда физического лица;

f) документов, свидетельствующих об отсутствии объектов налогообложения и налоговых обязательств у физических лиц (иностранных граждан и лиц без гражданства), юридических лиц или организаций со статусом физического лица - нерезидентов.

(5) В отступление от части (4) фискальный код, представляющий собой государственный идентификационный номер, аннулируется на основании информации, представленной Государственной регистрационной палатой Министерства информационного развития.

[Ст.168 ч.(5) изменена ЗП372-XVI от 29.12.05, МО16-19/27.01.06 ст.70]

(6) Аннулирование фискального кода осуществляется перечеркиванием записи в Государственном налоговом регистре и отметкой об этом в деле налогоплательщика.

(7) Сообщение об аннулировании фискального кода в связи с присвоением его в нарушение налогового законодательства налоговый орган публикует в Официальном мониторе Республики Молдова и в течение 3 дней информирует об этом таможенные органы, органы государственной регистрации и статистики. Исполь-зование аннулированного фискального кода преследуется по закону.

(8) Аннулированный фискальный код сохраняется в Государственном налоговом регистре в течение десяти лет с момента его аннулирования.

(9) Аннулированные коды не присваиваются другим лицам.

Глава 5

НАЛОГОВОЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВО

Статья 169. Возникновение и изменение

налогового обязательства

(1) Налоговое обязательство возникает с момента появления установленных налоговым законодательством обстоятельств, предусматривающих его погашение.

(2) Налоговое обязательство налогоплательщика, которое должно быть погашено другим налого-плательщиком, обязанным в соответствии с налоговым законодательством удерживать или взимать с первого суммы налогового обязательства и погашать это обязательство, перестает быть налоговым обязательством первого и становится налоговым обязательством второго с момента удержания или взыскания.

(3) Финансовое учреждение (его отделение или филиал), получающее от налогоплательщика или налогового органа соответственно платежное или инкассовое поручение о перечислении денежных средств в счет погашения налогового обязательства, считается ответственным за налоговое обязательство с момента получения указанного поручения в пределах имеющихся на банковском счете налогоплательщика средств. В то же время налогоплательщик считается ответственным за налоговое обязательство в части средств, недостающих на банковском счете для полного погашения налогового обязательства.

(4) Изменением налогового обязательства является изменение величины обязательства в связи с изменением установленных налоговым законо-дательством обстоятельств, в зависимости от которых исчислялось обязательство.

Статья 170. Порядок погашения

налогового обязательства

Погашение налогового обязательства осуществляется путем уплаты, аннулирования, истечения срока давности, вычета, компенсации или принудительного исполнения.

Статья 171. Погашение налогового

обязательства путем уплаты

(1) Погашение налогового обязательства путем уплаты осуществляется в национальной валюте. Уплата может производиться прямым платежом или путем удержания у источника выплаты. Прямой платеж осуществляется безналичным путем (в том числе с использованием банковских карточек) или наличными денежными средствами.

(2) Уплата безналичным путем осуществляется через финансовые учреждения (их отделения или филиалы), если законодательством не предусмотрено иное.

(3) Уплата наличными денежными средствами может быть осуществлена посредством налогового органа, органов местного публичного управления, почтовых операторов или финансовых учреждений (их отделений или филиалов). Органы местного публичного управления могут устанавливать порядок взыскания местных налогов и сборов и через других лиц.

(4) При получении наличных денежных средств от налогоплательщика указанные в части (3) органы и учреждения (за исключением финансовых учреждений (их отделений или филиалов) обязаны в тот же день или не позднее

следующего рабочего дня перечислить в бюджет от имени налогоплательщика полученные суммы. Органы местного публичного управления сел и коммун, в которых не имеется финансовых учреждений или их подразделений, могут устанавливать для служб по сбору налогов и сборов и почтовых операторов иную периодичность перечисления собранных сумм в бюджет, которая не должна быть менее одного раза в неделю.

(5) При наличии денежных средств на банковском счете налогоплательщика финансовое учреждение (его отделения или филиал) обязано в пределах имеющихся средств исполнить платежное поручение, выставленное налогоплательщиком, в тот же операционный день, когда оно было получено.

(6) Суммы, списанные со счета налогоплательщика в счет погашения налоговых обязательств, перечисляются финансовым учреждением (его отделением или филиалом) в бюджет в тот же операционный день, когда они были списаны. Суммы, полученные от налогоплательщиков наличными денежными средствами в счет погашения налоговых обязательств, перечисляются финансовым учреждением (его отделением или филиалом) в бюджет не позднее операционного дня, следующего за днем, когда они были получены.

[Ст.171 ч.6 в редакции ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

Статья 172. Погашение налогового обязательства

путем аннулирования

Погашение налогового обязательства путем аннулирования осуществляется актами общего или индивидуального характера, принятыми в соответствии с законодательством.

Статья 173. Погашение налогового

обязательства путем истечения срока давности

Право государства на определение или прину-дительное исполнение налогового обязательства, не реализованное в предусмотренные настоящим кодексом сроки, погашается истечением срока давности. Одновременно погашается и налоговое обязательство налогоплательщика. Погашение налогового обязательства путем истечения срока давности осуществляется на основании письменного решения руководства органов, осуществляющих полномочия по налоговому администрированию, которые администрируют данное налоговое обязательство, а в случае службы по сбору местных налогов и сборов - на основании решения местного совета.

Статья 174. Погашение налогового обязательства путем вычета

(1) Погашение налогового обязательства путем вычета осуществляется в случаях, когда налогоплательщик- физическое лицо:

а) умер;

b) объявлен умершим;

c) признан безвестно отсутствующим;

d) признан недееспособным или ограниченно дееспособным.

(2) В случаях, указанных в части (1), налоговое обязательство погашается путем вычета в размере всего налогового обязательства, если лицо не оставило (не имеет) имущества, или в размере непогашенной части налогового обязательства, если оставленного им (имеющегося) имущества недостаточно.

(3) Налоговое обязательство налогоплательщика- юридического лица погашается путем вычета вследствие прекращения его деятельности путем ликвидации, в том числе в судебном порядке, или путем реорганизации.

(4) Погашение налогового обязательства путем вычета осуществляется на основании решения руководства органа, осуществляющего полномочия по налоговому администрированию, который администрирует данное налоговое обязательство, в том числе в случае, когда погашение его путем принудительного исполнения в соответствии с настоящим кодексом невозможно. Решение территориальной государственной налоговой инспекции о погашении налогового обязательства путем вычета может быть проверено, изменено или отменено Главной государственной налоговой инспекцией. В случае службы по сбору местных налогов и сборов решение выносится местным советом.

Статья 174[1]. Упрощенное погашение налогового обязательства путем вычета

(1) При отсутствии элементов преступления, связанного с уклонением от уплаты налогов или с псевдопредпринимательством, налоговый орган осуществляет упрощенное погашение налогового обязательства налогоплательщика – юридического лица путем вычета в предусмотренном настоящей статьей порядке.

(2) Налоговый орган осуществляет упрощенное погашение налогового обязательства путем вычета в соответствии с частью (4) статьи 174 в случае установления в совокупности, что:

a) юридическое лицо имеет задолженности перед государственным бюджетом, бюджетом административно-территориальной единицы и/или фондом обязательного медицинского страхования;

b) юридическое лицо не является учредителем другого юридического лица;

c) юридическое лицо в течение последних 24 следующих друг за другом месяцев не представило налоговые отчеты, предусмотренные законодательством, и не осуществило операции ни по одному из банковских счетов;

d) в отношении юридического лица были приняты все меры по принудительному исполнению налогового обязательства, предусмотренные законом;

е) юридическое лицо не располагает имуществом, на которое может быть обращено взыскание с целью исполнения налогового обязательства.

(3) Список налогоплательщиков, чьи налоговые обязательства были упрощенно погашены путем вычета, представляется Главной государственной налоговой инспекцией в Государственную регистрационную палату для инициирования процедуры исключения из Государственного регистра.

[Ст.174[1] введена ЗП145-XVI от 27.06.08, МО127-130/18.07.08 ст.500; в силу с 01.01.09]

Статья 175. Погашение налогового обязательства путем компенсации

(1) Погашение налогового обязательства путем компенсации осуществляется зачислением в счет недоимки переплат или сумм, подлежащих возмещению согласно налоговому законодательству.

(2) Компенсация осуществляется по инициативе налогового органа или по заявлению налого-плательщика, если налоговым законодательством не предусмотрено иное.

(3) В срок до 30 дней со дня появления соответствующих обстоятельств или со дня получения заявления налогоплательщика налоговый орган в установленном Министерством финансов порядке выписывает платежное поручение и направляет его Государственному казначейству для исполнения.

(4) В семидневный срок со дня получения платежного поручения Государственное казначейство перечисляет, в зависимости от обстоятельств, с одного счета бюджета на другой счет того же бюджета или на счет другого бюджета суммы, указанные в платежном поручении. После исполнения платежного поручения Государственное казначейство направляет налоговому органу выписку из казначейских счетов доходов.

(5) После получения выписки из казначейских счетов доходов налоговый орган вносит соответствующие записи в лицевой счет налогоплательщика.

[Ст.175 ч.4, 5 в редакции ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(6) Излишек суммы компенсации по заявлению налогоплательщика может быть возвращен ему или оставлен в счет погашения будущих налоговых обязательств другого вида. Если заявление не подано, излишек остается в счет погашения налоговых обязательств того же вида.

(7) Излишек суммы компенсации возмещается налогоплательщику или используется в соответствии с положениями части (5) статьи 101 или части (5) статьи 125, при условии погашения недоимки в национальный публичный бюджет. В этих случаях неуплаченная сумма налоговых обязательств в размере до 100 леев включительно недоимкой в национальный публичный бюджет не считается.

[Ст.175 ч.7 введена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

Статья 176. Возмещение переплат и сумм,

подлежащих возмещению согласно налоговому законодательству

(1) За исключением случаев, когда налоговое законодательство предусматривает иное, возмещение сумм переплат и сумм, подлежащих возмещению налогоплательщику в соответствии с налоговым законодательством, осуществляется в порядке и в сроки, предусмотренные статьей 175, только в случаях, если у него нет недоимок.

(2) За исключением случаев, когда налоговым законодательством предусмотрено иное, возмещение переплат и сумм, подлежащих возмещению согласно налоговому законодательству, налогоплательщикам - юридическим лицам осуществляется Государственным казначейством на их банковские счета, а налого-плательщикам - физическим лицам - на их банковские счета или наличными денежными средствами.

(3) В случае, когда возмещение переплат и сумм, подлежащих возмещению согласно налоговому законодательству, не осуществлено в течение 37 дней со дня получения заявления налоговым органом, или в иной срок, предусмотренный налоговым законо-дательством, налогоплательщику выплачивается процент на эти суммы, равный базисной ставке (округленной до следующего полного процента), установленной Национальным банком Молдовы в ноябре года, предшествующего отчетному налоговому году, применяемой для рефинансирования коммерческих банков посредством операций repo, связанных с покупкой государственных ценных бумаг, сроком на два месяца, за период со дня получения заявления до дня осуществления компенсации Государственным казначейством.

(4) Налогоплательщик осуществляет и представляет соответствующему органу по налоговому администри-рованию расчет процента, который проверяется и утверждается руководством этого органа и прилагается к платежному поручению, предусма-тривающему выплату процентных начислений. В случае местных налогов и сборов, администрируемых службой по сбору местных налогов и сборов, платежное поручение заполняется налоговым органом на основании документов, представленных соответствующей службой. Процентные начисления уплачиваются из бюджета, в который были перечислены соответствующие налоги (пошлины) и сборы.

Статья 177. Погашение налогового

обязательства путем принудительного исполнения

Погашение налогового обязательства путем принудительного исполнения осуществляется путем применения налоговым органом мер по принудительному взысканию недоимок в соответствии с налоговым законодательством.

Статья 178. Дата погашения налогового обязательства

(1) Датой погашения налогового обязательства путем уплаты считается дата зачисления суммы в бюджет на счет соответствующего налогового обязательства. В случае уплаты с использованием банковских карточек датой погашения налогового обязательства считается операционный день, в течение которого с карточного счета налогоплательщика (владельца карточки), на основе которого эмитирована использованная при уплате карточка, была списана сумма налогового обязательства. Списание с соответствующего карточного счета подтверждается выданным владельцу карточки кассовым чеком (чеком, квитанцией) о платеже по банковской карточке, сформированным посредством POS-терминала или другого устройства по использованию банковских карточек.

[Ст.178 ч.1 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(2) Датой погашения налогового обязательства путем аннулирования считается дата, указанная в акте, которым устанавливается аннулирование.

(3) Датой погашения налогового обязательства путем истечения срока давности считается первый день, следующий за датой, когда истек срок давности.

(4) Датой погашения налогового обязательства путем вычета считается дата:

a) составления совместного акта органа местного публичного управления и налогового органа об установлении факта отсутствия имущества у умершего лица, лица, объявленного умершим, лица, признанного безвестно отсутствующим, недееспособным или ограниченно дееспособным;

b) вступления в законную силу решения о прекращении деятельности юридического лица;

c) принятия руководством налогового органа решения о невозможности погашения налогового обязательства путем принудительного исполнения.

(5) Датой погашения налогового обязательства путем компенсации считается дата исполнения Государственным казначейством платежных документов.

(6) Датой погашения налогового обязательства путем принудительного исполнения считается дата зачисления сумм, полученных вследствие применения мер по принудительному взысканию, на счет соответствующего бюджета.

Статья 179. Последовательность погашения налоговых обязательств

(1) Погашение налоговых обязательств в соответствии с налоговым законодательством осуществляется в хронологическом порядке (порядке возникновения) по каждому виду налогового обязательства, указанному в документе о его погашении.

(2) В случае несоблюдения налогоплательщиком положений части (1) налоговый орган вправе погасить его налоговое обязательство согласно порядку,

установленному в части (1).

Статья 180. Изменение срока погашения налогового обязательства

(1) Изменение срока погашения налогового обязательства осуществляется путем:

a) отсрочки погашения налогового обязательства (при единовременной уплате всей суммы);

b) рассрочки погашения налогового обязательства (при поэтапной уплате суммы).

(2) В случаях, предусмотренных настоящей статьей, налогоплательщик имеет право на отсрочку или рассрочку в пределах двух налоговых годов с начислением пени или без таковой.

[Ст.180 ч.2 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(3) Отсрочка или рассрочка без начисления пени предоставляется налогоплательщику в случае:

a) причинения ему материального ущерба в результате стихийного бедствия, техногенной катастрофы или других чрезвычайных и неотвратимых обстоятельств;

b) реструктуризации предприятия на основании соглашения-меморандума, заключенного между налогоплательщиком и Советом кредиторов в соответствии с полномочиями и правами данного органа;

c) других обстоятельств, предусмотренных законодательством.

(4) Отсрочка или рассрочка с начислением пени предоставляется в иных случаях, помимо указанных в части (3), при условии погашения текущих налоговых обязательств в период действия отсрочки или рассрочки.

(5) Отсрочка или рассрочка, за исключением случаев, предусмотренных пунктами b) и c) части (3), предоставляется на основании типового договора, утвержденного Главной государственной налоговой инспекцией, заключаемого между налоговым органом и налогоплательщиком. Порядок вступления в силу, приостановления действия, изменения и расторжения договора предусматривается в условиях договора.

(6) При невыполнении налогоплательщиком условий договора об отсрочке или рассрочке договор признается недействительным с момента выявления нарушений налоговым органом, а за весь период отсрочки или рассрочки начисляется пеня.

(7) Не допускается заключение нового договора об отсрочке или рассрочке одного и того же налогового обязательства с налогоплательщиком, не выполнившим условия ранее заключенного договора.

(8) До истечения дополнительного срока погашения налогового обязательства, предоставленного отсрочкой или рассрочкой, меры по принудительному исполнению налогового обязательства не применяются.

(9) Парламентом или уполномоченными им органами могут быть установлены иные основания и условия предоставления отсрочки или рассрочки погашения налогового обязательства.

[Ст.180 ч.9 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

Глава 6

ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ПОГАШЕНИЕ НАЛОГОВОГО ОБЯЗАТЕЛЬСТВА

Статья 181. Ответственность должностного лица за погашение налогового обязательства налогоплательщика

(1) Должностным лицом, ответственным за погашение налогового обязательства налогоплательщика, является его руководитель или другое лицо, которое в силу возложенных на него служебных обязанностей обязано погасить налоговое обязательство в установленном порядке и в предусмотренный срок. В случае когда налогоплательщик не имеет должностного лица, ответственным за погашение налоговых обязательств является сам налогоплательщик.

(2) Должностное лицо ответственно за все налоговые обязательства налогоплательщика независимо от времени их возникновения.

(3) Налоговые обязательства налогоплательщика, за которые должностное лицо ответственно согласно настоящей статье, остаются за налогоплательщиком до их полного погашения.

(4) За неисполнение обязанностей, предусмотренных настоящей статьей, и других обязанностей, предусмотренных налоговым законодательством, должностное лицо налогоплательщика несет ответственность, предусмотренную законодательством.

Статья 182. Ответственность должностного лица налогоплательщика, обязанного удерживать или взимать с другого лица налоги (пошлины), сборы, пени и/или штрафы и уплачивать их в бюджет

(1) Должностное лицо налогоплательщика, обязанного в соответствии с налоговым законо-дательством удерживать или взимать с другого лица налоги (пошлины), сборы, пени и/или штрафы и уплачивать их в бюджет, ответственно за уплату налогов (пошлин), сборов, пеней и/или штрафов, которые не были удержаны,

взысканы или перечислены в установленном порядке в бюджет, в случае, если:

a) удержание, взыскание или перечисление налога (пошлины), сбора, пени и/или штрафа входит в его обязанности;

b) оно знало или должно было знать о неудержании, невзыскании или неперечислении налогоплательщиком налога (пошлины), сбора, пени и/или штрафа.

(2) Обязанность удерживать или взимать налоги (пошлины), сборы, пени и/или штрафы остается за налогоплательщиком, должностное лицо которого обязано их удерживать или взимать с другого лица и перечислять их, до декларирования их или до того, как они должны были быть декларированы, лицами, с которых они должны были быть удержаны или взысканы, либо до полного погашения их в других случаях.

(3) Налоговые обязательства налогоплательщика, за которые его должностное лицо ответственно согласно настоящей статье, остаются за налогоплательщиком до их полного погашения в случае удержания или взыскания налогов (пошлин), сборов, пеней и/или штрафов с других лиц.

(4) За неисполнение обязанностей, предусмотренных настоящей статьей, и других обязанностей, предусмотренных налоговым законодательством, должностное лицо налогоплательщика несет ответственность, предусмотренную законодательством.

Статья 183. Ответственность лица, получающего собственность, за погашение недоимки лица, передающего собственность

Если лицо, имеющее недоимку, передает собственность другому лицу, и при этом оба являются взаимозависимыми лицами, лицо, получающее собственность, ответственно за погашение недоимки в размере разницы между рыночной стоимостью полученной собственности и фактически уплаченной за нее суммой.

Статья 184. Ответственность за налоговые обязательства лица, находящегося в процессе ликвидации

(1) Налоговые обязательства лица, находящегося в процессе ликвидации, погашаются за счет его денежных средств, в том числе за счет доходов от реализации его активов, органом, организацией, лицом, которые в соответствии с законодательством ответственны за его ликвидацию.

(2) В случае применения способов преодоления несостоятельности налоговые обязательства погашаются в порядке, предусмотренном соответствующим законодательством.

Статья 185. Ответственность за налоговые

обязательства в случае реорганизации лица

(1) Налоговые обязательства реорганизованного лица погашаются его правопреемником.

(2) Погашение налогового обязательства реорга-низованного лица возлагается на его правопреемника независимо от того, было ли известно или нет последнему о непогашении или частичном погашении налогового обязательства реорганизованным лицом до окончания реорганизации.

(3) Реорганизация лица не изменяет сроков погашения его налогового обязательства правопреемником этого лица. В случае реорганизации лица его права и обязанности передаются вновь созданному предприятию. До реорганизации предприятие должно известить об этом налоговый орган, в зоне которого находится, для осуществления налогового контроля и определения объема прав и обязанностей вновь созданного лица в порядке правопреемства.

(4) При наличии нескольких правопреемников каждый из них ответствен за погашение налогового обязательства реорганизованного лица в размере прав и обязанностей, перешедших к нему в результате реорганизации.

(5) Ответственность, перешедшая к правопреемнику реорганизованного лица, является налоговым обязательством правопреемника, а в случае реорганизации последнего переходит к его правопреемникам.

(6) При реорганизации путем слияния нескольких лиц правопреемником по погашению налоговых обязательств каждого из этих лиц признается лицо, возникшее в результате слияния.

(7) При реорганизации путем присоединения одного лица к другому лицу правопреемником по погашению налогового обязательства присоединенного лица признается лицо, к которому оно было присоединено.

(8) При реорганизации путем разделения лица на несколько лиц правопреемниками по погашению налогового обязательства разделенного лица признаются лица, возникшие в результате разделения, соразмерно принадлежащей каждому из них доле.

(9) При реорганизации лица путем выделения правопреемниками по погашению налогового обязательства реорганизованного лица признаются реорганизованное лицо и лицо, возникшее в результате выделения, соразмерно принадлежащей каждому из них доле.

(10) При реорганизации лица путем преобразования правопреемником по погашению налогового обязательства реорганизованного лица признается лицо, возникшее в результате преобразования.

Статья 186. Погашение налоговых обязательств умерших физических лиц, физических лиц, объявленных умершими, признанных безвестно отсутствующими, недееспособными или ограниченно дееспособными

(1) Налоговое обязательство умершего физического лица или физического лица, объявленного в установленном порядке умершим, погашается каждым из его наследников в пределах стоимости наследуемого имущества и соразмерно их доле в наследстве.

(2) Налоговое обязательство физического лица, признанного в установленном порядке безвестно отсутствующим, погашается опекуном, назначенным для управления имуществом отсутствующего, за счет имущества данного лица.

(3) Налоговое обязательство физического лица (в том числе подростка), признанного в соответствии с законодательством недееспособным или ограниченно дееспособным, погашается родителем, усыновителем, опекуном или попечителем за счет имущества данного лица.

(4) Налоговое обязательство, не погашенное в соответствии с настоящей статьей по причине недостаточности имущества, погашается путем вычета, осуществленного налоговым органом в соответствии с настоящим кодексом.

(5) При вынесении судебной инстанцией решения об отмене объявления физического лица умершим или признания его безвестно отсутствующим либо о признании физического лица дееспособным действие ранее списанных путем вычета налоговых обязательств возобновляется, но без начисления пеней и штрафов за период с момента объявления физического лица умершим, признания его безвестно отсутствующим, недееспособным или ограниченно дееспособным до даты вынесения соответствующего решения.

Глава 7

НАЛОГОВАЯ ОТЧЕТНОСТЬ

Статья 187. Представление налогового отчета

(1) В случаях, предусмотренных налоговым законодательством, налогоплательщик обязан представлять в установленный срок налоговые отчеты по каждому виду налога (пошлины) или сбора.

(2) За исключением случаев, прямо предусмотренных налоговым законодательством, налогоплательщик обязан представлять отчеты по налогам (пошлинам) и сборам в налоговый орган, в котором он состоит на учете.

(3) Налоговый отчет должен, как правило, содержать:

а) наименование (фамилию и имя) налогоплательщика;

b) фискальный код налогоплательщика, а при необходимости и код его подразделения;

c) налоговый период, за который представляется отчет;

d) вид налога (пошлины) или сбора;

e) объект налогообложения (налогооблагаемую базу);

f) ставку налога (пошлины) или сбора;

g) налоговые льготы;

h) сумму налога (пошлины) или сбора;

i) другие данные и сведения;

j) подписи ответственных лиц (руководителя и главного бухгалтера) налогоплательщика, заверенные печатью, или подпись налогоплательщика (его представителя) либо цифровая подпись в порядке, установленном Правительством.

[Ст.187 ч(3) пкт.j) изменен ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(4) Налогоплательщик (его представитель), должностное лицо налогоплательщика подписывают налоговый отчет под ответственность за представление ложных или недостоверных данных и сведений.

(5) Налоговый отчет считается представленным в день его получения налоговым органом, если он составлен в порядке, определенном налоговым законодательством, и оформлен в порядке, установленном Главной государственной налоговой инспекцией.

[Ст.187 ч(5) в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(6) Налоговый отчет считается принятым налоговым органом в соответствии с частью (5), если налогоплательщик может представить доказательства в подтверждение этого: экземпляр налогового отчета с отметкой налогового органа о его получении, расписку, выданную налоговым органом, уведомление о вручении и т.п.

(7) Инструкции о порядке составления и представления налоговой, в том числе единой, отчетности издаются Главной государственной налоговой инспекцией, если налоговым законодательством не предусмотрено иное.

[Ст.187 ч.(7) изменена ЗП82-XVI от 29.03.07, МО60-63/04.05.07 ст.279]

Статья 188. Исправленный налоговый отчет

(1) Исправленный налоговый отчет является версией ранее представленного налогового отчета.

(2) При обнаружении налогоплательщиком в ранее представленном им налоговом отчете ошибки или неполноты сведений он вправе представить исправленный налоговый отчет. При представлении исправленного налогового отчета налогоплательщику в случае необходимости начисляется пеня за соответствующий период.

(3) Исправленный налоговый отчет, представленный в срок или ранее срока, установленного для представления налоговой отчетности за определенный налоговый период, считается налоговым отчетом за соответствующий период.

(4) Исправленный налоговый отчет не принимается во внимание и, как следствие, не вносятся изменения в ранее представленный налоговый отчет при представлении исправленного:

a) позднее срока, установленного для представления налогового отчета за последующий налоговый период, если налоговым законодательством не предусмотрено иное;

b) после извещения о начале налогового контроля;

c) после или в течение периода, подвергнутого документальной проверке.

Статья 189. Исчисление налогов (пошлин) и сборов налоговым органом

(1) Налоговый орган исчисляет налоги (пошлины) и сборы по результатам налогового контроля (за исключением камерального налогового контроля), если были установлены случаи несоблюдения налогового законодательства, а также в других случаях, предусмотренных налоговым законодательством.

(2) В случае, если в ходе налогового контроля из-за отсутствия или ненадлежащего ведения бухгалтерского учета невозможно определить суммы налогов (пошлин) и сборов, подлежащие уплате в бюджет, либо если налогоплательщик (его представитель), должностное лицо налогоплательщика не представляют полностью или частично учетную документацию и/или налоговую отчетность, исчисление соответствующих налогов (пошлин) и сборов осуществляется налоговым органом на основании косвенных методов и источников с осуществлением последующего перерасчета после восстановления учета в соответствии с законодательством или после представления соответствующих документов.

Глава 8

УЧЕТ ОБЪЕКТОВ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ

И НАЛОГОВЫХ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ

Статья 190. Основные положения по учету

объектов налогообложения и налоговых обязательств

(1) Учет объектов налогообложения и налоговых обязательств ведется налогоплательщиком самостоятельно, если иное не предусмотрено законодательством, с целью определения налогооблагаемой базы, величины исчисленных, измененных, погашенных и непогашенных налоговых обязательств.

(2) Бухгалтерский и/или иной учет, на данных которого основывается учет объектов налогообложения и налоговых обязательств, должен обеспечивать своевременное, полное и достоверное отражение операций, осуществляемых налогоплательщиком, и его финансового положения.

(3) В целях контроля за погашением налоговых обязательств налоговый орган, а в случаях, прямо предусмотренных налоговым законодательством, - иные органы, осуществляющие полномочия по налоговому администрированию, ведут их учет путем внесения в лицевые счета налогоплательщика, открытые по каждому налогу (пошлине) и сбору, записей об их величине, дате возникновения, изменения или погашения.

(4) Записи в лицевых счетах налогоплательщика производятся на основании положения, утвержденного Министерством финансов.

(5) Учет местных налогов и сборов, исчисленных по объектам налогообложения, находящимся вне района деятельности налогового органа, в котором состоит на учете налогоплательщик, ведется налоговым органом, в районе деятельности которого находится объект налогообложения. Учет налогов и сборов, исчисляемых службами по сбору местных налогов и сборов, ведется данными службами.

Статья 191. Платежное извещение о налоговом обязательстве

(1) Платежное извещение о налоговом обязательстве представляет собой письменное уведомление, которым налоговый орган или иной орган, осуществляющий полномочия по налоговому администрированию, требует от налогоплательщика погашения указанных в нем налоговых обязательств.

(2) Платежное извещение составляется и направляется (вручается) налогоплательщику в случаях, когда налоговое обязательство исчисляется налоговым органом или иным органом, осуществляющим полномочия по налоговому администрированию, за исключением случаев исчисления налогового обязательства по результатам налогового контроля.

(3) В случае внесения в расчет налогового обязательства, по которому было составлено платежное извещение, исправлений налоговый орган или иной орган, осуществляющий полномочия по налоговому администрированию, составляет и направляет (вручает) налогоплательщику исправленное платежное извещение.

(4) Форма платежного извещения о налоговом обязательстве утверждается Министерством финансов.

(4) Форма платежного извещения о налоговом обязательстве утверждается Правительством.

[Ст.191 ч.(4) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

(5) Платежное извещение о налоговом обязательстве должно содержать следующие обязательные элементы:

a) наименование (фамилию и имя) налогоплательщика;

b) фискальный код налогоплательщика;

c) дату составления извещения;

d) вид, сроки погашения и сумму налогового обязательства;

e) адрес и фискальный код налогового или иного органа, составившего платежное извещение.

(6) Платежное извещение о налоговом обязательстве вступает в силу со дня его получения налогоплательщиком и действительно до погашения налогового обязательства или аннулирования извещения.

Статья 192. Сроки направления (вручения)

платежного извещения и погашения налоговых обязательств

(1) Платежное извещение о налоговом обязательстве направляется (вручается) налогоплательщику до истечения указанного в нем срока погашения налогового обязательства, если налоговым законодательством не предусмотрено иное.

(2) Налоговые обязательства, указанные в платежном извещении, должны быть погашены в срок, указанный в извещении.

(3) В случае направления (вручения) налого-плательщику платежного извещения после истечения срока погашения налогового обязательства пеня и/или штраф за непогашение обязательства в срок применяются по истечении 10 календарных дней со дня получения извещения налогоплательщиком.

Глава 9

ПРИНУДИТЕЛЬНОЕ ИСПОЛНЕНИЕ

НАЛОГОВОГО ОБЯЗАТЕЛЬСТВА

Статья 193. Условия принудительного

исполнения налогового обязательства

Условиями принудительного исполнения налогового обязательства являются:

a) наличие недоимки с учетом положений статьи 252;

b) неистечение сроков давности, установленных настоящим кодексом;

c) необжалование факта существования недоимки

и/или ее размера в случаях, предусмотренных пунктами c) и d) части (1) статьи 194;

d) ненахождения налогоплательщика в процессе ликвидации (роспуска) или применения способов преодоления несостоятельности в соответствии с законодательством.

Статья 194. Способы принудительного

исполнения налогового обязательства

(1) Принудительное исполнение налогового обязательства осуществляется путем:

a) взыскания денежных средств с банковских счетов налогоплательщика, за исключением находящихся на кредитных и временных счетах (по накоплению финансовых средств для формирования или увеличения уставного капитала);

b) изъятия наличных денежных средств у налого-плательщика;

c) обращения взыскания на имущество налого-плательщика, помимо указанного в пунктах a) и b);

d) обращения взыскания на дебиторскую задолженность налогоплательщика способами, предусмотренными пунктами a), b) и c).

(2) Обращение взыскания на имущество осуществляется посредством ареста, реализации и изъятия имущества.

(3) В случае, если в результате применения способов принудительного исполнения налоговое обязательство налогоплательщика, осуществляющего предприни-мательскую деятельность, не погашено полностью и последующее применение принудительного исполнения невозможно, налоговый орган вправе инициировать применение способов преодоления несостоятельности в соответствии с законодательством. Налоговое обязательство физического лица, не являющегося

убъектом предпринимательства, погашается в предусмотренном настоящим кодексом порядке.

[Ст.194 изменена ЗП22-XVI от 08.04.05, МО65-66/29.04.05 ст.236]

Статья 195. Органы, уполномоченные

принудительно исполнять налоговое обязательство

(1) Принудительное исполнение налогового обязательства осуществляется налоговым органом в установленном настоящим кодексом порядке.

[Ст.195 ч.(2) исключена ЗП139-XVI от 20.06.08, МО125-126/15.07.08 ст.491]

(3) Принудительное исполнение налогового обязательства в установленном настоящим кодексом порядке иными органами непосредственно или через налоговые органы не допускается, за исключением случаев, предусмотренных частью (2) статьи 156 и частью (2) статьи 157.

[Ст.195 ч.(3) изменена ЗП139-XVI от 20.06.08, МО125-126/15.07.08 ст.491]

Статья 196. Общие правила принудительного

исполнения налогового обязательства

(1) Принудительное исполнение налогового обязательства осуществляется в рабочие дни с 6 до 22 часов. Принудительное исполнение в нерабочее время допускается только в случае, если налогоплательщик или его дебитор уклоняется от принудительного исполнения налогового обязательства.

(2) В случае отсутствия налогоплательщика по известным адресам налоговый орган обращается за содействием к компетентному органу публичной власти.

(3) В случае перехода налогоплательщика полностью или частично на учет или обслуживание в другой налоговый орган его дело и решение о принудительном исполнении налогового обязательства передаются последнему для продолжения процедуры.

(4) Если имущество или дебиторы налогоплательщика находятся в различных административно-территориальных единицах, принудительное исполнение налогового обязательства осуществляется налоговым органом по месту учета или обслуживания налогоплательщика, а в необходимых случаях - с участием налоговых служащих по месту нахождения имущества или местонахождению (месту жительства) дебитора.

(5) Налоговый орган вправе применить один или несколько способов принудительного исполнения налогового обязательства. Принудительное исполнение налогового обязательства способами, предусмотре-нными пунктами b), c) и d) части (1) статьи 194, осуществляется на основании решения, принятого руководством налогового органа по форме, утвержденной Главной государственной налоговой

инспекцией.

(6) Расходы по принудительному исполнению налогового обязательства осуществляются из государственного бюджета с последующим восстановлением их за счет средств налогоплательщика.

Статья 197. Взыскание денежных средств с

банковских счетов налогоплательщика

(1) Начиная со дня, следующего за днем, в который возникла или была обнаружена недоимка, налоговый орган вправе выставить инкассовое поручение на банковские счета налогоплательщика (за исключением ссудных счетов и временных счетов (по накоплению финансовых средств для формирования или увеличения уставного капитала), а также счетов физических лиц, не являющихся субъектами предпринимательства), если таковые имеются и если они известны налоговому органу.

[Ст.197 ч.(1) изменена ЗП22-XVI от 08.04.05, MO65-66/29.04.05 ст.236]

(2) При наличии денежных средств на банковском счете налогоплательщика финансовое учреждение (его отделение или филиал) обязано в пределах имеющихся средств исполнить инкассовое поручение, выставленное налоговым органом, в течение операционного дня, когда оно было представлено.

(3) При отсутствии на банковском счете налогоплательщика денежных средств, необходимых для полного или частичного погашения налогового обязательства, финансовое учреждение (его отделение или филиал) возвращает налоговому органу инкассовое поручение в день его получения, делая на нем отметку о полном или частичном отсутствии средств. В случаях приостановления операций на банковском счете за непогашение налоговых обязательств при зачислении денежных средств на счет банковское учреждение (его отделение или филиал) немедленно сообщает об этом налоговому органу. Порядок бесспорного взыскания средств с банковских счетов устанавливается Национальным банком Молдовы совместно с Министерством финансов.

(3) При отсутствии на банковском счете налогоплательщика денежных средств, необходимых для полного или частичного погашения налогового обязательства, финансовое учреждение (его отделение или филиал) возвращает налоговому органу инкассовое поручение в день его получения, делая на нем отметку о полном или частичном отсутствии средств. В случаях приостановления операций на банковском счете за непогашение налоговых обязательств при зачислении денежных средств на счет банковское учреждение (его отделение или филиал) немедленно сообщает об этом налоговому органу. Порядок бесспорного взыскания средств с банковских счетов устанавливается законом.

[Ст.197 ч.(3) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

(4) Положения настоящей статьи не применяются в случае, когда на банковский счет налогоплательщика зачислены денежные средства, полученные от продажи заложенного имущества, в пределах сумм, направленных на оплату расходов, связанных с продажей заложенного имущества, и долговых обязательств, которые выплачиваются из суммы продажи заложенного имущества.

Статья 198. Изъятие наличных денежных средств у налогоплательщика

(1) Принудительное исполнение налогового обязательства путем изъятия наличных денежных средств применяется в отношении юридических лиц или физических лиц, осуществляющих предпринимательскую деятельность.

(2) Для изъятия у налогоплательщика наличных денежных средств, в том числе в иностранной валюте, налоговый служащий проверяет места и помещения, используемые налогоплательщиком для хранения наличных денег, а также его торговую сеть.

(3) В отступление от пункта 4) статьи 129 в качестве представителя налогоплательщика в изъятии наличных денежных средств участвует кассир (подотчетное лицо) или замещающий его работник, обязанные предъявить необходимые документы и обеспечить свободный доступ к сейфу кассы налогоплательщика, в изолированное помещение кассы, а также в его торговую сеть.

(4) Вскрытие мест и помещений, используемых налогоплательщиком для хранения наличных денег, без согласия представителя налогоплательщика или в его отсутствие осуществляется в присутствии двух понятых. До прибытия понятых эти места и помещения опечатываются налоговым служащим.

(5) Факты изъятия наличных денежных средств и вскрытия мест и помещений без согласия представителя налогоплательщика отмечаются в актах, подписанных присутствующими при этом лицами. Акты составляются в двух экземплярах. Второй экземпляр акта вручается налогоплательщику или его представителю под расписку на первом экземпляре либо отправляется налогоплательщику заказным письмом в тот же день или не позднее следующего рабочего дня.

(6) Изъятые наличные денежные средства сдаются налоговым служащим в ближайшее финансовое учреждение (его отделение или филиал), которое обязано принять их и перечислить в соответствующие бюджеты для погашения недоимок. Иностранная валюта сдается по курсу, установленному Национальным банком Молдовы на день сдачи.

(7) При невозможности сдачи наличных денежных средств в финансовое учреждение (его отделение или филиал) в день их изъятия они сдаются в кассу налогового органа с передачей их финансовому учреждению на следующий рабочий день.

Статья 199. Общие правила наложения ареста на имущество

(1) Исполнение решения налогового органа о наложении ареста на имущество налогоплательщика осуществляется в присутствии налогоплательщика (его представителя), должностного лица налогоплательщика, если законодательством не предусмотрено иное, а в случае, когда налогоплательщиком является физическое лицо, не являющееся субъектом предпринимательства, - одного из совершеннолетних членов его семьи.

(2) В случае уклонения налогоплательщика (его представителя), должностного лица налогоплательщика от присутствия при аресте имущества арест производится без их согласия или в их отсутствие. Вскрытие помещений или других мест нахождения имущества, а также наложение ареста на имущество без согласия налогоплательщика (его представителя), должностного лица налогоплательщика или в их отсутствие производятся в присутствии двух понятых.

(3) Если имущество налогоплательщика находится в его жилище или месте пребывания либо в жилище или месте пребывания других лиц, арест имущества производится только с согласия налогоплательщика или лица, которому принадлежит жилище или место пребывания.

(4) Если физическое лицо не допускает в свое жилище или место пребывания для наложения ареста на имущество, налоговый служащий делает отметку об этом в акте. В таком случае налоговый орган предъявляет иск в суде. Вынесенное судебной инстанцией решение о принудительном исполнении налогового обязательства исполняется в соответствии с гражданским процессуальным законодательством.

(5) Если налогоплательщик не погасил налоговое обязательство и если действия по наложению ареста на имущество не были обжалованы в течение 30 рабочих дней со дня наложения ареста, налоговый орган вправе реализовать арестованное имущество. В случае обжалования решения налогового органа реализация имущества, указанного в жалобе или исковом заявлении, приостанавливается до разрешения спора.

[Ст.199 ч.5 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(6) В случае отмены ареста с какой-либо части имущества в результате рассмотрения жалобы или искового заявления налоговый орган вправе наложить арест на другое имущество налогоплательщика.

(7) На имущество, арестованное налоговым органом, не может быть обращено взыскание иными органами публичной власти, в том числе на основании судебного решения.

Статья 200. Арест имущества как способ обеспечения принудительного исполнения налогового обязательства

(1) На основании решения налогового органа о принудительном исполнении налогового обязательства аресту подлежит все имущество налогоплательщика

независимо от места его нахождения, за исключением имущества, которое в соответствии с частью (6) не может быть подвергнуто аресту.

(2) Арест имущества на основании решения налогового органа производится налоговым служащим.

(3) До начала ареста налогоплательщику (его представителю), должностному лицу налогоплательщика вручается копия решения о принудительном исполнении налогового обязательства, до их сведения доводятся в письменном виде или устно их права и обязанности во время наложения ареста, а также ответственность, предусмотренная законом за невыполнение ими своих обязанностей.

(4) Налогоплательщик (его представитель), должностное лицо налогоплательщика обязаны предъявить для ареста все имущество, в том числе имущество, переданное на хранение или в пользование другим лицам, и сообщить письменно:

a) информацию об имуществе, не принадлежащем налогоплательщику, и сведения о его собственниках;

b) информацию об имуществе, принадлежащем налогоплательщику и переданном другим лицам на хранение или в пользование;

c) информацию о заложенном имуществе;

d) информацию об имуществе, на которое наложен арест иными органами публичной власти.

(5) В целях выявления имущества налогоплательщика налоговый служащий вправе обследовать предполагаемые места нахождения имущества, в том числе жилище и место пребывания - с разрешения лица, которому они принадлежат, или на основании решения судебной инстанции.

(6) Не может быть подвергнуто аресту следующее имущество:

a) скоропортящаяся сельскохозяйственная продукция согласно перечню, утвержденному Правительством;

b) имущество, заложенное до момента ареста;

c) личное имущество физических лиц, на которое согласно гражданскому процессуальному законодательству не может быть обращено взыскание;

d) имущество, на которое наложен арест иными органами публичной власти;

e) иное имущество, на которое в соответствии с законодательством не может быть обращено взыскание.

(7) Арест может быть наложен только на имущество, необходимое и достаточное для погашения налогового обязательства, уплаты налогов (пошлин) и сборов, связанных с реализацией арестованного имущества, и срок уплаты которых

установлен до дня или на день реализации и возмещения расходов по принудительному исполнению.

(8) Для определения необходимого количества имущества, подлежащего аресту, на момент наложения ареста устанавливается цена ареста имущества по балансовой стоимости согласно данным бухгалтерского учета налогоплательщика. В случае, если лица согласно законодательству не ведут бухгалтерский учет, а также в случае, когда налогоплательщик (его представитель), должностное лицо налогоплательщика уклоняются от присутствия при аресте имущества или отсутствуют, цена ареста имущества устанавливается налоговым служащим с учетом его технического состояния и других характеристик. Для определения технического состояния могут быть приглашены при необходимости специалисты в соответствующей области. Ценные бумаги арестовываются по их номинальной стоимости. Размер долевого участия в каком-либо обществе определяется согласно учредительным документам общества.

(9) При аресте имущества налоговый служащий составляет в двух экземплярах опись арестованного имущества по форме, утвержденной Главной государственной налоговой инспекцией. Каждый лист описи подписывается участниками процедуры ареста.

(10) В описи арестованного имущества указываются наименование, количество, индивидуальные признаки и стоимость имущества. Для ценных бумаг указываются их количество, эмитент, номинальная стоимость и другие известные на момент ареста данные.

(11) После занесения арестованного имущества в опись составляется в двух экземплярах по форме, утвержденной Главной государственной налоговой инспекцией, акт об аресте, который подписывается участниками процедуры ареста. Второй экземпляр акта об аресте вручается налогоплательщику (его представителю), должностному лицу налогоплательщика под расписку.

(12) Арестованное имущество оставляется на хранение налогоплательщику или другому лицу в зависимости от места нахождения его в момент наложения ареста. В случае нахождения имущества у другого лица допускается передача имущества для хранения непосредственно налогоплательщику, который обязан его принять. По решению налогового служащего имущество может быть передано на хранение другому лицу на основе договора. Ювелирные и другие изделия из золота, серебра, платины и металлов платиновой группы, драгоценных камней и жемчуга, а также лом таких изделий сдаются налоговым служащим на хранение в финансовое учреждение (его отделение или филиал). Ответственными за хранение арестованного имущества являются налогоплательщик (его представитель), должностное лицо налогоплательщика или лицо, исполняющее эти функции в его отсутствие, до сведения которых доведен факт ареста имущества, либо лицо, которому арестованное имущество вверено под расписку.

(13) Акт об аресте содержит уведомление о том, что, если в течение 30 рабочих дней с момента наложения ареста налогоплательщик не погасит недоимку,

арестованное имущество будет реализовано.

[Ст.200 ч.13 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(14) Если налогоплательщик (его представитель), должностное лицо налогоплательщика отказываются подписать акт об аресте, налоговый служащий делает напротив их фамилий отметку: "Отказался подписать". Отметка об отказе удостоверяется, как правило, подписями понятых. В случае отсутствия понятых акт об аресте подписывается налоговым служащим и второй экземпляр акта отправляется налогоплательщику заказным письмом.

(15) Если налогоплательщик (его представитель), должностное лицо налогоплательщика не присутствуют при аресте, об этом в присутствии двух понятых делается отметка в акте об аресте и второй экземпляр акта отправляется налогоплательщику заказным письмом в течение 24 часов.

(16) В случае ареста ценных бумаг налоговый орган направляет копию акта об аресте независимому регистратору или лицу, которое ведет их учет. Незамедлительно после получения копии независимый регистратор или лицо, которое ведет учет, делает в соответствующем регистре запись об аресте ценных бумаг. С этого момента без согласия налогового органа ни одна операция с арестованными ценными бумагами не производится.

(17) Если налогоплательщик не располагает имуществом, на которое согласно законодательству может быть наложен арест, налоговый служащий составляет акт об отсутствии имущества.

Статья 201. Арест имущества

налогоплательщика, находящегося у других лиц

(1) Имущество налогоплательщика, находящееся у других лиц на основании договоров займа, аренды, найма, хранения и иного рода договоров, включается в опись арестованного имущества на основании имеющихся у налогоплательщика документов, относящихся к данному имуществу. После подписания акта об аресте лицу, у которого находится имущество, направляется уведомление о том, что на имущество налогоплательщика налагается арест и что оно обязано обеспечить его сохранность и не вправе передавать его налогоплательщику или третьим лицам без согласия налогового органа. В случае необходимости производится обследование имущества по месту его нахождения.

(2) Если в ходе контроля имущество налого-плательщика обнаружено у другого лица и если это имущество ранее не подвергалось аресту, данному лицу вручается уведомление о том, что на имущество налагается арест и что оно обязано обеспечить его сохранность и не вправе передавать его налогоплательщику или третьим лицам без согласия налогового органа. Одновременно составляется опись имущества, каждый лист которой подписывается налоговым служащим и лицом, у которого находится имущество (его представителем).

(3) После подписания описи имущества, находящегося у другого лица, налоговый служащий сверяет ее с документами бухгалтерского учета налогоплательщика. После уточнения описи составляется акт об аресте имущества.

Статья 202. Отмена ареста имущества

(1) Отмена ареста имущества производится в следующих случаях:

a) при полном или частичном погашении налого-плательщиком налогового обязательства и возмещении расходов по его принудительному исполнению;

b) при полном или частичном погашении налогового обязательства и возмещении расходов по его принудительному исполнению иными способами принудительного исполнения;

c) при необходимости ареста другого пользующегося спросом имущества в целях ускорения погашения недоимки;

d) при отчуждении или утрате имущества;

e) при невозможности реализации имущества;

f) при вынесении решения об этом органом, рассмотревшим жалобу, в случае нарушения процедуры ареста;

g) при заключении с налоговым органом договора об изменении срока погашения налогового обязательства.

(2) После отмены ареста имущество, помещенное налоговым органом на хранение в другое место, возвращается налогоплательщику. В случае, если право собственности на имущество перешло к лицу, которое приобрело его в установленном настоящим кодексом порядке, имущество не возвращается.

(3) В случае частичного погашения налогового обязательства арест не отменяется с имущества, стоимость которого превышает непогашенную часть налогового обязательства. Степень превышения определяется в зависимости от налогов (пошлин) и сборов, связанных с реализацией имущества, и понесенных или возможных расходов по принудительному исполнению.

Статья 203. Реализация арестованного имущества

(1) Реализация арестованного имущества осуществляется на аукционах, организуемых в соответствии с положениями главы 10.

(2) Оценка и реализация арестованного имущества налогоплательщика, за исключением предусмотренного частями (7), (8), (9) и (15), организуются налоговым органом.

(3) Для проведения оценки имущества и реализации его на аукционе Главная государственная налоговая инспекция отбирает лиц, имеющих лицензию на соответствующий вид деятельности, заключает с ними договоры и направляет им

материалы для оценки. Оплата оказываемых этими лицами услуг не может превышать 10 процентов суммы денежных средств, полученных от реализации арестованного имущества.

[Ст.203 ч.2, 3 в редакции ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(4) Реализация арестованного имущества осуществляется на аукционе с молотка. В случае, если на аукционе с молотка не был зарегистрирован ни один участник или если имущество не было продано, в течение 30 дней со дня завершения регистрации на аукционе, на котором не был зарегистрирован ни один участник, или со дня проведения аукциона пналоговый орган объявляет аукцион на понижение.

[Ст.203 ч.4 изменена ЗП268 от 28.0706, МО142-145/08.09.06 ст.702]

[Ст.203 ч.4 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(5) В случае регистрации единственного участника на аукционе с молотка реализация осуществляется на основе договора с налоговым органом по цене не ниже начальной цены, а на аукционе на понижение реализация осуществляется на основе аналогичного договора по цене, сниженной не более чем на 10 процентов от начальной цены.

(6) Реализация земельных участков, на которых расположены крытые водные бассейны, здания, строения, сооружения и другие объекты, которые не могут быть перемещены без нанесения прямого ущерба их назначению, вместе с прилегающими к ним участками, необходимыми для нормального использования указанных объектов, осуществляется в соответствии с законодательством.

(7) Экспертиза и оценка арестованного имущества налогоплательщика, относящегося к основным фондам государственных предприятий, учреждений и организаций, организуются центральными отраслевыми органами или органами местного публичного управления. Экспертиза, оценка и реализация арестованного имущества налогоплательщика, относящегося к основным фондам предприятий и других объектов, включенных в программу приватизации, в которых доля государства составляет более одной четверти уставного капитала, организуются Агентством по приватизации при Министерстве экономики и торговли в порядке, установленном для приватизации публичного имущества.

[Ст.203 ч.7 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(8) Реализация арестованных ценных бумаг осуществляется в соответствии с положениями законодательства об обращении ценных бумаг и инструкцией, утвержденной Главной государственной налоговой инспекцией и Национальной комиссией по финансовому рынку, и без уплаты задатка.

[Ст.203 ч(8) изменена ЗП130 от 07.06.07, МО94-97/06.07.07, ст.418]

(9) Реализация арестованного имущества, являющегося биржевым товаром, осуществляется через товарную биржу в установленном Правительством порядке.

(10) Не позднее чем за три дня до проведения аукциона налогоплательщику разрешается реализация арестованного имущества по цене не ниже начальной цены продажи, установленной налоговым органом, с перечислением или внесением сумм полученных средств в счет погашения налогового обязательства и возмещения расходов по принудительному исполнению.

[Ст.203 ч.10 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(11) Из средств, полученных от реализации арестованного имущества, последовательно погашаются расходы по принудительному исполнению, недоимки в соответствующие бюджеты в установленном настоящим кодексом порядке, налоги (пошлины) и сборы, связанные с реализацией арестованного имущества, срок уплаты которых установлен до дня или на день его реализации. Денежные средства перечисляются или вносятся в бюджет минуя банковские счета налогоплательщика или его дебитора. В платежном поручении указывается в качестве плательщика покупатель, в качестве получателя - соответствующий бюджет, а в назначении платежа указывается со ссылкой на настоящий кодекс, в счет какого налогоплательщика осуществляется пере-числение. Остаток средств возвращается налого-плательщику.

(12) Необеспечение сохранности арестованного имущества, его отчуждение, замена, сокрытие, порча, разукомплектование или использование влекут ответственность, предусмотренную законодательством. Налогоплательщик (его представитель), должностное лицо налогоплательщика или лицо, у которого находилось на хранении арестованное имущество, не несут ответственности за потери в пределах норм естественной убыли и при гибели имущества в результате непредвиденных обстоятельств.

(13) Для налогоплательщика реализация налоговым органом арестованного имущества означает реализацию и поставку товаров со всеми вытекающими из этих операций последствиями, в том числе с обязательной выпиской налоговой накладной, исчислением и уплатой всех возможных налогов (пошлин) и сборов, связанных с ними.

(14) В случае, если на аукционе на понижение не был зарегистрирован ни один участник или если имущество не было продано, в течение 30 дней со дня завершения регистрации на аукционе, на котором не был зарегистрирован ни один участник, или со дня проведения аукциона налоговый орган объявляет повторный аукцион. Если и на этот раз не зарегистрирован ни один участник или если имущество не продано, налоговый орган отменяет арест непроданного имущества.

[Ст.203 ч.14 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(15) В отступление от положений настоящей статьи и статьи 204 продажа арестованного имущества, стоимость которого согласно акту ареста составляет менее 10000 леев (за исключением транспортных средств, недвижимости и ценных бумаг, имущества, являющегося биржевым товаром стоимостью лота более 10000 леев), осуществляется через предприятия торговли. Порядок изъятия, передачи, оценки,

реализации указанного имущества и перечисления соответствующих сумм в бюджет устанавливается инструкцией Главной государственной налоговой инспекции.

[Ст.203 ч.15 в редакции ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

Статья 204. Изъятие имущества

(1) После подписания договора купли-продажи налоговый орган изымает арестованное имущество для передачи его покупателю. В отступление от части (10) статьи 203 подакцизное имущество изымается при условии уплаты акциза в соответствии с налоговым законодательством. С момента подписания акта об изъятии арестованного имущества право собственности на него переходит к покупателю, а расходы по его хранению, транспортировке и оформлению документов о праве собственности на него производятся за счет нового собственника.

(2) В случае обжалования результатов аукциона налогоплательщиком или участниками аукциона в связи с нарушением процедуры регистрации или проведения изъятие арестованного имущества не производится. В этих ситуациях изъятие имущества осуществляется после разрешения спора. Если результаты аукциона аннулированы в соответствии с частью (7) статьи 213 после изъятия имущества, покупатель обязан возвратить это имущество.

(3) Сделки, на основании которых арестованное имущество было отчуждено без письменного согласия налогового органа, могут быть признаны недействительными судебной инстанцией с момента их заключения. Ответственность за понесенные этими лицами убытки несет налогоплательщик или лицо, которое произвело отчуждение или приняло решение об отчуждении имущества.

(4) Изъятие арестованного имущества осуществляется в присутствии налогоплательщика (его представителя), должностного лица налогоплательщика и покупателя (его представителя). При неявке налогоплательщика (его представителя), должностного лица налогоплательщика без уважительной причины изъятие имущества осуществляется в присутствии двух понятых. В случае воспрепятствования действиям по изъятию имущества налоговый орган осуществляет принудительное изъятие имущества.

(5) В случае выявления отсутствия, замены или ухудшения качества части имущества, включенного в опись арестованного имущества, налоговый орган обязан передать соответствующие материалы органам по уголовному преследованию, кроме ситуаций, когда замена или ухудшение качества имущества незначительны и покупатель согласен принять его по цене договора купли-продажи.

(6) В случае, если имущество одного налогоплательщика было продано нескольким покупателям, изъятие его осуществляется отдельно для каждого покупателя.

(7) По факту изъятия арестованного имущества составляется в трех экземплярах акт по форме, установленной Главной государственной налоговой

инспекцией. Третий экземпляр вручается под расписку налогоплательщику (его представителю), должностному лицу налогоплательщика, второй экземпляр передается покупателю, а первый экземпляр хранится в налоговом органе, осуществившем изъятие имущества.

(8) Во время изъятия арестованного имущества или не позднее чем в течение 24 часов после подписания акта об изъятии налогоплательщик (его представитель), должностное лицо налогоплательщика обязаны передать налоговому органу или непосредственно покупателю все документы, относящиеся к изъятому имуществу, если эти документы не были изъяты налоговым органом при аресте имущества.

(9) На основании акта об изъятии арестованного имущества налогоплательщик осуществляет бухгалтерские записи в связи с его реализацией.

(10) На основании договора купли-продажи, акта об изъятии арестованного имущества и справки о полном расчете, выданной налоговым органом, покупатель в предусмотренных законодательством случаях регистрирует изъятое имущество в соответствующих органах. Покупатель может использовать имущество и до регистрации (исключая вывоз его за пределы Республики Молдова) на основании договора купли-продажи и акта об изъятии. По истечении срока уплаты, установленного договором купли-продажи, имущество не может использоваться на основании вышеуказанных документов.

Статья 205. Обращение взыскания на

дебиторскую задолженность

(1) Обращение взыскания на дебиторскую задолженность в отношении лиц, расположенных на территории Республики Молдова, осуществляется на основании списка дебиторов, представленного налогоплательщиком, или другой информации, которой располагает налоговый орган. В соответствии с международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова, может быть принудительно взыскана дебиторская задолженность в отношении лиц, находящихся за пределами Республики Молдова, а также с отечественных дебиторов в пользу иностранных налогоплательщиков.

[Ст.205 ч.1 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(2) Обращение взыскания на дебиторскую задолженность осуществляется также в случае, когда сам дебитор имеет недоимки.

(3) Для принудительного взыскания дебиторской задолженности налогоплательщик обязан представить налоговому органу список дебиторов, подписанный им (его представителем), его должностным лицом. По требованию налогового органа информация, содержащаяся в списках, подтверждается документами. Список дебиторов должен, как правило, содержать:

а) наименование (фамилию и имя) дебитора, его местонахождение (место жительства), фискальный код, контактные реквизиты;

b) банковские счета дебитора, наименование, адрес и код финансовых учреждений (их отделений или филиалов), в которых открыты счета;

c) дату образования дебиторской задолженности, ее общую сумму и дату истечения срока ее погашения;

d) меры, принятые налогоплательщиком для погашения дебиторской задолженности;

e) дату последней взаимной сверки.

(4) На основании представленных налогоплательщиком данных налоговый орган проверяет, истек ли срок погашения дебиторской задолженности и имеет ли право налогоплательщик требовать ее погашения. В случае, если право на погашение дебиторской задолженности подтверждается, налоговый орган направляет дебитору уведомление о том, что с момента получения уведомления на сумму, которую дебитор задолжал налогоплательщику, налагается арест в пределах налогового обязательства последнего и что дебитор обязан погасить это налоговое обязательство.

(5) Лицо, получившее уведомление, обязано в течение десяти рабочих дней полностью или частично подтвердить или отклонить дебиторскую задолженность налогоплательщика, указанную в уведомлении. Если дебиторская задолженность отклоняется, к письму прилагаются копии соответствующих документов.

(6) В случае, если дебиторская задолженность налогоплательщика подтверждена или если она отклонена без приложения соответствующих документов, а также если по истечении десяти рабочих дней со дня вручения уведомления ответ не получен, налоговый орган вправе применить к дебитору соответствующим образом способы принудительного исполнения налогового обязательства, указанные в пунктах a), b) и c) части (1) статьи 194.

Статья 206. Невозможность принудительного

исполнения налогового обязательства

(1) Принудительное исполнение налогового обязательства признается невозможным в случае, если:

a) ликвидированное лицо не имеет правопреемника;

b) лицо, осуществляющее предпринимательскую деятельность, объявлено несостоятельным и не располагает имуществом;

c) физическое лицо, не являющееся субъектом предпринимательства, не владеет имуществом, на которое мог бы быть наложен арест в соответствии с настоящей главой;

d) физическое лицо, не являющееся субъектом предпринимательства, выбыло с постоянного места жительства и не может быть найдено, а имущества, на которое

может быть наложен арест в соответствии с настоящей главой, не имеется;

e) наступила смерть физического лица и не имеется других лиц, обязанных в силу закона исполнить его обязательство.

(2) Сумма налогового обязательства, принудительное исполнение которого невозможно, а также сумма налогового обязательства, погашенного путем вычета в соответствии с частями (1), (2) и (4) статьи 174, подлежат специальному учету в установленном Министерством финансов порядке до истечения срока исковой давности. В случаях, предусмотренных частью (5) статьи 186, суммы, взятые на специальный учет, восстанавливаются.

(2) Сумма налогового обязательства, принудительное исполнение которого невозможно, а также сумма налогового обязательства, погашенного путем вычета в соответствии с частями (1), (2) и (4) статьи 174, подлежат специальному учету в установленном Правительством порядке до истечения срока исковой давности. В случаях, предусмотренных частью (5) статьи 186, суммы, взятые на специальный учет, восстанавливаются.

[Ст.206 ч.(2) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

Статья 207. Учет мер по принудительному

исполнению налогового обязательства

(1) Учет мер по принудительному исполнению налогового обязательства осуществляется налоговым органом в установленном порядке.

(2) В день подписания или не позднее следующего за ним рабочего дня акты, подтверждающие меры по принудительному исполнению налогового обязательства, регистрируются налоговым органом в специальных мануальных или компьютерных регистрах по форме, установленной Главной государственной налоговой инспекцией.

(3) В деле налогоплательщика, к которому были применены меры принудительного исполнения налогового обязательства, хранятся решение налогового органа о принудительном исполнении, инкассовые поручения, акт об аресте, протокол по результатам аукциона, договор купли-продажи имущества, переписка с налогоплательщиком и другими лицами, прочие относящиеся к делу документы.

Глава 10

ОРГАНИЗАЦИЯ АУКЦИОНОВ

АРЕСТОВАННОГО ИМУЩЕСТВА

Статья 208. Организация оценки арестованного имущества

(1) После наложения ареста на имущество организация его оценки и реализации возлагается на Главную государственную налоговую инспекцию, за исключением имущества, предусмотренного частями (7), (8), (9) и (15) статьи 203.

(2) При наложении ареста на имущество государственных предприятий, учреждений, организаций и предприятий, учреждений, организаций с долей государства в уставном капитале, не включенных в программу приватизации, об этом письменно извещаются центральные отраслевые органы публичного управления и органы местного публичного управления. В случае неприменения мер по погашению налогового обязательства в установленный срок налоговый орган организует оценку и реализацию арестованного имущества в соответствии с основными принципами.

[Ст.208 ч.1, 2 в редакции ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(3) Организаторами аукциона являются налоговый орган и лица, имеющие лицензию на соответствующий вид деятельности и отобранные Главной государственной налоговой инспекцией на конкурсной основе.

[Ст.208 ч.3 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(4) На основании материалов экспертизы и оценки имущества налоговый орган устанавливает начальную цену продажи имущества и формирует лоты из имущества, подлежащего реализации на аукционе.

[Ст.208 ч.3 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(5) Денежные средства, предназначенные для расходов по принудительному исполнению налоговых обязательств, перечисляются получателям налоговым органом из государственного бюджета. После реализации арестованного имущества данные расходы восстанавливаются в первую очередь.

Статья 209. Организация аукциона

(1) Для организации продажи имущества эксперт передает налоговому органу дела на соответствующие лоты. Прием-передача оформляются актом.

(2) Налоговый орган осуществляет следующие действия:

a) рассматривает дела на имущественные лоты;

b) утверждает акт о начальной цене продажи по каждому лоту отдельно, если экспертиза и оценка имущества были произведены соответствующими специалистами;

c) принимает решение о продаже имущества на аукционе;

d) распоряжается в отношении дачи информационного сообщения о проведении аукциона;

e) утверждает состав аукционной комиссии и назначает ее председателя;

f) определяет порядок реализации арестованного имущества;

g) в случае возникновения спора назначает своего представителя для защиты интересов в судебной инстанции.

(3) Налоговый орган имеет право:

a) проверять исполнение своих решений и следить за процессом оценки и реализации арестованного имущества;

b) рассматривать жалобы относительно правильности проведения аукционов арестованного имущества;

c) аннулировать результаты аукциона в случае установления нарушений или отступлений от положений о подготовке и проведении аукционов, а также в случае, когда покупатель не оплачивает лот в установленный срок. В таких случаях должно быть объявлено о новом аукционе - с молотка или на понижение.

(4) Решения по утверждению цен на арестованное имущество и выставлению его на реализацию принимаются налоговым органом. Информационные сообщения налогового органа о выставлении арестованного имущества на реализацию утверждаются руководством налогового органа.

(5) Информационное сообщение о проведении аукциона публикуется в Официальном мониторе Республики Молдова и должно содержать:

a) дату, время и место проведения аукциона;

b) состав имущества, его основные технико-экономические характеристики и место нахождения;

c) сведения о собственнике имущества;

d) сведения о земельном участке, на котором расположено недвижимое имущество, и условия его использования собственником;

e) условия продажи имущества;

f) информацию о форме расчета, условия предоставления рассрочки, если таковая предусмотрена налоговым органом;

g) порядок предварительного ознакомления с выставленным на аукцион имуществом;

h) условия подачи заявок на участие в аукционе;

i) окончательный срок приема заявок, предложений и других документов для участия в аукционе;

j) информацию о необходимости внесения задатка в размере 10 процентов начальной цены продажи имущества и банковский счет, на который его следует перечислить;

k) контактные реквизиты аукционной комиссии, налогового органа и других организаторов аукциона;

l) прочую необходимую информацию.

(6) Аукцион проводится не ранее чем через 15 дней после публикации информационного сообщения в Официальном мониторе Республики Молдова.

(7) Аукцион проводится в населенном пункте по месту нахождения территориальной государственной налоговой инспекции, в районе деятельности которой находится арестованное имущество. Лицо, у которого имущество находится на хранении, обязано обеспечить доступ к нему для ознакомления.

(8) Аукцион проводится, если зарегистрировано не менее двух участников.

[Ст.209 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

Статья 210. Аукционная комиссия

(1) Для реализации арестованного имущества по каждому аукциону создается комиссия в составе не менее пяти членов - представителей налогового органа и органов местного публичного управления, а также независимых экспертов. Кандидатуры представителей налогового органа и органов местного публичного управления предлагаются их руководством. Независимые эксперты могут предлагаться налогоплательщиком или другими лицами, заинтересованными в реализации выставленного на аукцион имущества. Состав комиссии утверждается приказом руководства налогового органа. Аукционист не является членом аукционной комиссии.

[Ст.210 ч.1 в редакции ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(2) Заседания аукционной комиссии считаются правомочными, если в них участвуют не менее двух третей ее членов. Решения принимаются открытым голосованием простым большинством голосов. В случае равенства голосов решающим является голос председателя комиссии.

(3) Аукционная комиссия имеет следующие обязанности:

a) принимает и проверяет дела на лоты, выставленные на аукцион, и другие документы;

b) оформляет документы, необходимые для проведения аукциона;

c) организует предварительное ознакомление участников с выставленным на аукцион имуществом;

d) выдает билеты участника аукциона и регистрирует участников аукциона;

e) проводит торги;

f) следит за соблюдением условий участия в аукционе и обеспечивает соблюдение прав покупателей;

g) осуществляет прямые переговоры в случае регистрации единственного участника;

h) по запросам средств массовой информации и с согласия покупателя предоставляет сведения о результатах аукциона.

Статья 211. Условия участия в аукционе

(1) К участию в аукционе допускаются лица, своевременно подавшие заявку на участие, представившие необходимые документы и внесшие в установленном порядке задаток в размере 10 процентов начальной цены продажи имущества.

[Ст.211 ч.1 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(2) Желающие участвовать в аукционе представляют в налоговый орган следующие документы:

a) заявку на участие установленной формы;

b) копию платежного документа, подтверждающего перечисление задатка на банковский счет, указанный в информационном сообщениио проведении аукциона;

c) в необходимых случаях - доверенность на право совершения сделки купли-продажи.

[Ст.211 ч.2 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(3) Прием заявок и документов завершается за три дня до дня проведения аукциона.

(4) Сведения о лицах, подавших заявку на участие в аукционе, и их количество являются конфиденциальной информацией.

(5) Не позднее двух дней до дня проведения аукциона налоговый орган представляет, а аукционная комиссия рассматривает документы, указанные в части (2). По результатам рассмотрения аукционная комиссия регистрирует лицо, подавшее заявку, в качестве участника аукциона либо отказывает ему, если оно не выдержало требования настоящего кодекса в отношении составления и представления документов. Аукционная комиссия в своем постановлении указывает конкретные причины отказа и сообщает их соответствующему лицу. В этом случае ему возвращается задаток.

(6) Заявитель имеет право отозвать свою заявку на участие, представив письменное заявление об этом за три дня до дня проведения аукциона. В этом случае ему возвращается задаток.

(7) В случае регистрации единственного участника аукционная комиссия в день аукциона проводит с ним прямые переговоры. После установления цены продажи имущества и подписания протокола по результатам прямых переговоров материалы передаются налоговому органу - организатору аукциона для заключения договора купли-продажи.

(8) Если для участия в аукционе не зарегистрирован ни один участник, материалы аукциона передаются налоговому органу для принятия мер, предусмотренных налоговым законодательством.

[Ст.211 ч.8 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

Статья 212. Проведение аукциона

(1) В день проведения аукциона при вручении билетов участника аукционная комиссия регистрирует присутствующих участников. Регистрация участников заканчивается за 10 минут до начала процедуры торгов. Опоздавшие участники не допускаются к участию в аукционе.

(2) Торг проводит аукционист, назначенный организатором аукциона на основе договора.

(3) Торги по каждому лоту на аукционе с молотка начинаются с объявления аукционистом начальной цены и шага повышения цены. Участник, принимающий цену, подтверждает это поднятием билета. После поднятия билета одним из участников остальные могут претендовать на лот, только предлагая цену на один или несколько шагов выше предыдущей цены. Если после троекратного оглашения аукционистом принятой цены никто из участников не предлагает более высокую цену, аукционист ударом молотка фиксирует факт продажи лота.

(4) Участник аукциона, выигравший лот, обязан подписать протокол по результатам аукциона, составленный по форме, утвержденной Главной государственной налоговой инспекцией.

(5) Участник аукциона с молотка, выигравший лот, но отказавшийся подписать протокол по результатам аукциона, лишается права участвовать в том же аукционе, и торги возобновляются с цены, которую принял предыдущий участник. Участнику, отказавшемуся подписать протокол, задаток не возвращается.

(6) По решению налогового органа имущество, не реализованное на аукционе с молотка, выносится на аукцион на понижение. Аукционист начинает торги по каждому лоту с объявления его максимальной цены, которая является начальной ценой аукциона с молотка, и шага понижения цены. Шаг понижения не может превышать 5 процентов максимальной цены.

[Ст.212 ч.6 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(7) Если после троекратного оглашения пониженной цены никто из участников не выразил желания приобрести лот, аукционист понижает цену еще на один шаг, каждый раз называя новую цену.

(8) Аукционист понижает цену до тех пор, пока кто-либо из участников не примет предложенную цену, и требует от участника подтверждения предложения повторением суммы, за которую тот согласен приобрести лот. После получения подтверждения аукционист оглашает цену три раза и фиксирует факт продажи ударом молотка. Если во время оглашения цены, до удара молотка, другой участник пожелает приобрести лот, он имеет право повысить цену на один шаг или более, подтверждая свое предложение поднятием билета участника. В таком случае аукцион на понижение переходит в аукцион с молотка.

(9) Понижение цены продолжается до нуля, после чего лот снимается с аукциона. Налоговый орган может установить для отдельных лотов, выставленных на аукцион на понижение, предел, до которого может понижаться их цена.

[Ст.212 ч.9 изменена ЗП268 от 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ст.702]

(10) Если аукционист, председатель или кто-либо из членов аукционной комиссии фиксирует нарушение процедуры проведения аукциона, он в любой момент приостанавливает торги до принятия аукционной комиссией решения об их продолжении или о снятии лота с аукциона.

(11) Участник аукциона на понижение, выигравший лот, обязан подписать протокол по результатам аукциона. В случае отказа он лишается права участвовать в том же аукционе, и торги возобновляются с цены, которую принял данный участник. Участнику, отказавшемуся подписать протокол, задаток не возвращается.

(12) В случае, если торги по лоту признаются недействительными по любой из причин, предусмотренных настоящим кодексом, составляется протокол о недействительных торгах по форме, утвержденной Главной государственной налоговой инспекцией. В этом случае участники, по вине которых торги были объявлены недействительными, не допускаются к последующим аукционам, на которых будет выставляться лот, торги по которому признаны недействительными. Этим участникам не возвращается задаток.

Статья 213. Заключение договора

купли-продажи и оплата стоимости лота

(1) После завершения торгов по лоту аукционная комиссия проводит прямые переговоры с победителем о порядке и сроках оплаты с отражением их в протоколе по результатам аукциона. После подписания один экземпляр протокола направляется (вручается) в течение 24 часов налогоплательщику.

(2) В случае, когда аукционная комиссия и покупатель согласились об единовременной плате стоимости лота, последний оплачивает стоимость лота полностью в течение семи дней со дня подписания договора купли-продажи.

(3) В случае, когда аукционная комиссия и покупатель согласились об оплате стоимости лота в рассрочку, покупатель уплачивает первый взнос в размере не менее 40 процентов цены, указанной в протоколе, в тот же семидневный срок, а оставшуюся часть - в установленный в договоре купли-продажи срок, не превышающий 60 дней со дня завершения аукциона. За этот период покупатель уплачивает дополнительно пеню, исчисленную в установленном порядке за отсроченную сумму и в зависимости от периода отсрочки, а налогоплательщик освобождается от соответствующей пени.

(4) Иностранные граждане и лица без гражданства, а также лица, не имеющие отношений с бюджетной системой Республики Молдова, оплачивают стоимость лота полностью в течение семи дней со дня подписания договора купли-продажи.

(5) При приобретении лота задаток, внесенный покупателем, включается в сумму, указанную в договоре купли-продажи. За исключением случаев, установленных налоговым законодательством, остальным участникам аукциона сумма задатка возвращается в течение трех рабочих дней со дня завершения аукциона.

(6) Задатки, не возвращенные согласно настоящему кодексу, засчитываются в доход налогоплательщика, имущество которого выставлено на аукцион, и направляются на возмещение расходов по принудительному исполнению и погашение недоимок в соответствующие бюджеты.

(7) Если покупатель не оплачивает стоимость лота в установленный срок, налоговый орган имеет право аннулировать результаты аукциона. В этом случае имущество выносится на новый аукцион соответственно с молотка или на понижение, а задаток не возвращается.

(8) Продавцом арестованного имущества является налоговый орган, наложивший арест. Договор купли-продажи заключается им при реализации имущества как посредством торгов, так и посредством прямых переговоров.

(9) Договор купли-продажи заключается в течение пяти дней со дня завершения аукциона или прямых переговоров. Если после заключения договора купли-продажи покупатель отказывается от приобретенного имущества, торги признаются недействительными. В этом случае имущество выносится на новый аукцион соответственно с молотка или на понижение, а задаток не возвращается.

(10) Результаты аукциона могут быть обжалованы в установленном законом порядке в судебную инстанцию.

[Ст.213 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

Глава 11

НАЛОГОВЫЙ КОНТРОЛЬ

Статья 214. Общие принципы осуществления

налогового контроля

(1) Целью налогового контроля является проверка соблюдения налогоплательщиком налогового законодательства за определенный период или за несколько налоговых периодов.

(2) Налоговый контроль проводится налоговым органом и/или иным органом, осуществляющим полномочия по налоговому администрированию, в пределах его компетенции с выездом на место и/или в помещении соответствующего органа.

(3) Процедура налогового контроля состоит из комплекса методов и операций по организации и проведению контроля, а также реализации его результатов. Налоговый контроль с выездом на место

и/или в помещении органа, указанного в части (2), может быть организован и осуществлен с использованием следующих методов и операций: фактическая проверка, документальная проверка, общая проверка, частичная проверка, тематическая проверка, оперативная проверка, встречная проверка. Конкретные методы и операции, используемые при организации и проведении налогового контроля, определяются на основе настоящего кодекса инструкциями внутреннего характера Главной государственной налоговой инспекции.

(4) Деятельность налогоплательщика может быть подвергнута налоговому контролю за период, не превышающий установленные статьей 264 сроки давности для определения налоговых обязательств.

(5) В ходе осуществления налогового контроля с выездом на место и/или в помещении органы, указанные в части (2), вправе требовать от других лиц любую информацию и документы, касающиеся их связей с соответствующим налогоплательщиком.

(6) Органы, осуществляющие полномочия по налоговому администрированию, могут проводить повторный налоговый контроль в случае когда результаты ранее проведенного налогового контроля являются неубедительными, неполными или неудовлетворительными, или в случае, если впоследствии были выявлены обстоятельства, подтверждающие наличие признаков налогового нарушения, и вследствие этого возникает необходимость проведения нового контроля.

(7) Повторный налоговый контроль может проводиться в процессе рассмотрения жалобы на решение налогового органа или действия налогового служащего и в иных случаях по решению руководства органов, указанных в части (6).

(8) Запрещается повторное проведение с выездом на место налогового контроля в отношении одних и тех же налогов (пошлин) и сборов за налоговый период, который ранее уже был подвергнут контролю, за исключением случаев, когда повторное проведение налогового контроля продиктовано реорганизацией или ликвидацией налогоплательщика, связано с инспектированием деятельности налогового органа вышестоящим органом, обусловлено деятельностью налоговых постов или обнаружением после проведения контроля признаков налоговых нарушений, когда это является встречной проверкой, когда контроль осуществляется по запросу правоохранительных органов и органов, предусмотренных частью (5) статьи 131, когда необходимость этого возникла вследствие рассмотрения дела о нарушении налогового законодательства или обжалования. Основанием для осуществления повторного налогового контроля с выездом на место в связи с инспектированием деятельности налогового органа вышестоящим органом может служить только решение последнего при соблюдении требований настоящей статьи.

(9) Налоговый контроль проводится в рабочее время органа, осуществляющего налоговый контроль, и/или в рабочее время налогоплательщика.

Статья 215. Налоговый контроль в помещении налогового органа или другого

органа, осуществляющего полномочия по налоговому администрированию

(1) Налоговый контроль в помещении налогового органа или другого органа, осуществляющего полномочия по налоговому администрированию (далее - камеральный налоговый контроль) заключается в проверке правильности составления налоговых отчетов, других представленных налогоплательщиком документов, которые служат основанием для начисления и уплаты налогов (пошлин) и сборов, другой документации, которой располагает налоговый орган или другой орган, осуществляющий полномочия по налоговому администрированию, а также в проверке других обстоятельств, относящихся к соблюдению налогового законодательства.

(2) Камеральный налоговый контроль производится налоговыми служащими или должностными лицами других органов, осуществляющих полномочия по налоговому администрированию, в соответствии с должностными обязанностями, без принятия в письменной форме решения по данному вопросу. Этот контроль должен быть осуществлен в срок не позднее трех месяцев со дня представления налогоплательщиком налогового отчета, другого установленного налоговым законодательством документа, если этим законо-дательством не предусмотрено иное.

(3) При выявлении ошибок и/или противоречий между показателями представленных отчетов и документов орган, осуществляющий налоговый контроль, обязан сообщить об этом налогоплательщику, требуя при этом изменения соответствующих документов в установленный срок.

(4) В отступление от положений частей (2) и (3) в случае, когда выявление налогового нарушения возможно в ходе камеральной налоговой проверки и отсутствует необходимость контроля с выездом на место, налоговые служащие или должностные лица других органов, осуществляющих полномочия по налоговому администрированию, могут составить акт налогового контроля с соблюдением требований частей (6) и (8) статьи 216.

Статья 216. Налоговый контроль с выездом на место

(1) Целью налогового контроля с выездом на место является проверка соблюдения налогового законодательства налогоплательщиком или другим лицом, подвергаемым контролю, проводимая в местах его нахождения налоговыми служащими или должностными лицами других органов, осуществляющих полномочия по налоговому администрированию. В случае, если налогоплательщик или другое лицо, подвергаемое контролю, не располагает помещением или офисом либо находится по домашнему адресу, и в иных случаях, когда не имеется надлежащих условий для работы, указанный налоговый контроль проводится в помещении органа, осуществляющего налоговый контроль, с соблюдением всех положений частей (2) - (6) статьи 145, в том числе с обязательным составлением акта об изъятии у налогоплательщика необходимых документов.

(2) Налоговый контроль с выездом на место может быть осуществлен только на основании письменного решения руководства органа, осуществляющего контроль. Необходимость проведения встречных проверок у отдельных лиц, с которыми налого-плательщик, подвергнутый контролю, поддерживал хозяйственные и финансовые отношения, для установления их достоверности определяется самостоятельно налоговым служащим или другим должностным лицом, осуществляющим контроль.

(3) Налоговый контроль с выездом на место у одного налогоплательщика может охватывать как один, так и несколько видов налогов (пошлин), сборов. Запрещается проведение в течение одного календарного года более одного налогового контроля с выездом на место по одним и тем же видам налогов (пошлин), сборов за один и тот же налоговый период. Этот запрет не распространяется на случаи, когда: налоговый контроль с выездом на место осуществляется в связи с реорганизацией или ликвидацией налогоплательщика; после проведения контроля выявлены признаки налоговых нарушений; осуществляется встречная проверка; контроль обусловлен деятельностью налоговых постов; контроль проводится по запросу правоохранительных органов и органов, предусмотренных частью (5) статьи 131, либо в связи с инспектированием деятельности налогового органа вышестоящим органом; необходимость контроля возникла вследствие рассмотрения дела о нарушении налогового законодательства или обжалования.

(4) Продолжительность одного налогового контроля с выездом на место не должна превышать двух календарных месяцев. В исключительных случаях руководство органа, осуществляющего контроль, может принять решение об увеличении продолжительности контроля на срок не более трех календарных месяцев или приостановить его. Период приостановления контроля и представления

документов не включается в период проведения контроля, при этом последний исчисляется со дня его начала до дня подписания соответствующего акта включительно.

(5) По завершении налогового контроля с выездом на место составляется акт налогового контроля. На налоговых постах акт налогового контроля заполняется только в случае выявления нарушения налогового законодательства. При выявлении хотя бы одного налогового нарушения орган, осуществляющий контроль, принимает соответствующее решение. В отступление от положений настоящей части, если налоговое нарушение выявлено службой по сбору местных налогов и сборов, соответствующее решение принимается налоговым органом с соблюдением положений части (2) статьи 159.

(6) Акт налогового контроля является документом, который составляется налоговым служащим или другим должностным лицом органа, осуществляющего контроль, и в котором приводятся результаты налогового контроля. В акте должны быть объективно, четко и точно изложены нарушения налогового законодательства и/или порядка учета объектов налогообложения со ссылкой на соответствующие документы учета и другие материалы с указанием нарушенных нормативных актов. В акте должен быть отражен каждый налоговый период в отдельности с указанием выявленных в нем налоговых нарушений.

(7) Налоговый контроль с выездом на место филиалов, отделений и/или представительств налогоплательщика по инициативе налогового органа организуется и осуществляется государственной налоговой инспекцией, в зоне обслуживания которой находится создавший их налогоплательщик с участием государственной налоговой инспекции, в зоне обслуживания которой находится филиал, отделение и/или представительство.

(8) Налогоплательщик, в том числе через руководителя или другого его представителя, обязан, в случае надобности, обеспечить надлежащие условия для осуществления контроля, участвовать в его проведении и подписать акт налогового контроля даже в случае несогласия с ним. В последнем случае он обязан представить в письменном виде в течение семи календарных дней обоснование несогласия, приложив соответствующие документы.

Статья 217. Фактическая проверка

(1) Фактическая проверка применяется в случаях проведения налогового контроля с выездом на место посредством прямого наблюдения за объектами, процессами и явлениями, а также изучения и анализа деятельности налогоплательщика.

(2) Задачей фактической проверки является констатация ситуаций, не отраженных в документах или не явствующих из них.

Статья 218. Документальная проверка

Документальная проверка применяется в случаях как камерального

налогового контроля, так и контроля с выездом на место и заключается в сверке

налоговых отчетов, учетных документов и другой информации, представленных налогоплательщиком, с документами и информацией о налогоплательщике, которыми располагает орган, осуществляющий налоговый контроль.

Статья 219. Общая проверка

(1) Общая проверка применяется в случаях налогового контроля с выездом на место по всем действиям и операциям, связанным с определением объектов налогообложения (налогооблагаемой базы) и погашением налоговых обязательств в период после последнего налогового контроля.

(2) Общая проверка является одновременно доку-ментальной и фактической проверкой исполнения налогоплательщиком налогового законодательства.

Статья 220. Частичная проверка

Частичная проверка применяется в случаях как камерального налогового контроля, так и налогового контроля с выездом на место и заключается в проверке погашения определенных видов налоговых обязательств, выполнения других обязательств, предусмотренных налоговым законодательством, за определенный период на основе полной или выборочной проверки документов или деятельности налогоплательщика.

Статья 221. Тематическая проверка

Тематическая проверка применяется в случаях как камерального налогового контроля, так и налогового контроля с выездом на место и заключается в проверке погашения определенного вида налогового обязательства или выполнения другого обязательства, предусмотренного налоговым законодательством, на основе проверки документов или деятельности налогоплательщика.

Статья 222. Оперативная проверка

(1) Оперативная проверка применяется в случаях налогового контроля с выездом на место и проводится во время осуществления производственных и финансовых процессов одновременно с выполнением связанных с этими процессами действий и операций с целью их подтверждения, а также выявления и предупреждения нарушений налогового законодательства.

(2) Оперативная проверка проводится внезапно путем фактической и/или документальной проверки. В случае выявления нарушений налогового законодательства, требующих для проверки всех обстоятельств много времени, материалы передаются соответствующим подразделениям органа, наделенного функциями налогового контроля, для проведения налогового контроля с использованием других технических методов.

Статья 223. Встречная проверка

Встречная проверка применяется как при камеральном налоговом контроле, так и при налоговом контроле с выездом на место и заключается в одновременной проверке налогоплательщика и лиц, с которыми он имеет или имел экономические, финансовые или иного рода отношения, с целью подтверждения этих отношений и осуществленных операций.

Статья 224 - исключена.

Статья 225. Косвенные методы и источники оценки налогового обязательства

(1) При определении правильности исчисления суммы налогового обязательства в ходе налогового контроля орган, осуществляющий налоговый контроль, вправе использовать в случаях, предусмотренных частью (2) статьи 189, косвенные методы и источники. Косвенные методы и источники определения налоговых обязательств используются и в ходе налоговых проверок вследствие учреждения налоговых постов в соответствии со статьей 146.

[Ст.225 ч.(1) изменена ЗП145-XVI от 27.06.08, МО127-130/18.07.08 ст.500; в силу с 01.01.09]

(2) Косвенные методы и источники охватывают:

a) вид и характер деятельности, практикуемой налогоплательщиком;

b) размер капитала налогоплательщика;

c) объем доходов от продаж налогоплательщика;

d) количество наемных работников налогоплательщика;

e) качественный и количественный состав клиентуры налогоплательщика;

f) различия в количественных и качественных характеристиках сырья, других приобретаемых и используемых в процессе производства материалов;

g) анализ изменения чистой стоимости собственности налогоплательщика;

h) стоимость найма недвижимого имущества, используемого налогоплательщиком при ведении дела;

i) оборот денежных средств и их остаток на банковских счетах налогоплательщика;

j) сопоставление расходов налогоплательщика с его доходами;

k) доход других лиц, действующих в тех же или в сходных с налогоплательщиком условиях;

l) собственность должностного лица (жилье, автомобиль и т.п.), приобретенная или используемая в личных целях, ее физическое состояние, принадлежность лица к различным кругам, количество его домашней прислуги;

m) сведения о совершенных налогоплательщиком сделках и операциях, полученные от финансовых учреждений (их отделений или филиалов), нотариальных контор, таможенных органов, органов полиции, Государственного агентства земельных отношений и кадастра, бирж, и данные о нем;

n) другие объекты, процессы и явления, сведения и данные, свидетельствующие о налоговом обязательстве налогоплательщика, предусмотренном настоящим кодексом.

(3) Основой для расчета дохода от продаж (оказания услуг) служат ежедневные поставки товаров и услуг, зарегистрированные в период функционирования налоговых постов.

В целях применения положений настоящей части должны соблюдаться в совокупности следующие условия:

a) налоговые посты учреждаются не менее двух раз в течение налогового года;

b) периоды функционирования налоговых постов составляют не менее 30 календарных дней, а разница между периодами функционирования налоговых постов должна составлять не менее 60 календарных дней;

c) среднедневные поставки товаров и услуг до и между периодами функционирования налоговых постов составляют менее 70 процентов от среднедневных поставок, зарегистрированных в периоды функционирования налоговых постов.

(4) Определение налоговых обязательств осуществляется за период от начала налогового года до учреждения первого налогового поста и между периодами функционирования налоговых постов для месяцев, в которых среднедневные поставки, зарегистрированные в учете хозяйствующего субъекта, составляют менее 70 процентов от среднедневных поставок, зарегистрированных в периоды функционирования налоговых постов.
На основе результатов оценки налоговых обязательств Главная государственная налоговая инспекция или территориальный налоговый орган в случае делегирования Главной государственной налоговой инспекцией соответствующих полномочий выносят решение по делу о налоговом нарушении.

(5) Положения настоящей статьи применяются для видов деятельности, указанных в разделах C, G, H, I Классификатора видов экономической деятельности Молдовы (КЭДМ) от 9 февраля 2000 года.

[Ст.225 ч.(3)-(5) введены ЗП145-XVI от 27.06.08, МО127-130/18.07.08 ст.500; в силу с 01.01.09]

Статья 226. Повестка о вызове в налоговый

орган, в том числе банковская повестка, и процедура слушания

(1) Повестка о вызове в налоговый орган является письменным требованием к указанному в ней лицу явиться в налоговый орган для подачи документов или представления иного рода информации, важных для определения налогового обязательства. Налоговый орган вправе вызвать любое лицо для дачи показаний или представления документов.

(2) Форма повестки определяется Главной государственной налоговой инспекцией. В ней указываются цель вызова, время и место, куда лицо должно явиться, обязанности и ответственность вызванного лица.

(3) Порядок вызова должен соответствовать следующим требованиям:

a) повестка подписывается руководством налогового органа;

b) повестка вручается вызываемому лицу не позднее чем за три рабочих дня до дня, когда соответствующее лицо должно явиться, если иное не предусмотрено законодательством;

c) в случае, если предусматривается представление учетных документов или иного рода информации, они должны быть указаны;

d) по просьбе вызываемого лица налоговый орган может изменить время или место явки;

e) вызываемое лицо имеет право давать показания в присутствии своего представителя;

f) налоговый орган вправе требовать от вызываемого лица представления имеющихся документов, но не вправе требовать составления и/или подписания каких-либо документов, за исключением протокола.

(4) До начала слушания устанавливается личность вызванного лица, ему разъясняются его права и обязанности, оно предупреждается об ответственности за дачу заведомо ложных показаний. Все это вносится в протокол и удостоверяется подписью вызванного лица. При переходе к слушанию указанного лица ему предлагается рассказать все, что ему известно в связи с делом, по которому оно приглашено. После того как лицо закончило свои показания, налоговый служащий может задавать ему вопросы. Показания заносятся в протокол, подписываемый давшим их лицом.

(5) Банковская повестка представляет собой адресованное финансовому учреждению (его отделению или филиалу) письменное требование особого характера о представлении им информации о лице, подвергшемся или подлежащем налоговому контролю, и документов, относящихся к операциям, осуществленным по банковским счетам этого лица.

(6) Банковская повестка должна соответствовать следующим требованиям:

a) составляться по форме, утвержденной Главной государственной налоговой инспекцией;

b) составляться в двух экземплярах, каждый из которых подписан руководством налогового органа;

c) направляться, в зависимости от обстоятельств, финансовому учреждению или филиалу (отделению), в котором налогоплательщик имеет открытый банковский счет, либо финансовому учреждению, если его филиал (отделение) не известен или если налогоплательщик имеет или предположительно имеет банковские счета в нескольких филиалах этого финансового учреждения;

d) содержать период рассмотрения затребованных документов, продолжительность которого не должна превышать десяти дней со дня получения документов.

(7) В течение трех дней после получения банковской повестки финансовое учреждение (его отделение или филиал) должно обеспечить подбор всех имеющихся в нем документов, относящихся к банковскому счету налогоплательщика и ко всем операциям по этому счету за изучаемый период (периоды), и представить их налоговому органу.

Глава 12

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПОГАШЕНИЯ НАЛОГОВЫХ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ

Статья 227. Меры обеспечения погашения

налогового обязательства

(1) Погашение налоговых обязательств обеспечивается путем применения налоговым органом или другим уполномоченным органом пени по налогам и сборам, приостановления операций на банковских счетах, за исключением кредитных и временных счетов (по накоплению финансовых средств для формирования или увеличения уставного капитала), ареста имущества и других мер, предусмотренных настоящим разделом и нормативными актами, принятыми в соответствии с ним.

[Ст.227 ч.(1) изменена ЗП22-XVI от 08.04.05, МО65-66/29.04.05 ст.236]

(2) Погашение налогового обязательства может быть гарантировано внесением залога в силу закона в соответствии с законодательством о залоге.

(3) При перемещении через таможенную границу и/или помещении товаров под таможенные режимы применяются меры обеспечения погашения налоговых обязательств в соответствии с таможенным законодательством.

Статья 228. Пеня

(1) Пеня представляет собой денежную сумму, начисленную в зависимости от величины налога (пошлины), сбора и времени, истекшего со дня, когда он должен был быть уплачен, независимо от того, был он своевременно исчислен или нет. Применение налоговым или другим уполномоченным органом пени является обязательным независимо от форм принуждения. Пеня составляет часть налогового обязательства и взыскивается в порядке, установленном для взимания налогов.

(2) В случае неуплаты налога (пошлины), сбора в срок и в бюджет, установленные в соответствии с налоговым законодательством, уплачивается пеня, начисленная в соответствии с частью (3), за период со дня, следующего после даты, установленной для уплаты налога (пошлины), сбора и/или штрафа, до дня их фактической уплаты включительно.

(3) Размер пени определяется исходя из базисной ставки (округленной до следующего полного процента), установленной Национальным банком Молдовы в ноябре года, предшествующего отчетному налоговому году, применяемой для рефинансирования коммерческих банков посредством операций repo, связанных с покупкой государственных ценных бумаг, сроком на два месяца, и увеличенной на пять пунктов.

(4) За неуплату в срок налога (пошлины), сбора, зарегистрированного органами, осуществляющими полномочия по налоговому администрированию, в лицевом счете налогоплательщика, пеня начисляется без принятия решения. Процедура и периодичность начисления (применения) пени и ее отражения в лицевом счете налогоплательщика устанавливаются руководством соответствующего органа, осуществляющего полномочия по налоговому администрированию, а по налогам, администрируемым службами по сбору местных налогов и сборов, - представительными органами местного публичного управления. В случае периодичного отражения пени в лицевом счете налогоплательщика разрешается не показывать начисленную сумму по каждому налогу (пошлине) и сбору в отдельности в размере менее 10 леев.

(5) По заявлению налогоплательщиков при представлении подтверждающих документов органы, осуществляющие полномочия по налоговому администрированию, не применяют (не начисляют) пеню:

а) к налогоплательщикам, которые представили документы для перечисления с одного счета на другой сумм, уплаченных в рамках одного бюджета, – на период со дня уплаты и до даты фактического перечисления в пределах уплаченной суммы;

[Ст.228 ч(5) пкт.а) в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

[Ст.228 ч.5 пкт.а) изменен ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

$а^{1}$) к налогоплательщикам, которые представили документы для перечисления уплаченных в бюджет сумм (государственный бюджет, бюджеты административно-

территориальных единиц, бюджет государственного социального страхования и фонды обязательного медицинского страхования) в другой бюджет (государственный бюджет, бюджеты административно-территориальных единиц, бюджет государственного социального страхования и фонды обязательного медицинского страхования) – на период со дня поступления документов в соответствующий орган и до даты фактического перечисления;

[Ст.228 ч(5) пкт.a[1]) в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, MO117-126/10.08.07 ст.534]

b) к налогоплательщикам, которые осуществляют расходы, компенсируемые из бюджета путем прямого финансирования, или которые поставляют товары, выполняют работы и/или оказывают услуги учреждениям, финансируемым из бюджета, в пределах выделенных на эти цели средств, - на период существования задолженности по отношению к налогоплательщику на сумму налоговых обязательств, не превышающих размера задолженности.

(6) По налоговым обязательствам, взятым на специальный учет в соответствии со статьей 206, пеня не начисляется.

(7) В случаях, когда дата погашения налогового обязательства совпадает с днем получения финансовым учреждением (его отделением или филиалом) наличных денежных средств в счет погашения соответствующего налогового обязательства, не применяется (не начисляется) пеня за период времени, установленный частью (6) статьи 171.

[Ст.228 ч.7 введена ЗП268 от 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ст.702]

(8) Не начисляется пеня за неуплату налоговых обязательств, определенных в соответствии со статьей 225, за налоговый период до даты вынесения решения по делу о налоговом нарушении.

[Ст.228 ч.(8) введена ЗП145-XVI от 27.06.08, MO127-130/18.07.08 ст.500; в силу с 01.01.09]

Статья 229. Приостановление операций на банковских счетах

(1) Приостановление операций на банковских счетах, за исключением ссудных счетов и временных счетов (по накоплению финансовых средств для формирования или увеличения уставного капитала), а также счетов физических лиц, не являющихся субъектами предпринимательства, является мерой, посредством которой налоговый орган ограничивает право налогоплательщика распоряжаться денежными средствами, имеющимися на его банковских счетах и/или поступающими на них, а также использовать новые счета, открытые в том же или в ином финансовом учреждении (его отделении или филиале).

[Ст.229 ч.(1) изменена ЗП22-XVI от 08.04.05, MO65-66/29.04.05 ст.236]

2) Распоряжение о приостановлении операций на банковских счетах налогоплательщика может быть издано при совершении любого из нарушений,

предусмотренных частями (1), (2), (3) и (6) статьи 253, частью (2) статьи 255, частью (1) статьи 260, частями (1) и (2) статьи 263, а также при непогашении налогового обязательства в установленный срок и обращении взыскания на дебиторскую задолженность налого-плательщика-должника.

[Ст.229 ч.2 в редакции ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(3) Распоряжение о приостановлении операций на банковских счетах налогоплательщика издается руководством налогового органа, в котором он состоит на учете или обслуживании, по форме, утвержденной Главной государственной налоговой инспекцией.

(4) Налоговый орган направляет распоряжение о приостановлении операций на банковских счетах как финансовому учреждению (его отделению или филиалу), в котором налогоплательщик имеет банковские счета, так и налогоплательщику.

(5) Распоряжение о приостановлении операций на банковских счетах налогоплательщика подлежит безусловному исполнению финансовым учреждением (его отделением или филиалом) незамедлительно по его получении, позволяя списание:

a) любых сумм в счет бюджета;

b) в счет залогодержателей - денежных средств, полученных от осуществления залогового права;

c) сумм, перечисленных с ссудного счета предприятия в целях, для которых был получен заем.

(6) Ограничение права налогоплательщика на использование новых счетов осуществляется путем невыдачи налоговым органом подтверждения о взятии на учет вновь открытого банковского счета.

(7) Финансовое учреждение (его отделение или филиал), приостанавливающее операции на банковских счетах налогоплательщика в соответствии с настоящей статьей, не несет ответственности за эти действия.

(8) Распоряжение о приостановлении операций на банковских счетах налогоплательщика отменяется одновременно с устранением налогоплательщиком нарушений, за которые была применена эта мера, или в случае удовлетворения компетентным органом жалобы налогоплательщика, заявления налогоплательщика (дебитора) с учетом обоснованных обстоятельств, на которые он ссылается, включая учреждение гарантий - свободное от всякого рода обременений имущество, предложенное для ареста, банковское гарантийное письмо, залог на некоторое движимое имущество, поручительство, а также на основании решения судебного органа или договора об отсрочке и рассрочке.

[Ст.229 ч.8 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

Статья 230. Арест имущества

Арест имущества как мера обеспечения уплаты налогов (пошлин), сборов и/или штрафов осуществляется в порядке и на условиях, предусмотренных главой 9.

Глава 13

ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ ОБ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

ЗА СОВЕРШЕНИЕ НАЛОГОВОГО НАРУШЕНИЯ

Статья 231. Понятие и основания привлечения

к ответственности за совершение налогового нарушения

(1) Для целей настоящего кодекса привлечение к ответственности за совершение налогового нарушения означает применение налоговым органом на предусмотренных налоговым законодательством условиях санкций в отношении лиц, совершивших налоговые нарушения.

(2) Основанием для привлечения к ответственности за совершение налогового нарушения является сам факт налогового нарушения.

Статья 232. Лица, подлежащие привлечению

к ответственности за совершение налогового нарушения

К ответственности за совершение налогового нарушения привлекаются:

a) налогоплательщик - юридическое лицо, должностное лицо которого совершило налоговое нарушение;

b) налогоплательщик - физическое лицо, не занимающееся предпринимательской деятельностью, которое совершило налоговое нарушение. В случае, когда указанное лицо недееспособно или ограниченно дееспособно, ответственность за совершение им налогового нарушения несет его законный представитель (родители, усыновители, опекун, попечитель) соразмерно объекту налогообложения, налоговому обязательству и имуществу налогоплательщика;

c) налогоплательщик - физическое лицо, осуществляющее предпринимательскую деятельность, должностное лицо которого совершило налоговое нарушение.

Статья 233. Общие условия привлечения

к ответственности за совершение налогового нарушения

(1) Привлечение к ответственности за совершение налогового нарушения осуществляется на основании налогового законодательства, действовавшего на момент и по месту совершения нарушения, при условии, что налоговое нарушение по своему характеру не влечет согласно законодательству уголовной ответственности.

(2) Процедура привлечения к ответственности за совершение налогового нарушения применяется в соответствии с законодательством, действовавшим на момент и по месту рассмотрения дела о налоговом нарушении.

(3) Привлечение к ответственности за совершение налогового нарушения в соответствии с настоящим разделом или к иной юридической ответственности за нарушение налогового законодательства не освобождает лицо, к которому была применена санкция, от обязанности уплачивать налоги (пошлины), сборы и/или пеню, установленные законодательством. Привлечение налогоплательщиков, указанных в статье 232, к ответственности за совершение налогового нарушения не освобождает их должностных лиц, при наличии соответствующих оснований, от административной, уголовной или иной ответственности, предусмотренной законодательством.

Статья 234. Освобождение от ответственности

за совершение налогового нарушения

(1) Налоговая санкция не применяется полностью или частично, а в случае, если уже назначена, отменяется полностью или частично при предъявлении доказательств, подтверждающих законность всех действий (бездействия) или отдельных действий (бездействия), считавшихся ранее противоправными. Достоверность и подлинность представленных доказательств могут быть проверены налоговым органом у источника их происхождения или у других лиц. Документы, представленные с нарушением установленных налоговым органом сроков или после осуществления налогового контроля, проверяются в обязательном порядке.

(2) Лицо, привлекаемое к ответственности за совершение налогового нарушения, имеет право на уменьшение штрафа на 50 процентов при строгом соблюдении им следующих условий:

a) не имеет недоимки на дату принятия решения по делу о налоговом нарушении или погашает ее одновременно с выполнением условий пункта b);

b) в течение трех рабочих дней со дня вручения ему решения по делу о налоговом нарушении уплачивает суммы налогов (пошлин), сборов, пени и/или 50 процентов штрафов, указанные в решении;

c) представляет в срок, предусмотренный для добровольного исполнения решения по делу о налоговом нарушении, документы, подтверждающие уплату сумм, предусмотренных пунктами a) и b).

На основании представленных в соответствии с пунктом c) документов орган, уполномоченный рассматривать дела о налоговых нарушениях, в срок до 10 рабочих дней должен принять решение об уменьшении штрафов на 50 процентов. В случае, когда после принятия решения об уменьшении штрафа устанавливается несоблюдение хотя бы одного из условий, предусмотренных пунктами a) и b), соответствующий орган аннулирует решение и лицо не может пользоваться правом на 50-процентное уменьшение штрафов.

(3) Неплатежеспособность или временное отсутствие в стране физического лица или должностного лица юридического лица, а также неизбежность событий, которые лицо, совершившее налоговое нарушение, могло бы предвидеть, не являются основанием для неприменения или отмены налоговой санкции.

(4) Лица, освобожденные от налогов (пошлин) и/или сборов, а также лица, ошибочно исчислившие налоги (пошлины) и/или сборы согласно ошибочным письменным разъяснениям налогового органа, освобождаются от ответственности за их занижение, неправильное исчисление или неуплату.

Статья 235. Цель и форма налоговых санкций

(1) Налоговая санкция является мерой наказания и применяется с целью предупреждения совершения правонарушителем или иными лицами новых нарушений, а также воспитания уважения к закону.

(2) За совершение налогового нарушения может быть применена налоговая санкция в форме штрафа.

Статья 236. Штраф

(1) Штраф является налоговой санкцией, заключающейся в обязывании лица, совершившего налоговое нарушение, к уплате денежной суммы. Штраф применяется независимо от применения других налоговых санкций и уплаты налогов (пошлин), сборов, пеней, начисленных дополнительно сверх декларированных или недекларированных.

(2) Штраф составляет часть налогового обязательства и взыскивается в порядке, установленном для взимания налогов.

Статья 237 - исключена.

Статья 238. Общие правила применения налоговой санкции

(1) Налоговая санкция применяется в пределах, установленных соответствующей статьей настоящего кодекса, в строгом соответствии с налоговым законодательством.

(2) При совершении лицом двух или более налоговых нарушений налоговая санкция применяется за каждое налоговое нарушение и за каждый налоговый период в отдельности, за исключением случаев, предусмотренных частью (2) статьи 188.

Глава 14

ПРОИЗВОДСТВО ПО ДЕЛАМ О НАЛОГОВЫХ НАРУШЕНИЯХ

Статья 239. Задачи производства по делам

о налоговых нарушениях

Задачами производства по делам о налоговых нарушениях являются своевременное, всестороннее, полное и объективное выяснение обстоятельств дела, разрешение дела в строгом соответствии с законодательством, обеспечение исполнения принятого решения, а также выявление причин и условий, способствовавших совершению налоговых нарушений, предупреждение нарушений, воспитание уважения к закону и укрепление законности.

Статья 240. Обстоятельства, исключающие

производство по делу о налоговом нарушении

Производство по делу о налоговом нарушении не может быть начато, а начатое производство подлежит прекращению при наличии следующих обстоятельств:

a) отсутствие факта налогового нарушения;

b) ликвидация или смерть лица, в отношении которого было начато производство по делу о налоговом нарушении;

c) отсутствие сумм налога (пошлины), сбора, пени, подлежащих взысканию согласно налоговому законодательству.

Статья 241. Органы, уполномоченные

рассматривать дела о налоговых нарушениях

(1) Дела о налоговых нарушениях рассматриваются налоговыми органами и органами Центра по борьбе с экономическими преступлениями и коррупцией.

(2) Рассматривать дела о налоговых нарушениях и применять налоговые санкции от имени уполномоченных органов правомочны руководители налоговых органов и их заместители, директор Центра по борьбе с экономическими преступлениями и коррупцией, заместители директора, а также начальники и заместители начальников территориальных подразделений Центра.

Статья 242. Права и обязанности лица,

привлекаемого к ответственности за совершение налогового нарушения

Лицо, привлекаемое к ответственности за совершение налогового нарушения, имеет право знакомиться с материалами дела, давать объяснения, представлять

доказательства, заявлять ходатайства, обжаловать решение по делу. Лицо, привлекаемое к ответственности, может пользоваться услугами адвоката, который реализует указанные права по поручению и от имени привлекаемого лица.

Статья 243. Участие лица, привлекаемого

к ответственности за совершение налогового нарушения, в рассмотрении дела

(1) Дело о налоговом нарушении рассматривается в присутствии лица, привлекаемого к ответственности за его совершение. Указанное лицо уведомляется налоговым органом письменно (повесткой) о месте и времени рассмотрения дела.

(2) Дело о налоговом нарушении может рассматриваться в отсутствие лица, привлекаемого к ответственности за его совершение, только в случае, если имеется информация об уведомлении его в установленном порядке о месте и времени рассмотрения дела и если от него не получено обоснованного ходатайства об отложении рассмотрения дела.

(3) Налогоплательщик - физическое лицо осуществляет свои процессуальные права лично, через представителя или совместно с представителем, а налогоплательщик - юридическое лицо - через своего руководителя или представителя.

Статья 244. Представитель и подтверждение его полномочий

(1) Недееспособное или ограниченно дееспособное лицо представляется его законным представителем (родителем, усыновителем, опекуном, попечителем). Последний предъявляет органу, рассматривающему дело, документ, удостоверяющий его полномочия.

(2) Законный представитель осуществляет, лично или через представителя, все действия, которые он имеет право осуществлять, с ограничениями, предусмотренными законом.

(3) Полномочия представителя, отличного от законного представителя, должны подтверждаться доверенностью, выданной в соответствии с настоящей статьей, или документом, удостоверяющим служебное положение или полномочия, - в случае руководителя юридического лица.

(4) Доверенность, выданная физическим лицом, заверяется в зависимости от обстоятельств нотариусом, секретарем примэрии села (коммуны), администрацией (руководством) лица, в котором работает или учится уполномочивающий, администрацией стационарного лечебно-профилактического учреждения, в котором уполномочивающий проходит лечение, командиром (начальником) воинской части, если уполномочивающий является военнослужащим, или начальником места заключения, если уполномочивающий содержится в подобного рода учреждении.

(5) Доверенность со стороны юридического лица выдается его руководителем (заместителем руководителя).

(6) Полномочия адвоката удостоверяются распо-ряжением, изданным адвокатским бюро.

Статья 245. Место и порядок рассмотрения дела о налоговом нарушении

(1) Дело о налоговом нарушении рассматривается в помещении налогового органа по месту учета или обслуживания налогоплательщика или в ином месте, установленном налоговым органом или органами Центра по борьбе с экономическими преступлениями и коррупцией.

(2) Дело о налоговом нарушении рассматривается в закрытом порядке органом, уполномоченным рассматривать подобные дела, при условии соблюдения налоговой тайны. Объявление решения может быть публичным по усмотрению вынесшего его органа в случае, если оно не обжаловано в течение 30 дней после ознакомления налогоплательщика с данным решением.

Статья 246. Сроки рассмотрения дел о налоговых нарушениях

(1) Дела о налоговых нарушениях рассматриваются в течение 15 дней со дня:

a) представления разногласий, если они были представлены своевременно;

b) истечения срока представления разногласий, если они не были представлены или были представлены с опозданием.

(2) В случае представления каких-либо обоснованных доводов срок, указанный в части (1), может быть продлен на 30 дней решением органа, уполномоченного рассматривать дела о налоговых нарушениях, в том числе на основании обоснованного ходатайства, пред-ставленного лицом, привлекаемым к ответственности за совершение налогового нарушения, согласно части (2) статьи 243. В этих случаях лицу, привлекаемому к ответственности за совершение налогового нарушения, дата рассмотрения дела сообщается заблаговременно согласно части (1) статьи 243.

Статья 247. Выяснение обстоятельств по делу о налоговом нарушении

Лицо, рассматривающее дело о налоговом нарушении, обязано выяснить:

a) имел ли место факт налогового нарушения;

b) должно ли соответствующее лицо привлекаться к ответственности за совершение налогового нарушения;

c) существуют ли другие обстоятельства, имеющие значение для правильного разрешения дела.

Статья 248. Решение по делу о налоговом нарушении

Рассмотрев дело о налоговом нарушении, налоговый орган выносит решение по нему, которое должно содержать:

a) наименование органа, от имени которого выносится решение;

b) должность, фамилию и имя лица, вынесшего решение;

c) дату и место рассмотрения дела;

d) отметки об участии лиц, совершивших налоговое нарушение (их представителей);

e) наименование (фамилию и имя), местонахождение (место жительства) и фискальный код лица, совершившего налоговое нарушение;

f) изложение налогового нарушения с указанием статей, частей, пунктов нормативных актов, которые были нарушены;

g) указание на статью, часть, пункт нормативного акта, предусматривающие налоговую санкцию;

h) решение по делу;

i) порядок и срок обжалования решения;

j) иные относящиеся к делу данные;

k) подпись лица, вынесшего решение.

Статья 249. Виды решений

(1) По делу о налоговом нарушении может быть принято одно из следующих решений:

a) о применении налоговой санкции и/или взыскании дополнительно начисленных налогов (пошлин), сборов, пеней;

b) о прекращении дела производством;

c) о приостановлении рассмотрения дела и проведении повторного контроля.

(2) Решение о прекращении дела производством выносится в случае:

a) наличия предусмотренных настоящим кодексом обстоятельств, исключающих ответственность за совершение налогового нарушения или освобождающих от нее, и отсутствия сумм налога (пошлины), сбора, пени, подлежащих взысканию согласно налоговому законодательству;

b) принятия в соответствии со статьей 172 акта об аннулировании налоговой санкции, суммы налога (пошлины), сбора, пени;

c) наличия по этому же факту в отношении лица, привлекаемого к ответственности за совершение налогового нарушения, решения о применении налоговой санкции и/или взыскании суммы налога (пошлины), сбора, пени либо решения о прекращении дела производством;

d) передачи материалов дела по компетенции, если установлено, что более полное рассмотрение дела может быть произведено другим органом, уполномоченным рассматривать дела о налоговых нарушениях.

(3) Решение о приостановлении рассмотрения дела и проведении повторного контроля принимается, если имеются противоречивые свидетельства, которые к моменту рассмотрения дела не могут быть подкреплены доказательствами. По окончании повторного контроля рассмотрение дела возобновляется.

Статья 250. Объявление решения по делу

о налоговом нарушении и вручение одного экземпляра решения

(1) Решение по делу о налоговом нарушении объявляется незамедлительно по завершении его рассмотрения.

(2) В течение трех дней после вынесения решения по делу о налоговом нарушении один экземпляр решения вручается или отправляется заказным письмом лицу, в отношении которого оно вынесено.

Статья 251. Предложения об устранении причин и условий,

способствовавших совершению налоговых нарушений

(1) При установлении причин и условий, способствовавших совершению налогового нарушения, налоговый орган, рассматривающий дело, может внести предложения об устранении этих причин и условий.

(2) В случае, если в процессе рассмотрения дела о налоговом нарушении установлены признаки преступления, материалы передаются для производства уголовного преследования органам Центра по борьбе с экономическими преступлениями и коррупцией.

Статья 252. Исполнение решения по делу о налоговом нарушении

(1) Решение по делу о налоговом нарушении обязательно для исполнения лицом, в отношении которого оно вынесено, в течение 30 дней со дня его вынесения. На этот период начисление пени не приостанавливается.

(2) При обжаловании решения по делу о налоговом нарушении исполнение решения не приостанавливается, если орган, рассматривающий жалобу, не постановит иное.

(3) По истечении 30-дневного срока решение по делу о налоговом нарушении, которое не было исполнено добровольно или по которому не был установлен залог в силу закона, исполняется принудительно налоговым органом, в котором состоит на учете или обслуживании лицо, в отношении которого вынесено решение, в предусмотренном настоящим кодексом порядке.

Глава 15

ВИДЫ НАЛОГОВЫХ НАРУШЕНИЙ

И ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ИХ СОВЕРШЕНИЕ

Статья 253. Воспрепятствование деятельности налогового органа

(1) Воспрепятствование осуществлению налогового контроля путем необеспечения доступа в производственные, складские, торговые и другие помещения и места для хранения имущества, непредставления необходимых налоговому органу объяснений, данных, информации и документов по вопросам, возникающим во время контроля, либо путем иного рода действий или бездействия влечет наложение штрафа в размере 3000 леев.

[Ст.253 ч.(2)-(3) исключены ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(4) Неисполнение решения налогового органа о приостановлении операций на банковских счетах налогоплательщика влечет наложение штрафа в размере 30 процентов сумм, снятых со счета за период неприостановления операций.

(5) Неисполнение требований повестки налогового органа влечет наложение штрафа на физических лиц в размере 1000 леев, на юридических лиц – в размере 3000 леев, а неисполнение требований банковской повестки влечет наложение штрафа в размере 10000 леев.

[Ст.253 ч(5) в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(6) Воспрепятствование осуществлению налоговым служащим принудительного исполнения налогового обязательства способами, отличными от указанных в статье 263, влечет наложение штрафа в размере от 1500 до 2500 леев.

Статья 254. Неиспользование контрольно-кассовых машин и POS-терминалов.

Невыдача проездного билета

[Название ст.254 изменена ЗП113-XVI от 22.05.08, МО103-105/13.06.08 ст.395]

[Название ст.254 в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(1) Занятие деятельностью при отсутствии контрольно-кассовых машин в случае, когда действующими нормативными актами предусмотрено их использование, влечет наложение штрафа в размере 5000 леев за каждый случай.

(2) Занятие деятельностью без использования имеющихся контрольно-кассовых машин либо с использованием неисправных, неопломбированных в установленном порядке или незарегистрированных в налоговых органах контрольно-

кассовых машин влечет наложение штрафа в размере 6000 леев за каждый случай.

[Ст.254 изменена ЗП441-XVI от 28.12.06, МО203-206/31.12.06 ст.997; в силу с 01.01.07]

(2^1) Перевозка автобусом, микроавтобусом, автобусом, классифицированным по звездам и предназначенным для междугородних маршрутов, пассажиров без билетов, кассовых чеков, выданных контрольно-кассовыми машинами с фискальной памятью, или документа строгого учета по фиксированной цене, изготовленного в порядке, установленном Правительством, влечет наложение штрафа в размере 6000 леев за каждый случай нарушения.

[Ст.254 ч.(2^1) введена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(3) Осуществление деятельности без установления и обеспечения возможности осуществления платежей через POS-терминалы в случае, если действующие законодательные акты предусматривают их использование, влечет наложение штрафа в размере 6000 леев за каждый случай.

[Ст.254 ч.(3) введена ЗП113-XVI от 22.05.08, МО103-105/13.06.08 ст.395]

[Ст.254 изменена ЗП287-XVI от 11.11.05, МО161-163/02.12.05 ст.799]

Статья 255. Непредставление сведений о местонахождении

Непредставление, несвоевременное представление или представление налоговому органу недостоверных сведений о местонахождении или изменении местонахождения налогоплательщика, его подразделений (филиалов, представительств, отделений, отделов, магазинов, складов, тарговых точек и т.п.) влечет наложение штрафа в размере 4000 леев.

[Ст.255 в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

Статья 256. Несоблюдение правил учета налогоплательщиков

[Ст.256 ч(1), ч(2) и ч(3) исключены ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(4) Нарушение финансовым учреждением (его отделением или филиалом) положений статьи 167 влечет наложение штрафа в размере 1500 леев.

[Ст.256 ч(4) в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(5) Изменение или закрытие финансовым учреждением (его отделением или филиалом) банковского счета налогоплательщика (за исключением кредитных, срочных депозитных и временных счетов (по накоплению финансовых средств для формирования или увеличения уставного капитала), а также счетов физических лиц, не являющихся субъектами предпринимательства) без справки налогового органа или с нарушением установленных законодательством правил либо непредставление или

несвоевременное представление налоговому органу информации об изменении или закрытии банковского счета налогоплательщика (за исключением кредитных, срочных депозитных и временных счетов (по накоплению финансовых средств для формирования или увеличения уставного капитала), а также счетов физических лиц, не являющихся субъектами предпринимательства) влечет наложение штрафа в размере от 5000 до 8000 леев.

(6) Осуществление финансовым учреждением (его отделением или филиалом) операций на банковском счете налогоплательщика (за исключением кредитных, срочных депозитных и временных счетов (по накоплению финансовых средств для формирования или увеличения уставного капитала), а также счетов физических лиц, не являющихся субъектами предпринимательства) без подтверждения налоговым органом взятия на учет открытого банковского счета влечет наложение штрафа в размере 30 процентов зачисленных на этот счет сумм.

[Ст.256 ч(6) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

[Ст.256 ч.(5)-(6) изменена ЗП22-XVI от 08.04.05, МО65-66/29.04.05 ст.236]

(7) Нерегистрация в качестве плательщика НДС или субъекта обложения акцизами влечет наложение штрафа в размере 10 процентов от объема налогооблагаемых поставок.

[Ст.256 ч(7) в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(8) Непредставление или несвоевременное представление налогоплательщиком налоговому органу информации об открытии за рубежом банковского счета влечет наложение штрафа в размере 5000 леев за каждый банковский счет.

Статья 257. Нарушение правил ведения

бухгалтерского учета и учета в налоговых целях

(1) Неполное или ненадлежащее оформление первичных документов учета в налоговых целях (или полное их отсутствие) и/или налоговых отчетов влечет наложение штрафа в размере 500 леев за каждый случай.

[Ст.257 ч(1) в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(2) Использование бланков первичных документов отличного от предусмотренных действующими нормативными актами образца, а также использование фальшивых или чужих бланков первичных документов (в том числе налоговой накладной) влечет наложение штрафа в размере сумм хозяйственных операций, отраженных в этих документах.

[Ст.257 ч(3) исключена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

[Ст.257 ч.(3) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

[Ст.257 ч(4) исключена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(5) Необеспечение сохранности налоговой отчетности и/или учетной документации и/или полное или частичное отсутствие бухгалтерского учета, что ведет к невозможности проведения налогового контроля, влечет наложение штрафа в размере 30 000 леев с исчислением соответствующих налогов и сборов согласно части (2) статьи 189 настоящего кодекса.

[Ст.257 ч(5) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

Статья 258 - исключена.

Статья 259. Нарушение финансовыми учреждениями (их отделениями или филиалами) порядка осуществления безналичных расчетов

(1) Нарушение установленных законодательством сроков зачисления денежных средств на банковские счета хозяйствующих субъектов влечет наложение штрафа в размере 10 процентов своевременно не зачисленной суммы.

[Ст.259 ч(1) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(2) Зачисление денежных средств, полученных от реализации товаров, выполнения работ, оказания услуг, на депозитные счета или на другие банковские счета минуя текущие счета в национальной или иностранной валюте влечет наложение штрафа в размере 5 процентов зачисленной суммы.

(3) Неисполнение или несвоевременное исполнение платежного и/или инкассового поручения о погашении налоговых обязательств в случае, когда на банковском счете налогоплательщика или его дебитора имеются денежные средства, влечет наложение штрафа в размере 2 процента подлежащей уплате суммы за каждый день просрочки.

[Ст.259 ч(3) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(4) Нарушение сроков зачисления на счета Государственного казначейства сумм, поступивших от налогоплательщиков, влечет наложение штрафа в размере 5 процентов своевременно не зачисленной суммы за каждый день просрочки.

(5) Непредставление или несвоевременное представление финансовым учреждением (его отделением или филиалом) налоговому органу информации о зачислении на банковский счет налогоплательщика денежных средств в случае приостановления операций на этом счете влечет наложение штрафа в размере 1 процента зачисленной на счет суммы за каждый день непредставления или просрочки.

[Ст.259 ч(5) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(6) Неисполнение или неверное исполнение финансовым учреждением (его отделением или филиалом) платежных поручений об уплате налоговых обязательств

перед национальным публичным бюджетом в соответствии с реквизитами, указанными налогоплательщиком, влечет наложение штрафа в размере 200 леев за каждый случай неисполненного или неверно исполненного платежного поручения.

[Ст.259 ч(6) введена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

Статья 260. Несоблюдение порядка составления и представления налоговой отчетности

(1) Непредставление налогового отчета или несвоевременное его представление влечет наложение штрафа в размере 5 процентов суммы налога (пошлины) или сбора, которая должна быть указана в налоговом отчете к перечислению в бюджет, а по акцизам - в размере 5 процентов суммы акциза, которая должна быть указана как исчисленная, в случае, когда период непредставления налогового отчета не превышает одного месяца, с увеличением, при непредставлении налогового отчета и в дальнейшем, на 5 процентов суммы налога (пошлины) или сбора, которая должна быть указана в налоговом отчете к перечислению в бюджет, а по акцизам - на 5 процентов суммы акциза, которая должна быть указана как исчисленная, в каждом последующем месяце или на долю от этих 5 процентов при неполном месяце, но не более чем на 30 процентов в совокупности.

[Ст.260 ч(1) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(2) Непредставление налогового отчета в соответствии со статьей 92 либо представление налогового отчета, содержащего недостоверную информацию, влечет наложение штрафа в размере 200 леев за каждый непредставленный налоговый отчет или в размере 100 леев за каждую недостоверную информацию, содержащуюся в налоговом отчете. Налоговый отчет считается содержащим недостоверную информацию, если в нем отсутствует информация, требуемая в соответствии с налоговым законодательством, или если информация является полностью или частично ложной. Налоговый орган вправе отменить наложение штрафа или уменьшить его в случае, если ошибка исправляется в течение 30 дней после установленного срока представления налогового отчета.

[Ст.260 ч.(2) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

(3) Непредставление документа в течение десяти дней после наложения штрафа, предусмотренного частью (2), влечет наложение штрафа в размере 2000 леев.

(4) Непредставление накладной влечет наложение штрафа в размере 1800 леев за каждую не представленную в предусмотренные статьей 117 сроки накладную.

(5) В случае уменьшения (занижения) налогооблагаемого дохода, задекларированного налогоплательщиком, который применяет нулевую ставку на подоходный налог, налагается штраф в размере 25 процентов от недекларированной (заниженной) суммы подоходного налога.

[Ст.257 ч(5) в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

Статья 261. Нарушение правил исчисления и

уплаты налогов (пошлин) и сборов

[Ст.261 ч.(1) исключена ЗП111-XVI от 27.04.07, МО64-66/11.05.07 ст.300]

[Ст.261 ч(2) и(3) исключены ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

[Ст.261 ч.(2)-(3) изменены ЗП111-XVI от 27.04.07, МО64-66/11.05.07 ст.300]

(4) Занижение налогов (пошлин), сборов путем представления в налоговый орган налогового отчета, содержащего недостоверную информацию, влечет наложение штрафа в размере 30 процентов суммы занижения.

[Ст.261 ч(4) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

[Ст.261 ч.4 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(5) Уклонение от исчисления и уплаты налогов, сборов и/или пеней через неотражение в учете и, соответственно, непредставление отчетности влечет наложение штрафа в размере недекларированного налога, пошлины и/или пени. В случае наложения штрафа в соответствии с данной частью штраф, предусмотренный частью (1) и частью (1) статьи 260, не налагается.

[Ст.261 ч(5) в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(6) Неуплата или недоплата подоходного налога, уплачиваемого в рассрочку, влечет наложение штрафа в размере, исчисленном в соответствии с частью (3) статьи 228, за период с даты, установленной для уплаты такого налога, до дня, установленного для представления налоговой декларации. Сумма недоплаты подоходного налога определяется как разница между налогом, исчисленным и уплаченным налогоплательщиком, и налогом, который он обязан уплатить. Подоходный налог, подлежащий уплате, представляет собой наименьшую величину из суммы исчисленного налога, подлежавшего уплате в предшествующем году, или 80 процентов окончательной суммы налога в текущем году за вычетом зачетов (исключая налог, уплаченный в рассрочку). Санкция не применяется в случае, если сумма подоходного налога, подлежащего уплате, составляет менее 500 леев. Штраф не налагается на налогоплательщиков, указанных в части (5) статьи 228, в отношении налоговых обязательств и налоговых периодов, по которым не применяется (не начисляется) пеня.

[Ст.261 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

Статья 262. Отсутствие акционерного сертификата

и/или акцизных марок, "Акцизной марки. Государственной торговой марки"

[Название ст.262 в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(1) Отсутствие акцизных марок, “Акцизных марок. Государственных торговых марок” на подакцизных товарах, подлежащих обязательной маркировке, либо использование фальсифицированных или недействительных акцизных марок, “Акцизной марки. Государственной торговой марки” влечет в случае реализации, транспортировки или хранения субъектом обложения акцизами товаров без акцизных марок, “Акцизных марок. Государственных торговых марок”, либо с фальсифицированными или недействительными акцизными марками, “Акцизной маркой. Государственной торговой маркой”, наложение штрафа в размере 7000 леев за каждый случай.

[Ст.262 ч(1) в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

[Ст.262 ч(2) исключена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

Статья 262[1]. Несоблюдение правил реализации сигарет с фильтром

(1) Реализация сигарет с фильтром, которые не указаны в списках, содержащих максимальные цены розничной продажи, декларированные хозяйствующими субъектами–производителями и импортерами, влечет наложение штрафа в размере 50 процентов стоимости сигарет с фильтром, реализованных с нарушением установленного порядка.

(2) Реализация сигарет с фильтром по ценам, превышающим максимальные декларированные цены розничной продажи, влечет наложение штрафа в размере 50 процентов стоимости сигарет с фильтром, реализованных с нарушением установленного порядка.

[Ст.262[1] введена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

Статья 263. Несоблюдение правил

принудительного исполнения налогового обязательства

(1) Воспрепятствование осуществлению налоговым служащим принудительного исполнения налогового обязательства способами, отличными от указанных в частях (2)–(4), влечет наложение штрафа на физических лиц в размере 1000 леев и на хозяйствующих субъектов – в размере 5000 леев.;

[Ст.263 ч(1) в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(3) Непринятие налогоплательщиком (его предста-вителем), должностным лицом налогоплательщика арестованного имущества на хранение влечет наложение

штрафа на физическое лицо в размере 1000 леев, а на юридическое лицо - 5000 леев.

[Ст.263 ч(2) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(3) Хищение, отчуждение, замена или сокрытие арестованного имущества, совершенные лицом, которому оно было вверено для хранения, или лицом, обязанным обеспечить его сохранность в силу закона, влечет наложение штрафа в размере стоимости арестованного имущества, которое было расхищено, отчуждено, заменено или сокрыто.

(4) Осуществление операций с арестованными ценными бумагами после приостановления осуществления операций влечет наложение штрафа на налогоплательщика и регистратора в размере 20 процентов суммы операции на каждого из них.

[Ст.263 ч(4) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

Глава 16

СРОКИ ДАВНОСТИ

Статья 264. Срок давности для определения

налоговых обязательств

(1) За исключением случаев, предусмотренных частью (2), налоговые обязательства могут быть определены в следующие сроки:

a) для налогов (пошлин), сборов, пеней - не позднее четырех лет с последней даты, установленной для представления соответствующего налогового отчета или для уплаты налога (пошлины), сбора, пени (в случае, когда представление налогового отчета не предусмотрено);

b) для налоговых санкций, относящихся к конкретному налогу (пошлине), сбору, - не позднее четырех лет с последней даты, установленной для представления налогового отчета по данному налогу (пошлине), сбору или для уплаты данного налога (пошлины), сбора (в случае, когда представление налогового отчета не предусмотрено);

c) для налоговых санкций, не относящихся к конкретным налогам (пошлинам), сборам, - не позднее четырех лет со дня совершения налогового нарушения.

(2) Срок исковой давности не распространяется на налоги (пошлины), сборы, пени или налоговые санкции, относящиеся к конкретному налогу (пошлине), сбору, если налоговый отчет, устанавливающий налоговое обязательство, содержит информацию, вводящую в заблуждение, или отражает факты, образующие состав налогового преступления, либо если он не был представлен вообще.

Статья 265. Срок давности для погашения

налоговых обязательств

(1) В случае определения налогового обязательства в установленный срок или на протяжении периода, установленного в статье 264, оно погашается путем принудительного исполнения налоговым органом в соответствии с настоящим разделом или судебной инстанцией, но только при условии, что действия налогового органа или обращение в судебную инстанцию имели место в течение шести лет после определения налогового обязательства.

(2) Срок давности приостанавливается в случае, если:

a) налогоплательщик - физическое лицо находится под арестом или приговорен к лишению свободы, - на период его нахождения под арестом или в заключении;

b) налогоплательщик - физическое лицо отсутствует в Республике Молдова более шести месяцев, - на период его отсутствия;

c) должностное лицо налогоплательщика - юридического лица отсутствует в Республике Молдова более шести месяцев, - на период его отсутствия;

d) предоставлена отсрочка или рассрочка погашения налогового обязательства, - на период отсрочки или рассрочки;

e) судебная инстанция вынесла решение о взыскании налога (пошлины), сбора, пени и/или штрафа, - на период до погашения налогового обязательства или до того, как судебное решение утратит силу.

(3) Со дня прекращения обстоятельства, послужившего основанием для приостановления срока давности, течение срока продолжается.

Статья 266. Срок давности для компенсации или возмещения переплат или сумм, подлежащих возмещению согласно налоговому законодательству

(1) Заявление о компенсации или возмещении переплат или сумм, подлежащих возмещению согласно налоговому законодательству, может быть подано налогоплательщиком в течение шести лет со дня их осуществления и/или возникновения. Заявление, поданное по истечении шести лет, считается недействительным. В этом случае компенсация и возврат не осуществляются, за исключением случаев, предусмотренных частью (2). Подача заявления приостанавливает действие указанного срока.

(2) Налоговый орган может восстановить пропущенный срок и удовлетворить заявление о компенсации и/или возмещении переплат или сумм, подлежащих возмещению согласно налоговому законодательству, если налого-плательщик представит доказательства невоз-можности соблюдения срока давности, предусмотренного частью (1).

Глава 17

ОБЖАЛОВАНИЕ

Статья 267. Право обжалования решения

налогового органа или действий налогового служащего

(1) Решение налогового органа или действия налогового служащего могут быть обжалованы только лицом, в отношении которого было вынесено решение или совершены действия, либо его представителем в предусмотренном настоящим кодексом порядке.

(2) Жалобы на решение налогового органа или действия налоговых служащих, поданные лицами, не указанными в части (1), налоговым органом не рассматриваются.

(3) Обязанность доказывания ошибочности решения, вынесенного налоговым органом, возлагается на лицо, подавшее жалобу.

Статья 268. Срок обжалования

(1) Жалоба на решение налогового органа или действия налогового служащего подается в течение 30 дней со дня получения решения или совершения обжалуемых действий, если настоящим кодексом не предусмотрено иное. Пропущенный по уважительной причине срок может быть восстановлен налоговым органом, уполномоченным рассматривать жалобу, по заявлению лица, в отношении которого было вынесено решение или совершены действия.

(2) Жалоба, поданная по истечении указанного в части (1) срока, не восстановленного в предусмотренном ею порядке, не рассматривается и возвращается подавшему ее лицу.

Статья 269. Подача жалобы

(1) Жалоба на решение налогового органа или действия налогового служащего подается в налоговый орган, который вынес решение или служащим которого совершены действия.

(2) Решение, вынесенное налоговым органом по результатам рассмотрения жалобы, может быть обжаловано в Главную государственную налоговую инспекцию или компетентную судебную инстанцию. В случае обращения в Главную государственную налоговую инспекцию жалоба представляется в налоговый орган, вынесший решение, который обязан в течение трех дней передать ее в Главную государственную налоговую инспекцию с приложением материалов проверки и соответствующих решений.

Статья 270. Рассмотрение жалобы

(1) Уполномоченный налоговый орган рассматривает жалобу в течение 30 дней после ее поступления, за исключением случаев, когда руководство налогового органа принимает решение о продлении срока рассмотрения, о чем сообщается налогоплательщику. Дополнительный срок не должен превышать 30 дней.

(2) При рассмотрении жалобы для представления объяснений в связи с подачей жалобы может быть приглашен налогоплательщик, который имеет право представить в подтверждение своих объяснений документы.

(3) По результатам рассмотрения жалобы руководство налогового органа выносит решение, один экземпляр которого направляется налогоплательщику.

Статья 271. Решение по результатам рассмотрения жалобы

(1) По результатам рассмотрения жалобы на решение налогового органа может быть принято одно из следующих решений:

a) об отклонении жалобы и оставлении обжалованного решения в силе;

b) о частичном удовлетворении жалобы и изменении обжалованного решения;

c) об удовлетворении жалобы и отмене обжалованного решения;

d) о приостановлении исполнения обжалованного решения и проведении повторной проверки.

(2) По результатам рассмотрения жалобы на действия налоговых служащих может быть принято решение об отклонении жалобы или о привлечении налогового служащего к ответственности, предусмотренной законодательством, с восстановлением ущемленных прав лица, обжаловавшего действия налогового служащего.

Статья 272. Исполнение обжалованного решения

(1) Копия решения, вынесенного Главной государственной налоговой инспекцией по результатам рассмотрения жалобы, направляется для исполнения территориальной государственной налоговой инспекции.

(2) Обжалование решения налогового органа не приостанавливает исполнение обжалуемого решения, если законодательством не предусмотрено иное.

Статья 273. Обжалование решений и действий по принудительному

исполнению налогового обязательства

(1) Решения налогового органа и действия налоговых служащих по принудительному исполнению налогового обязательства могут быть обжалованы в соответствии с настоящим кодексом только лицами, которые подпадают под принудительное исполнение.

(2) Жалоба на решение налогового органа и на действия налоговых служащих по принудительному исполнению налогового обязательства в соответствии с настоящим кодексом может быть подана в течение десяти рабочих дней со дня вынесения обжалуемого решения или совершения обжалуемого действия. Подача жалобы в налоговый орган не приостанавливает принудительное исполнение налогового обязательства в соответствии с настоящим кодексом, за исключением реализации арестованного имущества.

Статья 274. Обжалование решений налогового

органа и действий налоговых служащих в судебную инстанцию

Решения налогового органа и действия налоговых служащих могут быть обжалованы в судебную инстанцию в установленном законодательством порядке.

Глава 18

НОРМАТИВНЫЕ АКТЫ

Статья 275. Нормативные акты налогового органа

(1) Налоговый орган имеет право в пределах своей компетенции и в соответствии с законодательством издавать нормативные акты, определяющие механизм применения налогового законодательства.

(2) Нормативные акты, изданные налоговым органом, публикуются в установленном порядке.

(3) Нормативные акты принимаются, изменяются и отменяются Главной государственной налоговой инспекцией, а в предусмотренных законодательством случаях регистрируются в Министерстве юстиции.

(4) Нормативные акты, изданные налоговым органом, не должны вступать в противоречие с налоговым законодательством.

TITLUL VI
Раздел VI

НАЛОГ НА НЕДВИЖИМОЕ ИМУЩЕСТВО

Глава 1

ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 276. Понятия

Для целей настоящего раздела применяются следующие понятия:

1) Налог на недвижимое имущество - местный налог, представляющий собой обязательный платеж в бюджет от стоимости недвижимого имущества.

2) Недвижимое имущество - земельные участки

здания, сооружения, квартиры и другие изолированные помещения, перемещение которых невозможно без прямого ущерба их назначению.

[Ст.276 пкт.4) изменен ЗП177-XVI от 20.07.07, MO117-126/10.08.07 ст.534]

3) Оцененная стоимость - стоимость недвижимого имущества, рассчитанная на определенную дату с использованием предусмотренных законодательством методов оценки.

[Ст.276 пкт.4) исключен ЗП448-XVI от 28.12.06, MO203-206/31.12.06 ст.1001; в силу с 01.01.07]

5) Предельная налоговая ставка - адвалорная ставка в процентах от налогооблагаемой базы недвижимого имущества, установленная в настоящем разделе, которая может отличаться от конкретной ставки налога.

6) Конкретная ставка налога - адвалорная ставка в процентах от налогооблагаемой базы недвижимого имущества, устанавливаемая представительным органом местного публичного управления при принятии бюджета соответствующей административно-территориальной единицы.

7) Фискальный кадастр - специализированный кадастр, включающий систематизированные данные о субъектах налогообложения, кадастровых номерах, типах и адресах объектов недвижимого имущества, налогооблагаемой базе, сумме налога на недвижимое имущество, подлежащей уплате, и другую информацию, связанную с уплатой данного налога.

Глава 2

СУБЪЕКТЫ И ОБЪЕКТЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ,

НАЛОГООБЛАГАЕМАЯ БАЗА НЕДВИЖИМОГО ИМУЩЕСТВА

Статья 277. Субъекты налогообложения

(1) Субъектами налогообложения являются юридические и физические лица - резиденты и нерезиденты Республики Молдова:

a) собственники недвижимого имущества на территории Республики Молдова;

b) обладатели имущественных прав (права пользования, хозяйственного ведения, оперативного управления) на недвижимое имущество на территории Республики Молдова, находящееся в публичной собственности государства или публичной собственности административно-территориальных единиц, и арендаторы, арендовавшие сельскохозяйственную недвижимость, являющуюся частной собственностью, если договором об аренде не предусмотрено иное. По недвижимому имуществу органов публичной власти, учреждений, финансируемых из бюджетов

всех уровней, переданному в аренду или сданному внаем, субъектами налогообложения являются арендаторы или жильцы.

[Ст.277 ч.1 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(2) Отсутствие у лиц, указанных в пункте а) части (1), документа, удостоверяющего право собственности на недвижимое имущество, равно как и невыполнение предусмотренной законодательством обязанности по регистрации имущественных прав, не может являться основанием для непризнания этих лиц субъектами налогообложения в отношении этого недвижимого имущества, если фактически эти лица реализуют право владения, пользования и распоряжения данным имуществом.

(3) Если недвижимое имущество находится в общей долевой собственности (пользовании) нескольких лиц, субъектом налогообложения признается каждое из них соразмерно своей доле.

(4) Если недвижимое имущество находится в общей совместной собственности, субъектом налогообложения признается, с общего согласия, один из собственников (участников). В этом случае все собственники (участники) несут солидарную ответственность за выполнение налоговых обязательств.

(5) В случае договора о финансовом лизинге субъектом налогообложения является лизингодатель недвижимого имущества.

[Ст.277 ч.5 введена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

Статья 278. Объект налогообложения

и налогооблагаемая база недвижимого имущества

(1) Объектом налогообложения является недвижимое имущество, включая земельные участки (земли сельскохозяйственного назначения, земли промышленности, транспорта, связи и иного специального назначения) как в черте населенных пунктов, так и за их пределами здания, сооружения, квартиры и другие изолированные помещения, в том числе недвижимое имущество, находящееся в стадии завершения строительства (80 процентов и более) и их строительство не завершено в течение 5 лет с его начала.

[Ст.278 ч.(1) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(2) Налогооблагаемой базой недвижимого имущества является оцененная стоимость этого имущества.

[Ст.278 ч.(2) в редакции ЗП448-XVI от 28.12.06, МО203-206/31.12.06 ст.1001; в силу с 01.01.07]

Глава 3

ОЦЕНКА И ПЕРЕОЦЕНКА НЕДВИЖИМОГО ИМУЩЕСТВА В ЦЕЛЯХ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ

Статья 279. Оценка и переоценка недвижимого имущества

(1) Оценка недвижимого имущества осуществляется территориальными кадастровыми органами по единой методологии для всех видов недвижимого имущества в порядке и сроки, установленные законодательством.

(2) Оценка недвижимого имущества осуществляется путем массовой оценки для типовых объектов недвижимости и индивидуальной оценки для специфических (нетиповых) объектов.

(3) Индивидуальная оценка недвижимого имущества допускается также по решению судебной инстанции.

(4) Для оценки недвижимого имущества в зависимости от его назначения применяются следующие методы определения его рыночной стоимости:

a) метод сравнительного анализа продаж;

b) доходный метод;

c) затратный метод.

(5) Переоценка недвижимого имущества осуществляется территориальными кадастровыми органами один раз в три года в порядке, установленном Правительством.

(6) Финансирование работ по оценке недвижимого имущества осуществляется из средств государственного бюджета.

Глава 4

СТАВКИ, ПОРЯДОК ИСЧИСЛЕНИЯ И СРОКИ УПЛАТЫ НАЛОГА НА НЕДВИЖИМОЕ ИМУЩЕСТВО

Статья 280. Ставки налога

(1) Предельная ставка налога составляет 0,25 процента от налогооблагаемой базы недвижимого имущества.

(2) Конкретная ставка налога на недвижимое имущество устанавливается ежегодно представительным органом местного публичного управления и не может быть ниже 0,02 процента от налогооблагаемой базы недвижимого имущества.

(3) Представительные органы местного публичного управления, в том числе населенных пунктов, входящих в состав муниципия Кишинэу, за

исключением муниципия Кишинэу, устанавливают конкретную ставку налога в размере, который обеспечивает увеличение налогового обязательства в среднем на 10 процентов по сравнению с предыдущим годом. В отступление от частей (1) и (2) в муниципии Кишинэу, за исключением населенных пунктов, входящих в его состав, конкретная ставка налога на недвижимое имущество устанавливается в размере 0,02 процента от налогооблагаемой базы недвижимого имущества.

(4) Если общая площадь недвижимого имущества (жилье, основное строение - строение, зарегистрированное с правом собственности физического лица, предназначенное для жилья и не используемое в предпринимательской деятельности) превышает 100 кв. метров включительно, конкретная ставка налога на недвижимое имущество увеличивается следующим образом:

от 100 до 200 кв. метров - в 3 раза;

свыше 200 кв. метров - в 28 раз.

[Ст.280 ч.(4) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, MO117-126/10.08.07 ст.534]

[Ст.280 изменена ЗП448-XVI от 28.12.06, MO203-206/31.12.06 ст.1001; в силу с 01.01.07]

Статья 281. Исчисление налога

(1) Сумма налога на недвижимое имуществофизических лиц, не осуществляющих предпринимательскую деятельность, а также крестьянских (фермерских) хозяйств исчисляется ежегодно службами по сбору местных налогов и сборов примэрий при участии территориальных государственных налоговых инспекций по каждому объекту налогообложения исходя из налогооблагаемой базы недвижимого имущества, исчисленной по состоянию на 1 января соответствующего налогового года. Для данной категории налогоплательщиков в муниципиях Кишинэу и Бэлць, за исключением городов и сел (коммун), входящих в их состав, исчисление ежегодной суммы налога на недвижимое имущество осуществляется территориальными государственными налоговыми инспекциями.

[Ст.281 ч.(1) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, MO117-126/10.08.07 ст.534]

(11) Юридические и физические лица, осуществляющие предпринимательскую деятельность, за исключением крестьянских (фермерских) хозяйств, самостоятельно исчисляют годовую сумму налога на недвижимое имущество исходя из налогооблагаемой базы по состоянию на 1 января текущего налогового года и до 1 июля того же года представляют территориальным налоговым инспекциям расчет налога на недвижимое имущество. По недвижимому имуществу, приобретенному после истечения срока, установленного для представления расчета налога на недвижимое имущество, данный расчет представляется не позднее последнего рабочего дня текущего налогового года. В этот же срок уплачиваются налоговые обязательства, исчисленные по недвижимому имуществу.

[Ст.281 ч.(11) введена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(2) В случае изменения субъекта налогообложения после начала налогового года исчисление налога на недвижимое имущество для нового субъекта налогообложения осуществляется с момента государственной регистрации его имущественных прав на недвижимое имущество или с момента установления факта реализации им права владения, пользования и распоряжения недвижимым имуществом.

(3) Если недвижимое имущество получено субъектом налогообложения в порядке наследования либо дарения, налоговое обязательство, не исполненное первоначальным субъектом налогообложения, полностью возлагается на нового субъекта. Если неисполненное налоговое обязательство превышает стоимость полученного в порядке наследования недвижимого имущества, новый субъект налогообложения исполняет налоговое обязательство в пределах, не превышающих стоимость унаследованного имущества.

[Ст.281 изменена ЗП448-XVI от 28.12.06, МО203-206/31.12.06 ст.1001; в силу с 01.01.07]

Статья 282. Сроки уплаты налога

(1) Налог на недвижимое имущество уплачивается субъектом налогообложения равными частями не позднее 15 августа и 15 октября текущего года.

(2) Налогоплательщики, которые уплачивают полностью сумму налога на текущий налоговый год до 30 июня соответствующего года, имеют право на уменьшение подлежащей уплате суммы налога на 15 процентов.

[Ст.282 изменена ЗП448-XVI от 28.12.06, МО203-206/31.12.06 ст.1001; в силу с 01.01.07]

Глава 5

ЛЬГОТЫ ПО УПЛАТЕ НАЛОГА

НА НЕДВИЖИМОЕ ИМУЩЕСТВО

Статья 283. Освобождение от налога

(1) От налога на недвижимое имущество освобождаются:

a) органы публичной власти и учреждения, финансируемые из средств бюджетов всех уровней;

b) общества слепых, общества глухих, общества инвалидов и предприятия, созданные для выполнения этими обществами своих уставных целей;

c) предприятия пенитенциарных учреждений;

d) Республиканский экспериментальный центр по протезированию, ортопедии и реабилитации Министерства труда, социальной защиты и семьи;

e) объекты гражданской защиты;

f) религиозные организации - по недвижимому имуществу, используемому для проведения религиозных обрядов;

g) дипломатические и иные приравненные к ним представительства и организации в соответствии с международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова;

h) лица, достигшие пенсионного возраста, инвалиды I и II групп, инвалиды с детства, инвалиды III группы (участники боевых действий по защите территориальной целостности и независимости Республики Молдова, участники боевых действий в Афганистане, участники ликвидации последствий аварии на Чернобыльской АЭС), а также лица, подвергнутые репрессиям и впоследствии реабилитированные;

i) семьи погибших участников боевых действий по защите территориальной целостности и независимости Республики Молдова и лица, находившиеся на их иждивении;

j) семьи военнослужащих, погибших во время боевых действий в Афганистане, и лица, находившиеся на их иждивении;

k) семьи, в которых имеются дети-инвалиды в возрасте до 18 лет, члены семей, на содержании которых находятся инвалиды, и занятые постоянным уходом за ними;

[Ст.283 ч.(1) пкт. k) изменен ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

l) семьи умерших вследствие заболевания, полученного в результате участия в работах по ликвидации последствий аварии на Чернобыльской АЭС, и лица, находившиеся на их иждивении;

m) государственные учреждения здравоохранения, финансируемые из фондов обязательного медицинского страхования.

n) Национальная компания медицинского страхования и ее территориальные агентства.

o) Национальный банк Молдовы;

p) собственники или владельцы имущества, реквизированного в интересах общества, - на период реквизиции согласно законодательству.

[Ст.283 ч.(1) пкт.o), p) введены ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

r) физические лица - обладатели жилых домов или других жилых помещений (используемых в качестве основного жилья) на основе договора имущественного найма, находящихся в публичной собственности государства или публичной собственности административно-территориальных единиц.

[Ст.283 ч.(1) пкт.r) введен ЗП448-XVI от 28.12.06, MO203-206/31.12.06 ст.1001; в силу с 01.01.07]

(2) Категории лиц, указанные ă пунктах h)-l) части (1), освобождаются от уплаты налога на недвижимое имущество за земли, на которых расположен жилой фонд, участки по месту жительства (в том числе земельные участки, выделенные органами местного публичного управления как участки по месту жительства и предоставленные за пределами населенного пункта по причине отсутствия свободных территорий в пределах населенного пункта) а также за расположенное на них недвижимое имущество (здания, строения, квартиры) в пределах стоимости этой недвижимости по постоянному месту жительства (при отсутствии такового - по месту нахождения) до 30 тысяч леев, за исключением недвижимого имущества, предназначенного для жилья (квартиры и индивидуальные жилые домаи прилегающие земельные участки) в городах и муниципиях, включая населенные пункты, входящие в их состав, кроме сел (коммун), для которых освобождение от уплаты налога на недвижимое имущество предоставляется в пределах стоимости этой недвижимости - по постоянному месту жительства (при отсутствии такового - по месту нахождения) согласно приложению к настоящему разделу.

[Ст.283 ч.(2) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, MO117-126/10.08.07 ст.534]

[Ст.283 ч.(2) изменена ЗП448-XVI от 28.12.06, MO203-206/31.12.06 ст.1001; в силу с 01.01.07]

[Ст.283 ч.(2) изменена ЗП155-XVI от 21.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.525]

(3) В случае, если право на освобождение от налога на недвижимое имущество возникает в течение налогового года, перерасчет налога осуществляется начиная с месяца, в котором лицо приобрело право на освобождение. В муниципиях Кишинэу и Бэлць, кроме городов и сел (коммун), входящих в их состав, перерасчет налога на недвижимое имущество осуществляется территориальными государственными налоговыми инспекциями.

[Ст.283 ч.(3) изменена ЗП448-XVI от 28.12.06, MO203-206/31.12.06 ст.1001; в силу с 01.01.07]

[Ст.283 ч.3 изменена ЗП268 от 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ст.702]

(4) От налога на недвижимое имущество (землю, земельные участки) освобождаются собственники и пользователи земель, земельных участков:

a) занятых заповедниками, дендрологическими и национальными парками, ботаническими садами;

b) лесного и водного фондов, не вовлеченных в производственную деятельность;

c) используемых научными организациями и научно-исследовательскими учреждениями сельскохо-зяйственного и лесохозяйственного профиля для научных и учебных целей;

d) занятых многолетними насаждениями до начала плодоношения;

e) занятых учреждениями культуры, искусства и кинематографии, образования, здравоохранения, спортивно-оздоровительными комплексами (за исключением занятых курортными учреждениями), а также памятниками природы, истории и культуры, финансируемыми из средств государственного бюджета или профессиональных союзов;

f) постоянно отведенных под железнодорожные пути и автомобильные дороги общего пользования, речные порты и взлетно-посадочные полосы;

g) отведенных под зоны государственной границы;

h) находящихся в общем пользовании населенных пунктов;

i) отведенных для сельскохозяйственных нужд, признанных при отведении нарушенными и впоследствии восстановленных, - на срок 5 лет.

j) подверженных химическому, радиоактивному и другому загрязнению, если Правительство установило ограничения на осуществление сельскохозяйственных работ на этих участках.

[Ст.283 ч.(4) пкт.j) введен ЗП266-XVI от 28.07.06, MO126-130/11.08.06 ст.643]

Статья 284. Освобождение от налога, предоставляемое

органами местного публичного управления

(1) Правомочные и представительные органы местного публичного управления первого и второго уровня вправе предоставлять физическим и юридическим лицам освобождение от налога на недвижимое имущество или отсрочку по его уплате в пределах отчислений от этого налога в соответствующие бюджеты согласно процентным нормам, утвержденным органами местного публичного управления второго уровня на соответствующий налоговый год в случае:

a) стихийного бедствия или пожара, вследствие которого недвижимое имущество, посевы и многолетние насаждения уничтожены или существенно повреждены;

b) предоставления участков земли эвакуируемым предприятиям, оказывающим вредное воздействие на окружающую среду. В этом случае освобождение от уплаты налога может быть предоставлено на нормативный срок ведения строительных работ;

c) продолжительной болезни или смерти собственника недвижимого имущества, подтвержденной соответственно медицинской справкой или справкой о смерти.

(2) Принятое представительным органом местного публичного управления решение о предоставлении освобождения от налога на недвижимое имущество или отсрочки по его уплате направляется в территориальный налоговый орган в течение 10 дней.

(3) Размер убытков, понесенных вследствие стихийного бедствия или пожара, определяется специальной комиссией. Структура и механизм деятельности таких комиссий устанавливаются Правительством.

[Ст.284 изменена ЗП235-XVI от 14.10.05, MO145-147/04.11.05 ст.697]

Глава 6

АДМИНИСТРИРОВАНИЕ НАЛОГА НА НЕДВИЖИМОЕ ИМУЩЕСТВО

Статья 285. Предоставление информации

(1) Агентство земельных отношений и кадастра ежегодно представляет Главной государственной налоговой инспекции не позднее 1 февраля информацию по каждому объекту и субъекту обложения налогом на недвижимое имущество. Структура и порядок передачи информации устанавливаются Главной государственной налоговой инспекцией.

(2) В случае изменения информации, касающейся объекта и/или субъекта налогообложения, Агентство земельных отношений и кадастра представляет обновленную информацию не позднее 1 июня текущего календарного года.

[Ст.285 ч.(1)-(2) в редакции ЗП448-XVI от 28.12.06, MO203-206/31.12.06 ст.1001; в силу с 01.01.07]

(3) Кадастровые органы вправе запрашивать у лиц, осуществляющих регистрацию имущественных прав или сделок с недвижимым имуществом (в том числе у нотариальных контор, коммунальных служб, риелтеров, брокеров), и собственников недвижимого имущества необходимую информацию, касающуюся объекта налогообложения.

(4) Субъект налогообложения обязан предоставлять кадастровым органам информацию, необходимую для оценки недвижимого имущества, осуществляемой в соответствии с законодательством.

(5) В случае отказа субъекта налогообложения предоставить необходимую для оценки недвижимого имущества информацию оценка осуществляется на основе имеющейся у кадастровых органов информации по аналогичному объекту недвижимого имущества.

Статья 286. Уведомление об уплате налога

Уведомление об уплате налога , исчисленного для недвижимого имущества физических лиц, не осуществляющих предпринимательскую деятельность, а также для крестьянских (фермерских) хозяйств направляется каждому субъекту налогообложения службой по сбору местных налогов и сборов примэрии, а в муниципиях Кишинэу и Бэлць территориальными государственными налоговыми органами не позднее чем за 60 дней до истечения первого срока уплаты налога.

[Ст.286 изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

[Ст.286 изменена ЗП448-XVI от 28.12.06, МО203-206/31.12.06 ст.1001; в силу с 01.01.07]

Статья 287. Ведение фискального кадастра

Государственная налоговая служба на базе данных, представляемых кадастровыми органами, организует ведение фискального кадастра и мониторинг информации по каждому субъекту и объекту налогообложения. Форма и методы ведения фискального кадастра, предоставления содержащейся в нем информации устанавливаются Главной государственной налоговой инспекцией.

[Ст.287 изменена ЗП448-XVI от 28.12.06, МО203-206/31.12.06 ст.1001; в силу с 01.01.07]

Приложение

Стоимость недвижимого имущества, предназначенного для жилья (квартиры и индивидуальные жилые дома , прилегающие земельные участки), в муниципиях и городах, в том числе населенных пунктах, входящих в их состав, кроме сел (коммун), в пределах которой предоставляется освобождение от уплаты налога на недвижимое имущество в соответствии с частью (2) статьи 283 Налогового кодекса

[Наименование приложении изменена ЗП177 от 20.07.07 , МО117-126/10.08.07 ст.534]

№ п/п	Наименование административно-территориальной единицы*	Предел стоимости недвижимого имущества, освобождаемого от налога на недвижимое имущество, леев
1	2	3
1.	мун. Кишинэу	380000
2.	мун. Бэлць	156000
3.	г. Анений Ной	53000
4.	г. Басарабяска	43000
5.	г. Бричень	71000
6.	г. Липкань	51000
7.	г. Кахул	138000
8.	г. Кантемир	31000
9.	г. Кэлэрашь	32000
10.	г. Кэушень	77000
11.	г. Кэинарь	14000
12.	г. Чимишлия	66000
13.	г. Криулень	55000

14.	г. Дондушень	40000
15.	г. Дрокия	84000
16.	г. Единец	80000
17.	г. Купчинь	49000
18.	г. Фэлешть	49000
19.	г. Флорешть	84000
20.	г. Гиндешть	23000
21.	г. Мэркулешть	24000
22.	г. Глодень	40000
23.	г. Хынчешть	145000
24.	г. Яловень	185000
25.	г. Леова	35000
26.	г. Яргара	14000
27.	г. Ниспорень	39000
28.	г. Окница	17000
29.	г. Отачь	24000
30.	г. Фрунзэ	14000
31.	г. Орхей	100000
32.	г. Резина	49000
33.	г. Рышкань	29000
34.	г. Костешть	15000
35.	г. Сынджерей	33000
36.	г. Бируинца	15000
37.	г. Сорока	82000
38.	г. Стрэшень	116000
39.	г. Буковэць	27000

40.	г. Шолдэнешть	23000
41.	г. Штефан Водэ	45000
42.	г. Тараклия	26000
43.	г. Теленешть	29000
44.	г. Унгень	87000
45.	г. Корнешть	49000
46.	мун. Комрат	122000
47.	г. Чадыр-Лунга	61000
48.	г. Вулкэнешть	32000

* Включая населенные пункты, входящие в их состав, кроме сел (коммун).

[Приложение введено ЗП448-XVI от 28.12.06, MO203-206/31.12.06 ст.1001; в силу с 01.01.07]

TITLUL VII
Раздел VII

МЕСТНЫЕ СБОРЫ

Глава 1

ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 288. Понятия

Для целей настоящего раздела применяются следующие понятия:

1) Местные сборы - обязательные платежи в бюджеты административно-территориальных единиц.

2) Максимальная ставка местного сбора - адвалорная ставка в процентах от налогооблагаемой базы объекта налогообложения или в абсолютной сумме, установленная в соответствии с настоящим разделом.

3) Конкретная ставка местного сбора - адвалорная ставка в процентах от налогооблагаемой базы объекта налогообложения или в абсолютной сумме, установленная органами местного публичного управления при утверждении бюджета соответствующей административно-территориальной единицы, но не превышающая максимальной ставки местного сбора, установленной в соответствии с настоящим разделом.

4) Объект торговли и/или объект по оказанию социальных услуг - предприятие розничной, оптовой торговли или общественного питания и/или предприятие по оказанию социальных услуг.

5) Социальные услуги - социальные персональные услуги, указанные в группе 50.2 секции G и классе 92.71 и разделе 93 секции O Классификатора видов экономической деятельности Молдовы (КЭДМ).

[Ст.288 пкт.5) изменен ЗП441-XVI от 28.12.06, MO203-206/31.12.06 ст.997; в силу с 01.01.07]

6) Производитель рекламы - лицо, придающее рекламной информации форму, допустимую для ее размещения и распространения.

7) Распространитель рекламы - лицо, осуществляющее размещение и распространение рекламы (рекламной информации) через любые средства информации.

8) Наружная реклама - оповещение, осуществляемое посредством размещения визуальной информации на плакатах, щитах, стендах, сооружениях и конструкциях (отдельно стоящих и расположенных на стенах и крышах зданий), а также с использованием трехмерной и световой рекламы, электромеханических и электронных подвесных табло, иных технических средств.

9) Социальная реклама - представляющая общественные и государственные интересы информация по вопросам пропаганды здорового образа жизни, охраны здоровья и окружающей среды, сохранения энергоресурсов, социальной защиты населения, не направленная на извлечение прибыли, а преследующая благотворительные и общественно значимые цели.

[Ст.288 пкт.9) изменен ЗП155-XVI от 21.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.525; в силу с 01.01.06]

10) Среднесписочная численность работников - средняя численность работников, определенная за отчетный период согласно списочному составу.

11) Парковка автотранспорта - размещение автотранспортных средств на специально отведенной территории или в специальных сооружениях, предназначенных для парковки и хранения автотранспорта, а также предоставления соответствующих платных услуг.

12) Рыночные услуги - услуги, предоставляемые рынком за плату.

13) Местная символика - герб города или иного населенного пункта, его название или изображение памятников архитектуры, истории.

14) Транспортная единица - автобус, микроавтобус, легковой автомобиль, мотоцикл, мотороллер, мопед, грузовой автомобиль, трактор, трактор с прицепом, другая сельскохозяйственная техника, гужевой транспорт.

15) Правомочный орган местного публичного управления - представительная и правомочная власть населения административно-территориальной единицы (местный совет).

16) Исполнительный орган местного публичного управления - представительная власть населения административно-территориальной единицы и исполнительная власть местного совета (примар).

[Ст.288 пкт.13)-16) введены ЗП155-XVI от 21.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.525; в силу с 01.01.06]

Статья 289. Положения, регламентируемые настоящим разделом

(1) Настоящий раздел определяет процедуру и принципы установления, изменения и аннулирования местных сборов, их максимальные ставки и порядок уплаты, а также критерии, используемые при предоставлении налоговых льгот.

(2) В систему местных сборов, регламентируемых настоящим разделом, входят:

a) сбор на благоустройство территорий;

b) сбор за организацию аукционов и лотерей в пределах административно-территориальной единицы;

c) сбор за размещение рекламы;

d) сбор за использование местной символики;

e) сбор за объекты торговли и/или объекты по оказанию социальных услуг;

f) рыночный сбор;

g) сбор за временное проживание;

h) курортный сбор;

i) сбор за предоставление услуг по автомобильной перевозке пассажиров на территории муниципиев, городов и сел (коммун);

[Ст.289 ч(2) пкт.i) изменен ЗП177 от 20.07.07 , МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

j) сбор за парковку автотранспорта;

k) сбор с владельцев собак.

l) сбор на благоустройство населенных пунктов, расположенных в пограничной зоне и имеющих таможни (таможенные посты) для пересечения таможенной границы.

(3) Местные сборы, перечисленные в части (2), вводятся органами местного публичного управления.

[Ст.289 изменена ЗП155-XVI от 21.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.525; в силу с 01.01.06]

Глава 2

СУБЪЕКТЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ

И НАЛОГООБЛАГАЕМАЯ БАЗА

Статья 290. Субъекты налогообложения

Субъектами налогообложения являются для:

a) сбора на благоустройство территорий - юридические или физические лица, зарегистрированные в качестве предпринимателей и имеющие налогооблагаемую базу;

b) сбора за организацию аукционов и лотерей в пределах административно-территориальной единицы - юридические или физические лица, зарегистрированные в качестве предпринимателей - организаторов аукционов и лотерей;

c) сбора за размещение рекламы - юридические или физические лица, зарегистрированные в качестве предпринимателей и оказывающие услуги по размещению рекламы через кино- и видеообслуживание, телефонные, телеграфные и телексные линии, транспортные средства, при помощи других средств, а также размещающие наружную рекламу (афиши, плакаты, щиты и другие технические средства);

d) сбора за использование местной символики - юридические или физические лица, зарегистрированные в качестве предпринимателей и использующие местную символику на производимой ими продукции;

e) сбора за объекты торговли и/или объекты по оказанию социальных услуг - юридические или физические лица, зарегистрированные в качестве предпринимателей и имеющие объекты торговли и/или объекты по оказанию социальных услуг;

f) рыночного сбора - юридические или физические лица, зарегистрированные в качестве предпринимателей - администраторов рынка;

g) сбора за временное проживание - юридические или физические лица, зарегистрированные в качестве предпринимателей и оказывающие услуги по временному проживанию;

h) курортного сбора - юридические или физические лица, зарегистрированные в качестве предпринимателей и оказывающие услуги, связанные с отдыхом и лечением;

i) сбора за предоставление услуг по автомобильной перевозке пассажиров на территории муниципиев, городов и сел (коммун) - юридические или физические лица, зарегистрированные в качестве предпринимателей и оказывающие услуги по автомобильной перевозке пассажиров на территории муниципиев, городов и сел (коммун);

[Ст.290 пкт.i) изменен ЗП177 от 20.07.07 , МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

j) сбора за парковку автотранспорта - юридические или физические лица, зарегистрированные в качестве предпринимателей и предоставляющие услуги по парковке автотранспорта;

k) сбора с владельцев собак - физические лица, проживающие в жилых зданиях государственного, кооперативного или общественного жилищного фонда, а также в приватизированных квартирах;

l) сбора на благоустройство населенных пунктов, расположенных в пограничной зоне и имеющих таможни (таможенные посты) для пересечения таможенной границы, - юридические или физические лица, владельцы транспортной единицы, пересекающие границу при въезде в Республику Молдова и/или выезде из Республики Молдова.

[Ст.290 в редакции ЗП155-XVI от 21.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.525; в силу с 01.01.06]

Статья 291. Налогооблагаемая база

Налогооблагаемой базой является для:

a) сбора на благоустройство территорий - квартальная среднесписочная численность работников и/или число учредителей предприятия, если они работают на созданном предприятии, но не включены в квартальную списочную численность работников;

b) сбора за организацию аукционов и лотерей в пределах административно-территориальной единицы - доход от продажи заявленных на аукционы товаров или сумма, на которую выпускаются лотерейные билеты;

c) сбора за размещение рекламы, за исключением полностью расположенной в охранной зоне автомобильных дорог за чертой населенного пункта:

- доход от продажи услуг по размещению и/или распространению рекламы через кино- и видеообслуживание, телефонные, телеграфные и телексные линии, транспортные средства, при помощи других средств информации;

– площадь наружной рекламы;

[Ст.291 пкт.c) подабз.2 в редакции ЗП108-XVI от 16.05.08, МО99-101/06.06.08 ст.368]

[Ст.291 пкт.c) подабз.2 в редакции ЗП177 от 20.07.07 , MO117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

[Ст.291 пкт.c) изменен ЗП318-XVI от 02.11.06, MO199-202/29.12.06 ст.954; в силу с 01.01.07]

d) сбора за использование местной символики - доход от продажи продукции, производимой с использованием местной символики;

e) сбора за объекты торговли и/или объекты по оказанию социальных услуг, за исключением полностью расположенных в охранной зоне автомобильных дорог за чертой населенного пункта, - площадь, занимаемая объектом, его размещение, вид реализуемых товаров и оказываемых услуг;

[Ст.291 пкт.e) изменен ЗП318-XVI от 02.11.06, MO199-202/29.12.06 ст.954; в силу с 01.01.07]

f) рыночного сбора - доход от продажи рыночных услуг, состоящих в предоставлении администрацией рынка торговых мест;

g) сбора за временное проживание - доход от продажи услуг, предоставляемых структурами, занимающимися размещением приезжающих;

h) курортного сбора - доход от продажи путевок для отдыха и лечения;

i) сбора за предоставление услуг по автомобильной перевозке пассажиров на территории муниципиев, городов и сел (коммун) - автотранспортная единица с учетом количества мест в ней;

[Ст.291 пкт.i) изменен ЗП177 от 20.07.07 , MO117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

j) сбора за парковку автотранспорта – площадь парковки;

[Ст.291 пкт.j) в редакции ЗП172 от 10.07.08, MO134-137/25.07.08 ст.543; в силу с 01.01.09]

k) сбора с владельцев собак - количество собак, находящихся на содержании у их владельцев в течение года;

l) сбора на благоустройство населенных пунктов, расположенных в пограничной зоне и имеющих таможни (таможенные посты) для пересечения таможенной границы, - количество транспортных единиц, пересекающих границу при въезде в Республику Молдова и/или выезде из Республики Молдова.

[Ст.291 изменена ЗП155-XVI от 21.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.525; в силу с 01.01.06]

Глава 3

СТАВКИ, ПОРЯДОК ИСЧИСЛЕНИЯ И УПЛАТЫ МЕСТНЫХ СБОРОВ

Статья 292. Ставки и сроки уплаты местных сборов

(1) Максимальные ставки и сроки уплаты местных сборов, а также сроки представления налоговых отчетов по местным сборам для субъектов налогообложения установлены в приложении к настоящему разделу. Индивидуальный предприниматель, крестьянское (фермерское) хозяйство, в которых среднегодовая численность работников на протяжении налогового периода не превышает трех единиц и которые не зарегистрированы в качестве плательщиков НДС, представляют единую налоговую отчетность по местным сборам, за исключением субъектов налогообложения, указанных в пункте a) статьи 291, в части, относящейся к крестьянским (фермерским) хозяйствам, в срок до 31 марта года, следующего за отчетным налоговым годом, с уплатой сборов в те же сроки.

[Ст.292 ч.(1) изменена ЗП172 от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543; в силу с 04.05.07]

(2) Конкретные ставки местных сборов устанавливаются органами местного публичного управления с учетом характеристик объектов налогообложения.

[Ст.292 изменена ЗП82-XVI от 29.03.07, МО60-63/04.05.07 ст.279]

[Ст.292 изменена ЗП155-XVI от 21.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.525; в силу с 01.01.06]

Статья 293. Порядок исчисления

(1) Исчисление сборов, указанных в статье 291, за исключением сборов, предусмотренных пунктами a) (в части, касающейся крестьянских (фермерских) хозяйств), k) и l), осуществляется субъектами налогообложения исходя из налогооблагаемой базы и конкретных ставок местных сборов.

(2) Исчисление сборов, предусмотренных пунктами a) (в части, касающейся крестьянских (фермерских) хозяйств), k) и l) статьи 291, осуществляется органами, уполномоченными органом местного публичного управления.

(3) Уплата сборов, указанных в статье 291, осуществляется субъектами налогообложения.

(4) В случаях, когда объект налогообложения, указанный в абзаце третьем пункта c) или в пункте e) статьи 291, частично расположен в охранной зоне автомобильных дорог, сбор исчисляется налогоплательщиком самостоятельно пропорционально площади, которую занимает объект на территории органа местного публичного управления.

[Ст.293 в редакции ЗП155-XVI от 21.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.525; в силу с 01.01.06]

Статья 294. Уплата местных сборов

(1) Местные сборы перечисляются субъектами налогообложения на казначейские счета доходов бюджетов административно-территориальных единиц.

(2) Крестьянские (фермерские) хозяйства могут уплачивать сбор на благоустройство территорий непосредственно органу, уполномоченному органом местного публичного управления.

(3) Сбор с владельцев собак и сбор на благоустройство населенных пунктов, расположенных в пограничной зоне и имеющих таможни (таможенные посты) для пересечения таможенной границы, могут уплачиваться органу, уполномоченному органом местного публичного управления.

[Ст.294 изменена ЗП155-XVI от 21.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.525; в силу с 01.01.06]

Глава 4

ЛЬГОТЫ ПО УПЛАТЕ МЕСТНЫХ СБОРОВ

Статья 295. Освобождение от сборов

Освобождаются:

a) от всех местных сборов - органы публичной власти и учреждения, финансируемые из средств бюджетов всех уровней;

b) от всех местных сборов - дипломатические и иные приравненные к ним представительства, а также международные организации в соответствии с международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова;

c) от всех местных сборов - Национальный банк Молдовы;

d) от сбора за организацию аукционов и лотерей в пределах административно-территориальной единицы - организаторы аукционов, проводимых в целях погашения задолженностей по кредитам, возмещения убытков, оплаты задолженностей перед бюджетом, аукционов по продаже государственной собственности и собстве-нности административно-территориальных единиц;

e) от сбора за размещение рекламы - производители и распространители социальной рекламы и рекламы на почтовых отправлениях;

f) от сбора на благоустройство территорий - учредители крестьянских (фермерских) хозяйств, достигшие пенсионного возраста;

g) от сбора за объекты торговли и/или объекты по оказанию социальных услуг - лица, деятельность которых связана с оказанием ритуальных услуг, в том числе изготавливающие гробы, венки, искусственные цветы, гирлянды.

h) от сбора на благоустройство населенных пунктов, расположенных в пограничной зоне и имеющих таможни (таможенные посты) для пересечения таможенной границы, - лица с нарушениями опорно-двигательного аппарата, пользующиеся легковым автомобилем с ручным управлением, а также транспорт с гуманитарной помощью.

i) от всех местных сборов - собственники или владельцы имущества, реквизированного в интересах общества, - на период реквизиции согласно законодательству.

[Ст.295 изменена ЗП268 от 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ст.702]

[Ст.295 изменена ЗП155-XVI от 21.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.525; в силу с 01.01.06]

Статья 296. Освобождение от местных сборов

и льготы, предоставляемые органами местного публичного управления

Органы местного публичного управления вправе с одновременным внесением соответствующих изменений в бюджеты административно-территориальных единиц:

a) предоставлять субъектам налогообложения помимо указанных в статье 295 дополнительные льготы;

b) продлевать сроки уплаты местных сборов за текущий налоговый год;

c) предоставлять льготы социально уязвимым категориям населения.

Глава 5

АДМИНИСТРИРОВАНИЕ МЕСТНЫХ СБОРОВ

Статья 297. Полномочия органов местного

публичного управления

(1) Полномочные органы местного публичного управления могут вводить все или лишь некоторые местные сборы - в зависимости от возможностей и нужд административно-территориальной единицы.

(2) Полномочные органы местного публичного управления не вправе вводить сборы, не предусмотренные настоящим разделом, или превышать установленные им максимальные ставки местных сборов.

(3) Местные сборы вводятся, изменяются или аннулируются органом местного публичного управления при утверждении или внесении изменений в бюджет административно-территориальной единицы.

[Ст.297 ч.(3) в редакции ЗП172 от 10.07.08, MO134-137/25.07.08 ст.543]

(4) Исполнительные органы местного публичного управления осуществляют мониторинг принятия местными советами решений о введении местных сборов на администрируемой территории, представляют такие решения Государственной налоговой службе в десятидневный срок со дня их принятия и доводят до сведения налогоплательщиков.

[Ст.297 ч.(4) изменена ЗП172 от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543; в силу с 01.01.09]

[Ст.297 изменена ЗП155-XVI от 21.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.525; в силу с 01.01.06]

Статья 298. Ответственность

(1) Ответственность за своевременное перечисление в бюджеты административно-территориальных единиц местных сборов, кроме сборов, указанных в пунктах a) (в части, касающейся крестьянских (фермерских) хозяйств), k) и l) статьи 289, и представление налоговых отчетов возлагается на налогоплательщиков.

(2) Ответственность за своевременное перечисление в бюджеты административно-территориальных единиц местных сборов, указанных в пунктах a) (в части, касающейся крестьянских (фермерских) хозяйств), k) и l) статьи 289, возлагается на органы, уполномоченные органами местного публичного управления.

(3) Территориальные государственные налоговые инспекции осуществляют контроль за выполнением органами местного публичного управления положений настоящего раздела.

(4) Сборы, не перечисленные в установленные сроки, взыскиваются в соответствии с законодательством.

[Ст.298 в редакции ЗП155-XVI от 21.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.525; в силу с 01.01.06]

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ

ПАРЛАМЕНТА Думитру Моцпан

Кишинэу, 24 апреля 1997 г.

№ 1163-XIII.

Приложение

МЕСТНЫЕ СБОРЫ, СРОКИ ИХ УПЛАТЫ

И ПРЕДСТАВЛЕНИЯ НАЛОГОВЫХ ОТЧЕТОВ

1	2	3	4
b) Сбор за организацию аукционов и лотерей в пределах административно-территориальной единицы	доход от продажи заявленных на аукционы товаров или сумма, на которую выпускаются лотерейные билеты	0,1%	
c) Сбор за размещение рекламы (за исключением полностью расположенной в охранной зоне автомобильных дорог за чертой населенного пункта)	доход от продажи услуг по размещению рекламы через кино- и видеообслуживание, телефонные, телеграфные и телексные линии, транспортные средства, при помощи других средств, за исключением размещения наружной рекламы. Площадь наружной рекламы	5% 500 леев в год за квадратный метр	Ежеквартально равными частями, до последнего дня месяца, следующего за отчетным кварталом
d) Сбор за использование местной символики	доход от продажи продукции, производимой с использованием местной символики	0,1%	Ежеквартально, до последнего дня месяца, следующего за отчетным периодом
e) Сбор за объекты торговли и/или объекты по оказанию социальных услуг (за исключением полностью расположенных в охранной зоне автомобильных дорог за чертой	Площадь, занимаемая объектом, его размещение, вид реализуемых товаров и оказываемых услуг	Мун.Кишинэу- 12000 леев в год за каждый объект торговли и/или объект по оказанию социальных	Ежеквартально, до последнего дня месяца, следующего за отчетным периодом

населенного пункта)		услуг;- 50000 леев в год за каждый объект торговли и/или объект по оказанию социальных услуг, предусмотренных классом 92.71 секции О Классификатора видов экономической деятельности Молдовы от 9 февраля 2000 года Мун.Бэлць-7200 леев в год за каждый объект торговли и/или объект по оказанию социальных услуг;-30000 леев в год за каждый объект торговли и/или объект по оказанию социальных услуг, предусмотренных классом 92.71 секции	

		О Классификатора видов экономической деятельности Молдовы от 9 февраля 2000 года Города, коммуны (села)- 3600 леев в год за каждый объект торговли и/или объект по оказанию социальных услуг;- 15000 леев в год за каждый объект торговли и/или объект по оказанию социальных услуг, предусмотренных классом 92.71 секции О Классификатора видов экономической деятельности Молдовы от 9 февраля 2000 года	
f) Рыночный сбор	доход от продажи рыночных услуг, состоящих в предоставлении	20%	Ежеквартально, до последнего дня месяца,

	администрацией рынка торговых мест		следующего за отчетным периодом
g) Сбор за временное проживание	доход от продажи услуг, предоставляемых структурами, занимающимися размещением приезжающих	5%	Ежеквартально, до последнего дня месяца, следующего за отчетным периодом
h) Курортный сбор	доход от продажи путевок для отдыха и лечения	1%	Ежеквартально, до последнего дня месяца, следующего за отчетным периодом
i) Сбор за предоставление услуг по автомобильной перевозке пассажиров на территории муниципиев, городов и сел (коммун)	Автотранспортная единица с учетом количества мест в ней	Ежемесячно 500 леев за каждую автотранспортную единицу вместимостью до 8 мест включительноЕжемесячно 1 000 леев за каждую автотранспортную единицу вместимостью от 9 до 16 мест включительно Ежемесячно 1 500 леев за каждую автотранспортную единицу вместимостью от 17 до 24 мест	Ежемесячно, за следующий месяц, до 5 числа этого месяца

		включительноЕжемесячно 1900 леев за каждую автотранспортную единицу вместимостью от 25 до 35 мест включительноЕжемесячно 2100 леев за каждую автотранспортную единицу вместимостью более 35 мест	
j) Сбор за парковку автотранспорта	Площадь парковки	6 леев в год за каждый квадратный метр	Ежеквартально, до последнего дня месяца, следующего за отчетным периодом
k) Сбор с владельцев собак	Количество собак, находящихся на содержании у их владельцев в течение года	9 леев в год за одну собаку 27 леев в год за двух собак90 леев в год за каждую собаку, если их более двух	Ежеквартально, до последнего дня месяца, следующего за отчетным кварталом
l) Сбор на благоустройство населенных пунктов, расположенных в пограничной зоне и имеющих таможни (таможенные посты) для пересечения таможенной	Количество транспортных единиц	10 леев за автобус, микроавтобус, грузовой автомобиль, трактор с прицепом 5 леев за	Уплачивается при въезде в Республику Молдова и/или выезде из Республики Молдова. Налоговые

границы		легковой автомобиль 3 лея за трактор и другую сельскохозяйственную технику, мотоцикл, мотороллер, мопед, грузовой транспорт	отчеты представляются ежеквартально, до последнего дня месяца, следующего за отчетным кварталом

Примечание. При отсутствии в отчетный период объекта налогообложения отчет не представляется.

[Приложение, пкт.j) графа 2,3 в редакции ЗП172 от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543]

[Приложение, графа 5 исключена ПОПРАВКОЙ МО18-20/29.01.08]

[Приложение пкт.c) изменен ЗП108-XVI от 16.05.08, МО99-101/06.06.08 ст.368]

[Приложение изменено ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

[Приложение изменено ЗП441-XVI от 28.12.06, МО203-206/31.12.06 ст.997; в силу с 01.01.07]

[Приложение изменено ЗП318-XVI от 02.11.06, МО199-202/29.12.06 ст.954; в силу с 01.01.07]

[Приложение изменено ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

[Приложение изменено ЗП155-XVI от 21.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.525; в силу с 01.01.06]

TITLUL VIII
НАЛОГОВЫЙ КОДЕКС
РАЗДЕЛ VIII

Опубликован : 10.06.2005 в Monitorul Oficial Nr. 80-82 статья № : 353

ИЗМЕНЕН
ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.544
ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534
ЗП82-XVI от 29.03.07, МО60-63/04.05.07 ст.279
ЗП361-XVI от 23.12.05, МО21-24/03.02.06 ст.99; в силу с 01.01.06
ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06
Примечание:
- По всему тексту раздела VIII и приложения 1:
слова "в том числе иностранные," исключить;
слово "забранная" заменить словом "использованная" в соответствующем падеже, за исключением пункта 8) статьи 299;
слова "предприятия пенитенциарных учреждений" заменить словами "предприятия пенитенциарной системы" в соответствующем падеже, согласно ЗП361-XVI от 23.12.05, МО21-24/03.02.06 ст.99; в силу с 01.01.06

СБОРЫ ЗА ПРИРОДНЫЕ РЕСУРСЫ
Глава 1
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 299. Понятия
Для целей настоящего раздела применяются следующие понятия:
1) Природные ресурсы - вода, забираемая из любого источника, полезные ископаемые и древесина, отпускаемая на корню.
2) Полезные ископаемые - содержащиеся в недрах природные минеральные образования.
3) Недра - часть земной коры, расположенная ниже почвенного слоя и дна водоемов и простирающаяся до глубин, доступных для геологического изучения и освоения.
4) Подземные пространства, используемые для подземных сооружений, - пещеры, искусственно созданные подземные пространства, выработанные шахты.
5) Подземные сооружения - шахты, где добываются или ранее добывались полезные ископаемые, другие сооружения (объекты), построенные под землей для предпринимательской деятельности.
6) Норма добычи воды – объем добытой воды в отсутствие счетчика, определяемый государственным органом, уполномоченным Правительством.
[Ст.299 пкт.6) в редакции ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.544]

[Ст.299 пкт.6) в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]
7) Вода, предназначенная для розлива в бутылки и другую тару, используемая в лечебных целях и в качестве минеральных, питьевых, столовых вод, - вода, отнесенная к одной из данных категорий на основании сертификата на производство и розлив воды согласно международным стандартам.
8) Вода добытая – вода, извлеченная из водных объектов, расположенных в пределах Республики Молдова.
[Ст.299 пкт.8) в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]
9) Поверхностные воды - источники на поверхности земли (реки, природные и искусственные водоемы, озера, родники, воды, временно находящиеся в поверхностных водных объектах).
10) Использованная вода - вода, использованная для осуществления собственной деятельности по производству продукции, выполнению работ и оказанию услуг.
[Ст.299 пкт.10) введен ЗП361-XVI от 23.12.05, МО21-24/03.02.06 ст.99; в силу с 01.01.06]
Статья 300. Отношения, регулируемые настоящим разделом
(1) Настоящим разделом устанавливаются виды и ставки сборов за природные ресурсы, порядок их исчисления и уплаты, а также льготы при их применении.
(2) В систему сборов за природные ресурсы, регламентируемых настоящим разделом, входят:
a) сбор за воду;
b) сбор за поиск полезных ископаемых;
c) сбор за геологическую разведку полезных ископаемых;
d) сбор за добычу полезных ископаемых;
e) сбор за использование подземных пространств для строительства подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых;
f) сбор за эксплуатацию подземных сооружений в целях осуществления предпринимательской деятельности, не связанной с добычей полезных ископаемых;
g) сбор за отпускаемую на корню древесину.
Статья 301. Сроки уплаты и представления отчетности
(1) Если настоящим законом не предусмотрено иное, плательщики сборов за природные ресурсы представляют территориальной государственной налоговой инспекции соответствующий отчет и вносят в бюджет административно-территориальной единицы указанные сборы до последнего дня месяца, следующего за отчетным кварталом.

[Ст.301 ч.(1) в редакции ЗП361-XVI от 23.12.05, МО21-24/03.02.06 ст.99; в силу с 01.01.06]

[Ст.301 ч.(1) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611; в силу с 01.01.06]

[Ст.301 ч.(2) исключена ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.544]
[Ст.301 ч.(2) в редакции ЗП361-XVI от 23.12.05, МО21-24/03.02.06 ст.99; в силу с 01.01.06]
(3) При отсутствии объекта сбора, установленного настоящим разделом, отчетность по сборам в территориальный налоговый орган не представляется.
(4) Индивидуальный предприниматель, крестьянское (фермерское) хозяйство, в которых среднегодовая численность работников на протяжении налогового периода не превышает трех единиц и которые не зарегистрированы в качестве плательщиков НДС, представляют единую налоговую отчетность по сбору за воду в срок до 31 марта года, следующего за отчетным налоговым годом, с уплатой сбора в те же сроки.
[Ст.301 ч.(4) введена ЗП82-XVI от 29.03.07, МО60-63/04.05.07 ст.279]

Глава 2
СБОР ЗА ВОДУ

Статья 302. Субъекты налогообложения
Субъектами сбора за воду являются юридические и физические лица, зарегистрированные в качестве предпринимателей и осуществляющие добычу воды из водного фонда, а также использующие воду гидроцентралей.
[Ст.302 в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]
Статья 303. Объект налогообложения
Объектом налогообложения является:
a) объем воды, добытой из водного фонда, за исключением объема добытой воды, не облагаемого сбором за воду;
b) объем воды, используемой гидроцентралями.
[Ст.303 в редакцииЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.544; в силу с 01.01.08]
[Ст.303 в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]
Статья 304. Ставки сбора
Ставки сбора устанавливаются согласно приложению 1 к настоящему разделу.
[Ст.304 изменена ЗП361-XVI от 23.12.05, МО21-24/03.02.06 ст.99; в силу с 01.01.06]
Статья 305. Порядок исчисления сбора
(1) Сбор за воду исчисляется самостоятельно субъектами налогообложения исходя из объема добытой воды или воды, использованной гидроцентралями, согласно данным измерительных приборов или, при отсутствии таковых, согласно нормам добычи и/или

использования.
(2) Разработка норм добычи и/или использования воды и контроль объема добытой воды осуществляются государственным органом, уполномоченным Правительством.
[Ст.305 в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, MO117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

[Ст.305 в редакции ЗП361-XVI от 23.12.05, MO21-24/03.02.06 ст.99; в силу с 01.01.06]
Статья 306. Налоговые льготы
Сбор не взимается за:
a) воду, добытую из недр попутно с добычей полезных ископаемых или в целях предупреждения (ликвидации) вредного воздействия этих вод;
b) воду, добытую и поставленную населению, публичным органам и органам, финансируемым из средств бюджетов всех уровней;
c) воду, добытую для тушения пожаров или поданную в этих целях;
d) воду, добытую предприятиями обществ слепых, глухих и инвалидов, а также государственными медико-санитарными учреждениями или поданную им;
e) воду, добытую предприятиями пенитенциарной системы или поданную им.
[Ст.306 в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, MO117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]
[Ст.306 пкт.e) введен ЗП361-XVI от 23.12.05, MO21-24/03.02.06 ст.99; в силу с 01.01.06]

Глава 3
СБОР ЗА ПОИСК ПОЛЕЗНЫХ ИСКОПАЕМЫХ

Статья 307. Субъекты сбора
Субъектами сбора за поиск полезных ископаемых являются юридические и физические лица, осуществляющие поиск полезных ископаемых, кроме учреждений, финансируемых из бюджетов всех уровней.
Статья 308. Объект сбора
Объектом сбора является договорная (сметная) стоимость работ по поиску полезных ископаемых.
Статья 309. Ставка сбора
Ставка сбора за поиск полезных ископаемых устанавливается в размере 2 процентов от договорной (сметной) стоимости работ.
Статья 310. орядок исчисления и уплаты сбора
Сбор исчисляется плательщиками самостоятельно и вносится в бюджет административно-территориальной единицы в полном объеме до начала ведения поисковых работ.

Глава 4
СБОР ЗА ГЕОЛОГИЧЕСКУЮ РАЗВЕДКУ ПОЛЕЗНЫХ ИСКОПАЕМЫХ

Статья 311. Субъекты сбора

Субъектами сбора за геологическую разведку полезных ископаемых являются юридические и физические лица, осуществляющие геологическую разведку полезных ископаемых, кроме учреждений, финансируемых из бюджетов всех уровней.

Статья 312. Объект сбора
Объектом сбора является договорная (сметная) стоимость работ по геологической разведке полезных ископаемых.
Статья 313. Ставка сбора
Ставка сбора за геологическую разведку полезных ископаемых устанавливается в размере 5 процентов от договорной (сметной) стоимости работ.
Статья 314. Порядок исчисления и уплаты сбора
(1) Сбор исчисляется плательщиками самостоятельно и вносится в бюджет административно-территориальной единицы в полном объеме до начала работ по геологической разведке полезных ископаемых.
(2) Сбор не взимается за эксплуатационную разведку в границах горного отвода действующего горнодобывающего предприятия.

Глава 5
СБОР ЗА ДОБЫЧУ ПОЛЕЗНЫХ ИСКОПАЕМЫХ

Статья 315. Субъекты сбора
Субъектами сбора за добычу полезных ископаемых являются юридические и физические лица, независимо от вида собственности и организационно-правовой формы, зарегистрированные в качестве предпринимателей и занимающиеся добычей полезных ископаемых.
Статья 316. Объект сбора
Объектом сбора является стоимость добытых полезных ископаемых.

[Ст.316 изменена ЗП361-XVI от 23.12.05, МО21-24/03.02.06 ст.99; в силу с 01.01.06]
Статья 317. Ставки сбора
Ставки сбора устанавливаются в приложении 2 к настоящему разделу.
Статья 318. Порядок исчисления и уплаты сбора
(1) Сбор исчисляется плательщиками самостоятельно и вносится в бюджет административно-территориальной единицы за каждый квартал в отдельности.
(2) При исчислении сбора учитываются объем добычи полезного ископаемого и сопутствующие добыче потери.
(3) Потери полезных ископаемых при добыче относятся к потреблению или расходам.
(4) В потери полезных ископаемых при добыче не включаются эксплуатационные потери в опорных целиках и кровле горных выработок в шахтах, которые согласно проекту обеспечивают безопасность людей и исключают провалы земной поверхности.

[Ст.318 изменена ЗП361-XVI от 23.12.05, МО21-24/03.02.06 ст.99; в силу с 01.01.06]

Статья 319. Льготы

От уплаты сбора освобождаются предприятия пенитенциарной системы.

Глава 6
СБОР ЗА ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПОДЗЕМНЫХ ПРОСТРАНСТВ ДЛЯ СТРОИТЕЛЬСТВА ПОДЗЕМНЫХ СООРУЖЕНИЙ, НЕ СВЯЗАННЫХ С ДОБЫЧЕЙ ПОЛЕЗНЫХ ИСКОПАЕМЫХ

Статья 320. Субъекты сбора

Субъектами сбора за использование подземных пространств для строительства подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, являются юридические и физические лица, независимо от вида собственности и организационно-правовой формы, зарегистрированные в качестве предпринимателей.

Статья 321. Объект сбора

Объектом сбора является договорная (сметная) стоимость объекта строительства.

Статья 322. Ставка сбора

Ставка сбора устанавливается в размере 3 процентов от договорной (сметной) стоимости объекта строительства.

Статья 323. Порядок исчисления и уплаты сбора

Сбор исчисляется плательщиками самостоятельно и вносится в бюджет административно-территориальной единицы в полном объеме до начала строительных работ.

Статья 324. Льготы

От уплаты сбора освобождаются предприятия пенитенциарной системы и предприятия особого научного, культурного и воспитательного значения, перечень которых утверждается Правительством.

[Ст.324 в редакции ЗП361-XVI от 23.12.05, МО21-24/03.02.06 ст.99; в силу с 01.01.06]

Глава 7
СБОР ЗА ЭКСПЛУАТАЦИЮ ПОДЗЕМНЫХ СООРУЖЕНИЙ В ЦЕЛЯХ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ, НЕ СВЯЗАННОЙ С ДОБЫЧЕЙ ПОЛЕЗНЫХ ИСКОПАЕМЫХ

Статья 325. Субъекты сбора

Субъектами сбора за эксплуатацию подземных сооружений в целях осуществления предпринимательской деятельности, не связанной с добычей полезных ископаемых, являются юридические и физические лица, независимо от вида собственности и организационно-правовой формы, зарегистрированные в качестве предпринимателей.

Статья 326. Объект сбора

Объектом сбора является балансовая стоимость эксплуатируемого подземного сооружения.

Статья 327. Ставка сбора

Ставка сбора устанавливается в размере 0,2 процента от балансовой

стоимости подземного сооружения.
Статья 328. Порядок исчисления и уплаты сбора
Сбор исчисляется плательщиками самостоятельно и вносится в бюджет административно-территориальной единицы за каждый квартал в отдельности в течение всего периода эксплуатации сооружения.
Статья 329. Льготы
От уплаты сбора освобождаются предприятия пенитенциарной системы и предприятия особого научного, культурного и воспитательного значения, перечень которых утверждается Правительством.
[Ст.329 изменена ЗП361-XVI от 23.12.05 МО21-24/03.02.06 ст.99; в силу с 01.01.06]

Глава 8
СБОР ЗА ОТПУСКАЕМУЮ НА КОРНЮ ДРЕВЕСИНУ

Статья 330. Субъекты сбора
Субъектами сбора за древесину, отпускаемую на корню из лесного фонда, а также из лесной растительности, не входящей в лесной фонд, являются лесопользователи - юридические и физические лица независимо от вида собственности и организационно-правовой формы и физические лица-резиденты, не занимающиеся предпринимательской деятельностью..

[Ст.330 изменена ЗП361-XVI от 23.12.05, МО21-24/03.02.06 ст.99; в силу с 01.01.06]
Статья 331. Объект сбора
Объектом сбора является объем древесины, отпускаемой на корню при рубках в лесном фонде и лесной растительности, не входящей в лесной фонд.
Статья 332. Ставки сбора
Ставки сбора устанавливаются в зависимости от лесной породы, группы лесоматериалов и назначения отпускаемой на корню древесины согласно приложению 3 к настоящему разделу.

[Ст.332 изменена ЗП361-XVI от 23.12.05, МО21-24/03.02.06 ст.99; в силу с 01.01.06]
Статья 333. Порядок исчисления и уплаты сбора
(1) Лесопользователи - юридические и физические лица независимо от вида собственности и организационно-правовой формы исчисляют сбор самостоятельно и вносят его в бюджет административно-территориальной единицы в сроки, установленные в статье 301.
(2) Лесопользователи - физические лица- резиденты, не занимающиеся предпринимательской деятельностью, уплачивают сбор до получения соответствующего разрешения (лесорубочный билет или лесной билет), выданного органами лесного хозяйства.
[Ст.333 изменена ЗП361-XVI от 23.12.05, МО21-24/03.02.06 ст.99; в силу с 01.01.06]

Статья 334. Льготы
Не взимается сбор за отпускаемую на корню древесину, заготавливаемую:
a) лесохозяйственными предприятиями при проведении ими рубок экологической реконструкции, обновления, промежуточного пользования, работ по лесоустройству, научно-исследовательских и проектных работ для нужд лесного хозяйства, работ по ликвидации последствий стихийных бедствий, а также других работ по уходу за лесом;
b) в порядке осуществления указанных в пункте a) настоящей статьи мероприятий в случаях, когда одно лесохозяйственное предприятие выполняет эти мероприятия на территории другого такого предприятия.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ
ПАРЛАМЕНТА **Мариан ЛУПУ**

Кишинэу, 5 мая 2005 г.
№ 67-XVI.

Приложение 1

Ставки сбора за воду

Сбор за воду взимается в следующих размерах:

1) за каждый 1 куб. м воды, добытой из водного фонда, – 0,3 лея;

[Приложение 1 пкт.1 изменен ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.544; в силу с 01.01.08]

2) за каждый 1 куб. м добытой природной минеральной воды, другой воды, добытой в целях розлива в бутылки – 16 леев;

3) за каждые 10 куб. м воды, используемой гидроцентралями, – 0,06 лея.

[Приложение 1 в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

Приложение 2

Ставки сбора за добычу полезных ископаемых

№ п/п	Полезные ископаемые	Ставка сбора (в процентах от стоимости добытых полезных ископаемых)
1	Горнорудное сырье и нерудное сырье для промышленности (гранит, габбронорит, диатомит, трепела, флюсовые известняки, глины бентонитовые, тугоплавкие, огнеупорные и формовочные, сырье стекольное кварцевое и кремнистое)	7
2	Нерудные строительные материалы (цементное сырье, мел, камни облицовочные, пильные, бутовые и на щебень, пески строительные, песчано-гравийная смесь, галька, гравий, керамзитное сырье, глины кирпичные и др.)	6
3	Нефть	20
4	Газ	20
5	Гипс, песчаник	10

[Приложение 2 изменено ЗП361-XVI от 23.12.05, МО21-24/03.02.06 ст.99; в силу с 01.01.06]

Приложение 3

Ставки сбора за отпускаемую на корню древесину

№п/п	Лесная порода	Ставка сбора за куб. м (в леях)			
		Деловая древесина (без коры)			Дровяная древесина (в коре)
		крупная	средняя	мелкая	
1	Сосна	16	11	6	2
2	Ель	14	10	5	2
3	Дуб, ясень, клен, бук	28	20	10	3
4	Акация	25	19	9	3
5	Абрикос, черешня, шелковица, яблоня, груша	43	30	16	3
6	Береза, вяз, липа, граб, гледичия	16	11	6	2
7	Осина, тополь, ива	10	7	4	2
8	Орех	52	37	26	2
9	Ива (лоза)	-	-	2	-
10	Различные виды твердых пород	22	18	8	2
11	Различные виды мягких пород	9	6	3	2
12	Различные виды хвойных пород	12	9	4	2

За дровяную древесину из кроны размер сбора составляет 40 процентов, а за прутья и ветки - 20 процентов от сбора за дровяную древесину соответствующих пород.

За древесину из пней и корней, предназначенную для использования в качестве топлива, сбор взимается в размере 20 процентов от сбора за дровяную древесину соответствующих пород.

TITLUL IX

Налоговый Кодекс
Раздел IX Дорожные сборы

Опубликован : 29.12.2006 в Monitorul Oficial Nr. 199 статья № : 950

ИЗМЕНЕН

ЗП172-XVI от 10.07.08, MO134-137/25.07.08 ст.544
ЗП102-XVI от 16.05.08, MO102/06.06.08 ст.380; в силу с 10.09.08
ЗП177-XVI от 20.07.07, MO117-126/10.08.07 ст.534
ЗП82-XVI от 29.03.07, MO60-63/04.05.07 ст.279

Раздел IX

Дорожные сборы

Глава I

Общие положения

Статья 335. Система дорожных сборов

(1) Дорожными сборами являются сборы, взыскиваемые за пользование автомобильными дорогами и/или охранной зоной автомобильных дорог за чертой населенного пункта.

(2) Система дорожных сборов включает:

a) сбор за пользование автомобильными дорогами автомобилями, зарегистрированными в Республике Молдова;

b) сбор за пользование автомобильными дорогами Республики Молдова автомобилями, не зарегистрированными в Республике Молдова;

c) сбор за пользование автомобильными дорогами автомобилями с превышением допустимых общей массы, весовых нагрузок на ось или габаритов;

d) сбор за пользование охранной зоной автомобильных дорог за чертой населенного пункта для ведения строительно-монтажных работ;

e) сбор за пользование охранной зоной автомобильных дорог за чертой населенного пункта для размещения наружной рекламы;

f) сбор за пользование охранной зоной автомобильных дорог за чертой населенного пункта для размещения объектов дорожного сервиса.

(3) Дорожные сборы уплачиваются субъектами налогообложения непосредственно на казначейские счета доходов государственного бюджета в

соответствии с бюджетной классификацией.

(4) Уплаченные дорожные сборы включаются в состав вычитаемых затрат в соответствии с разделом II настоящего кодекса.

Статья 336. Общие понятия

Для целей настоящего раздела применяются следующие понятия:

1) Сельскохозяйственная деятельность - производственная деятельность, оказание услуг и выполнение работ в сфере растениеводства, садоводства и животноводства.

2) Автомобиль - самодвижущаяся механическая система, служащая, как правило, для перевозки пассажиров, багажа и грузов по безрельсовым путям или выполняющая какие-либо работы и услуги, связанные с перевозками; в это понятие не включаются сельскохозяйственные трактора.

3) Грузопассажирский автомобиль - автомобиль, предназначенный по своей конструкции для перевозки пассажиров и грузов в разных отделениях.

4) Автомобиль специального назначения на шасси легкового автомобиля или микроавтобуса - автомобиль, иной чем тот, основным назначением которого является перевозка пассажиров или грузов, который по своей конструкции и оснащению предусмотрен на шасси легкового автомобиля или микроавтобуса (автомобиль скорой помощи, автомобиль технической помощи и ремонта, автомобиль-генератор, лаборатория, радиологическая станция, радиофургон и др.).

5) Автомобиль специального назначения на шасси грузового автомобиля - автомобиль, иной чем тот, основным назначением которого является перевозка пассажиров или грузов, который по своей конструкции и оснащению предусмотрен на шасси грузового автомобиля (автокран, автомобиль технической помощи и ремонта, автомобиль-насос, автомобиль для расчистки дорог, автомобиль-снегоочиститель, автомобиль для уборки улиц, автомобиль для разбрасывания материалов, автобетономешалка, автомастерская, автомобиль с рентгеновской установкой и др.).

6) Автомобиль, зарегистрированный в Республике Молдова, - автомобиль, подлежащий государственной регистрации в Республике Молдова, на основании и с момента осуществления которой уполномоченные органы Республики Молдова разрешают его участие в дорожном движении или в технологическом процессе.

7) Автомобиль с превышением допустимых общей массы, весовых нагрузок на ось или габаритов - автомобиль, общая масса, весовые нагрузки на ось или габариты которого превышают допустимые пределы для осуществления перевозки по автомобильным дорогам тяжелых и/или габаритных грузов, установленные действующими нормативами.

8) Пользование автомобильными дорогами автомобилями, не зарегистрированными в Республике Молдова, - въезд на территорию Республики

Молдова или транзит по территории Республики Молдова на автомобилях, не имеющих свидетельства о государственной регистрации, выданного уполномоченными органами Республики Молдова.

9) Опасные грузы - товары, которые по своим физико-химическим свойствам представляют угрозу для человека и окружающей среды, установленные постановлением Правительства.

10) Мотоцикл - двухколесный автомобиль с боковым прицепом или без него, оборудованный двигателем с рабочим объемом цилиндров более 50 куб. см, а также автомобиль с тремя колесами, расположенными симметрично относительно продольной оси, с рабочим объемом цилиндров более 50 куб. см и массой в снаряженном состоянии менее 400 кг.

11) Владелец автомобиля - физическое или юридическое лицо, во владении которого находится автомобиль.

12) Транзит - проезд по территории Республики Молдова в случае, когда ни пункт отправки автомобиля, ни пункт его назначения не находятся в Республике Молдова.

13) Охранная зона автомобильных дорог за чертой населенного пункта - земельные полосы, прилегающие к автомобильным дорогам за чертой населенного пункта, ширина которых устанавливается в зависимости от назначения и расположения этих дорог.

Глава II

Сбор за пользование автомобильными дорогами автомобилями, зарегистрированными в Республике Молдова

Статья 337. Субъекты налогообложения

Субъектами налогообложения являются физические и юридические лица - владельцы автомобилей, зарегистрированных в Республике Молдова.

Статья 338. Объект налогообложения

(1) Объектом налогообложения являются автомобили, зарегистрированные на постоянной или временной основе в Республике Молдова , мотоциклы, легковые автомобили, грузовые автомобили, автомобили специального назначения на шасси легковых автомобилей или микроавтобусов, автомобили специального назначения на шасси грузовых автомобилей, тягачи, прицепы, полуприцепы, микроавтобусы, автобусы, трактора, другие самоходные автомобили.

[Ст.338 ч(1) изменена ЗП172-XVI от 10.07.08, MO134-137/25.07.08 ст.544; в силу с 01.01.08]

[Ст.338 ч(1) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, MO117-126/10.08.07 ст.534]

(2) Не являются объектом налогообложения:

a) трактора и прицепы, используемые в сельскохозяйственной деятельности;

b) автомобили общественного пользования на электрическом приводе.

Статья 339. Ставки сбора

(1) Ставки сбора устанавливаются в соответствии с приложением 1 к настоящему разделу.

(2) По переоборудованным автомобилям ставки сбора применяются согласно приложению 1 к настоящему разделу исходя из категории переоборудованного автомобиля и его технических характеристик, указанных в свидетельстве о регистрации.

Статья 340. Налоговый период и сроки уплаты сбора

(1) Налоговым периодом является календарный год.

(2) Сбор уплачивается за налоговый период разовым платежом и в полном объеме.

(3) Субъекты налогообложения уплачивают сбор:

a) на дату государственной регистрации автомобиля;

b) на дату текущей государственной регистрации автомобиля, если до этой даты сбор не был уплачен;

c) на дату прохождения ежегодного технического осмотра (технического тестирования) автомобиля, если до этой даты сбор не был уплачен.

(4) Регистрация, а также технический осмотр (техническое тестирование) автомобиля без представления платежного документа, подтверждающего уплату сбора, не производятся.

Статья 341. Порядок исчисления и уплаты сбора

(1) Исчисление сбора осуществляется субъектом налогообложения самостоятельно в зависимости от объекта налогообложения и ставки сбора.

(2) В случае возникновения разногласий в оценке технических характеристик автомобиля, в том числе переоборудованного автомобиля, представляется отраслевое заключение Министерства транспорта и дорожного хозяйства.

(3) Сбор уплачивается субъектом налогообложения с оформлением платежного документа.

(4) Сбор исчисляется исходя из технических характеристик автомобиля, указанных в регистрационном свидетельстве автомобиля, и указывается в платежном документе.

[Ст.341 ч(4) в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(5) Сбор уплачивается за автомобили, находящиеся во владении субъекта налогообложения на дату возникновения обязательств по уплате сбора. Сбор не уплачивается за автомобили, не используемые физическими лицами в личных целях, автомобили, не используемые юридическими и физическими лицами в предпринимательской деятельности, в том числе выбракованные, а также временно неэксплуатируемые, изъятые из эксплуатации или снятые с учета органами, уполномоченными вести учет автомобилей.Если за указанные автомобили сбор был уплачен до даты снятия их с учета (изъятия из эксплуатации), он не возвращается.

[Ст.341 ч.(5) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(6) В случае отчуждения автомобиля, за который был уплачен сбор за текущий налоговый период, новый владелец сбор не уплачивает, а бывшему владельцу уплаченный сбор не возвращается.

(7) По автомобилям, которые на основании закона или другого правового акта находятся во владении не собственника, а иного лица (узуфрукт, пользование, аренда, наем, лизинг, по доверенности, залог и др.), сбор исчисляется и уплачивается владельцем.

(8) По грузопассажирским автомобилям ставки сбора исчисляются путем суммирования ставки сбора, соответствующей автомобилю, предназначенному для перевозки пассажиров, и ставки сбора, соответствующей автомобилю, предназначенному для перевозки грузов, исходя из категории автомобиля и его технических характеристик, указанных в свидетельстве о регистрации.

(8^1) Если грузопассажирский автомобиль в результате переоборудования не может быть квалифицирован как микроавтобус/автобус, сбор, исчисляется исходя из технических характеристик автомобиля в соответствии со ставками, предусмотренными пунктами 2 и 6 приложения 1 к настоящему разделу.

[Ст.341 ч(8^1) введена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(9) Сбор за автомобили, которые в соответствии с законодательством подлежат техническому осмотру (техническому тестированию) два раза в год, уплачивается субъектом налогообложения один раз единым платежом в полном объеме на дату, когда эти автомобили подлежали техническому осмотру (техническому тестированию) первый раз.

(10) Сбор уплачивается независимо от результатов технического осмотра (технического тестирования). Если в результате технического осмотра (технического тестирования) автомобиль был запрещен для эксплуатации, уплаченная сумма сбора не возвращается. Если сбор был уплачен и автомобиль не прошел технический осмотр (техническое тестирование) из-за несоответствия

установленным нормам, при повторном прохождении автомобилем технического осмотра (технического тестирования) в том же отчетном налоговом периоде сбор не уплачивается.

(11) Сумма сбора, уплаченная в большем размере, зачисляется в счет уплаты сбора за следующий налоговый период или возвращается субъекту налогообложения в установленном порядке.

Статья 342. Отчетность по уплате сбора

(1) Отчетность по уплате сбора представляется налоговым органам по месту нахождения (проживания) налогоплательщика следующими субъектами налогообложения:

a) юридическими лицами;

b) физическими лицами, занимающимися предпринимательской деятельностью.

(2) Отчетность по уплате сбора представляется субъектами налогообложения, указанными в части (1) настоящей статьи, ежегодно до 31 декабря отчетного налогового периода. Индивидуальный предприниматель, крестьянское (фермерское) хозяйство, в которых среднегодовая численность работников на протяжении налогового периода не превышает трех единиц и которые не зарегистрированы в качестве плательщиков НДС, представляют единую налоговую отчетность в срок до 31 марта года, следующего за отчетным налоговым годом.

[Ст.342 ч.(2) изменена ЗП82-XVI от 29.03.07, МО60-63/04.05.07 ст.279]

(3) Органы, осуществляющие технический осмотр, и предприятия, проводящие техническое тестирование автомобилей, обязаны вести компьютерный учет автомобилей, прошедших технический осмотр (техническое тестирование), и направлять Министерству информационного развития информацию, необходимую для внесения в Государственный регистр транспорта (контур G - "Учет исполнения налогового законодательства").

(4) Министерство информационного развития обеспечивает Государственной налоговой службе доступ к данным Государственного регистра транспорта в порядке, установленном по согласованию с Главной государственной налоговой инспекцией при Министерстве финансов.

Статья 343. Льготы

От уплаты сбора освобождаются инвалиды, владеющие автомобилями с ручным управлением.

Глава III

Сбор за пользование автомобильными дорогами Республики Молдова автомобилями, не зарегистрированными в Республике Молдова

Статья 344. Субъекты налогообложения

(1) Субъектами налогообложения являются физические и юридические лица - владельцы автомобилей, не зарегистрированных в Республике Молдова, которые въезжают на территорию Республики Молдова или следуют по ней транзитом.

(2) Не являются субъектами налогообложения:

a) физические и юридические лица - резиденты, которые помещают автомобили под таможенный режим импорта;

b) владельцы автомобилей, зарегистрированных в других государствах, которые имеют разрешение на движение транспорта по международным маршрутам типа "Освобожден от уплаты сборов".

Статья 345. Объект налогообложения

Объектом налогообложения является автомобиль, не зарегистрированный в Республике Молдова, который въезжает на территорию Республики Молдова или следует по ней транзитом.

Статья 346. Ставки сбора

(1) Ставки сбора устанавливаются в евро в соответствии с приложением 2 к настоящему разделу. Сбор уплачивается в молдавских леях или в свободно конвертируемой валюте по курсу, установленному Национальным банком Молдовы на дату пересечения государственной границы Республики Молдова.

(2) По автомобилям, перевозящим опасные грузы, установленная ставка сбора удваивается.

(3) Если грузовой автомобиль, пересекающий территорию Республики Молдова транзитом, превышает 24-часовой срок нахождения на территории страны, субъект налогообложения уплачивает за каждые последующие 24 часа нахождения сбор, равный 24 евро. Сбор исчисляется за каждые 24 часа превышения, а не за каждый час нахождения сверх срока.

(4) Если автомобиль задержался на территории Республики Молдова по объективным причинам (болезнь водителя, неблагоприятные условия дорожного движения, стихийное бедствие или техногенная катастрофа, дорожно-транспортное происшествие), предусмотренный частью (3) настоящей статьи сбор не уплачивается. Объективный характер задержки подтверждается, по обстоятельствам, выпиской из медицинской карточки или справкой, выданной руководителем хозяйствующего субъекта, в ведении которого находится участок дороги, на котором произошла задержка, а в случае дорожно-транспортного происшествия -

справкой, выданной компетентным органом дорожной полиции.

Статья 347. Порядок исчисления и уплаты сбора

(1) Сбор исчисляется за каждый объект налогообложения Таможенной службой и уплачивается в пунктах пропуска через государственную границу Республики Молдова.

[Ст.347 ч.(1) изменена ЗП102-XVI от 16.05.08, MO102/10.06.08 ст.380; в силу с 10.09.08]

(2) Если автомобиль, не зарегистрированный в Республике Молдова, следует транзитом через территорию Республики Молдова, сбор уплачивается только за транзит, сбор за въезд при этом не уплачивается.

(3) Сбор уплачивается субъектами налогообложения через финансовое учреждение наличными и/или по перечислению в молдавских леях или в свободно конвертируемой валюте по курсу, установленному Национальным банком Молдовы на дату пересечения государственной границы. Уплаченные суммы перечисляются в государственный бюджет в тот же или на следующий рабочий день.

[Ст.347 ч.(3) в редакции ЗП102-XVI от 16.05.08, MO102/10.06.08 ст.380; в силу с 10.09.08]

(4) Юридические лица - субъекты налогообложения, а также владельцы автомобилей, предназначенных для перевозки пассажиров, осуществляющие регулярные международные рейсы, могут уплачивать сбор предварительно путем перечисления. В пункте пропуска через государственную границу они представляют оригинал платежного документа, подтверждающего уплату сбора, и оставляют его копию.

(5) Таможенная служба ежеквартально представляет Главной государственной налоговой инспекции при Министерстве финансов к последнему числу месяца, следующего за отчетным кварталом, информацию об исчисленных и уплаченных суммах сбора по форме, установленной Главной государственной налоговой инспекцией.

[Ст.347 ч.(5) изменена ЗП102-XVI от 16.05.08, MO102/10.06.08 ст.380; в силу с 10.09.08]

Статья 348. Льготы

Положения настоящей главы не распространяются на автомобили, зарегистрированные в государствах, с которыми Республика Молдова заключила двух- и многосторонние соглашения о движении транспорта по дорогам без уплаты дорожных сборов.

Глава IV

Сбор за пользование автомобильными дорогами автомобилями с превышением допустимых общей массы, весовых нагрузок на ось или габаритов

Статья 349. Субъекты налогообложения

Субъектами налогообложения являются физические лица (граждане Республики Молдова, иностранные граждане, лица без гражданства) и юридические лица (резиденты и нерезиденты) - владельцы автомобилей с превышением допустимых общей массы, весовых нагрузок на ось или габаритов.

Статья 350. Объекты налогообложения

Объектами налогообложения являются автомобили, зарегистрированные и не зарегистрированные в Республике Молдова, с превышением допустимых общей массы, весовых нагрузок на ось или габаритов, которые пользуются автомобильными дорогами Республики Молдова.

Статья 351. Ставки сбора

(1) Сбор по автомобилям, зарегистрированным в Республике Молдова, с превышением допустимых общей массы, весовых нагрузок на ось или габаритов уплачивается по ставкам, приведенным в приложении 3 к настоящему разделу.

(2) Сбор по автомобилям, не зарегистрированным в Республике Молдова, с превышением допустимых общей массы, весовых нагрузок на ось или габаритов уплачивается по ставкам, приведенным в приложении 4 к настоящему разделу.

(3) В случае превышения допустимых и общей массы, и весовых нагрузок на ось, и габаритов сбор исчисляется путем суммирования сборов, исчисленных по каждому показателю в отдельности.

(4) Если автомобили с превышением общей массы, весовых нагрузок на ось или габаритов используются без получения соответствующего специального разрешения или если их общая масса, весовые нагрузки на ось или габариты не совпадают с указанными в специальном разрешении, установленные по таким автомобилям ставки сбора удваиваются.

Статья 352. Порядок исчисления и уплаты сбора и представления отчетности

(1) Сбор исчисляется:

а) по автомобилям, зарегистрированным в Республике Молдова, - Министерством транспорта и дорожного хозяйства в соответствии с приложением 3 к настоящему разделу;

b) по автомобилям, не зарегистрированным в Республике Молдова, - Таможенной службы в соответствии с приложением 4 к настоящему разделу.

[Ст.352 ч.(1) изменена ЗП102-XVI от 16.05.08, МО102/10.06.08 ст.380; в силу с 10.09.08]

(2) Порядок исчисления общей массы, весовых нагрузок на ось и габаритов устанавливается Правительством.

(3) Субъекты налогообложения уплачивают сбор полностью до получения документов, разрешающих перевозку грузов автомобилями с превышением допустимых общей массы, весовых нагрузок на ось или габаритов.

(4) Если при выезде из страны выявляются автомобили с превышением допустимых общей массы, весовых нагрузок на ось или габаритов, которые передвигаются без специального разрешения, или если устанавливается, что общая масса, весовые нагрузки на ось или габариты данных автомобилей не совпадают с указанными в специальном разрешении, Таможенная служба исчисляет сбор в соответствии с частью (4) статьи 351 настоящего кодекса и не разрешает выезд из страны до представления платежного документа, подтверждающего уплату сбора.

[Ст.352 ч.(4) изменена ЗП102-XVI от 16.05.08, МО102/10.06.08 ст.380; в силу с 10.09.08]

(5) Если на территории Республики Молдова выявляются автомобили с превышением допустимых общей массы, весовых нагрузок на ось или габаритов, которые передвигаются без специального разрешения, или если устанавливается, что общая масса, весовые нагрузки на ось или габариты данных автомобилей не совпадают с указанными в специальном разрешении, орган дорожной полиции и/или уполномоченный работник Министерства транспорта и дорожного хозяйства составляют протокол об отсутствии специального разрешения или о несоответствии общей массы, весовых нагрузок на ось или габаритов с данными, указанными в специальном разрешении, и исчисляют сбор в соответствии с частью (4) статьи 351 настоящего кодекса.

(6) Если положения части (5) настоящей статьи применяются к автомобилю, не зарегистрированному в Республике Молдова, один экземпляр протокола об отсутствии специального разрешения или о несоответствии общей массы, весовых нагрузок на ось или габаритов автомобиля с данными, указанными в специальном разрешении, вручается субъекту налогообложения, а второй направляется в структурное подразделение Таможенной службы, расположенное в пункте пропуска через государственную границу, в соответствии с установленным маршрутом данного автомобиля.

[Ст.352 ч.(6) изменена ЗП102-XVI от 16.05.08, МО102/10.06.08 ст.380; в силу с 10.09.08]

(7) Если положения части (5) настоящей статьи применяются к автомобилю, зарегистрированному в Республике Молдова, один экземпляр протокола об отсутствии специального разрешения или о несоответствии общей массы, весовых нагрузок на ось или габаритов автомобиля с данными, указанными в специальном разрешении, вручается субъекту налогообложения, а второй направляется в территориальную государственную налоговую инспекцию по месту учета субъекта налогообложения.

(8) Уплата сбора производится в молдавских леях или в свободно конвертируемой валюте по курсу, установленному Национальным банком Молдовы на дату выдачи документов, разрешающих движение при превышении допустимых нормативов. В случае, предусмотренном частью (4) настоящей статьи, сбор исчисляется исходя из курса, установленного Национальным банком Молдовы на день пересечения государственной границы. В случае, предусмотренном частью (5) настоящей статьи, сбор исчисляется исходя из курса, установленного Национальным банком Молдовы на день составления протокола об отсутствии специального разрешения или о несоответствии общей массы, весовых нагрузок на ось или габаритов автомобиля с данными, указанными в специальном разрешении.

(9) Субъекты налогообложения уплачивают сбор через финансовое учреждение. Уплаченные суммы перечисляются в государственный бюджет в тот же или на следующий рабочий день.

[Ст.352 ч.(9) в редакции ЗП102-XVI от 16.05.08, МО102/10.06.08 ст.380; в силу с 10.09.08]

(10) Органы, указанные в части (1) настоящей статьи, ежеквартально представляют Главной государственной налоговой инспекции при Министерстве финансов к последнему числу месяца, следующего за отчетным кварталом, отчетность по исчисленным и уплаченным суммам сбора по форме, установленной Главной государственной налоговой инспекцией.

(11) Субъекты налогообложения - резиденты Республики Молдова, занимающиеся предпринимательской деятельностью, ежеквартально представляют территориальной государственной налоговой инспекции по месту их нахождения отчетность по исчисленным суммам сбора к последнему числу месяца, следующего за отчетным кварталом, в котором были получены документы, необходимые для передвижения при превышении допустимых нормативов, по форме, установленной Главной государственной налоговой инспекцией при Министерстве финансов.

(11) Субъекты налогообложения - резиденты Республики Молдова, занимающиеся предпринимательской деятельностью, ежеквартально представляют территориальной государственной налоговой инспекции по месту их нахождения отчетность по исчисленным суммам сбора к последнему числу месяца, следующего за отчетным кварталом, в котором были получены документы, необходимые для передвижения при превышении допустимых нормативов, по форме, установленной Правительством.

[Ст.352 ч.(11) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

Глава V

Сбор за пользование охранной зоной автомобильных дорог за чертой населенного пункта для ведения строительно-монтажных работ

Статья 353. Субъекты налогообложения

Субъектами налогообложения являются физические и юридические лица, подавшие заявку на получение разрешения на проведение в охранной зоне автомобильных дорог за чертой населенного пункта подземных и/или наземных работ по прокладке инженерных коммуникаций, работ по устройству подъездов к автодорогам, площадок для стоянки, работ по строительству зданий и сооружений, за исключением объектов дорожного сервиса.

Статья 354. Объекты налогообложения

Объектами налогообложения являются проекты строительно-монтажных работ, подземные и наземные работы по прокладке инженерных коммуникаций, работы по устройству подъездов к автодорогам, площадок для стоянки, работы по строительству зданий и сооружений.

Статья 355. Ставки сбора

Ставки сбора устанавливаются в соответствии с приложением 5 к настоящему разделу.

Статья 356. Порядок исчисления и уплаты сбора

(1) Сбор исчисляется Министерством транспорта и дорожного хозяйства путем умножения ставки сбора на:

a) число представленных проектов - по объектам налогообложения, предусмотренным в пунктах 1 и 2 приложения 5 к настоящему разделу;

b) каждый квадратный метр используемой площади - по объектам налогообложения, предусмотренным в подпункте a) пункта 3 и в пунктах 5 и 6 приложения 5 к настоящему разделу;

c) каждый погонный метр используемой площади - по объектам налогообложения, предусмотренным в подпунктах b) - d) пункта 3 и в пункте 4 приложения 5 к настоящему разделу.

(2) Сбор уплачивается разовым платежом через посредство финансовых учреждений:

a) на дату представления проектов и соответственно на дату вызова специалиста на объект - по объектам налогообложения, предусмотренным в пунктах 1 и 2 приложения 5 к настоящему разделу;

b) до получения разрешения на проведение работ.

(3) Документы на проведение работ выдаются Министерством транспорта и дорожного хозяйства только по представлении копии платежного документа, подтверждающего уплату сбора.

(4) Суммы сборов, уплаченных по объектам налогообложения, предусмотренным в пунктах 1 и 2 приложения 5 к настоящему разделу, не возвращаются в случае отказа в выдаче документов на проведение работ.

(5) Министерство транспорта и дорожного хозяйства ежеквартально представляет Главной государственной налоговой инспекции при Министерстве финансов к последнему числу месяца, следующего за отчетным кварталом, информацию о субъектах налогообложения и исчисленных и уплаченных суммах сбора.

(6) Субъекты налогообложения ежеквартально представляют территориальной государственной налоговой инспекции по месту их нахождения отчетность по уплате сбора к последнему числу месяца, следующего за отчетным кварталом, в котором были получены документы на проведение работ, по форме, установленной Главной государственной налоговой инспекцией при Министерстве финансов.

(6) Субъекты налогообложения ежеквартально представляют территориальной государственной налоговой инспекции по месту их нахождения отчетность по уплате сбора к последнему числу месяца, следующего за отчетным кварталом, в котором были получены документы на проведение работ, по форме, установленной Правительством.

[Ст.356 ч.(6) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

Глава VI

Сбор за пользование охранной зоной автомобильных дорог

за чертой населенного пункта

для размещения наружной рекламы

Статья 357. Субъекты налогообложения

Субъектами налогообложения являются физические и юридические лица, подавшие заявку на получение разрешения на размещение наружной рекламы в охранной зоне автомобильных дорог за чертой населенного пункта.

Статья 358. Объекты налогообложения

Объектами налогообложения являются проекты размещения наружной рекламы в охранной зоне автомобильных дорог за чертой населенного пункта, объекты наружной рекламы, размещенные в охранной зоне автомобильных дорог за чертой населенного пункта, в том числе на земельных участках, являющихся собственностью субъекта налогообложения: плакаты, щиты, стенды, сооружения и конструкции (отдельно стоящие или размещенные на стенах и крышах зданий), а также трехмерная и световая вывески, электромеханические и электронные подвесные табло и иные рекламные технические средства.

Статья 359. Ставки сбора

Ставки сбора устанавливаются в соответствии с приложением 6 к настоящему разделу.

Статья 360. Налоговый период

Налоговым периодом является календарный год.

Статья 361. Порядок исчисления и уплаты сбора и представления отчетности

(1) По объектам наружной рекламы, размещенным в охранной зоне автомобильных дорог за чертой населенного пункта, сбор исчисляется путем:

a) умножения ставки сбора на число представленных проектов - по объектам налогообложения, предусмотренным в пунктах 1 и 2 приложения 6 к настоящему разделу;

b) умножения ставки сбора на каждый квадратный метр рекламной площади - по объектам налогообложения, предусмотренным в пункте 3 приложения 6 к настоящему разделу.

(2) При исчислении сбора принимается в расчет рекламная площадь лицевой и оборотной стороны рекламного объекта.

(3) В случае отказа в выдаче разрешения на размещение объекта наружной рекламы суммы сборов, уплаченные по объектам налогообложения, предусмотренным в пунктах 1 и 2 приложения 6 к настоящему разделу, не возвращаются.

(4) Сбор уплачивается до осуществления действий, предусмотренных в пунктах 1 и 2 приложения 6 к настоящему разделу, и до выдачи разрешения на размещение объектов, предусмотренных в пункте 3 данного приложения.

(5) За налоговый период, в котором было выдано разрешение на размещение объекта наружной рекламы, сбор исчисляется Министерством транспорта и дорожного хозяйства, которое ежеквартально представляет Главной государственной налоговой инспекции при Министерстве финансов к последнему числу месяца, следующего за отчетным кварталом, информацию о субъектах налогообложения и исчисленных и уплаченных суммах сбора по форме, установленной Главной государственной налоговой инспекцией. В этом случае субъект налогообложения представляет территориальной государственной налоговой инспекции по месту его нахождения отчетность по исчисленной сумме сбора к последнему числу месяца, следующего за отчетным кварталом, в котором было получено разрешение на размещение объекта наружной рекламы.

(6) За последующие налоговые периоды сбор исчисляется субъектом налогообложения самостоятельно и уплачивается через посредство финансовых учреждений единым платежом до 1 марта текущего налогового периода. В этом случае субъект налогообложения представляет:

a) до 31 марта текущего налогового периода территориальной государственной налоговой инспекции по месту своего нахождения (филиалы/подразделения - по месту нахождения базового предприятия) отчетность по исчисленным суммам сбора;

b) на дату уплаты сбора хозяйствующему субъекту, в ведении которого находится эксплуатируемый участок дороги, в охранной зоне которого размещен объект наружной рекламы, копию платежного документа, подтверждающего уплату сбора.

(7) хозяйствующие субъекты, в ведении которых находятся эксплуатируемые участки дорог, в охранной зоне которых размещены объекты наружной рекламы, направляют до 31 марта текущего налогового периода территориальной государственной налоговой инспекции по месту нахождения субъекта налогообложения отчетность по каждому субъекту и объекту налогообложения, а также по исчисленным и уплаченным суммам сбора по форме, установленной Главной государственной налоговой инспекцией при Министерстве финансов.

(8) В случае частичного расположения участка земли, занимаемого объектом наружной рекламы, в охранной зоне автомобильной дороги за чертой населенного пункта сбор исчисляется исходя из соотношения площади участка, находящейся в

охранной зоне дороги, и общей площади участка, занятого объектом, по которому применяется соответствующая ставка сбора.

(9) Если объект наружной рекламы был размещен или ликвидирован в течение налогового периода, сбор исчисляется в установленном порядке со дня, когда разрешение было получено, или по день, когда оно было аннулировано.

Глава VII

Сбор за пользование охранной зоной автомобильных дорог за чертой населенного пункта для размещения объектов дорожного сервиса

Статья 362. Субъекты налогообложения

Субъектами налогообложения являются физические и юридические лица, подавшие заявку на получение разрешения на размещение объектов дорожного сервиса в охранной зоне автомобильных дорог за чертой населенного пункта.

Статья 363. Объекты налогообложения

Объектами налогообложения являются проекты по размещению объектов дорожного сервиса в охранной зоне автомобильных дорог за чертой населенного пункта и объекты дорожного сервиса, размещенные в охранной зоне автомобильных дорог за чертой населенного пункта, в том числе на земельных участках, которые являются собственностью субъекта налогообложения: автозаправочные станции, станции технического обслуживания, пункты вулканизации, лотки, предприятия розничной торговли, предприятия общественного питания, структуры по приему туристов с функциями размещения и питания.

Статья 364. Ставки сбора

Ставки сбора устанавливаются в соответствии с приложением 6 к настоящему разделу.

Статья 365. Налоговый период

Налоговым периодом является календарный год.

Статья 366. Порядок исчисления и уплаты сбора и представления отчетности

(1) По объектам дорожного сервиса, размещенным в охранной зоне автомобильных дорог за чертой населенного пункта, сбор исчисляется путем:

a) умножения ставки сбора на число представленных проектов - по объектам налогообложения, предусмотренным в пунктах 1 и 2 приложения 6 к настоящему разделу;

b) умножения ставки сбора на количество:

- счетчиков учета отпуска топлива - по объектам налогообложения, предусмотренным в подпункте a) пункта 4 приложения 6 к настоящему разделу;

- постов оказания услуг - по объектам налогообложения, предусмотренным в подпункте b) пункта 4 приложения 6 к настоящему разделу;

- пунктов вулканизации;

c) умножения ставки сбора на количество размещенных объектов налогообложения, предусмотренных в подпунктах d) и e) пункта 4 приложения 6 к настоящему разделу.

(2) Сбор уплачивается до осуществления действий, предусмотренных в пунктах 1 и 2 приложения 6 к настоящему разделу, и до выдачи разрешения на размещение объектов, предусмотренных в пункте 4 данного приложения.

(3) За налоговый период, в котором было выдано разрешение на размещение объекта дорожного сервиса, сбор исчисляется Министерством транспорта и дорожного хозяйства, которое ежеквартально представляет Главной государственной налоговой инспекции при Министерстве финансов к последнему числу месяца, следующего за отчетным кварталом, информацию о субъектах налогообложения и исчисленных и уплаченных суммах сбора по форме, установленной Главной государственной налоговой инспекцией. В этом случае субъекты налогообложения представляют территориальной государственной налоговой инспекции по месту их нахождения отчетность по исчисленной сумме сбора к последнему числу месяца, следующего за отчетным кварталом, в котором было получено разрешение на размещение объекта дорожного сервиса.

(4) За последующие налоговые периоды сбор исчисляется субъектом налогообложения самостоятельно и уплачивается через посредство финансовых учреждений единым платежом до 1 марта текущего налогового периода. В этом случае субъект налогообложения представляет:

a) до 31 марта текущего налогового периода территориальной государственной налоговой инспекции по месту его нахождения (филиалы/подразделения - по месту нахождения базового предприятия) отчетность по исчисленным суммам сбора;

b) на дату уплаты сбора хозяйствующему субъекту, в ведении которого находится эксплуатируемый участок дороги, в охранной зоне которого размещен объект дорожного сервиса, копию платежного документа, подтверждающего уплату сбора.

(5) Хозяйствующие субъекты, в ведении которых находятся эксплуатируемые участки дорог, в охранной зоне которых размещены объекты дорожного сервиса, направляют до 31 марта текущего налогового периода территориальной государственной налоговой инспекции по месту нахождения субъекта налогообложения отчетность по каждому субъекту налогообложения, а также по

исчисленным и уплаченным суммам сбора по форме, установленной Главной государственной налоговой инспекцией при Министерстве финансов.

(5) Хозяйствующие субъекты, в ведении которых находятся эксплуатируемые участки дорог, в охранной зоне которых размещены объекты дорожного сервиса, направляют до 31 марта текущего налогового периода территориальной государственной налоговой инспекции по месту нахождения субъекта налогообложения отчетность по каждому субъекту налогообложения, а также по исчисленным и уплаченным суммам сбора по форме, установленной Правительством.

[Ст.366 ч.(5) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

(6) В случае частичного расположения участка земли (включая въезды и выезды, подъездные дороги и стоянки), занимаемого объектом дорожного сервиса, в охранной зоне автомобильной дороги за чертой населенного пункта сбор исчисляется исходя из соотношения площади участка, находящейся в охранной зоне дороги, и общей площади земельного участка, занятого объектом, по которому применяется соответствующая ставка сбора.

(7) Если объект дорожного сервиса начал функционировать или был ликвидирован в течение налогового периода, сбор исчисляется в установленном порядке со дня, когда он начал функционировать, или по день, когда он перестал функционировать.

(8) Сборы, уплаченные по объектам налогообложения, предусмотренным в пунктах 1 и 2 приложения 6 к настоящему разделу, не возвращаются в случае отказа в выдаче разрешения на размещение объекта.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ ПАРЛАМЕНТА **Мариан ЛУПУ**

№ 316-XVI. Кишинэу, 2 ноября 2006 г.

Приложение 1

Сбор за пользование автомобильными дорогами

автомобилями, зарегистрированными в Республике Молдова

№ п/п	Объект налогообложения	Ставка сбора, леев
1	2	3
1	Мотоциклы	36
2	Легковые автомобили; автомобили специального назначения на шасси легковых автомобилей или микроавтобусов с объемом двигателя:	
	a) до 1500 куб.см включительно	54
	b) от 1501 до 2000 куб.см включительно	108
	c) от 2001 до 2500 куб.см включительно	360
	d) от 2501 до 3000 куб.см включительно	900
	e) от 3001 до 3500 куб.см включительно	1080
	f) от 3501 до 4000 куб.см включительно	1260
	g) от 4001 до 4500 куб.см включительно	1440
	h) от 4501 до 5000 куб.см включительно	1620
	i) от 5001 до 5500 куб.см включительно	1800
	j) от 5501 до 6000 куб.см включительно	1980
	k) свыше 6000 куб.см	2160
3	Прицепы грузоподъемностью, указанной в свидетельстве о регистрации:	
	a) до 0,75 т включительно	36

	b) от 0,75 до 3,5 т включительно	216
	c) от 3,5 до 10 т включительно	360
	d) свыше 10 т	432
4	Полуприцепы грузоподъемностью, указанной в свидетельстве о регистрации:	
	a) до 15 т включительно	432
	b) от 15 до 20 т включительно	648
	c) от 20 до 25 т включительно	828
	d) от 25 до 30 т включительно	1008
	e) от 30 до 35 т включительно	1224
	f) свыше 35 т	1440
5	Тягачи, тракторы	360
6	Грузовые автомобили, автомобили специального назначения на шасси грузовых автомобилей, любые другие самодвижущиеся автомобили общей массой, указанной в свидетельстве о регистрации:	
	a) до 1,6 т включительно	144
	b) от 1,6 до 5 т включительно	288
	c) от 5 до 10 т включительно	360
	d) свыше 10 т	900
7	Микроавтобусы и автобусы вместимостью*:	
	a) 9 мест	900
	b) от 10 до 16 мест включительно	1080
	c) от 17 до 24 мест включительно	1260
	d) от 25 до 40 мест включительно	1440
	e) свыше 40 мест	1620

*По микроавтобусам и автобусам количество мест определяется без учета места водителя.

Приложение 2

Сбор за пользование автомобильными дорогами Республики Молдова автомобилями, не зарегистрированными в Республике Молдова

№ п/п	Объект налогообложения	Ставка сбора, евро	
		за въезд в страну	за транзит
1	Микроавтобусы и автобусы вместимостью*: a) 9 мест	25	40
	b) от 10 до 16 мест включительно	40	50
	c) от 17 до 24 мест включительно	45	60
	d) от 25 до 40 мест включительно	70	80
	e) свыше 40 мест	85	100
2	Прицепы к микроавтобусам	20	30
3	Прицепы к автобусам	40	50
4	Грузовые автомобили с прицепами и без них (без превышения допустимой весовой нагрузки на ось) общей массой: a) до 3,6 т включительно	25	40
	b) от 3,6 до 10 т включительно	40	50
	c) от 10 до 40 т включительно	75	85

*По микроавтобусам и автобусам количество мест определяется без учета места водителя.

Приложение 3

Сбор за пользование автомобильными дорогами автомобилями, зарегистрированными в Республике Молдова, с превышением допустимых общей массы, весовых нагрузок на ось или габаритов

№ п/п	Объект налогообложения	Ставка сбора, леев
1	2	3
1	Выдача по заявке предварительного заключения и специального разрешения	36,0
2	Превышение допустимой весовой нагрузки на ось: a) одиночную – 10,1-12 т	0,9 за каждую тонну превышения х км
	сдвоенную – 16,1-18 т	0,9 за каждую тонну превышения х км
	строенную – 22,1-24 т	0,9 за каждую тонну превышения х км
	b) одиночную – свыше 12 т	1,8 за каждую тонну превышения х км
	сдвоенную – свыше 18 т	1,8 за каждую тонну превышения х км
	строенную – свыше 24 т	1,8 за каждую тонну превышения х км
3	Превышение допустимой общей массы автомобиля с грузом (без превышения весовой нагрузки на ось)	2,7 за каждую тонну превышения х км
4	Превышение допустимых габаритов при соблюдении условий по весовым нагрузкам:	

	a) ширины или высоты до 50 см или длины до 100 см	3,6 за каждый километр
	b) ширины или высоты на 50–100 см или длины на 100–200 см	7,2 за каждый километр
	c) ширины или высоты на 101–150 см или длины на 201–350 см	10,8 за каждый километр
	d) ширины или высоты на 151–200 см или длины на 351–600 см	14,4 за каждый километр
1	2	3
	e) ширины или высоты на 201–250 см или длины на 601–900 см	18,0 за каждый километр
	f) ширины или высоты на 251–300 см или длины на 901–1200 см	21,6 за каждый километр
	g) ширины или высоты свыше 301 см или длины свыше 1201 см	27,0 за каждый километр
5	Повторное взвешивание автомобиля или повторное измерение габаритов после перестановки груза	18,0 за одну операцию

Приложение 4

Сбор за пользование автомобильными дорогами автомобилями, не зарегистрированными в Республике Молдова, с превышением допустимых общей массы, весовых нагрузок на ось или габаритов

№ п/п	Объект налогообложения		Ставка сбора, евро	
			за въезд в страну	за каждый километр пути
1	Автомобили с превышением допустимых общей массы, весовой нагрузки на ось или габаритов: - за выдачу предварительного заключения и специального разрешения		45	
	- за превышение допустимой общей массы		15	0,25 за каждую тонну превышения
	- за превышение допустимой весовой нагрузки на ось:			
	а) одиночную	10,1–12 т	15	0,125 за каждую тонну превышения
	сдвоенную	16,1–18 т	15	0,125 за каждую тонну превышения
	строенную	22,1–24 т	15	0,125 за каждую тонну превышения
	b) одиночную	свыше 12 т	15	0,15 за каждую тонну превышения
	сдвоенную	свыше 18 т	15	0,15 за каждую тонну превышения
	строенную	свыше 24 т	15	0,15 за каждую тонну превышения
	- за превышение допустимых габаритов:			

	a) ширины и высоты		15	0,005 за каждый сантиметр превышения
	b) длины		15	0,3 за каждый метр превышения
2	Повторное взвешивание или повторное измерение габаритов автомобиля		15	
3	Сопровождение, по необходимости, автомобилем прикрытия			0,3

Приложение 5

Сбор за пользование охранной зоной автомобильных дорог за чертой населенного пункта для ведения строительно-монтажных работ

№ п/п	Объект налогообложения	Единица измерения	Ставка сбора, леев
1	Рассмотрение и оформление документов, согласование проектных решений и выдача технических условий	1 проект	90
2	Вызов специалиста на объект	1 проект	108
3	Выдача разрешений на производство подземных работ по прокладке инженерных коммуникаций: a) через автодороги открытым (траншейным) способом	1 кв.м	126
	b) через автодороги закрытым способом (прокол, продавливание)	1 пог.м	36
	c) вдоль дорог	1 пог.м	18
	d) под тротуарами	1 пог.м	27
4	Выдача разрешений на производство наземных работ по прокладке инженерных коммуникаций: a) на опорах вдоль дорог	1 пог.м	18
	b) вдоль мостовых сооружений	1 пог.м	72
	c) через автодороги воздушным путем	1 пог.м	54

5	Выдача разрешений на устройство подъездов к автодорогам, площадок для стоянки и дополнительных полос	1 кв.м	9
6	Выдача разрешений на строительство зданий и сооружений (кроме объектов дорожного сервиса)	1 кв.м	54
7	Выполнение работ без разрешения органов дорожного управления (без учета оплаты получения разрешения)	1 объект	1800

Приложение 6

Сбор за пользование охранной зоной автомобильных дорог за чертой населенного пункта для размещения наружной рекламы и сбор за пользование охранной зоной автомобильных дорог за чертой населенного пункта для размещения объектов дорожного сервиса

№ п/п	Объект налогообложения	Единица измерения	Ставка сбора, леев
1	Рассмотрение и оформление документов, согласование проектных решений и выдача технических условий	1 проект	90
2	Вызов специалиста на объект	1 проект	108
3	Объекты наружной рекламы, размещенные в охранной зоне автомобильных дорог за чертой населенного пункта	1 кв.м рекламной площади	500
4	Объекты дорожного сервиса, размещенные в охранной зоне автомобильных дорог за чертой населенного пункта: a) автозаправочные станции	1 счетчик учета отпуска топлива	900
	b) станции технического обслуживания	1 пост оказания услуг*	900
	c) пункты вулканизации	1 пункт	360

	d) предприятия розничной торговли, предприятия общественного питания, структуры по приему туристов с функциями размещения и питания	до 100 кв.м 100 кв.м и более	900 1800
	e) торговые точки (лотки), расположенные за чертой населенного пункта	1 точка (лоток)	180

* Число постов определяется с учетом возможного количества автомобилей, одновременно нуждающихся в техническом обслуживании.

[Приложение 6 изменена ЗП177 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534; в силу с 01.01.08]

СОДЕРЖАНИЕ

Раздел I

ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 1. Отношения, регулируемые настоящим кодексом

Статья 2. Налоговая система Республики Молдова

Статья 3. Налоговое законодательство

Статья 4. Международные договоры (соглашения)

Статья 5. Общие понятия

Статья 6. Налоги (пошлины) и сборы и их виды

Статья 7.Установление, изменение и отмена общегосударственных и местных налогов (пошлин) и сборов

Статья 8. Права и обязанности налогоплательщика

Статья 9. Налоговое администрирование

Статья 10.Деятельность органов, осуществляющих

полномочия по налоговому администрированию

Статья 11. Защита прав и интересов налогоплательщика

Раздел II

ПОДОХОДНЫЙ НАЛОГ

Глава 1 ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 12. Понятия

Статья 12[1]. Налоговый период по подоходному налогу

Статья 13. Субъекты налогообложения

Статья 14. Объект налогообложения

Статья 15. Ставки налога

Статья 16. Налоговые зачеты

Статья 17. Налогообложение дохода, оставшегося после смерти собственника

Глава 2 СОСТАВ ДОХОДА

Статья 18. Источники дохода, облагаемые налогом

Статья 19. Льготы, предоставляемые работодателем

Статья 20. Источники дохода, не облагаемые налогом

Статья 21. Особые правила, относящиеся к доходу

Статья 22. Непризнание дохода при вынужденной утрате собственности

Глава 3 ВЫЧЕТЫ РАСХОДОВ, СВЯЗАННЫХ С ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ

Статья 23. Общее правило

Статья 24. Вычеты расходов, связанных с осуществлением предпринимательской деятельности

Статья 25. Вычеты процентных начислений

Статья 26. Вычеты начисленного износа

Статья 27. Стоимость основных средств

Статья 28. Амортизационные вычеты нематериальной собственности

Статья 29. Вычеты расходов, связанных с добычей невосполнимых природных ресурсов

Статья 30. Ограничения на вычеты налогов и штрафов

Статья 31. Ограничение других вычетовСтатья 32. Перенесение убытков на будущее

Глава 4 ОСВОБОЖДЕНИЯ И ДРУГИЕ ВЫЧЕТЫ

Статья 33. Личное освобождение

Статья 34. Освобождение для супруги (супруга)

Статья 35. Освобождение на иждивенцев

Статья 36. Другие вычеты

Глава 5 ПРИРОСТ И ПОТЕРИ КАПИТАЛА

Статья 37. Признание и определение прироста и потерь капитала

Статья 38. Понятия, относящиеся к капитальным активам

Статья 39. Ограничения на вычеты потерь капитала

Статья 40. Перераспределение (передача) собственности между супругами

Статья 41. Льготы при продаже основного жилья

Статья 42. Дарение

Статья 43. Передача собственности по причине смерти

Глава 6 ПРАВИЛА ВЕДЕНИЯ УЧЕТА

Статья 44. Методы учета и их использование

Статья 45. Метод процента выполнения

Статья 46. Методы учета товарно-материальных запасов

Статья 47. Учет дохода от общей собственности
Статья 48. Учет возмещенных вычетов

Глава 7 НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ ОТДЕЛЬНЫХ КАТЕГОРИЙ НАЛОГОПЛАТЕЛЬЩИКОВ

Статья 49.Субъекты малого бизнеса, крестьянские (фермерские) хозяйства, обслуживающие сельскохозяйственные кооперативы, резиденты зон свободного предпринимательства

Статья 49^{1}. Организации в области науки и инноваций

Статья 49^{2}. Налоговые льготы по инвестициям

Статья 50. Страховая деятельность

Статья 51. Органы публичной власти и публичные учреждения, освобожденные от налога

Статья 52. Некоммерческие организации, освобожденные от налога

Статья 53. Побочный бизнес

Статья 53^{1}. Предприятия, созданные обществами слепых, глухих и инвалидов

Статья 53^{2}. Сберегательно-заемные ассоциации граждан

Статья 54. Организации иностранных государств, международные организации и их персонал

Глава 8 НАЛОГОВЫЙ РЕЖИМ ПРИ ЛИКВИДАЦИИ И РЕОРГАНИЗАЦИИ ХОЗЯЙСТВУЮЩИХ СУБЪЕКТОВ

Статья 55. Вложения в капитал

Статья 56. Выплаты, производимые хозяйствующим субъектом

Статья 57. Ликвидация хозяйствующего субъекта

Статья 58. Реорганизация хозяйствующего субъектаСтатья 59. Правила при ликвидации или реорганизации хозяйствующего субъекта

Глава 9 ПРАВИЛА, ОТНОСЯЩИЕСЯ

К ТОВАРИЩЕСТВАМ И ИНВЕСТИЦИОННЫМ ФОНДАМ

Статья 60. Определение дохода (или убытков) товарищества

Статья 61. Выплаты, производимые товариществом

Статья 62. Скорректированный стоимостный базис доли члена товарищества

Статья 63. Инвестиционные фонды

Глава 10 НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ НЕГОСУДАРСТВЕННЫХ

ПЕНСИОННЫХ ФОНДОВ

Статья 64. Квалифицированные негосударственные пенсионные фонды

Статья 65. Неквалифицированные негосударственные пенсионные фонды

Статья 66. Вычет взносов

Статья 67. Ограничения на вычет взносов

Статья 68. Налогообложение дохода квалифицированного негосударственного пенсионного фонда

Статья 69. Квалифицированный негосударственный пенсионный фонд, созданный за рубежом

Глава 10[1] НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ ЧАСТНЫХ НОТАРИУСОВ

Статья 69[1]. Нотариальная деятельность

Статья 69[2]. Субъект налогообложения

Статья 69[3]. Объект налогообложения

Статья 69[4]. Расходы частного нотариуса

Статья 69[5]. Ставка налога

Глава 11 ИСТОЧНИКИ ДОХОДА НЕРЕЗИДЕНТОВ

Статья 70. Разделение источников дохода

Статья 71. Доход, полученный в Республике Молдова

Статья 72. Доход, полученный за пределами Республики Молдова

Статья 73. Разделение дохода при выявлении неполного его отражения

Статья 74. Вычеты

Статья 75. Облагаемый доход нерезидентов

Статья 76. Доход физического лица, которое перестает быть резидентом

Статья 77. Налоговые зачеты

Статья 78. Положения для хозяйствующих субъектов-нерезидентов
Статья 79. Доходы десятипроцентных владельцев из иностранного источника

Глава 12 ПРЕДВАРИТЕЛЬНАЯ УПЛАТА НАЛОГА
Статья 80. Предварительная уплата налога на дивиденды

Глава 13 НАЛОГОВЫЕ ЗАЧЕТЫ

Статья 81. Зачеты исчисленных и удержанных налогов
Статья 82. Зачет уплаченного за рубежом налога на инвестиционный и финансовый доход

Глава 14 ПРЕДСТАВЛЕНИЕ ДЕКЛАРАЦИИ

О ПОДОХОДНОМ НАЛОГЕ И ДОКУМЕНТА

О ДОХОДЕ ТОВАРИЩЕСТВА.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ФИСКАЛЬНОГО КОДА

Статья 83.Представление декларации о подоходном

налоге и документа о доходе товарищества

Статья 84. Уплата налога в рассрочку

Статья 85. Подписание деклараций и других документов

Статья 86. Использование фискального кода

Статья 87. Сроки, порядок, форма и место уплаты налога

Глава 15 УДЕРЖАНИЕ НАЛОГА У ИСТОЧНИКА ВЫПЛАТЫ

Статья 88. Удержание налога из заработной платы

Статья 89. Удержание налога из процентных начислений и роялти

Статья 90. Удержание из других выплат, осуществленных в пользу резидента

Статья 91. Удержание из доходов нерезидента

Статья 92. Уплата налогов, удержанных у источника выплаты,

и представление налоговым органам

и налогоплательщикам документов

об осуществленных выплатах и/или удержанных налогах

Раздел III

НАЛОГ НА ДОБАВЛЕННУЮ СТОИМОСТЬ

Глава 1 ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 93. Основные понятия

Глава 2 СУБЪЕКТЫ И ОБЪЕКТЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ

Статья 94. Субъекты налогообложения

Статья 95. Объекты налогообложения

Глава 3 ПОРЯДОК ИСЧИСЛЕНИЯ И УПЛАТЫ НДС

Статья 96. Ставки НДС

Статья 97. Облагаемая стоимость облагаемой поставки

Статья 98. Корректировка облагаемой стоимости облагаемой поставки

Статья 99. Поставки, осуществляемые по цене ниже рыночной,

без оплаты, в счет оплаты труда

Статья 100. Облагаемая стоимость импортируемых товаров

Статья 101. Порядок исчисления и уплаты НДС

Статья 102. Зачет НДС на приобретаемые товарно материальные ценности, услуги

Глава 4 ПОСТАВКИ, ОСВОБОЖДЕННЫЕ ОТ НДС

Статья 103. Освобождение от уплаты НДС

Глава 5 ОБЛОЖЕНИЕ НДС ПО НУЛЕВОЙ СТАВКЕ

Статья 104. Поставки, облагаемые НДС по нулевой ставке

Глава 6 ПОСТАВКИ

Статья 105. Поставки товаров, услуг

Статья 106. Поставки, осуществляемые агентами

и наемными работниками

Статья 107. Передача права на осуществление

предпринимательской деятельности

Глава 7 СРОКИ НАЛОГОВОГО ОБЯЗАТЕЛЬСТВА

Статья 108. Сроки налогового обязательства
Статья 109. Сроки налогового обязательства при импорте

Глава 8 МЕСТО ПОСТАВКИ

Статья 110. Место поставки товаровСтатья 111. Место поставки услуг

Глава 9 АДМИНИСТРИРОВАНИЕ НДС

Статья 112. Регистрация субъектов налогообложения

Статья 113. Аннулирование регистрации

Статья 114. Налоговый период по НДС

Статья 115. Декларирование НДС и его уплата

Статья 116. Зачет НДС при наличии безнадежных долгов

Статья 117. Налоговая накладная

Статья 118. Учет товаров, услуг

Раздел IV

АКЦИЗЫ

Глава 1 ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 119. Понятия

Глава 2 СУБЪЕКТЫ И ОБЪЕКТЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ.

НАЛОГООБЛАГАЕМАЯ БАЗА

Статья 120. Субъекты налогообложения

Статья 121. Объекты налогообложения и налогооблагаемая база

Глава 3 СТАВКИ АКЦИЗОВ, ПОРЯДОК ИХ ИСЧИСЛЕНИЯ

И СРОКИ УПЛАТЫ

Статья 122. Ставки акцизов

Статья 123. Порядок исчисления и сроки уплаты акцизов

Статья 124. Льготы по уплате акцизов

Статья 125. Зачет и возмещение уплаченных акцизов

Глава 4 РЕГИСТРАЦИЯ СУБЪЕКТОВ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ.

УЧЕТ ОТГРУЖАЕМЫХ (ВЫВОЗИМЫХ)

ПОДАКЦИЗНЫХ ТОВАРОВ.

ДЕКЛАРИРОВАНИЕ УПЛАТЫ АКЦИЗОВ

Статья 126. Регистрация субъектов налогообложения

Статья 127. Учет отгружаемых (вывозимых) подакцизных товаров.

Декларирование уплаты акцизов

Глава 5 АДМИНИСТРИРОВАНИЕ АКЦИЗОВ

Статья 128. Контроль, осуществляемый налоговыми и таможенными органами

Раздел V

НАЛОГОВОЕ АДМИНИСТРИРОВАНИЕ

Глава 1 ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 129. Понятия

Статья 130. Регулируемые отношения

Статья 131. Органы, осуществляющие полномочия по налоговому администрированию

Глава 2 НАЛОГОВЫЙ ОРГАН

Статья 132. Основная задача и общие принципы организации налогового органа

Статья 133. Полномочия налогового органа

Статья 134. Права налогового органа и налоговых служащих

Статья 135 - исключена

Статья 136. Обязанности налогового органа и налоговых служащих

Статьи 137-144 - исключены

Статья 145. Изъятие документов

Статья 146. Налоговый пост

Статья 147. Взаимодействие налогового органа с органами публичной власти

Статья 148. Подбор, зачисление в штат и увольнение налоговых служащих

Статья 149. Классные чины налоговых служащих

Статья 150 - исключена

Статья 151. Защита прав и интересов налоговых служащих

Статья 152. Материальное и социальное обеспечение налоговых служащих

Статья 153. Ответственность налоговых служащих
и право на обжалование их действий

Глава 3 ИНЫЕ ОРГАНЫ, ОСУЩЕСТВЛЯЮЩИЕ ПОЛНОМОЧИЯ ПО НАЛОГОВОМУ АДМИНИСТРИРОВАНИЮ

Статья 153[1].Обязанности и права Центра по борьбе с экономическими преступлениями и коррупцией

Статья 154. Полномочия и права таможенных органов

Статья 155. Обязанности таможенных органов

Статья 156. Полномочия служб по сбору местных налогов и сборов

Статья 157. Права служб по сбору местных налогов и сборов

Статья 158. Обязанности служб по сбору местных налогов и сборов

Статья 159. Акты служб по сбору местных налогов и сборов

Статья 160. Организация и деятельность служб
по сбору местных налогов и сборов

Глава 4 УЧЕТ НАЛОГОПЛАТЕЛЬЩИКОВ

Статья 161. Общие положения

Статья 162. Присвоение фискального кода

Статья 163. Место, сроки и порядок присвоения фискального кода

Статья 164. Государственный налоговый регистр

Статья 165. Использование фискального кода

Статья 166. Содействие органов публичной власти учету налогоплательщиков

Статья 167. Обязанности при открытии, изменении или закрытии

банковских счетов

Статья 168. Аннулирование фискальных кодов

Глава 5 НАЛОГОВОЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВО

Статья 169. Возникновение и изменение налогового обязательства

Статья 170. Порядок погашения налогового обязательства

Статья 171. Погашение налогового обязательства путем уплаты

Статья 172. Погашение налогового обязательства путем аннулирования

Статья 173. Погашение налогового обязательства путем истечения срока давности

Статья 174. Погашение налогового обязательства путем вычета

Статья 175. Погашение налогового обязательства путем компенсации

Статья 176. Возмещение переплат и сумм, подлежащих возмещению

согласно налоговому законодательству

Статья 177. Погашение налогового обязательства путем принудительного исполнения

Статья 178. Дата погашения налогового обязательства

Статья 179. Последовательность погашения налоговых обязательств

Статья 180. Изменение срока погашения налогового обязательства

Глава 6 ОТВЕТСТВЕННОСТЬ

ЗА ПОГАШЕНИЕ НАЛОГОВОГО ОБЯЗАТЕЛЬСТВА

Статья 181. Ответственность должностного лица

за погашение налогового обязательства налогоплательщика

Статья 182. Ответственность должностного лица налогоплательщика,

обязанного удерживать или взимать с другого лица налоги (пошлины),

сборы, пени и/или штрафы и уплачивать их в бюджет

Статья 183. Ответственность лица, получающего собственность,
за погашение недоимки лица, передающего собственность
Статья 184. Ответственность за налоговые обязательства лица,
находящегося в процессе ликвидации
Статья 185. Ответственность за налоговые обязательства
в случае реорганизации лица
Статья 186. Погашение налоговых обязательств умерших физических лиц,
физических лиц, объявленных умершими,
признанных безвестно отсутствующими,
недееспособными или ограниченно дееспособными

Глава 7 НАЛОГОВАЯ ОТЧЕТНОСТЬ

Статья 187. Представление налогового отчета
Статья 188. Исправленный налоговый отчет
Статья 189. Исчисление налогов (пошлин) и сборов налоговым органом

Глава 8 УЧЕТ ОБЪЕКТОВ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ
И НАЛОГОВЫХ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ

Статья 190. Основные положения по учету объектов налогообложения
и налоговых обязательств
Статья 191. Платежное извещение о налоговом обязательстве
Статья 192. Сроки направления (вручения) платежного извещения
и погашения налоговых обязательств

Глава 9 ПРИНУДИТЕЛЬНОЕ ИСПОЛНЕНИЕ
НАЛОГОВОГО ОБЯЗАТЕЛЬСТВА

Статья 193. Условия принудительного

исполнения налогового обязательства

Статья 194. Способы принудительного

исполнения налогового обязательства

Статья 195. Органы, уполномоченные принудительно

исполнять налоговое обязательство

Статья 196. Общие правила принудительного

исполнения налогового обязательства

Статья 197. Взыскание денежных средств

с банковских счетов налогоплательщика

Статья 198. Изъятие наличных денежных средств

у налогоплательщика

Статья 199. Общие правила наложения ареста на имущество

Статья 200. Арест имущества как способ обеспечения

принудительного исполнения налогового обязательства

Статья 201. Арест имущества налогоплательщика,

находящегося у других лиц

Статья 202. Отмена ареста имущества

Статья 203. Реализация арестованного имущества

Статья 204. Изъятие имущества

Статья 205. Обращение взыскания на дебиторскую задолженность

Статья 206. Невозможность принудительного

исполнения налогового обязательства

Статья 207. Учет мер по принудительному исполнению налогового обязательства

Глава 10 ОРГАНИЗАЦИЯ АУКЦИОНОВ

АРЕСТОВАННОГО ИМУЩЕСТВА

Статья 208. Организация оценки арестованного имущества

Статья 209. Организация аукциона

Статья 210. Аукционная комиссия

Статья 211. Условия участия в аукционе

Статья 212. Проведение аукциона

Статья 213. Заключение договора купли-продажи и оплата лота

Глава 11 НАЛОГОВЫЙ КОНТРОЛЬ

Статья 214. Общие принципы осуществления налогового контроля

Статья 215. Налоговый контроль в помещении налогового органа
или другого органа, осуществляющего полномочия
по налоговому администрированию

Статья 216. Налоговый контроль с выездом на место

Статья 217. Фактическая проверка

Статья 218. Документальная проверка

Статья 219. Общая проверка

Статья 220. Частичная проверка

Статья 221. Тематическая проверка

Статья 222. Оперативная проверка

Статья 223. Встречная проверка

Статья 224 - исключена

Статья 225. Косвенные методы и источники
оценки налогового обязательства

Статья 226. Повестка о вызове в налоговый орган,
в том числе банковская повестка, и процедура слушания

Глава 12 ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПОГАШЕНИЯ
НАЛОГОВЫХ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ

Статья 227. Меры обеспечения погашения налогового обязательства

Статья 228. Пеня

Статья 229. Приостановление операций на банковских счетах

Статья 230. Арест имущества

Глава 13 ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ ОБ ОТВЕТСТВЕННОСТИ
ЗА СОВЕРШЕНИЕ НАЛОГОВОГО НАРУШЕНИЯ

Статья 231. Понятие и основания привлечения
к ответственности за совершение налогового нарушения

Статья 232. Лица, подлежащие привлечению к ответственности
за совершение налогового нарушения

Статья 233. Общие условия привлечения к ответственности
за совершение налогового нарушения

Статья 234. Освобождение от ответственности
за совершение налогового нарушения

Статья 235. Цель и форма налоговых санкций

Статья 236. Штраф

Статья 237 - исключена

Статья 238. Общие правила применения налоговой санкции

Глава 14 ПРОИЗВОДСТВО ПО ДЕЛАМ О НАЛОГОВЫХ НАРУШЕНИЯХ

Статья 239. Задачи производства по делам о налоговых нарушениях

Статья 240. Обстоятельства, исключающие производство
по делу о налоговом нарушении
Статья 241. Органы, уполномоченные рассматривать дела
о налоговых нарушениях
Статья 242. Права и обязанности лица, привлекаемого
к ответственности за совершение налогового нарушения
Статья 243. Участие лица, привлекаемого к ответственности
за совершение налогового нарушения, в рассмотрении дела
Статья 244. Представитель и подтверждение его полномочий
Статья 245. Место и порядок рассмотрения дела о налоговом нарушении
Статья 246. Сроки рассмотрения дел о налоговых нарушениях
Статья 247. Выяснение обстоятельств по делу о налоговом нарушении
Статья 248. Решение по делу о налоговом нарушении
Статья 249. Виды решений
Статья 250. Объявление решения по делу о налоговом нарушении
и вручение одного экземпляра решения
Статья 251. Предложения об устранении причин и условий,
способствовавших совершению налоговых нарушений
Статья 252. Исполнение решения по делу о налоговом нарушении
Глава 15 ВИДЫ НАЛОГОВЫХ НАРУШЕНИЙ И ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ИХ СОВЕРШЕНИЕ
Статья 253. Воспрепятствование деятельности налогового органа
Статья 254. Неиспользование контрольно-кассовых машин
Статья 255. Непредставление сведений о местонахождении

Статья 256. Несоблюдение правил учета налогоплательщиков

Статья 257. Нарушение правил ведения бухгалтерского

учета и учета в налоговых целях

Статья 258 - исключена

Статья 259. Нарушение финансовыми учреждениями

(их отделениями или филиалами) порядка

осуществления безналичных расчетов

Статья 260. Несоблюдение порядка составления

и представления налоговой отчетности

Статья 261. Нарушение правил исчисления и уплаты налогов

(пошлин) и сборов

Статья 262. Отсутствие акцизного сертификата и/или акцизных марок

Статья 263. Несоблюдение правил принудительного

исполнения налогового обязательства

Глава 16 СРОКИ ДАВНОСТИ

Статья 264. Срок давности для определения налоговых обязательств

Статья 265. Срок давности для погашения налоговых обязательств

Статья 266. Срок давности для компенсации или возмещения переплат или сумм,

подлежащих возмещению согласно налоговому законодательству

Глава 17 ОБЖАЛОВАНИЕ

Статья 267. Право обжалования решения налогового органа

или действий налогового служащего

Статья 268. Срок обжалования

Статья 269. Подача жалобы

Статья 270. Рассмотрение жалобы

Статья 271. Решение по результатам рассмотрения жалобы

Статья 272. Исполнение обжалованного решения

Статья 273. Обжалование решений и действий по принудительному исполнению налогового обязательства

Статья 274. Обжалование решений налогового органа и действий налоговых служащих в судебную инстанцию

Глава 18 НОРМАТИВНЫЕ АКТЫ

Статья 275. Нормативные акты налогового органа

Раздел VI

НАЛОГ НА НЕДВИЖИМОЕ ИМУЩЕСТВО

Глава 1 ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 276. Понятия

Глава 2 СУБЪЕКТЫ И ОБЪЕКТЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ, НАЛОГООБЛАГАЕМАЯ БАЗА НЕДВИЖИМОГО ИМУЩЕСТВА

Статья 277. Субъекты налогообложения

Статья 278. Объект налогообложения и налогооблагаемая база недвижимого имущества

Глава 3 ОЦЕНКА И ПЕРЕОЦЕНКА НЕДВИЖИМОГО ИМУЩЕСТВА В ЦЕЛЯХ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ

Статья 279. Оценка и переоценка недвижимого имущества

Глава 4 СТАВКИ, ПОРЯДОК ИСЧИСЛЕНИЯ И СРОКИ УПЛАТЫ НАЛОГА НА НЕДВИЖИМОЕ ИМУЩЕСТВО

Статья 280. Ставки налога

Статья 281. Исчисление налога

Статья 282. Сроки уплаты налога

Глава 5 ЛЬГОТЫ ПО УПЛАТЕ НАЛОГА

НА НЕДВИЖИМОЕ ИМУЩЕСТВО

Статья 283. Освобождение от налога

Статья 284. Освобождение от налога, предоставляемое

представительными органами местного публичного управления

Глава 6 АДМИНИСТРИРОВАНИЕ НАЛОГА

НА НЕДВИЖИМОЕ ИМУЩЕСТВО

Статья 285. Предоставление информации

Статья 286. Уведомление об уплате налога

Статья 287. Ведение фискального кадастра

Раздел VII

МЕСТНЫЕ СБОРЫ

Глава 1 ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 288. Понятия

Статья 289. Положения, регламентируемые настоящим разделом

Глава 2 СУБЪЕКТЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ

И НАЛОГООБЛАГАЕМАЯ БАЗА

Статья 290. Субъекты налогообложения

Статья 291. Налогооблагаемая база

Глава 3 СТАВКИ, ПОРЯДОК ИСЧИСЛЕНИЯ

И УПЛАТЫ МЕСТНЫХ СБОРОВ

Статья 292. Ставки и сроки уплаты местных сборов

Статья 293. Порядок исчисления Статья 294. Уплата местных сборов

Глава 4 ЛЬГОТЫ ПО УПЛАТЕ МЕСТНЫХ СБОРОВ

Статья 295. Освобождение от сборов

Статья 296. Освобождение от местных сборов и льготы,

предоставляемые органами местного публичного управления

Глава 5 АДМИНИСТРИРОВАНИЕ МЕСТНЫХ СБОРОВ

Статья 297. Полномочия органов местного публичного управления

Статья 298. Ответственность за перечисление местных сборов

РАЗДЕЛ VIII

СБОРЫ ЗА ПРИРОДНЫЕ РЕСУРСЫ

Глава 1 ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 299. Понятия

Статья 300. Отношения, регулируемые настоящим разделом

Статья 301. Сроки уплаты и представления отчетности

Глава 2 СБОР ЗА ВОДУ

Статья 302. Субъекты налогообложения
Статья 303. Объект налогообложения
Статья 304. Ставки сбора
Статья 305. Порядок исчисления сбора
Статья 306. Налоговые льготы

Глава 3 СБОР ЗА ПОИСК ПОЛЕЗНЫХ ИСКОПАЕМЫХ

Статья 307. Субъекты сбора

Статья 308. Объект сбора

Статья 309. Ставка сбора

Статья 310. Порядок исчисления и уплаты сбора

Глава 4 СБОР ЗА ГЕОЛОГИЧЕСКУЮ РАЗВЕДКУ

ПОЛЕЗНЫХ ИСКОПАЕМЫХ

Статья 311. Субъекты сбора

Статья 312. Объект сбора

Статья 313. Ставка сбора

Статья 314. Порядок исчисления и уплаты сбора

Глава 5 СБОР ЗА ДОБЫЧУ ПОЛЕЗНЫХ ИСКОПАЕМЫХ

Статья 315. Субъекты сбора

Статья 316. Объект сбора

Статья 317. Ставки сбора

Статья 318. Порядок исчисления и уплаты сбора

Статья 319. Льготы

Глава 6 СБОР ЗА ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПОДЗЕМНЫХ ПРОСТРАНСТВ

ДЛЯ СТРОИТЕЛЬСТВА ПОДЗЕМНЫХ СООРУЖЕНИЙ,

НЕ СВЯЗАННЫХ С ДОБЫЧЕЙ ПОЛЕЗНЫХ ИСКОПАЕМЫХ

Статья 320. Субъекты сбора

Статья 321. Объект сбора

Статья 322. Ставка сбора

Статья 323. Порядок исчисления и уплаты сбора

Статья 324. Льготы

Глава 7 СБОР ЗА ЭКСПЛУАТАЦИЮ ПОДЗЕМНЫХ СООРУЖЕНИЙ В ЦЕЛЯХ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ, НЕ СВЯЗАННОЙ С ДОБЫЧЕЙ ПОЛЕЗНЫХ ИСКОПАЕМЫХ

Статья 325. Субъекты сбора

Статья 326. Объект сбора

Статья 327. Ставка сбора

Статья 328. Порядок исчисления и уплаты сбора

Статья 329. Льготы

Глава 8 СБОР ЗА ОТПУСКАЕМУЮ НА КОРНЮ ДРЕВЕСИНУ

Статья 330. Субъекты сбора

Статья 331. Объект сбора

Статья 332. Ставки сбора

Статья 333. Порядок исчисления и уплаты сбора

Статья 334. Льготы

Раздел IX

ДОРОЖНЫЕ СБОРЫ

Глава I Общие положения

Статья 335. Система дорожных сборов

Статья 336. Общие понятия

Глава II Сбор за пользование автомобильными дорогами автомобилями, зарегистрированными в Республике Молдова

Статья 337. Субъекты налогообложения

Статья 338. Объект налогообложения

Статья 339. Ставки сбора

Статья 340. Налоговый период и сроки уплаты сбора

Статья 341. Порядок исчисления и уплаты сбора

Статья 342. Отчетность по уплате сбора

Статья 343. Льготы

Глава III Сбор за пользование автомобильными дорогами

Республики Молдова автомобилями,

не зарегистрированными в Республике Молдова

Статья 344. Субъекты налогообложения

Статья 345. Объект налогообложения

Статья 346. Ставки сбора

Статья 347. Порядок исчисления и уплаты сбора

Статья 348. Льготы

Глава IV Сбор за пользование автомобильными дорогами

автомобилями с превышением допустимых

общей массы, весовых нагрузок на ось или габаритов

Статья 349. Субъекты налогообложения

Статья 350. Объекты налогообложения

Статья 351. Ставки сбора

Статья 352. Порядок исчисления и уплаты сбора

и представления отчетности

Глава V Сбор за пользование охранной зоной автомобильных дорог

за чертой населенного пункта

для ведения строительно-монтажных работ

Статья 353. Субъекты налогообложения

Статья 354. Объекты налогообложения

Статья 355. Ставки сбора

Статья 356. Порядок исчисления и уплаты сбора

Глава VI Сбор за пользование охранной зоной

автомобильных дорог за чертой населенного пункта

для размещения наружной рекламы

Статья 357. Субъекты налогообложения

Статья 358. Объекты налогообложения

Статья 359. Ставки сбора

Статья 360. Налоговый период

Статья 361. Порядок исчисления и уплаты сбора и представления отчетности

Глава VII Сбор за пользование охранной зоной автомобильных

дорог за чертой населенного пункта

для размещения объектов дорожного сервиса

Статья 362. Субъекты налогообложения

Статья 363. Объекты налогообложения

Статья 364. Ставки сбора

Статья 365. Налоговый период

Статья 366. Порядок исчисления и уплаты сбора и представления отчетности

Republica Moldova

PARLAMENTUL

COD Nr. 154
din 28.03.2003

CODUL MUNCII AL REPUBLICII MOLDOVA

Publicat : 29.07.2003 în Monitorul Oficial Nr. 159-162 art Nr : 648

MODIFICAT
LP242-XVI din 20.11.08, MO237-240/31.12.08 art.860
LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441
LP107-XVI din 16.05.08, MO107-109/20.06.08 art.417
LP115-XVI din 22.05.08, MO106/17.06.08 art.407
LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art. 349
LP104 din 20.04.07, MO90-93/29.06.07, art.397
LP269-XVI din 28.07.06, MO120/04.08.06 art.574
LP8-XVI din 09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362
LP294-XV din 28.07.04, MO138-146/13.08.04 art.747
LP28-XV din 13.02.04, MO39-41/05.03.04 art.226
Rectificare, MO204/26.09.03, pag.6

NOTĂ:
În cuprinsul codului, sintagma “Ministerul Sănătăţii şi Protecţiei Sociale” se înlocuieşte cu sintagma “Ministerul Sănătăţii”, iar sintagma “Departamentul Situaţii Excepţionale” - cu sintagma “Serviciul Protecţiei Civile şi Situaţiilor Excepţionale" prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441
În cuprinsul codului, sintagma "Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale" se substituie prin sintagma "Ministerul Economiei şi Comerţului", sintagma "Ministerul Sănătăţii" - prin sintagma "Ministerul Sănătăţii şi Protecţiei Sociale", sintagma "Ministerul Afacerilor Externe" - prin sintagma "Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene", sintagma "Departamentul Standardizare şi Metrologie" - prin sintagma "Serviciul Standardizare şi Metrologie", sintagma "Departamentul Trupelor de Grăniceri" - prin sintagma "Serviciul Grăniceri".

Parlamentul adoptă prezentul cod.

T i t l u l I
DISPOZIŢII GENERALE

Capitolul I
DISPOZIŢII INTRODUCTIVE

Articolul 1. Noţiuni principale

În sensul prezentului cod, se definesc următoarele noţiuni:

unitate – întreprindere, instituţie sau organizaţie cu statut de persoană juridică, indiferent de tipul de proprietate, de forma juridică de organizare şi de subordonarea departamentală sau apartenenţa ramurală;

angajator – persoană juridică (unitate) sau persoană fizică care angajează salariaţi în bază de contract individual de muncă încheiat conform prevederilor prezentului cod;

salariat – persoană fizică care prestează o muncă conform unei anumite specialităţi, calificări sau într-o anumită funcţie, în schimbul unui salariu, în baza contractului individual de muncă;

reprezentanţi ai salariaţilor – organ sindical ce activează, de regulă, în cadrul unităţii în conformitate cu legislaţia în vigoare şi cu statutele sindicatelor, iar în lipsa acestuia – alţi reprezentanţi aleşi de salariaţii unităţii în modul stabilit de prezentul cod (art.21).

Articolul 2. Reglementarea raporturilor de muncă şi a altor raporturi legate nemijlocit de acestea

(1) Prezentul cod reglementează totalitatea raporturilor individuale şi colective de muncă, controlul aplicării reglementărilor din domeniul raporturilor de muncă, jurisdicţia muncii, precum şi alte raporturi legate nemijlocit de raporturile de muncă.

(2) Prezentul cod se aplică şi raporturilor de muncă reglementate prin legi organice şi prin alte acte normative.

(3) În cazul în care instanţa de judecată stabileşte că, printr-un contract civil, se reglementează de fapt raporturile de muncă dintre salariat şi angajator, acestor raporturi li se aplică prevederile legislaţiei muncii.

Articolul 3. Domeniul de aplicare a codului

Dispoziţiile prezentului cod se aplică:

a) salariaţilor cetăţeni ai Republicii Moldova, încadraţi în baza unui contract individual de muncă, inclusiv celor cu contract de formare profesională continuă sau de calificare profesională, care prestează muncă în Republica Moldova;

b) salariaţilor cetăţeni străini sau apatrizi, încadraţi în baza unui contract individual de muncă, care prestează muncă pentru un angajator care îşi desfăşoară activitatea în Republica Moldova;

c) salariaţilor cetăţeni ai Republicii Moldova care activează la misiunile diplomatice ale Republicii Moldova de peste hotare;

d) angajatorilor persoane fizice sau juridice din sectorul public, privat sau mixt care folosesc munca salariată;

e) salariaţilor din aparatul asociaţiilor obşteşti, religioase, sindicale, patronale, al fundaţiilor, partidelor şi altor organizaţii necomerciale care folosesc munca salariată.

Articolul 4. Legislaţia muncii şi alte acte normative ce conţin norme ale dreptului muncii

Raporturile de muncă şi alte raporturi legate nemijlocit de acestea sînt reglementate de Constituţia Republicii Moldova, de prezentul cod, de alte legi, de alte acte normative ce conţin norme ale dreptului muncii, şi anume de:

a) hotărîrile Parlamentului;

b) decretele Preşedintelui Republicii Moldova;

c) hotărîrile şi dispoziţiile Guvernului;

d) actele referitoare la muncă emise de Ministerul Economiei şi Comerţului, de alte autorităţi

centrale de specialitate, în limita împuternicirilor delegate de Guvern;
e) actele autorităţilor publice locale;
f) actele normative la nivel de unitate;
g) contractele colective de muncă şi convenţiile colective; precum şi
h) de tratatele, acordurile, convenţiile şi alte acte internaţionale la care Republica Moldova este parte.

Capitolul II
PRINCIPII DE BAZĂ

Articolul 5. Principiile de bază ale reglementării raporturilor de muncă şi a altor raporturi legate nemijlocit de acestea

Principiile de bază ale reglementării raporturilor de muncă şi a altor raporturi legate nemijlocit de acestea, principii ce reies din normele dreptului internaţional şi din cele ale Constituţiei Republicii Moldova, sînt următoarele:
a) libertatea muncii, incluzînd dreptul la munca liber aleasă sau acceptată, dreptul dispunerii de capacităţile sale de muncă, dreptul alegerii profesiei şi ocupaţiei;
b) interzicerea muncii forţate (obligatorii) şi a discriminării în domeniul raporturilor de muncă;
c) protecţia împotriva şomajului şi acordarea de asistenţă la plasarea în cîmpul muncii;
d) asigurarea dreptului fiecărui salariat la condiţii echitabile de muncă, inclusiv la condiţii de muncă care corespund cerinţelor protecţiei şi igienei muncii, şi a dreptului la odihnă, inclusiv la reglementarea timpului de muncă, la acordarea concediului anual de odihnă, a pauzelor de odihnă zilnice, a zilelor de repaus şi de sărbătoare nelucrătoare;
e) egalitatea în drepturi şi în posibilităţi a salariaţilor;
f) garantarea dreptului fiecărui salariat la achitarea la timp integrală şi echitabilă a salariului care ar asigura o existenţă decentă salariatului şi familiei lui;
g) asigurarea egalităţii salariaţilor, fără nici o discriminare, la avansare în serviciu, luîndu-se în considerare productivitatea muncii, calificarea şi vechimea în muncă în specialitate, precum şi la formare profesională, reciclare şi perfecţionare;
h) asigurarea dreptului salariaţilor şi angajatorilor la asociere pentru apărarea drepturilor şi intereselor lor, inclusiv a dreptului salariaţilor de a se asocia în sindicate şi de a fi membri de sindicat şi a dreptului angajatorilor de a se asocia în patronate şi de a fi membri ai patronatului;
[Art.5 lit.(h) modificată prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]
i) asigurarea dreptului salariaţilor de a participa la administrarea unităţii în formele prevăzute de lege;
j) îmbinarea reglementării de stat şi a reglementării contractuale a raporturilor de muncă şi a altor raporturi legate nemijlocit de acestea;
k) obligativitatea reparării integrale de către angajator a prejudiciului material şi a celui moral cauzate salariatului în legătură cu îndeplinirea obligaţiilor de muncă;
l) stabilirea garanţiilor de stat pentru asigurarea drepturilor salariaţilor şi angajatorilor, precum şi exercitarea controlului asupra respectării lor;
m) asigurarea dreptului fiecărui salariat la apărarea drepturilor şi libertăţilor sale de muncă, inclusiv prin sesizarea organelor de supraveghere şi control, a organelor de jurisdicţie a muncii;
n) asigurarea dreptului la soluţionarea litigiilor individuale de muncă şi a conflictelor colective de muncă, precum şi a dreptului la grevă, în modul stabilit de prezentul cod şi de alte acte normative;
o) obligaţia părţilor la contractele colective şi individuale de muncă de a respecta clauzele contractuale, inclusiv dreptul angajatorului de a cere de la salariat îndeplinirea obligaţiilor de muncă şi manifestarea unei atitudini gospodăreşti faţă de bunurile angajatorului şi, respectiv, dreptul salariatului de a cere de la angajator îndeplinirea obligaţiilor faţă de salariaţi, respectarea

legislației muncii şi a altor acte ce conțin norme ale dreptului muncii;

p) asigurarea dreptului sindicatelor de a exercita controlul obştesc asupra respectării legislației muncii;

r) asigurarea dreptului salariaților la apărarea onoarei, demnității şi reputației profesionale în perioada activității de muncă;

s) garantarea dreptului la asigurarea socială şi medicală obligatorie a salariaților.

[Art.5 lit.(s) modificată prin LP8 din 09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 6. Neîngrădirea dreptului la muncă şi libertatea muncii

(1) Libertatea muncii este garantată prin Constituția Republicii Moldova.

(2) Orice persoană este liberă în alegerea locului de muncă, a profesiei, meseriei sau activității sale.

(3) Nimeni, pe toată durata vieții sale, nu poate fi obligat să muncească sau să nu muncească într-un anumit loc de muncă sau într-o anumită profesie, oricare ar fi acestea.

(4) Orice act juridic încheiat cu nerespectarea dispozițiilor alin.(1), (2) şi (3) este nul.

Articolul 7. Interzicerea muncii forțate (obligatorii)

(1) Munca forțată (obligatorie) este interzisă.

(2) Prin muncă forțată (obligatorie) se înțelege orice muncă sau serviciu impus unei persoane sub amenințare sau fără consimțământul acesteia.

(3) Se interzice folosirea sub orice formă a muncii forțate (obligatorii), şi anume:

a) ca mijloc de influență politică sau educațională ori în calitate de pedeapsă pentru susținerea sau exprimarea unor opinii politice ori convingeri contrare sistemului politic, social sau economic existent;

b) ca metodă de mobilizare şi utilizare a forței de muncă în scopuri economice;

c) ca mijloc de menținere a disciplinei de muncă;

d) ca mijloc de pedeapsă pentru participare la grevă;

e) ca mijloc de discriminare pe criterii de apartenență socială, națională, religioasă sau rasială.

(4) La munca forțată (obligatorie) se atribuie:

a) încălcarea termenelor stabilite de plată a salariului sau achitarea parțială a acestuia;

b) cerința angajatorului față de salariat de a-şi îndeplini obligațiile de muncă în lipsa unor sisteme de protecție colectivă sau individuală ori în cazul în care îndeplinirea lucrării cerute poate pune în pericol viața sau sănătatea salariatului.

(5) Nu se consideră muncă forțată (obligatorie):

a) serviciul militar sau activitățile desfăşurate în locul acestuia de cei care, potrivit legii, nu îndeplinesc serviciul militar obligatoriu;

b) munca unei persoane condamnate prestată în condiții normale în perioada de detenție sau de liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen;

c) prestațiile impuse în situația creată de calamități ori de alt pericol, precum şi cele care fac parte din obligațiile civile normale stabilite de lege.

Articolul 8. Interzicerea discriminării în sfera muncii

(1) În cadrul raporturilor de muncă acționează principiul egalității în drepturi a tuturor salariaților. Orice discriminare, directă sau indirectă, a salariatului pe criterii de sex, vîrstă, rasă, etnie, religie, opțiune politică, origine socială, domiciliu, handicap, apartenență sau activitate sindicală, precum şi pe alte criterii nelegate de calitățile sale profesionale, este interzisă.

(2) Nu constituie discriminare stabilirea unor diferențieri, excepții, preferințe sau drepturi ale salariaților, care sînt determinate de cerințele specifice unei munci, stabilite de legislația în vigoare, sau de grija deosebită a statului față de persoanele care necesită o protecție socială şi juridică sporită.

Articolul 9. Drepturile şi obligațiile de bază ale salariatului

(1) Salariatul are dreptul:

a) la încheierea, modificarea, suspendarea şi desfacerea contractului individual de muncă, în

modul stabilit de prezentul cod;

b) la muncă, conform clauzelor contractului individual de muncă;

c) la un loc de muncă, în condiţiile prevăzute de standardele de stat privind organizarea, protecţia şi igiena muncii, de contractul colectiv de muncă şi de convenţiile colective;

d) la achitarea la timp şi integrală a salariului, în corespundere cu calificarea sa, cu complexitatea, cantitatea şi calitatea lucrului efectuat;

e) la odihnă, asigurată prin stabilirea duratei normale a timpului de muncă, prin reducerea timpului de muncă pentru unele profesii şi categorii de salariaţi, prin acordarea zilelor de repaus şi de sărbătoare nelucrătoare, a concediilor anuale plătite;

f) la informare deplină şi veridică despre condiţiile de muncă şi cerinţele faţă de protecţia şi igiena muncii la locul de muncă;

g) la adresare către angajator, patronate, sindicate, organele administraţiei publice centrale şi locale, organele de jurisdicţie a muncii;

h) la formare profesională, reciclare şi perfecţionare, în conformitate cu prezentul cod şi cu alte acte normative;

i) la libera asociere în sindicate, inclusiv la constituirea de organizaţii sindicale şi aderarea la acestea pentru apărarea drepturilor sale de muncă, a libertăţilor şi intereselor sale legitime;

j) la participare în administrarea unităţii, în conformitate cu prezentul cod şi cu contractul colectiv de muncă;

k) la purtare de negocieri colective şi încheiere a contractului colectiv de muncă şi a convenţiilor colective, prin reprezentanţii săi, la informare privind executarea contractelor şi convenţiilor respective;

l) la apărare, prin metode neinterzise de lege, a drepturilor sale de muncă, a libertăţilor şi intereselor sale legitime;

m) la soluţionarea litigiilor individuale de muncă şi a conflictelor colective de muncă, inclusiv dreptul la grevă, în modul stabilit de prezentul cod şi de alte acte normative;

n) la repararea prejudiciului material şi a celui moral cauzat în legătură cu îndeplinirea obligaţiilor de muncă, în modul stabilit de prezentul cod şi de alte acte normative;

o) la asigurarea socială şi medicală obligatorie, în modul prevăzut de legislaţia în vigoare.

[Art.9, al.1, lit.(o) modificată prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

(2) Salariatul este obligat:

a) să-şi îndeplinească conştiincios obligaţiile de muncă prevăzute de contractul individual de muncă;

b) să îndeplinească normele de muncă stabilite;

c) să respecte regulamentul intern al unităţii;

d) să respecte disciplina muncii;

e) să respecte cerinţele de protecţie şi igienă a muncii;

f) să manifeste o atitudine gospodărească faţă de bunurile angajatorului şi ale altor salariaţi;

g) să informeze de îndată angajatorul sau conducătorul nemijlocit despre orice situaţie care prezintă pericol pentru viaţa şi sănătatea oamenilor sau pentru integritatea patrimoniului angajatorului.

h) să achite contribuţiile de asigurări sociale de stat obligatorii şi primele de asigurare obligatorie de asistenţă medicală în modul stabilit;

i) să îndeplinească alte obligaţii prevăzute de legislaţia în vigoare, de contractul colectiv de muncă şi de convenţiile colective.

[Art.9 al.(2), lit.(h-i) introduse prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

Articolul 10. Drepturile şi obligaţiile angajatorului

(1) Angajatorul are dreptul:

a) să încheie, să modifice, să suspende şi să desfacă contractele individuale de muncă cu salariaţii în modul şi în condiţiile stabilite de prezentul cod şi de alte acte normative;

b) să ceară salariaţilor îndeplinirea obligaţiilor de muncă şi manifestarea unei atitudini gospodăreşti faţă de bunurile angajatorului;
c) să stimuleze salariaţii pentru munca eficientă şi conştiincioasă;
d) să tragă salariaţii la răspundere disciplinară şi materială în modul stabilit de prezentul cod şi de alte acte normative;
[Art.10, al.1, lit.(d) rectificată prin MO204 din 26.09.03 pag.6]
e) să emită acte normative la nivel de unitate;
f) să creeze patronate pentru reprezentarea şi apărarea intereselor sale şi să adere la ele.
(2) Angajatorul este obligat:
a) să respecte legile şi alte acte normative, clauzele contractului colectiv de muncă şi ale convenţiilor colective;
b) să respecte clauzele contractelor individuale de muncă;
c) să aprobe anual statele de personal ale unităţii;
d) să acorde salariaţilor munca prevăzută de contractul individual de muncă;
e) să asigure salariaţilor condiţiile de muncă corespunzătoare cerinţelor de protecţie şi igienă a muncii;
f) să asigure salariaţii cu utilaj, instrumente, documentaţie tehnică şi alte mijloace necesare pentru îndeplinirea obligaţiilor lor de muncă;
g) să asigure o plată egală pentru o muncă de valoare egală;
h) să plătească integral salariul în termenele stabilite de prezentul cod, de contractul colectiv de muncă şi de contractele individuale de muncă;
i) să poarte negocieri colective şi să încheie contractul colectiv de muncă în modul stabilit de prezentul cod;
j) să furnizeze reprezentanţilor salariaţilor informaţia completă şi veridică necesară încheierii contractului colectiv de muncă şi controlului asupra îndeplinirii lui;
k) să îndeplinească la timp prescripţiile organelor de stat de supraveghere şi control, să plătească amenzile aplicate pentru încălcarea actelor legislative şi altor acte normative ce conţin norme ale dreptului muncii;
l) să examineze sesizările salariaţilor şi ale reprezentanţilor lor privind încălcările actelor legislative şi ale altor acte normative ce conţin norme ale dreptului muncii, să ia măsuri pentru înlăturarea lor, informînd despre aceasta persoanele menţionate în termenele stabilite de lege;
m) să creeze condiţii pentru participarea salariaţilor la administrarea unităţii în modul stabilit de prezentul cod şi de alte acte normative;
n) să asigure salariaţilor condiţiile social-sanitare necesare pentru îndeplinirea obligaţiilor lor de muncă;
o) să efectueze asigurarea socială şi medicală obligatorie a salariaţilor în modul prevăzut de legislaţia în vigoare;
[Art.10, al.2, lit.(o) modificată prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]
p) să repare prejudiciul material şi cel moral cauzat salariaţilor în legătură cu îndeplinirea obligaţiilor de muncă, în modul stabilit de prezentul cod şi de alte acte normative;
r) să îndeplinească alte obligaţii stabilite de prezentul cod, de alte acte normative, de convenţiile colective, de contractul colectiv şi de cel individual de muncă.

Articolul 11. Reglementarea normativă şi contractuală
a raporturilor de muncă

(1) Nivelul minim al drepturilor şi garanţiilor de muncă pentru salariaţi se stabileşte de prezentul cod şi de alte acte normative ce conţin norme ale dreptului muncii.
(2) Contractele individuale de muncă, contractele colective de muncă şi convenţiile colective pot stabili pentru salariaţi drepturi şi garanţii de muncă suplimentare la cele prevăzute de prezentul cod şi de alte acte normative.

Articolul 12. Nulitatea clauzelor din contractele individuale de muncă,

din contractele colective de muncă şi din convenţiile
colective sau din actele juridice emise de autorităţile
administraţiei publice,care înrăutăţesc situaţia salariaţilor

Clauzele din contractele individuale de muncă, din contractele colective de muncă şi din convenţiile colective sau din actele juridice emise de autorităţile administraţiei publice menţionate la art.4 lit.d) şi e), care înrăutăţesc situaţia salariaţilor în comparaţie cu legislaţia muncii sînt nule şi nu produc efecte juridice.

[Art.12 modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 13. Prioritatea tratatelor, convenţiilor,
acordurilor şi altor acte internaţionale

Dacă prin tratatele, convenţiile, acordurile sau alte acte internaţionale la care Republica Moldova este parte sînt stabilite alte prevederi decît cele cuprinse în prezentul cod, au prioritate reglementările internaţionale.

Articolul 14. Calcularea termenelor prevăzute de prezentul cod

(1) Curgerea termenelor de care prezentul cod leagă apariţia sau încetarea raporturilor de muncă începe în ziua imediat următoarea celei în care a fost determinată apariţia sau încetarea drepturilor şi obligaţiilor de muncă.

(2) Termenele calculate în ani, luni sau săptămîni expiră la data respectivă a ultimului an, a ultimei luni sau săptămîni. În termenul calculat în săptămîni sau zile calendaristice se includ şi zilele nelucrătoare.

(3) Dacă termenul calculat în luni expiră în luna care are un număr de zile mai mare sau mai mic decît cel al lunii în care a început curgerea termenului, atunci ziua expirării termenului se consideră ultima zi a lunii în care expiră termenul.

(4) Dacă ultima zi a termenului este o zi nelucrătoare, atunci ziua expirării termenului se consideră prima zi lucrătoare imediat următoare.

T i t l u l II
PARTENERIATUL SOCIAL ÎN SFERA MUNCII

Capitolul I
DISPOZIŢII GENERALE

Articolul 15. Noţiunea de parteneriat social

Parteneriatul social reprezintă un sistem de raporturi stabilite între salariaţi (reprezentanţii salariaţilor), angajatori (reprezentanţii angajatorilor) şi autorităţile publice respective în procesul determinării şi realizării drepturilor şi intereselor sociale şi economice ale părţilor.

Articolul 16. Părţile parteneriatului social

(1) Părţile parteneriatului social la nivel de unitate sînt salariaţii şi angajatorii, în persoana reprezentanţilor împuterniciţi în modul stabilit.

(2) Părţile parteneriatului social la nivel naţional, ramural şi teritorial sînt sindicatele, patronatele şi autorităţile publice respective, în persoana reprezentanţilor împuterniciţi în modul stabilit.

(3) Autorităţile publice sînt parte a parteneriatului social în cazurile cînd ele evoluează în calitate de angajatori sau de reprezentanţi ai acestora împuterniciţi prin lege sau de către angajatori.

Articolul 17. Principiile de bază ale parteneriatului social

Principiile de bază ale parteneriatului social sînt:

a) legalitatea;

b) egalitatea părţilor;

c) paritatea reprezentării părţilor;

d) împuternicirile reprezentanţilor părţilor;

e) cointeresarea părţilor pentru participarea la raporturile contractuale;

f) respectarea de către părți a normelor legislației în vigoare;

g) încrederea mutuală între părți;

h) evaluarea posibilităților reale de îndeplinire a angajamentelor asumate de părți;

i) prioritatea metodelor şi procedurilor de conciliere şi efectuarea obligatorie de consultări ale părților în probleme ce țin de domeniul muncii şi al politicilor sociale;

j) renunțarea la acțiuni unilaterale care încalcă înțelegerile (contractele colective de muncă şi convențiile colective) şi informarea reciprocă a părților despre schimbările de situație;

k) adoptarea de decizii şi întreprinderea de acțiuni în limitele regulilor şi procedurilor coordonate de părți;

l) executarea obligatorie a contractelor colective de muncă, a convențiilor colective şi a altor înțelegeri;

m) controlul asupra îndeplinirii contractelor colective de muncă şi a convențiilor colective;

n) răspunderea părților pentru nerespectarea angajamentelor asumate;

o) favorizarea de către stat a dezvoltării parteneriatului social.

Articolul 18. Sistemul parteneriatului social

Sistemul parteneriatului social include următoarele niveluri:

a) național – stabileşte bazele reglementării relațiilor social-economice şi de muncă în Republica Moldova;

b) ramural – stabileşte bazele reglementării relațiilor din sfera muncii şi cea socială într-o anumită ramură (ramuri) a economiei naționale;

c) teritorial – stabileşte bazele reglementării relațiilor din sfera muncii şi cea socială în unitățile administrativ-teritoriale de nivelul al doilea;

d) de unitate – stabileşte obligațiile reciproce concrete dintre salariați şi angajator în sfera muncii şi cea socială.

Articolul 19. Formele parteneriatului social

Parteneriatul social se realizează prin:

a) negocieri colective privind elaborarea proiectelor de contracte colective de muncă şi de convenții colective şi încheierea acestora pe baze bi- sau tripartite, prin intermediul reprezentanților părților parteneriatului social;

b) participarea la examinarea proiectelor de acte normative şi a propunerilor ce vizează reformele social-economice, la perfecționarea legislației muncii, la asigurarea concilierii civice, la soluționarea conflictelor colective de muncă;

c) consultări reciproce (negocieri) în problemele ce țin de reglementarea raporturilor de muncă şi a raporturilor legate nemijlocit de acestea;

d) participarea salariaților (a reprezentanților acestora) la administrarea unității.

Capitolul II
REPREZENTANȚII SALARIAȚILOR ŞI ANGAJATORILOR ÎN CADRUL PARTENERIATULUI SOCIAL

Articolul 20. Reprezentanții salariaților în cadrul parteneriatului social

(1) Reprezentanți ai salariaților în cadrul parteneriatului social sînt organele sindicale la nivel național, teritorial, ramural şi de unitate, împuternicite în conformitate cu statutele sindicatelor şi cu legislația în vigoare.

(2) Interesele salariaților unității în cadrul parteneriatului social – la negocierile colective, la încheierea, modificarea şi completarea contractului colectiv de muncă, la efectuarea controlului asupra îndeplinirii lui, precum şi la realizarea dreptului de participare la administrarea unității – sînt reprezentate de organul sindical din unitate, iar în lipsa acestuia – de alți reprezentanți aleşi de salariații unității.

(3) Interesele salariaților în cadrul parteneriatului social la nivel teritorial, ramural şi național – la negocierile colective, la încheierea, modificarea şi completarea convențiilor colective, la

soluționarea conflictelor colective de muncă, inclusiv în ceea ce privește încheierea, modificarea sau completarea convențiilor colective, la efectuarea controlului îndeplinirii lor – sînt reprezentate de organele sindicale respective.

Articolul 21. Reprezentanții aleşi ai salariaților

(1) Salariații care nu sînt membri de sindicat au dreptul să împuternicească organului sindical să le reprezinte interesele în raporturile de muncă cu angajatorul.

(2) În unitățile în care nu sînt constituite sindicate, interesele salariaților pot fi apărate de reprezentanții aleşi ai acestora.

(3) Reprezentanții salariaților sînt aleşi în cadrul adunării generale (conferinței) a salariaților, cu votul a cel puțin jumătate din numărul total al salariaților (delegaților) din unitate.

(4) Numărul de reprezentanți aleşi ai salariaților se stabileşte de adunarea generală (conferința) a salariaților, ținîndu-se cont de numărul personalului din unitate.

(5) Împuternicirile reprezentanților aleşi ai salariaților, modul de exercitare a acestora, precum şi durata şi limitele mandatului lor, se stabilesc de adunarea generală (conferința) a salariaților într-un act normativ la nivel de unitate.

[Art.21 al.(5) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

Articolul 22. Obligația angajatorului de a crea condiții pentru activitatea reprezentanților salariaților în cadrul parteneriatului social

Angajatorul este obligat să creeze condiții pentru activitatea reprezentanților salariaților în corespundere cu prezentul cod, cu Legea sindicatelor, cu alte acte normative, cu convențiile colective şi cu contractul colectiv de muncă.

Articolul 23. Reprezentanții angajatorilor în cadrul parteneriatului social

(1) Reprezentanți ai angajatorului – la negocierile colective, la încheierea, modificarea sau completarea contractului colectiv de muncă – sînt conducătorul unității sau persoanele împuternicite de acesta în conformitate cu prezentul cod, cu alte acte normative şi cu documentele de constituire a unității.

(2) La negocierile colective, la încheierea, modificarea sau completarea convențiilor colective, precum şi la soluționarea conflictelor colective de muncă ce țin de încheierea, modificarea sau completarea acestora, interesele angajatorilor sînt reprezentate de patronate, după caz.

Articolul 24. Alți reprezentanți ai angajatorilor în cadrul parteneriatului social

Întreprinderile de stat şi municipale, precum şi organizațiile şi instituțiile finanțate din bugetul public național, pot fi reprezentate de autoritățile administrației publice centrale şi locale împuternicite prin lege sau de conducătorii acestor întreprinderi, organizații şi instituții.

Capitolul III
ORGANELE PARTENERIATULUI SOCIAL

Articolul 25. Organele parteneriatului social

(1) În scopul reglementării raporturilor social-economice din sfera parteneriatului social se creează următoarele structuri:

a) la nivel național – Comisia națională pentru consultări şi negocieri colective;

b) la nivel ramural – comisiile ramurale pentru consultări şi negocieri colective;

c) la nivel teritorial – comisiile teritoriale pentru consultări şi negocieri colective;

d) la nivel de unitate – comisiile pentru dialog social „angajator – salariați”.

(2) Formarea şi activitatea comisiilor la nivel național, ramural şi teritorial se reglementează prin lege organică, iar a comisiilor la nivel de unitate – prin regulamentul-tip, aprobat de Comisia națională pentru consultări şi negocieri colective, care se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

[Art.25 al.(2) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

Capitolul IV
NEGOCIERILE COLECTIVE

Articolul 26. Desfăşurarea negocierilor colective

(1) Reprezentanţii salariaţilor şi ai angajatorilor au dreptul de a iniţia şi de a participa la negocierile colective pentru elaborarea, încheierea, modificarea sau completarea contractului colectiv de muncă sau a convenţiilor colective.

(2) Reprezentanţii părţilor cărora li s-a transmis propunerea în formă scrisă de începere a negocierilor colective sînt obligaţi să purceadă la acestea în decurs de 7 zile calendaristice de la data avizării.

Articolul 27. Modul de desfăşurare a negocierilor colective

(1) Participanţii la negocierile colective sînt liberi în alegerea chestiunilor ce vor constitui obiectul de reglementare al contractelor colective de muncă şi al convenţiilor colective.

(2) În unităţile unde o parte a salariaţilor nu sînt membri de sindicat aceştia sînt în drept, conform art.21 alin.(1), să împuternicească organul sindical să le reprezinte interesele la negocieri.

(3) În unităţile unde nu sînt constituite sindicate, interesele salariaţilor sînt exprimate, conform art.21 alin.(2), de reprezentanţii aleşi ai salariaţilor.

(4) În cazul în care, la nivel naţional, ramural sau teritorial, există mai multe organe sindicale, se creează un organ reprezentativ unic pentru desfăşurarea negocierilor colective, elaborarea proiectului convenţiei colective şi încheierea acesteia. Constituirea organului reprezentativ se efectuează în baza principiului reprezentării proporţionale a organelor sindicale, în dependenţă de numărul membrilor de sindicat.

(5) Dreptul de a participa la negocierile colective, de a semna convenţiile colective în numele salariaţilor la nivel naţional, ramural sau teritorial aparţine sindicatelor (asociaţiilor sindicale) corespunzătoare. În cazul în care, la nivelul respectiv, există cîteva sindicate (asociaţii sindicale), fiecare dintre ele beneficiază de dreptul de a fi reprezentat în organul reprezentativ unic pentru desfăşurarea negocierilor colective. În lipsa unui acord privind crearea unui organ reprezentativ unic pentru desfăşurarea negocierilor colective, dreptul de a le desfăşura va reveni sindicatului (asociaţiei sindicale) care întruneşte cel mai mare număr de membri.

(6) Părţile sînt obligate să-şi furnizeze reciproc informaţiile necesare pentru desfăşurarea negocierilor colective cel tîrziu peste 2 săptămîni din momentul solicitării.

(7) Participanţii la negocierile colective, alte persoane implicate în negocierile colective au obligaţia de a nu divulga informaţiile primite dacă acestea constituie secret de stat sau comercial. Persoanele care au divulgat informaţiile respective poartă răspundere disciplinară, materială, administrativă, civilă sau penală, în modul stabilit de legislaţia în vigoare.

(8) Termenele, locul şi modul de desfăşurare a negocierilor colective se stabilesc de reprezentanţii părţilor care participă la negocierile respective.

Articolul 28. Reglementarea divergenţelor

Dacă, pe parcursul desfăşurării negocierilor colective, nu a fost adoptată o decizie coordonată asupra tuturor sau a unora din chestiunile abordate, se întocmeşte un proces-verbal asupra divergenţelor existente. Reglementarea divergenţelor apărute în procesul negocierilor colective pentru încheierea, modificarea ori completarea contractului colectiv de muncă sau a convenţiei colective are loc în modul stabilit de prezentul cod.

Articolul 29. Garanţii şi compensaţii pentru participanţii la negocierile colective

(1) Persoanele care participă la negocierile colective, la elaborarea proiectului contractului colectiv de muncă sau al convenţiei colective se eliberează de la munca de bază, cu menţinerea salariului mediu pe termenul stabilit prin acordul părţilor, de cel mult 3 luni.

(2) Toate cheltuielile legate de participarea la negocierile colective se compensează în modul stabilit de legislaţia în vigoare, de contractul colectiv de muncă sau de convenţia colectivă.

Munca experților, specialiştilor şi mediatorilor este retribuită de partea care invită, dacă contractul colectiv de muncă sau convenția colectivă nu prevede altfel.

(3) Reprezentanții salariaților, care participă la negocierile colective, în perioada desfăşurării acestora, nu pot fi supuşi sancțiunilor disciplinare, transferați la altă muncă sau concediați fără acordul prealabil al organului care i-a împuternicit, cu excepția cazurilor de concediere prevăzute de prezentul cod pentru comiterea unor abateri disciplinare.

Capitolul V
CONTRACTELE COLECTIVE DE MUNCĂ ŞI CONVENȚIILE COLECTIVE

Articolul 30. Contractul colectiv de muncă

(1) Contractul colectiv de muncă este actul juridic care reglementează raporturile de muncă şi alte raporturi sociale în unitate, încheiat în formă scrisă între salariați şi angajator de către reprezentanții acestora.

(2) Contractul colectiv de muncă poate fi încheiat atît pe unitate în ansamblu, cît şi în filialele şi reprezentanțele acesteia.

(3) La încheierea contractului colectiv de muncă în cadrul unei filiale sau reprezentanțe a unității, parte a acestuia este conducătorul subdiviziunii respective, împuternicit în acest scop de angajator.

Articolul 31. Conținutul şi structura contractului colectiv de muncă

(1) Conținutul şi structura contractului colectiv de muncă sînt determinate de părți.

(2) În contractul colectiv de muncă pot fi prevăzute angajamente reciproce ale salariaților şi angajatorului privind:

a) formele, sistemele şi cuantumul retribuirii muncii;

b) plata indemnizațiilor şi compensațiilor;

c) mecanismul de reglementare a retribuirii muncii, ținîndu-se cont de nivelul inflației şi de atingerea indicilor economici prevăzuți de contractul colectiv de muncă;

d) timpul de muncă şi cel de odihnă, precum şi chestiunile ce țin de modul acordării şi de durata concediilor;

e) îmbunătățirea condițiilor de muncă şi a protecției muncii salariaților, inclusiv a femeilor şi tineretului;

f) respectarea intereselor salariaților în cazul privatizării unității şi a fondului locativ aflat la balanța acesteia;

g) securitatea ecologică şi ocrotirea sănătății salariaților în procesul de producție;

h) garanțiile şi înlesnirile pentru salariații care îmbină activitatea de muncă cu studiile;

i) recuperarea sănătății, odihna salariaților şi a membrilor familiilor lor;

j) controlul executării clauzelor contractului colectiv de muncă, procedura de modificare şi completare a acestuia;

k) asigurarea unor condiții normale de activitate pentru reprezentanții salariaților;

l) răspunderea părților;

m) renunțarea la grevă în cazul îndeplinirii clauzelor contractului colectiv de muncă; precum şi

n) alte angajamente determinate de părți.

(3) În contractul colectiv de muncă pot fi prevăzute, în funcție de situația economico-financiară a angajatorului, înlesniri şi avantaje pentru salariați, precum şi condiții de muncă mai favorabile în raport cu cele prevăzute de legislația în vigoare şi de convențiile colective.

(4) În contractul colectiv de muncă pot fi incluse şi clauze normative, dacă acestea nu contravin legislației în vigoare.

Articolul 32. Elaborarea proiectului contractului colectiv de muncă şi încheierea acestuia

(1) Proiectul contractului colectiv de muncă este elaborat de părți în conformitate cu prezentul

cod şi cu alte acte normative.

(2) Dacă, în decurs de 3 luni din ziua derulării negocierilor, nu s-a ajuns la o înţelegere asupra unor prevederi ale proiectului contractului colectiv de muncă, părţile sînt obligate să semneze contractul doar pentru clauzele coordonate, întocmind, concomitent, un proces-verbal asupra divergenţelor existente.

(3) Divergenţele nesoluţionate vor constitui obiectul unor negocieri colective ulterioare sau se vor soluţiona în conformitate cu prezentul cod şi cu alte acte normative.

Articolul 33. Acţiunea contractului colectiv de muncă

(1) Contractul colectiv de muncă intră în vigoare din momentul semnării de către părţi sau de la data stabilită în contract.

(1^1) Durata contractului colectiv de muncă se stabileşte de către părţi şi nu poate fi mai mică de un an.

[Art.33 al.(1^1) introdus prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(2) Contractul colectiv de muncă produce efecte şi în cazul schimbării denumirii unităţii sau al desfacerii contractului individual de muncă cu conducătorul unităţii.

(3) În cazul reorganizării unităţii prin fuziune (contopire şi absorbţie), dezmembrare (divizare şi separare) sau transformare ori în cazul lichidării unităţii, contractul colectiv de muncă continuă să-şi producă efectele pe toată durata procesului de reorganizare sau lichidare.

(4) În cazul schimbării tipului de proprietate al unităţii, contractul colectiv de muncă continuă să-şi producă efectele în decurs de 6 luni din momentul transmiterii dreptului de proprietate.

(5) În cazul reorganizării sau schimbării tipului de proprietate al unităţii, oricare dintre părţi poate propune celeilalte părţi să încheie un nou contract colectiv de muncă sau să prelungească contractul precedent.

(6) La expirarea termenului contractului colectiv de muncă, acesta continuă să-şi producă efectele pînă la momentul încheierii unui nou contract sau pînă cînd părţile nu vor decide asupra prelungirii acestuia.

(7) Sub incidenţa contractului colectiv de muncă încheiat pe unitate în ansamblu cad toţi salariaţii unităţii, ai filialelor şi ai reprezentanţelor acesteia.

Articolul 34. Modificarea şi completarea contractului colectiv de muncă

Modificarea şi completarea contractului colectiv de muncă are loc în modul stabilit de prezentul cod pentru încheierea contractului.

Articolul 35. Convenţia colectivă

(1) Convenţia colectivă este un act juridic care stabileşte principiile generale de reglementare a raporturilor de muncă şi a raporturilor social-economice legate nemijlocit de acestea, care se încheie de către reprezentanţii împuterniciţi ai salariaţilor şi ai angajatorilor la nivel naţional, teritorial şi ramural, în limitele competenţei lor.

(2) În convenţia colectivă pot fi incluse clauze privind:

a) retribuirea muncii;

b) condiţiile de muncă şi protecţia muncii;

c) regimul de muncă şi de odihnă;

d) dezvoltarea parteneriatului social;

e) alte chestiuni determinate de părţi.

Articolul 36. Conţinutul şi structura convenţiei colective

Conţinutul şi structura convenţiei colective se stabilesc prin acordul reprezentanţilor părţilor, care sînt liberi în alegerea cercului de probleme ce urmează a fi negociate şi incluse în convenţie.

Articolul 37. Modul de elaborare a proiectului şi de încheiere a convenţiei colective

(1) Proiectul convenţiei colective se elaborează în cadrul negocierilor colective.

(2) Negocierea, încheierea şi modificarea clauzelor convenţiei colective la nivelul respectiv,

clauze care prevăd alocarea unor mijloace bugetare, se efectuează, de regulă, de către părţi înainte de elaborarea proiectului bugetului respectiv pentru anul financiar corespunzător termenului de acţiune a convenţiei.

(3) Modul şi termenele de elaborare a proiectului convenţiei colective şi de încheiere a acesteia se stabilesc de către organul parteneriatului social de nivelul corespunzător.

(4) Divergenţele nesoluţionate vor constitui obiectul unor negocieri colective ulterioare sau se vor soluţiona în conformitate cu prezentul cod şi cu alte acte normative.

(5) Convenţia colectivă este semnată de reprezentanţii părţilor.

Articolul 38. Acţiunea convenţiei colective

(1) Convenţia colectivă încheiată la nivel naţional (Convenţia generală) intră în vigoare la data publicării ei în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

(2) Celelalte convenţii colective intră în vigoare la data înregistrării lor, conform prevederilor art.40, sau la o altă dată indicată în textul convenţiei respective, dar care nu poate precede data înregistrării acesteia.

(3) Termenul convenţiei colective este stabilit de părţi şi nu poate fi mai mic de un an.

(4) În cazul în care salariaţii cad sub incidenţa concomitentă a mai multor convenţii colective, prioritate au dispoziţiile mai favorabile ale acestora.

(5) Sub incidenţa convenţiei colective cad salariaţii şi angajatorii care au împuternicit reprezentanţii lor să participe la negocierile colective, să elaboreze şi să încheie convenţia colectivă în numele lor, autorităţile publice în limitele angajamentelor asumate, precum şi salariaţii şi angajatorii care au aderat la convenţie după încheierea acesteia.

(6) Sub incidenţa convenţiei colective cad toţi angajatorii membri ai patronatului care a încheiat convenţia. Încetarea calităţii de membru al patronatului nu eliberează angajatorul de obligaţia respectării prevederilor convenţiei încheiate în perioada aflării sale, ca membru, în patronat. Angajatorul care a aderat la patronat în perioada acţiunii convenţiei colective este obligat să îndeplinească prevederile convenţiei în cauză.

(7) Modul de publicare a convenţiilor colective încheiate la nivel ramural şi teritorial se stabileşte de părţi.

Articolul 39. Modificarea şi completarea convenţiei colective

Modificarea şi completarea convenţiei colective are loc în modul stabilit de prezentul cod pentru încheierea convenţiei.

Articolul 40. Înregistrarea contractelor colective de muncă şi a convenţiilor colective

(1) Contractele colective de muncă se depun de una dintre părţile semnatare, în termen de 7 zile calendaristice de la data încheierii, pentru înregistrare la inspectoratul teritorial de muncă.

[Art.40 al.(1) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(2) Convenţiile colective de nivel ramural şi teritorial se depun de una dintre părţile semnatare, în termen de 7 zile calendaristice de la data încheierii, pentru înregistrare la Ministerul Economiei şi Comerţului.

[Art.40 al.(2) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(3) Convenţia colectivă de nivel naţional nu este supusă înregistrării.

Articolul 41. Controlul asupra îndeplinirii contractului colectiv de muncă şi a convenţiei colective

(1) Controlul asupra îndeplinirii contractului colectiv de muncă şi a convenţiei colective este exercitat de părţile parteneriatului social, prin reprezentanţii lor, şi de Inspecţia Muncii, conform legislaţiei în vigoare.

(2) La efectuarea controlului respectiv, reprezentanţii părţilor sînt obligaţi să facă schimb de informaţii necesare în acest scop.

Capitolul VI
PARTICIPAREA SALARIAȚILOR LA ADMINISTRAREA UNITĂȚII

Articolul 42. Dreptul salariaților la administrarea unității şi formele de participare

(1) Dreptul salariaților la administrarea unității, nemijlocit sau prin intermediul organelor lor reprezentative, şi formele de participare la aceasta sînt reglementate de prezentul cod şi de alte acte normative, de documentele de constituire ale unității şi de contractul colectiv de muncă.

(2) Participarea salariaților la administrarea unității poate fi realizată prin:

a) participarea la elaborarea proiectelor de acte normative la nivel de unitate în domeniul social-economic;

a1) participarea la aprobarea actelor normative la nivel de unitate în cazurile prevăzute de prezentul cod şi de alte acte legislative sau normative;

[Art.42 al.(2), lit.a[1]) introdusă prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

b) solicitarea opiniei reprezentanților salariaților în problemele ce țin de drepturile şi interesele colectivului de muncă;

c) colaborarea cu angajatorul în cadrul parteneriatului social;

d) alte forme care nu contravin legislației în vigoare.

Capitolul VII
RĂSPUNDEREA PĂRȚILOR PARTENERIATULUI SOCIAL

Articolul 43. Răspunderea pentru eschivarea de a participa la negocierile colective şi pentru refuzul de a prezenta informația necesară desfăşurării negocierilor colective şi exercitării controlului asupra executării contractului colectiv de muncă şi a convenției colective

(1) Reprezentanții părților care se eschivează de la participarea la negocierile colective privind încheierea, modificarea şi completarea contractului colectiv de muncă sau a convenției colective ori care refuză să semneze contractul colectiv de muncă sau convenția colectivă negociate poartă răspundere în conformitate cu legislația în vigoare.

(2) Persoanele vinovate de neprezentarea informației necesare desfăşurării negocierilor colective şi exercitării controlului asupra executării contractului colectiv de muncă sau a convenției colective, precum şi cele vinovate de prezentarea unor informații incomplete sau neveridice, poartă răspundere în conformitate cu legislația în vigoare.

Articolul 44. Răspunderea pentru încălcarea sau neexecutarea contractului colectiv de muncă ori a convenției colective

Persoanele vinovate de încălcarea sau neexecutarea clauzelor contractului colectiv de muncă ori ale convenției colective poartă răspundere în conformitate cu legislația în vigoare.

T i t l u l III
CONTRACTUL INDIVIDUAL DE MUNCĂ

Capitolul I
DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 45. Noțiunea de contract individual de muncă

Contractul individual de muncă este înțelegerea dintre salariat şi angajator, prin care salariatul se obligă să presteze o muncă într-o anumită specialitate, calificare sau funcție, să respecte regulamentul intern al unității, iar angajatorul se obligă să-i asigure condițiile de muncă prevăzute de prezentul cod, de alte acte normative ce conțin norme ale dreptului muncii, de contractul colectiv de muncă, precum şi să achite la timp şi integral salariul.

Articolul 46. Părțile contractului individual de muncă

(1) Părțile contractului individual de muncă sînt salariatul şi angajatorul.

(2) Persoana fizică dobîndeşte capacitate de muncă la împlinirea vîrstei de 16 ani.

(3) Persoana fizică poate încheia un contract individual de muncă şi la împlinirea vîrstei de 15 ani, cu acordul scris al părinţilor sau al reprezentanţilor legali, dacă, în consecinţă, nu îi vor fi periclitate sănătatea, dezvoltarea, instruirea şi pregătirea profesională.

(4) Se interzice încadrarea în muncă a persoanelor în vîrstă de pînă la 15 ani, precum şi angajarea persoanelor private de instanţa de judecată de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate în funcţiile şi activităţile respective.

(5) În calitate de angajator, parte a contractului individual de muncă poate fi orice persoană fizică sau juridică, indiferent de tipul de proprietate şi forma juridică de organizare, care utilizează munca salariată.

(6) Angajatorul persoană juridică poate încheia contracte individuale de muncă din momentul dobîndirii personalităţii juridice.

(7) Angajatorul persoană fizică poate încheia contracte individuale de muncă din momentul dobîndirii capacităţii depline de exerciţiu.

(8) Este interzisă încheierea unui contract individual de muncă în scopul prestării unei munci sau a unei activităţi ilicite ori imorale.

(9) Parte a contractului individual de muncă pot fi cetăţenii Republicii Moldova, cetăţenii străini şi apatrizii, cu excepţia cazurilor prevăzute de legislaţia în vigoare.

Articolul 47. Garanţii la angajare

(1) Refuzul neîntemeiat de angajare este interzis.

(2) Se interzice orice limitare, directă sau indirectă, în drepturi ori stabilirea unor avantaje, directe sau indirecte, la încheierea contractului individual de muncă în dependenţă de sex, rasă, etnie, religie, domiciliu, opţiune politică sau origine socială.

(3) Refuzul angajatorului de a angaja se întocmeşte în formă scrisă, cu indicarea datelor prevăzute la art.49 alin.(1) lit.b), şi poate fi contestat în instanţa de judecată.

[Art.47 modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 48. Dreptul persoanei care se angajează de a fi informată asupra clauzelor contractului individual de muncă

Anterior încheierii contractului individual de muncă, angajatorul are obligaţia de a informa persoana care solicită angajarea cu privire la principalele clauze pe care le va cuprinde contractul individual de muncă (art.49).

Articolul 49. Conţinutul contractului individual de muncă

(1) Conţinutul contractului individual de muncă este determinat prin acordul părţilor, ţinîndu-se cont de prevederile legislaţiei în vigoare, şi include:

a) numele şi prenumele salariatului;

b) datele de identificare ale angajatorului;

c) durata contractului;

d) data de la care contractul urmează să-şi producă efectele;

d^1) specialitatea, profesia, calificarea, funcţia;

[Art.49 al.(1), lit.d^1) introdusă prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

e) atribuţiile funcţiei;

f) riscurile specifice funcţiei;

g) drepturile şi obligaţiile salariatului;

h) drepturile şi obligaţiile angajatorului;

i) condiţiile de retribuire a muncii, inclusiv salariul funcţiei sau cel tarifar şi suplimentele, premiile şi ajutoarele materiale;

j) compensaţiile şi alocaţiile, inclusiv pentru munca prestată în condiţii grele, vătămătoare şi/sau periculoase;

k) locul de muncă;

l) regimul de muncă şi de odihnă;

m) perioada de probă, după caz;
n) durata concediului de odihnă anual şi condiţiile de acordare a acestuia;
o) prevederile contractului colectiv de muncă şi ale regulamentului intern al unităţii referitoare la condiţiile de muncă ale salariatului;
p) condiţiile de asigurare socială;
r) condiţiile de asigurare medicală.
(2) Contractul individual de muncă poate conţine şi alte prevederi ce nu contravin legislaţiei în vigoare.
(3) Este interzisă stabilirea pentru salariat, prin contractul individual de muncă, a unor condiţii sub nivelul celor prevăzute de actele normative în vigoare, de convenţiile colective şi de contractul colectiv de muncă.
(4) În cazul în care salariatul urmează să-şi desfăşoare activitatea în străinătate, angajatorul are obligaţia de a-i pune la dispoziţie, în timp util, toată informaţia prevăzută la alin.(1) şi, suplimentar, informaţii referitoare la:
a) durata perioadei de muncă în străinătate;
b) moneda în care va fi retribuită munca, precum şi modalitatea de plată;
c) compensaţiile şi avantajele în numerar şi/sau în natură aferente plecării în străinătate;
d) condiţiile specifice de asigurare.
(5) În cazul angajării la muncă în Republica Moldova a cetăţenilor străini, se vor lua în considerare, de asemenea, prevederile actelor interstatale (interguvernamentale), la care Republica Moldova este parte, ce vizează statutul juridic al persoanelor respective.
[Art.49 al.(5) introdus prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 50. Interzicerea de a cere efectuarea unei munci care nu este stipulată în contractul individual de muncă

Angajatorul nu are dreptul să ceară salariatului efectuarea unei munci care nu este stipulată în contractul individual de muncă, cu excepţia cazurilor prevăzute de prezentul cod.

Articolul 51. Clauze specifice ale contractului individual de muncă

(1) În afara clauzelor generale prevăzute la art.49, părţile pot negocia şi include în contractul individual de muncă clauze specifice, cum ar fi:
a) clauza de mobilitate;
b) clauza de confidenţialitate;
c) alte clauze care nu contravin legislaţiei în vigoare.
d) clauze referitoare la compensarea cheltuielilor de transport, la compensarea serviciilor comunale, la acordarea spaţiului locativ;
[Art.51 al.(1) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362, lit.c) devine lit.d)]
(2) În schimbul respectării unora dintre clauzele prevăzute la alin.(1), salariatul poate beneficia de dreptul la o indemnizaţie specifică şi/sau de alte drepturi, conform contractului individual de muncă. În cazul nerespectării acestor clauze, salariatul poate fi privat de drepturile acordate şi, după caz, obligat să repare prejudiciul cauzat angajatorului.

Articolul 52. Clauza de mobilitate

Prin clauza de mobilitate se permite angajatorului să dispună de o activitate ce nu presupune un loc stabil de muncă în cadrul aceleiaşi unităţi.
[Art.52 modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 53. Clauza de confidenţialitate

(1) Prin clauza de confidenţialitate părţile convin ca, pe toată durata contractului individual de muncă şi timp de cel mult 3 luni (un an pentru cei care au deţinut funcţii de răspundere) după încetarea acestuia, să nu divulge date sau informaţii de care au luat cunoştinţă în perioada executării contractului individual de muncă, în condiţiile stabilite de regulamentul intern al unităţii, de contractul colectiv sau de cel individual de muncă.

(2) Nerespectarea clauzei de confidenţialitate atrage obligarea părţii vinovate la repararea prejudiciului cauzat.

Articolul 54. Durata contractului individual de muncă

(1) Contractul individual de muncă se încheie, de regulă, pe durată nedeterminată.

(2) Contractul individual de muncă poate fi încheiat şi pe o durată determinată, ce nu depăşeşte 5 ani, în condiţiile prevăzute de prezentul cod.

(3) Dacă în contractul individual de muncă nu este stipulată durata acestuia, contractul se consideră încheiat pe o durată nedeterminată.

Articolul 55. Contractul individual de muncă pe durată determinată

Contractul individual de muncă poate fi încheiat pe durată determinată, conform art.54 alin.(2), numai în vederea executării unor lucrări cu caracter temporar, în următoarele cazuri:

a) pentru perioada îndeplinirii obligaţiilor de muncă ale salariatului al cărui contract individual de muncă este suspendat (cu excepţia cazurilor de aflare a acestuia în grevă) sau pentru perioada în care el se află în unul din concediile prevăzute la art.112, 120, 123, 124, 126, 178, 299 şi 300;

[Art.55 lit.a) modificată prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

[Art.55 lit.(a) modificată prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

b) pentru perioada îndeplinirii unor lucrări temporarĺ cu o durată de pînă la 2 luni, precum şi în cazul unor lucrări sezoniere care, în virtutea condiţiilor climaterice, se pot desfăşura numai într-o perioadă anumită a anului;

c) cu persoanele detaşate la lucru peste hotarele Republicii Moldova;

d) pentru perioada stagierii şi instruirii profesionale a salariatului la o altă unitate;

e) cu persoane care îşi fac studiile la instituţiile de învăţămînt la cursurile de zi;

f) cu persoanele pensionate, conform legislaţiei în vigoare, pentru limită de vîrstă ori vechime în muncă (sau care au obţinut dreptul la pensie pentru limită de vîrstă ori vechime în muncă) şi nu sînt încadrate în cîmpul muncii - pe o perioadă de pînă la 2 ani, care, la expirare, poate fi prelungită de părţi în condiţiile art.54 alin.(2) şi ale art.68 alin.(1) şi alin.(2) lit.a);

[Art.55 lit.(f) modificată prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

g) cu colaboratorii ştiinţifici din instituţiile de cercetare-dezvoltare, cu cadrele didactice şi rectorii instituţiilor de învăţămînt superior universitar, precum şi cu directorii colegiilor, în baza rezultatelor concursului desfăşurat în conformitate cu legislaţia în vigoare;

h) la alegerea, pe o perioadă determinată a salariaţilor, în funcţii elective în autorităţile publice centrale şi locale, precum şi în organele sindicale, patronale, ale altor organizaţii necomerciale şi ale societăţilor comerciale;

i) cu conducătorii unităţilor, adjuncţii lor şi contabilii-şefi ai unităţilor;

j) pentru perioada îndeplinirii de către şomeri a lucrărilor publice remunerate, în modul stabilit de Guvern;

k) pentru perioada îndeplinirii unei anumite lucrări;

l) cu lucrătorii de creaţie din artă şi cultură;

m) cu salariaţii asociaţiilor religioase; precum şi

n) în alte cazuri prevăzute de legislaţia în vigoare.

Capitolul II
ÎNCHEIEREA ŞI EXECUTAREA CONTRACTULUI INDIVIDUAL DE MUNCĂ

Articolul 56. Încheierea contractului individual de muncă

(1) Contractul individual de muncă se încheie în baza negocierilor dintre salariat şi angajator. Încheierea contractului individual de muncă poate fi precedată de circumstanţe specifice (susţinerea unui concurs, alegerea în funcţie etc.).

(2) Salariatul are dreptul să încheie contracte individuale de muncă, concomitent, şi cu alţi angajatori (munca prin cumul), dacă acest lucru nu este interzis de legislaţia în vigoare.

(3) Contractul individual de muncă se întocmeşte în două exemplare, se semnează de către

părţi şi i se atribuie un număr din registrul unităţii, aplicîndu-i-se ştampila unităţii. Un exemplar al contractului individual de muncă se înmînează salariatului, iar celălalt se păstrează la angajator.

Articolul 57. Documentele care se prezintă la încheierea contractului individual de muncă

(1) La încheierea contractului individual de muncă, persoana care se angajează prezintă angajatorului următoarele documente:

a) buletinul de identitate sau un alt act de identitate;

b) carnetul de muncă, cu excepţia cazurilor cînd persoana se încadrează în cîmpul muncii pentru prima dată sau se angajează la o muncă prin cumul;

c) documentele de evidenţă militară – pentru recruţi şi rezervişti;

d) diploma de studii, certificatul de calificare ce confirmă pregătirea specială – pentru profesiile care cer cunoştinţe sau calităţi speciale;

e) certificatul medical, în cazurile prevăzute de legislaţia în vigoare.

(2) Se interzice angajatorilor să ceară de la persoanele care se angajează alte documente decît cele prevăzute la alin.(1).

Articolul 58. Forma şi începutul acţiunii contractului individual de muncă

(1) Contractul individual de muncă se încheie în formă scrisă. Contractul individual de muncă încheiat pînă la data intrării în vigoare a prezentului cod poate fi perfectat în formă scrisă numai cu acordul părţilor. Propunerea angajatorului privind perfectarea contractului individual de muncă în formă scrisă se aduce la cunoştinţa salariatului, sub semnătură, prin ordinul (dispoziţia, decizia, hotărîrea) angajatorului. Propunerea salariatului privind perfectarea contractului individual de muncă în formă scrisă se aduce la cunoştinţa angajatorului prin depunerea şi înregistrarea cererii lui scrise. Refuzul motivat al uneia dintre părţi privind perfectarea contractului individual de muncă în formă scrisă se comunică celeilalte părţi prin răspunsul său scris în decurs de 5 zile lucrătoare.

[Art.58 al.(1) în redacţia LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(2) Contractul individual de muncă îşi produce efectele din ziua semnării, dacă contractul nu prevede altfel.

(3) În cazul în care contractul individual de muncă nu a fost perfectat în formă scrisă, acesta este considerat a fi încheiat pe o durată nedeterminată şi îşi produce efectele din ziua în care salariatul a fost admis la muncă de către angajator sau de către o altă persoană cu funcţie de răspundere din unitate, abilitată cu angajarea personalului. Dacă salariatul dovedeşte faptul admiterii la muncă, perfectarea contractului individual de muncă în forma scrisă va fi efectuată de angajator ulterior, în mod obligatoriu.

(4) În cazul angajării fără respectarea formei scrise corespunzătoare, angajatorul este obligat, de asemenea, în baza procesului-verbal de control al inspectorului de muncă, să perfecteze contractul individual de muncă conform prevederilor prezentului cod.

[Art.58 modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

[Art.59 exclus prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

Articolul 60. Perioada de probă

(1) Pentru verificarea aptitudinilor profesionale ale salariatului, la încheierea contractului individual de muncă, acestuia i se poate stabili o perioadă de probă de cel mult 3 luni şi, respectiv, de cel mult 6 luni – în cazul persoanelor cu funcţie de răspundere lista cărora se aprobă de către angajator cu consultarea reprezentanţilor salariaţilor. În cazul angajării muncitorilor necalificaţi, perioada de probă se stabileşte ca excepţie şi nu poate depăşi 15 zile calendaristice.

[Art.60 al.(1) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(2) În perioada de probă nu se include perioada aflării salariatului în concediu medical şi alte perioade în care el a absentat de la lucru din motive întemeiate, confirmate documentar.

(3) Clauza privind perioada de probă trebuie să fie prevăzută în contractul individual de muncă. În lipsa unei astfel de clauze, se consideră că salariatul a fost angajat fără perioadă de probă.

(4) Pe parcursul perioadei de probă, salariatul beneficiază de toate drepturile şi îndeplineşte obligaţiile prevăzute de legislaţia muncii, de regulamentul intern al unităţii, de contractul colectiv şi de cel individual de muncă.

(5) Pe durata contractului individual de muncă nu poate fi stabilită decît o singură perioadă de probă.

Articolul 61. Perioada de probă a salariaţilor angajaţi în baza contractului individual de muncă pe durată determinată

Salariaţii angajaţi în baza contractului individual de muncă pe durată determinată pot fi supuşi unei perioade de probă care nu va depăşi:

a) 15 zile calendaristice pentru o durată a contractului individual de muncă cuprinsă între 3 şi 6 luni;

b) 30 de zile calendaristice pentru o durată a contractului individual de muncă mai mare de 6 luni.

Articolul 62. Interzicerea aplicării perioadei de probă

Se interzice aplicarea perioadei de probă în cazul încheierii contractului individual de muncă cu:

a) tinerii specialişti, absolvenţii şcolilor profesionale polivalente şi ai şcolilor de meserii;

b) persoanele în vîrstă de pînă 18 ani;

c) persoanele angajate prin concurs;

d) persoanele care au fost transferate de la o unitate la alta;

e) femeile gravide;

f) invalizii;

g) persoanele alese în funcţii elective;

h) persoanele angajate în baza unui contract individual de muncă cu o durată de pînă la 3 luni;

[Art.62 lit.(i) exclusă prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

Articolul 63. Rezultatul perioadei de probă

(1) Dacă, pe durata perioadei de probă, contractul individual de muncă nu a încetat în temeiurile prevăzute de prezentul cod, acţiunea contractului continuă şi încetarea lui ulterioară va avea loc în baze generale.

(2) În cazul în care rezultatul perioadei de probă este nesatisfăcător, acest lucru se constată în ordinul (dispoziţia, decizia, hotărîrea) cu privire la concedierea salariatului, ce se emite se face de către angajator pînă la expirarea perioadei de probă, fără plata indemnizaţiei de eliberare din serviciu. Salariatul are dreptul să atace concedierea în instanţa de judecată.

[Art.63 al.(2) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 64. Executarea contractului individual de muncă

(1) Drepturile şi obligaţiile legate de raporturile de muncă dintre angajator şi salariat sînt stabilite prin negocieri în contractul colectiv şi în cel individual de muncă, cu excepţia cazurilor prevăzute de lege.

(2) Salariaţii nu pot renunţa la drepturile ce le sînt recunoscute prin prezentul cod. Orice înţelegere prin care se urmăreşte renunţarea la drepturile recunoscute salariaţilor sau limitarea acestora este nulă.

(3) În caz de reorganizare ori transmitere, integrală sau parţială, a dreptului de proprietate asupra unei unităţi, succesorul preia drepturile şi obligaţiile, existente la momentul reorganizării ori transmiterii, ce decurg din contractul colectiv şi din contractele individuale de muncă.

[Art.64 al.(3) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 65. Perfectarea documentelor la angajare

(1) Angajarea se legalizează prin ordinul (dispoziția, decizia, hotărîrea) angajatorului, care este emis în baza contractului individual de muncă negociat şi semnat de părți.

(2) Ordinul (dispoziția, decizia, hotărîrea) de angajare trebuie adus la cunoştința salariatului, sub semnătură, în termen de 3 zile lucrătoare de la data semnării de către părți a contractului individual de muncă. La cererea scrisă a salariatului, angajatorul este obligat să-i elibereze acestuia o copie a ordinului (dispoziției, deciziei, hotărîrii), legalizată în modul stabilit, în termen de 3 zile lucrătoare.

[Art.65 al.(2) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

(3) La angajare sau la transferare a salariatului la o altă muncă, conform prevederilor prezentului cod, angajatorul este obligat:

a) să-l pună la curent cu munca care i se încredințează, cu condițiile de muncă, cu drepturile şi obligațiile sale;

b) să-i aducă la cunoştință regulamentul intern al unității şi contractul colectiv de muncă;

c) să-l familiarizeze cu tehnica securității, igiena muncii, măsurile de securitate antiincendiară şi cu alte reguli de protecție a muncii.

Articolul 66. Carnetul de muncă

(1) Carnete de muncă se țin pentru toți salariații care lucrează în unitate mai mult de 5 zile lucrătoare .

[Art.66 al.(1) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

(2) În carnetele de muncă se înscriu datele cu privire, la activitatea lui de muncă, la salariu şi la stimulările pentru succesele realizate în unitate. Sancțiunile disciplinare nu se înscriu în carnetul de muncă.

[Art.66 al.(2) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

(3) Înscrierile cu privire la motivele încetării contractului individual de muncă se efectuează în strictă conformitate cu prevederile legislației în vigoare, indicîndu-se articolul, alineatul, punctul şi litera corespunzătoare din lege.

(4) În cazul încetării contractului individual de muncă din inițiativa salariatului, pentru motive de care legislația leagă posibilitatea acordării unor înlesniri şi avantaje, înscrierea cu privire la încetarea contractului individual de muncă se efectuează cu indicarea acestor motive.

(5) La încetarea contractului individual de muncă, carnetul de muncă se restituie salariatului în ziua eliberării din serviciu.

(6) Modul de completare, păstrare şi evidență a carnetelor de muncă este stabilit de Guvern.

Articolul 67. Certificatul cu privire la muncă şi salariu

Angajatorul este obligat să elibereze salariatuluiîn termen de 3 zile lucrătoare, la cererea lui scrisă, un certificat cu privire la munca în cadrul unității respective, în care urmează să se indice specialitatea, calificarea, funcția, durata muncii şi cuantumul salariului.

[Art.67 modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Capitolul III
MODIFICAREA CONTRACTULUI INDIVIDUAL DE MUNCĂ

Articolul 68. Modificarea contractului individual de muncă

(1) Contractul individual de muncă nu poate fi modificat decît printr-un acord suplimentar semnat de părți, care se anexează la contract şi este parte integrantă a acestuia.

(2) Modificare a contractului individual de muncă se consideră orice schimbare sau completare ce se referă la:

[Art.68 al.(2) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

a) durata contractului;

[Art.68 al.(2), lit.b) exclusă prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

c) specificul muncii (condiţii grele, vătămătoare şi/sau periculoase, introducerea clauzelor specifice conform art.51 etc.);
d) cuantumul retribuirii muncii;
e) regimul de muncă şi de odihnă;
f) specialitatea, profesia, calificarea, funcţia;
g) caracterul înlesnirilor şi modul lor de acordare dacă acestea sînt prevăzute în contract;
[Art.68 al.(2), lit.g) în redacţia LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]
(3) Cu titlu de excepţie, modificarea unilaterală de către angajator a altor clauze ale contractului individual de muncă decît cele specificate la alin.(2) este posibilă numai în cazurile şi în condiţiile prevăzute de prezentul cod.
[Art.68 al.(3) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]
[Art.68 al.(3) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]
Articolul 69. Schimbarea temporară a locului de muncă
(1) Locul de muncă poate fi schimbat temporar de către angajator prin deplasarea în interes de serviciu sau detaşarea salariatului la alt loc de muncă în conformitate cu art.70 şi 71.
(2) Pe durata deplasării în interes de serviciu sau a detaşării la alt loc de muncă, salariatul îşi menţine funcţia, salariul mediu şi alte drepturi prevăzute de contractul colectiv şi de cel individual de muncă.
Articolul 70. Trimiterea în deplasare în interes de serviciu
Trimiterea salariatului în deplasare în interes de serviciu poate fi dispusă pentru o perioadă de cel mult 60 de zile calendaristice, în modul şi în condiţiile prevăzute la art.174-176.
Articolul 71. Detaşarea
(1) Detaşarea poate fi dispusă numai cu acordul scris al salariatului pentru o perioadă de cel mult un an şi se efectuează în temeiul unui contract individual de muncă distinct pe durată determinată.
[Art.71 al.(1) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]
(2) În caz de necesitate, perioada detaşării poate fi prelungită, prin acordul părţilor, cu încă cel mult un an.
(3) Pentru unele categorii de salariaţi (art.302), detaşarea poate fi dispusă pe o durată mai mare decît cea indicată la alin.(1).
(4) Salariatul detaşat are dreptul la compensarea cheltuielilor de transport şi a celor de cazare, precum şi la o indemnizaţie specială în conformitate cu legislaţia în vigoare, cu contractul colectiv şi/sau cu cel individual de muncă.
(5) Prin detaşare se poate modifica şi specificul muncii, dar numai cu acordul scris al salariatului.
Articolul 72. Salarizarea în caz de detaşare
(1) Salarizarea, în caz de detaşare, va fi efectuată de unitatea la care va lucra salariatul. În cazul în care aceasta se află în imposibilitate de plată, obligaţia de retribuire a muncii prestate revine unităţii care a dispus detaşarea cu dreptul la acţiune de regres împotriva unităţii în care a fost detaşat salariatul.
[Art.72 al.(1) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]
(2) Dacă, la noul loc de muncă, condiţiile de salarizare sau timpul de odihnă diferă de cele de care beneficia salariatul la unitatea care a dispus detaşarea, salariatului i se vor aplica condiţiile mai favorabile.
Articolul 73. Schimbarea temporară a locului şi specificului muncii
În cazul apariţiei unei situaţii prevăzute de art.104 alin.(2) lit.a) şi b), angajatorul poate schimba temporar, pe o perioadă de cel mult o lună, locul şi specificul muncii salariatului fără consimţămîntul acestuia şi fără operarea modificărilor respective în contractul individual de muncă.

Articolul 74. Transferul la o altă muncă şi permutarea

(1) Transferul salariatului la o altă muncă permanentă în cadrul aceleiaşi unităţi, cu modificarea contractului individual de muncă conform art.68, precum şi angajarea prin transferare la o muncă permanentă la o altă unitate ori transferarea într-o altă localitate împreună cu unitatea, se permit numai cu acordul scris al părţilor.

[Art.74 al.(1) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

(2) Salariatul care, conform certificatului medical, necesită acordarea unei munci mai uşoare urmează a fi transferat, cu consimţământul scris al acestuia, la o altă muncă, care nu-i este contraindicată. Dacă salariatul refuză acest transfer, contractul individual de muncă se desface în conformitate cu prevederile art.86 alin.(1) lit.x). În cazul în care un loc de muncă corespunzător lipseşte, contractul individual de muncă va fi desfăcut în temeiul art.86 alin.(1) lit.d).

(3) În caz de transfer în condiţiile alin.(1) şi (2), părţile vor opera modificările necesare în contractul individual de muncă conform art.68, în temeiul ordinului (dispoziţiei, deciziei, hotărîrii) emis de angajator care se aduce la cunoştinţa salariatului, sub semnătură, în termen de 3 zile lucrătoare.

[Art.74 al.(3) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(4) Nu se consideră transfer şi nu necesită consimţământul salariatului permutarea lui în cadrul aceleiaşi unităţi la un alt loc de muncă, în altă subdiviziune a unităţii situată în aceeaşi localitate, însărcinarea de a îndeplini lucrul la un alt mecanism ori agregat în limitele specialităţii, calificării sau funcţiei specificate în contractul individual de muncă. În caz de permutare, angajatorul emite un ordin (dispoziţie, decizie, hotărîre) care se aduce la cunoştinţa salariatului, sub semnătură, în termen de 3 zile lucrătoare.

[Art.74 al.(4) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Capitolul IV
SUSPENDAREA CONTRACTULUI INDIVIDUAL DE MUNCĂ

Articolul 75. Noţiuni generale

(1) Suspendarea contractului individual de muncă poate interveni în circumstanţe ce nu depind de voinţa părţilor, prin acordul părţilor sau la iniţiativa uneia dintre părţi.

(2) Suspendarea contractului individual de muncă presupune suspendarea prestării muncii de către salariat şi a plăţii drepturilor salarialÍ (salariu, sporuri, alte plăţi) de către angajator.

(3) Pe toată durata suspendării contractului individual de muncă, drepturile şi obligaţiile părţilor, în afară de cele prevăzute la alin.(2), continuă să existe dacă prin actele normative în vigoare, prin convenţiile colective, prin contractul colectiv şi prin cel individual de muncă nu se prevede altfel.

(4) Suspendarea contractului individual de muncă, cu excepţia cazurilor prevăzute la art.76 lit.a) şi b), se face prin ordinul (dispoziţia, decizia, hotărîrea) angajatorului, care se aduce la cunoştinţa salariatului, sub semnătură, cel tîrziu la data suspendării.

[Art.75 al.(4) introdus prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 76. Suspendarea contractului individual de muncă în circumstanţe ce nu depind de voinţa părţilor

Contractul individual de muncă se suspendă în circumstanţe ce nu depind de voinţa părţilor în caz de:

a) concediu de maternitate;

b) boală sau traumatism;

[Art.76 lit.(c) exclusă prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

d) carantină;

e) încorporarea în serviciul militar în termen, în serviciul militar cu termen redus sau în serviciul civil;

e^1) detaşare;

[Art.76 lit.(e^1) introdusă prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

f) forță majoră, confirmată în modul stabilit, ce nu impune încetarea raporturilor de muncă;
g) trimitere în instanța de judecată a dosarului penal privind comiterea de către salariat a unei infracțiuni incompatibile cu munca prestată, pînă la rămînerea definitivă a hotărîrii judecătoreşti;
h) omiteri, din vina salariatului, a termenului de trecere a controlului medical;
i) depistare, conform certificatului medical, a contraindicațiilor care nu permit îndeplinirea muncii specificate în contractul individual de muncă;
j) cerere a organelor de control sau de drept, conform legislației în vigoare;
k) prezentare la locul de muncă în stare de ebrietate alcoolică, narcotică sau toxică, constatată prin certificatul eliberat de instituția medicală competentă sau prin actul comisiei formate dintr-un număr egal de reprezentanți ai angajatorului şi ai salariaților;
l) aflare în grevă, declŕrată conform prezentului cod;
m) stabilire pe termen determinat a gradului de invaliditate ca urmare a unui accident de muncă sau a unei boli profesionale; precum şi
n) în alte cazuri prevăzute de legislația în vigoare.

Articolul 77. Suspendarea contractului individual de muncă prin acordul părților

Contractul individual de muncă se suspendă prin acordul părților, exprimat în formă scrisă, în caz de:
a) acordare a concediului fără plată pe o perioadă mai mare de o lună;
b) urmare a unui curs de formare profesională sau de stagiere cu scoaterea din activitate pe o perioadă mai mare de 60 de zile calendaristice;
c) şomaj tehnic;
d) îngrijire a copilului bolnav în vîrstă de pînă la 7 ani;
e) îngrijire a copilului invalid pînă la vîrsta de 16 ani;
[Art.77 lit.(e) modificată prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]
f) în alte cazuri prevăzute de legislația în vigoare.

Articolul 78. Suspendarea contractului individual de muncă la inițiativa uneia dintre părți

(1) Contractul individual de muncă se suspendă din inițiativa salariatului în caz de:
a) concediu pentru îngrijirea copilului în vîrstă de pînă la 6 ani;
b) concediu pentru îngrijirea unui membru bolnav al familiei cu durata de pînă la un an, conform certificatului medical;
c) urmare a unui curs de formare profesională în afara unității, potrivit art.214 alin.(3);
d) ocupare a unei funcții elective în autoritățile publice, în organele sindicale sau în cele patronale;
e) condiții de muncă nesatisfăcătoare din punctul de vedere al protecției muncii; precum şi
f) din alte motive prevăzute de legislație.
(2) Contractul individual de muncă poate fi suspendat din inițiativa angajatorului:
a) pe durata anchetei de serviciu, efectuate în condițiile prezentului cod;
[Art.78 al.(2), lit.(b) exclusă prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]
c) în alte cazuri prevăzute de legislație.

Articolul 79. Modul de soluționare a litigiilor legate de suspendarea contractului individual de muncă

Litigiile legate de suspendarea contractului individual de muncă se soluționează în modul stabilit la art.354-356.

Articolul 80. Şomajul tehnic

(1) Şomajul tehnic reprezintă imposibilitatea temporară a continuării activității de producție de către unitate sau de către o subdiviziune interioară a acesteia pentru motive economice obiective.
[Art.80 al.(1) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(2) Durata şomajului tehnic nu poate depăşi 3 luni în decursul unui an calendaristic.

(3) Pe durata şomajului tehnic, salariaţii se vor afla la dispoziţia angajatorului, acesta avînd oricînd posibilitatea să dispună reluarea activităţii.

(4) În perioada şomajului tehnic, salariaţii vor beneficia de o indemnizaţie ce nu poate fi mai mică de 75 la sută din salariul lor de bază, cu excepţia cazurilor de suspendare a contractului individual de muncă conform art.77 lit.c).

(5) Modul în care salariaţii vor executa obligaţia de a se afla la dispoziţia angajatorului, precum şi mărimea concretă a indemnizaţiei de care beneficiază salariaţii în perioada şomajului tehnic, se stabilesc prin ordinul (dispoziţia, decizia, hotărîrea) angajatorului, de contractul colectiv de muncă şi de convenţiile colective.

[Art.80 al.(5) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Capitolul V
ÎNCETAREA CONTRACTULUI INDIVIDUAL DE MUNCĂ

Articolul 81. Temeiurile încetării contractului individual de muncă

(1) Contractul individual de muncă poate înceta:

a) în circumstanţe ce nu depind de voinţa părţilor (art.82, 305 şi 310);

b) la iniţiativa uneia dintre părţi (art.85 şi 86).

(2) În toate cazurile menţionate la alin.(1), ziua încetării contractului individual de muncă se consideră ultima zi de muncă.

(3) Contractul individual de muncă încetează în temeiul ordinului (dispoziţiei, deciziei, hotărîrii) angajatorului, care se aduce la cunoştinţa salariatului, sub semnătură, cel tîrziu la data eliberării din serviciu.

[Art.81 al.(3) introdus prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

Articolul 82. Încetarea contractului individual de muncă în circumstanţe ce nu depind de voinţa părţilor

Contractul individual de muncă încetează în circumstanţe ce nu depind de voinţa părţilor în caz de:

a) deces al salariatului, declarare a acestuia decedat sau dispărut fără urmă prin hotărîre a instanţei de judecată;

b) deces al angajatorului persoană fizică, declarare a acestuia decedat sau dispărut fără urmă prin hotărîre a instanţei de judecată;

c) constatare a nulităţii contractului prin hotărîre a instanţei de judecată – de la data rămînerii definitive a hotărîrii respective, cu excepţia cazurilor prevăzute la art.84 alin.(3);

d) retragere, de către autorităţile competente, a autorizaţiei (licenţei) de activitate a unităţii – de la data retragerii acesteia;

e) aplicare a pedepsei penale salariatului, prin hotărîre a instanţei de judecată, care exclude posibilitatea de a continua munca la unitate - de la data rămînerii definitive a hotărîrii judecătoreşti;

[Art.82 lit.(e) în redacţia LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

f) expirare a termenului contractului individual de muncă pe durată determinată – de la data prevăzută în contract, cu excepţia cazurilor cînd raporturile de muncă continuă de fapt şi nici una dintre părţi nu a cerut încetarea lor;

g) finalizare a lucrării prevăzute de contractul individual de muncă încheiat pentru perioada îndeplinirii unei anumite lucrări;

h) încheiere a sezonului, în cazul contractului individual de muncă pentru îndeplinirea lucrărilor sezoniere;

i) atingere a vîrstei de 65 de ani de către conducătorul unităţii de stat, inclusiv municipale, sau al unităţii cu capital majoritar de stat;

[Art.82 lit.(i) modificată prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

[Art.82 lit.(i) în redacţia LP269/28.07.06, MO120/04.08.06 art.574]

[Art.82 lit.(i) introdusă prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362, lit.(i) şi (j) devin lit. (j) şi (k)]

j) forţă majoră, confirmată în modul stabilit, care exclude posibilitatea continuării raporturilor de muncă;

k) alte temeiuri prevăzute la art.305 şi 310.

[Notă modificată prin LP269/28.07.06, MO120/04.08.06 art.574]

Notă.

Persoanele eliberate din serviciu în temeiul lit. i) pot fi angajate pe o durată determinată conform art. 55 lit. f), în orice funcţie, alta decît cea de conducător de unitate de stat, inclusiv municipală, sau de unitate cu capital majoritar de stat.

[Nota modificată prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

[Notă introdusă prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 83. Încetarea contractului individual de muncă pe durată determinată

(1) În caz de încetare a contractului individual de muncă pe durată determinată în legătură cu expirarea termenului său, salariatul trebuie să fie înştiinţat în scris de către angajator despre acest fapt cu cel puţin 10 zile lucrătoare înainte.

(2) Contractul individual de muncă pe durată determinată poate înceta înainte de termenul indicat în contract numai prin acordul scris al părţilor în cazurile şi modul prevăzute de contract, cu excepţia cazurilor specificate în prezentul cod.

[Art.83 al.(2) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

(3) Contractul individual de muncă pe durată determinată încheiat pentru perioada îndeplinirii obligaţiilor de muncă ale salariatului al cărui contract individual de muncă este suspendat sau care se află în concediul respectiv (art.55 lit.a)) încetează în ziua reîntoarcerii acestui salariat la lucru.

[Art.83 al.(3) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(4) Dacă, la expirarea termenului contractului individual de muncă pe durată determinată, nici una dintre părţi nu a cerut încetarea lui şi raporturile de muncă continuă de fapt, contractul se consideră prelungit pe durată nedeterminată.

(5) Contractul individual de muncă pe durată determinată poate înceta înainte de termen în cazurile prevăzute la art.82 şi 86, precum şi, prin acordul scris al părţilor, în cazurile prevăzute la art.85 alin.(2).

[Art.83 al.(5) introdus prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 84. Nulitatea contractului individual de muncă

(1) Nerespectarea oricărei dintre condiţiile stabilite de prezentul cod pentru încheierea contractului individual de muncă atrage nulitatea acestuia.

(2) Constatarea nulităţii contractului individual de muncă produce efecte pentru viitor.

(3) Nulitatea contractului individual de muncă poate fi înlăturată prin îndeplinirea condiţiilor corespunzătoare impuse de prezentul cod.

(4) În cazul în care o clauză a contractului individual de muncă este afectată de nulitate, deoarece stabileşte pentru salariat drepturi sub limitele impuse de legislaţie, de convenţiile colective sau de contractul colectiv de muncă, ea va fi înlocuită în mod automat de dispoziţiile legale, convenţionale sau contractuale minime aplicabile.

(5) Nulitatea contractului individual de muncă se constată prin hotărîre a instanţei de judecată.

Articolul 85. Demisia

(1) Salariatul are dreptul la demisie - desfacere a contractului individual de muncă pe durată nedeterminată, cu excepţia prevederii alin.(41), din proprie iniţiativă, anunţînd despre aceasta angajatorul, prin cerere scrisă, cu 14 zile calendaristice înainte. Curgerea termenului menţionat începe în ziua imediat următoare zilei în care a fost înregistrată cererea.

(2) În caz de demisie a salariatului în legătură cu pensionarea, cu stabilirea gradului de invaliditate, cu concediul pentru îngrijirea copilului, cu înmatricularea într-o instituție de învățămînt, cu trecerea cu traiul în altă localitate, cu îngrijirea copilului pînă la vîrsta de 14 ani (a copilului invalid pînă la vîrsta de 16 ani), cu alegerea într-o funcție electivă, cu angajarea prin concurs la o altă unitate, cu încălcarea de către angajator a contractului individual şi/sau colectiv de muncă, a legislației muncii în vigoare, angajatorul este obligat să accepte demisia în termenul redus indicat în cererea depusă şi înregistrată, la care se anexează documentul respectiv ce confirmă acest drept.

(3) După expirarea termenelor indicate la alin.(1), (2) şi (4^1), salariatul are dreptul să înceteze lucrul, iar angajatorul este obligat să efectueze achitarea deplină a drepturilor salariale ce i se cuvin salariatului şi să-i elibereze carnetul de muncă şi alte documente legate de activitatea acestuia în unitate.

(31) Contractul individual de muncă poate fi desfăcut, prin acordul scris al părților, înainte de expirarea termenelor indicate la alin.(1), (2) şi (4^1).

(4) Pînă la expirarea termenelor indicate la alin.(1), (2) şi (4^1), salariatul are dreptul oricînd să-şi retragă cererea sau să depună o nouă cerere, prin care să o anuleze pe prima. În acest caz, angajatorul este în drept să-l elibereze pe salariat numai dacă, pînă la retragerea (anularea) cererii depuse, a fost încheiat un contract individual de muncă cu un alt salariat în condițiile prezentului cod.

(4^1) Conducătorul unității, adjuncții lui şi contabilul-şef sînt în drept să demisioneze pînă la expirarea duratei contractului individual de muncă în cazurile stipulate de contract, anunțînd despre aceasta angajatorul, prin cerere scrisă, cu o lună înainte.

(5) Dacă, după expirarea termenelor indicate în alin.(1), (2) şi (4^1), salariatul nu a fost de fapt eliberat din funcție şi el îşi continuă activitatea de muncă fără să-şi reafirme în scris dorința de a desface contractul individual de muncă, eliberarea acestuia nu se admite.

[Art.85 în redacția LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

Articolul 86. Concedierea

(1) Concedierea – desfacerea din inițiativa angajatorului a contractului individual de muncă pe durată nedeterminată, precum şi a celui pe durată determinată – se admite pentru următoarele motive:

a) rezultatul nesatisfăcător al perioadei de probă (art.63 alin.(2));

b) lichidarea unității sau încetarea activității angajatorului persoană fizică;

c) reducerea numărului sau a statelor de personal din unitate;

d) constatarea faptului că salariatul nu corespunde funcției deținute sau muncii prestate din cauza stării de sănătate, în conformitate cu certificatul medical;

e) constatarea faptului că salariatul nu corespunde funcției deținute sau muncii prestate ca urmare a calificării insuficiente, confirmate prin hotărîre a comisiei de atestare;

f) schimbarea proprietarului unității (în privința conducătorului unității, a adjuncților săi, a contabilului-şef);

g) încălcarea repetată, pe parcursul unui an, a obligațiilor de muncă, dacă anterior au fost aplicate sancțiuni disciplinare;

h) absența fără motive întemeiate de la lucru mai mult de 4 ore consecutive în timpul zilei de muncă;

i) prezentarea la lucru în stare de ebrietate alcoolică, narcotică sau toxică, stabilită în modul prevăzut la art.76 lit.k);

j) săvîrşirea la locul de muncă a unei sustrageri (inclusiv în proporții mici) din patrimoniul unității, stabilite prin hotărîre a instanței de judecată sau a organului de competența căruia ține aplicarea sancțiunilor administrative;

k) comiterea de către salariatul care mînuieşte nemijlocit valori băneşti sau materiale a unor acțiuni culpabile dacă aceste acțiuni pot servi temei pentru pierderea încrederii angajatorului față

de salariatul respectiv;

l) încălcarea gravă repetată, pe parcursul unui an, a statutului instituției de învățămînt de către un cadru didactic (art.301);

m) comiterea de către salariatul care îndeplineşte funcţii educative a unei fapte imorale incompatibile cu funcţia deţinută;

n) aplicarea, chiar şi o singură dată, de către un cadru didactic a violenţei fizice sau psihice faţă de discipoli (art.301);

o) semnarea de către conducătorul unităţii (filialei, subdiviziunii), de către adjuncţii săi sau de către contabilul-şef a unui act juridic nefondat care a cauzat prejudicii materiale unităţii;

p) încălcarea gravă, chiar şi o singură dată, a obligaţiilor de muncă de către conducătorul unităţii, de către adjuncţii săi sau de către contabilul-şef;

r) prezentarea de către salariat angajatorului, la încheierea contractului individual de muncă, a unor documente false (art.57 alin.(1)), fapt confirmat în modul stabilit;

s) încheierea, vizînd salariaţii ce prestează munca prin cumul, a unui contract individual de muncă cu o altă persoană care va exercita profesia, specialitatea sau funcţia respectivă ca profesie, specialitate sau funcţie de bază (art.273);

t) restabilirea la locul de muncă, conform hotărîrii instanţei de judecată, a persoanei care a îndeplinit anterior munca respectivă, dacă permutarea sau transferul salariatului la o altă muncă conform prezentului cod nu sînt posibile;

u) transferarea salariatului la o altă unitate cu acordul celui transferat şi al ambilor angajatori;

[Art.86 al.(1) lit.(u) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

v) refuzul salariatului de a continua munca în legătură cu schimbarea proprietarului unităţii sau reorganizarea acesteia, precum şi a transferării unităţii în subordinea unui alt organ;

x) refuzul salariatului de a fi transferat la o altă muncă pentru motive de sănătate, conform certificatului medical (art.74 alin.(2));

y) refuzului salariatului de a fi transferat în altă localitate în legătură cu mutarea unităţii în această localitate (art.74 alin.(1)); precum şi

z) pentru alte motive prevăzute de prezentul cod şi de alte acte legislative.

(2) Nu se admite concedierea salariatului în perioada aflării lui în concediu medical, în concediu de odihnă anual, în concediu de studii, în concediu de maternitate, în concediu parţial plătit pentru îngrijirea copilului pînă la vîrsta de 3 ani, în concediu suplimentar neplătit pentru îngrijirea copilului în vîrstă de la 3 la 6 ani, în perioada îndeplinirii obligaţiilor de stat sau obşteşti,, precum şi în perioada detaşării, cu excepţia cazurilor de lichidare a unităţii.

[Art.86 al.(2) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

Articolul 87. Interzicerea concedierii fără acordul organului sindical

(1) Concedierea salariaţilor membri de sindicat în cazurile stipulate la art.86 alin.(1) lit.c), d), e), g) şi h) poate avea loc doar cu acordul preliminar al organului (organizatorului) sindical din unitate. În celelalte cazuri, concedierea se admite cu consultarea prealabilă a organului (organizatorului) sindical din unitate.

(2) Concedierea persoanei alese în organul sindical şi neeliberate de la locul de muncă de bază se admite cu respectarea modului general de concediere şi doar cu acordul preliminar al organului sindical al cărui membru este persoana în cauză.

(3) Conducătorii organizaţiei sindicale primare (organizatorii sindicali) neeliberaţi de la locul de muncă de bază nu pot fi concediaţi fără acordul preliminar al organului sindical ierarhic superior.

(4) Organele sindicale (organizatorii sindicali) indicate la alin.(1)-(3) îşi vor comunica acordul sau dezacordul (opinia consultativă) privind concedierea salariatului în termen de 10 zile lucrătoare de la data solicitării acordului de către angajator. În cazul în care răspunsul nu a fost primit de angajator în acest termen, acordul (comunicarea opiniei consultative) a organului respectiv se prezumă.

Articolul 88. Procedura de concediere în cazul lichidării unității, reducerii numărului sau a statelor de personal

(1) Angajatorul este în drept să concedieze salariații de la unitate în legătură cu lichidarea acesteia ori în legătură cu reducerea numărului sau a statelor de personal (art.86 alin.(1) lit.b) şi c)) doar cu condiția că:

a) va emite un ordin (dispoziție, decizie, hotărîre), motivat din punct de vedere juridic, cu privire la lichidarea unității ori reducerea numărului sau a statelor de personal;

b) va emite un ordin (dispoziție, decizie, hotărîre) cu privire la preavizarea, sub semnătură, a salariaților cu 2 luni înainte de lichidarea unității ori de reducerea numărului sau a statelor de personal. În caz de reducere a numărului sau a statelor de personal, vor fi preavizate numai persoanele ale căror locuri de muncă urmează a fi reduse;

c) o dată cu preavizarea în legătură cu reducerea numărului sau a statelor de personal, va propune în scris salariatului preavizat un alt loc de muncă (funcție) în cadrul unității respective;

[Art.88 al.(1), lit.c) modificată prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

d) va reduce, în primul rînd, locurile de muncă vacante;

e) va desface contractul individual de muncă în primul rînd cu salariații angajați prin cumul;

f) va acorda salariatului ce urmează a fi concediat o zi lucrătoare pe săptămînă cu menținerea salariului mediu pentru căutarea unui alt loc de muncă;

g) va prezenta, în modul stabilit, cu 2 luni înainte de concediere, agenției pentru ocuparea forței de muncă informațiile privind persoanele ce urmează a fi disponibilizate;

h) se va adresa organului sindical în vederea obținerii acordului pentru concediere, în modul prevăzut de prezentul cod;

i) în cazul în care reorganizarea sau lichidarea unității presupune reducerea în masă a locurilor de muncă, va informa, cu cel puțin 3 luni înainte, despre acest lucru organele sindicale din unitatea şi ramura respectivă şi va iniția negocieri în vederea respectării drepturilor şi intereselor salariaților. Criteriile vizînd reducerea în masă a locurilor de muncă se stabilesc prin convențiile colective.

(2) În cazul în care, după expirarea termenului de preavizare de 2 luni, nu a fost emis ordinul (dispoziția, decizia, hotărîrea) de concediere a salariatului, această procedură nu poate fi repetată în cadrul aceluiaşi an calendaristic. În termenul de preavizare nu se include perioada aflării salariatului în concediul anual de odihnă, în concediul de studii şi în concediul medical.

[Art.88 al.(2) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(3) Locul de muncă redus nu poate fi restabilit în statele unității pe parcursul anului calendaristic în care a avut loc concedierea salariatului care l-a ocupat.

[Art.88 al.(3) în redacția LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(4) În caz de lichidare a unității, angajatorul este obligat să respecte procedura de concediere prevăzută la alin.(1) lit. a), b), f), g) şi i).

[Art.88 al.(4) introdus prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 89. Restabilirea la locul de muncă

(1) Salariatul transferat nelegitim la o altă muncă sau eliberat nelegitim din serviciu poate fi restabilit la locul de muncă prin negocieri directe cu angajatorul, iar în caz de litigiu - prin hotărîre a instanței de judecată.

[Art.89 al.(1) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

(2) La examinarea litigiului individual de muncă de către instanța de judecată, angajatorul este obligat să dovedească legalitatea şi să indice temeiurile transferării sau eliberării din serviciu a salariatului. În cazul concedierii unui membru de sindicat fără acordul organului sindical, cînd acordul respectiv este necesar conform art.87, instanța de judecată, prin hotărîre, restabileşte salariatul la locul de muncă.

[Art.89 al.(2) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

Articolul 90. Răspunderea angajatorului pentru transferul
sau eliberarea nelegitimă din serviciu

(1) În cazul restabilirii la locul de muncă a salariatului transferat sau eliberat nelegitim din serviciu, angajatorul este obligat să repare prejudiciul cauzat acestuia.

(2) Repararea de către angajator a prejudiciului cauzat salariatului constă în:

a) plata obligatorie a unei despăgubiri pentru întreaga perioadă de absenţă forţată de la muncă într-o mărime nu mai mică decît salariul mediu al salariatului pentru această perioadă;

b) compensarea cheltuielilor suplimentare legate de contestarea transferului sau a eliberării din serviciu (consultarea specialiştilor, cheltuielile de judecată etc.);

c) compensarea prejudiciului moral cauzat salariatului.

(3) Mărimea reparării prejudiciului moral se determină de către instanţa de judecată, ţinîndu-se cont de aprecierea dată acţiunilor angajatorului, dar nu poate fi mai mică decît un salariu mediu lunar al salariatului.

(4) În locul restabilirii la locul de muncă, părţile pot încheia o tranzacţie de împăcare, iar în caz de litigiu - instanţa de judecată poate încasa de la angajator, cu acordul salariatului, în beneficiul acestuia, o compensaţie suplimentară la sumele indicate la alin.(2) în mărime de cel puţin 3 salarii medii lunare ale salariatului.

[Art.90 al.(4) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Capitolul VI
PROTECŢIA DATELOR PERSONALE ALE SALARIATULUI

Articolul 91. Cerinţele generale privind prelucrarea datelor personale
ale salariatului şi garanţiile referitoare la protecţia lor

În scopul asigurării drepturilor şi libertăţilor omului şi cetăţeanului, în procesul prelucrării datelor personale ale salariatului, angajatorul şi reprezentanţii lui sînt obligaţi să respecte următoarele cerinţe:

a) prelucrarea datelor personale ale salariatului poate fi efectuată exclusiv în scopul îndeplinirii prevederilor legislaţiei în vigoare, acordării de asistenţă la angajare, instruirii şi avansării în serviciu, asigurării securităţii personale a salariatului, controlului volumului şi calităţii lucrului îndeplinit şi asigurării integrităţii bunurilor unităţii;

b) la determinarea volumului şi conţinutului datelor personale ale salariatului ce urmează a fi prelucrate, angajatorul este obligat să se conducă de legislaţia în vigoare;

c) toate datele personale urmează a fi preluate de la salariat sau din sursa indicată de acesta;

d) angajatorul nu este în drept să obţină şi să prelucreze date referitoare la convingerile politice şi religioase ale salariatului, precum şi la viaţa privată a acestuia. În cazurile prevăzute de lege, angajatorul poate cere şi prelucra date despre viaţa privată a salariatului numai cu acordul scris al acestuia;

e) angajatorul nu este în drept să obţină şi să prelucreze date privind apartenenţa salariatului la sindicate, asociaţii obşteşti şi religioase, partide şi alte organizaţii social-politice, cu excepţia cazurilor prevăzute de lege;

f) la adoptarea unei decizii care afectează interesele salariatului, angajatorul nu este în drept să se bazeze pe datele personale ale salariatului obţinute exclusiv în urma prelucrării automatizate sau pe cale electronică;

g) protecţia datelor personale ale salariatului contra utilizării ilegale sau pierderii este asigurată din contul angajatorului;

h) salariaţii şi reprezentanţii lor trebuie să fie familiarizaţi, sub semnătură, cu documentele vizînd modul de prelucrare şi păstrare a datelor personale ale salariaţilor din unitate şi să fie informaţi despre drepturile şi obligaţiile lor în domeniul respectiv;

i) salariaţii nu trebuie să renunţe la drepturile lor privind păstrarea şi protecţia datelor personale;

j) angajatorii, salariaţii şi reprezentanţii lor trebuie să elaboreze în comun măsurile de protecţie

a datelor personale ale salariaților.

Articolul 92. Transmiterea datelor personale ale salariatului

La transmiterea datelor personale ale salariatului, angajatorul trebuie să respecte următoarele cerințe:

a) să nu comunice unor terți datele personale ale salariatului fără acordul scris al acestuia, cu excepția cazurilor cînd acest lucru este necesar în scopul prevenirii unui pericol pentru viața sau sănătatea salariatului, precum şi a cazurilor prevăzute de lege;

b) să nu comunice datele personale ale salariatului în scopuri comerciale fără acordul scris al acestuia;

c) să prevină persoanele care primesc datele personale ale salariatului despre faptul că acestea pot fi utilizate doar în scopurile pentru care au fost comunicate şi să ceară persoanelor în cauză confirmarea în scris a respectării acestei reguli. Persoanele care primesc datele personale ale salariatului sînt obligate să respecte regimul de confidențialitate, cu excepția cazurilor prevăzute lege;

d) să permită accesul la datele personale ale salariatului doar persoanelor împuternicite în acest sens, care, la rîndul lor, au dreptul să solicite numai datele personale necesare exercitării unor atribuții concrete;

e) să nu solicite informații privind starea sănătății salariatului, cu excepția datelor ce vizează capacitatea salariatului de a-şi îndeplini obligațiile de muncă;

f) să transmită reprezentanților salariaților datele personale ale salariatului în modul prevăzut de prezentul cod şi să limiteze această informație numai la acele date personale care sînt necesare exercitării de către reprezentanții respectivi a atribuțiilor lor.

Articolul 93. Drepturile salariatului privind asigurarea protecției datelor sale personale care se păstrează la angajator

În scopul asigurării protecției datelor sale personale care se păstrează la angajator, salariatul are dreptul:

a) de a primi informația deplină despre datele sale personale şi modul de prelucrare a acestora;

b) de a avea acces liber şi gratuit la datele sale personale, inclusiv dreptul la copie de pe orice act juridic care conține datele sale personale, cu excepția cazurilor prevăzute de legislația în vigoare;

c) de a-şi desemna reprezentanții pentru protecția datelor sale personale;

d) de a avea acces la informația cu caracter medical ce-l vizează, inclusiv prin intermediul lucrătorului medical, la alegerea sa;

e) de a cere excluderea sau rectificarea datelor personale incorecte şi/sau incomplete, precum şi a datelor prelucrate cu încălcarea cerințelor prezentului cod. În cazul în care angajatorul refuză să excludă sau să rectifice datele personale incorecte, salariatul este în drept să notifice în scris angajatorului dezacordul său motivat;

f) de a ataca în instanța de judecată orice acțiuni sau inacțiuni ilegale ale angajatorului admise la obținerea, păstrarea, prelucrarea şi protecția datelor personale ale salariatului.

Articolul 94. Răspunderea pentru încălcarea normelor privind obținerea, păstrarea, prelucrarea şi protecția datelor personale ale salariatului

Persoanele vinovate de încălcarea normelor privind obținerea, păstrarea, prelucrarea şi protecția datelor personale ale salariatului poartă răspundere conform legislației în vigoare.

T i t l u l IV
TIMPUL DE MUNCĂ ŞI TIMPUL DE ODIHNĂ

Capitolul I
TIMPUL DE MUNCĂ

Articolul 95. Noţiunea de timp de muncă.

Durata normală a timpului de muncă

(1) Timpul de muncă reprezintă timpul pe care salariatul, în conformitate cu regulamentul intern al unităţii, cu contractul individual şi cu cel colectiv de muncă, îl foloseşte pentru îndeplinirea obligaţiilor de muncă.

(2) Durata normală a timpului de muncă al salariaţilor din unităţi nu poate depăşi 40 de ore pe săptămînă.

Articolul 96. Durata redusă a timpului de muncă

(1) Pentru anumite categorii de salariaţi, în funcţie de vîrstă, de starea sănătăţii, de condiţiile de muncă şi de alte circumstanţe, în conformitate cu legislaţia în vigoare şi contractul individual de muncă, se stabileşte durata redusă a timpului de muncă.

(2) Durata săptămînală redusă a timpului de muncă constituie:

a) 24 de ore pentru salariaţii în vîrstă de la 15 la 16 ani ;

b) 35 de ore pentru salariaţii în vîrstă de la 16 la 18 ani;

c) 35 de ore pentru salariaţii care activează în condiţii de muncă vătămătoare, conform nomenclatorului aprobat de Guvern.

(3) Pentru anumite categorii de salariaţi a căror muncă implică un efort intelectual şi psiho-emoţional sporit, durata timpului de muncă se stabileşte de Guvern şi nu poate depăşi 35 de ore pe săptămînă.

(4) Pentru invalizii de gradul I şi II (dacă aceştia nu beneficiază de înlesniri mai mari) se stabileşte o durată redusă a timpului de muncă de 30 de ore pe săptămînă, fără diminuarea drepturilor salariale şi a altor drepturi prevăzute de legislaţia în vigoare.

[Art.96 al.(4) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 97. Timpul de muncă parţial

(1) Prin acordul dintre salariat şi angajator se poate stabili, atît la momentul angajării la lucru, cît şi mai tîrziu, ziua de muncă parţială sau săptămîna de muncă parţială. La rugămintea femeii gravide, a salariatului care are copii în vîrstă de pînă la 14 ani sau copii invalizi în vîrstă de pînă la 16 ani (inclusiv aflaţi sub tutela sa) ori a salariatului care îngrijeşte de un membru al familiei bolnav, în conformitate cu certificatul medical, angajatorul este obligat să le stabilească ziua sau săptămîna de muncă parţială.

(2) Retribuirea muncii în cazurile prevăzute la alin. (1) se efectuează proporţional timpului lucrat sau în funcţie de volumul lucrului făcut.

(3) Activitatea în condiţiile timpului de muncă parţial nu implică limitarea drepturilor salariatului privind calcularea vechimii în muncă inclusiv a stagiului de cotizare, cu excepţia cazurilor prevăzute de legislaţia în vigoare, durata concediului de odihnă anual sau a altor drepturi de muncă.

[Art.97 al.(3) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

Articolul 98. Repartizarea timpului de muncă în cadrul săptămînii

(1) Repartizarea timpului de muncă în cadrul săptămînii este, de regulă, uniformă şi constituie 8 ore pe zi, timp de 5 zile, cu două zile de repaus.

(2) La unităţile unde, ţinîndu-se cont de specificul muncii, introducerea săptămînii de lucru de 5 zile este nerațională, se admite, ca excepţie, stabilirea, prin contractul colectiv de muncă şi/sau regulamentul intern, a săptămînii de lucru de 6 zile cu o zi de repaus.

[Art.98 al.(2) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

(3) Repartizarea timpului de muncă se poate realiza şi în cadrul unei săptămîni de lucru

comprimate din 4 zile sau 4 zile şi jumătate, cu condiţia ca durata săptămînală a timpului de muncă să nu depăşească durata maximă legală prevăzută la art.95 alin.(2). Angajatorul care introduce săptămîna de lucru comprimată are obligaţia de a respecta dispoziţiile speciale cu privire la durata timpului zilnic de muncă al femeilor şi tinerilor.

(4) Tipul săptămînii de lucru, regimul de muncă – durata programului de muncă (al schimbului), timpul începerii şi terminării lucrului, întreruperile, alternarea zilelor lucrătoare şi nelucrătoare – se stabilesc prin regulamentul intern al unităţii şi prin contractul colectiv şi/sau prin contractele individuale de muncă.

Articolul 99. Evidenţa globală a timpului de muncă

(1) În unităţi poate fi introdusă evidenţa globală a timpului de muncă, cu condiţia ca durata timpului de muncă să nu depăşească numărul de ore lucrătoare stabilite de prezentul cod. În aceste cazuri, perioada de evidenţă nu trebuie să fie mai mare de un an, iar durata zilnică a timpului de muncă (a schimbului) nu poate depăşi 12 ore.

(2) Modul de aplicare a evidenţei globale a timpului de muncă se stabileşte prin regulamentul intern al unităţii şi prin contractul colectiv de muncă, luîndu-se în considerare restricţiile prevăzute pentru unele profesii de convenţiile colective la nivel naţional şi ramural, de legislaţia în vigoare şi de actele internaţionale la care Republica Moldova este parte.

[Art.99 al.(2) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 100. Durata zilnică a timpului de muncă

(1) Durata zilnică normală a timpului de muncă constituie 8 ore.

(2) Pentru salariaţii în vîrstă de pînă la 16 ani, durata zilnică a timpului de muncă nu poate depăşi 5 ore.

(3) Pentru salariaţii în vîrstă de la 16 la 18 ani şi salariaţii care lucrează în condiţii de muncă vătămătoare, durata zilnică a timpului de muncă nu poate depăşi 7 ore.

(4) Pentru invalizi, durata zilnică a timpului de muncă se stabileşte conform certificatului medical, în limitele duratei zilnice normale a timpului de muncă.

(5) Durata zilnică maximă a timpului de muncă nu poate depăşi 10 ore în limitele duratei normale a timpului de muncă de 40 de ore pe săptămînă.

(6) Pentru anumite genuri de activitate, unităţi sau profesii se poate stabili, prin convenţie colectivă, o durată zilnică a timpului de muncă de 12 ore, urmată de o perioadă de repaus de cel puţin 24 de ore.

(7) Angajatorul poate stabili, cu acordul scris al salariatului, programe individualizate de muncă, cu un regim flexibil al timpului de muncă, dacă această posibilitate este prevăzută de regulamentul intern al unităţii sau de contractul colectiv ori de cel individual de muncă.

[Art.100 al.(7) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

(8) La lucrările unde caracterul deosebit al muncii o impune, ziua de muncă poate fi segmentată, în modul prevăzut de lege, cu condiţia ca durata totală a timpului de muncă să nu fie mai mare decît durata zilnică normală a timpului de muncă.

(9) Durata zilei de muncă poate fi, de asemenea, împărţită în două segmente: o perioadă fixă, în care salariatul se află la locul de muncă şi o perioadă variabilă (mobilă), în care salariatul îşi alege orele de sosire şi plecare, cu respectarea duratei zilnice normale a timpului de muncă.

Articolul 101. Munca în schimburi

(1) Munca în schimburi, adică lucrul în 2, 3 sau 4 schimburi, se aplică în cazurile cînd durata procesului de producţie depăşeşte durata admisă a zilei de muncă, precum şi în scopul utilizării mai eficiente a utilajului, sporirii volumului de producţie sau de servicii.

(2) În condiţiile muncii în schimburi, fiecare grup de salariaţi prestează munca în limitele programului stabilit.

(3) Programul muncii în schimburi se aprobă de angajator de comun acord cu reprezentanţii salariaţilor, ţinîndu-se cont de specificul muncii.

(4) Munca în decursul a două schimburi succesive este interzisă.

(5) Programul muncii în schimburi se aduce la cunoştinţa salariaţilor cu cel puţin o lună înainte de punerea lui în aplicare.

(6) Durata întreruperii în muncă între schimburi nu poate fi mai mică decît durata dublă a timpului de muncă din schimbul precedent (inclusiv pauza pentru masă).

Articolul 102. Durata muncii în ajunul zilelor de sărbătoare nelucrătoare

(1) Durata zilei de muncă (schimbului) din ajunul zilei de sărbătoare nelucrătoare se reduce cu cel puţin o oră pentru toţi salariaţii, cu excepţia celor cărora li s-a stabilit, conform art.96, durata redusă a timpului de muncă sau, conform art.97, ziua de muncă parţială.

(2) În cazul în care ziua de muncă din ajunul zilei de sărbătoare nelucrătoare se transferă în altă zi, se va păstra aceeaşi durată redusă a zilei de muncă.

(3) Durata concretă redusă a zilei de muncă din ajunul zilei de sărbătoare nelucrătoare prevăzută la alin.(1) se stabileşte în contractul colectiv de muncă, în regulamentul intern al unităţii sau în ordinul (dispoziţia, decizia, hotărîrea) angajatorului, emis cu consultarea prealabilă a reprezentanţilor salariaţilor.

[Art.102 modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

Articolul 103. Munca de noapte

(1) Se consideră muncă de noapte munca prestată între orele 22.00 şi 6.00.

(2) Durata muncii (schimbului) de noapte se reduce cu o oră.

(3) Durata muncii (schimbului) de noapte nu se reduce salariaţilor pentru care este stabilită durata redusă a timpului de muncă, precum şi salariaţilor angajaţi special pentru munca de noapte, dacă contractul colectiv de muncă nu prevede altfel.

(4) Orice salariat care, într-o perioadă de 6 luni, prestează cel puţin 120 de ore de muncă de noapte va fi supus unui examen medical din contul angajatorului.

(5) Nu se admite atragerea la munca de noapte a salariaţilor în vîrstă de pînă la 18 ani, a femeilor gravide, a femeilor aflate în concediul postnatal, a femeilor care au copii în vîrstă de pînă la 3 ani, precum şi a persoanelor cărora munca de noapte le este contraindicată conform certificatului medical.

(6) Invalizii de gradul I şi II, femeile care au copii în vîrstă de la 3 la 6 ani (copii invalizi în vîrstă de pînă la 16 ani), persoanele care îmbină concediile pentru îngrijirea copilului prevăzute la art.126 şi 127 alin.(2) cu activitatea de muncă şi salariaţii care îngrijesc de un membru al familiei bolnav în baza certificatului medical pot presta muncă de noapte numai cu acordul lor scris. Totodată, angajatorul este obligat să informeze în scris salariaţii menţionaţi despre dreptul lor de a refuza munca de noapte.

Articolul 104. Munca suplimentară

(1) Se consideră muncă suplimentară munca prestată în afara duratei normale a timpului de muncă prevăzute la art.95 alin.(2), la art.96 alin.(2)-(4), la art.98 alin.(3) şi la art.99 alin.(1).

[Art.104 al.(1) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

(2) Atragerea la muncă suplimentară poate fi dispusă de angajator fără acordul salariatului:

a) pentru efectuarea lucrărilor necesare pentru apărarea ţării, pentru preîntîmpinarea unei avarii de producţie ori pentru înlăturarea consecinţelor unei avarii de producţie sau a unei calamităţi naturale;

b) pentru efectuarea lucrărilor necesare înlăturării unor situaţii care ar putea periclita buna funcţionare a serviciilor de aprovizionare cu apă şi energie electrică, de canalizare, poştale, de telecomunicaţii şi informatică, a căilor de comunicaţie şi a mijloacelor de transport în comun, a instalaţiilor de distribuire a combustibilului, a unităţilor medico-sanitare.

[Art.104 al.(2) lit.(b) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

(3) Atragerea la muncă suplimentară se efectuează de angajator cu acordul scris al salariatului:

a) pentru finalizarea lucrului început care, din cauza unei reţineri neprevăzute legate de condiţiile tehnice ale procesului de producţie, nu a putut fi dus pînă la capăt în decursul duratei normale a timpului de muncă, iar întreruperea lui poate provoca deteriorarea sau distrugerea

bunurilor angajatorului sau ale proprietarului, a patrimoniului municipal sau de stat;

b) pentru efectuarea lucrărilor temporare de reparare şi restabilire a dispozitivelor şi instalaţiilor, dacă deficienţele acestora ar putea provoca încetarea lucrului pentru un timp nedeterminat şi pentru mai multe persoane;

c) pentru efectuarea lucrărilor impuse de apariţia unor circumstanţe care ar putea provoca deteriorarea sau distrugerea bunurilor unităţii, inclusiv a materiei prime, materialelor sau produselor;

d) pentru continuarea muncii în caz de neprezentare a lucrătorului de schimb, dacă munca nu admite întrerupere. În aceste cazuri, angajatorul este obligat să ia măsuri urgente de înlocuire a salariatului respectiv.

(4) Atragerea la muncă suplimentară în alte cazuri decît cele prevăzute la alin.(2) şi (3) se admite cu acordul scris al salariatului şi al reprezentanţilor salariaţilor.

(5) La solicitarea angajatorului, salariaţii pot presta munca în afara orelor de program în limita a 120 de ore într-un an calendaristic. În cazuri excepţionale, această limită, cu acordul reprezentanţilor salariaţilor, poate fi extinsă pînă la 240 de ore.

(6) În cazul în care solicită prestarea muncii suplimentare, angajatorul este obligat să asigure salariaţilor condiţii normale de muncă, inclusiv cele privind protecţia şi igiena muncii.

(7) Atragerea la muncă suplimentară se efectuează în baza ordinului (dispoziţiei, deciziei, hotărîrii) motivat al angajatorului, care se aduce la cunoştinţa salariaţilor respectivi sub semnătură.

[Art.104 al.(7) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 105. Limitarea muncii suplimentare

(1) Nu se admite atragerea la muncă suplimentară a salariaţilor în vîrstă de pînă la 18 ani, a femeilor gravide, a femeilor aflate în concediul postnatal, a femeilor care au copii în vîrstă de pînă la 3 ani, precum şi a persoanelor cărora munca suplimentară le este contraindicată conform certificatului medical.

(2) Invalizii de gradul I şi II, femeile care au copii în vîrstă de la 3 la 6 ani (copii invalizi în vîrstă de pînă la 16 ani), persoanele care îmbină concediile pentru îngrijirea copilului prevăzute de art.126 şi 127 alin.(2) cu activitatea de muncă şi salariaţii care îngrijesc de un membru al familiei bolnav, în baza certificatului medical, pot presta muncă suplimentară numai cu acordul lor scris. Totodată, angajatorul este obligat să informeze în scris salariaţii menţionaţi despre dreptul lor de a refuza munca suplimentară.

(3) Efectuarea muncii suplimentare nu poate avea ca efect majorarea duratei zilnice a timpului de muncă peste 12 ore.

Articolul 106. Evidenţa timpului de muncă

Angajatorul este obligat să ţină, în modul stabilit, evidenţa timpului de muncă prestat efectiv de fiecare salariat, inclusiv a muncii suplimentare, a muncii prestate în zilele de repaus şi în zilele de sărbătoare nelucrătoare.

Capitolul II
TIMPUL DE ODIHNĂ

Articolul 107. Pauza de masă şi repausul zilnic

(1) În cadrul programului zilnic de muncă, salariatului trebuie să i se acorde o pauză de masă de cel puţin 30 de minute.

(2) Durata concretă a pauzei de masă şi timpul acordării acesteia se stabilesc în contractul colectiv de muncă sau în regulamentul intern al unităţii. Pauzele de masă, cu excepţiile prevăzute în contractul colectiv de muncă sau în regulamentul intern al unităţii, nu se vor include în timpul de muncă.

(3) La unităţile cu flux continuu, angajatorul este obligat să asigure salariaţilor condiţii pentru luarea mesei în timpul serviciului la locul de muncă.

(4) Durata repausului zilnic, cuprinsă între sfîrşitul programului de muncă într-o zi şi începutul

programului de muncă în ziua imediat următoare, nu poate fi mai mică decît durata dublă a timpului de muncă zilnic.

Articolul 108. Pauzele pentru alimentarea copilului

(1) Femeilor care au copii în vîrstă de pînă la 3 ani li se acordă, pe lîngă pauza de masă, pauze suplimentare pentru alimentarea copilului.

(2) Pauzele suplimentare vor avea o frecvenţă de cel puţin o dată la fiecare 3 ore, fiecare pauză avînd o durată de minimum 30 de minute. Pentru femeile care au 2 sau mai mulţi copii în vîrstă de pînă la 3 ani, durata pauzei nu poate fi mai mică de o oră.

(3) Pauzele pentru alimentarea copilului se includ în timpul de muncă şi se plătesc reieşindu-se din salariul mediu.

(4) Unuia dintre părinţi (tutorelui, curatorului) care educă un copil invalid i se va acorda suplimentar, în baza unei cereri scrise, o zi liberă pe lună, cu menţinerea salariului mediu din contul angajatorului.

Articolul 109. Repausul săptămînal

(1) Repausul săptămînal se acordă timp de 2 zile consecutive, de regulă sîmbăta şi duminica.

(2) În cazul în care un repaus simultan pentru întregul personal al unităţii în zilele de sîmbătă şi duminică ar prejudicia interesul public sau ar compromite funcţionarea normală a unităţii, repausul săptămînal poate fi acordat şi în alte zile, stabilite prin contractul colectiv de muncă sau prin regulamentul intern al unităţii, cu condiţia ca una din zilele libere să fie duminica.

(3) În unităţile în care, datorită specificului muncii, nu se poate acorda repausul săptămînal în ziua de duminică, salariaţii vor beneficia de două zile libere în cursul săptămînii şi de un spor la salariu stabilit prin contractul colectiv de muncă sau contractul individual de muncă.

(4) Durata repausului săptămînal neîntrerupt în orice caz nu trebuie să fie mai mică de 42 de ore, cu excepţia cazurilor cînd săptămîna de muncă este de 6 zile.

Articolul 110. Munca în zilele de repaus

(1) Munca în zilele de repaus este interzisă.

(2) Prin derogare de la dispoziţiile alin.(1), atragerea salariaţilor la muncă în zilele de repaus se admite în modul şi în cazurile prevăzute la art.104 alin.(2) şi (3).

(3) Nu se admite atragerea la muncă în zilele de repaus a salariaţilor în vîrstă de pînă la 18 ani, a femeilor gravide, a femeilor aflate în concediul postnatal şi a femeilor care au copii în vîrstă de pînă la 3 ani.

(4) Invalizii de gradul I şi II, femeile care au copii în vîrstă de la 3 la 6 ani (copii invalizi în vîrstă de pînă la 16 ani), persoanele care îmbină concediile pentru îngrijirea copilului prevăzute la art.126 şi 127 alin.(2) cu activitatea de muncă şi salariaţii care îngrijesc de un membru al familiei bolnav, în baza certificatului medical, pot presta munca în zilele de repaus numai cu acordul lor scris. Totodată, angajatorul este obligat să informeze în scris salariaţii menţionaţi despre dreptul lor de a refuza munca în zilele de repaus.

Articolul 111. Zilele de sărbătoare nelucrătoare

(1) În Republica Moldova, zile de sărbătoare nelucrătoare, cu menţinerea salariului mediu, sînt:

a) 1 ianuarie – Anul Nou;

b) 7 şi 8 ianuarie – Naşterea lui Isus Hristos (Crăciunul);

c) 8 martie – Ziua internaţională a femeii;

d) prima şi a doua zi de Paşte conform calendarului bisericesc;

e) ziua de luni la o săptămînă după Paşte (Paştele Blajinilor);

f) 1 mai – Ziua internaţională a solidarităţii oamenilor muncii;

g) 9 mai – Ziua Victoriei şi a comemorării eroilor căzuţi pentru independenţa Patriei;

h) 27 august – Ziua Republicii;

i) 31 august – sărbătoarea „Limba noastră”;

j) ziua Hramului bisericii din localitatea respectivă, declarată în modul stabilit de consiliul

local al municipiului, oraşului, comunei, satului.

[Art.111 al.(1) lit.(j) modificată prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

(2) În zilele de sărbătoare nelucrătoare se admit lucrările în unităţile a căror oprire nu este posibilă în legătură cu condiţiile tehnice şi de producţie (unităţile cu flux continuu), lucrările determinate de necesitatea deservirii populaţiei, precum şi lucrările urgente de reparaţie şi de încărcare-descărcare.

(3) Nu se admite atragerea la muncă în zilele de sărbătoare nelucrătoare a salariaţilor în vîrstă de pînă la 18 ani, a femeilor gravide, a femeilor aflate în concediul postnatal şi a femeilor care au copii în vîrstă de pînă la 3 ani.

(4) Invalizii de gradul I şi II, femeile care au copii în vîrstă de la 3 la 6 ani (copii invalizi în vîrstă de pînă la 16 ani), persoanele care îmbină concediile pentru îngrijirea copilului prevăzute la art.126 şi 127 alin. (2) cu activitatea de muncă şi salariaţii care îngrijesc de un membru al familiei bolnav, în baza certificatului medical, pot presta munca în zilele de sărbătoare nelucrătoare numai cu acordul lor scris. Totodată, angajatorul este obligat să informeze în scris salariaţii menţionaţi despre dreptul lor de a refuza munca în zilele de sărbătoare nelucrătoare.

(5) În scopul utilizării optime de către salariaţi a zilelor de repaus şi de sărbătoare nelucrătoare, Guvernul este în drept să transfere zilele de repaus (de lucru) în alte zile.

(6) În cazul în care zilele de sărbătoare nelucrătoare coincid cu zilele de repaus săptămînal, salariul mediu pentru aceste zile nu se menţine.

[Art.111 al.6) introdus prin LP280-XVI din 14.12.2007, MO94-96/30.05.08 art.349]

Capitolul III
CONCEDIILE ANUALE

Articolul 112. Concediul de odihnă anual

(1) Dreptul la concediu de odihnă anual plătit este garantat pentru toţi salariaţii.

(2) Dreptul la concediu de odihnă anual nu poate fi obiectul vreunei cesiuni, renunţări sau limitări. Orice înţelegere prin care se renunţă, total sau parţial, la acest drept este nulă.

(3) Orice salariat care lucrează în baza unui contract individual de muncă beneficiază de dreptul la concediu de odihnă anual.

Articolul 113. Durata concediului de odihnă anual

(1) Tuturor salariaţilor li se acordă anual un concediu de odihnă plătit, cu o durată minimă de 28 de zile calendaristice, cu excepţia zilelor de sărbătoare nelucrătoare.

(2) Pentru salariaţii din unele ramuri ale economiei naţionale (învăţămînt, ocrotirea sănătăţii, serviciul public etc.), prin lege organică, se poate stabili o altă durată a concediului de odihnă anual (calculată în zile calendaristice).

[Art.113 al.(2) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 114. Calcularea vechimii în muncă care dă dreptul la concediu de odihnă anual

(1) În vechimea în muncă care dă dreptul la concediu de odihnă anual se includ:

a) timpul cînd salariatul a lucrat efectiv;

b) timpul cînd salariatul nu a lucrat de fapt, dar i s-a menţinut locul de muncă (funcţia) şi salariul mediu integral sau parţial;

c) timpul absenţei forţate de la lucru – în cazul eliberării nelegitime din serviciu sau transferului nelegitim la o altă muncă şi al restabilirii ulterioare la locul de muncă;

d) timpul cînd salariatul nu a lucrat de fapt, dar şi-a menţinut locul de muncă (funcţia) şi a primit diferite plăţi din bugetul asigurărilor sociale de stat, cu excepţia concediului parţial plătit pentru îngrijirea copilului pînă la vîrsta de 3 ani;

e) alte perioade de timp prevăzute de convenţiile colective, de contractul colectiv sau de cel individual de muncă, de regulamentul intern al unităţii.

(2) Dacă convenţiile colective, contractul colectiv sau cel individual de muncă nu prevăd altfel, în vechimea în muncă, care dă dreptul la concediul de odihnă anual, nu se includ:

a) timpul absenței nemotivate de la lucru;
b) perioada aflării în concediu pentru îngrijirea copilului pînă la vîrsta de 6 ani;
c) perioada aflării în concediu neplătit cu o durată mai mare de 14 zile calendaristice;
d) perioada suspendării contractului individual de muncă, cu excepția cazurilor prevăzute la art.76 lit.a)-d) şi la art.77 lit.b).
[Art.114 al.(2) lit.(d) modificată prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]
Articolul 115. Modul de acordare a concediului de odihnă anual
(1) Concediul de odihnă pentru primul an de muncă se acordă salariaților după expirarea a 6 luni de muncă la unitatea respectivă.
(2) Înainte de expirarea a 6 luni de muncă la unitate, concediul de odihnă pentru primul an de muncă se acordă, în baza unei cereri scrise, următoarelor categorii de salariați:
a) femeilor – înainte de concediul de maternitate sau imediat după el;
b) salariaților în vîrstă de pînă la 18 ani;
c) altor salariați, conform legislației în vigoare.
(3) Salariaților transferați dintr-o unitate în alta concediul de odihnă anual li se poate acorda şi înainte de expirarea a 6 luni de muncă după transfer.
(4) Concediul de odihnă anual pentru următorii ani de muncă poate fi acordat salariatului, în baza unei cereri scrise, în orice timp al anului, conform programării stabilite.
(5) Concediul de odihnă anual poate fi acordat integral sau, în baza unei cereri scrise a salariatului, poate fi divizat în părți, una dintre care va avea o durată de cel puțin 14 zile calendaristice.
[Art.115 al.(5) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]
(6) Concediul de odihnă anual se acordă salariatului în temeiul ordinului (dispoziției, deciziei, hotărîrii) emis de angajator.
Articolul 116. Programarea concediilor de odihnă anuale
(1) Programarea concediilor de odihnă anuale pentru anul următor se face de angajator, de comun acord cu reprezentanții salariaților, cu cel puțin 2 săptămîni înainte de sfîrşitul fiecărui an calendaristic.
(2) La programarea concediilor de odihnă anuale se ține cont atît de dorința salariaților, cît şi de necesitatea asigurării bunei funcționări a unității.
(3) Salariaților ale căror soții se află în concediu de maternitate li se acordă, în baza unei cereri scrise, concediul de odihnă anual concomitent cu concediul soțiilor.
(4) Salariaților în vîrstă de pînă la 18 ani, femeilor care au 2 şi mai mulți copii în vîrstă de pînă la 16 ani şi părinților singuri care au un copil în vîrstă de pînă la 16 ani concediile de odihnă anuale li se acordă în perioada de vară sau, în baza unei cereri scrise, în orice altă perioadă a anului.
(5) Programarea concediilor de odihnă anuale este obligatorie atît pentru angajator, cît şi pentru salariat. Salariatul trebuie să fie prevenit în formă scrisă, despre data începerii concediului cu cel puțin 2 săptămîni înainte.
[Art.116 al.(5) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]
Articolul 117. Indemnizația de concediu
(1) Pentru perioada concediului de odihnă anual, salariatul beneficiază de o indemnizație de concediu care nu poate fi mai mică decît valoarea salariului, sporurilor şi, după caz, a indemnizației de eliberare din serviciu pentru perioada respectivă.
(2) Modul de calculare a indemnizației de concediu este stabilit de Guvern.
(3) Indemnizația de concediu se plăteşte de către angajator cu cel puțin 3 zile calendaristice înainte de plecarea salariatului în concediu.
(4) În caz de deces al salariatului, indemnizația ce i se cuvine, inclusiv pentru concediile nefolosite, se plăteşte integral soțului (soției), copiilor majori sau părinților defunctului, iar în lipsa acestora – altor moştenitori, în conformitate cu legislația în vigoare.

Articolul 118. Acordarea anuală a concediului de odihnă.
Cazurile excepționale de amînare a acestuia

(1) Concediul de odihnă se acordă anual conform programării prevăzute la art.116. Angajatorul are obligația de a lua măsurile necesare pentru ca salariații să folosească concediile de odihnă în fiecare an calendaristic.

(2) Concediul de odihnă anual poate fi amînat sau prelungit în cazul aflării salariatului în concediu medical, îndeplinirii de către acesta a unei îndatoriri de stat sau în alte cazuri prevăzute de lege.

(3) În cazuri excepționale, cînd acordarea concediului de odihnă anual salariatului în anul de muncă curent poate să se răsfrîngă negativ asupra bunei funcționări a unității, concediul, cu consimțămîntul scris al salariatului şi cu acordul reprezentanţilor salariaţilor, poate fi amînat pe anul de muncă următor. În acest caz, în anul următor salariatul va beneficia de 2 concedii, care pot fi cumulate sau divizate în baza cererii scrise.

[Art.118 al.(3) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(4) Este interzisă neacordarea concediului de odihnă anual timp de 2 ani consecutivi, precum şi neacordarea anuală a concediului de odihnă salariaților în vîrstă de pînă la 18 ani şi salariaților care au dreptul la concediu suplimentar în legătură cu munca în condiții vătămătoare.

(5) Nu se admite înlocuirea concediului de odihnă anual nefolosit printr-o compensație în bani, cu excepția cazurilor de încetare a contractului individual de muncă al salariatului care nu şi-a folosit concediul.

(6) Durata concediilor medicale, a celor de maternitate şi de studii nu se include în durata concediului de odihnă anual. În caz de coincidență totală sau parțială a concediului cu unul din concediile menționate, în baza unei cereri scrise a salariatului, concediul de odihnă anual nefolosit integral ori parțial se amînă pe perioada convenită prin acordul scris al părților sau se prelungeşte, respectiv, cu numărul zilelor indicate în documentul, eliberat în modul stabilit, privitor la acordarea concediului corespunzător în cadrul aceluiaşi an calendaristic.

[Art.118 al.(6) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]
[Art.118 al.(6) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 119. Compensarea concediilor de odihnă anuale nefolosite

(1) În caz de suspendare (art.76 lit.e) şi m), art.77 lit.d) şi e) şi art.78 alin.(1) lit.a) şi d)) sau încetare a contractului individual de muncă, salariatul are dreptul la compensarea tuturor concediilor de odihnă anuale nefolosite.

(2) În baza unei cereri scrise, salariatul poate folosi concediul de odihnă anual pentru un an de muncă, cu suspendarea sau încetarea ulterioară a contractului individual de muncă, primind compensația pentru celelalte concedii nefolosite.

(3) În perioada valabilității contractului individual de muncă, concediile nefolosite pot fi alipite la concediul de odihnă anual sau pot fi folosite aparte (în întregime sau fracționat, conform art.115 alin.(5)) de către salariat în perioadele stabilite prin acordul scris al părților.

[Art.119 modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 120. Concediul neplătit

(1) Din motive familiale şi din alte motive întemeiate, în baza unei cereri scrise, salariatului i se poate acorda, cu consimțămîntul angajatorului, un concediu neplătit cu o durată de pînă la 60 de zile calendaristice, în care scop se emite un ordin (dispoziție, decizie, hotărîre).

(2) Unuia dintre părinții care au 2 şi mai mulți copii în vîrstă de pînă la 14 ani (sau un copil invalid în vîrstă de pînă la 16 ani), părinților singuri necăsătoriți care au un copil de aceeaşi vîrstă li se acordă anual, în baza unei cereri scrise, un concediu neplătit cu o durată de cel puțin 14 zile calendaristice. Acest concediu poate fi alipit la concediul de odihnă anual sau poate fi folosit aparte (în întregime sau divizat) în perioadele stabilite de comun acord cu angajatorul.

[Art.120 al.(2) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

Articolul 121. Concediile de odihnă anuale suplimentare

(1) Salariaţii care lucrează în condiţii vătămătoare, nevăzătorii şi tinerii în vîrstă de pînă la 18 ani beneficiază de un concediu de odihnă anual suplimentar plătit cu durata de cel puţin 4 zile calendaristice.

(2) Pentru salariaţii care lucrează în condiţii vătămătoare, durata concretă a concediului de odihnă anual suplimentar plătit este stabilită prin contractul colectiv de muncă, în baza nomenclatorului respectiv aprobat de Guvern.

(3) Salariaţilor din unele ramuri ale economiei naţionale (industrie, transporturi, construcţii etc.) li se acordă concedii de odihnă anuale suplimentare plătite pentru vechime în muncă în unitate şi pentru munca în schimburi, conform legislaţiei în vigoare.

(4) Unuia dintre părinţii care au 2 şi mai mulţi copii în vîrstă de pînă la 14 ani (sau un copil invalid în vîrstă de pînă la 16 ani) li se acordă un concediu de odihnă anual suplimentar plătit cu durata de 4 zile calendaristice.

[Art.121 al.(4) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(5) În convenţiile colective, în contractele colective sau în cele individuale de muncă pot fi prevăzute şi alte categorii de salariaţi cărora li se acordă concedii de odihnă anuale suplimentare plătite, precum şi alte durate (mai mari) ale concediilor decît cele specificate la alin.(1), (3) şi (4).

Articolul 122. Rechemarea din concediu

(1) Salariatul poate fi rechemat din concediul de odihnă anual prin ordinul (dispoziţia, decizia, hotărîrea) angajatorului, numai cu acordul scris al salariatului şi numai pentru situaţii de serviciu neprevăzute, care fac necesară prezenţa acestuia în unitate. În acest caz, salariatul nu restituie indemnizaţia pentru zilele de concediu nefolosite.

(2) Retribuirea muncii salariatului rechemat din concediul de odihnă anual se efectuează în baze generale.

(3) În caz de rechemare, salariatul trebuie să folosească restul zilelor din concediul de odihnă după ce a încetat situaţia respectivă sau la o altă dată stabilită prin acordul părţilor în cadrul aceluiaşi an calendaristic. Dacă restul zilelor din concediul de odihnă nu au fost folosite din oricare motive în cadrul aceluiaşi an calendaristic, salariatul este în drept să le folosească pe parcursul următorului an calendaristic.

[Art.122 al.(3) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(4) Folosirea de către salariat a părţii rămase a concediului de odihnă anual se efectuează în temeiul ordinului (dispoziţiei, deciziei, hotărîrii) angajatorului.

(5) Refuzul salariatului de a-şi folosi partea rămasă a concediului de odihnă anual este nul (art.64 alin.(2) şi art.112 alin.(2)).

[Art.122 modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Capitolul IV
CONCEDII SOCIALE

Articolul 123. Concediul medical

(1) Concediul medical plătit se acordă tuturor salariaţilor şi ucenicilor în baza certificatului medical eliberat potrivit legislaţiei în vigoare.

(2) Modul de stabilire, calculare şi achitare a indemnizaţiilor din bugetul asigurărilor sociale de stat în legătură cu concediul medical este prevăzut de legislaţia în vigoare.

Articolul 124. Concediul de maternitate şi concediul parţial plătit pentru îngrijirea copilului

(1) Femeilor salariate şi ucenicelor, precum şi soţiilor aflate la întreţinerea salariaţilor, li se acordă un concediu de maternitate ce include concediul prenatal cu o durată de 70 de zile calendaristice şi concediul postnatal cu o durată de 56 de zile calendaristice (în cazul naşterilor complicate sau naşterii a doi sau mai mulţi copii – 70 de zile calendaristice), plătindu-li-se pentru această perioadă indemnizaţii în modul prevăzut la art.123 alin.(2).

(2) În baza unei cereri scrise, persoanelor indicate la alin.(1), după expirarea concediului de maternitate, li se acordă un concediu parțial plătit pentru îngrijirea copilului pînă la vîrsta de 3 ani. Indemnizația pentru acest concediu se plăteşte din bugetul asigurărilor sociale de stat.

(3) Concediul parțial plătit pentru îngrijirea copilului poate fi folosit integral sau pe părți în orice timp, pînă cînd copilul va împlini vîrsta de 3 ani. Acest concediu se include în vechimea în muncă, inclusiv în vechimea în muncă specială, şi în stagiul de cotizare.

[Art.124 al.(3) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(4) Concediul parțial plătit pentru îngrijirea copilului poate fi folosit şi de tatăl copilului, bunică, bunel sau altă rudă care se ocupă nemijlocit de îngrijirea copilului.

Articolul 125. Alipirea concediului de odihnă anual la concediul de maternitate şi la concediul pentru îngrijirea copilului

(1) Femeii, în baza unei cereri scrise, i se poate acorda concediul de odihnă anual înainte de concediul de maternitate, prevăzut la art.124 alin.(1), sau imediat după el, sau după terminarea concediului pentru îngrijirea copilului.

(2) Persoanelor menționate la art.124 alin.(4) şi la art.127 concediul de odihnă anual li se acordă, în baza unei cereri scrise, după terminarea concediului pentru îngrijirea copilului.

(3) Salariații care au adoptat copii nou-născuți sau i-au luat sub tutelă pot folosi, în baza unei cereri scrise, concediul de odihnă anual după terminarea oricăruia din concediile acordate conform art.127.

(4) Concediile de odihnă anuale, conform alin.(1)-(3), li se acordă salariaților indiferent de vechimea în muncă în unitatea respectivă.

Articolul 126. Concediul suplimentar neplătit pentru îngrijirea copilului în vîrstă de la 3 la 6 ani

(1) În afară de concediul de maternitate şi concediul parțial plătit pentru îngrijirea copilului pînă la vîrsta de 3 ani, femeii, precum şi persoanelor menționate la art.124 alin.(4), li se acordă, în baza unei cereri scrise, un concediu suplimentar neplătit pentru îngrijirea copilului în vîrstă de la 3 la 6 ani, cu menținerea locului de muncă (a funcției).

(2) În baza unei cereri scrise, în timpul aflării în concediul suplimentar neplătit pentru îngrijirea copilului, femeia sau persoanele menționate la art.124 alin.(4) pot să lucreze în condițiile timpului de muncă parțial sau la domiciliu.

(3) Perioada concediului suplimentar neplătit se include în vechimea în muncă, inclusiv în vechimea în muncă specială, dacă contractul individual de muncă nu a fost suspendat conform art.78 alin.(1) lit.a.

[Art.126 al.(3) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

(4) Perioada concediului suplimentar neplătit nu se include în vechimea în muncă ce dă dreptul la următorul concediu de odihnă anual plătit, precum şi în stagiul de cotizare potrivit legii.

Articolul 127. Concediile pentru salariații care au adoptat copii nou-născuți sau i-au luat sub tutelă

(1) Salariatului care a adoptat un copil nou-născut nemijlocit din maternitate sau l-a luat sub tutelă i se acordă un concediu plătit pe o perioadă ce începe din ziua adopției (luării sub tutelă) şi pînă la expirarea a 56 de zile calendaristice din ziua naşterii copilului (în caz de adopție a doi sau mai mulți copii concomitent – 70 de zile calendaristice) şi, în baza unei cereri scrise, un concediu parțial plătit pentru îngrijirea copilului pînă la vîrsta de 3 ani. Indemnizațiile pentru concediile menționate se plătesc din bugetul asigurărilor sociale de stat.

(2) Salariatului care a adoptat un copil nou-născut nemijlocit din maternitate sau l-a luat sub tutelă i se acordă, în baza unei cereri scrise, un concediu suplimentar neplătit pentru îngrijirea copilului în vîrstă de la 3 la 6 ani, conform art.126.

T i t l u l V
SALARIZAREA ŞI NORMAREA MUNCII

Capitolul I
DISPOZIŢII GENERALE

Articolul 128. Salariul

(1) Salariul reprezintă orice recompensă sau cîştig evaluat în bani, plătit salariatului de către angajator în temeiul contractului individual de muncă, pentru munca prestată sau care urmează a fi prestată.

(2) La stabilirea şi achitarea salariului nu se admite nici o discriminare pe criterii de sex, vîrstă, handicap, origine socială, situaţie familială, apartenenţă la o etnie, rasă sau naţionalitate, opţiuni politice sau convingeri religioase, apartenenţă sau activitate sindicală.

(3) Salariul este confidenţial şi garantat.

Articolul 129. Garanţiile de stat în domeniul salarizării

Garanţiile de stat în domeniul salarizării cuprind salariul minim stabilit de stat, tarifele de stat de salarizare în sectorul bugetar, cuantumul minim garantat al salariului în sectorul real, precum şi adaosurile şi sporurile cu caracter de compensare, garantate de stat şi reglementate de legislaţia în vigoare.

[Art.129 modificat prin LP242-XVI din 20.11.08, MO237-240/31.12.08 art.860]

Articolul 130. Structura salariului, condiţiile şi sistemele de salarizare

(1) Salariul include salariul de bază (salariul tarifar, salariul funcţiei), salariul suplimentar (adaosurile şi sporurile la salariul de bază) şi alte plăţi de stimulare şi compensare.

(2) Retribuirea muncii salariatului depinde de cererea şi oferta forţei de muncă pe piaţa muncii, de cantitatea, calitatea şi complexitatea muncii, de condiţiile de muncă, de calităţile profesionale ale salariatului, de rezultatele muncii lui şi/sau de rezultatele activităţii economice a unităţii.

(3) Munca este retribuită pe unitate de timp sau în acord atît în sistemul tarifar, cît şi în sistemele netarifare de salarizare.

[Art.130 al.(3) modificat prin LP242-XVI din 20.11.08, MO237-240/31.12.08 art.860]

4) În funcţie de specificul activităţii şi condiţiile economice concrete, unităţile din sectorul real aplică, pentru organizarea salarizării, sistemul tarifar şi/sau sistemele netarifare de salarizare.

(5) Alegerea sistemului de salarizare în cadrul unităţii se efectuează de către angajator după consultarea reprezentanţilor salariaţilor.

[Art.130 al.(4-5) introduse prin LP242-XVI din 20.11.08, MO237-240/31.12.08 art.860]

Capitolul II
SALARIUL MINIM GARANTAT

Articolul 131. Salariul minim

(1) Orice salariat are dreptul la un salariu minim garantat.

(2) Salariul minim reprezintă mărimea minimă a retribuţiei evaluată în monedă naţională, mărime stabilită de către stat pentru o muncă simplă, necalificată, sub nivelul căreia angajatorul nu este în drept să plătească pentru norma de muncă pe lună sau pe oră îndeplinită de salariat.

(3) În salariul minim nu se includ adaosurile, sporurile, plăţile de stimulare şi compensare.

(4) Cuantumul salariului minim este obligatoriu pentru toţi angajatorii persoane juridice sau fizice care utilizează munca salariată, indiferent de tipul de proprietate şi forma juridică de organizare. Acest cuantum nu poate fi diminuat nici prin contractul colectiv de muncă, nici prin contractul individual de muncă.

(5) Cuantumul salariului minim se garantează salariaţilor numai cu condiţia executării de către ei a obligaţiilor (normelor) de muncă în orele de program stabilite de legislaţia în vigoare.

Articolul 132. Modul de stabilire şi de reexaminare a salariului minim

(1) Salariul minim pe lună şi salariul minim pe oră, calculate pornindu-se de la norma lunară a timpului de muncă, se stabilesc prin hotărîre de Guvern, după consultarea patronatelor şi

sindicatelor.

(2) Cuantumul salariului minim se determină şi se reexaminează în funcţie de condiţiile economice concrete, de nivelul salariului mediu pe economia naţională, de nivelul prognozat al ratei inflaţiei, precum şi de alţi factori social-economici.

Articolul 133. Sporirea nivelului conţinutului real al salariului

(1) Sporirea nivelului conţinutului real al salariului se asigură prin indexarea salariului în legătură cu creşterea preţurilor de consum la mărfuri şi servicii.

(2) Salariul minim garantat este indexat anual în funcţie de evoluţia indicelui preţurilor de consum, în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Articolul 134. Cuantumul minim garantat al salariului în sectorul real

(1) Cuantumul minim garantat al salariului în sectorul real este valoarea minimă obligatorie a retribuţiei muncii garantată de către stat pentru munca prestată de salariaţi în sectorul real.

(2) Cuantumul minim garantat al salariului în sectorul real se stabileşte de Guvern după consultarea partenerilor sociali.

(3) Cuantumul minim garantat al salariului în sectorul real se reexaminează anual, în funcţie de creşterea sumară anuală a indicelui preţurilor de consum şi a ratei de creştere a productivităţii muncii la nivel naţional.

(4) În cazul insolvabilităţii unităţii, plăţile de compensare, garantate salariaţilor şi calculate (recalculate) la data achitării lor, se vor achita în mărime nu mai mică decît cuantumul minim garantat al salariului în sectorul real, stabilit în conformitate cu legea.

[Art.134 în redacţia LP242-XVI din 20.11.08, MO237-240/31.12.08 art.860]

Capitolul III
MODUL DE STABILIRE ŞI PLATĂ A SALARIULUI

Articolul 135. Modul de stabilire a salariilor

(1) Sistemul de salarizare, pe a cărui bază se determină salariile salariaţilor, se stabileşte prin lege sau prin alte acte normative, în corespundere cu forma juridică de organizare a unităţii, cu modul de finanţare şi cu caracterul activităţii acesteia.

[Art.135 al.(1) modificat prin LP242-XVI din 20.11.08, MO237-240/31.12.08 art.860]

(2) Formele şi condiţiile de salarizare, precum şi mărimea salariilor în unităţile cu autonomie financiară, se stabilesc prin negocieri colective sau, după caz, individuale între angajator şi salariaţi sau reprezentanţii acestora, în funcţie de posibilităţile financiare ale angajatorilor, şi se fixează în contractele colective şi în cele individuale de muncă.

[Art.135 al.(2) modificat prin LP242-XVI din 20.11.08, MO237-240/31.12.08 art.860]

(3) Sistemul şi condiţiile de retribuire a muncii salariaţilor din sectorul bugetar se stabilesc prin lege.

(4) Salariul de bază, modul şi condiţiile de salarizare a conducătorilor unităţilor se stabilesc de persoanele sau organele abilitate să numească aceşti conducători şi se fixează în contractele individuale de muncă încheiate cu ei.

Articolul 136. Sistemul tarifar de salarizare

(1) Sistemul tarifar de salarizare include reţelele tarifare, salariile tarifare, grilele de salarii ale funcţiei şi îndrumarele tarifare de calificare.

[Art.136 al.(1) modificat prin LP242-XVI din 20.11.08, MO237-240/31.12.08 art.860]

(2) Tarificarea lucrărilor şi acordarea categoriilor (claselor) de calificare muncitorilor şi specialiştilor se efectuează în conformitate cu îndrumarele tarifare de calificare a profesiilor sau specialităţilor şi funcţiilor.

(3) Componenta principală şi obligatorie a sistemului tarifar este salariul tarifar pentru categoria I de calificare (de salarizare) a reţelei tarifare, care serveşte drept bază pentru stabilirea în contractele colective de muncă şi contractele individuale de muncă a salariilor tarifare şi salariilor funcţiei concrete. Salariul tarifar pentru categoria I de calificare în sectorul real se

stabileşte la nivel ramural şi de unitate în modul prevăzut de lege.

[Art.136 al.(3) modificat prin LP242-XVI din 20.11.08, MO237-240/31.12.08 art.860]

(4) Reţeaua tarifară se stabileşte după cum urmează:

a) pentru salariaţii din unităţile cu autonomie financiară – în baza categoriilor de calificare stabilite pentru salariaţi, a salariului tarifar pentru categoria I de calificare şi a coeficienţilor tarifari stabiliţi la nivel ramural sau la nivel de unitate;

[Art.136 al.(4), lit.a) modificată prin LP242-XVI din 20.11.08, MO237-240/31.12.08 art.860]

b) pentru salariaţii din sectorul bugetar – în baza categoriilor de salarizare ale Reţelei tarifare unice, a salariului tarifar pentru categoria I de salarizare şi a grilelor de salarii ale funcţiei stabilite pe categoriile de salarizare.

(5) Salariul tarifar pentru categoria I de calificare (de salarizare) se reexaminează anual, în conformitate cu procedura stabilită în convenţia colectivă la nivel ramural sau în contractul colectiv de muncă.

[Art.136 al.(5) în redacţia LP242-XVI din 20.11.08, MO237-240/31.12.08 art.860]

Articolul 136[1]. Sisteme netarifare de salarizare

(1) Sistemele netarifare de salarizare reprezintă modalităţi de diferenţiere a salariilor în dependenţă de performanţele individuale şi/sau colective şi funcţia deţinută de salariat.

(2) Criteriile şi normele de evaluare a performanţelor profesionale individuale ale salariatului se stabilesc de către angajator, prin negociere cu reprezentanţii salariaţilor. Aprecierea performanţelor profesionale individuale ale salariatului se efectuează de către angajator.

(3) Sistemul netarifar de salarizare se stabileşte în contractul colectiv de muncă la nivel de unitate.

(4) Stabilirea cuantumului salariului pentru fiecare salariat în cadrul sistemelor netarifare de salarizare se efectuează de către angajator. Drept limită minimă şi garanţie a statului serveşte cuantumul minim garantat al salariului în sectorul real.

[Art.136[1] introdus prin LP242-XVI din 20.11.08, MO237-240/31.12.08 art.860]

Articolul 137. Plăţile de stimulare

(1) Angajatorul este în drept să stabilească diferite sisteme de premiere, de adaosuri şi sporuri la salariul de bază, alte plăţi de stimulare după consultarea reprezentanţilor salariaţilor. Sistemele indicate pot fi stabilite şi prin contractul colectiv de muncă.

(2) Modul şi condiţiile de aplicare a plăţilor de stimulare şi de compensare în unităţile din sectorul bugetar se stabilesc prin lege şi prin alte acte normative.

Articolul 138. Recompensa în baza rezultatelor activităţii anuale

(1) Pe lîngă plăţile prevăzute de sistemele de salarizare, pentru salariaţii unităţii se poate stabili o recompensă în baza rezultatelor activităţii anuale din fondul format din beneficiul obţinut de unitate.

(2) Regulamentul privind modul de plată a recompensei în baza rezultatelor activităţii anuale se aprobă de către angajator de comun acord cu reprezentanţii salariaţilor.

Articolul 139. Retribuirea muncii prestate în condiţii nefavorabile

(1) Pentru munca prestată în condiţii nefavorabile salariaţilor li se stabilesc sporuri de compensare în mărime unică pentru salariaţii de orice calificare care muncesc în condiţii egale la unitatea respectivă.

(2) Mărimile concrete ale sporurilor de compensare se stabilesc prin negocieri colective, în funcţie de condiţiile muncii (grele şi deosebit de grele, vătămătoare şi deosebit de vătămătoare), dar nu pot fi mai mici decît cele prevăzute de Legea salarizării şi de alte acte normative. Mărimile negociate ale sporurilor de compensare se indică în contractele colective de muncă şi/sau în convenţiile colective.

[Art.139 al.(2) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

(3) Listele lucrărilor şi locurilor de muncă cu condiţii grele şi deosebit de grele, vătămătoare şi deosebit de vătămătoare se aprobă de către Guvern după consultarea patronatelor şi sindicatelor.

Articolul 140. Introducerea noilor condiţii de retribuire a muncii
şi modificarea celor existente

(1) Reducerea salariilor prevăzute în contractele individuale de muncă, contractele colective de muncă şi/sau convenţiile colective nu se admite înainte de expirarea unui an de la data stabilirii lor.

[Art.140 al.(1) modificat prin LP242-XVI din 20.11.08, MO237-240/31.12.08 art.860]

(2) Introducerea noilor condiţii de retribuire a muncii sau modificarea celor existente se permite numai cu respectarea prevederilor art.68 alin.(1).

[Art.140 al.(2) în redacţia LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

Articolul 141. Formele de plată a salariului

(1) Salariul se plăteşte în monedă naţională.

(2) Cu acordul scris al salariatului, se permite plata salariului prin instituţiile bancare sau oficiile poştale, cu achitarea serviciilor respective din contul angajatorului. Modul de plată a salariului prin instituţiile bancare sau oficiile poştale se stabileşte de Guvern, în comun cu Banca Naţională a Moldovei.

(3) Plata salariului în natură este interzisă.

Articolul 142. Termenele, periodicitatea şi locul de plată a salariului

(1) Salariul se plăteşte periodic, nemijlocit salariatului sau persoanei împuternicite de acesta, în baza unei procuri autentificate, la locul de muncă al salariatului, în zilele de lucru stabilite în contractul colectiv sau individual de muncă, dar:

a) nu mai rar decît de două ori pe lună pentru salariaţii remuneraţi pe unitate de timp sau în acord;

b) nu mai rar decît o dată pe lună pentru salariaţii remuneraţi în baza salariilor lunare ale funcţiei.

(2) Angajatorul este obligat să încunoştinţeze salariatul despre mărimea salariului, forma retribuţiei, modul de calculare a salariului, periodicitatea şi locul de plată, reţinerile, alte condiţii referitor la salariu şi modificările acestora.

(3) La achitarea salariului, angajatorul este obligat să informeze în scris fiecare salariat despre părţile componente ale salariului ce i se cuvine pentru perioada respectivă, despre mărimea şi temeiurile reţinerilor efectuate, despre suma totală pe care urmează să o primească, precum şi să asigure efectuarea înscrierilor respective în registrele contabile .

[Art.142 al.(3) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

(4) Plata salariului pentru o lucrare ocazională, care durează mai puţin de 2 săptămîni, se efectuează imediat după executarea acesteia.

(5) În caz de deces al salariatului, salariul şi alte plăţi ce i se cuvin se plătesc integral soţului (soţiei), copiilor majori sau părinţilor defunctului, iar în lipsa acestora - altor moştenitori, în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Articolul 143. Termenele de efectuare a achitărilor în caz de încetare
a contractului individual de muncă

(1) Dacă nu se contestă cuantumul tuturor sumelor ce se cuvin salariatului de la unitate, efectuarea achitărilor se face:

a) în caz de încetare a contractului individual de muncă cu un salariat care continuă să lucreze pînă în ziua eliberării din serviciu - în ziua eliberării;

b) în caz de încetare a contractului individual de muncă cu un salariat care nu lucrează pînă în ziua eliberării din serviciu (concediu medical, absenţă nemotivată de la serviciu, privaţiune de libertate etc.) – cel tîrziu în ziua imediat următoare zilei în care salariatul eliberat a cerut să i se facă achitările.

(2) Dacă se contestă cuantumul sumelor ce se cuvin salariatului la eliberare din serviciu, angajatorul este obligat, în orice caz, să-i plătească, în termenele prevăzute la alin.(1), suma necontestată.

Articolul 144. Plata prioritară a salariului

(1) Plata salariilor este efectuată de angajator în mod prioritar față de alte plăți, inclusiv în caz de insolvabilitate a unității.

(2) Mijloacele pentru retribuirea muncii salariaților sînt garantate prin venitul şi patrimoniul angajatorului.

(3) Angajatorii iau măsuri pentru protejarea salariaților proprii contra riscului de neplată a sumelor ce li se cuvin în legătură cu executarea contractului individual de muncă sau ca urmare a încetării acestuia.

Articolul 145. Compensarea pierderilor cauzate de neachitarea la timp a salariului

(1) Compensarea pierderilor cauzate de neachitarea la timp a salariului se efectuează prin indexarea obligatorie şi în mărime deplină a sumei salariului calculat dacă reținerea acestuia a constituit cel puțin o lună calendaristică de la data stabilită pentru achitarea salariului lunar.

(2) Compensarea prevăzută la alin. (1) se efectuează separat pentru fiecare lună, prin majorarea salariului în conformitate cu coeficientul inflației calculat în modul stabilit.

(3) Compensarea pierderilor cauzate de neachitarea la timp a salariului se efectuează în cazul în care coeficientul inflației în perioada de neachitare a salariului depăşeşte cota de 2 la sută.

(4) Modul de calculare a sumei de compensare a pierderii unei părți din salariu în legătură cu încălcarea termenelor de plată a acestuia se stabileşte de Guvern, de comun acord cu patronatele şi sindicatele.

Articolul 146. Răspunderea pentru neachitarea la timp a salariului

(1) În cazurile în care la conturile curente şi de decontare ale unităților există mijloacele respective şi documentele necesare în vederea primirii banilor pentru plata salariilor au fost prezentate în termen, iar băncile nu asigură clientela cu numerar, acestea plătesc, din contul mijloacelor proprii, o penalitate în mărime de 0,2 la sută din suma datorată, pentru fiecare zi de întîrziere.

(2) Persoanele cu funcție de răspundere din bănci, autorități publice şi unități, vinovate de neachitarea la timp a salariilor, poartă răspundere materială, disciplinară, administrativă şi penală, în condițiile legii.

Articolul 147. Interzicerea limitării salariatului în dispunerea liberă de mijloacele cîştigate

Se interzice limitarea salariatului în dispunerea liberă de mijloacele cîştigate, cu excepția cazurilor prevăzute de legislația în vigoare.

Articolul 148. Reținerile din salariu

(1) Reținerile din salariu se pot face numai în cazurile prevăzute de prezentul cod şi de alte acte normative.

(2) Reținerile din salariu pentru achitarea datoriilor salariaților față de angajator se pot face în baza ordinului (dispoziției, deciziei, hotărîrii) acestuia:

a) pentru restituirea avansului eliberat în contul salariului;

b) pentru restituirea sumelor plătite în plus în urma unor greşeli de calcul;

c) pentru acoperirea avansului necheltuit şi nerestituit la timp, eliberat pentru deplasare în interes de serviciu sau transferare într-o altă localitate ori pentru necesități gospodăreşti, dacă salariatul nu contestă temeiul şi cuantumul reținerilor;

d) pentru repararea prejudiciului material cauzat unității din vina salariatului (art.338).

(3) În cazurile specificate la alin.(2), angajatorul are dreptul să emită ordinul (dispoziția, decizia, hotărîrea) de reținere în termen de cel mult o lună din ziua expirării termenului stabilit pentru restituirea avansului sau achitarea datoriei, din ziua efectuării plății greşit calculate ori a constatării prejudiciului material. Dacă acest termen a fost omis ori salariatul contestă temeiul sau cuantumul reținerii, litigiul se va examina de către instanța de judecată la cererea angajatorului sau salariatului (art.349-355).

[Art.148 al.(3) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

(4) În caz de eliberare a salariatului înainte de expirarea anului de muncă în contul căruia el a folosit deja concediul, angajatorul îi poate reține din salariu suma achitată pentru zilele fără acoperire ale concediului. Reținerea pentru aceste zile nu se face dacă salariatul şi-a încetat sau suspendat activitatea în temeiurile indicate la art.76 lit.e), art.78 alin.(1) lit.d), art.82 lit.a) şi i), art.86 alin.(1) lit.b)-e) şi u), în caz de pensionare sau înmatriculare la o instituție de învățământ conform art.85 alin.(2), precum şi în alte cazuri prevăzute de contractul colectiv sau cel individual de muncă ori prin acordul scris al părților.

[Art.148 al.(4) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(5) Salariul plătit în plus salariatului de către angajator (inclusiv în cazul aplicării greşite a legislației în vigoare) nu poate fi urmărit, cu excepția cazurilor unei greşeli de calcul.

Articolul 149. Limitarea cuantumului reținerilor din salariu

(1) La fiecare plată a salariului, cuantumul total al reținerilor nu poate să depăşească 20 la sută, iar în cazurile prevăzute de legislația în vigoare – 50 la sută din salariul ce i se cuvine salariatului.

(2) În caz de reținere din salariu în baza cîtorva acte executorii, salariatului i se păstrează, în orice caz, 50 la sută din salariu.

(3) Limitările prevăzute la alin. (1) şi (2) nu se aplică reținerii din salariu în caz de urmărire a pensiei alimentare pentru copiii minori. În acest caz, suma reținută nu poate fi mai mare de 70 la sută din salariul care se cuvine să fie plătit salariatului.

(4) Dacă suma obținută prin urmărirea salariului nu este suficientă pentru satisfacerea tuturor pretențiilor creditorilor, suma respectivă se distribuie între aceştia în modul prevăzut de legislația în vigoare.

Articolul 150. Interzicerea reținerilor din unele plăți
ce i se cuvin salariatului

Nu se admit rețineri din indemnizația de eliberare din serviciu, din plățile de compensare şi din alte plăți care, conform Codului de executare al Republicii Moldova, nu pot fi urmărite.

[Art.150 modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

Articolul 151. Răspunderea pentru reținerea eliberării
carnetului de muncă

Dacă eliberarea carnetului de muncă este reținută din vina angajatorului, salariatului i se plăteşte salariul mediu pentru tot timpul absenței forțate de la lucru, cauzate de imposibilitatea angajării la altă unitate după eliberarea din serviciu din motivul lipsei carnetului de muncă. În acest caz, salariul mediu se achită fostului salariat de către fostul lui angajator conform acordului scris dintre părți, iar în caz de litigiu - în temeiul hotărîrii instanței de judecată.

[Art.151 modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

Capitolul IV
SALARIZAREA PENTRU CONDIȚII SPECIALE DE MUNCĂ

Articolul 152. Retribuirea muncii salariaților în vîrstă
de pînă la 18 ani şi a altor categorii de salariați
cu durata redusă a muncii zilnice

(1) În cazul salarizării pe unitate de timp, salariaților în vîrstă de pînă la 18 ani salariul li se plăteşte ținîndu-se cont de durata redusă a muncii zilnice.

(2) Munca salariaților minori care lucrează în acord este retribuită în baza tarifelor pentru munca în acord stabilite salariaților adulți.

(3) Munca elevilor şi studenților din instituțiile de învățământ secundar general, secundar profesional şi mediu de specialitate, care nu au atins vîrsta de 18 ani, prestată în afara timpului de studii, se retribuie proporțional cu timpul lucrat sau în acord.

(4) În cazurile prevăzute la alin. (1)-(3), angajatorul poate să stabilească, din contul mijloacelor proprii, un spor la salariul tarifar pentru timpul cu care durata muncii zilnice a

salariaţilor minori se micşorează în comparaţie cu durata muncii zilnice a salariaţilor adulţi.

(5) Retribuirea muncii altor categorii de salariaţi cărora, conform art.96, li se stabileşte durata redusă a timpului de muncă se efectuează în condiţiile de salarizare stabilite de Guvern.

Articolul 153. Retribuirea muncii în caz de efectuare a lucrărilor de diversă calificare

(1) La efectuarea lucrărilor de diferite categorii de calificare, lucrul salariaţilor remuneraţi pe unitate de timp este retribuit după munca de calificare mai înaltă.

(2) Munca salariaţilor remuneraţi în acord este retribuită conform tarifelor lucrării efectuate. În cazurile cînd, în legătură cu specificul de producţie, salariaţii care lucrează în acord sînt nevoiţi să efectueze lucrări tarificate la un nivel inferior în raport cu categoriile de calificare ce le-au fost acordate, angajatorul este obligat să le plătească diferenţa dintre categoriile de calificare.

(3) Norma cu privire la plata diferenţei dintre categoriile de calificare prevăzută la alin. (2) nu se aplică în cazurile cînd, în virtutea specificului de producţie, efectuarea lucrărilor de diversă calificare ţine de obligaţiile permanente ale salariatului.

Articolul 154. Salarizarea instructorilor şi ucenicilor

Modul şi condiţiile de salarizare a instructorilor şi ucenicilor se stabilesc de Guvern.

Articolul 155. Salarizarea cumularzilor

(1) Salarizarea cumularzilor se efectuează pentru munca realmente prestată sau timpul efectiv lucrat.

(2) Stabilirea mărimii salariului tarifar sau a salariului funcţiei pentru cumularzi, precum şi premierea lor, plata sporurilor, adaosurilor şi celorlalte recompense, determinate de condiţiile de salarizare, se efectuează în modul prevăzut pentru ceilalţi salariaţi din unitatea respectivă.

Articolul 156. Retribuirea muncii în caz de cumulare a profesiilor (funcţiilor) şi de îndeplinire a obligaţiilor de muncă ale salariaţilor temporar absenţi

(1) Salariaţilor care, în afară de munca lor de bază, stipulată în contractul individual de muncă, îndeplinesc, la aceeaşi unitate, o muncă suplimentară într-o altă profesie (funcţie) sau obligaţiile de muncă ale unui salariat temporar absent, fără a fi scutiţi de munca lor de bază, (în limitele duratei normale a timpului de muncă stabilite de prezentul cod) li se plăteşte un spor pentru cumularea de profesii (funcţii) sau pentru îndeplinirea obligaţiilor de muncă ale salariatului temporar absent.

(2) Cuantumul sporurilor pentru cumularea de profesii (funcţii) sau pentru îndeplinirea obligaţiilor de muncă ale salariatului temporar absent se stabileşte de părţile contractului individual de muncă, dar nu poate fi mai mic decît 50 la sută din salariul tarifar (salariul funcţiei) al profesiei (funcţiei) cumulate. Plata sporului pentru cumularea de profesii (funcţii) se efectuează fără restricţii, în limitele mijloacelor destinate retribuirii muncii.

[Art.156 modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 157. Retribuirea muncii suplimentare

(1) În cazul retribuirii muncii pe unitate de timp, munca suplimentară (art.104), pentru primele două ore, se retribuie în mărime de cel puţin 1,5 salarii de bază stabilite salariatului pe unitate de timp, iar pentru orele următoare - cel puţin în mărime dublă.

[Art.157 al.(1) modificat prin LP242-XVI din 20.11.08, MO237-240/31.12.08 art.860]

(2) În cazul retribuirii muncii în acord cu aplicarea sistemului tarifar de salarizare, pentru munca suplimentară se plăteşte un adaos de cel puţin 50 la sută din salariul tarifar al salariatului de categoria respectivă, remunerat pe unitate de timp pentru primele 2 ore, şi în mărime de cel puţin 100 la sută din acest salariu tarifar – pentru orele următoare, iar cu aplicarea sistemelor netarifare de salarizare – de 50 la sută pentru primele 2 ore şi, respectiv, 100 la sută din cuantumul minim garantat al salariului pe unitate de timp în sectorul real – pentru orele următoare.

[Art.157 al.(2) modificat prin LP242-XVI din 20.11.08, MO237-240/31.12.08 art.860]

(3) Compensarea muncii suplimentare cu timp liber nu se admite.

Articolul 158. Compensaţia pentru munca prestată în zilele de repaus şi în cele de sărbătoare nelucrătoare

(1) Cu condiţia menţinerii salariului mediu conform art.111 alin.(1), munca prestată în zilele de repaus şi în cele de sărbătoare nelucrătoare este retribuită:

a) salariaţilor care lucrează în acord - cel puţin în mărime dublă a tarifului în acord;

b) salariaţilor a căror muncă este retribuită în baza salariilor tarifare pe oră sau pe zi - cel puţin în mărimea dublă a salariului pe oră sau pe zi;

c) salariaţilor a căror muncă este retribuită cu salariu lunar - cel puţin în mărimea unui salariu pe unitate de timp sau a remuneraţiei de o zi peste salariu, dacă munca în ziua de repaus sau cea de sărbătoare nelucrătoare a fost prestată în limitele normei lunare a timpului de muncă şi cel puţin în mărime dublă a salariului pe unitate de timp sau a remuneraţiei de o zi peste salariu, dacă munca a fost prestată peste norma lunară.

(2) La cererea scrisă a salariatului care a prestat munca în zi de repaus sau în zi de sărbătoare nelucrătoare, angajatorul poate să-i acorde o altă zi liberă care nu va fi retribuită.

[Art.158 al.(2) în redacţia LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(3) Modul de retribuire a muncii prestate în zilele de repaus şi în cele de sărbătoare nelucrătoare de sportivii profesionişti, lucrătorii de creaţie din teatre, circuri, organizaţii cinematografice, teatrale şi concertistice, precum şi de alte persoane care participă la crearea şi/sau la interpretarea unor opere de artă, poate fi stabilit în convenţiile colective, în contractul colectiv ori în cel individual de muncă.

Articolul 159. Retribuirea muncii de noapte

Pentru munca prestată în program de noapte se stabileşte un adaos în mărime de cel puţin 0,5 din salariul de bază pe unitate de timp stabilit salariatului.

[Art.159 modificat prin LP242-XVI din 20.11.08, MO237-240/31.12.08 art.860]

Articolul 160. Dreptul angajatorului la stabilirea unor plăţi de stimulare şi de compensare

Angajatorul este în drept să majoreze sporurile, adaosurile şi recompensele prevăzute la art.138, 156, 157, 158 în raport cu nivelul lor minim stabilit de legislaţia în vigoare, precum şi să stabilească alte plăţi cu caracter de stimulare şi compensare în limitele mijloacelor proprii (alocate), prevăzute pentru aceste scopuri în contractul colectiv de muncă sau în devizul de cheltuieli pentru întreţinerea unităţii finanţate din buget.

Articolul 161. Modul de retribuire a muncii în caz de neîndeplinire a normelor de producţie

(1) În caz de neîndeplinire a normelor de producţie din vina angajatorului, retribuirea se face pentru munca efectiv prestată de salariat, dar nu mai puţin decît în mărimea unui salariu mediu al salariatului calculat pentru aceeaşi perioadă de timp.

(2) În caz de neîndeplinire a normelor de producţie fără vina salariatului sau a angajatorului, salariatului i se plătesc cel puţin 2/3 din salariul de bază.

[Art.161 al.(2) modificat prin LP242-XVI din 20.11.08, MO237-240/31.12.08 art.860]

(3) În caz de neîndeplinire a normelor de producţie din vina salariatului, retribuirea se efectuează potrivit muncii prestate.

Articolul 162. Modul de retribuire a muncii în caz de producere a rebutului

(1) Rebutul produs fără vina salariatului este retribuit la fel ca şi articolele bune.

(2) Rebutul total din vina salariatului nu este retribuit.

(3) Rebutul parţial din vina salariatului este retribuit în funcţie de gradul de utilitate a produsului, conform unor tarife reduse.

(4) Tarifele reduse, menţionate la alin.(3), se stabilesc în contractul colectiv de muncă.

Articolul 163. Modul de retribuire a timpului de staționare şi a muncii în caz de însuşire a unor noi procese de producție

(1) Retribuirea timpului de staționare produsă fără vina salariatului ori din cauze ce nu depind de angajator sau salariat,cu excepția perioadei şomajului tehnic (art.80), în cazul cînd salariatul a anunțat în scris angajatorul despre începutul staționării, se efectuează în mărime de cel puțin 2/3 din salariul de bază pe unitate de timp stabilit salariatului, dar nu mai puțin decît în mărimea unui salariu minim pe unitate de timp, stabilit de legislația în vigoare, pentru fiecare oră de staționare.

[Art.163 al.(1) modificat prin LP242-XVI din 20.11.08, MO237-240/31.12.08 art.860]

[Art.163 al.(1) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

(2) Modul de înregistrare a staționării produse fără vina salariatului şi mărimea concretă a retribuției se stabilesc în contractul colectiv şi/sau în cel individual de muncă.

(3) Orele de staționare produsă din vina salariatului nu sînt retribuite.

(4) Contractul colectiv sau cel individual de muncă poate stipula plata salariului mediu în perioada de însuşire de către salariat a unui nou proces de producție.

Articolul 164. Menținerea salariului în caz de permutare sau transfer la o altă muncă permanentă cu retribuție mai mică

În cazul cînd salariatul este permutat sau transferat la o altă muncă permanentă cu retribuție mai mică în cadrul aceleiaşi unități sau într-o altă localitate împreună cu unitatea, conform art.74 alin.(1), acestuia i se menține salariul mediu de la locul de muncă precedent timp de o lună din ziua permutării (transferării), cu respectarea prealabilă a prevederilor art.68.

Articolul 165. Salariul mediu

(1) Salariul mediu include toate drepturile salariale din care, conform legislației în vigoare, se calculează contribuțiile de asigurări sociale de stat obligatorii, cu excepția plăților cu caracter unic.

[Art.165 al.(1) modificat prin LP242-XVI din 20.11.08, MO237-240/31.12.08 art.860]

(2) Salariul mediu se garantează salariaților în cazurile prevăzute de legislația în vigoare, de contractele colective şi/sau cele individuale de muncă.

(3) Modul de calculare a salariului mediu al salariatului este unic şi se stabileşte de Guvern.

Articolul 165[1]. Ajutorul material

Angajatorul este în drept să acorde anual salariaților ajutor material în modul şi condițiile prevăzute de contractul colectiv de muncă şi/sau de actele normative în vigoare. Ajutorul material poate fi acordat salariatului, în baza cererii lui scrise, în orice timp al anului ori adăugat la indemnizația de concediu (art.117).

[Art.165[1] introdus prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Capitolul V
NORMAREA MUNCII

Articolul 166. Garanții în domeniul normării muncii

Salariaților li se garantează:

a) concursul metodologic al statului în organizarea normării muncii;

b) aplicarea sistemelor de normare a muncii stabilite de angajator împreună cu reprezentanții salariaților şi stipulate în contractul colectiv de muncă sau în alt act normativ la nivel de unitate.

Articolul 167. Normele de muncă

(1) Prin norme de muncă se înțeleg normele de producție, de timp, de deservire, de personal care se stabilesc de către angajator pentru salariați în concordanță cu nivelul atins al tehnicii şi tehnologiei, al organizării producției şi a muncii, astfel încît să corespundă condițiilor concrete din unitate şi să nu conducă la suprasolicitarea salariaților.

(2) În condițiile formelor colective de organizare şi de retribuire a muncii pot fi aplicate, de asemenea, norme combinate şi complexe.

(3) Normele de muncă pot fi revizuite pe măsura implementării tehnicii şi a tehnologiilor noi sau perfecționării celor existente, înfăptuirii unor măsuri organizatorice sau de altă natură, care

asigură sporirea productivităţii muncii, precum şi în cazul folosirii unui utilaj învechit fizic şi moral.

(4) Obţinerea unui nivel înalt al fabricării producţiei de către un anumit salariat sau o anumită brigadă prin aplicarea, din proprie iniţiativă, a unor procedee de muncă noi şi a experienţei avansate, prin perfecţionarea cu forţe proprii a locurilor de muncă, nu constituie temei pentru revizuirea normelor de muncă.

Articolul 168. Elaborarea, aprobarea, înlocuirea şi revizuirea normelor unice şi a normelor-tip de muncă

(1) Pentru anumite lucrări omogene pot fi elaborate şi stabilite norme unice şi norme-tip (interramurale, ramurale, profesionale etc.) de muncă. Normele-tip de muncă se elaborează de către autorităţile administraţiei publice centrale de specialitate de comun acord cu patronatele şi sindicatele respective şi se aprobă în modul stabilit de Guvern.

(2) Înlocuirea şi revizuirea normelor unice şi a normelor-tip se efectuează de către autorităţile care le-au aprobat.

Articolul 169. Introducerea, înlocuirea şi revizuirea normelor de muncă

(1) În cazul în care normele de muncă nu mai corespund condiţiilor pentru care au fost aprobate sau nu asigură ocuparea completă a timpului normal de muncă, acestea pot fi revizuite sau înlocuite.

(2) Procedura de revizuire sau înlocuire a normelor de muncă, precum şi situaţiile concrete în care poate fi aplicată, se stabileşte prin contractele colective de muncă şi/sau prin convenţiile colective.

[Art.169 al.(2) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

(3) Despre introducerea unor norme noi de muncă salariaţii trebuie să fie anunţaţi în scris, sub semnătură, cel puţin cu 2 luni înainte.

Articolul 170. Stabilirea tarifelor de retribuire a muncii în acord

(1) La retribuirea muncii în acord, tarifele se stabilesc pornindu-se de la categoriile de muncă, salariile tarifare (salariile funcţiei) şi normele de producţie (normele de timp) în vigoare.

(2) Tariful pentru munca plătită în acord se stabileşte prin împărţirea salariului tarifar pe oră (pe zi), care corespunde categoriei muncii prestate, la norma de producţie pe oră (pe zi). Tariful pentru munca plătită în acord poate fi stabilit, de asemenea, prin înmulţirea salariului tarifar pe oră (pe zi), care corespunde categoriei muncii prestate, cu norma de timp în ore sau zile.

Articolul 171. Asigurarea condiţiilor normale de muncă pentru îndeplinirea normelor de producţie (de deservire)

Angajatorul are obligaţia să asigure permanent condiţiile tehnice şi organizatorice care au fost puse la baza elaborării normelor de muncă şi să creeze condiţii de muncă necesare îndeplinirii normelor de producţie (de deservire). Aceste condiţii sînt:

a) starea bună a maşinilor, a maşinilor-unelte şi a dispozitivelor;

b) asigurarea la timp cu documentaţie tehnică;

c) calitatea corespunzătoare a materialelor şi instrumentelor necesare pentru prestarea muncii, precum şi aprovizionarea la timp cu ele;

d) alimentarea la timp a procesului de producţie cu energie electrică, cu gaze şi cu alte surse de energie;

e) asigurarea protecţiei muncii şi securităţii de producţie.

T i t l u l VI
GARANŢII ŞI COMPENSAŢII

Capitolul I
DISPOZIŢII GENERALE

Articolul 172. Noţiunile de garanţie şi de compensaţie

(1) Prin garanţie se înţeleg mijloacele, metodele, condiţiile prin care se asigură realizarea

drepturilor acordate salariaţilor în domeniul raporturilor de muncă şi al altor raporturi sociale legate de acestea.

(2) Prin compensaţie se înţeleg drepturile băneşti stabilite în scopul compensării cheltuielilor suportate de salariaţi în legătură cu executarea de către ei a obligaţiilor de muncă şi a altor obligaţii prevăzute de legislaţia în vigoare.

Articolul 173. Cazurile de acordare a garanţiilor şi compensaţiilor

Pe lîngă garanţiile şi compensaţiile generale prevăzute de prezentul cod (garanţii la angajare, la transfer, în domeniul salarizării etc.), salariaţilor li se acordă garanţii şi compensaţii în caz de:

a) deplasare în interes de serviciu;

b) transferare la lucru într-o altă localitate;

c) îmbinare a muncii cu studiile;

d) încetare a contractului individual de muncă; precum şi

e) în alte cazuri prevăzute de prezentul cod şi de alte acte normative.

Capitolul II
GARANŢII ŞI COMPENSAŢII ÎN CAZ DE DEPLASARE ÎN INTERES DE SERVICIU ŞI DE TRANSFERARE ÎNTR-O ALTĂ LOCALITATE

Articolul 174. Deplasarea în interes de serviciu

(1) Prin deplasare în interes de serviciu se înţelege delegarea salariatului, conform ordinului (dispoziţiei, deciziei, hotărîrii) angajatorului, pe un anumit termen, pentru executarea obligaţiilor de muncă în afara locului de muncă permanent.

(2) Călătoriile de serviciu ale salariaţilor a căror activitate permanentă are caracter mobil sau ambulant, precum şi îndeplinirea lucrărilor de prospecţiune, a celor geodezice şi topografice pe teren, nu sînt considerate deplasări în interes de serviciu dacă angajatorul acordă transportul de serviciu necesar.

[Art.174 al.(2) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 175. Garanţii în caz de deplasare în interes de serviciu

Salariaţilor deplasaţi în interes de serviciu li se garantează menţinerea locului de muncă (a funcţiei) şi a salariului mediu, precum şi compensarea cheltuielilor legate de deplasarea în interes de serviciu.

Articolul 176. Compensarea cheltuielilor legate de deplasarea în interes de serviciu

(1) În cazul deplasării în interes de serviciu, angajatorul este obligat să compenseze salariatului:

a) cheltuielile de călătorie tur-retur;

b) cheltuielile de cazare;

c) diurna;

d) alte cheltuieli ce ţin de deplasare.

(2) Modul şi mărimea compensării cheltuielilor legate de deplasările în interes de serviciu se aprobă de Guvern. Unităţile cu autonomie financiară pot stabili în contractul colectiv de muncă mărimi sporite ale acestor compensaţii.

Articolul 177. Compensarea cheltuielilor în caz de transferare la muncă într-o altă localitate

(1) La transferarea salariatului, în baza unei înţelegeri prealabile în formă scrisă cu angajatorul, la muncă într-o altă localitate, angajatorul este obligat să-i compenseze acestuia:

a) cheltuielile legate de mutarea într-o altă localitate a salariatului şi a membrilor familiei sale (cu excepţia cazurilor cînd angajatorul asigură transportarea persoanelor respective şi a bunurilor lor);

b) cheltuielile de stabilire la noul loc de trai.

(2) Mărimile concrete ale compensării cheltuielilor specificate la alin.(1) se determină prin

acordul părților contractului individual de muncă, dar nu pot fi mai mici decît cele stabilite de Guvern.

Capitolul III
GARANȚII ŞI COMPENSAȚII PENTRU SALARIAȚII CARE ÎMBINĂ MUNCA CU STUDIILE

Articolul 178. Garanții şi compensații acordate salariaților care îmbină munca cu studiile în instituțiile de învățămînt superior şi mediu de specialitate

(1) Salariaților trimişi la studii de către angajator sau care s-au înmatriculat din proprie inițiativă în instituțiile de învățămînt superior sau mediu de specialitate acreditate în condițiile legii, la secțiile serale şi fără frecvență şi care învață cu succes li se stabileşte durata redusă a timpului de muncă, li se acordă concedii suplimentare cu menținerea, integrală sau parțială, a salariului mediu şi alte înlesniri, în modul stabilit de Guvern.

(2) În contractul colectiv de muncă şi în convențiile colective pentru salariații menționați la alin.(1) pot fi prevăzute înlesniri suplimentare din contul mijloacelor unității.

Articolul 179. Garanții şi compensații acordate salariaților care îmbină munca cu studiile în învățămîntul postuniversitar specializat

(1) Salariaților care îşi fac studiile postuniversitare prin masterat, doctorat, postdoctorat, organizate în instituțiile de învățămînt superior sau în organizațiile din sfera ştiinței şi inovării acreditate în condițiile legii, li se acordă garanții şi compensații în modul stabilit de Guvern.

[Art.179 al.(1) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

[Art.179 al.(1) modificat prin LP294-XV din 28.07.04, MO138-146/13.08.04 art.747]

(2) Angajatorul şi reprezentanții salariaților pot prevedea în contractul colectiv de muncă, din contul unității, garanții şi compensații suplimentare la cele stabilite prin actele normative în vigoare.

Articolul 180. Garanții şi compensații acordate salariaților care îmbină munca cu studiile în instituțiile de învățămînt secundar profesional

(1) Salariaților care studiază cu succes, fără scoatere din activitate, în instituțiile de învățămînt secundar profesional, indiferent de tipul de proprietate şi forma juridică de organizare, acreditate în condițiile legii, li se acordă, în modul stabilit de Guvern, concedii suplimentare cu menținerea, integrală sau parțială, a salariului mediu.

(2) Salariaților care îmbină munca cu studiile în instituțiile de învățămînt secundar profesional neacreditate li se stabilesc garanții şi compensații prin contractul colectiv sau prin cel individual de muncă.

Articolul 181. Garanții şi compensații acordate salariaților care îmbină munca cu studiile în instituțiile de învățămînt secundar general

Salariaților care studiază în instituțiile de învățămînt secundar general (gimnazii, licee, şcoli de cultură generală) li se stabileşte durata redusă a timpului de muncă, li se acordă concedii suplimentare cu menținerea, totală sau parțială, după caz, a salariului mediu, precum şi alte garanții şi compensații în modul stabilit de Guvern.

Articolul 182. Modul de acordare a garanțiilor şi compensațiilor salariaților care îmbină munca cu studiile

(1) Salariaților care îmbină munca cu studiile li se acordă garanții şi compensații la obținerea, pentru prima dată, a studiilor de nivelul respectiv.

(2) La concediile suplimentare acordate salariaților care îmbină munca cu studiile, potrivit unei înțelegeri scrise între angajator şi salariat, pot fi alipite concediile de odihnă anuale.

(3) Salariaților care îşi fac studiile la o instituție de învățămînt la a doua sau a treia specialitate (profesie) li se pot acorda anumite garanții şi compensații în modul prevăzut de contractul

colectiv sau de cel individual de muncă.

Capitolul IV
GARANȚIILE ȘI COMPENSAȚIILE ACORDATE SALARIAȚILOR ÎN LEGĂTURĂ CU ÎNCETAREA CONTRACTULUI INDIVIDUAL DE MUNCĂ

Articolul 183. Dreptul preferențial la menținerea la lucru în cazul reducerii numărului sau a statelor de personal

(1) În caz de reducere a numărului sau a statelor de personal, de dreptul preferențial de a fi lăsați la lucru beneficiază salariații cu o calificare şi productivitate a muncii mai înaltă.

(2) În cazul unei egale calificări şi productivități a muncii, de dreptul preferențial de a fi lăsați la lucru au:

a) salariații cu obligații familiale, care întreţin două sau mai multe persoane;

b) salariații în a căror familie nu sînt alte persoane cu venit de sine stătător;

c) salariații care au o mai mare vechime în muncă în unitatea respectivă;

d) salariații care au suferit în unitatea respectivă un accident de muncă sau au contractat o boală profesională;

e) salariații care îşi ridică calificarea în instituțiile de învățămînt superior şi mediu de specialitate, fără scoatere din activitate;

f) invalizii de război şi membrii familiilor militarilor căzuți sau dispăruți fără urmă;

g) participanții la acțiunile de luptă pentru apărarea integrității teritoriale şi independenței Republicii Moldova;

h) inventatorii;

i) persoanele care s-au îmbolnăvit sau au suferit de boală actinică şi de alte boli provocate de radiație în urma avariei de la Cernobîl;

j) invalizii în privința cărora este stabilit raportul de cauzalitate dintre survenirea invalidității şi avaria de la C.A.E. Cernobîl, participanții la lichidarea consecințelor avariei de la C.A.E. Cernobîl în zona de înstrăinare în anii 1986-1990;

k) salariații care au mai multe stimulări pentru succese în muncă şi nu au sancțiuni disciplinare (art.211);

l) salariații cărora le-au rămas cel mult 2 ani pînă la stabilirea pensiei pentru limită de vîrstă.

(3) În cazul cînd unele persoane indicate la alin.(2) corespund cîtorva criterii prevăzute la acest alineat, dreptul preferențial de a fi lăsate la lucru aparține persoanelor care corespund mai multor criterii în comparație cu celelalte persoane. În caz de egalitate a numărului de criterii, dreptul preferențial aparține persoanei care are o vechime în muncă mai mare la unitatea respectivă.

[Art.183 al.(3) introdus prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 184. Garanții în caz de încetare a contractului individual de muncă

(1) Angajatorul este obligat să preavizeze salariatul, prin ordin (dispoziție, decizie, hotărîre), sub semnătură, despre intenția sa de a desface contractul individual de muncă încheiat pe o durată nedeterminată sau determinată, în următoarele termene:

a) cu 2 luni înainte – în caz de concediere în legătură cu lichidarea unității sau încetarea activității angajatorului persoană fizică, reducerea numărului sau a statelor de personal la unitate (art.86 alin.(1) lit.b) şi c));

b) cu o lună înainte – în caz de concediere ca urmare a constatării faptului că salariatul nu corespunde funcției deținute sau muncii prestate din cauza stării de sănătate, în conformitate cu certificatul medical respectiv, sau ca urmare a calificării insuficente confirmate prin hotărîrea comisiei de atestare (art.86 alin.(1) lit.d) şi e)).

[Art.184 al.(1) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

(2) În perioadele prevăzute la alin.(1), salariatului i se acordă cel puțin o zi liberă pe săptămînă, cu menținerea salariului mediu, pentru căutarea unui alt loc de muncă.

(3) La încetarea contractului individual de muncă ca urmare a încălcării de către salariat a obligațiilor sale de muncă (art.86 alin.(1) lit.g)-k), m), o)-r)), preavizarea nu este obligatorie.

Articolul 185. Garanții în cazul încetării contractului individual de muncă în legătură cu schimbarea proprietarului unității

(1) În caz de schimbare a proprietarului unității, noul proprietar, într-un termen de cel mult 3 luni din ziua apariției dreptului de proprietate, în temeiul art.86 alin.(1) lit.f), este în drept să desfacă contractele individuale de muncă încheiate cu conducătorul unității, cu adjuncții acestuia, cu contabilul-şef.

(2) Noul proprietar acordă persoanelor concediate conform alin.(1) cîte o compensație suplimentară dacă acest lucru este prevăzut de contractul individual de muncă.

[Art.185 în redacția LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 186. Indemnizația de eliberare din serviciu

(1) Salariaților concediați în legătură cu lichidarea unității sau cu încetarea activității angajatorului persoană fizică (art.86 alin.(1) lit.b)), sau cu reducerea numărului ori a statelor de personal la unitate (art.86 alin.(1) lit.c)) li se garantează:

a) pentru prima lună, plata unei indemnizații de concediere egală cu mărimea sumată a unui salariu mediu săptămînal pentru fiecare an lucrat la unitatea în cauză, dar nu mai mică decît un salariu mediu lunar. Dacă unitatea a fost succesorul de drept al unei unități reorganizate anterior şi contractul individual de muncă cu salariații în cauză nu a încetat anterior (art.81), se vor lua în calcul toți anii de activitate;

[Art.186 al.(1), lit.a) modificată prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

b) pentru a doua lună, menținerea salariului mediu lunar dacă persoana concediată nu a fost plasată în cîmpul muncii;

c) pentru a treia lună, menținerea salariului mediu lunar dacă, după concediere, salariatul s-a înregistrat în decurs de 14 zile calendaristice la agenția teritorială de ocupare a forței de muncă şi nu a fost plasat în cîmpul muncii, fapt confirmat prin certificatul respectiv;

d) la lichidarea unității, prin acordul scris al părților, achitarea integrală a sumelor legate de concedierea salariatului pe toate 3 luni, la data concedierii.

Notă.

În cazul plasării persoanei concediate în cîmpul muncii pe parcursul lunilor indicate la lit.b) şi c), salariul mediu se va achita pe perioada de pînă la data angajării acesteia.

[Art.186 al.(1) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

(2) Indemnizația de eliberare din serviciu în mărimea unui salariu mediu pe 2 săptămîni se plătește salariaților la încetarea contractului individual de muncă în legătură cu:

a) constatarea faptului că salariatul nu corespunde funcției deținute sau muncii prestate din cauza stării de sănătate, în conformitate cu certificatul medical respectiv, sau ca urmare a calificării insuficiente confirmate prin hotărîrea comisiei de atestare (art.86 alin.(1) lit.d) şi e));

b) restabilirea la locul de muncă, conform hotărîrii judecătoreşti, a salariatului care a îndeplinit anterior munca respectivă (art.86 alin.(1) lit.t));

c) refuzul salariatului de a fi transferat în altă localitate în legătură cu transferarea unității în această localitate (art.86 alin.(1) lit.y)).

(3) Salariații al căror contract individual de muncă a fost suspendat în legătură cu încorporarea în serviciul militar în termen, în serviciul militar cu termen redus sau în serviciul civil (art.76 lit.e)) ori care au demisionat în legătură cu încălcarea de către angajator a contractului individual sau a celui colectiv de muncă (art.85 alin.(2)) beneficiază de indemnizația prevăzută la alin.(2).

(4) Plata indemnizației de eliberare din serviciu şi a salariului mediu lunar se efectuează la locul de muncă precedent.

(5) În contractul colectiv sau în cel individual de muncă pot fi prevăzute şi alte cazuri de plată a indemnizației de eliberare din serviciu, mărimi sporite ale acesteia, precum şi termene mai

îndelungate de menținere a salariului.

Capitolul V
ALTE GARANȚII ŞI COMPENSAȚII

Articolul 187. Garanții acordate salariaților aleşi în funcții elective

Salariatului al cărui contract individual de muncă a fost suspendat în legătură cu alegerea sa într-o funcție electivă, conform legislației în vigoare (art.78 alin.(1) lit.d)), i se acordă, după terminarea împuternicirilor sale în funcția respectivă, munca (funcția) anterioară, iar dacă aceasta lipsește – o altă muncă (funcție) echivalentă la aceeaşi sau, cu acordul salariatului, la o altă unitate.

Articolul 188. Garanții pentru perioada îndeplinirii obligațiilor de stat sau obşteşti

(1) În timpul îndeplinirii obligațiilor de stat sau obşteşti, dacă, potrivit legislației în vigoare, acestea se înfăptuiesc în orele de program, salariaților li se garantează menținerea locului de muncă (a funcției) şi a salariului mediu în conformitate cu alin.(2).

(2) Salariaților li se menține salariul mediu în cazul îndeplinirii următoarelor obligații de stat sau obşteşti:

a) prezentare, la citare, la organele de urmărire penală, la procuror, la instanța de judecată în calitate de martor, parte vătămată, expert, specialist, traducător, asistent procedural;

b) participare ca membri ai echipelor voluntare de pompieri la lichidarea incendiului sau avariei; precum şi

c) în cazurile îndeplinirii altor obligații de stat sau obşteşti prevăzute de legislația în vigoare.

Articolul 189. Garanții şi compensații acordate salariaților chemați să îndeplinească serviciul militar în termen, serviciul militar cu termen redus, serviciul civil, precum şi salariaților chemați la cantonamentele militare

Salariații chemați să îndeplinească serviciul militar în termen, serviciul militar cu termen redus , serviciul civil, precum şi cei chemați la cantonamentele militare beneficiază de garanțiile şi compensațiile prevăzute de legislația în vigoare.

[Art.189 modificat prin LP104 din 20.04.07, MO90-93/29.06.07 art.397]

Articolul 190. Garanții acordate salariaților donatori de sînge

(1) Angajatorul este obligat să permită, fără nici o piedică, prezentarea salariaților donatori de sînge la instituțiile medicale în ziua donării sîngelui sau a derivatelor de sînge pentru utilizarea lor în scop terapeutic, menținînd donatorilor salariul mediu şi asigurîndu-i, în caz de necesitate, cu transport.

(2) Salariaților donatori de sînge li se acordă, în ziua imediat următoare zilei de donare a sîngelui sau a derivatelor de sînge, o zi liberă cu menținerea salariului mediu. În caz de donare a sîngelui sau a derivatelor de sînge în ziua premergătoare zilei (zilelor) de repaus, o zi liberă cu menținerea salariului mediu urmează a fi acordată salariaților donatori imediat după ziua (zilele) de repaus.

[Art.190 al.(2) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(3) În caz de donare a sîngelui sau a derivatelor de sînge în timpul concediului de odihnă anual, în zilele de repaus sau în cele de sărbătoare nelucrătoare, angajatorul este obligat să acorde salariatului donator de sînge o altă zi liberă plătită care, cu acordul scris al salariatului respectiv, poate fi alipită la concediul de odihnă anual.

Articolul 191. Garanțiile şi compensațiile acordate salariaților inventatori şi raționalizatori

Salariatul autor al invenției sau al propunerii de raționalizare beneficiază de garanțiile şi compensațiile prevăzute de legislația în vigoare, de contractul colectiv şi/sau de cel individual de muncă.

Articolul 192. Compensaţii pentru uzura bunurilor care aparţin salariaţilor

(1) Salariatului care foloseşte, cu acordul sau ştirea angajatorului şi în interesul acestuia, bunurile personale i se plăteşte compensaţia pentru utilizarea şi uzura mijloacelor de transport, instrumentelor, utilajului, a altor materiale şi mijloace tehnice ce-i aparţin şi i se compensează cheltuielile legate de utilizarea lor.

(2) Cuantumul şi modul de plată a compensaţiei se stabilesc prin acordul scris al părţilor contractului individual de muncă.

Articolul 193. Garanţiile acordate salariaţilor obligaţi să treacă controalele (examenele) medicale

Pe timpul efectuării controalelor (examenelor) medicale, salariaţilor care, conform prevederilor prezentului cod sau ale altor acte normative, sînt obligaţi să treacă aceste controale (examene) li se menţine salariul mediu la locul de muncă.

Articolul 194. Garanţii în legătură cu concediul medical

În caz de acordare salariatului a unui concediu medical, angajatorul este obligat să-i plătească acestuia o indemnizaţie în condiţiile art.123 alin.(2).

Articolul 195. Garanţii şi compensaţii acordate salariaţilor care urmează la iniţiativa angajatorului cursul de formare profesională

(1) Salariaţilor care urmează, la iniţiativa angajatorului, cursul de formare profesională cu scoatere din activitate li se menţine locul de muncă (funcţia) şi salariul mediu, li se acordă alte garanţii şi compensaţii prevăzute de legislaţia în vigoare.

(2) Salariaţilor care urmează, la iniţiativa angajatorului, cursul de formare profesională cu scoatere din activitate, într-o altă localitate, li se compensează cheltuielile de deplasare în modul şi în condiţiile prevăzute pentru salariaţii trimişi în deplasare în interes de serviciu.

Articolul 196. Garanţii şi compensaţii în cazul unor accidente de muncă şi boli profesionale

(1) În caz de vătămare a sănătăţii sau deces al salariatului ca urmare a unui accident de muncă sau a unei boli profesionale, salariatului i se compensează salariul (venitul) nerealizat, precum şi cheltuielile suplimentare pentru reabilitarea medicală, socială şi profesională în legătură cu vătămarea sănătăţii, sau familiei defunctului i se compensează cheltuielile legate de deces.

(2) Mărimea şi condiţiile acordării garanţiilor şi compensaţiilor prevăzute la alin.(1) sînt stabilite de legislaţia în vigoare.

Articolul 197. Garanţii în domeniul asigurărilor sociale de stat

Salariaţii sînt supuşi asigurării sociale de stat şi beneficiază de toate garanţiile, compensaţiile şi alte plăţi prevăzute de sistemul asigurărilor sociale de stat conform legislaţiei în vigoare.

T i t l u l VII
REGULAMENTUL INTERN AL UNITĂŢII. DISCIPLINA MUNCII

Capitolul I
REGULAMENTUL INTERN

Articolul 198. Dispoziţii generale

(1) Regulamentul intern al unităţii este un act juridic care se întocmeşte în fiecare unitate, cu consultarea reprezentanţilor salariaţilor, şi se aprobă prin ordinul (dispoziţia, decizia, hotărîrea) angajatorului.

(2) Regulamentul intern al unităţii nu poate cuprinde prevederi care contravin legislaţiei în vigoare, clauzelor convenţiilor colective şi ale contractului colectiv de muncă.

(3) Prin regulamentul intern al unităţii nu se pot stabili limitări ale drepturilor individuale sau

colective ale salariaților.

Articolul 199. Conținutul regulamentului intern al unității

(1) Regulamentul intern al unității trebuie să conțină următoarele prevederi:

a) protecția şi igiena muncii în cadrul unității;

b) respectarea principiului nediscriminării şi eliminarea oricărei forme de lezare a demnității în muncă;

c) drepturile, obligațiile şi răspunderea angajatorului şi ale salariaților;

d) disciplina muncii în unitate;

e) abaterile disciplinare şi sancțiunile aplicabile potrivit legislației în vigoare;

f) procedura disciplinară;

g) regimul de muncă şi de odihnă.

(2) Regulamentul intern al unității poate cuprinde şi alte reglementări privind raporturile de muncă în unitate.

(3) Regulamentul intern al unității se aduce la cunoştința salariaților, sub semnătură, de către angajator şi produce efecte juridice pentru aceştia de la data încunoştințării.

(4) Obligația familiarizării salariaților, sub semnătură, cu conținutul regulamentului intern al unității trebuie îndeplinită de angajator în termen de 5 zile lucrătoare de la data aprobării regulamentului.

(5) Modul de familiarizare a fiecărui salariat cu conținutul regulamentului intern al unității se stabileşte nemijlocit în textul acestuia.

(6) Regulamentul intern se afişează în toate subdiviziunile structurale ale unității.

(7) Orice modificare sau completare a regulamentului intern al unității se efectuează cu respectarea prevederilor art.198.

Articolul 200. Statutele şi regulamentele disciplinare

În unele ramuri ale economiei naționale, anumitelor categorii de salariați li se aplică statute şi regulamente disciplinare aprobate de Guvern.

Capitolul II
DISCIPLINA MUNCII

Articolul 201. Disciplina muncii

Disciplina muncii reprezintă obligația tuturor salariaților de a se subordona unor reguli de comportare stabilite în conformitate cu prezentul cod, cu alte acte normative, cu convențiile colective, cu contractele colective şi cu cele individuale de muncă, precum şi cu actele normative la nivel de unitate, inclusiv cu regulamentul intern al unității.

Articolul 202. Asigurarea disciplinei de muncă

Disciplina de muncă se asigură în unitate prin crearea de către angajator a condițiilor economice, sociale, juridice şi organizatorice necesare prestării unei munci de înaltă productivitate, prin formarea unei atitudini conştiente față de muncă, prin aplicarea de stimulări şi recompense pentru muncí conştiincioasă, precum şi de sancțiuni în caz de comitere a unor abateri disciplinare.

Articolul 203. Stimulări pentru succese în muncă

(1) Pentru succese în muncă, angajatorul poate aplica stimulări sub formă de:

a) mulțumiri;

b) premii;

c) cadouri de preț;

d) diplome de onoare.

(2) Regulamentul intern al unității, statutele şi regulamentele disciplinare pot să prevadă şi alte modalități de stimulare a salariaților.

(3) Pentru succese deosebite în muncă, merite față de societate şi față de stat, salariații pot fi înaintați la distincții de stat (ordine, medalii, titluri onorifice), lor li se pot decerna premii de stat.

Articolul 204. Modul de aplicare a stimulărilor

(1) Stimulările se aplică de către angajator de comun acord cu reprezentanţii salariaţilor.

(2) Stimulările se consemnează într-un ordin (dispoziţie, decizie, hotărîre), se aduc la cunoştinţa colectivului de muncă şi se înscriu în carnetul de muncă al salariatului.

Articolul 205. Avantajele şi înlesnirile acordate salariaţilor care îşi îndeplinesc conştiincios şi eficient obligaţiile de muncă

Salariaţilor care îşi îndeplinesc conştiincios şi eficient obligaţiile de muncă li se acordă, în mod prioritar, avantaje şi înlesniri în domeniul deservirii social-culturale, locative şi de trai (bilete în instituţii balneosanatoriale, case de odihnă etc.). Aceşti salariaţi beneficiază, de asemenea, de dreptul prioritar la avansare în serviciu.

Articolul 206. Sancţiuni disciplinare

(1) Pentru încălcarea disciplinei de muncă, angajatorul are dreptul să aplice faţă de salariat următoarele sancţiuni disciplinare:

a) avertismentul;

b) mustrarea;

c) mustrarea aspră;

d) concedierea (în temeiurile prevăzute la art.86 alin.(1) lit.g)-r).

[Art.206 al.(1) lit.d) modificată prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

(2) Legislaţia în vigoare poate prevedea pentru unele categorii de salariaţi şi alte sancţiuni disciplinare.

(3) Se interzice aplicarea amenzilor şi altor sancţiuni pecuniare pentru încălcarea disciplinei de muncă.

(4) Pentru aceeaşi abatere disciplinară nu se poate aplica decît o singură sancţiune.

(5) La aplicarea sancţiunii disciplinare, angajatorul trebuie să ţină cont de gravitatea abaterii disciplinare comise şi de alte circumstanţe obiective.

Articolul 207. Organele abilitate cu aplicarea sancţiunilor disciplinare

(1) Sancţiunea disciplinară se aplică de organul căruia i se atribuie dreptul de angajare (alegere, confirmare sau numire în funcţie) a salariatului respectiv.

(2) Salariaţilor care poartă răspundere disciplinară conform statutelor sau regulamentelor disciplinare şi altor acte normative li se pot aplica sancţiuni disciplinare şi de organele ierarhic superioare celor indicate la alin.(1).

(3) Salariaţii care deţin funcţii elective pot fi concediaţi (art.206 alin.(1) lit.d)) numai prin hotărîrea organului de care au fost aleşi şi numai în temeiuri legale.

Articolul 208. Modul de aplicare a sancţiunilor disciplinare

(1) Pînă la aplicarea sancţiunii disciplinare, angajatorul este obligat să ceară salariatului o explicaţie scrisă privind fapta comisă. Refuzul de a prezenta explicaţia cerută se consemnează într-un proces-verbal semnat de un reprezentant al angajatorului şi un reprezentant al salariaţilor.

(2) În funcţie de gravitatea faptei comise de salariat, angajatorul este în drept să organizeze şi o anchetă de serviciu. În cadrul anchetei, salariatul are dreptul să-şi explice atitudinea şi să prezinte persoanei abilitate cu efectuarea anchetei toate probele şi justificările pe care le consideră necesare.

Articolul 209. Termenele de aplicare a sancţiunilor disciplinare

(1) Sancţiunea disciplinară se aplică, de regulă, imediat după constatarea abaterii disciplinare, dar nu mai tîrziu de o lună din ziua constatării ei, fără a lua în calcul timpul aflării salariatului în concediul anual de odihnă, în concediul de studii sau în concediul medical.

(2) Sancţiunea disciplinară nu poate fi aplicată după expirarea a 6 luni din ziua comiterii abaterii disciplinare, iar în urma reviziei sau a controlului activităţii economico-financiare – după expirarea a 2 ani de la data comiterii. În termenele indicate nu se include durata desfăşurării procedurii penale.

Articolul 210. Aplicarea sancţiunii disciplinare

(1) Sancţiunea disciplinară se aplică prin ordin (dispoziţie, decizie, hotărîre), în care se indică în mod obligatoriu:

a) temeiurile de fapt şi de drept ale aplicării sancţiunii;

b) termenul în care sancţiunea poate fi contestată;

c) organul în care sancţiunea poate fi contestată.

(2) Ordinul (dispoziţia, decizia, hotărîrea) de sancţionare, cu excepţia sancţiunii disciplinare sub formă de concediere conform art.206 alin.(1) lit.d) care se aplică cu respectarea art.81 alin.(3), se comunică salariatului, sub semnătură, în termen de cel mult 5 zile lucrătoare de la data emiterii, iar în cazul în care acesta activează într-o subdiviziune interioară a unităţii (filială, reprezentanţă, serviciu desconcentrat etc.) aflate în altă localitate - în termen de cel mult 15 zile lucrătoare şi produce efecte de la data comunicării. Refuzul salariatului de a confirma prin semnătură comunicarea ordinului se fixează într-un proces-verbal semnat de un reprezentant al angajatorului şi un reprezentant al salariaţilor.

[Art.210 al.(2) în redacţia LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(3) Ordinul (dispoziţia, decizia, hotărîrea) de sancţionare poate fi contestat de salariat în instanţa de judecată în condiţiile art.355.

Articolul 211. Termenul de validitate şi efectele sancţiunilor disciplinare

(1) Termenul de validitate a sancţiunii disciplinare nu poate depăşi un an din ziua aplicării. Dacă pe parcursul acestui termen salariatul nu va fi supus unei noi sancţiuni disciplinare, se consideră că sancţiunea disciplinară nu i-a fost aplicată.

(2) Angajatorul care a aplicat sancţiunea disciplinară este în drept să o revoce în decursul unui an din proprie iniţiativă, la rugămintea salariatului, la demersul reprezentanţilor salariaţilor sau al şefului nemijlocit al salariatului.

(3) În interiorul termenului de validitate a sancţiunii disciplinare, salariatului sancţionat nu i se pot aplica stimulări prevăzute la art.203.

T i t l u l VIII
FORMAREA PROFESIONALĂ

Capitolul I
DISPOZIŢII GENERALE

Articolul 212. Noţiuni principale

(1) Prin formare profesională se înţelege orice proces de instruire în urma căruia un salariat dobîndeşte o calificare, atestată printr-un certificat sau o diplomă eliberate în condiţiile legii.

(2) Prin formare profesională continuă se înţelege orice proces de instruire în cadrul căruia un salariat, avînd deja o calificare ori o profesie, îşi completează cunoştinţele profesionale prin aprofundarea cunoştinţelor într-un anumit domeniu al specialităţii de bază sau prin deprinderea unor metode sau procedee noi aplicate în cadrul specialităţii respective.

(3) Prin formare tehnică se înţelege orice sistem de instruire prin care un salariat însuşeşte procedeele de aplicare în procesul muncii a mijloacelor tehnice şi tehnologice.

Articolul 213. Drepturile şi obligaţiile angajatorului în domeniul formării profesionale

(1) Angajatorul este obligat să creeze condiţiile necesare şi să favorizeze formarea profesională şi tehnică a salariaţilor care urmează instruirea în producţie, se perfecţionează sau studiază în instituţii de învăţămînt, fără scoatere din activitate.

(2) În cadrul fiecărei unităţi persoană juridică, angajatorul, în comun cu reprezentanţii salariaţilor, întocmeşte şi aprobă anual planurile de formare profesională.

(3) Condiţiile, modalităţile şi durata formării profesionale, drepturile şi obligaţiile părţilor,

precum şi volumul mijloacelor financiare alocate în acest scop (în mărime de cel puţin 2 la sută din fondul de salarizare al unităţii), se stabilesc în contractul colectiv de muncă sau în convenţia colectivă.

(4) În cazul în care participarea salariaţilor la cursurile sau stagiile de formare profesională este iniţiată de angajator, toate cheltuielile aferente sînt suportate de către acesta.

(5) În cazul scoaterii din activitate a salariatului pe o durată scurtă, în scopul formării profesionale, acţiunea contractului individual de muncă al acestuia continuă cu menţinerea salariului mediu. Dacă perioada respectivă depăşeşte 60 de zile calendaristice, contractul individual de muncă al salariatului se suspendă, acesta beneficiind de o indemnizaţie plătită de angajator conform prevederilor contractului colectiv de muncă.

Articolul 214. Drepturile şi obligaţiile salariaţilor în domeniul formării profesionale

(1) Salariatul are dreptul la formare profesională, inclusiv la obţinerea unei profesii sau specialităţi noi. Acest drept poate fi realizat prin încheierea, în formă scrisă, a unor contracte de formare profesională (art.215, 216 alin.(3) şi (4)), adiţionale la contractul individual de muncă.

(2) Salariatul care a beneficiat de un curs sau stagiu de formare profesională în condiţiile prezentului cod nu poate demisiona în perioada stabilită de contractul de formare profesională decît în cazurile prevăzute de acestea.

(3) În cazul în care salariatul vine cu iniţiativa participării la o formă de formare profesională cu scoatere din activitate, organizată în afara unităţii, angajatorul va examina solicitarea scrisă a salariatului în comun cu reprezentanţii salariaţilor.

(4) În termen de 15 zile calendaristice de la data înregistrării solicitării, angajatorul va decide în ce condiţii poate permite salariatului participarea la o formă de formare profesională conform alin.(3) şi dacă va suporta, integral sau parţial, costul acesteia.

Capitolul II
CONTRACTUL DE CALIFICARE PROFESIONALĂ

Articolul 215. Contractul de calificare profesională

(1) Contractul de calificare profesională este un contract special, adiţional la contractul individual de muncă, încheiat în formă scrisă, în baza căruia salariatul se obligă să urmeze un curs de formare profesională, organizat de angajator, pentru a obţine o calificare profesională.

(2) Formarea profesională la nivel de unitate conform contractului de calificare profesională se realizează de către un instructor sau maistru de instruire, numit de angajator dintre salariaţii calificaţi cu experienţă profesională şi autorizat în modul prevăzut de lege.

Capitolul III
CONTRACTUL DE UCENICIE
ŞI CONTRACTUL DE FORMARE PROFESIONALĂ CONTINUĂ

Articolul 216. Contractul de ucenicie şi contractul de formare profesională continuă

(1) Angajatorul are dreptul să încheie un contract de ucenicie cu o persoană în vîrstă de pînă la 30 de ani care este în căutarea unui loc de muncă şi care nu are o calificare profesională.

[Art.216 al.(1) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

(2) Contractul de ucenicie, încheiat în formă scrisă, este un contract de drept civil şi se reglementează de Codul civil şi de alte acte normative.

[Art.216 al.(2) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(3) Angajatorul are dreptul să încheie un contract de formare profesională continuă cu orice salariat al unităţii.

(4) Contractul de formare profesională continuă se încheie în formă scrisă, este un act adiţional la contractul individual de muncă şi se reglementează de legislaţia muncii şi de alte acte normative ce conţin norme ale dreptului muncii.

Articolul 217. Conținutul contractului de ucenicie şi al contractului de formare profesională continuă

(1) Contractul de ucenicie şi contractul de formare profesională continuă vor include:

a) numele şi prenumele sau denumirea părților;

b) indicarea profesiei, specialității şi calificării pe care o va obține ucenicul sau salariatul;

c) obligațiile angajatorului privind crearea condițiilor de instruire stipulate în contract;

d) termenul contractului;

e) obligația persoanei de a urma cursul de formare profesională şi de a activa conform profesiei, specialității, calificării obținute în termenul stabilit de contractul respectiv;

f) condițiile de retribuire a muncii pe durata uceniciei sau formării profesionale continue.

g) condițiile de acoperire (restituire) a cheltuielilor suportate de părți (de o parte) pe durata uceniciei sau formării profesionale continue în cazul eliberării salariatului (art.85, art.86 alin.(1) lit.g)-r)) înainte de expirarea termenului prevăzut de contract conform lit.e).

[Art.217 al.(1), lit.g) introdusă prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(2) Contractul de ucenicie şi contractul de formare profesională continuă pot cuprinde şi alte clauze determinate de părți, care nu contravin legislației în vigoare.

Articolul 218. Durata uceniciei şi a formării profesionale continue

(1) Durata uceniciei sau a formării profesionale continue nu trebuie să depăşească, pe parcursul săptămînii, durata timpului de muncă stabilită de prezentul cod pentru vîrsta şi profesia respectivă la executarea lucrărilor corespunzătoare.

(2) Timpul necesar ucenicului pentru participarea la activități teoretice ce țin de formarea profesională se include în timpul de muncă.

(3) Salariații încadrați în formarea profesională continuă în unitate pot fi eliberați temporar de la munca prevăzută de contractul individual de muncă sau pot lucra în condițiile timpului de muncă parțial, ori ale regimului flexibil al timpului de muncă cu acordul scris al angajatorului.

[Art.218 al.(3) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

(4) În cazul salariaților încadrați în formarea profesională continuă sînt interzise:

a) munca prestată în condiții grele, vătămătoare şi/sau periculoase;

b) munca suplimentară;

c) munca de noapte;

d) detaşarea nelegată de formarea profesională.

(5) Termenul contractului de ucenicie, ca şi al celui de formare profesională continuă, începe să curgă la data indicată în contract, prelungindu-se cu perioada concediului medical şi în alte cazuri prevăzute de contract.

Articolul 219. Aplicarea legislației muncii pe durata uceniciei şi a formării profesionale continue

(1) În privința ucenicilor şi salariaților care au încheiat contract de formare profesională continuă se aplică legislația muncii, inclusiv legislația privind protecția muncii.

(2) Clauzele contractelor de ucenicie şi ale contractelor de formare profesională continuă care contravin legislației în vigoare, prevederilor convențiilor colective şi ale contractelor colective de muncă sînt considerate nule şi inaplicabile.

(3) Angajatorul va asigura, printr-un control corespunzător, efectuat în comun cu reprezentanții salariaților, eficiența sistemului de ucenicie şi a oricărui alt sistem de formare a cadrelor şi protecția adecvată a lor.

Articolul 220. Încetarea contractului de formare profesională continuă

Contractul de formare profesională continuă poate înceta în temeiurile prevăzute de prezentul cod pentru încetarea contractului individual de muncă sau în alte temeiuri prevăzute de legislația în vigoare.

[Art.220 modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 221. Încetarea (desfacerea) contractului de ucenicie

Contractul de ucenicie încetează (se desface) în temeiurile prevăzute de Codul civil.

T i t l u l IX
PROTECŢIA MUNCII

Capitolul I
DISPOZIŢII GENERALE

Articolul 222. Direcţiile principale ale politicii de stat în domeniul protecţiei muncii

(1) Direcţiile principale ale politicii de stat în domeniul protecţiei muncii sînt:

a) asigurarea priorităţii privind păstrarea vieţii şi sănătăţii salariaţilor;

b) emiterea şi aplicarea actelor normative privind protecţia muncii;

c) coordonarea activităţilor în domeniul protecţiei muncii şi al mediului;

d) supravegherea şi controlul de stat asupra respectării actelor normative în domeniul protecţiei muncii;

e) sprijinirea controlului obştesc asupra respectării drepturilor şi intereselor legitime ale salariaţilor în domeniul protecţiei muncii;

f) cercetarea şi evidenţa accidentelor de muncă şi a bolilor profesionale;

g) apărarea intereselor legitime ale salariaţilor care au avut de suferit în urma accidentelor de muncă şi a bolilor profesionale, precum şi ale membrilor familiilor lor, prin asigurarea socială obligatorie contra accidentelor de muncă şi bolilor profesionale;

h) stabilirea compensaţiilor pentru munca în condiţii grele, vătămătoare şi/sau periculoase ce nu pot fi înlăturate în condiţiile nivelului tehnic actual al producţiei şi al organizării muncii;

i) propagarea experienţei avansate în domeniul protecţiei muncii;

j) participarea autorităţilor publice la realizarea măsurilor de protecţie a muncii;

k) pregătirea şi reciclarea specialiştilor în domeniul protecţiei muncii;

l) organizarea evidenţei statistice de stat privind condiţiile de muncă, accidentele de muncă, bolile profesionale şi consecinţele materiale ale acestora;

m) asigurarea funcţionării sistemului informaţional unic în domeniul protecţiei muncii;

n) colaborarea internaţională în domeniul protecţiei muncii;

o) contribuirea la crearea condiţiilor de muncă nepericuloase, la elaborarea şi utilizarea tehnicii şi a tehnologiilor nepericuloase, la producerea mijloacelor de protecţie individuală şi colectivă a salariaţilor;

p) reglementarea asigurării salariaţilor cu echipament de protecţie individuală şi colectivă, cu încăperi şi instalaţii sanitar-socialĺ, cu mijloace curativ-profilactice din contul angajatorului.

(2) Realizarea direcţiilor principale ale politicii de stat în domeniul protecţiei muncii se asigură prin acţiuni coordonate ale autorităţilor publice centrale şi locale, ale patronatelor, sindicatelor, angajatorilor, reprezentanţilor salariaţilor.

Articolul 223. Coordonarea activităţii de protecţie a muncii

Ministerul Economiei şi Comerţului exercită coordonarea activităţii de protecţie a muncii în Republica Moldova.

Articolul 224. Emiterea normelor de protecţie a muncii şi a normelor de igienă a muncii

Normele de protecţie a muncii şi normele de igienă a muncii, obligatorii pentru unităţi, se emit, respectiv, de Ministerul Economiei şi Comerţului şi de Ministerul Sănătăţii după consultarea patronatelor şi sindicatelor, cu respectarea prevederilor Legii privind actele normative ale Guvernului şi ale altor autorităţi ale administraţiei publice centrale şi locale.

[Art.224 modificat prin LP107-XVI din 16.05.08, MO107-109/20.06.08 art.417]

[Art.224 modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Capitolul II
ORGANIZAREA PROTECȚIEI MUNCII ŞI ASIGURAREA DREPTULUI SALARIAȚILOR LA PROTECȚIA MUNCII

Articolul 225. Obligațiile angajatorului privind asigurarea protecției muncii

Angajatorul răspunde de asigurarea protecției muncii în unitate şi are următoarele obligații în acest domeniu:

a) să aprobe, în etapa de cercetare, proiectare, executare şi exploatare a construcțiilor şi echipamentelor tehnice, de elaborare a proceselor tehnologice, soluții conforme normelor de protecție a muncii, aplicarea cărora ar elimina riscurile de accidentare a salariaților şi de contractare a bolilor profesionale;

[Art.225 lit.a) modificată prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

b) să obțină, în cazul lansării în producție a echipamentelor tehnice, a echipamentului de protecție şi de lucru, conform cerințelor şi procedurii stabilite în lege, documentele eliberate de organele abilitate, precum şi să mențină condițiile pentru care s-au obținut acestea şi să solicite revizuirea documentelor respective în cazul schimbării condițiilor inițiale;

[Art.225 lit.b) în redacția LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

c) să stabilească împuternicirile şi obligațiile managerilor privind realizarea măsurilor de protecție a muncii şi să asigure supravegherea şi controlul desfăşurării activității în condiții de securitate;

[Art.225 lit.c) modificată prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

d) să organizeze serviciul pentru protecția muncii şi serviciul medical;

e) să achite instituțiilor medicale cheltuielile pentru acordarea ajutorului medical de urgență în caz de accidente de muncă şi acutizare a bolilor profesionale;

f) să contribuie la constituirea în unitate a comitetului pentru protecția muncii;

g) să asigure evaluarea factorilor de risc la locurile de muncă;

h) să asigure elaborarea şi realizarea planului anual privind măsurile de protecție a muncii în unitate;

i) să nu atragă mijloacele salariaților în acoperirea cheltuielilor legate de realizarea măsurilor de protecție a muncii în unitate;

j) să admită la lucru numai persoane care, în urma controlului (examenului) medical, corespund sarcinilor de muncă ce urmează să le execute; să asigure periodicitatea acestor controale (examene);

k) să asigure informarea fiecărui salariat asupra riscurilor la care acesta este expus în desfăşurarea activității sale la locul de muncă, precum şi asupra măsurilor preventive necesare;

l) să asigure instruirea salariaților în materie de protecție a muncii, inclusiv instruirea împuterniciților pentru protecția muncii;

m) să elaboreze şi să aprobe, de comun acord cu reprezentanții salariaților, instrucțiuni cu privire la protecția muncii, corespunzătoare condițiilor în care se desfăşoară activitatea la locurile de muncă;

n) să asigure dotarea salariaților cu echipament individual de protecție şi de lucru, precum şi păstrarea, întreținerea, repararea, curățarea şi dezintoxicarea acestuia;

o) să acorde materiale igienico-sanitare salariaților care lucrează la locuri de muncă cu condiții de murdărire excesivă a pielii sau unde este posibilă acțiunea substanțelor nocive asupra mîinilor;

p) să acorde alimentație de protecție salariaților care lucrează în condiții de muncă vătămătoare;

r) să asigure buna funcționare a sistemelor şi dispozitivelor de protecție, a aparaturii de măsură şi control, precum şi a instalațiilor de captare, reținere şi neutralizare a substanțelor nocive degajate în desfăşurarea proceselor tehnologice;

s) să nu ceară salariatului îndeplinirea unor sarcini de muncă cu pericol iminent de accidentare;

t) să asigure fiecare salariat contra accidentelor de muncă şi bolilor profesionale;

u) să asigure comunicarea, cercetarea, evidenţa şi raportarea corectă şi în termenele stabilite a accidentelor de muncă şi a bolilor profesionale produse în unitate, elaborarea şi realizarea măsurilor de prevenire a acestora;

[Art.225 lit.u) modificată prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

v) să asigure, în caz de accidentare sau de îmbolnăvire la locul de muncă, acordarea primului ajutor şi transportarea salariaţilor în instituţii medicale;

x) să efectueze, în modul stabilit de prezentul cod, transferul la o muncă mai uşoară a salariaţilor care au nevoie de aceasta din motive de sănătate.

Articolul 226. Obligaţiile salariatului în domeniul protecţiei muncii

Salariatul are următoarele obligaţii în domeniul protecţiei muncii:

a) să respecte instrucţiunile de protecţie a muncii corespunzătoare activităţii desfăşurate;

b) să utilizeze mijloacele de protecţie individuală din dotare conform destinaţiei;

c) să-şi desfăşoare activitatea fără a pune în pericol atît persoana proprie, cît şi ceilalţi salariaţi;

d) să nu ridice, să nu deplaseze, să nu distrugă dispozitivele de protecţie, de semnalizare şi de avertizare, să nu împiedice aplicarea metodelor şi procedeelor de reducere sau eliminare a influenţei factorilor de risc;

e) să aducă la cunoştinţa conducătorului său nemijlocit orice defecţiune tehnică sau altă situaţie în care nu sînt respectate cerinţele de protecţie a muncii;

f) să-şi întrerupă activitatea la apariţia unui pericol iminent de accidentare şi să anunţe imediat despre aceasta conducătorul său nemijlocit;

g) să aducă la cunoştinţa conducătorului său nemijlocit orice accident sau îmbolnăvire la locul de muncă.

Articolul 227. Dreptul salariatului la o muncă care să corespundă normelor de protecţie a muncii

Fiecare salariat are dreptul:

a) să aibă un loc de muncă corespunzător normelor de protecţie a muncii;

b) să fie asigurat în mod obligatoriu contra accidentelor de muncă şi contra bolilor profesionale;

c) să obţină de la angajator informaţii veridice despre condiţiile de muncă, despre existenţa riscului de vătămare a sănătăţii şi despre măsurile de protecţie împotriva influenţei factorilor de risc;

d) să refuze efectuarea lucrărilor în cazul apariţiei unui pericol pentru viaţă sau sănătate, pînă la înlăturarea acestuia;

e) să fie asigurat, din contul angajatorului, cu echipament de protecţie individuală şi colectivă în modul stabilit;

f) să fie instruit în domeniul protecţiei muncii şi să beneficieze de reciclare profesională pentru motive legate de protecţia muncii, din contul angajatorului;

g) să se adreseze către angajator, patronate, sindicate, autorităţile administraţiei publice centrale şi locale, instanţele de judecată pentru soluţionarea problemelor ce ţin de protecţia muncii;

h) să participe personal sau prin intermediul reprezentanţilor săi la examinarea chestiunilor legate de asigurarea unor condiţii de muncă nepericuloase la locul său de muncă, la cercetarea accidentului de muncă sau a bolii profesionale contractate de el;

i) să fie supus unui control medical extraordinar potrivit recomandărilor medicale, cu menţinerea locului de muncă şi a salariului mediu pe durata efectuării controlului respectiv;

j) să primească compensaţiile prevăzute de lege, de convenţiile colective, de contractul

colectiv şi de cel individual de muncă în cazul cînd este angajat la munci în condiţii grele, vătămătoare şi/sau periculoase.

Articolul 228. Garanţiile de realizare a dreptului salariaţilor la o muncă care să corespundă normelor de protecţie a muncii

(1) Statul garantează salariaţilor apărarea dreptului lor la o muncă care să corespundă normelor de protecţie a muncii.

(2) Condiţiile de muncă stipulate în contractul individual de muncă trebuie să corespundă normelor de protecţie a muncii.

(3) Pe parcursul sistării activităţii de muncă prevăzute de contractul individual de muncă de către organele de stat de control, ca rezultat al încălcării cerinţelor de protecţie a muncii fără vina salariatului, acestuia i se menţine locul de muncă (funcţia) şi salariul mediu.

(4) Dacă salariatul refuză să presteze munca la apariţia unui pericol pentru viaţa sau sănătatea sa, angajatorul este obligat să-i acorde salariatului, prin transfer sau permutare, alt lucru pînă la înlăturarea pericolului, cu menţinerea salariului de la locul de muncă precedent.

(5) În cazul cînd acordarea unei alte munci nu este posibilă, timpul staţionării salariatului pînă la înlăturarea pericolului pentru viaţa sau sănătatea sa se plăteşte de angajator în conformitate cu art.163 alin.(1).

(6) În cazul neasigurării salariatului, conform normelor stabilite, cu echipament de protecţie individuală şi colectivă, angajatorul nu are dreptul să ceară salariatului executarea obligaţiilor de muncă şi este obligat să plătească staţionarea din această cauză în conformitate cu prevederile alin.(5).

[Art.228 al.(6) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

(7) Refuzul salariatului de a presta munca în caz de apariţie a unui pericol pentru viaţa sau sănătatea sa din cauza nerespectării cerinţelor de protecţie a muncii ori de a presta munca în condiţii grele, vătămătoare şi/sau periculoase care nu sînt prevăzute în contractul individual de muncă nu atrage răspunderea disciplinară.

(8) În cazul vătămării sănătăţii salariatului în exercitarea obligaţiilor de muncă, compensarea prejudiciului se efectuează în conformitate cu legislaţia în vigoare.

(9) În scopul prevenirii şi lichidării încălcărilor actelor normative privind protecţia şi igiena muncii, autorităţile publice asigură organizarea şi efectuarea supravegherii şi a controlului de stat asupra respectării actelor normative privind protecţia şi igiena muncii şi stabilesc răspunderea angajatorului şi a persoanelor cu funcţie de răspundere pentru încălcarea acestora.

[Art.228 al.(9) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 229. Corespunderea unităţilor, clădirilor şi altor construcţii normelor de protecţie a muncii

(1) Unităţile, clădirile şi alte construcţii trebuie să fie proiectate, executate şi utilizate astfel încît să corespundă cerinţelor de protecţie a muncii şi să nu pună în pericol viaţa sau sănătatea salariaţilor.

(2) Documentaţia tehnică de executare a unităţilor, clădirilor şi altor construcţii se păstrează la angajator pe toată durata exploatării acestora.

(3) Locurile de muncă, caracterizate prin degajări nocive, indiferent de faptul unde se află, în spaţii închise sau în aer liber, vor fi amplasate, amenajate, utilate şi dotate astfel încît să se evite poluarea sau impactul asupra locurilor de muncă din vecinătate şi a spaţiilor sanitar-sociale adiacente.

(4) Unităţile, clădirile şi alte construcţii vor fi asigurate cu spaţii şi dotări sanitar-socialĺ în funcţie de necesităţile fiziologice ale salariaţilor, de caracteristicile proceselor de muncă şi ale mediului de muncă.

(5) Recepţionarea şi punerea în exploatare a unităţilor, secţiilor, sectoarelor de producţie, liniilor tehnologice, clădirilor şi altor construcţii noi, reconstruite sau reutilate se admite numai cu avizul Inspecţiei Muncii şi a Serviciului Sanitaro-Epidemiologic de Stat şi cu acordul

sindicatelor. Modul şi condiţiile necesare eliberării acestui aviz se stabilesc prin lege.
[Art.229 al.(5) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]
[Art.229 al.5) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art. 349]

Articolul 230. Corespunderea echipamentului tehnic standardelor şi normelor de protecţie şi igienă a muncii

(1) Echipamentul tehnic trebuie să fie proiectat, fabricat şi utilizat astfel încît să corespundă documentelor normative de protecţie şi de igienă a muncii care sînt stabilite prin lege şi să nu pună în pericol viaţa sau sănătatea salariaţilor.

(2) Lansarea în producţie a unor noi modele de echipament tehnic se face numai după avizarea prototipurilor, în conformitate cu cerinţele şi procedura stabilite în lege.
[Art.230 al.(1-2) în redacţia LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art. 349]

(3) Echipamentul tehnic produs în ţară sau importat trebuie să fie însoţit de instrucţiuni de utilizare în limba de stat.
[Art.230 modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 231. Lansarea în producţie a echipamentului de protecţie individuală şi de lucru

(1) Unităţile producătoare de echipament individual de protecţie şi de lucru vor respecta condiţiile de confecţionare a acestora, prevăzute în documentele normative stabilite prin lege.

(2) Lansarea în producţie a unor noi sortimente de echipament individual de protecţie şi de lucru se face numai după avizarea prototipurilor în conformitate cu cerinţele şi procedura stabilite în lege.
[Art.231 al.(1-2) în redacţia LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art. 349]

Articolul 232. Organizarea locurilor de muncă

(1) Locurile de muncă trebuie să fie organizate astfel încît:

a) să se asigure condiţiile de protecţie a muncii;
[Art.232 al.(1) lit.a) modificată prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

b) să se evite poziţiile forţate şi nefireşti ale corpului salariatului şi să se asigure posibilitatea schimbării poziţiei corpului în timpul lucrului prin amenajarea locului de muncă, prin folosirea echipamentelor tehnice corespunzătoare, prin optimizarea fluxului tehnologic.

(2) Pentru locurile de muncă care solicită un efort fizic sau neuropsihic sporit sau în care există factori nocivi de natură fizică, chimică sau biologică, se vor prevedea măsuri de asigurare a unui ritm şi regim de muncă care ar preveni vătămarea sănătăţii salariaţilor.

(3) Salariaţii care prestează munca într-un microclimat cald (peste 300 C) sau în unul rece (sub 50 C) vor beneficia de pauze pentru refacerea capacităţii de termoreglare a organismului, ale căror durată şi frecvenţă se stabilesc în funcţie de intensitatea efortului şi de valorile componentelor microclimatului. În acest scop se vor asigura spaţii fixe sau mobile cu microclimat corespunzător.

(4) Repartizarea salariaţilor pe locuri de muncă se va face astfel încît solicitările impuse de specificul muncii, de mediul de muncă, de relaţiile om - maşină şi cele psihosociale ale colectivului de muncă să corespundă particularităţilor psihofiziologice ale salariaţilor. La repartizarea femeilor pe locuri de muncă se va ţine seama de particularităţile morfofuncţionale şi stările fiziologice specifice lor.

(5) Locurile de muncă trebuie să fie atestate din punctul de vedere al protecţiei muncii nu mai rar decît o dată în 5 ani.

Articolul 233. Desfăşurarea activităţii de producţie şi prestarea serviciilor

(1) Producerea mărfurilor şi prestarea serviciilor se vor desfăşura conform proceselor tehnologice care vor corespunde documentelor normative de protecţie şi de igienă a muncii stabilite prin lege.
[Art.233 al.(1) în redacţia LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

(2) În lipsa normelor de protecţie şi igienă a muncii, angajatorului îi revine obligaţia asigurării unor măsuri de protecţie şi igienă a muncii corespunzătoare condiţiilor concrete în care se desfăşoară activităţile respective, prin aprobarea instrucţiunilor interne de protecţie şi igienă a muncii.

(3) Contractele bilaterale încheiate de angajator cu alţi parteneri, inclusiv cu cei străini, pentru efectuarea unor lucrări pe teritoriul Republicii Moldova sau al altor ţări, vor cuprinde clauze privind protecţia şi igiena muncii.

[Art.233 al.(4) exclus prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

[Art.233 modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

[Art.233 al.(4) modificat prin L28-XV din 13.02.04, MO39-41/05.03.04 art.226]

Articolul 234. Serviciul pentru protecţia şi igienamuncii

(1) Serviciul pentru protecţia şi igiena muncii se înfiinţează în unităţile care au 50 şi mai mulţi salariaţi.

(2) Dacă mediul de muncă din unitate impune un control dinamic al factorilor nocivi, în unitate se înfiinţează un laborator de toxicologie industrială aflat în subordinea serviciului pentru protecţia şi igiena muncii.

(3) Serviciul pentru protecţia şi igiena muncii acordă consultaţii şi asistenţă angajatorului la elaborarea şi realizarea măsurilor de prevenire a accidentelor de muncă şi a bolilor profesionale.

(4) Serviciul pentru protecţia şi igiena muncii urmăreşte:

a) prevenirea, eliminarea sau reducerea acţiunii factorilor de risc ce pot apare în procesul muncii;

b) perfecţionarea metodelor de muncă şi ameliorarea mediului de muncă, prin adaptarea acestora la capacităţile psihofizice ale salariaţilor;

c) contribuirea la instruirea salariaţilor în materie de protecţie şi igienă a muncii.

(5) Personalul serviciului pentru protecţia şi igiena muncii se formează din specialişti cu pregătire corespunzătoare în domeniu.

(6) Unităţile care au mai puţin de 50 salariaţi şi care nu dispun de serviciu pentru protecţia şi igiena muncii şi de laborator de toxicologie industrială pot apela, în modul stabilit, la serviciile unităţilor specializate.

[Art.234 modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 235. Serviciul medical

(1) Serviciul medical se înfiinţează, în mod obligatoriu, în unităţile care au 300 şi mai mulţi salariaţi. La unităţile unde numărul salariaţilor este mai mic de 300, angajatorul şi reprezentanţii salariaţilor vor soluţiona problema creării serviciului medical în procesul negocierilor colective.

(2) Serviciul medical urmăreşte:

a) organizarea şi efectuarea, în modul stabilit de legislaţie, a controlului (examenului) medical al salariaţilor atît la angajare, cît şi pe durata contractului individual de muncă;

b) supravegherea respectării normelor de igienă a muncii.

(3) În scopul îndeplinirii sarcinilor ce-i revin, serviciul medical poate propune angajatorului, în baza certificatului medical corespunzător, schimbarea, prin transfer sau permutare, a locului de muncă sau a specificului muncii salariatului în legătură cu starea lui de sănătate.

(4) Personalul serviciului medical se formează din persoane cu studii medicale, selectate de angajator la propunerea autorităţii publice competente în domeniul ocrotirii sănătăţii.

(5) Unităţile care au mai puţin de 300 salariaţi şi care nu dispun de serviciu medical pot apela la serviciile instituţiilor medicale în modul stabilit.

Articolul 236. Comitetul pentru protecţia şi igiena muncii

(1) Comitetul pentru protecţia şi igiena muncii se constituie, în baza principiului de paritate, din împuterniciţii pentru protecţia şi igienăa muncii ai angajatorului şi, respectiv, ai salariaţilor. Iniţiator al constituirii comitetului pentru protecţia şi igiena muncii poate fi oricare dintre părţi.

(2) Comitetul pentru protecţia şi igiena muncii asigură colaborarea angajatorului şi salariaţilor

în procesul de elaborare şi realizare a măsurilor de prevenire a accidentelor de muncă şi a bolilor profesionale.

(3) Regulamentul-cadru de organizare şi funcţionare a comitetelor pentru protecţia şi igiena muncii se aprobă de către Ministerul Economiei şi Comerţului, de comun acord cu patronatele şi sindicatele.

Articolul 237. Elaborarea, realizarea şi finanţarea măsurilor de protecţie şi igienă a muncii

(1) În baza evaluării factorilor de risc la locurile de muncă, angajatorul elaborează, după consultarea comitetului pentru protecţia şi igiena muncii şi în modul stabilit de Ministerul Economiei şi Comerţului, un plan anual de măsuri de protecţie şi igienă a muncii.

(2) Planul anual de măsuri de protecţie şi igienă a muncii se aprobă de angajator şi, în cazul încheierii contractului colectiv de muncă, face parte integrantă din acesta.

(3) Cheltuielile aferente realizării măsurilor de protecţie şi igienă a muncii sînt finanţate integral din mijloacele proprii ale unităţii.

(4) Salariaţii nu suportă nici un fel de cheltuieli legate de finanţarea măsurilor de protecţie şi igienă a muncii.

(5) Finanţarea măsurilor de protecţie şi igienă a muncii la nivel naţional, ramural şi teritorial se efectuează în conformitate cu legislaţia în vigoare şi convenţiile colective de nivelul respectiv.

[Art.237 modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 238. Examenul medical la angajare şi examenele medicale periodice

(1) Angajarea şi transferul unor categorii de salariaţi la alte locuri de muncă se vor face conform certificatelor eliberate în temeiul examenelor medicale.

(2) Lista categoriilor de salariaţi supuşi examenului medical la angajare şi examenelor medicale periodice se aprobă de Ministerul Sănătăţii.

[Art.238 al.(2) modificat prin LP107-XVI din 16.05.08, MO107-109/20.06.08 art.417]

[Art.224 modificat prin LP107-XVI din 16.05.08, MO107-109/20.06.08 art.417]

(3) Salariaţii nu sînt în drept să se eschiveze de la examenul medical.

(4) Cheltuielile legate de organizarea şi efectuarea examenelor medicale sînt suportate de angajator.

Articolul 239. Instruirea salariaţilor în materie de protecţie şi igienă a muncii

(1) Instruirea salariaţilor în materie de protecţie şi igienă a muncii are ca scop însuşirea cunoştinţelor şi formarea deprinderilor respective.

(2) Instruirea salariaţilor în materie de protecţie şi igienă a muncii se efectuează în modul stabilit de Ministerul Economiei şi Comerţului după consultarea sindicatelor respective.

[Art.239 modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 240. Acordarea echipamentului de protecţie individuală şi de lucru

(1) Echipamentul de protecţie individuală şi de lucru se acordă gratuit salariaţilor de către angajator.

(2) Sortimentele de echipament de protecţie individuală şi de lucru, categoriile de salariaţi cărora li se vor acorda se stabilesc în modul prevăzut de Ministerul Economiei şi Comerţului şi se fixează în contractul colectiv de muncă.

(3) În cazul degradării echipamentului de protecţie individuală şi de lucru şi pierderii din această cauză a calităţilor de protecţie, salariaţilor li se acordă în mod obligatoriu un echipament nou.

(4) Deteriorarea sau pierderea echipamentului de protecţie individuală şi de lucru din vina salariatului înainte de termenul de utilizare stabilit atrage, în conformitate cu legislaţia în vigoare, răspunderea acestuia pentru prejudiciul cauzat.

Articolul 241. Distribuirea materialelor igienico-sanitare de protecție

(1) Materialele igienico-sanitare de protecție se distribuie gratuit de către angajator salariaților care lucrează la locuri de muncă cu condiții de murdărire excesivă a pielii sau unde este posibilă acțiunea substanțelor nocive asupra mîinilor.

(2) Sortimentele de materiale igienico-sanitare de protecție, cantitățile necesare şi periodicitatea distribuirii acestora se stabilesc de angajator în modul prevăzut de Guvern.

Articolul 242. Asigurarea cu alimentație de protecție

(1) Alimentația de protecție se acordă gratuit de către angajator salariaților care lucrează la locuri de muncă cu condiții vătămătoare.

(2) Alimentele ce se vor oferi ca alimentație de protecție gratuită, cantitatea lor şi categoriile de salariați cărora li se vor acorda se stabilesc în modul prevăzut de Guvern şi se fixează în contractul colectiv de muncă.

Articolul 243. Cercetarea accidentelor de muncă şi a bolilor profesionale

(1) Cercetarea accidentelor de muncă se face în scopul stabilirii circumstanțelor şi cauzelor ce le-au provocat, precum şi al determinării măsurilor de prevenire a unor asemenea fenomene.

(2) Prin cercetarea cazurilor de contractare a bolilor profesionale se confirmă diagnosticul, se confirmă sau se infirmă caracterul profesional al bolii şi se determină cauzele care au provocat îmbolnăvirea.

(3) Comunicarea, cercetarea, înregistrarea şi evidența accidentelor de muncă şi bolilor profesionale se efectuează în modul stabilit de Guvern.

(4) La cercetarea accidentelor de muncă au dreptul să participe reprezentanții organelor ierarhic superioare şi ai sindicatelor, precum şi să asiste persoanele care reprezintă interesele accidentaților sau ale familiilor acestora.

Articolul 244. Răspunderea pentru încălcarea normelor de protecție a muncii

Persoanele cu funcție de răspundere şi salariații vinovați de încălcarea normelor de protecție a muncii poartă răspundere materială, disciplinară, administrativă şi penală în conformitate cu legislația în vigoare.

T i t l u l X
PARTICULARITĂȚILE DE REGLEMENTARE A MUNCII UNOR CATEGORII DE SALARIAȚI

Capitolul I
DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 245. Particularitățile de reglementare a muncii

Particularitățile de reglementare a muncii reprezintă un ansamblu de norme care specifică aplicarea față de anumite categorii de salariați a reglementărilor generale referitoare la muncă sau stabilesc pentru aceste categorii reguli suplimentare ce vizează domeniul menționat.

Articolul 246. Categoriile de salariați cărora li se aplică particularitățile de reglementare a muncii

Particularitățile de reglementare a muncii femeilor, a persoanelor cu obligații familiale, a salariaților în vîrstă de pînă la 18 ani, a conducătorilor de unități, a persoanelor care prestează muncă prin cumul, precum şi a altor categorii de salariați, se stabilesc de prezentul cod şi de alte acte normative.

Capitolul II
MUNCA FEMEILOR, A PERSOANELOR CU OBLIGAŢII FAMILIALE ŞI A ALTOR PERSOANE

Articolul 247. Garanţii la angajare pentru femeile gravide şi persoanele cu copii în vîrstă de pînă la 6 ani

(1) Refuzul de angajare sau reducerea cuantumului salariului pentru motive de graviditate sau de existenţă a copiilor în vîrstă de pînă la 6 ani este interzis. Refuzul de angajare a unei femei gravide sau a unei persoane cu copil în vîrstă de pînă la 6 ani din alte cauze trebuie să fie motivat, angajatorul informînd în scris persoana în cauză în decurs de 5 zile calendaristice de la data înregistrării în unitate a cererii de angajare. Refuzul de angajare poate fi atacat în instanţa de judecată.

[Art.247 al.(2) exclus prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

Articolul 248. Lucrările la care este interzisă utilizarea muncii femeilor

(1) Este interzisă utilizarea muncii femeilor la lucrări cu condiţii de muncă grele şi vătămătoare, precum şi la lucrări subterane, cu excepţia lucrărilor subterane de deservire sanitară şi socială şi a celor care nu implică munca fizică.

(2) Este interzisă ridicarea sau transportarea manuală de către femei a greutăţilor care depăşesc normele maxime stabilite pentru ele.

(3) Nomenclatorul lucrărilor cu condiţii de muncă grele şi vătămătoare la care este interzisă folosirea muncii femeilor, precum şi normele de solicitare maximă admise pentru femei la ridicarea şi transportarea manuală a greutăţilor, se aprobă de Guvern după consultarea patronatelor şi sindicatelor.

Articolul 249. Limitarea trimiterii în deplasare

(1) Nu se admite trimiterea în deplasare în interes de serviciu a femeilor gravide, a femeilor aflate în concediul postnatal, a femeilor care au copii în vîrstă de pînă la 3 ani, precum şi a persoanelor cărora deplasarea le este contraindicată conform certificatului medical.

(2) Invalizii de gradul I şi II, femeile care au copii în vîrstă de la 3 la 14 ani (copii-invalizi în vîrstă de pînă la 16 ani), persoanele care îmbină concediile pentru îngrijirea copilului, prevăzute la art.126 şi 127 alin.(2), cu munca, precum şi salariaţii care îngrijesc de un membru al familiei bolnav, în baza certificatului medical, pot fi trimişi în deplasare numai cu acordul lor scris. Totodată, angajatorul este obligat să informeze în scris salariaţii menţionaţi despre dreptul lor de a refuza plecarea în deplasare.

Articolul 250. Transferul la o muncă mai uşoară al femeilor gravide şi al femeilor care au copii în vîrstă de pînă la 3 ani

(1) Femeilor gravide şi femeilor care alăptează li se acordă, prin transfer sau permutare, în conformitate cu certificatul medical, o muncă mai uşoară, care exclude influenţa factorilor de producţie nefavorabili, menţinîndu-li-se salariul mediu de la locul de muncă precedent.

(2) Pînă la soluţionarea problemei ce ţine de acordarea unei munci mai uşoare care ar exclude influenţa factorilor de producţie nefavorabili, femeile gravide vor fi scutite de îndeplinirea obligaţiilor de muncă, menţinîndu-li-se salariul mediu pentru toate zilele pe care nu le-au lucrat din această cauză.

(3) Femeile care au copii în vîrstă de pînă la 3 ani, în cazul cînd nu au posibilitate să-şi îndeplinească obligaţiile de muncă la locul lor de muncă, sînt transferate, în modul prevăzut de prezentul cod, la un alt loc de muncă, menţinîndu-li-se salariul mediu de la locul de muncă precedent pînă cînd copilul împlineşte vîrsta de 3 ani.

Articolul 251. Interzicerea concedierii femeilor gravide şi a salariaţilor care îngrijesc copii în vîrstă de pînă la 6 ani

Se interzice concedierea femeilor gravide, a femeilor care au copii în vîrstă de pînă la 6 ani şi a persoanelor care folosesc concediile pentru îngrijirea copilului prevăzute la art.124, 126 şi 127, cu excepţia cazurilor de lichidare a unităţii.

Articolul 252. Garanţii pentru persoanele care îngrijesc copii lipsiţi de grijă maternă

Garanţiile şi drepturile acordate femeilor cu copii în vîrstă de pînă la 6 ani şi altor persoane care folosesc concediile pentru îngrijirea copilului, prevăzute la art.124, 126 şi 127 (limitarea muncii de noapte, a muncii suplimentare, atragerii la lucru în zilele de repaus şi a trimiterii în deplasare în interes de serviciu, acordarea concediilor suplimentare, stabilirea regimului de muncă privilegiat, alte garanţii şi înlesniri stabilite de legislaţia muncii), se extind, în afara rudelor menţionate la art.124 alin.(4), şi asupra altor persoane care îngrijesc realmente copii lipsiţi de grija maternă (în caz de deces, de decădere din drepturile părinteşti sau de aflare îndelungată a mamei într-o instituţie de tratament, în alte cazuri), precum şi asupra tutorilor (curatorilor) minorilor.

Capitolul III
MUNCA PERSOANELOR ÎN VÎRSTĂ DE PÎNĂ LA 18 ANI

Articolul 253. Examenele medicale ale salariaţilor în vîrstă de pînă la 18 ani

(1) Salariaţii în vîrstă de pînă la 18 ani sînt angajaţi numai după ce au fost supuşi unui examen medical preventiv. Ulterior, pînă la atingerea vîrstei de 18 ani, aceştia vor fi supuşi examenului medical obligatoriu în fiecare an.

(2) Cheltuielile pentru examenele medicale vor fi suportate de angajator.

Articolul 254. Norma de muncă a salariaţilor în vîrstă de pînă la 18 ani

(1) Pentru salariaţii în vîrstă de pînă la 18 ani norma de muncă se stabileşte, pornindu-se de la normele generale de muncă, proporţional cu timpul de muncă redus stabilit pentru salariaţii respectivi.

(2) Salariaţilor în vîrstă de pînă la 18 ani angajaţi după absolvirea gimnaziilor, liceelor, a şcolilor medii de cultură generală, a şcolilor profesionale polivalente şi a şcolilor de meserii, angajatorul le stabileşte norme de muncă reduse, în conformitate cu legislaţia în vigoare, cu convenţiile colective şi cu contractul colectiv de muncă.

Articolul 255. Lucrările la care este interzisă utilizarea muncii persoanelor în vîrstă de pînă la 18 ani

(1) Este interzisă utilizarea muncii persoanelor în vîrstă de pînă la 18 ani la lucrările cu condiţii de muncă grele, vătămătoare şi/sau periculoase, la lucrări subterane, precum şi la lucrări care pot să aducă prejudicii sănătăţii sau integrităţii morale a minorilor (jocurile de noroc, lucrul în localurile de noapte, producerea, transportarea şi comercializarea băuturilor alcoolice, a articolelor din tutun, a preparatelor narcotice şi toxice). Nu se admite ridicarea şi transportarea manuală de către minori a greutăţilor care depăşesc normele maxime stabilite pentru ei.

(2) Nomenclatorul lucrărilor cu condiţii de muncă grele, vătămătoare şi/sau periculoase la care este interzisă aplicarea muncii persoanelor în vîrstă de pînă la 18 ani, precum şi normele de solicitare maximă admise pentru persoanele în vîrstă de pînă la 18 ani la ridicarea şi transportarea manuală a greutăţilor, se aprobă de Guvern după consultarea patronatelor şi sindicatelor.

Articolul 256. Interzicerea trimiterii în deplasare a salariaţilor în vîrstă de pînă la 18 ani

Se interzice trimiterea în deplasare a salariaţilor în vîrstă de pînă la 18 ani, cu excepţia salariaţilor din instituţiile audiovizualului, din teatre, circuri, organizaţii cinematografice, teatrale şi concertistice, precum şi din cele ale sportivilor profesionişti.

Articolul 257. Garanţii suplimentare la concedierea salariaţilor în vîrstă de pînă la 18 ani

Concedierea salariaţilor în vîrstă de pînă la 18 ani, cu excepţia cazului de lichidare a unităţii, se permite numai cu acordul scris al agenţiei teritoriale pentru ocuparea forţei de muncă ,

respectîndu-se condiţiile generale de concediere prevăzute de prezentul cod.
[Art.257 modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Capitolul IV
MUNCA CONDUCĂTORILOR DE UNITĂŢI ŞI A MEMBRILOR ORGANELOR COLEGIALE

Articolul 258. Dispoziţii generale

(1) Prevederile prezentului capitol se aplică conducătorilor tuturor unităţilor, cu excepţia cazurilor cînd conducătorul (angajatorul) este concomitent şi proprietar al unităţii.

(2) Conducător al unităţii este persoana fizică care, în conformitate cu legislaţia în vigoare sau documentele de constituire ale unităţii, exercită atribuţii de administrare a unităţii respective, îndeplinind totodată funcţiile organului executiv.

Articolul 259. Baza juridică de reglementare a muncii conducătorului unităţii

Drepturile şi obligaţiile conducătorului unităţii în sfera raporturilor de muncă sînt reglementate de prezentul cod, de alte acte normative, de documentele de constituire ale unităţii şi de contractul individual de muncă.

Articolul 260. Încheierea contractului individual de muncă cu conducătorul unităţii

(1) Contractul individual de muncă cu conducătorul unităţii se încheie pe durata indicată în documentele de constituire ale unităţii sau pe un termen stabilit în contract prin acordul părţilor.

(2) Legislaţia în vigoare sau documentele de constituire ale unităţii pot prevedea proceduri speciale ce vor preceda încheierea contractului individual de muncă cu conducătorul unităţii (organizarea concursului, alegerea sau numirea în funcţie).

Articolul 261. Munca prin cumul a conducătorului unităţii

(1) Conducătorul unităţii nu poate să presteze muncă prin cumul la o altă unitate sau să cumuleze funcţii la unitatea pe care o conduce, cu excepţiile prevăzute de legislaţia în vigoare.

(2) Conducătorul unităţii nu poate să facă parte din organele care exercită supravegherea şi controlul în unitatea pe care o conduce.

Articolul 262. Răspunderea materială a conducătorului unităţii

(1) Conducătorul unităţii poartă răspundere materială deplină pentru prejudiciul direct şi real pe care l-a cauzat unităţii, conform prezentului cod şi altor acte normative.

(2) În cazurile prevăzute de legislaţia în vigoare, conducătorul unităţii repară prejudiciul cauzat unităţii ca urmare a acţiunii sau inacţiunii sale culpabile. Calcularea acestui prejudiciu se efectuează în conformitate cu normele Codului civil.

Articolul 263. Temeiuri suplimentare pentru încetarea contractului individual de muncă încheiat cu conducătorul unităţii

În afară de cazurile de încetare a contractului individual de muncă în temeiurile prevăzute de prezentul cod şi de alte acte normative, contractul individual de muncă încheiat cu conducătorul unităţii poate înceta în caz de:

a) eliberare din serviciu a conducătorului unităţii debitor în conformitate cu legislaţia cu privire la insolvabilitate;

b) emitere de către organul abilitat sau proprietarul unităţii a ordinului (dispoziţiei, deciziei, hotărîrii) întemeiat juridic de încetare a contractului individual de muncă înainte de termen; precum şi

c) în alte cazuri prevăzute de contractul individual de muncă.

Articolul 264. Compensaţia în legătură cu încetarea contractului individual de muncă încheiat cu conducătorul unităţii

În caz de încetare a contractului individual de muncă încheiat cu conducătorul unităţii în baza ordinului (dispoziţiei, deciziei, hotărîrii) organului abilitat sau al proprietarului unităţii (art.263 lit.b)), în lipsa unor acţiuni sau inacţiuni culpabile, conducătorul este preavizat în scris cu o lună

înainte şi i se plăteşte o compensaţie pentru încetarea contractului individual de muncă înainte de termen, în mărimea prevăzută de contract, dar nu mai mică decît 3 salarii medii lunare.

Articolul 265. Demisia conducătorului unităţii

Conducătorul unităţii are dreptul la demisie înainte de expirarea termenului contractului individual de muncă în cazurile stipulate de contract, informînd în scris angajatorul său cu o lună înainte.

Articolul 266. Alte particularităţi de reglementare a muncii conducătorilor unităţilor şi a membrilor organelor colegiale

În legislaţia în vigoare şi/sau documentele de constituire ale unităţii pot fi prevăzute şi alte particularităţi de reglementare a muncii conducătorilor unităţilor, precum şi particularităţile de reglementare a muncii membrilor organului executiv colegial al unităţii, care activează în baza unui contract individual de muncă.

Capitolul V
MUNCA PRIN CUMUL

Articolul 267. Dispoziţii generale

(1) Munca prin cumul reprezintă îndeplinirea de către salariat, pe lîngă munca de bază, a unei alte munci, permanente sau temporare, în afara orelor de program, în temeiul unui contract individual de muncă distinct.

(2) Contractele individuale de muncă prin cumul pot fi încheiate cu unul sau mai mulţi angajatori, dacă aceasta nu contravine legislaţiei în vigoare.

(3) Munca prin cumul poate fi prestată atît în cadrul aceleiaşi unităţi, cît şi în alte unităţi.

(4) Pentru încheierea contractului individual de muncă prin cumul nu se cere consimţămîntul angajatorului de la locul de muncă de bază.

(5) În contractul individual de muncă se va indica, în mod obligatoriu, că munca respectivă se prestează prin cumul.

(6) Salariaţii angajaţi prin cumul beneficiază de aceleaşi drepturi şi garanţii ca şi ceilalţi salariaţi din unitatea respectivă.

Articolul 268. Particularităţile muncii prin cumul a unor categorii de salariaţi

Particularităţile muncii prin cumul pentru unele categorii de salariaţi (muncitori, cadre didactice, personal medico-sanitar şi farmaceutic, personal din sfera cercetare-dezvoltare, salariaţi din cultură, artă, sport etc.) se stabilesc de Guvern, după consultarea patronatelor şi sindicatelor.

Articolul 269. Limitarea muncii prin cumul

Angajatorii, de comun acord cu reprezentanţii salariaţilor, pot prevedea anumite restricţii la prestarea muncii prin cumul numai pentru salariaţii cu anumite profesii, specialităţi şi funcţii, cu condiţii şi regim de muncă deosebite, a căror muncă prin cumul ar putea pune în pericol sănătatea sau securitatea procesului de producţie.

Articolul 270. Documentele care se prezintă la încheierea contractului individual de muncă prin cumul

(1) Persoana care se angajează prin cumul la o altă unitate este obligată să prezinte angajatorului buletinul de identitate sau un alt act de identitate.

(2) La angajarea prin cumul într-o funcţie sau profesie care necesită cunoştinţe speciale, angajatorul are dreptul să solicite de la persoana respectivă prezentarea diplomei sau a altui document ce atestă studiile ori pregătirea profesională, sau a extrasului din carnetul de muncă, iar la angajarea la lucrări cu condiţii de muncă grele, vătămătoare şi/sau periculoase – şi a certificatului privind caracterul condiţiilor de muncă la locul de muncă de bază şi a certificatului medical.

Articolul 271. Durata timpului de muncă şi a timpului de odihnă la locul de muncă prin cumul

Durata concretă a timpului de muncă şi a timpului de odihnă la locul de muncă prin cumul se stabileşte în contractul individual de muncă, ţinîndu-se cont de prevederile prezentului cod (titlul IV) şi ale altor acte normative.

Articolul 272. Concediul de odihnă anual al salariaţilor care prestează muncă prin cumul

(1) Salariaţii care prestează muncă prin cumul beneficiază de un concediu de odihnă anual, plătit conform funcţiei sau specialităţii cumulate, care se acordă concomitent cu concediul de odihnă anual de la locul de muncă de bază.

(2) Concediul pentru munca prin cumul se acordă conform duratei stabilite pentru funcţia sau specialitatea respectivă la unitate, indiferent de durata concediului la locul de muncă de bază. Salariatul beneficiază de un concediu suplimentar neplătit în cazul în care durata concediului la locul de muncă prin cumul este mai mică decît cea de la locul de muncă de bază.

(3) Plata indemnizaţiei de concediu sau a compensaţiei pentru concediul nefolosit se efectuează pornindu-se de la salariul mediu pentru funcţia sau specialitatea cumulată, determinat în modul stabilit de Guvern.

Articolul 273. Temeiurile suplimentare de încetare a contractului individual de muncă cu salariaţii care prestează muncă prin cumul

Pe lîngă temeiurile generale de încetare a contractului individual de muncă, contractul încheiat cu salariatul care prestează muncă prin cumul poate înceta şi în cazul încheierii unui contract individual de muncă cu o altă persoană care va exercita profesia, specialitatea sau funcţia respectivă ca profesie, specialitate sau funcţie de bază (art.86 alin.(1) lit.s)).

Articolul 274. Indemnizaţia de eliberare din serviciu a salariatului angajat prin cumul

La desfacerea contractului individual de muncă cu salariatul angajat prin cumul, în legătură cu lichidarea unităţii, cu reducerea numărului sau a statelor de personal sau în cazul încheierii unui contract individual de muncă cu o altă persoană care va exercita profesia (funcţia) respectivă ca profesie (funcţie) de bază, acestuia i se plăteşte o indemnizaţie de eliberare din serviciu în mărimea salariului său mediu lunar.

[Art.274 modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Capitolul VI
MUNCA SALARIAŢILOR CU CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ PE UN TERMEN DE PÎNĂ LA 2 LUNI

Articolul 275. Încheierea contractului individual de muncă pe un termen de pînă la 2 luni

Încheierea contractului individual de muncă pe un termen de pînă la 2 luni se efectuează în cazurile prevăzute la art.55 lit.b) şi în modul stabilit de prezentul cod şi de alte acte normative.

Articolul 276. Atragerea la muncă în zilele de repaus şi de sărbătoare nelucrătoare

(1) Salariaţii care au încheiat contract individual de muncă pe un termen de pînă la 2 luni pot fi atraşi la muncă în zilele de repaus şi de sărbătoare nelucrătoare doar cu acordul lor scris.

(2) Retribuirea muncii prestate în zilele de repaus şi de sărbătoare nelucrătoare se efectuează în modul prevăzut la art.158.

Articolul 277. Indemnizaţia de concediu

(1) Salariaţilor care au încheiat contract individual de muncă pe un termen de pînă la 2 luni, la încetarea contractului în legătură cu expirarea termenului acestuia, li se plăteşte o indemnizaţie pentru zilele de concediu nefolosite.

(2) Modul de calculare a indemnizaţiei de concediu prevăzute la alin.(1) se stabileşte de

Guvern.

Articolul 278. Încetarea contractului individual de muncă

(1) Salariatul care a încheiat un contract individual de muncă pe un termen de pînă la 2 luni are dreptul la desfacerea acestuia înainte de termen, prevenind în scris angajatorul despre aceasta cu cel puțin 3 zile calendaristice înainte.

(2) Angajatorul este obligat să preavizeze prin ordin (dispoziție, decizie, hotărîre), sub semnătură, salariatul despre încetarea contractului individual de muncă, în legătură cu expirarea termenului, cu cel puțin 3 zile calendaristice înainte.

Capitolul VII
MUNCA SALARIAȚILOR ANGAJAȚI LA LUCRĂRI SEZONIERE

Articolul 279. Lucrările sezoniere

(1) Se consideră lucrări sezoniere lucrările care, în virtutea condițiilor climaterice şi a altor condiții naturale, se efectuează într-o perioadă concretă a anului calendaristic, ce nu depăşeşte 6 luni.

(2) Nomenclatorul lucrărilor sezoniere se aprobă de Guvern.

Articolul 280. Condițiile de încheiere a contractului individual de muncă cu salariații angajați la lucrări sezoniere

(1) Caracterul sezonier al muncii trebuie să fie specificat în contractul individual de muncă (art.55 lit.b)).

(2) La angajarea salariaților la lucrări sezoniere, termenul de probă nu poate fi mai mare de 2 săptămîni calendaristice.

Articolul 281. Indemnizația de concediu

(1) Salariaților angajați la lucrări sezoniere, la încetarea contractului individual de muncă în legătură cu încheierea sezonului, li se plăteşte o indemnizație pentru zilele de concediu nefolosite.

(2) Modul de calculare a indemnizației de concediu prevăzute la alin. (1) se stabileşte de Guvern.

Articolul 282. Încetarea contractului individual de muncă cu salariații angajați la lucrări sezoniere

(1) Salariatul angajat la lucrări sezoniere este obligat să prevină, în scris, angajatorul despre desfacerea contractului individual de muncă înainte de termen cu cel puțin 7 zile calendaristice înainte.

(2) Angajatorul este obligat să-l preavizeze, sub semnătură, pe salariatul angajat la lucrări sezoniere despre încetarea contractului individual de muncă în legătură cu expirarea termenului cu cel puțin 7 zile calendaristice înainte.

(3) La desfacerea contractului individual de muncă cu salariatul angajat la lucrări sezoniere în legătură cu lichidarea unității, cu reducerea numărului sau a statelor de personal, salariatului i se plăteşte o indemnizație de eliberare din serviciu în mărimea salariului său mediu pe 2 săptămîni.

Capitolul VIII
MUNCA SALARIAȚILOR CARE LUCREAZĂ LA ANGAJATORI PERSOANE FIZICE

Articolul 283. Particularitățile contractului individual de muncă încheiat între salariat şi angajatorul persoană fizică

(1) La încheierea contractului individual de muncă cu angajatorul persoană fizică, salariatul se obligă să îndeplinească o muncă neinterzisă de legislația în vigoare, prevăzută de contract.

(2) Contractul individual de muncă, încheiat în formă scrisă, va include, în mod obligatoriu, toate clauzele prevăzute la art.49.

(3) Angajatorul persoană fizică este obligat:

a) să întocmească, în formă scrisă, contractul individual de muncă cu salariatul şi să-l

înregistreze la autoritatea administrației publice locale, care remite o copie a acestuia inspectoratului teritorial de muncă;

[Art.283 al.(3) lit.a) modificată prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

b) să achite primele de asigurări sociale de stat şi alte plăți obligatorii în modul şi mărimile prevăzute de legislația în vigoare;

c) să perfecteze documentele necesare înregistrării, în modul stabilit, în calitate de contribuabil în sistemul public de asigurări sociale, a salariatului angajat pentru prima dată.

Articolul 284. Termenul contractului individual de muncă

La înțelegerea părților, contractul individual de muncă între salariat şi angajatorul persoană fizică poate fi încheiat atît pe o durată nedeterminată, cît şi pe una determinată.

Articolul 285. Regimul de muncă şi de odihnă

Regimul de muncă, modul de acordare a zilelor de repaus şi a concediilor de odihnă anuale se stipulează în contractul individual de muncă încheiat între salariat şi angajatorul persoană fizică. Totodată, durata timpului de muncă nu poate fi mai mare, iar durata concediului de odihnă anual – mai mică decît cele stabilite de prezentul cod.

Articolul 286. Modificarea clauzelor contractului individual de muncă

Despre modificarea clauzelor contractului individual de muncă angajatorul persoană fizică previne salariatul, în formă scrisă, cu cel puțin 14 zile calendaristice înainte.

Articolul 287. Încetarea contractului individual de muncă

(1) Salariatul care a încheiat un contract individual de muncă cu un angajator persoană fizică este obligat să-l prevină pe acesta despre demisia sa cu cel puțin 7 zile calendaristice înainte.

(2) Angajatorul este obligat să-l preavizeze pe salariat, în forma scrisă, sub semnătură, despre apropiata eliberare din serviciu (art.82 lit.f) şi art.86) cu cel puțin 7 zile calendaristice înainte.

(3) Termenul concret al preavizului, dat în condițiile alin.(2), cazurile de plată şi mărimea indemnizațiilor de eliberare din serviciu, a altor plăți şi compensații ce se cuvin salariatului la încetarea contractului individual de muncă sînt stabilite de părți în contract.

Articolul 288. Soluționarea litigiilor individuale de muncă

Litigiile individuale de muncă care nu au fost soluționate de salariat şi angajatorul persoană fizică pe cale amiabilă se soluționează de către instanța de judecată în condițiile prezentului cod (titlul XII).

Articolul 289. Documentele ce confirmă munca la angajatorul persoană fizică

(1) Ca document ce confirmă munca la angajatorul persoană fizică serveşte contractul individual de muncă încheiat în forma scrisă şi înregistrat conform art.283 alin.(3).

(2) Angajatorul persoană fizică nu are dreptul să facă înscrieri în carnetele de muncă ale salariaților şi să perfecteze carnete de muncă pentru persoanele care se angajează pentru prima dată. Perfectarea şi înscrierile în carnetele de muncă ale salariaților respectivi se fac de către organul care a înregistrat contractul individual de muncă.

Capitolul IX
MUNCA LA DOMICILIU

Articolul 290. Salariații cu munca la domiciliu

(1) Salariați cu munca la domiciliu sînt considerate persoanele care au încheiat un contract individual de muncă privind prestarea muncii la domiciliu cu folosirea materialelor, instrumentelor şi mecanismelor puse la dispoziție de angajator sau procurate din mijloace proprii.

(2) În cazul folosirii de către salariatul cu munca la domiciliu a instrumentelor şi mecanismelor proprii, acestuia i se plăteşte o compensație pentru uzura lor. Plata acestei compensații, precum şi compensarea altor cheltuieli legate de prestarea muncii la domiciliu, se efectuează de angajator în modul stabilit de contractul individual de muncă.

(3) Modul şi termenele de asigurare a salariaţilor cu munca la domiciliu cu materie primă, materiale şi semifabricate, de efectuare a achitărilor pentru producţia finită, de restituire a contravalorii materialelor aparţinînd salariaţilor cu munca la domiciliu, precum şi de preluare a producţiei finite, se stabilesc de contractul individual de muncă.

(4) Salariaţii cu munca la domiciliu cad sub incidenţa legislaţiei muncii, cu particularităţile stabilite de prezentul cod.

Articolul 291. Condiţiile în care se admite munca la domiciliu

Lucrările puse în sarcina salariaţilor cu munca la domiciliu nu le pot fi contraindicate conform certificatului medical şi trebuie să se execute în condiţii de respectare a normelor de protecţie şi igienă a muncii.

Articolul 292. Încetarea contractului individual de muncă încheiat cu salariaţii cu munca la domiciliu

Încetarea contractului individual de muncă încheiat cu salariaţii cu munca la domiciliu are loc în temeiurile generale prevăzute de prezentul cod.

Capitolul X
MUNCA SALARIAŢILOR DIN TRANSPORTURI

Articolul 293. Angajarea la o muncă legată nemijlocit de circulaţia mijloacelor de transport

(1) La o muncă legată nemijlocit de circulaţia mijloacelor de transport pot fi angajate numai persoanele cu pregătire profesională, stabilită de Guvern, care dispun de un document corespunzător (certificat, permis de conducere etc.).

(2) Angajarea persoanelor la o muncă legată nemijlocit de circulaţia mijloacelor de transport are loc numai în baza certificatului medical eliberat în urma examenului medical efectuat în modul stabilit de Guvern.

(3) Nomenclatorul profesiilor (funcţiilor) şi lucrărilor legate nemijlocit de circulaţia mijloacelor de transport se aprobă de Guvern după consultarea patronatelor şi sindicatelor din ramura respectivă.

Articolul 294. Regimul de muncă şi de odihnă al salariaţilor a căror muncă este legată nemijlocit de circulaţia mijloacelor de transport

Durata, particularităţile regimului de muncă şi de odihnă pentru anumite categorii de salariaţi a căror muncă este legată nemijlocit de circulaţia mijloacelor de transport sînt stabilite de prezentul cod, de alte acte normative, precum şi de acordurile internaţionale la care Republica Moldova este parte.

Articolul 295. Drepturile şi obligaţiile salariaţilor a căror muncă este legată nemijlocit de circulaţia mijloacelor de transport

Drepturile şi obligaţiile salariaţilor a căror muncă este legată nemijlocit de circulaţia mijloacelor de transport sînt reglementate de prezentul cod, de regulamentele (statutele) pentru diferite tipuri de transport, aprobate în modul stabilit, de alte acte normative în vigoare.

Capitolul XI
MUNCA SALARIAŢILOR DIN ÎNVĂŢĂMÎNT ŞI DIN ORGANIZAŢIILE DIN SFERA ŞTIINŢEI ŞI INOVĂRII

[Denumirea cap.XI modificată prin L294-XV din 28.07.04, MO138-146/13.08.04 art.747]

Articolul 296. Dreptul de a practica activitate pedagogică (didactică)

(1) În activitatea pedagogică (didactică) se admit persoanele cu un nivel de studii necesar, stabilit de legislaţia în vigoare, pentru activitatea în instituţiile de învăţămînt corespunzătoare şi în organizaţiile din sfera ştiinţei şi inovării.

[Art.296 al.(1) modificat prin L294-XV din 28.07.04, MO138-146/13.08.04 art.747]

(2) Nu se admit în activitatea pedagogică (didactică) persoanele private de acest drept prin hotărîrea instanței de judecată sau în baza certificatului medical corespunzător, precum şi persoanele cu antecedente penale pentru anumite infracțiuni. Listele contraindicațiilor medicale şi a infracțiunilor care nu permit practicarea activității pedagogice (didactice) se stabilesc prin lege.

Articolul 297. Încheierea contractului individual de muncă cu cadrele ştiințifice şi didactice din instituțiile de învățămînt superior

(1) Ocuparea tuturor funcțiilor ştiințifice şi didactice în instituțiile de învățămînt superior se efectuează în temeiul unui contract individual de muncă pe durată determinată, încheiat conform rezultatelor concursului. Regulamentul privind modul de ocupare a funcțiilor nominalizate se aprobă de Guvern.

(2) Funcțiile de decan al facultății şi de şef de catedră în instituțiile de învățămînt superior sînt elective. Procedura de alegere în funcțiile menționate este prevăzută de statutele instituțiilor de învățămînt respective.

Articolul 298. Durata timpului de muncă pentru cadrele didactice

(1) Pentru cadrele didactice ale instituțiilor de învățămînt şi ale organizațiilor din sfera ştiinței şi inovării se stabileşte o durată redusă a timpului de muncă, care nu va depăşi 35 de ore pe săptămînă (art.96 alin.(3)).

(2) Durata concretă a timpului de muncă pentru cadrele didactice ale instituțiilor de învățămînt şi ale organizațiilor din sfera ştiinței şi inovării se stabileşte de Guvern, potrivit funcției şi/sau specialității, ținîndu-se cont de specificul muncii prestate.

[Art.298 modificat prin L294-XV din 28.07.04, MO138-146/13.08.04 art.747]

Articolul 299. Concediul de odihnă anual prelungit

(1) Cadrele didactice ale instituțiilor de învățămînt beneficiază anual, la sfîrşitul anului şcolar, de un concediu de odihnă plătit cu durata de:

a) 62 de zile calendaristice – pentru cadrele didactice din instituțiile de învățămînt superior, din colegii, licee, gimnazii şi şcoli de cultură generală de toate tipurile;

b) 42 de zile calendaristice – pentru cadrele didactice din instituțiile preşcolare de toate tipurile;

c) 28 de zile calendaristice – pentru cadrele didactice din instituțiile extraşcolare şi din şcolile sportive pentru copii.

(2) Cadrelor ştiințifice din instituțiile de învățămînt de toate nivelurile li se acordă un concediu de odihnă anual plătit cu durata de 62 de zile calendaristice.

(3) Cadrele ştiințifice din organizațiile din sfera ştiinței şi inovării, indiferent de tipul de proprietate şi forma juridică de organizare, beneficiază anual de un concediu de odihnă plătit cu durata de:

a) 42 de zile calendaristice - pentru cadrele ştiințifice cu grad ştiințific de doctor habilitat;

b) 36 de zile calendaristice - pentru cadrele ştiințifice cu grad ştiințific de doctor;

c) 30 de zile calendaristice - pentru cadrele ştiințifice fără grad ştiințific.

(4) Cadrele didactice auxiliare şi personalul administrativ din învățămînt şi din sfera ştiinței şi inovării beneficiază de un concediu de odihnă anual plătit cu durata de 28 de zile calendaristice.

[Art.299 modificat prin L294-XV din 28.07.04, MO138-146/13.08.04 art.747]

Articolul 300. Concediul de lungă durată al cadrelor didactice şi al cadrelor din organizațiile din sfera ştiinței şi inovării

(1) Cadrelor didactice din instituțiile de învățămînt li se acordă, nu mai rar decît o dată la 10 ani de activitate pedagogică, un concediu cu durata de pînă la un an, în modul şi în condițiile, inclusiv cele de plată, stabilite de fondatorul şi/sau statutul instituției respective.

(2) Cadrelor ştiințifice din organizațiile din sfera ştiinței şi inovării li se acordă, în modul şi în condițiile stabilite de statutul organizației respective:

a) un concediu plătit cu durata de pînă la 6 luni, nu mai rar decît o dată la 10 ani de activitate ştiinţifică, pentru finalizarea unor tratate, studii incluse în programele de cercetare ale organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării, cu aprobarea consiliului ştiinţific al organizaţiei;

b) un concediu plătit cu durata de pînă la un an, o singură dată, pentru redactarea tezei de doctor habilitat, cu aprobarea consiliului ştiinţific al organizaţiei.

[Art.300 modificat prin L294-XV din 28.07.04, MO138-146/13.08.04 art.747]

Articolul 301. Temeiuri suplimentare de încetare a contractului individual de muncă încheiat cu cadrele didactice şi cu cadrele din organizaţiile din sfera ştiinţei şi inovării

(1) Pe lîngă temeiurile generale prevăzute de prezentul cod, contractul individual de muncă încheiat cu cadrele didactice poate înceta pe următoarele temeiuri suplimentare:

a) încălcare gravă, repetată pe parcursul unui an, a statutului instituţiei de învăţămînt (art.86 alin.(1) lit.l));

b) aplicare, chiar şi o singură dată, a violenţei fizice sau psihice faţă de discipoli (art.86 alin.(1) lit.n)).

(2) Pe lîngă temeiurile generale prevăzute de prezentul cod, contractul individual de muncă încheiat cu cadrele din organizaţiile din sfera ştiinţei şi inovării poate înceta în următoarele temeiuri suplimentare:

a) pierderii concursului pentru ocuparea funcţiilor ştiinţifice şi de conducere prevăzute de statutul organizaţiei respective;

b) neatestării, în conformitate cu statutul organizaţiei respective, a cercetătorilor ştiinţifici, lucrătorilor din întreprinderile, instituţiile şi organizaţiile auxiliare de deservire şi de administrare a activităţii ştiinţifice.

[Art.301 modificat prin L294-XV din 28.07.04, MO138-146/13.08.04 art.747]

Capitolul XII
MUNCA SALARIAŢILOR DIN CADRUL MISIUNILOR DIPLOMATICE ŞI AL OFICIILOR CONSULARE ALE REPUBLICII MOLDOVA

Articolul 302. Particularităţile activităţii în cadrul misiunilor diplomatice şi al oficiilor consulare ale Republicii Moldova

(1) Persoanele angajate în funcţii diplomatice, administrativ-tehnice sau de serviciu în cadrul Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene sînt detaşate, prin transfer, respectiv, în funcţii diplomatice sau consulare, administrativ-tehnice sau de serviciu la misiunile diplomatice sau oficiile consulare ale Republicii Moldova.

(2) Durata maximă a detaşării, conform alin.(1), constituie pentru şefii misiunilor diplomatice şi ai oficiilor consulare 4 ani, iar pentru ceilalţi salariaţi detaşaţi – 3 ani.

(3) La expirarea termenului detaşării, persoanele indicate la alin.(1) sînt transferate în cadrul Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene, cu condiţia existenţei unor funcţii vacante, iar în lipsa acestora – sînt incluse în rezerva ministerului respectiv.

(4) În cazul în care la misiunile diplomatice şi oficiile consulare sînt trimise persoane care nu fac parte din personalul administrativ-tehnic şi cel de serviciu al Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene, la expirarea termenului de aflare la misiune, acestea pot fi angajate de ministerul nominalizat cu condiţia existenţei unor locuri vacante.

Articolul 303. Condiţiile de muncă ale salariaţilor detaşaţi la misiunile diplomatice şi oficiile consulare ale Republicii Moldova

Condiţiile de muncă ale salariaţilor detaşaţi la misiunile diplomatice şi oficiile consulare ale Republicii Moldova sînt stabilite de contractul individual de muncă încheiat conform prezentului cod şi altor acte normative ce reglementează serviciul diplomatic.

Articolul 304. Garanţiile şi compensaţiile acordate salariaţilor detaşaţi la misiunile diplomatice şi oficiile consulare ale Republicii Moldova

Modul şi condiţiile de plată a compensaţiilor în legătură cu detaşarea la misiunile diplomatice şi oficiile consulare ale Republicii Moldova, precum şi condiţiile materiale şi de trai ale salariaţilor detaşaţi, se stabilesc de Guvern, ţinîndu-se cont de condiţiile climaterice şi alte condiţii din ţara de reşedinţă.

Articolul 305. Încetarea activităţii în misiunile diplomatice şi oficiile consulare ale Republicii Moldova

(1) Activitatea salariaţilor membri ai personalului diplomatic şi consular detaşaţi la misiunile diplomatice şi oficiile consulare ale Republicii Moldova poate înceta înainte de termen în următoarele cazuri:

a) rechemare, în modul stabilit de Guvern;

b) declarare a salariatului „persona non grata"; precum şi

c) în alte cazuri prevăzute de legislaţia în vigoare.

(2) Încetarea activităţii salariaţilor membri ai personalului administrativ-tehnic şi de serviciu în cadrul misiunilor diplomatice şi oficiilor consulare ale Republicii Moldova are loc în temeiurile prevăzute de prezentul cod şi de alte acte normative.

Capitolul XIII
MUNCA SALARIAŢILOR DIN ASOCIAŢIILE RELIGIOASE

Articolul 306. Părţile contractului individual de muncă încheiat cu asociaţiile religioase

(1) Angajator poate fi asociaţia religioasă, înregistrată în modul stabilit de legislaţia în vigoare, care a încheiat un contract individual de muncă cu salariatul.

(2) Salariat al asociaţiei religioase poate fi persoana care a împlinit vîrsta de 16 ani, a încheiat un contract individual de muncă cu asociaţia religioasă, prestează o muncă conform unei anumite profesii, specialităţi sau funcţii şi se supune reglementărilor interioare ale asociaţiei respective.

Articolul 307. Reglementările interioare ale asociaţiei religioase

Drepturile şi obligaţiile părţilor contractului individual de muncă se stipulează în contract, ţinîndu-se cont de reglementările interioare ale asociaţiei religioase care nu contravin Constituţiei, prezentului cod şi altor acte normative în vigoare.

Articolul 308. Particularităţile încheierii şi modificării contractului individual de muncă cu asociaţia religioasă

(1) Contractul individual de muncă dintre salariat şi asociaţia religioasă poate fi încheiat pe durată determinată (art.55 lit.m)).

(2) La încheierea contractului individual de muncă, salariatul se obligă să presteze orice muncă neinterzisă de lege şi prevăzută de contract.

(3) Contractul individual de muncă include clauzele negociate între salariat şi asociaţia religioasă ca angajator, care nu contravin prezentului cod.

(4) Dacă apare necesitatea modificării contractului individual de muncă, partea interesată este obligată să prevină despre aceasta cealaltă parte, în formă scrisă, cu cel puţin 7 zile calendaristice înainte de operarea modificărilor.

Articolul 309. Regimul de muncă al salariaţilor din asociaţiile religioase

Regimul de muncă al salariaţilor din asociaţiile religioase se stabileşte în corelaţie cu regimul îndeplinirii ritualurilor sau a altor activităţi prevăzute de reglementările interioare ale asociaţiei religioase şi ţinîndu-se cont de durata normală a timpului de muncă şi a timpului de odihnă prevăzută de prezentul cod.

Articolul 310. Temeiurile suplimentare de încetare a contractului individual de muncă încheiat cu asociația religioasă

(1) Pe lîngă temeiurile generale prevăzute de prezentul cod, contractul individual de muncă încheiat cu salariatul asociației religioase poate înceta în temeiurile suplimentare prevăzute de contract (art.82 lit.j)).

(2) Termenul de preavizare a salariatului asociației religioase privind eliberarea din serviciu în temeiurile prevăzute de contractul individual de muncă, precum şi modul şi condițiile acordării garanțiilor şi compensațiilor în caz de eliberare din serviciu, se stabilesc în contractul individual de muncă.

(3) Salariatul asociației religioase are dreptul la demisie, prevenind despre aceasta angajatorul, în scris, cu cel puțin 7 zile calendaristice înainte.

Articolul 311. Soluționarea litigiilor individuale de muncă

Litigiile individuale de muncă apărute între asociația religioasă şi salariat şi nesoluționate pe cale amiabilă se soluționează de către instanța de judecată conform prezentului cod (titlul XII).

Capitolul XIV
MUNCA SALARIAȚILOR ANGAJAȚI ÎN BAZA UNUI CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ PENTRU PERIOADA ÎNDEPLINIRII UNEI ANUMITE LUCRĂRI

Articolul 312. Contractul individual de muncă pentru perioada îndeplinirii unei anumite lucrări

(1) Încheind contractul individual de muncă pentru perioada îndeplinirii unei anumite lucrări, salariatul se obligă să efectueze pentru angajator lucrarea stipulată în contract, conform unei anumite profesii, specialități, calificări, primind pe parcursul perioadei de efectuare a lucrării respective o recompensă lunară sub formă de salariu.

(2) Contractul individual de muncă pentru perioada îndeplinirii unei anumite lucrări se încheie în cazul cînd stabilirea unui termen exact pentru finalizarea acesteia nu este posibilă. Părțile contractului pot conveni asupra unui termen general de executare, precum şi asupra termenelor de executare a unor părți din lucrare.

(3) În cazul în care timpul necesar efectuării unei anumite lucrări depăşeşte perioada de 5 ani, contractul individual de muncă se va considera încheiat pe durată nedeterminată.

Articolul 313. Conținutul contractului individual de muncă pentru perioada îndeplinirii unei anumite lucrări

(1) Conținutul contractului individual de muncă pentru perioada îndeplinirii unei anumite lucrări este determinat de părți, cu respectarea prevederilor art.49 alin.(1).

(2) Pe lîngă clauzele prevăzute la art.49 alin.(1), contractul va stipula, de asemenea, modul şi locul recepționării de către angajator a lucrării finalizate.

Articolul 314. Timpul de muncă şi timpul de odihnă

Timpul de muncă şi timpul de odihnă ale salariatului angajat în baza unui contract individual de muncă pentru perioada îndeplinirii unei anumite lucrări se stabilesc de părțile contractului. Totodată, durata timpului de muncă al salariatului respectiv nu poate fi mai mare, iar a timpului de odihnă – mai mică decît cele stabilite de prezentul cod.

Articolul 315. Recepționarea lucrării şi încetarea contractului individual de muncă pentru perioada îndeplinirii unei anumite lucrări

(1) Salariatul este obligat să înştiințeze în scris angajatorul despre finalizarea lucrării nu mai tîrziu decît în ziua imediat următoare celei în care lucrarea a fost finalizată.

(2) La primirea înştiințării, angajatorul este obligat să stabilească şi să comunice salariatului, prin aviz, data recepționării lucrării.

(3) Lucrarea finalizată este recepționată de angajator (sau de reprezentantul acestuia) la locul

şi în modul stipulate în contract. Faptul recepționării lucrării se fixează în actul de recepționare întocmit de angajator şi semnat de părți, o copie de pe acesta înmînîndu-se în mod obligatoriu salariatului.

(4) Lucrarea va fi considerată recepționată şi în situația în care angajatorul (sau reprezentantul acestuia) nu se prezintă, fără vreun motiv întemeiat, la data stabilită pentru recepționare.

(5) În cazul în care recepționarea lucrării la data stabilită nu este posibilă din motive obiective (caz de forță majoră, concediu medical etc.), angajatorul va stabili un nou termen de recepționare, comunicîndu-l salariatului în modul prevăzut la alin.(2).

(6) Ziua recepționării lucrării se consideră ultima zi de muncă a salariatului, dacă părțile nu au încheiat un nou contract individual de muncă conform prezentului cod.

Articolul 316. Încetarea înainte de termen a contractului individual de muncă pentru perioada îndeplinirii unei anumite lucrări

Încetarea înainte de termen a contractului individual de muncă pentru perioada îndeplinirii unei anumite lucrări are loc în cazurile şi în modul prevăzute de prezentul cod pentru încetarea înainte de termen a contractului individual de muncă pe durată determinată (art.83).

Capitolul XV
MUNCA ÎN TURĂ CONTINUĂ

Articolul 317. Dispoziții generale

(1) Munca în tură continuă reprezintă o formă specifică de desfăşurare a procesului de muncă în afara localității în care domiciliază salariații, în cadrul căreia nu poate fi asigurată revenirea lor zilnică la locul permanent de trai.

(2) Munca în tură continuă se aplică în cazul cînd locul de executare a lucrărilor este situat la o distanță considerabilă de sediul angajatorului, în scopul reducerii termenelor de construcție, reparație sau reconstrucție a obiectelor cu destinație industrială, socială sau de altă natură.

(3) Salariații atraşi la munca în tură continuă locuiesc temporar în orăşele speciale, înființate de angajator, reprezentînd un complex de clădiri şi edificii menite să asigure salariaților condiții bune pentru îndeplinirea lucrărilor şi pentru odihnă între schimburi.

Articolul 318. Limitarea muncii în tură continuă

(1) Nu se admite atragerea la munca în tură continuă a persoanelor în vîrstă de pînă la 18 ani, a femeilor gravide, a femeilor aflate în concediul postnatal, a femeilor care au copii în vîrstă de pînă la 3 ani, precum şi a persoanelor cărora munca în tură continuă le este contraindicată conform certificatului medical.

(2) Invalizii de gradul I şi II, femeile care au copii în vîrstă de la 3 la 6 ani (copii-invalizi în vîrstă de pînă la 16 ani), persoanele care îmbină concediile pentru îngrijirea copilului, prevăzute la art.126 şi 127 alin.(2), cu munca şi salariații care îngrijesc de un membru al familiei bolnav, în baza certificatului medical, pot presta munca în tură continuă numai cu acordul lor scris. Totodată, angajatorul este obligat să informeze în scris salariații menționați despre dreptul lor de a refuza munca în tură continuă.

Articolul 319. Durata turei continue

(1) Durata turei continue reprezintă perioada care include timpul îndeplinirii lucrărilor şi timpul de odihnă între schimburi în orăşelele speciale menționate la art.317 alin.(3).

(2) Durata unei ture continue nu trebuie să depăşească o lună. În cazuri excepționale, la anumite obiective, angajatorul, după consultarea reprezentanților salariaților, poate majora durata turei continue pînă la 3 luni.

Articolul 320. Evidența timpului de muncă în tură continuă

(1) La munca în tură continuă se stabileşte, conform art.99, evidența globală a timpului de muncă – pe lună, pe trimestru sau pe o perioadă mai îndelungată care nu va depăşi un an.

(2) Perioada de evidență va cuprinde tot timpul de muncă, timpul deplasării de la sediul angajatorului pînă la locul de executare a lucrărilor şi înapoi, precum şi timpul de odihnă din

perioada calendaristică respectivă. Durata totală a timpului de muncă în perioada de evidență nu poate să depăşească durata normală a timpului de muncă stabilită de prezentul cod.

(3) Angajatorul este obligat să țină evidența timpului de muncă şi a timpului de odihnă al fiecărui salariat care prestează munca în tură continuă, atît pentru fiecare lună, cît şi pentru întreaga perioadă de evidență.

Articolul 321. Regimul de muncă şi de odihnă în cadrul turei continue

(1) Timpul de muncă şi timpul de odihnă în perioada de evidență sînt reglementate prin programul muncii în tură continuă, care se aprobă de angajator în comun cu reprezentanții salariaților şi se aduce la cunoştința salariaților cu cel puțin o lună înainte de punerea lui în aplicare.

(2) Programul muncii în tură continuă prevede timpul necesar pentru transportarea salariaților la locul de muncă şi înapoi. Timpul deplasării spre locul de executare a lucrărilor şi înapoi nu se include în timpul de muncă şi poate coincide cu zilele de odihnă dintre schimburi.

(3) Orele de muncă suplimentară în limitele programului muncii în tură continuă se pot acumula pe parcursul anului calendaristic şi se pot constitui în zile complete, cu acordarea ulterioară a unor zile libere suplimentare, conform ordinului (dispoziției, deciziei, hotărîrii) angajatorului.

(4) Zilele libere, acordate pentru munca prestată în afara duratei normale a timpului de muncă în perioada de evidență, sînt retribuite în mărimea unui salariu de bază zilnic dacă contractul individual sau cel colectiv de muncă nu prevede condiții mai avantajoase.

[Art.321 al.(4) modificat prin LP242-XVI din 20.11.08, MO237-240/31.12.08 art.860]

Articolul 322. Garanții şi compensații acordate salariaților care prestează munca în tură continuă

(1) Salariaților care prestează munca în tură continuă li se plăteşte, pentru fiecare zi de aflare la locul de executare a lucrărilor în perioada turei continue, precum şi pentru timpul deplasării de la sediul angajatorului pînă la locul de executare a lucrărilor şi înapoi, un supliment pentru munca în tură continuă în cuantumul stabilit de Guvern.

(2) Pentru zilele deplasării de la sediul angajatorului pînă la locul de executare a lucrărilor şi înapoi, prevăzute de programul muncii în tură continuă, precum şi pentru zilele de reținere din cauza condițiilor meteorologice sau din vina transportatorului, salariatului i se plăteşte un salariu mediu zilnic.

Capitolul XVI
MUNCA ALTOR CATEGORII DE SALARIAȚI

Articolul 323. Munca salariaților din unitățile militare, instituțiile şi organizațiile Forțelor Armate ale Republicii Moldova şi din autoritățile publice în care legea prevede îndeplinirea serviciului militar, precum şi munca persoanelor care execută serviciul civil

(1) Salariaților care au încheiat un contract individual de muncă cu unitățile militare, instituțiile sau organizațiile Forțelor Armate ori cu cele ale autorităților publice în care legea prevede îndeplinirea serviciului militar, precum şi persoanelor care execută serviciul civil, li se aplică legislația muncii, cu particularitățile prevăzute de actele normative în vigoare.

(2) În conformitate cu sarcinile unităților militare, instituțiilor şi organizațiilor menționate la alin.(1), pentru salariații acestora se stabilesc condiții distincte de salarizare, înlesniri şi avantaje suplimentare.

Articolul 324. Munca personalului medico-sanitar

(1) Pentru personalul medico-sanitar se stabileşte o durată redusă a timpului de muncă, care nu va depăşi 35 de ore pe săptămînă.

(2) Durata concretă a timpului de muncă pentru personalul medico-sanitar se stabileşte de Guvern potrivit funcției şi/sau specialității şi ținîndu-se cont de specificul muncii prestate (art.96

alin.(3)).

Articolul 325. Munca sportivilor profesionişti, a salariaţilor mijloacelor de informare în masă, ai teatrelor, circurilor, organizaţiilor cinematografice, teatrale şi concertistice, munca altor persoane care participă la crearea şi/sau interpretarea operelor de artă

Sportivilor profesionişti, salariaţilor mijloacelor de informare în masă, ai teatrelor, circurilor, organizaţiilor cinematografice, teatrale şi concertistice, precum şi altor persoane care participă la crearea şi/sau interpretarea operelor de artă, li se aplică prevederile prezentului cod, cu particularităţile prevăzute de legislaţia în vigoare.

Articolul 326. Munca în cadrul gospodăriilor ţărăneşti (de fermier)

(1) Încheierea, modificarea şi încetarea contractului individual de muncă cu salariatul angajat în gospodăria ţărănească (de fermier) se reglementează de prezentul cod, de Legea privind gospodăriile ţărăneşti (de fermier) şi de alte acte normative.

(2) Gospodăria ţărănească (de fermier) este obligată să întocmească, în formă scrisă, contractul individual de muncă cu salariatul şi să-l înregistreze la autoritatea administraţiei publice locale, care remite o copie a acestuia inspectoratului teritorial de muncă. Perfectarea carnetului de muncă al salariatului respectiv şi înscrierile în el se fac de către secretarul consiliului local.

[Art.326 al.(2) introdus prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362, pct.(2) devine pct.(3)]

(3) Activitatea de muncă a membrilor gospodăriilor ţărăneşti (de fermier) este reglementată de Legea privind gospodăriile ţărăneşti (de fermier) şi de alte acte normative.

T i t l u l XI
RĂSPUNDEREA MATERIALĂ

Capitolul I
DISPOZIŢII GENERALE

Articolul 327. Obligaţia uneia dintre părţile contractului individual de muncă de a repara prejudiciul cauzat celeilalte părţi

(1) Partea contractului individual de muncă (angajatorul sau salariatul) care a cauzat, în legătură cu exercitarea obligaţiilor sale de muncă, un prejudiciu material şi/sau moral celeilalte părţi repară acest prejudiciu conform prevederilor prezentului cod şi altor acte normative.

(2) Contractul individual şi/sau cel colectiv de muncă pot specifica răspunderea materială a părţilor. În acest caz, răspunderea materială a angajatorului faţă de salariat nu poate fi mai mică, iar a salariatului faţă de angajator – mai mare decît cea prevăzută de prezentul cod şi de alte acte normative.

(3) Încetarea raporturilor de muncă după cauzarea prejudiciului material şi/sau a celui moral nu presupune eliberarea părţii contractului individual de muncă de repararea prejudiciului prevăzută de prezentul cod şi de alte acte normative.

Articolul 328. Repararea prejudiciului material de către părţile contractului individual de muncă

(1) Partea contractului individual de muncă repară prejudiciul material pe care l-a cauzat celeilalte părţi în urma acţiunii sau inacţiunii sale ilegale şi culpabile, dacă prezentul cod sau alte acte normative nu prevăd altfel.

(2) Fiecare parte a contractului este obligată să dovedească cuantumul prejudiciului material care i-a fost cauzat.

Capitolul II
REPARAREA PREJUDICIULUI DE CĂTRE ANGAJATOR

Articolul 329. Repararea prejudiciului material şi a celui moral cauzat salariatului

(1) Angajatorul este obligat să repare integral prejudiciul material şi cel moral ńauzat salariatului în legătură cu îndeplinirea de către acesta a obligaţiilor de muncă sau ca rezultat al privării ilegale de posibilitatea de a munci, dacă prezentul cod sau alte acte normative nu prevăd altfel.

(2) Prejudiciul moral se repară în formă bănească sau într-o altă formă materială determinată de părţi. Litigiile şi conflictele apărute în legătură cu repararea prejudiciului moral se soluţionează de instanţa de judecată, indiferent de mărimea prejudiciului material ce urmează a fi reparat.

Articolul 330. Obligaţia angajatorului de a repara prejudiciul cauzat persoanei ca rezultat al privării ilegale de posibilitatea de a munci

(1) Angajatorul este obligat să compenseze persoanei salariul pe care aceasta nu l-a primit, în toate cazurile privării ilegale de posibilitatea de a munci. Această obligaţie survine, în particular, în caz de:

a) refuz neîntemeiat de angajare;

b) eliberare ilegală din serviciu sau transfer ilegal la o altă muncă;

c) staţionare a unităţii din vina angajatorului, cu excepţia perioadei şomajului tehnic (art.80);

d) reţinere a eliberării carnetului de muncă;

e) reţinere a plăţii salariului;

f) reţinere a tuturor plăţilor sau a unora din ele în caz de eliberare din serviciu;

g) răspîndire, prin orice mijloace (de informare în masă, referinţe scrise etc.), a informaţiilor calomnioase despre salariat;

h) neîndeplinire în termen a hotărîrii organului competent de jurisdicţie a muncii care a soluţionat un litigiu (conflict) avînd ca obiect privarea de posibilitatea de a munci.

(2) În caz de reţinere, din vina angajatorului, a salariului (art.142), a indemnizaţiei de concediu (art.117), a plăţilor în caz de eliberare (art.143) sau a altor plăţi (art.123, 124, 127, 139, 186, 227 lit.j), 228 alin.(8) etc.) cuvenite salariatului, acestuia i se plătesc suplimentar, pentru fiecare zi de întîrziere, 0,1 la sută din suma neplătită în termen.

[Art.330 al.(2) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

[Art.330 modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362, al.(3) devine al.(2)]

Articolul 331. Răspunderea materială a angajatorului pentru prejudiciul cauzat salariatului

(1) Angajatorul care, în urma îndeplinirii necorespunzătoare a obligaţiilor sale prevăzute de contractul individual de muncă, a cauzat un prejudiciu material salariatului repară acest prejudiciu integral. Mărimea prejudiciului material se calculează conform preţurilor de piaţă existente în localitatea respectivă la data reparării prejudiciului, conform datelor statistice.

(2) Prin acordul părţilor, prejudiciul material poate fi reparat în natură.

Articolul 332. Modul de examinare a litigiilor privind repararea prejudiciului material şi celui moral cauzate salariatului

(1) Cererea scrisă a salariatului privind repararea prejudiciului material şi celui moral se prezintă angajatorului. Angajatorul este obligat să înregistreze cererea respectivă, s-o examineze şi să emită ordinul (dispoziţia, decizia, hotărîrea) corespunzător în termen de 10 zile calendaristice din ziua înregistrării acesteia, aducîndu-l la cunoştinţă salariatului sub semnătură.

(2) Dacă salariatul nu este de acord cu ordinul (dispoziţia, decizia, hotărîrea) angajatorului sau dacă ordinul (dispoziţia, decizia, hotărîrea) nu a fost emis în termenul prevăzut la alin.(1), salariatul este în drept să se adreseze cu o cerere în instanţa de judecată pentru soluţionarea

litigiului individual de muncă apărut (titlul XII).

Capitolul III
RĂSPUNDEREA MATERIALĂ A SALARIATULUI

Articolul 333. Răspunderea materială a salariatului pentru prejudiciul cauzat angajatorului

(1) Salariatul este obligat să repare prejudiciul material cauzat angajatorului, dacă prezentul cod sau alte acte normative nu prevăd altfel.

(2) La stabilirea răspunderii materiale, în prejudiciul ce urmează a fi reparat nu se include venitul ratat de angajator ca urmare a faptei săvîrşite de salariat.

(3) Dacă prejudiciul material a fost cauzat angajatorului printr-o faptă ce întruneşte semnele componenței de infracțiune, răspunderea se stabileşte potrivit Codului penal.

Articolul 334. Circumstanțele ce exclud răspunderea materială a salariatului

(1) Salariatul este absolvit de răspundere materială dacă prejudiciul a fost cauzat în cazuri de forță majoră, confirmate în modul stabilit, de extremă necesitate, de legitimă apărare, de executare a unei obligații legale sau contractuale, precum şi în limitele riscului normal de producție.

(2) Salariații nu răspund pentru pierderile inerente procesului de producție, care se încadrează în limitele prevăzute de normele tehnologice sau de legislația în vigoare, pentru prejudiciile materiale provocate în circumstanțe neprevăzute care nu puteau fi înlăturate, precum şi în alte cazuri similare.

Articolul 335. Dreptul angajatorului de a renunța la repararea de către salariat a prejudiciului material

(1) Ținînd cont de circumstanțele concrete în care a fost cauzat prejudiciul material, angajatorul este în drept să renunțe, integral sau parțial, la repararea acestuia de către salariatul vinovat.

(2) Divergențele apărute între salariat şi angajator la aplicarea alin.(1) se examinează în modul prevăzut pentru soluționarea litigiilor individuale de muncă (art.354-356).

Articolul 336. Limitele răspunderii materiale a salariatului

Pentru prejudiciul cauzat angajatorului, salariatul poartă răspundere materială în limitele salariului mediu lunar dacă prezentul cod sau alte acte normative nu prevăd altfel.

Articolul 337. Răspunderea materială deplină a salariatului

(1) Răspunderea materială deplină a salariatului constă în obligația lui de a repara integral prejudiciul material cauzat.

(2) Salariatul poate fi tras la răspundere materială deplină pentru prejudiciul material cauzat doar în cazurile prevăzute la art.338.

(3) Salariații în vîrstă de pînă la 18 ani poartă răspundere materială deplină doar pentru cauzarea intenționată a prejudiciului material, precum şi pentru prejudiciul cauzat în stare de ebrietate alcoolică, narcotică ori toxică, stabilită în modul prevăzut la art.76 lit.k), sau în urma comiterii unei infracțiuni.

Articolul 338. Cazurile de răspundere materială deplină a salariatului

(1) Salariatul poartă răspundere materială în mărimea deplină a prejudiciului material cauzat din vina lui angajatorului în cazurile cînd:

a) între salariat şi angajator a fost încheiat un contract de răspundere materială deplină pentru neasigurarea integrității bunurilor şi altor valori care i-au fost transmise pentru păstrare sau în alte scopuri (art.339);

b) salariatul a primit bunurile şi alte valori spre decontare în baza unei procuri unice sau în baza altor documente unice;

c) prejudiciul a fost cauzat în urma acțiunilor sale culpabile intenționate, stabilite prin hotărîre judecătorească;

d) prejudiciul a fost cauzat de un salariat aflat în stare de ebrietate alcoolică, narcotică sau toxică, stabilită în modul prevăzut la art.76 lit.k);

e) prejudiciul a fost cauzat prin lipsă, distrugere sau deteriorare intenționată a materialelor, semifabricatelor, produselor (producției), inclusiv în timpul fabricării lor, precum şi a instrumentelor, aparatelor de măsurat, tehnicii de calcul, echipamentului de protecție şi a altor obiecte pe care unitatea le-a eliberat salariatului în folosință;

f) în conformitate cu legislația în vigoare, salariatului îi revine răspunderea materială deplină pentru prejudiciul cauzat angajatorului în timpul îndeplinirii obligațiilor de muncă;

g) prejudiciul a fost cauzat în afara exercițiului funcțiunii.

(2) Conducătorii unităților şi adjuncții lor, şefii serviciilor contabile, contabilii-şefi, şefii de subdiviziuni şi adjuncții lor poartă răspundere materială în mărimea prejudiciului cauzat din vina lor dacă acesta este rezultatul:

a) consumului ilicit de valori materiale şi mijloace băneşti;

b) irosirii (folosirii nejustificate) a investițiilor, creditelor, granturilor, împrumuturilor acordate unității;

c) ținerii incorecte a evidenței contabile sau al păstrării incorecte a valorilor materiale şi a mijloacelor băneşti;

d) altor circumstanțe, în cazurile prevăzute de legislația în vigoare.

Articolul 339. Contractul cu privire la răspunderea materială deplină a salariatului

(1) Contractul scris cu privire la răspunderea materială deplină poate fi încheiat de angajator cu salariatul care a atins vîrsta de 18 ani şi care deține o funcție sau execută lucrări legate nemijlocit de păstrarea, prelucrarea, vînzarea (livrarea), transportarea sau folosirea în procesul muncii a valorilor ce i-au fost transmise.

(2) Nomenclatorul funcțiilor şi lucrărilor menționate la alin.(1), precum şi contractul-tip cu privire la răspunderea materială individuală deplină, se aprobă de Guvern.

Articolul 340. Răspunderea materială colectivă (de brigadă)

(1) În cazul în care salariații execută în comun anumite genuri de lucrări legate de păstrarea, prelucrarea, vînzarea (livrarea), transportarea sau folosirea în procesul muncii a valorilor ce le-au fost transmise, fiind imposibilă delimitarea răspunderii materiale a fiecărui salariat şi încheierea cu acesta a unui contract cu privire la răspunderea materială individuală deplină, poate fi instituită răspunderea materială colectivă (de brigadă).

(2) Răspunderea materială colectivă (de brigadă) se instituie de către angajator de comun acord cu reprezentanții salariaților. Contractul scris cu privire la răspunderea materială colectivă (de brigadă) se încheie între angajator şi toți membrii colectivului (brigăzii).

(3) Nomenclatorul lucrărilor la îndeplinirea cărora poate fi instituită răspunderea materială colectivă (de brigadă), condițiile aplicării ei, precum şi contractul-tip cu privire la răspunderea materială colectivă (de brigadă), se aprobă de Guvern.

(4) La repararea benevolă a prejudiciului material, gradul de vinovăție al fiecărui membru al colectivului (brigăzii) se determină prin acordul dintre toți membrii colectivului (brigăzii) şi angajator. La stabilirea prejudiciului material de către instanța de judecată, gradul de vinovăție al fiecărui membru al colectivului (brigăzii) se determină de judecată.

Articolul 341. Determinarea mărimii prejudiciului

(1) Mărimea prejudiciului material cauzat angajatorului se determină conform pierderilor reale, calculate în baza datelor de evidență contabilă.

(2) În cazul sustragerii, pierderii, distrugerii sau deteriorării bunurilor angajatorului atribuite la mijloacele fixe, mărimea prejudiciului material se calculează pornindu-se de la costul de inventar (prețul de cost) al valorilor materiale, minus uzura, conform normelor stabilite.

(3) În caz de sustragere, lipsă, distrugere sau deteriorare intenționată a valorilor materiale (cu excepția celor menționate la alin.(2), prejudiciul se stabileşte pornindu-se de la prețurile din

localitatea respectivă la data cauzării prejudiciului, conform datelor statistice.

Articolul 342. Obligaţia angajatorului de a stabili mărimea prejudiciului material şi cauzele apariţiei lui

(1) Pînă la emiterea ordinului (dispoziţiei, deciziei, hotărîrii) privind repararea prejudiciului material de către salariatul în cauză, angajatorul este obligat să efectueze o anchetă de serviciu pentru stabilirea mărimii prejudiciului material pricinuit şi a cauzelor apariţiei lui.

(2) Pentru efectuarea anchetei de serviciu, angajatorul este în drept să creeze, prin ordin (dispoziţie, decizie, hotărîre), o comisie cu participarea specialiştilor în materie.

(3) Pentru stabilirea cauzei apariţiei prejudiciului material este obligatorie solicitarea unei explicaţii în scris de la salariat. Refuzul de a o prezenta se consemnează într-un proces-verbal semnat de cîte un reprezentant al angajatorului şi, respectiv, al salariaţilor.

(4) Salariatul are dreptul să ia cunoştinţă de toate materialele acumulate în procesul anchetei de serviciu.

Articolul 343. Repararea benevolă a prejudiciului material de către salariat

(1) Salariatul vinovat de cauzare angajatorului a unui prejudiciu material îl poate repara benevol, integral sau parţial.

(2) Se permite repararea prejudiciului material cu achitarea în rate dacă salariatul şi angajatorul au ajuns la un acord în acest sens. În acest caz, salariatul prezintă angajatorului un angajament scris privind repararea benevolă a prejudiciului, cu indicarea termenelor concrete de achitare. Dacă salariatul care şi-a asumat acest angajament a încetat raporturile de muncă cu angajatorul, datoria neachitată se restituie în modul stabilit de legislaţia în vigoare.

(3) Cu acordul scris al angajatorului, salariatul poate repara prejudiciul material cauzat substituindu-l printr-un echivalent sau îndreptînd ceea ce a deteriorat.

Articolul 344. Modul de reparare a prejudiciului material

(1) Reţinerea de la salariatul vinovat a sumei prejudiciului material care nu depăşeşte salariul mediu lunar se efectuează prin ordinul (dispoziţia, decizia, hotărîrea) angajatorului, care trebuie să fie emis în termen de cel mult o lună din ziua stabilirii mărimii prejudiciului.

(2) Dacă suma prejudiciului material ce urmează a fi reţinută de la salariat depăşeşte salariul mediu lunar sau dacă a fost omis termenul menţionat la alin.(1), reţinerea se efectuează conform hotărîrii (deciziei) instanţei de judecată.

(3) În cazul în care angajatorul nu respectă modul stabilit pentru repararea prejudiciului material, salariatul este în drept să se adreseze în instanţa de judecată (titlul XII).

(4) În caz de apariţie a divergenţelor privind modul de reparare a prejudiciului material, părţile sînt în drept să se adreseze în instanţa de judecată în termen de un an din ziua constatării mărimii prejudiciului (titlul XII).

Articolul 345. Repararea prejudiciului material cauzat unităţii din vina conducătorului ei

(1) Prejudiciul material cauzat unităţii din vina conducătorului ei se repară în condiţiile prezentului cod şi ale altor acte normative în vigoare.

(2) Proprietarul unităţii decide dacă conducătorul acesteia va repara prejudiciul material cauzat. Proprietarul unităţii este în drept să reţină suma prejudiciului material de la conducătorul unităţii numai în baza hotărîrii (deciziei) instanţei de judecată.

Articolul 346. Micşorarea mărimii prejudiciului material ce urmează a fi reparat de salariat

(1) Ţinînd cont de gradul şi forma vinovăţiei, de circumstanţele concrete şi situaţia materială a salariatului, instanţa de judecată poate să micşoreze mărimea prejudiciului ce urmează a fi reparat de acesta.

(2) Instanţa de judecată este în drept să aprobe tranzacţia dintre salariat şi angajator privind micşorarea mărimii prejudiciului material ce urmează a fi reparat.

(3) Micşorarea mărimii prejudiciului material ce urmează a fi reparat de salariat sau de conducătorul unității nu se admite dacă acesta a fost cauzat intenționat, fapt confirmat în modul stabilit.

Articolul 347. Limitarea cuantumului reținerilor din salariu la repararea prejudiciului material

Reținerile din salariu la repararea prejudiciului material cauzat de salariat se efectuează cu respectarea prevederilor art.149 şi ale altor acte normative.

[Art.347 modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

T i t l u l XII
JURISDICȚIA MUNCII

Capitolul I
DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 348. Obiectul jurisdicției muncii

Jurisdicția muncii are drept obiect soluționarea litigiilor individuale de muncă şi conflictelor colective de muncă privind purtarea negocierilor colective, încheierea, executarea, modificarea, suspendarea sau încetarea contractelor colective şi individuale de muncă, a convențiilor colective prevăzute de prezentul cod, precum şi soluționarea conflictelor colective privind interesele economice, sociale, profesionale şi culturale ale salariaților, apărute la diferite niveluri între partenerii sociali.

Articolul 349. Părțile litigiilor individuale de muncă şi părțile conflictelor colective de muncă

Pot fi părți ale litigiilor individuale de muncă şi ale conflictelor colective de muncă:

a) salariații, precum şi orice alte persoane titulare ale unor drepturi şi/sau obligații, în temeiul prezentului cod;

b) angajatorii persoane fizice şi juridice;

c) sindicatele şi alți reprezentanți ai salariaților;

d) patronatele;

e) autoritățile publice centrale şi locale, după caz;

f) procurorul, conform legislației în vigoare.

Articolul 350. Principiile jurisdicției muncii

Principiile jurisdicției muncii sînt:

a) concilierea intereselor divergente ale părților, ce decurg din raporturile prevăzute la art.348;

b) dreptul salariaților de a fi apărați de reprezentanții lor;

b1) dreptul angajatorilor de a fi apărați de patronate;

[Art.350 lit.b1) introdusă prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

c) scutirea salariaților şi a reprezentanților acestora de cheltuielile judiciare;

d) operativitatea în examinarea litigiilor individuale de muncă şi a conflictelor colective de muncă.

Articolul 351. Organele de jurisdicție a muncii

Organe de jurisdicție a muncii sînt:

a) comisiile de conciliere (organe extrajudiciare);

b) instanțele de judecată.

Articolul 352. Examinarea litigiilor individuale de muncă şi a conflictelor colective de muncă

(1) Cererea de soluționare a litigiului individual de muncă sau a conflictului colectiv de muncă (revendicările în cazul procedurii de conciliere) se depune la organul competent de jurisdicție a muncii de partea interesată (art.349) şi se înregistrează de acesta în modul stabilit.

(2) În procesul examinării cererii, părțile sînt în drept să-şi explice poziția şi să prezinte organului de jurisdicție a muncii toate probele şi justificările pe care le consideră necesare.

(3) Organul de jurisdicţie a muncii apreciază probele prezentate de către părţi şi ia decizii conform legislaţiei în vigoare.

Articolul 353. Scutirea salariaţilor şi a reprezentanţilor acestora de plata cheltuielilor judiciare

Salariaţii sau reprezentanţii acestora care se adresează în instanţele de judecată cu cereri de soluţionare a litigiilor şi conflictelor ce decurg din raporturile prevăzute la art.348 (inclusiv pentru a ataca hotărîrile şi deciziile judecătoreşti privind litigiile şi conflictele vizate) sînt scutiţi de plata cheltuielilor judiciare (a taxei de stat şi a cheltuielilor legate de judecarea pricinii).

Capitolul II
JURISDICŢIA INDIVIDUALĂ

Articolul 354. Litigiile individuale de muncă

Se consideră litigii individuale de muncă divergenţele dintre salariat şi angajator privind:

a) încheierea contractului individual de muncă;

b) executarea, modificarea şi suspendarea contractului individual de muncă;

c) încetarea şi nulitatea, parţială sau totală, a contractului individual de muncă;

d) plata despăgubirilor în cazul neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligaţiilor de către una din părţile contractului individual de muncă;

e) rezultatele concursului;

f) anularea ordinului (dispoziţiei, deciziei, hotărîrii) de angajare în serviciu, emis conform art.65 alin.(1);

g) neeliberarea în termen a carnetului de muncă, înscrierile incorecte efectuate în acesta;

h) alte probleme ce decurg din raporturile individuale de muncă prevăzute de art.348.

[Art.354 modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362, lit.(e) devine lit.(h)]

Articolul 355. Examinarea cererii privind soluţionarea litigiului individual de muncă

(1) Cererea privind soluţionarea litigiului individual de muncă se depune în instanţa de judecată:

a) în termen de un an de la data cînd salariatul a aflat sau trebuia să afle despre încălcarea dreptului său;

b) în termen de 3 ani de la data apariţiei dreptului respectiv al salariatului, în situaţia în care obiectul litigiului constă în plata unor drepturi salariale sau de altă natură, ce i se cuvin salariatului.

(2) Cererile depuse cu omiterea, din motive întemeiate, a termenelor prevăzute la alin.(1) pot fi repuse în termen de instanţa de judecată.

(3) Instanţa de judecată va convoca părţile litigiului în timp de 10 zile lucrătoare de la data înregistrării cererii.

(4) Instanţa de judecată va examina cererea de soluţionare a litigiului individual de muncă în termen de cel mult 30 de zile lucrătoare de la data înregistrării acesteia şi va emite o hotărîre cu drept de atac conform Codului de procedură civilă.

[Art.355 al.(4) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(5) Instanţa de judecată va remite hotărîrea sa părţilor în termen de 3 zile lucrătoare de la data emiterii.

[Art.355 modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 356. Executarea hotărîrilor privind soluţionarea litigiilor individuale de muncă

(1) Angajatorul este obligat să execute imediat, conform Codului de procedură civilă, hotărîrea (decizia) instanţei de judecată despre restabilirea drepturilor salariatului ce decurg din raporturile de muncă şi din alte raporturi legate nemijlocit de acestea.

(2) Neexcutarea actelor judecătoreşti indicate la alin.(1) atrage efectele prevăzute de Codul de executare.

[Art.356 în redacția LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Capitolul III
SOLUȚIONAREA CONFLICTELOR COLECTIVE DE MUNCĂ

Articolul 357. Noțiuni generale

(1) Prin conflicte colective de muncă se înțeleg divergențele nesoluționate dintre salariați (reprezentanții lor) şi angajatori (reprezentanții lor) privind stabilirea şi modificarea condițiilor de muncă (inclusiv a salariului), privind purtarea negocierilor colective, încheierea, modificarea şi executarea contractelor colective de muncă şi a convențiilor colective, privind refuzul angajatorului de a lua în considerare poziția reprezentanților salariaților în procesul adoptării, în cadrul unității, a actelor juridice ce conțin norme ale dreptului muncii, precum şi divergențele referitoare la interesele economice, sociale, profesionale şi culturale ale salariaților, apărute la diferite niveluri între partenerii sociali.

(2) Momentul declanşării conflictului colectiv de muncă reprezintă data la care a fost comunicată hotărîrea angajatorului (reprezentanților săi la diferite niveluri) sau, după caz, a autorității publice respective privind refuzul, total sau parțial, de a îndeplini revendicările salariaților (reprezentanților lor) ori data la care angajatorul (reprezentanții săi) sau autoritatea publică respectivă urma să răspundă la aceste revendicări, ori data întocmirii procesului-verbal privind divergențele în cadrul negocierilor colective.

(3) Prin procedură de conciliere se înțelege examinarea conflictului colectiv de muncă, în scopul soluționării lui, în cadrul unei comisii de conciliere.

Articolul 358. Înaintarea revendicărilor

(1) În toate cazurile în care într-o unitate există premisele declanşării unui conflict colectiv de muncă, reprezentanții salariaților au dreptul să înainteze angajatorului revendicările lor privind stabilirea unor noi condiții de muncă sau modificarea celor existente, purtarea negocierilor colective, încheierea, modificarea şi executarea contractului colectiv de muncă.

(2) Revendicările salariaților sînt înaintate angajatorului (reprezentanților acestuia) în formă scrisă. Acestea trebuie să fie motivate şi să conțină referiri concrete la normele încălcate ale legislației în vigoare.

(3) Angajatorul este obligat să primească revendicările înaintate şi să le înregistreze în modul stabilit.

(4) Copiile revendicărilor pot fi remise, după caz, organelor ierarhic superioare ale unității, patronatelor, sindicatelor de ramură, autorităților publice centrale şi locale.

(5) Angajatorul este obligat să răspundă în scris reprezentanților salariaților în termen de 5 zile lucrătoare de la data înregistrării revendicărilor.

Articolul 359. Procedura de conciliere

(1) Procedura de conciliere se desfăşoară între părțile conflictului, în cadrul unei comisii de conciliere.

(2) Comisia de conciliere se constituie dintr-un număr egal de reprezentanți ai părților conflictului, la inițiativa uneia din ele, în termen de 3 zile calendaristice din momentul declanşării conflictului colectiv de muncă.

(3) Comisia de conciliere se constituie ad hoc, ori de cîte ori apare un conflict colectiv de muncă.

(4) Drept temei pentru constituirea comisiei de conciliere servesc ordinul (dispoziția, decizia, hotărîrea) angajatorului (reprezentanților acestuia) şi hotărîrea (decizia) respectivă a reprezentanților salariaților.

(5) Preşedintele comisiei de conciliere este ales cu majoritatea voturilor membrilor comisiei.

(6) Angajatorul este obligat să creeze condiții normale de lucru comisiei de conciliere.

(7) Dezbaterile comisiei de conciliere sînt consemnate într-un proces-verbal întocmit în 2 sau mai multe exemplare, după caz, în care se vor indica măsurile generale sau parțiale de soluționare a conflictului, asupra cărora au convenit părțile.

(8) În cazul în care membrii comisiei de conciliere au ajuns la o înțelegere asupra revendicărilor înaintate de reprezentanții salariaților, comisia va adopta, în termen de 5 zile lucrătoare, o decizie obligatorie pentru părțile conflictului, pe care o va remite acestora în termen de 24 de ore din momentul adoptării.

[Art.359 al.(8) modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

(9) Dacă membrii comisiei de conciliere nu au ajuns la o înțelegere, președintele comisiei va informa în scris despre acest lucru părțile conflictului în termen de 24 de ore.

Articolul 360. Soluționarea conflictelor colective de muncă în instanța de judecată

(1) În situația în care părțile conflictului nu au ajuns la o înțelegere sau nu sînt de acord cu decizia comisiei de conciliere, fiecare din ele este în drept să depună, în termen de 10 zile lucrătoare de la data adoptării deciziei sau primirii informației respective (art.359 alin.(8) şi (9)), o cerere de soluționare a conflictului în instanța de judecată.

(2) Instanța de judecată va convoca părțile conflictului în timp de 10 zile lucrătoare de la data înregistrării cererii.

(3) Instanța de judecată va examina cererea de soluționare a conflictului colectiv de muncă în termen de cel mult 30 de zile lucrătoare de la data înregistrării acesteia şi va emite o hotărîre cu drept de atac conform Codului de procedură civilă.

[Art.360 al.(3) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(4) Instanța de judecată va remite hotărîrea sa părților în termen de 3 zile lucrătoare de la data emiterii.

[Art.360 modificat prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

Articolul 361. Constatarea nulității contractului colectiv de muncă sau a convenției colective şi a legalității grevei

(1) Cererile privind soluționarea conflictelor colective de muncă referitoare la constatarea nulității contractului colectiv de muncă, a convenției colective sau a unor clauze ale acestora pot fi depuse de părți la instanțele de judecată începînd cu data semnării contractului colectiv de muncă sau a convenției colective.

(2) Cererile privind soluționarea conflictelor colective de muncă referitoare la constatarea legalității grevei pot fi depuse de părți la instanțele de judecată începînd cu data declarării grevei conform art.362.

(3) Cererile indicate la alin.(1) şi (2) se examinează conform art.360.

Capitolul IV
GREVA

Articolul 362. Declararea grevei

(1) Greva reprezintă refuzul benevol al salariaților de a-şi îndeplini, total sau parțial, obligațiile de muncă, în scopul soluționării conflictului colectiv de muncă declanşat în conformitate cu legislația în vigoare.

(2) Greva poate fi declarată în conformitate cu prezentul cod doar în scopul apărării intereselor profesionale cu caracter economic şi social ale salariaților şi nu poate urmări scopuri politice.

(3) Greva poate fi declarată dacă în prealabil au fost epuizate toate căile de soluționare a conflictului colectiv de muncă în cadrul procedurii de conciliere prevăzute de prezentul cod.

(4) Hotărîrea privind declararea grevei se ia de către reprezentanții salariaților şi se aduce la cunoştința angajatorului cu 48 de ore înainte de declanşare.

(5) Copiile hotărîrii privind declararea grevei pot fi remise, după caz, şi organelor ierarhic superioare ale unității, patronatelor, sindicatelor, autorităților publice centrale şi locale.

Articolul 363. Organizarea grevei la nivel de unitate

(1) Înainte de declanşarea grevei în unitate, respectarea procedurii de conciliere (art.359) este obligatorie.

(2) Reprezentanții salariaților exprimă interesele salariaților aflați în grevă în relațiile cu

angajatorul, patronatele, autoritățile publice centrale şi locale, precum şi în instanțele de judecată, în cazul procedurilor civile şi penale.

(3) Salariații aflați în grevă, în comun cu angajatorul, au obligația, pe durata grevei, să protejeze bunurile unității şi să asigure funcționarea continuă a utilajelor şi instalațiilor a căror oprire ar putea pune în pericol viața şi sănătatea oamenilor sau ar putea cauza prejudicii irecuperabile unității.

(4) Participarea la grevă este liberă. Nimeni nu poate fi constrîns să participe la grevă.

(5) Dacă condițiile tehnologice, de securitate şi igienă a muncii o permit, salariații care nu participă la grevă îşi pot continua activitatea la locul lor de muncă.

(6) Pe durata grevei angajatorul nu poate fi împiedicat să-şi desfăşoare activitatea de către salariații aflați în grevă.

(7) Angajatorul nu poate angaja persoane care să-i înlocuiască pe salariații aflați în grevă.

(8) Participarea la grevă sau organizarea ei cu respectarea prevederilor prezentului cod nu constituie o încălcare a obligațiilor de muncă şi nu poate avea consecințe negative pentru salariații aflați în grevă.

(9) Pe durata grevei salariații îşi mențin toate drepturile ce decurg din contractul individual şi cel colectiv de muncă, din convențiile colective, precum şi din prezentul cod, cu excepția drepturilor salariale.

(10) Retribuirea muncii salariaților care nu participă la grevă şi staționează pe motivul desfăşurării acesteia se va efectua conform prevederilor art.80.

Articolul 364. Organizarea grevei la nivel teritorial

(1) Dreptul de declarare şi organizare a grevei la nivel teritorial aparține organului sindical teritorial.

(2) Revendicările participanților la grevă se examinează de comisiile teritoriale pentru consultări şi negocieri colective, la cererea partenerului social interesat.

(3) Greva se va declara şi se va desfăşura în conformitate cu prezentul cod şi cu convenția colectivă încheiată la nivel teritorial.

Articolul 365. Organizarea grevei la nivel de ramură

(1) Dreptul de declarare şi organizare a grevei la nivel de ramură aparține organului sindical ramural.

(2) Revendicările participanților la grevă se examinează de comisia ramurală pentru consultări şi negocieri colective, la cererea partenerului social interesat.

(3) Greva se va declara şi se va desfăşura în conformitate cu prezentul cod şi cu convenția colectivă încheiată la nivel de ramură.

Articolul 366. Organizarea grevei la nivel național

(1) Dreptul de declarare şi organizare a grevei la nivel național aparține organului sindical național-interramural respectiv.

(2) Revendicările participanților la grevă se examinează de către Comisia națională pentru consultări şi negocieri colective, la cererea partenerului social interesat.

(3) Greva se va declara şi se va desfăşura în conformitate cu prezentul cod şi cu convenția colectivă încheiată la nivel național.

Articolul 367. Locul desfăşurării grevei

(1) Greva se desfăşoară, de regulă, la locul de muncă permanent al salariaților.

(2) În cazul nesatisfacerii revendicărilor salariaților timp de 15 zile calendaristice, greva poate fi desfăşurată şi în afara unității.

(3) Autoritățile administrației publice, cu acordul reprezentanților salariaților, vor stabili locurile publice sau, după caz, încăperile în care urmează a se desfăşura greva.

(4) Desfăşurarea grevei în afara unității şi în locurile publice se va efectua în conformitate cu prevederile actelor legislative ce reglementează organizarea şi desfăşurarea întrunirilor.

Articolul 368. Suspendarea grevei

(1) Angajatorul poate solicita suspendarea grevei, pe un termen de cel mult 30 de zile calendaristice, în cazul în care aceasta ar putea pune în pericol viaţa şi sănătatea oamenilor sau atunci cînd consideră că greva a fost declarată ori se desfăşoară cu încălcarea legislaţiei în vigoare.

(2) Cererea de suspendare a grevei se înaintează în instanţa de judecată.

(3) Instanţa de judecată stabileşte termenul pentru examinarea cererii, care nu poate fi mai mare de 3 zile lucrătoare, şi dispune citarea părţilor.

(4) Instanţa de judecată soluţionează cererea în termen de 2 zile lucrătoare şi pronunţă o hotărîre prin care, după caz:

a) respinge cererea angajatorului;

b) admite cererea angajatorului şi dispune suspendarea grevei.

(5) Instanţa de judecată va remite hotărîrea sa părţilor în termen de 48 de ore din momentul pronunţării.

(6) Hotărîrea instanţei de judecată poate fi atacată conform Codului de procedură civilă.

Articolul 369. Limitarea participării la grevă

(1) Greva este interzisă în perioada calamităţilor naturale, a izbucnirii epidemiilor, pandemiilor, precum şi în perioada stării de urgenţă, de asediu sau de război.

[Art.369 al.(1) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(2) Nu pot participa la grevă:

a) personalul medico-sanitar din spitale şi serviciile de asistenţă medicală urgentă;

b) salariaţii din sistemele de alimentare cu energie şi apă;

c) salariaţii din sistemul de telecomunicaţii;

d) salariaţii serviciilor de dirijare a traficului aerian;

e) persoanele cu funcţie de răspundere din autorităţile publice centrale;

f) colaboratorii organelor ce asigură ordinea publică, ordinea de drept şi securitatea statului, judecătorii instanţelor judecătoreşti, salariaţii din unităţile militare, organizaţiile sau instituţiile Forţelor Armate;

g) salariaţii din unităţile cu flux continuu;

h) salariaţii din unităţile care fabrică producţie pentru necesităţile de apărare a ţării.

(3) Nomenclatorul unităţilor, sectoarelor şi serviciilor, salariaţii cărora nu pot participa la grevă conform alin.(2), se aprobă de Guvern după consultarea patronatelor şi sindicatelor.

(4) În cazul în care greva este interzisă conform alin.(1) şi (2), conflictele colective de muncă se soluţionează de organele de jurisdicţie a muncii, conform prezentului cod.

Articolul 370. Răspunderea pentru organizarea grevei ilegale

(1) Pentru declararea şi organizarea grevei ilegale, persoanele vinovate poartă răspundere disciplinară, materială, administrativă şi penală în conformitate cu legislaţia în vigoare.

(2) Instanţa de judecată care a constatat ilegalitatea grevei va obliga persoanele vinovate să repare prejudiciul material şi cel moral cauzate, conform prezentului cod şi altor acte normative în vigoare.

T i t l u l XIII
SUPRAVEGHEREA ŞI CONTROLUL ASUPRA RESPECTĂRII LEGISLAȚIEI MUNCII

Capitolul I
ORGANELE DE SUPRAVEGHERE ŞI CONTROL

Articolul 371. Organele de supraveghere şi control asupra respectării legislației muncii şi a altor acte normative ce conțin norme ale dreptului muncii

Supravegherea şi controlul asupra respectării actelor legislative şi a altor acte normative ce conțin norme ale dreptului muncii, a contractelor colective de muncă şi convențiilor colective la toate unitățile sînt exercitate de:

a) Inspecția Muncii;

b) Serviciul Sanitaro-Epidemiologic de Stat;

c) Serviciul Standardizare şi Metrologie;

d) Serviciul Protecției Civile şi Situațiilor Excepționale;

e) alte organe abilitate cu funcții de supraveghere şi control în conformitate cu legea;

[Art.371 lit.e) modificată prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

f) sindicate.

Capitolul II
SUPRAVEGHEREA ŞI CONTROLUL DE STAT

Articolul 372. Inspecția Muncii

(1) Inspecția Muncii este organul central de specialitate, aflat în subordinea Ministerul Economiei şi Comerțului, care exercită controlul de stat asupra respectării actelor legislative şi a altor acte normative ce conțin norme ale dreptului muncii, a convențiilor colective şi a contractelor colective de muncă la toate unitățile, de către angajatori persoane fizice, precum şi în autoritățile publice centrale şi locale.

[Art.372 al.(1) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(11) Modul, condițiile şi procedura efectuării la unități a controlului prevăzut la alin.(1) se stabilesc expres în lege.

[Art.372 al.11) introdus prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

(2) Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Interne, Serviciul de Informații şi Securitate, Serviciul de Protecție şi Pază de Stat, Serviciul Protecției Civile şi Situațiilor Excepționale, Serviciul Grănicerii, Departamentul instituțiilor penitenciare al Ministerului Justiției, Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupției organizează activități de inspecție a muncii prin serviciile lor de specialitate, care au competență numai pentru structurile din subordine.

(3) Regulamentul Inspecției Muncii este aprobat de Guvern.

Articolul 373. Obiectivele Inspecției Muncii

Obiectivele Inspecției Muncii sînt:

a) asigurarea aplicării dispozițiilor actelor normative referitoare la condițiile de muncă şi la protecția salariaților în exercitarea obligațiilor lor de muncă;

b) difuzarea informațiilor despre cele mai eficiente metode şi mijloace privind respectarea legislației muncii;

c) informarea autorităților publice competente despre dificultățile legate de aplicarea legislației muncii.

Articolul 374. Atribuțiile Inspecției Muncii

[Art.374 titlul modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(1) Pentru realizarea obiectivelor sale, Inspecția Muncii exercită următoarele atribuții:

[Art.374 al.(1) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

1) controlează respectarea dispoziţiilor actelor internaţionale, legislative şi ale altor acte normative, precum şi ale convenţiilor colective" referitoare la:

a) contractele individuale şi cele colective de muncă;

b) carnetele de muncă;

c) timpul de muncă şi timpul de odihnă;

d) retribuirea muncii;

e) munca minorilor şi a femeilor;

f) protecţia muncii;

[Art.374 pct.(1), lit.g) exclusă prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

[Art.374 pct.(2) exclus prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

3) avizează, în modul stabilit de lege, lansarea în producţie a prototipurilor de echipamente tehnice şi de echipament individual de protecţie şi de lucru;

[Art.374 pct.(3) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

4) cercetează, în modul stabilit de Guvern, accidentele de muncă;

5) coordonează activitatea de pregătire, instruire şi informare a salariaţilor unităţilor în problemele privind raporturile de muncă, protecţia şi igiena muncii, mediul de muncă.

6) acordă ajutor metodologic şi consultativ salariaţilor şi angajatorilor.

[Art.374 al.(1) pct.6) introdus prin LP8/09.02.06, MO83-86/02.06.06 art.362]

7) exercită alte atribuţii prevăzute de lege.

[Art.374 al.(7) introdus prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(2) Inspecţia Muncii este în drept:

a) să solicite şi să primească de la autorităţile publice centrale şi locale, de la persoane juridice şi fizice informaţiile necesare exercitării atribuţiilor sale;

b) să aplice, în modul stabilit de lege sancţiuni administrative, inclusiv amenzi, pentru încălcarea dispoziţiilor actelor legislative şi ale altor acte normative referitoare la condiţiile de muncă şi protecţia salariaţilor în exercitarea obligaţiilor lor de muncă.

[Art.374 al.(2), lit.b) modificată prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

Articolul 375. Colaborarea cu alte organe, instituţii şi organizaţii

În realizarea obiectivelor sale, Inspecţia Muncii colaborează cu alte organe, instituţii şi organizaţii care desfăşoară activităţi similare, cu patronatele şi sindicatele. Modalităţile de colaborare se stabilesc prin acordul părţilor.

Articolul 376. Drepturile de bază ale inspectorilor de muncă

(1) În exerciţiul atribuţiilor de control, la prezentarea legitimaţiei de serviciu, inspectorii de muncă sînt în drept:

a) să pătrundă liber, la orice oră de zi sau de noapte, fără informarea prealabilă a angajatorului, la locurile de muncă, în încăperile de serviciu şi de producţie;

b) să solicite şi să primească de la angajatori actele şi informaţiile necesare controlului;

c) să solicite şi să primească explicaţii de la angajatori şi salariaţi (de la reprezentanţii lor);

d) să ceară lichidarea imediată sau într-un termen anumit a abaterilor constatate de la dispoziţiile actelor legislative şi ale altor acte normative referitoare la mediul de muncă şi la protecţia salariaţilor.

(2) Suplimentar la cele prevăzute în alin.(1), inspectorii de muncă cu atribuţii în domeniul protecţiei muncii sînt în drept:

a) să dispună sistarea funcţionării (inclusiv prin sigilare, cu indicarea în procesul-verbal de control) a atelierelor, a halelor, a secţiilor, a altor subdiviziuni ale unităţii, sistarea exploatării clădirilor, a edificiilor şi a echipamentelor tehnice, precum şi sistarea lucrărilor şi a proceselor tehnologice, doar în cazul unui pericol iminent de accidentare;

[Art.376 al.(2), lit.a) în redacţia LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

b) să propună anularea şi a avizelor privind lansarea în producţie a prototipurilor de echipamente tehnice şi de echipament individual de protecţie şi de lucru, dacă constată că, prin

modificarea condiţiilor pentru care au fost prevăzute acestea, nu se respectă cerinţele actelor normative privind protecţia, igiena şi mediul de muncă.

[Art.376 al.(2), lit.b) modificată prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

(3) Dreptul prevăzut la alin.(2) lit.a) se exercită în conformitate cu prevederile art. 8 din Legea privind Inspecţia Muncii şi cu prevederile Legii cu privire la principiile de bază de reglementare a activităţii de întreprinzător.

[Art.376 al.(3) introdus prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

Articolul 377. Obligaţiile şi răspunderea inspectorilor de muncă

(1) Inspectorii de muncă sînt obligaţi:

a) să se călăuzească în activitatea lor de legislaţia în vigoare;

b) să păstreze confidenţialitate asupra sursei oricărei reclamaţii care semnalează încălcarea dispoziţiilor actelor normative referitoare la muncă, protecţia muncii şi să nu dezvăluie angajatorului faptul că respectivul control a fost efectuat în urma unei reclamaţii;

c) să respecte dispoziţiile legislaţiei în vigoare privind nedivulgarea informaţiilor care constituie secret de stat sau secret comercial şi care i-au devenit cunoscute în exerciţiul funcţiunii;

d) să nu participe direct sau indirect în activitatea unităţilor supuse controlului său.

(2) Pentru neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a obligaţiilor lor, inspectorii de muncă poartă răspundere disciplinară, administrativă şi penală în modul stabilit de legislaţia în vigoare.

Articolul 378. Independenţa inspectorilor de muncă

(1) În procesul realizării drepturilor şi îndeplinirii obligaţiilor lor, inspectorii de muncă sînt reprezentanţii împuterniciţi ai statului şi se supun numai legii.

(2) Nu se admite nici un fel de amestec în activitatea inspectorilor de muncă, care le-ar impune exercitarea necorespunzătoare a atribuţiilor ce le revin.

Articolul 379. Obligaţiile angajatorului faţă de inspectorii de muncă

Angajatorul are faţă de inspectorii de muncă următoarele obligaţii:

a) la prezentarea legitimaţiei de serviciu, să asigure inspectorilor de muncă liberul acces, la orice oră de zi sau de noapte, la locurile de muncă, în încăperile de producţie şi de serviciu pentru efectuarea inspecţiei;

b) să prezinte documentele şi informaţiile solicitate de inspectorul de muncă în timpul efectuării inspecţiei;

c) să asigure realizarea măsurilor stabilite de inspectorul de muncă în urma controlului sau a cercetării accidentelor de muncă.

Articolul 380. Contestarea măsurilor luate de inspectorii de muncă

(1) Actele administrative emise de inspectorii de muncă pot fi contestate la Inspectorul General de Stat şi/sau conform Legii contenciosului administrativ.

(2) Actele administrative emise de Inspectorul General de Stat pot fi contestate conform Legii contenciosului administrativ.

Articolul 381. Răspunderea pentru încălcarea legislaţiei muncii şi a altor acte normative ce conţin norme ale dreptului muncii

(1) Persoanele vinovate de încălcarea legislaţiei muncii, a altor acte normative ce conţin norme ale dreptului muncii, a contractelor colective de muncă şi a convenţiilor colective sînt trase la răspundere disciplinară, materială, administrativă şi penală în modul prevăzut de lege.

[Art.381 al.(1) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

(2) Persoanele vinovate de încălcarea clauzelor contractului colectiv de muncă sau ale convenţiei colective pot fi trase suplimentar la răspundere conform prevederilor statutelor unităţilor, patronatelor şi sindicatelor şi/sau ale contractului colectiv de muncă sau ale convenţiei colective.

Articolul 382. Răspunderea pentru împiedicarea activităţii inspectorilor de muncă

Persoanele care împiedică, în orice mod, efectuarea controlului de stat asupra respectării actelor legislative, a altor acte normative ce conţin norme ale dreptului muncii, a contractelor colective de muncă şi convenţiilor colective, care nu îndeplinesc măsurile obligatorii dispuse de inspectorii de muncă, care ameninţă cu violenţa sau aplică violenţa faţă de inspectorii de muncă, faţă de membrii familiilor lor şi bunurile lor poartă răspundere în conformitate cu legislaţia în vigoare, cu contractele colective de muncă şi cu convenţiile colective.

Articolul 383. Supravegherea energetică de stat

Supravegherea de stat asupra înfăptuirii măsurilor care asigură funcţionarea în condiţii de siguranţă a instalaţiilor electrice şi de termoficare este exercitată de organul supravegherii energetice de stat în limitele, conform cerinţelor şi procedurii stabilite în lege.

[Art.383 modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

Articolul 384. Supravegherea sanitaro-epidemiologică de stat

Supravegherea de stat asupra respectării normelor sanitaro-igienice şi sanitaro-antiepidemice în toate unităţile se înfăptuieşte de către Serviciul Sanitaro-Epidemiologic de Stat în limitele, conform cerinţelor şi procedurii stabilite în lege.

[Art.384 modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

Articolul 385. Supravegherea şi controlul de stat asupra activităţilor nucleare şi radiologice

Supravegherea şi controlul de stat în domeniul activităţilor nucleare şi radiologice sînt exercitate de către Agenţia Naţională de Reglementare a Activităţilor Nucleare şi Radiologice.

[Art.385 în redacţia LP115-XVI din 22.05.08, MO106/17.06.08 art.407]

[Art.385 al.1) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

Capitolul III
DREPTURILE ORGANELOR SINDICALE LA EFECTUAREA CONTROLULUI ASUPRA RESPECTĂRII LEGISLAŢIEI MUNCII ŞI GARANŢIILE ACTIVITĂŢII LOR

Articolul 386. Drepturile organelor sindicale la efectuarea controlului asupra respectării legislaţiei muncii

(1) Organele sindicale au dreptul să efectueze controlul asupra respectării de către angajatori şi reprezentanţii lor a legislaţiei muncii şi a altor acte normative ce conţin norme ale dreptului muncii la toate unităţile, indiferent de subordonarea departamentală sau apartenenţa ramurală.

(2) În scopul efectuării controlului asupra respectării legislaţiei muncii şi a altor acte normative ce conţin norme ale dreptului muncii, sindicatele sau, după caz, reprezentanţii acestora sînt în drept:

a) să constituie inspectorate proprii ale muncii, să numească împuterniciţi pentru protecţia muncii, care activează în baza regulamentelor respective, aprobate de organele sindicale naţional-ramurale sau naţional-interramurale;

b) să controleze respectarea actelor legislative şi a altor acte normative privind timpul de muncă şi cel de odihnă, privind salarizarea, protecţia muncii şi alte condiţii de muncă, precum şi executarea contractelor colective de muncă şi a convenţiilor colective;

c) să viziteze şi să inspecteze nestingherit unităţile şi subdiviziunile acestora unde activează membrii de sindicat, pentru a determina corespunderea condiţiilor de muncă normelor de protecţie a muncii, şi să prezinte angajatorului propuneri executorii, cu indicarea căilor posibile de eliminare a neajunsurilor depistate;

d) să efectueze, în mod independent, expertiza condiţiilor de muncă şi a asigurării securităţii la locurile de muncă;

e) să solicite şi să primească de la angajatori informaţiile şi actele juridice la nivel de unitate

necesare controlului;

f) să participe, în componența comisiilor, la cercetarea accidentelor de muncă şi a cazurilor de contractare a bolilor profesionale şi să primească de la angajatori informațiile privind starea protecției muncii, inclusiv accidentele de muncă produse şi bolile profesionale atestate;

g) să apere drepturile şi interesele membrilor de sindicat în problemele ce țin de protecția muncii, de acordarea înlesnirilor, compensațiilor şi altor garanții sociale în legătură cu influența factorilor de producție şi ecologici nocivi asupra salariaților;

h) să participe în calitate de experți independenți în componența comisiilor pentru primirea în exploatare a obiectivelor de producție şi a utilajului;

i) să conteste, în modul stabilit, actele normative care lezează drepturile de muncă, profesionale, economice şi sociale ale salariaților, prevăzute de legislația în vigoare.

(3) La efectuarea controlului asupra respectării legislației muncii şi altor acte normative ce conțin norme ale dreptului muncii, sindicatele îşi pot realiza şi alte drepturi prevăzute de legislația în vigoare.

(4) La depistarea în unități a nerespectării cerințelor de protecție a muncii, a tăinuirii accidentelor de muncă şi a cazurilor de contractare a bolilor profesionale ori a cercetării neobiective a acestor fapte, sindicatele sînt în drept să ceară conducătorilor acestor unități, autorităților publice competente luarea unor măsuri urgente, inclusiv întreruperea lucrărilor şi suspendarea deciziilor angajatorului care contravin legislației cu privire la protecția muncii, tragerea persoanelor vinovate la răspundere în conformitate cu legislația în vigoare, cu convențiile colective şi cu contractele colective de muncă.

(5) Angajatorii sînt obligați să examineze, în termen de 7 zile lucrătoare de la data înaintării (înregistrării), cerințele sindicatelor şi să informeze în scris organul sindical despre rezultatele examinării şi măsurile întreprinse pentru înlăturarea încălcărilor depistate.

Articolul 387. Garanții pentru persoanele alese în organele sindicale şi neeliberate de la locul de muncă de bază

(1) Persoanele alese în organele sindicale de toate nivelurile şi neeliberate de la locul de muncă de bază nu pot fi supuse sancțiunilor disciplinare şi/sau transferate la alt lucru fără acordul preliminar scris al organului ai cărui membri sînt.

(2) Conducătorii organizațiilor sindicale primare neeliberați de la locul de muncă de bază nu pot fi supuşi sancțiunilor disciplinare fără acordul preliminar scris al organului sindical ierarhic superior.

(3) Participanții la adunările sindicale, la seminarele, conferințele şi congresele convocate de sindicate, la învățămîntul sindical sînt eliberați de la locul de muncă de bază, pe durata acestora, cu menținerea salariului mediu.

(4) Membrilor organelor sindicale elective neeliberați de la locul de muncă de bază li se acordă timp liber în orele de program pentru a-şi realiza drepturile şi a-şi îndeplini obligațiile sindicale, cu menținerea salariului mediu. Durata concretă a timpului de muncă rezervat acestei activități se stabileşte în contractul colectiv de muncă.

(5) Încetarea contractului individual de muncă încheiat cu persoanele alese în organele sindicale şi cu conducătorii organelor sindicale neeliberați de la locul de muncă de bază se admite cu respectarea prevederilor prezentului cod.

(6) Îndeplinirea obligațiilor şi realizarea drepturilor lor de către persoanele indicate la alin.(1)-(5) nu pot servi pentru angajator drept temei de concediere ori de aplicare a altor sancțiuni ce le-ar afecta drepturile şi interesele ce decurg din raporturile de muncă.

Articolul 388. Garanții pentru persoanele alese în organele sindicale şi eliberate de la locul de muncă de bază

(1) Salariaților al căror contract individual de muncă este suspendat în legătură cu alegerea lor în funcții elective în organele sindicale, după expirarea mandatului li se acordă locul de muncă anterior, iar în lipsa acestuia – un alt loc de muncă (funcție) echivalent sau, cu acordul

salariatului, la o altă unitate.

(2) În cazul în care acordarea locului de muncă ocupat anterior sau a unui loc de muncă echivalent este imposibilă din cauza lichidării unității, reorganizării ei, reducerii numărului sau a statelor de personal, angajatorul respectiv plăteşte persoanelor indicate la alin.(1) o indemnizație de eliberare din serviciu egală cu 6 salarii medii lunare.

(3) Salariații ale căror contracte individuale de muncă au fost suspendate în legătură cu alegerea lor în organele sindicale ale unității beneficiază de aceleaşi drepturi şi înlesniri ca şi ceilalți salariați ai unității respective.

(4) Concedierea salariaților care au fost aleşi în organele sindicale, indiferent de faptul dacă au fost eliberați sau nu de la locul de muncă de bază, nu se admite timp de 2 ani după expirarea mandatului, cu excepția cazurilor de lichidare a unității sau de comitere de către salariații respectivi a unor acțiuni culpabile, pentru care legislația în vigoare prevede posibilitatea concedierii. În asemenea cazuri, concedierea se efectuează în temeiuri generale.

(5) În contractele colective de muncă şi în convențiile colective pot fi prevăzute şi alte garanții pentru persoanele indicate la alin.(1), (3) şi (4).

Articolul 389. Apărarea drepturilor şi intereselor de muncă, profesionale, economice şi sociale ale salariaților de către sindicate

Activitatea sindicatelor orientată spre apărarea drepturilor şi intereselor de muncă, profesionale, economice şi sociale ale salariaților membri de sindicat este reglementată de prezentul cod, de legislația cu privire la sindicate şi de statutele acestora.

Articolul 390. Asigurarea condițiilor pentru activitatea organului sindical din unitate

(1) Angajatorul are obligația să acorde gratuit organului sindical din unitate încăperi cu tot inventarul necesar, asigurînd condițiile şi serviciile necesare activității acestuia.

(2) Angajatorul pune la dispoziția organului sindical, potrivit contractului colectiv de muncă, mijloace de transport, de telecomunicații şi informaționale necesare îndeplinirii sarcinilor statutare ale organului sindical respectiv.

(3) Angajatorul efectuează fără plată, în modul stabilit de contractul colectiv de muncă şi/sau de convențiile colective, colectarea cotizațiilor de membru al sindicatului şi le transferă lunar pe contul de decontare al organului sindical respectiv. Angajatorul nu este în drept să rețină transferarea mijloacelor indicate sau să le utilizeze în alte scopuri.

(4) Retribuirea muncii conducătorului organului sindical al cărui contract individual de muncă a fost suspendat în legătură cu alegerea în funcția electivă se efectuează din contul mijloacelor unității, mărimea salariului acestuia stabilindu-se prin negocieri şi indicîndu-se în contractul colectiv de muncă şi/sau în convenția colectivă.

(5) În unitățile în care este încheiat un contract colectiv de muncă şi/sau asupra cărora îşi produc efectele convențiile colective, angajatorul, la solicitarea salariaților care nu sînt membri de sindicat, reține din salariul acestora mijloace băneşti şi le transferă lunar la contul de decontare al organului sindical, în condițiile şi în modul stabilit de contractul colectiv de muncă şi/sau de convențiile colective.

(6) Măsuri suplimentare pentru asigurarea activității sindicatelor pot fi prevăzute în contractul colectiv de muncă şi/sau în convențiile colective.

T i t l u l XIV
DISPOZIȚII TRANZITORII ŞI FINALE

Articolul 391

(1) Prezentul cod intră în vigoare la 1 octombrie 2003, cu excepția prevederilor referitoare la acordarea concediului parțial plătit pentru îngrijirea copilului pînă la atingerea vîrstei de 3 ani din art.124 alin.(2) şi art.127 alin.(1), care vor intra în vigoare cu începere de la 1 ianuarie 2004. Pînă la această din urmă dată, persoanele indicate la art.124 alin.(1) şi art.127 alin.(1) vor

beneficia de concediu parțial plătit pentru îngrijirea copilului pînă la vîrsta de un an şi jumătate şi de indemnizația respectivă, prevăzute de dispozițiile în vigoare ale vechiului cod.

[Art.391 al.(1) modificat prin LP60-XVI din 21.03.08, MO115-116/01.07.08 art.441]

(2) La intrarea în vigoare a prezentului cod, se abrogă:

a) Codul muncii al Republicii Moldova, aprobat prin Legea R.S.S.Moldoveneşti din 25 mai 1973 (Veştile Sovietului Suprem şi ale Guvernului R.S.S.Moldoveneşti, 1973, nr.5, art.46), cu modificările ulterioare;

b) Legea nr.1296-XII din 24 februarie 1993 pentru soluționarea litigiilor individuale de muncă (Monitorul Parlamentului Republicii Moldova, 1993, nr.4, art.91), cu modificările ulterioare;

c) Legea nr. 1298-XII din 24 februarie 1993 pentru soluționarea conflictelor colective de muncă (Monitorul Parlamentului Republicii Moldova, 1993, nr.4, art.93), cu modificările ulterioare;

d) Legea nr.1303-XII din 25 februarie 1993 privind contractul colectiv de muncă (Monitorul Parlamentului Republicii Moldova, 1993, nr.5, art.123), cu modificările ulterioare.

(3) Actele legislative şi alte acte normative în vigoare ce reglementează raporturile de muncă şi alte raporturi nemijlocit legate de acestea se vor aplica în măsura în care nu contravin prezentului cod.

Articolul 392

(1) Se propune Preşedintelui Republicii Moldova să aducă actele sale normative în concordanță cu prezentul cod.

(2) Guvernul, în termen de un an de la data publicării prezentului cod:

a) va prezenta Parlamentului propuneri pentru aducerea legislației în vigoare în concordanță cu dispozițiile prezentului cod;

b) va prezenta Parlamentului proiectele de acte legislative ce reglementează raporturile de muncă şi alte raporturi nemijlocit legate de acestea ce vor substitui actele normative ale U.R.S.S. şi R.S.S.M. în vigoare;

c) va aduce actele sale normative în concordanță cu dispozițiile prezentului cod;

d) va adopta actele normative necesare executării prevederilor prezentului cod;

e) va asigura revizuirea şi abrogarea de către ministere şi departamente a actelor lor normative ce contravin prezentului cod;

f) va întreprinde alte măsuri de punere în aplicare a prezentului cod, de studiere şi aplicare a prevederilor acestuia de către subiecții de drept.

(3) Reglementarea şi soluționarea situațiilor juridice legate de aplicarea legislației muncii, nereglementate sau nesoluționate la data intrării în vigoare a prezentului cod, se va efectua conform prevederilor acestuia.

PREŞEDINTELE
PARLAMENTULUI **Eugenia OSTAPCIUC**

Chişinău, 28 martie 2003.
Nr.154-XV.

Перевод

Республика Молдова

ПАРЛАМЕНТ

КОДЕКС Nr. 154
от 28.03.2003

ТРУДОВОЙ КОДЕКС РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Опубликован : 29.07.2003 в Monitorul Oficial Nr. 159-162 статья № : 648

ИЗМЕНЕНО
ЗП242-XVI от 20.11.08, МО237-240/31.12.08 ст.860
ЗП60-XVI от 21.03.08, МО115-116/01.07.08 ст.441
ЗП107-XVI от 16.05.08, МО107-109/20.06.08 ст.417
ЗП115-XVI от 22.05.08, МО106/17.06.08 ст.407
ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08
ЗП104-XVI от 20.04.07, МО90-93/29.06.07 ст.397
ЗП269-XVI от 28.07.06, МО120-123/04.08.06 ст.574
ЗП8-XVI от 09.02.06, МО83-86/02.06.06 ст.362
ЗП294-XV от 28.07.04, МО138-146/13.08.04 ст.747
ZP28/13.02.04, MO39-41/05.03.04 ст.226
Поправка МО204/26.09.03, стр.6
Примечание: По всему тексту кодекса слова “Министерство здравоохранения и социальной защиты” заменить словами “Министерство здравоохранения”, а слова “Департамент чрезвычайных ситуаций” – словами “Служба гражданской защиты и чрезвычайных ситуаций” в соответствующем падеже; согласно ЗП60-XVI от 21.03.08, МО115-116/01.07.08 ст.441

Парламент принимает настоящий кодекс.

Р а з д е л I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Глава I
ВВОДНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 1. Основные понятия
В настоящем кодексе следующие основные понятия используются в значении:
предприятие – предприятие, учреждение или организация со статусом юридического лица независимо от вида собственности, организационно-правовой формы и ведомственной

подчиненности или отраслевой принадлежности;
работодатель – юридическое лицо (предприятие) или физическое лицо, нанимающее работников на основании индивидуального трудового договора, заключенного в соответствии с положениями настоящего кодекса;
работник – физическое лицо, выполняющее работу, соответствующую определенной специальности, квалификации или должности, и получающее заработную плату на основании индивидуального трудового договора;
представители работников – профсоюзный орган, действующий, как правило, на предприятии в соответствии с действующим законодательством и уставами профессиональных союзов, а в случае его отсутствия – иные представители работников предприятия, избранные ими в порядке, установленном настоящим кодексом (статья 21).

Статья 2. Регулирование трудовых отношений и иных непосредственно связанных с ними отношений

(1) Настоящий кодекс регулирует совокупность индивидуальных и коллективных трудовых отношений, контроль применения норм в этой области, трудовую юрисдикцию, а также иные отношения, непосредственно связанные с трудовыми.
(2) Действие настоящего кодекса распространяется на трудовые отношения, регулируемые органическими законами и другими нормативными актами.
(3) В случаях, когда судебная инстанция определяет, что гражданским договором фактически регулируются трудовые отношения между работником и работодателем, к таким отношениям применяются положения трудового законодательства.

Статья 3. Сфера действия настоящего кодекса

Положения настоящего кодекса распространяются на:
a) работников – граждан Республики Молдова, работающих на основании индивидуального трудового договора в Республике Молдова, в том числе заключивших договор непрерывной профессиональной подготовки или договор профессиональной квалификации;
b) работников – иностранных граждан или лиц без гражданства, работающих на основании индивидуального трудового договора у работодателя, осуществляющего деятельность в Республике Молдова;
c) работников – граждан Республики Молдова, работающих в дипломатических представительствах Республики Молдова за рубежом;
d) работодателей – физических или юридических лиц публичного, частного или смешанного сектора, использующих наемный труд;
e) работников аппаратов общественных, религиозных объединений, профессиональных союзов, патронатов, фондов, партий и других некоммерческих организаций, использующих наемный труд.

Статья 4. Законодательные и иные нормативные акты, содержащие нормы трудового права

Трудовые отношения и иные непосредственно связанные с ними отношения регулируются Конституцией Республики Молдова, настоящим кодексом, другими законами, иными нормативными актами, содержащими нормы трудового права:
a) постановлениями Парламента;
b) указами Президента Республики Молдова;
c) постановлениями и распоряжениями Правительства;
d) актами о труде, изданными Министерством экономики и торговли, другими центральными отраслевыми органами публичного управления в пределах делегированных им Правительством полномочий;
e) актами органов местного публичного управления;
f) нормативными актами на уровне предприятия;

g) коллективными трудовыми договорами и коллективными соглашениями; а также
h) международными договорами, соглашениями, конвенциями и иными международными актами, одной из сторон которых является Республика Молдова.

Глава II
ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ

Статья 5. Основные принципы регулирования трудовых отношений и иных непосредственно связанных с ними отношений

Исходя из норм международного права и в соответствии с Конституцией Республики Молдова основными принципами регулирования трудовых отношений и иных непосредственно связанных с ними отношений являются:
a) свобода труда, включающая право на труд, который каждый свободно выбирает или на который соглашается без принуждения, право распоряжаться своими способностями к труду, выбирать профессию и род занятий;
b) запрещение принудительного (обязательного) труда и дискриминации в сфере трудовых отношений;
c) защита от безработицы и содействие в трудоустройстве;
d) обеспечение права каждого работника на справедливые условия труда, в том числе отвечающие требованиям безопасности и гигиены труда, и права на отдых, включая регулирование продолжительности рабочего времени, предоставление ежегодного оплачиваемого отпуска, ежедневного отдыха, выходных и нерабочих праздничных дней;
e) равенство прав и возможностей работников;
f) гарантирование права каждого работника на своевременную, в полном размере и справедливую оплату труда, обеспечивающую ему и его семье достойное существование;
g) обеспечение равенства работников, без всякой дискриминации, при продвижении по работе с учетом производительности труда, квалификации и стажа работы по специальности, а также при профессиональной подготовке, переподготовке и повышении квалификации;
h) обеспечение права работников и работодателей на объединение для защиты своих прав и интересов, в том числе права работников на объединение в профессиональные союзы и членство в них и права работодателей на объединение в патронаты и членство в них;
[Ст.5 пкт.h) изменен ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
i) обеспечение права работников на участие в управлении предприятием, осуществляемое в предусмотренных законом формах;
j) сочетание государственного и договорного регулирования трудовых отношений и иных непосредственно связанных с ними отношений;
k) обязательность полного возмещения работодателем материального и морального ущерба, причиненного работнику в связи с исполнением им трудовых обязанностей;
l) установление государственных гарантий обеспечения прав работников и работодателей, а также осуществление контроля за их соблюдением;
m) обеспечение права каждого работника на защиту своих трудовых прав и свобод, в том числе права на прямое обращение в органы надзора и контроля, органы трудовой юрисдикции;
n) обеспечение права на разрешение индивидуальных трудовых споров и коллективных трудовых конфликтов, а также права на забастовку в порядке, установленном настоящим кодексом и иными нормативными актами;
o) обязанность сторон коллективных и индивидуальных трудовых договоров соблюдать договорные условия, включая право работодателя требовать от работников исполнения ими трудовых обязанностей и бережного отношения к имуществу работодателя и соответственно право работника требовать от работодателя выполнения его обязанностей

по отношению к работникам, соблюдения трудового законодательства и иных актов, содержащих нормы трудового права;
p) обеспечение права профессиональных союзов осуществлять общественный контроль за соблюдением трудового законодательства;
r) обеспечение права работников на защиту чести, достоинства и профессиональной репутации в период трудовой деятельности;
s) гарантирование права на обязательное социальное и медицинское страхование работников.
Статья 6. Неограничение права на труд и свобода труда
(1) Свобода труда гарантирована Конституцией Республики Молдова.
(2) Каждый свободен в выборе места работы, профессии, рода занятий или деятельности.
(3) Никто не может быть обязан работать или не работать на протяжении всей своей жизни на определенном рабочем месте или по определенной профессии, какими бы они ни были.
(4) Любая сделка, совершенная с нарушением положений частей (1), (2) и (3), является недействительной.
Статья 7. Запрещение принудительного (обязательного) труда
(1) Принудительный (обязательный) труд запрещен.
(2) Принудительный (обязательный) труд означает любой труд или любую службу, к которым лицо принуждается либо на которые оно не давало своего согласия.
(3) Запрещается использование принудительного (обязательного) труда в любой форме, а именно:
a) в качестве меры политического или воспитательного воздействия либо меры наказания за поддержку или выражение политических взглядов или убеждений, противоположных установленной политической, социальной или экономической системе;
b) в качестве средства мобилизации и использования рабочей силы для нужд экономического развития;
c) в качестве средства обеспечения трудовой дисциплины;
d) в качестве меры наказания за участие в забастовке;
e) в качестве меры дискриминации по признаку расы, национальности, вероисповедания или социального положения.
(4) К принудительному (обязательному) труду относятся:
a) нарушение установленных сроков выплаты заработной платы или выплата ее не в полном размере;
b) требование работодателя исполнения работником трудовых обязанностей при отсутствии систем коллективной или индивидуальной защиты либо в случае, когда выполнение требуемой работы может угрожать жизни или здоровью работника.
(5) Не считаются принудительным (обязательным) трудом:
a) военная служба или заменяющая ее деятельность лиц, которые согласно закону не проходят обязательную военную службу;
b) труд осужденного лица в период лишения свободы или в случае условно-досрочного освобождения от наказания, осуществляемый в нормальных условиях;
c) труд в условиях стихийных бедствий или иной опасности, а также труд, являющийся частью обычных гражданских обязанностей, установленных законом.
Статья 8. Запрещение дискриминации в сфере труда
(1) В рамках трудовых отношений действует принцип равноправия всех работников. Запрещается любая прямая или косвенная дискриминация работника по признаку пола, возраста, расы, национальности, вероисповедания, политических убеждений, социального происхождения, места жительства, наличия физических, умственных или психических отклонений, членства в профсоюзе или участия в профсоюзной деятельности, а также по

иным критериям, не связанным с профессиональными качествами работника.
(2) Не является дискриминацией установление различий, исключений, предпочтений или отдельных прав для работников, обусловленных требованиями, специфическими для данного вида труда или предусмотренными действующим законодательством, либо особой заботой государства о лицах, нуждающихся в повышенной социальной и правовой защите.
Статья 9. Основные права и обязанности работника
(1) Работник имеет право на:
a) заключение, изменение, приостановление действия и расторжение индивидуального трудового договора в порядке, установленном настоящим кодексом;
b) работу согласно условиям индивидуального трудового договора;
c) рабочее место, соответствующее условиям, предусмотренным государственными стандартами организации, охраны и гигиены труда, коллективным трудовым договором и коллективными соглашениями;
d) своевременное и в полном объеме получение заработной платы в соответствии со своей квалификацией, сложностью, количеством и качеством выполненной работы;
e) отдых, обеспечиваемый установлением нормальной продолжительности рабочего времени, сокращенного рабочего времени для отдельных профессий и категорий работников, предоставлением еженедельных выходных дней, нерабочих праздничных дней, ежегодных оплачиваемых отпусков;
f) полную и достоверную информацию об условиях труда и требованиях охраны и гигиены труда на рабочем месте;
g) обращение к работодателю, в патронаты, профессиональные союзы, органы центрального и местного публичного управления, органы трудовой юрисдикции;
h) профессиональную подготовку, переподготовку и повышение своей квалификации в соответствии с настоящим кодексом и иными нормативными актами;
i) свободное объединение в профессиональные союзы, в том числе создание профсоюзных организаций и вступление в них для защиты своих трудовых прав, свобод и законных интересов;
j) участие в управлении предприятием в соответствии с настоящим кодексом и коллективным трудовым договором;
k) ведение коллективных переговоров и заключение через своих представителей коллективного трудового договора и коллективных соглашений, а также на информацию о их выполнении;
l) защиту своих трудовых прав, свобод и законных интересов не запрещенными законом способами;
m) разрешение индивидуальных трудовых споров и коллективных трудовых конфликтов, в том числе право на забастовку, в порядке, установленном настоящим кодексом и иными нормативными актами;
n) возмещение причиненного ему в связи с исполнением трудовых обязанностей материального и морального ущерба в порядке, установленном настоящим кодексом и иными нормативными актами;
o) обязательное социальное и медицинское страхование в порядке, предусмотренном действующим законодательством.
(2) Работник обязан:
a) добросовестно исполнять свои трудовые обязанности, предусмотренные индивидуальным трудовым договором;
b) выполнять установленные нормы труда;
c) соблюдать правила внутреннего распорядка предприятия;
d) соблюдать трудовую дисциплину;

e) соблюдать требования по охране и гигиене труда;
f) бережно относиться к имуществу работодателя и других работников;
g) незамедлительно сообщать работодателю или непосредственному руководителю о возникновении ситуации, представляющей угрозу жизни и здоровью людей или сохранности имущества работодателя;
h) уплачивать в установленном порядке взносы обязательного государственного социального страхования и взносы обязательного медицинского страхования;
i) выполнять другие обязанности, предусмотренные действующим законодательством, коллективным трудовым договором и коллективными соглашениями.
[Ст.9 пкт.h) и i) введены ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
Статья 10. Права и обязанности работодателя
(1) Работодатель имеет право:
a) заключать, изменять, приостанавливать действие и расторгать индивидуальные трудовые договоры с работниками в порядке и на условиях, установленных настоящим кодексом и иными нормативными актами;
b) требовать от работников исполнения ими трудовых обязанностей и бережного отношения к имуществу работодателя;
c) поощрять работников за добросовестный и эффективный труд;
d) привлекать работников к дисциплинарной и материальной ответственности в порядке, установленном настоящим кодексом и иными нормативными актами;
e) издавать нормативные акты на уровне предприятия;
f) создавать патронаты в целях представительства и защиты своих интересов и вступать в них.
(2) Работодатель обязан:
a) соблюдать законы и иные нормативные акты, условия коллективного трудового договора и коллективных соглашений;
b) соблюдать условия индивидуальных трудовых договоров;
c) ежегодно утверждать штаты предприятия;
d) предоставлять работникам работу, обусловленную индивидуальным трудовым договором;
e) обеспечивать работникам условия труда, отвечающие требованиям охраны и гигиены труда;
f) обеспечивать работников оборудованием, инструментами, технической документацией и иными средствами, необходимыми для исполнения ими трудовых обязанностей;
g) обеспечивать равную оплату за труд равной ценности;
h) выплачивать в полном размере причитающуюся работникам заработную плату в сроки, установленные настоящим кодексом, коллективным трудовым договором и индивидуальными трудовыми договорами;
i) вести коллективные переговоры и заключать коллективный трудовой договор в порядке, установленном настоящим кодексом;
j) предоставлять представителям работников полную и достоверную информацию, необходимую для заключения коллективного трудового договора и контроля за его выполнением;
k) своевременно выполнять предписания государственных органов по надзору и контролю, уплачивать штрафы, наложенные за нарушения законодательных и иных нормативных актов, содержащих нормы трудового права;
l) рассматривать обращения работников или их представителей по поводу нарушений законодательных и иных нормативных актов, содержащих нормы трудового права, принимать меры по их устранению и информировать указанных лиц о принятых мерах в установленные законом сроки;

m) создавать условия для участия работников в управлении предприятием в порядке, установленном настоящим кодексом и иными нормативными актами;
n) обеспечивать работникам санитарно-бытовые условия, необходимые для исполнения ими своих трудовых обязанностей;
o) осуществлять обязательное социальное и медицинское страхование работников в порядке, предусмотренном действующим законодательством;
p) возмещать причиненный работникам в связи с исполнением ими трудовых обязанностей материальный и моральный ущерб в порядке, установленном настоящим кодексом и иными нормативными актами;
r) исполнять иные обязанности, предусмотренные настоящим кодексом, иными нормативными актами, коллективными соглашениями, коллективным и индивидуальным трудовыми договорами.

Статья 11. Нормативное и договорное регулирование трудовых отношений

(1) Минимальный уровень трудовых прав и гарантий для работников устанавливается настоящим кодексом и иными нормативными актами, содержащими нормы трудового права.
(2) Индивидуальными и коллективными трудовыми договорами и коллективными соглашениями могут быть установлены для работников дополнительные, помимо предусмотренных настоящим кодексом и иными нормативными актами, трудовые права и гарантии.

Статья 12. Недействительность условий индивидуальных и коллективных трудовых договоров и коллективных соглашений, или правовых актов, изданных органами публичного управления ухудшающих положение работников

Условия индивидуальных и коллективных трудовых договоров и коллективных соглашений или правовых актов, изданных органами публичного управления, указанными в пунктах d) и e) статьи 4, ухудшающие положение работников по сравнению с трудовым законодательством, являются недействительными и не имеют юридических последствий.

Статья 13. Приоритетность международных договоров, соглашений, конвенций и иных международных актов о труде

Если международными договорами, соглашениями, конвенциями или иными международными актами, одной из сторон которых является Республика Молдова, предусмотрены иные положения, чем содержащиеся в настоящем кодексе, приоритет имеют международные нормы.

Статья 14. Исчисление сроков, предусмотренных настоящим кодексом

(1) Течение сроков, с которыми настоящим кодексом связывается возникновение или прекращение трудовых отношений, начинается на следующий день после даты, которой определено возникновение или прекращение трудовых прав и обязанностей.
(2) Сроки, исчисляемые годами, месяцами, неделями, истекают в соответствующие числа последнего года, месяца или недели срока. В срок, исчисляемый в календарных неделях или днях, включаются и нерабочие дни.
(3) Если конец срока, исчисляемого месяцами, приходится на месяц с большим или меньшим числом дней по сравнению с месяцем, с которого началось течение срока, то днем истечения срока считается последний день месяца, в котором истекает срок.
(4) Если последний день срока приходится на нерабочий день, днем окончания срока считается первый следующий за ним рабочий день.

Р а з д е л II
СОЦИАЛЬНОЕ ПАРТНЕРСТВО В СФЕРЕ ТРУДА

Глава I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 15. Понятие социального партнерства

Социальное партнерство – система взаимоотношений между работниками (представителями работников), работодателями (представителями работодателей) и соответствующими органами публичной власти в процессе определения и реализации социальных и экономических прав и интересов сторон.

Статья 16. Стороны социального партнерства

(1) Сторонами социального партнерства на уровне предприятия являются работники и работодатели в лице их представителей, уполномоченных в установленном порядке.

(2) Сторонами социального партнерства на национальном, отраслевом и территориальном уровнях являются профессиональные союзы, патронаты и соответствующие органы публичной власти в лице их представителей, уполномоченных в установленном порядке.

(3) Органы публичной власти являются сторонами социального партнерства в тех случаях, когда они выступают в качестве работодателей либо их представителей, уполномоченных законом или работодателями.

Статья 17. Основные принципы социального партнерства

Основными принципами социального партнерства являются:

a) законность;

b) равноправие сторон;

c) паритет представительства сторон;

d) полномочность представителей сторон;

e) заинтересованность сторон в участии в договорных отношениях;

f) соблюдение сторонами норм действующего законодательства;

g) взаимное доверие между сторонами;

h) оценка реальных возможностей выполнения обязательств, взятых на себя сторонами;

i) приоритетность примирительных методов и процедур и обязательность взаимных консультаций сторон по вопросам труда и социальной политики;

j) отказ от односторонних действий, нарушающих договоренности (коллективные трудовые договоры и коллективные соглашения), и взаимное информирование об изменениях ситуации;

k) принятие решений и осуществление действий в рамках согласованных сторонами правил и процедур;

l) обязательность выполнения коллективных трудовых договоров, коллективных соглашений и иных договоренностей;

m) контроль за выполнением коллективных трудовых договоров и коллективных соглашений;

n) ответственность сторон за невыполнение взятых на себя обязательств;

o) создание государством благоприятных условий для развития социального партнерства.

Статья 18. Система социального партнерства

Система социального партнерства включает следующие уровни:

a) национальный уровень, устанавливающий основы регулирования социально-экономических и трудовых отношений в Республике Молдова;

b) отраслевой уровень, устанавливающий основы регулирования отношений в сфере труда и социальной сфере в отдельной отрасли (отраслях) национальной экономики;

c) территориальный уровень, устанавливающий основы регулирования отношений в сфере

труда и социальной сфере в административно-территориальных единицах второго уровня;
d) уровень предприятия, устанавливающий конкретные взаимные обязательства работников и работодателей в сфере труда и социальной сфере.

Статья 19. Формы социального партнерства

Социальное партнерство осуществляется в следующих формах:
a) коллективные переговоры по разработке проектов коллективных трудовых договоров, коллективных соглашений и их заключение на двух- и трехсторонней основе через представителей сторон социального партнерства;
b) участие в рассмотрении проектов нормативных актов и предложений, касающихся социально-экономических реформ, в совершенствовании трудового законодательства, обеспечении гражданского примирения, разрешении коллективных трудовых конфликтов;
c) взаимные консультации (переговоры) по вопросам регулирования трудовых отношений и иных непосредственно связанных с ними отношений;
d) участие работников (их представителей) в управлении предприятием.

Глава II
ПРЕДСТАВИТЕЛИ РАБОТНИКОВ И РАБОТОДАТЕЛЕЙ В СОЦИАЛЬНОМ ПАРТНЕРСТВЕ

Статья 20. Представители работников в социальном партнерстве

(1) Представителями работников в социальном партнерстве являются профсоюзные органы на уровне предприятия, на территориальном, отраслевом и национальном уровнях, уполномоченные в соответствии с уставами профессиональных союзов и действующим законодательством.
(2) Интересы работников предприятия в социальном партнерстве при проведении коллективных переговоров, заключении, изменении и дополнении коллективного трудового договора, осуществлении контроля за его выполнением, а также при реализации права на участие в управлении предприятием представляют профсоюзный орган предприятия, а в случае его отсутствия – иные представители, избираемые работниками предприятия.
(3) Интересы работников в социальном партнерстве на территориальном, отраслевом и национальном уровнях при проведении коллективных переговоров, заключении, изменении и дополнении коллективных соглашений, разрешении коллективных трудовых конфликтов, в том числе касающихся заключения, изменения или дополнения коллективных соглашений, при осуществлении контроля за их выполнением представляют соответствующие профсоюзные органы.

Статья 21. Избранные представители работников

(1) Работники, не являющиеся членами профсоюза, имеют право уполномочить профсоюзный орган представлять их интересы в трудовых отношениях с работодателем.
(2) На предприятии, где не созданы профсоюзы, интересы работников могут быть защищены избранными ими представителями.
(3) Работники избирают своих представителей на общем собрании (конференции) работников числом голосов не менее половины от общего числа работников (делегатов) предприятия.
(4) Число избираемых представителей работников устанавливается общим собранием (конференцией) работников исходя из общей численности работников предприятия.
(5) Полномочия избранных представителей работников, порядок осуществления полномочий, а также сроки и пределы мандата представителей устанавливаются общим собранием (конференцией) работников в нормативном акте на уровне предприятия.
[Ст.21 ч.(5) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, МО115-116/01.07.08 ст.441]

Статья 22. Обязанности работодателя по созданию условий для деятельности представителей работников в социальном партнерстве

Работодатель обязан создавать условия для деятельности представителей работников в соответствии с настоящим кодексом, Законом о профессиональных союзах, другими нормативными актами, коллективными соглашениями и коллективным трудовым договором.

Статья 23. Представители работодателей в социальном партнерстве

(1) Представителями работодателя при проведении коллективных переговоров, заключении, изменении или дополнении коллективного трудового договора являются руководитель предприятия или уполномоченные им лица в соответствии с настоящим кодексом, иными нормативными актами и учредительными документами предприятия.

(2) При проведении коллективных переговоров, заключении, изменении или дополнении коллективных соглашений, а также при разрешении коллективных трудовых конфликтов по поводу их заключения, изменения или дополнения интересы работодателей представляют при необходимости соответствующие патронаты.

Статья 24. Иные представители работодателей в социальном партнерстве

Государственные и муниципальные предприятия, а также организации и учреждения, финансируемые из национального публичного бюджета, могут быть представлены органами центрального и местного публичного управления, уполномоченными законом или руководителями этих предприятий, организаций и учреждений.

Глава III
ОРГАНЫ СОЦИАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

Статья 25. Органы социального партнерства

(1) В целях регулирования социально-экономических отношений в сфере социального партнерства создаются следующие структуры:

a) на национальном уровне – Национальная комиссия по консультациям и коллективным переговорам;

b) на отраслевом уровне – отраслевые комиссии по консультациям и коллективным переговорам;

c) на территориальном уровне – территориальные комиссии по консультациям и коллективным переговорам;

d) на уровне предприятия – комиссии по социальному диалогу работодатель – работники.

(2) Создание и деятельность комиссий национального, отраслевого и территориального уровней, предусмотренных пунктами a) – c) части (1), регулируются органическим законом, а комиссий на уровне предприятия, предусмотренных пунктом d) части (1), – типовым положением, утвержденным Национальной комиссией по консультациям и коллективным переговорам, которое публикуется в Официальном мониторе Республики Молдова.

[Ст.25 ч.(2) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]

Глава IV
КОЛЛЕКТИВНЫЕ ПЕРЕГОВОРЫ

Статья 26. Ведение коллективных переговоров

(1) Представители работников и работодателей имеют право инициировать и участвовать в коллективных переговорах по разработке, заключению, изменению или дополнению коллективного трудового договора или коллективных соглашений.

(2) Представители сторон, получившие уведомление в письменной форме с предложением о начале коллективных переговоров, обязаны вступить в переговоры в течение семи

календарных дней со дня получения уведомления.

Статья 27. Порядок ведения коллективных переговоров

(1) Участники коллективных переговоров свободны в выборе вопросов, регулируемых коллективными трудовыми договорами и коллективными соглашениями.

(2) На предприятиях, где часть работников не являются членами профсоюза, эти работники могут уполномочить профсоюзный орган представлять их интересы на переговорах в соответствии с частью (1) статьи 21.

(3) При отсутствии на предприятии профсоюза представительство интересов работников осуществляют избранные ими представители в соответствии с частью (2) статьи 21.

(4) При наличии на национальном, отраслевом или территориальном уровне нескольких профсоюзных органов создается единый представительный орган для ведения коллективных переговоров, разработки проекта коллективного соглашения и его заключения. Формирование представительного органа осуществляется на основе принципа пропорционального представительства профсоюзных органов в зависимости от численности членов профсоюза.

(5) Право на ведение коллективных переговоров, подписание коллективных соглашений от имени работников на национальном, отраслевом или территориальном уровне принадлежит соответствующим профсоюзам (объединениям профсоюзов). При наличии на соответствующем уровне нескольких профсоюзов (объединений профсоюзов) каждый из них пользуется правом быть представленным в едином представительном органе для ведения коллективных переговоров. При отсутствии соглашения о создании единого представительного органа для ведения коллективных переговоров право на их ведение предоставляется профсоюзу (объединению профсоюзов), объединяющему наибольшее число членов.

(6) Стороны обязаны предоставлять друг другу информацию, необходимую для ведения коллективных переговоров, не позднее чем через две недели с момента запроса.

(7) Участники коллективных переговоров, другие лица, причастные к коллективным переговорам, обязаны не разглашать полученную информацию, если она составляет государственную или коммерческую тайну. Лица, разгласившие указанную информацию, несут дисциплинарную, материальную, административную, гражданскую или уголовную ответственность в порядке, установленном действующим законодательством.

(8) Сроки, место и порядок проведения коллективных переговоров устанавливаются представителями сторон, участвующими в переговорах.

Статья 28. Урегулирование разногласий

Если в ходе коллективных переговоров не принято согласованное решение по всем или по отдельным вопросам, составляется протокол разногласий. Урегулирование разногласий, возникших в ходе коллективных переговоров по заключению, изменению или дополнению коллективного трудового договора или коллективного соглашения, производится в порядке, установленном настоящим кодексом.

Статья 29. Гарантии и компенсации участникам коллективных переговоров

(1) Лица, участвующие в коллективных переговорах, разработке проекта коллективного трудового договора или коллективного соглашения, освобождаются от основной работы с сохранением средней заработной платы на срок, установленный соглашением сторон, но не более чем на три месяца.

(2) Все затраты, связанные с участием в коллективных переговорах, компенсируются в порядке, установленном действующим законодательством, коллективным трудовым договором или коллективным соглашением. Работа экспертов, специалистов и посредников оплачивается приглашающей стороной, если коллективным трудовым договором или коллективным соглашением не предусмотрено иное.

(3) Представители работников, участвующие в коллективных переговорах, в период их ведения не могут быть подвергнуты дисциплинарному взысканию, переведены на другую работу или уволены без предварительного согласия уполномочившего их органа, за исключением случаев увольнения, предусмотренных настоящим кодексом за совершение дисциплинарного проступка.

Глава V
КОЛЛЕКТИВНЫЙ ТРУДОВОЙ ДОГОВОР И КОЛЛЕКТИВНОЕ СОГЛАШЕНИЕ

Статья 30. Коллективный трудовой договор

(1) Коллективный трудовой договор – правовой акт, регулирующий трудовые и иные социальные отношения на предприятии, заключенный в письменной форме между работниками и работодателем в лице их представителей.

(2) Коллективный трудовой договор может быть заключен как по предприятию в целом, так и в его филиалах и представительствах.

(3) При заключении коллективного трудового договора в филиале или представительстве предприятия стороной договора является руководитель соответствующего подразделения, уполномоченный на это работодателем.

Статья 31. Содержание и структура коллективного трудового договора

(1) Содержание и структура коллективного трудового договора определяются сторонами.

(2) В коллективный трудовой договор могут быть включены взаимные обязательства работников и работодателя по следующим вопросам:

a) формы, системы и размеры оплаты труда;

b) выплата пособий, компенсаций;

c) механизм регулирования оплаты труда с учетом уровня инфляции и достижения экономических показателей, предусмотренных коллективным трудовым договором;

d) рабочее время и время отдыха, а также вопросы, касающиеся порядка предоставления и продолжительности отпусков;

e) улучшение условий и охраны труда работников, в том числе женщин и молодежи;

f) соблюдение интересов работников при приватизации предприятия и жилищного фонда, находящегося на его балансе;

g) экологическая безопасность и охрана здоровья работников на производстве;

h) гарантии и льготы работникам, совмещающим работу с обучением;

i) восстановление здоровья, отдых работников и членов их семей;

j) контроль за выполнением положений коллективного трудового договора, процедура его изменения и дополнения;

k) обеспечение нормальных условий для деятельности представителей работников;

l) ответственность сторон;

m) отказ от забастовок при выполнении соответствующих условий коллективного трудового договора; а также

n) по другим вопросам, определенным сторонами.

(3) В коллективном трудовом договоре могут быть предусмотрены с учетом финансово-экономического положения работодателя льготы и преимущества для работников, а также условия труда, более благоприятные по сравнению с предусмотренными действующим законодательством и коллективными соглашениями.

(4) В коллективный трудовой договор могут быть включены и нормативные положения, если они не противоречат действующему законодательству.

Статья 32. Разработка проекта коллективного трудового договора и его заключение

(1) Проект коллективного трудового договора разрабатывается сторонами в соответствии с настоящим кодексом и иными нормативными актами.
(2) Если в течение трех месяцев со дня начала переговоров не было достигнуто согласие по отдельным положениям проекта коллективного трудового договора, стороны обязаны подписать коллективный трудовой договор по согласованным условиям с одновременным составлением протокола разногласий.
(3) Неразрешенные разногласия являются предметом дальнейших коллективных переговоров либо разрешаются в соответствии с настоящим кодексом и иными нормативными актами.

Статья 33. Действие коллективного трудового договора

(1) Коллективный трудовой договор вступает в силу со дня подписания его сторонами либо со дня, установленного договором.
(1^1) Срок действия коллективного трудового договора устанавливается сторонами и не может быть менее одного года.
[Ст.33 ч.(1^1) введена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
(2) Коллективный трудовой договор сохраняет свое действие в случае изменения наименования предприятия или расторжения индивидуального трудового договора с руководителем предприятия.
(3) При реорганизации путем объединения (слияния и присоединения), дробления (разделения и выделения) или преобразования либо ликвидации предприятия коллективный трудовой договор сохраняет свое действие в течение всего периода реорганизации или ликвидации.
(4) При смене вида собственности предприятия коллективный трудовой договор сохраняет свое действие в течение шести месяцев со дня перехода права собственности.
(5) При реорганизации или смене вида собственности предприятия любая из сторон имеет право направить другой стороне предложение о заключении нового коллективного трудового договора или продлении действия прежнего.
(6) По истечении срока, на который был заключен коллективный трудовой договор, его действие сохраняется до момента заключения нового договора или принятия сторонами решения о продлении срока действия прежнего.
(7) Действие коллективного трудового договора, заключенного по предприятию в целом, распространяется на всех работников предприятия, его филиалов и представительств.

Статья 34. Изменение и дополнение коллективного трудового договора

Изменение и дополнение коллективного трудового договора производятся в порядке, установленном настоящим кодексом для его заключения.

Статья 35. Коллективное соглашение

(1) Коллективное соглашение – правовой акт, устанавливающий общие принципы регулирования трудовых отношений и связанных с ними социально-экономических отношений, заключаемый уполномоченными представителями работников и работодателей на национальном, территориальном и отраслевом уровнях в пределах их компетенции.
(2) В коллективное соглашение могут быть включены положения, касающиеся:
a) оплаты труда;
b) условий и охраны труда;
c) режима труда и отдыха;
d) развития социального партнерства;
e) иных вопросов, определенных сторонами.

Статья 36. Содержание и структура коллективного соглашения
Содержание и структура коллективного соглашения определяются по соглашению между представителями сторон, которые свободны в выборе круга вопросов для обсуждения и включения в коллективное соглашение.
Статья 37. Порядок разработки проекта коллективного
соглашения и его заключения
(1) Проект коллективного соглашения разрабатывается в процессе коллективных переговоров.
(2) Ведение переговоров, заключение и изменение условий коллективного соглашения соответствующего уровня, требующих вложения бюджетных средств, осуществляются сторонами, как правило, до разработки проекта соответствующего бюджета на финансовый год, относящийся к сроку действия коллективного соглашения.
(3) Порядок и сроки разработки проекта коллективного соглашения и его заключения устанавливаются органом социального партнерства соответствующего уровня.
(4) Неразрешенные разногласия являются предметом дальнейших коллективных переговоров или разрешаются в соответствии с настоящим кодексом и иными нормативными актами.
(5) Коллективное соглашение подписывается представителями сторон.
Статья 38. Действие коллективного соглашения
(1) Коллективное соглашение, заключенное на национальном уровне (генеральное соглашение), вступает в силу со дня его опубликования в Официальном мониторе Республики Молдова.
(2) Коллективные соглашения других уровней вступают в силу со дня их регистрации в соответствии со статьей 40 либо со дня, указанного в тексте соглашения, но не ранее дня регистрации.
(3) Срок действия коллективного соглашения устанавливается сторонами и не может быть менее одного года.
(4) В случае, когда на работников одновременно распространяется действие нескольких коллективных соглашений, приоритет имеют наиболее благоприятные для них условия этих соглашений.
(5) Действие коллективного соглашения распространяется на работников и работодателей, уполномочивших своих представителей на участие в коллективных переговорах, разработку и заключение коллективного соглашения от их имени, на соответствующие органы публичной власти в пределах взятых ими обязательств, а также на работников и работодателей, присоединившихся к соглашению после его заключения.
(6) Действие коллективного соглашения распространяется на всех работодателей, являющихся членами патроната, заключившего соглашение. Прекращение членства в патронате не освобождает работодателя от выполнения условий соглашения, заключенного в период его членства в патронате. Работодатель, вступивший в патронат в период действия коллективного соглашения, обязан выполнять положения данного соглашения.
(7) Порядок опубликования коллективных соглашений, заключенных на отраслевом и территориальном уровнях, устанавливается сторонами.
Статья 39. Изменение и дополнение коллективного соглашения
Изменение и дополнение коллективного соглашения производятся в порядке, установленном настоящим кодексом для его заключения.
Статья 40. Регистрация коллективного трудового
договора и коллективного соглашения
(1) Коллективный трудовой договор в течение семи календарных дней со дня заключения направляется одной из подписавших его сторон на регистрацию в территориальную

инспекцию труда.
[Ст.40 ч.(1) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
(2) Коллективное соглашение отраслевого и территориального уровней в течение семи календарных дней со дня заключения направляется одной из подписавших его сторон на регистрацию в Министерство экономики и торговли.
[Ст.40 ч.(2) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
(3) Коллективное соглашение национального уровня не подлежит регистрации.

Статья 41. Контроль за выполнением коллективного трудового договора и коллективного соглашения

(1) Контроль за выполнением коллективного трудового договора и коллективного соглашения осуществляется сторонами социального партнерства через их представителей и Инспекцией труда в соответствии с действующим законодательством.
(2) При проведении указанного контроля представители сторон обязаны обмениваться необходимой для этого информацией.

Глава VI
УЧАСТИЕ РАБОТНИКОВ В УПРАВЛЕНИИ ПРЕДПРИЯТИЕМ

Статья 42. Право работников на участие в управлении предприятием и формы участия

(1) Право работников на участие в управлении предприятием непосредственно или через их представительные органы и формы этого участия регулируются настоящим кодексом, иными нормативными актами, учредительными документами предприятия и коллективным трудовым договором.
(2) Участие работников в управлении предприятием может осуществляться в форме:
a) участия в разработке проектов нормативных актов в социально-экономической сфере на уровне предприятия;
a^1) участия в утверждении нормативных актов на уровне предприятия в случаях, предусмотренных настоящим кодексом и другими законодательными или нормативными актами;
[Ст.42 ч.(2) пкт.a^1) введен ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
b) запроса мнения представителей работников по вопросам, затрагивающим права и интересы трудового коллектива;
c) сотрудничества с работодателем в рамках социального партнерства; а также
d) в иных формах, не противоречащих действующему законодательству.

Глава VII
ОТВЕТСТВЕННОСТЬ СТОРОН СОЦИАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

Статья 43. Ответственность за уклонение от участия в коллективных переговорах, непредоставление информации, необходимой для ведения коллективных переговоров и осуществления контроля за соблюдением коллективного трудового договора и коллективного соглашения

(1) Представители сторон, уклоняющиеся от участия в коллективных переговорах по заключению, изменению и дополнению коллективного трудового договора или коллективного соглашения либо отказывающиеся от подписания согласованного коллективного трудового договора или коллективного соглашения, несут ответственность, предусмотренную действующим законодательством.
(2) Лица, виновные в непредоставлении информации, необходимой для ведения коллективных переговоров и осуществления контроля за выполнением коллективного

трудового договора или коллективного соглашения, а также лица, виновные в предоставлении неполной или недостоверной информации, несут ответственность, предусмотренную действующим законодательством.

Статья 44. Ответственность за нарушение или невыполнение коллективного трудового договора или коллективного соглашения

Лица, виновные в нарушении или невыполнении положений коллективного трудового договора или коллективного соглашения, несут ответственность, предусмотренную действующим законодательством.

Р а з д е л III
ИНДИВИДУАЛЬНЫЙ ТРУДОВОЙ ДОГОВОР

Глава I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 45. Понятие индивидуального трудового договора

Индивидуальный трудовой договор – соглашение между работником и работодателем, на основании которого работник обязуется выполнять работу, соответствующую определенной специальности, квалификации или должности, на которую он назначен, с соблюдением правил внутреннего распорядка предприятия, а работодатель обязуется обеспечить работнику условия труда, предусмотренные настоящим кодексом, иными нормативными актами, содержащими нормы трудового права, коллективным трудовым договором, а также своевременно и в полном размере выплачивать ему заработную плату.

Статья 46. Стороны индивидуального трудового договора

(1) Сторонами индивидуального трудового договора являются работник и работодатель.

(2) Физическое лицо приобретает трудоспособность по достижении возраста шестнадцати лет.

(3) Физическое лицо может заключить индивидуальный трудовой договор и по достижении возраста пятнадцати лет с письменного согласия родителей или его законных представителей и при условии, что работа не причинит вреда его здоровью, развитию, учебному процессу и профессиональной подготовке.

(4) Запрещается прием на работу лиц, не достигших возраста пятнадцати лет, а также лиц, лишенных судебной инстанцией права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью, – на соответствующие должности или для занятия соответствующей деятельностью.

(5) Стороной индивидуального трудового договора в качестве работодателя может быть физическое или юридическое лицо независимо от вида собственности и организационно-правовой формы, использующее наемный труд.

(6) Работодатель – юридическое лицо может заключать индивидуальные трудовые договоры с момента приобретения статуса юридического лица.

(7) Работодатель – физическое лицо может заключать индивидуальные трудовые договоры с момента приобретения полной дееспособности.

(8) Запрещается заключение индивидуального трудового договора с целью занятия незаконной либо аморальной работой или деятельностью.

(9) Стороной индивидуального трудового договора может быть гражданин Республики Молдова, иностранный гражданин или лицо без гражданства, за исключением случаев, предусмотренных действующим законодательством.

Статья 47. Гарантии при приеме на работу

(1) Запрещается необоснованный отказ в приеме на работу.

(2) Запрещается любое прямое или косвенное ограничение прав либо установление прямых или косвенных преимуществ при заключении индивидуального трудового договора в зависимости от пола, расы, национальности, вероисповедания, места

жительства, политических убеждений или социального происхождения.
(3) Отказ работодателя в приеме на работу оформляется в письменной форме с указанием данных, предусмотренных пунктом b) части (1) статьи 49, и может быть обжалован в судебную инстанцию.

Статья 48. Право лица, поступающего на работу, на информацию об условиях индивидуального трудового договора

До заключения индивидуального трудового договора работодатель обязан ознакомить лицо, поступающее на работу, с основными положениями, которые будут включены в индивидуальный трудовой договор (статья 49).

Статья 49. Содержание индивидуального трудового договора

(1) Содержание индивидуального трудового договора определяется по соглашению сторон с учетом положений действующего законодательства и включает следующее:
a) фамилию и имя работника;
b) идентификационные реквизиты работодателя;
c) срок договора;
d) дату вступления в силу договора;
d^1) специальность, профессию, квалификацию, должность;
[Ст.42 ч.(2) пкт.d^1) введен ЗП60-XVI от 21.03.08, МО115-116/01.07.08 ст.441]
e) должностные функции;
f) риски, сопутствующие должности;
g) права и обязанности работника;
h) права и обязанности работодателя;
i) условия оплаты труда, в том числе размер тарифной ставки или должностного оклада работника, надбавки, премии и материальную помощь;
j) компенсации и выплаты, в том числе за тяжелую работу и работу с вредными и/или опасными условиями труда;
k) место работы;
l) режим труда и отдыха;
m) испытательный срок (в случае необходимости);
n) продолжительность ежегодного оплачиваемого отпуска и условия его предоставления;
o) положения коллективного трудового договора и правил внутреннего распорядка предприятия, касающиеся условий труда работника;
p) условия социального страхования;
r) условия медицинского страхования.
(2) Индивидуальный трудовой договор может содержать и иные условия, не противоречащие действующему законодательству.
(3) Запрещается установление в индивидуальном трудовом договоре условий, ухудшающих положение работника по сравнению с действующими нормативными актами, коллективными соглашениями и коллективным трудовым договором.
(4) Если работнику предстоит работать за рубежом, работодатель обязан своевременно предоставить в его распоряжение всю информацию, предусмотренную частью (1), и дополнительно следующую информацию:
a) продолжительность работы за рубежом;
b) валюта, в которой будет оплачиваться труд, а также форма оплаты;
c) компенсации и преимущества в денежном и/или натуральном выражении, связанные с переездом;
d) особые условия страхования.
(5) При приеме на работу в Республике Молдова иностранных граждан принимаются во внимание также положения межгосударственных (межправительственных) актов, стороной которых является Республика Молдова, касающиеся правового статуса этих лиц.

[Ст.49 ч.(5) введена ЗП8-XVI от 09.02.06, МО83-86/02.06.06 ст.362]
Статья 50. Запрещение требовать выполнения работы,
не обусловленной индивидуальным трудовым договором
Работодатель не имеет права требовать от работника выполнения работы, не обусловленной индивидуальным трудовым договором, за исключением случаев, предусмотренных настоящим кодексом.
Статья 51. Особые условия индивидуального трудового договора
(1) Кроме общих положений, предусмотренных статьей 49, стороны могут обсудить в ходе переговоров и включить в индивидуальный трудовой договор следующие особые условия:
a) мобильность;
b) конфиденциальность;
c) возмещение транспортных расходов, расходов по оплате коммунальных услуг, предоставление жилья;
d) иные особые условия, не противоречащие действующему законодательству.
(2) За выполнение особых условий, предусмотренных частью (1), работнику могут быть предоставлены право на особое вознаграждение и/или иные права согласно индивидуальному трудовому договору. В случае невыполнения этих условий работник может быть лишен предоставленных ему прав, а в отдельных случаях и принужден возместить ущерб, причиненный работодателю.
Статья 52. Мобильность как условие договора
Мобильность как условие договора означает возможность работодателя использовать работника для работы, которая в силу своей специфики не предполагает стабильного рабочего места, в рамках того же предприятия.
Статья 53. Конфиденциальность как условие договора
(1) Конфиденциальность как условие договора означает, что стороны договорились не разглашать в течение действия индивидуального трудового договора и не более трех месяцев (не более одного года для лиц, занимающих ответственные должности) после его прекращения сведения или информацию, ставших им известными в период действия данного договора в соответствии с правилами внутреннего распорядка предприятия, коллективным или индивидуальным трудовым договором.
(2) Несоблюдение конфиденциальности влечет возмещение ущерба виновной стороной.
Статья 54. Срок индивидуального трудового договора
(1) Индивидуальный трудовой договор заключается, как правило, на неопределенный срок.
(2) Индивидуальный трудовой договор может быть заключен и на определенный срок, не превышающий пяти лет, в соответствии с требованиями настоящего кодекса.
(3) Если в индивидуальном трудовом договоре не указан срок его действия, договор считается заключенным на неопределенный срок.
Статья 55. Срочный индивидуальный трудовой договор
Индивидуальный трудовой договор может быть заключен на определенный срок в соответствии с частью (2) статьи 54 только для выполнения работ, носящих непостоянный характер, в следующих случаях:
a) на период временного отсутствия работника, действие индивидуального договора которого приостановлено (за исключением случаев его участия в забастовке), либо на период нахождения его в одном из отпусков, предусмотренных статьями 112, 120, 123, 124, 126, 178, 299 и 300;
[Ст.55 пкт.a) изменен ЗП60-XVI от 21.03.08, МО115-116/01.07.08 ст.441]
b) на время выполнения временных работ продолжительностью до двух месяцев, а также сезонных работ, когда в силу природных условий работа может производиться только в

течение определенного периода года;
c) с лицами, откомандированными на работу за пределы Республики Молдова;
d) на время стажировки и профессиональной подготовки работника на другом предприятии;
e) с лицами, обучающимися по дневной форме обучения;
f) с лицами, вышедшими согласно действующему законодательству на пенсию по возрасту или пенсию за выслугу лет (либо приобретшими право на такую пенсию) и нетрудоустроенными, – на срок до двух лет. Данный срок может быть продлен сторонами с учетом требований части (2) статьи 54, части (1) и пункта a) части (2) статьи 68;
g) с научными работниками учреждений, занимающихся научными исследованиями и разработками, педагогическими работниками и ректорами высших учебных заведений, а также с директорами колледжей – по результатам конкурса, проведенного в соответствии с действующим законодательством;
h) на период избрания работника на определенный срок на выборную должность в центральных и местных органах публичной власти, а также в профсоюзных органах, органах патронатов, других некоммерческих организаций, хозяйственных товариществ и обществ;
i) с руководителями предприятий, их заместителями и главными бухгалтерами предприятий;
j) на период выполнения безработными оплачиваемых общественных работ в порядке, установленном Правительством;
k) на время выполнения определенной работы;
l) с творческими работниками из области искусства и культуры;
m) с работниками религиозных объединений; а также
n) в иных случаях, предусмотренных действующим законодательством.

Глава II
ЗАКЛЮЧЕНИЕ И ИСПОЛНЕНИЕ ИНДИВИДУАЛЬНОГО ТРУДОВОГО ДОГОВОРА

Статья 56. Заключение индивидуального трудового договора
(1) Индивидуальный трудовой договор заключается на основе переговоров между работником и работодателем. Заключению индивидуального трудового договора могут предшествовать специфические обстоятельства (проведение конкурса, избрание на должность и пр.).
(2) Работник вправе одновременно заключить индивидуальные трудовые договоры и с другими работодателями (работа по совместительству), если это не запрещено действующим законодательством.
(3) Индивидуальный трудовой договор составляется в двух экземплярах, каждый из которых подписывается сторонами и скрепляется печатью предприятия, с присвоением номера из реестра предприятия. Один экземпляр индивидуального трудового договора вручается работнику, другой хранится у работодателя.
Статья 57. Документы, предъявляемые при заключении индивидуального трудового договора
(1) При заключении индивидуального трудового договора лицо, поступающее на работу, предъявляет работодателю:
a) удостоверение личности или иной документ, удостоверяющий личность;
b) трудовую книжку, за исключением случаев, когда лицо поступает на работу впервые или трудоустраивается по совместительству;
c) документы воинского учета – для призывников и резервистов;

d) диплом об образовании, квалификационное свидетельство, подтверждающее наличие специальной подготовки, – при поступлении на работу, требующую специальных знаний или качеств;
e) медицинское заключение – в случаях, предусмотренных действующим законодательством.
(2) Требовать от лиц, поступающих на работу, иные документы, кроме предусмотренных частью (1), работодателю запрещается.

Статья 58. Форма и вступление в силу индивидуального трудового договора

(1) Индивидуальный трудовой договор заключается в письменной форме. Индивидуальный трудовой договор, заключенный до дня вступления в силу настоящего кодекса, может быть оформлен в письменной форме только с согласия сторон. Предложение работодателя об оформлении индивидуального трудового договора в письменной форме доводится до сведения работника под расписку приказом (распоряжением, решением, постановлением) работодателя. Предложение работника об оформлении индивидуального трудового договора в письменной форме доводится до сведения работодателя путем подачи и регистрации его письменного заявления. Мотивированный отказ одной из сторон оформить в письменной форме индивидуальный трудовой договор сообщается другой стороне письменным ответом в течение пяти рабочих дней.
[Ст.58 ч.(1) в редакции ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
(2) Индивидуальный трудовой договор вступает в силу со дня его подписания, если в договоре не предусмотрено иное.
(3) Если индивидуальный трудовой договор не был оформлен письменно, он считается заключенным на неопределенный срок и порождает юридические последствия со дня, когда работник был допущен к работе работодателем или другим должностным лицом предприятия, наделенным полномочиями по приему на работу. Если работник докажет факт допущения его к работе, письменное оформление индивидуального трудового договора осуществляется впоследствии работодателем в обязательном порядке.
(4) При приеме на работу без соблюдения соответствующего письменного оформления работодатель обязан также оформить индивидуальный трудовой договор в соответствии с положениями настоящего кодекса на основании протокола контроля, составленного инспектором труда.
[Ст.59 исключена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]

Статья 60. Испытательный срок

(1) С целью проверки профессиональных способностей работника при заключении индивидуального трудового договора может быть установлен испытательный срок до трех месяцев, а для должностных лиц, перечень которых утверждается работодателем после консультации с представителями работников, – до шести месяцев. При приеме на работу неквалифицированных рабочих испытательный срок устанавливается как исключение и не может превышать 15 календарных дней.
[Ст.60 ч.(1) изменен ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
(2) В испытательный срок не включаются период нахождения работника в медицинском отпуске и другие периоды, когда он отсутствовал на работе по уважительным причинам, подтвержденным документально.
(3) Условие об испытательном сроке должно быть предусмотрено в индивидуальном трудовом договоре. При отсутствии в договоре такого условия считается, что работник был принят на работу без испытательного срока.
(4) На протяжении испытательного срока работник пользуется всеми правами и исполняет обязанности, предусмотренные трудовым законодательством, правилами внутреннего

распорядка предприятия, коллективным и индивидуальным трудовыми договорами.
(5) В течение действия индивидуального трудового договора может быть установлен только один испытательный срок.

Статья 61. Испытательный срок работников, принятых на работу на основании срочного индивидуального трудового договора

Испытательный срок для работников, принятых на работу на основании срочного индивидуального трудового договора, не может превышать:
a) 15 календарных дней при заключении индивидуального трудового договора на срок от трех до шести месяцев;
b) 30 календарных дней при заключении индивидуального трудового договора на срок более шести месяцев.

Статья 62. Запрещение применения испытательного срока

Запрещается применение испытательного срока при заключении индивидуального трудового договора в отношении:
a) молодых специалистов, выпускников многопрофильных профессиональных училищ и ремесленных училищ;
b) лиц в возрасте до восемнадцати лет;
c) лиц, поступающих на работу по конкурсу;
d) лиц, поступающих на работу в порядке перевода с другого предприятия;
e) беременных женщин;
f) инвалидов;
g) лиц, избранных на выборную должность;
h) лиц, поступающих на работу на основании индивидуального трудового договора сроком до трех месяцев.
[Ст.62 пкт.i) исключен ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]

Статья 63. Результат испытательного срока

(1) Если в течение испытательного срока индивидуальный трудовой договор не был прекращен по основаниям, предусмотренным настоящим кодексом, действие договора продолжается и его последующее прекращение допускается только на общих основаниях.
(2) При неудовлетворительном результате испытательного срока этот факт устанавливается в приказе (распоряжении, решении, постановлении) об увольнении работника, который издается работодателем до истечения данного срока, без выплаты выходного пособия. Работник вправе обжаловать увольнение в судебную инстанцию.

Статья 64. Исполнение индивидуального трудового договора

(1) Права и обязанности, связанные с трудовыми отношениями между работодателем и работником, устанавливаются путем переговоров и закрепляются в коллективном и индивидуальном трудовых договорах, за исключением случаев, предусмотренных законом.
(2) Работники не могут отказаться от прав, установленных настоящим кодексом. Любое соглашение, направленное на отказ от признанных прав работников или их ограничение, является недействительным.
(3) При реорганизации предприятия либо полном или частичном переходе права собственности на предприятие к правопреемнику переходят существующие на данный момент права и обязанности, вытекающие из коллективного и индивидуальных трудовых договоров.

Статья 65. Оформление приема на работу

(1) Прием на работу оформляется приказом (распоряжением, решением, постановлением) работодателя, изданным на основании согласованного и подписанного сторонами индивидуального трудового договора.

(2) Приказ (распоряжение, решение, постановление) работодателя о приеме на работу доводится до сведения работника под расписку в срок до трех рабочих дней со дня подписания сторонами индивидуального трудового договора. По письменному заявлению работника работодатель обязан выдать ему в течение трех рабочих дней копию приказа (распоряжения, решения, постановления), заверенную в установленном порядке.
(3) При приеме на работу или при переводе на другую работу в соответствии с положениями настоящего кодекса работодатель обязан:
a) ознакомить работника с поручаемой ему работой, условиями труда, его правами и обязанностями;
b) ознакомить работника с правилами внутреннего распорядка предприятия и коллективным трудовым договором;
c) проинструктировать работника по технике безопасности, гигиене труда, мерам противопожарной безопасности и другим правилам охраны труда.
Статья 66. Трудовая книжка
(1) Трудовые книжки ведутся на всех работников, проработавших на предприятии свыше пяти рабочих дней.
(2) В трудовую книжку вносятся сведения о работнике, выполняемой им работе, а также о поощрениях за успехи в работе на предприятии. Сведения о дисциплинарных взысканиях в трудовую книжку не вносятся.
(3) Запись о причинах прекращения индивидуального трудового договора производится в строгом соответствии с положениями действующего законодательства с указанием на соответствующую статью закона, ее часть, пункт, подпункт.
(4) В случае прекращения индивидуального трудового договора по инициативе работника по основаниям, с которыми законодательство связывает возможность предоставления определенных льгот и преимуществ, запись о прекращении индивидуального трудового договора производится с указанием этих оснований.
(5) При прекращении индивидуального трудового договора трудовая книжка возвращается работнику в день освобождения от работы.
(6) Порядок ведения, хранения и учета трудовых книжек устанавливается Правительством.
Статья 67. Справка о работе и заработной плате
Работодатель обязан выдать работнику по его письменному заявлению в течение трех рабочих дней справку о работе на данном предприятии с указанием специальности, квалификации, должности, продолжительности работы и размера заработной платы.

Глава III
ИЗМЕНЕНИЕ ИНДИВИДУАЛЬНОГО ТРУДОВОГО ДОГОВОРА

Статья 68. Изменение индивидуального трудового договора
(1) Индивидуальный трудовой договор может быть изменен только на основании подписанного сторонами дополнительного соглашения, прилагаемого к договору и являющегося его составной частью.
(2) Изменением индивидуального трудового договора признается изменение или дополнение, касающееся:
[Ст.68 абз.1 изменен ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
a) срока договора;
[Ст.68 ч.(2) пкт.b) исключен ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
c) специфики труда (тяжелая работа, работа с вредными и/или опасными условиями труда, введение особых условий договора, предусмотренных статьей 51, и др.);
d) размера оплаты труда;
e) режима труда и отдыха;

f) специальности, профессии, квалификации, должности;
g) характера и порядка предоставления льгот, если такие предусмотрены договором.
[Ст.68 ч.(2) пкт.g) изменен ЗП60-XVI от 21.03.08, МО115-116/01.07.08 ст.441]
(3) Изменение работодателем иных, чем указанные в части (2), условий индивидуального трудового договора в одностороннем порядке допускается, в порядке исключения, только в случаях и на условиях, предусмотренных настоящим кодексом.
[Ст.68 ч.(3) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, МО115-116/01.07.08 ст.441]
Статья 69. Временное изменение места работы
(1) Место работы может быть временно изменено работодателем в случае направления работника в служебную командировку или откомандирования его на другое место работы в соответствии со статьями 70 и 71.
(2) На время служебной командировки или откомандирования на другое место работы за работником сохраняется должность, средняя заработная плата и другие права, предусмотренные коллективным и индивидуальным трудовыми договорами.
Статья 70. Направление в служебную командировку
Работник может быть направлен в служебную командировку на срок не более 60 календарных дней в порядке и на условиях, предусмотренных статьями 174 – 176.
Статья 71. Откомандирование
(1) Откомандирование работника на другое место работы может быть произведено только с его письменного согласия на срок не более одного года и осуществляется на основании отдельного срочного индивидуального трудового договора.
[Ст.71 ч.(1) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, МО115-116/01.07.08 ст.441]
(2) При необходимости срок откомандирования может быть продлен по соглашению сторон, но не более чем еще на один год.
(3) Отдельные категории работников, предусмотренные в статье 302, могут быть откомандированы на срок, превышающий указанный в части (1).
(4) Откомандированный работник имеет право на возмещение транспортных расходов и расходов по найму жилья, а также на получение специального пособия в соответствии с положениями действующего законодательства, условиями коллективного и/или индивидуального трудовых договоров.
(5) При откомандировании может быть изменена и специфика работы, но только с письменного согласия работника.
Статья 72. Оплата труда при откомандировании
(1) Оплата труда при откомандировании на другое место работы производится предприятием, на которое работник откомандирован. В случае неплатежеспособности этого предприятия обязанность по оплате выполненной работы возлагается на предприятие, откомандировавшее работника, с правом предъявления регрессного иска предприятию, на которое был откомандирован работник.
[Ст.72 ч.(1) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, МО115-116/01.07.08 ст.441]
(2) Если условия оплаты труда или время отдыха на новом месте работы отличаются от тех, которыми работник пользовался на предприятии, его откомандировавшем, к работнику применяются более выгодные условия.
Статья 73. Временное изменение места и специфики работы
В случае возникновения ситуаций, предусмотренных пунктами a) и b) части (2) статьи 104, работодатель может временно, на срок, не превышающий одного месяца, изменить работнику место и специфику работы без его согласия и без внесения соответствующих изменений в индивидуальный трудовой договор.
Статья 74. Перевод на другую работу и перемещение
(1) Перевод работника на другую постоянную работу на том же предприятии с изменением индивидуального трудового договора в соответствии со статьей 68, а равно

трудоустройство в порядке перевода на постоянную работу на другом предприятии либо перевод в другую местность вместе с предприятием допускается только с письменного согласия сторон.
(2) Работника, нуждающегося в соответствии с медицинским заключением в предоставлении более легкой работы, работодатель обязан перевести с его письменного согласия на другую работу, которая ему не противопоказана. В случае отказа работника от перевода индивидуальный трудовой договор расторгается в соответствии с пунктом x) части (1) статьи 86. При отсутствии необходимого рабочего места индивидуальный трудовой договор расторгается на основании пункта d) части (1) статьи 86.
(3) При переводе согласно частям (1) и (2) стороны вносят в индивидуальный трудовой договор необходимые изменения в соответствии со статьей 68 на основании приказа (распоряжения, решения, постановления) работодателя, который доводится до сведения работника под расписку в течение трех рабочих дней.
[Ст.74 ч.(3) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, МО115-116/01.07.08 ст.441]
(4) Не является переводом и не требует согласия работника перемещение его на том же предприятии на другое рабочее место, в другое структурное подразделение предприятия, находящееся в той же местности, поручение работы на другом механизме или агрегате в пределах специальности, квалификации или должности, предусмотренных индивидуальным трудовым договором. В случае перемещения работодатель издает приказ (распоряжение, решение, постановление), который доводится до сведения работника под расписку в течение трех рабочих дней.

Глава IV
ПРИОСТАНОВЛЕНИЕ ДЕЙСТВИЯ ИНДИВИДУАЛЬНОГО ТРУДОВОГО ДОГОВОРА

Статья 75. Общие положения
(1) Действие индивидуального трудового договора может быть приостановлено по обстоятельствам, не зависящим от воли сторон, по соглашению сторон или по инициативе одной из сторон.
(2) Приостановление действия индивидуального трудового договора предполагает приостановление работы работником и выплаты ему вознаграждений (заработной платы, надбавок, других выплат) работодателем.
(3) На весь период приостановления действия индивидуального трудового договора права и обязанности сторон, кроме указанных в части (2), продолжают действовать, если иное не предусмотрено действующими нормативными актами, коллективными соглашениями, коллективным и индивидуальным трудовыми договорами.
(4) Приостановление действия индивидуального трудового договора, за исключением случаев, предусмотренных пунктами a) и b) статьи 76, производится путем издания работодателем приказа (распоряжения, решения, постановления), который доводится до сведения работника под расписку не позднее дня приостановления.
[Ст.75 ч.(4) введена ЗП8-XVI от 09.02.06, МО83-86/02.06.06 ст.362]
Статья 76. Приостановление действия индивидуального трудового договора по обстоятельствам, не зависящим от воли сторон
Действие индивидуального трудового договора приостанавливается по следующим обстоятельствам, не зависящим от воли сторон:
a) отпуск по беременности и родам;
b) болезнь или травма;
[Ст.76 пкт.c) исключен ЗП60-XVI от 21.03.08, МО115-116/01.07.08 ст.441]
d) карантин;

e) призыв на срочную военную, сокращенную военную или гражданскую службу;
f) форс-мажорные обстоятельства, подтвержденные в установленном порядке, не влекущие прекращения трудовых отношений;
g) направление в судебную инстанцию уголовного дела о совершении работником преступления, несовместимого с выполняемой работой, – до вступления в законную силу судебного решения;
h) пропуск по вине работника срока прохождения медицинского осмотра;
i) установление медицинским заключением противопоказаний, исключающих возможность выполнения работы, указанной в индивидуальном трудовом договоре;
j) требование контрольных или правоохранительных органов в соответствии с действующим законодательством;
k) появление на работе в состоянии алкогольного, наркотического или токсического опьянения, установленного заключением компетентного медицинского учреждения или актом комиссии, образованной из равного числа представителей работодателя и работников;
l) участие в забастовке, объявленной в соответствии с настоящим кодексом;
m) установление на определенный срок группы инвалидности вследствие несчастного случая на производстве или профессионального заболевания; а также
n) по иным обстоятельствам, предусмотренным действующим законодательством.

Статья 77. Приостановление действия индивидуального трудового договора по соглашению сторон

Действие индивидуального трудового договора приостанавливается по соглашению сторон, оформленному письменно, по следующим причинам:
a) предоставление отпуска без сохранения заработной платы на срок более одного месяца;
b) прохождение курса профессиональной подготовки или стажировки с отрывом от работы на срок более 60 календарных дней;
c) технический простой;
d) уход за больным ребенком в возрасте до семи лет;
e) уход за ребенком-инвалидом в возрасте до шестнадцати лет;
[Ст.76 пкт.e) изменен ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
e^1) откомандирование;
[Ст.76 пкт.e^1) введен ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
f) по иным причинам, предусмотренным законодательством.

Статья 78. Приостановление действия индивидуального трудового договора по инициативе одной из сторон

(1) Действие индивидуального трудового договора приостанавливается по инициативе работника по следующим причинам:
a) отпуск по уходу за ребенком в возрасте до шести лет;
b) отпуск по уходу за больным членом семьи продолжительностью до одного года согласно медицинскому заключению;
c) прохождение курса профессиональной подготовки вне предприятия согласно части (3) статьи 214;
d) занятие выборной должности в органе публичной власти, профессионального союза или патроната;
e) неудовлетворительные условия охраны труда; а также
f) по иным причинам, предусмотренным действующим законодательством.
(2) Действие индивидуального трудового договора может быть приостановлено по инициативе работодателя:
a) на время служебного расследования, проводимого в соответствии с требованиями настоящего кодекса;

b) на срок откомандирования.
[Ст.78 ч.(2) пкт.c) исключен ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
Статья 79. Порядок разрешения споров, связанных с приостановлением действия индивидуального трудового договора
Споры, связанные с приостановлением действия индивидуального трудового договора, разрешаются в порядке, установленном статьями 354 – 356.
Статья 80. Технический простой
(1) Технический простой означает временную невозможность продолжения предприятием или его структурным подразделением производственной деятельности по объективным экономическим причинам.
[Ст.80 ч.(1) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
(2) Продолжительность технического простоя не может превышать трех месяцев в течение календарного года.
(3) Во время технического простоя работники находятся в распоряжении работодателя, с тем чтобы он имел возможность в любое время распорядиться о возобновлении деятельности.
(4) На период технического простоя работники получают пособие в размере не менее 75 процентов основной заработной платы, за исключением случаев приостановления индивидуального трудового договора в соответствии с пунктом c) статьи 77.
(5) Порядок выполнения работниками обязанности находиться в распоряжении работодателя, а также конкретный размер получаемого ими пособия в период технического простоя устанавливаются приказом (распоряжением, решением, постановлением) работодателя, коллективным трудовым договором и коллективными соглашениями.

Глава V
ПРЕКРАЩЕНИЕ ИНДИВИДУАЛЬНОГО ТРУДОВОГО ДОГОВОРА

Статья 81. Основания прекращения индивидуального трудового договора
(1) Индивидуальный трудовой договор может быть прекращен:
a) по обстоятельствам, не зависящим от воли сторон (статьи 82, 305 и 310);
b) по инициативе одной из сторон (статьи 85 и 86).
(2) Во всех случаях, предусмотренных частью (1), днем прекращения индивидуального трудового договора считается последний день работы работника.
(3) Индивидуальный трудовой договор прекращается на основании приказа (распоряжения, решения, постановления) работодателя, который доводится до сведения работника под расписку не позднее дня освобождения от работы.
[Ст.81 ч.(3) введена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
Статья 82. Прекращение индивидуального трудового договора по обстоятельствам, не зависящим от воли сторон
Индивидуальный трудовой договор прекращается по следующим обстоятельствам, не зависящим от воли сторон:
a) смерть работника, признание его умершим или безвестно отсутствующим решением судебной инстанции;
b) смерть работодателя – физического лица, признание его умершим или безвестно отсутствующим решением судебной инстанции;
c) признание договора недействительным решением судебной инстанции – со дня вступления решения в законную силу, за исключением случаев, предусмотренных частью (3) статьи 84;

d) отзыв компетентными органами лицензии (разрешения) на осуществление деятельности предприятия, – со дня отзыва соответствующей лицензии (разрешения);
e) применение к работнику решением судебной инстанции уголовного наказания, исключающего возможность продолжения работы на предприятии, – со дня вступления в законную силу такого судебного решения;
f) истечение срока действия срочного индивидуального трудового договора – со дня, указанного в договоре, за исключением случаев, когда трудовые отношения фактически продолжаются и ни одна из сторон не потребовала их прекращения;
g) завершение работы, предусмотренной индивидуальным трудовым договором, заключенным на время выполнения определенной работы;
h) завершение сезона в случае заключения индивидуального трудового договора для выполнения сезонных работ;
i) достижение возраста 65 лет руководителем государственного, в том числе муниципального, предприятия или предприятия с преимущественно государственным капиталом;
[Ст.82 пкт.i) изменен ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
j) форс-мажорные обстоятельства, подтвержденные в установленном порядке, исключающие возможность продолжения трудовых отношений; а также
k) при наличии иных оснований, предусмотренных статьями 305 и 310.

Примечание.

Лица, освобожденные от работы на основании пункта i), могут трудоустроиться на определенный срок в соответствии с пунктом f) статьи 55 на любую должность, кроме должности руководителя государственного, в том числе муниципального, предприятия или предприятия с преимущественно государственным капиталом.
[Примечание изменено ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]

Статья 83. Прекращение срочного индивидуального трудового договора

(1) В случае прекращения срочного индивидуального трудового договора в связи с истечением срока его действия работник должен быть извещен об этом работодателем в письменной форме не менее чем за 10 рабочих дней.
(2) Срочный индивидуальный трудовой договор может быть прекращен досрочно только по соглашению сторон, оформленному письменно, в случаях и порядке, предусмотренных договором, за исключением случаев, указанных в настоящем кодексе.
(3) Срочный индивидуальный трудовой договор, заключенный на время исполнения трудовых обязанностей работника, действие индивидуального трудового договора которого приостановлено или который находится в соответствующем отпуске, (пункт a) статьи 55), прекращается в день возвращения этого работника на работу.
[Ст.83 ч.(3) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
(4) Если по истечении действия срочного индивидуального трудового договора ни одна из сторон не потребовала его прекращения и трудовые отношения фактически продолжаются, договор считается продленным на неопределенный срок.
(5) Срочный индивидуальный трудовой договор может быть прекращен досрочно в случаях, указанных в статьях 82 и 86, а также по письменному соглашению сторон в случаях, предусмотренных частью (2) статьи 85.

Статья 84. Недействительность индивидуального трудового договора

(1) Несоблюдение любого из установленных настоящим кодексом условий заключения индивидуального трудового договора влечет его недействительность.
(2) Признание индивидуального трудового договора недействительным имеет последствия для будущего.

(3) Недействительность индивидуального трудового договора может быть устранена выполнением соответствующих условий, предусмотренных настоящим кодексом.
(4) В случае, когда одно из условий индивидуального трудового договора становится недействительным по причине установления для работника прав ниже уровня, предписанного законодательством, коллективными соглашениями или коллективным трудовым договором, это условие автоматически заменяется минимальным относящимся к данному случаю условием, предусмотренным законодательством, соглашением или договором.
(5) Недействительность индивидуального трудового договора устанавливается решением судебной инстанции.

Статья 85. Отставка

(1) Работник имеет право на отставку – расторжение по собственной инициативе индивидуального трудового договора, заключенного на неопределенный срок, за исключением положения части (4^1), – известив об этом работодателя письменным заявлением за 14 календарных дней. Течение указанного срока начинается на следующий день после даты регистрации данного заявления.
(2) В случае отставки работника в связи с выходом на пенсию, установлением группы инвалидности, отпуском по уходу за ребенком, зачислением в учебное заведение, переездом на местожительство в другую местность, уходом за ребенком в возрасте до 14 лет (за ребенком-инвалидом в возрасте до 16 лет), избранием на выборную должность, приемом на работу по конкурсу на другое предприятие, нарушением работодателем индивидуального и/или коллективного трудовых договоров, действующего трудового законодательства работодатель обязан принять отставку в сокращенный срок, указанный в поданном и зарегистрированном заявлении, к которому прилагается соответствующий документ, подтверждающий такое право.
(3) По истечении сроков, указанных в частях (1), (2) и (4^1), работник вправе прекратить работу, а работодатель обязан выплатить работнику все причитающиеся ему суммы и выдать ему трудовую книжку и другие документы, связанные с его трудовой деятельностью на предприятии.
(3^1) Индивидуальный трудовой договор может быть расторгнут по письменному соглашению сторон до истечения сроков, указанных в частях (1), (2) и (4^1).
(4) До истечения сроков, указанных в частях (1), (2) и (4^1), работник вправе в любое время отозвать свое заявление или подать новое заявление об аннулировании первого. В этом случае работодатель вправе освободить работника, только если до отзыва (аннулирования) поданного заявления был заключен индивидуальный трудовой договор с другим работником в соответствии с требованиями настоящего кодекса.
(4^1) Руководитель предприятия, его заместители и главный бухгалтер вправе подать в отставку до истечения срока действия индивидуального трудового договора в случаях, предусмотренных договором, известив об этом работодателя письменным заявлением за один месяц.
(5) Если по истечении сроков, указанных в частях (1), (2) и (4^1), работник фактически не был освобожден от занимаемой должности и продолжает далее трудовую деятельность, не подтвердив в письменной форме своего желания расторгнуть индивидуальный трудовой договор, его освобождение не допускается.
[Ст.85 в редакции ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]

Статья 86. Увольнение

(1) Увольнение – расторжение по инициативе работодателя индивидуального трудового договора, заключенного на неопределенный срок, и срочного индивидуального трудового договора – допускается по следующим основаниям:
а) неудовлетворительный результат испытательного срока работника (часть (2) статьи 63);

b) ликвидация предприятия либо прекращение деятельности работодателя – физического лица;
c) сокращение численности или штата работников предприятия;
d) установление факта несоответствия работника занимаемой должности или выполняемой работе по состоянию здоровья согласно медицинскому заключению;
e) установление факта несоответствия работника занимаемой должности или выполняемой работе вследствие недостаточной квалификации, подтвержденной решением аттестационной комиссии;
f) смена собственника предприятия (в отношении руководителя предприятия, его заместителей и главного бухгалтера);
g) неоднократное нарушение в течение года трудовых обязанностей, если ранее применялись дисциплинарные взыскания;
h) отсутствие на работе без уважительных причин более четырех часов подряд в течение рабочего дня;
i) появление на работе в состоянии алкогольного, наркотического или токсического опьянения, установленного в порядке, предусмотренном в пункте k) статьи 76;
j) совершение по месту работы хищения (в том числе мелкого) имущества предприятия, установленное решением судебной инстанции или органа, в компетенцию которого входит применение административных взысканий;
k) совершение виновных действий работником, непосредственно обслуживающим денежные или материальные ценности, если эти действия могут служить основанием для утраты доверия работодателя к данному работнику;
l) неоднократное в течение года грубое нарушение устава учебного заведения педагогическим работником (статья 301);
m) совершение работником, осуществляющим воспитательные функции, аморального проступка, несовместимого с занимаемой должностью;
n) применение (в том числе однократное) педагогическим работником к воспитанникам физического или психического насилия (статья 301);
o) подписание руководителем предприятия (филиала, подразделения), его заместителями или главным бухгалтером необоснованного правового акта, причинившего материальный ущерб предприятию;
p) однократное грубое нарушение своих служебных полномочий руководителем предприятия, его заместителями или главным бухгалтером;
r) предъявление работником работодателю при заключении индивидуального трудового договора подложных документов (часть (1) статьи 57), подтвержденное в установленном порядке;
s) в отношении работников, работающих по совместительству, – заключение индивидуального трудового договора с другим лицом, для которого данная профессия, специальность или должность будет являться основной (статья 273);
t) восстановление на работе по решению судебной инстанции лица, ранее выполнявшего эту работу, если перемещение или перевод работника на другую работу согласно настоящему кодексу невозможны;
u) перевод работника на другое предприятие с его согласия и с согласия обоих работодателей;
v) отказ работника продолжать работу в связи со сменой собственника или реорганизацией предприятия, а также переходом предприятия в подчинение другого органа;
x) отказ работника от перевода на другую работу по состоянию здоровья на основании медицинского заключения (часть (2) статьи 74);
y) отказ работника от перевода в другую местность в связи с перемещением в эту

местность предприятия (часть (1) статьи 74); а также
z) по другим основаниям, предусмотренным настоящим кодексом и иными законами.
(2) Не допускается увольнение работника в период пребывания его в медицинском отпуске, ежегодном оплачиваемом отпуске, учебном отпуске, отпуске по беременности и родам, частично оплачиваемом отпуске по уходу за ребенком до достижения им возраста трех лет, дополнительном отпуске без сохранения заработной платы по уходу за ребенком в возрасте от трех до шести лет, в период исполнения государственных или общественных обязанностей, а также в период откомандирования, за исключением случаев ликвидации предприятия.
[Ст.86 ч.(2) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
Статья 87. Запрещение увольнения без согласия профсоюзного органа
(1) Увольнение работников – членов профсоюза в случаях, предусмотренных пунктами c), d), e), g) и h) части (1) статьи 86, допускается только с предварительного согласия профсоюзного органа (профсоюзного организатора) предприятия. В остальных случаях увольнение допускается после предварительной консультации с профсоюзным органом (профсоюзным организатором) предприятия.
(2) Увольнение лица, избранного в профсоюзный орган и не освобожденного от основной работы, допускается с соблюдением общего порядка и только с предварительного согласия профсоюзного органа, членом которого является данное лицо.
(3) Руководители первичной профсоюзной организации (профсоюзные организаторы), не освобожденные от основной работы, не могут быть уволены без предварительного согласия вышестоящего профсоюзного органа.
(4) Профсоюзные органы (профсоюзные организаторы), указанные в частях (1) – (3), обязаны сообщить работодателю в течение 10 рабочих дней со дня его обращения о своем согласии или несогласии (консультативное мнение) с увольнением работника. В случае неполучения работодателем ответа в указанный срок согласие (консультативное мнение) соответствующего органа подразумевается.
Статья 88. Процедура увольнения в случае ликвидации предприятия, сокращения численности или штата работников
(1) Работодатель вправе уволить работников в связи с ликвидацией предприятия либо сокращением численности или штата работников (пункты b) и c) части (1) статьи 86) только при условии:
a) издания юридически обоснованного приказа (распоряжения, решения, постановления) о ликвидации предприятия либо сокращении численности или штата работников;
b) издания приказа (распоряжения, решения, постановления) об извещении работников под расписку за два месяца до ликвидации предприятия либо сокращения численности или штата работников. В случае сокращения численности или штата работников предприятия извещаются только лица, рабочие места которых сокращаются;
c) письменного предложения работнику одновременно с извещением об увольнении в связи с сокращением численности или штата работников предприятия другого места работы (должности) на данном предприятии;
[Ст.88 ч.(1) пкт.c) в редакции ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
d) сокращения в первую очередь вакантных рабочих мест;
e) расторжения индивидуального трудового договора в первую очередь с работниками, работающими по совместительству;
f) предоставления работнику, подлежащему увольнению, одного рабочего дня в неделю с сохранением средней заработной платы для поиска другой работы;
g) представления агентству занятости населения в установленном порядке информации о подлежащих увольнению работниках за два месяца до увольнения;

h) обращения в профсоюзный орган за согласием на увольнение работников в порядке, установленном настоящим кодексом;
i) уведомления не менее чем за три месяца профсоюзных органов предприятия и соответствующей отрасли о реорганизации или ликвидации предприятия, влекущих массовое сокращение рабочих мест, и ведения с ними переговоров о соблюдении прав и интересов работников. Критерии массового сокращения рабочих мест устанавливаются коллективными соглашениями.
(2) В случае неиздания приказа (распоряжения, решения, постановления) об увольнении работника по истечении двухмесячного срока после предварительного извещения эта процедура не может быть повторена в течение в течение того же календарного года. В двухмесячный срок не включаются периоды нахождения работника в ежегодном оплачиваемом отпуске, учебном и медицинском отпуске.
[Ст.88 ч.(2) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
(3) Сокращенное рабочее место не может быть восстановлено в штате предприятия в течение календарного года, в котором имело место увольнение работника, его занимавшего.
[Ст.88 ч.(3) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
(4) В случае ликвидации предприятия работодатель обязан соблюдать условия процедуры увольнения, предусмотренные пунктами a), b), f), g) и i) части (1).
[Ст.88 ч.(4) введена ЗП8-XVI от 09.02.06, MO83-86/02.06.06 ст.362]
Статья 89. Восстановление на работе
(1) Работник, незаконно переведенный на другую работу или незаконно освобожденный от работы, может быть восстановлен на работе посредством прямых переговоров с работодателем, а в случае спора – решением судебной инстанции.
(2) При рассмотрении индивидуального трудового спора судебной инстанцией работодатель обязан доказать законность и привести основания перевода или освобождения работника. В случае увольнения члена профсоюза без согласия профсоюзного органа, когда получение такого согласия работодателем является обязательным согласно статье 87, судебная инстанция своим решением восстанавливает работника на работе.
[Ст.89 ч.(2) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
Статья 90. Ответственность работодателя за незаконные
перевод или освобождение работника
(1) При восстановлении на работе работника, незаконно переведенного на другую работу или незаконно освобожденного от работы, работодатель обязан возместить ему нанесенный ущерб.
(2) Возмещение работодателем ущерба, нанесенного работнику, включает:
a) обязательную компенсацию за весь период вынужденного отсутствия на работе в размере не менее средней заработной платы работника за этот период;
b) возмещение дополнительных расходов, связанных с обжалованием перевода на другую работу или освобождения от работы (консультация специалистов, судебные расходы и др.);
c) возмещение причиненного работнику морального ущерба.
(3) Размер суммы возмещения морального ущерба определяется судебной инстанцией с учетом оценки действий работодателя, но не может быть меньше среднемесячной заработной платы работника.
(4) Вместо восстановления на работе стороны могут заключить мировое соглашение, а в случае спора судебная инстанция может взыскать с работодателя в пользу работника с его согласия дополнительную компенсацию, помимо сумм, указанных в части (2), в размере не менее трех его средних месячных заработных плат.

Глава VI
ЗАЩИТА ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ РАБОТНИКА

Статья 91. Общие требования при обработке персональных данных работника и гарантии их защиты

В целях обеспечения прав и свобод человека и гражданина работодатель и его представители при обработке персональных данных работника обязаны соблюдать следующие общие требования:

a) обработка персональных данных работника может осуществляться исключительно в целях соблюдения положений действующего законодательства, содействия в трудоустройстве, обучении и продвижении по работе, обеспечения личной безопасности работника, контроля количества и качества выполненной работы и обеспечения сохранности имущества предприятия;

b) при определении объема и содержания обрабатываемых персональных данных работника работодатель должен руководствоваться действующим законодательством;

c) все персональные данные работника следует получать у него самого или из указанного им источника;

d) работодатель не имеет права получать и обрабатывать персональные данные работника о его политических и религиозных убеждениях, а также о его частной жизни. В случаях, предусмотренных законом, работодатель вправе запрашивать и обрабатывать данные о частной жизни работника только с его письменного согласия;

e) работодатель не имеет права получать и обрабатывать персональные данные работника о его членстве в профсоюзе, общественных и религиозных объединениях, партиях и других общественно-политических организациях, за исключением случаев, предусмотренных законом;

f) при принятии решений, затрагивающих интересы работника, работодатель не имеет права основываться на персональных данных работника, полученных исключительно в результате их автоматизированной обработки или электронным путем;

g) защита персональных данных работника от незаконного их использования или утраты обеспечивается работодателем за свой счет;

h) работники и их представители должны быть ознакомлены под расписку с документами, устанавливающими порядок обработки и хранения персональных данных работников предприятия, а также проинформированы о своих правах и обязанностях в этой области;

i) работники не должны отказываться от своих прав на сохранение и защиту персональных данных;

j) работодатели, работники и их представители должны совместно вырабатывать меры защиты персональных данных работников.

Статья 92. Передача персональных данных работника

При передаче персональных данных работника работодатель должен соблюдать следующие требования:

a) не сообщать персональные данные работника третьей стороне без письменного согласия работника, за исключением случаев, когда это необходимо в целях предупреждения возникновения угрозы жизни или здоровью работника, а также в случаях, предусмотренных законом;

b) не сообщать персональные данные работника в коммерческих целях без его письменного согласия;

c) предупреждать лиц, получающих персональные данные работника, о том, что эти данные могут быть использованы лишь в целях, для которых они сообщены, и требовать от этих лиц письменного подтверждения того, что это правило соблюдено. Лица, получающие персональные данные работника, обязаны соблюдать режим

конфиденциальности, за исключением случаев, предусмотренных законом;
d) разрешать доступ к персональным данным работника только специально уполномоченным лицам, при этом указанные лица вправе запрашивать только те персональные данные работника, которые необходимы для осуществления ими конкретных полномочий;
e) не запрашивать информацию о состоянии здоровья работника, за исключением сведений, касающихся возможности выполнения работником своих трудовых обязанностей;
f) передавать персональные данные работника представителям работников в порядке, установленном настоящим кодексом, и ограничивать эту информацию только теми персональными данными работника, которые необходимы для осуществления указанными представителями своих полномочий.

Статья 93. Права работника в целях обеспечения защиты персональных данных, хранящихся у работодателя

В целях обеспечения защиты персональных данных, хранящихся у работодателя, работник имеет право на:
a) получение полной информации о своих персональных данных и порядке их обработки;
b) свободный бесплатный доступ к своим персональным данным, включая право на получение копий любого правового акта, содержащего его персональные данные, за исключением случаев, предусмотренных действующим законодательством;
c) определение своих представителей для защиты своих персональных данных;
d) доступ к относящимся к нему медицинским данным, в том числе через медицинского работника по его выбору;
e) требование об исключении или исправлении неверных и/или неполных персональных данных, а также данных, обработанных с нарушением требований настоящего кодекса. При отказе работодателя исключить или исправить неверные персональные данные работник имеет право заявить в письменной форме работодателю о своем несогласии, обосновав его;
f) обжалование в судебную инстанцию любых неправомерных действий или бездействия работодателя, допущенных при получении, хранении, обработке и защите персональных данных работника.

Статья 94. Ответственность за нарушение норм, регулирующих получение, хранение, обработку и защиту персональных данных работника

Лица, виновные в нарушении норм, регулирующих получение, хранение, обработку и защиту персональных данных работника, несут ответственность в соответствии с действующим законодательством.

Р а з д е л IV
РАБОЧЕЕ ВРЕМЯ И ВРЕМЯ ОТДЫХА

Глава I
РАБОЧЕЕ ВРЕМЯ

Статья 95. Понятие рабочего времени. Нормальная продолжительность рабочего времени

(1) Рабочее время – время, в течение которого работник в соответствии с правилами внутреннего распорядка предприятия, условиями индивидуального и коллективного трудовых договоров исполняет трудовые обязанности.
(2) Нормальная продолжительность рабочего времени работников предприятий не может превышать 40 часов в неделю.

Статья 96. Сокращенная продолжительность
рабочего времени

(1) Для отдельных категорий работников в зависимости от возраста, состояния здоровья, условий работы и других обстоятельств в соответствии с действующим законодательством и индивидуальным трудовым договором устанавливается сокращенная продолжительность рабочего времени.

(2) Сокращенная недельная продолжительность рабочего времени составляет:

a) 24 часа – для работников в возрасте от пятнадцати до шестнадцати лет;

b) 35 часов – для работников в возрасте от шестнадцати до восемнадцати лет;

c) 35 часов – для работников, занятых на работах с вредными условиями труда, согласно перечню, утвержденному Правительством.

(3) Для отдельных категорий работников, труд которых требует повышенных интеллектуальных и психо-эмоциональных усилий, продолжительность рабочего времени устанавливается Правительством и не может превышать 35 часов в неделю.

(4) Для инвалидов I и II групп (не имеющих права на бульшие льготы) устанавливается сокращенная продолжительность рабочего времени – 30 часов в неделю без ущемления права на оплату труда и других прав, предусмотренных действующим законодательством.

Статья 97. Неполное рабочее время

(1) Как при приеме на работу, так и впоследствии по соглашению между работником и работодателем могут быть установлены неполный рабочий день или неполная рабочая неделя. По просьбе беременной женщины, работника, имеющего детей в возрасте до четырнадцати лет или детей-инвалидов в возрасте до шестнадцати лет (в том числе находящихся на его попечении), или работника, осуществляющего уход за больным членом семьи в соответствии с медицинским заключением, работодатель обязан установить для них неполный рабочий день или неполную рабочую неделю.

(2) Оплата труда в случаях, предусмотренных частью (1), производится пропорционально отработанному времени или в зависимости от выполненного объема работ.

(3) Работа на условиях неполного рабочего времени не влечет для работника каких-либо ограничений его прав, в том числе страхового стажа, за исключением случаев, предусмотренных действующим законодательством, продолжительности ежегодного оплачиваемого отпуска, других трудовых прав.

[Ст.97 ч.(3) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]

Статья 98. Распределение рабочего времени в пределах недели

(1) Рабочее время распределяется в пределах недели, как правило, равномерно и составляет 8 часов в день в течение пяти дней с двумя выходными днями.

(2) На предприятиях, где с учетом специфики работы введение пятидневной рабочей недели является нецелесообразным, в порядке исключения допускается установление коллективным трудовым договором и/или внутренним распорядком предприятия шестидневной рабочей недели с одним выходным днем.

(3) Распределение рабочего времени может осуществляться и в пределах сжатой рабочей недели, состоящей из четырех или четырех с половиной дней, при условии, что продолжительность недельного рабочего времени не будет превышать предельно допустимую законом норму, предусмотренную частью (2) статьи 95. Работодатель, вводящий сжатую рабочую неделю, обязан соблюдать специальные нормы, касающиеся продолжительности ежедневного рабочего времени для женщин и молодежи.

(4) Вид рабочей недели, режим труда – продолжительность ежедневной работы (смены), время начала и окончания работы, перерывы, чередование рабочих и нерабочих дней – устанавливаются правилами внутреннего распорядка предприятия, коллективным и/или индивидуальным трудовыми договорами.

Статья 99. Суммированный учет рабочего времени
(1) На предприятиях может быть введен суммированный учет рабочего времени при условии, что его продолжительность не превышает установленное настоящим кодексом число рабочих часов. При этом учетный период не должен превышать одного года, а ежедневная продолжительность рабочего времени (смены) не может превышать 12 часов.
(2) Порядок применения суммированного учета рабочего времени определяется правилами внутреннего распорядка предприятия и коллективным трудовым договором с учетом ограничений, установленных для отдельных профессий коллективными соглашениями на национальном и отраслевом уровнях, действующим законодательством, а также международными актами, одной из сторон которых является Республика Молдова.
Статья 100. Продолжительность ежедневной работы
(1) Нормальная продолжительность ежедневной работы составляет 8 часов.
(2) Для работников в возрасте до шестнадцати лет продолжительность ежедневной работы не может превышать 5 часов.
(3) Для работников в возрасте от шестнадцати до восемнадцати лет и для работников, занятых на работах с вредными условиями труда, продолжительность ежедневной работы не может превышать 7 часов.
(4) Для инвалидов продолжительность ежедневной работы устанавливается в соответствии с медицинским заключением в пределах ежедневной нормальной продолжительности рабочего времени.
(5) Максимально допустимая продолжительность ежедневной работы не может превышать 10 часов в пределах нормальной продолжительности рабочей недели 40 часов.
(6) Для отдельных видов деятельности, предприятий или профессий коллективным соглашением может быть установлена 12-часовая продолжительность ежедневной работы с последующим отдыхом продолжительностью не менее 24 часов.
(7) Работодатель может установить индивидуальные графики работы в режиме гибкого рабочего времени с письменного согласия работника, если такая возможность предусмотрена правилами внутреннего распорядка предприятия или коллективным либо индивидуальным трудовым договором.
(8) На тех работах, где это необходимо вследствие особого характера труда, рабочий день может быть разделен на части в установленном законом порядке при условии, что общая продолжительность рабочего времени не превышает нормальной продолжительности ежедневной работы.
(9) Рабочий день может быть также разделен на две части – фиксированную, в течение которой работник находится на своем рабочем месте, и гибкую (подвижную), в течение которой работник выбирает время прихода и ухода с соблюдением нормальной продолжительности ежедневной работы.
Статья 101. Сменная работа
(1) Сменная работа – работа в две, три или четыре смены – применяется в тех случаях, когда длительность производственного процесса превышает допустимую продолжительность рабочего дня, а также в целях более эффективного использования оборудования, увеличения объема выпускаемой продукции или оказываемых услуг.
(2) При сменной работе каждая группа работников должна производить работу в пределах рабочего времени, установленного в соответствии с графиком сменности.
(3) График сменности утверждается работодателем по согласованию с представителями работников, с учетом специфики работы.
(4) Работа в течение двух смен подряд запрещается.
(5) Графики сменности доводятся до сведения работников не менее чем за один месяц до введения их в действие.

(6) Продолжительность перерыва между сменами не может быть меньше двойной продолжительности рабочего времени в предыдущую смену (включая перерыв для питания).

Статья 102. Продолжительность работы накануне нерабочих праздничных дней

(1) Продолжительность рабочего дня (смены), непосредственно предшествующего нерабочему праздничному дню, уменьшается не менее чем на один час для всех работников, кроме тех, кому были установлены сокращенная продолжительность рабочего времени согласно статье 96 или неполное рабочее время согласно статье 97.

(2) В случае, когда рабочий день, предшествующий нерабочему праздничному дню, переносится на другой день, сохраняется та же сокращенная продолжительность рабочего дня.

(3) Конкретная сокращенная продолжительность рабочего дня, непосредственно предшествующего нерабочему праздничному дню, предусмотренная в части (1), устанавливается коллективным трудовым договором, правилами внутреннего распорядка предприятия или приказом (распоряжением, решением, постановлением) работодателя, изданным после предварительной консультации с представителями работников.

[Ст.102 ч.(2)-(3) введены ЗП60-XVI от 21.03.08, МО115-116/01.07.08 ст.441]

Статья 103. Работа в ночное время

(1) Работой в ночное время считается работа с 22 часов до 6 часов.

(2) Продолжительность работы (смены) в ночное время сокращается на один час.

(3) Не сокращается продолжительность работы (смены) в ночное время для работников, которым установлена сокращенная продолжительность рабочего времени, а также для работников, принятых специально для работы в ночное время, если коллективным трудовым договором не установлено иное.

(4) Каждый работник, который в течение шести месяцев отработал в ночное время не менее 120 часов, должен пройти медицинский осмотр за счет работодателя.

(5) К работе в ночное время не допускаются: лица в возрасте до восемнадцати лет, беременные женщины, женщины, находящиеся в послеродовом отпуске, женщины, имеющие детей в возрасте до трех лет, а также лица, которым такая работа противопоказана согласно медицинскому заключению.

(6) Инвалиды I и II групп, женщины, имеющие детей в возрасте от трех до шести лет (детей-инвалидов в возрасте до шестнадцати лет), лица, совмещающие отпуска по уходу за ребенком, предусмотренные статьей 126 и частью (2) статьи 127, с работой, и работники, осуществляющие уход за больным членом семьи на основании медицинского заключения, могут работать в ночное время только с их письменного согласия. При этом работодатель обязан ознакомить в письменной форме указанных работников с их правом отказаться от работы в ночное время.

Статья 104. Сверхурочная работа

(1) Сверхурочной считается работа за пределами нормальной продолжительности рабочего времени, предусмотренной частью (2) статьи 95, частями (2) – (4) статьи 96, частью (3) статьи 98 и частью (1) статьи 99.

(2) Привлечение к сверхурочным работам производится работодателем без согласия работника:

a) для производства работ в целях обороны страны, предотвращения производственной аварии либо устранения последствий производственной аварии или стихийного бедствия;

b) для производства работ по устранению непредвиденных ситуаций, могущих нарушить нормальное функционирование служб водо- и электроснабжения, канализации, почтовых служб, служб связи и информатики, путей сообщения и общественных транспортных средств, топливно-распределительных установок, медицинских учреждений.

(3) Привлечение к сверхурочным работам производится работодателем с письменного согласия работника:
a) в случае необходимости закончить начатую работу, которая вследствие непредвиденной задержки, связанной с техническими условиями производственного процесса, не могла быть закончена в течение нормального количества рабочих часов, если незавершение этой работы может повлечь порчу или гибель имущества работодателя или собственника, муниципального или государственного имущества;
b) для производства временных работ по ремонту и восстановлению механизмов или установок, если их неисправность могла бы вызвать прекращение работ на неопределенное время и для большого числа лиц;
c) для производства работ в случае возникновения обстоятельств, могущих повлечь порчу или гибель имущества предприятия, в том числе сырья, материалов и готовой продукции;
d) для продолжения работы при неявке сменяющего работника, если работа не допускает перерыва. В этих случаях работодатель обязан немедленно принять меры по замене сменщика другим работником.
(4) В других случаях, не предусмотренных частями (2) и (3), привлечение к сверхурочным работам допускается с письменного согласия работника и представителей работников.
(5) По требованию работодателя работники могут работать сверхурочно не более 120 часов в течение календарного года. В исключительных случаях продолжительность сверхурочной работы может быть увеличена с согласия представителей работников до 240 часов в течение календарного года.
(6) При необходимости выполнения сверхурочных работ работодатель обязан обеспечить работникам нормальные условия труда, в том числе с точки зрения охраны и гигиены труда.
(7) Привлечение к сверхурочным работам осуществляется на основании обоснованного приказа (распоряжения, решения, постановления) работодателя, который доводится до сведения работников под расписку.
Статья 105. Ограничение сверхурочных работ
(1) Не допускается привлечение к сверхурочным работам работников в возрасте до восемнадцати лет, беременных женщин, женщин, находящихся в послеродовом отпуске, женщин, имеющих детей в возрасте до трех лет, а также лиц, которым такие работы противопоказаны согласно медицинскому заключению.
(2) Инвалиды I и II групп, женщины, имеющие детей в возрасте от трех до шести лет (детей-инвалидов в возрасте до шестнадцати лет), лица, совмещающие отпуска по уходу за ребенком, предусмотренные статьей 126 и частью (2) статьи 127, с работой, и работники, осуществляющие уход за больным членом семьи на основании медицинского заключения, могут работать сверхурочно только с их письменного согласия. При этом работодатель обязан ознакомить в письменной форме указанных работников с их правом отказаться от сверхурочной работы.
(3) Выполнение сверхурочных работ не может служить причиной увеличения продолжительности ежедневной работы свыше 12 часов.
Статья 106. Учет рабочего времени
Работодатель обязан вести в установленном порядке учет рабочего времени, фактически отработанного каждым работником, в том числе времени выполнения сверхурочных работ, времени работы в выходные и нерабочие праздничные дни.

Глава II
ВРЕМЯ ОТДЫХА

Статья 107. Перерывы для питания и ежедневный отдых
(1) В течение рабочего дня работнику должен быть предоставлен перерыв для питания продолжительностью не менее 30 минут.

(2) Конкретная продолжительность перерыва и время его предоставления устанавливаются коллективным трудовым договором или правилами внутреннего распорядка предприятия. Перерывы для питания не включаются в рабочее время, за исключением случаев, предусмотренных коллективным трудовым договором или правилами внутреннего распорядка предприятия.
(3) На непрерывно действующих предприятиях работодатель обязан обеспечить работнику условия для приема пищи во время работы на рабочем месте.
(4) Продолжительность ежедневного отдыха, охватывающего время между окончанием предыдущего рабочего дня и началом следующего рабочего дня, должна быть не меньше двойной продолжительности ежедневной работы.
Статья 108. Перерывы для кормления детей
(1) Женщинам, имеющим детей в возрасте до трех лет, помимо перерыва для питания предоставляются дополнительные перерывы для кормления детей.
(2) Дополнительные перерывы продолжительностью не менее 30 минут предоставляются не реже чем через каждые три часа. Продолжительность перерыва для кормления детей, предоставляемого женщинам, имеющим двух и более детей в возрасте до трех лет, должна быть не менее одного часа.
(3) Перерывы для кормления детей включаются в рабочее время и оплачиваются исходя из средней заработной платы.
(4) Одному из родителей (опекуну, попечителю), воспитывающему ребенка-инвалида, предоставляется по его письменному заявлению один выходной день в месяц с сохранением средней заработной платы за счет работодателя.
Статья 109. Еженедельный отдых
(1) Еженедельный отдых предоставляется в течение двух выходных дней подряд, как правило в субботу и воскресенье.
(2) Если одновременное предоставление всем работникам предприятия выходных дней в субботу и воскресенье может нанести вред общественным интересам или помешать нормальному функционированию предприятия, еженедельный отдых может быть предоставлен в другие дни недели, установленные коллективным трудовым договором или правилами внутреннего распорядка предприятия, при условии, что одним из выходных дней будет воскресенье.
(3) На предприятиях, где специфика работы не позволяет предоставлять выходные дни по воскресеньям, работникам предоставляются два выходных дня в течение недели и надбавка к заработной плате, установленная коллективным или индивидуальным трудовым договором.
(4) Продолжительность еженедельного отдыха в любом случае не может быть менее 42 часов, кроме случаев шестидневной рабочей недели.
Статья 110. Работа в выходные дни
(1) Работа в выходные дни запрещается.
(2) В отступление от положений части (1) привлечение работников к работе в выходные дни допускается в порядке и случаях, предусмотренных частями (2) и (3) статьи 104.
(3) Не допускается привлечение к работе в выходные дни работников в возрасте до восемнадцати лет, беременных женщин, женщин, находящихся в послеродовом отпуске, и женщин, имеющих детей в возрасте до трех лет.
(4) Инвалиды I и II групп, женщины, имеющие детей в возрасте от трех до шести лет (детей-инвалидов в возрасте до шестнадцати лет), лица, совмещающие отпуска по уходу за ребенком, предусмотренные статьей 126 и частью (2) статьи 127, с работой, и работники, осуществляющие уход за больным членом семьи на основании медицинского заключения, могут работать в выходные дни только с их письменного согласия. При этом работодатель обязан ознакомить в письменной форме указанных работников с их правом

отказаться от работы в выходные дни.
Статья 111. Нерабочие праздничные дни
(1) В Республике Молдова нерабочими праздничными днями с сохранением средней заработной платы являются:
a) 1 января – Новый год;
b) 7 и 8 января – Рождество Христово;
c) 8 марта – Международный женский день;
d) первый и второй дни Пасхи по церковному календарю;
e) второй понедельник после Пасхи (Радуница);
f) 1 мая – День международной солидарности трудящихся;
g) 9 мая – День Победы и памяти героев, павших за независимость Родины;
h) 27 августа – День Республики;
i) 31 августа – праздник “Лимба ноастрэ”;
j) престольный праздник населенного пункта, установленный согласно закону местным советом муниципия, города, коммуны, села.
(2) В нерабочие праздничные дни допускаются работы, приостановка которых невозможна в связи с производственно-техническими условиями (непрерывно действующие предприятия), работы, вызванные необходимостью обслуживания населения, а также неотложные ремонтные и погрузочно-разгрузочные работы.
(3) Не допускается привлечение к работе в нерабочие праздничные дни работников в возрасте до восемнадцати лет, беременных женщин, женщин, находящихся в послеродовом отпуске, и женщин, имеющих детей в возрасте до трех лет.
(4) Инвалиды I и II групп, женщины, имеющие детей в возрасте от трех до шести лет (детей-инвалидов в возрасте до шестнадцати лет), лица, совмещающие отпуска по уходу за ребенком, предусмотренные статьей 126 и частью (2) статьи 127, с работой, и работники, осуществляющие уход за больным членом семьи на основании медицинского заключения, могут работать в нерабочие праздничные дни только с их письменного согласия. При этом работодатель обязан ознакомить в письменной форме указанных работников с их правом отказаться от работы в нерабочие праздничные дни.
(5) В целях рационального использования работниками выходных и нерабочих праздничных дней Правительство вправе переносить выходные (рабочие) дни на другие дни.
6) В случае, если нерабочие праздничные дни совпадают с еженедельными выходными днями, средняя заработная плата за эти дни не сохраняется.
[Ст.111 ч.(6) введена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]

Глава III
ЕЖЕГОДНЫЕ ОТПУСКА

Статья 112. Ежегодный оплачиваемый отпуск
(1) Право на ежегодный оплачиваемый отпуск гарантируется всем работникам.
(2) Право на ежегодный оплачиваемый отпуск не может быть предметом уступки, отказа или ограничения. Любое соглашение о полном или частичном отказе от этого права является недействительным.
(3) Правом на ежегодный оплачиваемый отпуск пользуется каждый работник, работающий на основании индивидуального трудового договора.
Статья 113. Продолжительность ежегодного оплачиваемого отпуска
(1) Всем работникам ежегодно предоставляется оплачиваемый отпуск продолжительностью не менее 28 календарных дней без учета нерабочих праздничных дней.
(2) Работникам отдельных отраслей национальной экономики (образование,

здравоохранение, государственная служба и др.) органическим законом может быть установлена иная продолжительность ежегодного оплачиваемого отпуска (исчисляемая в календарных днях).

Статья 114. Исчисление стажа работы, дающего право на ежегодный оплачиваемый отпуск

(1) В стаж работы, дающий право на ежегодный оплачиваемый отпуск, включаются:

a) время фактической работы;

b) время, когда работник фактически не работал, но за ним сохранялось место работы (должность) и полностью или частично средняя заработная плата;

c) время вынужденного отсутствия на работе в случае незаконного освобождения или незаконного перевода на другую работу и последующего восстановления на работе;

d) время, когда работник фактически не работал, но за ним сохранялось место работы (должность) и он получал различные выплаты из средств бюджета государственного социального страхования, за исключением времени частично оплачиваемого отпуска по уходу за ребенком до достижения им возраста трех лет;

e) другие периоды времени, предусмотренные коллективными соглашениями, коллективным или индивидуальным трудовым договором, правилами внутреннего распорядка предприятия.

(2) Если коллективными соглашениями, коллективным или индивидуальным трудовым договором не предусмотрено иное, в стаж работы, дающий право на ежегодный оплачиваемый отпуск, не включаются:

a) время отсутствия работника на работе без уважительных причин (прогула);

b) время нахождения в отпуске по уходу за ребенком до достижения им возраста шести лет;

c) время нахождения в отпуске без сохранения заработной платы продолжительностью более 14 календарных дней;

d) период приостановления действия индивидуального трудового договора, кроме случаев, предусмотренных пунктами a)–d) статьи 76 и пунктом b) статьи 77.

Статья 115. Порядок предоставления ежегодного оплачиваемого отпуска

(1) Оплачиваемый отпуск за первый год работы предоставляется работнику по истечении шести месяцев его непрерывной работы на предприятии.

(2) До истечения шести месяцев работы на предприятии оплачиваемый отпуск за первый год работы предоставляется по письменному заявлению следующим категориям работников:

a) женщинам – перед отпуском по беременности и родам или непосредственно после него;

b) работникам в возрасте до восемнадцати лет;

c) другим работникам в соответствии с действующим законодательством.

(3) Работникам, переведенным с одного предприятия на другое, ежегодный оплачиваемый отпуск может быть предоставлен до истечения шести месяцев работы после перевода.

(4) Отпуск за последующие годы работы может предоставляться по письменному заявлению работника в любое время рабочего года в соответствии с графиком отпусков.

(5) Ежегодный оплачиваемый отпуск может быть предоставлен полностью или, по письменному заявлению работника, разделен на части, одна из которых должна быть не менее 14 календарных дней.

[Ст.115 ч.(5) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]

(6) Предоставление работнику ежегодного оплачиваемого отпуска осуществляется на основании приказа (распоряжения, решения, постановления) работодателя.

Статья 116. График отпусков

(1) График ежегодных оплачиваемых отпусков составляется на следующий год

работодателем по согласованию с представителями работников не менее чем за две недели до наступления каждого календарного года.
(2) При составлении графика отпусков учитываются как желание работников, так и необходимость обеспечения нормальной работы предприятия.
(3) Работающим мужьям, жены которых находятся в отпуске по беременности и родам, ежегодный оплачиваемый отпуск предоставляется по их письменному заявлению в период нахождения в отпуске их жен.
(4) Работникам в возрасте до восемнадцати лет, женщинам, имеющим двух и более детей в возрасте до шестнадцати лет, и одиноким родителям, имеющим ребенка в возрасте до шестнадцати лет, ежегодный оплачиваемый отпуск предоставляется в летнее время или по их письменному заявлению в любое другое время года.
(5) График отпусков является обязательным как для работодателя, так и для работника. О времени начала отпуска работник должен быть письменно извещен не менее чем за две недели до его начала.

Статья 117. Отпускное пособие

(1) За период ежегодного оплачиваемого отпуска работнику причитается отпускное пособие, размер которого не может быть меньше заработной платы, надбавок и, в отдельных случаях, выходного пособия за соответствующий период.
(2) Порядок исчисления отпускного пособия устанавливается Правительством.
(3) Отпускное пособие выплачивается работодателем работнику не менее чем за три календарных дня до начала отпуска.
(4) В случае смерти работника причитающееся ему отпускное пособие, в том числе за неиспользованные отпуска, выплачивается в полном размере супругу (супруге), совершеннолетним детям или родителям умершего, а при их отсутствии – другим наследникам в соответствии с действующим законодательством.

Статья 118. Ежегодное предоставление оплачиваемого отпуска.
Исключительные случаи его перенесения

(1) Оплачиваемый отпуск предоставляется работнику ежегодно согласно графику, предусмотренному статьей 116. Работодатель обязан принимать все необходимые меры для того, чтобы работники каждый календарный год использовали оплачиваемые отпуска.
(2) Ежегодный оплачиваемый отпуск может быть перенесен или продлен в случаях нахождения работника в медицинском отпуске, исполнения им государственных обязанностей или в иных случаях, предусмотренных законом.
(3) В исключительных случаях, когда предоставление отпуска работнику в текущем рабочем году может неблагоприятно отразиться на работе предприятия, с письменного согласия работника и представителей работников отпуск может быть перенесен на следующий рабочий год. В этом случае в следующем году работник будет иметь право на два отпуска, которые могут быть совмещены или разделены на части по его письменному заявлению.
[Ст.118 ч.(3) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
(4) Запрещается непредоставление ежегодного оплачиваемого отпуска в течение двух лет подряд, а также непредоставление ежегодного оплачиваемого отпуска работникам в возрасте до восемнадцати лет и работникам, имеющим право на дополнительный отпуск в связи с работой во вредных условиях.
(5) Не допускается замена неиспользованного ежегодного оплачиваемого отпуска денежной компенсацией, кроме случаев прекращения индивидуального трудового договора работника, не использовавшего свой отпуск.
(6) Время медицинских отпусков, отпусков по беременности и родам и учебных отпусков не включается в ежегодный оплачиваемый отпуск. При совпадении (полностью или частично) ежегодного оплачиваемого отпуска с одним из указанных отпусков на

основании письменного заявления работника его ежегодный оплачиваемый отпуск, не использованный полностью или частично, переносится на период, оговоренный письменным соглашением сторон, либо продлевается на число дней, указанных в документе о предоставлении соответствующего отпуска, выданном в установленном порядке, в пределах того же календарного года.
[Ст.118 ч.(6) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, МО115-116/01.07.08 ст.441]
Статья 119. Компенсация за неиспользованные ежегодные оплачиваемые отпуска
(1) В случае приостановления действия (пункты e) и m) статьи 76, пункты d) и e) статьи 77, пункты a) и d) части (1) статьи 78) или прекращения индивидуального трудового договора работник имеет право на компенсацию за все неиспользованные ежегодные оплачиваемые отпуска.
(2) Работник может использовать по его письменному заявлению ежегодный оплачиваемый отпуск за один год с последующим приостановлением действия или прекращением индивидуального трудового договора и получить компенсацию за остальные неиспользованные отпуска.
(3) В период действия индивидуального трудового договора неиспользованные отпуска могут быть присоединены к ежегодному оплачиваемому отпуску или использованы работником (полностью или частями согласно части (5) статьи 115) в установленное письменным соглашением сторон время.
Статья 120. Отпуск без сохранения заработной платы
(1) По семейным обстоятельствам и другим уважительным причинам работнику по его письменному заявлению с согласия работодателя может быть предоставлен отпуск без сохранения заработной платы продолжительностью до 60 календарных дней, для чего работодателем издается приказ (распоряжение, решение, постановление).
(2) Одному из родителей, имеющих двух и более детей в возрасте до четырнадцати лет (или ребенка-инвалида в возрасте до шестнадцати лет), одиноким родителям, не состоящим в браке, имеющим одного ребенка того же возраста, предоставляется ежегодно по их письменному заявлению отпуск без сохранения заработной платы продолжительностью не менее 14 календарных дней. Этот отпуск может быть присоединен к ежегодному оплачиваемому отпуску или использован отдельно (полностью или по частям) в периоды, установленные по согласованию с работодателем.
[Ст.120 ч.(2) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, МО115-116/01.07.08 ст.441]
Статья 121. Ежегодные дополнительные оплачиваемые отпуска
(1) Работники, занятые на работах с вредными условиями труда, незрячие и лица в возрасте до восемнадцати лет пользуются правом на ежегодный дополнительный оплачиваемый отпуск продолжительностью не менее четырех календарных дней.
(2) Конкретная продолжительность ежегодного дополнительного оплачиваемого отпуска для работников, занятых на работах с вредными условиями труда, устанавливается коллективным трудовым договором на основании соответствующего перечня, утвержденного Правительством.
(3) Работникам, занятым в отдельных отраслях национальной экономики (промышленность, транспорт, строительство и др.), предоставляются ежегодные дополнительные оплачиваемые отпуска за стаж работы на предприятии и сменную работу в соответствии с действующим законодательством.
(4) Одному из родителей, имеющих двух и более детей в возрасте до четырнадцати лет (или ребенка-инвалида в возрасте до шестнадцати лет) предоставляется ежегодный дополнительный оплачиваемый отпуск продолжительностью четыре календарных дня.
[Ст.121 ч.(4) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, МО115-116/01.07.08 ст.441]
(5) Коллективными соглашениями, коллективными или индивидуальными трудовыми

договорами могут быть предусмотрены и другие категории работников, которым предоставляются ежегодные дополнительные оплачиваемые отпуска, а также иная (бульшая) продолжительность отпусков, чем предусмотренная в частях (1), (3) и (4).
Статья 122. Отзыв из отпуска
(1) Работник может быть отозван из ежегодного оплачиваемого отпуска приказом (распоряжением, решением, постановлением) работодателя только с письменного согласия работника и только в непредвиденных рабочих ситуациях, требующих его присутствия на предприятии. В этом случае работник не возвращает пособие за неиспользованные дни отпуска.
(2) Оплата труда работника, отозванного из ежегодного оплачиваемого отпуска, производится на общих основаниях.
(3) В случае отзыва работник должен использовать оставшиеся дни оплачиваемого отпуска по прекращении соответствующей ситуации или в другое время в пределах того же календарного года, установленное по соглашению с работодателем. Если оставшиеся дни оплачиваемого отпуска не были использованы работником по каким–либо причинам в пределах того же календарного года, он вправе использовать эти дни в течение следующего календарного года.
[Ст.122 ч.(3) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, МО115-116/01.07.08 ст.441]
(4) Предоставление работнику неиспользованной им части ежегодного оплачиваемого отпуска осуществляется на основании приказа (распоряжения, решения, постановления) работодателя.
(5) Отказ работника использовать оставшуюся часть своего ежегодного оплачиваемого отпуска является недействительным (часть (2) статьи 64 и часть (2) статьи 112).

Глава IV
СОЦИАЛЬНЫЕ ОТПУСКА

Статья 123. Медицинский отпуск
(1) Оплачиваемый медицинский отпуск предоставляется всем работникам и лицам, с которыми работодателем заключен ученический договор, на основании медицинского документа, выданного в соответствии с действующим законодательством.
(2) Порядок установления, исчисления и выплаты пособий в связи с медицинским отпуском из средств бюджета государственного социального страхования предусмотрен действующим законодательством.
Статья 124. Отпуск по беременности и родам и частично
оплачиваемый отпуск по уходу за ребенком
(1) Работающим женщинам и женщинам, с которыми работодателем заключен ученический договор, а также женам работников, находящимся у них на содержании, предоставляется отпуск по беременности и родам, включающий дородовой отпуск продолжительностью 70 календарных дней и послеродовой отпуск продолжительностью 56 календарных дней (в случае осложненных родов или рождения двух или более детей – 70 календарных дней), с выплатой им пособий в порядке, установленном в части (2) статьи 123.
(2) Лицам, указанным в части (1), по истечении отпуска по беременности и родам предоставляется по их письменному заявлению частично оплачиваемый отпуск по уходу за ребенком до достижения им возраста трех лет. Пособие за этот период выплачивается из средств бюджета государственного социального страхования.
(3) Частично оплачиваемый отпуск по уходу за ребенком может быть использован полностью или по частям в любое время до достижения ребенком возраста трех лет. Этот отпуск засчитывается в трудовой стаж, в том числе стаж работы по специальности, и в страховой стаж.

[Ст.124 ч.(3) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, МО115-116/01.07.08 ст.441]
(4) Частично оплачиваемый отпуск по уходу за ребенком может быть также использован отцом ребенка, бабкой, дедом или другим родственником, непосредственно осуществляющим уход за ребенком.

Статья 125. Присоединение ежегодного оплачиваемого отпуска к отпуску по беременности и родам и отпуску по уходу за ребенком

(1) Женщине может быть предоставлен по ее письменному заявлению ежегодный оплачиваемый отпуск перед отпуском по беременности и родам, предусмотренным в части (1) статьи 124, или непосредственно после него либо по окончании отпуска по уходу за ребенком.
(2) Лицам, указанным в части (4) статьи 124 и статье 127, ежегодный оплачиваемый отпуск предоставляется по их письменному заявлению по окончании отпуска по уходу за ребенком.
(3) Работники, усыновившие новорожденных детей или установившие над ними опеку, могут использовать по их письменному заявлению ежегодный оплачиваемый отпуск по окончании любого из отпусков, предоставленных в соответствии со статьей 127.
(4) Ежегодные оплачиваемые отпуска согласно частям (1) – (3) предоставляются работникам независимо от стажа работы на данном предприятии.

Статья 126. Дополнительный отпуск без сохранения заработной платы по уходу за ребенком в возрасте от трех до шести лет

(1) Кроме отпуска по беременности и родам и частично оплачиваемого отпуска по уходу за ребенком до достижения им возраста трех лет женщине, а также лицам, указанным в части (4) статьи 124, предоставляется по их письменному заявлению дополнительный отпуск без сохранения заработной платы по уходу за ребенком в возрасте от трех до шести лет с сохранением места работы (должности).
(2) Во время дополнительного отпуска без сохранения заработной платы по уходу за ребенком женщина или лица, указанные в части (4) статьи 124, по их письменному заявлению могут работать в условиях неполного рабочего времени или на дому.
(3) Время дополнительного отпуска без сохранения заработной платы засчитывается в трудовой стаж, в том числе стаж работы по специальности, если действие индивидуального трудового договора не было приостановлено в соответствии с пунктом а) части (1) статьи 78.
(4) Время дополнительного отпуска без сохранения заработной платы не засчитывается в трудовой стаж, дающий право на очередной ежегодный оплачиваемый отпуск, и в страховой стаж в соответствии с законом.

Статья 127. Отпуска работнику, усыновившему новорожденного ребенка или установившему над ним опеку

(1) Работнику, усыновившему новорожденного ребенка непосредственно в родильном доме или установившему над ним опеку, предоставляется оплачиваемый отпуск на период со дня усыновления (установления опеки) и до истечения 56 календарных дней со дня рождения ребенка (при одновременном усыновлении двух и более детей – 70 календарных дней), а также по его письменному заявлению частично оплачиваемый отпуск по уходу за ребенком до достижения им возраста трех лет. Пособия к указанным отпускам выплачиваются из средств бюджета государственного социального страхования.
(2) Работнику, усыновившему новорожденного ребенка непосредственно в родильном доме или установившему над ним опеку, предоставляется по его письменному заявлению дополнительный отпуск без сохранения заработной платы по уходу за ребенком в

возрасте от трех до шести лет согласно статье 126.

Р а з д е л V
ОПЛАТА И НОРМИРОВАНИЕ ТРУДА

Глава I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 128. Заработная плата

(1) Заработная плата является вознаграждением или заработком в денежном выражении, выплачиваемым работодателем на основании индивидуального трудового договора за выполненную или подлежащую выполнению работу.

(2) При установлении размера и выплате заработной платы не допускается какая-либо дискриминация по признаку пола, возраста, наличия физических, умственных или психических отклонений, социального происхождения, семейного положения, этнического происхождения, расовой или национальной принадлежности, политических взглядов или религиозных убеждений, профсоюзной принадлежности или участия в профсоюзной деятельности.

(3) Заработная плата гарантирована и носит конфиденциальный характер.

Статья 129. Государственные гарантии в области оплаты труда

Государственные гарантии в области оплаты труда включают устанавливаемую государством минимальную заработную плату, государственные тарифы оплаты труда в бюджетной сфере, гарантированный минимальный размер заработной платы в реальном секторе, а также доплаты и надбавки компенсационного характера, гарантируемые государством и регулируемые действующим законодательством.

[Ст.129 изменена ЗП242-XVI от 20.11.08, MO237-240/31.12.08 ст.860]

Статья 130. Структура заработной платы,
условия и системы оплаты труда

(1) Заработная плата включает в себя основную заработную плату (тарифную ставку, должностной оклад), дополнительную заработную плату (доплаты и надбавки к основной заработной плате) и другие стимулирующие и компенсационные выплаты.

(2) Оплата труда работника зависит от спроса на рабочую силу и ее предложения на рынке труда, количества, качества, сложности выполненной работы и условий труда, профессиональных качеств работника, результатов его труда и/или результатов хозяйственной деятельности предприятия.

(3) Труд оплачивается повременно или сдельно в рамках как тарифной, так и бестарифных систем оплаты.

[Ст.130 ч.(3) изменена ЗП242-XVI от 20.11.08, MO237-240/31.12.08 ст.860]

(4) В зависимости от специфики деятельности и конкретных экономических условий предприятия реального сектора применяют для организации оплаты труда тарифные и/или бестарифные системы оплаты.

(5) Выбор системы оплаты труда на предприятии осуществляется работодателем после консультаций с представителями работников.

[Ст.130 ч.(4)-(5) введены ЗП242-XVI от 20.11.08, MO237-240/31.12.08 ст.860]

Глава II
ГАРАНТИРОВАННАЯ МИНИМАЛЬНАЯ ЗАРАБОТНАЯ ПЛАТА

Статья 131. Минимальная заработная плата

(1) Каждый работник имеет право на гарантированную минимальную заработную плату.

(2) Минимальная заработная плата – это установленный государством минимальный размер платы в национальной валюте за простую, неквалифицированную работу, ниже

уровня которого работодатель не вправе заплатить за выполненную работником месячную или часовую норму труда.
(3) В минимальную заработную плату не включаются доплаты, надбавки, стимулирующие и компенсационные выплаты.
(4) Размер минимальной заработной платы является обязательным для всех работодателей – юридических и физических лиц, использующих наемный труд, независимо от вида собственности и организационно-правовой формы. Этот размер не может быть уменьшен ни коллективным, ни индивидуальным трудовым договором.
(5) Размер минимальной заработной платы гарантируется работникам только при условии выполнения ими возложенных на них трудовых обязанностей (норм труда) в пределах продолжительности рабочего времени, установленной действующим законодательством.

Статья 132. Порядок установления и пересмотра минимальной заработной платы

(1) Минимальная месячная заработная плата и минимальная часовая заработная плата, исчисленные исходя из месячной нормы рабочего времени, устанавливаются постановлением Правительства после консультаций с патронатами и профессиональными союзами.
(2) Размер минимальной заработной платы определяется и пересматривается в зависимости от конкретных экономических условий, уровня средней заработной платы по национальной экономике, прогнозируемого уровня инфляции, а также других социально-экономических факторов.

Статья 133. Повышение уровня реального содержания заработной платы

(1) Повышение уровня реального содержания заработной платы обеспечивается ее индексацией в связи с ростом потребительских цен на товары и услуги.
(2) Гарантированная минимальная заработная плата индексируется ежегодно в зависимости от динамики показателя потребительских цен в соответствии с действующим законодательством.

Статья 134. Гарантированный минимальный размер заработной платы в реальном секторе

(1) Гарантированный минимальный размер заработной платы в реальном секторе – это обязательная минимальная величина оплаты, гарантированная государством за труд, затраченный работниками в реальном секторе.
(2) Гарантированный минимальный размер заработной платы в реальном секторе устанавливается Правительством после консультаций с социальными партнерами.
(3) Гарантированный минимальный размер заработной платы в реальном секторе пересматривается ежегодно в зависимости от суммарного годового роста индекса потребительских цен и прироста производительности труда на национальном уровне.
(4) В случае несостоятельности предприятия компенсационные выплаты, гарантированные работникам и начисленные (перерассчитанные) на дату выплаты, выплачиваются в размере не ниже гарантированного минимального размера заработной платы в реальном секторе, установленного в соответствии с законом.”.
[Ст.134 в редакции ЗП242-XVI от 20.11.08, МО237-240/31.12.08 ст.860]

Глава III
ПОРЯДОК УСТАНОВЛЕНИЯ И ВЫПЛАТЫ ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ

Статья 135. Порядок установления заработной платы

(1) Система оплаты труда, на основе которой определяется заработная плата работников, устанавливается законом или иными нормативными актами в зависимости от организационно -правовой формы предприятия, порядка финансирования и характера его деятельности.

[Ст.135 ч.(1) изменена ЗП242-XVI от 20.11.08, MO237-240/31.12.08 ст.860]
(2) Формы, условия и размеры оплаты труда на хозрасчетных предприятиях устанавливаются путем коллективных или, по обстоятельствам, индивидуальных переговоров между работодателем и работниками или их представителями в зависимости от финансовых возможностей работодателя и закрепляются в коллективных и индивидуальных трудовых договорах.
[Ст.135 ч.(2) изменена ЗП242-XVI от 20.11.08, MO237-240/31.12.08 ст.860]
(3) Система и условия оплаты труда работников бюджетной сферы устанавливаются законом.
(4) Основная заработная плата, порядок и условия оплаты труда руководителей предприятий устанавливаются лицами или органами, уполномоченными назначать этих руководителей, и закрепляются в индивидуальных трудовых договорах, заключенных с ними.
Статья 136. Тарифная система оплаты труда
(1) Тарифная система оплаты труда включает тарифные сетки, тарифные ставки, вилки должностных окладов и тарифно-квалификационные справочники.
[Ст.136 ч.(1) изменена ЗП242-XVI от 20.11.08, MO237-240/31.12.08 ст.860]
(2) Тарификация работ и присвоение квалификационных разрядов (классов) рабочим и специалистам осуществляются в соответствии с тарифно-квалификационными справочниками профессий или специальностей и должностей.
(3) Главным и обязательным элементом тарифной системы является тарифная ставка для I квалификационного разряда (I разряда оплаты труда) тарифной сетки, служащая основой для установления в коллективных и индивидуальных трудовых договорах конкретных тарифных ставок и должностных окладов. Тарифная ставка для I квалификационного разряда в реальном секторе устанавливается на отраслевом уровне и на уровне предприятия в порядке, предусмотренном законом.
[Ст.136 ч.(3) изменена ЗП242-XVI от 20.11.08, MO237-240/31.12.08 ст.860]
(4) Тарифная сетка устанавливается следующим образом:
a) для работников хозрасчетных предприятий – на основе квалификационных разрядов, установленных для работников, тарифной ставки для I квалификационного разряда и тарифных коэффициентов, установленных на отраслевом уровне или на уровне предприятия;
[Ст.136 ч.(4) пкт.a) изменен ЗП242-XVI от 20.11.08, MO237-240/31.12.08 ст.860]
b) для работников бюджетной сферы – на основе разрядов оплаты труда Единой тарифной сетки, тарифной ставки I разряда оплаты труда и вилок должностных окладов, установленных по разрядам оплаты труда.
(5) Тарифная ставка для I квалификационного разряда (I разряда оплаты труда) пересматривается ежегодно в соответствии с процедурой, определенной в коллективном соглашении на отраслевом уровне или в коллективном трудовом договоре.
[Ст.136 ч.(5) в редакции ЗП242-XVI от 20.11.08, MO237-240/31.12.08 ст.860]
Статья 136^{1}. Бестарифные системы оплаты труда
(1) Бестарифные системы оплаты труда представляют собой способы дифференциации оплаты труда в зависимости от индивидуальных и/или коллективных достижений и занимаемой работником должности.
(2) Критерии и нормы оценки индивидуальных профессиональных достижений работника устанавливаются работодателем путем переговоров с представителями работников. Оценка индивидуальных профессиональных достижений работника осуществляется работодателем.
(3) Бестарифная система оплаты труда устанавливается в коллективном трудовом договоре на уровне предприятия.

(4) Установление размера заработной платы каждому работнику в рамках бестарифных систем оплаты труда осуществляется работодателем. При этом минимальным уровнем оплаты и государственной гарантией служит гарантированный минимальный размер заработной платы в реальном секторе.
[Ст.136[1] введена ЗП242-XVI от 20.11.08, МО237-240/31.12.08 ст.860]
Статья 137. Стимулирующие выплаты
(1) Работодатель имеет право устанавливать различные системы премирования, доплат и надбавок к основной заработной плате, других стимулирующих выплат после консультаций с представителями работников. Указанные системы могут устанавливаться также коллективным трудовым договором.
(2) Порядок и условия применения стимулирующих и компенсационных выплат на предприятиях бюджетной сферы устанавливаются законом и другими нормативными актами.
Статья 138. Вознаграждение по итогам работы за год
(1) В дополнение к выплатам, предусмотренным системами оплаты труда, работникам предприятия может устанавливаться вознаграждение по итогам работы за год из фонда, образуемого за счет прибыли предприятия.
(2) Положение о порядке выплаты вознаграждения по итогам работы за год утверждается работодателем по согласованию с представителями работников.
Статья 139. Оплата труда в неблагоприятных условиях
(1) За работу в неблагоприятных условиях работникам устанавливаются компенсационные надбавки в размере, едином для работников любой квалификации, работающих в равных условиях на данном предприятии.
(2) Конкретные размеры компенсационных надбавок устанавливаются путем коллективных переговоров в зависимости от условий труда (тяжелые и особо тяжелые работы, работы с вредными и особо вредными условиями труда), но не могут быть меньше предусмотренных Законом об оплате труда и другими нормативными актами. Установленные путем коллективных переговоров размеры компенсационных надбавок указываются в коллективном трудовом договоре и/или коллективном соглашении.
(3) Перечни тяжелых и особо тяжелых работ, а также работ и рабочих мест с вредными и особо вредными условиями труда утверждаются Правительством после консультаций с патронатами и профессиональными союзами.
Статья 140. Введение новых и изменение
существующих условий оплаты труда
(1) Снижение размеров заработной платы, предусмотренных индивидуальными трудовыми договорами, коллективными трудовыми договорами и/или коллективными соглашениями, не допускается до истечения одного года со дня их установления.
[Ст.140 ч.(1) изменена ЗП242-XVI от 20.11.08, МО237-240/31.12.08 ст.860]
(2) Введение новых или изменение существующих условий оплаты труда допускается только при соблюдении положений части (1) статьи 68.
[Ст.140 ч.(2) в редакции ЗП60-XVI от 21.03.08, МО115-116/01.07.08 ст.441]
Статья 141. Формы выплаты заработной платы
(1) Заработная плата выплачивается в национальной валюте.
(2) С письменного согласия работника допускается выплата заработной платы через банковские учреждения или почтовые отделения с оплатой их услуг за счет работодателя. Порядок выплаты заработной платы через банковские учреждения или почтовые отделения устанавливается Правительством совместно с Национальным банком Молдовы.
(3) Выплата заработной платы в натуре запрещается.
Статья 142. Сроки, периодичность и место
выплаты заработной платы

(1) Заработная плата выплачивается регулярно непосредственно работнику или его доверенному лицу на основе заверенной доверенности по месту работы работника в рабочие дни, установленные коллективным или индивидуальным трудовым договором, но:
a) не реже двух раз в месяц – для работников, труд которых оплачивается повременно или сдельно;
b) не реже одного раза в месяц – для работников, труд которых оплачивается на основе месячных должностных окладов.
(2) Работодатель обязан уведомить работника о размере заработной платы, форме оплаты труда, порядке исчисления заработной платы, периодичности и месте выплаты, удержаниях, других условиях выплаты заработной платы и их изменениях.
(3) При выплате заработной платы работодатель обязан письменно проинформировать каждого работника о составных частях причитающейся ему за соответствующий период заработной платы, размере и основаниях произведенных удержаний, общей сумме, причитающейся к выплате, а также обеспечить соответствующие записи в бухгалтерских реестрах.
(4) Выплата заработной платы за работу по случаю, длящуюся менее двух недель, производится немедленно по окончании работы.
(5) В случае смерти работника причитающиеся ему заработная плата и иные выплаты выплачиваются в полном размере супругу (супруге), совершеннолетним детям или родителям умершего, а при их отсутствии – другим наследникам в соответствии с действующим законодательством.

Статья 143. Сроки расчета при прекращении
индивидуального трудового договора

(1) При отсутствии спора о размерах всех причитающихся работнику от предприятия сумм расчет производится:
a) в случае прекращения индивидуального трудового договора с работником, продолжающим работать до дня освобождения, – в день освобождения;
b) в случае прекращения индивидуального трудового договора с работником, не работающим до дня освобождения (в случае медицинского отпуска, отсутствия на работе без уважительных причин, лишения свободы и пр.), – не позднее чем на следующий день после предъявления освобожденным работником требования о расчете.
(2) В случае возникновения спора о размере сумм, причитающихся работнику при освобождении, работодатель во всяком случае обязан выплатить в срок, указанный в части (1), неоспариваемую сумму.

Статья 144. Приоритетность выплаты заработной платы

(1) Выплата заработной платы производится работодателем в приоритетном порядке по отношению к другим выплатам, в том числе в случае несостоятельности предприятия.
(2) Средства для оплаты труда работников гарантированы доходом и имуществом работодателя.
(3) Работодатели принимают меры по предохранению своих работников от риска невыплаты им сумм, причитающихся в связи с исполнением индивидуального трудового договора или вследствие его прекращения.

Статья 145. Компенсация потерь в связи с несвоевременной
выплатой заработной платы

(1) Компенсация потерь в связи с несвоевременной выплатой заработной платы производится посредством обязательной индексации в полном размере суммы начисленной заработной платы, если ее задержка составила календарный месяц и более со дня, установленного для ежемесячной выплаты заработной платы.
(2) Компенсация, предусмотренная частью (1), производится отдельно по каждому месяцу

путем повышения заработной платы в соответствии с коэффициентом инфляции, рассчитанным в установленном порядке.
(3) Компенсация потерь, вызванных несвоевременной выплатой заработной платы, производится в случае, когда коэффициент инфляции в период невыплаты заработной платы превышает 2 процента.
(4) Порядок исчисления суммы компенсации потери части заработной платы в связи с нарушением сроков ее выплаты устанавливается Правительством по согласованию с патронатами и профессиональными союзами.

Статья 146. Ответственность за несвоевременную выплату заработной платы

(1) В случае, когда на текущих и расчетных счетах предприятий имеются соответствующие средства и необходимые документы на получение денег для выплаты заработной платы были представлены в срок, а банки не обеспечили клиентов наличностью, банки выплачивают за счет собственных средств пеню в размере 0,2 процента от суммы задолженности за каждый день просрочки.
(2) Должностные лица банков, органов публичной власти и предприятий, виновные в несвоевременной выплате заработной платы, несут материальную, дисциплинарную, административную и уголовную ответственность в соответствии с законом.

Статья 147. Запрещение ограничения работника в свободном распоряжении заработанными средствами

Запрещается ограничивать работника в свободном распоряжении заработанными им средствами, кроме случаев, предусмотренных действующим законодательством.

Статья 148. Удержания из заработной платы

(1) Удержания из заработной платы работника могут производиться только в случаях, предусмотренных настоящим кодексом и иными нормативными актами.
(2) Удержания из заработной платы работника для погашения его задолженности перед работодателем могут производиться по приказу (распоряжению, решению, постановлению) работодателя:
a) для возвращения аванса, выданного в счет заработной платы;
b) для возвращения сумм, излишне выплаченных работнику вследствие счетных ошибок;
c) для погашения неизрасходованного и своевременно не возвращенного аванса, выданного в связи со служебной командировкой или переводом в другую местность либо на хозяйственные нужды, если работник не оспаривает основания и размера удержаний;
d) для возмещения материального ущерба, причиненного предприятию по вине работника (статья 338).
(3) В случаях, указанных в части (2), работодатель вправе издать приказ (распоряжение, решение, постановление) об удержании из заработной платы работника не позднее одного месяца со дня окончания срока, установленного для возвращения аванса или погашения задолженности, со дня осуществления ошибочно исчисленной выплаты или установления материального ущерба. Если этот срок был пропущен либо работник оспаривает основание или размер удержания, спор рассматривается судебной инстанцией по заявлению работодателя или работника (статьи 349–355).
(4) При освобождении работника до истечения того рабочего года, в счет которого он уже получил отпуск, работодатель может удержать из его заработной платы сумму, выплаченную за неотработанные дни отпуска. Удержания за эти дни не производятся, если работник прекратил или приостановил свою деятельность по основаниям, указанным в пункте e) статьи 76, пункте d) части (1) статьи 78,пунктах a) и i) статьи 82, пунктах b) – e) и u) части (1) статьи 86, в случае ухода на пенсию или зачисления в учебное заведение согласно части (2) статьи 85, а также в иных случаях, предусмотренных коллективным или индивидуальным трудовым договором либо по письменному соглашению сторон.

[Ст.148 ч.(4) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
(5) Заработная плата, излишне выплаченная работнику работодателем, в том числе вследствие неправильного применения действующего законодательства, не может быть с него взыскана, за исключением случаев счетной ошибки.

Статья 149. Ограничение размера удержаний из заработной платы

(1) Общий размер всех удержаний при каждой выплате заработной платы не может превышать 20 процентов, а в случаях, предусмотренных действующим законодательством, – 50 процентов заработной платы, причитающейся работнику.
(2) При удержании из заработной платы по нескольким исполнительным документам за работником во всяком случае должно быть сохранено 50 процентов заработной платы.
(3) Ограничения, установленные частями (1) и (2), не распространяются на удержания из заработной платы в случае взыскания алиментов для содержания несовершеннолетних детей. При этом сумма удержаний не может превышать 70 процентов заработной платы, причитающейся работнику.
(4) Если суммы, полученной путем взыскания из заработной платы, недостаточно для удовлетворения всех требований кредиторов, эта сумма распределяется между ними в порядке, предусмотренном действующим законодательством.

Статья 150. Запрещение удержаний из некоторых выплат, причитающихся работнику

Не допускаются удержания из выходного пособия, компенсационных и иных выплат, на которые согласно Исполнительному кодексу Республики Молдова не может быть обращено взыскание.
[Ст.150 изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]

Статья 151. Ответственность за задержку выдачи трудовой книжки

При задержке выдачи трудовой книжки по вине работодателя при освобождении работника ему выплачивается средняя заработная плата за все время вынужденного отсутствия на работе, обусловленного невозможностью устроиться на работу на другом предприятии из-за отсутствия трудовой книжки. В этом случае средняя заработная плата выплачивается бывшему работнику его бывшим работодателем согласно письменному соглашению сторон, а в случае спора – на основании решения судебной инстанции.
[Ст.151 изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]

Глава IV
ОПЛАТА ТРУДА В ОСОБЫХ УСЛОВИЯХ

Статья 152. Оплата труда работников в возрасте до восемнадцати лет и других категорий работников при сокращенной продолжительности ежедневной работы

(1) При повременной оплате труда работникам в возрасте до восемнадцати лет заработная плата выплачивается с учетом сокращенной продолжительности ежедневной работы.
(2) Труд несовершеннолетних работников, работающих сдельно, оплачивается по сдельным расценкам, установленным для взрослых работников.
(3) Оплата труда учащихся и студентов учебных заведений системы общего среднего, среднего профессионального и среднего специального образования в возрасте до восемнадцати лет, работающих в свободное от учебы время, производится пропорционально отработанному времени или сдельно.
(4) В случаях, предусмотренных частями (1) – (3), работодатель может установить за счет собственных средств надбавку к тарифной ставке за время, на которое продолжительность ежедневной работы несовершеннолетних работников сокращается по сравнению с продолжительностью ежедневной работы взрослых работников.
(5) Оплата труда других категорий работников, которым в соответствии со статьей 96

устанавливается сокращенная продолжительность ежедневной работы, осуществляется в соответствии с условиями оплаты труда, установленными Правительством.

Статья 153. Оплата труда при выполнении работ различной квалификации

(1) При выполнении работником с повременной оплатой труда работ различной квалификации его труд оплачивается по работе более высокой квалификации.

(2) Труд работника со сдельной оплатой труда оплачивается по расценкам выполняемой им работы. В случаях, когда в связи со спецификой производства работникам со сдельной оплатой труда поручается выполнение работ, тарифицируемых ниже присвоенных им разрядов, работодатель обязан выплачивать им межразрядную разницу.

(3) Норма о выплате межразрядной разницы, предусмотренная частью (2), не применяется, когда в силу специфики производства выполнение работ различной квалификации входит в круг постоянных обязанностей работника.

Статья 154. Оплата труда инструкторов и учеников

Порядок и условия оплаты труда инструкторов и учеников устанавливаются Правительством.

Статья 155. Оплата труда совместителей

(1) Оплата труда совместителей производится за реально выполненную работу или фактически отработанное время.

(2) Установление размера тарифной ставки или должностного оклада для совместителей, а также их премирование, выплата надбавок, доплат и других вознаграждений, предусмотренных условиями оплаты труда, осуществляются в порядке, предусмотренном для остальных работников соответствующего предприятия.

Статья 156. Оплата труда при совмещении профессий (должностей) и исполнении обязанностей временно отсутствующего работника

(1) Работникам, которые наряду со своей основной работой, предусмотренной индивидуальным трудовым договором, выполняют на том же предприятии дополнительную работу по другой профессии (должности) или исполняют трудовые обязанности временно отсутствующего работника без освобождения от своей основной работы (в пределах нормальной продолжительности рабочего времени, установленной настоящим кодексом), выплачивается надбавка за совмещение профессий (должностей) или исполнение трудовых обязанностей временно отсутствующего работника.

(2) Размер надбавок за совмещение профессий (должностей) или исполнение обязанностей временно отсутствующего работника устанавливается сторонами индивидуального трудового договора, но не может быть ниже 50 процентов тарифной ставки (должностного оклада) по совмещаемой профессии (должности). Выплата надбавки за совмещение профессий (должностей) производится без ограничений в пределах средств, предназначенных для оплаты труда.

Статья 157. Оплата сверхурочной работы

(1) При повременной оплате труда сверхурочная работа (статья 104) оплачивается за первые два часа не менее чем в полуторном размере установленной работнику часовой основной заработной платы, а за последующие часы – не менее чем в двойном размере. [Ст.157 ч.(1) изменена ЗП242-XVI от 20.11.08, MO237-240/31.12.08 ст.860]

(2) При сдельной оплате труда с применением тарифной системы оплаты за сверхурочную работу производится доплата в размере не менее 50 процентов тарифной ставки работника соответствующего разряда с повременной оплатой труда за первые два часа и в размере 100 процентов этой тарифной ставки за последующие часы, а с применением бестарифных систем оплаты – в размере не менее 50 процентов часового гарантированного минимального размера заработной платы в реальном секторе за первые два часа и

соответственно 100 процентов за последующие часы.
[Ст.157 ч.(2) изменена ЗП242-XVI от 20.11.08, MO237-240/31.12.08 ст.860]
(3) Компенсация сверхурочных работ свободным временем не допускается.
Статья 158. Компенсация за работу в выходные
и нерабочие праздничные дни
(1) Работа в выходные и нерабочие праздничные дни оплачивается (при сохранении средней заработной платы, предусмотренном частью (1) статьи 111):
a) работникам со сдельной оплатой труда – не менее чем по двойным сдельным расценкам;
b) работникам, труд которых оплачивается по часовым или дневным ставкам, – в размере не менее двойной часовой или дневной ставки;
c) работникам, получающим месячный оклад, – в размере не менее одинарной часовой или дневной ставки сверх оклада, если работа в выходной или нерабочий праздничный день производилась в пределах месячной нормы рабочего времени, и в размере не менее двойной часовой или дневной ставки сверх оклада, если работа производилась сверх месячной нормы.
(2) По письменному заявлению работника, работающего в выходной или нерабочий праздничный день, работодатель может предоставить ему другой свободный день, который не оплачивается.
[Ст.158 ч.(2) в редакции ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
(3) Порядок оплаты труда в выходные и нерабочие праздничные дни профессиональных спортсменов, творческих работников театров, цирков, кинематографических, театральных и концертных организаций, а также иных лиц, участвующих в создании и/или исполнении произведений, может быть установлен коллективными соглашениями, коллективным или индивидуальным трудовым договором.
Статья 159. Оплата работы в ночное время
За работу в ночное время устанавливается доплата не менее чем в половинном размере установленной работнику часовой основной заработной платы.
[Ст.159 изменена ЗП242-XVI от 20.11.08, MO237-240/31.12.08 ст.860]
Статья 160. Право работодателя устанавливать
стимулирующие и компенсационные
выплаты
Работодатель вправе повышать размер надбавок, доплат и вознаграждений, предусмотренных статьями 138, 156, 157, 158, по сравнению с их минимальным размером, установленным действующим законодательством, а также устанавливать другие виды стимулирующих и компенсационных выплат в пределах собственных (выделенных) средств, предусмотренных для этих целей в коллективном трудовом договоре или в смете расходов на содержание предприятия, финансируемого из бюджета.
Статья 161. Порядок оплаты труда при
невыполнении норм выработки
(1) При невыполнении норм выработки по вине работодателя оплата труда производится за работу, фактически выполненную работником, но не ниже чем в размере средней заработной платы за тот же период.
(2) При невыполнении норм выработки не по вине работника или работодателя работнику сохраняется не менее двух третей основной заработной платы.
[Ст.161 ч.(2) изменена ЗП242-XVI от 20.11.08, MO237-240/31.12.08 ст.860]
(3) В случае невыполнения норм выработки по вине работника оплата производится в соответствии с выполненной работой.
Статья 162. Порядок оплаты труда при
изготовлении продукции,

оказавшейся браком
(1) Брак не по вине работника оплачивается ему наравне с годными изделиями.
(2) Полный брак по вине работника оплате не подлежит.
(3) Частичный брак по вине работника оплачивается по пониженным расценкам в зависимости от степени годности продукции.
(4) Пониженные расценки, указанные в части (3), устанавливаются коллективным трудовым договором.

Статья 163. Порядок оплаты времени простоя и работы при освоении нового производственного процесса

(1) Оплата времени простоя не по вине работника или по причинам, не зависящим от работодателя или работника, за исключением периода технического простоя (статья 80), в случае, если работник письменно известил работодателя о начале простоя, производится в размере не менее двух третей часовой основной заработной платы, установленной работнику, но не менее одной минимальной часовой ставки, установленной действующим законодательством, за каждый час простоя.
[Ст.163 ч.(1) изменена ЗП242-XVI от 20.11.08, MO237-240/31.12.08 ст.860]
(2) Порядок регистрации простоя не по вине работника и конкретный размер оплаты устанавливаются коллективным и/или индивидуальным трудовыми договорами.
(3) Время простоя по вине работника не оплачивается.
(4) Коллективным или индивидуальным трудовым договором может быть предусмотрено сохранение работнику на период освоения им нового производственного процесса средней заработной платы.

Статья 164. Сохранение заработной платы при перемещении или переводе на другую постоянную нижеоплачиваемую работу

В случае перемещения или перевода работника на другую постоянную нижеоплачиваемую работу на том же предприятии или в другую местность вместе с предприятием в соответствии с частью (1) статьи 74 за ним сохраняется прежняя средняя заработная плата в течение одного месяца со дня перемещения (перевода) с предварительным соблюдением положений статьи 68.

Статья 165. Средняя заработная плата

(1) Средняя заработная плата включает все виды оплаты труда, на которые в соответствии с действующим законодательством начисляются взносы на обязательное государственное социальное страхование, за исключением единовременных выплат.
[Ст.165 ч.(1) изменена ЗП242-XVI от 20.11.08, MO237-240/31.12.08 ст.860]
(2) Средняя заработная плата гарантируется работникам в случаях, предусмотренных действующим законодательством, коллективным и/или индивидуальным трудовыми договорами.
(3) Порядок исчисления средней заработной платы работника един и устанавливается Правительством.

Статья 1651. Материальная помощь

Работодатель вправе оказывать ежегодно работникам материальную помощь в порядке и на условиях, предусмотренных коллективным трудовым договором и/или действующими нормативными актами. Материальная помощь может быть оказана работнику на основании его письменного заявления в любое время года либо присоединена к отпускному пособию (статья 117).
[Ст.1651 введена ЗП8-XVI от 09.02.06, MO83-86/02.06.06 ст.362]

Глава V
НОРМИРОВАНИЕ ТРУДА

Статья 166. Гарантии в области нормирования труда

Работникам гарантируются:

a) методологическое содействие государства в организации нормирования труда;

b) применение систем нормирования труда, определяемых работодателем совместно с представителями работников и включаемых в коллективный трудовой договор или устанавливаемых иным нормативным актом на уровне предприятия.

Статья 167. Нормы труда

(1) Нормы труда – нормы выработки, времени, обслуживания, численности – устанавливаются работодателем для работников в соответствии с достигнутым уровнем техники, технологии, организации производства и труда таким образом, чтобы они в то же время соответствовали конкретным условиям предприятия и не создавали чрезмерных нагрузок для работников.

(2) В условиях коллективных форм организации и оплаты труда могут также применяться комбинированные и комплексные нормы.

(3) Нормы труда могут быть пересмотрены по мере совершенствования применяемых или внедрения новых техники и технологий, проведения организационных или иных мероприятий, обеспечивающих рост производительности труда, а также в случае использования физически и морально устаревшего оборудования.

(4) Достижение высокого уровня выработки продукции отдельным работником или отдельной бригадой за счет применения по собственной инициативе новых приемов труда и передового опыта, усовершенствования своими силами рабочих мест не является основанием для пересмотра норм труда.

Статья 168. Разработка, утверждение,
замена и пересмотр единых
и типовых норм труда

(1) Для определенных однородных работ могут разрабатываться и устанавливаться единые и типовые (межотраслевые, отраслевые, профессиональные и иные) нормы труда. Типовые нормы труда разрабатываются центральными отраслевыми органами публичного управления по согласованию с соответствующими патронатами и профессиональными союзами и утверждаются в порядке, установленном Правительством.

(2) Замена и пересмотр единых и типовых норм труда осуществляются утвердившими их органами.

Статья 169. Введение, замена и пересмотр норм труда

(1) Если нормы труда больше не соответствуют условиям, для которых они были утверждены, или не обеспечивают полной занятости работников в течение нормальной продолжительности рабочего времени, они могут быть подвергнуты пересмотру или замене.

(2) Процедура пересмотра или замены норм труда, а также конкретные ситуации ее применения определяются коллективным трудовым договором и/или коллективными соглашениями.

(3) О введении новых норм труда работники должны быть извещены в письменной форме под расписку не менее чем за два месяца.

Статья 170. Установление расценок при сдельной оплате труда

(1) При сдельной оплате труда расценки устанавливаются исходя из разрядов работы, тарифных ставок (должностных окладов) и действующих норм выработки (норм времени).

(2) Расценка сдельно оплачиваемого труда определяется путем деления часовой (дневной)

тарифной ставки, соответствующей разряду выполняемой работы, на часовую (дневную) норму выработки. Расценка сдельно оплачиваемого труда может быть определена также путем умножения часовой (дневной) тарифной ставки, соответствующей разряду выполняемой работы, на установленную норму времени в часах или днях.

Статья 171. Обеспечение нормальных условий труда для выполнения норм выработки (обслуживания)

Работодатель обязан постоянно обеспечивать технические и организационные условия, исходя из которых были разработаны нормы труда, и создавать нормальные условия для выполнения работниками норм выработки (обслуживания). К таким условиям относятся:

a) исправное состояние машин, станков и приспособлений;

b) своевременное обеспечение технической документацией;

c) надлежащее качество материалов и инструментов, необходимых для выполнения работ, и их своевременная доставка;

d) своевременное снабжение производства электроэнергией, газом и иными источниками энергии;

e) соблюдение требований охраны труда и безопасности производства.

Р а з д е л VI
ГАРАНТИИ И КОМПЕНСАЦИИ

Глава I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 172. Понятия гарантий и компенсаций

(1) Гарантии – средства, способы, условия, посредством которых обеспечивается осуществление предоставленных работникам прав в области трудовых и иных связанных с ними социальных отношений.

(2) Компенсации – денежные выплаты, установленные в целях возмещения работникам затрат, связанных с исполнением ими трудовых и иных предусмотренных действующим законодательством обязанностей.

Статья 173. Случаи предоставления гарантий и компенсаций

Помимо общих гарантий и компенсаций, предусмотренных настоящим кодексом (гарантии при приеме на работу, переводе на другую работу, в области оплаты труда и другие), работникам предоставляются гарантии и компенсации в следующих случаях:

a) при направлении в служебную командировку;

b) при переезде на работу в другую местность;

c) при совмещении работы с обучением;

d) при прекращении индивидуального трудового договора; а также

e) в других случаях, предусмотренных настоящим кодексом и иными нормативными актами.

Глава II
ГАРАНТИИ И КОМПЕНСАЦИИ ПРИ НАПРАВЛЕНИИ В СЛУЖЕБНУЮ КОМАНДИРОВКУ И ПЕРЕЕЗДЕ НА РАБОТУ В ДРУГУЮ МЕСТНОСТЬ

Статья 174. Служебная командировка

(1) Служебной командировкой является направление работника согласно приказу (распоряжению, решению, постановлению) работодателя на определенный срок для выполнения трудовых обязанностей вне постоянного места работы.

(2) Служебные поездки работников, постоянная работа которых имеет мобильный или разъездной характер, а также выполнение геологоразведочных, геодезических и топографических работ в полевых условиях служебными командировками не признаются,

если работодатель предоставил необходимый служебный транспорт.
Статья 175. Гарантии при направлении в служебную командировку
Работнику, направленному в служебную командировку, гарантируются сохранение места работы (должности) и средней заработной платы, а также возмещение расходов, связанных с командировкой.
Статья 176. Возмещение расходов, связанных
со служебной командировкой
(1) В случае направления в служебную командировку работодатель обязан возместить работнику:
a) расходы по проезду туда и обратно;
b) расходы по найму жилья;
c) суточные;
d) иные расходы, связанные с командировкой.
(2) Порядок и размеры возмещения расходов, связанных со служебными командировками, утверждаются Правительством. Хозрасчетные предприятия могут устанавливать в коллективном трудовом договоре более высокие размеры возмещения указанных расходов.
Статья 177. Возмещение расходов при переезде
на работу в другую местность
(1) При переезде работника по предварительной письменной договоренности с работодателем на работу в другую местность работодатель обязан возместить работнику:
a) расходы по переезду работника, членов его семьи, а также провозу имущества (за исключением случаев, когда работодатель предоставляет работнику необходимый транспорт);
b) расходы по обустройству на новом месте жительства.
(2) Конкретные размеры возмещения расходов, предусмотренных в части (1), определяются соглашением сторон индивидуального трудового договора, но не могут быть ниже размеров, установленных Правительством.

Глава III
ГАРАНТИИ И КОМПЕНСАЦИИ РАБОТНИКАМ, СОВМЕЩАЮЩИМ РАБОТУ С ОБУЧЕНИЕМ

Статья 178. Гарантии и компенсации работникам,
совмещающим работу с обучением в высших и средних специальных учебных заведениях
(1) Работникам, направленным на обучение работодателем или самостоятельно поступившим в высшие или средние специальные учебные заведения, аккредитованные согласно закону, по заочной и вечерней формам обучения и успешно обучающимся в них, работодателем устанавливается сокращенное рабочее время, предоставляются дополнительные отпуска с полным или частичным сохранением средней заработной платы и другие льготы в порядке, установленном Правительством.
(2) Работникам, указанным в части (1), могут быть предусмотрены в коллективном трудовом договоре и коллективных соглашениях дополнительные льготы за счет средств предприятия.
Статья 179. Гарантии и компенсации работникам,
совмещающим работу с обучением в системе
постуниверситетского специализированного образования
(1) Работникам, обучающимся в системе постуниверситетского образования через мастерат, докторантуру, постдокторантуру, организованные в высших учебных заведениях или организациях в области науки и инноваций, аккредитованных согласно закону, предоставляются гарантии и компенсации в порядке, установленном

Правительством.
[Ст.179 ч.(1) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, МО115-116/01.07.08 ст.441]
(2) Работодатель и представители работников могут предусмотреть в коллективном трудовом договоре за счет предприятия дополнительные к установленным действующими нормативными актами гарантии и компенсации.

Статья 180. Гарантии и компенсации работникам, совмещающим работу с обучением в учебных заведениях системы среднего профессионального образования

(1) Работникам, успешно обучающимся без отрыва от работы в учебных заведениях системы среднего профессионального образования независимо от их вида собственности и организационно-правовой формы, аккредитованных согласно закону, предоставляются дополнительные отпуска с частичным или полным сохранением средней заработной платы в порядке, установленном Правительством.
(2) Гарантии и компенсации работникам, совмещающим работу с обучением в учебных заведениях системы среднего профессионального образования, не имеющих аккредитации, устанавливаются коллективным или индивидуальным трудовым договором.

Статья 181. Гарантии и компенсации работникам, совмещающим работу с обучением в учебных заведениях системы общего среднего образования

Работникам, обучающимся в учебных заведениях системы общего среднего образования (гимназии, лицеи, средняя общеобразовательная школа), устанавливается сокращенная продолжительность рабочего времени, предоставляются дополнительные отпуска с полным или частичным, в зависимости от обстоятельств, сохранением средней заработной платы, а также другие гарантии и компенсации в порядке, установленном Правительством.

Статья 182. Порядок предоставления гарантий и компенсаций работникам, совмещающим работу с обучением

(1) Гарантии и компенсации работникам, совмещающим работу с обучением, предоставляются при получении образования соответствующего уровня впервые.
(2) К дополнительным отпускам, предоставляемым работникам, совмещающим работу с обучением, могут присоединяться по письменному соглашению между работодателем и работником ежегодные оплачиваемые отпуска.
(3) Работникам, совмещающим работу с обучением в учебных заведениях для получения второй или третьей специальности (профессии), могут предоставляться определенные гарантии и компенсации в порядке, предусмотренном коллективным или индивидуальным трудовым договором.

Глава IV
ГАРАНТИИ И КОМПЕНСАЦИИ РАБОТНИКАМ В СВЯЗИ С ПРЕКРАЩЕНИЕМ ИНДИВИДУАЛЬНОГО ТРУДОВОГО ДОГОВОРА

Статья 183. Преимущественное право на оставление на работе в случае сокращения численности или штата работников

(1) В случае сокращения численности или штата работников преимущественное право на оставление на работе предоставляется работникам, имеющим более высокую квалификацию и производительность труда.
(2) При равной квалификации и производительности труда преимущественное право на оставление на работе имеют:
a) семейные работники, имеющие на содержании двух или более лиц;
b) работники, в семьях которых нет других лиц с самостоятельным доходом;

c) работники, имеющие больший трудовой стаж на данном предприятии;
d) работники, пострадавшие вследствие несчастного случая на производстве или получившие профессиональное заболевание на данном предприятии;
e) работники, повышающие свою квалификацию в высших и средних специальных учебных заведениях без отрыва от работы;
f) инвалиды войны и члены семей военнослужащих, погибших или пропавших без вести;
g) участники боевых действий по защите территориальной целостности и независимости Республики Молдова;
h) изобретатели;
i) лица, получившие или перенесшие лучевую болезнь или другие заболевания, связанные с облучением вследствие аварии на Чернобыльской АЭС;
j) инвалиды, в отношении которых установлена причинная связь между наступлением инвалидности и аварией на Чернобыльской АЭС, участники ликвидации последствий аварии на Чернобыльской АЭС в зоне отчуждения в 1986-1990 годах;
k) работники, имеющие несколько поощрений за успехи в труде и не имеющие дисциплинарных взысканий (статья 211);
l) работники, которым осталось не более двух лет до установления пенсии по возрасту.
(3) В случае, когда отдельные лица, перечисленные в части (2), соответствуют нескольким критериям из предусмотренных в данной части, преимущественное право на оставление на работе имеют лица, соответствующие большему числу критериев. При равенстве их количества преимущественное право на оставление на работе принадлежит лицу, имеющему больший стаж работы на данном предприятии.
[Ст.183 ч.(3) введена ЗП8-XVI от 09.02.06, МО83-86/02.06.06 ст.362]

Статья 184. Гарантии в случае прекращения индивидуального трудового договора

(1) Работодатель обязан известить работника приказом (распоряжением, решением, постановлением) под расписку о своем намерении расторгнуть индивидуальный трудовой договор, заключенный на определенный или неопределенный срок, в следующие сроки:
a) за два месяца – в случае увольнения в связи с ликвидацией предприятия либо прекращением деятельности работодателя – физического лица, сокращением численности или штата работников (пункты b) и c) части (1) статьи 86);
b) за один месяц – в случае увольнения в результате установления факта несоответствия работника занимаемой должности или выполняемой работе по состоянию здоровья согласно медицинскому заключению или вследствие недостаточной квалификации, подтвержденной решением аттестационной комиссии (пункты d) и e) части (1) статьи 86).
(2) На периоды, указанные в части (1), работнику предоставляется не менее одного свободного дня в неделю с сохранением средней заработной платы для поиска другой работы.
(3) При прекращении индивидуального трудового договора вследствие нарушения работником своих трудовых обязанностей (пункты g) – k), m), o) – r) части (1) статьи 86) извещение не обязательно.

Статья 185. Гарантии в случае прекращения индивидуального трудового договора в связи со сменой собственника предприятия

(1) В случае смены собственника предприятия новый собственник не позднее чем в трехмесячный срок со дня возникновения права собственности вправе расторгнуть индивидуальный трудовой договор, заключенный с руководителем предприятия, его заместителями, главным бухгалтером, на основании пункта f) части (1) статьи 86.
(2) Новый собственник выплачивает лицам, уволенным согласно части (1), дополнительную компенсацию, если это предусмотрено индивидуальным трудовым

договором.
Статья 186. Выходное пособие
(1) Работникам, уволенным с предприятия в связи с его ликвидацией или прекращением деятельности работодателя – физического лица (пункт b) части (1) статьи 86) либо сокращением численности или штата работников (пункт c) части (1) статьи 86), гарантируется:
a) выплата за первый месяц выходного пособия в размере суммированного среднего размера одной недельной заработной платы за каждый год, проработанный на данном предприятии, но не менее одной средней месячной заработной платы. Если предприятие является правопреемником ранее реорганизованного предприятия и индивидуальный трудовой договор с данными работниками ранее не был прекращен (статья 81), учитываются все годы работы;
[Ст.186 ч.(1) пкт.a) изменен ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
b) сохранение за второй месяц средней месячной заработной платы, если уволенное лицо не было трудоустроено;
c) сохранение за третий месяц средней месячной заработной платы, если после увольнения работник зарегистрировался в течение 14 календарных дней в территориальном агентстве занятости населения и не был трудоустроен, что подтверждено соответствующей справкой;
d) выплата при ликвидации предприятия по письменному соглашению сторон сумм, связанных с увольнением работника, полностью за все три месяца в день его увольнения.
Примечание. В случае трудоустройства уволенного лица в течение месяцев, указанных в пунктах b) и c), средняя месячная заработная плата выплачивается за период до дня его трудоустройства.
(2) Выходное пособие в размере средней двухнедельной заработной платы выплачивается работникам при прекращении индивидуального трудового договора в связи с:
a) установлением факта несоответствия работника занимаемой должности или выполняемой работе по состоянию здоровья согласно медицинскому заключению либо вследствие недостаточной квалификации, подтвержденной решением аттестационной комиссии (пункты d) и e) части (1) статьи 86);
b) восстановлением на работе согласно судебному решению работника, выполнявшего ранее данную работу (пункт t) части (1) статьи 86);
c) отказом работника от переезда в другую местность в связи с перемещением в эту местность предприятия (пункт y) части (1) статьи 86).
(3) Работники, индивидуальный трудовой договор которых приостановлен в связи с призывом на срочную военную, сокращенную военную или гражданскую службу (пункт e) статьи 76) либо подавшие в отставку в связи с нарушением работодателем индивидуального или коллективного трудового договора (часть (2) статьи 85), получают пособие, предусмотренное частью (2).
(4) Выплата выходного пособия и средней месячной заработной платы осуществляется по прежнему месту работы.
(5) В индивидуальном или коллективном трудовом договоре могут быть предусмотрены и иные случаи выплаты выходного пособия, его больший размер, а также более продолжительные сроки сохранения заработной платы.

Глава V
ДРУГИЕ ГАРАНТИИ И КОМПЕНСАЦИИ

Статья 187. Гарантии работникам, избранным на выборные должности
Работнику, индивидуальный трудовой договор которого был приостановлен в связи с избранием его на выборную должность согласно действующему законодательству (пункт

d) части (1) статьи 78), после прекращения его полномочий на выборной должности предоставляется прежняя работа (должность), а при ее отсутствии – другая равноценная работа (должность) на том же либо, с согласия работника, на другом предприятии.

Статья 188. Гарантии на время исполнения государственных
или общественных обязанностей

(1) На время исполнения государственных или общественных обязанностей, если согласно действующему законодательству эти обязанности должны осуществляться в рабочее время, работнику гарантируется сохранение места работы (должности) и средней заработной платы в соответствии с частью (2).

(2) Средняя заработная плата сохраняется работнику в случаях исполнения следующих государственных и общественных обязанностей:

a) явка по вызову в органы уголовного преследования, к прокурору, в судебную инстанцию в качестве свидетеля, потерпевшего, эксперта, специалиста, переводчика, процессуального ассистента;

b) участие в качестве члена добровольной пожарной дружины в ликвидации пожара или аварии; а также

c) в случаях исполнения иных государственных или общественных обязанностей, предусмотренных действующим законодательством.

Статья 189. Гарантии и компенсации работникам,
призванным на срочную военную, сокращенную
военную или гражданскую службу , а также на военные сборы

Работники, призванные на срочную военную, сокращенную военную или гражданскую службу, а также на военные сборы пользуются гарантиями и компенсациями, предусмотренными действующим законодательством.

[Ст.189 изменена ЗП104-XVI от 20.04.07, МО90-93/29.06.07 ст.397]

Статья 190. Гарантии работникам-донорам

(1) Работодатель обязан беспрепятственно отпускать работников-доноров в учреждения здравоохранения в день сдачи крови или ее компонентов для использования их в терапевтических целях, сохраняя за ними среднюю заработную плату и в случае необходимости обеспечивая их транспортным средством.

(2) Работникам-донорам предоставляется непосредственно после каждого дня сдачи крови или ее компонентов свободный день с сохранением средней заработной платы. В случае сдачи крови или ее компонентов в день, предшествующий выходному дню (выходным дням), свободный день с сохранением средней заработной платы предоставляется работникам-донорам сразу после выходного дня (выходных дней).

[Ст.190 ч.(2) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, МО115-116/01.07.08 ст.441]

(3) В случае сдачи крови или ее компонентов во время ежегодного оплачиваемого отпуска либо в выходной или нерабочий праздничный день работодатель обязан предоставить работнику-донору другой свободный оплачиваемый день, который с его письменного согласия может быть присоединен к ежегодному оплачиваемому отпуску.

Статья 191. Гарантии и компенсации работникам –
изобретателям и рационализаторам

Работник, являющийся автором изобретения или рационализаторского предложения, пользуется гарантиями и компенсациями, предусмотренными действующим законодательством, коллективным и/или индивидуальным трудовыми договорами.

Статья 192. Компенсации за износ имущества,
принадлежащего работникам

(1) Работнику, использующему с согласия или с ведома работодателя и в его интересах личное имущество, выплачивается компенсация за использование и износ принадлежащих работнику транспортных средств, инструментов, оборудования и других материалов и

технических средств и возмещаются расходы, связанные с их использованием.
(2) Размер и порядок выплаты возмещения определяются письменным соглашением сторон индивидуального трудового договора.

Статья 193. Гарантии работникам, направляемым на обследование (осмотр) в медицинское учреждение

На время прохождения медицинского обследования (осмотра) за работниками, обязанными проходить такое обследование (осмотр) в соответствии с настоящим кодексом и другими нормативными актами, сохраняется средняя заработная плата по месту работы.

Статья 194. Гарантии в связи с медицинским отпуском

В случае предоставления работнику медицинского отпуска работодатель обязан выплатить ему пособие в соответствии с частью (2) статьи 123.

Статья 195. Гарантии и компенсации работникам, направляемым работодателем для прохождения курса профессиональной подготовки

(1) За работниками, направляемыми работодателем для прохождения курса профессиональной подготовки с отрывом от работы, сохраняются место работы (должность) и средняя заработная плата, предоставляются другие гарантии и компенсации, предусмотренные действующим законодательством.
(2) Работникам, направляемым работодателем для прохождения курса профессиональной подготовки с отрывом от работы в другую местность, командировочные расходы возмещаются в порядке и на условиях, предусмотренных для работников, направляемых в служебную командировку.

Статья 196. Гарантии и компенсации при несчастных случаях на производстве и профессиональных заболеваниях

(1) В случае повреждения здоровья или смерти работника вследствие несчастного случая на производстве или профессионального заболевания работнику возмещается упущенный заработок (доход), а также связанные с повреждением здоровья дополнительные расходы на медицинскую, социальную и профессиональную реабилитацию или семье умершего возмещаются соответствующие расходы в связи со смертью работника.
(2) Размер и условия предоставления гарантий и компенсаций, предусмотренных частью (1), устанавливаются действующим законодательством.

Статья 197. Гарантии в сфере государственного социального страхования

Работники подлежат государственному социальному страхованию и пользуются всеми гарантиями, компенсациями и другими выплатами, предусмотренными системой государственного социального страхования в соответствии с действующим законодательством.

Р а з д е л VII
ПРАВИЛА ВНУТРЕННЕГО РАСПОРЯДКА ПРЕДПРИЯТИЯ. ДИСЦИПЛИНА ТРУДА

Глава I
ПРАВИЛА ВНУТРЕННЕГО РАСПОРЯДКА

Статья 198. Общие положения

(1) Правила внутреннего распорядка предприятия – правовой акт, составляемый на каждом предприятии после консультаций с представителями работников и утверждаемый приказом (распоряжением, решением, постановлением) работодателя.
(2) Правила внутреннего распорядка предприятия не могут содержать положений, противоречащих действующему законодательству, коллективным соглашениям и

коллективному трудовому договору.
(3) Правилами внутреннего распорядка предприятия не могут быть установлены ограничения индивидуальных или коллективных прав работников.
Статья 199. Содержание правил внутреннего
распорядка предприятия
(1) Правила внутреннего распорядка предприятия должны содержать положения, касающиеся:
a) охраны и гигиены труда на предприятии;
b) соблюдения принципа недискриминации и недопущения любой формы ущемления достоинства в сфере труда;
c) прав, обязанностей и ответственности работодателя и работников;
d) дисциплины труда на предприятии;
e) дисциплинарных проступков и санкций, применяемых в соответствии с действующим законодательством;
f) дисциплинарной процедуры;
g) режима труда и отдыха.
(2) Правила внутреннего распорядка предприятия могут содержать и другие положения, касающиеся иных вопросов регулирования трудовых отношений на предприятии.
(3) Правила внутреннего распорядка предприятия доводятся работодателем до сведения работников под расписку и влекут юридические последствия для них со дня ознакомления с правилами.
(4) Обязанность ознакомления работников под расписку с содержанием правил внутреннего распорядка предприятия должна быть исполнена работодателем в течение пяти рабочих дней со дня их утверждения.
(5) Порядок ознакомления каждого работника с содержанием правил внутреннего распорядка предприятия устанавливается непосредственно в правилах.
(6) Правила внутреннего распорядка предприятия вывешиваются во всех его структурных подразделениях.
(7) Любое изменение или дополнение правил внутреннего распорядка предприятия осуществляется с соблюдением положений статьи 198.
Статья 200. Дисциплинарные уставы и положения
В некоторых отраслях национальной экономики к отдельным категориям работников применяются дисциплинарные уставы и положения, утвержденные Правительством.

Глава II
ДИСЦИПЛИНА ТРУДА

Статья 201. Дисциплина труда
Дисциплина труда представляет собой обязанность всех работников подчиняться определенным правилам поведения, установленным в соответствии с настоящим кодексом, другими нормативными актами, коллективными соглашениями, коллективными и индивидуальными трудовыми договорами, а также нормативными актами на уровне предприятия, в том числе правилами внутреннего распорядка предприятия.
Статья 202. Обеспечение дисциплины труда
Дисциплина труда обеспечивается на предприятии путем создания работодателем экономических, социальных, правовых и организационных условий для нормального высокопроизводительного труда, воспитания у работников сознательного отношения к труду, применения поощрений и вознаграждений за добросовестный труд, а также взысканий за совершение дисциплинарных проступков.
Статья 203. Поощрения за успехи в работе
(1) За успехи в работе работодатель может применять следующие виды поощрений:
a) объявление благодарности;

b) премирование;
c) награждение ценным подарком;
d) награждение почетной грамотой.
(2) Правилами внутреннего распорядка предприятия, дисциплинарными уставами и положениями могут предусматриваться и другие формы стимулирования работников.
(3) За особые успехи в работе, заслуги перед обществом и государством работники могут быть представлены к государственным наградам (ордена, медали, почетные звания), им могут быть присуждены государственные премии.

Статья 204. Порядок применения поощрений

(1) Поощрения применяются работодателем по согласованию с представителями работников.
(2) Поощрения объявляются приказом (распоряжением, решением, постановлением), доводятся до сведения трудового коллектива и заносятся в трудовую книжку работника.

Статья 205. Преимущества и льготы работникам, добросовестно и эффективно выполняющим свои трудовые обязанности

Работникам, добросовестно и эффективно выполняющим свои трудовые обязанности, предоставляются в первую очередь преимущества и льготы в сфере социально-культурного и жилищно-бытового обслуживания (путевки в санаторно-курортные учреждения, дома отдыха и др.). Такие работники пользуются также преимуществом при продвижении по работе.

Статья 206. Дисциплинарные взыскания

(1) За нарушение трудовой дисциплины работодатель вправе применить к работнику следующие дисциплинарные взыскания:
a) предупреждение;
b) выговор;
c) строгий выговор;
d) увольнение (по основаниям, предусмотренным пунктами g) – r) части (1) статьи 86).
(2) Действующим законодательством в отношении некоторых категорий работников могут предусматриваться и другие дисциплинарные взыскания.
(3) Применение за нарушение трудовой дисциплины штрафов или любых других денежных дисциплинарных взысканий запрещается.
(4) За один и тот же дисциплинарный проступок не может быть применено более одного дисциплинарного взыскания.
(5) При наложении дисциплинарного взыскания работодатель должен учитывать тяжесть совершенного проступка и другие объективные обстоятельства.

Статья 207. Органы, полномочные применять дисциплинарные взыскания

(1) Дисциплинарное взыскание применяется органом, которому предоставлено право приема на работу (избрания, утверждения или назначения на должность) данного работника.
(2) Дисциплинарные взыскания на работников, несущих дисциплинарную ответственность в соответствии с дисциплинарными уставами или положениями и иными нормативными актами, могут налагаться также органами, вышестоящими по отношению к указанным в части (1).
(3) Работники, занимающие выборные должности, могут быть уволены (пункт d) части (1) статьи 206) только по решению избравшего их органа и только на законных основаниях.

Статья 208. Порядок применения дисциплинарных взысканий

(1) До применения дисциплинарного взыскания работодатель должен затребовать от работника объяснение в письменной форме о совершенном проступке. В случае отказа работника дать затребованное объяснение составляется соответствующий акт, который

подписывается представителем работодателя и представителем работников.
(2) При определенной степени тяжести проступка, совершенного работником, работодатель может организовать и служебное расследование. В ходе служебного расследования работник вправе объяснить свою позицию и представить лицу, уполномоченному вести расследование, все доказательства и обоснования, которые считает необходимыми.

Статья 209. Сроки применения дисциплинарных взысканий

(1) Дисциплинарное взыскание применяется, как правило, сразу же после обнаружения проступка, но не позднее одного месяца со дня обнаружения, без учета времени нахождения работника в ежегодном оплачиваемом отпуске, учебном или медицинском отпуске.
(2) Дисциплинарное взыскание не может быть применено позднее шести месяцев со дня совершения проступка, а по результатам ревизии или проверки финансово-экономической деятельности – позднее двух лет со дня его совершения. В указанные сроки не включается время производства по уголовному делу.

Статья 210. Применение дисциплинарного взыскания

(1) Дисциплинарное взыскание объявляется в приказе (распоряжении, решении, постановлении), в котором в обязательном порядке указываются:
a) фактические причины и правовые основания применения дисциплинарного взыскания;
b) срок обжалования взыскания;
c) орган, в который можно обжаловать взыскание.
(2) Приказ (распоряжение, решение, постановление) работодателя, за исключением дисциплинарного взыскания в виде увольнения согласно пункту d) части (1) статьи 206, которое применяется с соблюдением части (3) статьи 81, объявляется работнику под расписку не позднее чем в течение пяти рабочих дней со дня издания, а в случае, когда он работает в одном из структурных подразделений предприятия (филиал, представительство, деконцентрированная служба и др.), расположенном в другой местности, не позднее чем в течение 15 рабочих дней, и влечет последствия со дня объявления. Отказ работника подтвердить подписью объявление приказа оформляется соответствующим актом, который подписывается представителем работодателя и представителем работников.
[Ст.210 ч.(2) в редакции ЗП60-XVI от 21.03.08, МО115-116/01.07.08 ст.441]
(3) Приказ (распоряжение, решение, постановление) о применении дисциплинарного взыскания может быть обжалован работником в судебную инстанцию в порядке, предусмотренном статьей 355.

Статья 211. Срок действия и последствия дисциплинарного взыскания

(1) Срок действия дисциплинарного взыскания не может превышать одного года со дня его применения. Если в течение этого срока работник не будет подвергнут новому дисциплинарному взысканию, то он считается не имеющим дисциплинарного взыскания.
(2) Работодатель, применивший дисциплинарное взыскание, вправе снять его до истечения года по собственной инициативе, по просьбе работника, по ходатайству представителей работников или непосредственного руководителя работника.
(3) В течение срока действия дисциплинарного взыскания к работнику, на которого оно наложено, не могут применяться поощрения, предусмотренные статьей 203.

Р а з д е л VIII
ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА

Глава I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 212. Основные понятия

(1) Профессиональная подготовка – процесс обучения, в результате которого работник приобретает квалификацию, удостоверенную свидетельством или дипломом, выданными в установленном законом порядке.

(2) Непрерывная профессиональная подготовка – процесс обучения, в результате которого работник, уже имеющий определенную квалификацию или профессию, пополняет свои профессиональные знания посредством углубления знаний в определенной области основной специальности либо путем освоения новых методов или приемов, применяемых в области этой специальности.

(3) Техническая подготовка – система обучения, посредством которой работник осваивает способы применения в процессе работы технических и технологических средств.

Статья 213. Права и обязанности работодателя в области профессиональной подготовки

(1) Работодатель обязан создать необходимые условия и способствовать профессиональной и технической подготовке работников, проходящих обучение на производстве, повышающих квалификацию или обучающихся в учебных заведениях без отрыва от работы.

(2) На каждом предприятии, являющемся юридическим лицом, работодателем совместно с представителями работников ежегодно составляются и утверждаются планы профессиональной подготовки.

(3) Условия и формы профессиональной подготовки, ее продолжительность, права и обязанности сторон, а также объем финансовых средств, выделенных на эти цели (не менее 2 процентов фонда заработной платы предприятия), определяются коллективным трудовым договором или коллективным соглашением.

(4) Если инициатива прохождения работником курса профессиональной подготовки или стажировки исходит от работодателя, соответствующие расходы несет работодатель.

(5) В случае отрыва работника от работы на короткий срок в целях профессиональной подготовки действие его индивидуального трудового договора продолжается с сохранением средней заработной платы. Если указанный срок превышает 60 календарных дней, действие индивидуального трудового договора приостанавливается, а работник получает при этом пособие, выплачиваемое работодателем в соответствии с положениями коллективного трудового договора.

Статья 214. Права и обязанности работников в области профессиональной подготовки

(1) Работник имеет право на профессиональную подготовку, в том числе на получение новой профессии или специальности. Это право может быть реализовано путем заключения в письменной форме между работником и работодателем договоров профессиональной подготовки (статья 215 и части (3) и (4) статьи 216), являющихся дополнением к индивидуальному трудовому договору.

(2) Работник, прошедший курс профессиональной подготовки или стажировку в соответствии с настоящим кодексом, не может подать в отставку в течение определенного срока, установленного договором профессиональной подготовки, кроме специально оговоренных в договоре случаев.

(3) Если инициатива участия в какой-либо форме профессиональной подготовки,

организованной вне предприятия с отрывом от работы, исходит от работника, работодатель рассматривает его письменное заявление совместно с представителями работников.
(4) Работодатель в течение 15 календарных дней со дня регистрации заявления работника принимает решение о том, на каких условиях он сможет разрешить работнику прохождение профессиональной подготовки в соответствии с частью (3) и будут ли покрыты им расходы в связи с этим полностью или частично.

Глава II
ДОГОВОР ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КВАЛИФИКАЦИИ

Статья 215. Договор профессиональной квалификации
(1) Договор профессиональной квалификации – это специальный договор, заключенный в письменной форме, в соответствии с которым работник обязуется пройти курс профессиональной подготовки, организованной работодателем, для получения профессиональной квалификации, и являющийся дополнительным к индивидуальному трудовому договору.
(2) Профессиональная подготовка на уровне предприятия в соответствии с договором профессиональной квалификации проводится инструктором или мастером по обучению, назначенным работодателем из числа квалифицированных работников, имеющих профессиональный опыт и разрешение, полученное в установленном законом порядке.

Глава III
УЧЕНИЧЕСКИЙ ДОГОВОР И ДОГОВОР НЕПРЕРЫВНОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ

Статья 216. Ученический договор и договор непрерывной профессиональной подготовки
(1) Работодатель вправе заключить с лицом, находящимся в поиске работы, не старше 30 лет и не имеющим необходимой профессиональной квалификации, ученический договор.
(2) Ученический договор заключается в письменной форме, является гражданско-правовым договором и регулируется Гражданским кодексом и иными нормативными актами.
[Ст.216 ч.(2) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
(3) Работодатель вправе заключить с любым работником предприятия договор непрерывной профессиональной подготовки.
(4) Договор непрерывной профессиональной подготовки заключается в письменной форме, является дополнительным к индивидуальному трудовому договору и регулируется трудовым законодательством и иными нормативными актами, содержащими нормы трудового права.
Статья 217. Содержание ученического договора и договора непрерывной профессиональной подготовки
(1) Ученический договор и договор непрерывной профессиональной подготовки должны содержать:
a) фамилию и имя или наименование сторон;
b) указание на профессию, специальность, квалификацию, которую получит ученик или работник;
c) обязанности работодателя по созданию условий для обучения в соответствии с положениями договора;
d) срок договора;
e) обязанности лица пройти курс профессиональной подготовки и проработать в соответствии с полученной профессией, специальностью и квалификацией в течение срока, установленного договором;
f) условия оплаты труда в период ученичества или непрерывной профессиональной

подготовки;
g) условия покрытия (возмещения) понесенных сторонами (стороной) расходов в период ученичества или непрерывной профессиональной подготовки в случае освобождения работника (статья 85, пункты g)–r) части (1) статьи 86) до истечения срока, предусмотренного договором согласно пункту e).
[Ст.217 ч.(1) пкт.g) введен ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
(2) Ученический договор и договор непрерывной профессиональной подготовки могут содержать и иные условия, определяемые сторонами и не противоречащие действующему законодательству.

Статья 218. Время ученичества и непрерывной профессиональной подготовки

(1) Время ученичества, непрерывной профессиональной подготовки в течение недели не должно превышать продолжительности рабочего времени, установленной настоящим кодексом для работника соответствующего возраста, профессии при выполнении соответствующих работ.
(2) Время, необходимое ученику для участия в теоретических занятиях, связанных с профессиональной подготовкой, включается в рабочее время.
(3) Работники, проходящие непрерывную профессиональную подготовку на предприятии, с письменного согласия работодателя могут быть временно освобождены от работы, предусмотренной индивидуальным трудовым договором, или могут выполнять эту работу на условиях неполного рабочего времени либо в гибком режиме рабочего времени.
(4) В отношении работников, проходящих непрерывную профессиональную подготовку, запрещаются:
a) тяжелые работы и работы с вредными и/или опасными условиями труда;
b) сверхурочная работа;
c) работа в ночное время;
d) откомандирование, не связанное с профессиональной подготовкой.
(5) Действие ученического договора, договора непрерывной профессиональной подготовки начинается со дня, указанного в договоре, с продлением на период медицинского отпуска и в иных случаях, предусмотренных договором.

Статья 219. Применение трудового законодательства в период ученичества и непрерывной профессиональной подготовки

(1) К ученикам и работникам, заключившим договор непрерывной профессиональной подготовки, применяется трудовое законодательство, в том числе законодательство об охране труда.
(2) Условия ученических договоров и договоров непрерывной профессиональной подготовки, противоречащие положениям действующего законодательства, условиям коллективных соглашений и коллективных трудовых договоров, считаются недействительными и не могут применяться.
(3) Работодатель обеспечивает посредством надлежащего контроля, проводимого совместно с представителями работников, эффективность системы ученичества и любой другой системы подготовки кадров и их адекватную защиту.

Статья 220. Прекращение договора непрерывной профессиональной подготовки

Договор непрерывной профессиональной подготовки может быть прекращен по основаниям, предусмотренным настоящим кодексом для прекращения индивидуального трудового договора, или по иным основаниям, предусмотренным действующим законодательством.

Статья 221. Прекращение (расторжение) ученического договора
Ученический договор прекращается (расторгается) по основаниям, предусмотренным Гражданским кодексом.

Р а з д е л IX
ОХРАНА ТРУДА

Глава I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 222. Основные направления государственной политики в области охраны труда
(1) Основными направлениями государственной политики в области охраны труда являются:
a) обеспечение приоритета сохранения жизни и здоровья работников;
b) принятие и применение нормативных актов об охране труда;
c) координация деятельности в области охраны труда и охраны окружающей среды;
d) государственный надзор и контроль за соблюдением требований нормативных актов в области охраны труда;
e) содействие общественному контролю за соблюдением прав и законных интересов работников в области охраны труда;
f) расследование и учет несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний;
g) защита законных интересов работников, пострадавших от несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний, а также членов их семей на основе обязательного социального страхования работников от несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний;
h) установление компенсаций за тяжелую работу и работу с вредными и/или опасными условиями труда, которые не могут быть устранены при существующем техническом уровне производства и организации труда;
i) распространение передового опыта работы по улучшению охраны труда;
j) участие органов публичной власти в реализации мероприятий по охране труда;
k) подготовка и переподготовка специалистов в области охраны труда;
l) организация государственной статистической отчетности об условиях труда, несчастных случаях на производстве, профессиональной заболеваемости и об их материальных последствиях;
m) обеспечение функционирования единой информационной системы охраны труда;
n) международное сотрудничество в области охраны труда;
o) содействие созданию безопасных условий труда, разработке и внедрению безопасных техники и технологий, производству средств индивидуальной и коллективной защиты работников;
p) регламентирование обеспечения работников средствами индивидуальной и коллективной защиты, а также санитарно-бытовыми помещениями и устройствами, лечебно-профилактическими средствами за счет средств работодателей.
(2) Реализация основных направлений государственной политики в области охраны труда обеспечивается согласованными действиями центральных и местных органов публичной власти, патронатов, профессиональных союзов, работодателей и представителей работников.

Статья 223. Координация деятельности по охране труда
Координацию деятельности по охране труда в Республике Молдова осуществляет Министерство экономики и торговли.

Статья 224. Издание норм охраны труда и норм гигиены труда
Нормы охраны труда и нормы гигиены труда, обязательные для предприятий, издаются соответственно Министерством экономики и торговли и Министерством здравоохранения после консультаций с патронатами и профессиональными союзами с соблюдением требований Закона о нормативных актах Правительства и других органов центрального и местного публичного управления.
[Ст.224 изменена ЗП107-XVI от 16.05.08, MO107-109/20.06,08 ст.417]

Глава II
ОРГАНИЗАЦИЯ ОХРАНЫ ТРУДА И ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРАВА РАБОТНИКОВ НА ОХРАНУ ТРУДА

Статья 225. Обязанности работодателя
по обеспечению охраны труда
Работодатель отвечает за обеспечение охраны труда на предприятии и в этой области обязан:
a) утверждать на этапе изучения, проектирования, строительства и эксплуатации сооружений, проектирования и производства технического оборудования, разработки технологических процессов решения, которые соответствуют нормам охраны труда и реализация которых устраняла бы риск несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний работников;
[Ст.225 пкт.a) изменен ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
b) в случае ввода в производство технических средств, средств индивидуальной защиты, рабочей одежды и обуви получать в соответствии с установленными законом требованиями и процедурой документы, выдаваемые полномочными органами, а также сохранять условия, для которых они были получены, и требовать пересмотра соответствующих документов в случае изменения первоначальных условий;
[Ст.225 пкт.b) в редакции ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]
c) устанавливать полномочия и обязанности менеджеров по реализации мер охраны труда и обеспечивать надзор и контроль за осуществлением деятельности в безопасных условиях;
[Ст.225 пкт.c) изменен ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]
d) организовать службу охраны труда и медицинскую службу;
e) возмещать медицинским учреждениям расходы, связанные с оказанием срочной медицинской помощи работникам при несчастных случаях на производстве и обострении профессиональных заболеваний;
f) содействовать созданию на предприятии комитета по охране труда;
g) обеспечивать оценку факторов риска на рабочих местах;
h) обеспечивать разработку и реализацию ежегодного плана мероприятий по охране труда на предприятии;
i) не привлекать средства работников к покрытию расходов, связанных с реализацией мер по охране труда на предприятии;
j) допускать к работе только лиц, которые согласно результатам медицинского обследования (осмотра) пригодны к выполнению порученных им трудовых задач, обеспечивать периодичность обследований (осмотров);
k) обеспечивать информирование каждого работника о риске повреждения здоровья, которому он подвергается на рабочем месте при выполнении своей работы, а также о необходимых предупредительных мерах;
l) обеспечивать обучение работников в области охраны труда, в том числе

уполномоченных по охране труда;
m) разрабатывать и утверждать инструкции по охране труда по согласованию с представителями работников и с учетом специфики труда на предприятии;
n) обеспечивать работников средствами индивидуальной защиты, рабочей одеждой и обувью, а также их хранение, содержание, ремонт, чистку и обезвреживание;
o) предоставлять санитарно-гигиенические средства работникам, работающим в условиях чрезмерного загрязнения кожи либо воздействия вредных веществ на руки;
p) предоставлять защитное питание работающим во вредных условиях труда;
r) обеспечивать бесперебойное функционирование защитных приспособлений, контрольно- измерительной аппаратуры, а также установок по улавливанию, накоплению и обезвреживанию вредных веществ, выделяемых при осуществлении технологических процессов;
s) не требовать от работника выполнения трудовых заданий, при которых существует явная угроза несчастного случая;
t) осуществлять страхование каждого работника от несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний;
u) обеспечивать правильное и своевременное информирование, расследование, учет и отчетность об имевших место несчастных случаях на производстве и профессиональных заболеваниях, разработку и реализацию мер по их предупреждению;
v) обеспечивать оказание первой помощи и транспортировку работников в медицинские учреждения в случае несчастного случая или заболевания на рабочем месте;
x) осуществлять в порядке, установленном настоящим кодексом, перевод на более легкую работу работников, нуждающихся в этом по состоянию здоровья.

Статья 226. Обязанности работника в области охраны труда

В области охраны труда работник обязан:
a) соблюдать инструкции по охране труда, относящиеся к осуществляемой работе;
b) применять по назначению полученные средства индивидуальной защиты;
c) осуществлять свою деятельность таким образом, чтобы не подвергать опасности как себя, так и других работников;
d) не поднимать, не передвигать, не уничтожать защитные, сигнализационные и предупреждающие приспособления, не препятствовать применению методов и приемов, уменьшающих или устраняющих действие факторов риска;
e) ставить в известность своего непосредственного руководителя о любой технической неисправности или иной ситуации, когда не соблюдаются требования по охране труда;
f) прервать работу при возникновении явной угрозы несчастного случая и незамедлительно сообщить об этом своему непосредственному руководителю;
g) информировать своего непосредственного руководителя о любом несчастном случае или любом заболевании на рабочем месте.

Статья 227. Право работника на труд, отвечающий требованиям охраны труда

Каждый работник имеет право на:
a) рабочее место, соответствующее требованиям охраны труда;
b) обязательное социальное страхование от несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний;
c) получение от работодателя достоверной информации об условиях труда, существующем риске повреждения здоровья, а также о мерах защиты от воздействия факторов риска;
d) отказ от выполнения работы в случае возникновения опасности для его жизни или здоровья до устранения такой опасности;
e) обеспечение в установленном порядке за счет работодателя средствами

индивидуальной и коллективной защиты;
f) обучение в области охраны труда и профессиональную переподготовку за счет средств работодателя по причинам, связанным с охраной труда;
g) обращение к работодателю, в патронаты, профессиональные союзы, органы центрального и местного публичного управления, судебные инстанции для разрешения вопросов, касающихся охраны труда;
h) личное участие или участие через своих представителей в рассмотрении вопросов, связанных с обеспечением безопасных условий труда на его рабочем месте, в расследовании происшедшего с ним несчастного случая на производстве или профессионального заболевания;
i) прохождение в соответствии с медицинскими рекомендациями внеочередного медицинского осмотра с сохранением за ним на это время места работы и средней заработной платы;
j) получение компенсаций, предусмотренных законом, коллективными соглашениями, коллективным и индивидуальным трудовыми договорами, при выполнении им тяжелых работ или работ с вредными и/или опасными условиями труда.

Статья 228. Гарантии права работников на труд в условиях, соответствующих требованиям охраны труда

(1) Государство гарантирует работникам защиту их права на труд в условиях, соответствующих требованиям охраны труда.
(2) Условия труда, предусмотренные индивидуальным трудовым договором, должны соответствовать требованиям охраны труда.
(3) На время приостановления государственными контрольными органами работы, предусмотренной индивидуальным трудовым договором, вследствие нарушения требований охраны труда не по вине работника за ним сохраняются место работы (должность) и средняя заработная плата.
(4) При отказе работника от выполнения работы в случае возникновения опасности для его жизни или здоровья работодатель обязан предоставить ему другую работу путем перевода или перемещения до устранения такой опасности с сохранением заработной платы по прежнему месту работы.
(5) В случае, если предоставление другой работы невозможно, время простоя работника до устранения опасности для его жизни или здоровья оплачивается работодателем в соответствии с частью (1) статьи 163.
(6) В случае необеспечения работника в соответствии с установленными нормами средствами индивидуальной и коллективной защиты работодатель не вправе требовать от работника исполнения трудовых обязанностей и обязан оплатить возникший по этой причине простой в соответствии с частью (5).
(7) Отказ работника от выполнения работы в случае возникновения опасности для его жизни или здоровья вследствие нарушения требований охраны труда либо от выполнения тяжелых работ или работ с вредными и/или опасными условиями труда, не предусмотренных индивидуальным трудовым договором, не влечет привлечения его к дисциплинарной ответственности.
(8) В случае причинения вреда здоровью работника при исполнении им трудовых обязанностей возмещение вреда осуществляется в соответствии с действующим законодательством.
(9) В целях предупреждения и устранения нарушений нормативных актов об охране и гигиене труда органы публичной власти обеспечивают организацию и осуществление государственного надзора и контроля за соблюдением нормативных актов об охране и гигиене труда и устанавливают ответственность работодателей и должностных лиц за нарушение их требований.

Статья 229. Соответствие предприятий, зданий и иных сооружений требованиям охраны труда

(1) Предприятия, здания и иные сооружения должны проектироваться, строиться и использоваться таким образом, чтобы они соответствовали требованиям охраны труда и не представляли опасности для здоровья или жизни работников.

(2) Техническая документация на строительство предприятий, зданий и иных сооружений хранится у работодателя в течение всего срока их эксплуатации.

(3) Рабочие места, для которых характерны вредные выбросы, независимо от того, находятся они в закрытых помещениях или под открытым небом, должны быть расположены, обустроены, оборудованы и оснащены таким образом, чтобы избежать загрязнения или воздействия на соседние рабочие места и прилегающие санитарно-бытовые помещения.

(4) Предприятия, здания и иные сооружения должны иметь санитарно-бытовые помещения и устройства, соответствующие физиологическим потребностям работников и характеристикам производственных процессов и рабочей среды.

(5) Приемка и ввод в эксплуатацию новых, реконструированных и переоборудованных предприятий, цехов, производственных участков, технологических линий, зданий и иных сооружений допускаются только при наличии заключения Инспекции труда и Государственной санитарно-эпидемиологической службы и с согласия соответствующего профессионального союза. Порядок и условия выдачи такого заключения устанавливаются законом.

[Ст.229 ч.(5) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]

[Ст.229 ч.(5) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]

Статья 230. Соответствие технических средств стандартам и требованиям охраны и гигиены труда

(1) Технические средства должны быть спроектированы, произведены и использованы таким образом, чтобы соответствовать установленным законом нормативным документам по охране и гигиене труда и не представлять опасности для здоровья или жизни работников.

(2) Ввод в производство новых моделей технических средств осуществляется только после получения заключений на их опытные образцы в соответствии с установленными законом требованиями и процедурой.

[Ст.230 ч.(1)-(2) в редакции ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]

(3) Произведенные в стране или импортируемые технические средства должны сопровождаться инструкцией по эксплуатации на государственном языке.

Статья 231. Ввод в производство средств индивидуальной защиты, рабочей одежды и обуви

(1) Предприятия, производящие средства индивидуальной защиты, рабочую одежду и обувь, должны соблюдать условия их изготовления, предусмотренные установленными законом нормативными документами.

(2) Новый ассортимент средств индивидуальной защиты, рабочей одежды и обуви вводится в производство только после получения заключений на их опытные образцы в соответствии с установленными законом требованиями и процедурой.

[Ст.231 ч.(1)-(2) в редакции ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]

Статья 232. Организация рабочих мест

(1) Рабочие места должны быть организованы таким образом, чтобы обеспечивались:

a) соблюдение требований охраны и гигиены труда;

b) избежание вынужденных и неестественных положений тела работника и возможность

изменения положения тела во время работы путем обустройства рабочего места, использования соответствующих технических средств, оптимизации технологического потока.
(2) Для рабочих мест, на которых для выполнения работы требуются дополнительные физические или нервно-психические усилия либо на которых существуют вредные факторы физического, химического или биологического характера, в целях предупреждения причинения вреда здоровью работников должны быть предусмотрены соответствующие темп и режим работы.
(3) Работники, работающие в условиях жаркого (выше 30oC) или холодного (ниже 5oC) микроклимата, имеют право на перерывы для восстановления терморегулирующих способностей организма, длительность и частота которых устанавливаются в зависимости от интенсивности усилий и величин компонентов микроклимата. В этих целях выделяются стационарные или мобильные помещения с соответствующим микроклиматом.
(4) Распределение работников по рабочим местам осуществляется таким образом, чтобы условия, диктуемые спецификой труда, рабочей средой, отношениями между человеком и машиной и психо-социальными отношениями в трудовом коллективе, соответствовали психо-физиологическим особенностям работников. При распределении женщин по рабочим местам учитываются также свойственные им морфофункциональные особенности и физиологические состояния.
(5) Рабочие места должны аттестовываться на предмет соответствия их требованиям охраны труда не реже одного раза в пять лет.
Статья 233. Осуществление производственной деятельности и оказание услуг
(1) Производство продукции и оказание услуг должны осуществляться согласно технологическим процессам, соответствующим установленным законом нормативным документам по охране и гигиене труда.
[Ст.233 ч.(1) в редакции ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]
(2) При отсутствии норм по охране и гигиене труда на работодателя возлагается обязанность по обеспечению мер по охране и гигиене труда, соответствующих конкретным условиям осуществления деятельности, посредством утверждения внутренних инструкций по охране и гигиене труда.
(3) Двусторонние договоры, заключенные работодателем с партнерами, в том числе иностранными, для выполнения определенных работ на территории Республики Молдова или других стран, должны включать положения по охране и гигиене труда.
[Ст.233 ч.(4) исключена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]
Статья 234. Служба охраны и гигиены труда
(1) Служба охраны и гигиены труда создается на предприятиях с численностью 50 работников и более.
(2) На предприятии, производственная среда которого требует динамичного контроля вредных факторов, создается лаборатория промышленной токсикологии, находящаяся в подчинении службы охраны и гигиены труда.
(3) Служба охраны и гигиены труда консультирует и оказывает помощь работодателю в разработке и реализации мер по предупреждению несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний.
(4) Задачами службы охраны и гигиены труда являются:
а) предупреждение, устранение или снижение действия факторов риска, которые могут возникнуть в процессе труда;

b) совершенствование методов труда и улучшение производственной среды путем приближения их к психо-физическим возможностям работников;
c) содействие обучению работников в области охраны и гигиены труда.
(5) Персонал службы охраны и гигиены труда формируется из специалистов, имеющих соответствующую подготовку в данной области.
(6) Предприятия с численностью менее 50 работников, не имеющие службы охраны и гигиены труда и лаборатории промышленной токсикологии, могут пользоваться услугами специализированных предприятий в установленном порядке.
Статья 235. Медицинская служба
(1) Медицинская служба создается в обязательном порядке на предприятиях с численностью 300 работников и более. На предприятиях с численностью менее 300 работников работодатель и представители работников решают вопрос о создании медицинской службы в ходе коллективных переговоров.
(2) Задачами медицинской службы являются:
a) организация и проведение в установленном законом порядке медицинских обследований (осмотров) работников как при приеме на работу, так и в течение срока действия индивидуального трудового договора;
b) надзор за соблюдением норм гигиены труда.
(3) Во исполнение возложенных на нее задач медицинская служба может предложить работодателю на основе соответствующего медицинского заключения перевести работника (путем перевода или перемещения) на другое рабочее место или изменить специфику труда в связи с состоянием его здоровья.
(4) Персонал медицинской службы формируется из лиц, имеющих медицинское образование, отобранных работодателем по предложению компетентного органа публичной власти в области здравоохранения.
(5) Предприятия с численностью менее 300 работников, не имеющие медицинской службы, могут пользоваться услугами медицинских учреждений в установленном порядке.
Статья 236. Комитет по охране и гигиене труда
(1) Комитет по охране и гигиене труда создается на предприятии на паритетной основе из числа уполномоченных по охране и гигиене труда со стороны работодателя и со стороны работников. Инициатором создания комитета по охране и гигиене труда может быть любая из сторон.
(2) Комитет по охране и гигиене труда обеспечивает сотрудничество работодателя и работников в разработке и осуществлении мер по предупреждению несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний.
(3) Типовое положение об организации и функционировании комитетов по охране и гигиене труда утверждается Министерством экономики и торговли по согласованию с патронатами и профессиональными союзами.
Статья 237. Разработка, реализация и финансирование
мер по охране и гигиене труда
(1) На основе оценки факторов риска на рабочих местах работодатель после консультаций с комитетом по охране и гигиене труда и в порядке, установленном Министерством экономики и торговли, разрабатывает ежегодный план мероприятий по охране и гигиене труда.
(2) Ежегодный план мероприятий по охране и гигиене труда утверждается работодателем и в случае заключения коллективного трудового договора является его составной частью.
(3) Расходы, связанные с реализацией мер по охране и гигиене труда, финансируются в полном объеме из собственных средств предприятия.
(4) Работники не несут никаких расходов, связанных с финансированием мер по охране и

гигиене труда.
(5) Финансирование мер по охране и гигиене труда на национальном, отраслевом и территориальном уровнях осуществляется в соответствии с действующим законодательством и коллективным соглашением соответствующего уровня.

Статья 238. Медицинские осмотры при поступлении на работу и периодические медицинские осмотры

(1) Прием на работу и перевод на другую работу отдельных категорий работников осуществляются на основании медицинского заключения по результатам медицинского осмотра.
(2) Список категорий работников, проходящих медицинские осмотры при поступлении на работу и периодические медицинские осмотры, утверждается Министерством здравоохранения.
[Ст.238 ч.(2) изменена ЗП107-XVI от 16.05.08, MO107-109/20.06,08 ст.417]
(3) Работники не вправе уклоняться от медицинского осмотра.
(4) Расходы, связанные с организацией и проведением медицинских осмотров, несет работодатель.

Статья 239. Обучение работников в области охраны и гигиены труда

(1) Целями обучения работников в области охраны и гигиены труда являются усвоение знаний и формирование навыков в данной области.
(2) Обучение работников в области охраны и гигиены труда осуществляется в порядке, установленном Министерством экономики и торговли после консультаций с соответствующими профессиональными союзами.

Статья 240. Выдача средств индивидуальной защиты, рабочей одежды и обуви

(1) Средства индивидуальной защиты, рабочая одежда и обувь выдаются работникам работодателем бесплатно.
(2) Виды средств индивидуальной защиты, рабочей одежды и обуви, категории работников, которым они выдаются, определяются в порядке, установленном Министерством экономики и торговли, и указываются в коллективном трудовом договоре.
(3) В случае износа средств индивидуальной защиты, рабочей одежды и обуви и, как следствие, утраты ими защитных свойств работникам в обязательном порядке выдаются новые средства, одежда и обувь.
(4) Повреждение или утрата средств индивидуальной защиты, рабочей одежды и обуви по вине работника до истечения установленного срока использования влечет его ответственность за причиненный ущерб в соответствии с действующим законодательством.

Статья 241. Выдача защитных санитарно-гигиенических материалов

(1) Защитные санитарно-гигиенические материалы распределяются работодателем бесплатно работникам, которые работают в условиях чрезмерного загрязнения кожи либо возможного воздействия на руки вредных веществ.
(2) Виды защитных санитарно-гигиенических материалов, необходимое количество и периодичность их выдачи определяются работодателем в порядке, установленном Правительством.

Статья 242. Обеспечение защитным питанием

(1) Защитное питание выдается работодателем бесплатно работникам, работающим на рабочих местах с вредными условиями труда.
(2) Продукты питания, предоставляемые в качестве бесплатного защитного питания, их

количество и категории работников, которым они выдаются, определяются в порядке, установленном Правительством, и указываются в коллективном трудовом договоре.

Статья 243. Расследование несчастных случаев на производстве и случаев профессиональных заболеваний

(1) Расследование несчастных случаев на производстве осуществляется в целях установления обстоятельств и причин, их вызвавших, а также определения мер предупреждения таких явлений.

(2) В результате расследования случаев возникновения профессиональных заболеваний подтверждается диагноз болезни, подтверждается или опровергается профессиональный характер заболевания, устанавливаются причины, его вызвавшие.

(3) Информирование, расследование, регистрация и учет несчастных случаев на производстве и случаев профессиональных заболеваний осуществляются в порядке, установленном Правительством.

(4) В расследовании несчастных случаев на производстве вправе участвовать представители вышестоящих органов и профессиональных союзов, а также вправе присутствовать лица, представляющие интересы пострадавших или их семей.

Статья 244. Ответственность за нарушение требований охраны труда

Должностные лица и работники, виновные в нарушении требований охраны труда, несут материальную, дисциплинарную, административную и уголовную ответственность в соответствии с действующим законодательством.

Р а з д е л X
ОСОБЕННОСТИ РЕГУЛИРОВАНИЯ ТРУДА ОТДЕЛЬНЫХ КАТЕГОРИЙ РАБОТНИКОВ

Глава I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 245. Особенности регулирования труда

Особенности регулирования труда представляют собой совокупность норм, ограничивающих применение по отношению к отдельным категориям работников общих правил, касающихся труда, или устанавливающих для этих категорий дополнительные правила в данной области.

Статья 246. Категории работников, для которых устанавливаются особенности регулирования труда

Особенности регулирования труда устанавливаются настоящим кодексом и другими нормативными актами для женщин, лиц с семейными обязанностями, работников в возрасте до восемнадцати лет, руководителей предприятий, лиц, работающих по совместительству, а также некоторых других категорий работников.

Глава II
ТРУД ЖЕНЩИН, ЛИЦ С СЕМЕЙНЫМИ ОБЯЗАННОСТЯМИ И ДРУГИХ ЛИЦ

Статья 247. Гарантии беременным женщинам и лицам, имеющим детей в возрасте до шести лет, при приеме на работу

(1) Отказ в приеме на работу или уменьшение размера заработной платы по причинам, связанным с беременностью или наличием детей в возрасте до шести лет, запрещается. Отказ в приеме на работу беременной женщины или лица, имеющего ребенка в возрасте до шести лет, по иным причинам должен быть обоснован, о чем лицо письменно извещается работодателем в течение пяти календарных дней со дня регистрации на

предприятии заявления о приеме на работу. Отказ в приеме на работу может быть обжалован в судебную инстанцию.
[Ст.247 ч.(2) исключена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]

Статья 248. Работы, на которых запрещается
применение труда женщин

(1) Запрещается применение труда женщин на тяжелых работах и работах с вредными условиями труда, а также на подземных работах, за исключением работ по санитарному и бытовому обслуживанию и работ, не требующих физического труда.
(2) Запрещается подъем и перемещение вручную женщинами тяжестей, превышающих установленные для них предельные нормы.
(3) Перечень тяжелых работ, работ с вредными условиями труда, на которых запрещается применение труда женщин, а также предельные нормы нагрузок для женщин при подъеме и перемещении вручную тяжестей утверждаются Правительством после консультаций с патронатами и профессиональными союзами.

Статья 249. Ограничение направления
в служебную командировку

(1) Не допускается направление в служебную командировку беременных женщин, женщин, находящихся в послеродовом отпуске, женщин, имеющих детей в возрасте до трех лет, а также лиц, которым командировка противопоказана согласно медицинскому заключению.
(2) Инвалиды I и II групп, женщины, имеющие детей в возрасте от трех до четырнадцати лет (детей-инвалидов в возрасте до шестнадцати лет), лица, совмещающие отпуска по уходу за ребенком, предусмотренные статьей 126 и частью (2) статьи 127, с работой, а также работники, ухаживающие за больным членом семьи на основании медицинского заключения, могут быть направлены в служебную командировку только с их письменного согласия. При этом работодатель обязан письменно ознакомить указанных работников с их правом отказаться от командировки.

Статья 250. Перевод на более легкую работу беременных женщин
и женщин, имеющих детей в возрасте до трех лет

(1) Беременным женщинам и женщинам, кормящим грудью, предоставляется в порядке перевода или перемещения в соответствии с медицинским заключением более легкая работа, исключающая воздействие неблагоприятных производственных факторов, с сохранением средней заработной платы по предыдущему месту работы.
(2) До решения вопроса о предоставлении более легкой работы, исключающей воздействие неблагоприятных производственных факторов, беременная женщина должна быть освобождена от исполнения трудовых обязанностей с сохранением средней заработной платы за все рабочие дни, которые она не проработала по этой причине.
(3) Если женщины, имеющие детей в возрасте до трех лет, не могут исполнять прежние трудовые обязанности, они переводятся в порядке, предусмотренном настоящим кодексом, на другую работу с сохранением средней заработной платы по предыдущему месту работы до достижения детьми возраста трех лет.

Статья 251. Запрещение увольнения беременных женщин
и работников, осуществляющих уход
за ребенком в возрасте до шести лет

Запрещается увольнение беременных женщин, женщин, имеющих детей в возрасте до шести лет, и лиц, находящихся в отпуске по уходу за ребенком, предусмотренном статьями 124, 126 и 127, за исключением случаев ликвидации предприятия.

Статья 252. Гарантии лицам, осуществляющим уход
за детьми в отсутствие материнского ухода

Гарантии и права, предоставляемые женщинам, имеющим детей в возрасте до шести лет,

и другим лицам, находящимся в отпуске по уходу за ребенком, предусмотренном статьями 124, 126 и 127 (ограничение работы в ночное время и сверхурочной работы, привлечения к работе в выходные дни и направления в служебную командировку, предоставление дополнительных отпусков, установление привилегированного режима труда, другие гарантии и льготы, установленные трудовым законодательством), распространяются помимо родственников, указанных в части (4) статьи 124, и на других лиц, фактически осуществляющих уход за детьми в отсутствие материнского ухода (в случае смерти матери, лишения ее родительских прав, длительного нахождения в лечебном учреждении и в других случаях), а также на опекунов (попечителей) несовершеннолетних.

Глава III
ТРУД ЛИЦ В ВОЗРАСТЕ ДО ВОСЕМНАДЦАТИ ЛЕТ

Статья 253. Медицинские осмотры работников в возрасте до восемнадцати лет

(1) Работники, не достигшие возраста восемнадцати лет, принимаются на работу только после предварительного медицинского осмотра. В дальнейшем до достижения ими возраста восемнадцати лет они проходят медицинские осмотры ежегодно.

(2) Расходы в связи с прохождением медицинских осмотров несет работодатель.

Статья 254. Норма труда работников в возрасте до восемнадцати лет

(1) Для работников в возрасте до восемнадцати лет норма труда устанавливается исходя из общих норм труда пропорционально сокращенному рабочему времени, установленному для этой категории работников.

(2) Работникам в возрасте до восемнадцати лет, принятым на работу после окончания гимназий, лицеев, средних общеобразовательных школ, многопрофильных профессиональных и ремесленных училищ, работодателем устанавливаются сокращенные нормы труда в соответствии с действующим законодательством, коллективными соглашениями и коллективным трудовым договором.

Статья 255. Работы, на которых запрещается применение труда лиц в возрасте до восемнадцати лет

(1) Запрещается применение труда лиц в возрасте до восемнадцати лет на тяжелых работах и работах с вредными и/или опасными условиями труда, на подземных работах, а также на работах, выполнение которых может причинить вред их здоровью и нравственности (азартные игры, работа в ночных заведениях, производство, перевозка и торговля спиртными напитками, табачными изделиями, наркотическими и токсическими препаратами). Не допускается подъем и перемещение вручную указанными лицами тяжестей, превышающих установленные для них предельные нормы.

(2) Перечень тяжелых работ и работ с вредными и/или опасными условиями труда, на которых запрещается применение труда лиц в возрасте до восемнадцати лет, а также предельные нормы подъема и перемещения тяжестей для данной категории лиц утверждаются Правительством после консультаций с патронатами и профессиональными союзами.

Статья 256. Запрещение направления в служебную командировку работников в возрасте до восемнадцати лет

Запрещается направление в служебную командировку работников в возрасте до восемнадцати лет, за исключением работников телерадиоорганизаций, театров, цирков, кинематографических, театральных и концертных организаций, а также организаций профессиональных спортсменов.

Статья 257. Дополнительные гарантии работникам в возрасте до восемнадцати лет при увольнении

Увольнение работников в возрасте до восемнадцати лет, за исключением случая ликвидации предприятия, допускается только с письменного согласия территориального агентства занятости населения с соблюдением общих условий увольнения, предусмотренных настоящим кодексом.

Глава IV
ТРУД РУКОВОДИТЕЛЕЙ ПРЕДПРИЯТИЙ И ЧЛЕНОВ КОЛЛЕГИАЛЬНЫХ ОРГАНОВ

Статья 258. Общие положения

(1) Положения настоящей главы распространяются на руководителей всех предприятий, за исключением случаев, когда руководитель (работодатель) является одновременно собственником предприятия.

(2) Руководителем предприятия является физическое лицо, которое в соответствии с действующим законодательством или учредительными документами предприятия осуществляет функции по руководству этим предприятием, выполняя одновременно функции его исполнительного органа.

Статья 259. Правовая основа регулирования труда руководителя предприятия

Права и обязанности руководителя предприятия в области трудовых отношений определяются настоящим кодексом, иными нормативными актами, учредительными документами предприятия, индивидуальным трудовым договором.

Статья 260. Заключение индивидуального трудового договора с руководителем предприятия

(1) Индивидуальный трудовой договор с руководителем предприятия заключается на срок, указанный в учредительных документах предприятия, или на срок, установленный в договоре по соглашению сторон.

(2) Действующим законодательством или учредительными документами предприятия могут быть предусмотрены специальные процедуры, предшествующие заключению индивидуального трудового договора с руководителем предприятия (проведение конкурса, избрание или назначение на должность).

Статья 261. Работа руководителя предприятия по совместительству

(1) Руководитель предприятия не вправе работать по совместительству на другом предприятии или совмещать должности на предприятии, которым он руководит, за исключением случаев, предусмотренных действующим законодательством.

(2) Руководитель предприятия не может входить в состав органов, осуществляющих функции надзора и контроля на предприятии, которым он руководит.

Статья 262. Материальная ответственность руководителя предприятия

(1) Руководитель предприятия несет полную материальную ответственность за прямой действительный ущерб, причиненный предприятию, согласно настоящему кодексу и другим нормативным актам.

(2) В случаях, предусмотренных действующим законодательством, руководитель предприятия возмещает ущерб, причиненный предприятию его виновными действиями или бездействием. Размер ущерба исчисляется в соответствии с нормами Гражданского кодекса.

Статья 263. Дополнительные основания для прекращения индивидуального трудового договора, заключенного с руководителем

предприятия
Помимо случаев прекращения индивидуального трудового договора по основаниям, предусмотренным настоящим кодексом и другими нормативными актами, индивидуальный трудовой договор, заключенный с руководителем предприятия, может быть прекращен также:
a) в случае освобождения от должности руководителя предприятия-должника в соответствии с законодательством о несостоятельности;
b) в связи с изданием юридически обоснованного приказа (распоряжения, решения, постановления) уполномоченного органа или собственника предприятия о досрочном прекращении индивидуального трудового договора;
c) в иных случаях, предусмотренных индивидуальным трудовым договором.
Статья 264. Компенсация в связи с прекращением индивидуального трудового договора, заключенного с руководителем предприятия
В случае прекращения индивидуального трудового договора, заключенного с руководителем предприятия, на основании приказа (распоряжения, решения, постановления) уполномоченного органа или собственника предприятия (пункт b) статьи 263) при отсутствии виновных действий или бездействия руководителя он предупреждается за месяц в письменной форме и ему выплачивается компенсация за досрочное прекращение индивидуального трудового договора в размере, предусмотренном договором, но не менее трех средних заработных плат.
Статья 265. Отставка руководителя предприятия
Руководитель предприятия вправе подать в отставку до истечения срока действия индивидуального трудового договора в случаях, предусмотренных договором, письменно предупредив об этом работодателя за один месяц.
Статья 266. Другие особенности регулирования труда руководителей предприятий и членов коллегиальных органов
Действующим законодательством и/или учредительными документами предприятия могут быть предусмотрены и другие особенности регулирования труда руководителя предприятия, а также особенности регулирования труда членов коллегиального исполнительного органа предприятия, работающих на основе индивидуального трудового договора.

Глава V
РАБОТА ПО СОВМЕСТИТЕЛЬСТВУ

Статья 267. Общие положения
(1) Работа по совместительству представляет собой выполнение работником в свободное от основной работы время другой постоянной или временной работы на основании отдельного индивидуального трудового договора.
(2) Индивидуальные трудовые договоры о работе по совместительству могут заключаться с одним или несколькими работодателями, если это не противоречит действующему законодательству.
(3) Работа по совместительству может выполняться работником как по месту его основной работы, так и на других предприятиях.
(4) Для заключения индивидуального трудового договора о работе по совместительству не требуется согласие работодателя по основному месту работы.
(5) В индивидуальном трудовом договоре обязательно указание на то, что работа выполняется по совместительству.
(6) Работники, принятые на работу по совместительству, пользуются теми же правами и гарантиями, что и остальные работники соответствующего предприятия.
Статья 268. Особенности работы по совместительству некоторых

категорий работников
Особенности работы по совместительству некоторых категорий работников (рабочих, педагогических кадров, медицинского и фармацевтического персонала, работников сферы научных исследований и разработок, работников из области культуры, искусства, спорта и других) устанавливаются Правительством после консультаций с патронатами и профессиональными союзами.

Статья 269. Ограничения работы по совместительству

Работодатели по согласованию с представителями работников могут устанавливать некоторые ограничения работы по совместительству только для работников определенных профессий, специальностей и должностей с особыми условиями и режимом труда, работа по совместительству которых могла бы нанести вред их здоровью или безопасности производственного процесса.

Статья 270. Документы, предъявляемые при заключении индивидуального трудового договора о работе по совместительству

(1) При приеме на работу по совместительству на другое предприятие лицо обязано предъявить работодателю удостоверение личности или иной документ, удостоверяющий личность.

(2) При приеме на работу по совместительству на должность или по профессии, которые требуют специальных знаний, работодатель вправе потребовать от работника предъявления диплома либо иного документа, свидетельствующего об образовании или профессиональной подготовке, либо выписки из трудовой книжки, а при приеме на тяжелую работу или работу с вредными и/или опасными условиями труда – и справки о характере и условиях труда по основному месту работы и медицинского заключения.

Статья 271. Продолжительность рабочего времени и времени отдыха по месту работы по совместительству

Конкретная продолжительность рабочего времени и времени отдыха по месту работы по совместительству устанавливается в индивидуальном трудовом договоре с учетом положений настоящего кодекса (раздел IV) и других нормативных актов.

Статья 272. Ежегодный оплачиваемый отпуск при работе по совместительству

(1) Лица, работающие по совместительству, пользуются правом на ежегодный оплачиваемый отпуск согласно совмещаемой должности или специальности, предоставляемый одновременно с ежегодным оплачиваемым отпуском по основному месту работы.

(2) Продолжительность отпуска по месту работы по совместительству соответствует установленной для данной должности или специальности на предприятии и не зависит от продолжительности отпуска по основному месту работы. Работник пользуется правом на дополнительный отпуск без сохранения заработной платы в случае, когда продолжительность отпуска по месту работы по совместительству меньше продолжительности отпуска по основному месту работы.

(3) Выплата отпускного пособия или компенсации за неиспользованный отпуск осуществляется исходя из средней заработной платы по совмещаемой должности или специальности, определяемой в порядке, установленном Правительством.

Статья 273. Дополнительные основания прекращения индивидуального трудового договора с лицами, работающими по совместительству

Помимо общих оснований индивидуальный трудовой договор, заключенный с лицом, работающим по совместительству, может быть прекращен также в случае заключения индивидуального трудового договора с другим лицом, для которого соответствующая профессия, специальность или должность будет являться основной (пункт s) части (1)

статьи 86).

Статья 274. Выходное пособие лицам,
работающим по совместительству

При расторжении индивидуального трудового договора с работником, принятым на работу по совместительству, в связи с ликвидацией предприятия, сокращением численности или штата работников либо в случае заключения индивидуального трудового договора с другим лицом, для которого соответствующая профессия (должность) будет являться основной, ему выплачивается выходное пособие в размере одной его средней месячной заработной платы.

Глава VI
ТРУД РАБОТНИКОВ, ЗАКЛЮЧИВШИХ ИНДИВИДУАЛЬНЫЙ ТРУДОВОЙ ДОГОВОР НА СРОК ДО ДВУХ МЕСЯЦЕВ

Статья 275. Заключение индивидуального
трудового договора на срок до двух месяцев

Заключение индивидуального трудового договора на срок до двух месяцев осуществляется в случаях, предусмотренных пунктом b) статьи 55, и в порядке, установленном настоящим кодексом и другими нормативными актами.

Статья 276. Привлечение к работе в выходные
и нерабочие праздничные дни

(1) Работники, заключившие индивидуальный трудовой договор на срок до двух месяцев, могут быть привлечены к работе в выходные и нерабочие праздничные дни только с их письменного согласия.

(2) Оплата труда в выходные и нерабочие праздничные дни производится в порядке, предусмотренном статьей 158.

Статья 277. Отпускное пособие

(1) Работникам, заключившим индивидуальный трудовой договор на срок до двух месяцев, при прекращении договора в связи с истечением срока его действия выплачивается пособие за неиспользованные дни отпуска.

(2) Порядок исчисления отпускного пособия, предусмотренного частью (1), устанавливается Правительством.

Статья 278. Прекращение индивидуального
трудового договора

(1) Работник, заключивший индивидуальный трудовой договор на срок до двух месяцев, вправе досрочно расторгнуть его, письменно предупредив об этом работодателя не менее чем за три календарных дня.

(2) Работодатель обязан предупредить работника приказом (распоряжением, решением, постановлением) под расписку о прекращении в связи с истечением срока индивидуального трудового договора не менее чем за три календарных дня.

Глава VII
ТРУД РАБОТНИКОВ, ЗАНЯТЫХ НА СЕЗОННЫХ РАБОТАХ

Статья 279. Сезонные работы

(1) Сезонными признаются работы, которые в силу климатических и иных природных условий выполняются в течение определенного периода календарного года (сезона), не превышающего шести месяцев.

(2) Перечень сезонных работ утверждается Правительством.

Статья 280. Условия заключения индивидуального трудового договора с работниками,
принимаемыми для выполнения сезонных работ

(1) Условие о сезонном характере работы должно быть указано в индивидуальном

трудовом договоре (пункт b) статьи 55).
(2) При приеме работников на сезонные работы испытательный срок не может превышать двух календарных недель.
Статья 281. Отпускное пособие
(1) Работникам, занятым на сезонных работах, при прекращении индивидуального трудового договора в связи с завершением сезона, выплачивается пособие за неиспользованные дни отпуска.
(2) Порядок исчисления отпускного пособия, предусмотренного частью (1), устанавливается Правительством.
Статья 282. Прекращение индивидуального
трудового договора с работниками,
занятыми на сезонных работах
(1) Работник, занятый на сезонных работах, обязан в письменной форме предупредить работодателя о досрочном расторжении индивидуального трудового договора не менее чем за семь календарных дней.
(2) Работодатель обязан предупредить в письменной форме под расписку работника, занятого на сезонных работах, о прекращении индивидуального трудового договора в связи с истечением его срока не менее чем за семь календарных дней.
(3) При расторжении индивидуального трудового договора с работником, занятым на сезонных работах, в связи с ликвидацией предприятия, сокращением численности или штата работников ему выплачивается выходное пособие в размере двухнедельной средней заработной платы.

Глава VIII
ТРУД РАБОТНИКОВ, РАБОТАЮЩИХ У РАБОТОДАТЕЛЕЙ – ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ

Статья 283. Особенности индивидуального трудового договора,
заключаемого работником с работодателем – физическим лицом
(1) При заключении индивидуального трудового договора с работодателем – физическим лицом работник обязуется выполнять не запрещенную действующим законодательством работу, определенную договором.
(2) Индивидуальный трудовой договор, заключенный в письменной форме, содержит в обязательном порядке все условия, предусмотренные статьей 49.
(3) Работодатель – физическое лицо обязан:
a) письменно оформить индивидуальный трудовой договор с работником и зарегистрировать этот договор в соответствующем органе местного публичного управления, который отправляет его копию в территориальную инспекцию труда;
b) уплачивать взносы государственного социального страхования и другие обязательные платежи в порядке и размерах, предусмотренных действующим законодательством;
c) оформить документы, необходимые для регистрации в установленном порядке в качестве плательщика в систему государственного социального страхования, для лиц, поступающих на работу впервые.
Статья 284. Срок индивидуального трудового договора
Индивидуальный трудовой договор между работником и работодателем – физическим лицом может заключаться по соглашению сторон как на неопределенный, так и на определенный срок.
Статья 285. Режим труда и отдыха
Режим работы, порядок предоставления выходных дней и ежегодных оплачиваемых отпусков определяются индивидуальным трудовым договором, заключенным между работником и работодателем – физическим лицом. При этом продолжительность рабочего времени не может быть больше, а продолжительность ежегодного оплачиваемого отпуска

– меньше, чем установлено настоящим кодексом.

Статья 286. Изменение условий индивидуального трудового договора

Об изменении условий, предусмотренных индивидуальным трудовым договором, работодатель – физическое лицо в письменной форме предупреждает работника не менее чем за 14 календарных дней.

Статья 287. Прекращение индивидуального трудового договора

(1) Работник, заключивший индивидуальный трудовой договор с работодателем – физическим лицом, обязан предупредить его о своей отставке не менее чем за семь календарных дней.

(2) Работодатель обязан предупредить работника о предстоящем освобождении (пункт f) статьи 82 и статья 86) в письменной форме под расписку не менее чем за семь календарных дней.

(3) Конкретные сроки предупреждения об освобождении (с соблюдением требований части (2), а также случаи выплаты и размеры выплачиваемых при прекращении индивидуального трудового договора выходных пособий, других выплат и компенсаций определяются сторонами в договоре.

Статья 288. Разрешение индивидуальных трудовых споров

Индивидуальные трудовые споры, возникшие между работником и работодателем – физическим лицом и не урегулированные по обоюдному согласию, разрешаются в судебном порядке в соответствии с настоящим кодексом (раздел XII).

Статья 289. Документы, подтверждающие работу у работодателей – физических лиц

(1) Документом, подтверждающим работу у работодателя – физического лица, является индивидуальный трудовой договор, заключенный в письменной форме и зарегистрированный в соответствии с частью (3) статьи 283.

(2) Работодатель – физическое лицо не имеет права производить записи в трудовых книжках работников, а также оформлять трудовые книжки работникам, принимаемым на работу впервые. Оформление и записи в трудовых книжках работников производятся органом, зарегистрировавшим индивидуальный трудовой договор.

Глава IX
ТРУД НАДОМНИКОВ

Статья 290. Надомники

(1) Надомниками являются лица, заключившие индивидуальный трудовой договор о выполнении работы на дому с использованием материалов, инструментов и механизмов, предоставленных работодателем либо приобретенных за свой счет.

(2) В случае использования надомником инструментов и механизмов, находящихся в его личной собственности, ему выплачивается компенсация за их износ. Выплата такой компенсации, а также возмещение иных расходов, связанных с выполнением работы на дому, производятся работодателем в порядке, определенном индивидуальным трудовым договором.

(3) Порядок и сроки обеспечения надомников сырьем, материалами и полуфабрикатами, расчетов за изготовленную продукцию, возмещения стоимости материалов, принадлежащих надомникам, а также вывоза готовой продукции устанавливаются индивидуальным трудовым договором.

(4) На надомников распространяется действие трудового законодательства с особенностями, установленными настоящим кодексом.

Статья 291. Условия, при которых допускается надомный труд

Работы, поручаемые надомникам, не могут быть противопоказаны им по состоянию

здоровья (согласно медицинскому заключению) и должны выполняться в условиях, соответствующих требованиям охраны и гигиены труда.

Статья 292. Прекращение индивидуального трудового договора с надомниками

Прекращение индивидуального трудового договора с надомниками производится по общим основаниям, предусмотренным настоящим кодексом.

Глава X
ТРУД РАБОТНИКОВ ТРАНСПОРТА

Статья 293. Прием на работу, непосредственно связанную с движением транспортных средств

(1) На работу, непосредственно связанную с движением транспортных средств, могут быть приняты только лица, получившие профессиональную подготовку в порядке, установленном Правительством, и имеющие соответствующий документ (свидетельство, удостоверение и др.).

(2) Прием лиц на работу, непосредственно связанную с движением транспортных средств, производится только на основании медицинского заключения, выданного по результатам медицинского осмотра, проведенного в порядке, установленном Правительством.

(3) Перечень профессий (должностей) и работ, непосредственно связанных с движением транспортных средств, утверждается Правительством после консультаций с патронатами и профессиональными союзами соответствующей отрасли.

Статья 294. Режим труда и отдыха работников, труд которых непосредственно связан с движением транспортных средств

Продолжительность, особенности режима труда и отдыха для отдельных категорий работников, труд которых непосредственно связан с движением транспортных средств, устанавливаются настоящим кодексом, другими нормативными актами, а также международными соглашениями, одной из сторон которых является Республика Молдова.

Статья 295. Права и обязанности работников, труд которых непосредственно связан с движением транспортных средств

Права и обязанности работников, труд которых непосредственно связан с движением транспортных средств, регулируются настоящим кодексом, положениями (уставами), относящимися к различным видам транспорта и утвержденными в установленном порядке, другими действующими нормативными актами.

Глава XI
ТРУД РАБОТНИКОВ ОБРАЗОВАНИЯ И ОРГАНИЗАЦИЙ В ОБЛАСТИ НАУКИ И ИНОВАЦИЙ

Статья 296. Право на занятие педагогической (преподавательской) деятельностью

(1) К педагогической (преподавательской) деятельности допускаются лица, имеющие установленный действующим законодательством уровень образования, необходимый для работы в учебном заведении и организации в области науки и инноваций соответствующего вида.

(2) К педагогической (преподавательской) деятельности не допускаются лица, которые лишены права заниматься этой деятельностью решением судебной инстанции или на основании медицинского заключения, а также лица, которые имели судимость за определенные преступления. Перечни соответствующих медицинских противопоказаний

и преступлений, при наличии которых лица не допускаются к педагогической (преподавательской) деятельности, устанавливаются законом.

Статья 297. Заключение индивидуального трудового договора с научными и педагогическими работниками высших учебных заведений

(1) Замещение всех должностей научных и педагогических работников в высшем учебном заведении производится на основании индивидуального трудового договора, заключаемого на определенный срок по результатам конкурса. Положение о порядке замещения указанных должностей утверждается Правительством.

(2) Должности декана факультета и заведующего кафедрой высшего учебного заведения являются выборными. Порядок проведения выборов на указанные должности определяется уставом соответствующего учебного заведения.

Статья 298. Продолжительность рабочего времени педагогических работников

(1) Для педагогических работников учебных заведений и организаций в области науки и инноваций устанавливается сокращенная продолжительность рабочего времени, не превышающая 35 часов в неделю (часть (3) статьи 96).

(2) Конкретная продолжительность рабочего времени для педагогических работников учебных заведений и организаций в области науки и инноваций в зависимости от должности и/или специальности и с учетом специфики выполняемой ими работы устанавливается Правительством.

Статья 299. Ежегодный удлиненный оплачиваемый отпуск

(1) Педагогическим работникам учебных заведений предоставляется ежегодно по окончании учебного года оплачиваемый отпуск продолжительностью:

a) 62 календарных дня – для педагогических работников высших учебных заведений, колледжей, лицеев, гимназий, общеобразовательных школ всех видов;

b) 42 календарных дня – для педагогических работников дошкольных учреждений всех видов;

c) 28 календарных дней – для педагогических работников внешкольных учреждений, детских спортивных школ.

(2) Научным работникам учебных заведений всех уровней предоставляется ежегодный оплачиваемый отпуск продолжительностью 62 календарных дня.

(3) Научным работникам организаций в области науки и инноваций независимо от вида собственности и организационно-правовой формы предоставляется ежегодный оплачиваемый отпуск продолжительностью:

a) 42 календарных дня – для научных работников, имеющих ученую степень доктора-хабилитат;

b) 36 календарных дней – для научных работников, имеющих ученую степень доктора;

c) 30 календарных дней – для научных работников без ученой степени.

(4) Педагогико-вспомогательным работникам и административному персоналу системы образования, области науки и инноваций предоставляется ежегодный оплачиваемый отпуск продолжительностью 28 календарных дней.

Статья 300. Длительный отпуск педагогических работников и работников организаций в области науки и инноваций

(1) Педагогическим работникам учебных заведений не реже чем через каждые 10 лет педагогической работы предоставляется отпуск сроком до одного года в порядке и на условиях, в том числе касающихся оплаты, определяемых учредителем и/или уставом соответствующего учебного заведения.

(2) Научным работникам организаций в области науки и инноваций в порядке и на

условиях, предусмотренных уставами соответствующих организаций, предоставляется:
a) оплачиваемый отпуск сроком до шести месяцев не реже чем через каждые 10 лет научной деятельности для завершения научных работ и исследований, включенных в исследовательские программы организаций в области науки и инноваций, с согласия научного совета организации;
b) однократно оплачиваемый отпуск сроком до одного года для написания диссертации на соискание ученой степени доктора-хабилитат с согласия научного совета организации.

Статья 301. Дополнительные основания прекращения индивидуального трудового договора с педагогическими работниками и с работниками организаций в области науки и инноваций

(1) Помимо общих оснований, предусмотренных настоящим кодексом, индивидуальный трудовой договор, заключенный с педагогическим работником, может быть прекращен также по следующим основаниям:
a) неоднократное в течение одного года грубое нарушение устава учебного заведения (пункт l) части (1) статьи 86);
b) применение, в том числе однократное, к воспитанникам физического или психического насилия (пункт n) части (1) статьи 86).
(2) Помимо общих оснований, предусмотренных настоящим кодексом, индивидуальный трудовой договор, заключенный с работником организации в области науки и инноваций, может быть прекращен по следующим дополнительным основаниям:
a) непрохождение по конкурсу на замещение научной и руководящей должности, предусмотренной уставом соответствующей организации;
b) неаттестация научных исследователей, работников вспомогательных предприятий, учреждений и организаций по обслуживанию и управлению научной деятельностью в соответствии с уставом соответствующей организации.

Глава XII
ТРУД РАБОТНИКОВ ДИПЛОМАТИЧЕСКИХ ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВ И КОНСУЛЬСКИХ УЧРЕЖДЕНИЙ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Статья 302. Особенности работы в дипломатических представительствах и консульских учреждениях Республики Молдова

(1) Лица, занимающие дипломатические, административно-технические должности или должности обслуживающего персонала в Министерстве иностранных дел и европейской интеграции, откомандировываются в порядке перевода соответственно на дипломатические или консульские должности, административно-технические должности или должности обслуживающего персонала в дипломатические представительства или консульские учреждения Республики Молдова.
(2) Максимальный срок пребывания в дипломатических представительствах и консульских учреждениях в соответствии с частью (1) составляет: для глав дипломатических представительств и консульских учреждений – 4 года, для остальных работников – 3 года.
(3) По истечении срока откомандирования лица, указанные в части (1), переводятся в Министерство иностранных дел и европейской интеграции при условии наличия вакантных должностей, а при отсутствии таковых зачисляются в резерв данного министерства.
(4) Лица из состава административно-технического и обслуживающего персонала, направленные в дипломатические представительства и консульские учреждения не из Министерства иностранных дел и европейской интеграции, по истечении срока работы в них могут быть приняты на работу в данное министерство при условии наличия

вакантных должностей.

Статья 303. Условия труда работников, откомандированных в дипломатические представительства и консульские учреждения Республики Молдова

Условия труда работников, откомандированных в дипломатические представительства и консульские учреждения Республики Молдова, устанавливаются индивидуальным трудовым договором, заключенным в соответствии с настоящим кодексом и другими нормативными актами, регламентирующими дипломатическую службу.

Статья 304. Гарантии и компенсации работникам, откомандированным в дипломатические представительства и консульские учреждения Республики Молдова

Порядок и условия выплаты компенсаций в связи с переездом на место работы, а также материальные и жилищные условия работников, откомандированных в дипломатические представительства и консульские учреждения Республики Молдова, устанавливаются Правительством с учетом климатических и иных условий в стране пребывания.

Статья 305. Прекращение деятельности в дипломатических представительствах и консульских учреждениях Республики Молдова

(1) Деятельность работников, занимающих дипломатические и консульские должности в дипломатических представительствах и консульских учреждениях Республики Молдова, может быть досрочно прекращена в случае:

a) отзыва в порядке, установленном Правительством;

b) объявления работника персоной нон грата; а также

c) в иных случаях, предусмотренных действующим законодательством.

(2) Деятельность работников, занимающих административно-технические должности и должности обслуживающего персонала в дипломатических представительствах и консульских учреждениях Республики Молдова, прекращается по основаниям, предусмотренным настоящим кодексом и иными нормативными актами.

Глава XIII
ТРУД РАБОТНИКОВ РЕЛИГИОЗНЫХ ОБЪЕДИНЕНИЙ

Статья 306. Стороны индивидуального трудового договора, заключенного с религиозным объединением

(1) Работодателем может быть религиозное объединение, зарегистрированное в порядке, установленном действующим законодательством, и заключившее индивидуальный трудовой договор с работником.

(2) Работником может быть лицо, достигшее возраста шестнадцати лет, заключившее индивидуальный трудовой договор с религиозным объединением, выполняющее определенную работу согласно профессии, специальности, должности и подчиняющееся внутренним установлениям религиозного объединения.

Статья 307. Внутренние установления религиозного объединения

Права и обязанности сторон индивидуального трудового договора определяются в договоре с учетом особенностей, предусмотренных внутренними установлениями религиозного объединения, которые не противоречат Конституции Республики Молдова, настоящему кодексу и иным действующим нормативным актам.

Статья 308. Особенности заключения и изменения индивидуального трудового договора с религиозным объединением

(1) Индивидуальный трудовой договор между работником и религиозным объединением может заключаться на определенный срок (пункт m) статьи 55).

(2) При заключении индивидуального трудового договора работник обязуется выполнять любую не запрещенную законом и определенную договором работу.

(3) В индивидуальный трудовой договор включаются условия, установленные в

результате переговоров между работником и религиозным объединением – работодателем, не противоречащие настоящему кодексу.
(4) В случае возникновения необходимости внесения изменений в индивидуальный трудовой договор заинтересованная сторона обязана предупредить об этом другую сторону в письменной форме не менее чем за семь календарных дней до их внесения.
Статья 309. Режим труда лиц, работающих
в религиозных объединениях
Режим труда лиц, работающих в религиозных объединениях, устанавливается исходя из режима осуществления обрядов или иной деятельности религиозного объединения, определенной его внутренними установлениями, с учетом нормальной продолжительности рабочего времени и времени отдыха, предусмотренной настоящим кодексом.
Статья 310. Дополнительные основания прекращения
индивидуального трудового договора,
заключенного с религиозным объединением
(1) Помимо общих оснований, предусмотренных настоящим кодексом, индивидуальный трудовой договор, заключенный работником с религиозным объединением, может быть прекращен также по иным основаниям, предусмотренным договором (пункт j) статьи 82).
(2) Сроки предупреждения работника религиозного объединения об освобождении по основаниям, предусмотренным индивидуальным трудовым договором, а также порядок и условия предоставления ему гарантий и компенсаций в связи с освобождением устанавливаются индивидуальным трудовым договором.
(3) Работник религиозного объединения имеет право на отставку, письменно предупредив об этом работодателя не менее чем за семь календарных дней.
Статья 311. Разрешение индивидуальных трудовых споров
Индивидуальные трудовые споры, возникшие между работником и религиозным объединением и не урегулированные по обоюдному согласию, разрешаются в судебном порядке в соответствии с настоящим кодексом (раздел XII).

Глава XIV
ТРУД РАБОТНИКОВ, РАБОТАЮЩИХ НА ОСНОВЕ ИНДИВИДУАЛЬНОГО ТРУДОВОГО ДОГОВОРА НА ПЕРИОД ВЫПОЛНЕНИЯ ОПРЕДЕЛЕННОЙ РАБОТЫ

Статья 312. Индивидуальный трудовой договор на период
выполнения определенной работы
(1) Посредством заключения индивидуального трудового договора на период выполнения определенной работы работник обязуется выполнить для работодателя работы, обусловленные договором, согласно определенной профессии, специальности, квалификации, получая в течение срока выполнения соответствующих работ ежемесячное вознаграждение в форме заработной платы.
(2) Индивидуальный трудовой договор на период выполнения определенной работы заключается в случаях, когда установить точный срок для ее завершения невозможно. Стороны договора могут условиться об общем сроке исполнения, а также о сроках исполнения отдельных частей работы.
(3) Если срок, необходимый для выполнения конкретной работы, превышает пять лет, индивидуальный трудовой договор считается заключенным на неопределенный срок.
Статья 313. Содержание индивидуального трудового договора
на период выполнения определенной работы
(1) Содержание индивидуального трудового договора на период выполнения определенной работы устанавливается сторонами с соблюдением положений части (1) статьи 49.

(2) Помимо условий, перечисленных в части (1) статьи 49, стороны должны предусмотреть в договоре порядок и место приемки работодателем завершенной работы.

Статья 314. Рабочее время и время отдыха

Рабочее время и время отдыха работника, принятого на работу на основании индивидуального трудового договора на период выполнения определенной работы, устанавливаются сторонами договора. При этом продолжительность рабочего времени данного работника не может быть больше, а времени отдыха – меньше, чем установлено настоящим кодексом.

Статья 315. Приемка работы и прекращение индивидуального трудового договора на период выполнения определенной работы

(1) Работник обязан письменно уведомить работодателя о завершении работы не позднее чем на следующий день после ее завершения.

(2) При получении письменного уведомления работодатель обязан установить и сообщить работнику посредством извещения дату приемки работы.

(3) Завершенная работа принимается работодателем (или его представителем) в месте и в порядке, установленных договором. Факт приемки работы фиксируется в акте приемки, составленном работодателем и подписанном сторонами, копия которого вручается работнику в обязательном порядке.

(4) Работа считается принятой также в случае, когда работодатель (или его представитель) не явился без уважительной причины для ее приемки в установленный день.

(5) Если приемка работы в установленный день невозможна по объективным причинам (форс-мажорные обстоятельства, медицинский отпуск или другие причины), работодатель устанавливает новую дату приемки, сообщив об этом работнику в порядке, предусмотренном частью (2).

(6) День приемки работы считается последним рабочим днем работника, если стороны не заключили новый индивидуальный трудовой договор в соответствии с настоящим кодексом.

Статья 316. Досрочное прекращение индивидуального трудового договора на период выполнения определенной работы

Досрочное прекращение индивидуального трудового договора на период выполнения определенной работы осуществляется в случаях и в порядке, предусмотренных настоящим кодексом для досрочного прекращения срочного индивидуального трудового договора (статья 83).

Глава XV
РАБОТА ВАХТОВЫМ МЕТОДОМ

Статья 317. Общие положения

(1) Вахтовый метод – особая форма осуществления трудового процесса вне места жительства работников, при которой не может быть обеспечено ежедневное возвращение их к месту жительства.

(2) Вахтовый метод применяется в случае, когда место выполнения работ находится на значительном удалении от места нахождения работодателя, в целях сокращения сроков строительства, ремонта или реконструкции объектов производственного, социального и иного назначения.

(3) Работники, привлекаемые к работе вахтовым методом, временно проживают в специально создаваемых работодателем вахтовых поселках, представляющих собой комплекс зданий и сооружений, предназначенных для обеспечения жизнедеятельности работников во время выполнения ими работ и междусменного отдыха.

Статья 318. Ограничение работы вахтовым методом

(1) К работам, выполняемым вахтовым методом, не могут привлекаться лица в возрасте до восемнадцати лет, беременные женщины, женщины, находящиеся в послеродовом

отпуске, женщины, имеющие детей в возрасте до трех лет, а также лица, которым работа вахтовым методом противопоказана согласно медицинскому заключению.
(2) Инвалиды I и II группы, женщины, имеющие детей в возрасте от трех до шести лет (детей-инвалидов в возрасте до шестнадцати лет), лица, совмещающие отпуска по уходу за ребенком, предусмотренные статьей 126 и частью (2) статьи 127, с работой, и работники, занятые уходом за больным членом семьи на основании медицинского заключения, могут выполнять работу вахтовым методом только с их письменного согласия. При этом работодатель обязан ознакомить в письменной форме указанных работников с их правом отказаться от работы вахтовым методом.

Статья 319. Продолжительность вахты

(1) Продолжительность вахты включает время выполнения работ и время междусменного отдыха в вахтовом поселке, предусмотренном частью (3) статьи 317.
(2) Продолжительность вахты не должна превышать одного месяца. В исключительных случаях на отдельных объектах работодатель после консультаций с представителями работников может увеличить продолжительность вахты до трех месяцев.

Статья 320. Учет времени работы вахтовым методом

(1) При работе вахтовым методом устанавливается в соответствии со статьей 99 суммированный учет рабочего времени за месяц, квартал или иной более длительный период, но не более чем за один год.
(2) Учетный период охватывает все рабочее время, время пребывания в пути от места нахождения работодателя до места выполнения работы и обратно, а также время отдыха, приходящееся на данный календарный отрезок времени. Общая продолжительность рабочего времени за учетный период не должна превышать нормальной продолжительности рабочего времени, установленной настоящим кодексом.
(3) Работодатель обязан вести учет рабочего времени и времени отдыха каждого работника, работающего вахтовым методом, как помесячно, так и за весь учетный период.

Статья 321. Режим труда и отдыха при работе вахтовым методом

(1) Рабочее время и время отдыха за учетный период регламентируются графиком работы вахтовым методом, который утверждается работодателем совместно с представителями работников и доводится до сведения работников не менее чем за месяц до введения его в действие.
(2) В графике предусматривается время, необходимое для доставки работников к месту работы и обратно. Время нахождения в пути к месту работы и обратно в рабочее время не включается и может приходиться на дни междувахтового отдыха.
(3) Часы дополнительной работы в пределах графика работы вахтовым методом могут накапливаться в течение календарного года и суммироваться до целых дней с последующим предоставлением дополнительных дней отдыха согласно приказу (распоряжению, решению, постановлению) работодателя.
(4) Дни отдыха, предоставляемые в связи с работой за пределами нормальной продолжительности рабочего времени в пределах учетного периода, оплачиваются в размере дневной основной заработной платы, если индивидуальным или коллективным трудовым договором не предусмотрены более выгодные условия.
[Ст.321 ч.(4) изменена ЗП242-XVI от 20.11.08, MO237-240/31.12.08 ст.860]

Статья 322. Гарантии и компенсации лицам, работающим вахтовым методом

(1) Работникам, выполняющим работы вахтовым методом, за каждый календарный день пребывания в местах производства работ в период вахты, а также за время нахождения в пути от места расположения работодателя до места работы и обратно выплачивается надбавка за работу вахтовым методом в размере, установленном Правительством.
(2) За дни нахождения в пути от места расположения работодателя до места производства

работ и обратно, предусмотренные графиком работы вахтовым методом, а также за дни задержки в пути по метеорологическим условиям или по вине перевозчика работнику выплачивается средняя дневная заработная плата.

Глава XVI
ТРУД ДРУГИХ КАТЕГОРИЙ РАБОТНИКОВ

Статья 323. Труд работников частей, организаций и учреждений Вооруженных сил Республики Молдова и органов публичной власти, в которых законом предусмотрена военная служба, а также лиц, проходящих гражданскую службу

(1) На работников, заключивших индивидуальный трудовой договор о работе в частях, организациях или учреждениях Вооруженных сил либо органов публичной власти, в которых законом предусмотрена военная служба, а также на лиц, проходящих гражданскую службу, распространяется трудовое законодательство с особенностями, предусмотренными действующими нормативными актами.

(2) В соответствии с задачами частей, организаций и учреждений, перечисленных в части (1), для их работников устанавливаются особые условия оплаты труда, дополнительные льготы и преимущества.

Статья 324. Труд медицинских работников

(1) Для медицинских работников устанавливается сокращенная продолжительность рабочего времени, не превышающая 35 часов в неделю.

(2) Конкретная продолжительность рабочего времени медицинских работников в зависимости от должности и/или специальности с учетом специфики выполняемой работы устанавливается Правительством (часть (3) статьи 96).

Статья 325. Труд профессиональных спортсменов, работников средств массовой информации, театров, цирков, кинематографических, театральных и концертных организаций, а также других лиц, участвующих в создании и/или исполнении произведений

На профессиональных спортсменов, работников средств массовой информации, театров, цирков, кинематографических, театральных и концертных организаций, а также на других лиц, участвующих в создании и/или исполнении произведений, распространяются положения настоящего кодекса с особенностями, предусмотренными действующим законодательством.

Статья 326. Труд в крестьянских (фермерских) хозяйствах

(1) Заключение, изменение и прекращение индивидуального трудового договора с работником крестьянского (фермерского) хозяйства регулируется настоящим кодексом, Законом о крестьянских (фермерских) хозяйствах и другими нормативными актами.

(2) Крестьянское (фермерское) хозяйство обязано заключить в письменной форме индивидуальный трудовой договор с работником и зарегистрировать его в органе местного публичного управления, который отправляет его копию в территориальную инспекцию труда. Заполнение трудовой книжки работника и внесение в нее записей осуществляются секретарем местного совета.

(3) Трудовая деятельность членов крестьянского (фермерского) хозяйства регулируется Законом о крестьянских (фермерских) хозяйствах и другими нормативными актами.

Р а з д е л XI
МАТЕРИАЛЬНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ

Глава I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 327. Обязанность стороны индивидуального трудового договора возместить ущерб, причиненный ею другой стороне договора

(1) Сторона индивидуального трудового договора (работодатель или работник), причинившая материальный и/или моральный ущерб другой стороне при исполнении своих трудовых обязанностей, возмещает этот ущерб в соответствии с настоящим кодексом и иными нормативными актами.

(2) Индивидуальным и/или коллективным трудовыми договорами может конкретизироваться материальная ответственность сторон договора. При этом материальная ответственность работодателя перед работником не может быть ниже, а работника перед работодателем – выше, чем это предусмотрено настоящим кодексом и иными нормативными актами.

(3) Прекращение трудовых отношений после причинения материального и/или морального ущерба не влечет освобождения стороны индивидуального трудового договора от его возмещения, предусмотренного настоящим кодексом и иными нормативными актами.

Статья 328. Возмещение материального ущерба сторонами индивидуального трудового договора

(1) Сторона индивидуального трудового договора возмещает материальный ущерб, причиненный ею другой стороне договора в результате противоправного и виновного действия или бездействия, если настоящим кодексом или другими нормативными актами не предусмотрено иное.

(2) Каждая из сторон договора обязана доказать размер причиненного ей материального ущерба.

Глава II
ВОЗМЕЩЕНИЕ УЩЕРБА РАБОТОДАТЕЛЕМ

Статья 329. Возмещение работнику причиненного ему материального и морального ущерба

(1) Работодатель обязан возместить в полном размере материальный и моральный ущерб, причиненный работнику в связи с выполнением им своих трудовых обязанностей или в результате незаконного лишения его возможности трудиться, если настоящим кодексом или другими нормативными актами не предусмотрено иное.

(2) Моральный ущерб возмещается в денежной или иной материальной форме, определенной сторонами. Споры и конфликты, возникшие в связи с возмещением морального ущерба, разрешаются судебной инстанцией независимо от размера подлежащего возмещению материального ущерба.

Статья 330. Обязанность работодателя возместить ущерб, причиненный лицу в результате незаконного лишения возможности трудиться

(1) Работодатель обязан возместить лицу не полученную им заработную плату во всех случаях незаконного лишения его возможности трудиться. Такая обязанность, в частности, наступает в случае:

a) необоснованного отказа в приеме на работу;

b) незаконного освобождения или незаконного перевода на другую работу;

c) простоя предприятия по вине работодателя, за исключением периода технического

простоя (статья 80);
d) задержки выдачи трудовой книжки;
e) задержки выплаты заработной платы;
f) задержки выплат (всех или части) в связи с освобождением;
g) распространения любым способом (в средствах массовой информации, письменных характеристиках и пр.) порочащих сведений о работнике;
h) невыполнения в установленный срок решения компетентного органа трудовой юрисдикции, которым разрешен спор (конфликт) о лишении возможности трудиться.
(2) В случае задержки по вине работодателя выплаты заработной платы (статья 142), отпускного пособия (статья 117), выплат в связи с освобождением (статья 143) или других выплат (статьи 123, 124, 127, 139, 186, пункт j) статьи 227, часть (8) статьи 228 и др.), причитающихся работнику, ему выплачиваются дополнительно за каждый день просрочки 0,1 процента от суммы, не выплаченной в срок.
[Ст.330 ч.(2) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]

Статья 331. Материальная ответственность работодателя за ущерб, причиненный работнику

(1) Работодатель, причинивший материальный ущерб работнику в результате ненадлежащего выполнения своих обязанностей, предусмотренных индивидуальным трудовым договором, возмещает этот ущерб в полном размере. Размер материального ущерба исчисляется по рыночным ценам, действующим в данном населенном пункте на момент возмещения согласно статистическим данным.
(2) По соглашению сторон материальный ущерб может быть возмещен в натуре.

Статья 332. Порядок рассмотрения споров о возмещении материального и морального ущерба, причиненного работнику

(1) Письменное заявление работника о возмещении материального и морального ущерба подается работодателю. Работодатель обязан зарегистрировать заявление работника, рассмотреть его, издать соответствующий приказ (распоряжение, решение, постановление) в течение 10 календарных дней со дня регистрации заявления и довести его до сведения работника под расписку.
(2) Если работник не согласен с приказом (распоряжением, решением, постановлением) работодателя либо если приказ (распоряжение, решение, постановление) не был издан в срок, предусмотренный частью (1), работник вправе обратиться в судебную инстанцию для разрешения возникшего индивидуального трудового спора (раздел XII).

Глава III
МАТЕРИАЛЬНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ РАБОТНИКА

Статья 333. Материальная ответственность работника за ущерб, причиненный работодателю

(1) Работник обязан возместить материальный ущерб, причиненный работодателю, если настоящим кодексом или другими нормативными актами не предусмотрено иное.
(2) При установлении материальной ответственности в подлежащий возмещению ущерб не включается выгода, упущенная работодателем вследствие деяния, совершенного работником.
(3) В случае, когда материальный ущерб причинен работодателю в результате совершения работником деяния, содержащего признаки состава преступления, ответственность устанавливается в соответствии с Уголовным кодексом.

Статья 334. Обстоятельства, исключающие материальную ответственность работника

(1) Работник освобождается от материальной ответственности, если ущерб причинен в результате форс-мажорных обстоятельств, подтвержденных в установленном порядке, крайней необходимости, необходимой обороны, исполнения законного или договорного

обязательства, а также нормального хозяйственного риска.
(2) Работники не несут ответственности за потери, сопутствующие производственному процессу, предусмотренные технологическими нормами или действующим законодательством, за убытки, причиненные вследствие непредвиденных обстоятельств, которые не могли быть устранены, а также в других подобных случаях.

Статья 335. Право работодателя на отказ от взыскания материального ущерба с работника

(1) Работодатель имеет право с учетом конкретных обстоятельств, при которых был причинен материальный ущерб, отказаться от его взыскания полностью или частично с виновного работника.
(2) Разногласия, возникшие между работником и работодателем в связи с применением части (1), рассматриваются в порядке, предусмотренном для разрешения индивидуальных трудовых споров (статьи 354 – 356).

Статья 336. Пределы материальной ответственности работника

За причиненный работодателю ущерб работник несет материальную ответственность в пределах своей средней месячной заработной платы, если настоящим кодексом или другими нормативными актами не предусмотрено иное.

Статья 337. Полная материальная ответственность работника

(1) Полная материальная ответственность работника состоит в его обязанности возмещать причиненный материальный ущерб в полном размере.
(2) Работник может быть привлечен к полной материальной ответственности за причиненный материальный ущерб лишь в случаях, предусмотренных статьей 338.
(3) Работники в возрасте до восемнадцати лет несут полную материальную ответственность лишь за умышленное причинение ущерба, а также за материальный ущерб, причиненный в состоянии алкогольного, наркотического или токсического опьянения, установленного в порядке, предусмотренном пунктом k) статьи 76, либо в результате совершения преступления.

Статья 338. Случаи полной материальной ответственности работника

(1) Работник несет материальную ответственность в полном размере ущерба, причиненного по его вине работодателю, в следующих случаях:
a) между работником и работодателем заключен договор о полной материальной ответственности работника за необеспечение сохранности имущества и других ценностей, переданных ему на хранение или в иных целях (статья 339);
b) работник получил имущество и другие ценности под отчет на основании разовой доверенности или иных разовых документов;
c) ущерб причинен в результате умышленных виновных действий работника, установленных судебным решением;
d) ущерб причинен работником в состоянии алкогольного, наркотического или токсического опьянения, установленного в порядке, предусмотренном пунктом k) статьи 76;
e) ущерб причинен недостачей, уничтожением или умышленным повреждением материалов, полуфабрикатов, продуктов (продукции), в том числе при их изготовлении, а также инструментов, измерительных приборов, счетной техники, средств защиты и других предметов, выданных работнику в пользование предприятием;
f) на работника возложена в соответствии с действующим законодательством полная материальная ответственность за ущерб, причиненный им работодателю при исполнении трудовых обязанностей;
g) ущерб причинен не при исполнении работником трудовых обязанностей.
(2) Руководители предприятий и их заместители, начальники бухгалтерских служб,

главные бухгалтеры, руководители подразделений и их заместители несут материальную ответственность в размере ущерба, причиненного по их вине, если таковой является следствием:
a) незаконного расходования материальных ценностей и денежных средств;
b) расходования (неоправданного использования) инвестиций, кредитов, грантов, займов, предоставленных предприятию;
c) неправильного ведения бухгалтерского учета или неправильного хранения материальных ценностей и денежных средств;
d) иных обстоятельств в случаях, предусмотренных действующим законодательством.

Статья 339. Договор о полной материальной ответственности работника

(1) Письменный договор о полной материальной ответственности может быть заключен работодателем с работником, достигшим возраста восемнадцати лет и занимающим должность или выполняющим работы, непосредственно связанные с хранением, обработкой, продажей (поставкой), перевозкой или использованием в процессе труда переданных ему ценностей.
(2) Перечень указанных в части (1) должностей и работ, а также типовой договор о полной индивидуальной материальной ответственности утверждаются Правительством.

Статья 340. Коллективная (бригадная) материальная ответственность

(1) При совместном выполнении работниками отдельных видов работ, связанных с хранением, обработкой, продажей (поставкой), перевозкой или использованием в процессе труда переданных им ценностей, когда невозможно разграничить материальную ответственность каждого работника за причинение ущерба и заключить с ним договор о полной индивидуальной материальной ответственности, может быть введена коллективная (бригадная) материальная ответственность.
(2) Коллективная (бригадная) материальная ответственность устанавливается работодателем по согласованию с представителями работников. Письменный договор о коллективной (бригадной) материальной ответственности заключается между работодателем и всеми членами коллектива (бригады).
(3) Перечень работ, при выполнении которых может устанавливаться коллективная (бригадная) материальная ответственность, условия ее применения, а также типовой договор о коллективной (бригадной) материальной ответственности утверждаются Правительством.
(4) При добровольном возмещении материального ущерба степень вины каждого члена коллектива (бригады) определяется по соглашению между всеми членами коллектива (бригады) и работодателем. При установлении материального ущерба судебной инстанцией степень вины каждого члена коллектива (бригады) определяется судом.

Статья 341. Определение размера ущерба

(1) Размер материального ущерба, причиненного работодателю, определяется по фактическим потерям, исчисляемым на основе данных бухгалтерского учета.
(2) В случае хищения, утраты, уничтожения или повреждения имущества работодателя, отнесенного к основным средствам, размер материального ущерба исчисляется исходя из балансовой стоимости (себестоимости) материальных ценностей с учетом степени износа согласно установленным нормам.
(3) В случае хищения, недостачи, уничтожения или умышленного повреждения материальных ценностей, за исключением имущества, указанного в части (2), ущерб устанавливается исходя из цен, действующих в соответствующем населенном пункте на день причинения ущерба согласно статистическим данным.

Статья 342. Обязанность работодателя устанавливать размерматериального ущерба и причины его возникновения

(1) До издания приказа (распоряжения, решения, постановления) о возмещении материального ущерба конкретным работником работодатель обязан провести служебное расследование для установления размера причиненного ущерба и причин его возникновения.

(2) Для проведения служебного расследования работодатель вправе создать на основании приказа (распоряжения, решения, постановления) комиссию с участием специалистов в данной области.

(3) Истребование от работника объяснения в письменной форме является обязательным для установления причин возникновения ущерба. Отказ в даче объяснения оформляется актом, который подписывается представителем работодателя и представителем работников.

(4) Работник вправе ознакомиться со всеми материалами, собранными в ходе служебного расследования.

Статья 343. Добровольное возмещение материального ущерба работником

(1) Работник, виновный в причинении работодателю материального ущерба, может добровольно возместить ущерб полностью или частично.

(2) Допускается по соглашению между работником и работодателем возмещение материального ущерба с уплатой в рассрочку. В этом случае работник должен представить работодателю письменное обязательство о добровольном возмещении материального ущерба с указанием конкретных сроков уплаты. Если работник, давший такое обязательство, прекратил трудовые отношения с работодателем, непогашенный долг возмещается в порядке, установленном действующим законодательством.

(3) С письменного согласия работодателя работник может возместить причиненный материальный ущерб равноценным имуществом или путем исправления поврежденного.

Статья 344. Порядок возмещения материального ущерба

(1) Удержание с виновного работника суммы причиненного материального ущерба, не превышающего его средней месячной заработной платы, осуществляется на основании приказа (распоряжения, решения, постановления) работодателя, который должен быть издан не позднее чем в месячный срок со дня установления размера ущерба.

(2) Если сумма ущерба, подлежащая удержанию с работника, превышает его среднюю месячную заработную плату или был пропущен месячный срок для издания приказа, предусмотренный в части (1), удержание осуществляется по решению (определению) судебной инстанции.

(3) Если работодатель не соблюдает установленный порядок возмещения ущерба, работник вправе обратиться в судебную инстанцию (раздел XII).

(4) В случае возникновения разногласий относительно порядка возмещения ущерба стороны вправе обратиться в судебную инстанцию в течение одного года со дня установления размера ущерба (раздел XII).

Статья 345. Возмещение материального ущерба, причиненного предприятию по вине его руководителя

(1) Материальный ущерб, причиненный предприятию по вине его руководителя, возмещается с соблюдением правил, предусмотренных настоящим кодексом и иными действующими нормативными актами.

(2) Вопрос о необходимости возмещения материального ущерба руководителем предприятия решается собственником предприятия. Собственник предприятия вправе взыскать сумму причиненного материального ущерба с руководителя предприятия только на основании решения (определения) судебной инстанции.

Статья 346. Уменьшение размера материального ущерба, подлежащего возмещению работником
(1) С учетом степени и формы вины, конкретных обстоятельств и имущественного положения работника судебная инстанция может уменьшить размер подлежащего возмещению им материального ущерба.
(2) Судебная инстанция вправе одобрить мировое соглашение между работником и работодателем об уменьшении размера материального ущерба, подлежащего возмещению.
(3) Уменьшение размера материального ущерба, подлежащего возмещению работником или руководителем предприятия, не допускается, если ущерб причинен умышленно, что подтверждено в установленном порядке.
Статья 347. Ограничение размера удержаний из заработной платы при возмещении материального ущерба
Удержания из заработной платы при возмещении материального ущерба, причиненного работником, производятся с соблюдением положений статьи 149 и других нормативных актов.
[Ст.347 изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]

Р а з д е л XII
ТРУДОВАЯ ЮРИСДИКЦИЯ

Глава I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 348. Предмет трудовой юрисдикции
Предметом трудовой юрисдикции является разрешение индивидуальных трудовых споров и коллективных трудовых конфликтов по вопросам ведения коллективных переговоров, заключения, исполнения, изменения, приостановления действия или прекращения коллективных и индивидуальных трудовых договоров, коллективных соглашений, предусмотренных настоящим кодексом, а также разрешение коллективных конфликтов, возникающих на различных уровнях между социальными партнерами и касающихся экономических, социальных, профессиональных и культурных интересов работников.
Статья 349. Стороны индивидуальных трудовых споров
и коллективных трудовых конфликтов
Сторонами индивидуальных трудовых споров и коллективных трудовых конфликтов могут быть:
a) работники, а также любые другие лица, имеющие какие-либо права и/или обязанности в соответствии с настоящим кодексом;
b) работодатели (физические и юридические лица);
c) профессиональные союзы и иные представители работников;
d) патронаты;
e) центральные и местные органы публичной власти, по обстоятельствам;
f) прокурор в соответствии с действующим законодательством.
Статья 350. Принципы трудовой юрисдикции
Принципами трудовой юрисдикции являются:
a) достижение согласия расходящихся интересов сторон, вытекающих из отношений, указанных в статье 348;
b) право работников на защиту их представителями;
b^1) право работодателей на защиту со стороны патронатов;
[Ст.350 пкт.b^1) введен ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
c) освобождение работников и их представителей от уплаты судебных расходов;
d) оперативность при рассмотрении индивидуальных трудовых споров и коллективных

трудовых конфликтов.
Статья 351. Органы трудовой юрисдикции
Органами трудовой юрисдикции являются:
a) примирительные комиссии (внесудебные органы);
b) судебные инстанции.
Статья 352. Рассмотрение индивидуальных трудовых
споров и коллективных трудовых конфликтов
(1) Заявление о разрешении индивидуального трудового спора или коллективного трудового конфликта (требование в случае примирительной процедуры) подается в компетентный орган трудовой юрисдикции заинтересованной стороной (статья 349) и регистрируется им в установленном порядке.
(2) В ходе рассмотрения заявления каждая из сторон вправе объяснить свою позицию и представить органу трудовой юрисдикции все доказательства и обоснования, которые считает необходимыми.
(3) Оценка представленных сторонами доказательств и принятие решений осуществляются соответствующим органом трудовой юрисдикции согласно действующему законодательству.
Статья 353. Освобождение работников и их представителей
от уплаты судебных расходов
Работники или их представители, обратившиеся в судебные инстанции с заявлениями о разрешении споров и конфликтов, вытекающих из отношений, предусмотренных статьей 348, в том числе для обжалования судебных решений (определений) по данным спорам и конфликтам, освобождаются от уплаты судебных расходов (государственной пошлины и расходов, связанных с рассмотрением дела).

Глава II
ИНДИВИДУАЛЬНАЯ ЮРИСДИКЦИЯ

Статья 354. Индивидуальные трудовые споры
Индивидуальными трудовыми спорами считаются разногласия, возникшие между работником и работодателем, касающиеся:
a) заключения индивидуального трудового договора;
b) исполнения, изменения и приостановления действия индивидуального трудового договора;
c) прекращения и полной или частичной недействительности индивидуального трудового договора;
d) выплаты возмещения в случае неисполнения или ненадлежащего исполнения трудовых обязанностей одной из сторон индивидуального трудового договора;
e) результатов конкурса;
f) отмены приказа (распоряжения, решения, постановления) о приеме на работу, изданного согласно части (1) статьи 65;
g) невыдачи трудовой книжки в установленный срок, внесения в нее неправильных записей;
h) иных вопросов, вытекающих из индивидуальных трудовых отношений, предусмотренных статьей 348.
Статья 355. Рассмотрение заявления о разрешении
индивидуального трудового спора
(1) Заявление о разрешении индивидуального трудового спора подается в судебную инстанцию:
a) в течение одного года со дня, когда работник узнал или должен был узнать о нарушении своего права;
b) в течение трех лет со дня возникновения соответствующего права работника в случае,

если предметом спора являются выплаты, связанные с заработной платой, или иные выплаты, причитающиеся работнику.
(2) При подаче заявления с пропуском по уважительным причинам сроков, предусмотренных частью (1), эти сроки могут быть восстановлены судебной инстанцией.
(3) Судебная инстанция созывает стороны спора в течение 10 рабочих дней со дня регистрации заявления.
(4) Судебная инстанция рассматривает заявление о разрешении индивидуального трудового спора в срок, не превышающий 30 рабочих дней со дня его регистрации, и выносит решение, которое может быть обжаловано в соответствии с Гражданским процессуальным кодексом.
[Ст.355 ч.(4) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
(5) Судебная инстанция передает свое решение сторонам в течение трех рабочих дней со дня его вынесения.
Статья 356. Исполнение решений о разрешении индивидуальных трудовых споров
(1) Работодатель обязан незамедлительно исполнить в соответствии с Гражданским процессуальным кодексом решение (определение) судебной инстанции о восстановлении прав работника, вытекающих из трудовых отношений и иных непосредственно связанных с ними отношений.
(2) Неисполнение судебных актов, указанных в части (1), влечет последствия, предусмотренные Исполнительным кодексом.

Глава III
РАЗРЕШЕНИЕ КОЛЛЕКТИВНЫХ ТРУДОВЫХ КОНФЛИКТОВ

Статья 357. Общие понятия
(1) Коллективные трудовые конфликты – неурегулированные разногласия между работниками (их представителями) и работодателями (их представителями) по поводу установления и изменения условий труда (в том числе заработной платы), ведения коллективных переговоров, заключения, изменения и исполнения коллективных трудовых договоров и коллективных соглашений, отказа работодателя учесть мнение представителей работников при принятии на предприятии правовых актов, содержащих нормы трудового права, а также разногласия, касающиеся экономических, социальных, профессиональных и культурных интересов работников, возникшие на различных уровнях между социальными партнерами.
(2) Момент начала коллективного трудового конфликта – дата сообщения решения работодателя (его представителей на различных уровнях) или, по обстоятельствам, соответствующего органа публичной власти о полном или частичном отказе выполнить требования работников (их представителей), либо дата, когда работодатель (его представители) или соответствующий орган публичной власти должен был ответить на эти требования, либо дата составления протокола разногласий при коллективных переговорах.
(3) Примирительная процедура – рассмотрение коллективного трудового конфликта в целях его разрешения в рамках примирительной комиссии.
Статья 358. Предъявление требований
(1) Во всех случаях, когда на предприятии существуют предпосылки возникновения коллективного трудового конфликта, представители работников вправе предъявить работодателю свои требования об установлении новых или изменении существующих условий труда, ведении коллективных переговоров, заключении, изменении и исполнении коллективного трудового договора.
(2) Требования работников предъявляются работодателю (его представителям) в

письменной форме. Они должны быть обоснованы и содержать конкретные ссылки на нарушенные нормы действующего законодательства.
(3) Работодатель обязан принять предъявленные требования и зарегистрировать их в установленном порядке.
(4) Копии требований могут быть переданы, по обстоятельствам, вышестоящим органам предприятия, патронатам, отраслевым профессиональным союзам, центральным и местным органам публичной власти.
(5) Работодатель обязан ответить представителям работников в письменной форме в течение пяти рабочих дней со дня регистрации требований.

Статья 359. Примирительная процедура

(1) Примирительная процедура осуществляется между сторонами конфликта в рамках примирительной комиссии.
(2) Примирительная комиссия создается из равного числа представителей сторон конфликта по инициативе одной из них в течение трех календарных дней с момента начала коллективного трудового конфликта.
(3) Примирительная комиссия создается в каждом случае возникновения коллективного трудового конфликта специально для цели примирения.
(4) Основанием для создания примирительной комиссии являются приказ (распоряжение, решение, постановление) работодателя (его представителей) и соответствующее постановление (решение) представителей работников.
(5) Председатель примирительной комиссии избирается большинством голосов членов комиссии.
(6) Работодатель обязан создать нормальные условия для работы примирительной комиссии.
(7) Дебаты примирительной комиссии заносятся в протокол, составленный в двух или, при необходимости, в нескольких экземплярах, в котором указываются общие или частичные меры для разрешения конфликта, о которых договорились стороны.
(8) Если члены примирительной комиссии пришли к соглашению относительно требований, предъявленных представителями работников, комиссия в течение пяти рабочих дней выносит решение, которое является обязательным для сторон конфликта, и передает его им в течение 24 часов с момента вынесения.
(9) Если члены примирительной комиссии не достигли соглашения, председатель комиссии сообщает об этом сторонам конфликта в письменной форме в течение 24 часов.

Статья 360. Разрешение коллективных трудовых конфликтов судебной инстанцией

(1) Если стороны конфликта не достигли соглашения или не согласны с решением примирительной комиссии, каждая из них в течение 10 рабочих дней со дня получения соответствующего решения или сообщения (части (8) и (9) статьи 359) вправе подать заявление о разрешении конфликта в судебную инстанцию.
(2) Судебная инстанция созывает стороны конфликта в течение 10 рабочих дней со дня регистрации заявления.
(3) Судебная инстанция рассматривает заявление о разрешении коллективного трудового конфликта в срок, не превышающий 30 рабочих дней со дня его регистрации, и выносит решение, которое может быть обжаловано в соответствии с Гражданским процессуальным кодексом.
[Ст.360 ч.(3) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
(4) Судебная инстанция передает свое решение сторонам в течение трех рабочих дней со дня его вынесения.

Статья 361. Установление недействительности
коллективного трудового договора или
коллективного соглашения и законности забастовки

(1) Заявления о разрешении коллективных трудовых конфликтов, касающихся установления недействительности коллективного трудового договора, коллективного соглашения или некоторых их условий, могут быть поданы сторонами в судебную инстанцию начиная со дня подписания коллективного трудового договора или коллективного соглашения.
(2) Заявления о разрешении коллективных трудовых конфликтов, касающихся установления законности забастовки, могут быть поданы сторонами в судебную инстанцию начиная со дня объявления забастовки в соответствии со статьей 362.
(3) Заявления, указанные в частях (1) и (2), рассматриваются в соответствии со статьей 360.

Глава IV
ЗАБАСТОВКА

Статья 362. Объявление забастовки
(1) Забастовка – добровольный отказ работников от исполнения трудовых обязанностей (полностью или частично) в целях разрешения коллективного трудового конфликта, начатого в соответствии с действующим законодательством.
(2) Забастовка может быть объявлена в соответствии с настоящим кодексом только с целью защиты профессиональных интересов работников экономического и социального характера и не может преследовать политических целей.
(3) Забастовка может быть объявлена, если исчерпаны все пути разрешения коллективного трудового конфликта в рамках примирительной процедуры, предусмотренной настоящим кодексом.
(4) Решение об объявлении забастовки принимается представителями работников и доводится ими до сведения работодателя за 48 часов до ее начала.
(5) Копии решения об объявлении забастовки могут быть также направлены, по обстоятельствам, вышестоящим органам предприятия, патронатам, профессиональным союзам, центральным и местным органам публичной власти.
Статья 363. Организация забастовки на предприятии
(1) Проведение до начала забастовки на предприятии примирительной процедуры (статья 359) является обязательным.
(2) Представители работников выражают интересы бастующих работников в отношениях с работодателем, патронатами, центральными и местными органами публичной власти, а также в судебных инстанциях в случае возбуждения гражданских и уголовных дел.
(3) В период забастовки бастующие работники совместно с работодателем обязаны сохранять имущество предприятия и обеспечивать бесперебойное функционирование оборудования и установок, приостановление работы которых могло бы создать угрозу жизни и здоровью людей или нанести непоправимый ущерб предприятию.
(4) Участие в забастовке является добровольным. Никто не может быть принужден принять участие в забастовке.
(5) В случае, когда это возможно исходя из технологических соображений или требований безопасности и гигиены труда, работники, не участвующие в забастовке, могут продолжить работу на своих рабочих местах.
(6) Бастующие работники не могут препятствовать работодателю в осуществлении его деятельности.
(7) Работодатель не может принимать на работу лиц для замещения бастующих работников.

(8) Участие в забастовке или ее организация с соблюдением положений настоящего кодекса не является нарушением трудовых обязанностей и не может иметь отрицательных последствий для бастующих работников.
(9) На период проведения забастовки за работниками сохраняются все права, вытекающие из индивидуальных и коллективного трудовых договоров, коллективных соглашений, а также из настоящего кодекса, за исключением прав, связанных с оплатой труда.
(10) Оплата труда работников, не участвующих в забастовке и простаивающих по причине ее проведения, осуществляется в соответствии с положениями статьи 80.
Статья 364. Организация забастовки на территориальном уровне
(1) Право объявления и организации забастовки на территориальном уровне принадлежит территориальному профсоюзному органу.
(2) Требования участников забастовки рассматриваются территориальными комиссиями по консультациям и коллективным переговорам по предложению заинтересованного социального партнера.
(3) Забастовка объявляется и проводится в соответствии с настоящим кодексом и коллективным соглашением, заключенным на территориальном уровне.
Статья 365. Организация забастовки на отраслевом уровне
(1) Право объявления и организации забастовки на отраслевом уровне принадлежит отраслевому профсоюзному органу.
(2) Требования участников забастовки рассматриваются отраслевой комиссией по консультациям и коллективным переговорам по предложению заинтересованного социального партнера.
(3) Забастовка объявляется и проводится в соответствии с настоящим кодексом и коллективным соглашением, заключенным на отраслевом уровне.
Статья 366. Организация забастовки на национальном уровне
(1) Право объявления и организации забастовки на национальном уровне принадлежит соответствующему национально-межотраслевому профсоюзному органу.
(2) Требования участников забастовки рассматриваются Национальной комиссией по консультациям и коллективным переговорам по предложению заинтересованного социального партнера.
(3) Забастовка объявляется и проводится в соответствии с настоящим кодексом и коллективным соглашением, заключенным на национальном уровне.
Статья 367. Место проведения забастовки
(1) Забастовка проводится, как правило, на постоянном рабочем месте работников.
(2) В случае невыполнения требований работников в течение 15 календарных дней забастовка может проводиться и за пределами предприятия.
(3) Орган публичного управления с согласия представителей работников определяет общественные места или, при необходимости, помещения, где будет проходить забастовка.
(4) Проведение забастовки за пределами предприятия и в общественных местах осуществляется в соответствии с положениями законодательных актов, регулирующих организацию и проведение собраний.
Статья 368. Приостановление забастовки
(1) Работодатель может потребовать приостановления забастовки на срок не более 30 календарных дней в случае, если ее проведение может создать угрозу жизни и здоровью людей или если считает, что забастовка была объявлена или проводится с нарушением действующего законодательства.
(2) Заявление о приостановлении забастовки подается в судебную инстанцию.
(3) Судебная инстанция устанавливает срок для рассмотрения заявления, который не может превышать трех рабочих дней, и принимает решение о вызове сторон.

(4) Судебная инстанция в течение двух рабочих дней выносит решение, которым:
a) отклоняет заявление работодателя
или
b) удовлетворяет заявление работодателя и принимает решение о приостановлении забастовки.
(5) Судебная инстанция передает свое решение сторонам в течение 48 часов с момента принятия.
(6) Решение судебной инстанции может быть обжаловано в соответствии с Гражданским процессуальным кодексом.
Статья 369. Ограничение участия в забастовке
(1) Проведение забастовки запрещается во время стихийных бедствий, возникновения эпидемий, пандемий, а также во время чрезвычайного, осадного или военного положения.
[Ст.369 ч.(1) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
(2) Не могут участвовать в забастовке:
a) медицинский персонал больниц и служб срочной медицинской помощи;
b) работники систем энерго- и водоснабжения;
c) работники системы связи;
d) работники служб управления воздушными перевозками;
e) должностные лица центральных органов публичной власти;
f) сотрудники органов, обеспечивающих общественный порядок, правопорядок и безопасность государства, судьи судебных инстанций, работники частей, организаций и учреждений Вооруженных сил;
g) работники непрерывно действующих предприятий;
h) работники предприятий, производящих продукцию для оборонных нужд страны.
(3) Перечень предприятий, их участков и служб, работники которых не могут участвовать в забастовке в соответствии с частью (2), утверждается Правительством после консультаций с патронатами и профессиональными союзами.
(4) В случае запрещения забастовки в соответствии с частями (1) и (2) коллективные трудовые конфликты разрешаются органами трудовой юрисдикции в соответствии с настоящим кодексом.
Статья 370. Ответственность за организацию незаконной забастовки
(1) За объявление и организацию незаконной забастовки виновные лица несут дисциплинарную, материальную, административную и уголовную ответственность в соответствии с действующим законодательством.
(2) Судебная инстанция, установившая незаконность забастовки, обязывает виновных лиц возместить причиненный материальный и моральный ущерб в соответствии с настоящим кодексом и другими действующими нормативными актами.

Р а з д е л XIII
НАДЗОР И КОНТРОЛЬ ЗА СОБЛЮДЕНИЕМ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

Глава I
ОРГАНЫ НАДЗОРА И КОНТРОЛЯ

Статья 371. Органы надзора и контроля за соблюдением трудового законодательства и других нормативных актов, содержащих нормы трудового права
Надзор и контроль за соблюдением законодательных и иных нормативных актов, содержащих нормы трудового права, коллективных соглашений и коллективных трудовых договоров на всех предприятиях осуществляются:
a) Инспекцией труда;

b) Государственной санитарно-эпидемиологической службой;
c) Службой стандартизации и метрологии;
d) Служба гражданской защиты и чрезвычайных ситуаций;
e) другими органами, наделенными функциями надзора и контроля в соответствии с законом;
[Ст.371 пкт.e) изменен ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]
f) профессиональными союзами.

Глава II
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ НАДЗОР И КОНТРОЛЬ

Статья 372. Инспекция труда
(1) Инспекция труда является центральным отраслевым органом публичного управления, находящимся в подчинении Министерства экономики и торговли и осуществляющим государственный контроль за соблюдением законодательных и иных нормативных актов, содержащих нормы трудового права, коллективных соглашений и коллективных трудовых договоров на всех предприятиях, работодателями–физическими лицами, а также в центральных и местных органах публичной власти.
[Ст.372 ч.(1) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
(11) Способ, условия и процедура осуществления на предприятии контроля, предусмотренного частью (1), прямо определяются законом.
[Ст.371 ч.(1^1) введена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]
(2) Министерство обороны, Министерство внутренних дел, Служба информации и безопасности, Служба государственной охраны, Служба гражданской защиты и чрезвычайных ситуаций, Пограничная служба, Департамент пенитенциарных учреждений Министерства юстиции, Центр по борьбе с экономическими преступлениями и коррупцией организуют деятельность по инспектированию труда через свои специализированные службы, компетенция которых распространяется только на подведомственные структуры.
(3) Положение об Инспекции труда утверждается Правительством.
Статья 373. Задачи Инспекции труда
Задачами Инспекции труда являются:
a) обеспечение применения положений нормативных актов, касающихся условий труда и защиты работников при осуществлении ими своих трудовых обязанностей;
b) распространение информации о наиболее эффективных методах и средствах соблюдения трудового законодательства;
c) информирование компетентных органов публичной власти о трудностях, связанных с применением трудового законодательства.
Статья 374. Полномочия Инспекции труда
[Название ст.374 изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, MO115-116/01.07.08 ст.441]
(1) Для реализации своих задач Инспекция труда осуществляет следующие полномочия:
1) контролирует соблюдение положений международных, законодательных и иных нормативных актов, а также коллективных соглашений, касающихся:
a) индивидуального и коллективного трудовых договоров;
b) трудовых книжек;
c) рабочего времени и времени отдыха;
d) оплаты труда;
e) труда несовершеннолетних и женщин;
f) охраны труда;
[Ст.374 ч.(1) пкт.1) подпкт.g) исключен ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]
[Ст.374 пкт.2) исключен ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с

30.05.08]
3) дает в установленном законом порядке заключения о вводе в производство образцов технических средств, средств индивидуальной защиты, рабочей одежды и обуви;
[Ст.374 пкт.3) изменен ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]
4) расследует в порядке, установленном Правительством, несчастные случаи на производстве;
5) координирует деятельность по подготовке, обучению и информированию работников предприятий по вопросам, связанным с трудовыми отношениями, охраной и гигиеной труда, рабочей средой;
6) оказывает методологическую и консультативную помощь работникам и работодателям;
7) осуществляет иные полномочия, предусмотренные законом.
[Ст.374 ч.(1) пкт.7) введен ЗП60-XVI от 21.03.08, МО115-116/01.07.08 ст.441]
[Ст.374 ч.(1) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, МО115-116/01.07.08 ст.441]
(2) Инспекция труда вправе:
a) запрашивать и получать от центральных и местных органов публичной власти, физических и юридических лиц информацию, необходимую для осуществления своих полномочий;
b) применять в порядке, установленном законом, административные санкции, в том числе штрафы, за нарушение положений законодательных и иных нормативных актов, касающихся условий труда и защиты работников при исполнении ими своих трудовых обязанностей.
[Ст.374 ч.(2) пкт.b) изменен ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]
Статья 375. Сотрудничество с другими органами,
учреждениями и организациями
В целях выполнения своих задач Инспекция труда сотрудничает с другими органами, учреждениями и организациями, осуществляющими аналогичную деятельность, патронатами и профессиональными союзами. Формы сотрудничества устанавливаются по соглашению сторон.
Статья 376. Основные права инспекторов труда
(1) При осуществлении своих контрольных полномочий инспекторы труда по предъявлении служебного удостоверения имеют право:
a) беспрепятственно посещать в любое время дня или ночи, без предварительного уведомления работодателя, рабочие места, служебные и производственные помещения;
b) запрашивать и получать от работодателей документы и сведения, необходимые для осуществления контроля;
c) требовать и получать объяснения от работодателей и работников (их представителей);
d) требовать немедленного или в определенный срок устранения выявленных нарушений положений законодательных и иных нормативных актов, касающихся рабочей среды и защиты работников.
(2) Дополнительно к предусмотренному в части (1) инспекторы труда, обладающие полномочиями в области охраны труда, вправе:
a) предписывать прекращение функционирования (в том числе путем опечатывания, с указанием в протоколе проверки) мастерских, ангаров, цехов, других подразделений предприятия, эксплуатации зданий, сооружений и технических средств, а также приостановление работ и технологических процессов – лишь при явной угрозе несчастного случая;
[Ст.376 ч.(2) пкт.a) в редакции ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]
b) предлагать отмену заключений о вводе в производство образцов технических средств,

средств индивидуальной защиты, рабочей одежды и обуви при установлении факта несоблюдения требований нормативных актов об охране, гигиене труда и рабочей среде в случае изменения первоначальных условий.
[Ст.376 ч.(2) пкт.b) изменен ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]
(3) Право, предусмотренное пунктом a) части (2), осуществляется в соответствии с положениями статьи 8 Закона об Инспекции труда и положениями Закона об основных принципах регулирования предпринимательской деятельности.
[Ст.376 ч.(3) введена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]

Статья 377. Обязанности и ответственность инспекторов труда

(1) Инспекторы труда обязаны:
a) руководствоваться в своей деятельности действующим законодательством;
b) сохранять конфиденциальность источника любой жалобы на нарушение положений нормативных актов о труде, охране труда и не осведомлять работодателя о том, что проверка была проведена по жалобе;
c) соблюдать требование действующего законодательства о неразглашении сведений, составляющих государственную или коммерческую тайну, ставших им известными при осуществлении своих полномочий;
d) не принимать прямого или косвенного участия в деятельности подконтрольных предприятий.
(2) За неисполнение или ненадлежащее исполнение своих обязанностей инспекторы труда несут дисциплинарную, административную и уголовную ответственность в порядке, установленном действующим законодательством.

Статья 378. Независимость инспекторов труда

(1) В процессе реализации своих прав и исполнения своих обязанностей инспекторы труда являются полномочными представителями государства и подчиняются только закону.
(2) Не допускается никакое вмешательство в деятельность инспекторов труда с целью принуждения их к ненадлежащему осуществлению своих полномочий.

Статья 379. Обязанности работодателя по отношению к инспекторам труда

Работодатель обязан:
a) обеспечивать инспекторам труда по предъявлении служебного удостоверения свободный доступ в любое время дня или ночи к рабочим местам, в производственные и служебные помещения для проведения инспекции;
b) предоставлять инспекторам труда документы и информацию, запрашиваемые ими при проведении инспекции;
c) обеспечивать осуществление мер, предписанных инспектором труда в результате контроля или расследования несчастных случаев на производстве.

Статья 380. Обжалование мер, принятых инспекторами труда

(1) Административные акты, изданные инспекторами труда, могут быть обжалованы в адрес Генерального государственного инспектора и/или в соответствии с Законом об административном суде.
(2) Административные акты, изданные Генеральным государственным инспектором, могут быть обжалованы в соответствии с Законом об административном суде.

Статья 381. Ответственность за нарушение трудового законодательства и иных нормативных актов, содержащих нормы трудового права

(1) Лица, виновные в нарушении трудового законодательства, иных нормативных актов,

содержащих нормы трудового права, коллективных соглашений и коллективных трудовых договоров, привлекаются к дисциплинарной, материальной, административной и уголовной ответственности в порядке, предусмотренном законом.
[Ст.381 ч.(1) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]
(2) Лица, виновные в нарушении условий коллективного трудового договора или коллективного соглашения, могут привлекаться дополнительно к ответственности в соответствии с положениями уставов предприятий, патронатов, профессиональных союзов и/или коллективного трудового договора или коллективного соглашения.

Статья 382. Ответственность за воспрепятствование деятельности инспекторов труда

Лица, препятствующие любым способом осуществлению государственного контроля за соблюдением законодательных, иных нормативных актов, содержащих нормы трудового права, коллективных соглашений и коллективных трудовых договоров, не выполняющие обязательные меры, предписанные инспекторами труда, угрожающие насилием или применяющие насильственные действия по отношению к инспекторам труда, членам их семей и их имуществу, несут ответственность в соответствии с действующим законодательством, коллективными соглашениями и коллективными трудовыми договорами.

Статья 383. Государственный энергетический надзор

Государственный надзор за выполнением мер, обеспечивающих безопасное обслуживание электрических и теплоиспользующих установок, осуществляется органом государственного энергетического надзора в соответствии с установленными законом пределами, требованиями и процедурой.
[Ст.383 изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]

Статья 384. Государственный санитарно-эпидемиологический надзор

Государственный надзор за соблюдением санитарно-гигиенических и санитарно-противоэпидемических норм на всех предприятиях осуществляется Государственной санитарно-эпидемиологической службой в соответствии с установленными законом пределами, требованиями и процедурой.
[Ст.384 изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]

Статья 385. Государственный надзор и контроль за ядерной и радиологической деятельностью

Государственный надзор и контроль в области ядерной и радиологической деятельности осуществляется Национальным агентством по регулированию ядерной и радиологической деятельности.
[Ст.385 в редакции ЗП115-XVI от 22.05.08, MO106/17.06.08 ст.407]
[Ст.385 ч.(1) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]

Глава III
ПРАВА ПРОФСОЮЗНЫХ ОРГАНОВ ПРИ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ КОНТРОЛЯ ЗА СОБЛЮДЕНИЕМ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА И ГАРАНТИИ ИХ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Статья 386. Права профсоюзных органов при осуществлении контроля за соблюдением трудового законодательства

(1) Профсоюзные органы вправе осуществлять контроль за соблюдением работодателями и их представителями трудового законодательства и других нормативных актов, содержащих нормы трудового права, на всех предприятиях независимо от их ведомственной подчиненности или отраслевой принадлежности.
(2) В целях осуществления контроля за соблюдением трудового законодательства и

других нормативных актов, содержащих нормы трудового права, профессиональные союзы или, по обстоятельствам, их представители вправе:
a) создавать собственные инспекции труда, назначать уполномоченных по охране труда, осуществляющих свою деятельность на основе соответствующих положений, утвержденных национально-отраслевым и национально-межотраслевым профсоюзными органами;
b) осуществлять контроль за соблюдением законодательных и иных нормативных актов, касающихся рабочего времени и времени отдыха, оплаты труда, охраны труда и других условий труда, а также за выполнением коллективных трудовых договоров и коллективных соглашений;
c) беспрепятственно посещать и обследовать предприятия и их подразделения, на которых работают члены профсоюза, для определения соответствия условий труда нормам охраны труда и представлять работодателю обязательные для исполнения предложения по устранению выявленных недостатков с указанием возможных путей их устранения;
d) самостоятельно проводить экспертизу условий труда и обеспечения безопасности на рабочих местах;
e) запрашивать и получать от работодателей сведения и правовые акты, принятые на уровне предприятия, необходимые для проведения контроля;
f) принимать участие в составе комиссий в расследовании несчастных случаев на производстве и случаев профессиональных заболеваний и получать от работодателей информацию о состоянии охраны труда, в том числе об имевших место несчастных случаях на производстве и профессиональных заболеваниях;
g) защищать права и интересы членов профсоюза по вопросам, касающимся охраны труда, предоставления льгот, компенсаций, других социальных гарантий в связи с воздействием на работников вредных производственных и экологических факторов;
h) участвовать в качестве независимых экспертов в составе комиссий по приемке в эксплуатацию производственных объектов и оборудования;
i) обжаловать в установленном порядке нормативные акты, ущемляющие трудовые, профессиональные, экономические и социальные права работников, предусмотренные действующим законодательством.
(3) При проведении контроля за соблюдением трудового законодательства и других нормативных актов, содержащих нормы трудового права, профессиональные союзы могут осуществлять и другие права, предусмотренные действующим законодательством.
(4) При обнаружении на предприятиях несоблюдения требований охраны труда, сокрытия несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний или необъективного расследования таких фактов профессиональные союзы вправе потребовать от руководителей этих предприятий, компетентных органов публичной власти принятия срочных мер, в том числе прерывания работ и приостановления действия решений работодателя, противоречащих законодательству об охране труда, привлечения виновных лиц к ответственности в соответствии с действующим законодательством, коллективными соглашениями и коллективными трудовыми договорами.
(5) Работодатели обязаны рассматривать требования профессиональных союзов в течение семи рабочих дней со дня их предъявления (регистрации) и информировать в письменной форме профсоюзный орган о результатах рассмотрения и мерах, принятых для устранения выявленных нарушений.
Статья 387. Гарантии лицам, избранным в профсоюзные
органы и не освобожденным от основной работы
(1) Лица, избранные в состав профсоюзных органов всех уровней и не освобожденные от основной работы, не могут быть подвергнуты дисциплинарным взысканиям и/или переведены на другую работу без предварительного письменного согласия органа,

членами которого они являются.
(2) Руководители первичных профсоюзных организаций, не освобожденные от основной работы, не могут быть подвергнуты дисциплинарным взысканиям без предварительного письменного согласия вышестоящего профсоюзного органа.
(3) Участники профсоюзных собраний, семинаров, конференций, съездов, созванных профессиональными союзами, работники, проходящие курс профсоюзного обучения, на время участия (обучения) в них освобождаются от основной работы с сохранением средней заработной платы.
(4) Членам выборных профсоюзных органов, не освобожденным от основной работы, предоставляется свободное время в пределах рабочего времени для осуществления своих профсоюзных прав и обязанностей с сохранением средней заработной платы. Конкретная продолжительность рабочего времени, выделенного для этой деятельности, устанавливается коллективным трудовым договором.
(5) Прекращение индивидуального трудового договора, заключенного с лицом, избранным в состав профсоюзного органа, и с руководителем профсоюзного органа, не освобожденными от основной работы, допускается с соблюдением положений настоящего кодекса.
(6) Исполнение обязанностей и реализация прав лицами, указанными в частях (1) – (5), не могут служить для работодателя основанием для их увольнения или применения к ним иных санкций, могущих затронуть их права и интересы, вытекающие из трудовых отношений.

Статья 388. Гарантии лицам, избранным в профсоюзные органы и освобожденным от основной работы

(1) Работникам, действие индивидуальных трудовых договоров которых приостановлено в связи с избранием их на выборные должности в профсоюзные органы, по истечении срока их полномочий предоставляется прежнее место работы, а в его отсутствие – равноценное место работы (должность) на том же либо, с согласия работника, на другом предприятии.
(2) Если прежнее или равноценное место работы не может быть предоставлено по причине ликвидации предприятия, его реорганизации, сокращения численности или штата работников, соответствующий работодатель выплачивает лицам, указанным в части (1), выходное пособие в размере шести средних месячных заработных плат.
(3) Работники, действие индивидуальных трудовых договоров которых было приостановлено в связи с их избранием в состав профсоюзных органов предприятия, пользуются теми же правами и льготами, что и остальные работники предприятия.
(4) Увольнение работников, избранных в состав профсоюзных органов, как освобожденных, так и не освобожденных от основной работы, не допускается в течение двух лет со дня истечения срока их полномочий, за исключением случаев ликвидации предприятия или совершения этими работниками виновных действий, за которые действующим законодательством предусмотрена возможность увольнения. В таких случаях увольнение осуществляется на общих основаниях.
(5) В коллективных трудовых договорах и коллективных соглашениях могут быть предусмотрены для лиц, указанных в частях (1), (3) и (4), и иные гарантии.

Статья 389. Защита профессиональными союзами трудовых, профессиональных, экономических и социальных прав и интересов работников

Деятельность профессиональных союзов, направленная на защиту трудовых, профессиональных, экономических и социальных прав и интересов работников – членов профсоюза, регулируется настоящим кодексом, законодательством о профессиональных союзах и их уставами.

Статья 390. Обеспечение условий для деятельности профсоюзного органа на предприятии

(1) Работодатель обязан бесплатно предоставить профсоюзному органу предприятия помещения со всем необходимым инвентарем, обеспечив условия и услуги, необходимые для осуществления его деятельности.

(2) Работодатель в соответствии с условиями коллективного трудового договора предоставляет в распоряжение профсоюзного органа транспортные средства, средства связи и информационные средства, необходимые для выполнения уставных задач соответствующего профсоюзного органа.

(3) Работодатель обеспечивает бесплатно в порядке, установленном коллективным трудовым договором и/или коллективными соглашениями, сбор профсоюзных членских взносов и ежемесячно перечисляет их на расчетный счет соответствующего профсоюзного органа. Работодатель не вправе задерживать перечисление указанных средств или использовать их в иных целях.

(4) Оплата труда руководителя профсоюзного органа, действие индивидуального трудового договора которого приостановлено в связи с избранием его на выборную должность, осуществляется за счет средств предприятия, а размер его заработной платы устанавливается путем переговоров и указывается в коллективном трудовом договоре и/или коллективном соглашении.

(5) На предприятиях, на которых заключен коллективный трудовой договор и/или на которые распространяется действие коллективных соглашений, работодатель по просьбе работников, не являющихся членами профсоюза, ежемесячно удерживает и перечисляет из их заработной платы денежные средства на расчетный счет профсоюзного органа на условиях и в порядке, установленных коллективным трудовым договором и/или коллективными соглашениями.

(6) Дополнительные меры для обеспечения деятельности профессиональных союзов могут быть предусмотрены в коллективном трудовом договоре и/или коллективных соглашениях.

Р а з д е л XIV
ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЕ И ПЕРЕХОДНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 391

(1) Настоящий кодекс вступает в силу с 1 октября 2003 года, за исключением положений части (2) статьи 124 и части (1) статьи 127, касающихся предоставления частично оплачиваемого отпуска по уходу за ребенком до достижения им возраста трех лет, которые вступают в силу с 1 января 2004 года.

[Ст.391 ч.(1) изменена ЗП60-XVI от 21.03.08, МО115-116/01.07.08 ст.441]

(2) Со дня вступления в силу настоящего кодекса признать утратившими силу:

a) Кодекс законов о труде Республики Молдова, утвержденный Законом Молдавской ССР от 25 мая 1973 года (Ведомости Верховного Совета и Правительства Молдавской ССР, 1973 г., № 5, ст.46), с последующими изменениями;

b) Закон о разрешении индивидуальных трудовых споров № 1296-XII от 24 февраля 1993 года (Монитор Парламента Республики Молдова, 1993 г., № 4, ст.91), с последующими изменениями;

c) Закон о разрешении коллективных трудовых споров № 1298-XII от 24 февраля 1993 года (Монитор Парламента Республики Молдова, 1993 г., № 4, ст.93), с последующими изменениями;

d) Закон о коллективном договоре № 1303-XII от 25 февраля 1993 года (Монитор Парламента Республики Молдова, 1993 г., № 5, ст.123), с последующими изменениями.

(3) Действующие законодательные и другие нормативные акты, регулирующие трудовые

и иные непосредственно связанные с ними отношения, применяются в части, не противоречащей настоящему кодексу.
Статья 392
(1) Президенту Республики Молдова предлагается привести свои нормативные акты в соответствие с настоящим кодексом.
(2) Правительству в течение одного года со дня опубликования настоящего кодекса:
a) представить Парламенту предложения по приведению действующего законодательства в соответствие с положениями настоящего кодекса;
b) представить Парламенту проекты законодательных актов, регулирующих трудовые и иные непосредственно связанные с ними отношения, взамен действующих нормативных актов СССР и МССР;
c) привести свои нормативные акты в соответствие с положениями настоящего кодекса;
d) принять нормативные акты, необходимые для исполнения настоящего кодекса;
e) обеспечить пересмотр и отмену министерствами и департаментами их нормативных актов, противоречащих настоящему кодексу;
f) принять другие меры по обеспечению введения в действие настоящего кодекса, изучения и применения его положений субъектами права.
(3) Регулирование и разрешение правовых ситуаций, связанных с применением трудового законодательства, не урегулированных или не разрешенных на день вступления в силу настоящего кодекса, осуществляются в соответствии с его положениями.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ
ПАРЛАМЕНТА **Еуджения ОСТАПЧУК**

Кишинэу, 28 марта 2003 г.
№ 154-XV.

Republica Moldova

PARLAMENTUL

COD Nr. 1316
din 26.10.2000

CODUL FAMILIEI

Publicat : 26.04.2001 în Monitorul Oficial Nr. 47-48 art Nr : 210

MODIFICAT
LP120-XVI din 29.05.08, MO125-126/15.07.08 art.489
LP64-XVI din 30.03.06, MO66-69/28.04.06 art.273
LP134-XVI din 30.07.05, MO107-109/12.08.05 art.519

Parlamentul adoptă prezentul cod.

TITLUL I
DISPOZIŢII GENERALE
Capitolul 1
LEGISLAŢIA FAMILIALĂ

Articolul 1. Legislaţia familială şi alte acte ce conţin norme ale dreptului familiei

(1) Legislaţia familială constă din prezentul cod şi din alte acte normative adoptate în cazurile şi în limitele prevăzute de acesta.

(2) Guvernul este în drept să adopte acte normative în domeniul dreptului familiei în cazurile prevăzute de prezentul cod, de alte legi şi de decretele Preşedintelui Republicii Moldova.

(3) Dacă există divergenţe între prezentul cod şi convenţiile şi tratatele ce reglementează relaţiile familiale, la care Republica Moldova este parte, au prioritate reglementările internaţionale.

Articolul 2. Principiile de bază ale legislaţiei familiale

(1) Familia şi relaţiile familiale în Republica Moldova sînt ocrotite de stat.

(2) Numai căsătoria încheiată la organele de stat de stare civilă (denumite în continuare organe de stare civilă) generează drepturile şi obligaţiile de soţi prevăzute de prezentul cod.

(3) Relaţiile familiale sînt reglementate în conformitate cu următoarele principii: monogamie, căsătorie liber consimţită între bărbat şi femeie, egalitate în drepturi a soţilor în familie, sprijin reciproc moral şi material, fidelitate conjugală, prioritate a educaţiei copilului în familie, manifestare a grijii pentru întreţinerea, educaţia şi apărarea drepturilor şi intereselor membrilor minori şi ale celor inapţi de muncă ai familiei, soluţionare, pe cale amiabilă, a tuturor problemelor vieţii familiale, inadmisibilitate a amestecului deliberat în relaţiile familiale, liber acces la apărarea, pe cale judecătorească, a drepturilor şi intereselor legitime ale membrilor familiei.

Articolul 3. Relaţiile sociale reglementate de prezentul cod

Prezentul cod stabileşte condiţiile şi modalitatea de încheiere, încetare şi declarare a nulităţii căsătoriei, reglementează relaţiile personale nepatrimoniale şi patrimoniale născute din căsătorie, rudenie şi adopţie, condiţiile, modalitatea, formele şi efectele protecţiei juridice a copiilor orfani şi a celor rămaşi fără ocrotire părintească sau aflaţi în alte situaţii vulnerabile, precum şi alte relaţii sociale similare celor familiale.

Articolul 4. Aplicarea legislaţiei civile

Pentru reglementarea relaţiilor personale nepatrimoniale şi patrimoniale dintre membrii familiei, prevăzute la art.3, nereglementate de legislaţia familială, se aplică legislaţia civilă în măsura în care aceasta nu contravine esenţei relaţiilor familiale.

Capitolul 2
REALIZAREA ŞI APĂRAREA DREPTURILOR FAMILIALE

Articolul 5. Egalitatea în relaţiile familiale

(1) Toate persoanele căsătorite au drepturi şi obligaţii egale în relaţiile familiale, indiferent de sex, rasă, naţionalitate, origine etnică, limbă, religie, opinie, apartenenţă politică, avere şi origine socială.

(2) Drepturile şi obligaţiile familiale sînt legate de titularii lor şi nu pot fi cedate persoanelor terţe.

Articolul 6. Realizarea drepturilor şi îndeplinirea obligaţiilor familiale

(1) Cetăţenii îşi realizează de sine stătător drepturile ce le aparţin şi iau naştere din relaţiile familiale, dacă prezentul cod nu prevede altfel.

(2) Realizarea drepturilor şi îndeplinirea obligaţiilor familiale nu trebuie să lezeze drepturile, obligaţiile, libertăţile şi interesele legitime ale altor membri ai familiei şi ale altor cetăţeni.

Articolul 7. Ocrotirea drepturilor familiale

(1) Drepturile familiale sînt ocrotite de lege, cu excepţia cazurilor cînd acestea sînt realizate contrar destinaţiei sau contrar prevederilor legale.

(2) Drepturile familiale sînt ocrotite de autorităţile abilitate ale administraţiei publice, iar în anumite cazuri şi de instanţele judecătoreşti.

(3) Mijloacele de ocrotire a drepturilor familiale sînt stabilite de prezentul cod, de alte legi şi acte normative.

Articolul 8. Aplicarea prescripţiei

(1) Cerinţele ce ţin de relaţiile familiale sînt imprescriptibile, cu excepţia cazurilor cînd termenele pentru apărarea dreptului lezat sînt prevăzute în mod expres de prezentul cod.

(2) La examinarea cerinţelor ce ţin de relaţiile familiale, instanţa judecătorească aplică normele care reglementează prescripţia în conformitate cu prevederile articolelor respective ale Codului civil.

TITLUL II
CĂSĂTORIA

Capitolul 3
CONDIŢIILE ŞI MODALITATEA DE ÎNCHEIERE A CĂSĂTORIEI

Articolul 9. Încheierea căsătoriei

(1) Încheierea căsătoriei are loc la organele de stare civilă.

(2) Drepturile şi obligaţiile juridice ale soţilor iau naştere din ziua înregistrării căsătoriei la organele de stare civilă.

Articolul 10. Declaraţia de căsătorie

(1) Declaraţia de căsătorie se depune personal de cetăţenii care doresc să se căsătorească la organul de stare civilă în a cărui rază teritorială se află domiciliul unuia dintre ei sau al părinţilor unuia dintre ei.

(2) În declaraţia de căsătorie, viitorii soţi trebuie să indice că nu există nici un impediment

legal la căsătorie.

(3) Depunerea declarației de căsătorie şi înregistrarea căsătoriei au loc în modul stabilit pentru înregistrarea de stat a actelor de stare civilă.

Articolul 11. Condițiile de încheiere a căsătoriei

(1) Pentru încheierea căsătoriei este necesar consimțămîntul reciproc, neviciat, exprimat personal şi necondiționat, al bărbatului şi femeii care se căsătoresc, precum şi atingerea de către ei a vîrstei matrimoniale.

(2) Persoanele care doresc să se căsătorească sînt obligate să se informeze reciproc despre starea sănătății lor.

Articolul 12. Modalitatea de încheiere a căsătoriei

(1) Încheierea căsătoriei se face în prezența persoanelor care se căsătoresc, după expirarea unui termen de cel puțin o lună din momentul depunerii de către ele a declarației de căsătorie.

(2) Dacă există motive temeinice, la cererea persoanelor care doresc să se căsătorească, şeful oficiului de stare civilă poate reduce termenul indicat la alin.(1), iar în cazuri excepționale (pericol pentru viață, graviditate, naşterea copilului etc.), căsătoria poate fi încheiată chiar în ziua depunerii declarației.

(3) Termenul maximal ce se stabileşte pentru încheierea căsătoriei nu va depăşi două luni de la data depunerii declarației de căsătorie.

Articolul 13. Examenul medical al persoanelor care doresc să se căsătorească

(1) Persoanele care doresc să se căsătorească sînt supuse unui examen medical gratuit obligatoriu.

(2) Rezultatul examenului medical se comunică numai persoanei examinate, eliberîndu-i-se un certificat ce atestă trecerea controlului respectiv, care se prezintă organului de stare civilă.

(3) Modul, termenul şi limitele examenului medical sînt stabilite de Guvern.

Articolul 14. Vîrsta matrimonială

(1) Vîrsta matrimonială minimă este de 18 ani.

[Art.14 al.(1) modificat prin LP120-XVI din 29.05.08, MO125-126/15.07.08 art.489]

(2) Pentru motive temeinice, se poate încuviința încheierea căsătoriei cu reducerea vîrstei matrimoniale, dar nu mai mult decît cu doi ani. Reducerea vîrstei matrimoniale va fi încuviințată de autoritatea administrației publice locale în a cărei rază teritorială îşi au domiciliul persoanele care doresc să se căsătorească, în baza cererii acestora şi acordului părinților minorului.

[Art.14 al.(2) modificat prin LP120-XVI din 29.05.08, MO125-126/15.07.08 art.489]

Articolul 15. Impedimente la căsătorie

(1) Nu se admite încheierea căsătoriei între:

a) persoane dintre care cel puțin una este deja căsătorită;

b) rude în linie dreaptă pînă la al IV-lea grad inclusiv, frați şi surori, inclusiv cei care au un părinte comun;

c) adoptator şi adoptat;

d) adoptat şi rudă a adoptatorului în linie dreaptă, pînă la al II-lea grad inclusiv;

e) curator şi persoană minoră aflată sub curatela acestuia, în perioada curatelei;

f) persoane dintre care cel puțin una a fost lipsită de capacitatea de exercițiu;

g) persoane condamnate la privațiune de libertate în perioada cînd ambele îşi ispăşesc pedeapsa;

h) persoane de acelaşi sex.

(2) Orice persoană poate face opunere la căsătorie, dacă există un impediment legal ori dacă nu sînt îndeplinite alte cerințe ale legii, expunîndu-şi în scris motivele şi anexînd dovezile invocate. Organul de stare civilă este obligat să verifice opunerile şi, dacă acestea se confirmă, să refuze încheierea căsătoriei.

Capitolul 4
DREPTURILE ŞI OBLIGAȚIILE PERSONALE ALE SOȚILOR

Articolul 16. Egalitatea soților în relațiile familiale

(1) Toate problemele vieții familiale se soluționează de către soți în comun, în conformitate cu principiul egalității lor în relațiile familiale.

(2) Fiecare dintre soți este în drept să-şi continue ori să-şi aleagă de sine stătător îndeletnicirea şi profesia.

(3) Soții își determină domiciliul în mod liber şi independent.

(4) Relațiile dintre soți se bazează pe stimă şi ajutor reciproc, pe obligații comune de întreținere a familiei, de îngrijire şi educație a copiilor.

Articolul 17. Alegerea numelui de familie de către soți

(1) La încheierea căsătoriei, soții, la dorință, își aleg numele de familie al unuia dintre ei sau cel format prin conexarea numelor ambilor drept nume de familie comun ori fiecare dintre ei își păstrează numele de familie pe care l-a purtat pînă la căsătorie, ori conexează numele de familie al celuilalt soț la numele de familie propriu.

(2) Conexarea numelor de familie nu se admite cînd cel puțin unul dintre ele este dublu.

(3) Schimbarea numelui de familie al unuia dintre soți nu implică schimbarea numelui de familie al celuilalt soț.

(4) În momentul înregistrării divorțului, soții pot păstra numele de familie ales la încheierea căsătoriei sau pot reveni la numele de familie purtat pînă la încheierea acestei căsătorii.

Articolul 18. Relațiile nepatrimoniale ale soților

(1) Relațiile nepatrimoniale ale soților sînt reglementate de prezentul cod.

(2) Soții își datorează reciproc sprijin moral şi fidelitate conjugală.

Capitolul 5
REGIMUL LEGAL AL BUNURILOR SOȚILOR

Articolul 19. Noțiunea regimului legal al bunurilor soților

(1) Bunurile dobîndite de către soți în timpul căsătoriei sînt supuse regimului proprietății în devălmăsie.

(2) Regimul legal al bunurilor soților acționează în măsura în care nu este modificat de contractul matrimonial.

Articolul 20. Proprietatea în devălmăsie a soților

(1) Bunurile dobîndite de către soți în timpul căsătoriei aparțin ambilor cu drept de proprietate în devălmăsie, conform legislației.

(2) Sînt proprietate în devălmăsie bunurile procurate din contul:

a) veniturilor obținute de fiecare dintre soți din:

- activitatea de muncă;
- activitatea de întreprinzător;
- activitatea intelectuală;

b) premiilor, indemnizațiilor şi altor plăți, cu excepția celor care au un caracter de compensare (ajutor material, despăgubire pentru vătămarea sănătății etc.);

c) altor mijloace comune.

(3) Sînt proprietate în devălmăşie a soților bunurile mobile şi imobile, valorile mobiliare, depunerile şi cotele de participație în capitalul social din instituțiile financiare sau societățile comerciale, care au fost construite, constituite, procurate sau făcute din contul mijloacelor comune, precum şi alte bunuri dobîndite în timpul căsătoriei, chiar dacă sînt procurate sau depuse pe numele unuia dintre soți.

(4) Dreptul la proprietate în devălmăşie se extinde şi asupra soțului care nu a avut un venit propriu, fiind ocupat cu gospodăria casnică, cu educația copiilor sau din alte motive temeinice.

(5) Sînt proprietate în devălmăsie a soților bunurile care au fost dobîndite din ziua încheierii căsătoriei pînă în ziua încetării acesteia. Instanța judecătorească este în drept, în baza cererii

soţului interesat care nu este vinovat de desfacerea căsătoriei, să declare bunurile dobîndite de către el în perioada cît soţii au dus gospodării separate proprietate a acestuia.

Articolul 21. Dreptul soţilor de a poseda, folosi şi dispune de bunurile comune

(1) Soţii, de comun acord, posedă, folosesc şi dispun de bunurile comune.

(2) Fiecare dintre soţi este în drept să încheie convenţii prin care să dispună de bunurile comune, cu excepţia bunurilor imobile, acordul celuilalt soţ fiind prezumat.

(3) Convenţia contrară dispoziţiilor prezentului cod, prin care se micşorează ori se suprimă comunitatea de bunuri, este declarată nulă de către instanţa judecătorească.

(4) Convenţia încheiată de unul dintre soţi poate fi declarată nulă de către instanţa judecătorească, la cererea celuilalt soţ, dacă se va stabili că cealaltă parte a convenţiei a ştiut sau trebuia să fi ştiut că al doilea soţ este împotriva încheierii convenţiei respective. Cererea privind declararea nulităţii convenţiei poate fi depusă în termen de 3 ani din momentul cînd celălalt soţ a aflat sau trebuia să fi aflat despre încheierea acesteia.

(5) Unul dintre soţi nu poate, fără consimţămîntul expres al celuilalt, să rezilieze contractul de închiriere a spaţiului de locuit, să înstrăineze casa sau apartamentul ori să limiteze prin acte juridice dreptul la locuinţă al celuilalt soţ.

Articolul 22. Proprietatea personală a soţilor

(1) Bunurile care au aparţinut fiecăruia dintre soţi pînă la încheierea căsătoriei şi bunurile primite în dar, obţinute prin moştenire sau în baza altor convenţii gratuite de către unul dintre soţi în timpul căsătoriei, sînt proprietate personală a fiecăruia dintre soţi.

(2) Lucrurile de uz personal (îmbrăcămintea, încălţămintea şi alte obiecte), cu excepţia bijuteriilor de preţ şi altor obiecte de lux, sînt proprietate personală a soţului care le foloseşte, indiferent de timpul şi modul de dobîndire.

Articolul 23. Recunoaşterea bunurilor personale ale soţilor proprietate în devălmăşie a acestora

Bunurile ce aparţin fiecăruia dintre soţi pot fi recunoscute de instanţa judecătorească proprietate în devălmăşie a acestora dacă se va stabili că, în timpul căsătoriei, din contul mijloacelor comune ale soţilor sau al mijloacelor unuia dintre soţi ori în urma muncii numai a unuia dintre soţi, valoarea acestor bunuri a sporit simţitor (reparaţie capitală, reconstrucţie, reutilare, reamenajare etc.).

Articolul 24. Urmărirea bunurilor soţilor

(1) Fiecare soţ răspunde pentru obligaţiile proprii cu bunurile proprietate personală şi cu cota-parte din proprietatea în devălmăşie, care poate fi determinată de către instanţa judecătorească la cererea creditorului.

(2) Soţii răspund cu întreg patrimoniul lor pentru obligaţiile care au fost asumate în interesul familiei, fie şi numai de unul dintre ei, precum şi pentru repararea prejudiciului cauzat ca urmare a săvîrşirii de către ei a unei infracţiuni, dacă prin aceasta au sporit bunurile comune ale soţilor.

Articolul 25. Împărţirea proprietăţii în devălmăşie a soţilor

(1) Împărţirea proprietăţii în devălmăşie a soţilor poate fi făcută atît în timpul căsătoriei, cît şi după desfacerea ei, la cererea oricăruia dintre soţi.

(2) Proprietatea în devălmăşie poate fi împărţită în baza acordului dintre soţi.

(3) În caz de neînţelegere, determinarea cotei-părţi a fiecărui soţ în proprietatea în devălmăşie, precum şi împărţirea acesteia în natură, se face pe cale judecătorească.

(4) La împărţirea proprietăţii în devălmăşie, instanţa judecătorească, la cererea soţilor, stabileşte bunurile ce urmează să fie transmise fiecăruia dintre ei. Dacă unuia dintre soţi îi sînt transmise bunuri care depăşesc cota ce-i revine, celuilalt soţ i se poate stabili o compensaţie bănească sau de altă natură.

(5) Bunurile procurate pentru copiii minori (îmbrăcăminte, încălţăminte, rechizite şcolare, instrumente muzicale, jucării etc.) se transmit gratuit soţului împreună cu care locuiesc copiii.

(6) Depunerile făcute de soţi pe numele copiilor lor minori sînt proprietate a copiilor şi nu se iau în considerare la partaj.

(7) Dacă bunurile comune au fost împărţite în timpul căsătoriei, acestea devin bunuri personale ale soţilor, iar bunurile care nu au fost împărţite, precum şi bunurile dobîndite ulterior de către soţi, sînt proprietate în devălmăşie a acestora.

(8) Pentru împărţirea bunurilor proprietate în devălmăşie a soţilor a căror căsătorie a fost desfăcută, se stabileşte un termen de prescripţie de 3 ani.

Articolul 26. Determinarea cotelor-părţi în proprietatea în devălmăşie a soţilor

(1) La împărţirea proprietăţii în devălmăşie a soţilor şi determinarea cotelor-părţi din aceasta, părţile soţilor sînt considerate egale dacă contractul matrimonial nu prevede altfel.

(2) Instanţa judecătorească este în drept să diferenţieze cotele-părţi în proprietatea în devălmăşie a soţilor, ţinînd cont de interesele unuia dintre soţi şi/sau de interesele copiilor minori.

(3) La împărţirea proprietăţii în devălmăşie a soţilor, datoriile comune se împart între ei proporţional cotelor-părţi ce le-au fost repartizate.

Capitolul 6
REGIMUL CONTRACTUAL AL BUNURILOR SOŢILOR

Articolul 27. Contractul matrimonial

Contractul matrimonial este convenţia încheiată benevol între persoanele care doresc să se căsătorească sau între soţi, în care se determină drepturile şi obligaţiile patrimoniale ale acestora în timpul căsătoriei şi/sau în cazul desfacerii acesteia.

Articolul 28. Încheierea contractului matrimonial

(1) Contractul matrimonial poate fi încheiat pînă la înregistrarea căsătoriei sau, în orice moment, în timpul căsătoriei.

(2) Contractul matrimonial încheiat pînă la înregistrarea căsătoriei intră în vigoare la data înregistrării acesteia.

(3) Contractul matrimonial se încheie în formă scrisă şi se autentifică notarial. Nerespectarea acestor prevederi atrage nulitatea contractului.

Articolul 29. Conţinutul contractului matrimonial

(1) Prin contractul matrimonial soţii pot modifica regimul legal al proprietăţii în devălmăşie stabilit la art.20.

(2) Contractul matrimonial poate stabili că toate bunurile dobîndite de fiecare dintre soţi în timpul căsătoriei sînt proprietate personală a soţului care le-a dobîndit.

(3) Contractul matrimonial încheiat în timpul căsătoriei nu are acţiune retroactivă. Bunurile dobîndite pînă la încheierea contractului sînt supuse regimului legal prevăzut de prezentul cod.

(4) Soţii sînt în drept să determine în contractul matrimonial drepturile şi obligaţiile privind întreţinerea reciprocă şi modul de participare a fiecăruia la veniturile obţinute de fiecare dintre ei şi la cheltuielile comune, bunurile ce vor fi transmise fiecăruia dintre soţi în caz de partaj, precum şi să stabilească alte clauze patrimoniale, inclusiv sancţiuni patrimoniale pentru soţul culpabil de desfacerea căsătoriei.

(5) Drepturile şi obligaţiile prevăzute în contractul matrimonial pot fi limitate la un anumit termen sau pot fi puse în dependenţă de survenirea sau nesurvenirea anumitelor condiţii.

(6) Părţile nu sînt în drept să stipuleze în contractul matrimonial clauze care ar afecta capacitatea juridică sau de exerciţiu a soţilor, dreptul lor de adresare în instanţa judecătorească pentru reglementarea relaţiilor personale dintre ei, inclusiv a drepturilor şi obligaţiilor dintre ei şi copiii lor, care ar limita dreptul soţului inapt de muncă la întreţinere, care ar leza drepturile şi interesele legitime ale soţilor sau ale unuia dintre ei, precum şi clauze care contravin principiilor şi naturii relaţiilor familiale.

Articolul 30. Modificarea şi rezilierea contractului matrimonial

(1) Contractul matrimonial poate fi modificat sau reziliat în orice moment, în baza acordului dintre soți. Acordul privind modificarea sau rezilierea contractului matrimonial se întocmeşte în scris şi se autentifică notarial.

(2) Nu se admite refuzul unilateral de executare a clauzelor contractului matrimonial.

(3) La cererea unuia dintre soți, instanța judecătorească poate modifica sau rezilia contractul matrimonial în modul şi temeiurile prevăzute de Codul civil.

Articolul 31. Încetarea şi declararea nulității contractului matrimonial

(1) Clauzele contractului matrimonial se sting din momentul încetării căsătoriei, cu excepția celor care au fost stipulate pentru perioada de după încetarea căsătoriei.

(2) Contractul matrimonial, în baza temeiurilor prevăzute de Codul civil, poate fi declarat nul, total sau parțial, de către instanța judecătorească.

(3) La cererea unuia dintre soți sau a procurorului, instanța judecătorească este în drept să declare nulitatea, totală sau parțială, a contractului matrimonial dacă acesta conține clauze care lezează drepturile şi interesele unuia dintre soți, ale copiilor minori ori ale altor persoane ocrotite prin lege.

Articolul 32. Garanțiile drepturilor creditorilor la încheierea, modificarea şi rezilierea contractului matrimonial

(1) Fiecare dintre soți este obligat să înştiințeze creditorii săi despre încheierea, modificarea sau rezilierea contractului matrimonial. În cazul neexecutării acestei obligații, soțul debitor răspunde pentru obligațiile sale indiferent de conținutul contractului.

(2) Creditorii soțului debitor pot cere modificarea sau rezilierea contractului matrimonial dacă acesta le lezează drepturile şi interesele ocrotite prin lege.

Capitolul 7
ÎNCETAREA CĂSĂTORIEI

Articolul 33. Temeiurile încetării căsătoriei

(1) Căsătoria încetează în urma decesului sau a declarării pe cale judecătorească a decesului unuia dintre soți.

(2) Căsătoria poate înceta prin divorț (desfacere), în baza cererii unuia sau a ambilor soți ori a tutorelui soțului declarat incapabil.

Articolul 34. Limitarea dreptului soțului de a cere desfacerea căsătoriei

În lipsa acordului soției, soțul nu poate cere desfacerea căsătoriei în timpul gravidității acesteia şi timp de un an după naşterea copilului dacă acesta s-a născut viu şi trăieşte.

Articolul 35. Modalitatea de desfacere a căsătoriei

În cazurile prevăzute la art.36 alin.(1) şi (2), căsătoria se desface de către oficiul de stare civilă, iar în cazurile prevăzute la art.36 alin.(4) şi (5) şi la art.37 - pe cale judecătorească.

Articolul 36. Desfacerea căsătoriei la oficiul de stare civilă

(1) În baza acordului comun al soților care nu au copii minori comuni sau înfiați de ambii soți, în cazurile cînd între aceştia nu există litigii referitoare la partaj sau la întreținerea soțului inapt de muncă, căsătoria poate fi desfăcută de către oficiul de stare civilă în a cărui rază teritorială se află domiciliul unuia dintre soți, cu participarea obligatorie a ambilor soți.

(2) La cererea unuia dintre soți, căsătoria poate fi desfăcută la oficiul de stare civilă dacă celălalt soț:

a) a fost declarat incapabil;

b) a fost declarat dispărut;

c) a fost condamnat la privațiune de libertate pe un termen mai mare de 3 ani.

(3) Desfacerea căsătoriei şi eliberarea certificatului de divorţ au loc după expirarea termenului de o lună din ziua depunerii cererii de divorţ.

(4) În cazul apariţiei litigiilor între soţi cu privire la copii, la partaj sau la întreţinerea soţului inapt de muncă care necesită sprijin material, desfacerea căsătoriei se face pe cale judecătorească.

(5) Dacă, după desfacerea căsătoriei de către oficiul de stare civilă, între soţi apar litigii referitoare la partaj, la întreţinerea copiilor minori sau a soţului inapt de muncă, acestea se vor soluţiona pe cale judecătorească.

Articolul 37. Desfacerea căsătoriei de către instanţa judecătorească

(1) Dacă soţii au copii minori comuni, cu excepţia cazurilor prevăzute la art.36 alin.(2), sau în lipsa acordului la divorţ al unuia dintre soţi, desfacerea căsătoriei are loc pe cale judecătorească.

(2) Desfacerea căsătoriei are loc pe cale judecătorească şi în cazurile cînd există acordul la divorţ al ambilor soţi, însă unul dintre ei refuză să se prezinte la oficiul de stare civilă pentru soluţionarea problemei.

(3) Instanţa judecătorească va desface căsătoria dacă va constata că convieţuirea soţilor şi păstrarea familiei în continuare sînt imposibile.

(4) Dacă, în procesul examinării cererii de desfacere a căsătoriei, unul dintre soţi nu-şi dă acordul la divorţ, instanţa judecătorească va amîna examinarea cauzei, stabilind un termen de împăcare de la o lună la 6 luni.

(5) Dacă măsurile de împăcare nu au dat efecte şi soţii continuă să insiste asupra divorţului, instanţa judecătorească va satisface cererea respectivă.

Articolul 38. Soluţionarea litigiilor de către instanţa judecătorească în procesul desfacerii căsătoriei

(1) La desfacerea căsătoriei, soţii pot prezenta instanţei judecătoreşti un acord privind împărţirea bunurilor lor proprietate în devălmăşie şi plata pensiei de întreţinere a copiilor şi soţului inapt de muncă ce necesită sprijin material, indicînd mărimea acesteia, precum şi privind determinarea părintelui împreună cu care vor locui copiii minori comuni.

(2) În cazul lipsei unui acord între soţi prevăzut la alin.(1) sau dacă se va dovedi că acordul lezează drepturile şi interesele copiilor minori sau ale unuia dintre soţi, instanţa judecătorească este obligată:

a) să împartă, la cererea soţilor (a unuia dintre ei), bunurile lor proprietate în devălmăşie;

b) să determine care dintre părinţi va plăti pensia de întreţinere a copiilor minori şi mărimea acesteia;

c) să stabilească, la cererea soţului inapt de muncă, care are dreptul la pensia de întreţinere de la celălalt soţ, mărimea şi modul de plată a acestei pensii;

d) să stabilească cu cine dintre părinţi vor locui copiii minori după divorţ.

(3) Litigiile, altele decît cele expuse în prezentul articol, nu pot fi soluţionate în procesul de desfacere a căsătoriei, cu excepţia acţiunii de contestare a paternităţii la cererea soţului.

(4) Dacă, la împărţirea bunurilor proprietate în devălmăşie a soţilor, vor fi atinse interesele persoanelor terţe, instanţa judecătorească va dispune examinarea cererii respective într-un proces aparte.

Articolul 39. Momentul încetării căsătoriei

(1) În cazul desfacerii căsătoriei la oficiul de stare civilă, aceasta încetează din ziua înregistrării divorţului, iar în cazul desfacerii căsătoriei pe cale judecătorească - din ziua cînd hotărîrea instanţei judecătoreşti a rămas definitivă.

(2) Dacă problema divorţului a fost soluţionată pe cale judecătorească, acesta urmează a fi înregistrat în modul prevăzut pentru înregistrarea de stat a actelor de stare civilă. Soţii nu au dreptul să încheie o nouă căsătorie pînă la obţinerea certificatului de divorţ de la oficiul de stare

civilă în a cărui rază teritorială se află domiciliul acestora.

(3) Instanța judecătorească este obligată să transmită, în termen de 3 zile de la data cînd hotărîrea privind desfacerea căsătoriei a rămas definitivă, o copie a acesteia oficiului de stare civilă din raza ei teritorială.

Articolul 40. Restabilirea căsătoriei în cazul apariției soțului declarat decedat sau dispărut

(1) În cazul apariției soțului declarat, în modul stabilit de lege, decedat sau dispărut şi anulării hotărîrii respective a instanței judecătoreşti, oficiul de stare civilă poate restabili căsătoria respectivă, la cererea comună a soților, dacă celălalt soț nu a încheiat o nouă căsătorie.

(2) În cazul restabilirii căsătoriei, se consideră că aceasta nu a fost întreruptă. Bunurile dobîndite în perioada de absență a unuia dintre soți aparțin soțului care le-a dobîndit.

Capitolul 8
DECLARAREA NULITĂȚII CĂSĂTORIEI

Articolul 41. Declararea nulității căsătoriei

(1) Instanța judecătorească va declara nulă căsătoria dacă aceasta:

a) a fost încheiată cu încălcarea prevederilor art.11, 13, 14 sau 15;

b) a fost încheiată cînd soții sau unul dintre ei nu a avut intenția de a crea o familie (căsătorie fictivă).

(2) Căsătoria declarată nulă se consideră ca atare din momentul încheierii ei.

(3) Instanța judecătorească este obligată să transmită, în termen de 3 zile de la data cînd hotărîrea privind declararea nulității căsătoriei a rămas definitivă, o copie a acesteia oficiului de stare civilă din raza teritorială a instanței judecătoreşti.

Articolul 42. Persoanele care au dreptul să ceară declararea nulității căsătoriei

(1) Dreptul de a cere declararea nulității căsătoriei îl au următoarele persoane:

a) soțul minor, părinții lui (tutorii), autoritatea tutelară sau procurorul, dacă căsătoria a fost încheiată de o persoană care nu a atins vîrsta matrimonială şi această vîrstă nu a fost redusă în modul stabilit. După atingerea de către soțul minor a vîrstei de 18 ani, dreptul de a cere declararea nulității căsătoriei îi aparține numai lui;

b) soțul ale cărui drepturi au fost încălcate prin încheierea căsătoriei, precum şi procurorul în cazurile viciului de consimțămînt;

c) soțul care nu a ştiut despre existența impedimentelor la căsătorie, tutorele soțului declarat incapabil, soțul din căsătoria precedentă nedesfăcută, alte persoane ale căror drepturi şi interese au fost lezate în urma căsătoriei încheiate cu încălcarea prevederilor art.15, precum şi autoritatea tutelară sau procurorul, în cazurile menționate mai sus;

d) soțul de bună-credință şi procurorul, în cazul în care a fost încheiată o căsătorie fictivă.

(2) Examinarea cererii privind declararea nulității căsătoriei încheiate cu un minor care nu a atins vîrsta matrimonială sau cu o persoană declarată incapabilă are loc cu participarea obligatorie a reprezentantului autorității tutelare.

Articolul 43. Împrejurările care înlătură nulitatea căsătoriei

(1) Instanța judecătorească poate recunoaşte valabilă căsătoria dacă, în momentul examinării cauzei de nulitate, împrejurările care împiedicau încheierea acesteia au dispărut.

(2) Instanța judecătorească este în drept să respingă cererea de declarare a nulității căsătoriei în cazurile cînd aceasta a fost încheiată de către un minor care nu a atins vîrsta matrimonială, dacă aceasta o cer interesele minorului sau dacă nu există acordul lui pentru încetarea căsătoriei.

(3) Căsătoria fictivă nu poate fi declarată nulă dacă, la momentul examinării cauzei, persoanele care au încheiat această căsătorie au creat deja o familie.

(4) Căsătoria nu poate fi declarată nulă după desfacerea ei, cu excepția cazurilor cînd a fost încheiată între rude a căror căsătorie este interzisă sau de către o persoană care, la momentul înregistrării căsătoriei, se află într-o altă căsătorie.

Articolul 44. Consecinţele de declarare a nulităţii căsătoriei

(1) Căsătoria declarată nulă de către instanţa judecătorească se consideră ca atare din ziua încheierii ei şi nu dă naştere la drepturi şi obligaţii între soţi, cu excepţiile prevăzute de prezentul articol.

(2) Bunurile procurate în comun de către persoanele a căror căsătorie a fost declarată nulă aparţin acestora cu drept de proprietate în diviziune, iar contractul matrimonial se consideră nul.

(3) În cazul în care căsătoria este declarată nulă:

a) instanţa judecătorească, la cererea soţului de bună-credinţă, este în drept să-l oblige pe celălalt soţ la plata pensiei de întreţinere, să aplice, la împărţirea bunurilor dobîndite în comun pînă la declararea nulităţii căsătoriei, regulile stabilite de art.20, 25, 26, precum şi să recunoască valabil, total sau parţial, contractul matrimonial;

b) soţul de bună-credinţă este în drept să ceară, în modul stabilit de legislaţia civilă, repararea prejudiciului moral şi material cauzat.

(4) Soţul de bună-credinţă, după declararea nulităţii căsătoriei, este în drept să păstreze numele de familie ales la încheierea acesteia.

(5) Declararea nulităţii căsătoriei nu afectează drepturile copiilor născuţi din această căsătorie.

TITLUL III
RELAŢIILE JURIDICE DINTRE PĂRINŢI ŞI COPII
Capitolul 9
ATESTAREA PROVENIENŢEI COPILULUI

Articolul 45. Rudenia şi afinitatea

(1) Rudenia este legătura bazată pe descendenţa unei persoane dintr-o altă persoană sau pe faptul că mai multe persoane au un ascendent comun. În primul caz, rudenia este în linie dreaptă, iar în al doilea caz - în linie colaterală.

(2) Gradul de rudenie se stabileşte prin numărul de naşteri.

(3) Rudele unuia dintre soţi sînt afinii celuilalt soţ. Linia şi gradul de afinitate sînt similare liniei şi gradului de rudenie.

Articolul 46. Temeiurile apariţiei drepturilor şi obligaţiilor reciproce ale părinţilor şi copiilor

Drepturile şi obligaţiile reciproce ale părinţilor şi copiilor rezultă din proveniența copiilor, atestată în modul stabilit de lege.

Articolul 47. Stabilirea provenienței copilului

(1) Proveniența copilului de la mamă (maternitatea) se stabileşte în baza documentelor care confirmă naşterea copilului de la mamă într-o instituţie medicală.

(2) În cazul cînd copilul nu este născut într-o instituţie medicală, maternitatea se stabileşte pe baza documentelor medicale, a depoziţiilor martorilor sau pe baza altor probe.

(3) Copilul născut din părinţi căsătoriţi ori în timp de 300 de zile din momentul desfacerii căsătoriei, declarării căsătoriei nule sau decesului soţului mamei copilului are ca tată pe soţul (fostul soţ) al mamei, dacă nu a fost stabilit contrariul.

(4) Prezumţia de paternitate a soţului (fostului soţ) poate fi înlăturată printr-o declaraţie a soţilor (foştilor soţi) depusă personal. În cazul în care soţii (unul din ei) nu se pot prezenta personal, declaraţia se autentifică notarial şi se expediază la organul de stare civlă.

(5) Paternitatea copilului născut în afara căsătoriei poate fi recunoscută de către tatăl său printr-o declaraţie comună a acestuia şi a mamei copilului, depusă la organul de stare civilă.

(6) În cazurile cînd mama este decedată, declarată decedată, incapabilă sau dispărută ori cînd nu i se cunoaşte locul aflării, precum şi în cazul decăderii ei din drepturile părinteşti, paternitatea se stabileşte în baza declaraţiei tatălui şi a acordului scris al autorităţii tutelare sau prin hotărîrea instanţei judecătoreşti dacă lipseşte un astfel de acord.

(7) Declaraţia comună a mamei şi tatălui copilului privind paternitatea poate fi depusă la

oficiul de stare civilă şi pînă la naşterea copilului.

Articolul 48. Stabilirea paternităţii în instanţa judecătorească

Dacă copilul este născut din părinţi necăsătoriţi între ei şi în lipsa declaraţiei comune a părinţilor sau a tatălui copilului, paternitatea se stabileşte de către instanţa judecătorească în baza declaraţiei unuia dintre părinţi, a tutorelui (curatorului) copilului sau a copilului însuşi la atingerea majoratului.

Articolul 49. Contestarea paternităţii (maternităţii)

(1) Paternitatea (maternitatea) poate fi contestată numai pe cale judecătorească de către persoanele înscrise drept tată sau mamă sau de către persoanele care sînt mama sau tatăl firesc al copilului, de către copil la atingerea majoratului, de către tutorele (curatorul) copilului sau tutorele părintelui declarat incapabil.

(2) Cererea privind contestarea paternităţii (maternităţii) poate fi depusă timp de un an din momentul cînd una din persoanele enumerate la alin.(1) a aflat sau trebuia să fi aflat despre înscrierea privind paternitatea (maternitatea) sau din momentul atingerii majoratului, în cazul unui minor.

(3) Nu au dreptul să conteste paternitatea:

a) soţul care şi-a dat acordul scris la fecundarea artificială sau implantarea embrionului soţiei;

b) persoana care a fost înscrisă drept tată al copilului în baza declaraţiei comune a acesteia şi a mamei copilului sau în baza declaraţiei proprii, dacă în momentul depunerii acesteia ştia că nu este tatăl firesc al copilului.

Articolul 50. Drepturile şi obligaţiile copiilor născuţi în afara căsătoriei

Copiii născuţi în afara căsătoriei au aceleaşi drepturi şi obligaţii faţă de părinţii şi rudele lor ca şi cei născuţi de la persoane căsătorite.

Capitolul 10
DREPTURILE COPIILOR MINORI

Articolul 51. Dreptul copilului la abitaţie şi educaţie în familie

(1) Se consideră copil persoana care nu a atins vîrsta de 18 ani (majoratul).

(2) Fiecare copil are dreptul să locuiască în familie, să-şi cunoască părinţii, să beneficieze de grija lor, să coabiteze cu ei, cu excepţia cazurilor cînd aceasta contravine intereselor copilului.

(3) Copilul are dreptul la educaţie din partea părinţilor, la dezvoltarea capacităţilor intelectuale, la libertatea gîndirii şi conştiinţei, la apărarea demnităţii şi onoarei.

(4) În cazurile cînd copilul este lipsit de grija părinţilor (aceştia sînt decăzuţi din drepturile părinteşti, declaraţi incapabili sau dispăruţi, precum şi în alte cazuri), drepturile copilului la educaţie sînt asigurate de autoritatea tutelară.

Articolul 52. Dreptul copilului de a comunica cu părinţii şi alte rude

(1) Copilul are dreptul să comunice cu ambii părinţi, cu buneii, fraţii, surorile şi cu celelalte rude. Desfacerea căsătoriei părinţilor, nulitatea ei sau traiul separat al acestora nu afectează drepturile copilului. În cazul cînd părinţii au domiciliul separat, copilul are dreptul să comunice cu fiecare dintre ei.

(2) Copilul aflat în situaţii extreme (reţinere, arest etc.) are dreptul să ia legătura cu părinţii sau cu alte rude în modul stabilit. Dacă nu este posibil de a contacta părinţii sau rudele copilului, va fi anunţată imediat autoritatea tutelară.

Articolul 53. Dreptul copilului de a fi protejat

(1) Copilului i se garantează apărarea drepturilor şi intereselor sale legitime.

(2) Apărarea drepturilor şi intereselor legitime ale copilului se asigură de părinţi sau persoanele care îi înlocuiesc, iar în cazurile prevăzute de lege - de procuror, autoritatea tutelară sau de alte organe abilitate.

(3) Minorul care a căpătat capacitatea deplină de exercițiu pînă la atingerea majoratului își apără drepturile şi interesele legitime de sine stătător.

(4) Copilul are dreptul la protecție contra abuzurilor, inclusiv contra pedepsei corporale din partea părinților sau a persoanelor care îi înlocuiesc.

[Art.53 al.(4) modificat prin LP120-XVI din 29.05.08, MO125-126/15.07.08 art.489]

(5) În cazul încălcării drepturilor şi intereselor legitime ale copilului, inclusiv prin neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către părinți (a unuia dintre ei) a obligațiilor de întreținere, educație şi instruire, sau în cazul abuzului de drepturile părinteşti, copilul poate să se adreseze de sine stătător autorității tutelare pentru apărarea drepturilor şi intereselor sale legitime, iar de la vîrsta de 14 ani - instanței judecătoreşti.

(6) Persoanele cu funcții de răspundere şi alți cetățeni care ştiu despre existența unui pericol pentru viața sau sănătatea copilului, despre încălcarea drepturilor şi intereselor lui legitime sînt obligați să comunice acest fapt autorității tutelare, făcînd tot posibilul pentru a proteja drepturile şi interesele legitime ale copilului.

Articolul 54. Dreptul copilului la exprimarea opiniei

Copilul are dreptul să-şi exprime opinia la soluționarea în familie a problemelor care îi ating interesele şi să fie audiat în cursul dezbaterilor judiciare sau administrative. De opinia copilului care a atins vîrsta de 10 ani se va ține cont în mod obligatoriu dacă aceasta nu contravine intereselor lui.

Articolul 55. Dreptul copilului la nume de familie şi prenume

(1) Copilul are dreptul la un nume de familie şi prenume.

(2) Copilul dobîndeşte numele de familie al părinților săi. Dacă părinții poartă nume de familie diferite, copilul va lua numele de familie al tatălui sau al mamei, în baza acordului comun al acestora.

(3) Copilul va purta un prenume simplu sau unul compus din două prenume, potrivit voinței ambilor părinți.

(4) În caz de litigiu între părinți privind numele de familie şi/sau prenumele copilului, decide autoritatea tutelară.

Articolul 56. Schimbarea numelui de familie şi prenumelui copilului

(1) În baza cererii comune a părinților (sau a unuia dintre ei), oficiul de stare civilă poate schimba numele de familie şi/sau prenumele copilului care nu a atins vîrsta de 16 ani.

(2) În caz de litigiu între părinți, problema privind schimbarea numelui de familie şi/sau a prenumelui copilului este soluționată de către oficiul de stare civilă, cu concursul autorității tutelare în a cărei rază teritorială îşi are domiciliul minorul, ținîndu-se cont în exclusivitate de interesele copilului.

(3) Schimbarea numelui de familie al ambilor părinți atrage după sine schimbarea numelui de familie al copilului, iar în cazul schimbării numelui de familie al unuia dintre părinți, numele de familie al copilului poate fi schimbat în baza acordului comun al părinților. În lipsa unui atare acord, decide autoritatea tutelară.

(4) Schimbarea numelui de familie şi/sau a prenumelui copilului care a atins vîrsta de 10 ani se face, în toate cazurile, cu acordul acestuia.

Articolul 57. Drepturile patrimoniale ale copilului

(1) Copilul este proprietar al veniturilor obținute, al bunurilor primite în dar, moştenite sau dobîndite într-un alt mod, şi al tuturor bunurilor procurate din mijloacele lui.

(2) Dreptul de proprietate al copilului este realizat în modul stabilit de Codul civil.

(3) Copilul nu are drept de proprietate asupra bunurilor părinților, iar părinții - asupra bunurilor copiilor, excepție făcînd dreptul la moştenire şi dreptul la întreținere. Părinții şi copiii care locuiesc împreună posedă şi folosesc bunurile fiecăruia dintre ei de comun acord.

(4) În cazul apariției bunurilor comune ale părinților și copiilor, drepturile de posesie, de folosință și de dispoziție a acestora sînt reglementate de legislația civilă.

Capitolul 11
DREPTURILE ŞI OBLIGAȚIILE PĂRINȚILOR

Articolul 58. Drepturile și obligațiile părinților

(1) Părinții au drepturi și obligații egale față de copii, indiferent de faptul dacă copiii sînt născuți în căsătorie sau în afara ei, dacă locuiesc împreună cu părinții sau separat.

(2) Drepturile și obligațiile părinților, cu excepțiile prevăzute de prezentul cod, încetează din momentul atingerii majoratului sau obținerii capacității depline de exercițiu de către copil.

Articolul 59. Drepturile părinților minori

(1) Părinții minori au dreptul să locuiască împreună cu copilul lor și să participe la educația lui.

(2) Părinții minori necăsătoriți pot recunoaşte și contesta paternitatea și maternitatea în baze generale. Părinții minori care nu au atins vîrsta de 16 ani pot cere stabilirea paternității pe cale judecătorească.

Articolul 60. Drepturile și obligațiile părinților privind educația și instruirea copiilor

(1) Părinții au dreptul și sînt obligați să-și educe copiii conform propriilor convingeri, indiferent de faptul dacă locuiesc împreună sau separat.

(2) Părinții poartă răspundere pentru dezvoltarea fizică, intelectuală și spirituală a copiilor și au prioritate la educația lor față de oricare alte persoane.

(3) Părinții sînt obligați să asigure frecventarea de către copil a școlii pînă la sfîrșitul anului de învățămînt în care acesta atinge vîrsta de 16 ani. Instituția de învățămînt și forma de instruire sînt alese de către părinți, cu luarea în considerare a opiniei copilului.

(4) Litigiile dintre părinți privind educația și instruirea copiilor se soluționează de către autoritatea tutelară, iar decizia acesteia poate fi atacată pe cale judecătorească.

Articolul 61. Apărarea drepturilor și intereselor legitime ale copiilor

(1) Drepturile și interesele legitime ale copiilor sînt apărate de către părinții lor.

(2) Părinții sînt reprezentanții legali ai copiilor lor și acționează în numele lor în relațiile cu toate persoanele fizice și juridice, inclusiv în autoritățile administrației publice și instanțele judecătorești, fără a avea nevoie de împuterniciri speciale.

(3) În cazul existenței unor conflicte de interese între părinți și copii, autoritatea tutelară este obligată să numească un reprezentant pentru apărarea drepturilor și intereselor legitime ale copilului.

Articolul 62. Exercitarea drepturilor părinților

(1) Drepturile părinților nu pot fi exercitate contrar intereselor copilului lor. Părinții nu pot prejudicia sănătatea fizică și psihică a copilului.

(2) Metodele de educație a copilului, alese de părinți, vor exclude comportamentul abuziv, insultele și maltratările de orice fel, discriminarea, violența psihică și fizică, aplicarea pedepselor corporale antrenarea în acțiuni criminale, inițierea în consumul de băuturi alcoolice, folosirea substanțelor stupefiante și psihotrope, practicarea jocurilor de noroc, cerșitul și alte acte ilicite.

[Art.62 al.(2) modificat prin LP120-XVI din 29.05.08, MO125-126/15.07.08 art.489]

(3) Toate problemele privind educația și instruirea copilului se soluționează de către părinți de comun acord, ținîndu-se cont de interesele și de părerea copilului.

(4) Părinții poartă răspundere, în modul stabilit, pentru exercitarea drepturilor părintești în detrimentul intereselor copilului.

Articolul 63. Domiciliul copilului minor

(1) În cazul cînd părinții locuiesc separat, domiciliul copilului care nu a atins vîrsta de 14 ani se determină prin acordul părinților.

(2) Dacă un atare acord lipseşte, domiciliul minorului se stabileşte de către instanţa judecătorească, ţinîndu-se cont de interesele şi părerea copilului (dacă acesta a atins vîrsta de 10 ani). În acest caz, instanţa judecătorească va lua în considerare ataşamentul copilului faţă de fiecare dintre părinţi, faţă de fraţi şi surori, vîrsta copilului, calităţile morale ale părinţilor, relaţiile existente între fiecare părinte şi copil, posibilităţile părinţilor de a crea condiţii adecvate pentru educaţia şi dezvoltarea copilului (îndeletnicirile şi regimul de lucru, condiţiile de trai etc.)

(3) La determinarea domiciliului copilului minor, instanţa judecătorească va cere şi avizul autorităţii tutelare în a cărei rază teritorială se află domiciliul fiecăruia dintre părinţi.

Articolul 64. Exercitarea drepturilor părinteşti în cazul
cînd părinţii locuiesc separat

(1) Părintele care locuieşte împreună cu copilul nu are dreptul să împiedice contactul dintre copil şi celălalt părinte care locuieşte separat, cu excepţia cazurilor cînd comportamentul acestuia din urmă este în detrimentul intereselor copilului sau prezintă pericol pentru starea lui fizică şi psihică.

(2) Părinţii au dreptul să încheie un acrod privind exercitarea drepturilor părinteşti de către părintele care locuieşte separat de copil. Litigiile apărute se soluţionează de către autoritatea tutelară, iar decizia acesteia poate fi atacată în instanţa judecătorească, care va emite hotărîrea respectivă.

(3) În cazul nerespectării hotărîrii instanţei judecătoreşti, faţă de părintele culpabil se aplică măsurile stabilite de legislaţia procesuală civilă. În cazul încălcării repetate a hotărîrii judecătoreşti, la cererea părintelui care locuieşte separat de copil, instanţa judecătorească, ţinînd cont de interesele şi părerea copilului, poate soluţiona problema transmiţîndu-i copilul.

(4) Părinţii care locuiesc separat de copil au dreptul de a primi informaţiile ce se referă la copilul lor de la toate instituţiile educative, curative, de asistenţă socială etc. Comunicarea informaţiei poate fi refuzată dacă comportamentul părintelui prezintă pericol pentru viaţa şi sănătatea copilului. Acest refuz poate fi atacat în instanţa judecătorească.

Articolul 65. Dreptul bunicilor, fraţilor şi surorilor copilului
de a comunica cu acesta

(1) Bunicii, fraţii şi surorile copilului au dreptul să comunice cu acesta. Dacă părinţii copilului (unul dintre ei) le refuză acest drept, autoritatea tutelară îi poate obliga să-l respecte.

(2) Dacă părinţii (unul dintre ei) vor neglija hotărîrea autorităţii tutelare, persoanele interesate pot porni în instanţa judecătorească o acţiune privind înlăturarea impedimentelor de comunicare cu copilul.

(3) Acţiunea privind înlăturarea impedimentelor de comunicare cu copilul a bunicilor, fraţilor şi surorilor lui poate fi respinsă numai în cazul existenţei unui pericol pentru viaţa şi sănătatea copilului, pentru dezvoltarea lui spirituală.

Articolul 66. Apărarea drepturilor părinteşti

(1) Părinţii au dreptul să ceară înapoierea copilului de la orice persoană care îl reţine fără un temei legal. În caz de litigiu, părinţii se pot adresa instanţei judecătoreşti.

(2) Instanţa judecătorească este în drept să respingă acţiunea prevăzută la alin.(1) dacă va stabili că înapoierea copilului părinţilor săi contravine intereselor acestuia.

(3) Dacă instanţa judecătorească va stabili că nici părinţii şi nici persoanele la care se află copilul nu sînt în stare să asigure întreţinerea, educaţia şi dezvoltarea adecvată a acestuia, ea va obliga autoritatea tutelară să transmită copilul unei instituţii de stat şi să-l ia la evidenţă, asigurîndu-i în continuare apărarea drepturilor şi intereselor legitime.

Articolul 67. Decăderea din drepturile părinteşti

Părinţii pot fi decăzuţi din drepturile părinteşti dacă:

a) se eschivează de la exercitarea obligaţiilor părinteşti, inclusiv de la plata pensiei de întreţinere;

b) refuză să ia copilul din maternitate sau dintr-o altă instituţie curativă, educativă, dintr-o

instituție de asistență socială sau alta similară;

c) fac abuz de drepturile părinteşti;

d) se comportă cu cruzime față de copil, aplicînd violența fizică sau psihică, atentează la inviolabilitatea sexuală a copilului;

e) prin comportare amorală, influențează negativ asupra copilului;

f) suferă de alcoolism cronic sau de narcomanie;

g) au săvîrşit infracțiuni premeditate contra vieții şi sănătății copiilor sau a soțului; precum şi

h) în alte cazuri cînd aceasta o cer interesele copilului.

Articolul 68. Modalitatea de decădere din drepturile părinteşti

(1) Decăderea din drepturile părinteşti are loc numai pe cale judecătorească.

(2) Acțiunea privind decăderea din drepturile părinteşti poate fi pornită de celălalt părinte, tutorele copilului, autoritatea tutelară sau procurorul.

(3) Cererea privind decăderea din drepturile părinteşti se examinează cu participarea obligatorie a autorității tutelare.

(4) Instanța judecătorească este obligată să transmită, în termen de 3 zile din momentul cînd hotărîrea privind decăderea din drepturile părinteşti a rămas definitivă, o copie a acesteia oficiului de stare civilă din raza teritorială a instanței.

Articolul 69. Efectele decăderii din drepturile părinteşti

(1) Copilul ai cărui părinți (unul dintre ei) sînt decăzuți din drepturile părinteşti păstrează dreptul de folosință asupra spațiului locativ şi toate drepturile patrimoniale bazate pe rudenia cu părinții şi rudele sale fireşti, inclusiv dreptul la succesiune.

(2) Dacă copilul nu poate fi transmis celuilalt părinte sau dacă ambii părinți sînt decăzuți din drepturile părinteşti, copilul se pune la dispoziția autorității tutelare.

(3) Părinții decăzuți din drepturile părinteşti pot avea întrevederi cu copilul lor numai cu permisiunea autorității titelare. Întrevederile nu se acordă dacă contactul părinților cu copilul poate cauza daune dezvoltării lui fizice sau intelectuale, dacă este evident că părinții nu sînt capabili de acest contact, dacă, din anumite motive, contactul contravine intereselor copilului sau dacă acesta, în timpul dezbaterilor judiciare, a avut obiecții serioase privind contactul cu părinții decăzuți din drepturi.

Articolul 70. Restabilirea drepturilor părinteşti

(1) Părinții pot fi restabiliți în drepturile părinteşti dacă au încetat împrejurările care au condus la decăderea lor din aceste drepturi şi dacă restabilirea în drepturile părinteşti este în interesul copilului.

(2) Restabilirea în drepturile părinteşti se face pe cale judecătorească, în baza cererii persoanei decăzute din aceste drepturi, cu participarea obligatorie a autorității tutelare.

(3) Restabilirea în drepturile părinteşti față de copilul care a atins vîrsta de 10 ani se admite ținîndu-se cont de opinia copilului.

(4) Dacă copilul a fost adoptat şi adopția nu a fost desfăcută, hotărîrea privind decăderea din drepturile părinteşti poate fi anulată fără restabilirea drepturilor şi obligațiilor de părinte.

Articolul 71. Luarea copilului fără decădere din drepturile părinteşti

(1) La cererea autorității tutelare, instanța judecătorească poate hotărî luarea copilului de la părinți fără decăderea acestora din drepturile părinteşti, dacă aflarea copilului împreună cu părinții prezintă pericol pentru viața şi sănătatea lui, şi punerea acestuia la dispoziția autorității tutelare.

(2) În cazuri excepționale, dacă există un pericol iminent pentru viața şi sănătatea copilului, autoritatea tutelară poate decide luarea copilului de la părinți, comunicînd acest fapt procurorului în termen de cel mult 24 de ore.

(3) În cazurile prevăzute la alin.(2), autoritatea tutelară, în termen de 7 zile, va porni o acțiune în instanța judecătorească privind decăderea din drepturile părinteşti sau luarea copilului

de la părinţi fără decăderea lor din aceste drepturi. Dacă această cerinţă nu este îndeplinită, copilul va fi înapoiat părinţilor.

(4) Cererea privind luarea copilului de la părinţi fără decăderea acestora din drepturile părinteşti se examinează cu participarea obligatorie a autorităţii tutelare.

(5) La cererea părinţilor, instanţa judecătorească poate să le înapoieze copilul dacă aceasta nu contravine intereselor copilului.

Articolul 72. Efectele luării copilului fără decădere
din drepturile părinteşti

(1) În cazurile luării copilului fără decădere din drepturile părinteşti, părinţii pierd dreptul de a comunica cu acesta, de a participa personal la educaţia lui şi de a-i reprezenta interesele.

(2) Părinţii de la care a fost luat copilul pot avea întrevederi cu acesta, în unele cazuri, doar cu permisiunea autorităţii tutelare.

Articolul 73. Participarea autorităţii tutelare la examinarea
litigiilor privind educaţia copilului

(1) La examinarea de către instanţa judecătorească a litigiilor privind educaţia copilului este obligatorie participarea autorităţii tutelare.

(2) Autoritatea tutelară este obligată să examineze condiţiile de trai ale copilului şi ale persoanei care pretinde la educaţia copilului şi să prezinte instanţei judecătoreşti avizul respectiv.

TITLUL IV
OBLIGAŢIA DE ÎNTREŢINERE DINTRE MEMBRII FAMILIEI
Capitolul 12
OBLIGAŢIA DE ÎNTREŢINERE DINTRE PĂRINŢI ŞI COPII

Articolul 74. Obligaţia părinţilor de a-şi întreţine copiii

(1) Părinţii sînt obligaţi să-şi întreţină copiii minori şi copiii majori inapţi de muncă care necesită sprijin material.

(2) Modul de plată a pensiei de întreţinere se determină în baza unui contract încheiat între părinţi sau între părinţi şi copilul major inapt de muncă.

(3) Dacă lipseşte un atare contract şi părinţii nu participă la întreţinerea copiilor, pensia de întreţinere se încasează pe cale judecătorească, la cererea unuia dintre părinţi, a tutorelui copilului sau a autorităţii tutelare.

Articolul 75. Cuantumul pensiei de întreţinere încasate
pentru copilul minor

(1) Pensia de întreţinere pentru copilul minor se încasează din salariul şi/sau din alte venituri ale părinţilor în mărime de 1/4 - pentru un copil, 1/3 - pentru 2 copii şi 1/2 - pentru 3 şi mai mulţi copii.

(2) Cuantumul cotelor stabilite la alin.(1) poate fi micşorat sau majorat de instanţa judecătorească, ţinîndu-se cont de starea materială şi familială a părinţilor, de alte circumstanţe importante.

(3) În cazul în care unii copii rămîn cu un părinte, iar alţii - cu celălalt, pensia de întreţinere plătită în favoarea părintelui mai puţin asigurat se stabileşte într-o sumă bănească fixă, determinată conform art.76.

Articolul 76. Încasarea pensiei de întreţinere pentru
copilul minor într-o sumă bănească fixă

(1) În cazurile cînd părintele care datorează întreţinere copilului său are un salariu şi/sau alte venituri neregulate sau fluctuabile ori primeşte salariu şi/sau alte venituri, total sau parţial, în natură, ori nu are un salariu şi/sau alte venituri, precum şi în alte cazuri cînd, din anumite motive, încasarea pensiei de întreţinere, sub forma unei cote din salariu şi/sau alte venituri, este imposibilă, dificilă sau lezează substanţial interesele uneia dintre părţi, instanţa judecătorească poate să stabilească cuantumul pensiei de întreţinere într-o sumă bănească fixă plătită lunar sau, concomitent, într-o sumă bănească fixă şi sub forma unei cote din salariu şi/sau alte venituri

conform art.75.

(2) Cuantumul sumei băneşti fixe încasate în conformitate cu alin.(1) se determină de instanţa judecătorească, ţinîndu-se cont de starea materială şi familială a părţilor, de alte circumstanţe importante şi păstrîndu-se, dacă este posibil, nivelul anterior de asigurare materială a copilului.

Articolul 77. Încasarea şi folosirea pensiei de întreţinere
pentru copilul minor rămas fără ocrotire
părintească

(1) Pensia de întreţinere a copilului minor care a rămas fără ocrotire părintească se plăteşte tutorelui (curatorului) acestuia.

(2) Dacă copilul se află într-o instituţie educativă, curativă, de asistenţă socială sau altă instituţie similară, 50 la sută din pensia de întreţinere încasată de la părinţi se transferă pe contul instituţiei respective şi se ţine evidenţa pentru fiecare copil în parte, depunerile folosindu-se pentru întreţinerea copilului. Restul de 50 la sută se transferă într-un cont deschis pe numele copilului la o instituţie financiară.

Articolul 78. Dreptul copiilor majori inapţi de muncă
la pensie de întreţinere

(1) Părinţii sînt obligaţi să-şi întreţină copiii majori inapţi de muncă care necesită sprijin material.

(2) În caz de litigii privind achitarea pensiei de întreţinere, instanţa judecătorească stabileşte cuantumul acesteia pentru copiii majori inapţi de muncă într-o sumă bănească fixă plătită lunar, ţinîndu-se cont de starea materială şi familială, de alte circumstanţe importante.

Articolul 79. Participarea părinţilor la cheltuielile
suplimentare în favoarea copiilor

(1) În caz de litigii şi de circumstanţe excepţionale (boală gravă, mutilare a copilului minor sau a celui major inapt de muncă, necesitatea achitării cheltuielilor privind îngrijirea acestora etc.), în lipsa contractului între părţi, instanţa judecătorească poate obliga pe fiecare dintre părinţi să participe la cheltuielile suplimentare generate de aceste circumstanţe.

(2) Modalitatea participării părinţilor la cheltuielile suplimentare, precum şi cuantumul acestor cheltuieli sînt stabilite de instanţa judecătorească, ţinîndu-se cont de starea materială şi familială a părinţilor şi copiilor şi de alte circumstanţe importante. Cuantumul cheltuielilor suplimentare se stabileşte într-o sumă bănească fixă, ce va fi achitată lunar.

(3) Instanţa judecătorească poate obliga părinţii să participe la cheltuielile suplimentare deja făcute, precum şi la viitoarele cheltuieli suplimentare.

Articolul 80. Obligaţia copiilor majori de a-şi întreţine
părinţii

(1) Copiii majori apţi de muncă sînt obligaţi să-şi întreţină şi să-şi îngrijească părinţii inapţi de muncă care necesită sprijin material.

(2) Dacă nu există un contract privind întreţinerea părinţilor inapţi de muncă care necesită sprijin material, problema achitării pensiei de întreţinere de către copiii majori se soluţionează pe cale judecătorească.

(3) Cuantumul pensiei de întreţinere se stabileşte de instanţa judecătorească într-o sumă bănească fixă plătită lunar, ţinîndu-se cont de starea materială şi familială a părinţilor şi a copiilor, de alte circumstanţe importante.

(4) La stabilirea cuantumului pensiei, instanţa judecătorească este în drept să ţină cont de toţi copiii majori ai părintelui respectiv, indiferent de faptul dacă acţiunea a fost pornită faţă de unul, cîţiva sau toţi copiii.

(5) Copilul poate fi eliberat de obligaţia de a-şi întreţine părinţii inapţi de muncă care necesită sprijin material dacă instanţa judecătorească va stabili că aceştia s-au eschivat de la îndeplinirea obligaţiilor părinteşti faţă de acest copil.

(6) Copiii ai căror părinți sînt decăzuți din drepturile părinteşti se scutesc de obligația de întreținere a acestora.

Articolul 81. Participarea copiilor majori la cheltuielile suplimentare în favoarea părinților

(1) În circumstanțe excepționale (boală gravă, mutilare sau alt viciu al părintelui etc.), copiii majori pot fi obligați de către instanța judecătorească să participe la cheltuielile suplimentare generate de aceste circumstanțe dacă lipseşte un contract între părți sau dacă copiii refuză să participe benevol la aceste cheltuieli.

(2) Modul de participare a copiilor majori la cheltuielile suplimentare în favoarea părinților şi cuantumul acestora se determină de instanța judecătorească, conform dispozițiilor art.80.

(3) Instanța judecătorească este în drept să elibereze copiii majori de participarea la cheltuielile suplimentare în favoarea părinților dacă se va stabili că aceştia s-au eschivat de la îndeplinirea obligațiilor părinteşti față de aceşti copii, chiar şi în cazul cînd copiii plătesc pensia de întreținere.

Capitolul 13
OBLIGAȚIA DE ÎNTREȚINERE DINTRE SOȚI ŞI FOŞTII SOȚI

Articolul 82. Obligația soților de a se întreține reciproc

(1) Soții îşi datorează întreținerea materială reciprocă.

(2) În cazul refuzului de a acorda întreținere şi dacă între soți nu există un contract privind plata pensiei de întreținere, dreptul de a porni o acțiune în instanța judecătorească privind încasarea acesteia de la celălalt soț îl au:

a) soțul inapt de muncă (care a atins vîrsta de pensionare sau este invalid de gradul I, II sau III) şi care necesită sprijin material;

b) soția în timpul gravidității;

c) soțul care îngrijeşte copilul comun timp de 3 ani după naşterea acestuia;

d) soțul care îngrijeşte pînă la vîrsta de 18 ani un copil comun invalid sau care îngrijeşte un copil comun invalid de gradul I din copilărie, dacă acest soț nu lucrează şi copilul necesită îngrijire.

(3) Pensia de întreținere se plătește persoanelor enumerate la alin.(2) numai în cazul cînd acestea nu au un venit propriu suficient, iar soțul care datorează întreținere are posibilitatea de a o plăti.

Articolul 83. Dreptul fostului soț la întreținere după divorț

Dreptul de a pretinde întreținere de la fostul soț pe cale judecătorească îl are:

a) fosta soție în timpul gravidității;

b) fostul soț, care necesită sprijin material, ocupat cu îngrijirea copilului comun timp de 3 ani după naşterea acestuia;

c) fostul soț, care necesită sprijin material, ocupat cu îngrijirea copilului comun invalid pînă la vîrsta de 18 ani sau a copilului comun invalid de gradul I din copilărie;

d) fostul soț, care necesită sprijin material, devenit inapt de muncă în timpul căsătoriei sau timp de un an după desfacerea acesteia;

e) fostul soț care necesită sprijin material şi a atins vîrsta de pensionare, în termen de cel mult 5 ani din momentul desfacerii căsătoriei, dacă soții au fost căsătoriți cel puțin 15 ani.

Articolul 84. Cuantumul pensiei de întreținere încasate de la soț (fostul soț)

Cuantumul pensiei de întreținere încasate de la un soț (fost soț) în favoarea celuilalt soț se stabileşte de către instanța judecătorească într-o suma bănească fixă plătită lunar. La stabilirea sumei pensiei de întreținere, se ține cont de situația materială şi familială a soților (foştilor soți), de alte circumstanțe importante.

Articolul 85. Scutirea soțului (fostului soț) de obligația de întreținere sau limitarea în termen a acestei obligații

Instanța judecătorească este în drept să-l elibereze pe unul dintre soți (fostul soț) de obligația de întreținere sau să limiteze această obligație la un anumit termen dacă:

a) incapacitatea de muncă a soțului (fostului soț) inapt de muncă, care necesită sprijin material, este rezultatul abuzului de băuturi alcoolice sau substanțe stupefiante ori al unei infracțiuni premeditate;

b) soțul (fostul soț) care necesită sprijin material a avut o comportare amorală în familie;

c) soții (foştii soți) s-au aflat în relații de căsătorie cel mult 5 ani;

d) s-a dovedit, pe cale judecătorească, că căsătoria a fost desfăcută din culpa fostului soț care necesită sprijin material.

Capitolul 14
OBLIGAȚIA DE ÎNTREȚINERE DINTRE ALȚI MEMBRI AI FAMILIEI

Articolul 86. Obligația de întreținere dintre frați şi surori

(1) Frații şi surorile minore, care necesită sprijin material, în imposibilitatea întreținerii lor de către părinți, au dreptul la întreținere de la surorile şi frații majori apți de muncă care dispun de mijloace suficiente.

(2) Acelaşi drept îl au surorile şi frații majori inapți de muncă, care necesită sprijin material, dacă s-a stabilit imposibilitatea întreținerii acestora de către copiii lor majori apți de muncă, de către soți (foştii soți) sau de către părinți.

Articolul 87. Obligația bunicilor de a-şi întreține nepoții

(1) Nepoții minori, care necesită sprijin material, în imposibilitatea întreținerii lor de către părinți, au dreptul la întreținere de la bunicii care dispun de mijloace suficiente.

(2) Acelaşi drept îl au şi nepoții majori inapți de muncă, care necesită sprijin material, dacă s-a stabilit imposibilitatea întreținerii lor de către soți (foştii soți), copiii majori apți de muncă sau de către părinți.

Articolul 88. Obligația nepoților de a-şi întreține bunicii

Bunicii inapți de muncă, care necesită sprijin material, în imposibilitatea întreținerii lor de către copiii majori apți de muncă sau de către soți (foştii soți), au dreptul la întreținere de la nepoții majori apți de muncă care dispun de mijloace suficiente.

Articolul 89. Obligația copiilor vitregi de a-şi întreține părinții vitregi

(1) Părinții vitregi inapți de muncă, care necesită sprijin material, în imposibilitatea întreținerii lor de către copiii lor fireşti majori apți de muncă sau de către soț (fostul soț), au dreptul la întreținere de la copiii vitregi majori apți de muncă care dispun de mijloace suficiente.

(2) Instanța judecătorească este în drept să scutească copiii vitregi de obligația de a-şi întreține părinții vitregi dacă aceştia i-au întreținut şi educat mai puțin de 5 ani sau nu şi-au onorat obligațiile.

Articolul 90. Obligația copiilor de a-şi întreține educatorii

(1) Persoanele inapte de muncă, care necesită sprijin material, şi care au întreținut şi educat copii minori (denumiți în continuare educatori) au dreptul la întreținere de la aceştia dacă ultimii au atins vîrsta majoratului, sînt apți de muncă şi dispun de mijloace suficiente şi dacă s-a stabilit imposibilitatea întreținerii educatorilor de către propriii lor copii majori apți de muncă sau de către soț (fostul soț).

(2) Instanța judecătorească este în drept să scutească copiii de obligația de a-şi întreține educatorii dacă aceştia i-au întreținut şi educat mai puțin de 5 ani sau nu şi-au onorat obligațiile.

(3) Persoanele care s-au aflat sub tutelă (curatelă) sau în casele de copii de tip familial sînt scutite de obligațiile prevăzute la alin.(1).

Articolul 91. Cuantumul şi modul de încasare a pensiei
de întreţinere pentru alţi membri ai familiei

(1) Cuantumul şi modul de încasare a pensiei de întreţinere pentru persoanele menţionate la art.86-90 pot fi stabilite
printr-un contract între părţi.

(2) Dacă nu există un contract între părţi, pensia de întreţinere se stabileşte de către instanţa judecătorească în sumă bănească fixă achitată lunar, ţinîndu-se cont de starea materială şi familială a persoanei care datorează întreţinere şi a persoanei care are dreptul la întreţinere, precum şi de alte circumstanţe importante.

(3) Dacă unul dintre membrii familiei are dreptul la pensie de întreţinere concomitent de la mai multe persoane, instanţa judecătorească determină cuantumul acesteia pentru fiecare dintre cei ce o datorează, ţinînd cont de starea lor materială şi familială. Instanţa judecătorească este în drept să ia în considerare toate persoanele care datorează întreţinere, indiferent de faptul dacă acţiunea a fost pornită faţă de una, cîteva sau toate persoanele în cauză.

Capitolul 15
CONTRACTUL PRIVIND PLATA PENSIEI DE ÎNTREŢINERE

Articolul 92. Contractul privind plata pensiei de întreţinere

Contractul privind mărimea, condiţiile şi modul de plată a pensiei de întreţinere poate fi încheiat între persoana care datorează întreţinere (debitorul întreţinerii) şi persoana care are dreptul la întreţinere (creditorul întreţinerii). În cazul cînd debitorul întreţinerii şi/sau creditorul întreţinerii sînt declaraţi incapabili, contractul este încheiat de către reprezentanţii legali ai acestora. Persoanele cu capacitatea limitată de exerciţiu încheie contractul cu acordul curatorului.

Articolul 93. Forma contractului privind plata pensiei de
întreţinere

Contractul privind plata pensiei de întreţinere se întocmeşte în scris şi se autentifică notarial. Nerespectarea acestor prevederi atrage nulitatea contractului.

Articolul 94. Modul de încheiere, executare, modificare,
reziliere şi declarare a nulităţii contractului
privind plata pensiei de întreţinere

(1) Contractul privind plata pensiei de întreţinere se încheie, se execută, se modifică, se reziliază şi se declară nul în conformitate cu normele Codului civil.

(2) Contractul privind plata pensiei de întreţinere poate fi, în orice moment, modificat sau reziliat în baza acordului dintre părţi. Modificarea sau rezilierea contractului se perfectează în scris şi se autentifică notarial.

(3) Modificarea unilaterală a contractului privind plata pensiei de întreţinere sau refuzul unilateral de a-l executa sînt inadmisibile.

(4) În caz de modificare esenţială a situaţiei materiale sau familiale a părţilor, dacă acestea nu pot ajunge la o înţelegere referitoare la modificarea sau rezilierea contractului privind plata pensiei de întreţinere, partea interesată poate porni în instanţa judecătorească o acţiune privind modificarea sau rezilierea acestuia. Instanţa judecătorească soluţionează litigiul ţinînd cont de starea materială şi familială a părţilor, de alte circumstanţe importante.

(5) Dacă contractul privind plata pensiei de întreţinere contravine intereselor copilului minor sau major incapabil, acesta poate fi declarat nul de către instanţa judecătorească la cererea reprezentanţilor legali ai copilului, a autorităţii tutelare sau a procurorului.

Articolul 95. Cuantumul pensiei de întreţinere stabilite
prin contract

(1) Cuantumul pensiei de întreţinere stabilite prin contract se determină de către părţi la încheierea contractului corespunzător.

(2) Cuantumul pensiei de întreţinere pentru copiii minori prevăzut în contract nu poate fi mai mic decît cel stabilit la art.75.

Articolul 96. Modul de plată a pensiei de întreținere stabilite prin contract

(1) Modul de plată a pensiei de întreținere stabilite prin contract se determină de către părți la încheierea contractului corespunzător.

(2) Pensia de întreținere poate fi plătită sub forma unor cote-părți din salariul şi/sau din alte venituri ale debitorului întreținerii, într-o sumă bănească fixă plătită periodic, prin transmiterea unor bunuri sau într-un alt mod stipulat în contract.

(3) Contractul privind plata pensiei de întreținere poate stipula îmbinarea mai multor moduri de achitare a acesteia.

Capitolul 16
MODUL DE ÎNCASARE ŞI DE PLATĂ A PENSIEI DE ÎNTREȚINERE

Articolul 97. Încasarea pensiei de întreținere în baza hotărîrii instanței judecătoreşti

În lipsa unui acord referitor la întreținere, membrii familiei menționați la art.74-91 pot porni în instanța judecătorească o acțiune privind încasarea pensiei respective, chiar şi în cazul cînd aceasta se plăteşte benevol.

Articolul 98. Termenul de pornire a acțiunii privind încasarea pensiei de întreținere

(1) Persoana care are dreptul la întreținere poate porni o acțiune privind încasarea pensiei de întreținere, indiferent de termenul care a trecut de la momentul apariției dreptului respectiv.

(2) Pensia de întreținere se încasează de la data adresării în instanța judecătorească.

(3) Pensia de întreținere poate fi încasată pentru perioada anterioară adresării în instanța judecătorească dacă se va stabili că în perioada respectivă s-au întreprins măsuri de acordare a întreținerii, dar debitorul întreținerii s-a eschivat de la plata pensiei.

Articolul 99. Încasarea pensiei de întreținere pînă la soluționarea litigiului în instanța judecătorească

(1) Instanța judecătorească este în drept să hotărască încasarea pensiei de întreținere de la data depunerii cererii.

(2) Cuantumul pensiei de întreținere se stabileşte în modul prevăzut de prezentul cod.

(3) În cazul în care cererea privind încasarea pensiei de întreținere va fi respinsă sau pensia va fi stabilită într-un cuantum mai mic, plățile anterioare sau cele excedentare nu se restituie.

Articolul 100. Obligația patronului de a reține pensia de întreținere

Patronul este obligat să rețină lunar, în baza contractului privind plata pensiei de întreținere, autentificat notarial, sau a titlului executoriu, sau a cererii debitorului întreținerii, pensia de întreținere din salariul şi/sau din alte venituri ale debitorului întreținerii şi să o transmită sau să o transfere, din contul acestuia, creditorului întreținerii într-un termen de cel mult 3 zile de la data fixată pentru plata salariului şi/sau a altor venituri.

Articolul 101. Reținerea pensiei de întreținere în baza contractului privind plata pensiei de întreținere

Reținerea pensiei de întreținere din salariu şi/sau din alte venituri în baza contractului privind plata pensiei de întreținere, autentificat notarial, se admite şi în cazul cînd suma reținerilor, în baza contractului şi a altor titluri executorii, depăşeşte 50 la sută din salariul şi/sau din alte venituri ale debitorului întreținerii.

Articolul 102. Obligația debitorului întreținerii de a comunica schimbarea locului său de muncă sau a domiciliului

(1) Patronul este obligat să comunice, în termen de 3 zile, instanței judecătoreşti despre

concedierea persoanei debitor al întreținerii.

(2) Debitorul întreținerii este obligat să comunice, în termen de 3 zile, instanței judecătorești despre schimbarea locului său de muncă și/sau a domiciliului.

(3) Persoanele care nu respectă prevederile prezentului articol sînt trase la răspundere în modul stabilit de legislație.

Articolul 103. Urmărirea bunurilor debitorului întreținerii

(1) Dacă debitorul întreținerii nu are salariu sau alte venituri, fie că acestea sînt insuficiente pentru a-și onora obligația, pensia de întreținere se va încasa din mijloacele bănești depuse de către debitor în instituțiile financiare sau transmise organizațiilor comerciale și necomerciale, cu excepția cazurilor cînd aceste mijloace le-au fost transmise în proprietate. Dacă debitorul nu dispune de astfel de mijloace bănești sau dacă dispune de ele, dar acestea sînt insuficiente pentru a-și onora obligația, pensia de întreținere se va încasa din contul tuturor bunurilor mobile și imobile ale debitorului care pot fi urmărite.

(2) Urmărirea bunurilor și a mijloacelor bănești ale debitorului se face în modul prevăzut de legislația procesuală civilă.

Articolul 104. Determinarea restanței la pensia de întreținere

(1) Pensia de întreținere se încasează pentru perioada anterioară în baza contractului privind plata pensiei de întreținere sau a titlului executoriu, în limitele a cel mult 3 ani din momentul prezentării contractului sau a titlului executoriu respectiv.

(2) Dacă pensia de întreținere nu s-a încasat din culpa debitorului întreținerii, restanța ei se reține, prin derogare de la prevederile alin.(1), pentru toată perioada anterioară.

(3) Suma restanței se determină pornindu-se de la cuantumul pensiei de întreținere stabilit de instanța judecătorească sau de contractul corespunzător.

(4) Suma restanței la pensia de întreținere pentru copiii minori se determină pornindu-se de la salariul și/sau alte venituri ale debitorului.

(5) Dacă debitorul nu a lucrat în perioada în care s-a format restanța sau nu a prezentat actele ce confirmă salariul și/sau alte venituri ale sale, cuantumul restanței la pensia de întreținere se determină de către executorul judecătoresc, pornindu-se de la salariul mediu pe țară la data determinării restanței. Dacă părțile nu sînt de acord cu suma restanței calculate sau situația financiar-materială a debitorului nu permite achitarea în conformitate cu alin.(1), ele sînt în drept să se adreseze cu o cerere în judecată pentru a se stabili suma concretă a restanței.

[Art.104 al.(5) în redacția LP64-XVI din 30.03.06, MO66-69/28.04.06 art.273]

(6) Suma restanței la pensia de întreținere poate fi contestată în modul stabilit de legislație.

Articolul 105. Scutirea de achitare a restanței la pensia de întreținere

(1) În baza contractului privind plata pensiei de întreținere, debitorul întreținerii poate fi scutit de plata restanței la pensie de întreținere sau această restanță poate fi micșorată, cu excepția cazurilor cînd pensia se plătește copiilor minori.

(2) Dacă starea materială și familială a debitorului întreținerii face imposibilă lichidarea restanței la pensia de întreținere, instanța judecătorească, la cererea acestuia, în baza unor motive temeinice, este în drept să-l elibereze de plata restanței respective sau s-o micșoreze.

Articolul 106. Răspunderea pentru nerespectarea termenelor de plată a pensiei de întreținere

(1) Dacă restanța la pensia de întreținere a rezultat din culpa persoanei obligate s-o achite în baza contractului privind plata pensiei de întreținere, persoana în cauză va purta răspunderea în modul prevăzut de acest contract.

(2) Dacă restanța la pensia de întreținere a rezultat din culpa persoanei obligate s-o achite în baza hotărîrii instanței judecătorești, persoana în cauză va plăti creditorului întreținerii o penalitate în mărime de 0,1 la sută din suma restanței pentru fiecare zi de întîrziere.

(3) Creditorul întreținerii este în drept să ceară repararea daunei, cauzate prin întîrzierea

executării obligației de întreținere din culpa debitorului, dacă aceasta nu a fost acoperită prin plata de penalități.

Articolul 107. Inadmisibilitatea compensării
şi reîncasării pensiei de întreținere

(1) Nu se admite compensarea sau reîncasarea pensiei de întreținere cu excepția cazurilor de:

a) anulare a hotărîrii instanței judecătoreşti privind încasarea pensiei de întreținere adoptate în baza actelor sau dovezilor false prezentate de creditor;

b) declarare a nulității contractului privind plata pensiei de întreținere încheiat ca urmare a constrîngerii fizice sau morale a creditorului întreținerii;

c) stabilire a faptului de falsificare a hotărîrii instanței judecătoreşti, a contractului privind plata pensiei de întreținere sau a titlului executoriu în baza cărora a fost plătită pensia.

(2) În cazul în care contravențiile menționate la alin.(1) au fost comise de către reprezentantul copilului minor sau al persoanei majore incapabile care primea pensia de întreținere, aceasta nu se reîncasează, iar sumele plătite anterior vor fi încasate, la cererea debitorului întreținerii, de la reprezentantul vinovat.

Articolul 108. Indexarea pensiei de întreținere

Pensia de întreținere, stabilită de instanța judecătorească într-o sumă bănească fixă, se indexează în cazurile şi în modul stabilit de lege.

Articolul 109. Plata pensiei de întreținere în cazul în care
debitorul întreținerii îşi stabileşte domiciliul
în străinătate

(1) Debitorul întreținerii care îşi stabileşte domiciliul în străinătate este în drept să încheie cu creditorul întreținerii un contract privind plata pensiei de întreținere în modul prevăzut de prezentul cod.

(2) În cazul în care nu se ajunge la un acord, persoana interesată poate porni în instanța judecătorească o acțiune privind stabilirea cuantumului pensiei de întreținere într-o sumă fixă şi achitarea acesteia printr-o plată unică sau privind transmiterea anumitelor bunuri în contul pensiei sau privind determinarea unui alt mod de plată a acesteia.

Articolul 110. Modificarea cuantumului pensiei de
întreținere stabilite de instanța judecătorească
sau scutirea de plata acesteia

În cazul în care starea materială sau familială a uneia dintre părți s-a schimbat, instanța judecătorească, luînd în considerare şi alte circumstanțe importante ale părților, este în drept, la cererea oricăreia dintre ele, să modifice cuantumul pensiei de întreținere sau să-l scutească pe debitorul întreținerii de plata acesteia.

Articolul 111. Stingerea obligației de întreținere

(1) Obligația de întreținere, apărută în baza contractului privind plata pensiei de întreținere, încetează în urma decesului uneia dintre părți, a expirării duratei contractului sau conform clauzelor acestuia.

(2) Plata pensiei de întreținere, în baza hotărîrii instanței judecătoreşti, încetează în cazurile:

a) atingerii de către copil a vîrstei de 18 ani sau obținerii de către acesta a capacității depline de exercițiu sub vîrsta de 18 ani;

b) adopției copilului care primeşte pensia de întreținere;

c) căsătoriei descendentului inapt de muncă;

d) restabilirii capacității de muncă a persoanei care primeşte pensia de întreținere;

e) recăsătoririi fostului soț inapt de muncă care primeşte pensia de întreținere;

f) decesului creditorului întreținerii sau al debitorului întreținerii;

g) anulării hotărîrii judecătoreşti privind încasarea pensiei.

Titlul V
PROTECŢIA ŞI EDUCAŢIA COPIILOR RĂMAŞI FĂRĂ OCROTIRE PĂRINTEASCĂ

[Titlul V modificat prin LP120-XVI din 29.05.08, MO125-126/15.07.08 art.489]

Capitolul 17
DEPISTAREA, EVIDENŢA ŞI PROTECŢIA COPIILOR RĂMAŞI FĂRĂ OCROTIRE PĂRINTEASCĂ

[Capitolul 17 in redacţia LP120-XVI din 29.05.08, MO125-126/15.07.08 art.489]

Articolul 112. Apărarea drepturilor şi intereselor legitime ale copiilor rămaşi fără ocrotire părintească

(1) Apărarea drepturilor şi intereselor legitime ale copiilor se pune pe seama autorităţii tutelare în cazurile de deces al părinţilor, de decădere a lor din drepturile părinteşti, de abandon, de declarare a părinţilor ca fiind incapabili, de boală sau absenţă îndelungată, de eschivare de la educaţia copiilor, de la apărarea drepturilor şi intereselor lor legitime, inclusiv în cazul refuzului părinţilor de a-şi lua copiii din instituţiile educative, curative sau din alte instituţii în care se află aceştia, precum şi în alte cazuri de lipsă a grijii părinteşti.

[Art.112 al.(1) modificat prin LP120-XVI din 29.05.08, MO125-126/15.07.08 art.489]

(2) Autorităţile tutelare depistează copiii rămaşi fără ocrotire părintească, ţin evidenţa acestora şi, în fiecare caz aparte, în dependenţă de circumstanţele concrete în urma cărora copiii au rămas fără ocrotire părintească, aleg forma adecvată de protecţie a copiilor, asigurînd controlul sistematic asupra condiţiilor de întreţinere, educaţie şi instruire a acestora.

[Art.112 al.(2) modificat prin LP120-XVI din 29.05.08, MO125-126/15.07.08 art.489]

(3) Organelor, altele decît autorităţile tutelare, persoanelor fizice şi juridice le este interzisă activitatea de alegere a formelor de protecţie a copiilor rămaşi fără ocrotire părintească.

[Art.112 al.(3) modificat prin LP120-XVI din 29.05.08, MO125-126/15.07.08 art.489]

Articolul 112[1]. Prevenirea separării copiilor de părinţi

(1) Autoritatea tutelară va lua toate măsurile necesare pentru depistarea timpurie a situaţiilor de risc care pot determina separarea copiilor de părinţi.

(2) Autoritatea tutelară organizează funcţionarea serviciilor de menţinere, refacere şi dezvoltare a capacităţii copiilor şi a părinţilor de a depăşi situaţiile care ar putea determina separarea copiilor de părinţi.

(3) Autoritatea tutelară ţine evidenţa copiilor şi a familiilor care se află în situaţii de risc, monitorizează şi evaluează, după caz, dar nu mai rar decît o dată în 6 luni, situaţia lor.

[Art.112[1] introdus prin LP120-XVI din 29.05.08, MO125-126/15.07.08 art.489]

Articolul 113. Autorităţile tutelare

(1) Autorităţi tutelare sînt:

a) autoritatea centrală pentru protecţia copilului;

b) organele executive ale autorităţilor administraţiei publice locale din unităţile administrativ-teritoriale de nivelul II;

c) autorităţile deliberative din unităţile administrativ-teritoriale de nivelul I.

(2) Exercitarea funcţiilor de autoritate tutelară se pune pe seama:

a) secţiilor raionale asistenţă socială şi protecţie a familiei, Direcţiei pentru ocrotirea şi protecţia minorilor din municipiul Chişinău - în unităţile administrativ-teritoriale de nivelul al doilea;

b) primarilor satelor (comunelor), oraşelor (municipiilor), secţiei asistenţă socială şi protecţie a familiei din municipiul Bălţi - în unităţile administrativ-teritoriale de nivelul întîi.

[Art.113 al.(2) în redacţia LP120-XVI din 29.05.08, MO125-126/15.07.08 art.489]

Articolul 114. Depistarea şi evidenţa copiilor
rămaşi fără ocrotire părintească

(1) Persoanele cu funcţii de răspundere din instituţiile de instruire, curative, de asistenţă socială şi din altele similare, precum şi alte persoane care deţin informaţii despre copiii menţionaţi la art.112 alin.(1) sînt obligate să le comunice, în termen de 3 zile, autorităţii tutelare de la locul aflării copiilor.

(2) Autoritatea tutelară care a fost informată despre copilul rămas fără ocrotire părintească este obligată, în termen de 3 zile, să efectueze un control al condiţiilor de trai ale copilului şi, dacă se confirmă lipsa îngrijirii din partea părinţilor, să emită o decizie privind luarea copilului la evidenţă, asigurînd apărarea drepturilor şi intereselor lui legitime printr-un plasament provizoriu, admis de lege, pînă la determinarea, în modul prevăzut de prezentul cod, a formei de protecţie adecvate.

[Art.114 al.(2) modificat prin LP120-XVI din 29.05.08, MO125-126/15.07.08 art.489]

(3) în termen de 10 zile din momentul luării la evidenţă a copilului rămas fără ocrotire părintească, autoritatea tutelară este obligată să comunice informaţia respectivă autorităţii centrale pentru protecţia copilului.

(4) Activitatea autorităţilor tutelare şi a autorităţii centrale pentru protecţia copilului privind depistarea, evidenţa şi alegerea formei de protecţie a copiilor rămaşi fără ocrotire părintească este reglementată de prezentul cod şi de alte acte normative.

[Art.114 al.(4) modificat prin LP120-XVI din 29.05.08, MO125-126/15.07.08 art.489]

Articolul 115. Formele de protecţie a copiilor
rămaşi fără ocrotire părintească

(1) Autoritatea tutelară asigură menţinerea sau reintegrarea copilului rămas fără ocrotire părintească:

a) în familia biologică - familie în care s-a născut;

b) în familia extinsă - rudele lui de pînă la gradul IV inclusiv (în cazul cînd nu este posibil plasamentul în familia biologică).

(2) În cazul imposibilităţii de aplicare a măsurilor menţionate la alin.(1), copilul rămas fără ocrotire părintească va beneficia de următoarele forme de protecţie, acordîndu-se prioritate formelor de protecţie de tip familial faţă de cele rezidenţiale:

a) adopţia;

b) tutela (curatela);

c) asistenţa parentală profesionistă;

d) plasamentul în casa de copii de tip familial;

e) plasamentul în instituţia rezidenţială de orice tip;

f) alte forme de protecţie, în condiţiile legii.

(3) La alegerea formei de protecţie se va lua în considerare cu prioritate interesul superior al copilului, de asemenea, se va ţine cont în mod obligatoriu de proveniența etnică, de apartenenţa la o anumită cultură, de religia, limba, starea de sănătate şi dezvoltarea copilului în vederea creării unor condiţii de viaţă care să asigure continuitatea în educaţia lui.

(4) Autoritatea tutelară monitorizează şi evaluează, nu mai rar decît o dată în 6 luni, situaţia copilului rămas fără ocrotire părintească, căruia i s-a aplicat o formă de protecţie în condiţiile alin.(1) şi (2).

(5) Pînă la determinarea formei adecvate de protecţie a copilului rămas fără ocrotire părintească, responsabil de acesta este autoritatea tutelară.

[Art.115 în redacţia LP120-XVI din 29.05.08, MO125-126/15.07.08 art.489]

Capitolul 18
ADOPȚIA

Articolul 116. Copiii care pot fi adoptați

(1) Pot fi adoptați numai copii minori, cu excepția celor care au obținut capacitatea deplină de exercițiu sub vîrsta de 18 ani.

(2) Adopția fraților şi surorilor de către persoane diferite este interzisă, cu excepția cazurilor cînd această cerință contravine intereselor copiilor sau cînd unul dintre frați (surori) nu poate fi adoptat din motive de sănătate.

(3) Adopția unui copil care este cetățean al Republicii Moldova de către cetățeni străini sau apatrizi se admite numai în cazuri excepționale cînd nu există posibilitatea ca acest copil să fie adoptat sau pus sub tutelă (curatelă):

a) de către rudele copilului, indiferent de cetățenia lor;

b) de către alte persoane cetățeni ai Republicii Moldova.

(4) Adopția, în cazurile prevăzute la alin.(3), se face în conformitate cu prevederile generale şi dacă s-a dovedit că, timp de cel puțin 6 luni din momentul luării copilului la evidență, acesta nu a fost acceptat pentru adopție sau luat sub tutelă (curatelă):

a) de către rudele sale, indiferent de cetățenia lor;

b) de către cetățenii Republicii Moldova, cetățenii străini sau apatrizii cu domiciliul în Republica Moldova.

(5) Prevederile alin.(3) şi (4) nu se aplică dacă:

a) soțul adoptă copilul celuilalt soț;

b) copilul suferă de o boală gravă care necesită un tratament special ce nu poate fi acordat în Republica Moldova.

Articolul 117. Evidența copiilor care pot fi adoptați

(1) Sînt luați la evidență şi propuşi pentru adopție copiii:

a) ai căror părinți au decedat;

b) ai căror părinți sînt decăzuți din drepturile părinteşti, sînt declarați incapabili sau dispăruți;

c) care au fost abandonați de ambii părinți sau de unicul părinte;

d) care au fost propuşi pentru adopție de ambii părinți sau de unicul părinte.

(2) Evidența copiilor care pot fi adoptați se efectuează de către autoritățile tutelare respective şi autoritatea centrală pentru protecția copilului.

(3) Persoanele cu funcții de răspundere din autoritățile administrației publice locale, din organizațiile obşteşti, precum şi alte persoane sînt obligate să comunice autorității tutelare informațiile pe care le dețin despre copiii care pot fi propuşi pentru adopție şi despre cei care au rămas fără îngrijire părintească.

(4) Nerespectarea obligației prevăzute la alin.(2) atrage răspunderea în cazurile şi limitele prevăzute de lege.

Articolul 118. Evidența persoanelor care doresc să adopte copii

(1) Evidența cetățenilor Republicii Moldova care doresc să adopte copii se efectuează de către autoritățile tutelare conform prezentului cod şi actelor normative ale Guvernului.

(2) Evidența cetățenilor străini şi a apatrizilor care doresc să adopte copii cetățeni ai Republicii Moldova se efectuează de către autoritatea centrală pentru protecția copilului.

Articolul 119. Modalitatea încuviințării adopției

(1) Încuviințarea adopției copilului se face de către instanța judecătorească la cererea persoanelor (persoanei) care solicită adopția. Examinarea cererii privind încuviințarea adopției se face în modul prevăzut pentru procedurile speciale, cu respectarea condițiilor stabilite de legislația procesuală civilă.

(2) Cererea privind încuviințarea adopției se examinează de către instanța judecătorească, cu participarea obligatorie a autorității tutelare.

(3) Instanța judecătorească va expedia, în termen de 3 zile din momentul cînd hotărîrea privind încuviințarea adopției a rămas definitivă, copia acestei hotărîri oficiului de stare civilă din raza ei teritorială. Oficiul de stare civilă va executa hotărîrea judecătorească privind încuviințarea adopției, indiferent de faptul dacă există sau nu cererea adoptatorilor sau a persoanelor împuternicite de ei în acest sens.

Articolul 120. Accesul la informația privind copiii care pot fi adoptați

(1) Accesul la informația privind copiii care pot fi adoptați este liber pentru persoanele care solicită adopția şi persoanele împuternicite de ele.

(2) Autoritățile tutelare nu au dreptul să limiteze accesul la informația privind copiii care pot fi adoptați în modul prevăzut de prezentul cod.

(3) Autoritatea centrală pentru protecția copilului asigură publicarea şi accesul la informația privind copiii luați la evidență pentru adopție.

Articolul 121. Persoanele care au dreptul la adopție

(1) Adoptatori pot fi persoane de ambele sexe care au atins vîrsta de 25 de ani, cu excepția persoanelor:

a) decăzute din drepturile părinteşti;

b) declarate incapabile sau cu capacitate limitată de exercițiu;

c) care au adoptat copii, dar adopția a fost anulată din culpa lor;

d) eliberate de obligațiile de tutore (curator) din cauza neîndeplinirii culpabile a obligațiilor lor;

e) care, în virtutea calităților morale sau a stării sănătății, nu sînt în stare să-şi îndeplinească drepturile şi obligațiile părinteşti de întreținere şi de educație a copilului adoptat;

f) care urmăresc scopul de a obține o adopție fictivă;

g) care au prezentat documente false;

h) care au atins vîrsta de 50 de ani (această regulă nu se aplică în cazul cînd adoptatorii sînt căsătoriți între ei şi unul din ei nu a atins vîrsta de 50 de ani, precum şi atunci cînd părintele adoptiv este soțul părintelui copilului adoptat sau cînd copilul a trăit în familia eventualilor părinți adoptivi înainte ca aceştia să împlinească vîrsta de 50 de ani).

(2) Cetățenii străini şi apatrizii care îşi au domiciliul în afara hotarelor Republicii Moldova pot fi adoptatori ai copiilor cetățeni ai Republicii Moldova numai dacă întrunesc atît condițiile impuse de legislația statului ai cărui cetățeni sînt sau în care îşi au domiciliul, cît şi condițiile impuse de legislația Republicii Moldova, precum şi dacă țara lor este membră a Convenției asupra protecției copiilor şi cooperării în materia adopției internaționale sau dacă în acest domeniu există un acord bilateral între state.

(3) Nu se admite adopția copilului de un cuplu necăsătorit.

(4) Lista contraindicațiilor medicale pentru persoanele care intenționează să adopte copii se aprobă de Guvern.

Articolul 122. Termenul de încercare la adopție

(1) Hotărîrea instanței judecătoreşti privind încuviințarea adopției poate fi pronunțată numai atunci cînd copilul s-a aflat în îngrijirea viitorilor adoptatori (adoptator) nu mai puțin de 6 luni.

(2) În unele cazuri, adopția poate fi încuviințată şi fără stabilire acestui termen de încercare, motivele menționîndu-se în hotărîrea instanței judecătoreşti.

Articolul 123. Diferența de vîrstă între adoptator şi adoptat

(1) Diferența de vîrstă între adoptator şi adoptat va fi de cel puțin 15 ani. Această regulă nu se aplică în cazurile cînd unul dintre soți adoptă copilul celuilalt soț.

(2) Pentru motive temeinice, această diferență de vîrstă poate fi redusă, dar nu mai mult decît cu 5 ani.

Articolul 124. Acordul părinților la adopție

(1) Pentru adopția copilului se cere acordul părinților lui.

(2) Acordul părinților la adopție va fi exprimat printr-o declarație scrisă autentificată de notar sau de autoritatea tutelară în a cărei rază teritorială se află domiciliul copilului ori al părinților.

(3) Acordul părinților poate fi exprimat şi personal în instanța judecătorească.

(4) Administrația instituției în care este întreținut şi educat copilul este în drept să ceară acordul părinților pentru o eventuală adopție a acestuia, fără indicarea identității adoptatorilor.

(5) Părinții pot să-şi retragă acordul la adopție în orice moment, dar numai pînă la pronunțarea hotărîrii judecătoreşti privind încuviințarea acesteia.

Articolul 125. Adopția copilului fără acordul părinților

Nu este necesar acordul părinților pentru adopția copilului dacă aceştia:

a) sînt decăzuți din drepturile părinteşti;

b) sînt declarați incapabili;

c) sînt declarați dispăruți;

d) nu sînt cunoscuți;

e) nu locuiesc împreună cu copilul şi se eschivează nemotivat de la întreținerea şi educația acestuia mai mult de 6 luni.

Articolul 126. Acordul tutorelui (curatorului) la adopție

(1) În cazul cînd copilul se află sub tutelă (curatelă), este necesar şi acordul scris al tutorelui (curatorului) la adopție, autentificat de notar sau de autoritatea tutelară în a cărei rază teritorială se află domiciliul minorului sau al tutorelui (curatorului). Acordul poate fi exprimat de tutore (curator) şi personal în instanța judecătorească.

(2) Instanța judecătorească, după caz, poate încuviința adopția şi fără acordul tutorelui (curatorului), ținînd cont de avizul autorității tutelare.

Articolul 127. Acordul copilului la adopție

(1) Pentru adopția copilului care a atins vîrsta de 10 ani este necesar şi acordul acestuia exprimat în instanța judecătorească.

(2) Ca excepție, copilul poate fi adoptat fără acordul lui dacă, pînă la momentul adopției, el a locuit în familia adoptatorilor şi nu ştie că aceştia nu sînt părinții lui fireşti.

Articolul 128. Acordul soțului adoptatorului

(1) În cazul cînd copilul este adoptat numai de unul dintre soți, este necesar acordul scris al celuilalt soț, autentificat de notar sau de autoritatea tutelară. Acest acord poate fi exprimat şi personal în instanța judecătorească.

(2) Acordul celuilalt soț nu se cere dacă acesta:

a) a fost declarat incapabil;

b) a fost declarat dispărut;

c) a întrerupt relațiile familiale cu adoptatorul, nu locuieşte împreună cu acesta mai mult de un an şi domiciliul lui nu este cunoscut.

Articolul 129. Numele de familie şi prenumele copilului adoptat

(1) După adopție, copilul îşi poate păstra numele de familie şi prenumele.

(2) La cererea adoptatorilor, instanța judecătorească poate schimba numele şi prenumele copilului adoptat, atribuindu-i numele de familie al adoptatorilor sau al unuia dintre ei, dacă aceştia poartă nume de familie diferite, iar prenumele poate fi ales de adoptatori.

(3) Pentru schimbarea numelui de familie şi a prenumelui copilului adoptat care a atins vîrsta de 10 ani se cere şi acordul acestuia.

(4) În caz de schimbare a numelui de familie şi a prenumelui copilului adoptat, faptul se menționează în hotărîrea instanței judecătoreşti privind încuviințarea adopției.

Articolul 130. Schimbarea locului de naştere al copilului adoptat

(1) În scopul asigurării secretului adopției, la cererea adoptatorilor, este posibilă schimbarea locului de naştere al copilului.

(2) În caz de schimbare a locului de naştere al copilului adoptat, faptul se menţionează în hotărîrea instanţei judecătoreşti privind încuviinţarea adopţiei.

Articolul 131. Înscrierea adoptatorilor în calitate de părinţi ai adoptatului

(1) Adoptatorii se înscriu în actul de naştere al adoptatului în calitate de părinţi ai acestuia.

(2) În caz de necesitate, la cererea adoptatorilor, instanţa judecătorească poate păstra datele despre părinţii copilului adoptat.

Articolul 132. Efectele juridice ale adopţiei

(1) Drepturile şi obligaţiile adoptatorului şi adoptatului iau naştere din momentul cînd a rămas definitivă hotărîrea instanţei judecătoreşti privind încuviinţarea adopţiei.

(2) Adoptatul şi descendenţii lui, în raport cu părinţii adoptivi şi rudele acestora, iar adoptatorii şi rudele acestora, în raport cu copilul adoptat şi descendenţii lui, sînt asimilaţi în drepturile şi obligaţiile personale nepatrimoniale şi patrimoniale cu rudele fireşti.

(3) Adoptatul pierde drepturile personale nepatrimoniale şi patrimoniale şi este eliberat de îndeplinirea obligaţiilor faţă de părinţii săi fireşti şi rudele acestora.

(4) În cazul cînd copilul este adoptat de o singură persoană, drepturile personale pot fi păstrate, la cererea mamei, dacă adoptatorul este bărbat sau, la cererea tatălui, dacă adoptatorul este femeie. Despre aceasta se menţionează în hotărîrea instanţei judecătoreşti privind încuviinţarea adopţiei.

(5) Efectele juridice prevăzute de prezentul articol survin indiferent de faptul dacă adoptatorii sînt sau nu sînt înscrişi în calitate de părinţi ai copilului adoptat.

Articolul 133. Păstrarea dreptului copilului la pensie şi indemnizaţii

Dacă, la momentul adopţiei, copilul avea dreptul la pensie şi indemnizaţii în legătură cu pierderea întreţinătorului, acest drept va fi păstrat şi după adopţie.

Articolul 134. Secretul adopţiei

(1) Secretul adopţiei este ocrotit de lege.

(2) Persoanele oficiale cărora le este cunoscut faptul adopţiei sînt obligate să păstreze secretul acestui fapt. În caz contrar, ele poartă răspundere în conformitate cu legea.

(3) Se interzice eliberarea, fără acordul adoptatorilor sau al autorităţii tutelare, a extraselor din registrele de stare civilă ori a copiilor de pe acestea din care să se vadă că adoptatorii nu sînt părinţii fireşti ai copilului adoptat.

Articolul 135. Încetarea adopţiei

(1) Adopţia încetează în urma desfacerii sau declarării nulităţii acesteia în baza hotărîrii instanţei judecătoreşti.

(2) Adopţia desfăcută încetează din momentul cînd hotărîrea respectivă a instanţei judecătoreşti a rămas definitivă.

(3) Adopţia declarată nulă încetează din momentul încuviinţării acesteia.

(4) Cererea privind desfacerea sau declararea nulităţii adopţiei se înaintează adoptatorilor.

(5) Dacă părinţilor nu le sînt cunoscuţi adoptatorii, cererea prevăzută la alin.(4) se depune la autoritatea tutelară din raza teritorială a instanţei judecătoreşti care a adoptat hotărîrea privind încuviinţarea adopţiei. În acest caz, adoptatorilor li se comunică despre acţiunea pornită şi ei au dreptul să participe la proces sau să încredinţeze autorităţii tutelare apărarea drepturilor lor.

(6) La examinarea cauzelor privind desfacerea sau declararea nulităţii adopţiei, instanţa judecătorească este în drept să oblige adoptatorii să participe la proces.

Articolul 136. Temeiurile desfacerii adopţiei

(1) Adopţia poate fi desfăcută, dacă aceasta o cer interesele copilului adoptat, în cazul cînd:

a) adoptatorii nu-şi îndeplinesc sau nu-şi pot îndeplini obligaţiile privind întreţinerea şi educaţia adoptatului;

b) adoptatorii abuzează de drepturile părinteşti sau se comportă cu cruzime faţă de copil;

c) adoptatorii suferă de alcoolism cronic sau de narcomanie;

d) adopția s-a făcut fără acordul părinților copilului sau al soțului adoptatorului, dacă acest acord se cerea conform legii.

(2) Instanța judecătorească este în drept să desfacă adopția şi în alte cazuri, dacă aceasta o cer interesele adoptatului.

(3) Instanța judecătorească va expedia, în termen de 3 zile de la data cînd a rămas definitivă hotărîrea privind desfacerea adopției, o copie a acesteia oficiului de stare civilă şi autorității tutelare din raza teritorială a instanței judecătoreşti.

Articolul 137. Dreptul de a cere desfacerea adopției

(1) Au dreptul să ceară desfacerea adopției copilului:

a) părinții acestuia;

b) adoptatorii lui;

c) soțul adoptatorului, în cazul în care adopția a fost făcută fără acordul lui, dacă acest acord se cerea conform legii;

d) însuşi adoptatul care a atins vîrsta de 14 ani;

e) autoritatea tutelară;

f) procurorul.

(2) Persoanele fizice şi juridice altele decît cele menționate la alin.(1) nu au dreptul să ceară desfacerea adopției.

Articolul 138. Desfacerea adopției după atingerea majoratului de către adoptat

Dacă, în momentul pornirii acțiunii privind desfacerea adopției, adoptatul a atins vîrsta de 18 ani, adopția poate fi desfăcută numai cu acordul atît al adoptatorului, cît şi al adoptatului.

Articolul 139. Temeiurile declarării nulității adopției

Adopția poate fi declarată nulă numai dacă se va stabili că:

a) încuviințarea ei s-a întemeiat pe acte false;

b) adopția a fost fictivă;

c) la momentul încuviințării adopției, adoptatorul era decăzut din drepturile părinteşti, declarat incapabil sau cu capacitate limitată de exercițiu.

Articolul 140. Dreptul de a cere declararea nulității adopției

Au dreptul de a cere declararea nulității adopției:

a) autoritățile tutelare;

b) procurorul.

Articolul 141. Efectele încetării adopției

(1) Din momentul încetării adopției, se sting toate drepturile şi obligațiile personale nepatrimoniale şi patrimoniale dintre copilul adoptat şi descendenții lui, pe de o parte, şi adoptatorii şi rudele lor, pe de altă parte, şi se restabilesc drepturile şi obligațiile dintre adoptat şi descendenții lui, pe de o parte, şi părinții şi rudele firești ale adoptatului, pe de altă parte.

(2) În cazul încetării adopției, problema privind restabilirea numelui de familie şi a prenumelui copilului adoptat se soluționează de instanța judecătorească. Dacă acesta a împlinit vîrsta de 10 ani, se ia în considerare şi părerea lui.

(3) În cazul desfacerii adopției, instanța judecătorească poate obliga adoptatorii să acorde copilului minor întreținere în mărimea şi modul prevăzute de prezentul cod.

(4) După încetarea adopției, copilul este înapoiat părinților. Dacă părinții lipsesc sau înapoierea lui părinților contravine intereselor copilului, el este dat în grija autorității tutelare.

Capitolul 19
TUTELA ŞI CURATELA COPIILOR

Articolul 142. Instituirea tutelei şi curatelei

(1) Tutela şi curatela se instituie asupra copiilor rămaşi fără ocrotire părintească în scopul educației şi instruirii acestora, precum şi al apărării drepturilor şi intereselor lor legitime.

(2) Tutela se instituie asupra copiilor care nu au atins vîrsta de 14 ani. La atingerea vîrstei de 14 ani, tutela se transformă în curatelă, fără adoptarea de către autoritatea tutelară a unei hotărîri suplimentare.

(3) Curatela se instituie asupra copiilor în vîrstă de la 14 la 18 ani.

(4) Tutela şi curatela se instituie de către autorităţile administraţiei publice locale, în termen de cel mult o lună din momentul primirii cererii respective, în baza avizului scris al autorităţii tutelare.

[Art.142 modificat prin LP134-XVI din 30.07.05, MO107-109/12.08.05 art.519]

Articolul 143. Persoanele care pot fi numite tutori (curatori)

(1) Pot fi numiţi tutori (curatori) o singură persoană fizică sau soţul şi soţia împreună dacă nu se află în vreunul din cazurile de incompatibilitate prevăzute la alin.(4) şi au consimţit expres.

(2) La numirea tutorelui (curatorului) se iau în considerare calităţile morale şi alte calităţi personale, posibilităţile candidatului de a-şi îndeplini obligaţiile de tutore (curator), relaţiile lui şi ale membrilor familiei lui cu copilul.

(3) Numirea tutorelui la copilul care a atins vîrsta de 10 ani se face numai cu acordul copilului.

(4) Nu poate fi numită tutore (curator) persoana:

a) minoră;

b) declarată incapabilă sau cu capacitate de exerciţiu limitată;

c) decăzută din drepturile părinteşti;

d) declarată incapabilă de a fi tutore (curator) din cauza stării de sănătate;

e) care a fost adoptator, dar adopţia a fost anulată din cauza exercitării necorespunzătoare a obligaţiilor de adoptator;

f) căreia i s-a restrîns exerciţiul unor drepturi politice sau civile, fie în temeiul legii, fie prin hotărîre judecătorească, precum şi persoana cu rele purtări;

g) ale cărei interese vin în conflict cu interesele persoanei puse sub tutelă (curatelă);

h) înlăturată, prin act autentic sau prin testament, de către părintele care exercita singur, pînă la momentul morţii, ocrotirea părintească;

i) care, exercitînd o tutelă (curatelă), a fost îndepărtată de la ea;

j) care suferă de alcoolism cronic sau de narcomanie;

k) care se află în relaţii de muncă cu instituţia în care este internat copilul asupra căruia se instituie tutela (curatela);

l) care nu are domiciliul pe teritoriul Republicii Moldova.

[Art.143 în redacţia LP134-XVI din 30.07.05, MO107-109/12.08.05 art.519]

Articolul 144. Tutela (curatela) asupra copiilor care sînt întreţinuţi şi educaţi în instituţiile de stat

(1) În cazul în care asupra copiilor întreţinuţi şi educaţi în instituţiile de stat nu este instituită tutela (curatela), obligaţiile tutorelui (curatorului) sînt puse pe seama administraţiei instituţiei respective.

(2) Plasamentul temporar al copilului aflat sub tutelă (curatelă) în instituţia de stat nu anulează drepturile şi obligaţiile tutorelui (curatorului) faţă de acesta.

(3) Apărarea drepturilor copiilor externaţi din instituţiile de stat este preluată de către autorităţile tutelare.

Articolul 145. Drepturile copiilor aflaţi sub tutelă (curatelă)

Copiii aflaţi sub tutelă (curatelă) au dreptul:

a) de a locui împreună cu tutorele (curatorul) lor;

b) la condiţii normale de întreţinere, educaţie şi instruire;

c) la dezvoltare multilaterală şi la respectarea demnităţii umane;

d) la pensia de întreținere şi la alte plăți sociale;

e) la spațiul locativ ocupat anterior de către părinții lor sau la asigurarea cu spațiu locativ, în modul stabilit;

f) la apărarea drepturilor lor în modul stabilit;

g) la comunicare cu părinții şi rudele;

h) la exprimarea propriei opinii în procesul soluționării problemelor care le ating drepturile şi interesele legitime.

Articolul 146. Drepturile şi obligațiile tutorelui (curatorului)

(1) Tutorele (curatorul) are dreptul şi este obligat să se ocupe de educația copilului aflat sub tutela (curatela) sa, să aibă grijă de sănătatea şi dezvoltarea fizică, psihică, spirituală şi morală a copilului.

(2) Tutorele (curatorul) determină de sine stătător procedeele şi mijloacele de educație a copilului aflat sub tutelă (curatelă), luînd în considerare eventualele recomandări ale autorității tutelare şi respectînd prevederile art.62.

(3) Tutorele (curatorul), ținînd cont de opinia copilului, poate alege instituția de învățămînt şi forma de studii pe care le va urma copilul, fiind obligat să asigure frecventarea de către copil a şcolii pînă la sfîrşitul anului de învățămînt în care acesta atinge vîrsta de 16 ani.

(4) Tutorele (curatorul) este în drept să ceară de la orice persoană, inclusiv rudele apropiate, înapoierea copilului pe care acestea îl reține fără temei legal sau fără o hotărîre corespunzătoare a instanței judecătoreşti.

(5) Tutorele (curatorul) nu este în drept să împiedice contactele copilului cu rudele lui, cu excepția cazurilor în care contactele respective contravin intereselor acestuia.

(6) Drepturile şi obligațiile tutorelui (curatorului) privind reprezentarea intereselor copilului aflat sub tutela (curatela) sa sînt stabilite de legislația civilă.

(7) Tutorele (curatorul) este obligat să locuiască împreună cu copilul aflat sub tutela (curatela) sa. Curatorul şi copilul aflat sub curatelă care a atins vîrsta de 14 ani pot locui separat doar cu acordul autorității tutelare.

[Art.146 al.(7) modificat prin LP134-XVI din 30.07.05, MO107-109/12.08.05 art.519]

(8) Tutorele (curatorul) este obligat să comunice autorității tutelare informațiile privind starea sănătății, îngrijirea şi educația copilului, precum şi schimbarea domiciliului.

Articolul 147. Exercitarea drepturilor şi îndeplinirea obligațiilor de tutore (curator)

(1) Drepturile şi obligațiile de tutore (curator) sînt exercitate exclusiv în interesul minorului aflat sub tutelă (curatelă).

(2) Obligațiile de tutore (curator) sînt exercitate gratuit, cu excepțiile prevăzute de lege.

Capitolul 20
CASELE DE COPII DE TIP FAMILIAL

Articolul 148. Noțiunea de casă de copii de tip familial

Casa de copii de tip familial este o instituție particulară creată pe baza unei familii, ținîndu-se cont de situația materială şi nivelul spiritual al acesteia, în scopul întreținerii parțiale şi educației copiilor orfani şi a celor rămaşi fără ocrotire părintească.

Articolul 149. Crearea caselor de copii de tip familial

(1) Casa de copii de tip familial se creează conform hotărîrii autorității administrației publice locale, adoptate în baza avizului autorității tutelare, a cererii părinților educatori şi a actelor anexate la aceasta.

(2) În casa de copii de tip familial pot fi cel mult 7 copii, inclusiv copiii proprii ai părinților educatori, dar nu mai puțin de 3 copii plasați.

[Art.149 al.(2) modificat prin LP120-XVI din 29.05.08, MO125-126/15.07.08 art.489]

Articolul 150. Părinții educatori

(1) Pot fi părinți educatori persoanele cu domiciliul pe teritoriul Republicii Moldova, care au

atins vîrsta de 25 de ani şi ale căror calităţi morale şi stare a sănătăţii permit îndeplinirea obligaţiilor respective.

(2) Nu pot fi părinţi educatori persoanele:

a) decăzute din drepturile părinteşti;

b) declarate incapabile sau cu capacitate limitată de exerciţiu;

c) eliberate de obligaţiile de tutore (curator) din culpa lor;

d) care au fost adoptatori, dar adopţia a fost desfăcută din culpa lor;

e) care suferă de boli cronice grave sau contagioase.

Articolul 151. Drepturile şi obligaţiile părinţilor educatori

(1) Părinţii educatori au faţă de copiii plasaţi în casele de copii de tip familial drepturi şi obligaţii similare celor ale tutorelui (curatorului).

(2) Părinţii educatori beneficiază de remunerare şi înlesniri în modul stabilit de Guvern.

Articolul 152. Copiii care pot fi plasaţi în casele de copii de tip familial

(1) În casele de copii de tip familial pot fi plasaţi pentru întreţinere şi educaţie copiii orfani şi copiii rămaşi fără ocrotire părintească în vîrstă de pînă la 14 ani.

(2) Alegerea prealabilă a copiilor pentru casa de copii de tip familial se face de către părinţii educatori, cu concursul autorităţii tutelare, ţinîndu-se cont de cerinţele art.115 alin.(2).

(3) La plasarea în casele de copii de tip familial este interzisă despărţirea fraţilor şi surorilor, cu excepţia cazurilor cînd aceasta o cer interesele copiilor.

(4) Copilul care a împlinit vîrsta de 10 ani poate fi plasat în casa de copii de tip familial numai cu acordul acestuia.

Articolul 153. Drepturile copiilor plasaţi în casele de copii de tip familial

(1) Copiii plasaţi în casele de copii de tip familial au aceleaşi drepturi ca şi copiii aflaţi sub tutelă (curatelă).

(2) Pentru întreţinerea copiilor din casele de copii de tip familial se plătesc indemnizaţii lunare în modul şi cuantumul prevăzute de Guvern.

TITLUL VI
REGLEMENTAREA RELAŢIILOR FAMILIALE CU ELEMENTE DE EXTRANEITATE

Articolul 154. Aplicarea normelor dreptului familiei faţă de cetăţenii străini şi apatrizi

Cetăţenii străini şi apatrizii cu domiciliul pe teritoriul Republicii Moldova, în relaţiile familiale, au aceleaşi drepturi şi obligaţii ca şi cetăţenii Republicii Moldova.

Articolul 155. Încheierea căsătoriei pe teritoriul Republicii Moldova

(1) Forma şi modul de încheiere a căsătoriei pe teritoriul Republicii Moldova de către cetăţenii străini şi apatrizi sînt determinate de legislaţia Republicii Moldova.

(2) Cetăţenii străini, cu domiciliul în afara teritoriului Republicii Moldova, încheie căsătoria pe teritoriul Republicii Moldova conform legislaţiei Republicii Moldova dacă au dreptul la încheierea căsătoriei în conformitate cu legislaţia statului ai cărui cetăţeni sînt.

(3) Condiţiile de încheiere a căsătoriei de către apatrizi pe teritoriul Republicii Moldova sînt determinate de legislaţia Republicii Moldova, ţinîndu-se cont de legislaţia statului în care aceştia îşi au domiciliul.

(4) Căsătoriile încheiate la misiunile diplomatice şi oficiile consulare străine sînt recunoscute pe teritoriul Republicii Moldova în baza principiului reciprocităţii.

Articolul 156. Încheierea căsătoriei în afara Republicii Moldova

(1) Cetăţenii Republicii Moldova se pot căsători în afara Republicii Moldova la misiunile

diplomatice sau oficiile consulare ale Republicii Moldova.

(2) Căsătoriile dintre cetățenii Republicii Moldova şi căsătoriile dintre cetățenii Republicii Moldova şi cetățenii străini sau apatrizi încheiate în afara Republicii Moldova în conformitate cu legislația țării în care a fost încheiată căsătoria sînt recunoscute în Republica Moldova doar în cazul dacă au fost respectate condițiile art.11 şi 14 din prezentul cod.

Articolul 157. Relațiile personale nepatrimoniale
şi patrimoniale ale soților

(1) Drepturile şi obligațiile personale nepatrimoniale şi patrimoniale ale soților se determină de legislația statului în care îşi au domiciliul comun, iar în lipsa domiciliului comun - a legislației statului unde aceştia au avut ultimul domiciliu comun.

(2) Dacă soții nu au şi nici nu au avut anterior un domiciliu comun, drepturile şi obligațiile lor personale nepatrimoniale şi patrimoniale se determină pe teritoriul Republicii Moldova în baza legislației Republicii Moldova.

(3) Contractul matrimonial şi contractul privind plata pensiei de întreținere, în baza unui acord dintre soți, pot fi supuse legislației statului unde îşi are domiciliul unul dintre soți. În lipsa unui atare acord, contractelor în cauză li se aplică prevederile alin.(1) şi (2).

Articolul 158. Desfacerea căsătoriei

(1) Desfacerea căsătoriei cu elemente de extraneitate pe teritoriul Republicii Moldova are loc conform legislației Republicii Moldova.

(2) Cetățenii Republicii Moldova care locuiesc în afara țării au dreptul la desfacerea căsătoriei în instanțele judecătoreşti ale Republicii Moldova, indiferent de cetățenia şi domiciliul celuilalt soț.

(3) Dacă, conform legislației Republicii Moldova, căsătoria poate fi desfăcută de oficiul de stare civilă, această problemă poate fi soluționată de misiunile diplomatice sau oficiile consulare ale Republicii Moldova.

(4) Este recunoscută valabilă desfacerea căsătoriei în afara Republicii Moldova dacă, la soluționarea acestei probleme, au fost respectate cerințele legislației statului corespunzător privind competența organelor care au adoptat hotărîrea şi privind desfacerea căsătoriei.

Articolul 159. Stabilirea şi contestarea paternității
(maternității)

(1) în Republica Moldova, în cazul părinților (părintelui) cetățeni străini sau apatrizi, paternitatea (maternitatea) se stabileşte şi se contestă conform legislației Republicii Moldova.

(2) Paternitatea (maternitatea) în raport cu copilul cetățean al Republicii Moldova se stabileşte şi se contestă în Republica Moldova conform legislației proprii, indiferent de domiciliul copilului.

(3) Dacă, conform legislației Republicii Moldova, este posibilă stabilirea paternității (maternității) la oficiile de stare civilă, părinții copilului care locuiesc în străinătate sînt în drept să se adreseze cu o declarație privind stabilirea paternității (maternității) la misiunile diplomatice şi oficiile consulare ale Republicii Moldova dacă cel puțin unul din părinți este cetățean al Republicii Moldova.

Articolul 160. Drepturile şi obligațiile părinților şi copiilor

(1) Drepturile şi obligațiile părinților, inclusiv obligația părinților de a-şi întreține copiii, sînt stabilite de legislația statului pe al cărui teritoriu aceştia îşi au domiciliul comun. În lipsa domiciliului comun al părinților şi copiilor, drepturile şi obligațiile acestora sînt reglementate de legislația statului al cărui cetățean este copilul.

(2) În cazurile de asigurare a obligațiilor de întreținere dintre părinți şi copii poate fi aplicată legislația statului al cărui cetățean este persoana ce pretinde întreținere.

Articolul 161. Obligaţiile de întreţinere ale copiilor
şi ale altor membri ai familiei

Obligaţiile de întreţinere ale copiilor şi ale altor membri ai familiei se determină în conformitate cu legislaţia statului unde îşi are domiciliul persoana care are dreptul la întreţinere, dacă contractul privind plata pensiei de întreţinere nu prevede altfel.

Articolul 162. Adopţia

(1) Pe teritoriul Republicii Moldova, adopţia copiilor cetăţeni ai Republicii Moldova de către cetăţeni străini are loc ţinîndu-se cont de legislaţia statelor ai căror cetăţeni sînt aceştia din urmă. În acelaşi mod se procedează şi în cazul desfacerii adopţiei.

(2) Pe teritoriul Republicii Moldova, adopţia copiilor cetăţeni ai Republicii Moldova de către apatrizi are loc ţinîndu-se cont de legislaţia statelor în care aceştia din urmă îşi au domiciliul la data depunerii cererii privind încuviinţarea adopţiei. În acelaşi mod se procedează şi în cazul desfacerii adopţiei.

(3) La soluţionarea adopţiei copiilor cetăţeni ai Republicii Moldova de către cetăţeni străini şi apatrizi se va asigura continuitatea educaţiei copiilor, ţinîndu-se cont de proveniența lor etnică, apartenența culturală şi religioasă, de limbă şi alte particularităţi importante.

(4) Pe teritoriul Republicii Moldova, adopţia copiilor cetăţeni ai Republicii Moldova de către cetăţenii străini şi apatrizi se va face, de asemenea, în condiţiile art.116, 119 şi 121.

(5) Pe teritoriul Republicii Moldova, adopţia copiilor cetăţeni străini cu domiciliul în Republica Moldova are loc în conformitate cu legislaţia Republicii Moldova, dacă tratatele internaţionale nu prevăd altfel.

(6) Adopţia copiilor cetăţeni ai Republicii Moldova cu domiciliul în afara teritoriului Republicii Moldova, efectuată de către organele abilitate ale statului străin al cărui cetăţean este adoptatorul, se recunoaşte ca valabilă în Republica Moldova cu condiţia autorizării ei anticipate de către autoritatea centrală pentru protecţia copilului.

Articolul 163. Asigurarea drepturilor copiilor cetăţeni
ai Republicii Moldova adoptaţi de către
cetăţeni străini sau apatrizi

(1) Copiii cetăţeni ai Republicii Moldova pot fi adoptaţi de către cetăţeni străini sau apatrizi doar dacă, conform legislaţiei statelor în care urmează să plece, li se vor asigura garanţii şi norme juridice echivalente celor de care s-ar fi bucurat în cazul adopţiei în ţara natală şi dacă legislaţia statelor respective le garantează drepturile într-un volum nu mai mic decît legislaţia Republicii Moldova.

(2) Autoritatea centrală pentru protecţia copilului, cu sprijinul misiunilor diplomatice şi oficiilor consulare ale Republicii Moldova, precum şi pe alte căi recunoscute de normele internaţionale, este abilitată să pretindă de la autorităţile şi organizaţiile statelor ai căror cetăţeni sînt adoptatorii sau în care îşi au domiciliul adoptatorii apatrizi asigurarea pentru copiii adoptaţi cetăţeni ai Republicii Moldova a garanţiilor şi normelor juridice echivalente celor de care aceştia s-ar fi bucurat în cazul adopţiei în ţara natală, să ceară informaţii cu privire la condiţiile de viaţă şi de educaţie ale adoptaţilor.

(3) Cetăţenia copiilor adoptaţi de către cetăţeni străini sau apatrizi se reglementează de Legea cu privire la cetăţenia Republicii Moldova.

Articolul 164. Aplicarea normelor dreptului familiei
ale statelor străine

(1) în cazul aplicării pe teritoriul Republicii Moldova a normelor dreptului familiei ale statelor străine, conţinutul acestora se determină conform interpretării oficiale sau conform practicii din statele respective.

(2) Persoanele interesate au dreptul să prezinte documente care confirmă conţinutul normelor dreptului familiei ale statului străin pe care le invocă sau să contribuie într-un alt mod la determinarea conţinutului acestor norme.

(3) Dacă măsurile întreprinse nu permit stabilirea conținutului normelor dreptului familiei ale statelor străine, se aplică legislația Republicii Moldova.

(4) Normele dreptului familiei ale statelor străine nu sînt aplicabile pe teritoriul Republicii Moldova dacă contravin moravurilor şi ordinii publice din Republica Moldova. În acest caz, se aplică legislația Republicii Moldova.

TITLUL VII
DISPOZIȚII FINALE ŞI TRANZITORII

Articolul 165

La data intrării în vigoare a prezentului cod, se abrogă Codul căsătoriei şi familiei, aprobat prin Legea nr.914-VII din 26 decembrie 1969, cu modificările şi completările ulterioare.

Articolul 166

(1) Normele prezentului cod se aplică relațiilor familiale care au luat naştere după intrarea lui în vigoare.

(2) În cazul relațiilor familiale care au luat naştere pînă la intrarea în vigoare a prezentului cod, normele acestuia se vor aplica drepturilor şi obligațiilor care vor lua naştere după intrarea lui în vigoare.

(3) Reglementările referitoare la recunoaşterea ca valabilă a căsătoriei a cărei înregistrare de stat a fost efectuată la organele de stare civilă (art.2) nu se aplică căsătoriilor încheiate de cetățenii Republicii Moldova cu respectarea ritualurilor religioase pe teritoriile ocupate care intrau în componența fostei U.R.S.S. în perioada celui de al doilea război mondial, pînă la constituirea sau reconstituirea organelor de stare civilă pe teritoriul Republicii Moldova.

(4) Reglementările privind proprietatea în devălmăşie a soților şi privind proprietatea personală a fiecăruia dintre soți, prevăzute la art.20-23, se vor aplica proprietății obținute de către soți (unul dintre soți) după intrarea în vigoare a prezentului cod.

(5) Condițiile şi modul încheierii contractelor matrimoniale şi a contractelor cu privire la plata pensiei de întreținere, reglementate la cap.6 şi 15, se aplică contractelor respective încheiate după intrarea în vigoare a prezentului cod. Contractele matrimoniale şi contractele cu privire la plata pensiei de întreținere încheiate pînă la intrarea în vigoare a prezentului cod se vor aplica în măsura în care nu contravin acestuia.

(6) Căsătoria desfăcută pe cale judecătorească pînă la intrarea în vigoare a prezentului cod se consideră desfăcută de la data înregistrării divorțului la oficiul de stare civilă.

(7) Stabilirea paternității (maternității), contestarea paternității (maternității) sau orice altă acțiune privitoare la starea civilă cade sub incidența Codului familiei şi produce efectele prevăzute de acesta şi în cazul copiilor născuți înainte de intrarea lui în vigoare, chiar dacă cererea se află în fază de judecată.

(8) Cererile cu privire la orice măsuri de ocrotire, acceptate în baza legilor abrogate şi aflate în fază de judecată la intrarea în vigoare a prezentului cod, vor fi soluționate de instanțele judecătoreşti potrivit dispozițiilor acestui cod.

Articolul 167

Guvernul, în termen de 3 luni:

- va aduce actele sale normative în conformitate cu prezentul cod;
- va adopta acte normative care să asigure aplicarea prezentului cod.

PREŞEDINTELE
PARLAMENTULUI **Eugenia OSTAPCIUC**

Chişinău, 26 octombrie 2000.
Nr. 1316-XIV.

Перевод

Республика Молдова

ПАРЛАМЕНТ

КОДЕКС Nr. 1316
от 26.10.2000

СЕМЕЙНЫЙ КОДЕКС

Опубликован : 26.04.2001 в Monitorul Oficial Nr. 47-48 статья № : 210

ИЗМЕНЕН

ЗП120-XVI от 29.05.08, MO125-126/15.07.08 ст.489
ЗП64-XVI от 30.03.06, MO66-69/28.04.06 ст.273
ЗП134-XVI от 30.06.05, MO107-109/12.08.05 ст.519

Парламент принимает настоящий кодекс.

РАЗДЕЛ I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ
Глава 1
СЕМЕЙНОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО

Статья 1. Семейное законодательство и иные акты, содержащие нормы семейного права

(1) Семейное законодательство состоит из настоящего кодекса и иных нормативных актов, принимаемых в случаях и в пределах, предусмотренных настоящим кодексом.

(2) Правительство вправе принимать нормативные акты, касающиеся семейного права, в случаях, предусмотренных настоящим кодексом, иными законами и указами Президента Республики Молдова.

(3) При наличии противоречий между настоящим кодексом и подписанными Республикой Молдова международными договорами и конвенциями, регламентирующими семейные отношения, применяются международные нормы.

Статья 2. Основные принципы семейного законодательства

(1) В Республике Молдова семья и семейные отношения находятся под защитой государства.

(2) Только брак, заключенный в государственных органах записи актов гражданского состояния (далее - органы записи актов гражданского состояния), влечет за собой возникновение прав и обязанностей, предусмотренных настоящим кодексом.

(3) Регулирование семейных отношений осуществляется в соответствии с принципами единобрачия, добровольности брачного союза мужчины и женщины, равноправия супругов в семье, оказания взаимной моральной и материальной поддержки, хранения супружеской верности, приоритета воспитания детей в семье, проявления заботы о

содержании, воспитании несовершеннолетних и нетрудоспособных членов семьи, защиты их прав и интересов, разрешения внутрисемейных проблем по взаимному согласию, недопустимости произвольного вмешательства кого-либо в дела семьи, беспрепятственного доступа к судебной защите прав и интересов членов семьи.

Статья 3. Социальные отношения, регулируемые кодексом

Настоящий кодекс устанавливает условия и порядок вступления в брак, прекращения брака и признания его недействительным, регулирует личные неимущественные и имущественные отношения, возникающие на основе брака, родственных отношений и усыновления, условия, порядок, формы и последствия юридической защиты детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей или оказавшихся в иных затруднительных ситуациях, а также другие социальные отношения, аналогичные семейным.

Статья 4. Применение гражданского законодательства

В целях урегулирования предусмотренных статьей 3 личных неимущественных и имущественных отношений между членами семьи, не регулируемых семейным законодательством, применяется гражданское законодательство в части, в которой это не противоречит существу семейных отношений.

Глава 2
ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ И ЗАЩИТА СЕМЕЙНЫХ ПРАВ

Статья 5. Равенство в семейных отношениях

(1) Лица, состоящие в браке, имеют равные права и несут одинаковые обязанности в семейных отношениях, вне зависимости от пола, расы, национальности и этнической принадлежности, от языка, вероисповедания, политических и иных взглядов, от имущественного положения и социального происхождения.

(2) Семейные права и обязанности лиц, соответственно осуществляющих и исполняющих их, не могут быть уступлены третьим лицам.

Статья 6. Осуществление семейных прав и исполнение семейных обязанностей

(1) Граждане по своему усмотрению распоряжаются принадлежащими им правами, вытекающими из семейных отношений, если иное не установлено настоящим кодексом.

(2) Осуществление семейных прав и исполнение семейных обязанностей не должны ущемлять прав, препятствовать исполнению обязанностей, нарушать свобод и законных интересов других членов семьи и иных граждан.

Статья 7. Защита семейных прав

(1) Семейные права охраняются законом, за исключением случаев, когда они осуществляются в противоречии с их назначением или с законными предусмотрениями.

(2) Семейные права защищаются компетентными органами публичного управления, а в определенных случаях и судебными инстанциями.

(3) Способы защиты семейных прав устанавливаются настоящим кодексом, иными законами и нормативными актами.

Статья 8. Применение исковой давности

(1) На требования, вытекающие из семейных отношений, исковая давность не распространяется, за исключением случаев, когда срок для защиты нарушенного права специально предусмотрен настоящим кодексом.

(2) При рассмотрении требований, которые вытекают из семейных отношений, судебные инстанции применяют нормы, регулирующие исковую давность, согласно правилам, предусмотренным соответствующими статьями Гражданского кодекса.

РАЗДЕЛ II
БРАК
Глава 3
УСЛОВИЯ И ПОРЯДОК ЗАКЛЮЧЕНИЯ БРАКА

Статья 9. Заключение брака

(1) Брак заключается в органах записи актов гражданского состояния.

(2) Юридические права и обязанности супругов возникают со дня регистрации брака в органах записи актов гражданского состояния.

Статья 10. Заявление о вступлении в брак

(1) Заявление о вступлении в брак подается лично гражданами, желающими заключить брак, в органы записи актов гражданского состояния по месту жительства одного из них или их родителей.

(2) В заявлении о вступлении в брак будущие супруги должны указать на отсутствие предусмотренных законом препятствий для заключения брака.

(3) Подача заявления о вступлении в брак и регистрация брака производятся в порядке, установленном для государственной регистрации актов гражданского состояния.

Статья 11. Условия заключения брака

(1) Для заключения брака необходимы лично выраженное бескорыстное, не обусловленное чем-либо взаимное согласие мужчины и женщины, вступающих в брак, а также достижение ими брачного возраста.

(2) Лица, вступающие в брак, обязаны сообщить друг другу о состоянии своего здоровья.

Статья 12. Порядок заключения брака

(1) Регистрация брака производится в присутствии лиц, вступающих в брак, по истечении не менее чем одного месяца со дня подачи ими соответствующего заявления.

(2) При наличии уважительных причин по просьбе лиц, вступающих в брак, срок, указанный в части (1), может быть сокращен заведующим отделом записи актов гражданского состояния. При особых обстоятельствах (угроза жизни, беременность, рождение ребенка и др.) брак может быть заключен в день подачи заявления.

(3) Максимальный срок, устанавливаемый для регистрации брака, не должен превышать двух месяцев со дня подачи заявления о вступлении в брак.

Статья 13. Медицинское обследование лиц, вступающих в брак

(1) Лица, вступающие в брак, подвергаются бесплатному обязательному медицинскому обследованию.

(2) О результатах медицинского обследования сообщается только обследованному лицу с выдачей ему справки, подтверждающей прохождение обследования, которая предъявляется органам записи актов гражданского состояния.

(3) Порядок, сроки и объем медицинского обследования лиц, вступающих в брак, устанавливаются Правительством.

Статья 14. Брачный возраст

(1) Минимальный брачный возраст составляет 18 лет.

[Ст.14 ч.(1) изменена ЗП120-XVI от 29.05.08, MO125-126/15.07.08 ст.489]

(2) При наличии уважительных причин брачный возраст может быть снижен, но не более чем на два года. Разрешение на снижение брачного возраста дается органом местного публичного управления по месту жительства одного из лиц, желающих вступить в брак, на основании заявления этих лиц и согласия родителей несовершеннолетнего.

[Ст.14 ч.(2) изменена ЗП120-XVI от 29.05.08, MO125-126/15.07.08 ст.489]

Статья 15. Обстоятельства, препятствующие заключению брака

(1) Не допускается заключение брака между:

a) лицами, из которых хотя бы одно состоит в браке;

b) родственниками по прямой линии до четвертого колена включительно, братьями, сестрами, в том числе имеющими общих отца или мать;

c) усыновителем и усыновленным;

d) родственником усыновителя по прямой линии до второго колена включительно и усыновленным;

e) попечителем и несовершеннолетним лицом, находящимся под его попечительством, в период попечительства;

f) лицами, из которых хотя бы одно признано недееспособным;

g) лицами, осужденными к лишению свободы, в период, когда оба отбывают наказание;

h) лицами одного пола.

(2) Любое лицо может заявить о своем несогласии на заключение брака, если существует законное препятствие или не соблюдены другие требования закона, письменно изложив соответствующие основания и доказательства. Органы записи актов гражданского состояния обязаны проверить представленные возражения и, если они подтвердятся, отказать в регистрации брака.

Глава 4
ЛИЧНЫЕ ПРАВА И ОБЯЗАННОСТИ СУПРУГОВ

Статья 16. Равенство супругов в семейных отношениях

(1) Все вопросы семейной жизни решаются супругами совместно, в соответствии с принципом их равенства в семейных отношениях.

(2) Каждый из супругов вправе продолжать свое занятие, работу по специальности или выбирать их по своему усмотрению.

(3) В результате самостоятельного, свободного выбора супруги определяют место своего жительства.

(4) Отношения между супругами основываются на взаимоуважении и взаимопомощи, на исполнении общих обязанностей по содержанию семьи, по уходу за детьми и их воспитанию.

Статья 17. Выбор супругами фамилии

(1) При заключении брака супруги по своему желанию выбирают фамилию одного из них в качестве общей, или каждый из супругов сохраняет свою добрачную фамилию, или оба выбирают общую фамилию, образованную путем соединения их фамилий, или присоединяют к своей фамилию другого супруга.

(2) Соединение фамилий не допускается, если хотя бы одна из них двойная.

(3) Изменение фамилии одним из супругов не влечет за собой изменения фамилии другим супругом.

(4) При регистрации расторжения брака супруги вправе сохранить фамилию, выбранную при заключении брака, или восстановить свои добрачные фамилии.

Статья 18. Неимущественные отношения супругов

(1) Неимущественные отношения между супругами регламентируются настоящим кодексом.

(2) Супруги обязаны морально поддерживать друг друга и хранить супружескую верность.

Глава 5
ЗАКОННЫЙ РЕЖИМ ИМУЩЕСТВА СУПРУГОВ

Статья 19. Понятие законного режима имущества супругов

(1) Имущество, нажитое супругами за время брака, подпадает под режим совместной собственности.

(2) Законный режим имущества супругов действует, если брачным договором не установлено иное.

Статья 20. Совместная собственность супругов

(1) Имущество, нажитое супругами в период состояния в браке, согласно законодательству принадлежит им обоим по праву совместной собственности.

(2) Совместную собственность супругов составляет имущество, приобретенное за счет:

a) доходов каждого из них, полученных в результате:

- трудовой деятельности;
- предпринимательской деятельности;
- интеллектуальной деятельности;

b) премий, вознаграждений и других выплат, за исключением выданных в качестве компенсации (материальная помощь, возмещение ущерба в связи с повреждением здоровья и т.д.);

c) других общих средств.

(3) Совместной собственностью супругов являются созданное, основанное или приобретенное за счет общих средств движимое и недвижимое имущество, приобретенные за счет таких средств ценные бумаги, вклады, доли капитала в финансовых учреждениях и коммерческих обществах, а также другое имущество, нажитое за время брака, даже если оно приобретено или вложено на имя одного из супругов.

(4) Право на совместную собственность принадлежит супругу и в случае, если он не имел самостоятельного дохода в связи с ведением домашнего хозяйства, уходом за детьми или по другим уважительным причинам.

(5) Совместную собственность супругов составляет имущество, приобретенное ими со дня заключения брака до дня его прекращения. По требованию заинтересованного супруга, не виновного в расторжении брака, судебная инстанция вправе признать имущество, нажитое им во время раздельного проживания с другим супругом, его собственностью.

Статья 21. Право супругов на владение, пользование и распоряжение общим имуществом

(1) Супруги по обоюдному согласию владеют, пользуются и распоряжаются общим имуществом.

(2) Каждый из супругов вправе заключать сделки по распоряжению общим имуществом, исключая недвижимое. При этом предполагается, что он действует с согласия другого супруга.

(3) Противоречащая установленным настоящим кодексом правилам сделка, в результате которой уменьшается или ликвидируется общность имущества, признается судебной инстанцией недействительной.

(4) Сделка по распоряжению общим имуществом, совершенная одним из супругов, может быть признана судебной инстанцией недействительной по требованию другого супруга, если будет установлено, что участвовавшая в сделке вторая сторона знала или должна была знать о несогласии другого супруга на заключение сделки. В таких случаях заявление о признании сделки недействительной может быть подано в трехлетний срок с момента, когда другой супруг узнал или должен был узнать о совершении сделки.

(5) Один из супругов не может без определенно выраженного согласия другого супруга расторгнуть договор о найме жилой площади, произвести отчуждение дома или квартиры, а также ограничивать посредством юридических актов право другого супруга на жилье.

Статья 22. Личная собственность супругов

(1) Имущество, принадлежавшее каждому из супругов до вступления в брак, а также имущество, полученное каждым из них в период состояния в браке в дар, в порядке наследования или в результате иных безвозмездных сделок, является личной собственностью каждого из супругов.

(2) Предметы индивидуального пользования (одежда, обувь и др.), за исключением драгоценностей и иных предметов роскоши, являются собственностью того супруга, который ими пользуется, вне зависимости от времени и способа их приобретения.

Статья 23. Признание личного имущества супругов их совместной собственностью

Имущество каждого из супругов может быть признано судебной инстанцией их совместной собственностью, если будет установлено, что в период состояния в браке за счет общего имущества или имущества одного из супругов либо в результате трудовой деятельности одного из супругов стоимость имущества каждого из них значительно увеличилась (капитальный ремонт, реконструкция, переоборудование, переустройство и т.д.).

Статья 24. Обращение взыскания на имущество супругов

(1) Каждый из супругов отвечает по личным обязательствам имуществом, принадлежащим ему по праву личной собственности, и своей долей в совместной собственности. По требованию кредитора эта доля может быть определена судебной инстанцией.

(2) Супруги отвечают всем принадлежащим им имуществом по общим обязательствам или по обязательствам одного из них, если эти обязательства были приняты в интересах семьи, а также в случаях необходимости возмещения убытков вследствие совершения преступления, если установлено, что общее имущество увеличилось за счет средств, полученных преступным путем.

Статья 25. Раздел совместной собственности супругов

(1) Раздел совместной собственности супругов может быть произведен как в период состояния их в браке, так и после расторжения брака по требованию любого из супругов.

(2) Совместная собственность может быть разделена на основании соглашения между супругами.

(3) В случае возникновения спора определение долей супругов в совместной собственности, а также раздел ее в натуре производятся в судебном порядке.

(4) При разделе совместной собственности по требованию супругов судебная инстанция определяет имущество, которое подлежит передаче каждому из них. Если одному из супругов передается имущество, стоимость которого превышает причитающуюся ему долю, другому супругу может быть присуждена соответствующая денежная или иная компенсация.

(5) Имущество, приобретенное для несовершеннолетних детей (одежда, обувь, школьные принадлежности, музыкальные инструменты, игрушки и др.), безвозмездно передается супругу, с которым проживают дети.

(6) Вклады, внесенные супругами на имя их общих несовершеннолетних детей, являются собственностью детей и не учитываются при разделе имущества.

(7) Если общее имущество было разделено в период состояния супругов в браке, оно становится личной собственностью каждого из них, имущество же, которое не было разделено, а также имущество, нажитое супругами после раздела, является их совместной собственностью.

(8) Для раздела имущества, являющегося совместной собственностью супругов, брак которых был расторгнут, устанавливается трехлетний срок исковой давности.

Статья 26. Определение долей в совместной собственности супругов

(1) При разделе совместной собственности супругов и определении долей в ней доли супругов признаются равными, если иное не предусмотрено брачным договором.

(2) Судебная инстанция вправе дифференцировать доли супругов в общем имуществе исходя из интересов одного из супругов и/или интересов их несовершеннолетних детей.

(3) При разделе совместной собственности супругов общие долги распределяются

между ними пропорционально долям, присужденным каждому из супругов.

Глава 6
ДОГОВОРНЫЙ РЕЖИМ ИМУЩЕСТВА СУПРУГОВ

Статья 27. Брачный договор

Брачный договор представляет собой соглашение, добровольно заключаемое лицами, которые вступают в брак, или супругами, определяющее их имущественные права и обязанности в период состояния в браке и/или в случае его расторжения.

Статья 28. Заключение брачного договора

(1) Брачный договор может быть заключен до регистрации брака или в любое время в период состояния в браке.

(2) Заключенный до регистрации брака договор вступает в силу со дня регистрации брака.

(3) Брачный договор оформляется письменно и удостоверяется нотариально. Если эти требования не соблюдены, договор считается недействительным.

Статья 29. Содержание брачного договора

(1) Заключая брачный договор, супруги вправе изменить законный режим совместной собственности, предусмотренный статьей 20.

(2) Брачным договором может быть установлено, что имущество, приобретенное каждым из супругов за время брака, является его личной собственностью.

(3) Договор, заключенный в период состояния в браке, не имеет обратной силы. Имущество, нажитое до заключения брачного договора, подчинено законному режиму, установленному настоящим кодексом.

(4) Супруги вправе оговорить в брачном договоре свои права и обязанности, связанные со взаимным содержанием, порядок участия в получении доходов каждым из них, в несении общих расходов, определить имущество, которое будет передано каждому в случае раздела, а также включить в договор любые иные положения, касающиеся имущества, в том числе имущественные санкции для супруга, виновного в расторжении брака.

(5) Осуществление прав и обязанностей, предусмотренных брачным договором, может ограничиваться конкретными сроками либо ставиться в зависимость от наступления или ненаступления определенных условий.

(6) Стороны не вправе оговаривать в брачном договоре условия, ограничивающие правоспособность или дееспособность супругов, их право на обращение в судебную инстанцию для урегулирования личных отношений, в том числе прав и обязанностей, касающихся детей, право нетрудоспособного супруга на содержание, а также другие условия, которые ущемляют защищенные законом права и интересы супругов или одного из них либо нарушают принципы и характер семейных отношений.

Статья 30. Изменение и расторжение брачного договора

(1) Брачный договор может быть изменен или расторгнут в любое время с обоюдного согласия супругов. Согласие на изменение или расторжение брачного договора оформляется письменно и удостоверяется нотариально.

(2) Односторонний отказ от выполнения условий брачного договора не допускается.

(3) По требованию одного из супругов судебная инстанция может изменить или расторгнуть брачный договор по основаниям и в порядке, установленным Гражданским кодексом.

Статья 31. Прекращение действия брачного договора
и признание договора недействительным

(1) Условия брачного договора утрачивают силу с момента прекращения брака, за исключением тех, которые были предусмотрены для периода, следующего за прекращением брака.

(2) Брачный договор может быть признан судебной инстанцией недействительным полностью или частично по основаниям, предусмотренным Гражданским кодексом.

(3) По требованию одного из супругов или прокурора судебная инстанция вправе признать брачный договор недействительным полностью либо частично, если он содержит условия, нарушающие права и интересы одного из супругов, их несовершеннолетних детей или других лиц, защищенных законом.

Статья 32. Гарантии прав кредиторов при заключении, изменении и расторжении брачного договора

(1) Каждый из супругов обязан уведомлять своих кредиторов о заключении, изменении или расторжении брачного договора. При невыполнении этой обязанности супруг-должник отвечает по своим обязательствам независимо от содержания брачного договора.

(2) Кредиторы супруга-должника вправе требовать изменения условий или расторжения брачного договора, если он ущемляет их права и интересы, защищенные законом.

Глава 7
ПРЕКРАЩЕНИЕ БРАКА

Статья 33. Основания для прекращения брака

(1) Брак прекращается вследствие смерти или объявления в судебном порядке умершим одного из супругов.

(2) Брак может быть прекращен путем его расторжения по заявлению одного или обоих супругов, а также по заявлению опекуна супруга, признанного недееспособным.

Статья 34. Ограничение права мужа на предъявление требования о расторжении брака

Муж не имеет права без согласия жены требовать расторжения брака во время ее беременности, а также на протяжении года после рождения ребенка, если ребенок родился живым и в течение этого года оставался жизнеспособным.

Статья 35. Порядок расторжения брака

Расторжение брака в случаях, предусмотренных частями (1) и (2) статьи 36, производится в отделах записи актов гражданского состояния, а в случаях, предусмотренных частями (4) и (5) статьи 36 и статьей 37, - в судебном порядке.

Статья 36. Расторжение брака в отделах записи актов гражданского состояния

(1) При взаимном согласии на расторжение брака супругов, не имеющих своих общих несовершеннолетних детей (в том числе усыновленных), в случаях, когда между ними отсутствуют споры, связанные с разделом общего имущества или содержанием нетрудоспособного супруга, брак может быть расторгнут в отделе записи актов гражданского состояния по месту жительства любого из супругов при обязательном присутствии обоих.

(2) По требованию одного из супругов брак может быть расторгнут в отделе записи актов гражданского состояния, если другой супруг:

a) признан недееспособным;

b) признан безвестно отсутствующим;

c) осужден к лишению свободы на срок свыше трех лет.

(3) Расторжение брака и выдача свидетельства о расторжении брака производятся по истечении месяца со дня подачи соответствующего заявления.

(4) В случаях возникновения споров между супругами относительно детей, раздела имущества, которое является совместной собственностью, или содержания нуждающегося нетрудоспособного супруга расторжение брака производится в судебном порядке.

(5) Если после расторжения брака в отделе записи актов гражданского состояния между супругами возникает спор по поводу раздела имущества или содержания

несовершеннолетних детей либо нетрудоспособного супруга, он рассматривается в судебном порядке.

Статья 37. Расторжение брака в судебном порядке

(1) Расторжение брака в судебном порядке производится при наличии у супругов общих несовершеннолетних детей (в том числе усыновленных), за исключением случаев, предусмотренных частью (2) статьи 36, а также при отсутствии согласия одного из супругов на развод.

(2) Вопрос решается в судебном порядке и в случаях, когда оба супруга согласны на развод, но один из них отказывается явиться в отдел записи актов гражданского состояния для регистрации расторжения брака.

(3) Судебная инстанция расторгает брак, если установлено, что дальнейшая совместная жизнь супругов и сохранение семьи невозможны.

(4) В случаях, когда в процессе рассмотрения заявления о расторжении брака один из супругов не дает согласия на развод, судебная инстанция откладывает слушание дела, назначив срок для примирения продолжительностью от одного до шести месяцев.

(5) Если меры по примирению оказались безрезультатными и супруги продолжают настаивать на разводе, судебная инстанция расторгает брак.

Статья 38. Разрешение споров судебной инстанцией
при расторжении брака

(1) При расторжении брака супруги могут предъявить в судебную инстанцию соглашение о разделе имущества, являющегося их совместной собственностью, о порядке выплаты алиментов на содержание детей или нетрудоспособного супруга, нуждающегося в материальной помощи, с указанием размера алиментов, а также о том, с кем из родителей будут проживать их общие несовершеннолетние дети.

(2) В случае отсутствия соглашения, указанного в части (1), или нарушения таким соглашением прав и законных интересов несовершеннолетних детей либо одного из супругов судебная инстанция обязана:

a) по требованию супругов (одного из них) произвести раздел имущества, находящегося в их совместной собственности;

b) установить, с кого из родителей и в каком размере будут взыскиваться алименты на детей;

c) по требованию нетрудоспособного супруга, имеющего право на получение алиментов от другого супруга, определить размер и порядок выплаты алиментов;

d) определить, с кем из родителей после их развода будут проживать несовершеннолетние дети.

(3) При расторжении брака не могут рассматриваться споры, не предусмотренные настоящей статьей, за исключением оспаривания отцовства по требованию мужа.

(4) Если раздел имущества, находящегося в совместной собственности супругов, затрагивает интересы третьих лиц, судебная инстанция вправе выделить требование о разделе имущества в отдельное производство.

Статья 39. Момент прекращения брака

(1) В случаях расторжения брака в отделе записи актов гражданского состояния брак прекращается со дня регистрации его расторжения, а в случаях расторжения брака в судебном порядке - со дня вступления в законную силу решения судебной инстанции.

(2) Расторжение брака в судебной инстанции подлежит государственной регистрации в порядке, установленном для государственной регистрации актов гражданского состояния. Супруги не вправе вступать в новый брак до получения свидетельства о расторжении брака в отделе записи актов гражданского состояния по месту жительства.

(3) Судебная инстанция обязана в течение трех дней со дня вступления в законную силу вынесенного ею решения о расторжении брака направить копию такого решения в

отдел записи актов гражданского состояния, находящийся в территориальном округе судебной инстанции.

Статья 40. Восстановление брака в случаях явки супруга,
объявленного умершим или признанного безвестно отсутствующим

(1) В случаях явки супруга, в установленном законом порядке объявленного умершим или признанного безвестно отсутствующим, и отмены соответствующего решения судебной инстанции отдел записи актов гражданского состояния вправе восстановить брак по совместному заявлению супругов, если другой супруг не вступил в новый брак.

(2) Если брак восстановлен, считается, что он не прекращался. Имущество, нажитое во время отсутствия одного из супругов, принадлежит супругу, который его нажил.

Глава 8
ПРИЗНАНИЕ БРАКА НЕДЕЙСТВИТЕЛЬНЫМ

Статья 41. Признание брака недействительным

(1) Брак признается судебной инстанцией недействительным, если:

a) нарушены положения статей 11, 13, 14 или 15;

b) брак зарегистрирован, однако супруги или один из них не имели намерения создать семью (фиктивный брак).

(2) Брак, признанный недействительным, считается таковым со дня его заключения.

(3) Судебная инстанция обязана в течение трех дней со дня вступления в законную силу вынесенного ею решения о признании брака недействительным направить копию такого решения в отдел записи актов гражданского состояния, находящийся в территориальном округе судебной инстанции.

Статья 42. Лица, имеющие право требовать признания
брака недействительным

(1) Право требовать признания брака недействительным имеют:

a) несовершеннолетний супруг, его родители (опекуны), орган опеки и попечительства или прокурор, если брак был заключен с лицом, не достигшим брачного возраста, и этот возраст не был снижен в установленном порядке. После достижения несовершеннолетним супругом возраста 18 лет требовать признания брака недействительным вправе только он сам;

b) супруг, права которого нарушены заключением брака, а также прокурор, если не было добровольного согласия на заключение брака;

c) супруг, не знавший о наличии обстоятельств, препятствующих заключению брака, опекун супруга, признанного недееспособным, супруг по предыдущему нерасторгнутому браку, другие лица, права и интересы которых ущемлены заключением брака с нарушением требований статьи 15,

а также орган опеки и попечительства или прокурор - во всех перечисленных случаях;

d) добросовестный супруг, а также прокурор в случае заключения фиктивного брака.

(2) В рассмотрении дела о признании недействительным брака, заключенного с несовершеннолетним, не достигшим брачного возраста, или с лицом, признанным недееспособным, обязательно участие представителя органа опеки и попечительства.

Статья 43. Обстоятельства, устраняющие недействительность брака

(1) Если к моменту рассмотрения дела о признании брака недействительным обстоятельства, которые препятствовали заключению брака, отпали, судебная инстанция может признать брак действительным.

(2) Судебная инстанция вправе отказать в иске о признании недействительным брака, заключенного с несовершеннолетним, не достигшим брачного возраста, если этого требуют интересы несовершеннолетнего супруга или он не дает своего согласия на прекращение брака.

(3) Фиктивный брак не может быть признан недействительным, если лица, зарегистрировавшие его, до рассмотрения дела фактически создали семью.

(4) Брак не может быть признан недействительным после его расторжения, за исключением случаев, когда супруги находятся в запрещенной законом степени родства или один из них в момент регистрации брака состоял в другом браке.

Статья 44. Последствия признания брака недействительным

(1) Брак, признанный судебной инстанцией недействительным, считается таковым с момента его заключения и не порождает семейных прав и обязанностей. Исключение составляют случаи, предусмотренные настоящей статьей.

(2) Имущество, совместно приобретенное лицами, которые состояли в браке, признанном недействительным, принадлежит им по праву долевой собственности. При этом брачный договор считается недействительным.

(3) В случаях признания брака недействительным:

a) судебная инстанция вправе по требованию добросовестного супруга принудить другого супруга к выплате содержания, применить при разделе имущества, приобретенного супругами совместно до момента признания брака недействительным, положения статей 20, 25 и 26, а также признать брачный договор действительным полностью или частично;

b) добросовестный супруг вправе потребовать возмещения причиненного ему морального и материального ущерба в порядке, предусмотренном гражданским законодательством.

(4) Добросовестный супруг вправе сохранить фамилию, избранную им при заключении брака, и после признания брака недействительным.

(5) Признание брака недействительным не влияет на права детей, родившихся в этом браке.

РАЗДЕЛ III
ПРАВОВЫЕ ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ РОДИТЕЛЯМИ И ДЕТЬМИ
Глава 9
УСТАНОВЛЕНИЕ ПРОИСХОЖДЕНИЯ РЕБЕНКА

Статья 45. Родство и свойство

(1) Родством считается связь, основанная на происхождении одного лица от другого или нескольких лиц от общего предка. В первом случае это родство по прямой линии, во втором - по боковой линии.

(2) Степень родства устанавливается по количеству поколений.

(3) Родственники одного из супругов являются свойственниками другого супруга. Линия и степень свойства соответствуют линии и степени родства.

Статья 46. Основания для возникновения взаимных прав и обязанностей родителей и детей

Взаимные права и обязанности родителей и детей основываются на происхождении детей, удостоверенном в определенном законом порядке.

Статья 47. Установление происхождения ребенка

(1) Происхождение ребенка от матери (материнство) устанавливается на основании документов, подтверждающих рождение ребенка матерью в медицинском учреждении.

(2) В случаях рождения ребенка вне медицинского учреждения материнство устанавливается на основании медицинских документов, свидетельских показаний или других доказательств.

(3) Отцом ребенка, рожденного в браке либо родившегося в срок, не превышающий 300 дней с момента расторжения брака, или с момента признания его недействительным, или с момента смерти супруга матери ребенка, признается ее супруг либо бывший супруг, если

не доказано иное.

(4) Презумпция отцовства мужа (бывшего мужа) может быть устранена заявлением супругов (бывших супругов), поданным лично или удостоверенным нотариально и пересланным органам записи актов гражданского состояния.

(5) Отцовство по отношению к ребенку, рожденному вне брака, может быть признано его отцом посредством подачи совместного заявления родителей ребенка в органы записи актов гражданского состояния.

(6) В случаях смерти матери, признания ее умершей, безвестно отсутствующей или недееспособной, невозможности определить место ее нахождения, а также в случае лишения матери родительских прав отцовство устанавливается на основании заявления отца ребенка при наличии письменно оформленного согласия органа опеки и попечительства, а при отсутствии такого согласия - по решению судебной инстанции.

(7) Совместное заявление отца и матери ребенка об установлении отцовства может быть подано в органы записи актов гражданского состояния и до рождения ребенка.

Статья 48. Установление отцовства в судебном порядке

Если ребенок рожден от лиц, не состоящих в браке, и совместное заявление родителей или заявление отца ребенка отсутствует, отцовство устанавливается судебной инстанцией на основании заявления одного из родителей, опекуна (попечителя) ребенка или заявления самого ребенка по достижении им совершеннолетия.

Статья 49. Оспаривание отцовства (материнства)

(1) Отцовство (материнство) может быть оспорено только в судебном порядке лицами, записанными в соответствующих документах в качестве отца или матери ребенка, лицами, являющимися биологическими отцом или матерью, ребенком по достижении им совершеннолетия, опекуном (попечителем) ребенка или опекуном одного из родителей, признанного недееспособным.

(2) Заявление относительно оспаривания отцовства (материнства) может быть подано в течение года с момента, когда одно из лиц, указанных в части (1), узнало или должно было узнать о записи в качестве отца (матери), или с момента достижения им совершеннолетия, если лицо было несовершеннолетним.

(3) Не имеют права оспаривать отцовство:

a) муж, давший письменно оформленное согласие на применение метода искусственного оплодотворения или на имплантацию эмбриона жене;

b) лицо, записанное в качестве отца ребенка на основании совместного заявления его и матери ребенка или его личного заявления, если это лицо в момент подачи заявления знало, что фактически не является отцом ребенка.

Статья 50. Права и обязанности детей, рожденных вне брака

Дети, рожденные вне брака, имеют те же права и исполняют те же обязанности по отношению к родителям и их родственникам, что и дети, родившиеся от лиц, состоящих в браке.

Глава 10
ПРАВА НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ ДЕТЕЙ

Статья 51. Право ребенка жить и воспитываться в семье

(1) Ребенком признается лицо, не достигшее возраста 18 лет (совершеннолетия).

(2) Каждый ребенок имеет право жить в семье, знать своих родителей, пользоваться их заботой, проживать вместе с ними, за исключением случаев, когда это противоречит его интересам.

(3) Ребенок имеет право на то, чтобы его воспитывали родители, на развитие интеллектуальных способностей, на свободу мыслей и сознания, на защиту достоинства и чести.

(4) В случаях, когда ребенок остался без родительской заботы (родители лишены своих прав, признаны недееспособными или безвестно отсутствующими и др.), его право на воспитание обеспечивается органом опеки и попечительства.

Статья 52. Право ребенка на общение с родителями и другими родственниками

(1) Ребенок имеет право на общение с родителями, дедушкой, бабушкой, братьями, сестрами и другими родственниками. Расторжение брака родителями, признание его недействительным или раздельное проживание отца и матери не влияют на права ребенка. В случае раздельного проживания родителей ребенок имеет право на общение с каждым из них.

(2) Если ребенок попал в экстремальную ситуацию (задержание, арест и др.), он вправе связаться с родителями или другими родственниками в установленном порядке. При невозможности установить связь с родителями или родственниками ребенка о произошедшем незамедлительно извещается орган опеки и попечительства.

Статья 53. Право ребенка на защиту

(1) Ребенку гарантируется защита его прав и законных интересов.

(2) Защита прав и законных интересов ребенка обеспечивается родителями или лицами, заменяющими их, а в случаях, предусмотренных законом, - прокурором, органом опеки и попечительства или другими уполномоченными на то органами.

(3) Несовершеннолетний, признанный дееспособным до достижения совершеннолетия, самостоятельно защищает свои права и законные интересы.

(4) Ребенок имеет право на защиту от злоупотреблений, в том числе от телесных наказаний, со стороны родителей или лиц, заменяющих их.

[Ст.53 ч.(4) изменена ЗП120-XVI от 29.05.08, МО125-126/15.07.08 ст.489]

(5) При нарушении прав и законных интересов ребенка, в том числе невыполнении или ненадлежащем выполнении родителями (одним из них) обязанностей по его содержанию, воспитанию, обучению, при злоупотреблении отцом или матерью родительскими правами ребенок может самостоятельно обратиться за защитой своих прав и законных интересов в орган опеки и попечительства, а по достижении возраста 14 лет - в судебную инстанцию.

(6) Должностные, а также иные лица, которые знают о наличии угрозы жизни или здоровью ребенка, о нарушении его прав и законных интересов, обязаны сообщить об этом в орган опеки и попечительства и принять необходимые меры для защиты прав и законных интересов ребенка.

Статья 54. Право ребенка на выражение своего мнения

Ребенок вправе выражать свое мнение при решении в семье вопросов, затрагивающих его интересы, а также быть заслушанным в ходе судебных или административных разбирательств. Учет мнения ребенка, достигшего возраста 10 лет, обязателен, если это не противоречит его интересам.

Статья 55. Право ребенка на фамилию и имя

(1) Ребенок имеет право на фамилию и имя.

(2) Ребенок получает фамилию своих родителей, при разных фамилиях родителей - фамилию отца или матери с их обоюдного согласия.

(3) Ребенку дается простое или двойное имя (состоящее из двух имен) - по желанию родителей.

(4) При возникновении спора между родителями относительно фамилии и/или имени ребенка решение принимается органом опеки и попечительства.

Статья 56. Изменение фамилии и имени ребенка

(1) По заявлению родителей (одного из них) отдел записи актов гражданского состояния вправе изменить фамилию и/или имя ребенка, не достигшего возраста 16 лет.

(2) В случае возникновения спора между родителями вопрос об изменении фамилии и/или имени ребенка решает отдел записи актов гражданского состояния при участии органа опеки и попечительства, находящегося по месту жительства несовершеннолетнего, исходя исключительно из интересов ребенка.

(3) Изменение фамилии родителями влечет за собой изменение фамилии ребенка. Если фамилию изменил один из родителей, фамилия ребенка может быть изменена по обоюдному согласию родителей. При отсутствии такого согласия решение принимается органом опеки и попечительства.

(4) Изменение фамилии и/или имени ребенка, достигшего возраста 10 лет, во всех случаях производится с его согласия.

Статья 57. Имущественные права ребенка

(1) Ребенок является собственником полученных доходов, подаренного, унаследованного или иным способом полученного имущества, а также имущества, приобретенного на его средства.

(2) Право собственности осуществляется ребенком в порядке, установленном Гражданским кодексом.

(3) Ребенку не принадлежит по праву собственности имущество родителей, а родителям - имущество ребенка. Исключение составляют право наследования и право на содержание. Родители и дети, проживающие вместе, владеют и пользуются имуществом друг друга по взаимному согласию.

(4) В случае образования общего имущества родителей и детей право владения, пользования и распоряжения им регулируется гражданским законодательством.

Глава 11
ПРАВА И ОБЯЗАННОСТИ РОДИТЕЛЕЙ

Статья 58. Права и обязанности родителей

(1) Отец и мать имеют равные права и несут одинаковые обязанности по отношению к детям, независимо от того, рождены они в браке или вне брака, проживают вместе с родителями или отдельно от них.

(2) Родительские права и обязанности, за исключением случаев, предусмотренных настоящим кодексом, прекращаются с момента достижения детьми совершеннолетия или приобретения ими полной дееспособности.

Статья 59. Права несовершеннолетних родителей

(1) Несовершеннолетние родители имеют право на совместное проживание с ребенком и участие в его воспитании.

(2) Не состоящие в браке несовершеннолетние родители вправе признавать или оспаривать свое отцовство и материнство на общих основаниях. Несовершеннолетние родители в возрасте до 16 лет могут требовать установления отцовства в судебном порядке.

Статья 60. Права и обязанности родителей по воспитанию и обучению детей

(1) Родители имеют право и обязаны воспитывать своих детей в соответствии с личными убеждениями, независимо от того, проживают отец и мать вместе или раздельно.

(2) Родители несут ответственность за физическое, умственное, духовное развитие детей и имеют преимущественное право на воспитание своих детей по сравнению с другими лицами.

(3) Родители обязаны обеспечить посещение ребенком школы до окончания учебного года, в котором он достигнет возраста 16 лет. Учебное заведение и форма обучения выбираются родителями с учетом мнения ребенка.

(4) Споры, возникающие между родителями по вопросам, касающимся воспитания и обучения детей, рассматриваются органами опеки и попечительства, решения которых

могут быть обжалованы в судебном порядке.

Статья 61. Защита прав и законных интересов детей

(1) Права и законные интересы детей защищаются их родителями.

(2) Родители являются законными представителями своих детей и действуют от их имени в отношениях с любыми физическими и юридическими лицами, в том числе в органах публичного управления и судебных инстанциях, без специальных полномочий.

(3) В случае возникновения конфликта интересов между родителями и детьми орган опеки и попечительства обязан назначить своего представителя для защиты прав и законных интересов детей.

Статья 62. Осуществление родительских прав

(1) Родительские права не могут осуществляться в противоречии с интересами ребенка. Родители не должны причинять вред физическому и психическому здоровью детей.

(2) Методы воспитания, избранные родителями, должны исключать жестокое, грубое обращение с детьми, пренебрежительное отношение к ним, любые оскорбления и издевательства, дискриминацию, психическое и физическое насилие, применение телесных наказаний, привлечение к преступным действиям, к употреблению спиртных напитков, использованию наркотических и психотропных веществ, к занятию азартными играми, попрошайничеству и другим незаконным действиям.

[Ст.62 ч.(2) изменена ЗП120-XVI от 29.05.08, MO125-126/15.07.08 ст.489]

(3) Все вопросы, касающиеся воспитания и обучения детей, решаются родителями по обоюдному согласию, исходя из интересов ребенка и с учетом его мнения.

(4) Родители несут ответственность в установленном порядке за осуществление своих прав в ущерб интересам ребенка.

Статья 63. Место жительства несовершеннолетнего ребенка

(1) Если родители проживают раздельно, место жительства ребенка, не достигшего возраста 14 лет, определяется по их обоюдному согласию.

(2) Если такое согласие не достигнуто, место жительства несовершеннолетнего определяет судебная инстанция, исходя из интересов ребенка и учитывая его мнение (в случае достижения им возраста 10 лет). При этом принимаются во внимание привязанность ребенка к каждому из родителей, к братьям, сестрам, его возраст, нравственные качества отца и матери, отношения между каждым из родителей и ребенком, возможности родителей создать необходимые для воспитания и развития ребенка условия (вид занятий и режим работы отца и матери, бытовые условия и др.).

(3) При определении места жительства несовершеннолетнего ребенка судебная инстанция истребует заключения органов опеки и попечительства, находящихся по месту жительства каждого из родителей.

Статья 64. Осуществление родителями своих прав в слу- чае их раздельного проживания

(1) Отец или мать, вместе с которыми проживает ребенок, не вправе препятствовать его общению с отдельно проживающими матерью или отцом, за исключением случаев, когда поведение последних наносит вред интересам ребенка или представляет опасность для его психического и физического состояния.

(2) Родители вправе заключить соглашение о порядке осуществления родительских прав отцом или матерью, проживающими отдельно от ребенка. При возникновении спора его рассматривает орган опеки и попечительства, решение которого может быть обжаловано в судебном порядке. В последнем случае судебная инстанция выносит соответствующее решение.

(3) При невыполнении решения судебной инстанции к тому из родителей, который признан виновным, применяются меры, предусмотренные гражданским процессуальным законодательством. В случае повторного невыполнения судебного решения по

требованию того из родителей, который проживает отдельно от ребенка, судебная инстанция может вынести решение о передаче ему ребенка, исходя из интересов последнего и учитывая его мнение.

(4) Родители, проживающие отдельно от детей, имеют право на получение информации о своих детях из воспитательных, лечебных учреждений, учреждений социальной защиты и других. В случаях, когда поведение отца или матери представляет угрозу для жизни и здоровья ребенка, в предоставлении информации может быть отказано. Родители вправе обжаловать такой отказ в судебном порядке.

Статья 65. Право на общение с ребенком дедушки,
бабушки, братьев и сестер

(1) Дедушка, бабушка, братья и сестры ребенка имеют право на общение с ним. Если родители ребенка (один из них) нарушают это право, орган опеки и попечительства может своим решением обязать их соблюдать его.

(2) При невыполнении родителями (одним из них) решения органа опеки и попечительства заинтересованные лица могут обратиться в судебную инстанцию с иском об устранении препятствий к общению с ребенком.

(3) Иск об устранении препятствий к общению с ребенком его дедушки, бабушки, братьев и сестер может быть отклонен только в случае наличия угрозы жизни и здоровью ребенка, его духовному развитию.

Статья 66. Защита родительских прав

(1) Родители имеют право потребовать возврата ребенка от любого лица, которое удерживает его у себя, не имея на то законных оснований. В случае возникновения спора родители могут обратиться с иском в судебную инстанцию.

(2) Судебная инстанция вправе отказать в удовлетворении иска, указанного в части (1), если придет к выводу, что передача ребенка родителям противоречит его интересам.

(3) Если судебная инстанция установила, что ни родители, ни иные лица, у которых находится ребенок, не в состоянии обеспечить его содержание, надлежащее воспитание и развитие, она обязывает орган опеки и попечительства передать ребенка в государственное учреждение, взять его на учет и обеспечить в последующем защиту его прав и законных интересов.

Статья 67. Лишение родительских прав

Отец и мать могут быть лишены родительских прав, если:

a) уклоняются от выполнения родительских обязанностей, в том числе от уплаты алиментов;

b) отказываются взять ребенка из родильного дома, иного лечебного или воспитательного учреждения, из учреждения социальной защиты или иного подобного учреждения без уважительных на то причин;

c) злоупотребляют своими правами;

d) жестоко обращаются с ребенком, в том числе применяют физическое или психическое насилие, покушаются на его половую неприкосновенность;

e) отрицательно влияют на ребенка аморальным поведением;

f) страдают хроническим алкоголизмом или наркоманией;

g) совершили умышленное преступление против жизни и здоровья ребенка либо против жизни и здоровья супруга, а также

h) в других случаях, когда этого требуют интересы ребенка.

Статья 68. Порядок лишения родительских прав

(1) Лишение родительских прав производится только в судебном порядке.

(2) Иск о лишении отца или матери родительских прав могут подать соответственно мать или отец, опекун ребенка, прокурор, а также орган опеки и попечительства.

(3) Заявление о лишении родительских прав рассматривается при обязательном участии органа опеки и попечительства.

(4) Судебная инстанция обязана в течение трех дней со дня вступления в законную силу вынесенного ею решения о лишении родительских прав направить копию такого решения в отдел записи актов гражданского состояния, находящийся в территориальном округе судебной инстанции.

Статья 69. Последствия лишения родительских прав

(1) Ребенок, родители которого (один из них) лишены родительских прав, сохраняет право пользования жилым помещением, а также все имущественные права, основанные на факте родства с родителями и другими родственниками, в том числе право на получение наследства.

(2) В случае невозможности передать ребенка одному из родителей или лишения родительских прав и отца и матери ребенок передается в распоряжение органа опеки и попечительства.

(3) Лица, лишенные родительских прав, могут иметь свидания со своими детьми только с разрешения органа опеки и попечительства. Свидания не допускаются, если встречи с родителями могут причинить вред физическому или умственному развитию ребенка, если очевидно, что родители не способны на общение, а также если по каким-либо причинам общение противоречит интересам ребенка или если во время судебного разбирательства ребенок высказал серьезные возражения относительно общения с родителями.

Статья 70. Восстановление в родительских правах

(1) Родители могут быть восстановлены в своих правах, если исчезли и отсутствуют обстоятельства, приведшие к лишению родительских прав, и восстановление осуществляется в интересах ребенка.

(2) Восстановление в родительских правах производится в судебном порядке на основании заявления лица, лишенного родительских прав, при обязательном участии органа опеки и попечительства.

(3) При восстановлении в родительских правах в отношении ребенка, достигшего возраста 10 лет, необходимо его согласие.

(4) Если ребенок усыновлен и усыновление не отменено, решение о лишении родительских прав может быть отменено без восстановления родительских прав и обязанностей.

Статья 71. Отобрание ребенка без лишения родителей их прав

(1) Если проживание с родителями представляет угрозу для жизни и здоровья ребенка, по требованию органа опеки и попечительства судебная инстанция может вынести решение об отобрании ребенка без лишения родителей их прав и передать его в распоряжение указанного органа.

(2) В исключительных случаях, при непосредственной угрозе жизни и здоровью ребенка, орган опеки и попечительства вправе принять решение об отобрании ребенка у родителей, уведомив об этом прокурора в течение не более чем 24 часов.

(3) В случаях, предусмотренных частью (2), орган опеки и попечительства в семидневный срок предъявляет в судебную инстанцию иск о лишении родительских прав или об отобрании ребенка без лишения его родителей таких прав. При невыполнении этого требования ребенок должен быть возвращен родителям.

(4) Заявление об отобрании ребенка без лишения родителей их прав рассматривается при обязательном участии органа опеки и попечительства.

(5) По требованию родителей судебная инстанция может возвратить им ребенка, если это не противоречит его интересам.

Статья 72. Последствия отобрания ребенка без лишения родителей их прав

(1) При отобрании ребенка без лишения родителей их прав отец и мать теряют право видеться с ребенком, лично участвовать в его воспитании и представлять его интересы.

(2) В некоторых случаях родители, у которых отобран ребенок, могут иметь свидания с ним только с разрешения органа опеки и попечительства.

Статья 73. Участие органа опеки и попечительства в рассмотрении спора, связанного с воспитанием ребенка

(1) При рассмотрении судебной инстанцией спора, связанного с воспитанием ребенка, обязательно участие органа опеки и попечительства.

(2) Орган опеки и попечительства обязан ознакомиться с условиями жизни ребенка и лица, претендующего на его воспитание, и представить судебной инстанции соответствующее заключение.

РАЗДЕЛ IV
АЛИМЕНТНЫЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА ЧЛЕНОВ СЕМЬИ
Глава 12
АЛИМЕНТНЫЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА РОДИТЕЛЕЙ И ДЕТЕЙ

Статья 74. Обязанности родителей по содержанию детей

(1) Родители обязаны содержать своих несовершеннолетних детей и нетрудоспособных совершеннолетних детей, нуждающихся в материальной помощи.

(2) Порядок и способ выплаты алиментов на детей определяются соглашением между родителями или между родителями и их нетрудоспособным совершеннолетним ребенком.

(3) Если такое соглашение отсутствует и родители не принимают участия в содержании детей, алименты взыскиваются в судебном порядке по требованию одного из родителей, опекуна ребенка или органа опеки и попечительства.

Статья 75. Размер алиментов, взыскиваемых на несовершеннолетних детей

(1) Алименты на несовершеннолетних детей взыскиваются с родителей в следующих размерах: на одного ребенка - одна четверть заработка и/или иного дохода, на двоих детей - одна треть, на троих и более детей - половина заработка и/или иного дохода.

(2) Размер долей, указанных в части (1), может быть уменьшен или увеличен судебной инстанцией с учетом материального, семейного положения родителей и иных заслуживающих внимания обстоятельств.

(3) В случаях, когда одни дети остаются с отцом, а другие - с матерью, размер алиментов, выплачиваемых в пользу менее обеспеченного из родителей, определяется в твердой денежной сумме в порядке, установленном статьей 76.

Статья 76. Взыскание алиментов на несовершеннолетних детей в твердой денежной сумме

(1) Если лицо, обязанное выплачивать алименты на ребенка, имеет нерегулярный или меняющийся заработок либо иной доход, получает заработок и/или иной доход полностью либо частично в натуре, если у него отсутствует заработок и/или иной доход, а также если взыскание алиментов в долевом отношении к заработку и/или иному доходу невозможно, затруднительно либо существенно нарушает интересы одной из сторон, судебная инстанция вправе определить размер алиментов, взыскиваемых ежемесячно, в твердой денежной сумме либо одновременно в твердой денежной сумме и в долях заработка и/или другого дохода в соответствии со статьей 75.

(2) Размер твердой денежной суммы, взыскиваемой в соответствии с частью (1), определяется судебной инстанцией исходя из материального и семейного положения сторон, а также с учетом других обстоятельств, заслуживающих внимания. При этом, если

есть такая возможность, прежний уровень материальной обеспеченности ребенка сохраняется.

Статья 77. Взыскание и использование алиментов на несовершеннолетних детей, оставшихся без попечения родителей

(1) Алименты на несовершеннолетнего ребенка, оставшегося без попечения родителей, выплачиваются его опекуну (попечителю).

(2) Если ребенок находится в воспитательном, лечебном учреждении, учреждении социальной защиты или ином подобном учреждении, 50 процентов алиментов, взыскиваемых с его родителей, перечисляются на счет соответствующего учреждения, где для каждого ребенка в отдельности ведется учет вкладов, используемых на содержание ребенка. Оставшаяся сумма (50 процентов) перечисляется на счет, открытый на имя ребенка в финансовом учреждении.

Статья 78. Право нетрудоспособных совершеннолетних детей на алименты

(1) Родители обязаны содержать своих нетрудоспособных совершеннолетних детей, нуждающихся в материальной помощи.

(2) В случаях возникновения спора относительно выплаты алиментов судебная инстанция определяет размер подлежащих взысканию ежемесячно алиментов на нетрудоспособных совершеннолетних детей в твердой денежной сумме исходя из материального и семейного положения сторон, а также с учетом других заслуживающих внимания обстоятельств.

Статья 79. Участие родителей в несении дополнительных расходов на детей

(1) При возникновении споров и наличии исключительных обстоятельств: тяжелая болезнь, увечье несовершеннолетнего или нетрудоспособного совершеннолетнего ребенка, необходимость оплаты расходов на уход за ним, при иных подобных обстоятельствах каждый из родителей может быть привлечен судебной инстанцией к участию в несении вызванных этими обстоятельствами дополнительных расходов, если соглашение между сторонами о выплате алиментов отсутствует.

(2) Порядок участия родителей в несении дополнительных расходов на детей, а также размер таких расходов определяются судебной инстанцией исходя из материального и семейного положения сторон, а также с учетом других заслуживающих внимания обстоятельств. Размер дополнительных расходов устанавливается в твердой денежной сумме, подлежащей выплате ежемесячно.

(3) Судебная инстанция вправе обязать родителей принять участие в фактически понесенных дополнительных расходах на детей, а также в дополнительных расходах, которые необходимо произвести в будущем.

Статья 80. Обязанности совершеннолетних детей по содержанию родителей

(1) Трудоспособные совершеннолетние дети обязаны содержать и осуществлять уход за своими нетрудоспособными нуждающимися в материальной помощи родителями, заботиться о них.

(2) При отсутствии соглашения о выплате алиментов трудоспособными совершеннолетними детьми на содержание нетрудоспособных нуждающихся в материальной помощи родителей вопрос решается в судебном порядке.

(3) Размер подлежащих выплате ежемесячно алиментов определяется судебной инстанцией в твердой денежной сумме с учетом материального и семейного положения родителей и детей, а также других заслуживающих внимания обстоятельств.

(4) При определении размера алиментов судебная инстанция вправе учесть всех трудоспособных совершеннолетних детей истца, независимо от того, предъявлено требование к одному из них, к нескольким или ко всем детям.

(5) Дети могут быть освобождены от обязанностей по содержанию своих

нетрудоспособных нуждающихся в материальной помощи родителей, если судебной инстанцией будет установлено, что родители уклонялись от выполнения своих обязанностей по отношению к детям.

(6) Дети, родители которых лишены родительских прав, освобождаются от обязанностей по содержанию таких родителей.

Статья 81. Участие совершеннолетних детей в несении дополнительных расходов на родителей

(1) При наличии исключительных обстоятельств: тяжелая болезнь, увечье кого-либо из родителей, при иных подобных обстоятельствах совершеннолетние дети могут быть привлечены судебной инстанцией к участию в несении вызванных этими обстоятельствами дополнительных расходов, если соглашение между сторонами о выплате алиментов отсутствует или если дети отказываются добровольно участвовать в несении таких расходов.

(2) Порядок участия совершеннолетних детей в несении дополнительных расходов на родителей и размер таких расходов определяются судебной инстанцией в соответствии с положениями статьи 80.

(3) Судебная инстанция вправе освободить совершеннолетних детей от участия в несении дополнительных расходов на родителей, если установлено, что родители уклонялись от выполнения своих обязанностей по отношению к детям, даже в случаях, когда дети не освобождены от выплаты алиментов.

Глава 13
АЛИМЕНТНЫЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА СУПРУГОВ И БЫВШИХ СУПРУГОВ

Статья 82. Обязанности супругов по взаимному содержанию

(1) Супруги обязаны материально поддерживать друг друга.

(2) В случаях отказа от оказания такой поддержки при отсутствии соглашения между супругами о выплате алиментов право обратиться в судебную инстанцию с иском о выплате алиментов имеют:

a) нетрудоспособный супруг (который достиг пенсионного возраста или является инвалидом I, II либо III группы), нуждающийся в материальной помощи;

b) жена в период беременности;

c) супруг, осуществляющий уход за общим ребенком в течение трех лет после его рождения;

d) супруг, осуществляющий уход за общим ребенком-инвалидом до достижения им возраста 18 лет или за общим ребенком - инвалидом с детства I группы, если этот супруг не работает и уход за ребенком необходим.

(3) Алименты выплачиваются только в случаях, если лица, указанные в части (2), не имеют достаточных личных средств, а супруг, который обязан платить алименты, обладает необходимыми средствами.

Статья 83. Право бывшего супруга на получение алиментов после расторжения брака

Право потребовать от бывшего супруга предоставления алиментов в судебном порядке имеют:

a) бывшая жена в период беременности;

b) нуждающийся бывший супруг, осуществляющий уход за общим ребенком в течение трех лет после его рождения;

c) нуждающийся бывший супруг, осуществляющий уход за общим ребенком-инвалидом до достижения им возраста 18 лет или за общим ребенком - инвалидом с детства I группы;

d) нетрудоспособный нуждающийся бывший супруг, ставший нетрудоспособным в период состояния в браке или в течение года с момента расторжения брака;

e) нуждающийся бывший супруг, достигший пенсионного возраста не позднее чем через пять лет с момента расторжения брака, если супруги состояли в браке не менее 15 лет.

Статья 84. Размер алиментов, взыскиваемых с супруга (бывшего супруга)

Размер алиментов, взыскиваемых с супруга (бывшего супруга) на содержание другого супруга и подлежащих выплате ежемесячно, определяется судебной инстанцией в твердой денежной сумме. При установлении размера алиментов учитываются материальное и семейное положение сторон, а также другие заслуживающие внимания обстоятельства.

Статья 85.Освобождение супруга (бывшего супруга) от алиментных обязательств или ограничение срока выполнения таких обязательств

Судебная инстанция вправе освободить одного из супругов (бывших супругов) от алиментных обязательств или ограничить срок выполнения таких обязательств, если:

a) нетрудоспособность нуждающегося супруга (бывшего супруга) является результатом злоупотребления спиртными напитками, наркотическими средствами или совершения им умышленного преступления;

b) нуждающийся супруг (бывший супруг) ведет себя по отношению к членам семьи аморально;

c) супруги (бывшие супруги) состояли в браке не более пяти лет;

d) судебной инстанцией установлено, что брак был расторгнут по вине нуждающегося бывшего супруга.

Глава 14
АЛИМЕНТНЫЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА ДРУГИХ ЧЛЕНОВ СЕМЬИ

Статья 86. Обязанности братьев и сестер по взаимному содержанию

(1) Несовершеннолетние нуждающиеся в материальной помощи братья и сестры в случае невозможности получения содержания от родителей имеют право на получение алиментов от своих трудоспособных совершеннолетних братьев и сестер, обладающих достаточными средствами.

(2) Такое же право имеют нетрудоспособные совершеннолетние нуждающиеся в материальной помощи братья и сестры, если они не могут получить содержание от своих трудоспособных совершеннолетних детей, супругов (бывших супругов) или от родителей.

Статья 87. Обязанности дедушки и бабушки по содержанию внуков

(1) Несовершеннолетние нуждающиеся в материальной помощи внуки в случае невозможности получения содержания от своих родителей имеют право на получение алиментов от своих дедушки и бабушки, обладающих достаточными средствами.

(2) Такое же право имеют нетрудоспособные совершеннолетние нуждающиеся в материальной помощи внуки в случае невозможности получения содержания от своего супруга (бывшего супруга), трудоспособных совершеннолетних детей или от родителей.

Статья 88. Обязанности внуков по содержанию дедушки и бабушки

Нетрудоспособные нуждающиеся в материальной помощи дедушка и бабушка в случае невозможности получения содержания от своих трудоспособных совершеннолетних детей или от супруга (бывшего супруга) имеют право на получение алиментов от своих трудоспособных совершеннолетних внуков, обладающих достаточными средствами.

Статья 89. Обязанности пасынков и падчериц по содержанию отчима и мачехи

(1) Нетрудоспособные нуждающиеся в материальной помощи отчим и мачеха в случае невозможности получения содержания от собственных трудоспособных совершеннолетних детей или от супруга (бывшего супруга) имеют право на предоставление содержания трудоспособными совершеннолетними пасынками и

падчерицами, обладающими достаточными средствами.

(2) Судебная инстанция вправе освободить пасынков и падчериц от обязанностей по содержанию отчима и мачехи, если последние содержали и воспитывали их менее пяти лет или выполняли свои обязанности ненадлежащим образом.

Статья 90. Обязанности воспитанников по содержанию своих воспитателей

(1) Нетрудоспособные нуждающиеся в материальной помощи лица, содержавшие несовершеннолетних детей и воспитавшие их, в случае невозможности получения содержания от собственных трудоспособных совершеннолетних детей или от супруга (бывшего супруга) имеют право на получение алиментов от своих трудоспособных воспитанников, достигших совершеннолетия, если те обладают достаточными средствами.

(2) Судебная инстанция вправе освободить воспитанников от обязанностей по содержанию своих воспитателей, если последние содержали и воспитывали их менее пяти лет или выполняли свои обязанности ненадлежащим образом.

(3) Обязанности, предусмотренные частью (1), не распространяются на лиц, находившихся под опекой (попечительством), а также на лиц, воспитывавшихся в детских домах семейного типа.

Статья 91. Размер и порядок выплаты алиментов, взыскиваемых на других членов семьи

(1) Размер и порядок выплаты алиментов на лиц, указанных в статьях 86 - 90, могут быть определены соглашением сторон.

(2) При отсутствии соглашения сторон размер взыскиваемых алиментов, подлежащих выплате ежемесячно, в каждом отдельном случае устанавливается судебной инстанцией исходя из материального и семейного положения лица, обязанного выплачивать алименты, и лица, имеющего право на получение алиментов, а также с учетом других заслуживающих внимания обстоятельств в твердой денежной сумме.

(3) Если один из членов семьи имеет право на получение алиментов от нескольких лиц одновременно, судебная инстанция в зависимости от материального и семейного положения этих лиц определяет размер участия каждого из них в выполнении алиментных обязательств. Судебная инстанция вправе учесть всех лиц, обязанных выплачивать алименты, независимо от того, предъявлен иск к одному из них, к нескольким или ко всем.

Глава 15
СОГЛАШЕНИЕ О ВЫПЛАТЕ АЛИМЕНТОВ

Статья 92. Соглашение о выплате алиментов

Соглашение о размере, условиях и порядке выплаты алиментов заключается между лицом, обязанным выплачивать алименты (далее - дебитор), и лицом, имеющим право на получение алиментов (далее - кредитор). Если дебитор и/или кредитор признаны недееспособными, соглашение заключается их законными представителями. Лица с ограниченной дееспособностью заключают соглашение с согласия попечителей.

Статья 93. Форма соглашения о выплате алиментов

Соглашение о выплате алиментов оформляется письменно и удостоверяется нотариально. Несоблюдение этого требования влечет за собой недействительность соглашения.

Статья 94. Порядок заключения, выполнения, изменения, расторжения и признания недействительным соглашения о выплате алиментов

(1) Соглашение о выплате алиментов заключается, выполняется, изменяется, расторгается и признается недействительным в соответствии с нормами Гражданского

кодекса.

(2) Соглашение о выплате алиментов может быть изменено или расторгнуто в любое время по обоюдному согласию сторон. Изменение и расторжение соглашения оформляются письменно и удостоверяются нотариально.

(3) Односторонние изменение соглашения о выплате алиментов или отказ от его выполнения не допускаются.

(4) В случае существенного изменения материального или семейного положения сторон и невозможности прийти к единому мнению относительно изменения или расторжения соглашения о выплате алиментов заинтересованная сторона может обратиться в судебную инстанцию с иском об изменении или расторжении соглашения. Спор разрешается с учетом материального и семейного положения сторон, а также других заслуживающих внимания обстоятельств.

(5) Если соглашение о выплате алиментов противоречит интересам несовершеннолетнего или недееспособного совершеннолетнего ребенка, по требованию законных представителей ребенка, органа опеки и попечительства или прокурора такое соглашение может быть признано судебной инстанцией недействительным.

Статья 95. Размер алиментов, выплачиваемых
в соответствии с соглашением

(1) Размер алиментов, выплачиваемых в соответствии с соглашением, устанавливается сторонами при заключении соглашения.

(2) Размер алиментов, определенный в соглашении о выплате алиментов на несовершеннолетних детей, не может быть ниже размера алиментов, установленного статьей 75.

Статья 96. Способы и порядок выплаты алиментов
в соответствии с соглашением

(1) Способы и порядок выплаты алиментов в соответствии с соглашением определяются сторонами при заключении соглашения.

(2) Алименты могут выплачиваться в долевом отношении к заработку и/или иному доходу дебитора, в твердой денежной сумме, уплачиваемой периодически, путем передачи определенного имущества или иными способами, оговоренными в соглашении.

(3) В соглашении о выплате алиментов может быть предусмотрено сочетание нескольких способов выплаты.

Глава 16
ПОРЯДОК ВЗЫСКАНИЯ И ВЫПЛАТЫ АЛИМЕНТОВ

Статья 97. Взыскание алиментов по решению судебной инстанции

При отсутствии договоренности относительно выплаты алиментов члены семьи, указанные в статьях 74 - 91, вправе обратиться в судебную инстанцию с иском о взыскании алиментов даже в случаях, когда алименты выплачиваются добровольно.

Статья 98. Сроки обращения с иском о взыскании алиментов

(1) Лицо, имеющее право на получение алиментов, может обратиться с иском об их взыскании в любое время после возникновения такого права.

(2) Алименты взыскиваются начиная со дня обращения в судебную инстанцию.

(3) Алименты могут быть взысканы за прошедший период, если установлено, что до обращения кредитора в судебную инстанцию меры для их получения принимались, но дебитор уклонился от уплаты алиментов.

Статья 99. Взыскание алиментов до разрешения
спора судебной инстанцией

(1) Судебная инстанция вправе принять решение о взыскании алиментов со дня подачи соответствующего заявления.

(2) Размер алиментов устанавливается в порядке, предусмотренном настоящим кодексом.

(3) Если заявление о взыскании алиментов отклонено или размер алиментов уменьшен, предыдущие выплаты или излишне выплаченные суммы не возвращаются.

Статья 100. Обязанность патрона удерживать алименты

Патрон обязан на основании нотариально удостоверенного соглашения о выплате алиментов, исполнительного листа либо заявления дебитора ежемесячно удерживать из его заработка и/или иного дохода алименты и передавать либо переводить их за счет дебитора кредитору не позднее чем в трехдневный срок со дня, установленного для выплаты заработной платы и/или иного дохода.

Статья 101. Удержание алиментов на основании соглашения о выплате алиментов

Удержание алиментов на основании нотариально удостоверенного соглашения о выплате алиментов может производиться и в случаях, если сумма удержаний на основании такого соглашения и исполнительных документов превышает 50 процентов заработка и/или иного дохода дебитора.

Статья 102. Обязанность дебитора сообщать о перемене места работы или места жительства

(1) Патрон обязан в трехдневный срок сообщить судебной инстанции об увольнении лица, выплачивающего алименты.

(2) В случае перемены места работы и/или места жительства дебитор должен в трехдневный срок сообщить об этом судебной инстанции.

(3) Несоблюдение требований настоящей статьи влечет за собой ответственность, предусмотренную законодательством.

Статья 103. Обращение взыскания на имущество дебитора

(1) Если дебитор не имеет заработка или иного дохода либо их недостаточно для выплаты алиментов, последние удерживаются из денежных средств, находящихся на его счетах в финансовых учреждениях или переданных коммерческим и некоммерческим организациям, за исключением случаев, когда эти средства были переданы по праву собственности. Если дебитор не располагает подобными денежными средствами или располагает ими, но их недостаточно для выполнения алиментных обязательств, взыскание обращается на все принадлежащее ему движимое и недвижимое имущество, на которое может быть обращено взыскание.

(2) Обращение взыскания на денежные средства дебитора и на его имущество производится в порядке, предусмотренном гражданским процессуальным законодательством.

Статья 104. Определение задолженности по алиментам

(1) Взыскание алиментов за прошедший период на основании соглашения о выплате алиментов или исполнительного листа производится в пределах трехлетнего срока с момента предъявления такого соглашения или исполнительного листа.

(2) Если алименты не были удержаны по вине дебитора, задолженность взыскивается за весь прошедший период, независимо от срока, установленного частью (1).

(3) Размер задолженности определяется исходя из размера алиментов, установленного судебной инстанцией или соглашением о выплате алиментов.

(4) Размер задолженности по алиментам на несовершеннолетних детей устанавливается исходя из заработка и/или иного дохода дебитора.

(5) Если дебитор в период, за который образовалась задолженность, не работал или им не представлены документы, подтверждающие его заработную плату и/или иные доходы, размер задолженности по алиментам определяется судебным исполнителем исходя из средней заработной платы по стране на день установления задолженности. В случае, если

стороны не согласны с исчисленной суммой задолженности или материально-финансовое положение дебитора не позволяет погасить ее в соответствии с частью (1), то они вправе обратиться в суд с заявлением об установлении конкретной суммы задолженности.

[Ст.104. ч.(5) в редакции ЗП64-XVI от 30.03.06, МО66-69/28.04.06 ст.273]

(6) Размер задолженности по алиментам может быть оспорен в порядке, установленном законодательством.

Статья 105. Освобождение от уплаты задолженности по алиментам

(1) На основании соглашения о выплате алиментов дебитор может быть освобожден от уплаты задолженности по алиментам или размер такой задолженности может быть уменьшен. Исключение составляют случаи, когда алименты выплачиваются на несовершеннолетних детей.

(2) Если материальное и семейное положение дебитора не позволяет погасить задолженность по алиментам, судебная инстанция, рассмотрев поданное им заявление, при наличии уважительных причин вправе освободить дебитора от уплаты задолженности или уменьшить ее размер.

Статья 106. Ответственность за несоблюдение
сроков выплаты алиментов

(1) Если задолженность по алиментам образовалась по вине лица, обязанного выплачивать их в соответствии с соглашением о выплате алиментов, это лицо несет ответственность в порядке, предусмотренном соглашением.

(2) Если задолженность по алиментам образовалась по вине лица, обязанного выплачивать их по решению судебной инстанции, это лицо уплачивает кредитору неустойку в размере одной десятой процента от суммы задолженности за каждый день просрочки.

(3) Кредитор вправе потребовать возмещения ущерба, причиненного несвоевременным выполнением дебитором обязанности по выплате алиментов, если этот ущерб не был покрыт неустойкой.

Статья 107. Недопустимость зачета и обратного
взыскания алиментов

(1) Алименты не могут быть зачтены другими встречными требованиями, а выплаченные суммы алиментов не могут быть истребованы обратно, за исключением случаев, когда:

a) решение судебной инстанции о взыскании алиментов, вынесенное на основании подложных документов или ложных сведений, представленных кредитором, отменено;

b) соглашение о выплате алиментов признано недействительным вследствие того, что оно было заключено под влиянием угрозы или насилия со стороны кредитора;

c) установлен факт подделки решения судебной инстанции, соглашения о выплате алиментов или исполнительного листа, на основании которых выплачивались алименты.

(2) В случаях, когда нарушения, перечисленные в части (1), совершены представителем несовершеннолетнего ребенка или недееспособного совершеннолетнего получателя алиментов, выплаченные алименты не возвращаются, но их суммы взыскиваются с виновного по иску лица, обязанного выплачивать алименты.

Статья 108. Индексация алиментов

Индексация алиментов, взыскиваемых по решению судебной инстанции в твердой денежной сумме, производится в случаях и в порядке, установленных законом.

Статья 109. Выплата алиментов в случае выезда дебитора
на постоянное жительство за границу

(1) Дебитор, выезжающий на постоянное жительство за границу, вправе заключить с кредитором соглашение о выплате алиментов в порядке, предусмотренном настоящим кодексом.

(2) Если соглашение не достигнуто, заинтересованное лицо может обратиться в судебную инстанцию с требованием об установлении размера алиментов в твердой денежной сумме и единовременной их выплате, или о передаче определенного имущества в счет алиментов, или о выплате алиментов иным способом.

Статья 110. Изменение размера алиментов,
установленного судебной инстанцией, или освобождение от выплаты алиментов

В случае, если материальное или семейное положение одной из сторон изменилось, по требованию любой из них судебная инстанция вправе изменить установленный размер алиментов или освободить дебитора от их выплаты. При этом могут быть учтены и иные заслуживающие внимания обстоятельства.

Статья 111. Прекращение алиментных обязательств

(1) Алиментные обязательства, установленные соглашением о выплате алиментов, прекращаются в связи со смертью одной из сторон, после истечения срока действия соглашения или по предусмотренным им основаниям.

(2) Выплата алиментов, взыскиваемых в судебном порядке, прекращается в случаях:

a) достижения ребенком возраста 18 лет или приобретения им полной дееспособности до достижения совершеннолетия;

b) усыновления (удочерения) ребенка, на содержание которого взыскивались алименты;

c) вступления нетрудоспособного потомка в брак;

d) восстановления трудоспособности получателем алиментов;

e) вступления в новый брак нетрудоспособного нуждающегося в материальной помощи бывшего супруга - получателя алиментов;

f) смерти лица, получавшего алименты, или лица, выплачивавшего алименты;

g) отмены решения судебной инстанции о выплате алиментов.

РАЗДЕЛ V
ЗАЩИТА И ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ, ОСТАВШИХСЯ БЕЗ ПОПЕЧЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ

[Наименование Раздела V изменена ЗП120-XVI от 29.05.08, МО125-126/15.07.08 ст.489]

Глава 17
ВЫЯВЛЕНИЕ, УЧЕТ И ЗАЩИТА ДЕТЕЙ, ОСТАВШИХСЯ БЕЗ ПОПЕЧЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ

[Наименование Главы 17 в редакции ЗП120-XVI от 29.05.08, МО125-126/15.07.08 ст.489]

Статья 112. Защита прав и законных интересов детей,
оставшихся без попечения родителей

(1) Защита прав и законных интересов детей в случаях смерти родителей, лишения отца и/или матери родительских прав, покидания родителями, признания родителей недееспособными, их болезни или длительного отсутствия, уклонения родителей от воспитания, от защиты прав и законных интересов детей, в том числе в случаях отказа родителей взять своих детей из воспитательного, лечебного или другого учреждения, а также в иных случаях отсутствия родительского попечения возлагается на органы опеки и попечительства.

[Ст.112 ч.(1) изменена ЗП120-XVI от 29.05.08, МО125-126/15.07.08 ст.489]

(2) Органы опеки и попечительства выявляют детей, оставшихся без попечения родителей, берут их на учет и в каждом отдельном случае в зависимости от конкретных обстоятельств, вследствие которых дети остались без попечения родителей, избирают адекватную форму защиты детей, обеспечивая систематический контроль за условиями их

содержания, воспитания и образования.
[Ст.112 ч.(2) изменена ЗП120-XVI от 29.05.08, МО125-126/15.07.08 ст.489]
(3) Деятельность других органов, кроме органов опеки и попечительства, а также физических и юридических лиц по избранию форм защиты детей запрещается.
[Ст.112 ч.(3) изменена ЗП120-XVI от 29.05.08, МО125-126/15.07.08 ст.489]

Статья 112[1]. Предупреждение разлучения детей с родителями
(1) Орган опеки и попечительства предпринимает все необходимые меры для своевременного выявления ситуаций риска, способных привести к разлучению детей с родителями.
(2) Орган опеки и попечительства организует работу служб, необходимых для поддержания, восстановления и развития способности ребенка и родителей преодолевать ситуации, которые могут привести к разлучению детей с родителями.
(3) Орган опеки и попечительства ведет учет детей и семей, находящихся в ситуации риска, осуществляет по мере необходимости, но не реже одного раза в шесть месяцев мониторинг и оценку их положения.
[Ст.112[1] введена ЗП120-XVI от 29.05.08, МО125-126/15.07.08 ст.489]
Статья 113. Органы опеки и попечительства
(1) Органами опеки и попечительства являются:
a) центральный орган по защите ребенка;
b) исполнительные органы местного публичного управления административно-территориальных единиц второго уровня;
c) выборные коллегиальные органы административно-территориальных единиц первого уровня.
(2) Выполнение функций органа опеки и попечительства возлагается:
a) в административно-территориальных единицах второго уровня – на районные отделы социального обеспечения и защиты семьи, Управление по защите прав ребенка муниципия Кишинэу;
b) в административно-территориальных единицах первого уровня – на примаров сел (коммун), городов (муниципиев), отдел социального обеспечения и защиты семьи муниципия Бэлць.
[Ст.113 ч.(2) в редакции ЗП120-XVI от 29.05.08, МО125-126/15.07.08 ст.489]
Статья 114. Выявление и учет детей, оставшихся без попечения родителей
(1) Должностные лица образовательных, лечебных учреждений, учреждений социальной защиты, других подобных учреждений, а также иные лица, располагающие сведениями о детях, указанных в части (1) статьи 112, обязаны в трехдневный срок сообщать о них в органы опеки и попечительства по месту нахождения детей.
(2) Получив информацию о ребенке, оставшемся без попечения родителей, орган опеки и попечительства обязан в трехдневный срок проверить условия жизни ребенка. При подтверждении поступивших сведений указанный орган должен вынести решение о взятии ребенка на учет и обеспечить защиту его прав и законных интересов посредством временного устройства, разрешенного законом, до определения адекватной формы защиты ребенка в порядке, предусмотренном настоящим кодексом.
[Ст.114 ч.(2) изменена ЗП120-XVI от 29.05.08, МО125-126/15.07.08 ст.489]
(3) В десятидневный срок с момента взятия на учет ребенка, оставшегося без попечения родителей, орган опеки и попечительства обязан представить соответствующие сведения в центральный орган по защите ребенка.
(4) Деятельность органов опеки и попечительства и центрального органа по защите ребенка, связанная с выявлением, учетом и избранием формы защиты детей, оставшихся

без попечения родителей, регулируется настоящим кодексом и иными нормативными актами.

[Ст.114 ч.(4) изменена ЗП120-XVI от 29.05.08, МО125-126/15.07.08 ст.489]

Статья 115.Формы защиты детей, оставшихся без попечения родителей

(1) Органы опеки и попечительства обеспечивают сохранение или возвращение ребенка, оставшегося без попечения родителей:

a) в биологическую семью – семья, в которой он родился;

b) в расширенную семью – его родственники до четвертой степени родства включительно (в случае невозможности помещения в биологическую семью).

(2) В случае невозможности применения мер, указанных в части (1), ребенок, оставшийся без попечения родителей, пользуется следующими формами защиты (с обеспечением приоритетности форм защиты семейного типа перед интернатными):

a) усыновление;

b) опека (попечительство);

c) профессиональная родительская помощь;

d) устройство в детские дома семейного типа;

e) устройство в различного рода учреждения интернатного типа;

f) другие формы защиты в рамках закона.

(3) При выборе формы защиты учитываются прежде всего высшие интересы ребенка, а также в обязательном порядке его этническое происхождение, принадлежность к определенной культуре, вероисповедание, язык, состояние здоровья и развитие в целях создания условий жизни, которые обеспечивали бы преемственность в воспитании ребенка.

(4) Орган опеки и попечительства не реже одного раза в шесть месяцев осуществляет мониторинг и оценку положения ребенка, оставшегося без попечения родителей, в отношении которого применена одна из форм защиты, предусмотренных в частях (1) и (2).

(5) До определения соответствующей формы защиты ребенка, оставшегося без попечения родителей, ответственность за него несет орган опеки и попечительства.

[Ст.115 в редакции ЗП120-XVI от 29.05.08, МО125-126/15.07.08 ст.489]

Глава 18
УСЫНОВЛЕНИЕ (УДОЧЕРЕНИЕ)

Статья 116. Дети, которые могут быть усыновлены (удочерены)

(1) Разрешается усыновление или удочерение (далее - усыновление) только несовершеннолетних детей, за исключением тех, которые стали полностью дееспособными до достижения возраста 18 лет.

(2) Усыновление братьев и сестер разными лицами не допускается. Исключение составляют случаи, когда это требование противоречит интересам детей или когда один из братьев (сестер) не может быть усыновлен из-за состояния здоровья.

(3) Усыновление детей, являющихся гражданами Республики Молдова, иностранными гражданами и лицами без гражданства допускается только в случаях, когда ребенок не может быть усыновлен или взят под опеку (попечительство):

a) родственниками, независимо от их гражданства;

b) гражданами Республики Молдова.

(4) Усыновление производится на общих основаниях в случаях, предусмотренных частью (3), а также в случаях, если в течение не менее чем шести месяцев после взятия ребенка на учет он не был усыновлен или взят под опеку (попечительство):

a) родственниками, независимо от их гражданства;

b) проживающими в Республике Молдова ее гражданами, иностранными гражданами

или лицами без гражданства.

(5) Положения частей (3) и (4) не применяются, если:

a) супруг усыновляет ребенка другого супруга;

b) ребенок страдает тяжелой болезнью, требующей специального лечения, которое не может быть проведено в Республике Молдова.

Статья 117. Учет детей, которые могут быть усыновлены

(1) Подлежат взятию на учет и могут быть усыновлены дети:

a) родители которых умерли;

b) родители которых лишены своих прав, признаны недееспособными или безвестно отсутствующими;

c) покинутые родителями (единственным из родителей);

d) представленные к усыновлению родителями (единственным из родителей).

(2) Учет детей, которые могут быть усыновлены, ведется органами опеки и попечительства и центральным органом по защите ребенка.

(3) Должностные лица органов местного публичного управления и общественных организаций, а также иные лица, располагающие сведениями о детях, которые могут быть усыновлены, и детях, оставшихся без попечения родителей, обязаны сообщать о таких детях органам опеки и попечительства.

(4) Невыполнение обязанности, установленной частью (3), влечет за собой ответственность в случаях и в пределах, предусмотренных законом.

Статья 118. Учет лиц, желающих усыновить детей

(1) Учет граждан Республики Молдова, желающих усыновить детей, ведется органами опеки и попечительства в порядке, предусмотренном настоящим кодексом и нормативными актами Правительства.

(2) Учет иностранных граждан и лиц без гражданства, желающих усыновить детей, которые являются гражданами Республики Молдова, ведется центральным органом по защите ребенка.

Статья 119. Порядок дачи разрешения на усыновление

(1) Разрешение на усыновление выдается судебной инстанцией по заявлению лиц (лица), желающих усыновить ребенка. Такие заявления рассматриваются в порядке особого производства согласно правилам, установленным гражданско-процессуальным законодательством.

(2) Заявление об усыновлении рассматривается судебной инстанцией при обязательном участии органа опеки и попечительства.

(3) Судебная инстанция обязана в трехдневный срок со дня вступления в законную силу вынесенного ею решения об усыновлении направить копию такого решения в отдел записи актов гражданского состояния, находящийся в территориальном округе судебной инстанции. Решение судебной инстанции подлежит исполнению, даже если усыновитель или уполномоченное им лицо не обратились с соответствующим заявлением.

Статья 120. Доступ к информации о детях, которые могут быть усыновлены

(1) Для желающих усыновить детей и уполномоченных ими лиц доступ к информации о детях, которые могут быть усыновлены, свободен.

(2) Органы опеки и попечительства не вправе ограничивать доступ к информации о детях, которые могут быть усыновлены в порядке, установленном настоящим кодексом.

(3) Доступ к информации о детях, которые взяты на учет и могут быть усыновлены, а также опубликование такой информации обеспечивает центральный орган по защите ребенка.

Статья 121. Лица, имеющие право на усыновление

(1) Усыновителями могут быть лица обоих полов, достигшие возраста 25 лет, за исключением:

a) лишенных родительских прав;

b) признанных недееспособными или ограниченно дееспособными;

c) усыновивших ранее ребенка, если усыновление было отменено по их вине;

d) отстраненных от обязанностей опекуна (попечителя) из-за ненадлежащего их выполнения;

e) ведущих себя аморально или из-за состояния здоровья не могущих осуществлять родительские права и обязанности по содержанию и воспитанию усыновленного ребенка;

f) желающих оформить фиктивное усыновление;

g) представивших подложные документы;

h) достигших возраста 50 лет (это правило не применяется, если усыновители являются супругами и один из них не достиг возраста 50 лет, если супруг усыновляет ребенка другого супруга, а также если ребенок проживал в семье будущих усыновителей до достижения ими возраста 50 лет).

(2) Иностранные граждане и лица без гражданства, проживающие за пределами Республики Молдова, могут стать усыновителями детей, которые являются гражданами Республики Молдова, только при соблюдении условий, предусмотренных законодательством государства, гражданами которого они являются, или государства, на территории которого они проживают, и условий, предусмотренных законодательством Республики Молдова, а также если их страна является участником Конвенции о защите детей и сотрудничестве в области международного усыновления или если между их страной и Республикой Молдова существует двустороннее соглашение по этому вопросу.

(3) Лица, не состоящие в браке, не могут усыновить одного и того же ребенка.

(4) Перечень медицинских противопоказаний для лиц, изъявляющих желание усыновить ребенка, устанавливается Правительством.

Статья 122. Испытательный срок при усыновлении

(1) Решение об усыновлении может быть вынесено судебной инстанцией только по истечении не менее чем шести месяцев, на протяжении которых ребенок находился на содержании и воспитании у будущих усыновителей.

(2) В некоторых случаях усыновление может быть разрешено и без установления испытательного срока с указанием мотивов в решении судебной инстанции.

Статья 123. Разница в возрасте между усыновителем
и усыновляемым ребенком

(1) Разница в возрасте между усыновителем и усыновляемым ребенком должна составлять не менее 15 лет. Это правило не применяется в случаях, когда один из супругов усыновляет ребенка другого супруга.

(2) При наличии уважительных причин разница в возрасте между усыновителем и усыновляемым ребенком может быть сокращена, но не более чем на пять лет.

Статья 124. Согласие родителей на усыновление

(1) Для усыновления ребенка необходимо согласие его родителей.

(2) Согласие родителей на усыновление их ребенка должно быть изложено в заявлении, удостоверенном нотариально или заверенном органом опеки и попечительства по месту жительства ребенка или его родителей.

(3) Согласие родителей может быть выражено ими и непосредственно в судебной инстанции.

(4) Администрация учреждения, в котором ребенок находится на содержании и воспитании, вправе потребовать согласия родителей на усыновление их ребенка в будущем без указания личностей усыновителей.

(5) Родители имеют право отозвать заявление о своем согласии на усыновление их ребенка в любой момент до вынесения судебной инстанцией решения об усыновлении.

Статья 125. Усыновление ребенка без согласия родителей

Для усыновления ребенка не требуется согласия его родителей, если они:

a) лишены родительских прав;

b) признаны недееспособными;

c) признаны безвестно отсутствующими;

d) неизвестны;

e) не проживают вместе с ребенком и уклоняются от его содержания и воспитания более шести месяцев по неуважительным причинам.

Статья 126. Согласие опекуна (попечителя) на усыновление

(1) Если ребенок находится под опекой (попечительством), для его усыновления необходимо письменное согласие опекуна (попечителя), удостоверенное нотариально или заверенное органом опеки и попечительства по месту жительства ребенка или его опекуна (попечителя). Такое согласие может быть выражено и непосредственно в судебной инстанции.

(2) В случае необходимости судебная инстанция вправе разрешить усыновление без согласия опекуна (попечителя) ребенка, приняв во внимание мнение органа опеки и попечительства.

Статья 127. Согласие ребенка на усыновление

(1) Для усыновления ребенка, достигшего возраста 10 лет, необходимо и его согласие, выраженное непосредственно в судебной инстанции.

(2) В порядке исключения ребенок может быть усыновлен без его согласия, если до момента усыновления он проживал в семье усыновителей и не знает, что они не являются его родителями.

Статья 128. Согласие супруга усыновителя

(1) В случае усыновления ребенка одним из супругов требуется письменное согласие другого супруга, удостоверенное нотариально или заверенное органом опеки и попечительства. Такое согласие может быть выражено и непосредственно в судебной инстанции.

(2) Согласия другого супруга на усыновление не требуется, если он:

a) признан недееспособным;

b) признан безвестно отсутствующим;

c) прекратил семейные отношения с усыновителем, не проживает вместе с последним более года и место его жительства неизвестно.

Статья 129. Фамилия и имя усыновленного ребенка

(1) При усыновлении ребенка могут быть сохранены его фамилия и имя.

(2) По просьбе усыновителей судебная инстанция вправе изменить фамилию и имя усыновленного ребенка, присвоив ему фамилию усыновителей или одного из них, если они носят разные фамилии, и другое имя - по выбору усыновителей.

(3) Для изменения фамилии и имени усыновленного ребенка, достигшего возраста 10 лет, необходимо его согласие.

(4) Если фамилия и имя усыновленного ребенка изменены, на это указывается в решении судебной инстанции об усыновлении.

Статья 130. Изменение места рождения усыновленного ребенка

(1) В целях обеспечения тайны усыновления по просьбе усыновителей место рождения усыновленного ими ребенка может быть изменено.

(2) Если место рождения усыновленного ребенка изменено, на это указывается в решении судебной инстанции об усыновлении.

Статья 131. Запись усыновителей в качестве
родителей усыновленного ребенка

(1) Усыновители записываются в книге записей рождений в качестве родителей.

(2) В случае необходимости по требованию усыновителей судебная инстанция может сохранить сведения о родителях усыновленного ребенка.

Статья 132. Правовые последствия усыновления

(1) Права и обязанности усыновителей и усыновленного ими ребенка возникают со дня вступления в законную силу решения судебной инстанции об усыновлении.

(2) Усыновленный ребенок и его потомки по отношению к усыновителям и их родственникам, а усыновители и их родственники по отношению к усыновленному ребенку и его потомкам приравниваются в личных неимущественных и имущественных правах и обязанностях к кровным родственникам.

(3) Ребенок, которого усыновили, утрачивает личные неимущественные и имущественные права и освобождается от исполнения обязанностей по отношению к своим родителям и их родственникам.

(4) При усыновлении ребенка одним лицом личные права и обязанности ребенка могут быть сохранены по просьбе матери, если усыновитель - мужчина, или по просьбе отца, если ребенок усыновлен женщиной, на что должно быть указано в решении судебной инстанции об усыновлении.

(5) Правовые последствия, предусмотренные настоящей статьей, наступают независимо от того, записаны усыновители в качестве родителей усыновленного ребенка или нет.

Статья 133. Сохранение за ребенком права на пенсию и пособия

Если к моменту усыновления ребенок имел право на пенсию и пособия, выплачиваемые в связи с потерей кормильца, это право сохраняется и после усыновления.

Статья 134. Тайна усыновления

(1) Тайна усыновления охраняется законом.

(2) Официальные лица, которым известно о факте усыновления, обязаны сохранять это в тайне. В противном случае они несут ответственность, предусмотренную законом.

(3) Выдача выписок из регистров записей актов гражданского состояния или копий внесенных в такие регистры записей, если из этих выписок и копий следует, что усыновители не являются родителями усыновленного ребенка, без согласия усыновителей или органа опеки и попечительства запрещается.

Статья 135. Прекращение усыновления

(1) Усыновление прекращается после его отмены или признания недействительным на основании решения судебной инстанции.

(2) Отмененное усыновление прекращается с момента вступления в законную силу соответствующего решения судебной инстанции.

(3) Усыновление, признанное недействительным, прекращается с момента его установления.

(4) Требование об отмене усыновления или признании его недействительным предъявляется усыновителям.

(5) Если усыновители неизвестны родителям, требование, указанное в части (4), предъявляется органу опеки и попечительства, находящемуся в территориальном округе судебной инстанции, которая вынесла решение об усыновлении. В таких случаях усыновителям сообщается о предъявленном иске, и они имеют право принять участие в процессе или поручить защиту своих прав органу опеки и попечительства.

(6) При рассмотрении дел об отмене или признании недействительным усыновления судебная инстанция вправе обязать усыновителей принять участие в процессе.

Статья 136. Основания к отмене усыновления

(1) Усыновление может быть отменено, если этого требуют интересы ребенка, в случаях, когда усыновители:

а) не выполняют или не могут выполнять обязанности по содержанию и воспитанию усыновленного ребенка;

b) злоупотребляют родительскими правами или жестоко обращаются с ребенком;

c) страдают хроническим алкоголизмом или наркоманией, а также если

d) усыновление было произведено без необходимого в соответствии с законом согласия родителей ребенка или супруга усыновителя.

(2) Судебная инстанция вправе отменить усыновление и в других случаях, когда этого требуют интересы усыновленного ребенка.

(3) Судебная инстанция обязана в течение трех дней со дня вступления в законную силу вынесенного ею решения об отмене усыновления направить копию такого решения в отдел записи актов гражданского состояния и орган опеки и попечительства, находящиеся в территориальном округе судебной инстанции.

Статья 137. Право на требование отмены усыновления

(1) Правом на требование отмены усыновления ребенка обладают:

a) его родители;

b) усыновители ребенка;

c) супруг усыновителя, если усыновление было произведено без его согласия, необходимого в соответствии с законом;

d) усыновленный ребенок, достигший возраста 14 лет;

e) орган опеки и попечительства;

f) прокурор.

(2) Физические и юридические лица, кроме перечисленных в части (1), не имеют права на требование отмены усыновления.

Статья 138. Отмена усыновления после достижения усыновленным совершеннолетия

Если к моменту предъявления требования об отмене усыновления усыновленный ребенок достиг возраста 18 лет, усыновление может быть отменено только в случае, если на это согласны и усыновитель и усыновленный.

Статья 139. Основания к признанию усыновления недействительным

Усыновление может быть признано недействительным только в случаях, если установлено, что:

a) разрешение на усыновление было дано на основании подложных документов;

b) усыновление было фиктивным;

c) к моменту получения разрешения на усыновление усыновитель был лишен родительских прав или признан недееспособным либо ограниченно дееспособным.

Статья 140. Право на требование признания усыновления недействительным

Право на требование признания усыновления недействительным имеют:

a) органы опеки и попечительства;

b) прокурор.

Статья 141. Последствия прекращения усыновления

(1) С момента прекращения усыновления прекращаются все личные неимущественные и имущественные права и обязанности усыновленного, его потомков, с одной стороны, и усыновителей, их родственников - с другой, восстанавливаются права и обязанности усыновленного, его потомков, с одной стороны, и его родителей и кровных родственников - с другой.

(2) Вопрос о возвращении фамилии и имени ребенку, в отношении которого усыновление прекращено, решает судебная инстанция. Если ребенок достиг возраста 10 лет, принимается во внимание и его мнение.

(3) В случае отмены усыновления судебная инстанция может обязать усыновителей выплачивать несовершеннолетнему ребенку алименты в размере и в порядке,

предусмотренных настоящим кодексом.

(4) После прекращения усыновления ребенок возвращается родителям. Если родители отсутствуют или возвращение родителям противоречит интересам ребенка, он передается на попечение органу опеки и попечительства.

Глава 19
ОПЕКА И ПОПЕЧИТЕЛЬСТВО НАД ДЕТЬМИ

Статья 142. Установление опеки и попечительства

(1) Опека и попечительство устанавливаются над детьми, оставшимися без попечения родителей, чтобы эти дети получили воспитание и образование, а также для защиты их прав и законных интересов.

(2) Опека устанавливается над детьми в возрасте до 14 лет. После достижения детьми указанного возраста опека переходит в попечительство без принятия органами опеки и попечительства дополнительного решения.

(3) Попечительство устанавливается над детьми в возрасте от 14 до 18 лет.

(4) Опека и попечительство устанавливаются органами местного публичного управления на основании письменного заключения органа опеки и попечительства не позднее месячного срока с момента принятия соответствующего заявления.

[Ст.142 изменена ЗП134-XVI от 30.06.05, МО107-109/12.08.05 ст.519]

Статья 143. Лица, которые могут быть назначены опекунами (попечителями)

(1) Опекуном (попечителем) могут быть назначены отдельное физическое лицо или супружеская пара, если они не находятся в одном из положений несовместимости, предусмотренных частью (4), и если они прямо выразили свое согласие.

(2) При назначении опекуна (попечителя) учитываются его моральные и иные личные качества, возможности и способности к выполнению обязанностей опекуна (попечителя), а также отношения его и членов его семьи с ребенком.

(3) Опекун ребенка, достигшего возраста 10 лет, может быть назначен только с согласия ребенка.

(4) Не может быть назначено опекуном (попечителем) лицо:

a) являющееся несовершеннолетним;

b) признанное недееспособным или ограниченно дееспособным;

c) лишенное родительских прав;

d) признанное неспособным быть опекуном (попечителем) по состоянию здоровья;

e) усыновившее ранее ребенка, если усыновление было отменено по причине ненадлежащего исполнения обязанностей усыновителя;

f) ограниченное в осуществлении своих политических или гражданских прав на основании закона или судебного решения, а также ведущее себя неподобающим образом;

g) интересы которого находятся в противоречии с интересами лица, находящегося под опекой (попечительством);

h) отстраненное нотариально удостоверенным актом или завещанием, составленным родителем, который до момента своей смерти самостоятельно осуществлял родительское попечение;

i) отстраненное ранее от выполнения обязанностей опекуна (попечителя);

j) страдающее хроническим алкоголизмом или наркоманией;

k) состоящее в трудовых отношениях с учреждением, в котором находится ребенок, нуждающийся в опеке (попечительстве);

l) не имеющее места жительства на территории Республики Молдова.

[Ст.143 в редакции ЗП134-XVI от 30.06.05, МО107-109/12.08.05 ст.519]

Статья 144. Опека (попечительство) над детьми, находящимися на содержании и воспитании в государственных учреждениях

(1) Если над детьми, находящимися на содержании и воспитании в государственных учреждениях, не установлена опека (попечительство), выполнение обязанностей опекунов (попечителей) возлагается на администрацию этих учреждений.

(2) Временное помещение ребенка, находящегося под опекой (попечительством), в государственное учреждение не лишает опекуна (попечителя) его прав и не освобождает от обязанностей по отношению к этому ребенку.

(3) Защита прав детей, выписанных или переведенных из государственных учреждений, возлагается на органы опеки и попечительства.

Статья 145. Права детей, находящихся под опекой (попечительством)

Дети, находящиеся под опекой (попечительством), имеют право на:

a) проживание вместе со своим опекуном (попечителем);

b) нормальные условия содержания, воспитания и образования;

c) всестороннее развитие и уважение человеческого достоинства;

d) получение алиментов и других социальных выплат;

e) жилое помещение, которое прежде занимали их родители, или получение жилого помещения в установленном порядке;

f) защиту своих прав в установленном порядке;

g) общение с родителями и родственниками;

h) выражение личного мнения при решении проблем, затрагивающих их права и законные интересы.

Статья 146. Права и обязанности опекунов (попечителей)

(1) Опекуны (попечители) имеют право и обязаны воспитывать детей, находящихся под их опекой (попечительством), всемерно заботиться об их здоровье, физическом, психическом, духовном и нравственном развитии.

(2) Методы и средства воспитания детей, находящихся под опекой (попечительством), их опекуны (попечители) определяют самостоятельно, принимая во внимание рекомендации органов опеки и попечительства и соблюдая требования статьи 62.

(3) Опекун (попечитель) вправе выбрать учебное заведение и форму обучения для ребенка с учетом его мнения и обязан обеспечить посещение ребенком школы до окончания учебного года, в котором он достигнет возраста 16 лет.

(4) У опекуна (попечителя) есть право потребовать от любых лиц, в том числе от близких родственников ребенка, его возвращения, если они удерживают ребенка, не имея на то законных оснований или без соответствующего разрешения судебной инстанции.

(5) Опекуны (попечители) не вправе препятствовать общению детей с их родственниками, за исключением случаев, когда такое общение наносит ущерб интересам детей.

(6) Права и обязанности опекунов (попечителей) в представительстве интересов детей, находящихся под их опекой (попечительством), определяются гражданским законодательством.

(7) Проживать опекун (попечитель) обязан вместе с ребенком, находящимся под его опекой (попечительством). Отдельное проживание попечителя и находящегося под его попечительством ребенка, достигшего возраста 14 лет, может быть разрешено только органом опеки и попечительства.

[Ст.146 ч.(7) изменена ЗП134-XVI от 30.06.05, MO107-109/12.08.05 ст.519]

(8) В обязанности опекуна (попечителя) входит сообщать органу опеки и попечительства о состоянии здоровья ребенка, представлять другие сведения, связанные с воспитанием и уходом за ребенком. В случае перемены места жительства опекун

(попечитель) должен известить об этом орган опеки и попечительства.

Статья 147. Осуществление прав и исполнение обязанностей опекунами (попечителями)

(1) Права и обязанности опекунов (попечителей) соответственно осуществляются и исполняются исключительно в интересах несовершеннолетних детей, находящихся под их опекой (попечительством).

(2) Обязанности по опеке (попечительству) исполняются безвозмездно, за исключением случаев, предусмотренных законом.

Глава 20
ДЕТСКИЕ ДОМА СЕМЕЙНОГО ТИПА

Статья 148. Понятие детского дома семейного типа

Детский дом семейного типа представляет собой частное учреждение, созданное на базе семьи для частичного содержания и воспитания детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей. При его организации принимаются во внимание материальные возможности семьи, ее духовный уровень.

Статья 149. Создание детских домов семейного типа

(1) Детские дома семейного типа создаются по решению органов местного публичного управления, которое выносится на основании заключения органа опеки и попечительства, заявления родителей-воспитателей и приложенных к нему документов.

(2) В детском доме семейного типа могут воспитываться не более семи детей, включая собственных детей родителей-воспитателей. При этом принятых в семью детей должно быть не менее трех.

[Ст.149 ч.(2) изменена ЗП120-XVI от 29.05.08, МО125-126/15.07.08 ст.489]

Статья 150. Родители-воспитатели

(1) Родителями-воспитателями могут быть лица, проживающие на территории Республики Молдова, достигшие возраста 25 лет, обладающие моральными качествами и здоровьем, необходимыми для выполнения соответствующих обязанностей.

(2) Не могут быть родителями-воспитателями лица:

a) лишенные родительских прав;

b) признанные недееспособными или ограниченно дееспособными;

c) отстраненные прежде от выполнения обязанностей опекунов (попечителей) по их вине;

d) усыновившие ранее ребенка, если усыновление было отменено по их вине;

e) страдающие тяжелыми хроническими или заразными заболеваниями.

Статья 151. Права и обязанности родителей-воспитателей

(1) Родители-воспитатели имеют те же права и несут те же обязанности по отношению к детям, находящимся в детских домах семейного типа, что и опекуны (попечители) по отношению к детям, находящимся под их опекой (попечительством).

(2) Родители-воспитатели имеют право на оплату труда и предоставление льгот в порядке, установленном Правительством.

Статья 152. Дети, которые могут быть определены в детские дома семейного типа

(1) В детские дома семейного типа могут быть переданы на содержание и воспитание дети-сироты и дети, оставшиеся без попечения родителей, в возрасте до 14 лет.

(2) Предварительный отбор детей для детских домов семейного типа производится родителями-воспитателями с участием органов опеки и попечительства. При этом должны учитываться требования части (2) статьи 115.

(3) При определении детей в детские дома семейного типа запрещается разделение братьев и сестер, за исключением случаев, когда этого требуют интересы детей.

(4) Дети, достигшие возраста 10 лет, могут быть устроены в детский дом семейного типа только с их согласия.

Статья 153. Права детей, определенных в детские дома семейного типа

(1) Дети, определенные в детские дома семейного типа, имеют те же права, что и дети, находящиеся под опекой (попечительством).

(2) Для содержания детей в детских домах семейного типа ежемесячно выплачиваются пособия в порядке и в размере, предусмотренных Правительством.

РАЗДЕЛ VI
РЕГЛАМЕНТИРОВАНИЕ СЕМЕЙНЫХ ОТНОШЕНИЙ С УЧАСТИЕМ ИНОСТРАННЫХ ГРАЖДАН И ЛИЦ БЕЗ ГРАЖДАНСТВА

Статья 154. Применение норм семейного права в отношении иностранных граждан и лиц без гражданства

Иностранные граждане и лица без гражданства, проживающие в Республике Молдова, пользуются теми же правами и несут те же обязанности в семейных отношениях, что и граждане Республики Молдова.

Статья 155. Заключение браков на территории Республики Молдова

(1) Форма и порядок заключения браков иностранными гражданами и лицами без гражданства на территории Республики Молдова определяются законодательством Республики Молдова.

(2) Иностранные граждане, проживающие за пределами Республики Молдова, заключают браки на ее территории в соответствии с законодательством Республики Молдова, если они вправе вступать в брак согласно законодательству государств, гражданами которых являются.

(3) Условия заключения браков лицами без гражданства на территории Республики Молдова определяются законодательством Республики Молдова, с учетом законодательства государств, в которых эти лица проживают.

(4) Браки, заключенные в иностранных дипломатических представительствах и консульских учреждениях, признаются на территории Республики Молдова на условиях взаимности.

Статья 156. Заключение браков за пределами Республики Молдова

(1) Граждане Республики Молдова заключают браки за ее пределами в дипломатических представительствах или консульских учреждениях Республики Молдова.

(2) Браки между гражданами Республики Молдова, а также между гражданами Республики Молдова и иностранными гражданами или лицами без гражданства, заключенные за пределами Республики Молдова с соблюдением законодательства государств, в которых они были заключены, признаются действительными в Республике Молдова, только если соблюдены условия, предусмотренные статьями 11 и 14 настоящего кодекса.

Статья 157. Личные неимущественные и имущественные отношения супругов

(1) Личные неимущественные и имущественные права и обязанности супругов определяются законодательством государства, на территории которого супруги имеют общее место жительства, а при его отсутствии - законодательством государства, на территории которого они имели последнее общее место жительства.

(2) Если супруги не имеют и не имели общего места жительства, их личные неимущественные и имущественные права и обязанности на территории Республики Молдова определяются законодательством Республики Молдова.

(3) С обоюдного согласия супругов их брачный договор и соглашение о выплате алиментов могут быть подчинены законодательству государства, в котором проживает один из супругов. При отсутствии такой договоренности брачный договор и соглашение о выплате алиментов подчиняются требованиям, установленным частями (1) и (2).

Статья 158. Расторжение браков

(1) На территории Республики Молдова расторжение браков с участием иностранных граждан и лиц без гражданства производится в соответствии с законодательством Республики Молдова.

(2) Граждане Республики Молдова, проживающие за ее пределами, имеют право расторгнуть брак в судебной инстанции Республики Молдова вне зависимости от гражданства и места жительства другого супруга.

(3) В случаях, когда законодательством Республики Молдова допускается расторжение брака отделом записи актов гражданского состояния, вопрос может быть решен в дипломатическом представительстве или консульском учреждении Республики Молдова.

(4) Расторжение брака за пределами Республики Молдова признается действительным, если соблюдены требования законодательства соответствующего государства о компетенции органов, принявших решение о расторжении брака, и требования законодательства, примененного при расторжении брака.

Статья 159. Установление и оспаривание отцовства (материнства)

(1) В Республике Молдова отцовство (материнство) по отношению к детям, родители которых (один из них) являются иностранными гражданами или лицами без гражданства, устанавливается и оспаривается в соответствии с законодательством Республики Молдова.

(2) Отцовство (материнство) по отношению к детям, являющимся гражданами Республики Молдова, устанавливается и оспаривается в Республике Молдова в соответствии с ее законодательством, независимо от места жительства ребенка.

(3) В случаях, когда законодательством Республики Молдова допускается установление отцовства (материнства) в отделе записи актов гражданского состояния, проживающие за пределами Республики Молдова родители ребенка, из которых хотя бы один является ее гражданином, вправе обратиться с заявлением об установлении отцовства (материнства) в дипломатическое представительство или консульское учреждение Республики Молдова.

Статья 160. Права и обязанности родителей и детей

(1) Права и обязанности родителей и детей, в том числе обязанность родителей по содержанию детей, определяются законодательством государства, на территории которого родители и дети имеют общее место жительства. При отсутствии общего места жительства права и обязанности родителей и детей регулируются законодательством государства, гражданином которого является ребенок.

(2) В случаях необходимости обеспечения алиментных обязательств родителей и детей может быть применено законодательство государства, гражданином которого является лицо, претендующее на получение алиментов.

Статья 161. Алиментные обязательства детей
и других членов семьи

Алиментные обязательства детей и других членов семьи определяются в соответствии с законодательством государства, на территории которого проживает лицо, имеющее право на алименты, если иное не предусмотрено соглашением о выплате алиментов.

Статья 162. Усыновление

(1) Усыновление иностранным гражданином ребенка - гражданина Республики Молдова на ее территории осуществляется с учетом требований законодательства государства, гражданином которого является усыновитель. В таком же порядке производится отмена усыновления.

(2) Усыновление лицом без гражданства ребенка, являющегося гражданином Республики Молдова, на ее территории осуществляется с учетом требований законодательства государства, на территории которого это лицо имеет место жительства на момент подачи заявления об усыновлении. В таком же порядке производится отмена усыновления.

(3) При решении вопроса об усыновлении детей, являющихся гражданами Республики Молдова, иностранными гражданами и лицами без гражданства в целях обеспечения преемственности в воспитании усыновленных должны учитываться этническое происхождение ребенка, его принадлежность к определенной культуре, вероисповедание, язык и другие заслуживающие внимания особенности.

(4) При усыновлении иностранными гражданами и лицами без гражданства детей, являющихся гражданами Республики Молдова, на ее территории должны также соблюдаться требования статей 116, 119 и 121.

(5) На территории Республики Молдова усыновление детей, являющихся иностранными гражданами, но проживающими в Республике Молдова, производится в соответствии с ее законодательством, если международными договорами не предусмотрено иное.

(6) Усыновление ребенка, являющегося гражданином Республики Молдова, но проживающего за ее пределами, произведенное компетентным органом иностранного государства, гражданином которого является усыновитель, признается действительным в Республике Молдова при условии предварительного получения разрешения на такое усыновление от центрального органа по защите ребенка.

Статья 163. Обеспечение прав детей - граждан Республики Молдова, усыновленных иностранными гражданами и лицами без гражданства

(1) Дети, являющиеся гражданами Республики Молдова, могут быть усыновлены иностранными гражданами и лицами без гражданства только в случаях, если согласно законодательству стран, в которые детям предстоит выехать, им будут обеспечены гарантии и правовые нормы, равноценные тем, которыми они пользовались бы после усыновления на родине, а также если законодательство этих стран гарантирует им права в объеме, не меньшем, чем это предусмотрено законодательством Республики Молдова.

(2) Центральный орган по защите ребенка уполномочен через дипломатические представительства и консульские учреждения Республики Молдова, по другим каналам, признанным международными нормами, добиваться от властей или организаций государств, гражданами которых являются усыновители детей - граждан Республики Молдова, а также государств, на территории которых проживают лица без гражданства - усыновители детей, являющихся гражданами Республики Молдова, обеспечения усыновленным гарантий и правовых норм, равноценных тем, которыми они пользовались бы в случае усыновления на родине, требовать представления информации об условиях жизни и воспитания усыновленных детей.

(3) Гражданство детей, усыновленных иностранными гражданами и лицами без гражданства, регламентируется Законом о гражданстве Республики Молдова.

Статья 164. Применение норм семейного права иностранных государств

(1) В случаях применения норм семейного права иностранных государств на территории Республики Молдова их содержание определяется согласно официальному толкованию или опыту соответствующих государств.

(2) Заинтересованные лица вправе представлять документы, подтверждающие содержание норм семейного права иностранных государств, если они ссылаются на эти нормы, или иным образом содействовать в определении содержания таких норм.

(3) Если принятые меры не позволили установить содержание норм семейного права иностранного государства, применяется законодательство Республики Молдова.

(4) Нормы семейного права иностранных государств, противоречащие нормам морали, общественному порядку, существующим в Республике Молдова, не применяются на ее территории. В таких случаях применяется законодательство Республики Молдова.

РАЗДЕЛ VII
ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЕ И ПЕРЕХОДНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 165

Со дня вступления в силу настоящего кодекса признать утратившим силу Кодекс о браке и семье, утвержденный Законом № 914-VII от 26 декабря 1969 года, с последующими изменениями и дополнениями к нему.

Статья 166

(1) Нормы настоящего кодекса применяются к семейным отношениям, возникшим после его введения в действие.

(2) По семейным отношениям, возникшим до введения в действие настоящего кодекса, его нормы применяются к тем правам и обязанностям, которые возникли после введения кодекса в действие.

(3) Положение о признании правовой силы только за браками, государственная регистрация которых осуществлена в органах записи актов гражданского состояния (статья 2), не применяется к бракам, совершенным гражданами Республики Молдова по религиозным обрядам на оккупированных в период второй мировой войны территориях, входивших в состав бывшего СССР, до восстановления или образования органов записи актов гражданского состояния на территории Республики Молдова.

(4) Положения статей 20 - 23 о совместной и личной собственности супругов применяются к имуществу, нажитому супругами (одним из них) после вступления в силу настоящего кодекса.

(5) Условия и порядок заключения брачных договоров и соглашений о выплате алиментов, установленные главами 6 и 15, применяются к соответствующим договорам и соглашениям, заключенным после вступления в силу настоящего кодекса. Заключенные до вступления в силу данного кодекса брачные договоры и соглашения о выплате алиментов действуют в части, не противоречащей кодексу.

(6) Браки, расторгнутые в судебном порядке до вступления в силу настоящего кодекса, считаются прекращенными со дня регистрации их расторжения в отделах записи актов гражданского состояния.

(7) Установление, оспаривание отцовства (материнства) или любое другое действие, касающееся гражданского состояния, подпадают под действие настоящего кодекса и порождают последствия, предусмотренные им, и применительно к детям, рожденным до вступления кодекса в силу, даже если соответствующее заявление находится в стадии судебного рассмотрения.

(8) Заявления, касающиеся любых мер защиты, поданные на основании утративших силу законов и находящиеся в момент введения в действие настоящего кодекса в стадии судебного рассмотрения, решаются судебной инстанцией в соответствии с положениями данного кодекса.

Статья 167

Правительству в трехмесячный срок:

- привести свои нормативные акты в соответствие с настоящим кодексом;
- принять нормативные акты, обеспечивающие применение настоящего кодекса.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ
ПАРЛАМЕНТА **Еуджения Остапчук**

Кишинэу, 26 октября 2000 г.№ 1316-XIV.

Republica Moldova

PARLAMENTUL

LEGE Nr. 1532
din 22.06.1993

CODUL APELOR AL REPUBLICII MOLDOVA

Publicat : 01.10.1993 în Monitorul Parlamentului Nr. 10 art Nr : 287

MODIFICAT
LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349
LP202-XVI din 26.07.07, MO141-145/07.09.07 art.599
LP252-XVI din 21.10.05, MO151-153/11.11.05 art.724
L482/04.12.03, MO6-12/01.01.04 art.48
L446/13.11.03, MO6-12/01.01.04 art.40
L454/30.07.01, MO141/22.11.01 art.1089
L523/11.10.01, MO131/31.10.01 art.981
Legea nr.493-XIV din 09.07.99
Legea nr.1592-XII din 27.02.98

Note:

În textul codului, cuvintele "organ de stat" se înlocuiesc cu cuvintele "autoritate a administraţiei publice centrale", cuvintele "organ de autoadministrare locală" - cu cuvintele "autoritate a administraţiei publice locale", cuvintele "autoritate pentru gospodărirea apelor" şi "organul de stat pentru gospodărirea apelor" - cu cuvintele "organul de stat pentru gestionarea fondului apelor", prin LP446 din 13.11.03, MO6-12/01.01.04 art.40.

În cuprinsul legii, textul "organele pentru protecţia mediului înconjurător (denumite în continuare autorităţile pentru mediu)" se substituie prin textul "autoritatea centrală abilitată cu gestiunea resurselor naturale şi cu protecţia mediului înconjurător, denumită în continuare autoritatea centrală pentru resursele naturale şi mediu, prin LP454 din 30.07.2001, MO141/22.11.2001 art. 1089.

Vezi Hot. Parl. nr.1533-XII din 22.06.93 "Pentru punerea în aplicare a Codului apelor"

Parlamentul Republicii Moldova adoptă prezentul cod, care constituie cadrul juridic de bază pentru elaborarea actelor normative speciale şi instrucţiunilor, ce reglementează relaţiile din domeniul folosirii fondului apelor (denumite în continuare relaţii din domeniul apelor), în scopul:

a) asigurării folosirii raţionale a apelor pentru necesităţile populaţiei şi ale economiei naţionale;

b) protecţia apelor împotriva poluării, impurificării şi epuizării;

c) prevenirii şi lichidării efectelor distructive ale apelor;
d) ameliorării stării obiectelor acvatice şi păstrării lor pentru generaţiile prezente şi viitoare;
e) protejării drepturilor persoanelor juridice şi fizice;
f) consolidării legalităţii în relaţiile din domeniul apelor.

COMPARTIMENTUL I
DISPOZIŢII GENERALE
Capitolul I
DISPOZIŢII DE BAZĂ

Articolul 1. Noţiuni principale

În sensul prezentului cod, se definesc următoarele noţiuni principale:

fondul apelor - totalitatea obiectivelor acvatice în graniţele teritoriului Republicii Moldova, incluse sau care urmează a fi incluse în cadastrul apelor;

ape de suprafaţă - apele care se află permanent sau temporar în obiectivele acvatice de suprafaţă;

ape subterane - apele care se află în obiectivele acvatice subterane şi constituie o resursă minerală utilă de subsol;

obiectiv acvatic - o concentraţie de apă la suprafaţă în formele reliefului terenului sau în subsol, care are graniţe, volum şi caracteristici de regim al apelor;

obiectiv acvatic de suprafaţă - o concentraţie de ape naturale la suprafaţa pământului (rîu, lac natural, lac artificial, izvor de apă etc.);

obiectiv acvatic natural - fluviu, rîu, pîrău, baltă, lac natural şi lac de acumulare creat în regim natural sau ameliorativ, cu zonele inundabile;

obiectiv acvatic artificial - iaz, heleşteu, lac de acumulare format prin îndiguirea apei;

obiectiv acvatic unic şi indivizibil - apele de suprafaţă, inclusiv terenul aflat sub ape, fîşia riverană de protecţie şi construcţiile hidrotehnice de regularizare, precum şi apele subterane cu stratul acvifer şi roca impermeabilă care le limitează;

obiectiv acvatic separat (închis) - obiectiv acvatic artificial, cu o suprafaţă limitată, care nu are legătură hidraulică cu un alt obiectiv acvatic de suprafaţă;

obiectiv acvatic piscicol - orice curs de apă şi bazin (fluviu, rîu, afluent, lac, iaz, heleşteu, lac de acumulare) care este sau poate fi utilizat pentru reproducerea, creşterea şi dobîndirea peştelui şi a altor organisme acvatice;

iaz (heleşteu) - lac artificial, format prin stăvilirea apei cu baraj de pămînt sau prin abaterea unui curs de apă, destinat pisciculturii, irigaţiei etc.;

lac de acumulare - lac artificial care constituie o rezervă de apă, cu posibilă utilizare în diferite scopuri;

cuvetă - loc unde se cantonează apa, ca urmare a executării lucrărilor de barare a unui curs de apă, unde au loc fenomene specifice legate de proprietăţile fizico-chimice şi biologice ale apei, de apariţia unei flore şi faune specifice;

baraj (dig) - construcţie hidrotehnică de pămînt, de piatră sau de beton, realizată în scopul reţinerii unui volum de apă;

fîşie riverană de protecţie - teren amenajat de-a lungul malurilor obiectivului acvatic natural şi artificial, destinat protecţiei apelor;

activitate de gospodărire a apelor - activitate a persoanelor juridice sau fizice în vederea captării, folosirii şi protecţiei resurselor de apă;

folosirea apelor - activitatea persoanelor juridice sau fizice reglementată de lege şi orientată spre utilizarea obiectivelor acvatice;

beneficiar de folosinţă separată a resurselor de apă - persoană juridică sau fizică căreia i s-a atribuit în folosinţă un obiectiv acvatic (sau o parte a acestuia) în baza hotărîrii autorităţii publice;

protecţia obiectivelor acvatice - activitate obligatorie a structurilor de gospodărire a apelor,

organelor de protecţie a mediului şi a autorităţilor administraţiei publice locale, orientată spre protecţia, menţinerea şi reabilitarea parametrilor iniţiali, cantitativi şi calitativi, ai obiectivului acvatic.

cea mai bună tehnologie disponibilă – cele mai actuale procedee, echipamente şi metode de exploatare care corespund anumitor măsuri de limitare a deversărilor apelor reziduale, emisiilor şi cantităţilor de deşeuri.

[Art.1 modificat prin LP202-XVI din 26.07.07, MO141-145/07.09.07 art.599]

Articolul l[1]. Proprietatea asupra obiectivelor acvatice

Obiectivele acvatice în Republica Moldova pot aparţine, cu drept de proprietate publică, statului sau unităţilor administrativ-teritoriale ori, cu drept de proprietate privată, persoanelor juridice sau fizice.

Articolul 1[2]. Proprietatea publică asupra obiectivelor acvatice

(1) Obiectivele acvatice proprietate publică se atribuie exclusiv în folosinţă. Atribuirea în folosinţă a obiectivelor acvatice proprietate publică se face, în funcţie de importanţa lor, de către Guvern sau de către autorităţile administraţiei publice locale.

(2) Obiectivele acvatice proprietate publică a statului se administrează de către o autoritate specială, abilitată de Guvern.

(3) Obiectivele acvatice nu se pot afla concomitent în proprietatea mai multor subiecţi ai dreptului de proprietate publică.

(4) Delimitarea obiectivelor acvatice în obiective proprietate publică a statului şi obiective proprietate publică a unităţilor administrativ-teritoriale se efectuează în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Articolul l[3]. Obiectivul acvatic

Obiectivul acvatic natural sau artificial (apa, terenul aflat sub apă, fîşiile riverane de protecţie, construcţiile hidrotehnice) este obiectiv acvatic unic şi indivizibil şi se înregistrează în modul stabilit de prezentul cod.

Articolul 2. Fondul apelor

Fondul apelor include toate obiectivele acvatice naturale şi artificiale de pe teritoriul Republicii Moldova.

Articolul 2[1]. Terenurile fondului apelor

(1) Terenuri ale fondului apelor sînt terenurile aflate sub ape (albiile cursurilor de apă, cuvetele lacurilor, iazurilor, lacurilor de acumulare), mlaştinile, terenurile pe care sînt amplasate construcţii hidrotehnice şi alte amenajări ale serviciului apelor, precum şi terenurile repartizate pentru fîşiile riverane de protecţie a apelor rîurilor, bazinelor de apă, canalelor magistrale intergospodăreşti şi colectoarelor.

(2) Atribuirea anumitor terenuri la terenurile fondului apelor şi determinarea hotarelor lor se efectuează în conformitate cu legislaţia funciară.

(3) Dreptul de proprietate asupra terenurilor fondului apelor este stabilit de Codul civil, prezentul cod şi de alte acte legislative.

[Art.2[1] al.(3) modificat prin LP252/21.10.05, MO151/11.11.05 art.724]

Articolul 2[2]. Obiectivele acvatice proprietate publică a statului

În proprietatea publică a statului se află:

a) obiectivele acvatice de suprafaţă situate pe teritoriul a două sau mai multor raioane;

b) apele subterane;

c) obiectivele acvatice situate pe teritoriul unui raion, destinate satisfacerii necesităţilor apărării, sistemului energetic, domeniului transporturilor, obiectivelor de telecomunicaţii, serviciului meteorologic şi altor sisteme de stat;

d) obiectivele acvatice de frontieră;

e) obiectivele acvatice declarate ca arii naturale protejate de stat;

f) obiectivele acvatice parte a staţiunilor balneare de importanţă naţională.

Articolul 2[3]. Obiectivele acvatice proprietate publică
a unităţilor administrativ-teritoriale

În proprietatea publică a unităţilor administrativ-teritoriale se află obiectivele acvatice care sînt situate integral în limitele unităţii administrativ-teritoriale respective şi care nu sînt atribuite în proprietatea publică a statului şi nici nu constituie obiect al proprietăţii private a persoanelor juridice sau fizice.

[Art.2[3] modificat prin LP252/21.10.05, MO151/11.11.05 art.724]

[Sintagma "ale căror construcţii hidrotehnice se află la balanţa primăriilor" declarată neconstituţională prin HCC12/21.04.05, MO67-68/06.05.05 art.10]

Articolul 2[4]. Proprietatea privată asupra obiectivelor acvatice

(1) În cazul construcţiei de obiective acvatice, în condiţiile legii, pe terenurile proprietate privată a persoanelor juridice sau fizice, acestea devin obiecte ale proprietăţii private, cu excepţia apei care se atribuie în folosinţă conform legislaţiei în vigoare.

(2) Proprietate privată a persoanelor juridice sau fizice pot fi obiectivele acvatice separate (închise), precum şi obiectivele acvatice care sînt amplasate pe pîraie şi nu au o legătură hidraulică cu alte obiective acvatice de suprafaţă.

(3) Proprietarii vor utiliza obiectivele acvatice în strictă concordanţă cu condiţiile generale de folosire a obiectivelor acvatice, stabilite de legislaţia în vigoare.

Articolul 3. Reglementarea relaţiilor din domeniul apelor

(1) Reglementarea relaţiilor din domeniul apelor cuprinde:

a) proprietatea, folosirea şi dispunerea de fondul apelor;

b) stabilirea modului de folosire a apelor, protecţia apelor împotriva poluării, impurificării şi epuizării, prevenirea şi lichidarea efectului distructiv al apelor;

c) planificarea măsurilor privind folosirea şi protecţia apelor, prevenirea şi lichidarea efectului lor distructiv;

d) aprobarea schemelor de folosire complexă şi de protecţie a apelor, a balanţelor de gospodărire a apelor;

e) exercitarea controlului de stat asupra folosirii şi protecţiei apelor;

f) reglementarea altor chestiuni ce vizează relaţiile din domeniul apelor.

(2) Folosirea obiectivelor acvatice (a resurselor de apă) şi dispunerea de acestea, dacă ating interesele altor state, se realizează în baza acordurilor interstatale.

[Cap.I în redacţia L446/13.11.03, MO6-12/01.01.04 art.40]

Capitolul II
ADMINISTRAREA ŞI CONTROLUL DE STAT ÎN DOMENIUL FOLOSIRII ŞI PROTECŢIEI APELOR

Articolul 4. Administrarea de stat în domeniul folosirii şi
protecţiei apelor

Administrarea de stat în domeniul folosirii şi protecţiei apelor este exercitată de către Guvern, autorităţile administraţiei publice locale şi de autorităţile administraţiei publice centrale, autorizate în modul special în acest scop, conform legislaţiei în vigoare.

Articolul 5. Controlul de stat asupra folosirii şi protecţiei apelor

(1) Controlul de stat asupra folosirii şi protecţiei apelor este chemat să asigure:

a) respectarea de către toate persoanele juridice şi fizice, indiferent de formă de proprietate, a modului stabilit de folosire a apelor;

b) executarea obligaţiunilor şi prescripţiilor privind protecţia apelor, prevenirea şi lichidarea efectelor lor distructive, respectarea regulilor de ţinere a evidenţei apelor, precum şi altor reguli, stabilite de legislaţia apelor.

(2) Controlul de stat asupra folosirii şi protecţiei apelor este exercitat de către organele pentru protecţia mediului înconjurător (denumite în continuare autorităţile pentru mediu) şi de autorităţile administraţiei publice centrale, autorizate în mod special în acest

scop, în conformitate cu legislația în vigoare.

(3) Controlul de stat asupra respectării prevederilor legii în domeniul gospodăririi apelor se exercită de către autoritatea centrală pentru resursele naturale şi mediu şi de către organul de stat pentru gestionarea fondului apelor.

[Art.5 al.(3) introdus prin L446/13.11.03, MO6-12/01.01.04 art.40]

Capitolul III
SPRIJINUL ACORDAT ÎN REALIZAREA MĂSURILOR PRIVIND FOLOSIREA RAȚIONALĂ ŞI PROTECȚIA APELOR

Articolul 6. Sprijinul acordat autorităților administrației publice centrale în realizarea măsurilor privind folosirea rațională şi protecția apelor

Organizațiile publice, mijloacele mass-media şi cetățenii acordă sprijin autorităților administrației publice centrale în realizarea măsurilor privind folosirea rațională şi protecția apelor.

Articolul 7. Formele de participarea în realizarea măsurilor privind folosirea rațională şi protecția apelor

Organizațiile publice, mijloacelor mass-media şi cetățenii:

a) acordă sprijin autorităților administrației publice centrale în realizarea măsurilor privind folosirea rațională şi protecția apelor;

b) desfăşoară o muncă de educare pentru formarea unei atitudini grijulii față de apă;

c) organizează controlul public asupra realizării măsurilor de protecție a apelor;

d) comunică despre încălcările regulilor de folosire a apelor;

e) prezintă autorităților pentru mediu propuneri privind optimizarea folosirii şi protecției apelor;

f) participă la efectuarea de lucrări pentru optimizarea folosirii şi protecției apelor, precum şi la prevenirea şi lichidarea efectelor distructive a apelor;

g) defăşurară şi alte activități, menite să asigure folosirea rațională şi protecția apelor.

Capitolul IV
AMPLASAREA, PROIECTAREA, CONSTRUIREA ŞI DAREA ÎN EXPLOATARE A ÎNTREPRINDERILOR, INSTALAȚIILOR ŞI ALTOR OBIECTIVE, CARE AFECTEAZĂ STAREA APELOR

Articolul 8. Condițiile amplasării, protectării, construirii şi dării în exploatare a întreprinderilor, instalațiilor şi altor obiective, care afectează starea apelor

(1) La amplasarea, proectarea, construirea şi darea în exploatare a întreprinderilor, instalațiilor şi altor obiective noi sau reconstruite, precum şi retehnologizarea acestora, care afectează starea apelor, trebuie să fie prevăzute măsuri care să asigure folosirea rațională a apelor, cu condiția satisfacerii prioritare a necesarului de apă potabilă şi menajeră şi ocrotirii sănătății populației, precum:

a) de evidență a volumelor de apă captate din sursele de apă şi ale apei de întoarcere;

b) de protecție a apelor împotriva poluării, impurificării şi epuizării;

c) de prevenire a efectelor distructive ale apelor;

d) de reducere pînă la limitele minime a terenurilor inundate;

e) de protecție a pămînturilor împotriva salinizării, subinundării sau uscării excesive;

f) de menținere a condițiilor naturale favorabile şi a configurațiilor geografice.

(2) La edificarea întreprinderilor, instalațiilor şi a altor obiective care afectează starea apelor se va ține cont, în dependență de condițiile naturale şi economice şi de posibilitățile de folosire a obiectivelor acvatice pentru odihnă şi sport.

Articolul 9. Condiţiile amplasării, proectării, construirii şi dării în exploatare a întreprinderilor, instalaţiilor şi a altor obiective situate în bazinele piscicole

În procesul de amplasare, proiectare, construire şi dare în exploatare a întreprinderilor, instalaţiilor şi a altor obiective noi sau reconstruite în bazinele piscicole se vor realiza, concomitent cu respectarea prevederilor articolului 8 şi în termenele stabilite, măsuri care să asigure protecţia peştelui, altor reprezentanţi ai faunei şi florei acvatice şi condiţiile de reproducere a lor.

Articolul 10. Stabilirea locurilor pentru construirea întreprinderilor, instalaţiilor şi altor obiective, care afectează starea apelor

Locurile pentru construcţia întreprinderilor, instalaţiilor şi altor obiective, care afectează starea apelor, se stabilesc în coordonare cu autorităţile pentru mediu, organele de stat pentru gestionarea fondului apelor, autorităţilor pentru supravegherea sanitară de stat şi cu alte autorităţi ale administraţiei publice centrale, autorizate în mod special în acest scop, cu autorităţile administraţiei publice locale şi cu alte organe interesate.

Articolul 11. Coordonarea proiectelor de construcţie a întreprinderilor, instalaţiilor şi altor obiective, care afectează starea apelor

Proiectele de construcţie a întreprinderilor, instalaţiilor şi altor obiective, care afectează starea apelor, sînt supuse expertizei ecologice în modul stabilit şi coordonate cu autorităţile administraţiei publice centrale, autorizate în mod special în acest scop, conform Codului apelor şi Codului funciar.

Articolul 12. Condiţiile în care sînt interzise construirea, darea în exploatare şi exploatarea întreprinderilor, instalaţiilor şi a altor obiective, care afectează starea apelor

(1) Se interzice persoanelor juridice şi fizice, indiferent de forma de proprietate, de a construi, de a da în exploatare şi de a exploata:

a) întreprinderi, specii, agregate, obiective comunale, alte obiecte fără efectuarea expertizei ecologice, precum şi cele care nu sînt dotate cu dispozitive de prevenire a poluării şi impurificării apelor sau a efectelor lor distructive;

b) sisteme de irigaţii şi aprovizionare cu apă a lacurilor de acumulare şi canalelor înainte de decopăertarea terenului de stratul de sol vegetal şi pînă la realizarea măsurilor preconizate în proiecte pentru prevenirea inundării, subinundării, îmlăştinirii, salanizării şi eroziunii;

c) sisteme de desecare pînă la finalizarea construcţiei instalaţiilor pentru captarea apei şi a altor instalaţii în conformitate cu proiectele aprobate;

d) prize de apă fără dispozitive pentru protecţia peştelui în conformitate cu proiectele aprobate;

e) instalaţii şi construcţii hidrotehnice pînă la finisarea dispozitivelor pentru trecerea viiturilor şi a peştelui în conformitate ci proiectele aprobate;

f) foraje de apă înainte de dotarea lor cu instalaţii de reglare şi măsurare a debitului de apă şi stabilirea zonelor de protecţie sanitară.

[Art.12 al.1) modificat prin LP202-XVI din 26.07.07, MO141-145/07.09.07 art.599]

(2) Se interzice umplerea lacurilor de acumulare pînă la realizarea măsurilor de amenajare a albiilor acestora, prevăzute în proiecte.

Capitolul V
EXECUTAREA LUCRĂRILOR LA OBIECTIVELE ACVATICE, ÎN ZONELE DE PROTECȚIE A APELOR

Articolul 13. Zonele de protecție a apelor ale bazinelor şi cursurilor de apă

Sînt parte integrantă a zonelor de protecție a apelor ale bazinelor şi cursurilor de apă:

a) centurile întîia şi a doua a zonei de protecție sanitară a surselor de alimentare cu apă;

b) zonele riverane ale arterelor acvatice interioare;

c) zonele de reparație ale canalelor magistrale şi intergospodăreşti;

d) zonele de protecție a apelor ale rîurilor şi bazinelor mici, inclusiv cele reverane;

e) alte zone, prevăzute de legislație.

Articolul 14. Modul de executare a lucrărilor la obiectivele acvatice şi în zonele de protecție a apelor

Orice activitate economică care afectează starea apelor, desfăşurată în obiectivele acvatice sau în zonele de protecție a apelor ale bazinelor şi cursurilor de apă, se efectuează cu autorizația autorităților pentru mediu, organelor de stat pentru gestionarea fondului apelor, autorităților administrației publice locale a altor organe interesate în conformitate cu legislația în vigoare.

COMPARTIMENTUL II
FOLOSIREA APEI
Capitolul VI
BENEFICIARII DE FOLOSINȚĂ A APEI ŞI OBIECTIVELE DE FOLOSINȚĂ A APEI

Articolul 15. Beneficiarii de folosință a apei

Poate fi beneficiar de folosință a apei orice persoană juridică şi fizică, indiferent de forma de proprietate.

Articolul 16. Obiectivele de folosință a apei

Se atribuie în folosință obiectivele acvatice enumerate la articolul 2.

Articolul 17. Cazurile de limitare, interzicere parțială sau totală a folosirii obiectivelor acvatice

(1) În scopul asigurării securității statului, ocrotirii sănătății populației, mediului înconjurător, valorilor istorico-culturale, folosirea obiectivelor acvatice poate fi limitată, interzisă parțial sau total în modul stabilit de legislația în vigoare.

(2) Limitarea, interzicerea parțială sau totală a folosirii obiectivelor acvatice se stabilesc de Guvern sau autoritățile administrației publice locale, la propunerea organului de stat pentru gestionarea fondului apelor, coordonată cu autoritatea centrală pentru resursele naturale şi mediu, cu organul de stat pentru supravegherea minieră în cazul folosirii apelor subterane, cu autoritatea pentru supravegherea sanitară de stat şi cu autoritatea pentru protecția resurselor piscicole.

[Art.17 în redacția L446/13.11.03, MO6-12/01.01.04 art.40]

Articolul 17[1]. Protecția juridică a drepturilor de folosință a obiectivului acvatic

Protecția juridică a drepturilor (încălcate sau contestate) de folosință a obiectivului acvatic se exercită de instanțele de judecată competente, în conformitate cu legislația în vigoare.

[Art.17[1] introdus prin L446/13.11.03, MO6-12/01.01.04 art.40]

Capitolul VII
FOLOSINȚA APEI

Articolul 18. Folosința apei

Apa ca resursă naturală este proprietate publică exclusivă şi poate fi atribuită doar în folosință, în modul stabilit de legislația în vigoare.

[Art.18 introdus prin L446/13.11.03, MO6-12/01.01.04 art.40, art.18 devine 18[1]]

Articolul 18[1]. Clasificarea folosinței apei

Folosința apei se clasifică în funcție de:
a) scopul folosirii apei;
b) parametrii obiectivelor acvatice;
c) condițiile tehnice de folosire a apei;
d) condițiile de atribuire în folosința a obiectivelor acvatice;
e) caracterul folosirii apei;
f) metodele de folosire a obiectivelor acvatice;
g) acțiunea folosirii apei asupra obiectivelor acvatice.

Articolul 19. Folosința apei în funcție de destinația ei specială de bază

(1) Obiectivele acvatice se atribuie în folosință, cu condiția respectării dispozițiilor legii şi a cerințelor autorizației de folosință a apei, pentru satisfacerea necesității de apă potabilă şi menajeră al populației, în scopuri curative, de asanare, pentru satisfacerea necesităților agricole, industriale, hidroenergetice, de transport, piscicole şi altor necesități de stat, publice, sociale.

(2) Folosirea obiectivelor acvatice pentru deversarea apelor reziduale poate fi admisă numai cu condiția respectării prevederilor articolelor 72 şi 73 şi legislației în vigoare.

(3) Obiectivele acvatice pot fi atribuite în folosința pentru unul sau cîteva scopuri.

Articolul 20. Folosința generală şi specială a apei

(1) În funcție de condițiile tehnice de folosire a apei se disting: folosința generală a apei, realizată fără aplicarea unor instalații şi (sau) dizpozitive tehnice, care afectează starea apelor, şi folosința specială a apei, realizată cu aplicarea unor atare instalații şi (sau) dispozitive tehnice. În unele cazuri, la categoria foloşinței speciale a apei poate fi trecută folosirea obiectivelor acvatice fără aplicarea instalațiilor şi (sau) dispozitivelor tehnice, dacă procesul afectează în consecință starea apelor.

(2) Lista tipurilor folosinței speciale a apei se reglementează de standardele de stat corespunzătoare.

Articolul 21. Folosința comună şi separată a apei

(1) Obiectivele acvatice se pot afla în folosință comună sau separată.

(2) În folosința separată se află obiectivele acvatice (sau unele părți ale acestora), atribuite beneficiarilor de folosință a apei în baza hotărîrii autorităților administrației publice centrale în conformitate cu articolul 24.

(3) În folosință comună se află obiectivele acvatice (sau unele părți ale acestora) care nu sînt atrubuite în folosință separată.

Articolul 22. Folosința primară şi secundară a apei

Sînt considerați beneficiari primari de folosință a apei persoanele juridice şi fizice, cărora li s-au atribuit obiectivele acvatice în folosință separată. În cazurile prevăzute de legislația în vigoare, beneficiarii primari sînt în drept să elibereze altor persoane juridice şi fizice în acord cu autoritățile pentru mediu şi organele de stat pentru gestionarea fondului apelor autorizații de folosință secundară a apei.

Capitolul VIII
MODUL ŞI CONDIȚIILE DE ATRIBUIRE ÎN FOLOSINȚĂ A OBIECTIVELOR ACVATICE

Articolul 23. Satisfacerea cu prioritate a necesarului de apă potabilă şi menajeră al populației

Obiectivele acvatice se atribuie în folosință în primul rînd în scopul satisfacerii necesității de apă potabilă şi menajară a populației.

Articolul 24. Modul de atrbuire a obiectivelor acvatice în folosința separată

(1) Obiectivele acvatice se atribuie în folosință separată, integrală sau parțială în baza

hotărîrii Guvernului sau a autorităţilor administraţiei publice locale, în modul stabilit de, articolele 25 şi 26.

(2) În hotărîrile cu privire la atribuirea obiectivelor acvatice în folosinţă separată se indică scopul atribuirii şi condiţiile principale de folosinţă.

(3) Modul de a face şi de a examina demersurile privind atribuirea obiectivelor acvatice în folosinţă separată se stabileşte de către Guvern.

Articolul 25. Organele care atribuie obiectivele acvatice în folosinţă separată

(1) Obiectivele acvatice proprietate publică a statului se atribuie în folosinţă separată de către Guvern, la propunerea autorităţii centrale pentru resursele naturale şi mediu, coordonată cu autorităţile administraţiei publice centrale pentru gestionarea fondului apelor.

[Art.25 al.1) modificat prin LP202-XVI din 26.07.07, MO141-145/07.09.07 art.599]

(2) Obiectivele acvatice proprietate publică a unităţilor administrativ-teritoriale se atribuie în folosinţă separată de către autoritatea administraţiei publice locale, de comun acord cu autoritatea centrală pentru resursele naturale şi mediu şi cu organul de stat pentru gestionarea fondului apelor.

[Art.25 al.(2) modificat prin L482/04.12.03, MO6-12/01.01.04 art.48]

[Art.25 în redacţia L446/13.11.03, MO6-12/01.01.04 art.40]

Articolul 26. Titlul de stat ce confirmă dreptul de folosinţă separată a obiectivului acvatic

(1) Dreptul beneficiar la folosinţa separată a obiectivului acvatic (sau a unei părţi a acestuia) se autentifică prin titlul de stat de folosinţă separată a apei, eliberat de organul de stat pentru gestionarea fondului apelor.

[Art.26 al.(1) modificat prin L446/13.11.03, MO6-12/01.01.04 art.40]

(2) Modelul titlului de stat de folosinţă separată a apei este stabilit de Guvern.

Articolul 27. Autorizaţia de folosinţă specială a apei

(1) Folosinţa specială a apei se realizează în baza autorizaţiei eliberate de către autorităţile pentru mediu, în coordonare cu organele de stat pentru gestionarea fondului apelor, autorităţile pentru hidrogeoligie, autorităţile pentru supravegherea minieră (în cazul folosirii apelor minerale şi apei potabile subterane pentru îmbuteliere) autorităţile pentru supraveghere sanitară de stat, autorităţile pentru protecţia rezervelor piscicole, precum şi cu alte organe interesate.

[Art.27 al.1) modificat prin LP202-XVI din 26.07.07, MO141-145/07.09.07 art.599]

(1^1) Autorizaţia pentru folosinţa specială a apei se eliberează pentru următoarele moduri de folosinţă:

a) captarea apelor de suprafaţă şi/sau subterane pentru alimentarea cu apă în scopuri potabile, menajere, tehnologice şi pentru irigare;

b) evacuarea/deversarea apelor după utilizare (ape reziduale, ape din desecări ori drenaje, ape meteorice, ape de mină sau de zăcămînt) în receptori naturali (cursuri de apă, lacuri) sau prin injectare în subsol.

(1^2) Nu este necesară autorizaţia pentru folosinţa specială a apei în cazurile:

a) evacuării/deversării apelor reziduale în sistemele de canalizare ale altor deţinători;

b) folosinţei apei din sistemele centralizate de aprovizionare cu apă;

c) folosinţei apei fără aplicarea instalaţiilor şi/sau dispozitivelor tehnice;

d) folosinţei apelor freatice (pînza de apă care se află pe primul strat impermeabil de la suprafaţa solului) .

(1^3) Autorizaţia pentru folosinţa specială a apei se eliberează de către Inspectoratul Ecologic de Stat sau de către subdiviziunile teritoriale ale acestuia la solicitarea persoanelor fizice şi juridice, în baza cererii depuse, după darea în exploatare a instalaţiilor şi/sau dispozitivelor tehnice, precum şi periodic după expirarea termenului anterior de folosinţă specială a apei. La cererea de autorizare a folosinţei speciale a apei se anexează, după caz:

a) normativul deversărilor limitat admisibile, în cazul deversărilor de ape uzate în obiectivul acvatic;

b) planul de măsuri pentru protecţia resurselor acvatice;

c) actul de inspectare a situaţiei ecologice în domeniul protecţiei apelor şi de gospodărire a lor;

d) proiectul zonelor sanitare de protecţie a surselor de apă;

e) informaţia privind dotarea cu utilaj de protecţie a peştelui.

(1^4) Pînă la depunerea cererii de autorizare, condiţiile de folosinţă a apei se coordonează, după caz, cu organul de stat pentru gestionarea fondului apelor, cu autorităţile pentru hidrogeologie, autorităţile pentru supraveghere sanitară de stat, autorităţile de protecţie a rezervelor piscicole, precum şi cu alte autorităţi interesate:

a) autoritatea administraţiei publice centrale pentru supravegherea minieră, în cazul folosinţei apelor subterane;

b) autorităţile veterinare de stat, în cazul folosinţei apei pentru necesităţile sectoarelor zootehnic şi piscicol;

c) autorităţile pentru supravegherea sanitar-veterinară de stat, în cazul folosinţei apelor reziduale pentru irigarea terenurilor agricole.

(1^5) Coordonarea condiţiilor de folosinţă a apei se efectuează de către toate autorităţile gratuit şi în termen de cel mult 3 zile lucrătoare.

($1^{6)}$ Cererea de autorizare a folosinţei speciale a apei se examinează în termen de cel mult 10 zile lucrătoare.

(1^7) Autorizaţia pentru folosinţa specială a apei se eliberează gratuit pentru un termen de 3 ani.

[Art.27 al.(1^1)-(1^7) introduse prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

(2) Autorizaţia pentru folosinţa specială a apei, care se realizează prin instalarea şi exploatarea pe rîuri a construcţiilor de stăvilire a apei, este eliberată de Guvern la propunerea organelor de stat pentru gestionarea fondului apelor, coordonată cu autorităţile pentru mediu.

[Art.27 al.(3) exclus prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

Articolul 28. Modul de realizare a folosinţei generale a apei

(1) Folosinţa generală a apei se realizează fără autorizaţie.

(2) Folosinţa generală a apei impune respectarea necondiţionată a cerinţelor autorităţilor pentru supravegherea sanitară de stat, autorităţilor pentru protecţia rezervelor piscicole, instanţelor ce reglementează navigaţia, precum şi a regulilor privind ocrotirea pe apă a vieţii oamenilor, folosirea raţională şi protecţia apelor.

(3) În scopul ocrotirii vieţii şi sănătăţii oamenilor şi în alte scopuri, autorităţile administraţiei publice locale stabilesc locurile unde se interzice scăldatul, plimbatul cu barca, captarea apei în scopuri potabile şi menajere pentru necesităţile populaţiei, adăpatul animalelor preconizînd şi alte condiţii de folosinţă generală a obiectivelor acvatice, situate pe teritoriul localităţii respective.

(4) Propunerile referitoare la condiţiile de folosinţă generală a apei sînt înaintate de autorităţile pentru mediu, organele de stat pentru gestionarea fondului apelor, autorităţile pentru supravegherea sanitară de stat, precum şi de alte organe interesate.

(5) Autorităţile administraţiei publice locale sînt obligate să facă publice condiţiile de folosinţă generală a apei ce le-au stabilit.

Articolul 29. Folosinţa generală a apei în cadrul obiectivelor acvatice, atribuite în folosinţă separată

(1) În cadrul obiectivelor acvatice, atribuite în folosinţă separată, folosinţa generală a apei este autorizată de beneficiarul primar de folosinţă a apei în baza condiţiilor, pe care acesta le stabileşte, iar în caz de necesitate poate fi interzisă.

(2) Beneficiarul primar de folosinţă a apei este obligat să facă publice condiţiile de folosinţă generală a apei sau interzicerea acesteia în cadrul obiectului acvatic, care i-a fost atribuit în folosinţă separată.

(3) Dacă beneficiarul primar de folosinţă a apei şi autorităţile administraţiei publice locale n-au făcut publice condiţiile de folosinţă generală a apei sau interzicerea acesteia în cadrul obiectivului acvatic atribuit în folosinţă separată, folosinţa generală a apei se consideră permisă fără restricţii conform legislaţiei apelor.

Articolul 30. Plata pentru folosirea apei

(1) Pentru folosirea apei şi poluarea ei se achită în modul stabilit plăţile prevăzute de legislaţia în vigoare.

(2) Plata pentru poluarea apei nu scuteşte persoanele fizice şi juridice de obligaţia de a repara prejudiciul cauzat resurselor acvatice şi mediului înconjurător.

[Art.30 modificat prin LP202-XVI din 26.07.07, MO141-145/07.09.07 art.599]

Articolul 31. Termenele de folosinţă a apei

(1) Obiectivele acvatice se atribuie în folosinţă permanentă (pe o perioadă nelimitată) sau în folosinţă temporară (pe o perioadă limitată).

(2) Se consideră folosinţă permanentă folosinţă acordată fără specificarea unui termen dinainte stabilit.

(3) Folosinţă temporară poate fi de scurtă durată - pînă la trei ani, şi de lungă durată - de la trei pînă la douăzeci şi cinci de ani. În caz de necesitate, termenele de folosinţă a apei pot fi prelungite pe o perioadă, care nu va depăşi respectiv termenele de folosinţă temporară de scurtă durată sau de lungă durată.

(4) Folosinţă generală a apei nu este limitată.

Articolul 32. Modul de calculare şi prelungire a termenelor de folosinţă temporară a apei

(1) Termenul de folosinţă temporară a apei începe să curgă din ziua adoptării hotărîrii cu privire la atribuirea obiectului acvatic în folosină separată sau din ziua primirii autorizaţiei de folosinţă specială a apei, cu excepţia cazurilor cînd în decizia, hotărîrea sau autorizaţia în cauză nu este indicat un alt termen.

(2) Prelungirea termenului de folosinţă temporară se efectuează la cererea beneficiarilor de folosinţă a apei interesaţi, în baza hotărîrii autorităţii a administraţiei publice centrale, care a atribuit obiectivul acvatic în folosinţă separată sau a eliberat autorizaţia de folosinţă specială a apei.

Capitolul IX
DREPTURILE ŞI OBLIGAŢIUNILE BENEFICIARILOR DE FOLOSINŢĂ A APEI

Articolul 33. Folosirea obiectivelor acvatice conform destinaţiei lor

Beneficiarii de folosinţă a apei au dreptul să folosească obiectivele acvatice numai în scopurile pentru care acestea le-au fost atribuite.

Articolul 34. Drepturile beneficiarilor de folosinţă a apei

În conformitate cu destinaţia specială a obiectivelor acvatice, beneficiarii de folosinţă a apei au dreptul:

a) să extragă apa pentru folosirea ei ulterioară;

b) să exploateze obiectivele acvatice pentru necesităţile agriculturii industriei, hidroenergeticii, transportului, gospodăriei piscicole şi vînătoreşti;

c) să folosească obiectivele acvatice pentru deversarea apelor reziduale;

d) să edifice construcţii şi instalaţii pentru gospodărirea apelor, să efectueze reconstrucţia şi lichidarea lor;

e) să folosească obiectivele acvatice pentru agrement, desfăşurarea acţiunilor sportive şi de asanare, întreţinerea ansamblurilor naturale, precum şi pentru alte acţiuni de folosire a obiectivelor acvatice, neinterzise de legislaţia în vigoare.

Articolul 35. Limitarea drepturilor beneficiarilor de folosinţă a apei

În cazurile stabilite de legislaţia în vigoare, drepturile beneficiarilor de folosinţă a apei pot fi limitate, reieşind din interesele statului şi ale altor beneficiari de folosinţă a apei. Însă, această limitare nu trebuie să agreveze condiţiile folosirii obiectivelor acvatice pentru aprovizionarea populaţiei cu apă potabilă şi menajeră.

Articolul 36. Protejarea drepturilor beneficiarilor de folosinţă a apei

(1) Drepturile beneficiarilor de folosinţă a apei sînt protejate de lege.

(2) Drepturile lezate ale beneficiarilor de folosinţă a apei se restabilesc în modul prevenit de legislaţia în vigoare.

Articolul 37. Oblgaţiunile beneficiarilor de folosinţă a apei

Beneficiarii de folosinţă a apei sînt obligaţi:

a) să folosească raţional resursele de apă, să consume economicos apă şi să efectueze măsuri de remediere şi îmbunătăţire a calităţii apei;

b) să nu admită deversarea în obiectivele acvatice a apelor reziduale cu un conţinut de impurităţi peste limita admisibilă;

c) să prevină poluarea, impurificarea şi epuizarea obiectivelor acvatice;

d) să nu admită încălcarea drepturilor, acordate altor beneficiari de folosinţă a apri, precum şi prejudicierea obiectivelor economice şi naturale (terenurilor, pădurilor, faunei, zăcămintelor minerale etc.);

e) să asigure epurarea normativă a apelor reziduale;

f) să menţină înstare de funcţionare, conform regulilor şi instrucţiunilor de exploatare, instlaţiile de epurare, alte instalaţii pentru gospodărirea apelor şi dispozitive tehnice, care afectează starea apelor, să amelioreze parametrii lor de exploatare, să ţină în modul stabilit evidenţa cantirăţii şi calităţii apelor.

g) să implementeze cele mai bune tehnologii disponibile în scopul limitării deversărilor apelor reziduale şi consumului de apă.

[Art.37 modificat prin LP202-XVI din 26.07.07, MO141-145/07.09.07 art.599]

Capitolul X
CAUZELE ŞI MODUL DE SISTARE A DREPTULUI DE FOLOSINŢĂ A APEI

Articolul 38. Cauzele sistării dreptului de folosinţă a apei

(1) Dreptul de folosinţă a apei, acordat persoanelor juridice şi fizice, se sistează în cazurile:

a) dispariţiei necesităţii de folosinţă a apei sau renunţării la ea;

b) expirării termenului de folosinţă a apei;

c) lichidării persoanei juridice;

d) transmiterii instalaţiilor pentru gospodărirea apelor şi dispozitivelor tehnice altor beneficiar de folosinţă a apei;

e) apariţiei necesităţii de a retrage obiectivele acvatice din folosinţa separată.

f) înrăutăţirii calităţii apelor de suprafaţă în urma deversărilor de poluanţi.

[Art.38 al.1) modificat prin LP202-XVI din 26.07.07, MO141-145/07.09.07 art.599]

(2) Dreptul de folosinţă a apei, acordat persoanelor juridice şi fizice (cu excepţia dreptului de folosire a apelor în scopuri potabile şi menajere), poate fi sistat şi în cazul în care acestea încalcă regulile de folosire şi protecţie a apelor sau valorifică obiectului acvatic în alte scopuri de cît cele stabilite la atribuirea lui în folosinţă.

(3) Legislaţia poate să prevadă şi alte cauze de sistare a dreptului de folosinţă a apei.

Articolul 39. Modul de sistare a dreptului de folosinţă a apei

Dreptul de folosinţă a apei este sistat prin:

a) anularea autorizaţiei de folosinţă specială a apei;

b) retragerea obiectivelor acvatice, atribuite în folosinţă separată.

Articolul 40. Sistarea dreptului de folosinţă specială a apei

Sistarea dreptului de folosinţă specială a apei se efectuează în baza hotărîrii organului care a eluberat autorizaţia pentru această folosinţă.

Articolul 41. Retragerea obiectivelor acvatice din folosinţă separată

(1) Retragerea obiectivelor acvatice din folosinţă separată se efectuează în baza hotărîrii autorităţii a administraţiei publice centrale, abilitat cu dreptul de a atribui obiectivul acvatic respectiv în folosinţă separată, dacă legislaţia în vigoare nu prevede altceva.

(2) Retragerea obiectivelor acvatice din folosinţa.

[Art. 41 al. (2) modificat prin L454/30.07.2001, MO141/22.11.2001 art. 1089]

C a p i t o l u l XI
FOLOSIREA OBIECTELOR ACVATICE PENTRU SATISFACEREA NECESITĂŢILOR DE APĂ POTABILĂ, MENAJERĂ ŞI DE ALTĂ NATURĂ

Articolul 43. Obiectivele acvatice atribuite pentru satisfacerea necesităţilor de apă potabilă, menajeră şi de altă natură

(1) Pentru satisfacerea necesităţilor de apă potabilă, menajeră şi de altă natură, precum şi pentru aprovizionarea întreprinderilor alimentare se atribuie în folosinţă obiective acvatice, apele cărora întrunesc cerinţele sanitare stabilite.

(2) Folosirea obiectivelor acvatice pentru satisfacerea necesităţilor de apă potabilă, menajeră şi de altă natură ale populaţiei se realizează prin alimentarea centralizată sau necentralizată cu apă.

Articolul 44. Alimentarea centralizată cu apă a populaţiei

(1) În cadrul alimentării centralizate cu apă persoanele juridice, care dispun, posedă sau se folosesc de conductele de apă potabilă şi menajeră, sînt în drept să extragă apa din sursele de alimentare cu apă pentru aducţiunea ei de către consumatori, în conformitate cu proiectele prizelor de apă, aprobate în modul stabilit, şi cu autorizaţiile de folosinţă specială a apei.

(2) Persoanle juridice, indicate la alineatul (1), sînt obligate să ţină evidenţa apei captate, să efectuieze obsrervaţii sistematice şi testări de laborator ale calităţii apei în sursele de limentarecu apă, să informeze autorităţile pentru mediu,autorităţile pentru supravegherea sanitară de stat, autorităţile administraţiei publice locale despre abaterile indicatorilor de calitate a apei în surse de la normativele în vigoare, să asigure respectarea regimului stabilit pentru zonele de protecţie sanitară şi epurarea apei pînă la normele standardului "Apă potabilă".

Articolul 45. Alimentarea necentralizată cu apă a populaţiei

În cadrul alimentării necentralizate cu apă, la folosirea obiectivelor acvatice pentru satisfacerea necesităţilor cu apă potabilă, menajeră şi de alătă natură ale populaţiei, persoanele juridice şi fizice sînt în drept să extragă apa direct din sursele de apă de suprafaţă sau subterane, în modul prevăzut pentru beneficiarii de folosinţă generală sau specială a apei.

Articolul 46. Folosirea apelor subterane cu proprietăţi potabile în alte scopuri decît cel al alimentării cu apă po-potabilă şi menajeră

(1) Folosirea apelor subterane cu proprietăţi potabile în alte scopuri decît cel al alimentării cu apă potabilă şi menajeră este de regulă interzisă.

(2) În zonele unde nu există surse necesare de apă de suprafaţă şi sînt rezerve suficiente de ape subterane cu proprietăţi potabile, organele de stat pentru gestionarea fondului apelor şi autorităţile pentru mediu pot pemite folosirea acestora în alte scopuri decît cel al alimentării cu apă potabilă şi menajeră.

C a p i t o l u l XII
FOLOSIREA OBIECTIVELOR ACVATICE ÎN SCOPURI CURATIVE ŞI DE ASANARE

Articolul 47. Folosirea obiectivelor acvatice în scopuri curative şi de asanare

(1) Obiectivele acvatice, clasate în modul stabilit la categoria apelor curative, sînt folosite în primul rînd în scopuri curative şi de asanare. În cazuri excepţionale autorităţile pentru mediu de comun acord cu autorităţile pentru sănătate, al direcţiilor staţiunelor balneoclimaterice şi autorităţile pentru hidrogeologie pot permite folosirea obiectivelor acvatice, clasate la categoria apelor curative în alte scopuri.

(2) Clasarea obiectivelor acvatice la categoria apelor curative se efectuează prin hotărîrea Guvernului în baza unei propuneri comune a Ministerului Sănătăţii şi a Federaţiei Sindicatelor Independente din Moldova, coordonată cu autorităţile administraţiei publice locale în a căror rază teritorială este situat obiectivul acvatic în cauză.

Articolul 48. Interzicerea deversării apelor reziduale în obiectivele acvatice, clasate în categoria apelor curative

Se interzice deversarea apelor reziduale în obiecivele acvatice, clasate la categoria apelor curative.

Articolul 49. Folosirea obiecivelor acvatice pentru odihnă şi sport

Modul de folosire a obiectivelor acvatice pentru odihnă şi sport se stabileşte de legislaţia în vigoare.

Articolul 50. Folosirea obiectivelor acvatice pentru pescuitul amator şi sportiv

Se permite folosirea obiectivelor acvatice pentru pescuitul amator şi sportiv cu condiţia respectării regulilor de pescuit, excepţie constituind ariile naturale protejate de stat, pepinierele piscicole, gospodăriile piscicole, precum şi alte locuri, unde pescuitul este interzis.

[Art. 50 al. (1) modificat prin L454/30.07.2001, MO141/22.11.2001 art. 1089]

Articolul 51. Folosirea obiectivelor acvatice pentru navigaţia cu ambarcaţiuni

(1) Folosirea obiectivelor acvatice cu ambarcaţiuni (bărci de canotaj şi cu motor, cutere, iahturi cu pînze etc.) se permite cu condiţia respectării regulilor a ambarcaţiunilor, stabilite de Guvern.

(2) Persoanele juridice şi fizice au dreptul să folosească obiectivele acvatice pentru navigaţia cu ambarcaţiuni în cazurile cînd acestea sînt înregistrate şi poartă semnele de bord corespunzătoare.

C a p i t o l u l XIII
FOLOSIREA OBIECTIVELOR ACVATICE ÎN SCOPURI AGRICOLE

Articolul 52. Folosirea apei în scopuri agricole

Valorificarea obiectivelor acvatice în scopuri agricole se realizează atît prin beneficierea de folosinţă generală a apei, cît şi prin beneficierea de folosinţă specială a apei.

Articolul 53. Obligaţiunile beneficiarilor de folosinţă a apei, care folosesc obiectivele acavtice în scopuri agricole

Persoanele juridice şi fizice, indiferent de forma de proprietate, care folosesc obiectivele acvatice în scopuri agricole, sînt obligate:

a) să respecte modul şi regimul de folosinţă a apei;

b) să întreprindă măsuri corespunzătoare pentru prevenirea evacuării neraţionale a apei, reducerea pierderilor de apă, cauzate prin infiltraţie şi evaporare din sistemele de ameliorare;

c) să asigere măsuri de neadmitere a pătrunerii peştelui din bazinele piscicole în sistemele

de ameliorare;

d) să creeze regimul maxim favorabil de umiditate a solului.

Articolul 54. Reglementarea şi folosirea scurgerilor de suprafaţă (irigarea prin inundare)

Persoanele juridice şi fizice, indiferent de forma de proprietatre, au dreptul, în baza autorizaţiei de folosinţă specială a apei, să edifice construcţii de stăvilire a apei (îndiguiri) pentru reglementarea scurgerilor sezoniere de suprafaţă a apelor şi să folosească în scopurile irigării prin inundare apele deversate din lacurile de acumulare, canalele de derivaţie şi de aprovizionare cu apă.

Articolul 55. Irigarea terenurilor agricole cu ape reziduale

Irigarea terenurilor agricole cu ape reziduale este autorizată de către autorităţile pentru mediu de comun acord cu autorităţile pentru supravegherea sanitară de stat şi veterinară de stat.

C a p i t o l u l XIV
FOLOSIREA OBIECTIVELOR ACVATICE ÎN SCOPURI INDUSTRIALE ŞI HIDROENERGETICE

Articolul 56. Obligaţiunile beneficiarilor de folosinţă a apei care folosesc obiectivele acvatice în scopuri industriale

Beneficiarii de folosinţă a apei care folosesc obiectivele acvatice în scopuri industriale sînt obligaţi:

a) să respecte planurile, normele tehnologice şi regulile de folosinţă a apei stabilite şi cerinţele autorizaţiei de folosinţă specială a apei;

d) să întreprindă măsuri corespunzătoare pentru reducerea consumului de apă şi stoparea deversării apelor reziduale prin optimizarea tehnologiilor de fabricare şi a schemelor de alimentare cu apă (implementarea unor tehnologii de consum minim de apă şi fără folosirea apei, unor procedee tehnice de răcire cu aer, de alimentare cu apă în circuit închis şi de altă natură).

Articolul 57. Limitarea sau interzicerea folosirii apei potabile în scopuri industriale

În caz de calamitate naturală sau avarie, precum şi în cazul depăşirii de către întreprindere a limitei consumului stabilit de apă potabilă capatată în scopuri industriale din reţele, autorităţile administraţiei publice locale au dreptul să reducă sau să interzică consumul de apă potabilă din din reţelele comunale în scopuri industriale şi să limiteze temporar consumul de apă din reţelele departamentale pentru a asigura satisfacerea prioritară a necesarului de apă potabilă şi menajeră a populaţiei.

Articolul 58. Folosirea apelor subterane pentru alimentarea cu apă în scopuri industriale şi în alte scopuri de producţie

Apele subterane (dulci, minerale, termale), care nu sînt clasate la categoria apelor potabile sau curative, pot fi folosite în baza autorizaţiei de folosinţă specială a apei, pentru alimentarea cu apă în scopuri industriale, pentru extracţia elementelor chimice care se conţin în aceste ape, pentru obţinerea de energie termică şi în alte scopuri industriale,
cu condiţia respectării cerinţelor privind folosirea raţională şi protecţia apelor.

Articolul 59. Folosirea obiectivelor acvatice în scopuri hidroenergetice

Folosirea obiectivelor acavtice în scopuri hidroenergetice se realizează, ţinîndu-se cont de interesele altor ramuri ale economiei naţionale şi respectîndu-se cerinţele de folosire complexă a apelor, dacă legislaţia în vigoare nu prevede altceva.

C a p i t o l u l XV
FOLOSIREA OBIECTIVELOR ACVATICE PENTRU NECESITĂȚILE TRANSPORTULUI PE APĂ ŞI AERIAN

Articolul 60. Căile de comunicație pe apă de uz comun

(1) Conform legislației în vigoare, rîurile, lacurile, bazinele de acumulare, canalele sînt căi de comunicație pe apă de uz comun, cu excepția cazurilor cînd folosirea lor în aceste scopuri este interzisă total sau parțial ori aceste obiective acvatice sînt atibuite în folosință separată.

(2) Modul de clasare a căilor de comunicație pe apă de uz comun la categoria căilor navigabile, precum şi modul de stabilire a regulior de exploatare a căilor de comunicație pe apă de uz comun sînt determinate de legislația în vigoare.

Articolul 61. Obligațiunile beneficiarilor de folosință a apei pe căile de comunicație pe apă de uz comun

(1) Persoanele juridice şi fizice, care folosesc obiectivele acvatice pentru necesitățile transportului pe apă, sînt obligate să respecte prevederile articolului 37, precum şi cerințele autoraizației de folosință specială a apei.

(2) Persoanele juridice şi fizice, care folosesc obiectivele acvatice cu statut de căi navigabile, pentru necesitățile alimentării cu apă, hidroenergeticii, gospodăriei piscicole, agrementului, sportului şi în alte scopuri, sînt obligate să îndeplinească cerințele cu privire la asigurarea securității navigației.

Articolul 62. Folosirea obiectivelor acvatice pentru necesitățile transportului aerian

Modul de folosire a obiectivelor acvatice pentru staționarea, decolarea şi aterizarea navelor aeriene, precum şi pentru alte necesități ale transportului aerian, se stabileşte de legislația în vigoare.

C a p i t o l u l XVI
FOLOSIREA OBIECTIVELOR ACVATICE PENTRU NECESITĂȚILE GOSPODĂRIEI PISCICOLE

Articolul 63. Obligațiunile persoanelor juridice şi fizice, beneficiari de folosință a apei, care folosesc bazine de apă pescicole

Persoanele juridice şi fizice, indeferent de forma de proprietate, care folosesc bazine de apă piscicole sau sectoare de exploatare piscicolă în temeiul articolul 37 sînt obligate:

a) să efectuieze în aceste bazine şi sectoare, în conformitate cu cerințele autotizației de folosință specială a apei, lucrări pentru organizarea gospodăriei piscicole, pescuit şi dobîndirea altor animale şi plante acvatice;

b) să realizeze de comun acord cu autoritățile pentru protecția rezervelor piscicole, măsuri piscicole şi tehnico-ameliorative, pentru îmbunătățirea stării bazinelor de apă şi a condițiilor de repoducere a rezervelor de peşte;

c) să întrețină sectoarele de mal în locurile de pescuit în starea sanitară corespunzătoare.

Artiolul 64. Limitarea folosinței de apă în bazinele piscicole

În bazinele piscicole şi în cursurile de apă (sau în unele părți ale acestora), care au o deosebită importanță pentru menținerea şi reproducerea speciilor valoroase de peşte şi altor reprezentați ai faunei şi florei acvatice, drepturile beneficiarilor de foloință a apei pot fi limitate în interesul gospodăriei piscicole. Lista acestor bazine piscicole şi cursuri de apă (sau a unor părți ale acestora) şi tipurile de restricții pentru folosința apei se aprobă de către autoritățile pentru mediu şi cele pentru gospodărirea apelor.

Articolul 65. Realizarea măsurilor pentru protecția şi reprodecerea rezervelor piscicole

În cadrul exploatării construcțiilor hidrotehnice şi a altor instalații din bazinele piscicole trebuie să fie realizate, în termenele stabilite măsuri de rigoare, menite să asigure

protecţia rezervelor piscicole şi condiţiile reproducerii lor.

Articolul 66. Folosirea obiectivelor acvatice pentru necesităţile gospodăriei piscicole

(1) Modul de folosire a obiectivelor acvatice pentru necesităţile gospodăriri piscicole se stabileşte de legislaţia în vigoare.

(2) Obiectivele acvatice artificiale nu pot fi atribuite concomitent pentru folosinţă în scop piscicol mai multor persoane juridice sau fizice.

[Art.66 al.(2) introdus prin L446/13.11.03, MO6-12/01.01.04 art.40]

C a p i t o l u l XVII
FOLOSIREA OBIECTIVELOR ACVATICE PENTRU NECESITĂŢILE GOSPODĂRIEI VÎNĂTOREŞTI ŞI REZERVAŢIILOR NATURALE

Articolul 67. Prerogativele întreprinderilor şi organizaţiilor gospodăriei vînătoreşti pentru folosinţa apei

Pe rîuri, lacuri şi alte obiective acvatice, care sînt habitate ale păsărilor sălbatice acvatice şi animalelor cu blană preţioasă, autorităţile pentru mediu şi cele pentru gospodărirea apelor pot acorda întreprinderilor şi organizaţiilor gospodăriei vînătoreşti prerogative la folosinţa apei, ţinîndu-se cont de cerinţele folosirii complexe a apelor.

Articolul 68. Modul de folosire a obiectivelor acvatice pentru necesităţile gospodăriei vînătoreşti

(1) Folosirea obiectivelor acvatice pentru necesităţile gospodăriei vînătoreşti (creşterea păsărilor acvatice şi animalelor cu blănă preţioasă, cultivarea plantelor acvatice şi realizarea altor măsuri necesare pentru organizarea gospodăriei vînătoreşti) se efectuează cu acordul autorităţilor pentru mediu şi celor pentru gospodăria apelor, autorităţilor pentru supravegherea sanitară de stat, autorităţilor pentru protecţia rezervelor piscicole şi altor organe interesate.

(2) Modul de folosire a obiectivelor acvatice pentru necesităţile gospodăriei vînătoreşti se stabileşte de legislaţia în vigoare.

Articolul 69. Obiectivele acvatice, declarate rezervaţii naturale

Obiectivele acvatice care prezintă o deosebită valoare ştiinţifică sau culturală sînt declarate în modul stabilit de legislaţia în vigoare, prohibite şi se atribuie în folosinţă permanentă separată rezevaţiilor naturale, în scopul ocrotirii naturii şi efectuării de cercetări ştiinţifice şi sînt incluse în fondul rezervaţiilor naturale al Republicii Moldova.

Articolul 70. Modul de folosire a obiectivelor acvatice ale ariilor naturale protejate de stat şi măsurile pentru protecţia lor

(1) Modul de folosire a obiectivelor acvatice ale ariilor naturale protejate de stat se detrmină în regulamentele cu privire la fondul ariilor naturale protejate de stat al Republicii Moldova.

[Art. 70 al. (1) modificat prin L454/30.07.2001, MO141/22.11.2001 art. 1089]

(2) Obiectivele acvatice pot fi incluse, prin hotărîrea Guvernului, în zonele de protecţie din jurul rezervaţiilor naturale, interzicîndu-se sau limitîndu-se folosinţele de apă care provoacă dezechilibrul stării fireşti a naturii din rezevaţiile naturale.

Articolul 71. Retragerea obiectivelor acvatice din folosinţa ariilor naturale protejate de stat

Retragerea obiectivelor acvatice din folosinţa ariilor naturale protejate de stat este admisă numai în cazurile de stringenţă necesitate, conform legislaţiei în vigoare.

[Art. 71 al. (1) modificat prin L454/30.07.2001, MO141/22.11.2001 art. 1089]

C a p i t o l u l XVIII
FOLOSIREA OBIECTIVELOR ACVATICE PENTRU DESERVIREA APELOR REZIDUALE

Articolul 72. Autorizația de folosință a obiectivelor acvatice pentru deversarea apelor reziduale

Folosirea obiectivelor acvatice pentru deversarea apelor reziduale poate fi realizată numai în baza autorizației autorităților pentru mediu de comun acord cu autoritățile pentru supravegherea sanitară de stat şi cu alte organe interesate.

Articolul 73. Condițiile de admitere a deversării apelor reziduale în obiectivele acvatice

(1) Se admite deversarea apelor reziduale în obiectivele acvatice numai în cazurile în care:

a) deversarea nu va conduce la sporirea conținutului de impurități peste limitele maxime admise;

b) beneficiarul de folosință a apei va asigura epurarea apelor reziduale pînă la limitele stabilite de autoritățile pentru mediu, de comun acord cu organele de stat pentru gestionarea fondului apelor şi cu autoritățile pentru supravegherea sanitară de stat.

(2) Dacă prevederile cuprinse la articolul 72 la alineatul (1) al acestui articol se încalcă, deversarea apelor reziduale va fi limitată, suspendată sau interzisă de către autoritățile pentru mediu, care sînt în drept să sisteze, inclusiv activitatea unor insnalații industriale, secții, întreprinderi, instituții, organizații.

(3) În cazul în care este pereclitată sănătatea populației, autoritățile pentru supravegherea sanitară de stat au dreptul cu avizaul autorităților pentru mediu să suspendeze deversarea apelor reziduale, inclusiv să interzică exploatarea obiectivelor de protecție şi a altor obiective.

C a p i t o l u l XIX
FOLOSIREA OBIECTIVELOR ACVATICE PENTRU COMBATEREA INCENDIILOR ŞI PENTRU ALTE NECESITĂȚI DE STAT ŞI PUBLICE

Articolul 74. Folosirea obiectivelor acvatice pentru combaterea incendiilor şi pentru alte necesități de stat şi publice

(1) Pentru combaterea incendiilor este admisă folosirea apei din orice obiectiv acvatic.

(2) Modul de folosire a obiectivelor acvatice pentru combaterea incendiilor, precum şi pentru alte necesități de stat şi publice se stabileşte de legislația în vigoare.

C a p i t o l u l XX
EXPLOATOAREA LACURILOR DE ACUMALARE

Articolul 75. Regimul de umplere şi evacuare a lacurilor de acumalare

Persoanle juridice care exploatează instalații de reținere, evcuare sau captare a apelor în lacurile de acumulare sînt obligate:

a) să nu admită înmlăştinarea terenului şi eutrofizarea neechilibrată a apei;

b) să respecte regimul de umplere şi evacuare a lacurilor de acumulare, stabilit în funcție de interesele beneficiarilor de folosință a apei şi ale beneficiarilor funciari, situați în zonele de influiență ale lacurilor de acumulare;

c) să asigure redresarea ecosistemelor dezechilibrate

Articolul 76. Modul de exploatare a lacurilor de acum ulare

Modul de exploatare a lacurilor de acumulare este determinat de regulile, aprobate pe anasamblul fiecărui lac de acumulare, sau pe ansamblul fiecărui sistem de lacuri de acumulare de către organele de stat pentru gestionarea fondului apelor în concordanță cu autoritățile pentru mediu, cu autoritățile pentru supravegherea sanitară de stat, autoritățile pentru protecția rezervelor piscicole, precum şi cu alte organe interesate.

Articolul 77. Organizarea şi coordonarea acţiunilor ce asigură starea tehnică şi amenajarea corespunzătoare a lacurilor de acumulare

În conformitate cu legislaţia în vigoare, organizarea şi coordonarea acţiunilor ce asigură starea tehnică şi amenajarea corespunzătoare a lacurilor de acumulare, precum şi controlul respectării regulilor de exploatare a acestora, se efectuează de către organele de stat pentru gestionarea fondului apelor în modul stabilit de Guvern.

Articolul 78. Exploatarea lacurilor şi altor bazine acvatice, folosite în calitate de lacuri acumulate

Prevederile articolelor 75-77 se extind, de asemenea, şi asupra exploatării lacurilor şi altor bazine, care sînt folosite în calitate de lacuri acumulate.

C a p i t o l u l XXI
FOLOSIREA OBIECTIVELOR ACVATICE, SITUATE PE TERITORIUL REPUBLICII MOLDOVA ŞI AL ALTOR STATE

Articolul 79. Folosirea obiectivelor acvatice, situate pe teritoriul Republicii Moldovas şi al altor state

(1) Reglementarea folosirii obiectivelor acvatice, situate pe teritoriul Republicii Moldova şi al altor state, în măsura în care aceasta atinge interesele lor se ralizează de către organele respective ale Republicii Moldova de comun acord cu organele similare ale ţărilor interesate.

(2) În conformitate cu legislaţia în vigoare, gospodorirea apelor de frontieră şi de transfrontieră se ralizează în baza acordurilor interstatale.

C a p i t o l u l XXII
SOLUŢIONAREA LITIGIILOR PRIVIND FOLOSREA APEI

Articolul 80. Soluţionarea litigiilor privind folosinţa apei dintre beneficiarii de folosinţă a apei din Republica Moldova

Litigiile privind folosinţa apei dintre beneficiarii de folosinţă a apei din Republica Moldova se soluţionează de către instanţele de judecată, în conformitate cu legislaţia în vigoare.

[Art.80 în redacţia L446/13.11.03, MO6-12/01.01.04 art.40]

Articolul 81. Soluţionarea litigiilor privind folosinţa apei dintre beneficiarii de folosinţă a apei din Republica Moldovs şi din alte state

Litigiile dintre beneficiarii de folosinţă a apei din Republica Moldova şi din alte state privind folosirea apei se soluţionează de către o comisie, formată pe bază de paritate din reprezentanţi ai Republicii Moldova şi ai statelor în cauză.

[Art.83-84 modificate prin L482/04.12.03, MO6-12/01.01.04 art.48]

[Art.82-85 excluse prin L446/13.11.03, MO6-12/01.01.04 art.40]

Articolul 86. Soluţionarea litigiilor patrimoniale vizînd relaţiile din domeniul apelor

Litigiile patrimoniale ce vizează relaţiile din domeniul apelor se soluţionează în modul stabilit de legislaţia în vigoare.

COMPARTIMENTUL III
PROTECŢIA APELOR ŞI PREVENIREA EFECTELOR LOR DISTRUCTIVE
C a p i t o l u l XXIII
DISPOZIŢII GENERALE PRIVIND PROTECŢIA APELOR

Articolul 87. Protecţia apelor

Toate apele (obiectivele acvatice) sînt ocrotite împotriva poluării, impurificării, epuizării, care pot prejudicia sănătatea populaţiei şi pot conduce la diminuarea rezervelor piscicole, la degradarea condiţiilor de aprovizionare cu apă şi altor fenomene negative, cauzate de modificarea proprietăţilor fizice, chimice şi biologice ale apelor, reducerea însuşirii lor de epurare naturală, perturbarea regmului hidrologic şi hidrogeologic.

Articolul 88. Realizarea măsurilor ce asigură protecţia apelor

Persoanele juridice şi fizice, activitatea cărora afectează starea apelor, sînt obligate să realizeze măsuri tehnologice, de ameliorări silvice, agrotehnice, hidrotehnice, sanitare şi de altă natură, coordonate cu autorităţile pentru mediu, pentru gestionarea fondului apelor, pentru supravegherea sanitară de stat, cu autorităţile administraţiei publice locale, care să asigure protecţia apelor, împotriva poluării, impurificării şi epuizării, precum şi ameliorarea stării şi regimului apelor.

Articolul 89. Planificarea măsurilor de protecţie a apelor

Persoanele juridice, activitatera cărora afectează starea apelor sînt obligate să planifice măsuri corespunzătoare care să asigure protecţia apelor şi să le coordoneze cu autorităţile pentru mediu.

Articolul 90. Stimularea economică a folosirii raţionale şi a protecţiei apelor

(1) Stimularea economică a folosirii raţionale şi a protecţiei resurselor acvatice se realizează prin:

a) stabilirea unei plăţi pentru folosirea resurselor de apă şi deversarea substanţelor poluante în obiectivele acvatice:

b) acordarea unor înlesniri de creditare şi altor avantaje beneficiarilor de folosinţă a apei pentru implementarea unor tehnologii şi cicluri de producţie hidroeconomicoase şi cu deşeuri minime, pentru realizarea altor activităţi de mare eficienţă în domeniul protecţiei apelor;

[Art.90 lit.b) exclusă prin L523/11.10.2001, MO131/31.10.2001 art. 981]

[Lit.b) completată prin Legea nr.493-XIV din 09.07.99]

[Lit.b) completată prin Legea nr.1592-XII din 27.02.98]

[Art.90 lit.c) exclusă prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

d) obligarea beneficiarilor de folosinţă a apei să remedieze starea ecologică a obiecvtivelor acvatice;

e) încasarea în modul stabilit a compensaţiilor băneşti pentru prejudiciul cauzat prin încălcarea legislaţiei apelor;

f) luarea de măsuri pentru ameliorarea stării zonelor de protecţie sanitară ale surselor de alimentare cu apă, optimizarea regimului de exploatare a prizelor de ape subterane şi îmbunătăţirea evidenţei funcţionării acestor prize.

[Alin.1 modificat prin Legea nr.1592-XII din 27.02.98]

(2) Legislaţia, autorităţile administraţiei publice locale pot stabili şi alte modalităţi de stimulare economică a activităţii de protecţie a apelor.

(3) Eficienţa acţiunilor de protecţie a apelor, desfăşurate de persoanele juridice, este luată în considerare la aprecierea activităţii lor economico-financiare.

C a p i t o l u l XXIV
PROTECŢIA APELOR ÎMPOTRIVA POLUĂRII ŞI IMPURIFICĂRII

Articolul 91. Protecţia apelor împotriva poluării şi impurificării cu deşeuri şi ape reziduale

(1) Este interzisă deversarea în obiectivele acvatice a deşeurilor industriale, menajere şi de altă natură.

(2) Deversarea apelor reziduale este admisă numai cu condiţia respectării prevederilor articolelor 72 şi 73.

Articolul 92. Protecţia apelor împotriva poluării şi impurificării cu produse ale activităţii de producţie

Posesorii mijloacelor de transport pe apă, conductelor, instalaţiilor plutitoare şi altor instalaţii din obiectivele acvatice, alte persoane juridice şi fizice sînt obligaţi să nu admită poluarea şi impurificarea apelor cu derivate petroliere, substanţe chimice şi alte produse ale activităţii de producţie.

Articolul 93. Protecţia suprafeţei bazinelor de recepţie, a stratului de gheaţă din bazine şi cursuri de apă

Persoanele juridice sînt obligate să nu admită poluarea şi impurificarea suprafeţei bazinelor de recepţie, a stratului de gheaţă din bazine şi cursul de apă cu deşeuri de producţie, menajere şi de altă natură, precum şi derivate petroliere şi substanţe chimice, spălarea cărora va conduce la degradarea calităţii apelor de suprafaţă şi a celor subterane.

Articolul 94. Prevenirea poluării apelor cu îngrăşăminte şi produse toxice

Persoanele juridice şi fizice sînt obligate să nu admită poluarea apelor cu îngrăşăminte şi produse toxice.

Articolul 95. Circumscripţiile şi zonele de protecţie sanutară

În scopul protecţiei apelor folosite pentru satisfacerea necesităţilor populaţiei cu apă potabilă, menajeră, curativă, de asanare se stabilesc circumscripţii şi zone de protecţie sanitară conform legislaţiei în vigoare.

Articolul 96. Paza şi protecţia apelor subterane împotriva impurificării

(1) Pentru folosirea raţională, paza şi protecţia resurselor de ape subterane, explorarea şi prospectarea apelor subterane se efectuează de către organizaţiile de stat specializate sub controlul autorităţilor administraţiei publice centrale autorizate în mod special în acest scop.

(2) În zonele unde nivelul orizontului apelor subterane se află aproape de suprafaţa solului, beneficiarii de folosinţă a apei sînt obligaţi să preconizeze măsuri suplimentare pentru paza şi protecţia apelor împotriva impurificării.

C a p i t o l u l XXV
PROTECŢIA APELOR ÎMPOTRIVA EPUIZĂRII

Articolul 97. Măsurile de protecţie a apelor împotriva epuizării

(1) În scopul menţinerii unui regim favorabil sănătăţii rîurilor, lacurilor naturale, lacurilor de acumulare, apelor subterane şi altor obiective acvatice, precum şi pentru prevenirea eroziunii solurilor, colmatării bazinelor, degradării condiţiilor de viaţă ale animalelor acvatice, pentru reducerea intensităţii oscilaţiilor scurgerilor etc, se stabilesc zone riverane de protecţie şi zone de împădurire de protecţie a apelor, se realizează măsuri de ameliorare silvică, antierozionale, hidrotehnice şi de altă natură în modul prevăzut de legislaţia în vigoare.

(2) În procesul coordonării privind amplasarea şi construcţia întreprinderilor, instalaţiilor şi altor obiective, care afectează starea apelor, precum şi la eliberarea autorităţilor de folosinţă

specială a apei, autoritățile în cauză se vor călăuzi neaparat de schemele de folosire complexă şi de protecție a apelor şi de balanțele de gospodărire a apelor, avînd avizul pozitiv al Expertizei ecologice de stat, în care se ține cont de interesele beneficiarilor de folosință a apei şi ale beneficiarilor funciari.

[Art. 97 al. (2) completat prin L454/30.07.2001, MO141/22.11.2001 art. 1089]

Articolul 98. Protecția apelor subterane împotriva epuizării

(1) Dacă la efectuarea lucrărilor de foraj sau a altor lucrări miniere, ce țin de prospectarea, explorarea şi exploatarea zăcămintelor de gaze, petrol, cărbune şi altor minereuri, sînt descoperite orizonturi acvatice subterane, organizațiile care exercită lucrările miniere sînt obligate să anunțe imediat organele de stat pentru gestionarea fondului apelor şi autoritățile pentru mediu şi să întreprindă în modul stabilit măsurile corespunzătoare pentru protecția apelor subterane şi prevenirea epuizării lor.

(2) Fîntînile arteziene urmează să fie utilate cu dispoziteive de reglare, conservate sau lichidate în modul stabilit de legislația în vigoare.

C a p i t o l u l XXVI
PREVENIREA ŞI LICHIDAREA EFECTELOR DISTRUCTIVE ALE APELOR

Articolul 99. Obligațiunile persoanelor juridice şi fizice privind prevenirea şi lichidarea efectelor distructive ale apelor

De comun acord cu autoritățile pentru mediu, cu organele de stat pentru gestionarea fondului apelor, cu autoritățile administrației publice locale şi cu alte autorități a administrației publice centrale interesate sau în baza prescripțiilor autorităților administrației publice centrale, autorizate în mod special în acest scop, persoanele juridice şi fizice sînt obligate să realizeze măsuri pentru părevenirea şi lichidarea efectelor distructive ale apelor;

a) revărsări ale apelor, inundații şi subinundații;

b) distrugerea malurilor, îndigurilor de protecție şi a altor construcții;

c) înmlăştinirea şi salinizarea terenurilor;

d) eroziunea solurilor, formarea rîpelor, alunicărilor de teren, a cursurilor noroiase de apă din ploi torențiale şi a altor fenomene periculoase.

Articolul 100. Măsurile urgente pentru prevenirea şi lichidarea urmărilor calamităților naturale, provocate de efectele distructive ale apelor

(1) Realizarea măsurilor urgente pentru prevenirea şi lichidarea urmărilor calamităților naturale, provocate de efectele distructive ale apelor, este reglementată de legislația în vigoare.

(2) Pentru conducerea operativă a lucrărilor de prevenire şi lichidare a urmărilor calamităților naturale, provocate de efectele distructive ale apelor, Guvernul şi autoritățile administrației publice locale creează comisii speciale, din care fac parte reprezentanți ai autorităților pentru mediu şi organelor de stat pentru gestionarea fondului apelor, precum şi reprezentanți ai persoanelor juridice.

(3) Indicațiile acestor comisii speciale sînt executorii pentru toate persoanele juridice şi fizice.

COMPARTIMENTUL IV
EVIDENȚA DE STAT A FOLOSIRII APELOR

Articolul 101. Sarcinile evidenței de stat a resurselor de apă şi folosirii lor

Evidența de stat a resurselor de apă şi a folosirii lor are drept sarcină stabilirea cantității şi calității apelor, a datelor privind folosirea apelor pentru necesitățile populației şi ale economiei naționale.

Articolul 102. Cadastrul de Stat al Apelor

Cadastrul de Stat al Apelor cuprinde datele evidenței apelor conform indicilor de cantitate şi calitate, datele privind înregistrarea folosințelor de apă, evidența folosirii apelor şi starea lor ecologică.

Articolul 103. Balanțele de gospodărire a apelor

În conformitate cu legislația în vigoare, balanțele de gospodărire a apelor, în care se estimează cantitatea şi gradul de folosire a apelor, sînt întocmite pe ansamblul fiecărui bazin hidrografic şi pe ansamblul fiecărei regiuni economice.

Articolul 104. Schemele de folosire complexă şi de protecție a apelor

Schemele generale şi de bazin hidrografic (teritoriale) de folosire complexă şi de protecție a apelor determină principalele măsuri de gospodărire a apelor şi alte măsuri, ce urmează să fie realizate pentru satisfacerea cerințelor de perspectivă de apă ale populației şi economiei naționale, precum şi pentru protecția apelor şi prevenirea efectelor lor distructivre.

Articolul 105. Ținerea evidenței de stat şi de folosire a apelor, ținerea la zi a Cadastrului de Stat al Apelor, întocmirea bilanțelor de gospodărire a apelor şi elaborarea schemelor de folosire complexă şi de protecție a apelor

(1) Evidența de stat a apelor în folosirea lor, ținerea la zi a Cadastrului de Stat al Apelor, întocmirea balanțelor de gospodărire a apelor, elaborarea schemelor de folosire complexă şi de protecție a apelor se efectuează din contul statului.

(2) Ținerea evidenței de stat şi de folosire a apelor, ținerea la zi a Cadastrului de Stat al Apelor, modul de întocmire a balanțelor de gospodărire a apelor, de elaborare şi aprobare a schemelor de folosire complexă şi de protecție a apelor se stabilesc de către Guvern.

COMPARTIMENTUL V
RĂSPUNDEREA PENTRU ÎNCĂLCAREA LEGILAȚIEI APELOR

Articolul 106. Nulitatea tranzacțiilor, prin care se încalcă dreptul proprietății de stat asupra apelor

Tranzacțiile prin care, într-o formă directă sau indirectă, se încalcă dreptul proprietății de stat asupra apelor sînt considerate nule.

Articolul 107. Răspunderea pentru încălcarea legislației apelor

(1) Persoanele, culpabile de comiterea tranzacțiilor, vizate la articolul 106, precum şi de:

a) ocuparea nelegitimă a obiectivelor acvatice sau folosirea nelegitimă a apelor;

b) captarea apei cu încălcarea regimului stabilit de folosință;

c) poluarea şi impurificarea apelor;

d) darea în exploatare a unor întreprinderi, obiective comunale şi altor obiective neutilate cu construcțiile şi instalațiile corespunzătoare pentru prevenirea poluării şi impurificării apelor sau a efectelor lor distructive;

e) folosirea nerațională, lipsită de spirit gospodăresc, a apei;

f) încălcarea regimului de protecție a apelor la bazinele de recepție, care provoacă impurificarea lor, eroziunea solului şi alte fenomene periculoase;

g) executarea neautorizată a lucrărilor hidrotehnice şi a altor lucrări care afectează starea apelor;

h) deteriorarea construcțiilor şi instalațiilor de gospodărire a apelor;

i) încălcarea regulilor de exploatare a construcțiilor şi instalațiilor de gospodărire a apelor;

j) încălcarea regulilor de ținere a evidenței primare a folosinței de apă, sînt pasibile de răspundere civilă, administrativă sau penală în conformitate cu legislația în vigoare.

(2) Legislația poate stabili răspunderea şi pentru alte cazuri de încălcare a legislației apelor.

Articolul 108. Restituirea obiectivelor acvatice ocupate în mod nelegitim

Obiectivele acvatice, ocupate în mod nelegitim, se restituie deținătorilor lor legali fără compensarea cheltuielilor, subordonate în decursul folosirii lor nelegitime.

Articolul 109. Repararea prejudiciilor aduse prin încălcarea legislației apelor

Persoanele juridice şi fizice sînt obligate să repare prejudiciile aduse prin încălcarea legislației apelor în proporțiile şi în modul stabilit de legislația în vigoare.

Articolul 110. Convențiile internaționale

Dacă o convenție internațională la care Republica Moldova este parte are alte reguli decît cele prevăzute de prezentul cod, se aplică regulile internaționale.

PREŞEDINTELE
REPUBLICII MOLDOVA **Mircea SNEGUR**

or. Chişinău, 22 iunie 1993,
nr. 1532-XI

Перевод

Республика Молдова

ПАРЛАМЕНТ

ЗАКОН Nr. 1532
от 22.06.1993

Водный Кодекс

Опубликован : 01.10.1993 в Monitorul Parlamentului Nr. 010 статья № : 287

ИЗМЕНЕН

ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 30.05.08
ЗП202-XVI от 26.07.07, МО141-145/07.09.07 ст.599
ЗП252-XVI от 21.10.05, МО151-153/11.11.05 ст.724
ПКС12 от 21.04.05, МО67-68/06.05.05 ст.10
ЗП482/04.12.03, МО6/01.01.04 ст.48
ЗП446/13.11.03, МО6/01.01.04, ст.40
ЗП454 30.07.01, МО141 22.11.01
ЗП523 11.10.01, МО131 31.10.01
ЗП493-XIV от 09.07.99
ЗП1592-XII от 27.02.98

Примечание: Смотрите Пост. Парл. N 1533-XII от 22.06.93
\"О введении в действие Водного кодекса\"

Примечание: По всему тексту закона слова "государственные органы по охране окружающей среды (далее - органы охраны среды)" заменить словами "центральный орган государства по управлению природными ресурсами и охране окружающей среды (далее - центральный орган по природным ресурсам и охране среды)" в соответствующем падеже.

[Примечание в редакции ЗП454 от 30.07.2001 МО141-143 от 22.11.2001]

Парламент Республики Молдова принимает настоящий кодекс, который определяет основные юридические рамки для разработки специальных нормативных актов и инструкций регулирующих отношения, возникающие при пользовании водным фондом (далее - водные отношения), в целях:

a) обеспечения рационального использования вод для нужд населения и национальной экономики;

b) охраны вод от загрязнения, засорения и истощения;

c) предупреждения и устранения вредного воздействия вод;

d) улучшения состояния водных объектов и их сохранения для нынешнего и будущих поколений;

e) защиты прав юридических и физических лиц;

f) укрепления законности в области водных отношений.

РАЗДЕЛ I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ
Глава I
ОСНОВНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 1. Основные понятия

В настоящем кодексе основные понятия имеют следующее значение:

водный фонд - совокупность водных объектов в пределах территории Республики Молдова, включенных или подлежащих включению в водный кадастр;

поверхностные воды - воды, которые постоянно или временно находятся в поверхностных водных объектах;

подземные воды - воды, которые находятся в подземных водных объектах и являются подземными полезными ископаемыми;

водный объект - концентрация воды на поверхности в формах рельефа местности или в недрах, имеющая границы, объем и характеристики водного режима;

поверхностный водный объект - концентрация природных вод на поверхности земли (реки, природные и искусственные водоемы, родники и др.);

природные водные объекты - реки, ручьи, плавни, озера, водохранилища, функционирующие в природном или мелиоративном режиме, с их затопляемыми зонами;

искусственные водные объекты - пруды, водохранилища, образованные путем запруживания или одамбирования;

единый и неделимый водный объект - поверхностные воды, включая землю, находящуюся под водой, прибрежную водоохранную полосу и регуляционные гидротехнические сооружения, а также подземные воды с ограничивающими их водоносным пластом и водонепроницаемой породой;

обособленные (закрытые) водные объекты - искусственные водные объекты с ограниченной поверхностью, не имеющие гидравлического сообщения с другими поверхностными водными объектами;

рыбохозяйственные водные объекты - все водотоки и водоемы (реки, притоки, озера, пруды, водохранилища), которые служат или могут служить в целях воспроизводства, выращивания и добычи рыбы и других водных организмов;

пруд - искусственный водоем, образованный путем запруживания земляными водоподпорными сооружениями или отвода водотока, предназначенный для выращивания рыбы, орошения и т.д.;

водохранилище - искусственный водоем, составляющий запас воды с возможным использованием ее в различных целях;

понятие используется только в тексте на государственном языке;

плотина (дамба) - земляное, каменное или бетонное гидротехническое сооружение для удержания определенного объема воды;

прибрежные водоохранные полосы - земляные полосы, оборудованные вдоль берегов природных и искусственных водных объектов, предназначенные для охраны вод;

водохозяйственная деятельность - деятельность юридических или физических лиц, связанная с забором, использованием и охраной водных ресурсов;

использование воды - деятельность юридических или физических лиц, регулируемая законом и направленная на использование водных объектов;

субъекты обособленного водопользования - юридические или физические лица, которым был предоставлен в пользование водный объект (или его часть) на основе решения органа публичной власти;

охрана водных объектов - обязательная деятельность водохозяйственных структур,

органов по охране окружающей среды и органов местного публичного управления, направленная на охрану, поддержание и восстановление исходных количественных и качественных параметров водного объекта.

передовые технологии – новейшие методы, оборудование и способы эксплуатации, соответствующие определенным мерам по ограничению сброса сточных вод, выбросов и количества отходов.

[Поз.введена ЗП202-XVI от 26.07.07, МО141-145/07.09.07 ст.599]

Статья 1^1. Собственность на водные объекты

Водные объекты в Республике Молдова могут принадлежать на правах публичной собственности государству или административно-территориальным единицам либо на правах частной собственности юридическим или физическим лицам.

Статья 1^2. Публичная собственность на водные объекты

(1) Водные объекты, являющиеся публичной собственностью, могут предоставляться лишь в пользование. Предоставление в пользование водных объектов, являющихся публичной собственностью, осуществляется в зависимости от их значения Правительством или органами местного публичного управления.

(2) Водные объекты, находящиеся в публичной собственности государства, управляются специальным органом, уполномоченным Правительством.

(3) Водные объекты не могут одновременно находиться в собственности нескольких субъектов права на публичную собственность.

(4) Разграничение водных объектов на водные объекты, находящиеся в публичной собственности государства, и водные объекты, находящиеся в публичной собственности административно-территориальных единиц, производится в соответствии с действующим законодательством.

Статья 1^3. Водный объект

Природный или искусственный водный объект (вода, земля, находящаяся под водой, прибрежные водоохранные полосы, гидротехнические сооружения) является единым и неделимым объектом и регистрируется в порядке, установленном настоящим кодексом.

Статья 2. Водный фонд

Водный фонд включает в себя все природные и искусственные водные объекты, находящиеся на территории Республики Молдова.

Статья 2^1. Земли водного фонда

(1) К землям водного фонда относятся земли, занятые реками, озерами, прудами, водохранилищами, болотами, гидротехническими сооружениями и другими водохозяйственными сооружениями, а также земли, выделенные под полосы отвода по берегам рек, водоемов, магистральных межхозяйственных каналов и коллекторов.

(2) Отнесение земель к землям водного фонда и определение их границ производятся в соответствии с земельным законодательством.

(3) Право собственности на земли водного фонда осуществляется в соответствии с Гражданским кодексом, настоящим кодексом и другими законодательными актами.

[Ст.2/1 изменена ЗП252-XVI от 21.10.05 МО151-153/11.11.05 ст.724]

[Ст.2/1 изменена ЗП252-XVI от 21.10.05, МО151-153/11.11.05 ст.724]

Статья 2^2. Водные объекты, находящиеся в публичной собственности государства

В публичной собственности государства находятся:

a) поверхностные водные объекты, расположенные на территории двух и более районов;

b) подземные воды;

c) водные объекты, расположенные на территории одного района, предназначенные для удовлетворения нужд обороны, энергетической системы, сферы транспорта, объектов связи, метеорологической службы и других государственных систем;

d) пограничные водные объекты;

e) водные объекты, объявленные природными территориями, охраняемыми государством;

f) водные объекты, являющиеся частью бальнеологических курортов общенационального значения.

Статья 2^3. Водные объекты, являющиеся публичной собственностью административно-территориальных единиц

В публичной собственности административно-территориальных единиц находятся водные объекты, которые полностью расположены в пределах соответствующей административно-территориальной единицы, не переданы в публичную собственность государства, а также не являются объектом частной собственности юридических или физических лиц.

[Ст.2^3 синтагма \"гидротех...примэрий\" признана неконституционной ПКС12 от 21.04.05, МО67-68/06.05.05 ст.10]

[Ст.2/3 изменена ЗП252-XVI от 21.10.05 МО151-153/11.11.05 ст.724]

[Ст.2/3 изменена ЗП252-XVI от 21.10.05, МО151-153/11.11.05 ст.724]

Статья 2^4. Частная собственность на водные объекты

(1) В случае строительства водных объектов в соответствии с законом на землях, находящихся в частной собственности юридических или физических лиц, они становятся объектами частной собственности, за исключением воды, которая предоставляется в пользование в соответствии с действующим законодательством.

(2) Могут находиться в частной собственности юридических или физических лиц обособленные (закрытые) водные объекты, а также водные объекты, находящиеся на ручьях и не имеющие гидравлического сообщения с другими поверхностными водными объектами.

(3) Собственники должны пользоваться водными объектами в строгом соответствии с общими условиями пользования водными объектами, установленными действующим законодательством.

Статья 3. Регулирование водных отношений

(1) Регулирование водных отношений состоит:

a) во владении, пользовании и распоряжении водным фондом;

b) в установлении порядка пользования водами, охране вод от загрязнения, засорения и истощения, предупреждении и устранении вредного воздействия вод;

c) в планировании мероприятий по использованию и охране вод, предупреждению и устранению их вредного воздействия;

d) в утверждении схем комплексного использования и охраны вод, водохозяйственных балансов;

e) в осуществлении государственного контроля за использованием и охраной вод;

f) в регулировании других вопросов в области водных отношений.

(2) Пользование и распоряжение водными объектами (водными ресурсами), затрагивающими интересы других государств, осуществляются на основе межгосударственных соглашений.

[Глава I в редакции ZPC446/13.11.03, \xdO6/01.01.04, ст.40]

Глава II
ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ И КОНТРОЛЬ В ОБЛАСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ И ОХРАНЫ ВОД

Статья 4. Государственное управление в области использования и охраны вод

Государственное управление в области использования и охраны вод осуществляется Правительством, органами местного публичного управления и специально уполномоченными на то центральными органами публичного управления в соответствии с действующим законодательством.

Статья 5. Государственный контроль за использованием и охраной вод

(1) Государственный контроль за использованием и охраной вод призван обеспечить:

a) соблюдение всеми юридическими и физическими лицами независимо от форм собственности установленного порядка пользования водами;

b) выполнение обязанностей и требований по охране вод, предупреждению и устранению их вредного воздействия, правил ведения учета вод, а также иных правил, установленных водным законодательством.

(2) Государственный контроль за использованием и охраной вод осуществляется центральными органами публичного управления по охране окружающей среды (далее - органы охраны среды) и специально уполномоченными на то центральными органами публичного управления в соответствия с действующим законодательством.

(3) Государственный контроль за соблюдением положений закона в области водного хозяйства осуществляется центральным органом по природным ресурсам и охране окружающей среды и государственным органом управления водным фондом.

[Ст.5 ч.(3) введена ZPC446/13.11.03, MO6/01.01.04, ст.40]

Глава III
СОДЕЙСТВИЕ В ОСУЩЕСТВЛЕНИИ МЕРОПРИЯТИЙ ПО РАЦИОНАЛЬНОМУ ИСПОЛЬЗОВАНИЮ И ОХРАНЕ ВОД

Статья 6. Содействие государственным органам в осуществлении мероприятий по рациональному использованию и охране вод

Общественные организации, средства массовой информации и граждане оказывают содействие государственным органам в осуществлении мероприятий по рациональному использованию и охране вод.

Статья 7. Формы участия в мероприятия по рациональному использованию и охране вод

Общественные организации, средства массовой информации и граждане:

a) оказывают содействие государственным органам в осуществлении мероприятий по рациональному использованию и охране вод;

b) ведут воспитательную работу, направленную на формирование бережного отношения к воде;

c) организуют общественный контроль за выполнением водоохранных мероприятий;

d) сообщают о нарушениях правил водопользования;

e) вносят в органы охраны среды предложения об улучшении использования и охраны вод;

f) участвуют в проведении работ по улучшению использования и охраны вод, а также по предупреждению и устранению вредного воздействия вод;

g) осуществляют иную деятельность, направленную на обеспечение рационального использования и охраны вод.

Глава IV
РАЗМЕЩЕНИЕ, ПРОЕКТИРОВАНИЕ, СТРОИТЕЛЬСТВО И ВВОД В ЭКСПЛУАТАЦИЮ ПРЕДПРИЯТИЙ, СООРУЖЕНИЙ И ДРУГИХ ОБЪЕКТОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА СОСТОЯНИЕ ВОД

Статья 8. Условия размещения, проектирования, строительства и ввода в эксплуатацию предприятий, сооружений и других объектов, влияющих на состояние вод

(1) При размещении, проектировании, строительстве и вводе в эксплуатацию новых или реконструированных предприятий, сооружений и других объектов, а также при внедрении новых технологических процессов, влияющих на состояние вод, должны предусматриваться меры, обеспечивающие рациональное использование вод, при условии первоочередного удовлетворения питьевых и бытовых нужд населения и охраны его здоровья, а именно:

a) учет забираемой из водных объектов и возвращаемой в них воды;

b) охрана вод от загрязнения, засорения и истощения;

c) предупреждение вредного воздействия вод;

d) доведение площадей затопляемых земель до минимальных размеров;

e) защита земель от засоления, подтопления или иссушения;

f) сохранение благоприятных природных условий и ландшафтов.

(2) При строительстве предприятий, сооружений и других объектов, влияющих на состояние вод, учитываются, в зависимости от природных и хозяйственных условий, и возможности использования водных объектов для отдыха и спорта.

Статья 9. Условия размещения, проектирования, строительства и ввода в эксплуатацию предприятий, сооружений и других объектов на рыбохозяйственных водоемах

При размещении, проектировании, строительстве вводе в эксплуатацию новых или реконструированных предприятий, сооружений и других объектов на рыбохозяйственных водоемах наряду с соблюдением положений статьи 8 должны своевременно осуществляться мероприятия, обеспечивающие охрану рыбы, других представителей водной фауны и флоры и условия для их воспроизводства.

Статья 10. Определение мест строительства предприятий, сооружений и других объектов, влияющих на состояние вод

Места строительства предприятий, сооружений и других объектов, влияющих на состояние вод, определяются по согласованию с органами охраны среды, государственными органами управления водным фондом, органами государственного санитарного надзора и другими специально уполномоченными на то государственными органами, органами местного публичного управления и другими заинтересованными органами.

Статья 11. Согласование проектов строительства предприятий, сооружений и других объектов, влияющих на состояние вод

Проекты строительства предприятий, сооружений и других объектов, влияющих на состояние вод, подлежат экологической экспертизе в установленном порядке и согласовываются со специально уполномоченными на то государственными органами в соответствии с Водным кодексом и Земельным кодексом.

Статья 12. Условия запрещения строительства, ввода в эксплуатацию и эксплуатации предприятий, сооружений и других объектов, влияющих на состояние вод

[Название ст.12 изменена ЗП202-XVI от 26.07.07, MO141-145/07.09.07 ст.599]

(1) Юридическим и физическим лицам независимо от форм собственности запрещается строить, вводить в эксплуатацию и эксплуатировать:

a) предприятия, цеха, агрегаты, коммунальные и другие объекты, не прошедшие экологической экспертизы, а также не обеспеченные устройствами, предотвращающими загрязнение и засорение вод или их вредное воздействие;

b) оросительные и обводнительные системы, водохранилища и каналы до снятия растительного слоя и проведения предусмотренных проектами мероприятий, предотвращающих затопление, потопление, заболачивание, засоление земель и эрозию почв;

c) осушительные системы до окончания строительства водоприемников и других сооружений в соответствии с утвержденными проектами;

d) водозаборные сооружения без рыбозащитных устройств в соответствии с утвержденными проектами;

e) гидротехнические сооружения до готовности устройств для пропуска паводковых вод и рыбы в соответствии с утвержденными проектами;

f) буровые скважины на воду до оборудования их водорегулирующими и водоизмерительными устройствами и установления зон санитарной охраны.

[Ст.12 ч(1) изменена ЗП202-XVI от 26.07.07, МО141-145/07.09.07 ст.599]

(2) Запрещается наполнение водохранилищ до выполнения предусмотренных проектами мероприятий по подготовке их ложа.

Глава V
ПРОИЗВОДСТВО РАБОТ НА ВОДНЫХ ОБЪЕКТАХ И В ВОДООХРАННЫХ ЗОНАХ

Статья 13. Водоохранные зоны водоемов и водотоков

К водоохранным зонам водоемов и водотоков относятся:

a) первый и второй пояса зоны санитарной охраны источников водоснабжения;

b) береговые зоны внутренних водных артерий;

c) зоны отвода магистральных и межхозяйственных каналов;

d) водоохранные зоны малых рок и водоемов, в том числе прибрежные;

e) другие зоны, предусмотренные законодательством.

Статья 14. Порядок производства работ на водных объектах и в водоохранных зонах

Любая хозяйственная деятельность на водных объектах или в водоохранных зонах водоемов и водотоков, влияющая на состояние вод, осуществляется по разрешению органов охраны среды, государственных органов управления водным фондом, органов м

естного публичного управления и других заинтересованных органов в соответствии с действующим законодательством.

РАЗДЕЛ II
ВОДОПОЛЬЗОВАНИЕ
Глава VI
ВОДОПОЛЬЗОВАНИЕ И ОБЪЕКТЫ ВОДОПОЛЬЗОВАНИЯ

Статья 15. Водопользователи

Водопользователями могут быть любые юридические и физические лица независимо от форм собственности.

Статья 16. Объекты водопользования

В пользование предоставляются водные объекты, перечисленные в статье 2.

Статья 17. Случаи ограничения, частичного или полного запрещения использования водных объектов

(1) В целях обеспечения безопасности государства, охраны здоровья населения, окружающей среды, культурно-исторических ценностей использование водных объектов может быть ограничено, частично или полностью запрещено в порядке, установленном действующим законодательством.

(2) Ограничение, частичное или полное запрещение использования водных объектов устанавливается Правительством или органами местного публичного управления по предложению государственного органа управления водным фондом, согласованному с центральным органом по природным ресурсам и охране среды, государственным органом по горному надзору - в случае использования подземных вод, органом государственного санитарного надзора и органом охраны рыбных запасов.

[Ст.17 в редакции ZPC446/13.11.03, MO6/0101.04, ст.40]

Статья 17^1. Правовая защита прав пользования водным объектом

Правовая защита прав пользования водным объектом (нарушенных или оспариваемых) осуществляется компетентными судебными инстанциями в соответствии с действующим законодательством.

[Ст.17/1 введена ZPC446/13.11.03, MO6/01.01.04, ст.40]

Глава VII
ВОДОПОЛЬЗОВАНИЕ

Статья 18. Водопользование

Вода как природный ресурс является исключительной публичной собственностью и может быть предоставлена только в пользование в порядке, установленном действующим законодательством.

[Ст.18 введена ZPC446/13.11.03, MO6/01.01.04, ст.40; ст.18 считать ст.18/1]

Статья 18^1. Классификация водопользования

Водопользование классифицируется по:

a) целям использования воды;

b) параметрам водных объектов;

c) техническим условиям водопользования;

d) условиям предоставления водных объектов в пользование;

e) характеру использования воды;

f) способам использования водных объектов;

g) воздействию водопользования из водные объекты.

Статья 19. Водопользование по основному целевому назначению

(1) Водные объекты предоставляются в пользование, при условии соблюдения положений закона и требований разрешения на водопользование, для удовлетворения питьевых и бытовых нужд населения, для лечебных и оздоровительных целей, для удовлетворения сельскохозяйственных, промышленных, гидроэнергетических, транспортных, рыбохозяйственных и других государственных, общественных и социальных надобностей.

(2) Использование водных объектов для сброса сточных вод может допускаться только при условии соблюдения положений статей 72 и 73 и действующего законодательства.

(3) Водные объекты могут предоставляться в пользование для одной или нескольких целей.

Статья 20. Общее и специальное водопользование

(1) По техническим условиям различаются общее водопользование, осуществляемое без применения сооружений и (или) технических устройств, влияющих на состояние вод, и специальное водопользование, осуществляемое с применением таких сооружений и (или) технических устройств. В отдельных случаях к специальному водопользованию может быть отнесено пользование водными объектами без применения сооружений и (или) технических устройств, если это оказывает влияние на состояние вод.

(2) Перечень видов специального водопользования устанавливается соответствующими государственными стандартами.

Статья 21. Совместное и обособленное водопользование

(1) Водные объекты могут находиться в совместном или обособленном пользовании.

(2) В обособленном пользовании находятся водные объекты (или их части), предоставленные водопользователям на основании решений государственных органов в соответствии со статьей 24.

(3) В совместном пользовании находятся водные объекты (или их части), не предоставленные в обособленное пользование.

Статья 22. Первичное и вторичное водопользование

Первичными водопользователями признаются юридические и физические лица, которым водные объекты предоставлены в обособленное пользование. В предусмотренных действующим законодательством случаях первичные водопользователи вправе разрешать другим юридическим и физическим липам вторичное водопользование по согласованию с органами охраны среды и государственными органами управления водным фондом.

Глава VIII
ПОРЯДОК И УСЛОВИЯ ПРЕДОСТАВЛЕНИЯ ВОДНЫХ ОБЪЕКТОВ В ПОЛЬЗОВАНИЕ

Статья 23. Первоочередное удовлетворение питьевых и бытовых нужд населения

Водные объекты предоставляются в пользование прежде всего для удовлетворения питьевых и бытовых нужд населения.

Статья 24. Порядок предоставления водных объектов в обособленное пользование

(1) В обособленное пользование водные объекты предоставляются полностью или частично на основании решения Правительства или органов местного публичного управления в порядке, устанавливаемом статьями 25 и 26.

(2) В решениях о предоставления водных объектов в обособленное пользование указываются цель, для которой они предоставляются, и основные условия пользования.

(3) Порядок возбуждения и рассмотрения ходатайств о предоставлении водных объектов в обособленное пользование устанавливается Правительством.

Статья 25.Органы, предоставляющие водные объекты в обособленное пользование

(1) Водные объекты, являющиеся публичной собственностью государства, предоставляются в обособленное пользование Правительством по предложению центрального органа по природным ресурсам и охране среды, согласованному с государственным органом управления водным фондом.

[Ст.25 ч(1) изменена ЗП202-XVI от 26.07.07, МО141-145/07.09.07 ст.599]

(2) Водные объекты, являющиеся публичной собственностью административно-территориальных единиц, предоставляются в обособленное пользование органом местного публичного управления по согласованию с центральным органом по природным

ресурсам и охране среды и государственным органом управления водным фондом.

[Ст.25 изменена ZPC482/04.12.03, MO6/01.01.04 ст.48]

[Ст.25 в редакции ZPC446/13.11.03, MO6/0101.04, ст.40]

Статья 26. Государственный акт, удостоверяющий право на обособленное пользование водным объектом

(1) Право водопользователей на обособленное пользование водным объектом (или его частью) удостоверяется Государственным актом на право обособленного водопользования, который выдается государственным органом управления водным фондом.

[Ст.26 ч.(1) изменена ZPC446/13.11.03, MO/01.01.04, ст.40]

(2) Форма государственного акта на право обособленного водопользования устанавливается Правительством.

Статья 27. Разрешение на специальное водопользование

(1) Специальное водопользование осуществляется на основании разрешения, выдаваемого органами охраны среды по согласованию с государственными органами управления водным фондом и органами гидрогеологии государственными органами по горному надзору в случае использования минеральных вод и подземной питьевой воды для разлива в бутылки, органами государственного санитарного надзора, органами охраны рыбных запасов, а также другими заинтересованными органами.

[Ст.27 ч(1) изменена ЗП202-XVI от 26.07.07, MO141-145/07.09.07 ст.599]

(11) Разрешение на специальное водопользование выдается для следующих видов использования:

a) забор поверхностных и/или подземных вод для питьевого, бытового, технологического и ирригационного водоснабжения;

b) эвакуация/сброс вод после использования (отработанные воды, сливные, дренажные, атмосферные, шахтные или рудничные воды) в естественные водоприемники (проточные воды, озера) или их подпочвенная закачка.

(12) Не обязательно наличие разрешения на специальное водопользование при:

a) эвакуации/сбросе отработанных вод в канализационные системы других владельцев;

b) использовании воды из централизованной системы водоснабжения;

c) использовании воды без применения установок и/или технических устройств;

d) использовании грунтовых вод (водная толща над первым непроницаемым грунтовым слоем).

(13) Разрешение на специальное водопользование выдается Государственной экологической инспекцией или ее территориальными подразделениями по запросу физических и юридических лиц на основе поданного заявления после сдачи в эксплуатацию установок и/или технических устройств, а также периодически по истечении срока предыдущего разрешения на специальное водопользование. К заявлению о выдаче разрешения на специальное водопользование прилагаются в случае необходимости:

a) норматив предельно допустимого сброса в случае сброса сточных вод в водные объекты;

b) план мер защиты водных ресурсов;

c) акт инспекции экологического состояния в сфере водоохраны и водохозяйствования;

d) проект санитарных зон защиты водных источников;

e) информация об оснащении рыбозащитным оборудованием.

(14) До подачи заявления о выдаче разрешения условия водопользования

согласовываются в случае необходимости с государственным органом управления водным фондом, органами гидрогеологии, органами государственного санитарного надзора, органами охраны рыбных запасов, а также другими заинтересованными органами:

a) центральным органом публичного управления по горному надзору – в случае использования подземных вод;

b) государственными ветеринарными органами – в случае использования вод для нужд животноводческого сектора и рыбного хозяйства;

c) органами государственного ветеринарно-санитарного надзора – в случае использования отработанных вод для орошения сельскохозяйственных земель.

(15) Согласование условий водопользования осуществляется всеми органами бесплатно и в срок не более трех рабочих дней.

(16) Заявление на выдачу разрешения на специальное водопользование рассматривается в течение не более десяти рабочих дней.

(17) Разрешение на специальное водопользование выдается бесплатно на трехлетний срок.

[Ст.27 ч.(1^1)-(1^7) введены ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 30.05.08] (2) Разрешение на специальное водопользование, осуществляемое посредством устройства и эксплуатации водоподпорных сооружений на реках, выдается Правительством по предложению государственных органов управления водным фондом, согласованному с органами охраны среды.

[Ст.27 ч.(3) исключено ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 30.05.08]

Статья 28. Порядок осуществления общего водопользования

(1) Общее водопользование осуществляется без разрешения.

(2) При общем водопользовании обязательно соблюдение требований органов государственного санитарного надзора, органов охраны рыбных запасов, органов, регулирующих судоходство, а также правил охраны жизни людей на воде, рационального использования и охраны вод.

(3) В целях охраны жизни и здоровья людей и в иных целях органы местного публичного управления устанавливают места, где запрещены купание, катание на лодках, забор воды для питьевых и бытовых нужд населения, водопой скота, а также определяют другие условия общего пользования водными объектами, расположенными на территории соответствующего населенного пункта.

(4) Предложения об условиях общего водопользования вносят органы охраны среды, государственные органы управления водным фондом, органы государственного санитарного надзора, а также другие заинтересованные органы.

(5) Органы местного публичного управления обязаны объявлять об установленных ими условиях общего водопользования.

Статья 29. Общее водопользование на водных объектах, предоставленных в обособленное пользование

(1) На водных объектах, предоставленных в обособленное пользование, общее водопользование допускается на условиях, установленных первичным водопользователем, а при необходимости может быть запрещено.

(2) Первичный водопользователь обязан объявить об условиях или запрете общего водопользования на водном объекте, предоставленном ему в обособленное пользование.

(3) Если первичный водопользователь и орган местного публичного управления не известили об условиях или запрете общего водопользования на водном объекте, предоставленном в обособленное пользование, общее водопользование признается разрешенным без ограничений в соответствии с водным законодательством.

Статья 30. Оплата водопользования

(1) За использование вод и их загрязнение взимается в установленном порядке плата, предусмотренная действующим законодательством.

(2) Плата за загрязнение вод не освобождает физических и юридических лиц от обязанности возместить ущерб, причиненный водным ресурсам и окружающей среде.

[Ст.30 ч(2) введена ЗП202-XVI от 26.07.07, МО141-145/07.09.07 ст.599]

Статья 31. Сроки водопользования

(1) Водные объекты предоставляются в постоянное (бессрочное) или временное (на определенный срок) пользование.

(2) Постоянным (бессрочным) считается водопользование без заранее установленного срока.

(3) Временное пользование может быть краткосрочным - до трех лет и долгосрочным - от трех до двадцати пяти лет. При необходимости срок водопользования может быть продлен на период, не превышающий соответственно сроков краткосрочного или долгосрочного временного пользования.

(4) Общее водопользование сроком не ограничивается.

Статья 32. Порядок исчисления и продления срока временного водопользования

(1) Срок временного водопользования исчисляется со дня принятия решения о предоставлении водного объекта в обособленное пользование или со дня получения разрешения на специальное водопользование, если в самом решении либо разрешении не указан иной срок.

(2) Продление срока временного водопользования осуществляется по ходатайству заинтересованных водопользователей решением государственного органа, предоставившего водный объект в обособленное пользование или выдавшего разрешение на специальное водопользование.

Глава IX
ПРАВА И ОБЯЗАННОСТИ ВОДОПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ

Статья 33. Использование водных объектов по их назначению

Водопользователи имеют право пользоваться водными объектами только в целях, для которых они предоставлены.

Статья 34. Права водопользователей

В соответствии с целевым назначением водных объектов водопользователи имеют право:

a) добывать воду для ее последующего использования;

b) эксплуатировать водные объекты для нужд сельского хозяйства, промышленности, гидроэнергетики, транспорта, рыбного и охотничьего хозяйства;

c) использовать водные объекты для сброса сточных вод;

d) возводить водохозяйственные сооружения и устройства, осуществлять их реконструкцию и ликвидации;

e) пользоваться водными объектами для отдыха, проведения спортивных и оздоровительных мероприятий, поддержания в надлежащем состоянии природных комплексов, а также для осуществления других действий по пользованию водными объектами, не запрещенных действующим законодательством.

Статья 35. Ограничение прав водопользователей

В случаях, предусмотренных действующим законодательством, права водопользователей могут быть ограничены исходя из государственных интересов и интересов других водопользователей. Однако эти ограничения не должны ухудшать условия пользования водными объектами для удовлетворения питьевых и бытовых нужд населения.

Статья 36. Охрана прав водопользователей

(1) Права водопользователей охраняются законом.

(2) Нарушенные права водопользователей подлежат восстановлению в порядке, предусмотренном действующим законодательством.

Статья 37. Обязанности водопользователей

Водопользователи обязаны:

a) рационально использовать водные ресурсы, экономно расходовать воду, принимать меры по восстановлению и улучшению ее качества;

b) не допускать сброса в водные объекты сточных вод с содержанием загрязняющих веществ выше предельно допустимых концентраций;

c) предупреждать загрязнение, засорение и истощение водных объектов;

d) не допускать нарушения прав, предоставленных другим водопользователям, и не причинять ущерб хозяйственным природным объектам (землям, лесам, фауне, полезным ископаемым и др.);

e) обеспечивать нормативную очистку сточных вод;

f) содержать в исправном состоянии в соответствии с эксплуатационными правилами и инструкциями, очистные и другие водохозяйственные сооружения и технические устройства, влияющие на состояние вод, улучшать их эксплуатационные параметры, вести в установленном порядке учет количества и качества вод.

[Ст.37 пкт.f) изменен ЗП202-XVI от 26.07.07, MO141-145/07.09.07 ст.599]

g) внедрять передовые технологии с целью ограничения сброса сточных вод и водопотребления.

[Ст.37 пкт.g) введен ЗП202-XVI от 26.07.07, MO141-145/07.09.07 ст.599]

Глава X
ОСНОВАНИЯ И ПОРЯДОК ПРЕКРАЩЕНИЯ ПРАВА ВОДОПОЛЬЗОВАНИЯ

Статья 38. Основания прекращения права водопользования

(1) Право водопользования юридических и физических лиц прекращается в случаях:

a) минования надобности в водопользовании или отказа от него;

b) истечения срока водопользования;

c) ликвидации юридического лица;

d) передачи водохозяйственных сооружений и технических устройств другим водопользователям;

e) возникновения необходимости изъятия водных объектов из обособленного пользования.

f) ухудшения качества поверхностных вод в результате сброса загрязнителей.

[Ст.38 ч(1)пкт.f) введен ЗП202-XVI от 26.07.07, MO141-145/07.09.07 ст.599]

(2) Право водопользования юридических и физических лиц (кроме права пользования водами для питьевых и бытовых нужд) может быть прекращено также в случае нарушения правил пользования водами и их охраны либо использования водного объекта в целях, не соответствующих тем, для которых он предоставлен.

(3) Законодательством могут быть предусмотрены и другие основания прекращения права водопользования.

Статья 39. Порядок прекращения права водопользования

Право водопользования прекращается путем:

a) аннулирования разрешения на специальное водопользование;

b) изъятия водных объектов, предоставленных в обособленное пользование.

Статья 40. Прекращение права специального водопользования

Прекращение права специального водопользования осуществляется по решению органа, выдавшего разрешения на него.

Статья 41. Изъятие водных объектов из обособленного пользования

(1) Изъятие водных объектов из обособленного пользования производится на основании решения государственного органа, наделенного правом предоставлять соответствующий объект в обособленное пользование, если действующим законодательством не предусмотрено иное.

(2) Изъятие водных объектов из пользования природных территорий, охраняемых государством, производится в соответствии со статьями 17 и 71.

[Пкт.(2) изменен ЗП454 от 30.07.2001 МО141-143 от 22.11.2001]

Статья 42. Возмещение убытков, причиненных, проведением водохозяйственных мероприятий, прекращением или изменением условий водопользования

Убытки, причиненные юридическим и физическим лицам проведением водохозяйственных мероприятий (гидротехнических работ и др.), а также прекращением или изменением условий водопользования, подлежат возмещению в случаях и порядке, устанавливаемых Правительством.

Глава XI
ПОЛЬЗОВАНИЕ ВОДНЫМИ ОБЪЕКТАМИ ДЛЯ УДОВЛЕТВОРЕНИЯ ПИТЬЕВЫХ, БЫТОВЫХ И ИНЫХ НУЖД

Статья 43. Водные объекты, предоставляемые для удовлетворения питьевых, бытовых и иных нужд

(1) Для удовлетворения питьевых, бытовых и иных нужд населения, а также для обеспечения предприятий пищевой промышленности предоставляются водные объекты, качество воды которых соответствует установленным санитарным требованиям.

(2) Пользование водными объектами для удовлетворения питьевых, бытовых и иных нужд населения осуществляется в порядке централизованного или децентрализованного водоснабжения.

Статья 44. Централизованное водоснабжение населения

(1) При централизованном водоснабжении юридические лица, которые располагают, владеют или пользуются хозяйственно-питьевыми водопроводами, вправе забирать воду из источников водоснабжения для подачи ее потребителям в соответствии с утвержденными в установленном порядке проектами водозаборных сооружений и разрешениями на специальное водопользование.

(2) Юридические лица указанные в части (1), обязаны вести учет забираемой воды, осуществлять регулярные наблюдения и лабораторный контроль за качеством воды в источниках водоснабжения, сообщать органам охраны среды, органам государственного санитарного надзора, органам местного публичного управления об отклонении показателей качества воды в источниках от требований действующих нормативов, обеспечить соблюдение установленного режима в зонах санитарной охраны и очистку воды до норм стандарта \"Вода питьевая\".

Статья 45. Нецентрализованное водоснабжение населения

При нецентрализованном водоснабжении с использованием водных объектов для удовлетворения питьевых, бытовых и иных нужд населения юридические и физические лица вправе забирать воду непосредственно из поверхностных или подземных водных источников в порядке, предусмотренном для общего или специального водопользования.

Статья 46. Использование подземных вод питьевого качества для нужд, не связанных с питьевым и бытовым водоснабжением

(1) Использование подземных вод питьевого качества для нужд, не связанных с питьевым и бытовым водоснабжением, как правило, не допускается.

(2) В регионах, где отсутствуют необходимые поверхностные водные источники и имеются достаточные запасы подземных вод питьевого качества, государственные органы управления водным фондом и органы охраны среды могут разрешать использование этих вод для целей, не связанных с питьевым и бытовым водоснабжением.

Глава XII
ПОЛЬЗОВАНИЕ ВОДНЫМИ ОБЪЕКТАМИ ДЛЯ ЛЕЧЕБНЫХ И ОЗДОРОВИТЕЛЬНЫХ ЦЕЛЕЙ

Статья 47. Использование водных объектов для лечебных и оздоровительных целей

(1) Водные объекты, отнесенные в установленном порядке к категории лечебных, используются прежде всего для лечебных и оздоровительных целей. В исключительных случаях с разрешения органов охраны среды по согласованию с соответствующими органами здравоохранения, управлениями курортами и органами гидрогеологии водные объекты, отнесенные к категории лечебных, могут использоваться для других целей.

(2) Отнесение водных объектов к категории лечебных производится решением Правительства по совместному предложению Министерства здравоохранения и Федерации независимых профсоюзов Молдовы, согласованному с органом местного публичного управления, на территории которого расположен данный водный объект.

Статья 48. Запрещение сброса сточных вод в водные объекты, отнесенные к категории лечебных

Сброс сточных вод в водные объекты, отнесенные к категории лечебных, запрещается.

Статья 49. Пользование водными объектами для отдыха и спорта

Порядок пользования водными объектами для отдыха и спорта устанавливается действующим законодательством.

Статья 50. Пользование водными объектами для любительского и спортивного рыболовства

Пользование водными объектами для любительского и спортивного рыболовства разрешается при условии соблюдения правил рыболовства, за исключением природных территорий, охраняемых государством, рыбопитомников, рыбоводческих хозяйств, а также других мест, где рыболовство запрещено.

[Ст.50 изменена ЗП454 от 30.07.2001 МО141-143 от 22.11.2001]

Статья 51. Пользование водными объектами для плавания на маломерных судах

(1) Пользование водными объектами для плавания на маломерных судах (гребных и моторных лодках, катерах, парусных яхтах и др.) разрешается при условии соблюдения правил использования маломерных судов, устанавливаемых Правительством.

(2) Юридические и физические лица имеют право пользоваться водными объектами для плавания на маломерных судах, если они зарегистрировали их и нанесли соответствующие бортовые знаки.

Глава XIII
ПОЛЬЗОВАНИЕ ВОДНЫМИ ОБЪЕКТАМИ ДЛЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ЦЕЛЕЙ

Статья 52. Сельскохозяйственное водопользование

Пользование водными объектами для сельскохозяйственных целей осуществляется в порядке как общего, так и специального водопользования.

Статья 53. Обязанности водопользователей, пользующихся водными объектами для сельскохозяйственных целей

Юридические и физические лица независимо от форм собственности, пользующиеся водными объектами для сельскохозяйственных целей, обязаны:

a) соблюдать порядок и режим водопользования;

b) принимать соответствующие меры для предупреждения нерационального расходования воды, сокращения потерь воды на фильтрацию и испарение в мелиоративных системах;

c) обеспечивать меры по недопущению попадания рыб в мелиоративные системы из рыбохозяйственных водоемов;

d) создавать наиболее благоприятный режим почвенной влаги.

Статья 54. Регулирование и использование поверхностных стоков (лиманное орошение)

Юридические и физические лица независимо от форм собственности имеют право на основании разрешения на специальное водопользование устраивать водоподпорные сооружения (обвалование) для регулирования сезонного поверхностного стока сод, а также использовать сбросовые воды из водохранилищ оросительных и обводнительных каналов для лиманного орошения.

Статья 55. Орошение сельскохозяйственных земель сточными водами

Орошение сельскохозяйственных земель сточными водами разрешается органами охраны среды по согласованию с органами государственного санитарного и ветеринарного надзора.

Глава XIV
ПОЛЬЗОВАНИЕ ВОДНЫМИ ОБЪЕКТАМИ ДЛЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ И ГИДРОЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ЦЕЛЕЙ

Статья 56. Обязанности водопользователей, пользующихся водными объектами для промышленных целей

Водопользователи, пользующиеся водными объектами для промышленных целей, обязаны:

a) соблюдать установленные планы, технологические нормы и правила водопользования и требования разрешения на специальное водопользование;

b) принимать соответствующие меры к сокращению расхода воды и к прекращению сброса сточных вод путем совершенствования технологий производства и схем водоснабжения (применение водосберегающих и безводных технологических процессов, воздушного охлаждения, оборотного водоснабжения и других технических приемов).

Статья 57. Ограничение или запрещение использования питьевой воды для промышленных целей

В случае стихийного бедствия или аварии, а также при перерасходе предприятием установленного лимита потребления для промышленных целей питьевой воды из водопроводных сетей органы местного публичного управления имеют право ограничивать или запрещать потребление питьевой воды для промышленных целей из коммунальных

водопроводов и временно ограничивать потребление воды из ведомственных водопроводов для первоочередного удовлетворения питьевых и бытовых нужд населения.

Статья 58. Использование подземных вод для водоснабжения в промышленных и других производственных целях

Подземные воды (пресные, минеральные, термальные), не отнесенные к категории питьевых или лечебных вод, могут использоваться на основании разрешения на специальное водопользование для промышленных целей, извлечения содержащихся в них химических элементов, получения тепловой энергии и других производственных целей при условии соблюдения требований рационального использования и охраны вод.

Статья 59. Пользование водными объектами для гидроэнергетических целей

Пользование водными объектами для гидроэнергетических целей осуществляется с учетом интересов других отраслей национальной экономики и с соблюдением требований комплексного использования вод если иное не предусмотрено действующим законодательством.

Глава XV
ПОЛЬЗОВАНИЕ ВОДНЫМИ ОБЪЕКТАМИ ДЛЯ НУЖД ВОДНОГО И ВОЗДУШНОГО ТРАНСПОРТА

Статья 60. Водные пути общего пользования

(1) В соответствии с действующим законодательством реки, озера, водохранилища, каналы являются водными путями общего пользования, за исключением случаев, когда их использование в этих целях полностью или частично запрещено либо они предоставлены в обособленное пользование.

(2) Порядок отнесения водных путей общего пользования к категории судоходных, а также порядок установления правил эксплуатации водных путей общего пользования определяется действующим законодательством.

Статья 61. Обязанности водопользователей на водных путях общего пользования

(1) Юридические и физические лица, пользующиеся водными объектами для нужд водного транспорта, обязаны соблюдать положения статьи 37, а также требования разрешения на специальное водопользование.

(2) Юридические и физические лица, использующие водные объекты, являющиеся судоходными путями, для нужд водоснабжения, гидроэнергетики, рыбного хозяйства, отдыха, спорта и в других целях, обязаны выполнять требования об обеспечении безопасности судоходства.

Статья 62. Пользование водными объектами для нужд воздушного транспорта

Порядок пользования водными объектами для стоянки, взлета и посадки воздушных судов, а также для других нужд воздушного транспорта устанавливается действующим законодательством.

Глава XVI
ПОЛЬЗОВАНИЕ ВОДНЫМИ ОБЪЕКТАМИ ДЛЯ НУЖД РЫБНОГО ХОЗЯЙСТВА

Статья 63. Обязанности юридических и физических лиц, являющихся водопользователями рыбохозяйственных водоемов

Юридические и физические лица независимо от форм собственности, пользующиеся рыбохозяйственными водоемами или рыбопромысловыми участками, руководствуясь

статьей 37, обязаны:

a) осуществлять в соответствии с требованиями разрешения на специальное водопользование на этих водоемах и участках необходимые для ведения рыбного хозяйства работы, лов рыбы, добычу других водных животных и растений;

b) проводить по согласованию с органами охраны рыбных запасов рыбоводные и мелиоративно-технические мероприятия, обеспечивающие улучшение состояния водоемов и условий воспроизводства рыбных запасов;

c) содержать в надлежащем санитарном состоянии береговые участки в местах лова рыбы.

Статья 64. Ограничение водопользования на рыбохозяйственных водоемах

На рыбохозяйственных водоемах и водотоках (или на их участках), имеющих особое значение для сохранения и воспроизводства ценных видов рыб и других объектов водного промысла, права водопользователей могут быть ограничены в интересах рыбного хозяйства. Перечень таких рыбохозяйственных водоемов и водотоков (или их участков) и виды ограничений водопользования утверждаются органами охраны среды и государственными органами управления водным фондом.

Статья 65. Осуществление мероприятий по охране и воспроизводству рыбных запасов

При эксплуатации гидротехнических и других сооружений на рыбохозяйственных водоемах должны своевременно осуществляться мероприятия, обеспечивающие охрану рыбных запасов и условия их воспроизводства.

Статья 66. Пользование водными объектами для нужд рыбного хозяйства

(1) Порядок пользования водными объектами для нужд рыбного хозяйства устанавливается действующим законодательством.

(2) Искусственные водные объекты не могут одновременно предоставляться в пользование в целях рыбоводства нескольким юридическим или физическим лицам.

[Ст.66 изменена ZPC446/13.11.03, MO6/01.01.0, ст.40]

Глава XVII
ПОЛЬЗОВАНИЕ ВОДНЫМИ ОБЪЕКТАМИ ДЛЯ НУЖД ОХОТНИЧЬЕГО ХОЗЯЙСТВА И ЗАПОВЕДНИКОВ

Статья 67. Преимущественные права предприятий и организаций охотничьего хозяйства по водопользованию

На реках, озерах и других водных объектах, являющихся местами обитания диких водоплавающих птиц и ценных пушных зверей, органы охраны среды и государственные органы управления водным фондом могут предоставлять преимущественное право водопользования предприятиям и организациям охотничьего хозяйства с учетом требований комплексного использования вод.

Статья 68. Порядок пользования водными объектами для нужд охотничьего хозяйства

(1) Пользование водными объектами для нужд охотничьего хозяйства (разведение водоплавающих птиц и пушных зверей, культивирование водных растений и проведение других мероприятий, необходимых для ведения охотничьего хозяйства) производится по согласованию с органами охраны среды и государственными органами управления водным фондом, органами государственного санитарного надзора, органами охраны рыбных запасов и другими заинтересованными органами.

(2) Порядок пользования водными объектами для нужд охотничьего хозяйства устанавливается действующим законодательством.

Статья 69. Заповедные водные объекты

Водные объекты, представляющие особую научную или культурную ценность, объявляются в установленном действующим законодательством порядке заповедными, предоставляются в постоянное обособленное пользование заповедников в целях охраны природы и проведения научных исследований и входят в заповедный фонд Республики Молдова.

Статья 70. Порядок пользования водными объектами природных территорий, охраняемых государством, и меры по их охране

(1) Порядок пользования водными объектами природных территорий, охраняемых государством, определяется положениями о заповедном фонде Республики Молдова.

(2) Решением Правительства водные объекты могут быть включены в охранные зоны вокруг заповедников с запретом или ограничением водопользования, вызывающего нарушение естественного состояния природы заповедников.

[Ст.70 изменена ЗП454 от 30.07.2001 МО141-143 от 22.11.2001]

Статья 71. Изъятие водных объектов из пользования природных территорий, охраняемых государством

Изъятие водных объектов из пользования природных территорий, охраняемых государством, допускается только в случаях особой необходимости в соответствии с действующим законодательством.

[Ст.71 изменена ЗП454 от 30.07.2001 МО141-143 от 22.11.2001]

Глава XVIII
ПОЛЬЗОВАНИЕ ВОДНЫМИ ОБЪЕКТАМИ ДЛЯ СБРОСА СТОЧНЫХ ВОД

Статья 72. Разрешение на пользование водными объектами для сброса сточных вод

Пользование водными объектами для сброса сточных вод может производиться только на основании разрешения органов охраны среды по согласованию с органами государственного санитарного надзора и другими заинтересованными органами.

Статья 73. Условия допустимости сброса сточных вод в водные объекты

(1) Сброс сточных вод в водные объекты допускается только в случаях, если:

a) сброс не приведет к увеличению содержания загрязняющих веществ выше предельно допустимых концентраций;

b) водопользователь обеспечит очистку сточных вод до пределов, установленных органами охраны среды по согласованию с государственными органами управления водным фондом и органами государственного санитарного надзора.

(2) Если указанные в статье 72 и в части (1) настоящей статьи положения нарушаются, сброс сточных вод должен быть ограничен, приостановлен или запрещен органами охраны среды вплоть до прекращения деятельности отдельных промышленных установок, цехов, предприятий, учреждений, организаций.

(3) В случаях, угрожающих здоровью населения, органы государственного санитарного надзора вправе приостанавливать сброс сточных вод вплоть до прекращения эксплуатации производственных и других объектов с уведомлением об этом органов охраны среды.

Глава XIX
ПОЛЬЗОВАНИЕ ВОДНЫМИ ОБЪЕКТАМИ ДЛЯ ПРОТИВОПОЖАРНЫХ НУЖД И ИНЫХ ГОСУДАРСТВЕННЫХ И ОБЩЕСТВЕННЫХ НАДОБНОСТЕЙ

Статья 74. Пользование водными объектами для противопожарных нужд и иных государственных и общественных, надобностей

(1) Для противопожарных нужд допускается забор воды из любых водных объектов.

(2) Порядок пользования водными объектами для противопожарных нужд, а также для иных государственных и общественных надобностей устанавливается действующих законодательством.

Глава XX
ЭКСПЛУАТАЦИЯ ВОДОХРАНИЛИЩ

Статья 75. Режим наполнения и обработки водохранилищ

Юридические лица, эксплуатирующие водоподпорные, водопропускные или водозаборные сооружения на водохранилищах, обязаны:

a) не допускать заболачивания земель и несбалансированной эвтрофикации вод;

b) соблюдать режим, наполнения и обработки водохранилищ, установленный с учетом интересов водопользователей и землепользователей, находящихся в зонах влияния водохранилищ;

c) обеспечивать восстановление нарушенных экосистем.

Статья 76. Порядок эксплуатации водохранилищ

Порядок эксплуатации водохранилищ определяется правилами, утверждаемыми для каждого водохранилища или системы водохранилищ государственными органами управления водным фондом по согласованию с органами охраны среды, органами государственного санитарного надзора, органами охраны рыбных запасов и другими заинтересованными органами.

Статья 77. Организация и координация мероприятий, обеспечивающих надлежащее техническое состояние и благоустройство водохранилищ

В соответствии с действующим законодательством организация и координация мероприятий, обеспечивающих надлежащее техническое состояние и благоустройство водохранилищ, а также контроль за соблюдением правил их эксплуатации осуществляются государственными органами управления водным фондом в порядке, устанавливаемом Правительством.

Статья 78. Эксплуатация озер и других водоемов, используемых в качестве водохранилищ

Положения статей 75-77 распространяются также на эксплуатацию озер и других водоемов, используемых в качестве водохранилищ.

Глава XXI
ПОЛЬЗОВАНИЕ ВОДНЫМИ ОБЪЕКТАМИ, РАСПОЛОЖЕННЫМИ НА ТЕРРИТОРИИ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА И ДРУГИХ ГОСУДАРСТВ

Статья 79. Пользование водными объектами, расположенными на территории Республики Молдова и других государств

(1) Регулирование пользования водными объектами, расположенными на территории Республики Молдова и других государств, в частности, затрагивающей их интересы, осуществляется по согласованию между соответствующими органами Республики Молдова и заинтересованных государств.

(2) В соответствии с действующим законодательством водопользование на пограничных и трансграничных водах осуществляется на основе межгосударственных

соглашений.

Глава XXII
РАЗРЕШЕНИЕ СПОРОВ О ВОДОПОЛЬЗОВАНИИ

Статья 80. Разрешение споров о водопользовании между водопользователями Республики Молдова

Споры о водопользовании между водопользователями Республики Молдова разрешаются судебными инстанциями в соответствии с действующим законодательством.

[Ст.80 в редакции ZPC446/13.11.03, MO6/0101.04, ст.40]

Статья 81. Разрешение споров о водопользовании между водопользователями Республиками Молдова и водопользователями других государств

Споры между водопользователями Республики Молдова и водопользователями других государств о пользовании водами разрешаются комиссией, образуемой на паритетных началах из представителей Республики Молдова и данных государств.

[Ст.82-85 исключены ZPC446/13.11.03, MO6/01.01.04, ст.40]

[Ст.83-84 изменены ZPC482/04.12.03, MO6/01.01.04 ст.48]

Статья 86. Разрешение имущественных споров, связанных с водными отношениями

Имущественные споры, связанные с водными отношениями, разрешаются в порядке, установленном действующим законодательством.

РАЗДЕЛ III
ОХРАНА ВОД И ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ ИХ ВРЕДНОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ

Глава XXIII
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ ПО ОХРАНЕ ВОД

Статья 87. Охрана вод

Все воды (водные объекты) подлежат охране от загрязнения, засорения и истощения, которые могут причинить вред здоровью населения, а также привести к уменьшению рыбных запасов, ухудшению условий водоснабжения и другим неблагоприятным явлениям вследствие изменения физических, химических, биологических свойств вод, снижения их способности к естественному очищению, нарушения гидрологического и гидрогеологического режима вод.

Статья 88. Проведение мероприятий, обеспечивающих охрану вод

Юридические и физические лица, деятельность которых влияет на состояние вод, обязаны проводить согласованные с органами охраны среды, государственными органами управления водным фондом, органами государственного санитарного надзора и органами местного публичного управления технологические лесомелиоративные, агротехнические, гидротехнические, санитарные и другие мероприятия, обеспечивающие охрану вод от загрязнения, засорения и истощения, а также улучшение состояния и режима вод.

Статья 89. Планирование мероприятий по охране вод

Юридические лица, деятельность которых влияет на состояние вод, обязаны планировать соответствующие мероприятия, обеспечивающие охрану вод, и согласовывать их с органами охраны среды.

Статья 90. Экономическое стимулирование рационального использования и охраны вод

(1) Экономическое стимулирование рационального использования и охраны водных ресурсов осуществляется путем:

a) установления платы за пользование водными ресурсами и сброс загрязняющих веществ в водные объекты;

b) предоставления кредитных и иных льгот при внедрении водосберегающих и малоотходных технологий и производств, осуществлении другой деятельности, дающей водоохранный эффект;

[Пкт.b) части 1 ст.90 изменен ZPC523 11.10.2001/MO131 31.10.2001]

[Пкт.b) части 1 ст.90 дополнен Законом N 493-XIV от 09.07.99]

[Пкт.b) части 1 ст.90 дополнен Законом N 1592-XII от 27.02.98]

[Ст.90 пкт.c) исключен ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05.08 ст.349; в силу с 30.05.08]

d) возложения на водопользователей обязанностей по восстановлению экологического благополучия водных объектов;

e) взыскания в установленном порядке денежных компенсаций за ущерб, причиненный нарушением водного законодательства;

f) принятия мер по улучшению состояния зон санитарной охраны источников водоснабжения, режима эксплуатации водозаборов из подземных вод, учета работы этих водозаборов.

[Часть 1 ст.90 изменена Законом N 1592-XII от 27.02.98]

(2) Законодательством, органами местного публичного управления могут быть установлены и другие виды экономического стимулирования водоохранной деятельности.

(3) Эффективность водоохранной деятельности юридических лиц учитывается при оценке их финансово-экономической деятельности.

Глава XXIV
ОХРАНА ВОД ОТ ЗАГРЯЗНЕНИЯ И ЗАСОРЕНИЯ

Статья 91. Охрана вод от загрязнения и засорения отходами, отбросами и сточными водами

(1) Сброс в водные объекты производственных, бытовых и других отходов и отбросов запрещается.

(2) Сброс сточных вод допускается лишь при условии соблюдения положений статей 72 и 73.

Статья 92. Охрана вод от загрязнения и засорения продуктами производственной деятельности

Владельцы средств водного транспорта, трубопроводов, плавучих и иных сооружений на водных объектах и другие юридические и физические лица обязаны не допускать загрязнения и засорения вод нефтепродуктами, химическими веществами и иными продуктами производственной деятельности.

Статья 93. Охрана поверхности водосборов, ледяного покрова водоемов и водотоков

Юридические лица обязаны не допускать загрязнения и засорения поверхности водосборов, ледяного покрова водоемов и водотоков производственными, бытовыми и другими отходами, отбросами, а также нефтепродуктами и химическими веществами, смыв которых повлечет ухудшение качества поверхностных и подземных вод.

Статья 94. Предотвращение загрязнения вод удобрениями и ядохимикатами

Юридические и физические лица обязаны не допускать загрязнения вод удобрениями и ядохимикатами.

Статья 95. Округа и зоны санитарной охраны

В целях охраны вод, используемых для удовлетворения питьевых и бытовых нужд населения,в лечебных и оздоровительных целях, устанавливаются округа и зоны санитарной охраны в соответствии с действующим законодательством.

Статья 96. Защита и охрана подземных вод от загрязнения

(1) В целях рационального использования, защиты и охраны подземных водных ресурсов поиск и разведка подземных вод проводятся специализированными государственными организациями под контролем специально уполномоченных на то государственных органов.

(2) В зонах, где подземные водоносные горизонты находятся вблизи от поверхности земли, водопользователи обязаны предусматривать дополнительные мероприятия по защите и охране вод от загрязнения.

Глава XXV
ОХРАНА ВОД ОТ ИСТОЩЕНИЯ

Статья 97. Мероприятия по охране вод от истощения

(1) В целях поддержания благоприятного водного режима рек, озер, водохранилищ, подземных вод и других водных объектов, а также для предупреждения эрозии почв, заиления водоемов, ухудшения условий обитания водных животных, для уменьшения колебаний стока и т.п. устанавливаются прибрежные водоохранные зоны, водоохранные зоны лесов, проводятся лесомелиоративные, противоэрозионные, гидротехнические и другие мероприятия в порядке, предусматриваемом действующим законодательством.

(2) При согласовании вопросов размещения и строительства предприятий, сооружений и других объектов, влияющих на состояние вод, а также при выдаче разрешений на специальное водопользование необходимо руководствоваться схемами комплексного использования и охраны вод и водохозяйственными балансами, получившими положительное заключение Государственной экологической экспертизы и учитывающими интересы водопользователей и землепользователей.

[Пкт.(2) изменен ЗП454 от 30.07.2001 МО141-143 от 22.11.2001]

Статья 98. Охрана подземных вод от истощения

(1) Если при проведении буровых или других горных работ, связанных с поиском, разведкой и эксплуатацией месторождений газа, нефти, угля и других полезных ископаемых, вскрыты подземные водоносные горизонты, организации, осуществляющие горные работы, обязаны немедленно сообщить об этом государственным органам управления водным фондом и органам охраны среды и принять в установленном порядке соответствующие меры по охране подземных вод и предупреждению их истощения.

(2) Артезианские скважины подлежат оборудованию регулирующими устройствами, консервации или ликвидации в порядке, устанавливаемом действующим законодательством.

Глава XXVI
ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ И УСТРАНЕНИЕ ВРЕДНОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ ВОД

Статья 99. Обязанности юридических и физических лиц по предупреждению и устранению вредного воздействия вод

По согласованию с органами охраны среды, государственными органами управления водным фондом, органами местного публичного управления и другими заинтересованными государственными органами или по предписаниям специально уполномоченных на то государственных органов юридические и физические лица обязаны проводить мероприятия по предупреждению и устранению вредного воздействия вод:

a) наводнений, затоплений и подтоплений;

b) разрушения берегов, защитных дамб и других сооружений;

c) заболачивания и засоления земель;

d) эрозии почв, образования оврагов, оползней, селевых, ливневых потоков и других вредных явлений.

Статья 100. Неотложные меры по предупреждению и ликвидации последствий стихийных бедствий, вызванных вредным воздействием вод

(1) Осуществление неотложных мер по предупреждению и ликвидации последствий стихийных бедствий, вызванных вредным воздействием вод, регулируется действующим законодательством.

(2) Для оперативного руководства работами по предупреждению и ликвидации последствий стихийных бедствий, вызванных вредным воздействием вод, Правительство и органы местного публичного управления создают специальные комиссии, в состав которых входят представители органов охраны среды и государственных органов управления водным фондом, а также соответствующих юридических лиц.

(3) Указания этих специальных комиссий являются обязательными для всех юридических и физических лиц.

РАЗДЕЛ IV
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УЧЕТ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВОД

Статья 101. Задача государственного учета вод и их использования

Государственный учет вод и их использования имеет своей задачей установление количества и качества вод, данных об использовании вод для нужд населения и национальной экономики.

Статья 102. Государственный водный кадастр

Государственный водный кадастр включает данные учета вод по количественным и качественным показателям, регистрации водопользований, учета использования вод, их экологического состояния.

Статья 103. Водохозяйственные балансы

В соответствии с действующим законодательством водохозяйственные балансы, оценивающие наличие и степень использования вод, составляются по бассейнам рек и по экономическим районам.

Статья 104. Схема комплексного использования и охраны вод

Генеральные и бассейновые (территориальные) схемы комплексного использования и охраны вод определяют основные водохозяйственные и другие мероприятия, подлежащие осуществлению для удовлетворения перспективных потребностей населения и национальной экономики в воде, а также для

охраны вод и предупреждения их вредного воздействия.

Статья 105. Государственный учет вод и их использования, ведение Государственного водного кадастра, составление водохозяйственных балансов и разработка схем комплексного использования и охраны вод

(1) Государственный учет вод и их использования, ведение Государственного водного кадастра, составление водохозяйственных балансов, разработка схем комплексного использования и охраны вод осуществляются за счет государства.

(2) Порядок государственного учета вод и их использования, ведения Государственного водного кадастра, составления водохозяйственных балансов, разработки и утверждения схем комплексного использования и охраны вод устанавливается Правительством.

РАЗДЕЛ V
ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА НАРУШЕНИЕ ВОДНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

Статья 106. Недействительность сделок, нарушающих право государственной собственности на воды

Сделки, в прямой или косвенной форме нарушающие право государственной собственности на воды, признаются недействительными.

Статья 107. Ответственность за нарушение водного законодательства

(1) Лица, виновные в совершении сделок, указанных в статье 106, а так-же в:

a) незаконном захвате водных объектов или незаконном водопользовании;

b) заборе воды с нарушением установленного режима водопользования;

c) загрязнении и засорении вод;

d) вводе в эксплуатацию предприятий, коммунальных и других объектов без соответствующих сооружений и устройств для предотвращения загрязнения и засорения вод или их вредного воздействия;

e) нерациональном, бесхозяйственном использовании воды;

f) нарушении водоохранного режима на водосборах, приводящем к их загрязнению, эрозии почв и другим вредным явлениям;

g) самовольном производстве гидротехнических и других работ, влияющих на состояние вод;

h) повреждении водохозяйственных сооружений и устройств;

i) нарушении правил эксплуатации водохозяйственных сооружений и устройств;

j) нарушении правил ведения первичного учета водопольэования, несут гражданскую, административную или уголовную ответственность в соответствии с действующим законодательством.

(2) Законодательством может быть установлена ответственность и за другие виды нарушений водного законодательства.

Статья 108. Возврат незаконно захваченных водных объектов

Незаконно захваченные водные объекты возвращаются их законным владельцам без возмещения затрат, произведенных за время незаконного пользования.

Статья 109. Возмещение убытков, причиненных нарушением водного законодательства

Юридические и физические лица обязаны возместить убытки, причиненные нарушением водного законодательства в размерах и порядке, устанавливаемых действующим законодательством.

Статья 110. Международные договоры

Если в международном договоре, одной из сторон которого является Республика Молдова, содержатся иные, чем в настоящем кодексе правила, то применяются правила международного договора.

Президент
Республики Молдова **МИРЧА СНЕГУР**

Кишинев, 22 июня 1993г.
Nr. 1532-XI

Republica Moldova

PARLAMENTUL

COD Nr. 828
din 25.12.1991

CODUL FUNCIAR*

Publicat : 04.09.2001 în Monitorul Oficial Nr. 107 art Nr : 817

MODIFICAT

LP140-XVI din 21.06.07, MO94-97/06.07.07 art. 420
LP101-XVI din 20.04.07, MO67-69/18.05.07 art.307
LP266-XVI din 28.07.06, MO126-130/11.08.06 art.643
LP356-XVI din 23.12.05, MO21-24/03.02.06 art.97
LP277-XV din 16.07.04, MO132-137/06.08.04 art.712
LP198-XV din 15.05.03, MO163-166/01.08.03 art.650
LP240-XV din 13.06.03, MO138/08.07.03 art.557
LP1006-XV din 25.04.02, MO71/06.06.02 art.573
LPP528-XV din 11.10.01, MO131/31.10.01 art. 985
Rectificare, MO114-115/20.09.01 pag.4

*Republicată

*Republicată în temeiul Hotărîrii Parlamentului nr. 1546-XIII din 25.02.98 - Monitorul Oficial, 1998, nr. 26-27, art. 176. Modificată prin Legile Republicii Moldova: 1) nr. 1322-XII din 09.03.93 - Monitorul Parlamentului, 1993, nr. 3, art. 58; 2) 1356-XII din 18.03.93 - Monitorul Parlamentului, 1993, nr. 3, art. 60; 3) nr. 266-XIII din 08.11.94 - Monitorul Oficial, 1994, nr. 15, art. 166; 4) nr. 369-XIII din 10.02.95 - Monitorul Oficial, 1995, nr. 13, art. 133; 5) nr. 421-XIII din 31.03.95 - Monitorul Oficial, 1995, nr. 24, art. 279; 6) nr. 788-XIII din 26.03.96 - Monitorul Oficial, 1996, nr. 40-41, art. 367; 7) nr. 1202-XII din 29.05.97 - Monitorul Oficial, 1997, nr. 43-44, art. 383; 8) nr. 173-XIV din 22.10.98 - Monitorul Oficial, 1998, nr. 108, art. 656; 9) nr. 528-XIV din 22.07.99 - Monitorul Oficial, 1999, nr. 90-92, art. 460; 10) nr. 1184-XIV din 27.07.00 - Monitorul Oficial, 2000, nr. 106-108, art. 775.

Capitolul I
DISPOZIŢII GENERALE

Articolul 1. Legislaţia funciară

Relaţiile funciare se reglementează de Constituţia Republicii Moldova, de prezentul Cod şi de alte acte legislative, emise în conformitate cu el.

Relaţiile din sfera folosirii şi protecţiei altor bogăţii naturale (subsolul, pădurile, apele, regnul

vegetal şi animal, aerul atmosferic) se reglementează prin legislaţie specială.

Articolul 2. Fondul funciar şi componenţa lui

Toate terenurile, indiferent de destinaţie şi de proprietate, constituie fondul funciar al Republicii Moldova.

Fondul funciar, în dependenţă de destinaţia principală, se compune din următoarele categorii de terenuri:

- cu destinaţie agricolă;
- din intravilanul localităţilor;
- destinate industriei, transporturilor, telecomunicaţiilor şi cu alte destinaţii speciale;
- destinate ocrotirii naturii, ocrotirii sănătăţii, activităţii recreative, terenurile de valoare istorico-culturală, terenurile zonelor suburbane şi ale zonelor verzi;
- ale fondului silvic;
- ale fondului apelor;
- ale fondului de rezervă.

Articolul 2/1. Obiectele relaţiilor funciare

Obiecte ale relaţiilor funciare sînt: sectoarele de teren, cotele de teren şi drepturile asupra lor.

Sectoarele de teren se caracterizează prin suprafaţă, amplasament, hotare, au statut juridic şi alte caracteristici, specificate în documentaţia înregistrării de stat a dreptului asupra pămîntului.

Sectoarele de teren şi obiectele aferente acestora (solul, bazinele de apă închise, pădurile, plantaţiile multianuale, clădirile, construcţiile, edificiile etc.), strămutarea cărora este imposibilă fără a cauza pierderi directe destinaţiei lor, constituie bunuri imobile.

Sectoarele de teren pot fi divizibile şi indivizibile.

Se consideră divizibile sectoarele de teren care pot fi împărţite în porţiuni fără a le schimba destinaţia, fără a încălca normele antiincendiare, sanitare, ecologice, agrotehnice şi urbanistice, fiecare porţiune formînd după divizare un teren de sine stătător.

În cazurile prevăzute de lege sectorul de teren poate fi considerat indivizibil.

Cotele de teren ale sectorului de teren aflat în folosinţă comună de asemenea constituie obiecte ale relaţiilor funciare.

Cotele de teren au expresie cantitativă şi descriere, cuprinzînd indicaţii privind destinaţia şi categoria de folosinţă. Cotele de teren în natură nu se delimitează.

Articolul 3. Proprietatea asupra terenurilor

Terenurile în Republica Moldova pot fi în proprietate publică şi privată.

Statul ocroteşte în egală măsură ambele tipuri de proprietate.

Raporturile de proprietate asupra pămîntului se stabilesc de legislaţie.

Articolul 4. Deţinătorii de terenuri

Prin deţinători de terenuri se înţeleg titularii dreptului de proprietate, de posesiune, de beneficiere funciară.

Deţinătorii de terenuri cu titlu de proprietate privată pot fi cetăţeni ai Republicii Moldova şi investitorii străini, în conformitate cu legislaţia.

Deţinătorii de terenuri cu orice titlu sînt protejaţi de stat.

Nu se admite restituirea terenurilor foştilor proprietari şi urmaşilor lor. Acestora li se pot atribui terenuri în proprietate în condiţiile prevăzute de prezentul Cod.

Articolul 5. Protecţia ecologică a terenurilor

Terenurile, ca spaţiu de importanţă vitală, ca mijloc de producţie agricolă şi spaţiu de amplasare a tuturor obiectelor de activitate umană sînt protejate de stat.

Protecţia ecologică a terenurilor este prioritară altor forme de activitate.

Articolul 6. Atribuţiile statului în relaţiile funciare.

Funcţia de atribuire şi de înstrăinare a terenurilor, de autentificare a dreptului deţinătorilor de terenuri o au numai organele administraţiei de stat.

Statul sprijină material, financiar şi organizatoric dezvoltarea eficientă a tuturor formelor de gospodărire agricolă, tehnologizarea agriculturii în sensul îmbunătăţirii lucrării şi valorificării terenului cu reducerea corespunzătoare a pierderilor şi deşeurilor poluante, efectuarea studiilor de impact ecologic, economic şi social care să fundamenteze deciziile de promovare a noilor investiţii în agricultură, măsurile de protecţie a terenului ca fundament al dezvoltării durabile a gospodăriilor, asigură folosirea economicoasă a terenurilor şi restrîngerea suprafeţelor ocupate de construcţii, garantează dreptul de proprietate şi celelalte drepturi ale deţinătorilor de terenuri.

Autorităţile administraţiei publice locale constituie comisii funciare din consilieri ai consiliilor locale, specialişti ai organelor de stat pentru reglementarea regimului proprietăţii funciare şi ai organelor de privatizare reprezentanţi ai întreprinderilor agricole şi din locuitori ai unităţii administrativ-teritoriale respective.

Funcţiile acestor comisii se stabilesc în regulamentul elaborat de Guvern.

Articolul 6/1. Înregistrarea de stat a sectoarelor de teren şi a drepturilor asupra lor

Terenurile, indiferent de destinaţie şi tipul de proprietate, precum şi drepturile asupra lor, sînt supuse înregistrării de stat în registrul bunurilor imobile al oficiului cadastral teritorial în modul stabilit de Legea cadastrului bunurilor imobile.

Înregistrarea de stat a sectoarelor de teren şi a drepturilor asupra lor în registrul bunurilor imobile al oficiului cadastral teritorial include:

înregistrarea dreptului asupra sectorului de teren ce nu are hotare clar delimitate;

înregistrarea condiţionată a dreptului de proprietate asupra sectorului de teren în cazul în care proprietarul acestuia nu dispune de documentul care ar confirma acest drept;

înregistrarea condiţionată a dreptului de proprietate asupra sectorului de teren în cazul în care proprietarul acestuia nu poate fi identificat;

înregistrarea integrală a sectorului de teren şi a dreptului asupra lui.

Înregistrarea dreptului de proprietate asupra sectorului de teren ce nu are hotare clar delimitate se efectuează şi în cazul cînd sectorul de teren nu este delimitat în natură, nu este cartografiat sau hotarele acestuia nu au fost coordonate cu proprietarii terenurilor adiacente. În asemenea cazuri, fiecărui proprietar îi va fi înregistrat dreptul la cota de teren echivalent pînă la momentul delimitării hotarelor, în conformitate cu legislaţia.

În cazul în care proprietarul sectorului de teren nu dispune de documentul care i-ar confirma dreptul de proprietate asupra acestuia, pînă vor fi întreprinse acţiuni de stabilire a dreptului de proprietate, acest drept este înregistrat condiţionat pe numele proprietarului sectorului de teren, cu efectuarea menţiunii respective în registrul bunurilor imobile. Pe durata termenului de înregistrare condiţionată, proprietarul sectorului de teren nu este în drept să efectueze tranzacţii cu acest teren.

În cazul în care în procesul înregistrării nu pot fi identificate nici drepturile de proprietate asupra sectorului de teren şi nici proprietarul acestuia, sectorul de teren este înregistrat condiţionat ca proprietate a unităţii administrativ-teritoriale în al cărei teritoriu este situat. Autoritatea administraţiei publice locale respectivă nu este în drept să încheie tranzacţii cu acest sector de teren pînă în momentul cînd, la cererea acesteia, instanţa judecătorească va examina cazul şi, prin hotărîre rămasă definitivă, va recunoaşte sectorul de teren drept bun fără stăpîn în conformitate cu prevederile Codului civil.

Pentru înregistrarea de stat a sectorului de teren şi a dreptului asupra lui, la oficiul cadastral teritorial se prezintă documentele ce confirmă dreptul asupra lui, prevăzute la art.20 din prezentul cod.

Dreptul de proprietate neînregistrat asupra sectorului de teren se va considera nul în relaţiile cu terţii, inclusiv cu statul, care nu ştiu de existenţa acestui drept.

Pentru înregistrarea la oficiul cadastral teritorial a dreptului de proprietate asupra sectorului de teren după expirarea termenului stabilit de lege, se va achita o plată dublă, stabilită de legislaţia

în vigoare.

[Art.6/1 introdus prin L1006/25.04.02, MO71/06.06.02 art.573]

Capitolul II
COMPETENȚA PARLAMENTULUI, A GUVERNULUI, A AUTORITĂȚILOR ADMINISTRAȚIEI PUBLICE LOCALE ÎN DOMENIUL RELAȚIILOR FUNCIARE

Articolul 7. Competența Parlamentului

De competența Parlamentului țin:

reglementarea legislativă a relațiilor funciare pe întregul teritoriu al Republicii Moldova;

organizarea controlului asupra respectării legislației funciare;

stabilirea suprafețelor cu regim juridic special;

stabilirea tarifelor pentru calcularea prețului normativ al pământului şi cotelor impozitului funciar;

rezolvarea altor chestiuni ce intră în competența Parlamentului.

Articolul 8. Competența Guvernului

De competența Guvernului țin:

aprobarea perimetrului localităților urbane;

elaborarea măsurilor de protecție a terenurilor şi organizarea realizării lor;

ținerea cadastrului funciar şi organizarea reglementării regimului proprietății funciare pe teritoriul republicii;

aprobarea cadastrului funciar anual;

stabilirea modului de încasare a impozitelor funciare şi a altor plăți;

stabilirea şi schimbarea destinației terenurilor, la propunerea consiliilor unităților administrativ-teritoriale
de nivelul întîi sau, respectiv, de nivelul al doilea, în temeiul cererii proprietarului

[Art.8 subal.6 în redacția LP356-XVI din 23.12.05, MO21-24/03.02.06 art.97

[Art.8 subal.6 în redacția LP356-XVI din 23.12.05, MO21-24/03.02.06 art.97]

~~stabilirea şi schimbarea destinației în modul prevăzut de lege;~~

schimbarea categoriei terenurilor cu destinație specială;

elaborarea programelor, schemelor, proiectelor şi planurilor de reglementare a regimului proprietății funciare în republică şi asigurarea realizării lor;

elaborarea unei metodici unice de evaluare a terenurilor;

organizarea controlului asupra folosirii şi protecției terenurilor;

aprobarea hotarelor unităților administrativ-teritoriale în baza propunerilor consiliilor raionale sau municipale;

determinarea listei întreprinderilor, instituțiilor şi organizațiilor ale căror terenuri rămîn în proprietatea statului şi prezentarea acesteia spre aprobare Parlamentului;

aprobarea suprafețelor de vii şi livezi supuse casării în baza propunerilor comitetelor executive raionale sau primăriilor municipale.

Articolul 9. Competența consiliilor raionale şi municipale

De competența consiliilor raionale şi municipale țin:

exercitarea controlului asupra folosirii şi protecției terenurilor;

stabilirea impozitelor funciare şi altor plăți, încasarea lor;

stabilirea şi schimbarea perimetrului intravilanului localităților şi soluționarea litigiilor privind perimetrele;

ținerea cadastrului funciar al raionului şi municipiului, organizarea reglementării regimului proprietății funciare;

elaborarea programelor, schemelor, proiectelor şi planurilor de reglementare a regimului proprietății funciare pe teritoriul raionului şi municipiului şi asigurarea realizării lor;

repartizarea şi retragerea terenurilor, în modul stabilit de lege;

stabilirea suprafețelor care rămîn în proprietatea statului în limita raionului şi municipiului;

schimbarea destinaţiei terenurilor agricole cu gradul de evaluare a fertilităţii naturale mai mic de 40, în cazul trecerii acestora în fondul silvic, la propunerea consiliilor unităţilor administrativ-teritoriale de nivelul întîi, în temeiul cererii proprietarului

[Art.9 subal.8 în redacţia LP356-XVI din 23.12.05, MO21-24/03.02.06 art.97

[Art.9 subal.8 în redacţia LP356-XVI din 23.12.05, MO21-24/03.02.06 art.97]

~~schimbarea destinaţiei terenurilor agricole;~~

autentificarea drepturilor deţinătorilor de terenuri;

privarea deţinătorilor de dreptul de proprietate asupra terenurilor în conformitate cu legislaţia în vigoare;

determinarea şi repartizarea terenurilor pentru construcţii;

elaborarea propunerilor privind hotarele unităţilor administrativ-teritoriale pentru a fi aprobate de Guvern.

Articolul 10. Competenţa consiliilor săteşti (comunale) şi orăşeneşti

De competenţa consiliilor săteşti (comunale) şi orăşeneşti ţin:

atribuirea terenurilor şi înstrăinarea lor fără schimbarea destinaţiei acestora, în modul stabilit de lege;

autentificarea drepturilor deţinătorilor de terenuri, în modul stabilit de lege;

asigurarea perceperii impozitului funciar;

exercitarea controlului de stat asupra folosirii şi protecţiei terenurilor;

ţinerea cadastrului funciar în teritoriul din subordine;

privarea de drepturi a deţinătorilor de terenuri în condiţiile prevăzute de lege;

determinarea şi atribuirea terenurilor pentru construcţii şi amplasarea lor, în conformitate cu legea;

soluţionarea litigiilor funciare în limitele competenţei lor;

organizarea evaluării terenurilor conform metodicii unice, elaborate de Guvern;

stabilirea suprafeţelor care rămîn în proprietatea statului în limita teritoriilor satelor (comunelor);

elaborarea propunerilor vizînd aprobarea de către consiliul raional şi municipal a perimetrelor localităţilor săteşti;

prezentarea propunerilor de schimbare a destinaţiei terenurilor agricole în temeiul cererii proprietarului.

[Art.10 subal.12 introdus prin LP356-XVI din 23.12.05, MO21-24/03.02.06 art.97]

Capitolul III
ATRIBUIREA ŞI ÎNSTRĂINAREA TERENURILOR

Articolul 11. Atribuirea sectoarelor de teren din intravilan pentru case, anexe gospodăreşti şi grădini

Autorităţile administraţiei publice locale atribuie cetăţenilor terenuri fără plată, eliberîndu-le titluri de proprietate:

trec în proprietatea cetăţenilor sectoarele de teren ocupate de case, anexe gospodăreşti şi grădini care li s-au atribuit în conformitate cu legislaţia;

atribuie familiilor nou-formate sectoare de teren din rezerva intravilanului pînă la epuizarea acesteia pentru construcţia caselor de locuit, anexelor gospodăreşti şi grădini: în oraşe - de la 0,04 pînă la 0,07 hectare, în localităţi rurale - pînă la 0,12 hectare. Dimensiunile concrete ale sectoarelor de teren se stabilesc de către autorităţile administraţiei publice locale;

trec (în limita normelor de urbanism, iar dacă aceasta nu este posibil, reieşind din suprafaţa reală a terenului ce deserveşte construcţiile) terenurile aferente caselor de locuit cu mai multe apartamente privatizate, care nu constituie blocuri, în proprietatea comună în diviziune a proprietarilor apartamentelor, proporţional suprafeţei privatizate de fiecare.

Atribuirea repetată în proprietate privată a terenurilor cetăţenilor în scopurile indicate în

alineatul 1 al prezentului articol, se efectuează contra plată prin vînzare la licitație, organizată de autoritatea administrației publice locale. Prețul inițial de vînzare a terenului nu va fi mai mic decît prețul normativ al pămîntului calculat în baza tarifelor stabilite de legislația în vigoare.

Se admite atribuirea repetată, fără plată, a terenurilor, în scopurile prevăzute în alineatul 1 al prezentului articol, cetățenilor a căror proprietate funciară a fost distrusă în rezultatul calamităților naturale.

Articolul 12. Atribuirea în proprietate privată a cotelor de teren echivalent

Comisiile funciare, constituite în conformitate cu art. 6 din prezentul Cod, stabilesc terenurile care rămîn în proprietate publică în hotarele unității administrativ-teritoriale:

rezervă pînă la cinci la sută din terenurile cu destinație agricolă pentru necesitățile dezvoltării sociale a localității;

rezervă suprafețe corespunzătoare pentru a fi folosite ca păşuni obşteşti.

[Art.12 al.2 exclus prin L1006/25.04.2002, MO71/06.06.2002 art.573]

~~Mănăstirilor şi mitropoliei li se atribuie cu titlu de proprietate pînă la cinci hectare de pămînt.~~

Diferența dintre suprafața totală a unității administrativ-teritoriale şi suprafața terenurilor repartizate în proprietate publică constituie fondul de privatizare.

Comisiile funciare stabilesc cota de teren echivalent care se atribuie în proprietate privată:

membrilor de colhozuri, salariaților din sovhozuri şi din secțiile de producere ale colegiilor agricole (zootehnice) sau din alte întreprinderi agricole, inclusiv pensionarilor din aceste unități economice;

salariaților din organizații şi întreprinderi care locuiesc în localități rurale şi execută nemijlocit lucrări de construcție şi exploatare a sistemelor de ameliorare, restabilire şi îmbunătățire a terenurilor şi sporire a fertilității solurilor în localitatea respectivă, inclusiv pensionarilor din aceste unități economice;

persoanelor care locuiesc în localități rurale care au fost transferate din întreprinderi agricole în organizații de construcție şi transport colhoznice şi intergospodăreşti, inclusiv pensionarilor din aceste unități economice;

salariaților din întreprinderile zootehnice intergospodăreşti, inclusiv pensionarilor din aceste unități economice. Salariaților şi pensionarilor din întreprinderile zootehnice intergospodăreşti, care nu dispun de terenuri agricole supuse privatizării, cota de teren echivalent li se atribuie la locul de trai;

persoanelor care dețin funcții elective sau îşi satisfac serviciul militar în termen şi care pînă la aceasta au lucrat la întreprinderi agricole;

persoanelor care au lucrat anterior la întreprinderile agricole din localitatea respectivă: bărbații - 25 de ani, femeile - 20 de ani;

veteranilor celui de-al doilea război mondial, foştilor ostaşi-internaționalişti, familiilor persoanelor care şi-au pierdut viața ca urmare a participării la acțiunile de luptă pentru apărarea integrității teritoriale şi a independenței Republicii Moldova, care locuiesc în localități rurale - la locul de trai;

persoanelor supuse represiunilor politice şi reabilitate ulterior, care locuiesc în localități rurale - la locul de trai;

persoanelor care au adus pămînt în gospodăriile colective, dar nu lucrează în ele.

[Art.12 al.4 subal.9 modificat prin L528/11.10.01, MO131/31.10.01 art.985]

[Art.12 al.4 subal.9 modificat prin L528/11.10.01, MO131/31.10.01 art.985]

~~persoanelor care au adus pămînt în gospodăriile colective, dar nu lucrează în ele, cu condiția că se vor stabili în localitatea respectivă~~.

[Sintagma "... cu condiția că se vor stabili în localitatea respectivă" din subalin.9 alin.4 art.12 e

declarată neconstituțională prin Hotărîrea Curții Constituționale nr.29 din 27.10.97].

Pînă la 50 la sută din cota de teren echivalent calculată pe unitatea administrativ-teritorială respectivă se atribuie:

persoanelor indicate la subalineatele 1-5 ale alineatului 4 din prezentul articol care au lucrat în întreprinderi industriale şi în alte unități cu profil neagricol şi au o vechime în muncă în agricultură mai mică de 5 ani;

persoanelor domiciliate în localități rurale care au fost angajate în sfera socială avînd o vechime în muncă de 25 de ani bărbații şi 20 de ani femeile care au pierdut capacitatea de muncă în specialitate din motive de vîrstă sau de sănătate, dacă nici un membru al familiei nu a primit cota de teren echivalent;

[Rectificare la art.12 al.19 şi 20, MO114-115/20.09.01 pag.4]

[Rectificare la art.12 al.19 şi 20, MO114-115/20.09.01 pag.4]

~~persoanelor domiciliate în localități rurale care au fost angajate în sfera socială avînd o vechime în muncă de 25 de ani bărbații şi 20 de ani femeilor;~~

~~femeilor care au pierdut capacitatea de muncă în specialitate din motive de vîrstă sau de sănătate, dacă nici un membru al familiei nu a primit cota de teren echivalent;~~

salariaților din secțiile de învățămînt ale colegiilor agricole (zootehnice), inclusiv pensionarilor din aceste unități economice.

Toate operațiunile de atribuire a cotei de teren echivalent se înfăptuiesc, ținîndu-se cont de situația de la 1 ianuarie 1992.

Autentificarea dreptului de proprietate asupra cotei de teren echivalent se face în baza hotărîrii autorităților administrației publice locale prin eliberarea unui titlu ce confirmă acest drept.
[Se recunoaşte neconstituționalitatea unor prevederi din alin. (7) al art. 12 prin Hot. Curții Constituționale nr. 110 din 25.10.95].

Articolul 13. Atribuirea în natură (pe loc) a cotelor de teren echivalent

Amplasarea terenurilor care se atribuie în calitate de cote de teren echivalent va fi determinată de primăria satului (comunei) sau oraşului fără cererea titularului cotei de teren echivalent în baza proiectului de organizare a teritoriului, elaborat de o întreprindere de stat sau privată care dispune de licența respectivă.

Proiectul de organizare a teritoriului se aprobă de primăria satului (comunei) sau oraşului la propunerea comisiei funciare.

La elaborarea proiectului de organizare a teritoriului se va ține cont de listele grupurilor de proprietari ai cotelor de teren echivalent, aprobate de primăria satului (comunei) sau oraşului, şi de consecutivitatea atribuirii terenurilor în hotarele cîmpurilor.

La cererea proprietarului cotei de teren echivalent, în cadrul elaborării proiectului de organizare a teritoriului, primăria satului (comunei) sau oraşului poate decide atribuirea în natură (pe loc) a cotei de teren echivalent şi grădinii (grădinilor) din extravilan într-un singur teren.

Cota de teren echivalent ce se atribuie în natură (pe loc) în conformitate cu proiectul de organizare a teritoriului poate fi divizată, în funcție de situație, în cel mult 3 terenuri (teren arabil, vie şi livadă).

Primăria, în baza propunerii comisiei funciare şi ținînd cont de dorința proprietarilor cotelor de teren echivalent, va lua o decizie de atribuire a terenurilor cu un număr egal de grade-hectare sau a terenurilor cu suprafața egală fără a lua în considerare bonitatea solului sau a terenurilor cu suprafața egală, dar luînd în considerare bonitatea medie a solului cîmpului respectiv.

Primăria satului (comunei) sau oraşului eliberează titlul de autentificare a dreptului deținătorului de teren pentru fiecare teren, înregistrează proprietarii terenurilor în registrul cadastral al deținătorilor de terenuri şi, la cererea deținătorului de teren, stabileşte hotarele terenului în natură (pe loc).

Articolul 14. Moştenirea şi înstrăinarea terenurilor dobîndite în proprietate privată

Terenurile dobîndite în proprietate privată se transmit prin moştenire în modul stabilit de legislaţia în vigoare.

Înstrăinarea prin acte juridice între vii se admite în strictă conformitate cu legislaţia în vigoare.

Articolul 15. Atribuirea terenurilor pentru alte necesităţi decît cele agricole sau silvice

Întreprinderilor, instituţiilor, organizaţiilor de stat şi municipale li se atribuie în folosinţă terenuri proprietate publică a statului, respectiv a unităţilor administrativ-teritoriale, pentru desfăşurarea activităţii lor.

Pentru construcţia obiectivelor industriale, comunale, de locuinţe, căilor ferate şi autostrăzilor, liniilor de transport electric, conductelor magistrale, precum şi pentru alte necesităţi decît cele agricole sau silvice, se atribuie terenuri cu bonitate scăzută, precum şi terenuri neîmpădurite.

Procedura de atribuire a terenurilor pentru alte necesităţi decît cele agricole sau silvice se stabileşte printr-un regulament cu privire la modul de atribuire şi de modificare a destinaţiei terenurilor, aprobat de Guvern.

[Art.15 în redacţia LP101-XVI din 20.04.07, MO67-69/18.05.07 art.307]

[Art.15 în redacţia LP101-XVI din 20.04.07, MO67-69/18.05.07 art.307]

~~Articolul 15. Atribuirea terenurilor pentru alte necesităţi~~
~~decît producţia agricolă şi silvică~~

~~Întreprinderilor şi organizaţiilor industriale, de transport, altor organizaţii neagricole de stat, cooperatiste şi obşteşti li se atribuie terenuri cu drept de folosinţă pentru desfăşurarea activităţii lor. Aceste terenuri sînt proprietate a statului.~~

~~Pentru construcţia de întreprinderi industriale, de obiecte ale gospodăriei comunale, de locuinţe, de căi ferate şi autostrăzi de linii de transport electric, de conducte magistrale, pentru alte necesităţi decît producţia agricolă se repartizează terenuri calificate în baza materialelor cadastrului funciar nepotrivite pentru agricultură sau terenuri agricole cu bonitate scăzută.~~

~~Pentru necesităţile indicate mai sus se atribuie terenuri neîmpădurite.~~

~~Amplasarea unor obiecte social-economice cu caracter deosebit se face cu consimţămîntul populaţiei locale.~~

~~Problema repartizării pentru construcţii a terenurilor sub care se găsesc minerale utile se coordonează cu serviciul geologic republican şi cu organele supravegherii miniere de stat. Liniile de transport electric de telecomunicaţii şi de alte comunicaţii se instalează în cea mai mare parte de-a lungul drumurilor şi traseelor existente, conform normelor şi regulilor de construcţie în vigoare.~~

~~Atribuirea terenurilor pentru alte necesităţi decît producţia agricolă şi silvică se efectuează în două etape:~~

~~- amplasarea prealabilă a obiectului;~~

~~- atribuirea definitivă a terenului.~~

~~Modul de depunere şi de examinare a cererii de atribuire a terenurilor pentru nevoile statului şi ale societăţii se stabileşte de legislaţie.~~

Articolul 15/1. Terenurile instituţiilor de cult şi ale cimitirelor

Mănăstirilor li se atribuie în proprietate privată, fără plată, terenuri agricole cu o suprafaţă de pînă la 5 hectare din contul terenurilor proprietate publică a unităţilor administrativ-teritoriale.

Suprafaţa totală a terenurilor unei mănăstiri, dobîndite prin vînzare-cumpărare, donaţie etc., nu poate depăşi 100 de hectare.

Proprietarul bisericii şi altor construcţii de pe lîngă ea este concomitent şi proprietarul terenurilor aferente în hotarele existente.

Pentru amenajarea cimitirelor se atribuie terenuri proprietate publică a unităţilor administrativ-teritoriale.

[Art.15/1 introdus prin L1006/25.04.02, MO71/06.06.02 art.573]

[Art.16 exclus prin LP101-XVI din 20.04.07, MO67-69/18.05.07 art.307]

[Art.16 exclus prin LP101-XVI din 20.04.07, MO67-69/18.05.07 art.307]

~~Articolul 16. Convenirea asupra locului de amplasare a construcţiei şi asupra suprafeţei necesare~~

~~Întreprinderile, instituţiile şi organizaţiile care vor să obţină terenuri pentru construcţii trebuie să convină în prealabil cu titularii dreptului de proprietate, de posesiune şi de beneficiere funciară, precum şi cu autorităţile administraţiei publice locale, cu organele pentru protecţia mediului înconjurător asupra locului de amplasare a construcţiei, asupra suprafeţei aproximative de teren şi asupra condiţiilor de atribuire a lui, avînd în vedere asigurarea dezvoltării complexe a acestor întreprinderi, instituţii şi organizaţii şi a folosirii raţionale a terenului.~~

~~Nu se admite finanţarea lucrărilor de proiectare înainte de a se conveni cu persoanele şi instanţele indicate.~~

~~Înţelegerea prealabilă privind locul de amplasare a construcţiei şi suprafaţa necesară este valabilă timp de doi ani.~~

~~După aprobarea proiectului şi includerea obiectului în planul de construcţii întreprinderea, instituţia, organizaţia adresează organului de autoadministrare locală respectiv cererea de a i se atribui definitiv terenul.~~

Articolul 17. Loturile auxiliare

Lucrătorii din anumite ramuri ale economiei naţionale - transporturi, silvicultură, industria forestieră, telecomunicaţii, gospodăria apelor, piscicultură şi altele - pot beneficia, în conformitate cu reglementările din domeniile respective, de loturi pentru grădină, fîneţe şi păşuni, conform hotărîrii conducerii unităţii în care lucrează.

Aceste loturi se distribuie din terenurile aflate în folosinţa unităţii respective şi pot fi utilizate numai în scopuri agricole.

Articolul 18. Condiţiile de distribuire a loturilor auxiliare

Loturile auxiliare se distribuie persoanei pentru perioada de muncă în unitatea dată. În cazul în care raportul de muncă dintre persoană şi unitate încetează, dreptul de folosinţă a lotului auxiliar, dacă acesta este semănat, se stinge după recoltare.

Unei familii i se distribuie un singur lot auxiliar, indiferent de numărul membrilor ei ce beneficiază de acest drept.

Articolul 19. Păstrarea dreptului asupra lotului auxiliar

Dreptul asupra lotului auxiliar se păstrează lucrătorilor care au ieşit la pensie pentru limită de vîrstă sau la pensie de invaliditate, familiilor lucrătorilor care satisfac serviciul militar activ sau celor care au intrat la învăţătură - pe întreaga perioadă de satisfacere a serviciului militar sau de studii, membrilor inapţi pentru muncă ai familiei lucrătorilor care şi-au pierdut viaţa în exerciţiul funcţiunii; soţului inapt pentru muncă şi părinţilor bătrîni - pe viaţă, iar copiilor - pînă la atingerea majoratului.

Articolul 20. Documentele ce confirmă drepturile deţinătorilor de teren

Documentele ce confirmă drepturile deţinătorilor de teren sînt: titlul de autentificare a dreptului deţinătorului de teren, eliberat de autorităţile administraţiei publice locale în cazul atribuirii de către acestea a terenurilor proprietate publică a unităţilor administrativ-teritoriale sau de către Agenţia de Stat Relaţii Funciare şi Cadastru în cazul atribuirii de către stat a terenurilor proprietate publică a statului, certificatul de moştenire, contractul de vînzare-cumpărare, contractul de donaţie, contractul de schimb, contractul de arendă şi altele.

Forma titlului de autentificare a dreptului deţinătorului de teren se stabileşte de Guvern.

Drepturile de proprietate şi alte drepturi patrimoniale asupra terenului se înregistrează în

conformitate cu legislația.

[Art.20 al.1 modificat prin L277-XV din 16.07.04, MO132-137/06.08.04 art.712]

[Art.20 al.1 modificat prin L277-XV din 16.07.04, MO132-137/06.08.04 art.712]

~~Documentele ce confirmă drepturile deținătorilor de teren sînt: titlul de autentificare a dreptului deținătorului de teren, eliberat de autoritățile administrației publice locale la atribuirea de către stat a terenurilor, certificatul de moştenire, contractul de vînzare-cumpărare, contractul de donație, contractul de schimb, contractul de arendă şi altele.~~

Articolul 21. Inadmisibiltatea folosirii terenurilor pînă la stabilirea hotarelor în natură (pe loc)

Deținătorii de terenuri nu au dreptul la folosința lor, inclusiv în condiții de arendă, pînă cînd primăria, în cazul atribuirii de către aceasta a terenurilor proprietate publică a unităților administrativ-teritoriale, sau Agenția de Stat Relații Funciare şi Cadastru, în cazul atribuirii de către stat a terenurilor proprietate publică a statului, nu va stabili hotarele terenurilor în natură (pe loc).

[Art.21 modificat prin L277-XV din 16.07.04, MO132-137/06.08.04 art.712]

[Art.21 modificat prin L277-XV din 16.07.04, MO132-137/06.08.04 art.712]

~~Articolul 21. Inadmisibilitatea folosirii terenurilor pînă la stabilirea hotarelor în natură (pe loc)~~

~~Deținătorii de terenuri nu au dreptul la folosința lor, inclusiv în condiții de arendă, pînă cînd primăria nu va stabili hotarele terenurilor în natură (pe loc).~~

Articolul 22. Inadmisibilitatea atribuirii terenurilor în alte scopuri decît cele agricole şi silvice întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, care nu şi-au îndeplinit obligațiile în privința terenurilor repartizate anterior

Se interzice atribuirea în folosință (inclusiv provizorie) a terenurilor în alte scopuri decît cele agricole şi silvice întreprinderilor, instituțiilor şi organizațiilor care nu au reparat prejudiciile şi pierderile de producție agricolă, legate de terenurile repartizate anterior, sau care nu şi-au îndeplinit obligațiile către deținători privind folosirea conform destinației a terenurilor, anterior productive şi degradate ulterior din vina acestor întreprinderi, instituții şi organizații.

Articolul 23. Stingerea dreptului asupra terenului

Dreptul asupra terenului se stinge în cazurile:

1) renunțării benevole a deținătorului la teren;

2) înstrăinării terenului de către proprietar;

3) retragerii terenului pentru nevoile statului şi societății;

4) retragerii terenului în cazul şi în modul stabilit în articolul 25 din prezentul Cod;

5) decedării proprietarului;

6) neachitării sistematice a impozitului funciar în termenul stabilit de lege;

7) expirării termenului pentru care a fost dat în folosință terenul;

8) încetării activității întreprinderii, instituției, organizației;

9) încetării raporturilor de muncă, în virtutea cărora a fost repartizat lotul auxiliar, dacă legislația nu prevede altfel;

10) nerespectării condițiilor contractului de arendă;

11) exploatării terenului prin metode care conduc la degradarea solurilor, la poluarea lor chimică, radioactivă şi de altă natură, la înrăutățirea situației ecologice;

12) folosirii terenurilor irigate prin metode care conduc la înmlăştinire, la salinizare secundară şi la apariția focarelor de eroziune prin irigare.

Punctele 3), 4), 6), 11) şi 12) ale prezentului articol nu se extind asupra dreptului de proprietate a cetățeanului asupra terenului destinat construirii casei de locuit, anexelor gospodăreşti şi a celui ocupat de grădini personale.

Dreptul de a folosi terenul se poate stinge dacă posesorul funciar sau beneficiarul funciar a săvîrşit acţiuni indicate în articolul 96 din prezentul Cod.

Articolul 24. Sancţiunile aplicate în caz de necultivare a terenurilor agricole şi neluare a măsurilor de protecţie a solului

Proprietarul funciar care, fără motive întemeiate, nu cultivă terenurile agricole şi nu ia măsuri pentru protecţia şi ameliorarea solului se sancţionează administrativ în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Articolul 25. Modul de retragere a terenurilor din dreptul de posesiune şi de beneficiere

În cazul cînd deţinătorul cu titlu de posesiune sau de folosinţă nu utilizează terenul în scopul în care i s-a atribuit, autoritatea administraţiei publice locale respectivă, la cererea proprietarului, va dispune aplicarea sancţiunilor contravenţionale prevăzute de lege şi îl va soma în scris, stabilind termenul, să-şi îndeplinească obligaţiile.

În cazul în care deţinătorul nu-şi îndeplineşte obligaţiile în termenul stabilit (nu mai mare de doi ani) el va pierde dreptul de posesiune sau de folosinţă a terenului prin decizia instanţei judecătoreşti la cererea proprietarului funciar.

Hotărîrea privind stingerea dreptului de folosinţă a terenului în cazurile prevăzute de alineatul întîi al articolului 18 din prezentul Cod o adoptă administraţia întreprinderii, instituţiei, organizaţiei respective.

În cazul stingerii dreptului de posesiune sau de folosinţă funciară autoritatea administraţiei publice locale respectivă, cu participarea părţilor interesate, adoptă o hotărîre privitoare la eliberarea de compensaţie deţinătorilor pentru cheltuielile legate de ameliorarea terenurilor sau de repararea de către aceştia a daunelor pricinuite de ei prin folosirea lor nerațională.

Articolul 26. Circumstanţele de care trebuie să se ţină seama la stabilirea momentului de stingere a dreptului de proprietate, posesiune sau folosinţă funciară

Apariţia temeiurilor de stingere a dreptului de proprietate, posesiune sau folosinţă funciară nu privează pe deţinătorii de terenuri, inclusiv pe arendaş, de dreptul de a strînge recolta şi nu scuteşte de plata impozitelor, de obligaţia de a păstra calitatea solului.

Capitolul IV
DREPTURILE ŞI OBLIGAŢIILE DEŢINĂTORILOR DE TERENURI

Articolul 27. Drepturile proprietarilor funciari

Proprietarii funciari au dreptul:

să gospodărească de sine stătător terenul;

să fie proprietarii producţiei obţinute şi a veniturilor din realizarea ei;

să folosească în modul stabilit de lege zăcămintele, pădurile, apele şi alte bogăţii ale pămîntului;

să construiască în modul stabilit de lege case, clădiri de producţie, edificii cu destinaţie social-culturală şi cu altă destinaţie;

să dea terenul sau o parte din el în folosinţă prin arendă sau sub altă formă;

să primească, în caz de retragere a terenului pentru nevoile statului şi a societăţii, compensarea deplină a cheltuielilor şi pierderilor, inclusiv a avantajului ratat;

să lase ca moştenire terenul şi să-l înstrăineze în conformitate cu legea.

Articolul 28. Drepturile posesorilor şi ale beneficiarilor funciari

Posesorii şi beneficiarii au dreptul:

să folosească terenurile potrivit condiţiilor de atribuire;

să fie proprietarii producției obținute;

să folosească în modul stabilit de lege zăcămintele, pădurile, apele şi alte bogății ale pămîntului;

să primească, în caz de stingere a dreptului de posesiune sau beneficiere, compensarea cheltuielilor legate de ameliorarea terenului.

Articolul 29. Obligațiile deținătorilor de terenuri

Deținătorii de terenuri sînt obligați:

să folosească terenurile în conformitate cu destinația lor;

să respecte, conform recomandărilor agrotehnice, condițiile de exploatare a terenurilor, structura asolamentelor, să nu admită folosirea abuzivă a îngrăşămintelor chimice şi a preparatelor de fitosanitărie;

să achite la timp impozitul funciar şi alte plăți pentru folosirea terenurilor;

să ia măsuri de prevenire şi combatere a eroziunilor, a compactării solului, a alunecărilor de teren, a salinizării sau înmlăştinirii secundare, să asigure atît obținerea unei producții calitative, cît şi protecția solului şi sporirea fertilității lui;

să respecte drepturile altor deținători de terenuri;

să păstreze bornele de hotar şi punctele rețelei geodezice de stat din teren;

să respecte proiectul de organizare a teritoriului;

să prezinte la timp autorităților administrației publice locale informațiile stabilite prin legislație, privitoare la starea şi folosirea terenului.

Articolul 30. Apărarea drepturilor deținătorilor de terenuri

Amestecul din partea organelor şi organizațiilor de stat, economice şi de altă natură în activitatea deținătorilor de terenuri este interzis, cu excepția cazurilor în care ultimii încalcă legislația.

Drepturile încălcate ale deținătorilor de terenuri urmează să fie restabilite, iar daunele pricinuite prin încălcarea drepturilor să fie reparate integral.

Articolul 31. Neadmiterea acțiunilor negative asupra terenurilor agricole, asupra pădurilor şi altor terenuri din afara hotarelor terenurilor atribuite în proprietate, posesiune şi în folosință

Proprietarii funciari, întreprinderile, instituțiile, organizațiile, alți posesori şi beneficiari, care exploatează bogății minerale sau efectuează alte lucrări cu acțiune negativă asupra terenurilor agricole, pădurilor şi altor terenuri situate în afara hotarelor terenurilor atribuite lor sînt obligați să prevadă şi să ia măsuri pentru neadmiterea acțiunilor negative.

Articolul 32. Protecția patrimoniului

Monumentele istorice, vestigiile şi obiectele arheologice, tezaurele care se vor descoperi la fața locului sau în subsol se află sub protecția legii.

Deținătorii de terenuri pe care sînt situate astfel de obiecte sînt obligați să asigure integritatea lor, iar în caz de necesitate să permită efectuarea lucrărilor de cercetare sau conservare şi să aducă faptul acesta la cunoştința autorităților administrației publice locale.

Proprietarii terenurilor vor fi despăgubiți cu teren echivalent sau în bani pentru daunele suferite şi terenurile retrase în domeniul public.

Articolul 33. Descopertarea stratului fertil

Titularii obiectelor de investiții de producție amplasate pe terenuri agricole şi silvice sînt obligați să ia măsuri, prealabile executării construcției obiectelor, de descopertare a stratului de sol fertil de pe suprafețele amplasamentelor aprobate, pe care să-l depoziteze şi să-l niveleze pe terenuri neproductive sau slab productive, indicate de organele agricole sau silvice, în vederea punerii în valoare sau ameliorării acestor terenuri.

Depozitarea stratului fertil pe alte terenuri se face numai cu acordul proprietarilor acestora fără plată pentru sporul de valoare astfel obținut şi fără

despăgubiri pentru perioada de nefolosire a terenurilor.

Se interzice descopertarea stratului fertil în scopuri comerciale.

Articolul 34. Plata pentru folosirea terenului şi înlesnirile la încasarea acestei plăţi

Plata pentru folosirea terenului se încasează anual sub formă de impozit funciar sau plată de arendă, stabilite în dependenţă de calitatea şi amplasarea terenului pe baza documentelor de evaluare funciară.

Impozitul funciar şi înlesnirile la plata impozitului funciar sînt stabilite în Codul fiscal al Republicii Moldova.

Plata pentru folosirea terenurilor pe care se efectuează lucrări de exploatare a zăcămintelor de substanţe minerale utile se încasează sub formă de impozit funciar conform legii.

[Art. 34 modificat prin LP266-XVI din 28.07.06, MO126-130/11.08.06 art.643]

[Art. 34 modificat prin LP266-XVI din 28.07.06, MO126-130/11.08.06 art.643]

~~Articolul 34. Plata pentru folosirea terenului şi înlesnirile la încasarea acestei plăţi~~

~~Plata pentru folosirea terenului se încasează anual sub formă de impozit funciar sau plată de arendă, stabilite în dependenţă de calitatea şi amplasarea terenului pe baza documentelor de evaluare funciară.~~

~~Nu se încasează plata pentru terenurile supuse poluării chimice, radioactive şi de altă natură, dacă Guvernul a stabilit restricţii privind practicarea agriculturii pe aceste terenuri.~~

~~Impozitul funciar, înlesnirile la încasarea plăţii pentru folosirea terenurilor se stabilesc anual în conformitate cu Legea cu privire la impozitul funciar şi modul de impozitare.~~

Articolul 35. Folosirea plăţilor pentru terenuri

Plăţile pentru terenuri se încasează la bugetele respective ale autorităţilor administraţiei publice locale şi se centralizează parţial în bugetul republican. Ele sînt alocate, în primul rînd, pentru reglementarea regimului proprietăţii funciare şi protecţia pămînturilor, pentru îmbunătăţirea calităţii lor, pentru stimularea materială a deţinătorilor de terenuri care efectuează aceste lucrări şi pentru amenajarea teritoriului.

Capitolul V
TERENURILE CU DESTINAŢIE AGRICOLĂ

Articolul 36. Atribuirea terenurilor cu destinaţie agricolă

Terenurile sînt declarate bune pentru agricultură pe baza materialelor cadastrului funciar.

Terenurile cu destinaţie agricolă se repartizează pentru organizarea producţiei agricole şi agroindustriale:

cetăţenilor Republicii Moldova;

întreprinderilor, organizaţiilor şi asociaţiilor agricole şi agroindustriale de stat şi cooperatiste;

instituţiilor de cercetări ştiinţifice, didactice şi altor instituţii agricole, şcolilor tehnice profesionale şi şcolilor de cultură generală săteşti;

întreprinderilor agricole mixte.

Articolul 37. Păstrarea dreptului asupra terenului

Dreptul întreprinderilor, instituţiilor şi organizaţiilor agricole şi agroindustriale de stat şi cooperatiste asupra terenului se păstrează în cazul intrării lor în componenţa asociaţiilor şi combinatelor agroindustriale, agrofirmelor şi altor formaţiuni şi la ieşirea din componenţa acestora.

Articolul 38. Atribuirea terenurilor pentru îndeletniciri şi meşteşuguri populare

Terenurile pentru îndeletniciri şi meşteşuguri populare se atribuie cetăţenilor de autorităţile administraţiei publice locale în condiţii contractuale.

Mărimea, condiţiile atribuirii şi folosirii terenurilor indicate se stabilesc de către autorităţile

administraţiei publice locale, luîndu-se în considerare condiţiile concrete.

Articolul 39. Grădini şi loturi pentru legumicultură

Terenurile atribuite în proprietate ca loturi de lîngă casă, în conformitate cu legislaţia, amplasate în extravilanul satului (comunei) sau oraşului, se consideră grădini.

Schimbarea destinaţiei terenurilor ocupate de grădini se efectuează în conformitate cu legislaţia.

Cetăţenilor care nu au terenuri pentru grădini li se pot atribui loturi pentru legumicultură.

Loturile pentru legumicultură se distribuie cetăţenilor în folosinţă provizorie de către autorităţile administraţiei publice locale din terenurile de rezervă.

Pe aceste loturi se interzice să se construiască clădiri capitale şi să se cultive plante multianuale. În caz de necesitate, se pot face construcţii provizorii de folosinţă personală pentru păstrarea inventarului legumicol şi pentru alte scopuri gospodăreşti. La stingerea dreptului de beneficiere asupra terenului, beneficiarii demolează construcţiile provizorii pe contul propriu.

Mărimea lotului o stabilesc autorităţile administraţiei publice locale în dependenţă de condiţiile concrete.

Articolul 40. Întovărăşirile pomicole

Întovărăşirile pomicole formate anterior continuă să posede terenurile atribuite lor conform legislaţiei în vigoare. Aceste terenuri se află în administrarea autorităţilor administraţiei publice locale respective. Terenurile aparţinînd întovărăşirilor pomicole se află în hotarele extravilanului localităţilor pe contul cărora au fost create.

Membrii întovărăşirilor pomicole beneficiază de loturile repartizate lor din terenul atribuit întovărăşirii.

Statutul juridic al întovărăşirilor pomicole, drepturile şi obligaţiile membrilor acestora sînt stabilite de Guvern.

Repartizarea de mai departe a terenurilor pentru întovărăşiri pomicole este interzisă.

Articolul 41. Arendarea terenurilor

În condiţii de arendă terenurile se atribuie persoanelor fizice şi juridice din Republica Moldova, din alte state, precum şi organizaţiilor şi asociaţiilor internaţionale.

Persoanele care dau în arendă terenuri proprietate de stat sînt Guvernul şi autorităţile administraţiei publice locale în limita competenţei lor.

Persoanele care dau în arendă terenuri proprietate privată sînt proprietarii titulari ai terenurilor respective.

Condiţiile de arendă se stabilesc de comun acord între persoanele care dau în arendă şi arendaşi în contractul de arendă.

Se admite transmiterea terenurilor în condiţii de subarendă în cazul în care aceasta este prevăzută în contractul autentificat.

Relaţiile de arendă sînt reglementate de prezentul Cod, de Legea cu privire la arendă şi de alte acte legislative.

[Art.41/1 - 41/4 abrogate prin L198/15.05.03, MO163-166/01.08.03 art.650]

~~Articolul 41[1]. Obiectul contractului de arendă~~

~~Obiect al contractului de arendă pot fi terenurile de orice categorie de destinaţie, inclusiv dreptul asupra cotei de teren echivalent.~~

~~Dreptul de arendă a terenului se extinde şi asupra construcţiilor, instalaţiilor, amenajărilor, inclusiv asupra plantaţiilor multianuale de pe terenul respectiv, dacă contractul nu prevede altfel.~~

~~Articolul 41[2]. Termenul şi condiţiile încheierii şi înregistrării contractului de arendă a terenurilor agricole~~

~~Termenul de arendă a terenurilor agricole şi cuantumul arendei se stabilesc prin contract.~~

~~Autorităţile publice centrale şi/sau locale vor acorda facilităţi arendatorului ori arendaşului~~

(cînd contractul de arendă a terenului stipulează că impozitele sînt plătite de acesta) la impozitare, în cazul încheierii contractului de arendare a terenurilor arabile pe un termen mai mare de 5 ani, iar a terenurilor atribuite pentru sădirea plantațiilor multianuale - pe termenele respective prevăzute în normele de exploatare a lor, specificate în Legea viei și vinului și Legea cu privire la pomicultură.

Dreptul de arendă a terenurilor arabile pe un termen de 3 și mai mulți ani se înregistrează în registrul bunurilor imobile al oficiului cadastral teritorial. Contractul de arendă a terenului pe un termen mai mic de 3 ani se înregistrează de către primăria satului (comunei), orașului, municipiului, în al cărei teritoriu este situat terenul și care va ține registrul unor asemenea contracte de arendă.

La contractul de arendă se va anexa, în mod obligatoriu, ca parte componentă a contractului, descrierea terenului cu referință la numărul cadastral sau o copie a planului cadastral al terenului arendat.

Articolul 41[3]. Rezilierea anticipată a contractului de arendă
la cererea arendatorului

Arendatorul poate cere rezilierea anticipată, prin intermediul instanței de judecată, a contractului de arendă în următoarele condiții:

nerespectarea clauzelor privind arenda;

folosirea pămîntului în condiții ce contravin legislației;

înrăutățirea intenționată a calității terenului arendat;

neachitarea arendei pe parcursul a 30 de zile de la data expirării termenului de plată, cu condiția că perioada de grație de 30 de zile pentru achitarea arendei se va acorda doar o singură dată pe parcursul perioadei de arendă, astfel că orice neachitare repetată a arendei în termen va constitui temei pentru a cere rezilierea imediată a contractului de arendă, în cazul cînd contractul nu prevede altfel;

ridicarea construcțiilor neautorizate pe terenul arendat;

terenul nu a fost folosit timp de un an de la data dării lui în arendă, în cazul cînd contractul nu prevede altfel;

transmiterea terenului arendat în subarendă fără consimțămîntul proprietarului.

Arendatorul terenului poate cere rezilierea anticipată a contractului și în alte cazuri prevăzute de lege sau de contract.

În cazul în care contractul de arendă nu prevede altfel, arendatorul poate rezilia anticipat contractul de arendă în mod necondiționat numai după înștiințarea în scris, cu cel puțin 3 luni înainte, a arendașului.

Cu excepția condițiilor specificate la alineatul întîi din prezentul articol, arendașul are dreptul să folosească terenul pînă la strînsul roadei inclusiv, conform termenelor prevăzute de tehnologia de creștere a culturilor.

Articolul 41[4]. Rezilierea anticipată a contractului de arendă
la cererea arendașului

Arendașul poate cere rezilierea anticipată a contractului de arendă în cazul în care:

arendatorul nu-și îndeplinește obligațiile contractuale;

arendașul este în imposibilitatea de a folosi terenul, cu excepția cazurilor de forță majoră, dacă contractul de arendă nu prevede altfel;

arendatorul nu a transmis terenul în termenul stabilit în contract.

Arendașul poate cere rezilierea contractului de arendă și în alte cazuri prevăzute de lege sau de contract.

Arendașul poate cere rezilierea anticipată a contractului de arendă și din motive de sănătate, care îl pun în imposibilitatea de a respecta pe viitor clauzele contractului, dacă contractul nu prevede altfel.

Arendașul poate rezilia anticipat contractul de arendă în mod necondiționat doar avertizînd

~~arendatorul în scris despre intenţia de reziliere a contractului cu cel puţin 3 luni pînă la recoltare, dacă contractul nu prevede altfel.~~

[Art.41/1 - 41/4 introduse prin L1006/25.04.02, MO71/06.06.02 art.573]

Capitolul VI
TERENURILE DIN INTRAVILANUL LOCALITĂŢILOR

Articolul 42. Terenurile din intravilan

Terenurile din intravilan se află în administrarea autorităţilor administraţiei publice locale, iar din municipii - în proprietate municipală.

Articolul 43. Stabilirea perimetrului localităţii

Perimetru al localităţii este hotarul intravilanului (teritoriului ei) care îl desparte de extravilan. Perimetrul respectiv al localităţii se stabileşte prin reglementarea regimului proprietăţii funciare în conformitate cu planul general şi pe baza argumentării tehnico-economice a dezvoltării oraşului şi satului (comunei).

Perimetrul oraşelor se stabileşte şi se modifică de către Guvern.

Perimetrul celorlalte localităţi se stabileşte şi se modifică de autorităţile administraţiei publice locale.

Includerea terenurilor în perimetrul oraşului nu implică suspendarea dreptului asupra terenurilor aflate în posesiune sau în folosinţă.

Retragerea acestor terenuri se face în modul stabilit de prezentul Cod şi de alte acte legislative.

Articolul 44. Componenţa terenurilor oraşelor şi satelor (comunelor)

Din componenţa terenurilor oraşelor şi satelor (comunelor) fac parte:

terenurile pe care sînt amplasate construcţii şi alte amenajări;

terenurile de uz public;

terenurile pentru transporturile rutier, feroviar, naval, aerian, prin conducte, pentru liniile de telecomunicaţii, de transport electric, pentru exploatări miniere şi pentru alte industrii;

terenurile împădurite;

terenurile cu destinaţie agricolă şi alte terenuri;

Articolul 45. Folosirea terenurilor oraşelor şi satelor (comunelor)

Toate terenurile oraşelor şi satelor (comunelor) se folosesc în conformitate cu planurile lor de sistematizare şi cu planurile de organizare economico-funciară a intravilanului localităţilor.

Planurile de sistematizare ale oraşelor şi satelor (comunelor) determină direcţiile principale ale folosirii terenurilor din intravilan pentru construirea caselor, a obiectelor industriale şi de altă natură, pentru amplasarea şi amenajarea locurilor de agrement, iar planurile de organizare economico-funciară a intravilanului determină direcţiile principale ale folosirii terenurilor care nu sînt destinate construcţiilor şi a celor care rămîn temporar neocupate de construcţii.

Articolul 46. Terenurile destinate construcţiilor urbane şi rurale

Terenurile destinate construcţiilor urbane şi rurale cuprind terenurile pe care sînt amplasate construcţiile şi amenajările şi cele pe care urmează să fie construite case, clădiri de menire social-culturală, industrială şi cu alte destinaţii.

Aceste terenuri se atribuie întreprinderilor, instituţiilor şi organizaţiilor pentru zidirea şi exploatarea construcţiilor industriale a caselor, a clădirilor de menire social-culturală, a altor construcţii şi amenajări, precum şi cetăţenilor pentru construcţia individuală de locuinţe.

Suprafaţa terenurilor şi condiţiile folosirii lor în scopurile menţionate se stabilesc conform normelor şi documentaţiei tehnice de proiectare.

Pe terenurile atribuite se interzice începerea lucrărilor de construcţie pînă la permisiunea dată de către organele de arhitectură şi urbanistică.

Articolul 47. Terenurile de uz public din oraşe şi sate (comune)

Terenuri de uz public din oraşe şi sate (comune) sînt terenurile folosite pentru căile de comunicaţie (pieţe, străzi, pasaje, drumuri şi altele asemenea), pentru necesităţile social-culturale ale populaţiei (grădini publice, parcuri, lacuri, plaje, bulevarde, scuaruri), pentru cimitire şi alte necesităţi ale gospodăriei comunale.

Pe terenurile de uz public se permite amplasarea construcţiilor şi amenajărilor capitale în conformitate cu destinaţia specială a acestor terenuri, precum şi a construcţiilor şi amenajărilor provizorii uşoare (gherete, chioşcuri), fără ca aceasta să fie în detrimentul terenurilor de uz public.

Articolul 48. Terenurile pentru transporturile rutier, feroviar, naval, aerian, prin conducte, pentru liniile de telecomunicaţii şi transport electric, pentru exploatările miniere şi pentru alte industrii

Terenuri pentru transporturile rutier, feroviar, naval, aerian, prin conducte, pentru liniile de telecomunicaţii şi transport electric, pentru exploatările miniere şi pentru alte industrii sînt terenurile atribuite întreprinderilor, instituţiilor şi organizaţiilor respective pentru realizarea funcţiilor lor.

Amplasarea construcţiilor şi amenajărilor pe aceste terenuri, precum şi lucrările de amenajare, le efectuează beneficiarii funciari prin hotărîrea autorităţilor administraţiei publice locale respective.

Punerea la dispoziţia întreprinderilor, instituţiilor şi organizaţiilor a suprafeţelor pentru exploatarea industrială a zăcămintelor se face după demarcarea arterei miniere.

Articolul 49. Terenurile împădurite ale oraşelor şi satelor (comunelor)

Terenurile împădurite ale oraşelor şi satelor (comunelor) servesc ameliorării mediului înconjurător, organizării odihnei, nevoilor de cultură, apărării teritoriului localităţilor împotriva eroziunii cauzate de apă şi de vînt.

Articolul 50. Terenurile cu destinaţie agricolă şi alte terenuri ale oraşelor şi satelor (comunelor)

Terenurile cu destinaţie agricolă în oraş şi sat (comună) sînt terenurile arabile, plantaţiile multianuale, fîneţele, imaşurile, pepinierele şi altele asemenea.

Terenurile agricole pot fi atribuite în folosinţa întreprinderilor, instituţiilor, organizaţiilor agricole, precum şi cetăţenilor pentru agricultură, legumicultură, păşuni şi fîneţe.

Din alte terenuri fac parte rîpele, ravenele, bolovănişurile şi alte terenuri necultivabile.

Articolul 51. Amenajarea teritoriilor oraşelor şi comunelor (satelor)

Autorităţile administraţiei publice locale execută complexul necesar de lucrări pentru amenajarea şi înverzirea teritoriilor oraşelor şi satelor (comunelor). Întreprinderile, instituţiile, organizaţiile şi cetăţenii sînt datori, în conformitate cu regulile aprobate de autorităţile administraţiei publice locale, să păstreze plantaţiile verzi, să ţină teritoriile, atribuite lor, într-o ordine conform cerinţelor sanitare şi de protecţie contra incendiilor.

Capitolul VII
TERENURILE DESTINATE INDUSTRIEI, TRANSPORTURILOR, TELECOMUNICAŢIILOR ŞI TERENURILE CU ALTE DESTINAŢII SPECIALE

Articolul 52. Terenurile destinate industriei, transporturilor, telecomunicaţiilor şi terenurile cu alte destinaţii speciale

Terenuri destinate industriei, transporturilor, telecominicaţiilor şi terenuri cu alte destinaţii speciale sînt terenurile atribuite de autorităţile administraţiei publice locale pentru amplasarea şi exploatarea clădirilor administrative şi de deservire, a construcţiilor auxiliare şi construcţiilor industriale, miniere, de transport şi a altor întreprinderi, instituţii şi organizaţii,

pentru construirea căilor de acces, a rețelelor inginereşti, organizarea producției industriale, construcția magistralelor de transport, instalarea liniilor de telecomunicații, de transport electric.

Suprafețele terenurilor atribuite în aceste scopuri se stabilesc în conformitate cu normele şi documentația proiectelor tehnice aprobate, iar atribuirea lor se face ținîndu-se cont de succesiunea valorificării lor.

Atribuirea de terenuri întreprinderilor, instituțiilor şi organizațiilor pentru exploatarea zăcămintelor se face numai cu condiția legalizării înstrăinării terenurilor respective în scopuri miniere şi reîntegrării în circulația agricolă a terenurilor exploatate anterior în aceste scopuri.

Modul de folosire a terenurilor destinate industriei, transporturilor, telecomunicațiilor şi a terenurilor cu alte destinații speciale se stabileşte de legislație.

Articolul 53. Stabilirea zonelor de influență a întreprinderilor, instituțiilor şi organizațiilor industriei, transporturilor, telecomunicațiilor şi altor obiecte asupra terenurilor din vecinătatea lor

În jurul întreprinderilor, instituțiilor şi organizațiilor industriei transporturilor, telecomunicațiilor şi al altor obiecte care provoacă efecte de poluare a terenurilor din vecinătate şi asupra producției lor, în dependență de caracterul industriei se stabilesc zone de influență în conformitate cu normele, aprobate de organele pentru protecția mediului înconjurător.

Întreprinderile, instituțiile şi organizațiile în jurul cărora se stabilesc astfel de zone sînt obligate să marcheze hotarele zonelor cu semne informative speciale.

Stabilirea acestor zone nu-i privează pe deținătorii de terenuri de dreptul de proprietate, de posesiune şi beneficiere funciară. În limitele zonelor indicate, deținătorii de terenuri sînt obligați să respecte regulile pentru astfel de zone.

Deținătorii ale căror terenuri au fost incluse în aceste zone de influență au dreptul la compensarea pierderilor legate de influența negativă asupra producției agricole şi celei silvice, precum şi de degradarea terenurilor, sau la privilegii fiscale.

Articolul 54. Amplasarea obiectelor pe terenuri cu destinație specială

Magistralele de transport, liniile de telecomunicații şi de transport electric, conductele de petrol şi de gaz, de canalizare, apeductele, precum şi alte instalații similare se vor grupa şi amplasa de-a lungul şi în imediata apropiere a căilor de comunicații, digurilor, canalelor de irigare şi de desecare în aşa fel încît să nu stînjenească efectuarea lucrărilor agricole.

Articolul 55. Terenurile destinate necesităților de apărare şi trupelor de grăniceri şi de interne

Sînt considerate terenuri destinate necesităților de apărare şi trupelor de grăniceri şi de interne terenurile repartizate pentru amplasarea şi desfăşurarea activității permanente a unităților militare, instituțiilor de învățămînt militar şi organizațiilor Forțelor Armate, trupelor de grăniceri şi de interne.

Folosirea în alte scopuri a terenurilor destinate necesităților de apărare şi trupelor de grăniceri şi de interne este interzisă.

Dimensiunile terenurilor repartizate pentru necesitățile de apărare şi trupelor de grăniceri şi de interne se stabilesc în conformitate cu normativele în vigoare şi se coordonează cu autoritățile administrației publice locale.

Modul de repartizare şi utilizare a terenurilor pentru necesitățile de apărare şi trupelor de grăniceri şi de interne este stabilit de Guvern.

Capitolul VIII
TERENURILE DESTINATE OCROTIRII NATURII, OCROTIRII SĂNĂTĂȚII, ACTIVITĂȚII RECREATIVE, TERENURILE DE VALOARE ISTORICO-CULTURALĂ, TERENURILE ZONELOR SUBURBANE ŞI ALE ZONELOR VERZI

Articolul 56. Terenurile destinate ocrotirii naturii

Din terenurile destinate ocrotirii naturii fac parte terenurile rezervațiilor, parcurilor naționale, parcurilor dendrologice şi zoologice, grădinilor botanice, braniştilor, monumentelor naturii, terenurile zonelor de protecție şi zonelor sanitare.

Din categoria terenurilor rezervațiilor fac parte terenurile în al căror perimetru se află obiecte naturale, ce reprezintă valoare ştiințifică şi culturală (landşafturile tipice şi unicale, comunități de organisme vegetale şi animale, formațiuni geologice, specii de plante, animale rare). Ele sînt repartizate pentru păstrarea în stare naturală a complexelor naturale tipice sau unicale pentru zona de landşaft cu tot ansamblul ei de componente, pentru studierea proceselor şi fenomenelor în mersul lor firesc în vederea elaborării bazelor ştiințifice ale ocrotirii naturii.

Din categoria terenurilor parcurilor naționale fac parte terenurile care au o deosebită valoare ecologică, istorică şi estetică în virtutea îmbinării reuşite a landşafturilor naturale şi culturale.

Din categoria terenurilor parcurilor dendrologice şi zoologice, ale grădinilor botanice fac parte terenurile repartizate pentru studierea, păstrarea şi îmbogățirea în condiții artificiale a resurselor florei şi faunei, pentru folosirea lor eficientă în plan ştiințific, cultural, economic şi păstrarea genofondului.

Din categoria terenurilor de branişte fac parte terenurile destinate păstrării, restabilirii şi reproducerii resurselor naturale şi menținerii echilibrului ecologic general, obiectele complexe biologice, paleontologice, hidrologice şi geologice de landşaft.

Din categoria terenurilor monumentelor naturii fac parte terenurile care au obiecte naturale unicale sau tipice, cu valoare ştiințifică, cultural-instructivă şi de reconfortare, dar care nu sînt recunoscute drept monumente de istorie şi cultură.

Terenurile destinate ocrotirii naturii sînt prin exclusivitate proprietate a statului.

Pe terenurile destinate ocrotirii naturii este interzisă activitatea ce vine în contradicție cu destinația lor specială. Ele sînt retrase din folosință, dacă această destinație nu corespunde regimului de protecție, stabilit pentru aceste terenuri.

Modul şi condițiile folosirii terenurilor destinate ocrotirii naturii se stabilesc de legislația privind ocrotirea naturii şi mediului înconjurător.

Articolul 57. Terenurile destinate ocrotirii sănătății

Din categoria terenurilor destinate ocrotirii sănătății fac parte terenurile pe care există obiecte de tratament natural (izvoare de ape minerale, nămoluri curative) şi condiții climaterice deosebit de favorabile profilaxiei şi tratamentului.

Aceste terenuri se atribuie în folosință stațiunilor balneare, instituțiilor terapeutice şi urmează a fi protejate în mod deosebit.

În scopul protecției obiectelor de tratament natural, la toate stațiunile balneare se creează zone de protecție sanitară. În limitele lor se interzice darea terenurilor în posesiune, folosință, inclusiv în arendă, întreprinderilor, instituțiilor şi organizațiilor a căror activitate este incompatibilă cu protecția obiectelor naturale curative şi cu menținerea condițiilor favorabile pentru odihna populației.

Întreprinderile, instituțiile şi organizațiile în jurul cărora se stabilesc zone cu condiții deosebite de folosință a terenurilor sînt datoare să marcheze granițele lor cu semne informative speciale.

Modul şi condițiile folosirii terenurilor destinate ocrotirii sănătății sînt stabilite de prezentul Cod şi de o legislație specială.

Articolul 58. Terenurile destinate activităţii recreative

Terenuri destinate activităţii recreative sînt terenurile prevăzute şi folosite pentu odihnă şi turism. Din această categorie fac parte terenurile pe care se află case de odihnă, pensionate, sanatorii, campinguri, baze turistice,tabere turistice şi tabere de fortificare a sănătăţii, staţii turistice, parcuri şi tabere pentru copii, poteci didactico-turistice, trasee marcate.

Pe asemenea terenuri este interzisă activitatea ce împiedică folosirea lor conform destinaţiei speciale.

Modul de folosire a acestor terenuri este stabilit de autorităţile administraţiei publice locale şi de organele de ocrotire a naturii.

Articolul 59. Terenurile de valoare istorico-culturală

Din categoria terenurilor de valoare istorico-culturală fac parte rezervaţiile istorico-culturale, parcurile memoriale, mormintele, monumentele arheologice şi arhitecturale şi complexele arhitecturale de landşaft.

Pe aceste terenuri este limitată orice activitate care contravine destinaţiei lor speciale.

Articolul 60. Terenurile zonelor suburbane şi zonelor verzi

Terenurile din extravilan destinate amplasamentelor, legate de amenajarea şi funcţionarea normală a gospodăriei orăşeneşti, precum şi cele ocupate de păduri, grădini publice şi de alte spaţii verzi, care au funcţii de protecţie, sanitaro-igienice, de fortificare a sănătăţii şi care sînt locuri de odihnă a populaţiei, se includ de către autorităţile administraţiei publice locale în zona suburbană şi în zona verde.

Terenurile zonelor suburbane şi zonelor verzi se folosesc conform proiectelor de organizare a acestor zone. Ele sînt protejate de stat.

Aici sînt interzise construcţiile şi amenajările incompatibile cu destinaţiile acestor terenuri.

La includerea terenurilor în zona suburbană şi în zona verde se păstrează drepturile deţinătorilor de terenuri.

Articolul 61. Stabilirea hotarelor zonelor de protecţie şi zonelor sanitare

Zonele de protecţie şi zonele sanitare se stabilesc în jurul rezervaţiilor, zonelor de construcţie a localităţilor, terenurilor destinate fortificării sănătăţii, rîurilor, pîraielor şi lacurilor, construcţiilor hidrotehnice şi de acumulare a apei, resurselor de aprovizionare cu apă potabilă şi cu apă tehnică, apeductelor magistrale şi interraionale. Suprafeţele, condiţiile şi modul de folosire a terenurilor din zonele de protecţie şi cele sanitare se stabilesc de legislaţie.

Zonele de protecţie şi cele sanitare se indică în natură prin semne informative.

Capitolul IX
TERENURILE FONDULUI SILVIC, FONDULUI APELOR ŞI ALE FONDULUI DE REZERVĂ

Articolul 62. Terenurile fondului silvic

Terenuri ale fondului silvic sînt terenurile acoperite cu păduri, precum şi cele neacoperite cu păduri, însă destinate împăduririi.

Terenurile fondului silvic se folosesc de către întreprinderile, instituţiile, organizaţiile gospodăriei silvice şi de alte întreprinderi conform destinaţiei silvice. Terenurile fondului silvic de stat pot fi folosite în alte scopuri, dacă această folosire este compatibilă cu interesele gospodăriei silvice.

În scopul asigurării împăduririi necesare şi prevenirii eroziunii solurilor, pentru împădurire pot fi folosite şi terenuri nefavorabile agriculturii.

Autorităţile administraţiei publice locale, de comun acord cu organele de stat pentru ocrotirea naturii, pot să atribuie terenuri din fondul silvic cetăţenilor, întreprinderilor, instituţiilor şi organizaţiilor, pentru a fi folosite temporar în scopuri agricole.

Modul de atribuire şi retragere a terenurilor din fondul silvic este stabilit de prezentul Cod, iar modul de folosire a lor de legislaţia silvică.

Articolul 63. Terenurile fondului apelor

Terenuri ale fondului apelor sînt terenurile aflate sub ape - albiile cursurilor de apă, cuvetele lacurilor, iazurilor, rezervoarelor de apă - mlaştinile, terenurile pe care sînt amplasate construcţii hidrotehnice şi alte amenajări ale serviciului apelor, precum şi terenurile repartizate pentru fîşiile de deviere (de pe maluri) a rîurilor, a bazinelor de apă, canalelor magistrale intergospodăreşti şi a colectoarelor.

Terenurile fondului apelor se folosesc pentru construcţia şi exploatarea instalaţiilor ce asigură satisfacerea necesităţilor de apă potabilă, tehnică, curativă, a altor necesităţi ale populaţiei, ale serviciului apelor, ale agriculturii, industriei, gospodăriei piscicole, energeticii, transportului, precum şi altor nevoi ale statului şi societăţii.

Modul de folosire a terenurilor din fondul apelor este stabilit de o legislaţie specială.

Articolul 64. Terenurile fondului de rezervă

Terenuri ale fondului de rezervă sînt toate terenurile neatribuite în proprietate, posesiune şi în folosinţă. Din ele fac parte şi terenurile asupra cărora dreptul de proprietate, posesiune şi beneficiere s-a stins în conformitate cu prevederile prezentului Cod.

Terenurile fondului de rezervă se află în subordinea autorităţilor administraţiei publice locale şi sînt destinate pentru a fi date în proprietate, posesiune şi folosinţă cetăţenilor, întreprinderilor, instituţiilor şi organizaţiilor în scopuri agricole, precum şi pentru alte nevoi ale statului şi societăţii.

Terenurile destinate dezvoltării sociale a localităţii, rezervate în condiţiile art.12, se atribuie în conformitate cu art.11 din prezentul cod. Înstrăinarea în alte scopuri a terenurilor menţionate se poate efectua doar în cazuri de interes deosebit, în urma consultării cetăţenilor localităţii respective.

[Art.64 al.(3) introdus prin LP140-XVI din 21.06.07, MO94-97/06.07.07 art.420]

Capitolul X
CADASTRUL FUNCIAR ŞI REGLEMENTAREA REGIMULUI PROPRIETĂŢII FUNCIARE

Articolul 65. Menirea cadastrului funciar

Cadastrul funciar are menirea de a asigura autorităţile administraţiei publice locale, întreprinderile, instituţiile, organizaţiile interesate şi cetăţenii cu informaţii despre starea terenului în scopul organizării folosirii raţionale şi protecţiei lui, reglementării relaţiilor funciare, regimului proprietăţii funciare, fundamentării proporţiilor plăţilor funciare, aprecierii activităţii economice, efectuării altor măsuri legate de folosirea terenului.

Articolul 66. Conţinutul cadastrului funciar

Cadastrul funciar conţine un sistem de informaţii şi documente despre regimul juridic al terenurilor, despre atribuirea lor deţinătorilor de terenuri, despre parametrii cantitativi şi calitativi şi despre valoarea economică a terenurilor.

Articolul 67. Modul de ţinere a cadastrului funciar şi a documentaţiei cadastrale

Cadastrul funciar este ţinut de autorităţile administraţiei publice locale conform unui sistem unic pentru întreaga republică pe seama mijloacelor din bugetul de stat şi cel local.

Modul de ţinere a cadastrului funciar se stabileşte de legislaţie şi se asigură prin efectuarea cercetării şi prospecţiunii topografice, aerofotogeodezice, cartografice, pedologice, geobotanice, geomorfologice şi de altă natură, prin înregistrarea deţinătorilor de teren, prin evidenţa şi aprecierea valorii terenului.

Documentele principale ce se elaborează pentru cadastrul funciar general sînt: dosarul lucrărilor de hotărnicie, planurile, registrele şi fişele cadastrale.

Îndrumarea, coordonarea tehnică, controlul ţinerii la zi a cadastrului funciar general sînt de competenţa Guvernului.

Articolul 68. Menirea reglementării regimului proprietății funciare

Reglementarea regimului proprietății funciare constituie un sistem de măsuri juridice, economice şi tehnice, menite să rezolve problemele din domeniul relațiilor funciare şi folosirii resurselor funciare.

Reglementarea regimului proprietății funciare se face în scopul organizării ştiințifice a folosirii raționale şi eficiente a terenurilor în toate ramurile economiei naționale, creării de condiții pentru îmbunătățirea landşafturilor naturale şi antropogene pentru asigurarea stabilității lor şi pentru protecția solului.

Articolul 69. Conținutul reglementării regimului proprietății funciare

Reglementarea regimului proprietății funciare prevede:

elaborarea schemelor republicane şi zonale, prognozelor şi programelor de ameliorare şi protecție a solului, precum şi a schemelor reglementării regimului proprietății funciare;

fundamentarea şi stabilirea hotarelor terenurilor cu regimuri speciale de ocrotire a naturii, de recreație şi de rezervație;

determinarea şi stabilirea pe teren a hotarelor unității teritorial-administrative şi a intravilanului localităților;

elaborarea proiectelor privind delimitarea unor noi terenuri pentru posesiune şi folosință, reglementarea celor existente, precum şi a terenurilor proprietarilor, lichidîndu-se incomoditățile din amplasarea lor;

repartizarea terenurilor în natură, pregătirea titlurilor care dovedesc dreptul de proprietate, posesiune şi de beneficiere;

efectuarea lucrărilor de evaluare şi evidență a terenurilor;

elaborarea proiectelor de reglementare a regimului proprietății funciare privind terenurile intragospodăreşti, terenurile deținătorilor, argumentîndu-se măsurile de folosire eficientă a terenurilor conform destinațiilor speciale, de sporire a fertilității solurilor şi de aplicare a tehnologiilor cruțătoare de natură;

elaborarea proiectelor de lucru legate cu valorificarea, îmbunătățirea şi protecția terenurilor;

elaborarea proiectelor de reglementare economico-funciară a teritoriilor localităților;

supravegherea de autor a realizării proiectelor de reglementare a regimului proprietății funciare;

efectuarea cercetărilor şi prospecțiunilor topografice, aerofotogeodezice, cartografice, pedologice, geobotanice, geomorfologice şi de altă natură.

Articolul 70. Organizarea şi modul de efectuare a reglementării regimului proprietății funciare

Reglementarea regimului proprietății funciare se efectuează, în baza hotărîrii autorității administrației publice locale la inițiativa organelor de reglementare a regimului proprietății funciare sau la cererea deținătorilor de terenuri interesați, de către organizațiile de stat de proiectare a regimului proprietății funciare din contul mijloacelor bugetului republican şi celui local.

Elaborarea proiectelor de reglementare a regimului proprietății funciare, de valorificare, îmbunătățire şi protecție a terenurilor, de realizare a măsurilor antierozive şi ameliorative poate fi efectuată şi la inițiativa deținătorilor de terenuri din contul acestora de către organizațiile de stat şi alte organizații de proiectare a reglementării regimului proprietății funciare.

Lucrările de reglementare a regimului proprietății funciare se efectuează în modul prevăzut de Regulamentul regimului proprietății funciare de stat, aprobat de Guvern.

Articolul 70/1. Consolidarea terenurilor agricole

Consolidarea terenurilor agricole reprezintă un complex de acțiuni juridice şi tehnice, întreprinse în scopul optimizării dimensiunii, amplasamentului terenurilor şi organizării sistemului de măsuri în vederea combaterii eroziunii solului şi sporirii fertilității lui, creînd

condiţii propice pentru activitatea economică a gospodăriilor ţărăneşti (de fermier), a întreprinderilor şi cooperativelor agricole de producţie, care cultivă pămîntul aflat în proprietate privată.

Consolidării pot fi supuse terenurile agricole situate în limitele unei singure localităţi.

Consolidarea terenurilor agricole se efectuează din iniţiativa proprietarilor de terenuri prin următoarele modalităţi:

în baza contractului de activitate economică comună (cooperativele agricole de producţie);

prin folosirea în comun a terenurilor agricole (în conformitate cu statutul întreprinderilor agricole);

prin separare, comasare şi redefinirea hotarelor sectoarelor de teren, prin arendă, vînzare-cumpărare, prin schimbul sectoarelor de teren de către deţinătorii de teren, inclusiv între deţinătorii de teren participanţi la procesul de consolidare; precum şi prin alte modalităţi neinterzise de legislaţie.

Metoda de consolidare a sectoarelor de teren agricole o vor alege proprietarii de teren.

Consolidarea terenurilor agricole se înfăptuieşte în baza proiectului de consolidare elaborat de o organizaţie autorizată de Guvern şi aprobat de proprietarii de teren. Consolidarea terenurilor agricole este susţinută de stat.

Consolidarea terenurilor agricole, în conformitate cu prezenta lege, este un proces benevol şi proprietarul de teren, din propria decizie, poate renunţa la procesul de consolidare a terenului în orice moment, pînă la perfectarea proiectului de consolidare a terenului.

Prevederile art.70/1-70/5 referitor la consolidarea terenului agricol nu urmăresc intenţia de a interzice sau de a restrînge activităţile independente de consolidare a terenului întreprinse de proprietarii de teren cu resurse proprii.

Toate cheltuielile de consolidare a terenului agricol întreprinse cu concursul primăriei în vederea investigării şi evaluării terenului, perfectării proiectului de consolidare, implementării acestuia şi înregistrării în registrul bunurilor imobiliare se vor suporta de la bugetul de stat, de la bugetul unităţii administrativ-teritoriale respective sau din alte surse de finanţare.

[Art.70/1 introdus prin L1006/25.04.02, MO71/06.06.02 art.573]

Articolul 70/2. Principiile de bază ale consolidării terenurilor

Consolidarea terenurilor se înfăptuieşte în baza cererii adresate în scris de către proprietar primăriei respective, în care se specifică modalitatea de consolidare.

În cazul în care terenurile proprietarilor, care au depus cereri de consolidare, formează masive compacte cu dimensiuni şi amplasament optimal, primăria, cu acceptul proprietarilor, va începe procedura de consolidare fără a elabora proiectul de consolidare.

În termen de 15 zile după depunerea de către proprietari a cererii de consolidare a terenurilor, primarul va respinge cererea sau va emite o dispoziţie cu privire la iniţierea procesului de consolidare, care va conţine descrierea generală a modalităţii de consolidare a terenului, sursele de finanţare a procesului dat, termenul de finalizare a lucrărilor de consolidare, numerele cadastrale ale terenurilor supuse consolidării, numele executantului proiectului de consolidare a terenurilor. La dispoziţie se va anexa lista proprietarilor participanţi la consolidarea terenurilor.

Dispoziţia primarului cu privire la iniţierea procesului de consolidare a terenurilor se va aduce la cunoştinţă solicitanţilor şi se va prezenta de către primărie oficiului cadastral teritorial pentru a se face înscrierea respectivă în registrul bunurilor imobile.

Cu condiţia respectării dreptului deţinătorului de teren de a se retrage din procesul de consolidare a terenului, în cazul existenţei unei înscrieri în registrul bunurilor imobile cu privire la iniţierea procesului de consolidare a terenului, deţinătorii de teren participanţi la procesul de consolidare nu sînt în drept să înstrăineze sau să depună în gaj terenul propus spre consolidare pînă la finalizarea procesului dat. Retragerea din procesul de consolidare a terenului se va anunţa prin notificarea primarului.

Deținătorii de teren participanți la procesul de consolidare sînt obligați să mențină starea actuală a terenurilor pînă la încheierea procesului de consolidare, să nu schimbe destinația acestora şi să nu modifice valoarea terenurilor prin activitățile întreprinse de ei.

Varianta finală a proiectului de consolidare a terenurilor se aprobă printr-un acord întocmit în scris de proprietarii de terenuri participanți la proces.

Proiectul de consolidare a terenului şi acordul proprietarilor de teren menționat la alineatul al şaptelea din prezentul articol se aprobă de către consiliul sătesc (comunal), orăşenesc, municipal. Decizia privind aprobarea proiectului de consolidare va conține numele proprietarilor terenurilor consolidate, date despre suprafața şi numerele cadastrale ale terenurilor fiecărui proprietar. În temeiul deciziei cu privire la aprobarea proiectului de consolidare se eliberează documentele ce confirmă drepturile deținătorilor de teren.

După aprobare, proiectul de consolidare a terenurilor se implementează.

Procesul consolidării terenului se consideră finalizat la data înregistrării terenurilor consolidate în registrul bunurilor imobile.

Proiectul de consolidare a terenurilor, aprobat prin decizia consiliului sătesc (comunal), orăşenesc, municipal, serveşte drept plan cadastral pentru localitatea respectivă şi drept bază pentru înregistrarea drepturilor de proprietate asupra acestora ale proprietarilor de teren.

[Art.70/2 introdus prin L1006/25.04.02, MO71/06.06.02 art.573]

Articolul 70/3. Consolidarea terenurilor prin schimb benevol

Cererile de consolidare sau asistență în procesul de consolidare a terenurilor prin schimb benevol pot fi prezentate primăriei de doi sau mai mulți proprietari de teren.

Schimbul benevol de terenuri agricole, cu antrenarea mai multor terenuri agricole separate, poate fi dirijat de către primăria localității respective.

Cheltuielile pentru efectuarea investigațiilor şi evaluarea terenului, elaborarea proiectului de consolidare a terenurilor, perfectarea documentelor de înregistrare în registrul bunurilor imobile vor fi suportate de la bugetul de stat sau de la bugetele locale (fonduri speciale).

Proprietarii care doresc să facă schimb de terenuri în baza unei înțelegeri reciproce vor avea dreptul să colecteze roada culturilor anuale şi multianuale de pe aceste terenuri.

Litigiile apărute în procesul implementării proiectului de consolidare a terenurilor agricole prin schimb benevol se soluționează în modul stabilit.

Dispoziția primăriei cu privire la consolidarea terenurilor agricole prin schimb benevol se ia în baza:

cererilor participanților la procesul de consolidare a terenurilor;
planului cadastral al terenurilor ce vor constitui obiectul consolidării;
proiectului de consolidare a terenului;
condițiilor schimbului de terenuri;
acordurilor de schimb benevol în scopul consolidării terenurilor;
surselor de finanțare a lucrărilor de consolidare şi a termenului presupus de finalizare;
elaborării unui nou plan cadastral;
modificării documentelor ce confirmă drepturile deținătorilor de teren;
reînregistrării sectoarelor de teren.

Dispoziția cu privire la demararea procesului de consolidare a terenurilor prin schimb benevol, în formă scrisă, se înmînează participanților la procesul de consolidare şi se aprobă de aceştia.

Terenurile consolidate prin schimb benevol se reînregistrează în baza unei decizii de aprobare a proiectului de consolidare.

[Art.70/3 introdus prin L1006/25.04.02, MO71/06.06.02 art.573]

Articolul 70/4. Evaluarea terenurilor supuse consolidării

Terenurile supuse consolidării se evaluează în baza prețului de piață. Plantațiile multianuale, instalațiile inginereşti, construcțiile amplasate pe sectorul de teren supus consolidării sînt

evaluate, de asemenea, în baza preţului de piaţă şi sînt luate în considerare la stabilirea preţului total al sectorului de teren.

Participanţii la procesul de consolidare primesc terenuri agricole la preţul de piaţă echivalent preţului de piaţă al terenului deţinut anterior.

[Art.70/4 introdus prin L1006/25.04.02, MO71/06.06.02 art.573]

Articolul 70/5. Consolidarea de către autorităţile administraţiei publice locale a terenurilor prin vînzare-cumpărare

Autorităţile administraţiei publice locale au dreptul de a procura terenuri la preţul de piaţă prin tranzacţii benevole cu persoane fizice şi persoane juridice.

Terenul procurat în baza prevederilor alineatului întîi din prezentul articol va fi inclus în fondul de rezervă cu destinaţia respectivă.

Plata pentru terenurile procurate se va face din contul mijloacelor unui fond special al primăriei.

Primăria este în drept să vîndă terenurile fondului de rezervă, să le dea în arendă sau în folosinţă gospodăriilor ţărăneşti (de fermier), asociaţiilor, cooperativelor şi altor agenţi economici care se ocupă cu agricultura, conform legislaţiei în vigoare.

[Art.70/5 introdus prin L1006/25.04.02, MO71/06.06.02 art.573]

Capitolul XI
SCHIMBAREA DESTINAŢIEI TERENURILOR

Articolul 71. Schimbarea destinaţiei terenurilor agricole

Schimbarea destinaţiei terenurilor agricole se efectuează prin hotărîre de Guvern, cu excepţia cazurilor prevăzute la alin.2, la propunerea consiliilor unităţilor administrativ-teritoriale de nivelul întîi sau, respectiv, de nivelul al doilea, în temeiul cererii proprietarului şi cu acordul organelor pentru protecţia mediului înconjurător.

Schimbarea destinaţiei terenurilor agricole cu gradul de evaluare a fertilităţii naturale mai mic de 40, în cazul trecerii acestora în fondul silvic, se efectuează prin decizia consiliilor unităţilor administrativ-teritoriale de nivelul al doilea, la propunerea consiliilor unităţilor administrativ-teritoriale de nivelul întîi, în temeiul cererii proprietarului.

[Art.71 în redacţia LP356-XVI din 23.12.05, MO21-24/03.02.06 art.97]

[Art.71 în redacţia LP356-XVI din 23.12.05, MO21-24/03.02.06 art.97]

~~Articolul 71. Schimbarea destinaţiei terenurilor agricole~~

~~Schimbarea destinaţiei terenurilor agricole se aprobă de consiliul raional sau municipal în cazuri excepţionale şi cu acordul organelor pentru protecţia mediului înconjurător.~~

Articolul 72. Schimbarea destinaţiei terenurilor de calitate superioară

Schimbarea destinaţiei terenurilor silvice de calitate superioară, a terenurilor ocupate de parcuri naţionale, rezervaţii, monumente, ansambluri arheologice şi istorice este interzisă.

Articolul 73. Schimbarea modului de folosinţă a terenurilor agricole

Schimbarea modului de folosinţă a terenurilor agricole - terenuri arabile, livezi, vii, păşuni, fîneţe, sere, a suprafeţelor pe care se află construcţii şi instalaţii agrozootehnice, drumuri de exploatare agricolă - se poate face cu acordul proprietarului funciar.

Trecerea terenurilor arabile într-o altă folosinţă agricolă, precum şi construirea de noi drumuri care servesc activităţile agricole se vor putea face numai cu autorizarea autorităţilor administraţiei publice locale.

Casarea viilor şi livezilor se face cu autorizarea autorităţilor administraţiei publice locale în modul stabilit de Guvern.

Articolul 74. Retragerea temporară a unor terenuri din circuitul agricol sau silvic

Retragerea temporară a unor terenuri din circuitul agricol sau silvic pentru executarea unor lucrări de prospecțiuni geologice, de instalare a unor linii de telecomunicații, de transport electric sau conducte de gaz, apeducte şi alte instalații similare se aprobă de autoritățile administrației publice locale cu acordul deținătorilor de terenuri.

În caz de necesitate a lichidării urmărilor avariilor şi a executării lucrărilor de urgență pentru întreținerea obiectivelor, prevăzute la alineatul 1 al prezentului articol, ocuparea terenurilor respective se face cu acordul deținătorilor de terenuri, iar în caz dacă aceştia refuză - cu autorizația autorităților administrației publice locale. În toate cazurile deținătorii de terenuri au dreptul la despăgubiri.

Organele şi unitățile care beneficiază retragerea temporară din circuitul agricol sau silvic a unor terenuri sînt obligate să ia măsurile necesare ca aceste terenuri să fie reîncadrate în circuitul agricol şi silvic la expirarea termenului aprobat.

Articolul 75. Schimbarea categoriei terenurilor cu destinație specială

Schimbarea categoriei terenurilor destinate industriei, transporturilor, telecomunicațiilor şi altor scopuri asemenea se aprobă prin hotărîrea Guvernului.

Aceste terenuri vor fi utilizate în strictă conformitate cu destinația lor. Desfăşurarea altor activități pe asemenea terenuri este admisă numai dacă nu împiedică folosirea lor potrivit destinației principale.

Titularii lucrărilor de investiții de producție şi ai altor activități cu destinație specială sînt obligați să ia măsurile necesare de amenajare şi nivelare a terenurilor pe care nu le mai folosesc în activitatea lor de producție şi care au rămas în urma extracției de materii prime (caolin, argilă, pietriş), incluzîndu-le în circuitul agricol, iar dacă aceasta nu e posibil, în producția piscicolă sau silvică.

În cazul în care beneficiarii funciari nu respectă prevederile alineatului precedent lor nu li se vor atribui alte terenuri.

Articolul 76. Dreptul întreprinderilor, instituțiilor şi organizațiilor la efectuarea lucrărilor de prospecțiune

Întreprinderile, instituțiile şi organizațiile care efectuează cercetări şi investigații geodezice, de prospecțiune geologică, de exploatare, cadastrale, de reglementare a regimului proprietății funciare, alte cercetări şi investigații execută astfel de lucrări pe toate terenurile fără retragerea lor de la deținători.

Autorizația pentru efectuarea lucrărilor de prospecțiune, cu excepția lucrărilor cadastrale şi de reglementare a regimului proprietății funciare, o eliberează autoritățile administrației publice locale, în conformitate cu competența lor, pe termen de cel mult un an în baza unei cereri argumentate şi unui extras din planul lucrărilor de prospecțiune.

Termenele începerii lucrărilor, locul efectuării lor, mărimea plății pentru folosirea terenului, obligațiile pentru repararea pierderilor şi pentru readucerea terenurilor în stare normală spre a fi folosite conform destinației lor speciale, precum şi alte condiții se prevăd în contractul încheiat cu deținătorul de teren.

Articolul 77. Obligațiile întreprinderilor, instituțiilor şi organizațiilor care efectuează lucrări de prospecțiune

Întreprinderile, instituțiile şi organizațiile care efectuează lucrări de prospecțiune sînt obligate ca din contul lor să aducă terenurile în stare normală pentru a fi folosite conform destinației lor speciale şi să le transmită deținătorilor în termenele stabilite prin contract.

Aducerea terenurilor în stare normală se face în procesul lucrărilor de prospecțiune, iar în cazul imposibilității de a le îmbina cel mult peste o lună de la încheierea lucrărilor de prospecțiune, exceptînd perioada înghețurilor la sol.

Întreprinderile, instituțiile şi organizațiile ce efectuează lucrări de prospecțiune, care după tehnologia executării lor necesită ocuparea terenului sau a unei părți din el pentru construcții provizorii, amplasarea utilajelor, tehnicii, depozitelor de materie primă şi altor construcții, care limitează complet sau parțial folosirea acestor terenuri, achită pentru deținători impozitul funciar ori, respectiv, arenda şi le repară integral toate pierderile, inclusiv avantajul ratat.

Neîndeplinirea acestor cerințe atrage după sine răspunderea conform Codului cu privire la contravențiile administrative.

Capitolul XII
PROTECȚIA ŞI AMELIORAREA TERENURILOR

Articolul 78. Scopul şi sarcinile protecției terenurilor

Protecția terenurilor constituie un sistem de măsuri juridice, organizatorice, economice şi de altă natură, prin care se urmăreşte folosirea lor rațională, preîntîmpinarea retragerii neîntemeiate a terenurilor din circuitul agricol, protecția lor contra efectelor antropogene nocive, precum şi regenerarea şi sporirea fertilității solurilor, productivității terenurilor destinate agriculturii şi silviculturii.

Protecția terenurilor se face pe baza calificării în complex a terenurilor agricole drept formațiuni (ecosisteme) naturale complexe, ținîndu-se cont de particularitățile lor zonale (regionale), de caracterul folosirii lor în scopul:

preîntîmpinării degradării şi distrugerii terenurilor, altor urmări defavorabile ale activității economice;

îmbunătățirii şi restabilirii terenurilor supuse degradării sau distrugerii;

creării unui mecanism de evidență şi control asupra stării ecologice a terenurilor, asigurării deținătorilor cu normative ecologice ale regimurilor de folosire optimă a terenurilor.

Articolul 79. Întreținerea terenurilor şi modul lor de protecție

Deținătorii de terenuri:

organizează rațional teritoriul;

păstrează şi îmbunătățesc fertilitatea solurilor, alte proprietăți utile ale terenului, introducînd asolamente fundamentate ştiințific, administrînd rațional îngrăşăminte, aplicînd metode cruțătoare de lucrare a terenului şi alte măsuri de protecție;

protejează terenurile contra eroziunii, cauzate de ape şi de vînt, prin măsuri economico-organizatorice, agrotehnice şi hidrotehnice, prin crearea unui sistem de perdele forestiere de protecție şi înierbare;

protejează terenurile contra subinundării, înmlăştinirii, salinizării uscării excesive, tasării, poluării cu deşeuri industriale, cu substanțe chimice, biologice şi radioactive, produse petroliere, cu gunoi menajer şi de producție, cu ape de scurgere, precum şi contra altor procese de ruinare;

protejează terenurile agricole contra acoperirii lor cu tufari, contra altor procese ce duc la înrăutățirea stării lor agrotehnice;

conservează terenurile agricole degradate, dacă este imposibilă restabilirea fertilității solurilor;

recultivă terenurile degradate, restabilesc şi îmbunătățesc fertilitatea lor, le antrenează în circuitul economic;

decopertează stratul fertil al solului în procesul efectuării lucrărilor de construcție, ameliorative şi altor lucrări legate de distrugerea solului, îl păstrează şi îl folosesc în scopuri de recultivare şi ameliorare a terenurilor agricole;

realizează programele de stat de dezvoltare economică şi socială privind protecția terenurilor.

Acțiunile de protecție a terenurilor se efectuează pe baza proiectelor de reglementare a

regimului proprietăţii funciare, de ameliorare şi de altă natură, elaborate şi aprobate în modul stabilit pe baza recomandărilor ştiinţei şi practicii înaintate.

Modul de protecţie a terenurilor este stabilit de legislaţia privind ocrotirea naturii şi mediului înconjurător.

Modul de protecţie a terenurilor se stabileşte de legislaţie.

Articolul 80. Cerinţele ecologice faţă de proiectarea, amplasarea, construcţia şi darea în exploatare a obiectelor, edificiilor şi amenajărilor care influenţează starea terenurilor

La proiectarea, amplasarea, construcţia şi darea în exploatare a obiectelor, edificiilor şi amenajărilor noi şi celor reconstruite, precum şi la implementarea unor tehnologii noi ce influenţează negativ starea terenurilor, trebuie să se prevadă şi să se ia măsuri în vederea protecţiei lor, de comun acord cu organele de ocrotire a naturii.

Darea în exploatare a obiectelor şi aplicarea tehnologiilor care nu asigură protecţia terenurilor contra degradării sau distrugerii sînt interzise.

Amplasarea obiectelor care influenţează negativ starea terenurilor se face pe baza unei argumentări ecologice speciale, se coordonează cu deţinătorii de terenuri, cu organele de ocrotire a naturii şi cu alte organe, în modul stabilit de legislaţie.

Articolul 81. Stimularea economică a folosirii raţionale şi a protecţiei terenurilor

Prin stimularea economică a folosirii raţionale şi a protecţiei terenurilor se urmăreşte ridicarea interesării deţinătorilor în păstrarea şi îmbunătăţirea fertilităţii solurilor, în protejarea terenurilor de urmările negative ale activităţii de producţie.

Stimularea economică prevede:

alocarea mijloacelor de la bugetul republican şi de la cel local pentru restabilirea terenurilor distruse nu din vina deţinătorilor;

scutirea de plată pentru terenurile aflate în stadiul de valorificare agricolă sau de îmbunătăţire a stării lor în perioada efectuării lucrărilor prevăzute de proiect;

acordarea de credite avantajoase;

compensarea parţială din mijloacele bugetului respectiv a reducerii venitului ca urmare a conservării provizorii a terenurilor distruse nu din vina deţinătorilor;

stimularea pentru îmbunătăţirea terenurilor, pentru sporirea fertilităţii solurilor şi a productivităţii lor, pentru obţinerea unei producţii pure din punct de vedere ecologic.

Modul de realizare a măsurilor legate de stimularea economică a folosirii raţionale şi a protecţiei terenurilor se stabileşte de legislaţie.

Articolul 82. Normele maxime permise de concentraţie în sol a substanţelor nocive

În interesul apărării sănătăţii omului, al protecţiei mediului înconjurător se stabilesc norme maxime de concentraţie a substanţelor chimice, bacteriologice, parazitare şi a diferitelor substanţe active în sol, care se iau în consideraţie la aprecierea terenului. Normele sus-numite şi metodica de apreciere a stării terenului se stabilesc de o legislaţie specială.

Articolul 83. Terenurile agricole de calitate superioară şi protecţia lor

Din categoria terenurilor agricole de calitate superioară fac parte terenurile situate pe cumpăna apelor şi pe versantele cu panta de pînă la 3 grade, precum şi terenurile cu gradul de evaluare a fertilităţii naturale de peste 60, terenurile irigate, loturile experimentale, terenurile instituţiilor de cercetări ştiinţifice şi de învăţămînt.

În vederea protecţiei terenurilor agricole de calitate superioară se interzice retragerea acestora din circuitul agricol, utilizarea lor în alte scopuri decît cele agricole, desfăşurarea pe aceste terenuri a operaţiunilor tehnologice şi de altă natură ce conduc la degradarea solului, cu excepţia cazurilor cînd sînt repartizate pentru construcţia obiectivelor liniare (drumuri, linii de

telecomunicaţii şi de transport electric, conducte), obiectivelor de exploatare minerală a petrolului şi gazelor şi a construcţiilor de producţie necesare pentru exploatarea acestora.

Retragerea terenurilor agricole de calitate superioară din circuitul agricol pentru necesităţile de stat şi publice se face numai în cazuri excepţionale, prin hotărîre a Guvernului.

Articolul 84. Regimul special al terenurilor irigate

Din categoria terenurilor irigate fac parte terenurile potrivite pentru agricultură şi irigare pe care se află reţele permanente sau provizorii de irigare, legate de sursa de irigare, ale cărei resurse asigură irigarea acestor terenuri.

Organele gospodăriei apelor sînt obligate să asigure deţinătorii de terenuri irigate cu apă de irigare conform limitelor şi evidenţei debitului surselor de apă.

Trecerea terenurilor irigabile în categoria celor neirigabile se face în modul stabilit de legislaţie.

Articolul 85. Formarea fondurilor pentru ameliorarea terenurilor degradate şi poluate

Fondurile pentru proiectarea şi executarea lucrărilor de restabilire şi ameliorare a terenurilor degradate şi poluate, provenind de la bugetul de stat şi din mijloacele deţinătorilor de terenuri, pot fi completate cusumele ce reprezintă despăgubirea plătită de persoanele fizice sau juridice vinovate de degradarea sau poluarea solului.

Capitolul XIII
CONTROLUL DE STAT ŞI MONITORINGUL FONDULUI FUNCIAR

Articolul 86. Controlul de stat asupra folosirii şi protecţiei terenurilor

Statul în persoana autorităţilor administraţiei publice locale are obligaţia să asigure folosirea raţională şi suficientă a terenurilor, precum şi protecţia acestora indiferent de destinaţia lor

Articolul 87. Sarcinile serviciului controlului de stat în domeniul folosirii şi protecţiei terenurilor

Sarcinile serviciului controlului de stat în domeniul folosirii şi protecţiei terenurilor constau în asigurarea respectării de către toate organele de stat şi cele obşteşti, de către întreprinderile, instituţiile şi organizaţiile agricole de stat, cooperatiste obşteşti, precum şi de întreprinderile mixte, persoanele fizice şi juridice străine, a cerinţelor legislaţiei funciare în scopul folosirii eficiente şi protecţiei cuvenite a terenurilor.

Articolul 88. Organele care exercită controlul de stat asupra folosirii şi protecţiei terenurilor

Controlul de stat asupra folosirii şi protecţiei terenurilor îl exercită Guvernul şi autorităţile administraţiei publice locale.

Dispoziţiile autorităţilor administraţiei publice locale şi ale organelor de stat împuternicite să exercite controlul asupra folosirii şi protecţiei terenurilor, emise în limitele competenţei lor, sînt obligatorii pentru toţi deţinătorii de terenuri.

Dispoziţiile autorităţilor administraţiei publice locale şi ale organelor de ocrotire a naturii în problemele folosirii şi protecţiei terenurilor în limitele competenţei lor sînt obligatorii pentru toţi deţinătorii de terenuri.

Modul de exercitare a controlului de stat asupra folosirii şi protecţiei terenurilor se stabileşte de legislaţie.

Articolul 89. Monitoringul fondului funciar

Monitoringul fondului funciar reprezintă un sistem de supraveghere şi prognoză a stării fondului funciar pentru evidenţa schimbărilor, pentru aprecierea acestor schimbări, pentru preîntîmpinarea urmărilor proceselor şi tendinţelor negative. Structura, conţinutul şi modul de realizare a monitoringului sînt stabilite de legislaţie, ţinîndu-se seama de condiţiile zonale.

Capitolul XIV
SOLUȚIONAREA LITIGIILOR FUNCIARE

Articolul 90. Litigiile dintre deținătorii de terenuri şi autoritățile administrației publice locale

Litigiile dintre deținătorii de terenuri şi autoritățile administrației publice locale se soluționează de organele ierarhic superioare, a căror decizie poate fi atacată în instanța judecătorească de drept comun sau economică competentă.

[Art.90 modificat prin L240/13.06.03, MO138/08.07.03 art.557]

~~Litigiile dintre deținătorii de terenuri şi autoritățile administrației publice locale se soluționează de organele ierarhic superioare, a căror decizie poate fi atacată în instanța judecătorească competentă.~~

Articolul 91.Litigiile dintre deținătorii de terenuri cu titlu de proprietate

Litigiile în care părțile sau una din părți sînt deținători de terenuri cu titlu de proprietate se examinează de către instanța judecătorească de drept comun sau economică competentă.

[Art.91 modificat prin L240/13.06.03, MO138/08.07.03 art.557]

[Art.91 modificat prin L240/13.06.03, MO138/08.07.03 art.557]

~~Articolul 91.Litigiile dintre deținătorii de terenuri cu titlu de proprietate~~

~~Litigiile în care părțile sau una din părți sînt deținători de terenuri cu titlu de proprietate se examinează de către instanțele judecătorești competente.~~

Articolul 92. Litigiile patrimoniale privind raporturile funciare

Litigiile patrimoniale dintre întreprinderi, instituții şi organizații privind raporturile funciare se soluționează de către judecătoria economică. Litigiile patrimoniale privind raporturile funciare, în care părțile sau una din părți sînt persoane fizice se examinează de către judecătoria raională, municipală (de sector) dacă legislația nu prevede altfel.

Articolul 93. Îndeplinirea deciziilor asupra litigiului funciar

Decizia autorităților administrației publice locale asupra litigiilor funciare intră în vigoare în momentul adoptării ei.

Atacarea deciziei în instanța judecătorească competentă suspendă îndeplinirea acesteia.

Decizia instanței judecătorești competente servește ca temei pentru eliberarea documentelor ce legalizează dreptul de proprietate, de posesiune şi de beneficiere funciară, inclusiv în condiții de arendă.

Îndeplinirea deciziei asupra litigiului funciar poate fi suspendată sau amînată de organul care a adoptat decizia sau de organul ierarhic superior.

Articolul 94. Exproprierea

Condițiile şi modul de expropriere, pentru nevoile statului şi ale societății, a terenurilor şi a construcțiilor ce constituie proprietate a persoanelor fizice şi juridice se reglementează prinr-o legislație specială, care asigură ocrotirea dreptului de proprietate.

Capitolul XV
RĂSPUNDEREA PENTRU ÎNCĂLCAREA LEGISLAȚIEI FUNCIARE

Articolul 95. Nulitatea tranzacțiilor dintre deținătorii de terenuri

Actele de vînzare-cumpărare, donație, amanetare, schimb şi alte tranzacții dintre deținătorii de terenuri înfăptuite cu încălcarea modului stabilit de legislație sînt nule.

Articolul 96. Răspunderea pentru încălcarea legislației funciare

Persoanele care încalcă legislația funciară poartă răspundere administrativă şi penală în conformitate cu legislația.

Constatarea contravenţiilor se efectuează de către autorităţile administraţiei publice locale şi organele de stat autorizate în acest scop, în limitele competenţei lor.

Aplicarea sancţiunilor nu scuteşte persoana culpabilă de obligaţiunea de a lichida încălcările comise.

Mijloacele încasate în urma aplicării amenzilor se varsă în bugetul de stat şi se folosesc pentru restabilirea, îmbunătăţirea terenurilor şi sporirea fertilităţii solurilor şi protecţia mediului înconjurător.

Articolul 97. Repararea pagubelor pricinuite deţinătorilor de terenuri

Pagubele pricinuite prin retragerea sau ocuparea temporară a terenurilor, precum şi prin limitarea drepturilor deţinătorilor sau prin înrăutăţirea calităţii terenurilor ca urmare a activităţii întreprinderilor, instituţiilor, organizaţiilor şi cetăţenilor, trebuie să fie reparate integral (inclusiv avantajul ratat) deţinătorilor de terenuri care au suportat aceste pagube.

Repararea pagubelor o fac întreprinderile, instituţiile şi organizaţiile cărora li s-au repartizat terenuri retrase, precum şi întreprinderile, instituţiile şi organizaţiile a căror activitate duce la limitarea drepturilor deţinătorilor de terenuri în legătură cu stabilirea zonelor de protecţie, zonelor sanitare şi de apărare a diferitelor obiecte, la înrăutăţirea calităţii terenurilor învecinate, ori la folosirea lor în alte scopuri, la scăderea volumului producţiei agricole şi la înrăutăţirea calităţii ei, în modul stabilit de legislaţie.

Litigiile legate de repararea pagubelor şi de evaluarea proporţiilor lor sînt soluţionate de instanţa judecătorească competentă.

Articolul 98. Repararea de către întreprinderi, instituţii, organizaţii a pierderilor din producţia agricolă şi silvică şi a avantajului ratat ca urmare a restituirii inoportune a terenurilor

În cazul restituirii inoportune a terenurilor productive, date în folosinţă provizorie întreprinderilor, instituţiilor şi organizaţiilor, acestea repară deţinătorilor de terenuri pierderile din producţia agricolă si silvică şi avantajul ratat, ca urmare a depăşirii termenelor folosinţei terenului, în mărimea şi îm modul stabilit de legislaţie.

Articolul 99. Repararea pierderilor din producţia agricolă şi silvică

Pierderile din producţia agricolă şi silvică, pricinuite de retragerea din circuitul agricol şi silvic sau de darea în folosinţă provizorie a terenurilor agricole şi silvice, în alte scopuri decît producţia agricolă şi silvică, precum şi limitarea drepturilor deţinătorilor de terenuri, de înrăutăţirea calităţii solurilor ca urmare a efectelor negative de întreprinderi, instituţii şi organizaţii sau a folosirii lor în alte scopuri, se repară la bugetul de stat şi se cheltuiesc pentru restabilirea şi valorificarea terenurilor sau sporirea fertilităţii lor. Compensarea acestor pierderi se face paralel cu repararea pagubelor.

Pierderile menţionate se repară integral conform normativelor, stabilite de Guvern.

Pierderile din producţia agricolă le repară întreprinderile, instituţiile şi organizaţiile agricole de stat, cooperatiste şi obşteşti dacă ele şi-au amplasat construcţiile pe terenuri irigabile şi desecate atribuite lor, pe terenuri cu plantaţii multianuale, pe terenuri arabile sau pe alte terenuri cu bonitate de peste 40 de puncte.

Articolul 100. Folosirea mijloacelor încasate pentru repararea pierderilor din producţia agricolă şi silvică

Mijloacele încasate pentru repararea pierderilor din producţia agricolă şi silvică sînt folosite numai la executarea lucrărilor de construcţii-montaj, de proiectări şi prospecţiuni şi de reglementare a regimului proprietăţii funciare, a lucrărilor legate de exploatarea terenurilor noi, de combaterea eroziunii şi alunecărilor de teren, de sporirea fertilităţii solurilor şi productivităţii terenurilor agricole şi silvice, în modul stabilit de legislaţie.

Proporţiile şi modul de determinare a pierderilor şi de folosire a mijloacelor încasate pentru aceste pierderi, precum şi lista întreprinderilor, instituţiilor şi organizaţiilor scutite

de repararea lor se stabilesc de legislație.

Articolul 101. Restituirea terenurilor ocupate fără autorizație

Terenurile ocupate fără autorizație se restituie deținătorilor legitimi, fără ca ei să repare cheltuielile făcute în timpul folosirii nelegitime a terenurilor. Aducerea terenurilor în stare bună pentru folosință, inclusiv demolarea construcțiilor se face pe seama întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor şi a cetățenilor care le-au ocupat fără autorizație.

Restituirea terenului ocupat fără autorizație se face în baza hotărîrii organelor de resort.

Capitolul XVI
ACORDURILE INTERNAȚIONALE

Articolul 102. Acordurile internaționale

Dacă un acord internațional parte la care este Republica Moldova are alte prevederi decît cele cuprinse în legislația funciară a Republicii Moldova, se aplică prevederile acordului internațional.

PREŞEDINTELE
REPUBLICII MOLDOVA **MIRCEA SNEGUR**

Chişinău, 25 decembrie 1991.
Nr. 828-XII.

Перевод

Республика Молдова

ПАРЛАМЕНТ

КОДЕКС Nr. 828
от 25.12.1991

Земельный кодекс*

Опубликован : 04.09.2001 в Monitorul Oficial Nr. 107 статья № : 817

ИЗМЕНЕН
ЗП140-XVI от 21.06.07, МО94-97/06.07.07 ст.420
ЗП101-XVI от 20.04.07, МО67-69/18.05.07 ст.307
ЗП266-XVI от 28.07.06, МО126-130/11.08.06 ст.643
ЗП356-XVI от 23.12.05, МО21-24/03.02.06 ст.97
ЗП277-XV от 16.07.04, МО132-137/06.08.04 ст.712
ЗП198-XV от 15.05.03, МО163-166/01.08.03, ст.650
ЗП240-XV от 13.06.03, МО138-140/08.07.03 ст.557
ЗП1006-XV от 25.04.02, МО71-73/06.06.02ст.573
ЗП528-XV от 11.10.01, МО131-132/31.10.01ст.986
**Повторно опубликован*
**Повторно опубликован*
на основании Постановления Парламента № 1546-XIII от 25.02.98 г. - Мониторул официал, 1998 г., № 26-27, ст. 176. Изменен законами Республики Молдова:
1) № 1322-XII от 9.03.93 г. - Мониторул Парламентулуй, 1993 г., № 3, ст. 58;
2) № 1356-XII от 18.03.93 г. - Мониторул Парламентулуй, 1993 г., № 3, ст. 60;
3) № 266-XIII от 8.11.94 г. - Мониторул официал, 1994 г., № 15, ст. 166;
4) № 369-XIII от 10.02.95 г. - Мониторул официал, 1995 г., № 13, ст. 133;
5) № 421-XIII от 31.03.95 г. - Мониторул официал, 1995 г., № 24, ст. 279;
6) № 788-XIII от 26.03.96 г. - Мониторул официал, 1996 г., № 40-41, ст. 367;
7) № 1202-XIII от 29.05.97 г. - Мониторул официал, 1997 г. № 43-44, ст. 383;
8) № 173-XIV от 22.10.98 г. - Мониторул официал, 1998 г., № 108, ст. 656;
9) № 528-XIV от 22.07.99 г. - Мониторул официал, 1999 г., № 90-92, ст. 460;
10) № 1184-XIV от 27.07.00 г. - Мониторул официал, 2000 г., № 106-107, ст. 775.

ГЛАВА I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 1. Земельное законодательство

Земельные отношения регламентируются Конституцией Республики Молдова, настоящим кодексом и другими законодательными актами, принятыми в соответствии с ним.

Отношения в сфере использования и охраны других природных богатств (недра, леса, воды, растительный и животный мир, атмосферный воздух) регламентируются специальным законодательством.

Статья 2. Земельный фонд и его состав

Все земли, независимо от их назначения и вида собственности на них, составляют земельный фонд Республики Молдова.

Земельный фонд в зависимости от основного назначения состоит из следующих категорий:

земли сельскохозяйственного назначения;

земли в черте населенных пунктов;

земли промышленности, транспорта, связи и иного специального назначения;

земли природоохранного, оздоровительного, рекреационного, историко-культурного назначения, пригородных и зеленых зон;

земли лесного фонда;

земли водного фонда;

земли резервного фонда;

Статья 2^1. Объекты земельных отношений

Объектами земельных отношений являются земельные участки, земельные доли и права на них.

Земельные участки характеризуются площадью, местоположением, границами, имеют правовой статус и другие характеристики, отражаемые в документах государственной регистрации права на землю.

Земельные участки и связанные с ними объекты (почвы, замкнутые водоемы, леса, многолетние насаждения, здания, строения, сооружения и др.), перемещение которых без прямого ущерба их назначению невозможно, являются недвижимым имуществом.

Земельные участки могут быть делимыми и неделимыми.

Делимыми считаются земельные участки, которые без изменения их целевого назначения, нарушения противопожарных, санитарных, экологических, агротехнических и градостроительных норм могут быть разделены на части, каждая из которых после раздела образует самостоятельный земельный участок.

В предусмотренных законом случаях земельный участок может быть признан неделимым.

Объектом земельных отношений являются также земельные доли в земельном участке, находящемся в совместном пользовании.

Земельные доли имеют количественное выражение и описание, содержащее указание на назначение и виды угодий. Земельные доли в натуре не ограничиваются.

Статья 3. Собственность на землю

Земли в Республике Молдова могут находится в публичной и частной собственности. Государство охраняет в равной мере оба вида собственности.

Отношения собственности на землю устанавливаются законодательством.

Статья 4. Обладатели земель

Под понятием "обладатели земель" подразумеваются обладающие землей по праву собственности, владения и пользования.

Обладателями земель на праве частной собственности могут быть граждане Республики Молдова и иностранные инвесторы в соответствии с законодательством.

Все категории обладателей земель пользуются защитой у государства.

Не допускается возвращение земель бывшим собственникам и их наследникам. Им могут предоставляться земельные участки в собственность на условиях, предусмотренных

настоящим кодексом.

Статья 5. Экологическая охрана земли

Земля как жизненно важное пространство, средство сельскохозяйственного производства и место размещения всех объектов деятельности человека охраняется государством.

Экологическая охрана земель имеет приоритет перед другими видами деятельности.

Статья 6. Полномочия государства в области земельных отношений

Наделять землей и отчуждать ее, признавать права на землю за ее обладателями полномочны только органы государственного управления.

Государство поддерживает материально, финансово и организационно эффективное развитие всех форм хозяйствования на земле, перевооружение сельского хозяйства, направленное на улучшение обработки и освоения земли при соответствующем сокращении потерь и загрязняющих ее отходов, исследования экологических, экономических, социальных проблем, позволяющие обосновывать новые инвестиции в сельское хозяйство, меры по защите земли как основы стабильного развития хозяйств, обеспечивает экономное использование земель и сокращение площадей, занятых постройками, гарантирует право собственности и другие права обладателей земли.

Органы местного публичного управления образуют земельные комиссии, состоящие из советников местных советов, специалистов государственных землеустроительных органов и органов по приватизации, представителей сельскохозяйственных предприятий и жителей соответствующих административно-территориальных единиц. Функции земельных комиссий определяются в положении, разработанном Правительством.

Статья 6^1. Государственная регистрация земельных участков и прав на них

Земельные участки независимо от назначения и вида собственности, а также права на них подлежат государственной регистрации в реестре недвижимого имущества территориального кадастрового офиса в порядке, установленном Законом о кадастре недвижимого имущества.

Государственная регистрация земельных участков и прав на них в реестре недвижимого имущества территориального кадастрового офиса включает:

регистрацию права на земельный участок, границы которого окончательно не установлены;

обусловленную регистрацию права собственности на земельный участок в случае, если собственник участка не располагает документом, подтверждающим право собственности;

обусловленную регистрацию права собственности на земельный участок в случае, если собственник участка не может быть идентифицирован;

комплексную регистрацию земельного участка и права на него.

Регистрация права собственности на земельный участок, границы которого окончательно не установлены, осуществляется и в случае, если участок не отграничен в натуре, не картографирован или его границы не согласованы со смежными собственниками. В этом случае до установления границ участка в соответствии с законодательством регистрируется право каждого собственника на долю равноценной земли.

В случае, если собственник земельного участка не располагает документом, подтверждающим право собственности на него, до принятия мер по установлению права собственности это право регистрируется обусловленно на имя собственника земельного участка с соответствующей отметкой в реестре недвижимого имущества. В период действия обусловленной регистрации собственник земельного участка не располагает правом осуществления сделок с этим участком.

В случае, если в процессе регистрации не могут быть идентифицированы ни право собственности на земельный участок, ни его собственник, участок регистрируется обусловленно как собственность административно-территориальной единицы, в границах которой он расположен. Соответствующий орган местного публичного управления не имеет права осуществлять сделки с этим участком до рассмотрения данного дела по требованию этого органа в судебной инстанции, которая своим окончательным решением признает земельный участок бесхозяйным в соответствии с положениями Гражданского кодекса.
В целях государственной регистрации земельного участка и права на него территориальному кадастровому офису представляются документы, подтверждающие право на него, предусмотренные статьей 20 настоящего кодекса.
Незарегистрированное право собственности на земельный участок признается недействительным в отношениях с третьими лицами, в том числе с государством, не знающими о существовании этого права.
За регистрацию в территориальном кадастровом офисе права собственности на земельный участок по истечении установленного законом срока вносится двойная плата, установленная действующим законодательством.
[Ст. 6/1 введена ЗПС1006 от 25.04.02, МО071-073 от 06.06.02 ст.573]

ГЛАВА II
КОМПЕТЕНЦИЯ ПАРЛАМЕНТА, ПРАВИТЕЛЬСТВА, ОРГАНОВ МЕСТНОГО ПУБЛИЧНОГО УПРАВЛЕНИЯ В ОБЛАСТИ ЗЕМЕЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ

Статья 7. Компетенция Парламента

В компетенцию Парламента входят:
законодательное регламентирование земельных отношений на всей территории Республики Молдова;
организация контроля за соблюдением земельного законодательства;
определение земель со специальным правовым режимом;
установление тарифов для расчета нормативной цены на землю и ставок земельного налога;
решение иных вопросов, входящих в компетенцию Парламента.

Статья 8. Компетенция Правительства

В компетенцию Правительства входят:
утверждение черты городских населенных пунктов;
разработка мер по защите земельных участков и организация их исполнения;
ведение земельного кадастра и организация землеустройства на территории республики;
утверждение годового земельного кадастра;
установление порядка взыскания земельных налогов и других платежей;
определение и изменение назначения земель по предложению советов административно-территориальных единиц соответственно первого или второго уровня на основании заявления собственника;
[Ст.8 подабз.6 изменен ЗП356-VI от 23.12.05, МО21-24/03.02.06 ст.97]
[Ст.8 подабз.6 изменен ЗП356-XVI от 23.12.05, МО21-24/03.02.06 ст.97]
~~определение и изменение назначения земель в предусмотренном законом порядке;~~
изменение категории земель специального назначения;
разработка программ, схем, проектов и планов землеустройства в республике и обеспечение их осуществления;
разработка единой методики оценки земель;
организация контроля за использованием и охраной земель;
утверждение границ административно-территориальных единиц на основе предложений

районных или муниципальных советов;
определение перечня предприятий, учреждений и организаций, земли которых остаются в государственной собственности, и представление его на утверждение Парламенту;
утверждение площадей виноградников и садов, подлежащих списанию, на основе предложений районных исполнительных комитетов или примэрий муниципиев.

Статья 9. Компетенция районных и муниципальных советов

В компетенцию районных и муниципальных советов входят:
осуществление контроля за использованием и охраной земли;
установление и взыскание земельных налогов и других платежей;
установление и изменение границ населенных пунктов и разрешение споров, связанных с их изменением;
ведение земельного кадастра района и мунципия и организация землеустройства;
разработка программ, схем, проектов и планов районного и муниципального землеустройства и обеспечение их осуществления;
распределение и изъятие земель в предусмотренном законом порядке;
установление земель, остающихся государственной собственностью на территории района и муниципия;
изменение назначения сельскохозяйственных земель с оценочным баллом естественного плодородия менее 40 в случае их перевода в лесной фонд, по предложению советов административно-территориальных единиц первого уровня на основании заявления собственника;
[Ст.9 подабз.8 изменен ЗП356-VI от 23.12.05, МО21-24/03.02.06 ст.97]
[Ст.9 подабз.8 изменен ЗП356-XVI от 23.12.05, МО21-24/03.02.06 ст.97]
~~изменение назначения сельскохозяйственных земель;~~
удостоверение прав обладателей земли;
лишение обладателей земли права собственности на землю в соответствии с действующим законодательством;
определение и предоставление земельных участков для строительства;
выработка предложений для утверждения Правительством границ административно-территориальных единиц.

Статья 10. Компетенция сельских (коммунальных) и городских советов

В компетенцию сельских (коммунальных) и городских советов входят:
предоставление и отчуждение земли без изменения ее категории в предусмотренном законом порядке;
удостоверение в предусмотренном законом порядке прав обладателей земель;
обеспечение взыскания земельного налога;
осуществление государственного контроля за использованием и охраной земли;
ведение земельного кадастра в пределах подведомственной территории;
лишение прав обладателей земель в порядке, предусмотренном законом;
определение и предоставление земель под строительство и размещение строительных объектов в соответствии с законом;
разрешение земельных споров в пределах их компетенции;
организация проведения оценки земель по единой методике, разработанной Правительством;
определение земель, остающихся государственной собственностью на территории сел (коммун);
разработка предложений для утверждения районным и муниципальным советами черты сельских населенных пунктов;
представление предложений об изменении назначения сельскохозяйственных земель на

основании заявления собственника.
[Ст.10 подабз.12 введен ЗП356-XVI от 23.12.05, МО21-24/03.02.06 ст.97]

ГЛАВА III
ПРЕДОСТАВЛЕНИЕ И ОТЧУЖДЕНИЕ ЗЕМЛИ

Статья 11. Предоставление земельных участков под дома, хозяйственные постройки и огороды

Органы местного публичного управления бесплатно предоставляют гражданам земли с выдачей документов, удостоверяющих право собственности на них:
переводят в собственность граждан земельные участки, занятые домами, хозяйственными постройками и огородами, предоставленные им в соответствии с законодательством;
предоставляют вновь созданным семьям земельные участки из резерва земель населенных пунктов, до его полного израсходования, под строительство жилых домов, хозяйственных построек и огороды в размере: в городах - от 0,04 до 0,07 га, в сельских населенных пунктах - до 0,12 га. Конкретные размеры земельных участков определяются органами местного публичного управления;
переводят (в пределах норм градостроительства или, если это невозможно, исходя из реальной площади земельного участка, обслуживающего строения) земельные участки, на которых расположены приватизированные многоквартирные жилые дома, не являющиеся многоэтажными, в общую долевую собственность собственников квартир пропорционально приватизированной каждым из них площади.
Вторичная передача в частную собственность гражданам земельных участков для целей, указанных в части первой настоящей статьи, осуществляется за плату путем продажи на аукционах, организованных органом местного публичного управления. Начальная цена продажи не может быть ниже нормативной цены на землю, рассчитанной исходя из тарифов, установленных действующим законодательством.
Допускается вторичная бесплатная передача земельных участков для целей, указанных в части первой настоящей статьи, гражданам, земельная собственность которых нарушена в результате стихийных бедствий.

Статья 12. Предоставление в частную собственность земли доли равноценной земли

Земельные комиссии, созданные в соответствии со статьей 6 настоящего кодекса, определяют земли, остающиеся в публичной собственности в границах административно-территориальной единицы:
резервируют до 5 процентов земель сельскохозяйственного назначения для нужд социального развития населенного пункта;
резервируют соответствующие площади для общественных пастбищ.
[Часть 2 ст.12 исключена ЗР006 от 25.04.02, МО071-073 от 06.06.02 ст.573]
[Часть 2 ст.12 исключена ЗП1006 от 25.04.02, МО071-073 от 06.06.02 ст.573]
~~Монастырям и митрополии предоставляется в собственность до 5 га земли.~~
Разница между общей площадью земель административно-территориальной единицы и площадью земель, находящихся в публичной собственности, составляет приватизационный фонд.
Земельные комиссии определяют размер доли равноценной земли, предоставляемой в частную собственность:
членам колхозов, работникам совхозов и производственных участков аграрных (зоотехнических) колледжей или иных сельскохозяйственных предприятий, в том числе пенсионерам этих хозяйственных единиц;
работникам организаций и предприятий, проживающим в сельской местности и непосредственно выполняющим работы по строительству и

эксплуатации мелиоративных систем, восстановлению и улучшению земель и повышению плодородия почв в соответствующем населенном пункте, в том числе пенсионерам этих хозяйственных единиц;
лицам, проживающим в сельской местности и переведенным из сельскохозяйственных предприятий в колхозные и межхозяйственные строительные и транспортные организации, в том числе пенсионерам этих хозяйственных единиц;
работникам межхозяйственных животноводческих предприятий, в том числе пенсионерам этих хозяйственных единиц.
Работникам и пенсионерам межхозяйственных животноводческих предприятий, не имеющих в пользовании сельскохозяйственных земель, подлежащих приватизации, доля равноценной земли предоставляется по месту жительства;
лицам, избранным на выборные должности или проходящим срочную военную службу, работавшим до этого в сельскохозяйственных предприятиях;
лицам, проработавшим в сельскохозяйственных предприятиях соответствующего населенного пункта: мужчины - 25 лет, женщины - 20 лет;
ветеранам второй мировой войны, бывшим воинам-интернационалистам,
семьям лиц, погибших вследствие участия в боевых действиях по защите территориальной целостности и независимости Республики Молдова, проживающим в сельской местности, - по месту жительства;
лицам, подвергшимся политическим репрессиям и впоследствии реабилитированным, проживающим в сельской местности, - по месту жительства;
лицам, которые передали свою землю коллективным хозяйствам, но не работают в них.
[Ст.12 часть 4 изменина ЗП528от 11.10.01, МО131-132 от 31.10.01 ст.985]
[Ст.12 часть 4 изменина ЗП528 от 11.10.01, МО131-132 от 31.10.01 ст.985]
~~лицам, которые передали свою землю коллективным хозяйствам, но не работают в них, при условии, что они обоснуются в соответствующем населенном пункте.~~
(Признано неконституционным выражение "...при условии, что они обоснуются в соответствующем населенном пункте" подпункт 9 части 4 ст. 12 в соотв. с Пост. Конст. суда № 29 от 27.10.97 г.)
До 50 процентов доли равноценной земли, рассчитанной по данной административно-территориальной единице, предоставляется:
лицам, указанным в абзацах втором - шестом части четвертой настоящей статьи, работавшим на промышленных предприятиях и на других несельскохозяйственных предприятиях, в учреждениях, организациях, имеющим стаж работы в сельском хозяйстве менее 5 лет;
лицам, проживающим в сельской местности, занятым в социальной сфере, имеющим стаж работы: мужчины - 25 лет, женщины - 20 лет и утратившим способность трудиться по специальности по возрасту или из-за болезни, если ни один из членов семьи не получил долю равноценной земли;
работникам учебных участков аграрных (зоотехнических) колледжей, в том числе пенсионерам этих хозяйственных единиц.
Все операции по предоставлению доли равноценной земли осуществляются по состоянию на 1 января 1992 года.
Установление права собственности на долю равноценной земли осуществляется на основе решения органов местного публичного управления путем выдачи документа, удостоверяющего это право.
(Признаны неконституционными некоторые положения абзаца 7 ст.12 в соотв. с Пост. Конст. суда № 110 от 25.01.96 г.)

Статья 13. Предоставление в натуре (на местности) долей равноценной земли

Местоположение земельных участков, выделяемых в качестве долей равноценной земли, определяется примэрией села (коммуны) или города без подачи заявления собственником доли равноценной земли на основании проекта организации территории, разрабатываемого государственным или частным предприятием, имеющим соответствующую лицензию.

Проект организации территории утверждается примэрией села (коммуны) или города по предложению земельной комиссии.

При разработке проекта организации территории учитываются списки групп собственников долей равноценной земли, утвержденные примэрией села (коммуны) или города, и последовательность предоставления земельных участков в пределах полей.

По заявлению собственника доли равноценной земли в процессе разработки проекта организации территории примэрия села (коммуны) или города может принять решение о предоставлении в натуре (на местности) доли равноценной земли и огорода (огородов), расположенного за чертой населенного пункта, в виде одного участка.

Доля равноценной земли, предоставляемая в натуре (на местности) в соответствии с проектом организации территории, в зависимости от ситуации может быть разделена, но не более чем на три земельных участка (участок пашни, участок виноградника, участок сада).

Примэрия на основании предложения земельной комиссии и с учетом пожеланий собственников долей равноценной земли принимает решение о предоставлении земельных участков с равным количеством балло-гектаров, или земельных участков равной площади без учета бонитета почв, или земельных участков равной площади с учетом среднего бонитета почв соответствующего поля.

Примэрия села (коммуны) или города выдает акт, удостоверяющий право обладателя земли на каждый земельный участок, регистрирует собственников земельных участков в кадастровом регистре обладателей земель и устанавливает, по заявлению обладателя земельного участка, границы последнего в натуре (на местности).

Статья 14. Наследование и отчуждение земель, приобретенных в частную собственность

Земли, приобретенные в частную собственность, наследуются в порядке, предусмотренном действующим законодательством.

Отчуждение земли при жизни собственников разрешается в строгом соответствии с действующим законодательством.

Статья 15. Предоставление земель для несельскохозяйственных или нелесохозяйственных нужд

Государственным и муниципальным предприятиям, учреждениям и организациям предоставляются в пользование земли, находящиеся в публичной собственности государства, и соответственно земли, находящиеся в публичной собственности административно-территориальных единиц, для осуществления на них своей деятельности.

Для строительства промышленных, жилищно-коммунальных объектов, железных и автомобильных дорог, линий электропередачи, магистральных трубопроводов, а также для иных несельскохозяйственных или нелесохозяйственных нужд предоставляются земли с низким бонитетом, а также земли, не покрытые лесом.

Процедура предоставления земель для несельскохозяйственных или нелесохозяйственных нужд устанавливается положением о порядке предоставления и изменения назначения земель, утвержденным Правительством.

[Ст.15 в редакции ЗП101-XVI от 20.0.07, МО67-69/18.05.07 ст.307]
[Ст.15 в редакции ЗП101-XVI от 20.04.07, МО67-69/18.05.07 ст.307]
~~Статья 15. Предоставление земель для несельскохозяйственных и нелесохозяйственных нужд~~
~~Промышленным, транспортным предприятиям и организациям, другим несельскохозяйственным государственным, кооперативным и общественным организациям предоставляются в пользование земли для осуществления на них своей деятельности. Эти земли являются государственной собственностью.~~
~~Для строительства промышленных предприятий, объектов жилищно-коммунального хозяйства, железных и автомобильных дорог, линий электропередачи, магистральных трубопроводов, а также для иных несельскохозяйственных нужд предоставляются земли, признанные по данным земельного кадастра непригодными для ведения сельского хозяйства, либо сельскохозяйственные угодья с низким бонитетом.~~
~~Для указанных целей выделяются земельные участки, не покрытые лесом.~~
~~Размещение социально-экономических объектов особого назначения производится с согласия местного населения.~~
~~Вопросы о предоставлении земельных участков под застройку на площадях залегания полезных ископаемых согласуется с республиканской геологической службой и органами государственного горного надзора. Линии электропередачи, связи и прочие коммуникации проводятся главным образом вдоль дорог и существующих трасс согласно действующим строительным нормам и правилам.~~
~~Предоставление земель для несельскохозяйственных и нелесохозяйственных нужд производится в два этапа:~~
~~- предварительное размещение объекта;~~
~~- окончательный отвод земельного участка.~~
~~Порядок возбуждения и рассмотрения ходатайства о предоставлении земельных участков для государственных и общественных нужд устанавливается законодательством.~~
Статья 15[1]. Земли культовых учреждений и кладбищ
Монастырям предоставляется в частную собственность бесплатно до 5 гектаров сельскохозяйственных земель, находящихся в публичной собственности административно-территориальных единиц.
Общая площадь монастырских земель, полученных в результате купли-продажи, дарения и т.д., не может превышать 100 гектаров.
Собственник церкви и других строений при ней является одновременно собственником прилегающих к ним земель в существующих границах.
Для устройства кладбищ предоставляются земли, находящиеся в публичной собственности административно-территориальных единиц.
[Ст.15/1 введена ЗП1006 от 25.04.02, МО071-073 от 06.06.02 ст.573]
[Ст.16 исключена ЗП101-XVI от 20.0407, МО67-69/18.05.07 ст.307]
[Ст.16 исключена ЗП101-XVI от 20.04.07, МО67-69/18.05.07 ст.307]
~~Статья 16. Согласование места размещения объекта строительства и необходимой площади земли~~
~~Предприятия, учреждения и организации, заинтересованные в получении земельных участков для строительства, обязаны предварительно согласовать с собственниками земли, землевладельцами и землепользователями, а также с органами местного публичного управления и органами охраны окружающей среды место размещения объекта, примерный размер участка и условия его отвода с учетом обеспечения комплексного развития этих предприятий, учреждений и организаций и рационального~~

~~использования земли.~~
~~Финансирование проектных работ до согласования с указанными выше лицами и инстанциями не допускается.~~
~~Согласование места размещения объекта и необходимой площади земли действительно в течение двух лет.~~
~~После утверждения проекта и включения объекта в план строительства предприятие, учреждение, организация обращаются в соответствующий орган местного публичного управления с ходатайством об окончательном отводе земельного участка.~~

Статья 17. Служебные наделы

Работники определенных отраслей народного хозяйства - транспорта, лесного хозяйства, лесной промышленности, связи, водного хозяйства, рыбного хозяйства и других - могут по решению руководства хозяйства, в котором трудятся, и в соответствии с установленными в этих отраслях положениями получить участки пахотной земли, сенокосы и пастбища.

Эти участки выделяются из земель, находящихся в пользовании соответствующей хозяйственной единицы, и могут быть использованы только в сельскохозяйственных целях.

Статья 18. Условия предоставления служебных наделов

Служебный надел предоставляется на время работы лицам в данном хозяйстве. После прекращения трудовых отношений между лицом и хозяйством право пользования служебным наделом прекращается, если на нем были посажены сельскохозяйственные культуры, после уборки урожая.

Семье предоставляется только один служебный надел, независимо от числа членов семьи, имеющих право на его получение.

Статья 19. Сохранение права на служебный надел

Право на служебный надел сохраняется за работниками, вышедшими на пенсию по старости или по инвалидности, за семьями работников, находящихся на действительной службе или поступивших на учебу, на весь период их службы или учебы и за нетрудоспособными членами семей работников, погибших при исполнении служебных обязанностей: за нетрудоспособным супругом и престарелыми родителями - пожизненно, за детьми - до совершеннолетия.

Статья 20. Документы, подтверждающие права обладателей земель

Документами, подтверждающими права обладетелей земель, являются: акт, удостоверяющий право обладателя земли, выдаваемый органами местного публичного управления в случаях предоставления ими земельных участков, находящихся в публичной собственности административно-территориальных единиц, или Государственным агентством по земельным отношениям и кадастру в случаях предоставления государством земельных участков, находящихся в публичной собственности государства, свидетельство о праве наследования, договор купли-продажи, договор дарения, договор мены, договор аренды и другие.

[Ст.20 ч.1 изменена ЗП277-XV от 16.7.04, MO132-137/06.08.04 ст.712]
[Ст.20 ч.1 изменена ЗП277-XV от 16.07.04, MO132-137/06.08.04 ст.712]

~~Документами, подтверждающими права обладетелей земель, являются: акт, удостоверяющий право обладателя земли, выдаваемый органами местного публичного управления при предоставлении государством земельных участков, свидетельство о праве наследования, договор купли-продажи, договор дарения, договор мены, договор аренды и другие.~~

Форма акта, удостоверяющего право обладателя земли, утверждается Правительством.

Право собственности и другие имущественные права на земельный участок регистрируются в соответствии с законодательством.

Статья 21. Недопустимость использования земельных участков до установления их границ в натуре (на местности)

Обладатели земель не имеют права их использовать, в том числе на условиях аренды, до установления примэрией в случаях предоставления примэриями земельных участков, находящихся в публичной собственности административно-территориальных единиц, или Государственным агентством по земельным отношениям и кадастру в случаях предоставления государством земельных участков, находящихся в публичной собственности государства, границ земельных участков в натуре (на местности).

[Ст.21 в редакции ЗП277-XV от 16.0704, МО132-137/06.08.04 ст.712]

[Ст.21 в редакции ЗП277-XV от 16.07.04, МО132-137/06.08.04 ст.712]

~~Статья 21. Недопустимость использования земельных участков до установления их границ в натуре (на местности)~~

~~Обладатели земель не имеют права их использовать, в том числе на условиях аренды, до установления примэрией границ земельных участков в натуре (на местности).~~

Статья 22. Недопустимость предоставления для несельскохозяйственных и нелесохозяйственных нужд земель предприятиям, учреждениям и организациям, не выполнившим обязательств по прежним отводам земли

Запрещается предоставление в пользование (в том числе временное) земель для несельскохозяйственных и нелесохозяйственных нужд предприятиям, учреждениям и организациям, не возместившим стоимость убытков и потерь сельскохозяйственной продукции по прежним отводам или не выполнившим обязательства по возврату обладателям для использования по прямому назначению ранее продуктивных земель, нарушенных по вине этих предприятий, учреждений и организаций.

Статья 23. Прекращение права на землю

Право на землю прекращается в случаях:

1) добровольного отказа обладателя от земли;

2) отчуждения ее собственником;

3) изъятия земли для государственных и общественных нужд;

4) изъятия земли в случаях и в порядке, установленных статьей 25 настоящего кодекса;

5) смерти собственника;

6) систематической неуплаты земельного налога в предусмотренный законом срок;

7) истечения срока, на который была предоставлена в пользование земля;

8) прекращения деятельности предприятия, учреждения, организации;

9) прекращения трудовых отношений, в соответствии с которыми был предоставлен служебный надел, если иное не установлено законодательством;

10) несоблюдения условий договора об аренде;

11) использования земельного участка способами, приводящими к деградации почв, их химическому, радиоактивному и другому загрязнению, ухудшению экологической обстановки;

12) использования орошаемых земель способами, приводящими к их заболачиванию, вторичному засолению и возникновению очагов ирригационной эрозии.

Подпункты 3, 4, 6, 11 и 12 настоящей статьи не распространяются на право собственности граждан на землю, предоставленную для строительства жилого дома, хозяйственных построек, для огорода.

Право пользования землей может быть прекращено в случае совершения землевладельцем или землепользователем действий, предусмотренных статьей 96

настоящего кодекса.
Статья 24. Взыскания, налагаемые в случае необработки сельскохозяйственных земель и непринятия мер по защите почвы
На собственника земли, не обрабатывающего без уважительных причин сельскохозяйственные земли и не принимающего мер по защите почвы и ее улучшению, налагается административное взыскание в соответствии с действующим законодательством.
Статья 25. Порядок изъятия земель у землевладельцев и землепользователей
В случае, если землевладелец и землепользователь не используют землю в целях, для которых она им предоставлена, по ходатайству собственника соответствующий орган местного самоуправления применяет по отношению к ним административные санкции, предусмотренные законом, и письменно предупреждает с установлением срока о необходимости выполнения своих обязанностей.
В случае, если обладатель земли в установленный срок (не более двух лет) не выполняет свои обязанности, решением суда по ходатайству собственника земли он теряет право на владение или пользование землей.
Решение о прекращении права пользования земельным участком в случае, предусмотренном частью первой статьи 18 настоящего кодекса, принимает администрация соответствующего предприятия, учреждения, организации.
При прекращении права владения или пользования землей соответствующий орган местного публичного управления с участием заинтересованных сторон принимает решение о выдаче обладателям земли компенсации производственных затрат на улучшение земли или о возмещении ими нанесенного земле ущерба вследствие нерационального ее использования.
Статья 26. Обстоятельства, подлежащие учету при установлении момента прекращения права собственности на землю, владения ею или пользования
Наступление оснований для прекращения права собственности на землю, владения ею или пользования не лишает обладателя земли, в том числе арендатора, права снятия урожая и не освобождает его от уплаты налогов и обязанностей по сохранению качества земли.

ГЛАВА IV
ПРАВА И ОБЯЗАННОСТИ ОБЛАДАТЕЛЕЙ ЗЕМЛИ

Статья 27. Права собственников земли
Собственники земли имеют право:
самостоятельно хозяйствовать на земле;
распоряжаться полученной продукцией и доходами от ее реализации;
использовать в установленном законом порядке полезные ископаемые, леса, воды и другие богатства земли;
возводить в предусмотренном законом порядке жилые дома, производственные, социально-культурные и иные сооружения;
отдавать землю или часть ее в аренду или в иную форму пользования;
получать в случае изъятия земли для государственных и общественных нужд полную компенсацию затрат и убытков, включая упущенную выгоду;
передавать землю в наследство и отчуждать ее в соответствии с законом.
Статья 28. Права землевладельцев и землепользователей
Землевладельцы и землепользователи имеют право:
использовать землю согласно условиям ее предоставления;
распоряжаться полученной продукцией;
использовать в установленном законом порядке полезные ископаемые, леса, воды и другие богатства земли;

получать компенсацию затрат на улучшение земель в случае прекращения права владения или пользования землей.

Статья 29. Обязанности обладателей земли

Обладатели земли обязаны:

использовать землю в соответствии с ее назначением;

соблюдать согласно агротехническим рекомендациям условия эксплуатации земли, структуры севооборотов, не допускать сверхнормативного применения химикатов и препаратов фитосанитарии;

вовремя вносить земельный налог и другие платежи за использование земли;

принимать меры по предупреждению и борьбе с эрозией, с уплотнением почвы, с оползнями, образованием солончаков или вторичным заилением,

обеспечить как получение необходимой качественной продукции, так и защиту и улучшение плодородия почвы;

уважать права других обладателей земли;

сохранять межевые знаки и имеющиеся на земельном участке пункты государственной геодезической сети;

соблюдать проект организации территории;

своевременно представлять в органы местного публичного управления установленные законодательством сведения о состоянии и использовании земель.

Статья 30. Защита прав обладателей земли

Вмешательство в деятельность обладателей земли со стороны государственных, хозяйственных и других органов и организаций запрещается, за исключением случаев нарушения ими законодательства.

Нарушенные права обладателей земли подлежат восстановлению, а убытки, причиненные нарушением их прав, - возмещению в полном объеме.

Статья 31. Недопущение отрицательных воздействий на сельскохозяйственные, лесохозяйственные и другие угодья за пределами предоставленных в собственность, владение и пользование земельных участков

Собственники земли, предприятия, учреждения, организации, другие землевладельцы и землепользователи, разрабатывающие месторождения полезных ископаемых или проводящие иные работы, оказывающие отрицательное воздействие на сельскохозяйственные, лесохозяйственные и другие угодья за пределами предоставленных им земельных участков, обязаны предусматривать и осуществлять мероприятия по недопущению отрицательных воздействий.

Статья 32. Охрана национального достояния

Исторические памятники, остатки древней культуры и археологические объекты, сокровища, которые обнаруживаются на поверхности земли или в ее недрах, находятся под охраной закона.

Обладатели земли, на которой находятся эти объекты, обязаны обеспечить их целостность, а при необходимости разрешить выполнение работ по их исследованию или консервации и известить об этом органы местного публичного управления.

Собственники земли получают компенсацию за причиненные им убытки и за изъятие земли в пользу общества в виде равноценной площади земли или в денежном выражении.

Статья 33. Снятие плодородного слоя

Собственники инвестиционных производственных объектов, размещенных на сельскохозяйственных и лесохозяйственных землях, обязаны до начала строительных работ снять плодородный слой с площадей, предназначенных для строительства, сосредоточить его и нивелировать на непродуктивных и малопродуктивных землях, указанных сельскохозяйственными или лесохозяйственными органами, в целях

восстановления или улучшения этих земель.
Сосредоточение плодородного слоя на других землях осуществляется только с согласия собственников этих земель без оплаты за их улучшение и без возмещения убытков за период их неиспользования.
Снятие плодородного слоя в коммерческих целях запрещается.
Статья 34. Плата за пользование землей
и льготы по ее взиманию
Плата за пользование землей взимается ежегодно в виде земельного налога или арендной платы, установленных в зависимости от качества и местоположения земель на основе документов по их оценке.
Земельный налог и льготы по уплате земельного налога установлены в Налоговом кодексе Республики Молдова.
Плата за пользование землями, на которых осуществляются работы по разработке полезных ископаемых, взимается в форме земельного налога согласно законодательству.
[Ст.34 изменена ЗП266-XVI от 28.07.06,МО126-130/11.08.06 ст.643]
[Ст.34 изменена ЗП266-XVI от 28.07.06, МО126-130/11.08.06 ст.643]
~~Статья 34. Плата за пользование землей~~
~~и льготы по ее взиманию~~
~~Плата за пользование землей взимается ежегодно в виде земельного налога или арендной платы, установленных в зависимости от качества и местоположения земель на основе документов по их оценке.~~
~~Не взимается плата за земли, подвергшиеся химическому, радиоактивному и иному загрязнению, если Правительство наложило на них ограничения по сельскохозяйственному использованию.~~
~~Земельный налог, льготы по взиманию платы за пользование землей устанавливаются ежегодно в соответствии с Законом "О земельном налоге и порядке налогообложения".~~
Статья 35. Использование платы за землю
Плата за землю поступает в соответствующий бюджет органов местного публичного управления и частично в республиканский бюджет. Она используется в первую очередь для организации землеустройства и охраны земель, улучшения их качества, для материального поощрения обладателей земли, осуществляющих эти работы и благоустройство земель.

ГЛАВА V
ЗЕМЛИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО НАЗНАЧЕНИЯ

Статья 36. Предоставление земель сельскохозяйственного назначения
Земли признаются пригодными для сельского хозяйства на основе данных земельного кадастра.
Земли сельскохозяйственного назначения предоставляются для сельскохозяйственного и агропромышленного производства:
гражданам Республики Молдова;
государственным и кооперативным сельскохозяйственным и агропромышленным предприятиям, организациям, объединениям;
научно-исследовательским, учебным и другим сельскохозяйственным учреждениям, сельским профессионально-техническим училищам и общеобразовательным сельским школам;
совместным сельскохозяйственным предприятиям.
Статья 37. Сохранение права на землю
Право государственных и кооперативных сельскохозяйственных и агропромышленных предприятий, учреждений и организаций на землю сохраняется при вхождении их в

состав агропромышленных объединений и комбинатов, агрофирм и других формирований и при выходе из их состава.

Статья 38. Предоставление земельных участков для народных промыслов и ремесел

Земельные участки для народных промыслов и ремесел предоставляются гражданам органами местного публичного управления на договорной основе.

Размеры, условия предоставления и использования указанных земельных участков устанавливаются с учетом конкретных условий органами местного публичного управления.

Статья 39. Огороды и земельные участки для огородничества

Земельные участки, предоставленные в соответствии с законодательством в собственность в качестве приусадебных участков, расположенные за чертой села (коммуны) или города, признаются огородами.

Изменение назначения земель, предоставленных под огороды, осуществляется в соответствии с законодательством.

Гражданам, не имеющим участков для огородов, могут предоставляться земельные участки для огородничества.

Земельные участки для огородничества предоставляются гражданам во временное пользование органами местного публичного управления из резервных земель. Возведение на этих участках капитальных строений и посадка многолетних насаждений запрещаются. При необходимости могут возводиться временные постройки индивидуального пользования для хранения огородного инвентаря и других хозяйственных целей. При прекращении права пользования земельными участками возведенные на них временные постройки подлежат сносу владельцами этих строений за свой счет.

Размеры земельных участков определяются с учетом конкретных условий органами местного публичного управления.

Статья 40. Садоводческие товарищества

Ранее созданные садоводческие товарищества продолжают владеть предоставленными им в соответствии с действующим законодательством земельными участками, которые находятся в ведении соответствующих органов местного публичного управления. Эти участки являются частью земельных владений населенных пунктов, на территории которых создавались садоводческие товарищества.

Члены садоводческих товариществ пользуются участками, выделенными им из земли, предоставленной товариществу.

Юридический статус садоводческих товариществ, права и обязанности их членов устанавливаются Правительством.

Предоставление земель садоводческим товариществам впредь не допускается.

Статья 41. Аренда земли

Земля предоставляется в аренду физическим и юридическим лицам Республики Молдова, других государств, а также международным организациям и объединениям.

Арендодателями земли, являющейся государственной собственностью, выступают Правительство и органы местного публичного управления в пределах своей компетенции.

Арендодателями земли, являющейся частной собственностью, выступают собственники данной земли.

Условия аренды определяются по взаимному согласию арендодателя и арендатора в договоре аренды.

Допускается передача земли в подаренду, если это предусмотрено подтвержденным договором.
Земельные арендные отношения регламентируются настоящим кодексом, Законом "Об аренде" и другими законодательными актами.
[Ст.41/1-41/4 утрат.сил. ЗП198 от 15.0.03, МО163-166 от 01.08.03 ст.650]
[Ст.41/1-41/4 утрат.сил. ЗП198 от 15.05.03, МО163-166 от 01.08.03 ст.650]
~~Статья 41[1]. Предмет договора аренды~~
~~Предметом договора аренды могут быть земли независимо от их назначения, в том числе право на долю равноценной земли.~~
~~Право аренды распространяется и на расположенные на соответствующих землях строения, сооружения, элементы обустройства, в том числе многолетние насаждения, если договором не предусмотрено иное.~~
~~Статья 41[2]. Сроки и условия заключения и регистрации договора аренды сельскохозяйственных земель~~
~~Срок аренды сельскохозяйственных земель и арендная плата устанавливаются договором. Арендодатель либо арендатор (если он согласно договору аренды платит налоги) пользуется налоговыми льготами, предоставляемыми центральными и/или местными органами публичной власти, в случае заключения договора аренды пахотных земель на срок более 5 лет, а земель для посадки многолетних насаждений - на срок согласно нормам их эксплуатации, предусмотренным Законом о винограде и вине и Законом о плодоводстве.~~
~~Право аренды пахотных земель на срок начиная с 3 лет и более регистрируется в реестре недвижимого имущества территориального кадастрового офиса. Договор аренды земель на срок менее 3 лет регистрируется в примэрии села (коммуны), города, муниципия, на территории которой расположены земли и которая ведет реестр таких договоров аренды. К договору аренды в обязательном порядке прилагается в качестве его составной части описание земельного участка со ссылкой на его кадастровый номер либо копия кадастрового плана арендованных земель.~~
~~Статья 41[3]. Досрочное расторжение договора аренды по ходатайству арендодателя~~
~~Арендодатель может потребовать досрочного расторжения договора аренды через судебную инстанцию в случае:~~
~~несоблюдения условий аренды;~~
~~использования земель с нарушением требований законодательства;~~
~~умышленного ухудшения качества арендованных земель;~~
~~невнесения арендной платы в течение 30 дней со дня истечения срока ее уплаты при условии, что льготный 30-дневный период для внесения арендной платы предоставляется только один раз на весь период аренды и любая повторная неуплата в срок служит основанием для требования немедленного расторжения договора аренды, если таковым не предусмотрено иное;~~
~~возведения неразрешенных строений на арендованных землях;~~
~~неиспользования земель в течение 1 года с момента сдачи их в аренду, если договором не предусмотрено иное;~~
~~сдачи в субаренду арендованных земель без согласия собственника.~~
~~Арендодатель может ходатайствовать о досрочном расторжении договора аренды и в других случаях, предусмотренных законом или договором.~~
~~Арендодатель может безоговорочно расторгнуть договор аренды досрочно только после извещения об этом арендатора в письменной форме не позднее чем за 3 месяца, если договором не предусмотрено иное.~~
~~За исключением случаев, указанных в части первой настоящей статьи, арендатор имеет право использовать земли до снятия урожая (включительно) согласно срокам,~~

~~предусмотренным технологией выращивания растений.~~
~~Статья 41[4]. Досрочное расторжение договора аренды~~
~~по ходатайству арендатора~~
~~Арендатор может ходатайствовать о досрочном расторжении договора аренды в случае, если:~~
~~арендодатель не выполняет договорных обязательств;~~
~~арендатор не имеет возможности использовать земли, исключая при этом чрезвычайные обстоятельства, если договором аренды не предусмотрено иное;~~
~~арендодатель не передал земли в установленный договором срок.~~
~~Арендатор может ходатайствовать о досрочном расторжении договора аренды и в других случаях, предусмотренных законом или договором.~~
~~Арендатор может ходатайствовать о досрочном расторжении договора аренды также по состоянию здоровья, не позволяющему выполнять в дальнейшем условия договора, если таковым не предусмотрено иное.~~
~~Арендатор может безоговорочно расторгнуть договор аренды досрочно, только предупредив об этом арендодателя в письменной форме не позднее чем за 3 месяца до уборки урожая, если договором аренды не предусмотрено иное.~~
[Ст.41/1-4 введены ЗП1006 от 25.04.02, МО071-073 от 06.06.2002]

ГЛАВА VI
ЗЕМЛИ В ЧЕРТЕ НАСЕЛЕННЫХ ПУНКТОВ

Статья 42. Земли в черте населенных пунктов

Земли в черте населенных пунктов находятся в ведении органов местного публичного управления, а в муниципиях - в муниципальной собственности.

Статья 43. Установление черты населенного пункта

Черта населенного пункта - граница земель населенного пункта, которая отделяет их от других земель.

Черта населенного пункта определяется в порядке землеустройства в соответствии с генеральным планом и на базе технико-экономических обоснований развития города и села (коммуны).

Черта города устанавливается и изменяется Правительством.

Черта других населенных пунктов устанавливается и изменяется органами местного публичного управления.

Включение земель в черту города не влечет прекращения права на земельные участки, находящиеся во владении или пользовании.

Изъятие этих участков производится в порядке, установленном настоящим кодексом и иными законодательными актами.

Статья 44. Состав земель городов сел (коммун)

В состав земель городов и сел (коммун) входят:

земли застройки;

земли общего пользования;

земли автомобильного, железнодорожного, водного, воздушного, трубопроводного транспорта, линий связи и электропередачи, горных разработок и иной промышленности;

земли, занятые лесными массивами;

земли сельскохозяйственного назначения и другие угодья.

Статья 45. Использование земель городов и сел (коммун)

Все земли городов и сел (коммун) используются в соответствии с генеральным планом и планами земельно-хозяйственного устройства территорий этих населенных пунктов.

Генеральные планы городов и сел (коммун) определяют основные направления использования земель этих населенных пунктов для жилищного, промышленного и иного строительства, размещения и благоустройства мест отдыха населения, а планы земельно-хозяйственного устройства их территорий - основные направления использования не подлежащих застройке или временно не застраиваемых земель.

Статья 46. Земли застройки в городах и селах (коммунах)

Земли застройки в городах и селах (коммунах) состоят из земель, застроенных и подлежащих застройке жильем, строениями и сооружениями социально-культурного, промышленного и иного назначения.

Эти земли предоставляются предприятиям, учреждениям и организациям для строительства и эксплуатации промышленных, жилых, социально-культурных и других строений и сооружений, а также гражданам для индивидуального жилищного строительства.

Размеры земельных участков и условия их использования для указанных целей определяются в соответствии с нормами и проектно-технической документацией.

Приступать к строительству на предоставленных под застройку земельных участках до получения разрешения органов архитектуры и градостроительства запрещается.

Статья 47. Земли общего пользования в городах и селах (коммунах)

Земли общего пользования в городах и селах (коммунах) состоят из земель, используемых в качестве путей сообщения (площади, улицы, проезды, дороги и т.п.), для удовлетворения социально-культурных потребностей населения (парки, лесопарки, водоемы, пляжи, бульвары, скверы), для кладбищ и других нужд коммунального хозяйства.

На землях общего пользования без ущерба для них разрешается возведение капитальных строений и сооружений в соответствии с целевым назначением этих земель, а также временных строений и сооружений облегченного типа (палатки, киоски).

Статья 48. Земли автомобильного, железнодорожного, водного, воздушного, трубопроводного транспорта, линий связи и электропередачи, горных разработок и иной промышленности

К землям автомобильного, железнодорожного, водного, воздушного, трубопроводного транспорта, линий связи и электропередачи, горных разработок и иной промышленности относятся земли, предоставленные в пользование соответствующим предприятиям, учреждениям и организациям для осуществления возложенных на них задач.

Размещение на этих земельных участках строений и сооружений, а также проведение работ по благоустройству осуществляются землепользователем по решению соответствующего органа местного публичного управления.

Предоставление предприятиям, учреждениям и организациям земельных участков для промышленной разработки полезных ископаемых производится после оформления горного отвода.

Статья 49. Земли городов и сел (коммун), занятые лесными массивами

Земли городов и сел (коммун), занятые лесными массивами, предназначены для улучшения состояния окружающей среды, организации отдыха, удовлетворения культурно-эстетических потребностей населения, защиты земель

населенных пунктов от водной и ветровой эрозии.

Статья 50. Земли сельскохозяйственного назначения и другие угодья в городах и селах (коммунах)

К землям сельскохозяйственного назначения в городах и селах (коммунах) относятся пашни, участки, занятые многолетними насаждениями, сенокосы, пастбища, питомники и т.п.

Земли сельскохозяйственного назначения могут предоставляться в пользование сельскохозяйственным предприятиям, учреждениям и организациям, а также гражданам для ведения сельского хозяйства, огородничества, выпаса скота и сенокошения.

К другим угодьям относятся овраги, оползни, каменистые местности и иные неудобья.

Статья 51. Благоустройство территорий городов и сел (коммун)

Органы местного самоуправления осуществляют комплекс работ по благоустройству и озеленению территорий городов и сел (коммун).

Предприятия, учреждения, организации и граждане обязаны в соответствии с правилами, утвержденными органами местного публичного управления, беречь зеленые насаждения, соблюдать на предоставленных им земельных участках правила санитарии и противопожарной охраны.

ГЛАВА VII
ЗЕМЛИ ПРОМЫШЛЕННОСТИ, ТРАНСПОРТА, СВЯЗИ И ИНОГО СПЕЦИАЛЬНОГО НАЗНАЧЕНИЯ

Статья 52. Земли промышленности, транспорта, связи и иного специального назначения

Землями промышленности, транспорта, связи и иного специального назначения признаются земли, предоставленные органами местного публичного управления для размещения и эксплуатации административных, бытовых, вспомогательных строений и сооружений промышленных, горнодобывающих, транспортных и других предприятий, учреждений и организаций, строительства подъездных путей и инженерных коммуникаций, организации промышленного производства, строительства транспортных магистралей, прокладки линий связи и электропередачи.

Размеры земельных участков, предоставляемых для указанных целей, определяются в соответствии с утвержденными нормами и проектно-технической документацией, а отвод участков осуществляется с учетом очередности их освоения.

Предоставление предприятиям, учреждениям и организациям земельных участков для разработки полезных ископаемых производится только при условии оформления горного отвода и рекультивации отработанных площадей.

Порядок использования земель промышленности, транспорта, связи и иного специального назначения определяется законодательством.

Статья 53. Установление зон влияния предприятий, учреждений и организаций промышленности, транспорта, связи и других объектов на прилегающие к ним земли

Вокруг предприятий, учреждений и организаций промышленности, транспорта, связи и других объектов, оказывающих отрицательное влияние на прилегающую к ним землю и производимую на ней продукцию, устанавливаются в зависимости от характера производства зоны влияния в соответствии с нормами, утверждаемыми органами по охране окружающей среды.

Предприятия, учреждения и организации, вокруг которых устанавливаются такие зоны, обязаны обозначить их границы специальными информационными знаками.
Установление указанных зон не лишает обладателей земли права собственности на землю, владения ею и пользования. В пределах этих зон обладатели земли обязаны соблюдать правила, утверждаемые для таких зон.
Обладатели, чьи земли попали в названные зоны влияния, имеют право на компенсацию убытков, связанных с отрицательным воздействием на сельскохозяйственное и лесохозяйственное производство, а также с ухудшением плодородия почв, или на предоставление налоговых льгот.

Статья 54. Размещение объектов на землях специального назначения

Транспортные магистрали, линии связи и электропередачи, трубопроводы для нефте - и газоснабжения, канализации, водоснабжения, а также другие подобные сооружения группируются и размещаются вдоль и в непосредственной близости от путей сообщения, дамб, ирригационных и осушительных каналов с таким расчетом, чтобы они не мешали выполнению сельскохозяйственных работ.

Статья 55. Земли, предназначенные для нужд обороны, пограничных и внутренних войск

Землями, предназначенными для нужд обороны, пограничных и внутренних войск, признаются земли, предоставленные для размещения и постоянной деятельности войсковых частей, военно-учебных заведений и организаций Вооруженных сил, пограничных и внутренних войск.
Использование земель, предназначенных для нужд обороны, пограничных и внутренних войск, в иных целях запрещается.
Размеры земельных участков, предоставляемых для нужд обороны, пограничных и внутренних войск, устанавливаются в соответствии с действующими нормативами и согласовываются с органами местного публичного управления.
Порядок предоставления и использования земель для нужд обороны, пограничных и внутренних войск определяется Правительством.

ГЛАВА VIII
ЗЕМЛИ ПРИРОДООХРАННОГО, ОЗДОРОВИТЕЛЬНОГО, РЕКРЕАЦИОННОГО, ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО НАЗНАЧЕНИЯ, ПРИГОРОДНЫХ И ЗЕЛЕНЫХ ЗОН

Статья 56. Земли природоохранного назначения

К землям природоохранного назначения относятся земли заповедников, национальных, дендрологических и зоологических парков, ботанических садов, заказников, памятников природы, защитных и санитарных зон.
Землями заповедников признаются участки земли, в пределах которых имеются природные объекты, представляющие научную и культурную ценность (типичные и уникальные ландшафты, сообщества растительных и животных организмов, редкие геологические образования, виды редких растений, животных). Они выделяются для сохранения в естественном состоянии типичных или уникальных для данной ландшафтной зоны природных комплексов со всей совокупностью их компонентов, изучения естественного течения происходящих в них процессах и явлений с целью разработки научных основ охраны природы.
Землями национальных парков признаются участки земли, имеющие особую экологическую, историческую и эстетическую ценность в силу благоприятного сочетания естественных и культурных ландшафтов.
Землями дендрологических и зоологических парков, ботанических садов признаются участки земли, выделенные для изучения, сохранения и обогащения в искусственных условиях ресурсов флоры и фауны, их эффективного научного,

культурного и хозяйственного использования, сохранения генофонда.
Землями заказников признаются участки земли, предназначенные для сохранения, восстановления и воспроизводства природных ресурсов и поддержания общего экологического равновесия, ландшафтные и комплексные биологические, палеонтологические, гидрологические и геологические объекты.
Землями памятников природы признаются участки земли, имеющие уникальные или типичные, ценные в научном, культурно-познавательном и оздоровительном отношении природные объекты, не признанные памятниками истории и культуры.
Земли природоохранного назначения являются исключительной собственностью государства.
На землях природоохранного назначения запрещается деятельность, противоречащая их целевому назначению. Они изымаются из пользования, если оно не соответствует установленному для этих земель охранному режиму.
Порядок и условия использования земель природоохранного назначения устанавливаются законодательством об охране природы и окружающей среды.
Статья 57. Земли оздоровительного назначения
К землям оздоровительного назначения относятся участки земли с имеющимися на них природными лечебными объектами (минеральными источниками, залежами лечебных грязей) и с особыми климатическими условиями, благоприятными для профилактики и лечения заболеваний.
Такие земли предоставляются в пользование лечебно-курортным и оздоровительным учреждениям и подлежат особой охране.
В целях охраны природных лечебных объектов на курортах устанавливаются зоны санитарной охраны. В пределах этих зон запрещается предоставлять земельные участки во владение, пользование, в том числе в аренду, тем предприятиям, учреждениям и организациям, деятельность которых несовместима с охраной природных лечебных объектов и поддержанием благоприятных условий для отдыха населения. Предприятия, учреждения и организации, вокруг которых устанавливаются зоны с особыми условиями землепользования, обязаны обозначить их границы специальными информационными знаками.
Порядок и условия использования земель оздоровительного назначения определяются настоящим кодексом и специальным законодательством.
Статья 58. Земли рекреационного назначения
Землями рекреационного назначения признаются земли, предназначенные и используемые для отдыха и туризма. К ним относятся участки земли, на которых размещаются дома отдыха, пансионаты, санатории, кемпинги, туристические базы, туристско-оздоровительные лагеря, детские туристические станции, парки и лагеря, прокладываются учебно-туристские тропы, маркированные трассы.
На этих землях запрещается деятельность, препятствующая их использованию по целевому назначению.
Порядок использования таких земель определяется органами местного публичного управления и органами охраны природы.
Статья 59. Земли историко-культурного назначения
Землями историко-культурного назначения признаются земли, занятые историко-культурными заповедниками, мемориальными парками, погребениями, археологическими и архитектурными памятниками, архитектурно-ландшафтными комплексами.
На этих землях ограничивается любая деятельность, противоречащая их целевому назначению.

Статья 60. Земли пригородных и зеленых зон

Земли за пределами городской черты, служащие местом размещения сооружений, связанных с благоустройством и нормальным функционированием городского хозяйства, а также занятые лесами, лесопарками и другими зелеными насаждениями, выполняющими защитные, санитарно-гигиенические и оздоровительные функции, и являющиеся местом отдыха населения,

выделяются органом местного публичного управления в пригородную и зеленую зоны.

Земли пригородных и зеленых зон используются согласно утвержденным проектам планировки этих зон. Они охраняются государством. Здесь запрещено возведение строений и сооружений, не совместимых с назначением этих земель.

При включении земельных участков в пригородную и зеленую зоны права на них обладателей земли сохраняются.

Статья 61. Установление границ охранных и санитарных зон

Охранные и санитарные зоны создаются вокруг земель заповедников, селитебной зоны населенных пунктов, земель оздоровительного назначения, рек, ручьев и водоемов, гидротехнических и водозаборных сооружений, источников питьевого и технического водоснабжения, магистральных и внутрирайонных водопроводов. Размеры, условия и порядок использования земель охранных и санитарных зон устанавливаются законодательством.

Охранные и санитарные зоны обозначаются в натуре информационными знаками.

ГЛАВА IX
ЗЕМЛИ ЛЕСНОГО, ВОДНОГО И РЕЗЕРВНОГО ФОНДОВ

Статья 62. Земли лесного фонда

Землями лесного фонда признаются земли, покрытые лесом, а также не покрытые лесом, но подлежащие облесению.

Земли лесного фонда используются лесохозяйственными предприятиями, учреждениями, организациями и иными предприятиями для ведения лесного хозяйства. Для иных нужд земли государственного лесного фонда могут использоваться, если такое использование совместимо с интересами лесного хозяйства.

В целях достижения необходимой лесистости и предотвращения эрозии почв земли, не пригодные для сельскохозяйственного производства, могут передаваться для облесения.

Органы местного публичного управления по согласованию с государственными органами охраны природы могут предоставлять земли лесного фонда гражданам, предприятиям, учреждениям и организациям во временное пользование для ведения сельского хозяйства.

Порядок предоставления и изъятия земель лесного фонда определяется настоящим кодексом, а порядок их использования - лесным законодательством.

Статья 63. Земли водного фонда

К землям водного фонда относятся земли, занятые реками, озерами, прудами, водохранилищами, болотами, гидротехническими и другими водохозяйственными сооружениями, а также земли, выделенные под полосы отвода по берегам рек, водоемов, магистральных межхозяйственных каналов и коллекторов.

Земли водного фонда используются для строительства и эксплуатации сооружений, обеспечивающих удовлетворение питьевых, бытовых, оздоровительных и других нужд населения, водохозяйственных, сельскохозяйственных, промышленных, рыбохозяйственных, энергетических, транспортных и иных государственных и общественных нужд.

Порядок использования земель водного фонда определяется специальным законодательством.

Статья 64. Земли резервного фонда

Землями резервного фонда являются все земли, не предоставленные в собственность, владение и пользование. К ним относятся и земли, право собственности, владения и пользования которыми прекращено в соответствии с положениями настоящего кодекса.

Земли резервного фонда находятся в ведении органов местного публичного управления и предназначаются для предоставления в собственность, владение и пользование гражданам, предприятиям, учреждениям и организациям для целей сельскохозяйственного производства, а также для других государственных и общественных нужд.

Земли, предназначенные для нужд социального развития населенного пункта, зарезервированные согласно статье 12, предоставляются в соответствии со статьей 11 настоящего кодекса. Отчуждение указанных земель в других целях может производиться только в случаях, представляющих особый интерес, после консультации с гражданами соответствующего населенного пункта.

[Ст.64, часть 3 введена ЗП140 от 21.06.07, МО94-97/06.07.07, ст.420]

ГЛАВА X
ЗЕМЕЛЬНЫЙ КАДАСТР И ЗЕМЛЕУСТРОЙСТВО

Статья 65. Назначение земельного кадастра

Земельный кадастр предназначен для обеспечения органов местного публичного управления, заинтересованных предприятий, учреждений, организаций и граждан сведениями о состоянии земли в целях организации ее рационального использования и охраны, регулирования земельных отношений, землеустройства, обоснования размеров платы за землю, оценки хозяйственной деятельности, осуществления других мероприятий, связанных с использованием земли.

Статья 66. Содержание земельного кадастра

Земельный кадастр содержит систему сведений и документов о правовом режиме земель, об их распределении между обладателями земли, о количественной и качественной характеристике и хозяйственной ценности земель.

Статья 67. Порядок ведения земельного кадастра и кадастровой документации

Земельный кадастр ведется органами местного публичного управления по единой для всей республики системе за счет средств государственного и местного бюджетов.

Порядок ведения земельного кадастра устанавливается законодательством и обеспечивается проведением топографических, аэрофотогеодезических, картографических, почвенных, геоботанических, геоморфологических и других обследований и изысканий, регистрацией обладателей земли, учетом и оценкой земель.

Основными документами, составляемыми для общего земельного кадастра, являются книги учета межевых работ, кадастровые планы, кадастровые реестры и карточки.

Руководство, техническая координация, контроль за ведением общего земельного кадастра является компетенцией Правительства.

Статья 68. Назначение землеустройства

Землеустройство включает систему правовых, экономических и технических мероприятий по решению вопросов в области регулирования земельных отношений и использования земельных ресурсов.

Землеустройство направлено на организацию научно обоснованного, рационального и эффективного использования земель во всех отраслях народного хозяйства, создание условий для улучшения природно-антропогенных ландшафтов, поддержание

их устойчивости и охрану почвы.
Статья 69. Содержание землеустройства
Землеустройство предусматривает:
разработку республиканских и зональных схем, прогнозов и программ улучшения и охраны почв, а также схем землеустройства;
обоснование и установление границ земель с особыми природоохранными рекреационными и заповедными режимами;
определение и установление на местности границ административно-территориальных образований и черты населенных пунктов;
составление проектов образования новых и упорядочения существующих землевладений и землепользований, а также земель собственников с устранением неудобств в их расположении;
отвод земельных участков в натуре и подготовку документов, подтверждающих право собственности на землю, владения ею и пользования;
проведение земельно-оценочных и земельно-учетных работ;
составление проектов внутрихозяйственного землеустройства и других проектов для обладателей земли с обоснованием мероприятий по эффективному использованию земель в соответствии с целевым назначением, по повышению их плодородия и применению природощадящих технологий производства;
разработку рабочих проектов, связанных с освоением, улучшением и охраной земель;
разработку проектов земельно-хозяйственного устройства территорий населенных пунктов;
авторский надзор за осуществлением проектов землеустройства;
проведение топографических, аэрофотогеодезических, картографических почвенных, геоботанических, геоморфологических и других обследований и изысканий.
Статья 70. Организация и порядок проведения землеустройства
Землеустройство проводится на основании решения органа местного публичного управления по инициативе землеустроительных органов или по ходатайству заинтересованных обладателей земли и осуществляется государственными проектными организациями по землеустройству за счет средств республиканского и местного бюджетов.
Разработка землеустроительных проектов по освоению, улучшению и охране земель, осуществлению противоэрозионных и мелиоративных мероприятий может проводиться и по инициативе обладателей земли за их счет государственными и другими проектными организациями по землеустройству.
Работы по землеустройству осуществляются в порядке, предусмотренном Положением о государственном землеустройстве, утверждаемым Правительством.
Статья 70^{1}. Консолидация сельскохозяйственных земель
Консолидация сельскохозяйственных земель представляет собой комплекс юридических и технических действий, осуществляемых в целях оптимизации размеров и размещения земельных участков, организации системы мер по борьбе с эрозией почв и повышению их плодородия, создания благоприятных условий для хозяйственной деятельности крестьянских (фермерских) хозяйств, производственных сельскохозяйственных предприятий и кооперативов, обрабатывающих земли, находящиеся в частной собственности.
Консолидация может осуществляться в отношении сельскохозяйственных земель в пределах одного населенного пункта.
Консолидация сельскохозяйственных земель осуществляется по инициативе собственников земель следующими способами:
на основе договора о совместной хозяйственной деятельности (производственные

сельскохозяйственные кооперативы);
на основе совместного использования сельскохозяйственных земель (в соответствии со статусом сельскохозяйственного предприятия);
путем выделения, объединения, пересмотра границ земельных участков, а также их аренды, купли-продажи, обмена между обладателями земель, в том числе участвующими в процессе консолидации; а также другими способами, не запрещенными законодательством.
Выбор способа консолидации сельскохозяйственных земель осуществляется собственниками земель.
Консолидация сельскохозяйственных земель осуществляется на основе проекта консолидации земель, разработанного организацией, уполномоченной Правительством, и одобренного собственниками земель. Консолидация сельскохозяйственных земель поддерживается государством.
Консолидация сельскохозяйственных земель в соответствии с настоящим законом является добровольным процессом, и собственник земель по своему решению в любой момент до составления проекта консолидации земель может выйти из этого процесса.
Положения статей 70^1-70^5, относящиеся к консолидации сельскохозяйственных земель, не преследуют цели запрещения или ограничения независимой деятельности по консолидации таких земель, осуществляемой собственниками земель за счет своих средств.
Все затраты по консолидации сельскохозяйственных земель, осуществленные с участием примэрии, относящиеся к исследованиям и оценке земель, составлению проекта консолидации земель, его перенесению в натуру и регистрации в реестре недвижимого имущества, погашаются из государственного бюджета или бюджета соответствующей административно-территориальной единицы либо за счет других источников финансирования.
Статья 70^2. Основные принципы консолидации земель
Консолидация земель осуществляется по заявлениям собственников, представляемым в соответствующую примэрию в письменной форме, в которых указывается способ консолидации.
В случае, если земли собственников, подавших заявление о консолидации земель, образуют компактные массивы оптимальных размеров и оптимально размещенные, примэрия с согласия собственников начинает процедуру консолидации без разработки проекта консолидации земель.
В 15-дневный срок со дня представления собственниками заявления о консолидации земель примар либо отклоняет заявление либо издает распоряжение об инициировании процесса консолидации земель, содержащее общее описание способа консолидации земель, источники финансирования данного процесса, сроки завершения работ по консолидации, кадастровые номера земель, подлежащих консолидации, фамилию исполнителя проекта консолидации земель. К распоряжению прилагается список собственников, участвующих в процессе консолидации земель.
Распоряжение примара об инициировании процесса консолидации земель доводится примэрией до сведения заявителей и представляется ею в территориальный кадастровый офис для осуществления соответствующей записи в реестре недвижимого имущества.
При условии соблюдения права выхода обладателей земель из процесса консолидации земель, в случае наличия в реестре недвижимого имущества записи об инициировании процесса консолидации земель обладатель земель, участвующий в процессе консолидации, не вправе отчуждать либо сдавать в залог земли, предложенные для консолидации, до завершения данного процесса. Извещение о выходе из процесса консолидации земель представляется примару в письменной форме.

Обладатели земель, участвующие в процессе консолидации, обязаны сохранить существующее состояние земель до завершения процесса консолидации, не менять в результате своей деятельности назначение и стоимость земель.
Окончательный вариант проекта консолидации земель утверждается заключенным в письменной форме соглашением собственников земель, участвующих в процессе.
Проект консолидации земель и соглашение собственников, указанное в части седьмой настоящей статьи, утверждаются советом села (коммуны), города, муниципия. В решении об утверждении проекта консолидации земель должны содержаться фамилии собственников консолидированных земель, сведения о площади и кадастровые номера земель каждого собственника. На основании решения об утверждении проекта консолидации земель выдаются документы, подтверждающие права обладателей земель.
После утверждения проект консолидации земель переносится в натуру.
Процесс консолидации земель считается завершенным с момента регистрации консолидированных земель в реестре недвижимого имущества.
Проект консолидации земель, утвержденный решением совета села (коммуны), города, муниципия, служит кадастровым планом данного населенного пункта и основанием для регистрации права собственности на землю, принадлежащего ее собственникам.
Статья 703. Консолидация земель путем добровольного обмена
Заявления о консолидации либо о содействии процессу консолидации земель путем добровольного обмена могут быть представлены в примэрию двумя или более собственниками земель.
Руководство добровольным обменом, охватывающим несколько отдельных участков сельскохозяйственных земель, может осуществляться примэрией соответствующего населенного пункта.
Затраты на проведение исследований и оценки земель, разработку проекта консолидации земель, оформление документов для регистрации в реестре недвижимого имущества производятся за счет средств государственного или местного бюджетов (специальные фонды).
Собственники, желающие осуществить обмен земель по взаимному согласию, имеют право на сбор урожая однолетних и многолетних культур со своих земель.
Споры, возникающие в процессе перенесения в натуру проекта консолидации сельскохозяйственных земель путем добровольного обмена, разрешаются в установленном порядке.
Решение о консолидации сельскохозяйственных земель путем добровольного обмена принимается примэрией на основании:
заявлений участников процесса консолидации земель;
кадастрового плана земель, являющихся объектом консолидации;
проекта консолидации земель;
условий обмена земель;
соглашений о добровольном обмене в целях консолидации земель;
источников финансирования работ по консолидации земель и предполагаемого срока их завершения;
разработки новых кадастровых планов;
внесения изменений в документы, подтверждающие права обладателей земель;
осуществления перерегистрации земельных участков.
Решение о начале процесса консолидации земель путем добровольного обмена в письменной форме вручается участникам процесса и утверждается ими.
Консолидированные путем добровольного обмена земли перерегистрируются на основании решения об утверждении проекта консолидации земель.
Статья 70^4. Оценка земель, подлежащих консолидации

Земли, подлежащие консолидации, оцениваются по рыночной цене. Многолетние насаждения, инженерные сооружения и строения, расположенные на подлежащем консолидации земельном участке, также оцениваются по рыночной цене и учитываются при определении общей стоимости участка.
Участники процесса консолидации земель получают сельскохозяйственные земли по рыночной цене, равной рыночной цене принадлежащих им ранее земель.
Статья 70^5. Консолидация земель органами местного публичного управления путем купли-продажи
Органы местного публичного управления имеют право приобрести земли по рыночной цене посредством добровольной сделки с физическими и юридическими лицами.
Земли, приобретенные на основании положений части первой настоящей статьи, включаются в резервный фонд соответствующего назначения.
Оплата приобретенных земель осуществляется за счет средств специального фонда примэрии.
Примэрия вправе продать земли резервного фонда, сдать их в аренду или предоставить в пользование крестьянским (фермерским) хозяйствам, ассоциациям, кооперативам и другим хозяйствующим субъектам, занимающимся сельским хозяйством, в соответствии с действующим законодательством.
[Ст.70/1-5 введены ЗП1006 от 25.04.02, МО071 - 073 от 06.06.02 ст.573]

ГЛАВА XI
ИЗМЕНЕНИЕ НАЗНАЧЕНИЯ ЗЕМЕЛЬ

Статья 71. Изменение назначения сельскохозяйственных земель
Изменение назначения сельскохозяйственных земель осуществляется постановлением Правительства, за исключением случаев, предусмотренных в части второй, по предложению советов административно-территориальных единиц соответственно первого или второго уровня на основании заявления собственника и по согласованию с органами охраны окружающей среды.
Изменение назначения сельскохозяйственных земель с оценочным баллом естественного плодородия менее 40 в случае их перевода в лесной фонд осуществляется решением советов административно-территориальных единиц второго уровня по предложению советов административно-территориальных единиц первого уровня на основании заявления собственника.
[Ст.71 в редакции ЗП356-XVI от 23.1.05, МО21-24/03.02.06 ст.97]
[Ст.71 в редакции ЗП356-XVI от 23.12.05, МО21-24/03.02.06 ст.97]
~~Статья 71. Изменение назначения сельскохозяйственных земель~~
~~Изменение назначения сельскохозяйственных земель осуществляется с разрешения районного или муниципального совета в исключительных случаях и по согласованию с органами охраны окружающей среды.~~
Статья 72. Изменение назначения особо ценных земель
Изменение назначения особо ценных лесохозяйственных земель, площадей, занятых национальными парками, заповедниками, памятниками, археологическими и историческими комплексами, запрещается.
Статья 73. Изменение порядка использования сельскохозяйственных земель
Изменение порядка использования сельскохозяйственных земель - пахотных, занятых садами, виноградниками, пастбищами, сенокосами, теплицами, агрозоотехническими сооружениями и установками, дорогами сельскохозяйственного назначения, - осуществляется с согласия собственника земли.
Изменение назначения использования пахотных земель, а также

строительство новых дорог сельскохозяйственного назначения осуществляются только с разрешения органов местного публичного управления. Списание виноградников и садов осуществляется на основе разрешения
органов местного публичного управления в установленном Правительством порядке.

Статья 74. Временное изъятие земель из сельскохозяйственного или лесохозяйственного оборота

Временное изъятие земель из сельскохозяйственного или лесохозяйственного оборота в целях проведения геологоразведочных работ, прокладки линий связи и электропередачи, газопроводов, водопроводов и других подобных сооружений утверждается органами местного публичного управления с согласия обладателей земель.

При необходимости ликвидации последствий аварий и выполнения неотложных работ по содержанию объектов, указанных в части первой настоящей статьи, занятие соответствующих земельных участков осуществляется с согласия обладателей земель, а в случае их отказа - с
разрешения органа местного публичного управления. Во всех случаях обладатели земель имеют право на возмещение нанесенных убытков.

Организации и предприятия, в пользу которых временно изымаются земли из сельскохозяйственного или лесохозяйственного оборота, обязаны
принимать необходимые меры для того, чтобы эти земли по истечении установленного срока были возвращены в сельскохозяйственный и лесохозяйственный оборот.

Статья 75. Изменение категории земель специального назначения

Изменение категории земель промышленности, транспорта, связи и иного специального назначения утверждается постановлением Правительства.

Данные земли используются в строгом соответствии с их назначением.

Осуществление других работ на этих землях допускается, если îни не препятствуют использованию земель в соответствии с их основным назначением.

Исполнители инвестиционных производственных и других специальных работ обязаны принимать необходимые меры по благоустройству и нивелированию не используемых более ими в своей производственной деятельности площадей, оставшихся после разработки источников сырья (каолина, глины, щебня), для включения их в сельскохозяйственный оборот,
а если это невозможно, то в рыбохозяйственное или лесохозяйственное производство.

При несоблюдении землепользователями положений части третьей настоящей статьи им не будут предоставляться другие земли.

Статья 76. Право предприятий, учреждений и организаций на проведение изыскательских работ

Предприятия, учреждения и организации, осуществляющие геодезические, геолого-разведочные, эксплуатационные, кадастровые, землеустроительные и
другие обследования и изыскания, проводят эти работы на всех землях без изъятия их у обладателей.

Разрешение на проведение изыскательских работ, за исключением кадастровых и землеустроительных, выдается органами местного публичного управления в соответствии с их компетенцией на срок не более одного года на основе мотивированной заявки и выписки из плана изыскательских работ.

Сроки начала работ и место их проведения, размеры платежей за использование земель, обязанности по возмещению убытков и приведению земель в состояние, пригодное для их использования по целевому назначению, а также другие условия определяются договором, заключаемым с обладателем земли.

Статья 77. Обязанности предприятий, учреждений

и организаций, осуществляющих
изыскательские работы

Предприятия, учреждения и организации, осуществляющие изыскательские работы, обязаны за свой счет привести земельные участки в состояние, пригодное для использования их по целевому назначению, и сдать их обладателям земли в установленные договором сроки.

Приведение земельных участков в пригодное состояние производится в процессе изыскательских работ, а при невозможности их совмещения - не позднее месячного срока после завершения изысканий, исключая период промерзания почвы.

Предприятия, учреждения и организации, осуществляющие изыскательские работы, которые по технологии их выполнения требуют занятия земельного участка или его части под временные постройки, размещение îборудования, техники, складов сырья и прочих сооружений, ограничивающих полностью или частично использование этих земель, выплачивают за обладателей земли земельный налог или арендную плату и полностью возмещают нанесенные обладателям земли убытки, включая упущенную выгоду.

Невыполнение указанных требований влечет ответственность в соответствии с Кодексом об административных правонарушениях.

ГЛАВА XII
ОХРАНА И УЛУЧШЕНИЕ ЗЕМЕЛЬ

Статья 78. Цели и задачи охраны земель

Охрана земель включает систему правовых, организационных, экономических и других мероприятий, направленных на их рациональное использование, предотвращение необоснованных изъятий земель из сельскохозяйственного оборота, защиту от вредных антропогенных воздействий, а также на воспроизводство и повышение плодородия почв, продуктивности земель сельскохозяйственного и лесохозяйственного назначения.

Охрана земель осуществляется на основе комплексного подхода к угодьям как к сложным природным образованиям (экосистемам) с учетом их зональных (региональных) особенностей и характера использования в целях:

предотвращения деградации и нарушения земель, других неблагоприятных последствий хозяйственной деятельности;

улучшения и восстановления земель, подвергшихся деградации или нарушению;

создания механизма учета и контроля за экологическим состоянием земель, обеспечения обладателей земли экологическими нормативами режимов оптимального ее использования.

Статья 79. Содержание и порядок охраны земель

Обладатели земли осуществляют:

рациональную организацию территории;

сохранение и улучшение плодородия почв, других полезных свойств земли путем внедрения научно обоснованных севооборотов, рационального применения удобрений, использования щадящих способов обработки почвы и проведения других охранных мероприятий;

защиту почв от водной и ветровой эрозии путем осуществления организационно-хозяйственных, агротехнических и гидротехнических мероприятий, создания лесозащитных полос и залужения;

защиту земель от подтопления, заболачивания, засоления, иссушения, уплотнения, загрязнения отходами промышленности, химическими, биологическими и радиоактивными веществами, нефтепродуктами, бытовым и производственным

мусором, сточными водами, а также от других разрушительных процессов;
защиту сельскохозяйственных угодий от зарастания кустарниками и иных процессов ухудшения их агротехнического состояния;
консервацию деградированных сельскохозяйственных угодий, если восстановить плодородие почв невозможно;
рекультивацию нарушенных земель, восстановление и улучшение их плодородия, вовлечение их в хозяйственный оборот;
снятие плодородного слоя почвы при проведении строительных, мелиоративных и других работ, связанных с нарушением земель, его сохранение и использование при рекультивации и улучшении сельскохозяйственных угодий;
реализацию государственных программ экономического и социального развития в части охраны земель.
Мероприятия по охране земель проводятся в соответствии с утвержденными в установленном порядке землеустроительными, мелиоративными и другими проектами, разработанными и утвержденными на основе рекомендаций науки и передовой практики.
Порядок охраны земель устанавливается законодательством.

Статья 80. Экологические требования к проектированию, размещению, строительству и вводу в эксплуатацию объектов, строений и сооружений, влияющих на состояние земель

При проектировании, размещении, строительстве и вводе в эксплуатацию новых и реконструируемых объектов, строений и сооружений, а также внедрении новых технологий, отрицательно влияющих на состояние земель, должны предусматриваться и осуществляться совместно с природоохранными органами мероприятия по охране земель.
Ввод в эксплуатацию объектов и применение технологий, не обеспечивающих защиту земель от деградации или нарушения, запрещаются.
Размещение объектов, отрицательно влияющих на состояние земель, производится в соответствии со специальным экологическим обоснованием, согласовывается с обладателями земли, природоохранными и другими органами в порядке, определяемом законодательством.

Статья 81. Экономическое стимулирование рационального использования и охраны земель

Экономическое стимулирование рационального использования и охраны земель направлено на повышение заинтересованности обладателей земли в сохранении и улучшении плодородия почв, защите земель от негативных последствий хозяйственной деятельности.
Экономическое стимулирование включает:
выделение средств из республиканского и местных бюджетов на восстановление земель, нарушенных не по вине обладателей земли;
освобождение от платы за земельные участки, находящиеся в стадии сельскохозяйственного освоения или улучшения их состояния, в предусмотренный проектом производства работ период;
предоставление льготных кредитов;
частичную компенсацию из средств соответствующего бюджета снижения дохода в результате временной консервации участков, нарушенных не по вине обладателей;
поощрение за улучшение земель, повышение плодородия почв и их продуктивности, производство экологически чистой продукции.
Порядок осуществления мер, связанных с экономическим стимулированием рационального использования и охраны земель, устанавливается законодательством.

Статья 82. Максимально допустимые нормы концентрации в почве вредных веществ

В интересах охраны здоровья человека и защиты окружающей среды устанавливаются максимально допустимые нормы концентрации химических, бактериологических, паразитических и иных активных веществ в почве, которые учитываются при оценке состояния земли. Указанные нормы и методика оценки состояния земли определяются специальным законодательством.

Статья 83. Особо ценные сельскохозяйственные земли и их охрана

К особо ценным сельскохозяйственным землям относятся угодья, расположенные на водоразделах и на склонах с уклоном до 3 градусов, а также земли с оценочным баллом естественного плодородия свыше 60, орошаемые земли, опытные участки, земли научно-исследовательских институтов и учебных заведений.

В целях охраны особо ценных сельскохозяйственных земель запрещается изъятие их из сельскохозяйственного оборота, использование их не по назначению, проведение на них технологических и других работ, приводящих к деградации почв, за исключением случаев выделения их под строительство линейных сооружений (дорог, линий электропередачи и связи, трубопроводов), нефтяных и газовых разработок и необходимых для их эксплуатации производственных сооружений.

Изъятие особо ценных сельскохозяйственных земель из сельскохозяйственного оборота для государственных и общественных нужд производится в исключительных случаях постановлением Правительства.

Статья 84. Особый режим орошаемых земель

К орошаемым землям относятся земли, пригодные для сельскохозяйственного производства и рошения, на которых находятся стационарные или временные оросительные сети, связанные с источником орошения, ресурсы которого обеспечивают орошение этих земель.

Органы водного хозяйства обязаны обеспечить обладателей орошаемых земель водой для орошения в соответствии с лимитами и учетом дебита водных источников.

Перевод орошаемых земель в категорию неорошаемых производится в порядке, установленном законодательством.

Статья 85. Формирование фондов для улучшения деградированных и загрязненных земель

Фонды для проектирования и осуществления работ по восстановлению и улучшению деградированных и загрязненных земель, выделяемые из государственного бюджета и из средств обладателей земель, могут быть дополнены суммами, вносимыми в счет возмещения убытков физическими и юридическими лицами, виновными в деградации или загрязнении почвы.

ГЛАВА XIII
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ КОНТРОЛЬ И МОНИТОРИНГ ЗЕМЕЛЬНОГО ФОНДА

Статья 86. Государственный контроль в области использования и охраны земель

Государство в лице органов местного публичного управления обязано обеспечить рациональное и эффективное использование земель, а также их охрану независимо от назначения.

Статья 87. Задачи государственного контроля в области использования и охраны земель

Задачи государственного контроля в области использования и охраны земель состоят в обеспечении соблюдения всеми государственными и общественными органами, государственными, кооперативными и общественными сельскохозяйственными предприятиями, учреждениями и организациями, а также совместными предприятиями, иностранными физическими и юридическими лицами требований земельного законодательства в целях эффективного использования и надлежащей охраны земель.

Статья 88. Органы, осуществляющие государственный контроль за использованием и охраной земель

Государственный контроль за использованием и охраной земель осуществляется Правительством и органами местного публичного управления.

Указания органов местного публичного управления и государственных органов, уполномоченных осуществлять контроль за использованием и охраной земель, даваемые в пределах их компетенции, обязательны для выполнения всеми обладателями земель.

Порядок осуществления государственного контроля за использованием и охраной земель устанавливается законодательством.

Статья 89. Мониторинг земельного фонда

Мониторинг земельного фонда представляет собой систему наблюдений и прогнозирования состояния земельного фонда для выявления изменений, их оценки, предупреждения последствий негативных процессов и тенденций.

Структура, содержание и порядок осуществления мониторинга устанавливаются законодательством с учетом зональных условий.

ГЛАВА XIV
РАЗРЕШЕНИЕ ЗЕМЕЛЬНЫХ СПОРОВ

Статья 90. Споры между обладателями земель и органами местного публичного управления

Споры между обладателями земель и органами местного публичного управления разрешаются вышестоящими органами, решения которых могут быть обжалованы в компетентную судебную инстанцию общей юрисдикции или экономическую судебную инстанцию.

[Ст.90 изменена ЗП240 от 13.06.03, МО18-140 от 08.07.03 ст.557]

[Ст.90 изменена ЗП240 от 13.06.03, МО138-140 от 08.07.03 ст.557]

~~Статья 90. Споры между обладателями земель и органами местного публичного управления~~

~~Споры между обладателями земель и органами местного публичного управления разрешаются вышестоящими органами, решения которых могут быть обжалованы в компетентную судебную истанцию.~~

Статья 91. Споры между собственниками земли

Споры, в которых стороны или одна из сторон являются собственниками земли, рассматриваются компетентной судебной инстанцией общей юрисдикции или экономической судебной инстанцией.

[Ст.91 изменена ЗП240 от 13.06.03, МО18-140 от 08.07.03 ст.557]

[Ст.91 изменена ЗП240 от 13.06.03, МО138-140 от 08.07.03 ст.557]

~~Статья 91. Споры между собственниками земли~~

~~Споры, в которых стороны или одна из сторон являются собственниками земли, рассматриваются компетентной судебной истанцией.~~

Статья 92. Имущественные споры, связанные с земельными отношениями

Имущественные споры между предприятиями, учреждениями и организациями,

связанные с земельными отношениями, разрешаются экономическим судом. Имущественные споры, связанные с земельными отношениями, в которых сторонами или одной из сторон являются физические лица, рассматриваются районным, муниципальным (секторальным) судом, если законодательство не предусматривает иное.

Статья 93. Выполнение решений по земельному спору

Решение органа местного публичного управления по земельному спору вступает в силу с момента принятия.

Обжалование решения в компетентную судебную инстанцию приостанавливает его выполнение.

Постановление компетентной судебной инстанции является основанием для выдачи документов, подтверждающих право собственности на землю, владения ею и пользования, в том числе на условиях аренды.

Выполнение решения по земельному спору может быть приостановлено или отсрочено органом, принявшим решение, или вышестоящим органом.

Статья 94. Экспроприация

Условия и порядок экспроприации для государственных и общественных нужд земель и строительных объектов, находящихся в собственности физических и юридических лиц, регламентируются специальным законодательством, которое обеспечивает защиту права собственности.

ГЛАВА XV
ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА НАРУШЕНИЕ ЗЕМЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

Статья 95. Недействительность сделок обладателей земли

Акты купли-продажи, дарения, залога, обмена земель и другие сделки между обладателями земли, совершенные с нарушением установленного законодательством порядка, недействительны.

Статья 96. Ответственность за нарушение земельного законодательства

Лица, нарушившие земельное законодательство, несут административную и уголовную ответственность, предусмотренную законодательством.

Выявление нарушений осуществляется органами местного публичного управления и уполномоченными на то государственными органами в пределах их компетенции.

Применение санкций не освобождает виновных от обязанности устранить допущенные нарушения.

Средства, полученные от взыскания штрафов, перечисляются в государственный бюджет и используются для восстановления и улучшения земель, повышения плодородия почв и охраны окружающей среды.

Статья 97. Возмещение убытков обладателям земли

Убытки, причиненные изъятием или временным занятием земельных участков, а также ограничением прав обладателей земли или ухудшением качества земель в результате деятельности предприятий, учреждений, организаций и граждан, подлежат возмещению в полном объеме (включая упущенную выгоду) обладателям земли, понесшим эти убытки.

Возмещение убытков производится предприятиями, учреждениями и организациями, которым отведены изымаемые земельные участки, а также предприятиями, учреждениями и организациями, деятельность которых влечет ограничение прав обладателей земли в связи с установлением защитных, санитарных и охранных зон различных объектов, ухудшение качества близлежащих земель или их использование не по целевому назначению, снижение объема производства и ухудшение качества сельскохозяйственной продукции, в порядке, устанавливаемом законодательством.

Споры, связанные с возмещением убытков и определением их размеров, разрешаются судом или арбитражем.

Статья 98. Возмещение потери сельскохозяйственного и лесохозяйственного производства и упущенной выгоды предприятиями, учреждениями и организациями за несвоевременный возврат земель

При несвоевременном возврате продуктивных земель, предоставленных во временное пользование предприятиям, учреждениям и организациям, последние возмещают обладателям земли потери сельскохозяйственного и лесохозяйственного производства и упущенную выгоду за время пользования землей сверх установленных сроков в размере и порядке, установленных законодательством.

Статья 99. Возмещение потерь сельскохозяйственного и лесохозяйственного производства

Потери сельскохозяйственного и лесохозяйственного производства, вызванные изъятием из сельскохозяйственного и лесохозяйственного оборота или предоставлением во временное пользование сельскохозяйственных и лесохозяйственных угодий для использования их в целях, не связанных с ведением сельского и лесного хозяйства, а также ограничением прав обладателей земли, ухудшением качества почв в результате деятельности предприятий, учреждений и организаций или их использованием не по целевому назначению, возмещаются в государственный бюджет и расходуются для обеспечения восстановления и освоения земель или повышения их плодородия. Компенсация этих потерь осуществляется наряду с возмещением убытков. Указанные потери возмещаются в полном объеме согласно нормативам, утвержденным Правительством.

Потери сельскохозяйственного производства возмещаются также государственными, кооперативными и общественными сельскохозяйственными предприятиями, учреждениями, организациями при размещении ими объектов строительства на закрепленных за ними орошаемых и осушенных землях, на землях, занятых многолетними насаждениями, на пахотных и других земельных угодьях с бонитетом свыше 40 баллов.

Статья 100. Использование средств, поступающих в порядке возмещения потерь сельскохозяйственного и лесохозяйственного производства

Средства, поступающие в порядке возмещения потерь сельскохозяйственного и лесохозяйственного производства, используются только для выполнения строительно-монтажных, проектно-изыскательских и землеустроительных работ и работ, связанных с освоением новых земель, проведением ротивоэрозионных и противооползневых мероприятий, повышением плодородия почв и продуктивности сельскохозяйственных и лесохозяйственных угодий, в порядке, установленном законодательством.

Размеры и порядок определения потерь и использования средств, поступающих в результате возмещения этих потерь, а также перечень предприятий, учреждений и организаций, освобождаемых от их возмещения, устанавливаются законодательством.

Статья 101. Возвращение самовольно занятых земель

Земли, занятые самовольно, возвращаются законным обладателям без компенсации ими расходов, понесенных в период их незаконного использования. Приведение земель в надлежащее состояние для их использования, в том числе снос строений, осуществляется за счет предприятий, учреждений, организаций и граждан, самовольно их занявших.

Возвращение самовольно занятых земель осуществляется на основании решения компетентных органов.

ГЛАВА XVI
МЕЖДУНАРОДНЫЕ СОГЛАШЕНИЯ

Статья 102. Международные соглашения

В случае, если в международном соглашении, одной из сторон которого является Республика Молдова, предусматриваются иные правила, чем те, которые предусмотрены земельным законодательством Республики Молдова, применяются правила международного соглашения.

Президент
Республики Молдова Мирча СНЕГУР
Кишинев, 25 декабря 1991 г.
№ 828-XII.

Republica Moldova

PARLAMENTUL

COD Nr. 3
din 02.02.2009

CODUL SUBSOLULUI

Publicat : 17.04.2009 în Monitorul Oficial Nr. 75-77 art Nr : 197 Data intrarii in vigoare : 17.07.2009

Avînd în vedere importanţa majoră a folosirii raţionale şi protecţiei subsolului, în scopul apărării intereselor statului şi cetăţenilor Republicii Moldova, precum şi ale beneficiarilor subsolului,

Parlamentul adoptă prezentul cod.

Capitolul I
Dispoziţii generale

Articolul 1. Noţiuni de bază şi definiţii

În sensul prezentului cod, noţiunile utilizate se definesc după cum urmează:

bază de materie primă minerală – totalitatea rezervelor de substanţe minerale utile şi componentelor însoţitoare explorate, evaluate în prealabil, care pot fi folosite în diverse domenii ale economiei ţării;

beneficiar al subsolului – persoană juridică sau fizică care, în conformitate cu prevederile legislaţiei, are dreptul să desfăşoare activităţi legate de folosirea subsolului;

cercetare geologică a subsolului – complex de lucrări efectuate în scopul determinării structurii scoarţei terestre şi a proceselor ce decurg în ea, prospectării şi explorării substanţelor minerale utile, construirii sau exploatării construcţiilor subterane care nu sînt legate de extragerea substanţelor minerale utile, precum şi al organizării în subsol a obiectivelor geologice protejate;

excavaţie minieră – construcţie în subsol sau la suprafaţă, creată în urma lucrărilor miniere, care reprezintă o cavitate în masivul de roci;

extinderea bazei de materie primă minerală – complex de lucrări de explorări geologice efectuate în scopul descoperirii de zăcăminte noi sau de rezerve noi (sporirea rezervelor) de substanţe minerale utile pentru compensarea micşorării acestora în urma extragerii sau a altor factori;

întreprindere minieră – agent economic titular de licenţă pentru genul respectiv de activitate, care foloseşte subsolul în scopul extragerii substanţelor minerale utile şi prelucrării lor;

materie primă minerală – substanţe minerale utile extrase, ce au fost supuse prelucrării primare;

monitoringul stării subsolului – sistem de observaţii regulate asupra stării subsolului în scopul depistării la timp a schimbărilor stării lui, evaluarea acestor schimbări, preîntîmpinarea şi înlăturarea consecinţelor proceselor şi fenomenelor negative;

perimetru geologic – sector al subsolului atribuit pentru cercetare geologică;

perimetru minier – sector al subsolului atribuit pentru extragerea substanţelor minerale utile, construirea sau exploatarea construcţiilor subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile, precum şi pentru organizarea obiectivelor geologice protejate;

resurse informaţionale geologice de stat – totalitatea documentelor şi seturilor de documente care conţin informaţie geologică şi altă informaţie despre subsol, aflate în Fondul de stat de informaţii privind subsolul, precum şi produsele informaţionale create în baza acestora;

rezerve de balanţă ale substanţelor minerale utile – cantitatea de substanţe minerale utile din zăcăminte, determinată în urma cercetărilor geologice, care, conform condiţiilor tehnico-economice aprobate, este oportună pentru valorificare industrială;

sector de subsol – parte de subsol geometrizată, atribuită pentru folosire, care are hotare în spaţiu, ale căror coordonate sînt fixate sub formă de tabel şi/sau în formă grafică;

subsol – parte a scoarţei terestre aflată sub stratul de sol fertil, iar în lipsa acestuia, sub suprafaţa terestră şi fundul bazinelor de apă şi apelor curgătoare, care ajunge pînă la adîncimi accesibile pentru cercetare geologică şi valorificare;

substanţe minerale utile – acumulări, în subsol, de minerale naturale, hidrocarburi şi ape subterane, ale căror compoziţie chimică şi proprietăţi fizice permit folosirea lor în sfera producţiei materiale şi consumului imediat sau după prelucrare. La substanţe minerale utile se referă şi rămăşiţele biologice împietrite (fosile) aflate în subsol;

zăcămînt de substanţe minerale utile – acumulare naturală de substanţe minerale utile care, din punct de vedere cantitativ şi calitativ, poate fi obiect de valorificare industrială în condiţiile stării actuale a tehnicii şi economiei, fapt confirmat prin înregistrarea corespunzătoare în balanţele de stat ale rezervelor de substanţe minerale utile.

Articolul 2. Scopul şi domeniul de reglementare

Prezentul cod reglementează relaţiile miniere în vederea asigurării folosirii raţionale şi complexe a subsolului pentru satisfacerea necesarului de materie primă minerală şi altor necesităţi ale economiei naţionale, protecţiei subsolului, asigurării securităţii lucrărilor la folosirea subsolului, precum şi apărării drepturilor persoanelor fizice şi persoanelor juridice, indiferent de tipul de proprietate şi forma juridică de organizare.

Articolul 3. Principiile legislaţiei cu privire la subsol

Legislaţia cu privire la subsol se bazează pe următoarele principii:

a) asigurarea folosirii raţionale, complexe şi inofensive a subsolului;

b) asigurarea protecţiei subsolului şi mediului înconjurător;

c) asigurarea îmbinării intereselor naţionale şi regionale;

d) asigurarea extinderii bazei de materie primă minerală;

e) asigurarea egalităţii în drepturi şi a intereselor legitime ale tuturor persoanelor juridice şi fizice la folosirea subsolului;

f) transparenţa folosirii subsolului.

Articolul 4. Legislaţia cu privire la subsol

(1) Legislaţia cu privire la subsol se bazează pe Constituţia Republicii Moldova şi cuprinde prezentul cod, alte legi şi acte normative, adoptate în conformitate cu acesta.

(2) Tratatele internaţionale în domeniul folosirii şi protecţiei subsolului, parte la care este Republica Moldova, constituie parte integrantă a legislaţiei Republicii Moldova cu privire la subsol.

(3) Relaţiile legate de folosirea şi protecţia terenurilor, apelor, pădurilor, ce apar în procesul folosirii subsolului, se reglementează prin legile şi actele normative corespunzătoare.

(4) Relaţiile juridico-civile legate de folosirea subsolului se reglementează de normele legislaţiei civile, dacă acestea nu sînt reglementate de normele prezentului cod.

(5) Persoanele juridice şi fizice străine beneficiază de aceleaşi drepturi şi poartă aceleaşi obligaţii pentru folosirea subsolului ca şi persoanele juridice şi fizice din Republica Moldova,

conform legislației.

Articolul 5. Participanții la relațiile miniere

(1) Participanți (subiecți) la relațiile miniere sînt statul, unitățile administrativ-teritoriale, persoanele juridice şi fizice din Republica Moldova, precum şi persoanele juridice şi fizice străine.

(2) În numele statului şi al unităților administrativ-teritoriale, la relațiile miniere participă autoritățile administrației publice centrale şi locale în conformitate cu împuternicirile stabilite de legislație.

(3) Persoanele juridice şi fizice, după ce li se atribuie în folosință sectoare de subsol, dobîndesc statut de beneficiari ai subsolului.

Articolul 6. Proprietatea asupra subsolului, substanțelor minerale utile şi materiei prime minerale

(1) Bogățiile de orice natură ale subsolului Republicii Moldova, inclusiv substanțele minerale utile pe care le conține, precum şi spațiile subterane ale acestuia fac obiectul exclusiv al proprietății publice a statului, sînt inalienabile, insesizabile şi imprescriptibile.

(2) Sectoarele de subsol nu pot fi înstrăinate, ele pot fi date numai în folosință. Toate actele juridice sau acțiunile care, în mod direct ori indirect, violează dreptul de proprietate publică a statului asupra subsolului sînt lovite de nulitate absolută.

(3) Materia primă minerală extrasă aparține beneficiarului subsolului cu drept de proprietate în cazul în care contractul nu prevede altfel.

Articolul 7. Fondul de stat al subsolului şi Fondul de stat al zăcămintelor de substanțe minerale utile

(1) Subsolul Republicii Moldova constituie Fondul de stat al subsolului, care include:

a) sectoarele de subsol atribuite în folosință în conformitate cu prevederile legislației cu privire la subsol (fondul subsolului repartizat);

b) sectoarele de subsol neatribuite în folosință (fondul subsolului nerepartizat).

(2) Fondul de stat al zăcămintelor de substanțe minerale utile include toate zăcămintele cu rezervele industriale de substanțe minerale utile evaluate. Fondul de stat al zăcămintelor de substanțe minerale utile este parte a Fondului de stat al subsolului.

(3) Fondul de stat al subsolului şi Fondul de stat al zăcămintelor de substanțe minerale utile se administrează de Agenția pentru Geologie şi Resurse Minerale de pe lîngă Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale.

Capitolul II
Reglementarea de către stat a folosirii subsolului

Articolul 8. Organele administrației publice centrale care asigură administrarea de stat în domeniul folosirii şi protecției subsolului

Administrarea de stat în domeniul folosirii şi protecției subsolului se efectuează de Guvern, Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale şi Agenția pentru Geologie şi Resurse Minerale care activează pe lîngă Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale.

Articolul 9. Competența Guvernului în domeniul folosirii şi protecției subsolului

De competența Guvernului sînt:

a) asigurarea realizării politicii statului în domeniul folosirii şi protecției subsolului;

b) stabilirea modului de gestionare a Fondului de stat al subsolului ca obiect al proprietății de stat;

c) aprobarea tarifelor şi normelor de timp pentru lucrările de explorări geologice finanțate din bugetul de stat;

d) aprobarea programelor de stat de cercetare geologică a subsolului în scopul extinderii bazei de materie primă minerală pentru satisfacerea necesarului țării în resurse industriale de substanțe

minerale utile şi luarea măsurilor pentru realizarea acestora;

e) aprobarea, la propunerea Ministerului Ecologiei şi Resurselor Naturale, a listei substanţelor minerale utile de importanţă naţională;

f) adoptarea hotărîrilor cu privire la transmiterea pentru valorificare industrială a zăcămintelor de substanţe minerale utile de importanţă naţională;

g) aprobarea cotelor la exportul de materie primă minerală şi a limitelor de extragere a unor tipuri de substanţe minerale utile;

h) aplicarea restricţiilor la folosirea subsolului pe sectoare aparte pentru asigurarea securităţii naţionale şi protecţiei mediului înconjurător;

i) stabilirea modului de folosire şi protecţie a subsolului, de elaborare şi aprobare a standardelor, normelor şi regulilor corespunzătoare;

j) stabilirea modului de efectuare a expertizei de stat a informaţiei geologice privind subsolul şi de aprobare a rezervelor de substanţe minerale utile;

k) stabilirea modului de atribuire a sectoarelor de subsol pentru extragerea substanţelor minerale utile, construirea sau exploatarea obiectivelor subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile;

l) stabilirea modului de prezentare de către beneficiarii subsolului a rapoartelor privind mişcarea rezervelor de substanţe minerale utile;

m) stabilirea modului de construire pe suprafeţele cu zăcăminte de substanţe minerale utile şi de amplasare a construcţiilor subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile;

n) stabilirea modului de înfiinţare şi ţinere a Fondului de stat de informaţii privind subsolul;

o) stabilirea modului de exercitare a controlului de stat asupra cercetării geologice a subsolului, folosirii raţionale şi protecţiei acestuia;

p) stabilirea modului de exercitare a supravegherii miniere de stat;

q) reglementarea comerţului substanţelor minerale utile solide.

Articolul 10. Competenţa Ministerului Ecologiei şi Resurselor Naturale

De competenţa Ministerului Ecologiei şi Resurselor Naturale sînt:

a) elaborarea şi promovarea politicii statului în domeniul folosirii şi protecţiei subsolului;

b) elaborarea programelor de stat de cercetare geologică a subsolului în scopul extinderii bazei de materie primă minerală a ţării, asigurarea realizării acestora;

c) aprobarea listei sectoarelor de subsol scoase la concurs pentru dreptul de folosire a acestora;

d) adoptarea deciziilor cu privire la transmiterea pentru valorificare industrială a zăcămintelor de substanţe minerale utile, cu excepţia celor de importanţă naţională;

e) exercitarea controlului ecologic de stat în domeniul folosirii subsolului;

f) adoptarea deciziilor cu privire la limitarea, suspendarea sau încetarea dreptului de folosire a subsolului în cazurile încălcării normelor şi regulilor de folosire a subsolului prevăzute de legislaţie;

g) intentarea acţiunilor privind compensarea prejudiciului cauzat mediului înconjurător ca urmare a încălcării legislaţiei cu privire la subsol şi actelor normative în domeniu;

h) aplicarea, în modul stabilit, faţă de persoane cu funcţii de răspundere şi cetăţeni a sancţiunilor pentru nerespectarea legislaţiei cu privire la subsol;

i) stabilirea modului de înregistrare de stat şi de evidenţă de stat a lucrărilor de cercetare geologică a subsolului;

j) determinarea modului de ţinere a Cadastrului de stat al zăcămintelor şi manifestărilor de substanţe minerale utile, balanţelor de stat ale rezervelor de substanţe minerale utile şi Cadastrului de stat al sectoarelor de subsol în scopuri nelegate de extragerea substanţelor minerale utile;

k) determinarea modului de efectuare a lucrărilor de explorări geologice din contul mijloacelor agenţilor economici;

l) efectuarea expertizei ecologice de stat a proiectelor sau schemelor tehnologice pentru folosirea subsolului;

m) aprobarea actelor normative, normelor şi regulilor în domeniul cercetării geologice a subsolului, folosirii şi protecţiei acestuia;

n) prezentarea către Guvern a listei substanţelor minerale utile de importanţă naţională.

Articolul 11.Competenţa Agenţiei pentru Geologie şi Resurse Minerale

De competenţa Agenţiei pentru Geologie şi Resurse Minerale sînt:

1) în domeniul cercetării şi folosirii subsolului:

a) realizarea politicii statului în domeniul cercetării geologice, folosirii raţionale şi protecţiei subsolului;

b) elaborarea, în comun cu organele centrale de specialitate şi alte instituţii interesate, a programelor de stat de cercetare geologică a subsolului în scopul extinderii bazei de materie primă minerală şi monitoringului stării subsolului, asigurarea realizării acestora;

c) exercitarea funcţiei de beneficiar al lucrărilor de explorări geologice finanţate din bugetul de stat;

d) înregistrarea de stat şi evidenţa de stat a lucrărilor de cercetare geologică a subsolului;

e) organizarea expertizei de stat a rezervelor de substanţe minerale utile conform rezultatelor lucrărilor de explorări geologice;

f) ţinerea Fondului de stat de informaţii privind subsolul;

g) ţinerea Cadastrului de stat al zăcămintelor şi manifestărilor de substanţe minerale utile şi balanţelor de stat ale rezervelor de substanţe minerale utile;

h) organizarea şi desfăşurarea concursurilor pentru dreptul de folosire a sectoarelor de subsol;

i) atribuirea perimetrelor geologice;

j) atribuirea perimetrelor miniere, precum şi anularea actelor perimetrelor miniere în cazul nerespectării prevederilor prezentului cod;

k) ţinerea Cadastrului de stat al sectoarelor de subsol în scopuri nelegate de extragerea substanţelor minerale utile;

l) elaborarea proiectelor de acte legislative şi normative, de standarde, norme şi reguli privind cercetarea geologică, folosirea şi protecţia subsolului; elaborarea şi aprobarea, în limitele competenţei, a cerinţelor metodice privind cercetarea subsolului;

m) coordonarea ridicării de construcţii pe suprafeţe cu zăcăminte de substanţe minerale utile explorate, precum şi coordonarea proiectării sondelor de exploatare şi a prizelor de captare a apelor subterane, documentaţiei tehnice elaborate şi a materialelor pentru obţinerea autorizaţiei pentru folosirea specială a apei;

n) exercitarea, în limitele competenţei, a controlului lucrărilor de explorări geologice;

o) elaborarea de propuneri pentru lista substanţelor minerale utile de importanţă naţională;

p) exercitarea controlului de stat asupra folosirii raţionale şi protecţiei subsolului;

q) exercitarea controlului asupra organizării şi executării de către beneficiarii subsolului a deservirii geologice şi topografice a lucrărilor miniere, a documentaţiei de proiect la locul desfăşurării lucrărilor miniere, a documentaţiei primare geologice şi de topografie minieră, în scopul evidenţei volumelor extrase şi pierderilor;

r) verificarea existenţei planurilor anuale de dezvoltare a lucrărilor miniere şi coordonarea normativelor de pierderi de substanţe minerale utile;

2) în domeniul supravegherii miniere:

a) efectuarea expertizei documentaţiei tehnice (tehnologice) de proiect privind exploatarea zăcămintelor de substanţe minerale utile, construirea construcţiilor subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile;

b) exercitarea supravegherii miniere de stat;

c) pregătirea propunerilor privind limitarea, suspendarea ori încetarea folosirii subsolului în cazul nerespectării regulilor la folosirea acestuia;

d) ținerea registrului obiectivelor miniere;

e) pregătirea documentelor necesare pentru atribuirea, înregistrarea şi anularea actelor perimetrelor miniere;

f) sesizarea Camerei de Licențiere, cu depunerea documentelor constatatoare pentru luarea măsurilor prevăzute de legislație, în cazul depistării de încălcări ale condițiilor de licențiere la folosirea subsolului, comise de beneficiarul sectorului de subsol titular de licență;

g) pregătirea documentelor necesare pentru tragerea, în modul stabilit de lege, la răspundere pentru încălcarea legislației legate de folosirea subsolului.

Articolul 12. Competența autorităților administrației publice locale în domeniul folosirii şi protecției subsolului

(1) De competența autorităților administrației publice locale de nivelul întîi sînt:

a) coordonarea atribuirii terenurilor proprietate publică a unității administrativ-teritoriale pentru cercetare geologică şi exploatarea zăcămintelor de substanțe minerale utile;

b) participarea la elaborarea programelor de extindere şi folosire rațională a bazei de materie primă minerală la nivel local şi luarea măsurilor pentru realizarea acestora;

c) controlul asupra respectării regulilor de comercializare a substanțelor minerale utile solide în afara locurilor de extragere.

(2) De competența autorităților administrației publice locale de nivelul al doilea sînt:

a) elaborarea programelor de extindere şi folosire rațională a bazei de materie primă minerală la nivel local şi asigurarea realizării acestora;

b) participarea la soluționarea problemelor legate de respectarea intereselor social-economice şi ecologice ale populației din teritoriu în cazul atribuirii subsolului în folosință;

c) participarea la elaborarea programelor de stat de cercetare geologică a subsolului şi de extindere a bazei de materie primă minerală.

Capitolul III
Folosirea subsolului

Articolul 13. Dreptul de folosință asupra sectorului de subsol

(1) Dreptul de folosință asupra sectorului de subsol înseamnă posibilitatea beneficiarului subsolului de a realiza tipurile de folosire a sectorului de subsol stipulate la art.14.

(2) Dreptul de folosință asupra sectorului de subsol se realizează în limitele sectorului atribuit beneficiarului subsolului sub formă de perimetru minier sau geologic, potrivit clauzelor prevăzute de contract.

(3) Dreptul de extragere a substanțelor minerale utile, inclusiv a apelor subterane şi resurselor curative naturale, dă beneficiarului subsolului, care a obținut licență în conformitate cu prevederile Legii nr.451-XV din 30 iulie 2001 privind reglementarea prin licențiere a activității de întreprinzător, posibilitatea de a desfăşura pentru o perioadă stabilită activități, cu respectarea obligatorie a condițiilor de licențiere la folosirea subsolului.

Articolul 14. Tipurile de folosire a subsolului

Subsolul se atribuie în folosință pentru:

a) cercetare geologică, inclusiv prospectarea, evaluarea şi explorarea zăcămintelor de substanțe minerale utile şi alte tipuri de cercetări geologice;

b) extragerea substanțelor minerale utile, inclusiv a apelor subterane şi resurselor curative naturale;

c) construirea şi exploatarea construcțiilor subterane nelegate de extragerea substanțelor minerale utile;

d) înhumarea (depozitarea) substanțelor nocive şi deşeurilor industriale;

e) organizarea obiectivelor geologice protejate;

f) colectarea materialelor mineralogice, paleontologice, altor materiale geologice de colecție.

Articolul 15. Termenele de folosire a subsolului

(1) Sectoarele de subsol se atribuie în folosinţă pe un termen limitat (folosire temporară) sau nelimitat.

(2) Pe termen nelimitat, sectoarele de subsol se atribuie autorităţilor administraţiei publice centrale, instituţiilor publice din subordinea acestora pentru exploatarea construcţiilor subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile, înhumarea (depozitarea) substanţelor nocive şi deşeurilor industriale, organizarea obiectivelor geologice protejate.

(3) În folosire temporară, sectoarele de subsol se atribuie pentru:

a) cercetarea geologică a subsolului, construirea construcţiilor subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile – pe un termen de pînă la 5 ani;

b) extragerea substanţelor minerale utile – pe perioada exploatării zăcămîntului, conform documentaţiei tehnice (tehnologice) de proiect aprobate;

c) extragerea apelor subterane – pe un termen de pînă la 25 de ani.

(4) În caz de necesitate, termenul de folosire temporară a sectorului de subsol se prelungeşte, la solicitarea beneficiarului, de către organul care a atribuit subsolul în folosinţă, dacă se respectă condiţiile de folosire a subsolului stipulate în contract, dar nu mai mult decît pe termenul maxim stabilit la alin.(3).

(5) Termenele de folosire a sectoarelor de subsol încep să curgă din ziua atribuirii lor în folosinţă şi includ timpul necesar pentru aducerea sectoarelor deteriorate ale subsolului în stare bună pentru folosire în continuare.

Articolul 16. Temeiuri de apariţie a dreptului
de folosinţă asupra sectoarelor de subsol

Temeiurile de apariţie a dreptului de folosinţă asupra sectoarelor de subsol sînt:

1) hotărîrea Guvernului, adoptată:

a) ca urmare a concursului pentru dreptul de explorare sau extragere a substanţelor minerale utile de importanţă naţională în bază de concesiune, conform Legii nr.534-XIII din 13 iulie 1995 cu privire la concesiuni;

b) în scopul înhumării (depozitării) substanţelor nocive şi deşeurilor industriale în straturile adînci;

c) în vederea organizării obiectivelor geologice de importanţă naţională, protejate de stat;

d) în alte cazuri prevăzute de lege;

2) hotărîrea Ministerului Ecologiei şi Resurselor Naturale privind transmiterea sectoarelor de subsol în folosinţă în scopul cercetării geologice, extragerii substanţelor minerale utile, construirii şi/sau exploatării construcţiilor subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile, precum şi în alte scopuri, cu excepţia cazurilor determinate la pct.1);

3) transmiterea ori trecerea dreptului de folosinţă asupra sectoarelor de subsol conform prevederilor legislaţiei civile cu privire la succesiunea de drept în cazul reorganizării persoanei juridice;

4) stabilirea şi confirmarea faptului descoperirii zăcămîntului de substanţe minerale utile de către beneficiarul subsolului ca urmare a lucrărilor efectuate pe bază de concurs din contul mijloacelor financiare proprii.

Articolul 17. Cerinţele antimonopoliste şi asigurarea
publicităţii şi transparenţei la folosirea
subsolului

(1) Se consideră ilegale activităţile autorităţilor administraţiei publice, precum şi ale diferiţilor agenţi economici, ce au drept scop:

a) limitarea, contrar condiţiilor concursului, a accesului de participare la concurs a persoanelor juridice şi fizice ce intenţionează să obţină dreptul de folosinţă asupra subsolului în conformitate cu prezentul cod;

b) eschivarea de la acordarea dreptului de folosinţă asupra sectoarelor de subsol către

cîştigătorii concursului;

c) discriminarea beneficiarilor subsolului la acordarea accesului la obiectivele de transport şi infrastructură.

(2) Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale elaborează, iar Guvernul aprobă reglementări în ceea ce priveşte cantitatea-limită a rezervelor de substanţe minerale utile atribuită unui agent economic.

(3) În scopul asigurării publicităţii şi transparenţei folosirii subsolului, actele normative, anunţurile privind concursurile (tenderele) pentru dreptul de folosinţă asupra subsolului şi rezultatele acestora, comunicatele privind atribuirea sectoarelor de subsol în folosinţă, formularele de documente şi altă informaţie din domeniul relaţiilor miniere se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova şi se plasează în regim interactiv pe pagina web a Ministerului Ecologiei şi Resurselor Naturale.

Articolul 18. Atribuirea în folosinţă a sectoarelor de subsol

(1) Atribuirea în folosinţă a sectoarelor de subsol se efectuează în baza prevederilor art.16 şi se legalizează prin contract.

(2) Contractul pentru folosirea sectorului de subsol este un act ce confirmă dreptul beneficiarului de a folosi sectorul de subsol în limitele perimetrului minier sau geologic, în conformitate cu scopurile indicate în contract, în decursul termenului stabilit, cu respectarea de către beneficiar a condiţiilor stipulate anterior. Contractul pentru folosirea sectorului de subsol se încheie, sub sancţiunea nulităţii, în scris şi este supus înregistrării de stat, ţinîndu-se cont de prevederile prezentului cod.

(3) Contractul se încheie pentru unul sau mai multe tipuri de folosire a subsolului.

(4) Încheierea contractelor pentru folosirea sectoarelor de subsol, evidenţa lor de stat şi ţinerea registrului contractelor se efectuează de Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale.

(5) Pentru încheierea contractului pentru folosirea sectorului de subsol, agentul economic:

a) va depune la Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale o cerere, în care va indica denumirea, tipul de proprietate, forma juridică de organizare şi elementele de identificare;

b) va anexa la cerere copia de pe certificatul înregistrării de stat, datele privind dispunerea de mijloace financiare, de utilaj tehnologic special şi de specialişti pentru efectuarea tipului respectiv de lucrări la folosirea subsolului, propunerile sale privind condiţiile folosirii sectorului de subsol.

(6) Materialele prezentate în conformitate cu alin.(5) se examinează de Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale în termen de 30 de zile, decizia comunicîndu-se solicitantului.

(7) Concesiunea se legalizează prin contract, conţinutul şi modul încheierii acestuia stabilindu-se în conformitate cu legislaţia cu privire la concesiuni, prezentul cod şi Codul civil.

(8) Contractul pentru folosirea sectorului de subsol se încheie în baza rezultatelor concursului public, cu respectarea prevederilor art.16 şi 21.

Articolul 19. Condiţiile de bază şi cele suplimentare de folosire a subsolului incluse în contractul pentru folosirea sectorului de subsol

(1) Condiţiile de bază de folosire a subsolului incluse în contract sînt:

a) tipul şi termenul de folosire a subsolului;

b) limitele sectorului de subsol atribuit;

c) condiţiile în baza cărora subsolul se atribuie în folosinţă;

d) volumele lucrărilor de cercetare geologică a subsolului;

e) realizarea măsurilor de protecţie a subsolului şi a mediului înconjurător;

f) volumul planificat al extragerii substanţelor minerale utile;

g) termenul planificat de dare a obiectivelor în exploatare;

h) termenul planificat de recultivare a terenurilor degradate.

(2) În contract se stipulează clauze şi cerinţe suplimentare legate de condiţiile specifice ale obiectivelor de folosire a subsolului.

Articolul 20. Concursul pentru dreptul de folosinţă asupra sectoarelor de subsol

(1) Concursul pentru dreptul de folosinţă asupra sectoarelor de subsol pentru prospecţiuni şi explorări sau pentru extragerea substanţelor minerale utile se organizează de Agenţia pentru Geologie şi Resurse Minerale în modul stabilit de Guvern.

(2) Tenderul pentru atribuirea sectoarelor de subsol în baza contractelor de concesiune se organizează conform prevederilor Legii nr.534-XIII din 13 iulie 1995 cu privire la concesiuni.

(3) Lista sectoarelor de subsol propuse spre atribuire în folosinţă se întocmeşte de Agenţia pentru Geologie şi Resurse Minerale şi se aprobă de Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale, cu excepţia cazurilor prevăzute în art.9 lit.e).

(4) Taxa pentru participare la concurs se percepe de la toţi participanţii.

(5) Suma plăţilor se determină din volumul cheltuielilor pentru pregătirea şi perfectarea documentaţiei de concurs, organizarea şi desfăşurarea concursului, totalizarea rezultatelor acestuia şi remunerarea muncii experţilor atraşi.

(6) Veniturile obţinute din desfăşurarea concursului se direcţionează spre acoperirea cheltuielilor legate de organizarea şi desfăşurarea concursului.

Articolul 21. Atribuirea în folosinţă a sectoarelor de subsol fără concurs

Sectoarele de subsol se atribuie în folosinţă fără concurs pentru:

a) efectuarea lucrărilor de cercetări geologice, de către organizaţiile geologice, la comanda de stat, conform planului pe obiecte, aprobat pe anul bugetar respectiv;

b) explorarea sau exploatarea industrială a zăcămintelor de ape subterane potabile în scopul alimentării centralizate cu apă a populaţiei ori a obiectivelor industriale;

c) explorarea sau extragerea resurselor curative naturale (ape minerale, nămol curativ şi saramură mîloasă), de către instituţiile curative, fără dreptul de comercializare în afara instituţiei respective a producţiei extrase;

d) valorificarea industrială a zăcămîntului dacă cercetarea lui geologică, pînă la aprobarea rezervelor de substanţe minerale utile, a fost realizată din contul mijloacelor agentului economic;

e) efectuarea cercetărilor geologice în scopul fundamentării şi proiectării obiectivelor industriale şi construcţiilor civile;

f) construirea şi/sau exploatarea construcţiilor subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile, inclusiv pentru înhumarea (depozitarea) substanţelor radioactive, toxice şi altor substanţe dăunătoare, a deşeurilor industriale şi menajere;

g) explorarea, explorarea geologică suplimentară pentru sporirea rezervelor sau extragerea substanţelor minerale utile dacă sectorul de subsol solicitat este alăturat zăcămîntului de substanţe minerale utile de acelaşi tip, exploatat de solicitant;

h) organizarea obiectivelor geologice protejate;

i) colectarea materialelor mineralogice, paleontologice şi altor materiale geologice de colecţie.

Articolul 22. Perimetrele geologice şi miniere

(1) Sectoarele de subsol se atribuie în folosinţă sub formă de perimetru geologic sau minier.

(2) Perimetrul geologic determină suprafaţa sectorului atribuit în folosinţă, cu limitare în adîncime sau fără limitare. Limitarea în adîncime poate fi stabilită în metri, calculaţi de la suprafaţă sau legaţi de un anumit contact geologic (litologic, de vîrstă ş.a.).

(3) În limitele perimetrului geologic pot concomitent efectua lucrări mai mulţi beneficiari ai subsolului, cu condiţia cercetării geologice a diverse tipuri de substanţe minerale utile. Relaţiile dintre beneficiarii subsolului, în aceste cazuri, sînt prevăzute în contractele pentru folosirea sectoarelor de subsol.

(4) Perimetrul geologic se atribuie de Agenţia pentru Geologie şi Resurse Minerale şi se confirmă prin actul respectiv.

(5) Perimetrul minier se atribuie pentru extragerea substanţelor minerale utile, construirea şi exploatarea construcţiilor subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile, organizarea obiectivelor geologice protejate.

(6) Proiectul perimetrului minier pentru extragerea substanţelor minerale utile se elaborează de organizaţia titulară de licenţă pentru proiectarea întreprinderilor miniere extractive în baza documentaţiei geologice, aprobată în modul stabilit; în celelalte cazuri – în baza proiectelor tehnice (tehnologice).

(7) La determinarea limitelor perimetrului minier se iau în considerare mărimea obiectivului folosinţei (zăcămîntului, construcţiei subterane etc.) şi zonele de influenţă tehnologică a lucrărilor legate de folosirea subsolului (excavaţiile miniere de acces şi de exploatare, pilonii de protecţie, bordurile carierei, hotarele efectuării inofensive a lucrărilor miniere şi de explodare etc.). Perimetrul minier va fi limitat în adîncime. La atribuirea sectoarelor de subsol pentru extragerea apelor subterane, limitele perimetrului minier sînt cele ale zonei de strictă protecţie sanitară.

(8) Beneficiarul subsolului care a primit în folosinţă sectorul de subsol sub formă de perimetru minier are dreptul exclusiv de a realiza activităţi în limitele acestuia, în strictă conformitate cu contractul încheiat. Activitatea altor persoane în limitele perimetrului minier poate fi efectuată numai cu acordul beneficiarului subsolului şi al autorităţii care a atribuit dreptul de folosinţă a sectorului de subsol.

(9) Limitele perimetrului minier pot fi precizate la aprobarea proiectelor tehnice (tehnologice) pentru exploatarea zăcămintelor de substanţe minerale utile şi construirea construcţiilor subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile.

(10) Perimetrul minier se atribuie de către Agenţia pentru Geologie şi Resurse Minerale şi se confirmă prin actul respectiv.

(11) Modul de atribuire a perimetrelor geologice şi miniere se stabileşte de Guvern.

Articolul 23. Atribuirea sectoarelor de subsol
în folosinţă pentru cercetare geologică

(1) Sectoarele de subsol pentru efectuarea prospecţiunilor şi explorărilor substanţelor minerale utile se atribuie beneficiarilor subsolului de către Agenţia pentru Geologie şi Resurse Minerale, în baza prevederilor art.16, în limitele perimetrului geologic.

(2) Efectuarea prospecţiunilor şi explorărilor substanţelor minerale utile fără coordonarea şi aprobarea în modul stabilit a proiectului tehnico-geologic se interzice. Reducerea volumului de cercetări geologice ale subsolului în procesul efectuării lucrărilor trebuie argumentată şi este posibilă numai în baza deciziei Agenţiei pentru Geologie şi Resurse Minerale.

(3) Prospecţiunile şi explorările geologice ale subsolului din contul mijloacelor bugetului de stat se efectuează fără încheierea contractelor după înregistrarea lucrărilor în Fondul de stat de informaţii privind subsolul.

(4) Lucrările de explorări geologice la apele subterane se îndeplinesc numai de către organizaţii de stat specializate care efectuează cercetări geologice.

(5) În cadrul prospecţiunilor şi explorărilor geologice ale subsolului în scopurile precizării parametrilor geologico-minieri şi alegerii metodelor raţionale de extragere şi prelucrare a materiei prime minerale, poate fi efectuată extragerea experimental-industrială limitată a substanţelor minerale utile în baza proiectului coordonat cu autoritatea care a acordat dreptul de folosinţă asupra sectorului de subsol. Substanţele minerale utile extrase sau produsele rezultate din prelucrarea acestora urmează a fi supuse comercializării în modul stabilit.

(6) La atribuirea sectoarelor de subsol pentru explorarea zăcămintelor de substanţe minerale utile, în contract vor fi prevăzute condiţiile de compensare a cheltuielilor statului la prospectarea şi evaluarea zăcămîntului respectiv de către beneficiarul subsolului în cazul în care acestea au

avut loc anterior.

Articolul 24. Atribuirea în folosinţă a sectoarelor de subsol pentru extragerea substanţelor minerale utile

(1) Sectoarele de subsol pentru extragerea substanţelor minerale utile se atribuie în condiţiile contractului încheiat cu Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale, în baza prevederilor art.16.

(2) Pînă la încheierea contractului de către comisie, din componenţa căreia fac parte reprezentanţi ai organizaţiei care a efectuat explorări geologice, ai Agenţiei pentru Geologie şi Resurse Minerale şi ai organizaţiei care primeşte zăcămîntul de substanţe minerale utile pentru valorificare industrială, se efectuează cercetarea suprafeţei zăcămîntului de substanţe minerale utile în scopul determinării existenţei şi stării excavaţiilor miniere, forajelor, reperelor etc. Rezultatele cercetării se consemnează într-un act, care se semnează de membrii comisiei şi se anexează la contract.

(3) Contractul pentru extragerea substanţelor minerale utile se încheie pentru acele sectoare ale subsolului informaţia geologică asupra cărora a trecut expertiza de stat a rezervelor de substanţe minerale utile. În cazurile în care, pentru efectuarea expertizei de stat a rezervelor, este necesară efectuarea de lucrări de explorări suplimentare, se încheie contract pentru explorare şi extragere cu indicarea termenului de efectuare a expertizei de stat.

(4) În contractul pentru extragerea substanţelor minerale utile vor fi fixate termenele planificate pentru elaborarea proiectului tehnic (tehnologic), de începere a construirii întreprinderii, de începere a extragerii şi ieşirii întreprinderii la capacitatea proiectată.

(5) Încheierea contractului pentru exploatarea pe părţi aparte a zăcămîntului de substanţe minerale utile se interzice.

(6) În cazul în care, ca urmare a extragerii substanţelor minerale utile, se va depista extinderea zăcămîntului în afara limitelor perimetrului minier atribuit, în scopul folosirii raţionale a resurselor minerale, la decizia autorităţii care a atribuit dreptul de a folosi sectorul de subsol, se admite modificarea respectivă a clauzelor contractului în ceea ce priveşte extinderea hotarelor perimetrului minier.

(7) Prelucrarea deşeurilor întreprinderii miniero-extractive şi uzinelor de prelucrare legate de aceasta poate fi efectuată atît conform contractului privind extragerea substanţelor minerale utile, cît şi conform contractului încheiat suplimentar.

(8) Atribuirea dreptului de extragere a apelor subterane cu destinaţie de apă potabilă pentru uz casnic şi tehnică de producţie cu limitele de captare mai puţin de 1000 m^3 pe zi se efectuează în baza autorizaţiei eliberate în modul stabilit de legislaţia apelor.

(9) La atribuirea dreptului de extragere a petrolului şi a gazelor naturale, contractul va conţine suplimentar condiţiile de extragere a componenţilor însoţitori ai petrolului şi gazului, de folosire a apelor din straturi, captate la extragerea petrolului şi gazului pentru menţinerea presiunii între straturi, precum şi de conservare a zăcămîntului în întregime sau a unei părţi a acestuia în cazul conţinutului înalt de componenţi agresivi, inclusiv de hidrogen sulfurat.

Articolul 25. Atribuirea în folosinţă a sectoarelor de subsol pentru construirea şi/sau exploatarea construcţiilor subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile

(1) Sectoarele de subsol pentru construirea şi/sau exploatarea construcţiilor subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile se atribuie în folosinţă de către Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale în baza prevederilor art.16, în limitele perimetrului minier şi ale terenului atribuit beneficiarului subsolului în baza proiectelor tehnice aprobate în modul stabilit.

(2) Atribuirea sectoarelor de subsol pentru înhumarea (depozitarea) substanţelor nocive şi a deşeurilor industriale, pentru evacuarea apelor reziduale se permite în cazuri excepţionale şi cu respectarea normelor, regulilor şi cerinţelor prevăzute de legislaţie.

Articolul 26. Atribuirea sectoarelor de subsol pentru organizarea obiectivelor geologice protejate

(1) În scopul protejării sectoarelor de subsol de importanță ştiințifică, istorică, culturală, estetică, sanitar-curativă, ecologică şi de altă natură, precum şi a celor folosite în calitate de poligoane pentru activitate ştiințifică şi didactică, pot fi organizate obiective geologice protejate de stat.

(2) Modalitatea de folosire a subsolului pentru organizarea obiectivelor geologice protejate de stat se stabileşte de legislația din domeniul protecției mediului înconjurător.

Articolul 27. Atribuirea sectoarelor de subsol pentru formarea colecțiilor mineralogice, paleontologice, altor materiale geologice de colecție

Modalitatea de atribuire a sectoarelor de subsol pentru colectarea probelor (mostrelor) de minerale, roci şi minereuri, a resturilor fosilizate de faună şi floră, din care se formează colecții mineralogice, paleontologice şi alte colecții geologice, se stabileşte de Agenția pentru Geologie şi Resurse Minerale.

Articolul 28. Atribuirea dreptului de extragere a substanțelor minerale utile larg răspîndite şi a apelor subterane potabile

(1) Extragerea substanțelor minerale utile larg răspîndite se efectuează în baza contractului încheiat cu Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale. În contract se reflectă condițiile stipulate la art.19 alin.(1), cu excepția celor prevăzute la lit.c), d) şi g).

(2) Extragerea apelor subterane potabile în scopuri menajere şi de uz casnic se permite din fîntînile de mină ori din sondele care se alimentează din primul orizont acvifer de la suprafața terestră, care nu constituie sursa de alimentare centralizată cu apă.

(3) Construirea obiectivelor subterane nelegate de extragerea substanțelor minerale utile pentru necesitățile gospodăriilor individuale se permite fără atribuirea perimetrului minier pînă la o adîncime de 5 metri.

Articolul 29. Atribuirea terenurilor către beneficiarii subsolului

Atribuirea terenurilor către beneficiarii subsolului se efectuează în conformitate cu legislația funciară.

Articolul 30. Transmiterea dreptului de folosință asupra subsolului

Dreptul de folosință asupra sectorului de subsol, dobîndit conform contractului pentru folosirea sectorului de subsol, nu poate fi transmis persoanelor terțe, inclusiv prin cesiune de creanță, decît în următoarele cazuri:

a) schimbarea formei de organizare juridică sau a denumirii persoanei juridice beneficiară a subsolului;

b) reorganizarea persoanei juridice beneficiară a subsolului prin fuziune (contopire sau absorbție) dacă persoana juridică reorganizată poate fi beneficiară a subsolului în conformitate cu legislația;

c) reorganizarea persoanei juridice beneficiară a subsolului prin dezmembrare (divizare sau separare) dacă persoana juridică nou-înființată intenționează să continue activitatea în conformitate cu contractul pentru folosirea sectorului de subsol, acordat fostului beneficiar al subsolului.

Articolul 31. Limitarea, suspendarea sau încetarea dreptului de folosință asupra sectoarelor de subsol

(1) Dreptul de folosință asupra sectoarelor de subsol poate fi limitat, suspendat sau încetat în scopul asigurării securității de stat şi protecției mediului înconjurător, precum şi în cazurile

încălcării legislației cu privire la folosirea subsolului.

(2) Dreptul de folosință asupra sectoarelor de subsol pe teritoriile localităților şi zonelor suburbane, obiectivelor industriale, de transport şi comunicații, ale zonelor de protecție a apelor poate fi limitat sau încetat de către organele abilitate în cazul apariției unui pericol pentru viața şi sănătatea populației, prejudicierii obiectivelor economice sau mediului înconjurător.

(3) Decizia motivată privind limitarea, suspendarea sau încetarea dreptului de folosință asupra sectoarelor de subsol se ia de Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale.

Articolul 32. Temeiurile limitării, suspendării sau încetării dreptului de folosință asupra sectoarelor de subsol

(1) Dreptul de folosință asupra sectoarelor de subsol poate fi limitat, suspendat sau încetat în cazurile:

a) expirării valabilității contractului pentru folosirea sectorului de subsol, inclusiv a contractului de concesiune;

b) dispariției necesității de folosire a sectorului de subsol prin acord reciproc dintre beneficiarul subsolului şi autoritatea care a acordat dreptul de folosință a sectorului de subsol;

c) apariției unui pericol direct pentru viața şi sănătatea oamenilor ce activează sau locuiesc în zona de influență a lucrărilor legate de folosirea subsolului;

d) imposibilității folosirii sectoarelor de subsol ca urmare a calamităților naturale sau apariției altor situații excepționale;

e) apariției necesității de retragere a sectorului de subsol atribuit în folosință în alte scopuri publice, cu compensarea cheltuielilor efectuate;

f) lichidării sau reorganizării persoanei juridice beneficiară a sectorului de subsol, cu excepția cazurilor prevăzute la art.30;

g) încălcării considerabile a clauzelor contractului pentru folosirea sectorului de subsol, inclusiv nerespectării măsurilor de folosire rațională şi protecție a sectorului de subsol atribuit în folosință;

h) neachitării plăților pentru folosirea subsolului în termenul stabilit de legislația fiscală;

i) nefolosirii sectorului de subsol conform destinației de către beneficiarul lui fără motive întemeiate pe parcursul a doi ani;

j) folosirii sectorului de subsol necorespunzătoare destinației, abaterii de la proiectele tehnice (tehnologice) şi de la planurile de dezvoltare a lucrărilor miniere;

k) încălcării tehnologiei de prelucrare a materiei prime minerale, ce cauzează pierderi ale acesteia.

(2) Dacă beneficiarul subsolului nu este de acord cu hotărîrea privind limitarea, suspendarea sau încetarea dreptului de folosință asupra sectorului de subsol, acesta este în drept să o conteste pe cale judiciară.

Articolul 33. Modul de încetare a dreptului de folosință asupra sectoarelor de subsol

(1) Încetarea dreptului de folosință asupra sectoarelor de subsol, în cazurile prevăzute la art.32 alin.(1) lit.a) şi b), trebuie să fie declarată de către beneficiarul subsolului în scris autorității, care a acordat dreptul de folosință asupra sectorului de subsol, nu mai tîrziu decît cu 6 luni înainte de încetarea folosirii subsolului.

(2) În cazurile prevăzute la art.32 alin.(1) lit.c), d) şi f), folosirea subsolului încetează după adoptarea de către autoritatea competentă a deciziei respective, cu notificarea în scris a beneficiarului subsolului, iar în cazul prevăzut la lit.e) – nu mai tîrziu decît cu 6 luni înainte de încetarea folosirii subsolului.

(3) În cazurile prevăzute la art.32 alin.(1) lit.g)–k), decizia privind încetarea dreptului de folosință asupra sectorului de subsol poate fi luată de către organul competent, după 3 luni de la data primirii de către beneficiarul subsolului a notificării scrise privind încălcările comise de el,

dacă în termenul indicat beneficiarul subsolului nu a înlăturat aceste încălcări.

(4) În cazul încetării înainte de termen a dreptului de folosinţă asupra sectorului de subsol, se efectuează lichidarea sau conservarea excavaţiilor miniere, obiectivelor şi construcţiilor subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile, în modul prevăzut la art.67.

(5) Dacă folosirea sectorului de subsol a încetat în conformitate cu prevederile alin.(1) şi (3), cheltuielile de lichidare sau conservare a excavaţiilor miniere, a obiectivelor şi construcţiilor subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile le suportă beneficiarul subsolului.

(6) Dacă folosirea sectorului de subsol a încetat în conformitate cu alin.(2) din lipsă de vinovăţie a beneficiarului sectorului de subsol, cheltuielile de lichidare sau conservare a excavaţiilor miniere, a obiectivelor şi construcţiilor subterane nelegate de extragerea substanţelor utile le suportă statul ori noul beneficiar al sectorului de subsol.

Articolul 34. Răspunderea pentru nerespectarea clauzelor contractului

(1) Beneficiarul sectorului de subsol răspunde pentru neîndeplinirea clauzelor contractului pentru folosirea sectorului de subsol, cu excepţia cazurilor cînd îndeplinirea clauzelor contractului nu a fost posibilă ca urmare a acţiunilor (inacţiunii) autorităţilor administraţiei publice, care au fost declarate de instanţa de judecată ca fiind ilegale, sau a circumstanţelor de forţă majoră.

(2) Beneficiarul subsolului este obligat să compenseze integral statului prejudiciul cauzat prin nerespectarea clauzelor contractuale.

Articolul 35. Licenţierea extragerii substanţelor minerale utile sau apelor minerale naturale şi potabile

(1) Activităţile de extragere a substanţelor minerale utile sau apelor minerale naturale şi potabile sînt supuse licenţierii în conformitate cu Legea nr.451-XV din 30 iulie 2001 privind reglementarea prin licenţiere a activităţii de întreprinzător şi pot fi desfăşurate de către beneficiarul subsolului, care întruneşte şi respectă cerinţele prezentului cod şi ale legislaţiei.

(2) La declaraţia pentru eliberarea licenţei, suplimentar se anexează:

a) copia de pe contractul pentru folosirea sectorului de subsol;

b) copia de pe certificatul de înregistrare a perimetrului minier, eliberat de Agenţia pentru Geologie şi Resurse Minerale;

c) copia de pe actul expertizei ecologice de stat a documentaţiei de planificare şi proiect, legată de folosirea subsolului, eliberat de Inspectoratul Ecologic de Stat de pe lîngă Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale;

d) copia de pe autorizaţia tehnică pentru obiectivele industriale periculoase, eliberată de Ministerul Economiei şi Comerţului;

e) copia de pe contractul privind valorificarea industrială a zăcămîntului de apă minerală naturală şi potabilă, încheiat cu Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale;

f) copia de pe actul expertizei de stat a proiectelor şi schemelor tehnologice de efectuare a lucrărilor legate de folosirea subsolului, eliberat de Inspectoratul Principal de Stat pentru Supravegherea Tehnică a Obiectelor Periculoase;

g) copia de pe permisul de exercitare, eliberat de Ministerul Economiei şi Comerţului persoanelor care desfăşoară activitate în domeniul securităţii industriale;

h) copia de pe certificatul igienic prin care se confirmă corespunderea calităţii apei cerinţelor igienice, eliberat de Centrul Naţional Ştiinţifico-Practic de Medicină Preventivă.

Articolul 36. Sistarea temporară a licenţei

Licenţa poate fi sistată temporar în conformitate cu prevederile Legii nr.451-XV din 30 iulie 2001 privind reglementarea prin licenţiere a activităţii de întreprinzător, precum şi în următoarele cazuri:

a) nerespectarea normelor ecologice, normelor şi regulilor privind protecţia muncii şi

securitatea industrială, precum şi a regulilor de exploatare tehnică a întreprinderilor extractive de substanţe minerale utile;

b) suspendarea dreptului de folosinţă asupra sectoarelor de subsol;

c) lipsa de specialişti calificaţi şi atestaţi în domeniu.

Articolul 37. Retragerea licenţei

Licenţa poate fi retrasă în conformitate cu Legea nr.451-XV din 30 iulie 2001 privind reglementarea prin licenţiere a activităţii de întreprinzător, precum şi în următoarele cazuri:

a) încetarea dreptului de folosinţă asupra sectoarelor de subsol;

b) extragerea substanţelor minerale utile în afara limitelor perimetrului minier;

c) nerespectarea regulilor de comercializare a substanţelor minerale utile solide;

d) nerespectarea cerinţelor prevăzute în proiect privind recultivarea terenurilor degradate.

Capitolul IV
Drepturile şi obligaţiile beneficiarilor subsolului

Articolul 38. Drepturile beneficiarilor subsolului

Beneficiarii subsolului au dreptul:

a) să folosească sectoarele de subsol atribuite în conformitate cu scopurile şi clauzele prevăzute în contract;

b) să folosească rezultatele activităţii lor, inclusiv materia primă minerală extrasă şi deşeurile producţiei extractive miniere, după cum găsesc de cuviinţă în cazul în care contractul nu prevede altfel;

c) să sisteze ridicarea construcţiilor pe suprafeţele cu zăcăminte de substanţe minerale utile în limita perimetrelor miniere, prin organele abilitate ale administraţiei publice centrale şi locale;

d) să efectueze, fără autorizaţie suplimentară, cercetarea geologică a subsolului din contul mijloacelor proprii, în limitele perimetrelor miniere atribuite, cu înregistrarea cercetării în Fondul de stat de informaţii privind subsolul;

e) să antreneze subantreprenori pentru executarea unor tipuri de lucrări legate de folosirea subsolului;

f) să solicite prelungirea termenului de folosire temporară a sectoarelor de subsol;

g) să se adreseze autorităţilor care au acordat dreptul de folosinţă asupra sectorului de subsol, inclusiv în condiţii de concesiune, pentru revizuirea condiţiilor de folosire a sectoarelor de subsol în cazul apariţiei unor circumstanţe care se deosebesc în mod substanţial de cele în care a fost încheiat contractul;

h) să-şi înceteze activitatea în conformitate cu condiţiile determinate de prezentul cod sau de contract.

Articolul 39. Obligaţiile beneficiarilor subsolului

Beneficiarii subsolului sînt obligaţi:

a) să respecte cerinţele legislaţiei, precum şi ale standardelor, normelor şi regulilor, privind tehnologiile de efectuare a lucrărilor legate de folosirea subsolului şi de prelucrarea primară a materiei prime minerale;

b) să folosească sectoarele de subsol numai în scopurile pentru care au fost atribuite;

c) să achite la timp şi integral plăţile pentru folosirea subsolului;

d) să respecte cerinţele proiectelor tehnice, schemelor şi planurilor de dezvoltare a lucrărilor miniere, limitelor şi normelor; să nu admită pierderi supranormative, diluarea şi extragerea selectivă a substanţelor minerale utile;

e) să ţină şi să perfecteze documentaţia geologică, de topografie minieră şi de altă natură în procesul folosiri subsolului; să asigure integritatea acesteia; să elaboreze planuri anuale de dezvoltare a lucrărilor miniere;

f) să prezinte informaţia geologică Fondului de stat de informaţii privind subsolul;

g) să prezinte Fondului de stat de informaţii privind subsolul, precum şi autorităţilor publice, în conformitate cu competenţele acestora, date veridice despre rezervele de substanţe minerale

explorate, extrase şi rămase în subsol, componentele conținute în ele (despre mişcarea rezervelor), despre folosirea subsolului în scopuri nelegate de extragerea substanțelor minerale utile;

h) să păstreze excavațiile miniere de explorare şi sondele de foraj care pot fi folosite la exploatarea zăcămintelor de substanțe minerale utile sau în alte scopuri;

i) să lichideze, în modul stabilit, excavațiile miniere şi sondele de foraj ce nu vor fi folosite în continuare;

j) să asigure securitatea efectuării lucrărilor legate de folosirea subsolului conform art.77;

k) să respecte cerințele actelor normative care reglementează condițiile de folosire şi protecție a subsolului, protecție a aerului atmosferic, terenurilor, pădurilor, apelor, precum şi a clădirilor şi construcțiilor de impactul dăunător al lucrărilor legate de folosirea subsolului;

l) să informeze neîntîrziat autoritățile administrației publice despre crearea situațiilor periculoase pentru viața şi sănătatea populației, mediul înconjurător;

m) să decoperteze stratul de sol fertil şi să-l păstreze în tot volumul inițial în stare utilă pentru recultivarea terenurilor degradate;

n) să aducă, potrivit prevederilor actelor normative şi cerințelor proiectelor tehnice, terenurile, alte obiective naturale, clădirile şi construcțiile distruse în timpul folosirii subsolului într-o stare bună pentru utilizarea lor ulterioară conform destinației;

o) în cazul descoperirii unor obiective unice naturale şi cultural-istorice, să sisteze lucrările care pot distruge integritatea obiectivelor menționate şi să înştiințeze despre aceste descoperiri autoritățile administrației publice centrale şi instituțiile ştiințifice;

p) să asigure respectarea regulilor de comercializare a substanțelor minerale utile solide, stabilite de Guvern.

Articolul 40. Apărarea drepturilor beneficiarilor subsolului

(1) Drepturile beneficiarilor subsolului sînt apărate de lege şi pot fi limitate numai în cazurile prevăzute de lege.

(2) Imixtiunea autorităților administrației publice în activitatea economică a beneficiarilor subsolului legată de folosirea subsolului, cu excepția cazurilor de depistare a unor încălcări de către beneficiarii subsolului ale legislației cu privire la subsol, ale altor acte legislative şi normative, nu se admite.

Articolul 41. Susținerea producătorilor autohtoni

(1) Beneficiarii subsolului, inclusiv cei străini, vor procura, în mod prioritar, lucrări şi servicii ale producătorilor autohtoni, cu condiția corespunderii lor standardelor naționale sau internaționale.

(2) Beneficiarii subsolului sînt obligați să asigure angajarea în primul rînd a specialiştilor şi muncitorilor autohtoni în cazul în care calificarea lor corespunde cerințelor necesare.

Articolul 42. Dreptul statului la cumpărarea materiei prime minerale şi la rechiziționarea acesteia

(1) Statul are dreptul prioritar la cumpărarea materiei prime minerale de la beneficiarul subsolului la prețuri care nu depăşesc prețurile de pe piața mondială. Volumul maxim de cumpărare a materiei prime minerale, modalitatea determinării costului ei şi achitării se stabilesc în contractul privind folosirea sectoarelor de subsol.

(2) În caz de calamitate naturală, catastrofă tehnogenă sau în alte cazuri prevăzute de legislația cu privire la situațiile excepționale, Guvernul are dreptul să rechiziționeze o parte sau toată materia primă minerală, necesară pentru nevoile statului, pe parcursul întregii perioade a situației excepționale. Rechiziționarea materiei prime minerale de la beneficiarii subsolului se face indiferent de tipul de proprietate şi de apartenență statală, în conformitate cu Legea nr.1384-XV din 11 octombrie 2002 cu privire la rechizițiile de bunuri şi prestările de servicii în interes public, cu compensarea ulterioară proprietarilor a cheltuielilor suportate la extragerea materiei prime minerale rechiziționate.

Capitolul V
Cercetarea geologică a subsolului

Articolul 43. Sarcinile cercetării geologice a subsolului

Sarcinile cercetării geologice a subsolului sînt: obținerea datelor privind structura geologică a subsolului, privind procesele care au loc în acesta, obținerea informației privind cîmpurile geofizice, starea geochimică, geomecanică şi geoecologică a subsolului, descoperirea şi evaluarea substanțelor minerale utile, cercetarea condițiilor formării şi amplasării lor, determinarea condițiilor tehnico-miniere şi altor condiții de exploatare a zăcămintelor de substanțe minerale utile şi de folosire a subsolului în scopuri nelegate de extragerea substanțelor minerale utile.

Articolul 44. Organizarea cercetării geologice a subsolului

(1) Cercetarea geologică a subsolului se efectuează în baza programelor interstatale şi statale complexe sau a programelor cu destinație specială, planurilor interramurale şi ramurale, proiectelor, programelor autorităților administrației publice locale, solicitărilor agenților economici.

(2) Cercetarea geologică a subsolului prevăzută de programele interstatale şi statale, de planurile interramurale şi ramurale, de proiecte se efectuează din contul mijloacelor bugetului de stat. Cercetarea geologică a subsolului conform programelor autorităților administrației publice locale se efectuează din contul mijloacelor bugetelor locale. Beneficiarii subsolului efectuează lucrările de explorare geologică din contul mijloacelor proprii.

(3) Executarea lucrărilor de cercetare geologică a subsolului se organizează şi se coordonează de Agenția pentru Geologie şi Resurse Minerale.

Articolul 45.Cerințele de bază față de cercetarea geologică a subsolului

(1) La cercetarea geologică a subsolului vor fi asigurate:

a) aplicarea metodelor şi procedeelor raționale şi eficiente de cercetare geologică a subsolului, ce garantează protecția mediului înconjurător şi conservarea proprietăților naturale ale subsolului;

b) plenitudinea cercetării structurii geologice a subsolului, condițiilor tehnice miniere, hidrogeologice şi altor condiții de exploatare a zăcămintelor explorate, construirii şi exploatării construcțiilor subterane nelegate de extragerea substanțelor minerale utile;

c) veridicitatea determinării cantității şi calității rezervelor tuturor substanțelor minerale utile şi componentelor ce se conțin în acestea, proprietăților tehnologice ale substanțelor utile şi rocilor de magazin, precum şi proceselor ce au loc în ele;

d) depozitarea rocilor şi substanțelor minerale utile extrase, excluzînd impactul lor dăunător asupra mediului înconjurător şi sănătății populației;

e) integritatea documentației geologice şi de proiect, probelor de roci şi minereuri, carotei, duplicatelor probelor de substanțe minerale utile;

f) integritatea excavațiilor miniere de explorare şi sondelor de foraj ce pot fi utilizate la exploatarea zăcămintelor de substanțe minerale utile sau în alte scopuri; lichidarea, în modul stabilit, a excavațiilor miniere şi sondelor de foraj care nu mai pot fi folosite;

g) cercetarea, prognozarea şi determinarea unui posibil impact dăunător asupra mediului înconjurător şi asupra stării subsolului în cazul sarcinilor tehnogene legate de folosirea subsolului;

h) recultivarea terenurilor degradate în timpul cercetării subsolului şi aducerea acestora într-o stare nepericuloasă din punct de vedere ecologic, bună pentru folosire în scopuri gospodăreşti.

(2) Beneficiarii lucrărilor de cercetare geologică a subsolului pot stipula şi alte cerințe dacă acestea nu contravin legislației.

Articolul 46. Înregistrarea de stat şi evidența de stat
a lucrărilor de cercetare geologică a subsolului

(1) Înregistrarea de stat şi evidența de stat a lucrărilor de cercetare geologică a subsolului se

efectuează în scopul generalizării şi folosirii cu maximă eficienţă a rezultatelor cercetării subsolului, precum şi al evitării dublării lucrărilor menţionate.

(2) Înregistrării de stat sînt supuse toate tipurile de lucrări de cercetare geologică a subsolului, executate de către beneficiarii subsolului, indiferent de apartenenţa lor departamentală şi de forma juridică de organizare.

(3) Înregistrarea de stat a lucrărilor de cercetare geologică a subsolului fără acordul preliminar, confirmat documentar, al proprietarului terenului pentru efectuarea acestora este interzisă.

(4) Efectuarea lucrărilor de cercetare geologică a subsolului fără înregistrarea de stat a acestora se interzice.

(5) Evidenţa de stat a lucrărilor de cercetare geologică a subsolului reprezintă evidenţa cercetării geologice, hidrogeologice, geologico-inginereşti, geofizice şi geoecologice a subsolului ţării.

(6) Înregistrarea de stat şi evidenţa de stat a lucrărilor de cercetare geologică a subsolului o efectuează Fondul de stat de informaţii privind subsolul din cadrul Agenţiei pentru Geologie şi Resurse Minerale în modul stabilit de Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale.

Articolul 47. Tipurile de cercetare geologică a subsolului

(1) Cercetarea geologică a subsolului se efectuează pe stadii şi etape şi se divizează în studiere geologică regională, lucrări de prospecţiuni şi explorări-evaluări, explorări ale zăcămintelor de substanţe minerale utile şi cercetări geologice în scopul argumentării şi proiectării obiectivelor de construcţii industriale şi civile.

(2) Cercetarea geologică regională include un complex de lucrări orientate spre cercetarea geologică generală a subsolului, întocmirea hărţilor cu conţinut geologic la diverse scări şi cu diverse destinaţii, depistarea de teritorii cu perspectivă referitor la diverse tipuri de substanţe minerale utile, monitorizarea stării subsolului (regimul apelor subterane şi proceselor geologice periculoase, stării cîmpurilor geofizice etc.), prospectarea sectoarelor de subsol utile pentru construirea construcţiilor subterane sau pentru înhumarea (depozitarea) substanţelor nocive, deşeurilor, precum şi pentru alte lucrări ce se efectuează fără distrugerea esenţială a integrităţii subsolului.

(3) Lucrările de explorare-evaluare constau dintr-un complex de cercetări speciale orientate spre descoperirea zăcămintelor de substanţe minerale utile importante pentru industrie, stabilirea hotarelor lor preventive, cu evaluarea rezervelor şi resurselor de substanţe minerale utile. Ele pot include, de asemenea, prospecţiuni detaliate ale sectoarelor de subsol utile pentru construirea construcţiilor subterane sau înhumarea (depozitarea) substanţelor nocive şi deşeurilor.

(4) Explorarea zăcămintelor de substanţe minerale utile include un complex de lucrări efectuate în scopul stabilirii cantităţii rezervelor de substanţe minerale utile, caracteristicilor calitative ale acestora, inclusiv a proprietăţilor tehnologice, determinării amplasării în spaţiu a substanţelor minerale utile şi altor date cu exactitatea necesară pentru elaborarea proiectului de exploatare a zăcămîntului şi includerea rezervelor acestuia în balanţa de stat.

(5) Cerinţele metodice, normele şi regulile de executare a tipurilor menţionate de cercetare geologică a subsolului, precum şi cerinţele faţă de informaţia geologică obţinută se stabilesc de Agenţia pentru Geologie şi Resurse Minerale.

Articolul 48. Substanţele minerale utile şi tipurile lor

(1) În conformitate cu prezentul cod, substanţele minerale utile se divizează în minereuri metalifere şi nemetalifere, combustibile solide, petrol şi gaze naturale, gaze inerte, ape subterane.

(2) Conform importanţei economice şi în scopul determinării statutului juridic al regimului lor de folosire, substanţele minerale utile se divizează în următoarele tipuri:

a) substanţe minerale utile de importanţă naţională – petrol, gaze naturale, combustibile solide şi alte tipuri de substanţe minerale utile, a căror listă se stabileşte de Guvern;

b) substanţe minerale utile larg răspîndite – nisip, argilă, piatră de construcţie, nisip argilos şi argilă nisipoasă.

(3) Conform potențialului economic, zăcămintele de substanțe minerale utile de largă răspîndire se divizează în zăcăminte de importanță națională şi locală.

Articolul 49. Clasificarea rezervelor şi resurselor prognozate de substanțe minerale utile

(1) Clasificarea rezervelor şi resurselor prognozate de substanțe minerale utile stabileşte principii unice de calculare, evaluare economico-geologică şi evidență de stat a zăcămintelor de substanțe minerale utile, în conformitate cu importanța lor industrială şi cu gradul de cercetare geologică şi economico-geologică, determină condițiile de pregătire a zăcămintelor cercetate pentru valorificare industrială, precum şi principiile de bază pentru evaluarea cantitativă a resurselor prognozate de substanțe minerale utile.

(2) Clasificarea rezervelor şi resurselor prognozate de substanțe minerale utile se elaborează de Agenția pentru Geologie şi Resurse Minerale şi se aprobă de Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale.

Articolul 50. Informația geologică privind subsolul

(1) Prin informație geologică privind subsolul se înțelege informația (materialele) despre structura geologică şi istoria dezvoltării subsolului, fenomenele legate de subsol şi procesele ce au loc în acesta, componența şi proprietățile rocilor şi apelor subterane, existența în subsol a substanțelor minerale utile şi legitățile amplasării lor, cîmpurile geochimice şi geofizice, precum şi alte date despre subsol obținute în urma cercetării, folosirii şi protecției subsolului şi prezentate sub orice formă şi pe orice suporturi (rapoarte geologice, hărți, baze de date electronice etc.). Informația geologică privind subsolul, precum şi produsele informaționale create în baza acestora constituie resurse informaționale geologice de stat.

(2) Informația geologică privind subsolul se prezintă în mod obligatoriu şi cu titlu gratuit de către toți beneficiarii subsolului la Fondul de stat de informații privind subsolul, indiferent de dreptul de proprietate asupra acesteia.

(3) Informația geologică privind subsolul obținută din contul mijloacelor bugetului de stat şi ale bugetelor locale este proprietate de stat.

(4) Informația geologică privind subsolul obținută de către beneficiarul subsolului din contul mijloacelor proprii este proprietate a beneficiarului subsolului şi poate fi folosită în scopuri comerciale numai cu acordul proprietarului acesteia.

(5) La încetarea dreptului de folosință asupra sectorului de subsol în baza art.32 alin.(1) sau la expirarea termenului de confidențialitate, întreaga informație geologică privind sectorul respectiv trece în proprietate de stat.

(6) Modul şi condițiile de formare, păstrare şi oferire a informației geologice privind subsolul se stabilesc de Guvern.

(7) Pentru folosirea în scopuri comerciale a informației geologice aflate în proprietatea statului se percepe o plată, care se transferă în bugetul de stat.

(8) De la beneficiarii subsolului care au compensat cheltuielile statului pentru cercetarea geologică a subsolului, plată pentru folosirea informației geologice referitoare la sectorul de subsol atribuit în folosință nu se percepe.

(9) Modul de calculare şi încasare a plății pentru folosirea informației geologice care constituie proprietate de stat se stabileşte de Guvern.

Articolul 51. Fondul de stat de informații privind subsolul

(1) Fondul de stat de informații privind subsolul este parte componentă a Fondului arhivistic de stat şi se află în gestiunea Agenției pentru Geologie şi Resurse Minerale.

(2) Potrivit competenței sale, Agenția pentru Geologie şi Resurse Minerale efectuează colectarea, evidența, sistematizarea, păstrarea şi utilizarea materialelor informative cu privire la subsol şi la folosirea subsolului, prezentate de către beneficiarii subsolului, în scopul reglementării cercetării geologice a subsolului, sintetizării şi folosirii cu maximă eficiență a rezultatelor obținute, evaluării stării bazei de materie primă minerală, evidenței rezervelor

descoperite de substanțe minerale utile.

(3) Agenția pentru Geologie şi Resurse Minerale acordă servicii informative contra plată.

(4) Modul de constituire şi ținere a Fondului de stat de informații privind subsolul, precum şi tarifele la serviciile prestate se stabilesc de Guvern.

Articolul 52. Expertiza geologică de stat

(1) În scopul creării condițiilor privind folosirea rațională şi complexă a subsolului,stabilirii plății la folosirea subsolului, determinării hotarelor sectoarelor de subsol atribuite în folosință, informația geologică despre rezervele şi resursele de substanțe minerale utile, precum şi despre structura geologică şi proprietățile rocilor de pe sectoarele de subsol pentru construirea şi exploatarea construcțiilor subterane nelegate de extragerea substanțelor minerale utile, este supusă expertizei geologice de stat.

(2) Atribuirea sectoarelor de subsol pentru extragerea substanțelor minerale utile, pentru construirea şi/sau exploatarea construcțiilor subterane nelegate de extragerea substanțelor minerale utile se permite numai după efectuarea expertizei de stat a informației geologice privind sectoarele respective ale subsolului.

(3) Avizul expertizei de stat, care confirmă autenticitatea informației privind rezervele şi resursele de substanțe minerale utile, este temei pentru includerea acestora în balanța de stat a rezervelor de substanțe minerale utile sau trecerea acestora la pierderi din balanța de stat a rezervelor de substanțe minerale utile şi balanța întreprinderii miniere.

(4) Expertiza de stat a informației geologice şi expertiza de stat a rezervelor de substanțe minerale utile se efectuează din contul mijloacelor beneficiarului subsolului potrivit contractului, în termen de 30 de zile de la depunerea volumului întreg de informație geologică şi achitarea taxei pentru efectuarea expertizei. Costul efectuării expertizei de stat se stabileşte de Guvern.

(5) Expertiza de stat a informației geologice cu privire la subsol se efectuează de Agenția pentru Geologie şi Resurse Minerale, iar expertiza de stat a rezervelor de substanțe minerale utile se face de Comisia de stat pentru rezervele de substanțe minerale utile în modul stabilit de Guvern.

Articolul 53. Cadastrul de stat al subsolului

(1) Cadastrul de stat al subsolului se ține pentru evidența rezultatelor lucrărilor legate de folosirea subsolului, în scopul asigurării elaborării programelor de cercetare geologică a subsolului şi extinderii bazei de materie primă minerală, folosirii complexe a zăcămintelor de substanțe minerale utile, amplasării raționale a întreprinderilor de extragere a acestora şi este constituit din Cadastrul de stat al zăcămintelor şi manifestărilor de substanțe minerale utile şi Cadastrul de stat al sectoarelor de subsol în scopuri nelegate de extragerea substanțelor minerale utile.

(2) Cadastrul de stat al zăcămintelor şi manifestărilor de substanțe minerale utile include pe fiecare zăcământ şi manifestare de substanțe minerale utile informații ce caracterizează cantitatea şi calitatea substanțelor minerale utile de bază şi celor însoțitoare stratificate cu ele, a componentelor pe care le conțin acestea, condițiile tehnico-miniere, hidrogeologice, ecologice şi alte condiții de exploatare a zăcământului şi evaluarea economico-geologică a acestuia.

(3) Cadastrul de stat al sectoarelor de subsol în scopuri nelegate de extragerea substanțelor minerale utile se ține pe sectoare ale subsolului, goluri naturale şi tehnogene destinate folosirii în economia națională şi include caracteristicile lor naturale, fizice şi de relief în spațiu, informații despre valoarea social-economică a acestora, direcțiile posibile de folosire şi gradul lor de valorificare.

(4) Cadastrul de stat al subsolului se întocmeşte şi se ține de Agenția pentru Geologie şi Resurse Minerale în modul stabilit de Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale.

Articolul 54. Balanțele de stat ale rezervelor de substanțe minerale utile

(1) Balanțele de stat ale rezervelor de substanțe minerale utile se țin în scopul evidenței stării bazei de materie primă minerală şi se întocmesc pentru fiecare tip de substanță minerală utilă

aparte, ţinîndu-se cont de toate componentele, conţinute în substanţa minerală utilă respectivă, care au fost evaluate cantitativ şi calitativ.

(2) Balanţele de stat ale rezervelor de substanţe minerale utile conţin informaţii privind cantitatea, calitatea şi nivelul de cercetare a rezervelor de fiecare tip de substanţe minerale utile pe zăcămintele de importanţă industrială, privind amplasarea acestora, gradul de valorificare industrială, extragerea, pierderile şi asigurarea industriei cu rezerve de substanţe minerale utile explorate.

(3) Includerea rezervelor de substanţe minerale utile în balanţa de stat şi trecerea acestora la pierderi din balanţa de stat se efectuează în baza datelor expertizei geologice de stat şi a rapoartelor, prezentate de către beneficiarii subsolului, în modul stabilit de Guvern.

(4) Balanţele de stat ale rezervelor de substanţe minerale utile se ţin de Agenţia pentru Geologie şi Resurse Minerale în conformitate cu cerinţele metodice aprobate de Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale.

Articolul 55. Descoperitorii zăcămintelor de substanţe minerale utile

(1) Persoanele care au descoperit şi/sau explorat un nou zăcămînt de substanţe minerale utile de importanţă industrială sau care au efectuat reevaluarea radicală a zăcămîntului de substanţe minerale utile cunoscut anterior, ridicînd considerabil valoarea lor industrială, precum şi au descoperit în acesta o nouă substanţă minerală utilă, sînt recunoscute ca descoperitori şi au dreptul la remunerare.

(2) Drepturile descoperitorilor şi modul de plată a remuneraţiei se stabilesc de regulamentul cu privire la descoperitorii zăcămintelor de substanţe minerale utile, aprobat de Guvern.

Capitolul VI
Proiectarea, construirea şi darea în exploatare a întreprinderilor, obiectivelor şi construcţiilor legate de folosirea subsolului

Articolul 56. Particularităţile proiectării întreprinderilor, obiectivelor şi construcţiilor legate de folosirea subsolului

(1) Proiectarea întreprinderilor miniere extractive, a obiectivelor şi construcţiilor subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile se execută de către organizaţiile de proiectare care dispun de licenţă pentru acest gen de activitate şi se efectuează în baza informaţiei geologice şi de altă natură privind subsolul, care a trecut expertiza geologică de stat, ţinîndu-se cont de dezvoltarea complexă a regiunii şi de cerinţele securităţii industriale şi ecologice.

(2) Proiectarea întreprinderilor miniere extractive, obiectivelor şi construcţiilor subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile se efectuează după încheierea contractului privind folosirea sectorului de subsol şi obţinerea permisiunii de efectuare a lucrărilor de proiectări, în modul stabilit de legislaţie.

(3) Proiectele de construire a întreprinderilor miniere extractive, obiectivelor şi construcţiilor subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile sînt supuse expertizei ecologice şi tehnice de stat şi coordonării în modul stabilit de legislaţie.

Articolul 57. Cerinţele principale privind proiectarea, construirea şi darea în exploatare şi\ construcţiilor legate de folosirea subsolului

(1) Proiectele întreprinderilor miniere extractive vor prevedea:

a) extragerea cît mai deplină şi complexă din subsol a rezervelor de substanţe minerale utile de bază şi a celor secundare stratificate împreună cu aceste substanţe, asigurată prin amplasarea raţională a construcţiilor terestre şi subterane, prin metodele de descoperire şi dirijare a presiunii litostatice a zăcămintelor, prin sistemele de exploatare a zăcămintelor de substanţe minerale utile şi schemele tehnice de prelucrare (pregătire) a materiei prime minerale, prin parametrii acestora şi ordinea executării exploatării;

b) extragerea şi folosirea raţională a rocilor de decopertare la exploatarea zăcămintelor de substanţe minerale utile;

c) depozitarea, evidenţa şi păstrarea substanţelor minerale utile temporar nefolosite şi a deşeurilor producţiei ce conţin componente utile;

d) cercetarea geologică a subsolului în procesul construirii şi exploatării întreprinderilor miniere extractive şi ţinerea documentaţiei geologice şi de topografie minieră;

e) evaluarea prognozată a impactului întreprinderilor, obiectivelor şi construcţiilor proiectate asupra mediului înconjurător;

f) măsurile privind asigurarea securităţii lucrătorilor şi populaţiei, protecţia subsolului şi mediului înconjurător, obiectivelor şi construcţiilor, prevenirea situaţiilor de avarie;

g) recultivarea terenurilor degradate, depozitarea şi păstrarea stratului de sol fertil decopertat în conformitate cu cerinţele actelor tehnico-normative;

h) posibilitatea folosirii spaţiilor prelucrate ale subsolului pentru necesităţi gospodăreşti şi de altă natură.

(2) Proiectele construirii obiectivelor pentru prelucrarea materiei prime minerale vor prevedea:

a) utilizarea schemelor tehnologice care asigură scoaterea raţională şi complexă din materia primă minerală extrasă a componentelor de importanţă industrială conţinute în aceasta;

b) folosirea raţională, utilizarea, distrugerea sau înhumarea în siguranţă a deşeurilor de prelucrare (zgură, praf, ape reziduale etc.);

c) depozitarea, evidenţa şi păstrarea deşeurilor de producţie temporar nefolosite, ce conţin componente utile;

d) măsurile ce asigură securitatea efectuării lucrărilor şi prevenirea situaţiilor de avarie.

(3) La proiectarea şi construirea construcţiilor subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile, inclusiv pentru înhumarea (depozitarea) substanţelor nocive şi deşeurilor, vor fi prevăzute:

a) asigurarea stabilităţii rocilor şi excavaţiilor miniere pe întreaga durată de existenţă a obiectivelor şi construcţiilor;

b) luarea măsurilor de prevenire a situaţiilor de avarie şi realizarea acţiunilor de lichidare şi înlăturare a consecinţelor avariilor;

c) izolarea completă a obiectivelor şi construcţiilor, destinate păstrării substanţelor chimice, a produselor lichide şi gazoase, înhumării (depozitării) substanţelor nocive şi a deşeurilor;

d) luarea măsurilor ce exclud interacţiunea substanţelor nocive şi deşeurilor înhumate cu rocile-magazin.

(4) Documentaţia tehnică (tehnologică) de proiect, aprobată de beneficiarul subsolului, precum şi modificările şi completările operate în aceasta sînt supuse expertizei ecologice şi tehnice de stat din contul mijloacelor beneficiarului subsolului.

(5) Rezultat al expertizei de stat a documentaţiei tehnice (tehnologice) de proiect este avizul de conformitate (aviz pozitiv) sau de neconformitate (aviz negativ) a documentaţiei cu reglementările tehnice şi cu alte cerinţe, stabilite de prezentul cod şi alte acte legislative.

(6) Documentaţia tehnică (tehnologică) de proiect cu avizul pozitiv al expertizei de stat constituie baza pentru concretizarea limitelor perimetrului minier şi începerea construcţiei obiectivului.

(7) Darea în exploatare a întreprinderii miniere extractive se efectuează după finalizarea construirii obiectivelor legate de extragerea şi prelucrarea substanţelor minerale utile, obiectivelor infrastructurii, precum şi a obiectivelor care asigură protecţia subsolului şi mediului înconjurător.

(8) Darea în exploatare a întreprinderilor miniere extractive se confirmă printr-un act în conformitate cu legislaţia.

Articolul 58. Normativele pierderilor de substanțe minerale utile la extragere

(1) Pierderi de substanțe minerale utile la extragere sau pierderi de exploatare se consideră rezervele de substanțe minerale utile aflate la balanță, lăsate în subsol sau extrase din subsol şi lăsate în halde, în locurile de depozitare, pe căile de transport.

(2) Normativele pierderilor de exploatare se determină de proiectele tehnice (tehnologice) pentru exploatarea zăcămîntului sau sectorului concret de zăcămînt, în funcție de condițiile geologico-miniere, tehnico-miniere, tehnologice, economice şi alte condiții de exploatare a zăcămintelor de substanțe minerale utile.

(3) Normativele pierderilor de substanțe minerale utile se stabilesc la elaborarea documentației de proiect pentru exploatarea zăcămîntului de substanțe minerale utile şi se coordonează anual în conformitate cu planul de dezvoltare a lucrărilor miniere.

(4) Pierderi supranormative se consideră pierderile de substanțe minerale utile admise peste normativul de pierderi stabilit. Pierderile supranormative se achită de către beneficiarul subsolului, în mărimea stabilită de legislația fiscală.

Capitolul VII
Folosirea subsolului la exploatarea zăcămintelor de substanțe minerale utile şi în scopuri nelegate de extragerea substanțelor minerale utile

Articolul 59. Exploatarea zăcămintelor de substanțe minerale utile

(1) Exploatarea zăcămintelor de substanțe minerale utile se efectuează în limitele perimetrului minier atribuit de Agenția pentru Geologie şi Resurse Minerale, în conformitate cu proiectele tehnice coordonate şi aprobate, schemele tehnologice, planurile de dezvoltare a lucrărilor miniere, proiectele de recultivare a terenurilor şi în conformitate cu cerințele legislației ecologice.

(2) Exploatarea zăcămintelor de substanțe minerale utile larg răspîndite pentru necesitățile locale se efectuează în conformitate cu condițiile specificate la art.28.

(3) Regulile de exploatare tehnică şi proiectele tehnice (tehnologice) se coordonează de către beneficiarii subsolului cu Agenția pentru Geologie şi Resurse Minerale în termenele stabilite în funcție de complexitatea şi volumul materialelor prezentate, dar care nu vor depăşi 30 de zile.

Articolul 60. Cotele pentru exportul materiei prime minerale şi limitele extragerii substanțelor minerale utile

În scopul prevenirii consecințelor economice, sociale şi ecologice negative ale extragerii intense a substanțelor minerale utile, Guvernul stabileşte pentru anumite tipuri de substanțe minerale utile cote respective pentru exportul materiei prime minerale, limite la extragerea unor tipuri de substanțe minerale utile şi concentrarea în spațiu a sectoarelor de subsol care se exploatează.

Articolul 61. Cerințele de bază față de exploatarea zăcămintelor de substanțe minerale utile şi de prelucrarea primară a materiei prime minerale

(1) La exploatarea zăcămintelor de substanțe minerale utile vor fi asigurate:

a) aplicarea tehnologiilor raționale, ecologic inofensive şi a metodelor de extragere a substanțelor minerale utile şi a componentelor de importanță industrială conținute în acestea, neadmiterea pierderilor supranormative şi reducerea calității substanțelor minerale utile, precum şi exploatarea selectivă a sectoarelor bogate în zăcăminte, ce pot conduce la pierderea rezervelor de substanțe minerale utile;

b) executarea lucrărilor în condiții nepericuloase pentru oameni, mediul înconjurător, obiective şi construcții;

c) corespunderea totală a tehnologiilor şi parametrilor de exploatare a zăcămintelor aplicate efectiv cu cei aprobați în proiecte;

d) efectuarea explorării de exploatare a zăcămintelor de substanțe minerale utile, ținerea documentației geologice, de topografie minieră, tehnice şi asigurarea integrității acesteia;

e) evidența permanentă şi autentică a stării şi mişcării rezervelor de substanțe minerale utile, a pierderilor şi schimbării calității substanțelor minerale utile, prezentarea rapoartelor cu privire la mişcarea rezervelor, în conformitate cu modul stabilit;

f) păstrarea şi evidența substanțelor minerale utile extrase concomitent şi temporar nefolosite şi deşeurilor producției ce conțin componente utile, spațiului subteran valorificat pentru folosirea ulterioară a acestora;

g) folosirea rațională a rocilor şi a stratului de sol fertil decopertate, precum şi a deşeurilor de producție;

h) neadmiterea degradării zăcămintelor de substanțe minerale utile exploatate şi a celor învecinate ca urmare a efectuării lucrărilor miniere, păstrarea rezervelor de substanțe minerale utile ale zăcămintelor conservate.

(2) Prelucrarea primară a materiei prime minerale se efectuează imediat după extragerea substanțelor minerale utile şi include fărîmițarea sau mărunțirea, fracționarea şi sortarea, brichetarea şi aglomerarea, îmbogățirea substanțelor minerale utile solide, prepararea petrolului brut şi gazului natural pentru transportare consumatorilor.

(3) La prelucrarea primară a materiei prime minerale se vor asigura:

a) respectarea schemelor tehnologice aprobate privind prelucrarea materiei prime minerale nepericuloase pentru viața şi sănătatea lucrătorilor şi populației, pentru mediul înconjurător;

b) folosirea complexă a materiei prime minerale şi extragerea cît mai deplină, argumentată din punct de vedere economic, a componentelor utile ca producție-marfă;

c) evidența şi controlul distribuirii cantitative şi calitative a componentelor utile la diverse stadii de prelucrare a materiei prime minerale;

d) folosirea rațională a deşeurilor producției;

e) depozitarea şi păstrarea semiproduselor şi deşeurilor de la prelucrare temporar nefolosite, ce exclud impactul dăunător asupra mediului înconjurător.

Articolul 62. Particularitățile exploatării zăcămintelor de hidrocarburi

(1) Pînă la sfîrşitul explorării zăcămintelor de materie primă de hidrocarburi şi aprobarea rezervelor acestora poate fi efectuată exploatarea de probă sau experimental-industrială atît pe zăcămîntul în întregime, cît şi pe sectoare, acumulări de hidrocarburi aparte ale acestuia sau pe sonde separate, în scopul stabilirii caracteristicilor geologo-geofizice, extractive şi de altă natură ale zăcămîntului, determinării oportunității folosirii tehnologiilor noi de extragere, obținerii de date suplimentare necesare pentru evaluarea complexă a zăcămîntului şi întocmirea proiectului tehnologic pentru exploatarea acestuia.

(2) Exploatarea de probă a zăcămîntului sau a acumulărilor de hidrocarburi se admite pe un termen ce nu depăşeşte 3 ani, exploatarea experimental-industrială a zăcămîntului sau a acumulărilor – pe un termen ce nu depăşeşte 5 ani; exploatarea de probă a unei sonde poate fi realizată în decurs de un an.

(3) Captarea sumară a hidrocarburilor în perioada de exploatare de probă sau experimental-industrială nu va depăşi 5% din rezervele extrase, luate în evidență operativă la balanța de stat a rezervelor de substanțe minerale utile la data aprobării proiectului exploatării de probă sau experimental-industriale a zăcămîntului sau acumulărilor.

(4) Exploatarea de probă sau experimental-industrială a zăcămintelor sau acumulărilor de materie primă de hidrocarburi poate fi realizată numai în conformitate cu documentația tehnică

(tehnologică) de proiect, care a trecut expertiza de stat în modul stabilit.

(5) Exploatarea industrială a zăcămintelor de materie primă de hidrocarburi se realizează în conformitate cu proiectul tehnic (tehnologic) pentru organizarea şi exploatarea zăcămîntului, aprobat de beneficiarul subsolului după obținerea avizului pozitiv al expertizei de stat.

(6) Data dării în exploatare a zăcămîntului de hidrocarburi pentru valorificare industrială se consideră data extragerii primei tone (primului metru cub) de materie primă de hidrocarburi.

Articolul 63. Particularitățile exploatării zăcămintelor
de ape subterane

(1) Explorarea şi exploatarea zăcămintelor de ape subterane se efectuează în conformitate cu prevederile prezentului cod, ale legislației în domeniul apelor şi legislației ecologice.

(2) În scopul protecției apelor subterane de epuizare şi poluare, explorarea apelor subterane se va realiza conform art.96 din Codul apelor nr.1532-XII din 22 iunie 1993.

(3) Folosirea apelor subterane utile pentru alimentarea cu apă potabilă şi menajeră în alte scopuri nu se admite, cu excepția cazurilor prevăzute de legislația în domeniul apelor.

(4) Folosirea apelor subterane ce conțin resurse naturale curative în alte scopuri nu se admite, cu excepția cazurilor prevăzute de legislația în domeniul apelor şi legislația sanitară.

(5) Proiectarea, construirea şi/sau exploatarea prizelor de apă subterană se efectuează în baza contractului pentru dreptul de folosire a sectorului de subsol şi a autorizației speciale de folosire a apei.

(6) Sînt în drept să efectueze proiectarea şi construirea prizelor de apă subterană persoanele juridice care dispun de licențe respective conform Legii nr.451-XV din 30 iulie 2001 privind reglementarea prin licențiere a activității de întreprinzător.

(7) Proiectele pentru construirea şi/sau exploatarea prizelor de apă subterană, pe lîngă regulile generale de exploatare a zăcămintelor de substanțe minerale utile, vor prevedea măsuri privind organizarea şi amenajarea zonelor de protecție sanitară, privind respectarea regimului de protecție, evidența apei captate, monitorizarea apelor subterane în zonele sanitare şi alte măsuri de protecție a apelor subterane contra epuizării şi poluării.

(8) Construirea şi/sau exploatarea prizelor de apă subterană se efectuează în conformitate cu proiectele tehnice aprobate, coordonate cu Agenția pentru Geologie şi Resurse Minerale, cu organul de stat pentru gestionarea fondului apelor, avînd avizul pozitiv al expertizei ecologice de stat.

Articolul 64. Folosirea subsolului în scopuri nelegate
de extragerea substanțelor minerale utile

(1) Folosirea subsolului pentru realizarea şi exploatarea construcțiilor subterane şi în alte scopuri nelegate de extragerea substanțelor minerale utile, inclusiv pentru înhumarea (depozitarea) substanțelor nocive şi deşeurilor, se efectuează în limitele perimetrului minier, conform proiectelor tehnice, în condițiile determinate de Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale.

(2) În proiectele tehnice vor fi prevăzute măsuri ce asigură integritatea obiectivelor şi construcțiilor subterane pe întreaga perioadă de existență a acestora, realizarea măsurilor de prevenire a avariilor, de lichidare a lor şi înlăturare a consecințelor.

(3) Păstrarea şi depozitarea substanțelor nocive şi deşeurilor deasupra zăcămintelor, acumulărilor de hidrocarburi, obiectivelor şi construcțiilor, amplasate în subsol, nu se admit.

(4) În cazul încălcării cerințelor prezentului articol, construirea şi exploatarea obiectivelor şi construcțiilor subterane, precum şi înhumarea (depozitarea) substanțelor nocive şi deşeurilor pot fi limitate, sistate sau interzise de Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale sau de Agenția pentru Geologie şi Resurse Minerale.

Articolul 65. Trecerea la pierderi a rezervelor
de substanţe minerale utile

Substanţele minerale utile extrase, precum şi rezervele de substanţe minerale utile care şi-au pierdut importanţa industrială şi nu au fost confirmate ulterior în timpul lucrărilor de explorare geologică sau de exploatare a zăcămintelor urmează a fi trecute la pierderi de la balanţa întreprinderilor miniero-extractive, cu operarea unor modificări respective în balanţa de stat a rezervelor de substanţe minerale utile, în modul stabilit de Agenţia pentru Geologie şi Resurse Minerale.

Articolul 66. Patrimoniul minier

(1) Patrimoniu minier se consideră bunurile, create sau dobîndite de beneficiarul subsolului, ce asigură nemijlocit procesul folosirii subsolului şi nu pot fi separate de sectorul de subsol fără cauzarea de daune considerabile subsolului (excavaţii miniere, sonde de foraj, elemente de fixare şi tubare, sisteme de drenaj şi ventilare, utilaj la intrarea în excavaţiile miniere, semne de topografie minieră, alte bunuri).

(2) Lista patrimoniului minier se determină pentru fiecare obiect de folosire a subsolului, în funcţie de condiţiile geologico-miniere, tipul de substanţe minerale utile, tehnologia de efectuare a lucrărilor de extragere, şi se înscrie în registrul obiectivelor miniere.

(3) Patrimoniul minier constituie proprietatea statului şi poate fi înstrăinat de la beneficiarul subsolului la expirarea termenului contractului sau la rezilierea lui în cazurile prevăzute de prezentul cod. Beneficiarul subsolului are dreptul la recuperarea costului patrimoniului minier, luîndu-se în considerare uzura lui, dacă contractul nu prevede altfel.

Articolul 67. Lichidarea şi conservarea excavaţiilor
miniere, obiectivelor şi construcţiilor
subterane nelegate de extragerea
substanţelor minerale utile

(1) Excavaţiile miniere, obiectivele şi construcţiile subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile sînt supuse lichidării sau conservării la expirarea valabilităţii contractului, la finalizarea exploatării rezervelor de substanţe minerale utile sau la încetarea înainte de termen a folosirii subsolului, prevăzută de prezentul cod.

(2) La lichidarea sau conservarea excavaţiilor miniere, obiectivelor şi construcţiilor subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile, excavaţiile miniere şi sondele de foraj vor fi aduse în starea ce va asigura securitatea vieţii şi sănătăţii oamenilor, mediului înconjurător, clădirilor şi construcţiilor, posibilitatea folosirii sectorului exploatat al subsolului pentru alte scopuri gospodăreşti, iar în cazul conservării, şi păstrarea zăcămintelor de substanţe minerale utile, excavaţiilor miniere şi sondelor de foraj pe întreaga perioadă de conservare.

(3) La lichidarea sau conservarea totală sau parţială a excavaţiilor miniere, obiectivelor şi construcţiilor subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile, beneficiarul subsolului este obligat să asigure, în modul stabilit, recultivarea terenurilor degradate de lucrările miniere.

(4) Lichidarea şi conservarea excavaţiilor miniere, obiectivelor şi construcţiilor nelegate de extragerea substanţelor minerale utile se efectuează în conformitate cu proiectele tehnice coordonate cu Agenţia pentru Geologie şi Resurse Minerale şi cu Inspectoratul Principal de Stat pentru Supraveghere Tehnică a Obiectelor Industriale Periculoase.

(5) La lichidarea sau conservarea excavaţiilor miniere, obiectivelor şi construcţiilor subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile, documentaţia geologică, de topografie minieră şi tehnică se completează la momentul finalizării lucrărilor şi se remite spre păstrare, în modul stabilit, în Fondul de stat de informaţii privind subsolul.

(6) Lichidarea sau conservarea excavaţiilor miniere, obiectivelor şi construcţiilor subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile se consideră finalizate după semnarea actului cu privire la lichidare sau conservare de Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale şi de

Inspectoratul Principal de Stat pentru Supraveghere Tehnică a Obiectelor Industriale Periculoase.

(7) Lichidarea sau conservarea excavațiilor miniere, obiectivelor şi construcțiilor subterane nelegate de extragerea substanțelor minerale utile se efectuează din contul mijloacelor beneficiarilor subsolului, cu excepția cazurilor indicate la art.33 alin.(6).

Articolul 68. Fondul de lichidare şi recultivare

(1) Pentru îndeplinirea lucrărilor de lichidare sau conservare a excavațiilor miniere, obiectivelor şi construcțiilor subterane nelegate de extragerea substanțelor minerale utile, precum şi pentru recultivarea terenurilor degradate de lucrările miniere, beneficiarii subsolului, după darea în exploatare a obiectivelor, înființează fondul de lichidare şi recultivare.

(2) Mărimea fondului se determină în proiectul de recultivare a terenurilor degradate şi de lichidare a excavației miniere, a obiectivului sau construcției subterane nelegate de extragerea substanțelor minerale utile. Decontările anuale pe un cont special, pentru înființarea fondului de lichidare şi recultivare, se fac de către beneficiarii subsolului, proporțional cantității rezervelor de substanțe minerale utile trecute la rebut, în conformitate cu legislația fiscală.

(3) Modalitatea de creare şi folosire a mijloacelor fondului de lichidare şi recultivare se stabileşte de Guvern.

Capitolul VIII
Plata la folosirea subsolului

Articolul 69. Tipurile de plăți la folosirea subsolului

(1) Folosirea subsolului este cu plată.

(2) Plățile la folosirea subsolului se percep în formă bănească.

(3) Plata la folosirea subsolului se efectuează în formă de:

a) plăți regulate pentru folosirea subsolului;

b) decontări pentru lucrările de explorări geologice efectuate din contul mijloacelor bugetului de stat.

Articolul 70. Plățile regulate pentru folosirea subsolului

(1) Plățile regulate pentru folosirea subsolului le constituie renta de resurse.

(2) Cotele plăților regulate pentru folosirea subsolului, modul lor de percepere şi de distribuire se stabilesc de legislația fiscală.

(3) Costul volumului producției extrase, folosit la calcularea plății pentru extragerea substanțelor minerale utile solide, se exprimă în aceleaşi unități ca şi la comercializarea acestora.

(4) Venitul provenit din plata pentru extragerea substanțelor minerale utile se transferă la bugetul de stat.

(5) Nu mai puțin de 30% din mijloacele acumulate din plățile pentru folosirea subsolului se utilizează pentru cercetarea geologică, în scopul extinderii bazei de materie primă minerală.

(6) Controlul asupra efectuării la timp şi în volum deplin a plății pentru folosirea subsolului se exercită de organele fiscale.

Articolul 71. Decontările pentru lucrările de explorări geologice efectuate din contul mijloacelor bugetului de stat

(1) Beneficiarii subsolului care efectuează explorarea zăcămîntului de substanțe minerale utile din contul mijloacelor proprii sau extragerea substanțelor minerale utile sînt obligați să compenseze cheltuielile statului (în cazul existenței acestora) pentru explorarea geologică a sectorului de subsol atribuit lor în folosință şi pregătirea zăcămîntului pentru valorificare industrială.

(2) Cheltuieli ale statului pentru cercetarea geologică a subsolului se consideră, în cazul dat, cheltuielile de prospectare, evaluare şi explorare a zăcămintelor de substanțe minerale utile, a căror finanțare a fost asigurată din contul mijloacelor bugetului de stat.

(3) Decontările pentru lucrările de explorare geologică realizate din contul mijloacelor

bugetului de stat se calculează cu folosirea indicilor inflaţiei în perioada achitării, se încasează totalmente în bugetul de stat şi se direcţionează pentru extinderea bazei de materie primă minerală.

(4) Modul de calculare a normativelor şi de percepere a decontărilor pentru lucrările de explorare geologică realizate din contul mijloacelor bugetului de stat se stabileşte de Guvern.

Capitolul IX
Folosirea raţională şi protecţia subsolului

Articolul 72. Cerinţele de bază privind folosirea raţională şi protecţia subsolului

(1) Folosirea raţională a subsolului reprezintă o valorificare eficientă, din punct de vedere economic şi social, a tuturor tipurilor de resurse ale subsolului în baza folosirii tehnologiilor avansate şi respectării standardelor, limitelor, normelor şi regulilor de folosire a subsolului.

(2) Folosirea sectoarelor de subsol poate fi realizată numai în limitele perimetrelor lor, în decursul termenului stabilit şi exclusiv în scopurile pentru care au fost atribuite în folosinţă.

(3) Folosirea neautorizată a subsolului, folosirea subsolului în afara limitelor sectorului de subsol atribuit în folosinţă, precum şi efectuarea lucrărilor legate de folosirea subsolului fără documentaţia tehnică (tehnologică), aprobată în modul stabilit, se interzic.

(4) Cerinţele de bază la folosirea raţională şi protecţia subsolului sînt:

a) respectarea documentaţiei tehnice (tehnologice) de proiect, aprobată în modul stabilit;

b) asigurarea cercetării complete şi complexe a subsolului;

c) înregistrarea şi evidenţa lucrărilor legate de folosirea subsolului;

d) extragerea cît mai completă din subsol şi folosirea raţională a rezervelor de substanţe minerale utile şi componentelor utile conţinute în acestea;

e) evidenţa veridică a stării şi mişcării rezervelor, pierderilor şi diluării substanţelor minerale utile de bază şi celor însoţitoare la exploatarea zăcămintelor de substanţe minerale utile;

f) ţinerea documentaţiei geologice, de topografie minieră şi de altă natură şi asigurarea integrităţii acesteia;

g) protecţia zăcămintelor de substanţe minerale utile de inundaţii, subinundaţii, incendii şi de alţi factori, ce reduc calitatea substanţelor minerale utile şi valoarea industrială a zăcămintelor sau complică exploatarea lor;

h) prevenirea poluării subsolului în procesul efectuării lucrărilor legate de folosirea subsolului, inclusiv la înhumarea (depozitarea) substanţelor nocive şi deşeurilor de producţie;

i) prevenirea impactului dăunător al extragerii substanţelor minerale utile, construirii şi exploatării construcţiilor subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile asupra obiectelor industriale şi construcţiilor civile;

j) prevenirea construirii neautorizate pe suprafeţele cu zăcăminte de substanţe minerale utile şi respectarea modului stabilit de folosire a acestor suprafeţe pentru alte necesităţi;

k) prevenirea stocării deşeurilor industriale, menajere şi de altă natură în zonele de protecţie sanitară a prizelor de apă, folosite pentru alimentarea cu apă potabilă, menajeră şi industrială;

l) aducerea sectoarelor de subsol folosite la starea care asigură securitatea vieţii şi sănătăţii populaţiei, protecţia mediului înconjurător, clădirilor şi construcţiilor, precum şi posibilitatea folosirii sectorului de subsol exploatat în scopurile prevăzute de proiect;

m) respectarea altor cerinţe prevăzute de legislaţia ecologică.

Articolul 73. Condiţiile de construire pe suprafeţele cu zăcăminte de substanţe minerale utile şi cu alte resurse ale subsolului

(1) Proiectarea şi construirea localităţilor, complexelor industriale, imobilelor, plantaţiilor multianuale, amplasarea altor obiecte fără avizul Agenţiei pentru Geologie şi Resurse Minerale privind existenţa sau lipsa substanţelor minerale utile pe teritoriul preconizat pentru construcţii se interzic.

(2) Construirea pe suprafeţele cu zăcăminte de substanţe minerale utile, precum şi amplasarea în locurile aflării lor a construcţiilor subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile se permit în cazuri excepţionale (construcţia conductelor magistrale şi a liniilor electrice de înaltă tensiune, căilor ferate şi drumurilor auto de importanţă naţională, a obiectivelor industriale mari, extinderea construirii localităţilor în lipsa suprafeţelor necesare), prin coordonare cu Agenţia pentru Geologie şi Resurse Minerale, cu condiţia asigurării posibilităţii extragerii substanţelor minerale utile sau argumentării utilităţii economice a construirii.

(3) Construirea neautorizată pe suprafeţele cu zăcăminte de substanţe minerale utile se sistează fără compensarea cheltuielilor suportate şi a cheltuielilor pentru recultivarea terenului şi demontarea obiectivelor construite.

(4) Modul de amplasare a construcţiilor pe suprafeţele cu zăcăminte de substanţe minerale utile se stabileşte de Guvern.

Articolul 74. Controlul de stat asupra folosirii raţionale şi protecţiei subsolului

(1) Sarcina controlului de stat asupra folosirii raţionale şi protecţiei subsolului constă în asigurarea respectării de către beneficiarii subsolului a actelor legislative şi normative ce reglementează relaţiile în ceea ce priveşte folosirea şi protecţia subsolului, precum şi a documentaţiei tehnice (tehnologice) de proiect, aprobate în modul stabilit.

(2) Controlul de stat asupra folosirii raţionale şi protecţiei subsolului se efectuează de Agenţia pentru Geologie şi Resurse Minerale în modul stabilit de Guvern.

Articolul 75. Supravegherea minieră de stat

(1) Sarcina supravegherii miniere de stat este de a asigura respectarea de către beneficiarii subsolului a cerinţelor privind tehnologia efectuării lucrărilor legate de folosirea subsolului şi cerinţelor stabilite de actele legislative şi normative, inclusiv a standardelor, reglementărilor şi regulilor tehnice, aprobate în modul stabilit.

(2) Supravegherii miniere de stat se supun:

a) respectarea de către beneficiarii subsolului a modului de executare a lucrărilor legate de folosirea subsolului, stabilit de actele legislative şi normative;

b) corectitudinea şi oportunitatea efectuării măsurilor ce asigură securitatea oamenilor, protecţia patrimoniului, mediului înconjurător, excavaţiilor miniere şi sondelor de impactul dăunător al lucrărilor legate de folosirea subsolului;

c) corectitudinea exploatării zăcămintelor de substanţe minerale utile în conformitate cu documentaţia tehnică (tehnologică) de proiect aprobată şi cu planurile de dezvoltare a lucrărilor miniere;

d) respectarea regulilor şi tehnologiei de prelucrare a materiei prime în scopul extragerii cît mai depline a componentelor utile şi îmbunătăţirii calităţii producţiei finite;

e) respectarea de către beneficiarii subsolului a modului de lichidare şi conservare a excavaţiilor miniere, obiectivelor şi construcţiilor subterane nelegate de extragerea substanţelor minerale utile, stabilit de actele legislative şi normative.

(3) Supravegherea minieră de stat se efectuează de Agenţia pentru Geologie şi Resurse Minerale în modul stabilit de Guvern.

Articolul 76. Controlul geologic de stat

(1) Controlul geologic de stat se efectuează de Agenţia pentru Geologie şi Resurse Minerale.

(2) Controlului geologic de stat se supun:

a) realizarea programelor în domeniul cercetărilor geologice şi folosirii subsolului;

b) calitatea şi eficacitatea lucrărilor de cercetare geologică a subsolului, cu aplicarea argumentată a metodicilor şi tehnologiilor;

c) plenitudinea cercetării geologice a subsolului; înregistrarea de stat la timp şi corectă a lucrărilor de cercetări geologice ale subsolului; prezenţa contractelor pentru folosirea sectoarelor de subsol;

d) îndeplinirea de către beneficiarii subsolului a condiţiilor prevăzute de contractele privind folosirea sectoarelor de subsol, inclusiv respectarea limitelor la extragerea substanţelor minerale utile şi crearea fondului de lichidare şi recultivare;

e) ţinerea documentaţiei geologice şi de topografie minieră, oportunitatea şi autenticitatea datelor privind mişcarea rezervelor la exploatarea zăcămintelor de substanţe minerale utile;

f) executarea deciziilor şi recomandărilor expertizei de stat a informaţiei geologice şi expertizei de stat a rezervelor de substanţe minerale utile;

g) integritatea excavaţiilor miniere şi sondelor de explorare, precum şi a documentaţiei geologice, mostrelor de roci, duplicatelor de probe care pot fi folosite la cercetarea în continuare a subsolului;

h) respectarea prevederilor proiectelor, standardelor, normelor şi regulilor la cercetarea geologică a subsolului şi la exploatarea zăcămintelor de substanţe minerale utile, precum şi la recultivarea terenurilor degradate de lucrările miniere.

Capitolul X
Securitatea efectuării lucrărilor la folosirea subsolului

Articolul 77. Cerinţele de bază privind asigurarea securităţii efectuării lucrărilor la folosirea subsolului

(1) La toate tipurile de folosire a subsolului, beneficiarii subsolului vor asigura securitatea efectuării lucrărilor.

(2) Cerinţele de bază privind securitatea efectuării lucrărilor la folosirea subsolului sînt:

a) elaborarea şi realizarea măsurilor ce asigură securitatea vieţii şi sănătăţii lucrătorilor întreprinderilor care execută lucrări legate de folosirea subsolului şi a populaţiei în zona de impact a lucrărilor respective în regim normal şi în cazul apariţiei situaţiilor de avarie;

b) aplicarea metodelor, tehnologiilor, mijloacelor tehnice şi materialelor ce corespund cerinţelor normelor securităţii industriale, securităţii muncii şi normelor sanitare;

c) accesul la efectuarea lucrărilor miniere şi de foraj şi dirijarea acestora numai de către persoane ce au pregătirea, calificarea şi studiile respective;

d) asigurarea persoanelor angajate la lucrările miniere şi de foraj cu îmbrăcăminte de protecţie, mijloace de protecţie individuală şi colectivă;

e) evidenţa, păstrarea, transportarea şi consumarea corespunzătoare a substanţelor explozive şi dispozitivelor de explodare, precum şi utilizarea lor corectă şi inofensivă;

f) elaborarea planurilor şi efectuarea măsurilor de prevenire şi lichidare a situaţiilor de avarie;

g) efectuarea inspectării excavaţiilor miniere, liniilor tehnologice, haldelor, construcţiilor hidrotehnice şi altor observaţii pentru asigurarea lucrărilor şi prognozarea situaţiilor periculoase, determinarea şi trasarea zonelor de pericol pe planurile excavaţiilor miniere;

h) controlul asupra stării atmosferei miniere, conţinutului în ea a oxigenului, gazelor şi prafului nocive şi explozive;

i) realizarea unor măsuri speciale pentru prognozarea şi prevenirea emanaţiilor bruşte a gazelor, răbufnirii apei, prăbuşirii rocilor şi coliziunilor dintre roci;

j) asigurarea deservirii lucrărilor miniere subterane de către serviciile miniere profesioniste de salvare, iar a lucrărilor de foraj în timpul explorării şi exploatării zăcămintelor de petrol şi de gaz – de către serviciile profesioniste pentru prevenirea şi lichidarea erupţiilor deschise de petrol şi de gaze;

k) sistarea lucrărilor în caz de pericol pentru viaţa lucrătorilor, evacuarea acestora într-un loc sigur şi realizarea măsurilor de lichidare a pericolului.

Articolul 78. Supravegherea de stat asupra asigurării securităţii industriale la folosirea subsolului

Supravegherea tehnică de stat asupra respectării de către beneficiarii subsolului a cerinţelor securităţii industriale la desfăşurarea activităţilor sau lucrărilor legate de folosirea subsolului se

efectuează în conformitate cu Legea nr.803-XIV din 11 februarie 2000 privind securitatea industrială a obiectelor industriale periculoase, de către Inspectoratul Principal de Stat pentru Supravegherea Tehnică a Obiectelor Industriale Periculoase.

Capitolul XI
Răspunderea pentru încălcarea legislației cu privire la subsol şi soluționarea litigiilor legate de folosirea subsolului

Articolul 79. Răspunderea pentru încălcarea legislației cu privire la subsol

(1) Persoanele fizice şi juridice răspund civil, contravențional sau penal, în conformitate cu legislația, pentru:

a) folosirea neautorizată a subsolului;

b) încălcarea prevederilor actelor normative în domeniul efectuării în condiții de securitate a lucrărilor legate de folosirea subsolului, protecției subsolului şi mediului înconjurător, inclusiv standardele, regulamentele tehnice şi regulile aprobate în modul stabilit;

c) încălcarea modului de atribuire în folosință a subsolului;

d) construirea neautorizată pe suprafețele cu zăcăminte de substanțe minerale utile;

e) încălcările ce conduc la poluarea subsolului şi aduc zăcămintele de substanțe minerale utile într-o stare în care acestea nu mai pot fi exploatate;

f) încălcarea normelor, regulilor şi cerințelor față de efectuarea lucrărilor de cercetări geologice ale subsolului;

g) încălcarea cerințelor proiectelor tehnice aprobate, schemelor tehnologice şi planurilor de dezvoltare a lucrărilor miniere la exploatarea zăcămintelor de substanțe minerale utile, construirea şi exploatarea construcțiilor subterane nelegate de extragerea substanțelor minerale utile;

h) încălcarea dreptului de proprietate asupra informației geologice şi asupra altei informații privind subsolul;

i) distrugerea sau deteriorarea sondelor de observație în regim pentru apele subterane, precum şi a semnelor geodezice şi de topografie minieră;

j) distrugerea sau pierderea documentației geologice şi de topografie minieră, a duplicatelor probelor, necesare pentru cercetarea în continuare a subsolului şi extragerea substanțelor minerale utile;

k) exploatarea irațională şi selectivă (în afara proiectului) a sectoarelor bogate în zăcăminte de substanțe minerale utile, ce condiționează pierderi neîntemeiate ale rezervelor de balanță de substanțe minerale utile;

l) pierderile supranormative de substanțe minerale utile la extragerea acestora;

m) neîndeplinirea cerințelor privind aducerea excavațiilor miniere şi sondelor de foraj lichidate sau conservate într-o stare care ar asigura securitatea populației, precum şi a cerințelor referitor la recultivarea terenurilor degradate de lucrările miniere;

n) încălcarea modului de achitare a plăților la folosirea subsolului;

o) prezentarea unor rapoarte conținînd date neveridice privind volumele extrase şi rezervele pierdute de substanțe minerale utile;

p) extragerea substanțelor minerale utile, apelor minerale naturale şi potabile în lipsa licenței respective.

(2) Legislația poate stabili responsabilități şi pentru alte încălcări în domeniul folosirii subsolului.

Articolul 80. Compensarea prejudiciului cauzat

(1) Tragerea persoanei vinovate de încălcarea legislației cu privire la subsol la răspundere contravențională sau penală nu o eliberează de obligația de a înlătura încălcările comise de ea şi de a compensa prejudiciul cauzat.

(2) Prejudiciul cauzat beneficiarului subsolului ca urmare a acțiunilor autorităților administrației publice, persoanelor cu funcție de răspundere, persoanelor juridice şi fizice vinovate de distrugerea calităților naturale ale subsolului sau de crearea condițiilor care exclud, parțial ori total, posibilitatea folosirii în continuare a subsolului urmează a fi compensat în modul stabilit.

(3) Prejudiciul cauzat mediului ca urmare a activității beneficiarului subsolului urmează a fi compensat din contul beneficiarului subsolului.

(4) Gradul de răspundere şi mărimea compensării prejudiciului cauzat se stabilesc în fiecare caz aparte pe cale judiciară.

Articolul 81. Soluționarea litigiilor în problemele folosirii subsolului

Litigiile în problemele folosirii subsolului se soluționează de autoritățile administrației publice în domeniul folosirii şi protecției subsolului în conformitate cu competența acestora şi de instanțele de judecată, în modul stabilit de legislație.

Capitolul XII
Cooperarea internațională în domeniul folosirii şi protecției subsolului

Articolul 82. Direcțiile principale şi tipurile cooperării internaționale în domeniul folosirii şi protecției subsolului

Republica Moldova declară drept prioritare următoarele direcții şi tipuri principale de cooperare internațională în domeniul folosirii şi protecției subsolului:

a) dezvoltarea pieței resurselor de materie primă minerală şi de produse ale prelucrării acestora, inclusiv prin crearea de condiții favorabile pentru stabilirea unor relații reciproc avantajoase între subiecții activității economice;

b) asigurarea accesului la subsol, cercetării acestuia şi valorificării în conformitate cu legislația;

c) elaborarea şi realizarea unor programe comune de lucrări în domeniul cercetării geologice a subsolului, extinderii şi îmbunătățirii calitative a bazei de materie primă minerală;

d) elaborarea şi realizarea unor programe comune de lucrări în domeniul securității industriale, colaborarea pentru prevenirea şi lichidarea consecințelor avariilor de mari proporții la întreprinderile miniere;

e) coordonarea măsurilor privind perfecționarea şi coordonarea documentelor normative şi metodice, ce reglementează lucrările de explorări geologice, în baza celor acceptate în practica mondială;

f) facilitarea accesului în condiții comerciale la tehnologiile noi aplicate în domeniul explorării, extragerii, prelucrării şi folosirii resurselor de materie primă minerală;

g) participarea la explorarea şi exploatarea în comun a zăcămintelor de substanțe minerale utile transfrontaliere şi la valorificarea altor resurse ale subsolului.

Capitolul XIII
Dispoziții tranzitorii

Articolul 83. Acțiunea dreptului de folosință asupra sectoarelor de subsol apărut pînă la intrarea în vigoare a prezentului cod

(1) Dreptul de folosință asupra sectoarelor de subsol apărut pînă la intrarea în vigoare a prezentului cod se consideră valabil pe parcursul termenului stabilit anterior în actul de transmitere a zăcămintelor de substanțe minerale utile pentru valorificare industrială.

(2) Beneficiarii subsolului care au obținut dreptul de folosință asupra sectoarelor de subsol pînă la intrarea în vigoare a prezentului cod sînt în drept, pînă la expirarea termenului stabilit anterior, să se adreseze Ministerului Ecologiei şi Resurselor Naturale în vederea încheierii contractului privind folosirea sectoarelor de subsol fără organizarea concursului.

(3) Pentru încheierea contractului privind folosirea sectoarelor de subsol, beneficiarul va depune la Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale o cerere, la care va anexa copii de pe actul de transmitere a zăcămîntului în valorificare industrială sau de pe o altă autorizaţie eliberată anterior pentru dreptul de exploatare a zăcămîntului, de pe actul perimetrului minier, de pe documentaţia tehnică (tehnologică) de proiect şi de pe licenţa pentru genul de activitate respectiv.

Capitolul XIV
Dispoziţii finale

Articolul 84. Intrarea în vigoare a prezentului cod

(1) Prezentul cod intră în vigoare la 3 luni de la data publicării.

(2) La data intrării în vigoare a prezentului cod se abrogă Codul subsolului nr.1511-XII din 15 iunie 1993 (Monitorul Parlamentului Republicii Moldova, 1993, nr.11, art.325), cu toate modificările şi completările ulterioare.

(3) Pînă la aducerea în concordanţă cu prevederile prezentului cod, actele legislative şi normative în vigoare se aplică în măsura în care nu contravin prezentului cod.

Articolul 85. Aducerea actelor legislative şi normative
în concordanţă cu prezentul cod

Guvernul:

a) în termen de 6 luni de la data intrării în vigoare a prezentului cod, va elabora şi va prezenta Parlamentului propuneri privind aducerea legislaţiei în vigoare în concordanţă cu prezentul cod;

b) în termen de un an de la data intrării în vigoare a prezentului cod, va asigura aducerea actelor normative ale Guvernului şi ale altor autorităţi ale administraţiei publice în concordanţă cu prezentul cod.

PREŞEDINTELE PARLAMENTULUI **Marian LUPU**

Nr.3-XVI. Chişinău, 2 februarie 2009.

Перевод

З А К О Н
Кодекс о недрах

N 3-XVI от 02.02.2009

Мониторул Официал N 75-77/197 от 17.04.2009

* * *

С О Д Е Р Ж А Н И Е

Глава I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 1. Основные понятия и определения
Статья 2. Цель и область регулирования
Статья 3. Принципы законодательства о недрах
Статья 4. Законодательство о недрах
Статья 5. Участники горных отношений
Статья 6. Собственность на недра, полезные ископаемые и минеральное сырье
Статья 7. Государственный фонд недр и Государственный фонд месторождений полезных ископаемых

Глава II
ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ПОЛЬЗОВАНИЯ НЕДРАМИ

Статья 8. Органы центрального публичного управления, обеспечивающие государственное управление в области использования и охраны недр
Статья 9. Компетенция Правительства в области использования и охраны недр
Статья 10. Компетенция Министерства экологии и природных ресурсов
Статья 11. Компетенция Агентства по геологии и минеральным ресурсам
Статья 12. Компетенция органов местного публичного управления в области использования и охраны недр

Глава III
ПОЛЬЗОВАНИЕ НЕДРАМИ

Статья 13. Право пользования участком недр
Статья 14. Виды пользования недрами
Статья 15. Сроки пользования недрами
Статья 16. Основания возникновения права пользования участками недр
Статья 17. Антимонопольные требования и обеспечение гласности и транспарентности при пользовании недрами
Статья 18. Предоставление участков недр в пользование
Статья 19. Основные и дополнительные условия пользования недрами, включаемые в договор на пользование участком недр
Статья 20. Конкурс на право пользования участками недр
Статья 21. Предоставление участков недр в пользование без проведения конкурса
Статья 22. Геологический и горный отводы
Статья 23. Предоставление участков недр в пользование для геологического изучения
Статья 24. Предоставление участков недр в пользование для добычи полезных ископаемых
Статья 25. Предоставление участков недр в пользование для строительства и/или эксплуатации подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых
Статья 26. Предоставление участков недр для организации охраняемых геологических объектов

Статья 27. Предоставление участков недр для сбора минералогических, палеонтологических и других геологических коллекционных материалов

Статья 28. Предоставление права добычи общераспространенных полезных ископаемых и пресных подземных вод

Статья 29. Предоставление земельных участков пользователям недр

Статья 30. Переход права пользования недрами

Статья 31. Ограничение, приостановление или прекращение права пользования участками недр

Статья 32. Основания ограничения, приостановления или прекращения права пользования участками недр

Статья 33. Порядок прекращения права пользования участками недр

Статья 34. Ответственность за несоблюдение условий договора

Статья 35. Лицензирование добычи полезных ископаемых или природных минеральных и питьевых вод

Статья 36. Приостановление лицензии

Статья 37. Аннулирование лицензии

Глава IV
ПРАВА И ОБЯЗАННОСТИ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ НЕДР

Статья 38. Права пользователей недр

Статья 39. Обязанности пользователей недр

Статья 40. Защита прав пользователей недр

Статья 41. Поддержка отечественных производителей

Статья 42. Право государства на покупку минерального сырья и его реквизицию

Глава V
ГЕОЛОГИЧЕСКОЕ ИЗУЧЕНИЕ НЕДР

Статья 43. Задачи геологического изучения недр

Статья 44. Организация геологического изучения недр

Статья 45. Основные требования к геологическому изучению недр

Статья 46. Государственная регистрация и государственный учет работ по геологическому изучению недр

Статья 47. Виды геологического изучения недр

Статья 48. Полезные ископаемые и их виды

Статья 49. Классификация запасов и прогнозных ресурсов полезных ископаемых

Статья 50. Геологическая информация о недрах

Статья 51. Государственный фонд информации о недрах

Статья 52. Государственная геологическая экспертиза

Статья 53. Государственный кадастр недр

Статья 54. Государственные балансы запасов полезных ископаемых

Статья 55. Первооткрыватели месторождений полезных ископаемых

Глава VI
ПРОЕКТИРОВАНИЕ, СТРОИТЕЛЬСТВО И ВВОД В ЭКСПЛУАТАЦИЮ ПРЕДПРИЯТИЙ, ОБЪЕКТОВ И СООРУЖЕНИЙ, СВЯЗАННЫХ С ПОЛЬЗОВАНИЕМ НЕДРАМИ

Статья 56. Особенности проектирования предприятий, объектов и сооружений, связанных с пользованием недрами

Статья 57. Основные требования к проектированию, строительству и вводу в эксплуатацию предприятий, объектов и сооружений, связанных с пользованием недрами

Статья 58. Нормативы потерь полезных ископаемых при их добыче

Глава VII
ПОЛЬЗОВАНИЕ НЕДРАМИ ПРИ РАЗРАБОТКЕ МЕСТОРОЖДЕНИЙ ПОЛЕЗНЫХ ИСКОПАЕМЫХ И В ЦЕЛЯХ, НЕ СВЯЗАННЫХ С ДОБЫЧЕЙ ПОЛЕЗНЫХ ИСКОПАЕМЫХ

Статья 59. Разработка месторождений полезных ископаемых

Статья 60. Квоты на экспорт минерального сырья и лимиты добычи полезных ископаемых

Статья 61. Основные требования к разработке месторождений полезных ископаемых и первичной переработке минерального сырья

Статья 62. Особенности эксплуатации месторождений углеводородного сырья

Статья 63. Особенности эксплуатации месторождений подземных вод

Статья 64. Пользование недрами в целях, не связанных с добычей полезных ископаемых

Статья 65. Списание запасов полезных ископаемых

Статья 66. Горное имущество

Статья 67. Ликвидация и консервация горных выработок, объектов и подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых

Статья 68. Фонд ликвидации и рекультивации

Глава VIII
ПЛАТА ПРИ ПОЛЬЗОВАНИИ НЕДРАМИ

Статья 69. Виды платежей при пользовании недрами

Статья 70. Регулярные платежи за пользование недрами

Статья 71. Отчисления за геологоразведочные работы, выполненные за счет средств государственного бюджета

Глава IX
РАЦИОНАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ И ОХРАНА НЕДР

Статья 72. Основные требования по рациональному использованию и охране недр

Статья 73. Условия застройки площадей залегания полезных ископаемых и иных ресурсов недр

Статья 74. Государственный контроль за рациональным использованием и охраной недр

Статья 75. Государственный горный надзор

Статья 76. Государственный геологический контроль

Глава X
БЕЗОПАСНОСТЬ ВЕДЕНИЯ РАБОТ ПРИ ПОЛЬЗОВАНИИ НЕДРАМИ

Статья 77. Основные требования по обеспечению безопасности ведения работ при пользовании недрами

Статья 78. Государственный надзор за обеспечением промышленной безопасности при пользовании недрами

Глава XI
ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА НАРУШЕНИЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА О НЕДРАХ И РАЗРЕШЕНИЕ СПОРОВ ПО ВОПРОСАМ ПОЛЬЗОВАНИЯ НЕДРАМИ

Статья 79. Ответственность за нарушение законодательства о недрах

Статья 80. Возмещение причиненного вреда

Статья 81. Разрешение споров по вопросам пользования недрами

Глава XII
МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО В ОБЛАСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ И ОХРАНЫ НЕДР

Статья 82. Основные направления и виды международного сотрудничества в области использования и охраны недр

Глава XIII
ПЕРЕХОДНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 83. Действие права пользования участками недр, возникшего до вступления в силу настоящего кодекса

Глава XIV
ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 84. Вступление настоящего кодекса в силу

Статья 85. Приведение законодательных и нормативных актов в соответствие с настоящим кодексом

Учитывая важное значение рационального использования и охраны недр, в целях защиты интересов государства и граждан Республики Молдова, а также пользователей недр

Парламент принимает настоящий кодекс.

Глава I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 1. Основные понятия и определения

В целях настоящего кодекса используются следующие основные понятия и определения:

минерально-сырьевая база – совокупность разведанных и предварительно оцененных запасов полезных ископаемых и сопутствующих компонентов, которые могут быть использованы в различных отраслях экономики страны;

недропользователь (пользователь недр) – юридическое или физическое лицо, имеющее право в соответствии с законодательством осуществлять деятельность, связанную с пользованием недрами;

геологическое изучение недр – комплекс работ, проводимых с целью определения структуры земной коры и протекающих в ней процессов, поисков и разведки полезных ископаемых, строительства или эксплуатации подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, а также организации в недрах охраняемых геологических объектов;

горная выработка – сооружение в недрах или на поверхности, созданное в результате ведения горных работ и представляющее собой полость в массиве горных пород;

воспроизводство минерально-сырьевой базы – комплекс геологоразведочных работ с целью выявления новых месторождений или новых запасов (прирост запасов) полезных ископаемых для компенсации их уменьшения за счет добычи или других факторов;

горное предприятие – хозяйствующий субъект, имеющий лицензию на соответствующий вид деятельности и использующий недра в целях добычи и переработки полезных ископаемых;

минеральное сырье – добытые и прошедшие первичную переработку полезные ископаемые;

мониторинг состояния недр – система регулярных наблюдений за состоянием недр с целью своевременного выявления изменений в их состоянии, оценки этих изменений, предупреждения и устранения последствий негативных процессов и явлений;

геологический отвод – участок недр, предоставляемый для геологического изучения;

горный отвод – участок недр, предоставляемый для добычи полезных ископаемых, строительства или эксплуатации подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, а также для организации охраняемых геологических объектов;

государственные геологические информационные ресурсы – совокупность отдельных документов и массивов документов, содержащих геологическую и иную информацию о недрах и находящихся в Государственном фонде информации о недрах, а также созданные с ее использованием информационные продукты;

балансовые запасы полезных ископаемых – определенное в результате геологоразведочных работ количество полезных ископаемых на месторождении, которое согласно утвержденным технико-экономическим кондициям целесообразно для промышленного освоения;

участок недр – геометризованный блок недр, выделяемый для недропользования и имеющий пространственные границы, координаты которых зафиксированы в табличной и/или графической форме;

недра – часть земной коры, расположенная ниже почвенного слоя, а при его отсутствии – ниже земной поверхности и дна водоемов и водотоков, простирающаяся до глубин, доступных для геологического изучения и освоения;

полезные ископаемые – содержащиеся в недрах минеральные образования, углеводороды и подземные воды, химический состав и физические свойства которых позволяют использовать их в сфере материального производства и потребления непосредственно или после переработки. К полезным ископаемым относятся также находящиеся в недрах окаменевшие биологические остатки;

месторождение полезных ископаемых – природное скопление полезного ископаемого, которое в количественном и качественном отношении может быть предметом промышленной разработки при современном уровне техники и экономики, что подтверждено соответствующей записью в государственных балансах запасов полезных ископаемых.

Статья 2. Цель и область регулирования

Настоящий кодекс регулирует горные отношения в целях обеспечения рационального и комплексного использования недр для удовлетворения потребностей в минеральном сырье и других нужд национальной экономики, охраны недр, обеспечения безопасности работ при пользовании недрами, а также защиты прав физических лиц и юридических лиц независимо от вида собственности и организационно-правовой формы.

Статья 3. Принципы законодательства о недрах

Законодательство о недрах основывается на следующих принципах:

a) обеспечение рационального, комплексного и безопасного пользования недрами;

b) обеспечение охраны недр и окружающей среды;

c) обеспечение сочетания национальных и региональных интересов;

d) обеспечение воспроизводства минерально-сырьевой базы;

e) обеспечение равноправия и законных интересов всех юридических и физических лиц в пользовании недрами;

f) гласность недропользования.

Статья 4. Законодательство о недрах

(1) Законодательство о недрах основывается на Конституции Республики Молдова и состоит из настоящего кодекса и принятых в соответствии с ним иных законов и нормативных актов.

(2) Международные договоры в области использования и охраны недр, стороной которых является Республика Молдова, составляют неотъемлемую часть законодательства о недрах Республики Молдова.

(3) Отношения, связанные с использованием и охраной земель, вод, лесов, возникающие при пользовании недрами, регулируются соответствующими законами и нормативными актами.

(4) Гражданско-правовые отношения, связанные с пользованием недрами, регулируются нормами гражданского законодательства, если они не урегулированы нормами настоящего кодекса.

(5) Иностранные юридические и физические лица пользуются правами и несут обязанности в отношениях недропользования наравне с юридическими и физическими лицами Республики Молдова согласно законодательству.

Статья 5. Участники горных отношений

(1) Участниками (субъектами) горных отношений являются государство, административно-территориальные единицы, юридические и физические лица Республики Молдова, а также иностранные юридические и физические лица.

(2) От имени государства и административно-территориальных единиц в горных отношениях участвуют органы центрального и местного публичного управления в соответствии с полномочиями, установленными законодательством.

(3) Юридические и физические лица после предоставления им в пользование участков недр приобретают статус недропользователей.

Статья 6. Собственность на недра, полезные ископаемые и минеральное сырье

(1) Все богатства недр Республики Молдова, включая содержащиеся в них полезные ископаемые, а также их подземные пространства составляют объект исключительно публичной собственности государства, являются неотчуждаемыми, на них не может быть обращено взыскание и к ним не применяется срок исковой давности.

(2) Участки недр не могут отчуждаться, они могут предоставляться только в пользование. Все сделки или действия, в прямой или скрытой форме нарушающие право публичной собственности государства на недра, ничтожны.

(3) Добытое минеральное сырье принадлежит недропользователю на праве собственности, если иное не предусмотрено договором.

Статья 7. Государственный фонд недр и Государственный фонд месторождений полезных ископаемых

(1) Недра Республики Молдова составляют Государственный фонд недр, который включает:

a) участки недр, предоставленные в пользование в соответствии с положениями законодательства о недрах (распределенный фонд недр);

b) участки недр, не предоставленные в пользование (нераспределенный фонд недр).

(2) Государственный фонд месторождений полезных ископаемых составляют все месторождения с оцененными промышленными запасами полезных ископаемых. Государственный фонд месторождений полезных ископаемых является частью Государственного фонда недр.

(3) Государственный фонд недр и Государственный фонд месторождений полезных ископаемых управляются Агентством по геологии и минеральным ресурсам при Министерстве экологии и природных ресурсов.

Глава II
ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ПОЛЬЗОВАНИЯ НЕДРАМИ

Статья 8. Органы центрального публичного управления, обеспечивающие государственное управление в области использования и охраны недр

Государственное управление в области использования и охраны недр осуществляется Правительством, Министерством экологии и природных ресурсов и Агентством по геологии и минеральным ресурсам, действующим при Министерстве экологии и природных ресурсов.

Статья 9. Компетенция Правительства в области использования и охраны недр

Компетенцией Правительства является:

a) обеспечение реализации государственной политики в области использования и охраны недр;

b) определение порядка управления Государственным фондом недр как объектом государственной собственности;

c) утверждение тарифов и норм времени на геологоразведочные работы, финансируемые из государственного бюджета;

d) утверждение государственных программ геологического изучения недр в целях воспроизводства минерально-сырьевой базы для удовлетворения потребностей страны в промышленных запасах полезных ископаемых и принятие мер по их реализации;

e) утверждение по предложению Министерства экологии и природных ресурсов перечня полезных ископаемых национального значения;

f) принятие решений о передаче для промышленного освоения месторождений полезных ископаемых национального значения;

g) утверждение квот на экспорт минерального сырья и лимитов добычи отдельных видов полезных ископаемых;

h) введение ограничений на пользование недрами на отдельных участках для обеспечения национальной безопасности и охраны окружающей среды;

i) определение порядка использования и охраны недр, разработки и утверждения соответствующих стандартов, норм и правил;

j) определение порядка проведения государственной экспертизы геологической информации о недрах и утверждения запасов полезных ископаемых;

k) определение порядка предоставления участков недр для добычи полезных ископаемых, строительства или эксплуатации подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых;

l) определение порядка представления недропользователями отчетности о движении запасов полезных ископаемых;

m) определение порядка застройки площадей залегания полезных ископаемых и размещения подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых;

n) определение порядка создания и ведения Государственного фонда информации о недрах;

o) определение порядка осуществления государственного контроля за геологическим изучением недр, их рациональным использованием и охраной;

p) определение порядка осуществления государственного горного надзора;

q) регламентирование торговли твердыми полезными ископаемыми.

Статья 10. Компетенция Министерства экологии и природных ресурсов

Компетенцией Министерства экологии и природных ресурсов является:

a) разработка и проведение государственной политики в области использования и охраны недр;

b) разработка государственных программ геологического изучения недр в целях воспроизводства минерально-сырьевой базы страны, обеспечение их реализации;

c) утверждение перечня участков недр, представляемых на конкурс на право пользования ими;

d) принятие решений о передаче для промышленного освоения месторождений полезных ископаемых, за исключением имеющих национальное значение;

e) осуществление государственного экологического контроля в области недропользования;

f) принятие решений об ограничении, приостановлении или прекращении права пользования недрами в случаях нарушений норм и правил пользования недрами, предусмотренных законодательством;

g) предъявление исков о возмещении вреда, причиненного окружающей среде в результате нарушения законодательства о недрах и отраслевых нормативных актов;

h) наложение в установленном порядке на должностных лиц и граждан взысканий за нарушения законодательства о недрах;

i) определение порядка государственной регистрации и государственного учета работ по геологическому изучению недр;

j) определение порядка ведения Государственного кадастра месторождений и проявлений полезных ископаемых, государственных балансов запасов полезных ископаемых и Государственного кадастра участков недр для целей, не связанных с добычей полезных ископаемых;

k) определение порядка проведения геологоразведочных работ за счет собственных средств хозяйствующих субъектов;

l) проведение государственной экологической экспертизы проектов или технологических схем на пользование недрами;

m) утверждение нормативных актов, норм и правил в области геологического изучения, использования и охраны недр;

n) представление Правительству перечня полезных ископаемых национального значения.

Статья 11. Компетенция Агентства по геологии и минеральным ресурсам

Компетенцией Агентства по геологии и минеральным ресурсам является:

1) в области изучения и использования недр:

a) реализация государственной политики в области геологического изучения, рационального использования и охраны недр;

b) разработка совместно с центральными отраслевыми органами и другими заинтересованными учреждениями государственных программ геологического изучения недр в целях воспроизводства минерально-сырьевой базы и мониторинга состояния недр, обеспечение их реализации;

c) осуществление функции заказчика геологоразведочных работ, финансируемых из государственного бюджета;

d) государственная регистрация и государственный учет работ по геологическому изучению недр;

e) организация государственной экспертизы запасов полезных ископаемых по результатам геологоразведочных работ;

f) ведение Государственного фонда информации о недрах;

g) ведение Государственного кадастра месторождений и проявлений полезных ископаемых и государственных балансов запасов полезных ископаемых;

h) организация и проведение конкурсов на право пользования участками недр;

i) предоставление геологических отводов;

j) предоставление горных отводов, а также аннулирование актов горных отводов в случае несоблюдения требований настоящего кодекса;

k) ведение Государственного кадастра участков недр для целей, не связанных с добычей полезных ископаемых;

l) разработка проектов законодательных и нормативных актов, стандартов, норм и правил по геологическому изучению, использованию и охране недр; разработка и утверждение в пределах своей компетенции методических требований по изучению недр;

m) согласование застройки площадей разведанных месторождений полезных ископаемых, а также согласование проектирования эксплуатационных скважин и водозаборов подземных вод, разработанной технической документации и материалов для получения разрешений на специальное водопользование;

n) осуществление в пределах своей компетенции контроля за геологоразведочными работами;

o) разработка предложений для перечня полезных ископаемых национального значения;

p) осуществление государственного контроля за рациональным использованием и охраной недр;

q) осуществление контроля за организацией и выполнением недропользователями геологического и топографического обслуживания горных работ, за проектной документацией на месте проведения горных работ, за первичной геологической и маркшейдерской документацией в целях учета объемов добычи и потерь;

r) проверка наличия годовых планов развития горных работ и согласование нормативов потерь полезных ископаемых;

2) в области горного надзора:

a) проведение экспертизы проектно-технической (технологической) документации на разработку месторождений полезных ископаемых, на строительство подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых;

b) осуществление государственного горного надзора;

c) подготовка предложений об ограничении, приостановлении или прекращении пользования недрами при нарушении правил пользования ими;

d) ведение регистра горных объектов;

e) подготовка необходимых документов для предоставления, регистрации и аннулирования актов горных отводов;

f) обращение в Лицензионную палату с представлением констатирующих документов для принятия предусмотренных законодательством мер в случае выявления нарушений лицензионных условий пользования недрами, допущенных пользователем участка недр – обладателем лицензии;

g) подготовка необходимых документов для привлечения в установленном законом порядке к ответственности за нарушение законодательства, связанного с пользованием недрами.

Статья 12. Компетенция органов местного публичного управления в области использования и охраны недр

(1) Компетенцией органов местного публичного управления первого уровня является:

a) согласование выделения земельных участков, являющихся публичной собственностью административно-территориальной единицы, для геологического изучения и эксплуатации месторождений полезных ископаемых;

b) участие в разработке программ воспроизводства и рационального использования минерально-сырьевой базы на местном уровне и принятие мер по их реализации;

c) контроль за соблюдением правил торговли твердыми полезными ископаемыми за пределами мест их добычи.

(2) Компетенцией органов местного публичного управления второго уровня является:

a) разработка программ воспроизводства и рационального использования минерально-сырьевой базы на местном уровне и обеспечение их реализации;

b) участие в решении вопросов, связанных с соблюдением социально-экономических и экологических интересов населения территории при предоставлении недр в пользование;

c) участие в разработке государственных программ геологического изучения недр и воспроизводства минерально-сырьевой базы.

Глава III
ПОЛЬЗОВАНИЕ НЕДРАМИ

Статья 13. Право пользования участком недр

(1) Право пользования участком недр предоставляет недропользователю возможность осуществлять виды пользования участком недр, предусмотренные статьей 14.

(2) Право пользования участком недр осуществляется в пределах участка недр, предоставленного недропользователю в виде горного или геологического отвода, на условиях, предусмотренных договором.

(3) Право добычи полезных ископаемых, в том числе подземных вод и природных лечебных ресурсов, предоставляет недропользователю, получившему лицензию в соответствии с Законом о регулировании предпринимательской деятельности путем лицензирования № 451-XV от 30 июля 2001 года, возможность осуществлять в течение установленного времени деятельность с обязательным соблюдением лицензионных условий пользования недрами.

Статья 14. Виды пользования недрами

Недра предоставляются в пользование для:

a) геологического изучения, включающего поиски, оценку и разведку месторождений полезных ископаемых и другие виды геологических исследований;

b) добычи полезных ископаемых, в том числе подземных вод и природных лечебных ресурсов;

c) строительства и эксплуатации подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых;

d) захоронения (складирования) вредных веществ и отходов производства;

e) организации охраняемых геологических объектов;

f) сбора минералогических, палеонтологических и других геологических коллекционных материалов.

Статья 15. Сроки пользования недрами

(1) Участки недр предоставляются в пользование на определенный срок (временное пользование) или без ограничения срока.

(2) Без ограничения срока участки недр предоставляются органам центрального публичного управления, подведомственным им публичным организациям для эксплуатации подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, захоронения (складирования) вредных веществ и отходов производства, организации охраняемых геологических объектов.

(3) Во временное пользование участки недр предоставляются для:

a) геологического изучения недр, строительства подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, – на срок до 5 лет;

b) добычи полезных ископаемых – на период эксплуатации месторождения согласно утвержденной проектно-технической (технологической) документации;

c) добычи подземных вод – на срок до 25 лет.

(4) При необходимости срок временного пользования участком недр продлевается по обращению пользователя органом, предоставившим недра в пользование, если соблюдаются оговоренные в договоре условия пользования недрами, но не более чем на максимальный срок, установленный в части (3).

(5) Сроки пользования участками недр исчисляются со дня предоставления их в пользование и включают в себя время, необходимое для приведения нарушенных участков недр в состояние, пригодное для их дальнейшего использования.

Статья 16. Основания возникновения права пользования участками недр

Основаниями возникновения права пользования участками недр являются:

1) постановление Правительства, принятое:

a) по результатам конкурса на право разведки или добычи полезных ископаемых национального значения на условиях концессии в соответствии с Законом о концессиях № 534-XIII от 13 июля 1995 года;

b) для целей захоронения (складирования) вредных веществ и отходов производства в глубоких горизонтах;

c) для организации охраняемых государством геологических объектов национального значения;

d) в иных случаях, предусмотренных законом;

2) постановление Министерства экологии и природных ресурсов о передаче участков недр в пользование для целей геологического изучения, добычи полезных ископаемых, строительства и/или эксплуатации подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, а также для иных целей, за исключением случаев, определенных пунктом 1);

3) передача или переход права пользования участками недр согласно положениям гражданского законодательства о правопреемстве в случае реорганизации юридического лица;

4) установление и подтверждение факта открытия недропользователем месторождения полезных ископаемых в результате работ, выполненных на основании конкурса за счет собственных финансовых средств.

Статья 17. Антимонопольные требования и обеспечение гласности и транспарентности при пользовании недрами

(1) Признаются неправомочными действия органов публичного управления, а также любых хозяйствующих субъектов, направленные на:

a) ограничение вопреки условиям конкурса доступа к участию в нем юридических и физических лиц, намеревающихся приобрести право пользования недрами в соответствии с настоящим кодексом;

b) уклонение от предоставления права пользования участками недр победителям конкурса;

c) дискриминацию пользователей недр в предоставлении доступа к объектам транспорта и инфраструктуры.

(2) Министерство экологии и природных ресурсов разрабатывает, а Правительство утверждает регламентации предельного количества запасов полезных ископаемых, предоставляемых одному хозяйствующему субъекту.

(3) В целях обеспечения гласности и транспарентности использования недр нормативные акты, объявления о конкурсах (тендерах) на право пользования недрами и их результаты, сообщения о предоставлении участков недр в пользование, бланки документов и другая информация в области горных отношений публикуются в Официальном мониторе Республики Молдова и размещаются на web-странице Министерства экологии и природных ресурсов в интерактивном режиме.

Статья 18. Предоставление участков недр в пользование

(1) Предоставление участков недр в пользование осуществляется на основании положений статьи 16 и оформляется договором.

(2) Договор на пользование участком недр является документом, удостоверяющим право недропользователя использовать участок недр в пределах горного или геологического отвода в соответствии с указанными в договоре целями в течение установленного срока при соблюдении им заранее оговоренных условий. Договор на пользование участком недр заключается под угрозой недействительности в письменном виде и подлежит государственной регистрации с учетом требований настоящего кодекса.

(3) Договор заключается на один или несколько видов пользования недрами.

(4) Заключение договоров на пользование участками недр, их государственный учет и ведение регистра договоров осуществляются Министерством экологии и природных ресурсов.

(5) Для заключения договора на пользование участком недр хозяйствующий субъект должен:

a) подать в Министерство экологии и природных ресурсов заявление с указанием своего наименования, вида собственности, организационно-правовой формы и реквизитов;

b) приложить к заявлению копию сертификата о государственной регистрации, данные о наличии у него финансовых средств, специального технологического оборудования и специалистов для ведения соответствующего вида работ при пользовании недрами, свои предложения об условиях пользования участком недр.

(6) Материалы, представленные в соответствии с частью (5), рассматриваются Министерством экологии и природных ресурсов в 30-дневный срок с последующим сообщением принятого решения заявителю.

(7) Концессия оформляется договором, содержание и порядок заключения которого определяются в соответствии с законодательством о концессиях, настоящим кодексом и Гражданским кодексом.

(8) Договор на пользование участком недр заключается по результатам публичного конкурса с соблюдением положений статьи 16 и с учетом положений статьи 21.

Статья 19. Основные и дополнительные условия пользования недрами, включаемые в договор на пользование участком недр

(1) Основными условиями пользования недрами, включаемыми в договор, являются:

a) вид и срок пользования недрами;

b) границы предоставленного участка недр;

c) условия, на основе которых недра предоставляются в пользование;

d) объемы работ по геологическому изучению недр;

e) осуществление мероприятий по охране недр и окружающей среды;

f) планируемый объем добычи полезных ископаемых;

g) планируемый срок ввода объектов в эксплуатацию;

h) планируемый срок рекультивации нарушенных земель.

(2) В договоре устанавливаются дополнительные условия и требования, связанные со специфическими условиями объекта пользования недрами.

Статья 20. Конкурс на право пользования участками недр

(1) Конкурс на право пользования участком недр для поисков и разведки или добычи полезных ископаемых организуется Агентством по геологии и минеральным ресурсам в порядке, устанавливаемом Правительством.

(2) Тендер на предоставление участков недр на основе концессионных договоров организуется согласно Закону о концессиях № 534-XIII от 13 июля 1995 года.

(3) Перечень участков недр, предлагаемых для предоставления в пользование, подготавливается Агентством по геологии и минеральным ресурсам и утверждается Министерством экологии и природных ресурсов, за исключением случаев, предусмотренных пунктом e) статьи 9.

(4) Сбор за участие в конкурсе взимается со всех участников.

(5) Сумма платежей определяется исходя из величины затрат на подготовку и оформление конкурсной документации, организацию и проведение конкурса, подведение его итогов, оплаты труда привлеченных экспертов.

(6) Доходы от проведения конкурса направляются на покрытие затрат, связанных с организацией и проведением конкурса.

Статья 21. Предоставление участков недр в пользование без проведения конкурса

Без проведения конкурса участки недр предоставляются в пользование для:

a) проведения геологоразведочных работ геологическими организациями по государственному заказу согласно пообъектному плану, утверждаемому на соответствующий бюджетный год;

b) разведки или промышленной разработки месторождений пресных подземных вод с целью централизованного водоснабжения населения или промышленных объектов;

c) разведки или добычи природных лечебных ресурсов (минеральных вод, лечебных грязей и рапы) лечебно-оздоровительными учреждениями без права реализации добытой продукции за пределами соответствующего учреждения;

d) промышленного освоения месторождения, если его геологическое изучение вплоть до утверждения запасов полезных ископаемых выполнено за счет средств хозяйствующего субъекта;

e) проведения геологических исследований в целях обоснования и проектирования объектов промышленного и гражданского строительства;

f) строительства и/или эксплуатации подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, в том числе для захоронения (складирования) радиоактивных, токсичных и других вредных веществ, промышленных и бытовых отходов;

g) разведки, доразведки для прироста запасов или добычи полезных ископаемых, если запрашиваемый участок недр примыкает к разрабатываемому заявителем месторождению того же вида полезного ископаемого;

h) организации охраняемых геологических объектов;

i) сбора минералогических, палеонтологических и других геологических коллекционных материалов.

Статья 22. Геологический и горный отводы

(1) Участки недр предоставляются в пользование в виде геологического или горного отвода.

(2) Геологический отвод определяет площадь участка, предоставляемого в пользование, с ограничением по глубине или без такого ограничения. Ограничение по глубине может устанавливаться в метрах, исчисляемых от поверхности, или привязываться к определенному геологическому контакту (литологическому, возрастному и др.).

(3) В границах геологического отвода могут одновременно проводить работы несколько пользователей недр при условии осуществления геологического изучения разных видов полезных ископаемых. Отношения между недропользователями в этих случаях определяются в договорах на пользование участками недр.

(4) Геологический отвод предоставляется Агентством по геологии и минеральным ресурсам и удостоверяется соответствующим актом.

(5) Горный отвод предоставляется для добычи полезных ископаемых, строительства и эксплуатации подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, организации охраняемых геологических объектов.

(6) Проект горного отвода для добычи полезных ископаемых разрабатывается организацией, имеющей лицензию на проектирование горнодобывающих предприятий, на основании утвержденной в установленном порядке геологической документации, а в остальных случаях – на основании технических (технологических) проектов.

(7) При определении границ горного отвода учитываются размеры объекта пользования (месторождения, подземного сооружения и т.д.) и зоны технологического влияния работ, связанных с пользованием недрами (подходные и эксплуатационные горные выработки, охранные целики, борта карьеров, границы безопасного проведения горных и взрывных работ и т.д.). Горный отвод должен иметь ограничение по глубине.

При предоставлении участков недр для добычи подземных вод границей горного отвода является граница зоны строгой санитарной охраны.

(8) Пользователь недр, получивший в пользование участок недр в виде горного отвода, имеет исключительное право осуществлять в его границах деятельность строго в соответствии с заключенным договором. Деятельность иных лиц в границах горного отвода может осуществляться лишь с согласия недропользователя и органа, предоставившего право пользования участком недр.

(9) Границы горного отвода могут уточняться при утверждении технических (технологических) проектов на разработку месторождений полезных ископаемых и строительство подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых.

(10) Горный отвод предоставляется Агентством по геологии и минеральным ресурсам и удостоверяется соответствующим актом.

(11) Порядок предоставления геологических и горных отводов устанавливается Правительством.

Статья 23. Предоставление участков недр в пользование для геологического изучения

(1) Участки недр для проведения поисков и разведки полезных ископаемых предоставляются недропользователям Агентством по геологии и минеральным ресурсам на основании положений статьи 16 в пределах геологического отвода.

(2) Проведение поисков и разведки полезных ископаемых без согласованного и утвержденного в установленном порядке геолого-технического проекта запрещается. Сокращение объемов геологического изучения недр в процессе проведения работ должно быть обоснованным и возможно лишь на основании решения Агентства по геологии и минеральным ресурсам.

(3) Геологическое изучение недр за счет средств государственного бюджета осуществляется без оформления договора после регистрации работ в Государственном фонде информации о недрах.

(4) Геологоразведочные работы на подземные воды выполняются только специализированными государственными организациями, осуществляющими геологическое изучение.

(5) При геологическом изучении недр в целях уточнения горно-геологических параметров и выбора рациональных методов добычи и переработки минерального сырья может проводиться ограниченная опытно-промышленная добыча полезных ископаемых на основе проекта, согласованного с органом, предоставившим право пользования участком недр. Добытые полезные ископаемые или продукты их переработки подлежат реализации в установленном порядке.

(6) При предоставлении участка недр для разведки месторождения полезных ископаемых в договоре должны быть предусмотрены условия возмещения пользователем недр затрат государства на поиски и оценку данного месторождения, если таковые ранее имели место.

Статья 24. Предоставление участков недр в пользование для добычи полезных ископаемых

(1) Участки недр для добычи полезных ископаемых предоставляются на условиях договора, заключенного с Министерством экологии и природных ресурсов на основании положений статьи 16.

(2) До заключения договора комиссией, состоящей из представителей организации, проводившей геологоразведочные работы, Агентства по геологии и минеральным ресурсам и организации, принимающей месторождение для промышленного освоения, проводится обследование площади месторождения полезных ископаемых с целью определения наличия и состояния горных выработок, скважин, реперов и т.д. Результаты

обследования оформляются актом, который подписывается членами комиссии и прилагается к договору.

(3) Договор на добычу полезных ископаемых заключается на те участки недр, геологическая информация по которым прошла государственную экспертизу запасов полезных ископаемых. В случаях, когда для выполнения государственной экспертизы запасов требуется проведение дополнительных разведочных работ, заключается договор на разведку и добычу с указанием срока проведения государственной экспертизы.

(4) В договоре на добычу полезных ископаемых должны быть установлены планируемые сроки разработки технического (технологического) проекта, начала строительства предприятия, начала добычи и выхода предприятия на проектную мощность.

(5) Запрещается заключение договора на разработку месторождения полезного ископаемого по частям.

(6) В случае, если в результате добычи полезных ископаемых будет выявлено продолжение месторождения за пределами предоставленного горного отвода, в целях рационального использования минеральных ресурсов по решению органа, предоставившего право пользования участком недр, допускается соответствующее изменение условий договора в части расширения границ горного отвода.

(7) Переработка отходов горнодобывающего предприятия и связанных с ним перерабатывающих производств может осуществляться как по договору на добычу полезных ископаемых, так и по дополнительно заключенному договору.

(8) Предоставление права на добычу подземных вод хозяйственно-питьевого и производственно-технического назначения с лимитами забора менее 1000 кубических метров в сутки осуществляется на основе разрешения, выданного в порядке, установленном водным законодательством.

(9) При предоставлении права на добычу нефти и природного газа договор должен дополнительно содержать условия об извлечении сопутствующих компонентов нефти и газа, использовании извлекаемых при добыче нефти и газа пластовых вод для поддержания пластового давления, а также о консервации всего месторождения или его части в случае высокого содержания агрессивных компонентов, в том числе сероводорода.

Статья 25. Предоставление участков недр в пользование для строительства и/или эксплуатации подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых

(1) Участки недр для строительства и/или эксплуатации подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, предоставляются в пользование Министерством экологии и природных ресурсов на основании положений статьи 16 в пределах горного отвода и выделенного недропользователю земельного участка на основе технических проектов, утвержденных в установленном порядке.

(2) Предоставление участков недр для захоронения (складирования) вредных веществ и отходов производства, сброса сточных вод допускается в исключительных случаях и при соблюдении норм, правил и требований, предусмотренных законодательством.

Статья 26. Предоставление участков недр для организации охраняемых геологических объектов

(1) В целях охраны участков недр, имеющих научное, историческое, культурное, эстетическое, санитарно-оздоровительное, экологическое и иное значение, а также используемых в качестве научных и учебных полигонов, могут организовываться охраняемые государством геологические объекты.

(2) Порядок использования недр для организации охраняемых государством геологических объектов определяется законодательством в области охраны окружающей среды.

Статья 27. Предоставление участков недр для сбора минералогических, палеонтологических и других геологических коллекционных материалов

Порядок предоставления участков недр для сбора проб (образцов) минералов, горных пород и руд, окаменелых остатков фауны и флоры, из которых формируются минералогические, палеонтологические и иные геологические коллекции, устанавливается Агентством по геологии и минеральным ресурсам.

Статья 28. Предоставление права добычи общераспространенных полезных ископаемых и пресных подземных вод

(1) Добыча общераспространенных полезных ископаемых осуществляется на основании договора, заключенного с Министерством экологии и природных ресурсов. В договоре отражаются условия, определенные в части (1) статьи 19, за исключением предусмотренных пунктами c), d) и g).

(2) Добыча пресных подземных вод для хозяйственно-бытовых нужд разрешается с помощью шахтных колодцев или скважин, вскрывающих первый от поверхности водоносный горизонт, не являющийся источником централизованного водоснабжения.

(3) Строительство подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, для личных хозяйственных нужд допускается без предоставления горного отвода до глубины 5 метров.

Статья 29. Предоставление земельных участков пользователям недр

Предоставление земельных участков пользователям недр осуществляется в соответствии с земельным законодательством.

Статья 30. Переход права пользования недрами

Право пользования участком недр, полученное согласно договору на пользование участком недр, не может передаваться третьим лицам, в том числе в порядке переуступки прав, иначе как в следующих случаях:

a) изменение организационно-правовой формы или наименования юридического лица – пользователя недр;

b) реорганизация юридического лица – пользователя недр путем объединения (слияния или присоединения), если реорганизованное юридическое лицо может быть пользователем недр в соответствии с законодательством;

c) реорганизация юридического лица – пользователя недр путем дробления (разделения или выделения), если вновь созданное юридическое лицо намерено продолжать деятельность в соответствии с договором на пользование участком недр, предоставленным прежнему пользователю недр.

Статья 31. Ограничение, приостановление или прекращение права пользования участками недр

(1) Право пользования участками недр может быть ограничено, приостановлено или прекращено в целях обеспечения государственной безопасности и охраны окружающей среды, а также в случаях нарушения законодательства о недропользовании.

(2) Право пользования участками недр на территории населенных пунктов, пригородных зон, объектов промышленности, транспорта и связи, водоохранных зон может быть ограничено или прекращено уполномоченными органами в случаях возникновения угрозы жизни и здоровью населения, причинения вреда хозяйственным объектам или окружающей среде.

(3) Мотивированное решение об ограничении, приостановлении или прекращении права пользования участками недр принимается Министерством экологии и природных ресурсов.

Статья 32. Основания ограничения, приостановления или прекращения права пользования участками недр

(1) Право пользования участками недр ограничивается, приостанавливается или прекращается в случаях:

a) истечения срока действия договора на пользование участком недр, в том числе концессионного договора;

b) минования надобности в пользовании участком недр при взаимном согласии недропользователя и органа, предоставившего право пользования участком недр;

c) возникновения непосредственной угрозы жизни и здоровью людей, работающих или проживающих в зоне влияния работ, связанных с пользованием недрами;

d) невозможности использования участков недр вследствие стихийных бедствий или возникновения иных чрезвычайных ситуаций;

e) возникновения необходимости изъятия участка недр, предоставленного в пользование, для иных общественных целей с возмещением понесенных затрат;

f) ликвидации или реорганизации юридического лица – пользователя участка недр, за исключением случаев, предусмотренных статьей 30;

g) существенного нарушения условий договора на пользование участком недр, в том числе невыполнения мероприятий по рациональному использованию и охране предоставленного в пользование участка недр;

h) невнесения платы за пользование недрами в установленные налоговым законодательством сроки;

i) неиспользования участка недр согласно назначению недропользователем без уважительных причин в течение двух лет;

j) использования участка недр не по назначению, отклонения от технических (технологических) проектов и планов развития горных работ;

k) нарушения технологии переработки минерального сырья, влекущего его потери.

(2) При несогласии с решением об ограничении, приостановлении или прекращении права пользования участком недр пользователь недр может обжаловать его в судебном порядке.

Статья 33. Порядок прекращения права пользования участками недр

(1) Прекращение права пользования участком недр в случаях, предусмотренных пунктами a) и b) части (1) статьи 32, должно быть письменно заявлено недропользователем органу, предоставившему право пользования участком недр, не позднее чем за шесть месяцев до прекращения пользования недрами.

(2) В случаях, предусмотренных пунктами c), d) и f) части (1) статьи 32, пользование недрами прекращается после принятия компетентным органом соответствующего решения с письменным уведомлением пользователя недр, а в случае, предусмотренном пунктом e) той же части и статьи, – не позднее чем за шесть месяцев до прекращения пользования недрами.

(3) В случаях, предусмотренных пунктами g) – k) части (1) статьи 32, решение о прекращении права пользования участком недр может быть принято компетентным органом по истечении трех месяцев со дня получения пользователем недр письменного уведомления о допущенных им нарушениях, если в указанный срок пользователь недр не устранил эти нарушения.

(4) При досрочном прекращении права пользования участком недр производится ликвидация или консервация горных выработок, объектов и подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, в порядке, предусмотренном статьей 67.

(5) Если пользование участком недр прекращено в соответствии с положениями частей (1) и (3), расходы по ликвидации или консервации горных выработок, объектов и подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, несет пользователь недр.

(6) Если пользование участком недр прекращено в соответствии с частью (2) при отсутствии вины пользователя участка недр, расходы по ликвидации или консервации горных выработок, объектов и подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, несет государство или новый пользователь участка недр.

Статья 34. Ответственность за несоблюдение условий договора

(1) Пользователь участка недр несет ответственность за неисполнение условий договора на пользование участком недр, за исключением случаев, когда исполнение условий договора оказалось невозможным вследствие действий (бездействия) органов публичного управления, объявленных противозаконными судебной инстанцией, или форс-мажорных обстоятельств.

(2) Пользователь недр обязан полностью возместить государству вред, причиненный неисполнением условий договора.

Статья 35. Лицензирование добычи полезных ископаемых или природных минеральных и питьевых вод

(1) Деятельность по добыче полезных ископаемых или природных минеральных и питьевых вод подлежит лицензированию в соответствии с Законом о регулировании предпринимательской деятельности путем лицензирования № 451-XV от 30 июля 2001 года и может осуществляться недропользователем, который соответствует требованиям настоящего кодекса и законодательства и соблюдает их.

(2) К декларации для получения лицензии дополнительно прилагаются:

a) копия договора на пользование участком недр;

b) копия сертификата регистрации горного отвода, выданного Агентством по геологии и минеральным ресурсам;

c) копия акта государственной экологической экспертизы плановой и проектной документации, связанной с пользованием недрами, выданного Государственной экологической инспекцией при Министерстве экологии и природных ресурсов;

d) копия технического разрешения на опасные производственные объекты, выданного Министерством экономики и торговли;

e) копия договора на промышленное освоение месторождения природных минеральных и питьевых вод, заключенного с Министерством экологии и природных ресурсов;

f) копия акта государственной экспертизы проектов и технологических схем выполнения работ, связанных с пользованием недрами, выданного Главной государственной инспекцией по техническому надзору за опасными производственными объектами;

g) копия разрешения на допуск, выданного Министерством экономики и торговли лицам, осуществляющим деятельность в области промышленной безопасности;

h) копия гигиенического сертификата, удостоверяющего соответствие качества воды гигиеническим требованиям, выданного Национальным научно-практическим центром превентивной медицины.

Статья 36. Приостановление лицензии

Лицензия может быть приостановлена в соответствии с Законом о регулировании предпринимательской деятельности путем лицензирования № 451-XV от 30 июля 2001 года, а также в случаях:

a) несоблюдения экологических норм, норм и правил по охране труда и промышленной безопасности, а также правил технической эксплуатации горнодобывающих предприятий;

b) приостановления права пользования участком недр;

c) отсутствия квалифицированных и аттестованных специалистов в соответствующей области.

Статья 37. Аннулирование лицензии

Лицензия может быть аннулирована в соответствии с Законом о регулировании предпринимательской деятельности путем лицензирования № 451-XV от 30 июля 2001 года, а также в случаях:

a) прекращения права пользования участком недр;

b) добычи полезных ископаемых за пределами горного отвода;

c) несоблюдения правил торговли твердыми полезными ископаемыми;

d) несоблюдения требований, предусмотренных проектом по рекультивации нарушенных земель.

Глава IV
ПРАВА И ОБЯЗАННОСТИ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ НЕДР

Статья 38. Права пользователей недр

Пользователи недр имеют право:

a) использовать предоставленные им участки недр в соответствии с целями и условиями, обозначенными в договоре;

b) использовать результаты своей деятельности, в том числе добытое минеральное сырье и отходы горнодобывающего производства, по своему усмотрению, если иное не предусмотрено договором;

c) приостанавливать застройку площадей залегания полезных ископаемых в пределах предоставленных им горных отводов через уполномоченные органы центрального и местного публичного управления;

d) проводить без дополнительного разрешения геологическое изучение недр за счет собственных средств в границах предоставленных им горных отводов при регистрации изучения в Государственном фонде информации о недрах;

e) привлекать субподрядчиков для выполнения отдельных видов работ, связанных с пользованием недрами;

f) обращаться за продлением сроков временного пользования участками недр;

g) обращаться в органы, предоставившие право пользования участком недр, в том числе на условиях концессии, по поводу пересмотра условий пользования участками недр при возникновении обстоятельств, существенно отличающихся от тех, при которых был заключен договор;

h) прекращать свою деятельность в соответствии с условиями, определенными настоящим кодексом или договором.

Статья 39. Обязанности пользователей недр

Пользователи недр обязаны:

a) соблюдать требования законодательства, а также стандартов, норм и правил по технологии ведения работ, связанных с пользованием недрами и первичной переработкой минерального сырья;

b) использовать участки недр только в соответствии с целями, для которых они предоставлены;

c) своевременно и в полном объеме вносить платежи за пользование недрами;

d) соблюдать требования технических проектов, схем и планов развития горных работ, лимитов и норм; не допускать сверхнормативных потерь, разубоживания и выборочной отработки полезных ископаемых;

e) вести и оформлять геологическую, маркшейдерскую и иную документацию в процессе пользования недрами; обеспечивать ее сохранность; разрабатывать ежегодные планы развития горных работ;

f) представлять геологическую информацию в Государственный фонд информации о недрах;

g) представлять в Государственный фонд информации о недрах, а также в органы публичной власти в соответствии с их компетенцией достоверные данные о разведанных, извлекаемых и оставляемых в недрах запасах полезных ископаемых, содержащихся в них компонентах (о движении запасов), об использовании недр в целях, не связанных с добычей полезных ископаемых;

h) сохранять разведочные горные выработки и буровые скважины, которые могут быть использованы при разработке месторождений полезных ископаемых или в иных целях;

i) ликвидировать в установленном порядке горные выработки и буровые скважины, не подлежащие дальнейшему использованию;

j) обеспечивать безопасное ведение работ, связанных с пользованием недрами, согласно статье 77;

k) соблюдать требования нормативных актов, регламентирующих условия использования и охраны недр, охраны атмосферного воздуха, земель, лесов, вод, а также зданий и сооружений от вредного влияния работ, связанных с пользованием недрами;

l) безотлагательно сообщать органам публичного управления о возникновении ситуаций, угрожающих жизни и здоровью населения, окружающей среде;

m) снимать плодородный слой почвы и хранить его в полном объеме в состоянии, пригодном для рекультивации нарушенных земель;

n) приводить согласно нормативным актам и требованиям технических проектов земельные участки, другие природные объекты, здания и сооружения, поврежденные при пользовании недрами, в состояние, пригодное для их дальнейшего использования согласно назначению;

o) при обнаружении уникальных природных и культурно-исторических объектов приостанавливать работы, которые могут нарушить целостность указанных объектов, и сообщать об этих находках в органы центрального публичного управления и научные учреждения;

p) обеспечивать соблюдение правил торговли твердыми полезными ископаемыми, установленных Правительством.

Статья 40. Защита прав пользователей недр

(1) Права пользователей недр защищены законом и могут быть ограничены только в случаях, предусмотренных законом.

(2) Не допускается вмешательство органов публичного управления в хозяйственную деятельность пользователей недр, связанную с недропользованием, за исключением случаев выявления нарушений пользователями недр законодательства о недрах и других законодательных и нормативных актов.

Статья 41. Поддержка отечественных производителей

(1) Пользователи недр, в том числе иностранные, должны в приоритетном порядке приобретать работы и услуги у отечественных производителей при условии их соответствия национальным или международным стандартам.

(2) Пользователи недр обязаны обеспечивать в первоочередном порядке наем на работу отечественных специалистов и рабочих при условии соответствия их квалификации нужным требованиям.

Статья 42. Право государства на покупку минерального сырья и его реквизицию

(1) Государство имеет приоритетное право на покупку минерального сырья у пользователя недр по ценам, не превышающим цены мирового рынка. Предельный объем

покупки минерального сырья, порядок определения его стоимости и оплаты устанавливаются в договоре на пользование участками недр.

(2) В случае стихийных бедствий, техногенных катастроф или в иных случаях, предусмотренных законодательством о чрезвычайных ситуациях, Правительство имеет право реквизиции части или всего минерального сырья, необходимого для нужд государства, в течение всего периода чрезвычайной ситуации. Реквизиция минерального сырья у пользователей недр производится независимо от вида собственности и государственной принадлежности в соответствии с Законом о реквизиции имущества и выполнении трудовой обязанности в интересах общества № 1384-XV от 11 октября 2002 года с последующим возмещением собственникам понесенных затрат на добычу реквизированного минерального сырья.

Глава V
ГЕОЛОГИЧЕСКОЕ ИЗУЧЕНИЕ НЕДР

Статья 43. Задачи геологического изучения недр

Задачами геологического изучения недр являются: получение данных о геологическом строении недр, о происходящих в них процессах, получение информации о геофизических полях, о геохимическом, геомеханическом и геоэкологическом состоянии недр, выявление и оценка полезных ископаемых, изучение закономерностей их формирования и размещения, выяснение горнотехнических и иных условий разработки месторождений полезных ископаемых и использования недр для целей, не связанных с добычей полезных ископаемых.

Статья 44. Организация геологического изучения недр

(1) Геологическое изучение недр осуществляется на основании межгосударственных и государственных комплексных или целевых программ, межотраслевых и отраслевых планов, проектов, программ органов местного публичного управления, заявок хозяйствующих субъектов.

(2) Геологическое изучение недр, предусмотренное межгосударственными и государственными программами, межотраслевыми и отраслевыми планами, проектами, осуществляется за счет средств государственного бюджета. Геологическое изучение недр по программам органов местного публичного управления осуществляется за счет средств местных бюджетов. Пользователи недр выполняют геологоразведочные работы за счет собственных средств.

(3) Проведение работ по геологическому изучению недр организуется и координируется Агентством по геологии и минеральным ресурсам.

Статья 45. Основные требования к геологическому изучению недр

(1) При геологическом изучении недр должны обеспечиваться:

a) применение рациональных и эффективных методов и способов геологического изучения недр, гарантирующих охрану окружающей среды и сохранение природных свойств недр;

b) полнота изучения геологического строения недр, горнотехнических, гидрогеологических и иных условий разработки разведанных месторождений, строительства и эксплуатации подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых;

c) достоверность определения количества и качества запасов всех полезных ископаемых и содержащихся в них компонентов, технологических свойств полезных ископаемых и вмещающих их пород, а также происходящих в них процессов;

d) размещение извлекаемых горных пород и полезных ископаемых, исключающее их вредное влияние на окружающую среду и здоровье населения;

e) сохранность геологической и проектной документации, образцов горных пород и руд, керна, дубликатов проб полезных ископаемых;

f) сохранность разведочных горных выработок и буровых скважин, которые могут быть использованы при разработке месторождений полезных ископаемых или в иных целях; ликвидация в установленном порядке горных выработок и буровых скважин, не подлежащих дальнейшему использованию;

g) изучение, прогнозирование и определение возможного вредного влияния на окружающую среду и на состояние недр при техногенных нагрузках, связанных с пользованием недрами;

h) рекультивация нарушенных при изучении недр земель и приведение их в экологически безопасное и пригодное для хозяйственного использования состояние.

(2) Заказчиками работ по геологическому изучению недр могут оговариваться и иные требования, не противоречащие законодательству.

Статья 46. Государственная регистрация и государственный учет работ по геологическому изучению недр

(1) Государственная регистрация и государственный учет работ по геологическому изучению недр осуществляются в целях обобщения и максимально эффективного использования результатов изучения недр, а также предотвращения дублирования указанных работ.

(2) Государственной регистрации подлежат все виды работ по геологическому изучению недр, выполняемые пользователями недр, независимо от их ведомственной принадлежности и организационно-правовой формы.

(3) Запрещается государственная регистрация работ по геологическому изучению недр без документально подтвержденного предварительного согласия собственника земельного участка на их выполнение.

(4) Запрещается проведение работ по геологическому изучению недр без их государственной регистрации.

(5) Государственный учет работ по геологическому изучению недр представляет собой учет геологической, гидрогеологической, инженерно-геологической, геофизической и геоэкологической изученности недр страны.

(6) Государственную регистрацию и государственный учет работ по геологическому изучению недр ведет Государственный фонд информации о недрах в составе Агентства по геологии и минеральным ресурсам в порядке, устанавливаемом Министерством экологии и природных ресурсов.

Статья 47. Виды геологического изучения недр

(1) Геологическое изучение недр выполняется по стадиям и этапам и разделяется на региональное геологическое изучение, поисково-оценочные работы, разведку месторождений полезных ископаемых и геологические исследования в целях обоснования и проектирования объектов промышленного и гражданского строительства.

(2) Региональное геологическое изучение включает комплекс работ, направленных на общегеологическое изучение недр, составление карт геологического содержания различного масштаба и назначения, выявление площадей, перспективных на различные виды полезных ископаемых, ведение мониторинга состояния недр (режим подземных вод и опасных геологических процессов, состояние геофизических полей и др.), поиск участков недр, пригодных для строительства подземных сооружений или для захоронения (складирования) вредных веществ и отходов, а также иные работы, проводимые без существенного нарушения целостности недр.

(3) Поисково-оценочные работы состоят из комплекса специальных исследований, направленных на выявление промышленно значимых месторождений полезных ископаемых, установление их предварительных границ с оценкой запасов и ресурсов

полезных ископаемых. Они могут включать также детальные поиски участков недр, пригодных для строительства подземных сооружений или захоронения (складирования) вредных веществ и отходов.

(4) Разведка месторождений полезных ископаемых включает комплекс работ, проводимых с целью установления количества запасов полезных ископаемых, их качественных характеристик, в том числе технологических свойств, определения пространственного расположения полезного ископаемого и других данных с точностью, необходимой для составления проекта разработки месторождения и постановки его запасов на государственный баланс.

(5) Методические требования, нормы и правила проведения указанных видов геологического изучения недр, а также требования к получаемой геологической информации устанавливаются Агентством по геологии и минеральным ресурсам.

Статья 48. Полезные ископаемые и их виды

(1) В соответствии с настоящим кодексом полезные ископаемые подразделяются на рудные и нерудные, твердые горючие, нефть и природный газ, инертные газы, подземные воды.

(2) По экономическому значению и с целью определения правового статуса режима их использования полезные ископаемые подразделяются на следующие виды:

a) полезные ископаемые национального значения – нефть, природный газ, твердые горючие полезные ископаемые и другие виды полезных ископаемых, перечень которых устанавливается Правительством;

b) общераспространенные полезные ископаемые – песок, глина, строительный камень, супесь, суглинок.

(3) По своему экономическому потенциалу месторождения общераспространенных полезных ископаемых подразделяются на месторождения национального и местного значения.

Статья 49. Классификация запасов и прогнозных ресурсов полезных ископаемых

(1) Классификация запасов и прогнозных ресурсов полезных ископаемых устанавливает единые принципы подсчета, геолого-экономической оценки и государственного учета месторождений полезных ископаемых в соответствии с их промышленным значением и степенью геологической и геолого-экономической изученности, определяет условия подготовки разведанных месторождений к промышленному освоению, а также основные принципы количественной оценки прогнозных ресурсов полезных ископаемых.

(2) Классификация запасов и прогнозных ресурсов полезных ископаемых разрабатывается Агентством по геологии и минеральным ресурсам и утверждается Министерством экологии и природных ресурсов.

Статья 50. Геологическая информация о недрах

(1) Под геологической информацией о недрах понимаются сведения (материалы) о геологическом строении и истории развития недр, явлениях, связанных с недрами, и происходящих в них процессах, составе и свойствах горных пород и подземных вод, наличии в недрах полезных ископаемых и закономерностях их размещения, геохимических и геофизических полях, а также иные данные о недрах, полученные при изучении, использовании и охране недр, представленные в различных видах и на любых носителях (геологические отчеты, карты, электронные базы данных и т.д.). Геологическая информация о недрах, а также созданные с ее использованием информационные продукты составляют государственные геологические информационные ресурсы.

(2) Независимо от права собственности на нее геологическая информация о недрах в обязательном порядке и на безвозмездной основе представляется всеми пользователями недр в Государственный фонд информации о недрах.

(3) Геологическая информация о недрах, полученная за счет средств государственного и местных бюджетов, является государственной собственностью.

(4) Геологическая информация о недрах, полученная пользователем недр за счет собственных средств, является собственностью пользователя недр и может быть использована в коммерческих целях только с согласия ее собственника.

(5) При прекращении права пользования участком недр на основании части (1) статьи 32 или при истечении срока конфиденциальности вся геологическая информация по соответствующему участку переходит в собственность государства.

(6) Порядок и условия формирования, хранения и предоставления геологической информации о недрах устанавливаются Правительством.

(7) За использование в коммерческих целях геологической информации, находящейся в государственной собственности, взимается плата, которая перечисляется в государственный бюджет.

(8) С пользователей недр, возместивших расходы государства на геологическое изучение недр, плата за пользование геологической информацией по предоставленному в пользование участку недр не взимается.

(9) Порядок расчета и взимания платы за использование геологической информации, находящейся в собственности государства, устанавливается Правительством.

Статья 51. Государственный фонд информации о недрах

(1) Государственный фонд информации о недрах является составной частью Государственного архивного фонда и находится в ведении Агентства по геологии и минеральным ресурсам.

(2) Согласно своей компетенции Агентство по геологии и минеральным ресурсам осуществляет сбор, учет, систематизацию, хранение и использование представляемых пользователями недр информационных материалов о недрах и недропользовании в целях упорядочения геологического изучения недр, обобщения и максимально эффективного использования получаемых результатов, оценки состояния минерально-сырьевой базы, учета выявленных запасов полезных ископаемых.

(3) Агентство по геологии и минеральным ресурсам оказывает информационные услуги на платной основе.

(4) Порядок формирования и ведения Государственного фонда информации о недрах, а также тарифы на оказываемые услуги устанавливаются Правительством.

Статья 52. Государственная геологическая экспертиза

(1) В целях создания условий для рационального и комплексного использования недр, определения платы при пользовании недрами, определения границ участков недр, предоставляемых в пользование, геологическая информация о запасах и ресурсах полезных ископаемых, а также о геологическом строении и свойствах горных пород на участках недр для строительства и эксплуатации подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, подлежит государственной геологической экспертизе.

(2) Предоставление участков недр для добычи полезных ископаемых, строительства и/или эксплуатации подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, разрешается только после проведения государственной экспертизы геологической информации о таких участках недр.

(3) Заключение государственной экспертизы, подтверждающее достоверность сведений о запасах и ресурсах полезных ископаемых, является основанием для постановки их на государственный баланс запасов полезных ископаемых или списания их

с государственного баланса запасов полезных ископаемых и баланса горнодобывающего предприятия.

(4) Государственная экспертиза геологической информации и государственная экспертиза запасов полезных ископаемых выполняются за счет средств пользователя недр по договору в 30-дневный срок после представления полного комплекта геологической информации и оплаты проведения экспертизы. Стоимость проведения государственной экспертизы устанавливается Правительством.

(5) Государственную экспертизу геологической информации о недрах выполняет Агентство по геологии и минеральным ресурсам, а государственная экспертиза запасов полезных ископаемых выполняется Государственной комиссией по запасам полезных ископаемых в порядке, устанавливаемом Правительством.

Статья 53. Государственный кадастр недр

(1) Государственный кадастр недр ведется для учета результатов работ, связанных с пользованием недрами, в целях обеспечения разработки программ геологического изучения недр и воспроизводства минерально-сырьевой базы, комплексного использования месторождений полезных ископаемых, рационального размещения предприятий по их добыче и состоит из Государственного кадастра месторождений и проявлений полезных ископаемых и Государственного кадастра участков недр для целей, не связанных с добычей полезных ископаемых.

(2) Государственный кадастр месторождений и проявлений полезных ископаемых содержит сведения по каждому месторождению и проявлению полезных ископаемых, характеризующие количество и качество основных и совместно с ними залегающих полезных ископаемых, содержащиеся в них компоненты, горнотехнические, гидрогеологические, экологические и другие условия разработки месторождения и его геолого-экономическую оценку.

(3) Государственный кадастр участков недр для целей, не связанных с добычей полезных ископаемых, ведется по участкам недр, природным и техногенным пустотам, предназначенным для использования в национальной экономике, и содержит их природно-физические и пространственно-объемные характеристики, сведения об их социально-экономической ценности, возможных направлениях использования, степени их освоения.

(4) Государственный кадастр недр составляется и ведется Агентством по геологии и минеральным ресурсам в порядке, определяемом Министерством экологии и природных ресурсов.

Статья 54. Государственные балансы запасов полезных ископаемых

(1) Государственные балансы запасов полезных ископаемых ведутся с целью учета состояния минерально-сырьевой базы и составляются по каждому виду полезных ископаемых с учетом всех содержащихся в данном полезном ископаемом компонентов, получивших количественную и качественную оценку.

(2) Государственные балансы запасов полезных ископаемых содержат сведения о количестве, качестве и степени изученности запасов каждого вида полезных ископаемых по месторождениям, имеющим промышленное значение, их размещении, степени промышленного освоения, добыче, потерях и обеспеченности промышленности разведанными запасами полезных ископаемых.

(3) Постановка запасов полезных ископаемых на государственный баланс и списание их с государственного баланса осуществляются на основе данных государственной геологической экспертизы и отчетности, представляемой пользователями недр в порядке, устанавливаемом Правительством.

(4) Государственные балансы запасов полезных ископаемых ведутся Агентством по геологии и минеральным ресурсам согласно методическим требованиям, утверждаемым Министерством экологии и природных ресурсов.

Статья 55. Первооткрыватели месторождений полезных ископаемых

(1) Лица, открывшие и/или разведавшие новое месторождение полезных ископаемых, имеющее промышленное значение, или осуществившие коренную переоценку ранее известного месторождения полезных ископаемых, существенно увеличивающую его промышленную ценность, а также выявившие в нем новое полезное ископаемое, признаются первооткрывателями и имеют право на вознаграждение.

(2) Права первооткрывателей и порядок выплаты им вознаграждения устанавливаются положением о первооткрывателях месторождений полезных ископаемых, утверждаемым Правительством.

Глава VI
ПРОЕКТИРОВАНИЕ, СТРОИТЕЛЬСТВО И ВВОД В ЭКСПЛУАТАЦИЮ ПРЕДПРИЯТИЙ, ОБЪЕКТОВ И СООРУЖЕНИЙ, СВЯЗАННЫХ С ПОЛЬЗОВАНИЕМ НЕДРАМИ

Статья 56. Особенности проектирования предприятий, объектов и сооружений, связанных с пользованием недрами

(1) Проектирование горнодобывающих предприятий, объектов и подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, осуществляется проектными организациями, имеющими лицензию на этот вид деятельности, и производится на основе геологической и иной информации о недрах, прошедшей государственную геологическую экспертизу, с учетом комплексного развития региона и требований промышленной и экологической безопасности.

(2) Проектирование горнодобывающих предприятий, объектов и подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, осуществляется после заключения договора на пользование участком недр и получения разрешения на проведение проектных работ в установленном законодательством порядке.

(3) Проекты строительства горнодобывающих предприятий, объектов и подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, подлежат государственной экологической и технической экспертизе и согласованию в порядке, установленном законодательством.

Статья 57. Основные требования к проектированию, строительству и вводу в эксплуатацию предприятий, объектов и сооружений, связанных с пользованием недрами

(1) В проектах горнодобывающих предприятий должны предусматриваться:

a) наиболее полное и комплексное извлечение из недр запасов основных и совместно с ними залегающих полезных ископаемых, обеспечиваемое рациональным размещением наземных и подземных сооружений, способами вскрытия и управления горным давлением, системами разработки месторождений полезных ископаемых и техническими схемами переработки (подготовки) минерального сырья, их параметрами и очередностью отработки;

b) извлечение и рациональное использование вскрышных пород при разработке месторождений полезных ископаемых;

c) складирование, учет и сохранение временно не используемых полезных ископаемых и отходов производства, содержащих полезные компоненты;

d) геологическое изучение недр в процессе строительства и эксплуатации горнодобывающих предприятий и ведение геологической и маркшейдерской документации;

e) прогнозируемая оценка воздействия проектируемых предприятий, объектов и сооружений на окружающую среду;

f) мероприятия по обеспечению безопасности работников и населения, охране недр и окружающей среды, объектов и сооружений, по предотвращению аварийных ситуаций;

g) рекультивация нарушенных земель, складирование и сохранение снятого плодородного слоя почвы в соответствии с требованиями нормативно-технических актов;

h) возможности использования выработанного пространства недр для хозяйственных и иных нужд.

(2) В проектах строительства объектов по переработке минерального сырья должны предусматриваться:

a) применение технологических схем, обеспечивающих рациональное и комплексное извлечение из добытого минерального сырья содержащихся в нем компонентов, имеющих промышленное значение;

b) рациональное использование, утилизация, уничтожение или безопасное захоронение отходов переработки (шламов, пылей, сточных вод и др.);

c) складирование, учет и сохранение временно не используемых отходов производства, содержащих полезные компоненты;

d) мероприятия, обеспечивающие безопасное ведение работ и предотвращение аварийных ситуаций.

(3) При проектировании и строительстве подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, в том числе для захоронения (складирования) вредных веществ и отходов, должны предусматриваться:

a) обеспечение устойчивости горных пород и горных выработок на весь срок существования объектов и сооружений;

b) принятие мер по предотвращению аварийных ситуаций и проведение мероприятий по ликвидации и устранению последствий аварий;

c) полная изоляция объектов и сооружений, предназначенных для хранения химических веществ, жидких и газообразных продуктов, для захоронения (складирования) вредных веществ и отходов;

d) принятие мер, исключающих взаимодействие захороняемых вредных веществ и отходов с вмещающими горными породами.

(4) Проектно-техническая (технологическая) документация, утверждаемая пользователем недр, а также изменения и дополнения, вносимые в нее, подлежат государственной экологической и технической экспертизе за счет средств пользователя недр.

(5) Результатом государственной экспертизы проектно-технической (технологической) документации является заключение о соответствии (положительное заключение) или несоответствии (отрицательное заключение) документации техническим регламентам и иным требованиям, установленным настоящим кодексом и другими законодательными актами.

(6) Проектно-техническая (технологическая) документация при положительном заключении государственной экспертизы является основанием для уточнения границ горного отвода и начала строительства объекта.

(7) Ввод горнодобывающего предприятия в эксплуатацию осуществляется после завершения строительства объектов, связанных с добычей и переработкой полезных ископаемых, объектов инфраструктуры, а также объектов, обеспечивающих охрану недр и окружающей среды.

(8) Ввод горнодобывающих предприятий в эксплуатацию удостоверяется актом согласно законодательству.

Статья 58. Нормативы потерь полезных ископаемых при их добыче

(1) Потерями полезных ископаемых при их добыче, или эксплуатационными потерями, считаются балансовые запасы полезных ископаемых, оставленные в недрах или извлеченные из недр и оставленные в отвалах, местах складирования, на транспортных путях.

(2) Нормативы эксплуатационных потерь определяются техническими (технологическими) проектами на разработку конкретного месторождения или участка месторождения в зависимости от горно-геологических, горнотехнических, технологических, экономических и иных условий разработки месторождений полезных ископаемых.

(3) Нормативы потерь полезных ископаемых устанавливаются при составлении проектной документации на разработку месторождения полезных ископаемых и согласовываются ежегодно в соответствии с планом развития горных работ.

(4) Сверхнормативными потерями считаются потери полезных ископаемых, допущенные сверх установленного норматива потерь. Сверхнормативные потери оплачиваются недропользователем в размере, установленном налоговым законодательством.

Глава VII
ПОЛЬЗОВАНИЕ НЕДРАМИ ПРИ РАЗРАБОТКЕ МЕСТОРОЖДЕНИЙ ПОЛЕЗНЫХ ИСКОПАЕМЫХ И В ЦЕЛЯХ, НЕ СВЯЗАННЫХ С ДОБЫЧЕЙ ПОЛЕЗНЫХ ИСКОПАЕМЫХ

Статья 59. Разработка месторождений полезных ископаемых

(1) Разработка месторождений полезных ископаемых производится в пределах горного отвода, предоставленного Агентством по геологии и минеральным ресурсам, в соответствии с согласованными и утвержденными техническими проектами, технологическими схемами, планами развития горных работ, проектами рекультивации земель и требованиями экологического законодательства.

(2) Разработка месторождений общераспространенных полезных ископаемых для местных нужд осуществляется в соответствии с условиями, предусмотренными статьей 28.

(3) Правила технической эксплуатации и технические (технологические) проекты согласовываются пользователями недр с Агентством по геологии и минеральным ресурсам в сроки, определяемые сложностью и объемом представляемых материалов, но не превышающие 30 дней.

Статья 60. Квоты на экспорт минерального сырья и лимиты добычи полезных ископаемых

С целью предупреждения негативных экономических, социальных и экологических последствий интенсивной добычи полезных ископаемых Правительством устанавливаются по отдельным видам полезных ископаемых квоты на экспорт минерального сырья, лимиты добычи отдельных видов полезных ископаемых и пространственная концентрация эксплуатируемых участков недр.

Статья 61. Основные требования к разработке месторождений полезных ископаемых и первичной переработке минерального сырья

(1) При разработке месторождений полезных ископаемых должны обеспечиваться:

a) применение рациональных, экологически безопасных технологий и способов добычи полезных ископаемых и извлечения содержащихся в них компонентов, имеющих промышленное значение, недопущение сверхнормативных потерь и ухудшения качества полезных ископаемых, а также выборочной отработки богатых участков месторождений, что может привести к потерям запасов полезных ископаемых;

b) безопасное для людей, окружающей среды, объектов и сооружений ведение работ;

c) полное соответствие фактически применяемых технологий и параметров разработки месторождений утвержденным в проектах;

d) проведение эксплуатационной разведки месторождений полезных ископаемых, ведение геологической, маркшейдерской и технической документации, обеспечение ее сохранности;

e) постоянный и достоверный учет состояния и движения запасов полезных ископаемых, потерь и изменения качества полезных ископаемых, представление отчетности о движении запасов в соответствии с установленным порядком;

f) сохранение и учет попутно добываемых и временно не используемых полезных ископаемых и отходов производства, содержащих полезные компоненты, выработанного пространства недр для их последующего использования;

g) рациональное использование вскрышных пород и снятого плодородного слоя почвы, а также отходов производства;

h) недопущение порчи разрабатываемых и соседних с ними месторождений полезных ископаемых в результате проведения горных работ, сохранение запасов полезных ископаемых консервируемых месторождений.

(2) Первичная переработка минерального сырья производится непосредственно после добычи полезных ископаемых и включает дробление или измельчение, фракционирование и сортировку, брикетирование и агломерацию, обогащение твердых полезных ископаемых, подготовку сырой нефти и природного газа для транспортировки потребителям.

(3) При первичной переработке минерального сырья должны обеспечиваться:

a) соблюдение утвержденных технологических схем переработки минерального сырья, безопасных для жизни и здоровья работников и населения, для окружающей среды;

b) комплексное использование минерального сырья и экономически обоснованное наиболее полное извлечение полезных компонентов в товарную продукцию;

c) учет и контроль количественного и качественного распределения полезных компонентов на различных стадиях переработки минерального сырья;

d) рациональное использование отходов производства;

e) складирование и сохранение временно не используемых полупродуктов и отходов переработки, исключающее вредное влияние на окружающую среду.

Статья 62. Особенности эксплуатации месторождений углеводородного сырья

(1) До окончания разведки месторождения углеводородного сырья и утверждения его запасов может осуществляться пробная или опытно-промышленная эксплуатация как всего месторождения, так и отдельных его участков, залежей углеводородов или отдельных скважин с целью уточнения геолого-геофизических, добычных и других характеристик месторождения, определения целесообразности применения новых технологий добычи, получения дополнительных данных, необходимых для комплексной оценки месторождения и составления технологического проекта на разработку месторождения.

(2) Пробная эксплуатация месторождения или залежи углеводородов допускается на срок не более трех лет, опытно-промышленная эксплуатация месторождения или залежи – на срок не более пяти лет, пробная эксплуатация отдельной скважины может осуществляться в течение одного года.

(3) Суммарный отбор углеводородов за период пробной или опытно-промышленной эксплуатации не должен превышать 5 процентов извлекаемых запасов, оперативно учтенных государственным балансом запасов полезных ископаемых на дату утверждения проекта пробной или опытно-промышленной эксплуатации месторождения или залежи.

(4) Пробная или опытно-промышленная эксплуатация месторождений или залежей углеводородного сырья может осуществляться только в соответствии с проектно-

технической (технологической) документацией, прошедшей государственную экспертизу в установленном порядке.

(5) Промышленная разработка месторождений углеводородного сырья осуществляется в соответствии с техническим (технологическим) проектом на обустройство и разработку месторождения, утвержденным пользователем недр после получения положительного заключения государственной экспертизы.

(6) Датой ввода месторождения углеводородного сырья в промышленную разработку (эксплуатацию) считается дата добычи первой тонны (кубического метра) углеводородного сырья.

Статья 63. Особенности эксплуатации месторождений подземных вод

(1) Разведка и эксплуатация месторождений подземных вод осуществляется в соответствии с требованиями настоящего кодекса, водного и экологического законодательства.

(2) В целях охраны подземных вод от истощения и загрязнения разведка подземных вод осуществляется согласно статье 96 Водного кодекса № 1532-XII от 22 июня 1993 года.

(3) Использование подземных вод, пригодных для питьевого и хозяйственно-бытового водоснабжения, в иных целях не допускается, за исключением случаев, предусмотренных водным законодательством.

(4) Использование подземных вод, содержащих природные лечебные ресурсы, в иных целях не допускается, за исключением случаев, предусмотренных водным и санитарным законодательством.

(5) Проектирование, строительство и/или эксплуатация водозаборов подземных вод осуществляются на основании договора на право пользования участком недр и разрешения на специальное водопользование.

(6) Проектирование и строительство водозаборов подземных вод вправе осуществлять юридические лица, имеющие на это соответствующие лицензии согласно Закону о регулировании предпринимательской деятельности путем лицензирования № 451-XV от 30 июля 2001 года.

(7) Проектами на строительство и/или эксплуатацию водозаборов подземных вод помимо общих требований по эксплуатации месторождений полезных ископаемых должны предусматриваться меры по организации и обустройству зон санитарной охраны, соблюдению охранного режима, учету отбираемой воды, ведению мониторинга подземных вод в санитарных зонах и другие меры по охране подземных вод от истощения и загрязнения.

(8) Строительство и/или эксплуатация водозаборов подземных вод осуществляются в соответствии с утвержденными техническими проектами, согласованными с Агентством по геологии и минеральным ресурсам и с государственным органом управления водным фондом при положительном заключении государственной экологической экспертизы.

Статья 64. Пользование недрами в целях, не связанных с добычей полезных ископаемых

(1) Пользование недрами для строительства и эксплуатации подземных сооружений и в иных целях, не связанных с добычей полезных ископаемых, в том числе для захоронения (складирования) вредных веществ и отходов, осуществляется в пределах горного отвода в соответствии с техническими проектами на условиях, определяемых Министерством экологии и природных ресурсов.

(2) В технических проектах должны предусматриваться меры, обеспечивающие сохранность объектов и подземных сооружений на весь период их существования, выполнение мероприятий по предотвращению аварий, их ликвидации и устранению последствий.

(3) Не допускается хранение и складирование вредных веществ и отходов над месторождениями, залежами углеводородов, объектами и сооружениями, расположенными в недрах.

(4) В случае нарушения требований настоящей статьи строительство и эксплуатация объектов и подземных сооружений, а также захоронение (складирование) вредных веществ и отходов могут быть ограничены, приостановлены или запрещены Министерством экологии и природных ресурсов или Агентством по геологии и минеральным ресурсам.

Статья 65. Списание запасов полезных ископаемых

Добытые полезные ископаемые, а также запасы полезных ископаемых, утратившие промышленное значение, не подтвердившиеся при последующих геологоразведочных работах или разработке месторождений, подлежат списанию с баланса горнодобывающих предприятий с внесением соответствующих изменений в государственный баланс запасов полезных ископаемых в порядке, установленном Агентством по геологии и минеральным ресурсам.

Статья 66. Горное имущество

(1) Горным имуществом признается созданное или приобретенное пользователем недр и непосредственно обеспечивающее процесс недропользования имущество, которое не может быть отделено от участка недр без нанесения несоразмерного ущерба недрам (горные выработки, буровые скважины, элементы их крепления и обсадки, система водоотлива и вентиляции, приустьевое оборудование горных выработок, маркшейдерские знаки и другое имущество).

(2) Перечень горного имущества определяется по каждому объекту пользования недрами в зависимости от горно-геологических условий, вида полезного ископаемого, технологии ведения добычных работ и вносится в регистр горных объектов.

(3) Горное имущество составляет собственность государства и может быть отчуждено у недропользователя по истечении срока договора или при его расторжении в случаях, предусмотренных настоящим кодексом. Недропользователь имеет право на возмещение стоимости горного имущества с учетом его износа, если договором не предусмотрено иное.

Статья 67. Ликвидация и консервация горных выработок, объектов и подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых

(1) Горные выработки, объекты и подземные сооружения, не связанные с добычей полезных ископаемых, подлежат ликвидации или консервации по истечении срока действия договора, по завершении отработки запасов полезных ископаемых или при досрочном прекращении пользования недрами, предусмотренном настоящим кодексом.

(2) При ликвидации или консервации горных выработок, объектов и подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, горные выработки и буровые скважины должны быть приведены в состояние, обеспечивающее безопасность жизни и здоровья людей, окружающей среды, зданий и сооружений, возможность использования отработанного участка недр для иных хозяйственных целей, а при консервации – также сохранность месторождения полезных ископаемых, горных выработок и буровых скважин на все время консервации.

(3) При полной или частичной ликвидации или консервации горных выработок, объектов и подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, пользователь недр обязан обеспечить в установленном порядке рекультивацию нарушенных горными работами земель.

(4) Ликвидация и консервация горных выработок, объектов и сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, осуществляются в соответствии с

техническими проектами, согласованными с Агентством по геологии и минеральным ресурсам и с Главной государственной инспекцией по техническому надзору за опасными производственными объектами.

(5) При ликвидации или консервации горных выработок, объектов и подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, геологическая, маркшейдерская и техническая документация пополняется на момент завершения работ и сдается в установленном порядке на хранение в Государственный фонд информации о недрах.

(6) Ликвидация или консервация горных выработок, объектов и подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, считается завершенной после подписания акта о ликвидации или консервации Министерством экологии и природных ресурсов и Главной государственной инспекцией по техническому надзору за опасными производственными объектами.

(7) Ликвидация или консервация горных выработок, объектов и подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, осуществляется за счет средств пользователей недр, за исключением случаев, указанных в части (6) статьи 33.

Статья 68. Фонд ликвидации и рекультивации

(1) Для выполнения работ по ликвидации или консервации горных выработок, объектов и подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, а также для рекультивации нарушенных горными работами земель пользователями недр после ввода объектов в эксплуатацию создается фонд ликвидации и рекультивации.

(2) Размер фонда определяется проектом рекультивации нарушенных земель и ликвидации горной выработки, объекта или подземного сооружения, не связанного с добычей полезных ископаемых. Ежегодные отчисления на специальный счет для создания фонда ликвидации и рекультивации производятся пользователем недр пропорционально количеству погашенных запасов полезных ископаемых согласно налоговому законодательству.

(3) Порядок формирования и использования средств фонда ликвидации и рекультивации устанавливается Правительством.

Глава VIII
ПЛАТА ПРИ ПОЛЬЗОВАНИИ НЕДРАМИ

Статья 69. Виды платежей при пользовании недрами

(1) Пользование недрами является платным.

(2) Платежи при пользовании недрами взимаются в денежной форме.

(3) Плата при пользовании недрами осуществляется в виде:

a) регулярных платежей за пользование недрами;

b) отчислений за геологоразведочные работы, выполненные за счет средств государственного бюджета.

Статья 70. Регулярные платежи за пользование недрами

(1) Регулярные платежи за пользование недрами являются ресурсной рентой.

(2) Ставки регулярных платежей за пользование недрами, порядок их взимания и распределения устанавливаются налоговым законодательством.

(3) Стоимость объема извлеченной продукции, используемая при расчете платы за добычу твердых полезных ископаемых, выражается в тех же единицах, что и при их продаже.

(4) Доход, образующийся от платы за добычу полезных ископаемых, направляется в государственный бюджет.

(5) Не менее 30 процентов собранных средств по платежам за пользование недрами используется для геологического изучения с целью воспроизводства минерально-сырьевой базы.

(6) Контроль за своевременным и полным внесением платы за пользование недрами осуществляется налоговыми органами.

Статья 71. Отчисления за геологоразведочные работы, выполненные за счет средств государственного бюджета

(1) Пользователи недр, выполняющие разведку месторождения полезных ископаемых за счет собственных средств или добычу полезных ископаемых, обязаны возместить расходы государства (при их наличии) на геологическое изучение участка недр, предоставленного им в пользование, и подготовку месторождения к промышленному освоению.

(2) Расходами государства на геологическое изучение недр признаются в данном случае расходы на поиски, оценку и разведку месторождений полезных ископаемых, финансовое обеспечение которых осуществлялось за счет средств государственного бюджета.

(3) Отчисления за геологоразведочные работы, выполненные за счет средств государственного бюджета, рассчитываются с использованием индексов инфляции за период оплаты, поступают полностью в государственный бюджет и направляются на воспроизводство минерально-сырьевой базы.

(4) Порядок расчета нормативов и взимания отчислений за геологоразведочные работы, выполненные за счет средств государственного бюджета, устанавливается Правительством.

Глава IX
РАЦИОНАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ И ОХРАНА НЕДР

Статья 72. Основные требования по рациональному использованию и охране недр

(1) Рациональным использованием недр является экономически и социально эффективное освоение всех видов ресурсов недр на основе использования передовых технологий и соблюдения стандартов, лимитов, норм и правил пользования недрами.

(2) Пользование участками недр может осуществляться лишь в пределах их границ, в течение установленного срока и исключительно в целях, для которых они предоставлены в пользование.

(3) Запрещаются самовольное пользование недрами, пользование недрами за пределами участка недр, предоставленного в пользование, а также проведение работ, связанных с пользованием недрами, без утвержденной в установленном порядке проектно-технической (технологической) документации.

(4) Основными требованиями по рациональному использованию и охране недр являются:

a) соблюдение утвержденной в установленном порядке проектно-технической (технологической) документации;

b) обеспечение полного и комплексного изучения недр;

c) регистрация и учет работ, связанных с пользованием недрами;

d) наиболее полное извлечение из недр и рациональное использование запасов полезных ископаемых и содержащихся в них полезных компонентов;

e) достоверный учет состояния и движения запасов, потерь и разубоживания основных и совместно с ними залегающих полезных ископаемых при разработке месторождений полезных ископаемых;

f) ведение геологической, маркшейдерской и иной документации и обеспечение ее сохранности;

g) охрана месторождений полезных ископаемых от затопления, обводнения, пожаров и других факторов, снижающих качество полезных ископаемых и промышленную ценность месторождений или осложняющих их разработку;

h) предотвращение загрязнения недр при проведении работ, связанных с пользованием недрами, в том числе при захоронении (складировании) вредных веществ и отходов производства;

i) предотвращение вредного влияния добычи полезных ископаемых, строительства и эксплуатации подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, на объекты промышленного и гражданского строительства;

j) предупреждение самовольной застройки площадей залегания полезных ископаемых и соблюдение установленного порядка использования этих площадей в иных целях;

k) предотвращение накопления промышленных, бытовых и иных отходов в зонах санитарной охраны водозаборов, используемых для хозяйственно-питьевого и промышленного водоснабжения;

l) приведение использованных участков недр в состояние, обеспечивающее безопасность жизни и здоровья населения, охрану окружающей среды, зданий и сооружений, а также возможность использования отработанного участка недр для целей, предусмотренных проектом;

m) соблюдение других требований, предусмотренных экологическим законодательством.

Статья 73. Условия застройки площадей залегания полезных ископаемых и иных ресурсов недр

(1) Запрещаются проектирование и строительство населенных пунктов, промышленных комплексов, недвижимости, посадка многолетних насаждений, размещение других объектов без заключения Агентства по геологии и минеральным ресурсам о наличии или отсутствии полезных ископаемых на территории предполагаемой застройки.

(2) Застройка площадей залегания полезных ископаемых, а также размещение в местах их залегания подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых, допускаются в исключительных случаях (строительство магистральных трубопроводов, электролиний высокого напряжения, железных и автомобильных дорог национального значения, крупных промышленных объектов, расширение застройки населенных пунктов при отсутствии необходимых площадей) по согласованию с Агентством по геологии и минеральным ресурсам при условии обеспечения возможности извлечения полезных ископаемых или обоснованности экономической целесообразности застройки.

(3) Самовольная застройка площадей залегания полезных ископаемых прекращается без возмещения произведенных затрат и затрат по рекультивации территории и демонтажу возведенных объектов.

(4) Порядок застройки площадей залегания полезных ископаемых устанавливается Правительством.

Статья 74. Государственный контроль за рациональным использованием и охраной недр

(1) Задачей государственного контроля за рациональным использованием и охраной недр является обеспечение соблюдения пользователями недр законодательных и нормативных актов, регулирующих отношения по использованию и охране недр, а также утвержденной в установленном порядке проектно-технической (технологической) документации.

(2) Государственный контроль за рациональным использованием и охраной недр осуществляется Агентством по геологии и минеральным ресурсам в порядке, устанавливаемом Правительством.

Статья 75. Государственный горный надзор

(1) Задачей государственного горного надзора является обеспечение соблюдения пользователями недр требований по технологии ведения работ, связанных с пользованием недрами, и требований, установленных законодательными и нормативными актами, в том числе утвержденными в установленном порядке стандартами, техническими регламентами и правилами.

(2) Государственному горному надзору подлежит:

a) соблюдение недропользователями установленного законодательными и нормативными актами порядка ведения работ, связанных с пользованием недрами;

b) правильность и своевременность проведения мероприятий, обеспечивающих безопасность людей, охрану имущества, окружающей среды, горных выработок и скважин от вредного влияния работ, связанных с пользованием недрами;

c) правильность разработки месторождений полезных ископаемых в соответствии с утвержденной проектно-технической (технологической) документацией и планами развития горных работ;

d) соблюдение правил и технологий переработки минерального сырья с целью наиболее полного извлечения полезных компонентов и улучшения качества конечной продукции;

e) соблюдение недропользователями установленного законодательными и нормативными актами порядка ликвидации и консервации горных выработок, объектов и подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых.

(3) Государственный горный надзор осуществляется Агентством по геологии и минеральным ресурсам в порядке, устанавливаемом Правительством.

Статья 76. Государственный геологический контроль

(1) Государственный геологический контроль осуществляется Агентством по геологии и минеральным ресурсам.

(2) Государственному геологическому контролю подлежит:

a) выполнение программ в области геологического изучения и использования недр;

b) качество и эффективность работ по геологическому изучению недр с обоснованным применением методик и технологий;

c) полнота геологического изучения недр; своевременность и правильность государственной регистрации работ по геологическому изучению недр; наличие договоров на пользование участками недр;

d) выполнение недропользователями условий, предусмотренных договорами на пользование участками недр, включая соблюдение лимитов добычи полезных ископаемых и создание фонда ликвидации и рекультивации;

e) ведение геологической и маркшейдерской документации, своевременность и достоверность данных по движению запасов при эксплуатации месторождений полезных ископаемых;

f) выполнение решений и рекомендаций государственной экспертизы геологической информации и государственной экспертизы запасов полезных ископаемых;

g) сохранность разведочных горных выработок и скважин, а также геологической документации, образцов пород, дубликатов проб, которые могут быть использованы для дальнейшего изучения недр;

h) соблюдение положений проектов, стандартов, норм и правил при геологическом изучении недр и эксплуатации месторождений полезных ископаемых, а также при рекультивации нарушенных горными работами земель.

Глава X
БЕЗОПАСНОСТЬ ВЕДЕНИЯ РАБОТ ПРИ ПОЛЬЗОВАНИИ НЕДРАМИ

Статья 77. Основные требования по обеспечению безопасности ведения работ при пользовании недрами

(1) При всех видах пользования недрами пользователи недр должны обеспечивать безопасность ведения работ.

(2) Основными требованиями по безопасности ведения работ при пользовании недрами являются:

a) разработка и проведение мероприятий, обеспечивающих безопасность жизни и здоровья работников предприятий, ведущих работы, связанные с пользованием недрами, и населения в зоне влияния указанных работ в нормальном режиме и при возникновении аварийных ситуаций;

b) применение методов, технологий, технических средств и материалов, соответствующих требованиям правил промышленной безопасности, охраны труда и санитарным нормам;

c) допуск к ведению горных и буровых работ и руководству ими только лиц, имеющих соответствующую подготовку, квалификацию и образование;

d) обеспечение лиц, занятых на горных и буровых работах, специальной одеждой, средствами индивидуальной и коллективной защиты;

e) надлежащие учет, хранение, транспортировка и расходование взрывчатых веществ и средств взрывания, а также правильное и безопасное их использование;

f) разработка планов и осуществление мероприятий по предупреждению и ликвидации аварийных ситуаций;

g) проведение обследований горных выработок, технологических линий, отвалов, гидротехнических сооружений и выполнение иных наблюдений для обеспечения работ и прогнозирования опасных ситуаций, определение и нанесение опасных зон на планы горных выработок;

h) контроль за состоянием рудничной атмосферы, содержанием в ней кислорода, вредных и взрывоопасных газов и пыли;

i) осуществление специальных мероприятий по прогнозированию и предупреждению внезапных выбросов газов, прорывов воды, обрушения горных пород и горных ударов;

j) обеспечение обслуживания подземных горных работ профессиональными горноспасательными службами, а буровых работ при разведке и разработке нефтяных и газовых месторождений – профессиональными службами по предупреждению и ликвидации открытых нефтяных и газовых фонтанов;

k) приостановление работ в случае возникновения опасности для жизни работников, выведение их в безопасное место и осуществление мероприятий по устранению опасности.

Статья 78. Государственный надзор за обеспечением промышленной безопасности при пользовании недрами

Государственный технический надзор за соблюдением недропользователями требований промышленной безопасности при осуществлении деятельности или ведении работ, связанных с пользованием недрами, осуществляется согласно Закону о промышленной безопасности опасных производственных объектов № 803-XIV от 11 февраля 2000 года Главной государственной инспекцией по техническому надзору за опасными производственными объектами.

Глава XI
ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА НАРУШЕНИЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА О НЕДРАХ И РАЗРЕШЕНИЕ СПОРОВ ПО ВОПРОСАМ ПОЛЬЗОВАНИЯ НЕДРАМИ

Статья 79. Ответственность за нарушение законодательства о недрах

(1) Физические и юридические лица несут гражданскую, правонарушительную или уголовную ответственность в соответствии с законодательством за:

a) самовольное пользование недрами;

b) нарушение требований нормативных актов в области безопасного ведения работ, связанных с пользованием недрами, охраны недр и окружающей среды, включая утвержденные в установленном порядке стандарты, технические регламенты и правила;

c) нарушение порядка предоставления недр в пользование;

d) самовольную застройку площадей залегания полезных ископаемых;

e) нарушения, ведущие к загрязнению недр и приводящие месторождение полезных ископаемых в непригодное для эксплуатации состояние;

f) нарушение норм, правил и требований к проведению работ по геологическому изучению недр;

g) нарушение требований утвержденных технических проектов, технологических схем и планов развития горных работ при разработке месторождений полезных ископаемых, строительстве и эксплуатации подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых;

h) нарушение права собственности на геологическую и иную информацию о недрах;

i) уничтожение или повреждение режимных наблюдательных скважин на подземные воды, а также маркшейдерских и геодезических знаков;

j) уничтожение или утрату геологической и маркшейдерской документации, дубликатов проб, необходимых для дальнейшего изучения недр и добычи полезных ископаемых;

k) нерациональную эксплуатацию и выборочную (внепроектную) отработку богатых участков месторождений полезных ископаемых, приводящую к необоснованным потерям балансовых запасов полезных ископаемых;

l) сверхнормативные потери полезных ископаемых при их добыче;

m) невыполнение требований по приведению ликвидируемых или консервируемых горных выработок и буровых скважин в состояние, обеспечивающее безопасность населения, а также требований по рекультивации нарушенных горными работами земель;

n) нарушение порядка внесения платы при пользовании недрами;

o) представление недостоверных отчетных данных об объемах добытых и потерянных запасов полезных ископаемых;

p) добычу полезных ископаемых, природных минеральных и питьевых вод при отсутствии соответствующей лицензии.

(2) Законодательством может быть установлена ответственность и за другие нарушения в области пользования недрами.

Статья 80. Возмещение причиненного вреда

(1) Привлечение лица, виновного в нарушении законодательства о недрах, к правонарушительной или уголовной ответственности не освобождает его от обязанности устранить допущенные им нарушения и возместить причиненный вред.

(2) Вред, причиненный пользователю недр в результате действий органов публичного управления, должностных лиц, юридических и физических лиц, виновных в нарушении естественных свойств недр или создании условий, частично или полностью исключающих возможность дальнейшего пользования недрами, подлежит возмещению в установленном порядке.

(3) Вред, причиненный окружающей среде в результате деятельности пользователя недр, подлежит возмещению за счет пользователя недр.

(4) Мера ответственности и размер возмещения причиненного вреда в каждом конкретном случае определяются в судебном порядке.

Статья 81. Разрешение споров по вопросам пользования недрами

Споры по вопросам пользования недрами разрешаются органами публичного управления в области использования и охраны недр в соответствии с их полномочиями и судебными инстанциями в порядке, установленном законодательством.

Глава XII
МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО В ОБЛАСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ И ОХРАНЫ НЕДР

Статья 82. Основные направления и виды международного сотрудничества в области использования и охраны недр

Республика Молдова признает приоритетными следующие основные направления и виды международного сотрудничества в области использования и охраны недр:

a) развитие рынка минерально-сырьевых ресурсов и продуктов их переработки, в том числе путем создания благоприятных условий для установления взаимовыгодных связей между субъектами хозяйственной деятельности;

b) обеспечение доступа к недрам, их изучению и освоению в соответствии с законодательством;

c) разработка и реализация совместных программ работ в области геологического изучения недр, воспроизводства и качественного улучшения минерально-сырьевой базы;

d) разработка и реализация совместных программ работ в области промышленной безопасности, сотрудничество в предотвращении и ликвидации последствий крупных аварий на горных предприятиях;

e) координация мер по совершенствованию и согласованию нормативно-методических документов, регламентирующих геологоразведочные работы, на базе принятых в мировой практике;

f) облегчение доступа на коммерческих условиях к новым технологиям, применяемым в области разведки, добычи, переработки и использования минерально-сырьевых ресурсов;

g) участие в совместной разведке и разработке трансграничных месторождений полезных ископаемых и освоении иных ресурсов недр.

Глава XIII
ПЕРЕХОДНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 83. Действие права пользования участками недр, возникшего до вступления в силу настоящего кодекса

(1) Право пользования участками недр, возникшее до вступления в силу настоящего кодекса, признается действительным в течение срока, ранее установленного в акте передачи месторождений полезных ископаемых для промышленного освоения.

(2) Пользователи недр, получившие право пользования участками недр до вступления в силу настоящего кодекса, вправе до истечения ранее установленного срока обратиться в Министерство экологии и природных ресурсов для заключения договоров на пользование участками недр без проведения конкурса.

(3) Для заключения договора на пользование участками недр недропользователь подает заявку в Министерство экологии и природных ресурсов с приложением копий акта передачи месторождения в промышленное освоение или другого ранее выданного разрешения на право разработки месторождения, акта горного отвода, проектно-технической (технологической) документации и лицензии на соответствующий вид деятельности.

Глава XIV
ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 84. Вступление настоящего кодекса в силу

(1) Настоящий кодекс вступает в силу по истечении трех месяцев со дня опубликования.

(2) Со дня вступления в силу настоящего кодекса признается утратившим силу Кодекс о недрах № 1511-XII от 15 июня 1993 года (Монитор Парламента Республики Молдова, 1993 г., № 11, ст.325), со всеми последующими изменениями и дополнениями.

(3) До приведения в соответствие с положениями настоящего кодекса действующие законодательные и нормативные акты применяются в части, не противоречащей настоящему кодексу.

Статья 85. Приведение законодательных и нормативных актов в соответствие с настоящим кодексом

Правительству:

a) в шестимесячный срок со дня вступления в силу настоящего кодекса разработать и представить Парламенту предложения по приведению действующего законодательства в соответствие с настоящим кодексом;

b) в годичный срок со дня вступления в силу настоящего кодекса обеспечить приведение нормативных актов Правительства и других органов публичного управления в соответствие с настоящим кодексом.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ ПАРЛАМЕНТА **Мариан ЛУПУ**

Кишинэу, 2 февраля 2009 г.

№ 3-XVI.

Republica Moldova

PARLAMENTUL

COD Nr. 306
din 03.06.1983

CODUL CU PRIVIRE LA LOCUINȚE AL R.S.S. MOLDOVENEŞTI

Publicat : 03.07.1983 în B.Of. Nr. 006

MODIFICAT
L1225/12.07.02, MO110/01.08.02 art.841
Legea nr.224-XIV din 16.12.98
Legea nr.141-XIII din 07.06.94
Legea nr.391-XII din 05.12.90
Hot.Parl. nr.3780-XI din 07.03.90
Ucazul nr.3187-XI din 02.02.89
Ucazului nr.3023-XI din 06.10.88
Ucazului nr.2120-XI din 03.09.87
Ucazul nr.1275-XI din 04.09.86
Ucazul nr.3845-X din 01.11.84

Ca rezultat al biruinței Marii Revoluții Socialiste din Octombrie în țara noastră au fost create premizele necesare pentru rezolvarea uneia dintre problemele sociale de cea mai mare importanță - satisfacerea necesarului de locuințe al oamenilor muncii.

Traducînd în viață ideile leniniste ale construcției societății comuniste şi înfăptuind cursul spre ridicarea nivelului de trai material şi cultural al poporului, Statul Sovietic realizează consecvent programul de construire a locuințelor, elaborat de Partidul Comunist.

Ritmurile înalte de dezvoltare a fondului obştesc de locuințe şi de stat pe baza planurilor de stat, măsurile, pe care le ia statul pentru a înlesni construcția de locuințe cooperatistă şi individuală, creează condițiile necesare pentru asigurarea dreptului cetățenilor la locuință, garantat de Constituția Uniunii R.S.S. şi de Constituția R.S.S. Moldovenești.

Asigurarea păstrării în bune condiții a fondului de locuințe, mărirea termenului lui de utilizare, ridicarea gradului de confort al caselor de locuit constituie o importantă sarcină de stat. La rezolvarea acestei sarcini participă activ organizațiile obşteşti şi cetățenii.

Constituția Uniunii R.S.S. şi Constituția R.S.S. Moldovenești îi obligă pe cetățeni să aibă o atitudine plină de grijă față de locuințele ce le sînt repartizate.

Legislația sovietică cu privire la locuințe are menirea de a contribui la asigurarea dreptului cetățenilor la locuință, la folosirea eficientă şi ocrotirea fondului de locuințe.

S E C Ț U I N E A I
DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 1. Dreptul la locuință al cetățenilor R.S.S. Moldovenești

În conformitate cu Constituția Uniunii R.S.S. şi cu Constituția R.S.S. Moldovenești cetățenii R.S.S. Moldovenești au dreptul la

locuinţă. Acest drept este asigurat prin dezvoltarea şi ocrotirea fondului obştesc şi de stat de locuinţe, prin ajutorul acordat la construcţia de locuinţe cooperatistă şi individuală, prin repartizarea dreaptă, sub control obştesc, a spaţiului locativ, care se acordă pe măsura înfăptuirii programului de construire a locuinţelor bine amenajate, precum şi prin plata redusă pentru locuinţă şi pentru serviciile comunale.

Articolul 2. Sarcinile legislaţiei R.S.S. Moldoveneşti cu privire la locuinţe

Sarcinile legislaţiei R.S.S. Moldoveneşti cu privire la locuinţe constau în reglementarea raporturilor în domeniul locuinţelor avînd drept scop asigurarea dreptului cetăţenilor la locuinţă, garantat de Constituţia Uniunii R.S.S. şi de Constituţia R.S.S. Moldoveneşti, folosirea cuvenită şi păstrarea în bune condiţii a fondului de locuinţe, precum şi întărirea legalităţii în chestiunile privind raporturile în domeniul locuinţelor.

Articolul 3. Legislaţia cu privire la locuinţe a Uniunii R.S.S şi a R.S.S. Moldoveneşti

Raporturile în domeniul locuinţelor în R.S.S. Moldovenească sînt reglementate de Bazele legislaţiei cu privire la locuinţe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale şi de alte acte ale legislaţiei cu privire la locuinţe a Uniunii R.S.S, emise în conformitate cu aceste Baze, de prezentul Cod şi de alte acte ale legislaţiei cu privire la locuinţe a R.S.S. Moldoveneşti.

Raporturile, legate de construcţia caselor de locuit, sînt reglementate de legislaţia corespunzătoare a Uniunii R.S.S. şi a R.S.S. Moldoveneşti.

Articolul 4. Fondul de locuinţe

Casele de locuit, precum şi încăperile de locuit din alte clădiri, aflate pe teritoriul R.S.S. Moldoveneşti, formează fondul de locuinţe.

Din fondul de locuinţe nu fac parte acele încăperi nelocuibile din casele de locuit, care sînt destinate pentru comerţ, deservire socială şi alte scopuri cu caracter neindustrial.

Articolul 5. Tipurile fondului de locuinţe

Fondul de locuinţe este constituit din:

casele de locuit şi încăperile de locuit din alte clădiri, care aparţin statului (fondul de stat de locuinţe);

casele de locuit şi încăperile de locuit din alte clădiri, care aparţin colhozurilor şi altor organizaţii cooperatiste, asociaţiilor lor organizaţiilor sindicale şi altor organizaţii obşteşti (fondul obştesc de locuinţe);

casele de locuit, care aparţin cooperativelor de construire a locuinţelor (fondul cooperativelor de construire a locuinţelor);

casele de locuit şi apartamentele, aflate în proprietatea personală a cetăţenilor (fondul individual de locuinţe).

[Alin.5 partea 1 art.5 completat prin Ucazul nr.3187-XI din 02.02.89]

Din fondul de locuinţe fac parte, de asemenea, casele de locuit, ce aparţin asociaţiilor, întreprinderilor şi organizaţiilor de stat-colhoznice şi altor asociaţii, întreprinderi şi organizaţii de stat-cooperatiste. În conformitate cu Bazele legislaţiei cu privire la locuinţe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale asupra acestor casese extind regulile, stabilite pentru fondul obştesc de locuinţe.

Articolul 6. Fondul de stat de locuinţe

Fondul de stat de locuinţe se află în administrarea Sovietelor locale de deputaţi ai norodului (fondul de locuinţe al Sovietelor locale) şi în administrarea ministerelor, comitetelor de stat şi departamentelor (fondul departamental de locuinţe).

În conformitate cu Bazele legislației cu privire la locuințe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale casele fondului departamental de locuințe din oraşe şi din aşezările de tip orăşenesc urmează să fie trecute treptat în administrarea Sovietelor locale de deputați ai norodului în modul şi în termenele, stabilite de Sovietul Miniştrilor al Uniunii R.S.S. şi de Sovietul Miniştrilor al R.S.S. Moldoveneşti.

Articolul 7. Destinația caselor de locuit şi a încăperilor de locuit

Casele de locuit şi încăperile de locuit sînt destinate pentru domicilierea permanentă a cetățenilor, precum şi pentru folosirea în modul stabilit în calitate de locuințe de serviciu şi de cămine.

Repartizarea în casele de locuit a unor încăperi pentru scopuri cu caracter industrial este interzisă.

Articolul 8. Excluderea din fondul de locuințe a caselor de locuit şi a încăperilor de locuit

Periodic, în termenele stabilite de Sovietul Miniştrilor al R.S.S. Moldoveneşti, se face revizia stării în care se află casele de locuit din fondul de stat şi obştesc de locuințe. Casele de locuit şi încăperile de locuit, care sînt nelocuibile, se reamenajează pentru a fi folosite în alte scopuri sau asemenea case se demolează pe baza unei hotărîri a comitetului executiv al Sovietului raional, orăşenesc (al oraşului de subordonare republicană) de deputați ai norodului.

Modul de efectuare a reviziei stării tehnice şi sanitare a caselor de locuit şi încăperilor de locuit şi modul de constatare a faptului că ele sînt nelocuibile, precum şi modul de înfăptuire a reamenajării lor pentru a fi folosite în alte scopuri sau modul de demolare se stabilesc de Sovietul Miniştrilor al R.S.S. Moldoveneşti.

Articolul 9. Trecerea caselor de locuit şi a încăperilor de locuit în categoria celor nelocuibile

Trecerea caselor de locuit şi a încăperilor de locuit bune pentru domiciliere, situate în casele fondului obştesc şi de stat de locuințe, în categoria celor nelocuibile, de regulă, nu se admite. În cazuri excepționale trecerea caselor de locuit şi a încăperilor de locuit în categoria celor nelocuibile se poate face pe baza unei hotărîri a organelor, menționate în prima parte a atricolului 8 din prezentul Cod. Trecerea caselor de locuit şi a încăperilor de locuit ale fondului obştesc şi departamental de locuințe în categoria celor nelocuibile se face la propunerea ministerelor, comitetelor de stat, departamentelor şi organelor centrale respective ale organizațiilor obşteşti.

Trecerea caselor de locuit şi a încăperilor de locuit, care aparțin colhozurilor, în categoria celor nelocuibile se face pe baza unei hotărîri a adunării generale a membrilor colhozului sau a adunării împuterniciților.

Trecerea caselor de locuit ce aparțin cooperativelor de construire a locuințelor în categoria celor nelocuibile nu se admite.

Trecerea unor încăperi de locuit la categoria celor nelocuibile pentru nevoile cooperativei în casele cooperativelor de construire a locuințelor se poate efectua pe baza unei hotărîri a adunării generale a membrilor cooperativei de construire a locuințelor, urmînd ca această hotărîre să fie aprobată de comitetul executiv al Sovietului raional, orăşenesc (al oraşului de subordonare republicană) de deputați ai norodului.

Articolul 10. Drepturile cetățenilor de folosință a locuinței

Cetățenii R.S.S. Moldoveneşti au dreptul de a primi, în modul stabilit, o încăpere de locuit în casele fondului obştesc sau de stat de locuințe ori în casele cooperativelor de construire a locuințelor.

Încăperile de locuit în casele fondului obştesc şi de stat de locuințe, precum şi în casele cooperativelor de construire a locuințelor se pun la dispoziția cetățenilor pentru folosință fără

termen.

Cetățenii sînt în drept să aibă în proprietate personală o casă de locuit (o parte de casă) în conformitate cu legislația Uniunii R.S.S. şi R.S.S. Moldoveneşti.

Nimeni nu poate fi evacuat din încăperea de locuit ocupată sau limitat în dreptul de a folosi încăperea de locuit decît numai în temeiul şi în modul, prevăzute de lege.

Nu se admite exercitarea drepturilor de folosință a locuinței contrar destinației lor sau care prin încălcarea drepturilor altor cetățeni, precum şi a drepturilor unor organizații de stat şi obşteşti.

Articolul 11. Obligațiile de folosință a locuinței ale cetățenilor

Cetățenii sînt obligați să aibă o atitudine plină de grijă față de casa în care locuiesc, să folosească încăperea de locuit potrivit destinației ei, să respecte regulile folosirii încăperilor de locuit şi regulile convețuirii socialiste, să consume cu economie apa, gazul, energia electrică şi cea termică.

Casele de locuit şi încăperile de locuit nu pot fi folosite de către cetățeni în scopul înavuțirii personale, obținerii de venituri neprovenite din muncă şi din alte scopuri de acaparare, precum şi în dauna intereselor societății.

Articolul 12. Competența Uniunii R.S.S. în chestiunile reglamentării raporturilor în domeniul locuințelor

În conformitate cu Bazele legislației cu privire la locuințe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale de competența Uniunii R.S.S. în chestiunile reglementării raporturilor în domeniul locuințelor sînt:

1) asigurarea reglementării uniforme pe cale legislativă a raporturilor în domeniul locuințelor;

2) conducerea gospodăriei de locuințe de subordonare unională, conducerea generală a gospodăriei de locuințe de subordonare unional-republicană;

3) stabilirea principiilor generale ale organizării şi activității organelor administrării de stat a gospodăriei de locuințe;

4) aprobarea sarcinilor de plan la reparația capitală a fondului de locuințe pentru republicile unionale, pentru ministere, comitete de stat şi departamente ale Uniunii R.S.S.;

5) promovarea politicii tehnice unice în domeniul reparației fondului de locuințe;

6) stabilirea normativelor cheltuirii resurselor financiare şi materiale pentru exploatarea şi reparația fondului de locuințe pe republicile unionale, ministere, comitete de stat şi departamente ale Uniunii R.S.S.;

7) stabilirea modului unic al evidenței de stat a fondului de locuințe;

8) stabilirea regulilor de bază ale evidenței cetățenilor, care au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit ale repartizării încăperilor de locuit şi folosirii lor;

9) stabilirea tarifului de chirie şi a înlesnirilor la plata pentru încăperile de locuit şi pentru serviciile comunale;

10) stabilirea regulilor de bază ale organizării şi activității cooperativelor de construire a locuințelor;

11) controlul de stat asupra folosirii şi păstrării în bune condiții a fondului de locuințe şi stabilirea modului de exercitare a acestui control;

12) rezolvarea altor chestiuni de însemnătate unională în domeniul folosirii şi asigurării păstrării în bune condiții a fondului de locuințe în conformitate cu Constituția Uniunii R.S.S. şi cu Bazele legislației cu privire la locuințe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale.

Articolul 13. Competența R.S.S. Moldovenești în chestiunile reglementării raporturilor în domeniul locuințelor

De competența R.S.S. Moldovenești în chestiunile reglementării raporturilor în domeniul locuințelor, în afara competenței Uniunii R.S.S., sînt:

1) reglementarea pe cale legislativă a raporturilor în domeniul locuințelor în republică;

2) conducerea gospodăriei de locuințe de subordonare unional-republicană și republicană, stabilirea modului de organizare și activitate a organelor de administrare de stat a acestei gospodării;

3) aprobarea sarcinilor de plan pentru reparația capitală a fondului de locuințe în republică;

4) efectuarea evidenței de stat a fondului de locuințe pe teritoriul republicii;

5) stabilirea modului de evidență a cetățenilor, care au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit, a modului de acordare a încăperilor de locuit și de folosire a lor;

6) stabilirea modului și termenelor de plată a chiriei și de plată pentru serviciile comunale;

7) stabilirea modului de organizare și de activitate a cooperativelor de construire a locuințelor, stabilirea drepturilor și a obligațiilor membrilor lor;

8) stabilirea regulilor și normelor de exploatare tehnică a caselor de locuit și regulilor de folosire a teritoriilor de lîngă casă;

9) exercitarea controlului de stat asupra folosirii și păstrării în bune condiții a fondului de locuințe;

10) rezolvarea altor chestiuni în domeniul folosirii și asigurării păstrării în bune condiții a fondului de locuințe dacă ele nu sînt date în competența Uniunii R.S.S.

Articolul 14. Împuternicirile Sovietelor locale de deputați ai norodului în domeniul folosirii fondului de locuințe și asigurării (integrității) păstrării lui în bune condiții

În conformitate cu legislația Uniunii R.S.S. și R.S.S. Moldovenești Sovietele raionale, orășenești, raionale din orașe, de orășel, sătești de deputați ai norodului din R.S.S. Moldovenească:

1) conduc gospodăria de locuințe, care le este subordonată;

2) aprobă sarcinile de plan în vederea dezvoltării gospodăriei de locuințe a raionului, orașului, raionului din oraș, așezării de tip orășenesc, Sovietului sătesc și controlează îndeplinirea lor;

3) asigură starea tehnică cuvenită, înfăptuirea reparațiilor capitale și curente ale fondului de locuințe ce se află în administrarea Sovietului;

4) exercită controlul asupra stării și exploatării fondului obștesc și departamentul de locuințe, asupra întreținerii caselor, care aparțin cooperativelor de construire a locuințelor, și a caselor, care sînt proprietate personală a cetățenilor:

5) țin evidența cetățenilor, care au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit;

6) repartizează fondul de locuințe al Sovietului local respectiv de deputați ai norodului și le acordă cetățenilor încăperi de locuit în casele Sovietelor locale de deputați ai norodului; exercită controlul asupra corectitudinii evidenței cetățenilor, care au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit, și asupra corectitudinii acordării încăperilor de locuit cetățenilor în casele fondului obștesc și departamental de locuințe, precum și în casele cooperativelor de construire a locuințelor;

7) rezolvă alte chestiuni în domeniul folosirii și asigurării păstrării în bune condiții a fondului de locuințe în conformitate cu legislația Uniunii R.S.S., cu prezentul Cod și cu altă legislație a R.S.S. Moldovenești.

S E C Ţ I U N E A II
ADMINISTRAREA FONDULUI DE LOCUINŢE

Articolul 15. Administrarea de stat în domeniul folosirii şi asigurării păstrării în bune condiţii a fondului de locuinţe

În conformitate cu Bazele legislaţiei cu privire la locuinţe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale administrarea de stat în domeniul folosirii şi asigurării păstrării în bune condiţii a fondului de locuinţe este exercitată de Sovietul Miniştrilor al Uniunii R.S.S., de Sovietul Miniştrilor al R.S.S. Moldoveneşti, de comitetele executive ale Sovietelor locale de deputaţi ai norodului, de ministere, comitete de stat şi departamente, precum şi de organele de stat, special împuternicite pentru acesta în conformitate cu legislaţia Uniunii R.S.S. şi a R.S.S. Moldoveneşti.

Organul de stat special împuternicit, care exercită administrarea de stat în domeniul folosirii şi asigurării păstrării în bune condiţii a fondului de locuinţe în R.S.S. Moldovenească, este Ministerul gospodăriei comunale şi de locuinţe al R.S.S. Moldoveneşti.

Articolul 16. Împuternicirile Ministerului gospodăriei comunale şi de locuinţe al R.S.S. Moldoveneşti în domeniul folosirii şi asigurării păstrării în bune condiţii a fondului de locuinţe

Ministerul gospodăriei comunale şi de locuinţe al R.S.S. Moldoveneşti exercită coordonarea în domeniul folosirii şi asigurării păstrării în bune condiţii a fondului de locuinţe.

Actele Ministerului gospodăriei comunale şi de locuinţe al R.S.S. Moldoveneşti, emise în limitele competenţei lui, sînt obligatoare pe teritoriul R.S.S. Moldoveneşti pentru ministere, comitete de stat, departamente, pentru întreprinderile, instituţiile şi organizaţiile, subordonate lor, precum şi pentru comitetele executive ale Sovietelor locale de deputaţi ai norodului, pentru cooperativele de construire a locuinţelor şi pentru cetăţeni.

Articolul 17. Organele care exercită administrarea fondului obştesc şi de stat de locuinţe şi a fondului cooperativelor de construire a locuinţelor

Fondul de locuinţe al Sovietelor locale de deputaţi ai norodului este administrat de comitetele lor executive şi de organele de administrare, formate de ele.

Fondul departamental de locuinţe este administrat de ministere, comitete de stat, departamente şi de întreprinderile, instituţiile şi organizaţiile, subordonate lor.

Fondul obştesc de locuinţe este administrat de organele de conducere ale colhozurilor şi ale altor organizaţii cooperatiste, ale asociaţiilor lor, de organele organizaţiilor sindicale şi ale altor organizaţii obşteşti în conformitate cu statutele (regulamentele) lor.

Fondul cooperativelor de construire a locuinţelor este administrat de organele de conducere ale cooperativelor în conformitate cu statutele lor.

Articolul 18. Organizaţiile de exploatare a locuinţelor

Pentru exploatarea fondului obştesc şi de stat de locuinţe se creează organizaţii de exploatare a locuinţelor, a căror activitate este bazată pe hozrasciot.

Organizaţiile de exploatare a locuinţelor asigură păstrarea în bune condiţii a fondului de locuinţe şi folosirea lui cuvenită, un înalt grad al deservirii cetăţenilor, controlează, de asemenea respectarea de către cetăţeni a regulilor folosirii încăperilor de locuit, întreţinerii casei de locuit şi a teritoriului de lîngă casă.

O casă de locuit poate fi exploatată numai de o singură organizaţie de exploatare a locuinţelor. Dacă pentru exploatarea caselor fondului departamental sau obştesc de locuinţe nu poate fi creată o organizaţie de exploatare a locuinţelor, exploatarea caselor se efectuiează nemijlocit de către întreprinderea, instituţia, organizaţia respectivă.

Articolul 19. Regulamentul-tip al organizației de exploatare a locuințelor

În conformitate cu Bazele legislației cu privire la locuințe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale Regulamentul-tip al organizației de exploatare a locuințelor se aprobă de Sovietul Miniştrilor al R.S.S. Moldoveneşti sau de ministerul, comitetul de stat, departamentul Uniunii R.S.S.

Articolul 20. Participarea organizațiilor obşteşti a colectivelor de muncă şi a cetățenilor la administrarea fondului obştesc şi de stat de locuințe şi la asigurarea păstrării lui în bune condiții

[Titlul completat prin Ucazul nr.3845-X din 01.11.84]

Sindicatele, alte organizații obşteşt, colectivele de muncă, procedînd în conformitate cu legislația Uniunii RSS şi a RSS Moldoveneşti şi cu statutele (regulamentele) organizațiilor obşteşti, precum şi cetățenii participă la administrarea fondului de stat şi obştesc de locuințe şi la asigurarea integrității lui.

[Partea 1 în redacția Ucazului nr.3845-X din 01.11.84]

Evidența cetățenilor, care au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit, stabilirea rîndului pentru primirea spațiului locativ, precum şi repartizarea acestui spațiu în casele fondului de locuințe de stat şi obştesc se efectuiează sub controlul obştesc, asigurîndu-se publicitatea.

Potrivit hotărîrii colectivelor de muncă ale întreprinderilor şi organizațiilor în contractele colective pot fi prevăzute pentru muncitorii şi slujbaşii, care au dreptul de a primi cu întîetate încăperi de locuit, precum şi pentru inovatorii în muncă şi fruntaşii în producție, care au obținut înalți indicatori în muncă şi participă activ la viața obştească, motive avantajoase de a fi considerați, că au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit la asigurarea cu spațiu locativ la locul de muncă, precum şi suprafața spațiului locativ, ce se repartizează în acest scop. În contractele colective poate fi prevăzută pentru inovatorii şi fruntaşii în producție menționați acordarea încăperilor de locuit cu întîetate.

[Partea 3 introdusă prin Ucazul nr.1275-XI din 04.09.86]

Articolul 21. Modul de participare a organelor de inițiativă obştească a populației la administrarea fondului de locuințe şi la asigurarea păstrării lui în bune condiții

Comitetele obşteşti săteşti, de stradă, de cartier, de imobil şi alte organe de inițiativă obştească a populației, în conformitate cu regulamentele lor, acordă ajutor organelor de stat la exploatarea fondului de locuințe şi la asigurarea păstrării lui în bune condiții, participă la administrarea fondului de locuințe şi la exercitarea controlului obştesc asupra respectării de către cetățeni a regulilor folosirii încăperilor de locuit şi ale întreținerii caselor de locuit.

Articolul 22. Modul de participare a cetățenilor la administrarea fondului obştesc şi de stat de locuințe şi la asigurarea păstrării lui în bune condiții

Cetățenii participă la administrarea fondului obştesc şi de stat de locuințe şi la asigurarea păstrării lui în bune condiții, acordînd ajutor organelor de stat şi obşteşti, întreprinderilor, instituțiilor şi organizațiilor la înfăptuirea măsurilor pentru îmbunătățirea folosirii, întreținerea şi exploatarea cuvenită a fondului de locuințe, înaintînd propuneri asupra acestor chestiuni.

Articolul 23. Obligaţia organelor de stat, a întreprinderilor, instituţiilor şi organizaţiilor de a ţine seama de propunerile organizaţiilor obşteşti, ale colectivelor de muncă şi ale cetăţenilor

Organele de stat, întreprinderile, instituţiile şi organizaţiile, precum şi persoanele cu funcţii de răspundere sînt obligate să ţină seama prin toate mijloacele posibile de propunerile organizaţiilor obşteşti, ale colectivelor de muncă şi ale cetăţenilor la înfăptuirea măsurilor pentru îmbunătăţirea folosirii şi a integrităţii fondului de locuinţe".

[Art.23 în redacţia Ucazului nr.3845-X din 01.11.84]

Articolul 24. Transferarea de către beneficiarii construcţiilor în administrarea comitetelor executive ale Sovietelor locale de deputaţi ai norodului şi a altor organizaţii a unei părţi din spaţiul locativ în casele nou construite pentru instalarea locatarilor

În conformitate cu Bazele legislaţiei cu privire la locuinţe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale Sovietul Miniştrilor al Uniunii R.S.S. este în drept să stabilească temeiurile în condiţiile transferării de către beneficiarii construcţiilor în administrarea comitetelor executive ale Sovietelor locale de deputaţi ai norodului şi a altor organizaţii a unei părţi din spaţiul locativ pentru instalarea locatarilor în casele nou construite pe seama investiţiilor capitale de stat, precum şi proporţiile spaţiului locativ transferat.

Articolul 25. Repartizarea spaţiului locativ în casele, construite pe sama mijloacelor transferate cu titlu de participare prin cote

Spaţiul locativ în casele, construite pe baza atragerii cu titlu de participare prin cote a mijloacelor întreprinderilor, instituţiilor şi organizaţiilor, se repartizează, pentru instalarea locatarilor, între participanţii la construcţie proporţional cu mijloacele transferate de ele.

Articolul 26. Evidenţa de stat a fondului de locuinţe

În conformitate cu Bazele legislaţiei cu privire la locuinţe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale evidenţa de stat a fondului de locuinţe se ţine după un sistem unic pentru Uniunea R.S.S. în modul, stabilit de Sovietul Miniştrilor al Uniunii R.S.S.

Articolul 27. Controlul de stat asupra folosirii şi păstrării în bune condiţii a fondului de locuinţe

Controlul de stat asupra folosirii şi păstrării în bune condiţii a fondului de locuinţe are drept sarcină asigurarea respectării de către toate ministerele, comitetele de stat, departamentele, întreprinderile, instituţiile, organizaţiile de stat, cooperatiste şi de către alte întreprinderi, instituţii, organizaţii obşteşti, de către cooperativele de construire a locuinţelor, de către persoanele cu funcţii de răspundere şi de către cetăţeni a modului de repartizare a spaţiului locativ şi de acordare a încăperilor de locuit cetăţenilor, asigurarea respectării regulilor folosirii fondului de locuinţe şi întreţinerii lui în stare tehnică bună.

Controlul de stat asupra folosirii şi păstrării în bune condiţii a fondului de locuinţe este exercitat de Sovietele de deputaţi ai norodului, de organele lor executive şi de dispoziţiile, precum şi de organele de stat, special împuternicite pentru aceasta în modul stabilit prin legislaţia Uniunii R.S.S.

S E C Ţ I U N E A III
ASIGURAREA CETĂŢENILOR CU ÎNCĂPERI DE LOCUIT. FOLOSIREA ÎNCĂPERILOR DE LOCUIT
CAPITOLUL ÎNTÎI
ACORDAREA ÎNCĂPERILOR DE LOCUIT ÎN CASELE FONDULUI OBŞTESC ŞI DE STAT DE LOCUINŢE

Articolul 28. Dreptul cetăţenilor la obţinerea încăperii de locuit

Cetăţenii, care au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor locative, au dreptul de a primi pentru folosire o încăpere de locuit în casele fondului locativ de stat sau obştesc în modul, prevăzut de legislaţia Uniunii R.S.S., de prezentul Cod şi de altă legislaţie a R.S.S. Moldoveneşti. Cetăţenilor susmenţionaţi, care trăiesc permanent în centrul populat respectiv, încăperile de locuit li se acordă (dacă altceva nu este stabilit prin legislaţia Uniunii R.S.S. şi a R.S.S. Moldoveneşti), de regulă, sub formă de apartament separat pentru familie.

Se consideră, că cetăţenii au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor locative în temeiurile, prevăzute de legislaţia Uniunii R.S.S., de prezentul Cod (articolul 30) şi de altă legislaţie a R.S.S. Moldoveneşti.

Articolul 29. Asigurarea cu spaţiu locativ a membrilor cooperativelor de construire a locuinţelor şi a cetăţenilor, care au în proprietate personală o casă de locuit

Membrii cooperativelor de construire a locuinţelor, cetăţenii, care au în proprietate personală o casă de locuit, şi alţi cetăţeni care locuiesc în aceste case, dacă au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor de locuit, sînt asiguraţi cu încăperi de locuit potrivit cu dispoziţiile generale.

Primind o încăpere de locuit într-o casă a fondului de stat sau obştesc de locuinţe, membrul cooperativei de construire a locuinţelor, cooperativei de locuinţe este obligat să elibereze încăperea de locuit din casa cooperativei.

[Partea 2 în redacţia Ucazului nr.3023-XI din 06.10.88]

Dacă cetăţeanul, care are cu titlu de proprietate personală o casă de locuit (o parte de casă), i s-a acordat o încăpere de locuit într-o casă a fondului de stat sau obştesc de locuinţe (cu excepţia cazurilor de acordare a unei locuinţe de serviciu sau a unui loc în cămin), ori într-o casă a unei cooperative de construire a locuinţelor, a unei cooperative de locuinţe, proprietarul casei (părţii de casă) este obligat să înfăptuiască în modul stabilit înstrăinarea casei (părţii de casă). Regula aceasta nu se aplică în cazurile, cănd în conformitate cu legislaţia Uniunii RSS cetăţeanul foloseşte casa de locuit, ce-i aparţine întru-un centru populat sătesc, pentru domicilierea sezonieră sau temporară.

[Partea 3 introdusă prin Ucazul nr.3023-XI din 06.10.88]

Articolul 30. Temeiurile pentru a considera, că cetăţenii au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor de locuit

Se consideră, că au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor de locuit cetăţenii:

1) care sînt asiguraţi pentru fiecare membru al familiei cu spaţiu locativ sub norma, stabilită de Sovietul Miniştrilor al R.S.S. Moldoveneşti şi de Consiliul republican al sindicatelor din Moldova;

[Pct.1 completat prin Ucazul nr.2120-XI din 03.09.87]

2) cei ce locuiesc un timp îndelungat în condiţii de subînchiriere în case ale fondului obştesc şi de stat de locuinţe sau pe baza unor contracte de închiriere a locuinţelor în case care aparţin cooperativelor de construire a locuinţelor, sau în case ale fondului individual de locuinţe şi nu au o altă încăpere de locuit;

3) cei ce locuiesc în cămine, cu excepția lucrătorilor sezonieri şi temporari, precum şi a cetățenilor, care s-au instalat în ele în legătură cu studiile;

4) cei ce locuiesc într-o casă de locuit (încăpere de locuit), care nu corespunde cerințelor sanitare şi tehnice stabilite;

5) cei ce locuiesc cîte două şi mai multe familii într-o singură cameră;

6) în familia cărora este o persoană, ce suferă de o boală cronică într-o formă gravă şi care în legătură cu aceasta are nevoie să locuiască într-o cameră izolată;

[Pct.6 în redacția Ucazului nr.2120-XI din 03.09.87]

7) cei ce locuiesc în încăperi, care servesc ca locuințe de serviciu;

[Pct.7 introdus prin Ucazul nr.2120-XI din 03.09.87]

8) în familia cărora există, în afară de soți, persoane de ambele sexe mai mari de 9 ani, care sînt nevoite să locuiască într-o singură cameră, dacă obiectul contractului de închiriere a încăperii de locuit este o singră cameră, un apartament cu o cameră sau cu două camere.

[Pct.8 introdus prin Ucazul nr.2120-XI din 03.09.87]

Pentru invalizii Marelui Război pentru Apărarea Patriei, familiile de ostaşi (partizani), căzuți în luptă sau dispăruți fără urmă, şi persoane echivalate cu ei în modul stabilit, pentru persoanele care s-au aflat în armata de operații în perioada războiului civil şi a Marelui Război pentru Apărarea Patriei şi în timpul altor operații de luptă pentru apărarea Uniunii R.S.S., pentru partizanii războiului civil şi ai Marelui Război pentru Apărarea Patriei Sovietul Miniştrilor al R.S.S. Moldoveneşti poate să prevadă înlesniri în vederea trecerii lor în categoria celor ce au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit.

Se poate considera, că cetățenii au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit şi în ale temeiuri, prevăzute de legislația Uniunii R.S.S. şi a R.S.S. Moldoveneşti.

Articolul 31. Evidența cetățenilor, care au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit, la locul lor de trai

Evidența cetățenilor, care au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit, se ține, de regulă, la locul de trai - în cadrul comitetului executiv al Sovietului raional, orăşenesc, raional din oraş, de orăşel, sătesc de deputați ai norodului.

În conformitate cu Bazele legislației cu privire la locuințe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale în cazurile şi în modul, stabilite de Sovietul Miniştrilor al Uniunii R.S.S. şi de Sovietul Miniştrilor al R.S.S. Moldoveneşti, cetățenii pot fi luați la evidență şi în afara locului lor de trai.

Articolul 32. Evidența cetățenilor, care au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit, la locul de muncă

Evidența cetățenilor, care au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit şi care lucrează la întreprinderi, în instituții, organizații, ce au un fond de locuințe şi construiesc locuințe sau participă prin cote la construcția de locuințe, se ține la locul de muncă, iar la dorința lor - şi la locul de trai. La fel ca şi dînşii sînt luați la evidență cetățenii, care nu mai lucrează la aceste întreprinderi, instituții, organizații în legătură cu ieşirea la pensie.

În cazurile, prevăzute de legislația Uniunii R.S.S. şi a R.S.S. Moldoveneşti, lucrătorii instituțiilor şi organizațiilor medicale, cultural-educative, comerciale ş.a., care deservesc nemijlocit colectivul de muncă al întreprinderii, instituției, organizației respective, la dorința lor sînt de asemenea luați la evidența celor ce au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit, la fel ca şi muncitorii şi slujbaşii acestui colectiv.

Articolul 33. Modul de evidenţă a cetăţenilor, care au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor de locuit, precum şi modul de întocmire a rîndului pentru a li se acorda încăperi de locuit

Modul de evidenţă a cetăţenilor, care au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor de locuit, precum şi modul de întocmire a rîndului pentru acordarea încăperilor de locuit cetăţenilor este stabilit prin legislaţia Uniunii R.S.S., prin prezentul Cod şi prin altă legislaţie a R.S.S. Moldoveneşti.

Articolul 34. Modul de luare la evidenţă a cetăţenilor, care au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor de locuit

Luarea la evidenţă a cetăţenilor, care au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor de locuit, la locul de trai se efectuiează printr-o hotărîre a comitetului executiv al Sovietului raional, orăşenesc, raional din oraş, de orăşel, sătesc de deputaţi ai norodului, iar la locul de muncă - printr-o hotărîre comună a administraţiei şi a comitetului sindical ale întreprinderii, instituţiei, organizaţiei.

Cetăţeanului, luat la evidenţa celor ce au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor de locuit, i se aduce la cunoştinţă despre aceasta în scris de către organul, care l-a luat la evidenţă.

Listele cetăţenilor, luaţi la evidenţa celor ce au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor de locuit, se aduc la cunoştinţa tuturor şi urmează să fie precizate în mod periodic.

Cetăţenii, care şi-au înrăutăţit cu premeditare condiţiile de locuit prin schimbul sau partajul încăperii de locuit ocupate, prin deteriorarea sau distrugerea ei, prin instalarea altor persoane (în afară de soţi, de copii, care nu-şi au familia lor, de părinţi sau de înfietori, care din motive de sănătate au nevoie de îngrijirea din partea altora), prin înstrăinarea casei de locuit individuale (unei părţi de casă), bune pentru locuit şi cu suprafaţa suficientă pentru domiciliere, prin mutarea pentru domiciliere întru-un cămin, precum şi cetăţenii, la care nevoia de îmbunătăţirea condiţiilor de locuit a apărut în urma retragerii încăperii de locuit, folosite pentru căpătarea unor venituri neprovenite din muncă (articolul 80 din prezentul Cod), se iau la evidenţa celor ce au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor de locuit după expirarea a cel puţin 5 ani din ziua înrăutăţirii condiţiilor de locuit.

[Partea 4 în redacţia Ucazului nr.2120-XI din 03.09.87]

Articolul 35. Menţinerea pentru cetăţeni a dreptului de a se afla la evidenţa celor ce au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor de locuit

Dreptul de a se afla la evidenţa celor ce au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor de locuit se menţine pentru cetăţenii:

1) care lipsesc temporar - pentru perioada în care li se menţine dreptul de folosire a încăperilor de locuit, afară de cazurile, prevăzute de legislaţie;

2) în caz de trecere la un post eligibil;

3) în caz de ieşire la pensie;

[Pct.3 în redacţia Ucazului nr.2120-XI din 03.09.87]

4) în cazul cînd după luarea la evidenţă li s-a acordat o încăpere de serviciu sau un loc în cămin;

5) pentru membrii familiei în caz de deces al cetăţanului, aflat la evidenţă, dacă există temeiurile pentru a considera, că familia lui are nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor de locuit;

[Pct.5 introdus prin Ucazul nr.2120-XI din 03.09.87]

6) în alte cazuri, stabilite prin legislaţia Uniunii R.S.S. şi a R.S.S. Moldoveneşti.

În cazurile plecării la un alt loc permanent de trai a cetăţeanului, aflat la evidenţă, în locul lui se ia la evidenţă unul din membrii majori ai familiei lui, dacă nu şi-au pierdut valabilitatea temeiurile pentru a considera, că ei au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor de locuit, în acest caz la locul de muncă membrul familiei se ia la evidenţa celor ce au nevoie

de îmbunătățirea condițiilor de locuit numai dacă el lucrează la întreprinderea, instituția, organizația dată.

[Partea 2 în redacția Ucazului nr.2120-XI din 03.09.87]

Articolul 36. Temeiurile pentru scoaterea cetățenilor de la evidența celor ce au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit

Cetățenii sînt scoşi de la evidență în cazurile:

1) îmbunătățirii condițiilor de locuit, în legătură cu care fapt şi-au pierdut valabilitatea temeiurile pentru a se afla la evidență;

2) plecării la domiciliu permanent într-un alt centru populat;

3) întreruperii relațiilor de muncă cu întreprinderea, instituția, organizația de către persoana, aflată la evidență la locul de muncă, cu excepția cazurilor, prevăzute în punctele 2 şi 3 ale articolului 35 din prezentul Cod;

4) prezentării de către cetățean a unor date, ce nu corespund realității privind necesitatea de a-şi îmbunătăți condițiile de locuit sau săvîrşirii unor acțiuni ilegale de către persoane cu funcții de răspundere la rezolvarea chestiunii privind luarea la evidență;

5) condamnării la privațiune de libertate pe un termen mai mare de şase luni, la deportare sau expulzare.

Cetățenii pot fi scoşi de la evidența celor ce au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit şi în alte cazuri, prevăzute de legislația Uniunii R.S.S. şi a R.S.S. Moldoveneşti. Scoaterea de la evidență se efectuează de către organul, care are dreptul de a adopta hotărîrea cu privire la luarea la evidență (partea întîia a articolului 34 din prezentul Cod).

Hotărîrea adoptată i se aduce la cunoştință cetățeanului în scris.

Articolul 37. Ordinea de succesiune la acordarea încăperilor de locuit cetățenilor

Încăperile de locuit li se acordă cetățenilor, care se află la evidență şi au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit, potrivit ordinii stabilite în liste, ținîndu-se seama de data luării la evidență şi în dependență de mărimea spațiului locativ, dat în exploatare şi eliberat în centrul populat respectiv.

Ordinea de succesiune se stabileşte:

pentru cetățenii, luați la evidență la locul de trai, - de către comitetul executiv al Sovietului respectiv raional, orăşenesc, raional din oraş, de orăşel, sătesc de deputați ai norodului;

pentru cetățenii, luați la evidență la locul de muncă, - de către administrație împreună cu comitetul sindical al întreprinderii, instituției, organizației, cu excepția cazurilor, prevăzute de legislație.

Cetățenii, care au dreptul de întîietate şi cei cu prioritate la obținerea încăperilor de locuit, sînt incluşi în liste aparte.

Cetățenii, care au primit mai înainte încăperi de locuit în ordinea de întîietate (articolul 40) sau de prioritate (punctele 2 - 4 ale articolului 41), se iau la evidența celor ce au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit potrivit cu dispozițiile generale.

Articolul 38. Temeiurile pentru mutarea rîndului la obținerea încăperii de locuit

Rîndul la obținerea încăperii de locuit poate fi trecut pe un termen posterior în cazul cetățeanului:

1) care a încălcat în mod premeditat disciplina de muncă:

2) față de care s-au aplicat sancții administrative sau măsuri de înrîurire obştească pentru beție sau huliganism ori pentru sustragere în proporții mici;

3) care a fost condamnat pentru săvîrşirea unei infracțiuni, dacă în asemenea caz el nu urmează să fie scoc de la evidența celor ce au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit în

conformitate cu punctul 5 al articolului 36 din prezentul Cod;

4) care nu se ocupă cu munca social-utilă;

5) care a fost privat de drepturile de părinte;

6) care a fost refuzat fără temei să primească încăperea de locuit, ce i s-a acordat în conformitate cu cerinţele articolelor 42-43 din prezentul Cod. În acest caz termenul pe care se mută rîndul nu poate fi mai mare de un an;

7) în alte cazuri, prevăzute de legislaţia Uniunii R.S.S. şi a R.S.S. Moldoveneşti.

Articolul 39. Controlul asupra stării evidenţii cetăţenilor, care au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor de locuit, la întreprinderi, instituţii, organizaţii

Controlul asupra stării evidenţei cetăţenilor, care au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor de locuit la întreprinderi, instituţii, organizaţii este exercitat de comitetele executive ale Sovietelor locale de deputaţi ai norodului şi de organele respective ale sindicatelor.

Articolul 40. Acordarea cu întîietate a încăperilor de locuit

Printre cei ce au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor de locuit încăperile de locuit se acordă în primul rînd:

1) invalizilor Marelui Război pentru Apărarea Patriei şi familiilor de ostaşi (partizani), căzuţi în luptă sau dispăruţi fără urmă, şi persoanelor echivalate cu ei în modul stabilit;

2) Eroilor Uniunii Sovietice, Eroilor Muncii Socialiste, precum şi persoanelor, decorate cu ordenele Slava, Slava Muncii, "Pentru slujirea Patriei în Forţele Armate ale Uniunii R.S.S." de toate cele trei clase;

3) persoanelor, care suferă de forme grave ale unor boli cronice, enumerate în lista bolilor, aprobată în modul stabilit prin legislaţia Uniunii R.S.S., precum şi cetăţenilor, în familiile cărora sînt persoane ce suferă de bolile menţionate;

[Pct.3 completat prin Hot. Parl. nr.3780-XI din 07.03.90]

4) persoanelor, care s-au aflat în armata de operaţii în perioada războiului civil şi a Marelui Război pentru Apărarea Patriei şi în timpul altor operaţii de luptă pentru apărarea Uniunii R.S.S., partizanilor războiului civil şi ai Marelui Război pentru Apărarea Patriei, precum şi altor persoane, care au participat la operaţiile de luptă pentru apărarea Uniunii R.S.S. sau la îndeplinirea datoriei internaţionaliste;

[Pct.4 completat prin Ucazul nr.2120-XI din 03.09.87]

5) invalizilor de muncă de grupele I şi II şi invalizilor de grupele I şi II din rîndul militarilor;

6) familiilor persoanelor, care şi-au pierdut viaţa în exerciţiul funcţiunilor de stat sau obşteşti, îndeplinindu-şi datoria de cetăţean al Uniunii R.S.S. la salvarea unei vieţi omeneşti, la ocrotirea proprietăţii socialiste şi menţinerea ordinii de drept sau care şi-au pierdut viaţa în producţie de pe urma unui accident;

7) muncitorilor şi slujbaşilor, care au lucrat mult timp şi conştiincios în sfera producţiei;

8) mamelor, cărora li s-a conferit titlul de "Mamă-eroină", familiilor cu mulţi copii, familiilor care educă copii invalizi şi mamelor singure;

[Pct.8 completat prin Legea nr.391-XII din 05.12.90]

9) familiilor, în care s-au născut gemeni;

10) învăţătorilor şi altor lucrători pedagogici ai şcolilor de cultură generală şi ai instituţiilor de învăţămînt profesional-tehnic.

[Pct.10 introdus prin Ucazul nr.1174-XI din 12.07.86]

În baza legislaţiei Uniunii R.S.S. şi a R.S.S. Moldoveneşti dreptul de a primi în primul rînd încăperea de locuit poate fi acordat şi altor categorii de cetăţeni.

Articolul 41. Acordarea prioritară a încăperilor de locuit

Încăperile de locuit se acordă fără rînd:

1) cetățenilor, a căror locuință a devenit nelocuibilă ca urmare a unei calamități;

2) persoanelor, care s-au întors dintr-o instituție de stat pentru copii, de la rude, tutore sau curator, dacă instalarea lor pe spațiul locativ, ocupat mai înainte, este imposibilă;

3) persoanelor, care au absolvit aspirantura, ordinatura clinică, instituții de învățămînt superior, mediu de specialitate, profesional-tehnic şi alte instituții de învățămînt, fiind trimise la lucru conform repartizării, atunci cînd trebuie să se mute într-o altă localitate;

4) cetățenilor, condamnați în mod ilegal şi reabilitați ulterior, - dacă este imposibil să li se restituie încăperea de locuit, pe care o ocupau mai înainte;

5) în alte cazuri, prevăzute de legislația Uniunii R.S.S. şi a R.S.S. Moldoveneşti.

Articolul 41/1. Asigurarea cu locuințe a caselor de copii tip familie

În baza unei hotărîri emise în modul stabilit cu privire la organizarea casei de copii tip familie, persoanelor numite părinți-educatori li se acordă, pentru a locui împreună cu copiii transmişi lor pentru educație, fără rînd o casă de locuit individuală sau o locuință cu mai multe camere. Mărimea spațiului locativ se stabileşte prin legislația R.S.S. Moldova.

Spațiul locativ acordat se foloseşte în modul stabilit de legislația R.S.S. Moldova pentru folosirea încăperilor de locuit de serviciu.

[Art.41/1 introdus prin Legea nr.391-XII din 05.12.90]

Articolul 42. Norma spațiului locativ

Norma spațiului locativ se stabileşte în mărimea de nouă metri patrați pentru fiecare persoană. Printr-o hotărîre a Sovietului Miniştrilor al R.S.S. Moldoveneşti pentru unele oraşe poate fi stabilită o normă mai mare a spațiului locativ.

Încăperea de locuit se acordă în limitele normei spațiului locativ, însă ea nu poate fi mai mică decît mărimea, stabilită de Sovietul Miniştrilor al R.S.S. Moldoveneşti.

Unor categorii de cetățeni li se acordă peste normă spațiu locativ suplimentar cub formă de o cameră separată sau în plus zece metri patrați.

Pentru cetățenii care suferă de forme grave ale unor boli cronice, precum şi pentru cetățenii, care prin condițiile şi caracterul activității, ce o desfăşoară, au nevoie de acest spațiu locativ, mărimea spațiului locativ suplimentar poate fi sporită.

În conformitate cu Bazele legislației cu privire la locuințe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale modul şi condițiile acordării spațiului locativ suplimentar şi lista categoriilor de cetățeni, care au dreptul la primirea lui, se stabilesc prin legislația Uniunii R.S.S.

Articolul 43. Cerințele față de încăperile de locuit

Încăperea de locuit, acordată cetățenilor pentru domiciliere, trebuie să fie amenajată potrivit condițiilor existente în centrul populat respectiv, să corespundă cerințelor sanitare şi tehnice.

Încăperile de locuit acordate trebuie să se afle în raza centrului populat respectiv.

Nu se permite instalarea cetățenilor în încăperile eliberate din casele avariate, din subsoluri, barăci şi alte construcții neadaptate pentru domiciliere, precum şi în casele, care urmează să fie demolate sau trecute în categoria celor nelocuibile.

Articolul 44. Luarea în considerație a intereselor cetățenilor la acordarea încăperilor de locuit

La acordarea încăperilor de locuit nu se admite instalarea într-o cameră a persoanelor de sexe diferite în vărstă de peste nouă ani, cu excepția soților.

Încăperea de locuit se acordă, ținîndu-se seama de starea sănătății cetățeanului, iar în limita posibilităților - de locul lui de muncă, precum şi de alte împrejurări, ce merită atenție. Invalizilor, bătărînilor, celor ce suferă de boli cardiovasculare şi de alte boli grave încăperile de locuit li se acordă, de regulă, la etaje de jos sau în case cu ascensor.

La stabilirea mărimii încăperii de locuit, ce se acordă, se ține seama de faptul, dacă în familie este o femeie gravidă.

Articolul 44/1. Particularitățile asigurării cetățenilor cu încăperi de locuit în casele colhozurilor şi ale altor cooperative agricole

La asigurarea cetățenilor cu încăperi de locuit în casele colhozurilor ultimele sînt în drept să stabilească pentru colhoznici, pentru persoanele, care lucrează în colhozuri prin contract de muncă, şi pentru alți cetățeni, cărora li se repartizează încăperi de locuit în casele colhozurilor, temeiuri preferențiale de a-i considera că au nevoie de îmbunătățirea condițiilor locative. Membrii colhozurilor şi alți lucrători pot fi luați la evidență ca persoanele ce au nevoie de îmbunătățirea condițiilor locative şi pot fi asigurați cu spațiu locativ în casele colhozurilor indiferent de domiciliul permanent în localitatea respectivă.

Unor specialişti de înaltă calificare aparte şi altor lucrători, ținînd seama de contribuția lor în muncă, precum şi persoanelor invitate la lucru în colhoz li se pot repartiza încăperi de locuit în casele colhozurilor fără rînd.

Spațiul locativ în casele colhozurilor poate fi repartizat, depăşindu-se normele spațiului locativ, stabilite de legislația RSS Moldoveneşti.

Hotărîrile cu privire la stabilirea condițiilor preferențiale, prevăzute de prezentul articol, pentru asigurarea cetățenilor cu încăperi de locuit în casele colhozurilor, precum şi cu privire la volumul spațiului locativ, repartizat pentru asigurarea cetățenilor cu încăperi de locuit fără rînd, se adoptă de adunarea generală a membrilor colhozurilor sau de adunarea împuterniciților.

Alte cooperative agricole la asigurarea cetățenilor cu încăperi de locuit în casele acestor cooperative se bucură de aceleaşi drepturi ca şi colhozurile.

[Art.44/1 introdus prin Ucazul nr.3396-XI din 10.08.89]

Articolul 45. Modul de acordare a încăperilor de locuit în casele fondului de locuințe al Sovietelor locale de deputați ai norodului

Încăperile de locuit în casele fondului de locuințe al Sovietelor locale de deputați ai norodului li se acordă cetățenilor de către comitetul executiv al Sovietului raional, orăşenesc, raional din oraş, de orăşel, sătesc de deputați ai norodului cu participarea comisiei obşteşti pentru locuințe, ce se creează pe lîngă comitetul executiv, fiind alcătuită din deputați ai Sovietelor, reprezentanți ai organizațiilor obşteşti, ai colectivelor de muncă.

Articolul 46. Modul de acordare a încăperilor de locuit în casele fondului departamental de locuințe

Încăperile de locuit în casele fondului departamental de locuințe li se acordă cetățenilor pe baza hotărîrii comune a administrației şi a comitetului sindical ale întreprinderii, instituției, organizației, aprobate de comitetul executiv al Sovietului raional, orăşenesc, raional din oraş, de orăşel, sătesc de deputați ai norodului, iar în cazurile, prevăzute de Sovietul Miniştrilor al Uniunii R.S.S., - pe baza hotărîrii comune a administrației şi a comitetului sindical ale întreprinderii, instituției organizației, urmînd să se comunice ulterior comitetului executiv al Sovietului respectiv de deputați ai norodului faptul acordării încăperilor de locuit pentru instalarea locatarilor.

Articolul 47. Modul de acordare a încăperilor de locuit
în casele fondului obştesc de locuinţe

Încăperile de locuit în casele fondului obştesc de locuinţe li se acordă cetăţenilor pe baza hotărîrii comune a organului organizaţiei respective şi a comitetului sindical, urmînd să se comunice ulterior comitetului executiv respectiv al Sovietului raional, orăşenesc, raional din oraş, de orăşel, sătesc de deputaţi ai norodului faptul acordării încăperilor de locuit pentru instalarea locatarilor.

Articolul 48. Instalarea locatarilor în încăperile de locuit din casele, predate comitetelor executive ale Sovietelor locale de deputaţi ai norodului, precum şi din casele, construite cu titlu de participare prin cote

Încăperile de locuit, care ce eliberează în casele predate de întreprinderile, instituţiile, organizaţiile de stat comitetelor executive ale Sovietelor locale de deputaţi ai norodului, precum şi încăperile de locuit, care se eliberează în casele construite prin atragerea cu titlu de participare prin cote a mijloacelor întreprinderilor, instituţiilor, organizaţiilor, se acordă în primul rînd lucrătorilor acestor întreprinderi, instituţii, organizaţii, care au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor de locuit. Modul susmenţionat de instalare a locatarilor se aplică indiferent de termenele predării sau încheierii construcţiei casei de locuit.

Articolul 49. Instalarea locatarilor în încăperile de locuit, devenite libere într-un apartament

Dacă în apartamentul, în care locuiesc doi şi mai mulţi chiriaşi, s-a eliberat o cameră, ce nu este izolată de o altă încăpere de locuit, ea i se transmite chiriaşului, care ocupă încăperea alăturată.

Dacă în apartament s-a eliberat o cameră izolată, în ea se instalează chiriaşul, care este luat la evidenţa celor ce au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor locative sau care are dreptul de a fi luat la evidenţă. Dacă nu sînt astfel de cetăţeni, atunci în încăperea eliberată se instalează locatari în modul stabilit.

Articolul 50. Ordinul de repartiţie a încăperii de locuit

În baza hotărîrii cu privire la acordarea încăperii de locuit în casele fondului obştesc şi de stat de locuinţe comitetul executiv al Sovietului raional, orăşenesc, raional din oraş, de orăşel sătesc de deputaţi ai norodului eliberează cetăţeanului ordinul de repartiţie, care este unicul temei pentru instalare în încăperea de locuit repartizată.

Ordinul de repartiţie poate fi eliberat numai pentru o încăpere de locuit izolată şi liberă.

Forma ordinului de repartiţie este stabilită de Sovietul Miniştrilor al R.S.S. Moldoveneşti.

În conformitate cu Bazele legislaţiei cu privire la locuinţe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale ordinele de repartiţie a încăperilor de locuit în orăşelele militare se eliberează în modul, prevăzut prin legislaţia Uniunii R.S.S.

Articolul 51. Temeiurile şi modul de declarare a ordinului de repartiţie a încăperii de locuit ca fiind nevalabil

Ordinul de repartiţie a încăperii de locuit poate fi declarat nevalabil pe cale judiciară în cazurile cînd cetăţenii au prezentat date ce nu corespund realităţii cu privire la măsura, în care au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor de locuit, în cazurile cînd au fost încălcate drepturile altor cetăţeni sau organizaţii la încăperea de locuit, indicată în ordinul de repartiţie, în cazurile cînd persoanele cu funcţii de răspundere au acţionat în mod ilegal la rezolvarea chestiuni acordării încăperii de locuit, precum şi în alte cazuri cînd se încalcă modul şi condiţiile de acordare a încăperilor de locuit.

Ordinul de repartiţie poate fi declarat nevalabil în decurs de trei ani din ziua eliberării lui. O cerinţă în acest sens poate fi formulată şi după ce au trecut trei ani

din ziua eliberării ordinului de repartiție, dacă ordinul a fost eliberat în urma unor acțiuni ilegale ale persoanelor, care l-au primit.

Articolul 52. Regulamentul cu privire la modul de acordare a încăperilor de locuit

Regulamentul cu privire la modul de acordare a încăperilor de locuit pe teritoriul R.S.S. Moldovenești este aprobat de Sovietul Miniștrilor al R.S.S. Moldovenești și de Consiliul republican al sindicatelor din Moldova.

CAPITOLUL AL DOILEA
FOLOSIREA ÎNCĂPERILOR DE LOCUIT ÎN CASELE FONDULUI OBȘTESC ȘI DE STAT DE LOCUINȚE

Articolul 53. Contractul de închiriere a încăperii de locuit. Încheierea contractului de închiriere a încăperii de locuit

Contractul de închiriere a încăperii de locuit în casele fondului obștesc și de stat de locuințe se încheie în scris, pe baza ordinului de repartiție a încăperii de locuit, între (locator), cel ce o dă cu chirie - organizația de exploatare a locuințelor (în caz dacă ea nu există - întreprinderea, instituția, organizația corespunzătoare) și chiriaș - cetățeanul, pe numele căruia este emis ordinul de repartiție.

În conformitate cu contractul de închiriere a încăperii de locuit se înfăptuiește folosirea încăperii de locuit în casele fondului obștesc și de stat de locuințe.

Contractul-tip de închiriere a încăperii de locuit, regulile folosirii încăperilor de locuit, întreținerii casei de locuit și a teritoriului de lîngă casă se aprobă de către Sovietul Miniștrilor al R.S.S. Moldovenești.

La raporturile, ce decurg din contractul de închiriere a încăperii de locuit, se aplică în cazurile respective și regulile legislației civile a Uniunii R.S.S. și a R.S.S. Moldovenești.

Articolul 54. Obiectul contractului de închiriere a încăperii de locuit

În casele fondului obștesc și de stat de locuințe obiectul contractului de închiriere a încăperii de locuit este un apartament separat sau o altă încăpere de locuit izolată, care are una sau cîteva camere.

Nu pot constitui un obiect independent al contractului de închiriere o parte de cameră sau o cameră, legată cu o altă cameră printr-o întrare comună (camere, care comunică între ele), precum și încăperile auxiliare (bucătărie, coridor ș.a.).

Articolul 55. Membrii familiei chiriașului

Membri ai familiei chiriașului sînt soțul chiriașului, copiii (inclusiv cei înfiați) atît ai chiriașului, cît și ai oricăruia din membrii familiei lui, părinții (părinții adoptivi), care locuiesc împreună cu chiriașul. Alte persoane pot fi considerate membri ai familiei chiriașului, dacă locuiesc permanent împreună cu chiriașul și duc împreună cu dînsul o gospodărie comună. Persoanele întreținute, inapte pentru muncă sînt membri ai familiei chiriașului, dacă locuiesc permanent împreună cu chiriașul.

Articolul 56. Drepturile și obligațiile membrilor familiei chiriașului

Membrii familiei chiriașului, care locuiesc împreună cu dînsul, se bucură la fel ca și chiriașul de toate drepturile și le revin toate obligațiile, ce decurg din contractul de închiriere a încăperii de locuit. Membrii majori ai familiei poartă răspundere materială solidară cu chiriașul potrivit obligațiilor, ce decurg din contractul de închiriere.

Dacă cetățenii, indicați în articolul 55 din prezentul Cod, nu mai sînt membri ai familiei chiriașului, dar continuă să domicilieze în încăperea de locuit, ocupată de dînsul, ei au aceleași drepturi și obligații, ca și chiriașul și membrii familie lui.

Articolul 57. Dreptul chiriaşului de a instala alţi cetăţeni în încăperea, pe care el o ocupă

Chiriaşul e în drept să instaleze, în modul stabilit, şi încăperea de locuit, ocupată de dînsul, pe soţul său, pe copii, pe părinţi, alte persoane, primind pentru aceasta consimţămîntul în scris al tuturor membrilor majori ai familiei sale. Pentru instalarea copiilor minori, la părinţi nu este nevoie de consimţămîntul membrilor familiei.

Persoanele, care sau instalat într-o încăpere de locuit în conformitate cu prezentul articol, capătă dreptul de a se folosi de această locuinţă la fel ca şi celelalte persoane, care domiciliază acolo dacă în timpul instalării n-a fost o altă înţelegere între aceşti cetăţeni, chiriaş şi membrii familiei lui, care locuiesc împreună cu dînsul.

Articolul 58. Plata pentru folosirea încăperii de locuit

În conformitate cu Bazele legislaţiei cu privire la locuinţe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale mărimea plăţii pentru folosirea încăperii de locuit (a chiriei) în casele fondului obştesc şi de stat de locuinţe se stabileşte de Sovietul Miniştrilor al Uniunii R.S.S.

Tariful de bază se plăteşte pentru spaţiul locativ, care i se cuvine chiriaşului şi membrilor familiei lui potrivit normelor stabilite, precum şi pentru spaţiul excedentar, dacă mărimea lui nu depăşeşte pentru întreaga familie jumătate din norma spaţiului locativ, ce i se cuvine unei persoane. Plata pentru folosirea restului spaţiu locativ excedentar se face după tariful sporit, stabilit de Sovietul Miniştrilor al Uniunii R.S.S. şi Sovietul Miniştrilor al R.S.S. Moldoveneşti.

Articolul 59. Plata pentru serviciile comunale

Plata pentru serviciile comunale (apă, gaz, energie electrică, termică şi alte servicii) se încasează în afară de chirie potrivit tarifurilor, aprobate în modul stabilit.

Articolul 60. Modul şi termenele de plată a chiriei şi pentru serviciile comunale

Chiriaşul este obligat să plătească la timp chiria şi pentru serviciile comunale.

Chiria se plăteşte de către chiriaş pentru fiecare lună trecută nu mai tîrziu de ziua a zecea din luna următoare.

Articolul 61. Înlesnirile la plata chiriei şi pentru serviciile comunale

Înlesnirile la plata chiriei şi pentru serviciile comunale se stabilesc prin legislaţia Uniunii R.S.S.

Cetăţenilor, care locuiesc în casele, ce aparţin colhozurilor, le pot fi acordate înlesniri la plata chiriei pe baza unei hotărîri a adunării generale a membrilor colhozului sau a adunării împuterniciţilor.

Articolul 62. Folosirea fără plată a încăperii de locuit cu încălzire şi lumină

În conformitate cu Bazele legislaţiei cu privire la locuinţe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale specialiştii, care lucrează şi trăiesc în localităţile săteşti, în afara centrelor populate (iar în cazurile stabilite de legislaţia Uniunii R.S.S. - în aşezările muncitoreşti şi în alte aşezări), se folosesc fără plată de încăperea de locuit cu încălzire şi lumină. Listele categoriilor de specialişti, care sînt asiguraţi cu o astfel de încăpere, şi modul de acordare a încăperilor e locuit acestor specialişti se stabileşte de Sovietul Miniştrilor al Uniunii R.S.S. şi de Sovietul Miniştrilor al R.S.S. Moldoveneşti.

Articolul 63. Menţinerea încăperii de locuit pentru cetăţenii, care lipsesc temporar

În cazul cînd chiriaşul ori membrii familiei lui lipsesc temporar, încăperea de locuit li se menţine timp de şase luni.

Încăperea de locuit se menţine pentru chiriaş ori pentru membrul familiei lui un timp mai îndelungat:

1) în cazul chemării la serviciul militar activ în termen - în decursul întregii perioade a serviciului militar activ, precum şi în cazul încorporării ofiţerilor din rezervă în serviciul militar activ pe un termen de pînă la trei ani - în perioada serviciului militar activ; în cazul aflării la serviciul militar activ în calitate de praporşcici, micimani şi militari reangajaţi - în decursul primilor cinci ani de aflare la serviciul militar activ;

2) în cazul plecării temporare de la locul de trai permanent în virtutea condiţiilor şi a caracterului muncii (echipajele de nave, lucrătorii echipelor, expediţiilor geologice, de prospecţiuni ş.a.m.d.) sau în legătură cu studiile (studenţii, aspiranţii ş.a.m.d.) - în decursul întregii perioade de îndeplinire a lucrării respective sau de studii;

3) în cazul aranjării copiilor pentru educare într-o instituţie de stat pentru copii, la rude, la tutore şi la curator - în decursul întregii perioade de aflare a lor la această instituţie, la rude, la tutore şi la curator, dacă încăperea de locuit, din care au plecat copiii, au rămas să locuiască alţi membri ai familiei. Dacă în încăperea de locuit, din care au plecat copiii, n-au rămas să locuiască alţi membri ai familiei şi în încăpere au fost instalate alte persoane sau dacă instalarea în această încăpere nu este cu putinţă din alte cauze, atunci acestor copii, după expirarea termenului aflării în instituţia de stat pentru copii, la rude, la tutore sau la curator, li se acordă o locuinţă de către comitetul executiv al Sovietului local de deputaţi ai norodului;

4) în cazul aflării într-o instituţie curativă-preventivă sau la un preventoriu de tratament şi muncă ş în decursul întregii perioade de aflare în ele;

5) în cazul absenţei în legătură cu îndeplinirea îndatoriilor de tutore sau curator - pe tot timpul îndeplinirii acestor îndatoriri;

6) în cazul arestării - în decursul întregii perioade de aflare sub urmărire sau inculpare într-o cauză;

7) în alte cazuri, stabilite prin legislaţia Uniunii R.S.S. şi a R.S.S. Moldoveneşti.

În cazurile, indicate în punctele 1-6 ale părţii a doua din prezentul articol, dreptul de folosire a încăperilor de locuit i se menţine
persoanei absente timp de şase luni din ziua expirării termenelor indicate în aceste puncte.

[Alin.4 art.63 exclus prin Legea nr.224-XIV din 16.12.98]

Constatarea faptului că persoana a pierdut dreptul la folosirea încăperii de locuit în virtutea lipsei acestei persoane peste temeiurile stabilite se efectuează pe cale judiciară.

Dacă chiriaşul sau membrul familiei lui au lipsit din cauze motivate mai mult de şase luni, atunci la cererea chiriaşului sau a membrului absent al familiei termenul acesta poate fi prelungit de către cel ce dă cu chirie încăperea de locuit, iar în caz de litigiu - de către instanţa judecătorească.

Articolul 64. Dreptul la folosirea încăperii de locuit
în cazul lipsei temporare a chiriaşului

Membrii familiei, care locuiesc în încăperea de locuit, al cărui chiriaş lipseşte temporar, sînt în drept să folosească pe baza condiţiilor anterioare întreaga încăpere, pe care el o ocupă.

Totodată ei exercită toate drepturile şi poartă răspundere conform contractului de închiriere a acestei încăperi.

Spaţiul locativ, pentru folosirea căruia cetăţeanul, ce lipseşte temporar, îşi menţine dreptul, nu se consideră spaţiu locativ excedentar.

Lipsa temporară a chiriaşului nu-l scuteşte de îndeplinirea tuturor obligaţiilor conform contractului de închiriere a încăperii de locuit.

Articolul 65. Rezervarea încăperii de locuit

Încăperile de locuit, ocupate de chiriaşi şi de membrii familiilor lor, le rămîn rezervate: cînd sînt trimişi să lucreze în străinătate - pentru tot timpul aflării în străinătate, cînd

pleacă la lucru în regiunile Extremului Nord şi în locurile echivalate lor - pentru întreaga perioadă de acțiune a contractului de muncă, iar în cazurile prevăzute de legislația Uniunii R.S.S. - pentru întreaga perioadă de aflare în regiunile Extremului Nord şi în locurile echivalate lor.

Legislația Uniunii R.S.S. şi a R.S.S. Moldoveneşti poate să prevadă şi alte cazuri de rezervare a încăperilor de locuit.

În cazurile, indicate în prezentul articol, comitetul executiv al Sovietului local de deputați ai norodului eliberează chiriaşului sau membrilor familiei lui un certificat de protecție, care urmează să fie prezentat celui ce dă cu chirie încăperea de locuit. Refuzul de a elibera un certificat de protecție poate fi atacat pa cale judiciară. Modul de rezervare a încăperii de locuit este stabilit de Sovietul Miniştrilor al R.S.S. Moldoveneşti.

Dacă în decurs de şase luni de la expirarea termenului de rezervare chiriaşul şi membrii familiei lui nu s-au întors în încăperea de locuit rezervată, atunci contractul de închiriere a acestei încăperi poate fi desfăcut pe cale judiciară în urma acțiunii intentate de către cel ce dă cu chirie încăperea de locuit.

Articolul 66. Folosirea încăperii de locuit rezervate

Chiriaşii încăperilor de locuit din casa fondului obştesc şi de stat de locuințe sînt în drept să acorde încăperile de locuit rezervate spre folosință
subchiriaşilor sau unor locatari temporari în limitele termenului de valabilitate a certificatului de protecție.

Articolul 67. Evacuarea subchiriaşilor şi a locatarilor
temporari din încăperea de locuit rezervată

La întoarcerea chiriaşului sau a membrului familiei lui ei sînt în drept să ceară eliberarea imediată a încăperii de locuit rezervate, indiferent de expirarea termenului de valabilitate a certificatului de protecție.

În cazul cînd subchiriaşii sau locatarii temporari refuză să elibereze această încăpere, atunci, la cererea chiriaşului, ei urmează să fie evacuați pe cale judiciară fără a li se acorda o altă încăpere de locuit.

Articolul 68. Evacuarea persoanei, care domiciliază în
încăperea de locuit a chiriaşului în
calitate de tutore sau curator

Persoanele, care s-au instalat în încăperea de locuit a chiriaşului în calitate de tutori sau cerători, nu capătă dreptul exclusiv la această încăpere. Dacă această încăpere n-a fost dată, în modul stabilit prin lege, în seama tutorelui sau a curatorului, atunci după încetarea tutelei sau a curatelei ei urmează să fie evacuați pe cale judiciară fără a li se acorda o altă încăpere de locuit.

Articolul 69. Schimbul încăperilor de locuit

Chiriaşul încăperii de locuit este în drept, cu consimțămîntul în scris al membrilor familiei, care locuiesc împreună cu dînsul, inclusiv al celor ce lipsesc temporar, să schimbe încăperea de locuit ocupată cu un alt chiriaş sau cu un membru al cooperativei de construire a locuințelor, inclusiv cu persoane, care locuiesc într-un alt centru populat.

Dacă membrii familiei n-au ajuns la înțelegere asupra schimbului, oricare din ei are dreptul să ceară pe cale judiciară schimbarea forțată a încăperii ocupate pe încăperi în diferite case (apartamente).

Schimbul încăperilor de locuit în casele întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor se admite numai cu consimțămîntul acestora. Refuzul de a da consimțămîntul pentru schimb poate fi atacat pe cale judiciară, cu excepția cazurilor de schimbare a încăperilor de locuit în casele care aparțin colhozurilor. Consimțămîntul de a face schimb de încăperi de locuit intră în vigoare din momentul primirii ordinelor de repartiție, eliberate de către comitetele executive ale Sovietelor locale de deputați ai norodului (articolul 50). Refuzul de a elibera ordinul de repartiție poate fi atacat pe cale judiciară în termen de şase luni.

Modul de schimbare a încăperilor de locuit şi condiţiile în care nu se admite schimbul se stabilesc de legislaţia Uniunii R.S.S., de prezentul Cod şi de altă legislaţie a R.S.S. Moldoveneşti.

Articolul 70. Condiţiile, în care nu se admite schimbul
încăperilor de locuit

Schimbul încăperilor de locuit nu se admite:

1) dacă împotriva chiriaşului se intentează o acţiune de desfacere sau modificare a contractului de închiriere a încăperii de locuit sau de anulare a ordinului de repartiţie;

2) dacă în privinţa unui membru al cooperativei de construire a locuinţelor a fost pusă chestiunea excluderii lui din cooperativă;

3) dacă schimbul urmăreşte un scop de acaparare sau are un caracter fictiv;

4) dacă în urma schimbului spaţiul locativ al chiriaşului va deveni mai mic faţă de norma, stabilită prin legislaţia R.S.S. Moldoveneşti pentru luarea la evidenţă a celor care au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor locative;

5) dacă una din încăperile care urmează să fie schimbate se află în casa unei întreprinderi, instituţii, organizaţii, incluse printr-o hotărîre a Sovietului Miniştrilor al Uniunii R.S.S. sau a Sovietului Miniştrilor al R.S.S. Moldoveneşti în lista întreprinderilor, instituţiilor şi organizaţiilor din ramurile de cea mai mare importanţă ale economiei naţionale şi din ale căror case se admite evacuarea pe cale judiciară a muncitorilor şi slujbaşilor (împreună cu persoanele, ce locuiesc cu ei), care au întrerupt relaţiile de muncă cu întreprinderea, instituţia, organizaţia în legătură cu plecarea de la lucru din proprie iniţiativă fără motive întemeiate ori au fost concediaţi pentru încălcarea disciplinii de muncă sau pentru săvîrşirea unei infracţiuni. Cetăţenii, care au întrerupt relaţiile de muncă din alte motive, precum şi cei care au primit o încăpere nu în virtutea relaţiilor de muncă, sînt în drept să facă schimbul potrivit cu dispoziţiile generale;

6) dacă casa (încăperea de locuit) este în pericol de a se nărui sau dacă potrivit unei hotărîri a comitetului executiv al Sovietului local de deputaţi ai norodului se stabileşte, că casa este în stare de avarie, că ea urmează să fie demolată sau reparată capital, ori dacă ea se transmite pentru nevoi de stat sau obşteşti;

7) dacă încăperea de locuit este o încăpere de serviciu sau se află într-un cămin;

8) în alte cazuri, prevăzute prin legislaţia Uniunii R.S.S. şi a R.S.S. Moldoveneşti.

Articolul 71. Declararea schimbului încăperilor de locuit ca fiind nevalabil

Schimbul, săvîrşit în condiţiile, prevăzute de articolul 70 din prezentul Cod, se declară nevalabil.

Schimbul poate fi declarat nevalabil, dacă există temeiuri, stabilite de Codul civil al R.S.S. Moldoveneşti pentru declararea tranzacţiei ca fiind nevalabilă.

Declararea schimbului ca fiind nevalabil se efectuează pe cale judiciară.

Articolul 72. Consecinţele declaraţiei schimbului
încăperilor de locuit ca fiind nevalabil

În cazul declarării schimbului încăperilor de locuit ca fiind nevalabil părţile urmează să fie mutate în încăperile, pe care le ocupau mai înainte.

Sumele (bunurile) obţinute în mod neîntemeiat de către una din părţi la înfăptuirea schimbului, se percep spre a fi trecute la venitul statului.

Articolul 73. Schimbul încăperilor de locuit în casele,
situate pe teritoriul R.S.S. Moldoveneşti
şi a unei alte republici unionale

Dacă încăperea de locuit, pe care se face schimbul, se află într-o casă, situată pe teritoriul unei alte republici unionale, schimbul se înfăptuieşte în modul, prevăzut de legislaţia Uniunii R.S.S., a R.S.S. Moldoveneşti şi a republicii unionale respective.

Articolul 74. Regulile schimbului încăperilor de locuit

Regulile schimbului încăperilor de locuit se aprobă de către Sovietul Miniştrilor al R.S.S. Moldoveneşti.

Articolul 75. Dreptul chiriaşului de a i se acorda o încăpere de locuit mai mică decît cea pe care o ocupă

Chiriaşul, care are spaţiu locativ excedentar, ce depăşeşte normele stabilite, este în drept, cu consimţămîntul membrilor familiei, să ceară comitetului executiv al Sovietului local de deputaţi ai norodului, întreprinderii, instituţiei, organizaţiei (în funcţie de apartenenţa casei de locuit) să-i acorde în modul stabilit o încăpere de locuit mai mică decît cea pe care o ocupă.

Articolul 76. Dreptul chiriaşului unui apartament separat de a face un demers pentru instalarea altor cetăţeni în spaţiul locativ excedentar

Chiriaşul, care se foloseşte de un apartament separat, poate să facă un demers pe lîngă comitetul executiv al Sovietului local respectiv de deputaţi ai norodului, pe lîngă întreprindere, instituţie, organizaţie (în funcţie de apartenenţa casei de locuit), pentru ca în camera izolată excedentară să fie instalaţi, la libera lui alegere, alţi cetăţeni, luaţi la evidenţa celor care au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor de locuit. În caz de satisfacere a demersului se încheie cu persoanele susmenţionate un contract aparte de închiriere a încăperii de locuit.

Articolul 77. Subînchirierea încăperii de locuit

Chiriaşul încăperii de locuit este în drept cu consimţămîntul membrilor familiei, care locuiesc împreună cu dînsul, şi cu consimţămîntul celui ce dă cu chirie încăperea de locuit să dee cu titlu de subînchiriere încăperea de locuit în cazurile şi în modul, stabilite de prezentul Cod şi de altă legislaţie a R.S.S. Moldoveneşti.

În caz de plecare temporară chiriaşul este în drept să dee cu titlu de subînchiriere tot spaţiul locativ, pe care îl ocupă, rămînînd răspunzător faţă de cel ce i-a dat cu chirie prin contract încăperea de locuit, iar în alte cazuri este în drept să dee cu titlu de subînchiriere o parte din spaţiul locativ ocupat.

Articolul 78. Condiţiile în care nu se admite subînchirierea

Nu se admite subînchirierea încăperii, dacă în urma instalării subchiriaşului spaţiul locativ, ce revine la fiecare locatar, va fi mai mic decît norma, stabilită în partea întîia a articolului 42 din prezentul Cod, precum şi subînchirierea locuinţelor de serviciu şi a încăperilor de locuit din cămine.

Articolul 79. Contractul de subînchiriere

Contractul de subînchiriere trebuie încheiat în scris, urmînd să fie înregistrat la organizaţia respectivă de exploatare a locuinţelor.

Dacă în apartament locuiesc cîţiva chiriaşi, atunci pentru subînchirierea încăperii de locuit este necesar consimţămîntul tuturor chiriaşilor.

Nerespectarea modului stabilit de subînchiriere a încăperii de locuit are drept consecinţă nevalabilitatea contractului de subînchiriere, iar cetăţenii, care s-au instalat, urmează să fie evacuaţi pe cale judiciară fără a li se acorda o altă încăpere de locuit.

Articolul 80. Retragerea spaţiului locativ, care este folosit pentru căpătarea unor venituri neprovenite din muncă

Dacă chiriaşul subînchiriază în mod sistematic spaţiu locativ în scopul căpătării unor venituri neprovenite din muncă, încăperea de locuit izolată, ce se subînchiriază, poate fi retrasă pe cale judiciară, iar sumele primite în mod ilicit pot fi percepute

spre a fi trecute la venitul statului.

Articolul 81. Plata pentru folosirea încăperii de locuit conform contractului de subînchiriere

Mărimea plății pentru folosirea încăperii de locuit şi pentru serviciile comunale conform contractului de subînchiriere se stabileşte printr-un acord între părți, însă ea nu poate depăşi mărimea chiriei, pe care o plăteşte pentru această încăpere chiriaşul, şi a plății pentru serviciile comunale. Înlesnirile la plata chiriei şi pentru serviciile comunale, de care se bucură chiriaşii încăperilor de locuit, nu se extind asupra subchiriaşilor.

Subînchirierea încăperii de locuit pentru sezon în localitățile balneare se efectuează potrivit tarifurilor, stabilite de Sovietul Miniştrilor al R.S.S. Moldoveneşti.

Articolul 82. Încetarea valabilității contractului de subînchiriere

După ce termenul contractului de subînchiriere a expirat, subchiriaşul nu este în drept să ceară prelungirea contractului şi, la cererea chiriaşului, este obligat să elibereze încăperea ocupată cu titlu de subînchiriere. În caz dacă refuză să elibereze încăperea, el urmează să fie evacuat pe cale judiciară fără a i se acorda o altă încăpere de locuit.

Contractul de subînchiriere poate fi desfăcut înainte de termen în temeiurile, prevăzute de articolul 66 şi de partea întîia a articolului 102 din prezentul Cod.

Dacă contractul de subînchiriere a fost încheiat fără indicarea termenului, chiriaşul este obligat să-l prevină pe subchiriaş cu trei luni înainte despre încetarea valabilității contractului de subînchiriere.

Articolul 83. Locatarii temporari

Chiriaşul şi membrii familiei, care locuiesc împreună cu dînsul, pot de comun acord, să permită, ca în încăperea de locuit, aflată în folosința lor, să locuiască temporar alți cetățeni (locatari temporari) fără a se încheia cu ei un contract de subînchiriere şi fără a se percepe de la ei plata pentru folosirea încăperii.

Instalarea locatarilor temporari pe un termen de peste patruzeci şi cinci de zile se admite cu condiția respectării normei spațiului locativ stabilite în partea întîia a articolului 42 din prezentul Cod.

Locatarii temporari sînt obligați să elibereze încăperea imediat la cererea chiriaşului sau a membrilor familiei lui care locuiesc împreună cu dînsul. În caz dacă refuză să elibereze încăperea, chiriaşul sau membrii familiei lui sînt în drept să ceară pe cale judiciară evacuarea locatarilor temporari fără a li se acorda o altă încăpere de locuit.

Articolul 84. Evacuarea subchiriaşului şi a locatarilor temporari în cazul încetării valabilității contractului de închiriere a încăperii de locuit

Cetățenii, care locuiesc în încăperea de locuit a chiriaşului pe baza unui contract de subînchiriere sau în calitate de locatari temporari, n-au dreptul exclusiv asupra acestei încăperi, indiferent de durata domicilierii.

Odată cu încetarea valabilității contractului de închiriere a încăperii de locuit se desface şi contractul de subînchiriere. Subînchiriații, precum şi locatarii temporari, în caz dacă refuză să elibereze încăperea de locuit, urmează a fi evacuați pe cale judiciară fără a li se acorda o altă încăpere de locuit.

Articolul 85. Reamenajarea şi resistematizarea încăperii de locuit

Reamenajarea şi resistematizarea încăperii de locuit şi a încăperilor auxiliare se pot înfăptui numai în scopul îmbunătățirii confortului în locuință şi se admit cu consimțămîntul chiriaşului, al membrilor familiei, care locuiesc împreună cu dănsul, al celui care dă cu chirie încăperea de locuit şi cu autorizația comitetului executiv al Sovietului local de deputați ai norodului. În caz de dezacord dintre chiriaş şi membrii familiei, precum şi în caz de refuz din

partea celui care dă cu chirie încăperea de locuit litigiul se soluționează pe cale judiciară.

Chiriaşul, care a reamenajat sau a resistematizat în mod neautorizat încăperea de locuit sau pe cea auxiliară, este obligat să aducă încăperea în starea anterioară pe cont propriu.

Articolul 86. Acordarea încăperilor de locuit pentru timpul reparației capitale a casei de locuit

La reparația capitală a casei de locuit din fondul obştesc şi de stat de locuințe, cînd reparația nu poate fi efectuată fără evacuarea chiriaşului, cel ce dă cu chirie încăperea de locuit este obligat să acorde o altă încăpere de locuit chiriaşului şi membrilor familiei lui pentru timpul, cît va dura reparația capitală, fără a desface contractul de închiriere a încăperii ce se repară. În cazul cînd chiriaşul refuză să se mute în această încăpere, cel ce dă cu chirie încăperea de locuit poate să ceară mutarea chiriaşului pe cale judiciară.

Încăperea de locuit, ce se acordă pe timpul reparației capitale, trebuie să corespundă cerințelor sanitare şi tehnice.

După terminarea reparației chiriaşul este în drept să instaleze, în modul stabilit, în încăperea de locuit, pe care o ocupase mai înainte.

Chiriaşul este obligat să plătească chiria numai pentru încăperea de locuit, ce i s-a acordat pentru timpul cît va dura reparația capitală. Cheltuielile, legate de mutare, trebuie să fie compensate de către cel ce dă cu chirie încăperea de locuit.

Articolul 87. Acordarea unei ale încăperi de locuit în legătură cu reparația capitală

În cazurile cînd încăperea de locuit, ocupată de chiriaş şi de membrii familiei lui, în urma reparației capitale nu mai poate fi menținută sau suprafața ei se va mări simțitor şi chiriaşul va dispune de un surplus de spațiu locativ, chiriaşului şi membrilor familiei lui trebuie să li se acorde înainte de începerea reparației capitale o altă încăpere de locuit amenajată. Dacă în urma reparației capitale încăperea de locuit ce va micşora simțitor, atunci la cererea chiriaşului trebuie să se acorde lui şi membrilor familiei lui, înainte de începerea reparației capitale, o altă încăpere amenajată. În caz de litigiu chestiunea se soluționează pe cale judiciară.

Articolul 88. Modificarea contractului de închiriere a încăperii de locuit

Contractul de închiriere a încăperii de locuit poate fi modificat numai cu consimțămîntul chiriaşului, membrilor familiei lui şi celui ce dă cu chirie încăperea de locuit, cu excepția cazurilor, prevăzute de Bazele legislației cu privire la locuințe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale, de alte acte legislative ale Uniunii R.S.S. şi de prezentul Cod.

Articolul 89. Modificarea contractului de închiriere a încăperii de locuit la cererea unui membru al familiei chiriaşului

Membrul major al familiei chiriaşului este în drept să ceară să fie încheiat cu el un contract aparte de închiriere a încăperii de locuit, dacă există pentru aceasta consimțămîntul chiriaşului şi al celorlalți membri majori ai familiei, care locuiesc împreună cu dînsul, şi dacă spațiul locativ ce-i revine poate fi separat sub forma unei încăperi de locuit izolate.

Regula, stabilită de prezentul articol, nu se aplică la închirierea încăperilor de locuit în casele întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, incluse printr-o hotărîre a Sovietului Miniştrilor al Uniunii R.S.S. sau a Sovietului Miniştrilor al R.S.S. Moldoveneşti în listele întreprinderilor, instituțiilor şi organizațiilor din ramurile de cea mai mare importanță ale economiei naționale, din ale căror case se admite evacuarea pe cale judiciară a muncitorilor şi slujbaşilor (împreună cu persoanele care locuiesc cu ei), care au întrerupt relațiile de muncă cu întreprinderea, instituția, organizația în legătură cu plecarea de la lucru din proprie inițiativă fără motive întemeiate sau care au fost concediați pentru încălcarea disciplinei de muncă ori pentru săvîrşirea unei infracțiuni, în afară de cazurile cînd cetățeanul a primit locuința nu în legătură cu relațiile de muncă sau dacă a plecat de la lucru

din alte motive, decît cele indicate în prezentul articol.

Litigiile, ce apar în legătură cu cererea de a se încheia aparte un contract de închiriere a încăperii de locuit, se soluționează pe cale judiciară.

Articolul 90. Modificarea contractului de închiriere a
încăperii de locuit la cererea chiriaşilor,
care se unesc într-o singură familie.

Cetățenii, care locuiesc în acelaşi apartament şi folosesc în acest apartament încăperile de locuit pe baza unor contracte aparte de închiriere, în cazul cînd se unesc într-o singură familie, sînt în drept să ceară de a încheia cu careva dintre ei un contract de închiriere pentru toate încăperile, pe care ei le ocupă.

Refuzul celui ce dă cu chirie încăperea de locuit de a încheia contractul de închiriere poate fi atacat pe cale judiciară.

Articolul 91. Modificarea contractului de închiriere a încăperii de
locuit ca urmare a faptului că în calitate de chiriaş
este declarat un alt membru al familiei

Membrul major al familiei chiriaşului poate, cu consimţământul chiriaşului şi al celorlalți membri ai familiei, care locuiesc împreună cu dînsul, să ceară, ca el să fie declarat chiriaş în locul primului chiriaş, în cadrul contractului de închiriere a încăperii de locuit, încheiat mai înainte. Acelaşi drept, în caz de deces al chiriaşului, îi aparține oricărui membru al familiei celui decedat.

Regula, stabilită de prezentul articol, nu se aplică la închirierea încăperilor de locuit în casele întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, incluse printr-o hotărîre a Sovietului Miniştrilor al Uniunii R.S.S. sau a Sovietului Miniştrilor al R.S.S. Moldoveneşti în listele întreprinderilor, instituțiilor şi organizațiilor din ramurile de cea mai mare importanță ale economiei naționale, din ale căror case se admite evacuarea pe cale judiciară a muncitorilor şi slujbaşilor (împreună cu persoanele, care locuiesc cu ei), care au întrerupt relațiile de muncă cu întreprinderea, instituția, organizația în legătură cu plecarea de la lucru din proprie inițiativă fără motive întemeiate sau care au fost concediați pentru încălcarea disciplinei de muncă ori pentru săvîrşirea unei infracțiuni, afară de cazul cînd chiriaşul a decedat sau dacă cetățeanul a primit locuința nu în legătură cu relațiile de muncă sau dacă a plecat de la lucru din alte motive, decît cele indicate în prezentul articol; regula nu se aplică, de asemenea, la închirierea încăperilor de locuit în casele ce aparțin colhozurilor.

Litigiile, apărute în legătură cu declarația unui membru al familiei drept chiriaş, se soluționează pe cale judiciară.

Articolul 92. Desfacerea contractului de închiriere
a încăperii de locuit de către chiriaş

Chiriaşul încăperii de locuit este în drept, cu consimțământul membrilor familiei, să desfacă oricînd contractul de închiriere.

În cazul plecării chiriaşului şi a membrilor familiei lui cu domiciliu permanent într-un alt centru populat sau în cazul mutării într-o altă încăpere de locuit din acelaş centru populat contractul de închiriere a încăperii de locuit se consideră desfăcut din ziua plecării sau a mutării.

Articolul 93. Desfacerea contractului de închiriere a încăperii de
locuit la cererea celui care a dat-o cu chirie

Contractul de închiriere a încăperii de locuit în casele fondului obştesc şi de stat de locuințe poate fi desfăcut la cererea celui care a dat-o cu chirie numai în temeiurile, stabilite de lege şi numai pe cale judiciară, cu excepția cazurilor de evacuare din casele, ce sînt în pericol de a se nărui.

Articolul 94. Evacuarea din încăperile de locuit

Evacuarea din încăperea de locuit, ocupată în casa fondului obştesc şi de stat de locuinţe, se admite numai în temeiurile, stabilite prin lege.

Evacuarea se face pe cale judiciară.

[Art.94 al.2 modificat prin L1225/12.07.02, MO110/01.08.02 art.841

~~Se admite evacuarea pe cale administrativă cu sancţia procurorului numai a persoanelor, care au fost ocupate fără autorizaţie încăperea de locuit sau locuiesc în case, ce sînt în pericol de a se nărui.~~

Cetăţenilor evacuaţi din încăperile de locuit li se acordă concomitent o altă încăpere de locuit, cu excepţia cazurilor menţionate în Bazele legislaţiei cu privire la locuinţe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale.

Articolul 95. Evacuarea cetăţenilor, urmîmd să li se acorde o altă încăpere de locuit amenajată

Cetăţenii se evacuează din casele de locuit ale fondului locativ de stat şi obştesc, urmînd să li se acorde o altă încăpere de locuit amenajată, în cazurile cînd:

casa, în care se află încăperea de locuit, urmează să fie demolată;

casa (încăperea de locuit) este în pericol de a se nărui;

casa (încăperea de locuit) urmează să fie reamenajată într-o casă nelocuibilă.

În cazurile cînd casa de copii tip familie se lichidează, părinţii-educatori trebuie să elibereze locuinţa acordată (articolul 41/1), în caz de refuz ei sînt evacuaţi, urmînd să li se acorde o altă locuinţă amenajată.

[Partea 2 art.95 introdusă prin Legea nr.391 din 05.12.90]

Articolul 96. Acordarea încăperii de locuit în legătură cu demolarea sau reamenajarea casei (încăperii de locuit)

Dacă casa, în care se află încăperea de locuit, urmează să fie demolată în legătură cu retragerea lotului de pămînt pentru nevoi de stat sau obşteşti, precum şi dacă casa (încăperea de locuit) urmează să fie reamenajată într-o casă nelocuibilă, atunci cetăţenilor, evacuaţi din această casă (încăperea de locuit), le acordă o altă încăpere de locuit amenajată organizaţia de stat, cooperatistă sau o altă organizaţie obştească, căreia i se repartizează lotul de pămînt sau căreia i se transmite casa (încăperea de locuit), ce urmează a fi reamenajată.

În alte cazuri, cînd se demolează o casă, cetăţenilor, evacuaţi din această casă, le acordă o altă încăpere de locuit amenajată organizaţia de stat, cooperatistă sau o altă organizaţie obştească, căreia în aparţine casa, ce urmează să fie demolată, iar în cazul cînd această organizaţie nu poate să acorde o altă încăpere de locuit, o pune la dispoziţie comitetul executiv al Sovietului local de deputaţi ai norodului.

Articolul 97. Acordarea încăperii de locuit în legătură cu evacuarea din case, care sînt în pericol de a se nărui

Dacă casa (încăperea de locuit) este în pericol de a se nărui, cetăţenilor evacuaţi din această casă (încăpere de locuit) li se acordă, printr-o hotărîrre a comitetului executiv al Sovietului local de deputaţi ai norodului, o altă încăpere de locuit amenajată, situată într-o casă a Sovietului local de deputaţi ai norodului sau într-o casă a organizaţiei respective de stat, cooperatiste sau a unei alte organizaţii obşteşti.

Articolul 98. Evacuarea din orăşelele militare, urmînd să se acorde o altă încăpere de locuit

Ofiţerii, praporşicii şi micimanii reangajaţi ai Forţelor Armate ale Uniunii R.S.S. şi persoanele echivalate lor, după trecerea din serviciul militar activ în retragere sau în rezervă, precum şi persoanele, care locuiesc împreună cu dînşii, pot fi evacuaţi din încăperile de locuit,

ocupate de ei în orăşelele militare, urmînd să li se acorde o altă încăpere de locuit amenajată. În acelaşi mod urmează să fie evacuate din orăşelele militare celelalte persoane, care au pierdut legătura cu Forţele Armate ale Uniunii R.S.S.

Articolul 99. Acordarea încăperii de locuit amenajate în legătură cu evacuarea

Încăperea de locuit, acordată cetăţenilor în legătură cu evacuarea, trebuie să fie o încăpere amenajată şi să corespundă cerinţelor articolelor 42-44 din prezentul Cod.

Dacă chiriaşul a ocupat un apartament separat sau mai mult de o cameră, trebuie să i se acorde, respectiv, un apartament separat sau o încăpere cu acelaşi număr de camere.

Dacă chiriaşul a avut spaţiu locativ excedentar, încăperea i se acordă în conformitate cu norma prevăzută în partea întîia a articolului 42 din prezentul Cod, iar chiriaşul sau persoanei, care locuieşte împreună cu dînsul, avînd drept la spaţiu locativ suplimentar, - indicîndu-se seama de dreptul la spaţiu suplimentar.

Încăperea de locuit, acordată cetăţeanului, trebuie să fie menţionată în hotărîrea instanţei judecătoreşti, indicîndu-se adresa acestei încăperi.

[Art.99 al.4 modificat prin L1225/12.07.02, MO110/01.08.02 art.841]

Articolul 100. Evacuarea cetăţenilor, urmînd să li se acorde o altă încăpere de locuit

Pot fi evacuaţi, urmînd să li se acorde o altă încăpere de locuit:

muncitorii şi slujbaşii (împreună cu persoanele care locuiesc cu ei) care au întrerupt relaţiile de muncă cu întreprinderile, instituţiile, organizaţiile din ramurile de cea mai mare importanţă ale economiei naţionale, ce le-au acordat încăperea de locuit, în legătură cu plecarea de la lucru din proprie iniţiativă fără motive întemeiate, sau care au fost concediaţi pentru încălcarea disciplinei de muncă ori pentru săvîrşirea unei infracţiuni. În conformitate cu Bazele legislaţiei cu privire la locuinţe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale listele acestor întreprinderi, instituţii, organizaţii se aprobă de Sovietul Miniştrilor al Uniunii R.S.S. şi de Sovietul Miniştrilor al R.S.S. Moldoveneşti;

cetăţenii, care au primit încăperi de locuit în casele colhozurilor, dacă ei au fost excluşi din rîndurile membrilor colhozului care au plecat din colhoz din proprie iniţiativă;

cetăţenii decăzuţi din drepturile părinteşti, dacă locuiesc împreună cu copiii faţă de care au fost decăzuţi din drepturile părinteşti;

[Alin. introdus prin Legea nr.391 din 05.12.90]

părinţii-educatori, dacă ei sînt înlăturaţi de la educarea copiilor (articolul 41/1).

[Alin. introdus prin Legea nr.391 din 05.12.90]

În conformitate cu Bazele legislaţiei cu privire la locuinţe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale legislaţia Uniunii R.S.S. poate prevedea şi alte cazuri cînd cetăţenilor evacuaţi li se acordă alte încăperi de locuit.

Articolul 101. Acordarea unei alte încăperi de locuit în legătură cu evacuarea

Încăperea de locuit, ce li se acordă cetăţenilor în legătură cu evacuarea, trebuie să corespundă cerinţelor sanitare şi tehnice şi să se afle în raza localităţii respective.

Încăperea de locuit, acordată cetăţeanului, trebuie să fie menţionată în hotărîrea instanţei judecătoreşti cu privire la evacuarea chiriaşului, indicîndu-se adresa acestei încăperi.

Articolul 102. Evacuarea fără a li se acorda cetăţenilor o altă încăpere de locuit

Dacă chiriaşul, membrii familiei lui sau alte persoane, care locuiesc împreună cu dînşii, distrug sistematic sau deteriorează încăperea de locuit, sau n-o folosesc după destinaţie, ori dacă prin încălcarea sistematică a regulilor de convieţuire socialistă fac imposibilă pentru alţii convieţuirea cu dînşii în acelaşi apartament sau aceiaşi casă, iar măsurile

de prevenire şi de înrîurire publică n-au dat nici un rezultat, evacuarea celor vinovaţi la cererea celui care a dat cu chirie încăperea de locuit ori a altor persoane interesate se face a se acorda o altă încăpere de locuit.

[Partea 1 modificată prin Legea nr.391 din 05.12.90]

Persoanele, care urmează să fie evacuate fără a li se acorda o altă încăpere de locuit, pentru că este imposibilă convețuirea în comun, pot fi obligate de instanța judecătorească, ca, în loc de evacuare, să schimbe încăperea ocupată pe o altă încăpere de locuit, indicată de partea, care este interesată să facă schimbul.

Articolul 103. Evacuarea cetățenilor din încăperile de locuit, ocupate fără autorizație

Persoanele, care au ocupat fără autorizație încăperea de locuit, sînt evacuate fără a li se acorda o altă încăpere de locuit, în modul prevăzut în partea a două a articolului 94 din prezentul Cod.

Articolul 104. Consecințele declarării ordinului de repartiție ca fiind nevalabil

În cazul cînd ordinul de repartiție a încăperii de locuit este declarat nevalabil în urma acțiunilor ilegale ale persoanelor, care au primit ordinul de repartiție, ele urmează să fie evacuate fără a li se acorda o altă încăpere de locuit. Dacă cetățenii, înscrişi în ordinul de repartiție, au beneficiat mai înainte de încăperea de locuit în casa fondului obştesc şi de stat de locuințe, trebuie să li se acorde încăperea de locuit, pe care au ocupat-o, ori o altă încăpere de locuit.

Dacă ordinul de repartiție a încăperii de locuit este declarat nevalabil din alte motive, cetățenii, înscrişi în ordinul de repartiție, trebuie să fie evacuați, urmînd să li se acorde încăperea de locuit, ocupată mai înainte, sau o altă încăpere de locuit.

C A P I T O L U L A L T R E I L E A
FOLOSIREA LOCUINȚELOR DE SERVICIU

Articolul 105. Locuințele de serviciu

Locuințele de serviciu sînt destinate pentru domicilierea cetățenilor, care în legătură cu caracterul relațiilor lor de muncă trebuie că trăiască la locul de lucru sau în apropierea lui. Încăperea de locuit se include în categoria locuințelor de serviciu prin hotărîrea comitetului executiv al Sovietului raional, orăşenesc, raional din oraş de deputați ai norodului. În calitate de locuințe de serviciu se repartizează, de regulă, apartamente separate.

Evidența locuințelor de serviciu o țin comitetele executive ale Sovietelor respective raionale, orăşeneşti, raionale din oraşe de deputați ai norodului.

Articolul 106. Lista categoriilor de lucrători, cărora li se pot repartiza locuințe de serviciu

Lista categoriilor de lucrători, cărora li se pot repartiza locuințe de serviciu, este stabilită prin legislația Uniunii R.S.S. şi a R.S.S. Moldoveneşti.

În conformitate cu Bazele legislației cu privire la locuințe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale în cazurile, stabilite de Sovietul Miniştrilor al Uniunii R.S.S., locuințe de serviciu pot fi acordate unor categorii de militari.

Articolul 107. Locuințele de serviciu în casele, ce aparțin colhozurilor

În casele, ce aparțin colhozurilor, includerea încăperilor de locuit în categoria celor de serviciu (inclusiv în casele, în care locatarii au fost instalați pînă la punerea în aplicare a Bazelor legislației cu privire la locuințe a uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale) şi întocmirea listei categoriilor de lucrători, cărora li se pot acorda astfel de încăperi, se fac conform hotărîrii adoptate de adunarea generală a membrilor colhozului sau de adunarea împuterniciților şi aprobate de comitetul executiv al Sovietului raional, orăşenesc, raional din oraş de deputați ai norodului.

Articolul 108. Modul de acordare şi de folosire a locuinţelor de serviciu

Modul de acordare şi de folosire a locuinţelor de serviciu se stabileşte prin legislaţia Uniunii R.S.S., prin prezentul Cod şi prin altă legislaţie a R.S.S. Moldoveneşti.

Hotărîrea cu privire la acordarea locuinţei de serviciu se adoptă de către administraţia întreprinderii, instituţiei, organizaţiei, de către consiliul de conducere al colhozului, de către organele de conducere ale altor organizaţii cooperatiste, ale asociaţiilor lor, de către organele organizaţiilor sindicale şi ale altor organizaţii obşteşti, de către comandamentul unităţii militare, în administrarea cărora se află locuinţele de serviciu.

În conformitate cu hotărîrea adoptată locuinţa de serviciu se acordă pentru folosinţă pe baza unui ordin de repartiţie special, eliberat de comitetul executiv al Sovietului raional, orăşenesc, raional din oraş de deputaţi ai norodului.

Forma ordinului de repartiţie pentru ocuparea locuinţei de serviciu este stabilită de Sovietul Miniştrilor al R.S.S. Moldoveneşti.

La folosirea locuinţelor de serviciu se aplică regulile cu privire la contractul de închiriere a încăperii de locuit, stabilite în articolele 53-64, 68, 75, 84-88, 91-98, 100, 102-104 din prezentul Cod.

Articolul 109. Evacuarea din locuinţe de serviciu

Muncitorii şi slujbaşii, care au întrerupt relaţiile de muncă cu întreprinderea, instituţia, organizaţia, precum şi cetăţenii, excluşi din rîndurile membrilor colhozului sau plecaţi din colhoz din proprie iniţiativă, urmează să fie evacuaţi din locuinţele de serviciu cu toate persoanele, care locuiesc împreună cu dînşii, fără a li se acorda o altă încăpere de locuit.

Articolul 110. Persoanele, care nu pot fi evacuate din locuinţele de serviciu, fără a li se acorda o altă încăpere de locuit

Fără a li si acorda o altă încăpere de locuit nu pot fi evacuaţi din locuinţele de serviciu:

1) invalizii de război şi alţi invalizi din rîndurile militarilor, care au devenit invalizi în urma unei răniri, contuzii ori schilodiri în timpul apărării Uniunii R.S.S. sau în timpul îndeplinirii altor îndatoriri din cadrul serviciului militar, ori în urma unei boli, legate de aflarea pe front;

2) participanţii la Marele Război pentru Apărarea Patriei, care au făcut parte din armata de operaţii;

3) familiile militarilor şi partizanilor, care au căzut în luptă ori au dispărut fără urmă în timpul apărării Uniunii R.S.S. sau în timpul îndeplinirii altor îndatoriri din cadrul serviciului militar;

4) familiile militarilor;

5) invalizii din rîndurile corpului de soldaţi şi de comandă al organelor Ministerului afacerilor interne al Uniunii R.S.S., care au devenit invalizi în urma unei răniri, contuzii ori schilodiri în exerciţiul funcţiunii;

6) persoanele, care au lucrat cel puţin zece ani la întreprinderea, instituţia, organizaţia, care le-a acordat locuinţa de serviciu;

7) persoanele, care au fost eliberate din funcţia de legătură cu care li s-a acordat locuinţa de serviciu, dar care n-au întrerupt relaţiile de muncă cu întreprinderea, instituţia, organizaţia, ce le-a acordat această încăpere;

8) persoanele, concediate în legătură cu lichidarea întreprinderii, instituţiei, organizaţiei ori în legătură cu reducerea numărului sau a statelor de lucrători;

9) pensionarii de bătrîneţe, pensionarii personali;

10) membrii familiei lucrătorului decedat, căruia i s-a acordat locuinţa de serviciu;

11) invalizii de muncă de grupele I şi II, invalizii de grupele I şi II din rîndurile militarilor şi persoanelor echivalate lor;

12) persoanele singure, care locuiesc împreună cu copii minori.

C A P I T O L U L A L P A T R U L E A
FOLOSIREA CĂMINELOR

Articolul 111. Căminele

Pentru domicilierea muncitorilor, slujbaşilor, studenţilor, elevilor precum şi a altor cetăţeni în perioada muncii sau a învăţăturii pot fi folosite căminele. În calitate de cămine se repartizează casele de locuit, special construite sau reamenalate în acest scop. Căminele se dotează cu mobilă, cu alte obiecte de uz casnic şi de menire social-culturală, necesare pentru domiciliere, pentru exercitarea unor activităţi şi pentru odihna cetăţenilor, care locuiesc acolo.

În conformitate cu legislaţia Uniunii R.S.S. regulamentele căminelor se aprobă de către Sovietul Miniştrilor al R.S.S. Moldoveneşti, de către ministerele, comitetele de stat şi departamentele Uniunii R.S.S. de comun acord cu organele sindicale şi comsomoliste respective.

Articolul 112. Modul de acordare şi de folosire a
spaţiului locativ în cămine

Modul de acordare şi de folosire a spaţiului locativ în cămine este stabilit prin legislaţia Uniunii R.S.S., prin prezentul Cod şi din altă legislaţie a R.S.S. Moldoveneşti.

Spaţiul locativ din cămine li se acordă muncitorilor, slujbaşilor, studenţilor, elevilor şi altor cetăţeni pentru timpul lucrului sau învăţăturii conform unei hotărîri comune a administraţiei, comitetului sindical şi comitetului comsomolist ale întreprinderii, instituţiei, organizaţiei, respectîndu-se norma stabilită pentru cămine.

Pe baza hotărîrii cu privire la acordarea spaţiului locativ administraţia eliberează ordinului de repartiţie pentru ocuparea spaţiului locativ în cămin.

Persoanelor, care s-au retras din cămin în legătură cu încorporarea la serviciul militar în termen, trebuie să li se acorde din nou spaţiul locativ în cămin în cazul cînd după terminarea serviciului militar ele se întorc la aceiaşi întreprindere, instituţie, organizaţie sau aşezămînt de învăţămînt.

Articolul 113. Evacuarea din cămine

Lucrătorii sezonieri, temporari, care au încetat să lucreze, şi persoanele, care au lucrat pe baza contractului de muncă pe termen, precum şi persoanele, care şi-au urmat studiile la instituţii de învăţămînt şi s-au retras din ele, urmează să fie evacuate fără a li se acorda o altă încăpere de locuit, din căminul, unde li s-a acordat spaţiul locativ, cînd au lucrat sau au învăţat.

Alţi lucrători ai întreprinderilor, instituţiilor, organizaţiilor, care s-au instalat în cămin în legătură cu lucrul lor, pot fi evacuaţi fără a li se acorda o altă încăpere de locuit în cazul cînd pleacă de la lucru din proprie iniţiativă fără motive întemeiate, cînd sînt concediaţi pentru încălcarea disciplinei de muncă ori pentru săvîrşirea unei infracţiuni. Persoanele, care au încetat să lucreze din alte motive precum şi persoanele, enumerate în articolul 110 din prezentul Cod, pot fi evacuate numai cu condiţia ca să li se acorde o altă încăpere de locuit.

Articolul 113/1. Folosirea spaţiului locativ din căminele
aflate la balanţa întreprinderilor
reorganizate şi privatizate

Reorganizarea întreprinderii de stat, la balanţa căreia se află cămine, într-o altă formă organizatorico-juridică şi privatizarea ei ulterioară nu constituie temei pentru rezilierea contractelor de închiriere a spaţiului locativ din aceste cămine.

Întreprinderea reorganizată şi privatizată este succesorul de drepturi şi obligaţiuni privind utilizarea căminelor şi respectarea contractelor de închiriere ce rezultă din aceasta.

Folosirea spațiului locativ şi evacuarea din căminele aflate la balanța întreprinderilor reorganizate şi privatizate se pot efectua în temeiul şi în modul stabilit de prezentul Cod.

[Art.113/1 introdus prin Legea nr.567-XIII din 22.07.95]

CAPITOUL AL CINCILEA
ASIGURAREA CETĂȚENIOR CU ÎNCĂPERI DE LOCUIT ÎN CASELE COOPERATIVELOR DE CONSTRUIRE A LOCUINȚELOR ŞI FOLOSIREA ACESTOR ÎNCĂPERI

Articolul 114. Dreptul la obținerea încăperii de locuit în casele cooperativelor de construire a locuințelor

Cetățenii, care au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit sînt în drept să se înscrie în cooperativa de construire a locuințelor şi să primească în această cooperativă un apartament.

Articolul 115. Modul de evidență a cetățenilor, care doresc să devină membri ai unei cooperative de construire a locuințelor

Modul de evidență a cetățenilor, care doresc să devină membri ai unei cooperative de construire a locuințelor, este stabilit prin legislația Uniunii R.S.S., prin prezentul Cod şi prin altă legislație a R.S.S. Moldovenești.

Luarea la evidență a cetățenilor, care doresc să devină membri au unei cooperative de construire a locuințelor, se efectuează printr-o hotărîre a comitetului executiv al Sovietului local de deputați ai norodului de la locul de trai al acestor cetățeni sau printr-o hotărîre comună a administrației şi a comitetului sindical ale întreprinderii, instituției, organizației, pe lîngă care se organizează cooperativa, la locul lor de lucru.

Cetățenii, care au părăsit lucrul la aceste întreprinderi, instituții, organizații în legătură cu trecerea la pensie, precum şi familiile lucrătorilor, decedați ca urmare a unui accident în producție sau unei boli profesionale, se iau la evidență la fel ca şi muncitorii şi slujbaşii acestor întreprinderi, instituții, organizații.

Articolul 116. Condițiile de primire a cetățenilor în rîndul membrilor cooperativei de construire a locuințelor

Condițiile de primire a cetățenilor în rîndul membrilor cooperativei de construire a locuințelor se stabilesc prin legislația Uniunii R.S.S., prin prezentul Cod şi prin altă legislație a R.S.S. Moldovenești.

În cooperativa de construire a locuințelor pot fi primite persoanele care au împlinit 18 ani, locuiesc permanent în centrul populat, unde se organizează cooperativa de construire a locuințelor, şi au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit.

Legislația Uniunii R.S.S. şi a R.S.S. Moldovenești poate prevedea şi alte condiții şi temeiuri pentru primirea în rîndul membrilor cooperativei de construire a locuințelor.

Articolul 117. Modul de organizare şi de activitate a cooperativelor de construire a locuințelor

Cooperativele de construire a locuințelor se organizează pe lîngă direcția sau secția respectivă a comitetului executiv al Sovietului local de deputați ai norodului sau pe lîngă întreprindere, instituție, organizație.

Modul de organizare şi de activitate a cooperativelor de construire a locuințelor se stabileşte prin legislația Uniunii R.S.S., prin Statutul-model al cooperativei de construire a locuințelor şi prin altă legislație a R.S.S. Moldovenești.

Statutul-model al cooperativei de construire a locuințelor se aprobă de către Sovietul Miniştrilor al R.S.S. Moldovenești.

Cooperativa de construire a locuințelor funcționează pe baza statutului, adoptat de adunarea generală a persoanelor, care se înscriu în cooperativă în conformitate cu Statul-

model al cooperativei de construire a locuinţelor. Statutul cooperativei de construire a locuinţelor urmează să fie înregistrat la comitetul executiv al Sovietului local de deputaţi ai norodului de la locul în care se organizează cooperativa.

Cetăţenii, incluşi în lista persoanelor, care urmează să fie înscrise în cooperativa de construire a locuinţelor, listă aprobată de către comitetul executiv al Sovietului de deputaţi ai norodului, se consideră membri ai cooperativei respective din momentul înregistrării statutului.

Cetăţenii, primiţi în cooperativa de construire a locuinţelor, care funcţionează de acum, se consideră membri ai ei din momentul aprobării hotărîrii adunării generale de către comitetul executiv respectiv al Sovietului de deputaţi ai norodului.

Cooperativele de construire a locuinţelor efectuează exploatarea şi reparaţia caselor de locuit, ce le aparţin cu drept de proprietate cooperatistă.

Articolul 118. Controlul Sovietelor locale de deputaţi ai norodului asupra activităţii cooperativelor de construire a locuinţelor

Comitetele executive ale Sovietelor locale de deputaţi ai norodului exercită controlul asupra activităţii cooperativelor de construire a locuinţelor, asupra exploatării şi reparării caselor, ce le aparţin. Comitetul executiv al Sovietului raional, orăşenesc, raional din oraş de deputaţi ai norodului este în drept să anuleze hotărîrea adunării generale sau a consiliului de conducere al cooperativei, dacă ea este în contradicţie cu legislaţia.

Articolul 119. Ajutorul acordat de stat cooperativelor de construire a locuinţelor

Statul le acordă cooperativelor de construire a locuinţelor ajutor la exploatarea şi reparaţia caselor, cele aparţin, precum şi la asigurarea cu încăperi de locuit a membrilor cooperativei de construire a locuinţelor pentru perioada reparaţiei capitale, cînd reparaţia nu poate fi efectuată fără evacuarea cetăţenilor, care locuiesc în aceste case.

Articolul 120. Transmiterea către cooperativa de construire a locuinţelor a unei case de locuit de valoare egală în locul celei care urmează să fie demolată

Dacă casa, ce aparţine cooperativei de construire a locuinţelor, urmează să fie demolată în legătură cu retragerea lotului de pămînt pentru nevoile de stat sau obşteşti, cooperativei i se dă în proprietate în schimbul casei demolate o casă de locuit de valoare egală.

Articolul 121. Acordarea încăperii de locuit membrului cooperativei de construire a locuinţelor

Persoanei, primite în cooperativa de construire a locuinţelor, i se acordă în baza hotărîrii adunării generale a membrilor cooperativei, aprobate de către comitetul executiv al Sovietului raional orăşenesc, raional din oraş de deputaţi ai norodului, un apartament separat, alcătuit dintr-o cameră sau cîteva camere, potrivit cu numărul membrilor familiei sale, cu suma cotei de participare, depusă de ea, şi cu mărimea-limită a spaţiului locativ, prevăzută în Statutul model al cooperativei de construire a locuinţelor.

În apartamentele casei cooperativei de construire a locuinţelor se instalează locatarii pe baza ordinelor de repartiţie, eliberate de comitetul executiv al Sovietului raional, orăşenesc, raional din oraş de deputaţi ai norodului. Refuzul de a elibera ordinul de repartiţie poate fi atacat pe cale judiciară.

Articolul 122. Schimbul încăperii de locuit, ocupate de un membru al cooperativei, pe o altă încăpere de locuit. Partajul încăperii de locuit

Membrul cooperativei este în drept, cu consimțământul membrilor familiei, care locuiesc împreună cu dînsul, şi cu permisiunea comitetului executiv al Sovietului raional, orăşenesc, raional din oraş de deputaţi ai norodului, să schimbe încăperea de locuit, ocupată de el, pe o altă încăpere de locuit din casele Sovietelor locale, organizațiilor de stat, cooperatiste şi altor organizații obşteşti, precum şi din casele altor cooperative de construire a locuințelor, ce se află atît în acelaşi centru populat, în care locueşte dînsul, cît şi în alte centre populate, cu condiția ca persoana, care se instalează în casa cooperativei de construire a locuințelor, să fie primită în cooperativă, respectîndu-se modul stabilit.

Dacă membrul cooperativei şi membrii familiei lui n-au ajuns la înțelegerea asupra schimbului, atunci membrul cooperativei, precum şi membrul familiei lui, căruia i se recunoaşte dreptul la o parte din părțile sociale acumulate, este în drept să ceară pe cale judiciară schimbul forțat al încăperii ocupate pe încăperi în diferite case (apartamente).

Schimbul nu se admite în cazurile, indicate în articolul 70 din prezentul Cod.

Membrul cooperativei şi soțul lui, căruia i se recunoaşte dreptul la o parte din părțile sociale acumulate, este în drept să ceară după desfacerea căsătoriei partajul încăperii de locuit ocupate, dacă li se pot repartiza camere izolate separate.

Articolul 123. Stabilirea drepturilor şi obligațiilor locative ale membrului cooperativei de construire a locuințelor

Drepturile şi obligațiile membrului cooperativei de construire a locuințelor, precum şi ale membrilor familiei lui, condițiile folosirii şi temeiurile pentru încetarea folosirii încăperilor de locuit sînt stabilite în statutul cooperativei.

Modul de închiriere a încăperii de locuit şi de instalare în ea a locatarilor temporari, condițiile menținerii dreptului la apartament în favoarea membrului temporar absent al cooperativei şi a membrilor familiei lui, modul de folosire a încăperii de locuit la împărțirea părților sociale acumulate şi alte condiții de folosire a încăperilor de locuit în casa cooperativei de construire a locuințelor trebuie să fie prevăzute în statutul cooperativei de construire a locuințelor.

Articolul 124. Temeiurile pentru excluderea din cooperativa de construire a locuințelor

Membrul cooperativei de construire a locuințelor poate fi exclus din cooperativă în cazurile:

1) prezentării unor date, ce nu corespund realității şi care au servit drept bază pentru primirea în cooperativă;

2) distrugerii sau determinării sistematice a încăperii de locuit ori folosirii ei contrar destinației sau încălcării sistematice a regulilor de convețuire socialistă, cea ce face imposibil pentru alții domicilierea împreună cu membrul cooperativei în acelaşi apartament sau în aceiaşi casă, dacă măsurile de prevenire şi de înrîurire obştească s-au dovedit a fi zadarnice;

3) lipsirii de drepturile de părinte, dacă domicilierea lui împreună cu copiii, față de care el a fost lipsit de drepturile de părinte, este declarată imposibilă;

4) în alte cazuri, prevăzute de statutul cooperativei de construire a locuințelor.

C A P I T O L U L A L Ş A S E L E A
FOLOSIREA ÎNCĂPERILOR DE LOCUIT ÎN CASELE FONDULUI INDIVIDUAL DE LOCUINŢE

Articolul 125. Folosirea casei de locuit, ce aparţine cetăţeanului cu drept de proprietate personală

Cetăţenii, care au în proprietate personală o casă de locuit (o parte de casă), se folosesc de ea pentru domicilierea personală şi domicilierea membrilor familiilor lor. Ei sînt în drept să instaleze în casă alţi cetăţeni, precum şi s-o deie cu chirie pe baza condiţiilor şi în modul, stabilite prin legislaţia Uniunii R.S.S., prin prezentul Cod şi prin altă legislaţie a R.S.S. Moldoveneşti.

Mărimea-limită a casei de locuit (a părţii de casă), ce aparţine cetăţeanului cu drept de proprietate personală, precum şi modul de folosire a casei de locuit, ce constituie proprietate comună prin cotă de participare, sînt stabilite de Codul civil al R.S.S. Moldoveneşti.

Articolul 126. Obligaţiile proprietarului de a asigura păstrarea în bune condiţii a casei

Cetăţenii, care au în proprietate personală o casă de locuit, sînt obligaţi să asigure păstrarea ei în bune condiţii, să facă pe contul lor reparaţia curentă şi cea capitală, să ţină în ordine teritoriul de lîngă casă.

Dacă cetăţeanul se comportă fără spirit gospodăresc faţă de casa ce-i aparţine, apar consecinţele, prevăzute în articolul 138 din Codul civil al R.S.S. Moldoveneşti.

Articolul 127. Ajutorul, acordat de stat la reparaţia şi amenajarea caselor de locuit, ce aparţin cetăţenilor cu drept de proprietate personală

Statul le acordă cetăţenilor, care au case de locuit în proprietate personală, ajutor la reparaţia şi amenajarea lor. Reparaţia caselor, ce aparţin cetăţenilor, se poate efectua, la dorinţa lor, de către întreprinderile de deservire socială a populaţiei.

Articolul 128. Exercitarea controlului de către Sovietele locale de deputaţi ai norodului asupra întreţinerii caselor, ce aparţin cetăţenilor cu drept de proprietate personală

Comitetele executive ale Sovietelor locale de deputaţi ai norodului exercită controlul asupra întreţinerii caselor, ce aparţin cetăţenilor cu drept de proprietate personală.

Articolul 129. Garanţiile drepturilor cetăţenilor, care au o casă de locuit în proprietate personală

Casele de locuit, aflate în proprietatea personală a cetăţenilor, nu le pot fi retrase, proprietarul nu poate fi lipsit de dreptul de a folosi casa de locuit, cu excepţia cazurilor, stabilite prin legislaţia Uniunii R.S.S. şi R.S.S. Moldoveneşti.

Articolul 130. Drepturile şi obligaţiile membrilor familiei şi foştilor membri ai familiei proprietarului casei de locuit

Membrii familiei proprietarului casei de locuit (articolul 56 din prezentul Cod), instalaţi de el în casa ce-i aparţine, sînt în drept de a se folosi, la fel ca şi dînsul, de încăperile din casă, dacă în timpul instalării lor nu s-a prevăzut altceva. Ei sînt în drept să-i instaleze pe copiii lor minori în încăperea, ce le-a fost acordată de către proprietar; instalarea altor membri ai familiei se admite numai cu consimţămîntul proprietarului. Dreptul de folosire a încăperii se menţine pentru aceste persoane şi în cazul încetării raporturilor familiale cu proprietarul casei de locuit.

Litigiile dinte proprietar, membrii familiei lui şi foştii membri ai familiei lui cu privire la modul de folosire a încăperii şi la proporţiile de participare la cheltuieli se soluționează pe cale judiciară.

Articolul 131. Evacuarea membrului familiei sau a fostului membru al familiei proprietarului casei de locuit

Membrul familiei sau fostul membru al familiei proprietarului casei de locuit poate fi evacuat din încăperea de locuit fără a i se acorda o altă încăpere de locuit, atunci cînd există temeiurile, prevăzute în partea întîia a articolului 102 din prezentul Cod.

Articolul 132. Încheierea contractului de închiriere a încăperii de locuit în casele, ce aparțin cetățenilor cu drept de proprietate personală

Cetățeanul, care are în proprietate personală o casă de locuit, este în drept să închirieze această casă sau o parte din casă unui alt cetățean.

Termenul de valabilitate a contractului de închiriere a încăperii de locuit şi alte condiţii de folosire a încăperii de locuit se stabilesc printr-un acord între părţi, dacă altceva nu este prevăzut de legislație.

Contractul de închiriere a încăperii de locuit în casele, ce aparţin cetățenilor cu drept de proprietate personală, se încheie în scris şi se înregistrează la comitetul executiv al Sovietului local respectiv de deputați ai norodului.

Articolul 133. Plata pentru folosirea încăperii de locuit şi pentru serviciile comunale în casele, ce aparţin cetățenilor cu drept de proprietate personală

Plata pentru folosirea încăperii de locuit în casele, ce aparţin cetățenilor cu drept de proprietate personală, se stabileşte printr-un acord între părți, dacă ea nu poate depăşi tarifurile-limită, stabilite pentru aceste case de Sovietul Miniştrilor al R.S.S. Moldoveneşti.

Plata pentru serviciile comunale se încasează, în afară de chirie, potrivit tarifurilor aprobate în modul stabilit.

Termenele de plată pentru folosirea încăperii de locuit şi pentru serviciile comunale se stabilesc printr-un acord între părți.

Articolul 134. Dreptul chiriaşului la instalarea membrilor familiei sale

Chiriaşul încăperii de locuit din casa, ce aparține cetățeanului cu drept de proprietate personală, este în drept să instaleze pe copiii săi minori în încăperea ce i-a fost închiriată. Dacă chiriaşul ocupă o încăpere izolată, el este în drept, cu consimțământul membrilor familiei care locuiesc împreună cu el, să instaleze de asemenea pe soțul său şi pe părinții inapți pentru muncă.

Instalarea altor persoane se admite numai cu consimțământul proprietarului casei şi al membrilor familiei chiriaşului, care locuiesc împreună cu dînsul.

Articolul 135. Modificarea contractului de închiriere

Modificarea contractului de închiriere în casele, ce aparţin cetățenilor cu drept de proprietate personală, se admite numai printr-un acord între părinți, cu excepția cazurilor, prevăzute în articolul 134 din prezentul Cod.

În caz de deces al chiriaşului proprietarul casei este obligat să încheie pe termenul rămas un contract de închiriere cu unul din membrii majori ai familiei decedatului, care locuesc în încăperea închiriată.

Articolul 136. Schimbul încăperilor de locuit în casele, ce aparţin cetățenilor cu drept de proprietate personală

Chiriaşul încăperii de locuit din casa, ce aparține cetățeanului cu drept de proprietate personală, este în drept, cu consimțământul proprietarului casei, să schimbe încăperea de locuit, ocupată de el, cu încăperea de locuit, ocupată de un alt chiriaş din

această casă sau dintr-o casă, ce aparţine unui cetăţean cu drept de proprietate personală, transmiţîndu-se reciproc drepturile şi obligaţiile potrivit contractelor de închiriere.

Pentru schimbul încăperii de locuit este necesar consimţămîntul în scris al membrilor majori ai familiei chiriaşului, care locuiesc împreună cu dînsul, inclusiv al celor ce lipsesc temporar, cărora li se menţine dreptul la spaţiul locativ.

Refuzul proprietarului casei de a-şi da consimţămîntul pentru schimbul încăperilor de locuit nu poate fi contestat de către chiriaş pe cale judiciară.

Articolul 137. Evacuarea chiriaşului pentru timpul reparaţiei capitale

În cazul cînd este necesar să se efectueze reparaţia capitală a casei, ce aparţine cetăţeanului cu drept de proprietate personală, dacă reparaţia nu poate fi efectuată fără evacuarea persoanelor, care locuiesc în casă, proprietarul casei este în drept să ceară evacuarea chiriaşilor.

Cetăţeanul, căruia în aparţine casa cu drept de proprietate personală, nu este obligat să-i acorde chiriaşului pentru timpul reparaţiei capitale o altă încăpere.

În cazul cînd chiriaşul refuză să elibereze încăperea de locuit proprietarului casei este în drept se ceară evacuarea lui pe cale judiciară.

După terminarea reparaţiei proprietarul casei este obligat să le acorde persoanelor evacuate încăperea pe care ele o ocupau mai înainte sau o încăpere de valoare egală în casa ce-i aparţine, cu excepţia cazurilor, cînd în conformitate cu planul de restructurare a casei, aprobat de comitetul executiv al Sovietului local de deputaţi ai norodului, încăperea de locuit, ocupată de chiriaş, nu se va păstra.

Articolul 138. Dreptul chiriaşului la prelungirea contractului de închiriere (reconducţia) a încăperii de locuit

După ce a expirat termenul contractului de închiriere a încăperii de locuit din casa, ce aparţine cetăţeanului cu drept de proprietate personală, chiriaşul are dreptul la prelungirea contractului.

Proprietarul casei este în drept să refuze de a prelungi contractul, prevenindu-l despre aceasta pe chiriaş cu trei luni înainte de expirarea termenului contractului, dacă încăperea este necesară pentru domicilierea proprietarului casei şi a membrilor familiei lui, precum şi în cazul neîndeplinirii sistematice de către chiriaş a obligaţiilor conform contractului. Dacă se naşte un litigiu, chestiunea se rezolvă pe cale judiciară. Chiriaşul nu este în drept să ceară prelungirea contractului, dacă contractul a fost încheiat pe un termen de cel mult un an cu angajamentul de a elibera încăperea după expirarea acestui termen.

Articolul 139. Desfacerea contractului de închiriere a încăperii de locuit de către chiriaş

Chiriaşul încăperii de locuit din casa, ce aparţine cetăţeanului cu drept de proprietate personală, are dreptul în orice moment să desfacă contractul de închiriere a încăperii de locuit.

Articolul 140. Desfacerea contractului de închiriere a încăperii de locuit la cererea proprietarului casei

Dacă contractul de închiriere a încăperii de locuit a fost încheiat fără indicarea unui termen, proprietarul casei este în drept să ceară desfacerea lui pe cale judiciară, cînd încăperea închiriată este necesară pentru domicilierea proprietarului casei şi a membrilor familiei lui. Despre desfacerea contractului chiriaşul trebuie să fie prevenit cu trei luni înainte.

Dacă în mod sistematic chiriaşul nu plăteşte pentru folosirea încăperii de locuit şi pentru serviciile comunale, precum şi în temeiurile, prevăzute în partea întîia a articolului 102 din prezentul Cod, proprietarul este în drept în orice moment

să ceară desfacerea contractului.

Dacă acțiunea contractului a încetat, chiriaşul, care a refuzat să elibereze încăperea, urmează să fie evacuat împreună cu toate persoanele care domiciliază cu el, pe cale judiciară, fără a i se acorda o altă încăpere de locuit.

Articolul 141. Modificarea sau desfacerea contractului
de închiriere în cazul trecerii dreptului
de proprietate asupra casei la o altă persoană

În cazul cînd dreptul de proprietate asupra casei, în care se află încăperea închiriată, trece la o altă persoană, contractul de închiriere rămîne în vigoare pînă la expirarea termenului indicat în el.

Dacă contractul de închiriere este încheiat fără indicarea termenului, noul proprietar al casei poate să-l desfacă în temeiurile şi în modul, indicate în articolele 138 şi 140 din prezentul Cod.

Articolul 142. Dreptul la folosirea pe viață a încăperii
de locuit în casele, ce aparțin cetățenilor
cu drept de proprietate personală

Dreptul la folosirea pe viață a încăperii de locuit în casa, ce aparține cetățeanul cu drept de proprietate personală, precum şi condițiile şi modul de folosire a acestei încăperi se stabilesc prin Codul civil al R.S.S. Moldoveneşti.

Articolul 143. Asigurarea cu încăperi de locuit a cetățenilor, ale
căror case urmează să fie demolate în legătură cu
retragerea loturilor de pămînt

În cazul demolării caselor de locuit, aflate în proprietatea personală a cetățenilor, în legătură cu retragerea loturilor de pămînt pentru nevoile de stat şi obşteşti, acestor cetățeni şi membrilor familiilor lor, precum şi altor cetățeni, care locuesc în permanență în aceste case, li se repartizează potrivit normelor stabilite locuințe în casele fondului obştesc şi de stat de locuințe. Afară de aceasta, proprietarilor acestor case de locuit, la dorința lor, fie că li se plăteşte costul caselor, construcțiilor şi instalațiilor demolate, fie că li se acordă dreptul de a folosi materialele rezultate din demolarea acestor case, construcții şi instalații, după cum vor găsi ei de cuviință. La dorința cetățenilor comitetele executive ale Sovietelor locale de deputați ai norodului le asigură (în loc de a li se acorda locuințe) posibilitatea de a se înscrie cu prioritate într-o cooperativă de construcție a locuințelor şi de a primi apartamente.

În conformitate cu Bazele legislației cu privire la locuințe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale modul de acordare a locuințelor, mărimea şi modul de compensare a costului caselor, construcțiilor şi instalațiilor demolate sînt stabilite de Sovietul Miniştrilor al Uniunii R.S.S.

Articolul 144. Mutarea caselor de locuit şi a construcțiilor,
care urmează să fie demolate

La dorința cetățenilor casele de locuit şi construcțiile, care le aparțin şi care urmează să fie demolate, pot fi mutate şi restabilite într-un alt loc.

În conformitate cu Bazele legislației cu privire la locuințe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale condițiile în care se efectuează mutarea caselor, construcțiilor şi instalațiilor, sînt stabilite de Sovietul Miniştrilor al Uniunii R.S.S.

Articolul 145. Construirea într-un alt loc a caselor de locuit,
construcțiilor şi instalațiilor pentru cetățenii,
ale căror case urmează să fie demolate

În conformitate cu Bazele legislației cu privire la locuințe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale în cazurile, stabilite de Sovietul Miniştrilor al Uniunii R.S.S., pentru

cetățenii, ale căror case urmează să fie demolate, se construesc, la dorința lor, case de locuit, construcții şi instalații într-un alt loc şi ele se trec în proprietatea personală a acestor cetățeni. În acest caz nu se compensează costul caselor de locuit, construcțiilor şi instalațiilor demolate.

S E C Ț I U N E A IV
ASIGURAREA PĂSTRĂRII ÎN BUNE CONDIȚII (INTEGRITĂȚII) A FONDULUI DE LOCUINȚE, EXPLOATAREA ŞI REPARAȚIA LUI

Articolul 146. Asigurarea păstrării în bune condiții a fondului de locuințe

Organele de stat şi obşteşti, întreprinderile, instituțiile, organizațiile, persoanele cu funcții de răspundere sînt obligate să aibă grijă de păstrarea în bune condiții a fondului de locuințe şi de îmbunătățirea gradului de confort al locuințelor.

Întreprinderile, instituțiile, organizațiile, pe balanța cărora se află fondul locativ, poartă răspundere pentru păstrarea lui în bune condiții.

Articolul 147. Obligațiile celui ce dă cu chirie încăperea de locuit în ce priveşte asigurarea păstrării în bune condiții a fondului de locuințe

Cel ce dă cu chirie încăperea de locuit este obligat să facă la timp reparația caselor de locuit, să asigure funcționarea neîntreruptă a instalațiilor tehnice ale caselor şi încăperilor de locuit, întreținerea cuvenită a scărilor şi a altor locuri de folosință în comun din case şi a teritoriului de lîngă casă.

Reparația capitală a fondului de locuințe, lichidarea defecțiunilor în funcționarea utilajului tehnic din casele de locuit şi reparația curentă a încăperilor de locuit, pe care urmează să le facă cel ce le dă cu chirie, se efectuează în conformitate cu regulile şi normele de exploatare tehnică a fondului de locuințe.

Dacă cel ce dă cu chirie încăperea de locuit nu-şi îndeplineşte obligațiile privind reparația în cazuri de necesitate urgentă, aceasta îi dă chiriaşului încăperii de locuit dreptul de a efectua reparația şi de a pune în socoteală costul ei pe contul chiriei.

Articolul 148. Obligațiile cetățenilor în ce priveşte păstrarea în bune condiții a caselor de locuit

Cetățenii sînt obligați să păstreze în bune condiții încăperile de locuit, să aibă o atitudine plină de grijă față de instalațiile de tehnică sanitară şi alte instalații, față de obiectele amenajării, să respecte regulile de întreținere a casei de locuit şi a teritoriului de lîngă casă, regulile de securitate contra incendiilor, să respecte curățenia şi ordinea pe scări, în cabinele ascensoarelor, în coliviile de scară şi în alte locuri de folosință în comun. Chiriaşii încăperilor de locuit sînt datori, de baza condițiilor şi în modul stabilite prin legislația R.S.S. Moldoveneşti, să facă reparația curentă a încăperilor de locuit pe contul lor, iar cînd eliberează încăperea - s-o predee în starea cuvenită.

Articolul 149. Acordarea de ajutor de către Sovietele locale de deputați ai norodului, de către întreprinderi, instituții, organizații la efectuarea de către cetățeni a reparației curente a încăperilor de locuit

Comitetele executive ale Sovietelor locale de deputați ai norodului acordă ajutor cetățenilor la efectuarea reparației curente a încăperilor de locuit.

Întreprinderile, instituțiile, organizațiile, la balanța cărora se află fondul de locuințe, acordă de asemenea ajutor cetățenilor la efectuarea reparației curente a încăperilor de locuit.

Articolul 150. Respectarea regulilor şi normelor unice de exploatare şi reparaţie a fondului locativ

Fondul obştesc şi de stat de locuinţe, precum şi fondul cooperativelor de construire a locuinţelor se exploatează şi se repară, respectîndu-se în mod obligator regulile şi normele unice de exploatare şi reparaţie a fondului de locuinţe.

Articolul 151. Exploatarea şi reparaţia fondului de stat de locuinţe în oraşe şi în aşezările de tip orăşenesc

În conformitate cu Bazele legislaţiei cu privire la locuinţe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale în oraşe şi în aşezările de tip orăşenesc fondul de stat de locuinţe (indiferent de apartenenţa lui departamentală) se exploatează şi se repară de către serviciile unice de exploatare a locuinţelor şi de către serviciile unice de reparaţii-construcţii, procedîndu-se în modul stabilit de Sovietul Miniştrilor al Uniunii R.S.S. şi de Sovietul Miniştrilor al R.S.S. Moldoveneşti.

Articolul 152. Deservirea tehnică şi reparaţia caselor fondului obştesc şi de locuinţe şi a caselor cooperativelor de construire a locuinţelor

Serviciile de stat de exploatare a locuinţelor şi de reparaţii-construcţii înfăptuiesc potrivit contractului deservirea tehnică şi reparaţia caselor fondului obştesc de locuinţe şi a caselor ce aparţin cooperativelor de construire a locuinţelor.

Articolul 153. Organizaţia exploatării şi a reparaţiei caselor de locuit, care aparţin colhozurilor, sovhozurilor şi altor întreprinderi, instituţii, organizaţii, aflate în localităţile săteşti

Exploatarea şi reparaţia caselor de locuit, care aparţin colhozurilor, sovhozurilor şi altor întreprinderi, instituţii, organizaţii, aflate în localităţile săteşti, se efectuează de către serviciile lor de exploatare a locuinţelor şi de reparaţii-construcţii. În cazul cînd nu există asemenea servicii, exploatarea şi reparaţia caselor susmenţionate se pun în sarcina organizaţiilor de exploatare a locuinţelor şi de reparaţii-construcţii ale Sovietelor locale de deputaţi ai norodului.

Articolul 154. Finanţarea cheltuielilor pentru exploatarea şi reparaţia fondului de stat de locuinţe

Cheltuielile pentru exploatarea şi reparaţia (curentă şi capitală) a fondului de locuinţe al Sovietelor locale de deputaţi ai norodului sînt finanţate pe sama mijloacelor organizaţiilor de exploatare a locuinţelor iar în cazul cînd aceste mijloace sînt insuficiente - pe sama bugetului de stat.

Cheltuielile pentru exploatarea şi reparaţia curentă a fondului departamental de locuinţe sînt finanţate pe cama mijloacelor organizaţiilor de exploatare a locuinţelor, subordonate întreprinderilor instituţiilor, organizaţiilor, iar în cazul cînd aceste mijloace sînt insuficiente - pe cama mijloacelor întreprinderilor, instituţiilor, organizaţiilor respective. Reparaţia capitală a fondului departamental de locuinţe se efectuează pe sama mijloacelor, destinate pentru aceste scopuri, ale întreprinderilor, instituţiilor, organizaţiilor respective.

Articolul 155. Finanţarea cheltuielilor pentru exploatarea şi reparaţia fondului obştesc de obştesc de locuinţe şi a fondului cooperativelor de construire a locuinţelor

Cheltuielile pentru exploatarea şi reparaţia fondului obştesc de locuinţe sînt finanţate pe sama mijloacelor proprii ale proprietarilor fondului.

Cheltuielile pentru exploatarea şi reparaţia caselor ce aparţin cooperativelor de construire a locuinţelor sînt finanţate pe sama mijloacelor cooperativelor.

Articolul 156. Finanțarea cheltuielilor pentru exploatarea
şi reparația construcțiilor nelocuibile şi
a încăperilor nelocuibile din casele de locuit

De cheltuielile legate de exploatarea şi reparația unor construcții nelocuibile şi încăperi nelocuibile din casele de locuit, care se află la balanța organizațiilor de exploatare a locuințelor şi sînt destinate comerțului, deservirii sociale şi altor nevoi cu caracter neindustrial, precum şi asigurarea tehnico-materială a exploatării şi reparației lor se ține cont la planificarea activității economice a organizațiilor de exploatare a locuințelor.

Articolul 157. Asigurarea tehnico-materială a exploatării
şi reparației fondului de locuințe

În conformitate cu Bazele legislației cu privire la locuințe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale resursele tehnico-materiale necesare pentru exploatarea şi reparația fondului obştesc şi de stat de locuințe şi a fondului cooperativelor de construire a locuințelor se repartizează, în conformitate cu normele consumului lor, Sovietului Miniştrilor al R.S.S. Moldoveneşti, ministerelor, comitetelor de stat şi departamentelor Uniunii R.S.S. în modul, stabilit de Sovietul Miniştrilor al Uniunii R.S.S.

S E C Ț I U N E A V
RĂSPUNDEREA PENTRU ÎNCĂLCAREA LEGISLAȚIEI CU PRIVIRE LA LOCUINȚE

Articolul 158. Răspunderea pentru folosirea necorespunzătoare
a fondului de locuințe şi pentru alte încălcări
ale legislației cu privire la locuințe

Persoanele ce s-au făcut vinovate:

de încălcarea modului de luare la evidență a cetățenilor, care au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit, a modului de scoatere de la evidență şi de acordare a încăperilor de locuit cetățenilor;

de încălcarea termenelor stabilite de instalare în casele de locuit şi în încăperile de locuit;

de încălcarea regulilor folosirii încăperilor de locuit, întreținerii sanitare a locurilor de folosință în comun, a coliviilor de scară, a ascensoarelor, scărilor, teritoriilor de lîngă case;

de reamenajarea şi resistematizarea neautorizată a caselor de locuit şi a încăperilor de locuit şi de folosirea lor contrar destinației lor;

de încălcarea regulilor exploatării caselor de locuit, a încăperilor de locuit şi a instalațiilor tehnice şi de întreținerea lor fără spirit gospodăresc;

de deteriorarea caselor de locuit, a încăperilor de locuit, a instalațiilor şi a obiectelor lor de amenajare, -

poartă răspundere penală, administrativă sau altă răspundere în conformitate cu legislația Uniunii R.S.S. şi a R.S.S. Moldoveneşti.

În conformitate cu Bazele legislației cu privire la locuințe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale legislația Uniunii R.S.S. poate să stabilească răspunderea şi pentru alte încăperi ale legislației cu privire la locuințe.

Articolul 159. Compensarea daunei pricinuite fondului de locuințe

Întreprinderile, instituțiile, organizațiile, precum şi cetățenii, care au pricinuit daune caselor de locuit, încăperilor de locuit, instalațiilor tehnice, obiectelor amenajării sau zonelor verzi pe loturile din vecinătatea caselor, au obligația de a compensa dauna pricinuită.

Compensarea daunei se efectuează în proporțiile şi în modul, stabilite prin legislația civilă a Uniunii R.S.S. şi a R.S.S. Moldoveneşti.

Persoanele cu funcții de răspundere şi alți lucrători, din a căror vină întreprinderile, instituțiile, organizațiile au suportat cheltuieli legate de compensarea daunei, poartă răspundere materială în modul stabilit.

S E C Ţ I U N E A VI
SOLUŢIONAREA LITIGIILOR ÎN CHESTIUNILE LOCUINŢELOR

Articolul 160. Modul de soluţionare a litigiilor în chestiunile locuinţelor

Litigiile în chestiunile locuinţelor se soluţionează în conformitate cu legislaţia Uniunii R.S.S. şi a R.S.S. Moldoveneşti de către instanţa judecătorească, de către arbitraj, judecata arbitrilor şi de alte organe împuternicite pentru aceasta.

[Art.160 modificat prin Legea nr.141-XIII din 07.06.94]

S E C Ţ I U N E A VII
DISPOZIŢII FINALE

Articolul 161. Asigurarea cu încăperi de locuit a cetăţenilor trimişi peste hotare

În conformitate cu Bazele legislaţiei cu privire la locuinţe a Uniunii R.S.S. şi a republicilor unionale cetăţenii trimişi să lucreze peste hotare sînt asiguraţi acolo, unde se află, cu încăperi de locuit în modul şi pe baza condiţiilor stabilite de Sovietul Miniştrilor al Uniunii R.S.S.

Articolul 162. Tratatele internaţionale

Dacă tratatul internaţional al Uniunii R.S.S. stabileşte alte reguli decît acelea care sînt cuprinse în legislaţia sovietică cu privire la locuinţe, se aplică regulile tratatului internaţional.

Acelaşi mod se aplică faţă de legislaţia cu privire la locuinţe a R.S.S. Moldoveneşti, dacă în tratatul internaţional al R.S.S. Moldoveneşti sînt stabilite alte reguli decît acelea care sînt prevăzute de legislaţia cu privire la locuinţe a R.S.S. Moldoveneşti.

CUPRINSUL

CUPRINSUL
CODULUI CU PRIVIRE LA LOCUINŢE

S E C Ţ I U N E A I
DISPOZIŢII GENERALE

Articolul 1. Dreptul la locuinţă al cetăţenilor R.S.S. Moldoveneşti
Articolul 2. Sarcinile legislaţiei R.S.S. Moldoveneşti cu privire la locuinţe
Articolul 3. Legislaţia cu privire la locuinţe a Uniunii R.S.S şi a R.S.S. Moldoveneşti
Articolul 4. Fondul de locuinţe
Articolul 5. Tipurile fondului de locuinţe
Articolul 6. Fondul de stat de locuinţe
Articolul 7. Destinaţia caselor de locuit şi a încăperilor de locuit
Articolul 8. Excluderea din fondul de locuinţe a caselor de locuit şi a încăperilor de locuit
Articolul 9. Trecerea caselor de locuit şi a încăperilor de locuit în categoria celor nelocuibile
Articolul 10. Drepturile cetăţenilor de folosinţă a locuinţei
Articolul 11. Obligaţiile de folosinţă a locuinţei ale cetăţenilor
Articolul 12. Competenţa Uniunii R.S.S. în chestiunile reglamentării raporturilor în domeniul locuinţelor
Articolul 13. Competenţa R.S.S. Moldoveneşti în chestiunile reglementării raporturilor în domeniul locuinţelor
Articolul 14. Împuternicirile Sovietelor locale de deputaţi ai norodului în domeniul folosirii fondului de locuinţe şi asigurării (integrităţii) păstrării lui în bune condiţii

S E C Ţ I U N E A II
ADMINISTRAREA FONDULUI DE LOCUINŢE
Articolul 15. Administrarea de stat în domeniul folosirii şi asigurării păstrării în bune condiţii a fondului de locuinţe
Articolul 16. Împuternicirile Ministerului gospodăriei comunale şi de locuinţe al R.S.S. Moldoveneşti în domeniul folosirii şi asigurării păstrării în bune condiţii a fondului de locuinţe
Articolul 17. Organele care exercită administrarea fondului obştesc şi de stat de locuinţe şi a fondului cooperativelor de construire a locuinţelor
Articolul 18. Organizaţiile de exploatare a locuinţelor
Articolul 19. Regulamentul-tip al organizaţiei de exploatare a locuinţelor
Articolul 20. Participarea organizaţiilor obşteşti a colectivelor de muncă şi a cetăţenilor la administrarea fondului obştesc şi de stat de locuinţe şi la asigurarea păstrării lui în bune condiţii
Articolul 21. Modul de participare a organelor de iniţiativă obştească a populaţiei la administrarea fondului de locuinţe şi la asigurarea păstrării lui în bune condiţii
Articolul 22. Modul de participare a cetăţenilor la administrarea fondului obştesc şi de stat de locuinţe şi la asigurarea păstrării lui în bune condiţii
Articolul 23. Obligaţia organelor de stat, a întreprinderilor, instituţiilor şi organizaţiilor de a ţine seama de propunerile organizaţiilor obşteşti, ale colectivelor de muncă şi ale cetăţenilor
Articolul 24. Transferarea de către beneficiarii construcţiilor în administrarea comitetelor executive ale Sovietelor locale de deputaţi ai norodului şi a altor organizaţii a unei părţi din spaţiul locativ în casele nou construite pentru instalarea locatarilor
Articolul 25. Repartizarea spaţiului locativ în casele, construite pe sama mijloacelor transferate cu titlu de participare prin cote
Articolul 26. Evidenţa de stat a fondului de locuinţe
Articolul 27. Controlul de stat asupra folosirii şi păstrării în bune condiţii a fondului de locuinţe
S E C Ţ I U N E A III
ASIGURAREA CETĂŢENILOR CU ÎNCĂPERI DE LOCUIT.
FOLOSIREA ÎNCĂPERILOR DE LOCUIT
CAPITOLUL ÎNTÎI
ACORDAREA ÎNCĂPERILOR DE LOCUIT ÎN CASELE FONDULUI OBŞTESC ŞI DE STAT DE LOCUINŢE
Articolul 28. Dreptul cetăţenilor la obţinerea încăperii de locuit
Articolul 29. Asigurarea cu spaţiu locativ a membrilor cooperativelor de construire a locuinţelor şi a cetăţenilor, care au în proprietate personală o casă de locuit
Articolul 30. Temeiurile pentru a considera, că cetăţenii au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor de locuit
Articolul 31. Evidenţa cetăţenilor, care au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor de locuit, la locul lor de trai
Articolul 32. Evidenţa cetăţenilor, care au nevoie de îmbunătăţirea condiţiilor de locuit, la locul de muncă

Articolul 33. Modul de evidență a cetățenilor, care au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit, precum şi modul de întocmire a rîndului pentru a li se acorda încăperi de locuit
Articolul 34. Modul de luare la evidență a cetățenilor, care au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit
Articolul 35. Menținerea pentru cetățeni a dreptului de a se afla la evidența celor ce au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit
Articolul 36. Temeiurile pentru scoaterea cetățenilor de la evidența celor ce au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit
Articolul 37. Ordinea de succesiune la acordarea încăperilor de locuit cetățenilor
Articolul 38. Temeiurile pentru mutarea rîndului la obținerea încăperii de locuit
Articolul 39. Controlul asupra stării evidenții cetățenilor, care au nevoie de îmbunătățirea condițiilor de locuit, la întreprinderi, instituții, organizații
Articolul 40. Acordarea cu întîietate a încăperilor de locuit
Articolul 41. Acordarea prioritară a încăperilor de locuit
Articolul 41/1. Asigurarea cu locuințe a caselor de copii tip familie
Articolul 42. Norma spațiului locativ
Articolul 43. Cerințele față de încăperile de locuit
Articolul 44. Luarea în considerație a intereselor cetățenilor la acordarea încăperilor de locuit
Articolul 44/1. Particularitățile asigurării cetățenilor cu încăperi de locuit în casele colhozurilor şi ale altor cooperative agricole
Articolul 45. Modul de acordare a încăperilor de locuit în casele fondului de locuințe al Sovietelor locale de deputați ai norodului
Articolul 46. Modul de acordare a încăperilor de locuit în casele fondului departamental de locuințe
Articolul 47. Modul de acordare a încăperilor de locuit în casele fondului obştesc de locuințe
Articolul 48. Instalarea locatarilor în încăperile de locuit din casele, predate comitetelor executive ale Sovietelor locale de deputați ai norodului, precum şi din casele, construite cu titlu de participare prin cote
Articolul 49. Instalarea locatarilor în încăperile de locuit, devenite libere într-un apartament
Articolul 50. Ordinul de repartiție a încăperii de locuit
Articolul 51. Temeiurile şi modul de declarare a ordinului de repartiție a încăperii de locuit ca fiind nevalabil
Articolul 52. Regulamentul cu privire la modul de acordare a încăperilor de locuit

C A P I T O L U L A L D O I L E A
FOLOSIREA ÎNCĂPERILOR DE LOCUIT ÎN CASELE FONDULUI OBŞTESC ŞI DE STAT DE LOCUINȚE

Articolul 53. Contractul de închiriere a încăperii de locuit. Încheierea contractului de închiriere a încăperii de locuit
Articolul 54. Obiectul contractului de închiriere a încăperii de locuit
Articolul 55. Membrii familiei chiriaşului
Articolul 56. Drepturile şi obligațiile membrilor familiei chiriaşului
Articolul 57. Dreptul chiriaşului de a instala alți cetățeni în încăperea, pe care el o ocupă
Articolul 58. Plata pentru folosirea încăperii de locuit
Articolul 59. Plata pentru serviciile comunale
Articolul 60. Modul şi termenele de plată a chiriei şi pentru serviciile comunale

Articolul 61. Înlesnirile la plata chiriei şi pentru serviciile comunale
Articolul 62. Folosirea fără plată a încăperii de locuit cu încălzire şi lumină
Articolul 63. Menţinerea încăperii de locuit pentru cetăţenii, care lipsesc temporar
Articolul 64. Dreptul la folosirea încăperii de locuit în cazul lipsei temporare a chiriaşului
Articolul 65. Rezervarea încăperii de locuit
Articolul 66. Folosirea încăperii de locuit rezervate
Articolul 67. Evacuarea subchiriaşilor şi a locatarilor temporari din încăperea de locuit rezervată
Articolul 68. Evacuarea persoanei, care domiciliază în încăperea de locuit a chiriaşului în calitate de tutore sau curator
Articolul 69. Schimbul încăperilor de locuit
Articolul 70. Condiţiile, în care nu se admite schimbul încăperilor de locuit
Articolul 71. Declararea schimbului încăperilor de locuit ca fiind nevalabil
Articolul 72. Consecinţele declaraţiei schimbului încăperilor de locuit ca fiind nevalabil
Articolul 73. Schimbul încăperilor de locuit în casele, situate pe teritoriul R.S.S. Moldoveneşti şi a unei alte republici unionale
Articolul 74. Regulile schimbului încăperilor de locuit
Articolul 75. Dreptul chiriaşului de a i se acorda o încăpere de locuit mai mică decît cea pe care o ocupă
Articolul 76. Dreptul chiriaşului unui apartament separat de a face un demers pentru instalarea altor cetăţeni în spaţiul locativ excedentar
Articolul 77. Subînchirierea încăperii de locuit
Articolul 78. Condiţiile în care nu se admite subînchirierea
Articolul 79. Contractul de subînchiriere
Articolul 80. Retragerea spaţiului locativ, care este folosit pentru căpătarea unor venituri neprovenite din muncă
Articolul 81. Plata pentru folosirea încăperii de locuit conform contractului de subînchiriere
Articolul 82. Încetarea valabilităţii contractului de subînchiriere
Articolul 83. Locatarii temporari
Articolul 84. Evacuarea subchiriaşului şi a locatarilor temporari în cazul încetării valabilităţii contractului de închiriere a încăperii de locuit
Articolul 85. Reamenajarea şi resistematizarea încăperii de locuit
Articolul 86. Acordarea încăperilor de locuit pentru timpul reparaţiei capitale a casei de locuit
Articolul 87. Acordarea unei ale încăperi de locuit în legătură cu reparaţia capitală
Articolul 88. Modificarea contractului de închiriere a încăperii de locuit
Articolul 89. Modificarea contractului de închiriere a încăperii de locuit la cererea unui membru al familiei chiriaşului
Articolul 90. Modificarea contractului de închiriere a încăperii de locuit la cererea chiriaşilor, care se unesc într-o singură familie.
Articolul 91. Modificarea contractului de închiriere a încăperii de locuit ca urmare a faptului că în calitate de chiriaş este declarat un alt membru al familiei
Articolul 92. Desfacerea contractului de închiriere a încăperii de locuit de către chiriaş
Articolul 93. Desfacerea contractului de închiriere a încăperii de locuit la cererea celui care a dat-o cu chirie
Articolul 94. Evacuarea din încăperile de locuit
Articolul 95. Evacuarea cetăţenilor, urmîmd să li se acorde o altă încăpere de locuit

amenajată
Articolul 96. Acordarea încăperii de locuit în legătură cu demolarea sau reamenajarea casei
(încăperii de locuit)
Articolul 97. Acordarea încăperii de locuit în legătură cu evacuarea din case, care sînt în pericol
de a se nărui
Articolul 98. Evacuarea din orăşelele militare, urmînd să se acorde o altă încăpere de locuit
Articolul 99. Acordarea încăperii de locuit amenajate în legătură cu evacuarea
Articolul 100. Evacuarea cetăţenilor, urmînd să li se acorde o altă încăpere de locuit
Articolul 101. Acordarea unei alte încăperi de locuit în legătură cu evacuarea
Articolul 102. Evacuarea fără a li se acorda cetăţenilor o altă încăpere de locuit
Articolul 103. Evacuarea cetăţenilor din încăperile de locuit, ocupate fără autorizaţie
Articolul 104. Consecinţele declarării ordinului de repartiţie ca fiind nevalabil
C A P I T O L U L A L T R E I L E A
FOLOSIREA LOCUINŢELOR DE SERVICIU
Articolul 105. Locuinţele de serviciu
Articolul 106. Lista categoriilor de lucrători, cărora li se pot repartiza locuinţe de serviciu
Articolul 107. Locuinţele de serviciu în casele, ce aparţin colhozurilor
Articolul 108. Modul de acordare şi de folosire a locuinţelor de serviciu
Articolul 109. Evacuarea din locuinţe de serviciu
Articolul 110. Persoanele, care nu pot fi evacuate din locuinţele de serviciu, fără a li se acorda
o altă încăpere de locuit
C A P I T O L U L A L P A T R U L E A
FOLOSIREA CĂMINELOR
Articolul 111. Căminele
Articolul 112. Modul de acordare şi de folosire a spaţiului locativ în cămine
Articolul 113. Evacuarea din cămine
Articolul 113/1. Folosirea spaţiului locativ din căminele aflate la balanţa întreprinderilor reorganizate şi privatizate
C A P I T O U L A L C I N C I L E A
ASIGURAREA CETĂŢENIOR CU ÎNCĂPERI DE LOCUIT
ÎN CASELE COOPERATIVELOR DE CONSTRUIRE
A LOCUINŢELOR ŞI FOLOSIREA ACESTOR ÎNCĂPERI
Articolul 114. Dreptul la obţinerea încăperii de locuit în casele cooperativelor de construire a locuinţelor
Articolul 115. Modul de evidenţă a cetăţenilor, care doresc să devină membri ai unei cooperative de
construire a locuinţelor
Articolul 116. Condiţiile de primire a cetăţenilor în rîndul membrilor cooperativei de construire a locuinţelor
Articolul 117. Modul de organizare şi de activitate a cooperativelor de construire a locuinţelor
Articolul 118. Controlul Sovietelor locale de deputaţi ai norodului asupra activităţii cooperativelor de construire a locuinţelor
Articolul 119. Ajutorul acordat de stat cooperativelor de construire a locuinţelor
Articolul 120. Transmiterea către cooperativa de construire a locuinţelor a unei case de locuit de valoare egală în locul celei care urmează să fie demolată

Articolul 121. Acordarea încăperii de locuit membrului cooperativei de construire a locuinţelor
Articolul 122. Schimbul încăperii de locuit, ocupate de un membru al cooperativei, pe o altă
încăpere de locuit. Partajul încăperii de locuit
Articolul 123. Stabilirea drepturilor şi obligaţiilor locative ale membrului cooperativei de construire a locuinţelor
Articolul 124. Temeiurile pentru excluderea din cooperativa de construire a locuinţelor

C A P I T O L U L A L Ş A S E L E A
FOLOSIREA ÎNCĂPERILOR DE LOCUIT ÎN CASELE FONDULUI INDIVIDUAL DE LOCUINŢE

Articolul 125. Folosirea casei de locuit, ce aparţine cetăţeanului cu drept de proprietate personală
Articolul 126. Obligaţiile proprietarului de a asigura păstrarea în bune condiţii a casei
Articolul 127. Ajutorul, acordat de stat la reparaţia şi amenajarea caselor de locuit, ce aparţin
cetăţenilor cu drept de proprietate personală
Articolul 128. Exercitarea controlului de către Sovietele locale de deputaţi ai norodului asupra
întreţinerii caselor, ce aparţin cetăţenilor cu drept de proprietate personală
Articolul 129. Garanţiile drepturilor cetăţenilor, care au o casă de locuit în proprietate personală
Articolul 130. Drepturile şi obligaţiile membrilor familiei şi foştilor membri ai familiei proprietarului casei de locuit
Articolul 131. Evacuarea membrului familiei sau a fostului membru al familiei proprietarului casei de locuit
Articolul 132. Încheierea contractului de închiriere a încăperii de locuit în casele, ce aparţin
cetăţenilor cu drept de proprietate personală
Articolul 133. Plata pentru folosirea încăperii de locuit şi pentru serviciile comunale în casele, ce aparţin cetăţenilor cu drept de proprietate personală
Articolul 134. Dreptul chiriaşului la instalarea membrilor familiei sale
Articolul 135. Modificarea contractului de închiriere
Articolul 136. Schimbul încăperilor de locuit în casele, ce aparţin cetăţenilor cu drept de proprietate personală
Articolul 137. Evacuarea chiriaşului pentru timpul reparaţiei capitale
Articolul 138. Dreptul chiriaşului la prelungirea contractului de închiriere (reconducţia) a încăperii de locuit
Articolul 139. Desfacerea contractului de închiriere a încăperii de locuit de către chiriaş
Articolul 140. Desfacerea contractului de închiriere a încăperii de locuit la cererea proprietarului casei
Articolul 141. Modificarea sau desfacerea contractului de închiriere în cazul trecerii dreptului
de proprietate asupra casei la o altă persoană
Articolul 142. Dreptul la folosirea pe viaţă a încăperii de locuit în casele, ce aparţin cetăţenilor
cu drept de proprietate personală
Articolul 143. Asigurarea cu încăperi de locuit a cetăţenilor, ale căror case urmează să fie demolate în legătură cu retragerea loturilor de pământ
Articolul 144. Mutarea caselor de locuit şi a construcţiilor, care urmează să fie demolate

Articolul 145. Construirea într-un alt loc a caselor de locuit, construcțiilor şi instalațiilor pentru cetățenii,
ale căror case urmează să fie demolate
S E C Ț I U N E A IV
ASIGURAREA PĂSTRĂRII ÎN BUNE CONDIȚII (INTEGRITĂȚII)
A FONDULUI DE LOCUINȚE, EXPLOATAREA ŞI REPARAȚIA LUI
Articolul 146. Asigurarea păstrării în bune condiții a fondului de locuințe
Articolul 147. Obligațiile celui ce dă cu chirie încăperea de locuit în ce priveşte asigurarea păstrării
în bune condiții a fondului de locuințe
Articolul 148. Obligațiile cetățenilor în ce priveşte păstrarea în bune condiții a caselor de locuit
Articolul 149. Acordarea de ajutor de către Sovietele locale de deputați ai norodului, de către
întreprinderi, instituții, organizații la efectuarea de către cetățeni a reparației curente a încăperilor de locuit
Articolul 150. Respectarea regulilor şi normelor unice de exploatare şi reparație a fondului locativ
Articolul 151. Exploatarea şi reparația fondului de stat de locuințe în oraşe şi în aşezările de
tip orăşenesc
Articolul 152. Deservirea tehnică şi reparația caselor fondului obştesc şi de locuințe şi a caselor cooperativelor de construire a locuințelor
Articolul 153. Organizația exploatării şi a reparației caselor de locuit, care aparțin colhozuilor,
sovhozurilor şi altor întreprinderi, instituții, organizații, aflate în localitățile săteşti
Articolul 154. Finanțarea cheltuielilor pentru exploatarea şi reparația fondului de stat de locuințe
Articolul 155. Finanțarea cheltuielilor pentru exploatarea şi reparația fondului obştesc de
obştesc de locuințe şi a fondului cooperativelor de construire a locuințelor
Articolul 156. Finanțarea cheltuielilor pentru exploatarea şi reparația construcțiilor nelocuibile şi
a încăperilor nelocuibile din casele de locuit
Articolul 157. Asigurarea tehnico-materială a exploatării şi reparației fondului de locuințe
S E C Ț I U N E A V
RĂSPUNDEREA PENTRU ÎNCĂLCAREA LEGISLAȚIEI
CU PRIVIRE LA LOCUINȚE
Articolul 158. Răspunderea pentru folosirea necorespunzătoare a fondului de locuințe şi pentru alte
încălcări ale legislației cu privire la locuințe
Articolul 159. Compensarea daunei pricinuite fondului de locuințe
S E C Ț I U N E A VI
SOLUȚIONAREA LITIGIILOR ÎN CHESTIUNILE
LOCUINȚELOR
Articolul 160. Modul de soluționare a litigiilor în chestiunile locuințelor
S E C Ț I U N E A VII
DISPOZIȚII FINALE
Articolul 161. Asigurarea cu încăperi de locuit a cetățenilor trimişi peste hotare
Articolul 162. Tratatele internaționale

Перевод

Республика Молдова

ПАРЛАМЕНТ

КОДЕКС Nr. 306
от 03.06.1983

ЖИЛИЩНЫЙ КОДЕКС

Опубликован : 03.07.1983 в B.Of. Nr. 006

ИЗМЕНЕН
ZPC1225 12.07.2002/MO110 01.08.2002 Ст.841

В результате победы Великой Октябрьской социалистической революции в нашей стране были созданы необходимые предпосылки для решения одной из важнейших социальных проблем - удовлетворения потребности трудящихся в жилье.

Претворяя в жизнь ленинские идеи построения коммунистического общества и осуществляя курс на повышение материального и культурного уровня жизни народа, Советское государство последовательно реализует разработанную Коммунистической партией программу жилищного строительства.

Высокие темпы развития государственного и общественного жилижного фонда на основе государственных планов, меры, принимаемые государством по содействию кооперативному и индивидуальному жилищному строительству, создают необходимые условия для обеспечения гарантируемого Конституцией СССР и Конституцией Молдавской ССР права граждан на жилище.

Важной государственной задачей является обеспечение сохранности жилищного фонда, увеличение его срока службы, повышение уровня благоустройства жилых домов. В решении этой задачи активное участие принимают общественные организации и граждане.

Конституция СССР и Конституция Молдавской ССР обязывает граждан бережно относиться к предоставленному им жилищу.

Советское жилищное законодательство призвано содействовать обеспечению права граждан на жилище, эффективному использованию и охране жилищного фонда.

Р А З Д Е Л I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 1. Право граждан Молдавской ССР на жилище

В соответствии с Конституцией СССР и Конституцией Молдавской ССР граждане Молдавской ССР имеют право на жилище. Это право обеспечивается развитием и охраной государственного и общественного жилищного фонда, содействием кооперативному и индивидуальному строительству, справедливым распределением под общественным контролем жилой площади, предоставляемой по мере

осуществления программы строительства благоустроенных жилищ, а также невысокой платой за квартиру и коммунальные услуги.

Статья 2. Задачи жилищного законодательства Молдавской ССР

Задачами жилищного законодательства Молдавской ССР являются регулирование жилщных отношений в целях обеспечения гарантируемого Конституцией СССР и Конституцией Молдавской ССР права граждан на жилище, надлежащего использования и сохранности жилищного фонда, а также укрепление законности в области жилищных отношений.

Статья 3. Жилищное законодательство Союза ССР и Молдавской ССР

Жилищные отношения в Молдавской ССР регулируются Основами жилищного законодательства Союза ССР и союзных республик и издаваемыми в соответствии с ними другими актами жилищного законодательства Союза ССР, настоящим Кодексом и иными актами жилищного законодательства Молдавской ССР.

Отношения, связанные со строительством жилых домов, регулируются соответствующим законодательством Союза ССР и Молдавской ССР.

Статья 4. Жилищный фонд

Находящиеся на территории Молдавской ССР жилые дома, а также жилые помещения в других строениях образуют жилищный фонд.

В жилищный фонд не входят нежилые помещения в жилых домах, предназначенные для торговых, бытовых и иных нужд непромышленного характера.

Статья 5. Виды жилищного фонда

Жилищный фонд включает:

жилые дома и жилые помещения в других строениях, принадлежащих государству (государственный жилщный фонд);

жилые дома и жилые помещения в других строениях, принадлежащих колхозам и другим кооперативным организациям, их объединениям, профсоюзным и иным общественным организациям (общественный жилищный фонд);

жилые дома, принадлежащие жилищно-строительным кооперативам (фонд жилищно-строительных кооперативов);

жилые дома и квартиры, находящиеся в личной собственности граждан (индивидуальный жилищный фонд).

[Абзац 5 части 1 ст.5 дополнен Указом N 3187-XI от 02.02.89]

В жилищный фонд включаются также жилые дома, принадлежащие государственно-колхозным и иным государственно-кооперативным объединениям предприятиям и организациям. В соответствии с Основами жилищного законодательства Союза ССР и союзных республик к этим домам применяются правила, установленные для общественного жилищного фонда.

Статья 6. Государственный жилищный фонд

Государственный жилищный фонд находится в ведении местных Советов народных депутатов (жилищный фонд местных Советов) и в ведении министерств, государственных комитетов и ведомств (ведомственный жилищный фонд).

В соответствии с Основами жилищного законодательства Союза ССР и союзных республик дома ведомственного жилищного фонда в городах и поселках городского типа подлежат постепенной передаче в ведение местных Советов народных депутатов в порядке и в сроки, опредеделенные Советом Министров СССР и Советом Министров Молдавской ССР.

Статья 7. Назначение жилых дома и жилых помещений

Жилые дома и жилые помещения предназначаются для постоянного проживания граждан, а также для использования в установленном порядке в качестве служебных жилых помещений и общежитий.

Предоставление помещений в жилых домах для нужд промышленного характера запрещается.

Статья 8. Исключение из жилищного фонда жилых домов и жилых помещений

Периодически, в сроки, устанавливаемые Советом Министров Молдавской ССР, производится обследование состояния жилых домов государственного и общественного жилищного фонда. Непригодные для проживания жилые дома и жилые помещения переоборудуются для использования в других целях либо такие дома сносятся по решению исполнительного комитета районного, городского (города республиканского подчинения) Совета народных депутатов.

Порядок проведения обследования технического и санитарного состояния жилых домов и жилых помещений и признания их непригодными для проживания а также порядок осуществления переоборудования их для использования в других целях либо сноса определяются Советом Министров Молдавской ССР.

Статья 9. Перевод жилых домов и жилых помещений в нежилые

Перевод пригодных для проживания жилых домов и жилых помещений в домах государственного и общественного фонда в нежилые, как правило, не допускается. В исключительных случаях перевод жилых домов и жилых помещений в нежилые может осуществляться по решению органов, указанных в части первой статьи 8 настоящего Кодекса. Перевод жилых домов и жилых помещений ведомственного и общественного жилищного фонда в нежилые производится по предложениям соответствующих министерств, государственных комитетов, ведомств и центральных органов общественных организаций.

Перевод жилых домов и жилых помещений, принадлежащих колхозам, в нежилые осуществляется по решению общего собрания членов колхоза или собрания уполномоченных.

Перевод жилых домов жилщно строительных кооперативов в нежилые не допускается.

Перевод отдельных жилых помещений в нежилые в домах жилищно-строительных кооперативов для нужд кооператива может осуществляться по решению общего собрания членов жилищно-строительного кооператива с последующим утверждением этого решения исполнительным комитетом районного, городского (города республиканского подчинения) Совета народных депутатов.

Статья 10. Жилищные права граждан

Граждане Молдавской ССР имеют право на получение в установленном порядке жилого помещения в домах государственного или общественного жилищного фонда либо в домах жилищно-строительных кооперативов.

Жилые помещения в домах государственного и общественного жилищного фонда, а также в домах жилищно строительных кооперативов предоставляются гражданам в бессрочное пользование.

Граждане вправе иметь в личной собственности жилой дом (часть дома) в соответствии с законодательством Союза ССР и Молдавской ССР.

Никто не может быть выселен из занимаемого жилого помещения или ограничен в праве пользования жилым помещением иначе как по основаниям и в порядке, предусмотренных законом.

Не допускается осуществление жилищных прав в противоречии с их назначением или с нарушением прав других граждан, а также прав государственных и общественных организаций.

Статья 11. Жилищные обязанности граждан

Граждане обязаны бережно относиться к дому, в котором они проживают, использовать жилое помещение в соответствии с его назначением, соблюдать правила пользования жилыми помещениями и правила социалистического общежития, экономно расходовать воду, газ, электрическую и тепловую энергию.

Жилые дома и жилые помещения не могут использоваться гражданами в целях личной наживы, извлечения нетрудовых доходов и в других корыстных целях, а также в ущерб интересам общества.

Статья 12. Компетенция Союза ССР в области регулирования жилищных отношений

В соответствии с Основами жилищного законодательства Союза ССР и союзных республик ведению Союза ССР в области регулирования жилищных отношений подлежат:

1) обеспечение единства законодательного регулирования жилищных отношений;

2) руководство жилищным хозяйством союзного подчинения, общее руководство жилищным хозяйством союзно-республиканского подчинения;

3) установление общих начал организации и деятельности органов государственного управления жилищным хозяйством;

4) утверждение плановых заданий по капитальному ремонту жилищного фонда по союзным республикам, министерсвам, государственным комитетам и ведомствам СССР;

5) проведение единой технической политики в области ремонта жилищного фонда;

6) установление нормативов расходования финансовых и материальных ресурсов на эксплуатацию и ремонт жилищного фонда по союзным республикам министерствам, государственным комитетам и ведомствам СССР;

7) установление единого порядка государственного учета жилищного фонда;

8) установление основных правил учета граждан, нуждающихся в улучшении жилищных условий, предоставления жилых помещений и пользования ими;

9) установление размера квартирной платы и льгот по оплате жилых помещений и коммунальных услуг;

10) установление основных правил организации и деятельности жилищно-строительных кооперативов;

11) государственный контроль за использованием и сохранностью жилищного фонда и установление порядка его осуществления;

12) решение других вопросов общесоюзного значения в области использования и обеспечения сохранности жилищного фонда в соответствии с Конституцией СССР и Основами жилищного законодательства Союза ССР и союзных республик.

Статья 13. Компетенция Молдавской ССР в области регулирования жилищных отношений

Ведению Молдавской ССР в области регулирования жилищных отношений вне пределов компетенции Союза ССР подлежат:

1) законодательное регулирование жилищных отношений в республике;

2) руководство жилищным хозяйством союзно-республиканского и республиканского подчинения, установление порядка организации и деятельности органов государственного управления этим хозяйством;

3) утверждение плановых заданий по капитальному ремонту жилищного фонда в республике;

4) осуществление государственного учета жилищного фонда на территории республики;

5) установление порядка учета граждан, нуждающихся в улучшении жилищных

условий, предоставления жилых помещений и пользования ими;

6) установление порядка и сроков внесения квартирной платы и платы за коммунальные услуги;

7) установление порядка организации и деятельности жилищно-строительных кооперативов, прав и обязанностей их членов;

8) установление правил и норм технической эксплуатации жилых домов и правил пользования придомовыми территориями;

9) осуществление государственного контроля за использованием и сохранностью жилищного фонда;

10) решение других вопросов в области использования и обеспечения сохранности жилищного фонда, если они не отнесены к компетенции Союза ССР.

Статья 14. Полномочия местных Советов народных депутатов в области использования и обеспечения сохранности жилищного фонда

Районные, городские, районные в городах, поселковые, сельские Советы народных депутатов Молдавской ССР в соответствии с законодательством Союза ССР и Молдавской ССР:

1) руководит подведомственным жилищным хозяйством;

2) утверждают плановые задания по развитию жилищного хозяйства района, города, района в городе, поселка городского типа, сельсовета и контролируют их выполнение;

3) обеспечивают надлежащее техническое состояние, проведение капитального и текущего ремонта жилищного фонда, находящегося в ведении Совета;

4) осуществляют контроль за состоянием и эксплуатацией ведомственного и общественного жилищного фонда, за содержанием домов жилищно-строительных кооперативов и домов, находящихся в личной собственности граждан;

5) ведут учет граждан, нуждающихся в улучшении жилищных условий;

6) распределяют жилищный фонд соответствующего местного Совета народных депутатов и предоставляют гражданам жилые помещения в домах местных Советов народных депутатов; осуществляют контроль за правильностью учета граждан, нуждающихся в улучшении жилищных условий, и предоставления гражданам жилых помещений в домах ведомственного и общественного жилищного фонда, а также в домах жилищно-строительных кооперативов;

7) решают другие вопросы в области использования и обеспечения сохранности жилищного фонда в соответствии с законодательством Союза ССР настоящим Кодексом и иным законодательством Молдавской ССР.

Р А З Д Е Л II
УПРАВЛЕНИЕ ЖИЛИЩНЫМ ФОНДОМ

Статья 15. Государственное управление в области использования и обеспечения сохранности жилищного фонда

В соответствии с Основами жилищного законодательства Союза ССР и союзных республики государственное управление в области использования и обеспечения сохранности жилищного фонда осуществляется Советом Министров СССР, Советом Министров Молдавской ССР, исполнительными комитетами местных Советов народных депутатов, министерствами, гсоударственными комитетами и ведомствами, а также специально-уполномоченными на то государственными органами в соответствии с законодательством Союза ССР и Молдавской ССР.

Специально уполномоченным государственным органом, осуществляющим государственное управление в области использования и обеспечения

сохранности жилищного фонда в Молдавской ССР, является Министерство жилищно-коммунального хозяйства Молдавской ССР.

Статья 16. Полномочия Министерства жилищно-коммунального хозяйства Молдавской ССР в области использования и обеспечения сохранности жилищного фонда

Министерство жилищно-коммунального хозяйства Молдавской ССР осуществляет координацию в области использования и обеспечения сохранности жилищного фонда.

Акты Министерства жилищно-коммунального хозяйства Молдавской ССР, издаваемые в пределах его компетенции, обязательны на территории Молдавской ССР для министерств, государственных комитетов, ведомств, подведомственных им предприятий, учреждений, организаций, а также для исполнительных комитетов местных Советов народных депутатов, жилищно-строительных кооперативов и граждан.

Статья 17. Органы, осуществляющие управление государственным и общественным жилищным фондом и фондом жилищно-строительных кооперативов

Управление жилищным фондом местных Советов народных депутатов осуществляется их исполнительными комитетами и образуемыми ими органами управления.

Управление ведомственным жилищным фондом осуществляется министерствами, государственными комитетами, ведомствами и подчиненными им предприятиями, учреждениями, организациями.

Управление общественным жилищным фондом осуществляется органами управления колхозов и других кооперативных организаций, их объединений, органами профсоюзных и иных общественных организаций в соответствии с их уставами (положениями).

Управление фондом жилищно-строительных кооперативов осуществляется органами управления кооперативов в соответствии с уставами.

Статья 18. Жилищно-эксплуатационные организации

Для эксплуатации государственного и общественного жилищного фонда создаются жилищно-эксплуатационные организации, деятельность которых осуществляется на основе хозяйственного расчета.

Жилищно-эксплуатационные организации обеспечивают сохранность жилищного фонда и надлежащее его использование, высокий уровень обслуживания граждан, а также контролируют соблюдение гражданами правил пользования жилыми помещениями, содержания жилого дома и придомовой территории.

Жилой дом может эксплуатироваться только одной жилищно-эксплуатационной организацией. Если для эксплуатации домов ведомственного или общественного жилищного фонда не может быть создана жилищно-эксплуатационная организация, эксплуатация домов осуществляется непосредственно сответствующим предприятием, учреждением, организацией.

Статья 19. Типовое положение о жилищно-эксплуатационной организации

В соответствии с Основами жилищного законодательства Союза ССР и союзных республик Типовое положение о жилищно-эксплуатационной организации утверждается Советом Министров Молдавской ССР или министерством, государственным комитетом, ведомством СССР.

Статья 20. Участие общественных организаций, трудовых коллективов и граждан в управлении государственным и общественным жилищным фондом и в обеспечении его сохранности

[Заголовок ст.20 дополнен Указом N 3845-X от 01.11.84]

Профессиональные союзы, другие общественные организации, трудовые коллективы в соответствии с законодательством Союза ССР и Молдавской ССР и с уставами (положениями) общественных организаций, а также граждане участвуют в управлении государственным и общественным жилищным фондом и в обеспечении его сохранности.

[Часть 1 ст.20 в редакции Указа N 3845-X от 01.11.84]

Учет граждан, нуждающихся в улучшении жилищных условий, установление очередности на получение жилой площади, а также ее распределение в домах государственного и общественного жилищного фонда осуществляется под общественным контролем и с соблюдением гласности.

По решению трудовых коллективов предприятий и организаций в коллективных договорах могут предусматриваться для рабочих и служащих, имеющих право на первоочередное получение жилых помещений, а также новаторов и передовиков производства, добившихся высоких показателей в труде и активно участвующих в общественной жизни, льготные основания признания их нуждающимся в улучшения жилищных условий при обеспечении жилой площадью по месту работы, а также и количество жилой площади, выделяемой для этих целей. В коллективных договорах указанным новаторам и передовикам производства может быть предусмотрено представление жилых помещений в первоочередном порядке.

[Часть 3 ст.20 введена Указом N 1275-XI от 04.09.86]

Статья 21. Порядок участия органов общественной самодеятельности населения в управлении жилищным фондом и обеспечении его сохранности

Общественные сельские, уличные, квартальные, домовые комитеты и другие органы общественной самодеятельности населения в соответствии с положениями о них оказывают содействие государственным органам в эксплуатации жилищного фонда и обеспечении его сохранности, участвуют в управлении жилищным фондом и в осуществлении общественного контроля за соблюдением гражданами правил пользования жилыми помещениями и содержания жилых домов.

Статья 22. Порядок участия граждан в управлении государственным и общественным жилищным фондом и обеспечении его сохранности

Граждане участвуют в управлении государственным и общественным жилищным фондом и обеспечении его сохранности путем оказания содействия государственным и общественным органам, предприятиям, учреждениям и организациям в осуществлении мероприятий, направленных на улучшение использования, надлежащее содержание и эксплуатацию жилищного фонда, внесения предложений по этим вопросам.

Статья 23. Обязанность государственных органов, предприятий, учреждений и организаций учитывать предложения общественных организаций, трудовых коллективов и граждан

Государственные органы, предприятия, учреждения и организации, а также должностные лица обязаны всемерно учитывать предложения общественных организаций, трудовых коллективов и граждан при осуществлении мероприятий по улучшению использования и сохранности жилищного

фонда.
[Ст.23 в редакции Указа N 3845-X от 01.11.84]

Статья 24. Передача застройщиками исполнительным комитетам местных Советов народных депутатов и другим организациям для заселения части жилой площади во вновь построенных домах

В соответствии с Основами жилищного законодательства Союза ССР и союзных республик Совет Министров СССР вправе определять основания и условия передачи застройщиками исполнительным комитетам местных Советов народных депутатов и другим организациям для заселения части жилой площади во вновь построенных за счет государственных капитальных вложений домах, а также размеры передаваемой жилой площади.

Статья 25. Распределение жилой площади в домах, построенных за счет средств, переданных в порядке долевого участия

Жилая площадь в домах, построенных в привлечением в порядке долевого участия средств предприятий, учреждений и организаций, распределяется для заселения между участниками строительства пропорционально переданным ими средствам.

Статья 26. Государственный учет жилищного фонда

В соответствии с Основами жилищного законодательства Союза ССР и союзных республик государственный учет жилищного фонда осуществляется по единой для Союза ССР системе в порядке, устанавливаемом Советом Министров СССР.

Статья 27. Государственный контроль за использованием и сохранностью жилищного фонда

Государственный контроль за использованием и сохранностью жилищного фонда имеет своей задачей обеспечить соблюдением всеми министерствами, государственными комитетами, ведомствами, государственными, кооперативными и другими обществеными предприятиями, учреждениями, организациями, жилищно-строительными кооперативами, должностными лицами и гражданами порядка распределения жилой площади и предоставления гражданами жилых помещений, правил пользования жилищным фондом и содержания его в технически исправном состоянии.

Государственный контроль за использованием и сохранностью жилищного фонда осуществляется Советами народных депутатов, их исполнительными и распорядительными органами, а также специально уполномоченными на то государственными органами в порядке, установленном законодательством Союза ССР.
???????

Р А З Д Е Л III
ОБЕСПЕЧЕНИЕ ГРАЖДАН ЖИЛЫМИ ПОМЕЩЕНИЯМИ. ПОЛЬЗОВАНИЕ ЖИЛЫМИ ПОМЕЩЕНИЯМИ
Г Л А В А 1
ПРЕДОСТАВЛЕНИЕ ЖИЛЫХ ПОМЕЩЕНИЙ В ДОМАХ ГОСУДАРСТВЕННОГО И ОБЩЕСТВЕННОГО ЖИЛИЩНОГО ФОНДА

Статья 28. Право граждан на получение жилого помещения

Граждане, нуждающиеся в улучшении жилищных условий, имеют право на получение в пользование жилого помещения в домах государственного или общественного жилищного фонда в порядке, предусмотренном законодательством Союза ССР, настоящим Кодексом и другим законодательством Молдавской ССР. Жилые помещения предоставляются указанным гражданам, постоянно проживающим в данном населенном пункте (если иное не установлено законодательством Союза ССР и Молдавской ССР), как правило, в

виде отдельной квартиры на семью.

Граждане признаются нуждающимися в улучшении жилищных условий по основаниям, предусмотренным законодательством Союза ССР, настоящим Кодексом (статья 30) и другим законодательством Молдавской ССР.

Статья 29. Обеспечение жилой площадью членов жилищно-строительных кооперативов и граждан, имеющих жилой дом в личной собственности

Нуждающиеся в улучшении жилищных условий члены жилищно-строительных кооперативов, граждане, имеющие жилой дом в личной собственности, и другие граждане, проживающие в этих домах, обеспечиваются жилыми помещениями на общих основаниях.

При получении жилого помещения в доме государственного или общественного жилищного фонда член жилищно-строительного, жилищного кооператива обязан освободить жилое помещение в доме кооператива.

[Часть 2 ст.29 в редакции Указа N 3023-XI от 06.10.88]

Если гражданину, имеющему в личной собственности жилой дом (часть дома), предоставлено жилое помещение в доме государственного или общественного жилищного фонда (кроме случаев предоставления служебного жилого помещения или общежития) либо в доме жилищно-строительного, жилищного кооператива, собственник дома (части дома) обязан произвести в установленом порядке отчуждение дома (части дома). Это правило не применяется в случаях, когда в соответствии с законодательством Союза ССР гражданин использует принадлежащий ему в сельском населенном пункте жилой дом для сезонного или временного проживания.

[Часть 3 ст.29 введена Указом N 3023-XI от 06.10.88]

Статья 30. Основания признания граждан нуждающимися в улучшении жилищных условий

Нуждающимися в улучшении жилищных условий признаются граждане:

1) имеющие обеспеченность жилой площадью на каждого члена семьи ниже уровня, установленного Советом Министров Молдавской ССР и Молдавским республиканским советом профессиональных союзов;

[Пкт.1 ст.30 дополнен Указом N 2120-XI от 03.09.87]

2) проживающие длительное время на условиях поднайма в домах государственного и общественного жилищного фонда или по договорам найма в домах, принадлежащих жилищно-строительным кооперативам, либо в домах индивидуального жилищного фонда и не имеющие другого жилого помещения;

3) проживающие в общежитиях, за исключением сезонных и временных работников, а также граждан, поселившихся в связи с обучением;

4) проживающие в жилом доме (жилом помещении), не отвечающем установленным санитарным и техническим требованиям;

5) проживающие по две и более семьи в одной комнате;

6) в семье которых имеется лицо, страдающее тяжелой формой хронического заболевания и нуждающееся в связи с этим в проживании в изолированной комнате;

[Пкт.6 ст.30 в редакции Указа N 2120-XI от 03.09.87]

7) проживающие в служебных жилых помещениях;

[Пкт.7 ст.30 введен Указом N 2120-XI от 03.09.87]

8) в семье которых, кроме супругов, имеются лица разного пола старше 9 лет, вынужденные проживать в одной комноте, если предметом договора найма жилого помещения является одна комната, однокомнатная или двухкомнатная

квартира.
[Пкт.8 ст.30 введен Указом N 2120-XI от 03.09.87]

Для инвалидов Великой Отечественной войны, семей погибших или пропавших без вести воинов (партизан) и приравненных к ним в установленном порядке лиц, лиц пребывавших в составе действующей армии в период гражданской и Великой Отечественной войн и во время других боевых операций по защите СССР, партизан гражданской и Великой Отечественной войн Советом Министров Молдавской ССР могут быть предусмотрены льготные условия отнесения их к нуждающимся в улучшении жилищных условий. Граждане могут быть признаны нуждающимися в улучшении жилищных условий и по иным основаниям, предусмотренным законодательством Союза ССР и Молдавской ССР.

Статья 31. Учет граждан, нуждающихся в улучшении жилищных условий, по месту их жительства

Учет граждан, нуждающихся в улучшении жилищных условий осуществляется, как правило, по месту жительства в исполнительном комитете районного, городского, районного в городе, поселкового, сельского Совета народных депутатов.

В соответствии с Основами жилищного законодательства Союза ССР и союзных республик в случаях и в прядке, устанавливаемых Советом Министров СССР и Советом Министров Молдавской ССР, граждане могут быть приняты на учет и не по месту их жительства.

Статья 32. Учет граждан, нуждающихся в улучшении жилищных условий, по месту работы

Учет нуждающихся в улучшении жилищных условий граждан, работающих на предприятиях, в учреждениях, организациях имеющих жилищный фонд и ведущие жилищное строительство или принимающих долевое участие в жилищном строительстве, осуществляется по месту работы, а по их желанию - также и по месту жительства. Наравне с ними принимаются на учет граждане, оставившие работу на этих предприятиях, в учреждениях, организаниях в связи с уходом на пенсию.

В случаях, предусмотренных законодательством Союза ССР и Молдавской ССР, работники медицинских, культурно-просветительных, торговых и других учреждений и организаций, непосредственно обслуживающие трудовой коллектив данного предприятия, учреждения, организации, по их желанию принимаются также на учет нуждающихся в улучшении жилищных условий наравне с рабочими и служащими этого коллектива.

Статья 33. Порядок учета граждан, нуждающихся в улучшении жилищных условий, а также определения очередности предоставления им жилых помещений

Порядок учета граждан, нуждающихся в улучшении жилищных условий, а также определения очередности предоставления гражданам жилых помещений устанавливается законодательством Союза ССР, настоящим Кодексом и другим законодательством Молдавской ССР.

Статья 34. Порядок принятия на учет граждан, нуждающихся в улучшении жилищных условий

Принятие на учет граждан, нуждающихся в улучшении жилищных условий, по месту жительства производится решением исполнительного комитета районного, городского, районного в городе, поселкового, сельского Совета народных депутатов, а по месту работы - совместным решением администрации и профсоюзного

комитета предприятия, учреждения, организации.

Гражданин, принятый на учет нуждающихся в улучшении жилищных условий уведомляется об этом в письменной форме органом, принявшим его на учет.

Списки граждан, принятых на учет нуждающихся в улучшении жилищных условий, доводятся до общего сведения и подлежат периодическому уточнению.

Граждане, преднамеренно ухудшившие жилищные условия путем обмена или раздела занимаемого жилого помещения, его порчи или разрушения, вселения других лиц (кроме супругов, детей, не имеющих своей семьи, родителей или усыновителей, нуждающихся по состоянию здоровья в постороннем уходе), отчуждения пригодного и достаточного по размеру для проживания индивидуального жилого дома (части дома), перехода для проживания в общежитие, а также граждане, у которых нуждаемость в улучшении жилищных условий возникла вследствие изъятия жилого помещения, используемого для извлечения нетрудовых доходов (статья 80 настоящего Кодекса), принимаются на учет нуждающихся в улучшении жилищных условий по истечении не менее 5 лет со дня ухудшения жилищных условий.

[Часть 4 ст.34 в редакции Указа N 2120-XI от 03.09.87]

Статья 35. Сохранение за гражданами права состоять на учете нуждающихся в улучшении жилищных условий

Право состоять на учете нуждающихся в улучшении жилищных условий сохраняется за гражданами:

1) временно отсутствующими - на период сохранения за ними права пользования жилыми помещениями, кроме случаев, предусмотренных законодательством;

2) при переходе на выборную должность;

3) при переходе на пенсию;

[Пкт.3 ст.35 в редакции Указа N 2120-XI от 03.09.87]

4) при предоставлении после постановки на учет служебного жилого помещения или общежития;

5) за членами семьи в случае смерти состоящего на учете гражданиниа при наличии оснований для признания его семьи нуждающейся в улучшении жилищных условий;

[Пкт.5 ст.35 введен Указом N 2120-XI от 03.09.87]

6) в других случаях, установленных законодательством Союза ССР и Молдавской ССР.

В случаях выезда на другое постоянное место жительства гражданина, состоящего на учете, вместо него принимается на учет один из совершеннолетних членов его семьи, если не отпали основания для признания их нуждающимся в улучшении жилищних условий, при этом на учет нуждающихся в улучшении жилищных условий по месту работы член семьи принимается лишь в том случае, если он работает на данном предприятии, в учреждении, организации.

[Часть 2 ст.35 в редакции Указа N 2120-XI от 03.09.87]

Статья 36. Основания снятия граждан с учета нуждающихся в улучшении жилищных условий

Граждане снимаются с учета в случаях:

1) улучшения жилищных условий, в связи с чем отпали основания пребывания на учете;

2) выезда на постоянное место жительства в другой населенный пункт; 3) прекращения трудовых отношений с предприятием, учреждением, организацией лица, состоящего на учете по месту работы, кроме случаев, предусмотренных пунктами 2 и 3

статьи 35 настоящего Кодекса;

4) представления гражданином не соответствующих действительности сведений о нуждаемости в улучшении жилищныхусловий либо совершения неправомерных действий должностными лицами при решении вопроса о принятии на учет;

5) осуждения к лишению сводобы на срок свыше шести месяцев, к ссылке или высылке.

Граждане могут быть сняты с учета нуждающихся в улучшении жилищных условий и в других случаях, предусмотренных законодательством Союза ССР и Молдавской ССР.

Снятие с учета производится органом, который вправе принимать решения о постановке на учет (часть первая статьи 34 настоящего Кодекса).

О принятом решении сообщается гражданину в письменной форме.

Статья 37. Очередность предоставления гражданам жилых помещений

Жилые помещения предоставляются гражданам, состоящим на учете нуждающихся в улучшении жилищных условий, в порядке очередности, установленной списками, исходя из времени принятия на учет и в зависимости от объема вводимой в эксплуатацию и освобождающейся жилой площади в данном населенном пункте.

Очередность определяется:

в отношении граждан, принятых на учет по месту жительства, - исполнительным комитетом соответствующего районного, городского, районного в городе, поселкового, сельского Совета народных депутатов; в отношении граждан, принятых на учет по месту работы, - администрацией совместно с профсоюзным комитетом предприятия, учреждения организации, за исключением случаев, предусмотренных законодательством.

Граждане, имеющие право на первоочередное и внеочередное получение жилых помещений, включаются в отдельные списки.

Граждане, которые ранее получили жилые помещения в первоочередном (статья 40) или внеочередном (пункты 2-4 статьи 41) порядке, принимаются на учет нуждающихся в улучшении жилищных условий на общих основаниях.

Статья 38. Основания перенесения очереди на получение жилого помещения

Очередь на получение жилого помещения может быть перенесена на более поздние сроки в отношении гражданина:

1) злостно нарушающего трудовую дисциплину ;

2) к которому применялись меры административного взыскания или общественного воздействия за пьянство или хулиганство либо мелкое хищение;

3) осужденного за совершение преступления, если при этом он не подлжеит снятию с учета нуждающихся в улучшении жилищных условий в соответствии с пунктом 5 статьи 36 настоящего Кодекса;

4) не занимающегося общественно полезным трудом;

5) лишенного родительских прав;

6) необоснованно отказавшегося от получения жилого помещения, предоставленного в соответствии с требованиями статей 42-43 настоящего Кодекса. В этом случае срок перенесения очереди не может превышать одного года;

7) в других случаях,предусмотренных законодательством Союза ССР и Молдавской ССР.

Статья 39. Контроль за состоянием учета граждан, нуждающихся в улучшении жилищных условий, на предприятиях, в учреждениях, организациях

Контроль за состоянием учета на предприятиях, в учреждениях, организациях граждан нуждающихся в улучшении жилищных условий, осуществляется исполнительными комитетами местных Советов народных депутатов и соответствующими органами профессиональных союзов.

Статья 40. Первоочередное предоставление жилых помещений

В первую очередь жилые помещения предоставляются нуждающимся в улучшении жилищных условий:

1) инвалидам Велкой Отечественной войны и семьям погибших или пропавших без вести воинов (партизан) и приравненных к ним в установленном порядке лицам;

2) Героям Советского Союза, Героям Социалистического труда, а также лицам, награжденным органм Славы, Трудовой Славы, \"За службу Родине в Вооруженных Силах СССР\" всех трех степеней;

3) лицам, страдающим тяжелыми формами некоторых хронических заболеваний, перечисленных в списке заболеваний, утверждаемом в установленном законодательством Союза ССР порядке, а также гражданам, в семье которых имеются лица, страдающие указанными заболеваниями.

[Пкт.3 части 1 ст.40 дополнен Пост. Парл. N 3780-XI от 07.03.90]

4) лицам, пребывавшим в составе действующей армии в период гражданской и Великой Отечественной войн и во время других боевых операций по защите СССР, партизанам гражданской и Великой Отечественной войн, а также другим лицам, принимавшим участие в боевых операциях по защите СССР или в выполнении интернационального долга;

[Пкт.4 ст.40 дополнен Указом N 2120-XI от 03.09.87]

5) инвалидам труда I и II групп и инвалидам I и II групп из числа военнослужащих;

6) семьям лиц, погибших при исполнении государственных или общественных обязанностей, выполнении долга гражнанина СССР по спасению человеческой жизни, по охране социалистической собственности и правопорядка либо погибших на производстве в результате несчастного случая;

7) рабочим и служащим, длительное время добросовестно проработавшим в сфере производства;

8) матерям, которым присвоено звание \"Мать-героиня\", многодетным семьм, семьям, воспитывающим детей-инвалидов и одиноким матерям;

[Пкт.8 части 1 ст.40 дополнен Законом N 391-XII от 05.12.90]

9) семьям при рождении близнецов;

10) учителям и другим педагогическим работникам общеобразовательных школ и профессионально-технических учебных заведений.

[Пкт.10 части 1 ст.40 введен Указом N 1174-XI 12.07.86]

Законодательством Союза ССР и Молдавской ССР право первоочередного получения жилого помещения может быть предоставлено и другим категориям граждан.

Статья 41. Внеочередное представление жилых помещений

Вне очереди жилое помещение предоставляется:

1) гражданам, жилище которых в результате стихийного бедствия стало непргодным для проживания;

2) лицам, возвратившимся из государственного детского учреждения, от родственников, опекуна или попечителя, если вселение в ранее занимаемое жилое помещение невозможно;

3) лицам, окончившим аспирантуру, клиническую ординатуру, высшие, средние

специальные, профессионально-технические и иные учебные заведения и направляемым в порядке распределения на работу, когда это связано с переездом в другую местность;

4) гражданам, незаконно осужденным и впоследствии реабилитированным, - при невозможности возврата ранее занимаемого ими жилого помещения;

5) в других случаях, предусмотренных законодательством Союза ССР и Молдавской ССР.

Статья 41/1. Обеспечение жилым помещением семейных детских домов

При вынесении в установленном порядке решения об организации семейного детского дома лицам, назначенным родителям-воспитателям, для свместного проживания с переданными им на воспитание детьми предоставляется вне очереди индивидуальной жилой дом либо многокомнатная квартира. Размер жилой площади устанавливается законодательством Молдавской ССР.

Пользование предоставленным жилым помещением осуществляется в порядке, установленном законодательством Молдавской ССР для пользования служебными жилыми помещениями.

[Ст.41/1 введена Законом N 391-XII от 05.12.90]

Статья 42. Норма жилой площади

Норма жилой площади устанавливается в размере девяти квадратных метров на одногочеловека. Для отдельных городов постановлением Совета Министров Молдавской ССР может быть установлена более высокая норма жилой площади.

Жилое помещение предоставляется в пределах нормы жилой площади, но не менее размера, установленного Советом Министров Молдавской ССР.

Сверх нормы жилой площади отдельным категориям граждан предоставляется дополнительная жилая площадь в виде комнаты или в размере десяти квадратных метров.

Гражданам, страдающим тяжелыми формами некоторых хронических заболеваний, а также гражданам, которым эта площадь необходима по условиям и характеру выполняемой работы, размер дополнительной жилой площади может быть увеличен.

В соответствии с Основами жилищного законодательства Союза ССР и союзных республик порядок и условия предоставления дополнительной жилой площади и перечень категорий граждан, имеющих право на ее получение, устанавливаются законодательством Союза ССР.

Статья 43. Требования, предъявляемые к жилым помещениям

Жилое помещение, предоставляемое гражданам для проживания, должно быть благоустроенным применительно к условиям данного населенного пункта отвечать установленным санитарным и техническим требованиям. Предоставляемые жилые помещения должны находиться в черте данного населенного пункта.

Не допускается заселение освободившихся жилых помещений в аварийных домах, подвалах, бараках и в других неприспособленных для жилья строениях, а также домах, подлежащих сносу либо переводу в нежилые.

Статья 44. Учет интересов граждан при предоставленни жилых помещений

При предоставлении жилых помещений не допускается заселение одной комнаты лицами разного пола старше девяти лет, кроме супругов.

Жилое помещение предоставляется с учетом состояния здоровья гражданина, по возможности - места его работы, а также других заслуживающих внимания

обстоятельств.

Инвалидам, престарелым, больным сердечно-сосудистыми и другими тяжелыми заболеваниями жилые помещения предоставляются, как правило, на нижних этажах или в домах, имеющих лифт.

При определении размера предоставляемого жилого помещения учитывается наличие в семье женщины, имеющей беременность.

Статья 44/1. Особенности обеспечения граждан жилыми помещениями в домах колхозов и других сельскохозяйственных кооперативов

При обеспечении граждан жилыми помещениями в домах колхозов последние вправе устанавливать для колхозников, лиц, работающих в колхозах по трудовым договорам, и других граждан, которым предоставляются жилые помещения в домах колхозов, льготные основания признания их нуждающимися в улучшении жилищных условий. Члены колхоза и другие работники могут приниматся на учет нуждающихся в улучщении жилищных условий и обеспечиваться жилой площадью в домах колхозов независимо от постоянного проживания в данном населенном пункте.

Отдельным высококвалифицированным специалистам и другим работникам с учетом их трудового вклада, а также лицам, приглашаемым в колхоз на работу, жилые помещения в домах колхозов могут предоставляться во внеочередном порядке.

Жилая площадь в домах колхозов может предоставляться с превышением установленной законодательством Молдавской ССР нормы жилой площади.

Решения об установлении предусмотренных настоящей статьей льготных условий обеспечения граждан жилыми помещениями в домах колхозов, а также о количестве жилой площади, выделяемой для обеспечения граждан жилыми помещениями во внеочередном порядке, принимаются общим собранием членов колхозов или собранием уполномоченных.

Другие сельскохозяйственные кооперативы при обеспечении граждан жилыми помещениями в домах этих кооперативов обладают такими же правами, как и колхозы.
[Ст.44/1 введена Указом N 3396-XI от 10.08.89]

Статья 45. Порядок предоставления жилых помщений в домах жилищного фонда местных Советов народных депутатов

Жилые помещения в домах жилищного фонда местных Советов народных депутатов предоставляются гражданам исполнительным комитетом районного, городского, районного в городе, поселкового, сельского Совета народных депутатов при участии общественной комиссии по жилищным вопросам, создаваемой при исполнительном комитете из депутатов Советов, представителей общественных организаций, трудовых коллективов.

Статья 46. Порядок предоставления жилых помещений в домах ведомственного жилищного фонда

Жилые помещения в домах ведомственного жилищного фонда предоставляются гражданам по совместному решению администрации и профсоюзного комитета предприятия, учреждения, организации, утвержденному исполнительным комитетом районного, городского, районного в городе, поселкового, сельского Совета народных депутатов, а в случаях, предусмотренных Советом Министров СССР, - по совместному решению администрации и профсоюзного комитета предприятия, учреждения, организации с последующим сообщением исполнительному комитету соответствующего Совета народных депутатов о предоставлении жилых помещений для заселения.

Статья 47. Порядок предоставления жилых помещений в домах общественного жилищного фонда

Жилые помещения в домах общественного жилищного фонда предоставляются гражданам по совместному решению органа соответствующей организации и профсоюзного комитета с последующим сообщением исполнительному комитету соответственно районного, городского, районного в городе, поселкового, сельского Совета народных депутатов о предоставлении жилых помещений для заселения.

Статья 48. Заселение жилых помещений в домах, переданных исполнительным комитетам местных Советов народных депутатов, а также в домах, построенных в порядке долевого участия

Жилые помещения, освобождающиеся в домах, переданных государственными предприятиями, учреждениями, организациями, исполнительными комитетами местных Советов народных депутатов, а также жилые помещения, освобождающиеся в домах, построенных с привлечением в порядке долевого участия средств предприятий, учреждений, организаций, заселяются в первую очередь нуждающимися в улучшении жилищных условий работниками этих предприятий, учреждений, организаций. Указанный порядок заселения применяется независимо от времени передачи или окончания строительства жилого дома.

Статья 49. Заселение освободившихся в квартире жилых помещений

Если в квартире, в которой проживают двое и более нанимателей освободилась комната, не изолированная от другого жилого помещения, она передается нанимателю, занимающему смежное помещение.

Если в квартире освободилась изолированная комната, она заселяется нанимателем, принятым на учет нуждающихся в улучшении жилищных условий или имеющим право быть принятым на учет. При отсутствии таких граждан освободившееся жилое помещение заселяется в общем порядке.

Статья 50. Ордер на жилое помещение

На основании решения о предоставлении жилого помешения в доме государственного или общественного жилищного фонда исполнительный комитет районного, городского, районного в городе, поселкового, сельского Совета народных депутатов выдает гражданину ордер, который является единственным основанием для вселения и предоставленное жилое помещение.

Ордер может быть выдан лишь на свободное изолированное жилое помещение.

Форма ордера устанавливается Советом Министров Молдавской ССР.

В соответствии с Основами жилищного законодательства Союза ССР и союзных республик выдача ордеров на жилые помещения в военных городках производится в порядке, предусмотренном законодательством Союза ССР.

Статья 51. Основания и порядок признания ордера на жилое помещение недействительным

Ордер на жилое помещение может признан недействительным в судебном порядке в случаях представления гражданами не соответствующих действительности сведений о нуждаемости в улучшении жилищных условий, нарушения прав других граждан или организаций на указанное в ордере жилое помещение, неправомерных действий должностных лиц при решении вопроса о предоставлении жилого помещения, а также в иных случаях нарушения порядка и условий предоставления жилых помещений.

Ордер может быть признан недействительным в течение трех лет со дня его выдачи.

Такое требование может быть заявлено ипосле трех лет со дня выдачи ордера, если ордер был выдан в результате неправомерных действий получивших его лиц.

Статья 52. Положение о порядке предоставления жилых помещений

Положение о порядке предоставления жилых помещений на территории Молдавской ССР утверждается Советом Министров Молдавской ССР и Молдавским республиканским советом профессиональных союзов.

???????

Г Л А В А 2
ПОЛЬЗОВАНИЕ ЖИЛЫМИ ПОМЕЩЕНИЯМИ В ДОМАХ ГОСУДАРСТВЕННОГО И ОБЩЕСТВЕННОГО ЖИЛИЩНОГО ФОНДА

Статья 53. Договор найма жилого помещения. Заключение договора найма жилого помещения

Договор найма жилого помещения в домах государственного и общественного жилищного фонда заключается в письменной форме на основании ордера на жилое помещение между наймодателем - жилищно-эксплуатационной организацией (а при ее отсутствии - соответствующим предприятием, учреждением, организацией) и нанимателем - гражданином, на имя которого выдан ордер.

В соответствии с договором найма жилого помещения осуществляется пользование жилым помещением в домах государственного и общественного жилищного фонда.

Типовой договор найма жилого помещения, правила пользования жилыми помещениями, содержания жилого дома и придомовой территории утверждаются Советом Министров Молдавской ССР.

К отношениям, вытекающим из договора найма жилого помещения, в соответствующих случаях применяются также правила гражданского законодательства Союза ССР и Молдавской ССР.

Статья 54. Предмет договора найма жилого помещения

В домах государственного и общественного жилищного фонда предметом договора найма является отдельная квартира или другое изолированное жилое помещение, состоящее из одной или нескольких комнат.

Не могут быть самостоятельным предметом договора найма часть комнаты или комната, связанная с другой комнатой общим входом (смежные комнаты), а также подсобные помещения (кухня, коридор и т.п.).

Статья 55. Члены семьи нанимателя

К членам семьи нанимателя относятся совместно с ним проживающие супруг нанимателя, дети (в том числе усыновленные) как самого нанимателя так и любого из членов его семьи, родители (усыновители). Другие лица могут быть признаны членами семьи нанимателя, если они постоянно проживают совместно с нанимателем и ведут с ним общее хозяйство. Нетрудоспособные иждивенцы являются членами семьи нанимателя, если они постоянно проживают совместно с нанимателем.

Статья 56. Права и обязанности членов семьи нанимателя

Члены семьи нанимателя, проживающие совместно с ним, пользуются наравне с нанимателем всеми правами и несут все обязанности, вытекающие из договора найма жилого помещения. Совершеннолетние члены семьи несут солидарную с нанимателем имущественную ответственность по обязательствам вытекающим из указанного договора.

Если граждане, указанные в статье 55 настоящего Кодекса, перестали быть членами семьи нанимателя, но продолжают проживать в занимаемом им жилом помещении, они имеют такие же права и обязанности, как наниматель и члены его семьи.

Статья 57. Право нанимателя на вселение других граждан в занимаемое им помещение

Наниматель вправе в установленном порядке вселить в занимаемое помещение своего супруга, детей, родителей, других лиц получив на это письменного согласие всех совершеннолетних членов своей семьи. На вселение к родителям их несовершеннолетних детей согласия членов семьи не требуется.

Лица, вселившиеся в жилое помещение в соответствии с настоящей статьей приобретает право пользования этим жилым помещением наравне с остальными проживающими в нем лицами, если при вселении между этими гражданами, нанимателем и проживающими с ними членами его семьи не было иного соглашения.

Статья 58. Плата за пользование жилым помщением

В соответствии с Основами жилищного законодательства Союза ССР и союзных республик размер платы за пользование жилым помещением (квартирной платы) в домах государственного и общественного жилищного фонда устанавливается Советом Министров СССР.

В ординарном размере оплачивается жилая площадь, полагающаяся нанимателю и членам его семьи по установленным нормам, а также излишняя площадь, если ееразмеры не превышают на всю семью половины нормы жилой площади, полагающейся на одного человека. Плата за пользование остальной излишней жилой площадью взимается в повышенном размере, устанавливаемом Советом Министров СССР и Советом Министров Молдавской ССР.

Статья 59. Плата за коммунальные услуги

Плата за коммунальные услуги (водоснабжение, газ, электрическая, тепловая энергия и другие услуги) взимается помимо квартирной платы по утвержденным в установленном порядке тарифам.

Статья 60. Порядок и сроки внесения квартирной платы и платы за коммунальные услуги

Наниматель обязан своевременно вносить квартирную плату и плату за коммунальные услуги.

Квартирная плата вносится нанимателем за каждый истекший месяц не позднее десятого числа следующего месяца.

Статья 61. Льготы по квартирной плате и плате за коммунальные услуги

Льготы по квартирной плате и плате за коммунальные услуги устанавливаются законодательством Союза ССР.

Гражданам, проживающим в домах, принадлежащих колхозам, могут быть предоставлены льготы по квартирной плате по решению общего собрания членов колхоза или собрания уполномоченных.

Статья 62. Бесплатное пользование жилым помещением с отоплением и освещением

В соответствии с Основами жилищного законодательства Союза ССР и союзных республик специалисты, работающие и проживающие в сельской местности, вне населенных пунтов (а в установленных законодательством Союза ССР случаях - в рабочих и иных послеках), пользуются бесплатно жилым помещением с отоплением и освещением. Перечни категорий специалистов, обеспечиваемых таким помещением, и порядок предоставления им жилых помещений устанавливаются Советом Министров СССР и Советом Министров Молдавской ССР.

Статья 63. Сохранение жилого помещения за временно отсутствующими гражданами

При временном отсутствии нанимателя или членов его семьи за ними сохраняется жилое помещение в течение шести месяцев.

Жилое помещение сохраняется за временно отсутствующим нанимателем или членом его семьи на более длительный срок с случаях:

1) призыва на действительную срочную военную службу - в течение всего времени прохождения срочной военной службы, а также призыва офицеров из запаса на действительную военную службу на срок до трех лет

- на период прохождения действительной военной службы; пребывания на действительной военной службе в качестве прапорщиков, мичманов и военнослужащих сверхсрочной службы - в течение первых пяти лет пребывания на действительной военной службе;

2) временного выезда из постоянного места жительства по условиям и харктеру работы (экипажи судов, работники геологических, изыскательских партий, экспедиций и т.п.) либо в связи с обучением (студенты, аспиранты и т.п. - в течение всего времени выполнения данной работы или обучения;

3) помещения детей на воспитание в государственное детское учреждение, к родственникам, опекуну или попечителю - в течение всего времени их пребывания в этом учреждении, у родственников, опекуна или попечителя, если в жилом помещении, из которого выбыли дети остались проживать другие члены семьи. Если в жилом помещении из которого выбили дети, не остались проживать другие члены чемьи и помещение было заселено другими лицами или по другим причинам вселение в это помещение невозможно, этим детям по кончании срока пребывания в государственном детском учреждении, у родственников, опекуна или попечителя квартира предоставляется исполнительным момитетом местного Совета народных депутатов;

4) пребывания в лечебно-профилактическом учреждении или лечебно-трудовом профилактории - в течении всего времени пребывания в них;

5) отсутствия в связи с выполнением обязанностей опекуна или попечителя на все время выполнения этих обязанностей;

6) заключения под стражу - в течение всего времени нахождения под следствием или судом;

7) в иных случаях, установленных законодательством Союза ССР и Молдавской ССР.

В случаях, указанных в пунктах 1-6 части второй настоящей статьи, право пользования жилым помещением сохраняется за отсутствующим в течение шести месяцев со дня окончания сроков, указанных в этих пунктах.

[Часть 4 ст.63 утратила силу в соответс. с Законом N 224-XIV от 16.12.98]

Признание лица утратившим право пользования жилым помещением вследствие отсутствия этого лица сверх установленных сроков производится в судебном порядке.

Если наниматель или член его семьи отсутствовали по уважительным причинам свыше шести месяцев, этот срок по заявлению нанимателя или отсутствовавшего члена семьи может быть продлен наймодателем, а в случае спора - судом.

Статья 64. Право пользования жилым помещением в случае временного отсутствия нанимателя

Члены семьи, проживающие в жилом помещении, наниматель которого временно отсутствуют, вправе пользоваться всем занимаемым им помещениям на прежних условиях. При этом они осуществлят все права и несут обязанности по

договору найма этого помещения.

Жилая площадь, право пользования которой сохраняются за временно отсутствующим гражданином, не считается излишней жилой площадью.

Временное отсутствие нанимателя не освобождает его от выполнения всех обязанностей по договору найма жилого помещения.

Статья 65. Бронирование жилого помещения

Занимаемые нанимателями и членами их сетей помещения бронируются при направлении на работу за границу - на все время пребывания за границей, при выезде на работу в районы Крайнего Севера и в приравненные к ним местности - на все время действия трудового договора, а в случаях, предусмотренных законодательством Союза ССР, на все время пребывания в районах Крайнего Севера и в приравненных к ним местностях.

Законодательством Союза ССР и Молдавской ССР могут быть предусмотрены и другие случаи бронирования жилых помещений.

В указанных в настоящей статье случаях исполнительным комитетом местного Совета народных депутатов нанимателю или членам его семьи для представления наймодателю охранное свидетельство. Отказ в выдаче охранного свидетельства может быть обжалован в судебном порядке.

Порядок бронирования жилого помещения определяется Советом Министров Молдавской ССР.

Если наниматель и члены его семьи не возвратились в забронированное жилое помещение в течение шести месяцев после окончания срока действия брони, договор найма жилого помещения по иску наймодателя может быть расторгнут в судебном порядке.

Статья 66. Пользование забронированным жилым помещением

Наниматели жилых помещений в доме государственного или общественного жилищного фонда вправе предоставить забронированные жилые помещения в пользование поднанимателям либо временным жильцам в пределах срока действия охранного свидетельства.

Статья 67. Выселение из забронированного жилого помещения поднанимателей и временных жильцов

При возвращении нанимателя или члена его семьи они вправе потребовать немедленного освобождения забронированного жилого помещения независимо от истечения срока охранного свидетельства.

В случае отказа поднанимателей или временных жильцов освободить это помещение они по требованию нанимателя подлежат выселению в судебном порядке без предоставления другого жилого помещения.

Статья 68. Выселение лица, проживающего в жилом помещении нанимателя в качестве опекуна или попечителя

Лица, вселившиеся в жилое помещение нанимателя в качестве опекунов или попечителей, самостоятельного права на это помещение не приобретают. Если это помещение не закреплено в установленном законом порядке за опекуном или попечителем, по прекращении опеки или попечительства они подлежат выселению в судебном порядке без предоставления другого жилого помещения.

Статья 69. Обмен жилыми помещениями

Наниматель жилого поещения вправе с письменного согласия проживающих совместно с ним членов семьи, включая временно отсутствующих, произвести обмен занимаемого жилого помещения с другим нанимателем или членом жилищно-строительного кооператива, в том числе с проживающими в другом

населенном пункте.

Если между членами семьи не достигнуто соглашение об обмене, то любой из членов вправе требовать в судебном порядке принудительного обмена занимаемого помещения на помещения в разных домах (квартирах).

Обмен жилых помещений в домах предприятий, учреждений, организаций допускается лишь с их согласия. Отказ в согласии на обмен может быть обжалован в судебном порядке, кроме случаев обмена жилых помещений в домах, принадлежащих колхозам.

Соглашение об обмене жилыми помещениями вступает в силу с момента получения ордеров, выдаваемых исполнительными комитетами местных советов народных депутатов (статья 50). Отказ в выдаче ордера может быть обжалован в судебном порядке в шестимесячный срок.

Порядок обмена жилых помещений и условия, при которых обмен не допускается, устанавливаются законодательством Союза ССР, настоящим Кодексом и другим законодательством Молдавской ССР.

Статья 70. Условия, при которых обмен жилыми помещениями не допускается

Обмен жилыми помещениями не допускается:

1) если к нанимателю предъявлен иск о расторжении или изменении договора найма жилого помещения или о признании ордера недействительным;

2) если в отношении члена жилищно-строительного кооператива возбужден вопрос об исключении из кооператива;

3) если обмен носит корыстный или фиктивный характер;

4) если в результате обмена у нанимателя размер жилой площади уменьшится и окажется ниже нормы, установленной законодательством Молдавской ССР для принятия на учет нуждающихся в улучшении жилищных условий;

5) если одно из обмениваемых помещений находится в доме предприятия учреждения, организации, включенных по постановлению Совета Министров СССР или Совета Министров Молдавской ССР в списки предприятий, учреждений и организаций важнейших отраслей народного хозяйства, из домов которых допускается выселение в судебном порядке рабочих и служащих (вместе с проживающими с ними лицами), прекративших трудовые отношения с предприятием, учреждением, организацией в связи с увольнением по собственному желанию без уважительных причин или за нарушение трудовой дисциплины, или за совершение преступления. Граждане, прекратившие трудовые отношения по иным основаниям, а также получившие жилое помещение не в связи с трудовыми отношениями, вправе произвести обмен на общих основаниях;

6) если дом (жилое помещение) грозит обвалом либо дом решением исполнительного комитета местного Совета народных депутатов признан аварийным, подлежит сносу или капитальному ремонту либо передается для государственных или общественных нужд;

7) если жилое помещение является служебным или находится в общежитии;

8) в иных случаях, предусмотренных законодательством Союза ССР и Молдавской ССР.

Статья 71. Признание обмены жилыми помещениями недействительным

Обмен, совершенный при наличии условий, предусмотренных статьей 70 настоящего Кодекса, признается недействительным.

Обмен может быть признан недействительным ткже при наличии оснований установленных Гражданским кодексом Молдавской ССР для признания сделки недействительной.

Признание обмена недействительным производится в судебном порядке.

Статья 72. Последствия признания обмена жилыми помещениями недействительным

В случае признания обмена жилыми помещениями недействительным стороны подлежат перечислению в ранее занимаемые помещения.

Неосновательно полученные суммы (имущество) одной из сторо при производстве обмена взыскиваются в доход государства.

Статья 73. Обмен жилыми помещениями в домах, расположенных на территориях Молдавской ССР и другой союзной республики.

Если жилое помещение, на которое производится обмен, находится в доме, расположенном на территории другой союзной республики, обмен совершается в порядке, предусмотренном законодательством Союза ССР, Молдавской ССР и соответствующей союзной республики.

Статья 74. Правила обмена жилыми помещениями

Правила обмена жилыми помещениями утверждаются Советом Министров Молдавской ССР.

Статья 75. Право нанимателя на предоставление ему жилого помещения меньшего размера взамен занимаемого

Наниматель, имеющий излишнию жилую площадь сверх установленных норм, вправе с согласия членов семьи требовать от исполнительного комитета местного Совета народных депутатов, от предприятия, учреждения, организации (в зависимости от принадлежности жилого дома) предоставления ему в установленном порядке жилого помещения меньшего размера взамен занимаемого.

Статья 76. Право нанимателя отдельной квартиры ходатайствовать о заселении излишней жилой площади другими гражданами

Наниматель, пользующийся отдельной квартирой, может ходатайствовать перед исполнительным комитетом соответствующего местного Совета народных депутатов, предприятием, учреждением, организацией (в зависимости от принадлежности жилого дома) о заселении излишней изолированной комнаты по своему выбору другими гражданами, состоящими на учете нуждающихся в улучшении жилищных условий. При удовлетворении ходатайства с указанными лицами заключается отдельный договор найма жилого помещения.

Статья 77. Поднаем жилого помещения

Наниматель жилого помещения вправе с согласия проживающих совместно с ним членов семьи и с согласия наймодателя сдавать в поднаем жилое помещение в случае и в порядке, устанавливаемых настоящим Кодексом и другим законодательством Молдавской ССР.

При временном выезде наниматель вправе сдать все занимаемое им жилое помещение в поднаем, оставаясь ответственным перед наймодателем по договору найма жилого помещения, а в других случаях - часть занимаемой жилой площади.

Статья 78. Условия, при которых поднаем жилого помещения не допускается

Сдача помещения в поднаем не допускается, если в результате вселения поднанимателя размер жилой площади, приходящийся на каждого проживающего окажется менее нормы, установленной частью первой статьи 42 настоящего Кодекса, а также служебных жилых помещений и жилых помещений в общежитиях.

Статья 79. Договор поднайма

Договор поднайма должен заключаться в письменной форме с последующей регистрацией в соответствующей жилищно-эксплуатационной организации.

При проживании в квартире нескольких нанимателей для сдачи жилого помещения в поднаем требуется согласие всех нанимателей.

Несоблюдение установленного порядка сдачи жилого помещения в поднаем влечет недействительность договора поднайма, а вселившиеся граждане подлежат выселению в судебном порядке без предоставления другого жилого помещения.

Статья 80. Изъятие жилой площади, используемой для извлечения нетрудовых доходов

Если наниматель систематически сдает жилую площадь в поднаем с целью извлечения нетрудовых доходов, изолированное жилое помещение, сдаваемое в поднаем, может быть изъято в судебном порядке, а незаконно полученные суммы - взысканы в доход государства.

Статья 81. Плата за пользование жилым помещением по договору поднайма

Размер платы за пользование жилым помещением и коммунальные услуги по договору поднайма устанавливаются соглашением сторон, но не может превышать размера квартирной платы, уплачиваемой за это помещение нанимателем, и платы за коммунальные услуги. Льготы по квартирной плате и плате за коммунальные услуги, которыми пользуются наниматели жилых помещений, на поднанимателей не распространяются.

Сдача жилого помещения в поднаем на сезон в курортных местностях производится по ставкам, установленным Советом Министров Молдавской ССР.

Статья 82. Прекращение договора поднайма

По истечении срока договора поднайма поднаниматель не вправе требовать возобновления договора и по тебованию нанимателя обязан освободить занимаемое по поднайму помещение. В случае отказа освободить помещение он подлежит выселению в судебном порядке без предоставления ему другого жилого помещения.

Договор поднайма может быть досрочно растрогнут по основаниям, предусмотренным статьей 66 и частью первой статьи 102 настоящего Кодекса.

Если договор поднайма заключен без указания срока, наниматель обязан предупредить поднанимателя о прекращении договора поднайма за три месяца.

Статья 83. Временные жильцы

Наниматель и проживающие с ним члены семьи могут по взаимному согласию разрешить временное проживание в находящемся в их пользовании жилом помещении другим гражданам (временным жильцам) без заключения с ними договора поднайма и взимания платы за пользование помещением.

Вселение временных жильцов на срок свыше сорока пяти дней допускается при условии соблюдения нормы жилой площади, установленой частью первой статьи 42 настоящего Кодекса.

Временные жильцы обязаны освободить помещение немедленно по требованию нанимателя или проживающих с ним членов его семьи. В лучае отказа освободить помещение наниматель или члены его семьи вправе требовать в судебном порядке выселения временных жильцов без предоставления другого жилого помещения.

Статья 84. Выселение поднанимателей и временных жильцов в случае прекращения договора найма жилого помещения

Граждане, проживающие в жилом помещении нанимателя на основании договора поднайма или в качестве временных жильцов, самостоятельного права на это помещение не имеют независимо от срока проживания.

С прекращением договора найма жилого помещения одновременно расторгается и договор поднайма. Поднаниматели, а также временные жильцы в случае отказа освободить жилое помещение, подлежат выселению в судебном порядке без предоставления другого жилого помещения.

Статья 85. Переоборудование и перепланировка жилого помещения

Переоборудование и перепланировка жилого помещения и подсобных помещений могут производится только в целях повышения благоустройства квартиры и допускаются с согласия нанимателя, проижвающих с ним членов семьи и наймодателя и с разрешения исполнительного комитета местного Совета народных депутатов. При отсутствии согласия между нанимателем и членами семьи, а также при отказе наймодателя спор разрешается в судебном порядке.

Наниматель, допустивший самовольное преоборудование или перепланировку жилого или подсобного помещения, обязан за свой счет привести помещение в прежнее состояние.

Статья 86. Предоставление жилых помещений на время капитального ремонта жилого дома

При производстве капитального ремонта жилого дома государственного или общественного жилищного фонда, когда ремонт не может быть произведен без выселения нанимателя наймодатель обязан предоставить нанимателю и членам его семьи на время проведения капитального ремонта другое жилое помещение, не расторгая при этом договора найма на ремонтируемое помещение. В случае отказа нанимателя от переселения в это помещение наймодатель может требовать переселения его в судебном порядке.

Жилое помещение, предоставляется на время капитального ремонта, должно соответствовать санитарным и техническим требованиям.

По окончании ремонта наниматель вправе в установленном порядке поселиться в прежнем жилом помещении.

Наниматель обязан вносить квартирную плату лишь за жилое помещение, предоставленное ему на время проведения капитального ремонта. Расходы, связанные с переселением, должны быть возмещены наймодателем.

Статья 87. Предоставление другого жилого помещения в связи с капитальным ремонтом

В тех случаях, когда жилое помещение, занимаемое нанимателем и членами его семьи, в результате капитального ремонта не может быть сохранено или существенно увеличится и у нанимателя образуются излишки жилой площади, нанимателю и членам его семьи должно быть предоставлено другое благоустроенное жилое помещение до начала капитального ремонта.

Если в результате капитального ремонта жилое помещение существенно уменьшится, по требованию нанимателя ему и членам его семьи должно быть предоставлено другое благоустроенное помещение до начала капитального ремонта. При возникновении спора вопрос разрешается в судебном порядке.

Статья 88. Изменение договора найма жилого помещения

Договор найма жилого помещения может быть изменен только с согласия нанимателя, членов его семьи и наймодателя, за исключением случаев, предусмотренных Основами жилищного законодательства Союза ССР и союзных

республик, другими законодательными актами Союза ССР и настоящим Кодексом.

Статья 89. Изменение договора найма жилого помещения по требованию члена семьи нанимателя

Совершеннолетний член семьи нанимателя вправе требовать заключения с ним отдельного договора найма жилого помещения, если на то имеется согласие нанимателя и остальных проживающих с ним совершеннолетних членов семьи и приходящаяся на его долю жилая площадь может быть выделена в виде отдельного изолированного жилого помещения.

Правило, установленное настоящей статьей, не применяется к найму жилых помещений в домах предприятий, учреждений, организаций, включенных по постановлению Совета Министров СССР или Совета Министров Молдавской ССР в списки предприятий, учреждений и организаций важнейших отраслей народного хозяйства, из домов которых допускается выселение в судебном порядке рабочих и служащих (вместе с проживающими с ними лицами), прекративших трудовые отношения с предприятием, учреждением, организацией в связи с увольнением по собственному желанию без уважительных причин, или за нарушение трудовой дисциплины, или за совершение преступления, кроме случаев получения гражданином квартиры не в связи с трудовыми отношениями или увольнения с работы по иным основаниям, чем указанные в настоящей статье.

Споры возникающие в связи с требованиями заключения отдельного договора найма жилого помещения, разрешаются в судебном порядке.

Статья 90. Изменение договора найма, жилого помещения по требованию нанимателей, объединяющихся в одну семью

Граждане, проживающие в одной квартире и пользующиеся в ней жилыми помещениями по отдельным договорам найма, в случае объединения в одну семью вправе требовать заключения с кем-либо из них одного договора найма на все занимаемые ими помещения.

Отказ наймодателя в заключении одного договора найма может быть оспорен в судебном порядке.

Статья 91. Изменение договора найма жилого помещения вследствие признания нанимателем другого члена семьи

Совершеннолетний член семьи нанимателя может с согласия нанимателя и остальных проживающих с ним членов семьи потребовать признания его нанимателем по ранее заключенному договору найма жилого помещения вместо первоначального нанимателя. Такое же право принадлежит в случае смерти нанимателя любому из членов семьи умершего.

Правило, установленное настоящей статьей, не применяется к найму жилых помещений в домах предприятий, учреждений, организаций, включенных по постановлению Совета Министров СССР или Совета Министров Молдавской ССР в списки предприятий, учреждений и организаций важнейших отраслей народного хозяйства, из домов которых допускается выселение в судебном порядке рабочих и служащих (вместе с проживающими с ними лицами), прекративших трудовые отношения с предприятием, учреждением, организацией в связи с увольнением по собственному желанию без уважительных причин или за нарушение трудовой дисциплины, или за совершение преступления, кроме случаев смерти нанимателя или получения гражданином квартиры не в связи с трудовыми отношениями, или увольнения с работы по иным основаниям, чем указанные в настоящей статье, а также к найму жилых помещений в домах, принадлежащих колхозам.

Споры, возникающие в связи с признанием члена семьи нанимателем, разрешаются в судебном порядке.

Статья 92. Расторжение договора найма жилого помещения нанимателем

Наниматель жилого помещения вправе с согласия членов семьи в любое время расторгнуть договор найма.

В случае выезда нанимателя и членов его семьи на постоянное жительство в другой населенный пункт или переселения в другое жилое помещение в том же населенном пункте договор найма жилого помещения считается расторгнутым со дня выезда или переселения.

Статья 93. Расторжение договора найма жилого помещения по требованию наймодателя

Договор найма жилого помещения в домах государственного и общественного жилищного фонда может быть расторгнут по требованию наймодателя лишь по основаниям, установленным законом, и только в судебном порядке, кроме случаев выселения из домов, грозящих обвалом.

Статья 94. Выселение из жилых помещений

Выселение из занимаемого жилого помещения в доме государственного или общественного жилищного фонда допускается лишь по основаниям, установленным законом.

Выселение производится в судебном порядке. Допускается выселение в административном порядке с санкции прокурора лишь лиц, самоуправно занявших жилое помещение или проживающих в домах, грозящих обвалом.

[Ст.94 изменена ZPC1225 12.07.2002/MO110 01.08.2002 Ст.841]

Статья 95. Выселение с предоставлением гражданам другого благоустроенного жилого помещения

Граждане выселяются из жилых домов государственного и общественного жилищного фонда с предоставлением другого благоустроеного жилого помещения, если:

дом, в котором находится жилое помещение, подлежит сносу; дом (жилое помещение) грозит обвалом;

дом (жилое помещение) подлежит переоборудованию в нежилой. В случаях ликвидации семейного детского дома родители-воспитатели должны освободить предоставленное им жилое помещение (статья 41-1), а при отказе - подлежат выселению с предоставлением им другого благоустроенного жилого помещения.

[Часть 2 ст.95 введена Законом N 391-XII от 05.12.90]

Статья 96. Предоставление жилого помещения в связи со сносом или преоборудованием дома (жилого помещения)

Если дом, в котором находится жилое помещение, подлежит сносу в связи с изъятием земельного участка для государственных или общественных нужд, а также если дом (жилое помещение) подлежит переоборудованию в нежилой, гражданам, выселяемым из этого дома (жилого помещения), другое благоустроенное жилое помещение предоставляется государственной, кооперативной или иной общественной организацией, которой отводится земельный участок или которой передается дом (жилое помещение), подлежащий переоборудованию.

В иных случаях сноса дома гражданам, выселяемым из этого дома, другое благоустроенное жилое помещение предоставляется государственной, кооперативной или иной общественной организацией, которой принадлежит подлежащий сносу дом, а при невозможности предоставления этой организацией

другого жилого помещения - исполнительным комитетом местного Совета народных депутатов.

Статья 97. Предоставление жилого помещения в связи с выселением из домов, грозящих обвалом

Если дом (жилое помещение) грозит обвалом, гражданам, выселяемым из этого дома (жилого помещения), по решению исполнительного комитета местного Совета народных депутатов предоставляется другое благоустроенное жилое помещение в доме местного Совета народных депутатов или в доме соответствующей государственной, кооперативной или иной общественной организации.

Статья 98. Выселение из военных городков с предоставлением другого жилого помещения

Офицеры, прапорщики и мичманы, военнослужащие сверхсрочной службы Вооруженных Сил СССР и приравненные к ним лица, уволенные с действительной военной службы в отставку или в запас, а также проживающие совместно с ними лица могут быть выселены из занимаемых ими жилых помещений в военных городках с предоставлением другого благоустроенного жилого помещения. В таком же порядке подлежат выселению из военных городков другие лица, утратившие связи с Вооруженными силами СССР.

Статья 99. Предоставление благоустроенного жилого помещения в связи с выселением

Предоставляемое гражданам в связи с выселением другое жилое помещение должно быть благоустроенным и отвечать требованиям статей 42-44 настоящего Кодекса.

Если наниматель занимал отдельную квартиру или более одной комнаты, ему соответственно должна быть предоставлена отдельная квартира или помещение, состоящее из того же числа комнат.

Если наниматель имел излишки жилой площади, помещение предоставляется в соответствии с нормой, предусмотренной частью первой статьи 42 настоящего Кодекса, а нанимателю или проживающему вместе с ним лицу, имеющему право на дополнительную жилую площадь, - с учетом права не дополнительную площадь.

Жилое помещение, предоставляемое гражданину, должно быть указано в решении суда ~~или в постановлении прокурора о выселении~~ с обозначением адреса, по которому это помещение находится.

[Ст.99 изменена ZPC1225 12.07.2002/MO110 01.08.2002 Ст.841]

Статья 100. Выселение с предоставлением гражданам другого жилого помещения

С предоставлением другого жилого помещения могут быть выселены:

рабочие и служащие (вместе с проживающими с ними лицами), прекратившие трудовые отношения с предприятием, учреждением, организацией важнейших отраслей народного хозяйства, предоставившими жилое помещение, в связи с увольнением по собственному желанию без уважительных причин, или за нарушение трудовой дисциплины, или за совершение преступления. В соответствии с Основами жилищного законодательства Союза ССР и союзных республик списки таких предприятий, учреждений, организаций утверждаются Советом Министров СССР и Советом Министров Молдавской ССР;

граждане, получившие жилые помщения в домах колхозов, если они исключены из членов колхоза или вышли из колхоза по собственному желанию;

граждане, лишенные родительских прав, если они проживают совместно с дельми, в отношении которых лишены родительских прав;

родители-воспитатели при отстранении от дальнейшего воспитания детей (статья 41-1).
[Часть 1 ст.100 дополнена Законом N 391-XII от 05.12.90]

В соответствии с Основами жилищного законодательства Союза ССР и союзных республик законодательством Союза ССР могут быть предусмотрены и иные случаи выселения граждан и предоставлением другого жилого помещения.

Статья 101. Предоставление другого жилого помещения в связи с выселением

Предоставляемое гражданам в связи с выселением другое жилое помещение должно отвечать санитарным и техническим требованиям и находится в черте данного населенного пункта.

Жилое помещение, предоставляемое гражданину, должно быть указано в решении суда о выселении нанимателя с обозначением адреса, по которому это помещение находится.

Статья 102. Выселение без предоставления гражданам другого жилого помещения

Если наниматель, члены его семьи или другие совместно проживающие с ним лица систематически разрушают или портят жилое помещение или используют его не по назначению, либо систематическим нарушением правил социалистического общежития делают невозможным для других проживание с ними в оддной квартире или одном доме, а меры предупреждения и общественного воздействия оказались безрезультатными, выселение виновных по требованию наймодателя или других заинтересованных лиц производится без предоставления другого жилого помещения.
[Часть 1 ст.102 изменена Законом N 391 от 05.12.90]

Лица подлежащие выселению без предоставления другого жилого помещения за невозможностью совместного проживания, могут быть обязаны судом взамен выселения произвести обмен занимаемого помещения на другое жилое помещение, указанное заинтересованной в обмене стороной.

Статья 103. Выселение граждан из самоуправно занятых жилых помещений

Лица, самоуправно занявшие жилое помещение, выселяются без предоставления им другого жилого помещения в порядке, предусмотренном частью второй статьи 94 настоящего Кодекса.

Статья 104. Последствия признания ордера недействительным

В случае признания ордера на жилое помещение недействительным вследствие неправомерных действий получивших ордер лиц они подлежат выселению без предоставления другого жилого помещения. Если граждане, указанные в ордере, ранее пользовались жилым помещением в доме государственного или общественного жилищного фонда , им должно быть предоставлено жилое помещение, которое они занимали, или другое жилое помещение.

Если ордер на жилое помещение признан недействтельным по другим основаниям, граждане, указанные в ордере должны быть выселены с предоставлением ранее занимаемого ими помещения или другого жилого помещения.
???????

Г Л А В А 3
ПОЛЬЗОВАНИЕ СЛУЖЕБНЫМИ ЖИЛЫМИ ПОМЕЩЕНИЯМИ

Статья 105. Служебные жилые помещения

Служебные жилые помещения предназначаются для заселения гражданами, которые в связи с характером их трудовых отношений должны проживать по месту работы или вблизи от него. Жилое помещение включается в число служебных

решением исполнительного комитета районного, городского, районного в городе Совета народных депутатов. Под служебные жилые помещения выделяются, как правило, отдельные квартиры.

Учет служебных жилых помещений ведется исполнительными комитетами соответствующих районных, городских, районных в городах Советов народных депутатов.

Статья 106. Перечень категорий лиц, которым могут быть предоставлены служебные жилые помещения

Перечень категорий работников, которым могут быть предоставлены слежубные жилые помещения, устанавливается законодательством Союза ССР и Молдавской ССР.

В соответствии с Основами жилищного законодательства Союза ССР и союзных республик в случаях, определяемых Советом Министров СССР, служебные жилые помещения могут предоставляться отдельным категориям военнослужащих.

Статья 107. Служебные жилые помещения в домах, принадлежащих колхозам

В домах, принадлежащих колхозам, включение жилых помещений в число служебных (в том числе и в домах, заселенных до введения в действие Основ жилищного законодательства Союза ССР и Союзных республик) и установление перечня, производятся по решению общего сбрания членов колхза или собрания уполномоченных, утверждаемому исполнительным комитетом районного, городского, районного в городе Совета народных депутатов.

Статья 108. Порядок предоставления и пользования служебными жилыми помещениями

Порядок предоставления служебных жилых помещений и пользования ими устанавливается законодательством Союза ССР, настоящим Кодексом и другим законодательством Молдавской ССР.

Решение о предоставлении служебного жилого помещения принимается администрацией предприятия, учреждения, организации, правлением колхоза, органами управления других кооперативных организаций, их объединений, органами профсоюзных и иных общественных организаций, командованием воинской части, в ведении которых находятся служебные жилые помещения.

В соответствии с принятым решением служебное жилое помещение предоставляется в пользование по специальному ордеру, выдаваемому исполнительным комитетом районного, городского, районного в городе Совета народных депутатов.

Форма ордера на занятие служебного жилого помещения устанавливается Советом Министров Молдавской ССР.

К пользованию служебными жилыми помещениями применяются правила о договоре найма жилого помещения, установленные статьями 53-64, 68, 75, 84-88, 91-98, 100, 102-104 настоящего Кодекса.

Статья 109. Выселение из служебных жилых помещений

Рабочие и служащие, прекратившие трудовые отношения с предприятием, учреждением организацией, а также граждане, которые исключены из членов колхоза или вышли из колхоза по собственному желанию, подлежат выселению из служебного жилого помещения со всеми проживающими с ними лицами без предоставления другого жилого помещения.

Статья 110. Лица, не подлежащие выселению из служебных жилых помещений без предоставления другой жилой площади

Из служебных жилых помещений без предоставления другого жилого помещения не могут быть выселены:

1) инвалиды войны и другие инвалиды из числа военнослужащих, ставшие инвалидами вследствие ранения, контузии или увечья, полученных при защите СССР или при исполнении иных обязанностей военной службы, либо вследствие заболевания, связанного с пребыванием на фронте;

2) участники Великой Отечественной войны, пребывавшие в составе действующей армии;

3) семьи военнослужащих и партизан, погибших или пропавших без вести при защите СССР или при исполнении иных обязанностей военной службы;

4) семьи военнослужащих;

5) инвалиды из числа лиц рядового и начальствующего состава органов Министерства внутренних дел СССР, ставшие инвалидами вследствие ранения, контузии или увечья, полученных при исполнении служебных обязанностей;

6) лица проработавшие на предприятии, в учреждении, организации, предоставившим им служебное жилое помещение, не менее десяти лет;

7) лица, освобожденные от должности, в связи с которой им было предоставлено служебное жилое помещение, но не прекратившие трудовых отношений с предприятием, учреждением, организацией, предоставившими это помещение;

8) лица, уволенные в связи с ликвидацией предприятия, учреждения, организации либо по сокращению численности или штата работников;

9) пенсионеры по старости, персональные пенсионеры;

10) члены семьи умершеного работника, которому было предоставлено служебное жилое помещение;

11) инвалидам труда I и II групп, инвалиды I и II групп из числа военнослужащих и приравненных к ним лиц;

12) одинокие лица с проживающими вместе с ними несовершеннолетними детьми.

Г Л А В А 4
ПОЛЬЗОВАНИЕ ОБЩЕЖИТИЯМИ

Статья 111. Общежития

Для проживания рабочих, служащих, студентов, учащихся, а также других граждан в период работы или учебы могут использоваться общежития. Под общежития предоставляются специально построенные или переоборудованные для этих целей жилые дома. Общежития укоплектовываются мебелью, другими предметами домашнего обихода и культурно-бытового назначения, необходимыми для проживания, занятий и отдыха граждан, проижвающих в них.

В соответствии с законодательством Союза ССР положения об общежитиях утверждаются Советом Министров Молдавской ССР, министерствами, государственными комитетами и ведомствами СССР по согласованию с соответствующими профсоюзными и комсомольскими органами.

Статья 112. Порядок предоставления жилой площади в общежитиях и пользования ею

Порядок предоставления жилой площади в общежитиях и пользования ею определяется законодательством Союза ССР, настоящим Кодексом и другим законодательством Молдавской ССР.

Жилая площадь в общежитии предоставляется рабочим, служащим, студентам, учащимся и другим гражданам на время работы или учебы по

совместному решению администрации, профсоюзного комитета и комитета комсомола предприятия, учреждения, организации с соблюдением нормы установленной для общежитий.

На основании решения о предоставлении жилой площади администрацией выдается ордер на занятие жилой площади администрацией выдается ордер на занятие жилой площади в общежитии.

Лицам, выбывшим из общежития в связи с призывом на срочную военную службу, должна быть вновь предоставлена жилая площадь в общежитии в случае возвращения их по окончании прохождения военной службы на то же предприятие, в учреждение, организацию или учебное заведение.

Статья 113. Выселение из общежитий

Прекратившие работу сезонные, временные работники и лица, работавшие по срочному друговому договору, а также лица, обучающиеся в учебных заведениях и выбывшие из них, подлежат выселению без предоставления другого жилого помещения из общежития, жилая площадь в котором была им предоставлена в связи с работой или учебой.

Другие работники предприятий, учреждений, организаций, поселившиеся в общежитии в связи с работой, могут быть выселены без предоставления другого жилого помещения в случае увольнения по собственному желанию без уважительных причин, за нарушение трудовой дисциплины или совершение преступления. Лица, прекратившие работу по иным основаниям, а также лица перечисленные в статье 110 настоящего Кодекса, могут быть выселены лишь с предоставлением им другого жилого помещения.

Статья 113/1. Пользование жилой площадью в общежитиях, находящихся на балансе преобразованных и приватизированных предприятий

Преобразование государственного предприятия, на балансе которого находятся общежития, в предприятие иной организационно-правовой формы и его последующая приватизация не являются основанием для расторжения договоров найма жилой площади в этих общежитиях.

Преобразованное и приватизированное предприятие является преемником прав и обязанностей по использованию общежития и соблюдению вытекающих из этого договоров найма.

Пользование жилой площадью и выселение из общежитий, находящихся на балансе преобразованных и приватизированных предприятий, могут осуществляться на основании и в порядке, предусмотренных настоящим Кодексом. [Ст.113/1 введена Законом N 567-XIII от 22.07.95]

Г Л А В А 5
ОБЕСПЕЧЕНИЕ ГРАЖДАН ЖИЛЫМИ ПОМЕЩЕНИЯМИ В ДОМАХ ЖИЛИЩНО-СТРОИТЕЛЬНЫХ КООПЕРАТИВОВ И ПОЛЬЗОВАНИЕ ИМИ

Статья 114. Право на получение жилого помещения в домах жилищно-строительных кооперативов

Граждане, нуждающиеся в улучшении жилищных условий, вправе вступить в жилищно-строительный кооператив и получить в нем квартиру.

Статья 115. Порядок учета граждан, желающих вступить в жилищно-строительный кооператив

Порядок уччта граждан, желающих вступить в жилищно-строительный кооператив, устанавливается законодательством Союза ССР, настоящим Кодексом и другим законодательством Молдавской ССР.

Принятие на учет граждан, желающих вступить в жилищно-строительный кооператив, проводится решением исполнительного комитета местного Совета народных депутатов по месту жительства этих граждан либо совместным решением администрации и профсоюзного комитета предприятия, учреждения, организации, при которых организуется кооператив, по месту их работы.

Граждане, оставившие работу на этих предприятиях, в учреждениях, организациях в связи с уходом на пенсию, а также семьи работников, умерших в результате несчастного случая на производстве или профессионального заболевания, принмаются на учет наравне в рабочими и служащими этих прежприятий, учреждений, организаций.

Статья 116. Условия приема граждан в члены жилищно-строительного кооператива

Условия приема граждан в члены жилищно-строительного кооператива устанавливаются законодательством Союза ССР, настоящим Кодексом и другим законодательством Молдавской ССР.

В члены жилищно-строительного кооператива могут быть прнияты лица, достигшие 18-летнего возраста, постоянно проживающие в населенном пункте где организуется жилищно-строительный коператив, и нуждающиеся в улучшении жилищных условий.

Законодательством Союза ССР и Молдавской ССР могут быть предусмотрены и иные условия и основания принятия в члены жилищно-строительного кооператива.

Статья 117. Порядок организации и деятельности жилищно-строительных кооперативов

Жилищно-строительные кооперативы организуются при соответствующем управлении или тделе исполнительного комитета местного Совета народных депутатов либо при предприятии, учреждении, организации.

Порядок организации и деятельности жилищно-строительных кооперативов устанавливается законодательством Союза ССР, Примерным уставом жилищно-строительного кооператива и другим законодательством Молдавской ССР.

Примерный устав жилищно-строительного кооператива устверждается Советом Министров Молдавской ССР.

Жилищно-строительный ккоператив действует на основании устава, принятого общим собранием лиц, вступающих в кооператив в соответствии с Примерным уставом жилищно-строительного кооператива. Устав жилищно-строительного кооператива подлежит регистрации в исполнительном комитете местного Совета народных депутатов по месту организации кооператива.

Граждане, включенные в утвержденный исполнительным комитетом Совета народных депутатов список лиц, вступающих в организуемый жилищно-строительный кооператив, считаются членами данного кооператива со времени регистрации устава.

Граждане, принятые в действующий жилищно-строительный кооператив, считаются его членами с момента утверждения решения общего собрания соответствующим исполнительным комитетом Совета народных депутатов.

Жилищно-строительные кооперативы осуществляют эксплуатацию и ремонт принадлежащих им жилых домов на правах кооперативной собственности.

Статья 118. Контроль местных Советов народных депутатов за деятельностью жилищно-строительных кооперативов

Исполнительные комитеты местных Советов народных депутатов осуществляют контроль за деятельностью жилищно-строительных кооперативов

за эксплуатацией и ремонтом принадлежащих им домов. Исполнительный комитет районного, городского, районного в городе Совета народных депутатов вправе отменить решение общего собрания или правления кооператива, если оно противоречит законодательству.

Статья 119. Помощь государства жилищно-строительным кооперативам

Государство оказывает жилищно-строительным кооперативам помощь в эксплуатации и ремонте принадлежащих им домов, а также в обеспечении жилыми помещениями членов жилищно-строительного кооператива на время проведения капитального ремонта, когда ремонт не может быть произведен без выселения проживающих в этих домах граждан.

Статья 120. Передача жилищно-строительному кооперативу равноценного жилого дома взамен сносимого

Если принадлежащий жилищно-строительному кооперативу дом подлежит сносу в связи с изъятием земельного участка для государственных или общественных нужд, кооперативу взамен сносимого дома передается в собственность равноценный жилой дом.

Статья 121. Предоставление члену жилищно-строительного кооператива жилого помещения

Лицу, принятому в члены жилищно-строительного кооператива, по решению общего собрания членов кооператива, утвержденному исполнительным кеомитетом районного, городского, районного в городе Совета народных депутатов, предоставляется отдельная квартира, состоящая из одной или нескольких комнат, в соответствии с количеством членов семьи, суммой его паевого взноса и предельным размером жилой площади, предусматриваемым Примерным уставом жилищно-строительного кооператива.

Заселение квартир в доме жилищно-строительного кооператива производится по ордерам, выдаваемым исполнительным комитетом районного, городского, районного в городе Совета народных депутатов. Отказ в выдаче ордера может быть обжалован в судебном порядке.

Статья 122. Обмен жилго помещения, занимаемого членом кооператива, на другое жилое помещение. Раздел жилого помещения

Член кооператива имеет право с согласия проживающих совместно с ним членов его семьи произвести с разрешения исполнительного комитета районного, городского, районного в городе Совета народных депутатов обмен занимаемого им жилого помещения на другое жилое помещение в домах местных Советов, государственных, кооперативных и иных общественных организаций, а также в домах других жилищно-строительных кооперативов, находящихся как в том населенном пункте, где он проживает, так и в других населенных пунктах, при условии приема в члены кооператива лица, вселяющегося в дом жилищно-строительного кооператива с соблюдением установленного порядка.

Если между членом кооператива и членами его семьи не достигнуто соглашение об обмене, то член кооператива, а также член его семьи, за которым признано право на часть паенакоплений, вправе требовать в судебном порядке принудительного обмена занимаемого помещения на помещения в разных домах (квартирах).

Обмен не допускается в случаях, указанных в статье 70 настоящего Кодекса.

Член кооператива и его супруг, за которым признано право на часть паенакоплений, вправе требовать после расторжения брака раздела

занимаемого жилого помещения, если им могут быть выделены отдельные изолированные команты.

Статья 123. Определение жилищных прав и обязанностей члена жилищно-строительного кооператива

Права и обязанности члена жилищно-строительного кооператива, а также членов его семьи, условия пользования и основания прекращения пользования жилыми помещениями определяются уставом кооператива.

Порядок сдачи внаем жилого помещения и вселения в него временных жильцов, условия сохранения права на квартиру за временно отсутствующим членом кооператива и членами его семьи, порядок пользования жилым помещением при разделе паенакоплений и иные условия пользования жилыми помещениями в доме жилищно-строительного кооператива должны быть предусмотрены уставом жилищно-строительного кооператива.

Статья 124. Основания исключения из жилищно-строительного кооператива

Член жилищно-строительного кооператива может быть исключен из кооператива в случаях:

1) представления не соответствующих действительности сведений, послуживших основанием для приема в кооператив;

2) систематического разрушения или порчи жилого помещения или использования его не по назначению, либо систематического нарушения правил социалистического общежития, делающего невозможным для других проживание с членом кооператива в одной квартире или в одном доме, если меры предупреждения и общественного воздействия оказались безрезультатными;

3) лишения родительских прав, если его совместное проживание с детьми, в отношении которых он лишен родительских прав, признано невозможным;

4) в других случаях, предусмотренных уставом жилищно-строительного кооператива.

Г Л А В А 6
ПОЛЬЗОВАНИЕ ЖИЛЫМИ ПОМЕЩЕНИЯМИ В ДОМАХ ИНДИВИДУАЛЬНОГО ЖИЛИЩНОГО ФОНДА

Статья 125. Пользование жилым домом, принадлежащим гражданину на праве личной собственности

Граждане, имеющие в личной собственности жилой дом (часть дома), пользуются им для личного проживания и проживания членов их семей. Они вправе вселять в дом других граждан, а также сдавать его внаем на учловиях и в порядке, устанавливаемых законодательством Союза ССР, настоящим Кодексом и другим законодательством Молдавской ССР.

Предельный размер жилого дома (части дома), принадлежащего гражданину на праве личной собственности, а также порядок пользования жилым домом, находящимся в общей долевой собственности, устанавливаются Гражданским кодексом Молдавской ССР.

Статья 126. Обязанности собственника по обеспечению сохранности дома

Граждане, имеющие в личной собственности жилой дом, обязаны обеспечивать его сохранность, производить за свой счет текущий и капитальный ремонт, содержать в порядке придомовую территорию.

Если гражданин бесхозяйственно обращается с принадлежащим ему домом, наступают последствия, предусмотренные статьей 138 Гражданского кодекса Молдавской ССР.

Статья 127. Содействие государства в ремонте и благоустройстве жилых домов, принадлежащих гражданам на праве личной собственности

Государство оказывает гражданам, имеющим в личной собственности жилые дома, содействие в их ремонте и благоустройстве. Ремонт домов, принадлежащих гражданам, по их желанию может производится предприятиями бытового обслуживания населения.

Статья 128. Контроль местных Светов народных депутатов за содержанием домов, принадлежащих гражданам на праве личной собственности

Исполнительные комитеты местных Советов народных депутатов осуществляют контроль за содержанием домов принадлежащих гражданам на праве личной собственности.

Статья 129. Гарантии прав граждан, имеющих в личной собственности жилой дом

Жилые дома, находящиеся в личной собственности граждан, не могут быть у них изъяты, собственник не может быть лишен права пользования жилым домом, крое случаев, установленных законодательством Союза ССР и Молдавской ССР.

Статья 130. Права и обязанности членов семьи и бывших членов семьи собственника жилого дома

Члены семьи собственника жилого дома (статья 56 настоящего Кодекса), вселенные им в принадлежащий ему дом, вправе наравне с ним пользоваться помещениями в доме, если при их вселении не было оговорено иное. Они вправе вселять в предоставленное им собственником помещение своих несовершеннолетних детей; вселение других членов допускается только с согласия собственника. Право пользования помещением сохраняется за этими лицами и в случае прекращения семейных отношений с собственником жилого дома.

Споры между собственником, членами его семьи и бывшими членами его семьи о порядке пользования помещением и о размере участия в расходах разрешается в судебном порядке.

Статья 131. Выселение члена семьи или бывшего члена семьи собственника жилого дома

Член семьи или бывший член семьи собственника жилого дома может быть выселен из жилого помещения без предоставления ему другого жилого помещения при наличии оснований, предусмотренных частью первой статьи 102 настоящего Кодекса.

Статья 132. Заключение договора найма жилого помещения в домах, принадлежащих гражданам на праве личной собстенности

Гражданин, имеющий в личной собственности жилой дом, вправе сдать этот дом или часть дома внаем другому гражданину.

Срок действия договора найма жилого помещения и другие условия пользования жилым помещением устанавливаются соглашением сторон, если иное не предусмотрено законодательством.

Договор найма жилого помещения в домах, принадлежащих гражданам на праве личной собственности, заключается в письменной форме и регистрируется в исполнительном комитете соответствующего местного Совета народных депутатов.

Статья 133. Плата за пользование жилым помещением и за коммунальные услуги в домах, принадлежащих гражданам на праве личной собственности

Плата за пользование жилым помещением в домах, принадлежащих гражданам на праве личной собстенности, устанавливается соглашением сторон, но не может превышать предельных ставок, установленных для этих домов Советом Министров Молдавской ССР.

Плата за коммунальные услуги взимается, помимо платы за пользование жилым помещением, по утвержденным в установленном порядке тарифам.

Сроки внесения платы за пользование жилым помещением и за коммунальные услуги определяются соглашением сторон.

Статья 134. Право нанимателя на вселение членов своей семьи

Наниматель жилого помещения в доме принадлежащем гражданину на праве личной собственности, вправе вселить в сданное ему внаем помещение своих несовершеннолетних детей. Если наниматель занимает изолированное помещение, он вправе с согласия проживающих совместно с ним членов семьи вселить также своего супруга и нетрудоспособных родителей.

Вселение других лиц допускается только с согласия собственника дома и проживающих совместно с нанимателем членов его семьи.

Статья 135. Изменение договора найма

Изменение договора найма в домах, принадлежащих гражданам на праве личной собственности, допускается только по соглашению сторон за исключением случаев, предусмотренных статьей 134 настоящего Кодекса.

В случае смерти нанимателя собственник дома обязан заключить на оставшийся срок договор найма с одним из проживающих в сданном внаем помещении совершеннолетних членов семьи умершего.

Статья 136. Обмен жилыми помещениями в домах, принадлежащих гражданам на праве личной собственности

Наниматель жилого помещения в доме, принадлежащем гражданину на праве личной собственности, имеет право с согласия собственника дома обменять занимаемое им жилое помещение на жилое помещение, занимаемое другим нанимателем в этом доме либо в другом доме, принадлежащем гражданину на праве личной собственности, со взаимной передачей прав и обязанностей по договорам найма.

Для обмена жилого помещения требуется письменное согласие проживающих совместно с нанимателем совершеннолетних членов его семьи, в том числе и временно отсутствующих, за которыми сохраняется право на жилую площадь.

Отказ собственника дома в согласии на обмен жилыми помещениями не может быть оспорен нанимателем в судебном порядке.

Статья 137. Выселение нанимателя на время капитального ремонта

При необходимости производства капитального ремонта дома, принадлежащего гражданину на праве личной собственности, если ремонт не может быть пороизден без выселения проживающих в доме лиц, собственник дома вправе требовать выселения нанимателей.

Гражданин, которому принадлежит дом на праве личной собственности, не обязан предоставлять нанимателю на время капитального ремонта другое помещение.

В случае отказа нанимателя освободить жилое помещение собственник дома враве требовать его выселения в судебном порядке.

По окончании ремонта собственник дома обязан предоставить выселенным занимаемое ими ранее или другое равноценное помещение в принадлежащем

ему доме, за исключением случаев, когда в соответствии с утвержденным исполнительным комитетом местного Совета народных депутатов планом преустройства дома жилое помещение, занимаемое нанимателем, не будет сохранено.

Статья 138. Право нанимателя на возобновление договора найма жилого помещения

Наниматель по истечении срока договора найма жилого помещения в доме принадлежащего гражданину на праве личной собственности, имеет право на возобновление договора.

Собственник дома вправе отказаться от возобновления договора, предупредив об этом нанимателя за три месяца до истечения срока договора если помещение необходимо для проживания собственника дома и членов его семьи, а также в случае систематического невыполнения нанимателем обязанностей по договору. При возникновении спора вопрос решается в судебном порядке.

Наниматель не вправе требовать возобновления договора, если договор был заключен на срок не свыше одного года с обязательством освободить помещение по истечении этого срока.

Статья 139. Расторжение договора найма жилого помещения нанимателем

Наниматель жилого помещения в доме, принадлежащем гражданину на праве личной собственности, имеет право в любое время расторгнуть догвор найма жилого помещения.

Статья 140. Расторжение договора найма жилого помещения по требованию собственника дома

Если договор найма жилого помещения был заключен без указания срока, то собственник дома вправе требовать его расторжения в судебном порядке, когда сданное внаем помещение необходимо для проживания собственника дома и членов его семьи. О расторжении договора наниматель должен быть предупрежден за три месяца.

В случае систематического невнесения нанимателем платы за пользование жилым помещением и коммунальные услуги, а также по основаниям предусмотренным частью первой статьи 102 настоящего Кодекса, собственник вправе в любое время потребовать расторжения договора.

В случае прекращения действия договора, наниматель, отказавшийся освободить помещение, подлежит выселению со всеми проживающими с ним лицами в судебном порядке, без предоставления другого жилого помещения.

Статья 141. Изменение или расторжение договора найма при переходе права собственности на дом к другому лицу

При переходе права собственности на дом, в котором находится сданное внаем помещение, к другому лицу договор найма остается в силе до окончания указанного в нем срока.

Если договор найма заключен без указания срока, новый собственник дома может расторнуть его по основаниям и в порядке, указанным в статьях 138 и 140 настоящего Кодекса.

Статья 142. Право пожизненного пользования жилым помещением в домах, принадлежащих гражданам на праве личной собственности

Право пожизненного пользования жилым помещением в доме, принадлежащем гражданину на праве личной собственности, а также условия и порядок пользования этим помещением определяются Гражданским кодексом Молдавской ССР.

Статья 143. Обеспечение жилыми помещениями граждан, дома которых подлежат сносу в связи с изъятием земельных участков

В случае сноса находящихся в личной собственности граждан жилых домов в связи с изъятием земельных участков для государственных или общественных нужд указанным гражданам, членам их семей, в также другим гражданам, постоянно проживающим в этих домах, предоставляются по установленным нормам квартиры в домах государственного или общественного жилищного фонда. Кроме того, собственникам жилых домов по их выбору либо выплачивается стоимость сносимых домов, строений и утсройств, либо предоставляется право использовать материалы от разборки этих домов, строений и устройств по своему усмотрению. По желанию граждан исполнительные комитеты местных Советов народных депутатов обеспечивают им (вместо предоставления квартир) возможность внеочередного вступления в члены жилищно-строительных кооперативов и получения в них квартир.

В соответствии с Основами жилищного законодательства Союза ССР и союзных республик порядок предоставления квартир, размеры и порядок возмещения стоимости сносимых домов, строений и устройств устанавливаются Советом Министров СССР.

Статья 144. Перенос жилых домов и строений, подлежащих сносу

По желанию граждан принадлежащие им жилые дома и строения, подлежащие сносу, могут быть перенесены и восстановлены на новом месте.

В соответствии с Основами жилищного законодательства Союза ССР и союзных республик условия, при которых производится перенос домов, строений и устройств, устанавливаются Советом Министров СССР.

Статья 145. Сооружение на новом месте жилых домов, строений и устройств для граждан, дома которых подлежат сносу

В соответствии с Основами жилищного законодательства Союза ССР и союзных республик в случаях, установленных Советом Министров СССР, для граждан, дома которых подлежат сносу, по их желанию сооружаются на новом месте жилые дома, строитения и устройства и передаются этим гражданам в личную собственность. При этом возмещение стоимости сносимых жилых домов строений и устройств не производится.
???????

Р А З Д Е Л IV
ОБЕСПЕЧЕНИЕ СОХРАННОСТИ ЖИЛИЩНОГО ФОНДА, ЕГО ЭКСПЛУАТАЦИЯ И РЕМОНТ

Статья 146. Обеспечение сохранности жилищного фонда

Государственные и общественные органы, предприятия, учреждения, организации, должностные лица обязаны заботиться о сохранности жилищного фонда и повышении его благоустройства.

Предприятия, учреждения, организации, на балансе которых находится жилищный фонд, несут ответственность за его сохранность.

Статья 147. Обязанности наймодателя по обеспечению сохранности жилищного фонда

Наймодатель обязан своевременно проводить ремонт жилых домов, обеспечивать бесперебойную работу инженерного оборудования домов, и жилых помещений, надлежащее содержание подъездов, других мест общего пользования домов и придомовой территории.

Капитальный ремонт жилищного фонда, устранение неисправностей в работе инженерного оборудования жилых домов и текущий ремонт жилых помещений, который надлежит производить наймодателю, осуществляется в

соответствии с правилами и нормами технической эксплуатации жилищного фонда.

Неисполнение наймодателем обязанностей по ремонту в случаях, вызываемых неотложной необходимостью, дает нанимателю жилого помещения право произвести ремонт и зачесть его стоимость в счет квартирной платы.

Статья 148. Обязанности граждан по обеспечению сохранности жилых домов

Граждане обязаны обеспечивать сохранность жилых помещений, бережно относиться к санитарно-техническому и иному оборудованию, к объектам благоустройства, соблюдать правила содержания жилого дома и придомовой территории правила пожарной безопасности, соблюдать систоту и порядок в подъездах, кабинах лифтов, на лестничных клетках и в других местах общего пользования.

Наниматели жилых помещений на условиях и в порядке, определяемых законодательством Молдавской ССР, должны производить за свой счет текущий ремонт жилых помещений, а при освобождении помещения - сдать его в надлежащем состоянии.

Статья 149. Содействие местных Советов народных депутатов, предприятий, учреждений, организаций в проведении гражданами текущего ремонта жилых помещений

Исполнительные комитеты местных Советов народных депутатов оказывают гражданам содействие в проведении текущего ремонта жилых помещений.

Предприятия, учреждения, организации, на балансе которых находится жилищный фонд, также оказывают содействие гражданам в проведении текущего ремонта жилых помещений.

Статья 150. Соблюдение единых правил и норм эксплуатации и ремонта жилищного фонда

Эксплуатация и ремонт государственного и общественного жилищного фонда, а также фонда жилищно-строительных кооперативов осуществляются с обязательным соблюдением единых правил и норм эксплуатации и ремонта жилищного фонда.

Статья 151. Эксплуатация и ремонт государственного жилищного фонда в городах и поселках городского типа

В соответствии с Основами жилищного законодательства Союза ССР и союзных республик эксплуатация и ремонт государственного жилищного фонда (независимо от ведомственной принадлежности) в городах и поселках городского типа осуществляются едиными жилищно-эксплуатационными и едиными ремонтно-строительными службами в порядке, устанавливаемом Советом Министров СССР и Советом Министров Молдавской ССР.

Статья 152. Техническое обслуживание и ремонт домов общественного жилищного фонда и домов жилищно-строительных кооперативов

Государственные жилищно-эксплуатационные и ремонтно-строительные службы осуществляют по договору техническое обслуживание и ремонт домов общественного жилищного фонда и домов жилищно-строительных кооперативов.

Статья 153. Организация эксплуатации и ремонта жилых домов, принадлежащих колхозам, совхозам и другим предприятиям, учреждениям, организациям, расположенным в сельской местности

Эксплуатация и ремонт жилых домов, принадлежащих колхозам, совхозам и другим предприятиям, учреждениям, организациям, расположенным в сельской

местности, осуществляется их жилищно-эксплуатационными и ремонтно-строительными службами. В случае отсутствия таких служб эксплуатация и реомнт указанных домов осуществляются жилищно-эксплуатационными и ремонтно-строительными организациями местных Советов народных депутатов.

Статья 154. Финансирование затарт на эксплуатацию и ремонт государственного жилищного фонда

Финансирование затрат на эксплуатацию и ремонт (текущий и капитальный) жилищного фонда местных Советов народных депутатов осуществляется за счет средств жилищно-эксплуатационных организаций, а в случае недостатка этих средств - за счет государственного бюджета.

Финансирование затрат на эксплуатацию и текущий ремонт ведомственного жилищного фонда осуществляется за счет средств жилищно-эксплуатационных организаций, подчиненных предприятиям, учреждениям, организациям , а в случае недостатка этих средств - за счет средств соответствующих предприятий, учреждений, организаций. Капитальный ремонт ведомственного жилищного фонда осуществляется за счет предназначенных на эти цели средств соответствующих предприятий, учреждений, организаций.

Статья 155. Финансирование затрат на эксплуатацию и ремонт общественного жилищного фонда и фонда жилищно-строительных кооперативов

Финансирование затрат на эксплуатацию и ремонт общественного жилищного фонда осуществляется за счет собственных средств владельцев фонда.

Финансирование затрат на эксплуатацию и ремонт домов жилищно-строительных кооперативов осуществляется за счет средств кооперативов.

Статья 156. Финансирование затрат на эксплуатацию и ремонт нежилых строений и нежилых помещений в жилых домах

Затраты, связанные с эксплуатацией и ремонтом находящихся на балансе жилищно-эксплуатационных организаций отдельных нежилых строений и нежилых помещений в жилых домах, предназначенных для торговых, бытовых и иных нужд непромышленного характера, а также материально-техническое обеспечение их эксплуатации и ремонта учитываются при планировании хозяйственной деятельности жилищно-эксплуатационных организаций.

Статья 157. Материально-техническое обеспечение эксплуатации и ремонта жилищного фонда

В соответствии с Основами жилищного законодательства Союза ССР и союзных республик материально-технические ресурсы, необходимые для эксплуатации и ремонта государственного и общественного жилищного фонда и фонда жилищно-строительных кооперативов, выделяются в соответствии с нормами их расхода Совету Министров Молдавской ССР, министерствам, государственным комитетам и ведомствам СССР в порядке, устанавливаемом Советом Министров СССР.

Р А З Д Е Л V
ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА НАРУШЕНИЕ ЖИЛИЩНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

Статья 158. Ответственность за ненадлежащее использование жилищного фонда и другие нарушения жилищного законодательства

Лица виновные:

в нарушении порядка постановки на учет граждан, нуждающихся в улучшении жилищных условий, снятия с учета и предоставления гражданам жилых помещений;

в несоблюдении установленных сроков заселения жилых домов и жилых помещений;

в нарушении правил пользования жилыми помещениями, санитарного содержания мест общего пользования, лестничных клеток, лифтов, подъездов придомовых территорий;

в самовольном переоборудовании и перепланировке жилых домов и жилых помещений и использовании их не по назначению;

в нарушении правил эксплуатации жилых домов, жилых помещений и инжерерного оборудования, в бесхозяйственном их содержании;

в порче жилых домов, жилых помещений, их оборудования и объектов благоустройства, -

несут уголовную, административную или иную ответственность в соответствии с законодательством Союза ССР и Молдавской ССР.

В соответствии с Основами жилищного законодательства Союза ССР и союзных республик законодательством Союза ССР может быть установлена ответственность и за другие нарушения жилищного законодательства.

Статья 159. Возмещение ущерба, причиненного жилищному фонду

Предприятия, учреждения, организации, а также граждане причинившие ущерб жилым домам, жилым помещениям, инженерному оборудованию, объектам благоустройства и зеленым насаждениям на прилегающих к домам участках, обязаны возместить причиненный ущерб.

Возмещение ущерба производится в размерах и порядке, установленных гражданским законодательством Союза ССР и Молдавской ССР.

Должностные лица и другие работники, по вине которых предприятия, учреждения, организации понесли рсходы, связанные с возмещением ущерба несут материальную ответственность в установленном порядке.

Р А З Д Е Л VI
РАЗРЕШЕНИЕ ЖИЛИЩНЫХ СПОРОВ

Статья 160. Порядок разрешения жилищных споров

Жилищные споры разрешаются в соответствии с законодательством Союза ССР и Молдавской ССР судом, арбитражем, третейским судом, другими уполномоченными на то органами.

[Ст.160 изменена Законом N 141 от 07.06.94]

Р А З Д Е Л VII
ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 161. Обеспечение жилыми помещениями граждан, направленных за границу

В соответствии с Основами жилищного законодательства Союза ССР и союзных республик граждане, направленные на работу за границу, обеспечиваются жилыми помещениями в месте пребывания в порядке и на условиях, определяемых Советом Министров СССР.

Статья 162. Международные договоры

Если международным договором СССР установлены иные правила, чем те, которые содержатся в советском жилищном законодательстве, то применяются правила международного договора.

Такой же порядок применяется в отношении жилищного законодательства Молдавской ССР, если в международном договоре Молдавской ССР установлены иные правила, чем предусмотренные жилищным законодательством Молдавской ССР.

СОДЕРЖАНИЕ
ЖИЛИЩНОГО КОДЕКСА
МОЛДАВСКОЙ СОВЕТСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РЕСПУБЛИКИ
Nr.2718-X от 03.06.83

+--------------------------------------+
| Часть 1. Статьи 1 - 27 |
+--------------------------------------+

Р А З Д Е Л I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ
Статья 1. Право граждан Молдавской ССР на жилище
Статья 2. Задачи жилищного законодательства Молдавской ССР
Статья 3. Жилищное законодательство Союза ССР и Молдавской ССР
Статья 4. Жилищный фонд
Статья 5. Виды жилищного фонда
Статья 6. Государственный жилищный фонд
Статья 7. Назначение жилых дома и жилых помещений
Статья 8. Исключение из жилищного фонда жилых домов и жилых помещений
Статья 9. Перевод жилых домов и жилых помещений в нежилые
Статья 10. Жилищные права граждан
Статья 11. Жилищные обязанности граждан
Статья 12. Компетенция Союза ССР в области
регулирования жилищных отношений
Статья 13. Компетенция Молдавской ССР в области
регулирования жилищных отношений
Статья 14. Полномочия местных Советов народных депутатов в области
использования и обеспечения сохранности жилищного фонда
Р А З Д Е Л II
УПРАВЛЕНИЕ ЖИЛИЩНЫМ ФОНДОМ
Статья 15. Государственное управление в области использования и
обеспечения сохранности жилищного фонда
Статья 16. Полномочия Министерства жилищно-коммунального
хозяйства Молдавской ССР в области использова-
ния и обеспечения сохранности жилищного фонда
Статья 17. Органы, осуществляющие управление государственным
и общественным жилищным фондом и фондом
жилищно-строительных кооперативов
Статья 18. Жилищно-эксплуатационные организации
Статья 19. Типовое положение о жилищно-эксплуатационной организации
Статья 20. Участие общественных организаций, трудовых коллективов
и граждан в управлении государственным и общественным
жилищным фондом и в обеспечении его сохранности
Статья 21. Порядок участия органов общественной самодеятельности
населения в управлении жилищным фондом и
обеспечении его сохранности
Статья 22. Порядок участия граждан в управлении
государственным и общественным жилищным
фондом и обеспечении его сохранности
Статья 23. Обязанность государственных органов, предприятий,
учреждений и организаций учитывать предложения
общественных организаций, трудовых коллективов и

граждан
Статья 24. Передача застройщиками исполнительным комитетам местных Советов народных депутатов и другим организациям для заселения части жилой площади во вновь построенных домах
Статья 25. Распределение жилой площади в домах, построенных за счет средств, переданных в порядке долевого участия
Статья 26. Государственный учет жилищного фонда
Статья 27. Государственный контроль за использованием и сохранностью жилищного фонда

+-------------------------------------+
| Часть 2. Статьи 28 - 52 |
+-------------------------------------+

Р А З Д Е Л III
ОБЕСПЕЧЕНИЕ ГРАЖДАН ЖИЛЫМИ ПОМЕЩЕНИЯМИ. ПОЛЬЗОВАНИЕ ЖИЛЫМИ ПОМЕЩЕНИЯМИ
Г Л А В А 1
ПРЕДОСТАВЛЕНИЕ ЖИЛЫХ ПОМЕЩЕНИЙ В ДОМАХ ГОСУДАРСТВЕННОГО И ОБЩЕСТВЕННОГО ЖИЛИЩНОГО ФОНДА
Статья 28. Право граждан на получение жилого помещения
Статья 29. Обеспечение жилой площадью членов жилищно-строительных кооперативов и граждан, имеющих жилой дом в личной собственности
Статья 30. Основания признания граждан нуждающимися в улучшении жилищных условий
Статья 31. Учет граждан, нуждающихся в улучшении жилищных условий, по месту их жительства
Статья 32. Учет граждан, нуждающихся в улучшении жилищных условий, по месту работы
Статья 33. Порядок учета граждан, нуждающихся в улучшении жилищных условий, а также определения очередности предоставления им жилых помещений
Статья 34. Порядок принятия на учет граждан, нуждающихся в улучшении жилищных условий
Статья 35. Сохранение за гражданами права состоять на учете нуждающихся в улучшении жилищных условий
Статья 36. Основания снятия граждан с учета нуждающихся в улучшении жилищных условий
Статья 37. Очередность предоставления гражданам жилых помещений
Статья 38. Основания перенесения очереди на получение жилого помещения
Статья 39. Контроль за состоянием учета граждан, нуждающихся в улучшении жилищных условий, на предприятиях, в учреждениях, организациях
Статья 40. Первоочередное предоставление жилых помещений
Статья 41. Внеочередное представление жилых помещений
Статья 41/1. Обеспечение жилым помещением семейных детских домов
Статья 42. Норма жилой площади
Статья 43. Требования, предъявляемые к жилым помещениям
Статья 44. Учет интересов граждан при предоставленни

жилых помещений
Статья 44/1. Особенности обеспечения граждан жилыми помещениями в домах колхозов и других сельскохозяйственных кооперативов
Статья 45. Порядок предоставления жилых помщений в домах жилищного фонда местных Советов народных депутатов
Статья 46. Порядок предоставления жилых помещений в домах ведомственного жилищного фонда
Статья 47. Порядок предоставления жилых помещений в домах общественного жилищного фонда
Статья 48. Заселение жилых помещений в домах, переданных исполнительным комитетам местных Советов народных депутатов, а также в домах, построенных в порядке долевого участия
Статья 49. Заселение освободившихся в квартире жилых помещений
Статья 50. Ордер на жилое помещение
Статья 51. Основания и порядок признания ордера на жилое помещение недействительным
Статья 52. Положение о порядке предоставления жилых помещений
+-------------------------------------+
| Часть 3. Статьи 53 - 104 |
+-------------------------------------+
Г Л А В А 2
ПОЛЬЗОВАНИЕ ЖИЛЫМИ ПОМЕЩЕНИЯМИ В ДОМАХ ГОСУДАРСТВЕННОГО И ОБЩЕСТВЕННОГО ЖИЛИЩНОГО ФОНДА
Статья 53. Договор найма жилого помещения. Заключение договора найма жилого помещения
Статья 54. Предмет договора найма жилого помещения
Статья 55. Члены семьи нанимателя
Статья 56. Права и обязанности членов семьи нанимателя
Статья 57. Право нанимателя на вселение других граждан в занимаемое им помещение
Статья 58. Плата за пользование жилым помщением
Статья 59. Плата за коммунальные услуги
Статья 60. Порядок и сроки внесения квартирной платы и платы за коммунальные услуги
Статья 61. Льготы по квартирной плате и плате за коммунальные услуги
Статья 62. Бесплатное пользование жилым помещением с отоплением и освещением
Статья 63. Сохранение жилого помещения за временно отсутствующими гражданами
Статья 64. Право пользования жилым помещением в случае временного отсутствия нанимателя
Статья 65. Бронирование жилого помещения
Статья 66. Пользование забронированным жилым помещением
Статья 67. Выселение из забронированного жилого помещения поднанимателей и временных жильцов
Статья 68. Выселение лица, проживающего в жилом помещении

нанимателя в качестве опекуна или попечителя
Статья 69. Обмен жилыми помещениями
Статья 70. Условия, при которых обмен жилыми помещениями не допускается
Статья 71. Признание обмены жилыми помещениями недействительным
Статья 72. Последствия признания обмена жилыми помещениями недействительным
Статья 73. Обмен жилыми помещениями в домах, расположенных на территориях Молдавской ССР и другой союзной республики.
Статья 74. Правила обмена жилыми помещениями
Статья 75. Право нанимателя на предоставление ему жилого помещения меньшего размера взамен занимаемого
Статья 76. Право нанимателя отдельной квартиры ходатайствовать о заселении излишней жилой площади другими гражданами
Статья 77. Поднаем жилого помещения
Статья 78. Условия, при которых поднаем жилого помещения не допускается
Статья 79. Договор поднайма
Статья 80. Изъятие жилой площади, используемой для извлечения нетрудовых доходов
Статья 81. Плата за пользование жилым помещением по договору поднайма
Статья 82. Прекращение договора поднайма
Статья 83. Временные жильцы
Статья 84. Выселение поднанимателей и временных жильцов в случае прекращения договора найма жилого помещения
Статья 85. Переоборудование и перепланировка жилого помещения
Статья 86. Предоставление жилых помещений на время капитального ремонта жилого дома
Статья 87. Предоставление другого жилого помещения в связи с капитальным ремонтом
Статья 88. Изменение договора найма жилого помещения
Статья 89. Изменение договора найма жилого помещения по требованию члена семьи нанимателя
Статья 90. Изменение договора найма, жилого помещения по требованию нанимателей, объединяющихся в одну семью
Статья 91. Изменение договора найма жилого помещения вследствие признания нанимателем другого члена семьи
Статья 92. Расторжение договора найма жилого помещения нанимателем
Статья 93. Расторжение договора найма жилого помещения по требованию наймодателя
Статья 94. Выселение из жилых помещений
Статья 95. Выселение с предоставлением гражданам другого благоустроенного жилого помещения
Статья 96. Предоставление жилого помещения в связи со сносом или преоборудованием дома (жилого помещения)
Статья 97. Предоставление жилого помещения в связи с выселением из домов, грозящих обвалом
Статья 98. Выселение из военных городков с предоставлением другого жилого помещения

Статья 99. Предоставление благоустроенного жилого помещения в связи с выселением
Статья 100. Выселение с предоставлением гражданам другого жилого помещения
Статья 101. Предоставление другого жилого помещения в связи с выселением
Статья 102. Выселение без предоставления гражданам другого жилого помещения
Статья 103. Выселение граждан из самоуправно занятых жилых помещений
Статья 104. Последствия признания ордера недействительным

| Часть 4. Статьи 105 - 145 |

Г Л А В А 3
ПОЛЬЗОВАНИЕ СЛУЖЕБНЫМИ ЖИЛЫМИ ПОМЕЩЕНИЯМИ
Статья 105. Служебные жилые помещения
Статья 106. Перечень категорий лиц, которым могут быть предоставлены служебные жилые помещения
Статья 107. Служебные жилые помещения в домах, принадлежащих колхозам
Статья 108. Порядок предоставления и пользования служебными жилыми помещениями
Статья 109. Выселение из служебных жилых помещений
Статья 110. Лица, не подлежащие выселению из служебных жилых помещений без предоставления другой жилой площади
Г Л А В А 4
ПОЛЬЗОВАНИЕ ОБЩЕЖИТИЯМИ
Статья 111. Общежития
Статья 112. Порядок предоставления жилой площади в общежитиях и пользования ею
Статья 113. Выселение из общежитий
Статья 113/1.Пользование жилой площадью в общежитиях, находящихся на балансе преобразованных и приватизированных предприятий
Г Л А В А 5
ОБЕСПЕЧЕНИЕ ГРАЖДАН ЖИЛЫМИ ПОМЕЩЕНИЯМИ В ДОМАХ ЖИЛИЩНО-СТРОИТЕЛЬНЫХ КООПЕРАТИВОВ И ПОЛЬЗОВАНИЕ ИМИ
Статья 114. Право на получение жилого помещения в домах жилищно-строительных кооперативов
Статья 115. Порядок учета граждан, желающих вступить в жилищно-строительный кооператив
Статья 116. Условия приема граждан в члены жилищно-строительного кооператива
Статья 117. Порядок организации и деятельности жилищно-строительных кооперативов
Статья 118. Контроль местных Советов народных депутатов за деятельностью жилищно-строительных кооперативов
Статья 119. Помощь государства жилищно-строительным кооперативам

Статья 120. Передача жилищно-строительному кооперативу равноценного жилого дома взамен сносимого
Статья 121. Предоставление члену жилищно-строительного кооператива жилого помещения
Статья 122. Обмен жилго помещения, занимаемого членом кооператива, на другое жилое помещение. Раздел жилого помещения
Статья 123. Определение жилищных прав и обязанностей члена жилищно-строительного кооператива
Статья 124. Основания исключения из жилищно-строительного кооператива

Г Л А В А 6

ПОЛЬЗОВАНИЕ ЖИЛЫМИ ПОМЕЩЕНИЯМИ В ДОМАХ ИНДИВИДУАЛЬНОГО ЖИЛИЩНОГО ФОНДА

Статья 125. Пользование жилым домом, принадлежащим гражданину на праве личной собственности
Статья 126. Обязанности собственника по обеспечению сохранности дома
Статья 127. Содействие государства в ремонте и благоустройстве жилых домов, принадлежащих гражданам на праве личной собственности
Статья 128. Контроль местных Светов народных депутатов за содержанием домов, принадлежащих гражданам на праве личной собственности
Статья 129. Гарантии прав граждан, имеющих в личной собственности жилой дом
Статья 130. Права и обязанности членов семьи и бывших членов семьи собственника жилого дома
Статья 131. Выселение члена семьи или бывшего члена семьи собственника жилого дома
Статья 132. Заключение договора найма жилого помещения в домах, принадлежащих гражданам на праве личной собстенности
Статья 133. Плата за пользование жилым помещением и за коммунальные услуги в домах, принадлежащих гражданам на праве личной собственности
Статья 134. Право нанимателя на вселение членов своей семьи
Статья 135. Изменение договора найма
Статья 136. Обмен жилыми помещениями в домах, принадлежащих гражданам на праве личной собственности
Статья 137. Выселение нанимателя на время капитального ремонта
Статья 138. Право нанимателя на возобновление договора найма жилого помещения
Статья 139. Расторжение договора найма жилого помещения нанимателем
Статья 140. Расторжение договора найма жилого помещения по требованию собственника дома
Статья 141. Изменение или расторжение договора найма при переходе права собственности на дом к другому лицу
Статья 142. Право пожизненного пользования жилым

помещением в домах, принадлежащих гражданам
на праве личной собственности
Статья 143. Обеспечение жилыми помещениями граждан, дома которых подлежат сносу в связи с изъятием земельных участков
Статья 144. Перенос жилых домов и строений, подлежащих сносу
Статья 145. Сооружение на новом месте жилых домов, строений и устройств для граждан, дома которых подлежат сносу

+-----------------------------------+
| Часть 5. Статьи 146 - 162 |
+-----------------------------------+

Р А З Д Е Л IV
ОБЕСПЕЧЕНИЕ СОХРАННОСТИ ЖИЛИЩНОГО ФОНДА, ЕГО ЭКСПЛУАТАЦИЯ И РЕМОНТ
Статья 146. Обеспечение сохранности жилищного фонда
Статья 147. Обязанности наймодателя по обеспечению сохранности жилищного фонда
Статья 148. Обязанности граждан по обеспечению сохранности жилых домов
Статья 149. Содействие местных Советов народных депутатов, предприятий, учреждений, организаций в проведении гражданами текущего ремонта жилых помещений
Статья 150. Соблюдение единых правил и норм эксплуатации и ремонта жилищного фонда
Статья 151. Эксплуатация и ремонт государственного жилищного фонда в городах и поселках городского типа
Статья 152. Техническое обслуживание и ремонт домов общественного жилищного фонда и домов жилищно-строительных кооперативов
Статья 153. Организация эксплуатации и ремонта жилых домов, принадлежащих колхозам, совхозам и другим предприятиям, учреждениям, организациям, расположенным в сельской местности
Статья 154. Финансирование затарт на эксплуатацию и ремонт государственного жилищного фонда
Статья 155. Финансирование затрат на эксплуатацию и ремонт общественного жилищного фонда и фонда жилищно-строительных кооперативов
Статья 156. Финансирование затрат на эксплуатацию и ремонт нежилых строений и нежилых помещений в жилых домах
Статья 157. Материально-техническое обеспечение эксплуатации и ремонта жилищного фонда
Р А З Д Е Л V
ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА НАРУШЕНИЕ ЖИЛИЩНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА
Статья 158. Ответственность за ненадлежащее использование жилищного фонда и другие нарушения жилищного законодательства
Статья 159. Возмещение ущерба, причиненного жилищному фонду

Р А З Д Е Л VI
РАЗРЕШЕНИЕ ЖИЛИЩНЫХ СПОРОВ
Статья 160. Порядок разрешения жилищных споров
Р А З Д Е Л VII
ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ
Статья 161. Обеспечение жилыми помещениями граждан, направленных за границу
Статья 162. Международные договоры

Republica Moldova

PARLAMENTUL

COD Nr. 1149
din 20.07.2000

C O D U L V A M A L
al Republicii Moldova*

Publicat : 01.01.2007 în Monitorul Oficial Nr. ed.special.

MODIFICAT
LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543, în vigoare 01.01.09
LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459
LP280-XVI din 14.12.2007, MO94-96/30.05.08 art. 349
LP27-XVI din 22.02.08, MO47-48/07.03.08 art.145
LP243-XVI din 16.11.07, MO194-197/14.12.07 art.747
LP171-XVI din 19.07.07, MO112-116/03.08.07 art.510

Republicat:
*Republicat în temeiul Hotărîrii Parlamentului nr. 1546-XIII din 25.02.98 -Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 26-27, art. 176.
Modificat şi completat prin Legile Republicii Moldova:
1) nr. 596-XV din 01.11.01 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 141-143, art. 1105;
2) nr. 751-XV din 21.12.01 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 161, art. 1313;
3) nr. 902-XV din 07.03.02 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 40-42, art. 260;
4) nr. 990-XV din 18.04.02 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 59-61, art. 441;
5) nr. 1022-XV din 25.04.02 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 63-64, art. 497;
6) nr. 1299-XV din 25.07.02 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 115-116, art. 930;
7) nr. 1440-XV din 08.11.02 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 178-181, art. 1354;
8) nr. 206-XV din 29.05.03 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 149-152, art. 598;
9) nr. 453-XV din 14.11.03 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 244-247, art. 978;
10) nr. 501-XV din 11.12.03 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 6-12, art. 54;

11) nr. 3-XV din 05.02.04 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 42-44, art. 251;
12) nr. 131-XV din 29.04.04 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 83-87, art. 435;
13) nr. 167-XV din 27.05.04 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 100-103, art. 520;
14) nr. 384-XV din 25.11.04 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova 2004, 233-236, art. 1001;
15) nr. 11-XV din 17.02.05 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 46-50, art. 165;
16) nr. 60-XV din 28.04.05 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 92-94, art. 431;
17) nr. 154-XV din 21.07.05 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 126-128, art. 611;
18) nr. 289-XV din 11.11.05 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 164-167, art. 816;
19) nr. 82-XVI din 06.04.06 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 66-69, art. 285;
20) nr. 139-XVI din 02.06.06 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 98-101, art. 453;
21) nr. 267-XVI din 28.07.06 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 138-141, art. 686.

Parlamentul adoptă prezentul cod.

Prezentul cod stabileşte principiile juridice, economice şi organizatorice ale activităţii vamale şi este orientat spre apărarea suveranităţii şi securităţii economice a Republicii Moldova.

Capitolul I
DISPOZIŢII GENERALE
Secţiunea 1
Activitatea vamală

Articolul 1. Noţiuni principale

În sensul prezentului cod, următoarele noţiuni semnifică:

1) *mărfuri* - orice bun mobil: obiecte şi alte valori, inclusiv valori valutare (valută străină şi monedă naţională în numerar, documente de plată şi valori mobiliare exprimate în valută străină şi monedă naţională), gaze naturale, energie electrică, energie termică, alt fel de energie, precum şi mijloace de transport, cu excepţia celor prevăzute la pct.4);

2) *mărfuri autohtone* - mărfuri obţinute cu respectarea condiţiilor de origine prevăzute de legislaţia Republicii Moldova, precum şi mărfuri importate din alte ţări şi plasate sub regim vamal de import;

[Art.1 al.(2) modificat prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

3) *mărfuri străine* - altele decît cele definite la pct.2);

4) *mijloc de transport* - orice mijloc de transport folosit pentru transportul internaţional de pasageri şi mărfuri, inclusiv conteinere şi alte instalaţii de transport;

5) *trecere a frontierei vamale* - introducerea şi scoaterea de pe teritoriul vamal al Republicii Moldova de mărfuri şi mijloace de transport, inclusiv prin expedieri poştale internaţionale, prin conducte şi prin linii de transport electric. Acţiunile menţionate prevăd:

- în cazul introducerii de mărfuri şi mijloace de transport pe teritoriul vamal al Republicii Moldova sau în cazul introducerii lor pe cealaltă parte a teritoriului vamal al Republicii Moldova de pe teritoriul zonelor libere şi antrepozitelor vamale, are loc trecerea de facto a frontierei vamale;
- în cazul scoaterii de mărfuri şi mijloace de transport de pe teritoriul vamal al Republicii

Moldova sau în cazul introducerii lor pe teritoriul zonelor libere şi antrepozitelor vamale de pe cealaltă parte a teritoriului vamal al Republicii Moldova, depunerea declarației vamale sau efectuarea altor operațiuni vamale denotă intenția de a introduce sau scoate mărfuri şi mijloace de transport;

6) *persoană* - orice persoană juridică şi persoană fizică, cu excepția cazurilor prevăzute de prezentul cod;

7) *persoană stabilită în Republica Moldova* - întreprinderile, instituțiile, organizațiile care se află pe teritoriul Republicii Moldova, create conform legislației; persoanele juridice şi persoanele fizice care desfăşoară activitate de întreprinzător în conformitate cu legislația şi care sînt înregistrate pe teritoriul Republicii Moldova; cetățenii Republicii Moldova;

8) *persoană străină* - persoanele neprevăzute la pct.7);

9) *persoană care trece mărfuri peste frontiera vamală* - proprietarul mărfurilor, deținătorul de mărfuri, alte persoane prevăzute de prezentul cod;

10) *birou vamal; post vamal* - unități ale organului vamal în care pot fi îndeplinite, în totalitate sau în parte, formalitățile prevăzute de reglementările vamale;

11) *colaborator vamal* - persoana căreia i se acordă, permanent sau provizoriu, în virtutea legii, anumite drepturi şi obligații în vederea exercitării atribuțiilor organului vamal sau acțiunilor administrative de dispoziție, organizatorice şi economice;

12) *ofițer de urmărire penală din Serviciul Vamal* - colaboratorul vamal abilitat cu dreptul de a efectua urmărire penală în cazul infracțiunilor care țin de competența organului vamal;

13) *declarant* - persoana care întocmeşte şi depune declarație vamală în nume propriu sau persoana în al cărei nume este întocmită declarația vamală de către brokerul vamal sau intermediar;

14) *transportator* - persoana care trece de facto mărfurile peste frontiera vamală sau care este responsabilă de folosirea mijlocului de transport;

15) *punere în circulație* - acțiunea prin care organul vamal lasă la dispoziția persoanei mărfurile şi mijloacele de transport după vămuire;

16) *punere condiționată în circulație* - punerea în circulație a mărfurilor şi mijloacelor de transport, condiționată de îndeplinirea unor restricții, cerințe sau condiții;

17) *regim vamal* - totalitatea reglementărilor vamale care determină statutul mărfurilor şi al mijloacelor de transport în funcție de scopul operațiunii comerciale şi de destinația mărfurilor; orice regim vamal începe cu prezentarea către organele vamale a mărfurilor şi mijloacelor de transport şi se încheie prin acordarea liberului de vamă;

18) *liber de vamă* - actul prin care organul vamal lasă la dispoziția persoanei mărfurile sau mijloacele de transport vămuite, în scopul prevăzut de regimul vamal sub care acestea au fost plasate;

19) *vămuire* - procedeul de plasare a mărfurilor şi mijloacelor de transport într-un anumit regim vamal şi încheierea acestui regim, în condițiile prezentului cod;

20) *supraveghere vamală* - orice acțiune a organului vamal pentru asigurarea respectării reglementărilor vamale;

21) *control vamal* - îndeplinirea de către organul vamal a operațiunilor de verificare a mărfurilor, a existenței şi autenticității documentelor; examinarea evidențelor financiar-contabile; controlul mijloacelor de transport; controlul bagajelor şi al altor mărfuri transportate; efectuarea de anchete şi alte acțiuni similare pentru a se asigura respectarea reglementărilor vamale şi altor norme aplicabile mărfurilor aflate sub supraveghere vamală;

22) *operațiuni vamale* - controlul mărfurilor şi al mijloacelor de transport, controlul corporal, controlul evidenței contabile, controlul antrepozitelor vamale, magazinelor duty-free, zonelor libere, vămuirea, perceperea drepturilor de import şi drepturilor de export, alte acțiuni, efectuate în domeniul vamal de către organul vamal;

23) *declarație vamală* - actul unilateral prin care o persoană manifestă, în formele şi

modalităţile prevăzute de legislaţia vamală, voinţa de a plasa mărfurile sub o anumită destinaţie vamală;

24) *măsuri de politică economică* - restricţiile la introducerea şi la scoaterea din Republica Moldova a mărfurilor şi mijloacelor de transport, stabilite din considerente de politică economică, ce prevăd licenţierea, cotarea, impozitarea, stabilirea preţului minim şi maxim;

25) *tarif vamal* - catalogul care cuprinde nomenclatorul de mărfuri introduse sau scoase de pe teritoriul vamal, precum şi cuantumul taxei vamale la aceste mărfuri;

26) *drepturi de import; drepturi de export* - taxa vamală, taxa pentru procedurile vamale, taxa pe valoarea adăugată, accizele şi orice alte sume care se cuvin statului la importul de mărfuri, încasate de organul vamal în conformitate cu legislaţia; taxa pentru procedurile vamale, taxa pentru eliberarea de autorizaţie, orice alte sume care se cuvin statului la exportul de mărfuri, încasate de organul vamal în conformitate cu legislaţia;

27) *taxă vamală* - impozitul încasat de organul vamal conform tarifului vamal la import;

28) *taxă pentru proceduri vamale* - taxa pentru serviciile acordate de organul vamal; lista acestor servicii şi cuantumul taxei pentru prestarea lor sînt prevăzute de legislaţie;

29) *impozit* - impozitele a căror percepere este pusă în sarcina organului vamal;

30) *legislaţie vamală* - totalitatea actelor normative din domeniul importului, exportului, tranzitului de mărfuri şi punerii lor sub orice altă destinaţie vamală, inclusiv măsurile de prohibiţie, restricţie şi control, precum şi actele normative emise de Serviciul Vamal în limitele competenţei;

31) *reglementări vamale* - dispoziţiile cuprinse în prezentul cod, în regulamentul vamal de aplicare a acestuia, precum şi în alte acte normative referitoare la domeniul vamal;

32) *destinaţie vamală* - plasarea mărfurilor sub un regim vamal, plasarea lor într-o zonă liberă, într-un magazin duty-free, reexportul, distrugerea sau abandonul lor în favoarea statului;

33) *elemente de taxare* - cota procentuală sau tariful stabilit la o unitate de marfă, prevăzute în Legea cu privire la tariful vamal, precum şi metodele de determinare a valorii în vamă şi regulile de origine stabilite de legislaţie;

34) *titular al operaţiunii* - persoana în numele căreia s-a făcut declaraţia vamală (declarantul) sau persoana căreia i-au fost transferate, în privinţa destinaţiei vamale, drepturile şi obligaţiile persoanei menţionate anterior (declarantului);

35) *obligaţie vamală* - obligaţia de plată a drepturilor de import şi de export (inclusiv a amenzilor şi penalităţilor) apărute conform legislaţiei, precum şi a celor constatate ulterior operaţiunilor vamale;

36) *plătitor vamal* - persoana obligată să achite o obligaţie vamală;

37) *produse compensatoare* - toate mărfurile (produsele) ce rezultă din plasarea lor sub regimul vamal de perfecţionare activă sau de perfecţionare pasivă;

38) *produse transformate* - toate mărfurile (produsele) ce rezultă din plasarea lor sub regimul de transformare sub control vamal;

39) *mărfuri echivalente* - mărfuri autohtone utilizate în locul mărfurilor de import pentru fabricarea produselor compensatoare;

40) *rată de randament* - cantitatea sau procentul de produse compensatoare obţinute din prelucrarea sau transformarea unei anumite cantităţi de mărfuri;

41) *mărfuri prohibite* - mărfurile a căror plasare sub orice destinaţie vamală este interzisă;

42) *mărfuri restricţionate* - mărfurile a căror plasare sub o destinaţie vamală este condiţionată de îndeplinirea anumitor condiţii prevăzute de legislaţie;

43) *declarare prin acţiune* - formă de declarare expresă (vădită) a mijlocului de transport auto, care scuteşte persoana fizică de completarea unor acte vamale cu condiţia prezentării organelor vamale amplasate în punctele de trecere a frontierei de stat a actelor de înmatriculare a mijlocului de transport auto (respectînd condiţiile prevăzute la art.10 alin.(3), (5) şi (14) din Legea cu privire la modul de introducere şi scoatere a bunurilor de pe teritoriul Republicii Moldova de

către persoane fizice), cu înregistrarea ulterioară a acestuia în sistemul informațional al Serviciului Vamal. În cazul aplicării formei de declarare prin acțiune, acte vamale nu se eliberează.

44) *declarație a titularului de drept* – declarație prin care titularul dreptului de proprietate intelectuală își asumă responsabilitatea față de persoanele implicate, în cazul în care instanța de judecată stabilește că mărfurile nu aduc atingere nici unui drept de proprietate intelectuală, și acceptă să suporte toate cheltuielile ocazionate de păstrarea mărfurilor și de alte operațiuni efectuate sub supraveghere vamală, inclusiv cheltuielile pricinuite de distrugerea mărfurilor;

45) *drept de proprietate intelectuală* – dreptul de autor, drepturile conexe, dreptul asupra mărcilor de produs sau de serviciu protejate, dreptul asupra desenelor și modelelor industriale, dreptul asupra indicațiilor geografice, dreptul asupra brevetelor de invenție, dreptul asupra certificatelor suplimentare de protecție, dreptul asupra soiurilor de plante;

46) *drept de autor* – drept de proprietate intelectuală recunoscut persoanei fizice sau persoanei juridice care a creat o operă originală în domeniul literar, artistic sau științific, independent de modalitatea de creație, de modul sau de forma concretă de exprimare, precum și independent de valoarea și destinația ei, ori recunoscut altor titulari legali (persoane fizice sau persoane juridice);

47) *drepturi conexe* – drepturi de proprietate intelectuală, altele decît drepturile de autor, de care beneficiază artiștii interpreți sau executanți pentru propriile interpretări sau execuții, producătorii de înregistrări sonore și producătorii de înregistrări audiovizuale pentru propriile înregistrări și organizațiile de radiodifuziune și televiziune pentru propriile emisiuni și programe;

48) *obiect al proprietății intelectuale* – rezultate ale activității intelectuale, confirmate prin drepturile respective ale titularilor asupra utilizării lor, ce includ: obiectele de proprietate industrială (invenții, modele de utilitate, soiuri de plante, topografii ale circuitelor integrate, denumiri de origine ale produselor, mărci de produse și mărci de servicii, desene și modele industriale), obiectele dreptului de autor și ale drepturilor conexe (opere literare, de artă, de știință etc., inclusiv programe pentru calculator și baze de date), secretul comercial (know-how) etc.;

49) *titular de drept* – deținătorul unui drept de proprietate intelectuală ori reprezentantul acestuia sau orice altă persoană autorizată să utilizeze acest drept ori reprezentantul acesteia;

50) *mărfuri contrafăcute:*

a) orice marfă, inclusiv ambalajul acesteia, care poartă, fără autorizație, o marcă identică ori care nu se deosebește în aspectele sale esențiale de o marcă de produs legal înregistrată pentru același tip de marfă și care, din acest motiv, încalcă drepturile titularului mărcii legale;

b) orice simbol al unei mărci de produs sau de serviciu (inclusiv logo, etichetă, autoadeziv, broșură, instrucțiuni de utilizare sau document de garanție care poartă un astfel de simbol), chiar dacă este prezentat separat, care se află în aceeași situație cu mărfurile definite la lit.a);

c) orice ambalaj care poartă mărci de produse contrafăcute, chiar dacă sînt prezentate separat, care se află în aceeași situație ca și mărfurile definite la lit.a);

51) *mărfuri care aduc atingere unui drept de proprietate intelectuală:*

a) mărfuri contrafăcute;

b) opere pirat;

c) mărfuri care aduc atingere drepturilor asupra unui brevet de invenție, unui certificat suplimentar de protecție, unei denumiri de origine sau unei indicații geografice, sau unui brevet de soi de plante.

Se asimilează mărfurilor sus-menționate orice tipar sau matriță destinată ori adaptată fabricării unor astfel de mărfuri care aduc atingere unui drept de proprietate intelectuală, cu condiția că folosirea acestor tipare sau matrițe să aducă atingere titularului de drept.”

[Art.1 al.(2), pct.44-51) introduse prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

Articolul 2. Activitatea vamală

(1) Activitatea vamală se constituie din promovarea politicii vamale, asigurarea respectării reglementărilor vamale la trecerea mărfurilor, mijloacelor de transport şi persoanelor peste frontiera vamală a Republicii Moldova, perceperea drepturilor de import şi drepturilor de export, vămuirea, controlul şi supravegherea vamală, din alte activităţi de promovare a politicii vamale.

(2) Activitatea vamală se desfăşoară în conformitate cu normele şi cu practica internaţională. Republica Moldova participă la colaborarea internaţională în domeniul activităţii vamale.

Articolul 3. Politica vamală

(1) Politica vamală este parte integrantă a politicii externe şi interne a statului.

(2) Politica vamală urmăreşte asigurarea eficienţei operaţiunilor vamale, reglementării schimbului de mărfuri pe teritoriul vamal al Republicii Moldova, contribuţia la rezolvarea problemelor politice şi comerciale privind protecţia pieţei interne şi stimularea dezvoltării economiei naţionale, alte obiective stabilite de legislaţie.

Articolul 4. Teritoriul vamal şi frontiera vamală
a Republicii Moldova

(1) Teritoriul Republicii Moldova reprezintă un teritoriu vamal unic ce include teritoriul terestru, apele interioare, apele teritoriale şi spaţiul aerian de deasupra acestora.

(2) Pe teritoriul Republicii Moldova se pot afla zone libere şi antrepozite vamale. Zonele libere şi antrepozitele vamale sînt parte a teritoriului vamal al Republicii Moldova (denumit în continuare teritoriu vamal), în care se aplică regimul vamal respectiv.

(3) Frontiera de stat a Republicii Moldova, perimetrul zonelor libere şi al antrepozitelor vamale constituie frontiera vamală a Republicii Moldova (denumită în continuare frontieră vamală).

Articolul 5. Integrarea economică internaţională

În scopul extinderii integrării economice internaţionale, Republica Moldova înfiinţează, împreună cu alte state, uniuni vamale, zone ale comerţului liber, încheie cu ele acorduri în domeniul colaborării vamale.

Articolul 6. Legislaţia vamală

(1) Legislaţia vamală este constituită din prezentul cod, din Legea cu privire la tariful vamal, din alte acte normative şi acorduri internaţionale în domeniul vamal la care Republica Moldova este parte.

(2) Activitatea vamală se desfăşoară în conformitate cu legislaţia care este în vigoare la data la care organul vamal a primit declaraţia vamală şi alte documente, cu excepţia cazurilor prevăzute de legislaţie. În cazul trecerii ilegale de mărfuri şi mijloace de transport peste frontiera vamală, se aplică legislaţia vamală în vigoare la momentul trecerii de facto a acestor bunuri peste frontiera vamală.

Articolul 7. Acordurile internaţionale

Dacă acordurile internaţionale la care Republica Moldova este parte stabilesc alte norme decît cele prevăzute de prezentul cod şi de alte acte normative în domeniul vamal ale Republicii Moldova, prioritate au acordurile internaţionale.

Secţiunea a 2-a
Organizarea activităţii vamale

Articolul 8. Conducerea activităţii vamale

Autoritatea centrală de specialitate care exercită conducerea efectivă a activităţii vamale în Republica Moldova este Serviciul Vamal.

Articolul 9. Organele vamale

(1) Activitatea vamală este desfăşurată de organele vamale.

(2) Organele vamale sînt organe de drept care constituie un sistem unic, format din Serviciul Vamal, birouri vamale şi posturi vamale.

(3) Statutul, funcţiile şi competenţa Serviciului Vamal sînt determinate de prezentul cod şi de

Guvern.

(4) Unităţile subordonate (birourile vamale şi posturile vamale) sînt create, reorganizate şi lichidate de către Serviciul Vamal.

(5) Nici o autoritate publică, cu excepţia Parlamentului şi a Guvernului, nu este în drept să emită decizii cu privire la competenţa organelor vamale, să le modifice atribuţiile, să le impună alte funcţii sau să intervină în activitatea lor.

Articolul 10. Laboratoarele vamale, instituţiile de învăţămînt, întreprinderile subordonate Serviciului Vamal

(1) Laboratoarele vamale sînt create de Serviciul Vamal pentru expertiza şi examinarea în scopuri vamale a mărfurilor.

(2) În sistemul Serviciului Vamal sînt create instituţii de învăţămînt pentru pregătirea cadrelor vamale şi perfecţionarea profesionalistă a efectivului vamal.

(3) Serviciul Vamal înfiinţează centre de calcul, întreprinderi de poligrafie, de construcţii şi exploatare, a căror activitate contribuie la îndeplinirea funcţiilor organelor vamale.

(4) Bunurile organelor vamale, ale laboratoarelor vamale, ale instituţiilor de învăţămînt, ale întreprinderilor subordonate Serviciului Vamal sînt proprietate de stat şi nu pot fi privatizate. Serviciul Vamal are dreptul să administreze aceste bunuri.

Articolul 11. Atribuţiile organului vamal

Organul vamal are următoarele atribuţii de bază:

a) participă la elaborarea politicii vamale a statului şi promovează această politică;

b) asigură respectarea legislaţiei vamale; apără drepturile şi interesele legitime ale persoanei în cadrul activităţii vamale;

c) contribuie, în limitele competenţei, la asigurarea securităţii economice a statului;

d) apără interesele economice ale statului;

e) aplică procedeele vamale de reglementare a relaţiilor economice şi comerciale;

f) încasează drepturile de import şi drepturile de export;

g) participă la elaborarea măsurilor de politică economică referitor la trecerea mărfurilor peste frontiera vamală şi aplică aceste măsuri;

h) luptă împotriva contrabandei, a încălcării reglementărilor vamale şi legislaţiei fiscale care se referă la trecerea mărfurilor peste frontiera vamală, curmă trecerea ilegală peste frontiera vamală a substanţelor narcotice, armamentului, obiectelor de artă, obiectelor de valoare istorică şi arheologică, obiectelor proprietate intelectuală, speciilor de animale şi plante (derivate şi părţi ale lor) pe cale de dispariţie, altor mărfuri;

i) contribuie la prevenirea şi combaterea spălării banilor, precum şi a terorismului internaţional;

[Art.11 lit.i) în redacţia LP243-XVI din 16.11.07, MO194-197/14.12.07 art.747]

j) exercită şi perfecţionează controlul vamal, efectuează vămuirea, creează condiţii pentru accelerarea traficului de mărfuri peste frontiera vamală;

k) contribuie şi participă la elaborarea statisticii vamale a comerţului exterior şi a statisticii vamale speciale;

l) contribuie la realizarea măsurilor de apărare a securităţii statului, de asigurare a ordinii publice şi morale, de apărare a vieţii şi sănătăţii oamenilor, de ocrotire a florei şi faunei, a întregului mediu înconjurător, de protecţie a pieţei interne;

m) exercită controlul vamal asupra valorilor valutare, în limitele competenţei;

n) asigură îndeplinirea obligaţiilor internaţionale ale statului în domeniul vamal; participă la elaborarea acordurilor internaţionale în domeniul vamal, la colaborarea cu organele vamale, cu alte autorităţi publice din străinătate, cu organizaţiile internaţionale în domeniul vamal;

o) efectuează cercetări ştiinţifice, oferă consultaţii, asigură pregătirea şi reciclarea specialiştilor în domeniul vamal;

p) promovează o politică financiară şi economică unică, dezvoltă baza tehnico-materială şi socială a organelor vamale, creează condiţii pentru activitatea colaboratorilor vamali;

r) gestionează sistemul de certificare a originii, în cazurile stabilite de Guvern, inclusiv certifică originea mărfurilor şi eliberează contra plată certificate de origine la exportul mărfurilor;

s) exercită alte atribuţii stabilite de legislaţie.

Articolul 12. Actele normative ale Serviciului Vamal

(1) Serviciul Vamal emite, în limitele competenţei, acte normative în domeniul vamal, executorii pentru organele vamale, pentru alte autorităţi publice şi pentru persoane.

(2) Actele normative emise de Serviciul Vamal intră în vigoare în conformitate cu legislaţia.

Articolul 13. Drapelul, pavilionul şi însemnele organului vamal

Organul vamal arborează drapelul, navele lui maritime şi fluviale se află sub pavilionul, iar autovehiculele şi aeronavele au însemnele aprobate de Guvern.

Articolul 14. Colaborarea organului vamal cu alte organe de drept şi cu persoane

(1) Organul vamal, în exercitarea atribuţiilor, colaborează cu alte organe de drept şi cu persoane, care sînt obligate să-i acorde asistenţă.

(2) Organul vamal poate împuternici, în limitele competenţei, alte persoane să îndeplinească anumite activităţi vamale, cu condiţia supravegherii lor.

Articolul 15. Efectuarea operaţiunilor de vămuire în alte locuri decît în cele stabilite de organul vamal

Persoanele interesate în efectuarea operaţiunilor de vămuire pe teritorii şi în încăperi în afara locurilor stabilite în acest scop sînt obligate să asigure gratuit organul vamal cu încăperile, utilajele şi mijloacele de comunicaţie necesare.

Articolul 16. Atribuirea de terenuri organului vamal

Organului vamal i se atribuie terenuri în scopuri vamale pe un termen nelimitat.

Articolul 17. Folosirea informaţiilor

(1) Informaţiile puse de către persoane la dispoziţia organului vamal pot fi folosite numai în scopuri vamale.

(2) Informaţiile care constituie secret de stat şi secret comercial, precum şi informaţiile confidenţiale (informaţiile care nu sînt accesibile tuturor şi a căror divulgare poate leza onoarea şi demnitatea persoanei, drepturile şi libertăţile ei) nu pot fi divulgate, nici folosite de colaboratorul vamal în scop personal, nu pot fi transmise unor terţi sau autorităţilor publice, cu excepţia cazurilor prevăzute de legislaţie.

Articolul 18. Atacarea deciziilor, acţiunilor şi inacţiunii organului vamal şi ale colaboratorului vamal

Plîngerile împotriva deciziilor, acţiunilor şi inacţiunii organului vamal şi ale colaboratorilor vamali sînt examinate şi soluţionate de către Serviciul Vamal sau de instanţa de judecată, în conformitate cu legislaţia.

Capitolul II
TRECEREA MĂRFURILOR ŞI MIJLOACELOR DE TRANSPORT PESTE FRONTIERA VAMALĂ. REGIMURILE VAMALE
Secţiunea a 3-a
Principiile generale de trecere a mărfurilor şi mijloacelor de transport peste frontiera vamală. Regimurile vamale

Articolul 19. Dreptul de a introduce şi de a scoate din Republica Moldova mărfuri şi mijloace de transport

(1) Toate persoanele beneficiază de drepturi egale pentru a introduce şi a scoate din Republica Moldova mărfuri şi mijloace de transport.

(2) Nimeni nu poate fi lipsit de dreptul de a introduce şi de a scoate din Republica Moldova mărfuri şi mijloace de transport sau nu poate fi limitat în acest drept, cu excepţia cazurilor prevăzute de prezentul cod şi de alte acte normative.

Articolul 20. Prohibiţii la introducerea şi scoaterea din Republica Moldova a mărfurilor şi mijloacelor de transport

(1) Anumite mărfuri şi mijloace de transport sînt prohibite de legislaţie de a fi introduse sau scoase din Republica Moldova din considerente de securitate a statului, de asigurare a ordinii publice şi morale, de protecţie a mediului înconjurător, a obiectelor de artă, obiectelor de valoare istorică şi arheologică, de apărare a dreptului la proprietate intelectuală, de protecţie a pieţei interne, de apărare a altor interese ale Republicii Moldova.

(2) Mărfurile şi mijloacele de transport care cad sub incidenţa alin.(1) trebuie să fie scoase imediat din Republica Moldova sau returnate în ţară dacă nu sînt supuse confiscării conform legislaţiei Republicii Moldova, acordurilor internaţionale la care aceasta este parte.

(3) Scoaterea sau returnarea mărfurilor şi mijloacelor de transport în Republica Moldova se efectuează din contul persoanei care trece mărfurile peste frontiera vamală sau din contul transportatorului. Dacă mărfurile şi mijloacele de transport nu pot fi scoase sau returnate imediat pe teritoriul vamal, ele sînt păstrate în depozite provizorii cel mult 3 zile.

(4) Introducerea şi/sau plasarea sub regimurile vamale de import, de antrepozit vamal, de admitere temporară, sub destinaţia vamală zonă liberă a mijloacelor de transport auto, a motoarelor şi a caroseriilor cu termenul de exploatare de peste 10 ani, a tractoarelor cu termenul de exploatare de peste 12 ani clasificate la poziţia tarifară 8701 iar a mijloacelor de transport auto clasificate la poziţia tarifară 8703 şi a autovehiculelor concepute pentru transportul de maximum 20 persoane clasificate la poziţia 8702, precum şi a motoarelor şi a caroseriilor acestora cu termenul de exploatare de peste 7 ani, este interzisă, cu excepţia cazurilor cînd acestea se introduc şi se plasează sub regimul vamal de admitere temporară:

1) de către misiunile diplomatice, oficiile consulare, organizaţiile internaţionale cu statut diplomatic, precum şi de către membrii personalului acestora (şi de membrii familiilor lor) acreditaţi în Republica Moldova;

2) de către persoanele fizice nerezidente pentru necesităţi de serviciu sau pentru uz personal, cu respectarea următoarelor condiţii:

a) persoanele nerezidente să fie proprietari ai acestor mijloace de transport;

b) persoanele nerezidente să aibă şedere temporară în Republica Moldova, confirmată prin actele respective;

c) mijloacele de transport să se afle la evidenţă permanentă în alte state.

(5) Persoanele fizice şi juridice care au obţinut titlul de proprietate asupra mijloacelor de transport auto introduse în Republica Moldova sînt responsabile pentru achitarea drepturilor de import dacă acestea nu au fost vămuite la organele vamale.

(6) Mijloacele de transport auto care, la introducerea în Republica Moldova, nu au fost plasate

în careva regim vamal sau destinație vamală nu pot fi înmatriculate la Ministerul Dezvoltării Informaționale. Se interzice înmatricularea primară a mijloacelor de transport auto, a caroseriilor şi a motoarelor prohibite introducerii pe teritoriul Republicii Moldova.

(7) Înmatricularea de stat a mijloacelor de transport auto, în temeiul titlurilor de proprietate, se efectuează cu condiția prezentării actelor vamale, stabilite de Autoritatea centrală a Serviciului Vamal, care confirmă autorizarea plasării mijlocului de transport în circuitul liber pe teritoriul Republicii Moldova de către Serviciul Vamal.

(8) Se interzice modificarea tipului vehiculului din varianta camion în varianta pentru transportul de persoane.

Articolul 21. Restricții la introducerea şi la scoaterea din Republica Moldova a mărfurilor şi mijloacelor de transport

(1) Pot fi stabilite restricții la introducerea şi la scoaterea din țară a mărfurilor şi mijloacelor de transport pentru îndeplinirea obligațiilor internaționale față de alte state, pentru promovarea politicii economice, apărarea suveranității statului, pieței interne şi în alte scopuri, în conformitate cu legislația Republicii Moldova, cu acordurile internaționale la care aceasta este parte.

(2) Autoritățile publice nu restituie persoanei care trece mărfuri peste frontiera vamală sau transportatorului cheltuielile suportate din cauza restricțiilor consemnate la alin.(1).

Articolul 22. Trecerea mărfurilor şi mijloacelor de transport peste frontiera vamală

Trecerea mărfurilor şi mijloacelor de transport peste frontiera vamală se efectuează în dependență de regimul vamal în care sînt plasate, conform procedurii stabilite de prezentul cod şi de alte acte normative.

Articolul 23. Regimurile vamale

(1) Sînt stabilite următoarele regimuri vamale:

1) regimuri vamale definitive:

a) import;

b) export;

2) regimuri vamale suspensive:

a) tranzit;

b) antrepozit vamal;

c) perfecționare activă (cu suspendare);

d) transformare sub control vamal;

e) admitere temporară;

f) perfecționare pasivă.

(2) În cadrul regimurilor specificate la alin.(1) se definesc regimurile vamale cu impact economic:

a) antrepozit vamal;

b) perfecționare activă;

c) transformare sub control vamal;

d) admitere temporară;

e) perfecționare pasivă.

Articolul 24. Alegerea şi renunțarea la regimul vamal

Persoana are dreptul să aleagă oricînd regimul vamal din cele prevăzute la art.23 sau să renunțe la el (în schimbul unui alt regim vamal), indiferent de cantitatea, felul, originea şi destinația mărfurilor şi mijloacelor de transport, dacă aceste acțiuni nu contravin prezentului cod şi altor acte normative.

Articolul 25. Vămuirea şi controlul vamal

Mărfurile şi mijloacele de transport sînt supuse vămuirii şi controlului vamal conform prezentului cod şi altor acte normative.

Articolul 26. Timpul şi locul trecerii mărfurilor şi mijloacelor de transport peste frontiera vamală

(1) Trecerea mărfurilor şi mijloacelor de transport peste frontiera vamală este permisă numai în locurile stabilite de organul vamal şi în orele lui de program.

(2) Cu acordul organului vamal, trecerea mărfurilor şi mijloacelor de transport peste frontiera vamală poate fi efectuată în alte locuri şi în ore extraprogram.

Articolul 27. Dispunerea de mărfurile şi mijloacele de transport care trec frontiera vamală, utilizarea lor

Dispunerea de mărfurile şi mijloacele de transport care trec frontiera vamală şi utilizarea lor au loc în dependență de regimul vamal ales, conform prezentului cod şi altor acte normative.

Articolul 28. Dispunerea de mărfurile şi mijloacele de transport puse condiționat în circulație, pentru care au fost stabilite facilități vamale, utilizarea lor

Mărfurile şi mijloacele de transport puse condiționat în circulație, pentru care au fost stabilite facilități vamale pot fi utilizate numai în scopul pentru care au fost stabilite facilitățile. Utilizarea acestor mărfuri şi mijloace de transport în alte scopuri poate fi permisă numai de organul vamal, cu condiția plății drepturilor de import sau drepturilor de export şi a îndeplinirii altor cerințe prevăzute de prezentul cod şi de alte acte normative. De aceste mărfuri şi mijloace de transport se poate dispune cu permisiunea organului vamal, în condițiile prezentului articol.

Secțiunea a 4-a
Dispoziții comune regimurilor vamale suspensive şi regimurilor vamale cu impact economic

Articolul 29. Dispoziții comune regimurilor vamale suspensive

(1) Regimurile vamale suspensive sînt operațiuni cu titlu temporar, ce au drept efect suspendarea totală sau parțială de drepturile de import sau de export.

(2) Organele vamale autorizează plasarea mărfurilor sub un regim vamal suspensiv numai dacă pot asigura supravegherea şi controlul acestui regim. Cheltuielile suplimentare ocazionate de acordarea regimului vamal suspensiv vor fi suportate de titularul operațiunii.

(3) Prin autorizația emisă, organul vamal fixează termenul şi condițiile de derulare şi încheiere a regimului vamal suspensiv. Termenul de încheiere a regimului vamal suspensiv poate fi prelungit de către organul vamal care a autorizat regimul sau, în caz de refuz, de către organul vamal ierarhic superior, la cererea scrisă argumentată a titularului operațiunii, depusă în cadrul termenului acordat inițial.

(4) În vederea acordării unui regim vamal suspensiv, organele vamale vor solicita constituirea unei garanții pentru a se asigura de achitarea oricărei obligații ce poate apărea. În aplicarea unui anumit regim vamal suspensiv pot fi prevăzute dispoziții speciale privind depunerea garanției sau exonerarea de datoria garantării obligației vamale.

(5) Regimurile vamale suspensive, cu excepția tranzitului încheiat conform art.45, se încheie prin plasarea sub o altă destinație vamală fie a mărfurilor inițiale, fie a produselor compensatoare sau transformate.

(6) Organul vamal dispune, din oficiu, încheierea regimului vamal suspensiv în cazul cînd titularul operațiunii nu soluționează situația mărfurilor în termenul aprobat.

Articolul 30. Dispoziții comune regimurilor vamale cu impact economic

(1) Utilizarea oricărui regim vamal cu impact economic este condiționată de obținerea, contra plată, a unei autorizații din partea organului vamal.

(2) Fără a aduce atingere condițiilor speciale suplimentare ce reglementează regimul respectiv, autorizația specificată la alin.(1) se acordă:

a) persoanelor care oferă toate garanțiile necesare pentru efectuarea operațiunilor;

b) în cazul cînd organele vamale pot supraveghea şi monitoriza regimul.

(3) Condițiile în care este utilizat regimul respectiv se indică în autorizație.

(4) Titularul autorizației este obligat să informeze organul vamal asupra tuturor factorilor care pot apărea după acordarea autorizației şi care pot influența continuarea sau conținutul regimului. În funcție de noile condiții, organul vamal poate decide continuarea sau încheierea regimului ori poate dispune măsuri suplimentare.

(5) Drepturile şi obligațiile titularului unui regim vamal cu impact economic pot fi transferate succesiv, în condițiile şi cu autorizarea prealabilă a organului vamal, unor alte persoane care îndeplinesc condițiile prevăzute pentru a beneficia de regimul respectiv.

(6) Se interzice plasarea alcoolului etilic nedenaturat (poziția tarifară 2207), țigărilor de foi, trabucurilor (subpoziția tarifară 2402 10), țigărilor din tutun (subpoziția tarifară 2402 20), benzinei, motorinei şi derivatelor lor (supuse accizelor) sub regimurile vamale antrepozit vamal, perfecționare activă şi admitere temporară, cu excepția introducerii sau scoaterii acestora pentru prezentarea sau utilizarea lor la expoziții, tîrguri şi la alte manifestări similare.

[Art.30 al.(6) în redacția LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

Secțiunea a 5-a
Importul

Articolul 31. Dispoziții generale

(1) Importul este regimul vamal în care mărfurile introduse pe teritoriul vamal primesc statutul de mărfuri puse în liberă circulație numai după ce sînt plătite drepturile de import şi sînt aplicate măsurile de politică economică.

(2) Statutul mărfurilor străine puse în liberă circulație pe teritoriul Republicii Moldova se echivalează cu statutul mărfurilor autohtone după acordarea liberului de vamă. Certificatul de origine, în acest caz, nu se eliberează.

Articolul 32. Tratamentul tarifar preferențial

(1) Prin tratament tarifar preferențial se înțelege o reducere sau o scutire de taxe vamale, care poate fi aplicată şi în cadrul unui contingent cantitativ sau valoric.

(2) De tratament tarifar preferențial pot beneficia unele categorii de mărfuri în funcție de originea acestora, potrivit acordurilor internaționale la care Republica Moldova este parte.

Articolul 33. Constatarea originii mărfurilor

(1) Organul vamal constată originea mărfurilor pe baza următoarelor criterii:

a) mărfuri obținute în totalitate într-o țară;

b) mărfuri obținute printr-o prelucrare sau transformare suficientă într-o țară.

(2) Aplicarea criteriilor se face pe baza regulilor de origine prevăzute de legislația națională sau de acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte.

(3) În cazul în care, la data importului, nu s-a aplicat un tratament tarifar preferențial din cauza neprezentării certificatului de origine sau din imposibilitatea de a constata respectarea celorlalte dispoziții cuprinse în acordul internațional care prevede acel tratament tarifar preferențial, titularul operațiunii de import poate cere ulterior restituirea sumelor încasate în plus prin prezentarea de dovezi, pe baza legislației naționale şi a acordurilor internaționale la care Republica Moldova este parte.

Articolul 34. Tratamentul tarifar favorabil

(1) Prin tratament tarifar favorabil se înțelege o reducere sau o scutire de drepturi de import,

care poate fi aplicată şi în cadrul unui contingent valoric sau cantitativ.

(2) Unele categorii de mărfuri pot beneficia de un tratament tarifar favorabil în funcţie de tipul mărfii sau de destinaţia ei finală, în conformitate cu legislaţia naţională sau cu acordurile internaţionale la care Republica Moldova este parte.

Articolul 35. Punerea în circulaţie a mărfurilor la drepturi de import reduse sau zero

În cazul cînd mărfurile sînt puse în liberă circulaţie la drepturi de import reduse sau zero pe motivul destinaţiei lor finale, acestea rămîn sub supraveghere vamală. Supravegherea vamală se încheie cînd condiţiile prevăzute pentru acordarea unor drepturi de import reduse sau zero încetează a mai fi aplicate sau în cazul cînd mărfurile sînt exportate sau distruse. Utilizarea mărfurilor pe parcursul a cel puţin 3 ani în alte scopuri decît cele prevăzute pentru aplicarea drepturilor de import reduse sau zero este permisă cu condiţia achitării drepturilor de import.

[Art.35 modificat prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

Articolul 36. Importul mărfurilor la cea mai mare taxă vamală

În cazul cînd lotul de mărfuri este compus din mărfuri cu încadrări tarifare diferite şi operaţiunile cu fiecare dintre acele mărfuri, în conformitate cu clasificarea lor tarifară, în scopul completării declaraţiei, ar presupune un surplus de muncă şi cheltuieli disproporţionate faţă de drepturile de import ce se percep, organele vamale pot consimţi, la cererea declarantului, ca drepturile de import să fie achitate pentru întregul lot, pe baza clasificării tarifare a mărfurilor pentru care se percepe cea mai înaltă taxă vamală.

Articolul 37. Reintroducerea mărfurilor autohtone

(1) Mărfurile autohtone care, după ce au fost exportate, sînt reintroduse pe teritoriul vamal şi sînt puse în liberă circulaţie în decursul unei perioade de 3 ani sînt scutite de drepturi de import la solicitarea persoanei interesate.

(2) Scutirea de drepturi de import, specificată la alin.(1), nu se acordă în cazul introducerii pe teritoriul vamal a produselor compensatoare rezultate din plasarea mărfurilor sub regimul vamal de perfecţionare pasivă.

Secţiunea a 6-a
Exportul

Articolul 38. Dispoziţii generale

(1) Exportul este un regim vamal în care mărfurile sînt scoase de pe teritoriul vamal fără obligaţia reintroducerii lor pe acest teritoriu.

(2) Sînt admise la export mărfurile produse în ţară, precum şi cele importate şi puse în liberă circulaţie anterior, cu excepţia mărfurilor care sînt supuse unor măsuri de prohibiţie sau de restricţie în cadrul politicii economice.

Articolul 39. Condiţiile plasării mărfurilor sub regimul vamal de export

Exportul se efectuează cu condiţia onorării drepturilor de export, respectării măsurilor de politică economică şi îndeplinirii altor condiţii prevăzute de prezentul cod şi de alte acte normative.

Articolul 40. Punerea în circulaţie a mărfurilor plasate sub regimul vamal de export

Liberul de vamă la export se acordă cu condiţia ca mărfurile în cauză să fie scoase de pe teritoriul vamal în aceeaşi stare în care acestea se aflau la data înregistrării declaraţiei vamale de export, cu excepţia pierderilor naturale aferente transportării şi păstrării în condiţii bune.

Articolul 41. Exportul temporar de mărfuri

(1) Mărfurile autohtone pot fi exportate temporar în cazul în care urmează a fi reintroduse în ţară fără a suferi vreo modificare, cu excepţia uzurii lor normale sau a pierderilor naturale.

(2) Organul vamal fixează termenul în care mărfurile trebuie să fie reintroduse sau să fie plasate sub o altă destinaţie vamală. Termenul aprobat trebuie să permită realizarea scopului utilizării, dar să nu depăşească 3 ani.

(3) Serviciul Vamal, la solicitarea titularului operaţiunii, în cazuri excepţionale, temeinic justificate, poate prelungi termenul iniţial de reintroducere a mărfurilor.

[Art.41 al.(3) modificat prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

Secţiunea a 7-a
Tranzitul

Articolul 42. Dispoziţii generale

(1) Tranzitul este regimul vamal în care mărfurile sînt transportate pe teritoriul vamal sub supraveghere vamală de la un organ vamal la altul, fără perceperea drepturilor de import şi de export şi fără aplicarea măsurilor de politică economică, dacă legislaţia nu prevede altfel.

(2) Timpul tranzitului se stabileşte de organul vamal, dar nu poate depăşi 8 zile de la data trecerii frontierei vamale.

(3) Titularul regimului vamal de tranzit este persoana sub responsabilitatea căreia are loc operaţiunea de tranzit. El este obligat să depună la organul vamal de plecare o declaraţie vamală de tranzit.

(4) Nu pot fi plasate sub regimul vamal de tranzit mărfurile prohibite de a fi introduse în Republica Moldova sau mărfurile restricţionate dacă nu a fost respectată legislaţia naţională ce reglementează tranzitul acestor tipuri de mărfuri.

(5) Mărfurile vămuite pentru export la un organ vamal intern se plasează sub regimul vamal de tranzit pînă la organul vamal de frontieră.

Articolul 42[1]. Tipurile regimului vamal de tranzit

(1) Regimul vamal de tranzit poate fi internaţional sau naţional.

(2) Tranzitul este internaţional atunci cînd organele vamale implicate în regimul vamal de tranzit sînt organe vamale de frontieră.

(3) Tranzitul este naţional atunci cînd cel puţin unul din organele vamale implicate în procedura de tranzit este organ vamal intern.

[Art.42[1] introdus prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

Articolul 43. Condiţiile plasării mărfurilor sub regimul vamal de tranzit

(1) La plasarea sub regimul vamal de tranzit, mărfurile trebuie să întrunească următoarele condiţii:

a) să nu fie folosite în alte scopuri decît cel de tranzit;

b) să fie transportate la organul vamal de destinaţie în termenul stabilit de organul vamal de plecare, în funcţie de tipul mijlocului de transport, de distanţă, de condiţiile atmosferice etc.

(2) În cazul în care titularul operaţiunii de tranzit efectuate cu mijlocul său de transport nu poate garanta respectarea legislaţiei vamale, organul vamal este în drept să-i acorde regimul vamal de tranzit cu condiţia respectării unor anumite cerinţe: înzestrarea corespunzătoare a mijlocului de transport, efectuarea transportului de mărfuri de către alt transportator sau cu însoţire vamală. Cheltuielile aferente acestor acţiuni sînt suportate de transportator.

Articolul 44. Autorizaţia de plasare a mărfurilor sub regimul vamal de tranzit

Mărfurile pot fi plasate sub regimul vamal de tranzit numai cu autorizaţia organului vamal şi cu respectarea prevederilor art.43, cu excepţia cazurilor prevăzute de legislaţie.

Articolul 45. Încheierea regimului vamal de tranzit

Regimul vamal de tranzit se încheie atunci cînd mărfurile sînt prezentate, împreună cu documentele însoţitoare, la organul vamal de destinaţie în stare intactă, cu excepţia pierderilor

naturale aferente transportării şi păstrării în condiţii bune.

Articolul 46. Documentele însoţitoare

(1) Documentele însoţitoare se prezintă organului vamal de destinaţie în ordinea prezentării mărfurilor.

(2) În cazul cînd biroul vamal de destinaţie este un organ intern, la cererea declarantului, mărfurile sînt plasate sub o altă destinaţie vamală.

Articolul 47. Avarierea mărfurilor sau forţa majoră

(1) În caz de avariere a mărfurilor sau de intervenţie a unei forţe majore, ele pot fi descărcate, posesorul (transportatorul) fiind obligat:

a) să asigure integritatea mărfurilor, neutilizarea lor;

b) să informeze imediat organul vamal proxim despre avarierea mărfurilor sau despre intervenţia unei forţe majore, despre locul aflării lor şi a mijloacelor de transport;

c) să asigure transportarea mărfurilor şi deplasarea mijloacelor de transport la organul vamal proxim ori deplasarea colaboratorului vamal la locul aflării mărfurilor şi a mijloacelor de transport.

(2) Cheltuielile aferente acţiunilor specificate la alin.(1) sînt suportate de transportator.

Articolul 48. Responsabilitatea titularului operaţiunii de tranzit

(1) Titularul operaţiunii de tranzit este responsabil de tranzitul mărfurilor. El este obligat să prezinte, în termenul stabilit, organului vamal de destinaţie mărfurile cu mijloacele de identificare intacte, aplicate de organul vamal de plecare.

(2) Dacă mărfurile sînt puse în liberă circulaţie fără permisiunea organului vamal, dacă sînt pierdute sau nu sînt prezentate organului vamal de destinaţie ori dacă sînt prezentate cu lipsuri sau substituiri, titularul operaţiunii de tranzit este obligat să plătească drepturile de import, cu excepţia cazului distrugerii sau pierderii mărfurilor din cauză de forţă majoră.

Articolul 49. Respectarea legislaţiei internaţionale

În cazul utilizării procedurilor de tranzit în conformitate cu acordurile internaţionale la care Republica Moldova este parte, organul vamal le acceptă fără a emite documente interne.

Secţiunea a 8-a
Antrepozitul vamal

Articolul 50. Dispoziţii generale

(1) Antrepozit vamal este locul aprobat de organul vamal şi aflat sub supravegherea acestuia, unde pot fi depozitate mărfurile specificate la alin.(2).

(2) Regimul de antrepozit vamal permite depozitarea într-un antrepozit:

a) a mărfurilor străine, fără aplicarea drepturilor de import şi măsurilor de politică economică;

b) a mărfurilor autohtone destinate exportului.

(3) Deţinătorul de antrepozit vamal, denumit în continuare antrepozitar, este persoana juridică care administrează şi gestionează antrepozitul vamal.

(4) Depozitar este titularul declaraţiei vamale de antrepozitare, în temeiul căreia mărfurile sînt plasate sub regimul de antrepozit vamal.

Articolul 51. Condiţiile plasării mărfurilor sub regimul de antrepozit vamal

(1) Sub regimul de antrepozit vamal pot fi plasate orice mărfuri, cu excepţia celor prohibite de a fi introduse sau scoase de pe teritoriul vamal, precum şi a altor mărfuri prevăzute de legislaţie.

(2) Mărfurile susceptibile de a altera alte mărfuri sau cele care necesită condiţii speciale de păstrare trebuie să fie ţinute în încăperi speciale.

Articolul 52. Tipurile de antrepozite vamale

(1) Un antrepozit vamal poate fi public sau privat.

(2) Antrepozitul vamal public este disponibil oricărei persoane pentru depozitarea mărfurilor.

(3) Antrepozitul vamal privat este destinat exclusiv depozitării mărfurilor de către

antrepozitar.

Articolul 53. Antrepozitarul

(1) Antrepozitarul are următoarele obligaţii faţă de organul vamal:

a) să îndeplinească condiţiile de organizare şi funcţionare a antrepozitului vamal stabilite în autorizaţie;

b) să asigure supravegherea mărfurilor astfel încît sa nu fie posibilă sustragerea acestora de sub controlul vamal;

c) să asigure integritatea mărfurilor depozitate.

(2) Administrarea şi gestionarea unui antrepozit sînt condiţionate de emiterea unei autorizaţii de către Serviciul Vamal, cu excepţia cazului în care organul vamal administrează şi gestionează el însuşi antrepozitul vamal.

Articolul 54. Autorizaţia de antrepozitare

(1) În vederea obţinerii autorizaţiei de antrepozitare, solicitantul trebuie să depună, în scris, o cerere, care să conţină informaţiile necesare pentru acordarea autorizaţiei, în special să demonstreze că există o raţiune economică pentru antrepozitare.

(2) Autorizaţia de antrepozitare se eliberează numai persoanelor juridice din Republica Moldova.

Articolul 55. Condiţii de garantare

(1) Organul vamal solicită depozitarului constituirea unei garanţii care să asigure plata obligaţiei vamale ce ar putea apărea pe timpul derulării regimului corespunzător mărfurilor aflate în antrepozit.

(2) Organul vamal solicită, pentru mărfurile aflate în antrepozitele administrate şi gestionate de acesta, ca garanţia să fie constituită de titularul regimului de antrepozitare în scopul asigurării încheierii operaţiunii în termenul stabilit. În cazul cînd operaţiunea de antrepozitare nu se încheie în termenul stabilit, organul vamal procedează, din oficiu, la încheierea operaţiunii şi încasează drepturile de import aferente, după care operaţiunea este scoasă din evidenţă.

Articolul 56. Operaţiunile efectuate cu mărfurile plasate sub regimul de antrepozit vamal

(1) Mărfurile plasate sub regimul de antrepozit vamal pot fi supuse următoarelor operaţiuni:

a) de asigurare a integrităţii lor;

b) de pregătire, cu acordul organului vamal, spre vînzare şi transportare (ambalare, marcare, încărcare, descărcare etc.).

(2) Operaţiunile efectuate cu mărfurile plasate sub regimul de antrepozit vamal nu pot modifica parametrii lor tehnici, de calitate şi de cantitate.

Secţiunea a 9-a
Perfecţionarea activă

Articolul 57. Dispoziţii generale

Regimul vamal de perfecţionare activă permite ca următoarele mărfuri să fie utilizate pe teritoriul Republicii Moldova în una sau mai multe operaţiuni de prelucrare:

a) mărfurile străine destinate scoaterii de pe teritoriul vamal sub formă de produse compensatoare - fără încasarea drepturilor de import (cu excepţia taxei pentru proceduri vamale) şi fără aplicarea măsurilor de politică economică, dacă legislaţia nu prevede altfel;

[Art.57 lit.(a) modificată prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

b) mărfurile importate şi puse în liberă circulaţie - dacă sînt scoase de pe teritoriul vamal sub formă de produse compensatoare. În acest caz, regimul vamal de perfecţionare activă se efectuează cu încasarea drepturilor de import şi restituirea acestora la realizarea exportului.

Articolul 58. Termenii utilizaţi

În sensul regimului vamal de perfecţionare activă, se folosesc următorii termeni:

1) sistem cu suspendare - regimul vamal de perfecţionare activă aşa cum este prevăzut la

art.57 lit.a);

2) sistem cu restituire - regimul vamal de perfecționare activă așa cum este prevăzut la art.57 lit.b);

3) operațiuni de perfecționare:

a) prelucrarea mărfurilor, inclusiv montarea, asamblarea sau fixarea lor la alte mărfuri;

b) transformarea mărfurilor;

c) repararea mărfurilor, inclusiv restaurarea acestora, înlăturarea defectelor, reglarea;

d) utilizarea, în conformitate cu reglementările vamale, a anumitor mărfuri care nu se regăsesc printre produsele compensatoare, dar care permit sau facilitează fabricarea acestor produse, chiar dacă ele se consumă complet sau parțial în procesul de perfecționare.

Articolul 59. Autorizația de perfecționare activă

(1) Autorizația de perfecționare activă se eliberează la solicitarea persoanei care efectuează perfecționarea activă sau care este responsabilă de efectuarea acesteia.

(2) Autorizația de perfecționare activă se eliberează numai persoanelor juridice din Republica Moldova, conform legislației.

(2) Autorizația de perfecționare activă se eliberează numai persoanelor juridice din Republica Moldova, în condițiile legii.

[Art.59 al.(2) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(3) Organele vamale specifică în autorizație termenul în care produsele compensatoare trebuie să fie exportate sau reexportate ori să li se atribuie o altă destinație aprobată de vamă. La stabilirea acestui termen se va ține seama de timpul necesar îndeplinirii operațiunilor de perfecționare şi de export al produselor compensatoare.

(4) Termenul menționat la alin.(3) începe să curgă la data cînd mărfurile sînt plasate sub regimul vamal de perfecționare activă. Organele vamale pot prelungi acest termen în baza unei cereri argumentate a titularului autorizației.

Articolul 60. Importul de mărfuri în cazul sistemului compensării prin echivalență

În cazul cînd se aplică sistemul compensării prin echivalență şi export anticipat, organele vamale specifică termenul în care mărfurile străine trebuie importate. Acest termen începe să curgă la data acceptării declarației de export pentru produsele compensatoare obținute din mărfurile echivalente corespunzătoare.

Articolul 61. Rata de randament

Rata de randament a operațiunii de perfecționare activă se stabileşte de titularul operațiunii pe baza documentelor corespunzătoare.

Articolul 62. Dispoziții speciale privind sistemul cu restituire

(1) În cazul regimului vamal de perfecționare activă cu restituire nu se aplică prevederile referitoare la produsele compensatoare obținute din mărfuri echivalente.

(2) Titularul autorizației de perfecționare activă poate cere restituirea drepturilor de import, cu excepția taxei pentru proceduri vamale, în măsura în care dovedeşte că produsele compensatoare au fost exportate. Termenul în care poate fi solicitată restituirea se stabileşte în conformitate cu legislația.

Secțiunea a 10-a
Transformarea sub control vamal

Articolul 63. Dispoziții generale

(1) Regimul de transformare sub control vamal permite ca mărfurile străine să fie utilizate pe teritoriul Republicii Moldova în operațiuni ce le modifică natura sau starea, fără încasarea drepturilor de import şi fără aplicarea măsurilor de politică economică, şi ca produsele rezultate din astfel de operațiuni să fie puse în liberă circulație cu plata drepturilor de import aferente

acestor mărfuri.

(2) Lista cazurilor în care poate fi utilizat regimul de transformare sub control vamal se stabileşte în conformitate cu legislaţia în vigoare.

(2) Lista cazurilor în care poate fi utilizat regimul de transformare sub control vamal se stabileşte în condiţiile legii.

[Art.63 al.(2) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

Articolul 64. Autorizaţia de transformare sub control vamal

(1) Autorizaţia de transformare sub control vamal se eliberează la solicitarea persoanei care efectuează transformarea sau care este responsabilă de efectuarea acesteia.

(2) Autorizaţia de transformare sub control vamal se eliberează numai persoanelor juridice din Republica Moldova în cazul cînd:

a) mărfurile de import pot fi identificate în produsele transformate;

b) mărfurile, după transformare, nu pot fi readuse la forma sau la starea în care s-au aflat pînă la plasarea lor sub regim vamal;

c) utilizarea regimului vamal nu poate duce la evitarea efectului reglementărilor privind originea şi restricţiile cantitative aplicabile mărfurilor importate;

d) sînt îndeplinite condiţiile necesare ca regimul vamal să contribuie la crearea şi menţinerea activităţii de transformare a mărfurilor în Republica Moldova fără a aduce atingere în mod nedorit intereselor producătorilor autohtoni de mărfuri similare (condiţii economice).

(3) Organele vamale specifică în autorizaţie termenul în care produsele transformate trebuie să fie exportate sau să li se atribuie o altă destinaţie aprobată de vamă. La stabilirea acestui termen se va ţine seama de timpul necesar îndeplinirii operaţiunilor de transformare şi de plasare sub altă destinaţie vamală a produselor transformate.

(4) Termenul specificat la alin.(3) începe să curgă la data cînd mărfurile sînt plasate sub regimul vamal de transformare sub control vamal. Organele vamale pot prelungi acest termen în baza unei cereri argumentate a titularului autorizaţiei.

Articolul 65. Obligaţia vamală

În cazul cînd apare o obligaţie vamală pentru mărfurile aflate în aceeaşi stare sau pentru produsele aflate în stadii intermediare de transformare comparativ cu ceea ce s-a prevăzut în autorizaţie, valoarea acestei obligaţii se stabileşte pe baza elementelor de taxare corespunzătoare mărfurilor de import la data acceptării declaraţiei vamale privind plasarea mărfurilor sub regimul de transformare sub control vamal.

Articolul 66. Tratamentul tarifar preferenţial

(1) În cazul cînd, la data plasării sub regimul vamal de transformare sub control vamal, mărfurile de import îndeplineau condiţiile unui tratament tarifar preferenţial şi cînd acest tratament este aplicabil şi produselor identice cu produsele transformate la momentul punerii în liberă circulaţie, drepturile de import aferente produselor transformate se calculează pe baza taxei aplicabile tratamentului respectiv.

(2) Dacă, la data plasării sub regimul vamal de transformare sub control vamal, mărfurile de import îndeplineau condiţiile unui tratament tarifar preferenţial, dar în limita unor contingente tarifare sau plafoane tarifare, aplicarea taxei specificate la alin.(1) cu privire la produsele transformate este, în plus, supusă condiţiei ca respectivul tratament tarifar preferenţial să fie aplicabil mărfurilor de import şi la data acceptării declaraţiei vamale de punere în liberă circulaţie a produselor transformate. În acest caz, compararea se va face cu contingentele prevăzute pentru mărfurile de import, existente la data acceptării declaraţiei vamale de punere în liberă circulaţie a produselor transformate, şi nu cu contingentele stabilite pentru mărfuri identice cu cele transformate.

Secţiunea a 11-a
Admiterea temporară

Articolul 67. Dispoziţii generale

(1) Regimul vamal de admitere temporară permite utilizarea pe teritoriul Republicii Moldova, cu suspendare parţială sau totală de drepturi de import şi fără aplicarea măsurilor de politică economică, a mărfurilor şi mijloacelor de transport străine destinate reexportului în aceeaşi stare, cu excepţia uzurii lor normale.

[Art.67 al.(1) modificat prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

(2) Pe toată durata regimului vamal de admitere temporară, mărfurile şi mijloacele de transport trebuie să rămînă în proprietatea persoanei străine. Ele nu pot fi vîndute, închiriate, subînchiriate, date în comodat, gajate, transferate sau puse la dispoziţia unei alte persoane pe teritoriul Republicii Moldova decît cu acordul organului vamal, după plata drepturilor de import şi efectuarea procedurilor vamale de punere în liberă circulaţie, cu excepţia derogărilor prevăzute de prezenta secţiune.

[Art.67 al.(2) modificat prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

(3) Mărfurile introduse în baza unui contract de leasing internaţional se plasează sub regimul vamal de admitere temporară, cu suspendarea totală de plata dreptului de import şi cu exonerarea de datoria garantării obligaţiei vamale.

Articolul 68. Autorizarea admiterii temporare a mărfurilor şi mijloacelor de transport

Organul vamal autorizează admiterea temporară numai a mărfurilor şi a mijloacelor de transport care pot fi identificate şi nu sînt prohibite de a fi introduse în Republica Moldova.

[Art.68 în redacţia LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

Articolul 69. Termenul de aflare a mărfurilor şi mijloacelor de transport sub regimul vamal de admitere temporară

[Art.68 denumirea modificată prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

(1) Organele vamale stabilesc termenul în care mărfurile şi mijloacele de transport de import trebuie să fie reexportate ori să li se atribuie o altă destinaţie aprobată de vamă. Acest termen nu poate depăşi 3 ani de la data plasării mărfurilor şi mijloacelor de transport sub regimul de admitere temporară.

[Art.68 al.(1) în redacţia LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

(2) În împrejurări excepţionale, Serviciul Vamal, la cererea argumentată a solicitantului, poate să prelungească termenul specificat la alin.(1) pentru a permite utilizarea autorizată a mărfurilor şi mijloacelor de transport.

[Art.68 al.(2) modificat prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

(3) Termenul de aflare sub regimul vamal de admitere temporară a mărfurilor plasate în baza unui contract de leasing financiar sau operaţional se va stabili în funcţie de durata contractului de leasing, dar nu va depăşi 7 ani.

Articolul 70. Utilizarea sistemului de suspendare totală

Cazurile şi condiţiile în care regimul vamal de admitere temporară poate fi utilizat cu suspendare totală de drepturile de import se stabilesc în conformitate cu legislaţia naţională şi cu acordurile internaţionale la care Republica Moldova este parte.

Articolul 71. Utilizarea sistemului de suspendare parţială

(1) Mărfurile aflate în proprietatea unei persoane străine ce nu corespund prevederilor art.70 pot fi plasate, în vederea admiterii temporare, numai sub regimul de admitere temporară cu suspendare parţială de drepturile de import.

(2) Cuantumul taxei vamale aferente mărfurilor plasate sub regimul vamal de admitere temporară cu suspendare parțială de drepturile de import se stabileşte la 5%, pentru fiecare lună calendaristică sau fracție de lună în care mărfurile au fost plasate sub regimul vamal de admitere temporară cu suspendare parțială de drepturile de import, din valoarea taxei vamale care ar fi trebuit să fie plătită pentru mărfurile menționate dacă ar fi fost puse în liberă circulație la data la care au fost plasate sub regimul de admitere temporară. Încasarea taxei vamale stabilite se va face la încheierea regimului, ținîndu-se seama de cursul de schimb al monedei naționale la această dată, pentru toată perioada de admitere temporară cu suspendare parțială de drepturile de import, fără a putea depăşi cuantumul datorat în cazul în care ar fi importate aceleaşi mărfuri.

Articolul 72. Cesionarea regimului vamal
de admitere temporară

În cazul în care titularul regimului vamal de admitere temporară cesionează regimul vamal, fiecare titular achită drepturile de import aferente perioadei de utilizare a mărfii şi a mijlocului de transport. Cînd, în cadrul aceleiaşi luni, utilizarea s-a făcut de către ambii titulari, drepturile de import se achită de către cedent.

[Art.72 modificat prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

Articolul 73. Punerea în liberă circulație a mărfurilor
şi a mijloacelor de transport

[Art.73 denumirea modificată prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

(1) Mărfurile şi mijloacele de transport aflate în regim vamal de admitere temporară pot fi puse în liberă circulație numai după achitarea drepturilor de import. În acest caz, cuantumul drepturilor de import se determină pe baza elementelor de taxare şi a altor plăți în vigoare la data plasării bunurilor sub regimul vamal de admitere temporară. Cursul de schimb utilizat pentru moneda națională va fi cel de la data efectuării formalităților de punere în liberă circulație.

[Art.73 al.(1) modificat prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

(2) În cazul punerii în liberă circulație a unui obiect al leasingului, ca urmare a realizării de către locator a opțiunii de procurare a acestui bun la expirarea contractului de leasing şi achitării integrale a plăților de leasing, baza de calcul al drepturilor de import o va constitui valoarea lui reziduală, în cazul leasingului financiar, şi, respectiv, valoarea de transfer a proprietății, în cazul leasingului operațional, convenite de părți.

Secțiunea a 12-a
Perfecționarea pasivă

Articolul 74. Dispoziții generale

(1) Perfecționarea pasivă este un regim vamal în care mărfurile aflate în liberă circulație ori în supraveghere vamală în regim de perfecționare activă sînt scoase pentru prelucrare, transformare în afara teritoriului Republicii Moldova, iar produsele compensatoare sînt introduse cu exonerarea, totală sau parțială, de drepturile de import.

[Art.74 al.(1) în redacția LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

(2) Exportul temporar de mărfuri în vederea perfecționării pasive atrage aplicarea măsurilor de politică economică prevăzute pentru exportul definitiv de mărfuri. Operațiunile de perfecționare pasivă complementare celor de perfecționare activă atrag aplicarea măsurilor de politică economică prevăzute pentru reexportul de mărfuri.

[Art.74 al.(2) modificat prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

Articolul 75. Operațiunile de perfecționare pasivă

(1) Cu mărfurile plasate sub regimul vamal de perfecționare pasivă se pot efectua operațiunile prevăzute pentru regimul vamal de perfecționare activă.

(2) La unele operațiuni de perfecționare pasivă a mărfurilor pot fi stabilite restricții de către

Guvern.

Articolul 76. Condiţiile ce exclud plasarea mărfurilor sub regimul vamal de perfecţionare pasivă

Nu pot fi plasate sub regimul vamal de perfecţionare pasivă:

a) mărfurile care, prin scoaterea lor de pe teritoriul vamal, creează temei pentru exonerarea de drepturile de import sau pentru restituirea drepturilor de import încasate;

b) mărfurile care, înainte de a fi scoase de pe teritoriul vamal, au fost importate cu exonerarea totală de drepturile de import - pînă la expirarea termenelor de exonerare;

c) alte mărfuri, în unele cazuri prevăzute de legislaţie.

Articolul 77. Autorizaţia de perfecţionare pasivă

(1) Perfecţionarea pasivă a mărfurilor se efectuează în baza autorizaţiei eliberate de organul vamal, conform legislaţiei.

(1) Perfecţionarea pasivă a mărfurilor se efectuează în baza autorizaţiei eliberate de organul vamal, în condiţiile legii.

[Art.77 al.(1) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(2) Autorizaţia de perfecţionare pasivă se eliberează persoanelor juridice din Republica Moldova sub următoarele condiţii:

a) organul vamal poate determina că produsele compensatoare au fost obţinute din mărfurile exportate pentru a fi prelucrate;

b) perfecţionarea pasivă a mărfurilor nu aduce prejudicii economiei naţionale.

Articolul 78. Termenul de perfecţionare pasivă

Organul vamal fixează termenul în care produsele compensatoare vor fi reintroduse pe teritoriul vamal. La stabilirea lui se ţine cont de durata procesului de perfecţionare pasivă justificată din punct de vedere economic. La cererea titularului regimului vamal, organul vamal, în cazuri temeinic justificate, poate prelungi termenul iniţial.

Articolul 79. Cantitatea de produse rezultate din perfecţionarea pasivă a mărfurilor

Serviciul Vamal poate stabili în scopuri vamale, conform legislaţiei, cantitatea obligatorie de produse care trebuie să rezulte din perfecţionarea pasivă a mărfurilor.

Articolul 80. Drepturile de export

Mărfurile plasate sub regimul de perfecţionare pasivă sînt supuse drepturilor de export cu restituirea ulterioară a acestor drepturi, cu excepţia taxei pentru proceduri vamale, dacă produsele compensatoare sînt introduse pe teritoriul vamal şi dacă se respectă prevederile prezentului cod şi ale altor acte normative.

Articolul 81. Exonerarea produselor compensatoare de drepturile de import

(1) Produsele compensatoare pot fi exonerate, total sau parţial, de drepturile de import, cu excepţia taxei pentru proceduri vamale, dacă sînt importate de titularul autorizaţiei de perfecţionare pasivă.

(2) În cazul în care scopul operaţiunii de perfecţionare este repararea mărfurilor importate anterior, acestea, la încheierea operaţiunii, sînt puse în liberă circulaţie cu exonerare totală de drepturile de import dacă organele vamale stabilesc că mărfurile au fost reparate gratis, în ba-za unei obligaţii contractuale sau legale ce decurge dintr-o garanţie sau din cauza existenţei unui defect de fabricaţie.

(3) Prevederile alin.(2) nu se aplică în cazul în care s-a ştiut de existenţa defectului la data cînd mărfurile în cauză au fost puse în liberă circulaţie pentru prima oară.

(4) În cazul în care scopul operaţiunii de perfecţionare este repararea mărfurilor de export temporar şi o asemenea reparare se efectuează cu titlu oneros, reintroducerea mărfurilor se face cu exonerare parţială de drepturile de import. Exonerarea se acordă prin determinarea valorii

drepturilor aplicabile pe baza elementelor de taxare aferente produselor compensatoare la data acceptării declarației de punere în liberă circulație a produselor respective, valoarea în vamă considerîndu-se egală cu costurile de reparare.

Articolul 82. Produse de înlocuire de acelaşi standard

(1) Regimul de perfecționare pasivă se poate realiza şi prin înlocuirea unei mărfi importate şi aflate în liberă circulație, în cazul cînd în locul produsului compensator se importă un produs de înlocuire de acelaşi standard.

(2) Prin produs de înlocuire de acelaşi standard se înțelege că produsele de înlocuire trebuie să se încadreze la acelaşi cod tarifar şi să posede aceleaşi caracteristici comerciale şi tehnice ca şi produsul compensator.

Articolul 83. Importul anticipat

(1) Organul vamal poate permite ca produsele de înlocuire, specificate la art.82, să fie, în condițiile fixate în autorizație, importate înainte de exportul temporar al mărfurilor. Importul anticipat se realizează numai cu constituirea unei garanții care să acopere integral cuantumul drepturilor de import.

(2) Dacă mărfurile de export temporar au fost folosite înaintea acestui export, produsele de înlocuire trebuie să nu fie produse noi. Organul vamal poate acorda derogări de la această normă dacă se dovedeşte că produsele de înlocuire, deşi noi, au fost livrate gratuit.

(3) În cazul în care operațiunea de perfecționare pasivă cu import anticipat implică exonerarea parțială de drepturile de import, elementele de taxare folosite pentru determinarea acestora sînt cele în vigoare la data înregistrării declarației vamale de export temporar.

(4) În cazul importului anticipat al produselor de înlocuire, exportul temporar al mărfurilor trebuie efectuat în termen de cel mult 2 luni de la data înregistrării declarației vamale de import al acestor produse.

(5) În cazuri temeinic justificate, la cererea titularului autorizației, organul vamal poate aproba prelungirea termenului specificat la alin.(4).

Articolul 84. Nereturnarea mărfurilor exportate pentru prelucrare sau a produselor compensatoare din cauza distrugerii sau pierderii lor

Titularul autorizației de perfecționare pasivă a mărfurilor care nu a returnat mărfurile sau nu a importat, în termenul stabilit, produsele rezultate din perfecționare pasivă nu poartă răspundere în fața organului vamal dacă distrugerea sau pierderea mărfurilor sau a produselor compensatoare a fost cauzată de avarierea lor sau de o forță majoră, fapt confirmat de organul de resort al țării respective.

Secțiunea a 13-a
Zona liberă

Articolul 85. Dispoziții generale

Zona liberă este o parte a teritoriului vamal în care mărfurile străine sînt introduse şi utilizate fără plata drepturilor de import şi fără aplicarea măsurilor de politică economică, potrivit procedurii stabilite de prezentul cod şi de alte acte normative, în cazul cînd legislația nu prevede altfel, iar mărfurile autohtone sînt introduse şi utilizate cu respectarea condițiilor stabilite pentru regimul vamal de export.

Articolul 86. Înființarea zonei libere

Zona liberă se înființează în conformitate cu legislația.

Articolul 87. Operațiunile efectuate cu mărfurile plasate în zona liberă

(1) Mărfurile plasate în zona liberă pot fi supuse operațiunilor de producție, de comerț şi altor operațiuni, cu excepția vînzării cu amănuntul, cu respectarea prevederilor prezentului cod şi ale altor acte normative.

(2) Restricţiile şi prohibiţiile la efectuarea operaţiunilor cu mărfurile introduse în zona liberă sînt stabilite de legislaţie.

Articolul 88. Termenul de aflare a mărfurilor în zona liberă

Aflarea mărfurilor în zona liberă nu este limitată în timp.

Articolul 89. Asigurarea respectării legislaţiei vamale în zona liberă

(1) Organul vamal controlează mărfurile care se introduc, se află sau se scot din zona liberă. Mărfurile se prezintă, la cerere, organului vamal.

(2) Vămuirea mărfurilor care se introduc, se află sau se scot din zona liberă se efectuează conform procedurii stabilite de Serviciul Vamal.

(3) Orice lucrare de construcţie în zona liberă se efectuează cu autorizaţia prealabilă a Serviciului Vamal.

Articolul 90. Evidenţa mărfurilor plasate în zona liberă

Persoana care efectuează operaţiuni cu mărfurile plasate în zona liberă este obligată să ţină evidenţa mărfurilor care se introduc, se află sau se scot din zona liberă, precum şi a mărfurilor confecţionate, prelucrate, transformate, cumpărate sau vîndute, şi să prezinte organului vamal o dare de seamă referitoare la ele în conformitate cu procedura stabilită de Serviciul Vamal. Toate modificările suportate de aceste mărfuri trebuie să fie reflectate în evidenţă.

Articolul 91. Perceperea drepturilor de import sau de export, aplicarea măsurilor de politică economică

(1) În cazul plasării de mărfuri străine şi autohtone în zona liberă, nu se percep drepturi de import şi nu se aplică măsuri de politică economică dacă legislaţia nu prevede altfel.

(2) În cazul în care mărfurile sînt scoase din zona liberă şi sînt introduse pe cealaltă parte a teritoriului vamal, se percep drepturi de import şi se aplică măsuri de politică economică. Dacă mărfurile sînt scoase din zona liberă în afara Republicii Moldova, precum şi pe teritoriul altor zone libere, nu se percep drepturi de export şi nu se aplică măsuri de politică economică.

Articolul 92. Responsabilitatea pentru plata drepturilor de import şi de export

Persoana care a introdus/a scos mărfurile în/din zona liberă este responsabilă de plata drepturilor de import şi de export.

Secţiunea a 14-a
Magazinul duty-free

Articolul 93. Dispoziţii generale

(1) Magazinul duty-free constă în comercializarea mărfurilor sub supraveghere vamală, fără aplicarea măsurilor de politică economică, în locuri special amenajate, amplasate în aeroporturile internaţionale, la bordul aeronavelor sau la punctele internaţionale de trecere a frontierei de stat precum şi în locurile specificate la art.97 alin.(1).

[Art.93 al.1) modificat prin LP171-XVI din 19.07.07, MO112-116/03.08.07 art.510]

(2) Plasarea şi comercializarea mărfurilor în magazinul duty-free se efectuează fără perceperea drepturilor de import.

[Art.93 al.2) modificat prin LP171-XVI din 19.07.07, MO112-116/03.08.07 art.510]

(3) În magazinele duty-free, mărfurile se comercializează contra lei moldoveneşti şi contra valută străină liber convertibilă (în numerar şi în cecuri de călătorie), precum şi cu utilizarea cardurilor bancare, exclusiv persoanelor care pleacă în străinătate şi au trecut controlul vamal, controlul actelor de identitate şi al biletelor de călătorie.

[Art.93 al.3) modificat prin LP171-XVI din 19.07.07, MO112-116/03.08.07 art.510]

Articolul 94. Condiţiile plasării mărfurilor în magazinul duty-free

(1) În magazinul duty-free pot fi plasate orice mărfuri, cu excepţia celor prohibite de a fi introduse şi scoase de pe teritoriul vamal, de a fi comercializate în Republica Moldova, precum şi a altor mărfuri stabilite de legislaţie. Mărfurile a căror comercializare în Republica Moldova este limitată pot fi vîndute în magazinul duty-free, cu respectarea legislaţiei.

[Art.94 al.(2) exclus prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

(3) Mărfurile autohtone livrate la magazinele duty-free pentru comercializare sînt plasate sub regimul vamal de export.

(4) Pentru mărfurile străine comercializate în magazinele duty-free, cu excepţia celor specificate la art.97, se depune declaraţie vamală de reexport.

[Art.94 al.4) introdus prin LP171-XVI din 19.07.07, MO112-116/03.08.07 art.510]

Articolul 95. Licenţierea activităţii magazinului duty-free

(1) Magazinul duty-free poate fi înfiinţat de persoana juridică care deţine licenţă, eliberată de Camera de Licenţiere, cu acordul Băncii Naţionale a Moldovei, pentru comercializarea mărfurilor contra valută străină liber convertibilă.

(2) Licenţierea activităţii magazinului duty-free se efectuează în conformitate cu prevederile Legii privind reglementarea prin licenţiere a activităţii de întreprinzător şi ale prezentului cod.

[Art.95 în redacţia LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

[Art.95 modificat prin LP171-XVI din 19.07.07, MO112-116/03.08.07 art.510]

Articolul 95[1]. Condiţiile de licenţiere a magazinului duty-free

(1) Magazinul duty-free trebuie să fie amplasat în spatele punctului de control al paşapoartelor, în zona plecării de pe teritoriul Republicii Moldova, iar amenajarea exterioară a magazinului duty-free nu trebuie să permită:

a) accesul în incintă al persoanelor care nu călătoresc înspre o destinaţie internaţională;

b) introducerea sau scoaterea de mărfuri din incintă prin alte locuri decît cele stabilite de organele vamale.

(2) Dacă necesităţile de funcţionare a magazinelor duty-free impun folosirea unor spaţii anexe, acestea trebuie amplasate în aceeaşi clădire sau în imediata ei apropiere, care se află în aceeaşi zonă de supraveghere vamală, calea de comunicare dintre acestea considerîndu-se parte integrantă a perimetrului magazinelor.

(3) Pentru obţinerea licenţei, persoana juridică solicitantă, pe lîngă documentele necesare pentru obţinerea licenţei prevăzute de Legea privind reglementarea prin licenţiere a activităţii de întreprinzător, va prezenta:

a) denumirea punctului de trecere a frontierei de stat în care este amplasat magazinul pentru care se solicită eliberarea licenţei;

b) datele personale ale reprezentanţilor persoanei juridice, inclusiv numele, prenumele, data şi locul naşterii, domiciliul, funcţia deţinută;

c) conturile bancare, băncile la care are deschise conturi, în valută şi în lei;

d) date cu privire la magazinul pentru care se solicită eliberarea licenţei, inclusiv amplasarea, suprafaţa, reprezentarea grafică;

e) copia contractului de închiriere a terenului pe care va fi amplasată construcţia sau a clădirii ce va fi utilizată cu scop comercial.

(4) În magazinele duty-free pot fi vîndute orice fel de mărfuri, străine sau autohtone, cu excepţia:

a) mărfurilor prohibite de a fi introduse în Republica Moldova şi de a fi scoase din republică;

b) mărfurilor interzise spre comercializare pe teritoriul Republicii Moldova, precum şi mărfurilor specificate expres în lege.

(5) Mărfurile admise spre vînzare în magazinele duty-free pot fi comercializate numai în cantităţi destinate uzului personal. Mărfurile pot fi comercializate numai în ambalaje şi în cantităţi uzuale pentru comerţul cu amănuntul.

(6) Toate mărfurile aprovizionate în scopul vînzării în magazinele duty-free vor fi însoţite de documente legale, datate, semnate de cei în drept şi ştampilate, din care să rezulte cu claritate:

a) furnizorul (denumirea, sediul social, codul fiscal, numărul de înmatriculare în registrul comerţului);

b) data livrării;

c) mijlocul de transport utilizat, precum şi numele şi prenumele delegatului sau şoferului şi documentul de identitate al acestuia;

d) denumirea mărfii;

e) cantitatea;

f) unitatea de măsură;

g) preţul de achiziţie.

(7) Toate mărfurile vor fi comercializate în termenele de valabilitate prescrise de furnizor.

(8) Preţurile de vînzare ale mărfurilor vor fi exprimate în dolari S.U.A. şi/sau în euro şi vor fi afişate la vedere. Orice modificări ulterioare ale preţurilor de vînzare vor fi evidenţiate în documentele prin care acestea au fost stabilite, cu precizarea datei la care s-au operat modificările.

(9) Justificarea vînzărilor de mărfuri prin magazinele duty-free se face prin bonuri fiscale sau prin facturi. Facturile vor fi utilizate pentru produse de folosinţă îndelungată, precum: aparatură foto, aparatură electronică, aparatură electrocasnică etc. Pe lîngă informaţiile indicate în bonurile fiscale, facturile vor evidenţia marca, tipul, seriile produselor vîndute, precum şi alte elemente cerute de reglementările în vigoare.

[Art.95[1] introdus prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

Articolul 96. Responsabilitatea pentru plata drepturilor de import şi de export

Responsabilitatea pentru plata drepturilor de import şi de export o poartă titularul autorizaţiei de activitate a magazinului duty-free.

Articolul 97. Magazinul duty-free pentru deservirea corpului diplomatic

(1) În scopul deservirii unor categorii de persoane străine, specificate la cap.VI din prezentul cod, poate fi înfiinţat, în municipiul Chişinău, un magazin duty-free pentru deservirea corpului diplomatic. Comercializarea mărfurilor în acest magazin se va face pe baza carnetelor de identitate CD (corp diplomatic) eliberate de Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene, în cantităţi obişnuite pentru comerţul cu amănuntul, destinate uzului personal şi familial, fără a fi utilizate în scopul vînzării. Reprezentanţele străine pot cumpăra mărfuri şi în cantităţi solicitate, pe bază de comenzi întocmite prealabil, cu avizul Ministerului Afacerilor Externe şi Integrării Europene. Modul de înfiinţare şi de funcţionare a magazinului duty-free este stabilit de prezentul cod şi de Guvern, în limitele stabilite de prezentul cod.

[Art.97 al.1) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

(2) Licenţa pentru activitatea magazinului duty-free pentru deservirea corpului diplomatic este eliberată de Camera de Licenţiere, cu acordul Ministerului Afacerilor Externe şi Integrării Europene privind necesitatea şi locul de amplasare a magazinului, în condiţiile prezentului cod şi ale Legii privind reglementarea prin licenţiere a activităţii de întreprinzător.

[Art.97 al.2) în redacţia LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

Secţiunea a 15-a
Reexportul

Articolul 98. Dispoziţii generale

Reexportul este destinaţia vamală care constă în scoaterea mărfurilor şi mijloacelor de transport străine, plasate anterior într-un regim vamal suspensiv, de pe teritoriul vamal fără perceperea drepturilor de export şi fără aplicarea măsurilor de politică economică, în conformitate cu prezentul cod şi cu alte acte normative.

[Art.98 al.(1) în redacţia LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

[Art.98 al.(2) exclus prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

Articolul 99. Particularităţile reexportului

Legislaţia naţională, precum şi acordurile internaţionale la care Republica Moldova este parte pot introduce condiţii suplimentare privind reexportul mărfurilor.

Secţiunea a 16-a
Distrugerea

Articolul 100. Dispoziţii generale

(1) Distrugerea este destinaţia vamală care constă în distrugerea mărfurilor străine sub supraveghere vamală, fără perceperea drepturilor de import şi fără aplicarea măsurilor de politică economică.

(2) Distrugerea mărfurilor se face cu autorizaţia organului vamal, conform procedurii stabilite de Serviciul Vamal. Nu se acordă autorizaţie în cazul în care distrugerea mărfurilor ar putea aduce daune mediului, precum şi în alte cazuri stabilite de legislaţie.

Articolul 101. Suportarea cheltuielilor

Distrugerea mărfurilor se efectuează din contul persoanei interesate.

Articolul 102. Deşeurile rezultate din distrugerea mărfurilor

Deşeurilor rezultate din distrugerea mărfurilor li se atribuie destinaţia vamală aplicabilă mărfurilor străine aflate sub supraveghere vamală.

Secţiunea a 17-a
Abandon în favoarea statului

Articolul 103. Dispoziţii generale

(1) Abandonul în favoarea statului este destinaţia vamală care constă în renunţarea la mărfuri în folosul statului fără onorarea drepturilor de import sau de export şi fără aplicarea măsurilor de politică economică.

(2) Abandonul în favoarea statului se efectuează cu acordul organului vamal, conform procedurii stabilite de Serviciul Vamal.

Articolul 104. Suportarea cheltuielilor

Abandonul în favoarea statului nu presupune suportarea de cheltuieli de către persoana care abandonează mărfurile în favoarea statului.

Secţiunea a 18-a

Articolele 105-113 (excluse).

Secţiunea a 19-a

Trecerea peste frontiera vamală a mijloacelor de transport şi a anumitelor categorii de mărfuri

Articolul 114. Trecerea mijloacelor de transport peste frontiera vamală

(1) Trecerea mijloacelor de transport peste frontiera vamală se efectuează în conformitate cu regimurile vamale aplicate mijloacelor de transport.

(2) Mijloacele de transport care trec frontiera vamală trebuie să se oprească în locurile prevăzute de organul vamal. Dacă mijlocul de transport nu respectă această cerinţă, organul vamal este în drept să-l oprească forţat.

(3) Durata staţionării mijlocului de transport este stabilită de organul vamal în dependenţă de

timpul necesar vămuirii, efectuării controlului vamal, altor tipuri de control.

(4) Plecarea mijlocului de transport din locul staționării este posibilă doar cu permisiunea organului vamal.

(5) Organul vamal stabileşte timpul şi locul în care mijlocul de transport trece frontiera vamală.

Articolul 115. Trecerea peste frontiera vamală
a valutei şi a altor valori valutare

Trecerea peste frontiera vamală a valutei şi a altor valori valutare se efectuează în conformitate cu legislația.

Articolul 116. Trecerea peste frontiera vamală de către persoane fizice a mărfurilor care nu sînt destinate comerțului

(1) Mărfurile care nu sînt destinate producției sau unor alte activități comerciale pot fi trecute peste frontiera vamală de către persoane fizice printr-o procedură simplificată, stabilită de Serviciul Vamal. Această procedură poate include exonerarea, totală sau parțială, de drepturile de import sau de export, cu excepția taxei pentru proceduri vamale, stabilirea unor tarife vamale unice şi neaplicarea măsurilor de politică economică în conformitate cu legislația.

(2) Destinația mărfurilor se stabileşte în funcție de cantitatea şi valoarea lor, de temeiul în care persoana fizică trece aceste mărfuri peste frontiera vamală, dacă nu există motive pentru a se considera că aceste mărfuri nu sînt destinate uzului personal sau al membrilor ei de familie.

Capitolul III
DREPTURILE DE IMPORT ŞI DREPTURILE DE EXPORT
Secțiunea a 20-a
Principii generale

Articolul 117. Drepturile de import şi drepturile de export

În cazul trecerii mărfurilor peste frontiera vamală şi în alte cazuri prevăzute de legislație, se percep, ca drepturi de import şi, respectiv, drepturi de export, următoarele:

a) taxa vamală;

b) taxa pe valoarea adăugată;

c) accizele;

d) taxa pentru proceduri vamale;

e) taxa pentru eliberarea autorizației şi taxa pentru actualizarea valabilității autorizației;

f) taxa pentru participare la licitație vamală;

g) alte sume prevăzute de legislație.

Articolul 118. Taxa vamală

Mărfurile care trec frontiera vamală se supun taxei vamale conform Legii cu privire la tariful vamal.

Articolul 119. Taxa pe valoarea adăugată

Aplicarea taxei pe valoarea adăugată mărfurilor introduse pe teritoriul vamal se efectuează în conformitate cu legislația.

Articolul 120. Accizele

Aplicarea accizelor la mărfurile supuse accizelor se efectuează în conformitate cu legislația.

Articolul 121. Taxa pentru proceduri vamale

(1) Procedurile vamale reprezintă totalitatea serviciilor acordate de organele vamale în sfera activității vamale. Nomenclatorul acestor servicii şi taxele pentru ele sînt aprobate în conformitate cu legislația.

(1) Procedurile vamale reprezintă totalitatea serviciilor acordate de organele vamale în sfera activității vamale. Nomenclatorul acestor servicii şi taxele pentru ele sînt aprobate în conformitate cu Legea cu privire la tariful vamal.

[Art.121 al.(1) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(2) Taxa pentru proceduri vamale se achită la utilizarea oricărei destinaţii vamale, cu excepţia abandonului în favoarea statului, dacă legislaţia nu prevede altfel.

(3) Mijloacele băneşti încasate ca taxă pentru proceduri vamale se varsă la bugetul de stat şi se utilizează în volum deplin la finanţarea activităţii vamale.

(3) Mijloacele băneşti încasate ca taxă pentru proceduri vamale se varsă la bugetul de stat şi se utilizează la finanţarea activităţilor vamale, cu excepţia soldurilor neutilizate la finele anului bugetar.

[Art.121 al.(3) modificat prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543, în vigoare 01.01.09]

Secţiunea a 21-a
Calcularea drepturilor de import şi drepturilor de export, plata lor

Articolul 122. Baza de calcul a taxei vamale, a taxei pe valoarea adăugată, a accizului şi a taxei pentru proceduri vamale

(1) Baza de calcul a taxei vamale o constituie volumul natural sau valoarea în vamă a mărfurilor, determinată în conformitate cu legislaţia.

(2) Baza de calcul al accizului o constituie volumul natural sau valoarea în vamă a mărfurilor importate, determinată conform legislaţiei vamale, precum şi impozitele şi taxele ce urmează a fi achitate la data importului, fără a ţine cont de accize şi T.V.A.

(3) Valoarea impozabilă cu T.V.A. a mărfurilor importate o constituie valoarea lor în vamă, determinată în conformitate cu legislaţia, şi drepturile de import (cu excepţia T.V.A).

(4) Baza de calcul a taxei pentru proceduri vamale o constituie valoarea în vamă a mărfurilor sau taxele fixe, stabilite de legislaţie.

Articolul 122. Baza de calcul a taxei vamale, a taxei pe valoarea adăugată, a accizului şi a taxei pentru proceduri vamale

(1) Baza de calcul a taxei vamale o constituie volumul natural sau valoarea în vamă a mărfurilor, determinată în condiţiile legii.

(2) Baza de calcul al accizului o constituie volumul natural sau valoarea în vamă a mărfurilor importate, determinată în condiţiile legii, precum şi impozitele şi taxele ce urmează a fi achitate la data importului, fără a ţine cont de accize şi T.V.A.

(3) Valoarea impozabilă cu T.V.A. a mărfurilor importate o constituie valoarea lor în vamă, determinată în condiţiile legii, şi drepturile de import (cu excepţia T.V.A).

(4) Baza de calcul a taxei pentru proceduri vamale o constituie valoarea în vamă a mărfurilor sau taxele fixe, în condiţiile legii.

[Art.122 modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

Articolul 123. Plătitorii drepturilor de import şi drepturilor de export

Drepturile de import şi drepturile de export sînt plătite nemijlocit de către declarant, brocher vamal sau de o altă persoană prevăzută de legislaţie.

[Art.123 modificat prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

Articolul 124. Termenele de plată a drepturilor de import şi drepturilor de export

(1) Drepturile de import şi drepturile de export se plătesc în prealabil, pînă la depunerea declaraţiei vamale. La momentul vămuirii, se acceptă plata doar a diferenţei dintre suma calculată şi suma plătită în prealabil.

(2) Organul vamal este abilitat să interzică importul de mărfuri pentru care nu au fost plătite drepturile de import, în modul stabilit de prezentul cod.

(3) Persoanele fizice care nu sînt subiecți ai activității de întreprinzător plătesc drepturile de import sau de export în momentul trecerii frontierei vamale, cu excepția drepturilor de import sau de export, care urmează a fi achitate la vămuirea bagajului neînsoțit şi a mijloacelor de transport.

[Art.124 al.(3) modificat prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

(4) De la persoanele fizice care sînt în tranzit prin teritoriul Republicii Moldova avînd un volum de mărfuri ce depăşeşte norma stabilită se încasează o sumă de garanție echivalentă drepturilor de import pentru mărfurile în plus. Modul de percepere şi de restituire a sumei de garanție se stabileşte de către Serviciul Vamal.

Articolul 125. Modul de plată a drepturilor de import
şi de export

(1) Persoanele juridice şi persoanele fizice plătesc drepturile de import şi de export în numerar sau prin virament (inclusiv prin carduri) la conturile respective ale Trezoreriei Centrale a Ministerului Finanțelor. Persoanelor juridice li se permite achitarea în numerar doar a diferenței de plată determinate la momentul vămuirii.

[Art.125 al.(1) modificat prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

[Art.125 al.1) exclus prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(2) Calcularea drepturilor de import şi de export se efectuează în funcție de tarifele şi cotele, stabilite de legislație, existente la momentul depunerii declarației. Acest mod de calculare nu se aplică în cazurile specificate la art.65 şi 73.

(2) Calcularea drepturilor de import şi de export se efectuează în funcție de tarifele şi cotele existente la momentul depunerii declarației. Acest mod de calculare nu se aplică în cazurile specificate la art.65 şi 73.

[Art.125 al.2) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(3) Prin derogare de la prevederile alin.(2), drepturile de import, în cazul punerii în liberă circulație a unui obiect al leasingului, se calculează în funcție de tarifele şi cotele existente la data expirării contractului de leasing şi achitării integrale a plăților de leasing.

(4) Dată a achitării drepturilor de import şi de export, cu excepția achitării acestora prin intermediul cardurilor bancare, se consideră data depunerii de către importator (declarant), exportator (declarant) sau de către un terț a mijloacelor băneşti la conturile respective ale Trezoreriei centrale a Ministerului Finanțelor, fapt confirmat printr-un extras trezorerial.

(5) Plata drepturilor de import şi de export prin intermediul cardurilor bancare se consideră efectuată la momentul debitării cu suma plății respective a contului de card din care a fost emis cardul utilizat la plată. Debitarea contului de card respectiv se confirmă prin bonul (chitanța) de plată cu card bancar perfectat la terminal POS sau la alt dispozitiv de utilizare a cardurilor bancare, bon (chitanță) ce se eliberează deținătorului de card. Plata drepturilor de import sau de export efectuată prin intermediul cardurilor bancare nu poate fi anulată decît cu acceptul serviciului respectiv al Serviciului Vamal.

Articolul 126. Prelungirea şi eşalonarea termenului
de plată a drepturilor de import şi
de export

(1) Cazurile de prelungire sau de eşalonare a termenului de plată a drepturilor de import şi de export sînt stabilite de legislație.

(2) Nu poate fi prelungit sau eşalonat termenul de plată a taxelor pentru proceduri vamale.

(3) În cazul prelungirii sau eşalonării termenului de plată a drepturilor de import şi de export, se calculează o dobîndă, echivalentă cu 1% din rata de bază a Băncii Naționale a Moldovei la

creditele pe termen scurt, care este în vigoare la data acordării prelungirii sau eşalonării, pentru fiecare zi de prelungire sau eşalonare a termenului de plată, dacă legislaţia nu prevede altfel. În cazul încălcării termenului prelungit sau eşalonat, se percep penalităţi în conformitate cu legislaţia.

(4) În cazul prelungirii sau eşalonării termenului de plată a drepturilor de import şi de export, plata acestor drepturi se garantează în modul stabilit de prezentul cod.

Articolul 127. Dispoziţii generale aplicabile obligaţiei vamale

(1) Cuantumul drepturilor de import sau de export se stabileşte pe baza cotelor stabilite la data apariţiei obligaţiei vamale. Amenzile şi penalităţile sînt aferente drepturilor de import sau de export şi pot apărea ulterior procedurii de vămuire.

[Art.127 al.(1) modificat prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

(2) În cazul în care nu este posibilă stabilirea cu exactitate a datei apariţiei obligaţiei vamale, data luată în considerare pentru stabilirea cotelor proprii mărfurilor în cauză este acea în care organul vamal constată că mărfurile se află într-o situaţie care face să apară o obligaţie vamală. Dacă, la data constatării, organele vamale dispun de informaţii din care rezultă că obligaţia vamală a apărut anterior, cuantumul drepturilor de import sau de export se determină pe baza elementelor de taxare existente la data cea mai îndepărtată ce poate fi stabilită pe baza acelor informaţii.

[Art.125 al.(1) modificat prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

(3) Determinarea unei obligaţii vamale se face în monedă naţională. În cazul în care pentru stabilirea acesteia este necesară conversia dintr-o valută străină, cursul de schimb pentru moneda naţională este cel stabilit de Banca Naţională a Moldovei, în vigoare la data apariţiei obligaţiei vamale.

(4) Pentru regimul vamal suspensiv care nu se încheie în termen, obligaţia vamală devine exigibilă şi se stinge prin executarea de către organul vamal a garanţiei constituite.

(5) Plătitorul vamal ia cunoştinţă de cuantumul obligaţiei vamale prin declaraţia vamală acceptată şi înregistrată de organul vamal.

(6) În cazul unor diferenţe ulterioare sau în situaţia încheierii din oficiu, fără declaraţie vamală, a unui regim vamal suspensiv, plătitorul vamal ia cunoştinţă de noua obligaţie vamală pe baza actului constatator întocmit de organul vamal.

(7) Declaraţia vamală şi actul constatator sînt titluri executorii ce se onorează de către bancă fără accept, poprire şi validare la simpla solicitare a organului vamal. În cazul în care banca nu dă curs solicitării organului vamal în cel mai scurt termen posibil, acesta este în drept să nu accepte pe viitor instrumentele de plată sau de garantare emise de această bancă.

(8) În cazul mărfurilor reţinute de organul vamal, achitarea obligaţiei vamale se suspendă pînă la stabilirea definitivă a regimului juridic al acestor mărfuri.

(9) Prin reprezentare indirectă, în sensul prezentei secţiuni, se înţelege situaţia în care importatorul sau exportatorul acţionează în numele, din însărcinarea şi pe contul altei persoane, dar operaţiunea comercială se realizează ca şi cum ar fi fost efectuată în nume propriu.

Articolul 127[1]. Măsuri de garantare a obligaţiei vamale

(1) Plata obligaţiei vamale, în cazul acordării de vacanţă fiscală, se asigură prin garanţie emisă de banca agreată de organul vamal.

(2) Pentru asigurarea plăţii obligaţiei vamale, în cazul în care, în conformitate cu reglementările vamale, se solicită constituirea unei garanţii, organul vamal are dreptul de a solicita prezentarea acesteia de către plătitorul vamal sau de către potenţialul plătitor vamal. Organele vamale sînt în drept să autorizeze constituirea garanţiei de către o terţă persoană.

(3) În cazuri justificate, pentru anumite destinaţii vamale, pot fi acordate scutiri de la garantarea obligaţiei vamale, în baza unei metodologii elaborate de Serviciul Vamal şi în conformitate cu legislaţia.

(3) În cazuri justificate, pentru anumite destinații vamale, pot fi acordate scutiri de la garantarea obligației vamale, în baza unei metodologii elaborate de Serviciul Vamal.

[Art.127[1] al.3) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(4) În cazul în care legislația vamală prevede constituirea unei garanții facultative, o astfel de solicitare a garanției este lăsată la latitudinea organelor vamale atîta timp cît acestea nu au siguranța că obligația vamală care există sau poate să apară se va achita în termenul prevăzut. Valoarea unei asemenea garanții este stabilită la un nivel care să permită acoperirea în orice moment a obligației vamale respective.

(5) Garanția specificată la alin.(2) este solicitată:

a) la data aplicării reglementărilor vamale care cer constituirea unei asemenea garanții; sau

b) la orice dată ulterioară cînd organele vamale nu au siguranța că obligația vamală care există sau poate să apară se va achita în termenul prevăzut.

(6) Organele vamale stabilesc valoarea unei asemenea garanții la un nivel egal cu:

a) valoarea exactă a obligației vamale sau a datoriilor respective cînd valoarea poate fi stabilită cu precizie la data solicitării garanției;

b) valoarea maximă, aşa cum a fost estimată în alte cazuri.

(7) La cererea plătitorului sau a persoanei terțe, organele vamale permit constituirea unei garanții globale, care să acopere două sau mai multe operațiuni pentru care a apărut sau poate să apară o obligație vamală.

(8) La constituirea unei garanții globale pentru obligații vamale a căror valoare poate fi modificată în timp, valoarea unei asemenea garanții este stabilită la un nivel care să permită acoperirea în orice moment a obligației vamale respective.

(9) Garanția poate fi constituită printr-un depozit bănesc sau printr-o scrisoare de garanție, emisă de o bancă agreată de organul vamal.

(10) Garanția bănească se realizează prin depunerea sumei în lei sau prin remiterea unor instrumente de decontare şi titluri de valoare, acceptate de organul vamal.

(11) Persoana solicitată să constituie garanția are libertatea de a alege între tipurile de garanție prevăzute de prezentul articol. Totodată, organele vamale pot refuza să accepte tipul de garanție propus în cazul cînd acesta este incompatibil cu buna funcționare a regimului vamal respectiv. Acelaşi lucru este valabil în privința garanției deja constituite. Organele vamale pot cere ca tipul de garanție ales să fie menținut pentru o anumită perioadă de timp.

(12) Dacă, în cursul derulării regimului vamal, organele vamale stabilesc că garanția constituită nu asigură plata obligației vamale în termenul prevăzut ori că această garanție nu mai este sigură sau suficientă pentru asigurarea plății, ele solicită plătitorului vamal sau persoanei terțe să constituie o garanție suplimentară sau să înlocuiască garanția originală cu una nouă. În caz de refuz, organul vamal are dreptul să interzică efectuarea altor operațiuni vamale pînă la clarificarea situației.

(13) Plătitorul vamal sau persoana terță poate solicita restituirea garanției disponibile numai la data la care obligația vamală se stinge sau nu poate să mai apară. Solicitarea de restituire poate fi şi parțială.

Articolul 127[2]. Apariția obligației vamale la introducerea mărfurilor pe teritoriul vamal

(1) La introducerea mărfurilor pe teritoriul vamal, obligația vamală apare în cazurile cînd:

a) mărfurile pasibile de drepturi de import sînt puse în liberă circulație;

b) mărfurile sînt plasate sub regimul de admitere temporară cu suspendare parțială de drepturile de import.

(2) În cazul specificat la alin.(1) lit.a), obligația vamală apare la data înregistrării declarației vamale de import, iar în cazul specificat la alin.(1) lit.b), obligația vamală apare la data înregistrării declarației vamale de reexport.

(3) Plătitor vamal este titularul declarației vamale. În cazul unei reprezentări indirecte, persoana în numele căreia s-a făcut declarația vamală este de asemenea plătitor vamal. Totodată, devin plătitori vamali, solidar cu titularul declarației vamale, orice persoane care au oferit informațiile necesare la întocmirea declarației vamale sau care au redactat declarația vamală, dacă acestea ştiau sau ar fi trebuit să ştie că informațiile în cauză erau false sau incorecte.

Articolul 127[3]. Apariția obligației vamale la introducerea ilegală de mărfuri

(1) La introducerea ilegală de mărfuri pe teritoriul Republicii Moldova, obligația vamală apare la data cînd mărfurile sînt introduse.

(2) Plătitor vamal este persoana care introduce mărfuri ilegal. Răspund solidar cu plătitorul:

a) persoanele care au participat la introducerea ilegală a mărfurilor şi care ştiau sau ar fi trebuit să ştie că introducerea acestora este ilegală;

b) persoanele care au dobîndit ori au deținut mărfurile în cauză şi care ştiau sau ar fi trebuit să ştie, la data achiziționării sau primirii mărfurilor, că acestea au fost introduse ilegal.

(3) Prin introducere ilegală de mărfuri, în sensul prezentului articol, se înțelege situația cînd mărfurile pasibile de drepturi de import nu au fost supuse total sau parțial procedurilor de vămuire.

Articolul 127[4]. Apariția obligației vamale la scoaterea ilegală a mărfurilor de sub supravegherea vamală

(1) La scoaterea ilegală a mărfurilor supuse drepturilor de import de sub supraveghere vamală, obligația vamală apare la data cînd mărfurile sînt scoase de sub supravegherea vamală.

(2) Plătitor vamal este persoana care scoate ilegal mărfurile de sub supravegherea vamală. Răspund solidar cu plătitorul:

a) persoanele care au participat la scoaterea ilegală a mărfurilor de sub supravegherea vamală şi care ştiau sau ar fi trebuit să ştie că scoaterea acestora este ilegală;

b) persoanele care au dobîndit ori au deținut mărfurile în cauză şi care ştiau sau ar fi trebuit să ştie, la data achiziționării sau primirii mărfurilor, că acestea au fost scoase ilegal de sub supravegherea vamală.

(3) Dacă obligația vamală a apărut pentru o marfă care beneficiază sau ar fi putut beneficia de un tratament tarifar preferențial, cuantumul obligației vamale se determină prin aplicarea acestui tratament preferențial.

Articolul 127[5]. Apariția obligației vamale în cazul neexecutării unor obligații

(1) Obligația vamală apare:

a) în cazul neexecutării obligațiilor ce rezultă din păstrarea mărfurilor în depozit provizoriu;

b) în cazul neîndeplinirii uneia dintre condițiile stabilite prin destinația vamală sub care au fost plasate mărfurile;

c) în cazul utilizării mărfurilor în alte scopuri decît cele stabilite prin destinația finală a acestora, dacă în această bază au beneficiat de un tratament tarifar favorabil.

(2) În cazurile specificate la alin.(1), obligația vamală apare la data producerii situațiilor respective.

(3) Plătitor vamal este titularul declarației sumare de plasare a mărfurilor în depozit provizoriu sau titularul destinației vamale sub care a fost plasată marfa.

(4) Dacă obligația vamală a apărut pentru o marfă care beneficiază sau ar fi putut beneficia de un tratament tarifar preferențial, cuantumul obligației vamale se determină prin aplicarea acestui tratament preferențial.

Articolul 127[6]. Apariția obligației vamale la mărfurile aflate în zona liberă

(1) Pentru mărfurile aflate într-o zonă liberă care dispar, se consumă ori sînt utilizate în alte

condiţii decît cele prevăzute în reglementările vamale aplicabile în această zonă, obligaţia vamala apare la data cînd ele dispar, se consumă ori sînt utilizate.

(2) Persoana care a săvîrşit una din faptele specificate la alin.(1) devine plătitor vamal. Răspunde solidar şi persoana care a ştiut sau ar fi trebuit să ştie că nu s-au respectat reglementările vamale aplicabile.

(3) În cazul cînd persoanele specificate la alin.(2) nu pot fi identificate, se consideră plătitor vamal ultima persoană în a cărei posesie a fost marfa.

Articolul 127[7]. Apariţia obligaţiei vamale la introducerea mărfurilor prohibite sau restricţionate

(1) Obligaţia vamală apare şi în cazul introducerii pe teritoriul Republicii Moldova a mărfurilor prohibite sau restricţionate.

(2) Prevederile alin.(1) nu se aplică în cazul introducerii de bancnote sau monede false ori de substanţe stupefiante sau psihotrope ce urmează a fi distruse, cu excepţia celor introduse conform dispoziţiilor legale referitoare la circulaţia acestora în scopuri medicale, ştiinţifice sau în alte scopuri prevăzute de legislaţie.

Articolul 127[8]. Apariţia obligaţiei vamale la exportul mărfurilor incluse în declaraţia vamală

(1) Obligaţia vamală apare la exportul mărfurilor dacă acestea sînt pasibile de drepturi de export şi sînt incluse în declaraţia vamală.

(2) În acest caz, obligaţia vamală apare la data înregistrării declaraţiei vamale.

(3) Plătitor vamal este titularul declaraţiei vamale. În cazul unei reprezentări indirecte, persoana în numele căreia s-a făcut declaraţia vamală este de asemenea plătitor vamal. Totodată, devin plătitori vamali, solidar cu titularul declaraţiei vamale, orice persoane care au oferit informaţiile necesare la întocmirea declaraţiei vamale sau care au redactat declaraţia vamală, dacă acestea ştiau sau ar fi trebuit să ştie că informaţiile în cauză erau false sau incorecte.

Articolul 127[9]. Apariţia obligaţiei vamale la exportul mărfurilor fără declaraţie vamală

(1) Obligaţia vamală apare la scoaterea mărfurilor de pe teritoriul Republicii Moldova fără declaraţie vamală dacă acestea sînt pasibile de drepturi de export.

(2) În acest caz, obligaţia vamală apare la data cînd mărfurile sînt scoase efectiv de pe teritoriul ţării.

(3) Plătitor vamal este persoana care a scos mărfurile sau orice persoană care a participat la o asemenea acţiune şi care a ştiut sau ar fi trebuit să ştie că nu s-a depus declaraţia vamală care ar fi trebuit să fie depusă.

Articolul 127[10]. Apariţia obligaţiei vamale la neîndeplinirea condiţiilor de export

(1) Obligaţia vamală apare în cazul neîndeplinirii condiţiilor în care a fost permisă scoaterea mărfurilor de pe teritoriul Republicii Moldova cu exonerare totală sau parţială de drepturile de export.

(2) Obligaţia vamală apare la data la care mărfurile ajung la o destinaţie diferită de cea pentru care s-a permis scoaterea lor de pe teritoriul Republicii Moldova cu exonerare totală sau parţială de drepturile de export sau, dacă organul vamal nu poate determina această dată, la expirarea termenului stabilit pentru a se face dovada îndeplinirii condiţiilor ce au îndreptăţit o astfel de exonerare.

(3) Plătitor vamal este titularul declaraţiei vamale. În cazul unei reprezentări indirecte, persoana în numele căreia s-a făcut declaraţia vamală este de asemenea plătitor vamal.

Articolul 127[11]. Apariţia obligaţiei vamale în alte cazuri

(1) Obligaţia vamală apare, atît la import cît şi la export, şi în următoarele cazuri:

a) cînd, ulterior efectuării operaţiunilor de vămuire şi acordării liberului de vamă, se constată că informaţiile cuprinse în declaraţia vamală au condus la stabilirea unei obligaţii vamale

diminuate;

b) cînd una ori mai multe condiţii ce reglementau plasarea mărfurilor sub o destinaţie vamală nu au fost respectate;

c) cînd stabilirea unui tratament tarifar favorabil, în funcţie de destinaţia sau utilizarea finală a mărfurilor, nu era justificată la data acordării liberului de vamă.

(2) Obligaţia vamală apare la data înregistrării declaraţiei vamale de plasare a mărfurilor sub o destinaţie vamală.

(3) În cazurile specificate la alin.(1), plătitor vamal este titularul declaraţiei vamale. Totodată, devin plătitori vamali, solidar cu titularul declaraţiei vamale, orice persoane care au oferit informaţiile necesare la întocmirea declaraţiei vamale ori care au redactat declaraţia vamală, dacă acestea ştiau sau ar fi trebuit să ştie că informaţiile în cauză erau false sau incorecte.

Articolul 127[12]. Locul apariţiei obligaţiei vamale

(1) Obligaţia vamală apare la locul unde s-au produs faptele care au generat-o.

(2) În cazul în care nu se poate determina acest loc, se consideră că obligaţia vamală a apărut acolo unde organul vamal constată că mărfurile sînt în situaţia de a o genera.

Articolul 127[13]. Actul constatator

(1) Actul constatator reprezintă un document de o formă stabilită de Serviciul Vamal, întocmit de organele vamale, care serveşte drept dovadă a apariţiei obligaţiei vamale, document spre executare obligatorie din momentul aprobării de către conducerea organului vamal şi semnării lui de ambele părţi.

(2) Titularul obligaţiei vamale semnează actul constatator chiar şi în caz de dezacord.

(3) În caz de dezacord, actul constatator poate fi atacat în conformitate cu prevederile prezentului cod

[Art.127[13] introdus prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

Articolul 128. Stingerea obligaţiei vamale

(1) Obligaţia vamală se stinge prin:

a) plata acesteia;

b) renunţarea la încasare, în cazul cînd se constată că este nedatorată;

c) anulare, ca o consecinţă a anulării declaraţiei vamale;

d) expirarea termenului de prescripţie de 6 ani;

[Art.128 al.(1), lit.d) în redacţia LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

e) insolvabilitatea plătitorului vamal, constatată pe cale judecătorească;

f) confiscarea definitivă a mărfurilor;

g) distrugerea mărfurilor din dispoziţia organului vamal sau abandonarea acestora în favoarea statului;

h) distrugerea sau pierderea mărfurilor cauzată de o forţă majoră;

i) scăderea cantitativă a mărfurilor, ca urmare a unor factori naturali, pentru partea corespunzătoare procentului de scădere.

(2) Stingerea obligaţiei vamale în cazurile specificate la alin.(1) lit.f)–i) se operează numai atunci cînd situaţiile s-au produs înainte de acordarea liberului de vamă.

[Art.128 al.(2) modificat prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

(3) Stingerea obligaţiei vamale prin compensare se efectuează din iniţiativa organului vamal (fără acordul plătitorului vamal), prin trecerea în contul obligaţiei a sumelor plătite în plus, înregistrate la dreptul de import respectiv sau la alte plăţi.

Articolul 129. Perceperea drepturilor de import şi de export

(1) Drepturile de import şi de export neplătite în modul stabilit la art. 124 se percep în mod incontestabil de către organul vamal din contul plătitorului în baza documentelor executorii sau a documentelor echivalente acestora, în conformitate cu legislaţia.

(1) Drepturile de import şi de export neplătite în modul stabilit la art. 124 se percep în mod incontestabil de către organul vamal din contul plătitorului în baza documentelor executorii sau a documentelor echivalente acestora, în condiţiile legii.

[Art.129 al.1) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(2) Pentru fiecare zi de întîrziere a plăţii drepturilor de import şi de export se încasează o penalitate în mărimea stabilită de Codul fiscal.

[Art.129 al.(2) modificat prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

(3) Penalităţile se calculează din prima zi după expirarea termenului prelungit sau eşalonat.

(4) Dacă plătitorul nu are la cont mijloace băneşti, organul vamal este în drept să sechestreze averea acestuia, în conformitate cu legislaţia.

(4) Dacă plătitorul nu are la cont mijloace băneşti, organul vamal este în drept să sechestreze averea acestuia, în condiţiile legii.

[Art.129 al.4) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(5) În cazul în care persoana se eschivează de la onorarea drepturilor de import şi de export, organul vamal este în drept să emită şi să înainteze băncii respective dispoziţia de suspendare a operaţiunilor bancare în partea de cheltuieli din contul plătitorului restanţier pînă la achitarea deplină. Banca, la data apariţiei mijloacelor băneşti pe cont, este obligată să informeze imediat organul vamal emitent al dispoziţiei de suspendare a operaţiunilor la conturile bancare ale plătitorului vamal.

(6) Neplata în termen legal a obligaţiei vamale atrage, în mod suplimentar, suspendarea dreptului de efectuare a altor operaţiuni vamale de către plătitorul vamal respectiv pînă la stingerea obligaţiei vamale, în condiţiile stabilite prin reglementările vamale. În caz de litigiu, contestarea obligaţiei vamale suplimentare ori atacarea în instanţa judecătorească a deciziei organului vamal nu suspendă încasarea obligaţiei vamale şi aplicarea de măsuri suplimentare potrivit prevederilor prezentului cod, cu excepţia cazului în care reglementările unor legi speciale prevăd în mod expres acest lucru.

(7) Organul vamal este obligat să ia toate măsurile pentru încasarea obligaţiei vamale de la plătitorul vamal şi numai în măsura în care acest lucru nu este posibil, obligaţia vamală se încasează de la persoanele care răspund solidar cu acesta pentru onorarea obligaţiei vamale.

Articolul 130. Restituirea excedentului din drepturile de import sau de export plătite sau percepute

(1) Restituirea excedentului din drepturile de import sau de export plătite sau percepute se efectuează la cererea scrisă a plătitorului în termenul stabilit de legislaţie.

(2) Taxa încasată pentru efectuarea de proceduri vamale nu se restituie.

Capitolul IV
VĂMUIREA
Secţiunea a 22-a
Principii generale

Articolul 131. Procedura vămuirii

Vămuirea se efectuează în conformitate cu prezentul cod şi cu alte acte normative, inclusiv cu cele emise de Serviciul Vamal.

Articolul 132. Locul şi timpul efectuării operaţiunilor de vămuire

(1) Operaţiunile de vămuire a mărfurilor se efectuează în locurile stabilite din zonele de activitate ale organului vamal în care se găseşte expeditorul sau destinatarul mărfurilor sau subdiviziunile lor şi în orele de program ale organului vamal, conform procedurii stabilite de Serviciul Vamal.

(2) La solicitarea persoanei, vămuirea poate fi efectuată, cu acordul organului vamal, în alte locuri şi în ore extraprogram, din contul persoanei.

Articolul 133. Asistarea titularilor de drepturi asupra mărfurilor şi mijloacelor de transport şi a reprezentanţilor lor la operaţiunile de vămuire

(1) Titularii de drepturi asupra mărfurilor şi mijloacelor de transport şi reprezentanţii lor sînt în drept să asiste la operaţiunile de vămuire.

(2) La cererea organului vamal, persoanele indicate la alin.(1) sînt obligate să asiste la vămuire şi să acorde asistenţă colaboratorului vamal.

Articolul 134. Limba în care sînt perfectate actele vamale

Actele vamale se perfectează în limba de stat, cu excepţia cazurilor prevăzute de legislaţie.

Actele vamale se perfectează în limba de stat, cu excepţia cazurilor prevăzute de prezentul cod.

[Art.134 modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

Articolul 135. Organele care efectuează vămuirea

Vămuirea se efectuează de organele vamale interne şi de cele de frontieră şi nu poate fi efectuată de alte organe. Serviciul Vamal are dreptul să stabilească organele vamale la care să aibă loc vămuirea unor categorii de mărfuri şi mijloace de transport.

Articolul 136. Utilizarea şi dispunerea de mărfurile şi mijloacele de transport care nu au fost vămuite pe deplin

(1) Nimeni nu este în drept să utilizeze sau să dispună de mărfurile şi mijloacele de transport care nu au fost vămuite pe deplin, cu excepţia cazurilor prevăzute de prezentul cod şi de actele normative ale Serviciului Vamal.

(2) Serviciul Vamal este în drept să stabilească condiţii şi restricţii cu privire la utilizarea şi dispunerea de mărfurile şi mijloacele de transport care nu au fost vămuite pe deplin.

Articolul 137. Începutul vămuirii

Vămuirea începe în momentul în care colaboratorul vamal se declară disponibil să perfecteze actele vamale asupra mărfurilor şi mijloacelor de transport, respectînd procedura efectuării operaţiunilor prealabile, prevăzute de prezentul cod.

Articolul 138. Vămuirea simplificată

(1) La introducerea sau scoaterea din Republica Moldova a mărfurilor necesare în caz de calamitate naturală, catastrofă şi accident, precum şi a animalelor vii, mărfurilor uşor alterabile, substanţelor radioactive, materialelor de informare în masă, se efectuează vămuirea simplificată.

(2) Cazurile şi condiţiile în care se efectuează vămuirea simplificată sînt stabilite de Serviciul Vamal.

Articolul 139. Efectuarea operaţiunilor cu mărfurile şi mijloacele de transport supuse vămuirii

(1) La cererea organului vamal, persoana care trece mărfuri peste frontiera vamală, transportatorul, deţinătorul depozitului, alţi titulari de drepturi asupra mărfurilor şi mijloacelor de transport sînt obligate să efectueze transportul, cîntărirea, alte operaţiuni de determinare a cantităţii mărfurilor, încărcarea, descărcarea, transbordarea, reparaţia ambalajului deteriorat, ambalarea, reambalarea, deschiderea ambalajului sau altor spaţii unde se pot afla mărfuri şi mijloace de transport supuse vămuirii.

(2) În alte cazuri, dacă vămuirea mărfurilor şi mijloacelor de transport nu a fost încheiată, operaţiunile indicate la alin.(1) pot fi efectuate numai cu autorizaţia organului vamal.

(3) Operaţiunile de încărcare-descărcare şi alte operaţiuni efectuate cu mărfuri şi mijloace de transport nu trebuie să implice cheltuieli suplimentare pentru organul vamal.

Articolul 140. Probele şi mostrele de mărfuri necesare vămuirii

(1) În scopul vămuirii, organul vamal este în drept să preleve probe şi mostre de mărfuri, supunîndu-le cercetării (expertizei).

(2) Pot fi prelevate, cu permisiunea organului vamal, probe şi mostre de mărfuri aflate sub supraveghere vamală şi de către titularii de drepturi asupra mărfurilor şi de reprezentanţii lor, precum şi de organele de control de stat.

(3) Probele şi mostrele vor fi prelevate în cantităţi minime, suficiente cercetării.

(4) La prelevarea probelor şi mostrelor de mărfuri aflate sub supraveghere vamală se întocmeşte un act, de o formă stabilită de Serviciul Vamal.

(5) Titularii de drepturi asupra mărfurilor şi reprezentanţii lor sînt în drept să asiste la prelevarea de probe şi mostre de către colaboratorii vamali şi de alte organe de control de stat. Colaboratorii vamali asistă la prelevarea probelor şi mostrelor de mărfuri de către alte organe de control de stat, precum şi de către titularii de drepturi asupra mărfurilor şi de reprezentanţii lor. Aceste persoane sînt obligate să acorde asistenţă colaboratorilor vamali la prelevarea de probe şi mostre şi să efectueze din contul lor operaţiuni de încărcare-descărcare, alte operaţiuni necesare luării de probe şi mostre.

(6) În lipsa titularului de drepturi asupra mărfurilor şi a reprezentantului lui, probele şi mostrele de mărfuri pot fi prelevate de organele vamale în cazul în care aceste persoane nu vin timp de 10 zile după prezentarea mărfurilor, precum şi în împrejurări care nu suferă amînare. În astfel de cazuri, la prelevarea de probe şi mostre asistă persoane fizice care nu sînt interesate în rezultatul cercetării (expertizei).

(7) Titularul de drepturi asupra mărfurilor şi reprezentantul lui sînt în drept să ia cunoştinţă de rezultatele expertizei. Organul vamal trebuie să fie informat despre rezultatele expertizei probelor şi mostrelor de mărfuri prelevate de un alt organ de control de stat.

(8) Organul vamal nu restituie cheltuielile aferente prelevării de probe şi mostre de mărfuri. Cheltuielile aferente cercetării (expertizei) probelor şi mostrelor de mărfuri, suportate de organul vamal şi de laboratorul lui, nu se restituie de către titularul de drepturi asupra mărfurilor, cu excepţia cazurilor cînd cercetările sînt efectuate la rugămintea acestuia.

(9) Procedura şi termenul de prelevare a probelor şi mostrelor, de cercetare a lor, precum şi condiţiile de dispunere de ele se stabilesc de către Serviciul Vamal.

Articolul 141. Asigurarea respectării legislaţiei vamale la transportul de mărfuri cu documentele însoţitoare

(1) În cazul în care există temeiuri de a se presupune că transportatorul cu mijlocul său de transport nu poate garanta respectarea prevederilor din prezentul cod, organul vamal este în drept să permită transportul de mărfuri cu documentele însoţitoare cu condiţia înzestrării necesare a mijlocului de transport sau transportul acestora de către transportatorul vamal, conform prevederilor prezentului cod şi actelor normative ale Serviciului Vamal.

(2) Cheltuielile suportate de transportator în legătură cu înzestrarea mijlocului de transport sau cu transportarea mărfurilor cu documentele însoţitoare de către transportatorul vamal nu se restituie de către organele de stat.

(3) În cazurile neprevăzute la alin.(1), transportul de mărfuri cu documentele însoţitoare se efectuează după ce sînt plătite drepturile de import sau de export.

Secţiunea a 22^1
Clasificarea mărfurilor conform Nomenclatorului mărfurilor

Articolul 141^1 . Nomenclatorul mărfurilor

(1) Nomenclatorul mărfurilor se aprobă de Guvern în concordanţă cu acordurile internaţionale la care Republica Moldova este parte.

(2) Nomenclatorul mărfurilor se utilizează de organul vamal pentru reglementarea măsurilor tarifare şi netarifare în comerţul exterior şi în scopuri statistice.

Articolul 141[2]. Clasificarea mărfurilor

(1) Clasificarea mărfurilor se efectuează de către declarant. Ea constă în stabilirea, pentru mărfurile declarate organelor vamale, a unui cod conform Nomenclatorului mărfurilor.

(2) În caz de clasificare incorectă a mărfurilor, organele vamale au dreptul să efectueze de sine stătător clasificarea lor în corespundere cu Nomenclatorul mărfurilor.

(3) Serviciul Vamal este împuternicit să emită pentru unele tipuri de mărfuri norme metodologice cu privire la clasificarea lor, asigurînd publicarea acestor norme.

(4) Decizia Serviciului Vamal cu privire la clasificarea mărfurilor este obligatorie. Declarantul este în drept să conteste decizia în modul stabilit de legislaţia în vigoare.

Articolul 141[3]. Deciziile tarifare prealabile privind clasificarea mărfurilor

(1) Persoanele interesate au dreptul de a solicita Serviciului Vamal emiterea unor decizii tarifare prealabile privind clasificarea mărfurilor. Serviciul Vamal va refuza emiterea deciziei tarifare prealabile în cazul în care solicitarea nu are legătură cu o operaţiune de import sau de export preconizată.

(2) Decizia tarifară prealabilă este obligatorie pentru organele vamale şi solicitant numai în privinţa clasificării tarifare a mărfurilor declarate de solicitant în scopul aplicării drepturilor de import sau de export, dacă formalităţile vamale sînt îndeplinite ulterior datei la care s-a comunicat informaţia, iar mărfurile sînt identice cu cele menţionate în decizie.

(3) Cererea privind decizia tarifară prealabilă se întocmeşte în scris, conform procedurii stabilite de Serviciul Vamal, şi se referă la un singur tip de mărfuri. În funcţie de specificul mărfii, la cerere se anexează fotografii, documentaţie care să cuprindă descrierea, principalele caracteristici, precum şi analizele de laborator ale mărfii.

(4) În cel mult 3 luni din momentul recepţionării solicitării scrise, decizia tarifară prealabilă se emite şi se aduce la cunoştinţă solicitantului.

(5) Serviciul Vamal este în drept să emită decizii tarifare prealabile şi în afara termenului prevăzut la alin.(4), informînd concomitent solicitantul despre acest fapt. Scrisoarea de informare va fi remisă solicitantului pînă la expirarea termenului iniţial, cu indicarea motivelor necesităţii prelungirii termenului şi stabilirea unui nou termen.

(6) Decizia tarifară prealabilă prin care se respinge o solicitare sau care este în detrimentul solicitantului urmează să fie motivată în mod obligatoriu.

(7) Deciziile tarifare prealabile se eliberează gratuit.

(8) Deciziile tarifare prealabile sînt aplicabile începînd cu data la care au fost emise şi nu au efect retroactiv.

(9) La depunerea declaraţiei, titularul deciziei tarifare prealabile îşi asumă obligaţia de a demonstra conformitatea condiţiilor pe care le întruneşte marfa cu cele descrise în decizie.

Articolul 141[4]. Termenul de valabilitate a deciziei prealabile privind clasificarea mărfurilor

(1) Decizia prealabilă privind clasificarea mărfurilor este valabilă pentru o perioadă de 6 ani, începînd cu data emiterii.

(2) În cazul în care se constată că la emiterea unei decizii prealabile s-au luat în considerare informaţii eronate sau incomplete, Serviciul Vamal va recurge la anularea acesteia.

(3) Decizia prealabilă încetează de a fi valabilă în cazul:

a) adoptării unor reglementări noi incompatibile cu ea;

b) revocării din cauza comiterii de greşeli la emiterea ei, titularul urmînd să fie notificat despre acest fapt.

(4) Prevederea alin.(3) lit.a) se aplică de la data intrării în vigoare a actelor normative menţionate, iar cele de la lit.b), de la data primirii notificării.

(5) Titularul unei decizii prealabile de clasificare a mărfurilor care a încetat să mai fie valabilă conform alin.(3) lit.b) poate folosi în continuare informaţia referitoare la clasificare la stabilirea drepturilor de import şi/sau de export, precum şi a altor drepturi, pe o durată de 6 luni. Acest termen se instituie numai în situaţia în care titularul are încheiate contracte ferme pentru cumpărarea sau vînzarea mărfurilor în temeiul deciziei prealabile înainte ca încetarea valabilităţii să se fi produs.

[Secţiunea 22[1] introdusă prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

Secţiunea a 23-a
Operaţiunile prealabile

Articolul 142. Operaţiunile prealabile

Prin operaţiuni prealabile se înţeleg acţiunile vamale precedente vămuirii şi plasării mărfurilor şi mijloacelor de transport sub o anumită destinaţie vamală.

Articolul 143. Scopurile principale ale operaţiunilor prealabile

(1) Operaţiunile prealabile sînt menite să faciliteze şi să urgenteze vămuirea mărfurilor şi mijloacelor de transport, plasarea lor sub o anumită destinaţie vamală.

(2) Prin operaţiunile prealabile nu este admisă introducerea sau scoaterea din Republica Moldova a mărfurilor şi mijloacelor de transport prohibite.

Articolul 144. Informarea organului vamal despre trecerea de mărfuri peste frontiera vamală

(1) La introducerea de mărfuri şi mijloace de transport pe teritoriul vamal, inclusiv din zonele libere, transportatorul înştiinţează organul vamal despre trecerea frontierei vamale. Organul vamal înregistrează această înştiinţare şi stabileşte timpul şi locul unde mărfurile şi mijloacele de transport trebuie să fie aduse pentru a fi vămuite.

(2) Despre scoaterea mărfurilor şi mijloacelor de transport din Republica Moldova, persoana care le trece informează în prealabil organul vamal. Acesta înregistrează înştiinţarea şi stabileşte timpul şi locul unde mărfurile şi mijloacele de transport trebuie să fie aduse pentru a fi vămuite. Dacă persoana care trece mărfurile şi mijloacele de transport peste frontiera vamală nu înştiinţează organul vamal, această obligaţie îi revine transportatorului.

(3) Prevederile prezentului articol nu se aplică transporturilor maritime, fluviale şi aeriene care traversează teritoriul vamal fără escală în porturile sau aeroporturile de pe teritoriul Republicii Moldova.

Articolul 145. Prezentarea mărfurilor, mijloacelor de transport şi documentelor însoţitoare la locul stabilit de organul vamal

(1) După înştiinţarea consemnată la art.144, transportatorul este obligat să prezinte mărfurile, mijloacele de transport şi documentele însoţitoare la locul stabilit de organul vamal fără schimbări, cu excepţia uzurii lor normale şi a pierderilor naturale aferente transportării şi păstrării în condiţii bune, fără a le utiliza în alte scopuri.

(2) Mărfurile, mijloacele de transport şi documentele însoţitoare se prezintă în timpul stabilit de organul vamal, în funcţie de posibilităţile mijloacelor de transport, de rută şi de alte condiţii.

Articolul 146. Măsurile care trebuie luate în caz de avarie sau de forţă majoră

(1) Dacă, în caz de avarie sau de forţă majoră, transportatorul nu poate prezenta mărfurile, mijloacele de transport şi documentele însoţitoare în condiţiile art.145, el este obligat să întreprindă măsuri pentru a asigura păstrarea mărfurilor, a mijloacelor de transport şi a documentelor însoţitoare şi să informeze imediat organul vamal proxim despre condiţiile care au survenit şi despre locul aflării mărfurilor, mijloacelor de transport şi documentelor însoţitoare.

Organul vamal stabileşte măsurile care trebuie să fie întreprinse pentru asigurarea controlului vamal.

(2) Organul vamal nu restituie transportatorului cheltuielile aferente acţiunilor prevăzute la alin.(1).

(3) Prevederile prezentului articol se aplică şi transporturilor maritime, fluviale şi aeriene prevăzute la art.144 alin.(3) dacă ele sînt nevoite să facă escală pe teritoriul Republicii Moldova.

Articolul 147. Prezentarea mărfurilor şi mijloacelor de transport la destinaţie

(1) Mărfurile şi mijloacele de transport sînt aduse la destinaţie, iar documentele însoţitoare sînt prezentate organului vamal. Despre sosirea mărfurilor şi mijloacelor de transport, organul vamal este înştiinţat în cel mult 30 de minute după sosire, iar în cazul aducerii mărfurilor şi mijloacelor de transport în orele extraprogram - în cel mult 30 de minute după începerea programului organului vamal.

(2) La cererea organului vamal, mărfurile şi mijloacele de transport sînt prezentate organului vamal de facto.

(3) După prezentarea mărfurilor, titularul de drepturi asupra mărfurilor sau reprezentantul lui poate preleva, cu permisiunea organului vamal, probe şi mostre pentru a plasa mărfurile în regimul vamal respectiv.

(4) Mărfurile şi mijloacele de transport sosite la destinaţie în orele extraprogram ale organului vamal trebuie să fie plasate în zona de control vamal.

(5) Lăsarea mărfurilor şi mijloacelor de transport fără supraveghere, schimbarea locului de staţionare, descărcarea şi transbordarea mărfurilor, schimbarea locului iniţial de plasare a mărfurilor, debarcarea pasagerilor, deschiderea ambalajului şi alte operaţiuni pot fi efectuate numai cu permisiunea organului vamal.

(6) Încălcarea prevederilor alin.(5) nu atrage răspundere dacă transportatorul demonstrează că a existat un pericol real pentru viaţa şi sănătatea pasagerilor şi a echipajului, pericolul distrugerii, pierderii sau deteriorării mărfurilor şi mijlocului de transport, condiţii pe care acesta trebuie să le aducă imediat la cunoştinţa organului vamal.

(7) Organul vamal este în drept să ceară efectuarea imediată sau în anumite termene, stabilite de el, a operaţiunilor prevăzute la alin.(5).

(8) Organul vamal nu restituie cheltuielile suplimentare suportate de transportator din cauza operaţiunilor şi condiţiilor consemnate în prezentul articol.

Articolul 148. Răspunderea în timpul operaţiunilor prealabile

Pînă la plasarea mărfurilor sub o anumită destinaţie vamală, persoana responsabilă de ele, precum şi de plata drepturilor de import sau de export, este titularul regimului vamal de tranzit sau titularul declaraţiei sumare, după caz.

Articolul 149. Depozitarea provizorie

Mărfurile, din momentul prezentării lor la organul vamal şi pînă la punerea în liberă circulaţie sau la plasarea sub o anumită destinaţie vamală, se află în depozitare provizorie sub supraveghere vamală.

Secţiunea a 24-a
Depozitul provizoriu

Articolul 150. Locul depozitării provizorii

Depozitarea provizorie se efectuează în spaţii amenajate conform cerinţelor stabilite de către Serviciul Vamal (depozite provizorii).

Articolul 151. Deţinătorul depozitului provizoriu

(1) Depozitul provizoriu este înfiinţat de organul vamal, de alte structuri subordonate Serviciului Vamal sau de brokerul vamal.

(2) În cazul în care mărfurile necesită condiţii speciale de depozitare ce nu pot fi asigurate de

persoanele specificate la alin.(1), depozitarea provizorie poate fi efectuată şi la locul de destinaţie a bunurilor sub supraveghere vamală sau în alte locuri autorizate de organul vamal în modul stabilit de legislaţie.

Articolul 152. Mărfurile care pot fi plasate în depozitul provizoriu

În depozitul provizoriu pot fi plasate orice mărfuri. Mărfurile susceptibile de a altera alte mărfuri sau cele ce necesită condiţii speciale de păstrare trebuie să fie ţinute în încăperi speciale.

Articolul 153. Documentele necesare plasării mărfurilor în depozitul provizoriu

(1) Plasarea mărfurilor în depozitul provizoriu se efectuează în baza declaraţiei sumare.

(2) Organul vamal este în drept să ceară orice documente de identificare a mărfurilor plasate în depozitul provizoriu.

Articolul 154. Declaraţia sumară

(1) Pînă la plasarea mărfurilor sub o anumită destinaţie vamală, pot fi folosite declaraţii sumare.

(2) Forma declaraţiei sumare şi informaţia care trebuie indicată în ea sînt stabilite de Serviciul Vamal.

(3) Declarantul sau brokerul vamal care activează în numele acestuia depune declaraţia sumară la prezentarea mărfurilor.

(4) La depunerea declaraţiei sumare se va institui o garanţie pentru mărfurile depozitate provizoriu.

(5) Dacă mărfurile sînt plasate sub o destinaţie vamală în termenul stabilit, declaraţia sumară nu se perfectează, iar mărfurile nu sînt introduse în depozitul provizoriu.

Articolul 155. Obligaţiile deţinătorului de depozit provizoriu

Deţinătorul de depozit provizoriu este obligat:

a) să creeze condiţii de depozitare a mărfurilor;

b) să excludă posibilităţile de sustragere din depozit a mărfurilor;

c) să ţină evidenţa mărfurilor păstrate în depozit şi să prezinte Serviciului Vamal dări de seamă conform procedurii stabilite de acesta.

Articolul 156. Drepturile suplimentare ale organului vamal privind depozitul provizoriu

Serviciul Vamal este în drept să stabilească lista mărfurilor care nu pot fi plasate în depozitul provizoriu.

Articolul 157. Responsabilul de plata drepturilor de import sau de export

(1) Responsabil de plata drepturilor de import sau de export pentru mărfurile depozitate provizoriu este persoana care le plasează în depozitul provizoriu.

(2) În cazuri stabilite de legislaţie, încasarea drepturilor de import sau de export poate fi efectuată din contul garanţiei constituite pentru mărfurile depozitate provizoriu.

Articolul 158. Termenul depozitării provizorii

(1) Mărfurile se pot afla în depozitul provizoriu cel mult 20 de zile, cu excepţia cazurilor prevăzute de prezentul cod. Pentru unele categorii de mărfuri, Serviciul Vamal poate stabili un termen mai redus.

(2) Termenul depozitării provizorii este stabilit de către deţinătorul depozitului provizoriu, de comun acord cu persoana care plasează în depozit mărfurile respective, în funcţie de timpul necesar depunerii declaraţiei vamale şi de specificul mărfurilor. Termenul depozitării provizorii a mărfurilor se indică în declaraţia sumară.

(3) La solicitarea declarantului sau a brokerului vamal care activează în numele acestuia, organul vamal poate prelungi, cu cel mult 60 de zile, termenul stabilit în declaraţia sumară.

Articolul 159. Operaţiuni efectuate cu mărfurile aflate în depozit provizoriu

Mărfurile aflate în depozit provizoriu pot fi controlate de organul vamal. Cu permisiunea organului vamal, pot fi prelevate probe şi mostre de mărfuri.

Articolul 160. Încetarea depozitării provizorii

(1) Dacă, pînă la expirarea termenului specificat la art.158 alin.(3), declarantul nu a soluţionat situaţia mărfurilor aflate în depozit provizoriu, acestea se consideră abandonate în favoarea statului şi se valorifică conform legii.

(2) În cazul în care mărfurile aflate în depozit provizoriu urmează a fi distruse, cheltuielile legate de aceasta sînt suportate de persoana care a plasat mărfurile în depozitul provizoriu. Solidar cu această persoană, la plata cheltuielilor, este şi deţinătorul depozitului provizoriu, cu excepţia cazului cînd depozitul provizoriu este înfiinţat de către organele vamale.

Secţiunea a 25-a
Brokerul vamal

Articolul 162. Brokerul vamal

(1) Broker vamal este persoana juridică, înregistrată în conformitate cu legislaţia, care deţine licenţă pentru activitatea de broker vamal, eliberată de Camera de Licenţiere, şi care, în numele şi pentru terţe persoane, declară mărfurile, le prezintă pentru vămuire, efectuează şi alte operaţiuni vamale. Pentru obligaţia vamală apărută brokerul vamal răspunde solidar cu plătitorul vamal.

[Art.162 al.(1) modificat prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

(2) Brokerul vamal îşi desfăşoară activitatea în conformitate cu prezentul cod şi cu alte acte normative.

(3) Raporturile dintre brokerul vamal şi persoana reprezentată se stabilesc în contract.

Articolul 163. Licenţa pentru activitatea de broker vamal

(1) Licenţierea activităţii de broker vamal se efectuează în conformitate cu prevederile Legii privind reglementarea prin licenţiere a activităţii de întreprinzător şi ale prezentului cod.

(2) Pentru a primi licenţa pentru activitatea de broker vamal, persoana juridică trebuie:

a) să deţină în statele de funcţii cel puţin un specialist în domeniul vămuirii;

b) să dispună de o bază tehnico-materială care să permită desfăşurarea activităţii de broker vamal;

c) să dispună, pentru asigurarea responsabilităţii pentru plăţile vamale calculate, de opt milioane lei sub formă de depozit depus pe contul organului vamal sau sub formă de garanţie bancară eliberată pe numele organului vamal;

d) să corespundă altor cerinţe prevăzute de lege.

Articolul 164. Drepturile, obligaţiile şi responsabilitatea brokerului vamal

(1) Brokerul vamal este în drept să efectueze, în numele şi pentru terţe persoane, orice operaţiuni de mediere în domeniul vamal.

(2) În cazul efectuării vămuirii, brokerul vamal îndeplineşte toate cerinţele şi condiţiile legale.

(3) Drepturile, obligaţiile şi responsabilitatea brokerului vamal prevăzute de lege nu pot fi limitate de contractul încheiat între broker şi persoana pe care o reprezintă.

Articolul 165. Registrul de licenţe ale brokerilor vamali

Camera de Licenţiere ţine registrul de licenţe ale brokerilor vamali şi asigură publicarea lui periodică în conformitate cu legea.

Articolul 166. Specialistul în domeniul vămuirii

(1) De dreptul de a efectua vămuirea în numele brokerului vamal beneficiază specialistul în domeniul vămuirii care deţine atestat de calificare sau diplomă a unei instituţii de învăţămînt acreditate în domeniu (denumit în continuare specialist).

(2) În cazul în care specialistul efectuează operaţiuni de vămuire în numele brokerului vamal,

se consideră că specialistul a fost împuternicit de brokerul vamal, dacă acesta din urmă nu demonstrează contrariul.

(3) Brokerul vamal nu poate limita obligaţiile specialistului prevăzute de lege.

(4) Procedura de eliberare a atestatului de calificare, termenul lui de valabilitate, precum şi obligaţiile specialistului sînt stabilite prin lege.

(5) Atestatul de calificare al specialistului eliberat cu încălcarea condiţiilor stabilite sau eliberat pe bază de date false se anulează.

Articolul 167. Taxa de eliberare a licenţei, a atestatului de calificare şi taxa de actualizare a valabilităţii lor

Taxa de eliberare a licenţei pentru activitatea de broker vamal, a atestatului de calificare al specialistului, precum şi taxa de actualizare a valabilităţii lor sînt stabilite de lege.

Articolul 168. Informaţia primită de brokerul vamal şi de specialiştii lui de la persoana pe care o reprezintă

(1) Informaţia pe care brokerul vamal şi specialiştii săi o primesc de la persoana pe care o reprezintă poate fi folosită numai în scopurile prevăzute de legislaţia vamală şi de contract.

(2) Informaţia care constituie secret comercial sau alte secrete protejate de lege, precum şi informaţia confidenţială nu pot fi difuzate sau folosite de brokerul vamal şi de specialiştii lui în scopuri personale, nici transmise unor terţe persoane sau autorităţilor publice (în afară de organul vamal), cu excepţia cazurilor stabilite de lege.

[Secţiunea 25 în redacţia LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

[Secţiunea 26 exclusă prin LP267-XVI din 28.07.06 MO138-141/23.12.06, art.686]

Secţiunea a 27-a
Declararea

Articolul 173. Declararea mărfurilor şi mijloacelor de transport

Mărfurile şi mijloacele de transport care trec frontiera vamală, mărfurile şi mijloacele de transport a căror destinaţie vamală se modifică, alte mărfuri şi mijloace de transport în cazurile stabilite de legislaţie sînt declarate organului vamal.

Mărfurile şi mijloacele de transport care trec frontiera vamală, mărfurile şi mijloacele de transport a căror destinaţie vamală se modifică, alte mărfuri şi mijloace de transport în cazurile stabilite în condiţiile legii sînt declarate organului vamal.

[Art.173 modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

Articolul 174. Formele declarării

(1) Declararea se face în scris, verbal sau prin acţiune prin mijloace electronice sau prin alte modalităţi prevăzute de legislaţie.

(2) Forma şi procedura de declarare, precum şi informaţiile necesare vămuirii sînt stabilite de Serviciul Vamal.

Articolul 175. Locul declarării

(1) Mărfurile, cu excepţia alcoolului etilic nedenaturat (poziţia tarifară 2207), ţigărilor de foi (subpoziţia tarifară 2402 10), trabucurilor şi ţigărilor din tutun (subpoziţia tarifară 2402 20), sînt declarate la organul vamal determinat de Serviciul Vamal. Mijloacele de transport care transportă mărfurile sînt declarate o dată cu acestea, excepţie făcînd cazurile prevăzute la alin.(3).

[Art.175 al.(1) modificat prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

(2) Navele maritime, fluviale şi aeriene sînt declarate în portul sau aeroportul de plecare sau de sosire, situate pe teritoriul vamal.

(3) Mijloacele de transport de mărfuri fără încărcătură şi cele de transport de pasageri sînt declarate la momentul trecerii frontierei vamale.

4) Mărfurile atribuite poziţiilor tarifare 2207, 2710 11 410–2710 11 590 şi 2710 19 310–2710 19 490 se declară sub regim vamal de import la organul vamal amplasat la punctul de trecere a frontierei de stat.

[Art.175 al.(4) în redacţia LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

(5) Bunurile persoanelor fizice se vămuiesc de către organul vamal situat în punctul de trecere a frontierei de stat, cu excepţia bagajului neînsoţit şi a mijloacelor de transport. Procedura de vămuire a bunurilor persoanelor fizice se stabileşte de Serviciul Vamal.

[Art.175 al.(5) introdus prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

Articolul 176. Termenul de depunere a declaraţiei vamale

(1) Declaraţia vamală este depusă la organul vamal de frontieră în ziua lucrătoare imediat următoare zilei de trecere a frontierei vamale, iar în cazul finalizării regimului vamal de tranzit, în decursul unei zile lucrătoare imediat următoare zilei în care a expirat termenul limită de tranzit acordat.

[Art.176 al.(1) în redacţia LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

(2) Persoanele fizice care au bunuri nedestinate comercializării în bagajul de mînă şi în bagajul de însoţire depun, la trecerea frontierei vamale, declaraţie vamală o dată cu prezentarea bunurilor.

(3) Termenul de declarare a gazului natural şi a energiei electrice importate este din momentul trecerii frontierei vamale pînă la data de 20 a lunii imediat următoare celei de gestiune.

Articolul 177. Declarantul

(1) Se numeşte declarant persoana care declară şi prezintă mărfurile şi mijloacele de transport, care întocmeşte şi depune declaraţie vamală în nume propriu sau persoana în al cărei nume este întocmită declaraţia vamală de către brokerul vamal sau intermediar.

(2) Declarantul, indiferent de faptul dacă este persoana care trece mărfurile peste frontiera vamală sau este brokerul vamal, execută toate obligaţiile şi este răspunzător de faptele sale, în condiţiile legii.

[Art.177 modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

Articolul 178. Obligaţiile şi drepturile declarantului

(1) Declarantul este obligat:

a) să declare mărfurile şi mijloacele de transport conform procedurii stabilite de prezentul cod şi de alte acte normative;

b) să prezinte, la cererea organului vamal, mărfurile şi mijloacele de transport pe care le declară;

c) să prezinte organului vamal documentele şi informaţiile suplimentare necesare vămuirii;

d) să plătească drepturile de import sau de export;

e) să acorde asistenţă organului vamal în efectuarea operaţiunilor de vămuire, inclusiv prin efectuarea operaţiunilor de încărcare-descărcare şi a altor operaţiuni.

(2) În afară de alte drepturi prevăzute de prezentul cod, declarantul poate, pînă la prezentarea declaraţiei vamale, să efectueze, sub supraveghere vamală, examinarea, măsurarea, cîntărirea mărfurilor şi mijloacelor de transport, precum şi să preleve, cu permisiunea organului vamal, probe şi mostre. Pentru acestea din urmă nu se întocmeşte declaraţie vamală aparte, cu condiţia consemnării lor în declaraţia vamală a mărfurilor.

Articolul 179. Documentele şi informaţiile suplimentare necesare vămuirii

(1) Declaraţia vamală, care se depune la organul vamal, trebuie să fie însoţită de toate documentele necesare vămuirii.

(2) Organul vamal este în drept să ceară informaţii suplimentare pentru a verifica datele din

declarația vamală sau din alte documente prezentate.

(3) Lista de documente şi informații suplimentare care trebuie prezentate o stabileşte Serviciul Vamal.

(4) Organul vamal este în drept să stabilească termenele de prezentare a documentelor lipsă şi a informațiilor suplimentare.

(5) Cu permisiunea organului vamal, documentele pot fi prezentate în limbile străine vorbite de colaboratorii vamali.

Articolul 180. Primirea declarației vamale

(1) Organul vamal primeşte declarația vamală conform procedurii stabilite de Serviciul Vamal.

(2) Din momentul primirii, declarația vamală devine act juridic.

(3) Organul vamal nu are dreptul să respingă declarația vamală.

Articolul 181. Rectificarea declarației vamale

(1) La solicitarea declarantului poate fi efectuată rectificarea unei sau mai multor date din declarația pe care a depus-o, acceptată de autoritatea vamală.

(2) Nu se poate efectua rectificare dacă cererea a fost prezentată după ce organul vamal a întreprins una din următoarele acțiuni:

a) a informat declarantul că intenționează să efectueze controlul fizic al mărfurilor;

b) a constatat inexactitatea datelor a căror rectificare este solicitată;

c) a acordat liberul de vamă.

[Art.181 în redacția LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

Articolul 181[1]. Modificarea declarației vamale

(1) Organul vamal are dreptul ca, din oficiu sau la solicitarea declarantului, într-o perioadă de 5 ani de la acordarea liberului de vamă, să modifice declarația vamală.

(2) În termenul prevăzut la alin.(1), organul vamal verifică orice document, registru şi evidență referitoare la mărfurile vămuite sau la operațiunile comerciale ulterioare aferente acestor mărfuri. Controlul poate fi efectuat la sediul declarantului, al oricărei alte persoane interesate, direct sau indirect, din punct de vedere profesional, în operațiunile menționate, sau al oricărei alte persoane care se află în posesia acestor acte sau deține informații în legătură cu acestea. De asemenea, poate fi făcut şi controlul fizic al mărfurilor dacă acestea mai există.

(3) Dacă, după reverificarea declarației sau după controlul ulterior, rezultă că dispozițiile ce reglementează regimul vamal respectiv au fost aplicate pe baza unor informații inexacte sau incomplete, organul vamal ia măsuri pentru regularizarea situației, ținînd seama de noile informații obținute.

(4) Organul vamal stabileşte modelul documentului necesar regularizării situației, precum şi instrucțiunile de completare a acestui document.

(5) În cazul în care se constată că a luat naştere o obligație vamală sau că au fost plătite sume în plus, organul vamal ia măsuri pentru încasarea diferențelor în minus sau pentru rambursarea sumelor plătite în plus, cu respectarea prevederilor legislației în vigoare.

(6) Dacă, la controlul ulterior al declarațiilor, stabileşte, potrivit alin.(3), diferențe în plus sau în minus şi la alte taxe şi impozite datorate statului în cadrul operațiunilor vamale, organul vamal va lua măsuri pentru încasarea diferențelor în minus constatate. Sumele plătite în plus la aceste taxe şi impozite se restituie potrivit normelor legale care le reglementează.

(7) Dacă încălcarea reglementărilor vamale constituie, după caz, contravenție sau infracțiune, autoritatea vamală este obligată să aplice sancțiuni contravenționale ori să sesizeze organele de urmărire penală.

Articolul 181[2]. Invalidarea declarației vamale la inițiativa declarantului

(1) La cererea declarantului, organul vamal invalidează declarația deja acceptată dacă declarantul furnizează dovezi că marfa a fost declarată eronat pentru regimul vamal

corespunzător declarației sau dacă, în urma unor împrejurări speciale, plasarea mărfurilor sub regim vamal pentru care acestea au fost declarate nu mai este justificată.

(2) Dacă cererea de invalidare a declarației este prezentată după ce organul vamal a informat declarantul despre intenția de a efectua controlul fizic al mărfurilor, această cerere poate fi luată în considerare numai după încheierea controlului fizic.

(3) Cazurile în care o declarație poate fi invalidată după acordarea liberului de vamă se stabilesc prin Regulamentul de aplicare a destinațiilor vamale prevăzute de Codul vamal al Republicii Moldova, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.1140 din 2 noiembrie 2005.

Articolul 181[3]. Invalidarea din oficiu a declarației vamale

(1) Organul vamal poate lua orice măsuri necesare, inclusiv sechestrarea şi valorificarea mărfurilor, în cazul cînd acestea, după acordarea liberului de vamă, nu au fost preluate în termenul legal sau cînd nu s-a acordat liberul de vamă pentru că:

a) nu a fost posibilă, din vina declarantului, începerea sau continuarea verificării mărfurilor în termenul stabilit de organul vamal;

b) nu au fost prezentate documentele care trebuiau depuse înainte ca mărfurile să fie plasate sub regim vamal;

c) nu a fost efectuată sau constituită în termenul legal plata sau garanția drepturilor de import sau de export, după caz;

d) există prohibiții sau restricții privind mărfurile respective.

(2) Cazurile, termenele şi condițiile de aplicare a alin.(1) sînt prevăzute în regulamentul nominalizat la art.1812 alin.(3).

[Art.181[1]-181[3] introduse prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

Articolul 182. Declarația temporară sau incompletă

Dacă declarantul nu poate, din motive obiective, să depună o declarație completă, organul vamal, conform procedurii stabilite de Serviciul Vamal, este în drept să-i primească o declarație temporară sau incompletă dacă ea conține datele principale necesare vămuirii şi dacă datele lipsă vor fi prezentate în termenul stabilit.

Articolul 183. Declarația vamală periodică

(1) Dacă una şi aceeaşi persoană trece periodic acelaşi tip de mărfuri şi de mijloace de transport, organul vamal poate să-i permită depunerea unei singure declarații vamale pentru toate partidele de mărfuri şi toate mijloacele de transport care trec frontiera vamală într-o anumită perioadă (declarație vamală periodică).

(2) Cazurile şi procedura de depunere a declarației vamale periodice sînt stabilite de Serviciul Vamal.

Articolul 184. Procedura simplificată de declarare
a mărfurilor şi a mijloacelor de transport

Pentru a eficientiza procedura vămuirii, Serviciul Vamal este în drept să stabilească o procedură simplificată de declarare a mărfurilor şi mijloacelor de transport.

Articolul 184[1]. Declararea prin acțiune a mijloacelor de transport auto introduse pe teritoriul Republicii Moldova de către persoane fizice

(1) Prin derogare de la prevederile art.20, persoanele fizice rezidente au dreptul de a introduce pe teritoriul Republicii Moldova mijloace de transport auto cu termen de exploatare de peste 10 ani, iar mijloace de transport auto clasificate la poziția tarifară 8703 şi autovehicule concepute pentru transportul de maximum 20 de persoane clasificate la poziția 8702 - cu termenul de exploatare de peste 7 ani, doar în cazul în care vor fi declarate prin acțiune şi plasate, pe un termen de pînă la 180 de zile, în regimul vamal de admitere temporară, cu respectarea următoarelor condiții:

a) mijloacele de transport auto trebuie să se afle la evidență permanentă în alte state;

b) la contul bancar al Serviciului Vamal, deschis în banca autorizată de Serviciul Vamal, la momentul traversării frontierei Republicii Moldova trebuie să fie depusă o sumă de garanție (în valută națională şi/sau străină) în cuantum egal cu drepturile de import prevăzute în cazul plasării mijlocului de transport auto în regimul vamal de import sau mijlocul de transport trebuie să fie introdus pe teritoriul Republicii Moldova în conformitate cu prevederile Convenției privind admiterea temporară, adoptate la Istanbul la 26 iunie 1990;

c) pînă la expirarea termenului acordat conform regimului vamal de admitere temporară, mijloacele de transport auto trebuie să fie scoase de pe teritoriul Republicii Moldova, cu restituirea integrală a sumei de garanție la momentul scoaterii de pe teritoriul vamal. În caz de nerespectare a termenului indicat, sumele de garanție depuse la intrare se transferă integral la bugetul de stat.

(2) Persoanele fizice nerezidente au dreptul de a introduce pe teritoriul Republicii Moldova mijloace de transport auto, indiferent de termenul de exploatare a acestora, cu respectarea următoarelor condiții:

a) mijloacele de transport auto trebuie să se afle la evidență permanentă în alte state;

b) mijloacele de transport auto să nu fie folosite pentru transportul de pasageri şi de mărfuri în folos public;

c) mijloacele de transport auto să fie declarate prin acțiune, fiind plasate în regimul vamal de admitere temporară, cu scutirea de achitare a tuturor drepturilor de import, fără completarea şi, respectiv, eliberarea de acte vamale;

d) regimul vamal de admitere temporară să fie acordat în funcție de termenul de aflare a mijloacelor de transport auto pe teritoriul Republicii Moldova.

Capitolul V
CONTROLUL VAMAL

Secțiunea a 28-a
Principii generale

Articolul 185. Controlul vamal şi formele lui

(1) Controlul vamal este efectuat de colaboratorul vamal şi constă în:

a) verificarea documentelor şi informațiilor prezentate în scopuri vamale;

b) controlul vamal (controlul mărfurilor şi mijloacelor de transport, controlul corporal ca o formă excepțională de control vamal);

c) evidența mărfurilor şi mijloacelor de transport;

d) interogarea verbală a persoanelor fizice şi a persoanelor cu funcții de răspundere;

e) verificarea sistemului de evidență şi a dărilor de seamă;

f) controlul depozitelor provizorii, antrepozitelor vamale, zonelor libere, magazinelor duty-free, altor teritorii şi spații unde se pot afla mărfuri şi mijloace de transport supuse controlului vamal sau unde se pot desfăşura activități supuse supravegherii vamale;

g) efectuarea altor operațiuni prevăzute de prezentul cod şi de alte acte normative.

(2) La efectuarea controlului vamal, pot fi aplicate mijloace tehnice de control care nu prezintă nici un pericol pentru sănătatea şi viața oamenilor, animalelor şi plantelor şi care nu cauzează prejudicii mărfurilor şi mijloacelor de transport.

(3) Regulile de efectuare a controlului vamal sînt stabilite de Serviciul Vamal.

Articolul 186. Zonele de control vamal

(1) La frontiera vamală, în locul unde se efectuează operațiunile de vămuire, în locul amplasării organului vamal, precum şi în alte locuri stabilite de Serviciul Vamal, sînt create zone de control vamal.

(2) Procedura creării şi delimitării zonelor de control vamal este stabilită de Serviciul Vamal, în conformitate cu legislația.

(2) Procedura creării şi delimitării zonelor de control vamal este stabilită de Serviciul Vamal.

[Art.186 al.2) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(3) Desfăşurarea activităţii de producţie, activităţii comerciale şi de altă natură, trecerea mărfurilor, mijloacelor de transport, persoanelor, inclusiv a factorilor de decizie din autorităţile publice, peste frontiera acestor zone şi în perimetrul lor sînt posibile numai cu autorizaţia organului vamal şi se vor efectua sub supraveghere vamală, cu excepţia cazurilor prevăzute de legislaţie. Accesul în zona de control vamal este permis numai cu înştiinţarea prealabilă a organului vamal.

Articolul 187. Documentele şi informaţiile necesare efectuării controlului vamal

(1) Persoanele care trec mărfuri şi mijloace de transport peste frontiera vamală sau care desfăşoară activităţi aflate sub supraveghere vamală sînt obligate să prezinte organului vamal documentele şi informaţiile necesare efectuării controlului vamal.

(2) Lista documentelor şi informaţiilor, procedura lor de prezentare sînt stabilite de Serviciul Vamal în conformitate cu legislaţia.

(2) Lista documentelor şi informaţiilor, procedura lor de prezentare sînt stabilite de Serviciul Vamal.

[Art.187 al.2) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(3) Pentru efectuarea controlului vamal, organul vamal este în drept, în conformitate cu legislaţia, să primească de la bănci şi de la alte instituţii financiare informaţii şi certificate referitor la operaţiunile şi conturile persoanelor care trec mărfuri şi mijloace de transport peste frontiera vamală, ale brokerilor vamali şi ale altor persoane care desfăşoară activităţi aflate sub supraveghere vamală.

(3) Pentru efectuarea controlului vamal, organul vamal este în drept, în condiţiile legii, să primească de la bănci şi de la alte instituţii financiare informaţii şi certificate referitor la operaţiunile şi conturile persoanelor care trec mărfuri şi mijloace de transport peste frontiera vamală, ale brokerilor vamali şi ale altor persoane care desfăşoară activităţi aflate sub supraveghere vamală.

[Art.187 al.3) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(4) Organele de drept şi de control, inspectoratele fiscale furnizează organelor vamale, din oficiu sau la solicitarea acestora, datele necesare efectuării controlului vamal.

(5) Documentele necesare efectuării controlului vamal trebuie să fie păstrate de către persoane nu mai puţin de 3 ani.

Articolul 188. Antrenarea specialiştilor şi experţilor la efectuarea controlului vamal

(1) Organul vamal este în drept să antreneze specialişti din organele de drept şi de control, din diferite unităţi economice, indiferent de tipul de proprietate şi forma de organizare juridică, precum şi experţi, la efectuarea controlului vamal.

(2) Cererea organului vamal de a antrena specialişti şi experţi la efectuarea controlului vamal este executorie pentru conducătorii de autorităţi publice, de unităţi economice în care activează specialistul sau expertul solicitat.

Articolul 189. Accesul colaboratorului vamal pe teritorii sau în încăperi pentru efectuarea controlului vamal

Pentru a efectua controlul vamal, colaboratorul vamal este în drept să intre, cu legitimaţie de serviciu şi cu autorizaţia şefului de vamă sau a conducerii Serviciului Vamal, pe teritorii sau în încăperi unde se pot afla mărfuri şi mijloace de transport supuse controlului vamal, documentele necesare efectuării controlului vamal sau unde se desfăşoară activităţi aflate sub supraveghere

vamală, cu excepția cazurilor prevăzute de legislația Republicii Moldova sau de acordurile internaționale la care aceasta este parte.

Articolul 189[1]. Echipele mobile

(1) Echipele mobile sînt subdiviziuni speciale operative ale Serviciului Vamal, create pentru a asigura respectarea legislației vamale.

(2) Echipele mobile activează în baza regulamentului aprobat de Guvern.

(3) Echipele mobile sînt subordonate Serviciului Vamal. Ele sînt dotate cu arme de foc, mijloace speciale, unități de transport, cu alte mijloace necesare pentru realizarea sarcinilor lor.

(4) Nici o autoritate publică nu este în drept să oprească şi să controleze echipele mobile, precum şi mijloacele de transport însoțite de ele, în timpul exercitării funcțiilor de serviciu.

Articolul 189[2]. Sarcinile de bază ale echipelor mobile

Sarcinile de bază ale echipelor mobile sînt:

a) depistarea, prevenirea, contracararea contrabandei, a altor infracțiuni ce țin de competența organelor vamale, a contravențiilor vamale, comise de către persoane în afara zonelor de control vamal;

b) asigurarea respectării legislației vamale la tranzitarea mărfurilor;

c) controlul şi supravegherea deplasării mărfurilor şi mijloacelor de transport pe teritoriul vamal;

d) acordarea suportului necesar subdiviziunilor vamale la depistarea şi documentarea cazurilor de contrabandă, a altor infracțiuni, a contravențiilor vamale în afara zonelor de control vamal şi a zonelor libere;

e) localizarea, de comun acord cu alte organe de drept, a situațiilor de conflict apărute în legătură cu exercitarea de către colaboratorii vamali a funcțiilor de serviciu.

Articolul 189[3]. Atribuțiile şi drepturile echipelor mobile

Pentru îndeplinirea sarcinilor specificate la art.1892, echipele mobile sînt în drept:

a) să se deplaseze pe teritoriul vamal;

b) să verifice documentele mijloacelor de transport, precum şi cele ce indică originea şi destinația vamală ale mărfurilor, inclusiv documentele de transport internațional;

c) să rețină şi să efectueze controlul mijloacelor de transport suspectate de încălcarea reglementărilor vamale şi al mărfurilor transportate de acestea, să însoțească mărfurile, inclusiv cele aflate în tranzit pe teritoriul vamal. În cazul în care mijloacele de transport şi mărfurile transportate de ele nu pot fi controlate în locul unde au fost oprite, se procedează la însoțirea lor pînă la cel mai apropiat birou vamal în vederea realizării controlului;

d) să efectueze, cu acordul Serviciului Vamal, controlul vamal repetat al mijloacelor de transport şi al loturilor de marfă vămuite anterior de către alte organe vamale;

e) să oprească mijloacele de transport, utilizînd semnale formale speciale, în cazurile legate de încălcarea legislației vamale;

f) să aducă la organul vamal persoanele în legătură cu efectuarea procedurii pe cauzele cu privire la contravențiile vamale.

Articolul 189[4]. Dislocarea echipelor mobile

Echipele mobile sînt dislocate la Serviciul Vamal sau în alte locuri stabilite de Serviciul Vamal.

Articolul 190. Identificarea mărfurilor, mijloacelor de transport încăperilor şi altor spații

(1) Mijloacele de transport, încăperile şi alte spații în care se află sau se pot afla mărfuri şi mijloace de transport supuse controlului vamal, spațiile unde se desfăşoară activități aflate sub supraveghere vamală, precum şi mărfurile şi mijloacele de transport care se află sub supraveghere vamală pot fi identificate de organul vamal.

(2) Identificarea se efectuează prin aplicarea de plombe, sigilii (contra plată), ştampile, marcaje, semne de identificare, prin prelevarea de probe şi mostre, prin descrierea mărfurilor şi

mijloacelor de transport, prin desenarea planului, fotografiere, utilizarea documentelor de însoțire a mărfurilor şi altor acte, prin alte mijloace de identificare.

(3) Mijloacele de identificare pot fi schimbate sau nimicite numai de organul vamal sau cu autorizarea lui.

[Art.191 exclus prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

Articolul 192. Controlul vamal selectiv

(1) În timpul efectuării controlului vamal, organul vamal foloseşte, de regulă, forme de control suficiente pentru asigurarea respectării legislației Republicii Moldova şi a acordurilor internaționale la care aceasta este parte.

(2) Organul vamal este în drept, după caz, să utilizeze toate formele de control vamal prevăzute de prezentul cod, ținînd cont de prevederile art.193.

Articolul 193. Exonerarea de unele forme de control vamal

(1) Cazurile de exonerare de unele forme de control vamal sînt stabilite în exclusivitate de prezentul cod.

(2) Nu se supune controlului vamal bagajul personal al Preşedintelui Republicii Moldova şi al membrilor lui de familie care îl însoțesc.

(3) Sînt exonerate de control vamal navele maritime şi aeriene, inclusiv militare, alte mijloace de transport, tehnica militară şi armamentul forței militare străine, precum şi ale formațiunilor speciale antitero străine, ce desfăşoară activități comune în baza acordurilor internaționale la care Republica Moldova este parte. De asemenea, sînt exonerate de control vamal şi documentele oficiale ale forței militare şi ale formațiunilor speciale antitero străine conținute în plicuri sigilate, dacă persoanele care le transportă dețin un ordin individual de deplasare în care se precizează numărul plicurilor şi faptul că acestea conțin numai documente oficiale.

(4) Exonerarea de unele forme de control vamal prevăzută de acordurile internaționale se efectuează după ratificarea acestora de către Parlamentul Republicii Moldova.

Articolul 193[1]. Agentul economic autorizat

(1) Agentul economic autorizat este persoana juridică, înregistrată în conformitate cu legislația, care deține acest statut în temeiul deciziei Serviciului Vamal şi care beneficiază de anumite facilități în ceea ce priveşte controlul vamal privind securitatea şi siguranța şi/sau de anumite simplificări prevăzute de reglementările vamale.

(2) Condițiile, criteriile şi procedura obținerii, suspendării şi retragerii statutului de agent economic autorizat, facilitățile şi simplificările care se acordă persoanelor cu un astfel de statut sînt stabilite de Serviciul Vamal, în conformitate cu legislația.

[Art.193[1] introdus prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

Articolul 194. Controlul corporal

(1) Controlul corporal, ca formă excepțională de control vamal, poate fi efectuat cu permisiunea şefului organului vamal sau a adjunctului acestuia dacă există destule temeiuri pentru a presupune că persoana care trece frontiera vamală sau care se află în zona de control vamal ori în zona de tranzit din aeroportul internațional are asupra sa şi nu le prezintă mărfuri ce constituie obiectul contravențiilor sau infracțiunilor prevăzute de legislația Republicii Moldova sau de acordurile internaționale la care aceasta este parte.

(2) Pînă la efectuarea controlului corporal, colaboratorul vamal înştiințează persoana fizică despre decizia şefului organului vamal sau a adjunctului acestuia privind efectuarea controlului corporal, îi lămureşte drepturile şi obligațiile pe care le are şi îi propune să prezinte singură obiectele tăinuite.

(3) Controlul corporal este efectuat de un colaborator vamal de sexul persoanei supuse controlului corporal, în prezența a doi martori asistenți de acelaşi sex cu primii. Controlul corporal se efectuează într-o încăpere izolată, în condiții sanitare. Accesul în aceste încăperi al persoanelor care nu participă la efectuarea controlului corporal şi urmărirea controlului sînt

interzise.

(4) Referitor la efectuarea controlului corporal se întocmeşte proces-verbal de o formă stabilită de Serviciul Vamal.

(5) Procesul-verbal referitor la controlul corporal este semnat de colaboratorul vamal care a efectuat controlul corporal, de persoana supusă acestui control, de martorii asistenți, precum şi de lucrătorul medical care a participat la control. Persoana supusă controlului corporal este în drept să facă mențiuni în procesul-verbal.

Articolul 195. Neadmiterea pricinuirii de daune nejustificate la efectuarea controlului vamal

(1) În timpul efectuării controlului vamal este interzisă pricinuirea de daune nejustificate persoanei, precum şi mărfurilor şi mijloacelor ei de transport.

(2) Organul vamal şi colaboratorii vamali care pricinuiesc daune nejustificate la efectuarea controlului vamal poartă răspundere conform legislației.

(3) Daunele pricinuite legitim de colaboratorii vamali la efectuarea controlului vamal nu sînt reparabile.

Secțiunea a 29-a
Dispoziții suplimentare privind controlul vamal

Articolul 196. Mărfurile şi mijloacele de transport supuse controlului vamal

(1) Controlului vamal sînt supuse toate mărfurile şi mijloacele de transport care trec frontiera vamală, cu excepția cazurilor prevăzute de legislație.

(2) Organul vamal este în drept să oprească forțat mijloacele de transport în cazurile prevăzute de legislație.

Articolul 197. Timpul aflării sub supraveghere vamală

(1) Mărfurile şi mijloacele de transport se află sub supraveghere vamală de la începutul şi pînă la sfîrşitul controlului vamal, în conformitate cu prevederile regimului vamal.

(2) La introducerea mărfurilor şi mijloacelor de transport pe teritoriul vamal, controlul vamal începe în momentul trecerii frontierei vamale.

(3) La scoaterea mărfurilor şi mijloacelor de transport de pe teritoriul vamal, controlul vamal începe în momentul primirii declarației vamale.

(4) Controlul vamal se încheie în momentul punerii în circulație a mărfurilor şi mijloacelor de transport, dacă prezentul cod şi alte acte normative nu prevăd altfel.

(4) Controlul vamal se încheie în momentul punerii în circulație a mărfurilor şi mijloacelor de transport, dacă prezentul cod nu prevede altfel.

[Art.197 al.4) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

(5) La scoaterea mărfurilor şi mijloacelor de transport de pe teritoriul vamal, controlul vamal se încheie în momentul trecerii frontierei vamale.

(6) Persoanele sînt obligate să respecte cerințele stabilite de Serviciul Vamal referitor la perioada minimă de efectuare a controlului vamal.

Articolul 198. Controlul vamal al mărfurilor şi mijloacelor de transport după punerea lor în circulație

Controlul vamal poate fi efectuat în orice moment, indiferent de faptul dacă mărfurile şi mijloacele de transport controlate au fost puse în circulație, în cazul în care există temeiuri de a se considera că au fost încălcate prevederile legislației Republicii Moldova sau ale acordurilor internaționale la care aceasta este parte.

Articolul 199. Termenul de verificare a declarației vamale, a documentelor, de control al mărfurilor şi mijloacelor de transport

(1) Verificarea declarației vamale, a documentelor, controlul mărfurilor şi mijloacelor de transport le efectuează organul vamal în cel mult 10 zile din momentul primirii declarației a documentelor şi informațiilor necesare controlului vamal, iar verificările privind mărfurile indicate la art.138 - în cel mult 3 zile.

(2) În cazul în care se cere prezentarea mărfurilor şi mijloacelor de transport, termenul de verificare curge din momentul prezentării.

(3) Termenul de verificare nu include timpul necesar efectuării controlului de către alte autorități publice.

Articolul 200. Operațiunile de încărcare-descărcare şi alte operațiuni efectuate cu mărfurile şi mijloacele de transport, prelevarea de probe şi mostre necesare controlului vamal

Operațiunile de încărcare-descărcare şi alte operațiuni efectuate cu mărfuri şi mijloace de transport, prelevarea de probe şi mostre necesare controlului vamal se efectuează conform art.139 şi 140.

Articolul 201. Asistarea declarantului şi altor persoane la efectuarea controlului vamal

(1) Declarantul şi alți titulari de drepturi asupra mărfurilor şi mijloacelor de transport, precum şi reprezentanții acestora sînt obligați să asiste la controlul mărfurilor şi mijloacelor de transport.

(2) Persoanele indicate la alin.(1), iar în lipsa lor persoana care conduce mijlocul de transport sînt obligate să acorde asistență organului vamal la efectuarea controlului mărfurilor şi mijloacelor de transport.

(3) Organul vamal este în drept să efectueze controlul mărfurilor şi mijloacelor de transport în lipsa declarantului, altor titulari de drepturi asupra mărfurilor şi mijloacelor de transport, precum şi a reprezentanților acestora, dacă:

a) persoanele indicate nu se prezintă în decursul a 10 zile de la prezentarea mărfurilor şi mijloacelor de transport;

b) sînt puse în pericol securitatea statului, ordinea publică, viața şi sănătatea oamenilor, animalelor, plantelor, întregul mediu, precum şi în alte împrejurări care nu suferă amînare;

c) mărfurile sînt expediate prin poşta internațională;

d) mărfurile şi mijloacele de transport sînt lăsate pe teritoriul vamal cu încălcarea regimului vamal.

(4) Controlul mărfurilor şi mijloacelor de transport în cazurile menționate la alin.(3) se efectuează în prezența unor persoane neinteresate în rezultatul controlului.

Articolul 202. Inventarierea mărfurilor şi mijloacelor de transport aflate sub supraveghere vamală

Organul vamal este în drept să efectueze în orice moment inventarierea mărfurilor şi mijloacelor de transport aflate sub supraveghere vamală, precum şi a mărfurilor pentru care nu au fost încasate drepturi de import sau de export sau au fost acordate facilități la plata acestor drepturi.

Secțiunea a 30-a

Controlul vamal al valorilor valutare

Articolul 203. Competența organelor vamale în efectuarea controlului vamal al valorilor valutare

Organele vamale supun controlului vamal valorile valutare care trec frontiera vamală.

Articolul 204. Efectuarea controlului vamal al valorilor valutare

Controlul vamal al valorilor valutare se efectuează în conformitate cu legislația.

Controlul vamal al valorilor valutare se efectuează în conformitate în condițiile legii.

[Art.204 modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

Articolul 205. Răspunderea pentru nerespectarea legislației valutare

(1) Dacă organul vamal constată încălcări ale legislației valutare şi dacă astfel de încălcări se sancționează şi în conformitate cu prezentul cod, vor fi aplicate sancțiunile din prezentul cod.

[Art.205 al.2) exclus prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

Capitolul VI
FACILITĂȚILE VAMALE ACORDATE ANUMITELOR CATEGORII DE PERSOANE STRĂINE

Secțiunea a 31-a

Facilitățile vamale acordate misiunilor diplomatice şi oficiilor consulare în Republica Moldova şi lucrătorilor acestora

Articolul 206. Facilitățile vamale acordate misiunilor diplomatice şi oficiilor consulare în Republica Moldova

Misiunile diplomatice şi oficiile consulare în Republica Moldova pot introduce şi scoate de pe teritoriul ei mărfuri destinate uzului lor oficial, cu respectarea regulilor de trecere a mărfurilor peste frontiera vamală, fiind exonerate de drepturile de import şi de export, cu excepția taxelor de depozitare şi de transport, altor cheltuieli aferente.

Articolul 207. Facilitățile vamale acordate agenților diplomatici şi funcționarilor consulari străini în Republica Moldova

(1) Agenții diplomatici, funcționarii consulari străini în Republica Moldova, precum şi membrii lor de familie care locuiesc împreună cu ei şi care nu sînt cetățeni ai Republicii Moldova, pot introduce şi scoate de pe teritoriul ei mărfuri destinate uzului personal, precum şi mărfuri destinate instalării lor, cu respectarea regulilor de trecere a mărfurilor peste frontiera vamală, fiind exonerați de drepturile de import şi de export, cu excepția taxelor de depozitare şi de transport, altor cheltuieli aferente.

(2) Bagajul personal al agenților diplomatici, funcționarilor consulari străini în Republica Moldova, precum şi al membrilor lor de familie care locuiesc împreună cu ei şi care nu sînt cetățeni ai Republicii Moldova este exonerat de control vamal. Dacă există motive serioase să se presupună că în bagajul lor există mărfuri nedestinate uzului personal sau prohibite de legislația Republicii Moldova, de acordurile internaționale la care aceasta este parte de a fi introduse ori scoase din Republica Moldova, sau supuse carantinei, atunci se efectuează controlul vamal în prezența persoanelor indicate în prezentul articol sau a reprezentanților lor autorizați.

Articolul 208. Facilitățile vamale acordate personalului administrativ şi tehnic al misiunilor diplomatice şi angajaților consulari ai oficiilor consulare în Republica Moldova

Personalul administrativ şi tehnic al misiunilor diplomatice, angajații consulari ai oficiilor consulare în Republica Moldova, precum şi membrii lor de familie care locuiesc împreună cu ei şi care nu sînt cetățeni ai Republicii Moldova pot introduce în Republica Moldova mărfuri cu ocazia primei lor instalări, respectînd regulile de trecere a mărfurilor peste frontiera vamală, fiind exonerați de drepturile de import, cu excepția taxelor de depozitare şi de transport, altor cheltuieli aferente.

Articolul 209. Trecerea peste frontiera vamală a valizei diplomatice şi valizei consulare

(1) Valiza diplomatică şi valiza consulară care trec frontiera vamală nu pot fi reținute, nici supuse controlului vamal. Dacă există motive serioase să se presupună că valiza diplomatică şi valiza consulară conțin mărfuri care nu sînt indicate la alin.(3), organul vamal este în drept să ceară reprezentanților autorizați ai statului respectiv să deschidă valiza diplomatică şi valiza consulară în prezența colaboratorului vamal. În caz de refuz, valiza diplomatică şi valiza consulară vor fi returnate statului expeditor.

(2) Toate încărcăturile care constituie valiză diplomatică şi valiză consulară trebuie să poarte mențiuni şi însemne vizibile privind caracterul lor.

(3) Valiza diplomatică trebuie să conțină numai acte diplomatice, mărfuri destinate uzului oficial, iar valiza consulară numai corespondență oficială, acte şi mărfuri destinate uzului oficial.

Secțiunea a 32-a
Facilitățile vamale acordate altor persoane străine

Articolul 210. Facilitățile vamale acordate curierilor diplomatici şi consulari străini

În temeiul principiului de mutualitate, curierii diplomatici şi consulari străini pot introduce şi scoate din Republica Moldova mărfuri de uz personal, fiind exonerați de control vamal şi de drepturi de import şi de export, cu excepția taxelor de depozitare şi de transport, altor cheltuieli aferente.

Articolul 211. Facilitățile vamale acordate reprezentanților altor state şi membrilor delegațiilor străine

Reprezentanților altor state, membrilor delegațiilor parlamentare şi guvernamentale, precum şi, pe principiul mutualității, membrilor delegațiilor străine care participă în Republica Moldova la tratative interstatale, la conferințe sau adunări internaționale, la alte misiuni oficiale, li se acordă facilitățile vamale prevăzute de prezentul cod pentru personalul administrativ şi tehnic al misiunilor diplomatice. De aceleaşi facilități vamale beneficiază şi membrii lor de familie care îi însoțesc.

Articolul 212. Facilitățile vamale acordate agenților diplomatici, funcționarilor consulari, reprezentanților altor state şi membrilor delegațiilor străine care tranzitează Republica Moldova

Agenții diplomatici, funcționarii consulari, membrii lor de familie, precum şi persoanele indicate la art.211, care tranzitează Republica Moldova în scop de serviciu beneficiază de facilitățile vamale prevăzute la art.207.

Articolul 213. Facilitățile vamale acordate organizațiilor internaționale interguvernamentale, reprezentanților altor state de pe lîngă ele, precum şi personalului acestor organizații şi reprezentanțe

Facilitățile vamale acordate organizațiilor internaționale interguvernamentale, reprezentanților statelor străine de pe lîngă ele, precum şi personalului acestor organizații şi reprezentanțe, sînt stabilite prin acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte.

Capitolul VII
VALOAREA ÎN VAMĂ A MĂRFURILOR. DETERMINAREA ȚĂRII DE ORIGINE A MĂRFURILOR

Secțiunea a 33-a
Valoarea în vamă a mărfurilor

Articolul 214. Modul de determinare a valorii în vamă a mărfurilor

Valoarea în vamă a mărfurilor se determină potrivit Legii cu privire la tariful vamal.

Secțiunea a 34-a
Țara de origine a mărfurilor

Articolul 215. Determinarea țării de origine a mărfurilor

Modul de determinare a țării de origine a mărfurilor, precum şi de confirmare a originii lor este stabilit în Legea cu privire la tariful vamal.

Capitolul VIII
DISPUNEREA DE MĂRFURI ŞI DE MIJLOACELE DE TRANSPORT, PRECUM ŞI DE MIJLOACELE BĂNEŞTI OBȚINUTE DIN COMERCIALIZAREA LOR

Secțiunea a 35-a
Dispunerea de mărfuri şi de mijloace de transport

Articolul 216. Trecerea mărfurilor şi mijloacelor de transport în proprietatea statului

(1) Mărfurile şi mijloacele de transport confiscate conform prevederilor prezentului cod, inclusiv cele care constituie obiectul infracțiunii de contrabandă şi al altor infracțiuni vamale, precum şi mărfurile şi mijloacele de transport la care s-a renunțat în folosul statului trec în proprietatea acestuia.

(2) Procedura de trecere a mărfurilor şi mijloacelor de transport în proprietatea statului este stabilită de legislație.

(3) Cheltuielile de transport, depozitare şi comercializare a mărfurilor şi mijloacelor de transport trecute în proprietatea statului se restituie din mijloacele băneşti obținute din comercializarea lor.

Articolul 217. Încasarea mijloacelor băneşti pentru acoperirea cheltuielilor

Dacă mijloacele băneşti obținute din comercializarea mărfurilor şi mijloacelor de transport trecute în proprietatea statului, în conformitate cu legislația, nu acoperă cheltuielile de comercializare a acestora efectuate de organul vamal, partea neacoperită din cheltuieli va fi suportată de declarant sau de persoana responsabilă de plata drepturilor de import sau de export.

Articolul 218. Dispunerea de mărfurile şi mijloacele de transport necomercializabile

Mărfurile şi mijloacele de transport necomercializabile trecute în proprietatea statului, precum şi procedura dispunerii de astfel de mărfuri şi mijloace de transport sînt stabilite de legislație.

Capitolul IX
ACTIVITATEA OPERATIVĂ DE INVESTIGAȚII ŞI DE URMĂRIRE PENALĂ A ORGANELOR VAMALE

Secțiunea a 36-a
Activitatea operativă de investigații

Articolul 219. Organul vamal ca subiect al activității operative de investigații

(1) Organul vamal desfăşoară activitate operativă de investigații în conformitate cu Legea privind activitatea operativă de investigații.

(2) Organul vamal desfăşoară activitate operativă de investigații în scopul depistării persoanelor culpabile de pregătirea şi comiterea de contravenții vamale, de contrabandă şi de alte infracțiuni care țin de competența organului de urmărire penală al Serviciului Vamal.

Articolul 220. Acțiunile operative de investigații care asigură securitatea organelor vamale

Acțiunile operative de investigații care asigură securitatea organelor vamale se efectuează în modul prevăzut de legislație.

Secțiunea a 37-a
Urmărirea penală

Articolul 221. Obiectul urmăririi penale

Obiectul urmăririi penale în cauzele ce țin de competența organelor vamale îl constituie colectarea de probe privind infracțiunea, identificarea făptuitorului ei şi punerea lui sub învinuire în conformitate cu legislația.

Articolul 222. Organele de urmărire penală în domeniul vamal

(1) Urmărirea penală în domeniul vamal se efectuează de organul de urmărire penală din Serviciul Vamal şi de subdiviziunile lui teritoriale.

(2) Ofițerii de urmărire penală din Serviciul Vamal sînt independenți, se supun indicațiilor legale, scrise şi verbale, ale conducerii organului de urmărire penală în domeniul vamal şi ale procurorului.

Articolul 223. Competența organelor de urmărire penală în domeniul vamal

Organele de urmărire penală în domeniul vamal efectuează cercetarea penală şi ancheta preliminară în toate cazurile de contrabandă şi de alte infracțiuni a căror cercetare este atribuită de Codul de procedură penală competenței organelor vamale.

Articolul 224. Contrabanda

Trecerea peste frontiera vamală de mărfuri, eludîndu-se controlul vamal sau tăinuindu-le de el, săvîrşită în proporții mari sau deosebit de mari, fie în mod repetat, fie de un grup de persoane care s-au organizat pentru activitate de contrabandă, fie de o persoană cu funcție de răspundere care face uz de situația de serviciu, fie prin folosirea frauduloasă de documente vamale şi de alte documente, fie însoțită de nedeclarare sau de declararea lor neautentică în documentele vamale sau în alte documente, o astfel de trecere de substanțe narcotice, psihotrope, cu efecte puternice, toxice, otrăvitoare, radioactive şi explozive, de deşeuri nocive, de armament, de dispozitive de explodare, de arme de foc şi de muniții, cu excepția armelor de vînătoare cu țeavă lisă şi a cartuşelor la ele, de valori culturale, precum şi nereturnarea pe teritoriul vamal a valorilor culturale scoase din țară în cazul în care returnarea lor este obligatorie se consideră contrabandă şi se pedepseşte în conformitate cu legislația.

Trecerea peste frontiera vamală de mărfuri, eludîndu-se controlul vamal sau tăinuindu-le de el, săvîrşită în proporții mari sau deosebit de mari, fie în mod repetat, fie de un grup de persoane care s-au organizat pentru activitate de contrabandă, fie de o persoană cu funcție de răspundere care face uz de situația de serviciu, fie prin folosirea frauduloasă de documente vamale şi de alte

documente, fie însoțită de nedeclarare sau de declararea lor neautentică în documentele vamale sau în alte documente, o astfel de trecere de substanțe narcotice, psihotrope, cu efecte puternice, toxice, otrăvitoare, radioactive şi explozive, de deşeuri nocive, de armament, de dispozitive de explodare, de arme de foc şi de muniții, cu excepția armelor de vînătoare cu țeavă lisă şi a cartuşelor la ele, de valori culturale, precum şi nereturnarea pe teritoriul vamal a valorilor culturale scoase din țară în cazul în care returnarea lor este obligatorie se consideră contrabandă şi se pedepseşte în conformitate cu Codul penal.

[Art.224 modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

Secțiunea a 38-a
Livrările controlate

Articolul 225. Livrările controlate de substanțe narcotice şi psihotrope

(1) În scopul combaterii traficului ilicit internațional de substanțe narcotice şi psihotrope şi al depistării persoanelor implicate în astfel de operațiuni, organele vamale ale Republicii Moldova folosesc, pentru fiecare caz aparte, în conformitate cu acordurile bilaterale, cu participarea organelor vamale şi a altor organe competente din țările respective, metoda livrării controlate, adică permit introducerea, scoaterea sau tranzitarea, sub supravegherea lor, prin Republica Moldova a substanțelor narcotice şi psihotrope incluse în trafic ilicit.

(2) Decizia privind aplicarea metodei livrării controlate este emisă de Serviciul Vamal.

(3) Dacă țara de destinație a substanțelor narcotice şi psihotrope este una străină, în Republica Moldova nu se porneşte proces penal, dar se emite o decizie privind aplicarea metodei livrării controlate, fapt despre care este informat imediat Procurorul General.

Articolul 226. Aplicarea metodei livrării controlate asupra altor bunuri

(1) Metoda livrării controlate poate fi aplicată în modul prevăzut la art.225 şi asupra altor bunuri ce constituie obiectul sau mijlocul săvîrşirii unei infracțiuni.

(2) Decizia privind aplicarea metodei livrării controlate şi asupra altor bunuri se aduce imediat la cunoştința Procurorului General.

Articolul 227. Dispunerea de mijloacele băneşti şi de alte bunuri confiscate în cadrul aplicării metodei livrării controlate

Mijloacele băneşti confiscate de instanțele de judecată ale Republicii Moldova şi ale altor state în cadrul aplicării metodei livrării controlate, precum şi mijloacele obținute din comercializarea bunurilor confiscate prin această metodă se repartizează între statele participante la operațiune, în conformitate cu acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte.

Capitolul X
CONTRAVENȚIILE VAMALE ŞI RĂSPUNDEREA PENTRU SĂVÎRŞIREA LOR. PROCEDURA ÎN CAZURILE DE CONTRA VENȚIE VAMALĂ ŞI CERCETAREA LOR

Secțiunea a 39-a
Principii generale

Articolul 228. Contravenția vamală

Contravenție vamală înseamnă încălcarea reglementărilor vamale săvîrşită prin acțiuni sau inacțiune care atrag răspunderi stabilite în Codul cu privire la contravențiile administrative şi în prezentul cod.

Articolul 229. Răspunderea pentru contravenția vamală

(1) Contravenția vamală atrage răspundere administrativă sau materială în conformitate cu prevederile Codului cu privire la contravențiile administrative şi cu cele ale prezentului cod. În cazul comiterii unor contravenții vamale, se poate aplica sancțiunea complementară de retragere

sau suspendare a autorizației.

(2) Cetățenii sînt pasibili de răspundere pentru contravenții vamale dacă la data comiterii lor au împliniți 16 ani.

(3) Persoanele juridice vinovate de săvîrşirea contravențiilor vamale poartă răspundere administrativă sau materială.

Articolul 230. Tipurile de contravenții vamale
cu răspundere administrativă

(1) Sînt considerate încălcare a reglementărilor vamale pasibilă de răspundere administrativă următoarele contravenții vamale:

1) nerespectarea regimului de zonă a controlului vamal;

2) neinformarea organului vamal intern despre trecerea frontierei vamale în cazul introducerii de mărfuri şi mijloace de transport;

3) neinformarea sau informarea falsă a organului vamal despre intenția de a scoate mărfuri şi mijloace de transport de pe teritoriul vamal;

4) neîndeplinirea cerințelor în caz de avarie sau de forță majoră;

5) neprezentarea mărfurilor şi mijloacelor de transport sau nepredarea documentelor necesare efectuării controlului vamal la locul de destinație;

6) punerea în circulație a mărfurilor şi mijloacelor de transport fără autorizația organului vamal, pierderea sau neprezentarea către organul vamal a mărfurilor şi mijloacelor de transport, a documentelor însoțitoare;

7) neoprirea mijlocului de transport în locurile stabilite de organul vamal;

8) plecarea mijlocului de transport fără autorizația organului vamal;

9) abordarea navelor sau a altor mijloace plutitoare care se află sub supraveghere vamală;

10) nerespectarea procedurii de vămuire;

11) efectuarea de operațiuni ilegale cu mărfurile şi mijloacele de transport care nu au fost vămuite pe deplin, modificarea stării lor, utilizarea şi dispunerea de ele;

2) efectuarea fără autorizația organului vamal a operațiunilor de încărcare-descărcare şi a altor operațiuni;

13) modificarea, nimicirea, deteriorarea sau pierderea mijloacelor de identificare;

14) nerespectarea procedurii de declarare a mărfurilor şi mijloacelor de transport;

15) nerespectarea termenelor de prezentare către organul vamal a declarației vamale, a altor documente şi informații;

16) împiedicarea accesului colaboratorului vamal în încăperi sau teritorii pentru a efectua controlul vamal;

17) neprezentarea către organul vamal a dărilor de seamă, nerespectarea modalității de ținere a evidenței;

18) nerespectarea regimului de depozit provizoriu;

19) nerespectarea procedurii de plasare a mărfurilor în depozit, a regulilor de depozitare, precum şi a regulilor de efectuare a operațiunilor cu aceste mărfuri;

20) nerespectarea regimurilor vamale de perfecționare activă, de perfecționare pasivă sau de transformare sub supraveghere vamală;

21) nerespectarea regulilor de desfăşurare a activității de producție şi a activității comerciale în zonele libere;

22) nerespectarea regulilor de efectuare a construcțiilor în zonele libere;

23) nerespectarea obligației de a scoate de pe teritoriul vamal sau de a returna pe teritoriul vamal mărfuri şi mijloace de transport;

24) nerespectarea procedurii de nimicire a mărfurilor;

25) efectuarea de operațiuni ilegale cu mărfurile şi mijloacele de transport plasate sub un anumit regim vamal, modificarea stării lor, utilizarea şi dispunerea de ele;

26) nerespectarea regulilor de aplicare a măsurilor de politică economică şi altor restricții

stabilite în cazul trecerii mărfurilor şi mijloacelor de transport peste frontiera vamală;

27) trecerea peste frontiera vamală de mărfuri destinate comerţului sau producţiei sub categoria de bunuri nedestinate comerţului sau producţiei;

28) trecerea peste frontiera vamală de mărfuri şi mijloace de transport cu eludarea controlului vamal;

29) trecerea de mărfuri peste frontiera vamală tăinuite de controlul vamal;

30) trecerea peste frontiera vamală de mărfuri şi mijloace de transport cu folosirea frauduloasă a documentelor sau mijloacelor de identificare;

31) nedeclararea sau declararea neautentică a mărfurilor şi mijloacelor de transport;

32) transportarea, depozitarea, procurarea de mărfuri şi mijloace de transport introduse pe teritoriul vamal cu încălcarea reglementărilor vamale, utilizarea sau dispunerea de ele;

33) nerespectarea regulilor de utilizare şi de dispunere de mărfurile şi mijloacele de transport puse condiţionat în circulaţie, faţă de care au fost stabilite facilităţi la perceperea drepturilor de import şi de export;

34) acţiunile care au ca scop exonerarea ilegală de drepturile de import şi de export sau micşorarea cuantumului acestor drepturi;

35) acţiunile care au ca scop restituirea drepturilor de import şi de export încasate, primirea unor sume şi compensaţii sau nerestituirea lor fără just temei;

36) nerespectarea termenului de plată a drepturilor de import şi de export;

37) neexecutarea de către bănci şi alte instituţii financiare a deciziilor organelor vamale;

38) desfăşurarea ilegală a activităţii de broker vamal, nerespectarea condiţiilor de desfăşurare a acestei activităţi, precum şi nerespectarea cerinţei organului vamal de stingere a obligaţiei vamale;

[Art.230 al.(1), pct.38) în redacţia LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

39) exclus;

40) încălcarea de către persoanele cu funcţii de răspundere şi de către cetăţeni, inclusiv străini, a reglementărilor vamale;

41) nesupunerea dispoziţiei sau cererii legale a colaboratorului vamal;

42) insultarea colaboratorului vamal, persoanelor care participă la controlul vamal, la vămuire, la efectuarea actelor de procedură în cazul de contravenţie vamală sau la cercetarea lui, precum şi martorilor asistenţi;

43) ameninţarea colaboratorului vamal, persoanelor care participă la controlul vamal, la vămuire, la efectuarea actelor de procedură în cazul de contravenţie vamală sau la cercetarea lui, precum şi martorilor asistenţi, cu aplicarea violenţei;

44) refuzul contravenientului de a preda sau prezenta mărfurile, documentele, alte bunuri, precum şi informaţiile necesare efectuării actelor de procedură în cazul de contravenţie vamală şi cercetării lui;

45) refuzul altor persoane de a preda sau prezenta mărfurile, documentele, alte bunuri, precum şi informaţiile necesare efectuării actelor de procedură în cazul de contravenţie vamală şi cercetării lui;

46) refuzul sau eschivarea martorului de a face depoziţii;

47) împiedicarea efectuării reviziei, controlului, inventarierii sau refuzul de a le efectua;

48) refuzul sau eschivarea expertului de a face raportul de expertiză, translatorului sau specialistului de a participa la efectuarea actelor de procedură în cazurile de contravenţie vamală şi la cercetarea lor, a specialistului de a participa la efectuarea controlului vamal sau la vămuire;

49) refuzul sau eschivarea persoanelor cu funcţii de răspundere din unităţi economice de la executarea hotărîrii sau dispoziţiei privind efectuarea expertizei sau de la chemarea specialistului sau translatorului;

50) împiedicarea colaboratorului vamal de a efectua cercetare vamală şi alte acte de procedură;

51) utilizarea fără autorizaţia organului vamal a bunurilor sechestrate, sau nerespectarea condiţiilor şi restricţiilor unei astfel de utilizări;

52) exercitarea de influenţă sau intervenţia ilegală în emiterea de decizii sau în efectuarea unor alte acţiuni.

(2) Contravenţiile enumerate la alin.(1) se sancţionează în conformitate cu prevederile Codului cu privire la contravenţiile administrative.

Articolul 231. Tipurile de contravenţii vamale cu răspundere materială

Sînt considerate încălcare a reglementărilor vamale pasibilă de răspundere materială următoarele contravenţii vamale:

1) trecerea peste frontiera vamală a mărfurilor cu eludarea controlului vamal (trecerea prin alte locuri decît cel de amplasare al organului vamal sau în afara orelor de program ale acestuia) sau tăinuindu-le de el (cu folosirea ascunzişurilor sau prin alte metode care împiedică descoperirea mărfurilor), în lipsa elementelor constitutive ale infracţiunii de contrabandă sau ale altor infracţiuni;

2) trecerea de mărfuri peste frontiera vamală cu documente falsificate, nevalabile sau dobîndite pe căi ilegale, în lipsa elementelor constitutive ale infracţiunii de contrabandă sau ale altor infracţiuni;

3) nedeclararea, în termenele stabilite, a mărfurilor la import;

4) transportul, depozitarea, procurarea mărfurilor introduse pe teritoriul vamal cu eludarea controlului vamal ori tăinuite de el, ori cu utilizarea de documente sau mijloace de identificare false, nedeclarate sau declarate neautentic, precum şi transportul, depozitarea, procurarea mărfurilor pentru care sînt prevăzute facilităţi la plata drepturilor de import sau de export, la utilizarea sau înstrăinarea lor în alte scopuri decît cele pentru care au fost acordate facilităţile şi fără autorizaţia organului vamal;

5) nerespectarea de către titularul regimului vamal suspensiv (cu excepţia regimului de tranzit) a termenelor, obligaţiilor şi condiţiilor stabilite pentru derularea şi încheierea acestui regim;

[Art.231 al.(5) modificat prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

6) depunerea declaraţiei vamale sau a documentelor însoţitoare, ce conţin date eronate despre regimul vamal, valoarea facturală, valoarea în vamă, tipul, cantitatea sau originea mărfurilor transportate;

7) prezentarea către organul vamal a documentelor care conţin date neautentice despre recunoaşterea dreptului la restituirea drepturilor de import sau de export încasate, primirea unor sume şi compensaţii, nerestituirea sau restituirea lor parţială nemotivată, în lipsa elementelor constitutive ale infracţiunii;

8) neachitarea drepturilor de import sau de export în termenele stabilite, în lipsa elementelor constitutive ale infracţiunii;

9) punerea în circulaţie a mărfurilor fără permisiunea organului vamal, pierderea mărfurilor şi mijloacelor de transport aflate sub supraveghere vamală sau netransportarea lor la locul indicat de organul vamal;

10) pierderea sau nepredarea către organul vamal a documentelor la mărfurile aflate sub supraveghere vamală;

11) neîndeplinirea obligaţiei de a declara organului vamal modificarea destinaţiei mărfurilor faţă de scopul declarat la plasarea mărfurilor sub o anumită destinaţie vamală;

12) nerespectarea cerinţelor şi condiţiilor de distrugere a mărfurilor şi/sau a deşeurilor;

13) efectuarea de operaţiuni cu mărfurile, transformarea, utilizarea lor şi dispunerea de ele cu încălcarea regimului vamal în care au fost plasate, cu excepţia cazurilor prevăzute de prezentul cod;

14) nerespectarea măsurilor de politică economică şi altor restricţii prevăzute la trecerea

mărfurilor peste frontiera vamală, cu excepția cazurilor prevăzute de prezentul cod, în lipsa elementelor constitutive ale infracțiunii;

15) trecerea peste frontiera vamală de mărfuri destinate comerțului sau producției sub categoria de mărfuri nedestinate comerțului sau producției, în lipsa elementelor constitutive ale infracțiunii;

16) neasigurarea integrității mărfurilor şi mijloacelor de transport în caz de avarie sau de forță majoră, neinformarea imediată despre condițiile survenite, neasigurarea transportării mărfurilor la postul vamal proxim ori neasigurarea deplasării colaboratorului vamal la locul de aflare a mărfurilor şi mijloacelor de transport;

17) nerespectarea obligației:

a) de a scoate de pe teritoriul vamal mărfurile şi mijloacele de transport introduse anterior pe teritoriul vamal, dacă scoaterea lor este obligatorie;

b) de a returna pe teritoriul vamal mărfurile şi mijloacele de transport scoase anterior de pe teritoriul vamal, dacă returnarea lor este obligatorie;

18) prezentarea către organul vamal, în calitate de confirmare a scoaterii sau introducerii mărfurilor şi mijloacelor de transport pe teritoriul vamal, a unor acte neautentice privind scoaterea sau introducerea lor, privind imposibilitatea efectuării acestor operațiuni din cauza nimicirii sau pierderii mărfurilor şi mijloacelor de transport în urma unei avarii sau forțe majore, din cauza uzurii sau pierderilor suportate ca urmare a transportului sau păstrării lor, în lipsa elementelor constitutive ale infracțiunii;

19) înstrăinarea sub orice formă a bunurilor aflate sub regimul vamal de tranzit;

20) neasigurarea condițiilor de eliberare sau de recepție, în conformitate cu regimul vamal, a mărfurilor şi mijloacelor de transport al căror termen de păstrare în depozit a expirat;

21) comercializarea cu ridicata şi mica ridicată a mărfurilor, inclusiv din încăperile auxiliare şi depozitele magazinelor duty-free, sau comercializarea cu amănuntul în magazinele duty-free a mărfurilor interzise pentru a fi introduse pe sau scoase pentru vînzare de pe teritoriul vamal al Republicii Moldova, precum şi a altor mărfuri a căror listă se stabileşte în conformitate cu legislația în vigoare.

21) comercializarea cu ridicata şi mica ridicată a mărfurilor, inclusiv din încăperile auxiliare şi depozitele magazinelor duty-free, sau comercializarea cu amănuntul în magazinele duty-free a mărfurilor interzise pentru a fi introduse pe sau scoase pentru vînzare de pe teritoriul vamal al Republicii Moldova, precum şi a altor mărfuri a căror listă se stabileşte în condițiile legii.

[Art.231 pct.21) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349, în vigoare 01.01.09]

22) utilizarea şi prezentarea informației false despre produsele cu destinație dublă, eschivarea de la prezentarea autorizației pentru importul, exportul, reexportul sau tranzitul produselor cu destinație dublă, în cazurile în care prezentarea acesteia este obligatorie, precum şi prezentarea autorizațiilor anulate sau cu termen expirat.

[Art.231 pct.22) introdus prin LP27-XVI din 22.02.08, MO47-48/07.03.08 art.145]

23) nerespectarea procedurii de tranzit, care nu a adus la dispariția bunurilor aflate în tranzit.

[Art.231 pct.23) introdus prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

Articolul 232. Sancționarea materială a contravențiilor vamale

Persoanele juridice, persoanele care desfăşoară activitate de întreprinzător fără a se constitui persoană juridică, pentru comiterea contravențiilor vamale prevăzute la:

a) art.231 pct.1), 2), 4), 5), 6) şi 19), sînt sancționate cu amendă de la 40% la 100% din valoarea mărfurilor care au constituit obiectul contravenției sau cu confiscarea lor;

b) art.231 pct.3), sînt sancționate cu amendă de la 4% la 10% din valoarea mărfurilor nedeclarate în termenele stabilite;

c) art.231 pct.9) şi 11), sînt sancţionate cu amendă de la 10% la 20% din valoarea mărfurilor care au constituit obiectul contravenţiei, cu sau fără retragerea autorizaţiei;

d) art.231 pct.7), sînt sancţionate cu amendă de la 10% la 20% din valoarea mărfurilor la care au fost prezentate documente care conţin date neautentice;

e) la art.231 pct.8), sînt sancţionate cu amendă de la 10% la 20% din valoarea mărfurilor pentru care nu au fost plătite drepturile de import sau de export;

f) art.231 pct.10), sînt sancţionate cu amendă de la 3% la 10% din valoarea mărfurilor şi mijloacelor de transport ale căror documente au fost pierdute sau nepredate;

g) art.231 pct.12), 13),16) şi 22) sînt sancţionate cu amendă de la 5% la 20% din valoarea mărfurilor, obiectelor care au constituit obiectul contravenţiei;

[Art.232 lit.g) modificată prin LP27-XVI din 22.02.08, MO47-48/07.03.08 art.145]

h) art.231 pct.14), 15), 17), 18), 20), 21), sînt sancţionate cu amendă de la 10% la 100% din valoarea mărfurilor şi altor bunuri care au constituit obiectul contravenţiei, cu sau fără retragerea autorizaţiei.

i) art.231 pct.23), sînt sancţionate cu amendă de 3% din valoarea mărfurilor.

[Art.232 lit.i) introdusă prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

Articolul 233. Efectuarea actelor de procedură în cazul contravenţiei vamale

Actele de procedură în cazul contravenţiei vamale se efectuează în conformitate cu prevederile Codului cu privire la contravenţiile administrative, iar partea nereglementată de acesta - în conformitate cu prevederile prezentului cod.

Articolul 234. Procesul-verbal privind contravenţia vamală

În cazul de contravenţie vamală, colaboratorul vamal întocmeşte proces-verbal, conform prevederilor Codului cu privire la contravenţiile administrative.

Articolul 235. Acţiunile colaboratorului vamal în cazul constatării elementelor constitutive ale infracţiunii de contrabandă sau ale altor infracţiuni

Dacă în procesul efectuării actelor de procedură în cazul unei contravenţii vamale a fost constatată existenţa elementelor constitutive ale infracţiunii de contrabandă sau ale altor infracţiuni, se porneşte proces penal în conformitate cu prevederile Codului de procedură penală.

Articolul 236. Circumstanţele în care, după pornirea procesului penal, colaboratorul vamal continuă efectuarea actelor de procedură în cazul contravenţiei vamale

Dacă în timpul urmăririi penale în cazul de contrabandă sau de alte infracţiuni a căror urmărire penală este de competenţa organelor vamale se constată indicii ale unor contravenţii vamale, actele de procedură în cazul acestor contravenţii se vor efectua independent de urmărirea penală, în condiţiile prevăzute de Codul cu privire la contravenţiile administrative şi de prezentul cod.

Articolul 237. Procedura în cazul contravenţiei vamale constatate de organul de urmărire penală în domeniul vamal sau de alte organe de resort şi cercetarea cazului

În cazul refuzului de pornire a unui proces penal sau al încetării urmăririi penale pe un dosar de contrabandă în ale cărui materiale există indiciile unei contravenţii vamale, actele de procedură şi cercetarea cazului se efectuează în temeiul unei ordonanţe administrative, emise de procuror în baza materialelor parvenite de la organul de urmărire penală în domeniul vamal sau de la alte organe, abilitate cu dreptul de urmărire penală.

Articolul 238. Inadmisibilitatea divulgării materialelor în cazul de contravenție vamală

Materialele în cazul de contravenție vamală nu pot fi divulgate pînă la încheierea cercetării cazului decît cu autorizația colaboratorului vamal care îl cercetează şi efectuează actele de procedură sau a şefului organului vamal.

Articolul 239. Interacțiunea dintre organele vamale ale Republicii Moldova şi serviciile vamale ale altor state în cadrul efectuării actelor de procedură în cazuri de contravenție vamală şi al cercetării lor

Interacțiunea organelor vamale ale Republicii Moldova cu serviciile vamale şi cu organele competente din alte state în cadrul efectuării actelor de procedură în cazurile de contravenție vamală şi al cercetării lor are loc în baza acordurilor internaționale la care Republica Moldova este parte.

Secțiunea a 40-a
Actele de procedură

Articolul 240. Însărcinarea privind efectuarea actelor de procedură în cazurile de contravenție vamală

Organul vamal care efectuează actele de procedură în cazul unei contravenții vamale este în drept, după caz, să dispună unui alt organ vamal efectuarea unor anumite acte de procedură. Această însărcinare urmează a fi executată în decursul a 10 zile din ziua primirii.

Articolul 241. Audierea în cazul contravenției vamale

(1) Colaboratorul vamal care efectuează actele de procedură sau cercetează cazul de contravenție vamală este în drept să audieze persoanele fizice, persoanele cu funcții de răspundere, conducătorii persoanelor juridice, precum şi persoanele care desfăşoară activitate de întreprinzător fără a se constitui persoană juridică.

(2) Persoanele care urmează a fi audiate sînt obligate să se prezinte la citație şi să dea explicații în esența cazului.

(3) Referitor la audierea persoanelor consemnate la alin.(1) se întocmeşte proces-verbal.

Articolul 242. Citarea în cazul contravenției vamale

(1) Persoana care urmează să fie audiată în cazul contravenției vamale este citată în modul prevăzut de legislație.

(2) În cazul absenței temporare a persoanei consemnate la alin.(1), citația este înmînată membrilor de familie sau colaboratorilor de la locul de lucru ai persoanei, care vor semna dovada de primire.

(3) Persoana care urmează să fie audiată poate fi citată prin telefonogramă sau prin alte mijloace de comunicare.

Articolul 243. Solicitarea documentelor necesare efectuării actelor de procedură în cazul contravenției vamale sau cercetării lui

(1) Organul vamal care efectuează actele de procedură în cazul contravenției vamale sau îl cercetează este în drept să solicite persoanei juridice, persoanei cu funcție de răspundere sau persoanei fizice documentele necesare investigării cazului.

(2) În termen de 5 zile de la solicitare, persoanele enumerate la alin.(1) sînt obligate să prezinte în original documentele solicitate de organul vamal care efectuează actele de procedură în cazul contravenției vamale sau îl cercetează. Cu acordul colaboratorului vamal, pot fi prezentate copiile de pe documentele solicitate, autentificate în modul stabilit.

(3) După expirarea termenului de atac al deciziei asupra cazului de contravenție vamală, documentele în original se restituie. În acest caz, la dosar se anexează copiile acestora legalizate

de colaboratorul vamal.

(4) Neîndeplinirea cererii colaboratorului vamal privind prezentarea documentelor necesare efectuării actelor de procedură în cazul contravenției vamale se sancționează în conformitate cu prevederile Codului cu privire la contravențiile administrative, iar documentele se ridică în modul stabilit la art.244 al prezentului cod şi în prevederile Codului cu privire la contravențiile administrative.

Articolul 244. Temeiurile ridicării mărfurilor, mijloacelor de transport, documentelor şi altor bunuri

(1) Mărfurile şi mijloacele de transport care constituie obiectul contravenției vamale, mărfurile şi mijloacele de transport cu ascunzişuri speciale, folosite pentru trecerea peste frontiera vamală a bunurilor ce constituie obiectul contravenției vamale, tăinuite de controlul vamal, mijloacele de transport care transportă bunuri ce constituie obiectul contravenției vamale, documentele, mijloacele de identificare sînt calificate drept probe şi se ridică.

(2) În cazul tragerii la răspundere pentru contravenție vamală a persoanei fizice sau a persoanei cu funcție de răspundere care nu este stabilită în Republica Moldova, a persoanei juridice care nu dispune de filială, reprezentanță, secție ori de o altă structură pe teritoriul Republicii Moldova, precum şi a persoanei care desfăşoară activitate de întreprinzător fără a se constitui persoană juridică, al căror capital social şi (sau) valoare a patrimoniului nu acoperă suma amenzii aplicabile sau costul mărfurilor şi al mijloacelor de transport a căror valoare ar putea fi percepută, se permite ridicarea mărfurilor, valorilor valutare, inclusiv valutei naționale, precum şi a mijloacelor de transport ale acestora pentru a se asigura perceperea amenzii sau contravalorii bunurilor indicate.

(3) Prezentarea de probe privind domicilierea, existența de filiale, reprezentanțe, secții sau de alte structuri, privind mărimea capitalului social sau a unui alt patrimoniu se pune în sarcina contravenientului.

Articolul 245. Estimarea mărfurilor, mijloacelor de transport şi altor bunuri

(1) Organul vamal estimează valoarea mărfurilor, a mijloacelor de transport şi a altor bunuri, ridicate în conformitate cu prevederile Codului cu privire la contravențiile administrative şi ale prezentului cod, în bază de prețuri libere. Dacă estimarea în acest mod este imposibilă, se solicită avizul expertului.

(2) În procesul estimării menționate la alin.(1), determinarea echivalentului în lei moldoveneşti al sumelor exprimate în valută străină se face la cursul oficial al Băncii Naționale a Moldovei în vigoare la momentul estimării.

Articolul 246. Sechestrarea mărfurilor, mijloacelor de transport şi altor bunuri

(1) În cazul imposibilității ridicării mărfurilor, mijloacelor de transport, documentelor şi altor bunuri, indicate la art.244, dacă contravenientul a săvîrşit în repetate rînduri contravenții vamale sau dacă este tras concomitent la răspundere pentru comiterea mai multor contravenții vamale, sau dacă contravenția vamală cauzează prejudiciu intereselor statului, şeful organului vamal sau adjunctul lui sînt în drept să sechestreze mărfurile, mijloacele de transport şi alte bunuri ale contravenientului.

(2) Şeful organului vamal sau adjunctul lui emit o decizie motivată privind sechestrarea bunurilor.

(3) Sechestrarea bunurilor şi procesul-verbal privind acest fapt se efectuează conform art.243.

(4) Nu pot fi sechestrate bunurile necesare persoanei fizice şi persoanelor întreținute de ea. Lista unor astfel de bunuri este stabilită de legislație.

(5) Şeful organului vamal sau adjunctul său care a emis decizia privind sechestrarea bunurilor stabileşte locul păstrării lor.

(6) Delapidarea, înstrăinarea sau tăinuirea bunurilor sechestrate se pedepsesc conform legislației penale.

(7) În cazul sechestrării de mijloace băneşti ale contravenientului aflate în conturile băncilor sau ale altor instituții financiare, se interzice, prin decizie a şefului organului vamal, orice operațiune în acele conturi.

(8) Decizia de sechestrare a bunurilor poate fi anulată de persoana care a emis-o dacă nu mai există necesitatea aplicării acestei măsuri.

Articolul 247. Inspectarea vamală

(1) Dacă are motive suficiente pentru a presupune că pe teritoriul sau în localul persoanelor, sau în mijloacele lor de transport se află mărfuri şi mijloace de transport ce constituie obiectul contravenției vamale, sau mărfuri şi mijloace de transport cu ascunzişuri speciale, folosite pentru trecerea peste frontiera vamală a mărfurilor ce constituie obiectul contravenției vamale, tăinuite de controlul vamal, obiecte ce posedă indicii de corpuri delicte, precum şi documentele necesare efectuării actelor de procedură în cazul contravenției vamale sau cercetării lui, colaboratorul vamal este în drept să efectueze inspectarea vamală a acestor teritorii, localuri sau mijloace de transport.

(2) Referitor la inspectarea vamală, colaboratorul vamal care efectuează actele de procedură sau cercetează cazul de contravenție vamală emite o ordonanță motivată.

(3) Inspectarea vamală se efectuează în prezența unor martori asistenți.

(4) La inspectarea vamală asistă şi persoana al cărei teritoriu, local sau unitate de transport sînt inspectate. În cazul absenței temporare a persoanei fizice, a persoanei cu funcție de răspundere sau a persoanei care desfăşoară activitate de întreprinzător fără a se constitui persoană juridică, inspectarea vamală se efectuează în prezența membrilor lor de familie maturi, a angajatului serviciului exploatare a locuințelor de la domiciliu, a reprezentantului administrației locului de muncă, de studii, de odihnă al persoanei în cauză sau a reprezentantului autorității administrației publice locale respective. În cazul absenței temporare a conducătorului persoanei juridice sau a adjunctului acestuia, inspectarea vamală se efectuează în prezența unor alți angajați ai persoanei juridice în cauză sau în prezența reprezentanților autorității care a făcut înregistrarea de stat a acestuia.

(5) La efectuarea inspectării vamale este invitat un specialist, după caz.

(6) Persoanelor care participă sau asistă la efectuarea inspectării vamale li se lămuresc drepturile şi obligațiile.

(7) Nu se admite efectuarea inspectării vamale în timp de noapte, cu excepția cazurilor cînd inspectarea se face în cadrul controlului vamal sau vămuirii şi a cazurilor care nu suferă amînare.

(8) Înaintea inspectării vamale, colaboratorul vamal este obligat să prezinte, contra semnătură, persoanei al cărei teritoriu, local sau unitate de transport urmează să fie inspectate ordonanța privind efectuarea inspectării vamale. În cazul absenței persoanei, ordonanța este prezentată uneia dintre persoanele indicate la alin.(4).

(9) Colaboratorul vamal propune persoanei al cărei teritoriu, local sau unitate de transport urmează să fie inspectate sau uneia dintre persoanele indicate la alin.(4) să permită accesul pe teritoriul, în localul sau în unitatea de transport în care se află bunurile enumerate la alin.(1), să predea bunurile sau să deschidă localurile, recipientele şi alte locuri unde se pot afla astfel de bunuri. În cazul refuzului de a deschide localurile, recipientele şi alte locuri unde se pot afla bunurile indicate la alin.(1), colaboratorul vamal este în drept să le deschidă, evitînd deteriorarea nejustificată a lăcăților, uşilor etc.

(10) Mărfurile, mijloacele de transport, documentele şi alte bunuri care au atribuție la cazul contravenției vamale constatate în timpul inspectării vamale sînt ridicate în temeiul şi în modul prevăzut la art.243 şi 244.

(11) În cadrul inspectării vamale, pot fi efectuate măsurări, fotografieri, filmări, înregistrări video şi alte lucrări tehnice.

(12) Referitor la inspectarea vamală se întocmeşte proces-verbal.

Articolul 248. Examinarea

(1) Pentru a constata indiciile, a descoperi probele materiale, a elucida circumstanţele contravenţiei vamale, colaboratorul vamal care efectuează actele de procedură sau cercetează cazul de contravenţie vamală este în drept să examineze teritoriile, localurile, mărfurile, mijloacele de transport, documentele, alte bunuri care aparţin sau care sînt destinate persoanei juridice, persoanei cu funcţie de răspundere sau persoanei fizice, să ridice corespondenţa lor poştală şi telegrafică, să întreprindă alte măsuri prevăzute de Codul cu privire la contravenţiile administrative şi de prezentul cod.

(2) Examinarea poate fi efectuată în cadrul întocmirii procesului-verbal privind încălcarea reglementărilor vamale, inspectării vamale, ridicării mărfurilor, mijloacelor de transport, documentelor şi altor bunuri sau ca un act de procedură independent.

(3) Se permite examinarea mărfurilor, mijloacelor de transport, documentelor şi altor bunuri ca un act de procedură independent:

a) dacă mărfurile, mijloacele de transport, documentele şi alte bunuri au fost prezentate colaboratorului vamal în timpul controlului vamal sau al vămuirii ori în timpul efectuării actelor de procedură anterioare;

b) în alte cazuri, cu acordul posesorilor de mărfuri, de mijloace de transport, de documente şi de alte bunuri.

(4) Examinarea ca un act de procedură independent se efectuează în prezenţa unor martori asistenţi. La examinare au dreptul să participe contravenientul, specialistul şi martorii.

(5) În cadrul examinării pot fi efectuate măsurări, fotografieri, filmări, înregistrări video, pot fi schiţate planuri, efectuate desene, scheme, prelevate probe şi mostre, făcute mulaje şi tipare de pe urme, copii de pe documente.

(6) Referitor la efectuarea examinării ca un act de procedură independent se întocmeşte proces-verbal.

Articolul 249. Prezentarea mărfurilor, mijloacelor de transport, documentelor şi altor bunuri pentru a fi identificate

(1) În temeiul deciziei colaboratorului vamal care efectuează actele de procedură în cazul de contravenţie vamală sau care îl cercetează, contravenientului persoană fizică, persoană cu funcţie de răspundere, conducător al persoanei juridice sau adjunct al acestuia, persoană care desfăşoară activitate de întreprinzător fără a se constitui persoană juridică, precum şi martorului, li se prezintă, după caz, mărfurile, mijloacele de transport, documentele şi alte bunuri spre a fi identificate.

(2) Persoanele chemate să identifice bunurile indicate la alin.(1) sînt întrebate în prealabil despre împrejurările în care le-au văzut, despre semnele lor distinctive.

(3) Bunurile sînt prezentate spre a fi identificate împreună cu alte obiecte similare. Prezentarea pentru identificare se efectuează în prezenţa unor martori asistenţi.

(4) Referitor la prezentarea bunurilor pentru identificare, se întocmeşte proces-verbal.

Articolul 250. Solicitarea de la autorităţile publice şi de la persoane a informaţiei necesare efectuării actelor de procedură în cazul de contravenţie vamală sau cercetării lui

(1) Colaboratorul vamal care efectuează actele de procedură în cazul de contravenţie vamală sau îl cercetează este în drept să primească gratuit, la cerere scrisă, de la autorităţi publice sau de la persoane informaţiile necesare soluţionării cazului, inclusiv informaţii pentru uz de serviciu sau informaţii care prezintă secret comercial sau un alt secret ocrotit de lege.

(2) În cazul refuzului neîntemeiat de a i se prezenta informaţia solicitată, colaboratorul vamal este în drept să ridice documentele care conţin informaţia necesară soluţionării cazului, în modul

prevăzut de prezentul cod.

(3) Colaboratorul vamal este obligat să asigure nedivulgarea informației primite, folosind-o exclusiv la soluționarea cazului de contravenție vamală. Colaboratorul vamal nu poate folosi o astfel de informație în scopuri personale, nu o poate transmite unor terți şi nici altor autorități publice, excepție făcînd cazurile prevăzute de legislație.

Articolul 251. Controlul în cazul de contravenție vamală

În cazul de contravenție vamală în care actele de procedură sînt efectuate de organul vamal sau care este cercetat de el, pentru constatarea faptelor şi a circumstanțelor cazului, se poate dispune efectuarea auditului postvămuire în conformitate cu prezentul cod sau efectuarea unor controale de către autoritățile abilitate cu acest drept prin lege.

[Art.251 în redacția LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

Articolul 252. Modul de desemnare a expertizei

(1) Colaboratorul vamal care efectuează actele de procedură în cazul de contravenție vamală sau îl cercetează emite o ordonanță privind necesitatea expertizei, desemnarea expertului sau instituției care o va efectua, problemele ce urmează să fie elucidate şi materialele puse la dispoziția expertului.

(2) Anterior desemnării expertului, se verifică specialitatea şi competența lui.

Articolul 253. Prelevarea de probe şi mostre pentru expertiză

(1) Colaboratorul vamal care efectuează actele de procedură în cazul de contravenție vamală sau îl cercetează este în drept să primească de la contravenient persoană fizică sau persoană cu funcție de răspundere, conducător sau angajat al persoanei juridice, precum şi persoană care desfăşoară activitate de întreprinzător fără a se constitui persoană juridică mostre de semnături, de scris, probe şi mostre de mărfuri şi de alte bunuri necesare expertizei.

(2) Pot fi luate, după caz, probe şi mostre şi de la alte persoane decît cele indicate la alin.(1).

(3) Colaboratorul vamal care efectuează actele de procedură în cazul de contravenție vamală sau care îl cercetează emite o ordonanță de prelevare a probelor şi mostrelor.

(4) Prelevarea de probe şi mostre se efectuează, după caz, cu participarea specialistului şi (sau) în prezența unor martori asistenți.

(5) Referitor la prelevarea de probe şi mostre se întocmeşte proces-verbal.

Articolul 254. Drepturile contravenientului, ale avocatului şi ale reprezentantului contravenientului

După încheierea procedurii în cazul contravenției vamale, contravenientul, iar în procesul cercetării cazului, şi avocatul sau reprezentantul contravenientului care îi asigură asistență juridică, beneficiază de drepturile prevăzute în Codul cu privire la contravențiile administrative.

Articolul 255. Condițiile suplimentare pe care trebuie să le întrunească procesul-verbal de audiere

(1) Dacă persoana audiată nu doreşte sau nu este în stare să facă depoziții scrise în esența cazului de contravenție vamală, colaboratorul vamal care efectuează actele de procedură sau cercetează cazul de contravenție vamală poate înscrie în procesul-verbal depozițiile verbale ale persoanei audiate.

(2) În procesul-verbal de audiere a martorului care a atins vîrsta de 16 ani se face consemnarea că acesta a fost informat, contra semnătură, de răspunderea administrativă atrasă de refuzul de a face depoziții sau de eschivarea de la ele. Nu se face o astfel de consemnare în procesul-verbal de audiere a martorului dacă acesta este soț sau rudă apropiată contravenientului.

(3) Dacă la audiere a participat translatorul sau specialistul, în procesul-verbal se consemnează că acestora le-au fost explicate drepturile şi obligațiile.

(4) În procesul-verbal de audiere a contravenientului persoană fizică, persoană cu funcție de răspundere, conducător al persoanei juridice sau adjunct al acestuia, persoană care desfăşoară

activitate de întreprinzător fără a se constitui persoană juridică se consemnează că i s-a explicat dreptul de a recuza specialistul, colaboratorul vamal care efectuează actele de procedură în cazul de contravenție vamală sau îl cercetează. Tot acolo, se consemnează, după caz, faptul că persoana audiată a făcut demers de recuzare.

(5) După încheierea audierii, persoana audiată ia cunoştinţă de procesul-verbal şi confirmă prin semnătură veridicitatea depoziţiilor sale scrise sau verbale consemnate. Persoana audiată este în drept să ceară efectuarea unor completări sau modificări ale depoziţiilor sale verbale consemnate, ceea ce şi se face. Dacă procesul-verbal conţine cîteva pagini, persoana audiată semnează fiecare pagină.

(6) Persoanele care au asistat la audiere sînt în drept să ia cunoştinţă de procesul-verbal de audiere. Ele confirmă prin semnătură veridicitatea consemnării depoziţiilor persoanei audiate, iar dacă au obiecţii referitor la corectitudinea şi plenitudinea consemnării, le expun în scris.

(7) Dacă la audiere participă translatorul, specialistul sau reprezentantul legal al contravenientului, aceştia semnează procesul-verbal, iar translatorul fiecare pagină.

(8) Dacă a beneficiat de serviciile translatorului, persoana audiată confirmă prin semnătură veridicitatea depoziţiilor sale traduse în procesul-verbal de audiere.

(9) Dacă procesul-verbal de audiere a fost tradus în scris în o altă limbă, fiecare pagină a lui este semnată de translator şi de persoana audiată.

Articolul 256. Certificarea refuzului sau imposibilităţii de semnare a procesului-verbal

(1) Refuzul contravenientului, martorului sau al unei alte persoane de a semna procesul-verbal privind actul de procedură la care au participat este consemnat în procesul-verbal şi certificat prin semnătură de către colaboratorul vamal care l-a întocmit, precum şi, după caz, de martorii asistenţi.

(2) Persoanei care a refuzat să semneze procesul-verbal i se acordă posibilitatea de a expune motivele refuzului. Expunerea de motive se încorporează în procesul-verbal sau se anexează la el.

(3) Dacă una dintre persoanele indicate la alin.(1), din anumite cauze, nu poate semna procesul-verbal privind actul de procedură, faptul este consemnat în procesul-verbal şi certificat prin semnătură de către colaboratorul vamal care l-a întocmit, precum şi, după caz, de martorii asistenţi.

(4) În cazul în care contravenientul sau martorul nu au putut din anumite cauze să semneze procesul-verbal de audiere, este invitată o persoană neinteresată care, cu acordul persoanei audiate, certifică prin semnătură veridicitatea declaraţiilor sau depoziţiilor consemnate.

Secţiunea a 41-a
Cheltuielile aferente cazului de contravenţie vamală

Articolul 257. Cheltuielile aferente cazului de contravenţie vamală

Cheltuielile aferente cazului de contravenţie vamală sînt următoarele:

a) sumele plătite martorilor, experţilor, specialiştilor, translatorilor, martorilor asistenţi;

b) cheltuielile de revizie, control şi inventariere;

c) cheltuielile de păstrare, expediere, transport şi cercetare a probelor materiale;

d) alte cheltuieli suportate de organul vamal la efectuarea actelor de procedură în cazul contravenţiei vamale sau la cercetarea lui.

Articolul 258. Sumele cuvenite martorilor, experţilor, specialiştilor, translatorilor şi martorilor asistenţi

(1) Martorilor, experţilor, specialiştilor, translatorilor şi martorilor asistenţi li se restituie cheltuielile de deplasare la organul vamal, de cazare şi li se plătesc diurnele.

(2) Experţii, specialiştii şi translatorii sînt retribuiţi pentru lucrul efectuat la solicitarea

organului vamal dacă acest lucru nu este o obligație de serviciu.

(3) Persoanelor invitate la organul vamal în calitate de martori, experți, specialişti, translatori, martori asistenți li se păstrează locul de muncă de bază şi salariul mediu lunar în timpul deplasării lor şi al îndeplinirii obligațiilor la organul vamal.

(4) Organul vamal plăteşte martorilor, experților, specialiştilor, translatorilor şi martorilor asistenți sumele ce li se cuvin, după ce aceştia şi-au îndeplinit obligațiile.

(5) Procedura de plată şi sumele cuvenite se stabilesc în conformitate cu legislația.

(6) Dacă persoana citată în calitate de martor, expert, specialist în cazul contravenției vamale nu locuieşte sau nu se află în țară, cheltuielile pe care le suportă pentru a participa la efectuarea actelor de procedură sau la cercetarea cazului sînt restituite în conformitate cu procedura prevăzută de Serviciul Vamal.

Articolul 259. Restituirea cheltuielilor aferente cazului de contravenție vamală

(1) Cheltuielile aferente cazului de contravenție vamală le suportă contravenientul după ce a fost emisă decizia de aplicare a sancțiunii sau se fac de la bugetul de stat în cazurile prevăzute de prezentul cod.

(2) În cazul exonerării contravenientului de răspundere în temeiurile prevăzute de legislație, organul vamal care a cercetat cazul de contravenție vamală are dreptul să încaseze de la contravenient cheltuielile, cu excepția sumelor plătite translatorului.

(3) Dacă în cazul contravenției vamale sînt aplicate sancțiuni mai multor persoane, colaboratorul vamal care cercetează cazul hotărăşte partea din cheltuieli datorate de fiecare.

(4) În condițiile în care dosarul de contravenție vamală se clasează, cheltuielile aferente cazului sau echivalentul cheltuielilor pe care persoana declarată insolvabilă ar trebui să le plătească, precum şi cheltuielile de retribuire a translatorului se suportă de la bugetul de stat.

(5) Colaboratorul vamal care a efectuat actele de procedură în cazul de contravenție vamală sau l-a cercetat este obligat să anexeze la dosar documentele justificative ale cheltuielilor aferente cazului.

Secțiunea a 42-a
Remiterea dosarului de contravenție vamală spre cercetare

Articolul 260. Remiterea dosarului de contravenție vamală spre cercetare

Colaboratorul vamal care a efectuat actele de procedură în cazul de contravenție vamală remite dosarul, la încheierea procedurii, către şeful organului vamal sau adjunctul acestuia, iar factorul de decizie din Serviciul Vamal către persoana împuternicită din Serviciu cu cel puțin 15 zile înainte de expirarea termenului de aplicare a sancțiunii persoanei fizice sau persoanei cu funcție de răspundere şi cu cel puțin o lună înainte de expirarea termenului de aplicare a sancțiunii persoanei juridice sau persoanei care desfăşoară activitate de întreprinzător fără a se constitui persoană juridică.

Articolul 261. Clasarea dosarului de contravenție vamală pînă la remiterea lui spre cercetare

(1) Dacă se constată circumstanțe care exclud necesitatea continuării procedurii în cazul de contravenție vamală, colaboratorul vamal care a efectuat actele de procedură emite o decizie în care expune esența cazului, temeiurile clasării dosarului şi rezolvă problema mărfurilor, mijloacelor de transport, documentelor şi a altor bunuri ridicate, problema patrimoniului sechestrat, obiectelor gajate, garanțiilor depuse, probelor materiale şi cheltuielilor aferente cazului. Decizia intră în vigoare după ce este aprobată de şeful organului vamal sau de adjunctul acestuia.

(2) În termen de 3 zile de la intrarea în vigoare a deciziei de clasare a dosarului de contravenție vamală, se înmînează sau se expediază o copie de pe decizie persoanei care a

suportat procedura, iar în cazul decesului persoanei fizice sau lichidării persoanei juridice, copia se remite reprezentanților acestora sau persoanelor interesate.

Secțiunea a 43-a
Cercetarea cazului de contravenție vamală

Articolul 262. Organele vamale împuternicite să cerceteze cazul de contravenție vamală

Cazul de contravenție vamală comisă de o persoană fizică sau juridică este cercetat de colaboratorii vamali prevăzuți în Codul cu privire la contravențiile administrative.

Articolul 263. Remiterea dosarului de contravenție vamală în procedură suplimentară

(1) Colaboratorul vamal, primind spre cercetare cazul de contravenție vamală, remite dosarul în procedură suplimentară dacă prima procedură a fost insuficientă şi nu poate fi completată în cadrul cercetării şi dacă există alte circumstanțe care împiedică cercetarea.

(2) Decizia privind remiterea dosarului, emisă pînă la cercetarea cazului de contravenție vamală, se întocmeşte în scris şi se expediază unui alt organ vamal sau colaborator vamal pentru o procedură suplimentară.

Articolul 264. Termenele de cercetare a cazului de contravenție vamală

(1) Cazul de contravenție vamală comisă de o persoană fizică se cercetează în 15 zile, iar cel de contravenție vamală săvîrşită de o persoană cu funcție de răspundere sau de alte persoane este cercetat în termen de o lună de la data la care colaboratorul vamal a primit dosarul.

(2) Dacă contravenientul, avocatul sau reprezentantul contravenientului fac demersuri în vederea amînării cercetării cazului, colaboratorul vamal competent poate prelungi termenele, indicate la alin.(1), în limitele stabilite de legislație.

Articolul 265. Cercetarea cazului de contravenție vamală

(1) Cînd începe cercetarea cazului de contravenție vamală, colaboratorul vamal:

a) anunță cine cercetează cazul, ce caz este cercetat, cine şi în baza cărui articol din Codul cu privire la contravențiile administrative sau din prezentul cod este tras la răspundere;

b) verifică prezența contravenientului, avocatului sau reprezentantului contravenientului ori constată cauza absenței lor;

c) decide asupra cercetării cazului în absența persoanelor indicate la lit.b) sau amînării cercetării;

d) stabileşte identitatea contravenientului, verifică împuternicirile altor persoane;

e) lămureşte persoanelor care participă la cercetarea cazului drepturile şi obligațiile lor;

f) decide asupra invitării translatorului;

g) soluționează recuzările şi demersurile.

(2) Contravenientul persoană fizică, conducător al persoanei juridice sau adjunct al acestuia, avocatul sau reprezentantul contravenientului sînt în drept să ia cunoştință de toate materialele cazului, să prezinte diferite probe.

(3) Colaboratorul vamal cercetează circumstanțele comiterii contravenției vamale, examinează probele, ia act de lămuririle suplimentare ale contravenientului persoană fizică, conducător al persoanei juridice sau adjunct al acestuia, ale avocatului sau ale reprezentantului contravenientului referitor la esența contravenției.

(3) Colaboratorul vamal decide, după caz, asupra efectuării expertizei, întreprinde alte acte de procedură, respectînd prevederile Codului cu privire la contravențiile administrative şi ale prezentului cod.

Articolul 266. Prezența contravenientului persoană fizică,
conducător al persoanei juridice sau
adjunct al acestuia la cercetarea cazului
de contravenție vamală

(1) Cazul de contravenție vamală este cercetat în prezența contravenientului persoană fizică, conducător al persoanei juridice sau adjunct al acestuia, a avocatului sau a reprezentantului contravenientului.

(2) Organul vamal înmînează sau expediază contravenientului o citație sau un proces-verbal privind cazul de contravenție vamală, în care sînt consemnate locul şi timpul cercetării cazului.

(3) Cazul de contravenție vamală poate fi cercetat în absența contravenientului persoană fizică, conducător al persoanei juridice sau adjunct al acestuia, a avocatului sau a reprezentantului contravenientului dacă:

a) există date despre încunoştințarea la timp a contravenientului de locul şi timpul cercetării cazului, iar de la el nu a parvenit nici un demers referitor la amînarea cercetării;

b) există dovezi că, la momentul cercetării cazului, contravenientul nu se află în țară;

c) contravenientul nu este identificat;

d) contravenția vamală a fost comisă la expedierea de bunuri prin poşta internațională.

Articolul 267. Circumstanțele care trebuie elucidate
în cadrul cercetării cazului de
contravenție vamală

La cercetarea cazului de contravenție vamală, colaboratorul vamal este obligat să constate dacă:

a) a fost sau nu a fost comisă contravenție vamală;

b) persoana trasă la răspundere este sau nu este vinovată de comiterea unei contravenții vamale;

c) contravenientul poate sau nu poate fi tras la răspundere administrativă;

d) există sau nu există circumstanțe atenuante sau agravante;

e) există sau nu există alte circumstanțe importante pentru soluționarea cazului.

Articolul 268. Decizia organului vamal asupra
cazului de contravenție vamală

(1)După cercetarea cazului de contravenție vamală, colaboratorul vamal emite una din următoarele decizii:

a) aplicarea de sancțiune;

b) clasarea dosarului;

c) pornirea urmăririi penale în cazul infracțiunii de contrabandă sau altei infracțiuni, a căror urmărire penală ține de competența organului vamal;

d) remiterea dosarului către alte organe de drept pentru pornirea urmăririi penale în cazul depistării unor infracțiuni a căror urmărire penală nu ține de competența organului vamal;

e) remiterea dosarului în procedură suplimentară.

(2) Decizia privind clasarea dosarului se emite la exonerarea contravenientului de răspundere, dată fiind o încălcare neînsemnată, şi atunci cînd există circumstanțe care exclud procedura.

(3) Ordonanța sau, după caz, procesul-verbal de pornire a urmăririi penale se emite dacă se constată elementele constitutive ale infracțiunii de contrabandă.

(4) Remiterea dosarului de contravenție vamală în procedură suplimentară se efectuează în cazurile prevăzute la art.263 alin.(1).

(5) În decizia asupra cazului de contravenție vamală trebuie să se consemneze:

a) denumirea organului vamal în al cărui nume este emisă decizia;

b) funcția, numele şi prenumele colaboratorului vamal care a emis decizia;

c) timpul şi locul cercetării cazului;

d) date despre contravenient, dacă acesta a fost identificat;

e) circumstanţele constatate la cercetarea cazului;

f) articolul din prezentul cod la care se face referire şi care prevede răspunderea pentru contravenţia vamală comisă;

g) decizia emisă asupra cazului;

h) termenele şi calea de atac al deciziei.

(6) În decizia asupra cazului de contravenţie vamală trebuie să fie soluţionată problema mărfurilor, mijloacelor de transport, documentelor, altor bunuri ridicate sau sechestrate, garanţiilor depuse, vărsămîntului în contul de depozit, probelor materiale şi cheltuielilor aferente cercetării cazului de contravenţie vamală.

(7) Decizia asupra cazului de contravenţie vamală este semnată de colaboratorul vamal care l-a cercetat.

(8) Decizia asupra cazului de contravenţie vamală este pronunţată imediat după încheierea cercetării lui.

(9) În cazurile prevăzute la alin.(1) lit.a) şi b), copia de pe decizie se înmînează sau se expediază persoanei vizate sau reprezentantului ei în 3 zile de la data emiterii. Decizia se consideră înmînată chiar dacă destinatarul nu se află în locul pe care l-a indicat sau dacă locul a fost indicat incorect.

Articolul 269. Propunerile privind înlăturarea cauzelor şi condiţiilor de comitere a contravenţiei vamale

(1) Colaboratorul vamal care cercetează cazul de contravenţie vamală, după ce constată cauzele şi condiţiile comiterii ei, prezintă autorităţilor publice şi persoanelor juridice propuneri privind înlăturarea acestor cauze şi condiţii.

(2) Autorităţile publice şi persoanele juridice sînt obligate ca, în termen de o lună din ziua primirii propunerii consemnate la alin.(1), să comunice organului vamal care a prezentat propunerea ce măsuri au luat.

Articolul 270. Intentarea de acţiune în justiţie

Colaboratorul vamal care cercetează cazul de contravenţie vamală este în drept să intenteze acţiune în justiţie privind recunoaşterea nulităţii tranzacţiilor dacă, în timpul procedurii sau cercetării, constată ilegalitatea lor.

Articolul 271. Acţiunile întreprinse în privinţa mărfurilor, mijloacelor de transport, documentelor, bunurilor ridicate, gajate sau sechestrate, garanţiilor şi sumelor depuse

(1) În soluţionarea problemei mărfurilor, mijloacelor de transport, documentelor şi altor bunuri ridicate sau sechestrate, ce constituie probe materiale în cazul contravenţiei vamale, colaboratorul vamal care cercetează cazul se conduce de prevederile Codului cu privire la contravenţiile administrative.

(2) În soluţionarea problemei mărfurilor şi mijloacelor de transport ridicate sau gajate, garanţiilor, bunurilor sechestrate, ce constituie mijloace de asigurare a perceperii amenzii sau costului mărfurilor şi mijloacelor de transport, colaboratorul vamal care cercetează cazul contravenţiei vamale se conduce de alin.(3)-(5).

(3) Mărfurile şi mijloacele de transport ridicate, gajate sau bunurile sechestrate în mod întemeiat pentru a se asigura perceperea amenzii sau costului mărfurilor şi al mijloacelor de transport se restituie, în termen de 2 luni după perceperea amenzii sau costului mărfurilor şi mijloacelor de transport, posesorului sau deţinătorului lor de la momentul ridicării, gajării sau sechestrării, garanţiile depuse în acest scop, după transferul sumelor necesare, anulîndu-se, iar sumele depuse în contul de depozit folosindu-se pentru plata sumelor datorate. Dacă, după perceperea amenzii sau costului mărfurilor şi al mijloacelor de transport, posesorul sau deţinătorul bunurilor ridicate, gajate sau sechestrate nu le vor solicita în decursul a 2 luni din ziua

expedierii înştiinţării respective, bunurile vor fi plasate în depozit provizoriu. În caz de neachitare a amenzii sau a costului mărfurilor şi al mijloacelor de transport, de mărfurile şi mijloacele de transport ridicate, gajate sau sechestrate pentru asigurarea perceperii amenzii sau costului mărfurilor şi al mijloacelor de transport, precum şi de garanţia depusă în acest scop şi de sumele depuse în contul de depozit se va dispune în conformitate cu prezentul cod.

(4) Mărfurile şi mijloacele de transport ridicate sau gajate, vărsămîntul în contul de depozit sau bunurile sechestrate pentru a se asigura perceperea amenzii sau costului mărfurilor şi al mijloacelor de transport se restituie, după constatarea neîntemeierii acestor operaţiuni, persoanei de la care au fost ridicate, debitorului gajist sau deponentului, iar acţiunea garanţiei depuse în aceste scopuri încetează din momentul constatării cererii neîntemeiate a prezentării ei. Dacă, în decursul a 2 luni de la data expedierii înştiinţării, posesorul sau deţinătorul bunurilor indicate nu le va solicita, ele vor fi plasate în depozit provizoriu, unde termenul lor de păstrare nu poate depăşi 6 luni de la data expedierii înştiinţării.

(5) Dacă obiectul gajului sau bunurile sechestrate se păstrează la debitorul gajist sau la posesorul lor, interdicţiile şi restricţiile stabilite de organul vamal asupra folosirii şi dispunerii de ele îşi pierd puterea juridică după ce sumele cuvenite sînt vărsate ori după ce se constată că gajul sau sechestrul nu este întemeiat.

Articolul 272. Securitatea colaboratorului vamal
în exerciţiul procedurii sau al cercetării
cazului de contravenţie vamală

(1) Colaboratorul vamal care efectuează actele de procedură în cazul de contravenţie vamală sau îl cercetează este în drept să ceară organului afacerilor interne ca, în timpul efectuării acţiunilor prevăzute de prezentul cod, să fie asigurată securitatea personală, precum şi ordinea publică.

(2) Colaboratorul organului afacerilor interne căruia îi este adresată cererea indicată la alin.(1) este obligat să o execute şi să ia măsurile prevăzute de legislaţie pentru tragerea la răspundere a celor care au împiedicat prin violenţă colaboratorul vamal să exercite obligaţiile în cadrul procedurii sau cercetării cazului de contravenţie vamală.

Secţiunea a 44-a
Atacarea deciziei organului vamal
asupra cazului de contravenţie vamală

Articolul 273. Atacarea deciziei organului vamal privind
aplicarea de sancţiune persoanei fizice,
persoanei juridice sau persoanei
care desfăşoară activitate de
întreprinzător fără a se constitui
persoană juridică

(1) Decizia organului vamal privind aplicarea de sancţiune poate fi atacată de persoana fizică, persoana juridică sau de persoana care desfăşoară activitate de întreprinzător fără a se constitui persoană juridică, vizate în decizie, ori de avocatul sau reprezentantul lor în decursul a 10 zile de la data emiterii deciziei.

(2) Plîngerea împotriva deciziei organului vamal privind aplicarea de sancţiune poate fi depusă la Serviciul Vamal sau la instanţa de judecată din localitatea unde se află organul vamal care a aplicat sancţiunea.

(3) Decizia Serviciului Vamal asupra plîngerii împotriva deciziei organului vamal privind aplicarea de sancţiune poate fi atacată, în termen de 10 zile de la emitere, în instanţa de judecată a localităţii unde se află Serviciul Vamal. Hotărîrea instanţei de judecată este definitivă.

(4) În cazul tardivităţii întemeiate a plîngerii, termenul prevăzut pentru prezentarea ei poate fi reînnoit de Serviciul Vamal în baza demersului persoanei vizate în decizie, precum şi a avocatului sau a reprezentantului ei.

Articolul 274. Atacarea altor decizii ale organului vamal în cazul de contravenție vamală

(1) Decizia organului vamal privind clasarea dosarului de contravenție vamală sau privind remiterea lui în procedură suplimentară poate fi atacată în Serviciul Vamal de către persoana vizată în decizie, precum şi de avocatul sau reprezentantul ei, în termen de 10 zile de la data emiterii. Decizia Serviciului Vamal este definitivă.

(2) Decizia organului vamal privind pornirea urmăririi penale în cazul de infracțiune de contrabandă sau de alte infracțiuni a căror urmărire penală ține de competența organului vamal sau privind remiterea dosarului către alte organe de drept pentru a se pronunța asupra pornirii urmăririi penale poate fi atacată în conformitate cu legislația de procedură penală.

Articolul 275. Examinarea de către Serviciul Vamal a deciziei asupra cazului de contravenție vamală

(1) După examinarea plîngerii persoanei vizate în decizie, a avocatului sau a reprezentantului ei, precum şi la recursul procurorului sau ca o măsură de control asupra respectării legalității în cadrul efectuării actelor de procedură sau al cercetării cazurilor de contravenție vamală, Serviciul Vamal examinează decizia organului vamal asupra cazului de contravenție vamală şi emite una din următoarele hotărîri:

a) decizia nu se modifică, iar plîngerea sau recursul nu sînt satisfăcute;

b) decizia este anulată, iar dosarul remis pentru o nouă cercetare sau în procedură suplimentară;

c) decizia este anulată, iar dosarul clasat;

d) sancțiunea aplicată pentru contravenție vamală este modificată fără a fi agravată;

e) decizia privind aplicarea de sancțiune pentru contravenție vamală este anulată şi este emisă una din deciziile prevăzute la art.268 alin.(1) lit.c) şi d).

(2) În cazurile prevăzute la alin.(1) lit.b)-e), Serviciul Vamal emite o decizie. Despre decizia emisă este încunoştințat în scris procurorul care a înaintat recursul, precum şi reclamantul, iar despre decizia emisă cu privire la controlul asupra respectării legalității în cadrul efectuării actelor de procedură sau cercetării cazurilor de contravenție vamală se încunoştințează persoana vizată în decizia asupra cazului de contravenție vamală.

Articolul 276. Temeiurile pentru anularea sau modificarea deciziei privind aplicarea de sancțiune ori privind clasarea dosarului

Temei pentru anularea sau modificarea deciziei organului vamal privind aplicarea de sancțiune ori privind clasarea dosarului de contravenție vamală sînt:

a) procedura sau cercetarea unilaterală sau incompletă a cazului;

b) necorespunderea concluziilor, expuse în decizie, circumstanțelor cazului;

c) încălcarea serioasă a cerințelor procedurale din prezentul cod, iar în partea nereglementată de acesta, încălcarea legislației cu privire la contravențiile administrative prin emitere a deciziei de către un colaborator vamal neîmputernicit sau prin crearea de piedici, în pofida voinței contravenientului, participării la cercetarea cazului a avocatului sau a reprezentantului contravenientului, precum şi alte cazuri de violare a drepturilor legale ale participanților la procedură în cazul de contravenție vamală sau la cercetarea lui, dacă această violare a împiedicat examinarea multilaterală a cazului şi a influențat sau ar fi putut influența emiterea unei decizii juste;

d) calificarea incorectă a faptei, neaplicarea sau aplicarea incorectă a sancțiunilor prevăzute de prezentul cod.

Articolul 277. Termenele de examinare a plîngerii
sau a recursului procurorului

(1) Plîngerea împotriva deciziei organului vamal în cazul de contravenție vamală se examinează în termen de o lună de la data parvenirii ei la Serviciul Vamal. Termenul de examinare a plîngerii poate fi prelungit cu titlu de excepție de către conducerea Serviciului Vamal, dar nu poate depăşi 3 luni, fapt despre care este încunoştințat reclamantul.

(2) Recursul procurorului este examinat în termen de 10 zile de la data parvenirii lui la Serviciul Vamal.

Articolul 278. Efectul depunerii plîngerii sau
declarării recursului

Depunerea plîngerii sau declararea recursului suspendă executarea deciziei organului vamal în cazul de contravenție vamală.

Articolul 279. Temeiurile şi termenele
suspendării examinării plîngerii

(1) Serviciul Vamal suspendă examinarea plîngerii dacă:

a) materialele cazului de contravenție vamală, decizia asupra căruia a fost atacată, au fost solicitate de organul de urmărire penală în legătură cu pornirea procedurii penale sau cu efectuarea urmăririi penale;

b) materialele cazului de contravenție vamală sînt examinate de procuror în ordine de supraveghere.

(2) În cazul uneia din circumstanțele indicate la alin.(1), factorul de decizie din Serviciul Vamal care examinează plîngerea emite o decizie privind suspendarea examinării plîngerii, despre care fapt se încunoştințează reclamantul.

(3) Examinarea plîngerii este reluată de către factorul de decizie din Serviciul Vamal care examinează plîngerea, după ce temeiurile suspendării au dispărut.

Secțiunea a 45-a
Executarea deciziei organului vamal privind aplicarea de sancțiune pentru contravenție vamală

Articolul 280. Recurgerea la executarea deciziei privind
aplicarea de sancțiune pentru
contravenție vamală

(1) Organul vamal recurge la executarea deciziei privind aplicarea de sancțiune pentru contravenție vamală:

a) după expirarea termenului de atac;

b) la data emiterii de către instanța de judecată a hotărîrii cu privire la plîngerea împotriva deciziei organului vamal.

(2) Organul vamal care a emis decizia privind aplicarea de sancțiune pentru contravenție vamală recurge direct la executarea ei sau expediază organului financiar sau instituțiilor bancare un aviz despre recurgerea la executarea deciziei, sau recurge la executarea ei prin intermediul executorului judiciar, dacă un alt mod de executare a deciziei nu este posibil.

(3) Decizia privind aplicarea de sancțiune nu mai este pasibilă de executare dacă la executarea ei nu s-a recurs în termen de 6 luni de la data emiterii.

(4) În cazul în care executarea deciziei privind aplicarea de sancțiune este suspendată în legătură cu depunerea în termen a plîngerii sau cu declararea recursului împotriva acestei decizii, curgerea termenului de executare a deciziei, stabilit la alin.(3), se suspendă pînă la examinarea plîngerii sau recursului.

Articolul 281. Executarea deciziei organului vamal privind aplicarea amenzii sau perceperea costului mărfurilor şi mijloacelor de transport

(1) Amenda sau costul mărfurilor şi al mijloacelor de transport trebuie să fie achitate de contravenient în termen de 15 zile de la data la care a primit decizia, iar în cazurile de depunere a plîngerii sau de declarare a recursului împotriva acestei decizii - în termen de 15 zile de la data emiterii deciziei de nesatisfacere a plîngerii sau recursului.

(2) Amenda sau costul mărfurilor şi al mijloacelor de transport contravenientul le varsă la organul vamal care a emis decizia privind aplicarea de sancţiune sau la o instituţie bancară. Determinarea echivalentului în lei moldoveneşti al sumelor exprimate în valută străină se face la cursul oficial al Băncii Naţionale a Moldovei din ziua vărsării amenzii sau costului mărfurilor şi al mijloacelor de transport.

(3) Dacă persoana fizică sau persoana cu funcţie de răspundere nu va vărsa amenda sau costul mărfurilor şi al mijloacelor de transport în termenul stabilit, echivalentul lor se percepe din costul mărfurilor şi al mijloacelor de transport ridicate pentru a se asigura aplicarea sancţiunii, din costul bunurilor gajate sau sechestrate prin prezentarea garanţiei de achitare, prin decontarea mijloacelor de pe contul de depozit sau în mod silit din veniturile băneşti sau mijloacele băneşti ale contravenientului. Dacă persoana fizică nu lucrează sau dacă reţinerea amenzii sau costului mărfurilor şi al mijloacelor de transport din veniturile băneşti sau din mijloacele băneşti ale persoanei fizice sau ale persoanei cu funcţie de răspundere nu este posibilă din alte motive, perceperea amenzii sau costului mărfurilor şi al mijloacelor de transport se efectuează în temeiul unei decizii a organului vamal de către executorul judiciar prin urmărirea patrimoniului persoanei fizice sau al persoanei cu funcţie de răspundere sau a cotei ei în proprietatea comună.

(4) Dacă persoana juridică sau persoana care desfăşoară activitate de întreprinzător fără a se constitui persoană juridică nu achită în termenul stabilit amenda sau costul mărfurilor şi al mijloacelor de transport, echivalentul lor se reţine din costul mărfurilor şi al mijloacelor de transport ridicate pentru a se asigura aplicarea sancţiunii, din costul bunurilor gajate sau sechestrate prin prezentarea garanţiei de achitare, prin decontarea mijloacelor de pe contul de depozit sau în mod forţat prin expedierea către instituţia financiară a unui aviz privind recurgerea la executarea deciziei.

(5) Dacă persoana juridică sau persoana care desfăşoară activitate de întreprinzător fără a se constitui persoană juridică nu dispune de mijloace băneşti pentru achitarea amenzii sau a costului mărfurilor şi al mijloacelor de transport, această sumă este percepută, în temeiul unei decizii a organului vamal, de către executorul judiciar prin urmărirea patrimoniului acestor persoane.

(6) Dacă organul vamal recurge la executarea indirectă a deciziei sale, organul care a executat-o îi remite decizia cu menţiunea executării.

Articolul 282. Executarea deciziei organului vamal privind confiscarea

(1) La expirarea termenului de depunere a plîngerii împotriva deciziei organului vamal privind confiscarea, mărfurile, mijloacele de transport şi alte bunuri care fac obiectul acestei decizii se confiscă, indiferent de faptul dacă sînt proprietatea contravenientului şi indiferent de faptul dacă contravenientul a fost identificat sau nu.

(2) Dacă organul vamal nu ridică mărfurile, mijloacele de transport şi alte bunuri prevăzute la alin.(1), contravenientul sau persoana care le deţine trebuie să le predea organului vamal în termen de 15 zile de la data înmînării sau expedierii deciziei, iar în cazurile de depunere a plîngerii sau de declarare a recursului împotriva acesteia, în termen de 15 zile de la data emiterii deciziei privind nesatisfacerea plîngerii sau a recursului. În caz contrar, decizia de confiscare emisă de organul vamal este îndeplinită de către executorul judiciar şi remisă, cu menţiunea executării, organului vamal care a emis-o.

(3) În cazul în care nu este posibilă confiscarea mărfurilor şi a mijloacelor de transport care

fac obiectul contravenției vamale, a mărfurilor şi mijloacelor de transport dotate cu ascunzişuri speciale pentru trecerea peste frontiera vamală a mărfurilor şi a altor bunuri care fac obiectul contravenției vamale, tăinuite de controlul vamal, precum şi a mijloacelor de transport cu care a fost transportat obiectul contravenției vamale, de la contravenient se percepe costul acestora în modul stabilit la art.281.

(4) Mărfurile, mijloacele de transport şi alte bunuri (cu excepția valutei, obiectelor de artă, obiectelor de valoare istorică sau arheologică, obiectelor prohibite pentru circulație), ridicate de la persoană în cazul de contravenție vamală, pot fi răscumpărate de aceasta, cu acordul organului vamal ierarhic superior, la un preț dublu, în vigoare la momentul depistării contravenției, pînă a se recurge la executarea deciziei de confiscare.

Articolul 283. Executarea deciziei organului vamal privind aplicarea de sancțiune în partea referitoare la retragerea autorizației sau atestatului de calificare

(1) Decizia organului vamal privind aplicarea de sancțiune pentru contravenție vamală în ceea ce se referă la retragerea autorizației sau atestatului de calificare este executată nemijlocit de către organul vamal care a emis această decizie.

(2) Autorizația sau atestatul de calificare retrase devin nevalabile în momentul recurgerii la executarea deciziei organului vamal privind aplicarea de sancțiune pentru contravenție vamală.

(3) Persoana a cărei autorizație sau al cărei atestat de calificare sînt retrase de către organul vamal trebuie să le predea acestuia, în termen de 15 zile de la data la care i s-a înmînat sau expediat decizia, iar în cazurile de depunere a plîngerii sau de declarare a recursului împotriva acestei decizii, în termen de 15 zile de la data emiterii deciziei privind nesatisfacerea plîngerii sau a recursului. Neîndeplinirea acestor cerințe în termen atrage răspunderea prevăzută de prezentul cod pentru nesupunere dispoziției sau cererii legale formulate de organul vamal.

Articolul 284. Executarea deciziei organului vamal privind aplicarea de sancțiune pentru contravenție vamală persoanelor care locuiesc sau se află în străinătate şi nu au patrimoniu în Republica Moldova

Decizia privind aplicarea de sancțiune pentru contravenție vamală persoanelor care locuiesc sau se află în străinătate şi nu au patrimoniu în Republica Moldova este executată în conformitate cu legislația acesteia, cu acordurile internaționale la care ea este parte, încheiate cu statele în care locuiesc sau se află aceste persoane, precum şi cu statele unde se află patrimoniul lor.

Capitolul XI
ATACAREA DECIZIILOR, ACȚIUNILOR SAU INACȚIUNII ORGANELOR VAMALE ŞI ALE COLABORATORILOR VAMALI

Secțiunea a 46-a
Principii generale

Articolul 285. Domeniul de aplicare al prezentului capitol

Prevederile prezentului capitol se aplică tuturor cazurilor de atac al deciziilor, acțiunilor sau inacțiunii organelor vamale şi ale colaboratorilor vamali, cu excepția cazurilor de atac al sancțiunilor administrative şi penale.

Articolul 286. Dreptul de a ataca deciziile, acțiunile sau inacțiunea organelor vamale şi ale colaboratorilor vamali

Orice persoană are dreptul să atace deciziile (inclusiv actele normative), acțiunile sau inacțiunea organelor vamale şi ale colaboratorilor vamali dacă consideră că sînt lezate drepturile sau interesele sale legitime.

Articolul 287. Căile de atac al deciziilor, acţiunilor sau inacţiunii organelor vamale şi ale colaboratorilor vamali

Deciziile, acţiunile şi inacţiunea organelor vamale, ale colaboratorilor vamali pot fi atacate succesiv pe două căi: administrativă şi judiciară.

Secţiunea a 47-a
Calea administrativă de atac al deciziilor, acţiunilor sau inacţiunii organelor vamale şi ale colaboratorilor vamali

Articolul 288. Calea administrativă de atac al deciziilor, acţiunilor sau inacţiunii organelor vamale şi ale colaboratorilor vamali

(1)Deciziile, acţiunile sau inacţiunea organelor vamale şi ale colaboratorilor vamali sînt atacate iniţial în Serviciul Vamal.

(2)Acţiunile sau inacţiunea factorilor de decizie ai Serviciului Vamal pot fi atacate în Serviciu, iar deciziile Serviciului Vamal - în instanţă de judecată.

Articolul 289. Termenul în care se poate exercita calea administrativă de atac

(1) Deciziile, acţiunile sau inacţiunea organelor vamale, ale colaboratorilor vamali pot fi atacate în termen de 10 zile de la data comunicării deciziei sau efectuării acţiunii.

(2)Dacă decizia organului vamal sau a colaboratorului vamal nu a fost comunicată persoanei vizate, aceasta poate depune plîngere în termen de 6 luni de la data emiterii deciziei.

(3) Inacţiunea organului vamal sau a colaboratorului vamal poate fi atacată în termen de 3 luni de la data expirării termenului de soluţionare a plîngerii.

Articolul 290. Termenul de soluţionare a plîngerii

Plîngerea trebuie să fie soluţionată în termen de o lună. Serviciul Vamal este în drept să prelungească acest termen cu maximum o lună.

Articolul 291. Repunerea plîngerii în termen

Dacă, din motive întemeiate, plîngerea nu a fost depusă în termenul prevăzut la art.289, Serviciul Vamal este în drept, la demersul reclamantului, să o repună în termen.

Articolul 292. Forma plîngerii

Plîngerea se depune în scris la organul vamal competent sau colaboratorului vamal competent.

Articolul 293. Efectele depunerii plîngerii

(1) Depunerea plîngerii nu produce efecte asupra executării deciziei sau asupra acţiunii supuse atacului, cu excepţia cazului prevăzut la alin.(2).

(2) Dacă organul vamal sau colaboratorul vamal cărora le este adresată plîngerea consideră că decizia sau acţiunea atacată contravine legislaţiei, aceştia sînt în drept să o suspende total sau parţial.

Articolul 294. Colaborarea reclamantului

Reclamantul este obligat să colaboreze cu organul vamal şi colaboratorul vamal cărora le-a adresat plîngerea, în scopul elucidării circumstanţelor cazului.

Articolul 295. Retragerea sau anularea plîngerii

(1) Reclamantul este în drept să retragă sau să anuleze plîngerea în orice moment pînă la emiterea deciziei pe marginea ei. Retragerea sau anularea plîngerii se face prin cerere scrisă. Reclamantul care a retras sau anulat plîngerea nu are dreptul să depună aceeaşi plîngere în acelaşi caz, doar dacă se vor constata circumstanţe noi.

(2) Plîngerea se redepune în termenul prevăzut pentru depunerea plîngerilor.

Articolul 296. Deciziile organului vamal sau ale colaboratorilor vamali referitoare la plîngeri

(1) Deciziile organului vamal sau ale colaboratorilor vamali referitoare la plîngeri trebuie să fie emise în scris şi comunicate reclamantului.

(2) Deciziile organului vamal referitoare la plîngeri care prezintă interes general pot fi publicate.

Secţiunea a 48-a
Calea judiciară de atac al deciziilor, acţiunilor sau inacţiunii organelor vamale şi ale colaboratorilor vamali

Articolul 297. Examinarea plîngerilor în instanţă de judecată

(1) Plîngerile împotriva deciziilor, acţiunilor sau inacţiunii organelor vamale şi ale colaboratorilor vamali referitoare la efectuarea controlului vamal, vămuirii, actelor de procedură în cazul de contravenţie vamală sau la cercetarea lui (cu excepţia cazurilor de atac al deciziilor organelor vamale privind aplicarea simplificată de sancţiuni) şi în alte chestiuni care nu se referă la politica economică a Republicii Moldova pot fi depuse în instanţa de judecată în a cărei rază de activitate se află organul vamal sau locul de muncă al colaboratorului vamal ale căror decizii, acţiuni sau a căror inacţiune sînt atacate.

(2) Plîngerile împotriva deciziilor, acţiunilor sau inacţiunii organelor vamale şi ale colaboratorilor vamali adresate Judecătoriei Economice a Republicii Moldova sînt examinate în conformitate cu prevederile Codului de procedură civilă.

(3)Alte plîngeri împotriva deciziilor, acţiunilor sau inacţiunii Serviciului Vamal şi ale colaboratorilor lui pot fi adresate Procurorului General.

Articolul 298. Procedura exercitării căii judiciare de atac

Procedura exercitării căii judiciare de atac este reglementată de Codul de procedură civilă.

Secţiunea a 49-a
Revizuirea deciziilor, acţiunilor sau inacţiunii organelor vamale şi ale colaboratorilor vamali în caz de recurs al procurorului, precum şi în caz de control al legalităţii lor

Articolul 299. Recursul procurorului

Recursul procurorului trebuie să fie examinat de organul vamal sau de colaboratorul vamal în decursul a 10 zile de la primirea lui. Rezultatele examinării recursului sînt comunicate procurorului în scris.

Articolul 300. Revizuirea deciziilor, acţiunilor sau inacţiunii organelor vamale şi ale colaboratorilor vamali de către Serviciul Vamal

Serviciul Vamal este în drept să anuleze sau să modifice decizia organului vamal inferior, precum şi să acţioneze legal în cazul acţiunilor ilegale sau inacţiunii organului vamal inferior.

Capitolul XII
APLICAREA DE MĂSURI LA FRONTIERĂ ÎN VEDEREA PROTECŢIEI PROPRIETĂŢII INTELECTUALE

Articolul 301. Domeniul de aplicare

(1) Prevederile prezentului capitol se aplică mărfurilor pasibile de a aduce atingere unui drept de proprietate intelectuală, care:

a) sînt introduse sau scoase de pe teritoriul vamal al Republicii Moldova;

b) sînt declarate organelor vamale în scopul plasării lor sub un regim vamal definitiv sau suspensiv;

c) se află sub supraveghere vamală în orice alte situaţii;

d) nu au fost declarate la intrarea sau la ieşirea din țară şi sînt descoperite de organele vamale în timpul efectuării controalelor vamale;

e) au intrat în proprietatea statului prin confiscare sau prin abandon în favoarea statului.

(2) Prezentul capitol nu se aplică mărfurilor care sînt obiect al dreptului de proprietate intelectuală protejat şi care au fost fabricate cu consimțămîntul titularului de drept, dar se afla fără consimțămîntul acestuia în una din situațiile menționate în alin.(1).

(3) Prezentul capitol nu se aplică mărfurilor la care se referă alin.(2), fabricate sau protejate de un alt drept de proprietate intelectuală, în alte condiții decît cele convenite cu titularul de drept.

(4) Măsurile de intervenție prevăzute în prezentul capitol nu se aplică bunurilor destinate uzului personal, deplasate peste frontiera vamală a Republicii Moldova de către persoane fizice.

Articolul 302. Măsurile prealabile depunerii cererii de intervenție a organului vamal

(1) În cazul în care nu este depusă cerere de intervenție sau pînă la acceptarea acesteia, organul vamal poate suspenda operațiunea de vămuire şi/sau să rețină, pe un termen de 3 zile lucrătoare, mărfurile aflate în una din situațiile prevăzute la art.301 dacă are temeiuri suficiente de a considera că aceste mărfuri aduc atingere unui drept de proprietate intelectuală. Organul vamal notifică titularul de drept şi declarantul/destinatarul mărfurilor, dacă aceştia din urmă sînt cunoscuți, despre măsura aplicată, după un model stabilit de Serviciul Vamal. Termenul de 3 zile începe să curgă de la data la care titularul de drept a primit notificarea.

(2) Dacă în termenul prevăzut la alin.(1) titularul de drept nu depune cerere de intervenție, organul vamal ridică măsura de reținere a mărfurilor şi/sau efectuează vămuirea acestora, cu condiția satisfacerii celorlalte exigențe legale.

(3) În cazul prevăzut la alin.(1), organul vamal poate solicita informații referitor la dreptul protejat titularului de drept pînă la notificarea acestuia despre o posibilă încălcare a unui drept de proprietate intelectuală.

[Art.301-302 în redacția LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

Articolul 302[1]. Depunerea şi examinarea cererii de intervenție a organului vamal

(1) Cererea de intervenție a organului vamal se depune de către titularul de drept la Serviciul Vamal în formă scrisă pe suport de hîrtie sau în formă electronică, potrivit modelului stabilit de Serviciul Vamal. Cererea trebuie să conțină următoarele informații obligatorii:

a) datele de identificare ale titularului de drept;

b) descrierea tehnică precisă şi detaliată a mărfurilor originale, datele despre locul unde au fost produse, despre producătorul lor, precum şi datele despre alți titulari de drept;

c) orice informație specifică pe care titularul o deține în legătură cu modalitatea de încălcare a dreptului său;

d) numele şi adresa persoanei de contact desemnate de titularul de drept.

(2) Odată cu cererea de intervenție a organului vamal, se depun fotografii şi mostre ale mărfurilor originale.

(3) Titularul de drept va furniza, în măsura în care îi sînt cunoscute, orice alte informații, cum ar fi:

a) valoarea mărfurilor originale înainte de taxare;

b) locul unde se află mărfurile sau destinația lor;

c) detalii privind identificarea lotului sau a coletelor;

d) data prevăzută pentru sosirea sau plecarea mărfurilor;

e) mijloacele de transport utilizate;

f) țara sau țările de fabricație şi rutele folosite;

g) diferențele tehnice dintre mărfurile originale şi cele susceptibile a aduce atingere unui drept de proprietate intelectuală;

h) denumirea şi sediul persoanelor juridice autorizate să importe, să exporte ori să distribuie

mărfurile.

(4) La cererea de intervenție se anexează în mod obligatoriu următoarele documente:

a) declarația titularului de drept, de o formă stabilită, prin care acesta îşi asumă responsabilitatea în cazul în care se constată că mărfurile nu aduc atingere unui drept de proprietate intelectuală şi obligația de a suporta toate cheltuielile efectuate în temeiul prezentului capitol;

b) dovada că este titularul dreptului de proprietate intelectuală.

(5) În cazul în care cererea de intervenție este depusă fără respectarea cerințelor prevăzute la alin.(1)–(3), Serviciul Vamal este în drept să o respingă printr-o decizie motivată, în care se menționează calea de atac. Cererea poate fi depusă repetat numai după ce a fost completată în modul corespunzător.

(6) În termen de 30 de zile de la primirea cererii de intervenție, Serviciul Vamal notifică în scris titularul despre acceptarea ori respingerea cererii sau despre faptul că ea face obiectul unor examinări, sau despre necesitatea prezentării unor informații suplimentare.

(7) Titularul nu trebuie să plătească nici un fel de redevențe/taxe pentru acoperirea cheltuielilor administrative aferente gestionării cererii de intervenție.

(8) Împotriva deciziei de respingere a cererii de intervenție a organului vamal titularul de drept poate depune o plîngere la instanța de judecată competentă.

[Art.302[1] introdus prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

Articolul 303. Acceptarea cererii de intervenție a organului vamal

(1) În cazul în care acceptă cererea de intervenție a organului vamal, Serviciul Vamal stabileşte perioada de intervenție de pînă la un an din data emiterii deciziei de acceptare. La expirare, acest termen poate fi prelungit cu condiția respectării art.302[1].

(2) Serviciul Vamal prezintă organelor vamale subordonate cererile de intervenție acceptate pentru a se lua măsurile de rigoare la frontieră.

(3) Prevederile art.302[1] se aplică în modul corespunzător în cazul solicitărilor de prelungire a perioadei de intervenție.

Articolul 304. Condițiile şi măsurile de intervenție ale organului vamal

(1) În baza cererii de intervenție acceptate, organul vamal emite o decizie de reținere a mărfurilor susceptibile de a aduce atingere unui drept de proprietate intelectuală şi/sau suspendă operațiunea de vămuire, notificînd în scris despre aceasta, potrivit modelului stabilit de Guvern, atît titularul de drept, cît şi declarantul/destinatarul mărfurilor. Despre măsurile întreprinse organul vamal informează imediat Serviciul Vamal în modul stabilit.

(2) În cazul în care organul vamal a reținut mărfuri susceptibile de a aduce atingere unui drept de proprietate intelectuală şi/sau a suspendat operațiunea de vămuire, mărfurile pot fi distruse fără a se urma procedura stabilită la alin.(7), dacă sînt îndeplinite cumulativ următoarele condiții:

a) titularul de drept informează în scris organul vamal, în termen de 10 zile lucrătoare de la data primirii notificării prevăzute la alin.(1) sau de 3 zile lucrătoare în cazul mărfurilor perisabile, că mărfurile reținute aduc atingere unui drept de proprietate intelectuală;

b) titularul de drept depune la organul vamal, în termenul prevăzut la lit.a), acordul scris al declarantului/destinatarului mărfurilor privitor la faptul că abandonează aceste mărfuri în vederea distrugerii; acest acord poate fi prezentat organului vamal direct de către declarantul/destinatarul mărfurilor; condiția în cauză se consideră a fi îndeplinită atunci cînd declarantul/destinatarul mărfurilor nu a contestat în scris în termenul stabilit în mod expres reținerea şi/sau suspendarea operațiunii de vămuire ori distrugerea mărfurilor;

c) organul vamal prelevă în mod obligatoriu mostre ale mărfurilor care urmează a fi distruse, conform reglementărilor vamale, pentru a fi păstrate în vederea constituirii de probe în instanță, după caz;

d) distrugerea se efectuează pe cheltuiala şi sub responsabilitatea titularului de drept, dacă legislaţia nu prevede altfel.

(3) În cazul în care declarantul/destinatarul mărfurilor contestă măsurile de reţinere a mărfurilor şi/sau de suspendare a operaţiunii de vămuire ori se opune distrugerii mărfurilor, se aplică procedura prevăzută la alin.(7).

(4) Pentru a constata că s-a adus atingere unui drept de proprietate intelectuală, organul vamal comunică titularului de drept, la cererea scrisă a acestuia, numele şi adresa declarantului/deţinătorului de mărfuri, ţara de origine şi de expediţie a mărfurilor susceptibile de a aduce atingere unui drept de proprietate intelectuală, dacă organul vamal deţine astfel de informaţii.

(5) Titularul dreptului de proprietate intelectuală care primeşte informaţiile prevăzute la alin.(4) nu le poate utiliza decît în scopul aplicării prevederilor alin.(2). Utilizarea unor astfel de informaţii în alte scopuri decît cele prevăzute expres atrage răspunderea titularului şi anularea intervenţiei organului vamal.

(6) Organul vamal poate permite părţilor să examineze mărfurile reţinute şi/sau a căror vămuire este suspendată, precum şi să preleve mostre în vederea stabilirii, prin analize sau testări, dacă mărfurile aduc atingere dreptului de proprietate intelectuală. Dacă mostrele nu sînt distruse ca urmare a analizei, titularul de drept le va returna, pe cît posibil înainte de eliberarea mărfurilor şi/sau de acordarea liberului de vamă. Cheltuielile şi responsabilităţile aferente analizei acestor mostre sînt suportate de titularul de drept.

(7) Dacă, în termen de 10 zile lucrătoare de la data primirii notificării privind reţinerea mărfurilor şi/sau suspendarea operaţiunii de vămuire, titularul de drept nu acţionează în judecată declarantul/destinatarul mărfurilor şi dacă dispoziţiile alin.(2) şi (3) nu sînt aplicabile, organul vamal dispune eliberarea mărfurilor şi/sau acordarea liberului de vamă, cu condiţia îndeplinirii celorlalte prevederi legale.

(8) În cazuri întemeiate, la cererea scrisă a titularului de drept, Serviciul Vamal poate prelungi cu cel mult 10 zile lucrătoare termenul prevăzut la alin.(7), iar în cazurile mărfurilor uşor alterabile perioada de 3 zile lucrătoare, la care se face referire la alin.(10), nu poate fi prelungită.

(9) În cazul în care acţionează în judecată declarantul/destinatarul mărfurilor, titularul dreptului de proprietate intelectuală informează imediat organul vamal despre măsurile adoptate, iar organul vamal reţine mărfurile pînă la data la care hotărîrea judecătorească rămîne definitivă şi irevocabilă.

(10) Titularul dreptului de proprietate intelectuală este obligat, în termen de 15 zile de la încetarea protecţiei dreptului de proprietate intelectuală, precum şi în cazul altor schimbări aferente ce se produc pe teritoriul Republicii Moldova, să înştiinţeze despre aceasta Serviciul Vamal. În caz contrar, titularul va suporta toate consecinţele care vor deriva din inacţiunile lui, purtînd răspundere faţă de persoanele implicate.

Articolul 305. Măsurile aplicabile mărfurilor care aduc atingere unui drept de proprietate intelectuală

(1) Mărfurile în privinţa cărora s-a dovedit că aduc atingere unui drept de proprietate intelectuală nu pot fi introduse sau scoase de pe teritoriul vamal al Republicii Moldova ori din zonele economice libere sau antrepozitele libere, nu pot fi importate, exportate, reexportate, plasate sub un regim vamal suspensiv, cu excepţiile stabilite la alin.(2).

(2) Mărfurile prevăzute la alin.(1):

a) pot fi distruse conform normelor legale în vigoare ori scoase în afara circuitelor comerciale astfel încît să se evite cauzarea unui prejudiciu titularului, fără nici o indemnizaţie, dacă legislaţia nu prevede altfel, şi fără nici o cheltuială din partea statului;

b) sînt pasibile de orice măsură care are drept consecinţă privarea efectivă a persoanelor implicate de profitul economic al operaţiunii, cu excepţia unor cazuri cînd simpla retragere a

mărcilor aplicate pe mărfurile contrafăcute nu este considerată măsură care ar avea drept consecinţă privarea efectivă a persoanelor implicate de profitul economic al operaţiunii;

c) pot fi predate cu titlu gratuit, în funcţie de natura lor, unor instituţii publice, inclusiv din sistemul protecţiei sociale, unor asociaţii obşteşti ori fundaţii cu caracter umanitar, unor asociaţii ori cluburi sportive, instituţii de învăţămînt de stat, unor persoane fizice care au avut de suferit de pe urma calamităţilor naturale, dacă există acordul scris al titularului dreptului de proprietate intelectuală şi dacă sînt mărfuri apte pentru consumul sau uzul persoanelor fizice, cu condiţia de a nu fi comercializate.

(3) Aplicarea măsurilor prevăzute la alin.(2) nu exclude valorificarea de către titular a drepturilor sale pe cale judiciară, în condiţiile legii.

Articolul 306. Asigurarea

(1) În cazul mărfurilor susceptibile a aduce atingere drepturilor asupra desenelor sau modelelor industriale, brevetelor de invenţie, certificatelor suplimentare de protecţie sau brevetelor de soi de plante, titularul dreptului sau declarantul/destinatarul mărfurilor are posibilitatea de a obţine liberul de vamă sau ridicarea măsurii de reţinere a mărfurilor dacă este constituită o garanţie de către aceştia şi dacă sînt îndeplinite cumulativ următoarele condiţii:

a) titularul de drept a depus la organul vamal dovada formulării unei acţiuni în judecată;

b) nu este dispusă pe cale judiciară măsura sechestrării sau indisponibilizării mărfurilor înainte de expirarea termenului prevăzut la art.304;

c) sînt îndeplinite toate formalităţile vamale conform legislaţiei.

(2) Garanţia prevăzută la alin.(1) trebuie să fie suficientă pentru a proteja interesele titularului de drept şi trebuie să se constituie potrivit normelor de aplicare a prezentului cod. Constituirea acestei garanţii nu afectează utilizarea oricăror căi de atac de către titularul de drept.

(3) În cazul în care acţiunea în justiţie a fost formulată altfel decît din iniţiativa titularului de drept asupra desenelor sau modelelor industriale, brevetelor de invenţie, certificatelor suplimentare de protecţie sau brevetelor de soi de plante, garanţia va fi disponibilizată dacă, în termen de 20 de zile lucrătoare de la data notificării titularului de drept, acesta nu face dovada iniţierii unei proceduri legale privind mărfurile la care se face referire la alin.(1).

(4) Termenul prevăzut la alin.(3) poate fi prelungit la maximum 30 de zile lucrătoare.

Articolul 307. Răspunderea organelor vamale şi a titularului de drept

(1) Acceptarea cererii de intervenţie a organului vamal nu îndreptăţeşte titularul de drept să solicite autorităţii vamale o compensaţie sau repararea daunei, în situaţia în care mărfurile prevăzute la art.301 nu au fost depistate de autoritatea vamală.

(2) Reţinerea mărfurilor pasibile de a aduce atingere unui drept de proprietate intelectuală şi/sau suspendarea operaţiunii de vămuire nu atrag răspunderea organului vamal faţă de persoanele care pot invoca un drept asupra mărfurilor prevăzute la art.301 pentru repararea eventualelor prejudicii cauzate de acestea ca rezultat al intervenţiei organelor vamale.

(3) Cheltuielile de depozitare, de manipulare şi de păstrare a mărfurilor sub supraveghere vamală, precum şi cheltuielile de distrugere sau alte cheltuieli aferente ori similare sînt puse în sarcina titularului dreptului de proprietate intelectuală sau persoanei care le importă.

(4) În cazul divulgării, contrar prevederilor legale, a informaţiilor prevăzute la art.304 alin.(5), colaboratorii vamali pot fi traşi la răspundere disciplinară în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Articolul 308. Informaţiile oferite de autorităţile publice pentru asigurarea respectării drepturilor de proprietate intelectuală de către organele vamale

Agenţia de Stat pentru Proprietatea Intelectuală va pune cu promptitudine la dispoziţia organelor vamale informaţiile necesare identificării drepturilor de proprietate intelectuală protejate şi a titularilor acestora.

[Art.303-308 în redacţia LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]
[Art.309-310 excluse prin LP103-XVI din 16.05.08, MO117-119/04.07.08 art.459]

Capitolul XIII
COLABORATORII VAMALI
Secţiunea a 50-a
Statutul juridic al colaboratorilor vamali

Articolul 311. Colaboratorii vamali

(1) Pot fi colaboratori vamali cetăţenii Republicii Moldova care au împlinit vîrsta de 18 ani, apţi după calităţile profesionale şi morale, după nivelul de studii şi starea de sănătate să exercite funcţiile organului vamal.

(2) La angajarea iniţială în organul vamal, poate fi stabilit un termen de încercare de 6 luni.

(3) În termen de 20 de zile de la data conferirii primului grad special, colaboratorul vamal depune următorul jurămînt:

"Jur să respect cu stricteţe Constituţia şi legile Republicii Moldova, să apăr suveranitatea şi securitatea ei economică, să execut conştiincios obligaţiile de serviciu."

(4) Procedura depunerii jurămîntului este aprobată de directorul general al Serviciului Vamal.

(5) Angajarea în serviciu în organele vamale se face în bază de contract individual de muncă.

(6) Colaboratorilor vamali li se conferă grade speciale în conformitate cu Legea serviciului în organele vamale.

(7) Colaboratorii vamali poartă uniformă, atribuită gratuit. Modelul uniformei este aprobat de Guvern. Regulile de port-uniformă sînt aprobate de directorul general al Serviciului Vamal.

(8) Prevederile alin.(5)-(7) se extind şi asupra conducătorilor şi specialiştilor din laboratoarele vamale, instituţiile de cercetări ştiinţifice, instituţiile de învăţămînt din cadrul Serviciului Vamal.

Articolul 312. Exercitarea atribuţiilor de serviciu ale colaboratorilor vamali

(1) În exercitarea atribuţiilor de serviciu, colaboratorii vamali:

a) sînt reprezentanţi ai puterii de stat şi se află sub ocrotirea statului;

b) se conduc de legislaţia Republicii Moldova, de acordurile internaţionale la care aceasta este parte;

c) sînt subordonaţi numai colaboratorilor superiori, împuterniciţi direct.

(2) Este interzisă imixtiunea în activitatea organelor vamale şi a colaboratorilor vamali sau exercitarea de influenţă asupra lor în luarea de decizii sau efectuarea de operaţiuni vamale. Încălcarea acestor interdicţii atrage sancţiunile prevăzute de prezentul cod.

(3) Nici o persoană nu este în drept să oblige colaboratorul vamal să efectueze acţiuni pe care legislaţia nu le-a dat în sarcina organelor vamale.

(4) În activitatea sa, inclusiv în emiterea de ordine şi decizii, colaboratorul vamal trebuie să se conducă de legislaţie.

(5) În organele vamale este inadmisibilă crearea şi activitatea structurilor de partide, asociaţii obşteşti, inclusiv religioase, cu excepţia sindicatelor. Colaboratorii vamali nu au dreptul să se conducă în activitatea lor de hotărîrile partidelor sau ale asociaţiilor obşteşti.

(6) Colaboratorul vamal nu are dreptul:

a) să desfăşoare activitate de întreprinzător, inclusiv prin intermediari;

b) să reprezinte persoane terţe în activitatea vamală;

c) să exercite concomitent alte funcţii retribuite, cu excepţia activităţii didactice şi ştiinţifice;

d) să îndeplinească contracte civile care se referă la activitatea vamală;

e) să acorde în orice mod sprijin ilegal persoanelor în exercitarea atribuţiilor de serviciu, fiind recompensat pentru acordarea acestui sprijin sau primind alte servicii ori facilităţi într-un anumit domeniu;

f) să participe la conducerea de întreprinderi comerciale direct sau prin intermediari.

(7) Insultarea şi ameninţarea colaboratorului vamal, opunerea de rezistenţă sau aplicarea violenţei faţă de acesta, sau atentarea la viaţa, sănătatea şi la bunurile lui sînt sancţionate în conformitate cu prevederile Codului cu privire la contravenţiile administrative.

(8) Legislaţia garantează apărarea vieţii, sănătăţii, onoarei, demnităţii şi bunurilor membrilor de familie ai colaboratorului vamal de atentatele întreprinse în legătură cu exercitarea atribuţiilor lui de serviciu.

Articolul 313. Caracterul executoriu al dispoziţiilor şi cerinţelor legale ale colaboratorului vamal

(1) Dispoziţiile şi cerinţele legale ale colaboratorului vamal sînt executorii pentru toate persoanele fizice şi juridice.

(2) Nesupunerea dispoziţiilor sau cerinţelor legale ale colaboratorului vamal, alte acţiuni care împiedică îndeplinirea atribuţiilor lui de serviciu sînt sancţionate în conformitate cu prevederile Codului cu privire la contravenţiile administrative.

(3) Colaboratorul vamal nu este răspunzător de prejudiciile morale, fizice şi patrimoniale cauzate contravenientului, prin aplicarea, în condiţiile prezentului cod, a forţei fizice, a mijloacelor speciale şi a armei de foc, dacă prejudiciul este direct proporţional puterii de rezistenţă opusă de contravenient.

Secţiunea a 51-a
Aplicarea forţei fizice, mijloacelor speciale şi armei de foc

Articolul 314. Condiţiile şi limitele aplicării forţei fizice, mijloacelor speciale şi armei de foc

(1) În cazurile prevăzute de prezentul cod, colaboratorul vamal are dreptul să aplice forţă fizică, mijloace speciale şi armă de foc.

(2) Colaboratorul vamal este obligat să facă o pregătire specială, să se controleze (testeze) periodic în privinţa corespunderii exigenţelor şi condiţiilor legate de aplicarea forţei fizice, mijloacelor speciale şi armei de foc.

(3) În cazul aplicării forţei fizice, mijloacelor speciale şi armei de foc, colaboratorul vamal este obligat:

a) să prevină că intenţionează a le aplica, acordînd timp suficient pentru îndeplinirea cerinţelor pe care le-a expus, cu excepţia cazurilor cînd întîrzierea aplicării forţei fizice, mijloacelor speciale sau armei de foc creează pericol nemijlocit pentru viaţa şi sănătatea sa, ori se poate solda cu alte urmări grave; în cazul atacului prin surprindere, al atacului cu utilizarea tehnicii de luptă şi mijloacelor de transport ori în alte împrejurări cînd avertizarea este imposibilă sau lipsită de sens;

b) să asigure acordarea de prim-ajutor persoanelor rănite şi să încunoştinţeze de îndată şeful organului vamal sau adjunctul acestuia de impactul produs;

c) să reducă la minimum prejudiciul cauzat la lichidarea impactului, ţinînd cont de caracterul şi gradul pericolului contravenţiei şi contravenientului, de puterea de rezistenţă opusă.

4) Şeful organului vamal sau adjunctul acestuia este obligat să încunoştinţeze imediat procurorul de cazurile mortale sau leziunile corporale grave.

(5) Depăşirea împuternicirilor în aplicarea forţei fizice, mijloacelor speciale sau armelor de foc atrage răspunderea stabilită de legislaţie.

Articolul 315. Aplicarea forţei fizice

Colaboratorul vamal are dreptul să aplice forţa fizică pentru a preîntîmpina încălcările de lege, a reţine contravenienţii, a înfrînge rezistenţa lor, a contracara nerespectarea dispoziţiilor sau cerinţelor lui legale, a preîntîmpina pătrunderea în încăperi, pe teritoriu, la mărfuri şi mijloace de transport aflate sub supraveghere vamală, a reprima alte acţiuni care nu îi permit să-şi îndeplinească obligaţiile cînd măsurile nonviolente nu asigură îndeplinirea lor.

Articolul 316. Aplicarea de mijloace speciale

(1) Colaboratorul vamal are dreptul să aplice cătuşe, bastoane de cauciuc, substanţe lacrimogene, dispozitive de deschidere a încăperilor, mijloace de reţinere (oprire) forţată a mijloacelor de transport, alte mijloace speciale pentru:

a) a respinge un atac asupra sa ori asupra altor persoane;

b) a respinge un atac asupra imobilelor şi mijloacelor de transport care aparţin organului vamal sau care sînt folosite de el, asupra mărfurilor şi mijloacelor de transport aflate sub supraveghere vamală, a le elibera în cazul ocupării sau acaparării lor;

c) a reţine infractorii, a-i aduce în încăperile de serviciu ale organului vamal, dacă aceştia nu se supun, opun rezistenţă sau pot provoca leziuni lor înşişi sau celor din jur;

d) a înfrînge rezistenţa fizică ce i se opune;

e) a stopa mijlocul de transport al cărui şofer nu a îndeplinit indicaţia şi nu a oprit;

f) în alte cazuri de împiedicare cu premeditare a colaboratorului vamal să-şi îndeplinească obligaţiile.

(2) Este interzisă aplicarea de mijloace speciale asupra femeilor însărcinate, persoanelor cu semne vădite de invaliditate şi minorilor, cu excepţia cazurilor cînd aceştia opun rezistenţă armată, cînd comit un atac în grup, un atac armat sau efectuează alte acţiuni ce pun în pericol viaţa şi sănătatea celor din jur, integritarea mărfurilor şi mijloacelor de transport aflate sub supraveghere vamală.

(3) Pentru autoapărare sau în alte situaţii de necesitate, colaboratorul vamal, neavînd mijloace speciale, poate face uz de arma de foc sau de alte mijloace disponibile.

Articolul 317. Portul, deţinerea şi folosirea armelor de foc

(1) În exerciţiul funcţiunii, unele categorii de colaboratori vamali, stabilite de către Serviciul Vamal, au dreptul de a purta, deţine şi folosi armă de foc.

(2) Lista tipurilor de arme de foc şi de muniţii din dotarea organelor vamale este stabilită de către Serviciul Vamal şi aprobată de Guvern.

Articolul 318. Aplicarea şi folosirea armelor de foc

(1) Ca măsură excepţională, colaboratorii vamali, consemnaţi la art.317, au dreptul să aplice arma de foc pentru:

a) a respinge un atac asupra angajaţilor din organele vamale cînd viaţa şi sănătatea lor sînt în pericol;

b) a preîntîmpina vreo încercare de deposedare a colaboratorului vamal de arma de foc. Încercarea persoanei reţinute de colaboratorul vamal să se apropie de arma de foc prin ignorarea somaţiei de a nu se apropia de el sau să se atingă de armă este interpretată ca încercare de a pune stăpînire pe armă;

c) a respinge un atac în grup sau un atac armat asupra imobilelor şi mijloacelor de transport care aparţin organului vamal sau care sînt folosite de el, asupra mărfurilor şi mijloacelor de transport aflate sub supraveghere vamală, pentru a le elibera în cazul ocupării sau acaparării lor;

d) a reţine persoanele care opun rezistenţă armată, persoana înarmată care ignoră somaţia de a depune arma.

(2) Colaboratorii vamali consemnaţi la art.317 au dreptul să folosească armele de foc şi pentru:

a) stoparea mijlocului de transport prin defectarea lui dacă şoferul creează pericol pentru viaţa şi sănătatea angajaţilor organului vamal şi nu se supune somaţiilor repetate de a opri mijlocul de transport;

b) neutralizarea animalelor care pun în pericol viaţa şi sănătatea angajaţilor organului vamal;

c) avertizarea despre intenţia de a aplica arma de foc, semnalizarea alertei sau solicitarea de ajutor.

(3) Este interzisă aplicarea armei de foc asupra femeilor, persoanelor cu semne vădite de

invaliditate şi minorilor, cu excepţia cazurilor cînd aceştia opun rezistenţă armată, cînd comit un atac în grup, un atac armat sau efectuează alte acţiuni ce pun în pericol viaţa şi sănătatea angajaţilor organului vamal. Este interzisă aplicarea armei de foc şi cînd există o aglomerare mare de oameni şi pot fi afectate persoane nevinovate.

(4) Despre fiecare caz de aplicare a armei de foc, colaboratorul vamal este obligat să raporteze în scris neîntîrziat şefului organului vamal sau adjunctului acestuia care, la rîndul lor, vor încunoştinţa procurorul în timp de 24 de ore de la aplicarea armei de foc.

Secţiunea a 52-a
Răspunderea organului vamal şi a colaboratorilor vamali

Articolul 319. Răspunderea organului vamal

(1) Organul vamal răspunde pentru prejudiciile cauzate persoanelor şi patrimoniului lor prin decizii şi acţiuni ilegale sau prin inacţiune, precum şi pentru prejudiciile cauzate de colaboratorii vamali şi alţi angajaţi ai organului vamal în exerciţiul funcţiunii prin decizii şi acţiuni ilegale, prin inacţiune.

(2) Prejudiciile sînt reparate în conformitate cu prevederile legislaţiei.

(3) Prejudiciile cauzate prin acţiuni legale nu sînt reparabile.

Articolul 320. Răspunderea colaboratorilor vamali şi a altor angajaţi ai organului vamal

Pentru decizii şi acţiuni ilegale sau pentru inacţiune, colaboratorii vamali şi alţi angajaţi ai organului vamal sînt sancţionaţi disciplinar, administrativ, penal sau lor li se aplică alte sancţiuni în conformitate cu legislaţia.

Capitolul XIV
ADMINISTRAREA STATISTICII VAMALE

Articolul 321. Statistica vamală a comerţului exterior

(1) Organele vamale adună, în baza declaraţiilor vamale, şi prelucrează date despre trecerea mărfurilor peste frontiera vamală, prezintă informaţii autorităţilor publice centrale, conform legislaţiei.

(2) Datele referitoare la o operaţiune sau la un agent economic concret sînt considerate confidenţiale şi nu pot fi transmise unor terţi şi nici altor autorităţi publice fără permisiunea declarantului, cu excepţia cazurilor prevăzute de legislaţie.

Articolul 322. Sursele de date pentru statistica vamală

Sursele de date pentru statistica vamală sînt documentaţia şi informaţia prezentate pentru vămuire şi efectuarea controlului vamal.

Articolul 323. Furnizarea informaţiei statistice

(1) Organul vamal poate furniza, contra taxă, solicitanţilor informaţie statistică, informaţie generalizatoare sau referitoare la persoana interesată.

(2) Cuantumul taxei pentru informaţie statistică, precum şi scutirile de taxă sînt stabilite de legislaţie.

Capitolul XV
DISPOZIŢII FINALE

Articolul 324

(1) Prevederile prezentului cod se aplică în mod uniform şi nediscriminatoriu pe întreg teritoriul Republicii Moldova.

(2) În cazul interpretării diferite a prevederilor prezentului cod, textul în limba de stat va prevala.

(3) La data intrării în vigoare a prezentului cod, se abrogă Codul vamal nr.1320-XII din 9 martie 1993.

(4) Preşedintelui Republicii Moldova i se propune să aducă Decretul nr.195 din 10 iunie 1994 privind organizarea magazinelor care comercializează mărfuri în regim "duty-free", precum şi a

magazinelor de servire a corpului diplomatic în conformitate cu prezentul cod.

Articolul 325

Guvernul, în termen de 2 luni:

va prezenta Parlamentului propuneri privind aducerea în concordanță a legislației cu prezentul cod;

va aduce actele sale normative în conformitate cu prezentul cod;

va asigura revizuirea şi abrogarea actelor normative departamentale care contravin prezentului cod;

va elabora actele normative care vor reglementa aplicarea prezentului cod.

PREŞEDINTELE PARLAMENTULUI Dumitru DIACOV

Nr.1149-XIV. Chişinău, 20 iulie 2000.

Перевод

Республика Молдова

ПАРЛАМЕНТ

КОДЕКС Nr. 1149
от 20.07.2000

ТАМОЖЕННЫЙ КОДЕКС
Республики Молдова*

Опубликован : 01.01.2007 в Monitorul Oficial Nr. ed.special.

ИЗМЕНЕН
ЗП172-XVI от 10.07.08, MO134-137/25.07.08 ст.543; в силу с 01.01.09
ЗП103-XVI от 16.05.08, MO117-119/04.07,08 ст.459
ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349
ЗП27-XVI от 22.02.08, MO47-48/07.03.08 ст.145
ЗП243-XVI от 16.11.07, MO194-197/14.12.07 ст.747
ЗП171-XVI от 19.07.07, MO112-116/03.08.07 ст.510

*Повторно опубликован на основании Постановления Парламента Республики Молдова № 1546-XV от 25.02.98 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998 г., № 26-27, ст. 176.
Изменен и дополнен законами Республики Молдова:
1) № 596-XV от 1.11.01 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001 г., № 141-143, ст. 1105;
2) № 751-XV от 21.12.01 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001 г., № 161, ст. 1313;
3) № 902-XV от 7.03.02 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г., № 40-42, ст. 260;
4) № 990-XV от 18.04.02 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г., № 59-61, ст. 441;
5) № 1022-XV от 25.04.02 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г., № 63-64, ст. 497;
6) № 1299-XV от 25.07.02 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г., № 115-116, ст. 930;
7) № 1440-XV от 8.11.02 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002 г., № 178-181, ст. 1354;
8) № 206-XV от 29.05.03 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003 г., № 149-152, ст. 598;
9) № 453-XV от 14.11.03 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003 г., № 244-247, ст.

978;
10) № 501-XV от 11.12.03 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004 г., № 6-12, ст. 54;
11) № 3-XV от 5.02.04 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004 г., № 42-44, ст. 251;
12) № 131-XV от 29.04.04 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004 г., № 83-87, ст. 435;
13) № 167-XV от 27.05.04 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004 г., № 100-103, ст. 520;
14) № 384-XV от 25.11.04 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004 г., № 233-236, ст. 1001;
15) № 11-XV от 17.02.05 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005 г., № 46-50, ст. 165;
16) № 60-XV от 28.04.05 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005 г., № 92-94, ст. 431;
17) № 154-XV от 21.07.05 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005 г., № 126-128, ст. 611;
18) № 289-XV от 11.11.05 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005 г., № 164-167, ст. 816;
19) № 82-XVI от 6.04.06 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006 г., № 66-69, ст. 285;
20) № 139-XVI от 2.06.06 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006 г., № 98-101, ст. 453;
21) № 267-XVI от 28.07.06 г. - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006 г., № 138-141, ст. 686.

Парламент принимает настоящий кодекс.

Настоящий кодекс определяет правовые, экономические и организационные основы таможенного дела и направлен на защиту суверенитета и экономической безопасности Республики Молдова.

Раздел I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ
Глава 1
Таможенное дело

Статья 1. Основные понятия

В целях настоящего кодекса следующие основные понятия используются в значении:

1) товары - любое движимое имущество, предметы и другие ценности, в том числе валютные (наличные иностранные и национальные денежные средства, платежные документы и ценные бумаги, выраженные в иностранной и национальной валюте), природный газ, электрическая, тепловая, иные виды энергии и транспортные средства, за исключением указанных в пункте 4);

2) отечественные товары - товары, полученные с соблюдением условий, касающихся происхождения товаров, предусмотренных законодательством Республики Молдова, а также товары, импортированные из других стран и помещенные под таможенный режим импорта;

[Ст.1 пкт.2) изменена ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]

3) иностранные товары - товары, не указанные в пункте 2);

4) транспортные средства - любые средства, используемые для международных перевозок пассажиров и товаров, включая контейнеры и другое транспортное оборудование;

5) перемещение через таможенную границу - совершение действий по ввозу на таможенную территорию Республики Молдова или вывозу с этой территории товаров и

транспортных средств любым способом, включая пересылку в международных почтовых отправлениях, использование трубопроводного транспорта и линий электропередачи. Указанные действия предусматривают:
- при ввозе товаров и транспортных средств на таможенную территорию Республики Молдова и при ввозе с территории свободных зон и таможенных складов на остальную часть таможенной территории республики - фактическое пересечение таможенной границы;
- при вывозе товаров и транспортных средств с таможенной территории Республики Молдова и при ввозе товаров и транспортных средств с остальной части таможенной территории республики на территорию свободных зон и таможенных складов - подачу таможенной декларации или иное действие, непосредственно направленное на реализацию намерения вывезти либо ввезти товары и транспортные средства;
6) лица - физические и юридические лица, за исключением отдельных случаев, предусмотренных настоящим кодексом;
7) лица из Республики Молдова - предприятия, учреждения и организации с местонахождением в Республике Молдова, созданные в соответствии с законодательством; юридические и физические лица, занимающиеся предпринимательской деятельностью в соответствии с законодательством, зарегистрированные на территории Республики Молдова; граждане Республики Молдова;
8) иностранные лица - лица, не указанные в пункте 7);
9) лица, перемещающие товары через таможенную границу, - собственники товаров, их владельцы либо другие лица, предусмотренные настоящим кодексом;
10) таможня, таможенный пост - подразделения таможенного органа, в которых полностью или частично осуществляются формальности, предусмотренные таможенными правилами;
11) должностное лицо таможенных органов - лицо, наделенное на постоянной или временной основе, в силу закона, правами и обязанностями по осуществлению функций таможенных органов либо действий административно-распорядительного, организационного и хозяйственного характера;
12) офицер по уголовному преследованию Таможенной службы - должностное лицо таможенного органа, уполномоченное осуществлять уголовное преследование по преступлениям, относящимся к компетенции таможенных органов;
13) декларант - лицо, оформляющее и предъявляющее таможенную декларацию от своего имени, или лицо, от имени которого оформляется таможенная декларация таможенным брокером или посредником;
14) перевозчик - лицо, фактически перемещающее товары через таможенную границу либо являющееся ответственным за использование транспортного средства;
15) выпуск - передача таможенными органами товаров и транспортных средств после их таможенного оформления в полное распоряжение лица;
16) условный выпуск - выпуск товаров и транспортных средств, сопряженный с обязательствами лица соблюдать установленные ограничения, требования или условия;
17) таможенный режим - совокупность таможенных правил, определяющих статус товаров и транспортных средств в соответствии с целями коммерческой операции и предназначением товаров; любой таможенный режим начинается с представления товаров и транспортных средств таможенным органам и заканчивается предоставлением разрешения на выпуск;
18) разрешение на выпуск - передача таможенными органами товаров или транспортных средств после их таможенного оформления в полное распоряжение лица в целях, предусмотренных применяемым таможенным режимом;
19) таможенное оформление - процедура помещения товаров и транспортных средств под

определенный таможенный режим и завершение действия этого режима в соответствии с положениями настоящего кодекса;
20) таможенный надзор - совокупность мер, осуществляемых таможенными органами в целях обеспечения соблюдения таможенного законодательства;
21) таможенный контроль - совокупность мер, осуществляемых таможенными органами по проверке товаров, а также наличия и подлинности документов; рассмотрение бухгалтерских и финансовых документов; контроль транспортных средств; контроль багажа и других перемещаемых товаров; осуществление следственных и других действий в целях обеспечения соблюдения таможенного законодательства и других нормативных актов, касающихся товаров, находящихся под таможенным надзором;
22) таможенные операции - совокупность мер, осуществляемых таможенными органами по проверке товаров и транспортных средств, личный досмотр, контроль бухгалтерских документов, таможенных складов, магазинов duty free и свободных зон, оформление таможенных документов, взыскание таможенных платежей и совершение таможенными органами других действий в области таможенного дела;
23) таможенная декларация - односторонний таможенный документ, в котором лицо отражает свое волеизъявление относительно помещения товаров под определенное таможенное назначение в порядке, установленном таможенным законодательством;
24) меры экономической политики - ограничения на ввоз в Республику Молдова и вывоз из нее товаров и транспортных средств, установленные исходя из интересов экономической политики, предусматривающие лицензирование, квотирование, налогообложение, установление минимальных и максимальных цен;
25) таможенный тариф - каталог, включающий номенклатуру товаров, ввозимых на таможенную территорию или вывозимых с нее, а также размер таможенных пошлин, взимаемых с данных товаров;
26) таможенные платежи - платежи, взимаемые таможенными органами в соответствии с законодательством при ввозе и вывозе товаров: таможенная пошлина, налоги (налог на добавленную стоимость, акцизы), сбор за осуществление таможенных процедур, сбор за выдачу разрешений, другие платежи;
27) таможенная пошлина - плата, взимаемая таможенными органами в соответствии с тарифом на импортируемые товары;
28) сбор за осуществление таможенных процедур - плата за услуги, предоставленные таможенными органами в сфере таможенной деятельности; перечень таких услуг и размер платы за них предусмотрены законодательством;
29) налоги - налоги, взимание которых возложено на таможенные органы;
30) таможенное законодательство - совокупность нормативных актов, регулирующих импорт, экспорт, транзит товаров и применение к ним различных таможенных назначений, включая запретительные, ограничительные и надзорные меры, а также нормативные акты, принятые Таможенной службой в рамках своей компетенции;
31) таможенные правила - положения настоящего кодекса, Регламента о применении Таможенного кодекса, а также других нормативных актов, касающихся таможенного дела;
32) таможенное назначение - помещение товаров под таможенный режим, размещение их в свободной зоне, в магазине duty free, реэкспорт, уничтожение, отказ в пользу государства;
33) элементы налогообложения - процентная ставка или установленный на единицу товара тариф, предусмотренные Законом о таможенном тарифе, а также методы определения таможенной стоимости и правила происхождения, установленные законодательством;
34) лицо, осуществляющее операцию, - лицо, от имени которого оформлена таможенная декларация (декларант), или лицо, которому переданы права и обязанности вышеуказанного лица (декларанта) в отношении таможенного назначения;

35) таможенное обязательство - обязательство по уплате таможенных платежей (в том числе штрафов и пени), возникших в соответствии с законодательством, а также платежей, определенных после осуществления таможенных операций;
36) таможенный плательщик - лицо, обязанное погасить таможенное обязательство;
37) продукты переработки - все товары (продукты), полученные в результате помещения под таможенный режим переработки на таможенной территории или переработки вне таможенной территории;
38) переработанные продукты - все товары (продукты), полученные в результате помещения под таможенный режим переработки под таможенным контролем;
39) эквивалентные товары - отечественные товары, использованные вместо ввезенных товаров для производства продуктов переработки;
40) нормы выхода - количество или процентное содержание продуктов переработки, полученных в результате переработки или преобразования определенного количества товаров;
41) товары, запрещенные к ввозу, - товары, помещение которых под какое-либо таможенное назначение запрещается;
42) товары, ограниченные к ввозу, - товары, помещение которых под какое-либо таможенное назначение обусловлено выполнением определенных условий, предусмотренных законодательством;
43) декларирование действием - форма явного (очевидного) декларирования автотранспортного средства, при которой физическое лицо освобождается от заполнения каких-либо таможенных документов при условии представления таможенным органам, расположенным в пунктах перехода через государственную границу, документов о регистрации автотранспортного средства (при соблюдении условий, предусмотренных частями (3), (5) и (14) статьи 10 Закона о порядке ввоза в Республику Молдова и вывоза с ее территории имущества физическими лицами) с последующей его регистрацией в информационной системе Таможенной службы. В случае применения декларирования действием таможенные документы не выдаются;
44) декларация правообладателя – декларация обладателя права интеллектуальной собственности, посредством которой последний принимает на себя ответственность перед всеми вовлеченными лицами в случае, когда судебной инстанцией установлено, что товары не нарушают ни одно из прав интеллектуальной собственности, и соглашается нести все расходы, которые могут возникнуть в связи с хранением товаров и другими операциями, осуществляемыми под таможенным надзором, включая расходы по уничтожению товаров;
45) право интеллектуальной собственности – авторское право, смежные права, право на охраняемые товарные знаки или знаки обслуживания, право на промышленные рисунки и модели, право на географические указания, право на патенты на изобретения, право на дополнительное свидетельство об охране, право на сорта растений;
46) авторское право – право интеллектуальной собственности, признанное за физическим или юридическим лицом, создавшим оригинальное произведение в области литературы, искусства или науки, независимо от вида творчества, способа или конкретной формы выражения, а также от его ценности и предназначения, или за другими законными владельцами (физическими или юридическими лицами);
47) смежные права – права интеллектуальной собственности, отличные от авторских прав, которыми пользуются артисты-исполнители в отношении собственных интерпретаций или исполнений, производители звукозаписей и производители аудио-, видеозаписей в отношении собственных записей и телерадиоорганизации в отношении собственных передач и программ;
48) объект интеллектуальной собственности – результаты интеллектуальной

деятельности, подтвержденные соответствующими правами их обладателей на пользование ими, включающие: объекты промышленной собственности (изобретения, полезные модели, сорта растений, топографии интегральных схем, наименования мест происхождения товаров, товарные знаки и знаки обслуживания, промышленные рисунки и модели), объекты авторского права и смежных прав (литературные произведения, произведения искусства, науки и т.д., включая компьютерные программы и базы данных), коммерческую тайну (ноу-хау) и т.д.;
49) правообладатель – владелец права интеллектуальной собственности или его представитель либо иное лицо, правомочное пользоваться правом интеллектуальной собственности, или его представитель;
50) контрафактные товары:
a) любые товары, включая их упаковку, маркированные без разрешения товарным знаком, идентичным другому законно зарегистрированному знаку, либо товарным знаком, который своими основными элементами не отличается от законно зарегистрированного товарного знака для того же вида товаров, вследствие чего нарушаются права обладателя законного знака;
b) любые символы товарных знаков или знаков обслуживания (включая логотипы, этикетки, самоклеющуюся основу, брошюры, инструкции по использованию или гарантийные документы с данным символом), даже представленные отдельно, аналогичные товарам, определенным в пункте a);
c) любые упаковки, несущие на себе товарные знаки контрафактных товаров, даже представленные отдельно, аналогичные товарам, определенным в пункте a);
51) товары, нарушающие право интеллектуальной собственности:
a) контрафактные товары;
b) пиратские произведения;
c) товары, нарушающие права на патент на изобретение, на дополнительное свидетельство об охране, на наименование места происхождения товара или на географическое указание либо на патент на сорта растений.
Приравнивается к вышеуказанным товарам любая печать или матрица, предназначенная или приспособленная для изготовления таких товаров, нарушающих право интеллектуальной собственности, при условии, что использование этой печати или матрицы нарушает права ее обладателя.
[Ст.1 пкт.44)-51) введены ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
Статья 2. Таможенное дело
(1) Таможенное дело включает в себя реализацию таможенной политики, обеспечение соблюдения таможенных правил при перемещении через таможенную границу Республики Молдова товаров, транспортных средств и лиц, взимание таможенных платежей, таможенное оформление, таможенный контроль и надзор, другую деятельность по проведению таможенной политики в жизнь.
(2) Таможенное дело развивается в соответствии с общепринятыми международными нормами и практикой. Республика Молдова принимает участие в международном сотрудничестве в области таможенного дела.
Статья 3. Таможенная политика
(1) Таможенная политика является составной частью внешней и внутренней политики государства.
(2) Целями таможенной политики являются обеспечение наиболее эффективного осуществления таможенных операций и регулирования товарообмена на таможенной территории Республики Молдова, участие в реализации торгово-политических задач по защите внутреннего рынка, стимулированию развития национальной экономики, а также иные цели, определяемые законодательством.

Статья 4. Таможенная территория и таможенная
граница Республики Молдова
(1) Территория Республики Молдова составляет единую таможенную территорию, включающую сухопутную территорию, внутренние и территориальные воды и воздушное пространство над ними.
(2) На территории Республики Молдова могут находиться свободные зоны и таможенные склады. Свободные зоны и таможенные склады являются частью таможенной территории Республики Молдова (далее - таможенная территория), на которой применяется соответствующий таможенный режим.
(3) Государственная граница Республики Молдова, периметры свободных зон и таможенных складов являются таможенной границей Республики Молдова (далее - таможенная граница).
Статья 5. Международная экономическая интеграция
В интересах развития международной экономической интеграции Республика Молдова создает с другими государствами таможенные союзы, зоны свободной торговли, заключает соглашения по вопросам таможенного сотрудничества.
Статья 6. Таможенное законодательство
(1) Таможенное законодательство включает в себя настоящий кодекс, Закон о таможенном тарифе, иные нормативные акты, а также международные соглашения в области таможенного дела, одной из сторон которых является Республика Молдова.
(2) Таможенное дело осуществляется в соответствии с законодательством, действующим на день принятия таможенным органом таможенной декларации и иных документов, за исключением случаев, предусмотренных законодательством. При незаконном перемещении товаров и транспортных средств через таможенную границу таким днем считается день фактического перемещения товаров и транспортных средств через таможенную границу.
Статья 7. Международные соглашения
Если международным соглашением, одной из сторон которого является Республика Молдова, установлены иные нормы, чем предусмотренные настоящим кодексом и другими нормативными актами Республики Молдова по таможенному делу, то применяются нормы международного соглашения.

Глава 2
Организация таможенного дела

Статья 8. Руководство таможенным делом
Центральным органом исполнительной власти, осуществляющим непосредственное руководство таможенным делом в Республике Молдова, является Таможенная служба.
Статья 9. Таможенные органы
(1) Таможенное дело непосредственно осуществляют таможенные органы.
(2) Таможенные органы являются правоохранительными органами и составляют единую систему, в которую входят Таможенная служба, таможни и таможенные посты.
(3) Статус, функции и полномочия Таможенной службы определяются настоящим кодексом и Правительством.
(4) Создание, реорганизация и ликвидация структурных подразделений Таможенной службы (таможен, таможенных постов) осуществляются службой.
(5) Никакие органы публичной власти, кроме Парламента и Правительства, не вправе принимать решения, затрагивающие компетенцию таможенных органов, изменять их функции, возлагать на них дополнительные задачи или иным образом вмешиваться в их деятельность.
Статья 10.Таможенные лаборатории, учебные
заведения и предприятия,

подведомственные Таможенной службе
(1) Для проведения экспертиз и исследований товаров в таможенных целях Таможенной службой создаются таможенные лаборатории.
(2) В целях подготовки кадров для таможенных органов и повышения их квалификации в системе Таможенной службы действуют учебные заведения.
(3) Таможенная служба создает вычислительные центры, полиграфические и строительно-эксплуатационные предприятия, деятельность которых способствует решению задач, возложенных на таможенные органы.
(4) Имущество таможенных органов, таможенных лабораторий, учебных заведений и предприятий, подведомственных Таможенной службе, является государственной собственностью и не подлежит приватизации. Управление этим имуществом осуществляет Таможенная служба.
Статья 11. Основные функции таможенных органов
Таможенные органы осуществляют следующие основные функции:
a) участвуют в разработке таможенной политики государства и реализуют ее;
b) обеспечивают соблюдение таможенного законодательства; принимают меры по защите прав и законных интересов лиц при осуществлении таможенного дела;
c) обеспечивают в пределах своей компетенции экономическую безопасность государства;
d) защищают экономические интересы государства;
e) применяют средства таможенного регулирования торгово-экономических отношений;
f) взимают таможенные пошлины, налоги и иные таможенные платежи;
g) участвуют в разработке мер экономической политики в отношении товаров, перемещаемых через таможенную границу, реализуют эти меры;
h) ведут борьбу с контрабандой, нарушениями таможенных правил и налогового законодательства, касающегося товаров, перемещаемых через таможенную границу, пресекают незаконный оборот через таможенную границу наркотических средств, оружия, предметов, имеющих художественную, историческую и археологическую ценность, объектов интеллектуальной собственности, видов животных и растений, находящихся под угрозой исчезновения, их частей и дериватов, других товаров;
i) оказывают содействие в предупреждении и борьбе с отмыванием денег и международным терроризмом;
[Ст.11 пкт.i) в редакци ЗП243-XVI от 16.11.07, МО194-197/14.12.07 ст.747]
j) осуществляют и совершенствуют таможенный контроль и таможенное оформление, создают условия, способствующие ускорению товарооборота через таможенную границу;
k) способствуют ведению и участвуют в ведении таможенной статистики внешней торговли и специальной таможенной статистики;
l) содействуют осуществлению мер по защите государственной безопасности, общественного порядка, нравственности, жизни и здоровья человека, защите животных и растений, охране окружающей среды, защите внутреннего рынка;
m) осуществляют таможенный контроль валютных ценностей в пределах своей компетенции;
n) обеспечивают выполнение международных обязательств Республики Молдова в части, касающейся таможенного дела; участвуют в разработке международных соглашений в области таможенного дела; осуществляют сотрудничество с таможенными и иными компетентными органами иностранных государств, международными организациями, занимающимися вопросами таможенного дела;
o) проводят научно-исследовательские работы и консультирование в области таможенного дела; осуществляют подготовку и повышение квалификации специалистов в этой области;
p) реализуют единую финансово-хозяйственную политику, развивают свою материально-

техническую и социальную базу, создают необходимые условия труда для работников;
r) осуществляют управление системой сертификации происхождения в случаях, установленных Правительством, в том числе сертификацию происхождения товаров и выдачу за плату сертификатов происхождения при экспорте товаров;
s) выполняют иные функции, установленные законодательством.

Статья 12. Нормативные акты Таможенной службы

(1) Таможенная служба издает в пределах своей компетенции нормативные акты по таможенному делу, обязательные для исполнения всеми таможенными и иными государственными органами, а также лицами.
(2) Нормативные акты, изданные Таможенной службой, вступают в силу в соответствии с законодательством.

Статья 13.Флаг и опознавательные
знаки таможенных органов

Таможенные органы и находящиеся в их распоряжении морские и речные суда имеют флаг, а автотранспортные средства и воздушные суда - опознавательные знаки, утвержденные Правительством.

Статья 14.Взаимодействие таможенных органов с
иными правоохранительными
органами и лицами

(1) В целях решения задач таможенного дела таможенные органы взаимодействуют с иными правоохранительными органами и лицами, которые обязаны оказывать содействие таможенным органам в решении возложенных на них задач.
(2) Таможенные органы вправе в пределах своей компетенции допускать выполнение другими лицами под своим контролем отдельных таможенных действий.

Статья 15.Таможенное оформление вне мест
нахождения таможенного органа

Лица, заинтересованные в том, чтобы таможенное оформление производилось непосредственно на их территориях или в их помещениях, а не в местах нахождения таможенных органов, предоставляют этим органам необходимые служебные и бытовые помещения, оборудование и средства связи в безвозмездное пользование.

Статья 16.Предоставление земельных участков
таможенным органам

Таможенным органам предоставляются для таможенных целей в бессрочное пользование земельные участки.

Статья 17. Отношение к информации

(1) Информация, предоставленная таможенным органам лицами, может использоваться только в таможенных целях.
(2) Информация, составляющая государственную тайну, коммерческую тайну, а также конфиденциальная информация (информация, не являющаяся общедоступной и могущая нанести ущерб чести и достоинству, правам и свободам граждан) не должна разглашаться, использоваться должностными лицами таможенных органов в личных целях, передаваться третьим лицам, а также государственным органам, за исключением случаев, предусмотренных законодательством.

Статья 18.Обжалование решений, действий и
бездействия таможенных органов и их
должностных лиц

Решения, действия и бездействие таможенных органов и их должностных лиц могут быть обжалованы в Таможенной службе или в судебные инстанции в соответствии с законодательством.

Раздел II
ПЕРЕМЕЩЕНИЕ ЧЕРЕЗ ТАМОЖЕННУЮ ГРАНИЦУ ТОВАРОВ И ТРАНСПОРТНЫХ СРЕДСТВ. ТАМОЖЕННЫЕ РЕЖИМЫ
Глава 3
Основные принципы перемещения товаров и транспортных средств. Виды таможенных режимов

Статья 19.Право ввоза в Республику Молдова и вывоза из нее товаров и транспортных средств

(1) Все лица на равных основаниях имеют право на ввоз в Республику Молдова и вывоз из нее товаров и транспортных средств.

(2) Никто не может быть лишен права или ограничен в праве на ввоз в Республику Молдова и вывоз из нее товаров и транспортных средств, за исключением случаев, предусмотренных настоящим кодексом и другими нормативными актами.

Статья 20.Запрещение ввоза в Республику Молдова и вывоза из нее товаров и транспортных средств

(1) Ввоз в Республику Молдова и вывоз из нее отдельных товаров и транспортных средств могут быть запрещены законодательством исходя из интересов государственной безопасности, защиты общественного порядка, нравственности, охраны окружающей среды, предметов, имеющих художественную, историческую и археологическую ценность, защиты прав на интеллектуальную собственность, защиты внутреннего рынка, а также исходя из других интересов Республики Молдова.

(2) Товары и транспортные средства, подпадающие под действие части (1), подлежат соответственно немедленному вывозу из Республики Молдова либо возврату в нее, если не предусмотрена их конфискация в соответствии с национальным законодательством и международными соглашениями, одной из сторон которых является Республика Молдова.

(3) Вывоз из Республики Молдова или возврат в нее товаров и транспортных средств производится лицом, перемещающим товары, либо перевозчиком за собственный счет. При невозможности немедленного вывоза или возврата товары и транспортные средства передаются на склады временного хранения, предельный срок хранения в которых составляет трое суток.

(4) Ввоз и/или помещение под таможенные режимы импорта, таможенного склада, временного ввоза, таможенное назначение свободной зоны автотранспортных средств, двигателей и кузовов со сроком эксплуатации свыше 10 лет, тракторов со сроком эксплуатации свыше 12 лет, квалифицированных по товарной позиции 8701, а автотранспортных средств, классифицируемых по товарной позиции 8703, и моторных транспортных средств, предназначенных для перевозки не более 20 человек, классифицируемых по товарной позиции 8702, а также двигателей и кузовов к ним со сроком эксплуатации свыше 7 лет запрещается, за исключением случаев, когда они ввозятся и помещаются под таможенный режим временного ввоза:

1) дипломатическими представительствами, консульскими учреждениями, международными организациями, имеющими дипломатический статус, а также членами их персонала (и членами их семей), аккредитованными в Республике Молдова;

2) физическими лицами-нерезидентами в связи со служебной необходимостью или для личного пользования при соблюдении следующих условий:

a) лица-нерезиденты являются собственниками этих транспортных средств;

b) лица-нерезиденты временно проживают на территории Республики Молдова, что подтверждено соответствующими документами;

c) транспортные средства состоят на постоянном учете в других государствах.
(5) Физические и юридические лица, получившие право собственности на автотранспортные средства, ввезенные в Республику Молдова, отвечают за уплату ввозных платежей, если эти средства не прошли таможенное оформление в таможенных органах.
(6) Автотранспортные средства, которые при ввозе в Республику Молдова не были помещены под какой-либо таможенный режим или таможенное назначение, не могут быть зарегистрированы в Министерстве информационного развития. Запрещается первичная регистрация автотранспортных средств, кузовов и двигателей, запрещенных к ввозу на территорию Республики Молдова.
(7) Государственная регистрация автотранспортных средств на основании документов о собственности осуществляется при условии представления установленных центральным органом Таможенной службы таможенных документов, подтверждающих разрешение выпуска транспортного средства в свободное обращение на территории Республики Молдова Таможенной службой.
(8) Запрещается изменение типа автотранспортного средства с грузового варианта на вариант, предназначенный для перевозки пассажиров.

Статья 21. Ограничения на ввоз в Республику Молдова и вывоз из нее товаров и транспортных средств

(1) На ввоз в Республику Молдова и вывоз из нее товаров и транспортных средств могут устанавливаться ограничения в целях выполнения Республикой Молдова международных обязательств, реализации экономической политики, защиты суверенитета страны, внутреннего рынка и в иных целях, предусмотренных национальным законодательством и международными соглашениями, одной из сторон которых является Республика Молдова.
(2) Расходы, возникшие у лица, перемещающего товары через таможенную границу, либо у перевозчика в связи с введением указанных в части (1) ограничений, государственными органами не возмещаются.

Статья 22. Порядок перемещения товаров и транспортных средств через таможенную границу

Перемещение товаров и транспортных средств через таможенную границу производится в соответствии с их таможенными режимами в порядке, предусмотренном настоящим кодексом и другими нормативными актами.

Статья 23. Таможенные режимы

(1) Устанавливаются следующие виды таможенных режимов:
1) окончательные таможенные режимы:
a) импорт;
b) экспорт;
2) льготные таможенные режимы:
a) транзит;
b) таможенный склад;
c) переработка на таможенной территории (с условным освобождением);
d) переработка под таможенным контролем;
e) временный ввоз;
f) переработка вне таможенной территории.
(2) Из указанных в части (1) режимов являются экономическими:
a) таможенный склад;
b) переработка на таможенной территории;
c) переработка под таможенным контролем;

d) временный ввоз;
e) переработка вне таможенной территории.
Статья 24. Выбор и изменение таможенного режима
Лицо вправе в любое время выбрать любой таможенный режим, предусмотренный статьей 23, или изменить его на другой независимо от характера, количества, страны происхождения или назначения товаров и транспортных средств, если эти действия не противоречат положениям настоящего кодекса и других нормативных актов.
Статья 25. Таможенное оформление и таможенный контроль
Товары и транспортные средства подлежат таможенному оформлению и таможенному контролю в порядке, предусмотренном настоящим кодексом и другими нормативными актами.
Статья 26. Место и время пересечения товарами
и транспортными средствами
таможенной границы
(1) Пересечение товарами и транспортными средствами таможенной границы допускается только в местах, определенных таможенными органами, и только во время работы последних.
(2) С согласия таможенных органов товары и транспортные средства могут пересекать таможенную границу и в иных местах и вне времени работы таможенных органов.
Статья 27. Распоряжение и пользование товарами
и транспортными средствами,
перемещаемыми через таможенную границу
Распоряжение и пользование товарами и транспортными средствами, перемещаемыми через таможенную границу, осуществляются в соответствии с их таможенными режимами, настоящим кодексом и другими нормативными актами.
Статья 28. Распоряжение и пользование условн выпущенными товарами и транспортными средствами, в отношении которых предоставлены льготы по таможенным платежам
Условно выпущенные товары и транспортные средства, в отношении которых предоставлены льготы по таможенным платежам, могут использоваться только в тех целях, в связи с которыми предоставлены льготы. Использование указанных товаров и транспортных средств в иных целях допускается с разрешения таможенных органов при условии уплаты таможенных платежей и выполнении других требований, предусмотренных настоящим кодексом и другими нормативными актами. Распоряжение такими товарами и транспортными средствами допускается с разрешения таможенных органов в порядке, предусмотренном настоящей статьей.

Глава 4
Общие положения о льготных таможенных режимах и экономических таможенных режимах

Статья 29. Общие положения о льготных
таможенных режимах
(1) Льготные таможенные режимы - операции временного характера, прямым следствием которых является условное полное или частичное освобождение от уплаты таможенных платежей.
(2) Таможенные органы разрешают помещение товаров под льготный таможенный режим только при возможности обеспечения надзора и контроля за этим режимом. Дополнительные расходы в связи с предоставлением льготного таможенного режима несет лицо, осуществляющее операцию.
(3) При выдаче разрешения таможенный орган устанавливает срок и условия действия и завершения льготного таможенного режима. Срок завершения льготного таможенного

режима может быть продлен таможенным органом, разрешившим применение режима, или, в случае отказа, вышестоящим таможенным органом по мотивированному письменному заявлению лица, осуществляющего операцию, поданному в течение первоначально установленного срока.
(4) В целях предоставления льготного таможенного режима таможенные органы требуют представления гарантии для обеспечения выполнения любых обязательств, которые могут возникнуть. При применении льготного таможенного режима могут быть установлены особые требования по представлению гарантии или освобождению от обеспечения таможенного обязательства.
(5) Льготные таможенные режимы, за исключением транзита, завершающегося согласно статье 45, завершаются путем помещения первоначальных товаров либо продуктов переработки или переработанных продуктов под иное таможенное назначение.
(6) Таможенный орган самостоятельно завершает льготный таможенный режим в случае, когда лицо, осуществляющее операцию, не решает вопрос о размещении товаров в установленный срок.

Статья 30. Общие положения об экономических таможенных режимах

(1) Использование любого экономического таможенного режима обусловлено получением (за плату) разрешения таможенного органа.
(2) Не затрагивая дополнительных особых условий, регламентирующих соответствующий режим, разрешение, указанное в части (1), выдается:
a) лицам, представляющим все необходимые для осуществления операций гарантии;
b) в случае, когда таможенные органы могут осуществлять надзор и контроль за режимом.
(3) Условия использования соответствующего режима указываются в разрешении.
(4) Обладатель разрешения обязан сообщать таможенному органу обо всех возникающих после получения разрешения обстоятельствах, которые могут повлиять на продолжение или содержание режима. В зависимости от новых условий таможенный орган может принять решение о продолжении или завершении режима либо распорядиться о принятии дополнительных мер.
(5) Права и обязанности лица, получившего разрешение на экономический таможенный режим, могут передаваться в порядке правопреемства, на условиях и с предварительного разрешения таможенного органа, иным лицам, отвечающим условиям, установленным для пользования соответствующим режимом.
(6) Запрещается помещение спирта этилового неденатурированного (товарная позиция 2207), сигар, сигар с обрезанными концами, сигарилл из табака (товарная субпозиция 2402 10), сигарет из табака (товарная субпозиция 2402 20), подакцизных бензина, дизельного топлива и их производных под таможенные режимы таможенного склада, переработки на таможенной территории и временного ввоза, за исключением их ввоза или вывоза для представления или использования на выставках, ярмарках и других подобных мероприятиях.
[Ст.30 ч.(6) в редакции ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]

Глава 5
Импорт

Статья 31. Общие положения

(1) Импорт - таможенный режим, при котором ввезенные на таможенную территорию товары получают статус товаров, выпущенных в свободное обращение, только после уплаты ввозных платежей и применения мер экономической политики.
(2) Иностранные товары, выпущенные в свободное обращение на территорию Республики Молдова, получают статус отечественных товаров после получения разрешения на выпуск. Сертификат о происхождении в этом случае не выдается.

Статья 32. Преференциальные тарифные льготы
(1) Под преференциальными тарифными льготами понимается уменьшение либо освобождение от таможенной пошлины, которое может применяться и в рамках количественной или стоимостной квоты.
(2) Преференциальные тарифные льготы могут применяться к некоторым категориям товаров в зависимости от их происхождения в соответствии с международными соглашениями, одной из сторон которых является Республика Молдова.
Статья 33. Определение происхождения товаров
(1) Таможенный орган определяет происхождение товаров на основании следующих критериев:
a) товары полностью произведены в какой-либо стране;
b) товары получены в результате достаточной переработки или преобразования в какой-либо стране.
(2) Применение критериев производится на основании правил происхождения, установленных национальным законодательством или международными соглашениями, одной из сторон которых является Республика Молдова.
(3) В случае, если в момент ввоза преференциальные тарифные льготы не были применены в связи с невозможностью представления сертификата о происхождении либо невозможностью подтверждения соблюдения иных положений, содержащихся в международном соглашении, предусматривающем эти преференциальные тарифные льготы, лицо, осуществившее импорт, может впоследствии потребовать возврата излишне уплаченных сумм, представив соответствующие доказательства, на основании национального законодательства и международных соглашений, одной из сторон которых является Республика Молдова.
Статья 34. Благоприятные тарифные льготы
(1) Под благоприятными тарифными льготами понимается уменьшение либо освобождение от ввозных платежей, которое может применяться и в рамках стоимостной или количественной квоты.
(2) Благоприятные тарифные льготы могут применяться к некоторым категориям товаров в зависимости от вида товара или его конечного назначения в соответствии с национальным законодательством или международными соглашениями, одной из сторон которых является Республика Молдова.
Статья 35. Выпуск в обращение товаров с
уменьшенными ввозными платежами либо по нулевой ставке
В случае выпуска в свободное обращение товаров с учетом их конечного назначения с уменьшенным ввозным платежом либо платежом по нулевой ставке товары остаются под таможенным надзором. Таможенный надзор завершается, когда условия, предусмотренные для предоставления уменьшения или нулевой ставки, не могут более применяться, либо в случае, когда товары вывезены или уничтожены. Использование в течение не менее трех лет товаров в целях, отличных от предусмотренных для предоставления уменьшения или нулевой ставки, разрешается при условии уплаты ввозных платежей.
[Ст.35 изменена ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
Статья 36. Ввоз товаров по наиболее высокой
таможенной пошлине
В случае, когда товарная партия состоит из товаров, относящихся к различным товарным позициям, и операции по каждому из них в соответствии с тарифной классификацией в целях заполнения декларации предполагают затраты труда и расходы, несоразмерные со взимаемыми ввозными платежами, по заявлению декларанта таможенные органы могут разрешить уплату ввозных платежей за партию в целом на основании тарифной

классификации товаров, для которых установлена наиболее высокая таможенная пошлина.

Статья 37. Возвращение отечественных товаров

(1) Отечественные товары, которые после вывоза возвращены на таможенную территорию и выпущены в свободное обращение в течение трех лет, по требованию заинтересованного лица освобождаются от ввозных платежей.

(2) Освобождение от ввозных платежей, предусмотренное частью (1), не предоставляется в случае ввоза на таможенную территорию продуктов переработки, полученных в результате помещения товаров под режим переработки вне таможенной территории.

Глава 6
Экспорт

Статья 38. Общие положения

(1) Экспорт - таможенный режим, при котором товары вывозятся за пределы таможенной территории без обязательства их возвращения на эту территорию.

(2) Допускаются к экспорту товары, произведенные в стране, а также товары, ввезенные и выпущенные в свободное обращение ранее, за исключением товаров, к которым применяются запретительные или ограничительные меры в рамках экономической политики.

Статья 39. Условия помещения товаров под таможенный режим экспорта

Экспорт осуществляется при условии уплаты вывозных платежей, применения мер экономической политики и выполнения иных условий, предусмотренных настоящим кодексом и другими нормативными актами.

Статья 40. Выпуск товаров, помещенных под таможенный режим экспорта

Разрешение на экспорт товаров выдается при условии, что данные товары вывозятся за пределы таможенной территории в том же состоянии, в котором они были на момент регистрации экспортной таможенной декларации, без учета естественной убыли при нормальных условиях транспортировки и хранения.

Статья 41. Временный вывоз товаров

(1) Отечественные товары могут быть вывезены временно, с обязательством возвращения их в страну в неизменном состоянии, без учета естественного износа или убыли.

(2) Таможенный орган устанавливает срок, в течение которого товары должны быть возвращены или должны получить иное таможенное назначение. Установленный срок должен давать возможность реализовать цель использования, но не может превышать три года.

(3) По просьбе лица, осуществляющего операцию, Таможенная служба в исключительных и достаточно обоснованных случаях может продлить первоначально установленный срок.

[Ст.41 ч.(3) изменена ЗП103-XVI от 16.05.08, MO117-119/04.07,08 ст.459]

Глава 7
Транзит

Статья 42. Общие положения

(1) Транзит - таможенный режим, при котором товары перевозятся по таможенной территории под таможенным надзором от одного таможенного органа к другому без уплаты таможенных платежей и без применения мер экономической политики, если законодательством не предусмотрено иное.

(2) Время транзита устанавливается таможенным органом, но не может превышать восемь дней с момента пересечения таможенной границы.

(3) Лицом, осуществляющим транзит, является лицо, под ответственность которого производится операция транзита. Оно обязано подать в таможенный орган отправления

транзитную таможенную декларацию.
(4) Не могут быть помещены под режим транзита товары, запрещенные или ограниченные к ввозу в Республику Молдова, если не соблюдено национальное законодательство, регламентирующее транзит этих видов товаров.
(5) Товары, оформляемые на экспорт внутренним таможенным органом, помещаются под таможенный режим транзита до пограничного таможенного органа.
Статья 42[1]. Виды таможенного режима транзита
(1) Таможенный режим транзита может быть международным или национальным.
(2) Транзит является международным, если в таможенном режиме транзита задействованы пограничные таможенные органы.
(3) Транзит является национальным, если хотя бы один из задействованных в процедуре транзита таможенных органов является внутренним.
[Ст.42[1] введена ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
Статья 43. Условия помещения товаров под таможенный режим транзита
(1) При помещении под таможенный режим транзита товары должны соответствовать следующим условиям:
a) не использоваться в каких-либо иных, кроме транзита, целях;
b) доставляться в таможенный орган назначения в срок, установленный таможенным органом отправления с учетом типа транспортного средства, расстояния, погодных и других условий.
(2) Если лицо, осуществляющее транзит с использованием своего транспортного средства, не может обеспечить соблюдение таможенного законодательства, таможенный орган вправе предоставить ему таможенный режим транзита при условии соблюдения определенных требований: надлежащего оборудования транспортного средства, перевозки товаров другим перевозчиком или с таможенным сопровождением. Расходы, связанные с этими действиями, несет перевозчик.
Статья 44. Разрешение на помещение товаров под таможенный режим транзита
Товары могут быть помещены под таможенный режим транзита только с разрешения таможенного органа и при соблюдении требований статьи 43, за исключением случаев, предусмотренных законодательством.
Статья 45. Завершение таможенного режима транзита
Таможенный режим транзита завершается тогда, когда товары представлены таможенному органу назначения в неизменном состоянии, без учета их естественной убыли при нормальных условиях транспортировки и хранения, вместе с сопроводительными документами.
Статья 46. Сопроводительные документы
(1) Сопроводительные документы представляются таможенному органу назначения одновременно с представлением товаров.
(2) Если таможней назначения является внутренний таможенный орган, по заявлению декларанта товары получают иное таможенное назначение.
Статья 47. Авария или действие непреодолимой силы
(1) При аварии или действии непреодолимой силы товары могут быть выгружены, а их владелец (перевозчик) обязан:
a) обеспечить сохранность товаров и не допустить какое-либо их использование;
b) немедленно сообщить в ближайший таможенный орган о случившейся аварии или действии непреодолимой силы, месте нахождения товаров и транспортных средств;
c) обеспечить перевозку товаров и доставку транспортных средств в ближайший

таможенный орган или доставку сотрудника таможенного органа к месту нахождения товаров и транспортных средств.
(2) Расходы, связанные с действиями, перечисленными в части (1), несет перевозчик.
Статья 48. Ответственность лица,
осуществляющего транзит
(1) Лицо, осуществляющее транзит, несет ответственность за транзит товаров. Оно обязано в течение установленного срока представить таможенному органу назначения товары без повреждения примененных таможенным органом средств идентификации.
(2) Если товары были выпущены в свободное обращение без разрешения таможенного органа, либо были утрачены или не доставлены в таможенный орган назначения, либо были представлены с недостачей или подлогом, лицо, осуществляющее транзит, обязано уплатить ввозные платежи, за исключением случаев, когда товары оказались уничтоженными или безвозвратно утерянными вследствие действия непреодолимой силы.
Статья 49. Соблюдение международного
законодательства
При использовании процедур транзита в соответствии с международными соглашениями, одной из сторон которых является Республика Молдова, таможенный орган применяет их без выдачи внутренних документов.

Глава 8
Таможенный склад

Статья 50. Общие положения
(1) Таможенный склад - место, утвержденное таможенным органом и находящееся под его надзором, где могут храниться товары, указанные в части (2).
(2) Режим таможенного склада позволяет хранить на складе:
a) иностранные товары без уплаты ввозных платежей и без применения мер экономической политики;
b) отечественные товары, предназначенные для экспорта.
(3) Владельцем таможенного склада является юридическое лицо, управляющее и распоряжающееся таможенным складом.
(4) Лицом, сдающим товары на хранение, является лицо, подающее таможенную декларацию, на основании которой товары помещаются под режим таможенного склада.
Статья 51. Условия помещения товаров под режим
таможенного склада
(1) Под режим таможенного склада могут помещаться любые товары, за исключением товаров, запрещенных к ввозу на таможенную территорию или вывозу с нее, а также иных товаров, предусмотренных законодательством.
(2) Товары, которые могут причинить вред другим товарам или требуют особых условий хранения, должны храниться в специально оборудованных для этой цели помещениях.
Статья 52. Типы таможенных складов
(1) Таможенные склады могут быть открытого или закрытого типа.
(2) Открытый склад представляет собой таможенный склад, доступный для хранения товаров любым лицом.
(3) Закрытый склад представляет собой таможенный склад, предназначенный исключительно для хранения товаров владельцем склада.
Статья 53. Владелец таможенного склада
(1) Владелец таможенного склада имеет следующие обязательства перед таможенными органами:
a) соблюдение указанных в разрешении условий организации и функционирования таможенного склада;
b) обеспечение надзора за товарами с тем, чтобы исключить возможность их

непредъявления для таможенного контроля;
c) обеспечение сохранности находящихся на хранении товаров.
(2) Управление и распоряжение таможенным складом осуществляется на основании разрешения Таможенной службы, за исключением случаев, когда управление и распоряжение таможенным складом осуществляется непосредственно таможенными органами.

Статья 54. Разрешение на открытие таможенного склада

(1) В целях получения разрешения на открытие таможенного склада заявитель обязан подать письменное заявление, которое должно содержать информацию, необходимую для выдачи разрешения, в частности обоснование экономической целесообразности открытия таможенного склада.
(2) Разрешение на открытие таможенного склада выдается только юридическим лицам Республики Молдова.

Статья 55. Гарантийные условия

(1) Таможенные органы требуют от лица, сдающего товары на хранение, представления гарантии, обеспечивающей погашение таможенного обязательства, которое может возникнуть в период нахождения под соответствующим режимом товаров, помещенных на таможенный склад.
(2) По товарам, помещенным на таможенный склад, находящийся в управлении и распоряжении таможенных органов, последние требуют представления лицом, помещающим товар под режим таможенного склада, гарантии в целях обеспечения завершения операции в установленный срок. Если операция по помещению товаров на таможенный склад не завершается в установленный срок, таможенный орган самостоятельно завершает данную операцию и взимает соответствующие ввозные платежи, после чего снимает ее с учета.

Статья 56. Операции с товарами, помещенными под режим таможенного склада

(1) В отношении товаров, помещенных под режим таможенного склада, могут совершаться следующие операции:
a) по обеспечению их сохранности;
b) по их подготовке, с согласия таможенного органа, к продаже и перевозке (упаковка, маркировка, погрузка, разгрузка и др.).
(2) Операции с товарами, помещенными под режим таможенного склада, не должны изменять их технических, качественных или количественных характеристик.

Глава 9
Переработка на таможенной территории

Статья 57. Общие положения

Таможенный режим переработки на таможенной территории допускает использование на территории Республики Молдова в рамках одной или нескольких операций по переработке:
a) иностранных товаров, предназначенных для вывоза с таможенной территории в виде продуктов переработки, без уплаты ввозных платежей, за исключением сбора за осуществление таможенных процедур, и без применения мер экономической политики, если законодательством не предусмотрено иное;
[Ст.57 пкт.a) изменен ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
b) ввезенных и выпущенных в свободное обращение товаров, при условии их вывоза с таможенной территории в виде продуктов переработки. В этом случае режим переработки на таможенной территории осуществляется с уплатой ввозных платежей и возвратом их при экспорте.

Статья 58. Используемые понятия
В целях таможенного режима переработки на таможенной территории понимаются под:
1) механизмом условного освобождения - режим переработки на таможенной территории, предусмотренный пунктом a) статьи 57;
2) механизмом возврата - режим переработки на таможенной территории, предусмотренный пунктом b) статьи 57;
3) операциями по переработке:
a) переработка товаров, в том числе монтаж, сборка или присоединение их к другим товарам;
b) преобразование товаров;
c) ремонт товаров, в том числе их восстановление, устранение дефектов, отладка;
d) использование в соответствии с таможенными правилами некоторых, не входящих в состав продуктов переработки, товаров, которые содействуют производству продуктов переработки либо облегчают его, даже если они полностью или частично потребляются в процессе переработки.
Статья 59. Разрешение на переработку
на таможенной территории
(1) Разрешение на переработку на таможенной территории выдается по заявлению лица, осуществляющего операцию по переработке, или лица, ответственного за ее осуществление.
(2) Разрешение на переработку на таможенной территории выдается только юридическим лицам Республики Молдова в соответствии с законодательством.

(2) Разрешение на переработку на таможенной территории выдается только юридическим лицам Республики Молдова в соответствии с законом.
[Ст.59 ч.(2) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 01.01.2010]
(3) Таможенные органы указывают в разрешении срок, в течение которого продукты переработки должны быть вывезены или реэкспортированы либо им должно быть присвоено иное разрешенное таможней назначение. При установлении данного срока должно учитываться время, необходимое для осуществления операций по переработке и вывозу продуктов переработки.
(4) Течение указанного в части (3) срока начинается со дня помещения товаров под режим переработки на таможенной территории. Таможенные органы могут продлить этот срок на основании мотивированного заявления обладателя разрешения.
Статья 60. Ввоз товаров в случае применения
механизма эквивалентной компенсации
В случае применения механизма эквивалентной компенсации и предварительного экспорта таможенные органы указывают срок, в течение которого иностранные товары должны быть ввезены. Течение указанного срока начинается со дня принятия экспортной таможенной декларации на продукты переработки, полученные из соответствующих эквивалентных товаров.
Статья 61. Нормы выхода
Нормы выхода операций по переработке на таможенной территории устанавливаются лицом, осуществляющим переработку, на основании соответствующих документов.
Статья 62. Особенности механизма возврата
(1) При режиме переработки на таможенной территории с возвратом не применяются положения о продуктах переработки, полученных из эквивалентных товаров.
(2) Обладатель разрешения на переработку на таможенной территории может потребовать возврата ввозных платежей, за исключением сбора за осуществление таможенных

процедур, в той мере, в которой может быть подтвержден вывоз продуктов переработки. Срок, в течение которого может быть затребован возврат, устанавливается в соответствии с законодательством.

Глава 10
Переработка под таможенным контролем

Статья 63. Общие положения

(1) Режим переработки под таможенным контролем допускает использование иностранных товаров на территории Республики Молдова в операциях, изменяющих их сущность или состояние, без уплаты ввозных платежей и без применения мер экономической политики, а также выпуск произведенных в результате подобных операций продуктов в свободное обращение с уплатой ввозных платежей, причитающихся за подобные товары.

(2) Перечень случаев, в которых может использоваться режим переработки под таможенным контролем, устанавливается в соответствии с законодательством.

(2) Перечень случаев, в которых может использоваться режим переработки под таможенным контролем, устанавливается в соответствии с законом.

[Ст.63 ч.(2) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

Статья 64. Разрешение на переработку под таможенным контролем

(1) Разрешение на переработку под таможенным контролем выдается по заявлению лица, осуществляющего операцию по переработке, или лица, ответственного за ее осуществление.

(2) Разрешение на переработку под таможенным контролем выдается только юридическим лицам Республики Молдова при условии, что:

a) ввезенные товары могут быть идентифицированы в переработанных продуктах;

b) после переработки товары не могут быть восстановлены в форме или состоянии, в котором находились до помещения под таможенный режим;

c) использование таможенного режима не препятствует применению правил о происхождении и количественных ограничениях, применяемых к ввозимым товарам;

d) соблюдены необходимые условия для того, чтобы таможенный режим способствовал становлению и развитию деятельности по переработке товаров в Республике Молдова, не затрагивая нежелательным образом интересов отечественных производителей аналогичных товаров (экономические условия).

(3) Таможенные органы указывают в разрешении срок, в течение которого переработанные продукты должны быть вывезены либо им должно быть присвоено иное разрешенное таможней назначение. При установлении данного срока должно учитываться время, необходимое для осуществления операций по переработке и помещению переработанных продуктов под иное таможенное назначение.

(4) Течение указанного в части (3) срока начинается со дня помещения товаров под режим переработки под таможенным контролем. Таможенные органы могут продлить этот срок на основании мотивированного заявления обладателя разрешения.

Статья 65. Таможенное обязательство

В случае возникновения таможенного обязательства по товарам, находящимся в неизмененном состоянии, либо по продуктам, находящимся в промежуточных стадиях переработки по отношению к тому, что предусмотрено в разрешении, размер данного обязательства определяется на основании элементов налогообложения, соответствующих ввезенным товарам на момент принятия таможенной декларации о помещении товаров под режим переработки под таможенным контролем.

Статья 66. Преференциальные тарифные льготы
(1) В случае, если ввезенные товары соответствовали условиям предоставления преференциальных тарифных льгот на момент помещения под режим переработки под таможенным контролем и эти льготы применимы и к продуктам, идентичным переработанным продуктам в момент выпуска в свободное обращение, ввозные платежи, причитающиеся за переработанные продукты, исчисляются на основании ставки таможенной пошлины, применяемой в соответствии с данной льготой.
(2) В случае, если преференциальные тарифные льготы применялись к ввезенным товарам в момент их помещения под режим переработки под таможенным контролем, но в пределах определенных квот или тарифных ограничений, применение ставки таможенной пошлины, указанной в части (1), установленной для переработанных продуктов, обусловлено дополнительно применением соответствующих преференциальных тарифных льгот к ввезенным товарам и на момент принятия таможенной декларации о выпуске в свободное обращение переработанных продуктов. В этом случае сопоставление производится с квотами, предусмотренными для ввезенных товаров, существующими на момент принятия таможенной декларации о выпуске в свободное обращение переработанных продуктов, а не с квотами, установленными для товаров, идентичных переработанным продуктам.

Глава 11
Временный ввоз

Статья 67. Общие положения
(1) Режим временного ввоза допускает использование на территории Республики Молдова, с условным частичным или полным освобождением от уплаты ввозных платежей и без применения мер экономической политики, иностранных товаров и транспортных средств, предназначенных для реэкспорта в неизменном состоянии, без учета их естественного износа.
[Ст.67 ч.(1) изменена ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
(2) В течение всего срока режима временного ввоза товары и транспортные средства должны оставаться в собственности иностранного лица. Товары и транспортные средства не могут быть проданы, сданы внаем, переданы в поднаем или в безвозмездное пользование, заложены, переданы или предоставлены в распоряжение другому лицу на территории Республики Молдова иначе как с согласия таможенного органа после уплаты ввозных платежей и выполнения таможенных процедур по выпуску в свободное обращение, за исключением отступлений, предусмотренных настоящей главой.
[Ст.67 ч.(2) изменена ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
(3) Товары, ввезенные на основании договора международного лизинга, помещаются под таможенный режим временного ввоза с полным освобождением от уплаты ввозных платежей и с освобождением от обеспечения таможенного обязательства.
Статья 68. Разрешение на временный ввоз товаров и транспортных средств
Таможенный орган разрешает временный ввоз только тех товаров и транспортных средств, которые могут быть идентифицированы и которые не запрещены к ввозу в Республику Молдова.
[Ст.68 в редакции ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
Статья 69. Срок нахождения товаров и транспортных средств под таможенным режимом временного ввоза
[Название ст.69 изменена ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
(1) Таможенные органы устанавливают срок, в течение которого ввезенные товары и транспортные средства должны быть реэкспортированы либо им должно быть присвоено иное разрешенное таможней назначение. Данный срок не может превышать три года со дня помещения товаров и транспортных средств под режим временного ввоза.

[Ст.69 ч.(1) в редакции ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
(2) В исключительных случаях Таможенная служба по мотивированному заявлению соответствующего лица может продлить указанный в части (1) срок для использования товаров и транспортных средств по разрешенному назначению.
[Ст.69 ч.(2) изменена ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
(3) Срок нахождения товаров под режимом временного ввоза на основании договора финансового или операционного лизинга устанавливается исходя из срока действия договора лизинга, но не может превышать семь лет.

Статья 70. Использование механизма условного полного освобождения

Случаи и условия, при которых может быть применен режим временного ввоза с условным полным освобождением от уплаты ввозных платежей, определяются в соответствии с национальным законодательством и международными соглашениями, одной из сторон которых является Республика Молдова.

Статья 71. Использование механизма условного частичного освобождения

(1) Товары, находящиеся в собственности иностранного лица, не соответствующие положениям статьи 70, могут быть помещены с целью их временного ввоза только под режим временного ввоза с условным частичным освобождением от ввозных платежей.
(2) Размер таможенной пошлины, применяемой к товарам, помещенным под режим временного ввоза с условным частичным освобождением от ввозных платежей, устанавливается за каждый полный или неполный календарный месяц, в котором товары были помещены под режим временного ввоза с условным частичным освобождением от ввозных платежей, в пределах 5 процентов от суммы таможенной пошлины, которая подлежала бы уплате за указанные товары, если бы они были выпущены в свободное обращение в момент их помещения под режим временного ввоза. Взимание установленных таможенных пошлин производится по завершении режима с учетом обменного курса национальной валюты на данный момент за весь период временного ввоза с условным частичным освобождением от уплаты ввозных платежей, без превышения размера, который был бы установлен в случае импорта тех же товаров.

Статья 72. Уступка таможенного режима временного ввоза

В случае, когда лицо, осуществляющее временный ввоз, уступает таможенный режим, каждый участник операции уплачивает ввозные платежи, соответствующие периоду использования им товаров и транспортных средств. Если в течение одного месяца использование производилось обоими участниками, ввозные платежи уплачиваются цедентом.
[Ст.72 изменена ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]

Статья 73. Выпуск товаров и транспортных средств в свободное обращение
[Название ст.73 изменена ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
(1) Товары и транспортные средства, помещенные под режим временного ввоза, могут быть выпущены в свободное обращение только после внесения ввозных платежей. В этом случае размер ввозных платежей определяется на основании элементов налогообложения и иных платежей, действующих на момент помещения товаров и транспортных средств под режим временного ввоза. Используемым обменным курсом национальной валюты является курс, установленный на момент осуществления процедур по выпуску в свободное обращение.
[Ст.73 ч.(1) изменена ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
(2) В случае выпуска в свободное обращение объекта лизинга вследствие реализации лизингодателем права на приобретение этого имущества по истечении срока действия договора лизинга и при полной выплате лизинговых платежей расчетную базу ввозных

платежей составляют согласованные сторонами соответственно остаточная стоимость имущества в случае финансового лизинга и передаточная стоимость собственности в случае операционного лизинга.

Глава 12
Переработка вне таможенной территории

Статья 74. Общие положения

(1) Переработка вне таможенной территории – таможенный режим, при котором товары, находящиеся в свободном обращении или под таможенным надзором в режиме переработки на таможенной территории, вывозятся для переработки или преобразования за пределы территории Республики Молдова, а продукты переработки ввозятся с полным или частичным освобождением от ввозных платежей.

[Ст.74 ч.(1) в редакции ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]

(2) Временный вывоз товаров в целях переработки вне таможенной территории влечет за собой применение мер экономической политики, предусмотренных для окончательного экспорта товаров. Операции по переработке вне таможенной территории, сопутствующие режиму переработки на таможенной территории, влекут применение мер экономической политики, предусмотренных для реэкспорта товаров.

[Ст.74 ч.(2) изменена ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]

Статья 75. Операции по переработке вне таможенной территории

(1) С товарами, помещенными под режим переработки вне таможенной территории, могут производиться операции, предусмотренные для режима переработки на таможенной территории.

(2) В отношении некоторых операций по переработке товаров вне таможенной территории Правительством могут устанавливаться ограничения.

Статья 76. Условия, исключающие помещение товаров под режим переработки вне таможенной территории

Под режим переработки вне таможенной территории не могут быть помещены:

a) товары, которые своим вывозом за пределы таможенной территории создают основание для их освобождения от ввозных платежей или для возврата уплаченных платежей;

b) товары, которые до их вывоза с таможенной территории были ввезены с полным освобождением от ввозных платежей, - до истечения сроков освобождения;

c) другие товары в иных случаях, предусмотренных законодательством.

Статья 77. Разрешение на переработку вне таможенной территории

(1) Переработка товаров вне таможенной территории производится на основании разрешения, выданного таможенным органом в соответствии с законодательством.

(1) Переработка товаров вне таможенной территории производится на основании разрешения, выданного таможенным органом в соответствии с законом.

[Ст.77 ч.(1) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

(2) Разрешение на переработку вне таможенной территории выдается юридическим лицам Республики Молдова при следующих условиях:

a) таможенным органом может быть установлено, что продукты переработки были получены из вывезенных для переработки товаров;

b) переработка товаров вне таможенной территории не наносит ущерба интересам национальной экономики.

Статья 78. Срок переработки вне таможенной территории

Таможенный орган устанавливает срок, в течение которого продукты переработки должны быть ввезены обратно. При его определении учитывается продолжительность процесса переработки вне таможенной территории, обоснованная с экономической точки зрения. По заявлению лица, осуществляющего переработку, таможенный орган в обоснованных случаях может продлить первоначально установленный срок.

Статья 79. Количество выхода продуктов, получаемых в результате переработки товаров вне таможенной территории

Таможенная служба может в соответствии с законодательством устанавливать в таможенных целях обязательное количество выхода продуктов, получаемых в результате переработки товаров вне таможенной территории.

Статья 80. Вывозные платежи

Товары, помещенные под режим переработки вне таможенной территории, облагаются вывозными платежами с последующим их возвратом, за исключением сбора за осуществление таможенных процедур, если продукты переработки ввозятся на таможенную территорию и если соблюдаются положения настоящего кодекса и других нормативных актов.

Статья 81. Освобождение продуктов переработки от ввозных платежей

(1) Продукты переработки могут быть полностью или частично освобождены от ввозных платежей, за исключением сбора за осуществление таможенных процедур, если они ввозятся лицом, получившим разрешение на переработку вне таможенной территории.

(2) В случае, когда целью операции по переработке является ремонт ранее ввезенных товаров, последние могут быть выпущены в свободное обращение по завершении операции с полным освобождением от ввозных платежей, если таможенными органами установлено, что товары были отремонтированы бесплатно в силу договорного или законного обязательства, вытекающего из гарантии или в связи с наличием производственного дефекта.

(3) Положения части (2) не применяются в случае, если о наличии дефекта было известно на момент первоначального выпуска товаров в свободное обращение.

(4) В случае, если целью операции по переработке является ремонт товаров временного вывоза и подобный ремонт осуществлялся на платной основе, обратный ввоз товаров производится с частичным освобождением от ввозных платежей. Освобождение предоставляется путем определения размера платежей, применяемых на основании элементов налогообложения для продуктов переработки на момент принятия декларации о выпуске в свободное обращение соответствующих продуктов, и с учетом того, что таможенной стоимостью является стоимость, равная затратам на ремонт.

Статья 82. Замещающие продукты идентичного стандарта

(1) Режим переработки вне таможенной территории может осуществляться также посредством замены ввезенного товара, находящегося в свободном обращении, когда вместо продукта переработки ввозится замещающий продукт идентичного стандарта.

(2) При замещении продуктом идентичного стандарта замещающие продукты должны относиться к той же товарной позиции, обладать теми же коммерческими и техническими характеристиками, что и продукты переработки.

Статья 83. Предварительный импорт

(1) Таможенный орган может разрешить предварительный, до временного вывоза товаров, импорт замещающих продуктов, указанных в статье 82, на условиях, установленных в разрешении. Предварительный импорт производится только при условии представления гарантии полного покрытия размера ввозных платежей.

(2) В случае, если временно вывозимые товары находились в использовании до вывоза, замещающие продукты не должны быть новыми. Таможенный орган может разрешить отступление от этого правила, если доказано, что замещающие продукты, хотя бы и новые, поставлены бесплатно.
(3) Если операции по переработке вне таможенной территории с предварительным импортом включают частичное освобождение от уплаты ввозных платежей, то элементами налогообложения, используемыми для их определения, являются элементы, действовавшие на момент регистрации таможенной декларации о временном вывозе.
(4) В случае предварительного импорта замещающих продуктов временный вывоз товаров должен быть осуществлен не позднее чем в течение двух месяцев с момента регистрации таможенной декларации об импорте этих продуктов.
(5) В обоснованных случаях по заявлению обладателя разрешения таможенный орган может разрешить продление указанного в части (4) срока.

Статья 84. Невозвращение товаров, вывезенных на переработку, либо продуктов переработки по причине их уничтожения или утраты

Обладатель разрешения на переработку товаров вне таможенной территории, не возвративший их либо не осуществивший в установленный срок ввоз продуктов, полученных в результате переработки вне таможенной территории, не несет ответственности перед таможенным органом только в случае, если уничтожение или утрата товаров либо продуктов переработки произошли вследствие аварии или действия непреодолимой силы, подтвержденных компетентным органом соответствующего государства.

Глава 13
Свободная зона

Статья 85. Общие положения

Свободная зона - часть таможенной территории, на которую иностранные товары ввозятся и на которой они используются без уплаты ввозных платежей и без применения мер экономической политики в порядке, определенном настоящим кодексом и другими нормативными актами, если законодательством не предусмотрено иное, а отечественные товары ввозятся и используются с соблюдением условий, установленных для таможенного режима экспорта.

Статья 86. Создание свободной зоны

Свободная зона создается в соответствии с законодательством.

Статья 87. Операции с товарами, размещенными в свободной зоне

(1) С товарами, размещенными в свободной зоне, могут осуществляться производственные, коммерческие и иные операции, за исключением розничной продажи, при условии соблюдения положений настоящего кодекса и других нормативных актов.
(2) Ограничения и запреты в отношении операций с товарами, ввезенными в свободную зону, устанавливаются законодательством.

Статья 88. Срок нахождения товаров в свободной зоне

Срок нахождения товаров в свободной зоне не ограничен.

Статья 89. Обеспечение соблюдения таможенного законодательства в свободной зоне

(1) Таможенный орган осуществляет контроль за ввозимыми, находящимися или вывозимыми из свободной зоны товарами. Товары представляются таможенному органу по его требованию.

(2) Таможенное оформление ввозимых, находящихся или вывозимых из свободной зоны товаров осуществляется в порядке, определенном Таможенной службой.
(3) Производство любых строительных работ в свободной зоне допускается с предварительного разрешения Таможенной службы.

Статья 90. Учет товаров, размещенных в свободной зоне

Лицо, осуществляющее операции с товарами, размещенными в свободной зоне, обязано вести учет ввозимых, находящихся или вывозимых из свободной зоны, а также изготавливаемых, обрабатываемых, перерабатываемых, приобретаемых или реализуемых товаров и представлять таможенному органу отчетность по ним в порядке, определенном Таможенной службой. Любые изменения, происходящие с этими товарами, должны отражаться в учете.

Статья 91. Взимание таможенных платежей, применение мер экономической политики

(1) При ввозе в свободную зону иностранных и отечественных товаров ввозные платежи не взимаются и меры экономической политики не применяются, если законодательством не предусмотрено иное.
(2) При вывозе товаров из свободной зоны на остальную часть таможенной территории ввозные платежи взимаются и меры экономической политики применяются. При вывозе товаров из свободной зоны за пределы Республики Молдова, а также на территорию других свободных зон вывозные платежи не взимаются и меры экономической политики не применяются.

Статья 92. Ответственность за уплату таможенных платежей

Ответственность за уплату таможенных платежей несет лицо, ввезшее/вывезшее товары в свободную зону/из свободной зоны.

Глава 14
Магазин duty free

Статья 93. Общие положения

(1) Магазин duty free представляет собой реализацию товаров под таможенным надзором без применения мер экономической политики, в специально оборудованных для этого местах, расположенных в международных аэропортах, на борту самолетов или в международных пунктах пропуска через государственную границу, а также в местах, предусмотренных частью (1) статьи 97.
(2) Размещение и продажа товаров в магазине duty free осуществляются без уплаты ввозных платежей.
(3) В магазинах duty free товары продаются за молдавские леи и свободно конвертируемую иностранную валюту (наличную или в дорожных чеках), а также с использованием банковских карточек только лицам, выезжающим за границу, прошедшим таможенный контроль и проверку удостоверяющих личность документов и выездных билетов.

[Ст.93 изменена ЗП171-XVI от 19.07.07, МО112-116/03.08.07 ст.510]

Статья 94. Условия размещения товаров в магазине duty free

(1) В магазине duty free могут размещаться любые товары, за исключением запрещенных к ввозу на таможенную территорию и вывозу с нее, запрещенных к реализации на территории Республики Молдова, а также иных товаров, перечень которых определяется законодательством. Товары, реализация которых на территории Республики Молдова ограничена, могут реализовываться в магазине duty free только при условии соблюдения законодательства.

[Ст.94 ч.(2) исключена ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
(3) Отечественные товары, поставляемые в магазины duty free для реализации, помещаются под таможенный режим экспорта.
(4) По иностранным товарам, реализуемым в магазинах duty free, за исключением указанных в статье 97, представляется таможенная декларация на их реэкспорт.
[Ст.94 ч.(4) внесена ЗП171-XVI от 19.07.07, МО112-116/03.08.07 ст.510]
Статья 95. Лицензирование деятельности магазина duty free
(1) Магазин duty free может учреждаться юридическим лицом, имеющим лицензию, выданную Лицензионной палатой, с согласия Национального банка Молдовы на реализацию товаров за свободно конвертируемую иностранную валюту.
(2) Лицензирование деятельности магазина duty free осуществляется в соответствии с положениями Закона о регулировании предпринимательской деятельности путем лицензирования и настоящего кодекса.
[Ст.95 в редации ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]
[Ст.95 изменена ЗП171-XVI от 19.07.07, МО112-116/03.08.07 ст.510]

Статья 951. Условия лицензирования магазина duty free
(1) Магазин duty free должен располагаться после пункта паспортного контроля, в зоне выбытия из Республики Молдова, а наружное устройство магазинов duty free не должно предоставлять возможности:
a) доступа в помещение лиц, не находящихся в процессе международного перемещения;
b) вноса и выноса товаров из помещений магазинов через иные места, нежели установленные таможенными органами.
(2) Если функциональные особенности магазина duty free требуют использования подсобных помещений, последние должны располагаться в том же здании или в непосредственной близости и находиться в той же зоне таможенного надзора, а пути сообщения между ними считаются составной частью площади магазина.
(3) Для получения лицензии помимо необходимых для этого документов, предусмотренных Законом о регулировании предпринимательской деятельности путем лицензирования, юридическое лицо–заявитель представляет:
a) наименование пункта пропуска через государственную границу, в котором расположен магазин, на который испрашивается лицензия;
b) персональные данные представителей юридического лица, включая фамилию, имя, дату и место рождения, место жительства, занимаемую должность;
c) банковские счета и банки, в которых открыты счета в валюте и в леях;
d) сведения о магазине, на который испрашивается лицензия: расположение, площадь, графическое представление;
e) копию договора аренды земельного участка, на котором будет расположено строение, или найма здания, предполагаемых к использованию в коммерческих целях.
(4) В магазинах duty free могут продаваться любые, иностранные и отечественные, товары, кроме:
a) товаров, запрещенных к ввозу в Республику Молдова и вывозу из нее;
b) товаров, запрещенных к реализации на территории Республики Молдова, а также товаров, прямо определенных законом.
(5) Товары, допущенные к реализации в магазинах duty free, могут продаваться только в количествах, предназначенных для личного потребления. Товары могут продаваться только в упаковках и количествах, обычных для розничной торговли.
(6) Все товары, которыми снабжаются для реализации магазины duty free, должны сопровождаться законными, датированными, заверенными подписями уполномоченных лиц и печатями документами, в которых четко определены:

a) поставщик (наименование, местонахождение, фискальный код, номер регистрации в торговом реестре);
b) дата поставки;
c) использованное транспортное средство, а также фамилия и имя уполномоченного или водителя и их идентификационные документы;
d) наименование товара;
e) количество;
f) единица измерения;
g) цена закупки.
(7) Все товары реализуются в пределах сроков годности, указанных поставщиком.
(8) Цены на товары приводятся в долларах США и/или в евро и выставляются на видном месте. Любые последующие изменения цен продажи отражаются в документах, на основании которых они были установлены, с указанием даты изменения.
(9) Обоснование продаж товаров через магазины duty free производится с помощью налоговых чеков или фактур. Фактуры используются для продуктов длительного пользования, таких как фотоаппаратура, электроника, электробытовая техника и др. Помимо сведений, содержащихся в налоговых чеках, в фактурах указываются марка, тип, серия проданных продуктов, а также иные элементы, требуемые действующими правилами.
[Ст.95[1] введена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]

Статья 96. Ответственность за уплату таможенных платежей

Ответственность за уплату таможенных платежей несет лицо, получившее разрешение на деятельность магазина duty free.

Статья 97. Магазин duty free для обслуживания дипломатического корпуса

(1) В целях обслуживания отдельных категорий иностранных лиц, указанных в разделе VI настоящего кодекса, в муниципии Кишинэу может быть открыт магазин duty free для обслуживания дипломатического корпуса. Реализация товаров в этом магазине осуществляется на основании удостоверений CD (дипломатический корпус), выданных Министерством иностранных дел и европейской интеграции, в обычных для розничной торговли количествах, предназначенных для личного и семейного потребления, не для использования в целях продажи. Иностранные представительства могут приобретать товары и в необходимых им количествах по предварительно поданной заявке, завизированной Министерством иностранных дел и европейской интеграции. Порядок учреждения и функционирования магазина duty free устанавливается настоящим кодексом и Правительством в установленных настоящим кодексом пределах.
[Ст.97 ч.(1) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]
(2) Лицензия на деятельность магазина duty free для обслуживания дипломатического корпуса выдается Лицензионной палатой с согласия Министерства иностранных дел и европейской интеграции относительно целесообразности его создания и места размещения магазина в соответствии с настоящим кодексом и Законом о регулировании предпринимательской деятельности путем лицензирования.
[Ст.97 ч.(2) в редакции ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]

Глава 15
Реэкспорт

Статья 98. Общие положения

Реэкспорт - таможенное назначение, состоящее в вывозе иностранных товаров и транспортных средств, ранее помещенных под льготный таможенный режим, за пределы таможенной территории без уплаты вывозных платежей и без применения мер

экономической политики в соответствии с настоящим кодексом и другими нормативными актами.
[Ст.98 в редакции ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
[Ст.98 ч.(2) исключена ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
Статья 99. Особенности реэкспорта
Национальным законодательством, а также международными соглашениями, одной из сторон которых является Республика Молдова, могут вводиться дополнительные условия реэкспорта товаров.

Глава 16
Уничтожение

Статья 100. Общие положения
(1) Уничтожение - таможенное назначение, состоящее в уничтожении иностранных товаров под таможенным надзором без уплаты ввозных платежей и без применения мер экономической политики.
(2) Уничтожение товаров осуществляется с разрешения таможенного органа в порядке, определенном Таможенной службой. Разрешение не выдается, если уничтожение товаров может причинить вред окружающей среде, а также в других случаях, предусмотренных законодательством.
Статья 101. Расходы
Уничтожение товаров производится за счет заинтересованного лица.
Статья 102. Отходы, образовавшиеся в результате уничтожения товаров
Отходы, образовавшиеся в результате уничтожения товаров, помещаются под таможенное назначение, применяемое к иностранным товарам, находящимся под таможенным надзором.

Глава 17
Отказ в пользу государства

Статья 103. Общие положения
(1) Отказ в пользу государства - таможенное назначение, состоящее в отказе от товаров в пользу государства без уплаты таможенных платежей и без применения мер экономической политики.
(2) Отказ в пользу государства осуществляется с согласия таможенного органа в порядке, определенном Таможенной службой.
Статья 104. Расходы
Отказ в пользу государства не влечет каких-либо расходов со стороны лица, отказывающегося от товаров в пользу государства.

Глава 18

Статьи 105-113 - исключены.

Глава 19
Перемещение через таможенную границу транспортных средств и отдельных видов товаров

Статья 114. Перемещение транспортных средств
(1) Перемещение транспортных средств через таможенную границу осуществляется в соответствии с таможенными режимами, применяемыми к транспортным средствам.
(2) Транспортные средства, перемещаемые через таможенную границу, должны останавливаться в местах, определенных таможенными органами. При несоблюдении этого требования таможенные органы вправе осуществлять принудительную остановку транспортных средств.
(3) Продолжительность стоянки транспортных средств определяется таможенным органом исходя из времени, необходимого для осуществления таможенного оформления,

таможенного контроля и других видов контроля.
(4) Отправление транспортных средств с мест их стоянки производится с разрешения таможенных органов.
(5) Время и место пересечения таможенной границы транспортными средствами устанавливаются соответствующим таможенным органом.

Статья 115. Перемещение валюты и других валютных ценностей

Перемещение через таможенную границу валюты и других валютных ценностей осуществляется в соответствии с законодательством.

Статья 116. Перемещение физическими лицами товаров, не предназначенных для коммерческих целей

(1) Товары, не предназначенные для производственных или иных коммерческих целей, могут перемещаться физическими лицами через таможенную границу в упрощенном порядке, определенном Таможенной службой. Упрощенный порядок может включать полное или частичное освобождение от таможенных платежей, установление единых ставок таможенных пошлин, а также неприменение мер экономической политики в соответствии с законодательством.
(2) Предназначение товаров устанавливается исходя из их количества и стоимости, с учетом всех обстоятельств перемещения их физическим лицом через таможенную границу и при отсутствии оснований полагать, что эти товары не предназначены для личного пользования или потребления физическим лицом или членами его семьи.

Раздел III
ТАМОЖЕННЫЕ ПЛАТЕЖИ
Глава 20
Основные положения

Статья 117. Платежи, взыскиваемые таможенными органами

При перемещении через таможенную границу товаров и в других случаях, установленных законодательством, уплачиваются следующие платежи:
a) таможенная пошлина;
b) налог на добавленную стоимость;
c) акцизы;
d) сбор за осуществление таможенных процедур;
e) сборы за выдачу разрешения и за возобновление ее действия;
f) плата за участие в таможенных аукционах;
g) другие платежи, предусмотренные законодательством.

Статья 118. Таможенная пошлина

Товары, перемещаемые через таможенную границу, подлежат обложению таможенной пошлиной в соответствии с Законом о таможенном тарифе.

Статья 119. Налог на добавленную стоимость

Применение налога на добавленную стоимость к товарам, ввозимым на таможенную территорию, осуществляется в соответствии с законодательством.

Статья 120. Акцизы

Применение акцизов к товарам, облагаемым акцизами, осуществляется в соответствии с законодательством.

Статья 121. Сбор за осуществление таможенных процедур

(1) Таможенными процедурами являются все виды услуг, оказываемых таможенными органами в сфере таможенной деятельности. Перечень таких услуг и тарифы на них утверждаются в соответствии с Законом о таможенном тарифе.

(1) Таможенными процедурами являются все виды услуг, оказываемых таможенными органами в сфере таможенной деятельности. Перечень таких услуг и тарифы на них утверждаются в соответствии с законодательством.
[Ст.121 ч.(1) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 01.01.2010]
(2) Сбор за осуществление таможенных процедур взимается при использовании любого таможенного назначения, за исключением отказа в пользу государства, если законодательством не предусмотрено иное.
(3) Средства, полученные от осуществления таможенных процедур, вносятся в государственный бюджет и в полном объеме используются на финансирование деятельности таможенной системы.

(3) Средства, полученные от осуществления таможенных процедур, вносятся в государственный бюджет и используются на финансирование деятельности таможенной системы, за исключением не использованных на конец бюджетного года остатков.
[Ст.121 ч.(3) изменена ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543; в силу с 01.01.09]

Глава 21
Исчисление и уплата таможенных платежей

Статья 122. Основа для исчисления таможенных платежей
(1) Основой для исчисления таможенной пошлины является натуральное количественное выражение товаров или их таможенная стоимость, определяемая в соответствии с законодательством.

(1) Основой для исчисления таможенной пошлины является натуральное количественное выражение товаров или их таможенная стоимость, определяемая в соответствии с законом.
[Ст.122 ч.(1) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 01.01.2010]
(2) Основой для исчисления акцизов являются натуральное количественное выражение импортируемых товаров или их таможенная стоимость, определяемая в соответствии с таможенным законодательством, а также подлежащие уплате при импорте данных товаров пошлины, налоги и сборы без учета акцизов и налога на добавленную стоимость.

(2) Основой для исчисления акцизов являются натуральное количественное выражение импортируемых товаров или их таможенная стоимость, определяемая в соответствии с законом, а также подлежащие уплате при импорте данных товаров пошлины, налоги и сборы без учета акцизов и налога на добавленную стоимость.
[Ст.122 ч.(2) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 01.01.2010]
(3) Стоимость импортируемых товаров, облагаемая налогом на добавленную стоимость, включает в себя их таможенную стоимость, определяемую в соответствии с законодательством, а также подлежащие уплате при импорте данных товаров пошлины, налоги и сборы, за исключением налога на добавленную стоимость.

(3) Стоимость импортируемых товаров, облагаемая налогом на добавленную стоимость, включает в себя их таможенную стоимость, определяемую в соответствии с законом, а также подлежащие уплате при импорте данных товаров пошлины, налоги и сборы, за исключением налога на добавленную стоимость.

[Ст.122 ч.(3) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 01.01.2010]
(4) Основой для исчисления сбора за осуществление таможенных процедур являются таможенная стоимость товаров или фиксированные тарифы, предусмотренные законодательством.

(4) Основой для исчисления сбора за осуществление таможенных процедур являются таможенная стоимость товаров или фиксированные тарифы в соответствии с законом.
[Ст.122 ч.(4) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 01.01.2010]
Статья 123. Плательщики таможенных платежей
Таможенные платежи уплачиваются непосредственно декларантом, таможенным брокером либо иным лицом, предусмотренным законодательством.
[Ст.123 изменена ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
Статья 124. Сроки уплаты таможенных платежей
(1) Таможенные платежи уплачиваются предварительно, до подачи таможенной декларации. В момент оформления таможенных документов допускается оплата только разницы между расчетной суммой и предварительно оплаченной суммой.
(2) Таможенные органы вправе запретить импорт товаров, по которым не произведена уплата таможенных платежей, в порядке, определенном настоящим кодексом.
(3) Физические лица, не являющиеся субъектами предпринимательской деятельности, уплачивают таможенные платежи в момент пересечения таможенной границы, за исключением ввозных или вывозных таможенных платежей, уплачиваемых при таможенном оформлении несопровождаемого багажа и транспортных средств.
[Ст.124 ч.(3) изменена ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
(4) С физических лиц, пересекающих таможенную территорию в режиме транзита с товарами, превышающими установленные нормы, взимаются гарантийные платежи в суммах, эквивалентных платежам, взимаемым с товаров, находящихся в режиме импорта. Порядок взимания и возврата гарантийных платежей устанавливается Таможенной службой.
Статья 125. Порядок уплаты таможенных платежей
(1) Таможенные платежи уплачиваются юридическими и физическими лицами наличными или путем их перечисления (в том числе посредством магнитных носителей) на соответствующие счета Центрального казначейства Министерства финансов. Юридическим лицам разрешается уплата наличными только разницы в оплате, установленной в момент таможенного оформления.
[Ст.125 ч.(1) исключена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 01.01.2010]
[Ст.125 ч.(1) изменена ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]

(2) Начисление таможенных платежей осуществляется исходя из действующих на момент декларирования тарифов и ставок, установленных законодательством. Это положение не применяется в случаях, предусмотренных статьями 65 и 73.

(2) Начисление таможенных платежей осуществляется исходя из действующих на момент декларирования тарифов и ставок. Это положение не применяется в случаях, предусмотренных статьями 65 и 73.
[Ст.125 ч.(2) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

(3) В отступление от положений части (2) исчисление ввозных платежей при выпуске в свободное обращение объекта лизинга осуществляется исходя из тарифов и ставок, действующих на момент истечения срока договора лизинга и внесения в полном объеме лизинговых платежей.
(4) Датой уплаты таможенных платежей, за исключением их уплаты посредством банковских карточек, считается дата внесения импортером (декларантом), экспортером (декларантом) или третьим лицом денежных средств на соответствующие счета Центрального казначейства Министерства финансов, подтвержденного выпиской казначейства.
(5) Внесение таможенных платежей посредством банковских карточек считается осуществленным в момент списания суммы соответствующего платежа с карточного счета, на основе которого эмитирована использованная при оплате карточка. Списание с соответствующего карточного счета подтверждается выданным владельцу карточки кассовым чеком (чеком, квитанцией) о платеже по банковской карточке, сформированным посредством POS-терминала или другого устройства по использованию банковских карточек. Внесение таможенных платежей, осуществленное посредством банковских карточек, не может быть аннулировано иначе как с согласия соответствующей службы Таможенной службы.

Статья 126. Отсрочка и рассрочка
уплаты таможенных платежей

(1) Случаи отсрочки и рассрочки уплаты таможенных платежей предусмотрены законодательством.
(2) Отсрочка и рассрочка уплаты сбора за осуществление таможенных процедур не предоставляются.
(3) При предоставлении отсрочки или рассрочки уплаты таможенных платежей исчисляется процентная ставка за каждый день отсрочки или рассрочки, равная одному проценту основной ставки Национального банка по краткосрочному кредитованию, действующей на дату предоставления отсрочки или рассрочки, если иное не предусмотрено законодательством. В случае нарушения сроков предоставленных отсрочек или рассрочек взимается пеня в соответствии с законодательством.
(4) При предоставлении отсрочки или рассрочки уплаты таможенных платежей обеспечивается их взимание в порядке, предусмотренном настоящим кодексом.

Статья 127. Основные правила, применяемые
к таможенному обязательству

(1) Сумма всех таможенных платежей определяется исходя из квот, установленных на момент возникновения таможенного обязательства. Штрафы и пени относятся к таможенным платежам и могут возникать после таможенного оформления.
[Ст.127 ч.(1) изменена ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
(2) В случае, если точно установить момент возникновения таможенного обязательства невозможно, моментом для установления квот соответствующих товаров является момент, когда таможенный орган посчитает, что товары находятся в состоянии, при котором возникает таможенное обязательство. Если на момент установления таможенные органы располагают информацией, из которой явствует, что таможенное обязательство возникло раньше, сумма таможенных платежей определяется на основе квот, действующих на самую отдаленную дату, которую можно установить на основании этой информации.
[Ст.127 ч.(2) изменена ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
(3) Определение таможенного обязательства осуществляется в национальной валюте. Если для этого необходимо произвести пересчет иностранной валюты, применяется установленный Национальным банком Молдовы обменный курс национальной валюты,

действующий на день возникновения таможенного обязательства.
(4) Для льготного таможенного режима, не завершающегося в срок, таможенное обязательство становится безотлагательным к взысканию и погашается путем использования таможенным органом представленной гарантии.
(5) Таможенный плательщик ознакамливается с суммой таможенного обязательства посредством таможенной декларации, принятой и зарегистрированной таможенным органом.
(6) В случае последующих расхождений или при завершении льготного таможенного режима таможенным органом без таможенной декларации таможенный плательщик знакомится с новым таможенным обязательством на основе констатирующего акта, составленного таможенным органом.
(7) Таможенная декларация и констатирующий акт являются исполнительными документами, которые принимаются банком к исполнению без согласования, задержки и утверждения по первому требованию таможенного органа. При неисполнении банком требования таможенного органа в кратчайший срок таможенный орган вправе в дальнейшем не принимать выдаваемые им платежные инструменты или гарантии.
(8) В отношении товаров, задержанных таможенным органом, погашение таможенного обязательства приостанавливается до окончательного определения правового режима этих товаров.
(9) Под непрямым представительством в целях настоящей главы понимается положение, когда импортер или экспортер действует от имени, по поручению и за счет другого лица, а коммерческая операция осуществляется как если бы она была осуществлена от своего имени.

Статья 127^{1}. Меры обеспечения таможенного обязательства

(1) Погашение таможенного обязательства в случае предоставления налоговых каникул обеспечивается посредством гарантии, выданной банком, признанным таможенным органом.
(2) Для обеспечения погашения таможенных обязательств в случаях, когда в соответствии с таможенными правилами требуется представление гарантии, таможенный орган вправе потребовать ее представления от таможенного плательщика или потенциального таможенного плательщика. Таможенные органы вправе разрешить представление гарантии третьим лицом.
(3) В обоснованных случаях для определенных таможенных назначений могут предоставляться освобождения от обеспечения таможенных обязательств на основе разработанной Таможенной службой методологии и в соответствии с законодательством.

(3) В обоснованных случаях для определенных таможенных назначений могут предоставляться освобождения от обеспечения таможенных обязательств на основе разработанной Таможенной службой методологии.
[Ст.127^{1} ч.(3) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 01.01.2010]
(4) В случае, когда таможенное законодательство предусматривает выборочное представление гарантии, требование о представлении гарантии остается на усмотрении таможенных органов до тех пор, пока не отпадут основания для сомнений в том, что таможенное обязательство, которое существует или может возникнуть, будет погашено в установленный срок. Величина такой гарантии устанавливается на уровне, позволяющем в любой момент погасить соответствующее таможенное обязательство.
(5) Гарантия, указанная в части (2), требуется:
а) в момент применения положений, требующих представления такой гарантии;

b) в любой последующий момент, когда у таможенных органов имеются основания для сомнений в том, что таможенное обязательство, которое существует или может возникнуть, будет погашено в установленный срок.
(6) Таможенные органы устанавливают величину такой гарантии на уровне, равном:
a) реальной величине таможенного обязательства или соответствующих задолженностей, когда их размер может быть точно определен на момент требования гарантии;
b) максимальной величине, определенной расчетным методом, - в других случаях.
(7) По заявлению плательщика или третьего лица таможенные органы разрешают представление общей гарантии, позволяющей обеспечить две или более операции, по которым возникло или может возникнуть таможенное обязательство.
(8) При представлении общей гарантии по таможенным обязательствам, размер которых может со временем измениться, величина такой гарантии устанавливается на уровне, позволяющем в любой момент погасить соответствующее таможенное обязательство.
(9) Гарантия может представлять собой денежную сумму или гарантийное письмо, выданное банком, признанным таможенным органом.
(10) Денежная гарантия реализуется путем внесения суммы в леях или путем передачи инструментов безналичных расчетов и ценных бумаг, признанных таможенным органом.
(11) Лицо, от которого требуется представление гарантии, вправе выбрать любой из видов гарантии, предусмотренных настоящей статьей. Вместе с тем таможенные органы могут отказаться от принятия предложенного вида гарантии, если он несовместим с нормальным функционированием соответствующего таможенного режима. Данное положение действительно также в отношении представленной гарантии. Таможенные органы могут потребовать, чтобы избранный вид гарантии сохранялся в течение определенного периода времени.
(12) Если в течение периода действия таможенного режима таможенные органы устанавливают, что представленная гарантия не обеспечивает погашение таможенного обязательства в установленный срок либо что эта гарантия более недействительна или недостаточна для обеспечения погашения, они требуют от таможенного плательщика или от третьего лица представления дополнительной гарантии или замены первоначальной гарантии новой. В случае отказа таможенный орган вправе запретить осуществление других таможенных операций до выяснения обстоятельств.
(13) Таможенный плательщик или третье лицо может требовать возврата неиспользованной гарантии только в момент, когда таможенное обязательство погашено или не может более возникнуть. Требование о возврате может быть частичным.

Статья 127^2. Возникновение таможенного обязательства при ввозе товаров на таможенную территорию

(1) При ввозе товаров на таможенную территорию таможенное обязательство возникает в случаях, когда:
a) товары, по которым должны уплачиваться ввозные платежи, выпущены в свободное обращение;
b) товары помещены под таможенный режим временного ввоза с условным частичным освобождением от уплаты ввозных платежей.
(2) В случае, предусмотренном пунктом a) части (1), таможенное обязательство возникает в момент регистрации таможенной декларации на импорт, а в случае, предусмотренном пунктом b) части (1), - в момент регистрации таможенной декларации на реэкспорт товаров.
(3) Таможенным плательщиком является лицо, подавшее таможенную декларацию. В случае непрямого представительства лицо, от имени которого составлена таможенная декларация, также является таможенным плательщиком. Одновременно солидарными

таможенными плательщиками становятся любые лица, предоставившие информацию, необходимую при составлении таможенной декларации, или лица, оформившие таможенную декларацию, если они знали или должны были знать, что данная информация является недостоверной или неточной.

Статья 127[3]. Возникновение таможенного обязательства при незаконном ввозе товаров

(1) При незаконном ввозе товаров таможенное обязательство возникает в момент их ввоза на территорию Республики Молдова.

(2) Таможенным плательщиком является лицо, которое незаконно ввезло товары. Солидарную ответственность несут:

a) лица, участвовавшие в незаконном ввозе товаров, которые знали или должны были знать, что их ввоз является незаконным;

b) лица, приобретшие товары или владевшие ими, которые на момент их приобретения или получения знали или должны были знать, что они ввезены незаконно.

(3) Под незаконным ввозом товаров в целях настоящей статьи понимается положение, когда товары, облагаемые ввозными платежами, не подвергались полностью или частично таможенным процедурам.

Статья 127[4]. Возникновение таможенного обязательства при незаконном выводе товаров из-под таможенного надзора

(1) При незаконном выводе из-под таможенного надзора товаров, облагаемых ввозными платежами, таможенное обязательство возникает в момент их вывода из-под таможенного надзора.

(2) Таможенным плательщиком является лицо, которое незаконно вывело товары из-под таможенного надзора. Солидарную ответственность несут:

a) лица, участвовавшие в незаконном выводе товаров из-под таможенного надзора, которые знали или должны были знать, что их вывод из-под таможенного надзора является незаконным;

b) лица, приобретшие товары или владевшие ими, которые на момент их приобретения или получения знали или должны были знать, что они выведены из-под таможенного надзора незаконно.

(3) Если таможенное обязательство возникло по товарам, к которым применяются или могли бы применяться преференциальные тарифные льготы, размер таможенного обязательства определяется с учетом этих преференциальных льгот.

Статья 127[5]. Возникновение таможенных обязательств в случае неисполнения некоторых обязательств

(1) Таможенное обязательство возникает:

a) в случае неисполнения обязательств, вытекающих из условий хранения товаров на складе временного хранения;

b) в случае неисполнения какого-либо из условий, предусмотренных таможенным назначением, под которое помещены товары;

c) в случае использования товаров в целях, иных чем установленные их конечным назначением, если на этой основе к ним применялись благоприятные тарифные льготы.

(2) В случаях, предусмотренных частью (1), таможенное обязательство возникает в момент реализации соответствующей ситуации.

(3) Таможенным плательщиком является лицо, подавшее краткую декларацию при помещении товаров на склад временного хранения, или лицо, осуществляющее

таможенное назначение, под которое помещены товары.
(4) Если таможенное обязательство возникло по товарам, к которым применяются или могли бы применяться преференциальные тарифные льготы, размер таможенного обязательства определяется с учетом этих преференциальных льгот.

Статья 127[6]. Возникновение таможенного
обязательства по товарам,
находящимся в свободной зоне

(1) По товарам, находящимся в свободной зоне, которые исчезли, потреблены или использованы в целях, иных чем предусмотренные таможенными правилами, применяемыми в данной зоне, таможенное обязательство возникает в момент их исчезновения, потребления или использования.
(2) Лицо, совершившее какое-либо из действий, указанных в части (1), становится таможенным плательщиком. Солидарную ответственность несет также лицо, которое знало или должно было знать о несоблюдении применяемых таможенных правил.
(3) В случае, когда определить лица, указанные в части (2), невозможно, таможенным плательщиком признается лицо, которое последним владело данным товаром.

Статья 127[7]. Возникновение таможенного
обязательства при ввозе
запрещенных или ограниченных
к ввозу товаров

(1) Таможенное обязательство возникает и тогда, когда это касается ввоза на территорию Республики Молдова товаров, запрещенных или ограниченных к ввозу.
(2) Положения части (1) не применяются в случаях ввоза фальшивых банкнот и монет либо наркотических или психотропных веществ, подлежащих уничтожению, за исключением ввезенных на законных основаниях, предполагающих их использование в медицинских и научных целях или в других предусмотренных законом целях.

Статья 127[8]. Возникновение таможенного
обязательства при экспорте товаров,
включенных в таможенную
декларацию

(1) Таможенное обязательство при экспорте товаров возникает в случае, если они облагаются вывозными платежами и включены в таможенную декларацию.
(2) В этом случае таможенное обязательство возникает в момент регистрации таможенной декларации.
(3) Таможенным плательщиком является лицо, подавшее таможенную декларацию. В случае непрямого представительства лицо, от имени которого составлена таможенная декларация, также является таможенным плательщиком. Одновременно солидарными таможенными плательщиками становятся любые лица, предоставившие информацию, необходимую при составлении таможенной декларации, или лица, оформившие таможенную декларацию, если они знали или должны были знать, что данная информация является недостоверной или неточной.

Статья 127[9]. Возникновение таможенного
обязательства при вывозе товаров
без таможенной декларации

(1) Таможенное обязательство возникает при вывозе товаров с территории Республики Молдова без таможенной декларации в случае, если они облагаются вывозными платежами.
(2) В этом случае таможенное обязательство возникает в момент, когда товары фактически покидают территорию страны.
(3) Таможенным плательщиком является лицо, вывозящее товары, или любое другое лицо,

принимающее участие в данной операции, которое знало или должно было знать об обязательности их декларирования, но фактически этого не сделало.

Статья 127[10]. Возникновение таможенного обязательства при несоблюдении условий экспорта

(1) Таможенное обязательство возникает при несоблюдении условий, разрешающих вывоз товаров с территории Республики Молдова с полным или частичным освобождением от вывозных платежей.

(2) Таможенное обязательство возникает в момент, когда товары поступают по месту назначения, иному чем предусмотренное в разрешении на вывоз с территории Республики Молдова с полным или частичным освобождением от вывозных платежей, или, если таможенный орган не может определить этот момент, по истечении срока, установленного для подтверждения выполнения условий, определивших такое освобождение.

(3) Таможенным плательщиком является лицо, подавшее таможенную декларацию. В случае непрямого представительства лицо, от имени которого составлена таможенная декларация, также является таможенным плательщиком.

Статья 127[11]. Возникновение таможенного обязательства в иных случаях

(1) Таможенное обязательство возникает как при импорте, так и при экспорте также в следующих случаях:

a) когда после осуществления операций по таможенному оформлению и предоставления разрешения на выпуск установлено, что сведения, содержащиеся в таможенной декларации, привели к установлению заниженного таможенного обязательства;

b) когда одно или несколько условий, определивших помещение товаров под соответствующее таможенное назначение, не были соблюдены;

c) когда предоставление благоприятных тарифных льгот исходя из конечного назначения или использования товаров не было обосновано на момент предоставления разрешения на выпуск.

(2) Моментом возникновения таможенного обязательства является дата регистрации таможенной декларации о помещении товаров под соответствующее таможенное назначение.

(3) В случаях, указанных в части (1), таможенным плательщиком является лицо, подавшее таможенную декларацию. Одновременно солидарными таможенными плательщиками становятся любые лица, предоставившие информацию, необходимую при составлении таможенной декларации, или лица, оформившие таможенную декларацию, если они знали или должны были знать, что данная информация является недостоверной или неточной.

Статья 127[12]. Место возникновения таможенного обязательства

(1) Таможенное обязательство возникает в месте, в котором происходят обусловившие его события.

(2) Если определить это место не представляется возможным, таковым считается место, где таможенный орган устанавливает, что товары находятся в состоянии, при котором может возникнуть такое обязательство.

Статья 127[13]. Констатирующий акт

(1) Констатирующий акт – документ, форма которого устанавливается Таможенной службой и который составляется таможенными органами и служит доказательством возникновения таможенного обязательства. Констатирующий акт подлежит исполнению с момента утверждения руководством таможенного органа и подписания обеими сторонами.

(2) Обладатель таможенного обязательства подписывает констатирующий акт даже в случае несогласия.
(3) В случае несогласия констатирующий акт может быть обжалован в соответствии с настоящим кодексом.
[Ст.127[13] введена ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
Статья 128. Погашение таможенного обязательства
(1) Таможенное обязательство погашается при:
a) его оплате;
b) отказе от взимания, если установлено отсутствие оснований для этого;
c) отмене вследствие аннулирования таможенной декларации;
d) истечении шестилетнего срока давности;
[Ст.128 ч.(1) пкт.d) в редакции ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
e) неплатежеспособности таможенного плательщика, установленной в судебном порядке;
f) полной конфискации товаров;
g) уничтожении товаров по распоряжению таможенного органа или отказе от них в пользу государства;
h) уничтожении или утрате товаров вследствие действия непреодолимой силы;
i) количественной убыли товаров, обусловленной действием естественных факторов в части, соответствующей проценту убыли.
(2) Погашение таможенного обязательства в случаях, предусмотренных пунктами f)–i) части (1), осуществляется только тогда, когда соответствующее положение сложилось до предоставления разрешения на выпуск.
[Ст.128 ч.(2) изменена ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
(3) Погашение таможенного обязательства путем компенсации осуществляется по инициативе таможенного органа (без согласия таможенного плательщика) зачислением в счет обязательства переплат, зарегистрированных по соответствующим ввозным платежам или по иным платежам.
Статья 129. Взыскание таможенных платежей
(1) Таможенные платежи, не уплаченные в соответствии со статьей 124, взыскиваются с плательщика таможенными органами в бесспорном порядке на основании исполнительных документов или равнозначных документов в соответствии с законодательством.

(1) Таможенные платежи, не уплаченные в соответствии со статьей 124, взыскиваются с плательщика таможенными органами в бесспорном порядке на основании исполнительных документов или равнозначных документов в соответствии с законом.
[Ст.129 ч.(1) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 01.01.2010]
(2) За каждый день просрочки уплаты таможенных платежей взыскивается пеня в размере, установленном Налоговым кодексом.
[Ст.129 ч.(2) изменена ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
(3) Начисление пени осуществляется начиная с первого дня по истечении срока отсрочки или рассрочки платежей.
(4) При отсутствии у плательщика денежных средств на банковских счетах таможенные органы вправе наложить арест на его имущество в соответствии с законодательством.

(4) При отсутствии у плательщика денежных средств на банковских счетах таможенные органы вправе наложить арест на его имущество в соответствии с законом.

[Ст.129 ч.(4) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

(5) В случае, когда лицо уклоняется от уплаты таможенных платежей, таможенный орган вправе издать и направить соответствующему банку распоряжение о приостановлении банковских операций в части расходов со счета таможенного плательщика-должника до полного погашения задолженности. При поступлении денежных средств на счет банк обязан незамедлительно сообщить об этом таможенному органу, издавшему распоряжение о приостановлении операций на банковских счетах таможенного плательщика.

(6) Непогашение в установленные сроки таможенного обязательства влечет дополнительно приостановление права соответствующего таможенного плательщика осуществлять другие таможенные операции до полного погашения таможенного обязательства в порядке, определенном таможенными правилами. В случае возникновения разногласий оспаривание дополнительного таможенного обязательства или обжалование решения таможенного органа в судебную инстанцию не приостанавливает востребование таможенного обязательства и осуществление дополнительных мер, принятых в соответствии с настоящим кодексом, за исключением случаев, когда это прямо предусмотрено положениями специальных законов.

(7) Таможенный орган обязан принять все меры для погашения таможенного обязательства таможенным плательщиком и только в той мере, в которой это не представляется возможным, потребовать погашения таможенного обязательства лицами, несущими солидарную ответственность за выполнение таможенного обязательства.

Статья 130. Возврат излишне уплаченных или взысканных таможенных платежей

(1) Возврат излишне уплаченных или взысканных таможенных платежей осуществляется на основе письменного заявления плательщика в сроки, предусмотренные законодательством.

(2) Сбор за осуществление таможенных процедур возврату не подлежит.

Раздел IV
ТАМОЖЕННОЕ ОФОРМЛЕНИЕ
Глава 22
Общие положения

Статья 131. Порядок производства таможенного оформления

Таможенное оформление производится в порядке, определенном настоящим кодексом и другими нормативными актами, в том числе изданными Таможенной службой.

Статья 132. Место и время производства таможенного оформления

(1) Таможенное оформление производится в определенных для этого местах в зоне деятельности таможенного органа, в которой находится отправитель или получатель товаров либо его структурное подразделение, во время работы таможенного органа в порядке, установленном Таможенной службой.

(2) По просьбе заинтересованного лица за его счет и с согласия таможенного органа таможенное оформление может производиться и в иных местах и вне времени работы таможенного органа.

Статья 133. Присутствие полномочных лиц и их представителей при таможенном оформлении

(1) Лица, обладающие полномочиями в отношении товаров и транспортных средств, и их представители вправе присутствовать при таможенном оформлении.

(2) По требованию таможенного органа указанные в части (1) лица обязаны присутствовать при таможенном оформлении и оказывать содействие должностным

лицам таможенных органов.

Статья 134. Язык, на котором производится таможенное оформление

Таможенное оформление производится на государственном языке, за исключением случаев, предусмотренных законодательством.

Таможенное оформление производится на государственном языке, за исключением случаев, предусмотренных настоящим кодексом.

[Ст.134 изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

Статья 135.Органы, производящие таможенное оформление

Таможенное оформление производится пограничными и внутренними таможенными органами и не может производиться другими органами. Таможенная служба вправе определять таможенные органы, в которых производится таможенное оформление некоторых категорий товаров и транспортных средств.

Статья 136. Пользование и распоряжение товарами и транспортными средствами, в отношении которых таможенное оформление не завершено

(1) Никто не вправе пользоваться и распоряжаться товарами и транспортными средствами, в отношении которых таможенное оформление не завершено, за исключением случаев, предусмотренных настоящим кодексом и нормативными актами Таможенной службы.

(2) Таможенная служба вправе устанавливать условия и налагать ограничения на пользование и распоряжение товарами и транспортными средствами, в отношении которых таможенное оформление не завершено.

Статья 137. Начало таможенного оформления

Таможенное оформление начинается с момента, когда должностное лицо таможенного органа заявило о своей готовности к производству таможенного оформления в отношении конкретных товаров и транспортных средств, при соблюдении порядка совершения предварительных операций, предусмотренных настоящим кодексом.

Статья 138. Упрощенный порядок таможенного оформления

(1) Упрощенный порядок таможенного оформления предусмотрен при ввозе в Республику Молдова и вывозе из нее товаров, необходимых в случае стихийных бедствий, аварий и катастроф, а также при ввозе и вывозе живых животных, скоропортящихся товаров, радиоактивных материалов, материалов для целей массовой информации.

(2) Случаи и условия применения упрощенного порядка таможенного оформления определяются Таможенной службой.

Статья 139. Осуществление операций с товарами и транспортными средствами, необходимых для таможенного оформления

(1) По требованию таможенного органа лицо, перемещающее товары через таможенную границу, перевозчик, держатель склада, иное лицо, обладающее полномочиями в отношении товаров и транспортных средств, обязаны осуществить транспортировку, взвешивание или иное определение количества товаров, погрузку, выгрузку, перегрузку, исправление поврежденной упаковки, упаковку либо переупаковку товаров и транспортных средств, подлежащих таможенному оформлению, а также вскрытие упаковки, емкостей и других мест, где могут находиться такие товары и транспортные средства.

(2) В иных случаях, если таможенное оформление в отношении товаров и транспортных средств не завершено, предусмотренные частью (1) операции могут производиться только с разрешения таможенного органа.

(3) Грузовые и иные операции с товарами и транспортными средствами не должны повлечь каких либо дополнительных расходов для таможенного органа.

Статья 140. Взятие проб и образцов товаров в целях таможенного оформления

(1) В целях таможенного оформления таможенные органы вправе брать пробы и образцы

товаров и проводить их исследование (экспертизу).
(2) Пробы и образцы товаров, находящихся под таможенным контролем, с разрешения таможенного органа могут брать также лица, обладающие полномочиями в отношении товаров, их представители и другие органы государственного контроля.
(3) Пробы и образцы берутся в минимальных количествах, обеспечивающих возможность их исследования.
(4) О взятии проб и образцов товаров, находящихся под таможенным контролем, составляется акт по форме, установленной Таможенной службой.
(5) Лица, обладающие полномочиями в отношении товаров, и их представители вправе присутствовать при взятии проб и образцов товаров должностными лицами таможенных органов и других органов государственного контроля. Должностные лица таможенных органов присутствуют при взятии проб и образцов товаров другими органами государственного контроля, а также лицами, обладающими полномочиями в отношении товаров, и их представителями. Лица, обладающие полномочиями в отношении товаров, и их представители обязаны оказывать содействие должностным лицам таможенных органов при взятии ими проб и образцов товаров, в том числе осуществлять за свой счет грузовые и иные операции, необходимые для этого.
(6) В отсутствие лиц, обладающих полномочиями в отношении товаров, и их представителей пробы и образцы товаров могут быть взяты таможенными органами для исследования в случае неявки этих лиц по истечении десяти дней после представления товаров, а также при обстоятельствах, не терпящих отлагательства. При таком взятии проб и образцов товаров присутствуют не заинтересованные в результатах исследования физические лица.
(7) Лица, обладающие полномочиями в отношении товаров, и их представители вправе знакомиться с результатами исследования взятых у них проб и образцов товаров. Таможенные органы должны быть поставлены в известность о результатах исследования проб и образцов товаров, взятых другими органами государственного контроля.
(8) Таможенные органы не возмещают расходы, связанные с взятием проб и образцов товаров. Расходы на исследование проб и образцов товаров, возникшие у таможенных органов и таможенных лабораторий, не возмещаются лицом, обладающим полномочиями в отношении товаров, за исключением случаев, если такое исследование проводится по инициативе указанного лица.
(9) Порядок взятия проб и образцов товаров, сроки и порядок их исследования, а также распоряжения ими устанавливаются Таможенной службой.

Статья 141. Меры по обеспечению соблюдения таможенного законодательства при перевозке товаров и документов на них

(1) В случае, если у таможенного органа имеются основания полагать, что перевозчик либо его транспортное средство не могут гарантировать соблюдение положений настоящего кодекса, таможенный орган вправе обусловить перевозку товаров и документов на них надлежащим оборудованием перевозчиком транспортного средства либо перевозкой товаров и документов на них таможенным перевозчиком в порядке, определенном настоящим кодексом и нормативными актами Таможенной службы.
(2) Расходы, возникшие у перевозчика в связи с надлежащим оборудованием транспортного средства либо с перевозкой товаров и документов на них таможенным перевозчиком, государственными органами не возмещаются.
(3) В случаях, не предусмотренных частью (1), перевозка товаров и документов на них допускается при условии уплаты таможенных платежей.

Глава 22[1]
Классификация товаров в соответствии с Товарной номенклатурой

Статья 141[1]. Товарная номенклатура

(1) Товарная номенклатура утверждается Правительством в соответствии с международными соглашениями, стороной которых является Республика Молдова.

(2) Товарная номенклатура используется таможенным органом в целях осуществления мер таможенно-тарифного и нетарифного регулирования внешнеторговой деятельности, а также в статистических целях.

Статья. 141[2]. Классификация товаров

(1) Классификация товаров осуществляется декларантом и состоит в определении для товаров, декларируемых таможенным органам, классифи-кационного кода по Товарной номенклатуре.

(2) В случае неверной классификации товаров таможенные органы вправе самостоятельно осуществить классификацию товаров в соответствии с Товарной номенклатурой.

(3) Таможенная служба уполномочена устанавливать методические нормы классификации в отношении отдельных видов товаров, обеспечивая их опубликование.

(4) Решения Таможенной службы о классификации товаров являются обязательными. Декларант вправе обжаловать такие решения в порядке, установленном действующим законодательством.

Статья. 141[3]. Предварительные тарифные решения о классификации товаров

(1) Заинтересованное лицо вправе направить в Таможенную службу запрос о выдаче предварительного тарифного решения о классификации товаров. Таможенная служба отказывает в выдаче предварительного тарифного решения в случае, если запрос не связан с будущими импортными или экспортными операциями.

(2) Предварительное тарифное решение является обязательным для таможенных органов и заявителя только в части тарифной классификации товаров, задекларированных заявителем с целью установления ввозных или вывозных таможенных платежей, если таможенные формальности выполнены после даты информирования, а товары идентичны указанным в решении.

(3) Заявление о выдаче предварительного тарифного решения составляется в письменном виде согласно процедуре, установленной Таможенной службой, и относится к одному виду товаров. В зависимости от специфики товара к заявлению прилагаются фотографии, документы, содержащие описание, основные характеристики, а также результаты лабораторных анализов товара.

(4) Предварительное тарифное решение выдается и доводится до сведения заявителя в срок, не превышающий трех месяцев с момента подачи письменного заявления.

(5) Таможенная служба может выдать предварительное тарифное решение и с превышением срока, предусмотренного частью (4), уведомив заявителя об этом. Соответствующее уведомление передается заявителю до истечения первоначального срока с указанием причин необходимости продления срока и установлением нового срока.

(6) Предварительное тарифное решение, которым отклоняется запрос заявителя или принимается решение не в его пользу, должно быть в обязательном порядке мотивированным.

(7) Предварительные тарифные решения выдаются бесплатно.

(8) Предварительные тарифные решения применяются начиная с даты выдачи и обратной силы не имеют.

(9) При подаче декларации получатель предварительного тарифного решения берет на себя обязательство доказать соответствие условий, которым отвечает товар, условиям, описанным в решении.

Статья 141[4]. Срок действия предварительных решений о классификации товаров

(1) Предварительное решение о классификации товаров действительно в течение шести лет со дня его выдачи.
(2) В случае, когда устанавливается, что предварительное решение было принято на основании неверных или неполных сведений, Таможенная служба отменяет его.
(3) Предварительное решение о классификации товаров становится недействительным в случае:
a) принятия новых, не совместимых с ним, регламентирующих документов;
b) отзыва по причине допущения ошибок при его выдаче с обязательным уведомлением об этом получателя решения.
(4) Положения пункта a) части (3) применяются со дня вступления в силу указанных нормативных актов, а пункта b) части (3) – со дня получения уведомления.
(5) Обладатель предварительного решения о классификации товаров, утратившего силу согласно пункту b) части (3), может в дальнейшем использовать информацию о классификации с целью установления ввозных и/или вывозных, а также других таможенных платежей в течение шести месяцев. Указанный срок устанавливается лишь в случае, когда обладатель решения заключил конкретный договор на покупку или продажу товаров на основании предварительного решения, до утраты силы договора.
[Глава 22[1] введена ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]

Глава 23
Предварительные операции

Статья 142. Предварительные операции

К предварительным операциям относятся все имеющие отношение к таможенному делу действия, предшествующие основному таможенному оформлению и помещению товаров и транспортных средств под определенное таможенное назначение.

Статья 143. Основное назначение предварительных операций

(1) Предварительные операции призваны облегчить и ускорить производство основного таможенного оформления товаров и транспортных средств и помещение их под определенное таможенное назначение.
(2) Предварительные операции направлены на недопущение ввоза на таможенную территорию и вывоза с нее товаров и транспортных средств, запрещенных к ввозу и вывозу.

Статья 144. Уведомление таможенных органов о пересечении таможенной границы

(1) При ввозе товаров и транспортных средств на таможенную территорию, в том числе с территории свободных зон, перевозчик уведомляет таможенный орган о пересечении таможенной границы. Таможенный орган регистрирует такое уведомление и назначает время и место, куда товары и транспортные средства должны быть доставлены для осуществления таможенного оформления.
(2) При вывозе товаров и транспортных средств за пределы Республики Молдова лицо, перемещающее товары и транспортные средства, предварительно уведомляет таможенные органы о своем намерении. Таможенный орган регистрирует такое уведомление и назначает время и место, куда товары и транспортные средства должны быть доставлены для осуществления таможенного оформления. Если лицо, перемещающее товары и транспортные средства, не направило указанного уведомления, такая обязанность возлагается на перевозчика.
(3) Положения настоящей статьи не применяются к морским, речным и воздушным судам, пересекающим таможенную территорию без остановки в порту или посадки в аэропорту,

расположенном на территории Республики Молдова.

Статья 145. Доставка товаров, транспортных средств и документов на них в определенное таможенным органом место

(1) После направления уведомления, предусмотренного статьей 144, перевозчик обязан доставить товары, транспортные средства и документы на них в определенное таможенным органом место без какого- либо изменения состояния этих товаров и транспортных средств, кроме изменений состояния вследствие естественного износа или убыли при нормальных условиях транспортировки и хранения, и без использования их в каких-либо иных целях.

(2) Доставка товаров, транспортных средств и документов на них должна быть произведена в сроки, определенные таможенным органом исходя из возможностей транспортного средства, установленного маршрута и других условий перевозки.

Статья 146. Меры, принимаемые при аварии или действии непреодолимой силы

(1) Если при доставке товаров, транспортных средств и документов на них перевозчик не может выполнить обязанности, предусмотренные статьей 145, вследствие аварии или действия непреодолимой силы, он обязан принять все меры для обеспечения сохранности товаров, транспортных средств и документов на них и незамедлительно сообщить в ближайший таможенный орган об этих обстоятельствах и о местонахождении товаров, транспортных средств и документов на них. Таможенный орган определяет, какие меры должны быть приняты в этом случае для обеспечения таможенного контроля.

(2) Таможенные органы не возмещают перевозчику затраты, понесенные в связи с принятием мер, предусмотренных частью (1).

(3) Положения настоящей статьи применяются также к случаям, когда морские, речные и воздушные суда, указанные в части (3) статьи 144, делают вынужденную остановку или посадку на территории Республики Молдова.

Статья 147. Представление товаров и транспортных средств по месту доставки

(1) По месту доставки товары и транспортные средства представляются, а документы на них вручаются таможенному органу. Таможенный орган уведомляется о доставке товаров и транспортных средств в срок не позднее 30 минут после их доставки, а в случае доставки товаров и транспортных средств вне времени работы таможенного органа - в срок не позднее 30 минут по наступлении времени начала работы этого органа.

(2) По требованию таможенного органа представленные товары и транспортные средства фактически предъявляются этому органу.

(3) После представления товаров с разрешения таможенного органа лица, обладающие полномочиями в отношении товаров, и их представители могут брать пробы и образцы товаров с целью помещения их под таможенный режим.

(4) Товары и транспортные средства, доставленные в место назначения вне времени работы таможенного органа, должны быть размещены в зоне таможенного контроля.

(5) Оставление товаров и транспортных средств без присмотра, изменение места стоянки, выгрузка и перегрузка товаров, изменение их первоначального местонахождения, высадка пассажиров, вскрытие упаковки и другие действия допускаются только с разрешения таможенного органа.

(6) Нарушение положений части (5) не влечет ответственности перевозчика только в случае, если он докажет, что существовала реальная угроза жизни и здоровью пассажиров и экипажа транспортного средства, угроза уничтожения, безвозвратной утраты или существенной порчи товаров и транспортного средства. Об обстоятельствах, вызвавших нарушение указанных положений, перевозчик незамедлительно уведомляет таможенный

орган.
(7) Таможенный орган вправе в любое время потребовать немедленного выполнения действий, предусмотренных частью (5), либо выполнения их в установленный этим органом срок.
(8) Дополнительные расходы, возникшие у перевозчика в связи с действиями или обстоятельствами, предусмотренными настоящей статьей, таможенными органами не возмещаются.
Статья 148. Ответственность при осуществлении
предварительных операций
До помещения товаров под определенное таможенное назначение ответственность за них, включая уплату таможенных платежей, несет, в зависимости от обстоятельств, лицо, осуществляющее транзит, либо лицо, подавшее краткую декларацию.
Статья 149. Временное хранение
Товары с момента представления их таможенному органу и до выпуска в свободное обращение либо помещения под определенное таможенное назначение находятся на временном хранении под таможенным надзором.

Глава 24
Временное хранение

Статья 150. Место временного хранения
Временное хранение осуществляется в помещениях, обустроенных согласно требованиям, установленным Таможенной службой (склады временного хранения).
Статья 151. Владелец склада временного хранения
(1) Склад временного хранения создается таможенным органом, иными структурами, подведомственными Таможенной службе, либо таможенными брокерами.
(2) В случаях, когда товары требуют особых условий хранения, которые не могут быть обеспечены лицами, указанными в части (1), временное хранение может производиться по месту назначения товаров под таможенным надзором или в других местах, разрешенных таможенным органом, в порядке, определенном законодательством.
Статья 152. Товары, помещаемые на склад
временного хранения
На склад временного хранения могут помещаться любые товары. Товары, которые могут причинить вред другим товарам или требуют особых условий хранения, должны храниться в специально оборудованных помещениях.
Статья 153. Документы, необходимые для
помещения товаров на склад
временного хранения
(1) Помещение товаров на склад временного хранения производится на основании краткой декларации.
(2) Таможенный орган вправе требовать любые документы, позволяющие идентифицировать товары, помещаемые на склад временного хранения.
Статья 154. Краткая декларация
(1) До помещения товаров под определенное таможенное назначение может применяться краткая декларация.
(2) Форма краткой декларации и перечень сведений, подлежащих указанию в ней, устанавливаются Таможенной службой.
(3) Декларант или таможенный брокер, действующий от его имени, подает краткую декларацию при представлении товаров.
(4) При подаче краткой декларации должна быть представлена гарантия на товары, помещенные на временное хранение.
(5) В случае, когда товары в установленные сроки помещаются под определенное

таможенное назначение, краткая декларация не составляется, а товары не помещаются на склад временного хранения.

Статья 155. Обязанности владельца склада временного хранения

Владелец склада временного хранения обязан:

a) создать условия для хранения товаров;

b) исключить возможность изъятия товаров со склада;

c) вести учет и представлять Таможенной службе отчетность по хранящимся на складе товарам в определенном им порядке.

Статья 156. Дополнительные права таможенного органа в отношении складов временного хранения

Таможенная служба вправе определять перечень товаров, которые не могут храниться на складах временного хранения.

Статья 157. Ответственность за уплату таможенных платежей

(1) Ответственность за уплату таможенных платежей за товары, помещенные на временное хранение, несет лицо, поместившее их на склад временного хранения.

(2) В случаях, предусмотренных законодательством, взимание таможенных платежей может производиться за счет гарантии, представленной на товары, помещенные на временное хранение.

Статья 158. Сроки временного хранения

(1) Товары могут находиться на складе временного хранения не более 20 дней, за исключением случаев, предусмотренных настоящим кодексом. Для некоторых категорий товаров Таможенная служба может устанавливать более короткие сроки.

(2) Срок временного хранения устанавливается владельцем склада временного хранения совместно с лицом, помещающим соответствующие товары на склад, исходя из времени, необходимого для подачи таможенной декларации, и специфики товаров. Срок временного хранения товаров указывается в краткой декларации.

(3) По обращению таможенного декларанта или таможенного брокера, действующего от его имени, таможенный орган может продлить не более чем на 60 дней срок, установленный в краткой декларации.

Статья 159. Операции с товарами, находящимися на складе временного хранения

Товары, находящиеся на складе временного хранения, могут контролироваться таможенными органами. С разрешения таможенного органа могут отбираться пробы и образцы товаров.

Статья 160. Прекращение временного хранения

(1) Если по истечении срока, предусмотренного частью (3) статьи 158, декларант не решил вопрос о размещении товаров, находящихся на складе временного хранения, товары считаются переданными в пользу государства и используются согласно закону.

(2) Если товары, находящиеся на складе временного хранения, подлежат уничтожению, связанные с этим расходы несет лицо, поместившее товары на склад. Солидарно с ним в отношении расходов выступает владелец склада временного хранения, за исключением случаев, когда склад временного хранения учрежден таможенными органами.

Глава 25
Таможенный брокер

Статья 162. Таможенный брокер

(1) Таможенный брокер – юридическое лицо, зарегистрированное в соответствии с законодательством, получившее выданную Лицензионной палатой лицензию на

деятельность таможенного брокера и осуществляющее от имени и для третьих лиц декларирование товаров, предъявление товаров для таможенного оформления и другие таможенные операции. За исполнение возникшего таможенного обязательства таможенный брокер несет солидарную ответственность с таможенным плательщиком.
[Ст.162 ч.(1) изменена ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
(2) Таможенный брокер осуществляет свою деятельность в соответствии с настоящим кодексом и другими нормативными актами.
(3) Взаимоотношения таможенного брокера с представляемым им лицом строятся на договорной основе.
Статья 163. Лицензия на деятельность таможенного брокера
(1) Лицензирование деятельности таможенного брокера осуществляется в соответствии с Законом о регулировании предпринимательской деятельности путем лицензирования и с настоящим кодексом.
(2) Для получения лицензии на деятельность таможенного брокера юридическому лицу необходимо:
a) иметь в штате по меньшей мере одного специалиста по таможенному оформлению;
b) располагать материально-технической базой, достаточной для осуществления деятельности таможенного брокера;
c) для обеспечения ответственности за начисленные таможенные платежи располагать суммой в восемь миллионов леев в виде депозита на счете таможенного органа или в виде выданной таможенному органу банковской гарантии;
d) соответствовать иным требованиям, предусмотренным законом.
Статья 164. Права, обязанности и ответственность таможенного брокера
(1) Таможенный брокер вправе от имени и для третьих лиц совершать любые посреднические операции в области таможенного дела.
(2) При производстве таможенного оформления таможенный брокер выполняет все законные требования и условия.
(3) Права, обязанности и ответственность таможенного брокера, предусмотренные законом, не могут быть ограничены договором, заключенным между ним и представляемым им лицом.
Статья 165. Реестр лицензий таможенных брокеров
Лицензионная палата ведет реестр лицензий таможенных брокеров и обеспечивает его периодическое опубликование в соответствии с законом.
Статья 166. Специалист по таможенному оформлению
(1) Правом совершать действия по таможенному оформлению от имени таможенного брокера обладает специалист по таможенному оформлению, имеющий квалификационный аттестат или диплом аккредитованного в области таможенного дела учебного заведения (далее – *специалист*).
(2) При совершении специалистом действий по таможенному оформлению от имени таможенного брокера считается, что этот специалист уполномочен на то таможенным брокером, если последний не докажет обратное.
(3) Таможенный брокер не может ограничить обязанности специалиста, предусмотренные законом.
(4) Порядок выдачи квалификационного аттестата, срок его действия, а также обязанности специалиста определяются законом.
(5) Квалификационный аттестат специалиста, выданный с нарушением установленного порядка либо на основании недостоверных сведений, аннулируется.

Статья 167. Сбор за выдачу лицензии, квалификационного аттестата

и сбор за возобновление их действия

Сбор за выдачу лицензии на деятельность таможенного брокера, квалификационного аттестата специалиста, а также сбор за возобновление их действия устанавливаются законом.

Статья 168. Информация, полученная таможенным брокером

и его специалистами от представляемого лица

(1) Информация, полученная таможенным брокером и его специалистами от представляемого лица, может использоваться исключительно в целях, предусмотренных таможенным законодательством и договором.

(2) Информация, составляющая коммерческую или иную охраняемую законом тайну, а равно конфиденциальная информация не должна разглашаться или использоваться таможенным брокером и его специалистами в личных целях, передаваться третьим лицам, а также органам публичной власти (кроме таможенных органов), за исключением случаев, определенных законом.

[Глава 25 в редакции ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]

[Глава 26 исключена ЗП267-XVI от 28.07.06 г. - MO138-141/23.12.2000, ст. 686]

Глава 27
Декларирование

Статья 173. Декларирование товаров и транспортных средств

Товары и транспортные средства, перемещаемые через таможенную границу или таможенное назначение которых изменяется, а также другие товары и транспортные средства в случаях, определенных законодательством, подлежат декларированию в таможенном органе.

Товары и транспортные средства, перемещаемые через таможенную границу или таможенное назначение которых изменяется, а также другие товары и транспортные средства в случаях, определенных в соответствии с законом, подлежат декларированию в таможенном органе.

[Ст.173 изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

Статья 174. Форма декларирования

(1) Декларирование производится в письменной, устной форме или действием, через электронные средства или другими предусмотренными законодательством способами.

(2) Форма и порядок декларирования, а также перечень сведений, необходимых для таможенных целей, определяются Таможенной службой.

Статья 175. Место декларирования

(1) Товары, за исключением спирта этилового неденатурированного (товарная позиция 2207), сигар, сигар с обрезанными концами, сигарилл из табака (товарная субпозиция 2402 10), сигарет из табака (товарная субпозиция 2402 20), декларируются в таможенном органе, который определяется Таможенной службой. Транспортные средства, перевозящие товары, декларируются одновременно с товарами, за исключением случаев, предусмотренных частью (3).

[Ст.175 ч.(1) изменена ЗП103-XVI от 16.05.08, MO117-119/04.07,08 ст.459]

(2) Морские, речные и воздушные суда декларируются в порту или аэропорту прибытия на таможенную территорию либо отправления с таможенной территории.

(3) Транспортные средства, идущие порожняком, и транспортные средства, перевозящие пассажиров, декларируются при пересечении таможенной границы.

(4) Товары, классифицируемые по товарным позициям 2207, 2710 11 410–2710 11 590 и 2710 19 310–2710 19 490, декларируются в таможенном режиме импорта в таможенных органах, расположенных в пунктах пересечения государственной границы.”;
[Ст.175 ч.(4) в редакции ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
(5) Имущество физических лиц подлежит таможенному оформлению таможенным органом, расположенным в пункте пересечения государственной границы, за исключением несопровождаемого багажа и транспортных средств. Процедура таможенного оформления имущества физических лиц определяется Таможенной службой.
[Ст.175 ч.(5) введена ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
Статья 176. Сроки подачи таможенной декларации
(1) Таможенная декларация подается в пограничный таможенный орган в рабочий день, следующий за днем пересечения таможенной границы, а в случае завершения таможенного режима транзита – в течение следующего рабочего дня после истечения предоставленного предельного срока транзита.
[Ст.176 ч.(1) в редакции ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
(2) При перемещении через таможенную границу физическими лицами товаров, не предназначенных для коммерческих целей, в ручной клади и сопровождаемом багаже таможенная декларация подается одновременно с представлением ручной клади и багажа.
(3) Сроком декларирования импортируемых природного газа и электрической энергии является период с момента пересечения таможенной границы до 20-го числа месяца, следующего за отчетным.
Статья 177. Декларант
(1) Декларантом может быть лицо, декларирующее, представляющее товары и транспортные средства и предъявляющее таможенную декларацию от своего имени, или лицо, от имени которого таможенная декларация оформляется таможенным брокером или посредником.
(2) Декларант выполняет все обязанности и несет ответственность в соответствии с законом независимо от того, является он лицом, перемещающим товары и транспортные средства через таможенную границу, или таможенным брокером.
[Ст.177 ч.(2) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]
Статья 178. Обязанности и права декларанта
(1) Декларант обязан:
a) осуществлять декларирование товаров и транспортных средств в соответствии с порядком, определенным настоящим кодексом и другими нормативными актами;
b) по требованию таможенных органов предъявить декларируемые товары и транспортные средства;
c) представить таможенным органам документы и дополнительные сведения, необходимые для таможенных целей;
d) уплатить таможенные платежи;
e) оказывать таможенным органам содействие в производстве таможенного оформления, в том числе путем осуществления требуемых грузовых и иных операций.
(2) Помимо иных прав, предусмотренных настоящим кодексом, до подачи таможенной декларации декларант вправе под таможенным контролем осматривать, измерять и взвешивать товары и транспортные средства, с разрешения таможенных органов брать пробы и образцы товаров. Отдельная таможенная декларация на пробы и образцы товаров не подается при условии, что они охвачены таможенной декларацией, подаваемой на товары.

Статья 179. Документы и дополнительные
сведения, необходимые для таможенных целей
(1) Подача таможенной декларации должна сопровождаться представлением таможенному органу документов, необходимых для таможенных целей.
(2) Таможенный орган вправе запросить дополнительные сведения с целью проверки информации, содержащейся в таможенной декларации или представленных документах.
(3) Перечень представляемых документов и дополнительных сведений определяется Таможенной службой.
(4) Таможенные органы вправе устанавливать сроки представления недостающих документов и дополнительных сведений.
(5) С разрешения таможенных органов могут быть представлены документы, составленные на иностранных языках, которыми владеют должностные лица таможенных органов.
Статья 180. Принятие таможенной декларации
(1) Таможенная декларация принимается таможенными органами в порядке, определенном Таможенной службой.
(2) С момента принятия таможенной декларации она становится юридическим документом.
(3) Таможенные органы не вправе отказать в принятии таможенной декларации.
Статья 181. Исправление таможенной декларации
(1) По запросу декларанта с разрешения таможенного органа сведения, заявленные в поданной таможенной декларации, могут быть исправлены.
(2) Исправления не могут вноситься в случае, если заявление было подано после осуществления таможенным органом одного из следующих действий:
a) оповещение декларанта о намерении осуществить физический досмотр товаров;
b) установление недостоверности сведений, заявленных к исправлению;
c) предоставление разрешения на выпуск.
[Ст.181 в редакции ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
Статья 181^1. Изменение таможенной декларации
(1) Таможенный орган вправе по собственной инициативе или по запросу декларанта в течение пяти лет после предоставления разрешения на выпуск вносить изменения в таможенную декларацию.
(2) В течение срока, предусмотренного частью (1), таможенный орган осуществляет проверку любых документов, журналов и учетных реестров, относящихся к товарам, прошедшим таможенное оформление, или к последующим коммерческим операциям с данными товарами. Проверка может осуществляться по месту нахождения декларанта или любого другого лица, заинтересованного прямо или косвенно, с профессиональной точки зрения, в указанных операциях, или любого другого лица, во владении которого находятся данные документы или связанная с ними информация. Также может осуществляться физический досмотр товаров, если таковые еще имеются.
(3) Если после перепроверки декларации или после последующего контроля установлено, что предписания, регулирующие данный таможенный режим, применялись на основе недостоверной или неполной информации, таможенный орган принимает меры по урегулированию ситуации с учетом полученной новой информации.
(4) Таможенный орган определяет форму документа, необходимого для урегулирования ситуации, а также инструкции по его заполнению.
(5) В случае, когда установлено, что возникло таможенное обязательство или были уплачены излишние суммы, таможенный орган принимает меры по взысканию доначисленных сумм или по возврату излишне уплаченных сумм с соблюдением действующего законодательства.

(6) Если при последующей проверке деклараций таможенный орган устанавливает согласно части (3) разницу с превышением или с недостатком по другим пошлинам и налогам, взимаемым государством в рамках таможенных операций, он принимает меры по взысканию установленных доначисленных сумм. Возврат излишне уплаченных сумм по данным пошлинам и налогам осуществляется согласно действующему законодательству.
(7) Если нарушение таможенных правил составляет правонарушение или преступление, таможенный орган обязан применить соответствующие административные санкции или уведомить органы уголовного преследования.

Статья 181^{2}. Аннулирование таможенной декларации по инициативе декларанта

(1) По заявлению декларанта таможенный орган аннулирует принятую таможенную декларацию в случае, когда декларант приводит доказательства того, что товар задекларирован ошибочно для таможенного режима, соответствующего данной декларации, или когда вследствие определенных обстоятельств помещение товаров под таможенный режим, для которого они задекларированы, более не оправдано.

(2) Если заявление об аннулировании декларации подано после оповещения таможенным органом декларанта о намерении осуществить физический досмотр товаров, данное заявление может приниматься к рассмотрению только после окончания физического досмотра товаров.

(3) Случаи, когда декларация может быть аннулирована после предоставления разрешения на выпуск, устанавливаются Положением о введении в действие таможенных назначений, предусмотренных Таможенным кодексом Республики Молдова, утвержденным Постановлением Правительства № 1140 от 2 ноября 2005 года.

Статья $181^{3.}$ Аннулирование таможенной декларации по инициативе таможенного органа

(1) Таможенный орган вправе принять любые меры, включая наложение ареста на товары и реализацию товаров, в случае, когда данные товары после предоставления разрешения на выпуск не востребованы в установленные законом сроки или когда не предоставлено разрешение на выпуск по следующим причинам:
a) отсутствие по вине декларанта возможности начать или продолжить досмотр товаров в установленные таможенным органом сроки;
b) не представлены документы, которые должны подаваться до помещения товаров под таможенный режим;
c) не осуществлены оплата или гарантирование ввозных или вывозных таможенных платежей в установленные законом сроки;
d) существуют определенные запреты или ограничения в отношении соответствующих товаров.
(2) Случаи, сроки и условия применения части (1) предусмотрены положением, указанным в части (3) статьи 181^{2}.

[Ст.181^{1}-181^{3} введены ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]

Статья 182. Временная или неполная декларация

Если декларант в силу особых причин не может подать полную таможенную декларацию, таможенные органы в порядке, определенном Таможенной службой, вправе разрешить подачу временной или неполной таможенной декларации при условии, что в ней содержатся основные сведения, необходимые для таможенных целей, и что недостающие сведения будут представлены в сроки, установленные таможенными органами.

Статья 183. Периодическая таможенная декларация

(1) При регулярном перемещении одних и тех же товаров и транспортных средств одним и тем же лицом таможенный орган может разрешить подачу одной таможенной

декларации на все товары и транспортные средства, перемещаемые через таможенную границу в течение определенного периода времени (периодическая таможенная декларация).
(2) Случаи и порядок подачи периодической таможенной декларации определяются Таможенной службой.

Статья 184. Упрощенный порядок декларирования товаров и транспортных средств

В целях совершенствования таможенного оформления Таможенная служба вправе устанавливать упрощенный порядок декларирования товаров и транспортных средств.

Статья 184[1]. Декларирование действием автотранспортных средств, ввезенных на территорию Республики Молдова физическими лицами

(1) В отступление от положений статьи 20 физические лица-резиденты имеют право ввозить на территорию Республики Молдова автотранспортные средства со сроком эксплуатации свыше 10 лет, а автотранспортные средства, классифицируемые по товарной позиции 8703, и моторные транспортные средства, предназначенные для перевозки не более 20 человек, классифицируемые по товарной позиции 8702, - со сроком эксплуатации свыше 7 лет только в случае декларирования действием и размещения под таможенным режимом временного ввоза на период до 180 дней с соблюдением следующих условий:
a) автотранспортное средство должно находиться на постоянном учете в другом государстве;
b) на банковский счет Таможенной службы, открытый в банке, получившем разрешение Таможенной службы, в момент пересечения границы Республики Молдова должна быть внесена гарантийная сумма (в национальной и/или иностранной валюте) в размере, равном сумме таможенных платежей, предусмотренных для помещения автотранспортных средств под таможенный режим импорта, или автотранспортное средство должно быть ввезено на территорию Республики Молдова в соответствии с положениями Конвенции о временном ввозе, принятой в Стамбуле 26 июня 1990 года;
c) до истечения срока, предоставленного в соответствии с таможенным режимом временного ввоза, автотранспортное средство должно быть вывезено с территории Республики Молдова с полным возвратом гарантийной суммы в момент вывоза с таможенной территории. В случае несоблюдения указанного срока гарантийная сумма, уплаченная при ввозе, перечисляется в полном объеме в государственный бюджет.
(2) Физические лица-нерезиденты имеют право ввозить на территорию Республики Молдова автотранспортные средства независимо от срока их эксплуатации с соблюдением следующих условий:
a) автотранспортное средство должно находиться на постоянном учете в другом государстве;
b) автотранспортное средство не должно использоваться для перевозки пассажиров и товаров в общественных целях;
c) автотранспортное средство должно быть задекларировано действием в таможенном режиме временного ввоза с освобождением от уплаты всех таможенных платежей на импорт без заполнения и соответственно без выдачи таможенных документов;
d) таможенный режим временного ввоза предоставляется в зависимости от времени нахождения автотранспортного средства на территории Республики Молдова.

Раздел V
ТАМОЖЕННЫЙ КОНТРОЛЬ
Глава 28
Общие положения

Статья 185. Проведение таможенного контроля и его формы

(1) Таможенный контроль проводится должностными лицами таможенных органов в форме:

a) проверки документов и сведений, необходимых для таможенных целей;

b) таможенного досмотра (досмотра товаров и транспортных средств, личного досмотра как исключительной формы таможенного контроля);

c) учета товаров и транспортных средств;

d) устного опроса физических и должностных лиц;

e) проверки системы учета и отчетности;

f) осмотра территорий и помещений складов временного хранения, таможенных складов, свободных зон, магазинов duty free и других мест, где могут находиться товары и транспортные средства, подлежащие таможенному контролю, либо осуществляется деятельность, контроль за которой возложен на таможенные органы;

g) в иных формах, предусмотренных настоящим кодексом и другими нормативными актами.

(2) При проведении таможенного контроля могут применяться технические средства, безопасные для жизни и здоровья человека, животных и растений и не причиняющие ущерба товарам и транспортным средствам.

(3) Правила проведения таможенного контроля определяются Таможенной службой.

Статья 186. Зоны таможенного контроля

(1) Вдоль таможенной границы, в местах таможенного оформления, нахождения таможенных органов и в иных местах, определенных Таможенной службой, создаются зоны таможенного контроля.

(2) Порядок создания и обозначения зон таможенного контроля определяется Таможенной службой в соответствии с законодательством.

(2) Порядок создания и обозначения зон таможенного контроля определяется Таможенной службой.

[Ст.186 ч.(2) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

(3) Осуществление производственной, коммерческой и иной деятельности, перемещение товаров, транспортных средств, лиц, включая должностных лиц иных государственных органов, через границы таких зон и в их пределах допускаются только с разрешения таможенных органов и под их контролем, за исключением случаев, предусмотренных законодательством. В указанных случаях доступ в зоны таможенного контроля разрешается с предварительного уведомления таможенных органов.

Статья 187. Документы и сведения, необходимые для таможенного контроля

(1) Лица, перемещающие товары и транспортные средства через таможенную границу либо осуществляющие деятельность, контроль за которой возложен на таможенные органы, обязаны представлять этим органам документы и сведения, необходимые для таможенного контроля.

(2) Перечень документов и сведений, а также порядок их представления определяются Таможенной службой в соответствии с законодательством.

(2) Перечень документов и сведений, а также порядок их представления определяются Таможенной службой.
[Ст.187 ч.(2) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 01.01.2010]
(3) Для осуществления таможенного контроля таможенные органы вправе в соответствии с законодательством получать от банков и иных финансовых учреждений сведения и справки о производстве операций по счетам и состоянии счетов лиц, перемещающих товары и транспортные средства через таможенную границу, таможенных брокеров и иных лиц, осуществляющих деятельность, контроль за которой возложен на таможенные органы.

(3) Для осуществления таможенного контроля таможенные органы вправе в соответствии с законом получать от банков и иных финансовых учреждений сведения и справки о производстве операций по счетам и состоянии счетов лиц, перемещающих товары и транспортные средства через таможенную границу, таможенных брокеров и иных лиц, осуществляющих деятельность, контроль за которой возложен на таможенные органы.
[Ст.187 ч.(3) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 01.01.2010]
(4) Другие правоохранительные органы, налоговые и иные контролирующие органы по своей инициативе либо по запросу таможенных органов информируют последние об имеющихся у них сведениях, необходимых для таможенного контроля.
(5) Документы, необходимые для таможенного контроля, должны храниться лицами не менее трех лет.
Статья 188. Привлечение специалистов и экспертов
для оказания содействия в проведении
таможенного контроля
(1) Таможенные органы вправе привлекать специалистов других правоохранительных и контролирующих органов, предприятий, учреждений и организаций независимо от организационно-правовой формы и вида собственности, а также экспертов для оказания содействия в проведении таможенного контроля.
(2) Запрос таможенного органа о привлечении специалиста или эксперта для оказания содействия в проведении таможенного контроля является обязательным для исполнения руководителем государственного органа, предприятия, учреждения или организации, где этот специалист или эксперт работает.
Статья 189. Доступ должностных лиц таможенных
органов на территории и в помещения
для проведения таможенного контроля
В целях проведения таможенного контроля должностные лица таможенных органов на основании служебного удостоверения и разрешения начальника таможни или руководства Таможенной службы имеют право доступа на территории и в помещения, где могут находиться товары и транспортные средства, подлежащие контролю, документы, необходимые для таможенного контроля, либо осуществляется деятельность, контроль за которой возложен на таможенные органы, за исключением случаев, предусмотренных законодательством Республики Молдова или международными соглашениями, одной из сторон которых является Республика Молдова.
Статья 189^{1}. Мобильные группы
(1) Мобильные группы - специальные оперативные подразделения Таможенной службы, созданные в целях обеспечения соблюдения таможенного законодательства.
(2) Мобильные группы действуют на основании положения, утвержденного

Правительством.
(3) Мобильные группы подведомственны Таможенной службе. Они оснащаются огнестрельным оружием и специальными средствами, обеспечиваются транспортом и иными средствами, необходимыми для выполнения возложенных на них задач.
(4) При исполнении своих обязанностей мобильные группы, а также сопровождаемые ими транспортные средства не подлежат остановке и проверке какими бы то ни было органами публичной власти.
Статья 189[2]. Основные задачи мобильных групп
Основными задачами мобильных групп являются:
a) выявление, предупреждение и пресечение контрабанды, других преступлений, относящихся к компетенции таможенных органов, таможенных правонарушений, совершенных лицами вне зон таможенного контроля;
b) обеспечение соблюдения таможенного законодательства при транзите товаров по территории Республики Молдова;
c) контроль и надзор за перемещением товаров и транспортных средств по таможенной территории;
d) оказание содействия таможенным подразделениям при выявлении и установлении случаев контрабанды, других преступлений и таможенных правонарушений вне зон таможенного контроля и свободных зон;
e) локализация совместно с другими правоохранительными органами конфликтных ситуаций, возникших в связи с выполнением должностных обязанностей сотрудниками таможенных органов.
Статья 189[3]. Права и обязанности мобильных групп
В целях выполнения задач, указанных в статье 189/2, мобильные группы вправе:
a) перемещаться по таможенной территории;
b) проверять документы на транспортные средства, а также документы о происхождении и таможенном назначении товаров, в том числе международные транспортные документы;
c) задерживать и проводить досмотр транспортных средств, подозреваемых в нарушении таможенных правил, и перевозимых ими товаров, осуществлять сопровождение грузов, в том числе перемещаемых транзитом. В случае отсутствия необходимых условий для досмотра транспортного средства и перевозимого им товара по месту задержания оно сопровождается для проведения досмотра до ближайшей таможни;
d) осуществлять с согласия Таможенной службы повторный таможенный контроль транспортных средств и товарных партий, оформленных ранее другими таможенными органами;
e) останавливать транспортные средства, используя при этом специальные сигналы, в случаях, связанных с нарушением таможенного законодательства;
f) доставлять в таможенный орган лиц в связи с производством по делам о таможенном правонарушении.
Статья 189[4]. Место расположения мобильных групп
Мобильные группы располагаются в Таможенной службе или в определенных ею местах.
Статья 190. Идентификация товаров, транспортных средств, помещений и других мест
(1) Транспортные средства, помещения и другие места, где находятся или могут находиться товары и транспортные средства, подлежащие таможенному контролю, места, где осуществляется деятельность, контроль за которой возложен на таможенные органы, а также товары и транспортные средства, находящиеся под таможенным контролем, могут идентифицироваться таможенными органами.
(2) Идентификация производится путем наложения пломб, печатей (за плату), проставления штампов, нанесения маркировки, идентификационных знаков, взятия проб и

образцов, описания товаров и транспортных средств, составления чертежей, изготовления фотографий, использования товаросопроводительной и иной документации и путем других средств идентификации.
(3) Средства идентификации могут изменяться или уничтожаться только таможенными органами или с их разрешения.

[Ст.191 исключена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]

Статья 192. Выборочность таможенного контроля

(1) При проведении таможенного контроля таможенные органы используют, как правило, те его формы, которые являются достаточными для обеспечения соблюдения законодательства Республики Молдова и международных соглашений, одной из сторон которых является Республика Молдова.
(2) При необходимости таможенные органы могут использовать все предусмотренные настоящим кодексом формы таможенного контроля с учетом положений статьи 193.

Статья 193. Освобождение от определенных форм таможенного контроля

(1) Освобождение от определенных форм таможенного контроля устанавливается исключительно настоящим кодексом.
(2) Таможенному досмотру не подлежит личный багаж Президента Республики Молдова и следующих вместе с ним членов его семьи.
(3) Освобождаются от таможенного досмотра морские и воздушные суда, в том числе военные, другие транспортные средства, военная техника и боевое снаряжение иностранной военной силы и иностранных специальных антитеррористических формирований, принимающих участие в совместных действиях на основании международных договоров, одной из сторон которых является Республика Молдова. Также освобождаются от таможенного досмотра официальные документы иностранной военной силы и иностранных специальных антитеррористических формирований, содержащиеся в запечатанных конвертах, если у лиц, которые их перевозят, имеется индивидуальный приказ о передвижении, в котором уточняется количество конвертов и то, что в них содержатся только официальные документы.
(4) Освобождение от определенных форм таможенного контроля в соответствии с международными соглашениями осуществляется после ратификации этих соглашений Парламентом Республики Молдова.

Статья 193[1]. Авторизованный хозяйствующий субъект

(1) Авторизованный хозяйствующий субъект – юридическое лицо, зарегистрированное в соответствии с законодательством, обладающее данным статусом на основании решения Таможенной службы и пользующееся некоторыми льготами в отношении таможенного контроля безопасности и надежности и/или некоторыми упрощениями, предусмотренными таможенными правилами.
(2) Условия, критерии и процедура получения, приостановления и отзыва статуса авторизованного хозяйствующего субъекта, льготы и упрощения, предоставляемые лицам с таким статусом, определяются Таможенной службой в соответствии с законодательством.

[Ст.193[1] введена ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]

Статья 194. Личный досмотр

(1) Личный досмотр как исключительная форма таможенного контроля проводится с разрешения начальника таможенного органа или его заместителя, при наличии достаточных оснований полагать, что физическое лицо, следующее через таможенную границу либо находящееся в зоне таможенного контроля или транзитной зоне международного аэропорта, скрывает при себе и не предъявляет товары, являющиеся

объектами нарушения законодательства Республики Молдова или международного соглашения, одной из сторон которого является Республика Молдова.
(2) Перед началом личного досмотра должностное лицо таможенного органа обязано объявить физическому лицу о решении начальника таможенного органа или его заместителя относительно проведения личного досмотра, ознакомить физическое лицо с его правами и обязанностями при проведении такого досмотра и предложить добровольно выдать скрываемые товары.
(3) Личный досмотр проводится должностным лицом таможенного органа одного пола с досматриваемым лицом в присутствии двух понятых того же пола в изолированном помещении, отвечающем санитарно-гигиеническим требованиям. Доступ в это помещение других физических лиц и возможность наблюдения за проведением личного досмотра с их стороны должны быть исключены.
(4) О проведении личного досмотра составляется протокол по форме, установленной Таможенной службой.
(5) Протокол подписывается должностным лицом таможенного органа, проводившим личный досмотр, лицом, подвергнутым личному досмотру, понятыми, а при обследовании тела досматриваемого - и медицинским работником. Лицо, подвергнутое личному досмотру, вправе сделать заявление в протоколе.

Статья 195. Недопустимость причинения неправомерного ущерба при проведении таможенного контроля

(1) При проведении таможенного контроля не допускается причинение неправомерного ущерба лицам, их товарам и транспортным средствам.
(2) Таможенные органы и их должностные лица, причинившие неправомерный ущерб при проведении таможенного контроля, несут ответственность, установленную законодательством.
(3) Ущерб, причиненный правомерными действиями должностных лиц таможенных органов при проведении таможенного контроля, возмещению не подлежит.

Глава 29
Дополнительные положения, относящиеся к таможенному контролю

Статья 196. Товары и транспортные средства, подлежащие таможенному контролю

(1) Таможенному контролю подлежат все товары и транспортные средства, перемещаемые через таможенную границу, за исключением случаев, предусмотренных законодательством.
(2) Таможенные органы вправе принудительно останавливать транспортные средства в случаях, определенных законодательством.

Статья 197. Время нахождения под таможенным контролем

(1) Товары и транспортные средства находятся под таможенным контролем с момента его начала и до его завершения в соответствии с таможенным режимом.
(2) При ввозе товаров и транспортных средств на таможенную территорию таможенный контроль начинается с момента пересечения ими таможенной границы.
(3) При вывозе товаров и транспортных средств с таможенной территории таможенный контроль начинается с момента принятия таможенной декларации.
(4) Таможенный контроль завершается в момент выпуска товаров и транспортных средств, если иное не предусмотрено настоящим кодексом и другими нормативными актами.

(4) Таможенный контроль завершается в момент выпуска товаров и транспортных средств, если иное не предусмотрено настоящим кодексом.
[Ст.197 ч.(4) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 01.01.2010]
(5) При выпуске товаров и транспортных средств, вывозимых за пределы таможенной территории, таможенный контроль завершается в момент пересечения ими таможенной границы.
(6) Лица обязаны соблюдать требования о минимальном периоде времени, необходимом для проведения таможенного контроля, установленные Таможенной службой.

Статья 198. Таможенный контроль после выпуска товаров и транспортных средств

Вне зависимости от выпуска товаров и транспортных средств таможенный контроль за ними может проводиться в любое время, если имеются достаточные основания полагать о наличии нарушений законодательства Республики Молдова или международных соглашений, одной из сторон которых является Республика Молдова.

Статья 199. Сроки проверки таможенной декларации, документов, а также досмотра товаров и транспортных средств

(1) Проверка таможенной декларации, документов, а также досмотр товаров и транспортных средств осуществляются таможенными органами не позднее чем в десятидневный срок со дня принятия таможенной декларации и представления всех необходимых для таможенных целей документов и сведений, а в отношении товаров, предусмотренных статьей 138, - не позднее чем в трехдневный срок.
(2) В случае, если требуется предъявление товаров и транспортных средств, указанные сроки исчисляются со дня такого предъявления.
(3) Указанные сроки не включают в себя время, необходимое для осуществления контроля за товарами и транспортными средствами со стороны других государственных органов.

Статья 200. Грузовые и иные операции с товарами и транспортными средствами, взятие проб и образцов для проведения таможенного контроля

Грузовые и иные операции с товарами и транспортными средствами, взятие проб и образцов для проведения таможенного контроля осуществляются в порядке, предусмотренном статьями 139 и 140.

Статья 201. Присутствие декларанта и иных лиц при досмотре товаров и транспортных средств

(1) Декларант, иные лица, обладающие полномочиями в отношении товаров и транспортных средств, а также их представители обязаны присутствовать при досмотре товаров и транспортных средств.
(2) Лица, указанные в части (1), обязаны оказывать должностным лицам таможенных органов необходимое содействие при досмотре товаров и транспортных средств, а при отсутствии этих лиц содействие оказывает физическое лицо, управляющее транспортным средством.
(3) Таможенные органы вправе проводить досмотр товаров и транспортных средств в отсутствие декларанта, иных лиц, обладающих полномочиями в отношении товаров и транспортных средств, а также их представителей в следующих случаях:
a) при неявке указанных лиц по истечении десяти дней после представления товаров и транспортных средств;
b) при наличии угрозы государственной безопасности, общественному порядку, жизни и

здоровью человека, животным и растениям, окружающей среде и при других обстоятельствах, не терпящих отлагательства;
c) при пересылке товаров в международных почтовых отправлениях;
d) при оставлении на таможенной территории товаров и транспортных средств в нарушение таможенного режима.
(4) Досмотр товаров и транспортных средств в предусмотренных частью (3) случаях проводится в присутствии лиц, не заинтересованных в результатах досмотра.

Статья 202. Инвентаризация товаров и транспортных средств, находящихся под таможенным контролем

Таможенные органы вправе в любое время проводить инвентаризацию товаров и транспортных средств, находящихся под таможенным контролем, а также товаров, в отношении которых не уплачены таможенные платежи или предоставлены таможенные льготы в части таможенных платежей.

Глава 30
Таможенный контроль валютных ценностей

Статья 203. Компетенция таможенных органов в области осуществления таможенного контроля валютных ценностей

Таможенные органы подвергают таможенному контролю валютные ценности, перемещаемые через таможенную границу.

Статья 204. Осуществление таможенного контроля валютных ценностей

Таможенный контроль валютных ценностей осуществляется в соответствии с законодательством.

Таможенный контроль валютных ценностей осуществляется в соответствии с законом.

[Ст.204 изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

Статья 205. Ответственность за нарушения валютного законодательства

При выявлении таможенными органами нарушений валютного законодательства, являющихся одновременно нарушениями положений настоящего кодекса, виновные лица несут ответственность согласно настоящему кодексу.

[Ст.205 ч.(2) исключена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]

Раздел VI
ТАМОЖЕННЫЕ ЛЬГОТЫ ОТДЕЛЬНЫМ КАТЕГОРИЯМ ИНОСТРАННЫХ ЛИЦ

Глава 31
Таможенные льготы для дипломатических представительств и консульских учреждений иностранных государств и их работников

Статья 206. Таможенные льготы для дипломатических представительств и консульских учреждений иностранных государств в Республике Молдова

Дипломатические представительства и консульские учреждения иностранных государств в Республике Молдова при соблюдении установленного порядка перемещения через таможенную границу могут ввозить в Республику Молдова и вывозить из нее товары, предназначенные для официального пользования представительств, с освобождением от таможенных платежей, за исключением платежей за хранение, перевозку и подобного рода услуги.

Статья 207. Таможенные льготы для дипломатических агентов и консульских должностных лиц иностранного государства

(1) Дипломатические агенты, консульские должностные лица иностранного государства, а также проживающие вместе с ними члены их семей, не являющиеся гражданами Республики Молдова, могут ввозить на ее территорию и вывозить с ее территории товары, предназначенные для их личного пользования, включая товары для обзаведения, с соблюдением установленного порядка перемещения их через таможенную границу и с освобождением от таможенных платежей, за исключением платежей за хранение, перевозку и подобного рода услуги.

(2) Личный багаж дипломатических агентов, консульских должностных лиц иностранного государства, а также проживающих вместе с ними членов их семей, не являющихся гражданами Республики Молдова, освобождается от таможенного досмотра. Если есть серьезные основания полагать, что указанный багаж содержит товары, не предназначенные для личного пользования, или товары, ввоз или вывоз которых запрещен законодательством Республики Молдова, международными соглашениями, одной из сторон которых является Республика Молдова, либо регулируется карантинными и иными специальными правилами, его досмотр проводится только в присутствии указанных в настоящей статье лиц или их уполномоченных представителей.

Статья 208. Таможенные льготы для административно-технического персонала дипломатического представительства и консульских служащих иностранного государства

Административно-технический персонал дипломатического представительства и консульские служащие иностранного государства, а также проживающие вместе с ними члены их семей, не являющиеся гражданами Республики Молдова, могут ввозить на ее территорию товары, предназначенные для обзаведения, с соблюдением установленного порядка перемещения их через таможенную границу и с освобождением от таможенных платежей, за исключением платежей за хранение, перевозку и подобного рода услуги.

Статья 209. Перемещение дипломатической почты и консульской вализы иностранных государств через таможенную границу Республики Молдова

(1) Дипломатическая почта и консульская вализа иностранных государств, перемещаемые через таможенную границу Республики Молдова, не подлежат ни вскрытию, ни задержанию. При наличии серьезных оснований предполагать, что в дипломатической почте и консульской вализе содержатся предметы, не предусмотренные частью (3), таможенный орган вправе потребовать, чтобы дипломатическая почта и консульская вализа были вскрыты уполномоченными лицами представляемого иностранного государства в присутствии должностных лиц таможенного органа. В случае отказа от вскрытия дипломатическая почта и консульская вализа возвращаются в место отправления.

(2) Все места, составляющие дипломатическую почту и консульскую вализу, должны иметь видимые внешние знаки, указывающие на характер этих мест.

(3) Дипломатическая почта должна содержать только дипломатические документы и товары, предназначенные для официального пользования, а консульская вализа - только официальную корреспонденцию и документы и товары, предназначенные для официального пользования.

Глава 32
Таможенные льготы для иных иностранных лиц

Статья 210. Таможенные льготы для иностранных дипломатических и консульских курьеров

Иностранные дипломатические и консульские курьеры могут ввозить в Республику

Молдова и вывозить из нее товары, предназначенные для их личного пользования, с освобождением на основе взаимности от таможенного досмотра и таможенных платежей, за исключением платежей за хранение, перевозку и подобного рода услуги.

Статья 211. Таможенные льготы для представителей и членов делегаций иностранных государств

Представителям иностранных государств, членам парламентских и правительственных делегаций, а также на основе взаимности сотрудникам делегаций иностранных государств, которые приезжают в Республику Молдова для участия в межгосударственных переговорах, международных конференциях и совещаниях или с другими официальными поручениями, предоставляются таможенные льготы, предусмотренные настоящим кодексом для административно-технического персонала дипломатического представительства иностранного государства. Такие же льготы предоставляются членам семей, сопровождающим указанных лиц.

Статья 212. Таможенные льготы для дипломатических агентов, консульских должностных лиц, представителей и членов делегаций иностранных государств, следующих транзитом через Республику Молдова

Дипломатическим агентам, консульским должностным лицам, членам их семей, а также лицам, предусмотренным статьей 211, следующим в служебных целях транзитом через Республику Молдова, предоставляются таможенные льготы, предусмотренные статьей 207.

Статья 213. Таможенные льготы для международных межправительственных организаций, представительств иностранных государств при них, а также для персонала этих организаций и представительств

Таможенные льготы для международных межправительственных организаций, представительств иностранных государств при них, а также для персонала этих организаций и представительств определяются соответствующими международными соглашениями, одной из сторон которых является Республика Молдова.

Раздел VII
ТАМОЖЕННАЯ СТОИМОСТЬ ТОВАРА. СТРАНА ПРОИСХОЖДЕНИЯ ТОВАРА

Глава 33
Таможенная стоимость товара

Статья 214. Порядок определения таможенной стоимости товара

Таможенная стоимость товаров, ввозимых на таможенную территорию и вывозимых за ее пределы, определяется в соответствии с Законом о таможенном тарифе.

Глава 34
Страна происхождения товара

Статья 215. Определение страны происхождения товара

Порядок определения и подтверждения страны происхождения товара установлен Законом о таможенном тарифе.

Раздел VIII
РАСПОРЯЖЕНИЕ ТОВАРАМИ И ТРАНСПОРТНЫМИ СРЕДСТВАМИ, А ТАКЖЕ ПОЛУЧЕННЫМИ ОТ ИХ ПРОДАЖИ СУММАМИ

Глава 35
Распоряжение товарами и транспортными средствами

Статья 216. Обращение в собственность государства

(1) Товары и транспортные средства, конфискованные в соответствии с настоящим кодексом, в том числе по делам о контрабанде и иных преступлениях в сфере таможенного дела, а также товары и транспортные средства, от которых лицо отказалось в

пользу государства, обращаются в государственную собственность.
(2) Порядок обращения товаров и транспортных средств в государственную собственность определяется законодательством.
(3) Расходы по транспортировке, хранению и реализации товаров и транспортных средств, обращенных в государственную собственность, возмещаются за счет сумм, полученных от их реализации.

Статья 217. Взыскание недостающих сумм

Если суммы, полученные от реализации товаров и транспортных средств, обращенных в государственную собственность в соответствии с законодательством, не покрывают расходов таможенных органов по осуществлению реализации, недостающая часть взыскивается с декларанта или иного лица, ответственного за уплату таможенных платежей.

Статья 218. Распоряжение товарами и транспортными средствами, не подлежащими реализации

Перечень товаров и транспортных средств, обращаемых в государственную собственность и не подлежащих реализации, а также порядок распоряжения ими устанавливаются законодательством.

Раздел IX
ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ И УГОЛОВНОЕ ПРЕСЛЕДОВАНИЕ, ОСУЩЕСТВЛЯЕМЫЕ ТАМОЖЕННЫМИ ОРГАНАМИ

Глава 36
Оперативно-розыскная деятельность

Статья 219. Таможенные органы как субъект оперативно-розыскной деятельности

(1) Таможенные органы осуществляют оперативно-розыскную деятельность в соответствии с Законом об оперативно-розыскной деятельности.
(2) Таможенные органы осуществляют оперативно-розыскную деятельность в целях выявления лиц, подготавливающих или совершивших нарушение таможенных правил либо контрабанду и иные преступления, относящиеся к компетенции органа уголовного преследования Таможенной службы.

Статья 220. Оперативно-розыскные мероприятия, обеспечивающие безопасность таможенных органов

Оперативно-розыскные мероприятия, обеспечивающие безопасность таможенных органов, проводятся в порядке, предусмотренном законодательством.

Глава 37
Уголовное преследование

Статья 221. Предмет уголовного преследования

Предметом уголовного преследования по делам, относящимся к компетенции таможенных органов, являются сбор доказательств по совершенным преступлениям, установление лиц, их совершивших, и предъявление им обвинения в соответствии с законодательством.

Статья 222. Органы уголовного преследования в области таможенного дела

(1) Уголовное преследование в таможенных органах осуществляется органом уголовного преследования Таможенной службы и ее территориальными подразделениями.
(2) Офицеры по уголовному преследованию Таможенной службы являются независимыми и подчиняются законным указаниям в письменной либо устной форме руководства органа уголовного преследования в области таможенного дела и прокурора.

Статья 223. Компетенция органов уголовного
преследования в области
таможенного дела

Органы уголовного преследования в области таможенного дела осуществляют уголовное преследование во всех случаях контрабанды и других преступлений, отнесенных Уголовно-процессуальным кодексом к компетенции таможенных органов.

Статья 224. Контрабанда

Перемещение товаров через таможенную границу помимо таможенного контроля или с сокрытием от него, совершенное в крупных или особо крупных размерах, либо повторно, либо группой лиц, организовавшихся для занятия таким перемещением, либо должностным лицом с использованием служебного положения, либо с обманным использованием таможенных и иных документов, либо сопряженное с недекларированием или недостоверным декларированием товаров в таможенных или иных документах, а равно такое перемещение наркотических средств, психотропных, сильнодействующих, ядовитых, отравляющих, радиоактивных и взрывчатых веществ, вредных отходов, вооружения, взрывных устройств, огнестрельного оружия, патронов к нему и боеприпасов, за исключением гладкоствольного охотничьего оружия и патронов к нему, культурных ценностей, а также невозвращение на таможенную территорию вывезенных за рубеж культурных ценностей в случае, если их возвращение является обязательным, признается контрабандой и наказывается в соответствии с законодательством.

Перемещение товаров через таможенную границу помимо таможенного контроля или с сокрытием от него, совершенное в крупных или особо крупных размерах, либо повторно, либо группой лиц, организовавшихся для занятия таким перемещением, либо должностным лицом с использованием служебного положения, либо с обманным использованием таможенных и иных документов, либо сопряженное с недекларированием или недостоверным декларированием товаров в таможенных или иных документах, а равно такое перемещение наркотических средств, психотропных, сильнодействующих, ядовитых, отравляющих, радиоактивных и взрывчатых веществ, вредных отходов, вооружения, взрывных устройств, огнестрельного оружия, патронов к нему и боеприпасов, за исключением гладкоствольного охотничьего оружия и патронов к нему, культурных ценностей, а также невозвращение на таможенную территорию вывезенных за рубеж культурных ценностей в случае, если их возвращение является обязательным, признается контрабандой и наказывается в соответствии с Уголовным кодексом.
[Ст.224 изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 01.01.2010]

Глава 38
Контролируемые поставки

Статья 225. Контролируемые поставки
наркотических средств и психотропных веществ

(1) В целях пресечения международного незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ и выявления лиц, участвующих в таких операциях, таможенные органы Республики Молдова в каждом отдельном случае в соответствии с двусторонними соглашениями и при участии таможенных либо иных компетентных органов иностранных государств используют метод контролируемой поставки, то есть допускают под своим контролем ввоз, вывоз или транзит через территорию Республики Молдова наркотических средств и психотропных веществ, включенных в незаконный оборот.

(2) Решение об использовании метода контролируемой поставки принимается Таможенной службой.

(3) В случае принятия решения об использовании метода контролируемой поставки, если страной назначения наркотических средств и психотропных веществ является иностранное государство, производство по уголовному делу в Республике Молдова не начинается, а о принятом решении таможенный орган немедленно уведомляет Генерального прокурора.

Статья 226. Использование метода контролируемой поставки в отношении других предметов

(1) Метод контролируемой поставки может использоваться в соответствии со статьей 225 и в отношении других предметов, являющихся орудием или средством совершения преступления.

(2) Решение об использовании метода контролируемой поставки и в отношении других предметов немедленно доводится до сведения Генерального прокурора.

Статья 227. Распоряжение денежными средствами и имуществом, конфискованными при использовании метода контролируемой поставки

Денежные средства, конфискованные судебными инстанциями Республики Молдова и иностранных государств в результате использования метода контролируемой поставки, а также вырученные от реализации конфискованного при этом имущества, распределяются между государствами, участвующими в данной операции, в соответствии с международными соглашениями, одной из сторон которых является Республика Молдова.

Раздел X
НАРУШЕНИЯ ТАМОЖЕННЫХ ПРАВИЛ И ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ИХ СОВЕРШЕНИЕ. ПРОИЗВОДСТВО ПО ДЕЛАМ О НАРУШЕНИЯХ ТАМОЖЕННЫХ ПРАВИЛ И ИХ РАССМОТРЕНИЕ

Глава 39
Общие положения

Статья 228. Нарушение таможенных правил

Нарушением таможенных правил являются таковые действия либо бездействие, влекущие за собой ответственность, установленную Кодексом об административных правонарушениях и настоящим кодексом.

Статья 229. Ответственность за нарушение таможенных правил

(1) Нарушение таможенных правил влечет за собой административную или материальную ответственность, установленную Кодексом об административных правонарушениях и настоящим кодексом. При совершении нарушений таможенных правил может применяться дополнительное наказание в виде отзыва либо приостановления действия разрешения.

(2) Граждане могут быть привлечены к ответственности за нарушение таможенных правил, если на момент совершения нарушения им исполнилось 16 лет.

(3) Юридические лица, виновные в нарушении таможенных правил, несут административную или материальную ответственность.

Статья 230. Виды нарушений таможенных правил, за совершение которых наступает административная ответственность

(1) Административная ответственность наступает за совершение следующих нарушений таможенных правил:

1) нарушение режима зоны таможенного контроля;

2) неуведомление внутреннего таможенного органа о пересечении таможенной границы при ввозе товаров и транспортных средств;

3) неуведомление или недостоверное уведомление таможенного органа о намерении

вывезти товары и транспортные средства за пределы таможенной территории;
4) непринятие предусмотренных мер в случае аварии или действия непреодолимой силы;
5) непредставление товаров и транспортных средств по месту их доставки либо невручение документов, необходимых для таможенного контроля, по месту доставки;
6) выпуск товаров и транспортных средств без разрешения таможенных органов, утрата или непредставление в таможенный орган товаров и транспортных средств, а также документов на них;
7) неостановка транспортного средства в местах, определенных таможенными органами;
8) отправление транспортного средства без разрешения таможенного органа;
9) причаливание к судну и другим плавучим средствам, находящимся под таможенным контролем;
10) нарушение порядка производства таможенного оформления;
11) неправомерные операции с товарами и транспортными средствами, в отношении которых таможенное оформление не завершено, изменение их состояния, пользование и распоряжение ими;
12) грузовые и иные операции, проводимые без разрешения таможенного органа;
13) изменение, уничтожение, повреждение либо утрата средств идентификации;
14) нарушение порядка декларирования товаров и транспортных средств;
15) нарушение сроков представления таможенному органу таможенной декларации, других документов и сведений;
16) воспрепятствование доступу должностного лица таможенного органа на территорию или в помещения для проведения таможенного контроля;
17) непредставление таможенному органу отчетности и несоблюдение порядка ведения учета;
18) нарушение режима склада временного хранения;
19) нарушение порядка помещения товаров на хранение, правил их хранения, а также правил проведения операций с ними;
20) нарушение таможенных режимов переработки на таможенной территории, переработки вне таможенной территории или переработки под таможенным контролем;
21) нарушение порядка осуществления производственной и иной коммерческой деятельности в свободных зонах;
22) нарушение порядка возведения различных сооружений в свободных зонах;
23) несоблюдение обязательств по вывозу товаров и транспортных средств за пределы таможенной территории либо по возвращению их на эту территорию;
24) нарушение порядка уничтожения товаров;
25) неправомерные операции с товарами и транспортными средствами, помещенными под определенный таможенный режим, изменение их состояния, пользование и распоряжение ими;
26) несоблюдение порядка применения мер экономической политики и других ограничений при перемещении товаров и транспортных средств через таможенную границу;
27) перемещение через таможенную границу товаров, предназначенных для коммерческих или производственных целей под видом товаров, не предназначенных для указанных целей;
28) перемещение товаров и транспортных средств через таможенную границу помимо таможенного контроля;
29) сокрытие от таможенного контроля товаров, перемещаемых через таможенную границу;
30) перемещение товаров и транспортных средств через таможенную границу с обманным использованием документов или средств идентификации;

31) недекларирование или недостоверное декларирование товаров и транспортных средств;
32) транспортировка, хранение и приобретение товаров и транспортных средств, ввезенных на таможенную территорию, с нарушениями таможенных правил, пользование или распоряжение ими;
33) нарушение порядка пользования и распоряжения условно выпущенными товарами и транспортными средствами, в отношении которых предоставлены льготы по таможенным платежам;
34) действия, направленные на неправомерное освобождение от таможенных платежей или их занижение;
35) действия, направленные на возврат уплаченных таможенных платежей, получение выплат и иных возмещений либо их невозврат без надлежащих оснований;
36) нарушение сроков уплаты таможенных платежей;
37) неисполнение банками и иными финансовыми учреждениями решений таможенных органов;
38) незаконное осуществление деятельности таможенного брокера, нарушение условий осуществления данной деятельности, а также несоблюдение требования таможенного органа о погашении таможенного обязательства;
[Ст.230 ч.(1) пкт.38) в редакции ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
40) невыполнение должностными лицами и гражданами, в том числе иностранными, требований, действующих в таможенном деле;
41) неповиновение законному распоряжению или требованию должностного лица таможенного органа;
42) оскорбление должностного лица таможенного органа, лиц, участвующих в проведении таможенного контроля, производстве таможенного оформления, а также в производстве по делу о нарушении таможенных правил или в его рассмотрении, а равно понятых;
43) угроза совершения насильственных действий в отношении должностного лица таможенного органа, лиц, участвующих в проведении таможенного контроля, производстве таможенного оформления, а также в производстве по делу о нарушении таможенных правил или в его рассмотрении, а равно понятых;
44) отказ лица, привлекаемого к ответственности за нарушение таможенных правил, от выдачи или непредставление им товаров, документов, иных предметов и сведений, необходимых для производства по делу о нарушении таможенных правил и его рассмотрения;
45) отказ иных лиц от выдачи или непредставление ими товаров, документов, иных предметов и сведений, необходимых для производства по делу о нарушении таможенных правил и его рассмотрения;
46) отказ или уклонение свидетеля от дачи показаний;
47) воспрепятствование проведению ревизии, проверки, инвентаризации либо отказ от их проведения;
48) отказ или уклонение эксперта от дачи заключения, переводчика или специалиста - от участия в производстве по делу о нарушении таможенных правил или его рассмотрении, а специалиста, кроме того, - и от участия в проведении таможенного контроля или производстве таможенного оформления;
49) отказ или уклонение должностного лица предприятия, учреждения, организации от выполнения постановления или поручения о проведении экспертизы либо требования о приглашении специалиста или переводчика;
50) воспрепятствование должностному лицу таможенного органа в проведении им таможенного обследования и осуществлении других процедурных действий;
51) пользование имуществом, на которое наложен арест, без разрешения таможенного

органа либо несоблюдение требований и ограничений на такое пользование;
52) незаконное воздействие или вмешательство с целью повлиять на принимаемое решение либо осуществляемое действие.
(2) Совершение правонарушений, предусмотренных частью (1), влечет за собой ответственность, установленную Кодексом об административных правонарушениях.

Статья 231. Виды нарушений таможенных правил,
за совершение которых наступает материальная ответственность

Материальную ответственность влекут за собой следующие нарушения таможенных правил:
1) перемещение товаров через таможенную границу помимо таможенного контроля (то есть помимо мест расположения таможенного органа либо в нерабочее время) или путем сокрытия от него (то есть с использованием тайников или иных методов, затрудняющих досмотр товаров) транспортируемых товаров, в случае если отсутствует состав контрабанды или иных преступлений;
2) перемещение товаров через таможенную границу с использованием поддельных, недействительных либо добытых преступным путем документов в случае, если отсутствует состав контрабанды или иных преступлений;
3) недекларирование товаров при импорте в установленные сроки;
4) транспортировка, хранение и приобретение товаров, ввезенных на таможенную территорию помимо таможенного контроля, либо путем уклонения от него, либо с использованием поддельных документов и средств идентификации, недекларированных либо недостоверно продекларированных, а также транспортировка, хранение и приобретение товаров, для которых предусмотрены льготы при оплате таможенных платежей и при их использовании либо отчуждении, без разрешения таможенного органа в иных целях, чем те, для которых были предусмотрены данные льготы;
5) несоблюдение лицом, заявившим льготный таможенный режим (за исключением таможенного режима транзита), сроков, обязательств и условий, установленных для прохождения и завершения данного режима;
[Ст.231 пкт.5) изменен ЗП103-XVI от 16.05.08, MO117-119/04.07,08 ст.459]
6) подача таможенной декларации или сопроводительных документов, содержащих недостоверные сведения о таможенном режиме, фактурной стоимости, таможенной стоимости, виде, количестве или происхождении перевозимого товара;
7) представление таможенному органу документов, содержащих недостоверные сведения о признании права на возврат уплаченных таможенных платежей, получение выплат и иных возмещений, их невозврат либо немотивированный частичный возврат, в случае если отсутствует состав преступления;
8) неуплата таможенных платежей в установленный срок, в случае если отсутствует состав преступления;
9) выпуск товаров без разрешения таможенного органа, утеря товаров и транспортных средств, находящихся под таможенным контролем, или нетранспортировка таких товаров и транспортных средств в место, указанное таможенными органами;
10) утеря или отказ от передачи таможенному органу таможенных документов на товары, находящиеся под таможенным контролем;
11) невыполнение обязательства по заявлению таможенному органу об изменении назначения товара относительно цели, заявленной при помещении товара под определенное таможенное назначение;
12) невыполнение требований и условий по уничтожению товаров и/или отходов;
13) совершение операций с товарами, их преобразование, использование и распоряжение ими с нарушениями требований примененного к ним таможенного режима, кроме случаев, предусмотренных настоящим кодексом;

14) невыполнение мер экономической политики и других ограничений, предусмотренных при пересечении товарами таможенной границы, кроме случаев, определенных настоящим кодексом, в случае если отсутствует состав преступления;
15) перемещение через таможенную границу товаров, предназначенных для коммерческих или производственных целей, под видом товаров, не предназначенных для указанных целей, в случае если отсутствует состав преступления;
16) необеспечение сохранности товаров или транспортных средств в случае аварии или действия непреодолимой силы, неинформирование об этом в кратчайшие сроки, необеспечение транспортировки товаров на ближайший таможенный пост или необеспечение прибытия должностного лица таможенного органа на место нахождения товаров и транспортных средств;
17) невыполнение обязательств:
a) по вывозу с таможенной территории ранее ввезенных на нее товаров и транспортных средств, если вывоз является обязательным; или
b) по возвращению на таможенную территорию ранее вывезенных с нее товаров и транспортных средств, если возвращение является обязательным;
18) представление таможенному органу в качестве подтверждения вывоза или ввоза товаров и транспортных средств с таможенной территории или на нее поддельных документов о вывозе или ввозе либо документов, удостоверяющих невозможность выполнения данных операций в связи с уничтожением или утратой товаров и транспортных средств вследствие аварии или действия непреодолимой силы, а также их естественным износом или убылью, наступившими вследствие транспортировки или хранения, в случае если отсутствует состав преступления;
19) отчуждение в какой бы то ни было форме товаров, помещенных под таможенный режим транзита;
20) необеспечение условий выпуска или получения в соответствии с таможенным режимом товаров и транспортных средств, срок хранения которых на складе истек.
21) оптовая и мелкооптовая торговля товарами, в том числе из подсобных и складских помещений магазинов duty free, или розничная торговля в магазинах duty free товарами, запрещенными к ввозу на таможенную территорию или вывозу с таможенной территории Республики Молдова для реализации, а также иными товарами, перечень которых определяется в соответствии с действующим законодательством.

21) оптовая и мелкооптовая торговля товарами, в том числе из подсобных и складских помещений магазинов duty free, или розничная торговля в магазинах duty free товарами, запрещенными к ввозу на таможенную территорию или вывозу с таможенной территории Республики Молдова для реализации, а также иными товарами, перечень которых определяется в соответствии с действующим законом.
[Ст.231 пкт.21) изменен ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 01.01.2010]
22) использование и представление недостоверной информации о продукции двойного назначения, уклонение от представления разрешения на импорт, экспорт, реэкспорт или транзит продукции двойного назначения в случаях, когда его представление является обязательным, а равно представление аннулированных или просроченных разрешений.
[Ст.231 пкт.22) введен ЗП27-XVI от 22.02.08, МО47-48/07.03.08 ст.145]
23) нарушение процедуры транзита, не повлекшее исчезновение перемещаемых транзитом товаров.
[Ст.231 пкт.23) введен ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
Статья 232. Санкции в случае совершения
таможенных правонарушений, влекущих

материальную ответственность

Совершение правонарушений юридическими лицами, лицами, осуществляющими предпринимательскую деятельность без регистрации юридического лица, предусмотренных:

a) пунктами 1), 2), 4), 5), 6) и 19) статьи 231, влечет наложение штрафа в размере от 40 до 100 процентов стоимости товаров, являющихся объектом правонарушения, или конфискацию товаров;

b) пунктом 3) статьи 231, влечет наложение штрафа в размере от 4 до 10 процентов стоимости товаров, не декларированных в срок;

c) пунктами 9) и 11) статьи 231, влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 процентов стоимости товаров, являющихся объектом правонарушения, без отзыва или с отзывом разрешения;

d) пунктом 7) статьи 231, влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 процентов стоимости товаров, по которым были представлены документы, содержащие недостоверные сведения;

e) пунктом 8) статьи 231, влечет наложение штрафа в размере от 10 до 20 процентов стоимости товаров, за которые не были уплачены таможенные платежи;

f) пунктом 10 статьи 231, влечет наложение штрафа в размере от 3 до 10 процентов стоимости товаров и транспортных средств, документы на которые были утеряны либо не переданы таможенному органу;

g) пунктами 12), 13) и 16) статьи 231, влечет наложение штрафа в размере от 5 до 20 процентов стоимости товаров, предметов, являющихся объектом правонарушения;

h) пунктами 14), 15), 17), 18), 20) и 21) статьи 231, влечет наложение штрафа в размере от 10 до 100 процентов стоимости товаров, предметов, являющихся объектом правонарушения, без отзыва или с отзывом разрешения;

i) пунктом 23) статьи 231, влечет наложение штрафа в размере трех процентов стоимости товаров.

[Ст.232 пкт.i) введен ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]

Статья 233. Производство по делам о нарушениях таможенных правил

Производство по делам о нарушениях таможенных правил ведется в соответствии с Кодексом об административных правонарушениях, а часть, не регламентируемая указанным кодексом, - в соответствии с положениями настоящего кодекса.

Статья 234. Протокол о нарушении таможенных правил

О каждом случае выявления нарушения таможенных правил соответствующее должностное лицо таможенного органа составляет протокол согласно положениям Кодекса об административных правонарушениях.

Статья 235. Действия должностных лиц таможенных органов при выявлении признаков контрабанды или иных преступлений

Если в процессе ведения производства по делу о нарушении таможенных правил выявлены признаки контрабанды или иных преступлений, начинается производство по уголовному делу в порядке, предусмотренном Уголовно-процессуальным кодексом.

Статья 236. Обстоятельства, при которых после начала производства по уголовному делу должностные лица таможенных органов продолжают производство по делу о нарушении таможенных правил

Если в процессе уголовного преследования по делу о контрабанде или иных преступлениях, производство уголовного преследования по которым отнесено к компетенции таможенных органов, выявлены признаки нарушения таможенных правил, производство по этим правонарушениям должно быть продолжено должностным лицом таможенного органа независимо от уголовного преследования, осуществляемого в

соответствии с Кодексом об административных правонарушениях и настоящим кодексом.

Статья 237. Производство по делу о нарушении таможенных правил, полученному от органов уголовного преследования в области таможенного дела или других компетентных органов, и его рассмотрение

В случае отказа начать производство по уголовному делу или в случае прекращения уголовного преследования по делу о контрабанде при наличии в материалах признаков нарушения таможенных правил производство по делу и его рассмотрение проводятся на основании административного постановления, вынесенного прокурором на основании материалов, полученных от органов уголовного преследования в области таможенного дела или от других органов, уполномоченных осуществлять уголовное преследование.

Статья 238. Недопустимость оглашения материалов по делу о нарушении таможенных правил

Данные по делу о нарушении таможенных правил могут быть оглашены до завершения рассмотрения дела только с разрешения должностного лица таможенного органа, в производстве или на рассмотрении которого находится дело, либо начальника таможенного органа.

Статья 239. Взаимодействие таможенных органов Республики Молдова с таможенными службами иностранных государств при ведении производства по делам о нарушениях таможенных правил и их рассмотрении

Взаимодействие таможенных органов Республики Молдова с таможенными службами и иными компетентными органами иностранных государств по вопросам, связанным с производством по делам о нарушениях таможенных правил и их рассмотрением, осуществляется в порядке, предусмотренном международными соглашениями, одной из сторон которых является Республика Молдова.

Глава 40
Порядок производства процессуальных действий

Статья 240. Поручение о производстве процессуальных действий по делу о нарушении таможенных правил

Таможенный орган, в производстве которого находится дело о нарушении таможенных правил, при необходимости вправе поручить производство отдельных процессуальных действий по делу другому таможенному органу. Поручение должно быть выполнено не позднее чем в десятидневный срок со дня его получения.

Статья 241. Опрос лиц по делу о нарушении таможенных правил

(1) Должностное лицо таможенного органа, в производстве или на рассмотрении которого находится дело о нарушении таможенных правил, вправе производить опрос физических лиц, должностных лиц, руководителей юридических лиц, а также лиц, занимающихся предпринимательской деятельностью без регистрации юридического лица.

(2) Лица, подлежащие опросу, должны явиться по вызову и дать показания по существу дела.

(3) При опросе лиц, указанных в части (1), составляется протокол.

Статья 242. Порядок вызова для опроса по делу о нарушении таможенных правил

(1) Лицо, подлежащее опросу по делу о нарушении таможенных правил, вызывается в порядке, предусмотренном законодательством.

(2) В случае временного отсутствия лица, указанного в части (1), повестка вручается под расписку кому либо из членов его семьи либо сотрудникам.

(3) Лицо, подлежащее опросу, может быть вызвано также телефонограммой или путем использования иных средств связи.

Статья 243. Истребование документов, необходимых
для производства по делу о нарушении таможенных правил или его рассмотрения
(1) Таможенный орган, в производстве или на рассмотрении которого находится дело о нарушении таможенных правил, вправе истребовать у юридического лица, должностного лица или физического лица документы, необходимые для расследования дела.
(2) Лицо, которому адресовано требование о представлении документов, обязано не позднее чем в пятидневный срок представить их в подлиннике таможенному органу, в производстве или на рассмотрении которого находится дело о нарушении таможенных правил. С согласия должностного лица таможенного органа может быть представлена заверенная должным образом копия истребуемого документа.
(3) По истечении сроков обжалования постановления по делу о нарушении таможенных правил документы, представленные в подлиннике, возвращаются представившему их лицу. В этом случае в деле остаются копии указанных документов, заверенные должностным лицом таможенного органа, рассматривавшим дело.
(4) Неисполнение требований должностного лица таможенного органа о представлении необходимых для производства по делу о нарушении таможенных правил документов влечет ответственность, установленную Кодексом об административных правонарушениях, а документы изымаются в порядке, предусмотренном статьей 244 настоящего кодекса и Кодексом об административных правонарушениях.
Статья 244. Основания для изъятия товаров,
транспортных средств, документов и иных предметов
(1) Товары и транспортные средства, являющиеся объектами нарушения таможенных правил, товары и транспортные средства со специально изготовленными тайниками, использованными для перемещения через таможенную границу с сокрытием предметов, являющихся непосредственными объектами нарушения таможенных правил, транспортные средства, на которых перевозились товары, являющиеся объектами нарушения таможенных правил, документы, средства идентификации и иные предметы признаются доказательствами и подлежат изъятию.
(2) При привлечении к ответственности за нарушение таможенных правил физического лица или должностного лица, не имеющего в Республике Молдова постоянного местожительства, юридического лица, не имеющего на территории Республики Молдова филиала, представительства, отделения или другого подразделения, а также лица, занимающегося предпринимательской деятельностью без регистрации юридического лица, уставный капитал и/или стоимость иного имущества которых не покрывают суммы возможных штрафов или стоимости товаров и транспортных средств, которая может быть взыскана, допускается изъятие товаров, валютных ценностей, включая национальную валюту, и транспортных средств для обеспечения взыскания указанных штрафов или стоимости.
(3) Представление доказательств о постоянном местожительстве, наличии филиалов, представительств, отделений или других подразделений и о достаточных размерах уставного капитала или иного имущества возлагается на лицо, привлекаемое к ответственности.
Статья 245. Оценка товаров, транспортных средств и иных предметов
(1) Таможенный орган производит оценку товаров, транспортных средств и иных предметов, изъятых в соответствии с требованиями Кодекса об административных правонарушениях и настоящего кодекса, на основе свободных цен. При невозможности произвести оценку в указанном порядке таковая производится на основе заключения эксперта.
(2) В случае проведения предусмотренной частью (1) оценки пересчет иностранной валюты в валюту Республики Молдова производится таможенным органом по

официальному курсу Национального банка Молдовы, действующему на дату оценки.
Статья 246. Порядок наложения ареста на товары,
транспортные средства и иное имущество
(1) При невозможности изъятия товаров, транспортных средств, документов и иного имущества, определенного статьей 244, в случае, если лицо, привлекаемое к ответственности, неоднократно нарушало таможенные правила либо одновременно привлекается к ответственности за совершение нескольких нарушений таможенных правил или если нарушение таможенных правил наносит ущерб интересам государства, начальник таможенного органа, в производстве которого находится дело о нарушении таможенных правил, либо его заместитель вправе наложить арест на товары, транспортные средства и иное имущество лица, привлекаемого к ответственности.
(2) О наложении ареста на имущество начальник таможенного органа или его заместитель выносит мотивированное постановление.
(3) Наложение ареста на имущество и составление протокола об этом осуществляются в соответствии со статьей 243.
(4) Арест не может быть наложен на предметы, необходимые физическому лицу и лицам, находящимся на его иждивении. Перечень таких предметов определяется законодательством.
(5) Начальник таможенного органа или его заместитель, вынесшие постановление о наложении ареста на имущество, определяют место, в котором должно находиться имущество, на которое наложен арест.
(6) Растрата, отчуждение или сокрытие имущества, на которое наложен арест, влекут ответственность, предусмотренную уголовным законодательством.
(7) При наложении ареста на денежные средства лица, находящиеся на счетах в банках и иных финансовых учреждениях, производство каких либо операций по таким счетам прекращается на основании решения начальника таможенного органа.
(8) Наложение ареста на имущество может быть отменено лицом, вынесшим соответствующее постановление, если в применении такой меры отпадает необходимость.
Статья 247. Проведение таможенного обследования
(1) Должностные лица таможенных органов, имеющие достаточные основания полагать, что на территории либо в помещениях лиц или в принадлежащих им транспортных средствах находятся товары и транспортные средства, являющиеся объектами нарушения таможенных правил, или товары и транспортные средства со специально изготовленными тайниками, использованными для перемещения через таможенную границу с сокрытием предметов, являющихся объектами нарушения таможенных правил, или иные предметы, обладающие признаками вещественных доказательств, а также документы, необходимые для производства по делу о нарушении таможенных правил или его рассмотрения, вправе проводить таможенное обследование таких территорий, помещений или транспортных средств.
(2) О проведении таможенного обследования должностное лицо таможенного органа, в производстве или на рассмотрении которого находится дело о нарушении таможенных правил, выносит мотивированное постановление.
(3) Таможенное обследование проводится в присутствии понятых.
(4) При проведении таможенного обследования присутствует лицо, территории, помещения или транспортные средства которого обследуются. В случае временного отсутствия такого физического лица или должностного лица, а также лица, занимающегося предпринимательской деятельностью без регистрации юридического лица, таможенное обследование проводится в присутствии взрослых членов его семьи, либо работника жилищно-эксплуатационной конторы по месту его жительства, либо представителя администрации по месту работы, учебы или отдыха указанного лица, либо

представителя соответствующего органа местного публичного управления. В случае временного отсутствия руководителя и заместителя руководителя юридического лица таможенное обследование проводится в присутствии других работников этого юридического лица либо представителей органа, осуществившего его государственную регистрацию.
(5) В необходимых случаях для участия в проведении таможенного обследования приглашается специалист.
(6) Лицам, участвующим в проведении таможенного обследования или присутствующим при нем, разъясняются их права и обязанности.
(7) Проведение таможенного обследования в ночное время не допускается, кроме случаев таможенного обследования при проведении таможенного контроля, производстве таможенного оформления, а также случаев, не терпящих отлагательства.
(8) Перед началом таможенного обследования должностные лица таможенных органов обязаны предъявить лицу, территории, помещения или транспортные средства которого подлежат таможенному обследованию, постановление о проведении таможенного обследования, с которым данное лицо знакомится под расписку. В случае отсутствия указанного лица постановление предъявляется другому лицу, предусмотренному частью (4).
(9) Должностные лица таможенного органа предлагают лицу, территории, помещения или транспортные средства которого подлежат таможенному обследованию, или другим лицам, указанным в части (4), добровольно показать территории, помещения или транспортные средства, в которых находятся предметы, предусмотренные частью (1), добровольно выдать эти предметы либо добровольно вскрыть помещения, емкости и другие места, где могут находиться такие предметы. При отказе добровольно вскрыть помещения, емкости и другие места, где могут находиться предметы, предусмотренные частью (1), должностные лица таможенных органов вправе сделать это самостоятельно, избегая при этом причинения не вызываемых необходимостью повреждений запоров, дверей и других предметов.
(10) Обнаруженные в ходе проведения таможенного обследования товары, транспортные средства, документы и иные предметы, имеющие отношение к делу, изымаются на основании и в порядке, предусмотренном статьями 243 и 244.
(11) При проведении таможенного обследования могут производиться измерения, применяться фото- и киносъемка, видеозапись, а также использоваться технические средства.
(12) О проведении таможенного обследования составляется протокол.
Статья 248. Осмотр
(1) Должностное лицо таможенного органа, в производстве или на рассмотрении которого находится дело о нарушении таможенных правил, в целях обнаружения следов правонарушения и вещественных доказательств, выяснения обстоятельств, имеющих значение для дела, вправе осуществлять осмотр территорий, помещений, товаров, транспортных средств, документов и иных предметов, принадлежащих или предназначенных юридическому лицу, должностному лицу или физическому лицу, изымать почтовую и телеграфную корреспонденцию, а также предпринимать другие предусмотренные Кодексом об административных правонарушениях и настоящим кодексом меры.
(2) Осмотр может осуществляться как при составлении протокола о нарушении таможенных правил, проведении таможенного обследования, изъятии товаров, транспортных средств, документов и иных предметов, так и в виде самостоятельного процессуального действия.
(3) Осмотр товаров, транспортных средств, документов и иных предметов как

самостоятельное процессуальное действие допускается:
a) если товары, транспортные средства, документы и иные предметы оказались у должностного лица таможенного органа в результате проведения таможенного контроля, производства таможенного оформления либо ранее осуществленных процессуальных действий;
b) в других случаях при наличии на проведение такого осмотра согласия владельца этих товаров, транспортных средств, документов и иных предметов.
(4) Осмотр как самостоятельное процессуальное действие проводится в присутствии понятых. В его проведении могут участвовать лицо, привлекаемое к ответственности, специалист, свидетель.
(5) В необходимых случаях при осмотре производятся измерения, применяются фото- и киносъемка, видеозапись, составляются планы, чертежи, схемы, берутся пробы и образцы, изготавливаются слепки и оттиски следов, снимаются копии с документов.
(6) О производстве осмотра как самостоятельного процессуального действия составляется протокол.

Статья 249. Предъявление товаров, транспортных средств, документов и иных предметов для опознания

(1) По решению должностного лица таможенного органа, в производстве или на рассмотрении которого находится дело о нарушении таможенных правил, физическому лицу, должностному лицу, руководителю или заместителю руководителя юридического лица, лицу, занимающемуся предпринимательской деятельностью без регистрации юридического лица, привлекаемым к ответственности, а также свидетелю могут быть предъявлены для опознания товары, транспортные средства, документы и иные предметы.
(2) Лицо, производящее опознание, предварительно опрашивается об обстоятельствах, при которых оно наблюдало предметы, указанные в части (1), и о признаках, по которым оно может произвести опознание.
(3) Предметы предъявляются в группе однородных предметов. Предъявление для опознания производится в присутствии понятых.
(4) О предъявлении предметов для опознания составляется протокол.

Статья 250. Получение необходимой для производства по делу о нарушении таможенных правил или его рассмотрения информации от государственных органов и лиц

(1) Должностное лицо таможенного органа, в производстве или на рассмотрении которого находится дело о нарушении таможенных правил, имеет право на основании письменного запроса бесплатно получать от государственных органов и лиц необходимую для разрешения дела информацию, включая информацию, предназначенную для служебного пользования или составляющую коммерческую или иную охраняемую законом тайну.
(2) В случае необоснованного отказа в предоставлении запрашиваемой информации должностное лицо таможенного органа вправе изъять документы, содержащие необходимую для разрешения дела информацию, в порядке, предусмотренном настоящим кодексом.
(3) Должностные лица таможенного органа обязаны обеспечить неразглашение полученной ими информации, используя ее только для разрешения дела о нарушении таможенных правил. Не допускаются использование полученной должностными лицами таможенных органов информации в личных целях, передача ее третьим лицам, а также иным государственным органам, за исключением случаев, предусмотренных законодательством.

Статья 251. Проверка по делу о нарушении таможенных правил
По делу о нарушении таможенных правил, находящемуся в производстве или на рассмотрении таможенных органов, для установления фактов и обстоятельств дела могут назначаться проведение посттаможенного аудита в соответствии с настоящим кодексом или проведение проверки уполномоченными на то законом органами.
[Ст.251 в редакции ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]
Статья 252. Порядок назначения экспертизы
(1) В случае необходимости проведения экспертизы должностное лицо таможенного органа, в производстве или на рассмотрении которого находится дело о нарушении таможенных правил, выносит соответствующее постановление, в котором содержатся основания для назначения экспертизы, фамилия эксперта либо наименование соответствующего учреждения, в котором должна быть проведена экспертиза, вопросы, поставленные перед экспертом, и материалы, предоставленные в его распоряжение.
(2) До назначения эксперта выясняются его специальность и уровень компетентности.
Статья 253. Взятие проб и образцов для проведения экспертизы
(1) Должностное лицо таможенного органа, в производстве или на рассмотрении которого находится дело о нарушении таможенных правил, вправе получать от физического лица, должностного лица, руководителя или заместителя руководителя, иных работников юридического лица, а также от лица, занимающегося предпринимательской деятельностью без регистрации юридического лица, привлекаемых к ответственности, образцы подписи, почерка, брать пробы и образцы товаров и иных предметов, необходимые для проведения экспертизы.
(2) В случае необходимости пробы и образцы для проведения экспертизы могут быть взяты и у лиц, не указанных в части (1).
(3) Должностное лицо таможенного органа, в производстве или на рассмотрении которого находится дело о нарушении таможенных правил, выносит постановление о взятии проб и образцов.
(4) В случае необходимости взятие проб и образцов проводится с участием специалиста и/или в присутствии понятых.
(5) О взятии проб и образцов составляется протокол.
Статья 254. Права лица, привлекаемого к
ответственности, его адвоката и представителя
После окончания производства по делу о нарушении таможенных правил лицо, привлекаемое к ответственности, а при рассмотрении такого дела также адвокат либо осуществляющий юридическую помощь представитель указанного лица пользуются правами, предусмотренными Кодексом об административных правонарушениях.
Статья 255. Дополнительные требования,
предъявляемые к протоколу опроса
(1) Если опрашиваемое лицо не хочет или не может собственноручно изложить свои показания по существу дела, должностное лицо таможенного органа, в производстве или на рассмотрении которого находится дело о нарушении таможенных правил, может занести устные показания опрашиваемого лица в протокол.
(2) В протоколе опроса свидетеля, достигшего шестнадцатилетнего возраста, делается отметка о том, что он предупрежден об административной ответственности за отказ или уклонение от дачи показаний, что удостоверяется подписью свидетеля. Такая отметка не делается в протоколе опроса свидетеля, если последний является супругом (супругой) или близким родственником лица, привлекаемого к ответственности.
(3) Если опрос производится с участием переводчика или специалиста, в протоколе делается отметка о том, что указанным лицам разъяснены их права и обязанности.

(4) Если опрашиваются физическое лицо, должностное лицо, руководитель или заместитель руководителя юридического лица либо лицо, занимающееся предпринимательской деятельностью без регистрации юридического лица, привлекаемые к ответственности за нарушение таможенных правил, в протоколе указывается, что опрашиваемому лицу разъяснены его права на отвод специалиста, а также должностного лица таможенного органа, в производстве или на рассмотрении которого находится дело. Отмечаются также поступившие заявления об отводе.
(5) По окончании опроса опрашиваемое лицо знакомится с содержанием протокола и своей подписью удостоверяет правильность показаний, изложенных им собственноручно, а также правильность записи показаний, данных им устно. Опрашиваемое лицо вправе требовать дополнения или изменения записи его устных показаний. Такие дополнения или изменения вносятся в протокол. Если протокол составлен на нескольких страницах, опрашиваемое лицо подписывает каждую страницу отдельно.
(6) Присутствующие при опросе лица вправе знакомиться с протоколом опроса. Эти лица своей подписью подтверждают правильность записи устных показаний опрашиваемого лица, а при наличии замечаний в отношении правильности и полноты такой записи излагают свои замечания собственноручно.
(7) Если опрос производился с участием переводчика, специалиста или законного представителя физического лица, привлекаемого к ответственности, то все они подписывают протокол в целом, а переводчик подписывает также каждую страницу протокола, если последний составляет несколько страниц.
(8) Опрашиваемое лицо, пользовавшееся помощью переводчика, своей подписью в конце протокола подтверждает, что сделанный ему в устной форме перевод протокола соответствует данным им показаниям.
(9) Если протокол опроса был переведен на другой язык в письменной форме, то каждая страница переведенного протокола должна быть подписана переводчиком и опрашиваемым лицом.

Статья 256. Удостоверение факта отказа от подписания или невозможности подписания протокола

(1) Если лицо, привлекаемое к ответственности, свидетель или другое лицо отказываются подписать протокол процессуального действия, в котором они принимали участие, об этом делается отметка в протоколе, удостоверяемая подписью должностного лица таможенного органа, составившего протокол, а также подписями понятых, если они присутствовали при проведении процессуального действия.
(2) Лицу, отказавшемуся подписать протокол, должна быть предоставлена возможность изложить мотивы отказа от подписания, которые заносятся в протокол либо приобщаются к нему.
(3) Если одно из лиц, указанных в части (1), по каким-либо причинам лишено возможности подписать протокол процессуального действия, об этом делается отметка в протоколе, удостоверяемая подписью должностного лица таможенного органа, составившего протокол, и подписями понятых, если они присутствовали при проведении процессуального действия.
(4) Если лицо, привлекаемое к ответственности, или свидетель по каким либо причинам не могут подписать протокол опроса, приглашается постороннее лицо, не заинтересованное в исходе дела, которое с согласия опрашиваемого лица удостоверяет своей подписью правильность записи его показаний.

Глава 41
Издержки по делу о нарушении таможенных правил

Статья 257. Издержки по делу о нарушении таможенных правил

Издержки по делу о нарушении таможенных правил состоят из:

a) сумм, выплачиваемых свидетелям, экспертам, специалистам, переводчикам, понятым;

b) сумм, израсходованных в связи с проведением ревизии, проверки, инвентаризации;

c) сумм, израсходованных на хранение, перевозку (пересылку), исследование вещественных доказательств;

d) иных расходов, понесенных таможенным органом при производстве по делу о нарушении таможенных правил или его рассмотрении.

Статья 258. Выплата сумм, причитающихся свидетелям, экспертам, специалистам, переводчикам и понятым

(1) Свидетелям, экспертам, специалистам, переводчикам и понятым возмещаются понесенные ими в связи с явкой в таможенный орган расходы на проезд, проживание в гостинице и выплачиваются суточные.

(2) Эксперты, специалисты и переводчики получают вознаграждение за работу, выполненную ими по поручению таможенного органа, если эта работа не входит в круг их служебных обязанностей.

(3) За рабочими и служащими, вызываемыми в таможенный орган в качестве свидетеля, эксперта, специалиста, переводчика, понятого, сохраняются место работы и среднемесячная заработная плата за время их отсутствия на работе в связи с явкой в таможенный орган.

(4) Суммы, причитающиеся свидетелям, экспертам, специалистам, переводчикам и понятым, выплачиваются таможенным органом по выполнении ими своих обязанностей.

(5) Порядок выплаты и размеры сумм, подлежащих выплате, устанавливаются законодательством.

(6) В случае вызова лица, не проживающего или не находящегося на территории Республики Молдова, для участия в производстве по делу о нарушении таможенных правил или в его рассмотрении в качестве свидетеля, эксперта или специалиста ему возмещаются расходы в порядке, определенном Таможенной службой.

Статья 259. Возмещение издержек по делу о нарушении таможенных правил

(1) Издержки по делу о нарушении таможенных правил возлагаются на лицо, в отношении которого вынесено постановление о наложении взыскания, а в предусмотренных настоящим кодексом случаях относятся на счет государственного бюджета.

(2) При освобождении лица от ответственности по основаниям, предусмотренным законодательством, таможенный орган, рассматривавший дело о нарушении таможенных правил, вправе взыскать с указанного лица издержки, за исключением сумм, выплаченных переводчику.

(3) Если по делу о нарушении таможенных правил наложено взыскание на нескольких лиц, должностное лицо таможенного органа, рассматривавшее дело, определяет, в каком размере должен возместить издержки каждый из них.

(4) В случае прекращения производства по делу о нарушении таможенных правил образовавшиеся издержки, а равно издержки, подлежащие взысканию с лица, признанного несостоятельным, а также издержки, связанные с выплатой сумм переводчику, относятся на счет государственного бюджета.

(5) Должностное лицо таможенного органа, в производстве которого находится дело о нарушении таможенных правил, а также должностное лицо таможенного органа,

рассматривающее это дело, обязаны собрать и приобщить к нему документы, в соответствии с которыми определяются размеры издержек по делу.

Глава 42
Направление дела о нарушении таможенных правил на рассмотрение

Статья 260. Направление дела о нарушении таможенных правил на рассмотрение

Должностное лицо таможенного органа, в производстве которого находится дело о нарушении таможенных правил, по окончании производства по делу передает его материалы начальнику этого органа или его заместителю, а должностное лицо Таможенной службы - уполномоченному должностному лицу службы не позднее чем за пятнадцать дней до истечения срока наложения взыскания в отношении физического лица или должностного лица и не позднее месяца - в отношении юридического лица, а также лица, занимающегося предпринимательской деятельностью без регистрации юридического лица.

Статья 261. Прекращение производства по делу о нарушении таможенных правил до передачи дела на рассмотрение

(1) В случае обнаружения обстоятельств, исключающих необходимость продолжения производства по делу о нарушении таможенных правил, должностное лицо таможенного органа, в производстве которого находилось дело, выносит постановление, в котором излагаются существо дела, основания прекращения производства по нему и решается вопрос об изъятых товарах, транспортных средствах, документах и иных предметах, об имуществе, на которое наложен арест, о предмете залога либо о гарантии, вещественных доказательствах, а также об издержках по делу. Данное постановление вступает в силу после его утверждения начальником таможенного органа или его заместителем.

(2) Копия постановления о прекращении производства по делу в трехдневный срок со дня его вступления в силу вручается или высылается лицу, в отношении которого велось производство по делу, а в случае смерти физического лица либо ликвидации юридического лица - его представителю либо другим заинтересованным лицам.

Глава 43
Рассмотрение дела о нарушении таможенных правил

Статья 262. Таможенные органы, правомочные рассматривать дело о нарушении таможенных правил

Дело о нарушении таможенных правил в случае привлечения к ответственности физического или юридического лица рассматривается должностными лицами таможенных органов, предусмотренными Кодексом об административных правонарушениях.

Статья 263. Возвращение дела о нарушении таможенных правил для дополнительного производства

(1) Должностное лицо таможенного органа, получив для рассмотрения дело о нарушении таможенных правил, возвращает его для дополнительного производства в случае неполноты производства по делу, которая не может быть восполнена при рассмотрении дела, или наличия иных обстоятельств, препятствующих рассмотрению дела по существу.

(2) Постановление о возвращении дела, принятое до его рассмотрения, оформляется в письменном виде и направляется таможенному органу либо должностному лицу таможенного органа, которым поручается проведение дополнительного производства.

Статья 264. Сроки рассмотрения дела о нарушении таможенных правил

(1) Дело о нарушении таможенных правил, совершенном физическим лицом,

рассматривается в пятнадцатидневный срок, а должностным лицом или иными лицами, - в месячный срок со дня получения должностным лицом таможенного органа материалов, необходимых для разрешения дела.
(2) В случае поступления от лица, привлекаемого к ответственности, его адвоката или представителя ходатайства о переносе даты рассмотрения дела срок, указанный в части (1), может быть продлен должностным лицом таможенного органа, правомочным рассматривать данное дело, в пределах, установленных законодательством.
Статья 265. Рассмотрение дела о нарушении таможенных правил
(1) Должностное лицо таможенного органа, приступив к рассмотрению дела о нарушении таможенных правил:
a) объявляет, кто его рассматривает, какое дело подлежит рассмотрению, кто и на основании какой статьи Кодекса об административных правонарушениях или настоящего кодекса привлекается к ответственности;
b) удостоверяется в явке лица, привлекаемого к ответственности, его адвоката или представителя либо исследует причины их неявки;
c) принимает решение о возможности рассмотрения дела в отсутствие лиц, указанных в пункте b), или об отложении рассмотрения;
d) устанавливает личность лица, привлекаемого к ответственности, и проверяет полномочия других лиц;
e) разъясняет лицам, участвующим в рассмотрении дела, их права и обязанности;
f) решает вопрос о приглашении переводчика;
g) разрешает заявленные отводы и ходатайства.
(2) Физическое лицо, руководитель или заместитель руководителя юридического лица, привлекаемые к ответственности, их адвокаты или представители вправе ознакомиться со всеми материалами дела и представить по нему доказательства.
(3) Должностное лицо таможенного органа рассматривает обстоятельства совершения нарушения таможенных правил, исследует доказательства по делу, заслушивает дополнительные показания физического лица, руководителя или заместителя руководителя юридического лица, привлекаемых к ответственности, их адвокатов или представителей по существу рассматриваемого правонарушения.
(4) В случае необходимости должностное лицо таможенного органа назначает проведение экспертиз и осуществляет другие процессуальные действия с соблюдением требований, предусмотренных Кодексом об административных правонарушениях и настоящим кодексом.
Статья 266. Присутствие привлекаемых к ответственности физического лица, руководителя или заместителя руководителя юридического лица при рассмотрении дела о нарушении таможенных правил
(1) Дело о нарушении таможенных правил рассматривается в присутствии физического лица, руководителя или заместителя руководителя юридического лица, привлекаемых к ответственности, их адвокатов либо представителей.
(2) Таможенный орган вручает или высылает лицу, привлекаемому к ответственности, повестку или протокол о нарушении таможенных правил, в которых указываются место и время рассмотрения дела.
(3) В отсутствие физического лица, руководителя или заместителя руководителя юридического лица, привлекаемых к ответственности, их адвокатов или представителей дело может быть рассмотрено только в случае, если:
a) имеются данные о своевременном извещении лица относительно места и времени рассмотрения дела, и при этом от него не поступило ходатайство об отложении рассмотрения дела;
b) имеются данные о том, что ко времени рассмотрения дела лицо находится вне пределов

Республики Молдова;
c) лицо, которое может быть привлечено к ответственности за нарушение таможенных правил, не установлено;
d) нарушение таможенных правил совершено при пересылке товаров в международных почтовых отправлениях.

Статья 267. Обстоятельства, подлежащие выяснению при рассмотрении дела о нарушении таможенных правил

Должностное лицо таможенного органа при рассмотрении дела о нарушении таможенных правил обязано выяснить:
a) было ли совершено нарушение таможенных правил;
b) виновно ли лицо, привлекаемое к ответственности, в совершении нарушения;
c) может ли быть привлечено лицо к административной ответственности;
d) имеются ли обстоятельства, смягчающие или отягчающие ответственность;
e) другие обстоятельства, имеющие значение для правильного разрешения дела.

Статья 268. Постановление таможенного органа по делу о нарушении таможенных правил

(1) Рассмотрев дело о нарушении таможенных правил, должностное лицо таможенного органа выносит одно из следующих постановлений:
a) о наложении взыскания;
b) о прекращении производства по делу;
c) о начале уголовного преследования по делу о контрабанде или иных преступлениях, осуществление уголовного преследования по которым отнесено к компетенции таможенных органов;
d) о направлении материалов в другие правоохранительные органы для решения вопроса о начале уголовного преследования по делу о контрабанде или иных преступлениях, осуществление уголовного преследования по которым не отнесено к компетенции таможенных органов;
e) о возвращении дела для дополнительного производства.
(2) Постановление о прекращении производства по делу выносится при освобождении правонарушителя от ответственности в связи с малозначительностью совершенного нарушения, а также при наличии обстоятельств, исключающих производство по делу.
(3) Постановление о начале уголовного преследования выносится или, в зависимости от обстоятельств, протокол о начале уголовного преследования составляется в случае выявления признаков контрабанды.
(4) Постановление о возвращении дела для дополнительного производства выносится в случаях, предусмотренных частью (1) статьи 263.
(5) Постановление по делу о нарушении таможенных правил должно содержать:
a) наименование таможенного органа, от имени которого вынесено постановление;
b) должность, фамилию, имя должностного лица, вынесшего постановление;
c) сведения о дате и месте рассмотрения дела;
d) сведения о лице, в отношении которого рассматривалось дело, если это лицо установлено;
e) изложение обстоятельств, установленных при рассмотрении дела;
f) указание на статью настоящего кодекса, предусматривающую ответственность за совершенное нарушение;
g) принятое по делу решение;
h) сведения о сроках и порядке обжалования постановления.
(6) В постановлении по делу о нарушении таможенных правил должен быть решен вопрос об изъятых товарах, транспортных средствах, документах и иных предметах, об

имуществе, на которое наложен арест, о предмете залога, гарантии, суммах, внесенных на депозит, вещественных доказательствах и об издержках по делу.
(7) Постановление по делу о нарушении таможенных правил подписывается должностным лицом таможенного органа, рассматривавшим дело.
(8) Постановление по делу о нарушении таможенных правил объявляется по окончании рассмотрения дела.
(9) Копия постановлений, предусмотренных пунктами a) и b) части (1), вручается или высылается лицу, в отношении которого они вынесены, или его представителю в трехдневный срок со дня вынесения постановлений. Постановление считается врученным и в случае, если лица, которому оно было выслано, не оказалось в указанном им месте нахождения, жительства или временного проживания либо это место было указано данным лицом неправильно.

Статья 269. Предложения по устранению причин и условий, способствовавших совершению нарушения таможенных правил

(1) Должностное лицо таможенного органа, рассматривающее дело о нарушении таможенных правил, при установлении причин и условий, способствовавших совершению такого правонарушения, вносит соответствующим государственным органам и юридическим лицам предложения о принятии мер по устранению этих причин и условий.
(2) Государственные органы и юридические лица обязаны в течение месяца со дня поступления предложений, предусмотренных частью (1), сообщить таможенному органу о принятых мерах.

Статья 270. Предъявление в суд исков

Должностное лицо таможенного органа, рассматривающее дело о нарушении таможенных правил, при выявлении в ходе производства по делу или его рассмотрения данных о противоправном характере сделок вправе предъявлять в суд иски о признании таких сделок недействительными.

Статья 271. Меры, принимаемые в отношении изъятых товаров, транспортных средств, документов и иных предметов, а также в отношении залога товаров и транспортных средств, гарантий, сумм, внесенных на депозит, и имущества, на которое наложен арест

(1) При решении вопроса об изъятых товарах, транспортных средствах, документах и иных предметах, а также об имуществе, на которое наложен арест, являющихся вещественными доказательствами по делу, должностное лицо таможенного органа, рассматривающее дело о нарушении таможенных правил, руководствуется положениями Кодекса об административных правонарушениях.
(2) При решении вопроса об изъятых товарах и транспортных средствах, о залоге товаров и транспортных средств, о гарантиях, об имуществе, на которое наложен арест, являющихся средствами обеспечения взыскания штрафа или стоимости товаров и транспортных средств, должностное лицо таможенного органа, рассматривающее дело о нарушении таможенных правил, руководствуется положениями, предусмотренными частями (3) - (5).
(3) При обоснованных изъятии товаров и транспортных средств, их залоге или наложении ареста на имущество для обеспечения взыскания штрафа или стоимости товаров и транспортных средств указанные предметы возвращаются лицу, у которого они были изъяты, залогодателю или лицу, у которого они находились в момент наложения ареста, в двухмесячный срок после уплаты причитающихся сумм; гарантия, выданная для этих целей, после уплаты причитающихся сумм прекращает свое действие, а суммы, внесенные

на депозит, используются для уплаты причитающихся платежей. Если предметы не будут востребованы указанными лицами после уплаты причитающихся сумм в двухмесячный срок со дня направления этим лицам соответствующего уведомления, они помещаются на склад временного хранения. При неуплате причитающихся сумм вопрос об изъятых товарах, транспортных средствах, о залоге или об имуществе, на которое был наложен арест, являющихся средствами обеспечения взыскания штрафа или стоимости товаров и транспортных средств, а также об исполнении гарантии, выданной для этих целей, и использовании сумм, внесенных на депозит, решается в порядке, предусмотренном настоящим кодексом.

(4) При необоснованных изъятии товаров и транспортных средств, их залоге, внесении сумм на депозит или наложении ареста на имущество для обеспечения взыскания штрафа или стоимости товаров и транспортных средств такие предметы и суммы после установления необоснованности указанных действий возвращаются соответственно лицу, у которого они были изъяты, залогодателю, плательщику или лицу, у которого они находились в момент наложения ареста, а гарантия, выданная для этих целей, прекращает свое действие с момента установления необоснованности требования о ее представлении. Если предметы не будут востребованы указанными лицами в двухмесячный срок со дня направления этим лицам соответствующего уведомления, они помещаются на склад временного хранения. Срок временного хранения в этом случае не может превышать шести месяцев со дня направления уведомления.

(5) Если предмет залога или имущество, на которое был наложен арест, оставались во владении залогодателя или лица, на имущество которого был наложен арест, все запреты и ограничения, установленные таможенным органом на пользование и распоряжение такими предметами, теряют силу после уплаты причитающихся сумм либо после установления необоснованности залога или ареста.

Статья 272. Обеспечение безопасности деятельности должностных лиц таможенных органов при ведении производства по делу о нарушении таможенных правил или его рассмотрении

(1) Должностное лицо таможенного органа, в производстве или на рассмотрении которого находится дело о нарушении таможенных правил, при осуществлении по делу действий, предусмотренных настоящим кодексом, вправе требовать от органов внутренних дел обеспечения личной безопасности и охраны общественного порядка.

(2) Должностное лицо органов внутренних дел, которому адресовано требование, указанное в части (1), обязано обеспечить его исполнение и принять предусмотренные законодательством меры по привлечению к ответственности лиц, насильственным образом препятствующих выполнению должностными лицами таможенных органов своих служебных обязанностей, связанных с производством по делу о нарушении таможенных правил и его рассмотрением.

Глава 44
Обжалование постановления таможенного органа по делу о нарушении таможенных правил

Статья 273. Обжалование физическим лицом, юридическим лицом или лицом, осуществляющим предпринимательскую деятельность без регистрации юридического лица, постановления таможенного органа о наложении взыскания

(1) Постановление таможенного органа о наложении взыскания может быть обжаловано физическим лицом, юридическим лицом или лицом, осуществляющим предпринимательскую деятельность без регистрации юридического лица, в отношении которых постановление вынесено, либо их адвокатом или представителем в десятидневный срок со дня вынесения постановления.

(2) Постановление таможенного органа о наложении взыскания может быть обжаловано в

Таможенной службе или в судебную инстанцию по месту нахождения таможенного органа, наложившего взыскание.
(3) Решение Таможенной службы по жалобе на постановление о наложении взыскания может быть обжаловано в десятидневный срок со дня его принятия в судебную инстанцию по месту нахождения Таможенной службы. Решение судебной инстанции является окончательным.
(4) В случае пропуска указанных в настоящей статье сроков по уважительной причине они могут быть восстановлены Таможенной службой по ходатайству лица, в отношении которого вынесено постановление, его адвоката либо представителя.

Статья 274. Обжалование иных постановлений таможенного органа по делу о нарушении таможенных правил

(1) Постановления таможенного органа о прекращении производства по делу о нарушении таможенных правил или о возвращении дела о нарушении таможенных правил для дополнительного производства могут быть обжалованы лицом, привлекаемым к ответственности, или его адвокатом либо представителем в Таможенной службе в десятидневный срок со дня вынесения постановления. Решение Таможенной службы является окончательным.
(2) Постановления таможенного органа о начале уголовного преследования по делу о контрабанде или иных преступлениях, осуществление уголовного преследования по которым отнесено к компетенции таможенных органов, или о направлении материалов об этих преступлениях в другие правоохранительные органы для решения вопроса о начале уголовного преследования обжалуются в порядке, предусмотренном уголовно-процессуальным законодательством.

Статья 275. Рассмотрение Таможенной службой постановления по делу о нарушении таможенных правил

(1) Таможенная служба при рассмотрении постановления по делу о нарушении таможенных правил в связи с жалобой лица, в отношении которого вынесено постановление, его адвоката либо представителя или в связи с протестом прокурора, а также в порядке контроля за соблюдением должностными лицами таможенных органов законности при производстве по делам о нарушении таможенных правил и их рассмотрении принимает одно из следующих решений:
a) оставляет постановление без изменения, а жалобу или протест без удовлетворения;
b) отменяет постановление и направляет дело на новое рассмотрение или возвращает для дополнительного производства;
c) отменяет постановление и прекращает дело;
d) изменяет меру взыскания за нарушение таможенных правил без усиления ее при этом;
e) отменяет постановление о наложении взыскания за нарушение таможенных правил и выносит постановление, предусмотренное пунктом c) или d) части (1) статьи 268.
(2) Решения Таможенной службы, предусмотренные пунктами b) - e) части (1), принимаются путем вынесения постановления. О принятом решении направляется письменное уведомление прокурору, принесшему протест, либо лицу, подавшему жалобу, а в случаях принятия указанных решений в порядке контроля за соблюдением должностными лицами таможенных органов законности при производстве по делам о нарушении таможенных правил и их рассмотрении - лицу, в отношении которого вынесено постановление по делу о нарушении таможенных правил.

Статья 276. Основания к отмене или изменению постановления о наложении взыскания за нарушение таможенных правил или о прекращении производства по делу

Основаниями к отмене или изменению постановления о наложении взыскания или о

прекращении производства по делу о нарушении таможенных правил являются:
a) односторонность или неполнота производства по делу либо его рассмотрения;
b) несоответствие выводов, изложенных в постановлении, фактическим обстоятельствам дела;
c) существенное нарушение процессуальных требований настоящего кодекса, а в части, не урегулированной им, - законодательства об административных правонарушениях, выразившееся в вынесении постановления неправомочным должностным лицом таможенного органа, либо в безосновательном недопущении к участию в рассмотрении дела против желания лица, привлекаемого к ответственности, его адвокатов или представителей, либо в ином ущемлении законных прав участников производства по делу и его рассмотрения, если такое ущемление помешало всесторонне рассмотреть дело и повлияло или могло повлиять на вынесение обоснованного постановления по делу;
d) неправильная квалификация содеянного, неприменение либо неправильное применение мер взыскания, предусмотренных настоящим кодексом.

Статья 277. Сроки рассмотрения жалобы
или протеста прокурора

(1) Жалоба на постановление таможенного органа по делу о нарушении таможенных правил рассматривается в месячный срок со дня поступления в Таможенную службу. Сроки рассмотрения жалобы могут быть в порядке исключения продлены руководством Таможенной службы, но не более чем до трех месяцев, о чем уведомляется лицо, подавшее жалобу.
(2) Протест прокурора подлежит рассмотрению в десятидневный срок со дня поступления в Таможенную службу.

Статья 278. Последствия подачи жалобы
или принесения протеста

Подача жалобы или принесение протеста приостанавливает исполнение постановления таможенного органа по делу о нарушении таможенных правил.

Статья 279. Основания и сроки приостановления
рассмотрения жалобы

(1) Рассмотрение жалобы Таможенной службой приостанавливается в случае, если:
a) материалы дела о нарушении таможенных правил, постановление по которому обжаловано, истребованы органами уголовного преследования в связи с началом производства по уголовному делу или осуществлением уголовного преследования;
b) материалы дела о нарушении таможенных правил в порядке надзора рассматриваются прокурором.
(2) При наличии одного из обстоятельств, указанных в части (1), должностное лицо Таможенной службы, рассматривающее жалобу, выносит постановление о приостановлении рассмотрения жалобы, о чем уведомляет лицо, подавшее жалобу.
(3) Рассмотрение жалобы возобновляется должностным лицом Таможенной службы, рассматривающим жалобу, после того, как отпали основания для приостановления.

Глава 45
Исполнение постановления таможенного органа о наложении взыскания за нарушение таможенных правил

Статья 280. Обращение постановления о наложении
взыскания за нарушение таможенных правил к исполнению

(1) Постановление о наложении взыскания за нарушение таможенных правил обращается таможенным органом, вынесшим постановление, к исполнению:
a) по истечении срока его обжалования;
b) в день принятия судебной инстанцией решения по жалобе на постановление таможенного органа.

(2) Таможенный орган, вынесший постановление о наложении взыскания за нарушение таможенных правил, обращает его к исполнению самостоятельно, либо путем направления финансовому органу или банкам уведомления об обращении постановления к исполнению, либо через судебного исполнителя, если другим путем не представляется возможным исполнить постановление о наложении взыскания.
(3) Постановление о наложении взыскания не подлежит исполнению, если не было обращено к исполнению в шестимесячный срок со дня его вынесения.
(4) В случае приостановления исполнения постановления о наложении взыскания в связи с подачей в установленный срок жалобы либо принесением протеста течение срока, предусмотренного частью (3), прерывается до рассмотрения жалобы или протеста.

Статья 281. Исполнение постановления таможенного органа о наложении штрафа или взыскании стоимости товаров и транспортных средств

(1) Сумма штрафа или стоимости товаров и транспортных средств должна быть уплачена правонарушителем в пятнадцатидневный срок со дня вручения ему постановления, а в случае обжалования или опротестования постановления - в пятнадцатидневный срок со дня вынесения решения об оставлении жалобы или протеста без удовлетворения.
(2) Сумма штрафа или стоимости товаров и транспортных средств вносится правонарушителем в таможенный орган, вынесший постановление по делу, либо в банк. Пересчет иностранной валюты в валюту Республики Молдова производится по официальному курсу Национального банка Молдовы, действующему на день уплаты суммы штрафа или стоимости товаров и транспортных средств.
(3) В случае, если сумма штрафа или стоимости товаров и транспортных средств не будет уплачена в установленные сроки физическим лицом или должностным лицом, она взыскивается из стоимости товаров и транспортных средств, изъятых для обеспечения этого взыскания, предмета залога или имущества, на которое наложен арест, путем предъявления гарантии к погашению, перечисления сумм, внесенных на депозит, либо в принудительном порядке из денежных доходов или денежных средств правонарушителя. Если физическое лицо не работает или если взыскание суммы штрафа или стоимости товаров и транспортных средств из денежных доходов или денежных средств физического или должностного лица невозможно по другим причинам, взыскание суммы штрафа или стоимости товаров и транспортных средств производится на основании постановления таможенного органа судебным исполнителем путем обращения взыскания на имущество такого лица либо на его долю в общей собственности.
(4) В случае, если сумма штрафа или стоимости товаров и транспортных средств не будет уплачена в установленные сроки юридическим лицом или лицом, занимающимся предпринимательской деятельностью без регистрации юридического лица, она взыскивается из стоимости товаров и транспортных средств, изъятых для обеспечения этого взыскания, предмета залога или имущества, на которое наложен арест, путем предъявления гарантии к погашению, перечисления сумм, внесенных на депозит, либо в принудительном порядке путем направления финансовому учреждению уведомления об обращении постановления к исполнению.
(5) При отсутствии у юридического лица или лица, занимающегося предпринимательской деятельностью без регистрации юридического лица, денежных средств, достаточных для уплаты суммы штрафа или стоимости товаров и транспортных средств, взыскание этой суммы производится на основании постановления таможенного органа судебным исполнителем путем обращения взыскания на имущество такого лица.
(6) Если таможенный орган, вынесший постановление, не обращает его к исполнению самостоятельно, то такое постановление после взыскания по нему всей суммы штрафа или стоимости товаров и транспортных средств возвращается с отметкой об исполнении

указанному таможенному органу.

Статья 282. Исполнение постановления
таможенного органа о конфискации

(1) Товары, транспортные средства и иные предметы, в отношении которых вынесено постановление о конфискации, по истечении срока обжалования постановления таможенного органа конфискуются. Конфискация производится независимо от того, являются ли указанные предметы собственностью правонарушителя, а также независимо от того, установлен правонарушитель или нет.

(2) Если товары, транспортные средства и иные предметы, предусмотренные частью (1), не конфискованы таможенным органом, правонарушитель или лицо, у которого находятся эти предметы, должны передать их таможенному органу в пятнадцатидневный срок со дня вручения или направления им постановления, а в случае обжалования или опротестования постановления - в пятнадцатидневный срок со дня вынесения решения об оставлении жалобы или протеста без удовлетворения. При невыполнении этого требования в указанный срок исполнение постановления таможенного органа о конфискации производится судебным исполнителем, после чего постановление с отметкой об исполнении возвращается таможенному органу, вынесшему его.

(3) При невозможности конфискации товаров и транспортных средств, являющихся объектами нарушения таможенных правил, товаров и транспортных средств со специально изготовленными тайниками, использованными для перемещения через таможенную границу с сокрытием предметов, являющихся объектами нарушения таможенных правил, а также транспортных средств, на которых перевозились товары, являющиеся объектами нарушения таможенных правил, с правонарушителей взыскивается стоимость указанных товаров и транспортных средств в порядке, предусмотренном статьей 281.

(4) Товары, транспортные средства и иные предметы (кроме валюты, предметов, имеющих художественную, историческую или археологическую ценность, а также предметов, запрещенных к обращению), изъятые у лица по делу о нарушении таможенных правил, до обращения к исполнению постановления об их конфискации с разрешения вышестоящего таможенного органа могут быть выкуплены лицом, у которого они были изъяты, по двойной стоимости этих предметов на момент обнаружения правонарушения.

Статья 283. Исполнение постановления
таможенного органа в части отзыва
разрешения или квалификационного аттестата

(1) Постановление таможенного органа о наложении взыскания за нарушение таможенных правил в части отзыва разрешения или квалификационного аттестата обращается к исполнению таможенным органом, вынесшим такое постановление, самостоятельно.

(2) Отозванные разрешения или квалификационный аттестат становятся недействительными с момента обращения к исполнению постановления таможенного органа о наложении взыскания за нарушение таможенных правил.

(3) Лицо, которому были выданы разрешения или квалификационный аттестат, отозванные таможенным органом, должно передать их таможенному органу в пятнадцатидневный срок со дня вручения или направления ему постановления, а в случае обжалования или опротестования постановления - в пятнадцатидневный срок со дня вынесения решения об оставлении жалобы или протеста без удовлетворения. Невыполнение этого требования в указанный срок влечет предусмотренную настоящим кодексом ответственность за неповиновение законному распоряжению или требованию таможенного органа.

Статья 284. Исполнение постановления таможенного органа о наложении взыскания за нарушение таможенных правил на лиц, проживающих или находящихся за пределами Республики Молдова и не имеющих на ее территории имущества

Исполнение постановлений о наложении взысканий на лиц, проживающих или находящихся за пределами Республики Молдова и не имеющих на ее территории имущества, определяется законодательством Республики Молдова и ее международными соглашениями с государствами, где проживают или находятся лица, совершившие нарушение таможенных правил, а также с государствами, где находится имущество таких лиц.

Раздел XI
ОБЖАЛОВАНИЕ РЕШЕНИЙ, ДЕЙСТВИЙ ИЛИ БЕЗДЕЙСТВИЯ ТАМОЖЕННЫХ ОРГАНОВ И ИХ ДОЛЖНОСТНЫХ ЛИЦ
Глава 46
Общие положения

Статья 285. Сфера применения настоящего раздела

Положения настоящего раздела применяются во всех случаях обжалования решений, действий или бездействия таможенных органов и их должностных лиц, за исключением обжалования мер административной и уголовной ответственности.

Статья 286. Право на обжалование решений, действий или бездействия таможенных органов и их должностных лиц

Любое лицо имеет право обжаловать решения (в том числе нормативные акты), действия или бездействие таможенных органов и их должностных лиц, если считает ущемленными свои права и законные интересы.

Статья 287. Порядок обжалования решений, действий или бездействия таможенных органов и их должностных лиц

Решения, действия или бездействие таможенных органов и их должностных лиц могут быть обжалованы последовательно в два этапа: в административном порядке и в судебном порядке.

Глава 47
Обжалование в административном порядке решений, действий или бездействия таможенных органов и их должностных лиц

Статья 288. Обжалование в административном порядке решений, действий или бездействия таможенных органов и их должностных лиц

(1) Решения, действия или бездействие таможенных органов и их должностных лиц первоначально обжалуются в Таможенной службе.

(2) Действия или бездействие должностных лиц Таможенной службы обжалуются в службе, а решения Таможенной службы - в судебную инстанцию.

Статья 289. Срок обжалования в административном порядке

(1) Решения, действия или бездействие таможенных органов и их должностных лиц могут быть обжалованы в десятидневный срок со дня уведомления о принятом решении или произведенных действиях.

(2) В случае, если решение таможенного органа или его должностного лица не было сообщено адресату, он может подать жалобу в шестимесячный срок со дня принятия решения.

(3) Бездействие таможенного органа или его должностного лица может быть обжаловано в трехмесячный срок со дня истечения срока, предназначенного для рассмотрения жалобы.

Статья 290. Срок рассмотрения жалобы

Жалоба должна быть рассмотрена в месячный срок. Таможенная служба может продлить срок рассмотрения жалобы, но не более чем на месяц.
Статья 291. Восстановление сроков для подачи жалобы
В случае пропуска по уважительной причине сроков для подачи жалобы, предусмотренных статьей 289, по ходатайству лица, подавшего жалобу, эти сроки могут быть восстановлены Таможенной службой.
Статья 292. Форма жалобы
Жалоба подается в письменной форме соответствующему таможенному органу либо должностному лицу.
Статья 293. Последствия подачи жалобы
(1) Подача жалобы не приостанавливает исполнения обжалуемого решения или действия, за исключением случая, предусмотренного частью (2).
(2) Если таможенный орган или должностное лицо, которым подана жалоба, имеют достаточные основания полагать, что обжалуемое решение или действие не соответствует законодательству, они могут полностью или частично приостановить его исполнение.
Статья 294. Содействие лица, подавшего жалобу
Лицо, подавшее жалобу, обязано оказывать содействие таможенному органу и его должностным лицам при рассмотрении ими обстоятельств дела.
Статья 295. Изъятие или аннулирование жалобы
(1) Лицо, подавшее жалобу, может изъять или аннулировать ее в любой момент до принятия решения по ней. Изъятие или аннулирование жалобы производится по письменному заявлению указанного лица. Изъятие или аннулирование жалобы лишает лицо права на повторную подачу таковой, за исключением случаев, когда открылись новые обстоятельства по делу.
(2) Повторная подача жалобы производится в пределах сроков, установленных для подачи жалобы.
Статья 296. Решение таможенного органа
или его должностного лица по жалобе
(1) Решение таможенного органа или его должностного лица по жалобе принимается в письменной форме. Лицо, подавшее жалобу, уведомляется о принятом по ней решении.
(2) Решение таможенного органа по жалобе, имеющее общее значение, может быть опубликовано.

Глава 48
Обжалование в судебном порядке решений, действий или бездействия таможенных органов и их должностных лиц

Статья 297. Рассмотрение жалоб в судебном порядке
(1) Жалобы на решения, действия или бездействие таможенных органов и их должностных лиц при проведении таможенного контроля, производстве таможенного оформления, ведении производства по делам о нарушении таможенных правил и их рассмотрении (кроме обжалования постановлений таможенных органов о наложении взыскания по упрощенной форме), а также по другим вопросам, не затрагивающим экономической политики Республики Молдова, подаются в судебную инстанцию по месту нахождения таможенного органа либо по месту работы должностного лица таможенного органа, решения, действия или бездействие которых обжалуются.
(2) Жалобы на решения, действия или бездействие таможенных органов и их должностных лиц, поданные в Экономический суд Республики Молдова, рассматриваются в соответствии с нормами Гражданского процессуального кодекса.
(3) Иные жалобы на решения, действия или бездействие Таможенной службы и ее должностных лиц могут быть поданы Генеральному прокурору.
Статья 298. Обжалование в судебном порядке

Обжалование в судебном порядке регламентируется нормами Гражданского процессуального кодекса.

Глава 49
Рассмотрение решений, действий или бездействия таможенных органов и их должностных лиц в связи с протестом прокурора, а также в порядке контроля

Статья 299. Протест прокурора

Протест прокурора подлежит рассмотрению таможенным органом или его должностным лицом в десятидневный срок со дня поступления в таможенный орган. О результатах рассмотрения протеста прокурор уведомляется в письменной форме.

Статья 300. Рассмотрение решений, действий или бездействия таможенных органов и их должностных лиц Таможенной службой

Таможенная служба вправе отменить или изменить решение нижестоящего таможенного органа, а также принять законные меры в отношении неправомерных действий или бездействия нижестоящих таможенных органов.

Раздел XII
ПОГРАНИЧНЫЕ МЕРЫ В ОБЛАСТИ ОХРАНЫ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

Статья 301. Область применения

(1) Положения настоящей главы применяются к товарам, могущим нарушить право интеллектуальной собственности, которые:

a) ввозятся на таможенную территорию Республики Молдова или вывозятся с этой территории;

b) декларируются в таможенных органах с целью их помещения под окончательный или льготный таможенный режим;

c) находятся под таможенным надзором в любой другой ситуации;

d) не были задекларированы при въезде в страну или при выезде из страны и обнаружены таможенными органами во время осуществления таможенного контроля;

e) стали собственностью государства вследствие конфискации или отказа в пользу государства.

(2) Настоящая глава не применяется к товарам, являющимся объектом охраняемого права интеллектуальной собственности и изготовленным с согласия правообладателя, но находящимся без его согласия в одной из ситуаций, указанных в части (1).

(3) Настоящая глава не применяется к товарам, указанным в части (2), изготовленным или охраняемым в соответствии с другим правом интеллектуальной собственности в иных, чем согласованные с правообладателем, условиях.

(4) Меры вмешательства, предусмотренные настоящей главой, не применяются к товарам, предназначенным для личного пользования, перемещаемым через таможенную границу Республики Молдова физическими лицами.

Статья 302. Меры, предшествующие подаче заявления о вмешательстве таможенного органа

(1) В случае отсутствия заявления о вмешательстве либо до его принятия таможенный орган вправе приостановить операции по таможенному оформлению и/или задержать на три рабочих дня товары, подпадающие под одно из условий, предусмотренных статьей 301, если имеются достаточные основания полагать, что данные товары нарушают право интеллектуальной собственности. Таможенный орган извещает правообладателя и декларанта/получателя товаров, если они известны, о принятых мерах. Извещение заполняется по образцу, установленному Таможенной службой. Трехдневный срок исчисляется со дня получения правообладателем письменного извещения.

(2) Если в течение срока, предусмотренного частью (1), правообладатель не подает заявление о вмешательстве, таможенный орган отменяет меры по задержанию товаров

и/или осуществляет таможенное оформление при условии выполнения остальных законных требований.
(3) В случае, предусмотренном частью (1), таможенный орган может запросить у правообладателя информацию относительно его охраняемого права до его извещения о возможном нарушении права интеллектуальной собственности.

Статья 302[1.] Подача и рассмотрение заявления
о вмешательстве таможенного органа

(1) Заявление о вмешательстве таможенного органа подается правообладателем в Таможенную службу в письменном виде на бумажном носителе или в электронной форме по образцу, установленному Таможенной службой, и должно содержать следующую обязательную информацию:
a) идентификационные данные правообладателя;
b) точное и подробное техническое описание оригинальных товаров, указание места их производства, данные о производителе, а также о других правообладателях;
c) любую другую информацию о способе нарушения его прав, которой владеет правообладатель;
d) имя и адрес контактного лица, указанного правообладателем.
(2) Одновременно с подачей заявления о вмешательстве таможенного органа к нему прилагаются фотографии и образцы продукции оригинальных товаров.
(3) Правообладатель представляет в той мере, в которой он ею владеет, любую другую информацию, такую как:
a) стоимость оригинальных товаров до взыскания платежей;
b) место нахождения товаров или их назначение;
c) детали для идентификации партии товаров или почтовых посылок;
d) предусмотренная дата прибытия или отправки товаров;
e) используемые транспортные средства;
f) страна или страны производства и используемые маршруты;
g) техническая разница между оригинальными товарами и товарами, могущими нарушить право интеллектуальной собственности;
h) наименование и местонахождение юридических лиц, обладающих разрешением на импорт, экспорт или на распределение товаров.
(4) К заявлению о вмешательстве в обязательном порядке прилагаются следующие документы:
a) декларация правообладателя установленной формы, посредством которой он принимает на себя ответственность в случае, когда установлено, что товары не нарушают его право интеллектуальной собственности, и соглашается нести все расходы, осуществляемые в соответствии с настоящей главой;
b) подтверждение того, что правообладатель является обладателем права интеллектуальной собственности.
(5) В случае, если заявление о вмешательстве подано без соблюдения требований, предусмотренных в частях (1)–(3), Таможенная служба вправе отклонить его мотивированным решением, в котором указываются пути обжалования. Заявление может быть подано повторно лишь после составления в установленном порядке.
(6) Таможенная служба в 30-дневный срок со дня получения заявления о вмешательстве сообщает в письменной форме правообладателю об удовлетворении, отклонении его или о нахождении его в стадии рассмотрения либо о необходимости представления дополнительных сведений.
(7) Правообладатель не обязан вносить никаких платежей/сборов для покрытия административных расходов, связанных с переоформлением заявления о вмешательстве.
(8) Решение об отклонении заявления о вмешательстве таможенного органа может быть

обжаловано правообладателем в компетентную судебную инстанцию.
[Ст.302[1] введенаЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]
Статья 303. Удовлетворение заявления о вмешательстве таможенного органа
(1) В случае удовлетворения заявления о вмешательстве таможенного органа Таможенная служба устанавливает срок вмешательства до одного года со дня вынесения решения об удовлетворении заявления о вмешательстве. По истечении данный срок может быть продлен при условии соблюдения положений статьи 302[1].
(2) Таможенная служба представляет подчиненным таможенным органам удовлетворенные заявления о вмешательстве для принятия необходимых мер на границе.
(3) Положения статьи 302[1] применяются соответствующим образом к заявлениям о продлении срока вмешательства.
Статья 304. Условия и меры по вмешательству таможенного органа
(1) На основании удовлетворенного заявления о вмешательстве таможенный орган выносит решение о задержании товаров, могущих нарушить право интеллектуальной собственности, и/или приостанавливает операции по таможенному оформлению, извещая об этом в письменном виде как правообладателя, так и декларанта/получателя товаров. Извещение составляется по образцу, установленному Правительством. Обо всех принятых мерах таможенный орган незамедлительно информирует Таможенную службу в установленном порядке.
(2) В случае, когда таможенный орган задержал товары, могущие нарушить право интеллектуальной собственности, и/или приостановил операции по их таможенному оформлению, эти товары могут быть уничтожены без соблюдения процедуры, установленной частью (7), если выполняются совокупно следующие условия:
a) правообладатель письменно информирует таможенный орган в течение десяти рабочих дней с даты получения извещения, предусмотренного частью (1), или в течение трех рабочих дней в случае скоропортящихся товаров о том, что задержанные товары нарушают право интеллектуальной собственности;
b) правообладатель подает в таможенный орган в срок, установленный пунктом a), письменное согласие декларанта/получателя товаров на отказ от данных товаров с целью их уничтожения; данное согласие может быть представлено таможенному органу непосредственно декларантом/получателем товаров. Настоящее условие считается выполненным, если декларант/получатель товаров не обжаловал в специально установленный срок в письменной форме задержание и/или приостановление таможенного оформления или уничтожение товаров;
c) таможенный орган в обязательном порядке изымает согласно положениям таможенного законодательства образцы товаров, подлежащие уничтожению, с целью их сохранения для использования при необходимости в судебной инстанции в качестве вещественного доказательства;
d) уничтожение осуществляется за счет и под ответственность правообладателя, если законодательством не предусмотрено иное.
(3) В случае, когда декларант/получатель товаров обжалует меры по задержанию товаров и/или приостановлению таможенного оформления или возражает против уничтожения товаров, применяется процедура, предусмотренная частью (7).
(4) С целью установления факта нарушения права интеллектуальной собственности таможенный орган сообщает правообладателю по его письменному заявлению имя и адрес декларанта/получателя товаров, страну происхождения и отправления товаров, могущих нарушить право интеллектуальной собственности, если таможенный орган владеет такой информацией.
(5) Обладатель права интеллектуальной собственности, получив информацию, предусмотренную частью (4), не вправе использовать ее иначе как в целях применения

положений части (2). Использование этих сведений в иных целях, нежели специально предусмотренных законодательством, влечет ответственность правообладателя и аннулирование вмешательства таможенного органа.
(6) Таможенный орган может позволить сторонам осмотреть задержанные товары и/или товары, таможенное оформление которых приостановлено, а также взять образцы для установления, посредством анализов или испытаний, того, что товары нарушают право интеллектуальной собственности. Если в результате анализов образцы не уничтожены, правообладатель возвращает их как можно раньше до освобождения товаров и/или до предоставления разрешения на выпуск. Все расходы по анализам этих образцов и связанную с ними ответственность несет правообладатель.
(7) Если в течение десяти рабочих дней со дня получения извещения о задержании товаров и/или приостановлении таможенного оформления правообладатель не подает иск в судебную инстанцию на декларанта/получателя товаров и если неприменимы положения частей (2) и (3), таможенный орган распоряжается об освобождении товаров и/или предоставлении разрешения на выпуск при выполнении остальных условий, предусмотренных законом.
(8) В обоснованных случаях по письменному заявлению правообладателя Таможенная служба может продлить срок, предусмотренный частью (7), не более чем на десять рабочих дней, а в случае скоропортящихся товаров срок в три рабочих дня, связанный с частью (10), не может быть продлен.
(9) При подаче иска в судебную инстанцию на декларанта/получателя товаров обладатель права интеллектуальной собственности незамедлительно информирует таможенный орган о принятых мерах, а таможенный орган задерживает товары до даты становления судебного решения окончательным и вступления его в законную силу.
(10) Обладатель права интеллектуальной собственности обязан в 15-дневный срок с момента прекращения охраны права интеллектуальной собственности, а также возникновения других связанных с этим изменений на территории Республики Молдова известить об этом Таможенную службу. В противном случае правообладатель отвечает за все последствия своего бездействия и несет ответственность по отношению к вовлеченным лицам.

Статья 305. Меры, применяемые в отношении товаров, нарушающих право интеллектуальной собственности

(1) Товары, в отношении которых установлено, что они нарушают право интеллектуальной собственности, не могут быть ввезены на таможенную территорию Республики Молдова либо вывезены с ее таможенной территории, из свободной экономической зоны или свободных таможенных складов, не могут быть импортированы, экспортированы, реэкспортированы, помещены под льготный таможенный режим, за исключением случаев, установленных частью (2).
(2) Товары, предусмотренные частью (1), могут быть:
a) уничтожены согласно действующим законным нормам или выведены из коммерческого оборота таким образом, чтобы не нанести ущерб правообладателю, без какой-либо компенсации, если законодательством не предусмотрено иное, и без каких бы то ни было расходов со стороны государства;
b) подвергнуты любым мерам, следствием которых является лишение вовлеченных лиц экономической прибыли от операции, за исключением случаев, когда простое аннулирование товарных знаков, нанесенных на контрафактные товары, не считается мерой, следствием которой могло бы быть лишение вовлеченных лиц экономической прибыли от операции;
c) переданы безвозмездно, в зависимости от вида товара, публичным учреждениям, в том числе в области социальной защиты, общественным объединениям или фондам

гуманитарного характера, спортивным клубам или объединениям, государственным учебным заведениям, физическим лицам, пострадавшим в результате стихийных бедствий, если имеется письменное согласие обладателя права интеллектуальной собственности и если данные товары пригодны для употребления либо использования физическими лицами, без права их реализации.
(3) Применение мер, предусмотренных частью (2), не исключает использование правообладателем своих прав на защиту в судебном порядке согласно закону.

Статья 306. Страхование

(1) В случае товаров, могущих нарушить права на промышленные рисунки или модели, патенты на изобретения, дополнительные свидетельства об охране или патенты на сорта растений, правообладатель или декларант/получатель товаров может получить разрешение на выпуск или на отмену меры по задержанию товаров с предоставлением гарантии, если выполняются совокупно следующие условия:
a) правообладатель предоставил таможенному органу доказательство подачи искового заявления в судебную инстанцию;
b) судебные органы не наложили арест на товары или не запретили распоряжаться товарами до истечения срока, предусмотренного статьей 304;
c) соблюдены все таможенные формальности в соответствии с законодательством.
(2) Гарантия, предусмотренная частью (1), должна быть достаточной для защиты интересов правообладателя и предоставляется в соответствии с положениями настоящего кодекса. Предоставление данной гарантии не исключает возможности использования правообладателем возможных путей обжалования.
(3) В случае, если исковое заявление сформулировано иначе, чем инициатива правообладателя в отношении промышленных рисунков и моделей, патентов на изобретение, дополнительных свидетельств об охране или патентов на сорта растений, гарантия аннулируется, если в течение 20 рабочих дней с даты уведомления правообладателя последний не представил доказательства инициирования законной процедуры в отношении товаров, указанных в части (1).
(4) Срок, предусмотренный в части (3), может быть продлен не более чем на 30 рабочих дней.

Статья 307. Ответственность таможенных органов и правообладателя

(1) Удовлетворение заявления о вмешательстве таможенного органа не дает правообладателю права требовать от таможенных органов компенсации или возмещения ущерба в случае, когда товары, указанные в статье 301, не были ими обнаружены.
(2) Задержание товаров, могущих нарушить право интеллектуальной собственности, и/или приостановление таможенного оформления не влекут ответственности таможенных органов перед лицами, которые могут предъявить определенные права на товары, указанные в статье 301, с целью возмещения возможного ущерба, причиненного вмешательством таможенных органов.
(3) Расходы, связанные со складированием, перемещением и хранением товаров под таможенным надзором, а также расходы по их уничтожению или другие сопутствующие или аналогичные расходы, несут обладатель права интеллектуальной собственности или импортирующее их лицо.
(4) В случае разглашения в нарушение положений закона информации, указанной в части (5) статьи 304, сотрудники таможенных органов могут быть привлечены к дисциплинарной ответственности в соответствии с действующим законодательством.

Статья 308. Информация, предоставляемая органами публичной власти в целях обеспечения соблюдения таможенными органами прав интеллектуальной собственности

Государственное агентство по интеллектуальной собственности незамедлительно предоставляет таможенным органам информацию, необходимую для идентификации охраняемых прав интеллектуальной собственности и их правообладателей.

[Ст.301-308 в редакцииЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]

[Ст. 303 ч.(1) пкт.d) исключен ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]

[Ст.303 ч.(2) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]

[Ст.309-310 исключены ЗП103-XVI от 16.05.08, МО117-119/04.07,08 ст.459]

Раздел XIII
ДОЛЖНОСТНЫЕ ЛИЦА ТАМОЖЕННЫХ ОРГАНОВ
Глава 50
Правовой статус должностных лиц таможенных органов

Статья 311. Должностные лица таможенных органов

(1) Должностными лицами таможенных органов могут быть граждане Республики Молдова, достигшие
18-летнего возраста, способные по своим деловым и моральным качествам, уровню образования и состоянию здоровья выполнять возложенные на таможенные органы задачи.

(2) Лицам, которые впервые назначаются на должность в таможенных органах, может устанавливаться испытательный срок продолжительностью до шести месяцев.

(3) В двадцатидневный срок со дня присвоения первого специального звания должностное лицо таможенного органа принимает следующую присягу:
"Клянусь неукоснительно соблюдать Конституцию и законы Республики Молдова, защищать ее суверенитет и экономическую безопасность, добросовестно исполнять свои служебные обязанности.".

(4) Порядок принятия присяги утверждается генеральным директором Таможенной службы.

(5) Поступление на службу в таможенные органы осуществляется на контрактной основе.

(6) Должностным лицам таможенных органов присваиваются специальные звания в соответствии с Законом о службе в таможенных органах.

(7) Для должностных лиц таможенных органов устанавливается ношение форменной одежды, образец которой утверждается Правительством, а правила ношения - генеральным директором Таможенной службы. Форменная одежда выдается бесплатно.

(8) Положения частей (5) - (7) применяются также к руководителям и специалистам таможенных лабораторий, научно-исследовательских учреждений и учебных заведений Таможенной службы.

Статья 312. Гарантии надлежащего исполнения должностными лицами таможенных органов своих служебных обязанностей

(1) Должностные лица таможенных органов при исполнении служебных обязанностей:

a) являются представителями власти и находятся под защитой государства;

b) руководствуются законодательством Республики Молдова и международными соглашениями, одной из сторон которых является Республика Молдова;

c) подчиняются лишь непосредственному начальнику и прямым начальникам.

(2) Незаконное воздействие или вмешательство в какой бы то ни было форме в деятельность таможенных органов и их должностных лиц с целью повлиять на принимаемое таможенным органом или его должностным лицом решение либо на осуществляемое должностным лицом действие не допускается и влечет ответственность, установленную настоящим кодексом.
(3) Никто не вправе понуждать должностное лицо таможенного органа выполнять обязанности, не возложенные на таможенные органы законодательством.
(4) В своей деятельности, в том числе при издании приказов и постановлений, должностное лицо таможенного органа обязано руководствоваться положениями законодательства.
(5) Создание и деятельность в таможенных органах структур партий, общественных объединений, в том числе религиозных, за исключением профессиональных союзов, не допускаются. Должностные лица таможенных органов в своей служебной деятельности не связаны решениями партий или общественных объединений.
(6) Должностные лица таможенных органов не вправе:
a) заниматься предпринимательской деятельностью, в том числе через посредников;
b) быть поверенными у третьих лиц по таможенным вопросам;
c) выполнять какую бы то ни было оплачиваемую работу на условиях совместительства, кроме научной и преподавательской деятельности;
d) выполнять связанные с таможенным делом работы по договорам гражданско-правового характера;
e) оказывать с использованием своего служебного положения какое бы то ни было не предусмотренное законодательством содействие лицам и получать за это вознаграждение, услуги и льготы;
f) самостоятельно или через представителя принимать участие в управлении коммерческими предприятиями.
(7) Оскорбление должностного лица таможенного органа, угроза, сопротивление, насилие или посягательство на его жизнь, здоровье и имущество влекут ответственность, установленную Кодексом об административных правонарушениях.
(8) Защита жизни, здоровья, чести, достоинства и имущества членов семьи должностного лица таможенного органа от преступных посягательств в связи с исполнением должностным лицом своих служебных обязанностей гарантируется законодательством.

Статья 313. Обязательность исполнения законных распоряжений и требований должностного лица таможенного органа

(1) Законные распоряжения и требования должностного лица таможенного органа обязательны для исполнения всеми физическими и юридическими лицами.
(2) Неповиновение законному распоряжению или требованию должностного лица таможенного органа, а также другие действия, препятствующие выполнению возложенных на должностное лицо обязанностей, влекут ответственность, предусмотренную Кодексом об административных правонарушениях.
(3) Должностные лица таможенных органов не несут ответственности за моральный, физический и имущественный вред, причиненный правонарушителю применением в предусмотренных настоящим кодексом случаях физической силы, специальных средств и огнестрельного оружия, если причиненный вред соразмерен силе оказываемого противодействия.

Глава 51
Применение физической силы, специальных средств и огнестрельного оружия

Статья 314. Условия и пределы применения физической силы, специальных средств и огнестрельного оружия

(1) Должностные лица таможенных органов имеют право применять физическую силу, специальные средства и огнестрельное оружие в случаях, предусмотренных настоящим кодексом.

(2) Должностные лица таможенных органов обязаны проходить специальную подготовку, а также периодическую проверку на пригодность к действиям в условиях, связанных с применением физической силы, специальных средств и огнестрельного оружия.

(3) При применении физической силы, специальных средств и огнестрельного оружия должностное лицо таможенного органа обязано:

a) предупредить о намерении их применения, предоставив при этом достаточно времени для выполнения своих требований, за исключением случаев, когда промедление в применении физической силы, специальных средств или огнестрельного оружия создает непосредственную опасность его жизни и здоровью, может повлечь иные тяжкие последствия, а также случаев внезапного нападения, нападения с использованием боевой техники и транспортных средств или при иных обстоятельствах, когда такое предупреждение в создавшейся обстановке является неуместным или невозможным;

b) обеспечить лицам, получившим телесные повреждения, предоставление доврачебной помощи и немедленно уведомить о происшедшем начальника таможенного органа или его заместителя;

c) стремиться в зависимости от характера и степени опасности правонарушения и лиц, его совершивших, а также силы оказываемого противодействия к тому, чтобы ущерб, причиняемый при устранении опасности, был минимальным.

(4) Начальник таможенного органа или его заместитель обязаны незамедлительно уведомить прокурора о случаях смерти или причинения тяжких телесных повреждений.

(5) Применение физической силы, специальных средств и огнестрельного оружия с превышением полномочий влечет за собой ответственность, установленную законодательством.

Статья 315. Применение физической силы

Должностные лица таможенных органов имеют право применять физическую силу для пресечения правонарушений, задержания лиц, их совершивших, преодоления сопротивления, пресечения неповиновения законным распоряжениям или требованиям, воспрепятствования доступу в помещения, на территорию, к товарам и транспортным средствам, находящимся под таможенным контролем, пресечения иных действий, препятствующих выполнению возложенных на этих должностных лиц обязанностей, если ненасильственные способы не обеспечивают выполнение этих обязанностей.

Статья 316. Применение специальных средств

(1) Должностные лица таможенных органов имеют право применять наручники, резиновые палки, слезоточивые вещества, устройства для вскрытия помещений, средства для принудительной остановки транспорта, другие специальные средства в следующих случаях:

a) для отражения нападения на работников таможенных органов или иных лиц;

b) для отражения нападения на здания, строения, сооружения и транспортные средства, принадлежащие таможенным органам или используемые ими, на товары и транспортные средства, находящиеся под таможенным контролем, а равно для освобождения названных объектов в случае их захвата;

c) для задержания правонарушителей, доставления их в служебное помещение

таможенного органа, если эти лица оказывают неповиновение, сопротивление, иное противодействие либо могут причинить вред окружающим или себе;
d) для пресечения оказываемого должностному лицу таможенного органа физического сопротивления;
e) для остановки транспортного средства, водитель которого не остановился по требованию должностного лица таможенного органа;
f) в других случаях умышленного воспрепятствования осуществлению возложенных на должностное лицо таможенного органа обязанностей.
(2) Запрещается применять специальные средства в отношении женщин с видимыми признаками беременности, лиц с явными признаками инвалидности и малолетних, кроме случаев оказания ими вооруженного сопротивления, совершения вооруженного, группового либо иного нападения, угрожающего жизни и здоровью людей, сохранности товаров и транспортных средств, находящихся под таможенным контролем.
(3) В состоянии необходимой обороны или крайней необходимости должностное лицо таможенного органа при отсутствии специальных средств вправе применять огнестрельное оружие или использовать любые подручные средства.

Статья 317. Ношение, хранение и использование огнестрельного оружия

(1) При исполнении служебных обязанностей отдельные категории должностных лиц таможенных органов, определяемые Таможенной службой, наделяются правом ношения, хранения и использования огнестрельного оружия.
(2) Перечень видов огнестрельного оружия и боеприпасов к нему, используемых в таможенных органах, определяется Таможенной службой и утверждается Правительством.

Статья 318. Применение и использование огнестрельного оружия

(1) В качестве крайней меры должностные лица таможенных органов, указанные в статье 317, имеют право применять огнестрельное оружие в следующих случаях:
a) для отражения нападения на работников таможенных органов, когда их жизнь или здоровье подвергаются опасности;
b) для пресечения попытки завладеть огнестрельным оружием должностных лиц таможенных органов. Попытка лица, задерживаемого должностным лицом таможенного органа, приблизиться к огнестрельному оружию путем сокращения указанного должностным лицом расстояния или прикоснуться к оружию рассматривается как попытка завладения этим оружием;
c) для отражения группового или вооруженного нападения на здания, строения, сооружения и транспортные средства, принадлежащие таможенным органам или используемые ими, а также на товары и транспортные средства, находящиеся под таможенным контролем, а равно для освобождения названных объектов в случае их захвата;
d) для задержания лица, оказывающего вооруженное сопротивление, а также вооруженного лица, отказывающегося выполнить законное требование о сдаче оружия.
(2) Должностные лица таможенных органов, указанные в статье 317, имеют право использовать огнестрельное оружие также в следующих случаях:
a) для остановки транспортных средств путем их повреждения, если водитель создает реальную опасность жизни и здоровью работников таможенных органов и не подчиняется их неоднократным требованиям остановиться;
b) для обезвреживания животных, угрожающих жизни и здоровью работников таможенных органов;
c) для предупреждения о намерении применить огнестрельное оружие, подачи сигнала

тревоги или вызова помощи.
(3) Запрещается применять огнестрельное оружие в отношении женщин, лиц с явными признаками инвалидности и несовершеннолетних лиц, кроме случаев оказания ими вооруженного сопротивления, совершения вооруженного, группового либо иного нападения, угрожающего жизни и здоровью работников таможенных органов, а также при значительном скоплении людей, когда от этого могут пострадать посторонние лица.
(4) О каждом случае применения огнестрельного оружия должностное лицо таможенного органа обязано незамедлительно письменно доложить начальнику таможенного органа или его заместителю, которые сообщают об этом прокурору в течение 24 часов с момента применения огнестрельного оружия.

Глава 52
Ответственность таможенных органов и их должностных лиц

Статья 319. Ответственность таможенных органов
(1) Таможенные органы несут ответственность за ущерб, причиненный лицам и их имуществу вследствие своих неправомерных решений, действий или бездействия, а равно неправомерных решений, действий или бездействия своих должностных лиц и иных работников при исполнении ими служебных или трудовых обязанностей.
(2) Ущерб возмещается на общих основаниях в порядке, предусмотренном законодательством.
(3) Ущерб, причиненный правомерными действиями, возмещению не подлежит.

Статья 320. Ответственность должностных лиц и иных работников таможенных органов
Неправомерные решения, действия или бездействие должностных лиц и иных работников таможенных органов влекут за собой дисциплинарную, административную, уголовную или иную ответственность, установленную законодательством.

Раздел XIV
ВЕДЕНИЕ ТАМОЖЕННОЙ СТАТИСТИКИ

Статья 321. Таможенная статистика внешней торговли
(1) Таможенные органы ведут на основании таможенных деклараций сбор и обработку сведений о перемещении товаров через таможенную границу и представляют информацию центральным органам публичной власти в соответствии с законодательством.
(2) Информация по конкретной операции или хозяйствующему субъекту является конфиденциальной и не может передаваться третьим лицам, другим государственным органам без специального разрешения декларанта, за исключением случаев, предусмотренных законодательством.

Статья 322. Источники информации для статистических целей
Источниками информации для статистических целей служат документы и сведения, представляемые для производства таможенного оформления и проведения таможенного контроля.

Статья 323. Предоставление информации заинтересованным лицам
(1) Таможенные органы предоставляют за плату по просьбе заинтересованного лица статистическую информацию. Может быть предоставлена обобщающая информация или касающаяся заинтересованного лица.
(2) Размер платы, взимаемой за предоставленную статистическую информацию, а также случаи, при которых она не взимается, определяются законодательством.

Раздел XV
ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 324

(1) Настоящий кодекс действует на всей территории Республики Молдова в единой и недискриминационной форме.

(2) В случае возникновения некоторых разногласий в толковании положений настоящего кодекса за основу берется текст на государственном языке.

(3) Со дня вступления в силу настоящего кодекса признать утратившим силу Таможенный кодекс № 1320-XII от 9 марта 1993 года.

(4) Президенту Республики Молдова предлагается привести Указ об организации магазинов, реализующих товары в режиме "duty-free", а также магазинов по обслуживанию дипломатического корпуса № 195 от 10 июня 1994 года в соответствие с настоящим кодексом.

Статья 325

Правительству в двухмесячный срок:

представить Парламенту предложения о приведении действующего законодательства в соответствие с настоящим кодексом;

привести свои нормативные акты в соответствие с настоящим кодексом;

обеспечить пересмотр и отмену департаментами своих нормативных актов, противоречащих настоящему кодексу;

разработать нормативные акты, необходимые для реализации положений настоящего кодекса.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ ПАРЛАМЕНТА **Думитру ДЬЯКОВ**

№ 1149-XIV. Кишинэу, 20 июля 2000 г.

Republica Moldova

PARLAMENTUL

COD Nr. 309
din 17.07.2003

CODUL TRANSPORTULUI FEROVIAR

Publicat : 14.11.2003 în Monitorul Oficial Nr. 226 art Nr : 892 Promulgat : 03.11.2003

MODIFICAT
LP98-XVI din 26.05.05, MO83-85/17.06.05 art.380

CODUL TRANSPORTULUI FEROVIAR

Parlamentul adoptă prezentul cod.

Capitolul I
BAZELE ACTIVITĂȚII TRANSPORTULUI FEROVIAR

S e c ț i u n e a 1
DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 1. Scopul şi sarcinile Codului transportului feroviar

Codul transportului feroviar, denumit în continuare cod:

a) stabileşte bazele juridice, organizatorice şi economice ale activității transportului feroviar, particularitățile, locul şi rolul acestuia în economia țării, reglementează raporturile lui cu autoritățile administrației publice centrale şi locale, cu alte tipuri de transport;

b) reglementează raporturile dintre calea ferată şi expeditorii de mărfuri, destinatarii mărfurilor, călători, alte persoane fizice şi juridice, care beneficiază de serviciile transportului feroviar, stabileşte drepturile, obligațiile şi răspunderea acestora;

c) reglementează condițiile de bază ale transportului de călători, mărfuri, bagaje şi mesagerii, stabileşte regulile generale de exploatare a liniilor ferate de acces.

Articolul 2. Sfera de aplicare a codului şi controlul asupra respectării prevederilor lui

(1) Prevederile prezentului cod se aplică transportului de călători, mărfuri, bagaje şi mesagerii pe calea ferată a Republicii Moldova, deschisă pentru uz public, inclusiv transportului de mărfuri, a căror încărcare şi descărcare se execută pe liniile ferate de acces, precum şi pe liniile ferate care se construiesc, racordate la liniile ferate publice (magistrale).

(2) Controlul asupra respectării prevederilor prezentului cod de către persoanele fizice şi juridice care cad sub incidența lui este exercitat de organul de specialitate al administrației publice centrale şi de alte autorități ale administrației publice centrale, abilitate prin lege cu astfel de atribuții.

Articolul 3. Noțiuni principale

În sensul prezentului cod, se definesc următoarele noțiuni principale:

transport feroviar - tip de transport public care reprezintă un complex tehnologic de producție unitar, cu întreprinderi şi instituții cu menire de producție şi socială, a cărui administrare de stat

este exercitată de către organul administrației publice centrale în domeniul transportului;
cale ferată - sistem de transport pe şine, destinat transportului de călători şi mărfuri, care cuprinde:
a) linia ferată şi construcțiile corespunzătoare (tuneluri de cale ferată, poduri etc.);
b) instalațiile de exploatare;
c) materialul rulant, precum şi
d) structurile pentru asigurarea funcționării elementelor menționate şi organizațiile de exploatare pentru realizarea transportului de călători şi mărfuri;
piață a serviciilor de transport - sferă de realizare a transportului de călători, mărfuri, bagaje şi mesagerii, de deservire tehnică şi de reparație a mijloacelor de transport, de executare a lucrărilor (serviciilor) auxiliare şi a altor lucrări (servicii) ce țin de transport;
asigurare a siguranței circulației - activitate a organelor din transportul feroviar, a autorităților administrației publice centrale şi locale, a întreprinderilor, instituțiilor şi cetățenilor pentru asigurarea funcționării continue a căii ferate şi neadmiterea situațiilor de avarie în procesul transportării, precum şi pentru reducerea consecințelor unor eventuale accidente;
zonă de expropriere - terenuri aparținînd transportului feroviar, ocupate de terasament, lucrări de artă, cantoane şi alte clădiri, instalații de comunicații feroviare, stații de cale ferată, plantații forestiere de protecție şi instalații de linie;
zonă de protecție - terenuri necesare pentru asigurarea integrității, rezistenței şi stabilității construcțiilor, instalațiilor şi altor obiecte de transport feroviar, precum şi terenuri cu soluri alunecătoare, limitrofe terenurilor transportului feroviar;
proces de transportare - ansamblu de acțiuni şi operațiuni, interdependente organizatoric şi tehnologic, efectuate de către subdiviziunile structurale ale căii ferate în cadrul pregătirii, realizării şi finalizării transportului de călători, mărfuri, bagaje şi mesagerii;
linie ferată publică (magistrală) - linie ferată pe care sînt amplasate stații de cale ferată ce execută operațiunile respective de primire şi expediere a trenurilor, de deservire a călătorilor, de recepționare şi eliberare a mărfurilor, bagajelor şi mesageriilor, de executare a lucrărilor de manevră;
trafic mixt direct - transport de mărfuri, efectuat cu diferite tipuri de transport conform unui document de transport unic (scrisoare de trăsură), întocmit pentru întregul parcurs al mărfurilor;
călător - persoană fizică care are document (bilet) de călătorie şi călătoreşte cu trenul;
marfă - încărcătură (articole, obiecte, minereuri, materiale etc.) care face obiectul transportului pe cale ferată, primită în modul stabilit spre transportare de către calea ferată, ce poartă răspundere pentru transportarea în termen şi pentru integritatea acesteia conform prezentului cod;
bagaje - lucruri, alte valori materiale, expediate de către călător pentru necesități personale, pentru o plată separată, în vagonul de bagaje, pînă la stația de destinație indicată în documentul (biletul) de călătorie al călătorului;
mesagerii - mărfuri, alte valori materiale, transportate în trenuri de călători şi în cele de poştă şi bagaje;
mărfuri periculoase - substanțe, materiale, articole şi deşeuri care, în virtutea stării lor fizice, proprietăților chimice şi biologice, caracterului radioactiv sau a altor proprietăți specifice, în procesul transportării, executării lucrărilor de încărcare-descărcare şi al depozitării, pot periclita viața şi sănătatea oamenilor, pot provoca poluarea mediului, distrugerea naturii vii, deteriorarea sau distrugerea mijloacelor de transport şi a altor bunuri;
transport special - tip de transport care asigură transportarea încărcăturilor speciale pentru necesități stringente de stat şi de apărare;
trafic feroviar internațional - transport de călători, mărfuri, bagaje şi mesagerii între Republica Moldova şi alte țări;
expeditor de mărfuri - persoană fizică sau juridică care acționează în nume propriu sau în numele proprietarului de mărfuri, bagaje, mesagerii şi este indicată în documentele de transport;

destinatar al mărfurilor - persoană fizică sau juridică împuternicită cu recepționarea mărfurilor, bagajelor şi mesageriilor;
linie ferată de acces - linie ferată legată cu rețeaua comună a căilor ferate printr-o cale neîntreruptă cu şine, destinată deservirii anumitor expeditori de mărfuri şi destinatari ai mărfurilor;
locuri de uz comun - depozite (acoperite sau descoperite), terenuri special repartizate pe teritoriul stațiilor de cale ferată, aparținînd căii ferate şi folosite pentru încărcarea, descărcarea, trierea şi depozitarea mărfurilor, bagajelor şi mesageriilor; locuri de uz propriu - depozite (acoperite sau descoperite), terenuri special amenajate, atît în afara, cît şi pe teritoriul stațiilor de cale ferată, care nu aparțin căii ferate ori care sînt date de ea în arendă şi folosite pentru operațiuni de încărcare-descărcare;
Regulamentul transportului de mărfuri pe calea ferată - act normativ, elaborat în conformitate cu prevederile prezentului cod, care reglementează condițiile de transport al mărfurilor, obligatorii pentru calea ferată, pentru expeditorii de mărfuri şi destinatarii mărfurilor, luîndu-se în considerare particularitățile acestora, în scopul asigurării siguranței circulației, integrității mărfurilor şi a materialului rulant, precum şi a securității ecologice;
Regula-mentul transportului de călători, bagaje şi mesagerii pe calea ferată - act normativ, elaborat în conformitate cu prevederile prezentului cod, care regle-mentează condițiile de transport al acestora şi stabileşte drepturile, obligațiile şi răspunde-rea căii ferate şi a călătorilor care beneficiază de transportul fero-viar;
documente de transport - scrisoarea de trăsură, foaia de expediție, documentul (biletul) de călătorie, recipisa de bagaje, recipisa de mesagerii;
culegerea "Regulamente de transport şi tarife în transportul feroviar" - ediție periodică în care se publică actele normative aprobate de organul de specialitate al administrației publice centrale în limitele competenței sale;
taxă suplimentară - plată pentru operațiuni şi lucrări suplimentare, neinclusă în tarif;
operațiune dublă - folosirea de către destinatarul mărfurilor a vagonului şi/sau a containerului descărcat de el pentru încărcarea altor mărfuri;
Regulament tarifar - ediție sistematizată în care sînt publicate prețurile pentru lucrările executate şi serviciile prestate de transportul feroviar, aprobate în modul stabilit şi incluse în tarife, precum şi taxele suplimentare, este expus modul de calculare a plăților pentru transportul de călători, mărfuri, bagaje şi mesagerii şi pentru utilizarea vagoanelor şi containerelor.

Articolul 4. Rolul transportului feroviar în economie şi în sfera socială

(1) Transportul feroviar constituie o parte componentă a sistemului unitar de transport al țării şi, în interacțiunea lui cu alte tipuri de transport, este destinat să asigure la timp şi calitativ, în traficul feroviar intern şi internațional, necesitățile populației în transport şi alte servicii, activitatea tuturor ramurilor economiei şi securitatea națională a statului, dezvoltarea eficientă a activității de întreprinzător a întreprinderilor din ramură, formarea pieței serviciilor de transport.
(2) Activitatea transportului feroviar este reglementată şi controlată de stat.
(3) Baza tehnico-materială a transportului feroviar se dezvoltă din contul mijloacelor proprii ale întreprinderilor acestuia, precum şi al mijloacelor bugetului de stat şi bugetelor locale, prin atragerea împrumuturilor interne şi externe.
(4) Transportul pe cale ferată constituie monopol natural, ceea ce impune condiții speciale de dezvoltare şi funcționare a transportului feroviar.

Articolul 5. Calea ferată şi rolul ei în sistemul transportului feroviar

(1) Calea ferată reprezintă o structură publică de interes statal.
(2) Întreprinderea principală de transport feroviar în Republica Moldova este Întreprinderea de Stat "Calea Ferată din Moldova", care administrează activitatea de producție şi financiară a subdiviziunilor structurale autonome ce practică transportul pe cale ferată, precum şi coordonează lucrul altor întreprinderi, organizații şi instituții de transport feroviar care asigură

funcționarea acesteia.
(3) Întreprinderea de Stat "Calea Ferată din Moldova" îşi desfăşoară activitatea pe întreg teritoriul Republicii Moldova. Ea este condusă de organul de specialitate al administrației publice centrale.

Articolul 6. Legislația cu privire la transportul feroviar

(1) Activitatea transportului feroviar, care asigură transportarea călătorilor, mărfurilor, bagajelor şi mesageriilor, este organizată în conformitate cu Constituția Republicii Moldova, Codul civil, Legea cu privire la transporturi, prezentul cod, alte acte normative în vigoare, precum şi cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.
(2) Actele normative care reglementează activitatea transportului feroviar şi stabilesc condițiile de transportare, de utilizare a mijloacelor transportului feroviar, de siguranță a circulației, de respectare a ordinii de intersectare a liniilor ferate de către alte tipuri de transport, de securitate contra incendiilor, precum şi normele sanitare sînt obligatorii pentru întreprinderile, organizațiile, instituțiile şi cetățenii care beneficiază de serviciile transportului feroviar.

Articolul 7. Administrarea transportului feroviar

(1) Conducerea, administrarea şi reglementarea activității transportului feroviar se realizează, conform legislației în vigoare, de către organul de specialitate al administrației publice centrale - Ministerul Transporturilor şi Comunicațiilor, în limitele competenței sale. Administrarea procesului de transportare se efectuează nemijlocit de către întreprinderile care desfăşoară acest gen de activitate.
(2) Din sistemul de transport feroviar fac parte întreprinderile de transport feroviar care efectuează transportul de călători şi mărfuri, materialul rulant care le aparține, liniile ferate, precum şi întreprinderile industriale, de construcții, comerciale şi alte întreprinderi, organizații şi instituții care asigură activitatea ritmică a transportului feroviar şi dezvoltarea acestuia.
(3) Autoritățile administrației publice centrale şi locale, organizațiile obşteşti şi de alt tip, precum şi cetățenii nu sînt în drept să intervină în activitatea transportului feroviar ce ține nemijlocit de procesul de transportare, cu excepția cazurilor prevăzute de legislația în vigoare.
(4) Crearea, reorganizarea şi lichidarea întreprinderilor de transport feroviar care funcționează cu drept de administrare economică se efectuează, conform legislației în vigoare, de către organul de specialitate al administrației publice centrale, iar a întreprinderilor care au ca obiect de activitate organizarea şi asigurarea procesului de transportare - conform hotărîrilor Guvernului.
(5) Sistarea activității (închiderea) liniilor ferate publice (magistrale) se efectuează de către organul de specialitate al administrației publice centrale, de comun acord cu Guvernul şi cu autoritățile administrației publice locale respective.

Articolul 8. Patrimoniul transportului feroviar

(1) Patrimoniul întreprinderilor, organizațiilor, instituțiilor şi obiectelor de transport feroviar care asigură nemijlocit procesul de transportare şi executare a lucrărilor de intervenție şi repunere în funcțiune constituie, în exclusivitate, proprietate publică.
(2) Întreprinderile de transport feroviar posedă, beneficiază şi dispun de patrimoniu în conformitate cu prevederile Codului civil, Legii cu privire la întreprinderea de stat, Legii cu privire la transporturi, prezentului cod, cu alte acte legislative în vigoare, precum şi cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.
(3) Decizia de atribuire a patrimoniului, pentru administrare economică şi gestionare operativă, întreprinderilor şi instituțiilor de transport feroviar se ia de către organul de specialitate al administrației publice centrale.
(4) Vînzarea, darea în arendă sau gestionarea în alt mod a bunurilor imobile administrate de către întreprinderile de transport feroviar, fără modificarea dreptului de proprietate de stat asupra acestor bunuri, se efectuează de către aceste întreprinderi, cu acordul organului de specialitate al administrației publice centrale, în modul stabilit de Guvern.

(5) Vînzarea, schimbul, darea în arendă, darea în folosinţă temporară cu titlu gratuit, casarea materialului rulant şi a containerelor aflate în proprietatea statului, fără modificarea dreptului de proprietate, se efectuează, în funcţie de specificul activităţii transportului feroviar, de către organul de specialitate al administraţiei publice centrale sau, din însărcinarea acestuia, de către administraţia căii ferate, în condiţiile stabilite de acesta.
(6) Vînzarea materialului rulant, a containerelor, clădirilor şi instalaţiilor neuti-lizate în pro-ce-sul tehnologic al în-treprinderii către persoane fizice şi juridice, cu modificarea dreptului de proprietate de stat asupra acestor bunuri, se efectuează în modul stabilit de Guvern.
(7) Mijloacele obţinute din operaţiuni cu bunurile prevăzute la prezentul articol se trec la veniturile întreprinderilor de transport feroviar şi trebuie să fie folosite pentru achiziţionarea materialului rulant şi a containerelor, pentru dezvoltarea capacităţilor de producţie şi construirea infrastructurii sociale a întreprinderilor la a căror balanţă se află aceste bunuri.
(8) Obiectele şi alte bunuri ale transportului feroviar care asigură nemijlocit procesul de transportare şi executare a lucrărilor de intervenţie şi repunere în funcţiune nu sînt supuse deetatizării şi privatizării.
(9) Privatizarea întreprinderilor, precum şi a obiectelor, a altor bunuri ale transportului feroviar, exceptînd cele menţionate la alin.(8), cu stabilirea termenelor şi condiţiilor de realizare a acesteia, se admite în modul stabilit de legislaţia în vigoare.

S e c ţ i u n e a a 2-a

TERENURILE TRANSPORTULUI FEROVIAR ŞI ZONELE DE PROTECŢIE

Articolul 9. Terenurile transportului feroviar
(1) Terenuri ale transportului feroviar sînt terenurile date în folosinţă permanentă (pe termen nelimitat) întreprinderilor şi instituţiilor de transport feroviar, conform Codului funciar şi altor acte normative în vigoare, pentru executarea unor sarcini speciale. La terenurile transportului feroviar se raportă terenurile pe care sînt amplasate liniile şi staţiile de cale ferată (inclusiv zona de expropriere), precum şi cele ocupate de plantaţiile de protecţie şi consolidare, construcţiile, clădirile, instalaţiile şi alte obiecte necesare pentru asigurarea funcţionării transportului feroviar.
(2) Pentru folosinţă temporară, întreprinderilor şi instituţiilor de transport feroviar li se pot da în arendă terenuri.
(3) Modul de utilizare a terenurilor transportului feroviar în limitele zonei de expropriere se stabileşte de către întreprinderea de transport feroviar posesoare, cu respectarea prevederilor Codului funciar.
(4) Dimensiunile terenurilor (inclusiv ale zonei de expropriere) se stabilesc în conformitate cu normele şi documentaţia de proiect şi deviz şi cu schemele generale de dezvoltare a liniilor şi staţiilor de cale ferată, iar repartizarea terenurilor se efectuează ţinîndu-se cont de succesiunea valorificării lor.
(5) Terenurile transportului feroviar trebuie să corespundă normelor urbanistice, ecologice, sanitare, precum şi altor norme şi cerinţe stabilite de autorităţile administraţiei publice centrale de specialitate şi cele locale.
Articolul 10. Zonele de protecţie
(1) În scopul asigurării securităţii (inclusiv de către obiectele industriale şi alte tipuri de transport) populaţiei şi exploatării în condiţii normale a liniilor ferate şi a altor obiecte ale transportului feroviar, amplasate pe sectoarele de terenuri cu pericol de alunecare, surpare, apariţie a viiturilor şi a altor fenomene periculoase, se stabilesc zone de protecţie.
(2) Modul de stabilire a zonelor de protecţie, dimensiunile acestora conform normativelor în construcţii şi regimul de folosire a terenurilor repartizate în aceste scopuri se stabilesc de Guvern.

S e c ţ i u n e a a 3-a
PRINCIPIILE ACTIVITĂȚII ECONOMICO-FINANCIARE ÎN TRANSPORTUL FEROVIAR

Articolul 11. Principiile de organizare a transportului de călători, mărfuri, bagaje şi mesagerii pe calea ferată

(1) Transportul de călători, mărfuri, bagaje şi mesagerii pe calea ferată în trafic intern se efectuează în modul şi în condițiile prevăzute de prezentul cod, de Regulamentul transportului de călători, bagaje şi mesagerii pe calea ferată şi de Regulamentul transportului de mărfuri pe calea ferată.

(2) Transportul de călători, mărfuri, bagaje şi mesagerii pe calea ferată în trafic internațional în tranzit pe teritoriul Republicii Moldova se efectuează în baza tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.

(3) Indicatorii de calitate a transportului (termenele de transportare, integritatea mărfurilor, bagajelor, mesageriilor) şi a deservirii călătorilor, expeditorilor de mărfuri şi destinatarilor mărfurilor, a căror îndeplinire constituie o condiție obligatorie pentru calea ferată şi alte întreprinderi prestătoare de servicii de transport şi alte servicii ce țin de acesta, se stabilesc potrivit prezentului cod, Regulamentului transportului de călători, bagaje şi mesagerii pe calea ferată şi Regulamentului transportului de mărfuri pe calea ferată.

Articolul 12. Tarife în transportul feroviar

(1) Tarifele pentru transportul de călători, mărfuri, bagaje şi mesagerii pe calea ferată se stabilesc de către organul de specialitate al administrației publice centrale în baza politicii de stat a prețurilor şi tarifelor, care constituie prerogativa Guvernului. Tarifele pentru transportul în trafic internațional se stabilesc în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

(2) Tarifele modificate pentru transportul de călători şi taxele suplimentare corespunzătoare se publică în mass-media cu cel puțin 10 zile înainte de punerea lor în aplicare.

(3) Tarifele modificate pentru transportul de mărfuri şi taxele suplimentare corespunzătoare se publică în mass-media cu cel puțin 15 zile înainte de punerea lor în aplicare.

(4) Plata sumei pentru lucrările şi serviciile neprevăzute în Regulamentul tarifar şi executate de calea ferată la solicitarea expeditorului de mărfuri, destinatarului mărfurilor sau a călătorului, precum şi pentru lucrările incluse în valoarea transportului, dar executate de către expeditorul de mărfuri, destinatarul mărfurilor la solicitarea căii ferate, se achită conform înțelegerii dintre părți.

Articolul 13. Principiile activității economico-financiare a transportului feroviar

(1) Întreprinderile şi instituțiile de transport feroviar desfăşoară activități economico-financiare potrivit principiilor reglementării de stat şi ale autogestiunii economico-financiare.

(2) Construcția şi reconstrucția liniilor ferate publice (magistrale) şi a obiectelor cu destinație de mobilizare, precum şi achiziționarea materialului rulant feroviar se consideră necesități de stat şi se efectuează din contul mijloacelor bugetului de stat şi mijloacelor proprii ale căii ferate.

(3) Construcția şi reconstrucția liniilor ferate (inclusiv electrificarea), gărilor, pasarelelor, tunelurilor, platformelor pentru călători şi a altor obiecte ale transportului feroviar, destinate prestării de servicii către populația din zonă, achiziționarea de trenuri pentru traficul suburban pot fi efectuate din contul mijloacelor bugetului de stat, bugetelor locale, mijloacelor proprii ale căii ferate, precum şi din contul contribuțiilor benevole ale organizațiilor şi cetățenilor interesați.

(4) Documentele (biletele) de călătorie se vînd cetățenilor care folosesc transportul feroviar contra costului complet, cu excepția persoanelor care beneficiază de înlesnirile acordate prin lege la călătoria cu transportul feroviar. Compensarea costului călătoriei pentru cetățenii beneficiari de înlesnirile menționate se face din contul mijloacelor bugetului de stat, în modul stabilit de

legislația în vigoare.
(5) Decontările dintre expeditorii de mărfuri şi destinatarii mărfurilor şi întreprinderile de transport feroviar pentru transportul de mărfuri şi bagaje, achitarea taxelor suplimentare pentru operațiunile cu mărfuri şi utilizarea materialului rulant, precum şi achitarea amenzilor şi penalităților se efectuează în modul stabilit de prezentul cod, de alte acte normative în vigoare, precum şi de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.
(6) Pentru garantarea tuturor achitărilor care rezultă din contractul de transport al mărfurilor, calea ferată are drept de gaj asupra mărfurilor. Modul de exercitare a dreptului de gaj este stabilit de legislația în vigoare.

S e c ț i u n e a a 4-a
SIGURANȚA CIRCULAȚIEI. PAZA MĂRFURILOR ŞI OBIECTELOR DE TRANSPORT FEROVIAR. ORGANIZAREA ACTIVITĂȚII ÎN CONDIȚII DEOSEBITE

Articolul 14. Asigurarea siguranței în transportul feroviar
(1) Subdiviziunile corespunzătoare ale căii ferate asigură condiții de siguranță pentru viața şi sănătatea călătorilor, pentru transportul de mărfuri şi bagaje, pentru circulația trenurilor şi altor mijloace de transport feroviar, inclusiv la executarea manevrelor şi la exploatarea mijloacelor de transport utilizate în procesul de transportare şi asigură, de asemenea, protecția muncii feroviarilor şi protecția mediului.
(2) Această activitate cuprinde:
a) reglementarea juridică în domeniul siguranței circulației şi exploatării mijloacelor de transport şi altor mijloace tehnice utilizate în procesul de transportare;
b) pregătirea propunerilor de elaborare a unei politici tehnice, economice şi sociale de stat şi realizarea ei prin acțiuni practice în vederea prevenirii încălcării regulilor de siguranță a circulației şi de exploatare a mijloacelor de transport şi a altor mijloace tehnice utilizate în procesul de transportare;
c) exercitarea controlului asupra executării prevederilor legislației în vigoare, care reglementează raporturile juridice în domeniul siguranței circulației şi exploatării mijloacelor de transport şi a altor mijloace tehnice utilizate în procesul de transportare.
(3) În transportul feroviar activează un serviciu special care exercită controlul siguranței circulației, precum şi subdiviziuni de intervenție şi repunere în funcțiune care lichidează consecințele accidentelor de cale ferată. Regulamentele de funcționare a acestor subdiviziuni, precum şi modul de clasificare, de cercetare din oficiu şi de ținere a evidenței încălcărilor regulilor de siguranță a circulației, se aprobă de către organul de specialitate al administrației publice centrale.
(4) Materialul rulant, inclusiv cel specializat şi containerele, elementele de suprastructură ale căii ferate, alte mijloace tehnice şi mecanisme, care se furnizează transportului feroviar, precum şi serviciile oferite călătorilor, trebuie să corespundă regulilor de siguranță a circulației, regulilor de protecție a muncii şi de securitate ecologică, stabilite prin actele normative, şi trebuie să fie supuse certificării obligatorii în privința corespunderii condițiilor specificate.
(5) Pentru încălcarea regulilor de siguranță a circulației şi de exploatare a mijloacelor de transport şi a altor mijloace tehnice utilizate în procesul de transportare, persoanele culpabile poartă răspundere conform legislației în vigoare.
Articolul 15. Zonele cu pericol sporit
(1) Teritoriile stațiilor de cale ferată, gărilor, întreprinderilor şi altor subdiviziuni structurale ale căii ferate, a căror activitate este legată de procesul de transportare, platformele pentru călători şi liniile ferate pe care circulă trenurile şi pe care se execută manevrele şi operațiunile de încărcare-descărcare, reprezintă zone cu pericol sporit.
(2) Regulile de aflare a cetățenilor şi de amplasare a obiectelor în zonele cu pericol sporit, de

efectuare în ele a lucrărilor, de circulaţie şi de traversare a liniilor ferate se stabilesc de către organul de specialitate al administraţiei publice centrale.

Articolul 16. Modul de transportare a mărfurilor periculoase

(1) Posesorii mărfurilor periculoase şi speciale, transportate pe calea ferată, care expediază şi primesc astfel de mărfuri trebuie să garanteze transportul, încărcarea şi descărcarea lor în siguranţă, să dispună de mijloace pentru stabilirea gradului de infectare şi de evaluare a factorilor de risc, precum şi de subdiviziuni mobile de intervenţie pentru lichidarea situaţiilor de avarie şi a consecinţelor avariilor produse la transportarea mărfurilor indicate.

(2) Transportul feroviar este obligat să asigure transportarea în siguranţă a mărfurilor periculoase şi speciale şi, în limitele posibilităţilor tactice şi tehnice ale mijloacelor disponibile de restabilire, să participe la lichidarea consecinţelor avariilor produse la transportarea acestor mărfuri.

Articolul 17. Locurile de intersecţie a liniilor ferate cu alte tipuri de transport şi instalaţii

(1) Locurile de intersecţie a liniilor ferate cu drumurile auto (pasaje de nivel) sînt stabilite în Regulile de exploatare tehnică a căii ferate, precum şi în normele şi regulile în construcţii.

(2) Modul de exploatare a pasajelor de nivel şi modul de deschidere şi de închidere a acestora se stabilesc de către organul de specialitate al administraţiei publice centrale, cu notificarea organelor afacerilor interne.

(3) Obiectele pe al căror teritoriu se produc, se depozitează, se încarcă, se transportă şi se descarcă mărfurile periculoase trebuie să fie îndepărtate de liniile ferate publice (magistrale) şi de instalaţii la o distanţă care să asigure funcţionarea lor în condiţii de siguranţă. Distanţele minime de la obiectele specificate pînă la liniile ferate şi instalaţii, locurile de intersecţie a liniilor ferate publice (magistrale) cu conducte, linii de comunicaţii, linii de transport de energie electrică şi alte instalaţii, precum şi normele de construcţie şi întreţinere a obiectelor de acest tip în locurile de intersecţie şi din apropierea liniilor ferate se stabilesc prin acte juridico-normative, elaborate de organele de stat corespunzătoare şi adoptate de comun acord cu organul de specialitate al administraţiei publice centrale.

(4) Răspunderea pentru respectarea normativelor stabilite la construirea şi exploatarea conductelor de gaz şi petrol, căilor de comunicaţie, a altor instalaţii care se intersectează cu liniile ferate publice (magistrale) sau care se află în apropierea lor o poartă posesorii acestor instalaţii.

(5) Posesorii instalaţiilor menţionate în prezentul articol sînt obligaţi să informeze la timp administraţia căii ferate despre apariţia situaţiilor de avarie, care periclitează siguranţa circulaţiei, pentru a fi luate măsurile respective de prevenire.

Articolul 18. Paza mărfurilor şi obiectelor de transport feroviar

(1) Paza mărfurilor în parcurs şi la staţiile de cale ferată, a obiectelor de transport feroviar, precum şi executarea lucrărilor de prevenire a incendiilor, supravegherea măsurilor de pază contra incendiilor şi lichidarea incendiilor în transportul feroviar se efectuează de către subdiviziunile de pază paramilitară ale căii ferate. Regulamentul privind paza paramilitară se aprobă de către administraţia căii ferate, de comun acord cu Direcţia de poliţie în transport.

(2) Nomenclatorul mărfurilor pasibile de pază şi însoţire specială, precum şi modul de pază şi de însoţire a acestor mărfuri se stabilesc de către organul de specialitate al administraţiei publice centrale. În cazuri excepţionale, nomenclatorul poate fi completat şi de administraţia căii ferate, informînd despre aceasta organul de specialitate al administraţiei publice centrale.

(3) Paza şi însoţirea anumitor tipuri de mărfuri se efectuează de către expeditorii de mărfuri şi destinatarii mărfurilor în modul prevăzut de prezentul cod.

(4) Menţinerea ordinii publice şi combaterea criminalităţii în transportul feroviar se asigură de către organele de poliţie în transport şi subdiviziunile teritoriale de poliţie, în colaborare cu subdiviziunile de pază paramilitară, întreprinderile şi instituţiile de transport feroviar.

Articolul 19. Organizarea activităţii transportului feroviar
în condiţii deosebite

(1) Întreprinderile şi organizaţiile de transport feroviar iau măsuri urgente pentru înlăturarea consecinţelor deraierilor, accidentelor, calamităţilor naturale (înzăpeziri, inundaţii, incendii, alunecări de teren etc.) care au cauzat perturbări în funcţionarea transportului.

(2) Autorităţile administraţiei publice centrale de specialitate şi cele locale, subdiviziunile organelor afacerilor interne, Departamentul Situaţii Excepţionale şi ministerele de forţă acordă ajutor căii ferate la lichidarea consecinţelor deraierilor, accidentelor, calamităţilor naturale, care periclitează viaţa şi sănătatea oamenilor, siguranţa circulaţiei şi integritatea mărfurilor, asigură pregătirea de mobilizare a întreprinderilor de transport feroviar.

(3) Modul de compensare a cheltuielilor aferente acordării de ajutor căii ferate la lichidarea deraierilor, accidentelor şi consecinţelor calamităţilor naturale este stabilit de Guvern.

S e c ţ i u n e a a 5-a
RELAŢIILE DE MUNCĂ ŞI DISCIPLINA ÎN TRANSPORTUL FEROVIAR

Articolul 20. Relaţiile de muncă în transportul feroviar

(1) Relaţiile de muncă, inclusiv cele legate de garanţiile şi indemnizaţiile acordate salariaţilor întreprinderilor şi instituţiilor de transport feroviar, sînt reglementate de prezentul cod, de legislaţia în vigoare a muncii, precum şi de tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte.

(2) Regimul de lucru şi odihnă, condiţiile de muncă ale anumitor categorii de salariaţi din transportul feroviar care prestează activităţi ce ţin nemijlocit de circulaţia trenurilor se stabilesc în regulamentul de ramură aprobat conform legislaţiei în vigoare.

(3) Persoanele angajate în funcţii legate nemijlocit de circulaţia trenurilor sînt supuse selectării profesionale, trebuie să aibă pregătirea respectivă şi sănătatea, necesare pentru îndeplinirea obligaţiilor de serviciu. Nomenclatorul acestor funcţii este aprobat de administraţia căii ferate. Salariaţii în cauză, precum şi persoanele care lucrează în condiţii nocive şi grele, sînt supuşi, în modul stabilit, examenelor şi controalelor medicale obligatorii.

(4) Salariaţii întreprinderilor, organizaţiilor şi instituţiilor de transport feroviar beneficiază anual de dreptul la o călătorie gratuită cu transportul feroviar.

(5) Persoanelor nevoite să îşi schimbe locul de muncă din cauza unei infirmităţi de muncă, evoluţiei unei boli profesionale sau celor pensionate în calitate de invalizi ca urmare a infirmităţii de muncă, a unei boli profesionale sau altei vătămări a sănătăţii, de care acestea nu sînt culpabile, li se menţine dreptul la o călătorie gratuită cu transportul feroviar şi la alte înlesniri, stabilite de legislaţia în vigoare pentru lucrătorii din transportul feroviar din contul mijloacelor întreprinderilor, organizaţiilor şi instituţiilor respective.

(6) La îndeplinirea obligaţiilor de serviciu, salariaţilor subdiviziunilor de pază paramilitară ale căii ferate le este garantată protecţia juridică şi socială prevăzută de legislaţia în vigoare pentru colaboratorii organelor afacerilor interne şi ai Ministerului Apărării.

(7) La îndeplinirea obligaţiilor de serviciu pe teritoriul altor state, condiţiile de muncă şi de salarizare, măsurile de asigurare a securităţii personale, garanţiile de protecţie juridică şi socială a colaboratorilor subdiviziunilor de pază paramilitară, precum şi garanţiile şi compensaţiile acordate salariaţilor întreprinderilor, organizaţiilor şi instituţiilor de transport feroviar, care prestează munci cu caracter ambulant, se stabilesc de hotărîrile Guvernului şi de tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte.

Articolul 21. Disciplina în transportul feroviar

(1) Disciplina în transportul feroviar este reglementată de legislaţia în vigoare a muncii şi de Regulamentul cu privire la disciplina salariaţilor din transportul feroviar, aprobat de Guvern.

(2) Se interzice sistarea activității de muncă în transportul feroviar ca mijloc de soluționare a litigiilor colective de muncă.
(3) Sistarea activității de muncă din motivele indicate la alin.(2) reprezintă o încălcare gravă a disciplinei de muncă şi atrage răspundere în conformitate cu legislația în vigoare.

S e c ț i u n e a a 6-a
ALTE PROBLEME CE ȚIN DE ACTIVITATEA TRANSPORTULUI FEROVIAR ŞI ORGANIZAREA EI

Articolul 22. Timpul de evidență şi gestiune în transportul feroviar
Pentru a asigura conducerea centralizată şi neîntreruptă a procesului de transportare la întreprinderile, organizațiile şi instituțiile de transport feroviar, care participă nemijlocit la trafic, indiferent de locul amplasării acestora, se stabileşte un timp unic de evidență şi gestiune - ora locală.
Articolul 23. Interacțiunea întreprinderilor de transport feroviar
cu întreprinderile altor tipuri de transport,
cu persoanele fizice şi juridice proprietari
ai obiectelor de transport feroviar
(1) La efectuarea transportului de călători, mărfuri, bagaje şi mesagerii în trafic mixt, transportul feroviar interacționează cu alte tipuri de transport - maritim, fluvial, aerian şi auto.
(2) Raporturile dintre întreprinderile de transport feroviar şi întreprinderile altor tipuri de transport în cadrul transportului de călători şi mărfuri se realizează în conformitate cu prevederile codurilor (statutelor), regulamentelor şi tarifelor, care reglementează transportul cu mijloacele de transport respective, precum şi în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.
(3) Raporturile juridice dintre întreprinderile de transport feroviar şi persoanele juridice proprietari ai obiectelor de transport feroviar, precum şi modul şi condițiile de exploatare a materialului rulant ce le aparține pe liniile ferate publice (magistrale) se stabilesc prin prezentul cod, alte acte normative în vigoare şi prin contracte încheiate în baza lor.
(4) Persoanele fizice şi juridice proprietari ai obiectelor de transport feroviar, dacă este necesară interacțiunea lor cu rețeaua de căi ferate publice, asigură dezvoltarea acestor obiecte şi le întreține la nivelul cerințelor prezentului cod, ceea ce creează condiții pentru executarea lucrărilor în condiții de siguranță, pentru utilizarea eficientă a materialului rulant, pentru integritatea parcului de vagoane şi respectarea normelor de staționare neproductivă a vagoanelor, stabilite prin regulamente sau contracte.
Articolul 24. Activitatea economică externă a transportului feroviar
Organizarea transportului de călători, mărfuri, bagaje şi mesagerii în trafic feroviar internațional şi în trafic mixt direct internațional, dezvoltarea relațiilor internaționale de transport şi activitatea economică externă a transportului feroviar se efectuează de către organul de specialitate al administrației publice centrale şi administrația căii ferate în conformitate cu legislația în vigoare şi cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.
Articolul 25. Pregătirea de mobilizare a transportului feroviar
(1) Pregătirea de mobilizare a transportului feroviar este o sarcină de stat de primă importanță pentru consolidarea securității statului şi se efectuează pe timp de pace, în condițiile legii.
(2) Finanțarea acțiunilor de pregătire de mobilizare a transportului feroviar se efectuează în modul stabilit de legislația în vigoare.
(3) Conducerea acțiunilor privind pregătirea de mobilizare şi apărarea civilă în transportul feroviar, precum şi responsabilitatea pentru buna stare a pregătirii de mobilizare şi apărării civile se pun în sarcina conducătorilor de întreprinderi.
Articolul 26. Asigurarea în transportul feroviar
(1) Modul şi condițiile de asigurare personală obligatorie a călătorilor şi a anumitor categorii de

salariaţi din transportul feroviar sînt stabilite de legislaţia în vigoare în domeniu.
(2) În conformitate cu Legea cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă a transportatorilor faţă de călători, în transportul feroviar, pe lîngă asigurarea obligatorie, este posibilă asigurarea personală facultativă a călătorilor, precum şi asigurarea facultativă a mărfurilor şi bagajelor.
Articolul 27. Răspunderea întreprinderilor de transport feroviar
(1) Întreprinderile de transport feroviar nu au dreptul să refuze transportul călătorului şi expeditorului de mărfuri care au achitat transportul mărfurilor, bagajelor şi mesageriilor şi au întocmit corect documentele de transport, cu excepţia cazurilor prevăzute de prezentul cod, de regulamentele şi condiţiile de transporturi, precum şi de tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte.
(2) Întreprinderile de transport feroviar care realizează procesul de transportare poartă răspundere, în condiţiile legii, pentru daunele cauzate vieţii şi sănătăţii călătorilor sau altor persoane care au avut de suferit de pe urma activităţii transportului feroviar.
(3) Răspunderea întreprinderilor de transport feroviar pentru neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a obligaţiilor privind transportul călătorilor, depozitarea şi transportul mărfurilor, bagajelor şi mesageriilor, precum şi răspunderea faţă de călători pentru întîrzierea trenului se stabilesc de prezentul cod şi de regulamentele corespunzătoare.
(4) În conformitate cu legislaţia în vigoare, întreprinderile de transport feroviar poartă răspundere pentru daunele cauzate din vina lor mediului şi pentru întreţinerea neadecvată a terenurilor ce le aparţin.

Capitolul II
FUNCŢIONAREA ŞI INTERACŢIUNEA CĂII FERATE CU EXPEDITORII DE MĂRFURI ŞI DESTINATARII MĂRFURILOR, CU CĂLĂTORII, CU ALTE PERSOANE FIZICE ŞI JURIDICE
S e c ţ i u n e a 1
PARTICULARITĂŢILE ORGANIZĂRII TRANSPORTULUI PE CALEA FERATĂ

Articolul 28. Particularităţile organizării transportului pe calea ferată şi aprobarea regulamentului efectuării acestuia
(1) Regulamentul privind prestările de servicii în traficul feroviar de călători, precum şi transportul de mărfuri, bagaje şi mesagerii în interes propriu pe calea ferată se aprobă de Guvern.
(2) Particularităţile organizării, asigurării şi efectuării transporturilor militare sînt reglementate de Statutul transporturilor militare pe calea ferată, aprobat de Guvern.
(3) Transportul mărfurilor periculoase, luîndu-se în considerare particularităţile acestora, precum şi asigurarea de răspundere civilă la transportarea lor se efectuează în conformitate cu legislaţia în vigoare.
(4) Modul de interacţiune a organelor vamale cu calea ferată este stipulat în Regulamentul privind interacţiunea Departamentului Vamal cu Calea Ferată din Moldova la perfectarea actelor vamale la mărfurile transportate pe calea ferată.
Articolul 29. Transportul pe linia ferată în construcţie
Transportul pe liniile ferate în construcţie, neintroduse în exploatare permanentă, se efectuează de către calea ferată în baza contractelor încheiate cu organizaţiile care execută construcţia sau o finanţează.
Articolul 30. Condiţii speciale privind transportul anumitor tipuri de mărfuri
În cazurile în care transportul unor anumite tipuri de mărfuri nu poate fi executat în baza Regulamentului transportului de mărfuri pe calea ferată, organul de specialitate al administraţiei

publice centrale şi administraţia căii ferate, în comun cu expeditorii de mărfuri sau destinatarii mărfurilor interesaţi, pot stabili în contractele încheiate între ei clauze speciale privind transportul acestor mărfuri şi răspunderea părţilor pentru integritatea lor.

Articolul 31. Informaţiile furnizate de calea ferată

Calea ferată este obligată să pună la dispoziţia călătorilor, expeditorilor de mărfuri şi destinatarilor mărfurilor informaţii autentice şi necesare privind serviciile prestate.

S e c ţ i u n e a a 2-a
GOSPODĂRIA CĂII FERATE CARE ASIGURĂ PROCESUL DE TRANSPORTARE

Articolul 32. Staţiile de cale ferată

(1) Staţiile de cale ferată execută operaţiuni de recepţionare, încărcare, descărcare şi eliberare a mărfurilor în expediţii de vagoane şi expediţii în partide mici, în containere, precum şi operaţiuni de transport al călătorilor, bagajelor şi mesageriilor. Ele pot fi deschise pentru executarea tuturor sau anumitor operaţiuni.

(2) Calea ferată execută transportul de călători, mărfuri, bagaje şi mesagerii dintre toate staţiile de cale ferată deschise pentru executarea operaţiunilor respective.

(3) Deschiderea sau închiderea staţiilor de cale ferată pentru executarea tuturor sau anumitor operaţiuni se efectuează de către organul de specialitate al administraţiei publice centrale la propunerea căii ferate, coordonată cu autoritatea administraţiei publice locale, informaţia respectivă fiind publicată ulterior în culegerea "Regulamente de transport şi tarife în transportul feroviar".

(4) Pentru perfectarea documentelor de transport, prestarea altor servicii şi perceperea taxelor de transport şi servicii în staţiile de cale ferată, se organizează birouri de mărfuri, case de bagaje şi bilete, alte subdiviziuni ale căii ferate, destinate deservirii călătorilor, expeditorilor de mărfuri şi destinatarilor mărfurilor.

Articolul 33. Materialul rulant destinat transportului de călători, mărfuri, bagaje şi mesagerii

(1) Transportul de mărfuri, bagaje şi mesagerii pe calea ferată se efectuează în vagoanele şi containerele parcului de transport feroviar, precum şi în vagoanele care sînt proprietate a persoanelor fizice şi juridice sau care sînt arendate de acestea.

(2) Materialul rulant destinat transportului de călători, mărfuri, bagaje şi mesagerii pe liniile ferate publice (magistrale), indiferent de apartenenţa lui, trebuie să corespundă cerinţelor standardelor, precum şi Regulilor de exploatare tehnică a căii ferate, aprobate de organul de specialitate al administraţiei publice centrale. Fiecare unitate de material rulant procurat trebuie să aibă certificat. După executarea reparaţiei capitale a vagoanelor se verifică masa acestora.

(3) Containerele utilizate pentru transportul de mărfuri, indiferent de apartenenţa lor, trebuie să corespundă condiţiilor standardelor. Fiecare container fabricat trebuie să aibă certificat.

Articolul 34. Gospodăria de cîntărire

(1) Pentru cîntărirea mărfurilor, bagajelor şi mesageriilor de transportat, calea ferată - în locurile de uz comun, iar expeditorii de mărfuri şi destinatarii mărfurilor - în locurile de uz propriu, trebuie să dispună de numărul necesar de aparate de cîntărit, conform legislaţiei în vigoare.

(2) Aparatele de cîntărit sînt supuse veri-ficării metrologice, cu sigila-rea ulterioară şi su-pravegherea de stat obligatorie exercitată în modul stabilit de organul administraţiei publice centrale pentru standardizare, metrologie şi supraveghere tehnică.

(3) Calea ferată, în mo-dul stabilit de orga-nul ad-ministraţiei publice centrale pentru standardi-zare, me-trologie şi su-prave-ghere tehnică, poate accepta, pe bază de contract, pentru deservire tehnică (reparaţii, verificări în cadrul controlului tehnic), mij-loace de măsurare, inclusiv aparate de cîntărit ce aparţin expeditorilor şi destinatarilor mărfurilor, altor persoane juridice.

S e c ţ i u n e a a 3-a
ORGANIZAREA TRANSPORTULUI DE MĂRFURI

Articolul 35. Locurile destinate executării operaţiunilor de încărcare-descărcare

(1) Operaţiunile de încărcare-descărcare şi triere a mărfurilor şi containerelor se execută în locuri de uz comun şi de uz propriu, unde trebuie să fie amenajate, în modul cuvenit, dispozitive şi instalaţii pentru prelucrarea continuă şi în siguranţă a vagoanelor şi containerelor, pentru asigurarea integrităţii mărfurilor. Aceste locuri trebuie să corespundă cerinţelor privind protecţia mediului.

(2) Corespunderea locurilor de uz comun şi de uz propriu prevederilor prezentului articol este asigurată din contul mijloacelor posesorilor lor, iar corespunderea terenurilor special repartizate este asigurată din contul mijloacelor expeditorilor de mărfuri sau destinatarilor mărfurilor cărora le-au fost repartizate aceste terenuri.

Articolul 36. Dotarea locurilor pentru prelucrarea mărfurilor transportate

(1) Locurile de uz comun cu un volum considerabil de operaţiuni de transportare a anumitor tipuri de mărfuri se dotează cu dispozitive speciale de încărcare-descărcare (estacade, terenuri şi depozite specializate, rampe de încărcare a animalelor), puncte de adăpat, instalaţii de epurare, dispozitive de dezinfectare şi spălare.

(2) Locurile de uz propriu se dotează cu mecanisme, dispozitive şi instalaţii, care trebuie să asigure executarea în termen a operaţiunilor necesare de încărcare-descărcare, restabilirea friabilităţii încărcăturilor lipite prin îngheţare, curăţarea (spălarea) vagoanelor şi containerelor după descărcare, precum şi integritatea acestora.

Articolul 37. Contractul de transport

(1) Expeditorii de mărfuri care execută, sistematic, transportul de mărfuri, pot încheia cu calea ferată contracte de transport pe termen lung.

(2) În contractul de transport se stipulează volumul, termenele şi condiţiile de punere la dispoziţie a mijloacelor de transport şi de predare a mărfurilor la transport, modul decontărilor, precum şi alte condiţii de executare a transporturilor. Calea ferată se obligă, conform acestui contract, să preia în termen, iar expeditorul de mărfuri - să îi predea pentru transport mărfurile în volumul stabilit.

Articolul 38. Comanda de transport al mărfurilor

(1) Transportul de mărfuri pe calea ferată se execută în conformitate cu comanda de transport, prezentată de către expeditorul de mărfuri administraţiei căii ferate cu cel puţin 10 zile, iar pentru traficul de export şi traficul mixt direct - cu cel puţin 15 zile înainte de începerea lunii calendaristice.

(2) În cazul necesităţii transportării de urgenţă a mărfurilor, calea ferată, de comun acord cu expeditorul de mărfuri, poate stabili alte termene de prezentare a comenzilor de transport al acestor mărfuri, cu condiţia că staţia dispune de vagoane goale.

(3) Transportul mărfurilor destinate lichidării consecinţelor situaţiilor excepţionale se efectuează de către calea ferată la prezentarea acestora.

(4) Pentru introducerea, din iniţiativa expeditorilor de mărfuri, a unor modificări în comanda de transport al mărfurilor în trafic direct, cu repartizarea lor pe căile ferate de destinaţie sau în trafic local pe staţii de destinaţie, aceştia achită taxe suplimentare (inclusiv în cazul în care comenzile de transport al mărfurilor vor fi executate integral) în cuantum de:

a) 0,9 lei pentru o tonă de marfă - pentru mărfurile al căror transport se execută în vagoane şi în tone;

b) 45 lei pentru fiecare vagon, indiferent de tipul vagoanelor şi numărul de osii - pentru mărfurile al căror transport se execută în vagoane;

c) 1,8 lei pentru fiecare container cu masa brută de pînă la 5 tone inclusiv, 5,4 lei pentru fiecare container cu masa brută de la 5 la 10 tone inclusiv, 27 lei pentru fiecare container cu masa brută

de peste 10 tone.
(5) Administrația căii ferate examinează comanda de transport al mărfurilor în trafic direct în termen de 3 zile, iar comanda privind transportul mărfurilor destinate exportului şi a celor în trafic mixt direct - în termen de 10 zile şi comunică expeditorului de mărfuri decizia sa ori îi returnează comanda, argumentîndu-şi refuzul.
(6) Comanda de transport al mărfurilor este prezentată administrației căii ferate în 3 exemplare, cu indicarea volumului mărfii în vagoane şi în tone, potrivit nomenclaturii stabilite, şi cu repartizarea mărfurilor conform tipului, căilor ferate de destinație şi datei de încărcare, iar pentru transportul de mărfuri în interiorul căii ferate de expediție - cu repartizarea acestora conform tipului, stațiilor de destinație şi datei de încărcare. Un exemplar al comenzii de transport al mărfurilor, cu nota privind acceptarea ei, este trimis expeditorului de mărfuri, iar alt exemplar - şefului stației de expediție.
(7) Cu cel puțin 3 zile înainte de începerea executării comenzii de transport al mărfurilor, şeful stației de expediție, împreună cu expeditorul de mărfuri, precizează numărul de vagoane şi containere necesare pentru a fi trase, pe zile, în funcție de tipul mărfii şi căile ferate de destinație. Aceste date se introduc în fişa de evidență care, la sfîrşitul fiecărei zile de dare de seamă, este semnată de şeful stației de cale ferată şi de expeditorul de mărfuri.
(8) La solicitarea expeditorilor de mărfuri, administrația căii ferate este în drept:
a) să autorizeze, în cazuri excepționale, transportul de mărfuri în interiorul stației (în limitele unei stații de cale ferată). Astfel de transporturi se includ în comanda de transport şi în volumul transportului de mărfuri realizat;
b) să înlocuiască materialul rulant acoperit, prevăzut în comanda de transport, cu material rulant descoperit în cazul în care transportul de mărfuri, conform Regulamentului transportului de mărfuri pe calea ferată, poate fi executat în material rulant descoperit, precum şi să înlocuiască un fel de material rulant descoperit cu alt fel de material rulant descoperit;
c) să schimbe căile ferate şi stațiile de destinație prevăzute în comandă.

Articolul 39. Modul de completare şi executare a comenzilor de transport al mărfurilor

Forma comenzilor de transport al mărfurilor şi modul de completare a lor conform nomenclaturii stabilite, modul de executare şi de ținere a evidenței acestora se stabilesc de către organul de specialitate al administrației publice centrale şi se publică în culegerea "Regulamente de transport şi tarife în transportul feroviar".

Articolul 40. Viteza de transport al mărfurilor

(1) Mărfurile se acceptă la transport cu viteza trenurilor de marfă sau cu viteză mare.
(2) Pentru transportul cu viteză mare se preiau mărfuri transportabile pe direcțiile stabilite de către organul de specialitate al administrației publice centrale. Lista acestor mărfuri se publică în culegerea "Regulamente de transport şi tarife în transportul feroviar".
(3) Expeditorul de mărfuri alege şi indică în scrisoarea de trăsură viteza de transport. Dacă transportul mărfii în cauză se admite numai cu viteză mare, expeditorul de mărfuri indică doar această viteză.

Articolul 41. Modul de percepere a taxei de transport

În traficul de mărfuri, taxa de transport se percepe pentru distanța cea mai scurtă. În cazurile prevăzute de Regulamentul tarifar, taxa se percepe pentru distanța parcursă efectiv.

Articolul 42. Modul de transport al mărfurilor

Transportul de mărfuri pe liniile ferate cu ecartament îngust, precum şi din stațiile de cale ferată cu ecartament larg în cele cu ecartament îngust şi în sens invers, se execută în modul stabilit de Regulamentul transportului de mărfuri pe calea ferată.

Articolul 43. Declararea valorii mărfurilor transportate

(1) Expeditorii de mărfuri pot preda la transport mărfuri cu valoare declarată. Declararea valorii este obligatorie la predarea pentru transport fără însoțitori a metalelor (pietrelor) prețioase,

articolelor confecționate din ele, obiectelor de artă, de anticariat şi altor lucrări de artă, aparatelor video şi audio, tehnicii electronice de calcul şi de multiplicat, maşinilor, utilajelor şi aparatelor experimentale, mărfurilor de uz casnic şi personal.
(2) Pentru declararea valorii mărfurilor, se percepe taxă suplimentară prevăzută de Regulamentul tarifar.

Articolul 44. Însoțirea mărfurilor de către salariații serviciului de pază paramilitară

(1) Transportul de mărfuri al căror nomenclator este aprobat în modul stabilit de organul de specialitate al administrației publice centrale se execută fiind însoțite de salariații serviciului de pază paramilitară al căii ferate. Pentru însoțirea acestor mărfuri, expeditorul de mărfuri achită taxele suplimentare prevăzute în Regulamentul tarifar.
(2) Nomenclatorul mărfurilor ale căror pază şi însoțire sînt efectuate de către reprezentanții expeditorilor de mărfuri sau ai destinatarilor mărfurilor este stabilit de Regulamentul transportului de mărfuri pe calea ferată.
(3) Mărfurile neincluse în nomenclatoarele prevăzute la acest articol pot fi însoțite de către reprezentanții expeditorilor de mărfuri sau ai destinatarilor mărfurilor şi, în conformitate cu contractele încheiate cu calea ferată, de către salariații serviciului de pază paramilitară al acesteia.

Articolul 45. Pregătirea mărfurilor pentru transport

(1) Expeditorul de mărfuri este obligat să pregătească mărfurile pentru transport în aşa mod încît să asigure siguranța circulației şi integritatea mărfurilor, vagoanelor şi containerelor.
(2) Cerințele privind ambalajul mărfurilor şi calitatea produselor transportate pe calea ferată sînt prevăzute de standardele şi condițiile tehnice, aprobate de organizațiile abilitate, de comun acord cu organul de specialitate al administrației publice centrale.

Articolul 46. Răspunderea şi măsurile aplicate în cazul apariției situațiilor de avarie

(1) Expeditorul de mărfuri poartă răspundere şi restituie cheltuielile legate de lichidarea situațiilor de avarie, de poluare şi de infectare a mediului, precum şi de întreruperea circulației trenurilor, produse din culpa lui. Aceeaşi răspundere o poartă şi calea ferată în cazul în care situațiile de avarie au fost provocate din culpa ei.
(2) Dacă în timpul efectuării transportului se creează o situație de avarie, la primirea de la calea ferată a înştiințării despre aceasta, expeditorul de mărfuri şi destinatarul mărfurilor sînt obligați să trimită imediat la fața locului o unitate mobilă sau reprezentantul lor.

Articolul 47. Pregătirea şi tragerea vagoanelor şi containerelor pentru încărcare

(1) Lucrătorul stației de cale ferată înştiințează, cu cel puțin 2 ore înainte, expeditorul de mărfuri despre ora tragerii vagoanelor şi containerelor pentru încărcare cu mijloacele expeditorului de mărfuri.
(2) Calea ferată este obligată să pună la dispoziție pentru încărcare vagoane şi containere în stare tehnică bună, cu dispozitive de fixare detaşate (cu excepția celor nedetaşabile), curățate în interior şi în exterior, iar în caz de necesitate - spălate şi dezinfectate, utilizabile pentru transportul anumitor tipuri de mărfuri.
(3) Pregătirea pentru umplerea cisternelor şi vagoanelor-platformă-buncăr ce aparțin căii ferate se efectuează de către aceasta sau, conform contractului, de către expeditorul de mărfuri din contul căii ferate.
(4) Pregătirea pentru umplerea cisternelor specializate care nu aparțin căii ferate sau care sînt date în arendă de aceasta se efectuează de către expeditorul de mărfuri.
(5) Corespunderea, din punct de vedere comercial, a vagoanelor şi containerelor pentru transportul anumitor tipuri de mărfuri se determină:
a) pentru vagoane - de către expeditorul de mărfuri, dacă operațiunile de încărcare sînt executate

de acesta, sau de către calea ferată, dacă operaţiunile de încărcare sînt executate de aceasta;
b) pentru containere - de către expeditorul de mărfuri.
(6) Înainte de umplerea cisternelor, expeditorul de mărfuri verifică etanşeitatea cazanelor acestora, starea tehnică a armăturii şi a dispozitivelor universale de vărsare.
(7) Expeditorul de mărfuri are dreptul să renunţe la vagoanele şi containerele neadecvate transportării anumitor tipuri de mărfuri, iar calea ferată este obligată să tragă alte vagoane şi containere în stare tehnică bună, adecvate transportării acestor tipuri de mărfuri.
(8) În cazul tragerii pe linia ferată de acces a vagoanelor încărcate în cadrul operaţiunilor duble, calea ferată determină gradul de corespundere tehnică a acestora pentru încărcarea anumitor tipuri de mărfuri.

Articolul 48. Încărcarea mărfurilor

(1) Încărcarea mărfurilor în vagoane şi autocamioane, precum şi descărcarea lor se execută:
a) de către calea ferată - în locuri de uz comun, cu acordul expeditorului sau al destinatarului mărfurilor, cu excepţia mărfurilor periculoase, perisabile, a produselor brute de origine animală, a mărfurilor cu masa unui loc de peste 0,5 tone, care se transportă în vagoane acoperite, a mărfurilor agabaritice, a mărfurilor transportate în cisterne sau în vrac, în material rulant specializat şi însoţit de reprezentanţii expeditorilor de mărfuri şi destinatarilor mărfurilor. Pentru încărcarea şi descărcarea mărfurilor, calea ferată percepe de la expeditorul de mărfuri şi de la destinatarul mărfurilor o taxă suplimentară în cuantumul prevăzut de Regulamentul tarifar;
b) de către expeditorul de mărfuri şi destinatarul mărfurilor - în locuri de uz propriu, precum şi în locuri de uz comun, dacă încărcarea şi descărcarea mărfurilor nu intră în obligaţia căii ferate.
(2) Încărcarea mărfurilor în containere şi descărcarea lor se execută de către expeditorul de mărfuri şi destinatarul mărfurilor.

Articolul 49. Normele de încărcare a vagoanelor şi containerelor, condiţiile tehnice de încărcare a acestora

(1) Mărfurile trebuie încărcate în vagoane şi containere în corespundere cu normele tehnice de încărcare a acestora, stabilite de către organul de specialitate al administraţiei publice centrale, dar fără a depăşi capacitatea de încărcare conform marcajului indicat pe vagoane şi containere.
(2) Amplasarea şi fixarea mărfurilor în vagoane, inclusiv în material rulant deschis şi în containere, se efectuează în conformitate cu prevederile Condiţiilor tehnice de încărcare şi fixare a mărfurilor în vagoane şi containere, aprobate de organul de specialitate al administraţiei publice centrale.
(3) Nomenclatorul mărfurilor admise spre transportare în material rulant deschis şi nomenclatorul mărfurilor ce pot fi transportate în vrac se stabilesc de către organul de specialitate al administraţiei publice centrale şi se publică în culegerea "Regulamente de transport şi tarife în transportul feroviar".

Articolul 50. Dispozitivele necesare pentru încărcarea, fixarea şi transportul mărfurilor

(1) Utilajul, materialele, mijloacele de pachetare şi alte dispozitive necesare pentru încărcarea, fixarea şi transportul mărfurilor se pun la dispoziţie de către expeditorul de mărfuri. Montarea acestora, pentru executarea operaţiunilor de încărcare, şi demontarea lor, pentru executarea operaţiunilor de descărcare, se efectuează de către expeditorul de mărfuri şi destinatarul mărfurilor sau de calea ferată, în funcţie de faptul cine îndeplineşte aceste operaţiuni.
(2) Expeditorul de mărfuri indică în scrisoarea de trăsură dispozitivele montate, acestea fiind predate destinatarului mărfurilor împreună cu marfa.

Articolul 51. Documentele de transport

(1) La prezentarea mărfurilor pentru transport, expeditorul de mărfuri trebuie să prezinte, pentru fiecare expediţie a mărfurilor, scrisoarea de trăsură şi alte documente prevăzute de Regulamentul transportului de mărfuri pe calea ferată şi de Acordul privind transportul internaţional de mărfuri.

(2) Duplicatul scrisorii de trăsură privind primirea mărfurilor, eliberat expeditorului de mărfuri, certifică încheierea contractului de transport al mărfurilor.
(3) Conform contractului de transport al mărfurilor, calea ferată este obligată să aducă mărfurile la staţia de destinaţie în termen şi intacte, respectînd condiţiile de transportare, şi să le elibereze destinatarului mărfurilor, iar expeditorul de mărfuri este obligat să achite taxa de transport.
(4) Organul de specialitate al administraţiei publice centrale elaborează şi aprobă modelele de documente de transport al mărfurilor pe liniile ferate publice (magistrale), care se publică în culegerea "Regulamente de transport şi tarife în transportul feroviar".
(5) Pentru confirmarea preluării mărfurilor la transport, calea ferată este obligată să aplice pe scrisoarea de trăsură ştampila orară şi să elibereze expeditorului de mărfuri, contra semnătură în rubrica corespunzătoare a cotorului foii de expediţie, duplicatul scrisorii de trăsură.
(6) Calea ferată eliberează expeditorilor de mărfuri şi destinatarilor mărfurilor formulare ale documentelor de transport, ale comenzilor de transport, precum şi, la solicitarea acestora, contra plată, copii de pe documente, inclusiv de pe fişele de evidenţă, de pe situaţiile privind tragerea şi ridicarea vagoanelor, de pe agendele persoanelor care recepţionează şi predau mărfurile.

Articolul 52. Masa mărfurilor

(1) La predarea mărfurilor pentru transport, expeditorul de mărfuri trebuie să indice în documentele de transport masa acestora, iar în cazul mărfurilor ambalate sau cu bucata - şi numărul de locuri de încărcare.
(2) Nu se admite determinarea masei mărfurilor prin calcul sau prin măsurare a mărfurilor care, fiind încărcate pînă la capacitatea deplină a vagoanelor şi containerelor, pot depăşi capacitatea de încărcare admisă.
(3) Masa mărfurilor se determină:
a) de calea ferată - la încărcarea cu mijloacele proprii în locurile de uz comun;
b) de către expeditorul de mărfuri - la încărcarea în locurile de uz propriu.
(4) Determinarea masei mărfurilor conform marcajului, standardului, prin calcul, prin măsurare sau convenţional se efectuează, în toate cazurile, de către expeditorul de mărfuri.
(5) Pentru cîntărirea mărfurilor, calea ferată percepe taxă suplimentară, prevăzută de Regulamentul tarifar.

Articolul 53. Răspunderea pentru autenticitatea datelor înscrise în documentele de transport

(1) Expeditorul de mărfuri poartă răspunderea patrimonială, prevăzută de prezentul cod, pentru autenticitatea datelor înscrise în scrisoarea de trăsură, precum şi pentru consecinţele rezultate din indicarea de către el în scrisoarea de trăsură a unor date greşite, inexacte sau incomplete.
(2) Calea ferată este în drept să verifice autenticitatea datelor, inclusiv masa mărfurilor, indicate de către expeditorul de mărfuri, prin cîntărire selectivă. În cazul depistării neautenticităţii datelor din documentele de transport, cheltuielile pentru efectuarea verificărilor le suportă expeditorul de mărfuri.
(3) Pentru indicarea în scrisoarea de trăsură a unor date greşite, inexacte şi incomplete privind mărfurile care necesită, în cadrul executării transportului, măsuri speciale de precauţie, pentru expedierea mărfurilor excluse de la transport sau pentru indicarea greşită a particularităţilor mărfurilor, expeditorii de mărfuri poartă răspunderea patrimonială prevăzută la art.133.

Articolul 54. Modul de sigilare a vagoanelor şi containerelor

(1) Vagoanele şi containerele încărcate se sigilează de calea ferată, dacă mărfurile sînt încărcate de calea ferată, sau de către expeditorul de mărfuri, dacă mărfurile sînt încărcate de acesta.
(2) La transportul mărfurilor pentru necesităţi personale, vagoanele acoperite şi containerele se sigilează de calea ferată.
(3) În cazul deschiderii vagoanelor şi containerelor pentru controlul vamal, sigilarea acestora cu noi dispozitive de închidere şi sigilare se efectuează de către organele vamale.

(4) Modul de sigilare a vagoanelor şi containerelor prin aplicarea dispozitivelor de închidere şi sigilare, precum şi lista mărfurilor admise la transport în vagoane şi containere nesigilate se stabilesc de Regulamentul transportului de mărfuri pe calea ferată.
(5) Dispozitivele de închidere şi sigilare şi cele de scoatere a acestora se pun la dispoziția expeditorilor de mărfuri sau destinatarilor mărfurilor de către calea ferată contra plată, conform cheltuielilor efective.

Articolul 55. Suspendarea temporară sau limitarea operațiunilor de încărcare a mărfurilor, bagajelor şi mesageriilor

(1) În caz de forță majoră: acțiuni militare, blocadă, epidemii sau alte circumstanțe ce împiedică transportul de mărfuri, operațiunile de încărcare a mărfurilor, bagajelor şi mesageriilor pot fi sistate temporar sau limitate de către conducătorul căii ferate de expediție, cu înştiințarea imediată în scris a conducătorului organului de specialitate al administrației publice centrale, care stabileşte durata sistării sau limitării operațiunilor de încărcare şi îl înştiințează despre aceasta pe conducătorul căii ferate.
(2) Sistarea temporară, pe teritoriul Republicii Moldova, a operațiunilor de încărcare a mărfurilor, bagajelor şi mesageriilor pe anumite direcții, ca urmare a situației create pe calea ferată, se admite numai în cazuri excepționale, conform dispoziției în scris a conducătorului organului de specialitate al administrației publice centrale, cu notificarea imediată a Guvernului.
(3) Calea ferată trebuie să înştiințeze expeditorii de mărfuri despre sistarea temporară sau limitarea operațiunilor de încărcare a mărfurilor, bagajelor şi mesageriilor pe anumite direcții. În decurs de 12 ore după primirea înştiințării, expeditorii de mărfuri sînt obligați să înceteze sau să limiteze, la volumul stabilit, încărcarea mărfurilor, bagajelor şi mesageriilor.

Articolul 56. Modul de efectuare a decontărilor pentru transportul mărfurilor

(1) Modul de efectuare a decontărilor dintre calea ferată şi expeditorul de mărfuri pentru transportul mărfurilor se stabileşte de organul de specialitate al administrației publice centrale în conformitate cu legislația în vigoare şi cu actele normative ale Băncii Naționale a Moldovei.
(2) Taxa de transport şi alte plăți, cuvenite căii ferate, se achită de către expeditorul de mărfuri pînă la momentul expedierii mărfurilor din stația de cale ferată, dacă prezentul cod sau contractul încheiat nu prevăd altfel. Calea ferată poate reține expedierea mărfurilor pînă la achitarea plăților menționate.
(3) Tragerea vagoanelor şi containerelor pentru următoarea încărcare încetează pînă la achitarea taxei de transport şi a altor plăți, cuvenite căii ferate, pentru transportul precedent. Ca excepție, în asemenea cazuri, tragerea vagoanelor şi containerelor poate fi efectuată doar prin dispoziția în scris a conducătorului căii ferate, coordonată cu organul de specialitate al administrației publice centrale.
(4) În cazul transportului de mărfuri în trafic local, conducătorul căii ferate poate lua decizia cu privire la încasarea, la stația de cale ferată de destinație, a taxei de transport şi a altor plăți, cuvenite căii ferate, coordonînd această decizie în modul stabilit cu expeditorul de mărfuri şi destinatarul mărfurilor, iar în cazul transportului de mărfuri în trafic direct, conducătorul căii ferate de expediție trebuie să coordoneze o asemenea decizie cu organul de specialitate al administrației publice centrale. În cadrul coordonării se prevăd garanții de achitare a taxei de transport şi a altor plăți, precum şi acțiunile părților în cazul nerespectării obligațiilor asumate.
(5) Decontările finale aferente transportului de mărfuri le efectuează destinatarul mărfurilor după sosirea mărfurilor la stația de destinație.
(6) Taxa de transport şi alte plăți, cuvenite căii ferate, se achită în numerar, prin cecuri sau prin alte modalități prevăzute de actele normative ale Băncii Naționale a Moldovei.
(7) Termenul de achitare a taxei de transport şi a altor plăți, cuvenite căii ferate, la stația de cale ferată de expediție este data preluării mărfurilor pentru transport. Termenul decontării la stația de cale ferată de destinație este data eliberării mărfurilor către destinatarul mărfurilor, indicată în

scrisoarea de trăsură.
(8) În cazul neefectuării în termen a decontărilor pentru transportul mărfurilor din culpa expeditorului de mărfuri sau a destinatarului mărfurilor, de la acesta se percep, în contul căii ferate, penalităţi în mărime de cel mult 1% pentru fiecare zi de întîrziere.
(9) Pînă la achitarea la staţia de destinaţie a tuturor plăţilor cuvenite căii ferate, vagoanele şi containerele staţionează sub răspunderea destinatarului mărfurilor de la care se percepe taxă suplimentară pentru depozitarea mărfurilor şi plată pentru utilizarea vagoanelor şi containerelor.
Articolul 57. Readresarea mărfurilor
(1) La cererea expeditorului de mărfuri sau a destinatarului mărfurilor, calea ferată readresează mărfurile transportate, cu schimbarea destinatarului mărfurilor sau a staţiei de cale ferată de destinaţie. Readresarea mărfurilor aflate sub controlul vamal se efectuează cu acordul organului vamal corespunzător. În cazul în care transportul mărfurilor aflate sub control vamal periclitează viaţa şi sănătatea oamenilor, siguranţa circulaţiei şi securitatea ecologică, mărfurile se readresează fără acordul organului vamal. În asemenea cazuri, calea ferată este obligată să înştiinţeze organul vamal respectiv.
(2) Pentru readresarea mărfurilor, calea ferată stabileşte şi percepe o taxă suplimentară.
Articolul 58. Răspunderea pentru readresarea mărfurilor
În cazul schimbării destinatarului mărfurilor sau a staţiei de cale ferată de destinaţie, partea la a cărei cerere s-a efectuat schimbarea poartă răspundere faţă de destinatarul iniţial al mărfurilor pentru consecinţele acestei schimbări şi este obligată să regleze decontările dintre expeditorul de mărfuri, destinatarul iniţial al mărfurilor şi destinatarul real al mărfurilor.
Articolul 59. Termenele de transportare a mărfurilor
şi modul de calculare a lor
(1) Calea ferată este obligată să transporte mărfurile la destinaţie şi în termenele stabilite, inclusiv cele transportate în interes propriu.
(2) Termenele de transportare a mărfurilor şi modul de calculare a lor se stabilesc în Regulamentul transportului de mărfuri pe calea ferată.
(3) Expeditorul de mărfuri şi calea ferată pot prevedea în contractul de transport al mărfurilor un alt termen de transportare.
(4) Termenul de transportare începe să curgă de la orele 24 ale zilei de preluare a mărfii la transport.
(5) Data preluării mărfurilor pentru transport şi data expirării termenului de transportare a lor se indică de către staţia de cale ferată de expediţie în duplicatul scrisorii de trăsură, eliberat expeditorului de mărfuri.
(6) Mărfurile se consideră transportate în termen dacă la staţia de cale ferată de destinaţie ele au fost descărcate de calea ferată sau dacă vagoanele ori containerele cu mărfuri au fost predate destinatarului mărfurilor pentru descărcare pînă la expirarea termenului stabilit de transportare.
(7) Mărfurile se consideră transportate în termen şi în cazul în care vagoanele sau containerele cu marfă au sosit la staţia de cale ferată de destinaţie pînă la expirarea termenului de transportare stabilit şi tragerea lor s-a reţinut din cauză că terenul de descărcare a fost ocupat ori nu au fost achitate taxa de transport şi alte plăţi legate de transport, cuvenite căii ferate, ori din alte cauze ce depind de destinatarul mărfurilor, fapt consemnat într-un act de formă generală.
(8) Pentru nerespectarea termenelor de transportare, cu excepţia cazurilor prevăzute la art.55, calea ferată plăteşte penalităţi în conformitate cu art.131.
Articolul 60. Înştiinţarea despre sosirea mărfurilor în staţie
(1) Calea ferată este obligată să înştiinţeze destinatarul mărfurilor despre sosirea mărfurilor pe adresa acestuia cel tîrziu pînă la orele 12 ale zilei următoare celei de sosire a mărfurilor. Modul şi forma de înştiinţare se stabilesc de către şeful staţiei de cale ferată de destinaţie. La solicitarea destinatarului mărfurilor, poate fi stabilit şi un alt mod de înştiinţare.
(2) În cazul în care calea ferată nu înştiinţează destinatarul mărfurilor despre sosirea mărfurilor,

acesta este scutit de plata pentru utilizarea vagoanelor, containerelor şi de taxa suplimentară pentru depozitarea mărfurilor pînă la primirea înştiinţării respective.
(3) Calea ferată este obligată să înştiinţeze organul vamal despre sosirea, la staţia de destinaţie, a mărfurilor aflate sub control vamal. Eliberarea cu întîrziere a mărfurilor, în legătură cu executarea de către destinatarul mărfurilor a procedurilor vamale, nu îl scuteşte pe acesta de achitarea tuturor plăţilor cuvenite căii ferate.
(4) Staţia feroviară înştiinţează destinatarul mărfurilor despre ora tragerii vagoanelor şi containerelor pentru descărcare, cu mijloacele destinatarului mărfurilor, cu cel puţin 2 ore pînă la ora tragerii lor.
(5) Calea ferată poate acorda, pe bază de contract, informaţii prealabile destinatarului mărfurilor despre mărfurile care sosesc pe adresa acestuia.
Articolul 61. Condiţiile şi modul de eliberare a mărfurilor
(1) La staţia de destinaţie, mărfurile se eliberează destinatarului mărfurilor după achitarea taxei de transport şi a altor plăţi cuvenite căii ferate. Mărfurile aflate sub control vamal se eliberează, în modul stabilit, numai cu acordul organului vamal respectiv.
(2) Confirmare a timpului eliberării mărfurilor se consideră data scoaterii lor din magazia staţiei, în cazul descărcării cu mijloacele căii ferate, sau data tragerii vagoanelor spre descărcare, cu mijloacele destinatarului mărfurilor, în locurile de uz comun şi de uz propriu.
(3) În cazul eschivării destinatarului mărfurilor de la achitarea taxei de transport şi a altor plăţi cuvenite căii ferate, aceasta este în drept să reţină mărfurile şi să înştiinţeze în scris expeditorul de mărfuri despre acest fapt. În termen de cel mult 4 zile de la primirea înştiinţării, expeditorul de mărfuri este obligat să dispună de mărfuri. Dacă în termenul indicat destinatarul mărfurilor nu va lua măsurile ce se impun pentru achitarea taxei de transport şi a altor plăţi cuvenite căii ferate, iar expeditorul de mărfuri nu va dispune de ele, calea ferată este în drept să comercializeze mărfurile reţinute, în cazul în care contractul de transport nu prevede altfel, cu excepţia:
a) mărfurilor scoase din circulaţie şi a celor restricţionate pentru circulaţie în conformitate cu legislaţia în vigoare;
b) mărfurilor speciale (inclusiv militare) transportate pentru satisfacerea necesităţilor de stat şi de apărare;
c) mărfurilor pentru care taxa de transport şi alte plăţi, cuvenite căii ferate, se achită la staţia de destinaţie în modul prevăzut la art.56.
(4) În cazul comercializării de către organele de stat abilitate a mărfurilor confiscate de către calea ferată, precum şi a mărfurilor la care destinatarul mărfurilor sau expeditorul de mărfuri a renunţat în beneficiul statului, taxa de transport şi alte plăţi, cuvenite căii ferate, se trec, de către aceste organe, la contul căii ferate unde s-a produs confiscarea sau renunţarea la mărfuri, din mijloace obţinute în urma comercializării acestora.
Articolul 62. Modul de preluare de către destinatar a mărfurilor
a căror livrare nu a fost prevăzută în contract
(1) În cazul în care pe adresa destinatarului mărfurilor au sosit mărfuri a căror livrare nu a fost prevăzută în contractul încheiat între expeditorul de mărfuri şi destinatarul mărfurilor sau mărfuri ale căror denumiri nu corespund celor indicate în scrisoarea de trăsură, destinatarul mărfurilor este obligat să le preia de la staţia de cale ferată sub răspunderea sa şi să le depună la depozitare în scopul reglementării ulterioare a relaţiilor cu expeditorul de mărfuri.
(2) Destinatarul mărfurilor poate refuza preluarea mărfurilor menţionate la alin.(1) doar în cazul în care calitatea acestora, modificată prin alterare sau deteriorare, exclude posibilitatea utilizării lor totale sau parţiale.
(3) Destinatarul mărfurilor poartă răspundere patrimonială pentru alterarea mărfurilor, produsă din motivul descărcării şi scoaterii lor cu întîrziere, precum şi din motivul staţionării, din culpa sa, a vagoanelor pe liniile ferate de acces şi pe liniile staţiei de cale ferată.

Articolul 63. Termenele şi modul de păstrare a mărfurilor în staţia de cale ferată

Mărfurile sosite şi, respectiv, containerele ce urmează a fi descărcate şi eliberate în locuri de uz comun se păstrează gratuit la staţia de cale ferată de destinaţie timp de 24 de ore. Acest termen începe să curgă de la orele 24 ale zilei în care mărfurile şi containerele au fost descărcate de către calea ferată sau la ora 24 a zilei în care calea ferată a tras vagoanele şi containerele în locul prevăzut pentru descărcare de către destinatarul mărfurilor. Pentru păstrarea mărfurilor în staţia de cale ferată în decursul unei perioade mai mari decît cea indicată, se percepe taxă suplimentară, prevăzută de Regulamentul tarifar. Termenele şi modul de păstrare a mărfurilor în staţia de cale ferată de destinaţie se stabilesc în Regulamentul transporturilor de mărfuri pe calea ferată.

Articolul 64. Plata de utilizare a vagoanelor şi containerelor

(1) Pentru timpul aflării vagoanelor şi containerelor la dispoziţia expeditorului de mărfuri sau a destinatarului mărfurilor, precum şi pentru perioada de aşteptare de către calea ferată, din culpa acestora, a tragerii sau preluării vagoanelor şi containerelor, ei achită plăţi de utilizare a vagoanelor şi containerelor, calculate cu ora, stabilite de Regulamentul tarifar.

(2) Plata de utilizare a vagoanelor şi containerelor se stabileşte diferenţiat, în funcţie de tipul acestora.

(3) Pentru preluarea cu întîrziere de către destinatarii mărfurilor sau expeditorii de mărfuri a vagoanelor şi containerelor ce le aparţin sau a celor arendate de ei, calea ferată percepe, pentru perioada aflării acestor vagoane şi containere pe liniile ferate publice, o plată de 50% din plata de utilizare a vagoanelor şi containerelor, prevăzută de Regulamentul tarifar.

(4) Plata de utilizare a vagoanelor frigorifice ale secţiei frigorifice sau ale trenurilor se calculează din momentul încheierii lucrărilor de încărcare sau descărcare a ultimului vagon al acestor secţii sau trenuri.

(5) Pe liniile ferate cu ecartament îngust, plata de utilizare a vagoanelor, prevăzută de Regulamentul tarifar, se reduce cu 50%.

Articolul 65. Verificarea, la staţia de destinaţie, a stării mărfurilor, a masei acestora şi a numărului de locuri

(1) La eliberarea mărfurilor la staţia de destinaţie, calea ferată verifică starea acestora, masa lor şi numărul de locuri în cazul:

a) sosirii mărfurilor în vagon sau în container deteriorat, în vagon sau în container cu dispozitivele de închidere şi plumbuire deteriorate sau cu dispozitivele de închidere şi plumbuire aplicate de staţiile de cale ferată situate pe parcurs;

b) sosirii mărfurilor cu semne de lipsă sau deteriorare (alterare) la transportarea în material rulant descoperit;

c) sosirii mărfurilor perisabile cu încălcarea termenelor de livrare sau a regimului termic la transportul lor în vagoane frigorifice;

d) sosirii mărfurilor încărcate de calea ferată;

e) eliberării mărfurilor, descărcate de calea ferată, în locuri de uz comun.

(2) În cazurile prevăzute de prezentul articol, precum şi la constatarea unor circumstanţe ce pot modifica starea şi masa mărfurilor ambalate sau cu bucata, la eliberarea mărfurilor aflate în ambalaj deteriorat, calea ferată verifică starea şi masa acestora.

(3) În cazul în care destinatarul mărfurilor şi staţia de cale ferată de destinaţie nu dispun de pod-basculă, mărfurile transportate în vrac, sosite fără semne de lipsă, se eliberează fără verificarea masei lor.

(4) Masa mărfurilor se consideră corectă dacă diferenţa dintre masa determinată la staţia de expediţie şi cea determinată la staţia de destinaţie nu depăşeşte marja de eroare ma-ximă a cîntarelor, stabilită în documen-tele normative cores-punzătoare ale Siste-mului Naţional de Me-trologie, precum şi norma de perisabilitate naturală a masei mărfurilor în cauză, stabilită de organul abilitat de Guvern.

(5) La solicitarea destinatarului mărfurilor, calea ferată poate participa, pe bază de contract, la verificarea stării mărfurilor, a masei lor şi a numărului de locuri.
(6) Prezenţa pe vagoane şi pe containere a dispozitivelor de închidere şi plumbuire ale organului vamal nu constituie temei pentru verificarea de către calea ferată, la predarea mărfurilor, a stării, a masei lor şi a numărului de locuri, cu excepţia cazurilor prevăzute de prezentul articol.

Articolul 66. Modul de determinare, la staţia de cale ferată,
a lipsei, deteriorării (alterării) efective a mărfurilor
şi perfectarea actului comercial

(1) Dacă la staţia de cale ferată de destinaţie, la verificarea stării mărfurilor, a masei lor şi a numărului de locuri, se constată lipsuri, deteriorări (alterări) de mărfuri sau dacă aceste circumstanţe au fost constatate printr-un act comercial întocmit pe parcurs, staţia de cale ferată de destinaţie este obligată să determine volumul lipsei, deteriorării (alterării) efective a mărfurilor şi să elibereze destinatarului mărfurilor actul comercial respectiv.
(2) În cazul în care este necesară expertiza, calea ferată, din proprie iniţiativă sau la cererea destinatarului mărfurilor, invită experţi sau specialişti în domeniu.

Articolul 67. Modul de majorare a taxei pentru depozitarea
mărfurilor şi a plăţii pentru utilizarea vagoanelor
şi containerelor

(1) În cazul apariţiei la staţia de cale ferată a unor dificultăţi tehnologice în legătură cu descărcarea şi ridicarea cu întîrziere a mărfurilor de la staţie de către destinatarul mărfurilor, conducătorul căii ferate poate majora:
a) taxa suplimentară pentru depozitarea mărfurilor şi a containerelor descărcate de pînă la 5 ori;
b) plata pentru utilizarea vagoanelor şi containerelor de pînă la 2 ori.
(2) Majorarea taxei şi a plăţii, indicată la alin.(1), se efectuează după expirarea a 24 de ore de la notificarea în scris a destinatarului mărfurilor despre aceasta.

Articolul 68. Modul de curăţare şi spălare a vagoanelor
şi containerelor după descărcare

(1) După descărcarea mărfurilor, vagoanele şi containerele se curăţă în interior şi în exterior, dispozitivele de fixare se scot, dispozitivele de fixare de inventar nedetaşabile, inclusiv turnichetele, se aduc în stare tehnică de funcţionare. Operaţiunile menţionate sînt executate de către destinatarul mărfurilor, dacă mărfurile au fost descărcate cu mijloacele acestuia, sau de către calea ferată, dacă mărfurile au fost descărcate cu mijloacele acesteia.
(2) Curăţarea, spălarea, iar în caz de necesitate şi dezinfectarea vagoanelor după transportarea animalelor, păsărilor, produselor de origine animală crude şi a mărfurilor perisabile se efectuează de către calea ferată din contul destinatarului mărfurilor.
(3) Cerinţele de bază şi criteriile de curăţare a vagoanelor şi containerelor se determină în conformitate cu Regulamentul transportului de mărfuri pe calea ferată.
(4) După descărcarea, de către destinatarul mărfurilor, a mărfurilor cu miros greu şi a celor ce murdăresc vagoanele, spălarea vagoanelor se efectuează de către destinatarul mărfurilor. Nomenclatorul acestor mărfuri se stabileşte în Regulamentul transportului de mărfuri pe calea ferată.
(5) În cazul în care destinatarul mărfurilor nu are posibilitate de a spăla vagoanele, acestea sînt spălate de calea ferată pe bază de contract.
(6) Calea ferată este în drept să nu primească vagoanele şi containerele după descărcare (deşertare) de la destinatarul mărfurilor pînă cînd acesta nu va îndeplini condiţiile stipulate în prezentul articol. Totodată, destinatarul mărfurilor va achita plata pentru utilizarea vagoanelor şi containerelor pe toată durata reţinerii lor.

Articolul 69. Restituirea mărfurilor, bagajelor şi mesageriilor
către expeditorul de mărfuri sau comercializarea lor

(1) Dacă, în urma unor circumstanţe de forţă majoră (acţiuni militare, blocadă, epidemii etc.), au

apărut obstacole pentru transportul de mărfuri, bagaje şi mesagerii, care au condiționat imposibilitatea de a le aduce la destinație sau de a le elibera destinatarului mărfurilor de către calea ferată, şi dacă din motivele indicate au expirat termenele limită de păstrare a mărfurilor, bagajelor şi mesageriilor, calea ferată cere indicații de la destinatarul mărfurilor şi expeditorul de mărfuri referitor la soarta ulterioară a mărfurilor, bagajelor şi mesageriilor.
(2) În cazul în care, în decurs de 4 zile după primirea solicitării, destinatarul mărfurilor sau expeditorul de mărfuri nu prezintă decizia cu privire la soarta ulterioară a mărfurilor, bagajelor şi mesageriilor, calea ferată, de comun acord cu administrațiile altor căi ferate, poate să returneze mărfurile, bagajele şi mesageriile către expeditorul de mărfuri, iar în cazul imposibilității returnării lor din motivele indicate în prezentul articol, le poate comercializa.

Articolul 70. Răspunderea expeditorului de mărfuri pentru încălcarea cerințelor stabilite pentru mărfurile destinate exportului

(1) În cazul încălcării de către expeditorul de mărfuri a condițiilor stabilite pentru mărfurile destinate exportului, determinînd astfel reținerea de către organele de control vamal sau de către alte organe de control de stat a vagoanelor sau containerelor cu asemenea mărfuri în stațiile de cale ferată de frontieră sau portuare, şi în imposibilitatea transmiterii acestor mărfuri, din motivele indicate, la transportul maritim, fluvial sau pe căile ferate străine, expeditorul de mărfuri plăteşte căii ferate o amendă în mărime de 810 lei şi, respectiv, 270 de lei pentru fiecare vagon şi fiecare container.
(2) În cazul în care expeditorul de mărfuri, în decurs de 10 zile de la data primirii înştiințării despre reținerea vagoanelor sau containerelor din motivele indicate la alin.(1), nu a luat măsurile respective, iar referitor la mărfurile perisabile - în decurs de 4 zile de la data primirii înştiințării de la calea ferată despre reținerea vagonului sau containerului, calea ferată are dreptul să returneze mărfurile către expeditorul de mărfuri din contul acestuia sau, dacă contractul de transport nu prevede altfel, să le comercializeze. Expeditorul de mărfuri care s-a făcut vinovat de reținerea vagoanelor sau containerelor în stația de cale ferată peste termenele stabilite poartă răspunderea patrimonială prevăzută la art.135 şi 137.

Articolul 71. Comercializarea mărfurilor, bagajelor şi mesageriilor

(1) Aplicarea de sancțiuni asupra mărfurilor şi comercializarea acestora se efectuează conform deciziei conducătorului căii ferate. În cazurile prevăzute la art.69, comercializarea mărfurilor, bagajelor şi mesageriilor se efectuează conform deciziei organului de specialitate al administrației publice centrale.
(2) Comercializarea de către calea ferată a mărfurilor, bagajelor şi mesageriilor în cazurile prevăzute de prezentul cod se efectuează în baza contractului de vînzare-cumpărare, la prețul dedus din valoarea mărfurilor, bagajelor şi mesageriilor, confirmată prin documentele de plată, iar în lipsa acestora - prin contract la preț aplicat în condiții similare pentru mărfuri analogice.
(3) Modul de ținere a evidenței şi de efectuare a decontărilor pentru mărfurile, bagajele şi mesageriile comercializate se stabileşte de organul de specialitate al administrației publice centrale.

Articolul 72. Venitul obținut din comercializarea mărfurilor, bagajelor şi mesageriilor

(1) Venitul obținut de calea ferată din comercializarea mărfurilor, bagajelor şi mesageriilor, după reținerea plăților cuvenite căii ferate şi cheltuielilor de comercializare, cu excepția cazurilor prevăzute la art.119 şi 132, urmează a fi transferat destinatarului mărfurilor indicat în documentele de transport în cazul achitării de către acesta a costului mărfurilor, bagajelor şi mesageriilor, iar în celelalte cazuri - expeditorului de mărfuri.
(2) Dacă suma prevăzută la alin.(1) nu poate fi virată destinatarului mărfurilor sau expeditorului de mărfuri, după expirarea termenului de prescripție, această sumă este transferată la bugetul de stat.

(3) Suma obținută de calea ferată din comercializarea mărfurilor, bagajelor şi mesageriilor asupra cărora lipsesc documente de transport se transferă pe contul de depozit al căii ferate în vederea recuperării sumelor achitate de ea pentru mărfurile, bagajele şi mesageriile care nu au ajuns la destinație. În cazul nereclamării de către expeditorul de mărfuri sau destinatarul mărfurilor a sumei respective, după expirarea termenului de prescripție, ea urmează a fi transferată la bugetul de stat.

S e c ț i u n e a a 4-a
LINIILE FERATE DE ACCES

Articolul 73. Coordonarea construcției şi racordării liniilor ferate de acces

(1) Racordarea liniilor ferate de acces la liniile ferate publice este autorizată de organul de specialitate al administrației publice centrale sau, la indicația acestuia, de către conducătorul căii ferate, de comun acord cu autoritățile administrației publice locale.
(2) Construcția şi reconstrucția liniilor ferate de acces, precum şi a dispozitivelor de încărcare, descărcare şi curățare a vagoanelor şi containerelor, se efectuează de comun acord cu calea ferată de racordare. Construcția noilor linii ferate de acces se coordonează şi cu autoritățile administrației publice locale respective.
(3) Construcția şi starea dispozitivelor de cale ferată şi a instalațiilor tehnice ale liniilor ferate de acces trebuie să corespundă normelor şi regulilor de construcție şi să asigure trecerea vagoanelor cu norma de încărcare tehnică admisibilă pe linii ferate publice, iar la deservirea liniei ferate de acces de către locomotivele căii ferate, trebuie să asigure trecerea locomotivelor repartizate în acest scop.
(4) Liniile ferate de acces care nu aparțin căii ferate pot fi transmise acesteia pe bază de contract, inclusiv pentru deservirea lor tehnică.

Articolul 74. Deschiderea pentru exploatare a liniei ferate de acces construite

(1) Deschiderea pentru exploatare permanentă a liniei ferate de acces construite şi tragerea pe această linie a materialului rulant se admit după primirea ei spre exploatare de către o comisie, în a cărei componență intră un reprezentant al căii ferate, precum şi după stabilirea de către calea ferată, de comun acord cu posesorul liniei de acces, a modului de deservire a acestei linii.
(2) Pentru orice linie ferată de acces se întocmeşte paşaport tehnic, planul şi profilul longitudinal, precum şi schițele lucrărilor de artă.
(3) În scopul acordării de servicii pe liniile ferate de acces cu rulajul de 100 şi mai multe vagoane pe zi sau pe care încărcarea-descărcarea medie zilnică este de 50 şi mai multe vagoane ale expeditorului de mărfuri sau ale destinatarului mărfurilor, se pot crea, pe bază de contract între aceştia şi calea ferată, subdiviziunile respective.

Articolul 75. Ansamblul liniilor ferate de acces

(1) Ansamblul liniilor, instalațiile şi dispozitivele liniilor ferate de acces trebuie să asigure încărcarea şi descărcarea ritmică a mărfurilor, executarea manevrelor în conformitate cu volumul transportului, precum şi folosirea rațională a materialului rulant.
(2) Racordarea liniilor ferate de acces care se construiesc la liniile de acces existente se admite:
a) în cazul liniilor de acces ce aparțin căii ferate - cu permisiunea căii ferate;
b) în cazul liniilor de acces ce nu aparțin căii ferate - cu permisiunea persoanei juridice sau fizice căreia îi aparține această linie de acces, cu înştiințarea căii ferate respective.

Articolul 76. Modul de ieşire a materialului rulant departamental pe liniile ferate publice

Modul de ieşire a materialului rulant ce nu aparține căii ferate pe liniile ferate publice este stabilit de administrația căii ferate.

Articolul 77. Cerinţele faţă de lucrătorii liniilor ferate de acces
(1) Persoanele a căror activitate ţine de circulaţia trenurilor şi de executarea manevrelor pe liniile ferate de acces susţin un examen privind cunoaşterea Regulilor de exploatare tehnică a căii ferate, precum şi a instrucţiunilor de circulaţie a trenurilor, de executare a manevrelor şi de semnalizare pe calea ferată, aprobate de organul de specialitate al administraţiei publice centrale.
(2) Salariaţii responsabili pentru încărcarea, fixarea şi descărcarea mărfurilor trebuie să cunoască condiţiile tehnice de încărcare, amplasare şi fixare a mărfurilor pe materialul rulant.
Articolul 78. Controlul respectării normelor de siguranţă a circulaţiei
şi de asigurare a integrităţii materialului rulant, containerelor
şi mărfurilor transportate
(1) Reprezentantul organului respectiv al transportului feroviar şi reprezentantul organizaţiei care execută operaţiuni de încărcare şi descărcare a mărfurilor pe linia ferată de acces au drept de control asupra respectării normelor de siguranţă a circulaţiei şi de asigurare a integrităţii materialului rulant, containerelor pe liniile ferate de acces şi a condiţiilor de efectuare a operaţiunilor de încărcare şi descărcare a mărfurilor din vagoanele şi containerele ce aparţin căii ferate.
(2) La depistarea pe linia ferată de acces a unor defecţiuni care periclitează siguranţa circulaţiei şi integritatea materialului rulant şi a containerelor sau a mărfurilor transportate, comisia, în prezenţa reprezentantului posesorului liniei de acces, întocmeşte un proces-verbal. În baza acestui proces-verbal, şeful staţiei de cale ferată sau revizorul pentru siguranţa circulaţiei interzice tragerea materialului rulant pe linia de acces sau pe sectorul de linie indicat în procesul-verbal pînă la înlăturarea defecţiunilor. Răspunderea patrimonială pentru reţinere, nerespectarea cerinţelor privind tragerea, ridicarea vagoanelor, paza mărfurilor şi realizarea comenzii de transport al mărfurilor o poartă posesorul liniei ferate de acces închise sau al sectorului de linie de acces închis.
Articolul 79. Contractul de exploatare a liniei ferate de acces
Raporturile dintre calea ferată şi persoanele juridice şi fizice care deţin linii ferate de acces se reglementează prin contractele de exploatare a liniilor ferate de acces. În cazul în care aceştia nu dispun de locomotive, tragerea, ridicarea vagoanelor şi manevrele pe liniile ferate de acces se efectuează cu locomotivele căii ferate. Pentru utilizarea locomotivelor sale, calea ferată percepe o taxă suplimentară în mărimea prevăzută de Regulamentul tarifar.
Articolul 80. Contractele de deservire a expeditorilor de mărfuri
şi a destinatarilor mărfurilor. Răspunderea posesorilor
liniilor ferate de acces
(1) Tragerea, ridicarea vagoanelor şi manevrele executate pentru expeditorii de mărfuri şi destinatarii mărfurilor care dispun de depozite şi terenuri de încărcare-descărcare pe liniile ferate de acces ale căii ferate se reglementează prin încheierea de contracte. Pentru utilizarea locomotivelor sale, calea ferată percepe o taxă suplimentară în conformitate cu Regulamentul tarifar.
(2) Posesorii liniilor ferate de acces, expeditorii de mărfuri şi destinatarii mărfurilor asigură iluminarea acestor linii în limitele teritoriului ocupat de ei şi ale locurilor de încărcare, descărcare a mărfurilor şi efectuează curăţarea liniilor ferate de acces de gunoi şi zăpadă.
Articolul 81. Modul de elaborare a contractelor
(1) Contractele de exploatare a liniei ferate de acces, de tragere şi ridicare a vagoanelor se elaborează ţinîndu-se cont de tehnologia funcţionării staţiei de cale ferată de racordare şi a liniei ferate de acces.
(2) În contractele menţionate la alin.(1) se stabileşte modul de tragere şi ridicare a vagoanelor, precum şi termenele rulajului vagoanelor şi containerelor pe liniile ferate de acces.
Articolul 82. Paza vagoanelor pe liniile ferate de acces
Pe liniile ferate de acces, paza vagoanelor încărcate şi goale primite de la calea ferată se

efectuează cu mijloacele şi din contul părţii care le-a primit.

Articolul 83. Raporturile dintre calea ferată, posesorul liniei ferate de acces şi contractantul acestuia

(1) Raporturile dintre posesorul liniei ferate de acces racordate la liniile ferate publice şi contractantul acestuia (expeditorul de mărfuri sau destinatarul mărfurilor care, în limitele liniei ferate de acces aparţinînd altui expeditor de mărfuri sau destinatar al mărfurilor, posedă depozite sau linii ferate de acces racordate la linia de acces indicată) se reglementează prin contracte încheiate între părţi.

(2) Raporturile dintre calea ferată şi contractantul posesorului liniei ferate de acces la deservirea liniei ferate de acces de către locomotiva căii ferate se reglementează prin contractul de tragere şi ridicare a vagoanelor încheiat între ei.

(3) Obligaţiile şi responsabilităţile posesorului liniei ferate de acces privind organizarea transportului de mărfuri coincid cu obligaţiile şi responsabilităţile contractanţilor acestuia.

Articolul 84. Evidenţa timpului

Evidenţa timpului aflării vagoanelor şi containerelor pe liniile ferate de acces se ţine prin metoda numerotării.

Articolul 85. Modul de calculare a timpului aflării vagoanelor şi containerelor pe liniile ferate de acces

(1) În cazul deservirii liniei ferate de acces de către locomotiva căii ferate, timpul aflării vagoanelor şi containerelor la încărcare sau descărcare se calculează din momentul tragerii lor la locul încărcării sau descărcării mărfurilor pînă în momentul înştiinţării staţiei de cale ferată de către expeditorul de mărfuri sau destinatarul mărfurilor despre pregătirea vagoanelor pentru ridicare.

(2) Timpul aflării vagoanelor şi containerelor pe liniile ferate de acces, care nu sînt deservite de locomotiva căii ferate, se calculează din momentul transmiterii vagoanelor expeditorului de mărfuri sau destinatarului mărfurilor pe liniile ferate de etalare pînă în momentul întoarcerii lor pe linia de etalare.

(3) Locul şi modul de transmitere a vagoanelor şi containerelor pe linia ferată de acces, pe linia ferată de etalare, precum şi modul returnării lor se stabilesc în contract.

(4) Expeditorii de mărfuri şi destinatarii mărfurilor, căile ferate şi alte organizaţii nu au dreptul să folosească vagoane şi containere ce nu le aparţin pentru transporturi proprii, pentru păstrarea mărfurilor, precum şi pentru încărcarea fără permisiunea posesorilor lor, dacă contractele corespunzătoare nu prevăd altfel. Pentru nerespectarea acestei cerinţe, partea culpabilă poartă răspundere patrimonială conform art.134.

Articolul 86. Răspunderea căii ferate pentru folosirea neautorizată a liniilor de acces departamentale

Cu acordul expeditorului de mărfuri, destinatarului mărfurilor şi al posesorului liniei ferate de acces, calea ferată poate folosi, conform contractului, contra plată, linia ferată de acces care le aparţine, precum şi sectorul liniei de acces care îi aparţine, dar care este situat pe teritoriul expeditorului de mărfuri sau al destinatarului mărfurilor, în scopuri personale, inclusiv pentru executarea manevrelor şi dislocarea temporară a vagoanelor. În cazul folosirii neautorizate a acestor linii de acces, calea ferată poartă răspundere patrimonială conform art.134 (pentru utilizarea neautorizată a vagoanelor şi containerelor).

Articolul 87. Termenele de încheiere a contractelor şi soluţionarea divergenţelor izvorîte din contracte

(1) Contractele de exploatare a liniei ferate de acces şi contractele de tragere şi ridicare a vagoanelor se încheie pe un termen de cel mult 3 ani.

(2) Contractele sînt semnate de conducătorul căii ferate (sau, la însărcinarea acestuia, de şeful staţiei de cale ferată) şi de posesorul liniei ferate de acces (sau, la însărcinarea acestuia, de organizaţia care deserveşte linia de acces).

(3) În contractele de exploatare a liniei ferate de acces şi în contractele de tragere şi ridicare a vagoanelor se stipulează modul de revizuire a lor, pînă la expirarea termenului de validitate, în cazul modificării utilajului tehnic sau a tehnologiei de funcţionare a staţiei de cale ferată sau a liniei ferate de acces.
(4) Divergenţele izvorîte din contractele de exploatare a liniei ferate de acces şi din contractele de tragere şi ridicare a vagoanelor se examinează şi se soluţionează de către conducătorul căii ferate şi posesorii liniilor ferate de acces.
(5) În cazul imposibilităţii lichidării divergenţelor menţionate la alin.(4), litigiile sînt examinate în modul stabilit de legislaţia în vigoare. Divergenţele privind problemele ce ţin de asigurarea siguranţei circulaţiei şi integrităţii materialului rulant şi a containerelor se soluţionează de către conducătorul căii ferate.
(6) Pînă la soluţionarea litigiilor, raporturile dintre părţi se reglementează conform condiţiilor contractelor precedente.

S e c ţ i u n e a a 5-a
TRANSPORTUL MĂRFURILOR ÎN TRAFIC MIXT DIRECT

Articolul 88. Traficul mixt direct
(1) Transportul mărfurilor se poate executa în trafic mixt direct în interacţiunea transportului feroviar cu transportul pe apă (maritim, fluvial), aerian şi auto.
(2) Transportul de mărfuri în trafic mixt direct se execută în baza unui document unic de transport (scrisoare de trăsură), întocmit pentru întregul parcurs al mărfurilor.
Articolul 89. Modul de organizare a transportului de mărfuri în trafic mixt direct
(1) Modul de organizare a transportului de mărfuri în trafic mixt direct se stabileşte în baza acordurilor încheiate între organizaţiile de transport de tipurile respective în conformitate cu legislaţia în vigoare, precum şi cu articolele prezentei secţiuni.
(2) Regulamentul transportului de mărfuri în trafic mixt direct se elaborează şi se aprobă de organul de specialitate al administraţiei publice centrale, cu înregistrarea lui ulterioară de către autoritatea administraţiei publice centrale în domeniul justiţiei şi publicarea în culegerile de regulamente de transport şi tarife ale tuturor tipurilor de transport.
(3) În cazurile neprevăzute de prezentul cod, se aplică normele codurilor, statutelor, regulamentelor tarifare, precum şi regulile ce reglementează transportul de mărfuri cu anumite tipuri de transport.
Articolul 90. Modul de includere în traficul mixt direct
(1) În traficul mixt direct sînt incluse:
a) staţiile de cale ferată deschise pentru efectuarea operaţiunilor de transportare a mărfurilor;
b) porturile maritime şi fluviale, staţiile auto şi aeroporturile, conform listei stabilite de organul de specialitate al administraţiei publice centrale şi Administraţia de Stat a Aviaţiei Civile.
(2) Porturile, staţiile auto şi aeroporturile se consideră incluse în traficul mixt direct din momentul notificării lor despre aceasta prin telegraf sau în scris. Ulterior, informaţia respectivă este publicată în culegerile de regulamente de transport şi tarife ale tuturor tipurilor de transport.
Articolul 91. Mărfurile admise pentru transport în trafic mixt direct
(1) Mărfurile prevăzute pentru transportul în vrac, în cisterne, precum şi lemnul în loturi nu se admit la transportul în trafic mixt direct.
(2) Nomenclatorul mărfurilor perisabile şi periculoase, precum şi cel al mărfurilor ce necesită însoţirea de către reprezentanţii expeditorilor de mărfuri sau ai destinatarilor mărfurilor, admise la transport în trafic mixt direct, se stabilesc în Regulamentul transportului de mărfuri în trafic mixt direct.

Articolul 92. Modul de transmitere a mărfurilor în punctele de transbordare

(1) Mărfurile transportate în vagoane sigilate se transmit în punctele de transbordare, verificîndu-se integritatea dispozitivelor de închidere şi sigilare aplicate şi corespunderea amprentelor de pe ele cu datele indicate în documentele de transport.

(2) Mărfurile transportate în trafic mixt direct feroviar-pe apă, în procesul mutării lor dintr-un tip de transport în altul, se cîntăresc în punctele de transbordare, la cererea părții care recepționează mărfurile, astfel:

pe podul-basculă - de calea ferată;

pe cîntarul de mărfuri - de port.

(3) Cîntărirea mărfurilor transportate în trafic mixt direct feroviar-auto se efectuează în punctul de transbordare de partea care efectuează operațiunile de încărcare, descărcare a mărfurilor transmise, în prezența reprezentantului tipului de transport mixt.

(4) În cazul în care partea care efectuează, în punctul de transbordare, încărcarea, descărcarea mărfurilor nu dispune de aparate de cîntărit, mărfurile se transmit conform masei indicate în scrisoarea de trăsură.

(5) Mărfurile în ambalaj şi cu bucata, recepționate pentru transport în material rulant descoperit sau acoperit, conform standardului sau masei indicate de expeditorul de mărfuri pentru fiecare loc de încărcare, şi sosite în punctul de transbordare în ambalaj nedeteriorat, se transmit de pe un tip de transport pe altul, fără a fi cîntărite, după numărul de locuri ocupate, şi se predau, în acelaşi mod, destinatarului mărfurilor în punctul de destinație. În cazul în care există semne de pierdere, lipsă sau deteriorare (alterare) a mărfurilor, acestea se transmit conform masei şi stării lor reale.

(6) Mărfurile transportate în containere se transmit verificîndu-se starea containerului şi integritatea dispozitivelor de închidere şi sigilare.

Articolul 93. Modul de oferire a containerelor

Modul de oferire a containerelor şi condițiile utilizării acestora la transportul mărfurilor în trafic mixt direct se stabilesc prin acordurile dintre organizațiile de transport de tipurile respective.

Articolul 94. Termenele de începere şi de încheiere a recepționării mărfurilor de către porturi la deschiderea şi închiderea navigației

Termenele de începere a recepționării mărfurilor de la calea ferată, în punctele de transbordare, de către porturi, la deschiderea navigației, şi termenele de încheiere a recepționării lor înainte de închiderea navigației se stabilesc de porturile maritime şi fluviale, de comun acord cu transportatorul pe apă, şi se aduc la cunoştința căii ferate de transbordare care, la rîndul ei, comunică acest fapt altor căi ferate pentru înştiințarea ulterioară a expeditorilor de mărfuri, precum şi a organului de specialitate al administrației publice centrale.

Articolul 95. Mărfurile care nu au fost transportate în termen în porturile de transbordare

(1) Mărfurile transportate în punctele de transbordare pînă la survenirea termenului declarat de încheiere a recepționării mărfurilor sînt primite, fără obstacole, de la căile ferate de către porturile de transbordare. Dacă aceste mărfuri nu pot fi transportate în locurile de destinație cu transportul pe apă, în legătură cu închiderea navigației, porturile, de comun acord cu expeditorul de mărfuri, sînt obligate să decidă cum să procedeze în asemenea cazuri.

(2) Mărfurile transportate în punctul de transbordare după expirarea termenului declarat de încheiere a recepționării mărfurilor pot fi predate porturilor (cu acordul acestora) spre depozitare. Dacă porturile refuză recepționarea mărfurilor spre depozitare, calea ferată, de comun acord cu expeditorul de mărfuri, decide cum să procedeze cu aceste mărfuri.

(3) Mărfurile transportate în trafic pe apă-feroviar, dar care nu au fost transportate în punctele de transbordare în legătură cu închiderea navigației, cu acordul scris al expeditorilor de mărfuri,

trebuie să fie expediate la destinație prin alte porturi în trafic feroviar direct.
(4) În cazurile menționate la alin.(1)-(3), termenele de transportare a mărfurilor se prelungesc cu durata reținerii lor.

Articolul 96. Reîncărcarea mărfurilor în punctele de transbordare

La transportul mărfurilor în trafic mixt direct, lucrările de reîncărcare a lor le execută:
a) porturile - de pe navele maritime, fluviale şi din depozitele portuare, în vagoane, precum şi din vagoane pe navele maritime, fluviale şi în depozitele portuare;
b) calea ferată - din vagoanele şi depozitele stațiilor de cale ferată, în autocamioane, precum şi din autocamioane în vagoane şi în depozitele stațiilor de cale ferată.

Articolul 97. Dotarea vagoanelor, navelor maritime şi fluviale pentru transportul şi fixarea mărfurilor

(1) Dotarea vagoanelor, navelor maritime şi fluviale pentru transportul mărfurilor în cîteva niveluri, a mărfurilor grele, masive şi lungi, precum şi fixarea mărfurilor în vagoane şi pe nave se efectuează de către port. Aceste lucrări pot fi executate şi de calea ferată în baza unui contract încheiat cu portul.
(2) Dotarea vagoanelor cu sobe pentru transportul mărfurilor perisabile se efectuează de calea ferată.
(3) Utilajele, materialele şi mijloacele de pachetare necesare şi alte dispozitive pentru încărcare, fixare şi transportul mărfurilor în vagoane şi pe nave se pun la dispoziție de către expeditorii de mărfuri.
(4) Costul lucrărilor executate în vederea dotării vagoanelor şi navelor pentru transportul şi fixarea mărfurilor, inclusiv cheltuielile pentru materiale, se indică în scrisoarea de trăsură pentru a fi perceput de la expeditorul de mărfuri.

Articolul 98. Liniile ferate şi depozitele adiacente căii ferate din porturi

(1) Liniile ferate din porturi, destinate asigurării transportului de mărfuri în trafic mixt direct feroviar-pe apă, aparțin căilor ferate.
(2) Construcția şi reconstrucția în porturi a depozitelor adiacente căii ferate, destinate recepționării şi expedierii mărfurilor transportate în trafic mixt direct feroviar-pe apă, se efectuează de porturi, conform proiectelor coordonate cu calea ferată şi cu alte organizații interesate.

Articolul 99. Acordul principal

(1) Condițiile de funcționare a stației de cale ferată, a porturilor şi altor organizații de transport care participă la traficul mixt direct se stabilesc în acordul principal încheiat pe un termen de 5 ani. În cazul modificării utilajului tehnic, a tehnologiei de funcționare a portului sau a stației de cale ferată, la solicitarea uneia dintre părți, acordul principal poate fi revizuit integral sau parțial pînă la expirarea valabilității acestuia.
(2) Modul de elaborare şi de încheiere a acordurilor principale se stabileşte prin Regulamentul transportului de mărfuri în trafic mixt direct.
(3) Litigiile care decurg din acordurile principale se examinează în modul stabilit de legislația în vigoare.

Articolul 100. Termenul general de transportare a mărfurilor

(1) Termenul general de transportare a mărfurilor în trafic mixt direct este determinat prin însumarea termenelor de transportare a lor cu transportul feroviar şi alte tipuri de transport şi se deduce în baza regulilor de calculare a termenelor de transportare a mărfurilor, aplicabile acestor tipuri de transport.
(2) În cazul sosirii mărfurilor cu întîrziere, răspunderea patrimonială pentru depăşirea termenului de transportare a mărfurilor o poartă partea culpabilă.

Articolul 101. Plata pentru transportul mărfurilor

(1) Plata pentru transportul mărfurilor în trafic feroviar-pe apă se percepe:

a) la staţia de cale ferată de expediţie - de la expeditorul de mărfuri, ţinîndu-se cont de distanţa la care se transportă mărfurile pe calea ferată;

b) în portul de transbordare sau în portul de destinaţie - de la expeditorul de mărfuri sau destinatarul mărfurilor, ţinîndu-se cont de distanţa la care se transportă mărfurile pe căile navigabile.

(2) Plata pentru transportul mărfurilor în trafic pe apă-feroviar se percepe:

a) în portul de expediţie - de la destinatarul mărfurilor, ţinîndu-se cont de distanţa la care se transportă mărfurile pe căile navigabile;

b) la staţia de cale ferată de transbordare - de la expeditorul de mărfuri sau destinatarul mărfurilor, ţinîndu-se cont de distanţa la care se transportă mărfurile pe calea ferată.

(3) Plata pentru transportul de mărfuri poate fi achitată de către persoana care acţionează în numele expeditorului de mărfuri şi al destinatarului mărfurilor.

(4) Pentru tragerea vagoanelor în porturi şi ridicarea din porturi cu locomotivele căii ferate se percepe o taxă suplimentară în conformitate cu Regulamentul tarifar.

Articolul 102. Norma de transbordare a mărfurilor

(1) Realizarea normei de transbordare, stabilite în conformitate cu acordul principal, se efectuează, în baza fişelor de evidenţă, separat pentru mărfurile transmise de pe unităţile de transport feroviar pe unităţi de transport pe apă şi pentru mărfurile transmise de pe unităţi de transport pe apă pe unităţi de transport feroviar.

(2) Modelul fişelor de evidenţă şi modul de întocmire a acestora se stabilesc conform Regulamentului transportului de mărfuri în trafic mixt direct.

Articolul 103. Răspunderea pentru neîndeplinirea normei de transbordare a mărfurilor

(1) În cazul neîndeplinirii normei de transbordare a mărfurilor transportate în trafic mixt direct feroviar-pe apă, căile ferate şi porturile poartă răspundere patrimonială în conformitate cu art.125 (pentru neîndeplinirea cererii primite privind transportul mărfurilor).

(2) Căile ferate şi porturile sînt scutite de răspunderea patrimonială pentru nerespectarea normelor de transbordare a mărfurilor în caz de:

a) apariţie a circumstanţelor de forţă majoră: acţiuni militare, blocadă, epidemii şi/sau a altor circumstanţe, care împiedică transbordarea mărfurilor şi în cursul derulării cărora sînt interzise operaţiunile de încărcare-descărcare a mărfurilor, precum şi în cazul unor avarii produse în organizaţiile de transport;

b) sistare sau limitare a transporturilor de mărfuri în condiţiile legii;

c) depăşire a normei de transbordare în prima jumătate a lunii şi subîncărcare în a doua jumătate a lunii sau executare incompletă a normei de transbordare în prima jumătate a lunii şi completare a subîncărcării în a doua jumătate a lunii.

(3) Pe durata aflării vagoanelor şi containerelor în port pentru încărcarea, descărcarea sau transbordarea mărfurilor şi în staţiile de cale ferată din cauza imposibilităţii tragerii vagoanelor la încărcare, descărcare sau transbordare din motive imputabile portului, de la acesta se percepe plata pentru utilizarea vagoanelor şi containerelor în conformitate cu Regulamentul tarifar.

(4) Pentru staţionarea neproductivă supranormativă a navelor din motiv că vagoanele nu sînt trase, calea ferată poartă răspundere patrimonială conform art.136.

Articolul 104. Răspunderea pentru reţinerea vagoanelor şi containerelor în punctele de transbordare

(1) Pentru reţinerea vagoanelor şi containerelor în punctele de transbordare din vina expeditorului de mărfuri, de la acesta se percepe amendă în mărimea stabilită la art.135 şi 137.

(2) Pentru reţinerea vagoanelor şi containerelor cu mărfuri de export-import în punctele de control vamal sau control de frontieră din vina organelor vamale sau a celor de frontieră, de la

acestea se percepe o amendă în mărimea stabilită la art.135 şi 137.
Articolul 105. Răspunderea pentru neasigurarea integrităţii mărfurilor
(1) Răspunderea patrimonială pentru neasigurarea integrităţii mărfurilor, pînă la momentul predării efective a lor în punctul de transbordare, o poartă partea care le-a predat, iar după transmiterea efectivă a acestora - partea care le-a recepţionat.
(2) Paza vagoanelor încărcate şi a celor goale în porturi este exercitată de porturi.
(3) Scoaterea dispozitivelor de închidere şi sigilare de pe vagoanele care se trag în punctele de transbordare pentru descărcare, precum şi sigilarea vagoanelor încărcate în punctele de transbordare cu mărfuri transportate în trafic mixt direct se efectuează în conformitate cu Regulamentul transportului de mărfuri în trafic mixt direct.
(4) Răspunderea patrimonială a căilor ferate şi a organizaţiilor altor tipuri de transport pentru neasigurarea integrităţii mărfurilor primite pentru transport în trafic mixt direct se determină în codurile şi statutele transporturilor.
(5) La stabilirea culpei căii ferate, companiei de navigaţie, portului în ceea ce priveşte pierderea, lipsa sau deteriorarea (alterarea) mărfurilor, răspunderea o poartă partea culpabilă.

S e c ţ i u n e a a 6-a
TRANSPORTUL DE CĂLĂTORI, BAGAJE ŞI MESAGERII

Articolul 106. Răspunderea căii ferate
(1) Calea ferată trebuie să asigure transportul de călători, bagaje şi mesagerii la timp, siguranţa şi calitatea deservirii călătorilor în gări şi în trenuri, crearea comodităţilor necesare pentru aceştia, integritatea bagajelor şi mesageriilor transportate.
(2) Calea ferată este obligată să asigure circulaţia trenurilor de călători conform orarului.
(3) Vagoanele de călători, precum şi gările feroviare şi alte edificii destinate deservirii călătorilor trebuie să fie întreţinute în stare tehnică de funcţionare şi să corespundă regulilor şi normelor de construcţie şi sanitare, altor cerinţe ale actelor normative.
Articolul 107. Categoriile trenurilor
(1) Trenurile destinate transportului de călători se clasifică:
a) în funcţie de viteza de circulaţie - rapide, accelerate şi de călători;
b) în funcţie de distanţa de parcurs - de lung parcurs (care circulă pe o distanţă mai mare de 700 km); de trafic local (pînă la 700 km distanţă); de trafic suburban (pînă la 150 km distanţă).
(2) Criteriile de determinare a categoriilor trenurilor în funcţie de viteza de circulaţie şi distanţa de parcurs se aprobă de către organul de specialitate al administraţiei publice centrale.
Articolul 108. Echipamentul necesar şi amenajarea staţiilor şi gărilor
(1) Staţiile de cale ferată deschise pentru executarea operaţiunilor ce ţin de transportul de călători, bagaje şi mesagerii trebuie să corespundă condiţiilor ce asigură executarea acestor operaţiuni.
(2) Gările trebuie să dispună de case de bilete. În funcţie de volumul transporturilor, în gări se amenajează încăperi pentru recepţionarea şi eliberarea bagajelor, camere de păstrare a bagajelor de mînă şi a altor bagaje, săli de aşteptare, birouri de informaţii, săli de odihnă pentru călătorii în tranzit, camere ale mamei şi copilului, restaurante şi bufete, încăperi pentru deservirea social-culturală şi sanitaro-igienică a călătorilor (poştă, telegraf, telefon, centru de radioficare, frizerii, puncte medicale, veceuri etc.).
(3) Pentru comoditatea călătorilor, urcarea şi coborîrea în siguranţă din tren şi pentru traversarea liniilor ferate, la staţiile de cale ferată se amenajează rampe cu acoperiş şi pavilioane, tuneluri pentru pietoni sau pasarele.
(4) Pieţele din apropierea gărilor trebuie să fie bine amenajate şi să corespundă cerinţelor de deplasare (circulaţie) comodă şi în siguranţă a pietonilor şi a transportului urban. Amenajarea acestor pieţe ţine de competenţa autorităţilor administraţiei publice locale.

(5) Construcția, întreținerea şi reparația clădirilor gărilor feroviare se efectuează din contul mijloacelor căii ferate şi ale autorităților administrației publice locale.

Articolul 109. Asigurarea călătorilor cu informații

Călătorii trebuie să fie asigurați cu informații oportune şi veridice despre ora de pornire şi de sosire a trenurilor, despre costul documentului (biletului) de călătorie şi al transportului de bagaje şi mesagerii, despre programul caselor de bilete şi de bagaje, al camerelor de păstrare, despre dislocația încăperilor gării, despre serviciile prestate, înlesnirile acordate anumitor categorii de călători, furnizîndu-li-se şi alte informații prevăzute de Regulamentul privind prestările de servicii în traficul feroviar de călători, bagaje, mărfuri şi mesagerii în interes propriu.

Articolul 110. Contractul de transport al călătorului

(1) Calea ferată se angajează, potrivit contractului de transport al călătorului, să transporte călătorul şi bagajele acestuia la punctul de destinație, acordîndu-i un loc în tren conform documentului (biletului) de călătorie procurat, iar călătorul se angajează să achite costul călătoriei, în conformitate cu tariful stabilit, şi, în cazul predării bagajelor, plata pentru transportul bagajelor; expeditorii de mesagerii achită şi plata pentru transportul mesageriilor.

(2) Încheierea contractului de transport al călătorului se autentifică prin documentul (biletul) de călătorie, iar predarea de către călător a bagajului şi mesageriilor - prin recipisele de bagaje şi de mesagerii.

(3) Calea ferată şi călătorii sînt obligați să respecte Regulamentul privind prestările de servicii în traficul feroviar de călători, bagaje, mărfuri şi mesagerii în interes propriu şi Regulamentul transportului de călători, bagaje şi mesagerii pe calea ferată.

(4) Asigurarea obligatorie sau facultativă a vieții şi sănătății călătorilor pe perioada transportului acestora pe calea ferată se efectuează în conformitate cu legislația în vigoare.

(5) Fiecare călător este obligat să aibă asupra sa documentul (biletul) de călătorie, iar calea ferată este obligată sa asigure vînzarea acestuia, pînă la stația de destinație indicată de călător, conform tarifului stabilit şi ținîndu-se cont de înlesnirile prevăzute de legislația în vigoare pentru unele categorii de cetățeni.

(6) Compensarea acordării de înlesniri în transportul feroviar pentru unele categorii de cetățeni se efectuează din contul mijloacelor bugetare.

(7) Modelul documentelor pentru transportul de călători, bagaje şi mesagerii se stabileşte de către organul administrației publice centrale în domeniul transportului, de comun acord cu organul administrației publice centrale în domeniul finanțelor.

(8) Documentele (biletele) de călătorie pierdute sau defecte nu se restabilesc şi banii plătiți pentru ele nu se restituie călătorului.

Articolul 111. Camerele de bagaje

(1) Camerele de bagaje ale căii ferate, indiferent de faptul dacă persoana fizică are sau nu asupra sa documentul (biletul) de călătorie, recepționează şi păstrează bagajele de mînă şi alte bagaje, cu excepția obiectelor şi substanțelor interzise pentru păstrare conform Regulamentului privind prestările de servicii în traficul feroviar de călători, bagaje, mărfuri şi mesagerii în interes propriu.

(2) Dreptul preferențial de a beneficia de serviciile camerei de bagaje de mînă şi alte bagaje îl au călătorii aflați în tranzit.

Articolul 112. Drepturile călătorului

(1) În timpul deplasării cu trenul de lung parcurs sau cu cel de trafic local, călătorul are dreptul:

a) să procure documentul (biletul) de călătorie la orice tren şi în orice vagon pînă la stația de cale ferată de destinație indicată de el, deschisă pentru efectuarea operațiunilor de transport al călătorilor;

b) să transporte, în mod gratuit, un copil în vîrstă de pînă la 5 ani, dacă acesta nu ocupă un loc separat, şi copii în vîrstă de la 5 la 10 ani - achitînd plata conform tarifului pentru copiii de

această vîrstă;
c) să ia cu sine (pe lîngă lucruri mărunte) bagaje de mînă, ale căror dimensiuni şi masă sînt stabilite de Regulamentul privind prestările de servicii în traficul feroviar de călători, bagaje, mărfuri şi mesagerii, în interes propriu;
d) să predea pentru transport bagaje în temeiul documentului (biletului) de călătorie, contra plată, conform tarifului stabilit;
e) să facă opriri pe parcursul călătoriei, prelungind valabilitatea documentului (biletului) de călătorie pe un termen de cel mult 10 zile;
f) să prelungească termenul de valabilitate a documentului (biletului) de călătorie, în caz de îmbolnăvire în drum, pe întreaga durată a bolii (la prezentarea certificatului eliberat de instituția medicală), iar în cazul în care călătorului nu i s-a acordat un loc în tren - pînă la plecarea trenului următor în care călătorului i se acordă un loc;
g) să călătorească cu trenul ce pleacă mai devreme decît trenul pentru care a procurat documentul (biletul) de călătorie - în urma efectuării, la casa de bilete a staţiei de cale ferată, a menţiunii necesare în documentul (biletul) de călătorie;
h) în caz de întîrziere la tren cu cel mult 3 ore, iar ca urmare a bolii sau a unui accident - cu cel mult 3 zile din momentul plecării trenului pentru care a fost procurat documentul (biletul) de călătorie, să obţină recunoaşterea valabilităţii acestui document (bilet) de călătorie pentru un alt tren, plătind suplimentul de cuşetă, sau restituirea de către calea ferată a costului documentului (biletului) de călătorie, scăzînd costul suplimentului de cuşetă.
(2) La returnarea în casa de bilete a staţiei de cale ferată a documentului (biletului) de călătorie neutilizat pentru trenul de lung parcurs, călătorului i se restituie:
a) cu cel puţin 15 ore pînă la plecarea trenului - costul deplin al documentului (biletului) de călătorie şi suplimentul de cuşetă;
b) cu mai puţin de 15 ore, dar cu cel puţin 4 ore pînă la plecarea trenului - costul documentului (biletului) de călătorie şi 50% din suplimentul de cuşetă;
c) cu mai puţin de 4 ore pînă la plecarea trenului - costul documentului (biletului) de călătorie.
Costul suplimentului de cuşetă în acest caz nu se restituie. În cazul returnării documentului (biletului) de călătorie pentru retur în punctele procurării lui cu cel puţin 24 de ore pînă la plecarea trenului, călătorului i se restituie costul deplin al documentului (biletului) de călătorie, iar la înapoierea lui după expirarea acestui termen, dar pînă la plecarea trenului - costul documentului (biletului) de călătorie, scăzînd suplimentul de cuşetă. La înapoierea documentului (biletului) de călătorie pentru retur în punctele direcţiei de retur sînt valabile condiţiile stabilite în prezentul articol. Indiferent de termenul de înapoiere a documentului (biletului) de călătorie pînă la plecarea trenului, costul călătoriei se restituie în cazul contramandării plecării trenului, reţinerii trenului la plecare, nepunerii la dispoziţia călătorului a locului indicat în documentul (biletul) de călătorie şi nedorinţei lui de a ocupa un alt loc, precum şi în caz de îmbolnăvire a călătorului. Nu se va reţine costul călătoriei la înapoierea documentului (biletului) de călătorie în cazul întîrzierii, din culpa căii ferate, a călătorului în punctul de transbordare la trenul coordonat;
d) costul documentului (biletului) de călătorie, scăzînd suplimentul de cuşetă, pentru parcursul neefectuat din cauza sistării călătoriei pe parcurs. Restituirea sumei cuvenite călătorului se va efectua în modul prevăzut de Regulamentul transportului de călători, bagaje şi mesagerii pe calea ferată.
(3) În cazul sistării călătoriei pe parcurs în legătură cu întreruperea circulaţiei trenurilor din motive ce nu depind de calea ferată, călătorului i se restituie costul călătoriei pentru distanţa neparcursă, iar în cazul întreruperii circulaţiei trenurilor din culpa căii ferate, călătorului i se restituie costul integral al călătoriei.
(4) Călătorul are dreptul de a ocupa pe parcursul călătoriei un loc liber în vagonul de categorie superioară în modul stabilit de Regulamentul privind prestările de servicii în traficul feroviar de

călători, bagaje, mărfuri şi mesagerii în interes propriu.
(5) În cazul călătoriei cu trenuri în trafic suburban, călătorul are dreptul:
a) să procure bilet de călătorie de o singură folosinţă (tur sau tur-retur) ori abonament tipizat;
b) să transporte cu el, în mod gratuit, copii ce nu au atins vîrsta de 5 ani;
c) să ia cu sine bagaje de mînă ale căror dimensiuni şi masă sînt stabilite în Regulamentul privind prestările de servicii în traficul feroviar de călători, bagaje, mărfuri şi mesagerii în interes propriu.

Articolul 113. Vînzarea documentelor (biletelor) de călătorie la cererea organizaţiilor

(1) La cererea organizaţiilor, calea ferată efectuează vînzări de documente (bilete) de călătorie pentru transportul unor grupuri aparte de călători.
(2) La returnarea documentelor (biletelor) de călătorie, procurate de organizaţii în baza cererilor, la casa de bilete a staţiei de cale ferată cu mai puţin de 7 zile, dar nu mai mult decît cu 3 zile pînă la plecarea trenului, se reţin 50% din costul suplimentului de cuşetă, iar la returnarea acestor documente (bilete) de călătorie cu mai puţin de 3 zile pînă la plecarea trenului, costul suplimentului de cuşetă nu se restituie.
(3) Primirea de la organizaţii a cererilor de procurare a documentelor (biletelor) de călătorie pentru transportul unor grupuri aparte de călători, precum şi achitarea costului documentelor (biletelor) de călătorie returnate se efectuează în modul stabilit de organul de specialitate al administraţiei publice centrale.

Articolul 114. Obligaţiile căii ferate faţă de călători

În cazul imposibilităţii de a acorda călătorului un loc în vagon conform documentului (biletului) de călătorie procurat, calea ferată este obligată să îi acorde, cu consimţămîntul acestuia, un loc în alt vagon, fie şi de clasă superioară, fără perceperea taxei suplimentare. Călătorului care a acceptat un loc în vagon cu costul documentului (biletului) de călătorie mai mic decît costul celui procurat de el, i se restituie diferenţa de preţ.

Articolul 115. Obligaţiile călătorilor

Călătorii sînt obligaţi să respecte ordinea publică, regulile de comportament în vagoane, în încăperile din gară şi să nu producă daune bunurilor transportului feroviar.

Articolul 116. Transportul bagajelor şi mesageriilor

(1) Calea ferată este obligată, la prezentarea de către călător a documentului (biletului) de călătorie, să preia bagajele predate la transport şi să le expedieze cu cel mai apropiat tren avînd destinaţia respectivă, care are vagon de bagaje.
(2) Călătorul poate preda la transport bagaje cu valoare declarată.
(3) Pentru declararea valorii bagajelor se percepe taxă suplimentară stabilită.
(4) Transportul mesageriilor se efectuează în modul stabilit de prezentul cod, de Regulamentul privind prestaţiile de servicii în traficul feroviar de călători, bagaje, mărfuri şi mesagerii în interes propriu şi de Regulamentul transportului de călători, bagaje şi mesagerii pe calea ferată.

Articolul 117. Condiţiile de preluare a bagajelor şi mesageriilor pentru transportare

(1) Se preiau de la călători, pentru transportare în calitate de bagaje, lucruri şi obiecte ale căror dimensiunii, ambalaje şi proprietăţi permit încărcarea şi plasarea lor în vagonul de bagaje şi care nu pot condiţiona deteriorarea bagajelor altor călători. Masa bagajelor şi cerinţele faţă de ambalajul acestora se stabilesc prin Regulamentul transportului de călători, bagaje şi mesagerii pe calea ferată.
(2) Nu se admit la transportare în trenurile de călători, în calitate de bagaje de mînă, alte bagaje şi mesagerii, mărfurile periculoase al căror nomenclator este prevăzut de Regulamentul privind prestaţiile de servicii în traficul feroviar de călători, bagaje, mărfuri şi mesagerii în interes propriu.

Articolul 118. Termenul de transportare a bagajelor şi mesageriilor
(1) Termenul de transportare a bagajelor şi mesageriilor este determinat de durata parcursului trenului, cu care acestea au fost expediate, pînă la staţia de cale ferată de destinaţie.
(2) Data expedierii bagajelor şi mesageriilor se indică în documentele de transport.
(3) În cazul în care bagajele şi mesageriile sînt transportate pe un itinerar cu transbordare pe parcurs, termenul de transportare a lor este determinat de durata parcursului pe acest itinerar al trenurilor coordonate, care au vagoane de bagaje, plus o zi pentru fiecare transbordare a bagajelor şi două zile pentru transbordarea mesageriilor.
(4) Data sosirii bagajelor şi mesageriilor se indică de către staţia de cale ferată de destinaţie în documentele de transport.
Articolul 119. Pierderile şi întîrzierea la transportarea bagajelor şi mesageriilor
(1) Bagajele şi mesageriile se consideră pierdute în cazul în care nu sosesc la staţia de cale ferată de destinaţie în termen de 10 zile după expirarea termenului de transportare, valoarea lor urmînd a fi restituită.
(2) În cazul în care bagajele şi mesageriile sosesc după expirarea termenului indicat la alin.(1), destinatarul îşi poate ridica bagajul şi mesageriile, restituind căii ferate despăgubirea plătită de aceasta pentru bagajele şi mesageriile pierdute, în modul prevăzut de prezentul cod.
(3) În cazul în care destinatarul, în termen de 4 zile de la data notificării lui în scris despre sosirea bagajelor şi mesageriilor la staţia de cale ferată de destinaţie, prezintă căii ferate un refuz în scris de a le ridica sau nu îi prezintă decizia cum să procedeze cu ele, calea ferată este în drept să le comercializeze în modul stabilit de prezentul cod.
Articolul 120. Eliberarea bagajelor
(1) Bagajele se eliberează la staţia de cale ferată de destinaţie, la prezentarea recipisei de bagaje şi a documentului (biletului) de călătorie. Bagajele se eliberează în orele de program, cînd staţia de cale ferată este deschisă pentru efectuarea operaţiunilor de recepţionare-eliberare a bagajelor.
(2) La staţia de cale ferată de destinaţie, bagajele se păstrează gratuit timp de 24 de ore, neluîndu-se în considerare ziua sosirii lor. Pentru depăşirea termenului menţionat, calea ferată percepe plată pentru depozitare în conformitate cu Regulamentul privind prestările de servicii în traficul feroviar de călători, bagaje, mărfuri şi mesagerii în interes propriu.
Articolul 121. Bagajele şi mesageriile nereclamate
Bagajele şi mesageriile persoanelor fizice, nereclamate în termen de 30 de zile, şi mesageriile persoanelor juridice, nereclamate în termen de 10 zile din momentul notificării în scris despre sosirea lor, urmează a fi comercializate în modul prevăzut de prezentul cod.
Articolul 122. Modul de transportare a coletelor poştale
Modul de transportare a coletelor poştale şi de includere a vagoanelor de coletărie în componenţa trenurilor se stabileşte de organul de specialitate al administraţiei publice centrale.
Articolul 123. Asigurarea cu încăperi pentru prestarea de servicii către călători
Calea ferată, în baza contractelor de arendă, pune la dispoziţia organizaţiilor de comunicaţie, la staţiile de cale ferată, încăperi pentru prestarea către călători a serviciilor poştale, de telegrafie şi telefonie.
Articolul 124. Construcţia de încăperi pentru prestarea de servicii
(1) Construcţia încăperilor destinate expres pentru centrele poştale şi oficiile poştale de pe lîngă căile ferate, amplasate în afara încăperilor principale ale gărilor, precum şi construcţia liniilor ferate de acces, liniilor moarte, tunelurilor speciale, terenurilor, platformelor de triere etc., necesare pentru prelucrarea expediţiilor poştale, se efectuează din contul mijloacelor organului administraţiei publice centrale în domeniul comunicaţiilor. Lucrările de construcţie se execută de organizaţiile autorizate cu construcţia obiectelor de transport.

(2) Terenurile pentru construcţia obiectelor indicate la alin.(1) se vor repartiza în imediata apropiere a clădirilor gărilor feroviare.

S e c ţ i u n e a a 7-a
RĂSPUNDEREA CĂII FERATE, A EXPEDITORILOR DE MĂRFURI, A DESTINATARILOR MăRFURILOR ŞI A CĂLĂTORILOR

Articolul 125. Răspunderea pentru neexecutarea comenzii de transport al mărfurilor

(1) Pentru neexecutarea comenzii de transport al mărfurilor, calea ferată, în cazul netragerii vagoanelor şi containerelor, iar expeditorul de mărfuri - în cazul neprezentării mărfurilor, neutilizării vagoanelor şi containerelor trase sau renunţării la vagoanele şi containerele prevăzute în comandă - se sancţionează cu amendă în următoarele mărimi:

a) 1,8 lei pentru o tonă de mărfuri - pentru mărfurile al căror transport s-a stabilit să fie executat în vagoane universale şi în tone;

b) 3,6 lei pentru o tonă de mărfuri - pentru mărfurile al căror transport s-a stabilit să fie executat în vagoane specializate şi în tone;

c) 7,2 lei pentru un container cu masa brută de pînă la 3 tone inclusiv, 10,8 lei pentru un container cu masa brută de la 5 la 10 tone inclusiv, 45 lei pentru un container cu masa brută de peste 10 tone - pentru mărfurile transportate în containere;

d) 108 lei pentru un vagon, indiferent de felul şi numărul de osii - pentru mărfurile al căror transport s-a stabilit să fie executat numai în vagoane (cu excepţia vagoanelor frigorifice şi transportoarelor); 216 lei pentru fiecare vagon, indiferent de felul şi numărul de osii - pentru mărfurile al căror transport se efectuează numai în vagoane specializate.

(2) În cazul netragerii de către calea ferată a vagoanelor frigorifice şi transportoarelor în conformitate cu comanda primită sau în cazul neutilizării de către expeditorul de mărfuri a vagoanelor ce i-au fost puse la dispoziţie, sau în cazul renunţării la vagoanele repartizate în modul stabilit, căii ferate şi expeditorului de mărfuri se aplică o amendă în mărime de:

a) 3,6 lei pentru o tonă de mărfuri al căror transport s-a stabilit să fie executat în vagoane şi în tone;

b) 216 lei pentru un vagon de mărfuri al căror transport s-a stabilit să fie executat numai în vagoane, indiferent de felul şi numărul de osii.

(3) Calea ferată, în vederea executării comenzii de transport al mărfurilor, poartă răspundere patrimonială pentru netragerea vagoanelor şi containerelor, cu excepţia cazurilor în care netragerea vagoanelor şi containerelor s-a produs din culpa expeditorului de mărfuri.

(4) Expeditorul de mărfuri achită căii ferate taxă suplimentară pentru nepredarea mărfurilor destinate expedierii la căile ferate indicate în comandă (în trafic local - staţiile de cale ferată), inclusiv în cazul în care comanda privind transportul mărfurilor a fost executată integral, în mărime de:

a) 0,72 lei pentru o tonă de mărfuri al căror transport s-a stabilit să fie executat în vagoane şi în tone;

b) 36 lei pentru un vagon de mărfuri al căror transport s-a stabilit să fie executat în vagoane, indiferent de felul şi numărul de osii;

c) 3,6 lei pentru un container cu masa brută de pînă la 5 tone inclusiv; 7,2 lei pentru un container cu masa brută de la 5 la 10 tone inclusiv; 18 lei pentru un container cu masa brută de peste 10 tone - în cazul transportării mărfurilor în containere.

(5) Amenda pentru neexecutarea comenzilor primite de transport al mărfurilor pe linii ferate cu ecartament îngust se percepe în mărime de 50 la sută din mărimea amenzii prevăzute de prezentul articol pentru mărfurile al căror transport s-a stabilit să fie executat numai în vagoane.

(6) Amenda pentru neexecutarea comenzilor primite de transport al mărfurilor se percepe indiferent de achitarea plăţii pentru utilizarea vagoanelor şi containerelor.

Articolul 126. Scutirea expeditorului de mărfuri de răspundere
pentru neexecutarea comenzii primite de transport
al mărfurilor de către calea ferată

(1) Expeditorul de mărfuri este scutit de achitarea amenzii pentru neexecutarea comenzii primite de transport al mărfurilor de către calea ferată în cazul:
a) apariției circumstanțelor de forță majoră;
b) încetării sau limitării operațiunilor de încărcare a mărfurilor prevăzute la art.55;
c) apariției unor circumstanțe în care este interzisă efectuarea operațiunilor de încărcare-descărcare a mărfurilor, precum şi al avariei suportate de expeditorul de mărfuri în urma căreia activitatea de producție de bază a acestuia a fost întreruptă;
d) neutilizării vagoanelor şi containerelor puse, fără consimțămîntul preliminar al expeditorului de mărfuri, la dispoziția acestuia, peste numărul specificat în comanda de transport al mărfurilor;
e) executării comenzii de transport al mărfurilor în tone pentru mărfurile al căror transport s-a stabilit să fie efectuat în vagoane şi în tone.

(2) În cazul în care expeditorul de mărfuri, în urma încărcării mai îndesate a vagoanelor şi containerelor, a utilizat un număr mai mic de vagoane şi containere decît era prevăzut în comanda prezentată de el, pentru vagoanele şi containerele rămase neutilizate nu se percepe amendă.

(3) Cînd expeditorul de mărfuri care a prezentat comanda a prevenit stația de cale ferată despre neutilizarea vagoanelor şi containerelor cu cel puțin 2 zile pînă la data încărcării, mărimea amenzii se reduce cu o treime.

Articolul 127. Scutirea căii ferate de răspundere pentru neexecutarea
comenzii de transport al mărfurilor

(1) Calea ferată este scutită de achitarea amenzii pentru neexecutarea comenzii de transport al mărfurilor în cazul:
a) apariției unor circumstanțe de forță majoră;
b) încetării sau limitării operațiunilor de încărcare a mărfurilor prevăzute la art.55;
c) netragerii vagoanelor şi containerelor de către calea ferată ca urmare a neachitării de către expeditorul de mărfuri a taxei de transport al mărfurilor şi a altor plăți cuvenite căii ferate pentru transportul de mărfuri efectuat anterior.

(2) În cazul reținerii de către expeditorul de mărfuri a vagoanelor şi containerelor pentru încărcare, descărcare, curățare şi spălare, calea ferată este scutită de răspunderea patrimonială pentru nepunerea la dispoziția acestui expeditor de mărfuri a numărului de vagoane şi containere care au fost reținute.

Articolul 128. Neasigurarea integrității mărfurilor

Calea ferată poartă răspundere patrimonială pentru pierderea, lipsa sau deteriorarea (alterarea) mărfurilor, produse după preluarea la transport şi pînă la predarea lor către destinatarul mărfurilor, dacă nu va face dovada că neasigurarea integrității mărfurilor a fost generată de cauze care exclud culpa sa, cum ar fi:
a) culpa expeditorului de mărfuri sau a destinatarului mărfurilor;
b) proprietățile naturale, proprii mărfurilor transportate;
c) defectele de ambalaj, care nu au putut fi observate după aspectul lor exterior la primirea mărfurilor pentru transportare, sau folosirea ambalajului necorespunzător proprietăților mărfurilor sau standardelor stabilite, dacă lipsesc urmele defectării ambalajului pe parcurs;
d) predarea pentru transport a mărfurilor a căror umiditate depăşeşte norma stabilită.

Articolul 129. Scutirea de răspundere pentru neasigurarea
integrității mărfurilor

(1) Calea ferată este scutită de răspundere pentru pierderea, lipsa sau deteriorarea (alterarea) mărfurilor primite pentru transport în cazul în care:
a) mărfurile au sosit în vagon sau în container în stare bună, cu dispozitivele de închidere şi

sigilare, fixate de expeditorul de mărfuri, sau pe material rulant în stare bună, fără transbordare pe parcurs, cu marcajul de protecție sau împachetarea intacte, sau dacă există alte semne care adeveresc integritatea mărfurilor;
b) lipsa sau deteriorarea (alterarea) mărfurilor a fost cauzată de motive naturale, legate de transportul acestora în material rulant descoperit, cu condiția că anume acesta a fost cerut de către solicitant;
c) mărfurile au fost însoțite de reprezentantul expeditorului de mărfuri sau al destinatarului mărfurilor;
d) lipsa mărfurilor nu depăşeşte normele perisabilității naturale şi erorilor admisibile de cîntărire a masei nete;
e) pierderea, lipsa sau deteriorarea (alterarea) mărfurilor a fost cauzată de informațiile false, incomplete sau inexacte, declarate de expeditorul de mărfuri în scrisoarea de trăsură.
(2) În cazurile menționate la alin.(1), calea ferată poartă răspundere patrimonială pentru pierderea, lipsa sau deteriorarea (alterarea) mărfurilor dacă reclamantul face dovada că pierderea, lipsa sau deteriorarea (alterarea) mărfurilor s-a produs din culpa căii ferate.
Articolul 130. Repararea prejudiciului
(1) Calea ferată repară prejudiciul, produs în timpul transportului de mărfuri, în cazul:
a) pierderii sau lipsei mărfurilor - în mărimea valorii totale sau parțiale a mărfurilor;
b) deteriorării (alterării) mărfurilor - în mărimea sumei cu care s-a diminuat valoarea lor, iar dacă recuperarea mărfurilor deteriorate (alterate) este imposibilă - în mărimea valorii lor;
c) pierderii, lipsei sau deteriorării (alterării) mărfurilor predate pentru transport cu valoare declarată - în mărimea valorii declarate sau a cotei valorii declarate, corespunzătoare păr

Перевод

Республика Молдова

ПАРЛАМЕНТ

КОДЕКС Nr. 309
от 17.07.2003

КОДЕКС ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА

Опубликован : 14.11.2003 в Monitorul Oficial Nr. 226 статья № : 892 Промульгирован : 03.11.2003

ИМЕНЕН
ЗП98-XVI от 26.05.05, МО83-85/17.06.05 ст.380
Парламент принимает настоящий кодекс.

ГЛАВА I
ОСНОВЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА
Часть 1
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 1. Цель и задачи Кодекса железнодорожного транспорта
Кодекс железнодорожного транспорта (далее - кодекс):
a) определяет правовые, организационные и экономические основы деятельности железнодорожного транспорта, его особенности, место и роль в экономике страны, регламентирует его отношения с органами центрального и местного публичного управления, с другими видами транспорта;
b) регулирует отношения между железной дорогой и грузоотправителями, грузополучателями, пассажирами, другими физическими и юридическими лицами, пользующимися услугами железнодорожного транспорта, определяет их права, обязанности и ответственность;
c) регламентирует основные условия перевозки пассажиров, грузов, багажа и грузобагажа, устанавливает общие правила эксплуатации железнодорожных подъездных путей.
Статья 2. Сфера действия кодекса и контроль за соблюдением его требований
(1) Действие настоящего кодекса распространяется на перевозки пассажиров, грузов, багажа и грузобагажа по железной дороге Республики Молдова, открытой для общего пользования, включая перевозки грузов, погрузка и выгрузка которых производится на железнодорожных подъездных путях, а также на строящихся железнодорожных линиях, примыкающих к железнодорожным путям общего пользования (магистральным).
(2) Контроль за соблюдением требований настоящего кодекса физическими и юридическими лицами, которые подпадают под его действие, осуществляется

центральным отраслевым органом публичного управления, а также другими органами центрального публичного управления, наделенными законом такой функцией.

Статья 3. Основные понятия

В настоящем кодексе используются следующие основные понятия:

железнодорожный транспорт - вид транспорта общего пользования, представляющий собой единый производственно-технологический комплекс, включающий предприятия и учреждения производственного и социального назначения, государственное управление которым осуществляет центральный орган публичного управления в области транспорта;

железная дорога - рельсовая транспортная система, предназначенная для перевозки пассажиров и грузов, к которой относятся:

a) железнодорожный путь и соответствующие сооружения (железнодорожные тоннели, мосты и т.д.);

b) эксплуатационные сооружения;

c) подвижной состав, а также

d) структуры для обеспечения работы указанных выше элементов и эксплуатационные организации для осуществления перевозок пассажиров и грузов;

рынок транспортных услуг - сфера осуществления перевозок пассажиров, грузов, багажа и грузобагажа, технического обслуживания и ремонта транспортных средств, подсобно-вспомогательных и других видов работ (услуг), связанных с перевозками;

обеспечение безопасности движения - деятельность органов железнодорожного транспорта, органов центрального и местного публичного управления, предприятий, учреждений, граждан по обеспечению бесперебойного функционирования железной дороги и недопущению аварийных ситуаций в перевозочном процессе, а также по уменьшению последствий возможных аварий;

полоса отвода - земли железнодорожного транспорта, занимаемые земляным полотном, искусственными сооружениями, линейно-путевыми и другими зданиями, устройствами железнодорожной связи, железнодорожными станциями, защитными лесонасаждениями и путевыми устройствами;

охранные зоны - земельные участки, необходимые для обеспечения сохранности, прочности и устойчивости сооружений, устройств и других объектов железнодорожного транспорта, а также земли с подвижной почвой, соседствующие с землями железнодорожного транспорта;

перевозочный процесс - комплекс организационно и технологически взаимосвязанных действий и операций, выполняемых структурными подразделениями железной дороги при подготовке, осуществлении и завершении перевозок пассажиров, грузов, багажа и грузобагажа;

железнодорожные пути общего пользования (магистральные) - железнодорожные линии, на которых расположены железнодорожные станции, выполняющие соответствующие операции по приему и отправлению поездов, по обслуживанию пассажиров, по приему и выдаче грузов, багажа и грузобагажа, производству маневровой работы;

прямое смешанное сообщение - перевозки грузов, осуществляемые разными видами транспорта по единому перевозочному документу (накладной), составленному на весь путь следования грузов;

пассажир - физическое лицо, имеющее проездной документ (билет) и совершающее поездку в поезде;

груз - объект железнодорожной перевозки (изделия, предметы, полезные ископаемые, материалы и т.д.), принятый в установленном порядке для транспортирования по железной дороге, которая несет ответственность за своевременность его доставки и сохранность в соответствии с настоящим кодексом;

багаж - вещи, иные материальные ценности, отправляемые пассажиром для личных нужд

за отдельную плату в багажном вагоне до станции назначения, указанной в проездном документе (билете) пассажира;
грузобагаж - груз, иные материальные ценности, перевозимые в пассажирских и почтово-багажных поездах;
опасные грузы - вещества, материалы, изделия и отходы, которые в силу своего физического состояния, химических, биологических свойств, радиоактивности или других специфических особенностей могут создать в процессе перевозки, выполнения погрузочно-разгрузочных работ и хранения угрозу для жизни и здоровья людей, вызвать загрязнение окружающей среды, гибель флоры и фауны, повреждение или уничтожение транспортных средств и иного имущества;
специальные перевозки - вид перевозок, обеспечивающий транспортирование специальных грузов для особо важных государственных и оборонных нужд;
международное железнодорожное сообщение - перевозки пассажиров, грузов, багажа и грузобагажа между Республикой Молдова и другими странами;
грузоотправитель - физическое или юридическое лицо, выступающее от своего имени либо от имени собственника груза, багажа, грузобагажа, указываемое в перевозочных документах;
грузополучатель - физическое или юридическое лицо, уполномоченное на получение груза, багажа, грузобагажа;
железнодорожный подъездной путь - железнодорожный путь, связанный с общей сетью железных дорог непрерывной рельсовой колеей, предназначенный для обслуживания определенных грузоотправителей и грузополучателей;
места общего пользования - склады (крытые и открытые), участки, специально выделенные на территории железнодорожных станций, принадлежащие железной дороге и используемые для погрузки, выгрузки, сортировки и хранения грузов, багажа и грузобагажа;
места собственного пользования - склады (крытые и открытые), участки, специально оборудованные как за пределами, так и на территории железнодорожных станций, не принадлежащие железной дороге или сданные ею в аренду и используемые для выполнения погрузочно-разгрузочных операций;
Правила перевозок грузов по железной дороге - нормативный акт, разработанный в соответствии с положениями настоящего кодекса, регламентирующий обязательные для железной дороги, грузоотправителей и грузополучателей условия перевозок грузов, с учетом их особенностей, в целях обеспечения безопасности движения, сохранности грузов и подвижного состава, а также экологической безопасности;
Правила перевозок пассажиров, багажа и грузобагажа по железной дороге - нормативный акт, разработанный в соответствии с положениями настоящего кодекса, регламентирующий условия таких перевозок и устанавливающий права, обязанности и ответственность железной дороги и пассажиров, пользующихся железнодорожным транспортом;
перевозочные документы - накладная, дорожная ведомость, проездной документ (билет), багажная квитанция, грузобагажная квитанция;
сборник "Правила перевозок и тарифы на железнодорожном транспорте" - периодическое издание, в котором публикуются нормативные акты, утвержденные центральным отраслевым органом публичного управления в пределах его компетенции;
дополнительный сбор - не включенная в тариф ставка оплаты дополнительной операции или работы;
сдвоенная операция - использование грузополучателем выгруженного им вагона и/или контейнера для погрузки других грузов;

Тарифное руководство - систематизированное издание, в котором публикуются утвержденные в установленном порядке и включенные в тарифы цены на работы и услуги, соответственно выполняемые и оказываемые железнодорожным транспортом, дополнительные сборы, приводится порядок исчисления ставок платы за перевозки пассажиров, грузов, багажа и грузобагажа, за пользование вагонами и контейнерами.

Статья 4. Роль железнодорожного транспорта в экономике и социальной сфере

(1) Железнодорожный транспорт является составной частью единой транспортной системы страны и призван во взаимодействии с другими видами транспорта своевременно и качественно обеспечивать во внутреннем и международном железнодорожных сообщениях потребности населения в перевозках и других услугах, деятельность всех отраслей экономики и национальную безопасность государства, эффективное развитие предпринимательской деятельности предприятий отрасли, формировать рынок транспортных услуг.

(2) Деятельность железнодорожного транспорта регулируется и контролируется государством.

(3) Развитие материально-технической базы железнодорожного транспорта осуществляется за счет собственных средств его предприятий, а также средств государственного и местных бюджетов, привлечения внутренних и внешних займов.

(4) Железнодорожные перевозки относятся к естественной монополии, что определяет особые условия развития и функционирования железнодорожного транспорта.

Статья 5. Железная дорога и ее роль в системе железнодорожного транспорта

(1) Железная дорога является структурой общего пользования государственного значения.

(2) Ведущее предприятие железнодорожного транспорта в Республике Молдова - государственное предприятие "Calea Ferată din Moldova", которое управляет производственной, финансовой деятельностью самостоятельных структурных подразделений, занимающихся железнодорожными перевозками, и координирует работу других предприятий, организаций и учреждений железнодорожного транспорта, обеспечивающих его функционирование.

(3) Государственное предприятие "Calea Ferată din Moldova" осуществляет свою деятельность на всей территории Республики Молдова. Управляет им центральный отраслевой орган публичного управления.

Статья 6. Законодательство о железнодорожном транспорте

(1) Деятельность железнодорожного транспорта, обеспечивающая перевозки пассажиров, грузов, багажа и грузобагажа, организуется в соответствии с Конституцией Республики Молдова, Гражданским кодексом, Законом о транспорте, настоящим кодексом, другими действующими нормативными актами, а также международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова.

(2) Нормативные акты, регулирующие деятельность железнодорожного транспорта и устанавливающие условия перевозок, использования средств железнодорожного транспорта, безопасности движения, соблюдения порядка пересечения железнодорожных путей другими видами транспорта, пожарной безопасности, а также санитарные правила являются обязательными для предприятий, организаций, учреждений и граждан, пользующихся услугами железнодорожного транспорта.

Статья 7. Управление на железнодорожном транспорте

(1) Согласно действующему законодательству руководство, управление и регулирование деятельности железнодорожного транспорта осуществляются центральным отраслевым органом публичного управления - Министерством транспорта и связи в пределах его

компетенции. Управление перевозочным процессом производится непосредственно предприятиями, осуществляющими этот вид деятельности.
(2) В систему железнодорожного транспорта входят предприятия железнодорожного транспорта, осуществляющие перевозки пассажиров и грузов, принадлежащий им подвижной состав, железнодорожные пути, а также промышленные, строительные, торговые и другие предприятия, организации и учреждения, обеспечивающие ритмичную работу железнодорожного транспорта и его развитие.
(3) Органы центрального и местного публичного управления, общественные и иные организации, а также граждане не вправе вмешиваться в деятельность железнодорожного транспорта, непосредственно связанную с перевозочным процессом, за исключением случаев, предусмотренных действующим законодательством.
(4) Создание, реорганизация и ликвидация предприятий железнодорожного транспорта, функционирующих по праву хозяйственного ведения, осуществляются согласно действующему законодательству центральным отраслевым органом публичного управления, а предприятий, предметом деятельности которых являются организация и обеспечение перевозочного процесса, - согласно постановлениям Правительства.
(5) Прекращение деятельности (закрытие) железнодорожных путей общего пользования (магистральных) производится центральным отраслевым органом публичного управления по согласованию с Правительством и соответствующими органами местного публичного управления.
Статья 8. Имущество железнодорожного транспорта
(1) Имущество предприятий, организаций, учреждений и объектов железнодорожного транспорта, которые непосредственно обеспечивают перевозочный процесс и проведение аварийно-восстановительных работ, является исключительно публичной собственностью.
(2) Предприятия железнодорожного транспорта владеют, пользуются и распоряжаются имуществом в соответствии с положениями Гражданского кодекса, Закона о государственном предприятии, Закона о транспорте, настоящего кодекса, иными действующими законодательными актами, а также международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова.
(3) Решение о закреплении имущества в хозяйственном ведении и оперативном управлении за предприятием, учреждением железнодорожного транспорта принимается центральным отраслевым органом публичного управления.
(4) Продажа, сдача в аренду или управление иным способом недвижимым имуществом, находящимся в распоряжении предприятий железнодорожного транспорта, без изменения права государственной собственности на это имущество производятся такими предприятиями с согласия центрального отраслевого органа публичного управления в порядке, установленном Правительством.
(5) Продажа, обмен, сдача в аренду, безвозмездное предоставление во временное пользование, списание с баланса подвижного состава и контейнеров, находящихся в государственной собственности, без изменения права собственности осуществляются с учетом специфики деятельности железнодорожного транспорта центральным отраслевым органом публичного управления или по его поручению администрацией железной дороги в порядке, установленном этим органом.
(6) Продажа подвижного состава, контейнеров, зданий и сооружений, не используемых в технологическом процессе предприятия, физическим и юридическим лицам с изменением права государственной собственности на это имущество осуществляется в порядке, установленном Правительством.
(7) Средства, полученные от операций с имуществом, предусмотренных настоящей статьей, зачисляются в доходы предприятий железнодорожного транспорта и должны использоваться на приобретение подвижного состава и контейнеров, развитие

производственных мощностей и строительство социальной инфраструктуры предприятий, на балансе которых находится это имущество.
(8) Объекты и иное имущество железнодорожного транспорта, непосредственно обеспечивающие перевозочный процесс и выполнение аварийно-восстановительных работ, не подлежат разгосударствлению и приватизации.
(9) Приватизация предприятий, а также объектов и иного имущества железнодорожного транспорта, за исключением указанных в части (8), с установлением сроков и условий ее проведения допускается в порядке, определенном действующим законодательством.

Часть 2
ЗЕМЛИ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА И ОХРАННЫЕ ЗОНЫ

Статья 9. Земли железнодорожного транспорта
(1) Землями железнодорожного транспорта являются земельные участки, предоставленные в соответствии с Земельным кодексом, другими действующими нормативными актами в постоянное (бессрочное) пользование предприятиям, учреждениям железнодорожного транспорта для выполнения ими специальных задач. Это земли, отведенные под железнодорожные пути и станции (включая полосу отвода), а также занятые защитными и укрепительными насаждениями, строениями, зданиями, сооружениями и иными объектами, необходимыми для обеспечения функционирования железнодорожного транспорта.
(2) Для временного пользования предприятиям, учреждениям железнодорожного транспорта земли могут предоставляться в аренду.
(3) Порядок использования земель железнодорожного транспорта в пределах полосы отвода определяется предприятием железнодорожного транспорта - владельцем с соблюдением требований Земельного кодекса.
(4) Размеры земельных участков (включая полосу отвода) устанавливаются в соответствии с нормами, проектно-сметной документацией и генеральными схемами развития железнодорожных линий и станций, а предоставление участков осуществляется с учетом очередности их освоения.
(5) Земли железнодорожного транспорта должны соответствовать градостроительным, экологическим, санитарным, а также иным нормам и требованиям, установленным органами центрального отраслевого и местного публичного управления.
Статья 10. Охранные зоны
(1) В целях обеспечения безопасности (в том числе со стороны промышленных объектов и других видов транспорта) населения и нормальной эксплуатации железнодорожных линий, иных железнодорожных объектов, расположенных на участках земель, подверженных оползням, обвалам, селям и другим опасным явлениям, устанавливаются охранные зоны.
(2) Порядок установления охранных зон, их размеры согласно строительным нормативам и режим использования земель, предоставленных для указанных зон, устанавливаются Правительством.

Часть 3
ПРИНЦИПЫ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА

Статья 11. Принципы организации перевозок пассажиров, грузов, багажа и грузобагажа по железной дороге
(1) Перевозки пассажиров, грузов, багажа и грузобагажа по железной дороге во внутреннем сообщении осуществляются в порядке и на условиях, предусмотренных

настоящим кодексом, Правилами перевозок пассажиров, багажа и грузобагажа по железной дороге и Правилами перевозок грузов по железной дороге.
(2) Перевозки пассажиров, грузов, багажа и грузобагажа по железной дороге в международном сообщении транзитом через территорию Республики Молдова осуществляются на основании международных договоров, одной из сторон которых является Республика Молдова.
(3) Показатели качества перевозок (сроки доставки, сохранность грузов, багажа, грузобагажа) и качества обслуживания пассажиров, грузоотправителей и грузополучателей, выполнение которых является обязательным условием для железной дороги и других предприятий, оказывающих услуги по перевозкам и иные связанные с ними услуги, устанавливаются в соответствии с настоящим кодексом, Правилами перевозок пассажиров, багажа и грузобагажа по железной дороге и Правилами перевозок грузов по железной дороге.

Статья 12. Тарифы на железнодорожном транспорте

(1) Тарифы на перевозки пассажиров, грузов, багажа и грузобагажа по железной дороге устанавливаются центральным отраслевым органом публичного управления на базе государственной ценовой и тарифной политики, являющейся прерогативой Правительства. Тарифы на перевозки в международном сообщении устанавливаются в соответствии с международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова.
(2) Измененные тарифы на перевозки пассажиров и соответствующие дополнительные сборы публикуются в средствах массовой информации не позднее чем за десять дней до введения их в действие.
(3) Измененные тарифы на перевозки грузов и соответствующие дополнительные сборы публикуются в средствах массовой информации не позднее чем за 15 дней до введения их в действие.
(4) Работы и услуги, не предусмотренные Тарифным руководством и выполненные железной дорогой по просьбе грузоотправителя, грузополучателя или пассажира, а также работы, учтенные в стоимости перевозки, но выполненные грузоотправителем или грузополучателем по просьбе железной дороги, оплачиваются согласно договоренности сторон.

Статья 13. Основы финансово-экономической деятельности железнодорожного транспорта

(1) Финансово-экономическая деятельность предприятий и учреждений железнодорожного транспорта основывается на принципах государственного регулирования и финансово-экономического самоуправления.
(2) Строительство и реконструкция железнодорожных путей общего пользования (магистральных), объектов мобилизационного назначения, а также приобретение железнодорожного подвижного состава относятся к государственным нуждам и осуществляются за счет средств государственного бюджета и собственных средств железной дороги.
(3) Строительство и реконструкция железнодорожных линий (в том числе электрификация), вокзалов, пешеходных мостов, тоннелей, пассажирских платформ, других железнодорожных объектов по обслуживанию населения региона, приобретение поездов для пригородного сообщения могут осуществляться за счет средств государственного бюджета, местных бюджетов, собственных средств железной дороги, а также за счет добровольных взносов заинтересованных организаций и граждан.
(4) Проездные документы (билеты) продаются гражданам, пользующимся железнодорожным транспортом, за полную стоимость. Исключение составляют лица, которым законом предоставлены льготы по оплате проезда на железнодорожном

транспорте. Компенсация стоимости проезда граждан, пользующихся указанными льготами, осуществляется за счет средств государственного бюджета в порядке, установленном действующим законодательством.
(5) Расчеты между грузоотправителями, грузополучателями и предприятиями железнодорожного транспорта за перевозки грузов и багажа, уплата дополнительных сборов за грузовые операции и использование подвижного состава, а также штрафов и пеней осуществляются в порядке, установленном настоящим кодексом, иными действующими нормативными актами, а также международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова.
(6) Гарантия получения железной дорогой всех платежей, вытекающих из договора о перевозке груза, обеспечивается залоговым правом на грузы, порядок осуществления которого определяется действующим законодательством.

Часть 4
БЕЗОПАСНОСТЬ ДВИЖЕНИЯ. ОХРАНА ГРУЗОВ И ОБЪЕКТОВ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА. ОРГАНИЗАЦИЯ РАБОТЫ В ОСОБЫХ УСЛОВИЯХ

Статья 14. Обеспечение безопасности на железнодорожном транспорте

(1) Соответствующие подразделения железной дороги обеспечивают безопасные условия для жизни и здоровья пассажиров, для перевозки грузов и багажа, для движения поездов и других железнодорожных транспортных средств, включая маневровые работы и эксплуатацию транспортных средств, используемых в перевозочном процессе; охрану труда железнодорожников и охрану окружающей среды.
(2) Эта работа включает:
a) правовое регулирование в области безопасности движения и эксплуатации транспортных и иных технических средств, используемых в перевозочном процессе;
b) подготовку предложений для разработки государственной технической, экономической и социальной политики и реализацию ее путем осуществления практических мер по предупреждению нарушений правил безопасности движения и эксплуатации транспортных и иных технических средств, используемых в перевозочном процессе;
c) осуществление контроля за выполнением требований действующего законодательства, регламентирующего правовые отношения в области безопасности движения и эксплуатации транспортных и иных технических средств, используемых в перевозочном процессе.
(3) На железнодорожном транспорте действуют специальная служба, контролирующая безопасность движения поездов, а также аварийно-вос-становительные подразделения, ликвидирующие последствия аварий на железной дороге. Положения об этих подразделениях, а также порядок классификации, служебного расследования и учета нарушений правил безопасности движения утверждаются центральным отраслевым органом публичного управления.
(4) Подвижной состав, в том числе специализированный, и контейнеры, элементы верхнего строения железнодорожных путей, иные технические средства и механизмы, поставляемые железнодорожному транспорту, а также услуги, оказываемые пассажирам, должны соответствовать требованиям безопасности движения, правилам охраны труда и экологической безопасности, установленным нормативными актами, и подлежат обязательной сертификации на соответствие указанным требованиям.
(5) За нарушение правил безопасности движения и эксплуатации транспортных и иных технических средств, используемых в перевозочном процессе, виновные лица несут ответственность согласно действующему законодательству.

Статья 15. Зоны повышенной опасности
(1) Территория железнодорожных станций, вокзалов, предприятий и других структурных подразделений железной дороги, деятельность которых связана с перевозочным процессом, пассажирские платформы и железнодорожные линии, по которым осуществляется движение поездов и на которых выполняются маневровые и погрузочно-разгрузочные работы, являются зонами повышенной опасности.
(2) Правила нахождения граждан и размещения объектов в зонах повышенной опасности, проведения в них работ, проезда и перехода через железнодорожные линии устанавливаются центральным отраслевым органом публичного управления.
Статья 16. Порядок перевозки опасных грузов
(1) Владельцы опасных и специальных грузов, перевозимых по железной дороге, отправляющие и получающие такие грузы, должны гарантировать безопасность их транспортирования, погрузки и выгрузки, иметь средства для определения степени заражения и оценки факторов риска, а также мобильные подразделения для ликвидации аварийных ситуаций и последствий аварий в случаях их возникновения при перевозке указанных грузов.
(2) Железнодорожный транспорт обязан обеспечивать безопасность транспортирования опасных и специальных грузов и в пределах тактико-технических возможностей имеющихся у него восстановительных средств участвовать в ликвидации последствий аварий при перевозке таких грузов.
Статья 17. Места пересечения железнодорожных линий
другими видами транспорта и сооружениями
(1) Места пересечения железнодорожных линий с автомобильными дорогами (железнодорожные переезды) определяются Правилами технической эксплуатации железной дороги, а также строительными нормами и правилами.
(2) Порядок эксплуатации железнодорожных переездов, их открытия и закрытия устанавливается центральным отраслевым органом публичного управления с уведомлением органов внутренних дел.
(3) Объекты, на территории которых осуществляются производство, хранение, погрузка, транспортирование и выгрузка опасных грузов, должны быть удалены от железнодорожных путей общего пользования (магистральных) и сооружений на расстояние, обеспечивающее их безопасную работу. Минимальные расстояния от указанных объектов до железнодорожных линий и сооружений, места пересечения железнодорожных путей общего пользования (магистральных) трубопроводами, линиями связи, электропередачи, другими сооружениями, а также нормы строительства и содержания таких объектов в местах пересечения и сближения с железнодорожными линиями устанавливаются нормативно-правовыми актами, разработанными соответствующими государственными органами и принятыми по согласованию с центральным отраслевым органом публичного управления.
(4) Ответственность за соблюдение установленных нормативов при строительстве и эксплуатации газонефтепроводов, коммуникаций и других сооружений, пересекающих железнодорожные пути общего пользования (магистральные) или находящихся в непосредственной близости от них, несут владельцы таких сооружений.
(5) В случаях возникновения аварийных ситуаций, угрожающих безопасности движения, владельцы указанных в настоящей статье сооружений обязаны своевременно проинформировать о произошедшем администрацию железной дороги для принятия соответствующих предупредительных мер.
Статья 18. Охрана грузов и объектов железнодорожного
транспорта
(1) Охрана грузов в пути следования и на железнодорожных станциях, охрана объектов

железнодорожного транспорта, а также проведение профилактической противопожарной работы, пожарный надзор и ликвидация пожаров на железнодорожном транспорте осуществляются подразделениями военизированной охраны железной дороги. Положение о военизированной охране утверждается администрацией железной дороги по согласованию с Управлением полиции на транспорте.
(2) Перечень грузов, подлежащих специальной охране и сопровождению, а также порядок охраны и сопровождения таких грузов устанавливаются центральным отраслевым органом публичного управления. В исключительных случаях указанный перечень может быть дополнен администрацией железной дороги с уведомлением об этом центрального отраслевого органа публичного управления.
(3) Охрана и сопровождение отдельных видов грузов осуществляются грузоотправителями и грузополучателями в порядке, предусмотренном настоящим кодексом.
(4) Поддержание общественного порядка и борьба с преступностью на железнодорожном транспорте обеспечиваются органами полиции на транспорте и территориальными подразделениями полиции во взаимодействии с подразделениями военизированной охраны, предприятиями и учреждениями железнодорожного транспорта.

Статья 19. Организация работы железнодорожного транспорта в особых условиях

(1) Предприятия и организации железнодорожного транспорта в случаях крушений, аварий, стихийных бедствий (заносы, наводнения, пожары, оползни и т.д.), ставших причиной нарушения работы транспорта, принимают срочные меры по устранению их последствий.
(2) Органы центрального отраслевого и местного публичного управления, подразделения органов внутренних дел, Департамент чрезвычайных ситуаций, силовые министерства оказывают железной дороге помощь в ликвидации последствий крушений, аварий, стихийных бедствий, угрожающих жизни и здоровью людей, безопасности движения и сохранности грузов, обеспечивают мобилизационную готовность предприятий железнодорожного транспорта.
(3) Порядок компенсации затрат, связанных с оказанием помощи железной дороге в ликвидации крушений, аварий, последствий стихийных бедствий, устанавливается Правительством.

Часть 5
ТРУДОВЫЕ ОТНОШЕНИЯ И ДИСЦИПЛИНА НА ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОМ ТРАНСПОРТЕ

Статья 20. Трудовые отношения на железнодорожном транспорте

(1) Трудовые отношения, в том числе связанные с гарантиями и компенсациями, предоставляемыми работникам предприятий и учреждений железнодорожного транспорта, регулируются настоящим кодексом, действующим законодательством о труде, а также международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова.
(2) Режим труда и отдыха, условия труда отдельных категорий работников железнодорожного транспорта, служебные обязанности которых непосредственно связаны с движением поездов, устанавливаются отраслевым положением, утвержденным согласно действующему законодательству.
(3) Лица, принимаемые на работу в должностях, непосредственно связанных с движением поездов, проходят профессиональный отбор, они должны иметь соответствующую подготовку и здоровье, необходимые для исполнения служебных обязанностей. Перечень

таких должностей утверждается администрацией железной дороги. Указанные работники, а также лица, работающие во вредных и тяжелых условиях, проходят в установленном порядке обязательные медицинские освидетельствования и проверки.
(4) Работники железнодорожных предприятий, организаций и учреждений ежегодно пользуются правом бесплатного проезда на железнодорожном транспорте.
(5) За лицами, вынужденными изменить место работы вследствие получения трудового увечья, развития профессионального заболевания либо вышедшими на пенсию по инвалидности в связи с трудовым увечьем, профессиональным заболеванием или иным повреждением здоровья, возникшим не по их вине, сохраняются право бесплатного проезда на железнодорожном транспорте и права на иные льготы, установленные действующим законодательством для работников железнодорожного транспорта, за счет средств соответствующих предприятий, организаций и учреждений.
(6) Работникам подразделений военизированной охраны железной дороги при исполнении служебных обязанностей гарантируется правовая и социальная защита, предусмотренная действующим законодательством для сотрудников органов внутренних дел и Министерства обороны.
(7) Условия и оплата труда, меры по обеспечению личной безопасности, гарантии правовой и социальной защиты работников подразделений военизированной охраны, а также гарантии и компенсации, предоставляемые работникам предприятий, организаций и учреждений железнодорожного транспорта, труд которых носит разъездной характер, при исполнении ими служебных обязанностей на территории других государств, определяются постановлениями Правительства и международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова.

Статья 21. Дисциплина на железнодорожном транспорте

(1) Дисциплина на железнодорожном транспорте регулируется действующим законодательством о труде и Положением о дисциплине работников железнодорожного транспорта, утвержденным Правительством.
(2) Прекращение работы как средство разрешения коллективных трудовых споров на железнодорожном транспорте запрещено.
(3) Прекращение работы по указанной в части (2) причине является грубым нарушением трудовой дисциплины и влечет за собой ответственность согласно действующему законодательству.

Часть 6
ДРУГИЕ ВОПРОСЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА И ЕЕ ОРГАНИЗАЦИИ

Статья 22. Учетно-отчетное время на железнодорожном транспорте

В целях обеспечения непрерывного централизованного управления перевозочным процессом на предприятиях, в организациях и учреждениях железнодорожного транспорта, непосредственно участвующих в перевозках, независимо от их местонахождения, устанавливается единое учетно-отчетное время - местное.

Статья 23. Взаимодействие предприятий железнодорожного транспорта с предприятиями других видов транспорта, физическими и юридическими лицами, являющимися собственниками железнодорожных объектов

(1) При осуществлении перевозок пассажиров, грузов, багажа и грузобагажа в смешанном сообщении железнодорожный транспорт взаимодействует с другими видами транспорта - морским, речным, воздушным и автомобильным.
(2) Отношения железнодорожных предприятий с предприятиями других видов транспорта

в процессе осуществления перевозок пассажиров и грузов строятся в соответствии с положениями кодексов (уставов), правилами и тарифами, регулирующими перевозки соответствующими видами транспорта, а также в соответствии с международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова.
(3) Правовые отношения железнодорожных предприятий с юридическими лицами, являющимися собственниками железнодорожных объектов, а также порядок и условия эксплуатации принадлежащего им подвижного состава на железнодорожных путях общего пользования (магистральных) устанавливаются настоящим кодексом, другими действующими нормативными актами и заключенными на их основе договорами.
(4) Физические и юридические лица, являющиеся собственниками железнодорожных объектов, при необходимости взаимодействия таких объектов с сетью железных дорог общего пользования обеспечивают их развитие и содержание на уровне требований настоящего кодекса, что создает условия для безопасного ведения работ, эффективного использования подвижного состава, сохранности вагонного парка и соблюдения установленных правилами или договорами норм простоя вагонов.

Статья 24. Внешнеэкономическая деятельность железнодорожного транспорта

Организация перевозок пассажиров, грузов, багажа и грузобагажа в международном железнодорожном и прямом смешанном международном сообщениях, развитие международных транспортных связей, внешнеэкономическая деятельность железнодорожного транспорта осуществляются центральным отраслевым органом публичного управления и администрацией железной дороги в соответствии с действующим законодательством и международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова.

Статья 25. Мобилизационная подготовка железнодорожного транспорта

(1) Мобилизационная подготовка железнодорожного транспорта является важнейшей государственной задачей по укреплению безопасности страны и осуществляется в мирное время в соответствии с законом.
(2) Финансирование мероприятий по мобилизационной подготовке железнодорожного транспорта производится в порядке, установленном действующим законодательством.
(3) Руководство мероприятиями по мобилизационной подготовке и гражданской обороной на железнодорожном транспорте, а также ответственность за надлежащее состояние мобилизационной подготовки и гражданской обороны возлагаются на руководителей предприятий железнодорожного транспорта.

Статья 26. Страхование на железнодорожном транспорте

(1) Порядок и условия обязательного личного страхования пассажиров и отдельных категорий работников железнодорожного транспорта определяются действующим законодательством в данной области.
(2) В соответствии с Законом об обязательном страховании гражданской ответственности перевозчиков перед пассажирами на железнодорожном транспорте наряду с обязательным может проводиться добровольное личное страхование пассажиров, а также добровольное страхование грузов и багажа.

Статья 27. Ответственность предприятий железнодорожного транспорта

(1) Предприятия железнодорожного транспорта не вправе отказывать в перевозке пассажирам и грузоотправителям, оплатившим проезд, перевозку грузов, багажа, грузобагажа и правильно оформившим перевозочные документы, кроме случаев, предусмотренных настоящим кодексом, правилами и условиями перевозок, а также международными договорами, одной из сторон которых является Республики Молдова.

(2) Железнодорожные предприятия, осуществляющие перевозочный процесс, несут предусмотренную законом ответственность за вред, причиненный жизни и здоровью пассажиров или иных лиц, пострадавших от работы железнодорожного транспорта.
(3) Ответственность предприятий железнодорожного транспорта за неисполнение или ненадлежащее исполнение обязательств по перевозке пассажиров, хранению и перевозке грузов, багажа и грузобагажа, а также ответственность перед пассажирами за опоздание поезда устанавливается настоящим кодексом и соответствующими правилами.
(4) Согласно действующему законодательству предприятия железнодорожного транспорта несут ответственность за вред, причиненный по их вине окружающей природной среде, и за ненадлежащее содержание принадлежащих им земель.

ГЛАВА II
ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ ЖЕЛЕЗНОЙ ДОРОГИ И ЕЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С ГРУЗООТПРАВИТЕЛЯМИ, ГРУЗОПОЛУЧАТЕЛЯМИ, ПАССАЖИРАМИ, ДРУГИМИ ФИЗИЧЕСКИМИ И ЮРИДИЧЕСКИМИ ЛИЦАМИ
Часть 1
ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНЫХ ПЕРЕВОЗОК

Статья 28. Особенности организации железнодорожных перевозок и утверждение правил их осуществления

(1) Правила оказания услуг по перевозке пассажиров, багажа, груза и грузобагажа для личных нужд на железнодорожном транспорте утверждаются Правительством.
(2) Особенности организации, обеспечения и выполнения воинских перевозок регулируются Уставом воинских железнодорожных перевозок, утвержденным Правительством.
(3) Перевозка опасных грузов с учетом их особенностей, а также страхование гражданской ответственности при перевозке таких грузов осуществляются в соответствии с действующим законодательством.
(4) Порядок взаимодействия таможенных органов и железной дороги обусловлен Положением о взаимодействии Таможенного департамента и Железной дороги Молдовы по таможенному оформлению грузов, перевозимых железнодорожным транспортом.

Статья 29. Перевозки по строящимся железнодорожным линиям

Перевозки по строящимся железнодорожным линиям, не принятым в постоянную эксплуатацию, производятся железной дорогой на основании договоров, заключенных с организациями, которые осуществляют строительство или его финансирование.

Статья 30. Особые условия перевозки конкретных грузов

В случаях, когда перевозка конкретного груза не может быть осуществлена на основании Правил перевозок грузов по железной дороге, центральный отраслевой орган публичного управления и администрация железной дороги вместе с заинтересованным грузоотправителем или грузополучателем могут установить в заключенном между ними договоре особые условия перевозки такого груза и ответственность сторон за его сохранность.

Статья 31. Информация, предоставляемая железной дорогой

Железная дорога обязана предоставлять пассажирам, грузоотправителям и грузополучателям необходимую и достоверную информацию об оказываемых ею услугах.

Часть 2
ХОЗЯЙСТВО ЖЕЛЕЗНОЙ ДОРОГИ, ОБЕСПЕЧИВАЮЩЕЕ ПЕРЕВОЗОЧНЫЙ ПРОЦЕСС

Статья 32. Железнодорожные станции

(1) Железнодорожные станции выполняют операции по приему, погрузке, выгрузке и выдаче грузов повагонными и мелкими отправками, в контейнерах, а также операции по перевозке пассажиров, багажа и грузобагажа. Они могут быть открыты для выполнения всех или отдельных операций.

(2) Железная дорога осуществляет перевозки пассажиров, грузов, багажа и грузобагажа между всеми железнодорожными станциями, открытыми для проведения соответствующих операций.

(3) Открытие или закрытие железнодорожных станций для выполнения всех или некоторых операций производится центральным отраслевым органом публичного управления по предложению железной дороги, согласованному с органом местного публичного управления, с последующей публикацией соответствующей информации в сборнике "Правила перевозок и тарифы на железнодорожном транспорте".

(4) Для оформления перевозочных документов, оказания других услуг и взимания платы за перевозки и услуги на железнодорожных станциях организуются товарные конторы, багажные и билетные кассы, другие подразделения железной дороги по обслуживанию пассажиров, грузоотправителей и грузополучателей.

Статья 33. Подвижной состав, предназначенный для перевозки пассажиров, грузов, багажа и грузобагажа

(1) Перевозки грузов, багажа и грузобагажа по железной дороге осуществляются в вагонах и контейнерах парка железнодорожного транспорта, а также в вагонах, являющихся собственностью физических и юридических лиц или арендованных ими.

(2) Подвижной состав, предназначенный для перевозки пассажиров, грузов, багажа и грузобагажа по железнодорожным путям общего пользования (магистральным), независимо от его принадлежности, должен отвечать требованиям стандартов, а также Правил технической эксплуатации железной дороги, утвержденных центральным отраслевым органом публичного управления. На каждую единицу приобретаемого подвижного состава должен быть сертификат. После капитального ремонта вагонов проверяется их масса.

(3) Контейнеры, используемые для перевозки грузов, независимо от их принадлежности, должны отвечать требованиям стандартов. На каждый изготавливаемый контейнер должен быть сертификат.

Статья 34. Весовое хозяйство

(1) Для взвешивания перевозимых грузов, багажа и грузобагажа железная дорога в местах общего пользования, а грузоотправители и грузополучатели - в местах собственного пользования согласно действующему законодательству должны иметь необходимое количество весовых приборов.

(2) Весовые приборы подлежат метрологической поверке с последующим опломбированием и обязательным государственным надзором, который осуществляется в порядке, установленном центральным органом публичного управления по стандартизации, метрологии и техническому надзору.

(3) Железная дорога в порядке, установленном центральным органом публичного управления по стандартизации, метрологии и техническому надзору, может на договорных условиях принимать на техническое обслуживание (ремонт, поверка в рамках технического контроля) средства измерения, включая весовые приборы, принадлежащие грузоотправителям, грузополучателям, другим юридическим лицам.

Часть 3
ОРГАНИЗАЦИЯ ПЕРЕВОЗОК ГРУЗОВ

Статья 35. Места для осуществления
погрузочно-разгрузочных операций

(1) Погрузочно-разгрузочные операции и сортировка грузов и контейнеров осуществляются в местах общего и собственного пользования, где должны быть оборудованные надлежащим образом сооружения и устройства для бесперебойной, безопасной обработки вагонов и контейнеров, обеспечения сохранности грузов. Такие места должны отвечать требованиям по охране окружающей среды.

(2) Соответствие мест общего и собственного пользования требованиям настоящей статьи обеспечивается за счет средств их владельцев, а соответствие специально выделенных участков - за счет средств грузоотправителей или грузополучателей, которым были предоставлены эти участки.

Статья 36. Оборудование мест для переработки
перевозимых грузов

(1) Места общего пользования, в которых выполняется значительный объем операций по перевозкам отдельных грузов, оборудуются специальными погрузочно-разгрузочными устройствами (эстакадами, специализированными площадками и складами, скотопогрузочными платформами), водопойными пунктами, очистными сооружениями, дезинфекционно-промывочными устройствами.

(2) Места собственного пользования оборудуются механизмами, устройствами и сооружениями, которые должны обеспечивать своевременное выполнение необходимых погрузочно-разгрузочных операций, восстановление сыпучести смерзающихся грузов, очистку (промывку) вагонов и контейнеров после выгрузки, а также их сохранность.

Статья 37. Договоры о перевозках

(1) Грузоотправители, систематически осуществляющие перевозки грузов, могут заключать с железной дорогой долгосрочные договоры о перевозках.

(2) В договорах о перевозках указываются объемы грузов, сроки и условия предоставления транспортных средств и предъявления грузов к перевозке, порядок расчетов, а также другие условия выполнения перевозок. Согласно таким договорам железная дорога обязуется принимать в установленные сроки, а грузоотправитель - предъявлять к перевозке грузы в оговоренном объеме.

Статья 38. Заявки на перевозку грузов

(1) Перевозки грузов по железной дороге осуществляются в соответствии с заявками, которые представляются грузоотправителями администрации железной дороги не менее чем за 10 дней, а при перевозках экспортируемых грузов и грузов, транспортируемых в прямом смешанном сообщении, - не менее чем за 15 дней до начала календарного месяца.

(2) В случаях необходимости в срочной перевозке грузов железная дорога по договоренности с грузоотправителями может устанавливать иные сроки представления заявок на перевозку при наличии на станции порожних вагонов.

(3) Перевозки грузов, предназначенных для ликвидации последствий чрезвычайных ситуаций, осуществляются железной дорогой по их предъявлении.

(4) За внесение по инициативе грузоотправителей изменений в заявки на перевозку грузов в прямом сообщении с их распределением по железным дорогам назначения или в заявки на перевозку грузов в местном сообщении с их распределением по железнодорожным станциям назначения грузоотправители уплачивают дополнительные сборы (в том числе в случаях, когда заявки выполняются полностью) в следующих размерах:

a) по грузам, перевозки которых осуществляются в вагонах и тоннах, - 0,9 лея с тонны груза;

b) по грузам, перевозки которых осуществляются только в вагонах, - 45 леев за каждый

вагон, независимо от вида и количества осей;
c) по грузам, перевозки которых осуществляются в контейнерах, - 1,8 лея за контейнер массой брутто до 5 тонн включительно, 5,4 лея за контейнер массой брутто от 5 до 10 тонн включительно, 27 леев за контейнер массой брутто свыше 10 тонн.
(5) Администрация железной дороги рассматривает заявки на перевозку грузов в прямом сообщении в течение трех дней, заявки на перевозку экспортируемых грузов и грузов, транспортируемых в прямом смешанном сообщении, - в течение десяти дней и извещает грузоотправителей о своем решении или возвращает им заявки с обоснованием отказа.
(6) В заявке на перевозку грузов, которая представляется администрации железной дороги в трех экземплярах, указывается объем грузов в вагонах и тоннах согласно установленной номенклатуре, с распределением грузов по видам, железным дорогам назначения и датам погрузки, а при перевозке грузов в пределах железной дороги отправления - с распределением по видам, станциям назначения и датам погрузки. Один экземпляр заявки с отметкой о ее принятии направляется грузоотправителю, другой - начальнику станции отправления.
(7) Не позднее чем за три дня до начала выполнения заявки на перевозку грузов начальник станции отправления вместе с грузоотправителем уточняет количество необходимых вагонов и контейнеров для подачи их по дням, для соответствующих видов грузов и железных дорог назначения. Эти данные заносятся в учетную карточку, которую по окончании каждых отчетных суток подписывает начальник железнодорожной станции и грузоотправитель.
(8) По просьбам грузоотправителей администрация железной дороги имеет право:
a) в исключительных случаях разрешать внутристанционные (в пределах одной железнодорожной станции) перевозки грузов. Такие перевозки включаются в заявки и учитываются в выполненном объеме перевозок грузов;
b) заменять предусмотренный заявкой на перевозку грузов крытый подвижной состав открытым подвижным составом в случаях, если перевозка этих грузов согласно Правилам перевозок грузов по железной дороге может осуществляться в открытом подвижном составе, а также заменять один вид открытого подвижного состава другим;
c) изменять предусмотренные в заявках железные дороги и станции назначения.

Статья 39. Порядок заполнения и выполнения заявок на перевозку грузов

Форма заявки на перевозку грузов и порядок ее заполнения согласно установленной номенклатуре, порядок выполнения и учета таких заявок устанавливаются центральным отраслевым органом публичного управления и публикуются в сборнике "Правила перевозок и тарифы на железнодорожном транспорте".

Статья 40. Скорости перевозки грузов

(1) Грузы принимаются к перевозке скоростью грузовых поездов или большой скоростью.
(2) К перевозке большой скоростью принимаются грузы, транспортируемые в направлениях, установленных центральным отраслевым органом публичного управления. Перечень таких грузов публикуется в сборнике "Правила перевозок и тарифы на железнодорожном транспорте".
(3) Скорость перевозки выбирает и указывает в накладной грузоотправитель. Если перевозка груза допускается только большой скоростью, грузоотправитель должен указать только эту скорость.

Статья 41. Порядок взимания провозной платы

При перевозке грузов провозная плата взимается за кратчайшее расстояние. В случаях, предусмотренных Тарифным руководством, провозная плата взимается за фактически пройденное расстояние.

Статья 42. Порядок перевозки грузов

Перевозки грузов по железнодорожным линиям узкой колеи, а также со станций железных дорог широкой колеи на станции железных дорог узкой колеи и в обратном направлении осуществляются в порядке, установленном Правилами перевозок грузов по железной дороге.

Статья 43. Объявление ценности перевозимых грузов

(1) Грузоотправители могут предъявлять к перевозке грузы с объявленной ценностью. Объявление ценности обязательно при предъявлении к перевозке без сопровождения драгоценных металлов (камней), изделий из них, предметов искусства, антиквариата, иных художественных изделий, видео- и аудиоаппаратуры, электронно-вычислительной и множительной техники, опытных образцов машин, оборудования и приборов, грузов бытового назначения и для личных нужд.

(2) За объявление ценности груза взимается дополнительный сбор, предусмотренный Тарифным руководством.

Статья 44. Сопровождение грузов работниками военизированной охраны

(1) Перевозки грузов, перечень которых утверждается в порядке, установленном центральным отраслевым органом публичного управления, осуществляются в сопровождении работников военизированной охраны железной дороги. За сопровождение этих грузов с грузоотправителей взимаются дополнительные сборы, указанные в Тарифном руководстве.

(2) Перечень грузов, охрану и сопровождение которых осуществляют представители грузоотправителей или грузополучателей, определяется Правилами перевозок грузов по железной дороге.

(3) Грузы, не включенные в предусмотренные настоящей статьей перечни, могут сопровождаться представителями грузоотправителей или грузополучателей и в соответствии с договорами, заключенными с железной дорогой, - работниками ее военизированной охраны.

Статья 45. Подготовка грузов к перевозке

(1) Грузоотправитель обязан подготовить грузы к перевозке таким образом, чтобы были обеспечены безопасность движения и сохранность грузов, вагонов и контейнеров.

(2) Требования к упаковке грузов и качеству продукции, перевозимой по железной дороге, предусматриваются стандартами и техническими условиями, утвержденными уполномоченными на то организациями по согласованию с центральным отраслевым органом публичного управления.

Статья 46. Ответственность и меры, принимаемые при возникновении аварийных ситуаций

(1) Грузоотправители несут ответственность и возмещают расходы, связанные с ликвидацией аварийных ситуаций, загрязнения и заражения окружающей среды, с перерывами в движении поездов, возникшими по их вине. Такую же ответственность несет железная дорога при возникновении аварийных ситуаций по ее вине.

(2) Если во время осуществления перевозки грузов возникает аварийная ситуация, грузоотправитель и грузополучатель, получив сообщение об этом от железной дороги, обязаны немедленно направить на место происшествия мобильное подразделение или своего представителя.

Статья 47. Подготовка и подача вагонов и контейнеров под погрузку

(1) Работник железнодорожной станции уведомляет грузоотправителя о времени подачи вагонов и контейнеров под погрузку средствами грузоотправителя не позднее чем за два часа до их подачи.

(2) Железная дорога обязана подавать под погрузку вагоны и контейнеры в технически исправном состоянии, со снятыми приспособлениями для крепления грузов (за исключением несъемных), очищенными внутри и снаружи, а в необходимых случаях - промытыми и продезинфицированными, годными для перевозки конкретных видов грузов.
(3) Подготовка под налив цистерн и бункерных полувагонов, принадлежащих железной дороге, производится ею или согласно договору грузоотправителем за счет железной дороги.
(4) Подготовка под налив специализированных цистерн, не принадлежащих железной дороге или сданных ею в аренду, производится грузоотправителем.
(5) Пригодность, с коммерческой точки зрения, вагонов и контейнеров для перевозки определенных видов грузов определяется следующим образом:
a) вагонов - грузоотправителем, если погрузка осуществляется им, или железной дорогой, если погрузка производится ею;
b) контейнеров - грузоотправителем.
(6) Перед наливом цистерн грузоотправитель проверяет герметичность котлов цистерн, техническое состояние арматуры и универсальных сливных устройств.
(7) Грузоотправитель вправе отказаться от вагонов и контейнеров, не годных для перевозки определенных видов грузов, а железная дорога обязана подать другие вагоны и контейнеры в технически исправном состоянии, годные для перевозки таких грузов.
(8) При подаче на железнодорожный подъездной путь груженых вагонов в порядке сдвоенных операций железная дорога определяет их техническую пригодность для погрузки определенных видов грузов.
Статья 48. Погрузка грузов
(1) Погрузка грузов в вагоны и на грузовые автомобили, а также их выгрузка должны осуществляться:
a) железной дорогой - в местах общего пользования с согласия грузоотправителей или грузополучателей, за исключением опасных, скоропортящихся грузов, сырых продуктов животного происхождения, грузов массой одного места свыше 0,5 тонны, которые перевозятся в крытых вагонах, негабаритных грузов, грузов, перевозимых наливом, насыпью и навалом, в специализированном подвижном составе и в сопровождении представителей грузоотправителей и грузополучателей. За погрузку и выгрузку грузов железная дорога взимает с грузоотправителей и грузополучателей дополнительный сбор в размере, предусмотренном Тарифным руководством;
b) грузоотправителями и грузополучателями - в местах собственного пользования, а также в местах общего пользования, если погрузка и выгрузка грузов не обязательна для железной дороги.
(2) Погрузка грузов в контейнеры и их выгрузка производятся грузоотправителями и грузополучателями.
Статья 49. Нормы загрузки вагонов и контейнеров, технические условия их погрузки
(1) Грузы должны загружаться в вагоны и контейнеры согласно техническим нормам их загрузки, установленным центральным отраслевым органом публичного управления, но без превышения грузоподъемности по маркировке, указанной на вагонах и контейнерах.
(2) Размещение и крепление грузов в вагонах, в том числе в открытом подвижном составе, и контейнерах осуществляются в соответствии с требованиями Технических условий погрузки и крепления грузов в вагонах и контейнерах, утвержденных центральным отраслевым органом публичного управления.
(3) Перечень грузов, перевозка которых допускается в открытом подвижном составе, а также перечни грузов, которые могут перевозиться насыпью и навалом, определяются

центральным отраслевым органом публичного управления и подлежат опубликованию в сборнике "Правила перевозок и тарифы на железнодорожном транспорте".

Статья 50. Приспособления для погрузки, крепления и перевозки грузов

(1) Оборудование, материалы, средства пакетирования и иные приспособления, необходимые для погрузки, крепления и перевозки грузов, предоставляются грузоотправителями. Их установка при погрузке и снятие при выгрузке осуществляются грузоотправителями и грузополучателями или железной дорогой, в зависимости от того, кто выполняет эти операции.

(2) Грузоотправитель указывает в накладной, какие приспособления установлены. Грузополучателю эти приспособления выдаются вместе с грузами.

Статья 51. Перевозочные документы

(1) При предъявлении грузов к перевозке грузоотправитель должен представить на каждую отправку груза накладную и другие документы, предусмотренные Правилами перевозок грузов по железной дороге и Соглашением о международном железнодорожном грузовом сообщении.

(2) Дубликат накладной о приеме груза, выданный грузоотправителю, удостоверяет заключение договора о перевозке груза.

(3) В соответствии с договором о перевозке груза железная дорога обязана своевременно и в сохранности доставить груз на станцию назначения с соблюдением условий перевозки и выдать груз грузополучателю, а грузоотправитель должен оплатить перевозку.

(4) Центральный отраслевой орган публичного управления разрабатывает и утверждает формы документов на перевозку грузов по железнодорожным путям общего пользования (магистральным), публикуемые в сборнике "Правила перевозок и тарифы на железнодорожном транспорте".

(5) В подтверждение приема груза к перевозке железная дорога обязана поставить в накладной календарный штемпель и выдать грузоотправителю под расписку в соответствующей графе корешка дорожной ведомости дубликат накладной.

(6) Железная дорога выдает грузоотправителям и грузополучателям бланки перевозочных документов, заявок на перевозку, а также, по их просьбе, за плату копии документов, в том числе учетных карточек, ведомостей подачи и уборки вагонов, памяток приемосдатчика.

Статья 52. Масса груза

(1) При предъявлении грузов к перевозке грузоотправитель должен указать в перевозочных документах их массу, а для тарных и штучных грузов - и количество грузовых мест.

(2) Не разрешается определение массы грузов расчетным путем или посредством обмера грузов, погрузка которых до полной вместимости вагонов и контейнеров может привести к превышению допустимой грузоподъемности.

(3) Определение массы грузов производится:

a) железной дорогой - при погрузке собственными средствами в местах общего пользования;

b) грузоотправителем - при погрузке в местах собственного пользования.

(4) Во всех случаях определение массы грузов по маркировке, по стандарту, расчетным путем, посредством обмера или условно производится грузоотправителем.

(5) За взвешивание грузов железной дорогой взимается дополнительный сбор, предусмотренный Тарифным руководством.

Статья 53. Ответственность за достоверность данных,
внесенных в перевозочные документы

(1) Грузоотправитель несет предусмотренную настоящим кодексом имущественную ответственность за достоверность данных, внесенных в накладную, а также за последствия неправильности, неточности или неполноты сведений, указанных им в накладной.

(2) Железная дорога имеет право проверять достоверность внесенных в накладную данных, в том числе массу груза, которая указывается грузоотправителем, путем выборочного взвешивания. В случаях установления недостоверности данных расходы на осуществление проверок несут грузоотправители.

(3) За внесение в накладную неправильных, неточных, неполных сведений о грузах, требующих при перевозке особых мер предосторожности, за отправление грузов, не допускаемых к перевозке, либо неправильное указание свойств грузов грузоотправители несут имущественную ответственность, предусмотренную статьей 133.

Статья 54. Порядок опломбирования вагонов и контейнеров

(1) Загруженные вагоны и контейнеры должны быть опломбированы железной дорогой, если погрузка производилась ею, или грузоотправителем, если грузы были погружены грузоотправителем.

(2) При перевозках грузов для личных нужд крытые вагоны и контейнеры пломбируются железной дорогой.

(3) В случаях вскрытия вагонов и контейнеров для таможенного досмотра их опломбирование новыми запорно-пломбировочными устройствами производится таможенными органами.

(4) Порядок опломбирования вагонов и контейнеров запорно-пломбировочными устройствами, а также перечень грузов, допускаемых к перевозке в вагонах и контейнерах без пломб, устанавливаются Правилами перевозок грузов по железной дороге.

(5) Запорно-пломбировочные устройства и устройства для их снятия предоставляются железной дорогой грузоотправителям или грузополучателям за плату, соответствующую фактическим затратам.

Статья 55. Временное прекращение либо ограничение
погрузки грузов, багажа и грузобагажа

(1) При форс-мажорных обстоятельствах: военных действиях, блокаде, эпидемиях - или иных обстоятельствах, препятствующих перевозкам грузов, погрузка грузов, багажа и грузобагажа может быть временно прекращена либо ограничена руководителем железной дороги отправления, с немедленным уведомлением об этом в письменной форме руководителя центрального отраслевого органа публичного управления, который устанавливает продолжительность прекращения или ограничения погрузки и информирует об этом руководителя железной дороги.

(2) Временное прекращение на территории Республики Молдова операций по погрузке грузов, багажа и грузобагажа для перевозки в определенных направлениях вследствие сложившейся на железной дороге ситуации допускается только в исключительных случаях по письменному распоряжению руководителя центрального отраслевого органа публичного управления, с немедленным извещением об этом Правительства.

(3) Железная дорога должна уведомлять грузоотправителей о временном прекращении или ограничении погрузки грузов, багажа и грузобагажа для перевозки в определенных направлениях. В течение 12 часов после получения уведомления грузоотправители обязаны приостановить или ограничить до установленных объемов погрузку соответствующих грузов, багажа и грузобагажа.

Статья 56. Порядок осуществления расчетов за перевозку грузов

(1) Порядок осуществления расчетов за перевозку грузов между железной дорогой и

грузоотправителями устанавливается центральным отраслевым органом публичного управления в соответствии с действующим законодательством и нормативными актами Национального банка Молдовы.
(2) Плата за перевозку и другие причитающиеся железной дороге платежи вносятся грузоотправителем до момента отправления грузов с железнодорожной станции, если иное не предусмотрено настоящим кодексом или заключенным договором. До внесения указанных платежей железная дорога может задержать отправку грузов.
(3) Подача вагонов и контейнеров для следующей погрузки прекращается до внесения платы за перевозку грузов и иных причитающихся железной дороге платежей за предыдущую перевозку. В виде исключения в таких случаях подача вагонов и контейнеров может быть осуществлена лишь по письменному распоряжению руководителя железной дороги, согласованному с центральным отраслевым органом публичного управления.
(4) В случаях перевозки грузов в местном сообщении руководитель железной дороги может принять решение о внесении платы за перевозку и иных причитающихся железной дороге платежей на станции назначения, согласовав свое решение в установленном порядке с грузоотправителем и грузополучателем, а в случаях перевозки грузов в прямом сообщении руководитель железной дороги отправления должен согласовать такое решение с центральным отраслевым органом публичного управления. При согласовании предусматриваются гарантии внесения платы за перевозку грузов и других платежей, а также действия сторон в случае несоблюдения взятых ими обязательств.
(5) Окончательные расчеты, связанные с перевозкой грузов, производятся грузополучателем по прибытии грузов на станцию назначения.
(6) Плата за перевозку грузов и другие причитающиеся железной дороге платежи вносятся наличными деньгами, чеками или иным образом, предусмотренным нормативными актами Национального банка Молдовы.
(7) Сроком внесения платы за перевозку грузов и других причитающихся железной дороге платежей на железнодорожной станции отправления является дата приема грузов к перевозке. Сроком расчета на железнодорожной станции назначения является дата выдачи грузов грузополучателю, указанная в накладной.
(8) При несвоевременном осуществлении расчетов за перевозку грузов по вине грузоотправителя или грузополучателя с них взыскивается в пользу железной дороги пеня в пределах одного процента за каждый день просрочки.
(9) До внесения на станции назначения всех причитающихся железной дороге платежей вагоны и контейнеры находятся на простое под ответственность грузополучателя, с него же взимаются дополнительный сбор за хранение грузов и плата за пользование вагонами и контейнерами.
Статья 57. Переадресовка грузов
(1) По заявлению грузоотправителя или грузополучателя железная дорога переадресовывает перевозимые грузы с изменением грузополучателя или станции назначения. При этом переадресовка грузов, находящихся под таможенным контролем, производится с согласия соответствующего таможенного органа. Если перевозка находящихся под таможенным контролем грузов угрожает жизни и здоровью людей, безопасности движения, экологической безопасности, их переадресовка производится без согласия таможенного органа. В таких случаях железная дорога обязана уведомить о переадресовке грузов соответствующий таможенный орган.
(2) За переадресовку грузов железная дорога устанавливает и взимает дополнительный сбор.

Статья 58. Ответственность за переадресовку грузов
Во всех случаях изменения грузополучателя или железнодорожной станции назначения сторона, по заявлению которой произведено изменение, является ответственной перед первоначальным грузополучателем за последствия такого изменения и обязана урегулировать расчеты между грузоотправителем, первоначальным и фактическим грузополучателями.
Статья 59. Сроки доставки грузов и порядок их исчисления
(1) Железная дорога обязана доставлять грузы, в том числе для личных нужд, по назначению и в установленные сроки.
(2) Сроки доставки грузов и порядок их исчисления устанавливаются Правилами перевозок грузов по железной дороге.
(3) Грузоотправитель и железная дорога могут предусмотреть в договоре о перевозке груза и иной срок доставки.
(4) Исчисление срока доставки начинается с 24 часов дня приема грузов к перевозке.
(5) Дата приема грузов к перевозке и дата истечения срока их доставки указываются станцией отправления в выдаваемом грузоотправителю дубликате накладной.
(6) Грузы считаются доставленными в срок, если на железнодорожной станции назначения они выгружаются железной дорогой или если вагоны либо контейнеры с грузами поданы грузополучателю для выгрузки до истечения установленного срока доставки.
(7) Грузы считаются доставленными в срок и в том случае, если вагоны или контейнеры с ними прибыли на железнодорожную станцию назначения до истечения установленного срока доставки и подача их задержалась из-за занятости фронта выгрузки, невнесения провозной платы и других причитающихся железной дороге платежей по перевозке или по другим причинам, зависящим от грузополучателя, о чем составляется акт общей формы.
(8) За несоблюдение сроков доставки грузов, за исключением случаев, предусмотренных статьей 55, железная дорога уплачивает пеню в соответствии со статьей 131.
Статья 60. Уведомление о прибытии грузов на станцию
(1) Железная дорога обязана уведомить грузополучателя о прибывших в его адрес грузах не позднее чем в 12 часов дня, следующего за днем прибытия грузов. Порядок и способы уведомления устанавливаются начальником железнодорожной станции назначения. По просьбе грузополучателя может быть установлен и иной порядок уведомления.
(2) Если железная дорога не уведомит грузополучателя о прибытии грузов, он освобождается от внесения платы за пользование вагонами, контейнерами и дополнительного сбора за хранение грузов до получения соответствующего уведомления.
(3) Железная дорога обязана уведомить таможенный орган о прибытии на станцию назначения грузов, находящихся под таможенным контролем. Задержка выдачи грузов в связи с прохождением грузополучателем таможенных процедур не освобождает его от внесения всех причитающихся железной дороге платежей.
(4) Железнодорожная станция уведомляет грузополучателя о времени подачи вагонов и контейнеров под выгрузку средствами грузополучателя не позднее чем за два часа до их подачи.
(5) Железная дорога на договорной основе может предоставлять грузополучателю предварительную информацию о прибывающих в его адрес грузах.
Статья 61. Условия и порядок выдачи грузов
(1) На станции назначения грузы выдаются грузополучателю после внесения платы за перевозку и других причитающихся железной дороге платежей. Грузы, находящиеся под таможенным контролем, должны выдаваться только с согласия соответствующего

таможенного органа, в установленном порядке.
(2) Подтверждением времени выдачи грузов считается дата их вывоза с грузового двора станции при выгрузке средствами железной дороги или дата подачи вагонов для выгрузки средствами грузополучателя в места общего и собственного пользования.
(3) В случаях уклонения грузополучателя от внесения платы за перевозку грузов и иных платежей, причитающихся железной дороге, последняя вправе задержать грузы с уведомлением об этом грузоотправителя в письменной форме. В срок, не превышающий четырех суток после получения уведомления, грузоотправитель обязан распорядиться грузами. Если в течение указанного срока грузополучатель не примет мер для внесения платы за перевозку и иных платежей, причитающихся железной дороге,
а грузоотправитель не распорядится грузами, железная дорога вправе, если иное не предусмотрено договором о перевозке, реализовать задерживаемые грузы, за исключением:
a) грузов, изъятых из оборота и ограниченных в обороте в соответствии с действующим законодательством;
b) специальных (в том числе воинских) грузов, перевозимых для государственных и оборонных нужд;
c) грузов, плата за перевозку которых и иные платежи, причитающиеся железной дороге, вносятся на станции назначения в порядке, предусмотренном статьей 56.
(4) При реализации уполномоченными на то государственными органами изъятых грузов, а также грузов, от которых грузополучатели или грузоотправители отказались в пользу государства, сумма платы за перевозку таких грузов и иные платежи, причитающиеся железной дороге, перечисляются этими органами на счет железной дороги, где произведено изъятие грузов или получен отказ от них, из средств от реализации грузов.

Статья 62. Порядок принятия грузополучателем
грузов, поставка которых не предусмотрена договором

(1) В случаях прибытия в адрес грузополучателя грузов, поставка которых не предусмотрена договором между грузоотправителем и грузополучателем, или грузов, наименование которых не соответствует указанному в накладной, грузополучатель обязан принять их от железнодорожной станции на ответственное хранение для последующего урегулирования отношений с грузоотправителем.
(2) Грузополучатель может отказаться от получения указанных в части (1) грузов лишь в случае, если их качество, изменившееся в результате порчи или повреждения грузов, исключает возможность полного или частичного использования последних.
(3) Грузополучатель несет имущественную ответственность за порчу грузов, произошедшую из-за их несвоевременных выгрузки и вывоза, а также из-за задержки вагонов по его вине на железнодорожных подъездных и станционных путях.

Статья 63. Сроки и порядок хранения грузов
на железнодорожной станции

Прибывшие грузы и контейнеры, подлежащие соответственно выгрузке и выдаче в местах общего пользования, хранятся на железнодорожной станции назначения бесплатно в течение 24 часов. Этот срок исчисляется с 24 часов дня выгрузки железной дорогой грузов и контейнеров или с 24 часов дня подачи железной дорогой вагонов и контейнеров к предусмотренному грузополучателем месту выгрузки. За хранение грузов на железнодорожной станции сверх указанного срока взимается дополнительный сбор, предусмотренный Тарифным руководством. Сроки и порядок хранения грузов на железнодорожной станции назначения устанавливаются Правилами перевозок грузов по железной дороге.

Статья 64. Плата за пользование вагонами и контейнерами

(1) За время нахождения вагонов и контейнеров в распоряжении грузоотправителя или

грузополучателя, а также за время ожидания железной дорогой подачи или приема вагонов и контейнеров по вине грузоотправителя или грузополучателя они вносят установленную Тарифным руководством почасовую плату за пользование вагонами и контейнерами.
(2) Ставки платы за пользование вагонами и контейнерами устанавливаются дифференцированно, в зависимости от их вида.
(3) При задержке приема грузополучателем или грузоотправителем принадлежащих им или арендованных ими вагонов и контейнеров железная дорога взимает за время нахождения этих вагонов и контейнеров на железнодорожных путях общего пользования плату в размере 50 процентов платы за пользование вагонами и контейнерами, предусмотренной Тарифным руководством.
(4) Расчет платы за пользование вагонами-рефрижераторами рефрижераторных секций или поездов производится с момента окончания погрузки или выгрузки последнего вагона таких секций или поездов.
(5) На железнодорожных линиях узкой колеи плата за пользование вагонами, предусмотренная Тарифным руководством, уменьшается на 50 процентов.
Статья 65. Проверка на станции назначения состояния грузов, их массы и количества мест
(1) При выдаче грузов на станции назначения железная дорога проверяет их состояние, массу и количество мест в случаях:
a) прибытия грузов в неисправном вагоне или контейнере, в вагоне или контейнере с поврежденными запорно-пломбировочными устройствами или с запорно-пломбировочными устройствами, наложенными железнодорожными станциями по пути следования;
b) прибытия грузов с признаками недостачи либо повреждения (порчи) при перевозке в открытом подвижном составе;
c) прибытия скоропортящихся грузов, если нарушен срок их доставки или температурный режим, при перевозке в вагонах-рефрижераторах;
d) прибытия грузов, погруженных железной дорогой;
e) выдачи грузов, выгружаемых железной дорогой, в местах общего пользования.
(2) В предусмотренных настоящей статьей случаях, а также при выявлении обстоятельств, которые могут привести к изменению состояния и массы тарных или штучных грузов, железная дорога при выдаче находящихся в поврежденной таре или упаковке грузов проверяет их состояние и массу.
(3) При отсутствии у грузополучателя и на железнодорожной станции назначения вагонных весов перевозимые навалом и насыпью грузы, прибывшие без признаков недостачи, выдаются без проверки их массы.
(4) Масса груза считается правильной, если разница в его массе, определенной на станции отправления, по сравнению с массой, определенной на станции назначения, не превышает максимальной погрешности весов, установленной соответствующими нормативными документами Национальной системы метрологии, а также нормы естественной убыли массы данного груза, установленной уполномоченным Правительством органом.
(5) По просьбе грузополучателя железная дорога может на договорной основе принять участие в проверке состояния грузов, их массы и количества мест.
(6) Наличие на вагоне, контейнере запорно-пломбировочного устройства таможенного органа не является основанием для проверки железной дорогой при выдаче грузов их состояния, массы и количества мест, за исключением случаев, предусмотренных настоящей статьей.

Статья 66. Порядок определения на станции
назначения фактических недостачи,
повреждения (порчи) грузов и оформление
коммерческого акта

(1) Если при проверке на железнодорожной станции назначения состояния грузов, их массы и количества мест обнаруживаются недостача, повреждение (порча) грузов или если эти обстоятельства установлены коммерческим актом, составленным в пути следования, железнодорожная станция назначения обязана определить объем фактических недостачи, повреждения (порчи) грузов и выдать грузополучателю соответствующий коммерческий акт.

(2) При необходимости проведения экспертизы железная дорога по своей инициативе или по требованию грузополучателя приглашает экспертов либо специалистов в соответствующей области.

Статья 67. Порядок увеличения сбора за хранение
грузов и платы за пользование вагонами
и контейнерами

(1) В случаях возникновения на железнодорожных станциях технологических затруднений в связи с задержкой выгрузки и вывоза грузов со станции грузополучателем руководитель железной дороги может увеличить:

a) дополнительный сбор за хранение грузов и выгруженных контейнеров - до пятикратного размера;

b) плату за пользование вагонами и контейнерами - до двукратного размера.

(2) Указанное в части (1) увеличение сбора и платы производится по истечении 24 часов после соответствующего письменного уведомления грузополучателя.

Статья 68. Порядок очистки и промывки вагонов
и контейнеров после их выгрузки

(1) После выгрузки грузов вагоны и контейнеры должны быть очищены внутри и снаружи, с них должны быть сняты приспособления для крепления грузов, несъемные инвентарные приспособления для крепления грузов, в том числе турникеты, должны быть приведены в исправное техническое состояние. Все это делают грузополучатели, если выгрузка грузов проводилась их средствами, или железная дорога, если выгрузка осуществлялась ее средствами.

(2) Очистка, промывка, а при необходимости и дезинфекция вагонов после перевозки животных, птицы, сырых продуктов животного происхождения и скоропортящихся грузов осуществляются железной дорогой за счет грузополучателей.

(3) Основные требования к очистке вагонов и контейнеров, критерии такой очистки определяются Правилами перевозок грузов по железной дороге.

(4) После выгрузки грузополучателями зловонных и загрязняющих вагоны грузов промывка вагонов производится грузополучателями. Перечень таких грузов устанавливается Правилами перевозок грузов по железной дороге.

(5) При отсутствии у грузополучателей возможностей для промывки вагонов железная дорога осуществляет их промывку на договорной основе.

(6) Железная дорога вправе не принимать вагоны и контейнеры после их выгрузки (слива) от грузополучателей до тех пор, пока они не выполнят условий, оговоренных настоящей статьей. При этом с грузополучателей взимается плата за пользование вагонами и контейнерами за все время их задержки.

Статья 69. Возврат грузов, багажа и грузобагажа
грузоотправителю или их реализация

(1) Если вследствие форс-мажорных обстоятельств: военных действий, блокады, эпидемий - или других обстоятельств возникли препятствия для перевозки грузов, багажа

и грузобагажа, лишившие железную дорогу возможности доставить их по назначению или выдать грузополучателю, а также если по указанным причинам истекли предельные сроки хранения грузов, багажа и грузобагажа, железная дорога направляет запрос о дальнейшей их судьбе грузополучателю и грузоотправителю.
(2) В случаях непредставления ответа грузополучателем или грузоотправителем в течение четырех суток после получения ими запроса относительно дальнейшей судьбы грузов, багажа и грузобагажа железная дорога по согласованию с администрациями других железных дорог может возвратить такие грузы, багаж и грузобагаж отправителю, а при невозможности возврата по указанным в настоящей статье причинам - реализовать их.

Статья 70. Ответственность грузоотправителя за нарушение требований, предъявляемых к экспортируемым грузам

(1) При нарушении грузоотправителем требований, предъявляемых к экспортируемым грузам, которое привело к задержке органами таможенного контроля или другими органами государственного контроля вагонов либо контейнеров с такими грузами на пограничных или припортовых железнодорожных станциях и невозможности передать эти грузы по указанной причине на морской, речной транспорт или иностранным железным дорогам, грузоотправитель уплачивает железной дороге штраф в размере соответственно 810 и 270 леев за каждый вагон и каждый контейнер.
(2) Если грузоотправитель в течение десяти суток с момента получения извещения о задержке вагонов или контейнеров по указанной в части (1) причине не принимает должных мер (а при задержке скоропортящихся грузов этот срок составляет четверо суток), железная дорога имеет право возвратить грузы грузоотправителю за его счет или, если договором о перевозке не предусмотрено иное, реализовать их. При этом виновный в задержке вагонов или контейнеров на железнодорожной станции сверх установленных сроков грузоотправитель несет имущественную ответственность, предусмотренную статьями 135 и 137.

Статья 71. Реализация грузов, багажа и грузобагажа

(1) Обращение взыскания на грузы и их реализация производятся по решению руководителя железной дороги. В случаях, предусмотренных статьей 69, реализация грузов, багажа и грузобагажа осуществляется по решению центрального отраслевого органа публичного управления.
(2) Грузы, багаж и грузобагаж реализуются железной дорогой в случаях, предусмотренных настоящим кодексом, на основании договоров купли-продажи, исходя из цен грузов, багажа и грузобагажа, подтвержденных документами об оплате, а при отсутствии таких документов - договорами о ценах, которые в подобных условиях применяются для аналогичных товаров.
(3) Порядок ведения учета и осуществления расчетов за реализуемые грузы, багаж и грузобагаж устанавливается центральным отраслевым органом публичного управления.

Статья 72. Доход от реализации грузов, багажа и грузобагажа

(1) Доход, полученный железной дорогой от реализации грузов, багажа и грузобагажа, за вычетом причитающихся ей платежей и затрат на реализацию, подлежит перечислению грузополучателю, указанному в перевозочных документах, при оплате им стоимости грузов, багажа, грузобагажа и грузоотправителю - во всех остальных случаях. Исключение составляют случаи, предусмотренные статьями 119 и 132.
(2) Если сумма, предусмотренная частью (1), не может быть перечислена грузополучателю или грузоотправителю, то по истечении срока исковой давности она подлежит перечислению в государственный бюджет.
(3) Сумма, полученная железной дорогой за реализованные грузы, багаж и грузобагаж, на

которые отсутствуют перевозочные документы, перечисляется на депозитный счет железной дороги для возмещения выплаченных ею сумм за не прибывшие по назначению грузы, багаж и грузобагаж. В случае невостребования грузоотправителем или грузополучателем этой суммы она по истечении срока исковой давности подлежит перечислению в государственный бюджет.

Часть 4
ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНЫЕ ПОДЪЕЗДНЫЕ ПУТИ

Статья 73. Согласование строительства и примыкания железнодорожных подъездных путей

(1) Разрешение на примыкание железнодорожных подъездных путей к железнодорожным путям общего пользования дается центральным отраслевым органом публичного управления или, по его поручению, руководителем железной дороги по согласованию с органами местного публичного управления.
(2) Строительство и реконструкция железнодорожных подъездных путей, а также устройств, предназначенных для погрузки, выгрузки и очистки вагонов и контейнеров, осуществляются по согласованию с железной дорогой примыкания. Строительство новых железнодорожных подъездных путей согласуется также с соответствующими органами местного публичного управления.
(3) Конструкция и состояние путевых устройств и технических сооружений железнодорожных подъездных путей должны соответствовать строительным нормам и правилам и обеспечивать пропуск вагонов с допустимой на железнодорожных путях общего пользования нормой технической нагрузки, а при обслуживании железнодорожных подъездных путей локомотивами железной дороги - пропуск выделенных для этой цели локомотивов.
(4) Железнодорожные подъездные пути, не принадлежащие железной дороге, могут быть переданы ей на основании договора, в том числе для технического обслуживания.

Статья 74. Открытие построенного железнодорожного подъездного пути для эксплуатации

(1) Открытие для постоянной эксплуатации построенного железнодорожного подъездного пути и подача на него подвижного состава допускаются после принятия такого пути в эксплуатацию комиссией, в состав которой входит представитель железной дороги, и установления железной дорогой по согласованию с владельцем подъездного пути порядка его обслуживания.
(2) На каждый железнодорожный подъездной путь имеются технический паспорт, план и продольный профиль, а также чертежи искусственных сооружений.
(3) Для обслуживания на железнодорожных подъездных путях с оборотом 100 и более вагонов в сутки или со среднесуточной погрузкой-выгрузкой 50 и более вагонов грузоотправителя или грузополучателя на основании договора между ним и железной дорогой могут создаваться соответствующие подразделения.

Статья 75. Путевое развитие железнодорожных подъездных путей

(1) Путевое развитие, сооружения и устройства железнодорожных подъездных путей должны обеспечивать ритмичную погрузку и выгрузку грузов, выполнение маневровой работы в соответствии с объемом перевозок, а также рациональное использование железнодорожного подвижного состава.
(2) Допускается примыкание вновь строящихся железнодорожных подъездных путей:
a) к подъездным путям, принадлежащим железной дороге, - с разрешения железной дороги;
b) к подъездным путям, не принадлежащим железной дороге, - с разрешения

юридического или физического лица, которому принадлежит этот подъездной путь, с уведомлением соответствующей железной дороги.

Статья 76. Порядок выхода ведомственного подвижного состава на железнодорожные пути общего пользования

Порядок выхода подвижного состава, не принадлежащего железной дороге, на железнодорожные пути общего пользования устанавливается администрацией железной дороги.

Статья 77. Требования, предъявляемые к работникам, занятым на железнодорожных подъездных путях

(1) Лица, работа которых связана с движением поездов и маневровой работой на железнодорожных подъездных путях, проверяются на знание Правил технической эксплуатации железной дороги, а также инструкций по движению поездов, маневровой работе и сигнализации на железной дороге, утвержденных центральным отраслевым органом публичного управления.

(2) Работники, ответственные за погрузку, крепление и выгрузку грузов, должны знать технические условия погрузки, размещения и крепления грузов на железнодорожном подвижном составе.

Статья 78. Контроль за соблюдением требований, обеспечивающих безопасность движения, сохранность подвижного состава, контейнеров и перевозимых грузов

(1) Представитель соответствующего органа железнодорожного транспорта и представитель организации, осуществляющей операции по погрузке и выгрузке грузов на железнодорожном подъездном пути, имеют право контроля за соблюдением требований, обеспечивающих безопасность движения, сохранность подвижного состава и контейнеров на железнодорожном подъездном пути, и условий выполнения операций по погрузке и выгрузке грузов из вагонов и контейнеров, принадлежащих железной дороге.

(2) При выявлении на железнодорожном подъездном пути неисправностей, угрожающих безопасности движения, сохранности железнодорожного подвижного состава и контейнеров или перевозимых грузов, комиссией в присутствии представителя владельца подъездного пути составляется акт. На основании этого акта начальник железнодорожной станции или ревизор по безопасности движения запрещает подачу железнодорожного подвижного состава на подъездной путь или его участок, указанный в акте, до устранения неисправностей. Имущественную ответственность за задержку вагонов, за несоблюдение требований, относящихся к подаче, уборке вагонов, охране грузов, к выполнению заявки на перевозку грузов, несет владелец закрытого железнодорожного подъездного пути или его участка.

Статья 79. Договор об эксплуатации железнодорожного подъездного пути

Отношения железной дороги с юридическими и физическими лицами, имеющими подъездные пути, регулируются договорами об эксплуатации железнодорожных подъездных путей. При отсутствии у указанных лиц локомотивов подача, уборка вагонов и маневровая работа производятся на железнодорожных подъездных путях локомотивами железной дороги, за что последняя взимает дополнительный сбор в размере, предусмотренном Тарифным руководством.

Статья 80. Договоры об обслуживании грузоотправителей и грузополучателей. Ответственность владельцев железнодорожных подъездных путей

(1) Подача, уборка вагонов и маневровая работа, осуществляемые для грузоотправителей и грузополучателей, имеющих склады и погрузочно-разгрузочные площадки на

железнодорожных подъездных путях, принадлежащих железной дороге, регулируются договорами. За использование собственных локомотивов железная дорога взимает дополнительный сбор в соответствии с Тарифным руководством.
(2) Владельцы железнодорожных подъездных путей, грузоотправители и грузополучатели обеспечивают освещение этих путей в пределах занимаемой ими территории и мест погрузки, выгрузки грузов, проводят очистку железнодорожных подъездных путей от мусора и снега.

Статья 81. Порядок разработки договоров

(1) Договор об эксплуатации железнодорожного подъездного пути и договор о подаче и уборке вагонов разрабатываются с учетом технологии работы железнодорожной станции примыкания и железнодорожного подъездного пути.
(2) Указанными в части (1) договорами устанавливаются порядок подачи и уборки вагонов, а также сроки оборота вагонов и контейнеров на железнодорожных подъездных путях.

Статья 82. Охрана вагонов на железнодорожных подъездных путях

Охрана на железнодорожных подъездных путях груженых и порожних вагонов, принятых от железной дороги, осуществляется средствами и за счет принявшей стороны.

Статья 83. Отношения между железной дорогой, владельцем железнодорожного подъездного пути и его контрагентом

(1) Отношения между владельцем железнодорожного подъездного пути, примыкающего к железнодорожным путям общего пользования, и его контрагентом (грузоотправителем или грузополучателем, который в пределах подъездного пути, принадлежащего другому грузоотправителю или грузополучателю, имеет свои склады либо имеет железнодорожные подъездные пути, примыкающие к указанному подъездному пути) регулируются заключенным между сторонами договором.
(2) Отношения между железной дорогой и контрагентом владельца железнодорожного подъездного пути при обслуживании подъездного пути локомотивом железной дороги регулируются заключенным между ними договором о подаче и уборке вагонов.
(3) Обязанности и ответственность владельца железнодорожного подъездного пути и его контрагентов в части организации перевозки грузов одинаковы.

Статья 84. Учет времени

Учет времени нахождения вагонов и контейнеров на железнодорожных подъездных путях осуществляется номерным способом.

Статья 85. Порядок исчисления времени нахождения вагонов и контейнеров на железнодорожных подъездных путях

(1) В случае обслуживания железнодорожного подъездного пути локомотивом железной дороги время нахождения вагонов и контейнеров под погрузкой или выгрузкой исчисляется с момента их подачи к месту погрузки или выгрузки грузов до момента получения железнодорожной станцией от грузоотправителя или грузополучателя уведомления о готовности вагонов к уборке.
(2) Время нахождения вагонов и контейнеров на железнодорожном подъездном пути, не обслуживаемом локомотивом железной дороги, исчисляется с момента передачи грузоотправителю или грузополучателю вагонов на железнодорожном выставочном пути до момента их возвращения на выставочный путь.
(3) Место и порядок передачи вагонов и контейнеров на железнодорожный подъездной путь, железнодорожный выставочный путь, а также порядок их возвращения устанавливаются договором.
(4) Грузоотправители, грузополучатели, железные дороги, иные организации не вправе

использовать не принадлежащие им вагоны и контейнеры для собственных перевозок, хранения грузов, а также для погрузки без разрешения на то их владельцев, если иное не предусмотрено соответствующими договорами. За несоблюдение этого требования виновная сторона несет имущественную ответственность согласно статье 134.

Статья 86. Ответственность железной дороги за самовольное использование ведомственных подъездных путей

С согласия грузоотправителя, грузополучателя, владельца железнодорожного подъездного пути железная дорога может использовать за плату в соответствии с договором принадлежащий им железнодорожный подъездной путь, а также часть принадлежащего ей подъездного пути, расположенную на территории грузоотправителя или грузополучателя, в своих целях, в том числе для маневровой работы и временного размещения вагонов. При самовольном использовании этих подъездных путей железная дорога несет имущественную ответственность согласно статье 134 - за самовольное использование вагонов и контейнеров.

Статья 87. Сроки заключения договоров. Разрешение разногласий по договорам

(1) Договор об эксплуатации железнодорожного подъездного пути и договор о подаче и уборке вагонов заключаются на срок не более трех лет.

(2) Договоры подписываются руководителем железной дороги или, по его поручению, начальником железнодорожной станции и владельцем железнодорожного подъездного пути или, по его поручению, руководителем обслуживающей подъездной путь организации.

(3) В договоре об эксплуатации железнодорожного подъездного пути и договоре о подаче и уборке вагонов предусматривается порядок их пересмотра до истечения срока действия в случае появления изменений в техническом оснащении либо технологии работы железнодорожной станции или железнодорожного подъездного пути.

(4) Разногласия, возникающие по договорам об эксплуатации железнодорожных подъездных путей и договорам о подаче и уборке вагонов, рассматриваются и разрешаются руководителем железной дороги и владельцами железнодорожных подъездных путей.

(5) При невозможности устранить разногласия, указанные в части (4), споры рассматриваются в порядке, установленном действующим законодательством. Разногласия по вопросам, связанным с обеспечением безопасности движения и сохранности подвижного состава и контейнеров, разрешаются руководителем железной дороги.

(6) До разрешения споров все отношения сторон регулируются условиями прежних договоров.

Часть 5
ПЕРЕВОЗКА ГРУЗОВ В ПРЯМОМ СМЕШАННОМ СООБЩЕНИИ

Статья 88. Прямое смешанное сообщение

(1) Перевозки грузов могут осуществляться в прямом смешанном сообщении при взаимодействии железнодорожного транспорта с водным (морским, речным), воздушным и автомобильным транспортом.

(2) Перевозки грузов в прямом смешанном сообщении выполняются по единому перевозочному документу (накладной), составляемому на весь путь следования грузов.

Статья 89. Порядок организации перевозок грузов в прямом смешанном сообщении

(1) Порядок организации перевозок грузов в прямом смешанном сообщении определяется

на основании соглашений, заключаемых между организациями соответствующих видов транспорта согласно действующему законодательству, а также статьям настоящей части.
(2) Правила перевозок грузов в прямом смешанном сообщении разрабатываются и утверждаются центральным отраслевым органом публичного управления с последующей регистрацией их центральным органом публичного управления в области юстиции и публикацией в сборниках правил перевозок и тарифов на всех видах транспорта.
(3) В случаях, не предусмотренных настоящим кодексом, применяются нормы кодексов, уставов и тарифных руководств, а также правила, регулирующие перевозки грузов определенными видами транспорта.
Статья 90. Порядок включения в прямое смешанное сообщение
(1) Прямое смешанное сообщение включает:
a) железнодорожные станции, открытые для проведения операций по грузовым перевозкам;
b) морские и речные порты, автостанции и аэропорты - согласно перечню, устанавливаемому центральным отраслевым органом публичного управления и Государственной администрацией гражданской авиации.
(2) Порты, автостанции, аэропорты считаются включенными в прямое смешанное сообщение с момента телеграфного или письменного извещения их об этом. В последующем соответствующая информация публикуется в сборниках правил перевозок и тарифов на всех видах транспорта.
Статья 91. Грузы, допускаемые к перевозке в прямом смешанном сообщении
(1) Грузы, подлежащие перевозке насыпью, наливом в цистернах, а также лес в плотах не принимаются к транспортированию в прямом смешанном сообщении.
(2) Перечень допускаемых к перевозке в прямом смешанном сообщении скоропортящихся и опасных грузов, а также грузов, требующих сопровождения представителями грузоотправителей или грузополучателей, устанавливается Правилами перевозок грузов в прямом смешанном сообщении.
Статья 92. Порядок передачи грузов в пунктах перевалки
(1) Грузы, перевозимые в опломбированных вагонах, передаются в пунктах перевалки с проверкой исправности наложенных запорно-пломбировочных устройств и соответствия оттисков на них данным, внесенным в перевозочные документы.
(2) Грузы, следующие в прямом смешанном железнодорожно-водном сообщении, взвешиваются в пунктах перевалки по требованию стороны, принимающей груз, при передаче его с одного вида транспорта на другой, а именно:
на вагонных весах - железной дорогой;
на товарных весах - портом.
(3) Взвешивание грузов, следующих в прямом смешанном железнодорожно-автомобильном сообщении, производится стороной, осуществляющей в пункте перевалки погрузку, выгрузку передаваемых грузов, в присутствии представителя смежного вида транспорта.
(4) Если у стороны, осуществляющей в пункте перевалки погрузку, выгрузку грузов, нет весовых приборов, грузы передаются по их массе, указанной в накладной.
(5) Тарные и штучные грузы, принятые к перевозке в крытом или открытом подвижном составе согласно стандарту или массе, указанной грузоотправителем на каждом грузовом месте, и прибывшие в пункт перевалки в исправной таре, передаются с одного вида транспорта на другой без взвешивания, по количеству занятых мест, и в таком же порядке выдаются грузополучателю в пункте назначения. При наличии признаков утраты, недостачи или повреждения (порчи) грузов они передаются по массе и фактическому состоянию.

(6) Грузы, перевозимые в контейнерах, передаются с проверкой состояния контейнеров и исправности запорно-пломбировочных устройств.

Статья 93. Порядок предоставления контейнеров

Порядок предоставления контейнеров и условия их использования при перевозках грузов в прямом смешанном сообщении устанавливаются соглашениями между организациями соответствующих видов транспорта.

Статья 94. Сроки начала и окончания приема грузов портами в связи с открытием и закрытием навигации

Сроки начала приема грузов портами от железных дорог в пунктах перевалки при открытии навигации и сроки окончания приема грузов перед закрытием навигации устанавливаются морскими и речными портами по согласованию с водным перевозчиком и сообщаются железной дороге перевалки, которая, в свою очередь, извещает об этом другие железные дороги для последующего оповещения грузоотправителей, а также центральный отраслевой орган публичного управления.

Статья 95. Грузы, своевременно не доставленные в порты перевалки

(1) Грузы, доставленные в пункты перевалки до наступления объявленного срока окончания приема грузов, принимаются портами перевалки от железных дорог беспрепятственно. Если такие грузы не могут быть доставлены в пункты назначения водным транспортом в связи с закрытием навигации, порты обязаны по согласованию с грузоотправителями определять, как поступить с этими грузами.

(2) Грузы, доставленные в пункты перевалки после истечения объявленного срока окончания приема грузов, могут передаваться портам (с их согласия) на хранение. Если порты отказываются принять грузы на хранение, железная дорога по согласованию с грузоотправителями определяет, как поступить с этими грузами.

(3) Грузы, перевозимые в водно-железнодорожном сообщении, но не доставленные в пункты перевалки в связи с закрытием навигации, должны быть отправлены с письменного согласия грузоотправителей через другие порты по назначению в прямом железнодорожном сообщении.

(4) В указанных в частях (1) - (3) случаях сроки доставки грузов увеличиваются на время их задержки.

Статья 96. Перегрузка грузов в пунктах перевалки

При перевозках грузов в прямом смешанном сообщении работы по их перегрузке выполняются:

a) портами - с морских, речных судов и из портовых складов в вагоны, а также из вагонов на морские, речные суда и в портовые склады;

b) железной дорогой - из вагонов и складов железнодорожных станций на грузовые автомобили, а также с грузовых автомобилей в вагоны и склады железнодорожных станций.

Статья 97. Оборудование вагонов, морских и речных судов для перевозки и крепления грузов

(1) Оборудование вагонов, морских и речных судов для перевозки грузов в несколько ярусов, тяжеловесных, громоздких и длинномерных грузов, а также крепление грузов в вагонах и на судах осуществляются портом. Эти работы могут выполняться и железной дорогой на основании договора, заключенного с портом.

(2) Оборудование вагонов печами для перевозки скоропортящихся грузов производится железной дорогой.

(3) Необходимые оборудование, материалы, средства пакетирования и иные приспособления для погрузки, крепления и перевозки грузов в вагонах и на судах предоставляются грузоотправителями.

(4) Стоимость произведенных работ по оборудованию вагонов и судов для перевозки и

крепления грузов, включая затраты на материалы, указывается в накладных для взимания с грузополучателей.

Статья 98. Железнодорожные пути и прирельсовые склады в портах

(1) Железнодорожные пути в портах, предназначенные для обеспечения перевозок грузов в прямом смешанном железнодорожно-водном сообщении, принадлежат железным дорогам.

(2) Строительство и реконструкция в портах прирельсовых складов, предназначенных для приема и отправления грузов, перевозимых в прямом смешанном железнодорожно-водном сообщении, осуществляются портами по проектам, согласованным с железной дорогой и другими заинтересованными организациями.

Статья 99. Узловое соглашение

(1) Условия работы железнодорожной станции, портов и других транспортных организаций, участвующих в прямом смешанном сообщении, определяются узловым соглашением, заключаемым сроком на пять лет. В случае изменения технического оснащения, технологии работы порта или железнодорожной станции узловое соглашение по требованию одной из сторон может быть полностью или частично пересмотрено до истечения срока его действия.

(2) Порядок разработки и заключения узловых соглашений устанавливается Правилами перевозок грузов в прямом смешанном сообщении.

(3) Споры, возникающие по узловым соглашениям, рассматриваются в порядке, предусмотренном действующим законодательством.

Статья 100. Общий срок доставки грузов

(1) Общий срок доставки грузов в прямом смешанном сообщении определяется как сумма сроков их доставки железнодорожным и другими видами транспорта и рассчитывается на основании действующих на этих видах транспорта правил исчисления сроков доставки грузов.

(2) В случаях прибытия грузов с опозданием имущественную ответственность за просрочку в их доставке несет виновная сторона.

Статья 101. Плата за перевозку грузов

(1) Плата за перевозку грузов в железнодорожно-водном сообщении взимается:

a) на железнодорожной станции отправления - с грузоотправителя исходя из расстояния перевозки грузов по железной дороге;

b) в порту перевалки или порту назначения - с грузоотправителя или грузополучателя исходя из расстояния перевозки грузов по водным путям.

(2) Плата за перевозку грузов в водно-железнодорожном сообщении взимается:

a) в порту отправления - с грузополучателя исходя из расстояния перевозки грузов по водным путям;

b) на железнодорожной станции перевалки - с грузоотправителя или грузополучателя исходя из расстояния перевозки грузов по железной дороге.

(3) Плата за перевозку грузов может вноситься экспедитором, выступающим от имени грузоотправителя, грузополучателя.

(4) За подачу вагонов в порты и уборку вагонов из портов локомотивами железной дороги взимается дополнительный сбор в соответствии с Тарифным руководством.

Статья 102. Норма перевалки грузов

(1) Выполнение определяемой в соответствии с узловым соглашением нормы перевалки производится раздельно по грузам, передаваемым с железнодорожного на водный транспорт, и по грузам, передаваемым с водного на железнодорожный транспорт, по учетным карточкам.

(2) Формы учетных карточек и порядок их составления устанавливаются Правилами

перевозок грузов в прямом смешанном сообщении.

Статья 103. Ответственность за невыполнение нормы перевалки грузов

(1) При невыполнении нормы перевалки грузов, перевозимых в прямом смешанном железнодорожно-водном сообщении, железные дороги и порты несут имущественную ответственность согласно статье 125 - за невыполнение принятой заявки на перевозку грузов.

(2) Железные дороги и порты освобождаются от имущественной ответственности за невыполнение нормы перевалки грузов в случаях:

a) возникновения форс-мажорных обстоятельств: военных действий, блокады, эпидемий - и/или иных препятствующих перевалке грузов обстоятельств, при которых запрещены операции по погрузке-выгрузке грузов, а также аварий в транспортных организациях;

b) прекращения или ограничения перевозок грузов в установленном законом порядке;

c) перевыполнения нормы перевалки в первой половине месяца и недогруза во второй или недовыполнения нормы перевалки в первой половине месяца и восполнения недогруза во второй.

(3) За время нахождения вагонов и контейнеров в портах под погрузкой, выгрузкой или перевалкой грузов и на железнодорожных станциях из-за невозможности подачи вагонов под погрузку, выгрузку или перевалку грузов по причинам, зависящим от портов, с последних взимается плата за пользование вагонами и контейнерами в соответствии с Тарифным руководством.

(4) За сверхнормативный простой судов из-за неподачи вагонов железные дороги несут имущественную ответственность согласно статье 136.

Статья 104. Ответственность за задержку вагонов и контейнеров в пунктах перевалки

(1) За задержку вагонов и контейнеров в пунктах перевалки по вине грузоотправителей с них взыскивается штраф в размерах, установленных статьями 135 и 137.

(2) За задержку вагонов и контейнеров с экспортно-импортными грузами в пунктах таможенного или пограничного контроля по вине таможенных или пограничных органов с них взыскивается штраф в размерах, установленных статьями 135 и 137.

Статья 105. Ответственность за необеспечение сохранности грузов

(1) Имущественную ответственность за необеспечение сохранности груза до момента фактической его передачи в пункте перевалки несет сдающая сторона, а после его фактической передачи - сторона, принявшая груз.

(2) Охрана груженых и порожних вагонов в портах осуществляется портами.

(3) Снятие запорно-пломбировочных устройств с вагонов, подаваемых в пункты перевалки под выгрузку, а также опломбирование вагонов, загруженных в пунктах перевалки грузами, перевозимыми в прямом смешанном сообщении, осуществляются в соответствии с Правилами перевозок грузов в прямом смешанном сообщении.

(4) Имущественная ответственность железных дорог и организаций других видов транспорта за необеспечение сохранности грузов, принятых к перевозке в прямом смешанном сообщении, определяется транспортными кодексами и уставами.

(5) При установлении вины железных дорог, судоходных компаний и портов в утрате, недостаче или повреждении (порче) грузов ответственность несет виновная сторона.

Часть 6
ПЕРЕВОЗКА ПАССАЖИРОВ, БАГАЖА И ГРУЗОБАГАЖА

Статья 106. Ответственность железной дороги

(1) Железная дорога должна обеспечивать своевременную перевозку пассажиров и доставку багажа, грузобагажа, безопасность и качественное обслуживание пассажиров на вокзалах и в поездах, создание для них необходимых удобств, сохранность перевозимых багажа и грузобагажа.

(2) Железная дорога обязана обеспечивать движение пассажирских поездов по расписанию.

(3) Пассажирские вагоны, а также железнодорожные вокзалы и другие сооружения, предназначенные для обслуживания пассажиров, должны содержаться в исправном техническом состоянии и соответствовать строительным, санитарным нормам и правилам, иным требованиям нормативных актов.

Статья 107. Категории поездов

(1) Поезда, предназначенные для перевозок пассажиров, классифицируются следующим образом:

a) в зависимости от скорости движения - скоростные, скорые и пассажирские;

b) в зависимости от расстояния следования - дальнего следования (расстояние - свыше 700 км), местного следования (до 700 км) и пригородные (расстояние - до 150 км).

(2) Критерии определения категорий поездов в зависимости от скорости их движения и расстояния следования утверждаются центральным отраслевым органом публичного управления.

Статья 108. Оборудование и обустройство станций и вокзалов

(1) Железнодорожные станции, открытые для выполнения операций, связанных с перевозками пассажиров, багажа и грузобагажа, должны соответствовать требованиям, обеспечивающим выполнение этих операций.

(2) На вокзалах должны быть билетные кассы. В зависимости от объемов перевозок на вокзалах оборудуются помещения для приема и выдачи багажа, камеры хранения ручной клади и багажа, залы ожидания, справочные бюро, комнаты отдыха для транзитных пассажиров, комнаты матери и ребенка, рестораны и буфеты, помещения для культурно-бытового и санитарно-гигиенического обслуживания пассажиров (почта, телеграф, телефон, радиоузел, парикмахерские, пункты медицинской помощи, туалеты и т.д.).

(3) Для удобства пассажиров и их безопасной посадки и высадки, для перехода через железнодорожные пути на железнодорожных станциях сооружаются платформы с навесами и павильонами, пешеходные тоннели или мосты.

(4) Привокзальные площади должны быть благоустроены и отвечать требованиям удобного и безопасного перемещения (передвижения) пешеходов и движения городского транспорта. Благоустройство таких площадей осуществляется органами местного публичного управления.

(5) Строительство, содержание и ремонт зданий железнодорожных вокзалов производятся за счет средств железной дороги и органов местного публичного управления.

Статья 109. Обеспечение пассажиров информацией

Пассажиры должны быть обеспечены своевременной и достоверной информацией о времени отправления и прибытия поездов, стоимости проездных документов (билетов) и перевозки багажа и грузобагажа, о времени работы билетных и багажных касс, камер хранения, о расположении вокзальных помещений, об оказываемых услугах, о льготах, предоставляемых отдельным категориям пассажиров, а также другой информацией, предусмотренной Правилами оказания услуг по перевозке пассажиров, багажа, груза и грузобагажа для личных нужд на железнодорожном транспорте.

Статья 110. Договор о перевозке пассажира
(1) В соответствии с договором о перевозке пассажира железная дорога обязуется перевезти его и принадлежащий ему багаж в пункт назначения, предоставляя пассажиру место в поезде согласно купленному проездному документу (билету), пассажир же обязуется оплатить стоимость проезда по установленному тарифу, при сдаче багажа - и стоимость провоза багажа, а отправитель грузобагажа - стоимость провоза грузобагажа.
(2) Заключение договора о перевозке пассажира удостоверяется проездным документом (билетом), а сдача пассажиром багажа и грузобагажа - багажной и грузобагажной квитанциями.
(3) Железная дорога и пассажиры обязаны выполнять Правила оказания услуг по перевозке пассажиров, багажа, груза и грузобагажа для личных нужд на железнодорожном транспорте и Правила перевозок пассажиров, багажа и грузобагажа по железной дороге.
(4) Обязательное или добровольное страхование жизни и здоровья пассажиров на период их следования по железной дороге осуществляется в соответствии с действующим законодательством.
(5) Каждый пассажир обязан иметь проездной документ (билет), а железная дорога обязана обеспечить его продажу до указанной пассажиром станции назначения согласно установленному тарифу, с учетом предусмотренных действующим законодательством льгот для некоторых категорий граждан.
(6) Компенсация предоставления некоторым категориям граждан льгот по оплате проезда на железнодорожном транспорте осуществляется за счет бюджетных средств.
(7) Формы документов на перевозку пассажиров, багажа и грузобагажа устанавливаются центральным органом публичного управления в области транспорта по согласованию с центральным органом публичного управления в области финансов.
(8) Утерянные или испорченные проездные документы (билеты) не восстанавливаются, и уплаченные за них деньги пассажирам не возвращаются.
Статья 111. Камеры хранения
(1) Железнодорожные камеры хранения независимо от наличия или отсутствия у физического лица проездного документа (билета) осуществляют прием и хранение ручной клади и багажа, за исключением предметов и веществ, запрещенных к хранению Правилами оказания услуг по перевозке пассажиров, багажа, груза и грузобагажа для личных нужд на железнодорожном транспорте.
(2) Преимущественное право пользования услугами камер хранения ручной клади и багажа предоставляется транзитным пассажирам.
Статья 112. Права пассажира
(1) Пассажир, совершающий поездку в поезде дальнего или местного следования, имеет право:
a) приобрести проездной документ (билет) на любой поезд, в любой вагон до указанной им железнодорожной станции назначения, открытой для осуществления операций по перевозке пассажиров;
b) провезти с собой одного ребенка в возрасте не старше пяти лет, если он не занимает отдельного места, бесплатно и детей в возрасте от пяти до десяти лет с оплатой проезда по тарифу для детей этого возраста;
c) провезти с собой, не считая мелких вещей, ручную кладь, размеры и масса которой определяются Правилами оказания услуг по перевозке пассажиров, багажа, груза и грузобагажа для личных нужд на железнодорожном транспорте;
d) предъявив проездной документ (билет), сдать багаж для перевозки за плату по установленному тарифу;
e) делать остановки в пути следования с продлением срока действия проездного

документа (билета) не более чем на десять суток;
f) в случае заболевания в пути следования продлить срок действия проездного документа (билета) на все время болезни (по предъявлении справки, выданной медицинским учреждением), в случае непредоставления пассажиру места в поезде - на время до отправления следующего поезда, в котором ему будет предоставлено место;
g) выехать поездом, отходящим ранее поезда, на который приобретен проездной документ (билет), после проставления в билетной кассе железнодорожной станции необходимой отметки в проездном документе (билете);
h) при опоздании на поезд не более чем на три часа, а вследствие болезни или несчастного случая - не более чем на трое суток с момента отправления поезда, на который был приобретен проездной документ (билет), - возобновить действие этого проездного документа (билета), сев в другой поезд и доплатив стоимость плацкарты, или получить обратно от железной дороги стоимость проездного документа (билета), за вычетом стоимости плацкарты.
(2) При возврате неиспользованного проездного документа (билета) для проезда в поезде дальнего следования в билетной кассе железнодорожной станции пассажиру возвращается:
a) не позднее чем за 15 часов до отправления поезда - полная стоимость проездного документа (билета) и плацкарты;
b) менее чем за 15 часов, но не позднее чем за четыре часа до отправления поезда - стоимость проездного документа (билета) и 50 процентов стоимости плацкарты;
c) менее чем за четыре часа до отправления поезда - стоимость проездного документа (билета), стоимость плацкарты в этом случае не выплачивается. При возврате проездного документа (билета) на обратный выезд в пункте его приобретения не позднее чем за 24 часа до отправления поезда пассажиру выплачивается полная стоимость проездного документа (билета), а при возврате последнего по истечении этого срока, но до отправления поезда - стоимость проездного документа (билета), за вычетом стоимости плацкарты. При возврате проездного документа (билета) на обратный выезд в пункте обратного отправления действуют условия, установленные настоящей статьей.
Независимо от срока возврата проездного документа (билета) до отправления поезда, стоимость проезда возвращается в случаях отмены поезда, задержки отправления поезда, непредоставления пассажиру указанного в проездном документе (билете) места и нежелания его занять другое место, болезни пассажира. Не удерживается стоимость проезда при возврате проездного документа (билета), если пассажир в пункте пересадки на согласованный поезд опоздал по вине железной дороги;
d) стоимость проездного документа (билета), за вычетом стоимости плацкарты, за непроследованное пассажиром расстояние при прекращении поездки в пути следования.
Возврат причитающейся пассажиру суммы осуществляется в порядке, предусмотренном Правилами перевозок пассажиров, багажа и грузобагажа по железной дороге.
(3) При прекращении поездки в пути следования в связи с перерывом в движении поездов по причинам, не зависящим от железной дороги, пассажиру возвращается стоимость проезда непроследованного им расстояния, если же движение поездов было прервано по вине железной дороги, возвращается полная стоимость проезда.
(4) Пассажир имеет право в пути следования занять свободное место в вагоне высшей категории в порядке, установленном Правилами оказания услуг по перевозке пассажиров, багажа, груза и грузобагажа для личных нужд на железнодорожном транспорте.
(5) При проезде в поезде пригородного сообщения пассажир имеет право:
a) приобрести билет для разовой поездки в один конец либо в оба конца или типовой абонемент;
b) провезти с собой детей в возрасте не старше пяти лет бесплатно;

c) провезти с собой ручную кладь, размеры и масса которой определяются Правилами оказания услуг по перевозке пассажиров, багажа, груза и грузобагажа для личных нужд на железнодорожном транспорте.

Статья 113. Продажа проездных документов (билетов) по заявкам организаций

(1) По заявкам организаций железная дорога осуществляет продажу проездных документов (билетов) для перевозки отдельных групп пассажиров.

(2) При возврате приобретенных организациями по заявкам проездных документов (билетов) в билетные кассы железнодорожных станций менее чем за семь суток, но не позднее чем за трое суток до отправления поезда удерживается 50 процентов стоимости плацкарты, а при возврате таких проездных документов (билетов) позднее чем за трое суток до отправления поезда стоимость плацкарты не возвращается.

(3) Прием от организаций заявок на приобретение проездных документов (билетов) для перевозки отдельных групп пассажиров, а также выплата стоимости таких проездных документов (билетов) при их возврате осуществляются в порядке, установленном центральным отраслевым органом публичного управления.

Статья 114. Обязанность железной дороги перед пассажирами

В случае невозможности предоставить пассажиру место в вагоне в соответствии с купленным им проездным документом (билетом) железная дорога обязана предоставить ему, с его согласия, место в другом вагоне, даже если это вагон высшей категории, без взимания доплаты. Если пассажиру предоставлено, с его согласия, место в вагоне, стоимость проезда в котором ниже стоимости купленного им проездного документа (билета), ему возвращается разница в стоимости проезда.

Статья 115. Обязанности пассажиров

Пассажиры обязаны соблюдать общественный порядок, правила поведения в вагонах, в вокзальных помещениях и не наносить вреда имуществу железнодорожного транспорта.

Статья 116. Перевозка багажа и грузобагажа

(1) Железная дорога обязана по предъявлении пассажиром проездного документа (билета) принять к перевозке его багаж и отправить ближайшим поездом соответствующего назначения, в котором имеется багажный вагон.

(2) Пассажиры могут предъявлять к перевозке багаж с объявленной ценностью.

(3) За объявление ценности багажа взимается установленный дополнительный сбор.

(4) Перевозка грузобагажа осуществляется в порядке, установленном настоящим кодексом, Правилами оказания услуг по перевозке пассажиров, багажа, груза и грузобагажа для личных нужд на железнодорожном транспорте и Правилами перевозок пассажиров, багажа и грузобагажа по железной дороге.

Статья 117. Условия приема к перевозке багажа и грузобагажа

(1) К перевозке в качестве багажа от пассажира принимаются такие вещи и предметы, которые по своим размерам, упаковке и свойствам подходят для погрузки и размещения в багажном вагоне и не могут послужить причиной повреждения багажа других пассажиров. Масса багажа и требования к его упаковке устанавливаются Правилами перевозок пассажиров, багажа и грузобагажа по железной дороге.

(2) Не допускаются к перевозке в пассажирских поездах в качестве ручной клади, багажа и грузобагажа опасные грузы, перечень которых предусмотрен Правилами оказания услуг по перевозке пассажиров, багажа, груза и грузобагажа для личных нужд на железнодорожном транспорте.

Статья 118. Сроки доставки багажа и грузобагажа

(1) Срок доставки багажа и грузобагажа определяется временем следования до железнодорожной станции назначения поезда, которым они были отправлены.

(2) Дата отправления багажа и грузобагажа указывается в перевозочных документах.

(3) Если багаж и грузобагаж следуют по маршруту с перегрузкой в пути, срок их доставки определяется временем следования по данному маршруту согласованных поездов, в состав которых включены багажные вагоны, с добавлением одних суток на каждую перегрузку багажа и двух суток на перегрузку грузобагажа.
(4) Дата прибытия багажа и грузобагажа указывается железнодорожной станцией назначения в перевозочных документах.

Статья 119. Утрата и просрочка в доставке багажа и грузобагажа

(1) Багаж и грузобагаж считаются утраченными, если не прибудут на железнодорожную станцию назначения по истечении десяти суток после окончания срока доставки, и их стоимость подлежит возмещению.
(2) Если багаж и грузобагаж прибыли по истечении указанного в части (1) срока, грузополучатель может забрать их, возвратив железной дороге сумму, выплаченную ему за утрату багажа и грузобагажа в порядке, предусмотренном настоящим кодексом.
(3) В случаях поступления письменно оформленного отказа от получения багажа, грузобагажа или непредставления грузополучателем решения относительно того, как с ними поступить, в течение четырех суток после письменного уведомления грузополучателя о прибытии на станцию назначения багажа, грузобагажа железная дорога вправе реализовать их в порядке, установленном настоящим кодексом.

Статья 120. Выдача багажа

(1) Багаж выдается на железнодорожной станции назначения предъявителю багажной квитанции и проездного документа (билета). Выдача багажа производится в течение всего периода времени, на протяжении которого станция открыта для осуществления операций по приему и выдаче багажа.
(2) На железнодорожной станции назначения багаж хранится бесплатно 24 часа, не считая дня его прибытия. За превышение указанного срока железная дорога взимает плату за хранение в соответствии с Правилами оказания услуг по перевозке пассажиров, багажа, груза и грузобагажа для личных нужд на железнодорожном транспорте.

Статья 121. Невостребованные багаж и грузобагаж

Багаж и грузобагаж физических лиц, не востребованные в срок до 30 дней, и грузобагаж юридических лиц, не востребованный в течение 10 дней с момента письменного уведомления о его прибытии, подлежат реализации в порядке, предусмотренном настоящим кодексом.

Статья 122. Порядок перевозки почтовых отправлений

Порядок перевозки почтовых отправлений и включения багажно-почтовых вагонов в состав поездов устанавливается центральным отраслевым органом публичного управления.

Статья 123. Обеспечение помещениями для оказания пассажирам услуг

Железная дорога на основании договоров об аренде предоставляет организациям связи на железнодорожных станциях помещения для оказания пассажирам почтовых, телеграфных и телефонных услуг.

Статья 124. Строительство помещений для оказания услуг

(1) Строительство помещений, специально предназначенных для прижелезнодорожных почтамтов и почтовых отделений, размещаемых вне основных зданий вокзалов, а также строительство железнодорожных подъездных путей, специальных тупиков, тоннелей, сортировочных площадок, платформ и т.д., необходимых для обработки почтовых отправлений, осуществляется за счет средств центрального органа публичного управления в области связи. Строительные работы выполняются организациями, имеющими лицензию на строительство транспортных объектов.
(2) Участки для строительства объектов, перечисленных в части (1), должны отводиться в

непосредственной близости от зданий железнодорожных вокзалов.

Часть 7
ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЖЕЛЕЗНОЙ ДОРОГИ, ГРУЗООТПРАВИТЕЛЕЙ, ГРУЗОПОЛУЧАТЕЛЕЙ И ПАССАЖИРОВ

Статья 125. Ответственность за невыполнение заявки на перевозку грузов

(1) При невыполнении заявки на перевозку грузов в случае неподачи вагонов и контейнеров - к железной дороге, а при непредъявлении грузов, или неиспользовании поданных вагонов и контейнеров, или отказе от предусмотренных заявкой вагонов и контейнеров - к грузоотправителю применяется санкция в виде наложения штрафа в следующих размерах:

a) по грузам, перевозка которых установлена в универсальных вагонах и тоннах, - 1,8 лея с тонны груза;

b) по грузам, перевозка которых установлена в специализированных вагонах и тоннах, - 3,6 лея с тонны груза;

c) по грузам, перевозимым в контейнерах, - 7,2 лея за контейнер массой брутто до 3 тонн включительно, 10,8 лея за контейнер массой брутто от 5 до 10 тонн включительно, 45 леев за контейнер массой брутто свыше 10 тонн;

d) по грузам, перевозка которых установлена только в вагонах (кроме рефрижераторных и транспортеров), - 108 леев за каждый вагон, независимо от вида и количества осей; по грузам, перевозка которых установлена только в специализированных вагонах, - 216 леев за каждый вагон, независимо от вида и количества осей.

(2) За неподачу железной дорогой рефрижераторных вагонов и транспортеров в соответствии с принятой заявкой, за неиспользование грузоотправителем предоставленных ему вагонов или отказ от выделенных в установленном порядке вагонов соответственно с железной дороги и грузоотправителя взыскивается штраф в следующих размерах:

a) по грузам, перевозка которых установлена в вагонах и тоннах, - 3,6 лея с тонны груза;

b) по грузам, перевозка которых установлена только в вагонах, - 216 леев за каждый вагон, независимо от вида и количества осей.

(3) Железная дорога несет имущественную ответственность за неподачу вагонов и контейнеров для выполнения заявки на перевозку грузов, за исключением случаев, когда неподача вагонов и контейнеров допущена по вине грузоотправителя.

(4) Грузоотправитель уплачивает железной дороге дополнительный сбор за непредъявление грузов, которые предназначены для отправки на указанные в заявке железные дороги (в местном сообщении - железнодорожные станции), в том числе и тогда, когда заявка на перевозку грузов полностью выполнена, в следующих размерах:

a) по грузам, перевозка которых установлена в вагонах и тоннах, - 0,72 лея с тонны груза;

b) по грузам, перевозка которых установлена только в вагонах, - 36 леев за каждый вагон, независимо от вида и количества осей;

c) по грузам, перевозимым в контейнерах, - 3,6 лея за контейнер массой брутто до 5 тонн включительно, 7,2 лея за контейнер массой брутто от 5 до 10 тонн включительно, 18 леев за контейнер массой брутто свыше 10 тонн.

(5) Штраф за невыполнение принятой заявки на перевозку грузов по железнодорожной линии узкой колеи взыскивается в размере 50 процентов штрафа, предусмотренного настоящей статьей по грузам, перевозка которых установлена только в вагонах.

(6) Штраф за невыполнение принятых заявок на перевозку грузов взимается независимо от платы за пользование вагонами и контейнерами.

Статья 126. Освобождение грузоотправителя от ответственности за невыполнение принятой железной дорогой заявки

на перевозку грузов

(1) Грузоотправитель освобождается от уплаты штрафа за невыполнение принятой железной дорогой заявки на перевозку грузов, если это произошло вследствие:

a) возникновения форс-мажорных обстоятельств;

b) прекращения или ограничения погрузки грузов в случаях, предусмотренных статьей 55;

c) возникновения обстоятельств, при которых запрещено проводить операции по погрузке и выгрузке грузов, или аварии у грузоотправителя, в результате которой осуществление его основной производственной деятельности было прекращено;

d) неиспользования вагонов и контейнеров, поданных грузоотправителю сверх количества, указанного в заявке на перевозку грузов, без предварительного получения его согласия;

e) выполнения заявки на перевозку грузов в тоннах по грузам, перевозка которых установлена в вагонах и тоннах.

(2) В случаях, когда грузоотправитель в результате уплотненной загрузки вагонов и контейнеров использовал меньшее их количество, чем было предусмотрено поданной им заявкой, штраф за неиспользованные вагоны и контейнеры не взыскивается.

(3) Если подавший соответствующую заявку грузоотправитель предупреждает железнодорожную станцию о том, что им не будут использованы вагоны и контейнеры, не менее чем за двое суток до дня их погрузки, размер штрафа снижается на одну треть.

Статья 127. Освобождение железной дороги от ответственности за полнение заявки на перевозку грузов

(1) Железная дорога освобождается от уплаты штрафа за невыполнение принятой заявки на перевозку грузов, если это произошло вследствие:

a) возникновения форс-мажорных обстоятельств;

b) прекращения или ограничения погрузки грузов в случаях, предусмотренных статьей 55;

c) неподачи железной дорогой вагонов и контейнеров по причине невнесения грузоотправителем платы за перевозку грузов и других причитающихся железной дороге платежей по осуществленным ранее перевозкам.

(2) В случаях задержки грузоотправителем вагонов и контейнеров под погрузкой, выгрузкой, очисткой и промывкой железная дорога освобождается от имущественной ответственности за неподачу этому грузоотправителю того количества вагонов и контейнеров, которое было задержано.

Статья 128. Необеспечение сохранности груза

Железная дорога несет имущественную ответственность за утрату, недостачу или повреждение (порчу) груза после принятия его к перевозке до выдачи грузополучателю, если не докажет, что сохранность груза не была обеспечена по причинам, исключающим ее вину, в частности:

a) по вине грузоотправителя или грузополучателя;

b) из-за особых естественных свойств груза;

c) из-за дефектов тары, упаковки, которые не могли быть замечены по наружному виду при приеме груза к перевозке, или в результате применения тары, упаковки, не соответствующих свойствам груза или установленным стандартам, при отсутствии следов повреждения тары, упаковки в пути следования;

d) из-за сдачи к перевозке груза, влажность которого превышала установленную норму.

Статья 129. Освобождение от ответственности за необеспечение сохранности груза

(1) Железная дорога освобождается от ответственности за утрату, недостачу или повреждение (порчу) принятого к перевозке груза, если:

a) груз прибыл в исправном вагоне или контейнере с исправными запорно-пломбировочными устройствами, установленными грузоотправителем, или в исправном подвижном составе без перегрузки в пути следования, с исправной защитной маркировкой либо неповрежденной увязкой или при наличии других признаков, свидетельствующих о сохранности груза;
b) недостача или повреждение (порча) груза произошли вследствие естественных причин, связанных с его перевозкой в открытом железнодорожном подвижном составе, при условии, что именно он был затребован заявителем;
c) груз перевозился в сопровождении представителя грузоотправителя или грузополучателя;
d) недостача груза не превышает норм естественной убыли и допустимой погрешности в измерении массы нетто;
e) утрата, недостача или повреждение (порча) груза произошли в результате внесения грузоотправителем в накладную недостоверных, неточных или неполных сведений.
(2) В указанных в части (1) случаях железная дорога несет имущественную ответственность за утрату, недостачу или повреждение (порчу) груза, если истец докажет, что они произошли по вине железной дороги.
Статья 130. Возмещение ущерба
(1) Ущерб, причиненный при перевозке грузов, железная дорога возмещает следующим образом:
a) в случаях утраты или недостачи груза - соответственно в размере полной или частичной стоимости груза;
b) в случаях повреждения (порчи) груза - в размере суммы, на которую снизилась его стоимость, а при невозможности восстановить поврежденный (испорченный) груз - в размере его стоимости;
c) в случаях утраты, недостачи или повреждения (порчи) груза, сданного для перевозки с объявленной стоимостью,- в размере объявленной стоимости груза или доли объявленной стоимости, соответствующей утраченной, недостающей или поврежденной (испорченной) части груза.
(2) Стоимость груза определяется по его цене, указанной в счете продавца или в договоре, а при их отсутствии - по цене, которая при сравнимых обстоятельствах обычно взимается за аналогичные товары.
(3) Наряду с возмещением стоимости утраченного, недостающего или поврежденного (испорченного) груза железная дорога возвращает взысканную ею провозную плату и иные платежи за перевозку, если они не были включены в стоимость груза, пропорционально количеству утраченного, недостающего или поврежденного (испорченного) груза.
Статья 131. Просрочка в доставке груза
За просрочку в доставке грузов и порожних вагонов, принадлежащих грузоотправителю и грузополучателю или арендованных ими, железная дорога назначения, а при прямом смешанном сообщении - сторона, по вине которой произошла задержка, уплачивает штраф согласно статье 27 Соглашения о международном железнодорожном грузовом сообщении.
Статья 132. Утрата груза
(1) Груз считается утраченным, если не выдан грузополучателю по его требованию по истечении 30 дней со дня срока доставки, а при перевозке в прямом смешанном сообщении - по истечении четырех месяцев со дня приема груза к перевозке.
(2) Если груз прибыл по истечении указанных в части (1) сроков, грузополучатель обязан распорядиться им в порядке, предусмотренном настоящим кодексом, и возвратить железной дороге полученную от нее сумму за утрату груза.

(3) Если грузополучатель отказался принять груз или не представил своего решения относительно дальнейшей судьбы груза в течение четырех суток с момента его уведомления о прибытии груза на железнодорожную станцию, железная дорога вправе реализовать груз в порядке, предусмотренном настоящим кодексом.

Статья 133. Неточное указание в накладной наименования груза

За неточное указание в накладной наименования груза, требующего особых мер предосторожности при перевозке, за отправление груза, запрещенного к перевозке, или неправильное указание свойств груза его отправитель обязан уплатить штраф в размере пятикратной провозной платы за все расстояние перевозки, независимо от возмещения железной дороге убытков, вызванных указанными нарушениями.

Статья 134. Самовольное использование вагонов и контейнеров

В случаях самовольного использования грузоотправителями, грузополучателями, иными организациями вагонов и контейнеров, принадлежащих железной дороге, а также самовольного использования железной дорогой вагонов и контейнеров, принадлежащих грузоотправителям, грузополучателям, другим организациям или арендованных ими, виновная сторона уплачивает в десятикратном размере штрафы, предусмотренные статьями 135 и 137, - за задержку вагонов и контейнеров.

Статья 135. Ответственность за задержку вагонов

(1) За задержку вагонов в случаях, предусмотренных статьями 70, 104 и 134, на грузоотправителей и грузополучателей железной дорогой налагается штраф в размере 3,6 лея за каждый час простоя вагона.

(2) За задержку по вине железной дороги подачи вагонов под погрузку и выгрузку грузов сверх сроков, предусмотренных договорами, касающимися эксплуатации железнодорожных подъездных путей, подачи и уборки вагонов, а также за задержку уборки вагонов с мест погрузки и выгрузки на железнодорожных подъездных путях в случаях, когда уборка вагонов производится локомотивом, принадлежащим железной дороге, или за задержку приема вагонов с железнодорожных подъездных путей железная дорога уплачивает грузоотправителям или грузополучателям штраф в размере 3,6 лея за один вагон в час. Штраф начисляется за все время задержки с момента истечения сроков подачи и уборки вагонов, предусмотренных указанными договорами.

(3) За время задержки цистерн, цементовозов, бункерных полувагонов, минераловозов и других специализированных вагонов размер указанного в части (2) штрафа увеличивается в два раза, за время задержки рефрижераторных вагонов и транспортеров - в три раза.

(4) Задержка вагонов до 15 минут в расчет не принимается, задержка в 15 минут и более принимается за полный час.

Статья 136. Сверхнормативный простой судов у причала

(1) В случае простоя у причала самоходного судна сверх срока, установленного узловым соглашением, из-за неподачи железной дорогой вагонов в количестве, предусмотренном соглашением для перевалки грузов с судна непосредственно в вагоны, железная дорога уплачивает штраф в размере 1,08 лея за каждую тонну не перегруженных с судна грузов по каждым суткам в отдельности.

(2) За сверхнормативный простой несамоходного судна размер указанного в части (1) штрафа снижается в два раза, за сверхнормативный простой рефрижераторного судна - увеличивается в два раза.

Статья 137. Задержка универсальных контейнеров

За каждый час задержки универсального контейнера в случаях, предусмотренных статьями 70, 104 и 134, грузоотправители и грузополучатели уплачивают железной дороге штраф в следующих размерах:

a) за контейнер массой брутто менее 5 тонн - 0,54 лея;

b) за контейнер массой брутто от 5 до 10 тонн включительно - 0,9 лея;

c) за контейнер массой брутто свыше 10 тонн - 1,8 лея.

Статья 138. Освобождение от платы за пользование вагонами и контейнерами

Грузоотправитель, грузополучатель, порт освобождаются от платы за пользование вагонами и контейнерами вследствие:

a) возникновения форс-мажорных обстоятельств: военных действий, блокады, эпидемий, которые обусловили перерыв в движении на железнодорожных подъездных путях, обстоятельств, при которых запрещено проводить погрузочно-разгрузочные работы, или аварий, произошедших у грузоотправителя, грузополучателя либо в порту, в результате которых было остановлено производство;

b) подачи железной дорогой большего количества вагонов и контейнеров, чем было предусмотрено договором об эксплуатации железнодорожного подъездного пути и договором о подаче и уборке вагонов.

Статья 139. Ответственность за задержку поданных под погрузку вагонов и отказ от их использования

(1) Если подача порожних специализированных вагонов грузоотправителю согласно заявке на перевозку грузов задерживается по причинам, зависящим от грузоотправителя, последний вносит плату за пользование вагонами, установленную Тарифным руководством, за все время задержки вагонов на железнодорожной станции погрузки.

(2) Если грузоотправитель уведомит железнодорожную станцию об отказе от использования порожних специализированных вагонов, плата за пользование этими вагонами исчисляется до момента получения железнодорожной станцией такого уведомления.

(3) В случае отказа грузоотправителя от погрузки порожних специализированных вагонов, которые прибыли в соответствии с его заявкой на железнодорожную станцию погрузки и в течение отчетных суток не могли быть использованы на этой станции другими грузоотправителями, железная дорога взыскивает с него плату по тарифу за пробег вагонов от железнодорожной станции их отправления, но не более чем за 300 километров.

Статья 140. Перегруз вагонов и контейнеров

(1) За погрузку грузов в вагон и контейнер с превышением их грузоподъемности грузоотправитель уплачивает штраф в размере пятикратной платы за перевозку этих грузов.

(2) В случае аварии, возникшей вследствие перегруза вагона или контейнера, грузоотправитель возмещает железной дороге причиненный ущерб.

Статья 141. Подача под погрузку неочищенных порожних вагонов и контейнеров

(1) При подаче железной дорогой под погрузку, с согласия грузоотправителя, неочищенных порожних вагонов и контейнеров с открытыми люками и дверьми, с неснятыми приспособлениями для крепления грузов железная дорога должна возместить грузоотправителю затраты, связанные с проведением не выполненных ею работ.

(2) На производство указанных в части (1) работ грузоотправителю предоставляется железной дорогой время, определяемое по соглашению сторон.

(3) В случаях нарушения требований, установленных статьей 68, грузополучатель уплачивает железной дороге штраф в размере 810 леев за вагон и 270 леев за контейнер, если договором не предусмотрено иное. Имущественную ответственность в определенных настоящей статьей размерах несет и железная дорога в случаях подачи грузоотправителю под погрузку, без его согласия, неочищенных порожних вагонов и контейнеров.

Статья 142. Повреждение или утрата вагонов и контейнеров, принадлежащих железной дороге

При повреждении или утрате предоставленных железной дорогой вагонов и контейнеров грузоотправители, грузополучатели, другие организации обязаны отремонтировать поврежденные вагоны и контейнеры либо уплатить железной дороге штраф в размере пятикратной стоимости поврежденных или утраченных вагонов и контейнеров по их цене на момент повреждения или утраты. При этом железной дороге возмещаются также убытки в части, не покрытой штрафом, понесенные ею в результате повреждения или утраты вагонов и контейнеров.

Статья 143. Повреждение или утрата вагонов и контейнеров, принадлежащих грузоотправителям и грузополучателям

(1) При повреждении железной дорогой вагонов и контейнеров, принадлежащих грузоотправителям, грузополучателям, другим организациям, она обязана их отремонтировать или уплатить владельцу штраф в размере пятикратной стоимости повреждения вагонов и контейнеров, а также возместить убытки в части, не покрытой штрафом, понесенные владельцем вагонов и контейнеров из-за их повреждения.

(2) В случаях утраты железной дорогой вагонов и контейнеров, принадлежащих грузоотправителям, грузополучателям, другим организациям, она обязана, по их требованию, предоставить соответствующее количество вагонов и контейнеров во временное бесплатное пользование, а по истечении трех месяцев передать эти вагоны и контейнеры в собственность таких организаций в порядке, установленном действующим законодательством.

(3) Порядок замены поврежденных или утраченных железной дорогой вагонов и контейнеров, переданных ею в аренду, предусматривается договором об аренде.

Статья 144. Порядок взыскания штрафов

Штрафы, предусмотренные статьями 125, 133-137 и 140-143, взыскиваются в безакцептном порядке.

Статья 145. Ответственность за прибывший груз

(1) После прибытия груза на железнодорожную станцию назначения и уведомления ею грузополучателя о прибытии груза в его адрес вся имущественная ответственность перед железной дорогой за данную перевозку возлагается на грузополучателя.

(2) Если груз прибыл на железнодорожную станцию назначения, но грузополучатель отсутствует и уведомить его о прибытии груза невозможно, имущественную ответственность перед железной дорогой по окончательным расчетам за данную перевозку несет грузоотправитель после получения им письменного уведомления от железной дороги.

Статья 146. Необеспечение сохранности багажа

(1) Железная дорога несет имущественную ответственность за утрату, недостачу или повреждение (порчу) багажа с момента принятия его к перевозке до выдачи получателю, если не докажет, что сохранность багажа не была обеспечена из-за обстоятельств, которые она не могла ни предотвратить, ни устранить.

(2) Ущерб, причиненный при перевозке багажа, железная дорога возмещает следующим образом:

a) в случаях утраты или недостачи багажа - соответственно в размере полной или частичной стоимости багажа;

b) в случаях повреждения (порчи) багажа - в размере суммы, на которую снизилась его стоимость, а при невозможности восстановить поврежденный (испорченный) багаж - в размере его стоимости;

c) в случаях утраты багажа, сданного для перевозки с объявленной ценностью, - в размере объявленной стоимости багажа.

(3) Стоимость багажа определяется по его цене, указанной в счете продавца или в договоре, а при их отсутствии - по цене, которая при сравнимых обстоятельствах обычно

взимается за аналогичные товары.
(4) Наряду с возмещением ущерба, нанесенного утратой, недостачей или повреждением (порчей) багажа, железная дорога возвращает отправителю провозную плату и иные платежи, взысканные за перевозку утраченного, недостающего или поврежденного (испорченного) багажа.
Статья 147. Просрочка в доставке багажа
(1) За просрочку в доставке багажа железная дорога назначения на основании акта, составленного по требованию получателя багажа, уплачивает ему при выдаче багажа пеню в соответствии с Правилами перевозок пассажиров, багажа и грузобагажа по железной дороге.
(2) Просрочка в доставке багажа начинает исчисляться после 24 часов суток, в течение которых должен был прибыть багаж.
Статья 148. Сохранность ручной клади пассажира
Обеспечение целостности и сохранности ручной клади, перевозимой пассажиром, является обязанностью пассажира.
Статья 149. Необеспечение сохранности грузобагажа. Просрочка в его доставке
За утрату, недостачу или повреждение (порчу) грузобагажа, а также за просрочку в его доставке железная дорога несет имущественную ответственность в порядке, установленном настоящим кодексом, как за утрату, недостачу или повреждение (порчу) багажа и просрочку в его доставке.
Статья 150. Отправление или прибытие поезда с опозданием
(1) За отправление или прибытие поезда с опозданием (за исключением перевозок в пригородном сообщении) железная дорога уплачивает пассажиру штраф в размере трех процентов стоимости проезда за каждый час задержки, но не превышающем стоимости билета, если не докажет, что задержка в отправлении или опоздание поезда произошли вследствие возникновения форс-мажорных обстоятельств, устранения неисправности транспортных средств, угрожающей жизни и здоровью пассажиров, или иных обстоятельств, не зависящих от железной дороги.
(2) Порядок уплаты штрафа, указанного в части (1), определяется Правилами оказания услуг по перевозке пассажиров, багажа, груза и грузобагажа для личных нужд на железнодорожном транспорте.
Статья 151. Отправление в багаже предметов, перевозка которых запрещена
При обнаружении в сданном для перевозки багаже предметов, перевозка которых в качестве багажа запрещена, отправитель уплачивает штраф в размере десятикратной стоимости провоза багажа, если в соответствии с действующим законодательством это нарушение не влечет за собой административной или уголовной ответственности.
Статья 152. Ответственность за вред, причиненный жизни и здоровью пассажира
Железная дорога несет имущественную ответственность за вред, причиненный жизни и здоровью пассажира, согласно действующему законодательству.
Статья 153. Соглашения, ограничивающие или исключающие ответственность
Любые предварительные соглашения, заключенные железной дорогой с грузоотправителями, грузополучателями или пассажирами, имеющие целью ограничить либо исключить имущественную ответственность сторон, считаются недействительными, и любые ссылки на них в перевозочных документах, не предусмотренные настоящим кодексом или действующим законодательством, не имеют силы.

Часть 8
АКТЫ, ПРЕТЕНЗИИ, ИСКИ

Статья 154. Коммерческий акт

(1) Обстоятельства, являющиеся основанием для возложения ответственности на железную дорогу, грузоотправителей, грузополучателей, на порты, другие организации, а также на пассажиров при осуществлении перевозок пассажиров, грузов, багажа и грузобагажа по железной дороге, удостоверяются коммерческими актами, актами общей формы и иными актами.

(2) Коммерческий акт составляется для удостоверения следующих обстоятельств:

a) несоответствие наименования, массы, количества мест груза, багажа и грузобагажа данным, внесенным в перевозочные документы;

b) повреждение (порча) груза, багажа и грузобагажа;

c) обнаружение груза, багажа и грузобагажа без перевозочных документов, а также перевозочных документов без груза, багажа и грузобагажа;

d) возвращение железной дороге похищенных груза, багажа и грузобагажа;

e) непередача железной дорогой груза на железнодорожный подъездной путь в течение 24 часов после документального оформления выдачи груза. В таких случаях коммерческий акт составляется только по требованию грузополучателя.

(3) Коммерческий акт составляется:

a) при выгрузке груза, багажа и грузобагажа в местах общего пользования - в день выгрузки, в остальных случаях - в день выдачи груза грузополучателю;

b) при выгрузке груза в местах собственного пользования - в день выгрузки, при этом проверка груза должна производиться в процессе выгрузки или непосредственно после нее;

c) в пути следования груза, багажа и грузобагажа - в день установления обстоятельств, подлежащих удостоверению коммерческим актом. При невозможности составления коммерческого акта в указанный срок он должен быть оформлен в течение следующих суток.

(4) При выдаче с участием железной дороги однородных грузов, которые были перевезены навалом или насыпью и прибыли от одного грузоотправителя в адрес одного грузополучателя в исправных вагонах без признаков утраты, случаи выявления недостачи, превышающей норму естественной убыли массы таких грузов и допустимые погрешности в измерении массы нетто, а также случаи обнаружения излишков, установленных как разница между массой грузов, определенной на станции отправления, и массой грузов, определенной на станции назначения, с учетом допустимых погрешностей в измерении массы нетто таких грузов, перевозимых отдельными отправками, при проверке за данные календарные сутки оформляются одним коммерческим актом.

(5) Недостача или излишки грузов, перевезенных навалом, насыпью или наливом с перевалкой либо перегрузкой в пути следования, отгруженных одним грузоотправителем в адрес одного грузополучателя и прибывших в исправных вагонах без признаков утраты в пути следования, определяются по результатам проверки всей партии выданных грузов и оформляются одним коммерческим актом.

(6) Коммерческий акт составляется в трех экземплярах и заполняется без помарок, подчисток и исправлений.

(7) В коммерческом акте должны содержаться:

a) точное и подробное описание состояния груза, багажа и грузобагажа, а также обстоятельств, послуживших причиной составления коммерческого акта. Не разрешается внесение в коммерческий акт каких-либо предположений и выводов о причинах необеспечения сохранности груза либо о виновности грузоотправителя или железной дороги. На вопросы, включенные в бланк коммерческого акта, должны быть даны точные

ответы. Не допускаются прочерки и знаки повтора в местах повторной записи необходимых данных;
b) данные о правильности погрузки, размещения и крепления груза, багажа, грузобагажа, а также о наличии защитной маркировки для грузов, перевозимых в открытом подвижном составе. При неправильных погрузке, размещении или креплении груза в коммерческом акте указывается, какое нарушение допущено.
(8) К коммерческому акту, составленному при обнаружении порчи скоропортящегося груза, прилагается выписка из журнала температур.
(9) Лица, составившие и подписавшие коммерческий акт, содержащий недостоверную информацию, несут ответственность согласно действующему законодательству.
(10) Коммерческий акт подписывается грузополучателем, если он участвует в проверке груза, багажа, грузобагажа, и работниками железной дороги, список которых устанавливается Правилами перевозок грузов по железной дороге.
(11) По требованию грузополучателя железнодорожная станция обязана в течение трех дней выдать коммерческий акт. Порядок пересылки коммерческих актов одной организацией железнодорожного транспорта другой определяется центральным отраслевым органом публичного управления.
(12) При необоснованной задержке в составлении коммерческого акта свыше предусмотренного настоящей статьей срока или отказе от его оформления железная дорога несет ответственность согласно действующему законодательству.
(13) В случаях отказа железнодорожной станции от составления коммерческого акта или оформления его с нарушением установленных требований грузополучатель имеет право подать письменное заявление о получении отказа или допущенном нарушении непосредственно администрации железной дороги или начальнику железнодорожной станции.
(14) Администрация железной дороги обязана дать грузополучателю, по его требованию, мотивированный ответ на заявление о получении отказа в составлении коммерческого акта или о составлении его с нарушением установленных требований в отношении скоропортящихся грузов - в течение одного дня, в отношении других грузов, багажа или грузобагажа - в течение трех дней с момента получения заявления. При обоснованности заявления дополнительный сбор за хранение груза, багажа или грузобагажа за время задержки в составлении коммерческого акта с грузополучателя не взимается.
(15) Железная дорога обязана составить коммерческий акт, если ею выявлены обстоятельства, указанные в настоящей статье, или если хотя бы на одно из них указал грузополучатель.
(16) Представители сторон, участвующие в составлении коммерческого акта, не имеют права отказаться от его подписания. При несогласии представителей сторон с содержанием коммерческого акта они вправе изложить свое мнение особо.
(17) Для удостоверения не предусмотренных настоящей статьей обстоятельств составляются акты общей формы и иные акты в порядке, установленном Правилами перевозок грузов по железной дороге и Правилами перевозок пассажиров, багажа и грузобагажа по железной дороге.

Статья 155. Претензия, относящаяся к перевозке груза или грузобагажа

(1) До предъявления к железной дороге иска, касающегося перевозки груза или грузобагажа, в обязательном порядке необходимо предъявление к ней претензии.
(2) Право на предъявление претензии и иска, относящихся к перевозке груза или грузобагажа, имеют:
a) в случаях утраты груза или грузобагажа - грузополучатель либо грузоотправитель при условии представления квитанции о приеме груза или грузобагажа с отметкой

железнодорожной станции назначения о неприбытии груза или грузобагажа, если же нет возможности представить грузовую или грузобагажную квитанцию, - при условии предъявления документа об оплате стоимости груза или грузобагажа, подтвержденной банком либо иной кредитной организацией, и справки железной дороги об отправке груза или грузобагажа с отметкой железнодорожной станции назначения о том, что они не прибыли;
b) в случаях недостачи или повреждения (порчи) груза или грузобагажа - грузополучатель либо грузоотправитель при условии представления накладной или ее в установленном порядке заверенной копии, либо грузобагажной квитанции и коммерческого акта, выданных железной дорогой, либо накладной или ее в установленном порядке заверенной копии с отметкой железной дороги о составлении коммерческого акта (в случае его утраты), либо накладной или ее в установленном порядке заверенной копии и документов об обжаловании отказа железной дороги в составлении коммерческого акта;
c) в случаях просрочки в доставке груза или грузобагажа - грузополучатель или грузоотправитель при условии представления подлинника накладной и грузобагажной квитанции;
d) в случаях задержки в выдаче груза или грузобагажа - грузополучатель или грузоотправитель при условии представления накладной, грузобагажной квитанции и акта общей формы.
(3) Грузополучатель и грузоотправитель могут передать свое право на предъявление претензии и иска другим юридическим и физическим лицам, оформив в установленном порядке договор о делегировании прав или доверенность.
Статья 156. Претензия, относящаяся к перевозке
пассажира или багажа
До предъявления к железной дороге иска, относящегося к перевозке пассажира или багажа, в обязательном порядке необходимо предъявление к ней претензии в случаях:
a) утраты багажа - предъявителем багажной квитанции;
b) недостачи, повреждения (порчи) багажа или просрочки в его доставке - предъявителем выданного железной дорогой коммерческого акта, удостоверяющего недостачу, повреждение (порчу) багажа, или акта общей формы о просрочке в доставке багажа;
c) задержки в отправлении или опоздания поезда - пассажиром при условии представления проездного документа (билета).
Статья 157. Порядок предъявления претензий
(1) Претензии, относящиеся к перевозке грузов или грузобагажа, предъявляются к железной дороге назначения.
(2) Претензии, относящиеся к перевозке грузов в прямом смешанном сообщении, предъявляются:
a) к железной дороге назначения, если конечным пунктом перевозки груза является железнодорожная станция;
b) к организации другого вида транспорта, которая обслуживает конечный пункт перевозки груза или в ведении которой находится этот пункт.
(3) Претензии грузоотправителей и грузополучателей по поводу взыскания штрафов и начисления пеней предъявляются к железной дороге отправления или к железной дороге назначения.
(4) Претензии в отношении повреждений по вине железной дороги подвижного состава и контейнеров, принадлежащих грузоотправителям, грузополучателям, другим организациям или арендованных ими, рассматриваются железной дорогой по месту нахождения владельца или арендатора подвижного состава и контейнеров.
(5) Претензии, касающиеся перевозки пассажиров и багажа, могут быть предъявлены к железной дороге отправления или к железной дороге назначения, по усмотрению

заявителя.
Статья 158. Документы, прилагаемые к претензии
(1) К претензии должны быть приложены оригиналы документов, подтверждающих предъявленные заявителем требования.
(2) К претензиям относительно утраты, недостачи или повреждения (порчи) грузов или грузобагажа, кроме документов, подтверждающих право на предъявление претензии, обязательно прилагается документ, удостоверяющий количество и действительную стоимость (без включения упущенных доходов и неосуществленных затрат) отправленных груза или грузобагажа либо стоимость недостающих груза или грузобагажа (деталей, запчастей).
Статья 159. Сроки предъявления претензий
(1) Претензии к железной дороге могут быть предъявлены в течение шести месяцев, претензии относительно взыскания штрафов и начисления пеней - в течение 45 дней.
(2) Сроки предъявления претензий исчисляются:
a) для претензий о возмещении за недостачу или повреждение (порчу) грузов, багажа или грузобагажа - со дня выдачи груза, багажа или грузобагажа;
b) для претензий о возмещении за утрату грузов - по истечении 30 дней со дня окончания срока доставки;
c) для претензий о возмещении за утрату грузов в процессе их перевозки в прямом смешанном сообщении - по истечении четырех месяцев со дня приема груза к перевозке;
d) для претензий о возмещении за утрату багажа или грузобагажа - по истечении 30 дней после окончания срока доставки багажа или грузобагажа физических лиц и по истечении 10 дней после окончания срока доставки грузобагажа юридических лиц;
e) для претензий при просрочке в доставке грузов, багажа или грузобагажа - со дня выдачи груза, багажа или грузобагажа;
f) для претензий о возврате платы за пользование вагонами и контейнерами или штрафов за задержку вагонов и контейнеров - со дня получения от железной дороги лицом, подавшим рекламацию, копии инкассового поручения (счета) о начислении платы или штрафа;
g) для претензий о взыскании штрафов за невыполнение принятых заявок на перевозку грузов - по истечении пяти дней со дня взыскания штрафа;
h) для претензий о взыскании штрафов за самовольное занятие железной дорогой вагонов и контейнеров, принадлежащих грузоотправителям, грузополучателям, другим организациям или арендованных ими, - по истечении срока доставки грузов в этих вагонах и контейнерах или срока их возврата на станции приписки;
i) в остальных случаях, связанных с перевозкой, - со дня наступления события, послужившего основанием для предъявления претензии.
(3) Железная дорога вправе принимать для рассмотрения претензии и по истечении установленных настоящей статьей сроков, если признает уважительной причину предъявления претензии в более поздний срок, чем это предусмотрено.
Статья 160. Срок рассмотрения претензий
(1) Железная дорога обязана рассмотреть предъявленную к ней претензию и письменно уведомить заявителя о результатах ее рассмотрения в 30-дневный срок со дня получения претензии.
(2) При частичном удовлетворении или отклонении предъявленной к железной дороге претензии в уведомлении о результатах ее рассмотрения должно быть указано основание принятого железной дорогой решения со ссылкой на соответствующую статью настоящего кодекса. В таких случаях приложенные к претензии документы возвращаются заявителю.
(3) Если при рассмотрении претензии установлено, что груз и грузобагаж согласно

заявлению грузоотправителя или первоначального грузополучателя переадресованы либо выданы другому грузополучателю, претензия возвращается заявителю с указанием, где, когда и кому именно были выданы груз и грузобагаж, и организации, по заявлению которой была произведена переадресовка либо выдача груза, грузобагажа, для осуществления непосредственного расчета с фактическим грузополучателем или с организацией, по заявлению которой была произведена переадресовка либо выдача груза и грузобагажа.

Статья 161. Иски к железной дороге

(1) Иски к железной дороге, относящиеся к перевозке грузов, багажа и грузобагажа, могут быть предъявлены в случаях частичного удовлетворения или отклонения железной дорогой претензий либо в случаях неполучения от нее ответа в течение 30 дней со дня регистрации претензии.

(2) Указанные в части (1) иски предъявляются в компетентную судебную инстанцию по месту нахождения администрации железной дороги, к которой была предъявлена или могла быть предъявлена претензия, в течение одного года со дня наступления события, послужившего основанием для предъявления претензии.

(3) Иски, касающиеся перевозки пассажиров, багажа и грузобагажа, могут быть предъявлены только по истечении установленных статьей 159 сроков предъявления претензий или до истечения этих сроков, если железной дорогой был дан ответ на предъявленную к ней претензию.

(4) При рассмотрении исков к железной дороге документы о причинах необеспечения сохранности грузов, багажа и грузобагажа юридических и физических лиц (коммерческие акты, акты общей формы, иные акты), составленные железной дорогой в одностороннем порядке, подлежат рассмотрению судебной инстанцией наряду с другими документами, подтверждающими обстоятельства, которые могут послужить основанием для возложения имущественной ответственности на железную дорогу, отправителя либо получателя грузов, багажа и грузобагажа - юридических и физических лиц.

Статья 162. Иски к грузополучателям, грузоотправителям и пассажирам

(1) Иски железной дороги к грузополучателям, грузоотправителям и пассажирам, относящиеся к перевозке пассажиров, грузов, багажа и грузобагажа, могут быть предъявлены в компетентную судебную инстанцию в течение одного года со дня наступления события, послужившего основанием для предъявления иска.

(2) Указанный в части (1) срок исчисляется:

a) для исков о взыскании штрафов за невыполнение заявок на перевозку грузов - по истечении пяти дней после уведомления железной дорогой;

b) в остальных случаях - со дня наступления события, послужившего основанием для предъявления иска.

ГЛАВА III
ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 163

Контроль за соблюдением положений настоящего кодекса, иных нормативных актов, относящихся к деятельности железнодорожного транспорта, осуществляется центральным отраслевым органом публичного управления.

Статья 164

До приведения действующего законодательства в соответствие с настоящим кодексом нормативные акты применяются в части, не противоречащей ему.

Статья 165
Правительству:
a) привести свои нормативные акты в соответствие с настоящим кодексом;
b) утвердить положение о дисциплине работников железнодорожного транспорта, правила оказания услуг по перевозке пассажиров, багажа, груза и грузобагажа для личных нужд на железнодорожном транспорте и перечень грузов, подлежащих специальной охране и сопровождению;
[Ст.165 пкт.c) исключен ЗП98/26.05.5, MO83/17.06.05 ст.380]
[Ст.165 пкт.c) исключен ЗП98/26.05.05, MO83/17.06.05 ст.380]
~~c) определить порядок расчета тарифов на перевозки пассажиров, грузов, багажа и грузобагажа, порядок расчета платы за пользование вагонами и контейнерами, расчета дополнительных сборов, предусмотренных Тарифным руководством, а также порядок компенсации затрат, связанных с оказанием помощи железной дороге в ликвидации крушений, аварий, последствий стихийных бедствий.~~
Статья 166
Центральному отраслевому органу публичного управления разработать на основании настоящего кодекса совместно с заинтересованными органами центрального публичного управления и утвердить правила перевозок грузов по железной дороге, правила перевозок пассажиров, багажа и грузобагажа по железной дороге и правила технической эксплуатации железной дороги, с последующей их регистрацией и публикацией в установленном порядке.
ПРЕДСЕДАТЕЛЬ
ПАРЛАМЕНТА Еуджения ОСТАПЧУК
Кишинэу, 17 июля 2003 г.
№ 309-XV.

Republica Moldova

PARLAMENTUL

COD Nr. 1381
din 21.11.1997

CODUL ELECTORAL

Publicat : 08.12.1997 în Monitorul Oficial Nr. 81 art Nr : 667 Data intrarii in vigoare : 08.12.1997

MODIFICAT
LP273-XVI din 07.12.07, MO84-85/13.05.08 art.288
LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283
LP447-XVI din 28.12.06, MO51-53/13.04.07 art.239
LP75-XVI din 23.03.07, MO43-46/30.03.07 art.194
LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677
LP79-XVI din 06.04.06, MO66-69/28.04.06 art.283
LP368-XVI din 23.12.05, MO1-4/06.01.06 art.34
LP298-XVI din 17.11.05, MO161-163/02.12.05 art.801
LP276-XVI din 04.11.05, MO151-153/11.11.05 art.728
LP176-XVI din 22.07.05, MO107-109/12.08.05 art.535
LP191-XV din 08.05.03, MO97/31.05.03 art.432
LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108
LP842-XV din14.02.02, MO26/14.02.02 art. 136
LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84
LP1439-XIV din 28.12.00, MO49/03.05.01
LP1422-XIV din15.12.00, MO166/31.12.00
LP1227-XIV din 21.09.00, MO130/19.10.00
LP1217-XIV din 31.07.00, MO102/17.08.00
LP1107-XIV din 30.06.00, MO124/05.10.00
LP1036-XIV din 09.06.00, MO77/04.07.00 art.574
LP894-XIV din 23.03.00, MO59/25.05.00 art.405
LP778-XIV din 03.02.00, MO19/24.02.2000
LP480-XIV din 02.07.99, MO87/12.08.99 art.427
LP403-XIV din14.05.99, MO50/20.05.99
LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93

Notă:

În cuprinsul codului, noțiunea “bloc electoral” şi reglementările referitoare la blocurile electorale se exclud prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283

În cuprinsul codului, cuvintele "raion" şi "raional" se substituie, respectiv, cu cuvintele "județ" şi "județean" prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93

Se declară neconstituționale unele prevederi prin HCC13 din 14.03.02, MO46/04.04.02 art.8

<!--[if !vml]--> <!--[endif]-->Se declară neconstituț. unele prevederi prin HCC43 din 27.07.99, MO83/05.08.99

<!--[if !vml]--> <!--[endif]-->Se declară neconstituț. unele prevederi prin HCC15 din 27.05.98, MO54/18.06.98

Voința poporului constituie baza puterii de stat. Această voință se exprimă prin alegeri libere, care au loc periodic prin sufragiu universal, egal, direct, secret şi liber exprimat. Statul garantează exprimarea voinței libere a cetățenilor prin apărarea principiilor democratice şi a normelor dreptului electoral. Prezentul cod stabileşte modul de organizare şi desfăşurare a alegerilor Parlamentului, în autoritățile administrației publice locale, precum şi modul de organizare şi desfăşurare a referendumurilor.

[Preambulul modificat prin LP1227-XIV din 21.09.00, MO130/19.10.00]

Parlamentul adoptă prezentul cod.

T i t l u l I

DISPOZIȚII GENERALE

Capitolul 1

NOȚIUNI ŞI PRINCIPII GENERALE

Articolul 1. Noțiuni generale

În sensul prezentului cod se definesc următoarele noțiuni generale:

afişe electorale - apeluri, declarații, fotografii şi alte materiale utilizate de concurenții electorali în scop de agitație electorală;

agitație electorală - acțiuni de pregătire şi difuzare a informației, care au scopul de a-i determina pe alegători să voteze pentru unii sau pentru alți concurenți electorali;

alegător - cetățean al Republicii Moldova cu drept de vot;

Registrul alegătorilor - listă a cetățenilor Republicii Moldova care au drept de vot, ce conține şi alte date necesare pentru asigurarea participării lor la alegeri;

[Art.1 noțiunea introdusă prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

alegeri - în cazul în care nu se face vreo specificare, alegerile în Parlament, în autoritățile administrației publice locale, precum şi referendumurile. Aceeaşi noțiune vizează acțiunile cetățenilor, partidelor şi altor organizații social-politice, organelor electorale şi altor organe de stat, orientate spre întocmirea listelor electorale, desemnarea şi înregistrarea candidaților, efectuarea agitației electorale, votarea şi constatarea rezultatelor votării, precum şi alte acțiuni electorale întreprinse în conformitate cu legislația în vigoare;

[Art.1 noțiunea modificată prin LP1227-XIV din 21.09.00, MO130/19.10.00]

alegeri generale - orice tip de alegeri care au loc într-o singură zi, de duminică sau în oricare altă zi indicată în actul de stabilire a alegerilor, pe întreg teritoriul țării;

alegeri anticipate - alegerea organului electiv în cazul încetării înainte de termen a mandatului sau dizolvării acestuia ori în cazul reorganizării administrativ-teritoriale;

[Art.1 alegeri anticipate în redacția LP31-XV din 13.02.2003, MO27/28.02.2003 art.108]

[Art.1 alegeri anticipate introdusă prin LP894-XIV din 23.03.2000, MO59/25.05.2000 art.405]

[Art.1 bloc electoral exclus prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

[Art.1 bloc electoral modificat prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

campanie electorală - perioadă de activitate care se desfăşoară cu scopul de a-i determina pe alegători să-şi exprime voturile pentru alegerea unui sau altui concurent electoral şi care începe, pentru fiecare concurent electoral, la data înregistrării acestuia de către Comisia Electorală Centrală sau de consiliul electoral de circumscripție şi se încheie la data excluderii concurentului electoral din alegeri sau în ziua votării;

candidat - persoană care candidează pentru ocuparea unei funcții publice eligibile din partea partidelor, a altor organizații social-politice, precum şi independent de acestea;

candidat independent - persoană care îşi desemnează candidatura pentru ocuparea unei funcții publice eligibile independent de partide, de alte organizații social-politice;

circumscripție electorală - unitate electorală administrativă în care se organizează şi se desfăşoară alegerile şi referendumurile;

Cod de conduită - convenție încheiată între concurenții electorali şi reprezentanții mass-media privind modul de desfăşurare şi de reflectare a campaniei electorale care exclude lezarea demnității şi imaginii concurenților electorali;

[Art.1 noțiunea introdusă prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107-109/12.08.05 art.535]

concurenți electorali:

- candidații independenți, înregistrați de Comisia Electorală Centrală, precum şi partidele, alte organizații social-politice, ale căror liste de candidați au fost înregistrate de Comisia

Electorală Centrală - în cazul alegerilor parlamentare;

- partidele, alte organizaţii social-politice, şi persoanele care candidează pentru funcţia de primar sau de consilier în consiliul local şi care sînt înregistrate de consiliile electorale de circumscripţie respective - în cazul alegerilor locale;

[Art.1 noţiunea modificată prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.1 sintagmele "primar sau de" şi "sau prin referendum" declarat neconstituţional prin HCC13 din 14.03.02, MO46/04.04.02 art.8]

[Art.1 noţiunea modificată prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.1 noţiunea modificată prin LP1227-XIV din 21.09.00, MO130/19.10.00]

contestaţie - cerere de anulare sau revizuire a unui act, a unei hotărîri sau acţiuni;

[Art.1 contestaţie introdusă prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

Comisia Electorală Centrală - comisie înfiinţată pentru realizarea politicii electorale în scopul bunei desfăşurări a alegerilor, care activează continuu în condiţiile prezentului cod;

[Art.1 noţiunea modificată prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

desemnarea candidaţilor - procedură de adoptare de către partide şi alte organizaţii social-politice a deciziilor asupra candidaturilor pentru funcţiile elective, desfăşurată în cadrul şedinţelor organelor de conducere ale partidelor şi altor organizaţii social-politice, în conformitate cu statutele lor, după anunţarea datei alegerilor;

[Art.1 noţiunea introdusă prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107-109/12.08.05 art.535]

domiciliu - loc de trai permanent al unei persoane, confirmat în buletinul de identitate cu ştampila "domiciliu";

declaraţie de şedere - procedură prin care cetăţeanul cu drept de vot declară locul aflării sale în ziua alegerilor;

[Art.1 noţiunea introdusă prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.1 noţiunea introdusă prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107-109/12.08.05 art.535]

drept electoral - drept constituţional al cetăţeanului de a alege, de a fi ales şi de a-şi exprima prin vot atitudinea privind cele mai importante probleme ale statului şi ale societăţii în ansamblu şi/sau în probleme locale de interes deosebit;

listă de candidaţi - listă a candidaţilor desemnaţi de partide, de alte organizaţii social-politice pentru a participa la alegeri;

listă electorală - listă ce cuprinde toţi cetăţenii cu drept de vot care domiciliază pe teritoriul

unei secţii de votare;

listă de subscripţie - listă cu semnături ale alegătorilor care susţin un oarecare candidat la alegeri sau iniţierea referendumului;

localitate - unitate administrativ-teritorială organizată conform legii (raion, municipiu, oraş, sector, sat (comună), unitate administrativ-teritorială cu statut special);

[Art.1 noţiunea modificată prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.1 localitate modificat prin LP842-XV din 14.02.02, MO26/14.02.02 art. 136]

minim de locuri speciale de afişaj electoral - locuri special amenajate pentru afişaj electoral, amplasate într-o localitate. Panourile de afişaj electoral se amplasează uniform pe întreg teritoriul localităţii. Suprafaţa minimă acordată unui concurent electoral pe un panou este de 1 m^2. Spaţiul de afişaj electoral oferit concurenţilor electorali trebuie sa fie egal pentru toţi;

[Art.1 noţiunea introdusă prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107-109/12.08.05 art.535]

organe electorale - organe care organizează desfăşurarea alegerilor Parlamentului, în autorităţile administraţiei publice locale, precum şi desfăşurarea referendumurilor;

[Art.1 noţiunea modificată prin LP1227-XIV din 21.09.00, MO130/19.10.00]

organizaţii social-politice - partide, fronturi, ligi, mişcări politice de masă, înregistrate în condiţiile Legii privind partidele şi alte organizaţii social-politice;

partide - asociaţii benevole ale cetăţenilor, constituite şi înregistrate în condiţiile Legii privind partidele şi alte organizaţii social-politice;

perioadă electorală - perioadă de timp cuprinsă între ziua aducerii la cunoştinţă publică a datei alegerilor şi ziua în care rezultatele finale ale alegerilor sînt confirmate de către organele competente;

persoane autorizate să asiste la operaţiile electorale - membri reprezentanţi şi observatori ai concurenţilor electorali în organele electorale, observatori acreditaţi de consiliile electorale de circumscripţie, observatori acreditaţi de Comisia Electorală Centrală, precum şi reprezentanţi ai mijloacelor de informare în masă;

[Art.1 noţiunea modificată prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

referendum - scrutin prin care poporul îşi exprimă opţiunea în cele mai importante probleme ale statului şi societăţii în ansamblu, avînd drept scop soluţionarea acestora, precum şi consultare a cetăţenilor în probleme locale de interes deosebit;

reşedinţă - loc de trai temporar, confirmat în buletinul de identitate cu ştampila "reşedinţă";

[Art.1 noţiunea introdusă prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107-109/12.08.05 art.535]

revocare - retragere de către instanţa de judecată a mandatului persoanei care ocupa o funcţie

publică eligibilă, precum şi retragere a mandatului primarului prin referendum local.

[Art.1 revocare completat prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.1 revocare modificat prin LP796-XV din 25.01.2002, MO20/02.02.2002 art.84]

[Art.1 revocare introdusă prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

Articolul 2. Principiile participării la alegeri

(1) Cetăţeanul Republicii Moldova participă la alegeri prin vot universal, egal, direct, secret şi liber exprimat.

(2) Participarea la alegeri este liberă (benevolă). Nimeni nu este în drept să exercite presiuni asupra alegătorului cu scopul de a-l sili să participe sau să nu participe la alegeri, precum şi asupra exprimării de către acesta a liberei sale voinţe.

(3) Cetăţenii Republicii Moldova care domiciliază în afara ţării beneficiază de drepturi electorale depline în condiţiile prezentului cod. Misiunile diplomatice şi oficiile consulare sînt obligate să creeze condiţii pentru ca cetăţenii să-şi exercite liber drepturile lor electorale.

[Art.2 al.(3) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

Articolul 3. Vot universal

Cetăţenii Republicii Moldova pot alege şi pot fi aleşi fără deosebire de rasă, naţionalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenenţă politică, avere sau origine socială.

Articolul 4. Vot egal

În cadrul oricărui scrutin, fiecare alegător are dreptul la un singur vot. Fiecare vot are putere juridică egală.

Articolul 5. Vot direct

Alegătorul votează personal. Votarea în locul unei alte persoane este interzisă.

Articolul 6. Vot secret

Votarea la alegeri şi/sau referendum este secretă, excluzîndu-se astfel posibilitatea influenţării voinţei alegătorului.

Articolul 7. Vot liber exprimat

Nimeni nu este în drept să exercite presiuni asupra alegătorului pentru a-l face să voteze sau să nu voteze, precum şi pentru a-l împiedica să-şi exprime voinţa în mod independent.

Articolul 8. Ziua alegerilor

Alegerile au loc într-o singură zi, de duminică sau în oricare altă zi indicată în actul de

stabilire a alegerilor, pe întreg teritoriul țării sau al localității respective.

Articolul 9. Locul exercitării dreptului de vot

(1) Dreptul de vot se exercită în localitatea în care alegătorul îşi are domiciliul, cu excepția cazurilor prevăzute de prezentul cod.

(2) În cazul în care alegătorul are şi domiciliu, şi reşedință, în perioada valabilității reşedinței, el votează în localitatea în care îşi are reşedința.

[Art.9 al.(2) introdus prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107-109/12.08.05 art.535]

Articolul 10. Votarea pentru un singur concurent electoral

În cadrul unui scrutin, alegătorul votează pentru un singur concurent electoral, iar în cadrul unui referendum, el se pronunță asupra unei singure opțiuni.

Capitolul 2

DREPTUL DE A ALEGE ŞI DE A FI ALES.

RESTRICȚII

Articolul 11. Dreptul de a alege

Dreptul de a alege îl au cetățenii Republicii Moldova care au împlinit, inclusiv în ziua alegerilor, vîrsta de 18 ani, cu excepția celor privați de acest drept în modul stabilit de lege.

Articolul 12. Dreptul de a fi ales

Dreptul de a fi aleşi îl au cetățenii Republicii Moldova cu drept de vot care întrunesc condițiile prevăzute de prezentul cod.

Articolul 13. Restricții

(1) Nu au dreptul de a alege persoanele:

a) care nu întrunesc condițiile prevăzute la art.11;

b) care sînt recunoscute incapabile prin hotărîre definitivă a instanței de judecată;

[Art.13 al.(1), lit.b) modificată prin LP796 din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

c) persoanele condamnate la privațiune de libertate prin hotărîre judecătorească definitivă pentru infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave.

[Art.13 al.(1), lit.c) în redacția LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

(2) Nu pot fi aleşi:

a) militarii cu serviciul în termen;

[Art.13 al.(2) lit.a) în redacţia LP268-XIV din 4.02.99, MO22/04.03.99]

[Art.13 al.(2), lit.b) abrogată prin Legea nr.403-XIV din 14.05.99, lit.c) devine lit.b)]

Notă: **Vezi Hot. Parl. nr.331-XIV din 25.03.99 "Privind asigurarea unităţii aplicării prevederii articolului 13 alineatul (2) litera b) din Codul electoral pe întreg teritoriul republicii în** campania **electorală pentru alegerile locale generale din 1999"**

b) persoanele menţionate la alin.(1);

b[1]) persoanele care, pe lîngă cetăţenia Republicii Moldova, deţin şi cetăţenia unui alt stat pentru funcţia de deputat în condiţiile art.75;

[Art.13 al.(2), lit.b[1]) introdusă prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

c) persoanele care sînt condamnate la privaţiune de libertate prin hotărîre judecătorească definitivă şi îşi ispăşesc pedeapsa în locuri de detenţie sau care au antecedente penale nestinse pentru comitere de infracţiuni grave, deosebit de grave sau excepţional de grave;

[Art.13 al.(2), lit.c) în redacţia LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

[Art.13 al.(2), lit.c) în redacţia prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107-109/12.08.05 art.535]

[Art.13 al.(2), lit.c (d) introdusă prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

d) persoanele private de dreptul de a ocupa funcţii de răspundere prin hotărîre judecătorească definitivă.
[Art.13 al.(2), lit.d) introdusă prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

(3) Cetăţenii Republicii Moldova care, în virtutea funcţiei pe care o deţin, nu au dreptul să fie membri ai partidelor sau ai altor organizaţii social-politice, precum şi persoanele cu înaltă funcţie de răspundere al căror mod de numire sau de alegere este reglementat de Constituţia Republicii Moldova şi/sau de legile organice, din momentul înregistrării lor în calitate de concurenţi electorali, îşi suspendă activitatea în funcţia pe care o deţin. Persoanele care cad sub incidenţa acestor prevederi sînt:
a) miniştrii;

b) conducătorii autorităţilor publice centrale;

c) preşedinţii şi vicepreşedinţii raioanelor;

d) primarii şi viceprimarii;

e) pretorii şi vicepretorii.

[Art.13 al.(3) în redacţia LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

[Art.13 al.(3) în redacția LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.13 al.(3) modificat prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107-109/12.08.05 art.535]

[Art.13 al.(3) modificat prin LP842-XV din 14.02.02, MO26/14.02.02 art. 136]

[Art.13 al.(3) introdus prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.13 al.(3) abrogat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

T i t l u l II

DISPOZIȚII COMUNE

Capitolul 3

ORGANELE ELECTORALE

Articolul 14. Sistemul organelor electorale

(1) În scopul organizării şi desfăşurării alegerilor se constituie:

a) Comisia Electorală Centrală;

b) consiliile electorale de circumscripție;

c) birourile electorale ale secțiilor de votare.

Articolul 15. Reprezentarea în organele electorale

(1) Concurenții electorali pot desemna, pentru perioada campaniei electorale, în organele electorale care i-au înregistrat, precum şi în organele electorale ierarhic inferioare, cîte un reprezentant cu drept de vot consultativ. Partidele, alte organizații social-politice, care iau parte la scrutin pot desemna, pentru perioada campaniei electorale, cîte un reprezentant cu drept de vot consultativ şi în Comisia Electorală Centrală.

[Art.15 al.(1) modificat prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107-109/12.08.05 art.535]

[Art.15 pct.(1) in redactia LP894-XVI din 23.03.00, MO59/25.05.2000]

(2) Membrii reprezentanți ai concurenților electorali sînt confirmați de organele electorale respective în termen de 3 zile. Candidaturile propuse trebuie să fie persoane care au dreptul de a alege şi de a fi aleşi.

[Art.15 al.(2) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.15 al.(2) completat prin L268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

[Art.15 al.(3) exclus prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

Secţiunea 1

Comisia Electorală Centrală

Articolul 16. Constituirea Comisiei Electorale Centrale

(1) Comisia Electorală Centrală este organ de stat constituit pentru realizarea politicii electorale, organizarea şi desfăşurarea alegerilor.

[Art.16 al.1) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(2) Comisia Electorală Centrală este constituită din 9 membri cu vot deliberativ: un membru este desemnat de către Preşedintele Republicii Moldova, un membru - de către Guvern şi 7 membri - de către Parlament, inclusiv 5 de către partidele de opoziţie, proporţional numărului de mandate deţinute de acestea. Membrii Comisiei Electorale Centrale nu pot fi membri ai partidelor şi ai altor organizaţii social-politice. Componenţa nominală a comisiei se confirmă prin hotărîre a Parlamentului, cu votul majorităţii deputaţilor aleşi.

[Art.16 al.(2) în redacţia LP176-XVI din 22.07.05, MO107-109/12.08.05 art.535]

[Art.16 al.(2) în redactia LP894-XIV din 23.03.2000, MO59/25.05.2000]

(3) Membrii Comisiei Electorale Centrale sînt inamovibili. Vacanţa funcţiei de membru al acesteia poate interveni în caz de expirare a împuternicirilor, de demisie, de demitere sau de deces.

[Art.16 al.3) în redacţia prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(4) Comisia Electorală Centrală se conduce în activitatea sa de Constituţie, de prezentul cod, de legislaţia în vigoare şi de regulamentul comisiei, aprobat prin hotărîre a acesteia.

[Art.16 modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(5) Comisia Electorală Centrală este persoană juridică, are buget propriu, cont bancar şi sigiliu cu imaginea stemei de stat.

[Art.16 al.(3) introdus prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107-109/12.08.05 art.535, al.(3)-(4) devin al.(4)-(5)]

Articolul 17. Componenţa şi mandatul Comisiei Electorale Centrale

(1) Preşedintele, vicepreşedintele şi secretarul Comisiei Electorale Centrale sînt aleşi din rîndul membrilor Comisiei Electorale Centrale cu majoritatea de voturi din numărul total al membrilor acesteia. Şedinţa de alegere a preşedintelui, vicepreşedintelui şi secretarului Comisiei Electorale Centrale va fi prezidată de doi membri ai Comisiei Electorale Centrale, aleşi cu majoritatea simplă de voturi ale membrilor acesteia, în a căror sarcină se pune supravegherea procedurii de dezbatere a candidaturilor şi de alegere a preşedintelui, vicepreşedintelui şi secretarului Comisiei Electorale Centrale, cu consemnarea rezultatelor într-un proces-verbal. Şedinţa de alegere a preşedintelui, vicepreşedintelui şi secretarului Comisiei Electorale Centrale va avea loc nu mai tîrziu de 15 zile de la data intrării în vigoare a hotărîrii de confirmare a noii

componenţe a Comisiei Electorale Centrale. Revocarea din funcţiile nominalizate se efectuează în cazurile prevăzute la art. 16, 19 şi 20 din prezentul cod.

[Art.17 al.(1) în redacţia LP276-XVI din 04.11.05, MO151/11.11.05 art.728]

[Art.17 al.(1) în redacţia LP894-XIV din 23.03.00, MO59/25.05.2000]

(2) În cazul în care, la prima votare, candidatul la funcţia de preşedinte, vicepreşedinte sau secretar al Comisiei Electorale Centrale nu a întrunit majoritatea de voturi, se organizează votarea repetată la care pot participa şi candidaţii care au candidat la aceeaşi funcţie la prima votare.

[Art.17 al.(2) modificat prin LP276-XVI din 04.11.05, MO151/11.11.05 art.728]

[Art.17 al.(2) in redactia LP894-XIV din 23.03.00, MO59/25.05.00]

(3) Preşedintele, vicepreşedintele şi secretarul comisiei activează permanent. Ceilalţi membri ai comisiei sînt convocaţi de preşedintele comisiei după caz. Funcţia de preşedinte al comisiei este asimilată funcţiei de ministru, iar funcţia de vicepreşedinte şi de secretar al comisiei - funcţiei de viceministru.

[Art.17 al.(2) modificat prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107-109/12.08.05 art.535]

[Art.17 al.(3) modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

(4) În caz de vacanţă a unei funcţii din cele menţionate la alin.(1), vacanţa se completează urmînd aceeaşi procedură ca în cazul alegerii.

(5) În decursul a două zile de la data constituirii, Comisia Electorală Centrală aduce la cunoştinţă publică componenţa, sediul şi modul de contactare pentru relaţii.

(6) Mandatul Comisiei Electorale Centrale este de 5 ani. La expirarea acestui termen, componenţa comisiei poate fi modificată.

[Art.17 al.(6) modificat prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107-109/12.08.05 art.535]

Articolul 18. Şedinţele şi hotărîrile Comisiei Electorale Centrale

(1) Şedinţele Comisiei Electorale Centrale sînt deliberative dacă la ele participă majoritatea membrilor cu drept de vot deliberativ.

(2) Comisia Electorală Centrală adoptă hotărîri cu votul majorităţii membrilor cu drept de vot deliberativ. Hotărîrile de modificare, de completare şi de abrogare a hotărîrilor adoptate anterior se adoptă în aceleaşi condiţii.

[Art.18 al.(2) modificat prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

(2^1) Membrii Comisiei Electorale Centrale care nu sînt de acord cu hotărîrile adoptate au dreptul să-şi exprime în scris opinia, care se anexează la hotărîrile respective.

[Art.18 al.(2^1) introdus prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

(3) Hotărîrile Comisiei Electorale Centrale, adoptate în limitele competenței acesteia, sînt executorii pentru autoritățile publice, întreprinderi, instituții şi organizații, persoanele cu funcții de răspundere, partide, alte organizații social-politice şi organele acestora, precum şi pentru toți cetățenii.

[Art.18 al.3) introdus prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(4) Hotărîrile Comisiei Electorale Centrale se plasează, în termen de 24 de ore de la adoptare, pe site-ul oficial al Comisiei Electorale Centrale şi se publică, în termen de 5 zile, în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

[Art.18 al.(4) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.18 al.(4) introdus prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107-109/12.08.05 art.535]

Articolul 19. Statutul membrilor Comisiei Electorale Centrale

(1) În calitate de membri ai Comisiei Electorale Centrale pot fi propuse persoane care dețin exclusiv cetățenia Republicii Moldova, au domiciliul în țară, au o reputație ireproşabilă şi aptitudini pentru exercitarea activităților electorale.

[Art.19 al.(1) în redacția LP273-XVI din 07.12.07, MO84-85/13.05.08 art.288]

[Art.19 al.(1) modificat prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

(2) Membrii Comisiei Electorale Centrale cu drept de vot deliberativ:

a) nu pot face parte din partide şi din alte organizații social-politice care au desemnat candidați în funcțiile publice eligibile;

b) nu au dreptul de a participa la activități politice;

c) nu pot face declarații în favoarea sau defavoarea concurenților electorali;

d) nu pot contribui în nici un fel la activitățile pe care le desfăşoară concurenții electorali, cu excepția exercitării atribuțiilor prevăzute de prezentul cod.

Articolul 20. Încetarea calității de membru al Comisiei Electorale Centrale

[Art.20 titlul în redacția LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(1) Calitatea de membru al Comisiei Electorale Centrale încetează în caz de:

a) expirare a mandatului;

b)demisie;

c) demitere;

[Art.20 al.(1), lit.c) în redacția LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

d) imposibilitate a exercitării atribuțiilor;

e) deces.

[Art.20 al.1) introdus prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84 al.(1)-(3) devin al.(2)-(4)]

(2) Membrul Comisiei Electorale Centrale este demis de către autoritatea care l-a desemnat în caz de:

a) adoptare în privința lui a hotărîrii judecătoreşti definitive de condamnare pentru infracțiune săvîrşită;

b) pierdere a cetățeniei Republicii Moldova sau dobîndire a cetățeniei unui alt stat;

[Art.20 al.(2), lit.b) în redacția LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

c) constatare, prin hotărîre judecătorească definitivă, a capacității de exercițiu restrînse sau a incapacității de exercițiu;

d) încălcare gravă a Constituției Republicii Moldova şi a prezentului cod.

[Art.20 al.(2) introdus prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677, al.(2)-(4) devin al.(3)-(5)]

(3) În cazul nerespectării condițiilor menționate la art.19 alin.(2), precum şi în cazul comiterii unor fapte incompatibile cu calitatea pe care o au, membrii Comisiei Electorale Centrale pot fi demişi.

[Art.20 al.(3) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(4) Materialele privind demiterea se înaintează Curții Supreme de Justiție de către organele care au desemnat persoanele respective în componența Comisiei Electorale Centrale, precum şi de către membrii comisiei.

[Art.20 al.(4) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(5) În baza hotărîrii Curții Supreme de Justiție cu privire la demitere şi/sau în cazul încetării, înainte de expirarea mandatului, a calității de membru al Comisiei Electorale Centrale, autoritatea respectivă, în termen de 10 zile, desemnează, iar Parlamentul confirmă un nou membru pentru durata neexpirată a mandatului predecesorului.

[Art.20 al.(5) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.20 al.4) în redacția LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

Articolul 21. Degrevarea de atribuţiile de serviciu. Remunerarea

(1) Pentru perioada electorală, membrii Comisiei Electorale Centrale care nu activează permanent sînt degrevaţi de atribuţiile de la locul de muncă permanent prin hotărîre a acesteia.

(2) Funcţia de preşedinte, vicepreşedinte şi secretar al Comisiei Electorale Centrale se asimilează cu funcţia publică de rangul întîi, iar funcţia de membru al comisiei cu drept de vot deliberativ, degrevat de atribuţiile de la locul de muncă permanent, cu funcţia publică de rangul doi.

(3) Salarizarea membrilor permanenţi ai Comisiei Electorale Centrale se efectuează în modul, condiţiile şi mărimile prevăzute de Legea nr.355-XVI din 23 decembrie 2005 cu privire la sistemul de salarizare în sectorul bugetar.Membrilor comisiei care nu activează permanent li se stabileşte, pentru perioada în care sînt degrevaţi de atribuţiile de la locul de muncă permanent, un spor la salariu de 25 la sută.

[Art.21 al.(3) modificat prin LP447-XVI din 28.12.06, MO51-53/13.04.07 art.239]

Articolul 22. Atribuţiile generale ale Comisiei Electorale Centrale

Comisia Electorală Centrală:

a) studiază organizarea şi desfăşurarea alegerilor cu scopul de a perfecţiona legislaţia şi procedurile electorale;

b) înaintează Guvernului şi Parlamentului propuneri cu privire la oportunitatea operării unor modificări în legislaţia electorală;

c) elaborează regulamente şi instrucţiuni menite să perfecţioneze procedurile electorale;

d) exercită controlul asupra întocmirii şi verificării în termen a listelor electorale, colaborînd în acest scop cu organele administraţiei publice centrale şi locale;

[Art.22 lit.c) introdusă prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677, lit.d)–q) devin lit.e)–r)]

[Art.22 lit.c) sintagma "sau pentru funcţia de primar" declarat neconstituţional prin HCC13 din 14.03.02, MO46/04.04.02 art.8]

e) ţine evidenţa cadrelor care au participat la organizarea şi desfăşurarea alegerilor, inclusiv a lucrătorilor calificaţi care pot fi desemnaţi în consiliile electorale de circumscripţie şi în birourile electorale ale secţiilor de votare;

[Art.22 lit.e) în redacţia LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.22 lit.e) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

f) constituie consilii electorale de circumscripţie şi birouri electorale ale secţiilor de votare la desfăşurarea alegerilor parţiale ale consiliilor locale sau alegerilor pentru funcţia de primar;

[Art.22 lit.e) completată prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.22 lit.e) modificat prin LP796 din 25.01.2002, MO20/02.02.2002 art. 84]

g) conlucrează, în procesul de organizare şi desfăşurare a alegerilor cu:

- Ministerul Dezvoltării Informaționale, la asigurarea evidenței alegătorilor, inclusiv a celor aflați peste hotarele țării, în temeiul Registrului alegătorilor, format în baza Registrului de stat al populației;

- autoritățile administrației publice locale, în problemele selectării cadrelor calificate antrenate în activitatea organelor electorale, ale asigurării localurilor secțiilor de votare cu cabine, urne de vot, computere şi alte mijloace tehnico-materiale;

- Ministerul Afacerilor Interne, la asigurarea pazei secțiilor de votare şi a materialelor electorale;

- întreprinderile şi instituțiile de stat, la încheierea contractelor pentru servicii de tipărire a buletinelor de vot şi de aprovizionare cu echipament;

- mijloacele de informare în masă şi asociațiile obşteşti, la organizarea manifestărilor ce țin de educația civică a alegătorului şi informarea populației asupra desfăşurării procesului electoral;

[Art.22 lit.g) modificată prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.22 lit.g) modificată prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

h) analizează structura circumscripțiilor electorale din punctul de vedere al organizării administrativ-teritoriale a republicii;

[Art.22 lit.g) modificată prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

i) implementează programe de educație civică in perioada dintre alegeri;

j) pregăteşte programe de informare a alegătorilor în perioada electorală;

k) oferă mijloacelor de informare în masă informații cu privire la desfăşurarea alegerilor şi la practica administrativă utilizată în acest sens;

l) prezintă anual rapoarte Parlamentului şi, la cerere, Parlamentului, Preşedintelui Republicii Moldova şi Guvernului;

m) oferă spre dezbatere mijloacelor de informare în masă şi publicului chestiuni electorale;

n) stabileşte contacte cu partidele, cu alte organizații social-politice şi neguvernamentale care au dreptul de a desemna candidați pentru funcții publice, asigurîndu-le participarea plenară la procesul electoral;

o) consultă asociațiile obşteşti locale interesate să desfăşoare în cadrul alegerilor activități ce

ţin de educaţia civică;

p) organizează cursuri de instruire şi seminare pentru persoanele care vor lua parte la procesul electoral în calitate de membri ai consiliilor electorale de circumscripţie şi ai birourilor electorale ale secţiilor de votare, în calitate de membri reprezentanţi ai partidelor şi ai altor organizaţii social-politice, sau ai potenţialilor candidaţi, în calitate de funcţionari ai aparatului consiliilor electorale, de membri ai grupului de iniţiativă;

q) analizează fraudele electorale, inclusiv cele presupuse, din alegerile trecute, curente sau viitoare şi ia măsuri pentru prevenirea lor; informează autorităţile publice despre necesitatea soluţionării unor chestiuni, în conformitate cu legislaţia electorală;

[Art.22 lit.q) în redacţia LP176-XVI din 22.07.05, MO107-109/12.08.05 art.535]

[Art.22 lit.q) modificată prin LP796-XV din 25.01.2002, MO20/02.02.2002 art. 84]

r) organizează consultări prealabile cu partidele, cu alte organizaţii social-politice, şi cu reprezentanţii mass-media şi asigură semnarea de către aceştia a Codului de conduită pînă la începerea campaniei electorale.

Articolul 23. Aparatul Comisiei Electorale Centrale

(1) Comisia Electorală Centrală este asistată de un aparat al cărui stat de personal se aprobă de către aceasta. Funcţionarii aparatului sînt angajaţi prin hotărîre a comisiei. Unii dintre ei, la decizia comisiei, activează permanent, iar ceilalţi se convoacă în perioadele electorale, fiind degrevaţi de atribuţiile de la locul de muncă permanent.

[Art.23 al.(1) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(2) Remunerarea salariaţilor aparatului Comisiei Electorale Centrale se efectuează conform prevederilor legislaţiei în vigoare. Persoanelor care nu activează permanent în componenţa comisiei li se stabileşte, pentru perioada în care sînt degrevate de atribuţiile de la locul de muncă permanent, un spor la salariu de 25 la sută.

[Art.23 al.(2) în redacţia LP447-XVI din 28.12.06, MO51-53/13.04.07 art.239]

Articolul 24. Finanţarea activităţii Comisiei Electorale Centrale

Activitatea Comisiei Electorale Centrale se finanţează de la bugetul de stat. Comisia prezintă anual Ministerului Finanţelor, la data stabilită de acesta, propunerea privind includerea în bugetul de stat a cheltuielilor legate de funcţionarea sa şi de efectuarea alegerilor, inclusiv şi pentru activităţile pe care Comisia preconizează să le desfăşoare pe parcursul următorului an bugetar. În cazul în care cheltuielile Comisiei nu au fost prevăzute în bugetul de stat, cuantumul acestora se stabileşte, la propunerea Guvernului, de Parlament.

[Art.24 în redacţia LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.24 modificat prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107-109/12.08.05 art.535]

Articolul 25. Şedinţe şi activităţi ale Comisiei Electorale Centrale

(1) Şedinţele Comisiei Electorale Centrale se convoacă de către preşedintele acesteia din proprie iniţiativă sau la cererea a trei membri ai comisie. În cazul în care membrii comisiei cer convocarea şedinţei, decizia de convocare va fi luată în cel mult 48 de ore de la prezentarea cererii.

[Art.25 al.1) modificat prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107-109/12.08.05 art.535]

(2) Toate şedinţele la care Comisia Electorală Centrală examinează probleme electorale, inclusiv şedinţele la care urmează să adopte hotărîri asupra problemelor electorale, sînt deschise pentru reprezentanţii mijloacelor de informare în masă şi pentru public. Şedinţele se anunţă cu 48 de ore înainte de desfăşurarea lor, cu excepţia şedinţelor din perioada electorală, cînd trebuie anunţate într-un termen mai scurt în virtutea faptului că problemele cer o examinare urgentă.

(3) Comisia Electorală Centrală asigură transparenţa operaţiilor electorale, fapt ce permite mijloacelor de informare în masă şi populaţiei să aprecieze activitatea comisiei.

Articolul 26. Atribuţiile Comisiei Electorale Centrale în perioada electorală

(1) În perioada electorală, Comisia Electorală Centrală are următoarele atribuţii:

a) coordonează activitatea tuturor organelor electorale în vederea pregătirii şi desfăşurării alegerilor în condiţiile prezentului cod;

b) supraveghează executarea prevederilor prezentului cod şi ale altor legi care conţin dispoziţii referitoare la desfăşurarea alegerilor;

c) constituie circumscripţiile electorale şi consiliile electorale de circumscripţie şi supraveghează activitatea acestor consilii;

[Art.26 lit.c) în redacţia LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

d) în baza datelor prezentate de Ministerul Justiţiei, publică lista partidelor şi altor organizaţii social-politice care au dreptul de a participa la alegeri, înregistrează candidaţii şi persoanele de încredere ale acestora în cazul alegerilor parlamentare;

[Art.26 al.(1), lit.d) modificată prin LP1227-XIV din 21.09.00, MO130/19.10.00]

[Art.26 al.(1), lit d) în redactia LP894-XIV din 23.03.00, MO59/25.05.00]

e) distribuie mijloacele financiare prevăzute pentru desfăşurarea alegerilor; verifică asigurarea consiliilor şi birourilor electorale cu localuri, cu mijloace de transport şi de telecomunicaţie, examinează alte chestiuni ce ţin de asigurarea tehnico-materială a alegerilor;

f) stabileşte modelul buletinelor de vot şi al listelor electorale, al proceselor-verbale ale şedinţelor consiliilor şi birourilor electorale, al declaraţiei cu privire la venituri şi proprietate a candidaţilor şi al altor acte ce ţin de desfăşurarea alegerilor, precum şi modelul urnelor de vot şi

cel al ştampilelor consiliilor şi birourilor electorale;

[Art.26 al.(1), lit.f) modificată prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.0806 art.677]

g) examinează comunicările autorităţilor publice în probleme ce ţin de pregătirea şi desfăşurarea alegerilor;

h) soluţionează chestiuni privind modul de participare la alegeri a cetăţenilor care în ziua votării se află în afara teritoriului ţării;

i) face bilanţul alegerilor în întreaga ţară şi, după caz, prezintă Curţii Constituţionale raportul cu privire la rezultatele alegerilor;

j) emite hotărîri referitoare la activitatea consiliilor electorale de circumscripţie şi birourilor electorale ale secţiilor de votare, la procedurile electorale, la modul de organizare şi desfăşurare a alegerilor şi la chestiunile tehnico-administrative;

k) asigură instruirea funcţionarilor electorali şi oferă alegătorilor informaţii electorale prin intermediul mass-mediei şi oricînd la cerere;

[Art.26 al.(1), lit.k) modificat[prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

l) examinează cererile şi contestaţiile asupra hotărîrilor şi acţiunilor consiliilor electorale de circumscripţie şi birourilor electorale ale secţiilor de votare, adoptă hotărîri executorii pe marginea lor;

m) decide degrevarea de atribuţiile de la locul de muncă permanent a membrilor consiliilor electorale pe perioada activităţii lor în componenţa acestora, determină numărul de membri ai birourilor electorale care pot fi degrevaţi şi termenul pentru care sînt degrevaţi;

[Art.26 al.(1), lit.m) modificată prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.26 lit.m) modificată prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

n) asigură efectuarea celui de-al doilea tur de scrutin, a votării repetate, a alegerilor anticipate, noi şi parţiale, în condiţiile prezentului cod;

[Art.26 al.(1), lit.n) în redacţia LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.26 al.(1), lit.n) modificată prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

o) adună informaţii privind prezentarea alegătorilor la votare, face totalurile preliminare ale alegerilor şi aduce la cunoştinţă publică rezultatele finale.

p) în caz de încălcare gravă a prezentului cod, adresează, adoptînd o hotărîre în acest sens, Curţii Supreme de Justiţie o cerere de anulare a înregistrării concurentului electoral respectiv. Curtea Supremă de Justiţie va examina cererea şi va emite o hotărîre asupra ei în decursul a 5 zile, dar nu mai tîrziu de ziua anterioară alegerilor.

[Art.26 al.(1), lit.p) introdusă prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

(2) În perioada electorală, Comisia Electorală Centrală este în drept să-şi exercite toate atribuţiile şi în cazul în care nu este completată cu membri reprezentanţi cu drept de vot consultativ.

Secţiunea a 2-a

Circumscripţiile electorale şi consiliile electorale de circumscripţie

[Titlul în redacţia LP268 din 04.02.99, MO22/04.03.99]

Articolul 27. Constituirea circumscripţiilor electorale şi consiliilor electorale de circumscripţie

[Titlul art.27 în redacţia LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

(1) Comisia Electorală Centrală, cu cel puţin 55 de zile înainte de alegeri, constituie circumscripţiile electorale care corespund hotarelor unităţilor administrativ-teritoriale de nivelul doi ale Republicii Moldova şi, cu cel puţin 50 de zile înainte de alegeri, constituie consiliile electorale de circumscripţie.Pentru alegerile de orice nivel şi pentru referendumurile republicane, circumscripţiile electorale, consiliile electorale de circumscripţie se constituie în acelaşi termen.

[Art.27 al.(1) modificat prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107-109/12.08.05 art.535]

[Art.27 al.(1) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.27 al.(1) completat prin LP894-XIV din 23.03.00, MO59/25.05.00]

[Art.27 al.(1) în redacţia LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

(2) Consiliile electorale de circumscripţie se constituie în componenţa a 7-11 membri cu drept de vot deliberativ, dintre care, în consiliile de circumscripţie de nivelul doi, cel puţin 3 persoane cu studii juridice superioare sau cu studii în domeniul administraţiei publice.

[Art.27 al.(2) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.27 al.(2) în redacţia LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

(3) În cazul alegerilor şi referendumurilor locale, consiliile electorale de circumscripţie se constituie în baza propunerilor consiliilor locale de nivelul întîi sau doi, iar în cazul cînd lipsesc aceste propuneri, ele sînt numite de Comisia Electorală Centrală din rezerva funcţionarilor electorali. În măsura posibilităţii, în componenţa consiliilor electorale de circumscripţie se includ persoane cu studii juridice superioare.

[Art.27 al.(3) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.27 al.(3) modificat prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.27 al.(3) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.27 al.(3) în redacţia LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

(4) Candidaturile a 2 membri ai consiliului electoral de circumscripţie de nivelul doi se propun de către judecătoria de circumscripţie, altor 2 membri, în cazul alegerilor locale - de către consiliile locale de nivelul întîi şi, respectiv, de nivelul doi. Candidaturile celorlalţi membri cu drept de vot deliberativ se propun de către partide şi alte organizaţii social-politice reprezentate în Parlament la data constituirii consiliului electoral de circumscripţie, proporţional mandatelor deţinute. Membrii consiliului electoral de circumscripţie propuşi de judecătoria de circumscripţie şi de consiliile locale nu pot fi consilieri în consiliile locale şi membri de partid.

[Art.27 al.(4) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.27 al.(4) în redacţia LP176-XVI din 22.07.05, MO107-109/12.08.05 art.535]

[Art.27 al.(4) modificat prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.27 al. (4) modificat prin LP842-XV din 14.02.02, MO26/14.02.02 art. 136]

[Art.27 al.(4) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.27 al.(4) modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

(5) În cazul cînd partidele şi alte organizaţii social-politice nu prezintă candidaturile sale în componenţa consiliului electoral de circumscripţie cel tîrziu cu 7 zile înainte de expirarea termenului de constituire a acestuia, numărul necesar de candidaturi se completează de către consiliul local. În cazul în care consiliul electoral de circumscripţie îndeplineşte şi funcţia de birou al secţiei de votare, membrii propuşi de către partide şi alte organizaţii social-politice reprezentate în Parlament nu pot fi membri de partid.

[Art.27 al.(5) introdus prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677, al.(5)–(8) devin al.(6)–(9)]

(6) În decursul a 3 zile de la data constituirii consiliului electoral de circumscripţie, membrii acestuia aleg din rîndul lor, prin vot secret, preşedintele, vicepreşedintele şi secretarul consiliului, comunicînd imediat Comisiei Electorale Centrale rezultatele acestor alegeri.

(7) În decursul a 4 zile de la data constituirii, consiliul electoral de circumscripţie aduce la cunoştinţă publică componenţa şi sediul lui, modul de contactare pentru relaţii.

[Art.27 al.(6) modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

(8) Consiliul electoral de circumscripţie adoptă hotărîri cu votul majorităţii membrilor cu drept de vot deliberativ.

(9) Consiliul electoral de circumscripţie este asistat de un aparat al cărui stat de personal se aprobă de Comisia Electorală Centrală, la propunerea consiliului electoral de circumscripţie. Pentru perioada degrevării de atribuţiile de la locul de muncă permanent funcţionarilor aparatului

li se stabileşte un spor la salariu de 25 la sută.

[Art.27 al.(8) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

Articolul 28. Atribuţiile consiliului electoral de circumscripţie

Consiliul electoral de circumscripţie are următoarele atribuţii:

a) exercită controlul asupra executării prevederilor prezentului cod şi a altor legi care conţin prevederi referitoare la desfăşurarea alegerilor;

b) constituie birourile electorale ale secţiilor de votare şi supraveghează activitatea lor, organizează instructaje pentru membrii acestora, propagă procedura votării şi importanţa votului;

[Art.28 lit.b) modificată prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

c) distribuie birourilor electorale ale secţiilor de votare mijloace financiare;

d) examinează comunicările ce ţin de organizarea şi desfăşurarea alegerilor, sosite din partea autorităţilor administraţiei publice locale, a şefilor de întreprinderi, instituţii şi organizaţii;

e) exercită controlul asupra întocmirii şi verificării în termen a listelor electorale, colaborînd în acest scop cu organele administraţiei publice centrale şi locale şi cu organele teritoriale ale Ministerului Dezvoltării Informaţionale;

[Art.28 lit.e) modificată prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

f) asigură aprovizionarea birourilor electorale ale secţiilor de votare cu formulare pentru listele electorale şi procesele-verbale, cu buletine de vot etc.;

g) înregistrează candidaţii independenţi şi listele de candidaţi din partea partidelor şi altor organizaţii social-politice, aduce la cunoştinţă publică informaţii despre aceştia;

h) asigură accesul publicului la declaraţiile cu privire la venituri şi proprietate ale candidaţilor în alegerile locale;

[Art.28 lit.g) introdusă prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677, lit.h)–l) devin lit.i)–m)]

i) decide degrevarea de atribuţiile de la locul de muncă permanent a membrilor consiliilor şi birourilor electorale pe perioada activităţii lor în componenţa acestora;

[Art.28 lit.h) modificată prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.28 lit.h) introdusă prin LP268-XIV diin 04.02.99, MO22/04.03.99; lit.h)-k) devin lit.i)-l)]

j) totalizează rezultatele alegerilor din circumscripţie, prezintă Comisiei Electorale Centrale actele respective şi asigură publicarea în presa locală a rezultatelor votării;

k) adună informaţii de la birourile electorale ale secţiilor de votare privind prezentarea alegătorilor la votare, totalizarea rezultatelor preliminare ale alegerilor şi le remite Comisiei Electorale Centrale;

l) examinează cererile şi contestaţiile asupra hotărîrilor şi acţiunilor birourilor electorale ale secţiilor de votare şi adoptă hotărîri executorii în privinţa lor;

m) exercită alte acţiuni ce ţin de organizarea şi desfăşurarea alegerilor.

Secţiunea a 3-a

Secţiile de votare şi birourile electorale ale secţiilor de votare

Articolul 29. Constituirea secţiilor de votare şi a birourilor electorale ale secţiilor de votare

(1) Pentru a efectua votarea şi numărarea voturilor, circumscripţiile electorale se divizează în secţii de votare.

(2) Secţiile de votare se constituie de către consiliile electorale de circumscripţie în localităţi, în baza propunerilor primarilor oraşelor (municipiilor), sectoarelor şi satelor (comunelor), cu cel puţin 35 de zile înainte de data alegerilor şi vor cuprinde cel puţin 30 şi cel mult 3000 de alegători. Pentru alegerile de orice nivel şi pentru referendumurile republicane, secţiile de votare se constituie în acelaşi termen.

[Art.29 al.(2) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.29 al.(2) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art.84]

[Art.29 al.(2) completat prin LP894-XIV din 23.03.00, MO59/25.05.00]

[Art.29 al.(2) modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

(3) Secţii de votare speciale pot fi constituite pe lîngă spitale, sanatorii, maternităţi, aziluri şi cămine pentru bătrîni. Aceste secţii de votare trebuie să includă cel puţin 30 de alegători.

(4) Persoanele care îşi satisfac serviciul militar votează la secţia de votare din localitatea în care este dislocată unitatea militară.

(5) În cazul alegerilor parlamentare şi referendumului republican, pe lîngă misiunile diplomatice şi oficiile consulare ale Republicii Moldova se organizează cîte o secţie de votare pentru colaboratorii acestor reprezentanţe şi membrii familiilor lor, precum şi pentru cetăţenii Republicii Moldova aflaţi în ţările respective, indiferent de numărul acestora. Secţiile de votare în cauză aparţin circumscripţiei electorale a municipiului Chişinău.

[Art.29 al.(5) modificat prin LP1227 din 21.09.2000, MO130/19.10.2000]

(6) În cazul alegerilor locale noi, parţiale, al referendumului local, cînd nu se constituie

consiliu electoral de circumscripţie de nivelul al doilea, secţiile de votare şi birourile electorale ale acestora se constituie de către consiliul electoral de circumscripţie de nivelul întîi.

[Art.29 al.(6) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.29 al.(6) completat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.29 al.(6) introdus prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99; al.(6)-(14) devin (7)-(15)]

(7) Consiliul electoral de circumscripţie numerotează secţiile de votare din circumscripţie şi aduc la cunoştinţă publică informaţia despre hotarele fiecărei secţii de votare, adresa sediului birourilor electorale ale secţiilor de votare, adresa localului pentru votare şi modul de contactare pentru relaţii.

(8) Secţiile de votare se numerotează începînd cu localitatea de reşedinţă a consiliului electoral de circumscripţie, continuînd apoi cu cele din municipii, oraşe, sectoare, din comune şi sate, în ordine alfabetică.

[Art.29 al.(8) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.29 al.(8) completat prin LP268 din 04.02.99, MO22/04.03.99]

(9) Primăriile oferă birourilor electorale ale secţiilor de votare informaţii şi sprijin, necesare în exercitarea atribuţiilor lor prevăzute de prezentul cod.

(10) Birourile electorale ale secţiilor de votare se constituie de către consiliile electorale de circumscripţie cu cel puţin 20 de zile înainte de ziua alegerilor din 5-11 membri cu drept de vot deliberativ. Pentru alegerile de orice nivel şi pentru referendumurile republicane, birourile electorale ale secţiilor de votare se constituie în acelaşi termen.

[Art.29 al.(10) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.29 al.(10) completat LP894-XIV din 23.03.00, MO59/24.05.00]

[Art.29 al.(10) completat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

(11) Candidaturile a 3 membri ai biroului electoral al secţiei de votare se propun de către consiliile locale. Candidaturile celorlalţi membri ai biroului electoral al secţiei de votare cu drept de vot deliberativ se propun de către partide şi alte organizaţii social-politice reprezentate în Parlament, la data constituirii biroului, proporţional mandatelor deţinute. Membrii biroului electoral al secţiei de votare nu pot fi consilieri în consiliile locale şi membri de partid. În cazul cînd partidele şi alte organizaţii social-politice nu prezintă candidaturile sale în componenţa biroului electoral al secţiei de votare cel tîrziu cu 7 zile înainte de expirarea termenului de constituire a biroului, numărul necesar de candidaturi se completează de către consiliul local.

[Art.29 al.(11) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.29 al.(11) în redacţia LP176-XVI din 22.07.05, MO107-109/12.08.05 ar.535]

[Art.29 al.(11) modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

(12) În decursul a 2 zile de la data constituirii biroului electoral al secţiei de votare, membrii acestuia aleg din rîndul lor preşedintele, vicepreşedintele şi secretarul biroului, adoptă hotărîrea respectivă, comunicînd-o imediat consiliului electoral de circumscripţie şi aducînd la cunoştinţă publică componenţa şi sediul biroului electoral, modul de contactare pentru relaţii.

(13) În misiunile diplomatice şi oficiile consulare ale Republicii Moldova se aleg preşedintele şi secretarul biroului electoral al secţiei de votare, iar în cazul în care misiunile diplomatice şi oficiile consulare au mai puţin de 3 lucrători, votarea se efectuează prin poştă diplomatică, buletinele de vot fiind expediate la adresa Comisiei Electorale Centrale nu mai tîrziu de ziua alegerilor.

(14) În scopul asigurării şi realizării dreptului electoral, Comisia Electorală Centrală este în drept să constituie secţii de votare şi birouri electorale ale secţiilor de votare şi în alte cazuri.

[Art.29 al.(15)exclus prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.29 al.(15) completat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

Articolul 30. Atribuţiile biroului electoral al secţiei de votare

Biroul electoral al secţiei de votare:

a) verifică listele electorale împreună cu autorităţile administraţiei publice locale, asigură integritatea acestora şi a buletinelor de vot şi este responsabil de întocmirea lor corectă şi deplină;

[Art.30 lit.a) modificată prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

b) examinează cererile în legătură cu incorectitudinile din listele electorale, efectuează modificările necesare şi eliberează certificate pentru drept de vot alegătorilor care nu se vor afla la domiciliu în ziua alegerilor;

c) întocmeşte listele electorale suplimentare, înscriind în ele persoanele care votează în baza certificatelor pentru drept de vot, precum şi persoanele care, din anumite cauze, nu au fost înscrise în listele electorale principale;

d) comunică populaţiei care locuieşte pe teritoriul secţiei de votare data şi locul votării, asigură pregătirea localului pentru votare, instalarea urnelor şi a cabinelor de vot, organizează votarea în ziua stabilită, ia măsuri pentru a asigura ordinea în localul secţiilor de votare;

e) totalizează rezultatele alegerilor în secţia de votare, întocmeşte procesele-verbale şi rapoartele şi le remite, împreună cu toate buletinele de vot, consiliului electoral de circumscripţie;

[Art.30 lit.e) modificată prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

f) examinează cererile şi contestaţiile ce vizează organizarea şi desfăşurarea alegerilor,

adoptînd hotărîri asupra lor, care se anexează la procesele-verbale ale şedinţelor biroului;

g) remite consiliului electoral de circumscripţie datele privind prezentarea cetăţenilor la votare, precum şi datele necesare pentru totalizarea rezultatelor preliminare ale alegerilor;

h) exercită şi alte atribuţii în condiţiile prezentului cod.

Secţiunea a 4-a

Acordarea de sprijin consiliilor şi birourilor electorale,

organizarea activităţii, modificarea componenţei şi dizolvarea

Articolul 31. Acordarea de sprijin consiliilor şi birourilor electorale

(1) Autorităţile publice, întreprinderile, instituţiile şi organizaţiile, persoanele cu funcţii de răspundere, partidele şi alte organizaţii social-politice, precum şi organele acestora sînt obligate să sprijine consiliile şi birourile electorale în exercitarea atribuţiilor lor, să le furnizeze informaţiile şi materialele necesare pentru activitate. Sprijinul din partea autorităţilor publice şi a exponenţilor acestora se acordă numai la cerere şi nu se poate manifesta prin acţiuni vădit disproporţionate faţă de necesităţile existente.

[Art.31 al.(1) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(2) Consiliul şi biroul electoral pot sesiza autorităţile publice, întreprinderile, instituţiile, organizaţiile, persoanele cu funcţii de răspundere, partidele şi alte organizaţii social-politice, precum şi organele acestora, în probleme de organizare şi desfăşurare a alegerilor, acestea fiind obligate să examineze sesizarea şi să dea răspuns în decursul a 3 zile de la data primirii ei, dar nu mai tîrziu de ziua alegerilor.

Articolul 32. Organizarea activităţii consiliilor şi birourilor electorale

(1) Pe durata perioadei electorale, şedinţele consiliilor şi birourilor electorale sînt convocate şi conduse de către preşedinte, iar în cazul absenţei acestuia sau la rugămintea lui, de către vicepreşedinte. Şedinţa poate fi convocată, de asemenea, la cererea a cel puţin 1/3 din membrii cu drept de vot deliberativ ai consiliilor şi birourilor.

(2) Şedinţele consiliilor şi birourilor electorale sînt deliberative dacă la ele sînt prezenţi mai mult de 1/2 din membrii lor cu drept de vot deliberativ. Hotărîrile consiliilor şi birourilor electorale se adoptă, prin vot deschis, cu votul majorităţii membrilor lor cu drept de vot deliberativ şi se semnează de preşedinte şi secretar. În cazul parităţii de voturi, hotărîrea nu se adoptă, iar examinarea cauzei se amînă pentru şedinţa imediat următoare. Membrii consiliilor sau ai birourilor care nu sînt de acord cu hotărîrile adoptate au dreptul să-şi exprime în scris opinia, care se anexează la procesul-verbal al şedinţei.

[Art.32 al.(2) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(3) Hotărîrile consiliului şi biroului electoral, adoptate în limitele competenţei lor, sînt executorii pentru autorităţile publice, întreprinderi, instituţii şi organizaţii, persoanele cu funcţii

de răspundere, partide, alte organizaţii social-politice şi organele lor, precum şi pentru toţi cetăţenii.

(4) Comisia Electorală Centrală determină numărul de membri ai organelor electorale care pot fi degrevaţi de atribuţiile de la locul de muncă permanent şi termenul acestor degrevări. Persoanele degrevate vor primi din mijloacele financiare alocate pentru alegeri un salariu cu 25% mai mare decît salariul mediu de la locul de muncă permanent, ţinîndu-se cont de sporuri, suplimente şi indemnizaţii, şi nu mai puţin de un salariu mediu pe republică de la începutul anului curent, sau al anului precedent, dacă alegerile au loc în lunile ianuarie sau februarie. În cazul convocării pensionarilor sau a persoanelor temporar neangajate în cîmpul muncii, acestora li se plăteşte salariul mediu pe republică de la începutul anului curent, sau al anului precedent, dacă alegerile au loc în lunile ianuarie sau februarie. Persoanelor nedegrevate membre cu drept de vot deliberativ ale organelor electorale, pentru activitatea în perioada electorală, inclusiv în ziua alegerilor, li se stabileşte o recompensă în mărime de 15% din salariul mediu pe economie.

[Art.32 al.(4) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.32 al.(4) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.32 al.(4) în redacţia LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

(5) Funcţionarii publici, membri ai organelor electorale şi membri ai aparatelor de lucru ale acestor organe, degrevaţi de atribuţiile de la locul de muncă permanent pentru perioada electorală îşi păstrează statutul de funcţionar public.

[Art.32 al.(5) introdus prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677, al.(5)-(6) devin al.(6)- (7)]

(6) Se permite, în caz de necesitate, de a încheia contracte de muncă individuale pentru perioada îndeplinirii unor activităţi determinate. Cheltuielile în cauză se efectuează din contul mijloacelor alocate pentru alegeri.

[Art.32 al.(5) introdus prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84; al.(5) devine al.(6)]

(7) Membrii consiliilor şi birourilor electorale cu drept de vot deliberativ nu pot face agitaţie în favoarea sau în defavoarea persoanelor ce candidează la o funcţie publică eligibilă; nu pot să se implice în activităţi politice în susţinerea vreunuia din concurenţii electorali; nu pot să se afilieze nici unuia din ei; nu pot sprijini financiar sau prin orice alte modalităţi, direct sau indirect, nici un concurent electoral. În cazul alegerilor locale, membri ai consiliilor şi birourilor electorale cu drept de vot deliberativ nu pot fi soţii, afinii şi rudele de gradul întîi şi doi ale candidatului la alegeri. Judecătorii desemnaţi în componenţa consiliilor electorale nu pot examina litigiile cu caracter electoral din circumscripţia respectivă începînd cu data formării consiliului.

[Art.32 al.(7) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(8) Preşedinţii consiliilor şi birourilor electorale sînt obligaţi să asigure păstrarea şi returnarea bunurilor primite de la Comisia Electorală Centrală, purtînd răspundere materială conform

legislației în vigoare.

[Art.32 al.(8) introdus prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

Articolul 33. Modificarea componenței consiliilor şi birourilor electorale

(1) Calitatea de membru al consiliului sau biroului electoral încetează:

a) la cerere;

b) prin revocare.

(2) Dreptul de a revoca membrul consiliului sau biroului electoral aparține organului şi concurentului electoral care l-a înaintat sau l-a desemnat în componența consiliului sau a biroului electoral, cu condiția motivării în scris a necesității revocării.

[Art.33 al.(2) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(3) Dacă un membru îşi dă demisia sau este revocat din consiliul sau biroul electoral pînă în ziua precedentă alegerilor, în locul lui poate fi desemnat sau înaintat un alt membru în modul stabilit de prezentul cod.

Articolul 34. Dizolvarea consiliilor şi birourilor electorale

(1) Consiliile şi birourile electorale, constituite în condițiile prezentului cod, îşi încetează activitatea şi sînt dizolvate, prin hotărîre a acelui organ electoral care le-a constituit, de îndată ce Comisia Electorală Centrală (consiliul electoral de circumscripție respectiv) a adus la cunoştință publică rezultatele finale.

[Art.34 al.(1) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.34 al.(1) modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

(2) De regulă, consiliile electorale de circumscripție şi birourile electorale ale secțiilor de votare încetează să mai activeze de îndată ce acestea au prezentat documentele respective la Comisia Electorală Centrală şi, după caz, în instanța de judecată.

[Art.34 al.(2) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(3) După dizolvarea consiliilor sau birourilor electorale în condițiile prezentului articol, membrii degrevați ai acestora încetează să fie remunerați şi revin la locul lor permanent de muncă.

[Art.34 al.(3) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.34 al.(3) modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

Capitolul 4

ASIGURAREA MATERIALĂ A DESFĂŞURĂRII ALEGERILOR

Articolul 35. Asigurarea mijloacelor necesare pentru desfăşurarea alegerilor

(1) Cheltuielile legate de pregătirea şi desfăşurarea alegerilor le suportă statul.

(2) Cuantumul mijloacelor financiare este stabilit de Parlament în limitele prevăzute de legea bugetului de stat pe anul în care au loc alegerile. Propunerile respective se înaintează Guvernului de către Comisia Electorală Centrală. După examinarea lor, Guvernul le prezintă spre aprobare Parlamentului. În cazul în care cheltuielile pentru anul în curs nu sînt prevăzute în bugetul de stat, cuantumul acestora se stabileşte de Parlament, la propunerea Comisiei Electorale Centrale.

(3) Mijloacele financiare, în cuantumul stabilit de Parlament, se transferă lunar pe contul Comisiei Electorale Centrale în limita bugetului aprobat. După încheierea alegerilor, Comisia Electorală Centrală prezintă Parlamentului, într-un termen cît mai scurt posibil, un raport asupra gestionării mijloacelor financiare alocate împreună cu avizul Curții de Conturi.

[Art.35 al.(3) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(4) Mijloacele financiare neutilizate se fac venit la bugetul de stat.

(5) Modul de distribuire şi de folosire a mijloacelor financiare, precum şi modul de publicare a raportului privind gestionarea sumei alocate se stabilesc de către Comisia Electorală Centrală în condițiile prezentului cod.

(6) Autoritățile administrației publice locale, întreprinderile, instituțiile şi organizațiile pun la dispoziția consiliilor şi birourilor electorale localurile şi echipamentul necesar pentru organizarea, desfăşurarea şi totalizarea rezultatelor alegerilor.

(7) Mijloacele de informare în masă finanțate de la buget publică gratuit declarațiile şi materialele prezentate de consiliile electorale, programele preelectorale ale concurenților electorali şi alte materiale referitoare la alegeri, inclusiv cele ce țin de educația civică şi de informarea alegătorilor despre alegeri.

Articolul 36. Interzicerea subvenționării din străinătate

(1) Se interzic finanțarea directă şi indirectă, susținerea materială sub orice formă a campaniilor electorale ale candidaților la alegeri şi ale concurenților electorali de către alte state, de către întreprinderi, instituții şi organizații străine, internaționale şi mixte, precum şi de către persoane fizice care nu sînt cetățeni ai Republicii Moldova. Sumele astfel primite se confiscă şi se fac venit la buget.

(2) În cazul în care concurentul electoral a primit la contul său mijloace băneşti nedeclarate sau din străinătate sau a folosit în cunoştință de cauză astfel de mijloace, Comisia Electorală Centrală adresează Curții Supreme de Justiție o cerere de anulare a înregistrării acestuia. Curtea Supremă de Justiție va examina cererea şi va emite o hotărîre corespunzătoare în decurs de 5 zile, dar nu mai tîrziu de ziua precedentă alegerilor.

[Art.36 al.(2) completat prin LP31-XVdin 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

Articolul 37. Susținerea materială de către stat a campaniilor electorale

(1) Statul acordă concurenților electorali credite fără dobîndă.

[Art.37 al.(1) în redacția LP176-XVI din 22.07.05, MO107-109/12.08.05 art535]

(2) Primirea creditelor de la bugetul de stat se face numai prin intermediul unui mandatar financiar, desemnat în acest scop de concurentul electoral. Mandatarul poate fi persoană fizică sau persoană juridică înregistrată la Ministerul Finanțelor, care răspunde solidar cu concurentul electoral ce l-a desemnat.

(3) Creditele primite de la stat se sting, complet sau parțial, de către stat, în funcție de numărul total de voturi valabil exprimate pentru concurentul electoral în circumscripția electorală respectivă. Suma de bani, determinată prin împărțirea sumei creditului la numărul de alegători care au participat la votare, apoi prin înmulțirea rezultatului obținut cu numărul de voturi valabil exprimate pentru concurentul electoral respectiv, urmează a fi stinsă din contul statului.

(4) Concurenții electorali care au obținut mai puțin de trei la sută
din voturile valabil exprimate pe întreaga țară sau în circumscripțiile respective, inclusiv candidații independenți care nu au fost aleşi, vor restitui creditele primite din bugetul de stat în termen de 2 luni de la data încheierii votării. Ceilalți concurenți electorali vor restitui creditele în termen de 4 luni.

[Art.37, al.(4) modificat prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107-109/12.08.05 art.535]

[Art.37 al.(4) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.37 al.(4) modificat prin LP894-XIV din 23.03.00, MO59/25.05.00]

(5) În cazul în care primarul ales şi validat refuză să exercite mandatul, el restituie cheltuielile legate de organizarea şi desfăşurarea alegerilor.

[Art.37 al.(5) introdus prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

Articolul 38. Condițiile şi modul de susținere financiară a campaniilor electorale

(1) Finanțarea directă şi indirectă, susținerea materială prin alte forme a campaniilor electorale ale concurenților electorali de către persoanele fizice şi persoanele juridice din țară se efectuează cu respectarea următoarelor condiții:

a) mijloacele financiare şi alte forme de susținere materială a activității concurenților electorali la alegeri vor fi declarate în presă în termen de o lună după începutul campaniei electorale; în cazul unui candidat independent sau al listelor de candidați în alegerile parlamentare - se declară într-o publicație de circulație republicană; în cazul candidaților independenți sau al listelor de candidați la alegerile locale - într-o publicație de circulație regională în raionul respectiv;

[Art.38 al.(1), lit.a) modificată prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.38 al.(1), lit.a) modificată prin LP1227-XIV din 21.09.00, MO130/19.10.00]

[Art.38 al.(1), lit.a) modificată prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

b) după constituirea consiliului sau a biroului electoral respectiv, concurenţii electorali sînt obligaţi, de asemenea, să declare mijloacele financiare şi alte forme de susţinere materială, primite din sursele menţionate în prezentul articol, înainte de a le folosi.

(2) Concurentul electoral deschide la bancă un cont cu menţiunea "Fond electoral", virînd în el mijloace financiare proprii, sume băneşti primite de la persoane fizice şi persoane juridice din ţară. Virarea acestor sume în contul concurentului electoral poate fi efectuată numai cu acordul prealabil al acestuia. Plafonul mijloacelor ce pot fi virate în fondul electoral al concurentului electoral se stabileşte de către Comisia Electorală Centrală.

(3) Concurentul electoral confirmă la Comisia Electorală Centrală persoana responsabilă de finanţe (trezorierul). Concurentul electoral care nu deschide un cont la bancă cu menţiunea "Fond electoral" informează despre aceasta Comisia Electorală Centrală.

(4) Persoanele juridice pot vira sumele băneşti pe contul "Fond electoral" numai prin transfer, cu o notă informativă despre existenţa sau inexistenţa cotei străine în capitalul statutar.

[Art.38 al.(4) modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

(5) Se interzice finanţarea şi susţinerea materială sub orice formă a campaniilor electorale de către:

a) cetăţenii Republicii Moldova care nu au împlinit 18 ani;

b) organizaţii finanţate de la buget;

c) persoane anonime;

d) organizaţii de binefacere şi religioase.

(6) Persoanele fizice şi juridice nu au dreptul să comande materiale electorale publicitare pentru şi în favoarea concurenţilor electorali şi să achite cheltuielile aferente producerii acestora fără acordul concurenţilor electorali şi cu mijloace financiare care nu au fost virate pe contul "Fond electoral" al concurenţilor respectivi.

(7) Mijloacele financiare virate pe contul "Fond electoral" nu pot fi folosite în scopuri personale. Concurenţilor electorali li se interzice să propună alegătorilor bani, cadouri, să distribuie fără plată bunuri materiale, inclusiv din ajutoarele umanitare sau din alte acţiuni de binefacere.

(8) Concurenţii electorali prezintă o dată la două săptămîni organelor electorale respective rapoarte financiare, care trebuie să conţină informaţii referitoare la venituri şi cheltuieli conform destinaţiei.

[Art.38 al.(3)-(8) introduse prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84; al.(3-4) devin al.(9-1)]

(9) Banca informează Comisia Electorală Centrală şi consiliul electoral de circumscripţie respectiv despre sumele băneşti virate în contul concurentului electoral în decurs de 24 de ore de la data depunerii lor la cont. Comisia Electorală Centrală şi consiliul electoral de circumscripţie pot cere Curţii de Conturi sau Inspectoratului Fiscal Principal de Stat de pe lîngă Ministerul Finanţelor efectuarea unui control al surselor de venit, al corectitudinii evidenţei şi folosirii conform destinaţiei a banilor de către concurenţii electorali.

(10) Comisia Electorală Centrală sau consiliile electorale de circumscripţie vor ţine o condică ce va cuprinde toate datele prevăzute de prezentul articol şi o vor pune la dispoziţia publicului pentru încunoştinţare. Totodată, organul electoral respectiv va grupa informaţiile şi va întocmi un raport săptămînal privitor la volumul contribuţiilor primite de fiecare concurent electoral şi la sursele din care ele au fost primite. Cu două zile înainte de alegeri, organul electoral respectiv va întocmi un raport preelectoral final şi un raport de totalizare, care vor cuprinde toate informaţiile de care dispun în privinţa volumului şi surselor mijloacelor primite de concurenţii electorali.

Capitolul 5

LISTELE ELECTORALE

Articolul 39. Listele electorale

(1) Listele electorale se întocmesc de către primărie, în două exemplare, pentru fiecare secţie de votare şi includ toţi cetăţenii cu drept de vot care, la momentul întocmirii listelor, domiciliază în raza acestora. După ce au fost întocmite, listele se verifică la domiciliul alegătorilor înscrişi în ele, se semnează de către primarul localităţii şi se aduc la cunoştinţă publică cel mai tîrziu cu 20 de zile înainte de ziua alegerilor.

[Art.39 al.(1) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.39 al.(1) modificat prin LP176-XVI /22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

[Art.39 al.(1) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.39 al.(1) modificat prin LP894-XVI din 23.03.00, MO59/25.05.00]

[Art.39 al.(1) modificat prin LP268-XVI din 04.02.99, MO22/04.03.99]

(2) Persoanele cu drept de vot care, după ultima participare la alegeri, şi-au schimbat locul de şedere sînt în drept, cel tîrziu cu 45 de zile înainte de următoarele alegeri, să-şi declare locul nou de şedere la organul administrării publice locale, pentru a putea fi înscrise în lista de alegători în secţia de votare corespunzător locului şederii.

[Art.39 al.(2) introdus prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677, al.2)–(8) devin al.(3)–(9)]

(3) Autoritățile administrației publice locale, în fiecare an (după 1 ianuarie), precizează listele electorale la domiciliul alegătorilor şi, cel tîrziu la 1 martie, prezintă informația respectivă Comisiei Electorale Centrale.

[Art.39, al.(2) inrodus prin LP176-XVI /22.07.05, MO107/12.08.05 art.535 al.(2)-(7) devin al.(3)-(8)]

(4) În listele electorale se înscriu alegătorii, indicîndu-se numele şi prenumele, anul naşterii, domiciliul, seria şi numărul actului de identitate al acestora. Ordinea de înscriere se stabileşte de primării.

(5) Listele electorale incluzînd militarii aflați în unități militare, precum şi membrii familiilor lor, alți alegători care domiciliază pe teritoriul unităților militare, se întocmesc pe baza datelor prezentate de comandanții unităților militare respective. Militarii domiciliați în afara unităților militare, precum şi membrii familiilor lor, se înscriu în listele electorale de la domiciliu.

(6) În secțiile de votare constituite în sanatorii şi case de odihnă, în spitale şi alte instituții curative staționare, listele electorale se întocmesc pe baza propriei declarații de şedere ori a datelor prezentate de conducătorii instituțiilor menționate.

[Art.39 al.(6) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.39 al.(4) modificat prin LP268-XVI din 04.02.99, MO22/04.03.99]

(7) În secțiile de votare constituite în afara Republicii Moldova, listele electorale se întocmesc pe baza datelor colectate de conducătorii misiunilor diplomatice şi ai oficiilor consulare care activează pe teritoriul statelor respective. La începutul perioadei electorale, misiunile diplomatice şi oficiile consulare aduc la cunoştința publică şi actualizează listele electorale deținute. Cu 7 zile înainte de ziua alegerilor, procedura de actualizare a listelor electorale încetează. Listele actualizate se trimit de îndată Comisiei Electorale Centrale.

[Art.39 al.(5) modificat prin LP1439-XIV din 28.12.00, MO49/03.05.01]

(8) Alegătorul poate fi înscris numai într-o singură listă electorală şi la o singură secție de votare în baza actelor ce atestă domiciliul acestora în perimetrul secției de votare respective. Alegătorul care are şi domiciliu, şi reşedință este înscris, în perioada valabilității reşedinței, în lista electorală de la secția de votare în a cărei rază teritorială acesta îşi are reşedința.

[Art.39 al.(7) modificat prin LP176-XVI /22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

[Art.39 al.(6) modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

[Sintagma "pe baza vizei de reşedință" din art.39 alin.(6) se decalră neconstituțională prin HCC15 din 27.05.98]

(9) În cazul în care alegătorul îşi schimbă domiciliul în perioada dintre data întocmirii listelor electorale şi data alegerilor, biroul electoral al secției de votare, la rugămintea acestuia şi pe baza buletinului de identitate, a paşaportului sau a unui alt act de identitate, îi eliberează un certificat pentru drept de vot. Alegătorul care a primit certificat pentru drept de vot confirmă

primirea lui semnînd în lista electorală, în dreptul numelui său.

[Art.39 al.(9) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

Articolul 40. Verificarea listelor electorale

(1) Listele electorale se afişează în localurile secţiilor de votare cu 20 de zile înainte de ziua alegerilor. Un exemplar al listei se păstrează la primărie. Alegătorilor li se comunică, cel mai tîrziu cu 20 zile înainte de ziua alegerilor, sediul secţiei de votare la care ei vor vota.

[Art.40, al.(1) modificat prin LP176-XVI /22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

[Art.40 al.(1) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.40 al.(1) modificat prin LP894-XIV din 23.03.00, MO59/25.05.00]

(2) Alegătorilor li se asigură posibilitatea de a lua cunoştinţă de listele electorale şi de a verifica corectitudinea întocmirii lor. Ei au dreptul să facă contestaţii împotriva neincluderii lor în listă sau excluderii din ea, precum şi împotriva altor erori comise la înscrierea datelor despre sine sau despre alţi alegători cel tîrziu cu 5 zile înainte de alegeri. Contestaţiile se examinează de către organele electorale respective în decurs de 24 de ore, iar deciziile acestora pot fi contestate de subiecţii interesaţi în instanţa de judecată, după procedura stabilită, în cazul în care aceştia au primit refuz de corectare sau includere în listă.

[Art.40 al.(2) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.40 al.(2) modificat prin LP176-XVI /22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

Capitolul 6

DESEMNAREA ŞI ÎNREGISTRAREA CANDIDAŢILOR

Articolul 41. Desemnarea candidaţilor

(1) În cazul alegerilor parlamentare, procesul de desemnare a candidaţilor începe cu 60 de zile înainte de ziua alegerilor şi se termină cu 30 de zile înainte de ziua alegerilor. În cazul alegerilor locale, desemnarea candidaturilor se efectuează după constituirea circumscripţiilor electorale şi consiliilor electorale de circumscripţie conform art.120.

[Art.41 al.(1) modificat prin LP176-XVI /22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

[Art.41 al.(1) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.41 al.(1) modificat prin LP1227-XIV din 21.09.00, MO130/19.10.00]

[Art.41 al.(1) în redacţia LP268-XVI din 04.02.99, MO22/04.03.99]

(2) Dreptul de a desemna candidaţi pentru alegeri, în cazul în care se întrunesc toate condiţiile stabilite de prezentul cod, îl au:

a) partidele şi alte organizaţii social-politice înregistrate, în modul stabilit, pînă la stabilirea datei alegerilor, în conformitate cu statutele (regulamentele) lor şi cu legislaţia în vigoare. Partidele politice pot desemna drept candidaţi atît pe membrii lor de partid, cît şi persoanele fără apartenenţa politică;

[Art.41 al.(2) lit.a) modificată prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

[Art.41 al.(2) lit.a) modificată prin LP1422-XIV din 15.12.00, MO166/31.12.00]

[Art.41 al.(2) lit.a) modificată prin LP894-XIV din 23.03.00, MO59/25.05.00]

[Art.41 al.(2), lit.b) exclusă prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

[Art.41 al.(2), lit.b) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

c) cetăţenii Republicii Moldova care îşi înaintează propria candidatură (candidaţii independenţi).

(3) Declaraţiile candidaţilor privind consimţămîntul lor de a candida se depun după cum urmează:

a) declaraţiile candidaţilor la alegerile în Parlament se depun la Comisia Electorală Centrală;

[Art.41 al.(3), lit.a) modificată prin LP1227-XIV din 21.09.00, MO130/19.10.00]

b) declaraţiile candidaţilor pentru funcţiile de primar şi de consilier al consiliului local în cazul alegerilor locale se depun la consiliile electorale de circumscripţie.

[Art.41 al.(3), lit.b) modificată prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.41 al.(3), lit.b) sintagma "funcţiile de primar şi" declarat neconstituţional prin HCC13 din 14.03.02, MO46/04.04.02 art.8]

[Art.41 al.(3), lit.b) modificată prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 8]

Articolul 42. Colectarea semnăturilor în susţinerea candidatului independent şi pentru iniţierea referendumului

(1) Semnăturile se colectează numai în susţinerea candidatului independent sau pentru iniţierea referendumului. În cazul alegerilor locale, semnăturile se colectează numai în circumscripţiile în care candidează candidaţii independenţi.

[Art.42 al.(1) completat prin LP894-XIV din 23.03.2000, MO59/25.05.2000]

(2) Au dreptul de a colecta semnături candidaţii independenţi şi membrii grupurilor de iniţiativă care desemnează şi/sau susţin candidaţii independenţi la alegeri, persoanele împuternicite de aceştia, precum şi membrii grupului de iniţiativă pentru iniţierea

referendumului.

[Art.42 al.(2) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(3) În listele de colectare a semnăturilor în susţinerea candidatului independent, precum şi pentru iniţierea referendumului, denumite în continuare liste de subscripţie, se indică numele şi prenumele, anul naşterii, profesia (ocupaţia), funcţia, locul de muncă, domiciliul şi apartenenţa politică a candidatului, precum şi numele şi prenumele persoanei care colectează semnăturile. Lista de subscripţie va conţine numai semnături ale susţinătorilor care domiciliază într-o singură localitate.

(4) În lista de subscripţie, susţinătorul candidatului, precum şi susţinătorul iniţierii referendumului, indică numărul curent, numele şi prenumele, anul naşterii, domiciliul, seria şi numărul actului de identitate, data la care semnează în listă şi îşi aplică semnătura.

[Art.42 al.(4) modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

(5) Un alegător poate susţine, prin semnătură, un singur candidat în cadrul unui scrutin.

[Art.42 al.(5) modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

(6) Persoana care colectează semnăturile alegătorilor semnează fiecare foaie din listele de subscripţie în prezenţa conducătorului autorităţii administraţiei publice locale pe al cărei teritoriu s-au colectat semnăturile. La sfîrşitul fiecărei foi din listele de subscripţie, colectorul face o menţiune, atestînd faptul că semnăturile au fost colectate de el personal şi că el confirmă autenticitatea semnatarilor, apoi semnează. Lista de subscripţie se autentifică prin aplicarea, pe fiecare foaie, a ştampilei autorităţii administraţiei publice locale respective.

Articolul 43. Prezentarea şi verificarea listelor de subscripţie

(1) După primirea listelor de subscripţie, organul electoral respectiv începe verificarea autenticităţii semnăturilor de pe liste, dreptul de vot al persoanelor înscrise în liste, adresa domiciliului acestora.Verificarea se efectuează în decursul a 5 zile de la data primirii listelor.

[Art.43 al.(1) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.43 al.(1) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.43 al.(1) completat prin LP894-XIV din 23.03.00, MO59/25.05.00]

[Art.43 al.(1) modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

(2) Consiliul electoral informează persoanele care au prezentat liste de subscripţie despre rezultatele verificării, anunţă numărul total al persoanelor incluse în listele de subscripţie prezentate de fiecare candidat la alegeri, precum şi numărul semnăturilor valabile.

(3) Persoanele care colectează semnăturile în listele de subscripţie sînt responsabile de asigurarea autenticităţii datelor din acestea.

(4) Se consideră nule şi neavenite:

a) listele de subscripţie întocmite pînă la data începerii perioadei de desemnare a candidaţilor;

b) semnăturile din listele de subscripţie considerate ca fiind false;

c) listele de subscripţie care au fost completate fără a fi respectate cerinţele prevăzute la art.42 alin.(6).

[Art.43 al.(3)-(4) în redacţia LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.43 al.(4) modificat prin LP176-XVI /22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

Articolul 44. Înregistrarea candidaţilor

(1) Pentru înregistrarea candidaţilor, Comisiei Electorale Centrale sau consiliilor electorale de circumscripţie li se prezintă începînd cu ziua următoare zilei anunţării alegerilor şi, cel mai tîrziu cu 30 de zile înainte de ziua alegerilor, următoarele documente:

[Art.44 al.(1) modificat prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

[Art.44 al.(1) modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

a) procesul-verbal al şedinţei organului central sau teritorial al partidului, a altei organizaţii social-politice privind desemnarea candidatului (listei de candidaţi);

b) listele de subscripţie cu numărul suficient de semnături ale susţinătorilor candidatului independent;

c) datele biografice ale candidatului;

d) declaraţia candidatului privind consimţămîntul lui de a candida la funcţia pentru care a fost desemnat;

e) declaraţia candidatului privind averea imobiliară, depunerile bancare, hîrtiile de valoare, sumele primite ca moştenire şi veniturile din ultimii 2 ani precedenţi anului în care se efectuează alegerile, precum şi sursele acestor venituri, inclusiv veniturile din fondurile de investiţii, sub formă de dobîndă, din darea în arendă a proprietăţii etc.

[Art.44 lit.e) în redacţia LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

f) declaraţia candidatului pentru funcţia de primar privind abandonarea, pe termenul mandatului, a funcţiilor incompatibile cu funcţia de primar, în cazul în care persoana dată este aleasă şi validată;

[Art.44 al.(1), lit.f) introdusă prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108, lit.f) devine lit.g)]

[Art.60 al.(1), lit.f) exclusă prin LP1227-XIV din 21.09.00, MO130/19.10.00]

g) declarația despre suspendarea, pe durata campaniei electorale, a funcțiilor ocupate anterior - pentru persoanele care cad sub incidența art.13 alin.(3).

[Art.44 lit.f) introdusă prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

h) simbolul electoral în variantă electronică şi pe hîrtie.

[Art.44 al.(1), lit.h) introdusă prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

(2) Reprezentanții partidelor, altor organizații social-politice, şi candidații independenți depun actele necesare pentru înregistrare numai după ce Comisia Electorală Centrală, consiliile electorale de circumscripție respective fac publică informația privind locul (biroul) şi timpul primirii documentelor. Această informație este dată publicității în termen de 2 zile de la începerea perioadei de desemnare a candidaților. Intervalul de timp dintre momentul adoptării hotărîrii de stabilire a locului şi timpului primirii documentelor şi ora stabilită pentru primirea documentelor trebuie să fie de cel puțin 24 de ore. În cazul în care reprezentanți ai mai multor partide, mai multor organizații social-politice, mai mulți candidați independenți depun în acelaşi timp toate documentele necesare la biroul desemnat pentru înregistrare, ordinea de primire a documentelor se stabileşte prin tragere la sorți conform regulamentului elaborat de Comisia Electorală Centrală şi publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

[Art.44 al.(2) modificat prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

[Art.44 al.(2) modificat prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

[Art.44 al.(2) introdus prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84; al.(2)-(6) devin al.(3)-(7)]

(3) Organul electoral respectiv efectuează înregistrarea candidaților desemnați în alegeri în decursul a 7 zile de la data primirii actelor enumerate la alin.(1).

(3^1) O persoană poate candida la mai multe funcții elective doar din partea unui singur partid.

[Art.44 al.(3^1) introdus prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

(4) Candidații desemnați în alegeri nu pot fi angajați şi nu pot desfăşura activități în cadrul nici unui consiliu sau birou electoral pe durata alegerilor în cauză.

(5) Organul electoral respectiv va elibera candidaților înregistrați legitimații de candidați în cel mai scurt timp posibil, dar nu mai tîrziu de 3 zile de la data înregistrării.

(6) Organul electoral respectiv va da publicității în mijloacele de informare în masă finanțate de la buget hotărîrile sale privind înregistrarea candidaților independenți sau a listei lor de candidați.

(7) După expirarea termenului prevăzut pentru înregistrarea candidaților, organul electoral respectiv publică integral lista candidaților pe care i-a înregistrat, indicînd în ea numele, prenumele, anul naşterii, domiciliul, apartenența politică, profesia (ocupația) candidaților,

precum şi denumirea partidului, a altei organizaţii social-politice care i-a desemnat. Listele de candidaţi vor fi disponibile pentru consultare la fiecare secţie de votare.

[Art.44 al.(7) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.44 modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

Capitolul 7

CAMPANIA ELECTORALĂ

Articolul 45. Persoanele de încredere ale concurenţilor electorali

(1) Concurenţii electorali pot avea persoane de încredere în fiecare circumscripţie electorală. Persoanele de încredere îi ajută pe concurenţii electorali la desfăşurarea campaniilor electorale ale acestora, fac agitaţie electorală în favoarea lor şi le reprezintă interesele în relaţiile cu autorităţile publice, cu alegătorii, cu consiliile şi birourile electorale. Numărul persoanelor de încredere se stabileşte de către Comisia Electorală Centrală sau de consiliul electoral de circumscripţie respectiv.

(2) Concurenţii electorali îşi selectează în mod independent persoanele de încredere, îi prezintă organului electoral respectiv care îi înregistrează şi le eliberează legitimaţii.

(3) Comisia Electorală Centrală înregistrează persoanele de încredere ale concurenţilor electorali în alegerile Parlamentului. În cazul alegerilor pentru funcţiile de primar şi de consilier al consiliului local, persoanele de încredere ale candidaţilor sînt înregistrate de către consiliul electoral de circumscripţie respectiv.

[Art.45 al.(3) modificat prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.45 al.(3) sintagma "funcţiile de primar sau" declarat neconstituţional prin HCC13 din 14.03.02, MO46/04.04.02 art.8]

[Art.45 al.(3) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]
[Art.45 al.(3) modificat prin LP1227-XIV din 21.09.00, MO130/19.10.00]

(4) Concurenţii electorali pot, în orice moment pînă la ziua precedentă alegerilor, să suspende împuternicirile persoanelor lor de încredere şi să le înlocuiască cu alte persoane.

(5) La cererea persoanelor de încredere ale concurenţilor electorali, acestea pot fi degrevate de atribuţiile de la locul de muncă permanent fără menţinerea salariului. Ele nu pot fi remunerate nici din mijloacele alocate pentru desfăşurarea alegerilor. Pe parcursul campaniei electorale, persoanele de încredere nu pot fi concediate sau private de atribuţiile de la locul de muncă fără consimţămîntul lor.

[Art.45 al.(5) în redacţia L268/04.02.99, MO22/04.03.99]

(6) Persoanele de încredere ale concurenţilor electorali deţinătoare de funcţii publice nu pot folosi mijloacele şi bunurile publice în campaniile electorale.

Articolul 46. Drepturile garantate ale concurenților electorali

(1) Concurenții electorali participă, pe bază de egalitate, la campania electorală, beneficiază de drepturi egale în folosirea mijloacelor de informare în masă, inclusiv a radioului şi televiziunii, finanțate de la buget.

(2) Tuturor concurenților electorali li se oferă posibilități egale în asigurarea tehnico-materială şi financiară a campaniei electorale.

(3) Candidații, pe durata campaniei electorale, beneficiază de dreptul de a fi degrevați de atribuțiile de la locul de muncă permanent fără menținerea salariului.

[Art.46 al.(3) în redacția LP75-XVI din 23.03.07, MO43-46/30.03.07 art.194]

[Art.46 al.(3) modificat prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

[Art.46 (3) modificat prin LP842-XV din 14.02.02, MO26/14.02.02 art.136]

[Art.46 al.(3) în redacția LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.46 al.3) modificat prin LP268-XIV din 04.02.99]

(4) În cazul alegerilor parlamentare, candidații au dreptul la călătorie gratuită cu orice tip de transport public (cu excepția taximetrelor) pe întreg teritoriul țării, iar în cazul alegerilor locale, acest drept poate fi exercitat doar în raza circumscripției electorale respective.

[Art.46 al.(4) modificat prin LP1227-XIV din 21.09.00, MO130/19.10.00]

[Art.46 al.(4) modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

(5) Pe durata perioadei electorale, candidații nu pot fi concediați ori transferați la o altă muncă sau funcție fără acordul lor, precum şi nu pot fi traşi la răspundere penală, arestați, reținuți sau supuşi unor sancțiuni administrative fără consimțământul organului electoral care i-a înregistrat, cu excepția cazurilor de infracțiuni flagrante.

[Art.46 al.(5) modificat prin LP176-XVI /22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

[Art.46 al.(5) modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

[Art.46 al.(6) exclus prin LP1107-XIV din 30.06.00, MO124/05.10.00; al.(7)-(9) devin al.(6)-(8)]

[Se declară neconstituțional prevederile art.46, al.6 prin HCC43 din 27.07.99]

(6) Concurentul electoral poate să-şi retragă candidatura printr-o declarație scrisă, adresată organului electoral care l-a înregistrat, dar nu mai tîrziu de 7 zile pînă la ziua alegerilor. Partidele, organizațiile social-politice pot opera orice modificări în listele înregistrate, cu respectarea acestui termen şi a prevederilor articolelor 79 şi 126. După expirarea termenului menționat, înregistrarea concurentului electoral poate fi anulată doar de organul electoral care l-a înregistrat, în baza deciziei instanței de judecată, precum şi în caz de deces al acestuia sau

survenire a condiţiilor stabilite la art.13 alin.(2).
[Art.46 al.(6) modificat prin LP480-XIV din 02.07.99, MO87/12.08.99 art.427]

[Art.46 al.(6) în redacţia LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

(6^1) Cererea de retragere a candidatului de pe lista concurentului electoral depusă în termenul prevăzut la alin.(6) este examinată de organul abilitat al partidului în decursul a 3 zile.

[Art.46 al.(6^1) introdus prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

(7) Dacă concurentul electoral îşi retrage candidatura sau înregistrarea este anulată după ce buletinele de vot au fost tipărite, în buletin, în dreptul acestuia, biroul electoral al secţiei de votare va aplica ştampila cu menţiunea "Retras".

[Art.46 al.(7) modificate prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ar.677]

[Art.46 al.(6) modificat prin LP480-XIV din 02.07.99, MO87/12.08.99 art.427]

[Art.46 al.(6) în redacţia LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

(8) Concurentul electoral care şi-a retras candidatura este obligat să recupereze mijloacele tehnico-materiale şi financiare ce i-au fost alocate din buget pentru a-şi desfăşura campania electorală.

Articolul 47. Agitaţia electorală

(1) Cetăţenilor Republicii Moldova, partidelor şi altor organizaţii social-politice, candidaţilor şi persoanelor de încredere ale candidaţilor li se oferă dreptul de a supune discuţiilor libere şi sub toate aspectele programele electorale ale concurenţilor electorali, calităţile politice, profesionale şi personale ale acestora, precum şi de a face agitaţie în favoarea sau în defavoarea candidaţilor în cadrul adunărilor, mitingurilor, întîlnirilor cu alegătorii, prin intermediul mijloacelor de informare în masă sau altor forme de comunicare ce exclud încălcarea ordinii publice şi normelor etice. Agitaţia electorală în favoarea concurentului electoral se admite numai după înregistrarea acestuia de către organul electoral.

[Art.47 al.1) modificat prin LP894-XIV din 23.03.2000, MO59/25.05.2000]

[Art.47 al.(2) exclus prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84; al.(3)-(15) devin al.(2)-(14)]

[Art.47 al.(2-10) introduse prin LP894-XIV din 23.03.2000, MO59/25.05.2000]

(2) Instituţiile publice ale audiovizualului acordă gratuit concurenţilor electorali timp de antenă pentru dezbateri publice în perioada campaniei electorale în limitele stabilite de Comisia Electorală Centrală. Pentru publicitate electorală contra plată, fiecărui concurent electoral i se acordă timp de antenă ce nu va depăşi 2 ore pe întreaga perioadă a campaniei electorale, inclusiv nu mai mult de 2 minute pe zi la fiecare instituţie.

[Art.47 al.(2) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(3) Instituțiile private ale audiovizualului pot organiza, în condiții echitabile pentru toți concurenții electorali, dezbateri în cadrul meselor rotunde, cu invitarea reprezentanților tuturor concurenților electorali, toți împreună sau în grupuri formate conform anumitor criterii anunțate în prealabil de Comisia Electorală Centrală. Luările de cuvînt ale participanților la emisiune se cronometrează, totodată, tuturor concurenților electorali li se oferă timp egal. Orarul punerii pe post a emisiunilor respective, aprobat de Comisia Electorală Centrală, va fi adus la cunoştința concurenților electorali cu 7 zile calendaristice înainte de punerea pe post a fiecărei emisiuni. Timpul de antenă pentru publicitate electorală contra plată nu va depăşi 2 minute pe zi pentru un concurent electoral la fiecare instituție.

[Art.47 al.(3) în redacția LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(4) În perioada desfăşurării dezbaterilor electorale, în afara timpului de antenă gratuit, nu se admite difuzarea materialelor publicitare despre activitatea concurenților electorali sau cu participarea acestora şi a persoanelor lor de încredere, a reportajelor televizate sau radiofonice de la întîlnirile concurenților electorali cu alegătorii, despre vizitele de lucru ale concurenților din rîndul conducătorilor de rang republican sau raional în colectivele de muncă. Nici un concurent electoral nu va avea priorități în virtutea funcției pe care o ocupă.

[Art.47 al.(4) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(5) Răspunderea pentru conținutul materialelor electorale publicitare, difuzate sau publicate, o poartă concurentul electoral. Fiecare material publicitar trebuie să includă denumirea concurentului electoral, data tipăririi, tirajul materialului şi denumirea tipografiei care l-a tipărit.

[Art.47 al.(5) completat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(6) Instituțiile audiovizualului, publice şi private, vor crea tuturor concurenților electorali condiții egale la procurarea timpului de antenă, stabilind taxe egale. Condițiile de rezervare a timpului de antenă şi taxele respective se comunică cu 7 zile calendaristice înainte de punerea pe post a emisiunilor respective. Plata pentru timpul de antenă acordat concurenților electorali nu poate depăşi plata încasată în mod obişnuit pentru publicitatea comercială. Timpul de antenă pentru publicitate electorală se acordă la unele şi aceleaşi ore de emisie.

[Art.47 al.(6) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(7) În perioada electorală, toate emisiunile analitice, informative, de divertisment sau alte emisiuni care vizează, într-un fel sau altul, subiecții electorali se difuzează cu respectarea concepției şi regulamentului corespunzătoare. Emisiunile care vizează, direct sau indirect, subiecții electorali vor fi difuzate numai cu genericul "Electorala", pentru contabilizarea timpilor de antenă. Dacă unui subiect electoral i se aduc prejudicii de imagine în afara emisiunilor cu genericul "Electorala", acesta va beneficia neîntîrziat de dreptul la replică în aceleaşi condiții.

[Art.47 al.(7) în redacția LP176-XVI /22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

(8) În ziua alegerilor, mijloacele de informare în masă, pînă la închiderea secțiilor de votare, nu vor difuza rezultatele chestionării alegătorilor privind votarea "pentru" sau "contra" sau nevotarea concurenților electorali.

(9) Refuzul de a difuza sau publica, în condiţiile prezentei legi, publicitatea electorală, contra plată sau gratuit, poate fi contestat în instanţa de judecată.

(10) Concurenţii electorali pot organiza întîlniri cu alegătorii. Consiliile şi birourile electorale şi autorităţile administraţiei publice locale sînt obligate să asigure desfăşurarea unor astfel de întîlniri în termene şi în condiţii egale.

(11) Pe parcursul campaniei electorale, precum şi pe parcursul desfăşurării referendumului timpii de antenă acordaţi serviciilor de presă ale Parlamentului, Preşedinţiei şi Guvernului nu pot fi folosiţi în scopul agitaţiei electorale ori în scopul agitaţiei pentru sau contra propunerii supuse referendumului.

[Art.47 al.3) modificat prin LP480-XIV din 02.07.99, MO87/12.08.99 art.427, al.3-5) devin al.4-6)]

(12) Din momentul înregistrării de către organul electoral respectiv, concurenţii electorali au dreptul să expună afişe electorale, al căror conţinut nu poate să contravină legii şi normelor etice. Modalitatea plasării în condiţii egale a publicităţii electorale pe panourile publicitare, inclusiv pe cele aflate în proprietate privată, se aprobă de Comisia Electorală Centrală şi se aduce la cunoştinţă publică concomitent cu începerea perioadei electorale.

[Art.47 al.(12) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(13) Autorităţile administraţiei publice locale sînt obligate ca, în termen de 3 zile de la data înregistrării concurentului electoral, să stabilească şi să garanteze un minim de locuri speciale de afişaj electoral, să stabilească un minim de localuri pentru desfăşurarea întîlnirilor cu alegătorii. Deciziile (dispoziţiile) respective sînt afişate imediat la sediul acestor autorităţi şi aduse la cunoştinţă subiecţilor interesaţi prin intermediul mijloacelor de informare în masă, al altor mijloace de comunicare disponibile.

[Art.47 al.(13) modificat prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

[Art.47 al.(13) modificate prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.47 al.(13) în redacţia LP176-XVI /22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

(14) În ziua alegerilor şi cea precedentă ei nu se admite nici un fel de agitaţie.

[Art.47 modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99]

(15) Publicitatea electorală în reţeaua internet şi prin intermediul telefoniei mobile este asimilată publicităţii electorale în presa scrisă.

[Art.47 al.(15) introdus prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

Capitolul 8

BULETINELE DE VOT

Articolul 48. Modelul buletinelor de vot

(1) Modelul şi textul buletinului de vot pentru alegerea Parlamentului se aprobă prin hotărîre a Comisiei Electorale Centrale. Modelul buletinului de vot pentru alegerile locale se stabileşte de Comisia Electorală Centrală, iar textul se aprobă prin hotărîre a consiliului electoral de circumscripție respectiv.

[Art.48 al.(1) modificat prin LP1227-XIV din 21.09.00, MO130/19.10.00]

(2) Buletinul de vot se divizează în patrulatere, corespunzător numărului de concurenți electorali care participă la alegeri. Dimensiunile patrulaterului trebuie să fie suficiente pentru a cuprinde numele şi prenumele, anul naşterii, profesia (ocupația), funcția, locul de muncă al candidatului respectiv, denumirea partidului, altei organizații social-politice, care a înaintat lista de candidați sau candidatul respectiv, semnul sau simbolul electoral al concurentului electoral, la dorința acestuia. Nu se admite identitatea de semne sau de simboluri electorale.

[Art.48 al.(2) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.48 al.(2) modificat prin LP276 din 04.11.05, MO151/11.11.05 art.728]

[Art.48, al.(2) modificat prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

[Art.48 al.(2) modificat prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

(3) Concurenții electorali se înscriu în buletine în ordinea rezultată din tragerea la sorți efectuată zilnic de către organul electoral respectiv.

[Art.48 al.(3) în redacția LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

(4) În patrulater, în partea stîngă, se imprimă semnul sau simbolul concurentului electoral care a înaintat lista de candidați sau candidatul respectiv ori semnul electoral al candidatului independent, la dorința acestuia. Semnele şi simbolurile electorale sînt prezentate organului electoral respectiv odată cu documentele pentru înregistrarea concurenților electorali.

[Art.48 al.(4) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(5) În fiecare patrulater, în partea dreaptă, la o distanță egală de latura de sus şi cea de jos, se imprimă un cerc cu diametrul de 15 mm, în care alegătorul aplică ştampila cu inscripția "Votat" dacă îşi dă votul pentru concurentul electoral respectiv.

[Art.48 al.5) modificat prin LP894-XIV din 23.03.2000, MO59/25.05.2000]

(6) Buletinele de vot se întocmesc în conformitate cu Legea cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova.

(7) În cazul efectuării concomitente a cîtorva tipuri de alegeri, buletinele de vot trebuie să

se deosebească după culoare.

Articolul 49. Pregătirea buletinelor de vot

(1) Buletinele de vot se tipăresc conform instrucţiunilor organelor electorale respective. Membrii organelor electorale şi membrii reprezentanţi ai concurenţilor electorali pot asista la confecţionarea matriţei buletinului de vot, la tipărirea lui, precum şi la lichidarea matriţei.

(2) Buletinele de vot se tipăresc pe hîrtie opacă (mată), cel mai tîrziu cu 3 zile înainte de ziua alegerilor într-o cantitate corespunzătoare numărului de alegători. Pe fiecare buletin se aplică două numere, care corespund numărului de ordine al circumscripţiei şi numărului de ordine al secţiei de votare respective. După tipărire, buletinele de vot se pliază astfel ca partea pe care alegătorul aplică ştampila "Votat" să nu fie vizibilă.

[Art.49 al.(2) modificat prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

[Art.49 al.(2) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]
[Art.49 al.(2) modificat prin LP176-XVI /22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

[Art.49 al.(2) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(3) Buletinele de vot tipărite se păstrează la consiliul electoral de circumscripţie şi se remit, în ajunul alegerilor, biroului electoral al secţiei de votare în baza unui act de predare. Birourilor electorale ale secţiilor de votare constituite în afara Republicii Moldova, Comisia Electorală Centrală le expediază buletinele de vot cu cel puţin 3 zile înainte de ziua alegerilor, reieşind din numărul de alegători înscrişi în listele electorale actualizate, cu un supliment de cel mult 5 la sută.

[Art.49 al.(3) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.49 al.(3) modificat prin LP1439-XIV din 28.12.00, MO49/03.05.01]

(4) Localul în care se păstrează buletinele de vot este păzit de poliţie. Au acces la buletinele de vot numai preşedintele consiliului electoral de circumscripţie respectiv sau preşedintele biroului electoral al secţiei de votare respectiv, însoţit de cel puţin doi membri ai consiliului sau biroului.

(5) Membrii reprezentanţi ai concurenţilor electorali, precum şi alegătorii au dreptul să ia cunoştinţă de modelele buletinelor de vot la biroul electoral respectiv.

(6) În cadrul alegerilor parlamentare, buletinele de vot vor fi expediate consiliilor electorale de circumscripţie de către Comisia Electorală Centrală cel mai tîrziu cu 2 zile înainte de ziua alegerilor.

[Art.49 al.(6) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.49 al.(6) modificat prin LP1227-XIV din 21.09.00, MO130/19.10.00]

Capitolul 9

VOTAREA

Articolul 50. Timpul şi locul votării

Votarea se efectuează în ziua alegerilor între orele 07.00 şi 21.00. Biroul electoral al secţiei de votare aduce la cunoştinţă publică timpul şi locul votării cel mai tîrziu cu 10 zile înainte de ziua alegerilor.

Articolul 51. Condiţiile votării

(1) În timpul rezervat votării se interzice de a închide localul de votare şi de a suspenda votarea, cu excepţia cazurilor de dezordine în masă, de calamităţi naturale, de alte circumstanţe neprevăzute, care îi pun pe alegători în pericol sau fac imposibilă efectuarea votării. În aceste cazuri, preşedintele biroului electoral al secţiei de votare poate suspenda votarea pentru cel mult 2 ore, timp în care va aduce localul secţiei de votare în starea corespunzătoare sau va găsi un alt local, înştiinţînd despre acest fapt alegătorii.

[Art.51 al.(1) modificat prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

(1^1) La alegerile locale, în cazul în care procesul de votare suspendat conform alin.(1) nu poate fi reluat în timp de 2 ore, votarea se consideră suspendată pe un termen ce nu va depăşi 2 săptămîni, iar Comisia Electorală Centrală, în termen de 3 zile, va adopta o hotărîre privind data reluării votării suspendate. Procesul de votare se reia în aceleaşi condiţii juridice.

[Art.51 al.(1^1) introdus prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

(2) Persoanele care au dreptul să asiste la votare nu pot fi obligate să părăsească localul secţiei de votare în timpul suspendării votării.

Articolul 52. Organizarea votării

(1) Votarea se efectuează în localuri special amenajate cu mese la care se eliberează buletinele de vot, cu cabine sau camere pentru vot secret şi cu urne de vot. Urnele se instalează în aşa fel încît alegătorul, pentru a se apropia de ele, să traverseze neapărat cabina sau camera pentru vot secret. Localul secţiei de votare trebuie să fie dotat cu un număr suficient de cabine sau camere pentru a se evita aglomeraţia.

(2) Pentru asigurarea unui parcurs ordonat prin secţia de votare şi evitarea aglomeraţiei, biroul electoral al secţiei de votare stabileşte un traseu pentru alegători, începînd de la intrare, spre mesele la care se eliberează buletinele, pe urmă spre cabinele de vot secret şi urnele de vot.

(3) Secţia de votare trebuie să fie amenajată astfel încît să permită membrilor biroului electoral al secţiei de votare şi altor persoane autorizate să asiste la operaţiile electorale, să supravegheze, în mod continuu, toate aspectele procesului de votare, inclusiv identificarea alegătorului, înmînarea buletinelor şi introducerea lor în urnele de vot, numărarea voturilor şi întocmirea proceselor-verbale.

(4) Secţia de votare se asigură de către autorităţile administraţiei publice locale cu cabine, urne de vot şi celelalte materiale necesare.

(5) Responsabilitatea pentru organizarea votării, pentru secretul exprimării voinţei alegătorilor, pentru amenajarea localurilor şi pentru menţinerea în ele a ordinii cuvenite o poartă biroul electoral al secţiei de votare.

Articolul 53. Efectuarea votării

(1) Fiecare alegător votează personal. Votarea în locul altor persoane nu se admite. Biroul electoral al secţiei de votare înmînează alegătorului buletinul de vot, conform listei electorale, numai la prezentarea actului de identitate. La primirea buletinului, alegătorul semnează în lista electorală în dreptul numelui.

[Art.53 al.(1) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.53 al.(1) modificat prin LP298-XVI din 17.11.05, MO161/02.12.05 art.801]

[Art.53 al.(1) modificat prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

(2) Alegătorii din raza secţiei de votare care nu sînt înscrişi în listele electorale se înscriu într-o listă suplimentară la prezentarea documentului ce atestă domicilierea lor în perimetrul secţiei de votare în cauză. În aceeaşi listă suplimentară, se înscriu şi alegătorii care au venit la secţia de votare cu certificatul pentru drept de vot. Certificatul pentru dreptul de vot rămîne la biroul secţiei de votare şi se anexează la lista suplimentară. Alegătorii care nu au fost înscrişi în listele electorale întocmite la secţiile de votare constituite în afara Republicii Moldova pot fi înscrişi în listele suplimentare, care vor conţine:

a) numele şi prenumele alegătorului;

b) data şi locul naşterii;

c) ultimul loc de domiciliu în Republica Moldova.

[Art.53 al.(2) modificat prin LP1439-XIV din 28.12.00, MO49/03.05.01]

[Art.53 al.(2) în redacţia LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

(3) Votarea se efectuează în baza următoarelor acte de identitate:
a) buletinul de identitate al cetăţeanului Republicii Moldova, cu fişa de însoţire în care se indică domiciliul sau reşedinţa alegătorului pe teritoriul secţiei de votare;
b) paşaportul de tip ex-sovietic modelul anului 1974 cu menţiunea privind cetăţenia Republicii Moldova, numărul de identificare de stat al persoanei fizice (IDNP) şi înregistrarea la domiciliu;
c) paşaportul de tip ex-sovietic modelul anului 1974 fără număr de identificare de stat (IDNP) cu menţiunile: “valabil pe un termen nelimitat”, cetăţenia Republicii Moldova şi înregistrarea la domiciliu - pentru persoanele care au renunţat la actele de identitate ale Republicii Moldova din considerente religioase;
d) actul de identitate provizoriu de tip F-9 cu menţiunile privind cetăţenia Republicii Moldova,

domiciliul titularului;

e) paşaportul pentru intrare - ieşire din ţară, livretul de marinar, în cazul alegerilor Parlamentare sau în cazul referendumului naţional, în secţiile de votare constituite peste hotarele Republicii Moldova;

f) livretul militar pentru ostaşii în termen, livretul eliberat de Centrul Serviciului Civil pentru persoanele care satisfac serviciul civil (de alternativă).

[Art.53 al.(3) în redacţia LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

[Art.53 al.(4) exlus prin LP298 din 17.11.05, MO161/02.12.05 art.801]

[Art.53 al.(4) exclus prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677, al.(5) - (6) devin al.(4)-(5)]

(4) Preşedintele şi membrii biroului electoral al secţiei de votare votează în secţia unde îşi desfăşoară activitatea, iar dacă este necesar, după înscrierea lor în lista suplimentară în baza certificatului pentru drept de vot.

[Art.53, al.(3)-(4) introduse prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107/12.08.05 art.535 al.(3)-(4) devin al.(5)-(6)]

(5) Preşedintele biroului electoral al secţiei de votare duce evidenţa evenimentelor importante ce au avut loc în timpul votării şi pe parcursul numărării voturilor. La cererea membrilor biroului sau a persoanelor autorizate să asiste la operaţiile electorale, sau a oricărui alegător, preşedintele notează comentariile şi obiecţiile expuse de aceştia în privinţa procedurii votării într-un act care se anexează la procesele-verbale ale biroului electoral al secţiei de votare.

[Art.53, al.(5)-(6) devin al.(4)-(5) prin LP176-XVI /22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

Articolul 54. Procedura de completare a buletinului de vot

(1) Buletinul de vot se completează de către alegător numai în cabina pentru vot secret. Alegătorul care nu este în stare să completeze de sine stătător buletinul are dreptul să invite în cabină o altă persoană, cu excepţia membrilor biroului secţiei de votare, membrilor reprezentanţi ai concurenţilor electorali şi a persoanelor autorizate să asiste la operaţiile electorale. Aceste cazuri vor fi consemnate aparte în raportul biroului electoral al secţiei de votare.

[Art.54 al.(1) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(2) Alegătorul aplică ştampila cu inscripţia "Votat" în interiorul cercului unui singur patrulater din buletinul de vot, ceea ce înseamnă că a votat pentru concurentul electoral corespunzător. Cercurile din celelalte patrulatere trebuie să rămînă curate.

[Art.54 al.2) modificat prin LP894-XIV din 23.03.2000, MO59/25.05.2000]

(3) Se interzice scoaterea din localul secţiei de votare a buletinului eliberat pentru vot.

(4) Un alegător poate vota numai pentru un singur concurent electoral.

[Art.54 al.(5) exclus prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

[Art.54 al.(5) în redacţia LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.54 al.(5) în redacţia LP176-XVI din 22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

[Art.54 al.(5) completat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.54 al.5) introdus prin LP894-XIV din 23.03.00, MO59/25.05.00, al.5-6) devine al.6-7)]

(6) Dacă alegătorul a completat greşit buletinul, la cererea lui, biroul electoral al secţiei de votare anulează acest buletin şi îi eliberează imediat, o singură dată, un nou buletin de vot. Acest caz va fi menţionat în procesul-verbal cu privire la votare şi în lista electorală.

(7) Alegătorul introduce în urna de vot buletinul de vot cu ştampila "Votat".

[Art.54 al.(7) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.54 al.(7) în redacţia LP298-XVI din 17.11.05, MO161/02.12.05 art.801, în vigoare 01.01.06]

[Art.54 al.(7) în redacţia LP276-XVI din 04.11.05, MO151/11.11.05 art.728]

[Art.54, al.(7) în redacţia LP176-XVI /22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

Articolul 55. Asigurarea securităţii procesului de votare

(1) În ziua alegerilor, la ora 07.00, preşedintele biroului electoral al secţiei de votare, în prezenţa a cel puţin jumătate din membrii biroului, verifică urnele de vot, le sigilează, verifică existenţa listelor electorale, buletinelor de vot, ştampilelor şi întocmeşte un proces-verbal în două exemplare. Procesul-verbal este semnat de toţi membrii prezenţi ai biroului electoral şi un exemplar se introduce în urna de vot, după care preşedintele declară votarea deschisă.

[Art.55 al.(1) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(2) Buletinele de vot se păstrează într-un loc sigur din interiorul secţiei de votare, în pachete legate a cîte 100 de bucăţi, şi se distribuie de către preşedintele biroului electoral al secţiei de votare, membrilor biroului pentru a fi eliberate alegătorilor în măsura necesităţii.

[Art.55 al.3) exclus prin LP894-XVI din 23.03.00, MO59/25.05.00; al.(4)-(10) devin al.3)-(9)]

(3) Membrii biroului electoral al secţiei de votare, membrii reprezentanţi ai concurenţilor electorali şi persoanele autorizate să asiste la operaţiile electorale sînt obligaţi să poarte ecusoane de identitate vizibile. Persoanelor care intră în localul secţiilor de votare li se interzice să poarte şi să arate ecusoane, insigne sau alte însemne de agitaţie electorală.

(4) În cazul în care alegătorul, din motive de sănătate sau din alte motive temeinice, nu poate veni în localul de votare, biroul electoral al secţiei de votare desemnează, la cererea orală sau scrisă a acestuia, cel puţin doi membri ai biroului care se deplasează cu o urnă de vot mobilă şi

cu materialul necesar votării la locul unde se află alegătorul pentru ca acesta să voteze. Cererile pot fi făcute în scris sau oral, începînd cu 2 săptămîni înainte de ziua votării şi pînă la ora 15.00 în ziua votării. Votarea la locul aflării alegătorului se efectuează conform listei de alegători, întocmite de biroul electoral al secţiei de votare în baza cererilor acestora. Persoanele neînscrise într-o asemenea listă nu pot vota la locul aflării. În lista electorală, în dreptul numelui persoanei respective se face menţiunea "Votat la locul aflării".

[Art.55 al.(4) modificat prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

[Art.55 al.(4) modificat prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

[Art.55 al.5) modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

(5) Persoanele deţinute pe baza unui mandat de arestare ponă la pronunţarea sentinţei judecătoreşti, persoanele condamnate la privaţiune de libertate a căror sentinţă nu este definitivă şi cele care execută o sancţiune contravenţională sub formă de arest votează în conformitate cu alineatul (4).

(6) În cazul în care preşedintele biroului electoral al secţiei de votare autorizează scoaterea din localul secţiei de votare a unei urne de vot mobile, faptul acesta, precum şi lista de alegători care au solicitat votarea la locul aflării sînt aduse la cunoştinţa membrilor reprezentanţi ai concurenţilor electorali şi a persoanelor autorizate să asiste la operaţiile electorale, oferindu-li-se acestora posibilitatea de a însoţi urna de vot mobilă cu folosirea, în caz de necesitate, a mijloacelor de transport de folosinţă proprie.

[Art.55 al.(6) modificat prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

(7) Răspunderea pentru asigurarea în ziua alegerilor a ordinii în localul de votare şi pe teritoriul din preajmă, în rază de 100 de metri de la localul votării, o poartă preşedintele biroului electoral al secţiei de votare. Deciziile luate în acest scop sînt executorii pentru toţi.

(8) La toate şedinţele organelor electorale, precum şi la numărarea şi totalizarea voturilor, la operaţiile în legătură cu listele electorale,buletinele de vot, certificatele pentru drept de vot, la întocmirea proceselor-verbale de totalizare a rezultatelor alegerilor şi referendumurilor, au dreptul să asiste:

a) membrii şi reprezentanţii organelor electorale ierarhic superioare;

b) membrii reprezentanţi ai concurenţilor electorali în organele electorale;

c) observatorii locali, naţionali, străini şi internaţionali acreditaţi de către organele respective;

d) reprezentanţii mijloacelor de informare în masă.

Nici o altă persoană nu poate rămîne în incinta secţiei de votare mai mult timp decît este necesar pentru votare.

[Art.55 al.(8) în redacţia LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(9) Este strict interzis a intra în localul de votare cu arme de foc sau cu arme albe. Reprezentantul forţelor de ordine poate intra în secţia de votare numai în cazul cînd este invitat de preşedintele biroului electoral să ajute la restabilirea ordinii de drept.

[Art.55 al.(9) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.55 modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

Capitolul 10

NUMĂRAREA VOTURILOR ŞI TOTALIZAREA REZULTATELOR ALEGERILOR

Articolul 56. Numărarea şi totalizarea voturilor de către biroul electoral al secţiei de votare

(1) După expirarea timpului rezervat votării, preşedintele biroului electoral al secţiei de votare anunţă încheierea votării şi dispune închiderea secţiei de votare. Biroul electoral al secţiei de votare începe numărarea voturilor.

(2) Înainte de a se deschide urnele de vot, toate buletinele de vot rămase neutilizate se numără şi se anulează de către biroul electoral al secţiei de votare, aplicîndu-se pe ele ştampila cu menţiunea "Anulat", apoi se leagă separat şi se sigilează.

[Art.56 al.(2) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677, al.(5) devine al.(3)]

(3) Înainte de numărarea voturilor obţinute de concurenţii electorali, biroul electoral al secţiei de votare stabileşte numărul alegătorilor, cărora le-au fost eliberate buletinele de vot, pe baza numărului de alegători din listele electorale şi din listele suplimentare în dreptul numelui cărora figurează semnături.

[Art.56 al.(3) în redacţia LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677, al.(3-4) devine al.(4-5)]

(4) După verificarea sigiliilor de pe urnele de vot, preşedintele biroului electoral al secţiei de votare, în prezenţa membrilor biroului şi a persoanelor autorizate să asiste la operaţiile electorale, deschide urnele. Mai întîi se deschid urnele de vot mobile, se numără buletinele din ele, apoi se deschid celelalte urne.

(5) Secţia de votare se asigură cu mese suficiente pentru ca toate buletinele extrase din urne să se numere într-un singur loc, în văzul tuturor membrilor biroului electoral al secţiei de votare şi al celor prezenţi. Pe mesele destinate numărării voturilor se aranjează fanioanele cu denumirea sau numele concurenţilor electorali.

[Art.56 al.(5) modificat prin LP298-XVI din 17.11.05, MO161/02.12.05 art.801]

[Art.56 al.(5) modificat prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

(6) Buletinele din urnele de vot mobile se numără mai întîi separat, se confruntă cu numărul

de buletine ce au fost eliberate în acest scop, apoi se adună la celelalte buletine pentru a număra voturile obținute de concurenții electorali.

[Art.56 al.(6) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.56 al.(6) modificat prin LP298-XVI din 17.11.05, MO161/02.12.05 art.801]

(7) Conform unei proceduri stabilite de către biroul electoral al secției de votare ori dispuse de către Comisia Electorală Centrală sau consiliul electoral de circumscripție, membrii biroului electoral al secției de votare deschid buletinele de vot şi determină pentru care concurent electoral s-a votat. Buletinele cu voturile exprimate pentru fiecare concurent electoral se numără şi se leagă separat, iar rezultatele numărării, odată stabilite, se consemnează într-un formular special pentru numărarea voturilor şi se transmit în organul electoral ierarhic superior.

[Art.56 al.(7) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.56 al.(7) modificate prin LP298-XVI din 17.11.05, MO161/02.12.05 art.801]

(8) Înainte de a înscrie în procesul-verbal numărul de voturi obținute de concurenții electorali, membrilor reprezentanți ai concurenților electorali şi persoanelor autorizate să asiste la operațiile electorale li se dă posibilitatea de a verifica datele din formularul special pentru numărarea voturilor.

(9) Biroul electoral al secției de votare nu include buletinele nevalabile în numărul total de voturi valabil exprimate.

(10) Din momentul închiderii secției de votare, biroul electoral al secției de votare rămîne în şedință pe parcursul numărării voturilor şi întocmirii proceselor-verbale şi a raportului biroului electoral. Membrii biroului electoral al secției de votare rămîn la secția de votare şi participă la operațiile electorale, cu excepția cazurilor de incapacitate fizică sau altor circumstanțe extraordinare.

Articolul 57. Buletinele de vot nevalabile

(1) Se declară nevalabile buletinele:

a) în care numărul de identificare al circumscripției şi numărul de identificare al biroului de votare nu corespund cu cel al circumscripției şi al biroului de votare respectiv;

[Art.57 al.(1), lit.a) în redacția LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

b) de alt model decît cel stabilit;

c) în care a fost aplicată ştampila cu inscripția "Votat" în mai multe patrulatere;

[Art.57 al.(1), lit.c) modificată prin LP894-XIV din 23.03.00, MO59/25.05.00]

[Art.57 al.(1) lit.c) modificată prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art.8]

d) în care nu a fost aplicată ştampila cu inscripţia "Votat" în nici un cerc din nici un patrulater;
[Art.57 al.(1), lit.d) modificată prin LP894-XIV din 23.03.00, MO59/25.05.00]

e) în care alegătorii au înscris denumiri sau nume suplimentare ale concurenţilor electorali;

f) care au fost deformate sau mîzgălite astfel încît nu este clară opţiunea alegătorului.

(2) Buletinul de vot nu poate fi declarat nevalabil doar din cauza că alegătorul a aplicat ştampila cu inscripţia "Votat" de mai multe ori într-un singur patrulater sau din cauza că ştampila a fost aplicată în afara cercului din patrulater sau pe semnul ori simbolul concurentului electoral, în cazul cînd opţiunea alegătorului este clară.

[Art.57 al.(2) introdus prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84; al.(2)-(3) devin al.(3)-(4)]

[Art.57 al.(2) exclus prin LP894-XIV din 23.03.00, MO59/25.05.00]

(3) Preşedintele biroului electoral al secţiei de votare oferă tuturor membrilor biroului şi persoanelor autorizate să asiste la operaţiile electorale posibilitatea de a examina buletinul de vot care urmează a fi declarat nevalabil.

(4) Dacă membrii biroului electoral al secţiei de votare au îndoieli în privinţa valabilităţii buletinului de vot, problema se soluţionează prin vot, iar rezultatul votării se consemnează în procesul-verbal al şedinţei biroului.

Articolul 58. Procesul-verbal şi raportul biroului electoral al secţiei de votare

(1) Biroul electoral al secţiei de votare întocmeşte un proces-verbal, în două exemplare, care cuprinde:

a) numărul de alegători incluşi în listele electorale;

b) numărul de alegători incluşi în listele suplimentare;

c) numărul de alegători care au primit buletine de vot;

d) numărul de alegători care au participat la votare;

[Art.58 al.(1), lit.e) exclusă prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.58 al.(1), lit.e) introdusă prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107/12.08.05 art.535 lit.e)-i) devin f)-j)]

e) cifra ce reflectă diferenţa dintre numărul buletinelor de vot primite de alegători şi numărul alegătorilor care au participat la votare;

[Art.58 al.(1), lit.g) exclusă prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677, lit.f)-l) devin e)-j)]

[Art.58 al.(1), lit.f)-g) introduse prin LP298-XVI din 17.11.05, MO161/02.12.05 art.801, lit.f)-j) devin h)-l)]

f) numărul buletinelor de vot declarate nevalabile;

g) numărul de voturi valabil exprimate pentru fiecare concurent electoral (pentru fiecare opțiune privind întrebările supuse referendumului);

h) numărul total de voturi valabil exprimate;

[Art.58 lit.g) introdusă prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.9 3, lit.g)-h) devin h)-i)]

i) numărul buletinelor de vot primite de biroul electoral al secției de votare;

j) numărul buletinelor de vot neutilizate şi anulate.

(2) În cazul alegerilor parlamentare, formularul procesului-verbal se stabileşte de către Comisia Electorală Centrală, iar în cazul alegerilor locale - de către consiliul electoral de circumscripție respectiv. Consiliul electoral respectiv asigură birourile electorale ale secțiilor de votare cu numărul necesar de formulare ale proceselor-verbale pînă în ziua alegerilor.

[Art.58 al.(2) modificat prin LP1227-XIV din 21.09.00, MO130/19.10.00]

(3) Rezultatul numărării voturilor se examinează în şedința biroului electoral al secției de votare şi se consemnează într-un proces-verbal care se semnează de preşedinte, vicepreşedinte, secretar şi ceilalți membri ai biroului. Absența semnăturii unor membri ai biroului electoral al secției de votare nu influențează asupra valabilității procesului-verbal. Motivele absenței semnăturilor se menționează în raportul biroului.

(4) Procesul-verbal privind rezultatele votării se întocmeşte, în mai multe exemplare, în prezența membrilor biroului electoral al secției de votare, reprezentanților concurenților electorali şi a altor persoane autorizate. Un exemplar al procesului-verbal se păstrează la biroul electoral al secției de votare, un exemplar se prezintă consiliului electoral de circumscripție, un exemplar se afişează imediat la intrarea în secția de votare, iar celelalte, în mod obligatoriu, se înmînează reprezentanților concurenților electorali şi observatorilor.

[Art.58 al.(4) modificat prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

[Art.58 al.(4) în redactia LP894-XIV din 23.03.00, MO59/25.05.00]

(5) Preşedintele biroului electoral al secției de votare pregăteşte raportul biroului pe baza evidenței ținute în scris a activităților desfăşurate de birou în perioada electorală. Raportul va conține o expunere succintă a cererilor şi contestațiilor privitoare la acțiunile biroului electoral al secției de votare şi a hotărîrilor adoptate de birou în baza acestora.

Preşedintele semnează raportul şi oferă celorlalţi membri ai biroului posibilitatea de a-şi expune în scris comentariile şi completările la raport şi de a-l semna. Cererile şi contestaţiile se vor anexa la raport.

(6) Preşedintele biroului electoral al secţiei de votare predă consiliului electoral de circumscripţie cît de curînd posibil, dar nu mai tîrziu de 18 ore după anunţarea închiderii secţiilor de votare, buletinele cu voturile valabil exprimate pentru fiecare concurent electoral aparte, procesul-verbal, raportul, buletinele nevalabile, anulate sau contestate, cererile şi contestaţiile, toate fiind sigilate într-o cutie (pachet). Transportarea cutiei (pachetului) sigilate va fi însoţită de paza poliţiei, de preşedinte şi de cel puţin doi membri ai biroului electoral al secţiei de votare. Birourile electorale ale secţiilor de votare constituite în afara Republicii Moldova prezintă, pe lîngă actele enumerate, listele suplimentare.

[Art.58 al.(6) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.58 al.(6) modificat prin LP298-XVI din 17.11.05, MO161/02.12.05 art.801]

[Art.58 al.(6) completat prin LP1439-XIV din 28.12.00, MO49/03.05.01]

(7) Ştampilele biroului electoral al secţiei de votare se închid într-o cutie (pachet), care se păstrează la secţia de votare. După încheierea alegerilor, ştampilele se remit consiliilor electorale de circumscripţie.

[Art.58 al.(7) modificat prin LP298 din 17.11.05, MO161/02.12.05 art.801]

Articolul 59. Totalizarea rezultatelor votării

de către consiliul electoral de circumscripţie

(1) După primirea proceselor-verbale şi raporturilor birourilor electorale ale secţiilor de votare în care sînt indicate rezultatele numărării voturilor din secţiile de votare, consiliul electoral de circumscripţie stabileşte mai întîi numărul de alegători care au participat la alegeri şi comunică imediat această cifră Comisiei Electorale Centrale. În cazul în care, la alegerile din întreaga circumscripţie, a participat un număr de alegători mai mic decît numărul cerut pentru declararea alegerilor valabile în circumscripţia respectivă, consiliul de circumscripţie înştiinţează Comisia Electorală Centrală despre acest fapt. Comisia Electorală Centrală sau consiliul electoral de circumscripţie face un anunţ public prin care declară alegerile nevalabile pe întreaga ţară sau pe circumscripţia dată.

(2) În baza proceselor-verbale ale birourilor electorale ale secţiilor de votare, consiliul electoral de circumscripţie stabileşte pe întreaga circumscripţie:

a) numărul de alegători incluşi în listele electorale;

b) numărul de alegători incluşi în listele suplimentare;

c) numărul de alegători care au primit buletine de vot;

d) numărul de alegători care au participat la votare;

[Art.59 al.(2), lit.e) introdusă prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107/12.08.05 art.535 lit.e)-i) devin f)-j)]

e) cifra ce reflectă diferența dintre numărul buletinelor de vot primite de alegători şi numărul alegătorilor care au participat la votare;

[Art.59 al.(2), lit.f)-g) introduse prin LP298-XVI din 17.11.05, MO161/02.12.05 art.801, lit.f)-j) devin h)-l)]

f) numărul buletinelor de vot declarate nevalabile;

g) numărul de voturi valabil exprimate pentru fiecare concurent electoral (pentru fiecare opțiune privind întrebările supuse referendumului);

h) numărul total de voturi valabil exprimate;

[Art.59 al.(2), lit.g) introdusă prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93, lit.g)-h) devin h)-i)]

i) numărul buletinelor de vot primite de consiliul electoral de circumscripție;

j) numărul de buletine neutilizate şi anulate.

[Art.59 al.(2) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(3) Consiliul electoral de circumscripție consemnează rezultatele totalizării voturilor pe întreaga circumscripție într-un proces-verbal, semnat de toți membrii consiliului, care au posibilitatea să facă comentarii în scris la procesul-verbal. Copiile procesului-verbal cu privire la totalizarea rezultatelor alegerilor se înmînează reprezentanților concurenților electorali şi observatorilor, la solicitarea acestora.

[Art.59 al.(3) completat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.59 al.(3) completat prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

(4) Consiliul electoral de circumscripție prezintă procesul-verbal cu privire la totalizarea rezultatelor alegerilor pe circumscripție Comisiei Electorale Centrale în termen de 48 de ore după închiderea secțiilor de votare. O dată cu prezentarea procesului-verbal Comisiei Electorale Centrale, consiliul electoral de circumscripție afişează, la intrarea în sediul său, o informație detaliată privind rezultatele alegerilor pe circumscripție.

[Art.59, al.(4) modificat prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

Articolul 60. Totalizarea rezultatelor alegerilor de către Comisia Electorală Centrală

(1) În cazul efectuării alegerilor parlamentare, locale generale şi a referendumului republican, în baza actelor prezentate de către consiliile electorale de circumscripție, Comisia Electorală Centrală întocmeşte, în termen de 5 zile, un proces-verbal care conține:

[Art.60 al.(1) modificat prin LP1227-XIV din 21.09.00, MO130/19.10.00]

a) numărul de alegători incluşi în listele electorale;

b) numărul de alegători incluşi în listele suplimentare;

c) numărul de alegători care au primit buletine de vot;

d) numărul de alegători care au participat la votare;

[Art.60 al.(1), lit.e) exclusă prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.60 al.(1), lit.e) introdusă prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107/12.08.05 art.535 lit.e)-g) devin f)-h)]

e) cifra ce reflectă diferența dintre numărul buletinelor de vot primite de alegători şi numărul alegătorilor care au participat la votare;

[Art.60 al.(1), lit.f) exclusă prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677, lit.f), h), i), j), k) devin lit.e), f), g), h), i)]

[Art.60 al.(1), lit.f)-g) introduse prin LP298-XVI din 17.11.05, MO161/02.12.05 art.801, lit.f)-h) devin h)-j)]

f) numărul buletinelor de vot declarate nevalabile;

g) numărul de voturi valabil exprimate pentru fiecare concurent electoral (pentru fiecare opțiune privind întrebările supuse referendumului republican);

h) numărul total de voturi valabil exprimate;

[Art.60 al.(1) lit.g) introdusă prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

i) numărul buletinelor de vot tipărite.

[Art.60 al.(1), lit.k) introdusă prin LP298-XVI din 17.11.05, MO161/02.12.05 art.801]

(2) Comisia Electorală Centrală consemnează rezultatele totalizării voturilor pe țară în ansamblu într-un proces-verbal, care se semnează de membrii comisiei, şi întocmeşte un raport cu privire la rezultatele alegerilor. Copiile procesului-verbal cu privire la totalizarea rezultatelor alegerilor se înmînează reprezentanților concurenților electorali şi observatorilor, la solicitarea acestora.

[Art.60 al.(2) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.60 al.(2) completat prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

(2[1]) În cazul dezacordului cu rezultatele preliminare, pînă la validarea rezultatelor de către instanţele abilitate, concurenţii electorali pot solicita acestor instanţe să dispună renumărarea voturilor.

[Art.60 al.(2[1]) introdus prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

(3) Actele menţionate la alin.(2) vor fi prezentate Curţii Constituţionale, în cazul alegerilor Parlamentului, pentru confirmarea rezultatelor alegerilor şi validarea mandatelor deputaţilor.

[Art.60 al.(3) exlus prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

Articolul 61. Anunţarea rezultatelor preliminare

(1) Înainte de a obţine rezultatele votării din toate consiliile şi birourile electorale ierarhic inferioare, organul electoral responsabil de totalizarea rezultatelor alegerilor aduce periodic la cunoştinţă publică rezultatele preliminare cît mai curînd posibil după primirea lor.

(2) După obţinerea rezultatelor votării din toate consiliile şi birourile ierarhic inferioare, organul electoral responsabil de totalizarea rezultatelor alegerilor aduce la cunoştinţă publică cît mai curînd posibil rezultatele generale ale alegerilor dacă contestaţiile prezentate lui sau instanţei de judecată nu afectează rezultatele alegerilor.

(3) Responsabili de totalizarea rezultatelor finale ale alegerilor sînt:

a) Comisia Electorală Centrală - în cazul alegerilor parlamentare, locale generale şi a referendumurilor republicane;

[Art.61 al.(3), lit.a) modificată prin LP1227-XIV din 21.09.00, MO130/19.10.00]

b) consiliul electoral de circumscripţie respectiv - în cazul alegerilor şi referendumurilor locale.

Articolul 62. Păstrarea documentelor electorale

(1) Documentele electorale se păstrează la Comisia Electorală Centrală în conformitate cu prevederile Legii privind Fondul Arhivistic al Republicii Moldova.

[Art.62 al.(1) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(2) După încheierea perioadei electorale, consiliile electorale de circumscripţie dispun de documentele şi materialele electorale în felul următor:

a) se remit Comisiei Electorale Centrale - listele de candidaţi, cîte un exemplar de procese-verbale şi rapoarte ale consiliilor electorale de circumscripţie şi ale birourilor electorale ale secţiilor de votare, formularul special de numărare a voturilor, ştampilele consiliilor electorale de circumscripţie şi ale birourilor electorale ale secţiilor de votare, listele de subscripţie a candidaţilor independenţi, precum şi alte materiale electorale, darea de seamă financiară şi actul de transmitere a documentaţiei financiare consiliului raional (municipal) (autorităţii publice

locale de nivelul doi). În cazul alegerilor locale generale, la Comisia Electorală Centrală se prezintă şi listele consilierilor aleşi în consiliile locale, listele candidaţilor supleanţi, şirurile descrescătoare pentru fiecare circumscripţie electorală;

[Art.62 al.(2), lit.a) modificată prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

[Art.62 al.(2), lit.a) modificată prin LP298 -XVI din 17.11.05, MO161/02.12.05 art.801]

b) se remit instanţei de judecată în a cărei rază se află consiliul electoral de circumscripţie - buletinele valabile, buletinele nevalabile şi buletinele anulate, cîte un exemplar de procese-verbale şi rapoarte ale consiliilor electorale de circumscripţie şi ale birourilor electorale ale secţiilor de votare, formularul special de numărare a voturilor, toate contestaţiile, însoţite de hotărîrile adoptate cu privire la soluţionarea lor, iar în cazul alegerilor locale generale - şi listele consilierilor aleşi, listele candidaţilor supleanţi, şirurile descrescătoare pentru fiecare circumscripţie electorală;

[Art.62 al.(2), lit.b) modificată prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

c) consiliul electoral de circumscripţie, înainte de a fi dizolvat, transmite primăriei în a cărei circumscripţie a activat cîte un exemplar de procese-verbale şi rapoarte ale consiliului electoral de circumscripţie şi ale birourilor electorale ale secţiilor de votare, urnele de vot, exemplarele Codului electoral, instrucţiunile privind activitatea organelor electorale şi alte materiale electorale.

[Art.62 al.(1), lit.(a-c) în redacţia LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(3) Comisia Electorală Centrală asigură accesul la documentele menţionate în prezentul articol în conformitate cu Legea privind accesul la informaţie.

[Art.62 al.(3) în redacţia LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.62 al.(3) modificat prin LP1107-XIV din 30.06.2000, MO124/05.10.2000]

[Art.62 al.(3) modificat prin LP480-XIV din 02.07.99, MO87/12.08.99 art.427]

Capitolul 11

MONITORIZAREA ALEGERILOR ŞI REFLECTAREA LOR ÎN MIJLOACELE DE INFORMARE ÎN MASĂ

Articolul 63. Observatorii

(1) La cererea concurenţilor electorali, consiliul electoral de circumscripţie acreditează cîte un observator pentru monitorizarea alegerilor în secţiile de votare. Persoanele de încredere ale candidaţilor, de asemenea, pot fi acreditate ca observatori. Dacă consiliul electoral de circumscripţie respinge candidatura propusă pentru acreditare de către concurentul electoral conform prezentului alineat, el va aduce la cunoştinţa acestuia motivele deciziei sale.

(2) La cererea concurenților electorali, Comisia Electorală Centrală acreditează cîte un observator pentru monitorizarea alegerilor în secțiile de votare constituite în afara Republicii Moldova. În calitate de observatori pot fi acreditați atît cetățeni ai Republicii Moldova aflați în străinătate, cît şi reprezentanți ai organizațiilor internaționale şi neguvernamentale din străinătate.

[Art.63 al.(2) introdus prin LP1439-XIV din 28.12.00, MO49/03.05.01; al.(2)-(4) devin al.(3)-(5)]

(3) Comisia Electorală Centrală va acredita ca observatori la alegeri reprezentanți ai organizațiilor internaționale, ai guvernelor statelor străine şi ai organizațiilor neguvernamentale din străinătate.

[Art.63 al.(3) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(4) Prin hotărîre a Comisiei Electorale Centrale sau a consiliilor electorale de circumscripție se acreditează observatori din partea asociațiilor obşteşti calificate din Republica Moldova. Se consideră calificată asociația obştească ce se ocupă, conform statutului ei, de apărarea drepturilor omului sau a valorilor democratice şi este considerată de către Comisia Electorală Centrală sau, în cazul unor asociații regionale, de către consiliul electoral de circumscripție capabilă să exercite funcții civice în alegeri.

[Art.63 al.(4) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(5) Observatorii acreditați de Comisia Electorală Centrală pot monitoriza procesul electoral pe întreg teritoriul țării şi la toate secțiile de votare, iar observatorii acreditați de consiliile electorale de circumscripție - doar pe teritoriul circumscripției respective. Observatorii acreditați au dreptul să asiste la toate operațiile electorale, la toate şedințele organelor electorale, inclusiv în ziua alegerilor, fără a interveni în procesul electoral sau în alte operații electorale, şi să informeze preşedintele organului electoral despre neregulile observate.

[Art.63 al.(5) în redacția LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.63 al.(5) modificat prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

(6) Observatorii pot fi acreditați înaintea începerii perioadei electorale şi îşi pot desfăşura activitatea atît în ziua alegerilor, cît şi înaintea începerii, pe parcursul şi după terminarea campaniei electorale. Regulamentul privind acreditarea observatorilor se aprobă prin hotărîre a Comisiei Electorale Centrale.

[Art.63 al.(6) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.63 al.(6) introdus prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

Articolul 64. Reflectarea alegerilor în mijloacele de informare în masă

(1) În perioada electorală, mijloacele de informare în masă reflectă desfăşurarea alegerilor conform regulamentului aprobat în acest scop de către Comisia Electorală Centrală.

(2) Reprezentanţii mijloacelor de informare în masă se bucură de aceleaşi drepturi ca şi observatorii acreditaţi.

(3) În perioada electorală, orice sondaje de opinie privind preferinţele politice ale alegătorilor pot fi efectuate numai cu condiţia înştiinţării prealabile a Comisiei Electorale Centrale. Rezultatele acestor sondaje pot fi date publicităţii cel tîrziu cu 5 zile înainte de ziua alegerilor. În ziua alegerilor, pînă la închiderea secţiilor de votare, se interzice a da publicităţii în mijloacele de informare în masă materiale, inclusiv interviuri cu alegătorii, despre numărul de voturi întrunite de concurenţii electorali pe parcursul zilei şi despre şansele lor, inclusiv rezultatele exit-poll-urilor. Organizaţiile calificate care intenţionează să organizeze exit-poll-uri îşi vor coordona activitatea cu Comisia Electorală Centrală, care va elabora regulile generale în domeniu.

[Art.64 al.(3) în redacţia LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(4) Mijloacele de informare în masă vor difuza, la solicitarea Comisiei Electorale Centrale, spoturi sociale şi de educaţie civică şi electorală, vor desfăşura campanii de informare a alegătorilor despre procedura de vot şi despre alte particularităţi ale votării.

[Art.64, al.(4) în redacţia LP176-XVI din 22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

[Art.64 al.(4) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(5) Instituţiile publice ale audiovizualului sînt obligate, iar cele private sînt în drept, la cererea Comisiei Electorale Centrale, să organizeze, pe parcursul întregii campanii electorale, dezbateri publice, în condiţii echitabile, pentru toţi concurenţii electorali. Acestora li se oferă nu mai puţin de 90 de minute pe zi, timp care poate fi utilizat pentru una sau mai multe emisiuni.

(6) Instituţiile audiovizualului sînt în drept sa aleagă formatul dezbaterilor, cu condiţia respectării, în ansamblu, a egalităţii, pentru toţi concurenţii electorali, a timpului acordat pentru participare la dezbateri.

[Art.64, al.(5)-(6) introduse prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

Capitolul 12

PROCEDURILE JUDICIARE

Secţiunea 1

Contestaţiile privind organizarea şi desfăşurarea alegerilor

Articolul 65. Contestaţiile

(1) Alegătorii şi concurenţii electorali pot contesta acţiunile (inacţiunile) şi hotărîrile consiliilor şi birourilor electorale, acţiunile (inacţiunile) concurenţilor electorali în organele

electorale, respectînd ierarhia sistemului organelor electorale, şi în instanţele de judecată.

[Art.65 al.(1) în redacţia LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

[Art.65 al.(1) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(2) Contestaţia cuprinde motivele ce o generează, probele, semnătura şi datele de identitate ale persoanei care o depune.

Articolul 66. Depunerea contestaţiilor

(1) Acţiunile şi hotărîrile organelor electorale pot fi contestate în termen de 3 zile de la data săvîrşirii acţiunii sau adoptării hotărîrii.

[Art.66 al.(1) în redacţia LP403-XIV din 14.05.99, MO50/20.05.99]

(2) Contestaţiile privind acţiunile şi hotărîrile birourilor electorale ale secţiilor de votare şi ale consiliilor electorale de circumscripţie se depun la instanţa de judecată în a cărei rază teritorială se află biroul sau consiliul respectiv.

(3) Contestaţiile privind acţiunile şi hotărîrile Comisiei Electorale Centrale se depun la Curtea de Apel Chişinău.

[Art.66 al.(3) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

Articolul 67. Examinarea contestaţiilor

(1) Contestaţiile privind acţiunile şi hotărîrile Comisiei Electorale Centrale în perioada electorală se examinează în termen de 5 zile de la depunere, dar nu mai tîrziu de ziua alegerilor.

(2) Contestaţiile privind acţiunile şi hotărîrile consiliilor electorale de circumscripţie şi ale birourilor secţiilor de votare se examinează de organele electorale sau instanţele de judecată în termen de 3 zile de la depunere, dar nu mai tîrziu de ziua alegerilor.

[Art.67 al.(2) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(3) Contestaţiile depuse la instanţele de judecată în ziua alegerilor se examinează în aceeaşi zi, iar contestaţiile împotriva hotărîrii organului electoral cu privire la totalizarea rezultatelor alegerilor şi atribuirea mandatelor se examinează de către instanţa de judecată concomitent cu confirmarea legalităţii şi validarea mandatelor.

[Art.67 al.(3) în redacţia LP403-XIV din 14.05.99, MO50/20.05.99]

(4) Programul instanţelor de judecată se organizează în aşa fel încît contestaţiile să poată fi depuse şi examinate fără întîrziere.

(5) Contestaţiile depuse la instanţele de judecată se examinează în conformitate cu prevederile Codului de procedură civilă şi ale Legii contenciosului administrativ.

[Art.67 al.5) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art.84]

Articolul 68. Hotărîrile instanţelor de judecată cu privire la contestaţii

(1) Instanţa de judecată adoptă şi pronunţă hotărîrea în conformitate cu prevederile Codului de procedură civilă şi ale Legii contenciosului administrativ.

[Art.68 al.1) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art.84]

(2) Instanţa de judecată, examinînd materialele cu privire la confirmarea legalităţii alegerilor şi validarea mandatelor, adoptă o hotărîre prin care confirmă legalitatea alegerilor din circumscripţia electorală respectivă, validează mandatele consilierilor şi primarilor aleşi, precum şi lista candidaţilor supleanţi.

[Art.68 al.(2) completat prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.68 al.(2) sintagma "şi primarilor" declarat neconstituţional prin HCC13/14.03.02, MO46/04.04.02 art.8]

[Art.68 al.2) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(3) În cazul în care instanţa de judecată a stabilit legalitatea alegerilor, însă în procesele-verbale au fost depistate greşeli de calcul, instanţa, din oficiu sau la cererea părţilor procesului judiciar, anulează, integral sau în parte, procesul-verbal şi exclude concurentul electoral care a obţinut un număr mai mic de voturi valabil exprimate, înlocuindu-l cu alt concurent electoral care a obţinut un număr mai mare de voturi valabil exprimate în şirul descrescător.

(4) Instanţa de judecată nu confirmă rezultatele alegerilor locale în circumscripţia respectivă în cazul constatării unor încălcări comise în timpul alegerilor sau la totalizarea rezultatelor dacă aceste încălcări au influenţat rezultatele alegerilor.

(5) Hotărîrea instanţei de judecată este definitivă şi executorie din momentul pronunţării.

(6) Împotriva hotărîrii instanţei de judecată poate fi depus un recurs în termen de 3 zile de la pronunţare.

(7) Recursul se examinează în termen de 3 zile de la primirea dosarului în cauză.

[Art.68 în redacţia LP403-XIV din 14.05.99, MO50/20.05.99]

Secţiunea a 2-a

Răspunderea pentru încălcarea legislaţiei electorale

Articolul 69. Răspunderea juridică

(1) Persoanele care, prin violenţă, înşelăciune, ameninţare, substituire sau prin oricare alte mijloace, împiedică exercitarea liberă a drepturilor electorale ale cetăţenilor, persoanele care răspîndesc intenţionat date false despre concurenţii electorali, săvîrşesc oricare alte acţiuni ce lezează onoarea şi demnitatea candidaţilor, fac agitaţie electorală în ziua alegerilor şi

cea precedentă ei, împiedică activitatea consiliilor şi birourilor electorale sau votarea în secţiile de votare poartă răspundere în conformitate cu legislaţia în vigoare.

(2) Pentru încălcarea prevederilor prezentului cod, Comisia Electorală Centrală poate aplica sau poate solicita aplicarea faţă de concurenţii electorali a următoarelor sancţiuni:

a) avertismentul;

b) anularea înregistrării.

[Art.69 al.(2) introdus prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

(3) Avertismentul se aplică prin hotărîre a Comisiei Electorale Centrale, iar anularea înregistrării, prin hotărîre judecătorească definitivă.

(4) Avertismentul se aplică pentru încălcarea prevederilor prezentului cod, cu excepţia celor prevăzute la art.70 şi 71.

[Art.69 al.(2)-(4) introduse prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

[Art.69 al.(2) exclus prin LP79-XVI din 06.04.06, MO66-69/28.04.06 art.283]

[Art.69 completat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

Articolul 70. Răspunderea penală

(1) Se consideră infracţiuni, pentru care se aplică pedeapsă penală, în conformitate cu prevederile Codului penal, următoarele acţiuni:

a) împiedicarea prin orice mijloace a exercitării libere a dreptului de vot şi de a fi ales, aceeaşi faptă însoţită de cauzarea leziunilor corporale grave sau de periclitarea vieţii oamenilor;

b) falsificarea prin orice mijloace a rezultatelor votării;

c) deschiderea urnelor de vot înainte de termenul stabilit prin lege pentru încheierea votării;

d) atacarea localurilor secţiilor de votare, sustragerea urnelor de vot sau a documentelor electorale.

(2) Cauzele penale privind infracţiunile prevăzute la alin.(1) se examinează de organele procuraturii.

(3) Preşedinţii organelor electorale şi alte persoane cu funcţii de răspundere sînt obligate să informeze imediat organele procuraturii despre acţiunile care, după opinia lor, conţin elemente constitutive ale infracţiunilor, legate de efectuarea alegerilor, care i-au devenit cunoscute.

[Art.70 al.(3) modificat prin L268/04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

(4) Cauzele penale cu privire la faptele enumerate la alin.(1) comise în perioada campaniei

electorale se examinează de către procuratură în termen de 5 zile.

[Art.70 al.(4) introdus prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

Articolul 71. Răspunderea administrativă

(1) Se consideră contravenţii administrative şi se pedepsesc în conformitate cu prevederile Codului cu privire la contravenţiile administrative dacă, potrivit legislaţiei şi art.70 din prezentul cod, nu sînt declarate infracţiuni următoarele fapte:

[Art.71 al.(1) completat prin L268/04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

a) nefurnizarea de către persoanele cu funcţii de răspundere a datelor şi materialelor solicitate de organele electorale, precum şi neîndeplinirea hotărîrilor acestora;

b) distrugerea, deteriorarea prin orice mod a listelor electorale sau a afişelor electorale;

c) organizarea de către persoanele cu funcţii de răspundere a adunărilor electorale cu vînzarea şi consumarea băuturilor alcoolice şi neluarea unor măsuri pentru buna desfăşurare a adunărilor respective;

d) înscrierea cu bună ştiinţă în listele electorale a persoanelor care nu au drept de vot în conformitate cu prezentul cod, a unor persoane fictive sau înscrierea intenţionată a unei persoane în mai multe liste, precum şi refuzul nejustificat de a primi şi soluţiona contestaţiile cu privire la operaţiile electorale;

e) acceptarea deliberată a persoanei de a fi înscrisă în mai multe liste de candidaţi;

f) neaducerea la cunoştinţă publică de către membrii organelor electorale a propunerilor de desemnare a candidaţilor;

g) folosirea fondurilor primite din străinătate sau nedeclarate public;

h) împiedicarea accesului în localul de votare sau împiedicarea exercitării dreptului de vot în cazul persoanelor învestite cu acest drept;

i) refuzul de a îndeplini dispoziţiile preşedintelui biroului electoral al secţiei de votare privind asigurarea ordinii în localul de votare şi pe teritoriul din preajma lui;

j) neînmînarea nejustificată a buletinului de vot alegătorului înscris în lista electorală sau înmînarea unei singure persoane a mai multor buletine decît este prevăzut de lege;

k) părăsirea nemotivată a localului de votare înainte de totalizarea rezultatelor alegerilor şi semnarea procesului-verbal de către membrii biroului electoral al secţiei de votare;

l) continuarea agitaţiei electorale în ziua votării şi cea precedentă ei;

[Art.71 al.(1), lit.l) completată prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

m) scoaterea din localul secției de votare a buletinului de vot înmînat pentru votare;

n) falsificarea semnăturilor în listele de subscripție.

(2) Constatarea contravențiilor administrative prevăzute la alin.(1) se face prin procese-verbale întocmite, după caz, de către primarii localităților, președinții organelor electorale sau de către colaboratorii organelor de poliție care își exercită funcțiile privind asigurarea securității operațiilor electorale.

(3) Procesele-verbale de constatare a contravențiilor administrative se remit instanței de judecată în a cărei rază teritorială se află localitatea în care s-a comis contravenția.

(4) Instanța de judecată va examina cauzele respective cu privire la contravențiile administrative în termen de 2 zile. Hotărîrile adoptate asupra lor pot fi contestate cu recurs în termen de 2 zile. Instanța de recurs va soluționa recursul în termen de 2 zile.

[Art.71 al.(4) introdus prin LP176-XVI din 22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

T i t l u l III

ALEGERILE PARLAMENTARE

Articolul 72. Aplicarea prezentului titlu

Prevederile prezentului titlu (art.72-art.94) sînt aplicabile numai în cazul alegerilor Parlamentului.

Articolul 73. Alegerile Parlamentului

(1) Parlamentul se alege prin vot universal, egal, direct, secret şi liber exprimat pentru un mandat de 4 ani.

(2) Alegerile Parlamentului se efectuează într-o singură circumscripție electorală națională, în care se aleg 101 deputați.

Articolul 74. Circumscripțiile electorale administrative

şi secțiile de votare.

Consiliile electorale de circumscripție şi birourile

electorale ale secțiilor de votare

(1) În scopuri de organizare şi efectuare a alegerilor, Comisia Electorală Centrală formează, cu cel puțin 55 de zile înainte de efectuarea lor, circumscripții electorale administrative, care corespund unităților administrativ-teritoriale de nivelul doi ale Republicii Moldova, şi, cu cel puțin 50 de zile înainte de alegeri, consilii electorale de circumscripție în condițiile art.27, care se aplică în modul corespunzător. Atribuțiile consiliilor electorale de circumscripție sînt cele expuse la art.28, cu excepția celor de la lit.g), ale cărui prevederi se aplică în modul corespunzător.

[Art.74 al.1) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.74 al.(1) modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

(2) Circumscripţiile electorale se divizează în secţii de votare în condiţiile art.29, care se aplică în modul corespunzător.

(3) La secţiile de votare se formează birouri electorale ale acestora, al căror mod de constituire şi ale căror atribuţii sînt prevăzute la art.29 şi art.30, care se aplică în modul corespunzător.

Articolul 75. Candidaţii la funcţia de deputat în Parlament

(1) Candidaţi la funcţia de deputat în Parlament pot fi persoanele cu drept de vot care au împlinit, inclusiv în ziua alegerilor, vîrsta de 18 ani, deţin cetăţenia Republicii Moldova, au domiciliul în ţară şi întrunesc condiţiile prevăzute de prezentul cod.

(2) La momentul înregistrării sale în calitate de candidat la funcţia de deputat, persoana care deţine cetăţenia altui stat declară, pe proprie răspundere, deţinerea cetăţeniei altui stat sau faptul depunerii documentelor pentru obţinerea cetăţeniei altui stat.

(3) La momentul validării mandatului de deputat, persoana specificată la alin.(2) trebuie să confirme documentar renunţarea sau iniţierea procedurii de renunţare la cetăţenia altui stat ori retragerea cererii privind obţinerea cetăţeniei altui stat.

(4) Nedeclararea deţinerii cetăţeniei altui stat la momentul înregistrării în calitate de candidat la funcţia de deputat sau dobîndirii acesteia în perioada exercitării mandatului este considerată temei pentru anularea validării mandatului de deputat de către Curtea Constituţională la sesizarea Comisiei Electorale Centrale.

[Art.75 în redacţia LP273-XVI din 07.12.07, MO84-85/13.05.08 art.288]

Articolul 76. Stabilirea datei alegerilor

(1) Alegerile deputaţilor în Parlament se desfăşoară în cel mult 3 luni de la expirarea mandatului Parlamentului.

(2) Data alegerilor Parlamentului se stabileşte prin hotărîre a Parlamentului cu cel puţin 60 de zile înainte de ziua alegerilor.

[Art.76 al.(2) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(3) În cazul dizolvării Parlamentului, prin acelaşi decret al Preşedintelui Republicii Moldova, se stabileşte data alegerii noului Parlament. Alegerile anticipate vor avea loc în termen de cel mult 45 de zile de la data intrării în vigoare a decretului.

[Art.76 al.(3) în redacţia LP894-XIV din 23.03.00, MO59/25.05.00]

Articolul 77. Înregistrarea concurenților electorali

Pentru a fi înregistrați de Comisia Electorală Centrală, concurenții electorali depun actele indicate la art.44.

Articolul 78. Condițiile speciale pentru listele de subscripție

(1) Listele de subscripție pentru susținerea candidatului independent se întocmesc şi se verifică în condițiile art.42 şi art.43, care se aplică în modul corespunzător.

(2) Pentru a fi înregistrat de Comisia Electorală Centrală, candidatul independent prezintă liste de subscripție care conțin semnăturile a cel puțin 2000 şi cel mult 2500 de susținători cu drept de vot.

[Art.78 al.(2) completat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

(3) În cazul în care, la verificarea de către Comisia Electorală Centrală, în listele de subscripție se depistează semnături false sau semnături repetate în mai multe liste, semnăturile respective se exclud.

(4) Dacă, la verificare, se constată că nu este prezentat numărul necesar de semnături sau, în urma excluderii semnăturilor nevalabile, numărul lor s-a redus față de plafonul minim prevăzut la alin.(2), candidatul independent nu este înregistrat, comunicîndu-i-se hotărîrea respectivă în termen de 24 de ore de la adoptare.

[Art.78 al.(4) în redacția LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

(5) Nu se admite depunerea unor liste de subscripție suplimentare după ce Comisia Electorală Centrală a primit şi a înregistrat în registru setul de documente prevăzut la art.44.

[Art.78 al.(5) în redacția LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

Articolul 79. Condițiile speciale pentru înregistrarea listelor de candidați

Numărul de candidați incluşi în liste la data înregistrării nu poate fi mai mic de 51 de persoane şi nici mai mare decît numărul de deputați în Parlament, prevăzut de Constituție, plus doi candidați supleanți.

Articolul 80. Modificarea listelor de candidați

(1) Concurenții electorali au dreptul să-şi retragă candidatura, să retragă întreaga listă de candidați, să anuleze decizia privind includerea în listă a unui candidat anume,dar nu mai tîrziu de 7 zile înainte de ziua alegerilor.

[Art.80 al.(1) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.80 al.(1) modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

(2) Decizia privind retragerea candidaturii sau a listei de candidați se adoptă de persoana sau de formațiunea care a desemnat-o, se prezintă Comisiei Electorale Centrale şi se aduce la

cunoştinţă publică de către aceasta.

(3) Candidatul poate fi înlocuit înainte de expirarea termenului de înregistrare a candidaţilor. Înregistrarea noului candidat se aduce la cunoştinţă publică de către Comisia Electorală Centrală.

[Art.80 al.(4) exclus prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

Articolul 81. Listele electorale

Listele electorale pentru alegerea Parlamentului se întocmesc în condiţiile capitolului 5 (art.39 şi art.40), care se aplică în modul corespunzător.

Articolul 82. Campania electorală pentru alegerile Parlamentului

Campania electorală pentru alegerile Parlamentului se desfăşoară în conformitate cu capitolul 7 (art.45 - art.47), care se aplică în modul corespunzător.

Articolul 83. Buletinele de vot

(1) Buletinele de vot se întocmesc în conformitate cu capitolul 8 (art.48 şi art.49), care se aplică în modul corespunzător.

(2) Candidatul independent se înscrie în buletin într-un patrulater aparte, în care se indică numele, prenumele şi se scriu cuvintele "Candidat independent".

Articolul 84. Votarea

Votarea în cadrul alegerilor Parlamentului se efectuează în conformitate cu capitolul 9 (art.50 - art.55), care se aplică în modul corespunzător.

Articolul 85. Numărarea voturilor şi totalizarea rezultatelor alegerilor

Numărarea voturilor şi totalizarea rezultatelor alegerilor Parlamentului se efectuează în conformitate cu capitolul 10 (art.56 - art.60), care se aplică în modul corespunzător.

Articolul 86. Stabilirea pragului de reprezentare

(1) După primirea proceselor-verbale ale consiliilor electorale de circumscripţie în care sînt indicate rezultatele numărării voturilor din toate circumscripţiile electorale, Comisia Electorală Centrală totalizează numărul de voturi valabil exprimate, obţinut de fiecare partid, de altă organizaţie social-politică, pentru a stabili dacă aceştia au atins pragul minim de reprezentare.

(2) Pragul minim de reprezentare constituie următoarele proporţii din voturile valabil exprimate în ansamblu pe ţară:

a) pentru un partid, o organizaţie social-politică - 6 la sută;

[Art.86 al.(2), lit.a) modificată prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

[Art.86 al.(2), lit.a) modificată prin LP176-XVI /22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

[Art.86 al.(2), lit.b) exclusă prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

[Art.86 al.(2), lit.b) modificat prin LP176-XVI /22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

[Art.86, al.(2) lit.c) exclusă prin LP176-XVI /22.07.05, MO107/12.08.05 art.535]

[Art.86 al.2) introdus prin Legea nr.480-XIV din 02.07.99, al.2) devine al.3)]

(3) Partidele, alte organizaţii social-politice care au întrunit un număr mai mic de voturi decît cel specificat la alin.(2) se exclud, prin hotărîre a Comisiei Electorale Centrale, din operaţia de atribuire a mandatelor.

[Art.86 în redacţia LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.86 în redactia LP894-XIV din 23.03.00, MO59/25.05.00]

Articolul 87. Numărarea mandatelor obţinute de concurentul electoral

(1) Numărul de mandate obţinut de concurenţii electorali se calculează de către Comisia Electorală Centrală prin împărţirea succesivă a numărului de voturi valabil exprimate pentru fiecare concurent electoral, cu excepţia candidaţilor independenţi, la 1, 2, 3, 4...etc. pînă la cifra ce corespunde numărului de mandate stabilit pentru Parlament.

(2) Din rezultatele tuturor împărţirilor şi din numărul de voturi valabil exprimate pentru candidaţii independenţi se iau în descreştere atîtea numere, cîte mandate urmează să fie distribuite. De cîte numere din acest şir descrescător dispune partidul, altă organizaţie social-politică, atîtea mandate i se atribuie.

(3) Candidatul independent se consideră ales dacă numărul de voturi valabil exprimate obţinut de el constituie cel puţin trei la sută din voturile valabil exprimate în ansamblu pe ţară.

[Art.87al.(3) introdus prin LP894-XIV din 23.03.2000, MO59/25.05.2000]

[Art.87 al.(3) abrogat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

Articolul 88. Atribuirea mandatelor

(1) Mandatele se atribuie concurenţilor electorali de către Comisia Electorală Centrală în ordinea înscrierii lor în liste.

(2) Dacă ultimul mandat neatribuit are mai mulţi pretendenţi cu acelaşi număr de voturi, Comisia Electorală Centrală îl atribuie prin tragere la sorţi, întocmind un proces-verbal asupra acestui fapt.

(3) Dacă un partid, o altă organizaţie social-politică obţine un număr de mandate mai mare decît numărul candidaţilor incluşi în listă, surplusul de numere din lanţul descrescător al formaţiunii respective se elimină, înlocuindu-se cu numerele în descreştere ale celorlalţi

concurenţi electorali.

(4) Candidaţii care au fost incluşi în listă, dar nu au fost aleşi sînt declaraţi supleanţi. Candidatul supleant va fi declarat ales de către Curtea Constituţională dacă, din anumite motive, un mandat de deputat aparţinînd partidului, organizaţiei social-politice, pe care îl reprezintă devine vacant. Candidatul supleant poate refuza mandatul de deputat, depunînd o declaraţie la Curtea Constituţională.

[Art.88 al.(4) în redacţia LP1107-XIV din 30.06.00, MO124/05.10.00]

[Art.88 al.(4) în redacţia LP480-XIV din 02.07.99, MO87/12.08.99 art.427]

(5) Dacă în urma desfăşurării alegerilor şi atribuirii mandatelor, concurentul electoral care şi-a înaintat lista de candidaţi nu are candidaţi supleanţi, mandatele vacante trec la următorii concurenţi electorali, conform şirului descrescător format la atribuirea mandatelor.

[Art.88 al.(5) introdus prin LP1107-XIV din 30.06.00, MO124/05.10.00 al.5) devine al.6)]

[Art.88 al.(5) exclus prin LP480-XIV din 02.07.99, MO87/12.08.99 art.427 al.6) devine al.5)]

(6) În cazul în care mandatul de deputat obţinut de candidatul independent devine vacant, completarea vacanţei se efectuează prin restabilirea de către Comisia Electorală Centrală a şirului descrescător, excluzîndu-se numărul ce aparţine candidatului respectiv şi incluzîndu-se următorul număr din şir.

Articolul 89. Confirmarea rezultatelor alegerilor şi

validarea mandatelor de către Curtea Constituţională

[Art.89 titlull modificat prin LP480-XIV din 02.07.99, MO87/12.08.99 art.427]

(1) Comisia Electorală Centrală, în termen de 48 de ore după totalizarea rezultatelor alegerilor, prezintă Curţii Constituţionale actele menţionate la art.60 şi listele deputaţilor aleşi şi candidaţilor supleanţi.

[Art.89 al.(1) în redacţia LP1107-XIV din 30.06.00, MO124/05.10.00]

[Art.89 al.1) introdus prin LP480-XIV din 02.07.99, MO87/12.08.99 art.427, al.1-2) devin 1-3)]

(2) În termen de 10 zile după primirea actelor de la Comisia Electorală Centrală, dar nu mai devreme de soluţionarea definitivă de către instanţele de judecată a contestaţiilor depuse conform procedurilor stabilite de legislaţie, Curtea Constituţională confirmă sau infirmă, printr-un aviz, legalitatea alegerilor. Concomitent, Curtea Constituţională validează mandatele deputaţilor aleşi şi confirmă listele candidaţilor supleanţi.

[Art.89 al.(2) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(3) În cazul în care alegerile sînt declarate legale, Comisia Electorală Centrală eliberează

legitimaţii deputaţilor aleşi.

[Art.89 al.(4) şi (5) excluse prin LP1107-XIV din 30.06.00, MO124/05.10.00]

Articolul 90. Atestarea rezultatelor alegerilor de către Comisia Electorală Centrală

(1) Procesul-verbal cu privire la rezultatele alegerilor, însoţit de avizul Curţii Constituţionale prin care se confirmă legalitatea alegerilor şi hotărîrea privind validarea a cel puţin 2/3 din numărul de mandate de deputat, se transmite Parlamentului în termen de 2 zile. O copie a actelor menţionate şi listele candidaţilor supleanţi confirmate se transmit Comisiei Electorale Centrale.

[Art.90 al.(1) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(2) Comisia Electorală Centrală dispune publicarea rezultatelor finale ale alegerilor în termen de 24 de ore de la primirea actelor de la Curtea Constituţională.

Articolul 91. Alegerile nevalabile

Comisia Electorală Centrală consideră alegerile nevalabile dacă la ele au participat mai puţin de 1/2 din numărul de persoane înscrise în listele electorale.

Articolul 92. Alegerile nule

Dacă Curtea Constituţională stabileşte că în procesul alegerilor şi/sau la numărarea voturilor au fost comise încălcări ale prezentului cod care au influenţat rezultatele votării şi atribuirea mandatelor, alegerile sînt declarate nule.

Articolul 93. Votarea repetată

(1) Dacă alegerile au fost declarate nevalabile sau nule, Comisia Electorală Centrală organizează, în termen de 2 săptămîni, votarea repetată, în baza aceloraşi liste electorale, pentru aceleaşi candidaturi şi cu aceleaşi consilii şi birouri electorale.

(2) Concurenţii electorali vinovaţi de încălcări ale prevederilor Codului electoral se sancţionează sau se exclud din buletinele de vot, în baza unei hotărîri judecătoreşti definitive, iar consiliile şi birourile electorale care au comis asemenea încălcări se înlocuiesc.

[Art.93 al.(2) modificat prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

[Art.93 al.(2) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(3) Votarea repetată se consideră valabilă dacă la ea au participat cel puţin 1/3 din numărul persoanelor înscrise în listele electorale.

Articolul 94. Alegerile noi

Dacă şi după votarea repetată alegerile sînt declarate nevalabile sau nule, Comisia Electorală Centrală stabileşte data desfăşurării alegerilor noi, care au loc peste cel puţin 60 de zile de la data cînd alegerile sînt declarate nevalabile sau nule.

[Art.94 al.(1) în redacţia LP796/25.01.02, MO20/02.02.02 art.84]

[Art.94 a.l(1) modificat prin LP894/23.03.00, MO59/24.05.00]

(2) În cazul alegerilor anticipate, dacă şi după votarea repetată, alegerile sînt declarate nevalabile sau nule, Preşedintele Republicii Moldova, prin decret, stabileşte data desfăşurării alegerilor noi, ţinînd cont de termenul indicat la art.76 alin.(3) din prezentul cod.

[Art.94 al.(2) introdus prin LP894/23.03.00, MO59/24.05.00, al.(2) devine al.(3)]
(3) Alegerile noi se efectuează în condiţiile prezentului cod.

T i t l u l IV

ALEGERILE PENTRU FUNCŢIA DE PREŞEDINTE

AL REPUBLICII MOLDOVA

[Titlul IV (art.95-117) exclus prin LP1227-XIV din 21.09.00, MO130/19.10.00]

Articolul 118. Aplicarea prezentului titlu

Prevederile prezentului titlu (art.118 - art.140) sînt aplicabile numai în cazul alegerilor primarilor şi consilierilor în consiliile locale.

[Art.118 completat prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.118 sintagma "primarilor şi" declarat neconstituţional prin HCC13 din 14.03.02, MO46/04.04.02 art.8]

[Art.118 modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]
Articolul 119. Alegerile locale

(1) Primarii oraşelor (municipiilor), sectoarelor, satelor (comunelor) şi consilierii în consiliile raionale orăşeneşti (municipale) de sector şi săteşti (comunale) se aleg prin vot universal, egal, direct, secret şi liber exprimat, pentru un mandat de 4 ani, care începe efectiv din ziua validării rezultatelor alegerilor locale.

[Art.119 al.(1) modificat prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

[Art.119 al.(1) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.119 al.(1) modificat prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.119 (1) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(2) Numărul consilierilor este stabilit de Legea privind administraţia publică locală.

(3) În unităţile administrativ-teritoriale cu statut special, alegerile locale se desfăşoară în conformitate cu prevederile prezentului cod şi actele adoptate de autorităţile reprezentative ale unităţilor administrativ-teritoriale respective.

Articolul 120. Circumscripţiile electorale şi secţiile de votare.

Consiliile electorale de circumscripţie şi birourile electorale ale secţiilor de votare

(1) Pentru alegerile consiliilor locale şi ale primarilor fiecare raion, unitate administrativ-teritorială cu statut special, oraş (municipiu), sector, sat (comună) constituie o singură

circumscripţie electorală. Circumscripţiile electorale orăşeneşti (municipale), de sector, săteşti (comunale) sînt constituite de către consiliile electorale de circumscripţie ale unităţilor administrativ-teritoriale de nivelul doi ale Republicii Moldova cu cel puţin 45 de zile înainte de ziua alegerilor.

[Art.120 al.(1) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.120 al.(1) completat prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.120 al.(1) Sintagma "şi ale primarilor" declarat neconstituţional prin HCC13 din 14.03.02, MO46/04.04.02 art.8]

[Art.120 al.(1) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.2002 art. 84]

[Art.120 al.(1) modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

(2) Consiliile electorale de circumscripţie orăşeneşti (municipale), de sector, săteşti (comunale) sînt constituite de către consiliile electorale de circumscripţie ale unităţilor administrativ-teritoriale de nivelul doi ale Republicii Moldova cu cel puţin 40 de zile înainte de ziua alegerilor. Modul de constituire şi funcţiile lor sînt prevăzute la art.27 şi art.28, care se aplică în modul corespunzător. În cazul desfăşurării alegerilor noi sau parţiale, consiliile electorale de circumscripţie se constituie de către Comisia Electorală Centrală.

[Art.120 al.(2) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.120 al.(2) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.120 al.(2) introdus prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93, al.2) devine al.3)]

(3) Circumscripţiile electorale pentru alegerea consiliilor locale şi a primarilor se divizează în secţii de votare, pentru care se constituie birouri electorale. Birourile electorale ale secţiilor de votare se constituie şi îşi exercită atribuţiile în condiţiile art.29 şi art.30, care se aplică în modul corespunzător.

[Art.120 al.(3) completat prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.120 al.(3) sintagma "şi a primarilor" declarat neconstituţional prin HCC13 din 14.03.02, MO46/04.04.02 art.8]

[Art.120 al.(3) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

Articolul 121. Atribuţiile speciale ale consiliului electoral

În localităţile în care pentru desfăşurarea alegerilor locale se formează o singură secţie de votare, consiliul electoral de circumscripţie îndeplineşte şi atribuţiile biroului electoral al secţiei de votare.

Articolul 122. Stabilirea datei alegerilor

(1) Data alegerilor locale generale sau anticipate se stabileşte prin hotărîre a Parlamentului, cu cel puţin 60 de zile înainte de alegeri.

[Art.122 al.(1) în redacţia LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(2) Data votării repetate, a alegerilor noi şi a celor parţiale se stabilesc de către Comisia Electorală Centrală în condiţiile prezentului cod.

Articolul 123. Restricţiile speciale ale dreptului de vot

(1) La alegerile locale nu participă militarii care îşi satisfac serviciul militar în termen.

(2) La alegerea consiliului local şi a primarului nu participă alegătorii care nu domiciliază în unitatea administrativ-teritorială respectivă.

[Art.123 al.(2) completat prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.123 modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

Articolul 124. Condiţiile speciale pentru a fi ales

(1) Au dreptul de a fi aleşi consilieri în consiliile locale cetăţenii Republicii Moldova cu drept de vot, care au împlinit, inclusiv în ziua alegerilor, vîrsta de 18 ani.

[Art.124 al.(1) modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

(2) Au dreptul de a fi aleşi primari cetăţenii Republicii Moldova cu drept de vot care au împlinit, inclusiv în ziua alegerilor, vîrsta de 25 de ani.

[Art.124 al.(2) introdus prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.124 modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.124 al.2) modificat prin Legea nr.268-XIV din 04.02.99]

Articolul 125. Desemnarea, depunerea candidaturilor şi înregistrarea candidaţilor

Desemnarea, depunerea candidaturilor şi înregistrarea candidaţilor se face în condiţiile capitolului 6 (art.41 - art.44), care se aplică în modul corespunzător.

Articolul 126. Condiţiile speciale pentru depunerea candidaturilor de către partide,

alte organizaţii social-politice

(1) Numărul de candidaţi în consiliu înscrişi în liste trebuie să conţină minimum 1/2 din numărul mandatelor prevăzute pentru circumscripţia electorală respectivă şi maximum cinci candidaţi supleanţi.

[Art.126 al.(1) modificat prin LP368-XVI din 23.12.05, MO1/06.01.06 art.34]

[Art.126 al.(1) completat prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

(2) Partidele, alte organizaţii social-politice pot propune cîte o singură candidatură pentru funcţia de primar în fiecare circumscripţie electorală. O persoană nu poate candida în mai multe circumscripţii electorale de acelaşi nivel.

[Art.126 al.(2) în redacţia LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.126 al.(2) in redactia LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(3) O persoană poate candida pentru funcţia de consilier atît în consiliul unităţii administrativ-teritoriale de nivelul întîi a Republicii Moldova, cît şi în consiliul unităţii administrativ-teritoriale de nivelul doi. O persoană poate candida şi la funcţia de primar şi la funcţia de consilier local, dar nu poate candida la aceste funcţii în mai multe circumscripţii electorale de acelaşi nivel.

[Art.126 al.(3) completat prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.126 al.(3) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.126.al.(3) modificat prin LP480-XIV din 02.07.99, MO87/12.08.99]

[Art.126 al.(3) introdus prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

Articolul 127. Condiţiile speciale pentru depunerea

candidaturilor de către candidaţii independenţi

Cetăţeanul Republicii Moldova îşi poate depune candidatura în calitate de candidat independent pentru a fi ales în consiliul local dacă este susţinut de 2 la sută din numărul alegătorilor din circumscripţia respectivă, împărţit la numărul de mandate pentru consiliul respectiv, dar nu mai puţin de 50 de persoane, iar pentru a fi ales primar - dacă este susţinut de 5 la sută din numărul alegătorilor din circumscripţie, dar nu mai puţin de 150 de persoane şi nu mai mult de 10000 de persoane.

[Art.127 modificat prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.127 dispoziţia ", iar pentru a fi ales primar - dacă este susţinut de 5 la sută din numărul alegătorilor din circumscripţie, dar nu mai puţin de 150 persoane şi nu mai mult de 10 000 de persoane" declarat neconstituţional prin HCC13 din 14.03.02, MO46/04.04.02 art.8]

[Art.127 modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

Articolul 128. Listele electorale

Listele electorale pentru alegerile locale se întocmesc în condiţiile capitolului 5 (art.39 şi art.40), care se aplică în modul corespunzător. Modificarea listelor de candidaţi se efectuează în

condiţiile art.80, care se aplică în modul corespunzător.

[Art.128 modificat prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

Articolul 129. Campania electorală

Campania electorală pentru alegerile locale se desfăşoară în condiţiile capitolului 7 (art.45 - art.47), care se aplică în modul corespunzător.

Articolul 130. Buletinele de vot

Pentru alegerile consiliilor raionale, orăşeneşti (municipale), de sector, săteşti (comunale) şi pentru alegerile primarilor oraşelor (municipiilor), sectoarelor, satelor (comunelor) se întocmesc buletine de vot distincte în condiţiile capitolului 8 (art.48 şi art.49), care se aplică în modul corespunzător.

[Art.130 modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.130 completat prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.130 sintagma "şi pentru alegerile primarilor oraşelor (municipiilor), satelor (comunelor)" declarat neconstituţional prin HCC13 din 14.03.02, MO46/04.04.02 art.8]

[Art.130 modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

Articolul 131. Votarea

Votarea în cadrul alegerilor locale se efectuează în condiţiile capitolului 9 (art.50 - art.55), care se aplică în modul corespunzător.

Articolul 132. Numărarea voturilor şi totalizarea rezultatelor alegerilor

(1) Numărarea voturilor şi totalizarea rezultatelor alegerilor locale au loc în condiţiile capitolului 10 (art.56 - art.62), care se aplică în modul corespunzător.

(2) În procesele-verbale ale consiliilor şi birourilor electorale, se indică numărul de voturi obţinute de fiecare candidat la funcţia de primar sau de consilier, numele şi prenumele primarului şi consilierilor aleşi şi denumirea partidului sau altei organizaţii social-politice, care i-a desemnat sau se face menţiunea "Candidat independent".

[Art.132 al.(2) completat prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.132 al.(2) sintagmele "de primar sau" şi "şi primarilor" declarat neconstituţional prin HCC13 din 14.03.02, MO46/04.04.02 art.8]

[Art.132 al.(2) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

Articolul 133. Atribuirea mandatelor de consilier

(1) Mandatele de consilier pentru consiliile raionale, orăşeneşti (municipale), de sector

şi sătești (comunale) se atribuie de către consiliile electorale de circumscripție respective.

[Art.133 al.(1) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]
[Art.133 (al.1) modificat prin LP842-XV din 14.02.02, MO26/14.02.02 art. 136]

(2) Atribuirea mandatelor de consilier partidelor, altor organizații social-politice, se efectuează prin împărțirea succesivă a numărului de voturi valabil exprimate pentru fiecare partid, altă organizație social-politică, la 1, 2, 3, 4...etc. pînă la cifra care corespunde numărului de mandate stabilit pentru circumscripția electorală respectivă.

(3) Din rezultatele tuturor împărțirilor şi din numărul de voturi valabil exprimate pentru candidații independenți se iau în descreştere atîtea numere cîte mandate urmează să fie distribuite în circumscripția electorală. De cîte numere din acest şir descrescător dispune partidul, altă organizație social-politică, atîtea mandate i se atribuie.

(4) Candidatul independent este declarat ales dacă numărul de voturi valabil exprimate pentru el se încadrează în şirul descrescător.

(5) Candidaților pentru funcția de consilier li se atribuie mandate în ordinea înscrierii acestora pe liste, începînd cu lista pentru care s-au exprimat cele mai multe voturi.

(6) Dacă ultimul mandat neatribuit are mai mulți pretendenți cu acelaşi număr de voturi, consiliul electoral de circumscripție îl atribuie prin tragere la sorți, consemnînd faptul acesta în procesul-verbal.

(7) Dacă un partid, o altă organizație social-politică, obține un număr de mandate superior celui de candidați incluşi în listă, surplusul de numere din şirul descrescător al formațiunii respective se elimină, înlocuindu-se cu numerele în descreştere ale celorlalți concurenți electorali.

(8) Dacă în buletinul de vot pentru alegerea consiliilor au fost incluşi numai candidați independenți, consiliul electoral de circumscripție întocmeşte lista candidaților cu numărul de voturi în descreştere obținut de aceştia, atribuind fiecăruia de pe listă cîte un mandat pînă la epuizarea numărului de mandate.

(9) Candidații care au fost incluşi în listă, dar nu au fost aleşi sînt declarați candidați supleanți. În cazul în care mandatul de consilier aparținînd unui partid, altei organizații social-politice devine vacant înainte de termen, acest mandat se atribuie unuia din candidații supleanți ai formațiunii respective, în ordinea includerii acestora în listă. În cazul în care lista candidaților supleanți ai unui partid, ai altei organizații social-politice s-a epuizat, vacanța mandatului se completează prin restabilirea şirului descrescător, excluzîndu-se concurentul electoral respectiv şi incluzîndu-se numărul în descreştere al altui concurent electoral din şir.

[Art.133 al.(9) completat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(10) În cazul în care mandatul de consilier deținut de un candidat independent devine vacant, vacanța se completează prin restabilirea şirului descrescător, excluzîndu-se numărul ce aparține candidatului respectiv şi incluzîndu-se numărul următor din şir.

(11) Dacă în buletinul de vot au fost incluşi numai candidaţi independenţi, în cazul apariţiei unui mandat vacant, candidatul supleant primeşte mandatul de consilier în condiţiile alin.(10).

(12) Mandatele se atribuie candidaţilor supleanţi de către Comisia Electorală Centrală în condiţiile prezentului articol şi în baza documentelor electorale pe care le deţine.

Articolul 134. Alegerea primarului

(1) Candidatul pentru funcţia de primar se consideră ales dacă a întrunit mai mult de jumătate din voturile valabil exprimate ale alegătorilor care au participat la votare.

(2) În cazul în care nici un candidat nu întruneşte mai mult de jumătate din numărul de voturi valabil exprimate, în termen de 2 săptămîni se va proceda la al doilea tur de scrutin cu 2 candidaţi care au întrunit cel mai mare număr de voturi în primul tur de scrutin. Aceşti doi candidaţi se înscriu în buletinele de vot în ordinea descrescătoare a numărului de voturi acumulate în primul tur de scrutin. Dacă mai mulţi candidaţi au acumulat un număr egal de voturi, consiliul electoral de circumscripţie efectuează tragerea la sorţi, consemnînd faptul respectiv într-un proces-verbal.

[Art.134 al.(2) modificat prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

(3) La al doilea tur de scrutin se consideră ales candidatul care a obţinut cel mai mare număr de voturi, indiferent de numărul alegătorilor care au participat la alegeri. În caz de paritate de voturi, se consideră ales candidatul care a obţinut cel mai mare număr de voturi în primul tur de scrutin.

[Art.134 introdus prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Excluderea art.134 declarat neconstituţional prin HCC13 din 14.03.02, MO46/04.04.02 art.8]

[Art.134 exclus prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Alin.3 art.134 modificat prin Legea nr.268-XIV din 04.02.99]

Articolul 135. Confirmarea legalităţii alegerilor şi validarea mandatelor

(1) Consiliile electorale de circumscripţie ale unităţilor administrativ-teritoriale de nivelul întîi prezintă procesele-verbale cu privire la rezultatele alegerilor în judecătoriile de sector sau municipale respective, iar cele de nivelul doi în judecătoriile unde sînt situate consiliile electorale de circumscripţie ale unităţilor administrativ-teritoriale de nivelul doi. Consiliul electoral de circumscripţie al municipiului Chişinău va prezenta actele respective în judecătoria sectorului unde este situat consiliul electoral de circumscripţie al municipiului Chişinău.

[Art.135 al.(1) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.135 al.(1) în redacţia LP403-XIV din 14.05.99, MO50/20.05.99]

(2) Instanţele de judecată, în termen de 10 zile de la data primirii rapoartelor consiliilor

electorale de circumscripţie, confirmă sau infirmă printr-o hotărîre legalitatea alegerilor din fiecare circumscripţie electorală şi o transmit, în termen de 24 de ore după adoptare, Comisiei Electorale Centrale şi consiliilor electorale de circumscripţie respective, care publică rezultatele definitive.

(3) Concomitent cu confirmarea legalităţii alegerilor, instanţele de judecată respective validează mandatele consilierilor şi primarilor aleşi, fapt ce se indică în hotărîre. Persoana aleasă concomitent în funcţiile prevăzute la art.7 din Legea privind statutul alesului local prezintă instanţei de judecată consimţămîntul său de a fi validată în una din aceste funcţii. Instanţele de judecată confirmă, de asemenea, şi lista candidaţilor supleanţi.

[Art.135 al.(3) completat prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.135 al.(3) sintagma "şi primarilor" declarat neconstituţional prin HCC13 din 14.03.02, MO46/04.04.02 art.8]

[Art.135 al.(3) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(4) Consiliul se consideră legal constituit după validarea mandatelor a cel puţin 2/3 din numărul total de consilieri.

(5) Consiliul electoral de circumscripţie eliberează consilierilor şi primarilor aleşi legitimaţii al căror model se aprobă de Comisia Electorală Centrală.

Articolul 136. Alegerile nevalabile

Alegerile sînt considerate nevalabile în anumite circumscripţii dacă la ele au participat mai puţin de 1/4 din numărul persoanelor înscrise în listele electorale. Hotărîrea cu privire la declararea alegerilor nevalabile se adoptă de către Comisia Electorală Centrală în baza actelor prezentate de consiliile electorale de circumscripţie.

[Art.136 modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

Articolul 137. Alegerile nule

Alegerile sînt declarate nule dacă în cadrul operaţiilor electorale au fost comise încălcări ale prezentului cod care au influenţat rezultatele votării şi atribuirea mandatelor. Hotărîrea cu privire la declararea alegerilor nule se adoptă de către Comisia Electorală Centrală în baza hotărîrilor instanţelor de judecată respective.

Articolul 138. Votarea repetată

(1) Dacă în anumite circumscripţii sau secţii de votare alegerile sînt declarate nevalabile sau nule, Comisia Electorală Centrală dispune efectuarea, în termen de 2 săptămîni, a votării repetate pe baza aceloraşi liste electorale, cu aceleaşi candidaturi şi cu participarea aceloraşi consilii şi birouri electorale.

[Art.138 al.(1) completat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(2) Concurenţii electorali vinovaţi de încălcări ale prevederilor Codului electoral sînt excluşi

din buletinele de vot în baza unei hotărîri judecătoreşti definitive, iar consiliile şi birourile electorale care au comis asemenea încălcări se înlocuiesc.

[Art.138 al.(2) modificat prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

[Art.138 al.(2) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(3) Votarea repetată se efectuează în strictă conformitate cu prevederile capitolelor 9 şi 10 şi se consideră valabilă indiferent de numărul alegătorilor care au participat la votare.

[Art.138 al.(3) în redacţia LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

[Art.138 al.(3) în redacţia LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.138 al.(3) introdus prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

Articolul 139. Alegerile noi

(1) Alegeri noi au loc:

a) dacă consiliul a demisionat, a fost dizolvat ori componenţa lui s-a redus cu mai mult de 1/3 din numărul stabilit de Legea privind administraţia publică locală;

[Art.139 al.1) excluderea lit.b) declarat neconstituţional prin HCC13 din 14.03.02, MO46/04.04.02 art.8]

[Art.139 al.(1), lit.b) exclusă prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art.84]

b) dacă primarul a demisionat, a fost revocat sau nu poate să-şi exercite funcţiile;

[Art.139 al.(1), lit.c) modificată prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art.84]

c) dacă şi după votarea repetată nu a fost ales consiliul şi/sau primarul;

[Art.139 al.(1), lit.d) exclusă prin LP76-XVI din 10.04.08, MO83/07.05.08 art.283]

[Art.139 al.(1), lit.c) sintagma "şi/sau primarul" declarat neconstituţional prin HCC13 din 14.03.02, MO46/04.04.02 art.8]

[Art.139 al.(1), lit.b) exclusă prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art.84]

e) dacă s-a efectuat reorganizarea administrativ-teritorială şi în unităţile administrativ-teritoriale nou-formate este necesară alegerea autorităţilor administraţiei publice locale (consiliilor, primarilor).

[Art.139 al.(1) în redacţia LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.139 al.(1) sintagma "(consilii, primari)" declarat neconstituţional prin HCC13 din 14.03.02, MO46/04.04.02 art.8]

[Art.139 al.(1), lit.f) modificată prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art.84, lit.c-f) devin lit.b-d)]

[Art.139 al.(1) lit.e-f) introduse prin LP778-XIV din 03.02.00, MO19/24.02.00]

(2) Dacă vacanța funcției de primar al localității a apărut în ultimul an înainte de expirarea mandatului, alegeri noi pentru funcția de primar nu se organizează.

[Art.139 al.(2) introdus prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677, al.(2-3) devin al.(3-4))

(3) Data alegerilor noi se stabileşte de către Comisia Electorală Centrală cu cel puțin 60 de zile înainte de ziua alegerilor, la propunerea autorității administrației publice locale.

[Art.139 al.(3) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.139 al.(2) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art.84]

(4) Alegerile noi se desfăşoară în condițiile prezentului cod.

Articolul 140. Alegerile parțiale

(1) În cazul în care, în urma alegerilor, nu a fost ales numărul stabilit de consilieri, Comisia Electorală Centrală va fixa, în termen de 2 săptămîni, alegeri parțiale într-o singură sau în mai multe circumscripții.

(2) Pentru ocuparea mandatelor vacante, alegerile parțiale se efectuează în condițiile titlurilor I, II şi V.

(3) Data alegerilor parțiale se stabileşte prin hotărîre a Comisiei Electorale Centrale cu cel puțin 60 de zile înainte de ziua alegerilor.

T i t l u l VI

REFERENDUMUL

Articolul 141. Aplicarea prezentului titlu

Prevederile prezentului titlu (art.141 - art.202) se aplică doar în cazul organizării şi desfăşurării referendumurilor republicane şi locale.

Capitolul 13

REFERENDUMUL REPUBLICAN

Articolul 142. Referendumul republican

(1) Referendumul republican se desfăşoară în scopul exercitării puterii poporului şi participării lui nemijlocite la conducerea şi administrarea treburilor de stat.

(2) Referendumul republican se efectuează prin vot universal, egal, direct, secret şi liber exprimat, în conformitate cu Constituţia şi prevederile prezentului cod.

[Art.142 al.(3) abrogat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93, al.4) devine al.3)]

[Art.142 al.(3) se decalră neconstituţional prin HCC nr.15 din 27.05.98]

(3) Actele adoptate prin referendum republican au putere juridică după confirmarea lor de către Curtea Constituţională şi sînt executorii pe întreg teritoriul Republicii Moldova.

[Art.142 al.(3) în redacţia LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

[Sintagma"nu necesită confirmare"din art.142 al.(4) se declară neconstituţională prin HCC nr.15 din 27.05.98]

Articolul 143. Tipurile de referendum republican

(1) În funcţie de natura juridică a problemelor supuse referendumului, referendumurile republicane pot fi constituţionale, legislative şi consultative.

[Art.143 al.(1) completat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.143 al.(1) modificat prin LP1107-XIV din 30.06.00, MO124/05.10.00]

(2) Referendumului constituţional sînt supuse propunerile privind revizuirea Constituţiei.

[Art.143 al.(2) în redacţia LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]
[Art.143 al.(2) în redacţia LP1107-XIV din 30.06.00, MO124/05.10.00]

(3) Referendumului legislativ sînt supuse proiectele de legi sau unele prevederi ale acestora de importanţă deosebită.

[Art.143 al.(3) introdus prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84; al.(3) devine al.(4)]

[Art.143 al.(3) exclus prin LP1107-XIV din 30.06.00, MO124/05.10.00; al.(4) devine al.(3)]

(4) Referendumului consultativ sînt supuse problemele de interes naţional, în scopul consultării opiniei poporului asupra unor astfel de probleme şi adoptării ulterioare, de către autorităţile publice competente, a unor hotărîri definitive. Textul întrebării supuse referendumului consultativ se redactează în manieră neutră, fără ambiguităţi sau sugerarea răspunsului.

[Art.143 al.(4) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

Articolul 144. Inițierea referendumului republican

(1) Referendumul republican poate fi inițiat de:

a) un număr de cel puțin 200000 de cetățeni ai Republicii Moldova cu drept de vot. În cazul referendumului constituțional, se aplică prevederile art.141 alin.(1) lit.a) din Constituție;

[Art.144 al.(1), lit.a) modificată prin LP1107-XIV din 30.06.00, MO124/05.10.00]

[Art.144 al.(1) lit.a) modificată prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

b) un număr de cel puțin o treime din deputații în Parlament;

c) Preşedintele Republicii Moldova;

d) Guvern.

(2) Subiecții menționați la alin.(1) pot iniția orice tip de referendum prevăzut la art.143.

(3) În cazul în care referendumul este inițiat de subiecții prevăzuți la alin.(1) lit.a), la propunerea privind desfăşurarea referendumului se anexează şi listele de subscripție.

(4) Propunerea privind desfăşurarea referendumului trebuie să includă problemele ce urmează să fie supuse referendumului, expuse clar, excluzîndu-se interpretarea lor ambiguă, precum şi scopul desfăşurării, data preconizată pentru desfăşurarea lui. Nu pot fi supuse referendumului probleme care se exclud reciproc.

[Art.144 al.(4) completat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

Articolul 145. Restricțiile privind desfăşurarea referendumului republican

(1) Referendumul republican nu se desfăşoară în cazul decretării stării de urgență, de asediu ori de război şi nici în decursul a 120 de zile de la ridicarea acestor stări. Dacă data referendumului republican a fost stabilită pentru ziua în care, ulterior, se decretează sau se instituie starea de urgență, de asediu ori de război, el se anulează de drept sau se amînă pentru o altă zi, respectîndu-se termenele de desfăşurare în condițiile prezentului cod. Hotărîrea privind amînarea referendumului republican se adoptă de către organul care a emis actul de declarare a referendumului.

[Art.145 al.(1) modificat prin LP1227-XIV din 21.09.00, MO130/19.10.00]

(2) Referendumul republican nu poate avea loc, de asemenea, cu 120 de zile înainte şi cu 120 de zile după ziua efectuării alegerilor parlamentare şi locale generale precum şi în ziua desfăşurării lor sau a altui referendum republican.

[Art.145 al.(2) completat prin LP480-XIV din 02.07.99, MO87/12.08.99 art.427]

Articolul 146. Problemele supuse referendumului republican

(1) Referendumului republican pot fi supuse problemele privind:

a) adoptarea Constituției Republicii Moldova;

b) aprobarea legilor constituționale adoptate de Parlament pentru revizuirea dispozițiilor privind caracterul suveran, independent şi unitar al statului, precum şi a celor privind neutralitatea permanentă a statului;

c) alte probleme importante ale societății şi ale statului.

[Art.146 lit.c) exclusă prin LP1227-XIV din 21.09.00, MO130/19.10.00; lit.d) devine lit.c)

(2) Organizarea şi desfăşurarea referendumului privind problemele indicate la alin. (1) lit. b) sînt obligatorii.

[Art.146 modificat prin LP1107-XIV din 30.06.00, MO124/05.10.00]

Articolul 147. Probleme ce nu pot fi supuse referendumului republican

Referendumului republican nu pot fi supuse problemele:

a) privind impozitul şi bugetul;

b) privind amnistierea şi grațierea;

[Art.147 lit.a-b) în redacția LP1107-XIV din 30.06.00, MO124/05.10.00 lit.a-e) devin lit.c-g)]

c) privind măsurile extraordinare sau de urgență pentru asigurarea ordinii publice, sănătății şi securității populației;

d) privind alegerea, numirea, demiterea persoanelor în/din anumite funcții, care țin de competența Parlamentului, Preşedintelui Republicii Moldova şi Guvernului;

e) ce țin de competența instanțelor de judecată şi procuraturii.

[Art.147 în redacția LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

Articolul 148. Inițierea referendumului pentru

revizuirea Constituției

(1) Inițierea referendumului pentru revizuirea Constituției se efectuează în condițiile art.141 din Constituție.

(2) Propunerea privind desfăşurarea referendumului pentru revizuirea Constituției se prezintă Curții Constituționale, care este obligată să efectueze, în termen de 10 zile, controlul

constituționalității problemelor ce urmează a fi supuse referendumului şi să prezinte un aviz.

(3) După efectuarea de către Curtea Constituțională a controlului constituționalității problemelor ce urmează a fi supuse referendumului, propunerea privind desfăşurarea referendumului, la care se anexează avizul Curții Constituționale, se prezintă spre examinare Parlamentului.

(4) Nu poate fi supusă referendumului revizuirea Constituției dacă va avea ca rezultat sugrumarea drepturilor şi libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora.

(5) În cazul în care revizuirea unora şi aceloraşi prevederi ale Constituției este inițiată concomitent de Parlament şi de cetățeni, examinarea propunerilor de revizuire pe cale parlamentară încetează.

[Art.148 introdus prin LP796-XV din 25.01.2.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.148 exclus prin LP1107-XIV din 30.06.00, MO124/05.10.00]

[Art.149 exclus prin LP1227-XIV din 21.09.00, MO130/19.10.00]

Articolul 150. Hotărîrea sau decretul cu privire
la desfăşurarea referendumului republican

(1) În termen de 6 luni de la primirea propunerilor de inițiere a referendumului, Parlamentul adoptă una din următoarele hotărîri:

[Art.150 al.(1) modificat prin LP480-XIV din 02.07.99, MO87/12.08.99 art.427]

a) despre declararea referendumului, care se va desfăşura peste cel puțin 60 de zile de la adoptarea hotărîrii;

b) despre respingerea propunerii privind desfăşurarea referendumului în cazul cînd aceasta este formulată de deputați;

[Art.150 al.(1) lit.b) modificată prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art.84]

[Art.150 al.(1) lit.b) sintagma "ori de cetățeni" se declară neconstituțională prin HCC15 din 11.04.00, MO46/27.04.00]

[Art.150 al.(1), lit.b) modificată prin LP1107-XIV din 30.06.00, MO124/05.10.00]

[Art.150 al.(1), lit.b) modificată prin LP480-XIV din 02.07.99, MO87/12.08.99 art.427]

c) despre soluționarea problemelor, preconizate a fi supuse referendumului, fără efectuarea ulterioară a acestuia.

[Art.150 al.(1) lit.c) modificată prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art.84]

[Art.150 al.(1), lit.c) modificată prin LP1107-XIV din 30.06.00, MO124/05.10.00]

[Art.150 al.(2) exclus prin LP1107-XIV din 30.06.00, MO124/05.10.00, al.3) devine al.2)]

[Art.150 al.(2) prevederile se declară neconstituționale prin HCC15 din 11.04.00, MO46/27.04.00]

[Art.150 al.2) introdus prin LP480-XIV din 02.07.99, MO87/12.08.99 art.427, al.2) devine al.3)]

(2) În hotărîrea sau decretul despre desfăşurarea referendumului republican se indică data desfăşurării lui, denumirea proiectului de lege sau de hotărîre preconizate a fi adoptate, expunîndu-se textul acestora şi/sau conținutul întrebărilor supuse referendumului.

[Art.150 al.(3) abrogat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

Articolul 151. Stabilirea datei referendumului

republican

(1) Data referendumului republican se stabileşte de către Parlament prin hotărîre dacă referendumul este iniţiat de cetăţeni sau de deputaţii în Parlament, ori de Preşedintele Republicii Moldova prin decret dacă referendumul este iniţiat de acesta şi are caracter consultativ.

[Art.151 al.(1) completat prin LP480-XIV din 02.07.99, MO87/12.08.99 art.427]

(2) Data referendumului se stabileşte cu cel puţin 60 de zile înainte de ziua desfăşurării lui.

Articolul 152. Iniţierea referendumului republican

de către cetăţeni

(1) Pentru iniţierea referendumului republican de către cetăţeni se constituie un grup de iniţiativă la adunarea acestora, la care trebuie să participe nu mai puţin de 300 de persoane cu drept de vot. Cu cel puţin 10 zile înainte de adunare, iniţiatorii sînt obligaţi să comunice în scris autorităţii administraţiei publice locale pe al cărei teritoriu urmează să fie organizată adunarea timpul, locul şi scopul acesteia.

(2) Înainte de a începe adunarea, se face înregistrarea participanţilor la adunare, întocmindu-se o listă în care se indică numele, prenumele şi domiciliul acestora.

(3) La adunare, se alege un preşedinte şi un secretar. Ordinea de zi a adunării trebuie să includă discutarea oportunităţii efectuării referendumului republican şi formularea întrebărilor preconizate a fi supuse acestuia.

(4) În cazul în care propunerea de desfăşurare a referendumului republican se adoptă cu majoritatea de voturi ale participanţilor la adunare, se alege grupul de iniţiativă, care va colecta semnăturile susţinătorilor referendumului. Grupul de iniţiativă trebuie să includă cel puţin 100 de persoane cu drept de vot. Membrii grupului de iniţiativă vor alege din rîndul lor un birou executiv, compus dintr-un preşedinte, un vicepreşedinte şi un secretar, care vor reprezenta grupul şi vor organiza activitatea lui.

(5) La adunare, se întocmeşte un proces-verbal, în care se indică rezultatele votării chestiunilor incluse în ordinea de zi. Preşedintele şi secretarul adunării semnează actele adunării: lista participanţilor, procesul-verbal, formularea precisă şi corectă a întrebărilor preconizate a fi supuse referendumului republican şi lista membrilor grupului de iniţiativă, cu indicarea datelor de identitate ale acestora.

Articolul 153. Înregistrarea grupului de iniţiativă

(1) Grupul de iniţiativă pentru desfăşurarea referendumului republican se înregistrează de către Comisia Electorală Centrală. Pentru înregistrare, comisiei i se prezintă:

[Art.153 al.(1) modificat prin L268/04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

a) actele adunării cetăţenilor la care a fost ales grupul de iniţiativă, autentificate de primăria localităţii pe al cărei teritoriu a avut loc adunarea;

b) declaraţia membrilor grupului de iniţiativă privind consimţământul de a participa la colectarea de semnături ale susţinătorilor referendumului;

c) cererea privind înregistrarea grupului de iniţiativă.

(2) Comisia Electorală Centrală adoptă, în termen de 15 zile de la depunerea actelor indicate în alin.(1), o hotărîre cu privire la înregistrarea grupului de iniţiativă sau cu privire la refuzul de a-l înregistra. În hotărîrea cu privire la înregistrarea grupului de iniţiativă, se indică termenul pentru colectarea semnăturilor susţinătorilor referendumului republican, care nu poate fi mai mic de 2 luni şi mai mare de 3 luni.

(3) După înregistrarea grupului de iniţiativă, membrilor acestuia li se eliberează legitimaţii de un model stabilit de Comisia Electorală Centrală.

(4) Informaţia privind înregistrarea gupului de iniţiativă şi problemele preconizate a fi supuse referendumului republican se aduc la cunoştinţă publică prin intermediul mijloacelor de informare în masă.

Articolul 154. Colectarea semnăturilor

(1) Începînd cu data înregistrării grupului de iniţiativă, membrii lui au dreptul de a colecta nestingherit semnăturile susţinătorilor referendumului republican în anumite liste, denumite în continuare liste de subscripţie.

(2) Colectarea semnăturilor se efectuează în condiţiile art.42, care se aplică în modul corespunzător.

Articolul 155. Condiţiile speciale pentru listele de subscripţie

Pe fiecare foaie din listele de subscripţie, se expune întrebarea sau întrebările preconizate a fi supuse referendumului republican. Se interzice colectarea de semnături pe listele ce nu conţin textul întrebărilor.

Articolul 156. Responsabilitatea pentru corectitudinea

întocmirii listelor de subscripţie

(1) Persoana care colectează semnăturile semnează fiecare foaie din listele de subscripţie, făcînd o menţiune de atestare a faptului că semnăturile au fost colectate personal şi că identitatea persoanelor ale căror nume apar în liste a fost verificată, în baza actului de identitate, personal de către colector. Fiecare foaie se autentifică prin aplicarea ştampilei autorităţii publice locale respective.

(2) Membrii grupurilor de iniţiativă au obligaţia de a preîntîmpina fiecare cetăţean despre faptul că poate semna numai într-o singură listă de subscripţie.

(3) Sînt considerate nule şi neavenite listele de subscripţie completate pînă la înregistrarea grupului de iniţiativă; listele care nu sînt semnate de colectorul semnăturilor; listele care nu au fost autentificate prin aplicarea ştampilei autorităţii administraţiei publice locale respective.

Articolul 157. Prezentarea şi verificarea listelor

de subscripţie

(1) Nu mai tîrziu de ultima zi a termenului de colectare a semnăturilor, grupul de iniţiativă întocmeşte un proces-verbal în care indică data înregistrării grupului de iniţiativă, numărul de semnături colectate, data încheierii colectării semnăturilor. Procesul-verbal, semnat de membrii grupului de iniţiativă, şi listele de subscripţie se prezintă Comisiei Electorale Centrale.

(2) În termen de 15 zile de la prezentarea listelor de subscripţie, Comisia Electorală Centrală verifică autenticitatea semnăturilor (fiecare sau la alegere) de pe listele care au fost prezentate. Dacă în listele de subscripţie apar două sau mai multe semnături ale aceleiaşi persoane, aceste semnături se exclud. Listele de subscripţie prezentate cu încălcarea prevederilor art.156 alin.(1) se anulează. După verificarea listelor de subscripţie, Comisia Electorală Centrală adoptă o hotărîre cu privire la iniţierea referendumului.

[Art.157 al.(2) completat prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

(3) În cazul în care nu a fost prezentat numărul necesar de semnături, Comisia Electorală Centrală adoptă o hotărîre privind respingerea propunerii de a efectua referendumul republican şi anularea înregistrării grupului de iniţiativă.

(4) Procesul-verbal de verificare a listelor de subscripţie, listele verificate şi hotărîrea Comisiei Electorale Centrale privind iniţierea referendumului se remit în termen de 3 zile Biroului permanent al Parlamentului.

Articolul 158. Circumscripţiile electorale, secţiile de

votare, consiliile şi birourile electorale

(1) În scopul organizării şi desfăşurării referendumului republican, Comisia Electorală Centrală formează circumscripţii electorale administrative, care corespund unităţilor administrativ-teritoriale de nivelul doi ale Republicii Moldova, şi respectiv consilii electorale de circumscripţie în condiţiile art.27, care se aplică în modul corespunzător.

[Art.158 al.(1) modificat prin L796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.158 al.(1) modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

(2) Atribuţiile consiliilor electorale de circumscripţie sînt cele prevăzute la art.28, care se aplică în modul corespunzător.

(3) Circumscripţiile electorale se divizează în secţii de votare în condiţiile art.29, care se aplică în modul corespunzător. Pentru fiecare secţie de votare se formează birouri electorale ale secţiei de votare, ce se constituie şi îşi îndeplinesc atribuţiile în condiţiile art.29 şi 30, care se aplică în modul corespunzător.

(4) Împuternicirile consiliilor electorale de circumscripţie şi ale birourilor electorale ale secţiilor de votare expiră după confirmarea rezultatelor referendumului republican de către Curtea Constituţională.

(5) În cazul în care circumscripţia electorală reprezintă o singură localitate şi în ea este formată o singură secţie de votare, nu se înfiinţează birou electoral al secţiei de votare, atribuţiile acestuia fiind exercitate de consiliul electoral de circumscripţie.

[Art.159 exclus prin LP480-XIV din 02.07.99, MO87/12.08.99 art.427]

Articolul 160. Acordarea de sprijin consiliilor şi birourilor

electorale pentru desfăşurarea referendumului

republican, organizarea activităţii, modificarea

componenţei şi dizolvarea acestora

Acordarea de sprijin, organizarea activităţii, modificarea componenţei şi dizolvarea consiliilor şi birourilor pentru desfăşurarea referendumului se efectuează în condiţiile art.31 - art.34, care se aplică în modul corespunzător.

Articolul 161. Listele de cetăţeni cu dreptul de a participa la referendumul republican

Listele de cetăţeni care au dreptul de a participa la referendumul republican (listele electorale) se întocmesc în condiţiile capitolului 5 (art.39 şi art.40), care se aplică în modul corespunzător.

Articolul 162. Buletinul de vot

(1) În buletinul de vot se tipăreşte textul chestiunii sau proiectul de lege supus referendumului republican. În dreapta textului chestiunii sau a proiectului de lege se plasează pe orizontală două patrulatere cu cuvintele "pentru" şi "contra", iar sub acestea - două cercuri.

[Art.162 al.(1) în redacţia LP480-XIV din 02.07.99, MO87/12.08.99 art.427]

(2) În cazul în care referendumului se supun cîteva probleme, pentru fiecare din ele se întocmeşte cîte un buletin. În cazul efectuării concomitente a cîtorva referendumuri, buletinele de vot trebuie să se deosebească după culoare.

[Art.162 al.(2) modificat prin LP480-XIV din 02.07.99, MO87/12.08.99 art.427]

(3) Buletinele de vot se întocmesc conform Legii cu privire la funcţionarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova.

(4) Buletinele de vot se imprimă într-un număr egal cu numărul persoanelor incluse în listele electorale.

[Art.162 al.(4) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(5) Buletinele de vot care includ aceeaşi întrebare trebuie să aibă acelaşi format, să fie tipărite cu aceleaşi caractere, pe hîrtie de aceeaşi culoare şi densitate.

(6) Modelul şi textul buletinelor de vot şi modelul proceselor-verbale ale consiliilor şi birourilor electorale pentru efectuarea referendumului republican se aprobă de către Comisia Electorală Centrală.

[Art.162 al.(6) modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

(7) Buletinele de vot se distribuie consiliilor electorale de circumscripţie cu 3 zile, iar birourilor electorale ale secţiilor de votare cu 1 zile înainte de ziua referendumului republican.

[Art.162 al.(7) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

Articolul 163. Agitaţia

Discutarea liberă sub toate aspectele a problemelor supuse referendumului republican se efectuează în condiţiile art.47, care se aplică în modul corespunzător.

Articolul 164. Votarea

(1) Votarea în cadrul referendumului republican se efectuează în condiţiile capitolului 9 (art.50 - art.55), care se aplică în modul corespunzător.

(2) Votantul completează buletinul de vot aplicînd ştampila cu inscripţia "Votat" în interiorul unui singur cerc de sub patrulaterul în care este înscris cuvîntul "pentru" sau "contra", exprimîndu-şi astfel opţiunea.

[Art.164 al.(2) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.164 al.(2) în redacţia LP480-XIV din 02.07.99, MO87/12.08.99 art.427]

Articolul 165. Monitorizarea referendumului republican

şi reflectarea lui în mijloacele de informare

în masă

Monitorizarea referendumului republican şi reflectarea în mijloacele de informare în masă a modului de organizare şi desfăşurare a acestuia se fac în condiţiile capitolului 11 (art.63 şi art.64), care se aplică în modul corespunzător.

Articolul 166. Numărarea voturilor şi totalizarea

rezultatelor referendumului republican

(1) Numărarea voturilor şi totalizarea rezultatelor referendumului republican se efectuează în condiţiile capitolului 10 (art.56 - art.60), care se aplică în modul corespunzător.

(2) În procesul-verbal de totalizare a rezultatelor referendumului republican se va indica aparte numărul de voturi "pentru" şi numărul de voturi "contra".

[Art.166 al.(2) modificat prin LP480-XIV din 02.07.99, MO87/12.08.99 art.427]

(3) Rezultatele referendumului republican se examinează de către Comisia Electorală Centrală, care adoptă o hotărîre asupra lui.

Articolul 167. Confirmarea rezultatelor referendumului republican

(1) Hotărîrea Comisiei Electorale Centrale şi procesul-verbal privind rezultatele referendumului se remit Curţii Constituționale.

(2) În termen de 10 zile, Curtea Constituțională va examina actele remise de Comisia Electorală Centrală şi va confirma sau va infirma, printr-o hotărîre, rezultatele referendumului republican.

Articolul 168. Adoptarea, publicarea şi intrarea

în vigoare a hotărîrii supuse referendumului

republican

(1) Hotărîrea se consideră adoptată prin referendum republican dacă pentru ea au votat majoritatea cetățenilor care au participat la referendum. În cazul în care referendumului se supune o lege constituțională, aceasta se consideră aprobată dacă pentru ea au votat cel puțin jumătate din numărul total al persoanelor înscrise în listele electorale.

[Art.168 al.(1) modificat prin LP1107-XIV din 30.06.00, MO124/05.10.00]

(2) Hotărîrea adoptată prin referendum republican se publică într-o ediție specială a Monitorului Oficial al Republicii Moldova. Data adoptării hotărîrii se consideră ziua desfăşurării referendumului republican. Hotărîrea intră în vigoare la data publicării în Monitorul Oficial sau la data indicată în ea.

Articolul 169. Anularea sau modificarea hotărîrii adoptate prin referendum republican

Anularea sau modificarea hotărîrii adoptate prin referendum republican se face, de asemenea, prin referendum republican sau utilizîndu-se procedurile prevăzute pentru revizuirea

Constituției.

Articolul 170. Documentele referendumului republican

Documentele referendumului republican se păstrează în condițiile art.62, care se aplică în modul corespunzător.

Articolul 171. Referendumul republican nevalabil

Comisia Electorală Centrală declară nevalabil referendumul republican dacă la el au participat mai puțin de 3/5 din numărul persoanelor înscrise în liste.

[Art.171 modificat prin LP480-XIV din 02.07.99, MO87/12.08.99 art.427]

Articolul 172. Referendumul republican nul

Curtea Constituțională declară nul referendumul republican în toată republica sau în anumite unități administrativ-teritoriale dacă în timpul votării sau numărării voturilor au fost comise încălcări grave ale prevederilor prezentului cod, care au influențat rezultatele referendumului în întregime.

Articolul 173. Referendumul republican repetat

(1) În cazul în care referendumul republican se declară nul, Comisia Electorală Centrală va organiza, în termen de o lună, efectuarea referendumului repetat în întreaga țară sau în anumite unități administrativ-teritoriale.

(2) Consiliile şi birourile electorale vinovate de încălcări ale prevederilor Codului electoral se înlocuiesc.

[Art.173 al.(2) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(3) Referendumul republican repetat se organizează şi se desfăşoară în condițiile prezentului titlu şi prezentului cod.

Articolul 174. Referendumul republican nou

Un nou referendum republican în aceeaşi problemă poate fi efectuat după expirarea a cel puțin 2 ani de la data referendumului republican precedent.

Capitolul 14

REFERENDUMUL LOCAL

Articolul 175. Referendumul local

Referendumul local reprezintă consultarea cetățenilor în probleme de interes deosebit pentru sat (comună), sector, oraş (municipiu), raion, unitate administrativ-teritorială cu statut special. Revocarea primarului satului (comunei), sectorului, oraşului (municipiului) se efectuează, de

asemenea, prin referendum local.

[Art.175 modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.175 completat prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.175 modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

Articolul 176. Restricţiile privind desfăşurarea referendumului local

(1) Referendumul local nu se efectuează în cazul decretării sau instituirii stării de urgenţă, de asediu sau de război. Dacă data referendumului local a fost stabilită pentru ziua în care, ulterior, se decretează sau se instituie starea de urgenţă, de asediu sau de război, el se anulează de drept sau se amînă pentru o altă zi, respectîndu-se termenele de desfăşurare prevăzute de prezentul cod.

(2) Referendumul local nu poate avea, de asemenea, loc cu 120 de zile înainte şi cu 120 de zile după ziua desfăşurării în acelaşi teritoriu a oricărui tip de alegeri sau referendum, decît dacă se desfăşoară în aceeaşi zi.

(3) Hotărîrea privind amînarea referendumului local se adoptă de către Comisia Electorală Centrală la propunerea consiliului local sau a autorităţii reprezentative a unităţii administrativ-teritoriale cu statut special care a emis actul de desfăşurare a referendumului.

[Art.176 al.(3) în redacţia LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(4) Referendumul local pentru revocarea primarului poate fi iniţiat după expirarea unui an de la intrarea acestuia în funcţie sau de la data referendumului local precedent pentru revocarea aceluiaşi primar. Revocarea primarului nu poate fi iniţiată pe parcursul ultimelor 6 luni înainte de expirarea mandatului.

[Art.176 al.(4) introdus prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.176 al.(4) exclus prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

Articolul 177. Problemele supuse referendumului local

(1) Referendumului local pot fi supuse probleme care au o importanţă deosebită pentru localitatea respectivă şi care ţin de competenţa autorităţilor administraţiei publice locale.

(2) Revocarea primarului prin referendum poate fi iniţiată în cazul în care acesta nu respectă interesele comunităţii locale, nu exercită în mod adecvat atribuţiile de ales local prevăzute de lege, încalcă normele morale şi etice, fapte confirmate în modul stabilit.

[Art.177 al.2) introdus prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.177 excluderea al.(2) declarat neconstituţional prin HCC13 din 14.03.02, MO46/04.04.02 art.8]

[Art.177 al.2) exclus prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

Articolul 178. Problemele ce nu pot fi supuse

referendumului local

Referendumului local nu pot fi supuse problemele:

a) privind impozitele şi bugetul;

b) privind măsurile extraordinare sau de urgenţă pentru asigurarea ordinii publice, sănătăţii şi securităţii populaţiei;

c) privind alegerea, numirea, demiterea şi revocarea în/din anumite funcţii a persoanelor care ţin de competenţa Parlamentului, a Preşedintelui Republicii Moldova şi Guvernului;

d) ce ţin de revocarea din funcţie a primarului, destituit în baza hotărîrii definitive de revocare, pronunţate de instanţa de judecată;

[Art.178 lit.d) introdusă prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108; lit.d)-e) devin lit.e)-f)]

e) ce ţin de competenţa instanţelor de judecată sau a procuraturii;

f) privind modificarea subordonării administrativ-teritoriale a localităţilor cu exepţia cazurilor prevăzute de Legea privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri).

[Art.178 al.2) exclus prin LP796-XV din 25.01.2002, MO20/02.02.2002 art. 84]

[Art.178 li.e) modificată prin LP480-XIV din 02.07.99]

[Art.178 modificat prin LP268-XIV din 04.02.99]

Articolul 179. Stabilirea datei referendumului local

Data referendumului local se stabileşte de către Comisia Electorală Centrală la propunerea consiliului sătesc (comunal), de sector, orăşenesc (municipal), raional sau a autorităţii reprezentative a unităţii administrativ-teritoriale cu statut special.

[Art.179 modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]
[Art.179 în redacţia LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

Articolul 180. Iniţierea referendumului local

Referendumul local poate fi iniţiat:

a) de 1/2 din numărul consilierilor aleşi, iar în cazul revocării primarului prin vot secret - de 2/3 din numărul consilierilor aleşi;

[Art.180 lit.a) modificată prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

b) de primarul satului (comunei), sectorului, oraşului (municipiului), cu excepţia cazului cînd se iniţiază referendum pentru revocarea primarului;

[Art.180 lit.b) modificată prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.180 lit.b) completată prin LP31-Xv din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.180 lit.b) modificată prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

c) de autoritatea reprezentativă a unităţii administrativ-teritoriale cu statut special;

d) de 10 la sută din numărul cetăţenilor cu drept de vot care domiciliază pe teritoriul unităţii administrativ-teritoriale respective.

Articolul 181. Înregistrarea grupului de iniţiativă

(1) În cazul în care iniţiativa desfăşurării referendumului local vine de la cetăţeni, se constituie un grup de iniţiativă, format din cel puţin 20 de cetăţeni cu drept de vot şi cu domiciliul pe teritoriul unităţii administrativ-teritoriale respective. La adunarea de constituire a grupului de iniţiativă trebuie să participe cel puţin 30 de persoane. Cu cel puţin 3 zile înainte de adunare, iniţiatorii sînt obligaţi să comunice în scris primarului timpul, locul şi scopul desfăşurării adunării.

[Art.181 al.(1) completat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(2) Grupul de iniţiativă se înregistrează de către autorităţile administraţiei publice locale în termen de 5 zile de la prezentarea cererii de înregistrare, procesului-verbal de constituire şi întrebărilor formulate. În cazul iniţierii referendumului local pentru revocarea primarului, grupul de iniţiativă este înregistrat de către judecătoria de sector (raională) sau municipală în a cărei rază teritorială se află localitatea respectivă .

[Art.181al.2) modificat prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.181 al.(2) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art 181 al.(2) modificat prin LP1217-XIV din 31.07.00, MO102/17.08.00]

(3) În hotărîrea de înregistrare se indică termenul de colectare a semnăturilor, care nu poate fi mai mic de 30 de zile şi nici mai mare de 60 de zile calendaristice, precum şi întrebările preconizate a fi supuse referendumului local.

(4) În cazul înregistrării grupului de iniţiativă, membrilor acestuia li se eliberează legitimaţii de un model stabilit de Comisia Electorală Centrală.

(5) Informaţia privind înregistrarea grupului de iniţiativă se publică în presa locală.

Articolul 182. Colectarea de semnături

(1) Dreptul de a colecta semnăturile cetăţenilor pentru susţinerea referendumului local aparţine membrilor grupului de iniţiativă, înregistrat în condiţiile art.181.

(2) Colectarea semnăturilor se efectuează în condiţiile art.42, care se aplică în modul corespunzător.

(3) Pentru efectuarea referendumului local, este necesară colectarea semnăturilor a cel puţin 10 la sută din numărul cetăţenilor cu drept de vot care domiciliază în unitatea administrativ-teritorială respectivă.

Articolul 183. Condiţiile speciale pentru listele de subscripţie

Pe fiecare foaie din listele de subscripţie, se expune întrebarea sau întrebările preconizate a fi supuse referendumului. Se interzice colectarea de semnături pe liste ce nu conţin textul întrebărilor.

Articolul 184. Responsabilitatea pentru corectitudinea întocmirii listelor de subscripţie

(1) Persoana care colectează semnăturile trebuie să semneze fiecare foaie din listele de subscripţie, făcînd o menţiune de atestare a faptului că semnăturile au fost colectate personal şi că identitatea persoanelor ale căror nume apar în liste a fost verificată, în baza actului de identitate, personal de către colector. Fiecare foaie se autentifică prin aplicarea ştampilei autorităţii publice locale respective.

(2) Persoana care colectează semnăturile în listele de subscripţie este obligată să preîntîmpine cetăţeanul că poate semna doar într-o singură listă de subscripţie.

(3) Sînt considerate nule şi neavenite listele de subscripţie completate pînă la înregistrarea grupului de iniţiativă, listele care nu sînt semnate de colectorul semnăturilor, listele care nu au fost autentificate prin aplicarea ştampilei autorităţii publice locale respective.

Articolul 185. Prezentarea şi verificarea listelor de subscripţie

(1) Listele de subscripţie autentificate se prezintă consiliului local sau autorităţii reprezentative a unităţii administrativ-teritoriale cu statut special. În cazul iniţierii referendumului local pentru revocarea primarului, listele de subscripţie se prezintă judecătoriei de sector (raionale) sau municipale în a cărei rază teritorială se află localitatea respectivă.

[Art.185 al.1) modificat prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[Art.185 al.(1) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art 185 al.(1) modificat prin LP1217-XIV din 31.07.00, MO102/17.08.00]

(2) Listele de subscripţie prezentate de grupul de iniţiativă se verifică în termen de 15 zile. Semnăturile care apar de două sau mai multe ori se exclud. Dacă la verificare se constată că nu s-a colectat numărul necesar de semnături, procedura se sistează, iar înregistrarea grupului de

iniţiativă se anulează.

Articolul 186. Adoptarea şi publicarea deciziei

privind desfăşurarea referendumului local

(1) După expirarea a 15 zile de la depunerea listelor de subscripţie sau de la adoptarea deciziei consiliului local, a autorităţii reprezentative a unităţii administrativ-teritoriale cu statut special sau a primarului, consiliul local respectiv sau autoritatea reprezentativă a unităţii administrativ-teritoriale cu statut special va adopta decizia privind desfăşurarea referendumului local sau refuzul de a-l efectua.

[Art.186 al.1) modificat prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

[art.186 al.(1) sntagma "sau a primarului" declarat neconstituţional prin HCC13 din 14.03.02, MO46/04.04.02 art.8]

[Art.186 al.1) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art.84]

(2) Decizia privind desfăşurarea referendumului local va cuprinde:

a) propunerea privind data referendumului, care poate fi efectuat peste cel puţin o lună şi nu mai tîrziu de 45 de zile din ziua adoptării deciziei;

[Art.186 al.(2), lit.a) modificată prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art.84]

b) problemele ce urmează a fi supuse referendumului;

[Art.186 al.(2), lit.c) exclusă prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art.84]

[Art.186 al.(2) lit.c) introdusă prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108]

c) motivele revocării primarului, în cazul referendumului pentru revocarea acestuia.

(3) Problemele ce urmează a fi supuse referendumului local se expun clar, excluzîndu-se interpretarea lor ambiguă. Unui singur referendum nu pot fi supuse probleme care se exclud reciproc.

(4) Decizia privind desfăşurarea referendumului local se dă publicităţii în termen de 3 zile de la adoptare.

Articolul 187. Circumscripţiile electorale şi secţiile de votare

(1) Pentru efectuarea referendumului local, se constituie, după caz, circumscripţii electorale: săteşti (comunale), de sector, orăşeneşti (municipale), raionale, ale unităţii administrativ-teritoriale cu statut special.

[Art.187 al.(1) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.187 al.(1) modificat prin LP842XV din 14.02.02, MO26/14.02.02 art. 136]

(2) Circumscripţiile electorale se constituie de către Comisia Electorală Centrală cu cel puţin 30 de zile înainte de ziua referendumului local la propunerea autorităţilor administraţiei publice locale.

(3) Secţiile de votare se constituie cu cel puţin 20 de zile înainte de ziua referendumului local de către consiliile electorale de circumscripţie respective, în baza propunerilor primăriei.

[Art.187 al.(3) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(4) Secţiile de votare se constituie, conform principiului administrativ-teritorial, prin împărţirea localităţii în secţii de votare cu cel puţin 30 şi cel mult 3000 de alegători. Secţiile de votare se numerotează.

(5) În localităţile în care, pentru desfăşurarea referendumului local, se formează o singură secţie de votare, consiliul electoral de circumscripţie va îndeplini şi atribuţii de birou electoral al secţiei de votare.

Articolul 188. Constituirea consiliilor şi birourilor electorale pentru desfăşurarea referendumului local

(1) Consiliile electorale de circumscripţie pentru desfăşurarea referendumului local se constituie de către Comisia Electorală Centrală, la propunerea consiliilor locale sau a autorităţilor reprezentative ale unităţilor administrativ-teritoriale cu statut special, a partidelor şi organizaţiilor social-politice reprezentate în Parlament, în componenţă de 5-11 membri, cu cel puţin 25 de zile înainte de ziua referendumului local. Modul de constituire şi funcţiile lor sînt prevăzute la art.27 şi 28.

[Art.188 al.(1) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]
[Art.188 al.(1) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(2) Birourile electorale ale secţiilor de votare pentru desfăşurarea referendumului local se constituie de către consiliile electorale de circumscripţie pentru desfăşurarea referendumului, la propunerea autorităţilor administraţiei publice locale, a partidelor şi organizaţiilor social-politice reprezentate în Parlament, în componenţa a 5-11 membri, cu cel puţin 20 zile înainte de ziua referendumului local. Modul de constituire şi funcţiile lor sînt prevăzute la art.29 şi 30.

[Art.188 al.(2) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.188 al.(2) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(3) Preşedinţii consiliilor electorale raionale, consiliului electoral al municipiului Chişinău şi consiliilor electorale ale unităţilor administrativ-teritoriale cu statut special pentru desfăşurarea referendumului local sînt aleşi de către consiliile locale respective.

[Art.188 al.(3) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.188 al.(3) în redacția LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(4) În componența consiliilor şi birourilor electorale pentru desfăşurarea referendumului local nu pot fi incluşi consilieri din consiliile locale, membri ai grupului de inițiativă, membri ai partidelor, altor organizații social-politice care participă la alegeri.

[Art.188 al.(4) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(5) La prima şedință a consiliului electoral de circumscripție al unității administrativ-teritoriale de nivelul al doilea pentru desfăşurarea referendumului local se aleg, cu votul majorității membrilor, vicepreşedintele şi secretarul consiliului, iar la prima şedință a consiliului electoral de circumscripție sătesc (comunal), de sector, orăşenesc (municipal) şi a biroului electoral al secției de votare se aleg preşedintele, vicepreşedintele şi secretarul acestor organe electorale.

[Art.188 al.(5) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.188 al.(5) în redacția LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(6) În decursul a 2 zile de la data constituirii, consiliile şi birourile electorale aduc la cunoştință publică componența şi sediul lor, modul de contactare pentru relații.

(7) Împuternicirile consiliilor şi birourilor electorale pentru efectuarea referendumului local expiră după confirmarea rezultatelor acestuia.

Articolul 189. Cumularea atribuțiilor de către consiliile şi birourile electorale

În cazul în care referendumul local se desfăşoară concomitent cu alegerile (locale, parlamentare) sau concomitent cu referendumul republican, consiliile şi birourile electorale care organizează desfăşurarea alegerilor, constituite în condițiile capitolului 3, îndeplinesc şi atribuțiile de consilii şi birouri electorale pentru desfăşurarea referendumului.

[Art.189 modificat prin LP1227-XVI din 21.09.00, MO130/19.10.00]

Articolul 190. Acordarea de sprijin consiliilor şi birourilor electorale

pentru desfăşurarea referendumului local, organizare

a activității, modificarea componenței şi dizolvarea acestora

Acordarea de sprijin, organizarea activității, modificarea componenței şi dizolvarea consiliilor şi birourilor electorale pentru desfăşurarea referendumului local se efectuează în condițiile art.31 - art.34, care se aplică în modul corespunzător.

Articolul 191. Atribuţiile consiliilor şi birourilor electorale

pentru efectuarea referendumului local

Consiliile şi birourile electorale pentru efectuarea referendumului local au atribuţiile prevăzute respectiv la art.28 şi art.30, care se aplică în modul corespunzător.

Articolul 192. Listele de cetăţeni care au dreptul de a participa la referendumul local

Listele de cetăţeni care au dreptul de a participa la referendumul local (listele electorale) se întocmesc în condiţiile capitolului 5 (art.39 şi art.40), care se aplică în modul corespunzător.

Articolul 193. Buletinul de vot

(1) În buletinul de vot se tipăreşte textul problemei supuse referendumului local. În dreapta textului se plasează pe orizontală două patrulatere cu cuvintele "pentru" şi "contra", iar sub acestea - două cercuri.

[Art.193 al.(1) modificat prin LP480-XIV din 02.07.99, MO87/12.08.99 art.427]

(2) În cazul în care referendumului se supun cîteva probleme, pentru fiecare din ele se întocmeşte cîte un buletin. În cazul efectuării concomitente a cîtorva referendumuri, precum şi în cazul efectuării concomitente a referendumurilor şi a alegerilor, buletinele de vot trebuie să se deosebească după culoare.

(3) Buletinele de vot se întocmesc în condiţiile Legii cu privire la funcţionarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova.

(4) Buletinele de vot se tipăresc într-un număr egal cu numărul persoanelor incluse în listele electorale.

[Art.193 al.(4) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

(5) Buletinele de vot pentru aceeaşi întrebare trebuie să aibă acelaşi format, să fie tipărite cu aceleaşi caractere, pe hîrtie de aceeaşi culoare şi densitate.

(6) Modelul buletinelor de vot şi modelul proceselor-verbale ale consiliilor electorale şi ale birourilor electorale ale secţiilor de votare pentru desfăşurarea referendumului local se aprobă de Comisia Electorală Centrală, iar textul buletinelor de vot - de către consiliile electorale de circumscripţie.

[Art.193 al.(6) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

(7) Buletinele de vot se distribuie birourilor electorale ale secţiilor de votare cu 2 zile înainte de ziua referendumului local.

Articolul 194. Agitația

Discutarea liberă şi sub toate aspectele a problemelor supuse referendumului local se efectuează în condițiile art.47, care se aplică în modul corespunzător.

Articolul 195. Votarea

(1) Votarea în cadrul referendumului local se efectuează în condițiile capitolului 9 (art.50 - art.55), care se aplică în modul corespunzător.

(2) Votantul completează buletinul de vot aplicînd ştampila cu inscripția "Votat" în interiorul unui singur cerc de sub patrulaterul în care este înscris cuvîntul "pentru" sau "contra", exprimîndu-şi astfel opțiunea.

[Art.195 al.(2) modificat prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art. 84]

[Art.195 al.(2) în redacția LP480-XIV din 02.07.99, MO87/12.08.99 art.427]

Articolul 196. Numărarea voturilor şi totalizarea rezultatelor referendumului local

(1) Numărarea voturilor şi totalizarea rezultatelor referendumului local se efectuează în condițiile capitolului 10 (art.56 - art.60), care se aplică în modul corespunzător.

(2) În procesul-verbal de totalizare a rezultatelor referendumului local se va indica aparte numărul de voturi "pentru" şi numărul de voturi "contra".

[Art.196 al.(2) modificat prin LP480-XIV din 02.07.99, MO87/12.08.99 art.427]

(3) Rezultatele referendumului local se examinează de către consiliul electoral de circumscripție, care adoptă o hotărîre asupra lui.

Articolul 197. Confirmarea rezultatelor referendumului local

(1) În termen de 2 zile de la totalizarea rezultatelor referendumului local, consiliul electoral de circumscripție, remite instanței de judecată din raza teritorială respectivă raportul privind efectuarea referendumului, la care se anexează procesele-verbale ale consiliului electoral de circumscripție şi ale birourilor electorale ale secțiilor de votare, precum şi toate contestațiile, însoțite de note cu privire la modul lor de soluționare. Consiliul municipiului Chişinău remite actele respective Curții de Apel Chişinău.

[Art.197 al.(1) modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

[Art.197 al.(1) modificat prin LP191-XV din 08.05.03, MO97/31.05.03 art.432]

(2) În termen de 10 zile de la data primirii actelor menționate la alin.(1), instanța de judecată va confirma sau va infirma legalitatea efectuării referendumului local şi rezultatele acestuia.

(3) În termen de 24 de ore de la adoptare, hotărîrea instanței de judecată se transmite Comisiei Electorale Centrale şi consiliului electoral de circumscripție pentru efectuarea

referendumului, care va publica rezultatele definitive ale referendumului local.

[Art.197 al.(3) completat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

Articolul 198. Adoptarea deciziei prin referendum local,

anularea sau modificarea ei

(1) Decizia se consideră adoptată prin referendum local dacă pentru ea au votat majoritatea cetăţenilor care au participat la referendum. Data adoptării hotărîrii se consideră ziua desfăşurării referendumului local.

(2) În cazul în care primarul este revocat prin referendum, Comisia Electorală Centrală va stabili data alegerilor noi conform prevederilor titlului V (art.118-140), care se aplică în modul corespunzător.

[Art.198 al.(2) introdus prin LP31-XV din 13.02.03, MO27/28.02.03 art.108; al.(2) devine al.(3)]

[Art.198 al.(2) exclus prin LP796-XV din 25.01.02, MO20/02.02.02 art.84; al.(3) devne al.(2)]

(3) Hotărîrea adoptată prin referendum local se anulează sau se modifică, de asemenea, prin referendum local sau prin decizie a consiliului local respectiv, adoptată cu votul a 2/3 din numărul consilierilor, conform Legii privind administraţia publică locală.

Articolul 199. Referendumul local nevalabil

Referendumul local se consideră nevalabil dacă la el au participat mai puţin de jumătate din numărul cetăţenilor înscrişi în listele electorale. Hotărîrea cu privire la declararea referendumului local drept nevalabil se adoptă de către Comisia Electorală Centrală în baza actelor prezentate de consiliile electorale de circumscripţie.

[Art.199 completat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

Articolul 200. Referendumul local nul

Instanţa de judecată în a cărei rază teritorială s-a desfăşurat referendumul local îl declară nul în toată circumscripţia respectivă sau în anumite secţii de votare dacă în timpul votării sau în timpul numărării voturilor au fost comise încălcări grave ale prezentului cod, care au influenţat rezultatele referendumului.

Articolul 201. Referendumul local repetat

În cazul în care referendumul local se declară nul, autorităţile care au adoptat decizia de desfăşurare a referendumului organizează, în termen de 2 săptămîni, referendum repetat în condiţiile prezentului titlu şi prezentului cod. Consiliile şi birourile electorale pentru desfăşurarea referendumului vinovate de încălcări ale prevederilor Codului electoral se înlocuiesc.

[Art.201 modificat prin LP248-XVI din 21.07.06, MO131-133/18.08.06 art.677]

Articolul 202. Referendumul local nou

Un nou referendum local în aceeaşi problemă poate fi efectuat peste cel puțin un an de la referendumul precedent.

T i t l u l VII

DISPOZIȚII FINALE ŞI TRANZITORII

Articolul 203. Intrarea în vigoare

Prezentul cod intră în vigoare la data publicării.

[Art.203 modificat prin LP268-XIV din 04.02.99, MO22/04.03.99 art.93]

[Sintagma "şi se aplică de la data adoptării" din art.203 se declară neconstituțională prin HCC15 din 27.05.98]

Articolul 204. Dispoziții tranzitorii

După intrarea în vigoare a prezentului cod:

1. Parlamentul va adopta, în termen de 10 zile, o hotărîre despre înființarea Comisiei Electorale Centrale (permanente), în condițiile secțiunii 1 a capitolului 3 (art.16 - art.22).

2. Autoritățile prevăzute la art.16 alin.(2) vor prezenta Parlamentului, în termen de 5 zile, candidaturile pentru constituirea Comisiei Electorale Centrale.

3. Guvernul:

a) în termen de o lună:

- va face propuneri Parlamentului privind aducerea legislației în concordanță cu prezentul cod;

- va asigura Comisia Electorală Centrală cu sediu, mijloace financiare şi tehnico-materiale;

b) va prevedea în proiectul Legii bugetului de stat pentru anul 1998 cheltuielile necesare pentru activitatea Comisiei Electorale Centrale şi pentru organizarea şi efectuarea alegerilor.

4. Alegerile în Parlamentul de legislatura a XIV-a se vor desfăşura la 22 martie 1998 conform Decretului Preşedintelui Republicii Moldova nr.371-II din 18 noiembrie 1997. Toate termenele legate de desfăşurarea alegerilor Parlamentului de legislatura a XIV-a încep să curgă de la data publicării prezentului cod.

5. Comisia Electorală Centrală:

a) va elabora şi adopta, în termen de 10 zile de la constituire, regulamentul său;

b) va prezenta Guvernului proiectul devizului de cheltuieli pentru activitatea sa şi pentru efectuarea alegerilor;

c) după constituire, va începe exercitarea atribuțiilor prevăzute la art.22.

6. Nu se admite formarea şi funcționarea de organe electorale neprevăzute de prezentul cod.

Articolul 205. Dispoziții finale

La data intrării în vigoare a prezentului cod, se abrogă: Legea nr.1040-XII din 26 mai 1992 cu privire la referendum, Legea nr.1609-XII din 14 octombrie 1993 privind alegerea Parlamentului, Legea nr.308-XIII din 7 decembrie 1994 cu privire la alegerile locale, Legea nr.833-XIII din 16 mai 1996 privind alegerile pentru funcția de Preşedinte al Republicii Moldova, Legea nr.1133-XIII din 2 aprilie 1997 privind revocarea primarului satului (comunei), oraşului.

PREŞEDINTELE

PARLAMENTULUI **Dumitru MOȚPAN**

Chişinău, 21 noiembrie 1997.

Nr.1381-XIII.

Перевод

Республика Молдова

ПАРЛАМЕНТ

КОДЕКС Nr. 1381
от 21.11.1997

Кодекс о выборах

Опубликован : 08.12.1997 в Monitorul Oficial Nr. 81 статья № : 667 Дата вступления в силу : 08.12.1997

ИЗМЕНЕН
ЗП273-XVI от 07.12.07, МО84-85/13.05.08 ст.288
ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283
ЗП447-XVI от 28.12.06, МО51-53/13.04.07 ст.239
ЗП75-XVI от 23.03.07,МО43-46/30.03.07 ст.194
ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677
ЗП79-XVI от 06.04.06, МО66-69/28.04.06 ст.283
ЗП368-XVI от 23.12.05, МО1-4/06.01.06 ст.34
ЗП298-XVI от 17.11.05, МО161-163/02.12.05 ст.801
ЗП276-XVI от 04.11.05, МО151-153/11.11.05 ст.728
ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535
ZP191/08.05.03, MO97/31.05.03 ст.432
ZP31/13.02.03, MO27/28.02.03 ст.108
ZP842/14.02.02, MO26/14.02.02
ZP796/25.01.02, MO20/02.02.02
ZP1439/28.12.00, MO49/03.05.01
ZP1422/15.12.00, MO166/31.12.00
ZP1107/30.06.00, MO124/05.10.00
ZP894/23.03.00, MO59/24.05.00
ZP1227-XIV от 21.09.2000
ZP1217-XIV от 31.07.2000
ZP1036-XIV от 09.06.2000
ZP894-XIV от 23.03.2000
ZP778-XIV от 03.02.2000
ZP480-XIV от 02.07.99
ZP403-XIV от 14.05.99
ZP268-XIV от 04.02.99
Примечание: По всему тексту кодекса слова "район" и "районный" заменить соответственно словами "уезд" и "уездный" в соответс. с Законом N 268-XIV от 04.02.99

Примечание: В статье 1 и по всему тексту кодекса понятие "избирательный блок" и все относящиеся к нему положения исключить; согласно ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283

Воля народа является основой государственной власти. Эта воля находит выражение в свободных выборах, проводимых периодически на основе всеобщего, равного и прямого избирательного права при тайном и свободном голосовании. Государство гарантирует свободу волеизъявления граждан путем защиты демократических принципов и норм избирательного права. Настоящий кодекс устанавливает порядок организации и проведения выборов Парламента и органов местного публичного управления, а также организации и проведения референдумов.

[Преамбула изменена Законом N 1227-XIV от 21.09.2000]

Парламент принимает настоящий кодекс.

Раздел I
ОСНОВНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ
Глава 1
ОСНОВНЫЕ ПОНЯТИЯ И ПРИНЦИПЫ

Статья 1. Основные понятия

В целях настоящего кодекса используются следующие основные понятия:

предвыборные афиши - призывы, заявления, фотографии и другие материалы, используемые конкурентами на выборах в целях предвыборной агитации;

предвыборная агитация - подготовка и распространение информации с целью склонить избирателей отдать свои голоса за тех или иных конкурентов на выборах;

избиратель - гражданин Республики Молдова, обладающий избирательным правом;

Регистр избирателей – список граждан Республики Молдова, имеющих право голоса, содержащий и другие сведения, необходимые для обеспечения их участия в выборах;

[Поз. введена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

выборы - если нет других указаний, выборы Парламента и органов местного публичного управления, а также референдумы. Под выборами понимается также деятельность граждан, партий и других общественно-политических организаций, избирательных и других государственных органов по составлению списков избирателей, выдвижению и регистрации кандидатов, проведению предвыборной агитации, проведению голосования и подведению его итогов и другая избирательная деятельность, осуществляемая в соответствии с действующим законодательством;

[Позиция изменена Законом N 1227-XIV от 21.09.2000]

всеобщие выборы - любой вид выборов, проводимых в один день, воскресенье или любой другой день, указанный в документе о назначении выборов, на всей территории страны;

[Понятие изменено ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

досрочные выборы – выборы выборного органа в случае досрочного прекращения его полномочий или роспуска либо административно-территориальной реорганизации;

[Понятие в редакции ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[Понятие введено Законом N 894-XIV от 23.03.2000]

[Понятие «избирательный блок» исключено ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283]

[Понятие изменено ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

избирательная кампания - период деятельности, проводимой в целях склонить избирателей отдать свои голоса за того или иного конкурента на выборах, начинающийся для каждого конкурента на выборах со дня его регистрации Центральной избирательной

комиссией или окружным избирательным советом и завершающийся в день исключения его из выборов или в день голосования;

кандидат - лицо, баллотирующееся на публичную выборную должность от партий, других общественно-политических организаций, а также независимо от них;

независимый кандидат - лицо, баллотирующееся на публичную выборную должность независимо от партий, других общественно-политических организаций;

избирательный округ - административная избирательная единица, в которой организуются и проводятся выборы и референдумы;

Этический кодекс – соглашение, заключенное между конкурентами на выборах и представителями средств массовой информации, о порядке проведения и освещения избирательной кампании, исключающем унижение достоинства и нанесение ущерба имиджу конкурентов на выборах;

[Понятие "Этический кодекс" введено ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

конкуренты на выборах:

- в случае парламентских выборов - независимые кандидаты, зарегистрированные Центральной избирательной комиссией, а также партии, другие общественно-политические организации, от которых Центральной избирательной комиссией зарегистрированы списки кандидатов;

- в случае местных выборов - партии, другие общественно-политические организации и отдельные лица, баллотирующиеся на должность примара или советника местного совета, зарегистрированные соответствующим окружным избирательным советом;

[Абз.3 понятия изменено ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[Абз.3 понятие изменено ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Позиция изменена Законом N 1227-XIV от 21.09.2000]

жалоба - обращение с целью отмены или пересмотра какого-либо документа, решения или действия;

[Понятие введено Законом N 268-XIV от 04.02.99]

Центральная избирательная комиссия - комиссия, созданная в целях реализации избирательной политики, успешного проведения выборов, постоянно действующая в соответствии с положениями настоящего кодекса;

[Поз. изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

выдвижение кандидатов – процедура принятия партиями и другими общественно-политическими организациями решений по кандидатурам на выборные должности, осуществляемая на заседаниях руководящих органов партий и других общественно-политических организаций в соответствии с их уставами в период после назначения даты выборов;

[Понятие "выдвижение кандидатов" введено ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

постоянное место жительства – постоянное место проживания лица, подтвержденное в удостоверении личности штампом “domiciliu”;

[Понятие "постоянное место жительства" введено ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

заявление о месте нахождения – процедура, посредством которой граждане, обладающие правом голоса, заявляют о месте своего нахождения в день выборов;

[Поз. введена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

избирательное право - конституционное право гражданина избирать, быть избранным и участвовать в голосовании по важнейшим вопросам государства и общества в целом и (или) по важнейшим вопросам местного значения;

список кандидатов - список кандидатов, выдвинутых партиями, другими общественно-

политическими организациями для участия в выборах;

списки избирателей - списки граждан, обладающих избирательным правом и проживающих на территории определенного избирательного участка;

подписные листы - списки с подписями избирателей в поддержку того или иного кандидата на выборах или в поддержку возбуждения вопроса о референдуме;

населенный пункт - организованная в соответствии с законом административно-территориальная единица (район, муниципий, город, сектор, село (коммуна), административно- территориальное образование с особым статусом);

[Поз. изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Поз. изменена ZP842/14.02.02, MO26/14.02.02]

минимум специально отведенных мест для размещения предвыборных афиш – места, специально отведенные для размещения предвыборных афиш, расположенные в одном населенном пункте. Панно для предвыборных афиш размещаются равномерно по всей территории населенного пункта. Конкуренту на выборах предоставляется не менее 1 кв.м площади панно. Всем конкурентам на выборах предоставляется равная площадь для размещения предвыборных афиш;

[Понятие введено ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

избирательные органы - органы, организующие проведение выборов Парламента, органов местного публичного управления, а также проведение референдумов;

[Позиция изменена Законом N 1227-XIV от 21.09.2000]

общественно-политические организации - партии, фронты, лиги, массовые политические движения, зарегистрированные в соответствии с Законом о партиях и других общественно- политических организациях;

партии - добровольные объединения граждан, созданные и зарегистрированные в соответствии с Законом о партиях и других общественно-политических организациях;

избирательный период - период времени со дня обнародования даты выборов до дня подтверждения окончательных результатов выборов компетентными органами;

лица, уполномоченные присутствовать при избирательных процедурах - члены-представители и наблюдатели конкурентов на выборах в избирательных органах, наблюдатели, аккредитованные окружными избирательными советами, наблюдатели, аккредитованные Центральной избирательной комиссией, а также представители средств массовой информации;

[Поз. изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

референдум - всенародное голосование в целях решения важнейших вопросов государства и общества в целом, а также консультация с гражданами по важнейшим вопросам местного значения;

место нахождения – временное место пребывания лица, подтвержденное в удостоверении личности штампом “reședință”;

[Понятие "место нахождения" введено ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

отзыв - лишение судебной инстанцией лица, занимающего публичную выборную должность, полномочий, а также досрочное прекращение полномочий примара путем проведения референдума.

[Понятие изменено ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[Понятие изменено ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Понятие введено Законом N 268-XIV от 04.02.99]

Статья 2. Принципы участия в выборах

(1) Граждане Республики Молдова принимают участие в выборах на основе всеобщего, равного и прямого избирательного права при тайном и свободном голосовании.

(2) Участие в выборах добровольно. Никто не имеет права оказывать давление на

избирателей с целью заставить их участвовать или не участвовать в выборах, а также воздействовать на свободу волеизъявления избирателя.

(3) Граждане Республики Молдова, проживающие за ее пределами, пользуются всей полнотой избирательных прав в соответствии с настоящим кодексом. Дипломатические представительства и консульства обязаны создавать условия для свободной реализации гражданами своих избирательных прав.

[Ст.2 ч.(3) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

Статья 3. Всеобщее избирательное право

Граждане Республики Молдова вправе избирать и быть избранными независимо от расы, национальности, этнического происхождения, языка, религии, пола, взглядов, политической принадлежности, имущественного положения или социального происхождения.

Статья 4. Равное избирательное право

При любом голосовании каждый избиратель имеет только один голос. Каждый голос имеет одинаковую юридическую силу.

Статья 5. Прямое избирательное право

Каждый избиратель голосует лично. Голосование вместо других лиц не допускается.

Статья 6. Тайное голосование

Голосование на выборах и (или) референдуме является тайным, тем самым исключается возможность воздействия на волеизъявление избирателя.

Статья 7. Свободное голосование

Никто не вправе оказывать давление на избирателя с целью заставить его голосовать или не голосовать, а также с целью помешать ему самостоятельно выразить свою волю.

Статья 8. День выборов

Выборы проводятся в течение только одного дня, воскресенья или любого другого дня, указанного в документе о назначении выборов, на территории всей страны или соответствующего населенного пункта.

Статья 9. Место реализации права избирать

(1) Право избирать реализуется избирателем в том населенном пункте, в котором он проживает постоянно, за исключением предусмотренных настоящим кодексом случаев.

(2) Если у избирателя имеются и место жительства, и место нахождения, в период действительности места нахождения он голосует по месту нахождения.

[Ст.9 ч.(2) введена ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

Статья 10. Голосование за одного из конкурентов на выборах

Участвуя в выборах, избиратель голосует только за одного из конкурентов на выборах, а участвуя в референдуме, дает только один ответ на каждый вопрос.

Глава 2
ПРАВО ИЗБИРАТЬ И БЫТЬ ИЗБРАННЫМ. ОГРАНИЧЕНИЯ

Статья 11. Право избирать

Право избирать имеют граждане Республики Молдова, достигшие на день выборов 18-летнего возраста, за исключением лишенных этого права в установленном законом порядке.

Статья 12. Право быть избранным

Право быть избранными имеют граждане Республики Молдова, обладающие избирательным правом и соответствующие предусмотренным настоящим кодексом условиям избрания.

Статья 13. Ограничения

(1) Не могут избирать лица:

а) не соответствующие положениям статьи 11;

b) признанные недееспособными вступившим в законную силу решением судебной инстанции;

c) осужденные к лишению свободы окончательным судебным решением за тяжкие, особо тяжкие или чрезвычайно тяжкие преступления.

[Ст.13 ч.(1) пкт.c) в редакции ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283]

[Ст.13 ч.(1) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(2) Не могут быть избранными:

a) военнослужащие срочной службы;

[Пкт.b) исключен Законом N 403-XIV от 14.05.99 остальные перенумерованы]

Примечание: См. Пост. Парл. N 331-XIV от 25.03.99 "Об обеспечении единообразного применения положения пункта b) части (2) ст.13 Кодекса о выборах на всей территории республики в ходе избирательной кампании по общим местным выборам 1999 года"

b) лица, указанные в части (1);

b^1) депутатами лица, имеющие наряду с гражданством Республики Молдова гражданство другого государства, – в соответствии со статьей 75;

[Ст.13 ч.(2) пкт. b^1) введен ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283]

c) лица, осужденные к лишению свободы окончательным судебным решением и отбывающие наказание в местах лишения свободы либо имеющие непогашенную судимость за совершение тяжких, особо тяжких или чрезвычайно тяжких преступлений;

[Ст.13 ч.(2) пкт.c) в редакции ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283]

[Ст.13 ч.(2) пкт.c) в редакции ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

d) лица, лишенные права занимать ответственные должности окончательным судебным решением.

[Ст.13 ч.(2) пкт.d) введен ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283]

(3) Граждане Республики Молдова, которые в силу занимаемой должности не имеют права быть членами партий или других общественно-политических организаций, а также должностные лица, занимающие ответственное положение, порядок назначения или избрания которых регулируется Конституцией Республики Молдова и/или органическими законами, с момента их регистрации в качестве конкурентов на выборах обязаны приостановить свою деятельность в занимаемой должности. Под действие данных положений подпадают:

a) министры;

b) руководители центральных органов публичной власти;

c) председатели районов и их заместители;

d) примары и их заместители;

e) преторы и их заместители.

[Ст.13 ч.(3) в редакции ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283]

[Ст.13 ч.(3) в редакции ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.13 ч.(3) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

[Ст.13 ч.(3) введена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Ст.13 ч.(3) изменена ZPC842 14.02.2002/MO26 14.02.2002]

[Пкт.c (d) введен Законом N 268-XIV от 04.02.99]

[Часть 3 исключена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

Раздел II
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ
Глава 3
ИЗБИРАТЕЛЬНЫЕ ОРГАНЫ

Статья 14. Система избирательных органов

(1) В целях организации и проведения выборов образуются:

a) Центральная избирательная комиссия;

b) окружные избирательные советы;

c) участковые избирательные бюро.

Статья 15. Представительство в избирательных органах

(1) Конкуренты на выборах могут назначать на период избирательной кампании в состав зарегистрировавших их избирательных органов, а также нижестоящих избирательных органов по одному представителю с правом совещательного голоса. Партии, другие общественно-политические организации, участвующие в выборах, могут назначать на период избирательной кампании по одному представителю с правом совещательного голоса и в Центральную избирательную комиссию.

[Ст.15 ч.(1) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

[Часть 1 ст.15 в редакции Закона N 894-XIV от 23.03.2000]

(2) Соответствующие избирательные органы в течение трех дней утверждают членов-представителей конкурентов на выборах. Предложенные для утверждения лица должны иметь право избирать и быть избранными.

[Ст.15 ч.(2) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Часть 2 ст.15 дополнена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

Часть 1
Центральная избирательная комиссия

Статья 16. Образование Центральной избирательной комиссии

(1) Центральная избирательная комиссия является государственным органом, созданным для реализации избирательной политики, организации и проведения выборов.

[Ст.16 ч.(1) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

(2) Центральная избирательная комиссия состоит из девяти членов с правом решающего голоса, предлагаемых Президентом Республики Молдова – один член, Правительством – один член и Парламентом – семь членов, в том числе пять членов от оппозиционных партий пропорционально числу полученных мандатов. Члены Центральной избирательной комиссии не могут состоять в партиях и других общественно-политических организациях. Персональный состав комиссии утверждается постановлением Парламента, принятым большинством голосов избранных депутатов.

[Ст.16 ч.(2) редакции ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

(3) Члены Центральной избирательной комиссии несменяемы. Вакансия должности появляется в случае истечения срока полномочий, отставки, отстранения от должности или смерти.

[Ст.16 ч.(3) в редакции ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.16 ч.(3) введена ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535; остальные перенумерованы]

(4) Центральная избирательная комиссия руководствуется в своей деятельности Конституцией, настоящим кодексом, действующим законодательством и регламентом комиссии, утвержденным постановлением последней.

[Ст.16 ч.(4) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

(5) Центральная избирательная комиссия является юридическим лицом, имеет свой бюджет, банковский счет и печать с изображением государственного герба.

[Часть 2 ст.16 в редакции Закона N 894-XIV от 23.03.2000]

Статья 17. Состав и срок полномочий Центральной избирательной комиссии

(1) Председатель, заместитель председателя и секретарь Центральной избирательной комиссии избираются из числа членов Центральной избирательной комиссии большинством голосов ее членов. Заседание по избранию председателя, заместителя председателя и секретаря Центральной избирательной комиссии ведут два члена Центральной избирательной комиссии, которые избраны простым большинством голосов членов комиссии и на которых возлагается обязанность по осуществлению надзора за процедурой обсуждения кандидатур и избрания председателя, заместителя председателя и секретаря Центральной избирательной комиссии, при этом результаты протоколируются. Заседание по избранию председателя, заместителя председателя и секретаря Центральной избирательной комиссии проводится не позднее чем в 15-дневный срок со дня вступления в силу постановления об утверждении нового состава Центральной избирательной комиссии. Отзыв с указанных должностей осуществляется в случаях, предусмотренных статьями 16, 19 и 20 настоящего кодекса.

[Ст.17 ч.(1) в редакции ЗП276-XVI от 04.11.05, MO151-153/11.11.05 ст.728]

[Часть 1 ст.17 изменена Законом N 894-XIV от 23.03.2000]

(2) В случае, если кандидат на должность председателя, заместителя председателя или секретаря Центральной избирательной комиссии при первом голосовании не набрал большинства голосов, проводится повторное голосование, в котором могут участвовать и кандидаты, баллотировавшиеся на те же должности при первом голосовании.

[Ст.17 ч.(2) изменена ЗП276-XVI от 04.11.05, MO151-153/11.11.05 ст.728]

[Часть 2 ст.17 изменена Законом N 894-XIV от 23.03.2000]

(3) Председатель, заместитель председателя и секретарь Центральной избирательной комиссии действуют постоянно. Остальные члены комиссии созываются ее председателем по необходимости. Должность председателя комиссии приравнивается к должности министра, а должности заместителя председателя и секретаря комиссии – к должности заместителя министра.

[Ст.17 ч.(3) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.535]

(4) В случае образования вакансии одной из указанных в части (1) должностей замещение вакансии осуществляется согласно процедуре избрания.

(5) В течение двух дней со дня образования Центральная избирательная комиссия обнародует свой состав, место нахождения и порядок осуществления связи с ней.

(6) Срок полномочий Центральной избирательной комиссии - пять лет. По истечении этого срока в состав комиссии могут вноситься изменения.

[Ст. 17 ч.(6) изменена ЗП76-XVI от 10.04.08, MO83/07.05.08 ст.283]

[Ст.17 ч.(6) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.535]

Статья 18. Заседания и постановления Центральной избирательной комиссии

(1) Заседания Центральной избирательной комиссии правомочны, если в них принимает участие большинство членов комиссии с правом решающего голоса.

(2) Центральная избирательная комиссия принимает постановления большинством голосов своих членов с правом решающего голоса. В том же порядке принимаются постановления о внесении изменений, дополнений в ранее принятые постановления или о признании их утратившими силу.

[Ст. 18 ч.(2) изменена ЗП76-XVI от 10.04.08, MO83/07.05.08 ст.283]

(2^1) Члены Центральной избирательной комиссии, не согласные с принятым постановлением, вправе письменно изложить свое особое мнение, которое прилагается к соответствующему постановлению.

[Ст. 18 ч.(2^1) введена ЗП76-XVI от 10.04.08, MO83/07.05.08 ст.283]

(3) Постановления Центральной избирательной комиссии, принятые в пределах ее

компетенции, обязательны для исполнения всеми органами публичной власти, предприятиями, учреждениями, организациями, должностными лицами, партиями и другими общественно-политическими организациями и их органами, а также гражданами.

[Часть (3) Ст.18 введена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(4) Постановления Центральной избирательной комиссии в течение 24 часов после принятия помещаются на официальный сайт Центральной избирательной комиссии и в пятидневный срок публикуются в Официальном мониторе Республики Молдова.

[Ст.18 ч.(4) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.18 ч.(4) введена ЗП176-XVI от 22.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.535]

Статья 19. Статус членов Центральной избирательной комиссии

(1) В состав Центральной избирательной комиссии могут быть предложены лица, имеющие исключительно гражданство Республики Молдова и место жительства в стране, обладающие безукоризненной репутацией и качествами, необходимыми для осуществления избирательной деятельности.

[Ст.19 ч.(1) в редакции ЗП273-XVI от 07.12.07, MO84-85/13.05.08 ст.288]

[Ст. 19 ч.(1) изменена ЗП76-XVI от 10.04.08, MO83/07.05.08 ст.283]

(2) Члены Центральной избирательной комиссии с правом решающего голоса:

a) не могут состоять в партиях и других общественно-политических организациях, которые выдвинули кандидатов на публичную выборную должность;

b) не имеют права участвовать в политической деятельности;

c) не могут делать заявления в поддержку конкурентов на выборах или направленные против них;

d) не могут содействовать никоим образом деятельности, осуществляемой конкурентами на выборах, за исключением случаев исполнения полномочий, предусмотренных настоящим кодексом.

Статья 20. Прекращение полномочий члена
Центральной избирательной комиссии

[Наименование ст.20 в редакции ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(1) Членство в Центральной избирательной комиссии прекращается в случае:

a) истечения срока полномочий;

b) отставки;

c) отстранения от должности;

[Ст.20 ч.(1) пкт.c) в редакции ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

d) невозможности исполнения обязанностей члена комиссии;

e) смерти.

[Часть (1) ст.20 в редакции ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(2) Член Центральной избирательной комиссии отстраняется от должности назначившим его органом в случае:

a) вынесения в отношении него окончательного судебного решения об осуждении за совершение преступления;

b) утраты гражданства Республики Молдова или приобретения гражданства другого государства;

[Ст. 20 ч.(2) пкт.b) в редакции ЗП76-XVI от 10.04.08, MO83/07.05.08 ст.283]

c) установления окончательным судебным решением ограниченной дееспособности или недееспособности;

d) грубого нарушения Конституции Республики Молдова и настоящего кодекса.

[Ст.20 ч.(2) введена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677; ч.(2)-(4) считать соответственно ч.(3)-(5)]

(3) В случае несоблюдения условий, предусмотренных частью (2) статьи 19, а также в случае совершения поступков, несовместимых со своим положением, члены Центральной

избирательной комиссии могут быть отстранены от должности.

[Ст.20 ч.(3) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

(4) Материалы об отстранении от должности представляются в Высшую судебную палату органами, предложившими соответствующих лиц в состав Центральной избирательной комиссии, а также членами самой комиссии.

[Ст.20 ч.(4) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

(5) На основании постановления Высшей судебной палаты об отстранении от должности и (или) в случае досрочного прекращения полномочий члена Центральной избирательной комиссии в 10-дневный срок соответствующий орган предлагает, а Парламент утверждает нового члена комиссии на оставшийся срок полномочий его предшественника.

[Ст.20 ч.(5) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Часть (4) ст.20 в редакции ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

Статья 21. Освобождение от выполнения служебных обязанностей.
Оплата труда

(1) Члены Центральной избирательной комиссии, не работающие постоянно в ее составе, постановлением комиссии освобождаются от выполнения обязанностей по месту постоянной работы на избирательный период.

(2) Должность председателя, заместителя председателя и секретаря Центральной избирательной комиссии приравнивается к государственной должности первого ранга, а члена комиссии с правом решающего голоса, освобожденного от выполнения обязанностей по постоянному месту работы, - к государственной должности второго ранга.

(3) Оплата труда постоянных членов Центральной избирательной комиссии осуществляется в порядке, на условиях и в размерах, предусмотренных Законом о системе оплаты труда в бюджетной сфере № 355-XVI от 23 декабря 2005 года. Членам комиссии, не работающим постоянно в ее составе, устанавливается 25-процентная надбавка к заработной плате на период освобождения от выполнения обязанностей по постоянному месту работы.

[Ст.21 ч.(3) изменена ЗП447-XVI от 28.12.06, МО51-53/13.04.07 ст.239]

Статья 22. Общие функции Центральной избирательной комиссии
Центральная избирательная комиссия:

a) изучает процедуру организации и проведения выборов в целях совершенствования законодательства о выборах и избирательных процедур;

b) представляет Правительству и Парламенту предложения о целесообразности внесения изменений в законодательство о выборах;

c) разрабатывает регламенты и инструкции, призванные усовершенствовать избирательные процедуры;

d) осуществляет в сотрудничестве с органами центрального и местного публичного управления контроль за своевременным составлением и проверкой списков избирателей;

[Ст.22 пкт.d) в редакции ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677; пкт.d)-q) считать соответственно пкт. e)-r)]

e) ведет учет кадров, принявших участие в организации и проведении выборов, в том числе квалифицированных работников, которые могут быть назначены в состав окружных избирательных советов и участковых избирательных бюро;

[Ст.22 пкт.e) в редакции ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.22 пкт.e) изменен ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

f) создает окружные избирательные советы и участковые избирательные бюро для проведения частичных выборов в местные советы или выборов на должность примара;

[Пкт.e) изменен ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

g) взаимодействует при организации и проведении выборов:

- с Министерством информационного развития – при обеспечении учета избирателей, в том числе находящихся за пределами страны, на основании Регистра избирателей, составленного на основе Государственного регистра населения;

- с органами местного публичного управления – по вопросам отбора квалифицированных кадров, привлекаемых к деятельности избирательных органов, обеспечения помещений избирательных участков кабинами, урнами для голосования, компьютерами и другими материально-техническими средствами;

- с Министерством внутренних дел - при обеспечении охраны избирательных участков и избирательных материалов;

- с государственными предприятиями и учреждениями - при заключении договоров на печатание избирательных бюллетеней и оснащение оборудованием;

- со средствами массовой информации и общественными объединениями - при организации и проведении мероприятий, связанных с воспитанием гражданской ответственности избирателя и информированием населения о ходе избирательного процесса;

[Ст.22 пкт.g) изменен ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

[Пкт.g) изменен Законом N 268-XIV от 04.02.99]

h) анализирует структуру избирательных округов с точки зрения административно-территориального устройства республики;

i) реализует программы воспитания гражданской ответственности в период между выборами;

j) подготавливает программы информирования избирателей в избирательный период;

k) предоставляет средствам массовой информации сведения о проведении выборов и о связанной с выборами управленческой практике;

l) представляет ежегодно отчеты Парламенту, а также по требованию - Парламенту, Президенту Республики Молдова и Правительству;

m) выносит на обсуждение средств массовой информации и населения вопросы, связанные с выборами;

n) устанавливает контакты с партиями, другими общественно-политическими организациями, а также с неправительственными организациями, обладающими правом выдвигать кандидатов на публичные должности, обеспечивая их полноправное участие в избирательном процессе;

o) консультируется с местными общественными объединениями, заинтересованными в осуществлении в избирательный период деятельности, связанной с воспитанием гражданской ответственности;

p) организует курсы по инструктированию, а также семинары для лиц, которые будут принимать участие в избирательном процессе в качестве членов окружных избирательных советов и участковых избирательных бюро, в качестве членов-представителей от партий и других общественно-политических организаций или от потенциальных кандидатов, в качестве сотрудников аппаратов окружных избирательных советов или членов инициативных групп;

q) анализирует случаи избирательных подлогов, в том числе предполагаемых в прошлых, текущих или будущих выборах, и принимает меры по их предотвращению; информирует органы публичной власти о необходимости решения некоторых вопросов в соответствии с законодательством о выборах;

[Ст.22 пкт.q) изменен ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

r) организует предварительные консультации с партиями, другими общественно-политическими организациями и представителями средств массовой информации и обеспечивает подписание ими Этического кодекса до начала избирательной кампании.

[Ст.22 пкт.q) в редакции ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

Статья 23. Аппарат Центральной избирательной комиссии

(1) Центральная избирательная комиссия обслуживается аппаратом, штаты которого утверждаются данной комиссией. Сотрудники аппарата Центральной избирательной комиссии зачисляются в штат постановлением комиссии. Одни из них по решению комиссии действуют постоянно, другие созываются в избирательный период, будучи освобожденными от выполнения обязанностей по постоянному месту работы.

[Ст.23 ч.(1) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

(2) Оплата труда работников аппарата Центральной избирательной комиссии осуществляется в соответствии с действующим законодательством. Лицам, не работающим постоянно в составе комиссии, устанавливается 25-процентная надбавка к заработной плате на период освобождения от выполнения обязанностей по постоянному месту работы.

[Ст.23 ч.(2) в редакции ЗП447-XVI от 28.12.06, МО51-53/13.04.07 ст.239]

Статья 24. Финансирование деятельности
Центральной избирательной комиссии

Деятельность Центральной избирательной комиссии финансируется из средств государственного бюджета. Ежегодно комиссия представляет Министерству финансов в установленный им срок предложение о включении в государственный бюджет расходов, связанных с ее функционированием и проведением выборов, в том числе для осуществления деятельности, которую комиссия предполагает реализовать в течение следующего бюджетного года. В случае, если расходы комиссии не были предусмотрены государственным бюджетом, их размер устанавливается Парламентом по предложению Правительства.

[Ст.24 в редакции ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.24 изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

Статья 25. Заседания и деятельность Центральной избирательной комиссии

(1) Заседания Центральной избирательной комиссии созываются ее председателем по собственной инициативе или по требованию трех членов комиссии. Если члены комиссии требуют созыва заседания, решение о созыве принимается в течение 48 часов после представления заявления.

[Ст.25 ч.(1) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

(2) Все заседания, на которых Центральной избирательной комиссией рассматриваются вопросы, связанные с выборами, в том числе те, на которых комиссии предстоит принять постановления по указанным вопросам, открыты для представителей средств массовой информации и общественности. О проведении заседания делается сообщение за 48 часов до его начала, за исключением заседаний в избирательный период, когда в силу необходимости срочного решения каких-либо вопросов для сообщения о проведении заседания отводится более короткий срок.

(3) Центральная избирательная комиссия заботится о том, чтобы связанная с выборами деятельность осуществлялась гласно и чтобы средства массовой информации и население могли оценить действия комиссии.

Статья 26. Функции Центральной избирательной комиссии
в избирательный период

(1) Центральная избирательная комиссия осуществляет в избирательный период следующие функции:

a) координирует деятельность всех избирательных органов по подготовке и проведению выборов в соответствии с настоящим кодексом;

b) осуществляет надзор за исполнением настоящего кодекса и других законов, содержащих положения, связанные с проведением выборов;

c) образует избирательные округа и окружные избирательные советы, осуществляет надзор за деятельностью данных советов;

[Пкт.c) в редакции Закона N 268-XIV от 04.02.99]

d) публикует на основании данных, представленных Министерством юстиции, перечень партий и других общественно- политических организаций, имеющих право участвовать в выборах, осуществляет регистрацию кандидатов и их доверенных лиц в случае парламентских выборов;

[Пкт.d) изменен Законом N 1227-XIV от 21.09.2000]

[Пкт.d) в редакции Закона N 894-XIV от 23.03.2000]

e) распределяет финансовые средства, предусмотренные для проведения выборов; контролирует обеспечение избирательных советов и бюро помещениями, транспортом, связью, рассматривает другие вопросы материально-технического обеспечения выборов;

f) устанавливает образцы избирательных бюллетеней и списков избирателей, протоколов заседаний избирательных советов и бюро, декларации о доходах и собственности кандидата и других документов, связанных с проведением выборов, а также образцы урн для голосования и печатей избирательных советов и бюро;

[Ст.26 пкт.f) изменен ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

g) рассматривает сообщения органов публичной власти по вопросам, связанным с подготовкой и проведением выборов;

h) решает вопросы о порядке участия в выборах граждан, находящихся в день выборов за пределами страны;

i) подводит итоги выборов по стране в целом и при необходимости представляет Конституционному суду отчет о результатах их проведения;

j) издает постановления относительно деятельности окружных избирательных советов и участковых избирательных бюро, избирательных процедур, порядка организации и проведения выборов и административно-технических вопросов;

k) обеспечивает инструктирование лиц, деятельность которых связана с организацией и проведением выборов, и предоставляет избирателям информацию о выборах через средства массовой информации и в любое время по требованию;

[Ст. 26 ч.(1) пкт.к) изменен ЗП76-XVI от 10.04.08, MO83/07.05.08 ст.283]

l) рассматривает заявления и жалобы на постановления и действия окружных избирательных советов и участковых избирательных бюро и принимает по ним постановления, обязательные для исполнения;

m) принимает решения об освобождении от выполнения обязанностей по месту постоянной работы членов избирательных советов на период деятельности в их составе, определяет число членов избирательных бюро, которые могут быть освобождены от выполнения обязанностей по месту постоянной работы, и сроки такого освобождения;

[Пкт.m) изменен ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Пкт.m) изменен Законом N 268-XIV от 04.02.99]

n) обеспечивает проведение второго тура выборов, повторного голосования, досрочных, новых и частичных выборов согласно соответствующим положениям настоящего кодекса;

[Пкт. n) часть(1) ст.26 в редакции ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[Пкт.n) изменен ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

o) собирает информацию о явке избирателей на голосование, подводит предварительные итоги выборов и обнародует их окончательные результаты;

p) в случае грубого нарушения настоящего кодекса обращается в Высшую судебную палату с ходатайством об аннулировании регистрации соответствующего конкурента на выборах, о чем принимает решение. Высшая судебная палата рассматривает ходатайство и выносит по нему решение в пятидневный срок, но не позднее чем за день до выборов.

[Ст. 26 ч.(1) пкт.p) введен ЗП76-XVI от 10.04.08, MO83/07.05.08 ст.283]

(2) В избирательный период Центральная избирательная комиссия вправе осуществлять свои функции даже в случае, если она не укомплектована членами-представителями с правом совещательного голоса.

Часть 2
Избирательные округа и окружные избирательные советы

[Название части 2 в редакции Закона N 268-XIV от 04.02.99]

Статья 27. Образование избирательных округов и окружных избирательных советов

[Название ст.27 в редакции Закона N 268-XIV от 04.02.99]

(1) Не позднее чем за 55 дней до дня выборов Центральная избирательная комиссия образует избирательные округа, границы которых совпадают с границами административно- территориальных единиц Республики Молдова второго уровня, и не позднее чем за 50 дней до дня выборов - окружные избирательные советы. При проведении выборов любого уровня и республиканских референдумов избирательные округа и окружные избирательные советы образуются соответственно в те же сроки.

[Ст.27 ч.(1) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.535]
[Ст.27 ч.(1) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]
[Часть 1 ст.27 дополнена Законом N 894-XIV от 23.03.2000]
[Часть 1 ст.27 в редакции Закона N 268-XIV от 04.02.99]

(2) Окружные избирательные советы образуются в составе семи-одиннадцати членов с правом решающего голоса, из которых в окружных избирательных советах второго уровня трое - лица, имеющие высшее юридическое образование или высшее образование в области публичного управления.

[Ст.27 ч.(2) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]
[Ст.27 ч.(2) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.535]
[Ст.27 ч.(2) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]Часть 2
[Часть 2 ст.27 в редакции Закона N 268-XIV от 04.02.99]

(3) При проведении местных выборов и местных референдумов окружные избирательные советы образуются на основе предложений местных советов первого или второго уровней либо, в случае отсутствия таких предложений, назначаются Центральной избирательной комиссией из числа лиц, компетентных в организации и проведении выборов. По мере возможности в состав окружных избирательных советов включаются лица, имеющие высшее юридическое образование.

[Ст.27 ч.(3) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]
[Часть 3 ст.27 изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]
[Ст.27 ч.(3) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]
[Часть 3 ст.27 в редакции Закона N 268-XIV от 04.02.99]

(4) Кандидатуры двух членов окружного избирательного совета второго уровня выдвигаются окружным судом, других двух членов в случае местных выборов – соответственно местными советами первого уровня и второго уровня. Кандидатуры остальных членов с правом решающего голоса выдвигаются партиями и другими общественно-политическими организациями, представленными в Парламенте на день образования окружного избирательного совета, пропорционально полученным мандатам. Члены окружного избирательного совета, выдвинутые окружным судом и местными советами, не могут быть советниками местных советов и состоять в какой-либо партии.

[Ст.27 ч.(4) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]
[Ст.27 ч.(4) в редакции ЗП176-XVI от 22.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.535]
[Часть 4 ст.27 изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]
[Ст.27 ч.(3) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]
[Ст.27 ч.(4) изменена ZPC842 14.02.2002/MO26 14.02.2002]

[Часть 4 ст.27 изменена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(5) В случае невыдвижения партиями и другими общественно-политическими организациями своих кандидатур в состав окружного избирательного совета не позднее чем за семь дней до истечения срока для его образования необходимое количество кандидатур восполняется местным советом. Если окружной избирательный совет выполняет также функцию участкового избирательного бюро, предложенные партиями и другими общественно-политическими организациями, представленными в Парламенте, члены окружного избирательного совета не могут состоять в какой-либо партии.

[Ст.27 ч.(5) введена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677; ч.(5)-(8) считать соответственно ч.(6)-(9)]

(6) В течение трех дней со дня образования окружного избирательного совета его члены тайным голосованием избирают из своего числа председателя, заместителя председателя и секретаря совета. Результаты выборов немедленно доводятся до сведения Центральной избирательной комиссии.

(7) Окружной избирательный совет в течение четырех дней со дня образования обнародует свой состав, место нахождения и порядок осуществления связи с ним.

[Часть 6 ст.27 изменена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(8) Окружной избирательный совет принимает постановления большинством голосов его членов с правом решающего голоса.

[Ст.27 ч.(8) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(9) Окружной избирательный совет обслуживается аппаратом, штаты которого утверждаются Центральной избирательной комиссией по предложению окружного избирательного совета. Сотрудникам аппарата устанавливается 25-процентная надбавка к заработной плате на период освобождения от обязанностей по месту постоянной работы.

Статья 28. Функции окружного избирательного совета

Окружной избирательный совет:

a) осуществляет контроль за исполнением положений настоящего кодекса и других законов, содержащих положения, связанные с проведением выборов;

b) образует участковые избирательные бюро и осуществляет надзор за их деятельностью, проводит инструктирование их членов, распространяет информацию о процедуре голосования и необходимости участия в голосовании;

[Пкт.b) изменен Законом N 268-XIV от 04.02.99]

c) распределяет финансовые средства участковым избирательным бюро;

d) рассматривает сообщения органов местного публичного управления, руководителей предприятий, учреждений и организаций по вопросам, связанным с организацией и проведением выборов;

e) осуществляет контроль за своевременным составлением и проверкой списков избирателей, сотрудничая в этих целях с органами центрального и местного публичного управления и территориальными органами Министерства информационного развития;

[Ст.28 пкт.e) изменен ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

f) обеспечивает снабжение участковых избирательных бюро бланками для составления списков избирателей и протоколов, а также избирательными бюллетенями и др.;

g) регистрирует независимых кандидатов и списки кандидатов от партий, других общественно-политических организаций, а также обнародует информацию о них;

h) обеспечивает доступ общественности к декларациям о доходах и собственности кандидатов на местных выборах;

[Ст.28 h) введен ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677; остальные перенумерованны]

[Ст.28 h) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

i) принимает решения об освобождении членов избирательных советов, бюро от

обязанностей по месту постоянной работы на период их деятельности в совете, бюро;
[Пкт.h) введен Законом N 268-XIV от 04.02.99]

j) подводит итоги голосования в округе, представляет Центральной избирательной комиссии соответствующую документацию и обеспечивает опубликование итогов голосования в местной печати;

k) собирает поступающую от участковых избирательных бюро информацию о явке избирателей на голосование и предварительных итогах выборов и передает ее в Центральную избирательную комиссию;

l) рассматривает заявления и жалобы на решения и действия участковых избирательных бюро и выносит по ним обязательные для исполнения решения;

m) осуществляет иные действия, связанные с организацией и проведением выборов.

Часть 3
Избирательные участки и участковые избирательные бюро

Статья 29. Образование избирательных участков и участковых избирательных бюро

(1) Для проведения голосования и подсчета голосов избирательные округа делятся на избирательные участки.

(2) Избирательные участки образуются окружными избирательными советами в пределах населенных пунктов на основании предложений примаров городов (муниципиев), секторов и сел (коммун) не позднее чем за 35 дней до дня выборов и включают не менее 30 и не более 3000 избирателей. При проведении выборов любого уровня и республиканских референдумов избирательные участки образуются в тот же срок.

[Ст.29 ч.(2) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]
[Ст.29 ч.(2) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]
[Часть 2 ст.29 дополнена Законом N 894-XIV от 23.03.2000]
[Часть 2 ст.29 изменена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(3) Специальные избирательные участки могут быть образованы при больницах, санаториях, родильных домах, домах и общежитиях для престарелых. Такие избирательные участки должны включать не менее 30 избирателей.

(4) Лица, проходящие военную службу, голосуют на избирательном участке населенного пункта по месту расположения воинской части.

(5) В случае проведения парламентских выборов и республиканского референдума при дипломатических представительствах и консульствах Республики Молдова образуются избирательные участки для сотрудников этих представительств и членов их семей, а также для граждан Республики Молдова, находящихся в соответствующих странах, независимо от их численности. Эти избирательные участки входят в состав избирательного округа муниципия Кишинэу.

[Часть 5 ст.29 изменена Законом N 1227-XIV от 21.09.2000]

(6) При проведении новых и частичных местных выборов и проведении местного референдума без образования окружного избирательного совета второго уровня избирательные участки и участковые избирательные бюро образовываются окружным избирательным советом первого уровня.

[Ст.29 ч.(6) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]
[Ст.29 ч.(6) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]
[Часть 6 ст.29 введена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(7) Окружной избирательный совет нумерует избирательные участки в своем округе, предоставляет информацию о границах каждого избирательного участка, месте нахождения участковых избирательных бюро, месте голосования и порядке осуществления связей с избирательными бюро.

(8) Нумерация избирательных участков начинается с населенного пункта, в котором

расположен окружной избирательный совет, затем нумеруются избирательные участки в муниципиях, городах, секторах и в последнюю очередь в коммунах и селах в алфавитном порядке.

[Ст.29 ч.(8) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Часть 8 ст.29 дополнена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(9) Примэрии обеспечивают участковые избирательные бюро информацией и помощью, необходимыми для выполнения ими функций, предусмотренных настоящим кодексом.

(10) Участковые избирательные бюро образуются окружными избирательными советами не позднее чем за 20 дней до дня выборов в составе пяти-одиннадцати членов с правом решающего голоса. При проведении выборов любого уровня и республиканских референдумов участковые избирательные бюро образуются в тот же срок.

[Ст.29 ч.(10) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Часть 10 ст.29 дополнена Законом N 894-XIV от 23.03.2000]

[Часть 10 ст.29 дополнена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(11) Кандидатуры трех членов участкового избирательного бюро выдвигаются местными советами. Кандидатуры остальных членов участкового избирательного бюро с правом решающего голоса выдвигаются партиями и другими общественно-политическими организациями, представленными в Парламенте на день образования бюро, пропорционально полученным мандатам. Члены участкового избирательного бюро не могут быть советниками местных советов и состоять в какой-либо партии. В случае невыдвижения партиями и другими общественно-политическими организациями своих кандидатур в состав участкового избирательного бюро не позднее чем за семь дней до истечения срока для его образования необходимое количество кандидатур восполняется местным советом.

[Ст.29 ч.(11) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.29 ч.(11) в редакции ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

[Часть 11 ст.29 изменена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(12) В течение двух дней со дня образования участкового избирательного бюро его члены избирают из своего числа председателя, заместителя председателя и секретаря бюро, о чем принимается постановление, которое незамедлительно сообщается окружному избирательному совету, и обнародуется информация о составе бюро, его месте нахождения и порядке осуществления связи с ним.

(13) В дипломатических представительствах и консульствах Республики Молдова избираются председатель и секретарь участкового избирательного бюро. Если в дипломатических представительствах и консульствах работают менее трех сотрудников, голосование проводится через дипломатическую почту, а избирательные бюллетени отправляются в адрес Центральной избирательной комиссии не позднее дня выборов.

(14) Для обеспечения и реализации избирательного права Центральная избирательная комиссия вправе создавать избирательные участки и участковые избирательные бюро и в других случаях.

[Ст.29 ч.(15) исключена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Часть 15 ст.29 дополнена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

Статья 30. Функции участкового избирательного бюро

Участковое избирательное бюро:

a) проверяет совместно с органами местного публичного управления списки избирателей, обеспечивает неприкосновенность этих списков и избирательных бюллетеней, несет ответственность за правильность и полноту их составления;

[Пкт.a) изменен Законом N 268-XIV от 04.02.99]

b) рассматривает заявления о неправильностях в списках избирателей, вносит в них необходимые изменения и выдает удостоверения на право голосования избирателям,

которые в день выборов будут отсутствовать по месту жительства;

c) составляет дополнительные списки избирателей, в которые включает лиц, голосующих на основании удостоверения на право голосования, а также не включенных по каким-либо причинам в основные списки избирателей;

d) оповещает население, проживающее на территории избирательного участка, о дне выборов и месте голосования, обеспечивает подготовку помещения для голосования, установку урн и кабин для голосования, организует голосование в назначенный день и принимает меры по поддержанию порядка на избирательном участке;

e) подводит итоги голосования по участку, составляет протоколы и отчеты и представляет их вместе со всеми избирательными бюллетенями окружному избирательному совету;

[Ст.30 пкт.e) изменен ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

f) рассматривает заявления и жалобы по вопросам организации и проведения выборов и принимает по ним постановления, которые прилагаются к протоколам заседаний бюро;

g) передает окружному избирательному совету данные о явке избирателей на выборы, а также данные, необходимые для подведения предварительных итогов выборов;

h) осуществляет иные функции в соответствии с настоящим кодексом.

Часть 4
Содействие избирательным советам и бюро, организация их деятельности, изменение состава и роспуск

Статья 31. Содействие избирательным советам и бюро

(1) Органы публичной власти, предприятия, учреждения и организации, должностные лица, партии и другие общественно-политические организации и их органы обязаны содействовать избирательным советам и бюро в осуществлении ими своих функций и предоставлять необходимые для их работы сведения и материалы. Содействие оказывается органами публичной власти и их представителями только по требованию и не может проявляться в виде действий, явно не соответствующих имеющимся потребностям.

[Ст.31 ч.(1) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

(2) Избирательные советы и бюро вправе обращаться по вопросам, связанным с организацией и проведением выборов, в органы публичной власти, предприятия, учреждения и организации, к должностным лицам, партиям и другим общественно-политическим организациям и их органам, которые обязаны рассмотреть обращение и дать по нему ответ в течение трех дней со дня его получения, но не позднее дня выборов.

Статья 32. Организация деятельности избирательных советов и бюро

(1) Заседания избирательных советов и бюро в избирательный период созываются и проводятся их председателями, а в случае отсутствия последних или по их поручению - заместителями председателя. Заседания могут созываться также по требованию не менее одной трети членов советов и бюро с правом решающего голоса.

(2) Заседания избирательных советов и бюро правомочны при участии в них более половины членов советов и бюро с правом решающего голоса. Постановления советов и бюро принимаются открытым голосованием большинством голосов их членов с правом решающего голоса и подписываются председателем и секретарем совета или бюро. В случае равенства голосов решение не принимается, а рассмотрение вопроса откладывается на следующее заседание. Члены совета или бюро, выразившие несогласие по поводу его постановления, вправе высказать свое мнение, которое в письменной форме прилагается к протоколу заседания.

[Ст.32 ч.(2) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

(3) Постановления избирательных советов и бюро, принятые в пределах их компетенции, обязательны для исполнения всеми органами публичной власти, предприятиями, учреждениями, организациями, должностными лицами, партиями и

другими общественно-политическими организациями и их органами, а также гражданами.

(4) Центральная избирательная комиссия определяет число членов избирательных органов, которые могут быть освобождены от обязанностей по месту постоянной работы, и сроки такого освобождения. Оплата труда данных лиц осуществляется за счет средств, выделяемых на проведение выборов, в размере на 25 процентов выше средней заработной платы по месту постоянной работы с учетом надбавок, доплат, пособий и вознаграждений и не ниже средней заработной платы по республике с начала текущего года или за предыдущий год, если выборы проводятся в январе или феврале. В случае привлечения к работе лиц из числа пенсионеров или временно не работающих им выплачивается средняя заработная плата по республике с начала текущего года или за предыдущий год, если выборы проводятся в январе или феврале. Членам избирательных органов, обладающим правом решающего голоса, не освобожденным от обязанностей по месту постоянной работы, за период осуществления деятельности в избирательный период, в том числе в день выборов, устанавливается вознаграждение в размере 15 процентов средней заработной платы по экономике.

[Ст.32 ч.(4) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

[Часть 4 ст.32 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Часть 4 ст.32 в редакции Закона N 268-XIV от 04.02.99]

(5) Государственным служащим – членам избирательных органов и членам рабочих аппаратов этих органов, освобожденным от обязанностей по месту постоянной работы, на избирательный период сохраняется статус государственного служащего.

[Ст.32 ч.(5) введена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677; ч.(5)-(6) считать соответственно ч.(6)-(7)]

[Часть 5 ст.32 введена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(6) В случае необходимости разрешается заключать индивидуальные трудовые договоры на время выполнения определенной работы. Эти расходы производятся за счет средств, выделяемых для проведения выборов.

(7) Члены избирательных советов и бюро с правом решающего голоса не вправе агитировать за или против лиц, баллотирующихся на публичную выборную должность; не могут участвовать в политических действиях в поддержку кого-либо из конкурентов на выборах; не могут примкнуть к кому-либо из них; не могут оказывать финансовую или иную поддержку прямым или косвенным образом ни одному из конкурентов на выборах. При проведении местных выборов члены избирательных советов и бюро с правом решающего голоса не могут быть супругом (супругой), состоять в родстве или быть свойственниками первой и второй степени с кандидатами на выборах. Судьи, назначенные в состав избирательных советов, не могут рассматривать споры, относящиеся к выборам, в соответствующем округе начиная со дня образования совета.

[Ст.32 ч.(7) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

(8) Председатели избирательных советов и бюро обязаны обеспечить сохранность и возврат полученного от Центральной избирательной комиссии имущества, за которое несут материальную ответственность в соответствии с действующим законодательством.

[Ст. 32 ч.(8) введена ЗП76-XVI от 10.04.08, MO83/07.05.08 ст.283]

Статья 33. Порядок внесения изменений в состав избирательных советов и бюро

(1) Член избирательного совета или бюро может быть исключен из его состава:

a) по собственному желанию;

b) в случае отзыва.

(2) Член избирательного совета или бюро может быть отозван органом либо конкурентом на выборах, назначившим или предложившим его в состав совета или бюро, при условии письменного обоснования необходимости отзыва.

[Ст.33 ч.(2) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

(3) В случае отставки или отзыва члена избирательного совета или бюро до дня, предшествующего дню выборов, на его место может быть назначен или предложен другой член в установленном настоящим кодексом порядке.

Статья 34. Роспуск избирательных советов и бюро

(1) Избирательные советы и бюро, созданные в соответствии с положениями настоящего кодекса, прекращают деятельность и подлежат роспуску согласно постановлению образовавшего их органа сразу же после доведения до сведения общественности Центральной избирательной комиссией (соответствующим окружным избирательным советом) окончательных итогов выборов.

[Ст.34 ч.(1) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Часть 1 ст.34 изменена Закона N 268-XIV от 04.02.99]

(2) Как правило, окружные избирательные советы и участковые избирательные бюро прекращают свою деятельность с момента представления соответствующих документов в Центральную избирательную комиссию и, в случае необходимости, в судебную инстанцию.

[Ст.34 ч.(2) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

(3) После роспуска в соответствии с положениями настоящей статьи избирательного совета или бюро прекращается оплата труда их членов, освобожденных от обязанностей по месту постоянной работы, которые возвращаются на постоянные места работы.

[Ст.34 ч.(3) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Часть 3 ст.34 изменена Закона N 268-XIV от 04.02.99]

Глава 4
МАТЕРИАЛЬНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРОВЕДЕНИЯ ВЫБОРОВ

Статья 35. Обеспечение средствами, необходимыми для проведения выборов

(1) Расходы, связанные с подготовкой и проведением выборов, несет государство.

(2) Размер финансовых средств устанавливается Парламентом в пределах, предусмотренных законом о государственном бюджете на год проведения выборов. Центральная избирательная комиссия представляет соответствующие предложения Правительству, которое после рассмотрения этих предложений направляет их Парламенту на утверждение. Если расходы не предусмотрены в государственном бюджете на текущий год, их размер устанавливается Парламентом по предложению Центральной избирательной комиссии.

(3) Финансовые средства в размере, установленном Парламентом, перечисляются ежемесячно на счет Центральной избирательной комиссии в пределах утвержденного бюджета. После завершения выборов Центральная избирательная комиссия представляет Парламенту в кратчайший срок отчет о расходовании выделенных финансовых средств вместе с заключением Счетной палаты.

[Ст.35 ч.(3) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

(4) Неиспользованные финансовые средства перечисляются в государственный бюджет.

(5) Порядок распределения и использования финансовых средств, а также порядок опубликования отчета об их расходовании устанавливается Центральной избирательной комиссией в соответствии с настоящим кодексом.

(6) Органы местного публичного управления, предприятия, учреждения и организации предоставляют в распоряжение избирательных советов и бюро помещения и оборудование, необходимые для организации, проведения и подведения итогов выборов.

(7) Средства массовой информации, финансируемые из бюджета, безвозмездно публикуют заявления и материалы, представленные избирательными советами, предвыборные программы конкурентов на выборах и другие материалы, связанные с

выборами, в том числе с воспитанием гражданской ответственности и информированием избирателей о выборах.

Статья 36. Запрещение зарубежного субсидирования

(1) Запрещаются прямое и косвенное финансирование и материальная поддержка в иной форме избирательных кампаний кандидатов и конкурентов на выборах со стороны других государств, иностранных, международных и совместных предприятий, учреждений и организаций, а также физических лиц, не являющихся гражданами Республики Молдова. Полученные таким образом суммы конфискуются и перечисляются в бюджет.

(2) В случае получения конкурентом на выборах на свой счет непродекларированных финансовых средств или средств из-за рубежа либо сознательного использования им таких средств Центральная избирательная комиссия обращается в Высшую судебную палату с требованием об аннулировании регистрации этого конкурента. Высшая судебная палата рассматривает обращение и принимает по нему постановление в пятидневный срок, но не позднее дня, предшествующего выборам.

[Часть 2 ст.36 изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

Статья 37. Материальная поддержка избирательных кампаний со стороны государства

(1) Государство предоставляет конкурентам на выборах беспроцентные кредиты.

[Ст.37 ч.(1) в редакции ЗП176-XVI от 22.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.535]

(2) Получение кредитов из государственного бюджета осуществляется только через финансового уполномоченного, назначенного конкурентом на выборах. Финансовым уполномоченным может быть физическое или юридическое лицо, зарегистрированное Министерством финансов; оно несет солидарную ответственность с назначившим его конкурентом на выборах.

(3) Полученные от государства кредиты погашаются государством полностью или частично в зависимости от общего количества действительных голосов, поданных за конкурента на выборах в соответствующем избирательном округе. Денежная сумма, полученная путем деления суммы кредита на число избирателей, принявших участие в голосовании, и затем умножения полученного результата на количество действительных голосов, поданных за соответствующего конкурента на выборах, подлежит погашению за счет государства.

(4) Конкуренты на выборах, набравшие менее трех процентов действительных голосов по стране или по соответствующим округам, а также неизбранные независимые кандидаты обязаны возвратить полученные из государственного бюджета кредиты в двухмесячный срок после завершения голосования. Остальные конкуренты на выборах возвращают кредиты в четырехмесячный срок.

[Ст.37 ч.(4) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.535]

[Часть 4 ст.37 изменена Законом N 894-XIV от 23.03.2000]

(5) В случае, если избранный примар, мандат которого признан действительным, отказывается исполнять свой мандат, он обязан возместить расходы, связанные с организацией и проведением выборов.

[Часть (5) ст.37 введена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

Статья 38. Условия и порядок финансовой поддержки избирательных кампаний

(1) Прямое и косвенное финансирование и материальная поддержка в иной форме избирательных кампаний конкурентов на выборах отечественными физическими и юридическими лицами осуществляется с соблюдением следующих условий:

а) финансовые средства и материальная поддержка в иной форме конкурентов на выборах подлежат декларированию в течение месяца после начала избирательной кампании в печати, в том числе в республиканском издании - для независимого кандидата или списка кандидатов на парламентских выборах либо в местном издании

соответствующего района - для независимого кандидата или списка кандидатов на местных выборах;

[Пкт.a) изменен Законом N 1227-XIV от 21.09.2000]

[Пкт.a) изменен ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Пкт.a) изменен Законом N 268-XIV от 04.02.99]

b) после образования соответствующего избирательного совета или бюро конкуренты на выборах также обязаны заявить о финансовых средствах и материальной поддержке в иной форме, полученных из источников, указанных в настоящей статье, прежде чем использовать их.

(2) Конкурент на выборах открывает в банке счет с отметкой "Избирательный фонд", на который перечисляются его собственные денежные средства и средства, полученные им от отечественных физических и юридических лиц. Перечисление денежных средств на счет конкурента на выборах осуществляется только с его предварительного согласия. Размер денежных средств, которые могут перечисляться в избирательный фонд конкурента на выборах, устанавливается Центральной избирательной комиссией.

(3) Конкурент на выборах подтверждает в Центральной избирательной комиссии лицо, ответственное за финансы (казначея). Конкурент на выборах, не открывший в банке счет с отметкой “Избирательный фонд”, извещает об этом Центральную избирательную комиссию.

[Часть 3 ст.38 введена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(4) Юридические лица могут вносить денежные средства на счет “Избирательный фонд” только по перечислению, с информацией о наличии или отсутствии иностранной доли в уставном капитале.

[Часть 4 ст.38 введена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(5) Запрещается финансирование и материальная поддержка в любой иной форме избирательных кампаний:

a) гражданами Республики Молдова, не достигшими 18-летнего возраста;

b) организациями, финансируемыми из бюджета;

c) анонимными лицами;

d) благотворительными и религиозными организациями.

[Часть 5 ст.38 введена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(6) Физические и юридические лица не имеют права заказывать и оплачивать изготовление предвыборных рекламных материалов в пользу конкурента на выборах без его согласия, а также использовать для этих целей финансовые средства, которые не были перечислены на счет “Избирательный фонд” соответствующего конкурента.

[Часть 6 ст.38 введена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(7) Средства, перечисленные на счет “Избирательный фонд”, не могут быть использованы в личных целях. Конкурентам на выборах запрещается предлагать избирателям деньги, подарки, распределять безвозмездно материальные блага, в том числе из средств гуманитарной помощи или других благотворительных мероприятий.

[Часть 7 ст.38 введена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(8) Конкурент на выборах представляет соответствующему избирательному органу один раз в две недели финансовый отчет, который должен содержать данные о поступлении денежных средств и расходовании их по назначению.

[Часть 8 ст.38 введена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(9) Банк информирует Центральную избирательную комиссию и соответствующий окружной избирательный совет о перечисленных на счет конкурента на выборах денежных средствах в течение 24 часов после их перечисления. Центральная избирательная комиссия и окружной избирательный совет могут потребовать от Счетной палаты или Главной государственной налоговой инспекции при Министерстве финансов

контроля источников дохода, правильности учета финансовых средств и использования их конкурентами на выборах по назначению.

(10) Центральная избирательная комиссия или окружные избирательные советы ведут журнал, в который заносятся данные, полученные в соответствии с настоящей статьей, и предоставляют его в распоряжение общественности для ознакомления. Кроме того, еженедельно соответствующий избирательный орган обобщает указанные данные и составляет отчет о размере средств, полученных каждым конкурентом на выборах, и об источниках их получения. За два дня до выборов соответствующий избирательный орган составляет заключительный предвыборный отчет, а также итоговый отчет, содержащий все полученные советом данные о размере и источниках средств, полученных конкурентами на выборах.

[Часть 4 ст.38 изменена Закона N 268-XIV от 04.02.99]

Глава 5
СПИСКИ ИЗБИРАТЕЛЕЙ

Статья 39. Списки избирателей

(1) Списки избирателей составляются примэриями в двух экземплярах по каждому избирательному участку отдельно и включают всех граждан, обладающих избирательным правом, которые на момент составления списков проживают на его территории. Затем списки проверяются по месту жительства избирателей, включенных в списки, подписываются примаром населенного пункта и доводятся до сведения общественности не позднее чем за 20 дней до дня выборов.

[Ст.39 ч.(1) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.39 ч.(1) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.535]

[Часть 1 ст.39 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Часть 1 ст.39 изменена Законом N 894-XIV от 23.03.2000]

[Часть 1 ст.39 изменена Закона N 268-XIV от 04.02.99]

(2) Лица, обладающие избирательным правом, которые после последнего участия в выборах сменили место жительства, вправе не менее чем за 45 дней до дня проведения следующих выборов заявить о своем новом месте жительства в орган местного публичного управления для внесения в список избирателей на соответствующем избирательном участке по месту нахождения.

[Ст.39 ч.(2) введена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677; ч.(2)-(8) считать соответственно ч.(3)-(9)]

[Ст.39 ч.(2) введена ЗП176-XVI от 22.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.535]

[Ст.39 ч.(2)-(7) считать ч.(3)-(8) ЗП176-XVI от 22.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.535]

(3) Органы местного публичного управления ежегодно (после 1 января) уточняют списки избирателей по месту постоянного жительства последних и не позднее 1 марта представляют соответствующую информацию Центральной избирательной комиссии.

(4) В списки избирателей вносятся фамилия и имя, год рождения, место жительства, серия и номер документа, удостоверяющего личность избирателя. Порядок записи избирателей в списки устанавливается примэриями.

(5) Списки избирателей-военнослужащих, находящихся в воинских частях, а также членов их семей и других избирателей, проживающих на территории воинских частей, составляются на основании данных, представленных начальниками соответствующих воинских частей. Военнослужащие, проживающие за пределами воинских частей, а также члены их семей вносятся в списки избирателей по месту жительства.

(6) Списки избирателей по избирательным участкам, образованным в санаториях и домах отдыха, больницах и других стационарных лечебных учреждениях, составляются на основании заявления избирателя о месте нахождения или данных, представленных

руководителями указанных учреждений.

[Ст.39 ч.(6) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Часть 4 ст.39 изменена Закона N 268-XIV от 04.02.99]

(7) Списки избирателей по избирательным участкам, образованным за пределами Республики Молдова, составляются на основании данных, собранных руководителями дипломатических представительств и консульств, действующих на территории соответствующих государств. С началом избирательного периода дипломатические представительства и консульства обнародуют и обновляют имеющиеся у них списки избирателей. За семь дней до дня выборов процедура обновления списков избирателей прекращается. Обновленные списки незамедлительно направляются в Центральную избирательную комиссию.

[Часть 5 Ст.39 изменена ZPC1439 28.12.2000/MO49 03.05.2001]

(8) Избиратель может быть включен только в один список избирателей и только по одному избирательному участку на основании документа, подтверждающего его проживание на территории соответствующего избирательного участка. Избиратель, имеющий и место жительства, и место нахождения, включается в период действительности места нахождения в список избирателей избирательного участка по месту нахождения.

[Ст.39 ч.(7) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

[Часть 6 ст.39 изменена Закона N 268-XIV от 04.02.99]

[Выражение "на основании прописки" из ст.39 ч.(6) признать неконституционным в соответс. с Пост. Конституционного Суда N 15 от 27.05.98]

(9) При перемене места жительства избирателем в период между составлением списков избирателей и днем выборов участковое избирательное бюро по его просьбе и по предъявлении удостоверения личности, паспорта или иного документа, удостоверяющего личность, выдает ему удостоверение на право голосования. Избиратель, получивший удостоверение на право голосования, расписывается в списке избирателей против своей фамилии в подтверждение его получения.

[Ст.39 ч.(9) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

Статья 40. Проверка списков избирателей

(1) За 20 дней до дня выборов списки избирателей вывешиваются в помещениях избирательных участков. Один экземпляр списков хранится в примэрии. Не позднее чем за 20 дней до дня выборов избирателям сообщается место нахождения избирательного участка, на котором они будут голосовать.

[Ст.40 ч.(1) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

[Часть 1 ст.40 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Часть 1 ст.40 изменена Законом N 894-XIV от 23.03.2000]

(2) Избирателям обеспечивается возможность ознакомиться со списками избирателей и проверить правильность их составления. Избиратели вправе обжаловать невключение в список или исключение из него, а также допущенные неточности в указании данных о них либо о других избирателях не позднее чем за пять дней до дня выборов. Жалобы рассматриваются соответствующими избирательными органами в течение 24 часов, а их решения могут быть обжалованы в судебную инстанцию заинтересованными лицами согласно установленной процедуре в случае получения ими отказа внести поправки или включить в список.

[Ст.40 ч.(2) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.40 ч.(2) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

Глава 6
ВЫДВИЖЕНИЕ И РЕГИСТРАЦИЯ КАНДИДАТОВ

Статья 41. Выдвижение кандидатов

(1) При проведении парламентских выборов выдвижение кандидатов начинается за 60 дней до дня выборов и завершается за 30 дней до дня выборов. При проведении местных выборов выдвижение кандидатов начинается после образования в соответствии со статьей 120 избирательных округов и окружных избирательных советов.

[Ст.41 ч.(1) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.535]

[Часть 1 ст.41 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Часть 1 ст.41 изменена Законом N 1227-XIV от 21.09.2000]

[Часть 1 ст.41 в редакции Закона N 268-XIV от 04.02.99]

(2) Правом выдвигать кандидатов на выборах при условии соответствия всем требованиям, установленным настоящим кодексом, обладают:

a) партии и другие общественно-политические организации, зарегистрированные в установленном порядке до назначения выборов, в соответствии с их уставами (положениями) и действующим законодательством. Политические партии могут выдвигать кандидатами как членов своей партии, так и беспартийных лиц.

[Ст. 41 ч.(2) пкт.a) изменен ЗП76-XVI от 10.04.08, MO83/07.05.08 ст.283]

[Часть 2 ст.41 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Пкт.a) изменен ZPC1422/15.12.2000, MO166/31.12.2000]

[Пкт.a) дополнен Законом N 894-XIV от 23.03.2000]

[Пкт.b) часть 2 ст.41 изменен ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

c) граждане Республики Молдова, выдвигающие свои кандидатуры на выборах (независимые кандидаты).

(3) Заявления о согласии баллотироваться представляются:

a) кандидатами на выборах Парламента - Центральной избирательной комиссии;

[Пкт.a) изменен Законом N 1227-XIV от 21.09.2000]

b) кандидатами на должность примара и советника местного совета в случае местных выборов - окружным избирательным советам.

[Пкт.b) часть 3 ст.41 изменен ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[Часть 3 ст.41 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

Статья 42. Сбор подписей в поддержку независимого кандидата и проведения референдума

(1) Сбор подписей осуществляется только в поддержку независимого кандидата или проведения референдума. В случае местных выборов сбор подписей осуществляется только в округах, где баллотируются независимые кандидаты.

[Часть 1 ст.42 дополнена Законом N 894-XIV от 23.03.2000]

(2) Правом заниматься сбором подписей обладают независимые кандидаты и члены инициативных групп, выдвигающие и (или) поддерживающие независимого кандидата на выборах, и специально уполномоченные им лица, а также члены инициативных групп по проведению референдума.

[Часть 2 ст.42 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(3) В списках для сбора подписей в поддержку независимого кандидата, а также проведения референдума (далее - подписные листы) указываются фамилия и имя, год рождения, профессия (род занятий), занимаемая должность, место работы, место жительства и политическая принадлежность кандидата, а также фамилия и имя лица, собирающего подписи. Подписные листы могут содержать только подписи избирателей, проживающих в одном населенном пункте.

(4) Избиратель, поддерживающий кандидата, а также лицо, поддерживающее проведение референдума, указывает в подписном листе свой порядковый номер,

фамилию, имя, год рождения, место жительства, серию и номер документа, удостоверяющего личность, дату подписания листа и расписывается.

[Часть 4 ст.42 изменена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(5) Каждый избиратель вправе поставить свою подпись в поддержку только одного кандидата на любых выборах.

[Часть 5 ст.42 изменена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(6) Лицо, занимающееся сбором подписей, должно расписаться на каждой странице подписных листов в присутствии руководителя органа местного публичного управления, на территории которого собраны подписи. В конце каждой страницы подписных листов лицо, собравшее подписи, делает отметку о том, что подписи собраны им персонально, что личность расписавшихся им удостоверена, и расписывается. Каждая страница подписных листов заверяется печатью соответствующего органа местного публичного управления.

Статья 43. Представление подписных листов и их проверка

(1) После получения подписных листов соответствующий избирательный орган приступает к проверке подлинности подписей лиц в них, избирательного права лиц, включенных в подписные листы, их места жительства. Проверка осуществляется в течение пяти дней со дня получения подписных листов.

[Ст.43 ч.(1) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Часть 1 ст.43 дополнена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Часть 1 ст.43 дополнена Законом N 894-XIV от 23.03.2000]

[Часть 1 ст.43 изменена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(2) Избирательный совет информирует лиц, представивших подписные листы, о результатах проверки, объявляет общее число лиц, включенных в подписные листы, представленные каждым кандидатом на выборах, и количество подписей, признанных действительными.

(3) Лица, собирающие подписи в подписных листах, несут ответственность за обеспечение достоверности содержащихся в них сведений.

(4) Считаются недействительными:

a) подписные листы, составленные до даты начала выдвижения кандидатов;

b) подписи из подписных листов, признанные поддельными;

c) подписные листы, заполненные без соблюдения требований, предусмотренных частью (6) статьи 42.

[Ст.43ч.(3)-(4) в редакции ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.43 ч.(4) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

Статья 44. Регистрация кандидатов

(1) Для регистрации кандидатов Центральной избирательной комиссии или окружным избирательным советам начиная со дня, следующего за днем назначения даты выборов, но не позднее чем за 30 дней до дня выборов представляются следующие документы:

[Ст.44 ч.(1) изменена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

[Ст.44 ч.(1) изменена ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283]

a) протокол заседания центрального или территориального органа партии, другой общественно-политической организации о выдвижении кандидата (списка кандидатов);

b) подписные листы, содержащие необходимое количество подписей в поддержку независимого кандидата;

c) биографические данные кандидата;

d) заявление кандидата о согласии баллотироваться на должность, на которую он был выдвинут;

e) декларация кандидата о недвижимом имуществе, банковских вкладах, ценных бумагах, денежных суммах, полученных по наследству, о доходах за последние два года,

предшествующие выборам, а также об источниках этих доходов, в том числе доходов от инвестиционных фондов в виде процентов, от сдачи имущества в аренду и о других сведениях.

[Часть 1 ст.44 пкт.e) в редакции ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

f) заявление кандидата на должность примара об освобождении его на период действия мандата от функций, несовместимых с должностью примара, в случае избрания данного лица и признания действительным его мандата;

[Пкт f) части (1) ст.44 введён ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[Часть 1 ст.44 пкт f) введён ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Пкт.f) исключен Законом N 1227-XIV от 21.09.2000]

g) заявление о приостановлении на период избирательной кампании деятельности в занимаемой должности для лиц, подпадающих под действие части (3) статьи 13;

[Пкт.g) часть 1 ст.44 изменен ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[пкт. f) считать пкт. g) введён ZP31/13.02.03, MO27/28.02.03 ст.108]

h) избирательный символ в электронном варианте и на бумажном носителе.

[Ст.44 ч.(1) пкт.h) введен ЗП76-XVI от 10.04.08, MO83/07.05.08 ст.283]

(2) Представители партий, других общественно-политических организаций и независимые кандидаты могут представить необходимые для регистрации документы только после того, как Центральная избирательная комиссия или соответствующие окружные избирательные советы опубликуют информацию о месте (кабинете) и времени приема документов. Эта информация должна быть опубликована в двухдневный срок с начала периода выдвижения кандидатов. Промежуток времени между принятием постановления о назначении места и времени приема документов и установленным временем приема документов должен составлять не менее 24 часов. В случае, если представители нескольких партий, других общественно-политических организаций, несколько независимых кандидатов представят полный комплект документов для регистрации одновременно, им будет предложено определить очередность приема документов по жребию согласно положению, разработанному Центральной избирательной комиссией и опубликованному в Официальном мониторе Республики Молдова.

[Ст.44 ч.(2) изменена ЗП76-XVI от 10.04.08, MO83/07.05.08 ст.283]

[Ст.44 ч.(2) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.535]

[Часть 2 ст.44 введена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(3) Соответствующий избирательный орган в течение семи дней со дня поступления указанных в части (1) документов регистрирует выдвинутых кандидатов.

(3^1) Одно лицо может баллотироваться на различные выборные должности только от одной партии.

[Ст.44 ч.(3^1) введена ЗП76-XVI от 10.04.08, MO83/07.05.08 ст.283]

(4) Выдвинутые на выборах кандидаты не могут состоять и действовать ни в одном избирательном совете или бюро в период данных выборов.

(5) Соответствующий избирательный орган выдает зарегистрированным кандидатам удостоверения кандидатов в кратчайший срок, но не позднее чем в трехдневный срок со дня регистрации.

(6) Соответствующий избирательный орган обнародует через средства массовой информации, финансируемые из бюджета, свои постановления о регистрации независимых кандидатов или списков кандидатов.

[Ст.44 ч.(2) -(6) изменена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(7) По истечении срока регистрации кандидатов соответствующий избирательный орган публикует полный список зарегистрированных кандидатов, в котором указываются фамилия, имя, год рождения, место жительства, политическая принадлежность, профессия

(род занятий) кандидатов, а также наименование партии, другой общественно-политической организации выдвинувших их. Списки кандидатов доступны для ознакомления на каждом избирательном участке.

[Ст.44 ч.(7) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

Глава 7
ИЗБИРАТЕЛЬНАЯ КАМПАНИЯ

Статья 45. Доверенные лица конкурентов на выборах

(1) Конкуренты на выборах вправе иметь в каждом избирательном округе доверенных лиц, которые оказывают им помощь в проведении избирательной кампании, ведут агитацию за них и представляют их интересы в отношениях с органами публичной власти, избирателями и избирательными советами и бюро. Количество доверенных лиц определяется Центральной избирательной комиссией или соответствующим окружным избирательным советом.

(2) Конкуренты на выборах самостоятельно выбирают доверенных лиц и представляют их соответствующему избирательному органу, который регистрирует их и выдает им удостоверения.

(3) Доверенные лица конкурентов при выборах Парламента регистрируются Центральной избирательной комиссией. При проведении выборов на должность примара и советников местных советов доверенные лица кандидатов регистрируются соответствующим окружным избирательным советом.

[Часть 3 ст.45 изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[Часть 3 ст.45 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Часть 3 ст.45 изменена Законом N 1227-XIV от 21.09.2000]

(4) Конкуренты на выборах могут в любой момент до дня, предшествующего дню выборов, приостановить полномочия своих доверенных лиц и заменить их другими лицами.

(5) Доверенные лица конкурентов на выборах могут по их просьбе освобождаться от выполнения обязанностей по месту постоянной работы без сохранения заработной платы. Их труд также не может оплачиваться за счет средств, выделяемых на проведение выборов. Во время избирательной кампании доверенные лица не могут быть уволены либо освобождены от выполнения обязанностей по месту постоянной работы без их согласия.

[Часть 5 ст.45 в редакции Закона N 268-XIV от 04.02.99]

(6) Доверенные лица конкурентов на выборах, занимающие государственные должности, не имеют права использовать в избирательной кампании публичные средства и имущество.

Статья 46. Гарантированные права конкурентов на выборах

(1) Конкуренты на выборах участвуют в избирательной кампании на равных условиях, имеют равные права на использование средств массовой информации, в том числе радио и телевидения, финансируемых из бюджета.

(2) Всем конкурентам на выборах предоставляются равные возможности материально-технического и финансового обеспечения избирательной кампании.

(3) На период проведения избирательной кампании кандидаты пользуются правом освобождения от выполнения обязанностей по месту постоянной работы без сохранения заработной платы.

[Ст.46 ч.(3) в редакции ЗП75-XVI от 23.03.07,МО43-46/30.03.07 ст.194]

[Ст.46 ч.(3) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

[Часть 3 ст.46 в редакции ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Ст.46 ч.(3) изменена ZPC842 14.02.2002/MO26 14.02.2002]

[Часть 3 ст.46 изменена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(4) В случае парламентских выборов кандидаты имеют право на бесплатный проезд на всех видах общественного транспорта (за исключением такси) в пределах территории страны. В случае местных выборов это право осуществляется в пределах соответствующего избирательного округа.

[Часть 4 ст.46 изменена Законом N 1227-XIV от 21.09.2000]

[Часть 4 ст.46 изменена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(5) В течение избирательного периода кандидаты не могут быть уволены, переведены на другую работу или должность без их согласия, а также не могут быть привлечены к уголовной ответственности, арестованы, задержаны или подвергнуты административным санкциям без согласия зарегистрировавшего их избирательного органа, за исключением случаев задержания на месте преступления.

[Ст.46 ч.(5) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.535]

[Часть 5 ст.46 изменена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

[Часть 6 ст.46 исключена Законом N 1107-XIV от 30.06.2000; остальные перенумерованы]

[Признать неконституционной ч.6 ст.46 в соответс. с Пост. Конституционного Суда N 43 от 27.07.99]

[Часть 4 ст.46 изменена Законом N 1227-XIV от 21.09.2000]

[Часть 6 ст.46 изменена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(6) Конкурент на выборах может снять свою кандидатуру, обратившись с письменным заявлением в зарегистрировавший его избирательный орган, не позднее чем за семь дней до дня выборов. Партии, общественно-политические организации могут вносить любые изменения в зарегистрированные списки при условии соблюдения указанного срока и положений статей 79 и 126. По истечении указанного срока регистрация конкурента на выборах может быть аннулирована только зарегистрировавшим его избирательным органом на основании решения судебной инстанции, а также в случае смерти конкурента или наступления условий, предусмотренных частью (2) статьи 13.

[Ст.46 ч.(6) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

[Часть 6(7) ст.46 изменена Законом N 480-XIV от 02.07.99]

[Часть 6(7) ст.46 в редакции Закона N 268-XIV от 04.02.99]

(6^1) Заявление об исключении кандидата из списка конкурента на выборах, поданное в установленный частью (6) срок, рассматривается уполномоченным органом партии в трехдневный срок.

[Ст.46 ч.(6^1) введена ЗП76-XVI от 10.04.08, MO83/07.05.08 ст.283]

(7) В случае снятия своей кандидатуры конкурентом на выборах или аннулирования регистрации после изготовления избирательных бюллетеней участковое избирательное бюро проставляет в бюллетене напротив снятой кандидатуры штамп с пометкой "Отозван".

[Ст.46 ч.(7) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

(8) Конкурент на выборах, который снял свою кандидатуру, обязан возместить материально-технические и финансовые средства, выделенные ему из бюджета на проведение избирательной кампании.

Статья 47. Предвыборная агитация

(1) Гражданам Республики Молдова, партиям и другим общественно-политическим организациям, кандидатам и их доверенным лицам предоставляется право свободно и всесторонне обсуждать предвыборные программы конкурентов на выборах, их политические, профессиональные и личные качества, а также проводить агитацию за или против кандидатов на собраниях, митингах, встречах с избирателями посредством использования средств массовой информации и иных форм общения, исключающих

нарушение общественного порядка и этических норм. Предвыборная агитация за конкурента на выборах допускается только после его регистрации избирательным органом.

[Часть 1 ст.47 дополнена Законом N 894-XIV от 23.03.2000]

[Часть 2 ст.47 исключена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002; остальные перенумерованы]

(2) Публичные телерадиоорганизации бесплатно предоставляют конкурентам на выборах эфирное время для публичных дискуссий в период избирательной кампании в пределах, установленных Центральной избирательной комиссией. Для платной предвыборной рекламы каждому конкуренту на выборах предоставляется эфирное время, не превышающее двух часов в течение всего периода избирательной кампании, в том числе не более двух минут в день в каждой телерадиоорганизации.

(3) Частные телерадиоорганизации могут организовывать на условиях, равных для всех конкурентов на выборах, дискуссии в рамках круглых столов с приглашением конкурентов на выборах всех вместе или по группам, сформированным по определенным критериям и предварительно объявленным Центральной избирательной комиссией. Выступления участников передачи хронометрируются, при этом всем конкурентам предоставляется одинаковое время. График выхода в эфир таких передач, утвержденный Центральной избирательной комиссией, доводится до сведения конкурентов на выборах за семь календарных дней до начала каждой телерадиопередачи. Эфирное время для платной предвыборной рекламы не должно превышать двух минут в день для каждого конкурента на выборах в каждой телерадиоорганизации.

[Часть 3 ст.47в редакции ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(4) В ходе предвыборных дискуссий вне рамок бесплатного эфирного времени не допускается показ рекламных материалов о деятельности конкурентов на выборах или с их участием и участием их доверенных лиц, теле- и радиорепортажей о встречах конкурентов на выборах с избирателями, о рабочих визитах в трудовые коллективы конкурентов из числа руководителей республиканского или районного уровня. Ни один конкурент на выборах не имеет преимуществ в силу занимаемой должности.

[Часть 4 ст.47 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(5) Ответственность за содержание распространяемых или публикуемых предвыборных рекламных материалов несет конкурент на выборах. Каждый рекламный материал должен содержать наименование конкурента на выборах, дату выпуска, тираж и название типографии, его отпечатавшей.

[Часть 5 ст.47 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(6) Публичные и частные телерадиоорганизации создают равные для всех конкурентов на выборах условия при приобретении эфирного времени, в частности устанавливают одинаковый размер платы. Условия резервирования эфирного времени и соответствующие расценки сообщаются за семь календарных дней до каждой телерадиопередачи. Плата за эфирное время, предоставляемое конкурентам на выборах, не может превышать платы, взимаемой в обычном порядке за коммерческую рекламу. Для предвыборной рекламы предоставляется эфирное время в одни и те же часы вещания.

[Часть 6 ст.47 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(7) В избирательный период все аналитические, информационные, развлекательные и иные передачи, каким-либо образом касающиеся конкурентов на выборах, транслируются с соблюдением соответствующих концепции и положения. Все передачи, непосредственно или косвенно касающиеся конкурентов на выборах, транслируются только под рубрикой “Избирательная кампания” с целью учета предоставленного эфирного времени. В случае нанесения ущерба имиджу какого-либо конкурента на выборах вне рамок передач под рубрикой “Избирательная кампания” он может

незамедлительно воспользоваться правом на реплику на таких же условиях.

[Ст.47 ч.(7) в редакции ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

(8) В день выборов средства массовой информации не должны распространять до закрытия избирательных участков результаты опроса избирателей о голосовании "за" или "против" или о неголосовании за конкурентов на выборах.

(9) Отказ в распространении или опубликовании согласно положениям настоящего закона предвыборной рекламы за плату или бесплатно может быть обжалован в судебной инстанции.

(10) Конкуренты на выборах могут проводить встречи с избирателями. Избирательные советы и бюро и органы местного публичного управления обязаны обеспечить возможность их проведения в равные сроки и на равных условиях.

(11) В ходе избирательной кампании, а также при проведении референдума эфирное время, предоставляемое пресс-службам Парламента, Президента и Правительства, не может использоваться в целях предвыборной агитации либо агитации за или против вынесенного на референдум предложения.

[Часть 12 (3) ст.47 введена Законом N 480-XIV от 02.07.99]

(12) С момента регистрации соответствующим избирательным органом конкуренты на выборах вправе вывешивать предвыборные афиши. Содержание предвыборных афиш не должно противоречить законам и этическим нормам. Порядок размещения на равных условиях предвыборной рекламы на рекламных щитах, в том числе находящихся в частной собственности, утверждается Центральной избирательной комиссией и доводится до сведения общественности одновременно с началом избирательного периода.

(13) Органы местного публичного управления обязаны в трехдневный срок со дня регистрации конкурента на выборах определить и гарантировать ему минимум специально отведенных мест для размещения предвыборных афиш, а также определить минимум помещений для проведения встреч с избирателями. Соответствующие решения (распоряжения) незамедлительно вывешиваются в помещениях этих органов и доводятся до сведения заинтересованных лиц через средства массовой информации, а также другие имеющиеся средства связи.

[Ст.47 ч.(13) изменена ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283]

[Ст.47 ч.(12)-(13) изменены ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.47 ч.(13) в редакции ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

(14) В день выборов и предшествующий ему день агитация в любой форме запрещается.

[Часть 15 (6) (5) ст.47 дополнена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(15) Предвыборная агитация через сеть Интернет и мобильную телефонную связь приравнивается к предвыборной агитации в печати.

[Ст.47 ч.(2)-(10) введены Законом N 894-XIV от 23.03.2000; ч.(2)-(6) считать соответственно (11)-(15)]

[Ст.47 ч.(15) введена ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283]

Глава 8
ИЗБИРАТЕЛЬНЫЕ БЮЛЛЕТЕНИ

Статья 48. Форма избирательных бюллетеней

(1) Форма и содержание избирательного бюллетеня по выборам Парламента утверждаются постановлением Центральной избирательной комиссии. По местным выборам форма избирательных бюллетеней устанавливается Центральной избирательной комиссией, а содержание утверждается постановлением соответствующего окружного избирательного совета.

[Часть 1 ст.48 изменена Законом N 1227-XIV от 21.09.2000]

(2) Избирательный бюллетень делится на прямоугольники по числу конкурентов на

выборах. Размер прямоугольника должен быть достаточным для размещения фамилии, имени, года рождения, профессии (рода занятий), занимаемой должности и места работы соответствующего кандидата, наименования партии, другой общественно-политической организации, выдвинувших соответствующий список кандидатов или соответствующего кандидата, а также избирательного знака или символа конкурента на выборах (по его желанию). Идентичность избирательных знаков или символов не допускается.

[Ст.48 ч.(2) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.48 ч.(2) изменена ЗП276-XVI от 04.11.05, МО151-153/11.11.05 ст.728]

[Ст.48 ч.(2) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

[Ст.48 ч.(2) изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

(3) Конкуренты на выборах вносятся в бюллетени в порядке, установленном по результатам жеребьевки, ежедневно проводимой соответствующим избирательным органом.

[Ст.48 ч.(3) в редакции ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283]

(4) Внутри каждого прямоугольника с левой стороны печатается избирательный знак или символ конкурента на выборах, выдвинувшего соответствующий список кандидатов или кандидата, либо избирательный знак независимого кандидата. Избирательные знаки и символы представляются соответствующему избирательному органу вместе с документами для регистрации конкурентов на выборах.

[Ст.48 ч.(4) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

(5) Внутри каждого прямоугольника с правой стороны на равном расстоянии от верха и низа печатается кружок диаметром 15 миллиметров, в котором голосующий при подаче голоса за соответствующего конкурента на выборах проставляет печать с надписью "Votat".

[Часть 5 ст.48 изменена Законом N 894-XIV от 23.03.2000]

(6) Избирательные бюллетени оформляются в соответствии с Законом о функционировании языков на территории Республики Молдова.

(7) В случае одновременного проведения нескольких видов выборов избирательные бюллетени должны различаться по цвету.

Статья 49. Подготовка избирательных бюллетеней

(1) Избирательные бюллетени печатаются в соответствии с инструкциями соответствующих избирательных органов. Члены избирательных органов и члены-представители конкурентов на выборах могут присутствовать при изготовлении матриц избирательных бюллетеней, печатании последних и уничтожении матриц.

(2) Избирательные бюллетени печатаются не позднее чем за три дня до дня выборов в количестве, соответствующем числу избирателей, на матовой бумаге. На каждом бюллетене проставляются порядковые номера соответствующих избирательного округа и избирательного участка. Отпечатанные избирательные бюллетени складываются таким образом, чтобы сторона, на которой голосующий проставляет печать с надписью “Votat”, была невидимой.

[Ст. 49 ч.(2) изменена ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283]

[Ст.49 ч.(2) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.49 ч.(2) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

[Ст.49 ч.(2) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(3) Отпечатанные избирательные бюллетени хранятся в окружном избирательном совете и накануне дня выборов передаются участковым избирательным бюро с составлением акта передачи. Участковым избирательным бюро, образованным за пределами Республики Молдова, Центральная избирательная комиссия отправляет избирательные бюллетени не позднее чем за три дня до дня выборов, исходя из количества избирателей, внесенных в обновленные списки избирателей, с резервом не

более пяти процентов.

[Ст.49 ч.(3) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

[Часть 3 ст.49 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Часть 3 Ст.49 изменена ZPC1439 28.12.2000/MO49 03.05.2001]

(4) Помещения, в которых хранятся избирательные бюллетени, охраняются полицией. Доступ к ним имеет только председатель соответствующего окружного избирательного совета либо соответствующего участкового избирательного бюро в сопровождении двух членов совета или бюро.

(5) Члены-представители конкурентов на выборах, а также избиратели вправе ознакомиться с образцами избирательных бюллетеней в соответствующем избирательном бюро.

(6) В случае парламентских выборов Центральная избирательная комиссия отправляет избирательные бюллетени окружным избирательным советам не позднее чем за два дня до дня выборов.

[Ст.49 ч.(6) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Часть 6 ст.49 изменена Законом N 1227-XIV от 21.09.2000]

Глава 9
ПРОВЕДЕНИЕ ГОЛОСОВАНИЯ

Статья 50. Время и место голосования

Голосование проводится в день выборов с 7 до 21 часа. Участковое избирательное бюро обнародует сообщение о времени и месте проведения голосования не позднее чем за 10 дней до дня выборов.

Статья 51. Условия проведения голосования

(1) В отведенное для голосования время не допускается закрытие помещения для голосования и прекращение голосования, за исключением случаев массовых беспорядков, стихийных бедствий, других непредвиденных обстоятельств, делающих проведение выборов невозможным или опасным для избирателей. В этих случаях председатель участкового избирательного бюро может приостановить голосование, но не более чем на два часа, для приведения помещения для голосования в надлежащее состояние или перевода голосования в другое место, известив об этом избирателей.

(1^1) В ходе проведения местных выборов в случае невозможности возобновления через два часа голосования, приостановленного в соответствии с частью (1), оно считается приостановленным на срок не более двух недель, а Центральная избирательная комиссия своим постановлением, принятым в трехдневный срок, назначает дату возобновления приостановленного голосования. Голосование возобновляется в тех же правовых условиях.

[Ст. 51 ч.(1^1) введена ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283]

(2) Лица, имеющие право присутствовать при голосовании, не могут быть принуждены покинуть помещение для голосования на время прекращения голосования.

Статья 52. Организация голосования

(1) Голосование проводится в специально отведенных помещениях со столами для выдачи избирательных бюллетеней, кабинами или комнатами для тайного голосования и урнами для голосования, которые размещаются таким образом, чтобы избиратели при подходе к ним обязательно проходили через кабину или комнату для тайного голосования. В помещении для голосования должно быть достаточное количество кабин или комнат во избежание большого скопления избирателей.

(2) В целях поддержания порядка передвижения на избирательном участке и во избежание большого скопления избирателей участковое избирательное бюро устанавливает путь продвижения избирателей начиная от входа к столам, где выдаются бюллетени, и далее к кабинам для тайного голосования и урнам для голосования.

(3) Избирательный участок должен быть оборудован таким образом, чтобы члены участкового избирательного бюро и другие лица, уполномоченные присутствовать при избирательных процедурах, могли постоянно наблюдать за всеми аспектами процесса голосования, в том числе за установлением личности избирателя, выдачей избирательных бюллетеней и опусканием их избирателями в урны для голосования, за подсчетом голосов и составлением протоколов.

[Ст. 52 ч.(3) изменена ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283]

(4) Избирательный участок обеспечивается кабинами, урнами для голосования и другими необходимыми материалами органами местного публичного управления.

(5) Ответственность за организацию голосования, обеспечение тайны волеизъявления избирателей, оборудование помещений и поддержание в них надлежащего порядка несет участковое избирательное бюро.

Статья 53. Проведение голосования

(1) Каждый избиратель голосует лично. Голосование за других лиц не допускается. Избирательные бюллетени выдаются участковым избирательным бюро на основании списка избирателей только по предъявлении документа, удостоверяющего личность. При получении бюллетеня избиратель расписывается в списке против своей фамилии.

[Ст.53 ч.(1) изменена ЗП298-XVI от 17.11.05, МО161-163/02.12.05 ст.801]

[Ст.53 ч.(1) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

(2) Избиратели, проживающие на территории избирательного участка, не включенные в списки избирателей, вносятся в дополнительный список избирателей по предъявлении документа, подтверждающего факт их проживания на территории данного избирательного участка. В этот же дополнительный список вносятся избиратели, прибывшие на избирательный участок с удостоверением на право голосования. Удостоверение на право голосования остается в участковом избирательном бюро и прилагается к дополнительному списку. Избиратели, не включенные в списки избирателей, составленные на избирательных участках, образованных за пределами Республики Молдова, могут быть включены в дополнительные списки, которые должны содержать:

a) фамилию и имя избирателя;

b) дату и место рождения;

c) последнее место постоянного проживания в Республике Молдова.

[Часть 2 Ст.53 изменена ZPC1439 28.12.2000/MO49 03.05.2001]

[Часть 2 ст.53 в редакции Закона N 268-XIV от 04.02.99]

(3) Голосование осуществляется на основании следующих документов, удостоверяющих личность:

a) удостоверение личности гражданина Республики Молдова с вкладышем, в котором указывается постоянное место жительства или место нахождения избирателя на территории избирательного участка;

b) бывший советский паспорт образца 1974 года с отметкой о гражданстве Республики Молдова, государственным идентификационным номером физического лица (IDNP) и указанием места прописки;

c) бывший советский паспорт образца 1974 года без государственного идентификационного номера (IDNP), с отметкой “бессрочный”, отметкой о гражданстве Республики Молдова и указанием места прописки – для лиц, отказавшихся от удостоверяющих личность документов Республики Молдова из религиозных соображений;

d) временное удостоверение личности формы F-9 с отметкой о гражданстве Республики Молдова и указанием места жительства его владельца;

e) паспорт для въезда в страну/выезда из страны, матросская книжка – на избирательных участках, образованных за пределами Республики Молдова в случае

парламентских выборов или общенационального референдума;

f) военный билет для военнослужащих срочной службы, билет гражданской службы, выданный Центром гражданской службы лицам, проходящим гражданскую (альтернативную) службу.

[Ст. 53 ч.(3) в редакции ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283]

[Ст.53 ч.(3) введена ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

[Ст.53 ч.(4) исключена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677; ч.(5)-(6) считать соответственно (4)-(5)]

(4) Председатель и члены участкового избирательного бюро голосуют на участке, где они осуществляют деятельность, при необходимости - после включения их в дополнительный список на основании удостоверения на право голосования.

[Ст.53 ч.(4) введена ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535; остальные перенумерованы]

(5) Председатель участкового избирательного бюро ведет письменный учет важных событий, имевших место во время голосования и при подсчете голосов. По просьбе членов бюро, или лиц, аккредитованных на избирательном участке, или любого избирателя председатель записывает их комментарии и замечания, связанные с процедурой голосования, в отдельный документ, который прилагается к протоколам участкового избирательного бюро.

Статья 54. Процедура заполнения избирательного бюллетеня

(1) Избирательный бюллетень заполняется избирателем только в кабине для тайного голосования. Избиратель, не имеющий возможности самостоятельно заполнить бюллетень, может пригласить в кабину для тайного голосования другое лицо, за исключением членов участкового избирательного бюро, членов-представителей конкурентов на выборах и лиц, уполномоченных присутствовать при избирательных процедурах. Эти случаи отдельно учитываются в отчете участкового избирательного бюро.

[Ст.54 ч.(1) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

(2) В избирательном бюллетене избиратель проставляет печать с надписью "Votat" в кружке только одного прямоугольника, что означает, что он проголосовал за соответствующего конкурента на выборах. Кружки в остальных прямоугольниках должны оставаться чистыми.

[Часть 2 ст.54 изменена Законом N 894-XIV от 23.03.2000]

(3) Запрещается выносить выданный для голосования избирательный бюллетень за пределы помещения для голосования.

(4) Каждый избиратель вправе голосовать только за одного конкурента на выборах.

[Ст. 54 ч.(5) исключена ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283]

[Ст.54 ч.(5) в редакции ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.54 ч.(5) в редакции ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

[Ст.54 ч.(5) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Часть 5 ст.54 введена Законом N 894-XIV от 23.03.2000]

(6) Если избиратель по ошибке испортил бюллетень, участковое избирательное бюро по его просьбе аннулирует испорченный бюллетень и выдает ему немедленно другой бюллетень только один раз. Об этом делается пометка в протоколе о проведении голосования и в списке избирателей.

(7) Избиратель опускает в урну для голосования избирательный бюллетень с проставленной в нем печатью “Votat”.

[Ст.54 ч.(7) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.54 ч.(7) в редакции ЗП298-XVI от 17.11.05, МО161-163/02.12.05 ст.801]

[Ст.54 ч.(7) в редакции ЗП276-XVI от 04.11.05, МО151-153/11.11.05 ст.728]

[Ст.54 ч.(7) в редакции ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]
[Ст.54 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

Статья 55. Обеспечение безопасности процесса голосования

(1) В день выборов в 7 часов председатель участкового избирательного бюро в присутствии не менее половины членов бюро проверяет и опечатывает урны для голосования, убеждается в наличии списков избирателей, избирательных бюллетеней, печатей и составляет протокол в двух экземплярах. Протокол подписывается всеми присутствующими членами избирательного бюро, и один его экземпляр опускается в урну для голосования, после чего председатель бюро объявляет голосование открытым.

[Ст.55 ч.(1) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

(2) Избирательные бюллетени хранятся на избирательном участке в надежном месте упакованными по сто штук и выдаются председателем участкового избирательного бюро членам бюро по мере необходимости для выдачи избирателям.

(3) Члены участкового избирательного бюро, члены-представители конкурентов на выборах и лица, уполномоченные присутствовать при избирательных процедурах, обязаны носить представительские карточки так, чтобы последние были заметны. Лицам, входящим в помещение избирательного участка, запрещается носить и демонстрировать эмблемы, значки и другие символы агитационного характера.

[Часть 3 ст.55 исключена Законом N 894-XIV от 23.03.2000; ч.(4)-(10) считать соответственно ч.(3)-(9)]

(4) Если избиратель по состоянию здоровья или по иным уважительным причинам не может прибыть в помещение для голосования, участковое избирательное бюро по его устному или письменному заявлению направляет не менее двух членов бюро с переносной урной и необходимыми для голосования атрибутами по месту пребывания избирателя для проведения голосования. Устные и письменные заявления могут подаваться не ранее чем за две недели до даты выборов и не позднее 15 часов дня голосования. Голосование по месту нахождения избирателя осуществляется согласно списку избирателей, составленному участковым избирательным бюро на основании заявлений избирателей. Лица, не включенные в такой список, не могут голосовать по месту нахождения. В списке избирателей напротив фамилии соответствующего лица делается пометка "Голосовал по месту нахождения".

[Ст. 55 ч.(4) изменена ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283]
[Ст.55 ч.(4) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]
[Часть 4 (5) ст.55 изменена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(5) Лица, содержащиеся под стражей на основании ордера на арест до вынесения судебного приговора, лица, осужденные к лишению свободы, в отношении которых приговор не вступил в законную силу, а также лица, находящиеся под стражей за совершение правонарушения, голосуют в соответствии с положениями части (4).

(6) В случае одобрения выноса переносной урны для голосования из помещения избирательного участка председателем участкового избирательного бюро этот факт, а также список избирателей, заявивших о желании голосовать по месту своего нахождения, доводятся до сведения членов-представителей конкурентов на выборах и лиц, уполномоченных присутствовать при избирательных процедурах, с предложением сопроводить переносную урну для голосования, используя при необходимости личные транспортные средства.

[Ст.55 ч.(6) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

(7) Ответственность за обеспечение порядка в день выборов в помещении для голосования и на прилегающей к нему территории в радиусе 100 метров от помещения для голосования несет председатель участкового избирательного бюро. Принятые им в целях обеспечения порядка решения обязательны для выполнения всеми.

(8) На всех заседаниях избирательных органов, а также во время подсчета голосов и подведения итогов голосования, проведения избирательных процедур, связанных с избирательными списками, избирательными бюллетенями, удостоверениями на право голосования, протоколами подведения итогов выборов и референдумов, имеют право присутствовать:

a) члены и представители вышестоящих избирательных органов;

b) члены - представители конкурентов на выборах в соответствующих избирательных органах;

c) местные, национальные, зарубежные и международные наблюдатели, аккредитованные соответствующими органами;

d) представители средств массовой информации.

Никакое другое лицо не может находиться в помещении для голосования дольше времени, необходимого для голосования.

[Ст.55 ч.(8) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(9) Строго запрещено входить в помещение для голосования с огнестрельным или холодным оружием. Представитель органа правопорядка может входить в помещение избирательного участка только в случае его приглашения председателем участкового избирательного бюро для оказания помощи в восстановлении правопорядка.

[Ст.55 ч.(9) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

Глава 10
ПОДСЧЕТ ГОЛОСОВ И ПОДВЕДЕНИЕ ИТОГОВ ВЫБОРОВ

Статья 56. Подсчет голосов и подведение итогов участковым избирательным бюро

(1) По истечении отведенного для голосования времени председатель участкового избирательного бюро объявляет об окончании голосования и отдает распоряжение о закрытии избирательного участка. Участковое избирательное бюро приступает к подсчету голосов.

(2) Перед вскрытием урн для голосования все неиспользованные избирательные бюллетени подсчитываются и погашаются участковым избирательным бюро посредством проставления штампа "Погашен", затем перевязываются отдельно и опечатываются.

[Ст.56 ч.(2) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

(3) До подсчета набранных конкурентами на выборах голосов участковое избирательное бюро устанавливает число избирателей, которым были выданы избирательные бюллетени, на основании числа избирателей в списках избирателей и дополнительных списках, напротив имен которых проставлены подписи.

[Ст.56 ч.3(5) в редакции ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677; ч.(3)-(4) считч.(4)-(5)]

[Ст.56 ч.(5) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.535]

(4) После проверки пломб на урнах для голосования председатель участкового избирательного бюро в присутствии членов бюро и лиц, уполномоченных присутствовать при избирательных процедурах, вскрывает урны. Вначале вскрываются переносные урны и подсчитываются извлеченные из них избирательные бюллетени, а затем вскрываются остальные урны.

(5) Избирательный участок должен быть обеспечен достаточным количеством столов для того, чтобы все изъятые из урн для голосования избирательные бюллетени могли быть подсчитаны в одном месте на глазах у всех членов участкового избирательного бюро и других присутствующих лиц. На используемых для подсчета голосов столах устанавливаются флажки с наименованиями или фамилиями конкурентов на выборах.

(6) Избирательные бюллетени, извлеченные из переносных урн для голосования, сперва

подсчитываются отдельно и сопоставляются с количеством выданных для этого бюллетеней, только после этого они суммируются к другим бюллетеням для подсчета голосов, набранных конкурентами на выборах.

[Ст.56 ч.(6) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.56 ч.(6) изменена ЗП298-XVI от 17.11.05, MO161-163/02.12.05 ст.801]

(7) Согласно процедуре, установленной участковым избирательным бюро либо предписанной Центральной избирательной комиссией или окружным избирательным советом, члены участкового избирательного бюро открывают избирательные бюллетени и определяют, за какого конкурента на выборах подан голос. Бюллетени с голосами, поданными за каждого конкурента на выборах, подсчитываются и перевязываются раздельно, а результаты подсчета вносятся в специальный бланк для подсчета голосов и передаются в вышестоящий избирательный орган.

[Ст.56 ч.(7) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.56 ч.(7) изменена ЗП298-XVI от 17.11.05, MO161-163/02.12.05 ст.801]

(8) До внесения в протокол количества голосов, набранных конкурентами на выборах, членам-представителям конкурентов на выборах и лицам, уполномоченным присутствовать при избирательных процедурах, предоставляется возможность проверить данные, внесенные в специальный бланк для подсчета голосов.

(9) Недействительные бюллетени не суммируются участковым избирательным бюро к общему количеству действительных голосов.

(10) С момента закрытия избирательного участка начинается заседание участкового избирательного бюро, в ходе которого подсчитываются голоса и составляются протоколы и отчет бюро. Все члены участкового избирательного бюро остаются на избирательном участке и участвуют в действиях бюро, за исключением случаев физической неспособности к деятельности и других исключительных обстоятельств.

[Ст.56 изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

Статья 57. Недействительные избирательные бюллетени

(1) Признаются недействительными бюллетени:

a) с идентификационными номерами избирательного округа и избирательного участка, не соответствующими номерам округа и участка, в урну которого опущен бюллетень;

[Ст. 57 ч.(1) пкт.a) в редакции ЗП76-XVI от 10.04.08, MO83/07.05.08 ст.283]

b) неустановленного образца;

c) в которых в нескольких прямоугольниках проставлена печать с надписью "Votat";

[Ст.57 ч.(1) пкт.c) изменен ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Ст.57 ч.(1) пкт.c) в редакции Закона N 894-XIV от 23.03.2000]

d) в которых ни в одном кружке не проставлена печать с надписью "Votat";

[Ст.57 ч.(1) пкт.d) в редакции Закона N 894-XIV от 23.03.2000]

e) в которые избирателями дополнительно вписаны наименования или фамилии конкурентов на выборах;

f) деформированные и запачканные, вследствие чего трудно определить выбор избирателя.

[Ст.57 ч.(2) исключена Законом N 894-XIV от 23.03.2000; ч.(3)-(4) считать соответственно ч.(2)-(3)]

(2) Избирательный бюллетень не может быть признан недействительным только потому, что избиратель проставил печать с надписью “Votat” несколько раз в одном прямоугольнике либо проставил печать вне кружка прямоугольника, или на избирательном знаке, или на символе конкурента на выборах, если при этом намерения избирателя ясны.

[Ст.57ч.(2) введена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002; ч.(2)-(3) считать соответственно ч.(3)-(4)]

(3) Прежде чем признать бюллетень недействительным, председатель участкового избирательного бюро предоставляет возможность рассмотреть его всем членам бюро и лицам, уполномоченным присутствовать при избирательных процедурах.

(4) В случае возникновения сомнений в действительности избирательного бюллетеня члены участкового избирательного бюро решают вопрос посредством голосования. Результаты голосования вносятся в протокол заседания бюро.

Статья 58. Протокол и отчет участкового избирательного бюро

(1) Участковое избирательное бюро составляет в двух экземплярах протокол, в который вносит:

a) число избирателей, внесенных в списки избирателей;

b) число избирателей, внесенных в дополнительные списки;

c) число избирателей, получивших избирательные бюллетени;

d) число избирателей, принявших участие в голосовании;

e) число, отражающее разницу между количеством избирательных бюллетеней, полученных избирателями, и числом избирателей, принявших участие в голосовании;

f) количество избирательных бюллетеней, признанных недействительными;

g) количество действительных голосов, поданных за каждого конкурента на выборах (за каждый вариант ответа на вопросы, вынесенные на референдум);

h) количество действительных голосов;

i) количество избирательных бюллетеней, полученных участковым избирательным бюро;

j) количество неиспользованных и погашенных избирательных бюллетеней.

[Ст.58 ч.(1) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.58 ч.(1) изменена ЗП298-XVI от 17.11.05, МО161-163/02.12.05 ст.801]

[Ст.58 ч.(1) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

[Часть 1 пкт.g) ст.55 изменена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(2) Форма бланка протокола устанавливается Центральной избирательной комиссией в случае парламентских выборов и соответствующим окружным избирательным советом - в случае местных выборов. Окружной избирательный совет обеспечивает участковые избирательные бюро необходимым количеством бланков протоколов до дня выборов.

[Часть 2 ст.58 изменена Законом N 1227-XIV от 21.09.2000]

(3) Результаты подсчета голосов рассматриваются на заседании участкового избирательного бюро и заносятся в протокол, который подписывается председателем, заместителем председателя, секретарем и остальными членами участкового избирательного бюро. Отсутствие подписей отдельных членов бюро не делает протокол недействительным. В отчете бюро указываются причины отсутствия этих подписей.

(4) Протокол о результатах голосования составляется в нескольких экземплярах в присутствии членов участкового избирательного бюро, представителей конкурентов на выборах и других уполномоченных лиц. Один экземпляр протокола хранится в участковом избирательном бюро, один представляется окружному избирательному совету, один сразу же вывешивается у входа в избирательный участок, остальные вручаются в обязательном порядке представителям конкурентов на выборах и наблюдателям.

[Ст.58 ч.(4) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

[Часть 4 ст.58 в редакции Закона N 894-XIV от 23.03.2000]

(5) Председатель участкового избирательного бюро составляет отчет бюро на основании письменного учета деятельности бюро в избирательный период. Отчет должен содержать краткое изложение заявлений и жалоб относительно действий участкового избирательного бюро и принятых по ним постановлений бюро. Председатель бюро подписывает отчет и предоставляет возможность остальным его членам письменно

изложить свои комментарии и дополнения к отчету, затем просит подписать его остальных членов бюро. К отчету прилагаются заявления и жалобы.

(6) Бюллетени с действительными голосами, поданными за каждого конкурента на выборах отдельно, протокол, отчет, признанные недействительными, погашенные и опротестованные избирательные бюллетени, а также заявления и жалобы передаются в опечатанной коробке (пакете) председателем участкового избирательного бюро в окружной избирательный совет в кратчайший срок, но не позднее чем в течение 18 часов после объявления о закрытии избирательного участка. Перевозка опечатанной коробки (пакета) осуществляется под охраной полиции в сопровождении председателя и не менее двух членов участкового избирательного бюро. Участковые избирательные бюро, образованные за пределами Республики Молдова, представляют, помимо перечисленных документов, дополнительные списки.

[Ст.58 ч.(6) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.58 ч.(6) изменена ЗП298-XVI от 17.11.05, МО161-163/02.12.05 ст.801]

[Часть 6 Ст.58 изменена ZPC1439 28.12.2000/MO49 03.05.2001]

(7) Печати участкового избирательного бюро вкладываются в коробку (пакет), которая хранится на избирательном участке. После окончания выборов печати передаются окружным избирательным советам.

[Ст.58 ч.(7) изменена ЗП298-XVI от 17.11.05, МО161-163/02.12.05 ст.801]

Статья 59. Подведение итогов голосования окружным избирательным советом

(1) После получения протоколов и отчетов участковых избирательных бюро, в которых указаны результаты подсчета голосов на избирательных участках, окружной избирательный совет устанавливает в первую очередь число избирателей, принявших участие в выборах, и незамедлительно доводит его до сведения Центральной избирательной комиссии. Если в выборах по округу в целом приняло участие меньше избирателей, чем это необходимо для признания выборов состоявшимися в данном округе, окружной избирательный совет информирует об этом Центральную избирательную комиссию. Центральная избирательная комиссия или окружной избирательный совет доводит до сведения общественности сообщение о признании выборов несостоявшимися в целом по стране или по соответствующему округу.

(2) На основании протоколов участковых избирательных бюро окружной избирательный совет устанавливает по всему округу:

a) число избирателей, внесенных в списки избирателей;

b) число избирателей, внесенных в дополнительные списки;

c) число избирателей, получивших бюллетени для голосования;

d) число избирателей, принявших участие в голосовании;

e) число, отражающее разницу между количеством избирательных бюллетеней, полученных избирателями, и числом избирателей, принявших участие в голосовании;

[Ст.59 ч.(2) пкт.e) введен ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535; пкт.e)-g) считать соответственно пкт. f)-h)]

f) количество избирательных бюллетеней, признанных недействительными;

g) количество действительных голосов, поданных за каждого конкурента на выборах (за каждый вариант ответа на вопросы, вынесенные на референдум);

h) количество действительных голосов;

[Часть 2 пкт.g) ст.59 изменена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

i) количество избирательных бюллетеней, полученных окружным избирательным советом;

j) количество неиспользованных и погашенных избирательных бюллетеней.

[Ст.59 ч.(2) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.59 ч.(2) изменена ЗП298-XVI от 17.11.05, МО161-163/02.12.05 ст.801]

[Ст.59 ч.(2) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

(3) Окружной избирательный совет вносит итоги голосования по всему округу в протокол, подписываемый всеми членами совета, которым предоставляется возможность приложить к протоколу свои комментарии в письменном виде. Копии протокола об итогах голосования вручаются представителям конкурентов на выборах и наблюдателям по их просьбе.

[Ст.59 ч.(3) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.59 ч.(3) изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

(4) Окружной избирательный совет представляет Центральной избирательной комиссии протокол об итогах голосования по округу не позднее чем в течение 48 часов после закрытия избирательных участков. Одновременно с представлением Центральной избирательной комиссии протокола окружной избирательный совет вывешивает у входа в свое помещение подробную информацию о результатах выборов по округу.

[Ст.59 ч.(4) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

Статья 60. Подведение итогов выборов Центральной избирательной комиссией

(1) В случае проведения парламентских, всеобщих местных выборов, а также республиканского референдума Центральная избирательная комиссия на основании документов, представленных окружными избирательными советами, в пятидневный срок составляет протокол, содержащий следующие данные:

a) число избирателей, внесенных в списки избирателей;

b) число избирателей, внесенных в дополнительные списки;

c) число избирателей, получивших бюллетени для голосования;

d) число избирателей, принявших участие в голосовании;

e) число, отражающее разницу между количеством избирательных бюллетеней, полученных избирателями, и числом избирателей, принявших участие в голосовании;

f) количество избирательных бюллетеней, признанных недействительными;

g) количество действительных голосов, поданных за каждого конкурента на выборах (за каждый вариант ответа на вопросы, вынесенные на республиканский референдум);

h) количество действительных голосов;

i) количество отпечатанных избирательных бюллетеней.

[Ст.60 ч.(1) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.60 ч.(1) изменена ЗП298-XVI от 17.11.05, МО161-163/02.12.05 ст.801]

[Часть 1 ст.60 изменена Законом N 1227-XIV от 21.09.2000]

[Пкт.g) введен Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(2) Центральная избирательная комиссия вносит итоги голосования по стране в целом в протокол, который подписывается всеми членами комиссии, и составляет отчет о результатах выборов. Копии протокола об итогах голосования вручаются представителям конкурентов на выборах и наблюдателям по их просьбе.

[Ст.60 ч.(2) изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

(2^1) В случае несогласия с предварительными результатами голосования конкуренты на выборах могут до подтверждения результатов выборов уполномоченными органами ходатайствовать перед этими органами о повторном подсчете голосов.

[Ст. 60 ч.(2^1) введен ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283]

(3) Документы, указанные в части (2), в случае проведения выборов в Парламент представляются Конституционному суду для подтверждения результатов выборов и признания мандатов депутатов.

[Ст.60 ч.(3) в редакции ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

Статья 61. Объявление предварительных итогов

(1) До получения результатов голосования от всех нижестоящих избирательных советов

и бюро ответственный за подведение итогов голосования избирательный орган периодически обнародует предварительные итоги голосования в кратчайший срок после их получения.

(2) Ответственный за подведение итогов голосования избирательный орган обнародует общие результаты выборов в кратчайший срок после получения результатов голосования от всех нижестоящих избирательных советов и бюро, если не сочтет, что представленные ему или судебной инстанции жалобы могут повлиять на результаты выборов.

(3) Ответственными за подведение окончательных итогов выборов являются:

a) Центральная избирательная комиссия - в случае парламентских выборов, всеобщих местных выборов и республиканского референдума;

[Пкт.a) изменен Законом N 1227-XIV от 21.09.2000]

b) соответствующий окружной избирательный совет - в случае местных выборов и местного референдума.

Статья 62. Хранение избирательных документов

(1) Избирательные документы хранятся в Центральной избирательной комиссии в соответствии с положениями Закона о Государственном архивном фонде Республики Молдова.

[Ст.62 ч.(1) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

(2) По окончании избирательного периода окружные избирательные советы распоряжаются избирательными документами и материалами следующим образом:

a) списки кандидатов, по одному экземпляру протоколов и отчетов окружных избирательных советов и участковых избирательных бюро, специальный бланк для подсчета голосов, печати окружных избирательных советов и участковых избирательных бюро, подписные листы независимых кандидатов, а также другие избирательные материалы, финансовый отчет и акт о передаче финансовой документации районному (муниципальному) совету (органу местного публичного управления второго уровня) передаются Центральной избирательной комиссии. В случае проведения всеобщих местных выборов в Центральную избирательную комиссию представляются также списки советников, избранных в местные советы, списки резервных кандидатов и списки избирательных конкурентов в порядке убывания чисел по каждому избирательному округу;

[Ст. 62 ч.(2) пкт.a) изменен ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283]

[Ст. 62 ч.(2) пкт.a) изменен ЗП298-XVI от 17.11.05, МО161-163/02.12.05 ст.801]

b) действительные, недействительные и погашенные бюллетени, по одному экземпляру протоколов и отчетов окружных избирательных советов и участковых избирательных бюро, специальный бланк для подсчета голосов, все жалобы вместе с решениями по ним, а в случае всеобщих местных выборов и списки избранных советников, списки резервных кандидатов и списки избирательных конкурентов в порядке убывания чисел по каждому избирательному округу передаются в судебную инстанцию, в радиусе действия которой находится окружной избирательный совет;

[Ст. 62 ч.(2) пкт.b) изменен ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283]

c) по одному экземпляру протоколов и отчетов окружного избирательного совета и участковых избирательных бюро, урны для голосования, экземпляры Кодекса о выборах, инструкции о деятельности избирательных органов и другие избирательные материалы окружной избирательный совет перед своим роспуском передает примэрии, на территории которой он осуществлял свою деятельность.

[Ст.62 ч.(2) пкт.a)-c) в редакции ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

(3) Центральная избирательная комиссия обеспечивает доступ к документам, указанным в настоящей статье, в соответствии с Законом о доступе к информации.

[Ст.62 ч.(3) в редакции ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Часть 3 ст.62 изменена Законом N 1107-XIV от 30.06.2000]

Примечание: Изменения внесеными Законом N 480-XIV от 02.07.99 признаны неконституционными в соответс. с Пост. Конституционного Суда N 1 от 11.01.2000

[Часть 3 ст.62 изменена Законом N 480-XIV от 02.07.99]

Глава 11
НАБЛЮДЕНИЕ ЗА ХОДОМ ВЫБОРОВ И ОСВЕЩЕНИЕ ЕГО В СРЕДСТВАХ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ

Статья 63. Наблюдатели

(1) По просьбе конкурентов на выборах окружной избирательный совет аккредитует по одному их наблюдателю для надзора за ходом выборов на избирательных участках. Доверенные лица кандидатов также могут быть аккредитованы в качестве наблюдателей. Если окружной избирательный совет отклоняет кандидатуры, представленные к аккредитованию конкурентами на выборах в соответствии с настоящей частью, он сообщает последним о причинах отклонения.

(2) По просьбе конкурентов на выборах Центральная избирательная комиссия аккредитует по одному их наблюдателю для надзора за ходом выборов на избирательных участках, образованных за пределами Республики Молдова. В качестве наблюдателей могут быть аккредитованы как граждане Республики Молдова, находящиеся за рубежом, так и представители международных и неправительственных организаций из-за рубежа.

[Часть 2 Ст.63 введена ZPC1439 28.12.2000/MO49 03.05.2001]

(3) Центральная избирательная комиссия аккредитует в качестве наблюдателей на выборах представителей международных организаций, иностранных правительственных и неправительственных организаций.

[Ст.63 ч.(3) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

(4) Постановлением Центральной избирательной комиссии или окружного избирательного совета в качестве наблюдателей аккредитуются представители от квалифицированных общественных объединений Республики Молдова, под которыми понимаются общественные объединения, занимающиеся в соответствии со своим уставом защитой прав человека или демократических ценностей, признанные Центральной избирательной комиссией или окружным избирательным советом (если это региональное общественное объединение) способными осуществлять гражданские функции на выборах.

[Ст.63 ч.(4) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

(5) Наблюдатели, аккредитованные Центральной избирательной комиссией, могут осуществлять мониторинг процесса выборов на всей территории страны и на всех избирательных участках, а наблюдатели, аккредитованные окружными избирательными советами, – только на территории соответствующего округа. Аккредитованные наблюдатели вправе присутствовать при всех избирательных процедурах, на всех заседаниях избирательных органов, в том числе в день выборов, не вмешиваясь в избирательный процесс и другие избирательные процедуры, и сообщать председателю избирательного органа о выявленных нарушениях.

[Ст.63 ч.(5) в редакции ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.63 ч.(5) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.535]

(6) Наблюдатели могут получить аккредитацию до начала избирательного периода и могут осуществлять свою деятельность как в день выборов, так и до начала, на протяжении и после окончания избирательной кампании. Положение об аккредитации наблюдателей утверждается постановлением Центральной избирательной комиссии.

[Ст.63 ч.(6) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.63 ч.(6) введена ЗП176-XVI от 22.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.535]

Статья 64. Освещение хода выборов в средствах массовой информации

(1) Средства массовой информации освещают ход выборов в избирательный период в соответствии с регламентом, утвержденным для этих целей Центральной избирательной комиссией.

(2) Представители средств массовой информации пользуются теми же правами, что и аккредитованные наблюдатели.

(3) В избирательный период любой опрос избирателей относительно их политических предпочтений может проводиться только при условии предварительного уведомления Центральной избирательной комиссии. Результаты таких опросов могут быть опубликованы не позднее чем за пять дней до дня выборов. В день выборов до закрытия избирательных участков запрещается опубликование в средствах массовой информации материалов, в том числе интервью с избирателями, о количестве голосов, набранных конкурентами на выборах в течение дня, и об их шансах, в том числе результатов экзит-пулов. Компетентные организации, намеревающиеся организовать экзит-пулы, должны координировать свои действия с Центральной избирательной комиссией, которая разрабатывает основные правила в этой сфере.

[Ст.64 ч.(3) в редакции ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

(4) По просьбе Центральной избирательной комиссии средства массовой информации обязаны распространять просветительские ролики на тему выборов и гражданского воспитания, проводить кампанию по информированию избирателей о процедуре и других особенностях голосования.

[Ст.64 ч.(4) в редакции ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

[Ст.64 ч.(4) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(5) По просьбе Центральной избирательной комиссии общественные телерадиоорганизации обязаны, а частные вправе на протяжении всей избирательной кампании организовывать на справедливых условиях публичные дебаты для всех конкурентов на выборах с предоставлением не менее 90 минут эфирного времени в день, которые могут быть использованы в рамках одной или нескольких передач.

(6) Телерадиоорганизации вправе определять формат дебатов при условии предоставления всем конкурентам на выборах равного эфирного времени в рамках проводимых дебатов.

[Ст.64 ч.(5)-(6) введены ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

[Ст.64 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

Глава 12
СУДЕБНЫЕ ПРОЦЕДУРЫ
Часть 1
Жалобы относительно организации и проведения выборов

Статья 65. Жалобы

(1) Избиратели и конкуренты на выборах вправе обжаловать действия (бездействие) и постановления избирательных советов и бюро, действия (бездействие) конкурентов на выборах в избирательные органы с соблюдением иерархии системы избирательных органов и в судебные инстанции.

[Ст. 65 ч.(1) в редакции ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283]

[Ст.65 ч.(1) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

(2) В жалобе должны быть изложены причины ее подачи и доказательства нарушений. Жалоба подписывается с указанием данных о подающем ее лице.

Статья 66. Подача жалоб

(1) Действия и постановления избирательных органов могут быть обжалованы в трехдневный срок после их совершения или принятия.

[Часть 1 ст.66 в редакции Закона N 403-XIV от 14.05.99]

(2) Жалобы на действия и постановления участковых избирательных бюро и окружных избирательных советов подаются в судебную инстанцию, в округе которой находится соответствующее бюро или совет.

(3) Жалобы на действия и постановления Центральной избирательной комиссии подаются в Апелляционную палату Кишинэу.

[Ст.66 ч.(3) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

Статья 67. Рассмотрение жалоб

(1) Жалобы на действия и постановления Центральной избирательной комиссии в избирательный период рассматриваются в пятидневный срок со дня их подачи, но не позднее дня выборов.

(2) Жалобы на действия и постановления окружных избирательных советов и участковых избирательных бюро рассматриваются избирательными органами или судебными инстанциями в трехдневный срок со дня их подачи, но не позднее дня выборов.

[Ст.67 ч.(2) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

(3) Жалобы, поданные в судебные инстанции в день выборов, рассматриваются в тот же день, а жалобы на постановления избирательного органа о подведении итогов выборов и распределении мандатов рассматриваются судебной инстанцией одновременно с подтверждением законности выборов и признанием действительными мандатов.

[Часть 3 ст.67 в редакции Закона N 403-XIV от 14.05.99]

(4) Работа судебных инстанций организуется таким образом, чтобы подача и рассмотрение жалоб осуществлялись без задержек.

(5) Жалобы, поданные в судебные инстанции, рассматриваются в соответствии с положениями Гражданского процессуального кодекса и Закона об административном суде.

[Ст.67 ч.(5) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

Статья 68. Решения судебных инстанций по жалобам

(1) Судебная инстанция принимает и выносит решения в соответствии с положениями Гражданского процессуального кодекса и Закона об административном суде.

[Ст.68 ч.(1) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(2) Рассмотрев материалы о подтверждении законности выборов и признании действительными мандатов, судебная инстанция своим решением признает законность выборов в соответствующем избирательном округе, признает действительными мандаты избранных советников и примаров, а также список кандидатов в советники.

[Ст.68 ч.(2) изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

(3) Если судебная инстанция подтвердила законность выборов, но в протоколах были обнаружены ошибки в подсчете, она по своей инициативе или по требованию сторон судебного процесса признает протокол недействительным полностью или частично и исключает конкурента на выборах, получившего меньшее количество действительных голосов, заменяя его другим конкурентом на выборах, получившим в порядке убывания большее количество действительных голосов.

(4) Судебная инстанция не подтверждает результаты местных выборов в соответствующем избирательном округе в случае установления нарушений в ходе выборов или при подведении итогов, если эти нарушения повлияли на результаты выборов.

(5) Решение судебной инстанции является окончательным и подлежит исполнению с момента его вынесения.

(6) Решение судебной инстанции может быть обжаловано в трехдневный срок со дня его вынесения.

(7) Жалоба рассматривается в трехдневный срок со дня поступления соответствующего

дела.

[Ст.68 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Ст.68 в редакции Закона N 403-XIV от 14.05.99]

Часть 2
Ответственность за нарушение законодательства о выборах

Статья 69. Юридическая ответственность

(1) Лица, которые путем насилия, обмана, угроз, подлога либо другим образом нарушают свободное осуществление гражданами избирательных прав, распространяют заведомо ложные данные о конкурентах на выборах, совершают любые другие действия, посягающие на честь и достоинство кандидатов, осуществляют предвыборную агитацию в день выборов и в предшествующий ему день, препятствуют деятельности избирательных советов и бюро либо голосованию на избирательных участках, несут ответственность предусмотренную действующим законодательством.

[Ст.69 изменена ЗП79-XVI от 06.04.06, MO66-69/28.04.06 ст.283]

[Ст.69 дополнена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(2) К конкурентам на выборах, нарушившим положения настоящего кодекса, непосредственно Центральной избирательной комиссией или по ее ходатайству могут быть применены следующие санкции:

a) предупреждение;

b) аннулирование регистрации.

[Ст.69 ч.(2) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.535]

(3) Предупреждение применяется постановлением Центральной избирательной комиссии, а регистрация аннулируется окончательным судебным решением.

(4) Предупреждение применяется в случае нарушения положений настоящего кодекса, за исключением положений, предусмотренных статьями 70 и 71.

[Ст. 69 ч.(2)-(4) введены ЗП76-XVI от 10.04.08, MO83/07.05.08 ст.283]

Статья 70. Уголовная ответственность

(1) Признаются преступлениями, за совершение которых применяются уголовные наказания в соответствии с Уголовным кодексом, следующие деяния:

a) препятствование любыми способами свободному осуществлению избирателями права избирать и быть избранными; то же деяние, сопровождаемое причинением тяжких телесных повреждений или угрозой для жизни людей;

b) фальсификация различными способами результатов голосования;

c) вскрытие урн для голосования до установленного законом срока завершения голосования;

d) нападение на помещения избирательных участков, кража урн для голосования или избирательных документов.

(2) Уголовные дела по предусмотренным частью (1) преступлениям рассматриваются органами прокуратуры.

(3) Председатели избирательных органов, другие должностные лица обязаны незамедлительно сообщить органам прокуратуры о ставших им известными деяниях, содержащих, по их мнению, признаки состава преступления, связанных с проведением выборов.

[Часть 3 ст.70 изменена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(4) Уголовные дела по деяниям, перечисленным в части (1), совершенным в период избирательной кампании, рассматриваются прокуратурой в пятидневный срок.

[Ст.70 ч.(4) введена ЗП176-XVI от 22.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.535]

Статья 71. Административная ответственность

(1) Признаются административными правонарушениями и наказываются в соответствии

с Кодексом об административных правонарушениях, если на основании законодательства и статьи 70 настоящего кодекса не считаются преступлениями, следующие деяния:

a) непредставление должностными лицами данных и материалов по требованию избирательных органов, а также невыполнение постановлений последних;

b) уничтожение и приведение в негодность любыми способами списков избирателей или вывешенных предвыборных афиш;

c) организация должностными лицами собраний избирателей с продажей и распитием спиртных напитков и непринятие мер по надлежащему проведению таких собраний;

d) умышленное внесение в списки избирателей лиц, не имеющих права избирать в соответствии с настоящим кодексом, и вымышленных лиц или преднамеренное внесение одних и тех же лиц в несколько списков, а также необоснованный отказ в приеме и рассмотрении жалоб, касающихся избирательных процедур;

e) умышленная дача лицом согласия на внесение его в несколько списков кандидатов;

f) необнародование членами избирательных органов предложений по выдвижению кандидатов;

g) использование фондов, полученных из-за рубежа или публично непродекларированных;

h) препятствование вхождению в помещение для голосования либо реализации избирательного права лицами, наделенными таким правом;

i) отказ выполнять распоряжения председателя участкового избирательного бюро по обеспечению порядка в помещении для голосования и на прилегающей к нему территории;

j) необоснованное невручение избирательного бюллетеня лицу, внесенному в списки избирателей, или вручение одному и тому же избирателю большего количества бюллетеней, чем предусмотрено законом;

k) необоснованный выход членов участкового избирательного бюро из помещения для голосования до подведения итогов выборов и подписания ими протокола;

l) продолжение агитации в день выборов и в предшествующий ему день;

[Пкт.l) дополнен Законом N 268-XIV от 04.02.99]

m) вынос избирательного бюллетеня, выданного для голосования, из помещения избирательного участка;

n) фальсификация подписей в подписных листах.

(2) Установление административных правонарушений, предусмотренных частью (1), осуществляется путем составления протоколов соответственно примарами населенных пунктов, председателями избирательных органов либо сотрудниками органов полиции, обеспечивающими безопасность избирательных процедур.

(3) Протоколы об установлении административных правонарушений представляются в судебную инстанцию, в округе которой находится населенный пункт, в котором совершено правонарушение.

(4) Судебная инстанция рассматривает соответствующие дела об административных правонарушениях в двухдневный срок. Вынесенные по ним решения могут быть обжалованы в двухдневный срок. Кассационная инстанция рассматривает кассационную жалобу в двухдневный срок.

[Ст.71 ч.(4) введена ЗП176-XVI от 22.07.05, MO107-109/12.08.05 ст.535]

Раздел III
ВЫБОРЫ ПАРЛАМЕНТА

Статья 72. Применение настоящего раздела

Положения настоящего раздела (статьи 72 - 94) применяются только к выборам Парламента.

Статья 73. Выборы Парламента

(1) Парламент избирается на основе всеобщего, равного и прямого избирательного права при тайном и свободном голосовании сроком на четыре года.

(2) Выборы Парламента проводятся по одному общенациональному избирательному округу, в котором избирается 101 депутат.

Статья 74. Административные избирательные округа и избирательные участки. Окружные избирательные советы и участковые избирательные бюро

(1) В целях организации и проведения выборов не позднее чем за 55 дней до их проведения Центральная избирательная комиссия образует административные избирательные округа, соответствующие административно-территориальным единицам Республики Молдова второго уровня, и не позднее чем за 50 дней до дня выборов - окружные избирательные советы в соответствии с положениями статьи 27, применяемыми соответствующим образом. Функции окружных избирательных советов предусмотрены статьей 28 исключая пункт g), положения которой применяются соответствующим образом.

[Ст.74 ч.(1) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Часть 1 ст.74 изменена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(2) Избирательные округа делятся на избирательные участки в соответствии с положениями статьи 29, применяемыми соответствующим образом.

(3) На избирательных участках образуются участковые избирательные бюро, порядок создания и функции которых предусмотрены положениями статей 29 и 30, применяемыми соответствующим образом.

Статья 75. Кандидаты в депутаты Парламента

(1) Кандидатами в депутаты Парламента могут быть лица, обладающие избирательным правом, достигшие на день выборов 18 лет, имеющие гражданство Республики Молдова и место жительства в стране, которые соответствуют требованиям настоящего кодекса.

(2) При регистрации в качестве кандидата в депутаты лицо, имеющее гражданство другого государства, заявляет под личную ответственность о наличии гражданства другого государства или о факте подачи документов для получения гражданства другого государства.

(3) При подтверждении мандата депутата лицо, указанное в части (2), должно документально подтвердить отказ от гражданства другого государства, или инициирование процедуры такого отказа, или отзыв заявления на получение гражданства другого государства.

(4) Незаявление об обладании гражданства другого государства при регистрации в качестве кандидата в депутаты или о приобретении такового в период осуществления депутатских полномочий является основанием для аннулирования признания действительным мандата депутата Конституционным судом по представлению Центральной избирательной комиссии.

[Ст.75 в редакции ЗП273-XVI от 07.12.07, MO84-85/13.05.08 ст.288]

Статья 76. Назначение выборов

(1) Выборы депутатов Парламента проводятся не позднее чем в трехмесячный срок после истечения срока полномочий Парламента.

(2) Дата выборов Парламента назначается постановлением Парламента не позднее чем за 60 дней до дня выборов.

[Ст.76 ч.(2) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(3) В случае роспуска Парламента тем же указом Президента Республики Молдова назначается дата выборов нового Парламента. Досрочные выборы проводятся не позднее чем в 45-дневный срок со дня вступления в силу указа.

[Часть 3 ст.76 в редакции Закона N 894-XIV от 23.03.2000]

Статья 77. Регистрация конкурентов на выборах

Для регистрации конкуренты на выборах представляют в Центральную избирательную комиссию документы, предусмотренные статьей 44.

Статья 78. Специальные требования к подписным листам

(1) Подписные листы в поддержку независимого кандидата составляются и проверяются в соответствии с положениями статей 42 и 43, применяемыми соответствующим образом.

(2) Для регистрации Центральной избирательной комиссией независимый кандидат представляет подписные листы, содержащие подписи поддерживающих его не менее 2000 и не более 2500 лиц, обладающих избирательным правом.

[Часть 2 ст.78 изменена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(3) Если Центральная избирательная комиссия при проверке подписных листов обнаруживает фальшивые или повторяющиеся в разных списках подписи, последние исключаются.

(4) Если в результате проверки установлено, что необходимое количество подписей не представлено, либо если исключение недействительных подписей привело к тому, что количество подписей оказалось меньше минимального предела, предусмотренного частью (2), независимый кандидат не регистрируется и соответствующее постановление доводится до его сведения в течение 24 часов с момента принятия.

(5) После получения Центральной избирательной комиссией и регистрации ею в журнале комплекта документов, предусмотренных статьей 44, представление дополнительных подписных листов не допускается.

[Ст.78 ч.(5) в редакции ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

Статья 79. Особые требования к регистрации списков кандидатов

На дату регистрации списков кандидатов в них должно быть включено не менее 51 кандидата и не более предусмотренного Конституцией числа депутатов Парламента с резервом в два кандидата.

Статья 80. Внесение изменений в списки кандидатов

(1) Конкуренты на выборах вправе снять свою кандидатуру, отозвать список кандидатов в целом, отменить решение о включении в список определенного кандидата, не позднее чем за семь дней до дня выборов.

[Ст.80 ч.(1) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Часть 1 ст.80 изменена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(2) Решение об отзыве кандидата либо списка кандидатов принимается лицом или формированием, предложившим их, и представляется в Центральную избирательную комиссию, которая доводит его до сведения общественности.

(3) Замена кандидата может осуществляться в течение срока регистрации кандидатов. Сообщение о регистрации нового кандидата вместо отозванного обнародуется Центральной избирательной комиссией.

Статья 81. Списки избирателей

Списки избирателей при выборах Парламента составляются в соответствии с положениями главы 5 (статьи 39 и 40), применяемыми соответствующим образом.

Статья 82. Избирательная кампания при выборах Парламента

Избирательная кампания при выборах Парламента проводится в соответствии с положениями главы 7 (статьи 45 - 47), применяемыми соответствующим образом.

Статья 83. Избирательные бюллетени

(1) Избирательные бюллетени оформляются в соответствии с положениями главы 8 (статьи 48 и 49), применяемыми соответствующим образом.

(2) Независимый кандидат вносится в бюллетень в отдельном прямоугольнике, в котором указываются его фамилия, имя и делается отметка "Независимый кандидат".

Статья 84. Голосование

При выборах Парламента голосование проводится в соответствии с положениями главы 9 (статьи 50 - 55), применяемыми соответствующим образом.

Статья 85. Подсчет голосов и подведение итогов выборов

Подсчет голосов и подведение итогов выборов Парламента осуществляются в соответствии с положениями главы 10 (статьи 56 - 60), применяемыми соответствующим образом.

Статья 86. Определение представительского ценза

(1) После получения протоколов окружных избирательных советов с результатами подсчета голосов по всем избирательным округам Центральная избирательная комиссия подводит итоги подсчета действительных голосов, поданных за каждую партию, другую общественно-политическую организацию, с тем чтобы установить, достигли ли они представительского ценза.

(2) Представительский ценз представляет собой следующие проценты действительных голосов, поданных в целом по стране:

а) за партию, общественно-политическую организацию – 6 процента;

[Ст. 86 ч.(2) пкт.а) изменен ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283]

[Ст.86 ч.(2) изменена ЗП176-XVI от 22.07.05, МО107-109/12.08.05 ст.535]

(3) Партии, другие общественно-политические организации, набравшие менее указанного в части (2) числа процентов голосов, постановлением Центральной избирательной комиссии исключаются из процесса распределения мандатов.

[Ст.86 в редакции ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Ст.86 в редакции Закона N 894-XIV от 23.03.2000]

Примечание: Изменения внесенными Законом N 480-XIV от 02.07.99 признаны неконституционными в соответс. с Пост. Конституционного Суда N 1 от 11.01.2000

[Часть 2 ст.86 введена Законом N 480-XIV от 02.07.99]

Статья 87. Подсчет мандатов, полученных конкурентами на выборах

(1) Подсчет мандатов, полученных конкурентами на выборах, осуществляется Центральной избирательной комиссией путем последовательного деления количества действительных голосов, поданных за каждого конкурента на выборах, за исключением независимых кандидатов, на 1, 2, 3, 4 и т.д. до цифры, соответствующей количеству мандатов, установленных для Парламента.

(2) Из результатов всех делений и количества действительных голосов, поданных за независимых кандидатов, выбирается в порядке убывания столько чисел, сколько мандатов необходимо распределить. Количество выбранных в порядке убывания чисел, которыми располагает партия, другая общественно-политическая организация, соответствует числу мандатов, которые им распределяются.

(3) Независимый кандидат считается избранным, если количество поданных за него действительных голосов составляет не менее трех процентов действительных голосов в целом по стране.

[Часть 3 ст.87 введена Законом N 894-XIV от 23.03.2000]

[Часть 3 ст.87 исключена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

Статья 88. Распределение мандатов

(1) Центральная избирательная комиссия распределяет мандаты конкурентам на выборах в порядке включения их в списки.

(2) Если на последний нераспределенный мандат имеется несколько претендентов, набравших одинаковое количество голосов, Центральная избирательная комиссия распределяет его путем жеребьевки, о чем составляется протокол.

(3) Если партией, другой общественно-политической организацией получено мандатов больше, чем число кандидатов, внесенных в список соответствующего формирования, то

остаток чисел в порядке убывания в списке исключается с заменой их числами в порядке убывания в списках других конкурентов на выборах.

(4) Внесенные в списки и неизбранные кандидаты объявляются резервными кандидатами. Резервный кандидат может быть объявлен Конституционным судом избранным, если по каким-либо причинам депутатский мандат, принадлежащий соответствующей партии, общественно-политической организации, который он представляет, освободился. Резервный кандидат может отказаться от депутатского мандата, представив соответствующее заявление в Конституционный суд.

[Часть 4 ст.88 в редакции Закона N 1107-XIV от 30.06.2000]

Примечание: Синтагма "резервные депутаты" внесенной Законом N 480-XIV от 02.07.99 признана неконституционной в соответс. с Пост.Конституционного Суда N 1 от 11.01.2000

[Часть 4 ст.88 в редакции Закона N 480-XIV от 02.07.99]

(5) Если в результате проведения выборов и распределения мандатов конкурент на выборах, выдвинувший список кандидатов, не имеет резервных кандидатов, свободные мандаты переходят к другим конкурентам на выборах в соответствии со списком в убывающем порядке чисел.

[Часть 5 ст.88 введена Законом N 1107-XIV от 30.06.2000]

[Часть 5 ст.88 исключена Законом N 480-XIV от 02.07.99]

(6) В случае освобождения депутатского мандата, полученного независимым кандидатом, замещение вакансии осуществляется путем восстановления Центральной избирательной комиссией голосов в порядке убывания чисел, исключения числа, соответствующего данному кандидату, и включения следующего числа.

Статья 89. Подтверждение результатов выборов и признание действительными мандатов Конституционным судом

[Название ст.89 дополнена Законом N 480-XIV от 02.07.99]

(1) Центральная избирательная комиссия в течение 48 часов после подведения итогов выборов представляет Конституционному суду документы, указанные в статье 60, и списки избранных депутатов и резервных кандидатов.

[Часть 1 ст.89 изменена Законом N 1107-XIV от 30.06.2000]

Примечание: Синтагма "резервные депутаты" внесенной Законом N 480-XIV от 02.07.99 признана неконституционной в соответс. с Пост.Конституционного Суда N 1 от 11.01.2000

[Часть 1 ст.89 введена Законом N 480-XIV от 02.07.99]

(2) Конституционный суд в десятидневный срок со дня представления документов Центральной избирательной комиссией, однако не ранее окончательного разрешения судебными инстанциями жалоб, поданных в соответствии с установленными законодательством процедурами, дает заключение о соответствии либо несоответствии выборов закону. Одновременно Конституционный суд признает действительными мандаты избранных депутатов и подтверждает списки резервных кандидатов.

[Ст.89 ч.(2) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

(3) Если выборы признаны соответствующими закону, Центральная избирательная комиссия выдает удостоверения избранным депутатам.

[Часть 4 ст.89 исключена Законом N 1107-XIV от 30.06.2000]

Примечание: Синтагма "резервные депутаты" внесенной Законом N 480-XIV от 02.07.99 признана неконституционной в соответс. с Пост.Конституционного Суда N 1 от 11.01.2000

[Часть 4 ст.89 введена Законом N 480-XIV от 02.07.99]

[Часть 5 ст.89 исключена Законом N 1107-XIV от 30.06.2000]

[Часть 5 ст.89 введена Законом N 480-XIV от 02.07.99]

Статья 90. Подтверждение результатов выборов Центральной избирательной комиссией

(1) Протокол о результатах выборов вместе с заключением Конституционного суда о соответствии выборов закону и постановление о признании полномочий не менее двух третей депутатов в двухдневный срок направляются в Парламент. Копии указанных документов и подтвержденные списки резервных кандидатов передаются Центральной избирательной комиссии.

[Ст.90 ч.(1) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

(2) Центральная избирательная комиссия отдает распоряжение об опубликовании окончательных результатов выборов в течение 24 часов с момента получения документов из Конституционного суда.

Статья 91. Несостоявшиеся выборы

Центральная избирательная комиссия признает выборы несостоявшимися, если в них приняли участие менее половины лиц, включенных в списки избирателей.

Статья 92. Недействительные выборы

Выборы признаются недействительными, если Конституционным судом установлено, что в ходе их проведения и (или) при подсчете голосов были допущены нарушения настоящего кодекса, повлиявшие на результаты голосования и распределение мандатов.

Статья 93. Повторное голосование

(1) Если выборы признаны несостоявшимися или недействительными, Центральная избирательная комиссия организует в двухнедельный срок повторное голосование по тем же кандидатурам с использованием тех же списков избирателей при участии тех же избирательных советов и бюро.

(2) Конкуренты на выборах, виновные в нарушении положений Кодекса о выборах, наказываются или исключаются из избирательных бюллетеней на основании окончательного судебного решения, а избирательные советы и бюро, допустившие подобные нарушения, заменяются.

[Ст. 93ч.(2) изменена ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283]

[Ст.93 ч.(2) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

(3) Повторное голосование считается состоявшимся, если в нем приняло участие не менее одной трети от числа лиц, включенных в списки избирателей.

Статья 94. Новые выборы

(1) Если после повторного голосования выборы вновь признаны несостоявшимися или недействительными, Центральная избирательная комиссия назначает дату новых выборов, которые проводятся не ранее чем через 60 дней со дня проведения последних выборов, признанных несостоявшимися или недействительными.

[Ст.94 ч.(3) в редакции ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Часть 1 ст.94 изменена Законом N 894-XIV от 23.03.2000]

(2) В случае досрочных выборов, если и после повторного голосования выборы признаны несостоявшимися или недействительными, Президент Республики Молдова своим указом назначает дату проведения новых выборов с учетом срока, указанного в части (3) статьи 76 настоящего кодекса.

[Часть 2 ст.94 введена Законом N 894-XIV от 23.03.2000]

(3) Новые выборы проводятся в соответствии с положениями настоящего кодекса.

[Ст.94 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

Раздел IV
ВЫБОРЫ ПРЕЗИДЕНТА РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

[Раздел IV (ст.95-117) исключен Законом N 1227-XIV от 21.09.2000]
[Раздел IV изменен Законом N 1036-XIV от 09.06.2000]
[Раздел IV изменен Законом N 268-XIV от 04.02.99]

Раздел V
МЕСТНЫЕ ВЫБОРЫ

Статья 118. Применение настоящего раздела

Положения настоящего раздела (статьи 118 - 140) применяются только к выборам примаров и советников местных советов.

[Ст.118 изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]
[Ст.118 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

Статья 119. Местные выборы

(1) Примары городов (муниципиев), секторов и сел (коммун) и советники районных, городских (муниципальных), секторальных и сельских (коммунальных) советов избираются на основе всеобщего, равного и прямого избирательного права при тайном и свободном голосовании сроком на четыре года, который начинается со дня подтверждения результатов местных выборов.

[Ст. 119 ч.(1) изменена ЗП76-XVI от 10.04.08, MO83/07.05.08 ст.283]
[Ст.119 ч.(1) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]
[Ст.119 ч.(1) изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]
[Ст.119 ч.(1) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(2) Число советников определяется Законом о местном публичном управлении.

(3) В административно-территориальных образованиях с особым статусом местные выборы проводятся в соответствии с положениями настоящего кодекса и документами, принятыми представительными органами соответствующих административно-территориальных образований.

Статья 120. Избирательные округа и избирательные участки.
Окружные избирательные советы и участковые избирательные бюро

(1) Для выборов местных советов и примаров каждый район, административно-территориальное образование с особым статусом, город (муниципий), сектор, село (коммуна) образуют единый избирательный округ. Городские (муниципальные), секторальные, сельские (коммунальные) избирательные округа создаются окружными избирательными советами административно-территориальных единиц Республики Молдова второго уровня не позднее чем за 45 дней до дня выборов.

[Ст.120 ч.(1) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]
[Ст.120 ч.(1) изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]
[Ст.120 ч.(1) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]
[Ст.120 ч.(1) в редакции Закона N 268-XIV от 04.02.99]

(2) Городские (муниципальные), секторальные, сельские (коммунальные) окружные избирательные советы создаются окружными избирательными советами административно- территориальных единиц Республики Молдова второго уровня не позднее чем за 40 дней до дня выборов. Порядок их создания и их функции предусмотрены статьями 27 и 28, применяемыми соответствующим образом. В случае проведения новых или частичных выборов эти окружные избирательные советы образуются Центральной избирательной комиссией.

[Ст.120 ч.(2) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]
[Ст.120 ч.(2) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Часть 2 ст.120 введена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(3) Избирательные округа по выборам советников местных советов и примаров делятся на избирательные участки, в которых образуются участковые избирательные бюро. Порядок образования и функции участковых избирательных бюро предусмотрены статьями 29 и 30, положения которых применяются соответствующим образом.

[Ст.120 ч.(3) изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

Статья 121. Специальные функции избирательного совета

В населенных пунктах, в которых для проведения местных выборов образуется только один избирательный участок, окружной избирательный совет выполняет также функции участкового избирательного бюро.

Статья 122. Назначение выборов

(1) Дата проведения всеобщих или досрочных местных выборов назначается постановлением Парламента не позднее чем за 60 дней до дня выборов.

[Ст.122 ч.(1) в редакции ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Ст.122 ч.(1) изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

(2) Дата проведения повторного голосования, новых и частичных выборов назначается Центральной избирательной комиссией в соответствии с настоящим кодексом.

Статья 123. Специальные ограничения избирательного права

(1) В местных выборах не могут принимать участие военнослужащие срочной службы.

(2) В выборах местного совета и примара не участвуют избиратели, не проживающие на территории соответствующей административно-территориальной единицы.

[Ст.123 ч.(2) изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[Ст.123 ч.(2) введена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

Статья 124. Специальные требования к избираемым

(1) Право быть избранными советниками местных советов имеют граждане Республики Молдова, обладающие избирательным правом, достигшие на день выборов 18-летнего возраста.

[действующую часть считать частью (1) ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

(2) Право быть избранными примарами имеют граждане Республики Молдова, обладающие избирательным правом, достигшие на день выборов возраста 25 лет.

[Часть (2) ст.124 введена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[Ст.124 ч.(2) исключена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Ст.124 изменена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

Статья 125. Выдвижение, представление кандидатур и регистрация кандидатов

Выдвижение, представление кандидатур и регистрация кандидатов осуществляются в соответствии с положениями главы 6 (статьи 41 - 44), применяемыми соответствующим образом.

Статья 126. Специальные требования к выдвижению кандидатов партиями, другими общественно-политическими организациями

(1) Число включенных в списки кандидатов в советники должно составлять не менее половины количества мандатов, предусмотренных для соответствующего избирательного округа, с резервом не более пяти кандидатов.

[Ст.126 ч.(1) изменена ЗП368-XVI от 23.12.05, MO1-4/06.01.06 ст.34]

[Ст.126 ч.(1) изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

(2) Партии, другие общественно-политические организации могут выдвигать только одну кандидатуру на должность примара по каждому избирательному округу. Одно и то же лицо не может состоять кандидатом в различных избирательных округах одного уровня.

[Ст.126 ч.(2) в редакции ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Ст.126 ч.(2) изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

(3) Одно и то же лицо может баллотироваться на должность советника как совета административно-территориальной единицы Республики Молдова первого уровня, так и совета административно-территориальной единицы Республики Молдова второго уровня. Одно и то же лицо может баллотироваться на должность примара и советника местного совета, однако не может баллотироваться на эти должности в различных избирательных округах одного уровня.

[Ст.126 ч.(3) изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[Ст.126 ч.(3) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Часть 3 ст.126 изменена Законом N 480-XIV от 02.07.99]

[Часть 3 ст.126 введена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

Статья 127. Специальные требования к выдвижению кандидатур независимых кандидатов

Гражданин Республики Молдова может выдвигать свою кандидатуру в качестве независимого кандидата для избрания в местный совет, если его поддерживает два процента от числа избирателей соответствующего округа, поделенных на количество мандатов соответствующего совета, но не менее 50 человек, а для избрания в примары – если его поддерживает пять процентов от числа избирателей округа, но не менее 150 человек и не более 10 000 человек.

[Ст.127 изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[Ст.127 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

Статья 128. Списки избирателей

Списки избирателей при местных выборах составляются в соответствии с положениями главы 5 (статьи 39 и 40), применяемыми соответствующим образом. Внесение изменений в списки кандидатов производится согласно статье 80, применяемой соответствующим образом.

[Ст.128 изменена ЗП76-XVI от 10.04.08, MO83/07.05.08 ст.283]

Статья 129. Избирательная кампания

Избирательная кампания при местных выборах проводится в соответствии с положениями главы 7 (статьи 45 - 47), применяемыми соответствующим образом.

Статья 130. Избирательные бюллетени

Выборы районных, городских (муниципальных), секторальных, сельских (коммунальных) советов и выборы примаров городов (муниципиев), секторов, сел (коммун) проводятся по отдельным бюллетеням в соответствии с положениями главы 8 (статьи 48 и 49), применяемыми соответствующим образом.

[Ст.130 изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.130 изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[Ст.130 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

Статья 131. Голосование

При местных выборах голосование проводится в соответствии с положениями главы 9 (статьи 50 - 55), применяемыми соответствующим образом.

Статья 132. Подсчет голосов и подведение итогов выборов

(1) Подсчет голосов и подведение итогов местных выборов осуществляются в соответствии с положениями главы 10 (статьи 56 - 62), применяемыми соответствующим образом.

(2) В протоколах избирательных советов и бюро указываются количество голосов, набранных каждым из кандидатов на должность примара или советника, фамилии и имена избранных примара и советников и наименование выдвинувшей их партии, другой общественно-политической организации или проставляется отметка "Независимый кандидат".

[Ст.132 ч.(2) изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[Часть (2) ст.132 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

Статья 133. Распределение мандатов советников

(1) Мандаты советников районных,городских (муниципальных), секторальных и сельских (коммунальных) советов распределяются соответствующими окружными избирательными советами.

[Ст.133 ч.(1) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.133 ч.(1) изменена ZPC842 14.02.2002/MO26 14.02.2002]

(2) Распределение мандатов советников между партиями, другими общественно-политическими организациями осуществляется путем последовательного деления количества действительных голосов, поданных за каждую партию, другую общественно-политическую организацию, на 1, 2, 3, 4 и т.д. до цифры, соответствующей количеству мандатов, установленному для данного избирательного округа.

(3) Из результатов всех делений и из количества действительных голосов, поданных за независимых кандидатов, выбирается в порядке убывания столько чисел, сколько мандатов необходимо распределить в избирательном округе. Количество выбранных в порядке убывания чисел, которыми располагает партия, другая общественно-политическая организация, соответствует числу мандатов, которые им распределяются.

(4) Независимый кандидат считается избранным, если количество поданных за него действительных голосов вошло в выбранные в порядке убывания числа.

(5) Распределение мандатов среди кандидатов в советники осуществляется в порядке включения кандидатов в списки, начиная со списка, за который подано наибольшее количество голосов.

(6) Если на последний нераспределенный мандат имеется несколько претендентов с одинаковым количеством голосов, окружной избирательный совет распределяет его путем жеребьевки, о чем составляется протокол.

(7) Если какой-либо партией, другой общественно-политической организацией получено мандатов больше, чем число кандидатов, внесенных в списки соответствующего формирования, то остаток чисел в порядке убывания в списке исключается с заменой их числами в порядке убывания других конкурентов на выборах.

(8) Если в избирательные бюллетени по выборам местных советов включены только независимые кандидаты, то окружной избирательный совет составляет список кандидатов с указанием в порядке убывания количества полученных ими голосов и распределяет имеющиеся мандаты по списку.

(9) Кандидаты, внесенные в списки и неизбранные, объявляются кандидатами в советники. В случае досрочного освобождения мандата, принадлежащего партии, другой общественно-политической организации, этот мандат распределяется их кандидату в советники в порядке включения его в список. В случае, если список резервных кандидатов партии, другой общественно-политической организации исчерпан, замещение вакансии мандата осуществляется путем восстановления голосов в порядке убывания чисел, исключения числа, соответствующего конкуренту на выборах, и включения следующего числа.

[Ст.133 ч.(9) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

(10) В случае образования вакансии мандата советника, принадлежавшего независимому кандидату, замещение вакансии осуществляется путем восстановления списка в порядке убывания чисел с исключением числа, принадлежащего соответствующему кандидату, и заменой его следующим числом по списку.

(11) Если в избирательные бюллетени включены только независимые кандидаты, то при образовании вакансии мандата советника кандидат в советники получает мандат советника в соответствии с положениями части (10) настоящей статьи.

(12) Распределение мандатов кандидатам в советники осуществляется Центральной

избирательной комиссией в соответствии с положениями настоящей статьи и на основании хранящихся в совете избирательных документов.

[Ст.134 исключена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

Статья 134. Выборы примара

(1) Кандидат в примары считается избранным, если он набрал более половины действительных голосов избирателей, принявших участие в голосовании.

(2) Если ни один из кандидатов не набрал более половины действительных голосов, то в течение двух недель проводится второй тур голосования, в котором участвуют два кандидата, набравших в первом туре наибольшее количество голосов. Эти два кандидата вносятся в бюллетень для голосования в порядке убывания количества голосов, набранных в первом туре голосования. Если несколько кандидатов набрали одинаковое количество голосов, то окружной избирательный совет проводит жеребьевку, о чем составляет протокол.

[Ст.134 ч.(2) изменена ЗП76-XVI от 10.04.08, MO83/07.05.08 ст.283]

(3) Во втором туре голосования избранным считается кандидат, набравший наибольшее количество голосов, независимо от количества избирателей, принявших участие в голосовании. В случае равенства голосов избранным считается кандидат, набравший наибольшее количество голосов в первом туре голосования.

[Ст.134 введена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[Ст.134 исключена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Часть 3 ст.134 дополнена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

Статья 135. Подтверждение законности выборов и признание мандатов действительными

(1) Окружные избирательные советы административно-территориальных единиц первого уровня представляют протоколы о результатах выборов в соответствующие секторальные или муниципальные суды, а административно-территориальных единиц второго уровня - в суды по месту нахождения окружных избирательных советов административно- территориальных единиц второго уровня. Окружной избирательный совет муниципия Кишинэу представляет соответствующие документы в секторальный суд муниципия по месту нахождения окружного избирательного совета муниципия Кишинэу.

[Ст.135 ч.(1) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Часть 1 ст.135 в редакции Закона N 403-XIV от 14.05.99]

(2) В десятидневный срок после получения отчетов от окружных избирательных советов судебные инстанции выносят решение о подтверждении либо неподтверждении законности выборов по каждому избирательному округу и в течение 24 часов после принятия передают его Центральной избирательной комиссии и соответствующим окружным избирательным советам, которые публикуют окончательные итоги.

(3) Одновременно с подтверждением законности выборов соответствующие судебные инстанции признают действительными мандаты избранных советников и примаров, о чем указывают в решении. Судебные инстанции подтверждают также список кандидатов в советники.

[Ст.135 ч.(3) изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[Ст.135 ч.(3) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(4) Совет считается законно образованным после признания действительными мандатов не менее двух третей от общего числа советников.

(5) Окружной избирательный совет выдает избранным советникам и примарам удостоверения, образец которых утверждается Центральной избирательной комиссией.

Статья 136. Несостоявшиеся выборы

Выборы признаются несостоявшимися по отдельным округам, если в них приняли участие менее одной четвертой от числа лиц, внесенных в списки избирателей.

Постановление о признании выборов несостоявшимися принимает Центральная избирательная комиссия на основании документов, представленных окружными избирательными советами.

[Ст.136 изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

Статья 137. Недействительные выборы

Выборы признаются недействительными, если при их проведении были допущены нарушения настоящего кодекса, повлиявшие на результаты голосования и распределение мандатов. Постановление о признании выборов недействительными принимается Центральной избирательной комиссией на основании решений соответствующих судебных инстанций.

Статья 138. Повторное голосование

(1) Если выборы в отдельных избирательных округах или участках признаны несостоявшимися или недействительными, Центральная избирательная комиссия организует в двухнедельный срок повторное голосование в этих округах или участках по тем же кандидатурам с использованием тех же списков избирателей при участии тех же избирательных советов и бюро.

[Ст.138 ч.(1) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(2) Конкуренты на выборах, виновные в нарушении положений Кодекса о выборах, исключаются из избирательных бюллетеней на основании окончательного судебного решения, а избирательные советы и бюро, допустившие подобные нарушения, заменяются.

[Ст.138 ч.(2) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.138 ч.(2) изменена ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283]

(3) Повторное голосование проводится в строгом соответствии с положениями глав 9 и 10 и считается состоявшимся независимо от количества избирателей, принявших в нем участие.

[Ст.138 ч.(3) в редакции ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283]

[Ст.138 ч.(3) в редакции ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Часть 3 ст.138 введена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

Статья 139. Новые выборы

(1) Новые выборы проводятся в случае, если:

a) местный совет подал в отставку, был распущен или его состав уменьшился более чем на одну треть от числа советников, установленного Законом о местном публичном управлении;

b) примар подал в отставку, отозван или не может исполнять свои обязанности;

c) в результате проведения повторного голосования не был избран местный совет и (или) примар;

[Ст.139 ч.(1) пкт.c) изменен ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Ст.139 ч.(1) пкт.d) исключен ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Ст.139 ч.(1) пкт.d) исключен ЗП76-XVI от 10.04.08, МО83/07.05.08 ст.283]

e) состоялась административно-территориальная реорганизация и во вновь образованных административно-территориальных единицах необходимо избрать органы местного публичного управления (советы, примаров).

[Ст.139 ч.(1) в редакции ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[Ст.139 ч.(1) пкт.b) исключен ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Пкт.e) введен Законом N 778-XIV от 03.02.2000]

[Пкт.f) введен Законом N 778-XIV от 03.02.2000]

(2) Если вакансия должности примара населенного пункта образовалась в течение последнего года действия его мандата, новые выборы примара не проводятся.

[Ст.139 ч.(2) введена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677; ч.(2)-(3)

считать соответственно ч.(3)-(4)]

(3) Новые выборы назначаются Центральной избирательной комиссией по предложению органа местного публичного управления, не позднее чем за 60 дней до дня выборов.

[Ст.139 ч.(3) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.139 ч.(2) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(4) Новые выборы проводятся в соответствии с положениями настоящего кодекса.

[Ст.139 изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

Статья 140. Частичные выборы

(1) Если в результате проведения выборов не избрано установленное число советников, Центральная избирательная комиссия в двухнедельный срок назначает частичные выборы по одному или нескольким округам.

(2) Частичные выборы в целях замещения вакантных мандатов проводятся в соответствии с положениями разделов I, II и V.

(3) Частичные выборы назначаются постановлением Центральной избирательной комиссии не позднее чем за 60 дней до дня выборов.

Раздел VI
РЕФЕРЕНДУМ

Статья 141. Применение настоящего раздела

Положения настоящего раздела (статьи 141 - 202) применяются только к организации и проведению республиканских и местных референдумов.

Глава 13
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ РЕФЕРЕНДУМ

Статья 142. Республиканский референдум

(1) Республиканский референдум проводится в целях реализации власти народа и обеспечения его непосредственного участия в руководстве и управлении государственными делами.

(2) Республиканский референдум проводится на основе всеобщего, равного и прямого избирательного права при тайном и свободном голосовании в соответствии с Конституцией и положениями настоящего кодекса.

[Часть 3 ст.142 исключена Законом N 268-XIV от 04.02.99, остальные перенумерованы]

[Часть 3 ст.142 признать неконституционным в соответс. с Пост.Конституционного Суда N 15 от 27.05.98]

(3) Принятые путем республиканского референдума акты обретают юридическую силу после их подтверждения Конституционным судом и обязательны для применения на всей территории Республики Молдова.

[Часть 3 ст.142 в редакции Закона N 268-XIV от 04.02.99]

[Выражение "в каком-либо утверждении не нуждаются" из ст.142 ч.(4) признать неконституционным в соответс. с Пост. Конституционного Суда N 15 от 27.05.98]

Статья 143. Виды республиканских референдумов

(1) В зависимости от правового характера выносимых на референдум вопросов республиканские референдумы могут быть конституционными, законодательными и консультативными.

[Ст.143 ч.(1) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Часть 1 ст.143 изменена Законом N 1107-XIV от 30.06.2000]

(2) На конституционный референдум выносятся вопросы о пересмотре Конституции.

[Ст.143 ч.(2) редакции ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Часть 2 ст.143 в редакции Закона N 1107-XIV от 30.06.2000]

[Часть 3 ст.143 исключена Законом N 1107-XIV от 30.06.2000, остальные перенумерованы]

(3) На законодательный референдум выносятся законопроекты или отдельные положения законопроектов, имеющие исключительную важность.

[Ст.143 ч.(3) введена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002, ч.(3) считать ч.(4)]

(4) На консультативный референдум выносятся вопросы общенационального значения в целях консультирования с общественностью по таким вопросам и последующего принятия компетентными органами публичной власти окончательных решений. Текст вопроса, вынесенного на консультативный референдум, должен быть составлен нейтрально, без двусмысленностей и подсказки ответа.

[Ст.143 ч.(4) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

Статья 144. Инициатива проведения республиканского референдума

(1) Инициатива проведения республиканского референдума может исходить от:

a) не менее чем 200 тысяч граждан Республики Молдова, обладающих избирательным правом. В случае проведения конституционного референдума применяются положения пункта a) части (1) статьи 141 Конституции;

[Пкт.a) изменен Законом N 1107-XIV от 30.06.2000]

[Пкт.a) изменен Законом N 268-XIV от 04.02.99]

b) не менее чем одной трети депутатов Парламента;

c) Президента Республики Молдова;

d) Правительства.

(2) От субъектов, указанных в части (1), может исходить инициатива проведения любого вида референдума, предусмотренного статьей 143.

(3) Если инициатива проведения референдума исходит от субъектов, предусмотренных пунктом a) части (1), к предложению о проведении референдума прилагаются подписные листы.

(4) В предложении о проведении референдума должны содержаться вопросы, подлежащие вынесению на референдум, четко сформулированные во избежание их двоякого толкования, цель проведения, а также предполагаемая дата проведения референдума. Не могут выноситься на референдум взаимоисключающие вопросы.

[Часть 4 ст.144 дополнена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

Статья 145. Ограничения по проведению республиканского референдума

(1) Республиканский референдум не проводится в случае введения чрезвычайного, осадного, военного положения, а также в течение 120 дней после их отмены. Если республиканский референдум совпадает с днем последующего объявления или введения чрезвычайного, осадного, военного положения, он отменяется по праву или переносится на другой день с соблюдением предусмотренных настоящим кодексом сроков его проведения. Постановление об отсрочке республиканского референдума принимается органом, издавшим документ об объявлении референдума.

(2) Республиканский референдум также не может проводиться в течение 120 дней, предшествующих, и 120 дней, следующих за днем проведения парламентских и всеобщих местных выборов, а также в день проведения выборов или другого республиканского референдума.

[Часть 2 ст.145 изменена Законом N 1227-XIV от 21.09.2000]

[Часть 2 ст.145 дополнена Законом N 480-XIV от 02.07.99]

Статья 146. Вопросы, выносимые на республиканский референдум

(1) На республиканский референдум могут выноситься следующие вопросы:

a) принятие Конституции Республики Молдова;

b) утверждение принятых Парламентом конституционных законов о пересмотре положений о суверенном, независимом и унитарном характере государства, а также о

постоянном нейтралитете государства;
c) другие важные вопросы жизни общества и государства.
[Часть 1 ст.146 изменена Законом N 1227-XIV от 21.09.2000]
[Часть 1 ст.146 изменена Законом N 1107-XIV от 30.06.2000]
(2) Организация и проведение референдума по вопросам, указанным в пункте b) части (1), являются обязательными.
[Часть 2 ст.146 введена Законом N 1107-XIV от 30.06.2000]
Статья 147. Вопросы, которые не могут выноситься на республиканский референдум
На республиканский референдум не могут выноситься вопросы:
a) о налогах и бюджете;
b) об амнистии и помиловании;
c) о чрезвычайных и срочных мерах по обеспечению общественного порядка, здоровья и безопасности населения;
d) об избрании и назначении на должность, освобождении от должности лиц, относящиеся к компетенции Парламента, Президента Республики Молдова и Правительства;
e) относящиеся к компетенции судебных инстанций и прокуратуры.
[Ст.147 в редакции ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]
[Ст.147 изменена Законом N 1107-XIV от 30.06.2000]
[Ст.148 исключена Законом N 1107-XIV от 30.06.2000]

Статья 148. Инициатива проведения референдума по вопросу о пересмотре Конституции
(1) Инициатива проведения референдума по вопросу о пересмотре Конституции выдвигается в соответствии с положениями статьи 141 Конституции.
(2) Предложение о проведении референдума по вопросу о пересмотре Конституции представляется Конституционному суду, который обязан в десятидневный срок провести контроль конституционности вопросов, подлежащих вынесению на референдум, и дать соответствующее заключение.
(3) После проведения Конституционным судом контроля конституционности вопросов, подлежащих вынесению на референдум, предложение о проведении референдума вместе с заключением Конституционного суда представляется на рассмотрение Парламенту.
(4) Не могут выноситься на референдум вопросы о пересмотре Конституции, если результатом пересмотра будет лишение граждан основных прав и свобод или их гарантий.
(5) В случае, если пересмотр одних и тех же положений Конституции возбуждается одновременно Парламентом и по инициативе граждан, рассмотрение предложений о пересмотре Конституции парламентским путем прекращается.
[Ст.148 введена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]
[Ст.149 исключена Законом N 1227-XIV от 21.09.2000]

Статья 150. Постановление или указ о проведении республиканского референдума
(1) В шестимесячный срок со дня получения предложений о проведении референдума, Парламент принимает одно из следующих постановлений:
[Ст.150 ч.(1) изменена ЗП480-XIV от 02.07.99, MO87/12.08.99 ст.427]
a) об объявлении референдума, проводимого не ранее чем через 60 дней со дня принятия постановления;
b) об отклонении предложения о проведении референдума в случае, если оно исходит от депутатов;
[Ст.150 ч.(1), пкт. b) изменен ЗП796-XV от 25.01.02, MO20/02.02.02 ст.84]
[Ст.150 ч.(1), пкт. b) признать неконституционным синтагму "или от граждан" ПКС15

от 11.04.00, MO46/27.04.00]
[Ст.150 ч.(1), пкт. b) изменен ЗП1107-XIV от 30.06.00, MO124/05.10.00]
[Ст.150 ч.(1), пкт. b) изменен ЗП480-XIV от 02.07.99, MO87/12.08.99 ст.427]
c) о решении вопросов, предполагаемых к вынесению на референдум, без проведения последнего.
[Ст.150 ч.(1), пкт. c) изменен ЗП796-XV от 25.01.02, MO20/02.02.02 ст.84]
[Ст.150 ч.(1), пкт. c) изменен ЗП1107-XIV от 30.06.00, MO124/05.10.00]

[Ст.150 ч.(2) исключена ЗП1107-XIV от 30.06.00, MO124/05.10.00; ч.(3) считать ч.(2)]
[Ст.150 ч.(2) признать неконституционным положения ПКС15 от 11.04.00, MO46/27.04.00]
[Ст.150 ч.(2) введена ЗП480-XIV от 02.07.99, MO87/12.08.99 ст.427; ч.(2) считать ч.(3)]
(2) В постановлении или указе о проведении республиканского референдума указываются дата его проведения, название проекта закона или постановления, предполагаемого к принятию, с изложением их текста и (или) содержания вопросов, выносимых на референдум.
[Ст.150 ч.(3) исключена ЗП268-XIV от 04.02.99, MO22/04.03.99 ст.93]
Статья 151. Назначение республиканского референдума
(1) Дата республиканского референдума назначается Парламентом путем принятия постановления в случае возбуждения вопроса о проведении референдума гражданами или депутатами Парламента либо Президентом Республики Молдова путем принятия указа в случае возбуждения им самим вопроса о проведении референдума консультативного характера.
[Часть 1 ст.151 дополнена Законом N 480-XIV от 02.07.99]
(2) Дата республиканского референдума назначается не позднее чем за 60 дней до дня его проведения.
Статья 152. Возбуждение вопроса о проведении республиканского референдума гражданами
(1) В случае возбуждения вопроса о проведении республиканского референдума гражданами, последние на собрании, в котором должны принять участие не менее трехсот лиц, обладающих избирательным правом, создают инициативную группу. Не позднее чем за десять дней до проведения такого собрания его инициаторы должны сообщить в письменном виде органу местного публичного управления, на территории которого намечается проведение собрания, о времени, месте и целях его проведения.
(2) Перед началом собрания осуществляется регистрация его участников путем составления их списка с указанием фамилий, имен и места жительства.
(3) На собрании избираются его председатель и секретарь. Повестка дня собрания должна включать обсуждение целесообразности проведения республиканского референдума и формулирование предполагаемых к вынесению на него вопросов.
(4) В случае одобрения предложения о проведении республиканского референдума большинством голосов участников собрания избирается инициативная группа, которой поручается организация сбора подписей в поддержку проведения референдума. Инициативная группа должна состоять из не менее чем ста лиц, обладающих избирательным правом. Члены инициативной группы избирают из своего числа исполнительное бюро в составе председателя, заместителя председателя и секретаря, которые представляют группу и организуют ее деятельность.
(5) О проведении собрания составляется протокол, в который вносятся результаты голосования по вопросам, предусмотренным повесткой дня. Документы собрания - список участников, протокол, точно и правильно сформулированные вопросы, предполагаемые к вынесению на республиканский референдум, и список членов инициативной группы с

указанием данных о них - подписываются председателем и секретарем собрания.

Статья 153. Регистрация инициативной группы

(1) Инициативная группа по проведению республиканского референдума регистрируется Центральной избирательной комиссией. Для регистрации должны быть представлены следующие документы:

a) документы собрания граждан, на котором была избрана инициативная группа, заверенные печатью примэрии населенного пункта, на территории которого имело место собрание;

b) заявление членов инициативной группы о согласии участвовать в сборе подписей в поддержку проведения референдума;

c) заявление о регистрации инициативной группы.

(2) Центральная избирательная комиссия в 15-дневный срок со дня подачи документов, предусмотренных частью (1), принимает постановление о регистрации инициативной группы или об отказе в ее регистрации. В постановлении о регистрации инициативной группы указывается срок сбора подписей в поддержку проведения республиканского референдума, который должен быть не менее двух и не более трех месяцев.

(3) После регистрации инициативной группы ее членам выдаются удостоверения, образец которых устанавливается Центральной избирательной комиссией.

(4) Сведения о регистрации инициативной группы и предполагаемые к вынесению на республиканский референдум вопросы обнародуются через средства массовой информации.

Статья 154. Сбор подписей

(1) Со дня регистрации инициативной группы ее члены вправе беспрепятственно осуществлять сбор подписей в поддержку проведения республиканского референдума (далее - подписные листы).

(2) Сбор подписей осуществляется в соответствии с положениями статьи 42, применяемыми соответствующим образом.

Статья 155. Специальные требования к подписным листам

На каждой странице подписных листов должен быть изложен вопрос (вопросы), предполагаемый к вынесению на республиканский референдум. Сбор подписей по спискам, не содержащим текста вопроса, не допускается.

Статья 156. Ответственность за правильность составления подписных листов

(1) Лицо, занимающееся сбором подписей, расписывается на каждой странице подписных листов и делает отметку о том, что подписи собраны им персонально и что личность граждан, включенных в подписные листы, проверена им на основании документов, удостоверяющих личность. Каждая страница подписных листов заверяется печатью соответствующего органа местного публичного управления.

(2) Члены инициативной группы обязаны предупреждать каждого гражданина о его праве поставить свою подпись только в одном подписном листе.

(3) Признаются недействительными подписные листы: составленные до регистрации инициативной группы; не подписанные лицом, собравшим подписи граждан; не заверенные печатью соответствующего органа местного публичного управления.

Статья 157. Представление и проверка подписных листов

(1) Не позднее чем в последний день срока, отведенного для сбора подписей, инициативная группа составляет протокол, в котором указывает дату регистрации инициативной группы, количество собранных подписей и дату завершения сбора подписей. Протокол, подписанный членами инициативной группы, вместе с подписными листами представляется Центральной избирательной комиссии.

(2) В течение 15 дней после представления подписных листов Центральная избирательная комиссия проверяет подлинность подписей (каждой или выборочно) в

представленных подписных листах. Повторяющиеся подписи исключаются. Подписные листы, оформленные с нарушением положений части (1) статьи 156, признаются недействительными. После проверки подписных листов Центральная избирательная комиссия принимает решение о возбуждении вопроса о проведении республиканского референдума.

[Ст.157 ч.(2) изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

(3) В случае непредставления необходимого количества подписей Центральная избирательная комиссия принимает постановление об отклонении предложения о проведении республиканского референдума и аннулировании регистрации инициативной группы.

(4) Протокол о проверке подписных листов, проверенные подписные листы и постановление Центральной избирательной комиссии о возбуждении вопроса о проведении республиканского референдума представляются в трехдневный срок Постоянному бюро Парламента.

Статья 158. Избирательные округа и участки, окружные избирательные советы и участковые избирательные бюро

(1) В целях организации и проведения республиканского референдума Центральная избирательная комиссия образует административные избирательные округа, соответствующие административно-территориальным единицам Республики Молдова второго уровня, и окружные избирательные советы в соответствии с положениями статьи 27, применяемыми соответствующим образом.

[Часть 1,Ст.158 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Часть 1 ст.158 изменена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(2) Функции окружных избирательных советов предусмотрены статьей 28, положения которой применяются соответствующим образом.

(3) Избирательные округа делятся на избирательные участки в соответствии с положениями статьи 29, применяемыми соответствующим образом. На каждом избирательном участке образуются участковые избирательные бюро, порядок создания и функции которых предусмотрены положениями статей 29 и 30, применяемыми соответствующим образом.

(4) Полномочия окружных избирательных советов и участковых избирательных бюро истекают после подтверждения результатов республиканского референдума Конституционным судом.

(5) Если избирательный округ состоит из одного населенного пункта, в котором создан единственный избирательный участок, участковое избирательное бюро не создается, а его функции исполняет окружной избирательный совет.

[Ст.159 исключена Законом N 480-XIV от 02.07.99]

Статья 160. Содействие избирательным советам и бюро по проведению республиканского референдума, организация их деятельности, изменение состава и роспуск

Содействие избирательным советам и бюро по проведению республиканского референдума, организация их деятельности, изменение состава и роспуск осуществляются в соответствии с положениями статей 31 - 34, применяемыми соответствующим образом.

Статья 161. Списки граждан, имеющих право участвовать в республиканском референдуме

Списки граждан, имеющих право участвовать в республиканском референдуме (списки избирателей), составляются в соответствии с положениями главы 5 (статьи 39 и 40), применяемыми соответствующим образом.

Статья 162. Бюллетень для голосования

(1) В бюллетень для голосования включается текст вопроса или законопроекта,

выносимого на республиканский референдум. Справа от текста вопроса или законопроекта размещаются горизонтально два прямоугольника с вписанными в них словами "за" и "против", а под ними - два кружка.

[Часть 1 ст.162 в редакции Закона N 480-XIV от 02.07.99]

(2) В случае вынесения на республиканский референдум нескольких вопросов для каждого из них составляется отдельный бюллетень. В случае проведения одновременно нескольких референдумов, бюллетени для голосования должны различаться по цвету.

[Часть 2 ст.162 изменена Законом N 480-XIV от 02.07.99]

(3) Бюллетени для голосования оформляются в соответствии с Законом о функционировании языков на территории Республики Молдова.

(4) Бюллетени для голосования печатаются в количестве, соответствующем числу лиц, внесенных в списки избирателей.

[Часть 4,Ст.162 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(5) Бюллетени для голосования, содержащие один и тот же вопрос, должны быть одинаковы по формату, отпечатаны одним и тем же шрифтом, на бумаге одного цвета и одинаковой плотности.

(6) Образец и текст бюллетеней для голосования и образец протоколов избирательных советов и бюро по проведению республиканского референдума утверждаются Центральной избирательной комиссией.

[Часть 6 ст.162 изменена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

(7) Бюллетени для голосования передаются окружным избирательным советам за три дня и участковым избирательным бюро за один день до дня республиканского референдума.

[Часть 7,Ст.162 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

Статья 163. Агитационная работа

Обсуждение вопросов, вынесенных на республиканский референдум, осуществляется в соответствии с положениями статьи 47, применяемыми соответствующим образом.

Статья 164. Голосование

(1) Голосование на республиканском референдуме проводится в соответствии с положениями главы 9 (статьи 50 - 55), применяемыми соответствующим образом.

(2) Голосующий заполняет бюллетень для голосования, проставляя печать с надписью “Votat“ в одном из кружков под прямоугольником с вписанным в него словом "за" или "против", обозначив таким образом свой выбор.

[Часть 2,Ст.164 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Часть 2 ст.164 в редакции Закона N 480-XIV от 02.07.99]

Статья 165. Наблюдение за ходом республиканского референдума и освещение его в средствах массовой информации

Наблюдение за ходом республиканского референдума и освещение его организации и проведения в средствах массовой информации осуществляются в соответствии с положениями главы 11 (статьи 63 и 64), применяемыми соответствующим образом.

Статья 166. Подсчет голосов и подведение итогов республиканского референдума

(1) Подсчет голосов и подведение итогов республиканского референдума осуществляются в соответствии с положениями главы 10 (статьи 56 - 60), применяемыми соответствующим образом.

(2) В протоколе о подведении итогов республиканского референдума отдельно указывается количество голосов с ответом "за" и с ответом "против".

[Часть 2 ст.166 изменена Законом N 480-XIV от 02.07.99]

(3) Результаты республиканского референдума рассматриваются Центральной избирательной комиссией, принимающей по нему постановление.

Статья 167. Подтверждение результатов республиканского референдума

(1) Постановление Центральной избирательной комиссии и протокол о результатах республиканского референдума представляются Конституционному суду.

(2) Конституционный суд в десятидневный срок рассматривает документы, представленные Центральной избирательной комиссией, и путем принятия постановления подтверждает либо не подтверждает результаты республиканского референдума.

Статья 168. Принятие решения путем республиканского референдума, его опубликование и вступление в силу

(1) Решение считается принятым путем республиканского референдума, если за него проголосовало большинство граждан, принявших участие в референдуме. При вынесении на референдум конституционного закона последний считается утвержденным, если за него проголосовало не менее половины общего числа лиц, включенных в списки избирателей.

[Часть 1 ст.168 изменена Законом N 1107-XIV от 30.06.2000]

(2) Решение, принятое путем республиканского референдума, публикуется в специальном выпуске Официального монитора Республики Молдова. Датой принятия решения считается дата проведения республиканского референдума. Решение вступает в силу со дня опубликования его в Официальном мониторе или со дня, указанного в решении.

Статья 169. Отмена или изменение решения, принятого путем республиканского референдума

Отмена или изменение решения, принятого путем республиканского референдума, производится также республиканским референдумом либо в порядке, предусмотренном для пересмотра Конституции.

[Ст.169 изменена Законом N 1227-XIV от 21.09.2000]

Статья 170. Документы республиканского референдума

Документы республиканского референдума хранятся в соответствии с положениями статьи 62, применяемыми соответствующим образом.

Статья 171. Несостоявшийся республиканский референдум

Центральная избирательная комиссия признает республиканский референдум несостоявшимся, если в нем приняли участие менее трех пятых от числа лиц, включенных в списки избирателей.

[Ст.171 изменена Законом N 480-XIV от 02.07.99]

Статья 172. Недействительный республиканский референдум

Конституционный суд может признать республиканский референдум недействительным в целом по республике или в определенных административно-территориальных единицах, если при проведении голосования или подсчете голосов были допущены грубые нарушения положений настоящего кодекса, повлиявшие на общие результаты референдума.

Статья 173. Повторный республиканский референдум

(1) В случае признания республиканского референдума недействительным Центральная избирательная комиссия в месячный срок организует проведение повторного референдума в целом по стране или в определенных административно-территориальных единицах.

(2) Избирательные советы и бюро, виновные в нарушении положений Кодекса о выборах, заменяются.

[Ст.173 ч.(2) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

(3) Повторный республиканский референдум организуется и проводится в соответствии с положениями настоящего раздела и настоящего кодекса.

Статья 174. Новый республиканский референдум

Республиканский референдум по тому же вопросу может проводиться не ранее чем через два года со дня проведения предыдущего республиканского референдума.

Глава 14
МЕСТНЫЙ РЕФЕРЕНДУМ

Статья 175. Местный референдум

Местный референдум представляет собой консультирование с гражданами по вопросам важнейшего значения для села (коммуны), сектора, города (муниципия), района, административно-территориального образования с особым статусом. Отзыв примара села (коммуны), сектора, города (муниципия) осуществляется также путем проведения местного референдума.

[Ст.175 изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.175 изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[Ст.175 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

Статья 176. Ограничения по проведению местного референдума

(1) Местный референдум не проводится в случае объявления чрезвычайного, осадного или военного положения. Если местный референдум совпадает с днем последующего объявления или введения чрезвычайного, осадного, военного положения, он отменяется по праву или переносится на другой день с соблюдением предусмотренных настоящим кодексом сроков его проведения.

(2) Местный референдум также не может проводиться в течение 120 дней, предшествующих, и 120 дней, следующих за днем проведения на той же территории любого вида выборов или референдума, за исключением случаев их одновременного проведения.

(3) Решение об отсрочке местного референдума принимается Центральной избирательной комиссией по предложению местного совета или представительного органа власти административно-территориального образования с особым статусом, принявшего решение о проведении референдума.

[Ст.176 ч.(3) в редакции ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Часть (4) ст.176 исключена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(4) Вопрос о проведении местного референдума об отзыве примара может быть возбужден по истечении одного года со дня вступления его в должность или со дня проведения предыдущего местного референдума относительно отзыва этого же примара. Вопрос об отзыве примара не может быть возбужден в течение последних шести месяцев до истечения срока его мандата.

[Часть (4) ст.176 введена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

Статья 177. Вопросы, выносимые на местный референдум

(1) На местный референдум могут быть вынесены вопросы, имеющие важнейшее значение для соответствующего населенного пункта и относящиеся к компетенции органов местного публичного управления.

(2) Вопрос об отзыве примара путем проведения референдума может быть возбужден в случае несоблюдения им интересов местного сообщества, ненадлежащего исполнения обязанностей местного выборного лица, предусмотренных законом, нарушения моральных и этических норм, подтвержденного в установленном порядке.

[Часть (2) ст.177 введена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[Часть (2) ст.177 исключена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

Статья 178. Вопросы, которые не могут выноситься на местный референдум

На местный референдум не могут выноситься вопросы:

a) о налогах и бюджете;

b) о чрезвычайных или срочных мерах по обеспечению общественного порядка, здоровья и безопасности населения;

c) об избрании и назначении на должность, освобождении и отзыве с должности лиц, относящиеся к компетенции Парламента, Президента Республики Молдова и

Правительства;

d) об отзыве примара, освобожденного от занимаемой должности на основании вступившего в законную силу решения судебной инстанции;

[Пкт. d) ст.178 введён ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

e) относящиеся к компетенции судебных инстанций или прокуратуры;

f) об изменении административно-территориальной подчиненности населенных пунктов, за исключением случаев, предусмотренных законом об особом правовом статусе Гагаузия (Гагауз-Ери).

[пункты d) и e) считать e) и f) ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[Ст.178 ч.(2) исключена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Пкт.e) дополнен Законом N 480-XIV от 02.07.99]

[Пкт.e) введен Законом N 268-XIV от 04.02.99]

Статья 179. Назначение местного референдума

Дата проведения местного референдума устанавливается Центральной избирательной комиссией по предложению сельского (коммунального), секторального, городского (муниципального), районного совета или представительного органа власти административно-территориального образования с особым статусом.

[Ст.179 изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.179 в редакции ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

Статья 180. Возбуждение вопроса о проведении местного референдума

Вопрос о проведении местного референдума может быть возбужден:

a) одной второй от числа избранных советников, а в случае отзыва примара посредством тайного голосования – двумя третями от числа избранных советников;

b) примаром села (коммуны), сектора, города (муниципия), за исключением случаев возбуждения вопроса о проведении местного референдума об отзыве примара;

[Ст.180 пкт.a)-b) изменены ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.180 пкт.b) изменен ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[Пкт b) ст.180 изменен ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

c) представительным органом власти административно-территориального образования с особым статусом;

d) десятью процентами от числа граждан, обладающих избирательным правом и проживающих на территории соответствующей административно-территориальной единицы.

Статья 181. Регистрация инициативной группы

(1) Если вопрос о проведении местного референдума возбужден гражданами, создается инициативная группа, состоящая из не менее чем 20 граждан, обладающих избирательным правом и постоянно проживающих на территории соответствующей административно-территориальной единицы. В собрании по вопросу создания инициативной группы должны принимать участие не менее 30 человек. Не позднее чем за три дня до дня проведения собрания его инициаторы обязаны письменно сообщить примару о времени, месте и цели собрания.

[Ст.181 ч.(1) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(2) Инициативная группа регистрируется органами местного публичного управления в пятидневный срок со дня представления заявления о регистрации, протокола о ее создании и сформулированных вопросов. В случае возбуждения вопроса о проведении местного референдума об отзыве примара инициативная группа регистрируется секторальным (районным) или муниципальным судом, в округе которого находится соответствующий населенный пункт.

[Ст.181 ч.(2) изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[Ст.181 ч.(2) изменена Законом N 1217-XIV от 31.07.2000]

(3) В решении о регистрации указываются срок сбора подписей, который не может быть менее 30 и более 60 календарных дней, и вопросы, предполагаемые к вынесению на местный референдум.

(4) После регистрации инициативной группы ее членам выдаются удостоверения, образец которых устанавливается Центральной избирательной комиссией.

(5) Информация о регистрации инициативной группы публикуется в местной печати.

Статья 182. Сбор подписей

(1) Правом сбора подписей граждан в поддержку проведения местного референдума обладают члены инициативной группы, зарегистрированной в порядке, предусмотренном статьей 181.

(2) Сбор подписей осуществляется согласно положениям статьи 42, применяемым соответствующим образом.

(3) Для проведения местного референдума необходимо собрать не менее десяти процентов подписей граждан, проживающих на территории соответствующей административно- территориальной единицы и обладающих избирательным правом.

Статья 183. Специальные требования к подписным листам

На каждой странице подписных листов должен быть изложен вопрос (вопросы), предполагаемый к вынесению на референдум. Сбор подписей по спискам, не содержащим текста вопроса, не допускается.

Статья 184. Ответственность за правильность составления подписных листов

(1) Лицо, занимающееся сбором подписей, должно расписаться на каждой странице подписных листов, сделав отметку, удостоверяющую, что подписи собраны им персонально и что личность лиц, включенных в подписные листы, проверена им на основании документов, удостоверяющих личность. Каждая страница подписных листов заверяется печатью соответствующего органа местного публичного управления.

(2) Лицо, собирающее подписи по подписным листам, обязано предупреждать каждого гражданина о его праве поставить свою подпись только в одном подписном листе.

(3) Признаются недействительными подписные листы: составленные до регистрации инициативной группы; не подписанные лицом, собравшим подписи граждан; не заверенные печатью соответствующего органа местного публичного управления.

Статья 185. Представление и проверка подписных листов

(1) Заверенные подписные листы представляются местному совету или представительному органу власти административно-территориального образования с особым статусом. В случае возбуждения вопроса о проведении местного референдума об отзыве примара подписные листы представляются секторальному (районному) или муниципальному суду, в округе которого находится соответствующий населенный пункт.

[Ст.185 ч.(1) изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[Часть 1,Ст.185 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Часть 1 ст.185 изменена Законом N 1217-XIV от 31.07.2000]

(2) Подписные листы, представленные инициативной группой, проверяются в 15-дневный срок. Повторяющиеся подписи исключаются. Если проверкой установлено, что необходимое количество подписей не собрано, предложение о проведении местного референдума отклоняется, а регистрация инициативной группы аннулируется.

Статья 186. Принятие решения о проведении местного референдума и его опубликование

(1) По истечении 15 дней со дня представления подписных листов или со дня принятия решения местным советом, представительным органом власти административно-территориального образования с особым статусом либо примаром соответствующий местный совет или представительный орган власти административно-территориального образования с особым статусом принимает решение о проведении местного референдума

либо об отказе в его проведении.

[Ст.186 ч.(1) изменена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[Ст.186 ч.(1) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(2) В решении о проведении местного референдума должны содержаться:

a) предложение о дате проведения референдума (не ранее чем через месяц и не позднее чем через 45 дней со дня принятия решения);

b) вопросы, подлежащие вынесению на референдум;

c) причины отзыва – в случае проведения референдума об отзыве примара.

[Пкт. c) часть (2) ст.186 введён ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[Ст.186 ч.(2) изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(3) Вопросы, подлежащие вынесению на местный референдум, излагаются четко и ясно во избежание их двоякого толкования. Не могут быть вынесены на референдум взаимоисключающие вопросы.

(4) Решение о проведении местного референдума подлежит опубликованию в трехдневный срок со дня принятия.

Статья 187. Избирательные округа и избирательные участки

(1) Для проведения местного референдума образуются при необходимости избирательные округа: сельские (коммунальные), секторальные, городские (муниципальные), районные, а также административно-территориальных образований с особым статусом.

[Ст.187 ч.(1) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

[Ст.187 ч.(1) изменена ZPC842 14.02.2002/MO26 14.02.2002]

(2) Избирательные округа образуются Центральной избирательной комиссией не менее чем за 30 дней до проведения местного референдума по предложению органов местного публичного управления.

(3) Избирательные участки образуются не менее чем за 20 дней до проведения местного референдума соответствующим окружным избирательным советом по предложению примэрии.

[Ст.187 ч.(3) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

(4) Избирательные участки образуются по административно-территориальному принципу путем деления населенного пункта на участки с не менее чем тридцатью и не более чем тремя тысячами избирателей. Избирательные участки нумеруются.

(5) Если в населенном пункте для проведения местного референдума создан единственный избирательный участок, окружной избирательный совет выполняет функции и участкового избирательного бюро.

Статья 188. Создание избирательных советов и бюро
по проведению местного референдума

(1) Окружные избирательные советы по проведению местного референдума создаются Центральной избирательной комиссией по предложению местных советов или представительных органов власти административно-территориальных образований с особым статусом, партий, других общественно-политических организаций, представленных в Парламенте, в составе 5 – 11 членов не позднее чем за 25 дней до дня местного референдума. Порядок их образования и функции предусмотрены статьями 27 и 28.

[Ст.188 ч.(1) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

[Часть 1,Ст.188 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(2) Участковые избирательные бюро по проведению местного референдума образуются окружными избирательными советами по проведению местного референдума по предложению органов местного публичного управления, партий, других общественно-политических организаций, представленных в Парламенте, в составе 5 – 11 членов не

позднее чем за 20 дней до дня местного референдума. Порядок их образования и функции предусмотрены статьями 29 и 30.

[Ст.188 ч.(2) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

[Часть 2,Ст.188 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(3) Председатели районных избирательных советов, избирательных советов муниципия Кишинэу и административно-территориальных образований с особым статусом по проведению местного референдума избираются соответствующими местными советами.

[Часть 3,Ст.188 в редакции ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(4) В состав избирательных советов и бюро по проведению местного референдума не могут входить советники местных советов, члены инициативной группы, члены партий и других общественно-политических организаций, участвующих в выборах.

[Ст.188 ч.(3) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

[Часть 4,Ст.188 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Часть 5 ст.188 в редакции ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(5) На первом заседании окружного избирательного совета административно-территориальной единицы второго уровня по проведению местного референдума большинством голосов его членов избираются заместитель председателя и секретарь совета, а на первом заседании сельского (коммунального), секторального, городского (муниципального) окружного избирательного совета и участкового избирательного бюро – председатель, заместитель председателя и секретарь этих избирательных органов.

[Ст.188 ч.(5) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

(6) В двухдневный срок после образования избирательный совет и бюро обнародуют свой состав, место нахождения и порядок осуществления связи с ними.

(7) Полномочия избирательных советов и бюро по проведению местного референдума истекают после подтверждения результатов последнего.

Статья 189. Совмещение функций избирательными советами и бюро

В случае проведения местного референдума одновременно с выборами (местными, парламентскими) или республиканским референдумом избирательные советы и бюро, организующие проведение выборов, которые создаются и функционируют в соответствии с положениями главы 3, выполняют также функции избирательных советов и бюро по проведению референдума.

[Ст.189 изменена Законом N 1227-XIV от 21.09.2000]

Статья 190. Содействие избирательным советам и бюро по проведению местного референдума, организация их деятельности, изменение состава и роспуск

Содействие избирательным советам и бюро по проведению местного референдума, организация их деятельности, изменение состава и роспуск осуществляются в соответствии с положениями статей 31 - 34, применяемыми соответствующим образом.

Статья 191. Функции избирательных советов и бюро по проведению местного референдума

Избирательные советы и бюро по проведению местного референдума выполняют функции, предусмотренные статьями 28 и 30, положения которых применяются соответствующим образом.

Статья 192. Списки граждан, имеющих право участвовать в местном референдуме

Списки граждан, имеющих право участвовать в местном референдуме (списки избирателей), составляются в соответствии с положениями главы 5 (статьи 39 и 40), применяемыми соответствующим образом.

Статья 193. Бюллетень для голосования

(1) В бюллетень для голосования включается текст вопроса, выносимого на местный

референдум. Справа от него размещаются горизонтально два прямоугольника с вписанными в них словами "за" и "против", а под ними - два кружка.

[Часть 1 ст.193 изменена Законом N 480-XIV от 02.07.99]

(2) В случае вынесения на местный референдум нескольких вопросов для каждого из них составляется отдельный бюллетень. В случае проведения одновременно нескольких референдумов, а также в случае одновременного проведения референдума и выборов бюллетени для голосования должны различаться по цвету.

(3) Бюллетени для голосования оформляются в соответствии с Законом о функционировании языков на территории Республики Молдова.

(4) Бюллетени для голосования печатаются в количестве, соответствующем числу лиц, внесенных в списки избирателей.

[Часть 4,Ст.193 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

(5) Бюллетени для голосования, содержащие один и тот же вопрос, должны быть одинаковы по формату, отпечатаны одним и тем же шрифтом, на бумаге одного цвета и одинаковой плотности.

(6) Образцы бюллетеней для голосования, протоколов избирательных советов и протоколов участковых избирательных бюро по проведению местного референдума утверждаются Центральной избирательной комиссией, а текст бюллетеней для голосования - окружными избирательными советами.

[Ст.193 ч.(6) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, MO131-133/18.08.06 ст.677]

(7) Бюллетени для голосования передаются участковым избирательным бюро за два дня до проведения местного референдума.

Статья 194. Агитационная работа

Свободное и всестороннее обсуждение вопросов, выносимых на местный референдум, осуществляется в соответствии с положениями статьи 47, применяемыми соответствующим образом.

Статья 195. Голосование

(1) Голосование на местном референдуме проводится в соответствии с положениями главы 9 (статьи 50 - 55), применяемыми соответствующим образом.

(2) Голосующий заполняет бюллетень для голосования, проставив печать с надписью “Votat в одном из кружков под прямоугольником с вписанным в него словом "за" или "против", обозначив таким образом свой выбор.

[Часть 2,Ст.195 изменена ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[Часть 2 ст.195 в редакции Закона N 480-XIV от 02.07.99]

Статья 196. Подсчет голосов и подведение итогов местного референдума

(1) Подсчет голосов и подведение итогов местного референдума осуществляются в соответствии с положениями главы 10 (статьи 56 - 60), применяемыми соответствующим образом.

(2) В протоколе о подведении итогов местного референдума отдельно указывается количество голосов с ответом "за" и с ответом "против".

[Часть 2 ст.196 изменена Законом N 480-XIV от 02.07.99]

(3) Результаты местного референдума рассматриваются окружным избирательным советом, принимающим по ним постановление.

Статья 197. Подтверждение результатов местного референдума

(1) Окружной избирательный совет в двухдневный срок после подведения итогов местного референдума представляет судебной инстанции, в округе которой состоялся референдум, отчет о проведении последнего, к которому прилагает протоколы окружных избирательных советов и участковых избирательных бюро, а также все поступившие жалобы вместе с объяснениями о порядке их разрешения. Совет муниципия Кишинэу

представляет соответствующие документы Апелляционной палате Кишинэу.

[Ст.197 ч.(1) изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

[Часть (1) ст.197 ZPC191 08.05.03/MO97 31.05.03 ст.432]

(2) Судебная инстанция в десятидневный срок со дня получения документов, предусмотренных частью (1), подтверждает или не подтверждает законность проведения и результаты местного референдума.

(3) Решение судебной инстанции в течение 24 часов с момента его принятия сообщается Центральной избирательной комиссии и окружному избирательному совету по проведению местного референдума, который публикует окончательные результаты последнего.

[Часть 3 ст.197 дополнена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

Статья 198. Принятие решения путем местного референдума, его отмена или изменение

(1) Решение считается принятым путем местного референдума, если за него проголосовало большинство граждан, принявших участие в референдуме. Датой принятия решения считается дата проведения местного референдума.

(2) Если в результате проведения местного референдума отозван примар, Центральная избирательная комиссия назначает новые выборы в соответствии с положениями раздела V (статьи 118-140), применяемыми соответствующим образом.

[Часть (2) ст.198 введена ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

(3) Отмена или изменение решения, принятого путем местного референдума, производится также местным референдумом либо решением соответствующего местного совета, принятым двумя третями голосов от числа советников согласно Закону о местном публичном управлении.

[часть (2) считать частью (3) ZPC31 13.02.03/MO27 28.02.03 ст.108]

[Часть (2) ст.198 исключена ZPC 769 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

[часть (3) считать частью (2) ZPC796 25.01.2002/MO20 02.02.2002]

Статья 199. Несостоявшийся местный референдум

Местный референдум считается несостоявшимся, если в нем приняли участие менее половины от числа граждан, включенных в списки избирателей. Постановление об объявлении местного референдума несостоявшимся принимается Центральной избирательной комиссией на основании документов, представленных окружными избирательными советами.

[Ст.199 изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

Статья 200. Недействительный местный референдум

Судебная инстанция, в округе которой состоялся местный референдум, признает его недействительным на территории всего округа или на территории некоторых участков, если при проведении голосования или при подсчете голосов были допущены грубые нарушения положений настоящего кодекса, повлиявшие на результаты референдума.

Статья 201. Повторный местный референдум

В случае признания местного референдума недействительным орган власти, принявший решение о его проведении, в двухнедельный срок организует проведение повторного референдума в соответствии с положениями настоящего раздела и настоящего кодекса. Избирательные советы и бюро по проведению местного референдума, виновные в нарушении положений Кодекса о выборах, заменяются.

[Ст.201 изменена ЗП248-XVI от 21.07.06, МО131-133/18.08.06 ст.677]

Статья 202. Новый местный референдум

Новый местный референдум по тому же вопросу может проводиться не ранее чем через год после проведения предыдущего референдума.

Раздел VII
ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЕ И ПЕРЕХОДНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 203. Вступление в силу

Настоящий кодекс вступает в силу со дня опубликования.

[Ст.203 изменена Законом N 268-XIV от 04.02.99]

[Выражение "и применяется со дня принятия" из ст.203 признать неконституционным в соответс. с Пост. Конституционного Суда N 15 от 27.05.98]

Статья 204. Переходные положения

После вступления в силу настоящего кодекса:

1. Парламенту в десятидневный срок принять постановление об образовании Центральной избирательной комиссии (постоянной) в соответствии с положениями части 1 главы 3 (статьи 16 - 22).

2. Указанным в части (2) статьи 16 органам в пятидневный срок представить Парламенту кандидатуры для образования Центральной избирательной комиссии.

3. Правительству:

a) в месячный срок:

- представить Парламенту предложения по приведению законодательства в соответствие с настоящим кодексом;

- обеспечить Центральную избирательную комиссию помещением, необходимыми финансовыми и материально-техническими средствами;

b) предусмотреть в проекте Закона о государственном бюджете на 1998 год расходы на деятельность Центральной избирательной комиссии, организацию и проведение выборов.

4. Провести выборы Парламента четырнадцатого созыва 22 марта 1998 года в соответствии с Указом Президента Республики Молдова N 371-II от 18 ноября 1997 года. Отсчет всех сроков, связанных с проведением выборов Парламента четырнадцатого созыва, начинается со дня опубликования настоящего кодекса.

5. Центральной избирательной комиссии:

a) в десятидневный срок после образования разработать и принять Положение о Центральной избирательной комиссии;

b) представить Правительству смету расходов, необходимых для обеспечения своей деятельности и проведения выборов;

c) после образования приступить к исполнению обязанностей, предусмотренных статьей 22.

6. Не допускается образование и функционирование не предусмотренных настоящим кодексом избирательных органов.

Статья 205. Заключительные положения

В день вступления в силу настоящего кодекса признаются утратившими силу Закон о референдуме N 1040-XII от 26 мая 1992 года, Закон о выборах Парламента N 1609-XII от 14 октября 1993 года, Закон о местных выборах N 308-XIII от 7 декабря 1994 года, Закон о выборах Президента Республики Молдова N 833-XIII от 16 мая 1996 года, Закон об отзыве примара села (коммуны), города N 1133-XIII от 2 апреля 1997 года.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ
ПАРЛАМЕНТА **Думитру МОЦПАН**

Кишинэу, 21 ноября 1997 г.
N 1381-XIII.

Republica Moldova

PARLAMENTUL

COD Nr. 443
din 24.12.2004

CODUL DE EXECUTARE AL REPUBLICII MOLDOVA

Publicat : 03.03.2005 în Monitorul Oficial Nr. 34-35 art Nr : 112 Data intrarii in vigoare : 01.07.2005

MODIFICAT
LP299-XVI din 25.12.08, MO23-26/06.02.09 art.60
LP236-XVI din 13.11.08, MO221-222/12.12.08 art.812
LP217-XVI din 24.10.08, MO206-207/18.11.08 art.758
LP194-XVI din 26.09.08, MO190-192/24.10.08 art.687
LP163-XVI din 09.07.08, MO140-142/01.08.08 art.574
LP128-XVI din 06.06.08, MO115-116/01.07.08 art.443, în vigoare 01.01.09
LP53-XVI din 13.03.08, MO84-85/13.05.08 art.290
LP43-XVI din 06.03.08, MO69-71/04.04.08 art.230
LP13-XVI din 14.02.08, MO51-54/14.03.08 art.161
LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08
LP53-XVI din 02.03.07, MO47-49/06.04.07 art.219
LP268-XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702
LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611

Notă:
În cuprinsul codului, sintagma "Ministerul Educaţiei" se înlocuieşte cu sintagma "Ministerul Educaţiei şi Tineretului", sintagma "Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale" - cu sintagma "Ministerul Economiei şi Comerţului", sintagma "Ministerul Afacerilor Externe" - cu sintagma "Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene", sintagma "Departamentul Trupelor de Grăniceri" - cu sintagma "Serviciul Grăniceri", sintagma "Departamentul Tehnologii Informaţionale" - cu sintagma "Ministerul Dezvoltării Informaţionale", sintagma "Departamentul Vamal" - cu sintagma "Serviciul Vamal" prin LP53-XVI din 02.03.07, MO47-49/06.04.07 art.219

Parlamentul adoptă prezentul cod.

CARTEA ÎNTÎI
EXECUTAREA HOTĂRÎRILOR CU CARACTER CIVIL
T i t l u l I
DISPOZIȚII GENERALE
Capitolul I
NOȚIUNI ŞI PRINCIPII GENERALE

Articolul 1. Sarcina şi scopul procedurii de executare

(1) Procedura de executare are sarcina de a apăra şi a realiza drepturile şi libertățile persoanelor fizice şi ale asociațiilor lor, interesele persoanelor juridice prin executarea silită a hotărîrilor, deciziilor, încheierilor, ordonanțelor, sentințelor cu caracter civil ale instanțelor de judecată, precum şi a hotărîrilor altor organe, denumite în continuare documente executorii, dacă legea nu prevede altfel.

(2) În scopul îndeplinirii acestei sarcini, legislația privind executarea stabileşte competența organelor de executare, statutul lor, modul şi condițiile de executare silită a documentelor executorii.

Articolul 2. Legislația privind executarea

(1) Legislația privind executarea constă din prezentul cod şi alte acte normative care nu contravin Constituției Republicii Moldova şi tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.

(2) Dacă în tratatul internațional la care Republica Moldova este parte sînt stabilite alte reglementări decît cele prevăzute în prezentul cod, se aplică reglementările tratatului internațional.

Articolul 3. Principiul legalității

Organele de executare asigură executarea silită a documentelor executorii în strictă conformitate cu prezentul cod şi cu alte acte normative.

Articolul 4. Principiul egalității

Modul şi condițiile de punere în executare a documentelor executorii se extind asupra persoanelor cu funcție de răspundere, persoanelor fizice, fără deosebire de rasă, de naționalitate, de origine etnică, de limbă, de religie, de sex, de opinie, de apartenență politică, de avere sau de origine socială, şi asupra persoanelor juridice, indiferent de tipul de proprietate şi de forma juridică de organizare.

Articolul 5. Principiul disponibilității

(1) Creditorul dispune de dreptul de a cere executarea silită a documentelor executorii, precum şi de a renunța la executarea începută sau de a amîna pornirea ei, în limitele prescripției dreptului stabilit.

(2) Părțile în procedura de executare (creditorul şi debitorul) pot executa documentul executoriu prin încheierea unei tranzacții.

Articolul 6. Principiul umanismului

Modul şi condițiile de punere în executare a documentelor executorii se stabilesc pe baza principiului respectării drepturilor omului şi nu pot avea ca scop pricinuirea suferințelor fizice şi morale sau a prejudiciilor materiale.

Articolul 7. Limba în care se desfăşoară procedura de executare

(1) Procedura de executare se desfăşoară în limba moldovenească.

(2) Dacă participanții la procedura de executare nu posedă limba moldovenească, ei au dreptul de a lua cunoştință de actele procedurii de executare şi de a vorbi prin interpret.

Articolul 8. Independența executorului judecătoresc

(1) La executarea documentelor executorii, executorul judecătoresc este independent şi se supune numai legii.

(2) Orice imixtiune în activitatea de executare a documentelor executorii este inadmisibilă şi

atrage răspunderea prevăzută de lege.

Articolul 9. Caracterul obligatoriu al cerinţelor executorului judecătoresc

(1) Cerinţele executorului judecătoresc, înaintate în modul stabilit de prezentul cod şi de alte acte normative, sînt obligatorii pentru toate autorităţile publice, persoanele juridice, persoanele cu funcţie de răspundere şi persoanele fizice.

(2) Persoanele care nu execută cerinţele executorului judecătoresc poartă răspunderea prevăzută de prezentul cod şi de alte acte normative.

Articolul 10. Atacarea actelor executorului judecătoresc

Participanţii la procedura de executare şi alte persoane interesate ale căror drepturi ori interese ocrotite de lege au fost încălcate printr-un act de executare pot ataca acest act în conformitate cu legea.

Capitolul II
ORGANELE DE EXECUTARE

Articolul 11. Organele de executare

(1) Executarea silită a documentelor executorii revine Departamentului de executare şi se efectuează prin intermediul subdiviziunilor lui teritoriale, denumite în continuare oficii de executare.

(2) Departamentul de executare şi oficiile de executare fac parte din sistemul organelor Ministerului Justiţiei.

(3) Departamentul de executare şi oficiile de executare sînt persoane juridice, au conturi trezoreriale, conturi speciale în lei şi în valută străină, ştampilă cu imaginea stemei de stat şi cu denumirea lor.

[Art.11 al.(3) modificat prin LP154/21.07.05, MO126/23.09.05 art.611]

(4) Departamentul de executare şi oficiile de executare dispun de patrimoniu, pe care îl administrează în condiţiile legii.

(5) Departamentul de executare şi oficiile de executare îşi desfăşoară activitatea în conformitate cu Constituţia Republicii Moldova, cu prezentul cod şi cu alte acte normative.

(6) Funcţionarii Departamentului de executare şi executorii judecătoreşti au statut de funcţionar public şi se află sub incidenţa Legii serviciului public.

T i t l u l II
EXECUTAREA SILITĂ A DOCUMENTELOR EXECUTORII
Capitolul III
DISPOZIŢII GENERALE

Articolul 12. Actele supuse executării silite

Conform normelor stabilite de prezentul cod, se execută:

a) încheierile, ordonanţele, hotărîrile şi deciziile date de instanţele de judecată în pricinile civile şi de contencios administrativ;

b) încheierile, sentinţele şi deciziile date de instanţele de judecată în cauzele penale cu privire la aplicarea pedepselor neprivative de libertate, precum şi cu privire la acţiunea civilă;

c) deciziile cu privire la contravenţiile administrative;

d) contractele autentice cu privire la plata pensiei de întreţinere;

d^1) acordurile autentice privind executarea benevolă a dreptului de ipotecă.

[Art.12 lit.d^1) introdusă prin LP163-XVI din 09.07.08, MO140-142/01.08.08 art.574]

e) hotărîrile arbitrale;

[Art.12 lit.(e) în redacţia LP194-XVI din 26.09.08, MO190-192/24.10.08 art.687]

f) hotărîrile instanţelor de judecată străine şi ale arbitrajelor internaţionale, recunoscute şi încuviinţate pentru executare pe teritoriul Republicii Moldova;

g) deciziile Curţii Constituţionale cu privire la aplicarea amenzii;
h) încheierile organelor de executare;
i) hotărîrile cu privire la aplicarea sancţiunilor economice adoptate de către organele abilitate cu funcţii de control financiar în cazul restituirii de către băncile comerciale a ordinelor incaso din motivul lipsei mijloacelor băneşti;
j) alte documente executorii.
[Art.12 modificat prin LP268-XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Articolul 13. Documentele executorii
Documente executorii sînt:
a) titlul executoriu eliberat de instanţa de judecată;
b) actele (dispozitivul actelor) cu caracter de executare, adoptate de către organele menţionate în art.12 din prezentul cod.
Articolul 14. Eliberarea titlului executoriu
(1) Titlul executoriu se eliberează de către prima instanţă creditorului, după rămînerea definitivă a hotărîrii, la cererea creditorului.
(2) În cazurile prevăzute în art.256 din Codul de procedură civilă, precum şi în cazul în care instanţa a dispus executarea imediată, titlul executoriu se eliberează imediat.
Articolul 15. Eliberarea mai multor titluri executorii
în temeiul unei singure hotărîri
(1) În temeiul unei hotărîri se eliberează un singur titlu executoriu.
(2) Dacă executarea trebuie să se efectueze în diferite locuri sau dacă hotărîrea s-a dat în folosul mai multor creditori, la cererea creditorilor instanţa de judecată eliberează mai multe titluri executorii, cu indicarea exactă a locului executării.
(3) În temeiul hotărîrii judecătoreşti, prin care debitorii au fost obligaţi să achite sume de bani în mod solidar, la cererea creditorului se eliberează mai multe titluri executorii, după numărul debitorilor solidari.
Articolul 16. Cuprinsul titlului executoriu
(1) Titlul executoriu va cuprinde:
a) denumirea instanţei de judecată care a eliberat titlul executoriu;
b) pricina în baza căreia a fost eliberat titlul executoriu;
c) data pronunţării hotărîrii şi dispozitivul (textual);
d) data rămînerii definitive a hotărîrii sau menţiunea privind executarea imediată;
e) numele, data şi locul naşterii sau denumirea debitorului şi creditorului, domiciliul ori sediul lor, datele de identificare bancare şi codul fiscal;
f) data eliberării titlului executoriu;
g) menţiuni privind măsurile de asigurare a acţiunii;
h) alte menţiuni, după necesitate.
(2) Titlul executoriu, eliberat în temeiul hotărîrii judecătoreşti, se semnează de către judecător şi grefier şi se certifică cu ştampila instanţei de judecată.
(3) Documentul executoriu, eliberat în temeiul actului unui alt organ, se semnează de către persoana cu funcţie de răspundere şi se certifică cu ştampila organului respectiv; totodată el va cuprinde toate datele prevăzute în alin.(1) al prezentului articol.
(4) În cazul în care hotărîrea instanţei de judecată străine sau a arbitrajului internaţional a fost recunoscută şi încuviinţată spre executare pe teritoriul Republicii Moldova, în titlul executoriu se indică atît denumirea instanţei de judecată străine sau a arbitrajului internaţional, cît şi denumirea instanţei de judecată din Republica Moldova care a recunoscut şi a încuviinţat executarea acestei hotărîri.

Articolul 17. Prezentarea documentului executoriu
spre executare

(1) Documentul executoriu se prezintă spre executare de către creditor.

(2) Instanța de judecată, din oficiu, prezintă titlul executoriu spre executare în pricinile ce țin de:

a) confiscarea bunurilor;

b) urmărirea unor sume de bani ce urmează a fi făcute venit la stat;

c) urmărirea pensiei de întreținere;

d) repararea prejudiciului cauzat prin schilodire sau prin o altă vătămare a sănătății, precum şi în legătură cu pierderea întreținătorului;

e) repunerea în funcție şi de încasarea salariului pentru absența forțată de la serviciu;

f) în alte pricini prevăzute de lege.

(3) În cazurile enumerate în alin.(2) al prezentului articol, instanța informează părțile despre prezentarea titlului executoriu spre executare.

Articolul 18. Termenele de prezentare a
documentelor executorii spre executare

(1) Hotărîrea judecătorească poate fi prezentată spre executare în decurs de 3 ani de la rămînerea ei definitivă, dacă legea nu prevede altfel.

(2) Documentul executoriu privind urmărirea plăților periodice îşi menține valabilitatea în cursul întregii perioade în care urmează să se facă plățile. Termenul stabilit în alin.(1) al prezentului articol se aplică fiecărei plăți periodice în parte, iar curgerea lui începe din ziua scadenței fiecărei plăți.

(3) Hotărîrile judecătoreşti în contencios administrativ se prezintă spre executare în termen de 30 de zile de la data expirării termenului de executare stabilit de lege sau de instanța de judecată.

(4) Hotărîrile cu privire la contravențiile administrative se prezintă spre executare în termenele prevăzute de Codul cu privire la contravențiile administrative, dacă legea nu prevede altfel.

(5) Termenele de prezentare a documentelor executorii se calculează în conformitate cu art. 111 din Codul de procedură civilă.

Articolul 19. Întreruperea termenului de prescripție
pentru prezentarea documentului
executoriu spre executare

(1) Termenul de prescripție pentru prezentarea documentului executoriu spre executare se întrerupe:

a) prin prezentarea documentului executoriu spre executare;

b) prin executarea parțială a documentului executoriu.

(2) După întrerupere, curgerea prescripției începe din nou. La calcularea noului termen de prescripție, perioada scursă pînă la întrerupere nu se ia în considerare.

(3) În caz de restituire a documentului executoriu care nu a fost executat sau a fost executat parțial, noul termen pentru prezentarea documentului executoriu se calculează din ziua în care documentul a fost restituit creditorului.

Articolul 20. Repunerea în termen

(1) Creditorul care a omis termenul de prezentare a documentului executoriu spre executare poate fi repus în termen de către instanța de judecată.

(2) Cererea de repunere în termen se depune la instanța de judecată care a adoptat hotărîrea sau la instanța de la locul de executare, cu anexarea probelor ce dovedesc imposibilitatea prezentării documentului executoriu spre executare în termen.

(3) Cererea se examinează în şedință de judecată, cu înştiințarea prealabilă a părților despre locul, data şi ora examinării, însă neprezentarea lor nu împiedică examinarea cererii.

(4) Încheierea privind cererea de repunere în termen poate fi atacată cu recurs.

Articolul 21. Eliberarea duplicatului titlului executoriu

(1) În caz de pierdere sau deteriorare a titlului executoriu, instanța care a adoptat hotărîrea poate elibera duplicat.

(2) Cererea de eliberare a duplicatului poate fi înaintată de către părțile în procedura de executare sau de către executorul judecătoresc.

(3) Dacă preşedintele instanței de judecată este de acord să elibereze duplicatul titlului executoriu, el va face pe cerere mențiunea respectivă, iar în caz de refuz va adopta o încheiere motivată.

(4) Încheierea privind refuzul de a elibera duplicatul titlului executoriu poate fi atacată cu recurs.

Articolul 22. Răspunderea pentru pierderea sau deteriorarea documentului executoriu

(1) Şeful oficiului de executare, la demersul executorului judecătoresc, este în drept să aplice persoanei vinovate de pierderea sau deteriorarea documentului executoriu o amendă de la 10 la 25 unități convenționale dacă acțiunile acestei persoane nu sînt sancționabile prin legea penală.

(2) Încheierea privind aplicarea sancțiunii poate fi atacată cu recurs.

Articolul 23. Amenda

(1) Amenda este o sancțiune pecuniară care se aplică de către şeful oficiului de executare în cazurile şi în limitele prevăzute de prezentul cod.

(2) Amenda se stabileşte în unități convenționale. Unitatea convențională de amendă este egală cu 20 de lei.

Capitolul IV
EXECUTORUL JUDECĂTORESC

Articolul 24. Executorul judecătoresc

(1) Documentele executorii prevăzute în art.12 se execută de către executorul judecătoresc.

(2) Executarea silită a documentelor executorii de către alte persoane nu se admite.

Articolul 25. Drepturile şi obligațiile procesuale ale executorului judecătoresc

(1) Executorul judecătoresc este obligat să întreprindă toate măsurile prevăzute de lege pentru executarea operativă a documentelor executorii şi să explice participanților la procesul de executare drepturile şi obligațiile lor.

(2) Executorul judecătoresc are dreptul:

a) să urmărească mijloacele băneşti ale debitorului atît în numerar, cît şi de pe conturile lui bancare, salariul, pensia, bursa şi alte venituri ale debitorului;

b) să urmărească bunurile debitorului prin aplicarea sechestrului, ridicarea şi vînzarea lor;

c) să urmărească mijloacele băneşti şi bunurile debitorului care se află la terțe persoane;

d) să ridice de la debitor obiectele indicate în documentul executoriu;

e) să aplice sechestru pe conturile debitorului şi să interzică instituției bancare să vireze sume băneşti de pe aceste conturi;

f) să oblige persoanele fizice şi juridice părți în procedura de executare să efectueze anumite acțiuni în vederea executării documentelor executorii;

g) să întreprindă măsurile indicate în documentul executoriu;

h) să solicite şi să primească gratuit de la părțile în procedura de executare, precum şi de la alte persoane, indiferent de tipul de proprietate şi de forma juridică de organizare, informații şi explicații necesare pentru executarea documentului executoriu, precum şi de la debitor informații cu privire la veniturile sale şi la bunurile ce îi aparțin cu titlu de proprietate, inclusiv cele aflate în proprietate comună pe cote-părți şi în devălmăşie;

i) să dispună participarea colaboratorilor organelor afacerilor interne la executarea documentelor executorii;

j) să efectueze controlul corectitudinii executării de către organizații a documentelor executorii privind urmărirea salariului debitorului;

k) să interzică instituțiilor şi organizațiilor de stat, persoanelor cu funcție de răspundere, persoanelor fizice şi persoanelor juridice, indiferent de tipul de proprietate şi de forma juridică de organizare, efectuarea anumitor acte în privința debitorului sau a bunurilor lui, care ar putea duce la împiedicarea executării.

l) să solicite instanței judecătoreşti aplicarea față de debitor a interdicției de a părăsi țara, în cazul în care plecarea acestuia ar face imposibilă sau dificilă executarea hotărîrii judecătoreşti.

[Art.25 al.2), lit.l) introdusă prin LP43-XVI din 06.03.08, MO69-71/04.04.08 art.230]

(3) Executorul judecătoresc are dreptul, în prezența şi cu acordul debitorului sau al membrilor adulți ai familiei acestuia, să pătrundă în locuință şi în alte încăperi ale debitorului, să le cerceteze în scopul sechestrării sau ridicării bunurilor.

(4) Executorul judecătoresc este în drept să cheme participanții la procesul de executare la oficiul de executare pentru a coordona cu ei modalitatea de executare şi a-i familiariza cu procedura de executare.

(5) Executorul judecătoresc nu este în drept să schimbe modul şi ordinea de executare a hotărîrii şi să scoată bunurile de sub sechestru. El nu poate restitui documentul executoriu decît la cererea scrisă a creditorului sau după executarea documentului executoriu.

Articolul 26. Neexecutarea cerințelor executorului judecătoresc

(1) Pentru neexecutarea cerințelor executorului judecătoresc, precum şi pentru nerestituirea documentului executoriu executorului judecătoresc după eliberarea debitorului din serviciu, pentru prezentarea de date incorecte privind veniturile şi situația patrimonială a debitorului, pentru necomunicarea de către debitor a datelor despre schimbarea locului de muncă sau a domiciliului, pentru neprezentarea fără motiv la executorul judecătoresc sau la locul de executare, persoanele vinovate pot fi sancționate de către şeful oficiului de executare cu o amendă de la 10 la 25 de unități convenționale, iar pentru împiedicarea prin diferite acțiuni (inacțiune) a executării - de la 50 la 100 de unități convenționale. Neexecutarea intenționată repetată a cerințelor executorului judecătoresc sau împiedicarea prin diferite acțiuni a executării atrage aplicarea unei amenzi de la 60 la 150 de unități convenționale.

(2) Încheierea privind aplicarea amenzii prevăzute în alin.(1) al prezentului articol poate fi atacată cu recurs.

(3) Dacă acțiunile (inacțiunea) persoanelor care, fără motive justificative, nu îndeplinesc cerințele executorului judecătoresc sau împiedică executarea documentului executoriu conțin elemente de contravenție sau de infracțiune, şeful oficiului de executare înaintează instanței de judecată sau procurorului, după caz, materialele şi demersul de tragere a lor la răspundere contravențională sau penală.

Articolul 27. Competența teritorială

(1) Documentul executoriu se prezintă pentru executare la oficiul de executare în a cărui rază teritorială se află domiciliul sau sediul debitorului.

(2) În cazul în care bunurile debitorului se află în diferite localități, creditorul poate prezenta documentul executoriu la oficiul de executare în a cărui rază teritorială se află bunurile.

Articolul 28. Strămutarea documentului executoriu

(1) Documentul executoriu poate fi strămutat la un alt oficiu de executare în cazul dacă:

a) debitorul şi-a schimbat domiciliul sau sediul;

b) bunurile debitorului nu se află la domiciliul sau la sediul lui, dar în alt loc;

c) mijloacele băneşti sau bunurile care se află la domiciliul sau la sediul debitorului nu sînt suficiente pentru executarea deplină a documentului executoriu, iar restul bunurilor se află în altă localitate;

d) au fost recuzați toți executorii judecătoreşti ai oficiului de executare;

e) documentul executoriu a fost primit cu încălcarea competenței.

(2) Executorul judecătoresc strămută documentul executoriu printr-o încheiere motivată, care

poate fi atacată cu recurs.

(3) Dacă oficiul de executare nu funcționează timp îndelungat din motive excepționale, Departamentul de executare, la cererea creditorului sau din oficiu, strămută documentul executoriu la un alt oficiu de executare.

(4) Actele de executare a documentului executoriu efectuate de oficiul de executare care a intentat procedura de executare au efect juridic pentru oficiul de executare care urmează să execute documentul executoriu.

Articolul 29. Conflictul de competență

Cînd două sau mai multe oficii de executare se declară competente sau incompetente să execute documentul executoriu, conflictul de competență teritorială se soluționează de către Departamentul de executare.

Articolul 30. Recuzarea şi abținerea de la executare a executorului judecătoresc

(1) Executorul judecătoresc urmează a fi recuzat în temeiurile prevăzute în art. 50 din Codul de procedură civilă.

(2) Dacă există temeiurile specificate în art. 50 din Codul de procedură civilă, executorul judecătoresc este obligat să se abțină de la executare.

(3) Recuzarea şi abținerea de la executare pot fi declarate înainte de a se începe acțiunile de executare, cu excepția cazurilor cînd temeiurile au devenit cunoscute după începerea lor.

(4) Recuzarea şi abținerea de la executare se fac în scris şi trebuie să fie motivate.

(5) În cadrul executării nu se admite înaintarea repetată a recuzării aceluiaşi executor judecătoresc pentru aceleaşi motive dacă anterior recuzarea a fost respinsă.

Articolul 31. Procedura de soluționare a cererii de recuzare sau de abținere de la executare

(1) Cererea de recuzare sau de abținere de la executare a executorului judecătoresc se examinează de către şeful oficiului de executare.

(2) În cazul admiterii cererii de recuzare sau de abținere de la executare, procedura de executare se transmite unui alt executor judecătoresc. Dacă transmiterea procedurii unui alt executor al aceluiaşi oficiu de executare este imposibilă, procedura se strămută pentru executare la un alt oficiu.

(3) Încheierea privind cererea de recuzare a executorului judecătoresc poate fi atacată cu recurs.

Capitolul V
CHELTUIELILE DE EXECUTARE

Articolul 32. Cheltuielile de executare

Cheltuielile de executare se compun din taxa de executare şi cheltuielile pentru efectuarea actelor de executare.

Articolul 33. Taxa de executare

(1) În cazul neexecutării de către debitor a documentului executoriu în mod benevol în termenul stabilit, şeful oficiului de executare, la demersul executorului judecătoresc sau din oficiu, adoptă o încheiere privind perceperea de la debitor a taxei de executare în mărime de 5% din suma real percepută sau din valoarea bunurilor percepute. În cazul neexecutării documentului executoriu cu caracter nepatrimonial, taxa de executare se percepe de la debitorul persoană fizică în mărime de 5 unități convenționale, iar de la debitorul persoană juridică - în mărime de 50 de unități convenționale.

(2) Taxa de executare se transferă pe contul de depozit al oficiului de executare, cu virarea ulterioară la bugetul de stat

[Art.33 al.(2) în redacția LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

(3) Încheierea privind perceperea taxei de executare poate fi atacată cu recurs.

Articolul 34. Restituirea taxei de executare

(1) În cazul anulării hotărîrii în al cărei temei a fost eliberat titlul executoriu, suma taxei de executare se restituie din bugetul de stat dacă se prevede întoarcerea executării.

[Art.34 al.(1) în redacția LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

(2) Încheierea privind restituirea taxei de executare poate fi atacată cu recurs.

Articolul 35. Cheltuielile pentru efectuarea actelor de executare

(1) Cheltuielile pentru efectuarea actelor de executare se suportă de către debitor. Dacă, potrivit documentului executoriu, calitatea de debitor o au mai multe persoane, acestea achită solidar cheltuielile pentru efectuarea actelor de executare.

(2) La cheltuielile pentru efectuarea actelor de executare se referă cheltuielile pentru:

a) transportarea, păstrarea şi vînzarea bunurilor debitorului;

b) deschiderea forțată şi închiderea încăperilor, strămutarea sau înlăturarea îngrădirilor;

c) remunerarea specialiştilor, experților, martorilor asistenți şi altor persoane antrenate în procesul de executare în conformitate cu legea;

d) deplasarea executorului judecătoresc la locul executării;

e) căutarea debitorului şi a bunurilor lui;

f) transferul (expedierea) prin poştă a sumelor oncasate, a încheierilor, înştiințărilor, telegramelor etc.;

g) asigurarea aducerii forțate a debitorului;

h) organizarea şi desfăşurarea licitației.

(3) Nu sînt considerate cheltuieli pentru efectuarea actelor de executare cheltuielile suportate de către creditor pentru asistența juridică în procesul de executare.

(4) Modul de determinare a mărimii cheltuielilor pentru efectuarea actelor de executare se stabileşte de Guvern.

[Art.35 în redacția LP217-XVI din 24.10.08, MO206-207/18.11.08 art.758]

[Art.35 al.(3) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

[Art.35 al.(3) modificat prin LP154/21.07.05, MO126/23.09.05 art.611]

Articolul 36. Avansarea cheltuielilor de executare de către creditor

(1) După identificarea actelor de executare şi a cheltuielilor necesare pentru efectuarea lor, creditorul este obligat, în termen de pînă la 7 zile de la înştiințare, să avanseze cheltuielile

menționate şi este în drept să pretindă restituirea lor ulterioară din contul debitorului.

(2) În cazul în care există mai mulți creditori, suma necesară pentru efectuarea cheltuielilor de executare poate fi avansată fie de către unul dintre creditori, fie în mod solidar de către toți, proporțional creanței.

(3) Creditorul poate depune suma avansată pentru efectuarea actelor de executare la contul special al oficiului de executare, precum şi să achite nemijlocit furnizorilor cheltuielile pentru serviciile prestate.

(4) În cazul în care creditorul nu avansează cheltuielile pentru efectuarea actelor de executare în termenul indicat on alin.(1), executorul judecătoresc, după aplicarea măsurilor de asigurare a executării documentelor executorii prevăzute în art.57, dispune, prin încheiere motivată, amînarea executării, fapt despre care informează imediat creditorul. În acest caz, termenul de executare, prevăzut on art.63, începe să curgă de la data avansării cheltuielilor. Dacă, în termen de 3 luni de la data emiterii înştiințării despre obligația avansării cheltuielilor de executare, creditorul nu va avansa cheltuielile, documentul executoriu se remite acestuia fără a fi executat, conform art.82.

(5) La cererea creditorului şi la prezentarea documentelor ce confirmă avansarea cheltuielilor pentru efectuarea actelor de executare, acestea se încasează de la debitor la contul de depozit al oficiului de executare în baza unei oncheieri motivate a şefului oficiului de executare.

(6) Cheltuielile se încasează odată cu executarea documentului executoriu de bază. Cererea creditorului, documentele ce confirmă achitarea şi originalul oncheierii de încasare a cheltuielilor pentru efectuarea actelor de executare se anexează la dosarul de executare.

(7) Sumele băneşti se restituie creditorului, în baza încheierii motivate, după finalizarea procedurii de executare.

(8) Sînt scutiți de obligația avansării cheltuielilor pentru efectuarea actelor de executare creditorii în beneficiul cărora urmează să se încaseze:

a) pensia de întreținere;

b) salariul şi alte drepturi ce decurg din raporturile de muncă, precum şi indemnizațiile prevăzute de statutul de şomer;

c) sumele băneşti pentru repararea prejudiciilor cauzate prin vătămarea integrității corporale, prin o altă vătămare a sănătății sau prin deces, dacă repararea s-a efectuat sub formă de prestații băneşti periodice;

d) compensațiile pentru absență forțată de la locul de muncă, în cazul reintegrării în serviciu;

e) indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă şi alte prestații de asigurări sociale prevăzute de lege;

f) plățile ce decurg din dreptul de autor şi drepturile conexe, din dreptul asupra invențiilor, desenelor şi modelelor industriale, soiurilor de plante, topografiilor, circuitelor integrate, precum

şi asupra propunerilor de raționalizare.

(9) Ținînd cont de situația materială a creditorului persoană fizică, instanța de judecată poate dispune scutirea totală sau parțială a acestuia de obligația avansării cheltuielilor pentru efectuarea actelor de executare. De asemenea, instanța de judecată este în drept să decidă, la cererea creditorului persoană juridică, amînarea sau eşalonarea avansării cheltuielilor pentru efectuarea actelor de executare. Cererea de scutire, amînare sau eşalonare a avansării cheltuielilor de executare se examinează în ordinea generală prevăzută de Codul de procedură civilă. Pe durata examinării cererii, executarea documentului executoriu se amînă.

(10) Acoperirea cheltuielilor pentru intentarea procedurii de executare şi aplicarea măsurilor de asigurare a acțiunii, dispuse de instanța de judecată, sau a măsurilor de asigurare a executării, precum şi avansarea cheltuielilor de executare pentru categoriile de creditori scutite de obligația de a le avansa se efectuează din mijloacele alocate de la bugetul de stat.

(11) În cazul încetării procedurii de executare din cauza renunțării creditorului la executare sau a refuzului acestuia de a primi bunurile ridicate de la debitor, precum şi în cazul tergiversării de către creditor a executării documentului executoriu, creditorului i se restituie numai partea nefolosită din suma avansată în baza încheierii motivate a şefului oficiului, iar suma avansată din mijloacele alocate de la bugetul de stat se încasează de la creditor în folosul statului.

(12) În cazul anulării hotărîrii de judecată în temeiul căreia a fost eliberat titlul executoriu sau al anulării acțiunilor executorului judecătoresc, care au ca efect neexecutarea documentului executoriu, cheltuielile avansate de către creditor se restituie acestuia de la bugetul de stat.

(13) În cazul executării, conform prevederilor prezentului cod, a documentelor executorii în folosul statului, cheltuielile de executare sînt suportate de inspectoratele fiscale de stat din raza teritorială a oficiului de executare din contul mijloacelor alocate în aceste scopuri de la bugetul de stat.

(14) Încheierea privind încasarea cheltuielilor pentru efectuarea actelor de executare sau refuzul de adoptare a încheierii pot fi atacate cu recurs.

[Art.36 în redacția LP217-XVI din 24.10.08, MO206-207/18.11.08 art.758]
[Art.36 al.(1) modificat prin LP177-XVI din 20.07.07, MO117-126/10.08.07 art.534, în vigoare 01.01.08]

Articolul 37. Depunerea de către executorul judecătoresc a sumelor băneşti pe contul de depozit

(1) Achitarea dintre creditor şi debitor se efectuează direct, despre ce executorului judecătoresc i se prezintă o dovadă.
(2) Dacă achitarea directă este imposibilă sau creditorul refuză să primească suma datoriei, această sumă se depune sau se transferă, după caz, de către debitor pe contul de depozit.
(3) Executorul judecătoresc primeşte sumele băneşti numai împreună cu dovada şi le depune neîntîrziat pe contul de depozit.
(4) Sumele încasate în folosul statului se depun de către debitor sau de către executorul judecătoresc nemijlocit în instituția financiară.

Articolul 38. Eliberarea sumelor de pe contul de depozit

(1) Sumele de pe contul de depozit se eliberează creditorului persoană fizică în baza cecului sau prin transfer pe contul lui, în temeiul dispoziției de plată, iar creditorului persoană juridică - prin virament pe contul lui, în temeiul dispoziției de plată.

(2) Cecul se eliberează creditorului sau unei alte persoane care are procură, în baza buletinului de identitate.

(3) Cecul şi dispoziția de plată se semnează de către şeful oficiului de executare şi de către contabil, dacă oficiul dispune de această unitate.

Capitolul VI
PARTICIPANȚII LA PROCEDURA DE EXECUTARE

Articolul 39. Participanții la procedura de executare

Participanți la procedura de executare sînt părțile, intervenienții, reprezentanții, specialiştii, experții, interpreții, martorii asistenți.

Articolul 40. Părțile în procedura de executare

(1) Părți în procedura de executare sînt creditorul şi debitorul.

(2) Creditor poate fi persoana fizică sau juridică în al cărei interes a fost eliberat documentul executoriu. În cazul în care sumele se încasează în beneficiul statului, calitatea de creditor o exercită Ministerul Finanțelor prin intermediul organelor fiscale teritoriale.

(3) Debitor poate fi persoana fizică sau juridică care, prin documentul executoriu, este obligată să efectueze anumite acțiuni sau să se abțină de la efectuarea lor.

(4) Părțile în procedura de executare se bucură de drepturi procesuale egale.

Articolul 41. Drepturile şi obligațiile părților

(1) În procesul executării, părțile au dreptul:

a) să ia cunoştință de materialele procedurii de executare;

b) să facă extrase din ele şi copii;

c) să depună cereri şi demersuri;

d) să participe la actele de executare;

e) să-şi prezinte argumentele şi considerentele asupra tuturor chestiunilor;

f) să dea executorului judecătoresc explicații verbale şi scrise;

g) să facă obiecții împotriva cererilor, argumentelor şi considerentelor celorlalți participanți la procedura de executare;

h) să solicite recuzarea executorului judecătoresc;

i) să încheie tranzacții;

j) să se expună asupra apartenenței şi valorii bunurilor urmărite;

k) să atace actele executorului judecătoresc;

l) să exercite alte drepturi prevăzute de legislație.

(2) Debitorul este obligat să declare executorului judecătoresc bunurile sale, inclusiv cele aflate în proprietate comună pe cote-părți, în devălmăşie, precum şi toate veniturile sale.

(3) Părțile sînt obligate să respecte întocmai cerințele legislației privind executarea.

Articolul 42. Participarea minorilor la procedura de executare

(1) Minorii care au împlinit vîrsta de 16 ani îşi pot exercita drepturile şi asuma obligații în procedura de executare dacă şi-au dobîndit capacitatea de exercițiu deplină.

(2) Drepturile şi interesele ocrotite de lege ale minorilor în procedura de executare sînt apărate de către părinții, înfietorii, tutorii şi curatorii lor.

(3) În cazurile prevăzute de legislație, la punerea în executare a documentelor executorii în pricinile ce izvorăsc din relațiile civile, de familie, de muncă şi din actele juridice legate de dreptul de a dispune de salariul primit, de bursă, minorii între 15 şi 18 ani îşi pot de sine stătător exercita drepturile şi asuma obligații în procedura de executare.

Articolul 43. Succesiunea de drepturi în procedura de executare

(1) În cazul ieşirii uneia din părţi din procedura de executare (decesul persoanei fizice, încetarea activităţii persoanei juridice sau reorganizarea ei, cesiunea creanţei, preluarea datoriei), instanţa de judecată examinează cererea privind înlocuirea acestei părţi cu succesorul ei de drepturi în conformitate cu art.70 din Codul de procedură civilă.

(2) Toate actele săvîrşite în cadrul procedurii de executare pînă la înlocuirea părţii în procedura de executare cu succesorul ei de drepturi sînt obligatorii pentru acesta din urmă în măsura în care ele ar fi fost obligatorii pentru partea care a fost înlocuită.

(3) Succesiunea de drepturi este posibilă în orice fază a procedurii de executare.

(4) Încheierea privind admiterea succesiunii de drepturi poate fi atacată cu recurs.

Articolul 44. Exercitarea drepturilor în procedura de executare prin reprezentanţi

(1) Persoana fizică cu capacitatea de exerciţiu deplină îşi poate exercita drepturile în procedura de executare personal sau prin reprezentanţi.

(2) Participarea personală nu atrage decăderea din dreptul de a avea în procedura de executare un reprezentant.

(3) Debitorul nu poate acţiona prin reprezentant dacă obligaţiile indicate în documentul executoriu au caracter strict personal.

(4) Persoana juridică poate fi reprezentată în procedura de executare de către organele sale, care acţionează în limitele împuternicirilor ce le sînt acordate prin lege, statut sau regulament, ori de către reprezentanţi.

Articolul 45. Formularea împuternicirilor reprezentantului

(1) Împuternicirile reprezentantului trebuie să fie formulate în procură sau contract, întocmite în condiţiile legii.

(2) Conducătorii de organizaţii îşi confirmă împuternicirile prin documente ce atestă funcţia sau calitatea lor de serviciu ori, după caz, prin actele de constituire. În caz de dizolvare sau lichidare a persoanei juridice, interesele ei pot fi reprezentate de administratorul din oficiu sau de lichidator, desemnat în condiţiile legii.

Articolul 46. Împuternicirile reprezentantului

Împuternicirea de reprezentare dă dreptul de a efectua toate actele legate de procedura de executare, cu excepţia celor de prezentare sau de retragere a documentului executoriu, de transmitere a împuternicirilor unei alte persoane (substituire), de încheiere a tranzacţiei, de contestare a actelor executorului judecătoresc, de schimbare a modului de executare, de amînare sau de eşalonare a executării, de primire a mijloacelor băneşti sau bunurilor, despre ce se va menţiona expres în procura eliberată de reprezentat, sub sancţiunea nulităţii.

Articolul 47. Persoanele care nu pot fi reprezentanţi

(1) Nu pot fi reprezentanţi în procedura de executare persoanele care nu au capacitate de exerciţiu deplină.

(2) În procedura de executare, de asemenea, nu pot fi reprezentanţi judecătorii, procurorii, ofiţerii de urmărire penală, cu excepţia cazurilor cînd ei apar în calitate de reprezentanţi legali (părinţi, înfietori, tutori, curatori), precum şi în calitate de reprezentanţi ai instanţei de judecată, ai procuraturii şi ai organelor afacerilor interne.

(3) Nu poate fi reprezentant în procedura de executare persoana care acordă sau a acordat anterior în pricină asistenţă juridică unor persoane ale căror interese contravin intereselor celui pe care îl reprezintă, sau a participat în calitate de judecător, procuror, ofiţer de urmărire penală, expert, specialist, interpret ori martor asistent, sau care se află în raporturi de rudenie cu executorul judecătoresc în a cărui procedură se află executarea.

(4) Dacă există circumstanţele menţionate la alin.(3) al prezentului articol, reprezentantul poate fi recuzat de participanţii la procedura de executare.

(5) Cererea de recuzare se examinează de către executorul judecătoresc, care adoptă o încheiere motivată. Încheierea executorului judecătoresc poate fi atacată cu recurs.

Articolul 48. Reprezentanţii legali

(1) Drepturile şi interesele ocrotite de lege ale minorilor, ale persoanelor limitate în capacitate de exerciţiu sau declarate, în modul stabilit, incapabile, în procedura de executare, sînt apărate de către părinţii, înfietorii, tutorii sau curatorii lor, care prezintă executorului judecătoresc documentele ce le certifică împuternicirile.

(2) Reprezentanţii legali săvîrşesc în numele persoanelor reprezentate toate actele de procedură pe care au dreptul să le săvîrşească reprezentaţii, cu restricţiile prevăzute de lege.

(3) În cazurile prevăzute în alin.(1) şi (2) ale prezentului articol, părinţii, înfietorii, tutorii sau curatorii pot încredinţa participarea la procedura de executare unei alte persoane, alese de ei în calitate de reprezentant.

(4) În procedura de executare la care trebuie să participe o persoană declarată, în modul stabilit, dispărută fără urmă, în calitate de reprezentant al ei va fi administratorul, desemnat în condiţiile legii.

(5) În procedura de executare la care trebuie să participe moştenitorul unei persoane decedate sau declarate, în modul stabilit, decedată, dacă succesiunea încă nu a fost acceptată de nimeni, în calitate de reprezentant al moştenitorului va fi executorul testamentar, desemnat de testator, sau custodele numit de notar.

Articolul 49. Participarea interpretului

(1) Procedura de executare se efectuează în limba moldovenească. În cadrul procedurii de executare, părţile pot beneficia de serviciile interpretului. Interpret poate fi o persoană cu capacitatea deplină de exerciţiu care posedă limbile necesare pentru îndeplinirea atribuţiilor respective.

(2) La solicitarea părţilor, executorul judecătoresc asigură participarea la procedura de executare a interpretului.

(3) Executorul judecătoresc avertizează în scris interpretul asupra răspunderii ce o poartă în conformitate cu prevederile Codului penal.

(4) Interpretul este remunerat din mijloacele alocate în acest scop de către stat.

Articolul 50. Participarea martorilor asistenţi

(1) Prezenţa martorilor asistenţi este obligatorie la pătrunderea în locuinţă, în încăpere, în depozit, în alt local, la cercetarea lor, la sechestrarea şi ridicarea bunurilor debitorului.

(2) La aprecierea executorului judecătoresc sau la cererea părţilor, martorii asistenţi pot fi invitaţi şi în alte cazuri.

(3) Martori asistenţi pot fi persoanele cu capacitatea de exerciţiu deplină, care nu sînt interesate de săvîrşirea actelor de executare şi care nu se află cu participanţii la procedura de executare în legături de rudenie, de subordonare şi nu sînt supuse controlului din partea lor.

(4) Numărul martorilor asistenţi nu poate fi mai mic de 2 persoane.

Articolul 51. Drepturile şi obligaţiile martorilor asistenţi

(1) Martorul asistent trebuie să ateste faptul, conţinutul şi rezultatele actelor de executare la care a asistat. El este îndreptăţit să ştie pentru săvîrşirea căror acte de executare este invitat, să facă observaţii în legătură cu actele efectuate.

(2) Observaţiile martorului asistent vor fi consemnate într-un proces-verbal de către executorul judecătoresc sau personal de către martorul asistent. Înainte de a începe derularea actelor de executare la care urmează să participe martorii asistenţi, executorul judecătoresc le va explica drepturile şi obligaţiile lor.

(3) Martorului asistent i se păstrează salariul mediu la locul său de muncă pe toată durata lipsei în legătură cu participarea la actele de executare, iar persoanei care nu lucrează i se poate plăti o remuneraţie din contul debitorului, în cuantumul stabilit de Guvern.

Articolul 52. Participarea specialistului

(1) Pentru lămurirea chestiunilor ce apar în cadrul actelor de executare, executorul

judecătoresc, din oficiu ori la cererea debitorului sau creditorului, poate dispune participarea la procedura de executare a unui sau mai mulți specialişti, după caz.

(2) În calitate de specialist poate participa o persoană care posedă cunoştinţele necesare în domeniul respectiv, nu este interesată de rezultatele actelor care se efectuează şi nu este rudă cu participanții la procesul de executare.

(3) Specialistul face concluzii verbal sau în scris.

Articolul 53. Drepturile şi obligațiile specialistului

(1) Specialistul este obligat:

a) să se prezinte la citare;

b) să participe la actele de executare, folosindu-şi cunoştinţele de specialitate pentru a acorda participanților ajutor în soluționarea chestiunilor apărute;

c) să dea explicații în legătură cu actele ce le efectuează;

d) să facă declarații, care vor fi consemnate în procesul-verbal de către executorul judecătoresc sau personal de către specialist.

(2) Pentru refuzul sau eschivarea specialistului de la îndeplinirea obligațiilor, şeful oficiului de executare, la demersul executorului judecătoresc, îi poate aplica o amendă de pînă la 10 unități convenționale.

(3) Încheierea şefului oficiului de executare privind aplicarea amenzii poate fi atacată cu recurs.

(4) Specialistul are dreptul la o remunerație din contul debitorului, în cuantumul stabilit de Guvern.

Capitolul VII
PROCEDURA DE EXECUTARE

Articolul 54. Intentarea procedurii de executare

(1) Procedura de executare se intentează la cererea creditorului urmăritor sau la demersul instanței de judecată, prin prezentarea documentului executoriu pentru executare.

(2) Documentul executoriu se înregistrează şi se transmite executorului judecătoresc contra semnătură.

(3) Executorul judecătoresc, în termen de 3 zile după primirea documentului executoriu, adoptă o încheiere cu privire la primirea sau refuzul de a primi documentul executoriu pentru executare.

Articolul 55. Refuzul de a primi documentul executoriu pentru executare

(1) Executorul judecătoresc refuză primirea documentului executoriu pentru executare dacă:

a) documentul nu este de competența oficiului de executare respectiv;

b) a expirat termenul de prezentare a documentului pentru executare;

c) documentul nu este întocmit în conformitate cu prevederile art.16 din prezentul cod.

(2) Refuzul executorului judecătoresc de a primi documentul executoriu pentru executare din motivul prevăzut în alin.(1) lit. c) al prezentului articol nu este o piedică pentru prezentarea repetată a documentului executoriu pentru executare.

(3) Încheierea privind refuzul de a primi documentul executoriu pentru executare poate fi atacată cu recurs.

Articolul 56. Actele preparatorii ale executorului judecătoresc

(1) Executorul judecătoresc adoptă o încheiere privind intentarea procedurii de executare, care se expediază creditorului şi debitorului în termen de 3 zile.

(2) Dacă, prin lege sau prin hotărîrea judecătorească, nu este stabilit termen de executare, executorul judecătoresc, prin încheiere, va stabili pentru executare benevolă un termen de pînă la 15 zile.

(3) Executorul judecătoresc explică părților dreptul lor de a încheia o tranzacție.

(4) În cazurile prevăzute de lege, executorul judecătoresc soluționează chestiunea cu privire la căutarea debitorului.

Articolul 57. Măsurile de asigurare a executării documentului executoriu

(1) În scopul asigurării executării documentului executoriu, precum şi în caz de executare imediată a hotărîrii judecătoreşti, executorul judecătoresc poate:

a) să aplice sechestru pe mijloacele băneşti sau bunurile debitorului;

b) să interzică debitorului de a săvîrşi anumite acte;

c) să interzică altor persoane de a transmite bunurile debitorului sau de a îndeplini faţă de el alte obligaţii.

(2) Încheierea privind asigurarea executării documentului executoriu poate fi atacată cu recurs.

(3) Încheierea instanţei de judecată prin care se dispune aplicarea interdicţiei de a părăsi ţara se trimite spre executare Serviciului Grăniceri.

[Art.57 al.3), introdus prin LP43-XVI din 06.03.08, MO69-71/04.04.08 art.230]

Articolul 57[1]. Interdicţia de a părăsi ţara

(1) Interdicţia de a părăsi ţara în termen de cel mult 3 luni se aplică doar după luarea măsurilor de asigurare necesare pentru executarea documentului executoriu cu obligaţia executorului judecătoresc de a efectua periodic, o dată la 30 de zile, un control privind necesitatea menţinerii acestei interdicţii.

(2) Dacă este necesară menţinerea interdicţiei pe un termen mai mare, în urma unui demers motivat al executorului judecătoresc, aceasta poate fi aplicată în mod repetat, însă nu mai mult de 3 ori în cadrul aceleiaşi proceduri de executare.

(3) În cazul încetării procedurii de executare sau al restituirii documentului executoriu, precum şi în cazul în care dispare necesitatea aplicării interdicţiei de a părăsi ţara, aceasta se revocă de către instanţa de judecată, la cererea executorului judecătoresc sau a părţilor.

[Art.57[1] introdus prin LP43-XVI din 06.03.08, MO69-71/04.04.08 art.230]

Articolul 58. Încheierile executorului judecătoresc

(1) La intentarea procedurii de executare şi în procesul săvîrşirii actelor de executare, executorul judecătoresc adoptă încheieri.

(2) Încheierile adoptate de executorul judecătoresc cuprind:

a) data şi locul adoptării încheierii şi numărul procedurii de executare;

b) numele executorului judecătoresc şi denumirea oficiului de executare în care îşi desfăşoară activitatea;

c) procedura de executare asupra căreia se adoptă încheierea;

d) chestiunea asupra căreia se adoptă încheierea;

e) motivele care au determinat adoptarea încheierii şi legea care a fost aplicată la adoptarea acesteia;

f) dispoziţia executorului judecătoresc;

g) calea şi termenul de atac al încheierii.

(3) Încheierea executorului judecătoresc este executorie de drept din momentul pronunţării şi poate fi atacată cu recurs în termen de 10 zile, în instanţa de judecată în a cărei rază teritorială activează executorul judecătoresc. Recursul nu are efect suspensiv.

Articolul 59. Expedierea şi înmînarea încheierii şi înştiinţării executorului judecătoresc

(1) Încheierea şi înştiinţarea executorului judecătoresc, precum şi citaţia se trimit destinatarului prin poştă sau prin curier.

(2) În cazul absenţei temporare sau de lungă durată a destinatarului persoană fizică, documentele menţionate la alin.(1) al prezentului articol se înmînează unui membru adult al familiei sale, unei persoane cu funcţie de răspundere a primăriei sau preşedintelui asociaţiei locatarilor de la domiciliul destinatarului pentru a fi transmise acestuia. Persoana care a primit documentele este obligată să le transmită neîntîrziat destinatarului.

(3) În cazul persoanei juridice, documentele se expediază pe adresa juridică a acesteia şi se

consideră recepționate la data intrării lor la sediu sau la data înmînării lor unui angajat din administrație, direcție, oficiu, secretariat pentru a fi transmise.

(4) Atît destinatarul, cît şi persoana care a primit documentele pentru a fi transmise semnează şi restituie executorului judecătoresc avizul de primire a lor.

(5) Refuzul de a primi încheierea, înştiinţarea executorului judecătoresc sau citația se atestă în prezența unui martor asistent, însă acest fapt nu împiedică efectuarea actelor de executare.

Articolul 60. Obligația debitorului de a comunica
schimbarea domiciliului sau a sediului

(1) Dacă, în procesul executării documentului executoriu, debitorul îşi schimbă domiciliul sau sediul, el este obligat să comunice executorului judecătoresc noua sa adresă. În caz contrar, documentele respective se expediază la ultimul domiciliu sau sediu al debitorului şi sînt considerate înmînate chiar dacă adresatul nu mai locuieşte sau nu mai are sediul pe această adresă.

(2) Pentru neîndeplinirea obligației de a comunica schimbarea domiciliului sau a sediului, şeful oficiului de executare poate aplica o amendă în mărime de la 5 la 10 unități convenționale.

Articolul 61. Locul executării

(1) Executarea se efectuează de către executorul judecătoresc al oficiului de executare în a cărui rază teritorială se află ultimul domiciliu al debitorului sau bunurile lui.

(2) Dacă debitorul este persoană juridică, executarea se efectuează la sediul sau la locul de aflare a bunurilor lui.

(3) Dispozițiile, cuprinse în documentul executoriu, referitor la obligația debitorului de a săvîrşi anumite acte se execută la locul unde urmează să fie săvîrşite actele.

4) Dacă debitorul şi-a schimbat domiciliul, locul de lucru, sediul sau locul aflării bunurilor şi noul domiciliu, loc de lucru, sediu sau locul aflării bunurilor sale sînt amplasate în raza teritorială a unui alt oficiu, executorul judecătoresc strămută documentul executoriu la acest oficiu.

Articolul 62. Timpul efectuării actelor de executare

(1) Executorul judecătoresc efectuează actele de executare în zile lucrătoare, de la ora 6.00 pînă la ora 22.00.

(2) Executarea silită în alt timp sau în zile nelucrătoare se admite în baza încheierii motivate a executorului judecătoresc dacă debitorul se eschivează de la executarea silită sau sînt bănuieli că bunurile urmărite pot să dispară ori să fie deteriorate.

(3) Executorul judecătoresc, în decurs de 24 de ore după adoptarea încheierii privind executarea documentului executoriu, în timpul indicat la alin.(2) al prezentului articol, o prezintă instanței de judecată pentru confirmare.

(4) Instanța de judecată verifică neîntîrziat, fără citarea părților, legalitatea actelor săvîrşite de executorul judecătoresc şi adoptă o încheiere motivată care poate fi atacată cu recurs în termen de 3 zile.

Articolul 63. Termenul de executare

(1) Documentul executoriu se aduce la îndeplinire de către executorul judecătoresc în termen de cel mult 3 luni din ziua intentării procedurii de executare sau în termenul indicat în documentul executoriu.

(1^1) În cazul evacuării persoanelor care locuiesc în bunul imobil ipotecat în legătură cu executarea dreptului de ipotecă de către creditorul ipotecar, termenul de aducere la îndeplinire a documentului executoriu este de cel mult 3 luni din ziua intentării procedurii de executare sau un alt termen indicat în documentul executoriu.

[Art.63 al.(1^1) introdus prin LP163-XVI din 09.07.08, MO140-142/01.08.08 art.574]

(2) După necesitate, termenul de executare poate fi prelungit de către şeful oficiului de executare la demersul motivat al executorului judecătoresc.

Articolul 64. Explicarea hotărîrii

Dacă nu este clar sensul, extinderea sau modul de aplicare a dispozitivului hotărîrii care

urmează a fi executat sau dacă hotărîrea cuprinde dispoziții contradictorii, executorul judecătoresc, din oficiu sau la cererea participanților la procedura de executare, poate solicita instanței sau organului emitent explicarea hotărîrii.

Articolul 65. Căutarea debitorului

(1) Dacă nu este cunoscut domiciliul debitorului de la care urmează să se încaseze pensia de întreținere, sumele pentru repararea prejudiciului cauzat prin schilodire sau prin altă vătămare a sănătății, precum şi prin pierderea întreținătorului, instanța de judecată, la demersul executorului judecătoresc sau la cererea creditorului, adoptă o încheiere de căutare a acestuia.

(2) La executarea altor documente executorii, debitorul poate fi dat în căutare numai la cererea creditorului.

(3) Căutarea debitorului persoană fizică se efectuează de către organul afacerilor interne în a cărui rază teritorială se află ultimul domiciliu al acestuia.

(4) Căutarea debitorului persoană juridică se efectuează de către executorul judecătoresc.

(5) Încheierea privind căutarea sau refuzul de a da debitorul în căutare poate fi atacată cu recurs.

Articolul 66. Aducerea forțată a debitorului

(1) După necesitate, debitorul poate fi adus forțat în fața executorului judecătoresc în baza hotărîrii instanței de judecată, adoptată la demersul executorului judecătoresc.

(2) Aducerea forțată a debitorului se face de către organul afacerilor interne în a cărui rază teritorială îşi are domiciliul debitorul.

(3) Cheltuielile de aducere forțată se încasează de la debitor în beneficul statului de către instanța de judecată în modul prevăzut în capitolul XXXV din Codul de procedură civilă.

Articolul 67. Executarea silită

(1) Executarea silită constă în aplicarea de către executorul judecătoresc a unor măsuri de constrîngere stabilite de lege în privința debitorului, în scopul executării efective a documentului executoriu.

(2) Executarea silită se efectuează în baza titlului executoriu sau a unui alt document care, potrivit legii, este document executoriu.

(3) Executarea silită se face după expirarea termenului acordat debitorului pentru executare benevolă.

(4) În cazul în care documentul executoriu urmează a fi executat imediat, el se execută silit fără acordarea termenului de executare benevolă.

Articolul 68. Condițiile declanşării executării silite

Executarea silită poate fi declanşată după:

a) prezentarea, în condițiile legii, a documentului executoriu;

b) adoptarea de către executorul judecătoresc a încheierii de intentare a procedurii de executare;

c) expirarea termenului acordat de executorul judecătoresc pentru executare benevolă.

Articolul 69. Modalități de executare silită

Executarea silită se efectuează prin:

a) urmărirea mijloacelor băneşti în numerar ale debitorului;

b) urmărirea mijloacelor băneşti de pe conturile bancare ale debitorului;

c) urmărirea bunurilor debitorului prin aplicarea sechestrului pe bunuri şi prin vînzarea lor;

d) urmărirea salariului, pensiei, bursei şi altor venituri ale debitorului;

e) urmărirea mijloacelor băneşti şi bunurilor debitorului care se află la terțe persoane;

f) ridicarea de la debitor şi predarea către creditor a obiectelor indicate în documentul executoriu;

g) alte măsuri prevăzute de lege.

Articolul 70. Procesul-verbal

Actele de executare ale executorului judecătoresc se consemnează într-un proces-verbal, care

va cuprinde:

a) data întocmirii procesului-verbal şi numărul procedurii de executare;

b) denumirea şi sediul oficiului de executare;

c) numele şi funcţia persoanei care a întocmit procesul-verbal;

d) documentul executoriu în temeiul căruia se efectuează actul de executare;

e) numele şi domiciliul sau denumirea şi sediul debitorului şi creditorului;

f) menţiunea despre explicarea drepturilor prevăzute în art.41 din prezentul cod;

g) măsurile luate de executorul judecătoresc sau constatările acestuia;

h) menţiunea cu privire la explicaţiile şi obiecţiile participanţilor la procedura de executare;

i) alte menţiuni prevăzute de lege sau considerate de executorul judecătoresc ca fiind necesare;

j) menţiunea, atunci cînd este cazul, despre absenţa creditorului sau debitorului ori despre refuzul şi motivele refuzului de a semna procesul-verbal;

k) menţiunea cu privire la numărul de exemplare în care s-a întocmit procesul-verbal, precum şi cu privire la persoanele cărora acesta li s-a înmînat;

l) semnătura executorului judecătoresc, precum şi a altor persoane interesate în executare sau care asistă la efectuarea actelor de executare;

m) ştampila executorului judecătoresc.

Articolul 71. Amînarea actelor de executare

(1) Executorul judecătoresc poate, prin încheiere motivată, amîna executarea la cererea părţilor sau din oficiu.

(2) Încheierea privind amînarea actelor de executare poate fi atacată cu recurs.

Articolul 72. Schimbarea modului şi ordinii de executare

(1) Dacă există circumstanţe care fac executarea dificilă sau imposibilă, executorul judecătoresc sau părţile sînt în drept să depună în instanţa de judecată care a eliberat documentul executoriu cerere privind schimbarea modului şi ordinii de executare a hotărîrii.

(2) Cererea de schimbare a modului şi ordinii de executare a hotărîrii se examinează în modul prevăzut în art.252 din Codul de procedură civilă.

Articolul 73. Obligaţia de a suspenda executarea

(1) Şeful oficiului de executare este obligat să suspende executarea documentului executoriu în cazurile:

a) încetării din viaţă a debitorului, declarării dispariţiei lui fără urmă sau decesului lui, dacă raportul juridic, stabilit de instanţă, admite succesiunea de drepturi;

b) pierderii de către debitor a capacităţii de exerciţiu;

c) reorganizării persoanei juridice debitor;

d) insolvabilităţii debitorului, stabilite în conformitate cu Legea insolvabilităţii.

(2) Încheierea privind suspendarea executării documentului executoriu poate fi contestată în instanţa de judecată în termen de 15 zile.

Articolul 74. Dreptul de a suspenda executarea

(1) Instanţa de judecată poate suspenda executarea documentului executoriu, la cererea executorului judecătoresc, a participanţilor la procedura de executare sau din oficiu, în cazurile:

a) adresării executorului judecătoresc în instanţa de judecată sau în organul care a eliberat documentul executoriu cu cererea de a explica hotărîrea adoptată;

b) aflării debitorului într-o delegaţie îndelungată în interes de serviciu sau cu o misiune de stat;

c) aflării debitorului într-o instituţie curativoprofilactică;

d) depunerii cererii împotriva actelor executorului judecătoresc;

e) căutării debitorului;

f) înaintării de către terţe persoane a unei acţiuni privind ridicarea sechestrului asupra bunurilor;

g) depunerii cauţiunii.

(2) Încheierea privind suspendarea executării documentului executoriu poate fi atacată cu recurs.

Articolul 75. Reguli cu privire la cauțiune

(1) În cazul în care debitorul atacă hotărîrea judecătorească în temeiurile prevăzute în capitolul XXXVIII secțiunea a 2-a din Codul de procedură civilă pentru suspendarea executării hotărîrii atacate cu recurs, el depune o cauțiune la oficiul de executare, unde se execută sau urmează a fi executată hotărîrea.

(2) Cauțiunea se depune în bani în cazul acțiunilor cu caracter patrimonial pe contul special al oficiului de executare. În baza dispoziției de plată, oficiul de executare este obligat să elibereze debitorului certificatul respectiv.

(3) În cazul în care hotărîrea judecătorească se află în proces de executare, executorul judecătoresc va dispune suspendarea executării ei la prezentarea certificatului privind depunerea cauțiunii. În asemenea caz, executorul judecătoresc poate dispune eliberarea totală sau parțială a bunurilor debitorului de sub sechestru.

Articolul 76. Cuantumul cauțiunii

Cauțiunea se depune în cuantumul sumei băneşti ce urmează a fi încasată de la debitor sau al valorii bunurilor pe care acesta este obligat să le restituie în temeiul hotărîrii judecătoreşti, cu includerea cheltuielilor de judecată.

Articolul 77. Efectul cauțiunii

(1) În cazul în care recursul a fost admis cu adoptarea unei noi hotărîri prin care acțiunea creditorului este respinsă, cauțiunea depusă se restituie debitorului. Cheltuielile de executare a hotărîrii judecătoreşti efectuate pînă la data depunerii cauțiunii se scad din cauțiune. În cazul în care cauțiunea a fost depusă după expirarea termenului de executare benevolă a hotărîrii, debitorul este obligat să plătească şi taxa de executare.

(2) În cazul în care recursul a fost admis cu casarea hotărîrii şi remiterea pricinii la rejudecare, cauțiunea rămîne la contul pe care a fost depusă pînă la adoptarea unei noi hotărîri irevocabile.

(3) Dacă instanța de recurs menține hotărîrea atacată, suma respectivă se foloseşte în contul executării hotărîrii, în modul prevăzut de lege.

Articolul 78. Termenele de suspendare a procedurii de executare

(1) Procedura de executare se suspendă:

a) în cazurile prevăzute în art.73 alin.(1) din prezentul cod - pînă la determinarea succesorului de drepturi al debitorului, numirea reprezentantului debitorului care şi-a pierdut capacitatea de exercițiu sau pînă la examinarea în fond a cauzei de insolvabilitate;

b) în cazurile prevăzute în lit.b), c) şi e) ale art.74 alin.(1) din prezentul cod - pînă la întoarcerea debitorului din deplasarea în interes de serviciu, încheierea îndeplinirii misiunii de stat, externarea din instituția curativoprofilactică sau găsirea debitorului;

c) în cazurile prevăzute în lit.a), d), f) şi g) ale art.74 alin.(1) din prezentul cod - pînă la rămînerea definitivă a hotărîrii sau încheierii instanței de judecată.

(2) După înlăturarea împrejurărilor care au provocat suspendarea, procedura de executare se reia la cererea creditorului sau din oficiu.

Articolul 79. Încetarea procedurii de executare

Procedura de executare încetează în cazurile în care:

a) hotărîrea a fost executată ori creditorul a renunțat la urmărire;

b) între creditor şi debitor a fost încheiată o tranzacție;

c) după încetarea din viață, declararea dispariției fără urmă sau a decesului creditorului ori debitorului, creanța sau obligația adjudecată nu admite succesiunea de către succesorul de drepturi al acestor persoane;

d) bunurile persoanei juridice lichidate nu sînt suficiente pentru satisfacerea deplină a creanțelor creditorului;

e) hotărîrea, decizia sau încheierea în baza căreia a fost eliberat documentul executoriu a fost

anulată;

f) debitorul a prezentat spre executare o hotărîre de încasare de la creditor în folosul său a unui beneficiu sau a unei sume egale cu suma debitoare sau mai mare decît aceasta;

g) creditorul refuză să primească obiectele ridicate de la debitor, care, conform hotărîrii, urmează să-i fie predate.

Articolul 80. Modul de suspendare sau încetare a procedurii de executare

(1) Suspendarea sau încetarea procedurii de executare se decide de către şeful oficiului de executare, cu înştiinţarea creditorului şi debitorului, însă neprezentarea acestor persoane nu împiedică luarea deciziei.

(2) Pe durata suspendării procedurii de executare, orice acte de executare sînt interzise.

(3) Încheierea de suspendare sau încetare a procedurii de executare se expediază, în termen de 3 zile de la data adoptării ei, părţilor şi organului care a eliberat documentul executoriu.

(4) Încheierea privind suspendarea sau încetarea procedurii de executare poate fi atacată cu recurs.

Articolul 81. Consecinţele încetării procedurii de executare

(1) După intrarea în vigoare a încheierii privind încetarea procedurii de executare, executorul judecătoresc dispune anularea măsurilor de asigurare a executării. Documentul executoriu, în care au fost făcute menţiunile de rigoare, se restituie instanţei de judecată ori altui organ care l-a eliberat sau creditorului.

(2) Procedura de executare încetată nu poate fi reluată.

Articolul 82. Restituirea documentului executoriu

1) Documentul executoriu care nu a fost executat ori a fost executat parţial se restituie creditorului:

a) la cererea creditorului;

b) dacă debitorul nu are bunuri ori venituri sau bunurile lui nu sînt suficiente pentru satisfacerea creanţelor;

c) dacă creditorul refuză să preia bunurile nevîndute în procesul executării hotărîrii;

d) dacă la adresa indicată de creditor, debitorul nu locuieşte ori nu lucrează sau nu se află bunurile lui, cu excepţia cazurilor de dare în căutare a debitorului;

e) dacă creditorul, prin acţiunile (inacţiunea) sale, împiedică executarea documentului executoriu;

f) dacă creditorul nu avansează cheltuielile necesare pentru efectuarea actelor de executare on termenul stabilit de prezentul cod.

[Art.82 al.(1), lit.f) introdusă prin LP217-XVI din 24.10.08, MO206-207/18.11.08 art.758]

(2) În cazurile menţionate în alin.(1) lit.b) şi e) al prezentului articol, executorul judecătoresc întocmeşte un proces-verbal, care se aprobă de către şeful oficiului de executare.

(3) Restituirea documentului executoriu către creditor nu împiedică prezentarea lui repetată spre executare. În acest caz, noul termen pentru prezentarea documentului executoriu spre executare se calculează conform art.19 alin.(3) din prezentul cod.

[Art.82 al.(4) exclus prin LP217-XVI din 24.10.08, MO206-207/18.11.08 art.758]

(5) Documentul executoriu se restituie în baza încheierii motivate a şefului oficiului de executare. Încheierea poate fi atacată cu recurs.

(6) Încheierea privind restituirea documentului executoriu serveşte temei pentru transmiterea procedurii de executare în arhivă.

Articolul 83. Reconstituirea procedurii de executare pierdute

Procedura de executare pierdută poate fi reconstituită de către instanţa de judecată în conformitate cu capitolul XXXIV din Codul de procedură civilă.

T i t l u l III
OBIECTUL EXECUTĂRII SILITE
Capitolul VIII
OBIECTUL EXECUTĂRII SILITE
Secţiunea 1. Urmărirea patrimoniului

Articolul 84. Dispoziţii generale cu privire la urmărirea bunurilor

(1) Urmărirea bunurilor debitorului constă în sechestrarea, ridicarea şi vînzarea lor.

(2) Poate fi urmărit orice bun corporal ori universalitatea de bunuri ale debitorului, care se află în circuitul civil, indiferent de faptul la cine se află el în posesie, precum şi orice drept patrimonial sau creanţă băneasc㠖 cu excepţia celor ce nu sînt pasibile de urmărire silită.

(3) Bunurile pot fi urmărite numai în mărimea sumei necesare şi suficiente pentru executarea documentului executoriu, plata taxei şi restituirea cheltuielilor de executare.

(4) La cererea executorului judecătoresc, deţinătorii registrelor, instituţiile financiare, organele fiscale, cadastrale şi alte organe sînt obligate să-i comunice, în cel mult 10 zile, informaţiile necesare pentru efectuarea executării silite.

Articolul 85. Bunurile debitorului care nu pot fi urmărite

Nu pot fi urmărite:

1) bunurile strict necesare uzului personal sau casnic al debitorului şi membrilor familiei sale:

a) îmbrăcămintea - pentru fiecare persoană: un palton de iarnă şi unul de toamnă, un costum de iarnă şi unul de vară (pentru bărbaţi), două rochii sau două costume de vară şi două de iarnă (pentru femei), o pălărie şi o căciulă de iarnă, două broboade de vară şi două de iarnă (pentru femei), altă îmbrăcăminte întrebuinţată timp îndelungat şi care nu are valoare;

b) încălţămintea, lenjeria de corp şi de pat, obiectele de uz casnic, cu excepţia obiectelor confecţionate din materiale preţioase, precum şi a obiectelor care au valoare artistică;

c) toate bunurile copiilor;

d) mobila - cîte un pat şi un scaun pentru fiecare persoană, o masă, un dulap pentru familie;

e) icoanele şi portretele de familie, verighetele;

f) ordinele, medaliile, alte semne distinctive cu care a fost decorat debitorul sau membrii familiei lui;

g) obiectele (inclusiv manualele şi cărţile) necesare debitorului pentru a-şi continua exercitarea profesiei;

h) mijloacele de transport speciale pentru invalizi şi obiectele necesare invalizilor şi bolnavilor şi destinate îngrijirii lor;

i) produsele alimentare în cantităţi necesare pentru hrana debitorului şi a membrilor familiei lui pe 3 luni;

j) combustibilul necesar pentru prepararea bucatelor şi încălzirea locuinţei familiei în sezonul de încălzire;

2) semînţele de culturi agricole necesare pentru însămînţare şi sădire;

3) nutreţul pentru vitele care nu au fost urmărite necesar pînă la strînsul nutreţurilor noi sau pînă la scoaterea vitelor la păşunat, după caz;

4) produsele agricole perisabile, conform listei aprobate de Guvern;

5) bunurile din domeniul public al statului sau unităţilor administrativ-teritoriale;

6) alte bunuri care, conform legii, nu pot fi urmărite.

Articolul 86. Consecutivitatea urmăririi bunurilor

Bunurile debitorului pot fi urmărite în următoarea consecutivitate:

a) în primul rînd, mijloacele băneşti în valută naţională sau în valută străină în numerar sau de pe conturile bancare;

b) în al doilea rînd, bunurile care nu participă nemijlocit în procesul de producţie: valorile mobiliare, automobilele;

c) în al treilea rînd, produsele finite (marfa), precum şi alte bunuri materiale care nu participă

nemijlocit în procesul de producţie şi nu sînt destinate utilizării nemijlocite în producţie;

d) în al patrulea rînd, bunurile imobile, precum şi materia primă, materialele, maşinile, uneltele, utilajele, instalaţiile, echipamentele şi alte mijloace fixe, destinate utilizării nemijlocite în producţie;

e) în al cincilea rînd, alte bunuri, inclusiv cele predate altor persoane.

Articolul 87. Urmărirea mijloacelor băneşti în numerar

(1) Urmărirea mijloacelor băneşti în numerar, inclusiv în valută străină, se efectuează prin sechestrarea şi ridicarea lor.

(2) Pentru ridicarea mijloacelor băneşti de la debitor, executorul judecătoresc controlează locurile şi localurile în care debitorul păstrează numerarul, precum şi reţeaua lui comercială.

(3) La ridicarea mijloacelor băneşti în numerar de la persoana juridică participă casierul (gestionarul) sau un angajat care îl înlocuieşte, care este obligat să prezinte documentele necesare şi să asigure acces liber la seiful casei debitorului, în încăperea izolată a casei, precum şi în reţeaua lui comercială.

(4) Deschiderea locurilor şi localurilor în care se păstrează numerarul fără consimţământul reprezentantului debitorului sau în lipsa acestuia se efectuează în prezenţa a doi martori asistenţi. Pînă la sosirea acestora, executorul judecătoresc sigilează locurile şi localurile.

(5) Faptul ridicării numerarului şi deschiderii locurilor şi localurilor fără consimţământul reprezentantului debitorului se consemnează într-un proces-verbal care se semnează de cei prezenţi. Procesul-verbal se întocmeşte în două exemplare. Exemplarul al doilea se remite debitorului sau reprezentantului acestuia contra semnătură pe primul exemplar sau se expediază recomandat debitorului în aceeaşi zi sau în următoarea zi lucrătoare.

(6) Mijloacele băneşti ridicate se depun pe contul de depozit al oficiului de executare în decurs de 24 de ore.

(7) Valuta străină se depune pe contul valutar al oficiului de executare, iar în cazul în care acesta lipseşte, se schimbă în valută naţională la cursul stabilit de Banca Naţională a Moldovei şi se depune la contul de depozit al oficiului de executare.

Articolul 88. Urmărirea mijloacelor băneşti de pe conturi

(1) În baza documentului executoriu, creditorul poate urmări mijloacele băneşti de pe conturile bancare ale debitorului prin prezentarea documentului executoriu instituţiei financiare (sucursalei sau filialei acesteia) care este obligată să-l execute.

(2) În cazul în care debitorul nu dispune de suficiente mijloace băneşti pentru executarea deplină a documentului executoriu sau pe contul lui nu sînt mijloace băneşti, creditorul înaintează oficiului de executare respectiv documentul executoriu şi confirmarea instituţiei financiare că pe contul debitorului nu sînt mijloace băneşti.

(3) În procesul executării, executorul judecătoresc este în drept să urmărească mijloacele băneşti parvenite ulterior în instituţiile financiare pe contul debitorului sau să aplice sechestru pe mijloacele băneşti care vor fi transferate în viitor.

Articolul 89. Urmărirea valorilor mobiliare

(1) Urmărirea valorilor mobiliare se face prin ridicarea lor de la debitor sau prin aplicarea sechestrului.

(2) În cazul ridicării sau sechestrării valorilor mobiliare, executorul judecătoresc remite o copie a procesului-verbal registratorului independent sau persoanei care ţine evidenţa lor. Persoanele menţionate neîntîrziat vor consemna în registrul respectiv sechestrarea valorilor mobiliare.

(3) După aplicarea sechestrului, nici o operaţiune cu valorile mobiliare nu se admite fără acordul executorului judecătoresc.

(4) Valorile mobiliare se transmit organelor competente spre vînzare în modul stabilit.

Articolul 90. Urmărirea bunurilor mobile

Dacă mijloacele băneşti în numerar şi cele de pe cont nu sînt suficiente pentru satisfacerea

creanţelor, pot fi urmărite bunurile mobile ale debitorului în modul stabilit în art.86 din prezentul cod.

Articolul 91. Urmărirea bunurilor imobile

(1) Bunurile imobile ale debitorului pot fi urmărite dacă pentru satisfacerea creanţelor nu sînt suficiente mijloacele băneşti şi bunurile mobile.

(2) Urmărirea unui bun imobil prin natura sa include toate bunurile accesorii şi toate obiectele ce servesc la exploatarea acestuia sau sînt legate solid de pămînt, precum şi tot ceea ce, în mod natural sau artificial, este încorporat în acesta.

(3) Despre sechestrarea bunului imobil executorul judecătoresc informează organul cadastral teritorial, iar dacă bunul este ipotecat - şi creditorul gajist.

Articolul 92. Urmărirea bunurilor din proprietate comună

(1) Urmărirea bunurilor comune se admite dacă bunurile personale ale debitorului nu sînt suficiente pentru satisfacerea creanţelor.

(2) Urmărirea cotei-părţi din bunurile proprietate comună pe cote-părţi şi în devălmăşie se efectuează conform regulilor stabilite la art.353 din Codul civil.

(3) În cazul bunurilor comune determinate generic, poate fi urmărită cota-parte de bunuri egală cu cota-parte a debitorului.

(4) Bunurile comune indivizibile pot fi înstrăinate cu acordul tuturor coproprietarilor.

(5) La data întocmirii procesului-verbal de sechestrare sau a primirii lui, debitorul este obligat să informeze executorul judecătoresc care bunuri constituie proprietate comună pe cote-părţi sau în devălmăşie. În caz contrar, debitorul este lipsit de dreptul de a contesta procesul-verbal, invocînd această circumstanţă..

Articolul 93. Urmărirea fructelor

Pot fi urmărite fructele şi orice venituri ale unui bun al proprietarului sau uzufructuarului debitor.

Articolul 94. Urmărirea cotelor-părţi din capitalul social

Dacă debitorul nu dispune de alte bunuri, poate fi urmărită:

a) participaţiunea din capitalul social al societăţii în nume colectiv (art. 133 din Codul civil);

b) partea socială în societatea cu răspundere limitată (art. 152 şi 153 din Codul civil);

c) valoarea participaţiunii sau bunurile corespunzătoare participaţiunii sale din patrimoniul cooperativei (art.177 din Codul civil).

Articolul 95. Urmărirea bunurilor debitorului care se află la alte persoane

(1) Bunurile debitorului care se află la alte persoane în baza unor contracte de împrumut, de arendă, de închiriere, de păstrare etc. se includ în lista bunurilor sechestrate în baza documentelor de care dispune debitorul referitor la aceste bunuri. După semnarea actului de sechestru, persoanei la care se află bunurile i se remite o somaţie despre sechestrarea bunurilor debitorului, despre obligaţia ei de a asigura integritatea lor şi despre interdicţia de a le transmite debitorului sau unor terţe persoane fără acordul executorului judecătoresc. Bunurile se examinează, după necesitate, la locul aflării lor.

(2) Dacă, ulterior, se descoperă că bunurile debitorului se află la o altă persoană şi dacă ele nu au fost sechestrate anterior, acesteia i se remite o somaţie despre sechestrarea bunurilor debitorului, despre obligaţia ce îi revine de a asigura integritatea lor şi despre interdicţia de a le transmite debitorului sau unor terţe persoane fără acordul executorului judecătoresc.

Articolul 96. Urmărirea creanţelor debitorului

(1) Creanţele debitorului se urmăresc dacă legea nu prevede altfel.

(2) Pentru a urmări creanţele pecuniare, executorul judecătoresc remite persoanei care este obligată să plătească debitorului creanţa o somaţie despre obligaţia de a nu plăti debitorului urmăritor suma datorată. Concomitent, debitorului i se expediază o somaţie de a nu da dispoziţii cu privire la creanţa în cauză. Creanţa pecuniară se consideră sechestrată de la data înmînării

somaţiei unei terţe persoane.

Articolul 97. Urmărirea bunurilor gajate

(1) Bunurile gajate pot fi urmărite de către creditorul gajist. Acesta are prioritate faţă de ceilalţi creditori.

(2) Consecutivitatea satisfacerii creanţelor la cîteva drepturi de gaj asupra unora şi aceloraşi bunuri sau drepturi patrimoniale se stabileşte în ordinea consecutivităţii constituirii gajului. Creanţele următorului creditor gajist se satisfac după satisfacerea deplină a creanţelor precedentului creditor gajist.

(3) Consecutivitatea satisfacerii creanţelor poate fi modificată dacă creditorii gajişti, care dispun de dreptul preferenţial de executare a creanţelor la unul şi acelaşi obiect al gajului, consimt.

(4) După satisfacerea deplină a creanţelor creditorilor gajişti, bunurile rămase sau suma realizată care depăşeşte creanţele creditorilor gajişti se distribuie altor creditori în ordinea categoriilor stabilite în art.142 din prezentul cod.

(5) Dacă se recunoaşte că licitaţia nu a avut loc, creditorul gajist are dreptul preferenţial de a primi bunul gajat la preţul indicat în contractul de gaj şi este obligat să restituie suma ce depăşeşte creanţele sale.

Articolul 98. Urmărirea bunurilor sechestrate de alte organe

(1) Bunurile sechestrate de alte organe pentru asigurarea încasării unei datorii pot fi urmărite de către executorul judecătoresc în baza documentului executoriu dacă aceste bunuri nu au fost scoase la licitaţie sau vînzare în decurs de 2 luni şi dacă, pentru achitarea datoriei conform documentului executoriu, debitorul nu dispune de alte bunuri decît cele sechestrate.

(2) Bunurile sechestrate de către organele de urmărire penală în procesul urmăririi penale pot fi sechestrate repetat pentru satisfacerea altor creanţe numai în cazul cînd cauza penală a fost clasată şi lipseşte prejudiciul material sau valoarea acestor bunuri depăşeşte mărimea prejudiciului material.

Articolul 99. Urmărirea bunurilor debitorului decedat

(1) În cazul decesului debitorului, urmărirea bunurilor lui va continua la ultimul domiciliu al defunctului, după expirarea a 7 zile de la admiterea succesiunii de drepturi.

(2) În cazul în care au vocaţie succesorală minorii, executarea începută se va suspenda pînă la desemnarea reprezentantului legal.

(3) Dacă executarea nu a început pînă la decesul debitorului, documentele executorii nu se vor executa decît după expirarea a 10 zile de la data expedierii copiei de pe documentul executoriu la locul deschiderii succesiunii pe numele celui care a lăsat moştenirea, fără a se arăta numele şi calitatea fiecărui moştenitor.

Articolul 100. Urmărirea bunurilor persoanelor juridice în caz de reorganizare ori de lichidare sau de declarare a insolvabilităţii

(1) În cazul reorganizării debitorului persoană juridică, se urmăresc mijloacele băneşti şi bunurile succesorilor de drepturi potrivit art.70 din Codul civil.

(2) În cazul lichidării debitorului persoană juridică sau declarării insolvabilităţii lui, documentul executoriu se transmite comisiei de lichidare (lichidatorului), fapt despre care se informează creditorul.

Secţiunea a 2-a. Urmărirea salariului şi a altor venituri

Articolul 101. Urmărirea salariului şi a altor venituri ale debitorului

(1) Salariul şi alte venituri băneşti ale debitorului pot fi urmărite în baza documentelor executorii în cazurile cînd:

a) se execută hotărîrile privind încasările periodice (pensia de întreţinere, repararea prejudiciilor cauzate prin schilodire sau prin o altă vătămare a sănătăţii, precum şi în legătură cu

pierderea întreținătorului etc.);

b) suma urmărită nu depăşeşte 20 de salarii minime (în cazul în care debitorul lucrează);

c) debitorul nu are bunuri sau bunurile lui nu sînt suficiente pentru a acoperi întreaga sumă urmărită.

(2) Persoanele fizice şi juridice sînt obligate, la cererea executorului judecătoresc, să prezinte, în termenul stabilit, informație despre cîştigul lunar şi despre alte venituri ale debitorului.

Articolul 102. Cuantumul reținerilor din salariul şi din alte venituri ale debitorului

(1) Cuantumul reținerilor din salariu şi din alte venituri se calculează din suma pe care debitorul urmează să o primească.

(2) Din salariul şi din alte venituri ale debitorului pot fi reținute, în baza unui document executoriu, nu mai mult de 20%, iar în baza cîtorva documente executorii - nu mai mult de 50% din cuantumul lor pînă la achitarea deplină a sumei urmărite.

(3) În caz de urmărire a pensiei de întreținere, a sumelor pentru repararea prejudiciului cauzat prin schilodire sau prin o altă vătămare a sănătății, precum şi în legătură cu pierderea întreținătorului şi pentru repararea daunei cauzate prin tîlhărie sau prin sustragere de bunuri, reținerea constituie nu mai mult de 70% din salariu şi din alte venituri.

(4) Dispozițiile prezentului articol se aplică în privința burselor, pensiilor de orice fel, precum şi a sumelor cuvenite în baza dreptului de autor, dreptului de inventator sau de inovator.

Articolul 103. Ordinea de urmărire a salariului şi a altor venituri

În cazul mai multor urmăriri ale aceluiaşi salariu şi aceluiaşi tip de alte venituri, acestea se satisfac în următoarea ordine:

a) obligațiile de întreținere;

b) repararea prejudiciului cauzat prin schilodire sau prin o altă vătămare a sănătății, precum şi în legătură cu pierderea întreținătorului;

c) datoriile la impozite, taxe şi amenzi;

d) alte categorii de datorii.

Articolul 104. Urmărirea indemnizațiilor de asigurare socială

Indemnizațiile de asigurare socială, plătite în caz de incapacitate temporară de muncă, pot fi urmărite în baza documentelor executorii privind încasarea pensiei de întreținere şi privind repararea prejudiciului cauzat prin schilodire sau prin o altă vătămare a sănătății, precum şi în legătură cu pierderea întreținătorului.

Articolul 105. Urmărirea veniturilor debitorului care execută pedeapsa închisorii

Urmărirea veniturilor debitorului care execută pedeapsa închisorii se face în condițiile legii fără a se ține seama de reținerile pentru întreținerea lui în penitenciar.

Articolul 106. Veniturile care nu pot fi urmărite

Nu pot fi urmărite următoarele venituri ale debitorului:

a) sumele plătite în legătură cu deplasarea în interes de serviciu, cu transferul, cu angajarea sau cu trimiterea la muncă în altă localitate, plata suplimentară pentru lucrul legat de deplasări frecvente;

b) indemnizațiile plătite mamelor cu mulți copii sau mamelor singure;

c) pensiile de întreținere;

d) indemnizațiile la naşterea copilului;

e) indemnizațiile primite pentru înmormîntare;

f) indemnizațiile pentru copii minori în timpul căutării părinților lor;

g) sporuri pentru muncă în condiții grele sau vătămătoare;

h) indemnizațiile de eliberare din serviciu;

i) indemnizațiile persoanelor care au avut de suferit de pe urma avariei de la C.A.E. Cernobîl;

j) compensațiile nominative.

Articolul 107. Procedura de urmărire a salariului şi a altor venituri ale debitorului

(1) Executorul judecătoresc expediază documentul executoriu organizației în care lucrează debitorul sau de unde el primeşte recompensă, pensie, bursă, ajutor sau un alt venit, cerînd să se facă reținerile cuvenite în baza documentului executoriu şi să se trimită sumele reținute creditorului.

(2) Creditorul va fi informat despre expedierea documentului executoriu spre executare.

(3) Indicațiile executorului judecătoresc privind cuantumul reținerilor din salariu sau din alte venituri sînt obligatorii.

Articolul 108. Obligația administrației şi a debitorului de a comunica executorului judecătoresc şi creditorului despre schimbarea locului de muncă al debitorului

(1) Administrația organizației care a efectuat reținerea în baza documentului executoriu este obligată să comunice, în termen de 3 zile, executorului judecătoresc şi creditorului despre concedierea debitorului, precum şi despre noul lui loc de muncă sau domiciliu dacă acesta este cunoscut.

(2) Debitorul este obligat să comunice, în acelaşi termen, executorului judecătoresc despre schimbarea locului de muncă sau a domiciliului, precum şi despre schimbările din componența bunurilor şi veniturilor.

(3) În cazul în care datele menționate nu au fost comunicate fără motive întemeiate, şeful oficiului de executare, la propunerea executorului judecătoresc, poate aplica persoanelor cu funcție de răspundere sau, după caz, persoanelor fizice o amendă de la 10 la 50 de unități convenționale.

Articolul 109. Controlul asupra efectuării reținerilor

Controlul asupra efectuării corecte şi la timp a reținerilor din salariu şi din alte venituri ale debitorului revine organelor de executare.

Articolul 110. Modul de încasare a pensiei de întreținere şi a restanțelor la pensie

(1) Modul de încasare a pensiei de întreținere şi a restanțelor la pensie este reglementat de Codul familiei.

(2) Dacă creditorul a retras documentul executoriu şi procedura a fost încetată, la prezentarea ulterioară a documentului executoriu spre executare pensia de întreținere se încasează de la data prezentării documentului executoriu, iar cuantumul restanței se stabileşte de către instanța de judecată, la cererea creditorului, în modul stabilit de Codul familiei.

(3) În cazul în care documentul executoriu este în proces de executare, iar pensia de întreținere nu a fost reținută, cuantumul restanței se stabileşte de către executorul judecătoresc pentru toată perioada anterioară, prin adoptarea unei încheieri motivate.

(4) Dacă debitorul nu a lucrat în perioada în care s-a format restanța sau nu a prezentat acte ce confirmă salariul şi/sau alte venituri ale sale, cuantumul restanței la pensia de întreținere se determină de către executorul judecătoresc, pornindu-se de la salariul mediu pe țară.

Capitolul IX
PROCEDURA DE SECHESTRARE ŞI VÎNZARE A BUNURILOR
Secțiunea 1. Sechestrarea bunurilor

Articolul 111. Reguli generale de sechestrare a bunurilor

(1) Sechestrarea bunurilor se admite în baza încheierii executorului judecătoresc. Încheierea executorului judecătoresc poate fi contestată în instanța de judecată în termen de 3 zile. Depunerea cererii de contestare a încheierii nu suspendă aplicarea sechestrului.

(2) Pînă la începerea sechestrului, executorul judecătoresc este obligat să înmîneze, contra

semnătură, debitorului sau reprezentantului acestuia copia de pe încheiere şi să explice participanţilor la aplicarea sechestrului drepturile şi obligaţiile prevăzute de prezentul cod.

(3) Sechestrarea bunurilor debitorului persoană juridică se efectuează în prezenţa administraţiei, a reprezentantului acestuia sau a unei persoane cu funcţie de răspundere a debitorului, iar în cazul gospodăriei ţărăneşti (de fermier) sau a întreprinderii individuale - în prezenţa debitorului ori a unui alt membru al gospodăriei sau, după caz, a unui membru al familiei fondatorului întreprinderii.

(4) Dacă debitorul, reprezentantul lui sau persoana cu funcţie de răspundere a debitorului se eschivează de la participarea la sechestrarea bunurilor, sechestrarea se efectuează fără consimţământul debitorului, reprezentantului lui sau al persoanei cu funcţie de răspundere ori, în lipsa acestora, cercetarea încăperilor şi a altor locuri în care se află bunurile, precum şi sechestrarea lor, se efectuează în prezenţa a doi martori asistenţi.

(5) Sechestrarea bunurilor debitorului persoană fizică se efectuează în prezenţa acestuia ori a reprezentantului lui sau a unui membru adult al familiei lui.

(6) Dacă debitorul, reprezentantul lui sau un membru al familiei lui nu permite pătrunderea în domiciliu, reşedinţă sau în alte încăperi, executorul judecătoresc solicită autorizaţia instanţei de judecată.

(7) În cazul în care sînt bănuieli că bunurile urmărite pot să dispară ori să fie deteriorate, executorul judecătoresc efectuează sechestrarea în prezenţa a doi martori asistenţi, a colaboratorului organului afacerilor interne, urmînd să înştiinţeze instanţa de judecată imediat, dar nu mai tîrziu de 24 de ore de la efectuarea sechestrării, cu prezentarea materialelor respective în care se vor indica motivele efectuării sechestrării. Judecătorul va verifica legalitatea acestei acţiuni procesuale.

(8) În cazul constatării faptului legalităţii efectuării sechestrării, judecătorul confirmă legalitatea acţiunilor executorului judecătoresc printr-o menţiune pe procesul-verbal cu privire la sechestrare.

(9) Prezenţa creditorului la aplicarea sechestrului nu este obligatorie.

(10) Dacă o terţă persoană declară că bunurile supuse sechestrului sînt ale ei, în procesul-verbal cu privire la sechestrare se face menţiunea respectivă, iar terţei persoane se explică dreptul de a intenta acţiunea de ridicare a sechestrului.

(11) Debitorul şi creditorul, precum şi ceilalţi participanţi la procedura de executare pot face declaraţii şi observaţii, care se consemnează în procesul-verbal.

(12) Despre aplicarea sechestrului asupra bunurilor supuse înregistrării de stat executorul judecătoresc informează neîntîrziat organele care efectuează înregistrarea de stat pentru înscrierea în registrul respectiv a menţiunii cu privire la interdicţia de înstrăinare a bunului. Contractul de înstrăinare a bunului încheiat după introducerea interdicţiei de înstrăinare a bunului este nul.

Articolul 112. Cercetarea încăperilor şi depozitelor

(1) În cadrul aplicării sechestrului pe bunuri, executorul judecătoresc are dreptul să deschidă şi să cerceteze încăperile şi depozitele încuiate dacă debitorul refuză să le deschidă benevol, evitîndu-se deteriorarea nejustificată a bunurilor.

(2) La deschiderea încăperilor şi depozitelor pot fi utilizate mijloace tehnice, fapt care va fi consemnat în procesul-verbal.

(3) După necesitate, încăperea şi depozitul pot fi sigilate şi/sau puse sub pază.

(4) Executorul judecătoresc este obligat să ia măsuri pentru a nu se da publicităţii circumstanţele privitor la viaţa intimă a persoanei, constatate la aplicarea sechestrului.

(5) Dacă în timpul cercetării încăperilor şi depozitelor debitorului se descoperă obiecte şi documente a căror circulaţie este interzisă de lege, executorul judecătoresc informează neîntîrziat despre aceasta organul de resort.

(6) Prevederile prezentului articol se aplică şi în cazul urmăririi bunurilor debitorului care se

află la terțe persoane.

Articolul 113. Evaluarea bunurilor

(1) Evaluarea bunurilor supuse sechestrului se efectuează de către executorul judecătoresc la prețurile medii de piață din localitatea respectivă.

(2) Dacă evaluarea bunurilor este dificilă ori debitorul sau creditorul contestă valoarea bunului determinată de executorul judecătoresc, executorul judecătoresc va antrena pentru evaluare un specialist în domeniu.

(3) Cheltuielile de evaluare a bunurilor efectuată de către specialist le suportă persoana care a contestat valoarea bunurilor determinată de către executorul judecătoresc.

Articolul 114. Procesul-verbal de sechestrare
şi/sau de ridicare a bunurilor

(1) Despre sechestrarea şi/sau ridicarea bunurilor se întocmeşte un proces-verbal în 3 exemplare după forma prevăzută în art. 70 din prezentul cod.

(2) În procesul-verbal se enumeră toate obiectele şi documentele sechestrate, indicîndu-se numărul, măsura, greutatea lor, genul, elementele de individualizare, gradul de uzură şi, pe cît e posibil, valoarea lor. În cazul valorilor mobiliare, se indică numărul, emitentul, prețul nominal şi alte date cunoscute la momentul sechestrării lor.

(3) Procesul-verbal de sechestrare şi/sau de ridicare a bunurilor se aduce la cunoştința tuturor persoanelor care participă la efectuarea acestor acte procesuale, fapt confirmat prin semnătura fiecăreia din ele. În cazul în care o persoană refuză să semneze procesul-verbal, se face mențiunea respectivă.

(4) Dacă, în timpul aplicării sechestrului, debitorul sau alte persoane au comis încălcări ale ordinii publice ori au făcut încercări de a distruge sau a ascunde bunurile, executorul judecătoresc va consemna în procesul-verbal aceste acțiuni, indicînd totodată şi măsurile întreprinse de el.

(5) Procesul-verbal de sechestrare şi/sau de ridicare a bunurilor poate fi contestat în termen de 7 zile de la dataîntocmirii sau comunicării acestuia, după caz.

Articolul 115. Înmînarea copiei de pe procesul-verbal

(1) Copia de pe procesul-verbal de sechestrare şi/sau de ridicare a bunurilor se înmînează, contra semnătură, debitorului sau reprezentantului lui, sau unui membru adult al familiei, după caz, iar dacă aceştia sînt absenți - reprezentantului organizației de exploatare a locuințelor sau, după caz, reprezentantului autorității administrației publice locale de nivelul întîi cărora li se explică dreptul şi modul de contestare a acestor acte procesuale.

(2) În cazul sechestrării şi/sau ridicării bunurilor debitorului persoană juridică, copia de pe procesul-verbal se înmînează persoanelor indicate la art.111 alin.(3) din prezentul cod.

Secțiunea a 2-a. Păstrarea bunurilor sechestrate

Articolul 116. Păstrarea bunurilor sechestrate

(1) Cu consimțămîntul creditorului, bunurile sechestrate se transmit în păstrare, contra semnătură, debitorului sau membrilor adulți ai familiei acestuia.

(2) În cazul în care creditorul nu este de acord cu transmiterea bunurilor sechestrate debitorului sau creditorul refuză să preia în păstrare bunurile, cu acordul părților se numeşte un administrator sau bunurile se transmit în păstrare în baza contractului de depozit.

(3) În cazul în care părțile nu ajung la un acord, administratorul se desemnează de către executorul judecătoresc.

(4) Nu pot fi desemnați în calitate de administrator rudele sau afinii executorului judecătoresc sau ai creditorului pînă la gradul patru inclusiv.

Articolul 117. Păstrarea obiectelor de valoare
ridicate de la debitor

Bijuteriile şi alte obiecte de aur, argint, platină şi de metale din grupa platinei, din pietre prețioase şi perle, precum şi fragmentele din aceste obiecte, ridicate de la debitor, se depun

imediat de către executorul judecătoresc în păstrare în instituțiile financiare ale Republicii Moldova.

Articolul 118. Folosirea bunurilor transmise în păstrare

(1) Persoana căreia i-au fost transmise în păstrare bunurile sechestrate nu are dreptul să le folosească sau să le înstrăineze.

(2) Persoana căreia i-au fost transmise bunuri în păstrare este obligată să informeze executorul judecătoresc despre fructele bunurilor transmise în păstrare.

(3) Persoana căreia i-au fost transmise bunuri în păstrare poartă, în conformitate cu legislația, răspundere pentru prejudiciul cauzat intenționat sau din culpă.

(4) Însuşirea sau înstrăinarea bunurilor transmise în păstrare atrage răspunderea contravențională sau penală prevăzută de legislație.

Articolul 119. Vînzarea bunului aflat în păstrare în cazul degradării lui

(1) Dacă bunul sechestrat aflat în păstrare este expus degradării sau a suferit schimbări care implică pericolul deprecierii lui, iar timp pentru înlăturarea, prevenirea degradării sau deprecierii bunului nu mai este, persoana căreia i s-a dat bunul în păstrare va informa la timp despre aceasta executorul judecătoresc, care este obligat să organizeze vînzarea bunului în condițiile prezentului cod.

(2) Executorul judecătoresc este în drept să vîndă bunul sechestrat de asemenea în cazul dacă păstrarea bunului implică cheltuieli disproporționate.

Articolul 120. Remunerarea administratorului

(1) Dacă administrator este desemnată o altă persoană decît debitorul sau un membru al familiei acestuia, el va avea dreptul la remunerație şi la recuperarea cheltuielilor legate de păstrarea bunurilor.

(2) Executorul judecătoresc determină cuantumul remunerației în conformitate cu tarifele stabilite, iar în lipsa tarifelor - o remunerație obişnuită.

(3) Cheltuielile legate de păstrarea bunurilor sechestrate se includ în cheltuielile de executare a documentului executoriu şi sînt suportate de către debitor.

Secțiunea a 3-a. Vînzarea bunurilor sechestrate

Articolul 121. Modul de vînzare a bunurilor sechestrate

(1) Bunurile sechestrate se vînd, de regulă, la licitație cu strigare sau prin organizații comerciale specializate în baza contractului de comision.

(2) Bijuteriile şi alte obiecte de aur, argint, platină şi de metale din grupa platinei, din pietre prețioase şi perle, precum şi fragmentele din aceste obiecte, ridicate de la debitor, se vînd prin intermediul organizațiilor specializate în achiziționarea obiectelor de valoare de la populație.

(3) Valorile mobiliare sechestrate se vînd în conformitate cu reglementările legale privind circulația valorilor mobiliare.

(4) Bunurile debitorului care fac parte din fondurile organizațiilor de stat, precum şi ale întreprinderilor şi altor obiective incluse în programul de privatizare, se vînd de către organele centrale sau locale de specialitate ale administrației publice în modul stabilit pentru privatizarea patrimoniului public.

(5) Cu cel puțin 5 zile înaintea desfăşurării licitației, se admite vînzarea de către debitor a bunurilor sechestrate la un preț nu mai mic decît valoarea stabilită în procesul-verbal cu privire la sechestrare sau în raportul de evaluare, cu condiția virării sau vărsării sumelor obținute nemijlocit la contul de depozit al oficiului de executare.

(6) În cazul în care bunul sechestrat este gajat, creditorul gajist este în drept de a vinde acest bun şi a distribui mijloacele, obținute din vînzarea bunului gajat, în condițiile art.491-493 din Codul civil.

(7) Dacă bunurile nu au fost vîndute în modul stabilit de prezentul cod şi de alte acte normative, ele pot fi transmise creditorului urmăritor, iar dacă ultimul refuză să le primească -

debitorului.

Articolul 122. Termenul de vînzare a bunurilor sechestrate

(1) Dacă debitorul nu a executat benevol documentul executoriu şi dacă actele de aplicare a sechestrului asupra bunurilor nu au fost contestate în termenul prevăzut în art.114 din prezentul cod, executorul judecătoresc este obligat, în cel mult 10 zile, să iniţieze procedura de vînzare a bunurilor sechestrate.

(2) În cazul în care actele executorului judecătoresc au fost contestate, vînzarea bunurilor se suspendă pînă la rămînerea definitivă a hotărîrii judecătoreşti.

Articolul 123. Ridicarea sechestrului

(1) Sechestrul de pe bunuri se ridică în cazurile:

a) achitării de către debitor a sumei datoriei şi recuperării cheltuielilor de executare;

b) achitării sumei datoriei şi restituirii cheltuielilor de executare din contul altor bunuri vîndute sau prin alte modalităţi de executare;

c) necesităţii sechestrării altor bunuri solicitate pe piaţă, în scopul urgentării executării documentului executoriu;

d) vînzării bunului în condiţiile art.121 din prezentul cod;

e) imposibilităţii vînzării bunului;

f) scoaterii de sub sechestru a bunului în baza hotărîrii judecătoreşti definitive.

(2) După ridicarea sechestrului de pe bunuri, dacă ele se păstrează în alt loc, executorul judecătoresc i le restituie debitorului. În cazul în care dreptul de proprietate asupra bunurilor a trecut, în modul stabilit de prezentul cod, la persoana care le-a cumpărat sau la creditor, bunurile nu se restituie.

(3) În cazul executării parţiale a documentului executoriu, sechestrul nu se ridică de pe bunurile a căror valoare nu depăşeşte partea neexecutată a datoriei şi cheltuielile de executare.

Articolul 124. Organizarea licitaţiei

(1) Data şi locul desfăşurării licitaţiei pentru vînzarea bunurilor sechestrate se fixează de către executorul judecătoresc, ţinîndu-se cont de necesitatea asigurării integrităţii bunurilor şi de cheltuielile legate de păstrarea lor.

(2) Licitaţia se organizează la sediul oficiului de executare sau într-un alt loc stabilit de către executorul judecătoresc.

(3) Ziua licitaţiei poate fi amînată de către executorul judecătoresc la cererea comună a debitorului şi creditorului.

Articolul 125. Anunţul despre desfăşurarea licitaţiei

(1) Anunţul despre desfăşurarea licitaţiei se publică într-un ziar local mai răspîndit şi se afişează în sediul oficiului de executare respectiv. Anunţul va cuprinde:

a) data, ora şi locul desfăşurării licitaţiei;

b) specificarea bunurilor, principalele lor caracteristici tehnico-economice şi locul aflării;

c) informaţii despre proprietarul bunurilor;

d) informaţii despre terenul pe care sînt amplasate bunurile imobile şi condiţiile de utilizare a terenului de către proprietar;

e) condiţiile de vînzare a bunurilor;

f) specificarea formei de plată;

g) modul de familiarizare prealabilă cu bunurile scoase la licitaţie;

h) termenul-limită de depunere a cererii şi a acontului de 2% din valoarea bunurilor şi contul bancar la care acesta urmează să fie vărsat;

i) datele pentru contact ale executorului judecătoresc.

(2) Licitaţia va avea loc la cel puţin 15 zile de la data publicării anunţului despre organizarea ei.

(3) Persoana la care bunurile se află în păstrare este obligată să asigure accesul la ele.

(4) În caz de amînare a licitaţiei, executorul judecătoresc va face un alt anunţ în conformitate

cu alin.(1) al prezentului articol.

Articolul 126. Condiţiile de participare la licitaţie

(1) Pentru participare la licitaţie se admit persoanele care au depus la timp cererea de participare, au prezentat documentele necesare şi au plătit acontul în mărimea stabilită în art.125 din prezentul cod.

(2) Doritorii de a participa la licitaţie prezintă următoarele documente:

a) cerere de participare la licitaţie, cu indicarea preţului propus pentru bunul scos la licitaţie;

b) copie de pe documentul de plată care confirmă depunerea acontului pe contul bancar indicat în anunţul despre organizarea licitaţiei;

c) procură, după caz, pentru dreptul de a participa la licitaţie.

(3) Primirea cererilor şi a documentelor se încheie cu o zi înainte de data licitaţiei.

(4) Datele despre persoanele care au depus cereri de participare la licitaţie şi numărul acestora sînt confidenţiale.

(5) Executorul judecătoresc înregistrează persoana care a depus cerere în calitate de participant la licitaţie. În cazul în care persoana nu a respectat cerinţele referitoare la întocmirea şi prezentarea documentelor sau dacă ea nu are dreptul de a participa la licitaţie, executorul judecătoresc refuză de a primi cererea.

(6) Persoana care a depus cerere de participare la licitaţie este în drept să o retragă, adresînd un demers în scris înainte de începerea licitaţiei.

Articolul 127. Interdicţia de a participa la licitaţie

Sub sancţiunea nulităţii absolute, nu pot participa la licitaţie deputaţii, judecătorii, avocaţii, notarii, procurorii, executorii judecătoreşti, poliţiştii, ofiţerii de urmărire penală.

Articolul 128. Preţul iniţial al bunurilor scoase la licitaţie

(1) Preţul iniţial al bunurilor scoase la licitaţie este preţul egal cu valoarea bunurilor stabilită în procesul-verbal cu privire la sechestrarea bunurilor sau, după caz, în raportul de evaluare a acestor bunuri.

(2) Dacă, în cererile de participare la licitaţie, este propus un preţ care depăşeşte valoarea bunurilor stabilită în procesul-verbal cu privire la sechestrarea bunurilor sau, după caz, în raportul de evaluare a acestor bunuri, preţul iniţial al bunurilor scoase la licitaţie va fi cel mai mare preţ propus în cererile menţionate.

Articolul 129. Acţiunile premergătoare vînzării la licitaţie

(1) Înainte de începerea licitaţiei, executorul judecătoresc cere organului cadastral teritorial sau altor organe competente să i se comunice drepturile reale şi alte sarcini care grevează bunul urmărit. Titularii acestor drepturi vor fi înştiinţaţi despre desfăşurarea licitaţiei.

(2) După expirarea termenului de depunere a cererilor de participare la licitaţie, executorul judecătoresc este obligat să întocmească partea întîi a procesului-verbal al licitaţiei.

Articolul 130. Licitaţia care nu a avut loc

Licitaţia nu are loc dacă pentru participare nu s-au înregistrat cel puţin 2 participanţi. În acest caz, executorul judecătoresc adoptă o încheiere prin care dispune organizarea unei noi licitaţii în condiţiile prezentului cod.

Articolul 131. Desfăşurarea licitaţiei

1) La licitaţie participă şeful oficiului de executare respectiv şi executorul judecătoresc în procedura căruia se află documentul executoriu.

(2) Dacă la oficiul de executare activează un singur executor judecătoresc sau documentul executoriu se află în procedura şefului oficiului, licitaţia se va desfăşura cu participarea reprezentantului autorităţii administraţiei publice locale.

(3) În ziua licitaţiei, la înmînarea biletelor de participare executorul judecătoresc înregistrează participanţii prezenţi.Înregistrarea se încheie cu 10 minute înainte de începutul procedurii de licitare. Participanţii care au întîrziat nu se admit la licitaţie.

(4) Şeful oficiului de executare (licitatorul) anunţă începutul licitaţiei şi dă citire părţii întîi a

procesului-verbal.

(5) Licitatorul oferă bunul (lotul) la prețul inițial. Persoana care acceptă prețul ridică biletul de participant.

(6) Licitatorul oferă bunul spre vînzare nu mai puțin de 3 ori la rînd, la intervale de timp care să permită opțiuni şi suprasolicitări. După ce unul dintre participanți ridică biletul, ceilalți pot pretinde la bun (lot) propunînd un preț mai mare cu unul sau mai mulți paşi de ridicare. Dacă nimeni nu oferă un preț mai mare decît cel acceptat, strigat de 3 ori de către licitator, acesta fixează, prin lovitură de ciocan, faptul vînzării bunului.

(7) Participantul la licitație care a cîştigat bunul (lotul) este obligat să semneze procesul-verbal.

(8) Dacă participantul care a cîştigat bunul (lotul) refuză să semneze procesul-verbal, se consideră că licitația nu a avut loc. În acest caz, licitarea va reîncepe de la prețul oferit de participantul anterior. Participantului care a refuzat să semneze procesul-verbal acontul nu i se restituie.

(9) În cazul în care la licitație sînt scoase mai multe loturi separate şi participantul care a depus acontul nu a cîştigat lotul pentru care a depus cerere şi acontul respectiv, el poate fi admis la licitarea următoarelor loturi dacă acontul depus este nu mai mic de 2% din prețul următorului lot.

Articolul 132. Procesul-verbal al licitației

(1) Procesul-verbal al licitației este compus din două părți.

(2) Partea întîi va cuprinde:

a) data, ora şi locul desfăşurării licitației;

b) denumirea oficiului de executare;

c) numele licitatorului;

d) hotărîrea în baza căreia au fost sechestrate bunurile;

e) numele şi domiciliul sau, după caz, denumirea şi sediul debitorului;

f) caracteristica obiectului scos la licitație;

g) prețul de la care va începe licitarea şi pasul de ridicare;

h) numele şi domiciliul sau, după caz, denumirea şi sediul participanților la licitație;

i) sumele oferite de fiecare participant.

(3) Partea a doua va cuprinde:

a) propunerile de ridicare a prețului de către fiecare participant în ordine succesivă;

b) prețul la care a fost vîndut lotul;

c) numele participantului care a cîştigat lotul;

d) termenul de achitare a costului lotului de către adjudecător;

e) semnătura licitatorului şi a participantului care a cîştigat lotul, a creditorului şi/sau a debitorului, dacă ultimii sînt prezenți.

(4) Copia de pe procesul-verbal al licitației se înmînează adjudecătorului după achitarea costului lotului cîştigat.

(5) Copia de pe procesul-verbal al licitației serveşte temei pentru înregistrarea dreptului de proprietate pe numele adjudecătorului.

Articolul 133. Achitarea costului lotului procurat

(1) Adjudecătorul este obligat să depună integral, în decurs de 10 zile după închiderea licitației, costul bunurilor cumpărate pe contul de depozit al oficiului de executare. Acontul depus se include în suma de cumpărare a lotului.

(2) Dacă adjudecătorul nu achită integral costul lotului în termenul fixat, se declară că licitația nu a avut loc, iar acontul depus nu se restituie.

Articolul 134. Transmiterea bunului cumpărat

Bunul cumpărat la licitație se transmite după ce a fost achitat integral costul lui. Despre aceasta se întocmeşte un proces-verbal.

Articolul 135. Cazurile cînd se declară că licitația

nu a avut loc

(1) Se declară că licitația nu a avut loc dacă:

a) la licitație s-a prezentat numai un participant sau nu s-a prezentat nici un participant;

b) nici un participant la licitație nu a propus cel puțin un preț egal cu valoarea indicată în procesul-verbal cu privire la sechestrare sau în raportul de evaluare a bunurilor;

c) adjudecătorul nu a achitat integral, în termenul stabilit, costul lotului cumpărat.

(2) Dacă licitația nu a avut loc, executorul judecătoresc adoptă o încheiere prin care dispune organizarea unei licitații repetate.

Articolul 136. Licitația repetată

(1) În cazul în care s-a declarat că licitația nu a avut loc, creditorul este în drept să preia bunurile la suma evaluării inițiale. Creditorul gajist are dreptul să preia obiectele gajate la prețul indicat în contractul de gaj.

(2) Dacă, în decurs de 5 zile, creditorul nu va accepta preluarea bunurilor, se va organiza licitație repetată în condițiile prezentului cod.

(3) În cazul prevăzut în art.135 alin.(1) lit.b) din prezentul cod, executorul judecătoresc reduce prețul bunului. Reducerea nu poate fi mai mare de 10 % din prețul inițial, iar în cazul bunurilor imobile - de 5%. În celelalte cazuri, reducerea prețului nu se admite.

(4) Dacă se declară că licitația repetată nu a avut loc, creditorul este în drept să preia bunurile, în contul achitării creanței, la prețul inițial stabilit la ultima licitație.

(5) Dacă la bunurile nevîndute la licitația repetată pretind cîțiva creditori, acestea se vor transmite în ordinea de satisfacere a creanțelor, stabilită de prezentul cod.

(6) Dacă nu sînt creanțe care trebuie satisfăcute în primul rînd, de dreptul preferențial dispune creditorul la demersul căruia au fost sechestrate bunurile, apoi creditorul a cărui creanță este mai mare.

(7) În cazul în care creditorii se află în situații egale, chestiunea se hotărăşte prin tragere la sorți.

(8) În cazul în care creditorul care a solicitat să-i fie transmise bunurile nu se prezintă nemotivat la data stabilită de executorul judecătoresc, sechestrul se ridică.

(9) În cazul în care creditorul refuză să preia bunurile, sechestrul se ridică şi bunurile se restituie debitorului.

(10) Ridicarea sechestrului pe bunuri în cazurile prevăzute la alin.(8) şi (9) ale prezentului articol se admite în baza încheierii.

Articolul 137. Încetarea vînzării bunurilor în legătură cu achitarea totală a datoriei

Dacă suma obținută din vînzarea unei părți din bunuri este suficientă pentru satisfacerea creanțelor şi pentru recuperarea cheltuielilor de executare sau debitorul le-a achitat benevol, executorul judecătoresc, prin încheiere, încetează vînzarea celorlalte bunuri şi ridică sechestrul.

Articolul 138. Contestarea rezultatelor licitației

(1) Creditorul, debitorul şi/sau persoanele care au participat la licitație pot contesta rezultatele licitației în termen de 15 zile de la data desfăşurării licitației.

(2) Terțele persoane care nu au participat la licitație pot cere anularea rezultatelor licitației în termen de 2 luni de la data cînd au aflat sau trebuiau să afle despre desfăşurarea licitației.

Articolul 139. Vînzarea bunurilor mobile prin organizații comerciale

(1) Bunurile mobile pot fi vîndute prin organizații comerciale în baza contractului de comision.

(2) Sumele obținute de organizațiile comerciale în urma vînzării bunurilor se transferă pe contul de depozit al oficiului de executare respectiv în termen de 3 zile operaționale bancare de la vînzarea bunurilor.

(3) Reevaluarea bunurilor transmise spre vînzare se admite, în condiţiile legii, cu participarea executorului judecătoresc. Data, ora şi locul reevaluării se comunică debitorului şi creditorului, însă neprezentarea lor nu împiedică soluţionarea chestiunii. Dacă debitorul şi creditorul nu au fost prezenţi la reevaluare, executorul judecătoresc le comunică despre reevaluarea operată.

(4) Cuantumul comisionului se stabileşte de comun acord între executorul judecătoresc şi comisionar.

Capitolul X
MODUL DE SATISFACERE A CREANŢELOR CREDITORILOR

Articolul 140. Distribuirea şi eliberarea sumelor realizate prin executare silită

(1) Sumele de bani realizate prin executare silită, inclusiv din vînzarea bunurilor, se distribuie şi se eliberează creditorilor, în modul stabilit de lege, pînă la satisfacerea totală a creanţelor lor.

(2) În cazul în care, pînă la distribuirea şi eliberarea sumelor realizate prin executare, au depus documente executorii şi alţi creditori, executorul judecătoresc va dispune distribuirea sumelor potrivit ordinii stabilite în art.141 şi 142 din prezentul cod, dacă legea nu prevede altfel.

(3) Executorul judecătoresc dispune distribuirea sumelor în termen de 3 zile de la data primirii lor pe cont.

(4) Sumele distribuite se eliberează după expirarea a 15 zile de la data adoptării încheierii privind distribuirea lor, cu excepţia cazurilor de contestare.

(5) Suma rămasă după satisfacerea tuturor creanţelor se restituie debitorului.

Articolul 141. Ordinea de satisfacere a creanţelor creditorilor

(1) Dacă suma realizată prin executare silită este insuficientă pentru satisfacerea tuturor creanţelor în baza documentelor executorii, suma se distribuie între creditorii-urmăritori în ordinea stabilită de prezentul cod, proporţional cu creanţa fiecărui.

(2) Creanţele fiecărei categorii ulterioare se satisfac după ce au fost satisfăcute creanţele categoriei anterioare.

Articolul 142. Categoriile de creanţe

(1) Se stabilesc 3 categorii de creanţe.

(2) La categoria întîi de creanţe sînt atribuite creanţele privind:

a) plata pensiei de întreţinere;

b) plăţile ce decurg din raporturile de muncă;

c) reparaţia prejudiciilor cauzate prin schilodire sau prin o altă vătămare a sănătăţii, precum şi în legătură cu pierderea întreţinătorului;

d) reparaţia prejudiciilor cauzate persoanelor fizice prin infracţiune sau contravenţie;

e) asigurările sociale.

(3) La categoria a doua de creanţe sînt atribuite creanţele privind:

a) impozitele şi alte plăţi fiscale;

b) amenzile în bugetul de stat şi în bugetele locale;

c) reparaţia prejudiciilor cauzate prin infracţiune sau contravenţie persoanelor juridice, precum şi asociaţiilor şi societăţilor care nu au personalitate juridică, dar care dispun de organe de conducere proprii;

d) plăţile pentru drepturile de autor şi drepturile conexe;

e) cheltuielile pentru asistenţă juridică.

(4) La categoria a treia de creanţe sînt atribuite celelalte creanţe.

Articolul 143. Dreptul preferenţial

(1) Cheltuielile de executare se restituie în ordine prioritară, înainte de satisfacerea tuturor creanţelor.

(2) Creanţele garantate prin gaj sau ipotecă, constituite asupra bunurilor vîndute, se plătesc din suma obţinută, în ordine prioritară, înainte de satisfacerea celorlalte creanţe.

Capitolul XI

EXECUTAREA DOCUMENTELOR EXECUTORII PRIVIND LITIGIILE LOCATIVE

Articolul 144. Evacuarea

(1) Evacuarea constă în eliberarea spațiului locativ (încăperii), indicat în documentul executoriu, de către persoanele nominalizate în acesta împreună cu bunurile care le aparțin.

(2) Dacă debitorul nu eliberează benevol spațiul locativ (încăperea) indicat în documentul executoriu, executorul judecătoresc procedează la evacuare silită.

(3) Executorul judecătoresc îl anunță pe debitor despre ziua şi ora evacuării silite, însă neprezentarea lui nu împiedică executarea documentului executoriu.

(4) În cazul în care există motive ce împiedică evacuarea, executorul judecătoresc amînă evacuarea şi înaintează instanței de judecată un demers motivat privind suspendarea executării, informînd despre aceasta creditorul.

(5) Sînt supuse evacuării silite toate persoanele indicate în documentul executoriu împreună cu bunurile care le aparțin sau, dacă evacuarea se efectuează dintr-o încăpere nedestinată pentru locuit, împreună cu bunurile aflate în încăpere.

(6) Dacă persoana care urmează să fie evacuată se ascunde ori nu-i permite executorului judecătoresc să intre în încăperea pe care o ocupă sau comite alte acte ce împiedică executarea documentului executoriu, evacuarea se face prin pătrunderea forțată în încăpere în prezența martorilor asistenți, iar după necesitate, şi cu participarea colaboratorilor organului afacerilor interne sau a reprezentanților autorității administrației publice locale.

(7) Despre evacuarea silită executorul judecătoresc întocmeşte un proces-verbal, pe care îl semnează el şi persoanele care participă la evacuare.

(8) Cheltuielile legate de evacuarea silită le suportă debitorul.

Articolul 145. Executarea hotărîrilor privind evacuarea cu acordarea unui alt spațiu locativ (unei alte încăperi)

(1) Evacuarea debitorului cu acordarea unui alt spațiu locativ (unei alte încăperi) se efectuează numai după ce acestuia i s-a acordat spațiu locativ (încăpere).

(2) Dacă în documentul executoriu este indicată necesitatea de a i se acorda debitorului un alt spațiu locativ (o altă încăpere), executorul judecătoresc adresează organului care este obligat să acorde spațiu locativ (încăpere) propunerea de a executa hotărîrea, stabilindu-i un termen concret. În cazul în care spațiul locativ (încăperea) nu a fost acordat în termenul stabilit, executorul judecătoresc întocmeşte un proces-verbal, pe care îl prezintă instanței de judecată care a adoptat hotărîrea.

(3) Dacă evacuarea se efectuează cu acordarea unui alt spațiu locativ (unei alte încăperi), iar debitorul refuză să ia parte la evacuare, executorul judecătoresc strămută bunurile în prezența martorilor asistenți, întocmind inventarul lor, în spațiul (încăperea) acordat şi îl sigilează. Executorul judecătoresc nu răspunde pentru păstrarea bunurilor debitorului.

Articolul 146. Executarea hotărîrilor privind evacuarea fără acordarea unui alt spațiu locativ (unei alte încăperi)

(1) Dacă debitorul nu eliberează benevol spațiul locativ (încăperea) indicat în documentul executoriu, executorul judecătoresc stabileşte data şi ora executării silite şi îl obligă pe debitor să comunice locul unde pot fi strămutate bunurile.

(2) Dacă debitorul nu îşi îndeplineşte obligația de a căuta o încăpere pentru strămutarea bunurilor şi refuză să ia parte la evacuare, executorul judecătoresc întocmeşte un proces-verbal, în care se indică toate bunurile aflate în încăpere, şi transmite bunurile în păstrare creditorului. După expirarea a 3 ani, bunurile pot fi vîndute, în modul stabilit de prezentul cod, de către executorul judecătoresc. Suma realizată se utilizează pentru recuperarea cheltuielilor de executare, iar suma rămasă se depune la contul de depozit al oficiului de executare, debitorul

fiind în drept să o revendice.

(3) Dacă debitorul nu participă la evacuare, dar a comunicat unde trebuie să-i fie strămutate bunurile, acestea se indică în procesul-verbal şi se strămută în locul indicat de debitor în aceeaşi localitate.

Articolul 147. Executarea hotărîrilor privind instalarea în spațiul locativ (încăpere)

(1) Instalarea în spațiul locativ (încăpere) constă în asigurarea de către executorul judecătoresc a accesului creditorului în spațiul locativ (încăperea) indicat în documentul executoriu şi folosirea lui nestingherită. Debitorului i se explică obligația de a nu crea creditorului obstacole la accesul în spațiul locativ (încăpere) şi la folosirea lui.

(2) Documentul executoriu se consideră executat numai după ce creditorului i s-a asigurat posibilitatea de a se folosi zilnic şi nestingherit de spațiul locativ (încăperea) respectiv.

(3) Procedura de executare poate fi reluată în decurs de 6 luni dacă debitorul împiedică accesul creditorului în spațiul locativ (încăpere) şi folosirea lui. În acest caz, debitorului îi pot fi aplicate sancțiunile prevăzute de legislație.

Articolul 148. Executarea hotărîrilor privind strămutarea într-un alt spațiu locativ (într-o altă încăpere) sau schimbul forțat al spațiului locativ (încăperii)

Dacă, în termenul stabilit, debitorul nu a executat benevol hotărîrea privind strămutarea într-un alt spațiu locativ (într-o altă încăpere) sau privind schimbul forțat al spațiului locativ (încăperii), executarea se efectuează în conformitate cu prevederile prezentului capitol.

Capitolul XII
EXECUTAREA HOTĂRÎRILOR PRIVIND EFECTUAREA DE CĂTRE DEBITOR A UNOR ACTE OBLIGATORII ŞI REMITEREA CĂTRE CREDITOR A SUMELOR BĂNEŞTI ŞI A BUNURILOR

Articolul 149. Executarea hotărîrilor privind efectuarea de către debitor a unor acte obligatorii

(1) La executarea hotărîrii prin care debitorul este obligat să efectueze anumite acte nelegate de remiterea unor sume de bani sau a unor bunuri, executorul judecătoresc acordă debitorului un termen pentru executare benevolă, dacă hotărîrea nu prevede altfel.

(2) În caz de neexecutare de către debitor a hotărîrii în care sînt indicate consecințele neexecutării ei, creditorul este în drept să efectueze actele prevăzute în hotărîre din contul debitorului. Despre aceasta executorul judecătoresc întocmeşte un proces-verbal şi dispune aplicarea măsurilor prevăzute în hotărîre.

(3) Dacă în hotărîre nu sînt indicate măsuri şi debitorul refuză executarea hotărîrii, executorul judecătoresc întocmeşte un proces-verbal şi înaintează instanței de judecată care a adoptat hotărîrea un demers pentru a stabili modul de executare a hotărîrii.

(4) Dacă hotărîrea prin care debitorul este obligat să îndeplinească anumite acte ce pot fi săvîrşite numai de el nu se execută, procesul-verbal se remite şefului oficiului de executare pentru aplicarea sancțiunii pecuniare, iar debitorului i se stabileşte un nou termen pentru executarea hotărîrii. Amenda se aplică în mărime de la 10 la 25 de unități convenționale persoanelor fizice şi de la 100 la 200 de unități convenționale persoanelor juridice. Achitarea amenzii nu îl scuteşte pe debitor de executarea hotărîrii.

(5) Dacă debitorul încalcă repetat termenele stabilite pentru executarea hotărîrii, şeful oficiului de executare aplică din nou măsurile prevăzute în alin.(4) al prezentului articol.

(6) Încheierea privind aplicarea sancțiunii poate fi atacată cu recurs.

Articolul 150. Efectele neexecutării hotărîrii privind repunerea în funcție

(1) În cazul neexecutării hotărîrii privind repunerea în funcție a salariatului, executorul judecătoresc întocmeşte un proces-verbal pe care îl prezintă şefului oficiului de executare pentru aplicarea sancțiunilor prevăzute în alin.(2) al prezentului articol, iar debitorului i se stabileşte un nou termen pentru executare.

(2) În caz de neexecutare de către administrația unității sau de către organul ei colegial a hotărîrii instanței de judecată privind repunerea în funcție a salariatului, şeful oficiului de executare va aplica persoanei cu funcție de răspundere sau, după caz, membrilor organului colegial, care sînt obligați să execute hotărîrea, o amendă în mărime de pînă la 75 de unități convenționale.

(3) Achitarea amenzii nu eliberează persoana cu funcție de răspundere ori organul colegial de executarea hotărîrii instanței de judecată privind repunerea în funcție a salariatului concediat sau transferat nelegitim.

(4) La cererea creditorului, instanța de judecată dispune prin încheiere să i se plătească salariatului salariul mediu sau diferența de salariu pe tot intervalul de timp dintre data pronunțării hotărîrii şi data executării ei conform prevederilor Codului muncii.

Articolul 151. Executarea hotărîrilor privind
transmiterea copilului

(1) Hotărîrile privind transmiterea copilului se execută de către executorul judecătoresc, cu participarea persoanei căreia trebuie să i se transmită copilul pentru îngrijire şi educație, în prezența reprezentanților autorității tutelare.

(2) Dacă debitorul împiedică executarea hotărîrii, față de el se aplică prevederile art.149 din prezentul cod.

(3) În cazurile necesare, executorul judecătoresc poate înainta instanței de judecată un demers privind plasarea provizorie a copilului într-o instituție de stat pentru copii.

Articolul 152. Remiterea către creditor a sumelor
băneşti sau a bunurilor

Dacă debitorul nu remite benevol creditorului sumele băneşti sau bunurile indicate în documentul executoriu, executorul judecătoresc ridică aceste sume sau bunuri şi le remite creditorului.

Articolul 153. Executarea hotărîrilor
judecătoreşti străine

Hotărîrile judecătoreşti străine se primesc spre executare şi se execută numai în cazul în care hotărîrea respectivă a fost recunoscută şi încuviințată executarea ei conform procedurii stabilite în capitolul XLII din Codul de procedură civilă.

Capitolul XIII
ÎNTOARCEREA EXECUTĂRII SILITE

Articolul 154. Întoarcerea executării

(1) În cazul în care se anulează hotărîrea executată şi, după rejudecarea pricinii, se adoptă o hotărîre prin care acțiunea se respinge parțial sau integral ori o încheiere de încetare a procesului sau de scoatere a cererii de pe rol, instanța dispune, din oficiu, restituirea către pîrît (debitor) a tot ce s-a încasat de la el în beneficiul reclamantului (creditorului) în temeiul hotărîrii anulate.

(2) Dacă restituirea bunurilor în natură este imposibilă, instanța de judecată va prevedea restituirea contravalorii acestor bunuri.

(3) În cazul în care executarea s-a făcut prin vînzarea unor bunuri mobile, întoarcerea executării se va face prin restituirea de către creditor a sumei rezultate din vînzare.

Articolul 155. Soluționarea de către prima instanță
a chestiunii privind întoarcerea
executării

(1) Instanța căreia i s-a trimis pricina spre rejudecare este obligată să examineze din oficiu chestiunea privind întoarcerea executării şi să o soluționeze în noua hotărîre sau încheiere prin care se încetează procesul în cauză.

(2) Dacă instanța care a rejudecat pricina nu a soluționat chestiunea privind întoarcerea executării hotărîrii anulate, pîrîtul este în drept, în limitele termenelor de prescripție, să înainteze la această instanță o cerere de întoarcere a executării pe cale de contencios administrativ.

(3) Termenul de prescripție începe să curgă de la data cînd hotărîrea de respingere a acțiunii a devenit definitivă.

(4) Părțile sînt scutite de plata taxei de stat, inclusiv pentru cererile de apel şi de recurs.

Articolul 156. Soluționarea de către instanța de apel sau de recurs a chestiunii întoarcerii executării

(1) Dacă instanța de apel sau de recurs, examinînd apelul sau recursul, anulează hotărîrea instanței de fond cu adoptarea unei noi hotărîri, prin care respinge parțial sau integral acțiunea, ori adoptă o încheiere de încetare a procesului sau de scoatere a cererii de pe rol, ea este obligată să dispună întoarcerea executării.

(2) În cazul în care instanța de apel sau de recurs nu a dispus întoarcerea executării, pîrîtul poate înainta o acțiune în condițiile art.155 din prezentul cod.

Articolul 157. Cazuri de limitare a întoarcerii executării

Nu se admite întoarcerea executării în pricinile de încasare a pensiei de întreținere, de reparare a prejudiciului cauzat prin schilodire sau prin altă vătămare a sănătății, precum şi prin pierderea întreținătorului, cu excepția cazurilor cînd hotărîrea anulată a fost întemeiată pe informații sau documente false prezentate de reclamant.

Ti t l u l IV
CONTESTAREA ACTELOR EXECUTORULUI JUDECĂTORESC
Capitolul XIV
PROCEDURA DE CONTESTARE A ACTELOR EXECUTORULUI JUDECĂTORESC

Articolul 158. Persoanele care sînt în drept să conteste actele executorului judecătoresc

(1) Actele executorului judecătoresc le pot contesta părțile şi alți participanți la procesul de executare, precum şi terțele persoane care consideră că prin actele executorului judecătoresc le-a fost încălcat un drept recunoscut de lege.

(2) Cererea privind contestarea actelor executorului judecătoresc se înaintează în instanța de judecată în a cărei rază teritorială se află oficiul de executare.

(3) Cererea nu este supusă taxei de stat.

Articolul 159. Termenul de contestare a actelor executorului judecătoresc

Actele executorului judecătoresc pot fi contestate în termen de 15 zile de la data săvîrşirii actului ori a refuzului de a săvîrşi anumite acte, dacă legea nu prevede altfel.

Articolul 160. Procedura de judecare a cererii

(1) Cererea privind contestarea actelor executorului judecătoresc se judecă în condițiile Codului de procedură civilă.

(2) În cazul în care se cere anularea încheierii executorului judecătoresc, sarcina probațiunii este pusă în seama pîrîtului, iar în celelalte cazuri - a ambelor părți.

(3) Hotărîrea instanței de fond poate fi atacată cu recurs.

(4) În cazul respingerii cererii, recurentul poate fi obligat, la cererea intimatului, la repararea prejudiciului cauzat prin întîrzierea executării.

(5) Hotărîrea judecătorească se execută de către executorul judecătoresc în termenul stabilit de

instanță.

(6) În cazul neexecutării în termen a hotărîrii judecătoreşti, executorul judecătoresc poate fi sancționat cu amendă în mărime de pînă la 10 unități convenționale pentru fiecare zi de întîrziere. Încheierea privind aplicarea sancțiunii poate fi atacată cu recurs.

Articolul 161. Apărarea drepturilor altor persoane

(1) În cazul în care executorul judecătoresc a încălcat ordinea de aplicare a sechestrului bunurilor, debitorul sau o altă persoană poate contesta actele executorului judecătoresc în modul prevăzut în prezentul capitol.

(2) Dacă o altă persoană consideră că sechestrul a fost aplicat pe bunurile ce îi aparțin cu titlu de proprietate sau de posesie, ea poate intenta o acțiune de ridicare a sechestrului pe cale de contencios administrativ.

(3) Acțiunea pentru ridicarea sechestrului (radierea din actul de inventar) se intentează împotriva debitorului şi creditorului urmăritor. Dacă sechestrarea (inventarierea) bunurilor s-a făcut în temeiul unei hotărîri penale privind confiscarea bunurilor, în calitate de pîrît vor figura persoana condamnată şi organul financiar respectiv.

CARTEA A DOUA
EXECUTAREA HOTĂRÎRILOR CU CARACTER PENAL
T i t l u l V
EXECUTAREA PEDEPSELOR PENALE ŞI A MĂSURILOR DE SIGURANȚĂ
Capitolul XV
DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 162. Legislația execuțional-penală

(1) Legislația privind executarea hotărîrilor cu caracter penal (legislația execuțional-penală) constă din prezentul cod şi din actele normative adoptate în conformitate cu acesta.

(2) Legislația execuțional-penală reglementează modul şi condițiile executării pedepsei, determină mijloacele de corijare a condamnaților, stabileşte modul de executare a măsurilor de siguranță şi preventive, avînd drept scop protecția drepturilor, libertăților şi intereselor legitime ale persoanei, precum şi acordarea de ajutor condamnaților la adaptarea lor socială.

(3) Legislația execuțional-penală se aplică în conformitate cu Constituția Republicii Moldova şi cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte. Dacă există neconcordanțe între reglementările tratatelor internaționale în domeniul drepturilor şi libertăților fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte şi prevederile prezentului cod, prioritate au reglementările tratatelor internaționale.

(4) Dacă, în procesul aplicării prevederilor prezentului cod sau a actelor normative adoptate în conformitate cu acesta, se constată că norma juridică ce urmează a fi aplicată contravine prevederilor Constituției şi este expusă într-un act juridic care poate fi supus controlului constituționalității, organul care a constatat acest fapt sesizează Curtea Constituțională în modul stabilit de lege.

5) Realizarea recomandărilor structurilor interstatale competente în problema executării hotărîrilor cu caracter penal şi tratamentului condamnaților constituie obiectivul politicii de executare a hotărîrilor cu caracter penal.

Articolul 163. Acțiunea legislației execuțional-penale în spațiu, în timp şi asupra persoanelor

(1) Legislația execuțional-penală se aplică pe întreg teritoriul Republicii Moldova. Alte modalități de acțiune a legislației execuțional-penale pot fi stabilite prin tratate internaționale la care Republica Moldova este parte.

(2) Executarea hotărîrilor cu caracter penal, apărarea drepturilor, libertăților şi intereselor legitime ale persoanelor față de care se execută astfel de hotărîri, precum şi acordarea de ajutor condamnaților la adaptarea lor socială se efectuează în conformitate cu legislația execuțional-

penală în vigoare la momentul aplicării lor. Legislația execuțional-penală poate avea efect ultraactiv. Caracterul ultraactiv al normei se stipulează în legea nouă. În cazul în care în timpul executării hotărîrilor judecătoreşti cu caracter penal sînt în vigoare mai multe legi, se aplică legea cea mai favorabilă.

(3) Deținerea persoanelor care beneficiază de un anumit grad de imunitate se efectuează în conformitate cu prevederile Convenției de la Viena cu privire la relațiile diplomatice, încheiate la 18 aprilie 1961, Convenției de la Viena cu privire la relațiile consulare, încheiate la 24 aprilie 1963, precum şi cu prevederile altor tratate internaționale la care Republica Moldova este parte.

Articolul 164. Principiile legislației execuțional-penale

(1) Executarea hotărîrilor cu caracter penal se efectuează în baza principiilor legalității, democratismului, umanismului, respectării drepturilor, libertăților şi demnității umane, egalității condamnaților în fața legii, diferențierii, individualizării şi planificării executării pedepselor penale, aplicării raționale a mijloacelor de corijare a condamnaților şi stimulării comportamentului respectuos față de lege.

(2) Măsurile de siguranță se execută în baza principiilor dreptului penal în scopul înlăturării pericolului şi preîntîmpinării săvîrşirii faptelor prevăzute de legea penală.

(3) Măsurile preventive se execută în baza principiilor şi cu respectarea legislației procesual-penale.

Capitolul XVI
STATUTUL JURIDIC AL CONDAMNATULUI

Articolul 165. Principiile de bază ale statutului juridic al condamnatului

(1) Condamnatul are drepturile, libertățile şi obligațiile cetățenilor Republicii Moldova, cu excepțiile şi restricțiile stabilite de prezentul cod şi de actele normative adoptate în conformitate cu acesta. Restricția drepturilor proclamate în art.20-24 din Constituția Republicii Moldova nu se admite.

(2) Condamnatul cetățean străin sau apatrid are drepturile şi obligațiile stabilite în acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte, în legislația Republicii Moldova privind statutul juridic al cetățenilor străini şi apatrizilor, cu excepțiile şi restricțiile prevăzute de prezentul cod şi de actele normative adoptate în conformitate cu acesta.

Articolul 166. Drepturile condamnatului

(1) Condamnatului i se garantează:

a) dreptul de a fi informat de instituția sau organul care asigură executarea pedepsei, în limba pe care o înțelege, despre drepturile şi obligațiile sale, modul şi condițiile de executare a pedepsei, precum şi despre modificarea modului şi condițiilor de executare a pedepsei;

b) dreptul la apărarea şi respectarea de către instituția sau organul care asigură executarea pedepsei a demnității, drepturilor şi libertăților pe care le are, inclusiv de a nu fi supus la tortură şi nici la pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, precum şi, indiferent de consimțămîntul său, unei experiențe medicale sau ştiințifice care îi pune în pericol viața sau sănătatea, beneficiind, după caz, de măsuri de protecție din partea statului;

c) dreptul de a adresa petiții (cereri, reclamații, propuneri, sesizări) administrației instituției ori organului care asigură executarea pedepsei sau organelor ierarhic superioare, instanței de judecată, procuraturii, autorităților administrației publice centrale şi locale, asociațiilor obşteşti, altor instituții şi organizații, inclusiv internaționale;

d) dreptul la asistență juridică pe bază de contract din partea avocaților, precum şi a altor persoane autorizate să acorde astfel de asistență;

e) dreptul la ocrotirea sănătății;

f) dreptul la asigurare socială, inclusiv la pensie.

(2) Condamnatul are şi alte drepturi prevăzute de legislație.

(3) Exercitarea drepturilor persoanelor condamnate nu poate fi îngrădită decît în limitele şi în

condiţiile prevăzute de prezentul cod, de Codul de procedură penală şi de alte legi şi determinate de modul şi de condiţiile de executare a pedepsei penale concrete.

(4) Realizarea drepturilor condamnatului nu trebuie să lezeze drepturile şi interesele legitime ale altor persoane, inclusiv condamnaţi, precum şi să încalce modul şi condiţiile de executare a pedepsei.

Articolul 167. Obligaţiile condamnatului

(1) Condamnatul este obligat:

a) să respecte prevederile legislaţiei execuţional-penale după ce a luat cunoştinţă de ele, în modul prevăzut de prezentul cod;

b) să respecte demnitatea celorlalţi condamnaţi, a personalului instituţiei sau organului care asigură executarea pedepsei, a altor persoane;

c) să execute cerinţele legale ale administraţiei instituţiei sau organului care asigură executarea pedepsei, inclusiv să se prezinte la solicitarea administraţiei şi să dea explicaţii în chestiunile referitoare la executarea pedepsei.

(2) Neexecutarea de către condamnat a obligaţiilor ce îi revin, precum şi neîndeplinirea cerinţelor legale ale administraţiei instituţiei sau organului care asigură executarea pedepsei atrag răspunderea prevăzută de legislaţie.

Articolul 168. Mijloacele principale de corijare a condamnatului

(1) Principalele mijloace de corijare a condamnatului sînt: modul şi condiţiile de executare a pedepsei, munca social-utilă, munca educativă, instruirea profesională, învăţămîntul general, influenţa exercitată de societate.

(2) Mijloacele de corijare se aplică ţinîndu-se cont de categoria infracţiunii, de personalitatea şi comportamentul condamnatului, conform unui program individual şi continuu.

Capitolul XVII
TRIMITEREA HOTĂRÎRILOR CU CARACTER PENAL SPRE EXECUTARE ŞI ASIGURAREA EXECUTĂRII LOR

Articolul 169. Trimiterea hotărîrilor spre executare

(1) Trimiterea hotărîrilor judecătoreşti spre executare revine instanţei care a judecat cauza în primă instanţă.

(2) Hotărîrea privind pedeapsa închisorii sau detenţiunii pe viaţă în privinţa persoanei care, pînă la rămînerea ei definitivă, nu se afla în stare de arest preventiv se trimite organului afacerilor interne în a cărui rază teritorială se află domiciliul condamnatului pentru escortarea lui la locul de deţinere.

(3) Hotărîrea judecătorească privind înlocuirea pedepsei în conformitate cu art.64 alin.(5) din Codul penal, precum şi privind anularea liberării de pedeapsa penală în temeiul art.90-96 din Codul penal, se trimite, după caz, organului afacerilor interne în a cărui rază teritorială se află domiciliul condamnatului pentru escortarea lui la locul de deţinere.

(4) Hotărîrea privind aplicarea măsurii de siguranţă se trimite instituţiei sau organului competent să asigure executarea măsurii de siguranţă în modul stabilit în capitolul XXX din prezentul cod.

(5) Hotărîrea privind aplicarea măsurii preventive se trimite de către instituţia sau organul care a adoptat-o instituţiei sau organului competent să asigure executarea măsurii preventive în modul stabilit în titlul VI din prezentul cod.

(6) Regimul de executare a pedepsei pentru fiecare persoană condamnată la pedeapsa închisorii, detenţiunii pe viaţă se stabileşte conform prevederilor prezentului cod.

[Art.169 modificat prin LP53-XVI din 02.03.07, MO47-49/06.04.07 art.219]

Articolul 170. Instituţiile şi organele care asigură executarea pedepsei

(1) Executarea pedepsei amenzii, pedepsei privative de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau

de a exercita o anumită activitate, pedepsei retragerii gradului militar, a titlului special, a gradului de calificare (clasificare) şi a distincţiilor de stat, pedepsei muncii neremunerate în folosul comunităţii,executarea hotărîrilor privind condamnarea cu suspendarea condiţionată a executării pedepsei, privind liberarea condiţionată de pedeapsă înainte de termen, privind înlocuirea părţii neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blîndă, privind liberarea de pedeapsă a minorilor, privind amînarea executării pedepsei aplicate femeilor gravide şi femeilor care au copii în vîrstă de pînă la 8 ani, precum şi executarea pedepselor aplicate persoanelor juridice se asigură de către oficiile de executare, cu excepţia stabilită în art.306 din prezentul cod.

(2) Executarea pedepsei amenzii aplicate condamnaţilor care execută pedeapsa închisorii sau detenţiunii pe viaţă se asigură de către penitenciare.

(3) Executarea pedepsei închisorii şi detenţiunii pe viaţă se asigură de către penitenciare.

(4) Executarea de către militarii în termen şi militarii cu termen redus a pedepsei muncii neremunerate în folosul comunităţii se asigură de către comandantul unităţii militare.

[Art.170 al.(4) în redacţia LP53-XVI din 13.03.08, MO84-85/13.05.08 art.290]

[Art.170 modificat prin LP53-XVI din 02.03.07, MO47-49/06.04.07 art.219]

Articolul 171. Instituţiile şi organele care asigură executarea măsurilor de siguranţă

(1) Executarea măsurilor de constrîngere cu caracter medical se asigură de către instituţiile curative specializate.

(2) Executarea hotărîrilor judecătoreşti privind aplicarea măsurilor de constrîngere cu caracter medical alcoolicilor şi narcomanilor condamnaţi care execută pedeapsa închisorii sau detenţiunii pe viaţă se asigură de către penitenciare. Dacă, după eliberarea din locurile de deţinere, este necesară continuarea tratamentului medical forţat, executarea hotărîrii se asigură de către instituţiile medicale specializate.

[Art.171 al.(2) modificat prin LP53-XVI din 02.03.07, MO47-49/06.04.07 art.219]

(3) Executarea hotărîrilor judecătoreşti privind aplicarea măsurilor de constrîngere cu caracter educativ se asigură de către oficiul de executare în a cărui rază teritorială se află domiciliul minorului, de către instituţia specială de învăţămînt şi de reeducare sau instituţia curativă şi de reeducare.

(4) Executarea hotărîrilor privind expulzarea cetăţenilor străini şi apatrizilor se asigură de către organele afacerilor interne.

(5) Executarea hotărîrilor privind confiscarea specială se asigură de către oficiile de executare.

Articolul 172. Instituţiile şi organele care asigură executarea măsurilor preventive

(1) Executarea obligaţiei de a nu părăsi localitatea se asigură de către organul afacerilor interne în a cărui rază teritorială se află domiciliul prevenitului.

(2) Executarea obligaţiei de a nu părăsi ţara se asigură de către organul afacerilor interne în a cărui rază teritorială se află domiciliul prevenitului şi de către Serviciul Grăniceri.

(3) Executarea garanţiei personale sau garanţiei unei organizaţii se asigură de către persoanele care şi-au asumat angajamentul de a garanta comportamentul corespunzător al prevenitului.

(4) Executarea ridicării provizorii a permisului de conducere a mijloacelor de transport se asigură de către organul de poliţie rutieră în a cărui rază teritorială se află domiciliul prevenitului.

(5) Transmiterea sub supraveghere a militarului se asigură de către comandantul unităţii militare.

(6) Transmiterea sub supraveghere a minorului se asigură de către persoanele care s-au obligat să asigure comportamentul corespunzător al prevenitului.

(7) Controlul asupra prevenitului liberat provizoriu sub control judiciar sau pe cauţiune se asigură de către organul afacerilor interne în a cărui rază teritorială se află domiciliul

prevenitului.

(8) Supravegherea executării arestării la domiciliu se asigură de către organul afacerilor interne în a cărui rază teritorială se află domiciliul prevenitului.

(9) Executarea arestului preventiv se asigură de către penitenciare, inclusiv de către izolatoarele de urmărire penală ale Departamentului instituțiilor penitenciare al Ministerului Justiției.

Articolul 173. Controlul judiciar

(1) Instituțiile şi organele specificate în art.170 şi 171 din prezentul cod comunică instanței de judecată despre executarea sau imposibilitatea executării hotărîrilor cu caracter penal.

(2) Condamnatul sau alte persoane ale căror drepturi şi interese legitime sînt încălcate prin actele instituției sau organului care asigură executarea hotărîrilor cu caracter penal pot ataca aceste acte în modul stabilit de legislație.

Articolul 174. Controlul procurorului

Procurorul exercită, în modul stabilit de lege, controlul respectării legislației de către administrația instituțiilor şi organelor care asigură executarea hotărîrilor cu caracter penal.

Articolul 175. Controlul departamental

Activitatea instituțiilor şi organelor care asigură executarea hotărîrilor cu caracter penal este supusă, în modul stabilit de actele normative, unui control departamental din partea organelor ierarhic superioare.

Articolul 176. Controlul exercitat de organizații naționale şi internaționale

Organizațiile naționale şi internaționale care asigură protecția drepturilor şi libertăților fundamentale ale omului pot exercita controlul executării hotărîrilor cu caracter penal în modul stabilit de actele naționale şi/sau internaționale.

Articolul 177. Comitetul pentru Plîngeri

(1) Comitetul pentru Plîngeri îşi desfăşoară activitatea în baza regulamentului.

(2) Componența Comitetului pentru Plîngeri şi regulamentul privind activitatea acestuia se aprobă de Guvern.

Articolul 177[1]. Controlul civil

(1) Comisiile de monitorizare, care sînt organe permanente, fără statut de persoană juridică, efectuează controlul civil (monitorizarea) asupra respectării drepturilor omului în instituțiile care asigură detenția persoanelor.

(2) Modul de formare a comisiilor de monitorizare a activității instituțiilor care asigură detenția persoanelor, sarcinile şi atribuțiile de bază ale acestora sînt reglementate de Legea nr.235-XVI din 13 noiembrie 2008 privind controlul civil asupra respectării drepturilor omului în instituțiile care asigură detenția persoanelor.

[Art.177[1] introdus prin LP236-XVI din 13.11.08, MO221-222/12.12.08 art.812]

Articolul 178. Vizitarea instituțiilor care asigură deținerea persoanelor

(1) În timpul exercitării funcțiilor de serviciu au dreptul de a vizita instituțiile care asigură deținerea persoanelor, fără permisiune specială:

a) Preşedintele Parlamentului Republicii Moldova;

b) Preşedintele Republicii Moldova;

c) Primul-ministru al Republicii Moldova;

d) deputatul în Parlament;

e) avocatul parlamentar, membrii consiliului consultativ şi alte persoane care îi însoțesc;

[Art.178 al.(1), lit.e) modificată prin LP13-XVI din 14.02.08, MO51-54/14.03.08 art.161]

f) Procurorul General al Republicii Moldova, procurorul care exercită controlul asupra executării hotărîrilor cu caracter penal în teritoriul respectiv;

g) persoana cu funcție de răspundere competentă a organului ierarhic superior instituției sau

organului care asigură executarea pedepsei penale;

h) judecătorul care a examinat sau examinează cauza penală, conform competenţei teritoriale;

i) reprezentantul organizaţiei internaţionale care, conform actelor naţionale şi/sau internaţionale la care Republica Moldova este parte, are acest drept;

j) membrul Comitetului pentru Plîngeri.

k) membrul comisiei de monitorizare.

[Art.178 al.(1), lit.k) introdusă prin LP236-XVI din 13.11.08, MO221-222/12.12.08 art.812]

(2) Instituţiile care asigură deţinerea persoanelor pot fi vizitate de alte persoane cu permisiunea specială a administraţiei acestor instituţii ori a persoanelor cu funcţie de răspundere ale organelor ierarhic superioare sau în baza hotărîrii instanţei de judecată, iar în cazul preveniţilor - şi în baza hotărîrii organului de urmărire penală sau a instanţei de judecată, în procedura cărora se află cauza penală.

(3) Înregistrări video şi fotografieri în instituţiile care asigură executarea pedepsei închisorii sau detenţiunii pe viaţă, cu excepţia cazurilor legate de persoanele menţionate la alin.(1) al prezentului articol, se fac cu permisiunea scrisă a administraţiei instituţiei respective.

[Art.178 al.(3) modificat prin LP53-XVI din 02.03.07, MO47-49/06.04.07 art.219]

(4) Înregistrarea audio, video sau fotografierea condamnaţilor se efectuează cu consimţămîntul scris al acestora, cu excepţia cazurilor prevăzute de lege.

Capitolul XVIII
EXECUTAREA PEDEPSEI AMENZII

Articolul 179. Organul şi instituţia care asigură executarea pedepsei amenzii

Executarea pedepsei amenzii ca pedeapsă principală sau complementară se asigură de către oficiul de executare în a cărui rază teritorială se află domiciliul condamnatului, iar în cazul condamnaţilor care execută pedeapsa închisorii sau detenţiunii pe viaţă - şi de către penitenciar.

[Art.179 modificat prin LP53-XVI din 02.03.07, MO47-49/06.04.07 art.219]

Articolul 180. Modul de executare a pedepsei amenzii

(1) Amenda se achită de către condamnat în mod benevol în termen de 30 de zile de la rămînerea definitivă a hotărîrii judecătoreşti.

(2) În cazul în care condamnatul nu a achitat amenda, instanţa de judecată, după expirarea termenului de executare benevolă, trimite oficiului de executare titlul executoriu pentru încasarea silită a amenzii.

(3) Oficiul de executare, în termen de 5 zile, informează instanţa de judecată despre executarea hotărîrii ei. În cazul în care condamnatul nu a achitat amenda, oficiul de executare solicită instanţei care a judecat cauza în fond adoptarea unei încheieri în condiţiile art.64 din Codul penal.

(4) În cazul condamnatului care execută pedeapsa închisorii sau detenţiunii pe viaţă, instanţa de judecată trimite titlul executoriu, pentru încasarea silită a amenzii, penitenciarului care asigură executarea pedepsei. În cazul în care persoana, pînă la eliberarea din locul de deţinere, nu a achitat amenda, instituţia penitenciară trimite titlul executoriu oficiului de executare în a cărui rază teritorială se află domiciliul condamnatului, fapt despre care comunică instanţei de judecată.

[Art.180 al.(4) modificat prin LP53-XVI din 02.03.07, MO47-49/06.04.07 art.219]

Capitolul XIX
EXECUTAREA PEDEPSEI PRIVATIVE DE DREPTUL DE A OCUPA ANUMITE FUNCŢII SAU DE A EXERCITA O ANUMITĂ ACTIVITATE

Articolul 181. Organul şi instituţia care asigură executarea pedepsei privative de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate

(1) Executarea pedepsei privative de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o

anumită activitate se asigură de către oficiul de executare în a cărui rază teritorială îşi desfăşoară activitatea sau îşi are domiciliul condamnatul.

(2) Executarea pedepsei privative de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate stabilită ca pedeapsă complementară pedepsei închisorii este asigurată de către instituţia care asigură executarea pedepsei principale, iar după executarea ei - de către oficiul de executare în a cărui rază teritorială îşi desfăşoară activitatea sau îşi are domiciliul condamnatul.

[Art.181 modificat prin LP53-XVI din 02.03.07, MO47-49/06.04.07 art.219]

Articolul 182. Modul de executare a pedepsei privative de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate

(1) Instanţa de judecată trimite hotărîrea privind privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate şi dispoziţia de executare oficiului de executare în a cărui rază teritorială îşi desfăşoară activitatea sau îşi are domiciliul condamnatul.

(2) Oficiul de executare trimite hotărîrea judecătorească organului abilitat cu dreptul de a dispune eliberarea condamnatului din funcţie sau de a-i interzice exercitarea unei anumite activităţi.

(3) Organul abilitat adoptă, în termen de 3 zile, actul de eliberare din funcţie sau de interzicere de a exercita o anumită activitate şi îl remite, împreună cu hotărîrea judecătorească, oficiului de executare.

(4) Oficiul de executare, în termen de 5 zile, informează instanţa de judecată despre executarea hotărîrii ei.

(5) Indiferent de faptul dacă persoana condamnată ocupă o anumită funcţie sau exercită o anumită activitate, oficiul de executare ţine evidenţa condamnaţilor, efectuează controlul respectării de către condamnaţi a interdicţiei, stabilite în hotărîrea judecătorească, de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate, verifică îndeplinirea prescripţiilor hotărîrii judecătoreşti de către administraţia organizaţiei în care lucrează condamnatul, precum şi de către organele împuternicite să anuleze autorizaţia privind exercitarea unei anumite activităţi.

Articolul 183. Obligaţiile administraţiei organizaţiei în care lucrează condamnatul

(1) Prescripţiile hotărîrii judecătoreşti privind privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate sînt obligatorii pentru administraţia organizaţiei în care lucrează condamnatul.

(2) Administraţia organizaţiei în care lucrează condamnatul este obligată:

a) în cel mult 3 zile de la primirea copiei de pe hotărîrea judecătorească şi a avizului oficiului de executare, să elibereze condamnatul din funcţie sau să îi interzică să exercite o anumită activitate şi să expedieze oficiului de executare înştiinţarea despre îndeplinirea prescripţiilor hotărîrii;

b) să prezinte, la solicitarea oficiului de executare, documentele ce ţin de executarea pedepsei;

c) în caz de concediere a condamnatului pînă la executarea definitivă a pedepsei, să înscrie în carnetul lui de muncă interdicţia stabilită în hotărîrea judecătorească, durata şi caracterul funcţiei ce nu poate fi ocupată şi/sau ale activităţii ce nu poate fi exercitată;

d) să comunice, în termen de 3 zile, oficiului de executare despre modificarea sau încetarea contractului individual de muncă cu condamnatul.

Capitolul XX
EXECUTAREA PEDEPSEI RETRAGERII GRADULUI MILITAR, A TITLULUI SPECIAL, A GRADULUI DE CALIFICARE (CLASIFICARE) ŞI A DISTINCŢIILOR DE STAT

Articolul 184. Organul care asigură executarea pedepsei retragerii gradului militar, a titlului special, a gradului de calificare (clasificare) şi a distincţiilor de stat

Executarea pedepsei retragerii gradului militar, a titlului special, a gradului de calificare (clasificare) şi a distincţiilor de stat se asigură de către oficiul de executare în a cărui rază teritorială îşi desfăşoară activitatea sau îşi are domiciliul condamnatul.

Articolul 185. Modul de executare a pedepsei retragerii gradului militar, a titlului special, a gradului de calificare (clasificare) şi a distincţiilor de stat

(1) Instanţa de judecată trimite hotărîrea privind retragerea gradului militar, a titlului special, a gradului de calificare (clasificare) şi a distincţiilor de stat şi dispoziţia de executare oficiului de executare în a cărui rază teritorială îşi desfăşoară activitatea sau îşi are domiciliul condamnatul.

(2) Oficiul de executare trimite hotărîrea judecătorească organului abilitat cu dreptul de a dispune retragerea gradului militar, a titlului special, a gradului de calificare (clasificare) sau a distincţiilor de stat.

(3) Dacă persoana condamnată este militar trecut în rezervă, oficiul de executare trimite hotărîrea organului administrativ-militar de la locul de evidenţă a militarului.

(4) În cel mult 2 luni, organul abilitat adoptă actul privind retragerea gradului militar, a titlului special, a gradului de calificare (clasificare) sau a distincţiilor de stat şi îl remite, împreună cu hotărîrea judecătorească, oficiului de executare.

(5) Oficiul de executare, în termen de 5 zile, informează instanţa de judecată despre executarea hotărîrii ei.

(6) Oficiul de executare întreprinde măsurile necesare privind lipsirea condamnatului de drepturile şi înlesnirile acordate în legătură cu deţinerea gradului, a titlului sau a distincţiei ce i s-au retras.

Capitolul XXI
EXECUTAREA PEDEPSEI MUNCII NEREMUNERATE ÎN FOLOSUL COMUNITĂŢII

Articolul 186. Organul care asigură executarea pedepsei muncii neremunerate în folosul comunităţii

(1) Executarea pedepsei muncii neremunerate în folosul comunităţii se asigură de către oficiul de executare în a cărui rază teritorială se află domiciliul condamnatului, în conformitate cu prevederile prezentului cod, ale Regulamentului cu privire la modul de executare a pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunităţii, aprobat de Guvern, şi ale altor acte normative.

(2) În cazul condamnării militarilor în termen şi militarilor cu termen redus, executarea pedepsei muncii neremunerate în folosul comunităţii se asigură de către comandantul unităţii militare în conformitate cu prevederile prezentului cod, ale regulamentului menţionat la alin.(1) şi ale altor acte normative.

[Art.186 al.(2) introdus prin LP53-XVI din 13.03.08, MO84-85/13.05.08 art.290]

Articolul 187. Modul de executare a pedepsei muncii neremunerate în folosul comunității

(1) Instanța de judecată trimite hotărîrea privind munca neremunerată în folosul comunității şi dispoziția de executare oficiului de executare în a cărui rază teritorială îşi are domiciliul condamnatul, care, în cel mult 15 zile, asigură executarea pedepsei.

(1^1) Instanța de judecată trimite hotărîrea privind munca neremunerată în folosul comunității şi dispoziția de executare în privința militarilor în termen şi militarilor cu termen redus condamnați comandantului unității care, în cel mult 15 zile, asigură executarea pedepsei.

[Art.187 al.(1^1) introdus prin LP53-XVI din 13.03.08, MO84-85/13.05.08 art.290]

(2) Pedeapsa se execută de către condamnat la obiectele cu destinație socială, determinate în modul stabilit în art.189 din prezentul cod.

(2^1) Pedeapsa se execută de către militarul în termen şi militarul cu termen redus în unitatea militară în modul stabilit de către comandantul acestei unități.

[Art.187 al.(2^1) introdus prin LP53-XVI din 13.03.08, MO84-85/13.05.08 art.290]

(3) Munca neremunerată în folosul comunității se execută de la 2 la 4 ore pe zi, în afara timpului activității de bază sau de studii.

(3^1) Munca neremunerată în folosul comunității se execută de către militarul în termen şi militarul cu termen redus de la 2 la 4 ore pe zi, în timpul liber de şedințe, stabilite în conformitate cu cerințele regulamentelor militare, iar ca excepție, şi în zilele de duminică şi de sărbătoare nelucrătoare.

[Art.187 al.(3^1) introdus prin LP53-XVI din 13.03.08, MO84-85/13.05.08 art.290]

(4) Munca neremunerată în folosul comunității poate fi executată, ca excepție, şi în zilele de duminică şi în zilele de sărbătoare nelucrătoare.

(5) Munca neremunerată în folosul comunității nu poate fi executată în timpul nopții sau în condiții vătămătoare, în locuri periculoase ori care prezintă risc pentru sănătatea sau integritatea persoanelor condamnate ori pentru dezvoltarea minorilor condamnați.

(6) Munca persoanei care execută muncă neremunerată în folosul comunității se organizează în conformitate cu prevederile legislației privind protecția muncii.

(7) În cazul în care, în timpul executării muncii neremunerate în folosul comunității, condamnatului i-a fost cauzat prejudiciu, recuperarea prejudiciului se efectuează în conformitate cu legislația muncii.

(8) Acordarea concediului anual la locul de muncă de bază al condamnatului nu suspendă executarea pedepsei muncii neremunerate în folosul comunității.

(9) În cazul în care, în timpul executării pedepsei, condamnatului i s-a stabilit gradul I sau II de invaliditate fără termen, precum şi în cazul gravidității condamnatei, oficiul de executare adresează instanței de judecată competente un demers privind liberarea de executarea ulterioară a pedepsei muncii neremunerate în folosul comunității.

Articolul 188. Obligațiile organului care asigură executarea pedepsei muncii neremunerate în folosul comunității

(1) Oficiul de executare ține evidența condamnaților la muncă neremunerată în folosul comunității, explică condamnatului modul şi condițiile executării pedepsei, coordonează cu autoritatea administrației publice locale lista obiectelor cu destinație socială la care condamnații execută pedeapsa, controlează modul şi condițiile de executare a pedepsei, ține evidența sumară a timpului lucrat de condamnați, exercită alte atribuții stabilite de legislație.

(2) Comandantul unității militare ține evidența militarilor condamnați la muncă neremunerată în folosul comunității, explică militarului condamnat modul şi condițiile de executare a pedepsei, controlează modul şi condițiile de executare a pedepsei, ține evidența sumară a timpului lucrat de condamnați, asigură prevenirea săvîrşirii de către militarii în termen şi militarii cu termen redus

condamnaţi a unor noi infracţiuni, stabileşte şi înlătură cauzele şi condiţiile săvîrşirii unor noi infracţiuni.

[Art.188 al.(2) introdus prin LP53-XVI din 13.03.08, MO84-85/13.05.08 art.290]

Articolul 189. Obligaţiile autorităţilor administraţiei publice locale în ceea ce priveşte asigurarea executării muncii neremunerate în folosul comunităţii

(1) Autorităţile administraţiei publice locale determină obiectele cu destinaţie socială la care condamnaţii execută pedeapsa muncii neremunerate în folosul comunităţii.

(2) Oficiul de executare, de comun acord cu autorităţile administraţiei publice locale, determină locul şi volumul de muncă pentru condamnat, cu ajutorul organizaţiilor şi asociaţiilor identifică obiectele la care poate fi folosită munca neremunerată în folosul comunităţii.

Articolul 190. Obligaţiile administraţiei organizaţiei în care condamnatul execută pedeapsa muncii neremunerate în folosul comunităţii

(1) Administraţia organizaţiei în care condamnatul execută pedeapsa muncii neremunerate în folosul comunităţii verifică calitatea lucrului efectuat de către condamnat, informează oficiul de executare despre numărul de ore lucrate sau despre neexecutarea volumului de muncă stabilit.

(2) În caz de producere a unui accident de muncă, administraţia organizaţiei, în cel mai scurt timp posibil, dar în nu mai tîrziu de 72 de ore, va informa despre cele întîmplate oficiul de executare.

Articolul 191. Obligaţiile condamnatului

(1) Condamnatul la munca neremunerată în folosul comunităţii este obligat să se prezinte la citare la oficiul de executare, să respecte modul şi condiţiile de executare a pedepsei, regulamentul de ordine interioară a organizaţiei în care este antrenat la muncă, să lucreze conştiincios la obiectele la care a fost repartizat, să execute termenul de prestare a muncii neremunerate în folosul comunităţii, să informeze oficiul de executare despre schimbarea domiciliului sau despre imposibilitatea temporară de a presta munca.

(2) Dacă persoana condamnată la munca neremunerată în folosul comunităţii nu execută această pedeapsă sau, în timpul executării, are o conduită necorespunzătoare manifestată prin neîndeplinirea obligaţiilor care îi revin sau prin îndeplinirea lor defectuoasă, oficiul de executare adresează instanţei de judecată un demers privind înlocuirea muncii neremunerate în folosul comunităţii cu o altă pedeapsă, în condiţiile art.67 alin.(3) din Codul penal.

(3) Militarul condamnat la muncă neremunerată în folosul comunităţii este obligat să se prezinte, conform graficului stabilit, la comandantul unităţii militare, să respecte modul şi condiţiile de executare a pedepsei, regulamentele militare, să nu încalce ordinea publică, să lucreze conştiincios la obiectivele la care a fost repartizat să execute termenul de prestare a muncii neremunerate în folosul comunităţii, să informeze comandantul unităţii militare despre imposibilitatea temporară de a presta munca.

(4) Dacă militarul condamnat la muncă neremunerată în folosul comunităţii nu execută această pedeapsă sau, în timpul executării, are o conduită necorespunzătoare manifestată prin neîndeplinirea obligaţiilor care îi revin sau prin îndeplinirea lor defectuoasă, comandantul unităţii militare adresează instanţei de judecată un demers privind înlocuirea muncii neremunerate în folosul comunităţii cu o altă pedeapsă, în condiţiile art.67 alin.(3) din Codul penal.

[Art.191 al.(3-4) introduse prin LP53-XVI din 13.03.08, MO84-85/13.05.08 art.290]

[Capitolul XXII exclus prin LP53-XVI din 02.03.07, MO47-49/06.04.07 art.219]

[Capitolul XXIII exclus prin LP53-XVI din 13.03.08, MO84-85/13.05.08 art.290]

Capitolul XXIV
EXECUTAREA PEDEPSEI ÎNCHISORII
Secţiunea 1. Dispoziţii generale

Articolul 214. Instituţiile care asigură executarea pedepsei închisorii

(1) Executarea pedepsei închisorii se asigură de penitenciare conform prevederilor prezentului cod şi ale actelor normative adoptate în conformitate cu acesta, inclusiv ale Statutului executării pedepsei de către condamnaţi, aprobat de Guvern.

(2) Bazele activităţii instituţiilor sistemului penitenciar, principiile de organizare a acestora, statutul juridic, drepturile şi obligaţiile personalului sistemului penitenciar sînt reglementate în Legea cu privire la sistemul penitenciar.

Articolul 215. Trimiterea hotărîrii judecătoreşti spre executare

(1) Instanţa care a judecat cauza în fond trimite hotărîrea de condamnare la închisoare şi dispoziţia de executare administraţiei locului de deţinere a condamnatului.

(2) Administraţia locului de deţinere, în termen de 15 zile de la primirea dispoziţiei de executare, trimite condamnatul în penitenciar.

(3) Hotărîrea privind condamnarea la închisoare în privinţa persoanei care, pînă la rămînerea definitivă a hotărîrii, nu s-a aflat în stare de arest preventiv sau hotărîrea privind înlocuirea pedepsei amenzii cu pedeapsa închisorii în condiţiile art.64 alin.(5) din Codul penal şi dispoziţia de executare se trimit organului afacerilor interne în a cărui rază teritorială îşi are domiciliul condamnatul pentru escortarea lui la locul de deţinere cel mai apropiat.

(4) Dacă, la punerea în executare a hotărîrii, s-a constatat că condamnatul care nu s-a aflat în stare de arest preventiv a părăsit domiciliul şi locul aflării lui nu este cunoscut, organul afacerilor interne trimite instanţei de judecată un raport şi materialele necesare pentru darea în căutare a condamnatului.

(5) Încheierea instanţei de judecată privind căutarea condamnatului se execută de către organul afacerilor interne în a cărui rază teritorială se află domiciliul condamnatului.

Articolul 216. Categoriile penitenciarelor

(1) Pedeapsa închisorii, stabilită prin hotărîrea instanţei de judecată, se execută în penitenciare de tip deschis, semiînchis şi închis, în conformitate cu art.72 din Codul penal.

(2) Persoanele condamnate care nu au ajuns la majorat execută pedeapsa în penitenciare pentru minori sau în sectoare separate ale penitenciarelor nespecializate, cu asigurarea pentru ei a condiţiilor penitenciarului pentru minori.

(3) Femeile condamnate execută pedeapsa în penitenciare pentru femei sau în sectoare separate ale penitenciarelor nespecializate, cu asigurarea pentru ele a condiţiilor penitenciarului pentru femei. Persoanele de sex feminin condamnate care nu au ajuns la majorat execută pedeapsa în penitenciare pentru femei, cu asigurarea pentru ele a condiţiilor penitenciarului pentru minori.

Articolul 217. Lăsarea condamnaţilor la pedeapsa închisorii în izolatoarele de urmărire penală

(1) În cazuri excepţionale, persoanele condamnate pentru prima dată la pedeapsa închisorii, cărora li s-a stabilit executarea pedepsei într-un penitenciar de tip semiînchis, cu acordul lor scris şi la decizia şefului izolatorului de urmărire penală, pot fi lăsate în izolatorul de urmărire penală pentru îndeplinirea lucrărilor de deservire gospodărească. Condamnaţii lăsaţi în izolatorul de urmărire penală execută pedeapsa în condiţiile prevăzute pentru regimul comun al penitenciarului de tip semiînchis.

[Art.217 al.(1) modificat prin LP299-XVI din 25.12.08, MO23-26/06.02.09 art.60]

(2) Dacă este necesar să se efectueze acte procedurale cu privire la o infracţiune săvîrşită de un

condamnat care execută pedeapsa închisorii sau de o altă persoană, condamnatul, în baza încheierii judecătorului de instrucție sau ainstanței de judecată, poate fi lăsat în izolatorul de urmărire penală sau transferat în el pe o anumită perioadă care nu poate depăşi termenul ținerii în stare de arest prevăzut în art.186 din Codul de procedură penală.

Articolul 218. Escortarea condamnaților la locul executării pedepsei

(1) Trimiterea condamnaților la locul executării pedepsei şi transferarea lor într-un alt penitenciar au loc sub escortă, cu respectarea regulilor de deținere separată a femeilor de bărbați, a minorilor de adulți, condamnaților la pedeapsa detențiunii pe viață de alte categorii de deținuți. Condamnații bolnavi de tuberculoză în formă activă sau care nu au urmat tratamentul complet al bolilor venerice ori cei care suferă de dereglări psihice, ce nu exclud răspunderea penală, vor fi transportați separat de condamnații sănătoşi, iar după necesitate, conform raportului medicului, vor fi însoțiți de lucrători medicali.

(2) Transferarea condamnaților se face din contul statului, în modul şi în condițiile stabilite de prezentul cod şi de Statutul executării pedepsei de către condamnați.

Articolul 219. Primirea condamnatului în penitenciar

(1) Primirea condamnatului în penitenciar se efectuează de către administrația penitenciarului, după ce i se stabileşte identitatea, pe baza dispoziției de executare, a hotărîrii de condamnare, a actelor de identitate, a altor documente, în modul prevăzut de Statutul executării pedepsei de către condamnați.

(2) Condamnatului i se întocmeşte dosar personal.

(3) Primirea condamnaților se face în spații special amenajate, femeile fiind separate de bărbați, iar minorii fiind separați de adulți. La primirea condamnaților pot fi aplicate şi alte modalități de separare prevăzute la art.224.

(4) După primire, condamnatului i se permite să comunice familiei, avocatului sau altei persoane locul unde este deținut şi schimbarea acestuia. Comunicarea se face în scris sau telefonic, în mod gratuit.

(5) Administrația penitenciarului, în termen de 15 zile de la primirea condamnatului, înştiințează instanța de judecată despre acest fapt, comunică soțului, uneia din rudele condamnatului sau unei alte persoane, indicate de el, locul de executare a pedepsei.

(6) Imediat după primire, condamnatul se plasează în încăperea de carantină pe o perioadă de pînă la 15 zile, în decursul căreia el este supus examenului medical în vederea determinării stării sănătății şi capacității de muncă şi prescrierii, după necesitate, a tratamentului individual.

Articolul 220. Dosarul personal al condamnatului

(1) Administrația penitenciarului întocmeşte pentru fiecare condamnat dosarul personal prevăzut în art.219 alin.(2) din prezentul cod.

(2) Dosarul personal al condamnatului cuprinde:

a) datele şi actul de identitate ale condamnatului;

b) fotografii din față şi din profil;

c) copie de pe hotărîrea judecătorească de condamnare la pedeapsa închisorii;

d) dispoziția de executare a hotărîrii judecătoreşti;

e) anul, luna, ziua şi ora la care a început executarea pedepsei;

f) cazierul judiciar;

g) fişa dactiloscopică;

h) documentele întocmite în urma examenelor medicale;

i) documentele din care rezultă îndeplinirea obligațiilor privind asigurarea accesului la dispozițiile legale şi documentele privind executarea pedepsei închisorii;

j) documentele referitoare la măsurile luate de către administrația penitenciarului cu privire la exercitarea drepturilor persoanei condamnate la pedeapsa închisorii;

k) documentele referitoare la participarea condamnatului la activitățile socioeducative, la

instruirea şi formarea profesională a acestuia;

l) documentele referitoare la măsurile de stimulare şi la sancţiunile disciplinare aplicate în timpul executării pedepsei închisorii;

m) alte documente întocmite în timpul executării pedepsei închisorii care privesc regimul de executare a acesteia.

(3) Condamnatul la pedeapsa închisorii şi apărătorul acestuia au acces, în prezenţa persoanei anume desemnate de şeful penitenciarului, la dosarul personal.

(4) Dosarul personal poate fi consultat, cu excepţia situaţiilor în care acesta este cerut de organele abilitate, numai cu acordul condamnatului.

(5) Datele cu caracter personal ale condamnaţilor la pedeapsa închisorii sînt confidenţiale, potrivit legii.

Articolul 221. Registrele privind condamnaţii la pedeapsa închisorii

Administraţia penitenciarului întocmeşte:

a) registrul de evidenţă a primirii condamnaţilor, în care se consemnează anul, luna, ziua şi ora la care persoana condamnată a fost primită în penitenciar;

b) registrul de evidenţă a stimulărilor aplicate condamnaţilor;

c) registrul de evidenţă a sancţiunilor disciplinare aplicate condamnaţilor;

d) registrul de evidenţă a liberării condiţionate înainte de termen a condamnaţilor;

e) registrul de evidenţă a punerii în libertate a condamnaţilor;

f) alte registre privind condamnaţii la pedeapsa închisorii.

Articolul 222. Documente privind decesul persoanelor aflate în executarea pedepsei închisorii

În cazul decesului condamnatului aflat în executarea pedepsei închisorii, medicul penitenciarului întocmeşte certificatul de deces.

[Art.222 modificat prin LP53-XVI din 02.03.07, MO47-49/06.04.07 art.219]

Articolul 223. Dispoziţii generale privind executarea pedepsei închisorii

(1) Executarea pedepsei şi supravegherea comportamentului condamnaţilor nu trebuie să întrerupă legăturile lor cu soţul, rudele şi alte persoane apropiate, precum şi cu societatea civilă.

(2) În penitenciar se creează serviciul de probaţiune, care îşi desfăşoară activitatea în conformitate cu prezentul cod, cu Statutul executării pedepsei de către condamnaţi şi cu alte acte normative.

(3) Lista şi numărul de obiecte pe care condamnatul le poate avea asupra sa sînt stabilite în Statutul executării pedepsei de către condamnaţi. Banii, valorile mobiliare, obiectele şi substanţele interzise depistate la condamnaţi vor fi ridicate şi transmise spre păstrare sau, după caz, nimicite în modul şi în condiţiile stabilite în Statutul executării pedepsei de către condamnaţi.

(4) Administraţia penitenciarului asigură ţinerea inventarului bunurilor deţinute de condamnat, bunurilor ridicate de la condamnat şi păstrate pînă la stingerea executării pedepsei sau ridicate şi nimicite. Inventarul se contrasemnează de condamnat. Modul de ţinere şi completare a inventarului, modul de ridicare, păstrare, nimicire sau altă gestionare a bunurilor interzise sînt reglementate în Statutul executării pedepsei de către condamnaţi.

(5) Obiectele şi substanţele extrase din circuitul civil vor fi ridicate şi nu se vor restitui condamnatului. Despre depistarea unor astfel de obiecte şi substanţe administraţia penitenciarului comunică neîntîrziat procurorului.

(6) Condamnaţii, precum şi încăperile în care ei locuiesc pot fi supuse percheziţiei. Percheziţia corporală se face de o persoană de acelaşi sex cu condamnatul.

(7) În cazul evadării condamnatului din penitenciar, serviciul competent al penitenciarului şi

cel al Departamentului instituţiilor penitenciare asigură căutarea condamnatului. În cazul în care condamnatul nu a fost reţinut în decurs de 48 de ore, administraţia penitenciarului adresează instanţei de judecată în a cărei rază teritorială se află penitenciarul un demers pentru darea lui în căutare.

(8) Încheierea instanţei de judecată privind căutarea condamnatului se execută de către organul afacerilor interne în a cărui rază teritorială se află domiciliul condamnatului şi /sau penitenciarul.

[Art.223 modificat prin LP53-XVI din 02.03.07, MO47-49/06.04.07 art.219]

Articolul 224. Deţinerea separată a condamnaţilor în penitenciare

(1) În penitenciare se deţin separat:

a) femeile - de bărbaţi;

b) minorii - de adulţi;

c) persoanele aflate sub arest preventiv - de condamnaţi;

d) persoanele condamnate pentru prima dată - de persoanele condamnate care anterior au executat pedeapsa închisorii şi care au antecedente penale nestinse;

f) condamnaţii la pedeapsa detenţiunii pe viaţă - de ceilalţi condamnaţi;

g) condamnaţii pentru săvîrşirea infracţiunii cu participaţie - de ceilalţi participanţi la aceeaşi infracţiune;

h) condamnaţii transferaţi în regim iniţial de deţinere în calitate de sancţiune disciplinară - de condamnaţii aflaţi în regim iniţial pentru prima dată;

i) condamnaţii care, în virtutea funcţiilor ocupate anterior, pot fi ameninţaţi cu răzbunarea - de ceilalţi condamnaţi;

j) condamnaţii care beneficiază de dreptul de a se deplasa fără escortă sau însoţire - de ceilalţi condamnaţi.

[Art.224 al.(1) modificat prin LP53-XVI din 02.03.07, MO47-49/06.04.07 art.219]

(2) În scopul sporirii siguranţei condamnaţilor sau creării condiţiilor pentru tratamentul lor, administraţia penitenciarului poate aplica şi alte criterii de deţinere separată a condamnaţilor decît cele prevăzute în alin.(1) al prezentului articol.

(3) Deţinerea separată a condamnaţilor în penitenciar nu trebuie să aibă caracter discriminatoriu sau să lezeze demnitatea umană.

Articolul 225. Asigurarea securităţii personale a condamnaţilor

(1) Statul asigură securitatea personală a condamnaţilor.

(2) La apariţia pericolului pentru securitatea personală a condamnatului, el este în drept să adreseze oricăreia dintre persoanele cu funcţie de răspundere a penitenciarului o cerere privind asigurarea securităţii personale. În acest caz, persoana cu funcţie de răspundere este obligată să întreprindă imediat măsuri pentru asigurarea securităţii personale a condamnatului, iar, după caz, şi măsuri de protecţie din partea statului.

(3) Administraţia penitenciarului întreprinde măsurile de rigoare în vederea înlăturării pericolului pentru securitatea personală a condamnatului.

Articolul 226. Asigurarea libertăţii conştiinţei şi libertăţii confesionale a condamnaţilor

(1) Condamnatului îi este garantată libertatea conştiinţei şi libertatea confesională. El este în drept să profeseze orice religie, să nu profeseze nici o religie, să-şi exprime liber convingerile religioase şi să acţioneze în conformitate cu ele, inclusiv să se alimenteze, din cont propriu, în conformitate cu religia profesată, în condiţiile prevăzute de prezentul cod şi de Statutul executării pedepsei de către condamnaţi.

(2) Realizarea dreptului la libertatea conştiinţei şi libertatea confesională nu trebuie să contravină ordinii interioare a penitenciarului, nici să lezeze drepturile şi libertăţile altor

persoane.

(3) În penitenciare, condamnaților li se permite să participe la oficierea serviciilor divine şi ritualurilor religioase, să se folosească de obiecte sau literatură de cult. În acest scop, administrația penitenciarului pune la dispoziție încăperi speciale.

Articolul 227. Accesul condamnaților la informație

(1) Condamnatului i se asigură accesul la informația difuzată prin mijloacele de informare în masă.

(2) Administrația penitenciarului are obligația de a lua toate măsurile necesare pentru asigurarea aplicării dispozițiilor legale privind liberul acces la informațiile pentru condamnați.

(3) Penitenciarul asigură recepționarea emisiunilor radiofonice şi televizate. În limitele regimurilor de deținere prevăzute în prezentul cod şi în Statutul executării pedepsei de către condamnați, condamnatul poate să se folosească de aparat de radio, televizor, casetofon personal sau de orice alte aparate autorizate de către administrația penitenciarului, cu condiția achitării plății pentru energia electrică consumată.

(4) Condamnatului i se permite să procure, prin rețeaua de comerț, literatură, să aboneze şi să primească ziare şi reviste, fără a se limita numărul lor, din contul mijloacelor proprii sau ale altor persoane.

(5) Condamnatului i se interzice să aboneze, să primească, să procure, să păstreze şi să răspîndească ediții care propagă război, intoleranță etnică, națională, rasială sau religioasă, cultul violenței şi cruzimii, precum şi publicații cu caracter pornografic.

Articolul 228. Asigurarea accesului la dispozițiile legale şi documentele privind executarea pedepselor privative de libertate

(1) Dispozițiile Codului penal referitoare la executarea pedepsei, ale prezentului cod, ale Statutului executării pedepsei de către condamnați, ale Legii privind accesul la informație, dispozițiile ordinelor emise în temeiul prezentului cod şi ale regulamentului de ordine interioară a penitenciarului, precum şi modificările acestora, sînt aduse la cunoştință persoanelor condamnate sau sînt puse la dispoziția lor, în limba moldovenească sau în limba pe care o înțeleg, imediat după primirea în penitenciar.

(2) Textele dispozițiilor legale specificate în alin.(1) al prezentului articol se pun la dispoziția persoanelor condamnate, în penitenciare, în locuri accesibile.

(3) În cazul persoanelor condamnate care au deficiențe de comunicare, dispozițiile legale specificate în alin.(1) al prezentului articol li se aduc la cunoştință prin modalități care să permită înțelegerea acestora.

(4) Aducerea la îndeplinire a dispozițiilor alin.(1) şi (3) ale prezentului articol se consemnează într-un proces-verbal.

(5) Prevederile alin.(1) şi (3) ale prezentului articol sînt asigurate şi în cazul aducerii la cunoştință condamnatului a unui act decizional al administrației penitenciarului.

Articolul 229. Corespondența şi convorbirile telefonice ale condamnaților

(1) Condamnatul are dreptul să primească şi să expedieze din cont propriu, scrisori, telegrame şi petiții fără a se limita numărul lor în modul şi în condițiile stabilite de prezentul cod şi de Statutul executării pedepsei de către condamnați.

(2) Conținutul corespondenței expediate şi primite de condamnat poate fi supus cenzurii. Corespondența condamnatului cu avocatul, cu Comitetul pentru Plîngeri, cu membrii comisiei de monitorizare, organele de urmărire penală, procuratura, instanța de judecată, autoritățile administrației publice centrale, organizațiile internaționale interguvernamentale care asigură protecția drepturilor şi libertăților fundamentale ale omului nu poate fi supusă cenzurii. Corespondența se expediază sau se transmite destinatarului de către administrația locului de deținere în decurs de 24 de ore de la depunerea sau primirea ei.

[Art.229 al.(2) modificat prin LP236-XVI din 13.11.08, MO221-222/12.12.08 art.812]

(3) Condamnatul are dreptul la convorbiri telefonice de la telefonul public, din cont propriu, în modul şi în condiţiile stabilite de prezentul cod şi de Statutul executării pedepsei de către condamnaţi. Pentru asigurarea exercitării dreptului la convorbiri telefonice, administraţia penitenciarului are obligaţia de a lua măsurile necesare pentru instalarea de telefoane publice în interiorul penitenciarului. Convorbirile telefonice, cu excepţia convorbirilor cu persoanele şi reprezentanţiiinstituţiilor şi organelor menţionate în alin.(2) al prezentului articol, pot fi interceptate.

(4) Condamnatul are dreptul la cel puţin o convorbire telefonică la două săptămîni, cu o durată de 10 minute, cu soţul, cu o rudă sau cu o altă persoană la alegerea lui.

(5) Numărul, periodicitatea şi durata convorbirilor telefonice care pot fi efectuate de condamnat se stabilesc de către administraţia penitenciarului, în funcţie de numărul persoanelor condamnate şi al posturilor telefonice publice instalate.

Articolul 230. Primirea şi expedierea coletelor, pachetelor cu provizii şi a banderolelor

(1) În modul şi în condiţiile stabilite de Statutul executării pedepsei de către condamnaţi, condamnatului i se permite să primească pachete cu provizii, colete şi banderole în număr nelimitat. Medicamentele şi produsele parafarmaceutice, primite în corespundere cu prescripţiile medicale, se trimit în secţia medicală a penitenciarului pentru tratamentul condamnatului.

(2) Coletele, pachetele cu provizii şi banderolele se deschid de către condamnat în prezenţa lucrătorului medical şi sub supravegherea reprezentantului administraţiei penitenciarului.

(3) Banii transferaţi pe numele condamnatului se depun la contul lui de peculiu.

(4) Condamnatul poate expedia soţului, rudelor apropiate sau unei alte persoane, prin colet sau banderolă, lucruri personale, iar mijloacele băneşti aflate la contul său de peculiu - prin mandat poştal.

Articolul 231. Procurarea de către condamnaţi a produselor alimentare şi obiectelor de primă necesitate

(1) În modul şi în condiţiile stabilite de prezentul cod şi de Statutul executării pedepsei de către condamnaţi, condamnatul poate procura, suplimentar la raţia alimentară gratuită, produse alimentare şi obiecte de primă necesitate din mijloacele băneşti obţinute din munca prestată în timpul executării pedepsei, din pensia sau indemnizaţiile primite, precum şi din alte mijloace băneşti aflate la contul său de peculiu.

(2) Condamnaţii invalizi de gradul I şi II, pensionarii, femeile condamnate gravide sau femeile condamnate care au cu sine copii, suplimentar la raţia alimentară gratuită, pot folosi, fără restricţii, banii aflaţi la contul lor de peculiu pentru procurarea produselor alimentare şi obiectelor de primă necesitate.

(3) Lista produselor alimentare şi a obiectelor de primă necesitate interzise spre vînzare în penitenciar se stabileşte de Statutul executării pedepsei de către condamnaţi.

Articolul 232. Întrevederile condamnaţilor

(1) Condamnatul are dreptul la întrevederi de scurtă şi de lungă durată, care se acordă în modul şi în condiţiile stabilite de prezentul cod şi de Statutul executării pedepsei de către condamnaţi. În cazurile prevăzute de prezentul cod, conform dispoziţiei şefului penitenciarului, întrevederile de lungă durată pot avea loc în afara penitenciarului, cu dreptul de locuire a condamnatului împreună cu membrii familiei.

(2) Întrevederile de scurtă durată cu soţul, rudele, iar în cazuri excepţionale, cu autorizaţia administraţiei penitenciarului, cu o altă persoană indicată de condamnat, se acordă pe o durată de 1-4 ore.

(3) Întrevederile de lungă durată cu soţul, rudele, iar în cazuri excepţionale, cu autorizaţia administraţiei penitenciarului, cu o altă persoană indicată de condamnat, se acordă pe o durată de

la 12 ore la 3 zile.

(4) Condamnatul are dreptul la cel puțin o întrevedere de scurtă durată pe lună şi la cel puțin 4 întrevederi de lungă durată pe an. Întrevederi de lungă durată nu se acordă condamnatului aflat în regim inițial şi condamnatului la detențiune pe viață.

(5) Nu este limitată frecvența întîlnirilor cu avocatul, cu persoanele care au dreptul de a acorda asistență juridică, cu mediatorul sau cu alte persoane prevăzute de lege.

(6) Condamnatului bolnav de tuberculoză în formă activă nu i se acordă întrevederi de lungă durată. Întrevederile de lungă durată ce i se cuvin se înlocuiesc cu întrevederi de scurtă durată.

Articolul 233. Asistența diplomatică

(1) Persoanele condamnate care au altă cetățenie decît cea a Republicii Moldova au dreptul de a se adresa instituțiilor diplomatice sau consulare în Republica Moldova ale statului ai cărui cetățeni sînt şi de a fi vizitate de funcționarii acestor instituții diplomatice sau consulare.

(2)Administrația penitenciarului are obligația să coopereze cu instituțiile prevăzute în alin.(1) al prezentului articol pentru acordarea asistenței diplomatice persoanelor condamnate.

(3) Persoanele condamnate cu statut de refugiați sau apatrizi, precum şi persoanele condamnate care au altă cetățenie decît cea a Republicii Moldova, al căror stat nu este reprezentat diplomatic sau consular în Republica Moldova, pot solicita administrației penitenciarului să contacteze autoritatea internă sau internațională competentă şi pot fi vizitate de reprezentanții acesteia.

Articolul 234. Plimbările condamnaților

Condamnatului, condițiile de deținere a căruia, în virtutea regimului sau a sancțiunii disciplinare aplicate, limitează aflarea lui la aer liber, i se acordă o plimbare zilnică cu o durată de cel puțin o oră, iar condamnatului minor - de cel puțin 2 ore. Astfel de plimbări se fac într-un loc special amenajat pe teritoriul penitenciarului.

Articolul 235. Deplasarea condamnaților fără escortă sau însoțire

(1) Condamnatului care execută pedeapsa închisorii în regim comun ori în regim de resocializare sau care este lăsat să execute lucrări de deservire gospodărească în penitenciar i se poate acorda dreptul de deplasare fără escortă sau însoțire în afara penitenciarului dacă a executat cel puțin 1/3 din termenul pedepsei, este caracterizat pozitiv şi dacă aceasta o cere specificul muncilor în care este antrenat.

[Art.235 al.(1) în redacția LP299-XVI din 25.12.08, MO23-26/06.02.09 art.60]

(2) Dreptul la deplasare fără escortă sau însoțire în afara penitenciarului se acordă condamnatului prin dispoziția scrisă a şefului penitenciarului. Şeful penitenciarului stabileşte orarul şi itinerarul deplasărilor condamnaților.

(3) Este interzisă deplasarea fără escortă sau însoțire în afara penitenciarului a condamnatului care a săvîrşit infracțiune ce constituie recidivă periculoasă sau deosebit de periculoasă, condamnatului care a săvîrşit infracțiune deosebit de gravă sau excepțional de gravă, condamnatului care se află în penitenciarul respectiv mai puțin de 6 luni, condamnatului care are sancțiuni disciplinare nestinse, condamnatului pentru infracțiune intenționată, săvîrşită în perioada executării pedepsei, condamnatului bolnav de tuberculoză în formă activă, condamnatului care nu a urmat tratamentul complet al bolii venerice, alcoolismului, toxicomaniei, narcomaniei, condamnatului care suferă de tulburări psihice, ce nu exclud responsabilitatea.

(4) Condamnații care beneficiază de dreptul de a se deplasa fără escortă sau însoțire în afara penitenciarului trebuie să fie deținuți în încăperi separate de ceilalți condamnați. Şeful penitenciarului, de comun acord cu autoritățile administrației publice locale, prin dispoziție scrisă, poate permite unor astfel de condamnați să locuiască în cămin, în afara penitenciarului.

(5) Comportamentul condamnaților care beneficiază de dreptul de a se deplasa fără escortă sau însoțire în afara penitenciarului se reglementează în Statutul executării pedepsei de către condamnați.

(6) În cazul în care condamnatul încalcă regimul din penitenciar, orarul sau itinerarul deplasărilor, precum şi în cazul schimbării specificului muncii sau lucrărilor executate şi dispariţiei necesităţii deplasării în afara penitenciarului, şeful penitenciarului este în drept să-şi anuleze dispoziţia privind acordarea dreptului de a se deplasa fără escortă sau însoţire în afara penitenciarului.

Articolul 236. Deplasarea de scurtă durată în afara penitenciarului

(1) Condamnatul care execută pedeapsa închisorii în regim comun sau de resocializare sau care este lăsat să efectueze lucrări de deservire gospodărească în izolatorul de urmărire penală, precum şi condamnatul încadrat în programul de pregătire pentru liberare, dacă este caracterizat pozitiv, poate beneficia, în decursul anului, de cel puţin o deplasare de scurtă durată, de pînă la 5 zile, în afara penitenciarului pentru vizitarea familiei, rudelor, tutorelui sau curatorului, după caz.

(2) În caz de deces, de boală gravă a soţului sau a unei rude apropiate, de calamitate naturală, care a cauzat pagube materiale considerabile condamnatului sau familiei lui, persoanele indicate la alin.(1) al prezentului articol pot beneficia de o deplasare de scurtă durată de pînă la 7 zile.

(3) Persoanele indicate la alin.(1) al prezentului articol care au copii în casele de copii ale penitenciarelor pot beneficia în decursul anului de cel puţin o deplasare de scurtă durată, de pînă la 7 zile, pentru a-şi aranja copiii la rude sau într-o altă casă de copii. Condamnaţii care au copii invalizi pot beneficia, cel puţin de două ori pe an, de o deplasare de scurtă durată, de pînă la 7 zile, pentru a-i vizita.

(4) Persoanele indicate la alin.(1) al prezentului articol pot beneficia de dreptul de a se deplasa, pe durata stabilită în Codul muncii, pentru participare la sesiune în instituţiile de învăţămînt superior sau mediu de specialitate.

(5) Cererea condamnatului privind deplasarea de scurtă durată în afara penitenciarului se examinează în decurs de 3 zile, iar în legătură cu circumstanţe excepţionale - în decurs de o zi.

(6) Deplasarea de scurtă durată în afara penitenciarului se acordă prin dispoziţia scrisă a şefului penitenciarului, ţinîndu-se cont de timpul necesar pentru călătoria dus-întors. Timpul aflării condamnatului în afara penitenciarului se include în termenul de executare a pedepsei.

(7) Cheltuielile de deplasare în afara penitenciarului le suportă condamnatul.

(8) În cazul circumstanţelor excepţionale care împiedică revenirea condamnatului în termenul stabilit, şeful organului afacerilor interne de la locul aflării condamnatului este în drept, la cererea motivată a condamnatului, să prelungească pînă la 3 zile termenul de revenire în penitenciar, fapt despre care comunică neîntîrziat administraţiei penitenciarului.

(9) În cazul în care condamnatul nu a revenit în penitenciar în termenul stabilit, organul afacerilor interne de la locul de destinaţie a deplasării, în baza demersului şefului penitenciarului, reţine condamnatul pentru escortarea lui la locul de deţinere cel mai apropiat, fapt despre care informează administraţia penitenciarului. În cazul în care condamnatul nu a fost reţinut în decurs de 48 de ore din momentul parvenirii demersului, organul afacerilor interne, în termen de 24 de ore, informează administraţia penitenciarului despre acest fapt, anexînd un raport asupra rezultatelor căutării condamnatului. Administraţia penitenciarului, în modul prevăzut de prezentul cod, adresează instanţei de judecată un demers, cu anexarea materialelor necesare, pentru darea în căutare a condamnatului.

(10) Deplasările prevăzute la alin.(1)-(4) ale prezentului articol nu se acordă condamnaţilor care au săvîrşit infracţiuni ce constituie recidivă periculoasă sau deosebit de periculoasă, condamnaţilor care au săvîrşit infracţiuni deosebit de grave sau excepţional de grave, condamnaţilor care au sancţiuni disciplinare nestinse, condamnaţilor pentru infracţiuni intenţionate, săvîrşite în perioada executării pedepsei, condamnaţilor bolnavi de tuberculoză în formă activă, condamnaţilor care nu au urmat tratamentul complet al bolii venerice, alcoolismului, toxicomaniei, narcomaniei, condamnaţilor care suferă de tulburări psihice ce nu exclud responsabilitatea.

Articolul 237. Contactele cu serviciul de probaţiune penitenciară şi cu reprezentanţii asociaţiilor obşteşti

Administraţia penitenciarului favorizează contactele condamnaţilor cu serviciul de probaţiune penitenciară şi reprezentanţii asociaţiilor obşteşti, care pot acorda asistenţă medicală, juridică sau psihologică condamnaţilor, precum şi pot contribui la adaptarea şi reintegrarea lor socială.

Secţiunea a 2-a.
Regimul de deţinere în penitenciare şi mijloacele de asigurare a regimului

Articolul 238. Regimul de deţinere în penitenciare

(1) Regimul de deţinere în penitenciare asigură paza, supravegherea şi izolarea condamnaţilor, executarea de către aceştia a obligaţiilor lor, realizarea drepturilor şi intereselor lor legitime, securitatea personală şi resocializarea condamnaţilor, inclusiv prin deţinerea separată a diferitelor categorii de condamnaţi, prin diversificarea condiţiilor de deţinere în funcţie de tipul penitenciarului stabilit de instanţa de judecată şi prin schimbarea condiţiilor de executare a pedepsei.

(2) Există trei regimuri de deţinere: iniţial, comun şi de resocializare. Particularităţile fiecărui regim de deţinere sînt stabilite de prezentul cod.

(3) Personalizarea prin diferenţiere, individualizare şi planificare a executării pedepsei este reglementată în Statutul executării pedepsei de către condamnaţi. Aplicarea faţă de condamnat a condiţiilor unui regim de deţinere mai sever, particular sau select nu se admite.

(4) Transferarea condamnatului dintr-un regim de deţinere într-un alt regim de deţinere, în cadrul aceluiaşi penitenciar, se efectuează în temeiul hotărîrii comisiei înfiinţate în penitenciar, din a cărei componenţă fac parte reprezentanţi ai administraţiei penitenciarului, ai autorităţii administraţiei publice locale, ai asociaţiilor obşteşti, specialişti în domeniul psihologiei şi, după caz, alte persoane. În cazul minorilor, în comisie vor fi incluşi şi reprezentanţi ai autorităţii tutelare. Modul de constituire şi competenţa comisiei menţionate sînt stabilite în Statutul executării pedepsei de către condamnaţi.

(5) Transferarea condamnatului dintr-un penitenciar în alt penitenciar de acelaşi tip se face la decizia directorului general al Departamentului instituţiilor penitenciare.

(6) La transferarea condamnatului se iau în considerare caracterizările personalităţii lui cuprinse în dosarul personal, inclusiv privind participarea lui la programele de studii şi socioeducative.

(7) Decizia privind transferarea sa dintr-un regim de deţinere într-un alt regim de deţinere, precum şi dintr-un penitenciar într-un alt penitenciar de acelaşi tip, poate fi contestată de către condamnat în modul stabilit în prezentul capitol.

Articolul 239. Regimul special în penitenciare

(1) În caz de calamităţi naturale, epidemii, epizootii, avarii, tulburări de masă, nesupunere în grup a condamnaţilor, luare de ostatici, conjunctură externă, război ori alte cazuri de forţă majoră care pun în pericol viaţa sau sănătatea oamenilor, în penitenciar poate fi instituit un regim special.

(2) În perioada de acţiune a regimului special, în penitenciar poate fi suspendată realizarea unor drepturi ale condamnaţilor prevăzute în prezentul cod, introdusă paza şi supravegherea întărită, instituit un mod special de acces la obiecte, modificat programul zilei, limitată activitatea serviciilor de producţie, comunale şi de trai, cultural-educative, medico-sanitare şi a altor servicii.

(3) Regimul special se instituie pe un termen de pînă la 30 de zile, prin ordinul ministrului justiţiei, coordonat cu Procurorul General, cu posibilitatea prelungirii termenului cu încă 30 de zile.

(4) În cazul apariţiei unui pericol real pentru viaţa şi sănătatea condamnaţilor, a personalului penitenciarului sau a altor persoane aflate pe teritoriul acestuia, şeful penitenciarului poate

aplica, de sine stătător, măsurile prevăzute în alin.(2) al prezentului articol, cu înştiinţarea neîntîrziată a ministrului justiției. Ministrul justiției aduce acest fapt la cunoştinţa Procurorului General şi, în decurs de 24 de ore de la primirea înştiinţării, hotărăşte instituirea regimului special sau anularea măsurilor aplicate. Decizia privind instituirea regimului special poate fi contestată în instanța de judecată în modul prevăzut în art.473 din Codul de procedură penală.

(5) Pentru curmarea tulburărilor de masă, cazurilor de nesupunere în grup, precum şi pentru eliberarea ostaticilor, pot fi implicate subunitățile cu destinație specială.

Articolul 240. Mijloacele tehnice de pază, supraveghere şi control

(1) În scopul obținerii informației necesare despre comportamentul condamnaților, prevenirii evadării lor şi altor infracțiuni, administrația penitenciarului este în drept să folosească mijloace tehnice de pază, supraveghere şi control.

(2) Curentul electric poate fi folosit în partea de sus a îngrădirii exterioare a penitenciarului de tip semiînchis sau închis, cu respectarea condițiilor de prevenire a accidentelor.

(3) Administrația penitenciarului este obligată să informeze condamnatul, contra semnătură, despre folosirea mijloacelor tehnice de pază care pot pune în pericol viața sau sănătatea persoanei.

(4) Lista mijloacelor tehnice de pază, supraveghere şi control, precum şi modul de utilizare a lor se stabilesc prin acte normative aprobate de Guvern.

Articolul 241. Activitatea operativă de investigații din penitenciare

(1) În conformitate cu prezentul cod, cu Legea privind activitatea operativă de investigații şi cu alte acte normative, în penitenciar se desfăşoară activitate operativă de investigații, care are drept scop să asigure securitatea personală a condamnaților, a personalului penitenciarului şi a altor persoane aflate pe teritoriul acestuia, să depisteze, să prevină şi să descopere infracțiunile ce se pregătesc sau se săvîrşesc în penitenciar şi încălcările ordinii stabilite de executare a pedepsei, să asigure urmărirea condamnaților care au evadat din penitenciar şi acordarea de ajutor organelor competente la descoperirea infracțiunilor.

(2) Activitatea operativă de investigații se efectuează de către serviciul competent al penitenciarului şi cel al Departamentului instituțiilor penitenciare.

Articolul 242. Aplicarea forței fizice, mijloacelor speciale şi armei de foc

(1) În cazul opunerii de către condamnați a rezistenței, nesupunerii cerințelor legale şi întemeiate ale personalului sistemului penitenciar, participării la tulburări de masă, luării de ostatici, atacării altor persoane sau săvîrşirii unor alte acțiuni social-periculoase, în cazul evadării sau reținerii evadaților din penitenciar, precum şi în scopul prevenirii pricinuirii de către condamnați celor din jur sau sie a unor daune, pot fi aplicate forța fizică, mijloace speciale şi armă de foc.

(2) Colaboratorii sistemului penitenciar sînt în drept să aplice forță fizică, mijloace speciale şi armă de foc în conformitate cu actele normative.

Secțiunea a 3-a.
Condițiile materiale şi de trai, asistența medicală în penitenciare

Articolul 243. Numărul maxim admis pentru deținere în penitenciar

Numărul maxim de condamnați admis pentru deținere în penitenciar în regimuri separate se stabileşte de către ministrul justiției. La luarea deciziei, se ține seama de condițiile de menținere a regimului existente în penitenciar.

Articolul 244. Încăperile cu destinație locativă pentru condamnați

(1) Încăperile destinate cazării deținuților trebuie să corespundă exigențelor de sănătate şi igienă stipulate în normativele de construcții ale Republicii Moldova, inclusiv privind volumul,

spaţiul, iluminatul, încălzitul şi ventilarea.

(2) Norma de spaţiu locativ stabilit pentru un condamnat nu poate fi mai mică de 4 m^2.

Articolul 245. Igiena personală a condamnaţilor

(1) Condamnatului i se asigură posibilitatea de a-şi satisface nevoile fiziologice în condiţii curate şi decente şi după necesitate.

(2) Condamnatului i se asigură posibilitatea de a face baie sau duş, la temperaturi admisibile, atît de des cît necesită igiena generală, însă nu mai rar de o dată pe săptămînă.

(3) Administraţia penitenciarului nu este în drept să solicite condamnatului să se tundă pilug, decît în cazul prescripţiei medicului.

Articolul 246. Îmbrăcămintea şi lenjeria de pat ale condamnatului

(1) Condamnatul este în drept să poarte îmbrăcăminte proprie, asigurîndu-i un aspect decent şi menţinînd-o în curăţenie.

(2) În cazul în care condamnatul nu are îmbrăcăminte proprie după anotimp, administraţia penitenciarului îi asigură gratuit o garnitură de îmbrăcăminte de modelul stabilit de către Departamentul instituţiilor penitenciare.

(3) Condamnatul este obligat să poarte ecuson, cu excepţia cazurilor cînd se deplasează în afara penitenciarului.

(4) Fiecare condamnat este asigurat cu un pat şi lenjerie de pat, care se schimbă cel puţin o dată pe săptămînă.

Articolul 247. Alimentarea condamnaţilor

(1) Condamnaţilor li se asigură de 3 ori pe zi, la ore prestabilite, gratuit, hrană caldă. Alimentarea condamnaţilor se face, din contul mijloacelor bugetului de stat, cu respectarea normelor minime stabilite de Guvern.

(2) Femeilor gravide condamnate, mamelor care alăptează, condamnaţilor minori, condamnaţilor care lucrează în condiţii grele şi nocive, precum şi condamnaţilor bolnavi, conform indicaţiilor medicului, şi invalizilor de gradul I şi II li se stabileşte o raţie alimentară suplimentară.

(3) Este interzisă, în calitate de măsură de constrîngere, reducerea cantităţii, calităţii şi a valorii calorice a hranei eliberate condamnatului.

(4) Condamnatului i se asigură acces permanent la apă potabilă.

Articolul 248. Refuzul de hrană

(1) În situaţia în care condamnatul refuză să primească hrana, şeful penitenciarului are obligaţia să îl audieze de îndată şi să îi solicite o declaraţie scrisă, pentru a cunoaşte motivele care au determinat luarea acestei hotărîri şi pentru a stabili primele măsuri pentru rezolvarea situaţiei. Ieşirea din refuzul de hrană se consemnează într-o declaraţie scrisă.

(2) Declaraţiile prevăzute în alin.(1) al prezentului articol se înaintează, în cel mult 24 de ore, procurorului şi Comitetului pentru Plîngeri, care audiază condamnatul.

(3) Şeful penitenciarului ia măsuri pentru ca condamnatul care refuză să primească hrana să fie separat de ceilalţi condamnaţi, sub supravegherea permanentă a medicului, care asigură condamnatului asistenţa medicală corespunzătoare astfel încît viaţa acestuia să nu fie pusă în pericol.

(4) În cazul în care sănătatea sau viaţa condamnatului care se află în greva foamei este expusă unui pericol grav şi iminent, iar el şi-a pierdut capacitatea de discernămînt şi raţionament lucid, această stare fiind confirmată de doi medici, dintre care cel puţin unul nu activează în sistemul penitenciar, se permite aplicarea alimentaţiei pentru remedierea sănătăţii şi salvarea vieţii lui. Alimentaţia se aplică pe întreaga perioadă a lipsei la condamnat a capacităţii de discernămînt şi a raţionamentului lucid.

Articolul 249. Asistenţa medicală

(1) Dreptul la asistenţă medicală al persoanelor condamnate este garantat.

(2) Asistența medicală în penitenciare se acordă ori de cîte ori este necesar sau la cerere, de către un personal calificat, în mod gratuit, potrivit legii.

(3) Condamnații beneficiază în mod gratuit de tratament medical şi de medicamente.

Articolul 250. Serviciul medical în penitenciare

(1) Orice penitenciar trebuie să aibă la dispoziție serviciul cel puțin al unui medic generalist, al unui medic stomatolog şi al unui medic psihiatru.

(2) În penitenciarul cu capacitatea de cel puțin 100 de locuri trebuie să funcționeze, în regim permanent, un centru curativ staționar pentru acordarea de asistență medicală fiecărui condamnat.

(3) Condamnații bolnavi care au nevoie de tratament medical specializat sînt transferați neîntîrziat în instituțiile medicale specializate ale Departamentului instituțiilor penitenciare sau în spitalele Ministerului Sănătății.

(4) În penitenciare condamnaților li se creează condiții pentru practicarea sportului.

Articolul 251. Controlul stării de sănătate a condamnaților

(1) Examenul medical al condamnatului se efectuează la primirea în penitenciar şi, în timpul executării pedepsei, la solicitare şi în mod periodic, însă nu mai rar de o dată la 6 luni. Examenul medical se efectuează în condiții de confidențialitate.

(2) La sosirea în penitenciar, în termen de pînă la 15 zile, condamnatul este chestionat şi supus examenului medical şi igienizării sanitare în încăperile de carantină ale penitenciarului.

(3) Medicul care efectuează examenul medical are obligația de a sesiza procurorul şi avocatul parlamentar în cazul în care constată că persoana condamnată a fost supusă la tortură, tratamente cu cruzime, inumane sau degradante ori la alte rele tratamente, precum şi obligația de a consemna în fişa medicală cele constatate şi declarațiile persoanei condamnate în legătură cu acestea. În asemenea cazuri, persoana condamnată are dreptul de a cere să fie examinată, din cont propriu, la locul de deținere, de un medic din afara sistemului penitenciar, indicat de aceasta sau de un medic legist. Constatările medicului din afara sistemului penitenciar se consemnează în fişa medicală a persoanei condamnate, iar certificatul medico-legal se anexează la fişa medicală, după ce persoana condamnată a luat cunoştință de conținutul său, contra semnătură.

[Art.251 al.(3) modificat prin LP13-XVI din 14.02.08, MO51-54/14.03.08 art.161]

(4) Condamnatul beneficiază de asistența terapeutică, chirurgicală, psihiatrică şi stomatologică. Condamnatul poate, din cont propriu, să beneficieze şi de serviciile medicului privat.

(5) În temeiul hotărîrii comisiei medicale specializate, condamnații bolnavi de tuberculoză, boli venerice, alcoolism, narcomanie sau toxicomanie sînt supuşi tratamentului obligatoriu.

(6) Condamnatul poate fi obligat să suporte cheltuielile legate de tratamentul automutilării intenționate, cu excepția cazului prevăzut în art.248 alin.(4) din prezentul cod.

(7) În cazul unei boli grave sau constatării că persoana condamnată a fost supusă la tortură, tratamente cu cruzime, inumane sau degradante ori alte rele tratamente, administrația penitenciarului asigură înştiințarea, de îndată, telegrafic ori pe o altă cale, familiei, altor persoane apropiate condamnatului despre acest fapt.

Articolul 252. Controlul efectuat de serviciul medical al penitenciarului

(1) Serviciul medical al penitenciarului sau medicul care deserveşte penitenciarul este obligat să verifice regulat:

a) cantitatea, calitatea, prepararea şi servirea hranei;

b) starea sanitaro-igienică a încăperilor şi a teritoriului penitenciarului;

c) starea şi curățenia îmbrăcămintei, a aşternutului condamnaților, corespunderea lor anotimpului.

(2) Şeful penitenciarului este obligat să ia cunoştință de raportul şi de recomandările medicului şi ale serviciului medical şi să întreprindă urgent măsurile necesare. Dacă şeful penitenciarului

consideră că, în cadrul penitenciarului, respectarea recomandărilor este imposibilă sau că acestea sînt inacceptabile, el prezintă Departamentului instituţiilor penitenciare un raport, cu anexarea opiniei medicului sau a serviciului medical.

Secţiunea a 4-a.

Munca, instruirea profesională a condamnaţilor,munca educativă cu condamnaţii

Articolul 253. Antrenarea la muncă a condamnatului

(1) Condamnatul poate fi antrenat la muncă ţinîndu-se seama de starea lui fizică şi psihică constatată de către medic.

(2) Condamnatul poate fi antrenat la munca social-utilă remunerată în producţie, ţinîndu-se cont de aptitudinile lui şi, în măsura posibilităţii, de specialitate.

(3) Condamnatul poate fi antrenat la munci neremunerate. Muncile neremunerate sînt lucrările de îngrijire şi amenajare a penitenciarului şi a teritoriului, de îmbunătăţire a condiţiilor de trai şi medico-sanitare de deţinere. La munca neremunerată condamnatul este, de regulă, antrenat în afara orelor de lucru, cel mult 2 ore pe zi, însă nu mai mult de 10 ore pe săptămînă.

(4) Condamnaţii care au împlinit vîrsta de pensionare şi condamnaţii invalizi de gradul I şi II sînt antrenaţi la muncă la dorinţă.

(5) Lista lucrărilor şi funcţiilor pentru exercitarea cărora este interzisă antrenarea condamnaţilor la pedeapsa închisorii, inclusiv a minorilor şi femeilor, se stabileşte de Guvern.

Articolul 254. Condiţiile de antrenare a condamnaţilor în munci remunerate

(1) În funcţie de categoria penitenciarului şi regimul de detenţie, condamnaţii sînt antrenaţi în munci remunerate în penitenciare sau în afara acestora, în sectoarele, atelierele de producere sau gospodăriile auxiliare ale penitenciarelor, în lucrările de deservire a instituţiilor penitenciare, la întreprinderile din cadrul sistemului penitenciar, precum şi la alte persoane fizice sau juridice indiferent de forma de proprietate.

(2) Constituie antrenare în muncă în penitenciar muncile remunerate prestate de către condamnaţi în celule, nemijlocit pe teritoriul penitenciarului, în sectoarele izolate ale penitenciarului, în atelierele de producere sau în gospodăriile auxiliare aflate pe teritoriul penitenciarului sau în afara acestuia, unde este asigurată paza şi supravegherea permanentă.

(3) Muncile prestate de condamnaţi nu constituie relaţii individuale de muncă în sensul legislaţiei muncii.

(4) Preveniţii, condamnaţii la pedeapsa închisorii în penitenciarele de tip închis sau semiînchis aflaţi în regim iniţial, precum şi condamnaţii la pedeapsa detenţiunii pe viaţă pot fi antrenaţi în munci remunerate doar în celule sau în ateliere special amenajate în acest scop.

(5) Condamnaţii enumeraţi în art.235 alin.(3) din prezentul cod nu pot fi antrenaţi în munci remunerate în sectoarele izolate ale penitenciarului aflate în afara acestuia şi la obiectivele la care nu sînt asigurate paza şi supravegherea permanentă a condamnaţilor.

(6) În baza contractului încheiat între administraţia penitenciarului şi persoane fizice sau juridice, condamnaţii pot fi antrenaţi într-o muncă remunerată în afara penitenciarului, în condiţiile prevăzute la art.235, 269–271 din prezentul cod.

(7) Timpul de lucru şi de odihnă al condamnatului se stabileşte în conformitate cu legislaţia muncii. Evidenţa timpului de muncă se ţine conform instrucţiunii aprobate de Departamentul instituţiilor penitenciare.

(8) Munca condamnaţilor se organizează şi se desfăşoară cu respectarea prevederilor Legii securităţii şi sănătăţii în muncă nr.186-XVI din 10 iulie 2008, ale altor acte normative în domeniul securităţii şi sănătăţii în muncă.

[Art.254 în redacţia LP299-XVI din 25.12.08, MO23-26/06.02.09 art.60]

Articolul 255. Retribuirea muncii condamnaţilor

(1) Munca condamnaţilor la pedeapsa închisorii se retribuie în conformitate cu legislaţia muncii. Salariul lunar al condamnaţilor nu poate fi mai mic decît salariul minim pe ţară, luîndu-

se în considerare indexările şi majorările stabilite.

(2) Cuantumul minim al salariului este garantat condamnaţilor numai cu condiţia executării de către ei a obligaţiilor (normelor) de muncă în orele de program stabilite de legislaţie şi de contract. În cuantumul minim al salariului nu se includ suplimentele, sporurile la salariu, premiile, precum şi celelalte recompense.

(3) Salariul condamnatului se transferă pe contul lui de peculiu.

[Art.255 al.(3) modificat prin LP268-XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

(4) Reţinerile din salariul condamnatului în temeiul documentelor executorii nu pot depăşi 75% din cîştigul lunar.

(5) Din salariul condamnatului nu pot fi reţinute cheltuielile pentru întreţinerea lui în decursul executării pedepsei, inclusiv pentru alimentaţie, îmbrăcăminte şi asistenţă medicală, cu excepţia prevăzută în art.251 alin.(6) din prezentul cod.

(6) Condamnaţii nu răspund pentru pagubele provocate de uzul normal al bunurilor predate în folosinţă sau pentru cele provenite din riscul normal al muncii.

(7) Indiferent de mărimea reţinerilor, la contul de peculiu al condamnatului se transferă cel puţin 25% din cîştigul lunar.

(8) Condamnatul poate expedia mijloacele băneşti aflate la contul lui de peculiu soţului, unei rude apropiate sau unei alte persoane.

Articolul 256. Concediile

Condamnatul care este antrenat la munci remunerate cel puţin 6 luni are dreptul la concediu neremunerat cu durata de 12 zile calendaristice. Condamnatul care execută pedeapsa într-un penitenciar de tip deschis poate beneficia, pe perioada concediului, de dreptul de a se deplasa în afara penitenciarului.

Articolul 257. Modul de compensare privilegiată a zilelor de muncă

(1) Condamnatului care nu încălcă regimul de deţinere şi îndeplineşte conştiincios sarcinile de producţie i se pot compensa privilegiat 3 zile din durata pedepsei cu 2 zile de muncă, iar condamnatului antrenat la lucrări subterane sau la lucrări cu condiţii grele şi nocive de muncă, potrivit listei de munci şi profesiuni aprobate de Guvern - 3 zile din durata pedepsei cu o zi de muncă.

(2) Calculul zilelor conform compensării privilegiate a zilelor de muncă se efectuează lunar şi se aprobă de către şeful penitenciarului.

Articolul 258. Asigurarea condamnaţilor cu pensie

(1) Condamnaţii care au împlinit vîrsta de pensionare şi au vechimea în muncă cuvenită, precum şi condamnaţii invalizi au dreptul la pensie în mărimea stabilită de legislaţie.

(2) Administraţia penitenciarului, la cererea condamnatului, întreprinde măsuri de perfectare a documentelor pentru calcularea pensiei şi de virare regulată a acesteia la contul de peculiu al condamnatului, pînă la eliberarea lui din penitenciar sau transferarea într-un alt penitenciar.

Articolul 259. Instruirea condamnaţilor

(1) În penitenciare se organizează în mod obligatoriu învăţămîntul secundar general al condamnaţilor.

(2) Condamnaţii în vîrstă de peste 50 de ani, invalizii de gradul I, precum şi condamnaţii la detenţiune pe viaţă urmează învăţămîntul secundar general la dorinţă.

(3) La solicitarea condamnatului, administraţia penitenciarului şi autoritatea administraţiei publice locale îi creează condiţii pentru învăţămîntul secundar profesional sau învăţămîntul superior.

(4) Condamnatul antrenat la muncă, în perioada susţinerii examenelor, beneficiază de concediu în condiţiile Codului muncii.

(5) În fiecare penitenciar funcţionează o bibliotecă pentru uzul tuturor categoriilor de condamnaţi, adecvat alcătuită din literatură artistică şi de instruire, iar condamnaţii sînt încurajaţi

să frecventeze biblioteca. Fondul de carte se completează din contul veniturilor proprii de către Departamentul instituţiilor penitenciare, administraţia penitenciarului, precum şi din sponsorizări şi donaţii cu concursul instituţiilor şi organizaţiilor interesate.

(6) Crearea condiţiilor pentru învăţământul secundar şi superior al condamnaţilor, fondarea, reorganizarea şi lichidarea instituţiilor de învăţământ din sistemul penitenciar se efectuează în modul stabilit de Ministerul Justiţiei, de comun acord cu Ministerul Educaţiei şi Tineretului.

Articolul 260. Instruirea profesională a condamnaţilor

(1) În penitenciare se organizează, în mod obligatoriu, instruirea profesională a condamnaţilor.

(2) Crearea condiţiilor şi elaborarea programelor de instruire profesională a condamnaţilor se efectuează în modul stabilit de Ministerul Justiţiei, de comun acord cu Ministerul Educaţiei şi Tineretului.

(3) Diplomele, certificatele sau orice alte documente care atestă însuşirea unei meserii, calificarea sau recalificarea profesională în cursul executării pedepsei sînt recunoscute, în condiţiile legii, de Ministerul Educaţiei şi Tineretului şi de Ministerul Economiei şi Comerţului.

Articolul 261. Munca educativă cu condamnaţii

(1) Pentru organizarea muncii educative cu condamnaţii, administraţia penitenciarului, cu concursul autorităţilor publice şi asociaţiilor obşteşti interesate, creează baza tehnico-materială respectivă.

(2) Munca educativă cu condamnaţii se desfăşoară ţinîndu-se cont de particularităţile individuale ale persoanei condamnatului, utilizîndu-se forme individuale sau în grup în baza metodelor psihopedagogice.

(3) Munca educativă se organizează conform programelor elaborate de către Ministerul Educaţiei şi Tineretului, de comun acord cu Ministerul Justiţiei.

Secţiunea a 5-a.
Măsurile de stimulare şi sancţiunile disciplinare aplicate condamnaţilor

Articolul 262. Măsurile de stimulare aplicate condamnaţilor

(1) În modul stabilit de prezentul cod şi de Statutul executării pedepsei de către condamnaţi, condamnatului care are o bună conduită şi a făcut eforturi simţitoare pentru reintegrarea socială, în special în cadrul activităţii socioeducative, învăţământului, instruirii profesionale, îi pot fi aplicate următoarele măsuri de stimulare:

a) menţiune;

b) premierea pentru obţinerea unor indicatori înalţi în muncă;

c) acordarea unor întrevederi suplimentare de scurtă şi de lungă durată;

d) permisiunea de a avea convorbiri telefonice suplimentare cu o durată de pînă la 20 de minute;

e) stingerea înainte de termen a sancţiunii disciplinare aplicate;

f) alte măsuri de stimulare prevăzute de prezentul cod.

(2) În calitate de măsură de stimulare, condamnaţii care execută pedeapsa în penitenciare de tip deschis pot primi permisiunea de a se deplasa în afara penitenciarului în zilele de repaus şi de sărbătoare nelucrătoare.

Articolul 263. Procedura aplicării măsurilor de stimulare

(1) Măsurile de stimulare se exprimă în scris.

(2) Măsurile de stimulare se aplică de către şeful penitenciarului. Menţiunea se exprimă, de asemenea, şi de către şeful detaşamentului.

(3) Premiul bănesc în calitate de măsură de stimulare se virează la contul de peculiu al condamnatului.

(4) Întrevederile de scurtă şi de lungă durată se acordă suplimentar celor stabilite în art.232 din prezentul cod, în funcţie de tipul penitenciarului şi de regimul de deţinere.

(5) Condamnatului i se poate stinge înainte de termen o singură sancțiune disciplinară aplicată anterior.

(6) Sancțiunile disciplinare stabilite în art.265 alin.(1) lit.c) şi d) din prezentul cod pot fi stinse înainte de termen numai la expirarea a 6 luni din ziua executării sancțiunii disciplinare.

Articolul 264. Abateri disciplinare

(1) Constituie abateri disciplinare următoarele fapte:

a) prezența în zone interzise sau la ore nepermise în anumite zone din penitenciar ori nerespectarea orei de revenire în penitenciar;

b) tulburarea în orice mod a programelor socioeducative care se derulează în penitenciar;

c) procurarea sau deținerea de bani, bunuri sau de alte valori în alte condiții decît cele prevăzute de lege;

d) nerespectarea normelor de igienă colectivă sau individuală;

e) comunicarea cu exteriorul în alte condiții şi prin alte mijloace decît cele prevăzute de lege;

f) utilizarea în alte condiții decît cele prevăzute de lege a bunurilor puse la dispoziție de administrația penitenciarului;

g) nerespectarea oricărei obligații care revine persoanei condamnate la executarea pedepsei potrivit dispozițiilor prezentului cod, ale Statutului executării pedepsei de către condamnați şi ale regulamentului de ordine interioară a penitenciarului, după aducerea acestora la cunoştință potrivit art.228 din prezentul cod, dacă este de natură să aducă atingere ordinii sau siguranței penitenciarului.

(2) Răspunderea disciplinară nu exclude răspunderea penală sau civilă a persoanelor condamnate.

(3) Pentru faptele care, potrivit legii penale, constituie infracțiuni, personalul administrației penitenciarului are obligația de a sesiza procurorul. În acest caz, poate fi aplicată, în mod provizoriu, una din sancțiunile prevăzute în art.265 din prezentul cod.

Articolul 265. Sancțiunile disciplinare aplicate condamnaților

(1) În modul stabilit de prezentul cod şi de Statutul executării pedepsei de către condamnați, condamnatului îi pot fi aplicate următoarele sancțiuni disciplinare:

a) mustrare;

b) antrenarea, peste rînd, la îngrijirea şi amenajarea încăperilor şi/sau a teritoriului penitenciarului;

c) încarcerarea:

- condamnatului deținut în penitenciarul de tip deschis sau semiînchis - pe un termen de pînă la 15 zile;

- condamnatului deținut în penitenciarul de tip închis - pe un termen de pînă la 20 de zile;

- femeii condamnate sau minorului condamnat - pe un termen de pînă la 7 zile;

d) transferarea condamnatului din regimul de deținere de resocializare în regimul comun.

(2) Condamnatului care beneficiază de dreptul de a se deplasa fără escortă sau însoțire i se poate aplica, în calitate de sancțiune disciplinară, interdicția de a locui în afara teritoriului penitenciarului.

(3) Condamnatul care, în timpul executării pedepsei, a admis repetat abateri disciplinare grave sau a fost recunoscut vinovat de săvîrşirea unei infracțiuni intenționate este declarat violator al regimului de deținere.

(4) Condamnatul violator al regimului de deținere execută pedeapsa în regimul inițial de deținere şi nu poate fi transferat în regimul comun sau în regimul de resocializare.

(5) Aplicarea sancțiunii disciplinare indicate în alin.(1) lit.c) al prezentului articol femeilor gravide şi femeilor cu copii sugari se interzice.

Articolul 266. Modul de aplicare şi de executare a sancțiunilor disciplinare

(1) Sancțiunile disciplinare se exprimă în scris.

(2) Sancțiunile disciplinare se aplică de către şeful penitenciarului.

(3) Aplicarea mai multor sancțiuni disciplinare pentru o singură încălcare disciplinară nu se admite.

(4) La aplicarea sancțiunii disciplinare se iau în considerare circumstanțele de fapt, persoana condamnatului şi comportamentul lui.

(5) Condamnatul este informat, contra semnătură, despre încălcarea care i se incumbă şi are dreptul de a da explicații în apărarea sa.

(6) Sancțiunea disciplinară se aplică în cel mult 10 zile, iar în cazul unei verificări suplimentare - în cel mult 30 de zile de la data depistării încălcării.

(7) Directorul general al Departamentului instituțiilor penitenciare este în drept, în cazuri excepționale, pînă la expirarea termenului limită stabilit în alin.(6) al prezentului articol, să prelungească termenul verificării suplimentare cu 20 de zile.

(8) Dacă sancțiunea disciplinară nu a fost aplicată în termenul stabilit sau în cel suplimentar, condamnatul se consideră absolvit de pedeapsă.

(9) Decizia privind aplicarea sancțiunii disciplinare se aduce la cunoştință condamnatului, contra semnătură, şi poate fi contestată de acesta în modul stabilit în art.268 din prezentul cod.

(10) Sancțiunea disciplinară sub formă de încarcerare se execută în conformitate cu Statutul executării pedepsei de către condamnați, cu condiția că raportul medical este pozitiv. Condamnatului încarcerat îi sînt interzise întrevederile, convorbirile telefonice, procurarea produselor alimentare, primirea coletelor, pachetelor cu provizii şi banderolelor. Totodată, el beneficiază de plimbări zilnice cu durata de o oră (condamnatul minor - de cel puțin 2 ore) şi este supus controlului medical zilnic. În caz de transfer într-o instituție curativoprofilactică, durata tratamentului condamnatului se include în termenul deținerii în carceră.

Articolul 267. Stingerea şi anularea sancțiunilor disciplinare

(1) Sancțiunile disciplinare pot fi stinse sau anulate.

(2) Dacă în decursul unui an de la data executării ultimei sancțiuni disciplinare condamnatului nu i se aplică o nouă sancțiune, sancțiunea se consideră stinsă, iar condamnatul este considerat ca nefiind sancționat.

(3) Sancțiunea disciplinară sub formă de declarare a condamnatului violator al regimului de deținere se stinge la expirarea unui an de la data declarării lui drept violator al regimului de deținere, iar în cazul comiterii unei alte încălcări sancționate de către şeful penitenciarului - la expirarea unui an de la data aplicării ultimei sancțiuni disciplinare.

(4) Sancțiunea disciplinară poate fi stinsă înainte de termen, în calitate de măsură de stimulare, în modul stabilit în art.263 din prezentul cod.

(5) Sancțiunea disciplinară stinsă nu produce efecte juridice pentru condamnat.

(6) Sancțiunile disciplinare aplicate pot fi anulate prin hotărîrea definitivă a instanței de judecată, prin decizia Comitetului pentru Plîngeri, prin dispoziția scrisă a şefului penitenciarului.

(7) În cazul în care sancțiunea disciplinară a fost anulată, condamnatul se consideră ca nefiind sancționat.

Articolul 268. Procedura de contestare

(1) Decizia privind aplicarea sancțiunii disciplinare poate fi contestată la Comitetul pentru Plîngeri în termen de 30 de zile de la data comunicării ei.

(2) Contestația depusă nu suspendă executarea sancțiunii disciplinare, cu excepția încarcerării.

(3) Şeful penitenciarului este obligat să asigure expedierea neîntîrziată a plîngerii condamnatului la Comitetul pentru Plîngeri.

(4) Plîngerea asupra sancțiunii disciplinare sub formă de încarcerare suspendă executarea

sancțiunii şi se examinează în regim de urgență.

(5) Membrii Comitetului pentru Plîngeri vizitează penitenciarul în vederea examinării plîngerii la fața locului. În acest scop, se audiază condamnatul care a depus plîngerea şi alte persoane necesare, se examinează faptele care au servit temei pentru aplicarea sancțiunii disciplinare.

(6) Comitetul pentru Plîngeri confirmă temeinicia contestației sau legalitatea şi temeinicia sancțiunii disciplinare aplicate condamnatului.

(7) Decizia Comitetului pentru Plîngeri este obligatorie şi se va executa imediat.

(8) În cazul în care condamnatul nu este de acord cu decizia Comitetului pentru Plîngeri el este în drept să conteste decizia privind aplicarea sancțiunii disciplinare în instanța de judecată în modul stabilit.

Secțiunea a 6-a.

Penitenciarele de tip deschis, de tip semiînchis şi de tip închis

Articolul 269. Penitenciarul de tip deschis

(1) În penitenciarul de tip deschis, condamnații sînt, de regulă, deținuți sub supraveghere în modul şi în condițiile stabilite de prezentul cod şi de Statutul executării pedepsei de către condamnați.

(2) În regim inițial, condamnații se află timp de 3 luni din ziua intrării în penitenciar. Termenul de 3 luni poate fi depăşit în cazul în care condamnatului declarat violator al regimului de deținere i-a fost prelungit termenul de aflare în regim inițial sau el a fost reîntors din regimul comun în regimul inițial. Condamnații care execută pedeapsa în regim inițial:

a) sînt în drept de a se deplasa liber, în intervalul de timp de la deşteptare pînă la stingere, pe teritoriul penitenciarului în limitele stabilite de administrația penitenciarului;

b) sînt în drept de a avea asupra lor şi de a utiliza obiecte de valoare şi bani.

(3) În regim comun, condamnații, suplimentar la prevederile alin.(2) al prezentului articol:

a) pot fi antrenați la muncă în afara penitenciarului fără supraveghere;

b) pot beneficia de o deplasare de scurtă durată în condițiile art.236 din prezentul cod.

(4) În regim de resocializare, condamnații, suplimentar la prevederile alin.(2) şi (3) ale prezentului articol, pot beneficia de dreptul de a locui împreună cu familia într-un spațiu locativ separat pe teritoriul penitenciarului sau în apropierea lui.

Articolul 270. Penitenciarul de tip semiînchis

(1) În penitenciarul de tip semiînchis, condamnații sînt deținuți cu pază şi sub supraveghere permanentă, în modul şi în condițiile stabilite de prezentul cod şi de Statutul executării pedepsei de către condamnați.

[Art.270 al.(1) modificat prin LP299-XVI din 25.12.08, MO23-26/06.02.09 art.60]

(2) În regim inițial, condamnații se află timp de 6 luni din ziua intrării în penitenciar, însă nu mai mult de o treime din durata pedepsei. Condamnații:

a) sînt repartizați în încăperi izolate cu cel mult 4 locuri;

b) pot fi antrenați la munci care nu necesită ieşire din penitenciar.

(3) În regim comun, suplimentar la prevederile alin.(2) al prezentului articol, condamnații sînt în drept, în intervalul de timp de la deşteptare pînă la stingere, să se deplaseze liber pe teritoriul penitenciarului în limitele stabilite de administrația penitenciarului, de asemenea, să fie antrenați în munci în afara penitenciarului, cu condiția asigurării supravegherii permanente.

[Art.270 al.(3) modificat prin LP299-XVI din 25.12.08, MO23-26/06.02.09 art.60]

(4) În regim de resocializare, condamnații, suplimentar la prevederile alin.(2) şi (3) ale prezentului articol:

a) sînt în drept de a avea asupra lor şi de a utiliza obiecte de valoare şi bani;

b) pot fi antrenați la muncă în afara penitenciarului fără supraveghere;

c) pot beneficia de o deplasare de scurtă durată în condițiile art.236 din prezentul cod.

(5) În regim comun şi în regim de resocializare, condamnații pot fi antrenați în munci în afara

penitenciarului dacă dispun de dreptul de deplasare fără escortă sau însoţire, în condiţiile prevăzute la art.235 din prezentul cod.

[Art.270 al.(5) introdus prin LP299-XVI din 25.12.08, MO23-26/06.02.09 art.60]

Articolul 271. Penitenciarul de tip închis

(1) În penitenciarul de tip închis, condamnaţii sînt deţinuţi cu pază şi sub supraveghere permanentă, în modul şi în condiţiile stabilite de prezentul cod şi de Statutul executării pedepsei de către condamnaţi.

(2) În regim iniţial, condamnaţii se află timp de 9 luni din ziua intrării în penitenciar. Condamnaţii:

a) sînt repartizaţi în încăperi izolate cu cel mult 2 locuri;

b) pot fi antrenaţi la munci care nu necesită ieşire din penitenciar.

(3) În regim comun, condamnaţii:

a) sînt repartizaţi în încăperi izolate cu cel mult 4 locuri;

b) pot fi antrenaţi la munci care nu necesită ieşire din penitenciar, precum şi în munci în afara penitenciarului, cu condiţia asigurării pazei şi supravegherii permanente;

[Art.271 al.(3), lit.b) modidficată prin LP299-XVI din 25.12.08, MO23-26/06.02.09 art.60]

c) se pot deplasa liber în zona locativă şi în încăperile de uz comun ale secţiei cu regim comun în intervalul de timp de la deşteptare pînă la stingere.

(4) În regim de resocializare, suplimentar la prevederile alin.(3) al prezentului articol, condamnaţii sînt în drept să se deplaseze liber pe teritoriul penitenciarului în limitele stabilite de administraţia penitenciarului, de asemenea, să fie antrenaţi în munci în afara penitenciarului, cu condiţia asigurării supravegherii permanente.

[Art.271 al.(4) modidficat prin LP299-XVI din 25.12.08, MO23-26/06.02.09 art.60]

(5) În regim comun şi în regim de resocializare, condamnaţii pot fi antrenaţi în munci în afara penitenciarului dacă dispun de dreptul de deplasare fără escortă sau însoţire, în condiţiile prevăzute la art.235 din prezentul cod.

[Art.271 al.(5) introdus prin LP299-XVI din 25.12.08, MO23-26/06.02.09 art.60]

Secţiunea a 7-a.
Penitenciarele pentru minori

Articolul 272. Dispoziţii generale

(1) Condamnaţii în vîrstă de pînă la 18 ani execută pedeapsa în penitenciare pentru minori în modul şi în condiţiile stabilite de prezentul cod şi de Statutul executării pedepsei de către condamnaţi.

(2) Condamnaţii care nu au împlinit vîrsta de 18 ani pot executa pedeapsa şi în sectoare separate ale penitenciarelor pentru adulţi, însă în condiţiile penitenciarului pentru minori.

(3) Condamnaţii minori sînt deţinuţi separat de condamnaţii adulţi.

(4) Condamnaţilor minori li se asigură o raţie alimentară suplimentară. Ei au dreptul de a procura nelimitat produse alimentare folosind banii de pe contul lor de peculiu.

Articolul 273. Particularităţile executării pedepsei în penitenciarul pentru minori

(1) Regimul de deţinere în penitenciarul pentru minori corespunde regimului stabilit pentru penitenciarul de tip semiînchis, cu excepţiile prevăzute de prezenta secţiune.

(2) Condamnaţii minori pot beneficia:

a) în regim iniţial - de întrevederi de scurtă durată cel puţin o dată în lună şi de întrevederi de lungă durată cel puţin o dată în trimestru;

b) în regim comun - de întrevederi de scurtă durată cel puţin o dată în lună şi de întrevederi de lungă durată cel puţin o dată în două luni;

c) în regim de resocializare - de întrevederi de scurtă durată cel puţin o dată în lună şi de întrevederi de lungă durată cel puţin o dată în două luni, cu dreptul de a locui împreună cu familia într-un spaţiu locativ separat pe teritoriul penitenciarului sau în apropierea lui.

(3) În modul şi în condiţiile stabilite de prezentul cod şi de Statutul executării pedepsei de către condamnaţi, suplimentar la cele prevăzute în secţiunea a 5-a din prezentul capitol şi în alin.(2) al prezentului articol, condamnaţilor le pot fi aplicate următoarele măsuri de stimulare:

a) acordarea dreptului de a vizita manifestări cultural-distractive şi sportive în afara penitenciarului, fiind însoţiţi de reprezentanţi ai administraţiei penitenciarului, pe o durată de cel mult 8 ore;

b) acordarea dreptului de a ieşi din penitenciar, fiind însoţiţi de reprezentanţii lor legali, pe o durată de cel mult 8 ore.

(4) Vizitarea de către condamnaţi a manifestărilor cultural-distractive şi sportive pe timp de noapte este interzisă.

Articolul 274. Transferarea condamnaţilor într-un alt penitenciar

La împlinirea vîrstei de 18 ani, comisia înfiinţată în penitenciar în componenţa enunţată la art.238 din prezentul cod hotărăşte asupra oportunităţii executării în continuare a pedepsei de către condamnat în penitenciarul pentru minori. În temeiul hotărîrii comisiei, administraţia penitenciarului adresează instanţei de judecată un demers privind transferarea condamnatului într-un alt penitenciar sau lăsarea lui în acelaşi penitenciar.

Secţiunea a 8-a.
Penitenciarele pentru femei

Articolul 275. Dispoziţii generale

(1) Femeile condamnate execută pedeapsa în penitenciare pentru femei în modul şi în condiţiile stabilite de prezentul cod şi de Statutul executării pedepsei de către condamnaţi.

(2) Femeile condamnate pot executa pedeapsa şi în sectoare separate ale penitenciarelor pentru bărbaţi, însă în condiţiile penitenciarului pentru femei. Persoanele de sex feminin care nu au ajuns la majorat execută pedeapsa în condiţiile penitenciarului pentru minori.

(3) Regimul de deţinere în penitenciarul pentru femei corespunde regimului stabilit pentru penitenciarul de tip deschis, de tip semiînchis sau de tip închis, în conformitate cu prevederile art.72 alin.(2), (3) şi (4) din Codul penal.

(4) Femeile gravide şi mamele care au cu ele copii nu pot fi deţinute în condiţiile penitenciarului de tip închis. Acestor deţinute nu se aplică sancţiunea disciplinară sub formă de încarcerare.

Articolul 276. Particularităţile executării pedepsei de către femeile gravide şi mamele care au copii în vîrstă de pînă la 3 ani

(1) În penitenciare se amenajează încăperi speciale pentru îngrijirea femeilor gravide şi creşe pentru copii.

(2) Femeilor li se asigură posibilitatea de a naşte în spitale ce nu aparţin Departamentului instituţiilor penitenciare. În cazul naşterii copilului în penitenciar, acest fapt nu va fi indicat în certificatul lui de naştere.

(3) După naştere, femeilor li se asigură îngrijire medicală specializată conform prescripţiilor medicale.

(4) La solicitare, mamei cu copil în vîrstă de pînă la 3 ani i se creează condiţii de locuire în comun. În acest caz, administraţia penitenciarului asigură o supraveghere continuă, inclusiv medicală, a copilului şi a mamei.

(5) La împlinirea vîrstei de 3 ani, cu consimţămîntul scris al mamei şi cu acordul autorităţii tutelare, copilul se dă în îngrijire unei persoane, indicate de ea, sau instituţiei specializate pentru copii. Administraţia penitenciarului asigură mamei posibilitatea de a menţine legătura cu copilul său, dacă aceasta nu împiedică dezvoltarea normală a copilului şi nu are efecte negative asupra lui. La cererea condamnatei, administraţia penitenciarului poate prelungi pînă la 6 luni aflarea copilului împreună cu mama.

(6) Pentru asigurarea dezvoltării normale şi securităţii copilului, în temeiul deciziei motivate a şefului penitenciarului cu acordul autorităţii tutelare, copilul poate fi dat în îngrijire unei persoane sau instituţiei specializate pentru copii şi înainte de împlinirea vîrstei prevăzute în alin.(5) al prezentului articol.

(7) Femeilor gravide şi mamelor care alăptează li se asigură o raţie alimentară suplimentară. Ele au dreptul de a procura nelimitat produse alimentare folosind banii de pe contul lor de peculiu.

Capitolul XXV
DETENŢIUNEA PE VIAŢĂ

Articolul 277. Condiţiile executării pedepsei detenţiunii pe viaţă

(1) Pedeapsa detenţiunii pe viaţă se execută în conformitate cu condiţiile stabilite pentru executarea pedepsei închisorii de prezentul cod şi de Statutul executării pedepsei de către condamnaţi, într-un penitenciar special de tip închis, în regim iniţial şi în regim comun, cu particularităţile stabilite în prezentul capitol.

(2) Condamnaţii execută pedeapsa detenţiunii pe viaţă în camere cu cel mult 4 locuri, sub o permanentă supraveghere vizuală şi/sau electronică.

(3) Condamnaţii execută pedeapsa în regim iniţial şi în regim comun. Transferarea în regimul comun se poate efectua după executarea a 10 ani de pedeapsă în regim iniţial. În funcţie de personalitatea, comportamentul condamnatului şi gradul de pericol posibil din partea acestuia, termenul stabilit de 10 ani pentru transferarea condamnatului în regim comun poate fi redus prin decizia Directorului general al Departamentului instituţiilor penitenciare, luată în temeiul hotărîrii comisiei înfiinţate în penitenciar în componenţa enunţată la art.238 din prezentul cod.

(4) La solicitarea condamnaţilor, în camere, în funcţie de condiţiile detenţiei, se organizează munca lor.

(5) În cazul în care condamnatul transferat în regim comun încalcă regimul de deţinere, el poate fi transferat în regim iniţial pe un termen de cel mult un an de la data aplicării ultimei sancţiuni disciplinare.

Capitolul XXVI
AMÎNAREA EXECUTĂRII PEDEPSEI, SUSPENDAREA EXECUTĂRII PEDEPSEI ŞI LIBERAREA DE PEDEAPSĂ

Articolul 278. Amînarea executării pedepsei

(1) Instanţa de judecată poate decide amînarea executării pedepsei în temeiul şi în condiţiile art.96 din Codul penal.

(2) În cazul în care condiţiile de amînare prevăzute în art.96 din Codul penal survin în faza executării de fapt a pedepsei, administraţia penitenciarului sau, după caz, alt organ competent înaintează un demers instanţei de judecată în a cărei rază teritorială se execută pedeapsa. La demers se anexează certificatul medical despre graviditate sau, după caz, certificatul de naştere al copilului şi dosarul personal al condamnatei. Cererea pentru amînarea executării pedepsei poate fi înaintată şi de către condamnat.

Articolul 279. Supravegherea persoanei în perioada pentru care a fost amînată executarea pedepsei

(1) Instanţa care a judecat cauza în fond trimite hotărîrea privind amînarea executării pedepsei oficiului de executare în a cărui rază teritorială se află domiciliul condamnatei.

(2) Condamnata cu privire la care a fost amînată executarea pedepsei semnează în instanţa de judecată obligaţia de a se prezenta, în termen de 5 zile după rămînerea definitivă a hotărîrii, la oficiul de executare.

(3) Oficiul de executare, în termen de 5 zile, comunică instanţei de judecată şi administraţiei penitenciarului sau, după caz, altui organ competent despre luarea la evidenţă a condamnatei.

(4) Oficiul de executare întreprinde acţiuni de supraveghere şi probaţiune a condamnatei pe

toată perioada pentru care a fost amînată executarea pedepsei şi, în cazul survenirii condiţiilor prevăzute în art. 96 alin. (2) şi (3) din Codul penal, înaintează instanţei de judecată demersul respectiv. Demersul se depune la instanţa de judecată din raza teritorială unde îşi desfăşoară activitatea oficiul de executare. Hotărîrea definitivă a instanţei de judecată, în termen de 5 zile, se trimite instanţei care a judecat cauza în fond pentru a fi anexată la dosar.

(5) Condamnata poate părăsi, pe un termen mai mare de 5 zile, sau schimba domiciliul încunoştinţînd în prealabil organul care exercită controlul asupra comportamentului ei.

Articolul 280. Suspendarea executării pedepsei

Instanţa de judecată poate decide suspendarea executării pedepsei în temeiul şi în condiţiile art.90 din Codul penal.

Articolul 281. Supravegherea persoanei în perioada pentru care a fost suspendată executarea pedepsei

(1) Instanţa care a judecat cauza în fond trimite hotărîrea privind suspendarea executării pedepsei oficiului de executare în a cărui rază teritorială se află domiciliul condamnatului.

(2) Condamnatul cu privire la care a fost suspendată executarea pedepsei semnează în instanţa de judecată obligaţia de a se prezenta, în termen de 5 zile după rămînerea definitivă a hotărîrii, la oficiul de executare.

(3) Oficiul de executare, în termen de 5 zile, comunică instanţei de judecată despre luarea la evidenţă a condamnatului.

(4) Oficiul de executare întreprinde acţiuni de supraveghere şi probaţiune a condamnatului, inclusiv de respectare a restricţiilor stabilite de instanţă, pe perioada pentru care a fost suspendată executarea pedepsei şi, în cazul survenirii condiţiilor prevăzute în art.90 alin.(7), (8) şi (9) din Codul penal, înaintează instanţei de judecată demersul respectiv. Demersul se depune la instanţa de judecată din raza teritorială unde îşi desfăşoară activitatea oficiul de executare. Hotărîrea definitivă a instanţei de judecată, în termen de 5 zile, se trimite instanţei care a judecat cauza în fond pentru a fi anexată la dosar.

(5) Condamnatul poate părăsi, pe un termen mai mare de 5 zile, sau schimba domiciliul încunoştinţînd în prealabil organul care exercită controlul asupra comportamentului lui.

(6) La expirarea termenului de probă stabilit, oficiul de executare, în termen de 5 zile, comunică instanţei care a judecat cauza în fond despre încetarea acţiunilor de supraveghere.

Articolul 282. Supravegherea militarului condamnat în perioada pentru care a fost amînată sau suspendată executarea pedepsei

Supravegherea comportamentului militarului condamnat în perioada pentru care a fost amînată sau suspendată executarea pedepsei este exercitată de către comandamentul militar respectiv, în condiţiile art.279 şi 281 din prezentul cod şi ale altor acte normative.

Articolul 283. Căutarea condamnatului cu privire la care a fost amînată sau suspendată executarea pedepsei

(1) În cazul în care condamnatul nu s-a prezentat pentru a fi luat la evidenţă sau a părăsit domiciliul şi locul aflării lui nu este cunoscut, oficiul de executare sau, după caz, comandamentul militar întreprinde măsuri iniţiale de căutare, iar în cazul în care acestea nu s-au soldat cu succes, după expirarea a 15 zile, trimite instanţei în a cărei rază teritorială îşi desfăşoară activitatea oficiul de executare sau este dislocat comandamentul militar un demers pentru dispunerea dării în căutare.

(2) Încheierea instanţei de judecată privind căutarea condamnatului se execută de către organul afacerilor interne în a cărui rază teritorială îşi desfăşoară activitatea oficiul de executare sau este dislocat comandamentul militar.

Articolul 284. Anularea amînării executării pedepsei
sau suspendării executării pedepsei

Executarea hotărîrii instanței de judecată privind anularea amînării executării pedepsei sau suspendării executării pedepsei este asigurată în condițiile art.170 din prezentul cod.

Articolul 285. Liberarea condiționată de pedeapsă
înainte de termen sau înlocuirea părții
neexecutate din pedeapsă cu o
pedeapsă mai blîndă

Instanța de judecată poate decide liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen sau înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blîndă, aplicînd, după caz, compensarea privilegiată a zilelor de muncă, în temeiul şi în condițiile art.91 şi 92 din Codul penal.

Articolul 286. Modul de înaintare a demersului
pentru liberarea condiționată de
pedeapsă înainte de termen sau
pentru înlocuirea părții neexecutate
din pedeapsă cu o pedeapsă mai blîndă

(1) În cazul în care condamnatul întruneşte condițiile prevăzute în art.91 şi 92 din Codul penal, administrația locului de deținere sau comandamentul militar, după caz, adoptă, în termen de o lună, o hotărîre privind propunerea pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen sau pentru înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blîndă sau privind refuzul în acest sens.

(2) Propunerea pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen sau pentru înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blîndă se depune, în termen de 5 zile de la data adoptării hotărîrii, la instanța de judecată în a cărei rază teritorială se află locul de deținere.

(3) În cazul în care administrația locului de deținere sau comandamentul militar, după caz, refuză să propună liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen sau înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blîndă, condamnatul poate înainta un demers pentru liberare sau înlocuire nemijlocit în instanța de judecată.

Articolul 287. Judecarea demersului pentru
liberarea condiționată de pedeapsă
înainte de termen sau pentru
înlocuirea părții neexecutate din
pedeapsă cu o pedeapsă mai blîndă

(1) La demersul pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen sau pentru înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blîndă se anexează dosarul personal al condamnatului, dovezile motivelor de fapt invocate şi, după caz, calculul zilelor conform compensării privilegiate a zilelor de muncă. Demersul se judecă în condițiile Codului de procedură penală.

(2) În cazul în care instanța de judecată respinge demersul pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen sau pentru înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blîndă, depunerea repetată a demersului poate avea loc după înlăturarea motivelor de fapt şi/sau de drept invocate de instanță la respingerea demersului.

Articolul 288. Supravegherea persoanei liberate
condiționat de pedeapsă înainte de termen

(1) Instanța care a judecat demersul în fond trimite hotărîrea privind liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen oficiului de executare în a cărui rază teritorială îşi are domiciliul condamnatul sau este dislocat comandamentul militar, după caz, precum şi instanței care a judecat cauza în fond.

(2) Persoana liberată condiționat de pedeapsă înainte de termen semnează în instanța de judecată obligația de a se prezenta la oficiul de executare în termen de 5 zile de la data rămînerii definitive a hotărîrii.

(3) Oficiul de executare sau, după caz, comandamentul militar, în termen de 5 zile, comunică administrației locului de deținere sau, după caz, unui alt organ competent despre luarea la evidență a persoanei liberate condiționat înainte de termen.

(4) Oficiul de executare sau, după caz, comandamentul militar întreprinde acțiuni de supraveghere a condamnatului pe durata termenului condiționat şi, în cazul survenirii condițiilor prevăzute în art.91 alin.(8) din Codul penal, înaintează instanței de judecată un demers pentru revocarea liberării condiționate. Demersul se depune la instanța de judecată în a cărei rază teritorială îşi desfăşoară activitatea oficiul de executare.

(5) Hotărîrea instanței de judecată privind revocarea liberării condiționate înainte de termen se trimite spre executare conform art.170 din prezentul cod.

(6) Hotărîrea definitivă a instanței de judecată privind revocarea liberării condiționate, în termen de 5 zile, se trimite instanței care a judecat cauza în fond pentru a fi anexată la dosar.

(7) La expirarea termenului condiționat stabilit, oficiul de executare sau, după caz, comandamentul militar, în termen de 5 zile, comunică instanței care a judecat cauza în fond despre încetarea acțiunilor de supraveghere.

Articolul 289. Căutarea persoanei liberate condiționat înainte de termen

(1) În cazul în care persoana liberată condiționat înainte de termen nu s-a prezentat pentru a fi luată la evidență sau a părăsit domiciliul şi locul aflării ei nu este cunoscut, oficiul de executare sau, după caz, comandamentul militar întreprinde măsuri inițiale de căutare, iar în cazul în care acestea nu s-au soldat cu succes, după expirarea a 15 zile, trimite instanței în a cărei rază teritorială îşi desfăşoară activitatea oficiul de executare sau este dislocat comandamentul militar un demers pentru dispunerea dării în căutare.

(2) Încheierea instanței de judecată privind căutarea condamnatului se execută de către organul afacerilor interne în a cărui rază teritorială îşi desfăşoară activitatea oficiul de executare sau este dislocat comandamentul militar, după caz.

Articolul 290. Liberarea de pedeapsă a minorilor

(1) Hotărîrea instanței privind liberarea de pedeapsă a minorilor, în temeiul art.93 din Codul penal, se trimite pentru executare oficiului de executare în a cărui rază teritorială îşi are domiciliul minorul, care asigură însoțirea şi plasarea minorului în instituția specială de învățămînt şi de reeducare sau în instituția curativă şi de reeducare.

(2) Demersul privind prelungirea termenului de aflare a persoanei în instituția specială de învățămînt şi de reeducare sau în instituția curativă de reeducare şi după împlinirea vîrstei de 18 ani se înaintează de către administrație instanței de judecată în a cărei rază teritorială se află instituția respectivă.

Articolul 291. Liberarea de la executarea pedepsei
a persoanelor grav bolnave

(1) Liberarea de la executarea pedepsei din cauza bolii, în temeiul art. 95 din Codul penal, se dispune de către instanța de judecată în a cărei rază teritorială se află instituția sau organul care asigură executarea pedepsei.

(2) Demersul instituției sau organului care asigură executarea pedepsei, împreună cu raportul medical şi dosarul personal al condamnatului, se depune în termen de 5 zile de la data constatării bolii.

(3) Hotărîrea instanței de judecată privind liberarea persoanelor deținute de executarea pedepsei cu aplicarea măsurilor de constrîngere cu caracter medical se trimite administrației locului de deținere, iar în privința altor persoane - organului afacerilor interne în a cărui rază teritorială se află instanța de judecată, care asigură însoțirea şi plasarea lor în instituția medicală respectivă.

(4) În cazul în care persoana a părăsit instituția medicală şi locul aflării ei nu este cunoscut, instanța de judecată în a cărei rază teritorială se află instituția medicală dispune darea ei în căutare. Încheierea privind căutarea se execută de către organele afacerilor interne.

(5) Despre faptul însănătoşirii persoanei, instituția medicală comunică instanței de judecată care a dispus aplicarea măsurilor de constrîngere cu caracter medical pentru soluționarea chestiunii privind executarea în continuare a hotărîrii.

(6) Hotărîrea instanței de judecată privind înlocuirea părții neexecutate a pedepsei cu o pedeapsă mai blîndă se execută în modul stabilit de prezentul cod.

Articolul 292. Amnistia

(1) În cazul amnistiei, în temeiul art.107 din Codul penal, care liberează condamnatul de executarea în continuare a pedepsei, fie reduce pedeapsa sau o comută, instituțiile şi organele care asigură executarea categoriei respective de pedeapsă examinează aplicabilitatea actului de clemență fiecărui condamnat şi, după caz, cu acordul condamnatului, înaintează un demers instanței de judecată competente conform art.470 din Codul de procedură penală. La demers se anexează dosarul personal al condamnatului, dovezile motivelor de fapt şi de drept invocate. Demersul se judecă în condițiile Codului de procedură penală.

(2) Condamnatul este în drept să înainteze personal un demers instanței de judecată pentru examinarea posibilității aplicării actului de amnistie. În acest caz, instituțiile sau organele care asigură executarea categoriei respective de pedeapsă remit instanței de judecată dosarul personal al condamnatului.

(3) Instanța de judecată trimite hotărîrea definitivă instituției sau organului care asigură executarea pedepsei, precum şi instanței care a judecat cauza în fond.

(4) Instituția sau organul menționate în art.170-172 din prezentul cod, care asigură executarea hotărîrii, în termen de cel mult 5 zile, informează instanța de judecată despre executarea sau imposibilitatea executării hotărîrii ei.

(5) Actul de amnistie produce efecte juridice şi asupra persoanelor condamnate de instanțele de judecată ale Republicii Moldova care execută pedeapsa pe teritoriul altui stat (statul executării hotărîrii). În acest sens, Departamentul instituțiilor penitenciare, conform prevederilor tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, comunică statului executării hotărîrii despre adoptarea actului de amnistie şi solicită materialele necesare soluționării chestiunii privind acordarea amnistiei. Departamentul instituțiilor penitenciare înaintează un demers instanței de judecată care a adoptat hotărîrea de condamnare rămasă definitivă pentru a se pronunța asupra aplicării sau neaplicării actului de amnistie.

(6) Departamentul instituțiilor penitenciare trimite statului executării hotărîrii hotărîrea instanței de judecată pentruîncuviințarea executării ei. Despre încuviințarea sau neîncuviințarea executării hotărîrii Departamentul instituțiilor penitenciare comunică instanței care a judecat cauza în fond şi instanței care a decis acordarea amnistiei.

(7) Republica Moldova aplică față de condamnat amnistia acordată într-un alt stat (statul pronunțării hotărîrii). În acest scop, statul pronunțării hotărîrii, conform prevederilor tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, este informat despre încuviințarea sau neîncuviințarea de către instanța de judecată a Republicii Moldova a executării hotărîrii străine.

Articolul 293. Grațierea

(1) Modul de examinare a cererilor de grațiere înaintate de către condamnați, precum şi de către alte persoane, se stabileşte de Regulamentul de examinare a cererilor de grațiere şi de acordare a grațierii individuale condamnaților, aprobat de Preşedintele Republicii Moldova.

(2) În cazul în care Preşedintele Republicii Moldova decretează grațierea persoanei condamnate, instituția sau organul care asigură executarea decretului, în termen de cel mult 5 zile de la data publicării acestuia, informează şeful statului şi instanța care a judecat cauza în fond despre executare, iar în cazul comutării pedepsei, şi despre preluarea executării sau imposibilitatea executării decretului.

(3) Instituția sau organul care, în conformitate cu art.170 din prezentul cod, este competent să supravegheze comportamentul persoanei liberate de pedeapsă în temeiul actului de grațiere cu un termen de probă informează anual, pînă la expirarea termenului de probă, Preşedintele Republicii Moldova asupra comportamentului condamnatului. La expirarea termenului de probă stabilit, instituția sau organul competent, în termen de 5 zile, comunică Preşedintelui Republicii Moldova şi instanței care a judecat cauza în fond despre încetarea măsurilor de supraveghere.

(4) Actul de grațiere emis de Preşedintele Republicii Moldova produce efecte juridice şi asupra persoanelor condamnate de instanțele de judecată ale Republicii Moldova, care execută pedeapsa pe teritoriul altui stat (statul executării hotărîrii). În acest sens, Preşedintele Republicii Moldova, conform prevederilor tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, poate solicita statului executării hotărîrii materialele necesare soluționării chestiunii privind aplicabilitatea grațierii. În cazul decretării grațierii persoanei, despre acest fapt este informat statul executării hotărîrii, iar Departamentul instituțiilor penitenciare asigură anexarea copiei de pe decret la dosarul personal al condamnatului şi înştiințează instanța care a judecat cauza în fond.

(5) Actul de grațiere emis într-un alt stat (statul pronunțării hotărîrii) produce efecte juridice asupra persoanelor condamnate de instanțele de judecată ale acestui stat, care execută pedeapsa pe teritoriul Republicii Moldova. În acest sens, organul de legătură, conform prevederilor tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, asigură informarea Preşedintelui Republicii Moldova asupra emiterii de către statul pronunțării hotărîrii a unui act de grațiere a persoanei care îşi execută pedeapsa pe teritoriul Republicii Moldova. Preşedintele Republicii Moldova decide asupra încuviințării aplicării actului de grațiere şi informează, în modul stabilit, statul pronunțării hotărîrii.

Capitolul XXVII
STINGEREA EXECUTĂRII PEDEPSEI

Articolul 294. Stingerea executării pedepsei

Prin stingerea executării pedepsei se stinge raportul juridic de executare a pedepsei penale, adică obligația condamnatului de a execută pedeapsa şi dreptul organului de stat de a cere executarea pedepsei.

Articolul 295. Temeiurile pentru stingerea executării pedepsei

(1) Stingerea executării pedepsei are loc în cazul:

a) executării efective şi integrale a pedepsei;

b) decesului persoanei condamnate;

c) adoptării unei hotărîri de achitare a persoanei condamnate în cursul executării pedepsei sau trimiterii spre executare a hotărîrii judecătoreşti;

d) intervenirii unei legi penale noi care exclude caracterul penal al faptei în cursul executării pedepsei sau trimiterii spre executare a hotărîrii judecătoreşti;

e) intervenirii unui act de amnistie totală în cursul executării pedepsei sau trimiterii spre executare a hotărîrii judecătoreşti;

f) intervenirii unui act de grațiere totală în cursul executării pedepsei sau trimiterii spre executare a hotărîrii judecătoreşti;

g) intervenirii prescripției executării hotărîrii privind condamnarea;

h) respectării de către condamnat a comportamentului stabilit prin hotărîrea judecătorească şi expirării termenului de probă;

i) în alte împrejurări prevăzute de lege.

(2) Despre intervenirea unor împrejurări stabilite în alin.(1) al prezentului articol instituția sau organul care asigură executarea pedepsei comunică în scris instanței care a judecat cauza în fond, anexînd materiale probatorii.

(3) Stingerea executării pedepsei în cazul prevăzut în alin.(1) lit.g) al prezentului articol se

dispune prin încheierea motivată a instanței de judecată, iar în celelalte cazuri prevăzute în alin.(1) al prezentului articol - în modul stabilit de prezentul cod. Posibilitatea stingerii executării pedepsei poate fi examinată şi în temeiul cererii condamnatului, care se examinează conform art.471 şi 472 din Codul de procedură penală.

Articolul 296. Termenul executării efective şi integrale a pedepsei

(1) Pedeapsa amenzii se consideră executată în ziua achitării ei integrale.

(2) Pedeapsa privativă de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate, pedeapsa muncii neremunerate în folosul comunității, pedeapsa trimiterii într-o unitate militară disciplinară sau pedeapsa închisorii se consideră executată în ultima zi a termenului de pedeapsă stabilit.

[Art.296 al.(2) modificat prin LP53-XVI din 02.03.07, MO47-49/06.04.07 art.219]

(3) Pedeapsa retragerii gradului militar, a titlului special, a gradului de calificare (clasificare) şi a distincțiilor de stat se consideră executată în ziua adoptării actului respectiv de către organul sau persoana competentă.

(4) Termenul de probă se consideră expirat în ultima zi a termenului stabilit.

Articolul 297. Liberarea condamnatului la închisoare

[Art.297 titlul modificat prin LP53-XVI din 13.03.08, MO84-85/13.05.08 art.290]

(1) Condamnatul la închisoare este pus în libertate în prima jumătate a ultimei zile a termenului de pedeapsă stabilit. Dacă termenul pedepsei expiră în zi de repaus sau în zi de sărbătoare nelucrătoare, condamnatul este eliberat în ajunul zilei de repaus sau al zilei de sărbătoare nelucrătoare. La calcularea termenului în luni, termenul expiră la data respectivă a ultimei luni, iar dacă luna în cauză nu are această dată - în ultima zi a acestei luni.

[Art.297 al.(1) modificat prin LP53-XVI din 13.03.08, MO84-85/13.05.08 art.290]

(2) O dată cu eliberarea, condamnatului i se restituie lucrurile şi obiectele de preț care îi aparțin, banii de la contul de peculiu, valorile mobiliare, actele personale, actele privind munca lui şi i se eliberează mandatul de executare a pedepsei sau de liberare de executare a pedepsei.

[Art.297 modificat prin LP53-XVI din 02.03.07, MO47-49/06.04.07 art.219]

Articolul 298. Constatarea decesului condamnatului

(1) Certificatul de deces întocmit conform art.222 din prezentul cod este, totodată, şi actul constatator.

(2) Administrația locului de deținere comunică de îndată faptul decesului condamnatului procurorului şi instanței de judecată care a trimis spre executare hotărîrea.

(3) Administrația locului de deținere întocmeşte actul de deces al condamnatului, la care se anexează certificatul medical, şi îl trimite, pentru înregistrarea decesului, la oficiul stării civile în a cărui rază teritorială s-a produs decesul. Copia de pe certificatul de deces se anexează de către administrația locului de deținere la dosarul personal al condamnatului decedat.

(4) În caz de moarte violentă sau dacă nu se cunoaşte cauza ei, sau în caz de moarte în urma unui accident de muncă, constatarea se face de către medicul legist, cu întocmirea raportului medico-legal pe baza căruia se pot face constatări suplimentare. Administrația locului de deținere comunică de îndată despre aceasta procurorului, avocatului parlamentar, iar după caz şi organului competent pentru protecția muncii.

[Art.298 al.(4) modificat prin LP13-XVI din 14.02.08, MO51-54/14.03.08 art.161]

Articolul 299. Înştiințarea familiei decedatului şi ridicarea cadavrului

(1) În cazul decesului condamnatului, administrația locului de deținere înştiințează de îndată, telegrafic ori pe o altă cale, familia, alte persoane apropiate decedatului despre deces şi despre necesitatea prezentării acestora pentru ridicarea cadavrului.

(2) În cazul în care, timp de 3 zile, nici un membru al familiei sau nici o persoană apropiată nu s-a prezentat cu mijloacele necesare pentru ridicarea cadavrului, acesta se înhumează, din contul

administrației locului de deținere, în locul pus la dispoziție de către primăria în a cărei rază teritorială se află penitenciarul.

(3) La cererea familiei decedatului, administrația locului de deținere este obligată să indice locul unde a fost înhumat cadavrul, dacă înhumarea a fost făcută din contul administrației.

Articolul 300. Bunurile, actele şi banii condamnatului decedat

(1) Administrația locului de deținere comunică familiei despre bunurile, actele şi banii condamnatului decedat şi i le predau în locul de deținere.

(2) Dacă, în termen de un an de la data decesului condamnatului, bunurile, actele şi banii aparținînd decedatului nu au fost ridicate de familie, ele trec în proprietatea statului. După expirarea aceluiaşi termen, dacă nu s-a aflat adresa familiei decedatului, bunurile, actele şi banii acestuia trec în proprietatea statului.

Articolul 301. Obligațiile administrației penitenciarului privind informarea organelor afacerilor interne şi a instituției medicale

(1) În cazul liberării condamnatului care execută pedeapsa în penitenciar, administrația penitenciarului, cu cel puțin 7 zile înainte de data la care urmează să fie liberat, informează organul afacerilor interne despre liberarea din locul de deținere a condamnatului pentru infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave, precum şi a persoanei perspectiva condamnării căreia a determinat aplicarea unor măsuri de protecție de stat, în conformitate cu Legea privind protecția de stat a părții vătămate, a martorilor şi a altor persoane care acordă ajutor în procesul penal. Organul afacerilor interne întreprinde măsurile necesare pentru asigurarea protecției părții vătămate, a martorilor şi a altor persoane care au acordat ajutor în procesul penal.

(2) În cazul în care condamnatul suferă de tuberculoză, administrația penitenciarului, cu cel puțin 7 zile înainte de data la care acesta urmează să fie eliberat, informează instituția medicală specializată în a cărei rază teritorială se află domiciliul condamnatului pentru a fi luat la evidență.

Capitolul XXVIII
AJUTORUL ACORDAT PERSOANELOR ELIBERATE DIN LOCURILE DE DEȚINERE

Articolul 302. Obligațiile administrației locului de deținere la pregătirea de eliberare

(1) În cazul eliberării condiționate înainte de termen, în scopul pregătirii pentru eliberare, cu cel puțin 6 luni înainte de expirarea termenului de executare a pedepsei închisorii, condamnații care îşi execută pedeapsa în regim comun şi care nu au sancțiuni disciplinare nestinse sînt transferați în regim de resocializare.

(2) Cu cel puțin 3 luni înainte de expirarea termenului de executare a pedepsei închisorii, administrația locului de deținere informează autoritățile administrației publice locale şi agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă despre apropiata eliberare a condamnatului, despre studiile, capacitatea de muncă şi specialitatea lui.

[Art.302 al.(2) modificat prin LP53-XVI din 02.03.07, MO47-49/06.04.07 art.219]

(3) Administrația locului de deținere asigură explicarea prevederilor legislației în vigoare cu privire la utilizarea forței de muncă, modul de plasare în cîmpul muncii şi dreptul de a beneficia de o indemnizație unică. În cazul în care condamnatul îşi exprimă dorința de a fi plasat în cîmpul muncii prin Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă de la locul de domiciliu, administrația locului de deținere, în termen de 5 zile, expediază cererea la agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă.

(4) Condamnații invalizi de gradul I sau II, precum şi condamnații bărbați care au împlinit 65 de ani şi femeile condamnate care au împlinit 60 de ani pot solicita plasarea în aziluri pentru

invalizi sau bătrîni. Administraţia locului de deţinere, în termen de 5 zile, expediază organului de asistenţă socială cererea condamnatului.

Articolul 303. Acordarea de ajutor persoanelor eliberate din locurile de deţinere

(1) Persoana eliberată din locurile de deţinere este asigurată cu bilet pentru deplasare la domiciliu. Cheltuielile pentru procurarea biletului sau îmbrăcămintei necesare sînt suportate de către condamnat.

(2) În cazul în care condamnatul nu dispune de bani, el este asigurat cu bilet şi îmbrăcăminte din contul statului.

(3) Despre eliberarea persoanelor care au nevoie de însoţire, femeilor gravide şi minorilor administraţia locului de deţinere comunică, în prealabil, rudelor sau altor persoane indicate de condamnaţi. În cazul lipsei însoţitorului, administraţia asigură însoţirea lor pînă domiciliu.

Capitolul XXIX
EXECUTAREA PEDEPSELOR DE CĂTRE PERSOANE JURIDICE

Articolul 304. Executarea pedepsei amenzii

(1) Amenda se achită în mod benevol de către persoana juridică în decurs de 30 de zile de la data rămînerii definitive a hotărîrii judecătoreşti.

(2) După expirarea termenului de executare benevolă, instanţa de judecată trimite titlul executoriu pentru executare silită oficiului de executare în a cărui rază teritorială îşi are sediul condamnatul.

(3) Oficiul de executare, în termen de 10 zile, verifică mijloacele băneşti aflate pe conturile bancare ale persoanei juridice şi prezintă dispoziţia de incaso instituţiei financiare pentru virarea sumei amenzii la contul indicat în titlul executoriu.

(4) Dacă, în decurs de 30 de zile de la data primirii titlului executoriu de către instituţia financiară, dispoziţia de incaso nu se execută din motivul lipsei sau insuficienţei mijloacelor băneşti, oficiul de executare va dispune urmărirea bunurilor persoanei juridice în conformitate cu prevederile cărţii întîi din prezentul cod.

(5) Oficiul de executare informează, în termen de 5 zile, instanţa de judecată despre executarea hotărîrii.

Articolul 305. Executarea pedepsei privării de dreptul de a exercita o anumită activitate

(1) Privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate se asigură de către oficiul de executare în a cărui rază teritorială îşi are sediul condamnatul.

(2) Hotărîrea instanţei de judecată privind privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate se trimite oficiului de executare.

(3) Oficiul de executare trimite hotărîrea judecătorească organului abilitat cu dreptul de a interzice condamnatului o anumită activitate pentru a sista activitatea interzisă, pentru a retrage autorizaţia sau licenţa şi/sau pentru a modifica statutul persoanei juridice condamnate.

(4) În termen de 10 zile, organul care a eliberat autorizaţia sau licenţa pentru exercitarea genului de activitate interzis retrage autorizaţia sau licenţa respectivă. În cazul interzicerii exercitării unei activităţi pentru care nu a fost eliberată autorizaţie sau licenţă, Camera Înregistrării de Stat asigură excluderea din statutul persoanei juridice respective a genului de activitate interzis.

(5) Informaţia despre retragerea autorizaţiei sau licenţei ori despre modificarea statutului persoanei juridice condamnate se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova de către organul care le-a efectuat şi se remite Ministerului Afacerilor Interne, Centrului de Combatere a Crimelor Economice şi Corupţiei, organului fiscal, precum şi oficiului de executare căruia, suplimentar, i se remite şi hotărîrea instanţei de judecată.

(6) Oficiul de executare informează, în termen de 5 zile, instanţa de judecată despre

executarea hotărîrii.

Articolul 306. Executarea pedepsei lichidării persoanei juridice

(1) După rămînerea definitivă a hotărîrii de condamnare prin care s-a dispus lichidarea persoanei juridice, instanța de judecată transmite hotărîrea sa instanței de judecată competente pentru a lua măsuri şi a desfăşura în continuare procesul de lichidare, în conformitate cu legislația civilă.

(2) Despre radierea persoanei juridice din Registrul de stat al întreprinderilor persoana competentă încunoştințează, în termen de 5 zile, instanța de judecată care a pronunțat hotărîrea de condamnare prin care s-a dispus lichidarea întreprinderii.

Capitolul XXX
EXECUTAREA MĂSURILOR DE SIGURANȚĂ ŞI A INTERNĂRII FORȚATE ÎNTR-O INSTITUȚIE FTIZIOPNEUMOLOGICĂ

[Titlul cap.XXX modificat prin LP128-XVI din 06.06.08, MO115-116/01.07.08 art.443, în vigoare 01.01.09]

Articolul 307. Instituțiile şi organele care asigură executarea măsurilor de siguranță

Executarea măsurilor de siguranță este asigurată de către instituțiile şi organele menționate în art.171 din prezentul cod.

Articolul 308. Modul de aplicare a măsurilor de constrîngere cu caracter medical în instituțiile psihiatrice şi de internare forțată într-o instituție ftiziopneumologică

[Titlul art.308 modificat prin LP128-XVI din 06.06.08, MO115-116/01.07.08 art.443, în vigoare 01.01.09]

(1) Instanța de judecată trimite hotărîrea privind aplicarea măsurii de constrîngere sau internarea forțată într-o instituție ftiziopneumologică organului afacerilor interne în a cărui rază teritorială se află domiciliul persoanei supuse tratamentului medical forțat sau, după caz, administrației locului de deținere pentru a o escorta pe aceasta la instituția psihiatrică specializată a Ministerului Sănătății.

[Art.308 al.(1) modificat prin LP128-XVI din 06.06.08, MO115-116/01.07.08 art.443, în vigoare 01.01.09]

(2) Organul afacerilor interne sau, după caz, administrația locului de deținere, în cel mult 3 zile de la primirea hotărîrii, comunică instanței de judecată despre internarea persoanei în instituția psihiatrică sau ftiziopneumologică respectivă sau despre imposibilitatea internării.

[Art.308 al.(2) modificat prin LP128-XVI din 06.06.08, MO115-116/01.07.08 art.443, în vigoare 01.01.09]

(3) În temeiul hotărîrii instanței de judecată, instituția psihiatrică sau ftiziopneumologică asigură primirea, internarea şi acordarea de asistență persoanei supuse tratamentului medical forțat, fapt despre care comunică, în termen de 3 zile, soțului sau reprezentantului legal.

[Art.308 al.(3) modificat prin LP128-XVI din 06.06.08, MO115-116/01.07.08 art.443, în vigoare 01.01.09]

(4) Modul de aplicare a măsurilor de constrîngere cu caracter medical în instituțiile psihiatrice sau ftiziopneumologice este reglementat de prezentul cod, de Legea privind asistența psihiatrică şi de alte acte normative.

[Art.308 al.(6) modificat prin LP128-XVI din 06.06.08, MO115-116/01.07.08 art.443, în vigoare 01.01.09]

(5) Periodic, o dată la 6 luni, instituția psihiatrică sau ftiziopneumologică expediază instanței de judecată o informație asupra stării sănătății persoanei supuse tratamentului medical forțat.

[Art.308 al.(5) modificat prin LP128-XVI din 06.06.08, MO115-116/01.07.08 art.443, în vigoare 01.01.09]

(6) Soţul sau reprezentantul legal ori administraţia instituţiei psihiatrice, în temeiul raportului medical privind starea de sănătate a persoanei, poate înainta un demers instanţei de judecată, solicitînd încetarea aplicării măsurilor de constrîngere cu caracter medical sau schimbarea acestora.

[Art.308 al.(6) modificat prin LP128-XVI din 06.06.08, MO115-116/01.07.08 art.443, în vigoare 01.01.09]

Articolul 309. Aplicarea măsurilor de constrîngere cu caracter medical alcoolicilor şi narcomanilor

(1) Modul de aplicare a măsurilor de constrîngere cu caracter medical alcoolicilor şi narcomanilor este reglementat de prezentul cod şi de regulamentul respectiv aprobat de Guvern.

(2) În cazul aplicării măsurilor de constrîngere cu caracter medical alcoolicilor sau narcomanilor faţă de condamnatul la pedeapsa neprivativă de libertate, instanţa de judecată expediază hotărîrea sa instituţiei medicale specializate a Ministerului Sănătăţii, iar în cazul instituirii curatelei - curatorului şi autorităţii tutelare.

(3) Persoana supusă tratamentului medical forţat este obligată să se prezinte, în termen de 5 zile, la instituţia medicală cu regim special, fapt despre care semnează la pronunţarea hotărîrii.

(4) Condamnaţii la pedeapsa închisorii sau detenţiunii pe viaţă urmează tratamentul forţat în locurile de deţinere. Dacă persoana are nevoie de continuarea unui astfel de tratament şi după eliberarea din locul de deţinere, administraţia penitenciarului expediază, în termen de 5 zile, instituţiei medicale specializate hotărîrea judecătorească, extrasul din fişa medicală a condamnatului, alte materiale necesare şi informează despre aceasta instanţa de judecată. Persoana eliberată din locul de deţinere urmează să se prezinte, în termen de 5 zile, la instituţia medicală cu regim special pentru tratament medical forţat, fapt despre care semnează la eliberare.

[Art.309 al.(4) modificat prin LP53-XVI din 02.03.07, MO47-49/06.04.07 art.219]

(5) Instituţia medicală cu regim special informează, în termen de 5 zile, instanţa de judecată, membrii familiei persoanei sau alte rude ale acesteia, iar în cazul minorilor - părinţii sau alţi reprezentanţi legali şi autoritatea tutelară despre prezentarea persoanei şi începerea tratamentului medical forţat.

(6) Persoana supusă tratamentului medical forţat este obligată să respecte regimul curativ din instituţia medicală.

(7) Durata tratamentului medical forţat nu poate depăşi 43 de zile. În cazuri excepţionale, la cererea instituţiei medicale, instanţa de judecată poate prelungi tratamentul pînă la 60 de zile sau îl poate reduce.

(8) Administraţia instituţiei medicale sau persoana supusă tratamentului medical forţat, în temeiul raportului medical, poate înainta un demers instanţei de judecată în a cărei rază teritorială se află instituţia medicală pentru încetarea aplicării măsurilor de constrîngere cu caracter medical sau schimbarea acestora.

(9) La expirarea termenului de tratament medical forţat, persoana se externează conform regulilor de externare din instituţia medicală, cu eliberarea certificatului medical, informarea respectivă a medicului specialist de circumscripţie şi a instanţei de judecată.

Articolul 310. Căutarea persoanei supuse măsurilor de constrîngere cu caracter medical

(1) Dacă, la punerea în executare a măsurilor de constrîngere cu caracter medical, s-a constatat că condamnatul nu s-a prezentat benevol în instituţia medicală specializată sau se eschivează în alt mod de la tratamentul medical, instituţia medicală trimite organului afacerilor interne în a cărui rază teritorială se află domiciliul persoanei un demers şi copia de pe hotărîrea instanţei de

judecată. Organul afacerilor interne, în termen de cel mult 3 zile, asigură aducerea silită a persoanei la locul de tratament.

(2) Dacă condamnatul a părăsit domiciliul şi locul aflării lui nu este cunoscut, organul afacerilor interne trimite instanţei de judecată un raport şi materialele necesare pentru darea lui în căutare. Încheierea instanţei de judecată privind căutarea condamnatului se execută de către organul afacerilor interne în a cărui rază teritorială se află domiciliul persoanei. Instanţa de judecată trimite copia de pe încheiere instituţiei medicale specializate pentru informare.

Articolul 311. Aplicarea măsurilor de constrîngere
cu caracter educativ

(1) Hotărîrea instanţei de judecată, adoptată în temeiul art.54 şi 104 din Codul penal, se expediază oficiului de executare în a cărui rază teritorială se află domiciliul minorului.

(2) Avertismentul, ca măsură de constrîngere, se face în scris, contra semnătură, în termen de 5 zile, în sediul oficiului de executare în a cărui rază teritorială se află domiciliul minorului. Oficiul de executare informează, în termen de 5 zile, instanţa de judecată care a examinat cauza în fond despre executarea hotărîrii.

(3) Oficiul de executare în a cărui rază teritorială se află domiciliul minorului asigură primirea semnăturilor persoanelor responsabile pentru plasarea, ca măsură de constrîngere, a minorului sub supravegherea părinţilor, persoanelor care îi înlocuiesc sau a organelor specializate de stat. Oficiul de executare informează, în termen de 5 zile, instanţa de judecată care a examinat cauza în fond despre executarea hotărîrii.

(4) Hotărîrea privind obligarea, ca măsură de constrîngere, a minorului de a repara prejudiciile cauzate se expediază pentru executare oficiului de executare în a cărui rază teritorială se află domiciliul minorului. Oficiul de executare informează, în termen de 5 zile, instanţa de judecată despre executarea hotărîrii.

(5) Hotărîrea privind obligarea, ca măsură de constrîngere, a minorului de a urma tratamentul medical de reabilitare psihologică se trimite oficiului de executare în a cărui rază teritorială se află domiciliul minorului, care asigură controlul executării de către minor a măsurii cu caracter educativ aplicate. În termen de 5 zile de la terminarea cursului de tratament, oficiul de executare încunoştinţează despre aceasta instanţa de judecată, anexînd rezultatele tratamentului.

(6) Hotărîrea privind internarea, ca măsură de constrîngere, a minorului într-o instituţie specială de învăţămînt şi de reeducare sau într-o instituţie curativă şi de reeducare se trimite oficiului de executare în a cărui rază teritorială se află domiciliul minorului, care asigură plasarea minorului în instituţia stabilită. Oficiul de executare informează, în termen de 5 zile, instanţa de judecată care a examinat cauza în fond despre executarea hotărîrii.

(7) În cazul imposibilităţii de a executa măsurile de constrîngere cu caracter educativ, oficiul de executare, în temeiul art.104 alin.(4) din Codul penal, adresează un demers instanţei de judecată.

Articolul 312. Expulzarea

(1) Instanţa de judecată expediază hotărîrea sa privind expulzarea persoanei organului afacerilor interne în a cărui rază teritorială a fost depistată ori domiciliază persoana supusă expulzării.

(2) Dacă persoana supusă expulzării a fost condamnată la pedeapsa închisorii, administraţia locului de deţinere, cu 5 zile înainte de eliberarea persoanei, trimite hotărîrea judecătorească, pentru asigurarea executării, organului afacerilor interne în a cărui rază teritorială a fost depistată ori a domiciliat persoana supusă expulzării.

(3) În baza hotărîrii instanţei de judecată şi la demersul organului afacerilor interne, Ministerul Dezvoltării Informaţionale asigură, în regim de urgenţă, aplicarea în actul de identitate a ştampilei şi consemnarea menţiunii privind expulzarea persoanei. În cazul în care persoana condamnată nu poate fi expulzată din motive de sănătate, de lipsă a actelor necesare sau din alte motive, Ministerul Dezvoltării Informaţionale eliberează un permis de şedere provizoriu pentru

perioada necesară înlăturării impedimentelor de expulzare.

(4) Organul afacerilor interne expulzează, în temeiul tratatelor internaţionale la care Republica Moldova este parte, persoana în ţara al cărei cetăţean este ori în ţara de reşedinţă sau în altă ţară. Organul afacerilor interne informează instanţa de judecată, Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene şi alte autorităţi interesate despre expulzarea sau imposibilitatea expulzării persoanei.

(5) Dacă persoana supusă expulzării a fost condamnată la pedeapsa închisorii şi urmează a fi transferată, pentru executarea în continuare a pedepsei, în altă ţară, în modul stabilit în art.551-557 din Codul de procedură penală, administraţia penitenciarului sesizează Ministerul Dezvoltării Informaţionale pentru aplicarea în actul de identitate a ştampilei şi consemnarea menţiunii privind expulzarea persoanei. Hotărîrea privind expulzarea se consideră executată în ziua predării statului respectiv a condamnatului. Administraţia penitenciarului asigură informarea organelor prevăzute în alin.(4) al prezentului articol despre predarea condamnatului.

[Art.312 modificat prin LP53-XVI din 02.03.07, MO47-49/06.04.07 art.219]

Articolul 313. Confiscarea specială

(1) Instanţa de judecată care, în temeiul art.106 din Codul penal, a dispus confiscarea bunurilor utilizate la săvîrşirea infracţiunii ori rezultate din infracţiune sau contravaloarea acestora expediază hotărîrea sa oficiului de executare în a cărui rază teritorială se află bunurile.

(2) Oficiul de executare ridică şi transmite bunurile supuse confiscării organului fiscal competent, în modul stabilit de Guvern. În cazul confiscării substanţelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor, armelor şi muniţiilor, oficiul de executare le ridică şi le transmite organului competent.

(3) Oficiul de executare încunoştinţează, în termen de 5 zile, instanţa de judecată care a pronunţat hotărîrea despre ridicarea şi transmiterea obiectelor confiscate către organele competente.

T i t l u l VI
EXECUTAREA MĂSURILOR PREVENTIVE
Capitolul XXXI
EXECUTAREA MĂSURILOR PREVENTIVE

Articolul 314. Temeiurile executării măsurilor preventive

Masurile preventive se execută în temeiul ordonanţei procurorului, hotărîrii judecătorului de instrucţie sau instanţei de judecată, adoptate în condiţiile Codului de procedură penală.

Articolul 315. Prevenitul

(1) Prevenit se consideră persoana faţă de care este aplicată o măsură preventivă.

(2) Persoana supusă unei măsuri preventive, în conformitate cu principiul prezumţiei nevinovăţiei, se consideră nevinovată şi trebuie tratată cu nepărtinire şi umanism, în condiţii ce nu cauzează suferinţe fizice sau morale şi nu înjosesc demnitatea persoanei.

(3) Persoana supusă unei măsuri preventive are drepturile, libertăţile şi obligaţiile cetăţenilor Republicii Moldova, cu excepţiile şi restricţiile stabilite de prezentul cod şi de Codul de procedură penală.

Articolul 316. Obligarea de a nu părăsi localitatea sau ţara

(1) Ordonanţa sau hotărîrea privind aplicarea măsurii preventive de obligare de a nu părăsi localitatea se trimite spre executare organului afacerilor interne în a cărui rază teritorială îşi are domiciliul prevenitul.

(2) Ordonanţa sau hotărîrea privind aplicarea măsurii preventive de obligare de a nu părăsi ţara se trimite spre executare organului afacerilor interne în a cărui rază teritorială îşi are domiciliul prevenitul, care asigură ridicarea provizorie a paşaportului, şi organelor de frontieră (Serviciul Grăniceri şi Serviciul Vama).

(3) Dacă, în legătură cu circumstanţe personale excepţionale, prevenitul are nevoie să părăsească localitatea sau ţara, el este obligat să depună la autoritatea care a dispus aplicarea

măsurii preventive o cerere privind obținerea consimțământului de a părăsi localitatea sau țara. Dacă cererea a fost acceptată, autoritatea menționată imediat încunoştinţează despre aceasta organul afacerilor interne în a cărui rază teritorială îşi are domiciliul prevenitul, care, în cazul obligării de a nu părăsi țara, asigură în cel mai scurt timp posibil restituirea paşaportului ridicat provizoriu şi informarea organelor de frontieră. După revenirea la domiciliu, prevenitul este obligat să anunțe imediat autoritatea care a acceptat cererea.

(4) În cazul depistării tentativei de trecere a frontierei de stat fără încuviințarea autorității care a dispus aplicarea măsurii preventive, organul de frontieră reține prevenitul şi informează imediat organul afacerilor interne.

(5) În cazul în care prevenitul a încălcat obligațiile impuse de măsura preventivă aplicată, organul afacerilor interne adresează un demers, cu anexarea materialelor ce confirmă faptul încălcării interdicției, autorității care a dispus această măsură preventivă pentru a proceda conform art.195 din Codul de procedură penală.

Articolul 317. Garanția personală sau a unei organizații

După depunerea garanției personale sau a unei organizații, garantul este obligat să asigure comportamentul corespunzător al prevenitului, conform art.179-181 din Codul de procedură penală. În vederea asigurării garanției, garantul poate avea întrevederi cu prevenitul, poate duce cu el discuții pentru explicarea consecințelor nerespectării măsurii preventive aplicate. În cazurile prevăzute în art.181 alin.(3) din Codul de procedură penală, garantul poate adresa autorității care a dispus aplicarea măsurii preventive o cerere privind retragerea garanției şi restituirea sumei băneşti depuse la contul de depozit al autorității respective pentru asigurarea garanției. După depunerea cererii garantului privind renunțarea la garanția asumată, autoritatea care a dispus aplicarea măsurii preventive procedează conform art.195 din Codul de procedură penală.

Articolul 318. Ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport

Încheierea instanței de judecată privind ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport, conform art.182 din Codul de procedură penală, se transmite spre executare organului de poliție rutieră în a cărui rază teritorială îşi are domiciliul prevenitul. Organul de poliție rutieră ridică permisul de conducere de la prevenit cu întocmirea unui proces-verbal, în care se indică persoana care a efectuat ridicarea actului, datele personale ale prevenitului, motivul ridicării şi data întocmirii procesului-verbal. Permisul de conducere se păstrează la organul de poliție rutieră pînă la revocarea sau înlocuirea măsurii preventive aplicate.

Articolul 319. Supravegherea militarului

După primirea hotărîrii privind trimiterea sub supraveghere a militarului, conform art.183 din Codul de procedură penală, comandantul unității militare aduce la cunoştința prevenitului obligațiile impuse de măsura preventivă aplicată şi consecințele nerespectării ei. Comandantul unității militare, la cererea organului de urmărire penală sau a instanței de judecată, asigură prezența prevenitului la efectuarea acțiunilor procesuale.

Articolul 320. Supravegherea minorului

După transmiterea minorului sub supraveghere, în conformitate cu art.184 din Codul de procedură penală, organul de urmărire penală sau instanța de judecată trimite citație persoanelor sub a căror supraveghere se afla minorul pentru asigurarea prezenței minorului la efectuarea acțiunilor procesuale.

Articolul 321. Asigurarea controlului prevenitului liberat provizoriu

(1) La liberarea provizorie sub control judiciar sau pe cauțiune a prevenitului, în conformitate cu art.191 şi 192 din Codul de procedură penală, instanța de judecată trimite organului afacerilor interne în a cărui rază teritorială domiciliază prevenitul hotărîrea sa pentru asigurarea respectării

de către acesta a obligațiilor stabilite. În acest scop, reprezentantul organului afacerilor interne periodic face vizite la domiciliul prevenitului, întreține legături cu prevenitul şi membrii familiei lui, după necesitate solicită de la aceştia informație despre locul aflării prevenitului.

(2) Daca, în urma controlului efectuat, se stabileşte că prevenitul a încălcat obligațiile stabilite, organul afacerilor interne sesizează judecătorul de instrucție sau instanța de judecată şi prezintă raportul cu rezultatele controlului efectuat pentru a se proceda conform prevederilor art.191 alin.(5) sau art.193 şi 194 din Codul de procedură penală.

(3) Dacă persoana liberată provizoriu are nevoie să părăsească domiciliul în legătură cu circumstanțe personale excepționale, ea adresează o cerere motivată judecătorului de instrucție sau instanței de judecată care a dispus măsura preventivă. În caz de acceptare a cererii, persoana poate părăsi domiciliul pe perioada indicată în hotărîrea judecătorului de instrucție sau a instanței de judecată. Hotărîrea se aduce la cunoştința organului afacerilor interne în a cărui rază teritorială se află domiciliul prevenitului. După revenirea la domiciliu, prevenitul este obligat să încunoştințeze despre aceasta organul care a acceptat cererea şi organul afacerilor interne.

Articolul 322. Arestarea la domiciliu

(1) Judecătorul de instrucție sau instanța de judecată care a dispus aplicarea măsurii preventive a arestării la domiciliu trimite organului afacerilor interne în a cărui rază teritorială se află domiciliul prevenitului hotărîrea sa pentru asigurarea executării acesteia. Reprezentantul organului afacerilor interne face vizite la domiciliul prevenitului, duce discuții cu prevenitul şi cu membrii familiei lui. Organul afacerilor interne verifică funcționarea mijloacelor electronice de control în cazul aplicării interdicției prevăzute în art.188 alin.(4) pct.2) din Codul de procedură penală şi asigură sechestrarea corespondenței şi interceptarea comunicărilor conform prevederilor art.133-137 din Codul de procedură penală.

(2) În cazul în care prevenitul nu răspunde la apelurile telefonice de control, un reprezentant al organului afacerilor interne soseşte imediat la domiciliul prevenitului pentru verificarea cauzei. În cazul în care se depistează că mijloacele electronice de control, rețeaua telefonică sau aparatul de telefon sînt defectate, reprezentantul organului afacerilor interne ia masurile necesare de înlăturare a acestor defecte, asigurînd supravegherea prevenitului. În aceste cazuri, precum şi în cazul în care se stabileşte că prevenitul a încercat sa deterioreze intenționat mijloacele electronice de control, reprezentantul organului afacerilor interne întocmeşte un proces-verbal, care se semnează de către prevenit.

(3) Dacă va depista încălcarea condițiilor arestării la domiciliu, reprezentantul organului afacerilor interne trimite judecătorului de instrucție sau instanței de judecată un raport, cu anexarea rezultatelor controlului efectuat, pentru a se lua măsuri în conformitate cu art.188 alin.(8) din Codul de procedură penală.

(4) Daca persoana aflată sub arest la domiciliu are nevoie sa părăsească domiciliul în legătură cu circumstanțe personale excepționale, ea adresează o cerere motivată judecătorului de instrucție sau instanței de judecată care a dispus măsura preventivă. În caz de acceptare a cererii, persoana poate părăsi domiciliul pe perioada indicată în hotărîrea judecătorului de instrucție sau a instanței de judecată. Hotărîrea se aduce la cunoştința organului afacerilor interne în a cărui rază teritorială se află domiciliul prevenitului. După revenirea la domiciliu, prevenitul este obligat sa încunoştințeze despre aceasta organul care a acceptat cererea şi organul afacerilor interne.

Articolul 323. Locurile de arest preventiv

(1) Persoanele față de care a fost aplicată arestarea preventivă sînt deținute în penitenciare.

(2) În cazul ordonării expertizei în temeiurile prevăzute în Codul de procedură penală, precum şi în cazul necesității acordării unei asistențe medicale de urgență, persoanele indicate în alin.(1) al prezentului articol pot fi internate în instituțiile curative ale sistemului penitenciar, iar în cazuri excepționale - în instituțiile curative ale Ministerului Sănătății, asigurîndu-li-se paza necesară.

Articolul 324. Asigurarea ordinii de deținere în locurile de arest preventiv

(1) Asigurarea ordinii de deținere sub arest a prevenților revine administrației locurilor de arest preventiv.

(2) Administrația locurilor de arest preventiv își desfășoară activitatea în conformitate cu prezentul cod, cu Codul de procedură penală, cu Legea cu privire la sistemul penitenciar şi cu alte acte normative. Regulamentul de ordine interioară a locului de arest preventiv se aprobă de Ministerul Justiției.

(3) La cererea organului de urmărire penală, a judecătorului de instrucție sau a instanței de judecată, administrația locului de arest preventiv transmite prevenitul subdiviziunii de escortă a poliției judiciare pentru a fi adus în fața autorității respective.

Articolul 325. Persoanele deținute în locurile de arest preventiv

(1) În locurile de arest preventiv sînt deținute persoanele arestate în temeiul hotărîrii judecătorului de instrucție sau a instanței de judecată.

(2) În locurile de arest preventiv pot fi deținute, de asemenea:

a) persoanele condamnate la pedeapsa închisorii şi la pedeapsa detențiunii pe viață în privința cărora hotărîrea nu este definitivă;

b) persoanele condamnate la pedeapsa închisorii şi la pedeapsa detențiunii pe viață pînă la trimiterea lor sub escortă în locurile de executare a pedepsei;

c) persoanele lăsate, în modul stabilit de legislație, în locul de arest preventiv pentru a îndeplini lucrări de deservire gospodărească;

d) persoanele lăsate în locul de arest preventiv sau transferate în acest loc din locurile de executare a pedepsei pentru efectuarea acțiunilor de urmărire penală în procese penale ori în legătură cu judecarea cauzelor în instanțele de judecată;

e) condamnații escortați aflați în tranzit.

[Art.325 al.(2) modificat prin LP53-XVI din 02.03.07, MO47-49/06.04.07 art.219]

(3) Persoanele indicate la alin.(2) lit. a), b), d) şi e) al prezentului articol sînt deținute în locurile de arest preventiv în modul stabilit de prezentul titlu.

Articolul 326. Statutul juridic al persoanei aflate sub arest preventiv

(1) Dispozițiile capitolului XXIV din prezentul cod referitoare la condițiile de deținere, la drepturile şi obligațiile persoanelor condamnate, la activitățile socioeducative, la stimulări şi sancțiuni disciplinare se aplică în mod corespunzător persoanelor aflate sub arest preventiv în măsura în care nu contravin dispozițiilor prezentului titlu.

(2) Administrația locurilor de arest preventiv asigură exercitarea drepturilor prevenitului stabilite în Codul de procedură penală şi în alte acte normative.

(3) Prevenții se dețin în camere comune, cu respectarea cerințelor deținerii separate prevăzute în art.329 din prezentul cod. În cazuri excepționale, în scopul asigurării securității prevenților, se admite instalarea lor în încăperi separate.

(4) Prevenții nu au dreptul la întrevederi de lungă durată.

(5) Prevenții, cu acordul lor, pot fi antrenați la muncă pe teritoriul locului de arest preventiv. Remunerarea muncii prevenților se face în modul stabilit de legislația muncii. Prevenții pot fi antrenați la munci neremunerate pentru îngrijirea şi amenajarea locului de arest preventiv, a căror durată nu poate depăşi 2 ore pe zi şi 6 ore pe săptămînă.

(6) Prevenților li se aplică sancțiuni disciplinare, ținîndu-se cont de durata arestării preventive. Prevenții adulți pot fi plasați în carceră pe cel mult 10 zile, iar prevenții minori - pe cel mult 5 zile.

Articolul 327. Dosarul personal al persoanei arestate preventiv

(1) Administrația locurilor de arest preventiv completează pentru fiecare persoană arestată preventiv dosarul personal prevăzut în art.219 alin.(2) din prezentul cod.

(2) Dosarul personal al persoanei arestate preventiv cuprinde:

a) datele şi actul de identitate ale persoanei arestate preventiv;

b) fotografii din față şi din profil;

c) copia de pe hotărîrea prin care s-a dispus arestarea preventivă sau prelungirea arestării preventive;

d) mandatul de arestare;

e) anul, luna, ziua şi ora la care a început executarea arestării preventive;

f) cazierul judiciar;

g) fişa dactiloscopică;

h) documentele întocmite în urma examenelor medicale prevăzute la art.251 din prezentul cod;

i) documentele din care rezultă îndeplinirea obligațiilor prevăzute la art.228 din prezentul cod;

j) documentele referitoare la măsurile luate de către administrația locului de arest preventiv cu privire la exercitarea drepturilor persoanei arestate preventiv;

k) documentele referitoare la aplicarea sancțiunilor disciplinare în timpul executării arestării preventive;

l) alte documente întocmite în timpul executării arestării preventive.

(3) Persoana arestată preventiv şi apărătorul acesteia au acces, în prezența persoanei anume desemnate de conducătorul locului de arest preventiv, la dosarul personal.

(4) Instanța de judecată are acces la dosarul personal al persoanei arestate preventiv.

(5) Dosarul personal poate fi consultat, cu excepția situațiilor în care acesta este cerut de organele abilitate, numai cu acordul persoanei arestate preventiv şi al judecătorului.

(6) Datele cu caracter personal ale persoanelor arestate preventiv sînt confidențiale, potrivit legii.

Articolul 328. Registrele privind persoanele arestate preventiv

Administrația locului de arest preventiv întocmeşte:

a) registrul de evidență a primirii persoanelor arestate preventiv, în care se consemnează anul, luna, ziua şi ora la care persoana arestată a fost primită în locul de arest preventiv;

b) registrul de evidență a punerii în libertate a persoanelor arestate preventiv;

c) alte registre de evidență a persoanelor arestate preventiv.

Articolul 329. Deținerea separată în locurile de arest preventiv

(1) În locurile de arest preventiv se dețin separat:

a) femeile - de bărbați;

b) minorii - de adulți;

c) persoanele care pentru prima dată se află sub arest preventiv - de persoanele care anterior au fost deținute în penitenciare;

d) persoanele bănuite, învinuiții sau inculpații de săvîrşirea infracțiunii - de bănuiții, învinuiții sau inculpații pentru participație la aceeaşi infracțiune;

e) persoanele bănuite sau învinuite de comiterea unor infracțiuni grave, deosebit de grave şi excepțional de grave - de celelalte persoane;

f) persoanele care pînă la arestare au deținut funcții de răspundere în autoritățile publice - de celelalte persoane;

g) persoanele care, în virtutea funcțiilor ocupate anterior, pot fi amenințate cu răzbunarea - de celelalte persoane;

h) persoanele bolnave de boli infecțioase sau care necesită o îngrijire şi supraveghere medicală

specială - de celelalte persoane;

i) persoanele condamnate de persoanele aflate sub arest preventiv.

(2) Persoanele lăsate, în modul stabilit de lege, în izolatorul de urmărire penală pentru îndeplinirea lucrărilor de deservire gospodărească a instituției se dețin în încăperi separate, izolat de persoanele aflate sub arest preventiv.

Articolul 330. Temeiurile şi modul de eliberare a persoanelor aflate sub arest preventiv

(1) Temeiuri pentru eliberarea persoanei aflate sub arest preventiv sînt:

a) înlocuirea sau revocarea măsurii preventive;

b) liberarea provizorie;

c) încetarea de drept a măsurii preventive în condițiile art.195 din Codul de procedură penală.

(2) Eliberarea persoanei aflate sub arest preventiv se face de către şeful locului de arest preventiv în temeiul hotărîrii judecătorului de instrucție sau a instanței de judecată. La expirarea termenului de ținere sub arest, eliberarea persoanei aflate sub arest preventiv se face în temeiul deciziei şefului locului de arest preventiv.

(3) Hotărîrea judecătorului de instrucție sau a instanței de judecată cu privire la eliberarea persoanei aflate sub arest preventiv urmează a fi executată imediat după primirea ei la locul de arest preventiv. În cazul în care termenul de arest nu a fost prelungit sau a expirat termenul maxim de ținere sub arest, prevenitul este eliberat în ziua şi la ora expirării termenului de ținere sub arest preventiv, dacă nu este primită pentru executare hotărîrea judecătorească de condamnare la închisoare sau detențiune pe viață. Persoanelor eliberate li se înmînează actele, obiectele, banii păstrați la conturile lor de peculiu, precum şi un certificat în care se indică termenul aflării sub arest preventiv şi temeiurile eliberării.

[Art.330 al.(3) modificat prin LP53-XVI din 02.03.07, MO47-49/06.04.07 art.219]

T i t l u l VII
EXECUTAREA SANCȚIUNILOR CONTRAVENȚIONALE
Capitolul XXXII
EXECUTAREA SANCȚIUNILOR CONTRAVENȚIONALE

Articolul 331. Condiții generale de executare a hotărîrilor cu caracter contravențional

Hotărîrile cu caracter contravențional se execută în modul prevăzut în titlul V din prezentul cod, cu derogările stabilite în prezentul titlu.

Articolul 332. Trimiterea hotărîrii spre executare

(1) Trimiterea spre executare a hotărîrilor privind aplicarea sancțiunii administrative, cu excepția sancțiunii avertismentului, revine instanței de judecată sau persoanei cu funcție de răspundere care a adoptat hotărîrea.

(2) Hotărîrile judecătoreşti privind aplicarea sancțiunii arestului contravențional față de persoanele care nu se află sub arest se expediază organului afacerilor interne în a cărui rază teritorială se află domiciliul contravenientului pentru escortarea lui la locul de deținere cel mai apropiat.

[Art.332 al.(2) modificat prin LP53-XVI din 02.03.07, MO47-49/06.04.07 art.219]

(3) În cazul pronunțării cîtorva hotărîri privind aplicarea sancțiunilor contravenționale referitor la una şi aceeaşi persoană, fiecare hotărîre se execută separat.

Articolul 333. Instituțiile şi organele care asigură executarea sancțiunii contravenționale

(1) Executarea sancțiunii avertismentului se asigură de către instituția sau organul care a adoptat hotărîrea.

(2) Executarea sancțiunii amenzii, privării de dreptul special, muncii neremunerate în folosul

comunității şi a sancțiunilor aplicate persoanelor juridice se asigură de către oficiul de executare.

(3) Executarea sancțiunii arestului contravențional se asigură de către penitenciare.

(4) Instituțiile şi organele prevăzute la alin.(1)-(3) ale prezentului articol comunică instanței de judecată, în termen de 5 zile, despre executarea hotărîrilor cu caracter contravențional.

(5) Acțiunile ori inacțiunea instituției sau organului care asigură executarea hotărîrilor cu caracter contravențional pot fi contestate în modul stabilit de lege.

[Art.333 modificat prin LP53-XVI din 02.03.07, MO47-49/06.04.07 art.219]

Articolul 334. Executarea sancțiunii avertismentului

Hotărîrea de aplicare a sancțiunii avertismentului se remite contravenientului, contra semnătură, de către organul care a adoptat hotărîrea cu privire la sancționare.

Articolul 335. Executarea sancțiunii amenzii

Sancțiunea amenzii contravenționale se execută în condițiile capitolului XVIII din prezentul cod.

Articolul 336. Executarea sancțiunii privării de dreptul special

Sancțiunea privării de dreptul special se execută în condițiile capitolului XIX din prezentul cod.

Articolul 337. Executarea sancțiunii muncii neremunerate în folosul comunității

(1) Sancțiunea muncii neremunerate în folosul comunității se execută în condițiile capitolului XXI din prezentul cod.

(2) În caz de eschivare a contravenientului de la executarea sancțiunii, oficiul de executare înaintează instanței de judecată un demers privind înlocuirea muncii neremunerate în folosul comunității cu o altă sancțiune, în conformitate cu prevederile legislației contravenționale.

Articolul 338. Executarea sancțiunii arestului contravențional

(1) Sancțiunea arestului contravențional se execută în condițiile stabilite pentru regim inițial într-un penitenciar de tip semiînchis, conform prevederilor capitolului XXIV din prezentul cod.

(2) Nu se admite aplicarea armei de foc în privința contravenienților, cu excepția cazurilor prevăzute la art.242 din prezentul cod.

[Art.338 în redacția LP53-XVI din 02.03.07, MO47-49/06.04.07 art.219]

Articolul 339. Amînarea executării sancțiunii contravenționale şi liberarea de executare a sancțiunii contravenționale

Amînarea executării sancțiunii contravenționale şi liberarea de executare a sancțiunii contravenționale se efectuează în modul stabilit de legislația contravențională.

Articolul 340. Stingerea executării sancțiunii contravenționale

(1) Prin stingerea executării sancțiunii contravenționale se stinge raportul juridic de executare a sancțiunii contravenționale, adică obligația contravenientului de a executa sancțiunea contravențională şi dreptul organului de stat de a cere executarea sancțiunii contravenționale.

(2) Stingerea executării sancțiunii contravenționale se efectuează în temeiurile prevăzute în art.295 din prezentul cod.

Articolul 341. Executarea sancțiunilor contravenționale aplicate persoanelor juridice

Executarea de către persoane juridice a sancțiunilor contravenționale se efectuează în condițiile capitolului XXIX din prezentul cod.

Titlul VIII
DISPOZIŢII FINALE ŞI TRANZITORII

Articolul 342. Intrarea în vigoare

Prezentul cod intră în vigoare la 1 iulie 2005, cu următoarele excepţii:

a) prevederile cu privire la Comitetul pentru Plîngeri intră în vigoare la 1 ianuarie 2006;

b) prevederile ce reglementează cerinţele regimului de deţinere în penitenciare a persoanelor care execută pedeapsa închisorii sau detenţiunii pe viaţă intră în vigoare pe măsura creării condiţiilor necesare, dar nu mai tîrziu de 1 ianuarie 2013;

[Art.342 lit.b) modificată prin LP53-XVI din 02.03.07, MO47-49/06.04.07 art.219]

c) prevederile titlului VII intră în vigoare la data abrogării Codului cu privire la contravenţiile administrative.

Articolul 343. Prevederi aplicative

(1) Dispoziţiile cărţii întîi a prezentului cod se completează cu prevederi din Codul de procedură civilă.

(2) Hotărîrile cu caracter civil aflate pe rol la executorii judecătoreşti se execută conform procedurii prevăzute de prezentul cod.

Articolul 344. Abrogarea unor acte

La data intrării în vigoare a prezentului cod, se abrogă:

a) Titlul V al Codului de procedură civilă aprobat prin Legea R.S.S.Moldoveneşti din 26 decembrie 1964;

b) Codul de executare a sancţiunilor de drept penal nr.1524-XII din 22 iunie 1993;

c) Legea nr.1226-XIII din 27 iunie 1997 cu privire la arestarea preventivă.

Articolul 345. Organizarea executării

Guvernul:

a) va prezenta Parlamentului propuneri privind aducerea legislaţiei în vigoare în concordanţă cu prezentul cod;

b) va aduce actele sale normative în concordanţă cu prezentul cod şi va asigura elaborarea actelor normative necesare pentru punerea în aplicare a acestuia.

PREŞEDINTELE
PARLAMENTULUI **Eugenia OSTAPCIUC**

Chişinău, 24 decembrie 2004.
Nr.443-XV

Перевод

Республика Молдова

ПАРЛАМЕНТ

КОДЕКС Nr. 443
от 24.12.2004

ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОДЕКС РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Опубликован : 03.03.2005 в Monitorul Oficial Nr. 34-35 статья № : 112 Дата вступления в силу : 01.07.2005

ИЗМЕНЕН
ЗП299-XVI от 25.12.08, МО23-26/06.02.09 ст.60
ЗП236-XVI от 13.11.08, МО221-222/12.12.08 ст.812
ЗП217-XVI от 24.10.08, МО206-207/18.11.08 ст.758
ЗП194-XVI от 26.09.08, МО190-192/24.10.08 ст.687
ЗП163-XVI от 09.07.08, МО140-142/01.08.08 ст.574
ЗП128-XVI от 06.06.08, МО115-116/01.07.08 ст.443; в силу с 01.01.09
ЗП53-XVI от 13.03.08, МО84-85/13.05.08 ст.290
ЗП43-XVI от 06.03.08, МО69-71/04.04.08 ст.230
ЗП13-XVI от 14.02.08, МО51-54/14.03.08 ст.161
ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534
ЗП53-XVI от 02.03.07, МО47-49/06.04.07 ст.219
ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702
ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611

Примечание: - По всему тексту кодекса слова "Министерство просвещения" заменить словами "Министерство просвещения и молодежи", слова "Министерство труда и социальной защиты" - словами "Министерство экономики и торговли", слова "Министерство иностранных дел" - словами "Министерство иностранных дел и европейской интеграции", слова "Департамент пограничных войск" - словами "Пограничная служба", слова "Департамент информационных технологий" - словами "Министерство информационного развития", слова "Таможенный департамент" - словами "Таможенная служба" в соответствующем падеже, согласно ЗП53-XVI от 02.03.07, МО47-49/06.04.07 ст.219

Парламент принимает настоящий кодекс.

КНИГА ПЕРВАЯ
ИСПОЛНЕНИЕ РЕШЕНИЙ ГРАЖДАНСКОГО ХАРАКТЕРА
Р а з д е л I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ
Глава I
ОСНОВНЫЕ ПОНЯТИЯ И ПРИНЦИПЫ

Статья 1. Задача и цель исполнительного производства

(1) Исполнительное производство имеет своей задачей защиту и реализацию прав и свобод физических лиц и их объединений, интересов юридических лиц посредством принудительного исполнения решений, определений, приказов, приговоров судебных инстанций гражданского характера, а также решений других органов (далее - исполнительные документы), если законом не предусмотрено иное.

(2) В целях достижения этой задачи законодательство об исполнительном производстве устанавливает компетенцию исполнительных органов, их статус, порядок и условия принудительного исполнения исполнительных документов.

Статья 2. Законодательство об исполнительном производстве

(1) Законодательство об исполнительном производстве состоит из настоящего кодекса и других нормативных актов, не противоречащих Конституции Республики Молдова и международным договорам, одной из сторон которых является Республика Молдова.

(2) Если международным договором, одной из сторон которого является Республика Молдова, установлены нормы, отличные от содержащихся в настоящем кодексе, применяются нормы международного договора.

Статья 3. Принцип законности

Исполнительные органы обеспечивают принудительное исполнение исполнительных документов в строгом соответствии с настоящим кодексом и другими нормативными актами.

Статья 4. Принцип равенства

Порядок и условия приведения исполнительных документов в исполнение распространяются на должностных лиц, физических лиц независимо от расы, национальности, этнического происхождения, языка, религии, пола, взглядов, политической принадлежности, имущественного положения или социального происхождения и юридических лиц независимо от вида собственности и организационно-правовой формы.

Статья 5. Принцип диспозитивности

(1) Взыскатель имеет право потребовать принудительного исполнения исполнительных документов, а также отказаться от начатого исполнения или отсрочить начало принудительного исполнения в пределах установленного срока давности.

(2) Стороны исполнительного производства (взыскатель и должник) могут привести исполнительный документ в исполнение путем заключения мирового соглашения.

Статья 6. Принцип гуманизма

Порядок и условия приведения исполнительных документов в исполнение устанавливаются на основе принципа соблюдения прав человека и не могут иметь целью причинение физических и нравственных страданий или материального ущерба.

Статья 7. Язык исполнительного производства

(1) Исполнительное производство осуществляется на молдавском языке.

(2) Если участники исполнительного производства не владеют молдавским языком, они имеют право знакомиться с документами исполнительного производства и изъясняться через переводчика.

Статья 8. Независимость судебного исполнителя

(1) При исполнении исполнительных документов судебный исполнитель независим и подчиняется только закону.

(2) Любое вмешательство в деятельность по исполнению исполнительных документов недопустимо и влечет ответственность, предусмотренную законом.

Статья 9. Обязательность требований судебного исполнителя

(1) Требования судебного исполнителя, предъявляемые в порядке, установленном настоящим кодексом и другими нормативными актами, обязательны для всех органов публичной власти, юридических лиц, должностных лиц и физических лиц.

(2) Лица, не выполняющие требований судебного исполнителя, несут ответственность, предусмотренную настоящим кодексом и другими нормативными актами.

Статья 10. Обжалование действий судебных исполнителей

Участники исполнительного производства и иные заинтересованные лица, права или охраняемые законом интересы которых нарушены каким-либо исполнительным действием, могут обжаловать это действие в соответствии с законом.

Глава II
ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЕ ОРГАНЫ

Статья 11. Исполнительные органы

(1) Принудительное исполнение исполнительных документов возлагается на Исполнительный департамент и осуществляется через его территориальные подразделения (далее - исполнительные бюро).

(2) Исполнительный департамент и исполнительные бюро входят в систему органов Министерства юстиции.

(3) Исполнительный департамент и исполнительные бюро являются юридическими лицами, имеют казначейские и специальные счета в леях и в иностранной валюте, печать с изображением государственного герба и своим наименованием.

[Ст.11ч.(3) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611]

(4) Исполнительный департамент и исполнительные бюро располагают имуществом, которым управляют в соответствии с законом.

(5) Исполнительный департамент и исполнительные бюро осуществляют свою деятельность в соответствии с Конституцией Республики Молдова, настоящим кодексом и другими нормативными актами.

(6) Служащие Исполнительного департамента и судебные исполнители имеют статус государственного служащего и подпадают под действие Закона о государственной службе.

Р а з д е л II
ПРИНУДИТЕЛЬНОЕ ИСПОЛНЕНИЕ ИСПОЛНИТЕЛЬНЫХ ДОКУМЕНТОВ

Глава III
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 12. Решения, подлежащие принудительному исполнению

По правилам, установленным настоящим кодексом, исполняются:

a) определения, приказы и решения, вынесенные судебными инстанциями по гражданским и административным делам;

b) определения и приговоры, вынесенные судебными инстанциями по уголовным делам, о применении наказаний, не связанных с лишением свободы, а также по

гражданским искам;

c) решения по делам об административных правонарушениях;

d) удостоверенные соглашения о выплате алиментов;

d^1) нотариально удостоверенные соглашения о добровольном исполнении ипотечного права.

[Ст.12 пкт.(d^1) введен ЗП163-XVI от 09.07.08, МО140-142/01.08.08 ст.574]

e) арбитражные решения;

[Ст.12 пкт.e) в редакции ЗП194-XVI от 26.09.08, МО190-192/24.10.08 ст.687]

f) решения иностранных судебных инстанций и международных арбитражей, признанные и разрешенные к исполнению на территории Республики Молдова;

g) решения Конституционного суда о наложении штрафа;

h) определения исполнительных органов;

i) решения о применении экономических санкций, принятые органами, наделенными функциями финансового контроля, в случае возврата коммерческими банками инкассовых поручений по причине отсутствия денежных средств;

j) другие исполнительные документы.

[Ст.12 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

Статья 13. Исполнительные документы

Исполнительными документами являются:

a) исполнительный лист, выданный судебной инстанцией;

b) акты исполнительного характера (их резолютивная часть), вынесенные органами, указанными в статье 12 настоящего кодекса.

Статья 14. Выдача исполнительного листа

(1) Исполнительный лист выдается взыскателю по его заявлению первой судебной инстанцией после обретения решением окончательного характера.

(2) В случаях, предусмотренных статьей 256 Гражданского процессуального кодекса, а также в случае, когда судебной инстанцией постановлено немедленное исполнение, исполнительный лист выдается немедленно.

Статья 15. Выдача по одному решению нескольких исполнительных листов

(1) По каждому решению выдается один исполнительный лист.

(2) Если исполнение должно быть произведено в разных местах либо если решение вынесено в пользу нескольких взыскателей, судебная инстанция по требованию взыскателей выдает несколько исполнительных листов с точным указанием места исполнения.

(3) На основании судебного решения, которым должники обязываются внести денежные суммы в солидарном порядке, по требованию взыскателя выдается несколько исполнительных листов по числу солидарных должников.

Статья 16. Содержание исполнительного листа

(1) В исполнительном листе должны содержаться:

a) наименование судебной инстанции, выдавшей исполнительный лист;

b) дело, по которому выдан исполнительный лист;

c) дата вынесения решения и его резолютивная часть (дословно);

d) дата обретения решением окончательного характера или указание о его немедленном исполнении;

e) имя, дата и место рождения или наименование должника и взыскателя, их место жительства или местонахождение, банковские реквизиты и фискальный код;

f) дата выдачи исполнительного листа;

g) отметка о принятых мерах по обеспечению иска;

h) другие указания при необходимости.

(2) Исполнительный лист, выданный на основании судебного решения, подписывается судьей и секретарем судебного заседания и заверяется печатью судебной инстанции.

(3) Исполнительный документ, выданный на основании решения другого органа, подписывается должностным лицом и заверяется печатью соответствующего органа; при этом в нем должны содержаться все сведения, предусмотренные частью (1) настоящей статьи.

(4) В случае, если решение иностранной судебной инстанции или международного арбитража было признано и разрешено к исполнению на территории Республики Молдова, в исполнительном листе указываются как наименование иностранной судебной инстанции или международного арбитража, так и наименование судебной инстанции Республики Молдова, признавшей данное решение и разрешившей его исполнение.

Статья 17. Предъявление исполнительного документа к исполнению

(1) Исполнительный документ предъявляется к исполнению взыскателем.

(2) Судебная инстанция по своей инициативе предъявляет к исполнению исполнительный лист по следующим делам:

a) о конфискации имущества;

b) о взыскании денежных сумм в доход государства;

c) о взыскании алиментов;

d) о возмещении вреда, причиненного увечьем или иным повреждением здоровья, а также в связи с потерей кормильца;

e) о восстановлении на работе и о взыскании сумм оплаты труда за вынужденное отсутствие на работе;

f) по иным делам, предусмотренным законом.

(3) В случаях, перечисленных в части (2) настоящей статьи, судебная инстанция уведомляет стороны о предъявлении исполнительного листа к исполнению.

Статья 18. Сроки предъявления исполнительных документов к исполнению

(1) Судебное решение может быть предъявлено к исполнению в течение трех лет после обретения им окончательного характера, если законом не предусмотрено иное.

(2) Исполнительный документ о взыскании периодических платежей сохраняет свою силу в течение всего периода, на протяжении которого должны осуществляться платежи. Срок, установленный в части (1) настоящей статьи, применяется к каждому из периодических платежей в отдельности, а его течение начинается со дня наступления срока каждого платежа.

(3) Судебные решения по административным делам предъявляются к исполнению в 30-дневный срок со дня истечения срока их исполнения, установленного законом или судебной инстанцией.

(4) Решения по делам об административных правонарушениях предъявляются к исполнению в сроки, установленные Кодексом об административных правонарушениях, если законом не предусмотрено иное.

(5) Сроки предъявления исполнительных документов определяются в соответствии со статьей 111 Гражданского процессуального кодекса.

Статья 19. Перерыв срока давности для предъявления исполнительного документа к исполнению

(1) Срок давности для предъявления исполнительного документа к исполнению прерывается:

a) предъявлением исполнительного документа к исполнению;

b) частичным исполнением исполнительного документа.

(2) После перерыва течение срока давности начинается вновь. При исчислении нового срока давности истекшее до перерыва время не принимается во внимание.

(3) В случае возврата исполнительного документа, который не был исполнен или был исполнен частично, новый срок для предъявления исполнительного документа к исполнению исчисляется со дня возврата документа взыскателю.

Статья 20. Восстановление пропущенного срока

(1) Взыскателям, пропустившим срок предъявления исполнительного документа к исполнению, срок может быть восстановлен судебной инстанцией.

(2) Заявление о восстановлении пропущенного срока подается в судебную инстанцию, вынесшую решение, или в судебную инстанцию по месту исполнения с приложением доказательств невозможности предъявления исполнительного документа к исполнению в срок.

(3) Заявление рассматривается в судебном заседании с предварительным извещением сторон о месте, дате и времени его рассмотрения, однако их неявка не является препятствием для рассмотрения заявления.

(4) Определение по заявлению о восстановлении пропущенного срока может быть обжаловано в кассационном порядке.

Статья 21. Выдача дубликата исполнительного листа

(1) В случае утери или порчи исполнительного листа судебная инстанция, вынесшая решение, может выдать дубликат.

(2) Заявление о выдаче дубликата может быть подано сторонами исполнительного производства или судебным исполнителем.

(3) При согласии выдать дубликат исполнительного листа председатель судебной инстанции делает соответствующее указание на заявлении, а в случае отказа выносит мотивированное определение.

(4) Определение об отказе в выдаче дубликата исполнительного листа может быть обжаловано в кассационном порядке.

Статья 22. Ответственность за утерю или порчу
исполнительного документа

(1) Начальник исполнительного бюро по представлению судебного исполнителя вправе наложить на лицо, виновное в утере или порче исполнительного документа, штраф в размере от десяти до двадцати пяти условных единиц, если действия данного лица не влекут уголовную ответственность.

(2) Определение о наложении взыскания может быть обжаловано в кассационном порядке.

Статья 23. Штраф

(1) Штрафом является денежное взыскание, налагаемое начальником исполнительного бюро в случаях и размерах, установленных настоящим кодексом.

(2) Штраф устанавливается в условных единицах. Одна условная единица штрафа равняется 20 леям.

Глава IV
СУДЕБНЫЙ ИСПОЛНИТЕЛЬ

Статья 24. Судебный исполнитель

(1) Исполнительные документы, предусмотренные статьей 12, исполняются судебным исполнителем.

(2) Принудительное исполнение исполнительных документов иными лицами не допускается.

Статья 25. Процессуальные права и обязанности
судебного исполнителя

(1) Судебный исполнитель обязан принимать все предусмотренные законом меры для

оперативного исполнения исполнительных документов и разъяснять участникам исполнительного производства их права и обязанности.

(2) Судебный исполнитель имеет право:

a) обращать взыскание на денежные средства должника, как наличные, так и находящиеся на его банковских счетах, заработную плату, пенсию, стипендию и иные доходы должника;

b) обращать взыскание на имущество должника путем его ареста, изъятия и реализации;

c) обращать взыскание на денежные средства и имущество должника, находящиеся у третьих лиц;

d) изымать у должника предметы, указанные в исполнительном документе;

e) налагать арест на счета должника и запрещать банковскому учреждению производить перечисления денежных сумм с этих счетов;

f) обязывать физические и юридические лица - стороны исполнительного производства осуществлять определенные действия по исполнению исполнительных документов;

g) принимать меры, указанные в исполнительном документе;

h) запрашивать и бесплатно получать от сторон исполнительного производства, а также от иных лиц независимо от вида собственности и организационно-правовой формы сведения и объяснения, необходимые для исполнения исполнительного документа, а также от должника сведения о его доходах и имуществе, принадлежащем ему на праве собственности, в том числе находящемся в общей долевой и общей совместной собственности;

i) распоряжаться об участии сотрудников органа внутренних дел в исполнении исполнительных документов;

j) осуществлять контроль за правильностью исполнения организациями исполнительных документов, касающихся обращения взыскания на заработную плату должника;

k) запрещать государственным учреждениям и организациям, должностным лицам, физическим лицам и юридическим лицам независимо от вида собственности и организационно -правовой формы осуществлять определенные действия в отношении должника или его имущества, которые могут послужить препятствием для исполнения;

l) требовать от судебной инстанции применения к должнику запрета на выезд из страны в случаях, когда его отъезд приведет к невозможности либо к трудностям в исполнении судебного решения.

[Ст.25 ч.(2) пкт.l) введен ЗП43-XVI от 06.03.08, МО69-71/04.04.08 ст.230]

(3) Судебный исполнитель имеет право в присутствии и с согласия должника или совершеннолетних членов его семьи проникать в жилые и другие помещения должника, производить их осмотр с целью наложения ареста или изъятия имущества.

(4) Судебный исполнитель вправе вызывать участников исполнительного производства в исполнительное бюро для согласования с ними порядка исполнения и ознакомления их с исполнительной процедурой.

(5) Судебный исполнитель не вправе изменять способ и порядок исполнения решения и освобождать имущество из-под ареста. Он не может возвращать исполнительный документ иначе как по письменному заявлению взыскателя или по исполнении исполнительного документа.

Статья 26. Невыполнение требований судебногоисполнителя

(1) За невыполнение требований судебного исполнителя, а также за невозврат исполнительного документа судебному исполнителю после увольнения должника, представление неверных сведений о доходах и имущественном положении должника, несообщение должником сведений о перемене места работы или места жительства, немотивированную неявку к судебному исполнителю или на место исполнения на

виновных лиц начальником исполнительного бюро может быть наложен штраф в размере от десяти до двадцати пяти условных единиц, а за препятствование исполнению различными действиями (бездействием) - от пятидесяти до ста условных единиц. Повторное умышленное невыполнение требований судебного исполнителя или препятствование различными действиями исполнению влечет наложение штрафа в размере от шестидесяти до ста пятидесяти условных единиц.

(2) Определение о наложении штрафа, предусмотренного частью (1) настоящей статьи, может быть обжаловано в кассационном порядке.

(3) Если действия (бездействие) лиц, которые без уважительных причин не выполняют требований судебного исполнителя или препятствуют исполнению исполнительного документа, содержат признаки состава правонарушения или преступления, начальник исполнительного бюро представляет в судебную инстанцию или, в зависимости от обстоятельств, прокурору материалы и представление о привлечении их к административной или уголовной ответственности.

Статья 27. Территориальная компетенция

(1) Исполнительный документ предъявляется к исполнению в исполнительное бюро по месту жительства или местонахождению должника.

(2) Если имущество должника находится в разных населенных пунктах, взыскатель может предъявить исполнительный документ в исполнительное бюро по месту нахождения имущества.

Статья 28. Передача исполнительного документа

(1) Исполнительный документ может быть передан другому исполнительному бюро в случае, если:

a) должник изменил место жительства или местонахождение;

b) имущество должника находится не по месту его жительства или его местонахождению, а в ином месте;

c) денежные средства или имущество, находящиеся по месту жительства или местонахождению должника, недостаточны для полного исполнения исполнительного документа, а остальное имущество находится в другом населенном пункте;

d) заявлен отвод всем судебным исполнителям исполнительного бюро;

e) исполнительный документ был принят с нарушением компетенции.

(2) О передаче исполнительного документа судебный исполнитель выносит мотивированное определение, которое может быть обжаловано в кассационном порядке.

(3) Если исполнительное бюро в связи с чрезвычайными обстоятельствами длительное время не функционирует, Исполнительный департамент по заявлению взыскателя или по собственной инициативе передает исполнительный документ другому исполнительному бюро.

(4) Акты по исполнению исполнительного документа, совершенные исполнительным бюро, возбудившим исполнительное производство, сохраняют юридическую силу для исполнительного бюро, которому исполнительный документ передан для исполнения.

Статья 29. Конфликт компетенции

Если два или более исполнительных бюро признают себя компетентными или некомпетентными исполнять исполнительный документ, конфликт территориальной компетенции разрешается Исполнительным департаментом.

Статья 30. Отвод и самоотвод судебного исполнителя

(1) Судебный исполнитель подлежит отводу по основаниям, предусмотренным статьей 50 Гражданского процессуального кодекса.

(2) При наличии оснований для отвода, указанных в статье 50 Гражданского процессуального кодекса, судебный исполнитель обязан заявить самоотвод.

(3) Отвод и самоотвод могут быть заявлены до начала совершения исполнительных

действий, кроме случаев, когда о наличии оснований для отвода стало известно после начала совершения действий.

(4) Отвод и самоотвод заявляются письменно и должны быть мотивированными.

(5) В ходе исполнения не допускается повторное заявление отвода одному и тому же судебному исполнителю по одним и тем же причинам, если ранее заявленный ему отвод был отклонен.

Статья 31. Порядок разрешения заявления об отводе или самоотводе

(1) Заявление об отводе или самоотводе судебного исполнителя рассматривается начальником исполнительного бюро.

(2) В случае удовлетворения отвода или самоотвода исполнительное производство передается другому судебному исполнителю. В случае невозможности передачи исполнительного производства другому судебному исполнителю того же бюро оно передается другому исполнительному бюро.

(3) Определение об отводе судебного исполнителя может быть обжаловано в кассационном порядке.

Глава V
РАСХОДЫ ПО ИСПОЛНЕНИЮ

Статья 32. Расходы по исполнению

Расходы по исполнению состоят из исполнительского сбора и расходов по совершению исполнительных действий.

Статья 33. Исполнительский сбор

(1) В случае неисполнения должником исполнительного документа в добровольном порядке в установленный срок начальник исполнительного бюро по представлению судебного исполнителя или по собственной инициативе выносит определение о взыскании с него исполнительского сбора в размере пяти процентов от фактически взысканной суммы или от стоимости взысканного имущества. В случае неисполнения исполнительного документа неимущественного характера исполнительский сбор взыскивается с должника - физического лица в размере пяти условных единиц, а с должника - юридического лица в размере пятидесяти условных единиц.

(2) Исполнительский сбор перечисляется на депозитный счет исполнительного бюро с последующим перечислением в государственный бюджет.

[Ст.33 ч(2) в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(3) Определение о взыскании исполнительского сбора может быть обжаловано в кассационном порядке.

Статья 34. Возврат исполнительского сбора

(1) В случае отмены решения, на основании которого был выдан исполнительный лист, сумма исполнительского сбора возвращается из государственного бюджета, если предусмотрен возврат исполнения.

[Ст.34 ч(1) в редакции ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

(2) Определение о возврате исполнительского сбора может быть обжаловано в кассационном порядке.

Статья 35. Расходы по совершению исполнительных действий

(1) Расходы по совершению исполнительных действий несет должник. Если согласно исполнительному документу должниками являются несколько лиц, они солидарно оплачивают расходы по совершению исполнительных действий.

(2) К расходам по совершению исполнительных действий относятся затраты на:

a) перевозку, хранение и реализацию имущества должника;

b) принудительное открытие и закрытие помещений, перемещение или удаление ограждений;

c) оплату работы специалистов, экспертов, понятых и иных лиц, привлеченных к исполнительному производству в соответствии с законом;

d) проезд судебного исполнителя к месту исполнения;

e) розыск должника и его имущества;

f) перевод (пересылку) по почте взысканных сумм, заключений, уведомлений, телеграмм и т.п.;

g) обеспечение принудительного привода должника;

h) организацию и проведение аукциона.

(3) Расходы, понесенные взыскателем на оказание юридической помощи в исполнительном производстве, не признаются расходами по совершению исполнительных действий.

(4) Порядок определения размера расходов по совершению исполнительных действий устанавливается Правительством.

[Ст.35 в редакции ЗП217-XVI от 24.10.08, МО206-207/18.11.08 ст.758]

[Ст.35 ч(3) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

[Ст.35 ч.(3) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611]

Статья 36. Авансирование исполнительных расходов взыскателем

(1) После определения исполнительных действий и расходов, необходимых для их осуществления, взыскатель обязан не позднее чем в семидневный срок со дня уведомления авансировать указанные расходы, при этом он вправе требовать их последующего возвращения за счет должника.

(2) При наличии нескольких взыскателей внесение авансовой суммы для совершения исполнительных действий может осуществляться одним из взыскателей или солидарно всеми взыскателями пропорционально долговому обязательству.

(3) Для совершения исполнительных действий взыскатель может внести авансовую сумму на специальный счет исполнительного бюро, а также оплатить расходы непосредственно поставщикам услуг.

(4) В случае, если взыскатель не авансирует расходы по совершению исполнительных действий в срок, указанный в части (1), судебный исполнитель после применения предусмотренных статьей 57 мер по обеспечению исполнения исполнительных документов выносит мотивированное определение об отсрочке исполнения, о чем незамедлительно информирует взыскателя. В этом случае предусмотренный статьей 63 срок исполнения начинается со дня авансирования расходов. Если в течение трех месяцев со дня вынесения уведомления об обязанности авансирования расходов по исполнению взыскатель не авансирует расходы, исполнительный документ в соответствии со статьей 82 возвращается ему без исполнения.

(5) По заявлению взыскателя и предъявлению документов, подтверждающих авансирование расходов по совершению исполнительных действий, они взыскиваются с должника на депозитный счет исполнительного бюро на основании мотивированного определения начальника исполнительного бюро.

(6) Взыскание расходов осуществляется одновременно с исполнением основного исполнительного документа. Заявление взыскателя, документы, подтверждающие оплату, и оригинал определения о взыскании расходов по совершению исполнительных действий прилагаются к делу об исполнительном производстве.

(7) Денежные суммы возвращаются взыскателю на основании мотивированного определения по окончании исполнительного производства.

(8) Освобождаются от обязательства авансирования расходов по совершению исполнительных действий взыскатели, в пользу которых взыскиваются:

a) алименты;

b) зарплата и другие права, вытекающие из трудовых отношений, а также пособия, предусмотренные статусом безработного;

c) денежные суммы для возмещения ущерба, причиненного нанесением телесных повреждений, иных повреждений здоровью или смертью, если возмещение осуществлено в виде периодических денежных выплат;

d) компенсации в случае восстановления на работе за вынужденный прогул;

e) пособия по временной нетрудоспособности и другие выплаты социального страхования, предусмотренные законом;

f) выплаты, вытекающие из авторского права и смежных прав, права на изобретения, промышленные образцы и рисунки, сорта растений, топографии, интегральные схемы, а также рационализаторские предложения.

(9) Учитывая материальное положение взыскателя – физического лица, судебная инстанция может вынести решение о его полном или частичном освобождении от обязательства авансирования расходов по совершению исполнительных действий. Судебная инстанция такжевправе по заявлению взыскателя – юридического лица принять решение об отсрочке или рассрочке авансирования расходов по совершению исполнительных действий. Заявление об освобождении, отсрочке или рассрочке авансирования расходов по исполнению рассматривается в общем порядке, предусмотренном Гражданским процессуальным кодексом. На срок рассмотрения заявления исполнение исполнительного документа откладывается.

(10) Покрытие расходов для возбуждения испол-нительного производства и применение мер по обеспечению иска, определенных судебной инстанцией, или мер по обеспечению исполнения, а также авансирование исполнительных расходов для категорий взыскателей, освобожденных от обязательства их авансирования, осуществляются из средств, выделенных из государственного бюджета.

(11) В случае прекращения исполнительного производства из-за отказа взыскателя от исполнения или его отказа от получения изъятого у должника имущества, а также в случае затягивания взыскателем исполнения исполнительного документа взыскателю возвращается только неиспользованная часть авансовой суммы на основании мотивированного определения начальника исполнительного бюро, а авансовая сумма, полученная из средств государственного бюджета, взыскивается с взыскателя в пользу государства.

(12) В случае отмены судебного решения, на основании которого был выдан исполнительный документ, или отмены действий судебного исполнителя, в результате которых не был исполнен исполнительный документ, расходы, авансированные взыскателем, возвращаются ему из средств государственного бюджета.

(13) В случае исполнения исполнительных документов в соответствии с настоящим кодексом в пользу государства исполнительные расходы несут территориальные государственные налоговые инспекции по месту нахождения исполнительного бюро за счет выделенных на эти цели средств государственного бюджета.

(14) Определение о возмещении расходов по совершению исполнительных действий или отказ в вынесении определения могут быть обжалованы в кассационном порядке.

[Ст.36 в редакции ЗП217-XVI от 24.10.08, МО206-207/18.11.08 ст.758]
[Ст.36 ч(1) изменена ЗП177-XVI от 20.07.07, МО117-126/10.08.07 ст.534]

Статья 37. Внесение судебным исполнителем
денежных сумм на депозитный счет

(1) Расчет между взыскателем и должником производится напрямую, о чем судебному исполнителю представляется подтверждение.

(2) Если прямой расчет невозможен или взыскатель отказывается получить сумму

долга, эта сумма вносится или, в зависимости от обстоятельств, перечисляется должником на депозитный счет.

(3) Судебный исполнитель получает денежные суммы только вместе с подтверждающим документом и немедленно вносит их на депозитный счет.

(4) Взысканные в пользу государства суммы вносятся взыскателем или судебным исполнителем непосредственно в финансовое учреждение.

Статья 38. Выдача сумм с депозитного счета

(1) Суммы с депозитного счета выдаются взыскателю - физическому лицу по чеку или перечислением на его счет по платежному поручению, а взыскателю - юридическому лицу - перечислением на его счет по платежному поручению.

(2) Чек выдается взыскателю или иному лицу, имеющему соответствующую доверенность, на основе удостоверения личности.

(3) Чек и платежное поручение подписываются начальником исполнительного бюро и бухгалтером (если таковой имеется в бюро).

Глава VI

УЧАСТНИКИ ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО ПРОИЗВОДСТВА

Статья 39. Участники исполнительного производства

Участниками исполнительного производства являются его стороны, третьи лица, представители, специалисты, эксперты, переводчики, понятые.

Статья 40. Стороны исполнительного производства

(1) Сторонами исполнительного производства являются взыскатель и должник.

(2) Взыскателем может быть физическое или юридическое лицо, в интересах которого выдан исполнительный документ. В случае взыскания сумм в пользу государства взыскателем выступает Министерство финансов в лице территориальных налоговых органов.

(3) Должником может быть физическое или юридическое лицо, обязанное по исполнительному документу совершить определенные действия или воздержаться от их совершения.

(4) Стороны исполнительного производства пользуются равными процессуальными правами.

Статья 41. Права и обязанности сторон

(1) В процессе исполнения стороны имеют право:

a) знакомиться с материалами исполнительного производства;

b) делать из них выписки и снимать с них копии;

c) подавать заявления и заявлять ходатайства;

d) участвовать в совершении исполнительных действий;

e) представлять свои доводы и соображения по всем вопросам;

f) давать судебному исполнителю устные и письменные разъяснения;

g) возражать против заявлений, выводов и соображений других участников исполнительного производства;

h) заявлять отводы судебному исполнителю;

i) заключать мировые соглашения;

j) высказывать свое мнение о принадлежности и ценности взыскиваемого имущества;

k) обжаловать действия судебного исполнителя;

l) осуществлять другие права, предусмотренные законодательством.

(2) Должник обязан декларировать судебному исполнителю свое имущество, в том числе находящееся в общей долевой и общей совместной собственности, а также все свои доходы.

(3) Стороны обязаны в точности исполнять требования исполнительного законодательства.

Статья 42. Участие несовершеннолетних в исполнительном производстве

(1) Несовершеннолетние, достигшие возраста 16 лет, могут осуществлять свои права и исполнять обязанности в исполнительном производстве, если они приобрели полную дееспособность.

(2) Права и охраняемые законом интересы несовершеннолетних в исполнительном производстве защищаются их родителями, усыновителями, опекунами и попечителями.

(3) В случаях, предусмотренных законодательством, при приведении в исполнение исполнительных документов по делам, возникающим из гражданских, семейных и трудовых правоотношений и из сделок, связанных с распоряжением полученным заработком, стипендией, несовершеннолетние в возрасте от 15 до 18 лет могут самостоятельно осуществлять свои права и исполнять обязанности в исполнительном производстве.

Статья 43. Правопреемство в исполнительном производстве

(1) В случае выбытия одной из сторон из исполнительного производства (смерть физического лица, прекращение деятельности юридического лица или его реорганизация, уступка требования, принятие долга) судебная инстанция рассматривает заявление о замене этой стороны ее правопреемником в соответствии со статьей 70 Гражданского процессуального кодекса.

(2) Все акты, совершенные в рамках исполнительного производства до замены стороны исполнительного производства ее правопреемником, обязательны для последнего в той мере, в какой они были бы обязательны для стороны, которая была заменена.

(3) Правопреемство возможно на любой стадии исполнительного производства.

(4) Определение о допущении правопреемства может быть обжаловано в кассационном порядке.

Статья 44. Осуществление прав в исполнительном производстве через представителей

(1) Физическое лицо, обладающее полной дееспособностью, может осуществлять свои права в исполнительном производстве лично или через представителей.

(2) Личное участие не лишает права иметь в исполнительном производстве представителя.

(3) Должник не вправе действовать через представителя, если обязанности, указанные в исполнительном документе, могут быть исполнены им только лично.

(4) Юридическое лицо может быть представлено в исполнительном производстве своими органами, действующими в пределах полномочий, предоставленных законом, уставом или положением, либо представителями.

Статья 45. Оформление полномочий представителя

(1) Полномочия представителя должны быть оформлены доверенностью или договором, составленными в соответствии с законодательством.

(2) Руководители организаций подтверждают свои полномочия представляемыми документами, удостоверяющими их должность или служебное положение, а при необходимости - учредительными документами. В случае роспуска или ликвидации юридического лица его интересы могут представлять соответственно управляющий или ликвидатор, назначенные в установленном законом порядке.

Статья 46. Полномочия представителя

Полномочие на представительство дает право на совершение всех действий, связанных с исполнительным производством, кроме предъявления или отзыва исполнительного документа, передачи полномочий другому лицу (передоверия), заключения мирового соглашения, обжалования действий судебного исполнителя, изменения порядка исполнения, отсрочки или рассрочки исполнения, получения денежных средств или

имущества, которые должны быть специально оговорены в доверенности, выданной представляемым, под угрозой их недействительности.

Статья 47. Лица, которые не могут быть представителями

(1) Не могут быть представителями в исполнительном производстве лица, не обладающие полной дееспособностью.

(2) Представителями в исполнительном производстве не могут быть также судьи, прокуроры, офицеры по уголовному преследованию, кроме случаев, когда они выступают как законные представители (родители, усыновители, опекуны, попечители), а также в качестве представителей судебной инстанции, прокуратуры и органов внутренних дел.

(3) Не может быть представителем в исполнительном производстве лицо, оказывающее в деле или оказывавшее ранее правовую помощь лицам, интересы которых противоречат интересам представляемого им лица, либо участвовавшее в деле в качестве судьи, прокурора, офицера по уголовному преследованию, эксперта, специалиста, переводчика или понятого, либо состоящее в родстве с судебным исполнителем, в производстве которого находится исполнение.

(4) При наличии обстоятельств, указанных в части (3) настоящей статьи, представителю может быть заявлен отвод участниками исполнительного производства.

(5) Заявление об отводе рассматривается судебным исполнителем, который выносит мотивированное определение. Определение судебного исполнителя может быть обжаловано в кассационном порядке.

Статья 48. Законные представители

(1) Права и охраняемые законом интересы несовершеннолетних, лиц, ограниченных в дееспособности или признанных в установленном порядке недееспособными, в исполнительном производстве защищаются их родителями, усыновителями, опекунами или попечителями, которые представляют судебному исполнителю документы, удостоверяющие их полномочия.

(2) Законные представители совершают от имени представляемых все процессуальные действия, право на совершение которых принадлежит представляемым, с ограничениями, предусмотренными законом.

(3) В предусмотренных частями (1) и (2) настоящей статьи случаях родители, усыновители, опекуны или попечители могут поручить участие в исполнительном производстве другому лицу, выбранному ими в качестве представителя.

(4) По исполнительному производству, в котором должно участвовать лицо, признанное в установленном порядке безвестно отсутствующим, в качестве его представителя выступает управляющий, назначенный в установленном законом порядке.

(5) По исполнительному производству, в котором должен участвовать наследник лица, умершего или объявленного в установленном порядке умершим, если наследство еще никем не принято, в качестве представителя наследника выступает исполнитель завещания, назначенный завещателем, или управляющий, назначенный нотариусом.

Статья 49. Участие переводчика

(1) Исполнительное производство осуществляется на молдавском языке. В ходе исполнительного производства стороны могут воспользоваться услугами переводчика. Переводчиком может быть лицо, обладающее полной дееспособностью, владеющее языками, знание которых необходимо для выполнения соответствующих функций.

(2) По просьбе сторон судебный исполнитель обеспечивает участие в производстве переводчика.

(3) Судебный исполнитель предупреждает в письменной форме переводчика об ответственности, предусмотренной положениями Уголовного кодекса.

(4) Работа переводчика оплачивается из средств, выделенных на эти цели государством.

Статья 50. Участие понятых

(1) Присутствие понятых обязательно при проникновении в жилища, помещения, хранилища и другие места, их осмотре, при аресте и изъятии имущества должника.

(2) По усмотрению судебного исполнителя или по заявлению сторон понятые могут вызываться и в других случаях.

(3) Понятыми могут быть лица, обладающие полной дееспособностью, не заинтересованные в совершении исполнительных действий и не состоящие с участниками исполнительного производства в родстве, отношениях подчиненности или подконтрольности.

(4) Количество понятых не может быть менее двух.

Статья 51. Права и обязанности понятых

(1) Понятой обязан удостоверить факт, содержание и результаты исполнительных действий, при которых он присутствовал. Он вправе знать, для совершения каких исполнительных действий он приглашался, делать замечания по поводу совершенных действий.

(2) Замечания понятого подлежат занесению в протокол судебным исполнителем или собственноручно понятым. Перед началом исполнительных действий, в которых участвуют понятые, судебный исполнитель разъясняет им их права и обязанности.

(3) За понятым сохраняется средняя заработная плата по месту работы на все время отсутствия в связи с участием в исполнительных действиях, а неработающему лицу может быть выплачено вознаграждение за счет должника в установленном Правительством размере.

Статья 52. Участие специалиста

(1) Для разъяснения возникающих при совершении исполнительных действий вопросов судебный исполнитель по собственной инициативе либо по заявлению должника или взыскателя может распорядиться об участии в исполнительном производстве одного, а при необходимости - нескольких специалистов.

(2) В качестве специалиста может участвовать лицо, обладающее необходимыми знаниями в соответствующей области, не заинтересованное в результатах осуществляемых действий и не состоящее в родстве с участниками исполнительного производства.

(3) Специалист дает заключение в устной или письменной форме.

Статья 53. Права и обязанности специалиста

(1) Специалист обязан:

a) явиться по вызову;

b) участвовать в исполнительных действиях, используя свои знания по специальности для оказания участникам помощи в решении возникающих вопросов;

c) давать пояснения по поводу выполняемых им действий;

d) делать заявления, которые подлежат внесению в протокол судебным исполнителем или им собственноручно.

(2) За отказ или уклонение от выполнения своих обязанностей на специалиста начальником исполнительного бюро по представлению судебного исполнителя может быть наложен штраф в размере до десяти условных единиц.

(3) Определение начальника исполнительного бюро о наложении штрафа может быть обжаловано в кассационном порядке.

(4) Специалист имеет право на вознаграждение за счет должника, выплачиваемое в установленном Правительством размере.

Глава VII
ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРОИЗВОДСТВО

Статья 54. Возбуждение исполнительного производства

(1) Исполнительное производство возбуждается по заявлению взыскателя или по представлению судебной инстанции путем предъявления исполнительного документа к исполнению.

(2) Исполнительный документ регистрируется и передается судебному исполнителю под расписку.

(3) Судебный исполнитель в трехдневный срок после получения исполнительного документа выносит определение о принятии исполнительного документа к исполнению или об отказе в принятии его к исполнению.

Статья 55. Отказ в принятии исполнительного документа к исполнению

(1) Судебный исполнитель отказывает в принятии исполнительного документа к исполнению, если:

a) документ не относится к компетенции соответствующего исполнительного бюро;

b) истек срок предъявления документа к исполнению;

c) документ не оформлен в соответствии с требованиями статьи 16 настоящего кодекса.

(2) Отказ судебного исполнителя в принятии исполнительного документа к исполнению по основанию, предусмотренному пунктом c) части (1) настоящей статьи, не является препятствием для повторного предъявления исполнительного документа к исполнению.

(3) Определение об отказе в принятии исполнительного документа к исполнению может быть обжаловано в кассационном порядке.

Статья 56. Предварительные акты судебного исполнителя

(1) Судебный исполнитель выносит определение о возбуждении исполнительного производства, которое в трехдневный срок направляется взыскателю и должнику.

(2) Если законом или судебным решением не установлен срок для исполнения, судебный исполнитель своим определением устанавливает срок до 15 дней для добровольного исполнения.

(3) Судебный исполнитель разъясняет сторонам их право заключить мировое соглашение.

(4) В установленных законом случаях судебный исполнитель решает вопрос о розыске должника.

Статья 57. Меры по обеспечению исполнения исполнительного документа

(1) В целях обеспечения исполнения исполнительного документа, а также в случае немедленного исполнения судебного решения судебный исполнитель может:

a) наложить арест на денежные средства или имущество должника;

b) запретить должнику совершать определенные действия;

c) запретить другим лицам передавать имущество должника или выполнять иные обязательства по отношению к нему.

(2) Определение об обеспечении исполнения исполнительного документа может быть обжаловано в кассационном порядке.

(3) Определение судебной инстанции о наложении запрета на выезд из страны направляется для исполнения Пограничной службе.

[Ст.57 ч.(3) введена ЗП43-XVI от 06.03.08, МО69-71/04.04.08 ст.230]

Статья 57[1]. Запрет на выезд из страны

(1) Запрет на выезд из страны на срок до трех месяцев применяется только после принятия необходимых мер по обеспечению исполнения исполнительного документа с вменением в обязанность судебному исполнителю осуществления периодически, один раз

в 30 дней, контроля необходимости сохранения данного запрета.

(2) В случае необходимости сохранения запрета на более длительный срок на основании мотивированного представления судебного исполнителя запрет может быть применен повторно, но не более трех раз в рамках одного исполнительного производства.

(3) В случае прекращения исполнительного производства либо возвращения исполнительного документа, а также в случае, когда отпадает необходимость в применении запрета на выезд из страны, он снимается судебной инстанцией по требованию судебного исполнителя или сторон.

[Ст.57[1] введена ЗП43-XVI от 06.03.08, МО69-71/04.04.08 ст.230]

Статья 58. Определения судебного исполнителя

(1) При возбуждении исполнительного производства и в процессе совершения исполнительных действий судебный исполнитель выносит определения.

(2) Выносимые судебным исполнителем определения содержат:

a) дату и место вынесения определения и номер исполнительного производства;

b) имя судебного исполнителя и наименование исполнительного бюро, в котором он работает;

c) исполнительное производство, по которому выносится определение;

d) вопрос, по которому выносится определение;

e) основания вынесения определения и закон, примененный при вынесении определения;

f) постановление судебного исполнителя;

g) порядок и сроки обжалования определения.

(3) Определение судебного исполнителя является обязательным для исполнения с момента его вынесения и может быть обжаловано в кассационном порядке в десятидневный срок в судебную инстанцию по месту деятельности судебного исполнителя. Кассационная жалоба не приостанавливает исполнение определения судебного исполнителя.

Статья 59. Направление и вручение определения
и уведомления судебного исполнителя

(1) Определение и уведомление судебного исполнителя, а также повестка доставляются адресату по почте или через рассыльных.

(2) В случае временного или длительного отсутствия адресата - физического лица указанные в части (1) настоящей статьи документы вручаются для передачи ему кому-либо из совершеннолетних членов его семьи, должностному лицу примэрии или председателю ассоциации жильцов по месту жительства адресата. Лицо, принявшее документы, обязано передать их адресату при первой возможности.

(3) В случае юридического лица документы направляются по его юридическому адресу и считаются поступившими в день получения или вручения их работнику администрации, дирекции, офиса, секретариата для передачи.

(4) Как адресат, так и лица, получившие документы для передачи, подписывают и возвращают судебному исполнителю уведомление о их получении.

(5) Отказ от принятия определения, уведомления судебного исполнителя или повестки удостоверяется в присутствии понятого, однако не является препятствием для совершения исполнительных действий.

Статья 60. Обязанность должника сообщать о перемене
места жительства или местонахождения

(1) В случае перемены места жительства или местонахождения в процессе исполнения исполнительного документа должник обязан сообщить судебному исполнителю свой новый адрес. В противном случае соответствующие документы посылаются по последнему известному месту жительства или местонахождению должника и считаются

врученными, хотя бы адресат по тому же адресу более не проживает или не находится.

(2) За невыполнение обязанности сообщать о перемене места жительства или местонахождения начальник исполнительного бюро может наложить штраф в размере от пяти до десяти условных единиц.

Статья 61. Место исполнения

(1) Исполнение осуществляется судебным исполнителем исполнительного бюро по последнему месту жительства должника или по месту нахождения его имущества.

(2) Если должник является юридическим лицом, исполнение осуществляется по его местонахождению или по месту нахождения его имущества.

(3) Исполнение содержащихся в исполнительном документе постановлений относительно обязанности должника совершить какие-либо действия осуществляется по месту, где предстоит совершить действия.

(4) Если должник поменял место жительства, место работы, свое местонахождение или место нахождения имущества и его новое место жительства, место работы, местонахождение или место нахождения его имущества расположены в районе деятельности другого бюро, судебный исполнитель направляет исполнительный документ в это бюро.

Статья 62. Время совершения исполнительных действий

(1) Судебный исполнитель осуществляет исполнительные действия в рабочие дни с 6 до 22 часов.

(2) Принудительное исполнение в другое время или в нерабочие дни допускается на основании мотивированного определения судебного исполнителя в случае, если должник уклоняется от принудительного исполнения или если имеются основания опасаться утраты или повреждения имущества, на которое обращено взыскание.

(3) Судебный исполнитель в течение 24 часов после вынесения определения об исполнении исполнительного документа в указанное в части (2) настоящей статьи время представляет его на утверждение судебной инстанции.

(4) Судебная инстанция в срочном порядке, без вызова сторон проверяет законность совершенных судебным исполнителем действий и выносит мотивированное определение, которое может быть обжаловано в кассационном порядке в трехдневный срок.

Статья 63. Сроки исполнения

(1) Исполнительный документ приводится в исполнение судебным исполнителем не позднее трех месяцев со дня возбуждения исполнительного производства или в срок, указанный в исполнительном документе.

(1^1) В случае выселения лиц, проживающих в обремененном ипотекой недвижимом имуществе, вследствие исполнения ипотечного права ипотечным кредитором срок исполнения исполнительного документа не может превышать трех месяцев со дня начала процедуры исполнения либо устанавливается иной срок, указанный в исполнительном документе.

[Ст.63 ч.(1^1) введена ЗП163-XVI от 09.07.08, МО140-142/01.08.08 ст.574]

(2) При необходимости срок исполнения может быть продлен начальником исполнительного бюро по мотивированному представлению судебного исполнителя.

Статья 64. Разъяснение решения

Если неясны содержание, пределы или порядок применения резолютивной части решения, подлежащего исполнению, либо если решение содержит противоречивые положения, судебный исполнитель по собственной инициативе или по заявлению участников исполнительного производства может потребовать разъяснения решения от судебной инстанции или другого органа, вынесшего его.

Статья 65. Розыск должника

(1) При неизвестности места жительства должника, с которого подлежат взысканию

алименты, суммы в возмещение вреда, причиненного увечьем или иным повреждением здоровья, а также в связи с потерей кормильца, судебная инстанция по представлению судебного исполнителя или по заявлению взыскателя выносит определение о розыске должника.

(2) При исполнении других видов исполнительных документов должник объявляется в розыск только по заявлению взыскателя.

(3) Розыск должника - физического лица осуществляется органом внутренних дел по его последнему месту жительства.

(4) Розыск должника - юридического лица осуществляется судебным исполнителем.

(5) Определение о розыске или об отказе в объявлении должника в розыск может быть обжаловано в кассационном порядке.

Статья 66. Привод должника

(1) При необходимости должник может быть подвергнут приводу к судебному исполнителю на основании решения судебной инстанции, вынесенного по представлению судебного исполнителя.

(2) Привод должника производится органом внутренних дел по месту жительства должника.

(3) Расходы по приводу взыскиваются с должника в доход государства судебной инстанцией в порядке, предусмотренном главой XXXV Гражданского процессуального кодекса.

Статья 67. Принудительное исполнение

(1) Принудительное исполнение состоит в применении судебным исполнителем установленных законом принудительных мер в отношении должника с целью действительного исполнения исполнительного документа.

(2) Принудительное исполнение осуществляется на основании исполнительного листа или другого документа, который согласно закону представляет собой исполнительный документ.

(3) Принудительное исполнение осуществляется по истечении срока, предоставленного должнику для добровольного исполнения.

(4) Если исполнительный документ подлежит немедленному исполнению, он исполняется принудительно без предоставления срока для его добровольного исполнения.

Статья 68. Основания применения мер принудительного исполнения

Основаниями применения мер принудительного исполнения являются:

a) предъявление в установленном законом порядке исполнительного документа;

b) вынесение судебным исполнителем определения о возбуждении исполнительного производства;

c) истечение срока, установленного судебным исполнителем для добровольного исполнения.

Статья 69. Меры принудительного исполнения

Мерами принудительного исполнения являются:

a) обращение взыскания на наличные денежные средства должника;

b) обращение взыскания на денежные средства должника, находящиеся на его банковских счетах;

c) обращение взыскания на имущество должника путем ареста имущества и его реализации;

d) обращение взыскания на заработную плату, пенсию, стипендию и иные доходы должника;

e) обращение взыскания на денежные средства и имущество должника, находящиеся у третьих лиц;

f) изъятие у должника и передача взыскателю предметов, указанных в исполнительном

документе;

g) иные меры, предусмотренные законом.

Статья 70. Акт

По исполнительным действиям судебный исполнитель обязан составить акт, содержащий:

a) дату составления акта и номер исполнительного производства;

b) наименование и местонахождение исполнительного бюро;

c) имя и должность лица, составившего акт;

d) исполнительный документ, на основании которого совершается исполнительное действие;

e) имя и место жительства или наименование и местонахождение должника и взыскателя;

f) отметку о разъяснении прав, предусмотренных статьей 41 настоящего кодекса;

g) меры, принятые судебным исполнителем, или его констатации;

h) отметку об объяснениях и замечаниях участников исполнительного производства;

i) иные отметки, предусмотренные законом или признанные необходимыми судебным исполнителем;

j) отметку, при необходимости, об отсутствии взыскателя или должника либо об отказе и мотивах отказа подписать акт;

k) отметку о количестве экземпляров составленного акта, а также о лицах, которым он вручен;

l) подпись судебного исполнителя, а также иных лиц, заинтересованных в исполнении или присутствующих при совершении исполнительных действий;

m) печать судебного исполнителя.

Статья 71. Отложение исполнительных действий

(1) Судебный исполнитель может мотивированным определением отложить исполнение по заявлению сторон или по собственной инициативе.

(2) Определение об отложении исполнительных действий может быть обжаловано в кассационном порядке.

Статья 72. Изменение способа и порядка исполнения

(1) При наличии обстоятельств, делающих исполнение затруднительным или невозможным, судебный исполнитель или стороны вправе обратиться в судебную инстанцию, выдавшую исполнительный документ, с заявлением об изменении способа и порядка исполнения решения.

(2) Заявление об изменении способа и порядка исполнения решения рассматривается в порядке, предусмотренном статьей 252 Гражданского процессуального кодекса.

Статья 73. Обязанность приостановления исполнения

(1) Начальник исполнительного бюро обязан приостановить исполнение исполнительного документа в случаях:

a) смерти должника, признания его безвестно отсутствующим или объявления его умершим, если установленное судебной инстанцией правоотношение допускает правопреемство;

b) утраты должником дееспособности;

c) реорганизации юридического лица - должника;

d) несостоятельности должника, установленной в соответствии с Законом о несостоятельности.

(2) Определение о приостановлении исполнения исполнительного документа может быть обжаловано в судебную инстанцию в 15-дневный срок.

Статья 74. Право приостановления исполнения

(1) Судебная инстанция может приостановить исполнение исполнительного документа

по заявлению судебного исполнителя, участников исполнительного производства или по собственной инициативе в случаях:

a) обращения судебного исполнителя в судебную инстанцию или в другой орган, выдавший исполнительный документ, с заявлением о разъяснении принятого решения;

b) нахождения должника в длительной служебной командировке или при исполнении государственной миссии;

c) нахождения должника в лечебно-профилактическом учреждении;

d) подачи заявления об обжаловании действий судебного исполнителя;

e) розыска должника;

f) предъявления третьими лицами иска об освобождении имущества из-под ареста;

g) внесения залога.

(2) Определение о приостановлении исполнения исполнительного документа может быть обжаловано в кассационном порядке.

Статья 75. Порядок внесения залога

(1) В случае обжалования должником судебного решения по основаниям, предусмотренным частью 2 главы XXXVIII Гражданского процессуального кодекса, для приостановления исполнения обжалуемого в кассационном порядке решения должник вносит залог в исполнительное бюро, в котором решение исполняется или подлежит исполнению.

(2) Залог вносится в денежном выражении по делам имущественного характера на специальный счет исполнительного бюро. На основании платежного поручения исполнительное бюро обязано выдать должнику соответствующее свидетельство.

(3) Если судебное решение находится в процессе исполнения, судебный исполнитель распоряжается о приостановлении его исполнения на основании представленного должником свидетельства о внесении залога. В таком случае судебный исполнитель может распорядиться об освобождении из-под ареста всего или части имущества должника.

Статья 76. Размер залога

Залог вносится в размере денежной суммы, подлежащей взысканию с должника, или стоимости имущества, которое он обязан возвратить на основании судебного решения, с включением судебных издержек.

Статья 77. Последствия внесения залога

(1) Сумма внесенного залога возвращается должнику в случае удовлетворения его кассационной жалобы с вынесением нового решения, которым иск взыскателя отклонен. Расходы по исполнению судебного решения, произведенные до внесения залога, вычитаются из суммы залога. Если залог был внесен по истечении срока для добровольного исполнения решения, должник обязан уплатить также исполнительский сбор.

(2) Если кассационная жалоба удовлетворена с отменой решения и возвратом дела на новое рассмотрение, залог остается на счете внесенным до вступления в законную силу вновь вынесенного решения.

(3) В случае оставления обжалуемого решения без изменения соответствующая сумма подлежит использованию в счет исполнения решения в предусмотренном законом порядке.

Статья 78. Сроки приостановления исполнительного производства

(1) Исполнительное производство приостанавливается:

a) в случаях, предусмотренных частью (1) статьи 73 настоящего кодекса, - до определения правопреемника должника, назначения представителя должнику, утратившему дееспособность, или до рассмотрения дела о несостоятельности по существу;

b) в случаях, предусмотренных пунктами b), c) и e) части (1) статьи 74 настоящего кодекса, - до возвращения из служебной командировки, завершения исполнения государственной миссии, выписки из лечебно-профилактического учреждения либо обнаружения должника;

c) в случаях, предусмотренных пунктами a), d), f) и g) части (1) статьи 74 настоящего кодекса, - до обретения решением или определением судебной инстанции окончательного характера.

(2) После устранения обстоятельств, вызвавших приостановление, исполнительное производство возобновляется по заявлению взыскателя или по инициативе исполнительного бюро.

Статья 79. Прекращение исполнительного производства

Исполнительное производство прекращается в случаях, если:

a) решение исполнено либо взыскатель отказался от взыскания;

b) между взыскателем и должником заключено мировое соглашение;

c) после смерти, признания безвестно отсутствующим или объявления умершим взыскателя или должника подтвержденные решением требования или обязанность не могут перейти к правопреемнику этих лиц;

d) имущества ликвидируемого юридического лица недостаточно для полного удовлетворения требований взыскателя;

e) решение или определение, на основании которого выдан исполнительный лист, отменено;

f) должник предъявил к исполнению решение о получении от взыскателя в свою пользу определенной выгоды или суммы, равных сумме, полученной от должника, или превышающих ее;

g) взыскатель отказывается от получения изъятых у должника предметов, подлежащих согласно решению передаче.

Статья 80. Порядок приостановления или прекращения исполнительного производства

(1) Вопрос о приостановлении или прекращении исполнительного производства разрешается начальником исполнительного бюро с извещением об этом взыскателя и должника, однако неявка этих лиц не является препятствием для разрешения вопроса.

(2) По приостановленному исполнительному производству никакие исполнительные действия не допускаются.

(3) Определение о приостановлении или прекращении исполнительного производства в трехдневный срок после его вынесения направляется сторонам и органу, выдавшему исполнительный документ.

(4) Определение о приостановлении или прекращении исполнительного производства может быть обжаловано в кассационном порядке.

Статья 81. Последствия прекращения исполнительного производства

(1) После вступления определения о прекращении исполнительного производства в силу судебный исполнитель распоряжается об отмене всех мер по обеспечению исполнения. Исполнительный документ после внесения соответствующих отметок возвращается в судебную инстанцию или другой орган, выдавший его, либо взыскателю.

(2) Закрытое исполнительное производство возобновлению не подлежит.

Статья 82. Возвращение исполнительного документа

(1) Исполнительный документ, который не исполнен или исполнен частично, возвращается взыскателю:

a) по заявлению взыскателя;

b) если у должника отсутствуют имущество или доходы либо его имущества

недостаточно для удовлетворения требований;

c) если взыскатель отказался принять имущество, не реализованное при исполнении решения;

d) если по указанному взыскателем адресу должник не проживает или не работает либо не находится его имущество, кроме случаев объявления должника в розыск;

e) если взыскатель своими действиями (бездействием) препятствует исполнению исполнительного документа;

f) если взыскатель не авансирует расходы по совершению исполнительных действий в срок, установленный настоящим кодексом.

[Ст.82 ч.(2) пкт.f) введен ЗП217-XVI от 24.10.08, MO206-207/18.11.08 ст.758]

(2) В случаях, указанных в пунктах b) и e) части (1) настоящей статьи, судебный исполнитель составляет акт, который утверждается начальником исполнительного бюро.

(3) Возвращение исполнительного документа взыскателю не является препятствием для повторного предъявления его к исполнению. В этом случае исчисление нового срока для предъявления исполнительного документа к исполнению осуществляется согласно части (3) статьи 19 настоящего кодекса.

[Ст.82 ч.(4) исключена ЗП217-XVI от 24.10.08, MO206-207/18.11.08 ст.758]

(5) Возвращение исполнительного документа осуществляется на основании мотивированного определения начальника исполнительного бюро. Определение может быть обжаловано в кассационном порядке.

(6) Определение о возвращении исполнительного документа служит основанием для передачи исполнительного производства в архив.

Статья 83. Восстановление утраченного исполнительного производства

Утраченное исполнительное производство может быть восстановлено судебной инстанцией в соответствии с главой XXXIV Гражданского процессуального кодекса.

Р а з д е л III
ПРЕДМЕТ ПРИНУДИТЕЛЬНОГО ИСПОЛНЕНИЯ
Глава VIII
ПРЕДМЕТ ПРИНУДИТЕЛЬНОГО ИСПОЛНЕНИЯ
Часть 1. Обращение взыскания на имущество

Статья 84. Общие положения об обращении взыскания на имущество

(1) Обращение взыскания на имущество должника состоит из его ареста, изъятия, реализации.

(2) Взыскание может быть обращено на любые материальные вещи либо совокупность вещей должника, находящиеся в гражданском обороте, независимо от того, у кого они находятся во владении, а также на любое имущественное право или денежное требование, кроме тех, на которые не может быть обращено принудительное взыскание.

(3) Взыскание может быть обращено только в размере суммы, достаточной и необходимой для исполнения исполнительного документа, уплаты исполнительского сбора и возмещения расходов по совершению исполнительных действий.

(4) По запросу судебного исполнителя держатели регистров, финансовые учреждения, налоговые, кадастровые и другие органы обязаны не позднее 10 дней сообщить ему сведения, необходимые для осуществления принудительного исполнения.

Статья 85. Имущество должника, на которое не может быть обращено взыскание

Не обращается взыскание на:

1) имущество, необходимое должнику и членам его семьи сугубо для личного пользования или использования в быту:

a) одежда - на каждое лицо: одно зимнее пальто, одно демисезонное пальто, один зимний и один летний костюм (для мужчин), два летних и два зимних платья или костюма (для женщин), одна шляпа и одна зимняя шапка, два летних и два зимних платка (для женщин), другая одежда, длительное время находившаяся в употреблении и не представляющая ценности;

b) обувь, белье, постельные принадлежности, утварь, находящаяся в употреблении, кроме предметов, сделанных из драгоценных материалов, а также предметов, имеющих художественную ценность;

c) все детские принадлежности;

d) мебель - по одной кровати и одному стулу на каждое лицо, один стол, один шкаф на семью;

e) семейные иконы и портреты, обручальные кольца;

f) ордена, медали, другие отличительные знаки, которыми награждены должник или члены его семьи;

g) вещи (в том числе пособия и книги), необходимые должнику для дальнейшего осуществления профессиональной деятельности;

h) специальные транспортные средства для инвалидов и вещи, необходимые инвалидам и больным и предназначенные для ухода за ними;

i) продукты питания в количестве, необходимом для должника и членов его семьи в течение трех месяцев;

j) топливо, необходимое для приготовления пищи и отопления жилища семьи в течение отопительного сезона;

2) семена сельскохозяйственных культур, необходимые для проведения посева и посадки;

3) корм для скота, на который не обращалось взыскание, необходимый до сбора новых кормов или, в зависимости от обстоятельств, до выгона на пастбища;

4) скоропортящуюся сельскохозяйственную продукцию согласно перечню, утвержденному Правительством;

5) имущество, относящееся к публичной сфере государства или административно-территориальных единиц;

6) иное имущество, на которое согласно закону не может быть обращено взыскание.

Статья 86. Очередность обращения взыскания на имущество

Обращение взыскания на имущество должника осуществляется в следующей очередности:

a) в первую очередь - на денежные средства в национальной или иностранной валюте, наличные или находящиеся на банковских счетах;

b) во вторую очередь - на имущество, непосредственно не участвующее в производстве: ценные бумаги, автомобили;

c) в третью очередь - на готовую продукцию (товары), а также иные материальные ценности, непосредственно не участвующие в производстве и не предназначенные для непосредственного использования в производстве;

d) в четвертую очередь - на недвижимое имущество, а также сырье, материалы, машины, станки, оборудование, обмундирование, другие основные средства, предназначенные для непосредственного использования в производстве;

e) в пятую очередь - на иное имущество, в том числе переданное другим лицам.

Статья 87. Обращение взыскания на наличные денежные средства

(1) Обращение взыскания на наличные денежные средства, в том числе в иностранной валюте, осуществляется путем наложения ареста на них и их изъятия.

(2) Для изъятия денежных средств у должника судебный исполнитель проверяет места и помещения, в которых должник хранит наличность, а также его торговую сеть.

(3) В изъятии наличных денежных средств у юридического лица участвует кассир (подотчетное лицо) или замещающий его работник, обязанные предъявить необходимые документы и обеспечить свободный доступ к сейфу кассы должника, в изолированное помещение кассы, а также в его торговую сеть.

(4) Вскрытие мест и помещений, в которых хранятся наличные деньги, без согласия представителя должника или в его отсутствие осуществляется в присутствии двух понятых. До прибытия понятых судебный исполнитель опечатывает эти места и помещения.

(5) Факт изъятия наличных денег и вскрытия мест и помещений без согласия представителя должника отмечается в акте, который подписывается присутствующими при этом лицами. Акт составляется в двух экземплярах. Второй экземпляр вручается должнику или его представителю под расписку на первом экземпляре либо отправляется должнику заказным письмом в тот же или на следующий рабочий день.

(6) Изъятые денежные средства вносятся на депозитный счет исполнительного бюро в течение 24 часов.

(7) Иностранная валюта вносится на валютный счет исполнительного бюро, а в случае отсутствия такового обменивается на национальную валюту по курсу, установленному Национальным банком Молдовы, и вносится на депозитный счет исполнительного бюро.

Статья 88. Обращение взыскания на денежные средства, находящиеся на счетах

(1) Взыскатель на основании исполнительного документа может обратить взыскание на денежные средства, находящиеся на банковских счетах должника, путем предъявления исполнительного документа финансовому учреждению (его филиалу или отделению), которое обязано исполнить исполнительный документ.

(2) В случае недостаточности денежных средств для полного исполнения исполнительного документа или отсутствия денежных средств на счете взыскатель представляет соответствующему исполнительному бюро исполнительный документ и подтверждение финансовым учреждением факта отсутствия денежных средств на счете должника.

(3) В процессе исполнения судебный исполнитель вправе обратить взыскание на денежные средства, поступившие в финансовые учреждения на счет должника впоследствии, или наложить арест на денежные средства, которые будут перечислены в будущем.

Статья 89. Обращение взыскания на ценные бумаги

(1) Обращение взыскания на ценные бумаги осуществляется путем их изъятия у должника или путем наложения ареста на них.

(2) В случае изъятия или наложения ареста на ценные бумаги судебный исполнитель направляет копию акта независимому регистратору или лицу, осуществляющему их учет. Указанные лица немедленно делают в соответствующем реестре запись о наложении ареста на ценные бумаги.

(3) После наложения ареста не допускается ни одна операция с ценными бумагами без согласия судебного исполнителя.

(4) Ценные бумаги передаются правомочным органам на реализацию в установленном порядке.

Статья 90. Обращение взыскания на движимое имущество

В случае недостаточности наличных денежных средств и средств, находящихся на счете, для удовлетворения требований взыскание обращается на движимое имущество должника в порядке, установленном в статье 86 настоящего кодекса.

Статья 91. Обращение взыскания на недвижимое имущество

(1) На недвижимое имущество должника может быть обращено взыскание в случае

недостаточности для удовлетворения требований денежных средств и движимого имущества.

(2) Обращение взыскания на вещь, недвижимую по своей природе, включает все ее принадлежности и все объекты, служащие для ее эксплуатации или прочно связанные с землей, а также все то, что естественно или искусственно включено в ее состав.

(3) О наложении ареста на недвижимое имущество судебный исполнитель уведомляет территориальный кадастровый орган, а в случае обременения имущества ипотекой - также залогодержателя.

Статья 92. Обращение взыскания на имущество,
находящееся в общей собственности

(1) Обращение взыскания на общее имущество допускается в случае, если личного имущества должника недостаточно для удовлетворения требований.

(2) Обращение взыскания на долю в имуществе, находящемся в общей долевой или общей совместной собственности, осуществляется в соответствии с положениями статьи 353 Гражданского кодекса.

(3) В случае общего имущества, определенного родовыми признаками, взыскание обращается на долю имущества в размере доли должника.

(4) Общее неделимое имущество может быть отчуждено с согласия всех сособственников.

(5) На дату составления акта об аресте или его получения должник обязан сообщить судебному исполнителю, какое имущество является общей долевой или совместной собственностью. В противном случае должник лишается права обжаловать акт со ссылкой на это обстоятельство.

Статья 93. Обращение взыскания на плоды

Взыскание может обращаться на плоды и любые иные доходы с имущества собственника или узуфруктуария, являющегося должником.

Статья 94. Обращение взыскания на долю в уставном капитале

Если должник не располагает иным имуществом, взыскание может быть обращено на:

a) его долю в уставном капитале полного товарищества (статья 133 Гражданского кодекса);

b) его долю в обществе с ограниченной ответственностью (статьи 152 и 153 Гражданского кодекса);

c) стоимость его пая или имущество, соответствующее его паю в имуществе кооператива (статья 177 Гражданского кодекса).

Статья 95. Обращение взыскания на имущество
должника, находящееся у других лиц

(1) Имущество должника, находящееся у других лиц на основании договоров займа, аренды, найма, хранения и иного рода договоров, включается в опись арестованного имущества на основании имеющихся у должника документов, относящихся к этому имуществу. После подписания акта об аресте лицу, у которого находится имущество, направляется уведомление о том, что на имущество должника налагается арест и что лицо обязано обеспечить сохранность имущества и не вправе передавать его должнику или третьим лицам без согласия судебного исполнителя. В случае необходимости производится обследование имущества по месту его нахождения.

(2) Если впоследствии обнаруживается, что имущество должника находится у другого лица, и если на него не был наложен арест ранее, данному лицу вручается уведомление о том, что на имущество должника налагается арест и что лицо обязано обеспечить сохранность имущества и не вправе передавать его должнику или третьим лицам без согласия судебного исполнителя.

Статья 96. Обращение взыскания на долговые обязательства должника

(1) Взыскание обращается на долговые обязательства должника, если законом не предусмотрено иное.

(2) Для обращения взыскания на денежные долговые обязательства судебный исполнитель направляет лицу, которое имеет долговое обязательство перед должником, предупреждение об обязанности не оплачивать его должнику-взыскателю. В то же время должнику направляется предупреждение не отдавать распоряжения в отношении соответствующего долгового обязательства. Арест на денежное долговое обязательство считается наложенным со дня вручения предупреждения третьему лицу.

Статья 97. Обращение взыскания на заложенное имущество

(1) На заложенное имущество может быть обращено взыскание залогодержателем. Он пользуется преимуществом перед остальными взыскателями.

(2) Очередность удовлетворения требований по нескольким правам залога в отношении одного и того же имущества или имущественного права определяется с учетом очередности установления залога. Требования последующего залогодержателя удовлетворяются после полного удовлетворения требований предыдущего залогодержателя.

(3) Очередность удовлетворения требований может быть изменена, если залогодержатели, пользующиеся преимущественным правом на удовлетворение требований в отношении одного и того же предмета залога, согласны на это.

(4) После полного удовлетворения требований залогодержателей оставшееся имущество или полученная сумма, превышающая требования залогодержателей, распределяется между другими взыскателями в порядке очередности, установленной в статье 142 настоящего кодекса.

(5) В случае, если аукцион признается несостоявшимся, залогодержатель имеет преимущественное право на получение заложенного имущества по цене, указанной в договоре о залоге, и обязан вернуть сумму, превышающую размер его требований.

Статья 98. Обращение взыскания на имущество, на которое наложен арест другими органами

(1) На имущество, на которое другими органами наложен арест в обеспечение взыскания долга, судебным исполнителем может быть обращено взыскание на основании исполнительного документа, если это имущество не выставлялось на аукцион или на продажу в течение двух месяцев и если должник не располагает иным имуществом для уплаты долга по исполнительному документу помимо того, на которое наложен арест.

(2) На имущество, на которое органами уголовного преследования наложен арест в процессе уголовного преследования, может быть наложен повторный арест для удовлетворения других требований только в случае, если уголовное производство прекращено и отсутствует материальный ущерб или стоимость этого имущества превышает размер материального ущерба.

Статья 99. Обращение взыскания на имущество умершего должника

(1) В случае смерти должника обращение взыскания на его имущество продолжается по последнему месту жительства умершего по истечении семидневного срока после допущения правопреемства.

(2) В случае, если среди наследников имеются несовершеннолетние, начатое исполнение приостанавливается до назначения им законного представителя.

(3) Если исполнение не началось до смерти должника, исполнительные документы исполняются не ранее чем по истечении десятидневного срока после направления копии исполнительного документа по месту открытия наследства на имя наследодателя без указания имени и статуса каждого наследника.

Статья 100. Обращение взыскания на имущество юридических лиц в случае реорганизации либо ликвидации или объявления несостоятельными

(1) В случае реорганизации должника - юридического лица взыскание обращается на денежные средства и имущество правопреемников в соответствии со статьей 70 Гражданского кодекса.

(2) В случае ликвидации должника - юридического лица или объявления его несостоятельным исполнительный документ передается ликвидационной комиссии (ликвидатору), о чем сообщается взыскателю.

Часть 2. Обращение взыскания на заработную плату и иные доходы

Статья 101. Обращение взыскания на заработную плату и иные доходы должника

(1) Взыскание на заработную плату и иные денежные доходы должника обращается на основании исполнительных документов при:

a) исполнении решений о взыскании периодических платежей (алименты, возмещение вреда, причиненного увечьем или иным повреждением здоровья, а также в связи с потерей кормильца и др.);

b) взыскании суммы, не превышающей 20 минимальных заработных плат (в случае, если должник работает);

c) отсутствии у должника имущества или недостаточности имущества для погашения всей взыскиваемой суммы.

(2) По требованию судебного исполнителя физические и юридические лица обязаны представить в установленный срок информацию о месячном заработке и иных доходах должника.

Статья 102. Размер удержаний из заработной платы и иных доходов должника

(1) Размер удержаний из заработной платы и иных доходов исчисляется из суммы, начисленной должнику к выплате.

(2) Из заработной платы и иных доходов должника может быть удержано по одному исполнительному документу не более 20 процентов, а по нескольким исполнительным документам - не более 50 процентов их размера до полного погашения взыскиваемой суммы.

(3) При взыскании алиментов, возмещении вреда, причиненного увечьем или иным повреждением здоровья, а также в связи с потерей кормильца, и возмещении за ущерб, причиненный разбоем или хищением имущества, взыскание составляет не более 70 процентов заработной платы и иных доходов.

(4) Положения настоящей статьи применяются в отношении стипендий, пенсий всех видов, сумм, причитающихся на основе авторского права, права на изобретение или инновацию.

Статья 103. Очередность обращения взыскания на заработную плату и иные доходы

В случае нескольких обращений взыскания на одну заработную плату и на один вид иных доходов они удовлетворяются в следующей очередности:

a) алиментные обязательства;

b) возмещение вреда, причиненного увечьем или иным повреждением здоровья, а также в связи с потерей кормильца;

c) задолженности по налогам, сборам, штрафам;

d) иные виды задолженностей.

Статья 104. Обращение взыскания на пособия по социальному страхованию

На пособия по социальному страхованию, выплачиваемые в случае временной нетрудоспособности, взыскание может быть обращено по исполнительным документам о взыскании алиментов и о возмещении вреда, причиненного увечьем или иным повреждением здоровья, а также в связи с потерей кормильца.

Статья 105. Обращение взыскания на доходы должника, отбывающего наказание в виде лишения свободы

На доходы должника, отбывающего наказание в виде лишения свободы, взыскание обращается в соответствии с законом, без учета удержаний на его содержание в пенитенциарном учреждении.

Статья 106. Доходы, на которые не может быть обращено взыскание

Взыскание не может быть обращено на следующие доходы должника:

a) суммы, выплачиваемые в связи со служебной командировкой, переводом, приемом или направлением на работу в другую местность, дополнительная плата за работу, связанную с частыми командировками;

b) пособия, выплачиваемые многодетным или одиноким матерям;

c) алименты;

d) пособия на рождение ребенка;

e) пособия на погребение;

f) пособия на несовершеннолетних детей в период розыска их родителей;

g) надбавки занятым на работах с тяжелыми или вредными условиями труда;

h) выходные пособия;

i) пособия лицам, пострадавшим вследствие аварии на Чернобыльской АЭС;

j) адресные компенсации.

Статья 107. Порядок обращения взыскания на заработную плату и иные доходы должника

(1) Судебный исполнитель направляет исполнительный документ в организацию, где должник работает либо получает вознаграждение, пенсию, стипендию, пособие или иной доход, с предложением производить соответствующие удержания по исполнительному документу и пересылать удержанные суммы взыскателю.

(2) Взыскатель информируется о направлении исполнительного документа на исполнение.

(3) Указания судебного исполнителя о размере удержаний из заработной платы или иных доходов являются обязательными для исполнения.

Статья 108. Обязанность администрации и должника сообщать судебному исполнителю и взыскателю об изменении места работы должника

(1) Администрация организации, производившая удержание по исполнительному документу, обязана в трехдневный срок сообщить судебному исполнителю и взыскателю об увольнении должника, а также о новом месте его работы или жительства, если это ей известно.

(2) Должник обязан в тот же срок сообщить судебному исполнителю об изменении места работы или жительства, а также об изменениях в составе имущества и доходов.

(3) В случае несообщения указанных сведений без уважительной причины начальник исполнительного бюро по представлению судебного исполнителя может наложить на должностных лиц или, в зависимости от обстоятельств, на физических лиц штраф в размере от десяти до пятидесяти условных единиц.

Статья 109. Контроль за производством удержаний

Контроль за правильностью и своевременностью производства удержаний из заработной платы и иных доходов должника возлагается на исполнительные органы.

Статья 110. Порядок взыскания алиментов и задолженностей по ним

(1) Порядок взыскания алиментов и задолженностей по ним регулируется Семейным кодексом.

(2) Если взыскатель отозвал исполнительный документ и исполнительное производство прекращено, то при последующем предъявлении исполнительного документа к исполнению алименты взыскиваются со дня предъявления исполнительного документа, а размер задолженности определяется судебной инстанцией по заявлению взыскателя в порядке, установленном Семейным кодексом.

(3) В случае, если исполнительный документ находится на исполнении, но алименты не были удержаны, размер задолженности устанавливается судебным исполнителем за весь прошедший период путем вынесения мотивированного определения.

(4) Если должник не работал в период образования задолженности или не представил документы, подтверждающие его заработную плату и/или иные доходы, размер задолженности по алиментам определяется судебным исполнителем исходя из средней заработной платы по стране.

Глава IX
ПРОЦЕДУРА НАЛОЖЕНИЯ АРЕСТА НА ИМУЩЕСТВО И ЕГО РЕАЛИЗАЦИИ
Часть 1. Наложение ареста на имущество

Статья 111. Общие правила наложения ареста на имущество

(1) Наложение ареста на имущество допускается на основании определения судебного исполнителя. Определение судебного исполнителя может быть обжаловано в судебную инстанцию в трехдневный срок. Подача заявления об обжаловании определения не приостанавливает наложение ареста.

(2) До начала ареста судебный исполнитель обязан вручить под расписку должнику или его представителю копию определения и разъяснить участникам производства ареста права и обязанности, предусмотренные настоящим кодексом.

(3) На имущество должника - юридического лица арест налагается в присутствии администрации, его представителя или его должностного лица, а в отношении крестьянского (фермерского) хозяйства или индивидуального предприятия - в присутствии должника либо другого члена хозяйства или, в зависимости от обстоятельств, члена семьи учредителя предприятия.

(4) Если должник, его представитель или его должностное лицо уклоняется от участия в наложении ареста на имущество, арест производится без согласия должника, его представителя или его должностного лица либо в их отсутствие осмотр помещений и других мест, в которых находится имущество, а также наложение ареста на него производятся в присутствии двух понятых.

(5) На имущество должника - физического лица арест налагается в его присутствии либо в присутствии его представителя или совершеннолетнего члена его семьи.

(6) Если должник, его представитель или член семьи должника не допускают в свое жилище, место нахождения или другие помещения, судебный исполнитель обращается за получением необходимого разрешения в судебную инстанцию.

(7) Если имеются основания полагать, что имущество, на которое обращено взыскание, может быть утрачено или повреждено, судебный исполнитель производит наложение ареста на него в присутствии двух понятых и сотрудника органа внутренних дел и немедленно, не позднее чем в течение 24 часов после наложения ареста, уведомляет об

этом судебную инстанцию с представлением ей соответствующих материалов, в которых указываются причины наложения ареста. Судья проверяет законность этого процессуального действия.

(8) Удостоверившись в законности наложения ареста, судья подтверждает законность действий судебного исполнителя соответствующей отметкой в акте об аресте.

(9) Присутствие взыскателя при наложении ареста не обязательно.

(10) Если на имущество, на которое налагается арест, заявляет свои права третье лицо, то в акте об аресте делается соответствующая отметка, а третьему лицу разъясняется его право предъявить иск об отмене ареста.

(11) Должник и взыскатель, а также другие участники исполнительного производства могут высказать свои заявления и замечания, которые заносятся в акт.

(12) О наложении ареста на имущество, подлежащее государственной регистрации, судебный исполнитель немедленно уведомляет органы, осуществляющие государственную регистрацию, для внесения ими в соответствующий реестр записи о запрете отчуждения имущества. Договор об отчуждении имущества, заключенный после введения запрета на его отчуждение, является недействительным.

Статья 112. Осмотр помещений и хранилищ

(1) При наложении ареста на имущество судебный исполнитель вправе вскрывать и обследовать закрытые помещения и хранилища, которые должник отказывается открыть добровольно, избегая при этом необоснованного повреждения имущества.

(2) При вскрытии помещений и хранилищ могут использоваться технические средства, о чем делается отметка в акте.

(3) В случае необходимости помещение или хранилище может быть опечатано и/или передано под охрану.

(4) Судебный исполнитель обязан принять меры к неразглашению обстоятельств частной жизни лица, выявленных в связи с наложением ареста.

(5) В случае обнаружения при осмотре помещений и хранилищ должника предметов и документов, оборот которых запрещен законом, судебный исполнитель немедленно информирует об этом соответствующий орган.

(6) Положения настоящей статьи применяются также в случае обращения взыскания на имущество должника, находящееся у третьих лиц.

Статья 113. Оценка имущества

(1) Оценка имущества, подлежащего аресту, осуществляется судебным исполнителем по средним рыночным ценам в соответствующей местности.

(2) Если оценка имущества затруднительна либо если должник или взыскатель оспаривают стоимость имущества, определенную судебным исполнителем, судебный исполнитель привлекает для оценки специалиста в соответствующей области.

(3) Расходы по оценке имущества, произведенной специалистом, возлагаются на лицо, оспаривающее стоимость имущества, определенную судебным исполнителем.

Статья 114. Акт об аресте и/или изъятии имущества

(1) Об аресте и/или изъятии имущества составляется акт в трех экземплярах по форме, предусмотренной статьей 70 настоящего кодекса.

(2) Предметы и документы, на которые наложен арест, перечисляются в акте с указанием их количества, размера, веса, рода, характерных признаков, степени износа и, по возможности, стоимости. Для ценных бумаг указываются их количество, эмитент, номинальная цена и другие известные на момент ареста данные.

(3) Акт об аресте и/или изъятии имущества доводится до сведения всех лиц, участвующих в осуществлении этих процессуальных действий, что подтверждается подписью каждого из них. Если кто-либо из них отказывается подписать акт, в нем делается соответствующая отметка.

(4) Если при наложении ареста должником или иными лицами допущены нарушения общественного порядка или предприняты попытки уничтожить или скрыть имущество, судебный исполнитель отмечает в акте эти действия и принятые им меры.

(5) Акт об аресте и/или изъятии имущества может быть обжалован в семидневный срок после его составления или, в зависимости от обстоятельств, сообщения.

Статья 115. Вручение копии акта

(1) Копия акта об аресте и/или изъятии имущества вручается под расписку должнику либо его представителю или, в зависимости от обстоятельств, совершеннолетнему члену его семьи, а в случае их отсутствия - представителю жилищно-эксплуатационной организации или, в зависимости от обстоятельств, представителю органа местного публичного управления первого уровня с разъяснением при этом права и порядка обжалования этих процессуальных действий.

(2) В случае ареста и/или изъятия имущества должника - юридического лица копия акта вручается лицам, указанным в части (3) статьи 111 настоящего кодекса.

Часть 2. Хранение арестованного имущества

Статья 116. Хранение арестованного имущества

(1) С согласия взыскателя арестованное имущество передается на хранение под расписку должнику или совершеннолетним членам его семьи.

(2) Если взыскатель не согласен на передачу арестованного имущества должнику либо если взыскатель отказывается принять имущество на хранение, то по согласию сторон назначается управляющий либо имущество передается на хранение на основе договора хранения.

(3) Если стороны не достигли согласия, управляющий назначается судебным исполнителем.

(4) Не могут назначаться управляющими родственники или свойственники судебного исполнителя или взыскателя до четвертой степени родства включительно.

Статья 117. Хранение ценных вещей, изъятых у должника

Ювелирные и другие изделия из золота, серебра, платины и металлов платиновой группы, драгоценных камней и жемчуга, а также лом таких изделий, изъятые у должника, немедленно сдаются судебным исполнителем на хранение в финансовые учреждения Республики Молдова.

Статья 118. Пользование имуществом, переданным на хранение

(1) Лицо, которому арестованное имущество передано на хранение, не вправе пользоваться им или отчуждать его.

(2) Лицо, которому имущество передано на хранение, обязано сообщить судебному исполнителю о плодах имущества, переданного на хранение.

(3) Лицо, которому имущество передано на хранение, несет предусмотренную законодательством ответственность за ущерб, умышленно или по неосторожности причиненный имуществу.

(4) Присвоение или отчуждение имущества, переданного на хранение, влечет административную или уголовную ответственность, предусмотренную законодательством.

Статья 119. Продажа имущества, находящегося на хранении, в случае его порчи

(1) Если находящееся на хранении арестованное имущество подвержено порче или претерпело изменения, грозящие его обесценением, и времени для устранения, предотвращения порчи или обесценения не имеется, лицо, которому имущество передано на хранение, должно своевременно сообщить об этом судебному исполнителю, который обязан организовать реализацию имущества в порядке, установленном настоящим

кодексом.

(2) Судебный исполнитель обладает правом реализации арестованного имущества также в случае, если хранение имущества связано с несоразмерными расходами.

Статья 120. Вознаграждение управляющему

(1) Если управляющим назначено иное лицо, нежели должник или член его семьи, оно имеет право на вознаграждение и возмещение расходов, связанных с хранением имущества.

(2) Судебный исполнитель определяет размер вознаграждения на основе установленных тарифов, а в случае отсутствия таковых назначает обычное вознаграждение.

(3) Расходы, связанные с хранением арестованного имущества, включаются в расходы по совершению исполнительных действий и возлагаются на должника.

Часть 3. Реализация арестованного имущества

Статья 121. Порядок реализации арестованного имущества

(1) Арестованное имущество реализуется, как правило, на аукционе с молотка или через специализированные торговые организации на основе договора комиссии.

(2) Ювелирные и другие изделия из золота, серебра, платины и металлов платиновой группы, драгоценных камней и жемчуга, а также лом таких изделий, изъятые у должника, реализуются через организации, специализированные на закупке ценных предметов у населения.

(3) Реализация арестованных ценных бумаг осуществляется в соответствии с положениями законодательства об обращении ценных бумаг.

(4) Имущество должника, относящееся к фондам государственных организаций, а также предприятий и других объектов, включенных в программу приватизации, реализуется центральными или местными отраслевыми органами публичного управления в установленном для приватизации публичного имущества порядке.

(5) Не позднее чем за пять дней до проведения аукциона допускается реализация арестованного имущества должником по цене не ниже стоимости, указанной в акте об аресте или акте оценки, с перечислением или внесением полученных сумм непосредственно на депозитный счет исполнительного бюро.

(6) В случае, если арестованное имущество заложено, залогодержатель вправе реализовать это имущество и распределить средства, полученные от продажи заложенного имущества, в соответствии со статями 491-493 Гражданского кодекса.

(7) Если имущество не реализовано в порядке, установленном настоящим кодексом и другими нормативными актами, оно может быть передано взыскателю, а если последний отказывается принять его, - должнику.

Статья 122. Срок реализации арестованного имущества

(1) Если должник не исполнил добровольно исполнительный документ и если действия по наложению ареста на имущество не были обжалованы в срок, предусмотренный статьей 114 настоящего кодекса, судебный исполнитель обязан не позднее 10 дней начать процедуру реализации арестованного имущества.

(2) В случае обжалования действий судебного исполнителя реализация имущества приостанавливается до обретения судебным решением окончательного характера.

Статья 123. Отмена ареста имущества

(1) Отмена ареста имущества производится в случаях:

a) уплаты должником суммы долга и возмещения расходов по исполнению;

b) уплаты суммы долга и возмещения расходов по исполнению за счет другого реализованного имущества или иными способами исполнения;

c) необходимости ареста другого пользующегося спросом имущества в целях ускорения исполнения исполнительного документа;

d) реализации имущества в порядке, предусмотренном статьей 121 настоящего кодекса;

e) невозможности реализации имущества;

f) освобождения имущества из-под ареста на основании окончательного судебного решения.

(2) После отмены ареста имущества, помещенного на хранение в другое место, судебный исполнитель возвращает его должнику. В случае, если право собственности на имущество перешло в установленном настоящим кодексом порядке к приобретателю или взыскателю, имущество не возвращается.

(3) В случае частичного исполнения исполнительного документа арест не отменяется с имущества, стоимость которого не превышает непогашенную часть долга и расходы по исполнению.

Статья 124. Организация аукциона

(1) Дата и место проведения аукциона арестованного имущества устанавливаются судебным исполнителем с учетом необходимости обеспечения сохранности имущества, а также расходов, связанных с его хранением.

(2) Аукцион проводится в помещении исполнительного бюро или в другом месте, определенном судебным исполнителем.

(3) День проведения аукциона может быть перенесен судебным исполнителем по совместной просьбе должника и взыскателя.

Статья 125. Объявление о проведении аукциона

(1) Объявление о проведении аукциона публикуется в наиболее распространенной местной газете и вывешивается в помещении соответствующего исполнительного бюро. Объявление должно содержать:

a) дату, время и место проведения аукциона;

b) состав имущества, его основные технико-экономические характеристики и место нахождения;

c) сведения о собственнике имущества;

d) сведения о земельном участке, на котором расположено недвижимое имущество, и условия использования земельного участка собственником;

e) условия продажи имущества;

f) информацию о форме оплаты;

g) порядок предварительного ознакомления с выставленным на аукцион имуществом;

h) окончательный срок подачи заявок и внесения задатка в размере 2 процентов стоимости имущества и банковский счет, на который его следует перечислить;

i) контактные данные судебного исполнителя.

(2) Аукцион проводится не ранее чем через 15 дней после опубликования объявления о его проведении.

(3) Лицо, у которого имущество находится на хранении, обязано обеспечить доступ к нему.

(4) В случае отложения проведения аукциона судебный исполнитель делает другое объявление в соответствии с частью (1) настоящей статьи.

Статья 126. Условия участия в аукционе

(1) К участию в аукционе допускаются лица, своевременно подавшие заявку на участие, представившие необходимые документы и внесшие задаток в размере, установленном в статье 125 настоящего кодекса.

(2) Желающие участвовать в аукционе представляют следующие документы:

a) заявку на участие в аукционе с указанием предлагаемой за выставленное на аукцион имущество цены;

b) копию платежного документа, подтверждающего внесение задатка на банковский счет, указанный в объявлении о проведении аукциона;

c) в случае необходимости - доверенность на право участия в аукционе.

(3) Прием заявок и документов прекращается за день до проведения аукциона.

(4) Сведения о лицах, подавших заявку на участие в аукционе, и их количество не подлежат огласке.

(5) Судебный исполнитель регистрирует лицо, подавшее заявку, в качестве участника аукциона. В случае, если лицом не соблюдены требования к составлению и представлению документов или если оно не имеет права участвовать в аукционе, судебный исполнитель отказывает в приеме заявки.

(6) Лицо, подавшее заявку на участие в аукционе, вправе отозвать ее, представив письменное заявление об этом до начала проведения аукциона.

Статья 127. Запрет на участие в аукционе

Под угрозой недействительности сделок не могут принимать участие в аукционе депутаты, судьи, адвокаты, нотариусы, прокуроры, судебные исполнители, полицейские, офицеры по уголовному преследованию.

Статья 128. Начальная цена имущества, выставленного на аукцион

(1) Начальной ценой имущества, выставленного на аукцион, является цена, равная стоимости имущества, указанной в акте об аресте или, в зависимости от обстоятельств, акте оценки.

(2) Если в заявках на участие в аукционе предложена цена, превышающая стоимость имущества, указанную в акте об аресте или, в зависимости от обстоятельств, акте оценки этого имущества, начальной ценой имущества, выставленного на аукцион, считается наивысшая цена, предложенная в указанных заявках.

Статья 129. Предварительные действия при продаже с аукциона

(1) До начала аукциона судебный исполнитель запрашивает территориальный кадастровый орган или иные правомочные органы о вещных правах и других обременениях имущества, на которое обращено взыскание. Обладатели этих прав извещаются о проведении аукциона.

(2) По истечении срока представления заявок на участие в аукционе судебный исполнитель обязан заполнить первую часть протокола о проведении аукциона.

Статья 130. Несостоявшийся аукцион

Аукцион не проводится, если для участия в нем не зарегистрировалось не менее двух участников. В этом случае судебный исполнитель выносит определение об организации нового аукциона в предусмотренном настоящим кодексом порядке.

Статья 131. Проведение аукциона

(1) В проведении аукциона участвует начальник соответствующего исполнительного бюро и судебный исполнитель, в производстве которого находится исполнительный документ.

(2) Если в исполнительном бюро действует только один судебный исполнитель или если исполнительный документ находится в производстве начальника исполнительного бюро, аукцион проводится при участии представителя органа местного публичного управления.

(3) В день проведения аукциона при вручении билетов участников судебный исполнитель регистрирует присутствующих участников. Регистрация заканчивается за 10 минут до начала процедуры торгов. Опоздавшие участники не допускаются к участию в аукционе.

(4) Начальник исполнительного бюро (аукционист) объявляет о начале аукциона и зачитывает первую часть протокола.

(5) Аукционист объявляет вещь (лот) по начальной цене. Лицо, принимающее цену, поднимает билет участника.

(6) Аукционист представляет вещь на продажу не менее трех раз подряд, с интервалами времени, позволяющими делать предложения и покрывать предыдущие предложения.

После поднятия билета одним из участников остальные могут претендовать на вещь (лот), только предлагая цену на один или два шага выше предыдущей. Если после троекратного оглашения аукционистом принятой цены никто из участников не предлагает более высокую цену, аукционист ударом молотка фиксирует факт продажи вещи.

(7) Участник аукциона, выигравший вещь (лот), обязан подписать протокол.

(8) Если участник, выигравший вещь (лот), отказывается подписать протокол, аукцион считается несостоявшимся. В этом случае торги возобновляются с цены, предложенной предыдущим участником. Участнику, отказавшемуся подписать протокол, задаток не возвращается.

(9) Если на аукцион выставлено несколько отдельных лотов и участник, внесший задаток, не выиграл лот, на который он подал заявку и за который внес задаток, он может быть допущен к торгам по следующим лотам, если внесенный задаток не ниже 2 процентов стоимости очередного лота.

Статья 132. Протокол о проведении аукциона

(1) Протокол о проведении аукциона состоит из двух частей.

(2) Первая часть протокола содержит:

a) дату, время и место проведения аукциона;

b) наименование исполнительного бюро;

c) имя аукциониста;

d) решение, на основании которого наложен арест на имущество;

e) имя и место жительства или, в зависимости от обстоятельств, наименование и местонахождение должника;

f) характеристику предмета, выставленного на аукцион;

g) цену, с которой начинаются торги, и шаги повышения цены;

h) имя и место жительства или, в зависимости от обстоятельств, наименование и местонахождение участников аукциона;

i) суммы, предложенные каждым из участников.

(3) Вторая часть протокола содержит:

a) предложения о повышении цены каждым участником в порядке поступления;

b) цену продажи лота;

c) имя участника, выигравшего лот;

d) срок, до которого приобретатель должен оплатить стоимость лота;

e) подпись аукциониста и участника, выигравшего лот, взыскателя и/или должника, если последние присутствуют.

(4) Копия протокола о проведении аукциона вручается приобретателю после оплаты стоимости выигранного лота.

(5) Копия протокола о проведении аукциона служит основанием для регистрации права собственности на имя приобретателя.

Статья 133. Оплата стоимости приобретенного лота

(1) Приобретатель обязан в течение 10 дней после окончания аукциона полностью внести стоимость купленного имущества на депозитный счет исполнительного бюро. Внесенный задаток включается в покупную цену лота.

(2) При невнесении приобретателем полностью стоимости лота в установленный срок аукцион объявляется несостоявшимся, а внесенный задаток не возвращается.

Статья 134. Передача приобретенного имущества

Приобретенное на аукционе имущество передается после полной оплаты его стоимости, о чем составляется протокол.

Статья 135. Объявление аукциона несостоявшимся

(1) Аукцион объявляется несостоявшимся, если:

a) на аукцион явился лишь один участник или не явился ни один из них;

b) ни один из участников аукциона не предложил даже цены, равной стоимости, указанной в акте об аресте или акте оценки имущества;

c) приобретатель не оплатил полностью в установленный срок стоимость приобретенного лота.

(2) Если аукцион не состоялся, судебный исполнитель выносит определение об организации вторичного аукциона.

Статья 136. Вторичный аукцион

(1) В случае объявления аукциона несостоявшимся взыскатель вправе оставить имущество за собой в сумме первоначальной оценки. Взыскатель-залогодержатель вправе оставить заложенное имущество за собой по цене, указанной в договоре о залоге.

(2) Если в пятидневный срок взыскатель не соглашается принять имущество, организуется вторичный аукцион в предусмотренном настоящим кодексом порядке.

(3) В случае, предусмотренном пунктом b) части (1) статьи 135 настоящего кодекса, судебный исполнитель понижает цену имущества. Понижение не может быть более 10 процентов начальной цены, а в отношении недвижимого имущества - 5 процентов. Во всех других случаях понижение цены не допускается.

(4) Если вторичный аукцион объявлен несостоявшимся, взыскатель вправе оставить за собой имущество в счет погашения долгового обязательства по начальной цене, установленной на последнем аукционе.

(5) Если на имущество, не проданное на вторичном аукционе, претендуют несколько взыскателей, оно передается в порядке очередности удовлетворения требований, установленной настоящим кодексом.

(6) В случае отсутствия требований, подлежащих удовлетворению в первоочередном порядке, преимущественным правом обладает взыскатель, по ходатайству которого наложен арест на имущество, затем - взыскатель, имеющий наибольшие требования.

(7) Если взыскатели находятся в равном положении, вопрос решается путем жеребьевки.

(8) Если взыскатель, потребовавший передачи ему имущества, без уважительной причины не явился в установленный судебным исполнителем день, арест имущества отменяется.

(9) Если взыскатель отказывается принять имущество, арест отменяется и имущество возвращается должнику.

(10) Отмена ареста имущества в случаях, предусмотренных частями (8) и (9) настоящей статьи, осуществляется на основании определения.

Статья 137. Прекращение реализации имущества в связи с полным погашением долга

Если суммы, полученной от реализации части имущества, достаточно для удовлетворения долговых обязательств и возмещения расходов по исполнению или если должник добровольно погасил их, судебный исполнитель своим определением прекращает реализацию остальной части имущества и отменяет его арест.

Статья 138. Обжалование результатов аукциона

(1) Взыскатель, должник и/или лица, участвовавшие в аукционе, могут обжаловать результаты аукциона в течение 15 дней после проведения аукциона.

(2) Третьи лица, которые не принимали участие в аукционе, могут потребовать аннулирования его результатов в течение двух месяцев после того, как им стало известно или когда они должны были узнать о проведении аукциона.

Статья 139. Реализация движимого имущества через торговые организации

(1) Реализация движимого имущества может осуществляться через торговые

организации на основе договора комиссии.

(2) Суммы, вырученные торговыми организациями от продажи имущества, вносятся на депозитный счет соответствующего исполнительного бюро в течение трех операционных банковских дней после продажи.

(3) Переоценка имущества, переданного на реализацию, допускается в установленном законом порядке при участии судебного исполнителя. О дате, времени и месте переоценки извещаются должник и взыскатель, однако их неявка не является препятствием для решения вопроса. Если должник и взыскатель не присутствовали при переоценке, судебный исполнитель уведомляет их о состоявшейся переоценке.

(4) Размер комиссионных устанавливается по договоренности между судебным исполнителем и комиссионером.

Глава X
ОЧЕРЕДНОСТЬ УДОВЛЕТВОРЕНИЯ ТРЕБОВАНИЙ ВЗЫСКАТЕЛЕЙ

Статья 140. Распределение и выдача сумм, полученных в результате принудительного исполнения

(1) Денежные суммы, полученные в результате принудительного исполнения, в том числе от реализации имущества, распределяются между взыскателями и выдаются им в установленном законом порядке до удовлетворения всех требований.

(2) В случае, если до распределения и выдачи суммы, полученной в результате исполнения, другие взыскатели также предъявили свои исполнительные документы, судебный исполнитель принимает решение о распределении суммы в порядке, установленном в статьях 141 и 142 настоящего кодекса, если законом не предусмотрено иное.

(3) Судебный исполнитель решает вопрос о распределении сумм в трехдневный срок после их поступления на счет.

(4) Распределенные суммы выдаются по истечении 15 дней после вынесения определения об их распределении, за исключением случаев обжалования.

(5) Сумма, оставшаяся после удовлетворения всех требований, возвращается должнику.

Статья 141. Очередность удовлетворения требований взыскателей

(1) При недостаточности полученной в результате принудительного исполнения суммы для удовлетворения всех требований по исполнительным документам эта сумма распределяется между взыскателями в порядке очередности, установленной настоящим кодексом, пропорционально требованию каждого из них.

(2) Требования каждой последующей очереди удовлетворяются после удовлетворения требований предыдущей очереди.

Статья 142. Очереди требований

(1) Устанавливаются три очереди требований.

(2) К первой очереди относятся требования по:

a) выплате алиментов;

b) выплатам, вытекающим из трудовых правоотношений;

c) возмещению вреда, причиненного увечьем или иным повреждением здоровья, а также в связи с потерей кормильца;

d) возмещению ущерба, причиненного преступлением или правонарушением физическим лицам;

e) социальному страхованию.

(3) Ко второй очереди относятся требования по:

a) налогам и другим налоговым платежам;

b) штрафам, причитающимся государственному и местным бюджетам;

c) возмещению ущерба, причиненного преступлением или правонарушением юридическим лицам, а также объединениям и обществам, не являющимся юридическими

лицами, однако имеющим собственные органы управления;

d) выплатам по авторскому и смежным правам;

e) расходам на юридическую помощь.

(4) В третью очередь удовлетворяются все остальные требования.

Статья 143. Преимущественное право

(1) Расходы по исполнению возмещаются в преимущественном порядке до удовлетворения всех требований.

(2) Обеспеченные залогом или ипотекой требования, установленные в отношении реализованного имущества, выплачиваются из вырученной суммы в преимущественном порядке до удовлетворения всех остальных требований.

Глава XI
ИСПОЛНЕНИЕ ИСПОЛНИТЕЛЬНЫХ ДОКУМЕНТОВ ПО ЖИЛИЩНЫМ СПОРАМ

Статья 144. Выселение

(1) Выселение состоит в освобождении жилой площади (помещения), указанной в исполнительном документе, указанными в нем лицами вместе с принадлежащим им имуществом.

(2) В случае, если должник не освобождает добровольно жилую площадь (помещение), указанную в исполнительном документе, судебный исполнитель осуществляет выселение в принудительном порядке.

(3) Судебный исполнитель сообщает должнику дату и время выселения в принудительном порядке, однако неявка последнего не является препятствием для исполнения исполнительного документа.

(4) При наличии причин, препятствующих выселению, судебный исполнитель отсрочивает выселение и вносит в судебную инстанцию мотивированное представление о приостановлении исполнения, информируя об этом взыскателя.

(5) Выселению в принудительном порядке подлежат все лица, указанные в исполнительном документе, вместе с принадлежащим им имуществом или, если выселение осуществляется из помещения, имеющего иное, нежели жилое, назначение, - с имуществом, находящимся в помещении.

(6) Если подлежащее выселению лицо скрывается или не разрешает судебному исполнителю войти в занимаемое им помещение либо совершает другие действия, препятствующие исполнению исполнительного документа, выселение производится путем принудительного проникновения в помещение в присутствии понятых, а в случае необходимости - при участии сотрудников органа внутренних дел или представителей органа местного публичного управления.

(7) О выселении в принудительном порядке судебный исполнитель составляет протокол, подписываемый им и присутствующими при выселении лицами.

(8) Расходы, связанные с выселением в принудительном порядке, относятся на счет должника.

Статья 145. Исполнение решений о выселении с предоставлением другой жилой площади (другого помещения)

(1) Выселение должника с предоставлением другой жилой площади (другого помещения) производится только после предоставления ему жилой площади (помещения).

(2) Если в исполнительном документе указана необходимость предоставить должнику другую жилую площадь (другое помещение), судебный исполнитель обращается в орган, который обязан предоставить жилую площадь (помещение), с предложением исполнить решение, предоставляя ему для этого конкретный срок. В случае непредоставления жилой площади (помещения) в установленный срок судебный исполнитель составляет протокол, который направляет в судебную инстанцию, вынесшую решение.

(3) Если осуществляется выселение с предоставлением другой жилой площади (другого помещения), а должник отказывается принимать участие в выселении, судебный исполнитель в присутствии понятых перемещает имущество с производством при этом описи в предоставленное помещение и опечатывает его. Судебный исполнитель не несет ответственности за сохранность имущества должника.

Статья 146. Исполнение решений о выселении без предоставления другой жилой площади (другого помещения)

(1) В случае, если должник не освобождает добровольно жилую площадь (помещение), указанную в исполнительном документе, судебный исполнитель устанавливает дату и время принудительного исполнения и обязывает должника сообщить место, куда должно быть перемещено его имущество.

(2) Если должник не исполняет свою обязанность изыскать помещение для перемещения имущества и отказывается принимать участие в выселении, судебный исполнитель составляет протокол, в который включается все находящееся в помещении имущество, и передает это имущество на хранение взыскателю. По истечении трех лет это имущество может быть продано судебным исполнителем в установленном настоящим кодексом порядке. Вырученная сумма используется для возмещения расходов по исполнению, а остаток вносится на депозитный счет исполнительного бюро с правом его востребования должником.

(3) Если должник не принимает участие в выселении, но сообщил, куда должно быть перемещено имущество, последнее включается в протокол и перемещается в указанное должником место в том же населенном пункте.

Статья 147. Исполнение решений о вселении на жилую площадь (в помещение)

(1) Вселение на жилую площадь (в помещение) состоит в обеспечении судебным исполнителем взыскателю доступа к жилой площади (помещению), указанной в исполнительном документе, и свободного пользования ею. Должнику разъясняется, что он обязан не чинить взыскателю препятствий в доступе и пользовании жилой площадью (помещением).

(2) Исполнительный документ считается исполненным лишь если взыскателю обеспечена возможность ежедневно свободно пользоваться соответствующей жилой площадью (помещением).

(3) Исполнительное производство может быть возобновлено в течение шести месяцев, если должник чинит препятствия взыскателю в доступе на жилую площадь (в помещение) и пользовании ею. В таком случае к должнику могут применяться предусмотренные законодательством санкции.

Статья 148. Исполнение решений о переселении на другую жилую площадь (в другое помещение) или о принудительном обмене жилой площади (помещения)

Если в установленный срок должник не исполнил добровольно решение о переселении на другую жилую площадь (в другое помещение) или о принудительном обмене жилой площади (помещения), исполнение осуществляется в соответствии с положениями настоящей главы.

Глава XII
ИСПОЛНЕНИЕ РЕШЕНИЙ, ОБЯЗЫВАЮЩИХ ДОЛЖНИКА К СОВЕРШЕНИЮ ОПРЕДЕЛЕННЫХ ДЕЙСТВИЙ И ПЕРЕДАЧЕ ВЗЫСКАТЕЛЮ ОПРЕДЕЛЕННЫХ ДЕНЕЖНЫХ СУММ И ИМУЩЕСТВА

Статья 149. Исполнение решений, обязывающих должника к совершению определенных действий

(1) При исполнении решения, которым должник обязывается совершить определенные действия, не связанные с передачей денежных сумм или имущества, судебный исполнитель предоставляет должнику срок для добровольного исполнения, если решением не предусмотрено иное.

(2) В случае неисполнения должником решения, в котором указаны последствия неисполнения, взыскатель вправе произвести предусмотренные в решении действия за счет должника. Судебный исполнитель составляет протокол об этом и решает вопрос о применении мер, предусмотренных в решении.

(3) Если в решении меры не указаны и должник отказывается исполнить решение, судебный исполнитель составляет протокол и направляет судебной инстанции, вынесшей решение, представление об определении способа исполнения решения.

(4) Если решение, обязывающее должника совершить определенные действия, которые могут быть совершены только им самим, не исполняется, протокол представляется начальнику исполнительного бюро для наложения штрафных санкций, а должнику устанавливается новый срок для исполнения решения. Штраф налагается в размере от десяти до двадцати пяти условных единиц на физическое лицо и от ста до двухсот условных единиц на юридическое лицо. Уплата штрафа не освобождает должника от исполнения решения.

(5) Если должник повторно нарушил сроки, установленные для исполнения решения, начальник исполнительного бюро вновь применяет меры, предусмотренные частью (4) настоящей статьи.

(6) Определение о наложении санкции может быть обжаловано в кассационном порядке.

Статья 150. Последствия неисполнения решения о восстановлении на работе

(1) В случае неисполнения решения о восстановлении работника на работе судебный исполнитель составляет протокол и направляет его начальнику исполнительного бюро для наложения санкций, предусмотренных частью (2) настоящей статьи, а должнику устанавливает новый срок для исполнения решения.

(2) В случае неисполнения администрацией или коллегиальным органом организации решения судебной инстанции о восстановлении работника на работе начальник исполнительного бюро налагает на должностное лицо или, в зависимости от обстоятельств, членов коллегиального органа, на которых возложена обязанность исполнения решения, штраф в размере до семидесяти пяти условных единиц.

(3) Уплата штрафа не освобождает должностное лицо или коллегиальный орган от исполнения решения судебной инстанции о восстановлении на работе работника, незаконно уволенного или переведенного на другую работу.

(4) По заявлению взыскателя судебная инстанция выносит определение о выплате работнику средней заработной платы или разницы в заработной плате за весь период времени начиная со дня вынесения решения до дня его исполнения в соответствии с положениями Трудового кодекса.

Статья 151. Исполнение решений по делу о передаче детей

(1) Исполнение решений по делу о передаче детей осуществляется судебным

исполнителем с участием лиц, которым они должны быть переданы на воспитание, и в присутствии представителей органа опеки и попечительства.

(2) Если должник чинит препятствия исполнению решения, к нему применяются положения статьи 149 настоящего кодекса.

(3) В необходимых случаях судебный исполнитель может направить в судебную инстанцию представление о временном помещении детей в государственное детское учреждение.

Статья 152. Передача взыскателю определенных денежных сумм или имущества

В случае, если должник не передает добровольно взыскателю денежные суммы или имущество, указанные в исполнительном документе, судебный исполнитель производит изъятие этих сумм или имущества у должника и передает их взыскателю.

Статья 153. Исполнение иностранных судебных решений

Иностранные судебные решения принимаются к исполнению и исполняются только в случае признания решения и разрешения исполнения в порядке, установленном главой XLII Гражданского процессуального кодекса.

Глава XIII
ПОВОРОТ ПРИНУДИТЕЛЬНОГО ИСПОЛНЕНИЯ

Статья 154. Поворот исполнения

(1) В случае отмены решения, приведенного в исполнение, и вынесения после нового рассмотрения дела решения об отклонении иска полностью или частично либо определения о прекращении производства или об оставлении заявления без рассмотрения судебная инстанция по своей инициативе выносит решение о возврате ответчику (должнику) всего того, что было с него взыскано в пользу истца (взыскателя) по отмененному решению.

(2) В случае невозможности возврата имущества в натуре судебная инстанция предусматривает возврат стоимости этого имущества.

(3) Если принудительное исполнение производилось путем продажи движимого имущества, возврат исполнения производится путем возмещения взыскателем вырученной от продажи суммы.

Статья 155. Разрешение вопроса о повороте исполнения в первой инстанции

(1) Судебная инстанция, которой дело передано на новое рассмотрение, обязана по своей инициативе рассмотреть вопрос о повороте исполнения и разрешить его в новом решении или определении, которым заканчивается производство по делу.

(2) В случае, если судебная инстанция, вновь рассматривавшая дело, не разрешила вопрос о повороте исполнения отмененного решения, ответчик вправе в пределах срока давности подать в эту судебную инстанцию заявление о повороте исполнения в административном порядке.

(3) Течение срока давности начинается со дня обретения решением об отклонении иска окончательного характера.

(4) Стороны освобождаются от уплаты государственной пошлины, в том числе по апелляционным и кассационным заявлениям.

Статья 156. Разрешение вопроса о повороте исполнения апелляционной или кассационной инстанцией

(1) Если апелляционная или кассационная инстанция, рассматривавшая апелляционную или кассационную жалобу, отменяет решение инстанции, рассмотревшей дело по существу, с вынесением нового решения об отклонении иска полностью или частично либо выносит определение о прекращении производства или об оставлении заявления без рассмотрения, она обязана разрешить вопрос о повороте исполнения.

(2) Если апелляционная или кассационная инстанция не разрешила вопрос о повороте исполнения, ответчик может подать иск в порядке, предусмотренном статьей 155 настоящего кодекса.

Статья 157. Случаи ограничения поворота исполнения

Не допускается поворот исполнения по делам о взыскании алиментов, о возмещении вреда, причиненного увечьем или иным повреждением здоровья, а также в связи с потерей кормильца, кроме случаев, когда отмененное решение было основано на сообщенных истцом ложных сведениях или представленных им подложных документах.

Р а з д е л IV
ОБЖАЛОВАНИЕ ДЕЙСТВИЙ СУДЕБНОГО ИСПОЛНИТЕЛЯ
Глава XIV
ПРОЦЕДУРА ОБЖАЛОВАНИЯ ДЕЙСТВИЙ СУДЕБНОГО ИСПОЛНИТЕЛЯ

Статья 158. Лица, которые вправе обжаловать действия судебного исполнителя

(1) Действия судебного исполнителя могут обжаловать стороны и другие участники исполнительного производства, а также третьи лица, полагающие, что действия судебного исполнителя нарушили их охраняемое законом право.

(2) Заявление об обжаловании действий судебного исполнителя подается в судебную инстанцию, в районе деятельности которой расположено исполнительное бюро.

(3) Заявление не облагается государственной пошлиной.

Статья 159. Срок обжалования действий судебного исполнителя

Действия судебного исполнителя могут быть обжалованы в течение 15 дней после совершения действия или отказа совершить определенные действия, если законом не предусмотрено иное.

Статья 160. Процедура рассмотрения заявления

(1) Заявление об обжаловании действий судебного исполнителя рассматривается в порядке, предусмотренном Гражданским процессуальным кодексом.

(2) В случае, если требуется отмена определения судебного исполнителя, бремя доказывания ложится на ответчика, а во всех остальных случаях - на обе стороны.

(3) Решение судебной инстанции, рассмотревшей дело по существу, может быть обжаловано в кассационном порядке.

(4) В случае отклонения жалобы кассатор может быть обязан по требованию ответчика к возмещению убытков, причиненных просрочкой исполнения.

(5) Решение судебной инстанции исполняется судебным исполнителем в установленный ею срок.

(6) В случае несвоевременного исполнения решения судебной инстанции судебный исполнитель может быть подвергнут штрафу в размере до десяти условных единиц за каждый день просрочки. Определение о наложении санкции может быть обжаловано в кассационном порядке.

Статья 161. Защита прав других лиц

(1) В случае нарушения судебным исполнителем порядка производства ареста имущества должник или другое лицо может обжаловать его действия в установленном настоящей главой порядке.

(2) Если другое лицо полагает, что арест наложен на имущество, которое принадлежит ему на праве собственности или владения, оно может предъявить иск об отмене ареста в административном порядке.

(3) Иск об отмене ареста (исключении из описи) предъявляется к должнику и взыскателю. Если арест (опись) имущества произведен на основании уголовного решения в части конфискации имущества, в качестве ответчика выступают осужденный и

соответствующий финансовый орган.

КНИГА ВТОРАЯ
ИСПОЛНЕНИЕ РЕШЕНИЙ УГОЛОВНОГО ХАРАКТЕРА
Р а з д е л V
ИСПОЛНЕНИЕ УГОЛОВНЫХ НАКАЗАНИЙ И ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ МЕР БЕЗОПАСНОСТИ
Глава XV
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 162. Уголовно-исполнительное законодательство

(1) Законодательство об исполнении решений уголовного характера (уголовно-исполнительное законодательство) состоит из настоящего кодекса и принятых в соответствии с ним нормативных актов.

(2) Уголовно-исполнительное законодательство регламентирует порядок и условия исполнения наказаний, определяет средства исправления осужденных, устанавливает порядок осуществления мер безопасности и мер пресечения, имея целью защиту прав, свобод и законных интересов личности, а также оказание помощи осужденным в их социальной адаптации.

(3) Уголовно-исполнительное законодательство применяется в соответствии с Конституцией Республики Молдова и международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова. При наличии несоответствий между положениями международных договоров в области прав и основных свобод человека, одной из сторон которых является Республика Молдова, и положениями настоящего кодекса приоритет имеют международные нормы.

(4) Если в процессе применения положений настоящего кодекса или принятых в соответствии с ним нормативных актов констатируется, что подлежащая применению норма правового акта, подпадающего под контроль конституционности, противоречит положениям Конституции, орган, констатировавший такой факт, обращается в Конституционный суд в установленном законом порядке.

(5) Реализация рекомендаций компетентных межгосударственных структур по вопросам исполнения решений уголовного характера и обращения с осужденными является задачей политики в области исполнения решений уголовного характера.

Статья 163. Действие уголовно-исполнительного законодательства в пространстве, времени и по кругу лиц

(1) Уголовно-исполнительное законодательство применяется на всей территории Республики Молдова. Иные правила действия уголовно-исполнительного законодательства могут устанавливаться международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова.

(2) Исполнение решений уголовного характера, защита прав, свобод и законных интересов лиц, в отношении которых исполняются такие решения, а также оказание помощи осужденным в их социальной адаптации осуществляются в соответствии с уголовно-исполнительным законодательством, действующим во время их применения. Уголовно-исполнительное законодательство может применяться и после прекращения его действия. Применение нормы после прекращения ее действия устанавливается новым законом. Если при исполнении судебных решений уголовного характера действует несколько законов, применяется наиболее благоприятный закон.

(3) Содержание под стражей лиц, пользующихся определенной степенью неприкосновенности, осуществляется в соответствии с положениями Венской конвенции о дипломатических сношениях от 18 апреля 1961 года, Венской конвенции о консульских сношениях от 24 апреля 1963 года, а также других международных договоров, одной из сторон которых является Республика Молдова.

Статья 164. Принципы уголовно-исполнительного законодательства

(1) Исполнение решений уголовного характера осуществляется на основе принципов законности, демократизма, гуманизма, соблюдения прав, свобод и уважения достоинства человека, равенства осужденных перед законом, дифференциации, индивидуализации и планирования исполнения уголовных наказаний, рационального применения средств исправления осужденных и стимулирования законопослушного поведения.

(2) Меры безопасности осуществляются на основе принципов уголовного права в целях устранения угрозы и предупреждения совершения деяний, предусмотренных уголовным законом.

(3) Осуществление мер пресечения основывается на принципах и при соблюдении уголовно-процессуального законодательства.

Глава XVI
ПРАВОВОЕ ПОЛОЖЕНИЕ ОСУЖДЕННОГО

Статья 165. Основы правового положения осужденного

(1) Осужденный имеет права, свободы и несет обязанности граждан Республики Молдова, с изъятиями и ограничениями, установленными настоящим кодексом и принятыми в соответствии с ним нормативными актами. Не допускается ограничение прав, провозглашенных в статьях 20-24 Конституции Республики Молдова.

(2) Осужденный иностранный гражданин или осужденное лицо без гражданства имеет права и несет обязанности, установленные международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова, законодательством Республики Молдова о правовом положении иностранных граждан и лиц без гражданства, с изъятиями и ограничениями, предусмотренными настоящим кодексом и принятыми в соответствии с ним нормативными актами.

Статья 166. Права осужденного

(1) Осужденному гарантируются:

a) право быть уведомленным учреждением или органом, обеспечивающим исполнение наказания, на понятном ему языке о своих правах и обязанностях, порядке и условиях исполнения наказания, а также об изменениях порядка и условий исполнения наказаний;

b) право пользоваться защитой и уважением со стороны учреждения или органа, обеспечивающего исполнение наказания, достоинства личности, прав и свобод, которыми он обладает, в том числе не подвергаться пыткам и жестокому, бесчеловечному либо унижающему его достоинство наказанию или обращению, а также, независимо от его согласия, медицинским или научным опытам, представляющим угрозу его жизни или здоровью, пользуясь при необходимости мерами государственной защиты;

c) право обращаться с петициями (заявлениями, жалобами, предложениями, требованиями) к администрации учреждения или органа, обеспечивающего исполнение наказания, или в вышестоящие органы, судебные инстанции, прокуратуру, органы центрального и местного публичного управления, общественные объединения, другие учреждения и организации, в том числе международные;

d) право на юридическую помощь на договорной основе со стороны адвокатов, а также иных лиц, имеющих право на оказание такой помощи;

e) право на охрану здоровья;

f) право на социальное страхование, в том числе на получение пенсии.

(2) Осужденный имеет и иные права, предусмотренные законодательством.

(3) Осуществление прав осужденных не может быть ограничено иначе как в пределах и в соответствии с условиями, предусмотренными настоящим кодексом, Уголовно-процессуальным кодексом и другими законами и зависящими от порядка и условий исполнения конкретного уголовного наказания.

(4) Реализация прав осужденного не должна ущемлять права и законные интересы иных лиц, в том числе осужденных, а также нарушать порядок и условия исполнения наказания.

Статья 167. Обязанности осужденного

(1) Осужденный обязан:

a) соблюдать положения уголовно-исполнительного законодательства после ознакомления с ними в установленном настоящим кодексом порядке;

b) уважать достоинство других осужденных, персонала учреждения или органа, обеспечивающего исполнение наказания, иных лиц;

c) выполнять законные требования администрации учреждения или органа, обеспечивающего исполнение наказания, а также являться по ее требованию и давать объяснения по вопросам исполнения наказания.

(2) Невыполнение осужденным возложенных на него обязанностей, а также законных требований администрации учреждения или органа, обеспечивающего исполнение наказания, влечет ответственность, предусмотренную законодательством.

Статья 168. Основные средства исправления осужденного

(1) Основными средствами исправления осужденного являются порядок и условия исполнения наказания, общественно полезный труд, воспитательная работа, профессиональная подготовка, получение общего образования, общественное воздействие.

(2) Средства исправления применяются с учетом вида преступления, личности и поведения осужденного согласно индивидуальной и непрерывной программе.

Глава XVII
НАПРАВЛЕНИЕ РЕШЕНИЙ УГОЛОВНОГО ХАРАКТЕРА ДЛЯ ИСПОЛНЕНИЯ И ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИХ ИСПОЛНЕНИЯ

Статья 169. Направление решений для исполнения

(1) Направление судебных решений для исполнения вменяется в обязанность судебной инстанции, рассмотревшей дело в первой инстанции.

(2) Решение о наказании в виде лишения свободы или пожизненного заключения в отношении лица, не содержавшегося под предварительным арестом до обретения решением окончательного характера, направляется органу внутренних дел по месту жительства осужденного для препровождения его к месту заключения.

[Ст.169 ч.(2) изменена ЗП53-XVI от 02.03.07, МО47-49/06.04.07 ст.219]

(3) Судебное решение о замене наказания в соответствии с частью (5) статьи 64 Уголовного кодекса, а также об отмене освобождения от уголовного наказания на основании статей 90-96 Уголовного кодекса направляется при необходимости органу внутренних дел по месту жительства осужденного для препровождения его к месту заключения.

(4) Решение о применении меры безопасности направляется учреждению или органу, компетентному обеспечить осуществление меры безопасности в порядке, установленном главой XXX настоящего кодекса.

(5) Решение о применении меры пресечения направляется вынесшим его учреждением или органом учреждению или органу, компетентному обеспечить осуществление меры пресечения в порядке, установленном разделом VI настоящего кодекса.

(6) Режим отбывания наказания для каждого лица, осужденного к наказанию в виде лишения свободы, пожизненного заключения, устанавливается в соответствии с положениями настоящего кодекса.

[Ст.169 ч.(6) изменена ЗП53-XVI от 02.03.07, МО47-49/06.04.07 ст.219]

Статья 170. Учреждения и органы, обеспечивающие исполнение наказания

(1) Исполнение наказания в виде штрафа, лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью, лишения воинского или специального звания, классного чина и государственных наград, неоплачиваемого труда в пользу общества, исполнение решений об условном осуждении, условно-досрочном освобождении от наказания, замене неотбытой части наказания более мягким наказанием, освобождении от наказания несовершеннолетних, отсрочке отбывания наказания беременным женщинам и женщинам, имеющим детей в возрасте до 8 лет, а также исполнение наказаний в отношении юридических лиц обеспечиваются исполнительными бюро, кроме случая, предусмотренного статьей 306 настоящего кодекса.

(2) Исполнение наказания в виде штрафа, наложенного на осужденных, отбывающих наказание в виде лишения свободы или пожизненного заключения, обеспечивается пенитенциарными учреждениями.

(3) Исполнение наказания в виде лишения свободы и пожизненного заключения обеспечивается пенитенциарными учреждениями.

(4) Отбывание наказания военнослужащими срочной службы и военнослужащими сокращенной службы в виде неоплачиваемого труда в пользу общества обеспечивается командиром воинской части.

[Ст.170 ч.(4) в редакции ЗП53-XVI от 13.03.08, МО84-85/13.05.08 ст.290]

[Ст.170 изменена ЗП53-XVI от 02.03.07, МО47-49/06.04.07 ст.219]

Статья 171. Учреждения и органы, обеспечивающие осуществление мер безопасности

(1) Осуществление принудительных мер медицинского характера обеспечивается специализированными лечебными учреждениями.

(2) Исполнение судебных решений о применении принудительных мер медицинского характера к алкоголикам и наркоманам, отбывающим наказание в виде лишения свободы или пожизненного заключения, обеспечивается пенитенциарными учреждениями. Если продолжение принудительного лечения после освобождения из мест заключения необходимо, исполнение решений обеспечивается специализированными медицинскими учреждениями.

[Ст.171 ч.(2) изменена ЗП53-XVI от 02.03.07, МО47-49/06.04.07 ст.219]

(3) Исполнение судебных решений о применении принудительных мер воспитательного характера обеспечивается исполнительным бюро по месту жительства несовершеннолетнего, специальным учебно-воспитательным или лечебно-воспитательным учреждением.

(4) Исполнение решений о высылке из страны иностранных граждан и лиц без гражданства обеспечивается органами внутренних дел.

(5) Исполнение решений о специальной конфискации обеспечивается исполнительными бюро.

Статья 172. Учреждения и органы, обеспечивающие осуществление мер пресечения

(1) Исполнение подписки о невыезде из местности обеспечивается органом внутренних дел по месту жительства лица, к которому применена эта мера пресечения.

(2) Исполнение подписки о невыезде из страны обеспечивается органом внутренних дел по месту жительства лица, к которому применена эта мера пресечения, и Пограничной службой.

(3) Исполнение личного поручительства или поручительства организации обеспечивается лицами, поручившимися за надлежащее поведение лица, к которому применена эта мера пресечения.

(4) Исполнение временного лишения водительских прав обеспечивается органом дорожной полиции по месту жительства лица, к которому применена эта мера пресечения.

(5) Передача военнослужащего под наблюдение обеспечивается командиром воинской части.

(6) Передача несовершеннолетнего под присмотр обеспечивается лицами, обязавшимися обеспечить надлежащее поведение лица, к которому применена эта мера пресечения.

(7) Контроль за лицом, временно освобожденным под судебный контроль или под залог, обеспечивается органом внутренних дел по месту жительства лица, к которому применена эта мера пресечения.

(8) Надзор за исполнением домашнего ареста обеспечивается органом внутренних дел по месту жительства лица, к которому применена эта мера пресечения.

(9) Исполнение предварительного ареста обеспечивается пенитенциарными учреждениями, в том числе изоляторами уголовного преследования Департамента пенитенциарных учреждений Министерства юстиции.

Статья 173. Судебный контроль

(1) Учреждения и органы, предусмотренные статьями 170 и 171 настоящего кодекса, уведомляют судебную инстанцию об исполнении или невозможности исполнения решений уголовного характера.

(2) Осужденный или иные лица, права и законные интересы которых нарушены действиями учреждения или органа, обеспечивающего исполнение решений уголовного характера, могут обжаловать эти действия в установленном законодательством порядке.

Статья 174. Прокурорский контроль

Прокурор в установленном законом порядке осуществляет контроль за соблюдением законодательства администрацией учреждений и органов, обеспечивающих исполнение решений уголовного характера.

Статья 175. Ведомственный контроль

За деятельностью учреждений и органов, обеспечивающих исполнение решений уголовного характера, осуществляется ведомственный контроль вышестоящими органами в установленном нормативными актами порядке.

Статья 176. Контроль, осуществляемый национальными и международными организациями

Национальные и международные организации, обеспечивающие защиту прав и основных свобод человека, могут осуществлять контроль за исполнением решений уголовного характера в установленном национальными и/или международными актами порядке.

Статья 177. Комитет по жалобам

(1) Комитет по жалобам осуществляет свою деятельность на основании положения о нем.

(2) Состав Комитета по жалобам и положение о его деятельности утверждаются Правительством.

Статья 177[1]. Гражданский контроль

(1) Комиссии по мониторингу, являющиеся постоянными органами, не имеющими статуса юридического лица, осуществляют гражданский контроль (мониторинг) за соблюдением прав человека в учреждениях, обеспечивающих содержание лиц под стражей.

(2) Порядок формирования комиссий по мониторингу за деятельностью учреждений, обеспечивающих содержание лиц под стражей, их основные задачи и полномочия регламентируются Законом о гражданском контроле за соблюдением прав человека в учреждениях, обеспечивающих содержание лиц под стражей № 235-XVI от 13 ноября

2008 года.

[Ст.177[1] введена ЗП236-XVI от 13.11.08, МО221-222/12.12.08 ст.812]

Статья 178. Посещение учреждений, обеспечивающих содержание лиц под стражей

(1) В порядке исполнения служебных обязанностей без специального на то разрешения вправе посещать учреждения, обеспечивающие содержание лиц под стражей:

a) Председатель Парламента Республики Молдова;

b) Президент Республики Молдова;

c) Премьер-министр Республики Молдова;

d) депутат Парламента;

e) парламентский адвокат, члены консультативного совета и другие сопровождающие их лица ;

[Ст.178 ч.(1) пкт.e) изменен ЗП13-XVI от 14.02.08, МО51-54/14.03.08 ст.161]

f) Генеральный прокурор Республики Молдова, прокурор, осуществляющий контроль за исполнением решений уголовного характера на соответствующей территории;

g) компетентное должностное лицо вышестоящего органа учреждения или органа, обеспечивающего исполнение уголовного наказания;

h) судья, рассмотревший или рассматривающий уголовное дело в соответствии с территориальной подсудностью;

i) представитель международной организации, имеющий такое право в соответствии с национальными и/или международными актами, одной из сторон которых является Республика Молдова;

j) член Комитета по жалобам;

k) член комиссии по мониторингу.

[Ст.178 ч.(1) пкт.k) введен ЗП236-XVI от 13.11.08, МО221-222/12.12.08 ст.812]

(2) Иные лица посещают учреждения, обеспечивающие содержание лиц под стражей, по специальному разрешению администрации этих учреждений или должностных лиц вышестоящих органов либо по решению судебной инстанции, а в случае лиц, содержащихся под предварительным арестом, - также по решению органа уголовного преследования или судебной инстанции, в производстве которых находится уголовное дело.

(3) Производство видеозаписи и фотосъемок в учреждениях, обеспечивающих исполнение наказания в виде лишения свободы или пожизненного заключения, за исключением случаев, связанных с лицами, указанными в части (1) настоящей статьи, осуществляется с письменного разрешения администрации соответствующего учреждения.

[Ст.178 ч.(3) изменена ЗП53-XVI от 02.03.07, МО47-49/06.04.07 ст.219]

(4) Производство аудио- и видеозаписи или фотосъемок осужденных, за исключением случаев, предусмотренных законом, осуществляется с их письменного согласия.

Глава XVIII
ИСПОЛНЕНИЕ НАКАЗАНИЯ В ВИДЕ ШТРАФА

Статья 179. Орган и учреждение, обеспечивающие исполнение наказания в виде штрафа

Исполнение наказания в виде штрафа в качестве основного или дополнительного наказания обеспечивается исполнительным бюро по месту жительства осужденного, а в случае осужденного, отбывающего наказание в виде лишения свободы или пожизненного заключения, - также пенитенциарным учреждением.

[Ст.179 изменена ЗП53-XVI от 02.03.07, МО47-49/06.04.07 ст.219]

Статья 180. Порядок исполнения наказания в виде штрафа

(1) Штраф уплачивается осужденным добровольно в 30-дневный срок после обретения

судебным решением окончательного характера.

(2) В случае неуплаты штрафа осужденным по истечении срока добровольной уплаты судебная инстанция направляет исполнительный лист на принудительное взыскание штрафа исполнительному бюро.

(3) Исполнительное бюро в пятидневный срок уведомляет судебную инстанцию об исполнении ее решения. В случае неуплаты осужденным штрафа исполнительное бюро направляет судебной инстанции, рассмотревшей дело по существу, представление о вынесении определения в соответствии со статьей 64 Уголовного кодекса.

(4) В случае осужденного, отбывающего наказание в виде лишения свободы или пожизненного заключения, судебная инстанция направляет исполнительный лист на принудительное взыскание штрафа пенитенциарному учреждению, обеспечивающему исполнение наказания. В случае неуплаты штрафа осужденным до освобождения из места заключения соответствующее пенитенциарное учреждение направляет исполнительный лист исполнительному бюро по месту жительства осужденного, о чем уведомляет судебную инстанцию.

[Ст.180 ч.(4) изменена ЗП53-XVI от 02.03.07, МО47-49/06.04.07 ст.219]

Глава XIX
ИСПОЛНЕНИЕ НАКАЗАНИЯ В ВИДЕ ЛИШЕНИЯ ПРАВА ЗАНИМАТЬ ОПРЕДЕЛЕННЫЕ ДОЛЖНОСТИ ИЛИ ЗАНИМАТЬСЯ ОПРЕДЕЛЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ

Статья 181. Орган и учреждение, обеспечивающие исполнение наказания в виде лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью

(1) Исполнение наказания в виде лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью обеспечивается исполнительным бюро по месту работы или месту жительства осужденного.

(2) Исполнение наказания в виде лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью, назначенного в качестве дополнительного к наказанию в виде лишения свободы, обеспечивается учреждением, обеспечивающим исполнение основного наказания, а после отбытия последнего - исполнительным бюро по месту работы или месту жительства осужденного.

[Ст.181 ч.(2) изменена ЗП53-XVI от 02.03.07, МО47-49/06.04.07 ст.219]

Статья 182. Порядок исполнения наказания в виде лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью

(1) Судебная инстанция направляет решение о лишении права занимать определенные должности и заниматься определенной деятельностью и распоряжение о его исполнении исполнительному бюро по месту работы или месту жительства осужденного.

(2) Исполнительное бюро направляет судебное решение органу, правомочному принять решение об отстранении осужденного от должности или о запрещении ему заниматься определенной деятельностью.

(3) В трехдневный срок правомочный орган принимает решение об отстранении от должности или о запрещении заниматься определенной деятельностью и направляет его вместе с судебным решением исполнительному бюро.

(4) Исполнительное бюро в пятидневный срок уведомляет судебную инстанцию об исполнении ее решения.

(5) Независимо от того, занимает ли осужденный какую-либо должность или занимается ли он определенной деятельностью, исполнительное бюро ведет учет осужденных, контролирует соблюдение осужденными основанного на судебном решении

запрета занимать определенные должности и заниматься определенной деятельностью, проверяет выполнение предписаний судебных решений администрацией организаций, в которых работают осужденные, а также органами, правомочными аннулировать разрешение на занятие определенной деятельностью.

Статья 183. Обязанности администрации организации, в которой работает осужденный

(1) Предписания судебного решения о лишении права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью обязательны для администрации организации, в которой работает осужденный.

(2) Администрация организации, в которой работает осужденный, обязана:

a) не позднее трех дней после получения копии судебного решения и извещения исполнительного бюро освободить осужденного от занимаемой должности или запретить ему осуществлять определенную деятельность и направить исполнительному бюро сообщение о выполнении предписаний судебного решения;

b) предоставлять по требованию исполнительного бюро документы, связанные с исполнением наказания;

c) в случае увольнения осужденного до отбытия им всего срока наказания внести в его трудовую книжку запись об основанном на судебном решении запрете, о сроке и должности, которую он лишен права занимать, и/или деятельности, которой он не вправе заниматься;

d) сообщать в трехдневный срок исполнительному бюро об изменении или прекращении индивидуального трудового договора с осужденным.

Глава XX
ИСПОЛНЕНИЕ НАКАЗАНИЯ В ВИДЕ ЛИШЕНИЯ ВОИНСКОГО ИЛИ СПЕЦИАЛЬНОГО ЗВАНИЯ, КЛАССНОГО ЧИНА И ГОСУДАРСТВЕННЫХ НАГРАД

Статья 184. Орган, обеспечивающий исполнение наказания в виде лишения воинского или специального звания, классного чина и государственных наград

Исполнение наказания в виде лишения воинского или специального звания, классного чина и государственных наград обеспечивается исполнительным бюро по месту работы или месту жительства осужденного.

Статья 185. Порядок исполнения наказания в виде лишения воинского или специального звания, классного чина и государственных наград

(1) Судебная инстанция направляет решение о лишении воинского или специального звания, классного чина и государственных наград и распоряжение о его исполнении исполнительному бюро по месту работы или месту жительства осужденного.

(2) Исполнительное бюро направляет судебное решение органу, правомочному принять решение о лишении воинского или специального звания, классного чина или государственных наград.

(3) Если осужденный является военнослужащим, пребывающим в резерве, исполнительное бюро направляет судебное решение военно-административному органу по месту учета военнослужащего.

(4) Не позднее двух месяцев правомочный орган принимает решение о лишении воинского или специального звания, классного чина или государственных наград и направляет его вместе с судебным решением исполнительному бюро.

(5) Исполнительное бюро в пятидневный срок уведомляет судебную инстанцию об исполнении ее решения.

(6) Исполнительное бюро принимает меры к лишению осужденного прав и льгот,

связанных с воинским или специальным званием, классным чином, государственными наградами, которых он лишен.

Глава XXI
ИСПОЛНЕНИЕ НАКАЗАНИЯ В ВИДЕ НЕОПЛАЧИВАЕМОГО ТРУДА В ПОЛЬЗУ ОБЩЕСТВА

Статья 186. Орган, обеспечивающий исполнение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества

(1) Исполнение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества обеспечивается исполнительным бюро по месту жительства осужденного в соответствии с положениями настоящего кодекса, Положением о порядке исполнения уголовного наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества, утвержденным Правительством, и другими нормативными актами.

(2) В случае осуждения военнослужащих срочной службы и военнослужащих сокращенной службы исполнение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества обеспечивается командиром воинской части в соответствии с требованиями настоящего кодекса, Положения, указанного в части (1), и другими нормативными актами.

[Ст.186 ч.(2) введена ЗП53-XVI от 13.03.08, MO84-85/13.05.08 ст.290]

Статья 187. Порядок исполнения наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества

(1) Судебная инстанция направляет решение о неоплачиваемом труде в пользу общества и распоряжение о его исполнении исполнительному бюро по месту жительства осужденного, которое не позднее 15 дней обеспечивает исполнение наказания.

(11) Судебная инстанция направляет решение о неоплачиваемом труде в пользу общества и распоряжение о его исполнении в отношении осужденных военнослужащих срочной службы и военнослужащих сокращенной службы, командиру воинской части, который не позднее 15 дней обеспечивает исполнение наказания.

[Ст.187 ч.(1^1) введена ЗП53-XVI от 13.03.08, MO84-85/13.05.08 ст.290]

(2) Наказание отбывается осужденным на объектах социального назначения, определенных в соответствии со статьей 189 настоящего кодекса.

(21) Наказание отбывается военнослужащими срочной службы и военнослужащими сокращенной службы в воинской части в порядке, установленном командиром этой части.

[Ст.187 ч.(2^1) введена ЗП53-XVI от 13.03.08, MO84-85/13.05.08 ст.290]

(3) Неоплачиваемый труд в пользу общества отбывается от двух до четырех часов в день в свободное от основной работы или учебы время.

(31) Неоплачиваемый труд в пользу общества отбывается военнослужащими срочной службы и военнослужащими сокращенной службы от двух до четырех часов в день в свободное от занятий время, установленных в соответствии с требованиями воинских уставов, и в виде исключения в воскресенье и нерабочие праздничные дни.

[Ст.187 ч.(3^1) введена ЗП53-XVI от 13.03.08, MO84-85/13.05.08 ст.290]

(4) Неоплачиваемый труд в пользу общества может отбываться в виде исключения в воскресенье и нерабочие праздничные дни.

(5) Неоплачиваемый труд в пользу общества не может отбываться в ночное время либо во вредных условиях, в опасных местах или местах, представляющих угрозу здоровью или телесной целостности осужденных либо развитию несовершеннолетних осужденных.

(6) Труд лица, отбывающего наказание в виде неоплачиваемого труда в пользу общества, организуется в соответствии с положениями законодательства об охране труда.

(7) В случае причинения вреда осужденному при отбывании наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества возмещение причиненного вреда осуществляется в соответствии с законодательством о труде.

(8) Предоставление осужденному ежегодного отпуска по основному месту работы не

приостанавливает отбывание наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества.

(9) В случае установления осужденному в период отбывания наказания бессрочно I или II группы инвалидности, а также в случае наступления беременности осужденной исполнительное бюро направляет компетентной судебной инстанции представление об освобождении осужденного от дальнейшего отбывания наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества.

Статья 188. Обязанности органа, обеспечивающего исполнение наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества

(1) Исполнительное бюро ведет учет осужденных к наказанию в виде неоплачиваемого труда в пользу общества, разъясняет им порядок и условия отбывания наказания, согласовывает с органами местного публичного управления перечень объектов социального назначения, на которых осужденные отбывают наказание, контролирует порядок и условия отбывания наказания, ведет суммарный учет отработанного осужденными времени, осуществляет иные функции, установленные законодательством.

(2) Командир воинской части ведет учет военнослужащих, осужденных к неоплачиваемому труду в пользу общества, разъясняет им порядок и условия отбывания наказания, контролирует порядок и условия отбывания наказания, ведет суммарный учет отработанного осужденными времени, обеспечивает предотвращение совершения новых преступлений осужденными военнослужащими срочной службы и военнослужащими сокращенной службы, устанавливает и устраняет мотивы и условия совершения новых преступлений.

[Ст.188 ч.(2) введена ЗП53-XVI от 13.03.08, МО84-85/13.05.08 ст.290]

Статья 189. Обязанности органов местного публичного управления по обеспечению исполнения наказания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества

(1) Органы местного публичного управления определяют объекты социального назначения, на которых осужденные отбывают наказание в виде неоплачиваемого труда в пользу общества.

(2) Исполнительное бюро по согласованию с органами местного публичного управления определяет рабочее место и объем работ для осужденного, при содействии организаций и ассоциаций выявляет объекты, на которых может быть использован неоплачиваемый труд в пользу общества.

Статья 190. Обязанности администрации организации, в которой осужденный отбывает наказание в виде неоплачиваемого труда в пользу общества

(1) Администрация организации, в которой осужденный отбывает наказание в виде неоплачиваемого труда в пользу общества, проверяет качество выполненных осужденным работ, уведомляет исполнительное бюро о количестве проработанных им часов или о невыполнении установленного объема работ.

(2) В случае получения осужденным производственной травмы администрация организации обязана в кратчайшее время, не позднее 72 часов, уведомить о случившемся исполнительное бюро.

Статья 191. Обязанности осужденного

(1) Осужденный к наказанию в виде неоплачиваемого труда в пользу общества обязан являться по вызову в исполнительное бюро, соблюдать порядок и условия отбывания наказания, правила внутреннего распорядка организации, в которой он привлекается к труду, добросовестно трудиться на объектах, на которые он распределен, отработать установленный срок неоплачиваемого труда в пользу общества, сообщать исполнительному бюро о перемене места жительства или о временной невозможности выполнения работы.

(2) Если лицо, осужденное к наказанию в виде неоплачиваемого труда в пользу общества, не исполняет это наказание или во время его отбывания ведет себя ненадлежащим образом, что проявляется в невыполнении возложенных на него обязанностей или в ненадлежащем их выполнении, исполнительное бюро направляет судебной инстанции представление о замене неоплачиваемого труда в пользу общества другим наказанием в соответствии с частью (3) статьи 67 Уголовного кодекса.

(3) Военнослужащий, осужденный к неоплачиваемому труду в пользу общества, обязан являться в соответствии с установленным графиком к командиру воинской части, соблюдать порядок и условия отбывания наказания, воинские уставы, не нарушать общественный порядок, добросовестно трудиться на объектах, на которые он распределен отработать установленный срок неоплачиваемого труда в пользу общества, сообщать командиру воинской части о временной невозможности выполнения работы. (4) Если военнослужащий, осужденный к неоплачиваемому труду в пользу общества, не исполняет это наказание или во время его отбывания ведет себя ненадлежащим образом, что проявляется в невыполнении возложенных на него обязанностей или в ненадлежащем их выполнении, командир воинской части направляет судебной инстанции представление о замене неоплачиваемого труда в пользу общества другим наказанием в соответствии с частью (3) статьи 67 Уголовного кодекса.

[Ст.191 ч.(3)-(4) введены ЗП53-XVI от 13.03.08, МО84-85/13.05.08 ст.290]

[Глава XXII исключена ЗП53-XVI от 02.03.07, МО47-49/06.04.07 ст.219]

[Глава XXIII исключена ЗП53-XVI от 13.03.08, МО84-85/13.05.08 ст.290]

Глава XXIV
ИСПОЛНЕНИЕ НАКАЗАНИЯ В ВИДЕ ЛИШЕНИЯ СВОБОДЫ
Часть 1. Общие положения

Статья 214. Учреждения, обеспечивающие исполнение наказания в виде лишения свободы

(1) Исполнение наказания в виде лишения свободы обеспечивается пенитенциарными учреждениями в соответствии с положениями настоящего кодекса и принятыми в соответствии с ним нормативными актами, в том числе Уставом отбывания наказания осужденными, утвержденным Правительством.

(2) Основы деятельности учреждений пенитенциарной системы, принципы их организации, правовой статус, права и обязанности персонала пенитенциарной системы регламентируются Законом о пенитенциарной системе.

Статья 215. Направление судебного решения для исполнения

(1) Судебная инстанция, рассмотревшая дело по существу, направляет решение об осуждении к лишению свободы и распоряжение о его исполнении администрации места заключения осужденного.

(2) Администрация места заключения в 15-дневный срок после получения распоряжения об исполнении направляет осужденного в пенитенциарное учреждение.

(3) Решение об осуждении к лишению свободы в отношении лиц, не содержавшихся под предварительным арестом до обретения им окончательного характера, или о замене штрафа лишением свободы в соответствии с частью (5) статьи 64 Уголовного кодекса и распоряжение о его исполнении направляются органу внутренних дел по месту жительства осужденного для препровождения его к ближайшему месту заключения.

(4) Если при обращении к исполнению судебного решения выясняется, что осужденный, не содержавшийся под предварительным арестом, покинул место жительства и место его нахождения неизвестно, орган внутренних дел направляет судебной инстанции рапорт и материалы, необходимые для объявления осужденного в розыск.

(5) Определение судебной инстанции о розыске осужденного исполняется органом внутренних дел по месту жительства осужденного.

Статья 216. Типы пенитенциарных учреждений

(1) Назначенное решением судебной инстанции наказание в виде лишения свободы отбывается в пенитенциарных учреждениях открытого, полузакрытого и закрытого типа в соответствии со статьей 72 Уголовного кодекса.

(2) Осужденные лица, не достигшие совершеннолетия, отбывают наказание в пенитенциарных учреждениях для несовершеннолетних или в изолированных отделениях неспециализированных пенитенциарных учреждений с обеспечением для них условий пенитенциарного учреждения для несовершеннолетних.

(3) Осужденные женщины отбывают наказание в пенитенциарных учреждениях для женщин или в изолированных отделениях неспециализированных пенитенциарных учреждений с обеспечением для них условий пенитенциарного учреждения для женщин. Осужденные лица женского пола, не достигшие совершеннолетия, отбывают наказание в пенитенциарных учреждениях для женщин с обеспечением для них условий пенитенциарного учреждения для несовершеннолетних.

Статья 217. Оставление осужденных к лишению свободы в изоляторах уголовного преследования

(1) В исключительных случаях лица, впервые осужденные к лишению свободы, которым отбывание наказания назначено в пенитенциарном учреждении полузакрытого типа, могут быть с их письменного согласия по решению начальника изолятора уголовного преследования оставлены в изоляторе уголовного преследования для работ по хозяйственному обслуживанию. Осужденные, оставленные в изоляторе уголовного преследования, отбывают наказание в условиях, соответствующих обычному режиму в пенитенциарном учреждении полузакрытого типа.

[Ст.217 ч.(1) изменена ЗП299-XVI от 25.12.08, МО23-26/06.02.09 ст.60]

(2) При необходимости производства процессуальных действий в связи с совершением преступления осужденным, отбывающим наказание в виде лишения свободы, или иным лицом осужденный на основании определения судьи по уголовному преследованию или судебной инстанции может быть оставлен в изоляторе уголовного преследования или переведен в него на срок, не превышающий срока содержания под стражей, предусмотренного статьей 186 Уголовно-процессуального кодекса.

Статья 218. Перемещение осужденных к месту отбывания наказания

(1) Направление осужденных к месту отбывания наказания и перевод их из одного пенитенциарного учреждения в другое осуществляются под конвоем с соблюдением правил раздельного перемещения женщин от мужчин, несовершеннолетних от взрослых, осужденных к пожизненному заключению от остальных категорий осужденных. Осужденные, больные туберкулезом в активной форме, или не завершившие полный курс лечения венерических заболеваний, или страдающие психическими расстройствами, не освобождающими от уголовной ответственности, перемещаются отдельно от здоровых осужденных, а при необходимости, по заключению врача, - в сопровождении медицинских работников.

(2) Перемещение осужденных осуществляется за счет государства в порядке и в соответствии с условиями, предусмотренными настоящим кодексом и Уставом отбывания наказания осужденными.

Статья 219. Прием осужденного в пенитенциарное учреждение

(1) Прием осужденного в пенитенциарное учреждение осуществляется администрацией учреждения после установления его личности на основании распоряжения об исполнении, решения об осуждении, удостоверяющих личность документов, других документов в порядке, предусмотренном Уставом отбывания наказания осужденными.

(2) На осужденного заводится личное дело.

(3) Прием осужденных осуществляется в специально оборудованных помещениях, при этом женщин отдельно от мужчин и несовершеннолетних отдельно от взрослых. При приеме осужденных лиц могут применяться и другие основания разделения, предусмотренные статьей 224 настоящего кодекса.

(4) После приема осужденному лицу разрешается сообщить семье, адвокату или иному лицу о месте его заключения или о его смене. Сообщение осуществляется бесплатно, письменно или по телефону.

(5) Администрация пенитенциарного учреждения в 15-дневный срок со дня приема осужденного уведомляет об этом судебную инстанцию и сообщает супруге (супругу), одному из родственников осужденного или иному указанному им лицу о месте отбывания им наказания.

(6) По прибытии осужденный помещается в карантинное помещение на срок до 15 дней, в течение которого он подвергается медицинскому освидетельствованию на предмет определения состояния здоровья и трудоспособности и назначения при необходимости индивидуального лечения.

Статья 220. Личное дело осужденного

(1) Администрация пенитенциарного учреждения заводит на каждого осужденного личное дело, предусмотренное частью (2) статьи 219 настоящего кодекса.

(2) Личное дело осужденного содержит:

a) сведения об осужденном и документ, удостоверяющий его личность;

b) фотографии анфас и в профиль;

c) копию судебного решения об осуждении к наказанию в виде лишения свободы;

d) распоряжение об исполнении судебного решения;

e) год, месяц, число и час начала исполнения наказания;

f) сведения о судимости;

g) дактилоскопическую карту;

h) данные медицинских обследований;

i) документы, подтверждающие исполнение обязательств в части свободного доступа к законодательным положениям и документам, регламентирующим исполнение наказаний в виде лишения свободы;

j) документы о принятых администрацией пенитенциарного учреждения мерах в части соблюдения прав лица, осужденного к наказанию в виде лишения свободы;

k) документы об участии осужденного в мероприятиях социально-воспитательного характера, в образовательном процессе и профессиональной подготовке;

l) документы о применении мер поощрения и наложении дисциплинарных взысканий в период исполнения наказания в виде лишения свободы;

m) иные составленные в период исполнения наказания в виде лишения свободы документы, отображающие режим его исполнения.

(3) Осужденный к наказанию в виде лишения свободы и его защитник в присутствии лица, специально назначенного начальником пенитенциарного учреждения, имеют доступ к личному делу.

(4) Ознакомление с личным делом допускается, кроме случаев, когда оно запрашивается правомочными органами, лишь с согласия осужденного.

(5) Сведения личного характера об осужденных к наказанию в виде лишения свободы являются конфиденциальными согласно закону.

Статья 221. Журналы регистрации осужденных к наказанию в виде лишения свободы

Администрация пенитенциарного учреждения ведет:

a) журнал регистрации приема осужденных, в котором указываются год, месяц, число и

час принятия осужденного в пенитенциарное учреждение;

b) журнал регистрации поощрений, примененных к осужденным;

c) журнал регистрации дисциплинарных взысканий, наложенных на осужденных;

d) журнал регистрации условно-досрочного освобождения осужденных;

e) журнал регистрации освобождения осужденных;

f) другие журналы регистрации осужденных к наказанию в виде лишения свободы.

Статья 222. Документы о смерти лиц, отбывающих наказание в виде лишения свободы

В случае смерти осужденного, отбывающего наказание в виде лишения свободы, врач пенитенциарного учреждения составляет свидетельство о смерти.

[Ст.222 изменена ЗП53-XVI от 02.03.07, МО47-49/06.04.07 ст.219]

Статья 223. Общие положения отбывания наказания в виде лишения свободы

(1) Отбывание наказания осужденными и надзор за их поведением не должны прерывать их связей с супругой (супругом), родственниками и другими близкими людьми, а также с гражданским обществом.

(2) В пенитенциарном учреждении создается служба пробации, осуществляющая свою деятельность в соответствии с настоящим кодексом, Уставом отбывания наказания осужденными и другими нормативными актами.

(3) Перечень и количество предметов, которые осужденным разрешается иметь при себе, устанавливаются Уставом отбывания наказания осужденными. Обнаруженные у осужденных деньги, ценные бумаги, иные запрещенные предметы и вещества изымаются и передаются на хранение или при необходимости уничтожаются в порядке и в соответствии с условиями, предусмотренными Уставом отбывания наказания осужденными.

(4) Администрация пенитенциарного учреждения обеспечивает ведение описи имущества, имеющегося при осужденном, имущества, изъятого у осужденного и хранящегося до погашения исполнения наказания либо изъятого и уничтоженного. Опись подписывается второй подписью осужденным. Порядок ведения и пополнения описи, порядок изъятия, хранения, уничтожения или иного рода действий в отношении запрещенного имущества регламентируются Уставом отбывания наказания осужденными.

(5) Предметы и вещества, изъятые из гражданского оборота, изымаются и осужденным не возвращаются. Об обнаружении таких предметов и веществ администрация пенитенциарного учреждения немедленно сообщает прокурору.

(6) Осужденные могут подвергаться личному досмотру, а помещения, в которых они содержатся, - обыску. Личный досмотр проводится лицами одного пола с осужденным.

(7) В случае побега осужденного из пенитенциарного учреждения правомочные службы этого учреждения и Департамента пенитенциарных учреждений обеспечивают розыск осужденного. Если осужденного не удается задержать в течение 48 часов, администрация пенитенциарного учреждения направляет судебной инстанции, в районе деятельности которой расположено пенитенциарное учреждение, представление об объявлении осужденного в розыск.

[Ст.223 ч.(7) в редакции ЗП53-XVI от 02.03.07, МО47-49/06.04.07 ст.219]

(8) Определение судебной инстанции о розыске осужденного исполняется органом внутренних дел по месту жительства осужденного и/или по месту расположения пенитенциарного учреждения.

[Ст.223 ч.(8) введена ЗП53-XVI от 02.03.07, МО47-49/06.04.07 ст.219]

Статья 224. Раздельное содержание осужденных в пенитенциарных учреждениях

(1) В пенитенциарных учреждениях содержатся раздельно:

a) женщины - от мужчин;

b) несовершеннолетние - от взрослых;

c) лица, содержащиеся под предварительным арестом, - от осужденных;

d) осужденные впервые - от ранее отбывавших наказание в виде лишения свободы и имеющих непогашенную судимость;

f) осужденные к пожизненному заключению - от остальных осужденных;

g) осужденные за соучастие в совершении преступления - от соучастников;

h) осужденные, переведенные на первоначальный режим содержания в порядке дисциплинарного взыскания, - от осужденных, изначально находящихся на первоначальном режиме;

i) осужденные, которым в силу занимаемой ими ранее должности может грозить расправа, - от остальных осужденных;

j) осужденные, пользующиеся правом передвижения без конвоя или сопровождения, - от остальных осужденных.

[Ст.224 ч.(1) изменена ЗП53-XVI от 02.03.07, МО47-49/06.04.07 ст.219]

(2) В целях усиления безопасности осужденных или обеспечения условий для прохождения лечения администрация пенитенциарного учреждения может применять и иные, помимо предусмотренных частью (1) настоящей статьи, критерии раздельного содержания осужденных.

(3) Раздельное содержание осужденных в пенитенциарном учреждении не должно носить дискриминационный характер или унижать достоинство личности.

Статья 225. Обеспечение личной безопасности осужденных

(1) Государство обеспечивает личную безопасность осужденных.

(2) При возникновении угрозы личной безопасности осужденного он вправе обратиться с заявлением об обеспечении личной безопасности к любому должностному лицу пенитенциарного учреждения. В этом случае должностное лицо обязано немедленно принять меры для обеспечения личной безопасности осужденного, а при необходимости также меры государственной защиты.

(3) Администрация пенитенциарного учреждения принимает соответствующие меры для устранения угрозы личной безопасности осужденного.

Статья 226. Обеспечение осужденным свободы
совести и свободы вероисповедания

(1) Осужденному гарантируется свобода совести и свобода вероисповедания. Он вправе исповедовать любую религию или не исповедовать никакой, свободно выражать свои религиозные убеждения и вести себя согласно с ними, в том числе питаться за свой счет согласно требованиям своей религии, в соответствии с условиями, предусмотренными настоящим кодексом и Уставом отбывания наказания осужденными.

(2) Реализация права на свободу совести и свободу вероисповедания не должна противоречить внутреннему распорядку пенитенциарного учреждения и ущемлять права и свободы других лиц.

(3) В пенитенциарных учреждениях осужденным разрешается участвовать в религиозных службах и обрядах, пользоваться предметами культа и религиозной литературой. Для этих целей администрация пенитенциарного учреждения выделяет специальные помещения.

Статья 227. Доступ осужденных к информации

(1) Осужденному обеспечивается доступ к информации, распространяемой средствами массовой информации.

(2) Администрация пенитенциарного учреждения обязана принимать все необходимые меры для обеспечения применения законодательных положений о свободе доступа к информации для осужденных.

(3) Пенитенциарное учреждение обеспечивает прием радиопередач и телепрограмм. В пределах режимов содержания, предусмотренных настоящим кодексом и Уставом отбывания наказания осужденными, осужденный может пользоваться своими радиоприемником, телевизором, магнитофоном или любыми другими аппаратами, разрешенными администрацией пенитенциарного учреждения, при условии возмещения им расходов на оплату потребляемой электроэнергии.

(4) Осужденному разрешается за свой счет или за счет иных лиц приобретать через торговую сеть литературу, подписываться и получать без ограничения количества газеты и журналы.

(5) Осужденному запрещается подписываться, получать, приобретать, хранить и распространять издания, пропагандирующие войну, этническую, национальную, расовую или религиозную нетерпимость, культ насилия и жестокости, а также публикации порнографического характера.

Статья 228. Обеспечение доступа к законодательным положениям и документам, регламентирующим исполнение наказаний в виде лишения свободы

(1) Положения Уголовного кодекса, касающиеся исполнения наказания, настоящего кодекса, Устава отбывания наказания осужденными, Закона о доступе к информации, положения приказов, изданных на основании настоящего кодекса и правил внутреннего распорядка пенитенциарного учреждения, а также изменения к ним доводятся до сведения осужденных или предоставляются в их распоряжение на молдавском или ином понятном им языке немедленно после их поступления в пенитенциарное учреждение.

(2) Тексты законодательных положений, упомянутых в части (1) настоящей статьи, предоставляются в распоряжение осужденных в пенитенциарных учреждениях в доступных им местах.

(3) В случае осужденных с дефектами слуха и зрения доведение до сведения законодательных положений, упомянутых в части (1) настоящей статьи, осуществляется с использованием способов, обеспечивающих их понимание.

(4) Приведение в исполнение положений частей (1) и (2) настоящей статьи оформляется протоколом.

(5) Положения частей (1) и (3) настоящей статьи обеспечиваются также в случае доведения до сведения осужденного постановляющего акта администрации пенитенциарного учреждения.

Статья 229. Корреспонденция и телефонные разговоры осужденных

(1) Осужденный имеет право получать и отправлять за свой счет письма, телеграммы и петиции без ограничения их количества в порядке и в соответствии с условиями, предусмотренными настоящим кодексом и Уставом отбывания наказания осужденными.

(2) Содержание отправляемой и получаемой осужденным корреспонденции может подвергаться цензуре. Переписка осужденного с адвокатом, Комитетом по жалобам, членами комиссии по мониторингу, органами уголовного преследования, прокуратурой, судебной инстанцией, центральными органами публичного управления, межправительственными международными организациями, обеспечивающими защиту прав и основных свобод человека, цензуре не подлежит. Корреспонденция отправляется или передается адресату администрацией места заключения в течение 24 часов после ее поступления или получения.

[Ст.229 ч.(2) изменена ЗП236-XVI от 13.11.08, МО221-222/12.12.08 ст.812]

(3) Осужденный имеет право на телефонные разговоры с общественного телефона за свой счет в порядке и в соответствии с условиями, предусмотренными настоящим кодексом и Уставом отбывания наказания осужденными. Для обеспечения осуществления права на телефонные разговоры администрация пенитенциарного учреждения обязана

принять необходимые меры для установки телефонов-автоматов в помещении пенитенциарного учреждения. Телефонные разговоры осужденного, кроме осуществляемых с лицами и представителями учреждений и органов, указанных в части (2) настоящей статьи, могут прослушиваться.

(4) Осужденный имеет право на не менее чем один телефонный разговор в течение двух недель продолжительностью 10 минут с супругой (супругом), родственником или иным лицом по его выбору.

(5) Количество, периодичность и продолжительность телефонных разговоров, которые могут осуществляться осужденным, устанавливаются администрацией пенитенциарного учреждения в зависимости от числа осужденных и количества установленных телефонов-автоматов.

Статья 230. Получение и отправление посылок, передач и бандеролей

(1) В порядке и в соответствии с условиями, предусмотренными Уставом отбывания наказания осужденными, осужденному разрешается получение посылок, передач и бандеролей без ограничения количества. Лекарства и парафармацевтические изделия, получаемые по медицинскому заключению, передаются в медицинскую часть пенитенциарного учреждения для лечения осужденного.

(2) Посылки, передачи и бандероли вскрываются осужденным в присутствии медицинского работника и под надзором представителя администрации пенитенциарного учреждения.

(3) Денежные переводы осужденному перечисляются на его лицевой счет.

(4) Осужденный может отправить супруге (супругу), близкому родственнику или иному лицу посылкой или бандеролью свои личные вещи или переводом деньги, находящиеся на его лицевом счете.

Статья 231. Приобретение осужденными продуктов питания и предметов первой необходимости

(1) В порядке и в соответствии с условиями, предусмотренными настоящим кодексом и Уставом отбывания наказания осужденными, осужденный может приобретать в дополнение к бесплатному питанию продукты питания и предметы первой необходимости на деньги, заработанные от участия в труде в период отбывания наказания, на получаемые пенсию и пособия, а также на иные деньги, находящиеся на его лицевом счете.

(2) Осужденные инвалиды I и II группы, пенсионеры, беременные женщины и женщины, имеющие при себе детей, в дополнение к бесплатному питанию могут приобретать без ограничений продукты питания и предметы первой необходимости на деньги, находящиеся на их лицевых счетах.

(3) Перечень продуктов и предметов первой необходимости, запрещенных к продаже в пенитенциарном учреждении, определяется Уставом отбывания наказания осужденными.

Статья 232. Свидания осужденных

(1) Осужденный имеет право на краткосрочные и длительные свидания, которые предоставляются в порядке и в соответствии с условиями, предусмотренными настоящим кодексом и Уставом отбывания наказания осужденными. В предусмотренных настоящим кодексом случаях по распоряжению начальника пенитенциарного учреждения длительные свидания могут проходить вне пенитенциарного учреждения с правом совместного проживания осужденного с членами семьи.

(2) Краткосрочные свидания с супругой (супругом), родственником, а в исключительных случаях, с разрешения администрации пенитенциарного учреждения, с иным лицом по выбору осужденного предоставляются продолжительностью от одного до четырех часов.

(3) Длительные свидания с супругой (супругом), родственником, а в исключительных

случаях, с разрешения администрации пенитенциарного учреждения, с иным лицом по выбору осужденного предоставляются продолжительностью от 12 часов до трех суток.

(4) Осужденный имеет право на не менее чем одно краткосрочное свидание в течение месяца и не менее чем четыре длительных свидания в течение года. Длительные свидания не предоставляются осужденным, находящимся на первоначальном режиме, и осужденным к пожизненному заключению.

(5) Количество свиданий с адвокатом, лицами, имеющими право оказывать юридическую помощь, медиатором (посредником) и иными лицами, предусмотренными законом, не ограничивается.

(6) Осужденному, больному туберкулезом в активной форме, длительные свидания не предоставляются. Полагающиеся длительные свидания заменяются краткосрочными.

Статья 233. Дипломатическая помощь

(1) Осужденные, имеющие гражданство иного, нежели Республика Молдова, государства, вправе обращаться в дипломатические или консульские учреждения в Республике Молдова государства, гражданами которого они являются, и могут посещаться сотрудниками этих дипломатических или консульских учреждений.

(2) Администрация пенитенциарного учреждения обязана взаимодействовать с учреждениями, предусмотренными частью (1) настоящей статьи, для предоставления дипломатической помощи осужденным лицам.

(3) Осужденные со статусом беженцев или лиц без гражданства, а также осужденные, имеющие гражданство иного, нежели Республика Молдова, государства, которое не имеет дипломатического или консульского учреждения в Республике Молдова, могут обращаться к администрации пенитенциарного учреждения с просьбой связаться с компетентным внутренним или международным органом и могут посещаться их представителями.

Статья 234. Прогулки осужденных

Осужденному, условия содержания которого в силу применяемого режима или наложенного дисциплинарного взыскания ограничивают его пребывание на открытом воздухе, предоставляется ежедневная прогулка продолжительностью не менее одного часа, а несовершеннолетнему осужденному - не менее двух часов. Такие прогулки осуществляются в специально отведенном в пенитенциарном учреждении месте.

Статья 235. Передвижение осужденных без конвоя или сопровождения

(1) Осужденному, отбывающему наказание в виде лишения свободы на обычном или ресоциализационном режиме либо оставленному в пенитенциарном учреждении для работ по хозяйственному обслуживанию, может быть предоставлено право передвижения без конвоя или сопровождения за пределами пенитенциарного учреждения, если он отбыл не менее одной трети срока наказания, положительно характеризуется и если это необходимо по характеру труда, к которому он привлечен.

[Ст.235 ч.(1) в редакции ЗП299-XVI от 25.12.08, МО23-26/06.02.09 ст.60]

(2) Право передвижения без конвоя или сопровождения за пределами пенитенциарного учреждения предоставляется осужденному письменным распоряжением начальника пенитенциарного учреждения. Начальник пенитенциарного учреждения устанавливает график и маршруты передвижения осужденных.

(3) Не допускается передвижение без конвоя или сопровождения за пределами пенитенциарного учреждения осужденного, совершившего преступление при опасном или особо опасном рецидиве, осужденного, совершившего особо тяжкое или чрезвычайно тяжкое преступление, осужденного, находящегося в пенитенциарном учреждении менее шести месяцев, осужденного, имеющего непогашенные дисциплинарные взыскания, осужденного за умышленное преступление, совершенное в период отбывания наказания,

осужденного, больного туберкулезом в активной форме, осужденного, не прошедшего полный курс лечения венерического заболевания, алкоголизма, токсикомании, наркомании, осужденного, страдающего психическими расстройствами, не освобождающими от ответственности.

(4) Осужденные, пользующиеся правом передвижения без конвоя или сопровождения за пределами пенитенциарного учреждения, должны размещаться отдельно от остальных осужденных. По согласованию с органами местного публичного управления своим письменным распоряжением начальник пенитенциарного учреждения может разрешить таким осужденным проживание в общежитии за пределами пенитенциарного учреждения.

(5) Поведение осужденных, которым разрешено передвижение без конвоя или сопровождения за пределами пенитенциарного учреждения, регулируется Уставом отбывания наказания осужденными.

(6) В случае нарушения осужденным режима в пенитенциарном учреждении, графика или маршрута передвижения, а также при изменении характера его труда или выполняемых им работ и отпадении необходимости передвижения за пределами пенитенциарного учреждения начальник пенитенциарного учреждения вправе отменить свое распоряжение о предоставлении осужденному права передвижения без конвоя или сопровождения за пределами пенитенциарного учреждения.

Статья 236. Краткосрочный выезд за пределы пенитенциарного учреждения

(1) Осужденный, отбывающий наказание в виде лишения свободы на обычном или ресоциализационном режиме, либо оставленный в изоляторе уголовного преследования для работ по хозяйственному обслуживанию, либо включенный в программу подготовки к освобождению, если он положительно характеризуется, имеет право на не менее чем один краткосрочный выезд за пределы пенитенциарного учреждения в течение года продолжительностью до пяти дней для посещения семьи или родственников либо, в зависимости от обстоятельств, опекуна или попечителя.

(2) В случае смерти либо тяжелой болезни супруги (супруга) или близкого родственника, а также стихийного бедствия, причинившего значительный материальный ущерб осужденному или его семье, указанные в части (1) настоящей статьи осужденные имеют право на один краткосрочный выезд в течение года продолжительностью до семи дней.

(3) Указанные в части (1) осужденные, имеющие детей в доме ребенка при пенитенциарном учреждении, имеют право на один краткосрочный выезд в течение года продолжительностью до семи дней для устройства детей у родственников или в детском доме. Осужденные, имеющие детей-инвалидов, имеют право на не менее чем два краткосрочных выезда в течение года продолжительностью каждый до семи дней для свидания с ними.

(4) Указанные в части (1) настоящей статьи лица имеют право на выезды установленной Трудовым кодексом продолжительности на сессии в высших и средних специальных учебных заведениях.

(5) Заявление осужденного о краткосрочном выезде за пределы пенитенциарного учреждения рассматривается в трехдневный срок, а в связи с чрезвычайными обстоятельствами - в течение одного дня.

(6) Разрешение на краткосрочный выезд оформляется письменным распоряжением начальника пенитенциарного учреждения с учетом времени, необходимого для проезда в оба конца. Время нахождения осужденного за пределами пенитенциарного учреждения засчитывается в срок отбывания наказания.

(7) Расходы в связи с выездом за пределы пенитенциарного учреждения возлагаются на осужденного.

(8) В случае возникновения чрезвычайных обстоятельств, затрудняющих обратный выезд осужденного в установленный срок, руководитель органа внутренних дел по месту нахождения осужденного вправе по мотивированному заявлению осужденного продлить до трех дней срок его возвращения в пенитенциарное учреждение с обязательным срочным уведомлением об этом администрации пенитенциарного учреждения.

(9) В случае невозвращения осужденного в пенитенциарное учреждение в установленный срок по обращению начальника пенитенциарного учреждения орган внутренних дел по месту нахождения осужденного задерживает осужденного для препровождения его к ближайшему месту заключения, о чем сообщает администрации пенитенциарного учреждения. Если осужденного не удалось задержать в течение 48 часов после поступления обращения, орган внутренних дел в течение следующих 24 часов сообщает об этом администрации пенитенциарного учреждения и направляет ему отчет о результатах розыска осужденного. Администрация пенитенциарного учреждения в порядке, предусмотренном настоящим кодексом, направляет судебной инстанции представление об объявлении осужденного в розыск и предоставляет необходимые материалы.

(10) Выезд, предусмотренный частями (1)-(4) настоящей статьи, не предоставляется осужденному, совершившему преступление при опасном или особо опасном рецидиве, осужденному, совершившему особо тяжкое или чрезвычайно тяжкое преступление, осужденному, имеющему непогашенные дисциплинарные взыскания, осужденному за умышленное преступление, совершенное в период отбывания наказания, осужденному, больному туберкулезом в активной форме, осужденному, не прошедшему полный курс лечения венерического заболевания, алкоголизма, токсикомании, наркомании, осужденному, страдающему психическими расстройствами, не освобождающими от ответственности.

Статья 237. Контакты со службой пенитенциарной пробации и с представителями общественных объединений

Администрация пенитенциарного учреждения поощряет контакты осужденных со службой пенитенциарной пробации и с представителями общественных объединений, которые могут оказывать осужденным медицинскую, юридическую или психологическую помощь, а также способствовать их социальной адаптации и ресоциализации.

Часть 2. Режим содержания в пенитенциарных учреждениях и средства его обеспечения

Статья 238. Режим содержания в пенитенциарных учреждениях

(1) Режим содержания в пенитенциарных учреждениях обеспечивает охрану осужденных, надзор за ними и изоляцию их, выполнение возложенных на них обязанностей, реализацию их прав и законных интересов, личную безопасность осужденных, их ресоциализацию, в том числе посредством раздельного содержания различных категорий осужденных, различных условий содержания в зависимости от типа пенитенциарного учреждения, назначенного судебной инстанцией, изменения условий отбывания наказания.

(2) Имеется три режима содержания: первоначальный, обычный и ресоциализационный. Особенности каждого режима устанавливаются настоящим кодексом.

(3) Применение режима содержания посредством дифференциации, индивидуализации и планирования исполнения наказания регламентируется Уставом отбывания наказания осужденными. Применение к осужденному условий более строгого, особого или избирательного режима содержания не допускается.

(4) Перевод осужденного с одного режима содержания на другой в составе того же пенитенциарного учреждения осуществляется на основании решения создаваемой в нем

комиссии, в которую входят представители администрации пенитенциарного учреждения, органов местного публичного управления, общественных объединений, специалисты в области психологии, а также, при необходимости, другие лица. В отношении несовершеннолетних в комиссию включаются также представители органа опеки и попечительства. Порядок создания и компетенция указанной комиссии устанавливаются Уставом отбывания наказания осужденными.

(5) Перевод осужденного из одного пенитенциарного учреждения в другое такого же типа осуществляется по решению Генерального директора Департамента пенитенциарных учреждений.

(6) При переводе осужденного принимаются во внимание его характеристики, содержащиеся в личном деле, в том числе в отношении его участия в образовательных и социально-воспитательных программах.

(7) Решение о переводе осужденного с одного режима содержания на другой или из одного пенитенциарного учреждения в другое такого же типа может быть обжаловано осужденным в установленном настоящей главой порядке.

Статья 239. Особый режим в пенитенциарных учреждениях

(1) В случае стихийных бедствий, эпидемий, эпизоотий, аварий, массовых беспорядков, группового неповиновения осужденных, захвата заложников, внешней конъюнктуры, войны или других форс-мажорных обстоятельств, ставящих под угрозу жизнь или здоровье людей, в пенитенциарном учреждении может быть введен особый режим.

(2) В период действия особого режима в пенитенциарном учреждении может быть приостановлено осуществление некоторых прав осужденных, предусмотренных настоящим кодексом, введен усиленный вариант охраны и надзора, особый порядок допуска на объекты, изменен распорядок дня, ограничена деятельность производственных, коммунально-бытовых, культурно-просветительных, медико-санитарных и других служб.

(3) Особый режим вводится на срок до 30 дней по приказу министра юстиции, согласованному с Генеральным прокурором, с возможностью его последующего продления дополнительно на срок до 30 дней.

(4) В случае возникновения непосредственной угрозы жизни и здоровью осужденных, персонала пенитенциарного учреждения или иных лиц, находящихся в нем, начальник пенитенциарного учреждения может вводить меры, предусмотренные частью (2) настоящей статьи, самостоятельно с немедленным уведомлением министра юстиции. Министр юстиции ставит об этом в известность Генерального прокурора и в течение 24 часов с момента получения уведомления принимает решение о введении особого режима или отмене введенных мер. Решение о введении особого режима может быть обжаловано в судебную инстанцию в порядке, предусмотренном статьей 473 Уголовно-процессуального кодекса.

(5) Для подавления массовых беспорядков, случаев группового неповиновения, а также для освобождения заложников могут привлекаться подразделения особого назначения.

Статья 240. Технические средства охраны, надзора и контроля

(1) Администрация пенитенциарного учреждения вправе использовать технические средства охраны, надзора и контроля с целью получения необходимой информации о поведении осужденных, предупреждения побегов и других преступлений.

(2) Электрический ток может использоваться в верхней части внешних ограждений пенитенциарных учреждений полузакрытого и закрытого типа с обеспечением условий для предупреждения несчастных случаев.

(3) Администрация пенитенциарного учреждения обязана под расписку уведомить осужденного о применении технических средств охраны, опасных для его жизни или здоровья.

(4) Перечень технических средств охраны, надзора и контроля и порядок их использования определяются нормативными актами, утвержденными Правительством.

Статья 241. Оперативно-розыскная деятельность в пенитенциарном учреждении

(1) В соответствии с настоящим кодексом, Законом об оперативно-розыскной деятельности и другими нормативными актами в пенитенциарном учреждении осуществляется оперативно-розыскная деятельность, задачей которой является обеспечение личной безопасности осужденных, персонала пенитенциарного учреждения и иных лиц, находящихся в нем, выявление, предупреждение и раскрытие преступлений, готовящихся и совершаемых в пенитенциарном учреждении, и нарушений установленного порядка отбывания наказания, преследование осужденных, совершивших побег из пенитенциарного учреждения, а также содействие правомочным органам в раскрытии преступлений.

(2) Оперативно-розыскная деятельность осуществляется правомочными службами пенитенциарного учреждения и Департамента пенитенциарных учреждений.

Статья 242. Применение физической силы, специальных средств и огнестрельного оружия

(1) К осужденным в случае оказания сопротивления или неповиновения законным и обоснованным требованиям персонала пенитенциарной системы, участия в массовых беспорядках, захвате заложников, нападения на иных лиц или совершения иных общественно опасных действий, при побеге или задержании бежавших из пенитенциарного учреждения, а также в целях предотвращения причинения осужденными вреда окружающим или самим себе могут быть применены физическая сила, специальные средства и огнестрельное оружие.

(2) Физическая сила, специальные средства и огнестрельное оружие применяются сотрудниками пенитенциарной системы в соответствии с нормативными актами.

Часть 3. Материально-бытовые условия и медицинское обеспечение в пенитенциарных учреждениях

Статья 243. Предельная численность размещения в пенитенциарных учреждениях

Предельно допустимое число осужденных, содержащихся в пенитенциарном учреждении на отдельных режимах, устанавливается министром юстиции. При принятии данного решения учитываются имеющиеся в пенитенциарном учреждении условия обеспечения режима.

Статья 244. Жилые помещения для осужденных

(1) Жилые помещения для осужденных должны соответствовать санитарно-гигиеническим требованиям, установленным строительными нормативами Республики Молдова, в том числе в отношении объема, площади, освещения, отопления и вентиляции.

(2) Норма жилой площади в расчете на одного осужденного не может быть менее 4 квадратных метров.

Статья 245. Личная гигиена осужденных

(1) Осужденным обеспечивается возможность отправлять свои физиологические потребности в гигиенических и не унижающих достоинство человека условиях и в нужный момент.

(2) Осужденным обеспечивается возможность пользоваться баней или принимать душ при приемлемых температурах и настолько часто, насколько этого требуют правила общей гигиены, но не реже одного раза в неделю.

(3) Администрация пенитенциарного учреждения не вправе требовать от осужденных стрижки наголо, кроме случаев, когда это предписано врачом.

Статья 246. Одежда и постель осужденных

(1) Осужденные имеют право носить собственную одежду, обеспечивая ее приличный вид и чистоту.

(2) В случае, если осужденный не имеет своей одежды по сезону, администрация пенитенциарного учреждения бесплатно обеспечивает его комплектом одежды установленного Департаментом пенитенциарных учреждений образца.

(3) Осужденные обязаны носить на одежде именную бирку, кроме случаев передвижения за пределами пенитенциарного учреждения.

(4) Осужденному предоставляются индивидуальное спальное место и постельные принадлежности, сменяемые не реже одного раза в неделю.

Статья 247. Питание осужденных

(1) Осужденные обеспечиваются бесплатным трехразовым горячим питанием по установленному графику. Питание осужденных осуществляется за счет средств государственного бюджета с соблюдением минимальных норм, установленных Правительством.

(2) Осужденным беременным женщинам, кормящим матерям, несовершеннолетним, осужденным, занятым на работах с тяжелыми и вредными условиями труда, а также осужденным больным (по указаниям врача) и инвалидам I и II группы устанавливаются повышенные нормы питания.

(3) Уменьшение количества, снижение качества и калорийности выдаваемого осужденному питания в качестве меры наказания не допускаются.

(4) Осужденным обеспечивается постоянный доступ к питьевой воде.

Статья 248. Отказ от приема пищи

(1) Если осужденный отказывается от приема пищи, начальник пенитенциарного учреждения обязан немедленно заслушать его и потребовать письменное заявление для выяснения причин, побудивших принять такое решение, и определения первоочередных мер для разрешения ситуации. Выход из состояния отказа от приема пищи оформляется письменным заявлеием.

(2) Заявления, предусмотренные частью (1) настоящей статьи, представляются не позднее чем в течение 24 часов прокурору и Комитету по жалобам, который заслушивает осужденного.

(3) Начальник пенитенциарного учреждения принимает меры к тому, чтобы осужденный, отказывающийся от приема пищи, был отделен от других осужденных и находился под постоянным наблюдением врача, обеспечивающего осужденному надлежащую медицинскую помощь с тем, чтобы его жизнь не подвергалась опасности.

(4) В случае, когда здоровью или жизни осужденного, объявившего голодовку, угрожает серьезная и неминуемая опасность, а сам осужденный утратил способность что-либо понимать и здраво мыслить, при условии, что такое его состояние подтверждено двумя врачами, из которых по крайней мере один не работает в пенитенциарной системе, допускается его кормление для поправления здоровья и спасения жизни. Кормление продолжается в течение всего периода пребывания осужденного в состоянии невменяемости.

Статья 249. Медицинская помощь

(1) Осужденным гарантируется право на медицинскую помощь.

(2) Медицинская помощь в пенитенциарных учреждениях обеспечивается по мере необходимости или по обращениям, квалифицированным персоналом, бесплатно и в соответствии с законом.

(3) Осужденные пользуются бесплатным медицинским лечением и бесплатными медикаментами.

Статья 250. Медицинское обслуживание в пенитенциарных учреждениях

(1) Каждое пенитенциарное учреждение должно иметь не менее одного врача общего профиля, одного стоматолога и одного врача-психиатра.

(2) В пенитенциарном учреждении вместимостью не менее 100 мест должен круглосуточно действовать стационарный лечебный центр для оказания медицинской помощи каждому осужденному.

(3) Осужденные, нуждающиеся в специализированной медицинской помощи, направляются без промедления в специализированные медицинские учреждения Департамента пенитенциарных учреждений или больницы Министерства здравоохранения.

(4) В пенитенциарных учреждениях осужденным создаются условия для занятия спортом.

Статья 251. Контроль за состоянием здоровья осужденных

(1) Медицинское освидетельствование осужденного проводится при поступлении в пенитенциарное учреждение и во время отбывания наказания, по обращениям и периодически, но не реже одного раза в шесть месяцев. Медицинское освидетельствование осуществляется на условиях конфиденциальности.

(2) В 15-дневный срок после поступления в пенитенциарное учреждение с осужденным проводится беседа, он подвергается медицинскому освидетельствованию и санитарной обработке в карантинных помещениях учреждения.

(3) Врач, проводящий медицинское освидетельствование, обязан уведомить прокурора и парламентского адвоката в случае, если им установлено, что осужденный подвергался пыткам, бесчеловечному или унижающему достоинство либо иному жестокому обращению, а также указать в медицинской карточке установленные в связи с этим факты и заявления осужденного. В таких случаях осужденный вправе требовать освидетельствования его за свой счет в месте заключения выбранным им врачом, не работающим в пенитенциарной системе, или судебным врачом. Заключения врача, не работающего в пенитенциарной системе, вносятся в медицинскую карточку осужденного, а судебно-медицинское свидетельство после ознакомления под расписку осужденного с его содержанием прилагается к медицинской карточке.

[Ст.251 ч.(3) изменена ЗП13-XVI от 14.02.08, МО51-54/14.03.08 ст.161] и парламентского адвоката

(4) Осужденный пользуется терапевтической, хирургической, психиатрической и стоматологической помощью. Осужденный может за свой счет пользоваться также услугами частного врача.

(5) На основании решения специальной медицинской комиссии осужденные, больные туберкулезом, венерическими заболеваниями, алкоголизмом, наркоманией и токсикоманией, подвергаются обязательному лечению.

(6) Осужденный может быть обязан нести расходы, связанные с лечением умышленно нанесенного себе увечья, за исключением случая, предусмотренного частью (4) статьи 248 настоящего кодекса.

(7) В случае тяжелой болезни или установления того, что осужденный подвергался пыткам, бесчеловечному или унижающему достоинство либо иному жестокому обращению администрация пенитенциарного учреждения обеспечивает незамедлительное уведомление об этом телеграфом или иным путем семьи, других близких лиц осужденного.

Статья 252. Контроль, осуществляемый медицинской службой пенитенциарного учреждения

(1) Медицинская служба пенитенциарного учреждения или обслуживающий его врач обязаны регулярно проверять:

a) количество, качество, приготовление и выдачу пищи;

b) санитарно-гигиеническое состояние помещений и территории пенитенциарного учреждения;

c) состояние и чистоту одежды, постельных принадлежностей осужденных, их соответствие сезонным условиям.

(2) Начальник пенитенциарного учреждения обязан ознакомиться с докладом и рекомендациями врача и медицинской службы и в срочном порядке принимать надлежащие меры. Если начальник пенитенциарного учреждения полагает рекомендации невыполнимыми в рамках пенитенциарного учреждения либо неприемлемыми, он представляет Департаменту пенитенциарных учреждений доклад, к которому прилагает мнение врача или медицинской службы.

Часть 4. Труд и профессиональная подготовка осужденных, воспитательная работа с осужденными

Статья 253. Привлечение осужденных к труду

(1) Осужденный может привлекаться к труду с учетом его физического и психического состояния, определенного врачом.

(2) Осужденный может привлекаться к общественно полезному оплачиваемому труду на производстве с учетом его трудоспособности и, по возможности, специальности.

(3) Осужденные могут привлекаться к неоплачиваемому труду. Неоплачиваемым трудом являются работы по уборке и благоустройству пенитенциарного учреждения и его территории, по улучшению коммунально-бытовых и медико-санитарных условий содержания. К этим работам осужденные привлекаются, как правило, в нерабочее время, продолжительность их не должна превышать двух часов в день и десяти часов в неделю.

(4) Осужденные, достигшие пенсионного возраста, и осужденные - инвалиды I и II группы привлекаются к труду по их желанию.

(5) Перечень работ и должностей, на которых запрещается использование осужденных к лишению свободы, в том числе несовершеннолетних и женщин, устанавливается Правительством.

Статья 254. Условия привлечения осужденных к оплачиваемому труду

(1) В зависимости от типа пенитенциарного учреждения и режима содержания осужденные привлекаются к оплачиваемому труду в пенитенциарных учреждениях или за их пределами, в отделениях, производственных мастерских или подсобных хозяйствах пенитенциарных учреждений, в виде работ по обслуживанию пенитенциарных учреждений, на предприятиях пенитенциарной системы, а также у других физических или юридических лиц независимо от формы собственности.

(2) Привлечение к труду в пенитенциарном учреждении состоит в выполнении оплачиваемых работ осужденными в камерах, непосредственно на территории пенитенциарного учреждения, в изолированных отделениях пенитенциарного учреждения, в производственных мастерских или подсобных хозяйствах, расположенных на территории или за пределами пенитенциарного учреждения, с обеспечением охраны и постоянного надзора.

(3) Выполняемая осужденным работа не представляет собой индивидуальные трудовые отношения в смысле трудового законодательства.

(4) Лица, к которым применена мера пресечения в виде предварительного ареста, лица, осужденные к лишению свободы в пенитенциарных учреждениях закрытого или полузакрытого типа, содержащиеся на первоначальном режиме, а также лица, осужденные к пожизненному лишению свободы, могут привлекаться к оплачиваемым работам только в камерах или в мастерских, специально обустроенных для этих целей.

(5) Осужденные, перечисленные в части (3) статьи 235 настоящего кодекса, не могут

привлекаться к оплачиваемому труду в изолированных отделениях пенитенциарного учреждения, находящихся за его пределами, и на объектах, где не обеспечены охрана осужденных и постоянный надзор за ними.

(6) На основании договора, заключенного между администрацией пенитенциарного учреждения и физическими или юридическими лицами, осужденные могут привлекаться к оплачиваемому труду за пределами пенитенциарного учреждения на условиях, предусмотренных статьями 235, 269–271 настоящего кодекса.

(7) Время работы и отдыха осужденных устанавливается в соответствии с законодательством о труде. Учет рабочего времени производится в соответствии с инструкцией, утвержденной Департаментом пенитенциарных учреждений.

(8) Труд осужденных организуется и осуществляется с соблюдением положений Закона об охране здоровья и безопасности труда № 186-XVI от 10 июля 2008 года, других нормативных актов в области охраны здоровья и безопасности труда.

[Ст.254 в редакции ЗП299-XVI от 25.12.08, МО23-26/06.02.09 ст.60]

Статья 255. Оплата труда осужденных

(1) Оплата труда осужденных к наказанию в виде лишения свободы производится в соответствии с законодательством о труде. Месячный заработок осужденного не может быть ниже минимальной заработной платы по стране с учетом устанавливаемых индексаций и повышений.

(2) Минимальный размер заработной платы гарантируется осужденным только при условии выполнения ими трудовых обязанностей (норм) в урочное время, установленное законодательством и договором. В минимальный размер заработной платы не включаются надбавки, доплаты к заработной плате, премии, а также другие вознаграждения.

(3) Заработная плата осужденного зачисляется на его лицевой счет.

[Ст.255 ч.(3) изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

(4) Удержания из заработной платы осужденного по исполнительным документам не могут превышать 75 процентов месячного заработка.

(5) Из заработка осужденного не могут производиться удержания в счет затрат на его содержание в течение срока отбывания наказания, в том числе на питание, одежду и медицинскую помощь, за исключением удержаний, предусмотренных частью (6) статьи 251 настоящего кодекса.

(6) Осужденные не отвечают за убытки, причиненные нормативным износом переданного им в пользование имущества либо вызванные обычным трудовым риском.

(7) Независимо от размера удержаний на лицевой счет осужденного зачисляется не менее 25 процентов месячного заработка.

(8) Осужденный может из средств, находящихся на его лицевом счете, отправить супругу (супруге), близкому родственнику или иному лицу денежный перевод.

Статья 256. Отпуска

Осужденный, отработавший на оплачиваемых работах не менее шести месяцев, имеет право на неоплачиваемый отпуск сроком 12 календарных дней. Осужденный, отбывающий наказание в пенитенциарном учреждении открытого типа, пользуется в течение предоставленного ему отпуска правом выезда за пределы пенитенциарного учреждения.

Статья 257. Порядок льготного зачета рабочих дней

(1) Осужденному, не нарушающему режим содержания и добросовестно выполняющему производственные задания, может осуществляться льготный зачет двух рабочих дней за три дня срока отбывания наказания, а осужденному, занятому на работах под землей, а также на работах с тяжелыми и вредными условиями труда согласно перечню работ и профессий, утвержденному Правительством, - одного рабочего дня за три дня срока отбывания наказания.

(2) Расчет дней согласно льготному зачету рабочих дней производится ежемесячно и утверждается начальником пенитенциарного учреждения.

Статья 258. Обеспечение осужденных пенсиями

(1) Осужденные, достигшие пенсионного возраста и имеющие необходимый стаж работы, а также осужденные-инвалиды имеют право на пенсию в установленном законодательством размере.

(2) Администрация пенитенциарного учреждения по заявлению осужденного принимает меры по оформлению документов для начисления пенсии и регулярного ее зачисления на лицевой счет осужденного до его освобождения или перевода в другое пенитенциарное учреждение.

Статья 259. Получение осужденными образования

(1) В пенитенциарных учреждениях организуется обязательное получение осужденными общего среднего образования.

(2) Осужденные старше 50 лет, осужденные - инвалиды I группы и осужденные к пожизненному заключению получают общее среднее образование по их желанию.

(3) По просьбе осужденного администрацией пенитенциарного учреждения и органами местного публичного управления создаются условия для получения им среднего профессионального или высшего образования.

(4) Осужденному, привлеченному к труду, предоставляется отпуск на время сдачи экзаменов в соответствии с Трудовым кодексом.

(5) В каждом пенитенциарном учреждении работает библиотека, предназначенная для пользования всеми категориями осужденных, укомплектованная соответственно художественной и учебной литературой, а осужденные поощряются к посещению библиотеки. Книжный фонд комплектуется за счет собственных доходов Департаментом пенитенциарных учреждений, администрацией пенитенциарных учреждений, а также за счет спонсорских поступлений и пожертвований при содействии заинтересованных учреждений и организаций.

(6) Создание условий для получения осужденными среднего и высшего образования, учреждение, реорганизация и ликвидация образовательных учреждений в пенитенциарной системе осуществляются в порядке, установленном Министерством юстиции по согласованию с Министерством просвещения и молодежи.

Статья 260. Профессиональная подготовка осужденных

(1) В пенитенциарных учреждениях организуется обязательная профессиональная подготовка осужденных.

(2) Создание условий для профессиональной подготовки и разработка соответствующих программ осуществляются в порядке, установленном Министерством юстиции по согласованию с Министерством просвещения и молодежи.

(3) Дипломы, свидетельства или любые иные документы, удостоверяющие освоение определенного ремесла, профессиональную подготовку или переподготовку в период отбывания наказания, признаются в установленном законом порядке Министерством просвещения и молодежи и Министерством экономики и торговли.

Статья 261. Воспитательная работа с осужденными

(1) Для организации воспитательной работы с осужденными администрация пенитенциарного учреждения при содействии органов публичной власти и заинтересованных общественных объединений создает соответствующую материально-техническую базу.

(2) Воспитательная работа с осужденным осуществляется с учетом его индивидуального характера и личности, с использованием индивидуальных или групповых форм воспитательной работы на основе психолого-педагогических методов.

(3) Воспитательная работа с осужденными организуется по программам, разработанным

Министерством просвещения и молодежи по согласованию с Министерством юстиции.

Часть 5. Меры поощрения и дисциплинарные взыскания, применяемые к осужденным

Статья 262. Меры поощрения, применяемые к осужденным

(1) В порядке, установленном настоящим кодексом и Уставом отбывания наказания осужденными, к осужденным, отличающимся хорошим поведением и прилагающим значительные усилия для социальной реинтеграции, в частности в рамках социально-воспитательной деятельности, образования, профессиональной подготовки, могут применяться следующие меры поощрения:

a) объявление благодарности;

b) премирование за высокие показатели в труде;

c) предоставление дополнительных краткосрочных и длительных свиданий;

d) разрешение дополнительных телефонных разговоров продолжительностью до 20 минут;

e) досрочное погашение ранее наложенного дисциплинарного взыскания;

f) иные меры поощрения, предусмотренные настоящим кодексом.

(2) В качестве меры поощрения осужденные, отбывающие наказание в пенитенциарных учреждениях открытого типа, могут получить разрешение на выход за пределы пенитенциарного учреждения в выходные и нерабочие праздничные дни.

Статья 263. Порядок применения мер поощрения

(1) Назначение мер поощрения оформляется письменно.

(2) Меры поощрения применяются начальником пенитенциарного учреждения. Благодарность объявляется также начальником отряда.

(3) Назначаемая в виде поощрения денежная премия зачисляется на лицевой счет осужденного.

(4) Краткосрочные и длительные свидания предоставляются дополнительно к установленным в статье 232 настоящего кодекса в зависимости от типа пенитенциарного учреждения и режима содержания.

(5) Осужденному может быть досрочно погашено, как правило, одно ранее наложенное дисциплинарное взыскание.

(6) Дисциплинарные взыскания, установленные в пунктах c) и d) части (1) статьи 265 настоящего кодекса, могут быть досрочно погашены не ранее шести месяцев со дня отбытия дисциплинарного взыскания.

Статья 264. Дисциплинарные нарушения

(1) Являются дисциплинарными нарушениями следующие деяния:

a) нахождение в запретных зонах или нахождение в недозволенное время в определенных зонах пенитенциарного учреждения либо нарушение срока возвращения в пенитенциарное учреждение;

b) нарушение в любой форме социально-воспитательных программ, осуществляемых в пенитенциарном учреждении;

c) приобретение или обладание деньгами, вещами или иными ценностями на иных условиях, помимо предусмотренных законом;

d) несоблюдение норм общей или личной гигиены;

e) сообщение с внешним миром на иных условиях и с использованием иных средств, помимо предусмотренных законом;

f) использование на иных условиях, помимо предусмотренных законом, имущества, предоставленного в распоряжение администрацией пенитенциарного учреждения;

g) несоблюдение любой из обязанностей, возлагаемых на осужденного при отбывании наказания в соответствии с положениями настоящего кодекса, Устава отбывания наказания осужденными и правил внутреннего распорядка пенитенциарного учреждения,

после доведения их до сведения согласно статье 228 настоящего кодекса, если это может повлиять на порядок или безопасность в пенитенциарном учреждении.

(2) Дисциплинарная ответственность не исключает уголовную или гражданскую ответственность осужденных.

(3) О деяниях, которые в соответствии с уголовным законом являются преступлениями, персонал пенитенциарного учреждения обязан сообщать прокурору. В этом случае может быть временно применена одна из мер, предусмотренных статьей 265 настоящего кодекса.

Статья 265. Дисциплинарные взыскания, применяемые к осужденным

(1) В порядке, установленном настоящим кодексом и Уставом отбывания наказания осужденными, к осужденным могут применяться следующие дисциплинарные взыскания:

a) выговор;

b) внеочередное дежурство по уборке и благоустройству помещений и/или территории пенитенциарного учреждения;

c) водворение в карцер:

- осужденного, содержащегося в пенитенциарном учреждении открытого или полузакрытого типа, - на срок до 15 дней;

- осужденного, содержащегося в пенитенциарном учреждении закрытого типа, - на срок до 20 дней;

- осужденных женщины или несовершеннолетнего - на срок до семи дней;

d) перевод осужденного с ресоциализационного на обычный режим содержания.

(2) К осужденному, пользующемуся правом передвижения без конвоя или сопровождения, может применяться в качестве дисциплинарного взыскания запрет проживания за пределами пенитенциарного учреждения.

(3) Осужденный, в период отбывания наказания совершивший повторно тяжкие дисциплинарные нарушения или признанный виновным в совершении умышленного преступления, объявляется злостным нарушителем режима содержания.

(4) Осужденный, являющийся злостным нарушителем режима содержания, отбывает наказание на первоначальном режиме содержания и не может быть переведен на обычный или ресоциализационный режим.

(5) Применение дисциплинарного взыскания, указанного в пункте c) части (1) настоящей статьи, к беременным женщинам и кормящим матерям не допускается.

Статья 266. Порядок наложения и исполнения дисциплинарных взысканий

(1) Назначение дисциплинарных взысканий оформляется письменно.

(2) Дисциплинарные взыскания налагаются начальником пенитенциарного учреждения.

(3) Наложение нескольких дисциплинарных взысканий за одно и то же нарушение дисциплины не допускается.

(4) При наложении дисциплинарных взысканий учитываются обстоятельства нарушения дисциплины, личность осужденного и его поведение.

(5) Осужденный информируется под расписку о том, какое нарушение ему вменяется в вину, и имеет право дать объяснения в свою защиту.

(6) Дисциплинарное взыскание налагается не позднее 10 дней, а в случае производства дополнительной проверки - не позднее 30 дней со дня выявления нарушения.

(7) Генеральный директор Департамента пенитенциарных учреждений вправе в исключительных случаях до истечения предельного срока, установленного в части (6) настоящей статьи, продлить срок дополнительной проверки на 20 дней.

(8) Если дисциплинарное взыскание не наложено в установленный или продленный срок, осужденный освобождается от наказания.

(9) Решение о наложении дисциплинарного взыскания доводится до сведения осужденного под расписку и может быть обжаловано им в порядке, установленном в

статье 268 настоящего кодекса.

(10) Дисциплинарное взыскание в виде водворения в карцер осуществляется в соответствии с Уставом отбывания наказания осужденными при наличии положительного медицинского заключения. На время содержания в карцере осужденному запрещаются свидания, телефонные разговоры, приобретение продуктов питания, получение посылок, передач и бандеролей. При этом он пользуется ежедневной прогулкой продолжительностью один час (несовершеннолетний - не менее двух часов), а также ежедневно подвергается медицинскому осмотру. В случае перевода осужденного в лечебно-профилактическое учреждение время лечения в нем засчитывается в срок содержания в карцере.

Статья 267. Погашение и отмена дисциплинарного взыскания

(1) Дисциплинарные взыскания могут быть погашены или отменены.

(2) Если в течение года после отбытия последнего дисциплинарного взыскания на осужденного не налагалось нового взыскания, налагавшееся взыскание считается погашенным, а осужденный считается не имевшим взыскания.

(3) Дисциплинарное взыскание в виде объявления осужденного злостным нарушителем режима содержания погашается по истечении одного года со дня объявления его злостным нарушителем режима содержания, а в случае последующего совершения другого нарушения, за которое начальником пенитенциарного учреждения наложено взыскание, - по истечении одного года со дня наложения последнего дисциплинарного взыскания.

(4) Дисциплинарное взыскание может быть досрочно погашено в качестве меры поощрения в порядке, установленном в статье 263 настоящего кодекса.

(5) Погашенное дисциплинарное взыскание не влечет юридических последствий для осужденного.

(6) Наложенные дисциплинарные взыскания могут быть отменены окончательным решением судебной инстанции, решением Комитета по жалобам, письменным распоряжением начальника пенитенциарного учреждения.

(7) В случае отмены дисциплинарного взыскания осужденный считается не имевшим взыскания.

Статья 268. Порядок обжалования

(1) Решение о наложении дисциплинарного взыскания может быть обжаловано в Комитет по жалобам в 30-дневный срок со дня ознакомления с ним.

(2) Подача жалобы не приостанавливает исполнение дисциплинарного взыскания, кроме водворения в карцер.

(3) Начальник пенитенциарного учреждения обязан обеспечить немедленное отправление жалобы в Комитет по жалобам.

(4) Жалоба на наложение дисциплинарного взыскания в виде водворения в карцер приостанавливает исполнение взыскания и рассматривается в срочном порядке.

(5) Члены Комитета по жалобам посещают пенитенциарное учреждение для рассмотрения жалобы на месте. С этой целью заслушивается осужденный, подавший жалобу, а также иные необходимые лица, рассматриваются факты, послужившие основанием для наложения дисциплинарного взыскания.

(6) Комитет по жалобам подтверждает обоснованность жалобы или законность и обоснованность дисциплинарного взыскания, наложенного на осужденного.

(7) Решение Комитета по жалобам подлежит обязательному и немедленному исполнению.

(8) В случае несогласия с решением Комитета по жалобам осужденный вправе в установленном порядке обжаловать решение о наложении дисциплинарного взыскания в судебную инстанцию.

Часть 6. Пенитенциарные учреждения открытого, полузакрытого и закрытого типа

Статья 269. Пенитенциарные учреждения открытого типа

(1) В пенитенциарных учреждениях открытого типа осужденные содержатся, как правило, под надзором в порядке и в соответствии с условиями, установленными настоящим кодексом и Уставом отбывания наказания осужденными.

(2) На первоначальном режиме осужденные находятся в течение трех месяцев со дня поступления в пенитенциарное учреждение. Трехмесячный срок может быть превышен в случае, если осужденному, объявленному злостным нарушителем режима содержания, продлен срок пребывания на первоначальном режиме или если он переведен с обычного режима содержания на первоначальный режим. Осужденные, отбывающие наказание на первоначальном режиме:

a) вправе в период времени от подъема до отбоя свободно передвигаться по территории пенитенциарного учреждения в пределах, установленных администрацией учреждения;

b) вправе иметь при себе ценные вещи и деньги и пользоваться ими.

(3) На обычном режиме наряду с предусмотренным частью (2) настоящей статьи осужденные:

a) могут привлекаться к труду за пределами пенитенциарного учреждения без надзора;

b) могут осуществлять краткосрочный выезд за пределы пенитенциарного учреждения в порядке, предусмотренном статьей 236 настоящего кодекса.

(4) На ресоциализационном режиме наряду с предусмотренным частями (2) и (3) настоящей статьи осужденные могут пользоваться правом проживания со своими семьями в отдельном жилом помещении на территории пенитенциарного учреждения или вблизи него.

Статья 270. Пенитенциарные учреждения полузакрытого типа

(1) В пенитенциарных учреждениях полузакрытого типа осужденные содержатся под охраной и под постоянным надзором в порядке и в соответствии с условиями, установленными настоящим кодексом и Уставом отбывания наказания осужденными.
[Ст.270 ч.(1) изменена ЗП299-XVI от 25.12.08, МО23-26/06.02.09 ст.60]

(2) На первоначальном режиме осужденные находятся в течение шести месяцев со дня поступления в пенитенциарное учреждение, однако не более одной трети срока наказания. Осужденные:

a) размещаются в изолированных помещениях не более четырех человек;

b) могут привлекаться к работам, не требующим выхода за пределы пенитенциарного учреждения.

(3) На обычном режиме наряду с предусмотренным частью (2) настоящей статьи осужденные вправе в период времени от подъема до отбоя свободно передвигаться по территории пенитенциарного учреждения в пределах, установленных администрацией учреждения, а также вправе быть привлеченными к труду за пределами пенитенциарного учреждения при условии обеспечения постоянного надзора.
[Ст.270 ч.(3) изменена ЗП299-XVI от 25.12.08, МО23-26/06.02.09 ст.60]

(4) На ресоциализационном режиме наряду с предусмотренным частями (2) и (3) настоящей статьи осужденные:

a) вправе иметь при себе ценные вещи и деньги и пользоваться ими;

b) могут привлекаться к труду за пределами пенитенциарного учреждения без надзора;

c) могут осуществлять краткосрочный выезд за пределы пенитенциарного учреждения в порядке, предусмотренном статьей 236 настоящего кодекса.

(5) На обычном и на ресоциализационном режиме осужденные могут привлекаться к труду за пределами пенитенциарного учреждения, если имеют право передвижения без конвоя или сопровождения в соответствии с условиями, предусмотренными статьей 235

настоящего кодекса.
[Ст.270 ч.(5) введена ЗП299-XVI от 25.12.08, МО23-26/06.02.09 ст.60]
Статья 271. Пенитенциарные учреждения закрытого типа
(1) В пенитенциарных учреждениях закрытого типа осужденные содержатся под стражей и под постоянным надзором в порядке и в соответствии с условиями, установленными настоящим кодексом и Уставом отбывания наказания осужденными.
(2) На первоначальном режиме осужденные находятся в течение девяти месяцев со дня поступления в пенитенциарное учреждение. Осужденные:
a) размещаются в изолированных помещениях не более двух человек;
b) могут привлекаться к работам, не требующим выхода за пределы пенитенциарного учреждения.
(3) На обычном режиме осужденные:
a) размещаются в изолированных помещениях не более четырех человек;
b) могут привлекаться к работам, не требующим выхода за пределы пенитенциарного учреждения, а также к работам за пределами пенитенциарного учреждения при условии обеспечения охраны и постоянного надзора;
[Ст.271 ч.(3) пкт.b) изменен ЗП299-XVI от 25.12.08, МО23-26/06.02.09 ст.60]
c) могут свободно передвигаться в жилой зоне и в коммунальных помещениях отделения обычного режима в период времени от подъема до отбоя.
(4) На ресоциализационном режиме наряду с предусмотренным частью (3) настоящей статьи осужденные вправе свободно передвигаться по территории пенитенциарного учреждения в пределах, установленных администрацией учреждения, а также вправе быть привлеченными к труду за пределами пенитенциарного учреждения при условии обеспечения постоянного надзора.
[Ст.271 ч.(4) изменена ЗП299-XVI от 25.12.08, МО23-26/06.02.09 ст.60]
(5) На обычном и на ресоциализационном режиме осужденные могут привлекаться к труду за пределами пенитенциарного учреждения, если они имеют право передвижения без конвоя или сопровождения в соответствии с условиями, предусмотренными статьей 235 настоящего кодекса.
[Ст.271 ч.(5) введена ЗП299-XVI от 25.12.08, МО23-26/06.02.09 ст.60]

Часть 7. Пенитенциарные учреждения для несовершеннолетних

Статья 272. Общие положения
(1) Осужденные в возрасте до 18 лет отбывают наказание в пенитенциарных учреждениях для несовершеннолетних в порядке и в соответствии с условиями, установленными настоящим кодексом и Уставом отбывания наказания осужденными.
(2) Осужденные, не достигшие 18-летнего возраста, могут отбывать наказание также в изолированных отделениях пенитенциарных учреждений для взрослых, но на условиях пенитенциарного учреждения для несовершеннолетних.
(3) Несовершеннолетние осужденные содержатся отдельно от взрослых осужденных.
(4) Несовершеннолетним осужденным обеспечиваются повышенные нормы питания. Они имеют право на приобретение без ограничения продуктов питания на деньги, имеющиеся на их лицевых счетах.
Статья 273. Особенности отбывания наказания в пенитенциарных учреждениях для несовершеннолетних
(1) Режим содержания в пенитенциарных учреждениях для несовершеннолетних соответствует режиму, установленному для пенитенциарного учреждения полузакрытого типа, с изъятиями, установленными настоящей частью.
(2) Несовершеннолетние осужденные имеют право:
a) на первоначальном режиме - иметь краткосрочные свидания не менее одного раза в

течение месяца и длительные свидания не менее одного раза в течение квартала;

b) на обычном режиме - иметь краткосрочные свидания не менее одного раза в течение месяца и длительные свидания не менее одного раза в течение двух месяцев;

c) на ресоциализационном режиме - иметь краткосрочные свидания не менее одного раза в течение месяца и длительные свидания не менее одного раза в течение двух месяцев с правом проживания со своими семьями в отдельном жилом помещении на территории пенитенциарного учреждения или вблизи него.

(3) В порядке и в соответствии с условиями, установленными настоящим кодексом и Уставом отбывания наказания осужденными, наряду с предусмотренными частью 5 настоящей главы и частью (2) настоящей статьи, к осужденным могут применяться следующие меры поощрения:

a) предоставление права посещения культурно-зрелищных и спортивных мероприятий за пределами пенитенциарного учреждения в сопровождении представителей администрации пенитенциарного учреждения продолжительностью не более восьми часов;

b) предоставление права выхода за пределы пенитенциарного учреждения в сопровождении своих законных представителей продолжительностью не более восьми часов.

(4) Посещение осужденными культурно-зрелищных и спортивных мероприятий, проводимых в ночное время, не допускается.

Статья 274. Перевод осужденных из одного
пенитенциарного учреждения в другое

По достижении осужденным 18-летнего возраста созданная в пенитенциарном учреждении комиссия в составе, определенном в статье 238 настоящего кодекса, принимает решение о целесообразности дальнейшего отбывания наказания осужденным в пенитенциарном учреждении для несовершеннолетних. На основании решения комиссии администрация пенитенциарного учреждения направляет судебной инстанции представление о переводе или оставлении осужденного в том же пенитенциарном учреждении.

Часть 8. Пенитенциарные учреждения для женщин

Статья 275. Общие положения

(1) Осужденные женщины отбывают наказание в пенитенциарных учреждениях для женщин в порядке и в соответствии с условиями, установленными настоящим кодексом и Уставом отбывания наказания осужденными.

(2) Осужденные женщины могут отбывать наказание также в изолированных отделениях пенитенциарных учреждений для мужчин, но на условиях пенитенциарного учреждения для женщин. Осужденные лица женского пола, не достигшие совершеннолетия, отбывают наказание на условиях пенитенциарного учреждения для несовершеннолетних.

(3) Режим содержания в пенитенциарных учреждениях для женщин соответствует режиму, установленному для пенитенциарных учреждений открытого, полузакрытого или закрытого типа в соответствии с требованиями частей (2), (3) и (4) статьи 72 Уголовного кодекса.

(4) Беременные женщины и матери, имеющие при себе детей, не могут содержаться на условиях пенитенциарного учреждения закрытого типа. К этим осужденным не может применяться дисциплинарное взыскание в виде водворения в карцер.

Статья 276. Особенности отбывания наказания
беременными женщинами и матерями,
имеющими детей в возрасте до трех лет

(1) В пенитенциарных учреждениях оборудуются специальные помещения для

беременных женщин и детские ясли.

(2) Женщинам обеспечивается возможность родов в больницах, не подведомственных Департаменту пенитенциарных учреждений. В случае рождения ребенка в пенитенциарном учреждении этот факт не указывается в свидетельстве о рождении.

(3) После родов женщинам обеспечивается специализированный медицинский уход по медицинским показаниям.

(4) Матери, имеющей при себе ребенка в возрасте до трех лет, по ее просьбе создаются условия для совместного проживания. В этом случае администрация пенитенциарного учреждения обеспечивает постоянный надзор, в том числе медицинский, за ребенком и матерью.

(5) По достижении ребенком трехлетнего возраста с письменного согласия матери и при наличии согласия органа опеки и попечительства ребенок передается на попечение указанному ею лицу или специализированному детскому учреждению. Администрация пенитенциарного учреждения обеспечивает матери возможность поддержания связей со своим ребенком, если это не препятствует нормальному развитию ребенка и не влечет негативных последствий для него. По заявлению осужденной администрация пенитенциарного учреждения может продлить срок нахождения ребенка с матерью до шести месяцев.

(6) Для обеспечения нормального развития и безопасности ребенка по мотивированному решению начальника пенитенциарного учреждения и при наличии согласия органа опеки и попечительства ребенок может быть передан на попечение лицу или специализированному детскому учреждению и до достижения возраста, указанного в части (5) настоящей статьи.

(7) Беременным женщинам и кормящим матерям обеспечиваются повышенные нормы питания. Они имеют право на приобретение без ограничения продуктов питания на деньги, имеющиеся на их лицевых счетах.

Глава XXV
ПОЖИЗНЕННОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Статья 277. Условия отбывания наказания в виде пожизненного заключения

(1) Наказание в виде пожизненного заключения отбывается в соответствии с условиями, установленными для отбывания наказания в виде лишения свободы настоящим кодексом и Уставом отбывания наказания осужденными, в изолированном пенитенциарном учреждении закрытого типа на первоначальном и обычном режиме, с особенностями, установленными настоящей главой.

(2) Осужденные отбывают наказание в виде пожизненного заключения в камерах не более чем на четырех человек, с постоянным визуальным и/или электронным надзором.

(3) Осужденные отбывают наказание на первоначальном и обычном режиме. Перевод на обычный режим может быть произведен после отбытия 10 лет на первоначальном режиме. С учетом личности, поведения, степени потенциальной опасности осужденного установленный 10-летний срок для перевода осужденного на обычный режим может быть сокращен по решению Генерального директора Департамента пенитенциарных учреждений, принятому на основании решения комиссии, созданной в пенитенциарном учреждении в составе, определенном в статье 238 настоящего кодекса.

(4) По просьбе осужденных в камерах организуется в зависимости от условий заключения труд осужденных.

(5) В случае нарушения режима содержания осужденным, переведенным на обычный режим, он может быть переведен на первоначальный режим, но не более чем на один год со дня наложения последнего дисциплинарного взыскания.

Глава XXVI
ОТСРОЧКА ОТБЫВАНИЯ НАКАЗАНИЯ, УСЛОВНОЕ ОСУЖДЕНИЕ И ОСВОБОЖДЕНИЕ ОТ ОТБЫВАНИЯ НАКАЗАНИЯ

Статья 278. Отсрочка отбывания наказания

(1) Судебная инстанция может вынести решение об отсрочке отбывания наказания на основаниях и в соответствии с условиями, установленными статьей 96 Уголовного кодекса.

(2) Если условия отсрочки, предусмотренные статьей 96 Уголовного кодекса, наступили на этапе фактического отбывания наказания, администрация пенитенциарного учреждения или, в зависимости от обстоятельств, другой правомочный орган вносит представление в судебную инстанцию, в районе деятельности которой отбывается наказание. К представлению прилагаются медицинское заключение о беременности или, в зависимости от обстоятельств, свидетельство о рождении ребенка и личное дело осужденной. Заявление об отсрочке отбывания наказания может быть представлено также осужденной.

Статья 279. Надзор за лицом в период отсрочки отбывания наказания

(1) Судебная инстанция, рассмотревшая дело по существу, направляет решение об отсрочке отбывания наказания исполнительному бюро по месту жительства осужденной.

(2) В судебной инстанции от осужденной, к которой применена отсрочка отбывания наказания, отбирается подписка о явке в исполнительное бюро в пятидневный срок после обретения решением окончательного характера.

(3) Исполнительное бюро в пятидневный срок уведомляет судебную инстанцию и администрацию пенитенциарного учреждения или, в зависимости от обстоятельств, другой правомочный орган о постановке осужденной на учет.

(4) Исполнительное бюро принимает меры по надзору за осужденной и пробации в течение срока отсрочки отбывания наказания и направляет судебной инстанции соответствующее представление в случае наступления условий, предусмотренных частями (2) и (3) статьи 96 Уголовного кодекса. Представление вносится в судебную инстанцию, в районе деятельности которой находится исполнительное бюро. Окончательное решение судебной инстанции в пятидневный срок направляется судебной инстанции, рассмотревшей дело по существу, для приобщения к делу.

(5) Осужденная может покинуть на срок более пяти дней или сменить место жительства с предварительным предупреждением об этом органа, осуществляющего контроль за ее поведением.

Статья 280. Условное осуждение

Судебная инстанция может вынести решение об условном осуждении на основаниях и в соответствии с условиями, установленными в статье 90 Уголовного кодекса.

Статья 281. Надзор за лицом в период условного осуждения

(1) Судебная инстанция, рассмотревшая дело по существу, направляет решение об условном осуждении исполнительному бюро по месту жительства осужденного.

(2) В судебной инстанции от осужденного, к которому применено условное осуждение, отбирается подписка о явке в исполнительное бюро в пятидневный срок после обретения решением окончательного характера.

(3) Исполнительное бюро в пятидневный срок уведомляет судебную инстанцию о постановке осужденного на учет.

(4) Исполнительное бюро принимает меры по надзору за осужденным и пробации, в том числе по соблюдению им установленных судебной инстанцией ограничений, в течение срока условного осуждения и направляет судебной инстанции соответствующее

представление в случае наступления условий, предусмотренных частями (7), (8) и (9) статьи 90 Уголовного кодекса. Представление вносится в судебную инстанцию, в районе деятельности которой находится исполнительное бюро. Окончательное решение судебной инстанции в пятидневный срок направляется судебной инстанции, рассмотревшей дело по существу, для приобщения к делу.

(5) Осужденный может покинуть на срок более пяти дней или сменить место жительства с предварительным предупреждением об этом органа, осуществляющего контроль за его поведением.

(6) По истечении установленного испытательного срока исполнительное бюро в пятидневный срок уведомляет судебную инстанцию, рассмотревшую дело по существу, о прекращении мер надзора.

Статья 282. Надзор за осужденным военнослужащим,
к которому применены отсрочка отбывания
наказания или условное осуждение

Надзор за поведением осужденного военнослужащего, к которому применены отсрочка отбывания наказания или условное осуждение, осуществляется соответствующим военным командованием в порядке, установленном в статьях 279 и 281 настоящего кодекса и другими нормативными актами.

Статья 283. Розыск осужденного лица, к которому применены
отсрочка отбывания наказания или условное осуждение

(1) В случае, если осужденный не прибыл для постановки на учет или покинул место жительства и место его нахождения неизвестно, исполнительное бюро или, в зависимости от обстоятельств, военное командование осуществляет первоначальные розыскные мероприятия, а при их безуспешности по истечении 15 дней направляет судебной инстанции, в районе деятельности которой находится исполнительное бюро или военное командование, представление о вынесении решения об объявлении в розыск.

(2) Определение судебной инстанции о розыске осужденного исполняется органом внутренних дел по месту деятельности исполнительного бюро или, в зависимости от обстоятельств, по месту нахождения военного командования.

Статья 284. Отмена отсрочки отбывания наказания
или условного осуждения

Исполнение решения судебной инстанции об отмене отсрочки отбывания наказания или условного осуждения обеспечивается в соответствии со статьей 170 настоящего кодекса.

Статья 285. Условно-досрочное освобождение от
наказания или замена неотбытой части
наказания более мягким наказанием

Судебная инстанция может вынести решение об условно-досрочном освобождении от наказания или о замене неотбытой части наказания более мягким наказанием с применением при необходимости льготного зачета рабочих дней на основаниях и в соответствии с условиями, установленными в статьях 91 и 92 Уголовного кодекса.

Статья 286. Порядок внесения представления об условно-досрочном
освобождении от наказания или о замене неотбытой
части наказания более мягким наказанием

(1) В случае соответствия осужденного условиям, предусмотренным статьями 91 и 92 Уголовного кодекса, администрация места заключения или, в зависимости от обстоятельств, военное командование выносит в месячный срок решение о представлении или об отказе в представлении об условно-досрочном освобождении от наказания или о замене неотбытой части наказания более мягким наказанием.

(2) Представление об условно-досрочном освобождении от наказания или о замене неотбытой части наказания более мягким наказанием вносится в пятидневный срок со дня

вынесения решения в судебную инстанцию, в районе деятельности которой расположено место заключения.

(3) Если администрация места заключения или, в зависимости от обстоятельств, военное командование отказывается внести представление об условно-досрочном освобождении от наказания или о замене неотбытой части наказания более мягким наказанием, осужденный может подать просьбу об освобождении или о замене непосредственно в судебную инстанцию.

Статья 287. Рассмотрение представления об условно-досрочном освобождении от наказания или о замене неотбытой части наказания более мягким наказанием

(1) К представлению об условно-досрочном освобождении от наказания или о замене неотбытой части наказания более мягким наказанием прилагаются личное дело осужденного, доказательства фактических обоснований, при необходимости - расчет дней согласно льготному зачету рабочих дней. Представление рассматривается в порядке, предусмотренном Уголовно-процессуальным кодексом.

(2) В случае отклонения судебной инстанцией представления об условно-досрочном освобождении от наказания или о замене неотбытой части наказания более мягким наказанием повторное внесение представления может иметь место после устранения фактических и/или правовых обстоятельств, которыми судебная инстанция обосновывает отклонение представления.

Статья 288. Надзор за лицом, условно-досрочно освобожденным от наказания

(1) Судебная инстанция, рассмотревшая представление по существу, направляет решение об условно-досрочном освобождении от наказания исполнительному бюро по месту жительства осужденного или, в зависимости от обстоятельств, военному командованию, а также судебной инстанции, рассмотревшей дело по существу.

(2) В судебной инстанции от лица, условно-досрочно освобожденного от наказания, отбирается подписка о явке в исполнительное бюро в пятидневный срок после обретения решением окончательного характера.

(3) Исполнительное бюро или, в зависимости от обстоятельств, военное командование в пятидневный срок уведомляет администрацию места заключения или, в зависимости от обстоятельств, другой правомочный орган о постановке условно-досрочно освобожденного лица на учет.

(4) Исполнительное бюро или, в зависимости от обстоятельств, военное командование принимает меры по надзору за осужденным в течение условного срока и направляет судебной инстанции представление об отмене условно-досрочного освобождения в случае наступления условий, предусмотренных частью (8) статьи 91 Уголовного кодекса. Представление вносится в судебную инстанцию, в районе деятельности которой находится исполнительное бюро.

(5) Решение судебной инстанции об отмене условно-досрочного освобождения направляется для исполнения в соответствии со статьей 170 настоящего кодекса.

(6) Окончательное решение судебной инстанции об отмене условного освобождения в пятидневный срок направляется судебной инстанции, рассмотревшей дело по существу, для приобщения к делу.

(7) По истечении установленного условного срока исполнительное бюро или, в зависимости от обстоятельств, военное командование в пятидневный срок уведомляет судебную инстанцию, рассмотревшую дело по существу, о прекращении мер надзора.

Статья 289. Розыск лица, условно-досрочно освобожденного от наказания

(1) В случае, если лицо, условно-досрочно освобожденное от наказания, не прибыло для

постановки на учет или покинуло место жительства и место его нахождения неизвестно, исполнительное бюро или, в зависимости от обстоятельств, военное командование осуществляет первоначальные розыскные мероприятия, а при их безуспешности по истечении 15 дней направляет судебной инстанции, в районе деятельности которой находится исполнительное бюро или военное командование, представление о вынесении решения об объявлении в розыск.

(2) Определение судебной инстанции о розыске осужденного исполняется органом внутренних дел по месту деятельности исполнительного бюро или, в зависимости от обстоятельств, по месту нахождения военного командования.

Статья 290. Освобождение от наказания несовершеннолетних

(1) Решение судебной инстанции об освобождении от наказания несовершеннолетних на основании статьи 93 Уголовного кодекса направляется для исполнения исполнительному бюро по месту жительства несовершеннолетнего, обеспечивающему его доставку и помещение в специальное учебно-воспитательное или лечебно-воспитательное учреждение.

(2) Представление о продлении срока пребывания лица по достижении 18-летнего возраста в специальном учебно-воспитательном или лечебно-воспитательном учреждении вносится его администрацией в судебную инстанцию, в районе деятельности которой расположено соответствующее учреждение.

Статья 291. Освобождение от отбывания наказания тяжелобольных

(1) Решение об освобождении от отбывания наказания тяжелобольных на основании статьи 95 Уголовного кодекса выносится судебной инстанцией, в районе деятельности которой находится учреждение или орган, обеспечивающие исполнение наказания.

(2) Представление учреждения или органа, обеспечивающего исполнение наказания, вносится в пятидневный срок со дня постановки диагноза вместе с медицинским заключением и личным делом осужденного.

(3) Решение судебной инстанции об освобождении от отбывания наказания с назначением принудительных мер медицинского характера в отношении лиц, содержащихся под стражей, направляется администрации места заключения, а в отношении иных лиц - органу внутренних дел по месту деятельности судебной инстанции, обеспечивающим доставку и помещение лица в соответствующее медицинское учреждение.

(4) В случае, если лицо покинуло медицинское учреждение и место его нахождения неизвестно, судебная инстанция, в районе деятельности которой находится медицинское учреждение, выносит решение об объявлении его в розыск. Определение о розыске исполняется органами внутренних дел.

(5) Об излечении лица медицинское учреждение уведомляет судебную инстанцию, вынесшую решение о применении принудительных мер медицинского характера, для решения ею вопроса о дальнейшем исполнении решения.

(6) Решение судебной инстанции о замене неотбытой части наказания более мягким наказанием исполняется в установленном настоящим кодексом порядке.

Статья 292. Амнистия

(1) В случае издания на основании статьи 107 Уголовного кодекса акта амнистии, которым осуществляется освобождение осужденного от дальнейшего отбывания наказания либо сокращение наказания или замена его более мягким наказанием, учреждения и органы, обеспечивающие исполнение соответствующего вида наказания, рассматривают применимость акта милосердия к каждому осужденному и при необходимости с согласия осужденного направляют в соответствии со статьей 470 Уголовно-процессуального кодекса в компетентную судебную инстанцию представление. К представлению прилагаются личное дело осужденного, доказательства фактических и

правовых обоснований. Представление рассматривается в порядке, предусмотренном Уголовно-процессуальным кодексом.

(2) Осужденный вправе лично подать в судебную инстанцию ходатайство о рассмотрении возможности применения к нему акта амнистии. В этом случае учреждения или органы, обеспечивающие исполнение соответствующего вида наказания, представляют в судебную инстанцию личное дело осужденного.

(3) Судебная инстанция направляет окончательное решение учреждению или органу, обеспечивающему исполнение наказания, а также судебной инстанции, рассмотревшей дело по существу.

(4) Указанные в статьях 170-172 настоящего кодекса учреждение или орган, обеспечивающие исполнение решения, не позднее пяти дней уведомляют судебную инстанцию об исполнении или о невозможности исполнения ее решения.

(5) Акт амнистии имеет юридические последствия и для лиц, осужденных судебными инстанциями Республики Молдова, отбывающих наказание на территории другого государства (государство исполнения решения). С этой целью Департамент пенитенциарных учреждений в соответствии с положениями международных договоров, одной из сторон которых является Республика Молдова, уведомляет государство исполнения решения об издании акта амнистии и запрашивает от него материалы, необходимые для решения вопроса о применении амнистии. Департамент пенитенциарных учреждений направляет представление судебной инстанции, которая вынесла обретшее окончательный характер обвинительное решение, для вынесения решения о применении или неприменении акта амнистии.

(6) Департамент пенитенциарных учреждений направляет государству исполнения решения решение судебной инстанции для разрешения его исполнения. О разрешении или неразрешении исполнения решения Департамент пенитенциарных учреждений уведомляет судебную инстанцию, рассмотревшую дело по существу, и судебную инстанцию, вынесшую решение о применении акта амнистии.

(7) Республика Молдова применяет к осужденному акт амнистии, изданный в другом государстве (государство вынесения решения). С этой целью государство вынесения решения в соответствии с положениями международных договоров, одной из сторон которых является Республика Молдова, уведомляется о разрешении или неразрешении судебной инстанцией Республики Молдова исполнения иностранного решения.

Статья 293. Помилование

(1) Порядок рассмотрения ходатайств о помиловании, поданных осужденными, а также иными лицами, устанавливается Положением о порядке рассмотрения ходатайств о помиловании и осуществления помилования осужденных, утвержденным Президентом Республики Молдова.

(2) В случае издания Президентом Республики Молдова указа о помиловании осужденного учреждение или орган, обеспечивающие исполнение указа, не позднее пяти дней после его опубликования уведомляют главу государства и судебную инстанцию, рассмотревшую дело по существу, о его исполнении, а в случае замены неотбытой части наказания более мягким наказанием - также об обращении к исполнению или о невозможности исполнения указа.

(3) Учреждение или орган, к компетенции которого в соответствии со статьей 170 настоящего кодекса относится осуществление надзора за поведением лица, освобожденного от наказания на основе акта о помиловании с испытательным сроком, ежегодно до истечения испытательного срока информирует Президента Республики Молдова о поведении осужденного. По истечении установленного испытательного срока правомочные учреждение или орган в пятидневный срок уведомляют Президента Республики Молдова и судебную инстанцию, рассмотревшую дело по существу, о

прекращении применения мер надзора.

(4) Акт о помиловании, изданный Президентом Республики Молдова, имеет юридические последствия и для лиц, осужденных судебными инстанциями Республики Молдова, отбывающих наказание на территории другого государства (государство исполнения решения). С этой целью Президент Республики Молдова в соответствии с положениями международных договоров, одной из сторон которых является Республика Молдова, может запросить от государства исполнения решения материалы, необходимые для решения вопроса о возможности применения помилования. В случае издания указа о помиловании лица об этом уведомляется государство исполнения решения, а Департамент пенитенциарных учреждений обеспечивает приобщение копии указа к личному делу осужденного и уведомляет судебную инстанцию, рассмотревшую дело по существу.

(5) Акт о помиловании, изданный в другом государстве (государство вынесения решения), имеет юридические последствия и для лиц, осужденных судебными инстанциями этого государства, отбывающих наказание на территории Республики Молдова. С этой целью орган связи в соответствии с положениями международных договоров, одной из сторон которых является Республика Молдова, обеспечивает информирование Президента Республики Молдова об издании государством вынесения решения акта о помиловании лица, отбывающего наказание на территории Республики Молдова. Президент Республики Молдова принимает решение относительно применения акта о помиловании и уведомляет в установленном порядке государство вынесения решения.

Глава XXVII
ПОГАШЕНИЕ ИСПОЛНЕНИЯ НАКАЗАНИЯ

Статья 294. Погашение исполнения наказания

В результате погашения исполнения наказания погашается правовое отношение исполнения уголовного наказания, то есть обязанность осужденного исполнить наказание и право государственного органа требовать исполнения наказания.

Статья 295. Основания погашения исполнения наказания

(1) Погашение исполнения наказания имеет место в случае:

a) фактического и полного исполнения наказания;

b) смерти осужденного;

c) вынесения в процессе исполнения наказания или направления судебного решения для исполнения оправдательного решения в отношении осужденного;

d) принятия в процессе исполнения наказания или направления судебного решения для исполнения нового уголовного закона, устраняющего уголовный характер деяния;

e) издания в процессе исполнения наказания или направления судебного решения для исполнения акта о полной амнистии;

f) издания в процессе исполнения наказания или направления судебного решения для исполнения акта о полном помиловании;

g) истечения срока давности исполнения обвинительного решения;

h) соблюдения осужденным правил поведения, установленных судебным решением, и истечения испытательного срока;

i) иных обстоятельств, предусмотренных законом.

(2) При наступлении какого-либо из обстоятельств, установленных в части (1) настоящей статьи, учреждение или орган, обеспечивающие исполнение наказания, уведомляют в письменном виде судебную инстанцию, рассмотревшую дело по существу, с приложением подтверждающих материалов.

(3) Решение о погашении исполнения наказания в случае, предусмотренном пунктом g) части (1) настоящей статьи, принимается в виде мотивированного определения судебной инстанции, а в остальных случаях, предусмотренных частью (1) настоящей статьи, - в

определенном настоящим кодексом порядке. Возможность погашения исполнения наказания может быть рассмотрена также на основании заявления осужденного, которое рассматривается в соответствии со статьями 471 и 472 Уголовно-процессуального кодекса.

Статья 296. Срок фактического и полного исполнения наказания

(1) Наказание в виде штрафа считается исполненным в день его уплаты в полном размере.

(2) Наказание в виде лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью, неоплачиваемого труда в пользу общества, направления в дисциплинарную воинскую часть или лишения свободы считается исполненным в последний день назначенного срока наказания.

[Ст.296 ч.(2) изменена ЗП53-XVI от 02.03.07, МО47-49/06.04.07 ст.219]

(3) Наказание в виде лишения воинского или специального звания, классного чина и государственных наград считается исполненным в день издания соответствующего акта правомочным органом или лицом.

(4) Испытательный срок считается истекшим в последний день установленного срока.

Статья 297. Освобождение осужденного к лишению свободы

[Наименование ст.297 изменена ЗП53-XVI от 13.03.08, МО84-85/13.05.08 ст.290]

(1) Осужденный к лишению свободы освобождается в первой половине последнего дня назначенного срока наказания. Если срок наказания истекает в выходной или нерабочий праздничный день, осужденный освобождается в предвыходной или предпраздничный день. При исчислении срока месяцами он истекает в соответствующее число последнего месяца, а если данный месяц не имеет такого числа - в последний день этого месяца.

[Ст.297 ч.(1) изменена ЗП53-XVI от 13.03.08, МО84-85/13.05.08 ст.290]

(2) При освобождении осужденного ему выдаются принадлежащие ему вещи и ценности, хранящиеся на лицевом счете деньги, ценные бумаги, личные документы, документы о его трудовой деятельности, а также документ об отбытии наказания или об освобождении от отбывания наказания.

[Ст.297 изменена ЗП53-XVI от 02.03.07, МО47-49/06.04.07 ст.219]

Статья 298. Констатация смерти осужденного

(1) Свидетельство о смерти, составленное в соответствии со статьй 222 настоящего кодекса, является одновременно констатирующим актом.

(2) Администрация места заключения немедленно уведомляет о факте смерти осужденного прокурора и судебную инстанцию, направившую решение для исполнения.

(3) Администрация места заключения составляет акт о смерти осужденного, к которому прилагается медицинское свидетельство, и направляет его для регистрации смерти в орган записи актов гражданского состояния, в районе деятельности которого произошла смерть. Копия свидетельства о смерти приобщается администрацией места заключения к личному делу умершего осужденного.

(4) В случае насильственной смерти или смерти по неизвестной причине либо смерти в результате несчастного случая на производстве ее констатация осуществляется судебным врачом с составлением судебно-медицинского свидетельства, на основе которого могут делаться дополнительные констатации. Администрация места заключения немедленно информирует об этом прокурора и парламентского адвоката, а при необходимости - также правомочный орган по охране труда.

[Ст.298 ч.(4) изменена ЗП13-XVI от 14.02.08, МО51-54/14.03.08 ст.161]

Статья 299. Сообщение семье умершего и получение трупа

(1) В случае смерти осужденного администрация места заключения посредством телеграфа или иным путем немедленно уведомляет семью или иных близких лиц умершего о его смерти и необходимости их явки для получения трупа.

(2) Если в течение трех дней ни один из членов семьи или близких лиц не явится со средствами, необходимыми для получения трупа, умерший подлежит захоронению за счет администрации места заключения в месте, предоставленном примэрией, на подведомственной территории которой располагается пенитенциарное учреждение.

(3) По просьбе семьи умершего, если захоронение производилось за счет администрации, администрация места заключения обязана указать место захоронения трупа.

Статья 300. Имущество, документы и деньги умершего осужденного

(1) Администрация места заключения сообщает семье умершего осужденного о его имуществе, документах и деньгах и передает их ей в месте заключения.

(2) Если в течение одного года со дня смерти осужденного имущество, документы и деньги, принадлежавшие умершему, не получены его семьей, они переходят в собственность государства. По истечении этого же срока в собственность государства переходят его имущество, документы и деньги в случае, если адрес семьи умершего неизвестен.

Статья 301. Обязанности администрации пенитенциарного учреждения по информированию органов внутренних дел и медицинского учреждения

(1) В случае освобождения осужденного из пенитенциарного учреждения администрация учреждения не позднее чем за семь дней до предполагаемого срока освобождения уведомляет орган внутренних дел об освобождении из места заключения лица, осужденного за совершение особо тяжкого или чрезвычайно тяжкого преступления, а также лица, в отношении которого перспектива его осуждения обусловила применение мер государственной защиты в соответствии с Законом о государственной защите потерпевших, свидетелей и других лиц, содействующих уголовному процессу. Орган внутренних дел принимает меры, необходимые для обеспечения защиты потерпевшего, свидетелей и других лиц, содействовавших уголовному процессу.

(2) Если осужденный болен туберкулезом, администрация пенитенциарного учреждения не позднее чем за семь дней до предполагаемого срока освобождения уведомляет об этом специализированное медицинское учреждение по месту жительства осужденного с целью постановки его на учет.

Глава XXVIII
ПОМОЩЬ ЛИЦАМ, ОСВОБОЖДАЕМЫМ ИЗ МЕСТ ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Статья 302. Обязанности администрации места заключения при подготовке к освобождению

(1) В случае условно-досрочного освобождения в целях подготовки к нему не позднее чем за шесть месяцев до истечения срока наказания в виде лишения свободы осужденные, отбывающие наказание на обычном режиме и не имеющие непогашенных дисциплинарных взысканий, переводятся на ресоциализационный режим.

(2) Не позднее чем за три месяца до истечения срока наказания в виде лишения свободы администрация места заключения уведомляет органы местного публичного управления и территориальное агентство занятости населения о предстоящем освобождении осужденного, его образовании, трудоспособности и специальности.

[Ст.302 ч.(2) изменена ЗП53-XVI от 02.03.07, МО47-49/06.04.07 ст.219]

(3) Администрация места заключения обеспечивает проведение работы по разъяснению положений действующего законодательства о занятости населения, порядке устройства на работу и праве на единовременное пособие. Если осужденный изъявляет желание быть трудоустроенным через Национальное агентство занятости населения по месту жительства, администрация места заключения в пятидневный срок направляет заявление

освобождаемого в территориальное агентство занятости населения.

(4) Осужденные - инвалиды I или II группы, а также мужчины старше 65 лет и женщины старше 60 лет могут просить о помещении их в дома для инвалидов или престарелых. Администрация места заключения в пятидневный срок направляет заявление освобождаемого в органы социального обеспечения.

Статья 303. Предоставление помощи лицам,
освобождаемым из мест заключения

(1) Лицо, освобождаемое из места заключения, обеспечивается проездным билетом к месту жительства. Расходы по приобретению билета или необходимой одежды возлагаются на осужденного.

(2) При отсутствии у осужденного денег он обеспечивается билетом и одеждой за счет государства.

(3) При освобождении лиц, нуждающихся в сопровождении, беременных женщин и несовершеннолетних администрация места заключения заблаговременно ставит в известность их родственников или иных указанных ими лиц. В случае отсутствия сопровождающего администрация обеспечивает им сопровождение до места жительства.

Глава XXIX
ИСПОЛНЕНИЕ НАКАЗАНИЯ ЮРИДИЧЕСКИМИ ЛИЦАМИ

Статья 304. Исполнение наказания в виде штрафа

(1) Штраф уплачивается юридическим лицом добровольно в 30-дневный срок после обретения судебным решением окончательного характера.

(2) По истечении срока добровольного исполнения наказания судебная инстанция направляет исполнительный лист для принудительного исполнения исполнительному бюро по местонахождению осужденного лица.

(3) Исполнительное бюро в 10-дневный срок проводит проверку денежных средств, находящихся на банковских счетах юридического лица, выставляет финансовому учреждению инкассовое поручение о перечислении суммы штрафа на указанный в исполнительном листе счет.

(4) Если в 30-дневный срок со дня поступления исполнительного листа в финансовое учреждение инкассовое поручение не исполнено по причине отсутствия или недостаточности денежных средств, исполнительное бюро принимает решение об обращении взыскания на имущество юридического лица в соответствии с положениями книги первой настоящего кодекса.

(5) Исполнительное бюро в пятидневный срок уведомляет судебную инстанцию об исполнении решения.

Статья 305. Исполнение наказания в виде лишения права
заниматься определенной деятельностью

(1) Лишение права заниматься определенной деятельностью обеспечивается исполнительным бюро по местонахождению осужденного лица.

(2) Решение судебной инстанции о лишении права заниматься определенной деятельностью направляется исполнительному бюро.

(3) Исполнительное бюро направляет судебное решение органу, правомочному запретить осужденному лицу определенную деятельность, для приостановления запрещенной деятельности, отзыва (аннулирования) разрешения или лицензии и/или внесения изменений в устав осужденного юридического лица.

(4) Орган, выдавший разрешение или лицензию на осуществление запрещенного вида деятельности, в 10-дневный срок отзывает (аннулирует) соответствующие разрешение или лицензию. В случае запрещения осуществления деятельности, на которую не выданы разрешение или лицензия, Государственная регистрационная палата обеспечивает

исключение из устава соответствующего юридического лица запрещенного вида деятельности.

(5) Информация об отзыве (аннулировании) разрешения или лицензии либо об изменениях в уставе осужденного юридического лица публикуется осуществившим их органом в Официальном мониторе Республики Молдова и представляется Министерству внутренних дел, Центру по борьбе с экономическими преступлениями и коррупцией, налоговому органу, исполнительному бюро, при этом последнему - вместе с решением судебной инстанции.

(6) Исполнительное бюро в пятидневный срок уведомляет судебную инстанцию об исполнении решения.

Статья 306. Исполнение наказания в виде ликвидации юридического лица

(1) После обретения обвинительным решением, на основании которого ликвидируется юридическое лицо, окончательного характера судебная инстанция передает свое решение компетентной судебной инстанции для принятия мер и дальнейшего осуществления процесса ликвидации в соответствии с гражданским законодательством.

(2) Об исключении юридического лица из Государственного регистра предприятий правомочное лицо в пятидневный срок уведомляет судебную инстанцию, вынесшую обвинительное решение, на основании которого ликвидировано предприятие.

Глава XXX
ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ МЕР БЕЗОПАСНОСТИ И ПРИНУДИТЕЛЬНОГО ПОМЕЩЕНИЯ ВО ФТИЗИОПУЛЬМОНОЛОГИЧЕСКОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ

[Название главы XXX изменена ЗП128-XVI от 06.06.08, МО115-116/01.07.08 ст.443; в силу с 01.01.09]

Статья 307. Учреждения и органы, обеспечивающие осуществление мер безопасности

Осуществление мер безопасности обеспечивается учреждениями и органами, указанными в статье 171 настоящего кодекса.

Статья 308. Применение принудительных мер медицинского характера в психиатрических учреждениях и принудительного помещения во фтизиопульмонологическое учреждение

[Название ст.308 изменена ЗП128-XVI от 06.06.08, МО115-116/01.07.08 ст.443; в силу с 01.01.09]

(1) Судебная инстанция направляет решение о применении принудительных мер медицинского характера или о принудительном помещении во фтизиопульмонологическое учреждение органу внутренних дел по месту жительства лица, в отношении которого применяются эти меры, или, в зависимости от обстоятельств, администрации места заключения для препровождения лица под конвоем в специализированное психиатрическое учреждение Министерства здравоохранения.

[Ст.308 ч.(1) изменена ЗП128-XVI от 06.06.08, МО115-116/01.07.08 ст.443; в силу с 01.01.09]

(2) Орган внутренних дел или, в зависимости от обстоятельств, администрация места заключения не позднее трех дней со дня получения решения уведомляет судебную инстанцию о помещении лица в соответствующее психиатрическое или фтизиопульмонологическое учреждение или о невозможности помещения в него.

[Ст.308 ч.(2) изменена ЗП128-XVI от 06.06.08, МО115-116/01.07.08 ст.443; в силу с 01.01.09]

(3) На основании решения судебной инстанции психиатрическое или фтизиопульмонологическое учреждение обеспечивает прием, размещение и оказание

помощи лицу, подвергнутому принудительному лечению, о чем в трехдневный срок сообщает его супруге (супругу) или законному представителю.

[Ст.308 ч.(3) изменена ЗП128-XVI от 06.06.08, MO115-116/01.07.08 ст.443; в силу с 01.01.09]

(4) Порядок применения принудительных мер медицинского характера в психиатрических или фтизиопульмонологических учреждениях регулируется настоящим кодексом, Законом о психиатрической помощи и другими нормативными актами.

[Ст.308 ч.(4) изменена ЗП128-XVI от 06.06.08, MO115-116/01.07.08 ст.443; в силу с 01.01.09]

(5) Периодически, один раз в шесть месяцев, психиатрическое или фтизиопульмонологическое учреждение направляет судебной инстанции информацию о состоянии здоровья лица, подвергнутого принудительному лечению.

[Ст.308 ч.(5) изменена ЗП128-XVI от 06.06.08, MO115-116/01.07.08 ст.443; в силу с 01.01.09]

(6) Супруга (супруг) или законный представитель либо администрация психиатрического или фтизиопульмонологического учреждения на основании медицинского заключения о состоянии здоровья лица может внести в судебную инстанцию ходатайство (представление) о прекращении применения принудительных мер медицинского характера или изменении их вида.

[Ст.308 ч.(6) изменена ЗП128-XVI от 06.06.08, MO115-116/01.07.08 ст.443; в силу с 01.01.09]

Статья 309. Применение принудительных мер медицинского характера к алкоголикам и наркоманам

(1) Порядок применения принудительных мер медицинского характера к алкоголикам и наркоманам регулируется настоящим кодексом и соответствующим положением, утвержденным Правительством.

(2) В случае применения принудительных мер медицинского характера к алкоголикам или наркоманам в отношении лица, осужденного к наказанию, не связанному с лишением свободы, судебная инстанция направляет свое решение специализированному медицинскому учреждению Министерства здравоохранения, а в случае установления попечительства - попечителю и органу опеки и попечительства.

(3) Лицо, подвергнутое принудительному лечению, обязано в пятидневный срок явиться в медицинское учреждение со специальным режимом, о чем отбирается подписка при оглашении решения.

(4) Лица, осужденные к наказанию в виде лишения свободы или пожизненного заключения, подлежат принудительному лечению в местах заключения. В случае необходимости продолжить такое лечение после освобождения лица из места заключения администрация пенитенциарного учреждения в пятидневный срок направляет специализированному медицинскому учреждению судебное решение, выписку из медицинской карточки осужденного, другие необходимые материалы и уведомляет об этом судебную инстанцию. Лицо, освобожденное из места заключения, обязано в пятидневный срок явиться для принудительного лечения в медицинское учреждение со специальным режимом, о чем отбирается подписка при освобождении.

[Ст.309 ч.(4) изменена ЗП53-XVI от 02.03.07, MO47-49/06.04.07 ст.219]

(5) Медицинское учреждение со специальным режимом в пятидневный срок сообщает судебной инстанции, членам семьи или иным родственникам лица, а в случае несовершеннолетних - родителям или другим законным представителям и органу опеки и попечительства о явке лица и начале принудительного лечения.

(6) Лицо, подвергнутое принудительному лечению, обязано соблюдать лечебный режим в медицинском учреждении.

(7) Срок принудительного лечения не может превышать 43 дней. В исключительных случаях по запросу медицинского учреждения судебная инстанция может продлить срок лечения до 60 дней или сократить его.

(8) Администрация медицинского учреждения или подвергнутое принудительному лечению лицо на основании медицинского заключения может подать в судебную инстанцию, в районе деятельности которой находится медицинское учреждение, представление (ходатайство) о прекращении применения принудительных мер медицинского характера или о изменении их вида.

(9) По истечении срока принудительного лечения лицо выписывается в соответствии с правилами выписки из медицинского учреждения с выдачей медицинского свидетельства и соответствующим информированием окружного врача-специалиста и судебной инстанции.

Статья 310. Розыск лица, подвергнутого принудительным мерам медицинского характера

(1) Если при приведении принудительных мер медицинского характера в исполнение выясняется, что осужденный не явился добровольно в специализированное медицинское учреждение или иным образом уклоняется от лечения, медицинское учреждение направляет представление и копию решения судебной инстанции органу внутренних дел по месту жительства лица, который не позднее трех дней обеспечивает его принудительный привод к месту лечения.

(2) Если осужденный покинул место жительства и место его нахождения неизвестно, орган внутренних дел направляет судебной инстанции рапорт и материалы, необходимые для объявления его в розыск. Определение судебной инстанции о розыске осужденного исполняется органом внутренних дел по месту жительства лица. Копия определения направляется судебной инстанцией специализированному медицинскому учреждению для сведения.

Статья 311. Применение принудительных мер воспитательного характера

(1) Решение судебной инстанции, вынесенное на основании статей 54 и 104 Уголовного кодекса, направляется исполнительному бюро по месту жительства несовершеннолетнего.

(2) Принудительная мера в виде предупреждения осуществляется в письменной форме под расписку в пятидневный срок в помещении исполнительного бюро по месту жительства несовершеннолетнего. Исполнительное бюро в пятидневный срок уведомляет судебную инстанцию, рассмотревшую дело по существу, об исполнении решения.

(3) Исполнительное бюро по месту жительства несовершеннолетнего обеспечивает получение подписи лиц, ответственных за осуществление принудительной меры в виде передачи несовершеннолетнего под надзор родителей, лиц, их заменяющих, или специализированных государственных органов. Исполнительное бюро в пятидневный срок уведомляет судебную инстанцию, рассмотревшую дело по существу, об исполнении решения.

(4) Решение о применении принудительной меры в виде возложения на несовершеннолетнего обязанности возместить причиненный ущерб направляется для исполнения исполнительному бюро по месту жительства несовершеннолетнего. Исполнительное бюро в пятидневный срок уведомляет судебную инстанцию об исполнении решения.

(5) Решение о применении принудительной меры в виде принуждения несовершеннолетнего к прохождению лечебного курса психологической реабилитации направляется исполнительному бюро по месту жительства несовершеннолетнего, которое обеспечивает контроль за исполнением несовершеннолетним примененной меры воспитательного характера. Исполнительное бюро в пятидневный срок со дня завершения

лечебного курса уведомляет об этом судебную инстанцию с приложением его результатов.

(6) Решение о применении принудительной меры в виде помещения несовершеннолетнего в специальное учебно-воспитательное или лечебно-воспитательное учреждение направляется исполнительному бюро по месту жительства несовершеннолетнего, которое обеспечивает помещение несовершеннолетнего в установленное учреждение. Исполнительное бюро в пятидневный срок уведомляет судебную инстанцию, рассмотревшую дело по существу, об исполнении решения.

(7) В случае невозможности осуществления принудительных мер воспитательного характера исполнительное бюро на основании части (4) статьи 104 Уголовного кодекса направляет представление судебной инстанции.

Статья 312. Высылка

(1) Судебная инстанция направляет решение о высылке лица органу внутренних дел по месту обнаружения или месту жительства лица, подлежащего высылке.

(2) Если лицо, подлежащее высылке, осуждено к наказанию в виде лишения свободы, администрация места заключения не позднее чем за пять дней до его освобождения направляет судебное решение для обеспечения исполнения органу внутренних дел по месту обнаружения или месту жительства лица, подлежащего высылке.

(3) На основании решения судебной инстанции и по представлению органа внутренних дел Министерство информационного развития обеспечивает в срочном порядке проставление в удостоверяющем личность документе печати и внесение отметки о высылке лица. Если осужденное лицо не может быть выслано по причине болезни, отсутствия необходимых документов или по другим причинам, Министерство информационного развития выдает ему временный вид на жительство на срок, необходимый для устранения препятствий для высылки.

(4) Орган внутренних дел на основе международных договоров, одной из сторон которых является Республика Молдова, производит высылку лица в страну, гражданином которой оно является, или в страну постоянного места жительства либо в другую страну. Орган внутренних дел уведомляет судебную инстанцию, Министерство иностранных дел и европейской интеграции и другие заинтересованные органы о высылке или невозможности высылки лица.

(5) Если лицо, подлежащее высылке, осуждено к наказанию в виде лишения свободы и подлежит передаче для дальнейшего отбывания наказания в другую страну в порядке, установленном в статьях 551-557 Уголовно-процессуального кодекса, администрация пенитенциарного учреждения обращается в Министерство информационного развития для проставления в удостоверяющем личность документе печати и внесения отметки о высылке лица. Решение о высылке считается исполненным в день передачи осужденного соответствующему государству. Администрация пенитенциарного учреждения обеспечивает уведомление о факте передачи осужденного органов, предусмотренных частью (4) настоящей статьи.

[Ст.312 изменена ЗП53-XVI от 02.03.07, МО47-49/06.04.07 ст.219]

Статья 313. Специальная конфискация

(1) Судебная инстанция, которая на основании статьи 106 Уголовного кодекса вынесла решение о конфискации имущества, использованного при совершении преступления или полученного в результате такового, либо о конфискации эквивалента имущества, направляет его исполнительному бюро по месту нахождения имущества.

(2) Исполнительное бюро изымает подлежащее конфискации имущество и передает его компетентному налоговому органу в установленном Правительством порядке. В случае конфискации наркотических, психотропных веществ или прекурсоров, оружия, а также боеприпасов исполнительное бюро передает их компетентному органу.

(3) Исполнительное бюро в пятидневный срок уведомляет судебную инстанцию, вынесшую решение, об изъятии и передаче конфискованных предметов компетентным органам.

Р а з д е л VI
ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ МЕР ПРЕСЕЧЕНИЯ
Глава XXXI
ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ МЕР ПРЕСЕЧЕНИЯ

Статья 314. Основания для осуществления мер пресечения

Меры пресечения осуществляются на основании постановления прокурора, решения судьи по уголовному преследованию или судебной инстанции, вынесенного в предусмотренном Уголовно-процессуальным кодексом порядке.

Статья 315. Лицо, к которому применена мера пресечения

(1) Лицом, к которому применена мера пресечения, считается лицо, к которому применена одна из мер пресечения.

(2) Лицо, к которому применена мера пресечения, с учетом принципа презумпции невиновности считается невиновным, и обращение с ним должно основываться на беспристрастности и гуманизме и осуществляться в условиях, не причиняющих физических или нравственных страданий и не унижающих достоинство личности.

(3) Лицо, к которому применена мера пресечения, имеет права и свободы и несет обязанности граждан Республики Молдова, с изъятиями и ограничениями, установленными настоящим кодексом и Уголовно-процессуальным кодексом.

Статья 316. Подписка о невыезде из местности или страны

(1) Постановление или решение о применении меры пресечения в виде подписки о невыезде из местности направляется для исполнения органу внутренних дел по месту жительства лица, к которому применена данная мера пресечения.

(2) Постановление или решение о применении меры пресечения в виде подписки о невыезде из страны направляется для исполнения органу внутренних дел по месту жительства лица, к которому применена данная мера пресечения, обеспечивающему временное изъятие паспорта, а также пограничным органам (Пограничной службе и Таможенной службе) .

(3) Если в связи с чрезвычайными личными обстоятельствами лицу, к которому применена мера пресечения, необходимо покинуть местность или страну, оно обращается в орган, принявший решение о применении меры пресечения, с заявлением о даче согласия на выезд из местности или страны. В случае удовлетворения заявления соответствующий орган немедленно уведомляет об этом орган внутренних дел по месту жительства лица, обеспечивающий в случае подписки о невыезде из страны в кратчайший возможный срок возврат временно изъятого паспорта и информирование пограничных органов. После возвращения в место жительства лицо, к которому применена мера пресечения, обязано немедленно уведомить об этом орган, удовлетворивший его заявление.

(4) В случае обнаружения попытки пересечь государственную границу без разрешения органа, принявшего решение о применении меры пресечения, пограничный орган задерживает лицо, к которому применена такая мера, и немедленно уведомляет об этом орган внутренних дел.

(5) Если лицо, к которому применена мера пресечения, нарушило обязательства, вытекающие из примененной меры пресечения, орган внутренних дел направляет представление с приложением к нему материалов, подтверждающих факт нарушения запрета, органу, принявшему решение о применении этой меры пресечения, для принятия мер, предусмотренных статьей 195 Уголовно-процессуального кодекса.

Статья 317. Личное поручительство или
поручительство организации

После дачи личного поручительства или поручительства организации поручитель обязан обеспечить надлежащее поведение лица, к которому применена данная мера пресечения, в соответствии со статьями 179-181 Уголовно-процессуального кодекса. В целях обеспечения поручительства поручитель может иметь свидания с лицом, к которому применена данная мера пресечения, проводить с ним беседы для разъяснения последствий несоблюдения примененной меры пресечения. В случаях, предусмотренных частью (3) статьи 181 Уголовно-процессуального кодекса, поручитель может обратиться в орган, принявший решение о применении меры пресечения, с заявлением об отказе от поручительства и возврате денежной суммы, внесенной в целях обеспечения поручительства на депозитный счет соответствующего органа. После подачи заявления поручителя об отказе от поручительства орган, принявший решение о применении меры пресечения, принимает меры, предусмотренные статьей 195 Уголовно-процессуального кодекса.

Статья 318. Временное лишение водительских прав

Определение судебной инстанции о временном лишении водительских прав в соответствии со статьей 182 Уголовно-процессуального кодекса направляется для исполнения органу дорожной полиции по месту жительства лица, к которому применена данная мера пресечения. Орган дорожной полиции изымает водительские права у лица, к которому применена эта мера пресечения, и составляет протокол, в котором указываются лицо, изъявшее документ, личные данные лица, к которому применена мера, причина изъятия и дата составления протокола. Водительские права хранятся у органа дорожной полиции до отмены или замены примененной меры пресечения.

Статья 319. Наблюдение за военнослужащим

После получения решения о передаче военнослужащего под наблюдение в соответствии со статьей 183 Уголовно-процессуального кодекса командир воинской части доводит до сведения лица, к которому применена данная мера пресечения, обязанности, вытекающие из примененной меры пресечения, и последствия ее несоблюдения. Командир воинской части по запросу органа уголовного преследования или судебной инстанции обеспечивает присутствие лица, к которому применена данная мера пресечения, при осуществлении процессуальных действий.

Статья 320. Присмотр за несовершеннолетним

После передачи несовершеннолетнего под присмотр в соответствии со статьей 184 Уголовно-процессуального кодекса орган уголовного преследования или судебная инстанция направляет повестку лицам, под присмотром которых находится несовершеннолетний, с целью обеспечения присутствия несовершеннолетнего при осуществлении процессуальных действий.

Статья 321. Обеспечение контроля за временно освобожденным лицом

(1) При временном освобождении лица под судебный контроль или под залог в соответствии со статьями 191 и 192 Уголовно-процессуального кодекса судебная инстанция направляет решение органу внутренних дел по месту жительства лица для обеспечения соблюдения им установленных обязанностей. С этой целью представитель органа внутренних дел периодически посещает лицо, к которому применена данная мера пресечения, по месту жительства, поддерживает связь с ним и членами его семьи, а в случае необходимости запрашивает у последних информацию о месте нахождения лица.

(2) Если в результате проведенной проверки выявляется, что лицо, к которому применена мера пресечения, нарушило установленные обязанности, орган внутренних дел уведомляет об этом судью по уголовному преследованию или судебную инстанцию и представляет рапорт о результатах проведенной проверки для принятия мер в

соответствии с частью (5) статьи 191 или статьями 193 и 194 Уголовно-процессуального кодекса.

(3) Если в связи с чрезвычайными личными обстоятельствами временно освобожденному лицу необходимо покинуть место жительства, оно обращается с мотивированным заявлением к судье по уголовному преследованию или в судебную инстанцию, принявшим решение о применении данной меры пресечения. В случае удовлетворения заявления лицо может покинуть место жительства на срок, указанный в решении судьи по уголовному преследованию или судебной инстанции. Решение доводится до сведения органа внутренних дел по месту жительства лица, к которому применена данная мера пресечения. После возвращения в место жительства лицо обязано уведомить об этом орган, удовлетворивший его заявление, и орган внутренних дел.

Статья 322. Домашний арест

(1) Судья по уголовному преследованию или судебная инстанция, принявшие решение о применении меры пресечения в виде домашнего ареста, направляют его органу внутренних дел по месту жительства лица, к которому применена данная мера пресечения, для обеспечения его исполнения. Представитель органа внутренних дел посещает лицо, к которому применена данная мера пресечения, по месту жительства, проводит беседы с ним и членами его семьи. Орган внутренних дел проверяет функционирование электронных средств контроля в случае применения ограничения, предусмотренного пунктом 2) части (4) статьи 188 Уголовно-процессуального кодекса, и обеспечивает наложение ареста на корреспонденцию и прослушивание переговоров в соответствии со статьями 133-137 Уголовно-процессуального кодекса.

(2) Если лицо, к которому применена данная мера пресечения, не отвечает на контрольные телефонные звонки, представитель органа внутренних дел немедленно является по месту жительства лица для выяснения причины. В случае обнаружения неисправности электронных средств контроля, телефонной сети или телефонного аппарата представитель органа внутренних дел принимает необходимые меры для устранения этих неисправностей, обеспечивая надзор за лицом. В этих случаях, а также в случае установления того, что лицо, к которому применена данная мера пресечения, умышленно пыталось повредить электронные средства контроля, представитель органа внутренних дел составляет протокол, который подписывается указанным лицом.

(3) В случае выявления нарушения условий домашнего ареста представитель органа внутренних дел направляет судье по уголовному преследованию или судебной инстанции рапорт с приложением к нему результатов проведенной проверки для принятия мер в соответствии с частью (8) статьи 188 Уголовно-процессуального кодекса.

(4) Если в связи с чрезвычайными личными обстоятельствами лицу, находящемуся под домашним арестом, необходимо покинуть место жительства, оно обращается с мотивированным заявлением к судье по уголовному преследованию или в судебную инстанцию, принявшим решение о применении данной меры пресечения. В случае удовлетворения заявления лицо может покинуть место жительства на срок, указанный в решении судьи по уголовному преследованию или судебной инстанции. Решение доводится до сведения органа внутренних дел по месту жительства лица, к которому применена данная мера пресечения. После возвращения в место жительства лицо обязано уведомить об этом орган, удовлетворивший его заявление, и орган внутренних дел.

Статья 323. Места предварительного ареста

(1) Лица, в отношении которых применен предварительный арест, содержатся в пенитенциарных учреждениях.

(2) В случае назначения экспертизы по основаниям, предусмотренным Уголовно-процессуальным кодексом, а также при необходимости оказания им неотложной медицинской помощи лица, указанные в части (1) настоящей статьи, могут помещаться в

лечебные учреждения пенитенциарной системы, а в исключительных случаях - в лечебные учреждения Министерства здравоохранения с обеспечением необходимой охраны.

Статья 324. Обеспечение порядка содержания под стражей в местах предварительного ареста

(1) Обеспечение порядка содержания под стражей лиц, к которым применена мера пресечения в виде предварительного ареста, возлагается на администрацию мест предварительного ареста.

(2) Администрация мест предварительного ареста осуществляет свою деятельность в соответствии с настоящим кодексом, Уголовно-процессуальным кодексом, Законом о пенитенциарной системе и другими нормативными актами. Правила внутреннего распорядка места предварительного ареста утверждаются Министерством юстиции.

(3) По запросу органа уголовного преследования, судьи по уголовному преследованию или судебной инстанции администрация места предварительного ареста передает лицо, к которому применена мера пресечения в виде предварительного ареста, конвойному подразделению судебной полиции для доставки его в соответствующий орган.

Статья 325. Лица, содержащиеся в местах предварительного ареста

(1) В местах предварительного ареста содержатся лица, заключенные под стражу на основании решения судьи по уголовному преследованию или судебной инстанции.

(2) В местах предварительного ареста также могут содержаться:

a) лица, осужденные к лишению свободы и пожизненному заключению, в отношении которых решение не обрело окончательный характер;

b) лица, осужденные к лишению свободы и пожизненному заключению, до их отправления под конвоем в места отбывания наказания;

c) лица, оставленные в установленном законом порядке в месте предварительного ареста для работ по хозяйственному обслуживанию;

d) лица, оставленные в месте предварительного ареста или переведенные в него из мест отбывания наказания для производства действий по уголовному преследованию по уголовным делам или в связи с рассмотрением дел в судебных инстанциях;

e) транзитно-пересыльные осужденные.

[Ст.325 ч.(2) изменена ЗП53-XVI от 02.03.07, МО47-49/06.04.07 ст.219]

(3) Лица, указанные в пунктах a), b), d) и e) части (2) настоящей статьи, содержатся в местах предварительного ареста в установленном настоящим разделом порядке.

Статья 326. Правовой статус лиц, содержащихся под предварительным арестом

(1) Положения главы XXIV настоящего кодекса, касающиеся условий содержания, прав и обязанностей осужденных, социально-воспитательной деятельности, мер поощрения и дисциплинарных взысканий, применяются соответствующим образом к лицам, содержащимся под предварительным арестом, в той мере, в какой они не противоречат положениям настоящего раздела.

(2) Администрация мест предварительного ареста обеспечивает соблюдение прав лица, к которому применена данная мера пресечения, предусмотренных Уголовно-процессуальным кодексом и другими нормативными актами.

(3) Лица, к которым применена данная мера пресечения, размещаются в общих камерах с соблюдением требований раздельного содержания, предусмотренных статьей 329 настоящего кодекса. В исключительных случаях с целью обеспечения безопасности этих лиц допускается их размещение в отдельных помещениях.

(4) Лица, к которым применена данная мера пресечения, не имеют права на длительные свидания.

(5) Лица, к которым применена данная мера пресечения, с их согласия могут привлекаться к труду на территории места предварительного ареста. Оплата труда этих лиц производится в порядке, установленном законодательством о труде. Они могут привлекаться к неоплачиваемому труду по уборке и благоустройству места предварительного ареста, продолжительность которого не должна превышать двух часов в день и шести часов в неделю.

(6) К лицам, к которым применена данная мера пресечения, дисциплинарные взыскания применяются с учетом срока предварительного ареста. Время пребывания в карцере не может превышать для взрослых десяти суток, а для несовершеннолетних - пяти.

Статья 327. Личное дело лица, подвергнутого предварительному аресту

(1) Администрация места предварительного ареста заводит на каждое лицо, подвергнутое предварительному аресту, личное дело, предусмотренное частью (2) статьи 219 настоящего кодекса.

(2) Личное дело лица, подвергнутого предварительному аресту, содержит:

a) сведения о лице, подвергнутом предварительному аресту, и документ, удостоверяющий его личность;

b) фотографии анфас и в профиль;

c) копию решения о применении предварительного ареста или о продлении срока предварительного ареста;

d) ордер на арест;

e) год, месяц, число и час начала исполнения предварительного ареста;

f) сведения о судимости;

g) дактилоскопическую карту;

h) данные медицинских обследований, предусмотренных статьей 251 настоящего кодекса;

i) документы, подтверждающие исполнение обязательств, предусмотренных статьей 228 настоящего кодекса;

j) документы о принятых администрацией места предварительного ареста мерах в части соблюдения прав лица, подвергнутого предварительному аресту;

k) документы о наложении дисциплинарных взысканий в период содержания под предварительным арестом;

l) иные составленные в период содержания под предварительным арестом документы.

(3) Лицо, подвергнутое предварительному аресту, и его защитник в присутствии лица, специально назначенного начальником места предварительного ареста, имеют доступ к личному делу.

(4) Судебная инстанция имеет доступ к личному делу лица, подвергнутого предварительному аресту.

(5) Ознакомление с личным делом лица, подвергнутого предварительному аресту, допускается, кроме случаев, когда оно запрашивается правомочными органами, лишь с согласия этого лица и судьи.

(6) Сведения личного характера о лицах, подвергнутых предварительному аресту, являются конфиденциальными согласно закону.

Статья 328. Журналы регистрации лиц, подвергнутых предварительному аресту

Администрация места предварительного ареста ведет:

a) журнал регистрации приема лиц, подвергнутых предварительному аресту, в котором указываются год, месяц, число и час принятия арестованного лица в место предварительного ареста;

b) журнал регистрации освобождения лиц, подвергнутых предварительному аресту;

c) другие журналы регистрации лиц, подвергнутых предварительному аресту.

Статья 329. Раздельное содержание в местах предварительного ареста

(1) В местах предварительного ареста содержатся раздельно:

a) женщины - от мужчин;

b) несовершеннолетние - от взрослых;

c) лица, впервые подвергнутые предварительному аресту, - от лиц, ранее содержавшихся в пенитенциарных учреждениях;

d) лица, подозреваемые, обвиняемые или осужденные за совершение преступления, - от подозреваемых, обвиняемых или осужденных за соучастие в том же преступлении;

e) лица, подозреваемые или обвиняемые в совершении тяжких, особо тяжких и чрезвычайно тяжких преступлений, - от остальных лиц;

f) лица, занимавшие до заключения под стражу ответственные должности в органах публичной власти, - от остальных лиц;

g) лица, которым в силу ранее занимаемой ими должности может грозить расправа, - от остальных лиц;

h) лица, больные инфекционными заболеваниями или нуждающиеся в особом медицинском уходе и наблюдении, - от остальных лиц;

i) осужденные - от лиц, содержащихся под предварительным арестом.

(2) Лица, оставленные в установленном законом порядке в изоляторах уголовного преследования для работ по хозяйственному обслуживанию, содержатся в отдельных помещениях изолированно от лиц, содержащихся под предварительным арестом.

Статья 330. Основания и порядок освобождения лиц, содержащихся под предварительным арестом

(1) Основаниями для освобождения лиц, содержащихся под предварительным арестом, являются:

a) изменение или отмена меры пресечения;

b) временное освобождение;

c) прекращение действия меры пресечения по правовым основаниям, предусмотренным статьей 195 Уголовно-процессуального кодекса.

(2) Освобождение лиц, содержащихся под предварительным арестом, производится начальником места предварительного ареста по решению судьи по уголовному преследованию или судебной инстанции. По истечении срока содержания под стражей лицо освобождается по решению начальника места предварительного ареста.

(3) Решение судьи по уголовному преследованию или судебной инстанции об освобождении лица, содержащегося под предварительным арестом, подлежит немедленному исполнению после его получения по месту предварительного ареста. В случае, когда срок содержания под предварительным арестом не продлен или истек предельный срок содержания под предварительным арестом, лицо, к которому применена данная мера пресечения, если не принято к исполнению судебное решение об осуждении к наказанию в виде лишения свободы или пожизненного заключения, освобождается в день и час истечения срока предварительного ареста. Лицам, освобожденным из-под предварительного ареста, выдаются документы, вещи, деньги, хранящиеся на их лицевых счетах, а также справка, в которой указываются срок содержания под предварительным арестом и основания освобождения.

[Ст.330 ч.(3) изменена ЗП53-XVI от 02.03.07, МО47-49/06.04.07 ст.219]

Р а з д е л VII
ИСПОЛНЕНИЕ АДМИНИСТРАТИВНЫХ ВЗЫСКАНИЙ
Глава XXXII
ИСПОЛНЕНИЕ АДМИНИСТРАТИВНЫХ ВЗЫСКАНИЙ

Статья 331. Общие условия исполнения решений по правонарушениям

Решения по правонарушениям исполняются в порядке, предусмотренном разделом V настоящего кодекса, с изъятиями, установленными настоящим разделом.

Статья 332. Направление решения для исполнения

(1) Направление для исполнения решений о наложении административного взыскания, кроме взыскания в виде предупреждения, является обязанностью судебной инстанции или должностного лица, вынесших решение.

(2) Судебные решения о наложении взыскания в виде административного ареста на лиц, не содержащихся под стражей, направляются органу внутренних дел по месту жительства правонарушителя для его препровождения к ближайшему месту заключения.

(3) В случае вынесения нескольких решений о применении административных взысканий в отношении одного и того же лица каждое решение исполняется отдельно.

Статья 333. Учреждения и органы, обеспечивающие исполнение административного взыскания

(1) Исполнение взыскания в виде предупреждения обеспечивается учреждением или органом, вынесшим решение.

(2) Исполнение взыскания в виде штрафа, лишения специального права, неоплачиваемого труда в пользу общества, а также исполнение взыскания в отношении юридических лиц обеспечиваются исполнительным бюро.

(3) Исполнение взыскания в виде административного ареста обеспечивается пенитенциарными учреждениями.

(4) Учреждения и органы, предусмотренные частями (1)-(3) настоящей статьи, в пятидневный срок уведомляют судебную инстанцию об исполнении решений по правонарушениям.

(5) Действия или бездействие учреждения или органа, обеспечивающего исполнение решений по правонарушениям, могут быть обжалованы в установленном законом порядке.

Статья 334. Исполнение взыскания в виде предупреждения

Решение о наложении взыскания в виде предупреждения вручается правонарушителю под расписку органом, вынесшим решение о наложении взыскания.

Статья 335. Исполнение взыскания в виде штрафа

Взыскание в виде административного штрафа исполняется в порядке, установленном главой XVIII настоящего кодекса.

Статья 336. Исполнение взыскания в виде лишения специального права

Взыскание в виде лишения специального права исполняется в порядке, установленном главой XIX настоящего кодекса.

Статья 337. Исполнение взыскания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества

(1) Взыскание в виде неоплачиваемого труда в пользу общества исполняется в порядке, установленном главой XXI настоящего кодекса.

(2) В случае уклонения правонарушителя от исполнения взыскания исполнительное бюро направляет судебной инстанции представление о замене взыскания в виде неоплачиваемого труда в пользу общества другим взысканием в соответствии с положениями законодательства о правонарушениях.

Статья 338. Исполнение взыскания в виде
административного ареста

(1) Взыскание в виде административного ареста исполняется в условиях, установленных для первоначального режима в пенитенциарном учреждении полузакрытого типа, в соответствии с положениями главы XXIV настоящего кодекса.

(2) Применение против нарушителей огнестрельного оружия не допускается, за исключением случаев, предусмотренных статьей 242 настоящего кодекса.

[Ст.338 в редакции ЗП53-XVI от 02.03.07, МО47-49/06.04.07 ст.219]

Статья 339. Отсрочка исполнения административного
взыскания и освобождение от исполнения
административного взыскания

Отсрочка исполнения административного взыскания и освобождение от исполнения административного взыскания осуществляются в порядке, установленном законодательством о правонарушениях.

Статья 340. Погашение исполнения административного взыскания

(1) В результате погашения исполнения административного взыскания погашается правовое отношение исполнения административного взыскания, то есть обязанность правонарушителя исполнить административное взыскание и право государственного органа требовать исполнения административного взыскания.

(2) Погашение исполнения административного взыскания осуществляется по основаниям, предусмотренным статьей 295 настоящего кодекса.

Статья 341. Исполнение административных
взысканий, наложенных на юридических лиц

Исполнение административных взысканий юридическими лицами осуществляется в порядке, установленном главой XXIX настоящего кодекса.

Р а з д е л VIII
ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЕ И ПЕРЕХОДНЫЕ ПЛОЖЕНИЯ

Статья 342. Вступление в силу

Настоящий кодекс вступает в силу с 1 июля 2005 года, за следующими изъятиями:

a) положения о Комитете по жалобам вступают в силу с 1 января 2006 года;

b) положения, регулирующие требования к режиму содержания в пенитенциарных учреждениях лиц, отбывающих наказание в виде лишения свободы или пожизненного заключения, вступают в силу по мере создания соответствующих условий, но не позднее 1 января 2013 года;

[Ст.342 пкт.b) изменен ЗП53-XVI от 02.03.07, МО47-49/06.04.07 ст.219]

c) положения раздела VII вступают в силу со дня признания утратившим силу Кодекса об административных правонарушениях.

Статья 343. Применяемые положения

(1) Положения книги первой настоящего кодекса дополняются положениями Гражданского процессуального кодекса.

(2) Решения гражданского характера, находящиеся в производстве у судебных исполнителей, подлежат исполнению в предусмотренном настоящим кодексом порядке.

Статья 344. Признание утратившими силу некоторых актов

Со дня вступления в силу настоящего кодекса признать утратившими силу:

a) раздел V Гражданского процессуального кодекса, утвержденного Законом Молдавской ССР от 26 декабря 1964 года;

b) Уголовно-исполнительный кодекс № 1524-XII от 22 июня 1993 года;

c) Закон о предварительном заключении № 1226-XIII от 27 июня 1997 года.

Статья 345. Организация исполнения

Правительству:

a) представить Парламенту предложения о приведении действующего законодательства в соответствие с настоящим кодексом;

b) привести в соответствие с настоящим кодексом свои нормативные акты и обеспечить разработку нормативных актов, необходимых для введения его в действие.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ
ПАРЛАМЕНТА **Еуджения ОСТАПЧУК**

Кишинэу, 24 декабря 2004 г.
№ 443-XV.

Republica Moldova

PARLAMENTUL

COD Nr. 259
din 15.07.2004

cu privire la ştiinţă şi inovare al Republicii Moldova

Publicat : 30.07.2004 în Monitorul Oficial Nr. 125-129 art Nr : 663

MODIFICAT
LP238-XVI din 13.11.08, MO215-2171/05.12.08 art.796
LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685
LP447-XVI din 28.12.06, MO51-53/13.04.07 art.239
LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702
LP192-XVI din 30.06.06, MO116-119/28.07.06 art.543
LP154-XVI din 21.07.05, MO126-128/23.09.05 art.611

NOTĂ:
În cuprinsul codului, cuvintele „a lichida”, „lichidare” se substituie prin cuvintele „a dizolva” şi, respectiv, „dizolvare”.
În textul codului, cuvîntul „Asambleia” se substituie prin cuvîntul „Asambleea” prin *LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685*

Parlamentul adoptă prezentul cod.

Titlul I
DISPOZIŢII GENERALE
Capitolul I
DOMENIUL REGLEMENTĂRII ŞI CADRUL JURIDIC

Articolul 1. Domeniul reglementării
Prezentul cod reglementează raporturile juridice ce ţin de elaborarea şi promovarea politicii de stat în sfera ştiinţei şi inovării, de activitatea de cercetare ştiinţifică, inovare şi transfer tehnologic, de informaţiile ştiinţifico-tehnologice, de acreditarea organizaţiilor în sfera ştiinţei şi inovării, de atestarea cadrelor ştiinţifice şi ştiinţifico-didactice de înaltă calificare, de protecţia proprietăţii intelectuale, de statutul juridic al subiectelor din sfera ştiinţei şi inovării.

Articolul 2. Cadrul juridic al sferei ştiinţei şi inovării
(1) Activitatea în sfera ştiinţei şi inovării este reglementată de prezentul cod, de alte acte legislative, de ordonanţe ale Guvernului, de acte normative subordonate legii, care reglementează raporturile juridice prevăzute la art.1 şi care trebuie să fie în concordanţă cu Constituţia Republicii Moldova.
(2) Actele normative subordonate legii se aplică la reglementarea raporturilor juridice din

sfera ştiinţei şi inovării doar în cazurile în care sînt emise în temeiul legii şi nu contravin ei.

(3) Dacă prin tratatul internaţional la care Republica Moldova este parte sînt stabilite alte dispoziţii decît cele prevăzute în prezentul cod, se vor aplica dispoziţiile tratatului internaţional.

Capitolul II
NOŢIUNI ŞI DEFINIŢII

Articolul 3. Dispoziţii generale

În prezentul cod, noţiunile principale au sensul prevăzut în definiţiile date la art.4-54.

Articolul 4. Cercetare-dezvoltare

Cercetare-dezvoltare - activitate de cercetare ştiinţifică şi activitate de dezvoltare tehnologică luate în ansamblu.

Articolul 5. Cercetare ştiinţifică

Cercetare ştiinţifică - activitate de cercetare fundamentală şi de cercetare aplicată avînd drept componente principale investigaţia ştiinţifică, tehnologia ştiinţifică, produsul ştiinţific şi serviciul ştiinţific.

Articolul 6. Cercetare fundamentală

Cercetare fundamentală - activitate orientată spre dobîndirea de noi cunoştinţe ştiinţifice, spre formularea şi verificarea de noi ipoteze şi teorii.

Articolul 7. Cercetare aplicată

Cercetare aplicată - activitate orientată spre lărgirea cunoştinţelor şi spre utilizarea de cunoştinţe noi în crearea a noi procese, produse şi servicii sau în îmbunătăţirea lor.

Articolul 8. Dezvoltare tehnologică

Dezvoltare tehnologică - activitate de transformare a rezultatelor cercetării ştiinţifice în planuri, scheme şi documentaţii, de materializare a lor în noi procese, produse şi servicii sau de perfecţionare a celor existente pentru a răspunde în mod direct cererii de pe piaţă, incluzînd şi activităţi de inginerie şi proiectare tehnologică, activităţi de fabricare a unui model experimental, realizînd dezvoltarea, transferul şi aplicarea rezultatelor cercetării în economie şi societate.

Articolul 9. Politică de stat în sfera cercetare-dezvoltare, inovare şi transfer tehnologic

Politică de stat în sfera cercetare-dezvoltare, inovare şi transfer tehnologic (în continuare - sfera ştiinţei şi inovării) - parte componentă a politicii de stat în domeniile social-economic, educativ şi cultural, orientată spre dezvoltarea, coordonarea şi stimularea activităţii în sfera ştiinţei şi inovării, realizată prin generarea de noi idei şi implementarea realizărilor tehnico-ştiinţifice.

Articolul 10. Expertiză

Expertiză - evaluare a programelor, proiectelor, executorilor lor şi a rezultatelor cercetării ştiinţifice.

Articolul 11. Expert independent

Expert independent - persoană juridică sau persoană fizică avînd cunoştinţe, abilităţi şi specializare într-un anumit domeniu şi reprezentîndu-se pe sine.

Articolul 12. Monitorizare

Monitorizare - supraveghere, măsurare şi verificare sistematică a unei activităţi din punctul de vedere al performanţelor şi al eficienţei folosirii resurselor umane, materiale şi financiare, precum şi concepere de măsuri adecvate pentru atingerea obiectivelor stabilite.

Articolul 13. Cofinanţare

Cofinanţare - finanţare a sferei ştiinţei şi inovării prin cooperarea eforturilor statului, ale agenţilor economici şi ale donatorilor.

Articolul 14. Subiect al sferei ştiinţei şi inovării

Subiect al sferei ştiinţei şi inovării - persoană juridică cu orice tip de proprietate şi formă juridică de organizare şi persoană fizică ce desfăşoară pe teritoriul Republicii Moldova activităţi în sfera ştiinţei şi inovării.

Articolul 15. Organizaţie din sfera ştiinţei şi inovării

Organizaţie din sfera ştiinţei şi inovării - persoană juridică cu orice tip de proprietate şi formă juridică de organizare care, în calitate de activităţi de bază, efectuează cercetări ştiinţifice şi/sau ştiinţifico-tehnologice, ştiinţifico-organizatorice, consulting ştiinţific, practică instruirea cadrelor ştiinţifice prin intermediul studiilor universitare, postuniversitare şi de perfecţionare.

Articolul 16. Organizaţie de drept public din sfera ştiinţei şi inovării

Organizaţie de drept public din sfera ştiinţei şi inovării - organizaţie comercială sau necomercială constituită în baza unui act emis de autoritatea publică (centrală sau locală) şi/sau de Academia de Ştiinţe a Moldovei (în continuare - Academia de Ştiinţe), finanţată integral sau parţial de la bugetul de stat, din mijloacele prevăzute pentru atingerea scopului preconizat în sfera ştiinţei şi inovării.

Articolul 17. Organizaţie de drept privat din sfera ştiinţei şi inovării

Organizaţie de drept privat din sfera ştiinţei şi inovării - organizaţie comercială fondată şi finanţată de persoane fizice sau juridice de drept privat pentru obţinerea de profit în baza activităţii din sfera ştiinţei şi inovării.

Articolul 18. Organizaţie (asociaţie) obştească din sfera ştiinţei şi inovării

Organizaţie (asociaţie) obştească din sfera ştiinţei şi inovării - organizaţie necomercială constituită de persoane fizice şi/sau persoane juridice asociate, în modul prevăzut de lege, prin comunitate de interese, pentru atingerea scopului preconizat în sfera ştiinţei şi inovării.

Articolul 19. Organizaţie de informaţii ştiinţifico-tehnologice

Organizaţie de informaţii ştiinţifico-tehnologice - organizaţie specializată şi subdiviziunile ei care desfăşoară în sfera ştiinţei şi inovării activităţi în domeniul informaţiilor ştiinţifico-tehnologice.

Articolul 20. Inovare

Inovare - aplicare a rezultatului final, nou sau perfecţionat, al activităţii din domeniul cercetării ştiinţifice şi transferului tehnologic realizat în formă de cunoaştere, produs, serviciu, proces competitive, noi sau perfecţionate, utilizate în activitatea practică şi/sau comercializate pe piaţă.

Articolul 21. Transfer tehnologic

Transfer tehnologic - introducere în circuitul economic a tehnologiilor şi utilajelor specifice, a echipamentelor şi instalaţiilor, a hibrizilor, soiurilor, raselor, stamelor, preparatelor rezultate din cercetare sau achiziţionate, în vederea sporirii eficienţei şi calităţii unor produse, servicii, procese sau obţinerii altora, noi, care sînt cerute pe piaţă sau prin care se adoptă un comportament inovativ, inclusiv activitatea de diseminare a informaţiei, de explicare, de transmitere a cunoştinţelor, de consultanţă, realizîndu-se trecerea unei idei sau tehnologii de la autor la beneficiar.

Articolul 22. Activitate de inovare şi de transfer tehnologic

Activitate de inovare şi de transfer tehnologic - proces de transformare a rezultatelor cercetărilor ştiinţifice, ale elaborărilor practice şi/sau ale altor realizări tehnico-ştiinţifice finalizate (precum şi ale cercetărilor ştiinţifice şi elaborărilor ce ţin de acestea) în cunoştinţe ştiinţifice noi, în produse, servicii, procese, noi sau perfecţionate, care corespund necesităţilor practice şi cerinţelor pieţei şi care sînt supuse procesului de transfer tehnologic şi de comercializare.

Articolul 23. Absorbţie a inovaţiei

Absorbţie a inovaţiei - capacitate a mediului socio-economic de a asimila inovaţia (în special la întreprinderi), de a utiliza, transforma şi lărgi cunoştinţele inovaţionale, de a extinde realizarea acestora în noi produse, servicii, procese.

Articolul 24. Domeniu inovare şi transfer tehnologic

Domeniu inovare şi transfer tehnologic - areal de activitate al producătorilor şi consumatorilor

de produse, servicii, procese competitive, noi sau perfecționate, care include crearea, promovarea, implementarea și comercializarea inovațiilor.

Articolul 25. Infrastructură a sferei științei și inovării

Infrastructură a sferei științei și inovării - totalitate a organizațiilor care contribuie la desfășurarea activității științifice și de inovare: Academia de Științe, alte organizații din sfera științei și inovării, instituții financiare, fonduri și agenții de susținere a activității în domeniu, business-incubatoare, parcuri de inovare (științifice, tehnico-științifice și tehnologice), întreprinderi și alte organizații specializate.

Articolul 26. Membri titulari (academicieni) și membri corespondenți ai Academiei de Științe

Membri titulari (academicieni) și membri corespondenți ai Academiei de Științe - oameni de știință și cultură, de o înaltă ținută civică, cetățeni ai Republicii Moldova, care s-au distins prin lucrări de mare valoare teoretică sau practică și au contribuit considerabil la dezvoltarea științei și culturii naționale, specialiști principali notorii în domeniu, aleși de Adunarea generală a membrilor titulari și membrilor corespondenți ai Academiei de Științe.

Articolul 27. Membri de onoare ai Academiei de Științe

Membri de onoare ai Academiei de Științe - personalități de prestigiu din străinătate care au obținut rezultate remarcabile în știință și cultură, participă activ la cooperarea tehnico-științifică cu organizații din sfera științei și inovării din Republica Moldova.

Articolul 28. Doctor Honoris Causa

Doctor Honoris Causa - titlu onorific acordat de Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al Academiei de Științe și de senatele instituțiilor de învățămînt superior unor mari personalități din domeniul vieții social-politice, culturale, științifice din țară și din străinătate.

Articolul 29. Acord de parteneriat

(1) Acord de parteneriat - acord al Guvernului cu Academia de Științe, pentru o perioadă determinată, al cărui obiect de reglementare constă în împuternicirea Academiei de Științe de a realiza politica de stat în sfera științei și inovării.

(2) Prin delegare către Academia de Științe a competenței Guvernului în sfera științei și inovării, Academia de Științe se transformă într-o instituție publică grevată cu competențe ale autorităților publice în sfera științei și inovării.

Articolul 30. Evaluare

Evaluare - apreciere, efectuată de către instituția publică de acreditare și atestare, a corespunderii activității subiectelor din sfera științei și inovării standardelor instituite în domeniul științific și științifico-didactic.

Articolul 31. Acreditare

Acreditare - proces prin care instituția publică de acreditare și atestare recunoaște oficial competența organizației din sfera științei și inovării și a personalului ei de a desfășura activități specifice profilului lor, în conformitate cu normele de evaluare și criteriile de acreditare.

Articolul 32. Certificat de acreditare

Certificat de acreditare - act juridic care confirmă rezultatele evaluării și acreditării organizației din sfera științei și inovării.

Articolul 33. Membri instituționali ai Academiei de Științe

Membri instituționali ai Academiei de Științe - organizații de drept public din sfera științei și inovării acreditate care funcționează în cadrul Academiei de Științe și sînt finanțate integral de la bugetul de stat.

Articolul 34. Membri de profil ai Academiei de Științe

Membri de profil ai Academiei de Științe - organizații de drept public din sfera științei și inovării acreditate, cu subordonare metodico-științifică Academiei de Științe, finanțate integral de la bugetul de stat, prin concurs, pentru cercetări fundamentale. De la bugetul de stat se finanțează prin concurs și cercetările aplicate, acordîndu-se prioritate proiectelor care vor avea o

pondere mai mare de cofinanţare din mijloacele speciale ale acestor organizaţii.

[Art.34 modificat prin LP154 din 21.07.05, MO126/23.09.05 art.611]

Articolul 35. Membri afiliaţi ai Academiei de Ştiinţe

Membri afiliaţi ai Academiei de Ştiinţe - organizaţii de drept privat din sfera ştiinţei şi inovării acreditate şi organizaţii (asociaţii) obşteşti din această sferă acreditate, alăturate Academiei de Ştiinţe în baza unor raporturi de subordonare şi/sau de colaborare, care beneficiază, prin concurs, de dreptul la finanţare de la bugetul de stat în proporţie de pînă la 40% din costul proiectului din sfera ştiinţei şi inovării, cu condiţia cofinanţării.

Articolul 36. Cercetător ştiinţific

Cercetător ştiinţific - persoană cu studii superioare care aplică cu profesionalism în activităţile din sfera ştiinţei şi inovării calificarea, abilităţile şi cunoştinţele în domeniul ştiinţific respectiv.

Articolul 37. Atestare a cercetătorului ştiinţific

Atestare a cercetătorului ştiinţific - apreciere a nivelului ştiinţific şi a calităţii investigaţiilor cercetătorului ştiinţific, precum şi evaluarea calificării lui ştiinţifice şi/sau a calificării ştiinţifico-didactice în raport cu funcţia deţinută.

Articolul 38. Obiect al proprietăţii intelectuale

Obiect al proprietăţii intelectuale - rezultate ale activităţii intelectuale, confirmate prin drepturile respective ale titularilor asupra utilizării lor, ce includ: obiectele de proprietate industrială (invenţii, modele de utilitate, soiuri de plante, topografii ale circuitelor integrate, denumiri de origine ale produselor, mărci de produse şi mărci de servicii, desene şi modele industriale), obiectele dreptului de autor şi ale drepturilor conexe (opere literare, de artă, de ştiinţă etc., inclusiv programe pentru calculator şi baze de date), secretul comercial (know-how) etc.

Articolul 39. Autor (coautor) de informaţie ştiinţifico-tehnologică

Autor (coautor) de informaţie ştiinţifico-tehnologică - persoană fizică sau persoană juridică prin a cărei activitate intelectuală a fost creată informaţia ştiinţifico-tehnologică.

Articolul 40. Bază de date ştiinţifico-tehnologice

Bază de date ştiinţifico-tehnologice - ansamblu de date, structurate într-un anumit mod pe suport material, în formă scrisă, grafică, optică sau electromagnetică, accesibile permanent utilizatorilor de informaţii din sfera ştiinţei şi inovării.

Articolul 41. Bancă de date ştiinţifico-tehnologice

Bancă de date ştiinţifico-tehnologice - sistem informaţional automatizat alcătuit din cel puţin o bază de date ştiinţifico-tehnologice şi dintr-un sistem de căutare, de păstrare şi de prelucrare a informaţiilor.

Articolul 42. Beneficiar de informaţii ştiinţifico-tehnologice

Beneficiar de informaţii ştiinţifico-tehnologice - persoană fizică sau persoană juridică ce beneficiază, direct sau prin intermediar, de date şi documente din fondurile sau sistemele de informaţii ştiinţifico-tehnologice.

Articolul 43. Diseminare a informaţiilor ştiinţifico-tehnologice

Diseminare a informaţiilor ştiinţifico-tehnologice - transmitere de date, documente şi de rezultate ale experienţei şi activităţii practice, cooperare în vederea promovării acestor informaţii.

Articolul 44. Fond de informaţii ştiinţifico-tehnologice

Fond de informaţii ştiinţifico-tehnologice - totalitate de date şi documente de bază (primare), sistematizate în monografii, culegeri de articole, în broşuri, ediţii periodice, în recomandări, în acte de invenţii, desene şi modele industriale, în informaţii privind mărcile, în documente tehnico-normative, registre industriale, proiecte şi rapoarte din sfera ştiinţei şi inovării, în manuscrise depozitate, în traduceri de literatură şi documente ştiinţifico-tehnologice şi altele asemenea, structurate într-un anumit mod pe suport material, în formă scrisă, grafică, optică sau electromagnetică.

Articolul 45. Informaţie ştiinţifico-tehnologică

Informaţie ştiinţifico-tehnologică - informaţie care reflectă rezultatele activităţii din sfera ştiinţei şi inovării din ţară şi străinătate.

Articolul 46. Infrastructură a sistemului de informaţii ştiinţifico-tehnologice

Infrastructură a sistemului de informaţii ştiinţifico-tehnologice - totalitate de organizaţii care contribuie la derularea procesului informaţional în cadrul activităţii din sfera ştiinţei şi inovării.

Articolul 47. Intermediar de informaţii ştiinţifico-tehnologice

Intermediar de informaţii ştiinţifico-tehnologice - persoană fizică sau persoană juridică împuternicită de autor (coautor) sau de un alt titular de drept să comercializeze produse informaţionale ştiinţifico-tehnologice.

Articolul 48. Produs informaţional ştiinţifico-tehnologic

Produs informaţional ştiinţifico-tehnologic - rezultat materializat al activităţii de creaţie a serviciilor informaţionale destinat satisfacerii necesităţilor beneficiarilor de informaţii ştiinţifico-tehnologice.

Articolul 49. Produs informaţional ştiinţifico-tehnologic colectiv

Produs informaţional ştiinţifico-tehnologic colectiv - produs informaţional ştiinţifico-tehnologic realizat de două sau mai multe persoane fizice din iniţiativa şi/sau sub conducerea unei persoane fizice sau juridice.

Articolul 50. Producător (furnizor) de informaţii ştiinţifico-tehnologice

Producător (furnizor) de informaţii ştiinţifico-tehnologice - persoană fizică sau persoană juridică împuternicită de titularul de drept să asigure ansamblul acţiunilor de obţinere, colectare, stocare, prelucrare, utilizare şi diseminare a informaţiilor ştiinţifico-tehnologice.

Articolul 51. Resurse de informaţii ştiinţifico-tehnologice

Resurse de informaţii ştiinţifico-tehnologice - informaţii ştiinţifico-tehnologice acumulate şi structurate în fonduri, în fişiere şi în baze de date.

Articolul 52. Sistem de informaţii ştiinţifico-tehnologice

Sistem de informaţii ştiinţifico-tehnologice - ansamblu de resurse şi mijloace informaţionale şi birotice necesare acumulării, prelucrării şi diseminării informaţiilor ştiinţifico-tehnologice în vederea satisfacerii necesităţilor beneficiarilor.

Articolul 53. Servicii informaţionale

Servicii informaţionale - activităţi şi prestaţii informaţionale ce includ obţinerea, colectarea, stocarea, prelucrarea şi diseminarea informaţiilor ştiinţifico-tehnologice.

Articolul 54. Titular de drept

Titular de drept - titular al dreptului exclusiv de autor asupra informaţiilor ştiinţifico-tehnologice din sfera ştiinţei şi inovării, autor (coautor) sau o altă persoană fizică ori juridică învestită cu drepturi patrimoniale asupra produselor informaţionale ştiinţifico-tehnologice.

Capitolul III
POLITICA DE STAT ÎN SFERA ŞTIINŢEI ŞI INOVĂRII

Articolul 55. Politica de stat în sfera ştiinţei şi inovării - prioritate strategică

(1) Susţinerea cercetării-dezvoltării, stimularea unui climat inovaţional stabil reprezintă o prioritate strategică în dezvoltarea social-economică a Republicii Moldova.

(2) Politica de stat în sfera ştiinţei şi inovării, parte componentă a politicii social-economice a Republicii Moldova, stabileşte obiectivele, principiile şi mecanismul activităţii statului în această sferă.

(3) Statul elaborează, împreună cu comunitatea ştiinţifică, politica în sfera ştiinţei şi inovării şi o promovează asigurînd baza ei normativă, instituţional-organizatorică şi social-economică, contribuind prin măsuri şi mijloace la desfăşurarea activităţii în sfera ştiinţei şi inovării.

(4) Statul determină scopul, principiile şi mecanismele activităţii în sfera ştiinţei şi inovării,

modul de atragere a investitorilor, asigurînd baza ei instituțional-organizatorică şi social-economică.

(5) Statul stimulează activitatea în sfera ştiinței şi inovării, asigură susținerea ei tehnico-materială şi financiară, creează condiții favorabile pentru absorbția inovațiilor.

(6) Politica de stat în sfera ştiinței şi inovării se realizează de comunitatea ştiințifică în persoana Academiei de Ştiințe, în conformitate cu politica economică, financiară şi tehnico-ştiințifică.

Articolul 56. Scopul şi sarcinile politicii de stat în sfera ştiinței şi inovării

(1) Scopul principal al politicii de stat în sfera ştiinței şi inovării este dezvoltarea social-economică şi umană stabilă a Republicii Moldova prin stimularea şi valorificarea maximă a potențialului ştiințific, tehnico-ştiințific şi tehnologic, orientat spre crearea şi comercializarea produselor, serviciilor, proceselor moderne, ecologic pure, competitive, precum şi spre valorile unei societăți democratice, deschise.

(2) Sarcinile politicii de stat în sfera ştiinței şi inovării sînt:

a) integrarea complexă a cercetărilor fundamentale şi aplicate în activitatea de inovare din toate sferele vieții economice, sociale, culturale, politice şi informaționale a Republicii Moldova;

b) dezvoltarea şi utilizarea eficientă a potențialului ştiințific şi tehnologic;

c) asigurarea reformei structurale progresive a sferei de producere a mărfurilor şi serviciilor, ridicarea eficienței şi competitivității acestora;

d) protecția mediului, a monumentelor naturii şi culturii, utilizarea rațională a resurselor naturale, păstrarea şi dezvoltarea diversității biologice şi culturale;

e) protecția şi dezvoltarea resurselor informaționale ale țării;

f) consolidarea interconexiunii dintre ştiință şi educație.

Articolul 57. Principiile fundamentale ale politicii de stat în sfera ştiinței şi inovării

Politica de stat în sfera ştiinței şi inovării se promovează pe următoarele principii fundamentale:

a) afirmarea ştiinței şi inovării ca bază a dezvoltării social-economice a Republicii Moldova;

b) organizarea activității pe direcțiile strategice de dezvoltare a sferei ştiinței şi inovării în funcție de prioritățile social-economice, culturale şi educaționale ale țării şi de tendințele dezvoltării ştiinței mondiale;

c) caracterul rațional al integrării sferei ştiinței şi inovării naționale în circuitul internațional şi regional pe principiile cooperării şi specializării;

d) concentrarea mijloacelor alocate de stat şi a altor mijloace pe direcțiile strategice ale sferei ştiinței şi inovării;

e) racordarea activităților în sfera ştiinței şi inovării la necesitățile social-economice, culturale şi educaționale ale societății;

f) evaluarea şi selectarea prin concurs a programelor de stat şi a proiectelor în sfera ştiinței şi inovării;

g) valorificarea şi dezvoltarea potențialului ştiințific, tehnico-ştiințific şi tehnologic, formarea infrastructurii domeniului de inovare şi de transfer tehnologic;

h) transformarea obiectelor proprietății intelectuale în produse, servicii, procese competitive pe piața internă şi externă;

i) promovarea unei politici financiare, fiscale şi vamale favorabile pentru inovare şi transfer tehnologic;

j) asigurarea parteneriatului între ştiință, învățămînt, producție şi sfera financiară;

k) conformarea activității de inovare şi de transfer tehnologic normelor şi principiilor internaționale;

l) asigurarea transparenței în realizarea politicii de stat în sfera ştiinței şi inovării;

m) acordarea dreptului la risc motivat în activitatea din sfera ştiinței şi inovării.

Articolul 58. Direcţiile strategice ale activităţii din sfera ştiinţei şi inovării

(1) Politica de stat în sfera ştiinţei şi inovării prevede concentrarea resurselor şi organizarea activităţii pe direcţiile strategice ale sferei ştiinţei şi inovării.

(2) Direcţiile strategice ale ştiinţei şi inovării se identifică în funcţie de tendinţele de pe plan internaţional, de potenţialul naţional, de necesităţile dezvoltării social-economice a ţării.

Articolul 59. Programele de stat în sfera ştiinţei şi inovării

(1) Programul de stat în sfera ştiinţei şi inovării reprezintă un complex de proiecte în această sferă şi principala formă de promovare a politicii de stat în sfera ştiinţei şi inovării.

(2) Programele de stat în sfera ştiinţei şi inovării se definitivează de Guvern şi de comunitatea ştiinţifică în persoana Academiei de Ştiinţe, în funcţie de direcţiile strategice ale activităţii din această sferă. Lista programelor de stat se include în Acordul de parteneriat.

(3) După efectuarea expertizei şi selectarea prin concurs de către Consiliul Suprem pentru Ştiinţă şi Dezvoltare Tehnologică, în programele de stat din sfera inovaţiilor şi transferului tehnologic se includ proiectele de inovare şi transfer tehnologic propuse de organizaţiile care practică activităţile respective.

(4) Programele de stat în sfera ştiinţei şi inovării sînt finanţate de la bugetul de stat integral sau parţial, conform rezultatelor concursului organizat de Academia de Ştiinţe.

Articolul 60. Proiectele din sfera ştiinţei şi inovării

(1) Se consideră proiecte din sfera ştiinţei şi inovării complexul de măsuri, interdependente prin executori, termene şi resurse, privind soluţionarea unei probleme (atingerea unui scop unic), realizate de organizaţia din sfera ştiinţei şi inovării, destinate:

a) dezvoltării cunoştinţelor fundamentale şi aplicate, modalităţilor de utilizare a lor;

b) dezvoltării infrastructurii sferei ştiinţei şi inovării, perfecţionării utilajului şi echipamentului de laborator, de calcul şi de diagnosticare, a tehnicii editoriale şi poligrafice;

c) îmbunătăţirii parametrilor tehnico-economici ai tehnologiilor aplicate şi/sau ai producţiei fabricate (lucrărilor executate, serviciilor prestate), care le-ar asigura competitivitate pe piaţa mondială;

d) creării şi/sau asimilării de tehnologii şi/sau de noi tipuri de produse (lucrări, servicii), care să constituie rezultatul implementării unui obiect de proprietate intelectuală (brevet de invenţie, model industrial, topografie a circuitelor integrate, know-how etc.), pentru care producătorul să deţină documentele necesare (certificat, patentă etc.) sau licenţă eliberată de titularul de drept al obiectului proprietăţii intelectuale ori care să fie elaborate pentru prima dată în Republica Moldova şi/sau să fie mai competitive, să posede parametri tehnico-economici substanţial mai buni şi să ridice nivelul tehnico-ştiinţific şi tehnologic naţional.

(2) De regulă, proiectele sînt parte componentă a programelor din sfera ştiinţei şi inovării executate în cadrul activităţii organizaţiilor din această sferă.

(3) Proiectele trebuie să întrunească următoarele cerinţe:

a) să fie orientate spre soluţionarea celor mai importante probleme din dezvoltarea social-economică a statului şi să corespundă direcţiilor strategice ale dezvoltării în sfera ştiinţei şi inovării, reflectate în Acordul de parteneriat;

b) să conţină noutăţi ştiinţifice sau tehnologice şi să corespundă standardelor profesionale;

c) să fie argumentate din punct de vedere ştiinţific şi financiar, să definească rezultatele scontate şi modalităţile de monitorizare transparentă a lor.

Articolul 61. Modul de selectare şi de înregistrare a proiectelor din sfera ştiinţei şi inovării

(1) Proiectele şi executanţii lor se selectează prin concurs, anunţat public de Consiliul Suprem pentru Ştiinţă şi Dezvoltare Tehnologică, în bază de expertiză efectuată de experţi independenţi cu participarea reprezentanţilor comunităţii ştiinţifice, în conformitate cu regulamentul aprobat de Academia de Ştiinţe.

(2) Proiectele din sfera ştiinţei şi inovării, incluse în programe sau calificate drept proiecte

independente, se publică, după aprobarea lor de către Academia de Ştiinţe, în Monitorul Oficial al Republicii Moldova şi se înscriu în Registrul de stat al proiectelor din sfera ştiinţei şi inovării (în continuare - Registru de stat).

(3) Înregistrarea de stat a proiectelor din sfera ştiinţei şi inovării se efectuează în modul stabilit de Academia de Ştiinţe.

(4) Academia de Ştiinţe eliberează organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării certificat, prin care se confirmă înregistrarea de stat a proiectului.

(5) Certificatul înregistrării de stat a proiectului în sfera ştiinţei şi inovării este valabil pentru termenul stabilit în programul respectiv. După expirarea acestui termen, înregistrarea de stat a proiectului nerealizat şi însemnarea respectivă din Registrul de stat îşi pierd valabilitatea. Informaţia despre acest fapt se publică de Academia de Ştiinţe.

Articolul 62. Obiectele activităţii din sfera ştiinţei şi inovării

Obiecte ale activităţii din sfera ştiinţei şi inovării sînt:

a) programele, proiectele al căror scop final este obţinerea de noi cunoştinţe în ştiinţele fundamentale şi aplicate, crearea de produse, servicii, procese competitive, noi sau perfecţionate;

b) rezultatele activităţii din sfera ştiinţei şi inovării, confirmate prin publicaţii ştiinţifice, brevete, patente de autor, care alcătuiesc obiecte ale proprietăţii intelectuale;

c) procesele organizatorice şi tehnologice cu caracter de producţie, administrativ, comercial, care contribuie la modernizarea structurii şi la îmbunătăţirea calităţii produselor, serviciilor, proceselor;

d) infrastructura sferei ştiinţei şi inovării.

Articolul 63. Garanţiile de stat în sfera ştiinţei şi inovării

Statul, în conformitate cu legislaţia în vigoare, garantează subiectelor din sfera ştiinţei şi inovării susţinere:

a) a programelor şi a proiectelor din sfera ştiinţei şi inovării orientate spre realizarea politicii de stat în domeniu;

b) a creării şi dezvoltării infrastructurii sferei ştiinţei şi inovării;

c) a pregătirii, reciclării şi perfecţionării cadrelor;

d) a brevetării în străinătate a invenţiilor şi a modelelor industriale din componenţa producţiei autohtone exportate sau care urmează a fi exportată;

e) a unor anumite activităţi, prin acordarea de subvenţii;

f) prin garantarea executării obligaţiilor acestora faţă de creditorii şi investitorii autohtoni şi străini;

g) a creării unor produse autohtone competitive pe piaţa mondială, prin reglementare tarifară şi netarifară;

h) prin acordarea de înlesniri fiscale şi vamale;

i) prin acordarea dreptului de utilizare a patrimoniului statului, inclusiv a obiectelor proprietăţii intelectuale;

j) prin asigurarea protecţiei proprietăţii intelectuale;

k) prin asigurarea accesului la informaţii, prin diseminarea acestora în conformitate cu legislaţia în vigoare;

l) a colaborării internaţionale în sfera ştiinţei şi inovării.

Articolul 64. Politica de personal în sfera ştiinţei şi inovării

Politica de personal este o componentă strategică a politicii de stat în sfera ştiinţei şi inovării. Ea prevede creşterea potenţialului ştiinţific şi intelectual al societăţii, dezvoltarea spiritului creator, propagarea culturii ştiinţifice, creşterea prestigiului muncii în sfera ştiinţei şi inovării, prin stimularea acesteia în funcţie de rezultatele obţinute, de complexitatea şi de calitatea lucrărilor executate.

Articolul 65. Înlesnirile fiscale şi vamale

Înlesnirile fiscale şi vamale pentru practicarea de activităţi în sfera ştiinţei şi inovării se acordă în

conformitate cu legislația fiscală şi vamală în vigoare.

Titlul II
PROMOVAREA POLITICII DE STAT ÎN SFERA ŞTIINȚEI ŞI INOVĂRII
Capitolul IV
FUNCȚIILE ŞI ATRIBUȚIILE AUTORITĂȚILOR PUBLICE ÎN SFERA ŞTIINȚEI ŞI INOVĂRII

Articolul 66. Funcțiile autorităților publice în promovarea politicii de stat în sfera ştiinței şi inovării

Statul, în persoana autorităților publice, garantează funcționarea şi dezvoltarea sferei ştiinței şi inovării prin:

a) asigurarea unei baze normative, instituționale şi social-economice pentru desfăşurarea şi stimularea activității în sfera ştiinței şi inovării;

b) finanțarea stabilă ascendentă a dezvoltării potențialului sferei ştiinței şi inovării şi stimularea creării unei infrastructuri moderne acestei sfere;

c) promovarea unei politici financiare, fiscale şi vamale favorabile în sfera ştiinței şi inovării;

d) susținerea activității din sfera ştiinței şi inovării prin programe şi proiecte în direcțiile ei strategice;

e) crearea unor condiții de menținere, dezvoltare şi valorificare a potențialului ştiințific, tehnico-ştiințific şi tehnologic;

f) asigurarea pregătirii, perfecționării şi reprofilării personalului de înaltă calificare al organizațiilor din sfera ştiinței şi inovării;

g) realizarea parteneriatului între ştiință, învățământ, sfera producției şi sfera financiară;

h) utilizarea eficientă a mecanismelor de piață pentru extinderea activității în sfera ştiinței şi inovării;

i) susținerea activității de întreprinzător în sfera ştiinței şi inovării;

j) dezvoltarea infrastructurii sferei ştiinței şi inovării;

k) protecția proprietății intelectuale, a altor interese ale subiectelor din sfera ştiinței şi inovării;

l) asigurarea juridică a transmiterii proprietății intelectuale, certificarea produselor, serviciilor, proceselor competitive;

m) asigurarea informațională a subiectelor activității din sfera ştiinței şi inovării conform legislației în vigoare;

n) promovarea măsurilor de extindere a cooperării internaționale în sfera ştiinței şi inovării;

o) protecția socială şi salarizarea personalului din sfera ştiinței şi inovării în funcție de calificarea şi abilitățile persoanei.

Articolul 67. Atribuțiile Parlamentului

Parlamentul:

a) adoptă acte legislative care reglementează organizarea şi funcționarea sferei ştiinței şi inovării;

b) aprobă direcțiile strategice ale activității din sfera ştiinței şi inovării;

c) aprobă cuantumul mijloacelor care se alocă pentru sfera ştiinței şi inovării;

d) ratifică tratatele internaționale privind cooperarea în sfera ştiinței şi inovării.

Articolul 68. Atribuțiile Guvernului

(1) Guvernul încheie un acord de parteneriat cu Academia de Ştiințe, în care, prin delegare către aceasta a competenței de a realiza politica de stat în sfera ştiinței şi inovării, stabileşte:

a) strategia dezvoltării sferei ştiinței şi inovării;

b) direcțiile strategice ale activității din sfera ştiinței şi inovării;

c) cuantumul finanțării sferei ştiinței şi inovării, în conformitate cu legea bugetului de stat, având în vedere creşterea permanentă a necesităților de finanțare ale acestei sfere.

(2) Guvernul:

a) organizează elaborarea proiectelor de acte legislative privind sfera ştiinţei şi inovării şi le înaintează spre examinare Parlamentului;

b) creează mecanismele economice de stimulare a activităţii din sfera ştiinţei şi inovării şi de utilizare a rezultatelor acestei activităţi;

c) încheie acorduri interguvernamentale de colaborare în sfera ştiinţei şi inovării;

d) susţine crearea infrastructurii sferei ştiinţei şi inovării;

e) acordă premii în sfera ştiinţei şi inovării.

Articolul 69. Atribuţiile organelor centrale de specialitate şi ale altor autorităţi administrative

(1) Atribuţiile organelor centrale de specialitate în sfera ştiinţei şi inovării se stabilesc de Guvern, la propunerea Academiei de Ştiinţe.

(2) Ministerele, departamentele, alte autorităţi administrative:

a) participă la promovarea politicii de stat în sfera ştiinţei şi inovării;

b) elaborează propuneri referitoare la direcţiile strategice ale activităţii din sfera ştiinţei şi inovării şi la programele de stat;

c) exercită alte atribuţii prevăzute de lege.

Articolul 70. Atribuţiile autorităţilor administraţiei publice locale

Autorităţile administraţiei publice locale:

a) participă la elaborarea şi la promovarea politicii de stat în sfera ştiinţei şi inovării la nivel regional;

b) finanţează de la bugetul unităţii administrativ-teritoriale programe şi proiecte regionale în sfera ştiinţei şi inovării;

c) creează organizaţii în sfera ştiinţei şi inovării, finanţate de la bugetul unităţii administrativ-teritoriale;

d) promovează politica de implementare a tehnologiilor avansate şi de stabilire a relaţiilor de cooperare cu/între structurile din sfera ştiinţei şi inovării ale organizaţiilor, instituţiilor şi întreprinderilor din teritoriu.

Capitolul V
ACADEMIA DE ŞTIINŢE - INSTITUŢIE PUBLICĂ DIN SFERA ŞTIINŢEI ŞI INOVĂRII

Articolul 71. Locul Academiei de Ştiinţe în sfera ştiinţei şi inovării

(1) Academia de Ştiinţe, unica instituţie publică de interes naţional în sfera ştiinţei şi inovării, este coordonator plenipotenţiar al activităţii ştiinţifice şi de inovare, cel mai înalt for ştiinţific al ţării şi consultantul ştiinţific al autorităţilor publice ale Republicii Moldova.

(2) Academia de Ştiinţe are calitatea de persoană juridică şi statut autonom, funcţionează pe principiile autoadministrării.

Articolul 72. Cadrul juridic al activităţii Academiei de Ştiinţe

(1) Academia de Ştiinţe desfăşoară activitate în conformitate cu prevederile Constituţiei Republicii Moldova, ale prezentului cod şi ale altor acte legislative şi normative, ale Acordului de parteneriat şi ale statutului său.

(2) Academiei de Ştiinţe i se deleagă competenţele Guvernului în sfera cercetării-dezvoltării, precum şi rolul de coordonator în promovarea inovaţiilor şi transferului tehnologic.

(3) Academia de Ştiinţe încheie Acord de parteneriat pe un termen de 4 ani, în conformitate cu art.29 şi art.73, cu precizarea şi confirmarea obligatorie a acordului pînă la data de 25 decembrie a anului în curs.

(4) La propunerea preşedintelui Academiei de Ştiinţe, Acordul de parteneriat se aprobă o dată la 4 ani de către Asambleea Academiei de Ştiinţe, se precizează şi se confirmă anual de către Consiliul Suprem pentru Ştiinţă şi Dezvoltare Tehnologică.

Articolul 73. Principalele direcţii ale activităţii Academiei de Ştiinţe

În temeiul Acordului de parteneriat, Academia de Ştiinţe:

a) elaborează şi promovează strategia dezvoltării sferei ştiinţei şi inovării, realizează politica de stat şi desfăşoară activităţi conceptuale în sfera ştiinţei şi inovării;

b) identifică direcţiile strategice ale sferei ştiinţei şi inovării;

c) distribuie alocaţiile bugetare conform direcţiilor strategice ale sferei ştiinţei şi inovării;

d) organizează elaborarea programelor de stat, a programelor ştiinţifice şi tehnico-ştiinţifice internaţionale, precum şi a mecanismelor de realizare a acestora;

e) elaborează mecanismele de monitorizare şi de stimulare a implementării rezultatelor programelor de stat în sfera ştiinţei şi inovării, precum şi cele de formare a pieţelor de produse ale acestei sfere;

f) organizează concursuri de proiecte pentru sfera ştiinţei şi inovării, finanţate de la bugetul de stat;

g) asigură finanţarea editării revistelor şi lucrărilor ştiinţifice;

h) asigură finanţarea bibliotecilor ştiinţifice din subordine;

i) elaborează pronosticuri ale dezvoltării sferei ştiinţei şi inovării;

j) promovează politica de păstrare, de amplasare raţională şi de dezvoltare a potenţialului intelectual, a patrimoniului şi a infrastructurii sferei ştiinţei şi inovării;

k) promovează activitatea de inovare şi transfer tehnologic;

l) contribuie la implementarea rezultatelor cercetărilor ştiinţifice şi a tehnologiilor avansate;

m) promovează valorile naţionale şi universale în sfera ştiinţei şi culturii;

n) organizează funcţionarea şi coordonarea ştiinţifico-metodică, după caz, a activităţii subiectelor din sfera ştiinţei şi inovării din componenţa Academiei de Ştiinţe şi a subiectelor din sfera ştiinţei şi inovării neîncadrate în structura ei, ce beneficiază de alocaţii de la bugetul de stat;

o) efectuează, la solicitare, coordonarea ştiinţifico-metodică a activităţii subiectelor din sfera ştiinţei şi inovării care nu sînt încadrate în componenţa Academiei de Ştiinţe şi care nu beneficiază de alocaţii de la bugetul de stat;

p) oferă consultanţă, expertizează şi avizează proiecte de legi şi proiecte de alte acte normative privind politica în sfera ştiinţei, în viaţa economică, socială, culturală şi în alte domenii de dezvoltare a ţării;

q) practică instruirea cadrelor ştiinţifice prin intermediul studiilor universitare, postuniversitare şi de perfecţionare, susţinerea şi promovarea şcolilor ştiinţifice;

r) cooperează pe plan internaţional cu instituţii similare.

Articolul 74. Atribuţiile Academiei de Ştiinţe

Academia de Ştiinţe:

a) organizează şi efectuează cercetări ştiinţifice fundamentale şi aplicate, elaborează tehnologii avansate;

b) elaborează concepţii, proiecte şi programe de stat, oferă consultanţă autorităţilor publice asupra direcţiilor strategice ale politicii de stat în sfera economică, socială şi umanitară;

c) prezintă Guvernului avize asupra situaţiei din sfera cercetare-dezvoltare şi recomandări pentru stimularea sferei inovării şi transferului tehnologic;

d) organizează activităţi de elaborare a sintezelor privind tendinţele dezvoltării social-economice, tehnologice şi umane a ţării;

e) determină politica în sfera pregătirii cadrelor ştiinţifice şi ştiinţifico-didactice prin organizarea unui sistem eficient de studii prin masterat, doctorat şi postdoctorat, în baza hotărîrii Consiliului Suprem pentru Ştiinţă şi Dezvoltare Tehnologică;

f) stabileşte şi decide asupra structurii sale organizatorice şi asupra dezvoltării ei, în funcţie de direcţiile strategice ale sferei ştiinţei şi inovării şi de priorităţile social-economice ale ţării;

g) creează şi dizolvă, în conformitate cu legislaţia şi cu prevederile statutare, subiecte din sfera ştiinţei şi inovării cu diverse profiluri de activitate;

h) înaintează Guvernului propuneri de înfiinţare, reorganizare sau dizolvare a instituţiilor de stat de învăţămînt liceal şi superior universitar, subordonate Academiei de Ştiinţe;"

[Art.74 lit.(h) introdusă prin LP192 din 30.06.06, MO116-119/28.07.06 art.543, lit.(h)-(q) devin lit.(i)-(r)]

i) alege membri titulari, membri corespondenţi, membri de onoare ai Academiei de Ştiinţe şi conferă titluri onorifice, inclusiv titlul de Doctor Honoris Causa;

j) organizează manifestări ştiinţifice naţionale şi internaţionale;

k) stimulează creaţia ştiinţifică şi culturală prin organizarea de concursuri şi prin aplicarea unui sistem eficient de premiere;

l) determină partenerii şi formele eficiente de colaborare cu instituţii şi organizaţii naţionale şi străine din sfera ştiinţei şi inovării, din învăţămîntul universitar şi postuniversitar;

m) organizează şi execută expertiza tehnico-ştiinţifică obligatorie a achiziţiilor de aparataj şi echipament ştiinţific, efectuate cu mijloace de la bugetul de stat, precum şi din granturi primite de Guvern;

n) organizează şi efectuează expertiza nivelului ştiinţific al metodologiei măsurărilor şi încercărilor, testărilor şi verificărilor;

o) instituie un fond naţional de susţinere a ştiinţei;

p) prestează servicii, conform legislaţiei în vigoare;

q) gestionează patrimoniul Academiei de Ştiinţe;

r) exercită alte atribuţii legale.

Articolul 75. Membrii Academiei de Ştiinţe

Academia de Ştiinţe întruneşte:

a) membri titulari, membri corespondenţi şi cercetători ştiinţifici;

b) membri instituţionali, membri de profil şi membri afiliaţi.

Articolul 76. Membrii titulari, membrii corespondenţi şi membrii de onoare ai Academiei de Ştiinţe

(1) Membrii titulari, membrii corespondenţi şi membrii de onoare sînt aleşi pe viaţă de Adunarea generală a membrilor titulari şi a membrilor corespondenţi potrivit propunerilor prezentate de secţiile Academiei de Ştiinţe, de organizaţiile din sfera ştiinţei şi inovării, de instituţiile de învăţămînt superior, de cultură, precum şi de membrii titulari, în conformitate cu Statutul Academiei de Ştiinţe.

(2) Efectivul de membri titulari şi de membri corespondenţi ai Academiei de Ştiinţe în vîrstă de pînă la 70 de ani se stabileşte în număr de 78 de persoane. Denumirea specialităţilor şi numărul locurilor vacante de membri titulari şi de membri corespondenţi sînt stabilite de Consiliul Suprem pentru Ştiinţă şi Dezvoltare Tehnologică.

(3) După atingerea vîrstei de 70 de ani, membrii titulari şi membrii corespondenţi ai Academiei de Ştiinţe pot practica activitate în sfera ştiinţei şi inovării în funcţia de consultant ştiinţific.

(4) În cazul pierderii cetăţeniei Republicii Moldova de către membrii titulari şi membrii corespondenţi ai Academiei de Ştiinţe, plata indemnizaţiei lunare viagere se suspendă.

[Art.76 al.(4) introdus prin LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685]

Articolul 77. Atribuţiile membrilor titulari şi ale membrilor corespondenţi ai Academiei de Ştiinţe

Membrii titulari şi membrii corespondenţi ai Academiei de Ştiinţe:

a) respectă Statutul Academiei de Ştiinţe şi participă la realizarea prevederilor lui;

b) contribuie prin activitate personală la dezvoltarea ştiinţei, tehnicii şi culturii naţionale;

c) participă la elaborarea programelor de dezvoltare ştiinţifică, social-economică şi culturală a ţării;

d) participă la pregătirea de cadre ştiinţifice;

e) sînt membri ai unei secţii a Academiei de Ştiinţe, corespunzător specialităţii lor ştiinţifice;

f) contribuie la consolidarea comunităţii ştiinţifice, la creşterea prestigiului Academiei de Ştiinţe;

g) sînt responsabili de nivelul de dezvoltare al ştiinţei în domeniul respectiv;

h) participă la lucrările Asambleii Academiei de Ştiinţe, la adunările generale ale membrilor titulari şi membrilor corespondenţi ai Academiei de Ştiinţe şi adunările secţiilor din care fac parte;

i) propun spre examinare probleme ştiinţifice, de inovare şi organizatorice;

j) pot fi aleşi în organele de conducere ale Academiei de Ştiinţe;

k) aduc la cunoştinţă opiniei publice şi autorităţilor publice punctele lor de vedere asupra problemelor ce ţin de ştiinţă şi societate;

l) au drept de acces liber la instituţiile publice;

m) beneficiază de indemnizaţie lunară viageră, indexată anual prin legea bugetului de stat, în cuantum de cel puţin 2000 lei pentru membrii corespondenţi şi de cel puţin 3000 lei pentru membrii titulari;

[Art.77 lit.m) modificată prin LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685, în vigoare 01.01.09]

n) aplică, în exclusivitate, titulatura de academician şi cea de membru corespondent, fără indicarea apartenenţei la o academie anumită.

Articolul 78. Secţiile Academiei de Ştiinţe

(1) Membrii titulari, membrii corespondenţi, membrii de onoare, cercetătorii ştiinţifici, precum şi membrii instituţionali, membrii de profil şi membrii afiliaţi ai Academiei de Ştiinţe care activează în acelaşi domeniu al ştiinţei şi inovării se reunesc în următoarele secţii:

a) ştiinţe naturale şi ale vieţii, inclusiv 2 subsecţii: ştiinţe medicale şi ştiinţe agricole;

b) ştiinţe exacte şi economice;

c) ştiinţe socio-umaniste.

[Art.78 al.(1) în redacţia LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685]

(2) Secţia este responsabilă de nivelul de dezvoltare al ştiinţei în domeniul coordonat.

(3) Fiecare secţie desemnează în componenţa Asambleei Academiei de Ştiinţe pe membrii săi titulari, membrii corespondenţi şi un număr de doctori habilitaţi care sînt aleşi de adunarea doctorilor şi doctorilor habilitaţi ai secţiei, după cum urmează: secţia ştiinţe naturale şi ale vieţii – 39 de doctori habilitaţi; secţia ştiinţe exacte şi economice – 26 de doctori habilitaţi; secţia ştiinţe socioumaniste – 13 doctori habilitaţi.

[Art.78 al.(3) în redacţia LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685]

(4) Secţia este condusă de unul din vicepreşedinţii Academiei de Ştiinţe (coordonator al secţiei) şi de un secretar ştiinţific.

[Art.78 al.(4) în redacţia LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685]

(5) Secretarul ştiinţific al secţiei este ales, la propunerea preşedintelui Academiei de Ştiinţe, de adunarea secţiei pentru o perioadă de 4 ani (dar nu mai mult de 2 termene consecutiv). La funcţia de secretar ştiinţific al secţiei sînt propuse persoane din rîndul membrilor secţiei.

[Art.78 al.(5) în redacţia LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685]

Articolul 79. Instituţiile auxiliare ale Academiei de Ştiinţe

În componenţa Academiei de Ştiinţe activează următoarele instituţii auxiliare: Centrul proiecte internaţionale, Centrul informaţional şi biblioteca ştiinţifică, Agenţia de inovare şi transfer tehnologic, Centrul de instruire universitară, postuniversitară şi perfecţionare, alte instituţii de asigurare a activităţii Academiei de Ştiinţe. Instituţiile auxiliare au statut de persoană juridică şi activează în conformitate cu statutele aprobate de Asambleea Academiei de Ştiinţe.

[Art.79 modificat prin LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685]

Articolul 80. Întreprinderile şi organizaţiile auxiliare ale Academiei de Ştiinţe

Pentru asigurarea logistică a activităţii din sfera ştiinţei şi inovării, Academia de Ştiinţe creează, reorganizează şi dizolnează întreprinderi şi organizaţii auxiliare care au statut de persoană juridică şi activează în conformitate cu statutele aprobate de Asambleea Academiei de

Ştiinţe.

[Art.80 modificat prin LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685]

Articolul 81. Asambleea Academiei de Ştiinţe

(1) Organul suprem de conducere al Academiei de Ştiinţe este Asambleea Academiei de Ştiinţe (în continuare - Asambleie), constituită din:

a) membri titulari;

b) membri corespondenţi;

c) 78 de doctori habilitaţi, aleşi pentru o perioadă de 4 ani (dar cel mult pentru două termene consecutive), de adunările secţiilor, ce reprezintă comunitatea ştiinţifică din Republica Moldova.

(2) Sesiunile Asambleii pot fi ordinare şi extraordinare. Sesiunile ordinare se convoacă cel puţin o dată pe an. Sesiunile extraordinare se convoacă la propunerea preşedintelui Academiei de Ştiinţe, la cererea a 2/3 din membrii Consiliului Suprem pentru Ştiinţă şi Dezvoltare Tehnologică, la solicitarea a cel puţin 1/2 din numărul membrilor Asambleii sau prin hotărîrea adunării generale a cel puţin trei secţii.

(3) Sesiunea Asambleii este deliberativă dacă la lucrări participă cel puţin 2/3 din membrii acesteia, iar hotărîrile ei se adoptă cu votul a cel puţin 50 la sută plus unu din membrii prezenţi la şedinţă.

(4) Asambleea:

a) aprobă Statutul Academiei de Ştiinţe;

b) alege preşedintele Academiei de Ştiinţe şi, la propunerea acestuia, prim-vicepreşedintele, vicepreşedinţii şi secretarul ştiinţific general;

c) aprobă o dată în 4 ani Acordul de parteneriat;

d) aprobă politica Academiei de Ştiinţe în sfera ştiinţei şi inovării, promovează strategia acestei politici;

e) aprobă, la propunerea preşedintelui Academiei de Ştiinţe, reprezentanţii secţiilor în Asambleie şi alege reprezentanţii comunităţii ştiinţifice, inclusiv ai instituţiilor de învăţămînt superior, în Consiliul Suprem pentru Ştiinţă şi Dezvoltare Tehnologică;

f) examinează şi se pronunţă asupra raportului anual privind rezultatele activităţii în sfera ştiinţei şi inovării din ţară şi activitatea subdiviziunilor Academiei de Ştiinţe;

g) examinează şi aprobă strategii, programe ce ţin de sfera ştiinţei şi inovării;

h) identifică direcţiile strategice în sfera ştiinţei şi inovării.

Articolul 82. Preşedintele Academiei de Ştiinţe

(1) Preşedintele Academiei de Ştiinţe este ales de Asambleie prin vot secret, pentru o perioadă de 6 ani (dar cel mult pentru două termene consecutive), dintre membrii titulari ai Academiei de Ştiinţe. El este responsabil în faţa Asambleii şi Guvernului de activitatea sa. Procedura alegerii preşedintelui Academiei de Ştiinţe este stabilită de Statutul Academiei de Ştiinţe.

(2) Preşedintele Academiei de Ştiinţe:

a) este membru al Guvernului din oficiu;

b) semnează din partea Academiei de Ştiinţe Acordul de parteneriat;

c) conduce activitatea Academiei de Ştiinţe;

d) prezidează Asambleea şi Consiliul Suprem pentru Ştiinţă şi Dezvoltare Tehnologică;

e) reprezintă Academia de Ştiinţe în relaţiile cu autorităţile administraţiei publice, cu agenţi economici, cu organizaţii ştiinţifice internaţionale şi cu alte organizaţii;

f) contrasemnează proiecte de acte legislative, de hotărîri, ordonanţe şi dispoziţii ale Guvernului ce ţin de sfera ştiinţei şi inovării şi de învăţămînt, proiecte ale programelor de dezvoltare social-economică a ţării;

g) anual, prezintă Guvernului raport de activitate în sfera ştiinţei şi inovării, precizează condiţiile Acordului de parteneriat;

h) propune spre confirmare Preşedintelui Republicii Moldova reprezentanţii Academiei de Ştiinţe în componenţa Consiliului Naţional pentru Acreditare şi Atestare;

i) propune spre numire Guvernului directorul general al Agenţiei de Stat pentru Proprietatea Intelectuală;

j) încheie şi reziliază contracte manageriale şi contracte de administrare a patrimoniului Academiei de Ştiinţe cu conducătorii organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării, cu conducătorii instituţiilor, întreprinderilor şi organizaţiilor auxiliare, precum şi cu conducătorii altor subdiviziuni ale sale;

k) îndeplineşte alte atribuţii stabilite în Statutul Academiei de Ştiinţe.

Articolul 83. Vicepreşedinţii Academiei de Ştiinţe

(1) Conducerea Academiei de Ştiinţe include în componenţa sa prim-vicepreşedintele şi vicepreşedinţii Academiei de Ştiinţe care gestionează sferele de activitate determinate de Statutul Academiei de Ştiinţe.

(2) Prim-vicepreşedintele şi vicepreşedinţii Academiei de Ştiinţe sînt aleşi de Asambleea Academiei de Ştiinţe, la propunerea preşedintelui Academiei de Ştiinţe, prin vot secret, pentru o perioadă de 4 ani (dar nu mai mult de 2 termene consecutiv). Prim-vicepreşedintele este ales dintre membrii titulari sau membrii corespondenţi, iar vicepreşedinţii sînt aleşi dintre membrii titulari, membrii corespondenţi sau doctorii habilitaţi.

[Art.83 al.(2) în redacţia LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685]

(3) Procedura de alegere, mandatul prim-vicepreşedintelui şi al vicepreşedinţilor Academiei de Ştiinţe sînt stabilite în Statutul Academiei de Ştiinţe.

Articolul 84. Secretarul ştiinţific general al Academiei de Ştiinţe

(1) Secretarul ştiinţific general face parte din conducerea Academiei de Ştiinţe şi este ales de Asamblee prin vot secret, la propunerea preşedintelui Academiei de Ştiinţe, pe un termen de 4 ani, dintre membrii titulari, membrii corespondenţi sau doctorii habilitaţi.

[Art.84 al.(1) în redacţia LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685]

(2) Procedura de alegere şi mandatul secretarului ştiinţific general sînt stabilite în Statutul Academiei de Ştiinţe.

Articolul 85. Consiliul Suprem pentru Ştiinţă şi Dezvoltare Tehnologică

(1) Organul executiv al Asambleii este Consiliul Suprem pentru Ştiinţă şi Dezvoltare Tehnologică (în continuare - Consiliu Suprem), care activează în baza unui regulament, aprobat de Asambleie.

(2) Consiliul Suprem este format din 17 persoane confirmate în funcţie de Asamblee pe un termen de 4 ani (dar nu mai mult de două termene consecutive).

[Art.85 al.(2) în redacţia LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685]

(3) Din componenţa Consiliului Suprem fac parte:

a) 5 persoane din oficiu: preşedintele Academiei de Ştiinţe, prim-vicepreşedintele, 2 vicepreşedinţi, secretarul ştiinţific general al Academiei de Ştiinţe;

b) 12 reprezentanţi ai comunităţii ştiinţifice aleşi de Asamblee prin vot secret: 6 reprezentanţi ai organizaţiilor acreditate din sfera ştiinţei şi inovării, inclusiv 3 reprezentanţi ai membrilor de profil şi 3 reprezentanţi ai membrilor instituţionali, un reprezentant al Consiliului consultativ de expertiză, un reprezentant al Agenţiei de Stat pentru Proprietatea Intelectuală, un reprezentant al Consiliului Naţional pentru Acreditare şi Atestare, 2 reprezentanţi ai Consiliului rectorilor, un reprezentant al tinerilor cercetători ştiinţifici (doctor sau doctor habilitat cu vîrsta de pînă la 30 de ani), înaintat de către Adunarea Generală a Tinerilor Cercetători din Republica Moldova.

[Art.85 al.(3) introdus prin LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685]

Articolul 86. Atribuţiile Consiliului Suprem

Consiliul Suprem:

a) organizează elaborarea programelor de stat şi a programelor ştiinţifice şi tehnico-ştiinţifice internaţionale în sfera ştiinţei şi inovării, precum şi a mecanismelor de realizare şi monitorizare a acestora;

b) coordonează şi stimulează activitatea în domeniul inovare şi transfer tehnologic;

c) precizează şi confirmă anual Acordul de parteneriat;

d) distribuie, în baza Acordului de parteneriat, alocaţiile bugetare conform direcţiilor strategice ale sferei ştiinţei şi inovării;

e) prezintă anual Guvernului o informaţie despre realizarea programelor de stat şi avize asupra stării cercetării-dezvoltării, precum şi recomandări pentru stimularea activităţii din sfera inovării şi transferului tehnologic;

f) organizează concursuri de proiecte finanţate de la bugetul de stat;

g) organizează expertiza în sfera ştiinţei şi inovării prin Consiliul consultativ de expertiză şi secţiile Academiei de Ştiinţe, asigură transparenţa acestei expertize;

h) elaborează pronosticuri ale dezvoltării din sfera ştiinţei şi inovării;

i) elaborează mecanisme de monitorizare şi stimulare a implementării rezultatelor programelor de stat în sfera ştiinţei şi inovării şi de formare a pieţelor de produse ale acestei sfere;

j) convoacă sesiunile ordinare ale Asambleii şi ale Adunării generale, cu 2/3 din membrii Consiliului Suprem poate iniţia convocarea sesiunii extraordinare a acestora;

k) examinează programele, planurile şi dările de seamă privind activitatea ştiinţifică şi financiară a subiectelor din sfera ştiinţei şi inovării, instituţiilor, întreprinderilor şi organizaţiilor auxiliare ale Academiei de Ştiinţe;

l) decide asupra reorganizării sau dizolvării organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării, finanţate integral de la bugetul de stat, pentru optimizarea activităţii din sfera ştiinţei şi inovării, precum şi pentru ajustarea acestei activităţi la standardele de acreditare;

m) confirmă în funcţie conducătorii organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării şi ai instituţiilor, întreprinderilor şi organizaţiilor auxiliare ale Academiei de Ştiinţe;

n) aprobă structura, regulamentele (statutele) şi bugetele secţiilor şi instituţiilor, întreprinderilor şi organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării, ale instituţiilor, întreprinderilor şi organizaţiilor auxiliare ale Academiei de Ştiinţe;

o) aprobă alegerea secretarilor ştiinţifici ai secţiilor;

p) confirmă direcţiile de cercetare ale secţiilor, tematica programelor de cercetare;

q) creează consilii şi comisii ştiinţifice de problemă;

r) intervine cu propuneri de acordare a distincţiilor de stat, conferă decoraţii instituite de Academia de Ştiinţe, distincţii de recunoştinţă şi titluri onorifice, acordă premii de stat şi alte premii în conformitate cu legislaţia în vigoare şi cu Statutul Academiei de Ştiinţe;

s) decide asupra organizării masteratului, doctoratului şi postdoctoratului;

t) privează de dreptul de a organiza masteratul, doctoratul şi postdoctoratul organizaţiile din sfera ştiinţei şi inovării, membri instituţionali care nu au asigurat un nivel corespunzător cercetărilor ştiinţifice;

u) asigură finanţarea editării revistelor şi lucrărilor ştiinţifice;

v) organizează gestionarea eficientă şi dezvoltarea patrimoniului şi a potenţialului intelectual, este responsabil de utilizarea raţională şi eficientă a resurselor materiale, financiare, intelectuale, informaţionale şi a infrastructurii Academiei de Ştiinţe, prezintă, în modul şi termenele stabilite, rapoarte de activitate şi date statistice despre sfera ştiinţei şi inovării, inclusiv dări de seamă despre utilizarea mijloacelor bugetare şi speciale;

[Art.86 lit.v) modificată prin LP154 din 21.07.05, MO126/23.09.05 art.611]

w) organizează şi execută expertiza tehnico-ştiinţifică obligatorie a achiziţiilor de aparataj şi echipament ştiinţific, procurat din mijloacele bugetului de stat, precum şi din granturi, al căror beneficiar este Guvernul;

x) organizează şi efectuează expertiza nivelului ştiinţific al metodologiei măsurărilor, testărilor şi verificărilor;

y) exercită alte funcţii stabilite de regulamentul său.

Articolul 87. Structura aparatului administrativ
al Consiliului Suprem

În subordinea Consiliului Suprem activează instituţii, întreprinderi şi organizaţii auxiliare în conformitate cu art.79 şi 80 şi un aparat administrativ cu următoarea structură:

a) director executiv - unul din vicepreşedinţii Academiei de Ştiinţe;
b) vicedirector executiv;
c) direcţie generală politici în sfera ştiinţei şi inovării;
d) consilieri ai preşedintelui Academiei de Ştiinţe;
e) direcţie generală finanţe şi contabilitate;
f) direcţie generală personal şi secretariat;
g) direcţie generală juridică;
h) direcţie generală logistică;
i) direcţie generală integrare europeană şi cooperare internaţională;
j) alte direcţii şi secţii.

Articolul 88. Statutul juridic al personalului aparatului administrativ
şi al instituţiilor auxiliare

(1) Statutul juridic al personalului aparatului administrativ şi al instituţiilor auxiliare este reglementat de Legea serviciului public.

(2) Funcţionarii aparatului administrativ al Consiliului Suprem care au grade şi titluri ştiinţifice şi titluri ştiinţifico-didactice beneficiază de aceleaşi facilităţi ca şi cercetătorii ştiinţifici dacă practică activitate ştiinţifică.

Articolul 89. Agenţia pentru inovare şi transfer tehnologic

(1) Pentru coordonarea, stimularea şi implementarea mecanismelor activităţii de inovare şi transfer tehnologic, Consiliul Suprem creează Agenţia pentru inovare şi transfer tehnologic (în continuare - Agenţie), care activează în baza unui statutului aprobat de Consiliul Suprem.

[Art.89 al.(1) modificat prin LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685]

(2) Agenţia:

a) realizează politica de stat în domeniul inovare şi transfer tehnologic;
b) elaborează propuneri de perfecţionare a cadrului normativ-juridic al sferei inovării şi transferului tehnologic;
c) stabileşte direcţiile strategice ale activităţii de inovare şi transfer tehnologic, reflectate în programe şi proiecte de toate nivelurile;
d) participă la realizarea parteneriatului între organizaţiile din sfera ştiinţei şi inovării, instituţiile de învăţământ superior şi întreprinderile de producţie;
e) determină volumul alocaţiilor financiare pentru susţinerea programelor şi proiectelor de inovare şi transfer tehnologic, care urmează a fi aprobat de Consiliul Suprem;
f) organizează înregistrarea de stat şi evidenţa programelor şi proiectelor de inovare şi transfer tehnologic;
g) coordonează procesul de creare a infrastructurii sferei inovării şi transferului tehnologic;
h) acordă asistenţă specializată în sfera inovării şi transferului tehnologic;
i) organizează expoziţii ale realizărilor din sfera inovării şi transferului tehnologic;
j) exercită alte atribuţii stabilite de lege.

(3) Directorul general al Agenţiei este responsabil de corectitudinea calculelor în stabilirea necesarului de mijloace, de formarea unor surplusuri de mijloace, de utilizarea contrar destinaţiei a mijloacelor bugetare şi speciale.

[Art.89 al.(3) modificat prin LP154 din 21.07.05, MO126/23.09.05 art.611]

Capitolul VI
ACREDITAREA ORGANIZAȚIILOR DIN SFERA ŞTIINȚEI ŞI INOVĂRII. ATESTAREA CADRELOR ŞTIINȚIFICE ŞI ŞTIINȚIFICO-DIDACTICE DE ÎNALTĂ CALIFICARE
Secțiunea 1
INSTITUȚIA ADMINISTRAȚIEI PUBLICE CENTRALE PENTRU ACREDITARE şI ATESTARE

Articolul 90. Consiliul Național pentru Acreditare şi Atestare

Consiliul Național pentru Acreditare şi Atestare (în continuare - Consiliul Național), cu statut de persoană juridică, este instituția administrației publice centrale în domeniul evaluării şi acreditării organizațiilor din sfera ştiinței şi inovării, precum şi al atestării cadrelor ştiințifice şi ştiințifico-didactice de înaltă calificare.

Articolul 91. Cadrul juridic al activității Consiliului Național

Consiliul Național activează în conformitate cu Constituția, cu prezentul cod şi cu alte acte legislative ale Republicii Moldova, cu decretele Preşedintelui Republicii Moldova, cu hotărîrile şi ordonanțele Guvernului, cu tratatele internaționale în domeniu la care Republica Moldova este parte.

Articolul 92. Principiile activității Consiliului Național

Activitatea Consiliului Național se bazează pe principiul:

a) obiectivității;

b) legalității;

c) imparțialității;

d) utilității şi disponibilității publice;

e) confidențialității;

f) transparenței.

Articolul 93. Structura şi conducerea Consiliului Național

(1) În cadrul Consiliului Național activează Comisia de acreditare a organizațiilor din sfera ştiinței şi inovării şi Comisia de atestare a personalului ştiințific şi ştiințifico-didactic.

(2) Comisia de acreditare a organizațiilor din sfera ştiinței şi inovării are 17 membri, 6 dintre care sînt înaintați de preşedintele Academiei de Ştiințe, 6 sînt reprezentanți ai instituțiilor de învățămînt superior înaintați de Guvern, iar 4 sînt reprezentanți din oficiu ai acestuia.

(3) Comisia de atestare a personalului ştiințific şi ştiințifico-didactic are 17 membri, 8 dintre care sînt înaintați de preşedintele Academiei de Ştiințe, iar 8 sînt reprezentanți ai instituțiilor de învățămînt superior înaintați de Guvern.

(4) Conducerea Consiliului Național este exercitată de preşedinte, de 2 vicepreşedinți, unul dintre care este conducător al Comisiei de acreditare a organizațiilor din sfera ştiinței şi inovării, iar celălalt al Comisiei de atestare a personalului ştiințific şi ştiințifico-didactic, precum şi de un secretar ştiințific.

(5) Prin decretul Preşedintelui Republicii Moldova se aprobă componența nominală a Consiliului Național şi se numesc, pe un termen de 4 ani (dar cel mult pentru două termene consecutive), preşedintele, vicepreşedinții şi secretarul ştiințific.

(6) Preşedintele Consiliului Național:

a) este responsabil de întreaga activitate a Consiliului Național;

b) reprezintă interesele Consiliului Național în relații cu alte organizații;

c) coordonează activitatea Consiliului Național şi a aparatului administrativ;

d) emite ordine privind atestarea cadrelor ştiințifice şi ştiințifico-didactice de înaltă calificare;

e) semnează hotărîrile privind acreditarea sau neacreditarea organizațiilor din sfera ştiinței şi inovării, indiferent de tipul lor de proprietate şi forma juridică de organizare;

f) este abilitat cu dreptul de a modifica structura aparatului administrativ, în limitele fondului de salarizare şi ale personalului scriptic.

(7) În absența președintelui Consiliului Național, atribuțiile acestuia sînt exercitate de un vicepreşedinte.

Articolul 94. Organul suprem al Consiliului Național

(1) Organul suprem al Consiliului Național este şedința plenară comună a Comisiei de acreditare a organizațiilor din sfera ştiinței şi inovării şi a Comisiei de atestare a personalului ştiințific şi ştiințifico-didactic.

(2) Şedința plenară comună se convoacă cel puțin de două ori pe an de către preşedintele Consiliului Național sau la cererea a cel puțin 1/3 din membrii Consiliului Național. Hotărîrile şedinței plenare comune asupra cazurilor litigioase sînt definitive.

(3) Şedința plenară comună:

a) examinează problemele politicii de stat în domeniul acreditării organizațiilor din sfera ştiinței şi inovării şi al atestării cadrelor ştiințifice şi ştiințifico-didactice de înaltă calificare;

b) trasează direcțiile principale de activitate ale Consiliului Național;

c) prezintă Guvernului spre aprobare proiectul nomenclatorului specialităților ştiințifice şi al altor acte normative.

Articolul 95. Aparatul administrativ al Consiliului Național

(1) Aparatul administrativ al Consiliului Național include:

a) direcția generală de evaluare şi acreditare;

b) direcția generală de atestare;

c) direcția generală de pregătire a cadrelor ştiințifice de înaltă calificare;

d) secții în componența direcțiilor generale.

(2) Funcționarii aparatului administrativ al Consiliului Național care au grade şi titluri ştiințifice şi titluri ştiințifico-didactice beneficiază de aceleaşi facilități ca şi cercetătorii ştiințifici ai Academiei de Ştiințe dacă practică activități ştiințifice.

Secțiunea a 2-a
ACREDITAREA ORGANIZAȚIILOR DIN SFERA ŞTIINȚEI ŞI INOVĂRII

Articolul 96. Comisia de acreditare a organizațiilor din sfera ştiinței şi inovării

(1) Evaluarea şi acreditarea organizațiilor din sfera ştiinței şi inovării se efectuează de Comisia de acreditare a organizațiilor din sfera ştiinței şi inovării (în continuare - Comisia de acreditare).

(2) Membrii Comisiei de acreditare, reprezentanți ai Academiei de Ştiințe şi ai instituțiilor de învățămînt superior, se înaintează doar pentru un termen, din rîndul personalităților ştiințifice, a căror competență şi al căror înalt profesionalism în domeniile ştiințifice şi tehnologice sînt notorii.

(3) Comisia de acreditare funcționează în baza Regulamentului acreditării organizațiilor din sfera ştiinței şi inovării, expus în anexa nr.1.

(4) Comisia de acreditare se convoacă în şedință de cel puțin 7 ori pe an din inițiativa preşedintelui Consiliului Național sau la cererea a cel puțin 1/3 din membrii săi.

(5) Şedința Comisiei de acreditare este deliberativă dacă la ea participă cel puțin 2/3 din membri. Hotărîrile acestei comisii se adoptă cu votul majorității celor prezenți.

Articolul 97. Funcțiile şi atribuțiile Comisiei de acreditare

Comisia de acreditare:

a) organizează şi efectuează evaluarea şi acreditarea organizațiilor din sfera ştiinței şi inovării;

b) organizează consfătuiri, conferințe şi alte manifestări în problemele acreditării organizațiilor din sfera ştiinței şi inovării;

c) analizează activitatea întregului sistem de acreditare a organizațiilor din sfera ştiinței şi inovării;

d) prezintă spre aprobare Consiliului Național componența nominală a comisiilor specializate;

e) emite hotărîri asupra acreditării organizațiilor din sfera ştiinței şi inovării;

f) eliberează certificate de acreditare organizațiilor din sfera ştiinţei şi inovării;

g) participă la elaborarea propunerilor referitoare la direcțiile strategice ale sferei ştiinţei şi inovării;

h) participă la elaborarea şi realizarea politicii şi a strategiei statului în domeniul acreditării organizațiilor din sfera ştiinţei şi inovării.

Articolul 98. Criteriile generale de evaluare a activității organizațiilor din sfera ştiinţei şi inovării

(1) Criteriile generale de evaluare a activității organizației din sfera ştiinţei şi inovării sînt:

a) corespunderea activității organizației direcțiilor strategice ale sferei ştiinţei şi inovării, impactul rezultatelor acestei activități asupra economiei naționale şi dezvoltării ştiinţei mondiale;

b) nivelul ştiințific şi competitiv al rezultatelor activității;

c) aplicabilitatea şi gradul de valorificare a rezultatelor activității;

d) competența profesională a personalului şi prestigiul acestuia pe plan ştiințific;

e) baza tehnico-materială;

f) situația economico-financiară a organizației;

g) pregătirea cadrelor ştiințifice de calificare înaltă;

h) colaborarea cu organizații similare din țară şi străinătate.

(2) Obiectivele şi metodologia evaluării şi acreditării organizațiilor din sfera ştiinţei şi inovării sînt prevăzute în Regulamentul acreditării organizațiilor din sfera ştiinţei şi inovării.

Articolul 99. Cerințele acreditării

(1) De dreptul la acreditare beneficiază organizațiile din sfera ştiinţei şi inovării, indiferent de tipul de proprietate şi forma juridică de organizare.

(2) Pentru a fi acreditată, organizația din sfera ştiinţei şi inovării trebuie să îndeplinească următoarele cerințe:

a) să consemneze cu rigurozitate volumul activității din sfera ştiinţei şi inovării în planurile, în dările de seamă şi în publicațiile ştiințifice ori să le găsească o altă confirmare obiectivă;

b) să aibă un consiliu ştiințific;

c) să dispună de spații proprii, primite în folosință sau în arendă, adecvate procesului de cercetare, precum şi de servicii auxiliare, suficiente pentru desfăşurarea genurilor de activitate;

d) personalul său scriptic să cuprindă cel puțin 13 doctori şi doctori habilitați;

e) să nu aibă restanțe la salarizarea personalului şi la plata serviciilor;

f) să asigure alocarea a cel puțin 20% din bugetul său (indiferent de sursa finanțării) pentru achiziționarea de echipament ştiințific, acoperirea cheltuielilor de specializare, stagiere, instruire, cooperare tehnico-ştiințifică, participare la simpozioane, conferințe, congrese, expoziții şi de detaşare a personalului pentru schimb de experiență;

g) să editeze o revistă ştiințifică periodică ai cărei autori să fie în proporție de cel puțin 20% din străinătate.

Articolul 100. Procesul de acreditare

(1) Procesul de acreditare are următoarele etape:

a) autoevaluarea;

b) evaluarea;

c) emiterea deciziei asupra acreditării.

(2) Organizațiile din sfera ştiinţei şi inovării sînt supuse acreditării:

a) conform hotărîrii Consiliului Național, în cazul organizațiilor finanțate de la bugetul de stat;

b) conform cererii solicitantului, în cazul membrului afiliat al Academiei de Ştiințe.

(3) Organizațiile de drept public din sfera ştiinţei şi inovării, precum şi cele cu capital de stat majoritar, se supun evaluării şi acreditării în mod obligatoriu, iar organizațiile de drept privat şi cele obşteşti - la solicitare.

(4) Hotărîrea Comisiei de acreditare asupra acreditării organizației din sfera ştiinţei şi inovării

devine definitivă după ce este semnată de preşedintele Consiliului Naţional şi publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

(5) Organizaţia din sfera ştiinţei şi inovării acreditată poate deveni:

a) membru instituţional al Academiei de Ştiinţe, ceea ce presupune finanţarea integrală de la bugetul de stat a activităţii ei din sfera ştiinţei şi inovării;

b) membru de profil al Academiei de Ştiinţe, ceea ce presupune finanţarea integrală, prin concurs, de la bugetul de stat, a activităţii sale de cercetare fundamentală şi finanţarea parţială, prin concurs, de la bugetul de stat, a cercetărilor aplicate, acordîndu-se prioritate proiectelor cu o pondere mai mare de cofinanţare din mijloace speciale şi din alte surse;

[Art.100 al.(5) lit.b) modificată prin LP154 din 21.07.05, MO126/23.09.05 art.611]

c) membru afiliat al Academiei de Ştiinţe, ceea ce îi permite să participe la concursurile de proiecte şi programe ale Academiei de Ştiinţe pentru obţinerea finanţării din mijloacele bugetului de stat în proporţie de pînă la 40% din costul proiectului, cu condiţia cofinanţării.

(6) În termen de 10 zile după eliberarea certificatului de acreditare, secretarul ştiinţific general al Academiei de Ştiinţe eliberează organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării certificat de membru al Academiei de Ştiinţe a Moldovei (anexa nr.2), în care se indică statutul organizaţiei (membru instituţional, membru de profil, membru afiliat), apartenenţa ei la o secţie a Academiei de Ştiinţe.

(7) Reevaluarea şi reacreditarea organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării se efectuează: la un interval de cel mult 5 ani; în cazul modificării genului de activitate; la solicitarea ei.

(8) Acreditarea unei noi organizaţii din sfera ştiinţei şi inovării a Academiei de Ştiinţe se va efectua după 3 ani de la data emiterii hotărîrii Consiliului Suprem privind înfiinţarea ei în conformitate cu legislaţia.

(9) Organizaţiile de drept privat din sfera ştiinţei şi inovării, precum şi organizaţiile obşteşti din această sferă pot solicita acreditare doar după 3 ani de la înregistrarea lor în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Articolul 101. Consecinţele neacreditării

(1) Organizaţia de drept public din sfera ştiinţei şi inovării care a pretins la statutul de membru instituţional al Academiei de Ştiinţe şi nu este acreditată îşi sistează activitatea. Dizolvarea sau reorganizarea organizaţiei neacreditate este reglementată de legislaţia în vigoare.

(2) Organizaţia de drept public din sfera ştiinţei şi inovării finanţată de la bugetul de stat care a pretins la statutul de membru de profil şi nu este acreditată în termenul stabilit de prezentul cod este privată de dreptul de a primi în continuare alocaţii bugetare pentru activitate în sfera ştiinţei şi inovării.

(3) Pentru organizaţia de drept privat din sfera ştiinţei şi inovării sau pentru organizaţia obştească din această sferă care pretinde la statutul de membru afiliat al Academiei de Ştiinţe neacreditarea nu are nici o consecinţă.

(4) Dreptul la pregătirea cadrelor ştiinţifice de înaltă calificare îl au doar organizaţiile din sfera ştiinţei şi inovării acreditate. Consiliul Naţional asigură transferul doctoranzilor, postdoctoranzilor şi competitorilor din organizaţia din sfera ştiinţei şi inovării neacreditată în cadrul unei alte organizaţii, acreditate, în corespundere cu specialitatea din nomenclator.

Articolul 102. Asigurarea financiară a activităţii de acreditare

(1) Activitatea Comisiei de acreditare este finanţată, în cazul organizaţiilor de drept public din sfera ştiinţei şi inovării, din mijloace transferate de acestea la un cont trezorerial special, iar în cazul organizaţiilor de drept privat şi celor obşteşti - din surse proprii.

[Art.102 al.(1) modificat prin LP154/21.07.05, MO126/23.09.05 art.611]

(2) Cuantumul plăţii pentru serviciile de evaluare şi acreditare se stabileşte în funcţie de cheltuielile de prestare a acestora şi se aprobă de Guvern.

Secţiunea a 3-a
ATESTAREA CADRELOR ŞTIINŢIFICE ŞI ŞTIINŢIFICO-DIDACTICE DE ÎNALTĂ CALIFICARE

Articolul 103. Comisia de atestare a cadrelor ştiinţifice şi ştiinţifico-didactice

(1) Atestarea cadrelor ştiinţifice şi ştiinţifico-didactice de înaltă calificare se efectuează de către Comisia de atestare a personalului ştiinţific şi ştiinţifico-didactic (în continuare - Comisia de atestare).

(2) Membrii Comisiei de atestare se înaintează doar pentru un termen, din rîndul personalităţilor ştiinţifice a căror competenţă şi al căror înalt profesionalism în domeniile ştiinţifice şi tehnologice sînt notorii.

(3) Comisia de atestare funcţionează în baza Regulamentului atestării cadrelor ştiinţifice şi ştiinţifico-didactice de înaltă calificare, expus în anexa nr.3.

(4) Comisia de atestare se convoacă în şedinţă de cel puţin 7 ori pe an, din iniţiativa preşedintelui Consiliului Naţional sau la cererea a cel puţin 1/3 din membrii săi.

(5) Şedinţa Comisiei de atestare este deliberativă dacă la ea participă cel puţin 2/3 din membri. Hotărîrile acestei comisii se adoptă cu majoritatea de voturi ale celor prezenţi.

Articolul 104. Atribuţiile Comisiei de atestare

Comisia de atestare:

a) participă la elaborarea şi la realizarea politicii şi strategiei statului în domeniul atestării cadrelor ştiinţifice şi ştiinţifico-didactice de înaltă calificare, formează un sistem unic de stat de atestare a acestora şi asigură funcţionarea lui eficientă;

b) participă la elaborarea de propuneri privind direcţiile strategice din sfera ştiinţei şi inovării şi la asigurarea acestora cu cadre ştiinţifice de înaltă calificare;

c) elaborează, în comun cu Academia de Ştiinţe, regulamentele cu privire la pregătirea cadrelor ştiinţifice prin doctorat şi postdoctorat, la recunoaşterea şi echivalarea actelor de înaltă calificare ştiinţifică şi ştiinţifico-didactică obţinute în alte state, precum şi alte acte normative pentru a fi prezentate Guvernului spre aprobare;

d) elaborează şi acordă diplome şi atestate pentru înaltă calificare ştiinţifică şi ştiinţifico-didactică;

e) avizează planul de înmatriculare la studii prin doctorat şi postdoctorat;

f) avizează criteriile de admitere în învăţămîntul postuniversitar specializat (masterat, rezidenţiat, secundariat);

g) orientează sistemul naţional de atestare a cadrelor ştiinţifice şi ştiinţifico-didactice de înaltă calificare spre standardele europene, colaborează cu instituţii de profil din alte state, încheie cu acestea acorduri bilaterale sau multilaterale, în conformitate cu legislaţia în vigoare, face schimb de acte normative şi de alte documente referitoare la acest sistem;

h) cooptează în consiliile ştiinţifice specializate şi în comisiile de experţi în domeniul atestării cadrelor ştiinţifice de înaltă calificare (după caz) savanţi străini cu renume;

i) recunoaşte şi echivalează actele privind înalta calificare ştiinţifică şi ştiinţifico-didactică ale cetăţenilor Republicii Moldova, eliberate de autorităţile publice din alte state;

j) menţine în stare funcţională baza de date referitoare la persoanele care au obţinut grade şi titluri ştiinţifice şi titluri ştiinţifico-didactice;

k) organizează consfătuiri, conferinţe şi alte manifestări în problemele atestării cadrelor ştiinţifice şi ştiinţifico-didactice de înaltă calificare;

l) asigură transparenţa activităţii sistemului naţional de atestare a cadrelor ştiinţifice şi ştiinţifico-didactice de înaltă calificare;

m) aprobă programele examenelor de doctorat şi fişele tehnice ale specialităţilor la care se acordă grade ştiinţifice;

n) elaborează şi aprobă criterii şi instrucţiuni de conferire a gradelor şi titlurilor ştiinţifice şi a

titlurilor ştiinţifico-didactice;

o) aprobă planul său anual de activitate;

p) formează, în baza propunerilor consiliilor ştiinţifice ale organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării şi ale senatelor instituţiilor de învăţământ superior, reţeaua de consilii ştiinţifice specializate ad-hoc (pentru susţinerea fiecărei teze aparte) şi cea a comisiilor de experţi în domeniu, operează modificări în componenţa lor;

q) supraveghează activitatea de atestare a cadrelor ştiinţifice şi ştiinţifico-didactice desfăşurată de consiliile ştiinţifice specializate, de comisiile sale de experţi, de doctorate, de consiliile ştiinţifice ale organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării şi de senatele instituţiilor de învăţământ superior, solicitîndu-le rapoarte anuale şi alte informaţii despre această activitate;

r) organizează expertiza tezelor de doctor/doctor habilitat pentru evaluarea lor şi obiectivitatea deciziilor emise de consiliile ştiinţifice specializate;

s) poartă răspundere pentru autenticitatea şi nivelul ştiinţific al lucrărilor, în a căror bază s-au acordat grade şi titluri ştiinţifice şi titluri ştiinţifico-didactice;

t) anulează hotărîrile subdiviziunilor sale în cazul în care contravin actelor normative;

u) retrage dreptul de a avea consilii ştiinţifice specializate organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării care nu asigură cercetărilor ştiinţifice nivelul corespunzător;

v) iniţiază în instanţa de judecată revocarea gradului şi/sau titlului ştiinţific sau titlului ştiinţifico-didactic persoanelor care au comis falsificări de date, plagiat, compilaţii ori alte acţiuni incompatibile cu etica de om de ştiinţă.

Articolul 105. Sursele de finanţare a activităţii de atestare a cadrelor ştiinţifice şi ştiinţifico-didactice de înaltă calificare

(1) Cheltuielile de examinare, în Consiliul Naţional şi Comisia de atestare, a dosarelor de atestare a cadrelor ştiinţifice şi ştiinţifico-didactice de înaltă calificare, inclusiv a tezelor de doctor/doctor habilitat, se efectuează:

a) în cazul colaboratorilor, competitorilor şi doctoranzilor organizaţiilor de drept public din sfera ştiinţei şi inovării - din mijloacele alocate Consiliului Naţional de la bugetul de stat pentru asemenea activităţi;

b) în cazul persoanelor care şi-au făcut studiile contra plată, al cetăţenilor străini şi al colaboratorilor, competitorilor şi doctoranzilor organizaţiilor de drept privat şi organizaţiilor obşteşti din sfera ştiinţei şi inovării - din contul acestor organizaţii sau din contul propriu al persoanelor în cauză, în conformitate cu tarifele aprobate de Guvern;

c) în cazul foştilor doctoranzi ai organizaţiilor de drept public din sfera ştiinţei şi inovării care, pe parcursul a 2 ani după absolvirea doctoratului, nu au susţinut teza - din contul persoanelor în cauză.

2) Cheltuielile de perfectare şi eliberare a diplomelor, atestatelor şi certificatelor de recunoaştere şi echivalare a gradelor şi titlurilor ştiinţifice şi a titlurilor ştiinţifico-didactice obţinute în străinătate le suportă persoanele respective.

(3) Cheltuielile legate de activitatea consiliilor ştiinţifice specializate, inclusiv de remunerarea membrilor acestora şi a referenţilor oficiali, sînt suportate de la bugetul de stat în cazul doctoranzilor cu finanţarea de la buget sau din contul doctorandului în cazul finanţării din contul mijloacelor speciale.

[Art.105 al.(3) modificat prin LP154/21.07.05, MO126/23.09.05 art.611]

PROTECŢIA PROPRIETĂŢII INTELECTUALE ŞI ASIGURAREA INFORMAŢIONALĂ A SFEREI ŞTIINŢEI ŞI INOVĂRII

Secţiunea 1
PROTECŢIA PROPRIETĂŢII INTELECTUALE

Articolul 106. Noţiuni generale

(1) Agenţia de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (în continuare - Agenţia de Stat)

organizează şi efectuează protecţia juridică a proprietăţii intelectuale sub formă de proprietate industrială, drepturi de autor şi de drepturi conexe pe teritoriul Republicii Moldova, are statut de întreprindere de stat şi îşi desfăşoară activitatea pe principiile autogestiunii şi autofinanţării.

(2) Agenţia de Stat este persoană juridică, dispune, în condiţiile legii, de balanţă autonomă şi de conturi bancare (inclusiv valutare), de ştampilă cu Stema de Stat a Republicii Moldova şi cu denumirea sa, de formulare cu antet.

(3) Agenţia de Stat este independentă în adoptarea de hotărîri privind protecţia juridică a obiectelor de proprietate intelectuală. Aceste hotărîri pot fi atacate în Comisia de contestaţii a Agenţiei de Stat, în arbitrajul specializat sau pe cale judiciară.

[Art.106 al.(3) modificat prin LP238-XVI din 13.11.08, MO215-2171/05.12.08 art.796]

(4) Agenţia de Stat eliberează, în numele statului, titluri de protecţie.

(5) Agenţia de Stat reprezintă Republica Moldova în Organizaţia Mondială pentru Proprietate Intelectuală, în alte organizaţii internaţionale şi organizaţii interstatale pentru protecţia proprietăţii intelectuale, întreţine relaţii de cooperare cu ele în domeniu.

Articolul 107. Cadrul juridic

Agenţia de Stat îşi desfăşoară activitatea în conformitate cu Constituţia Republicii Moldova, cu prezentul cod, cu alte acte legislative, cu decretele Preşedintelui Republicii Moldova, cu hotărîrile şi ordonanţele Guvernului, cu tratatele internaţionale privind proprietatea intelectuală la care Republica Moldova este parte.

Articolul 108. Funcţiile Agenţiei de Stat

Agenţia de Stat:

a) elaborează propuneri referitoare la politica de stat şi la cadrul normativ-legislativ privind protecţia proprietăţii intelectuale, precum şi propuneri vizînd perfecţionarea legislaţiei naţionale în domeniu;

b) organizează şi gestionează sistemul naţional de protecţie a proprietăţii intelectuale în conformitate cu legislaţia în vigoare a Republicii Moldova şi cu tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte;

c) elaborează propuneri privind dezvoltarea sistemului naţional de protecţie a proprietăţii intelectuale şi exercită supravegherea asupra executării şi respectării legislaţiei Republicii Moldova şi a tratatelor internaţionale în domeniu la care Republica Moldova este parte;

d) administrează, păstrează, dezvoltă şi comercializează bazele de date în domeniul proprietăţii intelectuale prin schimburi internaţionale şi achiziţii, asigură accesul, inclusiv automatizat, la bazele de date naţionale şi străine;

e) elaborează, coordonează şi execută programele de dezvoltare şi acordurile de colaborare cu alte ţări sau cu organizaţii internaţionale în domeniul său de activitate;

f) elaborează şi implementează programe de formare teoretică şi practică şi de perfecţionare a specialiştilor în domeniul proprietăţii intelectuale;

g) înregistrează rezultatele cercetărilor ştiinţifice (obiecte ale proprietăţii intelectuale) ale organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării;

h) elaborează şi execută programe de implementare a proprietăţii intelectuale, de stimulare a activităţii în sfera ştiinţei şi inovării;

i) exercită alte funcţii şi prestează servicii aferente în domeniu în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Articolul 109. Atribuţiile Agenţiei de Stat în domeniul proprietăţii industriale

Agenţia de Stat:

a) recepţionează şi supune expertizei cererile privind eliberarea titlurilor de protecţie pentru obiectele proprietăţii industriale;

b) gestionează registrele naţionale de cereri şi titluri de protecţie acordate pentru invenţii, pentru noi soiuri de plante şi rase de animale, pentru mărci de produse şi servicii, pentru

denumiri de origine ale produselor, pentru desene şi modele industriale, pentru modele de utilitate, pentru topografii ale circuitelor integrate, pentru alte obiecte ale proprietăţii industriale, registrele naţionale ale contractelor de licenţă şi cesiune, ale mandatarilor autorizaţi şi consilierilor în domeniul proprietăţii industriale;

[Art.109 lit.b) modificată prin LP238-XVI din 13.11.08, MO215-2171/05.12.08 art.796]

c) administrează, conservă şi completează Colecţia naţională de brevete prin achiziţii şi schimburi de informaţie cu organizaţii internaţionale şi oficii de proprietate intelectuală din străinătate;

d) examinează şi înregistrează contractele de licenţă, de cesiune, de gaj şi de franchising a drepturilor privind obiectele proprietăţii industriale;

e) instituie Comisia de contestaţii pentru examinarea contestaţiilor ce ţin de protecţia proprietăţii industriale, aprobă componenţa şi organizează activitatea ei;

[Art.109 lit.e) modificată prin LP238-XVI din 13.11.08, MO215-2171/05.12.08 art.796]

f) elaborează, publică şi difuzează descrierile brevetelor de invenţie;

g) elaborează, publică şi difuzează Buletinul Oficial de Proprietate Industrială, revista de proprietate intelectuală "Intellectus", alte publicaţii în domeniu;

h) organizează, certifică şi autorizează activitatea mandatarilor autorizaţi, consilierilor şi evaluatorilor în domeniul proprietăţii industriale;

[Art.109 lit.h) modificată prin LP238-XVI din 13.11.08, MO215-2171/05.12.08 art.796]

i) acordă solicitanţilor, la cerere sau în mod planificat, servicii sau asistenţă de specialitate în domeniul proprietăţii industriale;

j) verifică şi confirmă la cerere calculele evaluării proprietăţii industriale în întreprinderi, instituţii şi organizaţii;

k) efectuează, la cerere, expertiza de domeniu a tematicii şi rezultatelor tehnico-ştiinţifice.

Articolul 110. Atribuţiile Agenţiei de Stat în domeniul
dreptului de autor şi drepturilor conexe

Agenţia de Stat:

a) asigură protecţia drepturilor şi intereselor legitime ale autorilor, titularilor dreptului de autor şi ai drepturilor conexe, precum şi ale succesorilor lor de drept în teritoriul Republicii Moldova şi peste hotare;

b) acordă asistenţă juridică autorilor şi titularilor dreptului de autor şi ai drepturilor conexe, adoptă măsurile de rigoare pentru prevenirea încălcărilor şi restabilirea drepturilor violate;

c) înscrie în Registrul de stat operele protejate de dreptul de autor;

d) acumulează informaţii şi creează baze de date privind repertoriul de opere şi listele autorilor din Republica Moldova ale căror drepturi patrimoniale sînt gestionate în mod colectiv;

e) elaborează, în modul stabilit, tarifele minime ale remuneraţiei de autor;

f) monitorizează activitatea organizaţiilor de gestiune colectivă a drepturilor patrimoniale;

g) familiarizează cetăţenii altor ţări cu lucrările de valoare din sfera ştiinţei şi inovării, inclusiv din domeniul literaturii şi artei, ale unor autori din Republica Moldova;

h) acordă asistenţă specializată persoanelor fizice şi persoanelor juridice în vederea stabilirii de relaţii contractuale pentru valorificarea în ţară şi străinătate a operelor protejate de dreptul de autor şi de drepturile conexe;

i) administrează drepturile patrimoniale ale autorilor, ale titularilor dreptului de autor şi drepturilor conexe, precum şi ale succesorilor lor de drept care nu au transmis drepturile lor patrimoniale către alte organizaţii de gestiune colectivă a drepturilor patrimoniale;

j) mediază încheierea de contracte şi încheie contracte cu persoane fizice şi juridice străine (dacă este autorizată expres în acest sens de autorul sau de titularul drepturilor) privind valorificarea peste hotare a creaţiilor autorilor din Republica Moldova, mediază încheierea de contracte şi încheie contracte cu titulari de drepturi străini (dacă este autorizată expres în acest sens de către beneficiari) privind valorificarea pe teritoriul Republicii Moldova a creaţiilor de

autori străini;

k) apără drepturile autorilor şi titularilor de drepturi conexe străini în cazul valorificării creaţiei lor în ţara noastră dacă statul în care domiciliază este parte la tratatele internaţionale la care şi Republica Moldova este parte sau dacă ţara noastră a încheiat cu statul respectiv tratate bilaterale în domeniu;

l) elaborează, în comun cu organizaţiile interesate, contracte-model de autor şi le aprobă;

m) elaborează, editează şi difuzează din contul unor mijloace speciale buletine informative, instrucţiuni şi materiale explicative vizînd domeniul protecţiei dreptului de autor şi drepturilor conexe;

n) acordă sprijin la constituirea în domeniul ocrotirii dreptului de autor şi drepturilor conexe a unor organizaţii de gestiune colectivă a drepturilor patrimoniale şi/sau la reorganizarea lor;

o) solicită şi primeşte de la ministere, departamente, servicii de stat, întreprinderi, instituţii şi organizaţii informaţiile necesare exercitării atribuţiilor sale, precum şi date despre modul în care acestea folosesc creaţiile literare, muzicale, de artă plastică, date din domeniul informaticii etc., protejate de dreptul de autor şi de drepturile conexe;

p) solicită şi primeşte spre examinare din partea organizaţiilor de gestiune colectivă a drepturilor patrimoniale dările de seamă anuale, aprobate de adunarea generală a asociaţilor, şi raportul comisiei de revizie privind gestiunea economică şi financiară şi folosirea remuneraţiei de autor, în conformitate cu legislaţia în vigoare;

q) înaintează, în modul stabilit, organelor abilitate propuneri privind aplicarea sancţiunilor în cazul încălcării drepturilor de autor şi drepturilor conexe;

r) înaintează acţiuni în instanţele judecătoreşti atît în numele unor autori sau titulari ai drepturilor de autor şi ai drepturilor conexe (la solicitarea lor), cît şi în numele Agenţiei de Stat;

s) încheie procese-verbale şi cere restabilirea drepturilor de autor şi drepturilor conexe violate, în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Articolul 111. Administrarea Agenţiei de Stat

(1) Administrarea Agenţiei de Stat se efectuează de către directorul general, numit şi eliberat din funcţie de Guvern, la propunerea preşedintelui Academiei de Ştiinţe.

(2) Directorul general are 2 vicedirectori generali, numiţi în funcţie şi eliberaţi din funcţie de Guvern, la propunerea directorului general.

(3) Structura şi statutul Agenţiei de Stat se aprobă de Guvern, la propunerea directorului general.

(4) în absenţa directorului general, funcţiile acestuia le îndeplineşte unul dintre vicedirectorii generali.

Articolul 112. Directorul general

Directorul general:

a) organizează activitatea Agenţiei de Stat şi este responsabil de buna ei desfăşurare;

b) acţionează fără procură în numele Agenţiei de Stat, o reprezintă în relaţiile cu persoanele fizice şi persoanele juridice atît în Republica Moldova, cît şi în străinătate;

c) dispune de bunurile Agenţiei de Stat în conformitate cu legislaţia în vigoare şi cu prezentul cod;

d) încheie în numele Agenţiei de Stat tranzacţii, acorduri, contracte, alte acte juridice atît în Republica Moldova, cît şi în străinătate;

e) emite ordine şi dispoziţii;

f) angajează şi eliberează din funcţie, aplică sancţiuni disciplinare şi măsuri de stimulare, conform legislaţiei în vigoare;

g) exercită alte atribuţii în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Articolul 113. Patrimoniul Agenţiei de Stat

(1) Patrimoniul Agenţiei de Stat este proprietate de stat şi se formează din:

a) aportul în natură al fondatorilor;

b) investiţii capitale;

c) beneficiul obţinut din comercializarea producţiei, executarea de lucrări, prestarea de servicii, din alte genuri de activitate economică;

d) cote de amortizare;

e) credite bancare şi alte credite;

f) taxe, inclusiv în valută;

g) alte surse legale (inclusiv donaţii şi sponsorizări).

(2) Agenţia de Stat foloseşte mijloacele virate la conturile sale sub formă de taxe, inclusiv cele în valută străină, pentru dotarea sa tehnică, crearea unui sistem automatizat şi fond de informare brevetară şi utilizarea acestora, pentru salarizarea, pregătirea şi stimularea personalului, a sferei ştiinţei şi inovării.

Secţiunea a 2-a
ASIGURAREA INFORMAŢIONALĂ A SFEREI ŞTIINŢEI ŞI INOVĂRII

Articolul 114. Subiectele raporturilor din domeniul informaţiilor ştiinţifico-tehnologice

Sînt subiecte ale raporturilor din domeniul informaţiilor ştiinţifico-tehnologice autorităţile publice, persoanele fizice şi juridice din ţară şi străinătate, indiferent de tipul lor de proprietate şi forma juridică de organizare, recunoscute în calitate de:

a) autori (coautori) de informaţii ştiinţifico-tehnologice;

b) alţi titulari de drept decît cei indicaţi la lit. a);

c) producători (furnizori) de informaţii ştiinţifico-tehnologice;

d) beneficiari de informaţii ştiinţifico-tehnologice.

Articolul 115. Obiectele informaţiilor ştiinţifico-tehnologice

(1) Sînt obiecte ale informaţiilor ştiinţifico-tehnologice rezultatele activităţii din sfera ştiinţei şi inovării puse în circuitul social prin publicaţii, invenţii şi tehnologii, resursele şi sistemele din domeniul informaţiilor ştiinţifico-tehnologice.

(2) Rezultat al muncii intelectuale, informaţiile ştiinţifico-tehnologice sînt un bun patrimonial al societăţii şi condiţia primordială a eficientizării activităţii intelectuale, inclusiv a creaţiei ştiinţifice şi tehnice.

(3) Dreptul de obţinere, colectare, stocare, prelucrare, utilizare şi diseminare a informaţiilor ştiinţifico-tehnologice este reglementat de legislaţia în vigoare.

Articolul 116. Politica de stat privind informaţiile ştiinţifico-tehnologice

(1) Statul garantează persoanelor fizice şi persoanelor juridice cu orice tip de proprietate şi formă juridică de organizare realizarea dreptului de a obţine, colecta, stoca, prelucra, utiliza şi disemina informaţii ştiinţifico-tehnologice, precum şi protecţia drepturilor şi intereselor titularilor de acest drept împotriva accesului neautorizat la astfel de informaţii.

(2) Întru reglementarea şi dezvoltarea domeniului informaţiilor ştiinţifico-tehnologice, statul, în persoana autorităţilor publice, exercită următoarele atribuţii principale:

a) elaborarea şi adoptarea de acte legislative şi de alte acte normative;

b) ajustarea materialelor privind informaţiile ştiinţifico-tehnologice la standardele internaţionale;

c) dezvoltarea unei infrastructuri pertinente şi implementarea de tehnologii informaţionale performante;

d) crearea de condiţii pentru extinderea şi intensificarea schimburilor de informaţii între savanţi şi specialişti din ţară şi străinătate, pentru participarea lor la conferinţe, simpozioane, seminare şi expoziţii ştiinţifice naţionale şi internaţionale, pentru editarea de reviste ştiinţifice naţionale;

e) crearea de resurse ale sistemului naţional de informaţii ştiinţifico-tehnologice şi asigurarea integrităţii lor;

f) susţinerea financiară şi asistarea tehnologică a infrastructurii sistemului de informaţii ştiinţifico-tehnologice, conform legislaţiei în vigoare;

g) crearea unui mediu favorabil diseminării, absorbţiei şi valorificării informaţiilor ştiinţifico-tehnologice în ştiinţă, producţie şi învăţămînt;

h) garantarea dreptului de acces liber şi nediscriminatoriu la resursele de informaţii ştiinţifico-tehnologice;

i) pregătirea şi perfecţionarea cadrelor în domeniul informaţiilor ştiinţifico-tehnologice;

j) integrarea în circuitul informaţional mondial, inclusiv prin schimb interstatal de informaţii ştiinţifico-tehnologice;

k) crearea de condiţii sociale şi de drept pentru eficientizarea activităţii centrelor informaţionale specializate, a bibliotecilor şi a altor structuri de stat şi structuri neguvernamentale, care să contribuie la formarea şi utilizarea resurselor de informaţii ştiinţifico-tehnologice;

l) analiza şi evaluarea tendinţelor de dezvoltare a domeniului informaţiilor ştiinţifico-tehnologice, coordonarea lucrărilor de elaborare a standardelor în domeniul informaţional, de documentare şi biblioteconomic.

(3) Statul asigură condiţii pentru obţinerea şi utilizarea informaţiilor ştiinţifico-tehnologice.

Articolul 117. Monitorizarea activităţilor din domeniul informaţiilor ştiinţifico-tehnologice

(1) Politica de stat în domeniul informaţiilor ştiinţifico-tehnologice este elaborată şi promovată de Guvern şi de comunitatea ştiinţifică în persoana Academiei de Ştiinţe. Organele centrale de specialitate participă la realizarea politicii de stat privind informaţiile ştiinţifico-tehnologice în măsura competenţei lor.

(2) Academia de Ştiinţe:

a) organizează şi coordonează activitatea organizaţiilor de informaţii ştiinţifico-tehnologice, exercită controlul asupra utilizării raţionale a mijloacelor bugetare şi asupra respectării legislaţiei în vigoare ce ţine de domeniul informaţiilor ştiinţifico-tehnologice, evaluează şi acreditează aceste organizaţii;

b) elaborează strategia schimbului de informaţii ştiinţifico-tehnologice cu alte state, efectuează integrarea proiectelor naţionale din domeniul extensiunii cunoştinţelor şi al diseminării informaţiilor ştiinţifico-tehnologice în circuitele internaţionale;

c) susţine activitatea de valorificare a informaţiilor ştiinţifico-tehnologice în vederea promovării unei dezvoltări social-economice durabile a ţării şi sporirii competitivităţii produselor naţionale pe piaţa mondială.

(3) Organizaţiile din sfera ştiinţei şi inovării care activează în cadrul Academiei de Ştiinţe şi/sau sînt finanţate de la bugetul de stat sînt obligate să înregistreze la Agenţia de Stat rezultatele activităţii în sfera ştiinţei şi inovării, confirmate de consiliile lor ştiinţifice.

(4) Autorul (coautorul) unei informaţii ştiinţifico-tehnologice deţine drepturile asupra rezultatelor activităţii sale realizate din mijloace proprii.

(5) Titular de drept al informaţiei ştiinţifico-tehnologice create din mijloace bugetare şi speciale devine autorul informaţiei dacă, în cazul comercializării ei, statului i se atribuie 10% din suma obţinută. Chiar şi în cazul încheierii unui contract, statului trebuie să îi revină cel puţin 10% din suma obţinută prin comercializare.

[Art.117 al.(5) modificat prin LP154/21.07.05, MO126/23.09.05 art.611]

(6) Titularul de drept al informaţiilor ştiinţifico-tehnologice achiziţionate din mijloace de la bugetul de stat este statul în conformitate cu legislaţia în vigoare şi cu contractele încheiate.

(7) Titularul de drept al informaţiei ştiinţifico-tehnologice create sau achiziţionate din mijloace proprii, altele decît mijloacele de la bugetul de stat, este persoana fizică sau persoana juridică ce a primit acest drept în bază de contract.

Articolul 118. Raporturile subiectelor din domeniul informaţiilor ştiinţifico-tehnologice

(1) Raporturile dintre autorul (coautorul) sau un alt titular de drept şi producătorul (furnizorul)

şi intermediarul de informaţii ştiinţifico-tehnologice sînt reglementate de contractul încheiat între ei, conform legislaţiei în vigoare.

(2) Modalitatea obţinerii de către beneficiar a informaţiilor ştiinţifico-tehnologice se stabileşte de organele centrale de specialitate şi de autor (coautor) sau de un alt titular de drept, conform legislaţiei în vigoare şi contractului.

(3) Beneficiarul de informaţii ştiinţifico-tehnologice răspunde, conform legislaţiei în vigoare, pentru încălcarea drepturilor autorului (coautorului) sau ale unui alt titular de drept.

(4) Beneficiarul nu este în drept să transmită unui terţ informaţiile ştiinţifico-tehnologice obţinute dacă legislaţia sau contractul pe care l-a încheiat cu autorul (coautorul) sau cu un alt titular de drept al informaţiilor nu prevede altfel.

Articolul 119. Drepturile subiectelor raporturilor din domeniul informaţiilor ştiinţifico-tehnologice

(1) Persoanele fizice şi persoanele juridice au dreptul la informaţii ştiinţifico-tehnologice şi la sursele lor de documentare.

(2) Titularul de drept poate utiliza informaţii ştiinţifico-tehnologice la necesitate, sub orice formă şi în orice modalitate, dacă faptul nu contravine legislaţiei în vigoare.

(3) În interesul securităţii naţionale, exercitarea dreptului la informaţii ştiinţifico-tehnologice şi la sursele lor de documentare poate fi supusă unor restricţii vizînd respectarea confidenţialităţii, în conformitate cu legislaţia în vigoare.

(4) Intermediarul poate furniza beneficiarului, cu autorizarea autorului (coautorului) sau a unui alt titular de drept, informaţii ştiinţifico-tehnologice.

(5) Cetăţenii străini şi apatrizii, persoanele juridice străine au aceleaşi drepturi şi obligaţii în domeniul informaţiilor ştiinţifico-tehnologice ca şi cetăţenii Republicii Moldova şi persoanele ei juridice dacă tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte nu prevăd altfel.

Articolul 120. Obligaţiile subiectelor raporturilor din domeniul informaţiilor ştiinţifico-tehnologice

(1) Persoanele fizice şi persoanele juridice antrenate în obţinerea, colectarea, stocarea, prelucrarea, utilizarea şi diseminarea informaţiilor ştiinţifico-tehnologice sînt obligate să asigure integritatea şi protecţia datelor pentru a evita denaturarea, distrugerea sau comunicarea acestor informaţii unor terţi neautorizaţi.

(2) Fără a prejudicia dreptul la informaţiile ştiinţifico-tehnologice şi la sursele lor de documentare, în condiţiile stabilite în contracte, subiectele raporturilor din domeniul informaţiilor ştiinţifico-tehnologice au obligaţia de a păstra caracterul confidenţial al informaţiilor care le sînt comunicate cu titlu confidenţial, purtînd, pentru divulgarea lor, răspundere conform legislaţiei în vigoare.

Articolul 121. Organizaţiile de informaţii ştiinţifico-tehnologice

(1) Organizaţii de informaţii ştiinţifico-tehnologice sînt subdiviziunile şi centrele de informaţii ştiinţifice, întreprinderile şi organizaţiile specializate şi subdiviziunile lor, fondurile şi bibliotecile ştiinţifice, tehnico-ştiinţifice, alte persoane juridice, cu orice tip de proprietate şi formă juridică de organizare, al căror obiect de activitate este asigurarea beneficiarilor cu informaţii ştiinţifico-tehnologice.

(2) Structura şi funcţiile organizaţiilor de informaţii ştiinţifico-tehnologice de drept public sînt determinate de către Academia de Ştiinţe, de comun acord cu organele centrale de specialitate.

(3) Structura şi funcţiile organizaţiilor de informaţii ştiinţifico-tehnologice de drept privat sînt stabilite în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Articolul 122. Atribuţiile organizaţiei de informaţii ştiinţifico-tehnologice

În funcţie de nivelul şi sfera deservită, organizaţia de informaţii ştiinţifico-tehnologice are următoarele atribuţii:

a) obţinerea, colectarea, stocarea, prelucrarea, utilizarea şi diseminarea informaţiilor ştiinţifico-tehnologice;

b) monitorizarea, înregistrarea şi evidenţa lucrărilor din sfera ştiinţei şi inovării, finanţate de la bugetul de stat şi din alte surse, inclusiv în cadrul proiectelor internaţionale;

c) depunerea în fondul Centrului informaţional a manuscriselor de lucrări ştiinţifice cu o arie restrînsă de răspîndire şi schimbul unor astfel de lucrări cu alte ţări;

d) formarea, în baza resurselor naţionale şi străine, a resurselor şi a sistemelor de informaţii ştiinţifico-tehnologice;

e) crearea de registre, baze şi bănci de date, de fonduri de informaţii ştiinţifico-tehnologice pe baza selectării datelor din resurse naţionale şi străine;

f) prelucrarea resurselor primare, crearea pe această bază a informaţiilor ştiinţifico-tehnologice de analiză şi de sinteză pentru autorităţile publice şi pentru persoanele fizice şi juridice;

g) asigurarea accesului liber la resursele de informaţii ştiinţifico-tehnologice;

h) respectarea integrităţii şi confidenţialităţii informaţiilor;

i) publicarea şi diseminarea informaţiilor referative, de semnal şi de sinteză, acordarea de servicii informaţionale;

j) asistenţa metodică şi metodologică în domeniul diseminării informaţiilor ştiinţifico-tehnologice şi extensiunii cunoştinţelor în diverse domenii;

k) implementarea tehnologiilor informaţionale internaţionale.

Articolul 123. Resursele de informaţii ştiinţifico-tehnologice

(1) Orice informaţie ştiinţifică şi ştiinţifico-tehnologică destinată utilizării, fixată în baze şi bănci de date, în fonduri documentare şi literare, reprezintă o resursă de informaţii ştiinţifico-tehnologice.

(2) Resursele de informaţii ştiinţifico-tehnologice, create în baza proprietăţii publice şi a celei private, servesc drept bază pentru crearea unui spaţiu informaţional unic şi realizarea politicii de stat privind informaţiile ştiinţifico-tehnologice.

(3) În componenţa resurselor de informaţii ştiinţifico-tehnologice pot fi incluse şi resursele create în baza tratatelor internaţionale la care Republica Moldova este parte.

(4) Resursele de informaţii ştiinţifico-tehnologice trebuie să asigure tuturor cetăţenilor, indiferent de locul lor de muncă, accesul la date exacte ce reflectă nivelul de dezvoltare al sferei ştiinţei şi inovării.

Articolul 124. Formarea pieţei de produse informaţionale ştiinţifico-tehnologice

(1) Realizate sub formă de produse informaţionale, informaţiile ştiinţifico-tehnologice au statut de marfă.

(2) Piaţa produselor informaţionale ştiinţifico-tehnologice se formează conform reglementărilor stabilite de legislaţia în vigoare.

(3) Persoanele fizice şi persoanele juridice cu orice tip de proprietate şi formă juridică de organizare sînt parteneri egali pe piaţa produselor informaţionale ştiinţifico-tehnologice.

Capitolul VIII
ASIGURAREA LOGISTICĂ ŞI FINANCIARĂ A SFEREI ŞTIINŢEI ŞI INOVĂRII

Articolul 125. Finanţarea activităţii din sfera ştiinţei şi inovării

(1) Sursele de finanţare a sferei ştiinţei şi inovării sînt:

a) mijloacele de la bugetul de stat;

b) mijloacele de la bugetele unităţilor administrativ-teritoriale;

c) mijloacele proprii ale subiectelor activităţii din sfera ştiinţei şi inovării;

d) mijloacele organizaţiilor interesate în activitatea din sfera ştiinţei şi inovării;

e) investiţiile (donaţiile, granturile etc.) persoanelor fizice şi juridice, inclusiv străine;

f) defalcările în proporţie de 50% din sumele obţinute din vînzarea patrimoniului nefolosit, inclusiv a imobilelor;

g) alte surse legale.

(2) Proiectul Acordului de parteneriat se elaborează în termenele stabilite pentru elaborarea proiectului bugetului de stat şi se examinează concomitent cu proiectul legii bugetului de stat.

(3) Finanţarea sferei ştiinţei şi inovării de la bugetul de stat se realizează prin intermediul Academiei de Ştiinţe în temeiul Acordului de parteneriat.

(4) Statul asigură majorarea stabilă, ascendentă a finanţării de la bugetul său a activităţii sferei ştiinţei şi inovării pînă la un cuantum minim de unu la sută din produsul intern brut în termen de 5 ani de la intrarea în vigoare a prezentului cod. Sporirea alocaţiilor financiare de la bugetul de stat în cifre absolute pentru sfera ştiinţei şi inovării se specifică în Acordul de parteneriat.

(5) Mijloacele destinate sferei ştiinţei şi inovării de la bugetul de stat se utilizează pentru:

a) cercetări ştiinţifice, lucrări de investigare şi dezvoltare tehnologică;

b) întreţinerea şi dezvoltarea bazei tehnico-materiale şi infrastructurii;

c) întreţinerea instituţională a activităţii Academiei de Ştiinţe, inclusiv a bibliotecii centrale, arhivei şi sistemului informaţional;

d) organizarea de concursuri şi finanţarea de proiecte în sfera ştiinţei şi inovării;

e) organizarea de conferinţe, seminare etc.;

f) editarea de lucrări ştiinţifice şi ştiinţifico-metodice, precum şi de reviste ştiinţifice;

g) susţinerea şi dezvoltarea colaborării ştiinţifice cu organizaţii internaţionale;

h) pregătirea unor cadre ştiinţifice de înaltă calificare prin doctorantură şi postdoctorantură atît în ţară, cît şi peste hotare;

i) asigurarea activităţii consiliilor ştiinţifice specializate.

(6) Pînă la acreditare, de dreptul la finanţare de la bugetul de stat beneficiază toate organizaţiile din sfera ştiinţei şi inovării în termen de cel mult un an de la data intrării în vigoare a prezentului cod. Alocaţiile bugetare pentru finanţarea organizaţiilor acreditate din sfera ştiinţei şi inovării se vor distribui în baza prevederilor prezentului cod.

(7) Academia de Ştiinţe va institui şi gestiona Fondul naţional pentru susţinerea ştiinţei.

(8) Mijloacele Fondului naţional pentru susţinerea ştiinţei sînt destinate, în exclusivitate, susţinerii cercetătorilor ştiinţifici şi a tinerelor talente, în special acordării de premii şi burse pentru rezultate deosebite în baza unui regulament aprobat de Asambleie.

(9) Mijloacele Fondului naţional pentru susţinerea ştiinţei se completează din:

a) donaţii, sponsorizări şi din alte surse legale;

b) defalcări de cel mult 0,5% din granturile fundaţiilor, instituţiilor şi organizaţiilor internaţionale;

c) defalcări de 2% din valoarea totală a serviciilor prestate contra plată, a operaţiunilor de arendă a spaţiilor, a executării comenzilor sau a contractelor, precum şi din alte venituri ale organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării subordonate Academiei de Ştiinţe;

d) defalcări de 3% din profitul rămas la dispoziţie al Agenţiei de Stat pentru Proprietatea Intelectuală;

e) defalcări de 10% din profitul rămas la dispoziţie al agenţilor economici cu autogestiune din subordinea Academiei de Ştiinţe.

(10) Mijloacele financiare obţinute de Academia de Ştiinţe din diferite surse sînt folosite în conformitate cu decizia Consiliului Suprem. Mijloacele financiare care nu au fost folosite pînă la sfîrşitul anului în curs rămîn accesibile pentru utilizare în anul următor pentru organizaţiile care au realizat economiile respective în anul precedent.

Articolul 126. Complexul patrimonial al Academiei de Ştiinţe

(1) Pentru realizarea atribuţiilor prevăzute de lege, Academia de Ştiinţe dispune de un complex patrimonial ce se constituie din toate bunurile materiale şi nemateriale (în continuare - obiecte ale complexului patrimonial):

a) transmise de către stat Academiei de Ştiinţe spre folosire sau administrare în baza hotărîrilor autorităţilor administraţiei publice;

b) procurate din mijloace bugetare şi mijloace proprii;

c) rezultate din activitatea intelectuală a membrilor şi a angajaţilor Academiei de Ştiinţe, din executarea de comenzi şi/sau efectuarea de lucrări pe bază contractuală;

d) obţinute din donaţii şi sponsorizări din partea persoanelor fizice şi juridice din ţară şi străinătate;

e) obţinute pe alte căi legale.

(2) Obiectele complexului patrimonial ce aparţin Academiei de Ştiinţe cu drept de gestionare economică sînt transmise cu drept de gestionare operativă organizaţiilor din subordine.

(3) Gestionarea complexului patrimonial al Academiei de Ştiinţe se efectuează de Consiliul Suprem.

(4) Academia de Ştiinţe, exercitîndu-şi atribuţiile de gestionare a obiectelor complexului patrimonial primite cu drept de folosinţă, asigură realizarea drepturilor statului ca proprietar al acestor obiecte, folosirea şi administrarea lor eficientă în limitele stabilite de legislaţia în vigoare, pentru satisfacerea necesităţilor sociale şi a celor de stat.

(5) Obiectele complexului patrimonial al Academiei de Ştiinţe se folosesc în conformitate cu legislaţia în vigoare, cu Statutul Academiei de Ştiinţe şi cu statutele organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării subordonate ei.

(6) Academia de Ştiinţe, organizaţiile din sfera ştiinţei şi inovării subordonate ei au dreptul să-şi folosească patrimoniul pentru a participa la relaţii civile, inclusiv pentru a desfăşura activitate economico-financiară, în corespundere cu sarcinile ce le revin şi în limitele capacităţii lor juridice civile.

(7) Vînzarea obiectelor din patrimoniul Academiei de Ştiinţe şi cel al organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării subordonate ei se efectuează numai pe bază de concurs cu autorizaţia Asambleii.

(8) Mijloacele obţinute din folosirea şi vînzarea obiectelor patrimoniului Academiei de Ştiinţe şi al organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării subordonate ei sînt orientate spre realizarea sarcinilor lor statutare.

[Art.126 modificat prin LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702]

Titlul III
SUBIECTELE SFEREI ŞTIINŢEI ŞI INOVĂRII
Capitolul IX
STATUTUL JURIDIC AL ORGANIZAŢIILOR DIN SFERA ŞTIINŢEI ŞI INOVĂRII

Articolul 127. Dispoziţii generale

(1) Organizaţiile din sfera ştiinţei şi inovării sînt autonome în:

a) stabilirea structurii lor şi a mecanismelor de funcţionare;

b) alegerea metodelor şi mijloacelor de activitate;

c) stabilirea de relaţii contractuale cu persoane fizice şi persoane juridice.

(2) Reorganizarea sau dizolvarea organizaţiilor de drept public din sfera ştiinţei şi inovării se efectuează în modul stabilit de legislaţia în vigoare.

(3) Prin actul de înfiinţare sau de reorganizare a organizaţiilor de drept public din sfera ştiinţei şi inovării se stabilesc: denumirea, domeniul de activitate, organul coordonator, sediul şi patrimoniul şi se aprobă statutul.

[Art.127 al.(3) modificat prin LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685]

(4) În cazul reorganizării organizaţiei de drept public din sfera ştiinţei şi inovării, se asigură continuitatea cercetărilor ştiinţifice şi nu se admite înstrăinarea bazei sale experimentale.

(5) În cazul dizolvării organizaţiei de drept public din sfera ştiinţei şi inovării, prin decizie a organului ierarhic superior, patrimoniul se transmite unei alte organizaţii de drept public de acelaşi profil.

Articolul 128. Principalele funcţii ale organizaţiei
din sfera ştiinţei şi inovării

Organizaţia din sfera ştiinţei şi inovării:

a) efectuează cercetări ştiinţifice fundamentale, lucrări experimentale şi tehnologice, orientate spre obţinerea şi implementarea în circuitul economic a unor produse, servicii şi procese noi sau perfecţionate;

b) elaborează tehnologii avansate în cadrul direcţiilor ştiinţifice ce ţin de domeniul de activitate al organizaţiei;

c) pregăteşte cadre prin studii universitare, postuniversitare şi de perfecţionare;

d) elaborează recomandări pentru utilizarea rezultatelor investigaţiilor şi contribuie la implementarea lor în economia naţională;

e) efectuează expertize şi avize, inclusiv contra plată asupra materialelor ce ţin de profilul organizaţiei;

f) efectuează investigaţii de marketing şi organizează pieţe de desfacere a produselor, serviciilor şi a proceselor, noi sau perfecţionate;

g) asigură echiparea tehnică şi organizarea procesului de producţie;

h) asigură testarea, certificarea şi standardizarea unor produse, servicii şi procese noi sau perfecţionate;

i) creează şi dezvoltă infrastructura sferei ştiinţei şi inovării;

j) efectuează pregătirea, reciclarea şi perfecţionarea cadrelor;

k) asigură protecţia, cesionarea şi obţinerea dreptului asupra obiectelor proprietăţii intelectuale, asupra informaţiilor ştiinţifice, tehnico-ştiinţifice şi tehnologice confidenţiale;

l) finanţează activitatea din sfera ştiinţei şi inovării, inclusiv prin investire în proiecte şi programe;

m) desfăşoară alte activităţi legale în sfera ştiinţei şi inovării.

Articolul 129. Atribuţiile organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării

Organizaţia din sfera ştiinţei şi inovării:

a) stabileşte structura sa şi mecanismele de funcţionare, conform cadrului legal, alege metodele de activitate;

b) determină direcţiile activităţii sale în conformitate cu politica de stat în sfera ştiinţei şi inovării şi cu tendinţele de dezvoltare a ştiinţei mondiale;

c) susţine şi dezvoltă baza tehnico-ştiinţifică şi cea experimentală;

d) beneficiază de dreptul la risc motivat în activitatea din sfera ştiinţei şi inovării;

e) participă la diferite concursuri pentru obţinerea finanţării sferei ştiinţei şi inovării;

f) dezvoltă legături directe cu organizaţii similare din sfera ştiinţei şi inovării din ţară şi din străinătate;

g) intră în organizaţii (asociaţii), înfiinţează, în conformitate cu legislaţia în vigoare, filiale şi centre în comun cu alte organizaţii;

h) editează lucrări şi reviste ştiinţifice;

i) creează bănci de date tehnico-ştiinţifice, organizează manifestări ştiinţifice naţionale şi internaţionale;

j) promovează activitatea de inovaţie şi stimulează valorificarea realizărilor ştiinţifice şi ştiinţifico-tehnologice;

k) participă la diferite programe ştiinţifice internaţionale şi încheie contracte cu organizaţii internaţionale;

l) deleagă colaboratorii, inclusiv peste hotare, în interes de serviciu sau la manifestări ştiinţifice;

m) stimulează creativitatea ştiinţifică, organizează cursuri de perfecţionare şi de recalificare a specialiştilor în domeniu, atestă personalul său, în conformitate cu actele normative în vigoare;

n) creează organizaţii experimentale, tehnologice şi de inovare, cu diverse forme de organizare

şi finanţare, în conformitate cu legislaţia în vigoare;

o) informează opinia publică, Academia de Ştiinţe şi autorităţile publice despre punctul său de vedere asupra problemelor dezvoltării ştiinţei şi societăţii;

p) antrenează în activitatea sa cetăţeni străini şi apatrizi.

Articolul 130. Responsabilitatea organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării

Organizaţia din sfera ştiinţei şi inovării este responsabilă de:

a) nivelul şi calitatea investigaţiilor sale ştiinţifice;

b) metodele şi mijloacele de activitate;

c) relaţiile contractuale stabilite cu persoane juridice şi persoane fizice din ţară şi din străinătate;

d) protecţia şi valorificarea obiectelor proprietăţii intelectuale produse în cadrul său;

e) tehnica de securitate a muncii, conform cadrului legal existent;

f) menţinerea şi gestionarea patrimoniului;

g) efectuarea unor cercetări care ar putea avea repercusiuni negative asupra omului, societăţii sau mediului.

Articolul 131. Tipurile şi structura organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării

(1) În funcţie de statutul lor ştiinţific, organizatoric şi social, organizaţiile din sfera ştiinţei şi inovării se împart în următoarele tipuri:

a) institut de cercetare-dezvoltare cu filiale;

b) întreprindere de cercetare-dezvoltare;

c) întreprindere de inovare;

d) centru ştiinţific;

e) centru de inovaţie;

f) staţie ştiinţifică;

g) laborator ştiinţific independent;

h) instituţie de învăţământ superior şi structuri ale ei în sfera ştiinţei şi inovării;

i) asociaţie din sfera ştiinţei şi inovării, cluster ştiinţifico-tehnologic şi cluster ştiinţifico-educaţional;

[Art.131 al.(1), lit.i) modificată prin LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685]

j) fond ştiinţific;

k) fond de inovaţie;

l) instituţie financiară pentru susţinerea activităţii în sfera ştiinţei şi inovării;

m) parc ştiinţifico-tehnologic, incubator de inovare şi tehnopolis;

[Art.131 al.(1), lit.m) modificată prin LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685]

n) muzeu ştiinţific;

o) bibliotecă ştiinţifică;

p) arhivă ştiinţifică;

q) editură ştiinţifică;

r) alte organizaţii din sfera ştiinţei şi inovării.

(2) Structura organizaţiei de drept public din sfera ştiinţei şi inovării, elaborată în conformitate cu direcţiile strategice din sfera ştiinţei şi inovării, este propusă de director, examinată şi aprobată de consiliul ştiinţific şi confirmată de Consiliul Suprem prin coordonare, după caz, cu organul central de specialitate.

(3) Subdiviziunile organizaţiei de drept public din sfera ştiinţei şi inovării sînt stabilite în statutul organizaţiei şi/sau în alte acte normative.

Articolul 132. Crearea de colective temporare în sfera ştiinţei şi inovării

(1) Pentru executarea unor programe, proiecte din sfera ştiinţei şi inovării şi lucrări concrete, organizaţia din sfera ştiinţei şi inovării poate crea colective ştiinţifice temporare.

[Art.132 al.(1) modificat prin LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685]

(2) Pot fonda colective ştiinţifice temporare persoanele fizice şi persoanele juridice cu orice tip de proprietate şi formă juridică de organizare, inclusiv internaţionale şi străine.

(3) Conducătorul colectivului ştiinţific temporar este numit de fondatori şi/sau de directorul organizaţiei.

Articolul 133. Personalul organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării

(1) Activitatea organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării este exercitată de următoarele categorii de personal:

a) personal din sfera ştiinţei şi inovării;

b) personal ştiinţifico-didactic;

c) personal auxiliar;

d) personal de conducere.

(2) Statutul juridic al personalului din sfera ştiinţei şi inovării este stabilit în capitolul X.

(3) Statutul juridic al personalului ştiinţifico-didactic este stabilit de legislaţia cu privire la învăţământ.

(4) Statutul juridic al personalului auxiliar se stabileşte de fiecare organizaţie în funcţie de profilul şi domeniul ei de activitate, în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Articolul 134. Conducerea organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării

(1) Din conducerea organizaţiei de drept public din sfera ştiinţei şi inovării fac parte: directorul, directorii adjuncţi şi secretarul ştiinţific – cadre titulare ale organizaţiei, selectate pe bază de concurs pe un termen de 4 ani şi confirmate în funcţii de către fondator după consultarea Academiei de Ştiinţe.

[Art.134 al.(1) în redacţia LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685]

(2) În organizaţiile de drept public din sfera ştiinţei şi inovării una şi aceeaşi persoană nu poate ocupa funcţia de director, de director adjunct sau de secretar ştiinţific mai mult de două termene consecutive.

(3) Funcţiile de director, de director adjunct şi de secretar ştiinţific în organizaţiile de drept public din sfera ştiinţei şi inovării pot fi ocupate de persoane cu grad ştiinţific de doctor sau de doctor habilitat în domeniu, cu o vechime în muncă ştiinţifică de cel puţin 4 ani şi calităţi profesionale, manageriale şi morale înalte.

(4) Numărul de directori adjuncţi se stabileşte în statutul organizaţiei de drept public din sfera ştiinţei şi inovării în funcţie de direcţiile de cercetare ştiinţifică şi de numărul de angajaţi.

(5) Una şi aceeaşi persoană nu poate ocupa concomitent două posturi de conducere în organizaţia de drept public din sfera ştiinţei şi inovării.

(6) Directorul, directorul adjunct şi secretarul ştiinţific ai organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării, altele decît cele de drept public, sînt selectaţi pe bază de concurs şi sînt confirmaţi în funcţii de către fondator cu respectarea dispoziţiilor prezentului cod şi ale altor acte legislative şi normative.

[Art.134 al.(6) în redacţia LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685]

Articolul 135. Ocuparea funcţiilor ştiinţifice şi de conducere şi eliberarea din ele

(1) Numărul de funcţii ştiinţifice şi de funcţii auxiliare ale organizaţiei de drept public din sfera ştiinţei şi inovării se aprobă de către consiliul ei ştiinţific, ţinîndu-se cont de structura, necesităţile şi resursele ei financiare.

(2) Funcţiile ştiinţifice ale organizaţiei de drept public din sfera ştiinţei şi inovării se ocupă pe un termen de 4 ani, pe bază de concurs, organizat de aceasta, cu încheierea unui contract individual de muncă între directorul ei şi cercetătorul ştiinţific.

(3) Concursul pentru ocuparea funcţiei ştiinţifice în organizaţia de drept public din sfera ştiinţei şi inovării este transparent şi se anunţă în mijloacele de informare în masă naţionale. La concurs poate lua parte orice persoană care întruneşte condiţiile din prezentului cod şi din alte acte normative.

(4) Condiţiile de participare la concurs şi procedura de alegere a candidaţilor la funcţii ştiinţifice şi de conducere sînt stabilite în statutul organizaţiei şi/sau în alte acte normative interne.

(5) Conducătorii subdiviziunilor organizaţiei de drept public din sfera ştiinţei şi inovării se aleg pentru 4 ani (cel mult pentru 3 termene consecutive).

(6) Directorul desfăşoară activitate managerială în bază de contract încheiat cu organizaţia ierarhic superioară. Nerespectarea condiţiilor contractuale are ca efect rezilierea contractului şi demararea procedurii alegerilor.

(7) Eliberarea din funcţiile ştiinţifice şi din cele de conducere se efectuează în condiţiile legislaţiei în vigoare.

[Art.135 al.(8) exclus prin LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685]

Articolul 136. Contestarea rezultatelor concursului pentru ocuparea funcţiilor ştiinţifice şi de conducere

Contestaţia cu privire la desfăşurarea şi rezultatele concursului se adresează Academiei de Ştiinţe sau, după caz, organului central de specialitate în cel mult 10 zile de la data expirării termenului de finalizare a concursului şi se soluţionează în cel mult 30 de zile de la data depunerii ei.

Articolul 137. Perfecţionarea personalului de conducere

Personalul de conducere este obligat să se perfecţioneze prin stagii de informare ştiinţifică în domeniu, programe de documentare, schimb de experienţă şi de specializare la nivel naţional şi internaţional, prin cursuri organizate de organizaţii şi societăţi ştiinţifice potrivit unor programe speciale.

Articolul 138. Atribuţiile directorului organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării

Directorul organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării:

a) realizează managementul organizaţiei şi asigură funcţionarea ei eficientă în baza statutului şi a contractului individual de muncă;

b) organizează elaborarea programelor de activitate a organizaţiei, a planurilor anuale şi de perspectivă de lucrări ştiinţifice şi experimentale, de pregătire a cadrelor şi de desfăşurare a manifestărilor ştiinţifice, organizează controlul îndeplinirii lor, evaluarea lucrărilor finisate;

c) promovează cooperarea organizaţiei cu centre de profil naţionale şi internaţionale;

d) prezintă angajaţilor şi organizaţiei ierarhic superioare, în modul şi în termenele stabilite, rapoarte de activitate, date statistice despre activitatea organizaţiei, dări de seamă privind utilizarea banilor publici;

e) pune în discuţie, la adunarea colectivului de muncă, raportul anual de activitate al organizaţiei;

f) asigură executarea legislaţiei, a hotărîrilor şi a deciziilor autorităţilor ierarhic superioare;

g) reprezintă organizaţia în structurile ierarhic superioare, în relaţiile cu autorităţile administraţiei publice centrale şi locale, cu agenţii economici, cu mass-media, cu organizaţii ştiinţifice naţionale şi internaţionale;

h) angajează şi eliberează din funcţie în conformitate cu legislaţia în vigoare;

i) organizează concursuri pentru ocuparea posturilor vacante, atestarea personalului din sfera ştiinţei şi inovării;

j) înaintează, conform deciziei consiliului ştiinţific, actele pentru conferirea de titluri ştiinţifice şi ştiinţifico-didactice;

k) aprobă rezultatele admiterii la studii universitare şi postuniversitare, precum şi rezultatele atestării anuale a auditorilor;

l) încheie contracte privind efectuarea lucrărilor necesare funcţionării organizaţiei;

m) este responsabil de eficienţa activităţii organizaţiei, de buna administrare a resurselor umane, materiale şi financiare, conform legislaţiei în vigoare.

Articolul 139. Atribuţiile directorului adjunct al organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării

Directorul adjunct al organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării:

a) îndeplineşte atribuţiile delegate de director şi cele prevăzute în statutul organizaţiei şi în alte acte normative, aprobate de Academia de Ştiinţe, în comun cu organul central de specialitate;

[Art.139 lit.a) modificată prin LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685]

b) îndeplineşte atribuţiile directorului în absenţa acestuia;

c) este responsabil de activitatea sa în faţa directorului şi a consiliului ştiinţific.

Articolul 140. Atribuţiile secretarului ştiinţific al organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării

Secretarul ştiinţific al organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării:

a) acordă asistenţă directorului în organizarea activităţii ştiinţifice şi ştiinţifico-organizatorice;

b) efectuează controlul asupra îndeplinirii planului de cercetări ştiinţifice şi a hotărîrilor organelor centrale de specialitate;

c) coordonează lucrările de secretariat;

d) exercită, în cazul în care nu este prevăzută funcţia de director adjunct, atribuţiile directorului în absenţa lui;

e) îşi desfăşoară activitatea în conformitate cu prevederile statutului organizaţiei, cu fişa postului.

[Art.140 lit.e) modificată prin LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685]

Articolul 141. Atribuţiile şefului subdiviziunii organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării

Şeful subdiviziunii organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării:

a) organizează activitatea subdiviziunii organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării privind elaborarea şi realizarea planului de cercetări ştiinţifice şi experimentale;

b) este responsabil de calitatea lucrărilor executate;

c) participă nemijlocit la activitatea din sfera ştiinţei şi inovării.

Articolul 142. Statutul juridic şi constituirea consiliului ştiinţific al organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării

(1) Consiliul ştiinţific al organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării este un organ consultativ.

(2) Consiliul ştiinţific se alege, prin vot secret, de adunarea personalului ştiinţific al organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării pe un termen de 4 ani, din rîndurile cercetătorilor ştiinţifici cu grad şi titlu ştiinţific ai organizaţiei, precum şi din exterior.

[Art.142 al.(2) modificat prin LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685]

(3) Numărul reprezentanţilor personalului de conducere al organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării în consiliul ştiinţific nu trebuie să depăşească o treime din numărul total al membrilor acestuia.

(4) Consiliul ştiinţific trebuie să includă membrii titulari şi membrii corespondenţi ai Academiei de Ştiinţe care activează în organizaţie, preşedintele sindicatului şi preşedintele consiliului tinerilor savanţi.

(5) La şedinţele consiliului ştiinţific pot participa ca invitaţi reprezentanţi ai sindicatelor din domeniul respectiv, ai organelor ierarhic superioare, orice persoane din alte organizaţii din sfera ştiinţei şi inovării.

(6) Calitatea de preşedinte al consiliului ştiinţific revine directorului organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării.

Articolul 143. Atribuţiile principale ale consiliului ştiinţific al organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării

Consiliul ştiinţific al organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării:

a) stabileşte direcţiile strategice şi de perspectivă în sfera ştiinţei şi inovării;

b) organizează evaluarea tematicii activităţii organizaţiei, a rezultatelor activităţii desfăşurate

de subdiviziunile şi colectivele ştiinţifice temporare, de fiecare cercetător ştiinţific, aprobă raportul de activitate al organizaţiei;

c) în cazul organizaţiei de drept public, alege în funcţie, prin concurs, şefi pentru subdiviziunile acesteia şi cercetători ştiinţifici, în conformitate cu prezentul cod şi cu statutul organizaţiei;

d) elaborează şi aprobă planurile în sfera ştiinţei şi inovării în funcţie de direcţiile strategice naţionale şi de tendinţele dezvoltării ştiinţei mondiale;

e) aprobă tema tezelor de doctor/doctor habilitat, conducătorii şi consultanţii lor ştiinţifici;

f) aprobă rezultatele atestării cercetătorilor ştiinţifici;

g) examinează probleme privind colaborarea ştiinţifică cu organizaţii similare naţionale şi internaţionale;

h) alege redactorul-şef şi colegiul de redacţie al ediţiilor ştiinţifice, fondate de organizaţie;

i) aprobă regulamentele subdiviziunilor organizaţiei, statutul sau regulamentul structurilor economice, tehnologice şi inovaţionale, fondate de organizaţie sau cu participarea ei.

Articolul 144. Statutul organizaţiei de drept public
din sfera ştiinţei şi inovării

Statutul organizaţiei de drept public din sfera ştiinţei şi inovării, elaborat conform prevederilor prezentului cod şi regulamentului organizaţiei, se aprobă în modul stabilit şi de comun acord cu Academia de Ştiinţe, iar după caz, şi cu organul central de specialitate şi se înregistrează în condiţiile legii.

[Art.142 al.(2) modificat prin LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685]

Articolul 145. Cuprinsul statutului organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării

(1) Statutul organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării include:

a) denumirea, sediul, forma juridică de organizare;

b) direcţiile principale ale cercetărilor ştiinţifice;

c) structura organizaţiei;

d) modul de angajare şi eliberare din funcţii a personalului ştiinţific, auxiliar şi de conducere;

e) modul de funcţionare a organizaţiei;

f) modul de alegere a consiliului ştiinţific, funcţiile lui;

g) atribuţiile personalului din sfera ştiinţei şi inovării;

h) modalităţile de evaluare şi perfecţionare a personalului din sfera ştiinţei şi inovării;

i) sursele de finanţare;

j) modul de înfiinţare, de activitate şi de dizolvare a subdiviziunilor şi a colectivelor ştiinţifice temporare.

(2) Statutul poate include şi alte dispoziţii în care reflectă specificul activităţii organizaţiei.

Articolul 146. Finanţarea organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării

(1) Organizaţia de drept public din sfera ştiinţei şi inovării este finanţată de la bugetul de stat şi din alte surse, în conformitate cu legislaţia în vigoare.

(2) Organizaţia din sfera ştiinţei şi inovării poate obţine sprijin sub formă de alocaţii financiare şi sub alte forme (dotări: aparatură, echipamente, instalaţii etc.), cu respectarea prevederilor legale în vigoare.

(3) Organizaţia din sfera ştiinţei şi inovării este în drept să decidă asupra investiţiilor pe care le va efectua din fonduri proprii, din credite bancare, din alte surse constituite conform legii.

(4) Organizaţia din sfera ştiinţei şi inovării gestionează mijloacele financiare alocate de la bugetul de stat în conformitate cu rezultatele concursului ori cu planul de finanţare aprobat de Academia de Ştiinţe.

(5) Mijloacele alocate de la bugetul de stat în vederea finanţării organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării se utilizează pentru:

a) cercetări ştiinţifice;

b) întreţinerea şi dezvoltarea bazei materiale, informaţionale şi a infrastructurii;
c) organizarea şi desfăşurarea manifestărilor ştiinţifice;
d) editarea de lucrări şi reviste ştiinţifice;
e) pregătirea, instruirea continuă şi atestarea cadrelor ştiinţifice;
f) plata serviciilor comunale.

(6) Mijloacele speciale ale organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării se formează şi se utilizează în conformitate cu actele normative în vigoare, inclusiv pentru soluţionarea problemelor sociale.

[Art.146 al.(6) modificat prin LP154/21.07.05, MO126/23.09.05 art.611]

Articolul 147. Patrimoniul organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării

(1) Patrimoniul organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării include:

a) bunurile materiale date în folosinţă de Academia de Ştiinţe şi/sau de organul central de specialitate;
b) bunurile procurate din mijloace proprii;
c) proprietatea intelectuală sau bunurile materiale obţinute din cercetări ştiinţifice şi din activităţi de întreprinzător;
d) bunurile obţinute, în condiţiile legii, din sponsorizări, donaţii, ajutoare umanitare, tehnice etc.

(2) Organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării li se dă în folosinţă terenuri în condiţiile legii.

(3) Normele privind posesiunea şi folosinţa patrimoniului organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării şi dispunerea de el sînt stabilite de legislaţia în vigoare.

(4) Organizaţia de drept public din sfera ştiinţei şi inovării poate da în arendă, cu acordul proprietarului, fără drept de vînzare, încăperi, alte bunuri imobiliare, poate să presteze contra plată servicii în domeniu, în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Capitolul X
STATUTUL JURIDIC AL CERCETĂTORULUI ŞTIINŢIFIC

Articolul 148. Dispoziţii generale

(1) Unitatea primară în sfera ştiinţei şi inovării este cercetătorul ştiinţific.

(2) Criteriile de estimare a calificării şi modul de atestare a cercetătorului ştiinţific sînt stabilite în sistemul de stat de atestare a cadrelor ştiinţifice.

(3) Cercetătorii ştiinţifici se pot constitui în organizaţii (asociaţii) obşteşti, se pot angaja la organizaţii din sfera ştiinţei şi inovării cu orice tip de proprietate şi formă juridică de organizare, în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Articolul 149. Obiectivele activităţii cercetătorului ştiinţific

Cercetătorul ştiinţific are în activitatea sa următoarele obiective: obţinerea şi dezvoltarea de noi cunoştinţe, transferul de cunoştinţe şi tehnologii în viaţa economică, socială şi culturală.

Articolul 150. Funcţiile ştiinţifice

(1) Funcţiile ştiinţifice în organizaţiile din sfera ştiinţei şi inovării pot fi ocupate de cetăţeni ai Republicii Moldova, de cetăţeni străini şi apatrizi, care întrunesc exigenţele prezentului cod.

(2) În sfera ştiinţei şi inovării există următoarele funcţii ştiinţifice:

a) cercetător ştiinţific stagiar;
b) cercetător ştiinţific;
c) cercetător ştiinţific superior;
d) cercetător ştiinţific coordonator;
e) cercetător ştiinţific principal;
f) consultant ştiinţific;
g) cercetător ştiinţific invitat.

Articolul 151. Pregătirea, perfecţionarea şi atestarea cercetătorului ştiinţific

(1) Pregătirea cercetătorului ştiinţific se efectuează prin studii universitare, de masterat, rezidenţiat, doctorat şi postdoctorat, ce includ activităţi de studiu şi de cercetare ştiinţifică în

scopul dobîndirii calificării respective.

(2) Perfecționarea profesională a cercetătorului științific se efectuează prin stagii de nivel național și internațional și prin cursuri ale organizațiilor din sfera științei și inovării.

(3) Atestarea cercetătorilor științifici se efectuează o dată la 2 ani. Criteriile și scopul atestării sînt stabilite în acte normative interne.

Articolul 152. Condițiile ocupării funcțiilor științifice

(1) Pentru ocuparea funcției de cercetător științific stagiar sînt necesare: studii superioare, aptitudini de cercetare, grad de magistru sau rezidențiat.

(2) Pentru ocuparea funcției de cercetător științific, pe lîngă întrunirea cerințelor specificate la alin.(1), sînt necesare: vechime în muncă în sfera științei și inovării de cel puțin 3 ani și rezultate științifice publicate în reviste științifice de specialitate.

(3) Pentru ocuparea funcției de cercetător științific superior sînt necesare: grad științific de doctor în profilul postului și vechime în muncă în sfera științei și inovării de cel puțin 5 ani.

(4) Pentru ocuparea funcției de cercetător științific coordonator sînt necesare: grad științific de doctor sau doctor habilitat în profilul postului, vechime în muncă în sfera științei și inovării de cel puțin 8 ani și lucrări de valoare publicate.

(5) Pentru ocuparea funcției de cercetător științific principal sînt necesare: grad și/sau titlu științific de doctor habilitat în profilul postului sau titlu științifico-didactic de profesor universitar și/sau de profesor cercetător, vechime în muncă în sfera științei și inovării de cel puțin 10 ani.

(6) Pentru ocuparea funcției de consultant științific sînt necesare: titlu de membru titular sau de membru corespondent al Academiei de Științe și/sau grad științific de doctor habilitat, titlu științific de profesor-cercetător și/sau titlu științifico-didactic de profesor universitar, vechime în muncă de cel puțin 30 de ani, 25 din care în sfera științei și inovării și/sau în sfera științifico-didactică, precum și limita de vîrsta de pensionare stabilită de legislația în vigoare.

(7) Cercetătorul științific invitat este angajat în organizația din sfera științei și inovării în funcția indicată în invitație, cu respectarea prevederilor de la alin.(1)-(6), în bază de contract individual de muncă, pe durată determinată.

Articolul 153. Ocuparea funcției științifice și eliberarea din funcția științifică

(1) Ocuparea funcției științifice se efectuează în baza selecției prin concurs, cu prezentarea programului de activitate și cu încheierea ulterioară a contractului individual de muncă, conform legislației în vigoare.

(2) Cercetătorului științific angajat în condițiile alin.(1) nu i se stabilește perioadă de probă.

(3) Suspendarea contractului individual de muncă, precum și eliberarea din funcție a cercetătorului științific ca efect al expirării contractului au loc în condițiile legii.

Articolul 154. Drepturile cercetătorului științific

Cercetătorul științific este în drept:

a) să beneficieze de acces la sursele de informare și documentare, conform legislației în vigoare;

b) să fie recunoscut ca autor sau coautor al produsului intelectual obținut prin activitate;

c) să solicite, cu sprijinul organizației, brevete pentru rezultatele originale ale activității sale;

d) să beneficieze de rezultatele activității sale științifice, de premii și de alte recompense pentru astfel de rezultate;

e) să participe la manifestări, concursuri și colaborări științifice naționale și internaționale, la alte acțiuni științifice;

f) să utilizeze baza tehnico-materială a organizației pentru îndeplinirea obligațiilor profesionale;

g) să propună spre aplicare idei novatoare;

h) să fie membru al organizațiilor (asociațiilor) obștești naționale și internaționale, conform legislației în vigoare;

i) să participe la elaborarea concepţiilor şi politicilor în sfera ştiinţei şi inovării;

j) să se producă, la solicitare, în calitate de expert, de referent, de consultant, de membru al consiliului ştiinţific specializat şi al comisiilor de acreditare, de atestare etc.;

k) să beneficieze, în semn de apreciere a meritelor sale de către stat şi societate, de titluri onorifice pentru contribuţia sa adusă la dezvoltarea ştiinţei şi inovării, la pregătirea de cadre ştiinţifice de înaltă calificare şi pentru aplicarea rezultatelor muncii sale în economia naţională;

l) să participe la concursuri pentru a fi promovat în funcţii ştiinţifice şi administrative;

m) să practice activitate didactică în instituţii de învăţământ superior, în funcţii titulare, în bază de concurs;

n) să efectueze alte acţiuni legale pentru a atinge scopul cercetărilor ştiinţifice.

Articolul 155. Obligaţiile cercetătorului ştiinţific

Cercetătorul ştiinţific este obligat:

a) să prezinte, în modul stabilit, rezultatele sale ştiinţifice sub formă de referate ştiinţifice, publicaţii, brevete de invenţie, teze de doctor/doctor habilitat, precum şi dări de seamă asupra activităţii sale ştiinţifice;

b) să utilizeze în activitatea din sfera ştiinţei şi inovării cele mai bune practici şi cele mai noi cunoştinţe din domeniul specific de activitate;

c) să efectueze cu obiectivitate expertiza programelor/proiectelor din sfera ştiinţei şi inovării, precum şi a rezultatelor obţinute din realizarea acestora;

d) să respecte deontologia cercetătorului ştiinţific şi statutul organizaţiei;

e) să participe la instruirea tinerilor cercetători ştiinţifici şi să le transmită cunoştinţele şi experienţa din sfera ştiinţei şi inovării;

f) să efectueze cercetări ştiinţifice ale căror rezultate nu aduc daune materiale, morale sau de orice altă natură omului, societăţii şi naturii;

g) să evite crearea conflictelor de interese sau concurenţei neloiale, să contribuie activ la formarea unui climat benefic cercetării în colectiv;

h) să-şi îmbogăţească neîntrerupt cunoştinţele şi să contribuie la diseminarea informaţiei, la conştientizarea de către public a importanţei ştiinţei şi inovării;

i) să utilizeze patrimoniul organizaţiei exclusiv în activităţi profesionale în interesul acesteia;

j) să respecte confidenţialitatea şi dreptul de proprietate intelectuală.

k) să nu denatureze datele experimentale şi rezultatele investigaţiilor.

Articolul 156. Responsabilitatea cercetătorului ştiinţific

(1) Cercetătorul ştiinţific este responsabil de nivelul, corectitudinea, veridicitatea şi consecinţele implementării rezultatelor cercetărilor ştiinţifice, de nerespectarea contractului individual de muncă.

(2) Cercetătorul ştiinţific este responsabil de integritatea utilajului, echipamentului şi a altor bunuri primite în folosinţă.

Articolul 157. Retribuirea muncii cercetătorului ştiinţific

(1) Retribuirea muncii trebuie să asigure cercetătorului ştiinţific şi familiei lui un nivel decent de viaţă, să stimuleze eficienţa şi spiritul de iniţiativă. Retribuţia se efectuează cu coeficientul intersectorial 1,5.

(2) Retribuirea muncii cercetătorului ştiinţific se efectuează de la bugetul de stat şi din mijloace speciale în modul prevăzut de legislaţia în vigoare.

[Art.157 al.(2) modificat prin LP447-XVI din 28.12.06, MO51-53/13.04.07 art.239]

[Art.157 al.(2) modificat prin LP154/21.07.05, MO126/23.09.05 art.611]

(3) Cercetătorul ştiinţific beneficiază de un spor lunar la salariu pentru vechime în muncă după cum urmează:

Vechimea în muncă, ani	Sporul lunar în raport cu salariul funcției, %
de la 2 la 5	15
de la 6 la 10	20
de la 11 la 15	30
de la 16 la 20	35
de la 21 la 25	40
de la 26 şi mai mult	50

(4) Cercetătorul ştiinţific beneficiază de un spor lunar la salariu de 25 la sută din salariul funcţiei pentru cunoaşterea a două sau mai multe limbi.

(5) Cercetătorul ştiinţific care activează în organizaţia de drept public din sfera ştiinţei şi inovării, finanţată integral de la bugetul de stat sau finanţată în bază de concurs al proiectelor şi programelor Academiei de Ştiinţe, care deţine grad ştiinţific de doctor habilitat şi/sau titlu ştiinţifico-didactic de profesor universitar şi/sau titlu ştiinţific de profesor cercetător beneficiază de un spor lunar de cel puţin 700 de lei, iar cel care deţine grad ştiinţific de doctor şi/sau titlu ştiinţifico-didactic de conferenţiar universitar şi/sau titlu ştiinţific de conferenţiar cercetător - de cel puţin 300 de lei. Sporul se indexează anual în conformitate cu legea bugetului.

[Art.157 al.(5) modificat prin LP185-XVI din 10.07.08, MO190-192/24.10.08 art.685, în vigoare 01.01.09]

[Art.157 al.(5) modificat prin LP447-XVI din 28.12.06, MO51-53/13.04.07 art.239]

(6) Cercetătorului ştiinţific i se poate acorda, pentru rezultatele obţinute, un premiu de 4 salarii lunare, în conformitate cu legislaţia în vigoare şi clauzele contractului individual de muncă.

(7) Cercetătorului ştiinţific i se acordă un ajutor material anual de două salarii lunare.

Articolul 158. Garanţiile sociale

(1) Cercetătorul ştiinţific titular în vîrstă de pînă la 35 de ani are dreptul, pentru a-şi construi locuinţă proprietate personală, la credit fără dobîndă pe termen lung, conform legislaţiei în vigoare.

(2) Organizaţia din sfera ştiinţei şi inovării poate asigura, integral sau parţial, din surse proprii, cazarea cercetătorilor ştiinţifici titulari care nu au locuinţă proprietate personală.

(3) Cercetătorilor ştiinţifici titulari, solicitaţi temporar în străinătate să activeze în sfera ştiinţei şi inovării şi în sfera didactică în bază de contract, în temeiul unor tratate interguvernamentale sau interdepartamentale, precum şi celor delegaţi în străinătate la specializare sau cu misiuni de stat li se păstrează locul de muncă şi li se ia integral în calcul vechimea în muncă în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Articolul 159. Concediul anual

Cercetătorul ştiinţific beneficiază de concediu anual prelungit şi de concediu de lungă durată în conformitate cu Codul muncii al Republicii Moldova.

Titlul IV
RELAŢIILE INTERNAŢIONALE ÎN SFERA ŞTIINŢEI ŞI INOVĂRII

Articolul 160. Cooperarea internaţională în sfera ştiinţei şi inovării

(1) Statul susţine extinderea colaborării cu parteneri din străinătate în sfera ştiinţei şi inovării, creează condiţii de integrare în comunitatea tehnico-ştiinţifică internaţională, în conformitate cu legislaţia în vigoare.

(2) Susţinerea de stat a colaborării internaţionale în sfera ştiinţei şi inovării se realizează în temeiul tratatelor internaţionale la care Republica Moldova este parte.

(3) Pe teritoriul Republicii Moldova pot fi create organizaţii în sfera ştiinţei şi inovării cu capital mixt, conform legislaţiei în vigoare.

Articolul 161. Colaborarea internaţională în domeniul informaţiilor ştiinţifico-tehnologice

(1) Subiectele raporturilor din domeniul informaţiilor ştiinţifico-tehnologice colaborează cu parteneri din alte ţări şi cu organisme internaţionale în conformitate cu legislaţia în vigoare şi cu

tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte.

(2) Coordonarea schimburilor internaţionale de informaţii ştiinţifico-tehnologice se efectuează conform legislaţiei în vigoare.

(3) Produsul informaţional ştiinţifico-tehnologic colectiv obţinut prin executarea de proiecte cu participaţii internaţionale aparţine părţilor participante, potrivit contractului.

(4) Părţile pot să publice doar informaţiile ce le aparţin, cu condiţia exclusivă de a remite în prealabil, în termen de o lună, coexecutanţilor o copie de pe materialele ce urmează a fi publicate şi de a nu autoriza publicarea de informaţii privind procedee industriale sau tehnologii comercializabile.

(5) Modalităţile de utilizare a informaţiilor ştiinţifico-tehnologice obţinute în cadrul colaborării internaţionale se stabilesc de către părţile participante în bază de contract şi în conformitate cu legislaţia privind drepturile de autor.

Titlul V
DISPOZIŢII FINALE ŞI TRANZITORII

Articolul 162

La data intrării în vigoare a prezentului cod, se abrogă:

a) Legea nr.557-XIV din 29 iulie 1999 privind politica de stat în sfera cercetare-dezvoltare;

b) Legea nr.1181-XIV din 27 iulie 2000 cu privire la Academia de Ştiinţe a Moldovei;

c) Legea nr.1344-XV din 3 octombrie 2002 privind informaţiile ştiinţifico-tehnologice;

d) Legea nr.289-XV din 10 iulie 2003 privind politica de stat pentru inovare şi transfer tehnologic.

Articolul 163

(1) Guvernul şi Academia de Ştiinţe, în termen de 2 luni de la data intrării în vigoare a prezentului cod:

a) vor adopta decizia privind transmiterea în cadrul Academiei de Ştiinţe a unor organizaţii de drept public din sfera ştiinţei şi inovării, finanţate de la bugetul de stat;

b) vor prezenta Preşedintelui Republicii Moldova spre aprobare componenţa nominală a Consiliului Naţional pentru Acreditare şi Atestare.

(2) Guvernul, în termen de o lună de la data intrării în vigoare a prezentului cod, va crea întreprinderea de Stat "Agenţia de Stat pentru Proprietatea Intelectuală" prin fuziunea întreprinderii de Stat "Agenţia de Stat pentru Protecţia Proprietăţii Industriale" şi întreprinderii de Stat "Agenţia de Stat pentru Drepturile de Autor".

(3) Academia de Ştiinţe va aproba, în termen de 3 luni de la data intrării în vigoare a prezentului cod, structura Academiei de Ştiinţe, modul ei de reorganizare şi lista organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării încadrate în secţiile Academiei de Ştiinţe.

(4) Organizaţiile din sfera ştiinţei şi inovării care beneficiază de alocaţii de la bugetul de stat sînt supuse acreditării obligatorii în cel mult un an de la data intrării în vigoare a prezentului cod.

Articolul 164

(1) Pînă la aducerea în concordanţă cu prezentul cod, prevederile altor acte normative se vor aplica în măsura în care nu contravin acestuia.

(2) Conducerea Academiei de Ştiinţe - preşedintele, vicepreşedintele şi secretarul ştiinţific general - îşi continuă exercitarea atribuţiilor de funcţie pînă la expirarea mandatului (de 4 ani) pentru care au fost aleşi în conformitate cu Legea nr.1181-XIV din 27 iulie 2000 cu privire la Academia de Ştiinţe a Moldovei.

(3) După expirarea mandatului conducerii Academiei de Ştiinţe prevăzut la alin.(2), consecutivitatea mandatelor preşedintelui, prim-vicepreşedintelui, vicepreşedinţilor şi secretarului ştiinţific general va decurge în conformitate cu art.82-84 ale prezentului cod.

(4) Guvernul, în termen de 3 luni:

a) va prezenta Parlamentului propuneri pentru aducerea legislaţiei în vigoare în concordanţă cu prezentul cod;

b) va aduce actele sale normative în conformitate cu prezentul cod.

PREŞEDINTELE
PARLAMENTULUI **Eugenia OSTAPCIUC**

Chişinău, 15 iulie 2004.
Nr.259-XV.

Anexa nr.1

R E G U L A M E N T U L
ACREDITĂRII ORGANIZAŢIILOR DIN SFERA ŞTIINŢEI ŞI INOVĂRII
I. DISPOZIŢII GENERALE

1. Prin prezentul regulament se stabileşte procedura de evaluare a activităţii şi de acreditare a organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării, indiferent de tipul de proprietate şi forma juridică de organizare, inclusiv a subdiviziunilor lor (centre, laboratoare, secţii, sectoare etc.).

2. Componentele evaluării activităţii organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării sînt următoarele:

a) evaluarea tematicii din sfera ştiinţei şi inovării şi a gradului ei de corespundere tendinţelor de dezvoltare a ştiinţei în domeniile respective, relevarea direcţiilor strategice ale dezvoltării societăţii la etapa actuală;

b) evaluarea eficienţei activităţii organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării, a corespunderii rezultatelor obţinute cu obiectivele preconizate;

c) determinarea nivelului ştiinţific şi tehnico-ştiinţific al cercetărilor şi elaborărilor finisate;

d) determinarea perspectivelor cercetărilor în curs de executare;

e) evaluarea cercetărilor, elaborărilor brevetate şi a testărilor experimentale;

f) determinarea contribuţiei organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării la dezvoltarea ştiinţei şi la asigurarea progresului tehnico-ştiinţific în domeniul respectiv;

g) evaluarea impactului social şi ecologic al implementării realizărilor ştiinţifice şi tehnologice;

h) determinarea rezultatelor cooperării ştiinţifice a organizaţiei pe plan naţional şi internaţional (aprecierea relaţiilor de colaborare cu organizaţii de profil din sfera ştiinţei şi inovării, cu instituţii de învăţămînt superior din ţară şi din străinătate);

i) evaluarea nivelului de dotare al organizaţiei cu utilaj ştiinţific şi a gradului de utilizare a potenţialului ei ştiinţific;

j) determinarea gradului de asigurare a tematicii de cercetare cu cadre ştiinţifice de înaltă calificare şi evaluarea activităţii de instruire a acestor cadre;

k) determinarea corectitudinii folosirii mijloacelor financiare bugetare şi mijloacelor materiale distribuite sferei ştiinţei şi inovării;

l) aprecierea activităţii de obţinere a mijloacelor speciale pentru susţinerea activităţii în sfera ştiinţei şi inovării.

[Anexa nr.1 pct.2 lit.l) modificată prin LP154/21.07.05, MO126/23.09.05 art.611]

3. Scopul evaluării activităţii organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării rezidă în elaborarea unor măsuri de sporire a eficienţei utilizării potenţialului tehnico-ştiinţific şi uman pentru:

a) actualizarea tematicii cercetărilor şi orientarea ei spre soluţionarea problemelor vitale ale societăţii;

b) concentrarea de resurse umane, financiare şi materiale la soluţionarea problemelor ştiinţifice de perspectivă şi la elaborarea unor tehnologii avansate;

c) sporirea competitivităţii cercetărilor ştiinţifice şi a elaborărilor tehnologice;

d) optimizarea structurii organizaţiilor;

e) susţinerea şi promovarea şcolilor ştiinţifice.

II. ORGANIZAREA EVALUĂRII ACTIVITĂȚII DIN SFERA ŞTIINȚEI ŞI INOVĂRII

4. Pentru desfăşurarea procesului de evaluare a activității de acreditare a organizațiilor din sfera ştiinței şi inovării, Comisia de acreditare a organizațiilor din sfera ştiinței şi inovării (în continuare - Comisia de acreditare):

a) creează comisii specializate care să activeze conform regulamentului aprobat de Consiliul Național pentru Acreditare şi Atestare (în continuare - Consiliu Național);

b) întocmeşte şi aprobă anual, pînă la 1 august, planul de evaluare a activității şi de acreditare a organizațiilor din sfera ştiinței şi inovării pentru următorul an calendaristic;

c) organizează editarea formularelor certificatului de acreditare a organizațiilor din sfera ştiinței şi inovării (al cărui specimen este expus în anexa nr.1 la prezentul regulament), care dispun de mai multe grade de protecție.

5. Organizațiile din sfera ştiinței şi inovării incluse în planul de evaluare şi acreditare prezintă Comisiei de acreditare raport de autoevaluare, iar cu o lună înainte de începerea evaluării, bonul de plată a taxelor pentru serviciile de evaluare şi acreditare.

6. Evaluarea activității organizațiilor din sfera ştiinței şi inovării se efectuează în baza datelor din Fişa statistică a organizației din sfera ştiinței şi inovării şi din Lista materialelor solicitate organizației din sfera ştiinței şi inovării pentru evaluare şi acreditare (expuse în anexele nr.2 şi, respectiv, nr.3 la prezentul regulament).

7. Organizația din sfera ştiinței şi inovării trebuie să prezinte Comisiei de acreditare şi alte materiale necesare evaluării: dări de seamă, hărți tehnologice, procese-verbale şi acte privind recepționarea lucrărilor finisate, lista brevetelor obținute şi ale celor implementate, lista lucrărilor efectuate în colaborare cu alte organizații din sfera ştiinței şi inovării şi cu instituții de învățămînt superior din țară şi străinătate, lista lucrărilor efectuate la comandă (în bază de contract), informație despre participarea organizației la diverse tîrguri şi expoziții naționale şi internaționale, despre aprecierea exponatelor prezentate, alte materiale necesare evaluării.

8. Conducătorul organizației din sfera ştiinței şi inovării este responsabil de corectitudinea informațiilor prezentate.

9. Membrii Comisiei de acreditare şi ai comisiei specializate sînt obligați să păstreze confidențialitatea informației la care au avut acces în procesul evaluării şi acreditării.

III. EVALUAREA ACTIVITĂȚII ORGANIZAȚIILOR DIN SFERA ŞTIINȚEI ŞI INOVĂRII

10. Sarcina evaluării activității organizațiilor din sfera ştiinței şi inovării constă în determinarea contribuției lor la dezvoltarea ştiințelor fundamentale şi aplicate, la elaborarea şi implementarea unor idei tehnico-ştiințifice inovatoare.

11. La executarea planului de investigații se estimează:

a) nivelul îndeplinirii planului de investigații, respectarea volumului preconizat al cercetărilor şi al elaborărilor planificate şi a termenelor de finalizare a acestora;

b) gradul de executare a lucrărilor ştiințifice în conformitate cu exigențele înaintate de organele centrale de specialitate;

c) ponderea cercetărilor fundamentale şi a celor aplicate în volumul total al lucrărilor ştiințifice finalizate;

d) gradul de corespundere a rezultatelor ştiințifice obținute celor preconizate la momentul planificării temei de cercetare;

e) lucrările realizate în afara planului conform unor însărcinări suplimentare.

12. O atenție deosebită se acordă prezenței în planul tematic a cercetărilor şi a elaborărilor orientate spre redresarea economiei naționale, spre realizarea obiectivelor prioritare ale dezvoltării societății, spre înflorirea culturii şi spre îmbunătățirea calității vieții, spre crearea proceselor tehnologice capabile să reducă esențial ori să excludă poluarea mediului şi/sau să contribuie la folosirea rațională a resurselor naturale şi energetice.

13. Nivelul ştiinţific al activităţii organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării se apreciază pe criteriul:

a) caracterului inovator şi de perspectivă al activităţii de cercetare-dezvoltare, protecţiei brevetare şi recunoaşterii ei publice;

b) ponderii cercetărilor şi a elaborărilor ale căror rezultate corespund nivelului mondial, sînt apreciate cu premii de stat şi cu premii din partea Academiei de Ştiinţe, sînt distinse cu medalii şi diplome la diverse tîrguri şi expoziţii naţionale şi internaţionale, în volumul valoric total al lucrărilor finalizate în perioada supusă evaluării;

c) numărului total de publicaţii ştiinţifice (monografii, studii de sinteză, articole), apărute în întreaga perioadă, numărului evidenţiat expres al lucrărilor ştiinţifice publicate în străinătate şi al celor recenzate în revistele internaţionale de specialitate;

d) numărului de lucrări ştiinţifice per cercetător (pentru fiecare an);

e) participării organizaţiei la editarea revistelor ştiinţifice de profil;

f) numărului de brevete obţinute şi comercializate, precum şi numărului de brevete per cercetător.

14. Evaluarea activităţii organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării privind utilizarea rezultatelor cercetărilor şi elaborărilor finisate se efectuează prin determinarea:

a) numărului de elaborări aplicate, precum şi al structurilor în care au fost implementate (inclusiv în colaborare cu alte organizaţii din sfera ştiinţei şi inovării din ţară şi străinătate);

b) efectului economic al elaborărilor implementate;

c) numărului de elaborări tehnologice şi tehnice finalizate pentru implementare şi al posibilelor domenii de aplicare a lor.

15. Evaluarea relaţiilor de colaborare a organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării cu instituţiile de învăţămînt superior se efectuează în baza:

a) estimării formelor de conlucrare şi dimensiunilor acestei conlucrări;

b) existenţei unor subdiviziuni comune de cercetare;

c) numărului temelor de cercetare şi al manifestărilor ştiinţifice realizate în comun;

d) numărului cursurilor de prelegeri susţinute în instituţiile de învăţămînt superior, al tezelor de masterat (rezidenţiat) şi al lucrărilor de curs pregătite sub îndrumarea cercetătorilor ştiinţifici ai organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării.

16. Evaluarea cooperării ştiinţifice internaţionale a organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării se efectuează în baza:

a) numărului de lucrări executate în comun cu parteneri din străinătate;

b) numărului de stagii la diverse organizaţii din sfera ştiinţei şi inovării, instituţii de învăţămînt superior, numărului şi sumei granturilor obţinute;

c) numărului de participări la manifestări ştiinţifice, inclusiv numărului de teze, de comunicări ştiinţifice publicate;

d) numărului de delegaţii ştiinţifice şi eficienţei lor, precum şi a numărului de vizite efectuate de cercetători străini la organizaţie;

e) prezenţei şi eficienţei cadrului juridic al cooperării (acorduri, contracte şi alte forme juridice ale cooperării ştiinţifice internaţionale).

17. Evaluarea potenţialului ştiinţific uman se face luîndu-se în considerare:

a) nivelul de asigurare a organizaţiei în ansamblu şi a direcţiilor ştiinţifice prioritare cu cadre ştiinţifice de înaltă calificare;

b) ponderea doctorilor habilitaţi şi a doctorilor în totalul numărului de cercetători ştiinţifici;

c) numărul de concursuri organizate pentru ocuparea locurilor vacante şi realegerea cercetătorilor ştiinţifici;

d) situaţia din domeniul pregătirii cadrelor ştiinţifice prin doctorantură (totalurile admiterii doctoranzilor şi promovării lor, susţinerea tezelor de doctor/doctor habilitat, numărul doctoranzilor promovaţi care îşi continuă activitatea în cadrul organizaţiei).

18. Evaluarea potenţialului logistic se face luîndu-se în considerare:

a) nivelul de dotare cu utilaj ştiinţific, care se caracterizează prin costul utilajului de laborator, echipamentului şi al tehnicii de calcul ce revine unui cercetător şi unui lucrător tehnic antrenat în cercetări ştiinţifice;

b) ponderea utilajului ştiinţific şi a tehnicii informaţionale în volumul total al fondurilor fixe;

c) gradul de uzură al echipamentului şi utilajului ştiinţific (pînă la 5 ani, 6-10 ani, de la 10 ani şi mai mult).

19. Analiza activităţii financiare şi economice se efectuează luîndu-se în considerare:

a) evaluarea parametrilor ce ţin de respectarea disciplinei financiare;

b) folosirea raţională a mijloacelor financiare alocate pentru activitatea din sfera ştiinţei şi inovării, exploatarea eficientă a echipamentului ştiinţific;

c) corectitudinea exploatării tehnice şi starea sanitară a clădirilor;

d) executarea devizului de cheltuieli aprobat;

e) ponderea mijloacelor speciale în totalul finanţării şi structura cheltuielilor organizaţiei.

[Anexa nr.1 pct.19 lit.e) modificată prin LP154/21.07.05, MO126/23.09.05 art.611]

20. Rezultatele activităţii ştiinţifice a organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării se examinează în strînsă corelaţie cu factorii realizărilor sau ai deficienţelor depistate.

IV. PREZENTAREA REZULTATELOR EVALUĂRII ACTIVITĂŢII ORGANIZAŢIILOR DIN SFERA ŞTIINŢEI ŞI INOVĂRII

21. În baza analizei materialelor informative prezentate de organizaţia din sfera ştiinţei şi inovării şi a celor solicitate suplimentar, comisia specializată elaborează un aviz asupra rezultatelor evaluării activităţii din perioada respectivă, conducîndu-se de criteriile stabilite în regulamentul comisiei specializate. În aviz se face o scurtă caracterizare activităţii organizaţiei, inclusiv a direcţiilor principale ale activităţii ei, se fac propuneri privind evaluarea activităţii, precum şi recomandări în vederea îmbunătăţirii acestor activităţi, înlăturării deficienţelor depistate. Avizul se aprobă cu votul majorităţii absolute a membrilor comisiei specializate şi se semnează de ei. Opinia separată a membrului comisiei specializate se formulează în scris şi se anexează la avizul comisiei.

22. Procedura acreditării organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării este următoarea:

a) organizaţia prezintă comisiei specializate un raport de autoevaluare, ai cărui indicatori orientativi sînt redaţi în anexele nr.2 şi nr.3 la prezentul regulament;

b) comisia specializată, ţinînd cont de raportul de autoevaluare al organizaţiei şi de rezultatele controlului de la faţa locului, elaborează un aviz de acreditare a întregii organizaţii şi/sau a subdiviziunilor ei, pe care îl depune la Comisia de acreditare;

c) Comisia de acreditare, în baza avizului comisiei specializate, elaborează o hotărîre asupra acreditării organizaţiei, care se aprobă de preşedintele Consiliului Naţional;

d) după publicarea hotărîrii Consiliului Naţional în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, organizaţia primeşte certificatul de acreditare;

e) rezultatele evaluării şi acreditării se aduc la cunoştinţă colectivului organizaţiei.

V. SUPORTUL FINANCIAR AL PROCESULUI DE EVALUARE ŞI ACREDITARE

23. Organizaţiile de drept privat din sfera ştiinţei şi inovării suportă din mijloacele proprii cheltuielile pentru serviciile de evaluare şi acreditare. Pentru organizaţiile de drept public din sfera ştiinţei şi inovării incluse în planul de evaluare şi acreditare, instanţele ierarhic superioare prevăd în devizele lor mijloace financiare, necesare acestor servicii, din surse bugetare şi mijloace speciale.

[Anexa nr.1 pct.23 modificat prin LP154/21.07.05, MO126/23.09.05 art.611]

24. Mijloacele financiare obţinute din prestarea serviciilor de evaluare şi de acreditare a organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării se acumulează pe un cont special al Consiliului Naţional şi se utilizează conform instrucţiunilor cu privire la mijloacele speciale ale

organizațiilor finanțate de la bugetul de stat.

Anexa nr.1
la Regulamentul acreditării organizațiilor
din sfera ştiinţei şi inovării

Specimen

Stema de Stat a Republicii Moldova

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU ACREDITARE ŞI ATESTARE
CERTIFICAT DE ACREDITARE
A ORGANIZAȚIEI DIN SFERA ŞTIINȚEI ŞI INOVĂRII

Seria ____ Nr. _____ din _____ 200__

Se confirmă că organizația din sfera ştiinţei şi inovării

_____

(denumirea integrală a organizației şi a filialelor)

_____

este acreditată de stat conform Codului cu privire la ştiință şi inovare al Republicii Moldova.

Valabil pînă la ____ _____ 200__

Locul ştampilei

Preşedinte

_____

(semnătura, prenumele, numele)

Anexa nr.2
la Regulamentul acreditării
organizațiilor din sfera
ştiinţei şi inovării

FIŞĂ STATISTICĂ
A ORGANIZAȚIEI DIN SFERA ŞTIINȚEI ŞI INOVĂRII

I. Informații generale
1.1. Denumirea organizației
1.2. Anul fondării
1.3. Statutul organizației
1.4. Direcțiile ştiințifice de bază
1.5. Structura organizatorică
1.6. Prezența consiliului ştiințific
II. Resurse umane
2.1. Total posturi (conform statelor de personal)
inclusiv:
posturi ocupate
2.2. Structura personalului după activitate
2.2.1. Personal din sfera ştiinţei şi inovării, total
inclusiv cercetători ştiințifici:
- titulari
- angajați prin cumul
2.2.2. Personal auxiliar, total
posturi vacante
2.2.3. Personal de conducere, total
posturi vacante
2.2.4. Personal ştiințifico-didactic, total
inclusiv:
titular al organizației

titular al instituțiilor de învățămînt superior
2.3. Structura personalului după nivelul de pregătire
2.3.1. Cu studii superioare
inclusiv:
membri şi membri corespondenți
doctori habilitați
doctori
2.4. Personal care studiază
2.4.1. Doctoranzi, total
inclusiv:
a) doctoranzi care studiază în organizație
dintre care sînt promovați, total
îşi continuă activitatea ştiințifică în cadrul organizației
b) doctoranzi care studiază în exterior, total
dintre care în străinătate
2.4.2. Competitori, total
2.4.3. Stagii în străinătate (de peste 1 lună), numărul de personal/total (luni)
2.4.4. Susținerea de teze, total
dintre care:
doctori habilitați
doctori
2.5. Structura personalului din sfera ştiinței şi inovării după criteriul vîrstei
sub 30 de ani
31-45 de ani
46-60 de ani
de la 60 de ani în sus
III. Resurse financiare
3.1. Surse de finanțare, total (mii lei)
inclusiv:
bugetul de stat
proiecte naționale/granturi
proiecte internaționale/granturi
contracte economice
prestare a serviciilor ştiințifice
alte surse
3.2. Cheltuieli reale, total (mii lei) şi cota lor în finanțarea totală (%)
inclusiv:
salarizare şi fondul social
procurarea de utilaj ştiințific, pregătirea de cadre ştiințifice
plata serviciilor comunale şi a altor servicii
3.3. Volumul cheltuielilor pentru sfera ştiinței şi inovării
inclusiv:
față de volumul total al cheltuielilor (%)
per cercetător ştiințific
IV. Potențial logistic
4.1. Spații adecvate procesului de cercetare ştiințifică, total (m^2)
inclusiv:
proprii
primite în folosință
luate în arendă

4.2. Echipament ştiinţific, total (mii lei)
per cercetător
4.3. Caracteristicile de vîrstă ale echipamentului ştiinţific, total (%)
inclusiv:
în vîrstă
de pînă la 5 ani
de 6-10 ani
de la 10 ani în sus
V. Rezultate ale activităţii în sfera ştiinţei şi inovării
5.1. Număr de lucrări ştiinţifice publicate/volum (coli editoriale)
inclusiv:
în reviste recenzate
în străinătate
media număr lucrări/cercetător
media cheltuieli totale/lucrare publicată (mii lei)
5.1.1. Număr de lucrări editate:
monografii
dicţionare
culegeri etc.
5.1.2. Număr de lucrări realizate/nepublicate:
monografii
dicţionare
culegeri etc.
5.1.3. Număr de brevete obţinute
5.1.4. Număr de elaborări ştiinţifice şi tehnologice
5.1.5. Număr de lucrări ştiinţifice ale căror rezultate s-au implementat
5.1.6. Număr de manifestări ştiinţifice internaţionale/naţionale organizate
5.1.7. Număr de participări la manifestări ştiinţifice naţionale
5.1.8. Număr de avize, de expertize asupra proiectelor de acte legislative şi de alte acte normative, asupra programelor şi proiectelor din sfera ştiinţei şi inovării
VI. Cooperare în cadrul naţional. Forme de colaborare
6.1. Activitate didactică universitară, număr de persoane/cursuri de prelegeri susţinute, denumirea instituţiei de învăţămînt
6.2. Număr de materiale didactice (manuale) publicate pentru şcoala superioară şi preuniversitară
6.3. Număr de lucrări de masterat (licenţă/curs) executate sub îndrumarea cercetătorilor ştiinţifici ai organizaţiei
6.4. Realizarea de programe (proiecte, lucrări) în comun cu alte organizaţii (număr de persoane/proiecte şi de lucrări comune)
6.5. Număr de subdiviziuni comune în sfera ştiinţei şi inovării (denumirea lor)
6.6. Număr de filiale ale organizaţiei în instituţii de învăţămînt superior/ale instituţiilor de învăţămînt superior şi ale catedrelor în organizaţie
6.7. Forme de colaborare cu organele centrale de specialitate
VII. Cooperări internaţionale
7.1. Cooperări bilaterale
7.2. Cooperări programe europene şi internaţionale
7.3. Lucrări executate la comanda beneficiarilor din străinătate (se indică ţara)
7.4. Participări la activitatea societăţilor ştiinţifice internaţionale (se indică denumirea)

7.5. Număr de membri ai organismelor ştiinţifice internaţionale
şi naţionale din afara ţării
7.6. Număr de membri ai colegiilor de redacţie ale ediţiilor
ştiinţifice din străinătate
7.7. Număr de experţi, consultanţi ai organizaţiilor ştiinţifice
internaţionale
7.8. Cursuri de prelegeri şi conferinţe susţinute în străinătate la invitaţie
7.9. Număr de participări la manifestări ştiinţifice internaţionale din
străinătate/teze publicate
7.10. Număr de savanţi din străinătate care au vizitat organizaţia

Anexa nr. 3
la Regulamentul acreditării organizaţiilor
din sfera ştiinţei şi inovării

LISTA
MATERIALELOR SOLICITATE ORGANIZAŢIEI DIN SFERA ŞTIINŢEI ŞI INOVĂRII PENTRU EVALUARE ŞI ACREDITARE

1. Planul tematic de cercetări pentru perioada luată în studiu
2. Lista lucrărilor elaborate în perioada luată în studiu
3. Lista lucrărilor apărute în edituri străine:
monografii
dicţionare
culegeri
4. Lista lucrărilor apărute în edituri din ţară:
monografii
dicţionare
culegeri
5. Lista articolelor ştiinţifice apărute în reviste de specialitate din străinătate
6. Lista capitolelor din monografii apărute în străinătate
7. Lista apticolelor ştiinţifice apărute în revistele organizaţiei
8. Lista articolelor ştiinţifice apărute în reviste de specialitate din ţară
9. Lista capitolelor din monografii apărute în ţară
10. Lista articolelor ştiinţifice publicate în culegeri
11. Lista comunicărilor ştiinţifice prezentate la manifestări internaţionale, publicate ca rezumat (1-3 pagini). În această listă se vor include şi exemplarele semnal apărute în străinătate
12. Lista referatelor ştiinţifice prezentate la manifestări internaţionale, publicate integral
13. Lista comunicărilor ştiinţifice prezentate la manifestări naţionale ca rezumat (1-3 pagini). În această listă se includ şi exemplarele semnal apărute în ţară
14. Lista referatelor ştiinţifice prezentate la manifestări naţionale, publicate integral
15. Lista studiilor, referatelor publicate pe Internet (se indică organizaţia editor)
16. Lista proiectelor/granturilor obţinute în străinătate
17. Lista proiectelor/granturilor obţinute în ţară
18. Lista contractelor de prestare a serviciilor cu plată
[Anexa nr.3 pct.18 modificat prin LP154/21.07.05, MO126/23.09.05 art.611]
19. Lista brevetelor obţinute
20. Lista manifestărilor ştiinţifice organizate (denumirea, participarea, perioada, locul desfăşurării)
21. Lista participărilor la tîrguri şi expoziţii naţionale şi internaţionale cu specificarea rezultatelor aprecierii exponatelor prezentate

Notă: În listă se face descrierea bibliografică completă a publicaţiei, conform standardelor în vigoare.

Anexa nr.2
Specimen
Stema de Stat a Republicii Moldova

ACADEMIA DE ŞTIINŢE A MOLDOVEI
CONSILIUL SUPREM PENTRU ŞTIINŢĂ
ŞI DEZVOLTARE TEHNOLOGICĂ
CERTIFICAT DE MEMBRU
AL ACADEMIEI DE ŞTIINŢE A MOLDOVEI

Seria ____ Nr. _____ din _____ 200__
Se confirmă că organizaţia din sfera ştiinţei şi inovării
_____
(denumirea integrală a organizaţiei şi a filialelor)
_____,
acreditată de stat conform Codului cu privire la ştiinţă şi inovare al Republicii Moldova, este membru _____
(instituţional, de profil, afiliat)
al Academiei de Ştiinţe a Moldovei.
Valabil pînă la ____ _____ 200__
Locul ştampilei
Preşedinte
_____
(semnătura, prenumele, numele)

Anexa nr.3

REGULAMENTUL
ATESTĂRII CADRELOR ŞTIINŢIFICE ŞI ŞTIINŢIFICO-DIDACTICE DE ÎNALTĂ CALIFICARE

1. Calificarea profesională a oamenilor de ştiinţă şi a cadrelor ştiinţifico-didactice se atestă prin grade şi titluri ştiinţifice şi titluri ştiinţifico-didactice.

2. În Republica Moldova se conferă 2 grade ştiinţifice: de doctor habilitat şi de doctor. Oamenilor de ştiinţă care s-au afirmat în proces de cercetare li se acordă titlul ştiinţific de conferenţiar cercetător, iar celor care s-au afirmat în proces de învăţămînt superior li se acordă titlul ştiinţifico-didactic de conferenţiar universitar.

3. Conferenţiarilor cercetători care s-au afirmat prin realizări ştiinţifice de anvergură şi în pregătirea cadrelor ştiinţifice de înaltă calificare li se acordă titlul ştiinţific de profesor cercetător. Conferenţiarilor universitari care s-au afirmat în proces didactic în pregătirea cadrelor ştiinţifice de înaltă calificare şi prin noi realizări ştiinţifice li se acordă titlul ştiinţifico-didactic de profesor universitar.

4. Pentru asigurarea unor condiţii egale tuturor pretendenţilor la grade şi titluri, în Republica Moldova funcţionează un sistem naţional unic de atestare a cadrelor ştiinţifice şi ştiinţifico-didactice de înaltă calificare, administrat de Consiliul Naţional pentru Acreditare şi Atestare (în continuare - Consiliul Naţional).

5. Pentru atestarea cadrelor ştiinţifice de înaltă calificare, Comisia de atestare a personalului ştiinţific şi ştiinţifico-didactic de înaltă calificare (în continuare - Comisia de atestare) a Consiliului Naţional creează în organizaţiile din sfera ştiinţei şi inovării acreditate şi în instituţiile de învăţămînt superior acreditate, cu performanţe ştiinţifice înalte, o reţea de consilii ştiinţifice specializate.

6. Prezentarea cadrelor ştiinţifice pentru conferirea de grade şi titluri ştiinţifice şi de titluri ştiinţifico-didactice se efectuează prin intermediul consiliilor ştiinţifice ale organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării şi senatelor instituţiilor de învăţămînt superior acreditate.

7. Consiliile ştiinţifice specializate sînt veriga principală a sistemului naţional de atestare a cadrelor ştiinţifice, ele fiind cele care organizează susţinerea publică a tezelor de doctor/doctor habilitat şi care poartă întreaga răspundere pentru evaluarea corectă şi obiectivă a acestor lucrări.

8. Consiliile ştiinţifice ale organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării şi senatele instituţiilor de învăţămînt superior, abilitate cu dreptul de a institui consilii ştiinţifice specializate, desemnează membrii seminarelor de profil şi/sau membrii comisiilor de problemă la specialităţile respective şi conducătorii acestora, care vor fi responsabili de estimarea tezelor de doctor/doctor habilitat.

9. Consiliile ştiinţifice specializate se organizează ad-hoc pentru fiecare teză aparte şi activează în conformitate cu un regulament aprobat de Consiliul Naţional. Se admite examinarea de unul şi acelaşi consiliu (în şedinţe aparte) a două teze de doctor/doctor habilitat ce ţin de aceeaşi specialitate şi au teme adiacente.

10. Consiliul ştiinţific specializat se constituie din 5 membri, inclusiv preşedintele şi secretarul ştiinţific, care au lucrări ştiinţifice la specialitatea tezei examinate. Membrii consiliului sînt propuşi de către seminarele de profil şi/sau comisiile de probleme care au recomandat teza spre susţinere. Cel puţin unul din membrii consiliului ştiinţific specializat va fi din altă organizaţie decît cea în care activează consiliul. La o solicitare motivată, se pot include suplimentar pînă la 4 doctori habilitaţi.

11. În consiliul ştiinţific specializat învestit cu dreptul de a conferi grad ştiinţific de doctor, doctor habilitat, 2 membri şi, respectiv, 3 membri trebuie să fie doctori habilitaţi. La o solicitare motivată, consiliul poate avea 4 doctori habilitaţi.

12. Consiliile ştiinţifice ale organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării şi senatele instituţiilor de învăţămînt superior numesc, pe un termen de 4 ani, preşedinţii (la fiecare specialitate) şi secretarii ştiinţifici (la fiecare specialitate sau la un grup de specialităţi adiacente) ai consiliilor ştiinţifice specializate ce vor activa în cadrul organizaţiei şi instituţiei de învăţămînt respective. Organizaţia din sfera ştiinţei şi inovării şi instituţia de învăţămînt superior respectivă vor asigura remunerarea secretarilor ştiinţifici.

13. Preşedinte al consiliului ştiinţific specializat trebuie să fie un cercetător ştiinţific titular al organizaţiei respective cu grad ştiinţific de doctor habilitat. Secretar ştiinţific al consiliului ştiinţific specializat trebuie să fie numit un cercetător ştiinţific titular al organizaţiei respective cu grad ştiinţific de doctor sau doctor habilitat şi să fie responsabil de actele prezentate Consiliului Naţional.

14. Consiliile ştiinţifice specializate se instituie exclusiv în cadrul organizaţiilor acreditate din sfera ştiinţei şi inovării şi al instituţiilor de învăţămînt superior acreditate, la specialităţi pentru care acestea sînt abilitate ca organizaţii ce instituie doctoratul, cel puţin după 3 ani de la aprobarea lor în această calitate, dacă dispun de potenţialul ştiinţific necesar examinării competente şi exigente a tezelor de doctor/doctor habilitat la specialitatea respectivă.

15. Organizaţia în care activează consiliul ştiinţific specializat îi asigură condiţii de lucru, suportă cheltuielile aferente activităţii lui (inclusiv remunerarea membrilor consiliului şi a referenţilor oficiali, acoperirea cheltuielilor de deplasare şi de cazare) şi este responsabilă de întreaga lui activitate.

Teza de doctor/doctor habilitat reprezintă rezultatele cercetărilor autorului şi este susţinută în scopul obţinerii gradului ştiinţific de doctor/doctor habilitat.

16. Teza de doctor/doctor habilitat este o lucrare ştiinţifică originală, elaborată în baza propriilor lucrări ştiinţifice publicate, în scopul obţinerii gradului ştiinţific de doctor/doctor habilitat, cu rezultate teoretice şi/sau experimentale noi care ilustrează importanţa aportului la ştiinţă al pretendentului.

17. Teza de doctor/doctor habilitat se depune la consiliul ştiinţific specializat în formă de manuscris sau, ca excepţie, în formă de referat ştiinţific în cazurile prevăzute de actele normative ale Consiliului Naţional.

18. În introducerea tezei de doctor/doctor habilitat trebuie să se consemneze:

a) actualitatea şi gradul de studiere a temei investigate;
b) scopul şi obiectivele tezei;
c) noutatea ştiinţifică a rezultatelor obţinute;
d) importanţa teoretică şi valoarea aplicativă a lucrării;
e) aprobarea rezultatelor.

19. Conţinutul tezei de doctor/doctor habilitat se expune astfel încît să se demonstreze în mod convingător valoarea rezultatelor investigaţiilor, locul lor în contextul cercetărilor ştiinţifice de specialitate din ţară şi din lume.

20. Ultimul compartiment al tezei trebuie să cuprindă:
a) sinteza rezultatelor obţinute;
b) concluzii şi recomandări;
c) bibliografia;
d) lista abrevierilor utilizate în teză.

21. Teza de doctor trebuie să aibă la bază cel puţin 5 lucrări ştiinţifice proprii publicate, inclusiv 2 lucrări publicate în reviste ştiinţifice cu recenzenţi, 2 fără coautori.

22. Teza de doctor habilitat trebuie să aibă la bază cel puţin 20 de lucrări ştiinţifice proprii publicate după susţinerea tezei de doctor (inclusiv monografii şi/sau articole de sinteză, cel puţin 8 lucrări publicate în reviste ştiinţifice cu recenzenţi, 5 lucrări fără coautori), iar rezultatele cercetărilor ştiinţifice prezentate în teză trebuie să fie aprobate de cel puţin 5 foruri ştiinţifice internaţionale de specialitate.

23. Se consideră lucrări ştiinţifice următoarele tipuri de publicaţii:
a) monografiile;
b) manualele pentru instituţiile universitare şi preuniversitare şi materialele metodico-didactice (în cazul tezelor de doctor/doctor habilitat în pedagogie);
c) articolele publicate în culegeri de lucrări ştiinţifice de specialitate, recomandate de consiliul ştiinţific al organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării sau de senatul instituţiei de învăţământ superior;
d) articolele publicate în reviste ştiinţifice;
e) brevetele de invenţie;
f) tezele şi materialele publicate ale comunicărilor ştiinţifice prezentate la congrese, simpozioane, conferinţe ştiinţifice naţionale şi internaţionale.

24. Lista ediţiilor ştiinţifice pentru fiecare domeniu al ştiinţei (sau grup de specialităţi) se aprobă de Consiliul Naţional şi se afişează pe site-ul acestuia.

25. Susţinerea publică a tezei de doctor/doctor habilitat este precedată de examinarea ei de referenţii oficiali. Referenţii oficiali trebuie să fie specialişti în domeniul tezei, să nu aibă lucrări ştiinţifice în comun cu pretendentul, să dea dovadă de obiectivitate, principialitate şi nepărtinire. Activitatea referenţilor oficiali şi numărul lor este reglementat în actele normative ale Consiliului Naţional.

26. Referentul oficial prezintă în aviz nivelul ştiinţific şi gradul de corespundere a tezei de doctor/doctor habilitat exigenţelor prezentului regulament şi altor acte normative ale Guvernului şi ale Consiliului Naţional. Avizul, semnat şi certificat, trebuie să reflecte compartimentele obligatorii pentru teza de doctor/doctor habilitat, inclusiv corespunderea dintre conţinutul tezei şi lucrările publicate, să conţină aprecieri generale şi analitice, concluzii temeinic argumentate privind valoarea şi originalitatea tezei în contextul preocupărilor actuale din domeniul abordat.

27. Titlurile ştiinţifice şi ştiinţifico-didactice se conferă de Consiliul Naţional la propunerile consiliilor ştiinţifice ale organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării acreditate şi ale senatelor instituţiilor de învăţământ superior acreditate, cu condiţia prezenţei unui aviz din partea Academiei de Ştiinţe şi, respectiv, al Ministerului Educaţiei.

28. Titlul ştiinţifico-didactic/ştiinţific de conferenţiar universitar/conferenţiar cercetător se conferă persoanelor care se află în funcţia de conferenţiar universitar/cercetător ştiinţific superior

(sau în una superioară acesteia), ocupată, prin concurs sau atestare (cu cel puțin 0,25 din norma didactică) de cel puțin 1 an, dețin gradul științific de doctor sau doctor habilitat, au publicat mai mult de 15/20 de lucrări științifice și metodice, au o vechime în muncă științifico-didactică/științifică de cel puțin 5 ani, participă la procesul de instruire din instituțiile de învățământ superior/de pregătire a noi generații de cercetători științifici.

29. În cazul persoanelor care activează în domeniul culturii, artelor și sportului, titlul științifico-didactic de conferențiar universitar poate fi conferit și celor care nu au grad științific, dar care dețin titluri onorifice ale Republicii Moldova (sau ale altor state) și se află în funcția de conferențiar universitar (sau în una științifico-didactică superioară acesteia), ocupată prin concurs de cel puțin 4 ani, au mai mult de 20 lucrări de valoare în domeniu (inclusiv filme, opere literare, creații componistice, creații de arte plastice etc.), au elaborat programe și îndrumări metodice care se aplică în procesul didactic, sînt încadrați în procesul de instruire din instituțiile de învățămînt superior de cel puțin 10 ani, au pregătit 3 (sau mai mulți) discipoli care dețin titluri onorifice, au devenit laureați ai concursurilor naționale și internaționale ori sînt sportivi de performanță.

30. În cazul persoanelor încadrate de cel puțin 10 ani în procesul de instruire din colegii sau din alte instituții de învățământ mediu de specialitate, la solicitarea consiliilor pedagogice ale acestora, titlul științifico-didactic de conferențiar universitar se conferă celor care au grad științific de doctor sau de doctor habilitat, au publicat peste 15 lucrări științifice și metodico-didactice (monografii, manuale), utilizate în procesul de învățământ.

31. Titlul științifico-didactic/științific de profesor universitar/profesor cercetător se conferă persoanelor care se află în funcția de profesor universitar/cercetător științific coordonator (sau în una superioară acesteia), ocupată prin concurs sau atestare, cel puțin 1 an, au gradul științific de doctor habilitat și titlul științifico-didactic/științific de conferențiar universitar /conferențiar cercetător, au publicat mai mult de 40/45 lucrări științifice și metodice de valoare (în reviste de specialitate cu recenzenți), monografii, manuale etc., dintre care cel puțin 5 după susținerea tezei de doctor habilitat, au o vechime în muncă științifico-didactică/științifică de cel puțin 10 ani, participă la procesul de instruire din instituțiile de învățământ superior/de formare a noi generații de cercetători științifici, au pregătit cel puțin 2/3 doctori și/sau doctori habilitați.

32. Titlul științifico-didactic de profesor universitar poate fi conferit și persoanelor care dețin grad științific de doctor și titlu științifico-didactic de conferențiar universitar/conferențiar cercetător, dar care se află în funcția de profesor universitar/cercetător științific coordonator (sau una superioară acesteia), ocupată prin concurs sau atestare, de cel puțin 4 ani, au publicat mai mult de 40/45 lucrări științifice și metodice de valoare (în reviste de specialitate cu recenzenți), monografii, manuale etc., au o vechime în munca științifico-didactică/științifică de cel puțin 20 de ani, participă la procesul de instruire din instituțiile de învățământ superior/de formare a noi generații de cercetători științifici, au pregătit cel puțin 4/5 doctori.

33. În cazul persoanelor care activează în domeniul culturii și artelor, titlul științifico-didactic de profesor universitar poate fi conferit și unor persoane cu titlu științifico-didactic de conferențiar universitar, dar fără grad științific, notorii ca personalități proeminente în sfera lor de activitate, dețin titluri onorifice ale Republicii Moldova (sau ale altor state), se află în funcția de profesor universitar (sau în una superioară acesteia), ocupată prin concurs, de cel puțin 4 ani, au mai mult de 30 lucrări de valoare în domeniu (filme, opere literare, creații componistice, creații de arte plastice etc.), dintre care cel puțin 10 publicate după conferirea titlului de conferențiar universitar, participă la procesul de instruire din instituțiile de învățământ superior de cel puțin 20 de ani, au elaborat manuale, programe și îndrumări metodice care se aplică în procesul didactic, au pregătit cel puțin 5 discipoli care dețin titluri onorifice, au devenit laureați (diplomanți) ai concursurilor naționale și intarnaționale.

34. În cazul persoanelor care activează în domeniul sportului, titlul științifico-didactic de profesor universitar poate fi conferit și unor persoane care nu au grad științific de doctor și titlu

ştiinţifico-didactic de conferenţiar universitar, dar care îndeplinesc funcţia de antrenor, deţin titlul de "Om emerit", se află în funcţia de profesor universitar (sau în una superioară acesteia), ocupată prin concurs sau atestare, de cel puţin 4 ani, au publicat mai mult de 30 lucrări ştiinţifice şi metodico-didactice de valoare, implementate în practica pedagogică, dintre care cel puţin 10 după conferirea titlului ştiinţifico-didactic de conferenţiar universitar, participă la procesul de instruire din instituţiile de învăţământ superior de cel puţin 20 de ani, au pregătit cel puţin 2 sportivi de performanţă premiaţi la campionatele europene, mondiale sau la Jocurile Olimpice.

35. Solicitările privind recunoaşterea şi echivalarea gradelor şi titlurilor ştiinţifice şi titlurilor ştiinţifico-didactice obţinute în alte ţări sînt înaintate Consiliului Naţional personal de către deţinătorii acestor titluri.

36. În conformitate cu Regulamentul cu privire la recunoaşterea şi echivalarea actelor de înaltă calificare ştiinţifică şi ştiinţifico-didactică obţinute în străinătate, aprobat de Guvern, dosarele de atestare cu privire la nostrificarea gradelor şi titlurilor ştiinţifice şi titlurilor ştiinţifico-didactice sînt examinate de comisii de experţi în domeniu, iar, în lipsa acestora, de comisii de experţi constituite ad-hoc.

37. Instituţia experţilor a Consiliului Naţional constă din comisii de experţi în domeniu, din experţi independenţi şi din comisii de experţi constituite ad-hoc, care activează conform unui regulament, aprobat de Consiliul Naţional.

Перевод

Республика Молдова

ПАРЛАМЕНТ

КОДЕКС Nr. 259
от 15.07.2004

КОДЕКС РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА О НАУКЕ И ИННОВАЦИЯХ

Опубликован : 30.07.2004 в Monitorul Oficial Nr. 125-129 статья № : 663

ИЗМЕНЕН
ЗП238-XVI от 13.11.08, MO215-217/05.12.08 ст.685
ЗП185-XVI от 10.07.08, MO190-192/24.10.08 ст.685
ЗП447-XVI от 28.12.06, MO51-53/13.04.07 ст.239
ЗП268 от 28.07.06, MO142-145/08.09.06 ст.702
ЗП192-XVI от 30.06.06, MO116-119/28.07.06 ст.543
ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611
Примечание: По всему тексту кодекса слово «ликвидирует» заменить словом «расформировывает», а слово ликвидация» - словом «расформирование» в соответствующем падеже; согласно ЗП185-XVI от 10.07.08, MO190-192/24.10.08 ст.685

Парламент принимает настоящий кодекс.

Раздел I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ
Глава I
ОБЛАСТЬ РЕГЛАМЕНТИРОВАНИЯ И ПРАВОВАЯ БАЗА

Статья 1. Область регламентирования

Настоящий кодекс регламентирует правовые отношения, связанные с разработкой и осуществлением государственной политики в области науки и инноваций, деятельностью в области научных исследований, инноваций и трансфера технологий, научно-технологической информации, аккредитацией организаций в области науки и инноваций, аттестацией научных и научно-педагогических кадров высшей квалификации, защитой интеллектуальной собственности, с правовым статусом субъектов в области науки и инноваций.

Статья 2. Правовая основа деятельности в области науки и инноваций

(1) Деятельность в области науки и инноваций регламентируется настоящим кодексом, другими законодательными актами, подзаконными нормативными актами, регулирующими правовые отношения, предусмотренные статьей 1, которые должны соответствовать Конституции Республики Молдова.

(2) Подзаконные нормативные акты применяются для регулирования правовых отношений в области науки и инноваций, только если они изданы на основе закона и не противоречат ему.
(3) Если международным договором, одной из сторон которого является Республика Молдова, установлены иные положения, чем те, которые предусмотрены настоящим кодексом, применяются положения международного договора.

Глава II
ПОНЯТИЯ И ОПРЕДЕЛЕНИЯ

Статья 3. Общие положения
В настоящем кодексе основные понятия используются в значении, изложенном в статьях 4-54.
Статья 4. Научные исследования и разработки
Научные исследования и разработки - совокупная деятельность по проведению научных исследований и технологических разработок.
Статья 5. Научные исследования
Научные исследования - фундаментальные и прикладные исследования, основными составляющими которых являются научные изыскания, научные технологии, научная продукция и научные услуги.
Статья 6. Фундаментальные исследования
Фундаментальные исследования - деятельность, направленная на получение новых научных знаний, а также на разработку и проверку новых гипотез и теорий.
Статья 7. Прикладные исследования
Прикладные исследования - деятельность, направленная на получение новых научных знаний и их использование в целях создания новых процессов, продукции и услуг или их усовершенствования.
Статья 8. Технологические разработки
Технологические разработки - деятельность, направленная на использование результатов научных исследований при разработке планов, схем и документации по новым процессам, продукции и услугам, отвечающим требованиям рынка, с целью их внедрения, материализации или усовершенствования. Технологические разработки включают также деятельность по конструированию и технологическому проектированию, производству опытных образцов. Посредством технологических разработок осуществляются накопление, трансфер и применение результатов научных исследований в экономике и обществе.
Статья 9. Государственная политика в области научных исследований и разработок, инноваций и трансфера технологий
Государственная политика в области научных исследований и разработок, инноваций и трансфера технологий (далее - область науки и инноваций) - составная часть социально-экономической, образовательной и культурной политики государства, направленная на развитие, координацию и стимулирование деятельности в области науки и инноваций, осуществляемая посредством генерирования новых знаний и применения научно-технических достижений.
Статья 10. Экспертиза
Экспертиза - оценка программ, проектов и их исполнителей, а также результатов научных исследований.
Статья 11. Независимый эксперт
Независимый эксперт - юридическое или физическое лицо, обладающее специальными знаниями, навыками и специализацией в определенной сфере и представляющее себя самостоятельно.

Статья 12. Мониторинг

Мониторинг - систематические наблюдения, измерения и контроль деятельности в части достигнутых показателей и эффективности использования человеческих, материальных и финансовых ресурсов, а также планирование соответствующих мер для достижения намеченных целей.

Статья 13. Совместное финансирование

Совместное финансирование - осуществление финансирования в области науки и инноваций посредством кооперирования усилий государства, хозяйствующих субъектов и спонсоров.

Статья 14. Субъекты деятельности в области науки и инноваций

Субъекты деятельности в области науки и инноваций - юридические лица независимо от вида собственности и организационно-правовой формы и физические лица, осуществляющие деятельность в области науки и инноваций на территории Республики Молдова.

Статья 15. Организация в области науки и инноваций

Организация в области науки и инноваций - юридическое лицо независимо от вида собственности и организационно-правовой формы, основной деятельностью которого являются научные, научно-технологические исследования, научно-организационная и научно-консалтинговая деятельность, подготовка научных кадров посредством университетского и постуниверситетского образования, а также курсов усовершенствования.

Статья 16. Организация публичного права в области науки и инноваций

Организация публичного права в области науки и инноваций - коммерческая или некоммерческая организация, созданная на основе документа, изданного органом центрального или местного публичного управления и/или Академией наук Молдовы (далее - Академия наук), и финансируемая полностью или частично из средств государственного бюджета, выделяемых на науку и инновации.

Статья 17. Организация частного права в области науки и инноваций

Организация частного права в области науки и инноваций - коммерческая организация, учрежденная и финансируемая физическими или юридическими лицами частного права в целях получения прибыли на основе деятельности в области науки и инноваций.

Статья 18. Общественная организация (ассоциация) в области науки и инноваций

Общественная организация (ассоциация) в области науки и инноваций - некоммерческая организация, учрежденная в соответствии с действующим законодательством ассоциированными физическими и/или юридическими лицами на основе общих интересов для достижения поставленных целей в области науки и инноваций.

Статья 19. Организация научно-технологической информации

Организация научно-технологической информации - специализированная организация и ее подразделения, осуществляющие научно-информационную деятельность в области науки и инноваций.

Статья 20. Инновация

Инновация - применение нового или усовершенствованного конечного результата деятельности в области научных исследований и трансфера технологий, получившего воплощение в форме конкурентоспособных новых или усовершенствованных знания, продукта, услуги, процесса, используемых в практической деятельности и/или реализуемых на рынке.

Статья 21. Трансфер технологий

Трансфер технологий - введение в экономический оборот специальных технологий и оборудования, приборов и установок, гибридов, сортов, рас, штаммов, препаратов, являющихся результатом исследований или приобретенных, с целью повышения эффективности и качества или получения новых продуктов, услуг, процессов, которые востребованы рынком либо при помощи которых утверждается инновационное поведение, а равно деятельность по распространению информации, разъяснению, передаче знаний, предоставлению консультаций с целью осуществления перехода идеи или технологии от создателя к пользователю.

Статья 22. Деятельность в области инноваций и трансфера технологий

Деятельность в области инноваций и трансфера технологий - процесс преобразования результатов научных исследований, практических разработок и/или иных научно-технических достижений (а также связанных с ними научных исследований и разработок) в новые научные знания или новые либо усовершенствованные продукты, услуги, процессы, которые отвечают практическим потребностям и требованиям рынка и подвержены процессу трансфера технологий и реализации.

Статья 23. Абсорбция инновации

Абсорбция инновации - способность социально-экономической среды к ассимиляции инновации (в особенности предприятиями), к использованию, преобразованию и развитию инновационных знаний, к расширению воплощения этих знаний в новых продуктах, услугах, процессах.

Статья 24. Область инноваций и трансфера технологий

Область инноваций и трансфера технологий - сфера деятельности производителей и потребителей новых или усовершенствованных конкурентоспособных продуктов, услуг, процессов, включающая создание, распространение, внедрение и реализацию инноваций.

Статья 25. Инфраструктура области науки и инноваций

Инфраструктура области науки и инноваций - совокупность организаций, содействующих осуществлению научной и инновационной деятельности: Академия наук, другие организации в данной области, финансовые учреждения, фонды и агентства по поддержке указанной деятельности, бизнес-инкубаторы, инновационные парки (научные, научно-технические и технологические), предприятия и другие специализированные организации.

Статья 26. Действительные члены (академики) и члены-корреспонденты Академии наук

Действительные члены (академики) и члены-корреспонденты Академии наук - деятели науки и культуры высокой гражданской ответственности, граждане Республики Молдова, труды которых имеют огромное теоретическое или практическое значение и в значительной степени содействуют развитию национальной науки и культуры, признанные ведущими специалистами в своей области и избранные Общим собранием действительных членов и членов-корреспондентов Академии наук.

Статья 27. Почетные члены Академии наук

Почетные члены Академии наук - видные зарубежные деятели науки и культуры, достижения которых признаны выдающимися и которые активно сотрудничают с организациями Республики Молдова в области науки и инноваций.

Статья 28. Доктор Honoris Causa

Доктор Honoris Causa - почетное звание, присваиваемое Высшим советом по науке и технологическому развитию Академии наук и сенатами высших учебных заведений выдающимся отечественным и зарубежным деятелям в области политики, культуры и науки.

Статья 29. Договор о партнерстве
(1) Договор о партнерстве - договор, заключаемый между Правительством и Академией наук на определенный период, предметом которого является наделение Академии наук полномочиями по осуществлению государственной политики в области науки и инноваций.
(2) Академия наук в результате делегирования ей полномочий Правительства в области науки и инноваций становится публичным учреждением с полномочиями органа публичной власти в области науки и инноваций.
Статья 30. Оценка
Оценка - оценка публичным учреждением по аккредитации и аттестации соответствия стандартам научной и научно-педагогической деятельности, осуществляемой субъектами в области науки и инноваций.
Статья 31. Аккредитация
Аккредитация - процедура, посредством которой публичное учреждение по аккредитации и аттестации официально признает, что организация в области науки и инноваций и ее персонал компетентны в проведении специфической деятельности по своему профилю согласно нормам оценки и критериям аккредитации.
Статья 32. Свидетельство об аккредитации
Свидетельство об аккредитации - юридический документ, подтверждающий результаты оценки и аккредитации организации в области науки и инноваций.
Статья 33. Институциональные члены Академии наук
Институциональные члены Академии наук - аккредитованные организации публичного права в области науки и инноваций, которые действуют в структуре Академии наук и полностью финансируются из государственного бюджета.
Статья 34. Профильные члены Академии наук
Профильные члены Академии наук - аккредитованные организации публичного права в области науки и инноваций, подчиняющиеся Академии наук в научно-методическом плане, фундаментальные исследования которых полностью финансируются из государственного бюджета на конкурсной основе. Из государственного бюджета финансируются на конкурсной основе и проводимые ими прикладные исследования, однако предпочтение отдается проектам, в большей степени финансируемым из специальных средств этих организаций.
[Ст.34 изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611]
Статья 35. Аффилированные члены Академии наук
Аффилированные члены Академии наук - аккредитованные организации частного права в области науки и инноваций и аккредитованные общественные организации (ассоциации) в данной области, связанные с Академией наук отношениями подчиненности и/или сотрудничества, которые по результатам конкурса пользуются правом финансирования из государственного бюджета в размере до 40 процентов стоимости проекта в области науки и инноваций при условии совместного финансирования.
Статья 36. Научный исследователь
Научный исследователь - лицо с высшим образованием, имеющее квалификацию, навыки и знания в соответствующей области науки и профессионально применяющее их в области науки и инноваций.
Статья 37. Аттестация научного исследователя
Аттестация научного исследователя - оценка уровня и качества научных исследований, выполненных научным исследователем, а также оценка соответствия его научной и/или научно-педагогической квалификации занимаемой должности.
Статья 38. Объект интеллектуальной собственности
Объект интеллектуальной собственности - результат интеллектуальной деятельности,

подтвержденный соответствующими правами владельца на его использование. К объектам интеллектуальной собственности относятся: объекты промышленной собственности (изобретения, полезные модели, сорта растений, топографии интегральных схем, наименования мест происхождения товаров, товарные знаки и знаки обслуживания, промышленные рисунки и модели), объекты авторского и смежных прав (литературные произведения, произведения искусства, науки и другие, в том числе компьютерные программы и базы данных), коммерческая тайна (ноу-хау) и другие.

Статья 39. Автор (соавтор) научно-технологической информации

Автор (соавтор) научно-технологической информации - физическое или юридическое лицо, в результате интеллектуальной деятельности которого создана научно-технологическая информация.

Статья 40. База научно-технологических данных

База научно-технологических данных - комплекс систематизированных данных на материальных носителях в письменной, графической, оптической или электромагнитной форме, к которым пользователи информации из области науки и инноваций имеют свободный доступ.

Статья 41. Банк научно-технологических данных

Банк научно-технологических данных - автоматизированная информационно-поисковая система, состоящая из одной или нескольких баз научно-технологических данных и системы поиска, хранения и обработки информации.

Статья 42. Пользователь научно-технологической информации

Пользователь научно-технологической информации - физическое или юридическое лицо, которое пользуется непосредственно либо через посредников данными и документами из информационных научно-технологических фондов или систем научно-технологической информации.

Статья 43. Распространение научно-технологической информации

Распространение научно-технологической информации - передача данных, документов, результатов опыта и практической деятельности, а также сотрудничество в целях распространения такой информации.

Статья 44. Информационный научно-технологический фонд

Информационный научно-технологический фонд - совокупность первичных (базовых) данных и документов, которые систематизированы в монографиях и сборниках статей, брошюрах, периодических изданиях, рекомендациях, свидетельствах об изобретениях, промышленных чертежах и образцах, сведениях о знаках, нормативно-технических документах, промышленных регистрах, проектах и отчетах из области науки и инноваций, депонированных рукописях, переводах научно-технологической литературы, документах и иных подобных источниках и зафиксированы на материальных носителях в письменной, графической, оптической или электромагнитной форме.

Статья 45. Научно-технологическая информация

Научно-технологическая информация - информация, отражающая результаты деятельности в области науки и инноваций в стране и за рубежом.

Статья 46. Инфраструктура системы научно-технологической информации

Инфраструктура системы научно-технологической информации - совокупность организаций, содействующих осуществлению информационного процесса в области науки и инноваций.

Статья 47. Посредник в области научно-технологической информации

Посредник в области научно-технологической информации - физическое или юридическое лицо, уполномоченное автором (соавтором) научно-технологической информации или другим правообладателем реализовывать научно-технологическую информационную продукцию.

Статья 48. Научно-технологическая информационная продукция

Научно-технологическая информационная продукция - материализованный результат творческой деятельности информационных служб, предназначенный для удовлетворения потребностей пользователей научно-технологической информации.

Статья 49. Совместная научно-технологическая информационная продукция

Совместная научно-технологическая информационная продукция - научно-технологическая продукция, созданная двумя или более физическими лицами по инициативе и/или под руководством физического или юридического лица.

Статья 50. Разработчик (поставщик) научно-технологической информации

Разработчик (поставщик) научно-технологической информации - физическое или юридическое лицо, уполномоченное правообладателем обеспечивать совокупность действий по получению, сбору, хранению, обработке, использованию и распространению научно-технологической информации.

Статья 51. Ресурсы научно-технологической информации

Ресурсы научно-технологической информации - научно-технологическая информация, накопленная и собранная в информационных фондах, каталогах и базах научно-технологических данных.

Статья 52. Система научно-технологической информации

Система научно-технологической информации - совокупность информационных, технических ресурсов и средств, необходимых для сбора, обработки и распространения научно-технологической информации в целях удовлетворения потребностей пользователей.

Статья 53. Информационные услуги

Информационные услуги - деятельность, включающая получение, сбор, хранение, обработку и распространение научно-технологической информации.

Статья 54. Правообладатель

Правообладатель - обладатель исключительного авторского права на научно-технологическую информацию из области науки и инноваций, автор (соавтор) или иное физическое либо юридическое лицо, наделенное имущественными правами на научно-технологическую информационную продукцию.

Глава III
ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОЛИТИКА В ОБЛАСТИ НАУКИ И ИННОВАЦИЙ

Статья 55. Государственная политика в области науки и инноваций как стратегический приоритет

(1) Поддержка научных исследований и разработок, а также стимулирование устойчивого инновационного климата являются стратегическим приоритетом социально-экономического развития Республики Молдова.

(2) Политика в области науки и инноваций является составной частью социально-экономической политики государства и определяет цели, принципы и механизмы его деятельности в этой области.

(3) Государство совместно с научным сообществом формирует политику в области науки

и инноваций и реализует ее путем обеспечения соответствующей нормативной, организационной и социально-экономической базы, а также содействует посредством проведения различных мероприятий и вложения средств осуществлению деятельности в области науки и инноваций.
(4) Государство определяет цели, принципы и механизмы деятельности в области науки и инноваций, способы привлечения инвесторов и обеспечивает ее организационную и социально-экономическую базу.
(5) Государство осуществляет стимулирование, материально-техническую и финансовую поддержку деятельности в области науки и инноваций, создает благоприятные условия для абсорбции инноваций.
(6) Государственная политика в области науки и инноваций осуществляется научным сообществом в лице Академии наук в соответствии с экономической, финансовой и научно-технической политикой.

Статья 56. Цель и задачи государственной политики
в области науки и инноваций

(1) Основной целью государственной политики в области науки и инноваций является устойчивое социально-экономическое и человеческое развитие Республики Молдова, основанное на стимулировании и максимально широком использовании научного, научно-технического и технологического потенциала, ориентированного на ценности открытого демократического общества, для создания и реализации конкурентоспособных и экологически чистых продуктов, услуг, процессов.
(2) Задачами государственной политики в области науки и инноваций являются:
a) комплексная интеграция фундаментальных и прикладных исследований с инновационной деятельностью во всех сферах экономической, социальной, культурной, политической и информационной жизни Республики Молдова;
b) развитие и эффективное использование научного и технологического потенциала;
c) обеспечение прогрессивного структурного реформирования сферы производства товаров и услуг, повышение их конкурентоспособности и эффективности производства;
d) защита окружающей среды, памятников природы и культурного наследия, рациональное использование природных ресурсов, сохранение и приумножение биологического и культурного разнообразия;
e) защита и развитие информационных ресурсов страны;
f) системное углубление взаимосвязи науки и образования.

Статья 57. Основные принципы государственной политики
в области науки и инноваций

Государственная политика в области науки и инноваций осуществляется на основе следующих основных принципов:
a) признание науки и инноваций основой социально-экономического развития Республики Молдова;
b) соответствие стратегических направлений деятельности в области науки и инноваций социально-экономическим, культурным и образовательным приоритетам страны, тенденциям развития мировой науки;
c) целесообразность интеграции национальной сферы науки и инноваций в международный и региональный оборот на основе принципов кооперации и специализации;
d) концентрация ресурсов, выделенных из государственных и других источников, на стратегических направлениях деятельности в области науки и инноваций;
e) ориентирование деятельности в области науки и инноваций на социально-экономические, культурные и образовательные потребности общества;
f) оценка и отбор государственных программ и проектов в области науки и инноваций на

конкурсной основе;
g) использование и развитие научного, научно-технического и научно-технологического потенциала, формирование инфраструктуры области науки и инноваций;
h) преобразование объектов интеллектуальной собственности в конкурентоспособные на внутреннем и внешнем рынках продукты, услуги, процессы;
i) проведение благоприятной финансовой, налоговой и таможенной политики в области науки и инноваций;
j) обеспечение взаимодействия науки, образования, производственной и финансовой сфер;
k) соответствие деятельности в области науки и инноваций международным нормам и принципам;
l) открытость в осуществлении государственной политики в области науки и инноваций;
m) право на обоснованный риск в деятельности, связанной с наукой и инновациями.

Статья 58. Стратегические направления деятельности в области науки и инноваций

(1) Государственная политика в области науки и инноваций предусматривает концентрацию ресурсов на стратегических направлениях деятельности в этой области, а также организацию такой деятельности.
(2) Стратегические направления деятельности в области науки и инноваций определяются с учетом имеющихся тенденций на международном уровне, национального потенциала и потребностей социально-экономического развития страны.

Статья 59. Государственные программы в области науки и инноваций

(1) Государственная программа в области науки и инноваций представляет собой комплекс взаимосвязанных проектов в данной области и является основной формой осуществления государственной политики в этой сфере.
(2) Государственные программы в области науки и инноваций формируются Правительством и научным сообществом в лице Академии наук в соответствии со стратегическими направлениями деятельности в данной области. Перечень государственных программ включается в Договор о партнерстве.
(3) После экспертизы и конкурсного отбора, проведенных Высшим советом по науке и технологическому развитию, в государственные программы в области инноваций и трансфера технологий включаются проекты по инновациям и трансферу технологий, предложенные организациями, осуществляющими данную деятельность.
(4) Финансирование государственных программ в области науки и инноваций осуществляется из государственного бюджета по результатам конкурса, организованного Академией наук, полностью или частично.

Статья 60. Проекты в области науки и инноваций

(1) Проектом в области науки и инноваций признается комплекс мероприятий, взаимоувязанных для решения проблемы (достижения единой цели) по исполнителям, срокам и ресурсам, который реализуется организацией в области науки и инноваций и направлен на:
a) развитие фундаментальных и прикладных научных знаний и способов их применения;
b) развитие инфраструктуры области науки и инноваций, совершенствование лабораторного, вычислительного и диагностического оборудования, полиграфической и издательской техники;
c) улучшение технико-экономических параметров применяемых технологий и/или производимой продукции (выполняемых работ, оказываемых услуг) с целью обеспечения их конкурентоспособности на мировом рынке;
d) создание и/или освоение новых технологий и/или видов продукции (работ, услуг), являющихся результатом внедрения объекта интеллектуальной собственности (авторское

свидетельство, промышленный образец, топография интегральных схем, ноу-хау и пр.), на который производитель имеет соответствующие документы (сертификат, патент и др.) или лицензию, полученную от собственника объекта интеллектуальной собственности, либо разработанных в Республике Молдова впервые и/или являющихся более конкурентоспособными, имеющих значительно превосходящие технико-экономические параметры и повышающих отечественный научно-технический и технологический уровень.
(2) Проекты являются, как правило, составной частью программ в области науки и инноваций, выполняемых организациями, осуществляющими соответствующую деятельность.
(3) Проекты должны отвечать следующим требованиям:
a) быть направленными на решение важнейших проблем социально-экономического развития государства и соответствовать стратегическим направлениям развития науки и инноваций, отраженным в Договоре о партнерстве;
b) обладать научной или технологической новизной и соответствовать профессиональному уровню;
c) иметь научное и финансовое обоснование, содержать ожидаемые результаты и методы их транспарентного мониторинга.

Статья 61. Порядок отбора и регистрации проектов в области науки и инноваций

(1) Отбор проектов в области науки и инноваций, а также их исполнителей осуществляется посредством открытых конкурсов, проводимых Высшим советом по науке и технологическому развитию, на основе данных экспертизы проектов, осуществленной независимыми экспертами, при участии представителей научного сообщества, в соответствии с регламентом, утвержденным Академией наук.
(2) Проекты в области науки и инноваций, включенные в соответствующие программы или разработанные в качестве самостоятельных проектов, после их утверждения Академией наук публикуются в Официальном мониторе Республики Молдова и вносятся в Государственный регистр проектов в области науки и инноваций (далее - Государственный регистр).
(3) Государственная регистрация проектов в области науки и инноваций производится в порядке, утвержденном Академией наук.
(4) Академия наук выдает организации в области науки и инноваций сертификат, подтверждающий государственную регистрацию проекта.
(5) Сертификат государственной регистрации проекта в области науки и инноваций действителен на срок, предусмотренный в соответствующей программе. По истечении этого срока государственная регистрация нереализованного проекта и соответствующая запись в Государственном регистре утрачивают силу. Информация об этом публикуется Академией наук.

Статья 62. Объекты деятельности в области науки и инноваций

Объектами деятельности в области науки и инноваций являются:
a) программы, проекты, конечной целью которых является получение новых знаний в сфере фундаментальных и прикладных наук, создание конкурентоспособных новых или усовершенствованных продуктов, услуг, процессов;
b) результаты деятельности в области науки и инноваций, подтвержденные научными публикациями, авторскими свидетельствами и патентами, составляющими объект интеллектуальной собственности;
c) организационно-технологические решения производственного, управленческого, коммерческого характера, способствующие модернизации структуры и улучшению качества продуктов, услуг, процессов;

d) инфраструктура области науки и инноваций.

Статья 63. Государственные гарантии в области науки и инноваций

Государство в соответствии с действующим законодательством гарантирует субъектам деятельности в области науки и инноваций поддержку:

a) программ и проектов в области науки и инноваций, направленных на реализацию политики государства в данной области;

b) создания и развития инфраструктуры области науки и инноваций;

c) процесса подготовки, переподготовки и повышения квалификации кадров;

d) в финансировании патентования за рубежом изобретений и промышленных образцов, входящих в состав экспортируемой или находящейся в процессе подготовки к экспорту отечественной продукции;

e) отдельных видов деятельности в области науки и инноваций путем предоставления субсидий;

f) путем предоставления гарантий по их обязательствам перед отечественными и иностранными кредиторами и инвесторами;

g) создания отечественной продукции, конкурентоспособной на мировом рынке, путем тарифного и нетарифного регулирования;

h) посредством предоставления налоговых и таможенных льгот;

i) путем предоставления права пользования принадлежащим государству имуществом, в том числе объектами интеллектуальной собственности;

j) обеспечением охраны интеллектуальной собственности;

k) обеспечением свободы доступа к информации, ее распространения в соответствии с действующим законодательством;

l) международного сотрудничества в области науки и инноваций.

Статья 64. Кадровая политика в области науки и инноваций

Кадровая политика является стратегической составляющей государственной политики в области науки и инноваций и направлена на увеличение научного и интеллектуального потенциала общества, развитие творческой инициативы, пропаганду научной культуры, повышение престижа труда в сфере науки и инноваций посредством стимулирования его в зависимости от полученных результатов, сложности и качества выполненных работ.

Статья 65. Налоговые и таможенные льготы

Налоговые и таможенные льготы при осуществлении деятельности в области науки и инноваций предоставляются в соответствии с действующим налоговым и таможенным законодательством.

Раздел II
РЕАЛИЗАЦИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ В ОБЛАСТИ НАУКИ И ИННОВАЦИЙ

Глава IV
ФУНКЦИИ И ПОЛНОМОЧИЯ ПУБЛИЧНЫХ ВЛАСТЕЙ В ОБЛАСТИ НАУКИ И ИННОВАЦИЙ

Статья 66. Функции публичных властей в осуществлении государственной политики в области науки и инноваций

Государство в лице публичных властей гарантирует функционирование и развитие области науки и инноваций путем:

a) обеспечения нормативной, организационной и социально-экономической базы для осуществления деятельности в области науки и инноваций и ее стимулирования;

b) стабильного и постоянно растущего финансирования развития потенциала в области науки и инноваций, стимулирования создания ее современной инфраструктуры;

c) проведения благоприятной финансовой, налоговой и таможенной политики в области науки и инноваций;

d) поддержки деятельности в области науки и инноваций посредством программ и проектов по стратегическим направлениям данной деятельности;
e) создания условий для сохранения, развития и использования научного, научно-технического и технологического потенциала;
f) обеспечения подготовки, усовершенствования и переподготовки работников высшей квалификации организаций в области науки и инноваций;
g) осуществления взаимодействия науки, образования, производственной и финансовой сфер;
h) эффективного использования рыночных механизмов для расширения деятельности в области науки и инноваций;
i) поддержки предпринимательства в области науки и инноваций;
j) содействия развитию инфраструктуры области науки и инноваций;
k) обеспечения защиты интеллектуальной собственности, других интересов субъектов деятельности в области науки и инноваций;
l) правового обеспечения передачи интеллектуальной собственности, сертификации конкурентоспособных продуктов, услуг, процессов;
m) информационного обеспечения субъектов деятельности в области науки и инноваций согласно действующему законодательству;
n) осуществления мер по расширению международного сотрудничества в области науки и инноваций;
o) обеспечения социальной защиты и оплаты труда работников в области науки и инноваций согласно их квалификации и навыкам.

Статья 67. Полномочия Парламента

Парламент:
a) принимает законодательные акты, регулирующие деятельность в области науки и инноваций;
b) утверждает стратегические направления деятельности в области науки и инноваций;
c) утверждает объем финансовых средств, направляемых на поддержку деятельности в области науки и инноваций;
d) ратифицирует международные соглашения о сотрудничестве в области науки и инноваций.

Статья 68. Полномочия Правительства

(1) Правительство заключает с Академией наук Договор о партнерстве, в котором на основе делегирования Академии наук полномочий в проведении государственной политики в области науки и инноваций определяются:
a) стратегия развития науки и инновационной деятельности;
b) стратегические направления деятельности в области науки и инноваций;
c) объем финансирования области науки и инноваций в соответствии с Законом о государственном бюджете и с учетом постоянно возрастающих потребностей в ее финансировании.
(2) Правительство:
a) организует разработку проектов законодательных актов, касающихся вопросов науки и инноваций, и представляет их Парламенту для рассмотрения;
b) разрабатывает экономические механизмы стимулирования деятельности в области науки и инноваций и использования результатов такой деятельности;
c) заключает межправительственные соглашения о сотрудничестве в области науки и инноваций;
d) способствует созданию инфраструктуры области науки и инноваций;
e) присуждает премии в области науки и инноваций.

Статья 69. Полномочия центральных отраслевых и других органов публичного управления

(1) Полномочия центральных отраслевых органов публичного управления в области науки и инноваций устанавливаются Правительством по предложению Академии наук.

(2) Министерства, департаменты, другие органы публичного управления:

a) участвуют в проведении государственной политики в области науки и инноваций;

b) разрабатывают предложения, касающиеся стратегических направлений деятельности в области науки и инноваций, государственных программ;

c) осуществляют иные полномочия, предусмотренные законом.

Статья 70. Полномочия органов местного публичного управления

Органы местного публичного управления:

a) участвуют в формировании и реализации государственной политики в области науки и инноваций на региональном уровне;

b) финансируют из бюджетов административно-территориальных единиц региональные программы и проекты в области науки и инноваций;

c) создают организации в области науки и инноваций, финансируемые из бюджета административно-территориальной единицы;

d) проводят политику внедрения передовых технологий, установления отношений сотрудничества с научно-исследовательскими и инновационными структурами местных организаций, учреждений и предприятий, а также между этими структурами.

Глава V
АКАДЕМИЯ НАУК - ПУБЛИЧНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ В ОБЛАСТИ НАУКИ И ИННОВАЦИЙ

Статья 71. Положение Академии наук в области науки и инноваций

(1) Академия наук - единственное публичное учреждение общенационального значения в области науки и инноваций, полномочный координатор научной и инновационной деятельности, высший научный форум страны и научный консультант публичных властей Республики Молдова.

(2) Академия наук является юридическим лицом, имеет автономный статус и осуществляет деятельность на принципах самоуправления.

Статья 72. Правовая основа деятельности Академии наук

(1) Академия наук осуществляет свою деятельность в соответствии с Конституцией Республики Молдова, настоящим кодексом и другими законодательными и нормативными актами, Договором о партнерстве и своим Уставом.

(2) Академии наук делегируются полномочия Правительства в области научных исследований и разработок, а также координирующая роль в области продвижения инноваций и трансфера технологий.

(3) Академия наук заключает с Правительством в соответствии со статьями 29 и 73 Договор о партнерстве сроком на четыре года с обязательным ежегодным уточнением и подтверждением его не позднее 25 декабря.

(4) Договор о партнерстве утверждается один раз в четыре года Ассамблеей Академии наук по представлению президента Академии наук, уточняется и подтверждается ежегодно Высшим советом по науке и технологическому развитию Академии наук.

Статья 73. Основные направления деятельности Академии наук

Академия наук на основе Договора о партнерстве:

a) разрабатывает и реализует стратегию развития науки и инновационной деятельности, проводит государственную политику и осуществляет концептуальную деятельность в области науки и инноваций;

b) обозначает стратегические направления в области науки и инноваций;

c) распределяет бюджетные ассигнования в соответствии со стратегическими направлениями в области науки и инноваций;
d) организует разработку государственных программ, международных научных и научно-технических программ, а также механизмов их реализации;
e) разрабатывает механизмы мониторинга и стимулирования внедрения результатов государственных программ в области науки и инноваций и формирования рынка продуктов данной области;
f) организует конкурсы проектов в области науки и инноваций, финансируемых из государственного бюджета;
g) обеспечивает финансирование издания научных журналов и научных работ;
h) обеспечивает финансирование подведомственных научных библиотек;
i) разрабатывает прогнозы развития науки и инновационной деятельности;
j) проводит политику сохранения, рационального размещения и развития интеллектуального потенциала, имущества и инфраструктуры области науки и инноваций;
k) поддерживает деятельность в области инноваций и трансфера технологий;
l) содействует внедрению результатов научных исследований и передовых технологий;
m) продвигает национальные и мировые ценности в области науки и культуры;
n) организует и при необходимости осуществляет научно-методическую координацию деятельности субъектов в области науки и инноваций, входящих в состав Академии наук, и субъектов в области науки и инноваций, не входящих в ее состав, получающих ассигнования из государственного бюджета;
o) осуществляет по просьбе научно-методическое координирование деятельности субъектов в области науки и инноваций, не входящих в состав Академии наук и не получающих ассигнований из государственного бюджета;
p) предоставляет консультации, осуществляет экспертизу и визирует проекты законов и иных нормативных актов, касающиеся политики в области науки, экономической, социальной, культурной и других областях жизни общества;
q) осуществляет подготовку научных кадров посредством университетского, постуниверситетского образования и курсов усовершенствования, поддержку и продвижение научных школ;
r) сотрудничает на международном уровне с аналогичными учреждениями.

Статья 74. Полномочия Академии наук

Академия наук :
a) организует и осуществляет фундаментальные и прикладные научные исследования, разрабатывает передовые технологии;
b) разрабатывает государственные концепции, проекты, программы и консультирует органы публичного управления по стратегическим направлениям экономической, социальной и гуманитарной политики государства;
c) представляет Правительству заключения о положении в области научных исследований и разработок и рекомендации по стимулированию инноваций и трансфера технологий;
d) организует деятельность по составлению отчетов о тенденциях социально-экономического, технологического и человеческого развития страны;
e) определяет политику по подготовке научных и научно-педагогических кадров посредством организации эффективной системы мастерата, докторантуры и постдокторантуры на основании решения Высшего совета по науке и технологическому развитию;
f) определяет и развивает свою организационную структуру, руководствуясь стратегическими направлениями в области науки и инноваций и социально-экономическими приоритетами страны;

g) создает и расформировывает в соответствии с законодательством и уставными требованиями субъекты деятельности в области науки и инноваций различных профилей деятельности;
h) вносит Правительству предложения об учреждении, реорганизации или расформировании государственных учебных заведений системы лицейского и высшего университетского образования, подведомственных Академии наук;
[Ст.74 пкт.(h) введен ЗП192-XVI от 30.06.06, МО116-119/28.07.06 ст.543; остальные переименованны]
i) избирает действительных членов, членов-корреспондентов и почетных членов Академии наук и присваивает почетные звания, в том числе доктор Honoris Causa;
j) организует национальные и международные научные мероприятия;
k) стимулирует научное и культурное творчество посредством организации конкурсов и применения эффективной системы поощрения;
l) определяет партнеров, устанавливает эффективные формы сотрудничества с учреждениями и организациями, действующими в стране и за рубежом в области науки и инноваций, в системе университетского и постуниверситетского образования;
m) организует и проводит обязательную научно-техническую экспертизу научно-технического оборудования, закупаемого за счет средств государственного бюджета, а также грантов, получателем которых является Правительство;
n) организует и проводит экспертизу научного уровня методологии измерений, испытаний, тестирования и контроля;
o) учреждает Национальный фонд поддержки науки;
p) оказывает услуги в соответствии с действующим законодательством;
q) управляет собственностью Академии наук;
r) осуществляет иные законные полномочия.

Статья 75. Члены Академии наук

Академия наук объединяет:
a) действительных членов, членов-корреспондентов и научных исследователей;
b) институциональных, профильных и аффилированных членов.

Статья 76. Действительные члены, члены-корреспонденты и почетные члены Академии наук

(1) Действительные члены, члены-корреспонденты и почетные члены Академии наук избираются пожизненно Общим собранием действительных членов и членов-корреспондентов по предложению отделений Академии наук, организаций в области науки и инноваций, высших учебных заведений, учреждений культуры, а также по предложению действительных членов в соответствии с Уставом Академии наук.
(2) Численность действительных членов и членов-корреспондентов Академии наук в возрасте до 70 лет составляет 78 человек. Наименование специальностей и количество вакантных мест действительных членов и членов-корреспондентов определяются Высшим советом по науке и технологическому развитию.
(3) По достижении возраста 70 лет действительные члены и члены-корреспонденты Академии наук могут работать в области науки и инноваций в качестве научных консультантов.
(4) При утрате гражданства Республики Молдова действительными членами и членами-корреспондентами Академии наук выплата им ежемесячного пожизненного пособия приостанавливается.
[Ст.76 ч.(4) введена ЗП185-XVI от 10.07.08, МО190-192/24.10.08 ст.685]

Статья 77. Права и обязанности действительных членов и членов-корреспондентов Академии наук

Действительные члены и члены-корреспонденты Академии наук:

a) соблюдают Устав Академии наук и принимают участие в реализации его положений;
b) личным участием содействуют развитию национальной науки, техники и культуры;
c) участвуют в разработке программ по развитию отечественной науки, социально-экономическому и культурному развитию страны;
d) участвуют в подготовке научных кадров;
e) являются членами одного из отделений Академии наук в соответствии со своей научной специальностью;
f) содействуют укреплению научного сообщества, повышению престижа Академии наук;
g) несут ответственность за уровень развития науки в соответствующей области;
h) участвуют в работе Ассамблеи Академии наук, общих собраний действительных членов и членов-корреспондентов Академии наук и собраний отделений, членами которых они являются;
i) вносят для обсуждения вопросы из области науки и инноваций и организационные вопросы;
j) могут избираться в руководящие органы Академии наук;
k) доводят до сведения общественности и публичных властей личное мнение по проблемам, касающимся науки и общества;
l) имеют право свободного доступа в публичные учреждения;
m) получают пожизненно ежемесячные индексируемые ежегодно Законом о государственном бюджете пособия в размере не менее 2000 леев - члены-корреспонденты и не менее 3000 леев - действительные члены;
[Ст.77 пкт.m) изменен ЗП185-XVI от 10.07.08, МО190-192/24.10.08 ст.685; в силу с 01.01.09]
n) обладают исключительным правом использовать звание академика и члена-корреспондента без указания принадлежности к конкретной академии.

Статья 78. Отделения Академии наук

(1) Действительные члены, члены-корреспонденты, почетные члены, научные исследователи, а также институциональные, профильные и аффилированные члены Академии наук, работающие в одной области науки и инноваций, объединяются в следующие отделения:
a) отделение естествознания и наук о жизни, включая два подотделения – медицинских наук и сельскохозяйственных наук;
b) отделение точных и экономических наук;
c) отделение социально-гуманитарных наук.
[Ст.78 ч.(1) в редакции ЗП185-XVI от 10.07.08, МО190-192/24.10.08 ст.685]
(2) Отделение отвечает за уровень развития науки в курируемой области.
(3) Каждое отделение выдвигает в состав Ассамблеи Академии наук действительных членов, членов-корреспондентов, а также докторов хабилитат, избираемых собранием докторов и докторов хабилитат отделения в следующем порядке: отделение естествознания и наук о жизни – 39 докторов хабилитат; отделение точных и экономических наук – 26 докторов хабилитат; отделение социально-гуманитарных наук – 13 докторов хабилитат.
(4) Руководство отделением осуществляется одним из вице-президентов Академии наук (координатором отделения) и ученым секретарем.
(5) Ученый секретарь отделения избирается по предложению президента Академии наук собранием отделения на срок четыре года (но не более чем на два срока подряд). На должность ученого секретаря отделения предлагаются лица из числа членов отделения.
[Ст.78 ч.(3)-(5) в редакции ЗП185-XVI от 10.07.08, МО190-192/24.10.08 ст.685]

Статья 79. Вспомогательные учреждения Академии наук

В составе Академии наук действуют следующие вспомогательные учреждения: Центр

международных проектов, Информационный центр и научная библиотека, Агентство по инновациям и трансферу технологий, Центр университетского, постуниверситетского образования и повышения квалификации, другие учреждения, обеспечивающие деятельность Академии наук. Вспомогательные учреждения имеют статус юридического лица и действуют в соответствии с уставами, утвержденными Ассамблеей Академии наук.
[Ст.79 изменена ЗП185-XVI от 10.07.08, МО190-192/24.10.08 ст.685]

Статья 80. Вспомогательные предприятия и организации Академии наук

Для материально-технического обеспечения области науки и инноваций Академия наук создает, реорганизует и расформировывает вспомогательные предприятия и организации, являющиеся юридическими лицами и действующие в соответствии с своими уставами, утвержденными Ассамблеей Академии наук.
[Ст.80 изменена ЗП185-XVI от 10.07.08, МО190-192/24.10.08 ст.685]

Статья 81. Ассамблея Академии наук

(1) Высшим руководящим органом Академии наук является Ассамблея Академии наук (далее - Ассамблея), включающая:
a) действительных членов;
b) членов-корреспондентов;
c) 78 докторов-хабилитат, избранных на срок четыре года (но не более чем на два срока подряд) собраниями отделений, представляющих научное сообщество Республики Молдова.
(2) Сессии Ассамблеи могут быть очередными и внеочередными. Очередные сессии созываются не реже одного раза в год. Внеочередные сессии созываются по предложению президента Академии наук, по требованию двух третей членов Высшего совета по науке и технологическому развитию, не менее половины членов Ассамблеи или по постановлению общего собрания не менее трех отделений Академии наук.
(3) Сессия Ассамблеи признается правомочной, если в ее работе принимают участие не менее двух третей членов Ассамблеи, а постановления считаются принятыми, если за них проголосовало не менее 50 процентов плюс один голос присутствующих на сессии.
(4) Ассамблея:
a) утверждает Устав Академии наук;
b) избирает президента Академии наук и по его предложению - первого вице-президента, вице-президентов и главного ученого секретаря Академии наук;
c) утверждает раз в четыре года Договор о партнерстве;
d) утверждает политику Академии наук в области науки и инноваций и реализует стратегию этой политики;
e) утверждает по предложению президента Академии наук представителей отделений в Ассамблее и избирает представителей научного сообщества, в том числе высших учебных заведений, в состав Высшего совета по науке и технологическому развитию;
f) рассматривает и выносит решение по годовому отчету о результатах деятельности в области науки и инноваций в стране и деятельности подразделений Академии наук;
g) рассматривает и утверждает стратегии, программы, относящиеся к области науки и инноваций;
h) определяет стратегические направления в области науки и инноваций.

Статья 82. Президент Академии наук

(1) Президент Академии наук избирается Ассамблеей путем тайного голосования на срок шесть лет (не более чем на два срока подряд) из числа действительных членов Академии наук и отвечает за свою деятельность перед Ассамблеей и Правительством. Процедура избрания президента Академии наук предусмотрена ее Уставом.
(2) Президент Академии наук:

a) является членом Правительства по должности;
b) подписывает от имени Академии наук Договор о партнерстве;
c) руководит работой Академии наук;
d) председательствует в Ассамблее и Высшем совете по науке и технологическому развитию;
e) представляет Академию наук в ее отношениях с органами публичного управления, хозяйствующими субъектами, международными научными и другими организациями;
f) контрассигнует проекты законодательных актов, постановлений, ордонансов и распоряжений Правительства, касающиеся области науки и инноваций, образования, а также проекты программ социально-экономического развития страны;
g) ежегодно представляет Правительству доклад о деятельности в области науки и инноваций, а также уточняет ежегодно условия Договора о партнерстве;
h) предлагает для утверждения Президенту Республики Молдова представителей от Академии наук в состав Национального совета по аккредитации и аттестации;
i) предлагает Правительству для назначения кандидатуру генерального директора Государственного агентства по интеллектуальной собственности;
j) заключает и расторгает менеджерские контракты, в том числе по управлению собственностью Академии наук, с руководителями организаций в области науки и инноваций, руководителями вспомогательных учреждений, предприятий и организаций, руководителями других ее подразделений;
k) выполняет иные функции, предусмотренные Уставом Академии наук.

Статья 83. Вице-президенты Академии наук

(1) В состав руководства Академии наук входят первый вице-президент и вице-президенты Академии наук, каждый из которых осуществляет управление сферой деятельности, определенной Уставом Академии наук.
(2) Первый вице-президент и вице-президенты Академии наук избираются Ассамблеей тайным голосованием по предложению президента Академии наук на срок четыре года (но не более чем на два срока подряд): первый вице-президент – из числа действительных членов или членов-корреспондентов, вице-президенты – из числа действительных членов, членов-корреспондентов или докторов хабилитат.
[Ст.83 ч.(2) в редакции ЗП185-XVI от 10.07.08, МО190-192/24.10.08 ст.685]
(3) Процедура избрания и полномочия первого вице-президента и вице-президентов Академии наук определяются Уставом Академии наук.

Статья 84. Главный ученый секретарь Академии наук

(1) Главный ученый секретарь входит в состав руководства Академии наук, избирается Ассамблеей тайным голосованием по предложению президента Академии наук на срок четыре года из числа действительных членов, членов-корреспондентов или докторов хабилитат.
[Ст.84 ч.(1) в редакции ЗП185-XVI от 10.07.08, МО190-192/24.10.08 ст.685]
(2) Процедура избрания и полномочия главного ученого секретаря Академии наук определяются Уставом Академии наук.

Статья 85. Высший совет по науке и технологическому развитию

(1) Высший совет по науке и технологическому развитию (далее - Высший совет) является исполнительным органом Ассамблеи и действует на основе регламента, утвержденного Ассамблеей.
(2) Высший совет состоит из 17 членов, утверждаемых Ассамблеей на срок четыре года (но не более чем на два срока подряд).
[Ст.85 ч.(2) в редакции ЗП185-XVI от 10.07.08, МО190-192/24.10.08 ст.685]
(3) В состав Высшего совета входят:
a) пять членов по должности: президент Академии наук, первый вице-президент, два

вице-президента, главный ученый секретарь Академии наук;
b) 12 представителей научного сообщества, избираемых Ассамблеей тайным голосованием: шесть представителей аккредитованных организаций в области науки и инноваций, включая трех представителей профильных членов и трех представителей институциональных членов, один представитель Экспертно-консультативного совета, один представитель Государственного агентства по интеллектуальной собственности, один представитель Национального совета по аккредитации и аттестации, два представителя Совета ректоров, один представитель молодых научных исследователей (доктор или доктор хабилитат в возрасте до 30 лет), выдвинутый общим собранием молодых исследователей Республики Молдова.
[Ст.85 ч.(3) введена ЗП185-XVI от 10.07.08, МО190-192/24.10.08 ст.685]
Статья 86. Полномочия Высшего совета
Высший совет:
a) организует разработку государственных программ, международных научных и научно-технических программ в области науки и инноваций, а также механизмов их реализации и мониторинга;
b) координирует и стимулирует деятельность в области инноваций и трансфера технологий;
c) ежегодно уточняет и подтверждает Договор о партнерстве;
d) распределяет на основании Договора о партнерстве бюджетные ассигнования в соответствии со стратегическими направлениями в области науки и инноваций;
e) ежегодно представляет Правительству информацию о реализации государственных программ, заключения о положении дел в области научных исследований и разработок, а также рекомендации по стимулированию инноваций и трансфера технологий;
f) организует конкурсы проектов, финансируемых из государственного бюджета;
g) организует осуществление экспертизы в области науки и инноваций Экспертно-консультативным советом и отделениями Академии наук, обеспечивает ее прозрачность;
h) разрабатывает прогнозы развития области науки и инноваций;
i) разрабатывает механизмы мониторинга, стимулирования реализации государственных программ в области науки и инноваций, формирования рынков продукции в данной области;
j) созывает очередные сессии Ассамблеи и Общего собрания или может инициировать не менее чем двумя третями голосов своих членов созыв внеочередных сессий Ассамблеи и Общего собрания;
k) рассматривает программы, планы и отчеты о научной и финансовой деятельности субъектов в области науки и инноваций, вспомогательных учреждений, предприятий и организаций Академии наук;
l) принимает решения о реорганизации или расформировании организаций в области науки и инноваций, полностью финансируемых из государственного бюджета, в целях оптимизации деятельности в области науки и инноваций, а также доведения ее до требований стандартов аккредитации;
m) утверждает руководителей организаций в области науки и инноваций, вспомогательных учреждений, предприятий и организаций Академии наук;
n) утверждает структуру, регламенты (уставы) и бюджеты отделений, организаций в области науки и инноваций, вспомогательных учреждений, предприятий и организаций Академии наук;
o) утверждает кандидатуры ученых секретарей отделений;
p) утверждает направления исследований, проводимых отделениями, тематику научно-исследовательских программ;
q) создает научные советы и комиссии по решению тех или иных вопросов;

r) вносит предложения о награждении государственными наградами, награждает наградами, учрежденными Академией наук, знаками признания, присваивает почетные звания, присуждает государственные и другие премии в соответствии с действующим законодательством и Уставом Академии наук;
s) выносит решения по организации мастерата, докторантуры и постдокторантуры;
t) лишает организации в области науки и инноваций, являющиеся институциональными членами, не обеспечившие необходимый уровень исследований, права организации мастерата, докторантуры и постдокторантуры;
u) обеспечивает финансирование издания научных журналов и научных трудов;
v) организует эффективное управление собственностью и интеллектуальным потенциалом, их приращение, несет ответственность за рациональное и эффективное использование материальных, финансовых, интеллектуальных, информационных ресурсов и инфраструктуры Академии наук, представляет в установленном порядке и сроки отчеты о деятельности и статистические данные по науке и инновациям, в том числе отчеты об использовании бюджетных и специальных средств;
[Ст.86 пкт.v) изменен ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611]
w)организует и проводит обязательную научно-техническую экспертизу научно-технического оборудования, закупаемого за счет средств государственного бюджета, а также грантов, получателем которых является Правительство;
x) организует и проводит экспертизу научного уровня методологии измерений, тестирования и контроля;
y) осуществляет иные полномочия, установленные его регламентом.

Статья 87. Структура административного аппарата Высшего совета

В подчинении Высшего совета функционируют в соответствии со статьями 79 и 80 вспомогательные учреждения, предприятия и организации и административный аппарат, имеющий следующую структуру:
a) исполнительный директор - один из вице-президентов Академии наук;
b) заместитель исполнительного директора;
c) главное управление политики в области науки и инноваций;
d) советники президента Академии наук;
e) главное управление финансов и бухгалтерского учета;
f) главное управление кадров и секретариат;
g) главное юридическое управление;
h) главное управление материально-технического обеспечения;
i) главное управление по европейской интеграции и международному сотрудничеству;
j) другие управления и отделы.

Статья 88. Правовой статус персонала административного аппарата и вспомогательных учреждений

(1) Правовой статус персонала административного аппарата и вспомогательных учреждений определяется Законом о государственной службе.
(2) Служащие административного аппарата Высшего совета, имеющие ученую степень и научное и научно-педагогическое звание, пользуются теми же льготами, что и научные исследователи, в случае осуществления научной деятельности.

Статья 89. Агентство по инновациям и трансферу технологий

(1) В целях координации, стимулирования и внедрения механизмов деятельности в области инноваций и трансфера технологий Высшим советом создается Агентство по инновациям и трансферу технологий (далее - Агентство), действующее на основе устава, утвержденного Высшим советом.
[Ст.89 ч.(1) изменена ЗП185-XVI от 10.07.08, MO190-192/24.10.08 ст.685]

(2) Агентство:
a) проводит государственную политику в области инноваций и трансфера технологий;
b) разрабатывает предложения по совершенствованию нормативно-правовой базы в области инноваций и трансфера технологий;
c) определяет стратегические направления деятельности в области инноваций и трансфера технологий, которые отражаются в программах и проектах всех уровней;
d) участвует в осуществлении партнерства организаций в области науки и инноваций, высших учебных заведений и производственных предприятий;
e) определяет объем финансовых ассигнований, необходимых для поддержки программ и проектов в области инноваций и трансфера технологий, утверждаемый Высшим советом;
f) организует государственную регистрацию и учет программ и проектов в области инноваций и трансфера технологий;
g) координирует процесс создания инфраструктуры области инноваций и трансфера технологий;
h) оказывает специализированную помощь в области инноваций и трансфера технологий;
i) организует выставки достижений в области инноваций и трансфера технологий;
j) осуществляет иные функции, установленные законодательством.
(3) Генеральный директор Агентства несет ответственность за правильность исчисления необходимых средств, образование излишков средств, нецелевое использование бюджетных и специальных средств.
[Ст.89 ч.(3) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611]

Глава VI
АККРЕДИТАЦИЯ ОРГАНИЗАЦИЙ В ОБЛАСТИ НАУКИ И ИННОВАЦИЙ. АТТЕСТАЦИЯ НАУЧНЫХ И НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ ВЫСШЕЙ КВАЛИФИКАЦИИ
Часть 1
УЧРЕЖДЕНИЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО ПУБЛИЧНОГО УПРАВЛЕНИЯ В ОБЛАСТИ АККРЕДИТАЦИИ И АТТЕСТАЦИИ

Статья 90. Национальный совет по аккредитации и аттестации
Национальный совет по аккредитации и аттестации (далее - Национальный совет) со статусом юридического лица является учреждением центрального публичного управления в области оценки и аккредитации организаций в области науки и инноваций, а также аттестации научных и научно-педагогических кадров высшей квалификации.
Статья 91. Правовая основа деятельности Национального совета
Национальный совет осуществляет свою деятельность в соответствии с Конституцией Республики Молдова, настоящим кодексом и другими законодательными актами, указами Президента Республики Молдова, постановлениями и ордонансами Правительства, а также международными соглашениями в области науки и инноваций, одной из сторон которых является Республика Молдова.
Статья 92. Принципы деятельности Национального совета
Деятельность Национального совета основывается на следующих принципах:
a) объективность;
b) законность;
c) беспристрастность;
d) общественная полезность и готовность служить интересам общества;
e) конфиденциальность;
f) прозрачность.
Статья 93. Структура и руководство Национальным советом
(1) В составе Национального совета действуют Комиссия по аккредитации организаций в

области науки и инноваций и Комиссия по аттестации научных и научно-педагогических кадров.
(2) Комиссия по аккредитации организаций в области науки и инноваций состоит из 17 членов, из которых 6 предлагаются президентом Академии наук, 6 членов являются представителями высших учебных заведений, выдвинутыми Правительством, и 4 - представителями Правительства по должности.
(3) Комиссия по аттестации научных и научно-педагогических кадров состоит из 17 членов, из которых 8 предлагаются президентом Академии наук и 8 являются представителями высших учебных заведений, выдвинутыми Правительством.
(4) Руководство Национальным советом осуществляют председатель и два его заместителя, из которых один является руководителем Комиссии по аккредитации организаций в области науки и инноваций, другой - руководителем Комиссии по аттестации научных и научно-педагогических кадров, и ученый секретарь.
(5) Указом Президента Республики Молдова утверждается персональный состав Национального совета, назначаются на срок четыре года (но не более чем на два срока подряд) председатель Национального совета, заместители председателя и ученый секретарь.
(6) Председатель Национального совета:
a) несет ответственность за деятельность Национального совета;
b) представляет интересы Национального совета в отношениях с другими организациями;
c) координирует деятельность Национального совета и его административного аппарата;
d) издает приказы об аттестации научных и научно-педагогических кадров высшей квалификации;
e) подписывает постановления об аккредитации или неаккредитации организаций в области науки и инноваций независимо от вида собственности и организационно-правовой формы;
f) имеет право вносить изменения в структуру административного аппарата в пределах фонда оплаты труда и численности персонала.
(7) В отсутствие председателя Национального совета его обязанности исполняет один из заместителей председателя.
Статья 94. Высший орган Национального совета
(1) Высшим органом Национального совета является совместное пленарное заседание Комиссии по аккредитации организаций в области науки и инноваций и Комиссии по аттестации научных и научно-педагогических кадров.
(2) Совместное пленарное заседание созывается не менее двух раз в год председателем Национального совета или по требованию не менее одной трети членов Национального совета. Постановления совместного пленарного заседания по спорным вопросам являются окончательными.
(3) Совместное пленарное заседание:
a) рассматривает вопросы государственной политики, касающиеся аккредитации организаций в области науки и инноваций, аттестации научных и научно-педагогических кадров высшей квалификации;
b) определяет основные направления деятельности Национального совета;
c) представляет Правительству на утверждение проекты номенклатуры научных специальностей и других нормативных актов.
Статья 95. Административный аппарат Национального совета
(1) В состав административного аппарата Национального совета входят:
a) главное управление оценки и аккредитации;
b) главное управление аттестации;
c) главное управление подготовки научных кадров высшей квалификации;

d) отделы в составе главных управлений.
(2) Служащие административного аппарата Национального совета, имеющие ученую степень, научное и научно-педагогическое звание, пользуются теми же льготами, что и научные исследователи Академии наук, в случае осуществления ими научной деятельности.

Часть 2
АККРЕДИТАЦИЯ ОРГАНИЗАЦИЙ В ОБЛАСТИ НАУКИ И ИННОВАЦИЙ

Статья 96. Комиссия по аккредитации организаций в области науки и инноваций

(1) Оценка и аккредитация организаций в области науки и инноваций осуществляются Комиссией по аккредитации организаций в области науки и инноваций (далее - Комиссия по аккредитации).
(2) Члены комиссии - представители Академии наук и высших учебных заведений выдвигаются в состав Комиссии по аккредитации не более чем на один срок из числа деятелей науки, компетентность в научных и научно-технологических областях и высокий профессионализм которых получили признание.
(3) Комиссия по аккредитации действует на основе Положения об аккредитации организаций в области науки и инноваций, представленного в приложении 1.
(4) Заседания Комиссии по аккредитации проводятся не менее 7 раз в год по инициативе председателя Национального совета или по требованию не менее одной трети членов комиссии.
(5) Заседание Комиссии по аккредитации правомочно, если в нем участвует не менее двух третей ее членов. Решения принимаются большинством голосов присутствующих.

Статья 97. Функции и полномочия Комиссии по аккредитации

Комиссия по аккредитации:
a) организует и осуществляет оценку и аккредитацию организаций в области науки и инноваций;
b) организует совещания, конференции и другие мероприятия по вопросам аккредитации организаций в области науки и инноваций;
c) анализирует деятельность всей системы аккредитации организаций в области науки и инноваций;
d) предлагает Национальному совету для утверждения персональный состав специализированных комиссий;
e) издает постановления о проведении аккредитации организаций в области науки и инноваций;
f) выдает организациям в области науки и инноваций свидетельства об аккредитации;
g) участвует в разработке предложений, касающихся стратегических направлений в области науки и инноваций;
h) участвует в разработке и реализации государственной политики и стратегии в сфере аккредитации организаций в области науки и инноваций.

Статья 98. Общие критерии оценки деятельности организаций в области науки и инноваций

(1) Общими критериями оценки деятельности организаций в области науки и инноваций являются:
a) соответствие деятельности организации стратегическим направлениям в области науки и инноваций, влияние результатов этой деятельности на национальную экономику и развитие мировой науки;
b) научный уровень и конкурентоспособность результатов деятельности организации;
c) возможность использования и степень освоения результатов деятельности;

d) уровень профессиональной компетентности персонала и его авторитет в научном плане;
e) материально-техническая база;
f) финансово-экономическое положение организации;
g) подготовка научных кадров высшей квалификации;
h) сотрудничество организации с аналогичными организациями в стране и за рубежом.
(2) Цели и методология оценки и аккредитации организаций в области науки и инноваций предусмотрены Положением об аккредитации организаций в области науки и инноваций.
Статья 99. Требования к организациям для участия в аккредитации
(1) В процессе аккредитации имеют право участвовать организации, осуществляющие деятельность в области науки и инноваций, независимо от вида собственности и организационно-правовой формы.
(2) Для получения аккредитации организация в области науки и инноваций должна выполнить следующие требования:
a) строго фиксировать в научных планах, отчетах, публикациях объем работы, осуществляемой в области науки и инноваций, находить иные объективные подтверждения проделанной работы;
b) иметь научный совет;
c) располагать площадями, отвечающими требованиям исследовательского процесса, - собственными, полученными в пользование или арендованными, а также вспомогательными службами, необходимыми для осуществления видов деятельности;
d) иметь в штате не менее 13 докторов и докторов-хабилитат;
e) не иметь задолженностей по заработной плате и за коммунальные услуги;
f) обеспечить выделение не менее 20 процентов бюджетных средств организации (независимо от источника формирования) на приобретение научного оборудования, покрытие затрат по организации специализации, стажировки, обучения, научно-технического сотрудничества, участия в симпозиумах, конференциях, конгрессах, выставках-продажах, командировок персонала для обмена опытом;
g) осуществлять издание периодического научного журнала с участием не менее 20 процентов иностранных авторов.
Статья 100. Процесс аккредитации
(1) Процесс аккредитации предусматривает следующие этапы:
a) самооценку;
b) оценку;
c) принятие решения об аккредитации или неаккредитации.
(2) Организации в области науки и инноваций подлежат аккредитации:
a) по решению Национального совета - в случае организаций, финансируемых из государственного бюджета;
b) по требованию заявителя - в случае аффилированного членства в Академии наук.
(3) Оценке и аккредитации в обязательном порядке подлежат организации публичного права в области науки и инноваций, а также организации с преобладанием государственного капитала. Оценка и аттестация организаций частного права и общественных организаций в области науки и инноваций проводятся по их требованию (просьбе).
(4) Решение Комиссии по аккредитации об аккредитации или неаккредитации организации в области науки и инноваций является окончательным после подписания его председателем Национального совета и опубликования в Официальном мониторе Республики Молдова.
(5) Организация в области науки и инноваций, получившая свидетельство об

аккредитации, может стать:
a) институциональным членом Академии наук, что означает полное финансирование ее деятельности в области науки и инноваций из государственного бюджета;
b) профильным членом Академии наук, что означает полное финансирование на конкурсной основе из государственного бюджета ее фундаментальных исследований и частичное финансирование на конкурсной основе из государственного бюджета прикладных исследований с предоставлением приоритета проектам, в большей степени финансируемым из специальных средств и других источников;
[Ст.100 ч.(5) пкт.b) изменен ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611]
c) аффилированным членом Академии наук, что дает ей право участвовать в конкурсах проектов и программ Академии наук на бюджетное финансирование в размере до 40 процентов стоимости прошедшего конкурс проекта при условии дополнительного финансирования.
(6) В течение 10 дней со дня получения организацией в области науки и инноваций свидетельства об аккредитации главный ученый секретарь Академии наук выдает сертификат о членстве данной организации в Академии наук Молдовы (приложение 2) с указанием ее статуса (институциональный, профильный, аффилированный член) и принадлежности к тому или иному отделению Академии наук.
(7) Повторная оценка и аккредитация организации в области науки и инноваций осуществляются: с интервалом не более пяти лет; в случае изменения вида деятельности организации; по ее требованию.
(8) Аккредитация вновь созданной в Академии наук организации в области науки и инноваций осуществляется по истечении трех лет со дня принятия Высшим советом постановления о ее создании в соответствии с законодательством.
(9) Организации частного права и общественные организации в области науки и инноваций могут подать заявку на аккредитацию не ранее чем по истечении трех лет со дня их регистрации в соответствии с действующим законодательством.
Статья 101. Последствия неаккредитации
(1) Неаккредитованная организация публичного права в области науки и инноваций, претендовавшая на статус институционального члена Академии наук, приостанавливает свою деятельность. Расформирование или реорганизация неаккредитованной организации регламентируется действующим законодательством.
(2) Финансируемая из государственного бюджета организация публичного права в области науки и инноваций, претендовавшая на статус профильного члена, не аккредитованная в установленные настоящим кодексом сроки, в дальнейшем лишается права на получение бюджетных ассигнований для научной и инновационной деятельности.
(3) Для организаций частного права и общественных организаций в области науки и инноваций, претендовавших на статус аффилированных членов Академии наук, неаккредитация не влечет никаких последствий.
(4) Правом подготовки научных кадров высшей квалификации обладает лишь аккредитованная организация в области науки и инноваций. Национальный совет обеспечивает перевод докторантов, постдокторантов и соискателей из неаккредитованной организации в аккредитованную в соответствии с перечнем специальностей.
Статья 102. Финансовое обеспечение деятельности
по аккредитации
(1) Деятельность Комиссии по аккредитации в случае организаций публичного права в области науки и инноваций финансируется из средств, перечисленных ими на специальный казначейский счет, а в случае организаций частного права и общественных организаций - из их собственных средств.

[Ст.102 ч.(1) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611]
(2) Размер платы за услуги по оценке и аккредитации устанавливается на уровне расходов, связанных с оказанием услуг, и утверждается Правительством.

Часть 3
АТТЕСТАЦИЯ НАУЧНЫХ И НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ ВЫСШЕЙ КВАЛИФИКАЦИИ

Статья 103. Комиссия по аттестации научных и научно-педагогических кадров

(1) Аттестация научных и научно-педагогических кадров высшей квалификации осуществляется Комиссией по аттестации научных и научно-педагогических кадров (далее - Комиссия по аттестации).
(2) Члены Комиссии по аттестации выдвигаются не более чем на один срок из числа деятелей науки, компетентность в научных и технологических областях и высокий профессионализм которых получили признание.
(3) Комиссия по аттестации осуществляет деятельность на основе Положения об аттестации научных и научно-педагогических кадров высшей квалификации, представленного в приложении 3.
(4) Заседания Комиссии по аттестации проводятся не менее 7 раз в год по инициативе председателя Национального совета или по требованию не менее одной трети членов комиссии.
(5) Заседание Комиссии по аттестации правомочно, если в нем участвуют не менее двух третей ее членов. Решения принимаются большинством голосов присутствующих членов.

Статья 104. Функции Комиссии по аттестации

Комиссия по аттестации:
a) участвует в разработке и реализации государственной политики и стратегии в области аттестации научных и научно-педагогических кадров высшей квалификации, формирует единую государственную систему их аттестации и обеспечивает ее эффективное функционирование;
b) участвует в разработке предложений, касающихся стратегических направлений в области науки и инноваций и их обеспечении научными кадрами высшей квалификации;
c) совместно с Академией наук разрабатывает для представления Правительству на утверждение положения об организации и прохождении докторантуры и постдокторантуры, о признании и уравнивании в правах документов о полученной за рубежом высшей научной и научно-педагогической квалификации и другие нормативные акты;
d) разрабатывает и выдает дипломы и аттестаты о высшей научной и научно-педагогической квалификации;
e) дает заключение по плану приема на учебу в докторантуру и постдокторантуру;
f) дает заключение по критериям приема на специализированную постуниверситетскую учебу (мастерат, резидентуру, секундариат);
g) ориентирует национальную систему аттестации научных и научно-педагогических кадров высшей квалификации на европейские стандарты, сотрудничает с аналогичными учреждениями других государств, заключает с ними двусторонние и многосторонние соглашения в соответствии с действующим законодательством, обменивается нормативными и иными документами, касающимися данной системы;
h) привлекает к участию в специализированных ученых советах и в экспертных комиссиях по аттестации научных кадров высшей квалификации (при необходимости) известных зарубежных ученых;
i) признает и уравнивает в правах документы о высшей научной и научно-педагогической квалификации граждан Республики Молдова, выданные органами публичной власти

других государств;
j) поддерживает в рабочем состоянии базу данных о лицах, получивших ученые степени, научные и научно-педагогические звания;
k) проводит совещания, конференции и другие мероприятия по вопросам аттестации научных и научно-педагогических кадров высшей квалификации;
l) обеспечивает прозрачность деятельности национальной системы аттестации научных и научно-педагогических кадров высшей квалификации;
m) утверждает программы экзаменов для докторантов и соискателей, технические карточки специалистов, которым присваиваются ученые степени;
n) разрабатывает и утверждает критерии и инструкции по присуждению ученых степеней, научных и научно-педагогических званий;
o) утверждает годовой план работы комиссии;
p) формирует на основе предложений научных советов организаций в области науки и инноваций и сенатов высших учебных заведений систему специализированных ученых советов (для защиты каждой диссертации) и систему экспертных комиссий по областям науки, вносит изменения в их состав;
q) наблюдает за деятельностью по аттестации научных и научно-педагогических кадров, осуществляемой специализированными учеными советами, экспертными комиссиями, докторантурами, научными советами организаций в сфере науки и инноваций и сенатами высших учебных заведений, требуя от них представления годовых докладов и иной информации об этой деятельности;
r) организует экспертизу диссертаций на соискание ученой степени доктора и доктора-хабилитат с целью установления их истинной ценности и объективности решений, принятых специализированными учеными советами;
s) несет ответственность за достоверность и научный уровень работ, за которые присвоены ученые степени, научные и научно-педагогические звания;
t) аннулирует решения подчиненных комиссии структур в случае их несоответствия нормативным актам;
u) лишает организации в области науки и инноваций, не обеспечившие необходимый уровень научных исследований, права иметь специализированные ученые советы;
v) обращается в судебную инстанцию по вопросу лишения ученой степени и/или научного или научно-педагогического звания лиц, допустивших фальсификацию данных, плагиат, компиляцию или иные действия, несовместимые с этикой научного работника.

Статья 105. Источники финансирования деятельности по аттестации научных и научно-педагогических кадров высшей квалификации

(1) Расходы, связанные с рассмотрением Национальным советом и Комиссией по аттестации дел по аттестации высококвалифицированных научных и научно-педагогических кадров, в том числе диссертаций на соискание ученой степени доктора и доктора-хабилитат, осуществляются:
a) для сотрудников, соискателей и докторантов организаций публичного права в области науки и инноваций - из средств, выделенных Национальному совету из государственного бюджета для такой деятельности;
b) для лиц, обучавшихся на платной основе, иностранных граждан, сотрудников, соискателей и докторантов организаций частного права и общественных организаций в области науки и инноваций - за счет этих организаций или за их собственный счет согласно тарифам, утвержденным Правительством;
c) для бывших докторантов организаций публичного права в области науки и инноваций, которые в течение двух лет после окончания докторантуры не защитили диссертацию, - за их собственный счет.

(2) Расходы по оформлению и выдаче дипломов, аттестатов и свидетельств о признании и приравнивании ученых степеней, научных и научно-педагогических званий, полученных за рубежом, несут соответствующие лица.
(3) Расходы, связанные с деятельностью специализированных ученых советов, в том числе по оплате труда их членов и официальных оппонентов, осуществляются из средств государственного бюджета в случае финансируемого из бюджета докторанта или за собственный счет - в случае докторанта, финансируемого из специальных средств.
[Ст.105 ч.(3) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611]

Глава VII
ОХРАНА ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ И ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ В ОБЛАСТИ НАУКИ И ИННОВАЦИЙ
Часть 1
ОХРАНА ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

Статья 106. Общие положения
(1) Государственное агентство по интеллектуальной собственности (далее - Государственное агентство) организует и осуществляет правовую защиту интеллектуальной собственности в форме промышленной собственности, авторского права и смежных прав на территории Республики Молдова. Государственное агентство имеет статус государственного предприятия и осуществляет деятельность на основе хозрасчета и самофинансирования.
(2) Государственное агентство является юридическим лицом, располагает в соответствии с действующим законодательством собственным балансом, банковскими счетами (в том числе валютными), печатью с изображением Государственного герба Республики Молдова и своим наименованием, а также фирменными бланками.
(3) Государственное агентство независимо в принятии решений по правовой защите объектов интеллектуальной собственности. Решения Государственного агентства могут быть обжалованы в его Комиссии по рассмотрению возражений, специальном арбитраже или в судебном порядке.
[Ст.106 ч.(3) изменена ЗП238-XVI от 13.11.08, MO215-217/05.12.08 ст.685]
(4) Государственное агентство выдает от имени государства охранные документы.
(5) Государственное агентство представляет Республику Молдова во Всемирной организации интеллектуальной собственности и других международных и межгосударственных организациях по охране интеллектуальной собственности и сотрудничает с ними в данной области.
Статья 107. Правовая основа
Государственное агентство осуществляет свою деятельность в соответствии с Конституцией Республики Молдова, настоящим кодексом, другими законодательными актами, указами Президента Республики Молдова, постановлениями и ордонансами Правительства, международными соглашениями в области охраны интеллектуальной собственности, одной из сторон которых является Республика Молдова.
Статья 108. Функции Государственного агентства
Государственное агентство:
a) разрабатывает предложения по государственной политике и проекты законодательных и других нормативных актов в области охраны интеллектуальной собственности, вносит предложения по совершенствованию национального законодательства в данной области;
b) создает национальную систему охраны интеллектуальной собственности и управляет ею в соответствии с действующим законодательством Республики Молдова и международными соглашениями, одной из сторон которых является Республика Молдова;
c) разрабатывает предложения по совершенствованию национальной системы охраны

интеллектуальной собственности и осуществлению контроля за исполнением и соблюдением законодательства Республики Молдова и международных соглашений в данной области, одной из сторон которых является Республика Молдова;
d) осуществляет управление, хранение, развитие и реализацию базы данных в области интеллектуальной собственности посредством международных обменов и приобретений, обеспечивает доступ, в том числе автоматизированный, к отечественным и иностранным базам данных;
e) разрабатывает, согласовывает и выполняет программы развития своей деятельности и сотрудничества с аналогичными организациями других стран или международными организациями в этой области;
f) разрабатывает и осуществляет программы теоретической и практической подготовки и усовершенствования специалистов в области интеллектуальной собственности;
g) регистрирует результаты научных исследований (объекты интеллектуальной собственности) организаций в области науки и инноваций;
h) разрабатывает и осуществляет программы внедрения интеллектуальной собственности, стимулирования деятельности в области науки и инноваций;
i) осуществляет иные функции и оказывает иные услуги в соответствии с действующим законодательством.

Статься 109. Полномочия Государственного агентства
в области промышленной собственности

Государственное агентство:
a) принимает заявки на выдачу охранных документов на объекты промышленной собственности и осуществляет экспертизу заявок;
b) осуществляет управление национальными регистрами заявок и охранных документов, предоставляемых на изобретения, новые сорта растений и породы животных, товарные знаки и знаки обслуживания, наименования мест происхождения товаров, промышленные рисунки и модели, полезные модели, топографии интегральных микросхем, другие объекты промышленной собственности, национальными регистрами лицензионных договоров и договоров об уступке прав, патентных поверенных и патентоведов в области промышленной собственности;
c) управляет, хранит и пополняет Национальную коллекцию патентов за счет приобретения и обмена информацией с международными организациями и зарубежными бюро интеллектуальной собственности;
d) рассматривает и регистрирует лицензионные договоры, договоры об уступке прав, о залоге прав и франчайзинге прав на объекты промышленной собственности;
e) создает Комиссию по рассмотрению возражений, связанных с охраной промышленной собственности, утверждает ее состав и организует ее деятельность;
[Ст.109 пкт.e) изменен ЗП238-XVI от 13.11.08, МО215-217/05.12.08 ст.685]
f) производит, издает и распространяет описания патентов на изобретения;
g) издает и распространяет Официальный бюллетень промышленной собственности, журнал промышленной собственности "Intellectus", другие издания в данной области;
h) организует деятельность советников, патентных поверенных и пантентоведов в области промышленной собственности, выдает им разрешения и проводит их аттестацию;
i) оказывает по заявке или в плановом порядке услуги или специализированную помощь в области промышленной собственности;
j) проверяет и подтверждает по заявке оценочные расчеты промышленной собственности на предприятиях, в учреждениях и организациях;
k) осуществляет по заявке экспертизу в области тематики и результатов научно-технической деятельности.

Статья 110. Полномочия Государственного агентства в области охраны авторского права и смежных прав

Государственное агентство:

a) обеспечивает охрану прав и законных интересов авторов, обладателей авторского права и смежных прав, а также их правопреемников на территории Республики Молдова и за ее пределами;

b) оказывает правовую помощь авторам и обладателям авторского права и смежных прав, а также принимает меры по предотвращению нарушений и восстановлению нарушенных прав;

c) вносит в Государственный регистр произведения, охраняемые авторским правом;

d) осуществляет сбор информации и создает базу данных о произведениях и авторах, проживающих в Республике Молдова, управление имущественными правами которых осуществляется на коллективной основе;

e) разрабатывает в установленном порядке минимальные размеры авторского вознаграждения;

f) осуществляет мониторинг деятельности организаций по управлению имущественными правами на коллективной основе;

g) ознакомляет иностранных граждан с выдающимися произведениями в области науки и инноваций, в том числе литературы и искусства, авторов, проживающих в Республике Молдова;

h) оказывает специализированную помощь физическим и юридическим лицам в установлении договорных отношений, связанных с использованием в стране и за рубежом произведений, охраняемых авторским правом и смежными правами;

i) управляет имущественными правами авторов, обладателей авторского права и смежных прав, а также их правопреемников, которые не передали свои имущественные права другим организациям по управлению имущественными правами на коллективной основе;

j) выступает посредником при заключении договоров и заключает (если уполномочено на то автором или обладателем авторского права) договоры с иностранными физическими и юридическими лицами об использовании за рубежом произведений авторов, проживающих в Республике Молдова, а также выступает посредником при заключении договоров и заключает (если уполномочено на то пользователями) договоры с иностранными обладателями прав об использовании на территории Республики Молдова произведений зарубежных авторов;

k) охраняет права иностранных авторов и обладателей смежных прав в случае использования их произведений на территории Республики Молдова, если государство, в котором они постоянно проживают, является стороной международных соглашений, к которым присоединилась Республика Молдова, или если Республика Молдова заключила с этим государством двустороннее соглашение в данной области;

l) разрабатывает совместно с заинтересованными организациями типовые авторские договоры и утверждает их;

m) разрабатывает, издает и распространяет информационные бюллетени, инструкции и разъяснительные материалы в области охраны авторского права и смежных прав за счет специальных средств;

n) содействует созданию организаций по управлению имущественными правами на коллективной основе в области охраны авторского права и смежных прав и/или их реорганизации;

o) запрашивает и получает от министерств, департаментов, государственных служб, предприятий, учреждений и организаций информацию, необходимую для осуществления своих функций, а также информацию об использовании ими произведений литературы, музыки, искусства, данные из области информатики и др., охраняемые авторским правом

и смежными правами;
p) запрашивает и получает для рассмотрения от организаций по управлению имущественными правами на коллективной основе годовые отчеты, утвержденные общими собраниями членов этих организаций, а также отчеты ревизионной комиссии о хозяйственном и финансовом управлении и использовании авторского вознаграждения в соответствии с действующим законодательством;
q) вносит в установленном порядке в соответствующие органы предложения по применению санкций в случае нарушения авторского права и смежных прав;
r) направляет иски в судебные инстанции как от имени авторов или обладателей авторского права и смежных прав (по их поручению), так и от имени агентства;
s) составляет протоколы о нарушениях авторского права и смежных прав и требует восстановления нарушенных прав в соответствии с действующим законодательством.
Статья 111. Руководство Государственным агентством
(1) Государственным агентством руководит генеральный директор, назначаемый на должность и освобождаемый от должности Правительством по предложению президента Академии наук.
(2) Генеральный директор имеет двух заместителей, которые назначаются на должность и освобождаются от должности Правительством по предложению генерального директора.
(3) Структура и устав Государственного агентства утверждаются Правительством по предложению генерального директора.
(4) В отсутствие генерального директора его обязанности выполняет один из заместителей генерального директора.
Статья 112. Генеральный директор
Генеральный директор:
a) организует деятельность Государственного агентства и несет за нее личную ответственность;
b) действует от имени Государственного агентства без доверенности, представляет Государственное агентство в отношениях со всеми физическими и юридическими лицами как в Республике Молдова, так и за ее пределами;
c) распоряжается имуществом Государственного агентства в соответствии с действующим законодательством и положениями настоящего кодекса;
d) заключает от имени Государственного агентства сделки, соглашения и договоры, совершает другие юридические действия как на территории Республики Молдова, так и за ее пределами;
e) издает приказы и распоряжения;
f) принимает на работу и освобождает от должности, применяет дисциплинарные взыскания и меры поощрения в соответствии с действующим законодательством;
g) осуществляет иные полномочия в соответствии с действующим законодательством.
Статья 113. Собственность Государственного агентства
(1) Собственность Государственного агентства является государственной собственностью и состоит из:
a) вклада в натуре учредителей;
b) капитальных инвестиций;
c) дохода от реализации продукции, выполнения работ и оказания услуг, а также от других видов экономической деятельности;
d) амортизационных отчислений;
e) банковских и других кредитов;
f) пошлин, в том числе валютных;
g) других законных источников (в том числе пожертвований и средств спонсоров).
(2) Средства, поступившие на счета Государственного агентства в виде пошлин, в том

числе валютных, используются им для технического оснащения, создания и применения автоматизированной системы и фонда патентной информации, оплаты труда, подготовки и поощрения кадров, стимулирования сферы науки и инноваций.

Часть 2
ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ В ОБЛАСТИ НАУКИ И ИННОВАЦИЙ

Статья 114. Субъекты отношений в области научно-технологической информации

Субъектами отношений в области научно-технологической информации являются органы публичного управления, отечественные и иностранные физические и юридические лица независимо от вида собственности и организационно-правовой формы, признанные в качестве:

a) авторов (соавторов) научно-технологической информации;

b) других правообладателей, кроме указанных в пункте a);

c) разработчиков (поставщиков) научно-технологической информации;

d) пользователей научно-технологической информации.

Статья 115. Объекты научно-технологической информации

(1) Объектами научно-технологической информации являются результаты деятельности в области науки и инноваций, введенные в общественный оборот посредством публикаций, изобретений, технологий, а также ресурсы и системы научно-технологической информации.

(2) Научно-технологическая информация как результат интеллектуального труда является общественным достоянием и главным условием повышения эффективности интеллектуальной деятельности, в том числе научно-технического творчества.

(3) Право на получение, сбор, хранение, обработку, использование и распространение научно-технологической информации регулируется действующим законодательством.

Статья 116. Государственная политика в области научно-технологической информации

(1) Государство гарантирует физическим и юридическим лицам независимо от вида собственности и организационно-правовой формы реализацию права на получение, сбор, хранение, обработку, использование и распространение научно-технологической информации, а также защиту прав и интересов правообладателей от несанкционированного доступа к этой информации.

(2) В целях регулирования и развития сферы научно-технологической информации государство в лице публичных властей осуществляет следующие основные функции:

a) разрабатывает и принимает законодательные и иные нормативные акты;

b) приводит в соответствие с международными стандартами материалы, относящиеся к области научно-технологической информации;

c) развивает соответствующую инфраструктуру и внедряет передовые информационные технологии;

d) создает условия для расширения и интенсификации обмена информацией между отечественными и зарубежными учеными и специалистами, для участия в национальных и международных научных конференциях, симпозиумах, семинарах, выставках, для издания отечественных научных журналов;

e) создает ресурсы национальной системы научно-технологической информации и обеспечивает их целостность;

f) осуществляет финансовую поддержку и технологическое обеспечение инфраструктуры системы научно-технологической информации в соответствии с действующим законодательством;

g) создает благоприятные условия для распространения, освоения и использования

научно-технологической информации в области науки, производства и образования;
h)гарантирует право свободного и недискриминационного доступа к ресурсам научно-технологической информации;
i) осуществляет подготовку кадров для работы в области научно-технологической информации и повышение их квалификации;
j) обеспечивает включение в мировую информационную систему, в том числе посредством межгосударственного обмена научно-технологической информацией;
k) создает социальные и правовые условия для повышения эффективности деятельности специализированных информационных центров, библиотек, других государственных и неправительственных структур, содействующих формированию и использованию ресурсов научно-технологической информации;
l) анализирует и оценивает тенденции развития сферы научно-технологической информации, координирует деятельность по разработке стандартов в области научно-технологической информации, документирования и библиотековедения.
(3) Государство обеспечивает условия для получения и использования научно-технологической информации.

Статья 117. Мониторинг деятельности в сфере научно-технологической информации

(1) Государственная политика в области научно-технологической информации разрабатывается и реализуется Правительством и научным сообществом в лице Академии наук. Центральные отраслевые органы публичного управления участвуют в реализации государственной политики в области научно-технологической информации в пределах своей компетенции.
(2) Академия наук:
a) организует и координирует деятельность организаций научно-технологической информации, осуществляет контроль за рациональным использованием ими бюджетных средств и соблюдением действующего законодательства, касающегося научно-технологической информации, осуществляет оценку и аккредитацию указанных организаций;
b) определяет стратегию обмена научно-технологической информацией с зарубежными странами, осуществляет интеграцию в международный оборот национальных проектов, относящихся к области расширения знаний и распространения научно-технологической информации;
c) поддерживает деятельность по освоению научно-технологической информации в целях обеспечения устойчивого социально-экономического развития страны, повышения конкурентоспособности отечественной продукции на мировом рынке.
(3) Организации в области науки и инноваций, действующие в составе Академии наук и/или финансируемые из средств государственного бюджета, обязаны регистрировать в Государственном агентстве результаты деятельности в области науки и инноваций, одобренные научными советами данных организаций.
(4) Автору (соавтору) научно-технологической информации принадлежит право на результаты его деятельности, полученные за собственные средства.
(5) Правообладателем научно-технологической информации, созданной за счет бюджетных и специальных средств, становится автор информации при условии, что в случае ее реализации государству передается 10 процентов вырученной суммы. Даже в случае заключения договора государству должно принадлежать не менее 10 процентов суммы, полученной от реализации информации.
[Ст.117 ч.(5) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611]
(6) Правообладателем научно-технологической информации, приобретенной за счет средств государственного бюджета, является государство в соответствии с действующим

законодательством и заключенными договорами.
(7) Правообладателем научно-технологической информации, созданной или приобретенной за счет собственных средств, а не за счет средств государственного бюджета, является физическое или юридическое лицо, которому соответствующее право было передано на основании договора.

Статья 118. Отношения между субъектами в области научно-технологической информации

(1) Отношения между автором (соавтором) или другим правообладателем, разработчиком (поставщиком) и посредником в области научно-технологической информации регулируются договором, заключенным между ними в соответствии с действующим законодательством.
(2) Порядок получения пользователем научно-технологической информации определяется центральным отраслевым органом публичного управления и автором (соавтором) данной информации или другим правообладателем согласно действующему законодательству и заключенному договору.
(3) Пользователь научно-технологической информации несет ответственность за нарушение прав автора (соавтора) информации или другого правообладателя согласно действующему законодательству.
(4) Пользователь не вправе передавать третьему лицу полученную научно-технологическую информацию, если законодательством или договором, заключенным между ним и автором (соавтором) информации или другим правообладателем, не предусмотрено иное.

Статья 119. Права субъектов отношений в области научно-технологической информации

(1) Физические и юридические лица имеют право на научно-технологическую информацию и ее документальные источники.
(2) Правообладатель научно-технологической информации при необходимости может пользоваться ею в любой форме и любым способом, если это не противоречит действующему законодательству.
(3) В интересах национальной безопасности право на научно-технологическую информацию и ее документальные источники может быть предоставлено с ограничениями, вытекающими из необходимости соблюдения конфиденциальности, в соответствии с действующим законодательством.
(4) С разрешения автора (соавтора) научно-технологической информации или другого правообладателя предоставлять таковую пользователю может посредник.
(5) Иностранные граждане и лица без гражданства, иностранные юридические лица имеют те же права и обязанности в области научно-технологической информации, что и граждане и юридические лица Республики Молдова, если международными соглашениями, одной из сторон которых является Республика Молдова, не предусмотрено иное.

Статья 120. Обязанности субъектов отношений в области научно-технологической информации

(1) Физические и юридические лица, осуществляющие сбор, хранение, обработку, использование и распространение научно-технологической информации, обязаны обеспечивать ее сохранность и защиту в целях недопущения искажения, уничтожения или сообщения третьему неуполномоченному лицу.
(2) Субъекты отношений в области научно-технологической информации, обладающие правом на информацию и ее документальные источники в соответствии с заключенными договорами, обязаны соблюдать конфиденциальность информации, переданной им под грифом секретности, и несут ответственность за ее разглашение согласно действующему

законодательству.
Статья 121. Организации научно-технологической информации
(1) Организациями научно-технологической информации являются подразделения и центры научной информации, специализированные предприятия, организации и их подразделения, научные и научно-технические фонды и библиотеки, другие юридические лица независимо от вида собственности и организационно-правовой формы, предметом деятельности которых является обеспечение пользователей научно-технологической информацией.
(2) Структура и функции организаций научно-технологической информации публичного права определяются Академией наук по согласованию с центральным отраслевым органом публичного управления.
(3) Структура и функции организаций научно-технологической информации частного права устанавливаются в соответствии с действующим законодательством.
Статья 122. Функции организации научно-технологической информации
В зависимости от уровня и сферы обслуживания организация в области научно-технологической информации осуществляет:
a) получение, сбор, хранение, обработку, использование и распространение научно-технологической информации;
b) мониторинг, регистрацию и учет работ, выполняемых в области науки и инноваций, финансируемых из средств государственного бюджета и из других источников, включая международные проекты;
c) передачу в фонд Информационного центра рукописей научных работ, не предназначенных для широкого распространения, и обмен такими работами с другими странами;
d) формирование ресурсов и систем научно-технологической информации на основе отечественных и зарубежных источников;
e) создание регистров, баз и банков научно-технологических данных, информационных научно-технологических фондов на основе отбора данных из отечественных и иностранных источников;
f) обработку первоисточников, создание на их основе аналитико-синтетической научно-технологической информации для публичных властей, физических и юридических лиц;
g) обеспечение свободного доступа к ресурсам научно-технологической информации;
h) соблюдение целостности и конфиденциальности информации;
i) публикацию и распространение реферативной, сигнальной и синтезированной информации, оказание информационных услуг;
j) методическую и методологическую помощь в распространении научно-технологической информации, знаний из различных областей;
k) внедрение международных информационных технологий.
Статья 123. Ресурсы научно-технологической информации
(1) Любая научная и научно-технологическая информация, зафиксированная в базе и банке данных, в документальных и литературных фондах и предназначенная для использования, представляет собой ресурс научно-технологической информации.
(2) Ресурсы научно-технологической информации, созданные на базе публичной и частной собственности, служат основой для формирования единого информационного пространства и реализации государственной политики в области научно-технологической информации.
(3) В состав ресурсов научно-технологической информации могут быть включены и ресурсы, созданные в результате выполнения международных соглашений, одной из сторон которых является Республика Молдова.

(4) Ресурсы научно-технологической информации должны обеспечивать всем гражданам, независимо от места их работы, доступ к точным данным, отражающим уровень развития науки и инноваций.

Статья 124. Формирование рынка научно-технологической информационной продукции

(1) Реализуемая в виде информационной продукции научно-технологическая информация имеет статус товара.

(2) Рынок научно-технологической информационной продукции формируется согласно правилам, установленным действующим законодательством.

(3)Физические лица и юридические лица независимо от вида собственности и организационно-правовой формы являются равноправными партнерами на рынке научно-технологической информационной продукции.

Глава VIII
МАТЕРИАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОЕ И ФИНАНСОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОБЛАСТИ НАУКИ И ИННОВАЦИЙ

Статья 125. Финансирование деятельности в области науки и инноваций

(1) Источниками финансирования деятельности в области науки и инноваций являются:

a) средства государственного бюджета;

b) средства бюджетов административно-территориальных единиц;

c) собственные средства субъектов деятельности в области науки и инноваций;

d) средства организаций, заинтересованных в деятельности в области науки и инноваций;

e) инвестиции (пожертвования, гранты и др.) физических и юридических лиц, в том числе иностранных;

f) отчисления в размере 50 процентов от сумм, полученных от продажи неиспользованного имущества, в том числе недвижимого;

g) другие законные источники.

(2) Проект Договора о партнерстве разрабатывается в сроки, установленные для разработки проекта государственного бюджета, и рассматривается одновременно с проектом Закона о государственном бюджете.

(3) Финансирование деятельности в области науки и инноваций из государственного бюджета осуществляется через Академию наук на основе Договора о партнерстве.

(4) Государство обеспечивает стабильное и всевозрастающее финансирование деятельности в области науки и инноваций, доведя его объем до одного процента от внутреннего валового продукта. Абсолютные величины роста затрат из государственного бюджета на финансирование в области науки и инноваций оговариваются в Договоре о партнерстве.

(5) Предусмотренные в государственном бюджете средства для науки и инноваций используются на:

a) выполнение научных исследований, поисковых работ и технологическое развитие;

b) содержание и развитие научно-технической базы и инфраструктуры;

c) организационное обеспечение деятельности Академии наук, в том числе содержание центральной научной библиотеки, архива и информационной системы;

d) организацию конкурсов и финансирование проектов в области науки и инноваций;

e) организацию конференций, семинаров и других мероприятий;

f) издание научных и научно-методических работ, а также научных журналов;

g) поддержку и развитие научного сотрудничества с международными организациями;

h) подготовку научных кадров высшей квалификации через докторантуру и постдокторантуру как в стране, так и за рубежом;

i) обеспечение деятельности специализированных ученых советов.

(6) До получения аккредитации правом финансирования из государственного бюджета в течение не более одного года со дня вступления в силу настоящего кодекса пользуются все организации в области науки и инноваций. Бюджетные средства для финансирования аккредитованных организаций в области науки и инноваций должны распределяться в соответствии с положениями настоящего кодекса.
(7) Академия наук учреждает Национальный фонд поддержки науки и управляет им.
(8) Средства Национального фонда поддержки науки предназначены исключительно для поддержки научных исследователей и молодых талантов, а именно для выплаты премий и стипендий за особые достижения на основании утвержденного Ассамблеей положения.
(9) Средства Национального фонда поддержки науки пополняются за счет:
a) пожертвований, поступлений от спонсоров, других законных источников;
b) отчислений в размере не более 0,5 процента от грантов международных фондов, учреждений и организаций;
c) отчислений в размере 2 процентов от общей стоимости оказанных платных услуг, сдачи в аренду площадей, выполнения заказов или договоров и других доходов организаций в области науки и инноваций, подведомственных Академии наук;
d) отчислений в размере 3 процентов от доходов, оставшихся в распоряжении Государственного агентства по интеллектуальной собственности;
e) отчислений в размере 10 процентов от прибыли, оставшейся в распоряжении подведомственных Академии наук хозяйствующих субъектов, работающих на основе хозрасчета.
(10) Финансовые средства, получаемые Академией наук из различных источников, используются в соответствии с решением Высшего совета. Финансовые средства, не израсходованные до конца текущего года, могут быть использованы в следующем году организациями, обеспечившими экономию средств в предыдущем году.
Статья 126. Имущественный комплекс Академии наук
(1) Для выполнения предусмотренных законом функций и полномочий Академия наук располагает имущественным комплексом, состоящим из материальных и нематериальных благ (далее - объекты имущественного комплекса) в виде:
a) переданных ей в пользование или управление на основании постановлений органов публичного управления;
b) приобретенных ею за счет бюджетных и собственных средств;
c) результатов интеллектуальной деятельности членов и сотрудников Академии наук, получаемых при выполнении заказов и/или работ, выполненных на контрактной основе;
d) пожертвований и поступлений от спонсоров - физических и юридических лиц, в том числе иностранных;
e) полученных ею другими законными путями.
(2) Объекты имущественного комплекса, принадлежащие Академии наук с правом управления их экономической деятельностью, передаются подведомственным организациям с правом оперативного хозяйствования.
(3) Управление имущественным комплексом Академии наук осуществляется Высшим советом.
(4) Академия наук, выполняя свои функции по управлению объектами имущественного комплекса, переданными ей в пользование, обеспечивает реализацию прав государства как собственника этих объектов, их эффективное использование и управление в установленных действующим законодательством пределах в целях удовлетворения социальных и государственных потребностей.
(5) Объекты имущественного комплекса Академии наук используются в соответствии с действующим законодательством, Уставом Академии наук и уставами организаций в области науки и инноваций и их подразделений.

(6) Академия наук, подведомственные ей организации в области науки и инноваций имеют право использовать принадлежащее им имущество в целях участия в гражданских отношениях, в том числе для осуществления финансово-экономической деятельности в соответствии с их задачами и в пределах их гражданской правоспособности.
(7) Продажа объектов имущества Академии наук и подведомственных ей организаций в области науки и инноваций осуществляется только на конкурсной основе с разрешения Ассамблеи.
(8) Средства, полученные в результате использования и продажи объектов имущества Академии наук, подведомственных ей организаций в области науки и инноваций, направляются на выполнение их уставных задач.
[Ст.126 изменена ЗП268 от 28.07.06, МО142-145/08.09.06 ст.702]

Раздел III
СУБЪЕКТЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ОБЛАСТИ НАУКИ И ИННОВАЦИЙ
Глава IX
ПРАВОВОЙ СТАТУС ОРГАНИЗАЦИЙ В ОБЛАСТИ НАУКИ И ИННОВАЦИЙ

Статья 127. Общие положения
(1) Организация в области науки и инноваций является самостоятельной в:
a) определении внутренней структуры и механизмов функционирования;
b) выборе методов и средств деятельности;
c) установлении договорных отношений с физическими и юридическими лицами.
(2) Реорганизация или расформирование организаций публичного права в области науки и инноваций осуществляется в соответствии с действующим законодательством.
(3) Актом о создании или реорганизации организации публичного права в области науки и инноваций устанавливаются ее наименование, область деятельности, координирующий орган, место нахождения и определяется имущество, утверждается ее устав.
[Ст.127 ч.(3) изменена ЗП185-XVI от 10.07.08, МО190-192/24.10.08 ст.685]
(4) В случае реорганизации организации публичного права в области науки и инноваций обеспечивается непрерывность научных исследований и не допускается отчуждение ее экспериментальной базы.
(5) В случае расформировании организации публичного права в области науки и инноваций ее имущество решением вышестоящего органа передается другой организации публичного права того же профиля.

Статья 128. Основные функции организации в области науки и инноваций
Организация в области науки и инноваций:
a) выполняет научные фундаментальные исследования, экспериментальные и технологические работы с целью получения и введения в экономический оборот новых или усовершенствованных продуктов, услуг, процессов;
b) разрабатывает передовые технологии в рамках научных направлений, относящихся к области деятельности организации;
c) осуществляет подготовку кадров в системе университетского, постуниверситетского образования и курсов повышения квалификации;
d) разрабатывает рекомендации по использованию результатов исследований, содействует их применению в национальной экономике;
e) проводит, в том числе платные, экспертизы и дает, в том числе платные, заключения по материалам, относящимся к профилю деятельности организации;
f) выполняет маркетинговые исследования и организует рынки сбыта новых или усовершенствованных продуктов, услуг, процессов;

g) осуществляет техническое оснащение и организацию производства;
h) осуществляет тестирование, сертификацию и стандартизацию новых или усовершенствованных продуктов, услуг, процессов;
i) создает и развивает инфраструктуру области инноваций и трансфера технологий;
j) обеспечивает подготовку, переподготовку и повышение квалификации кадров в области науки и инноваций;
k) осуществляет защиту, уступку и приобретение прав на объекты интеллектуальной собственности, конфиденциальную научную, научно-техническую и технологическую информацию;
l) финансирует деятельность в области науки и инноваций, в том числе путем инвестиций в проекты и программы;
m) осуществляет иную законную деятельность в области науки и инноваций.

Статья 129. Полномочия организации в области науки и инноваций

Организация в области науки и инноваций:
a) определяет в соответствии с действующим законодательством свою структуру и механизмы функционирования, а также методы работы;
b) определяет направления своей деятельности в соответствии с государственной политикой в области науки и инноваций и тенденциями развития мировой науки;
c) поддерживает и развивает свою научно-техническую и экспериментальную базу;
d) идет на оправданный риск в научной и научно-технической деятельности;
e) участвует в различных конкурсах на получение финансирования в области науки и инноваций;
f) налаживает прямые связи с аналогичными исследовательскими организациями в стране и за рубежом;
g) вступает в организации (ассоциации), создает в соответствии с действующим законодательством совместно с другими организациями филиалы и центры;
h) издает научные труды и научные журналы;
i) создает банки научно-технических данных, организует национальные и международные научные мероприятия;
j) стимулирует новаторство и освоение научных и научно-технологических достижений;
k) участвует в различных международных научных программах и заключает договоры с международными организациями;
l) направляет сотрудников в командировки, в том числе зарубежные, или для участия в научных мероприятиях;
m) стимулирует научное творчество, организует курсы повышения квалификации или переквалификации специалистов в данной области, проводит аттестацию кадров в соответствии с требованиями действующих нормативных актов;
n) создает экспериментальные, технологические и инновационные организации различных форм финансирования в соответствии с действующим законодательством;
o) информирует общественность, Академию наук, публичные власти о своем мнении по различным проблемам, касающимся развития науки и общества;
p) привлекает к научно-технической деятельности иностранных граждан и лиц без гражданства.

Статья 130. Ответственность организации в области науки и инноваций

Организация в области науки и инноваций несет ответственность за:
a) уровень и качество выполняемых научных исследований;
b) используемые методы и средства работы;
c) договорные отношения, установленные с юридическими и физическими лицами в стране и за рубежом;

d) обеспечение защиты и освоение объектов интеллектуальной собственности, произведенных в организации;
e) обеспечение техники безопасности труда в соответствии с действующим законодательством;
f) сохранность имущества и управление им;
g) выполнение исследований, которые могут иметь негативные последствия для человека, общества или окружающей среды.

Статья 131. Типы и структура организаций в области науки и инноваций

(1) В зависимости от научного, организационного и социального статуса организации в области науки и инноваций бывают следующих типов:
a) научно-исследовательский институт с филиалами;
b) научно-исследовательское предприятие;
c) инновационное предприятие;
d) научный центр;
e) инновационный центр;
f) научная станция;
g) отдельная научная лаборатория;
h) высшее учебное заведение со структурами в сфере науки и инноваций;
i) научно-инновационная ассоциация, научно-технологический и научно-образовательный кластеры;
[Ст.131 ч.(1) пкт.i) изменен ЗП185-XVI от 10.07.08, МО190-192/24.10.08 ст.685]
j) научный фонд;
k) инновационный фонд;
l) финансовое учреждение по поддержке деятельности в области науки и инноваций;
m) научно-технологический парк, инновационный инкубатор и технополис;
[Ст.131 ч.(1) пкт.m) изменен ЗП185-XVI от 10.07.08, МО190-192/24.10.08 ст.685]
n) научный музей;
o) научная библиотека;
p) научный архив;
q) научное издательство;
r) другие организации в области науки и инноваций.

(2) Структура организации публичного права в области науки и инноваций, разработанная в соответствии со стратегическими направлениями развития науки и инноваций, предлагается ее директором, рассматривается и утверждается научным советом и подтверждается Высшим советом по согласованию, при необходимости, с центральным отраслевым органом публичного управления.
(3) Структурные подразделения организации публичного права в области науки и инноваций определяются уставом организации и/или другими нормативными актами.

Статья 132. Создание временных коллективов в области науки и инноваций

(1) Для выполнения программ, проектов в области науки и инноваций, конкретных работ организация в области науки и инноваций может создавать временные научные коллективы.
[Ст.132 ч.(2) изменен ЗП185-XVI от 10.07.08, МО190-192/24.10.08 ст.685]
(2) Учредителями временных научных коллективов могут быть физические лица и юридические лица независимо от вида собственности и организационно-правовой формы, в том числе международные и иностранные.
(3) Руководитель временного научного коллектива назначается учредителями и/или руководителем организации.

Статья 133. Персонал организаций в области науки и инноваций
(1)Деятельность организации в области науки и инноваций осуществляют следующие категории персонала:
a) научно-исследовательский персонал;
b) научно-педагогический персонал;
c) вспомогательный персонал;
d) руководящий персонал.
(2) Правовой статус научно-исследовательского персонала определяется в главе X.
(3) Правовой статус научно-педагогического персонала определяется законодательством об образовании.
(4) Правовой статус вспомогательного персонала определяется каждой организацией с учетом профиля и области ее деятельности в соответствии с действующим законодательством.
Статья 134. Руководство организацией в области науки и инноваций
(1) Организацию публичного права в области науки и инноваций возглавляют директор, заместители директора, ученый секретарь – штатные сотрудники организации, избираемые на конкурсной основе на срок четыре года и утверждаемые в должности учредителем по согласованию с Академией наук.
[Ст.134 ч.(1) в редакции ЗП185-XVI от 10.07.08, МО190-192/24.10.08 ст.685]
(2) В организациях публичного права в области науки и инноваций одно и то же лицо не может занимать должность директора, заместителя директора или ученого секретаря более двух сроков подряд.
(3) Должности директора, заместителя директора и ученого секретаря организации публичного права в области науки и инноваций могут занимать лица, имеющие ученую степень доктора или доктора-хабилитат в данной области, стаж научной работы не менее четырех лет и отличающиеся высокими профессиональными, организаторскими и моральными качествами.
(4) Количество заместителей директора определяется уставом организации публичного права в области науки и инноваций в зависимости от направлений научных исследований и численности персонала.
(5) В организации публичного права в области науки и инноваций одно и то же лицо не может занимать одновременно две руководящие должности.
(6) Директор, заместитель директора и ученый секретарь иной, чем организация публичного права, организации в области науки и инноваций избираются на конкурсной основе и утверждаются в должности учредителем с учетом положений настоящего кодекса и других законодательных и нормативных актов.
[Ст.134 ч.(6) в редакции ЗП185-XVI от 10.07.08, МО190-192/24.10.08 ст.685]
Статья 135. Замещение и освобождение от научных и руководящих должностей
(1) Количество научных и вспомогательных должностей организации публичного права в области науки и инноваций утверждается научным советом организации с учетом ее структуры, потребностей и финансовых ресурсов.
(2) Научные должности в организации публичного права в области науки и инноваций замещаются на срок четыре года по итогам конкурса, организованного данной организацией, с заключением индивидуального трудового договора между директором организации и научным исследователем.
(3) Замещение научных должностей в организациях публичного права в области науки и инноваций проводится путем открытого конкурса, который объявляется в центральных средствах массовой информации. В конкурсе может участвовать любое лицо, отвечающее

требованиям настоящего кодекса и других нормативных актов.
(4) Условия участия в конкурсе и процедура отбора кандидатов на научные и руководящие должности устанавливаются уставами данных организаций и/или другими внутренними нормативными актами.
(5) Руководители структурных подразделений организации публичного права в области науки и инноваций избираются на срок четыре года (не более чем на три срока подряд).
(6) Директор осуществляет свою менеджерскую деятельность на основе договора, заключенного с вышестоящей организацией. Несоблюдение договорных условий влечет расторжение договора и начало процедуры избрания нового директора.
(7) Освобождение от научной и руководящей должности осуществляется в соответствии с действующим законодательством.
[Ст.135 ч.(8) изменена ЗП185-XVI от 10.07.08, MO190-192/24.10.08 ст.685]

Статья 136. Опротестование результатов конкурса на замещение научных и руководящих должностей

Протесты, касающиеся проведения и результатов конкурса, направляются, по обстоятельствам, Академии наук или центральному отраслевому органу публичного управления в течение не более 10 дней со дня истечения срока завершения конкурса и разрешаются в срок не позднее 30 дней со дня заявления протеста.

Статья 137. Повышение квалификации руководящего персонала

Руководящий персонал организации в области науки и инноваций повышает в обязательном порядке свою квалификацию путем прохождения курсов по изучению научной информации в своей области, участия в ознакомительных программах, обмена опытом и специализации на национальном и международном уровне, прохождения курсов, организуемых научными организациями и обществами по специальным программам.

Статья 138. Права и обязанности директора организации в области науки и инноваций

Директор организации в области науки и инноваций:
a) осуществляет руководство организацией, обеспечивает ее эффективную работу в соответствии с уставом и индивидуальным трудовым договором;
b) организует разработку программ деятельности организации, годовых и перспективных планов научных и экспериментальных работ, подготовки кадров и проведения научных мероприятий и осуществляет контроль за их реализацией, дает оценку завершенных работ;
c) организует сотрудничество организации с отечественными и международными профильными центрами;
d) представляет в установленном порядке и сроки отчеты о проделанной организацией работе и статистические данные о ее деятельности, отчитывается перед коллективом и вышестоящей организацией об использовании публичных средств;
e) выносит на обсуждение собрания трудового коллектива годовой отчет о работе организации;
f) обеспечивает выполнение законов, постановлений и решений вышестоящих органов;
g) представляет организацию в вышестоящих структурах, в отношениях с органами центрального и местного публичного управления, хозяйствующими субъектами, со средствами массовой информации, национальными и международными научными организациями;
h) принимает на работу и освобождает от должности работников организации в соответствии с действующим законодательством;
i) организует конкурсы на замещение вакантных должностей, аттестацию научно-исследовательского персонала;

j) представляет в соответствии с решением научного совета документы для присвоения научных и научно-педагогических званий;
k) утверждает результаты приема на университетское и постуниверситетское обучение и результаты ежегодной аттестации слушателей;
l) заключает договоры на выполнение работ, необходимых для функционирования организации;
m) несет ответственность в соответствии с действующим законодательством за эффективность работы организации и управления людскими, материальными и финансовыми ресурсами.

Статья 139. Права и обязанности заместителя директора организации в области науки и инноваций

Заместитель директора организации в области науки и инноваций:
a) осуществляет права и обязанности, переданные ему директором, а также предусмотренные уставом организации и другими нормативными актами, утвержденными Академией наук совместно с центральным отраслевым органом публичного управления;
[Ст.139 пкт.a) изменен ЗП185-XVI от 10.07.08, MO190-192/24.10.08 ст.685]
b) выполняет обязанности директора в его отсутствие;
c) отвечает за свою работу перед директором и научным советом.

Статья 140. Права и обязанности ученого секретаря организации в области науки и инноваций

Ученый секретарь организации в области науки и инноваций:
a) оказывает помощь директору в организации научной и научно-организационной деятельности;
b) осуществляет контроль за выполнением планов научных исследований и решений центральных отраслевых органов публичного управления;
c) координирует ведение делопроизводства в организации;
d) при отсутствии должности заместителя директора выполняет обязанности директора в его отсутствие;
e) осуществляет иную деятельность в соответствии с уставом организации и должностными обязанностями.
[Ст.140 пкт.e) изменен ЗП185-XVI от 10.07.08, MO190-192/24.10.08 ст.685]

Статья 141. Обязанности руководителя структурного подразделения организации в области науки и инноваций

Руководитель структурного подразделения организации в области науки и инноваций:
a) организует деятельность структурного подразделения организации в области науки и инноваций по разработке и реализации планов научных исследований и экспериментальных работ;
b) отвечает за качество выполненных работ;
c) принимает непосредственное участие в научно-исследовательской работе.

Статья 142. Правовой статус и порядок образования научного совета организации в области науки и инноваций

(1) Научный совет организации в области науки и инноваций является консультативным органом.
(2) Научный совет избирается тайным голосованием на собрании научного персонала организации в области науки и инноваций на срок четыре года из числа научных исследователей, имеющих ученую степень и научное звание и работающих в данной организации, а также извне.
[Ст.142 ч.(2) изменена ЗП185-XVI от 10.07.08, MO190-192/24.10.08 ст.685]
(3) В составе научного совета численность представителей руководящего персонала

организации в области науки и инноваций не должна превышать треть общего числа членов совета.
(4) В состав научного совета входят действительные члены и члены-корреспонденты Академии наук, работающие в организации, а также председатель профсоюзной организации и председатель совета молодых ученых.
(5) В заседаниях научного совета в качестве приглашенных могут участвовать представители профсоюзов соответствующей отрасли, вышестоящих органов, а также любые другие лица из других организаций в области науки и инноваций.
(6) Научный совет возглавляет директор организации.

Статья 143. Основные функции научного совета организации в области науки и инноваций

Научный совет организации в области науки и инноваций:
a) определяет стратегические и перспективные направления научно-инновационной деятельности;
b) организует оценку тематики деятельности организации, результатов деятельности ее структурных подразделений, временных научных коллективов, каждого научного исследователя и утверждает отчет о работе организации;
c) в случае организации публичного права избирает на конкурсной основе руководителей структурных подразделений и научных исследователей организации в соответствии с настоящим кодексом и ее уставом;
d) разрабатывает и утверждает планы в области науки и инноваций исходя из стратегических направлений развития отечественной науки и тенденций развития мировой науки;
e) утверждает темы диссертаций на соискание ученой степени доктора или доктора-хабилитат, а также их научных руководителей и консультантов;
f) утверждает результаты аттестации научных исследователей;
g) рассматривает вопросы научного сотрудничества с аналогичными отечественными и международными организациями;
h) избирает главных редакторов и редакционные коллегии научных изданий, выпускаемых организацией;
i) утверждает регламенты подведомственных структурных подразделений, уставы или регламенты экономических, технологических и инновационных структур, созданных организацией или с ее участием.

Статья 144. Устав организации публичного права в области науки и инноваций

Устав организации публичного права в области науки и инноваций, разработанный в соответствии с настоящим кодексом, утверждается в установленном порядке по согласованию с Академией наук и, по необходимости, с центральным отраслевым органом публичного управления и регистрируется в соответствии с законом.
[Ст.144 изменена ЗП185-XVI от 10.07.08, MO190-192/24.10.08 ст.685]

Статья 145. Содержание устава организации в области науки и инноваций

(1) Устав организации в области науки и инноваций включает:
a) наименование, место нахождения и правовую форму организации;
b) основные направления научных исследований;
c) структуру организации;
d) порядок замещения должностей и освобождения от должности научно-исследовательского, вспомогательного и руководящего персонала;
e) порядок функционирования организации;
f) порядок избрания и функции научного совета;

g) обязанности научно-исследовательского персонала;
h) способы оценки и повышения квалификации научно-исследовательского персонала;
i) источники финансирования;
j) порядок создания, деятельности и расформировании подразделений и временных научных коллективов.
(2) Устав может содержать и другие положения, связанные с особенностями деятельности организации.

Статья 146. Финансирование организации в области науки и инноваций

(1) Организация публичного права в области науки и инноваций финансируется из государственного бюджета и из других источников в соответствии с действующим законодательством.
(2) Организация в области науки и инноваций может получать поддержку как в виде финансовых ассигнований, так и в других формах (оснащение: аппаратура, оборудование, установки и пр.) с соблюдением действующего законодательства.
(3) Организация в области науки и инноваций вправе принимать решения относительно инвестиций из собственных средств, банковских кредитов, а также из других источников, образованных в соответствии с законом.
(4) Организация в области науки и инноваций управляет финансовыми средствами, выделенными из государственного бюджета, полученными по результатам конкурса либо в соответствии с планом финансирования, утвержденным Академией наук.
(5) Средства, выделенные из государственного бюджета для финансирования организации в области науки и инноваций, используются для:
a) осуществления научных исследований;
b) содержания и развития материальной, информационной базы и инфраструктуры;
c) организации и проведения научных мероприятий;
d) издания научных работ и научных журналов;
e) подготовки, непрерывного образования и проведения аттестации научных кадров;
f) оплаты коммунальных услуг.
(6) Специальные средства организации в области науки и инноваций формируются и используются в соответствии с действующими нормативными актами, в том числе для решения социальных проблем.
[Ст.146 ч.(6) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611]

Статья 147. Имущество организации в области науки и инноваций

(1) Имущество организации в области науки и инноваций включает:
a) имущество, переданное ей в пользование Академией наук и/или центральным отраслевым органом публичного управления;
b) имущество, приобретенное за счет собственных средств;
c) интеллектуальную собственность или имущество, полученное в результате выполнения научных исследований, а также осуществления предпринимательской деятельности;
d) имущество, полученное в соответствии с законом от спонсорства, в виде пожертвований, гуманитарной, технической и другой помощи.
(2) Организациям в области науки и инноваций выделяются в пользование земельные участки в соответствии с законом.
(3) Нормы владения, пользования и распоряжения имуществом организации в области науки и инноваций устанавливаются действующим законодательством.
(4) Организация публичного права в области науки и инноваций имеет право с согласия собственника сдавать в аренду без права продажи помещения, другое недвижимое имущество, а также оказывать платные услуги в данной области в соответствии с

действующим законодательством.

Глава X
ПРАВОВОЙ СТАТУС НАУЧНОГО ИССЛЕДОВАТЕЛЯ

Статья 148. Общие положения

(1) Первичной единицей в сфере науки и инноваций является научный исследователь.

(2) Критерии оценки квалификации и порядок аттестации научных исследователей устанавливаются государственной системой аттестации научных кадров.

(3) Научные исследователи могут создавать общественные организации (ассоциации), работать в организациях из области науки и инноваций независимо от их вида собственности и организационно-правовой формы в соответствии с действующим законодательством.

Статья 149. Цели деятельности научного исследователя

Научный исследователь преследует в своей деятельности цели получения и развития новых знаний, внедрения знаний и технологий в экономическую, социальную и культурную жизнь общества.

Статья 150. Научные должности

(1) Научные должности в организациях, осуществляющих деятельность в области науки и инноваций, могут занимать граждане Республики Молдова, иностранные граждане и лица без гражданства, которые соответствуют требованиям настоящего кодекса.

(2) В области науки и инноваций существуют следующие научные должности:

a) научный исследователь-стажер;

b) научный исследователь;

c) старший научный исследователь;

d) ведущий научный исследователь;

e) главный научный исследователь;

f) научный консультант;

g) приглашенный научный исследователь.

Статья 151. Подготовка, усовершенствование и аттестация научного исследователя

(1) Подготовка научного исследователя осуществляется через систему университетского образования, мастерат, резидентуру, докторантуру и пост-докторантуру, которые включают процесс обучения и научно-исследовательскую деятельность, в целях получения соответствующей квалификации.

(2) Профессиональное усовершенствование научного исследователя осуществляется посредством стажировки в отечественных и международных научных центрах, курсов, организуемых организациями в области науки и инноваций.

(3) Аттестация научных исследователей проводится один раз в два года. Критерии и цели аттестации научного исследователя устанавливаются внутренними нормативными актами.

Статья 152. Условия замещения научной должности

(1) Для замещения должности научного исследователя-стажера необходимо иметь высшее образование, способности к исследовательской работе и степень магистра или резидента.

(2) Для замещения должности научного исследователя кроме соответствия требованиям части (1) необходимо иметь стаж работы в области науки и инноваций не менее трех лет, а также научные результаты, опубликованные в научных журналах по специальности.

(3) Для замещения должности старшего научного исследователя необходимо иметь степень доктора в соответствующей области и стаж работы в области науки и инноваций не менее пяти лет.

(4) Для замещения должности ведущего научного исследователя необходимо иметь ученую степень доктора или доктора-хабилитат в соответствующей области, стаж работы в области науки и инноваций не менее 8 лет и опубликованные научно значимые работы.

(5) Для замещения должности главного научного исследователя необходимо иметь ученую степень доктора-хабилитат или научно-педагогическое звание профессора-университара и/или научное звание профессора-исследователя и стаж работы в области науки и инноваций не менее 10 лет.
(6) Для замещения должности научного консультанта необходимо иметь звание действительного члена или члена-корреспондента Академии наук и/или ученую степень доктора-хабилитат, научное звание профессора-исследователя и/или научно-педагогическое звание профессора-университара, трудовой стаж не менее 30 лет, в том числе 25 лет деятельности в области науки и инноваций и/или научно-педагогической деятельности, а также достигнуть пенсионного возраста, установленного действующим законодательством.
(7) Приглашенный научный исследователь принимается на работу в организацию в области науки и инноваций на должность, указанную в приглашении, в соответствии с положениями частей (1) - (6), с заключением срочного индивидуального трудового договора.
Статья 153. Замещение и освобождение от научной должности
(1) Замещение научной должности осуществляется на основе конкурсного отбора с представлением научным исследователем программы деятельности и с последующим заключением с ним индивидуального трудового договора согласно действующему законодательству.
(2) Научному исследователю, принятому на работу в соответствии с частью (1), не устанавливается испытательный срок.
(3) Приостановление действия индивидуального трудового договора, а также освобождение от должности научного исследователя вследствие прекращения индивидуального трудового договора осуществляются в соответствии с действующим законодательством.
Статья 154. Права научного исследователя
Научный исследователь имеет право:
a) доступа к источникам информации и документам в соответствии с действующим законодательством;
b) быть признанным в качестве автора или соавтора интеллектуального продукта, полученного в результате деятельности;
c) предпринимать при поддержке своей организации действия, направленные на получение патентов за оригинальные результаты своей деятельности;
d) пользоваться результатами своей научной деятельности, получать премии и другие вознаграждения за полученные результаты;
e) участвовать в научных мероприятиях, конкурсах и научном сотрудничестве на национальном и международном уровне, а также в других подобных мероприятиях;
f) использовать материально-техническую базу организации в целях выполнения своих профессиональных обязанностей;
g) предлагать для применения на практике новаторские идеи;
h) быть членом национальных и международных общественных организаций (ассоциаций) в соответствии с действующим законодательством;
i) участвовать в разработке концепций и политики в области науки и инноваций;
j) выступать, в случае приглашения, в качестве эксперта, референта, консультанта, члена специализированного ученого совета, члена комиссии по аккредитации, по аттестации и др.;
k) получать в знак признания государством и обществом своих заслуг почетные звания за вклад в развитие науки и инноваций и подготовку научных кадров высшей квалификации, внедрение результатов своего труда в национальную экономику;

l) участвовать в конкурсах на замещение научных и административных должностей;
m) параллельно участвовать в преподавательской деятельности в высших учебных заведениях, занимая там штатную должность на конкурсной основе;
n) осуществлять иные законные действия для достижения целей научных исследований.
Статья 155. Обязанности научного исследователя
Научный исследователь обязан:
a) представлять в установленном порядке научные результаты в форме научных докладов, публикаций, авторских свидетельств, диссертаций на соискание ученой степени доктора или доктора-хабилитат, а также отчетов о научной деятельности;
b) использовать в научных исследованиях и разработках передовой опыт и новейшие знания из своей сферы деятельности;
c) быть объективным при проведении экспертизы программ/проектов в области науки и инноваций, а также полученных вследствие их реализации результатов;
d) соблюдать деонтологию научного исследователя и устав организации;
e) участвовать в подготовке молодых исследователей и передавать им свои знания и опыт в области науки и инноваций;
f) осуществлять научные исследования, результаты которых не наносят материальный, моральный или иной ущерб человеку, обществу и природе;
g) избегать конфликтов интересов или нелояльной конкуренции, активно способствовать созданию благоприятного для исследовательской работы климата в коллективе;
h) постоянно накапливать знания и способствовать распространению и популяризации информации и осознанию общественностью важной роли науки и инноваций;
i) использовать имущество организации исключительно для профессиональной деятельности в ее интересах;
j) соблюдать конфиденциальность и право на интеллектуальную собственность;
k) не искажать экспериментальные данные и результаты исследований.
Статья 156. Ответственность научного исследователя
(1) Научный исследователь несет ответственность за уровень, корректность, правдивость и за последствия внедрения результатов научных исследований, а также за соблюдение индивидуального трудового договора.
(2) Научный исследователь ответствен за сохранность оборудования, аппаратуры и другого имущества, полученного в пользование.
Статья 157. Оплата труда научного исследователя
(1) Оплата труда должна обеспечивать научному исследователю и его семье достойный уровень жизни, стимулировать его труд и инициативу и должна производиться с применением межсекторального коэффициента 1,5.
(2) Оплата труда научного исследователя осуществляется из средств государственного бюджета и специальных средств в порядке, предусмотренном действующим законодательством.
[Ст.157 ч.(2) изменена ЗП447-XVI от 28.12.06, MO51-53/13.04.07 ст.239]
[Ст.157 ч.(2) изменена ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611]
(3) Научные исследователи получают за выслугу лет ежемесячную надбавку к заработной плате в следующих размерах:

Трудовой стаж	Месячная надбавка к должностному окладу, %
от 2 до 5 лет	15
от 6 до 10 лет	20
от 11 до 15 лет	30
от 16 до 20 лет	35
от 21 до 25 лет	40
от 26 и выше	50

(4) Научный исследователь имеет право на ежемесячную 25-процентную надбавку к должностному окладу за знание двух и более языков.
(5) Научный исследователь, работающий в организации публичного права в области науки и инноваций, полностью финансируемой из государственного бюджета либо финансируемой по итогам конкурса проектов и программ Академии наук, имеющий ученую степень доктора-хабилитат и/или научно-педагогическое звание профессора-университара и/или научное звание профессора-исследователя, имеет право на ежемесячную надбавку в размере не менее 700 леев, а научный исследователь, имеющий ученую степень доктора и/или научно-педагогическое звание конференциара-университара и/или научное звание конференциара-исследователя, - в размере не менее 300 леев. Размер надбавки ежегодно индексируется в соответствии с Законом о государственном бюджете.
[Ст.157 ч.(5) изменена ЗП185-XVI от 10.07.08, MO190-192/24.10.08 ст.685; в силу с 01.01.09]
[Ст.157 ч.(5) изменена ЗП447-XVI от 28.12.06, MO51-53/13.04.07 ст.239]
(6) За достигнутые результаты научному исследователю может выплачиваться премия в размере четырех месячных окладов в соответствии с действующим законодательством и условиями индивидуального трудового договора.
(7) Научному исследователю предоставляется ежегодная материальная помощь в размере двух месячных окладов.
Статья 158. Социальные гарантии
(1) Штатные научные исследователи в возрасте до 35 лет имеют право на получение долгосрочного беспроцентного кредита для строительства частного жилья в соответствии с действующим законодательством.
(2) Организация в области науки и инноваций может полностью или частично за счет собственных средств обеспечивать жильем штатных научных исследователей, не имеющих собственного жилья.
(3) За штатными научными исследователями, временно приглашенными за рубеж для деятельности в области науки и инноваций или на педагогическую работу на договорной основе в соответствии с заключенными межправительственными или межведомственными соглашениями, а также командированными за рубеж на специализацию или для выполнения государственного задания, сохраняется рабочее место и учитывается полностью трудовой стаж в соответствии с действующим законодательством.
Статья 159. Отпуск научного исследователя
Научный исследователь пользуется ежегодным удлиненным отпуском и длительным отпуском в соответствии с Трудовым кодексом Республики Молдова.

Раздел IV
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ В ОБЛАСТИ НАУКИ И ИННОВАЦИЙ

Статья 160. Международное сотрудничество в области науки и инноваций

(1) Государство поддерживает расширение сотрудничества с зарубежными партнерами в области науки и инноваций, создает благоприятные условия для интеграции в международное научно-техническое сообщество в соответствии с действующим законодательством.

(2) Государственная поддержка международного сотрудничества в области науки и инноваций осуществляется в соответствии с международными соглашениями, одной из сторон которых является Республика Молдова.

(3) На территории Республики Молдова могут создаваться в соответствии с действующим законодательством организации в области науки и инноваций со смешанным капиталом.

Статья 161. Международное сотрудничество в области научно-технологической информации

(1) Субъекты отношений в области научно-технологической информации сотрудничают с партнерами из других стран и международными организациями в соответствии с действующим законодательством и международными соглашениями, одной из сторон которых является Республика Молдова.

(2) Координация международного обмена научно-технологической информацией осуществляется согласно действующему законодательству.

(3) Совместная научно-технологическая информационная продукция, полученная в результате реализации проектов с участием международных организаций, принадлежит участвующим сторонам на условиях заключенного между ними договора.

(4) Каждая из сторон вправе публиковать лишь принадлежащую ей информацию исключительно при условии, что предварительно в месячный срок ею будет передана копия подготовленного к опубликованию материала соисполнителям и что этот материал не включает информацию о промышленных или технологических методах, которые могут быть проданы.

(5) Порядок использования научно-технологической информации, полученной в рамках международного сотрудничества, устанавливается участвующими сторонами на основании заключенных между ними соглашений и в соответствии с законодательством об авторском праве.

Раздел V
ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЕ И ПЕРЕХОДНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 162

Со дня вступления в силу настоящего кодекса признать утратившими силу:

a) Закон о государственной политике в области научных исследований и разработок № 557-XIV от 29 июля 1999 года;

b) Закон об Академии наук Молдовы № 1181-XIV от 27 июля 2000 года;

c) Закон о научно-технологической информации № 1344-XV от 3 октября 2002 года;

d) Закон о государственной политике в области инноваций и трансфера технологий № 289-XV от 10 июля 2003 года.

Статья 163

(1) Правительству и Академии наук в двухмесячный срок со дня вступления в силу настоящего кодекса:

a) решить вопрос о передаче в состав Академии наук организаций публичного права в области науки и инноваций, финансируемых из государственного бюджета;

b) представить Президенту Республики Молдова для утверждения персональный состав

Национального совета по аккредитации и аттестации.
(2) Правительству в месячный срок со дня вступления в силу настоящего кодекса создать государственное предприятие - Государственное агентство по интеллектуальной собственности путем слияния Государственного агентства по охране промышленной собственности и Государственного агентства по авторским правам.
(3) Академии наук в трехмесячный срок со дня вступления в силу настоящего кодекса утвердить структуру Академии наук, порядок реорганизации и перечень организаций в области науки и инноваций, включаемых в состав отделений Академии наук.
(4) Организации в области науки и инноваций, получающие субсидии из государственного бюджета, подлежат обязательной аккредитации в срок не более одного года со дня вступления в силу настоящего кодекса.
Статья 164
(1) Положения действующих нормативных актов до приведения их в соответствие с настоящим кодексом применяются в той мере, в какой они не противоречат ему.
(2) Руководство Академии наук - президент, вице-президент и главный ученый секретарь - продолжают исполнять свои должностные обязанности до истечения срока полномочий (четыре года), на который они были избраны в соответствии с Законом об Академии наук Молдовы № 1181-XIV от 27 июля 2000 года.
(3) По истечении срока полномочий руководства Академии наук, предусмотренного частью (2), последующие сроки полномочий президента, первого вице-президента, вице-президентов и главного ученого секретаря определяются в соответствии со статьями 82-84 настоящего кодекса.
(4) Правительству в трехмесячный срок:
a) представить Парламенту предложения по приведению действующего законодательства в соответствие с настоящим кодексом;
b) привести свои нормативные акты в соответствие с настоящим кодексом.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ
ПАРЛАМЕНТА **Еуджения ОСТАПЧУК**

Кишинэу, 15 июля 2004 г.
№ 259-XV.

Приложение 1

ПОЛОЖЕНИЕ
ОБ АККРЕДИТАЦИИ ОРГАНИЗАЦИЙ В ОБЛАСТИ НАУКИ И ИННОВАЦИЙ
I. ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

1. Настоящим положением устанавливается процедура оценки деятельности и аккредитации организаций в области науки и инноваций независимо от вида собственности и организационно-правовой формы, в том числе их структурных подразделений (центров, лабораторий, отделов, секторов и др.).

2. Оценка деятельности организации в области науки и инноваций включает оценку:

a) тематики исследований в области науки и инноваций и уровня ее соответствия тенденциям развития науки в соответствующих областях и стратегическим направлениям развития общества на современном этапе;

b) эффективности работы организации в области науки и инноваций, а также соответствия полученных ею результатов поставленным целям;

c) научного и научно-технического уровня завершенных исследований и разработок;

d) перспективности выполняемых исследований;

e) запатентованных исследований, разработок и опытных испытаний;

f) вклада организации в развитие науки и обеспечение научно-технического прогресса в соответствующей области;

g) социальных и экологических эффектов внедрения научных и технологических достижений;

h) результатов научного сотрудничества организации на национальном и международном уровне (оценка сотрудничества с организациями того же профиля в области науки и инноваций, высшими учебными заведениями в стране и за рубежом);

i) уровня оснащения организации научным оборудованием и степени использования научного потенциала;

j) обеспеченности тематики исследований научными кадрами высшей квалификации и деятельности по подготовке этих кадров;

k) целевого использования бюджетных финансовых и материальных ресурсов, выделенных для осуществления научно-инновационной деятельности;

l) деятельности, направленной на получение специальных средств для поддержки деятельности в области науки и инноваций.

[Пкт.2 подпкт.1) изменен ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611]

3. Целью оценки деятельности организации в области науки и инноваций является разработка мер по повышению эффективности использования научно-технического и человеческого потенциала, направленных на:

a) актуализацию тематики исследований и ее ориентацию на решение насущных проблем общества;

b) мобилизацию человеческих, финансовых и материальных ресурсов для решения перспективных научных проблем, разработки передовых технологий;

c) повышение конкурентоспособности научных исследований и технологических разработок;

d) оптимизацию организационной структуры;

e) поддержку и развитие научных школ.

II. ОРГАНИЗАЦИЯ ПРОЦЕССА ОЦЕНКИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ОБЛАСТИ НАУКИ И ИННОВАЦИЙ

4. В целях осуществления процесса оценки деятельности и аккредитации организаций в области науки и инноваций Комиссия по аккредитации организаций в области науки и

инноваций (далее - Комиссия по аккредитации):
a) создает специализированные комиссии, которые осуществляют свою деятельность на основе регламента, утвержденного Национальным советом по аккредитации и аттестации (далее - Национальный совет);
b) составляет и утверждает ежегодно до 1 августа план проведения оценки деятельности и аккредитации организаций в области науки и инноваций на следующий календарный год;
c) организует издание бланков Свидетельства об аккредитации организации в области науки и инноваций, образец которого представлен в приложении 1 к настоящему положению и который имеет несколько степеней защиты.
5. Организация в области науки и инноваций, включенная в план проведения оценки и аккредитации, представляет Комиссии по аккредитации отчет о самооценке, а за месяц до начала процесса оценки - документ, подтверждающий внесение платы за услуги по оценке и аккредитации.
6. Оценка деятельности организации в области науки и инноваций осуществляется на основании данных, содержащихся в Статистической карточке организации в области науки и инноваций, а также представленных в соответствии с Перечнем материалов, запрашиваемых у организации в области науки и инноваций для проведения оценки и аккредитации (соответственно приложения 2 и 3 к настоящему положению).
7. Организация в области науки и инноваций обязана представить Комиссии по аккредитации и другие материалы, необходимые для проведения оценки, в том числе: отчеты, технологические карты, протоколы и акты о сдаче выполненных работ, перечень полученных патентов и внедренных изобретений, перечень работ, выполненных в сотрудничестве с другими организациями в области науки и инноваций, с отечественными и зарубежными высшими учебными заведениями, перечень работ, выполненных по заказу (на контрактной основе), информацию об участии организации в различных национальных и международных ярмарках и выставках и оценке представленных экспонатов, другие материалы, необходимые для проведения оценки.
8. Руководитель организации в области науки и инноваций отвечает за достоверность представленных сведений.
9. Члены Комиссии по аккредитации и специализированной комиссии обязаны соблюдать конфиденциальность информации, к которой они имели доступ в процессе проведения оценки и аккредитации.

III. ОЦЕНКА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ В ОБЛАСТИ НАУКИ И ИННОВАЦИЙ

10. Задачей оценки деятельности организации в области науки и инноваций является определение ее вклада в развитие фундаментальных и прикладных наук, а также в разработку и внедрение новаторских научно-технических идей.
11. При оценке выполнения плана научных исследований учитываются:
a) степень выполнения плана научных исследований, соблюдение намеченного объема и сроков выполнения запланированных исследований и разработок;
b) уровень исполнения научных работ, его соответствие требованиям центральных отраслевых органов публичного управления;
c) доля фундаментальных и прикладных исследований в общем объеме завершенных научных работ;
d) степень соответствия полученных научных результатов запланированным по конкретной исследовательской работе;
e) внеплановые работы, выполненные по заданию дополнительно.
12. Особое внимание уделяется наличию в тематическом плане исследований и разработок, способствующих восстановлению и развитию национальной экономики, реализации приоритетных целей развития общества, процветанию культуры и

повышению качества жизни, созданию технологических процессов, способных существенно сократить или исключить загрязнение окружающей среды и/или содействовать более рациональному использованию природных и энергетических ресурсов.
13. При оценке научного уровня деятельности организации в области науки и инноваций учитываются:
a) новаторство и перспективность исследований и разработок, их патентная защита и общественное признание;
b) удельный вес исследований и разработок, соответствующих мировому уровню и отмеченных государственными премиями, премиями Академии наук Молдовы, медалями и дипломами на различных национальных и международных ярмарках и выставках, в общем стоимостном объеме работ, выполненных за рассматриваемый период;
c) общее количество выполненных за рассматриваемый период научных публикаций (монографий, обобщенных исследований, научных статей), количество научных работ, опубликованных за рубежом, и работ, рецензии на которые были помещены в международных отраслевых журналах;
d) количество научных работ, приходящееся на одного исследователя (по каждому году);
e) участие организации в издании профильных научных журналов;
f) количество полученных и реализованных патентов, а также количество патентов на одного исследователя.
14. При оценке деятельности организации в области науки и инноваций по внедрению результатов завершенных исследований и разработок учитываются:
a) количество прикладных разработок, а также структур, где они были внедрены (в том числе в сотрудничестве с другими организациями в области науки и инноваций в стране и за рубежом);
b) экономический эффект от внедрения разработок;
c) количество технологических и технических разработок, готовых к внедрению, и возможных областей их применения.
15. При оценке сотрудничества организации в области науки и инноваций с высшими учебными заведениями учитываются:
a) формы и объемы сотрудничества;
b) наличие совместных исследовательских структур;
c) количество совместно выполненных исследований и организованных научных мероприятий;
d) количество курсов лекций, прочитанных в высших учебных заведениях, работ по мастерату (резидентуре), курсовых работ, подготовленных под руководством научных исследователей организации.
16. При оценке международного научного сотрудничества организации в области науки и инноваций учитываются:
a) количество работ, выполненных совместно с зарубежными партнерами;
b) количество стажировок в различных зарубежных организациях в области науки и инноваций и высших учебных заведениях, количество и сумма полученных грантов;
c) активность участия в научных мероприятиях с указанием количества опубликованных тезисов научных сообщений;
d) количество и эффективность научных командировок, а также количество посещений организации зарубежными исследователями;
e) наличие и эффективность правовой основы сотрудничества (соглашения, договоры и другие юридические формы международного научного сотрудничества).
17. При оценке научного человеческого потенциала учитываются:
a) уровень обеспеченности организации в целом и приоритетных научных направлений в

частности научными кадрами высшей квалификации;
b) удельный вес в коллективе научных исследователей с ученой степенью доктора и доктора-хабилитат;
c) количество проведенных конкурсов на замещение вакантных должностей и переизбрание научных исследователей;
d) состояние подготовки научных кадров посредством докторантуры (итоги приема докторантов и их выпуска, защита диссертаций на соискание ученой степени доктора и доктора-хабилитат, наличие выпускников докторантуры, продолжающих работу в организации).
18. При оценке материально-технического потенциала учитываются:
a) уровень оснащения научным оборудованием, характеризующийся стоимостью лабораторного оборудования, аппаратуры и вычислительной техники на одного исследователя и на одного технического работника, занятого научными исследованиями;
b) доля научного оборудования и информационной техники в общем объеме основных фондов;
c) степень износа аппаратуры и научного оборудования (до 5 лет, 6 - 10 лет, свыше 10 лет).
19. Анализ финансовой и хозяйственной деятельности проводится с учетом:
a) оценки соблюдения финансовой дисциплины;
b) рациональности использования финансовых средств, выделяемых на деятельность в области науки и инноваций, и эффективности использования научной аппаратуры;
c) правильности технической эксплуатации и санитарного состояния зданий;
d) выполнения утвержденной сметы расходов;
e) доли специальных средств в общем объеме финансирования и структуре расходов организации.
[Пкт.19 подпкт.e) изменен ЗП154-XVI от 21.07.05, MO126-128/23.09.05 ст.611]
20. Результаты научной деятельности организации в области науки и инноваций рассматриваются в тесной связи с факторами, обеспечившими достижение хороших результатов или вызвавшими выявленные недостатки.

IV. ОФОРМЛЕНИЕ РЕЗУЛЬТАТОВ ОЦЕНКИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ В ОБЛАСТИ НАУКИ И ИННОВАЦИЙ

21. На основании анализа сведений, представленных организацией в области науки и инноваций, и дополнительно запрошенных сведений специализированная комиссия составляет заключение о результатах оценки деятельности данной организации за рассматриваемый период, руководствуясь критериями, установленными регламентом специализированной комиссии. Заключение содержит краткую характеристику деятельности организации, в том числе ее основных направлений, предложения по оценке деятельности, рекомендации по ее улучшению и устранению выявленных недостатков. Заключение утверждается абсолютным большинством голосов членов специализированной комиссии и подписывается ими. Член специализированной комиссии, имеющий отдельное мнение, вправе изложить его письменно и приложить к заключению специализированной комиссии.
22. Процедура аккредитации организации в области науки и инноваций осуществляется следующим образом:
a) организация представляет специализированной комиссии отчет о самооценке, ориентировочные показатели которого приводятся в приложениях 2 и 3 к настоящему положению;
b) специализированная комиссия, принимая во внимание отчет о самооценке деятельности организации и результаты проведенной на месте оценки, составляет заключение в отношении аккредитации данной организации в целом и/или ее подразделений, которое

передает в Комиссию по аккредитации;
c) Комиссия по аккредитации на основании заключения специализированной комиссии принимает постановление об аккредитации или неаккредитации организации и/или ее подразделений, которое утверждается председателем Национального совета;
d) после опубликования в Официальном мониторе Республики Молдова постановления Национального совета организации выдается свидетельство об аккредитации;
e) результаты оценки и аккредитации организации доводятся до сведения ее коллектива.

V. ФИНАНСОВАЯ ПОДДЕРЖКА ПРОЦЕССА ОЦЕНКИ И АККРЕДИТАЦИИ

23. Организации частного права в области науки и инноваций несут расходы по оплате услуг по оценке и аккредитации из собственных средств. Финансовые средства для оплаты таких услуг, оказываемых организациям публичного права в области науки и инноваций, включенным в план проведения оценки и аккредитации, предусматривают в своих сметах вышестоящие инстанции, используя для этих целей бюджетные источники и специальные средства.
[Пкт.23 изменен ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611]
24. Финансовые средства, полученные за оказание услуг по оценке и аккредитации организаций в области науки и инноваций, накапливаются на специальном счете Национального совета и используются в соответствии с инструкциями о специальных средствах организаций, финансируемых из государственного бюджета.

Приложение 1
к Положению об аккредитации
организаций в области науки
и инноваций
Образец
Государственный герб
Республики Молдова

НАЦИОНАЛЬНЫЙ СОВЕТ ПО АККРЕДИТАЦИИ И АТТЕСТАЦИИ
СВИДЕТЕЛЬСТВО ОБ АККРЕДИТАЦИИ
ОРГАНИЗАЦИИ В ОБЛАСТИ НАУКИ И ИННОВАЦИЙ

Серия_____№_____ от_____200___
Свидетельством подтверждается, что организация в области науки и инноваций_____
(полное наименование организации и ее филиалов)
аккредитована государством в соответствии с Кодексом Республики Молдова о науке и инновациях.

Действительно до "____"_____200__
М.П. Председатель _____
(подпись, имя, фамилия)

Приложение 2
к Положению об аккредитации
организаций в области науки и
инноваций

СТАТИСТИЧЕСКАЯ КАРТОЧКА
ОРГАНИЗАЦИИ В ОБЛАСТИ НАУКИ И ИННОВАЦИЙ

I. Общие сведения

1.1.Наименование организации
1.2.Год создания
1.3.Статус организации
1.4.Основные научные направления
1.5.Организационная структура
1.6.Наличие научного совета

II.Человеческие ресурсы

2.1.Всего должностей (согласно штатному расписанию),
в том числе занято
2.2.Структура персонала по виду деятельности
2.2.1.Персонал области науки и инноваций, всего
в том числе научных исследователей:
- штатных
- нанятых по совместительству
2.2.2.Вспомогательный персонал, всего вакантные места
2.2.3.Руководящий персонал, всего вакантные места
2.2.4.Научно-педагогический персонал, всего
в том числе:
штатный работник
штатный работник в высшем учебном заведении
2.3. Структура персонала по уровню подготовки
2.3.1. С высшим образованием
в том числе:
члены и члены-корреспонденты
доктора-хабилитат
доктора
2.4. Персонал, охваченный учебой
2.4.1. Докторанты, всего
в том числе:
a) докторанты, обучающиеся в организации
из них выпускники докторантуры, всего
продолжающие научную деятельность
в организации
b) докторанты, обучающиеся в других организациях, всего
из них за рубежом
2.4.2. Соискатели, всего
2.4.3. Стажировки за рубежом (более одного месяца), количество сотрудников/всего месяцев
2.4.4. Защищено диссертаций, всего
из которых на соискание ученой степени:
доктора-хабилитат
доктора
2.5. Возрастной состав персонала из области науки и инноваций:
до 30 лет
31-45 лет
46-60 лет
старше 60 лет

III. Финансовые ресурсы

3.1. Источники финансирования, всего (тыс. леев)

в том числе:

государственный бюджет

национальные проекты/гранты

международные проекты/гранты

экономические договоры

оказание научных услуг

другие источники

3.2. Реальные расходы, всего (тыс.леев), и их доля в общем финансировании (%)

в том числе:

оплата труда и социальный фонд

приобретение научного оборудования, подготовка кадров

оплата коммунальных и других услуг

3.3. Объем расходов на науку и инновации

в том числе:

по отношению к общему объему расходов (%)

на одного научного исследователя

IV. Материально-технический потенциал

4.1. Наличие площадей, пригодных для осуществления научных исследований, всего (кв.метров)

в том числе:

собственных

полученных в пользование

арендованных

4.2. Научная аппаратура, всего (тыс. леев) на одного исследователя

4.3. Возрастные характеристики научной аппаратуры, всего (%)

в том числе:

до 5 лет

6 - 10 лет

свыше 10 лет

V. Результаты деятельности в области науки и инноваций

5.1. Количество и объем (в издательских листах) опубликованных научных работ

в том числе:

в рецензируемых журналах

за рубежом

Среднее количество опубликованных работ на одного исследователя

Общие средние расходы на одну опубликованную работу (тыс. леев)

5.1.1. Количество изданных:

монографий

словарей

сборников и др.

5.1.2. Количество выполненных/неопубликованных:

монографий

словарей

сборников и др.

5.1.3. Количество полученных патентов

5.1.4. Количество научных и технологических разработок

5.1.5. Количество научных работ, результаты которых внедрены

5.1.6. Количество организованных международных/национальных научных мероприятий

5.1.7. Участие в национальных научных мероприятиях (количество)
5.1.8. Количество заключений, экспертиз по проектам законодательных и других нормативных актов, программам и проектам в области науки и инноваций

VI. Сотрудничество с другими организациями страны.

Формы сотрудничества

6.1. Университетская преподавательская деятельность, количество человек/курсов лекций по каждому учебному заведению
6.2. Количество учебных пособий (учебников), изданных для учебных заведений системы высшего и доуниверситетского образования
6.3. Количество работ по мастерату (дипломных/курсовых), выполненных под руководством научных исследователей организации
6.4. Реализация программ (проектов, работ) совместно с другими организациями (количество занятых человек, проектов и совместных работ)
6.5. Количество совместно созданных подразделений в области науки и инноваций (указать их наименование)
6.6. Количество филиалов организации в высших учебных заведениях и филиалов высших учебных заведений и кафедр в организации
6.7. Формы сотрудничества с центральными отраслевыми органами публичного управления

VII. Международное сотрудничество

7.1. Двустороннее сотрудничество
7.2. Сотрудничество в рамках европейских и международных программ
7.3. Количество работ, выполненных для зарубежных заказчиков (указать страну)
7.4. Участие в деятельности международных научных обществ (указать наименование, количество)
7.5. Количество членов международных научных организаций и национальных научных организаций за рубежом
7.6. Количество членов редакционных коллегий зарубежных научных изданий
7.7. Количество экспертов, консультантов международных научных организаций
7.8. Количество курсов лекций и конференций, прочитанных и проведенных за рубежом по приглашению
7.9. Участие в международных научных мероприятиях за рубежом/ опубликованные тезисы (количество)
7.10. Количество зарубежных ученых, посетивших организацию

Приложение 3
к Положению об аккредитации
организаций в области науки и
инноваций

ПЕРЕЧЕНЬ МАТЕРИАЛОВ,
ЗАПРАШИВАЕМЫХ У ОРГАНИЗАЦИЙ В ОБЛАСТИ НАУКИ
И ИННОВАЦИЙ ДЛЯ ПРОВЕДЕНИЯ ОЦЕНКИ И АККРЕДИТАЦИИ

1. Тематический план исследований за оцениваемый период.
2. Список работ, выполненных за оцениваемый период.
3. Список работ, выпущенных зарубежными издательствами:
   монографии
   словари
   сборники.
4. Список работ, выпущенных отечественными издательствами:
   монографии
   словари
   сборники.
5. Перечень научных статей, опубликованных в зарубежных отраслевых журналах.
6. Перечень глав монографий, выпущенных за рубежом.
7. Перечень научных статей, опубликованных в журналах, издаваемых организацией.
8. Перечень научных статей, опубликованных в отечественных отраслевых журналах.
9. Перечень глав монографий, изданных в стране.
10. Перечень научных статей, опубликованных в сборниках.
11. Перечень научных сообщений, представленных на международных мероприятиях и опубликованных в виде резюме (1-3 страницы).
В данный перечень включаются и сигнальные экземпляры, выпущенные за рубежом.
12. Перечень научных докладов, представленных на международных мероприятиях, опубликованных полностью.
13. Перечень научных сообщений, представленных на национальных мероприятиях в виде резюме (1-3 страницы).
В данный перечень включаются и сигнальные экземпляры, выпущенные в стране.
14. Перечень научных докладов, представленных на национальных мероприятиях, опубликованных полностью.
15. Перечень исследований, докладов, опубликованных в Интернете (указывается организация-издатель).
16. Перечень проектов/грантов, полученных из-за рубежа.
17. Перечень проектов/грантов, полученных в стране.
18. Перечень договоров об оказании платных услуг.
[Пкт.18 изменен ЗП154-XVI от 21.07.05, МО126-128/23.09.05 ст.611]
19. Перечень полученных патентов.
20. Перечень проведенных научных мероприятий (наименование, участие, время и место проведения).
21. Участие в национальных и международных ярмарках и выставках с указанием результатов оценки представленных экспонатов (количество).
Примечание. Перечень должен содержать полное библиографическое описание публикаций согласно действующим стандартам.
Приложение 2
Образец
Государственный герб Республики Молдова

АКАДЕМИЯ НАУК МОЛДОВЫ
ВЫСШИЙ СОВЕТ ПО НАУКЕ И ТЕХНОЛОГИЧЕСКОМУ РАЗВИТИЮ
СЕРТИФИКАТ О ЧЛЕНСТВЕ
В АКАДЕМИИ НАУК МОЛДОВЫ

Серия _____ № ____
от _____ 200_____
Свидетельством подтверждается, что организация в области науки и инноваций
_____
(полное наименование организации и ее филиалов)
аккредитованная государством в соответствии с Кодексом Республики Молдова о науке и инновациях, является членом _____
_____
(институциональным, профильным, аффилированным)
Академии наук Молдовы.
Действителен до "____" _____ 200 ____
М.П. Председатель _____
(подпись, имя, фамилия)

Приложение 3

ПОЛОЖЕНИЕ
ОБ АТТЕСТАЦИИ НАУЧНЫХ И НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ ВЫСШЕЙ КВАЛИФИКАЦИИ

1. Профессиональная квалификация научных и научно-педагогических кадров подтверждается учеными степенями и научными и научно-педагогическими званиями.
2. В Республике Молдова присуждаются две ученые степени: доктор и доктор-хабилитат. Научным работникам, проявившим себя в научно-исследовательской деятельности, присуждается научное звание конференциара-исследователя, а научным работникам, проявившим себя в образовательном процессе высших учебных заведений, присуждается научно-педагогическое звание конференциара-университара.
3. Конференциару-исследователю, достигшему новых весомых научных результатов и проявившему себя в подготовке научных кадров высшей квалификации, присуждается научное звание профессора-исследователя. Конференциару-университару, проявившему себя в образовательном процессе при подготовке научных кадров высшей квалификации и достигшему новых научных результатов, присуждается научно-педагогическое звание профессора-университара.
4. С целью предоставления равных условий всем претендентам на получение степеней и званий в Республике Молдова действует единая национальная система аттестации научных и научно-педагогических кадров высшей квалификации, управляемая Национальным советом по аккредитации и аттестации (далее - Национальный совет).
5. Для аттестации научных кадров высшей квалификации Комиссия по аттестации научных и научно-педагогических кадров Национального совета (далее - Комиссия по аттестации) создает в аккредитованных организациях в области науки и инноваций и в высших учебных заведениях, имеющих государственную аккредитацию и весомые научные достижения, сеть специализированных ученых советов.
6. Выдвижение научных работников на присвоение ученых степеней, научных и научно-педагогических званий осуществляется научными советами организаций в области науки и инноваций и сенатами аккредитованных высших учебных заведений.
7. Специализированный ученый совет является главным звеном в национальной системе аттестации научных кадров. Он организует публичную защиту диссертаций на соискание ученой степени доктора/доктора-хабилитат и несет всю полноту ответственности за

правильность и объективность их оценки.
8. Научные советы организаций в области науки и инноваций и сенаты высших учебных заведений, имеющие право создавать специализированные ученые советы, назначают членов профильных семинаров и/или проблемных комиссий по соответствующим специальностям и их руководителей, которые несут ответственность за оценку диссертаций на соискание ученой степени доктора/доктора-хабилитат.
9. Специализированные ученые советы организуются ad hoc по каждой диссертации отдельно и действуют в соответствии с регламентом, утвержденным Национальным советом. Допускается рассмотрение одним и тем же советом (на отдельных заседаниях) двух диссертаций на соискание ученой степени доктора/доктора-хабилитат по одной и той же специальности по смежным темам.
10. Специализированный ученый совет состоит из пяти членов, в том числе председателя и ученого секретаря, имеющих научные работы по специальности, к которой относится рассматриваемая диссертация. Кандидатуры членов специализированного ученого совета предлагаются профильными семинарами и/или проблемными комиссиями, рекомендовавшими диссертацию к защите. Как минимум один из членов специализированного ученого совета должен быть из числа научных исследователей другой организации. Дополнительно в состав совета могут быть включены по обоснованному ходатайству до четырех докторов-хабилитат.
11. В составе специализированного ученого совета с правом присуждения ученой степени доктора/доктора-хабилитат должно быть соответственно два и три доктора-хабилитат. Дополнительно в состав совета могут быть включены по обоснованному ходатайству четыре доктора-хабилитат.
12. Научные советы организаций в области науки и инноваций и сенаты высших учебных заведений назначают сроком на четыре года председателей (по каждой специальности в отдельности) и ученых секретарей (по каждой специальности в отдельности или по группе смежных специальностей) специализированных ученых советов, создаваемых в данных организациях или высших учебных заведениях. Соответствующая организация в области науки и инноваций или высшее учебное заведение обеспечивают оплату труда ученого секретаря.
13. Председателем специализированного ученого совета назначается штатный научный исследователь данной организации, имеющий ученую степень доктора-хабилитат. Ученым секретарем специализированного ученого совета назначается штатный научный исследователь данной организации, имеющий ученую степень доктора или доктора-хабилитат. Ученый секретарь несет всю полноту ответственности за качество документов, представляемых в Национальный совет.
14. Специализированный ученый совет создается исключительно в аккредитованных организациях в области науки и инноваций и высших учебных заведениях, аккредитованных по тем специальностям, по которым они утверждены как организации, учреждающие докторантуру, не ранее чем через три года после утверждения в этом качестве и обладающих соответствующим научным потенциалом для компетентного и взыскательного рассмотрения диссертаций на соискание ученой степени доктора/доктора-хабилитат по соответствующей специальности.
15. Организация, в которой действует специализированный ученый совет, обеспечивает необходимые условия для работы, оплачивает все расходы, связанные с его деятельностью (в том числе труд членов совета и официальных оппонентов, командировочные расходы и расходы на проживание), и несет ответственность за его работу.
Диссертация представляет собой результаты исследований автора и защищается им в целях получения ученой степени доктора/доктора-хабилитат.

16. Диссертация на соискание ученой степени доктора/доктора-хабилитат представляет собой оригинальную научную работу, выполненную на основе собственных опубликованных научных работ в целях получения ученой степени доктора/доктора-хабилитат, содержащую новые результаты теоретических и/или экспериментальных исследований, которые являются вкладом соискателя в науку.
17. Диссертация на соискание ученой степени доктора/доктора-хабилитат представляется в специализированный ученый совет в виде рукописи или, как исключение, в виде научного реферата в соответствии с нормативными актами Национального совета.
18. Во введении диссертации должны быть отражены:
a) актуальность исследуемой темы и степень ее изученности;
b) цель и задачи диссертации;
c) научная новизна полученных результатов;
d) теоретическая значимость и практическая ценность работы;
e) апробация результатов.
19. Содержание диссертации излагается таким образом, чтобы видна была ценность результатов исследований автора, их место в ряду других научных достижений в стране и мире.
20. Последний раздел диссертации должен содержать:
a) обобщение полученных результатов;
b) выводы и предложения;
c) список литературы;
d) список сокращений, используемых в диссертации.
21. Диссертация на соискание ученой степени доктора должна основываться не менее чем на пяти опубликованных научных работах соискателя, в том числе двух опубликованных в рецензируемых научных журналах и двух опубликованных без соавторов.
22. Диссертация на соискание ученой степени доктора-хабилитат должна основываться не менее чем на 20 научных работах, опубликованных после защиты автором диссертации на соискание ученой степени доктора (включая монографии и/или обзорные статьи, не менее восьми работ должно быть опубликовано в рецензируемых научных журналах, пять работ - без соавторов), а результаты научных исследований, изложенные в диссертации, должны быть апробированы не менее чем на пяти международных научных форумах по специальности.
23. Научными работами считаются следующие виды публикаций:
a) монографии;
b) учебники для университетов и доуниверситетских учебных заведений; учебно-методические пособия (для диссертации на соискание ученой степени доктора/доктора-хабилитат педагогических наук);
c) статьи, опубликованные в сборниках научных работ по специальности, рекомендованных для публикации научными советами организаций в области науки и инноваций или сенатами высших учебных заведений;
d) статьи, опубликованные в научных журналах;
e) авторские свидетельства на изобретения;
f) опубликованные тезисы сообщений и материалы научных конференций, симпозиумов, конгрессов национального и международного уровня.
24. Перечень научных изданий для каждой отрасли науки (или группы специальностей) утверждается Национальным советом и публикуется на его сайте.
25. Публичной защите диссертации на соискание ученой степени доктора/доктора-хабилитат предшествует ее рассмотрение официальными оппонентами. Официальные оппоненты должны быть специалистами в той отрасли науки, к которой относится рассматриваемая диссертация, не должны иметь совместных работ с соискателем, должны

обладать такими качествами, как объективность, принципиальность и беспристрастность. Деятельность официальных оппонентов и их количество регламентируются нормативными актами Национального совета.
26. Официальный оппонент представляет отзыв, в котором оценивает научный уровень диссертации и степень ее соответствия требованиям настоящего положения и других нормативных актов Правительства и Национального совета. Подписанный и заверенный отзыв должен содержать оценку каждого из обязательных для диссертации разделов, в том числе подтверждение соответствия опубликованных работ содержанию диссертации, общие и аналитические оценки, обоснованные выводы относительно научной ценности и оригинальности диссертации в контексте последних достижений в данной отрасли науки.
27. Научные и научно-педагогические звания присваиваются Национальным советом по предложению научных советов аккредитованных организаций в области науки и инноваций и сенатов аккредитованных высших учебных заведений при наличии отзыва соответственно Академии наук и Министерства просвещения.
28.Научно-педагогическое звание конференциара-университара/научное звание конференциара-исследователя присваивается лицам, занимающим по результатам конкурса или аттестации (с учебной нагрузкой не менее 0,25 педагогической ставки) не менее одного года должность конференциара-университара или старшего научного исследователя (или другую вышестоящую должность), имеющим ученую степень доктора или доктора-хабилитат, опубликовавшим более 15/20 научных и учебно-методических работ и имеющим научно-педагогический/научный стаж не менее 5 лет, участвующим в образовательном процессе высших учебных заведений/ подготовке нового поколения научных исследователей.
29.Деятелям культуры, искусства и спорта научно-педагогическое звание конференциара-университара может быть присвоено и без наличия у них ученой степени, если они имеют почетные звания Республики Молдова (или других государств) и занимают не менее 4 лет в результате конкурсного отбора должность конференциара-университара (или вышестоящую научно-педагогическую должность), являются авторами более 20 весомых работ в соответствующей области (в том числе кинофильмы, литературные, музыкальные произведения, произведения изобразительного искусства и др.), являются авторами программ и методических пособий, применяемых в образовательном процессе, участвуют не менее 10 лет в образовательном процессе высших учебных заведений и подготовили не менее трех учеников, ставших обладателями почетных званий, лауреатами национальных и международных конкурсов или являющихся спортсменами-рекордсменами.
30. Научно-педагогическое звание конференциара-университара присваивается лицам, не менее 10 лет участвовавшим в образовательном процессе в колледжах или других средних специальных учебных заведениях, по ходатайству педагогических советов этих учебных заведений, если указанные лица имеют ученую степень доктора или доктора-хабилитат, опубликовали более 15 научных и учебно-методических работ (монографий, учебников), используемых в образовательном процессе.
31. Научно-педагогическое/научное звание профессора-университара/профессора-исследователя присваивается лицам, занимающиЬІм в результате конкурсного отбора или аттестации должность профессора-университара/ведущего научного исследователя (или вышестоящую должность) не менее одного года, имеющим научную степень доктора-хабилитат и научно-педагогическое/научное звание конференциара-университара/конференциара-исследователя, опубликовавшим более 40/45 весомых научных и учебно-методических работ (в рецензируемых журналах по специальности), монографий, учебников и др., из которых не менее пяти после защиты диссертации на соискание ученой степени доктора-хабилитат, имеющим стаж научно-педагогической/научной деятельности не менее 10 лет, участвующим в образовательном

процессе высших учебных заведений/подготовке новых поколений научных исследователей, подготовившим не менее 2/3 докторов и/или докторов-хабилитат.
32. Научно-педагогическое звание профессора-университара может быть присвоено лицам, имеющим ученую степень доктора и научно-педагогическое звание конференциара-университара/конференциара-исследователя, однако занимающим должность профессора-университара/ведущего научного исследователя (или вышестоящую должность) в течение не менее четырех лет по результатам конкурса или аттестации, опубликовавшим более 40/45 весомых научных и методических работ (в рецензируемых журналах по специальности), монографий, учебников и др., имеющим стаж научно-педагогической/научной деятельности не менее 20 лет, участвующим в образовательном процессе высших учебных заведений/подготовке новых поколений научных исследователей, подготовившим не менее 4/5 докторов.
33. Деятелям культуры и искусства научно-педагогическое звание профессора-университара может быть присвоено, если они обладают научно-педагогическим званием конференциара-университара, однако не имеют ученой степени, известны как выдающиеся личности в сфере их деятельности, являются обладателями почетных званий Республики Молдова (или других государств), занимают по результатам конкурса должность профессора-университара (или вышестоящую должность) в течение не менее четырех лет, имеют более 30 весомых работ в сфере их деятельности (кинофильмы, литературные, музыкальные произведения, произведения изобразительного искусства и др.), из которых не менее 10 опубликованных после присвоения им звания конференциара-университара, участвуют в образовательном процессе высших учебных заведений не менее 20 лет, составили учебники, методические программы и пособия, применяемые в учебном процессе, подготовили не менее пяти учеников, имеющих почетные звания, являющихся лауреатами (дипломантами) национальных и международных конкурсов.
34. В области спорта научно-педагогическое звание профессора-университара может быть присвоено также лицам, не имеющим ученой степени доктора и научно-педагогического звания конференциара-университара, но занимающим должность тренера, имеющим звание "Om emerit", занимающим не менее 4 лет должность профессора-университара (или вышестоящую должность) по результатам конкурса или аттестации, опубликовавшим более 30 весомых научных и учебно-методических работ, используемых в педагогической практике, из которых не менее 10 - после присвоения им научно-педагогического звания конференциара-университара, участвующим в образовательном процессе высших учебных заведений не менее 20 лет, подготовившим не менее двух спортсменов-рекордсменов, призеров чемпионатов Европы, мира, Олимпийских игр.
35. Ходатайства о признании и приравнивании научных степеней, научных и научно-педагогических званий, присужденных в других странах, представляются в Национальный совет лично обладателями этих званий.
36. В соответствии с Регламентом о признании и приравнивании ученых степеней, научных и научно-педагогических званий, полученных за рубежом, утвержденным Правительством, аттестационные дела о признании ученых степеней, научных и научно-педагогических званий рассматриваются экспертными комиссиями в соответствующей области или, в отсутствие таковых, создаваемыми ad hoc экспертными комиссиями.
37. Экспертное учреждение Национального совета состоит из экспертных комиссий по областям знаний, независимых экспертов и создаваемых ad hoc экспертных комиссий, которые действуют в соответствии со своим регламентом, утвержденным Национальным советом.

Republica Moldova

PARLAMENTUL

COD Nr. 260
din 27.07.2006

C O D U L AUDIOVIZUALULUI AL REPUBLICII MOLDOVA

Publicat : 18.08.2006 în Monitorul Oficial Nr. 131-133 art Nr : 679

MODIFICAT
LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543
LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349

Parlamentul adoptă prezentul cod.

Capitolul I
DISPOZIŢII GENERALE

Articolul 1. Scopul şi domeniul de aplicare

(1) Prezentul cod are drept scop asigurarea apărării drepturilor consumatorului de programe de a recepţiona informaţii corecte şi obiective, care ar contribui la libera formare a opiniei, asigurarea drepturilor radiodifuzorilor la libertate editorială şi libertate de exprimare, instituirea principiilor democratice de funcţionare a audiovizualului din Republica Moldova şi stabileşte, în spiritul drepturilor şi libertăţilor constituţionale, bazele juridice de reglementare a proceselor de:

a) concepere, transmisie şi/sau retransmisie prin intermediul mijloacelor de televiziune şi radiodifuziune a serviciilor de programe ale radiodifuzorilor aflaţi sub jurisdicţia Republicii Moldova;

b) exercitare a controlului societăţii asupra activităţii instituţiilor în domeniul audiovizualului din Republica Moldova.

(2) Prezentul cod nu reglementează comunicarea audiovizuală prin intermediul sistemelor de televiziune şi radiodifuziune de tip închis care nu sînt destinate recepţionării în masă şi nici activitatea radioamatorilor.

Articolul 2. Semnificaţia termenilor utilizaţi

În sensul prezentului cod, următoarele noţiuni semnifică:

a) *transmisiune* - difuzare iniţială prin unde radioelectrice, cablu sau satelit, în formă codificată sau necodificată, a serviciilor de programe destinate publicului;

b) *retransmisie* - captare şi transmitere simultană a serviciilor de programe sau a unor părţi importante din asemenea servicii, prin orice mijloace tehnice, în integralitatea lor şi fără nici o modificare, difuzate de radiodifuzori şi destinate recepţionării de către public;

c) *radiodifuzor* - persoană fizică sau juridică avînd responsabilitatea editorială pentru alcătuirea serviciilor de programe destinate recepţionării de către public care asigură difuzarea acestora direct sau prin intermediul unui terţ;

d) *radiodifuzor public* - instituție audiovizuală națională sau regională, cu statut de persoană juridică de drept public, aflată în serviciul societății, independentă editorial, a cărei activitate este supravegheată de societate;

e) *radiodifuzor privat* - instituție audiovizuală cu statut de persoană juridică de drept privat;

f) *distribuitor de servicii* - orice persoană juridică ce pune la dispoziție publicului o ofertă de servicii de programe prin orice mijloc de comunicație electronică, inclusiv prin satelit, cablu sau eter, retransmise pe bază de relații contractuale cu radiodifuzorii ori cu alți distribuitori;

g) *serviciu de programe* - ansamblu al programelor sau emisiunilor de radio şi televiziune, furnizate de un radiodifuzor;

h) *comunicare audiovizuală* - punere la dispoziție publicului a diverselor servicii de programe prin utilizarea frecvențelor terestre şi a diferitelor mijloace tehnice (emițătoare, sateliți, cablu etc.);

i) *program sau emisiune* - produs audiovizual identificabil prin titlu, conținut, durată, formă sau autor în cadrul unui serviciu de programe;

j) *producție autohtonă* - opere audiovizuale concepute şi produse de către radiodifuzori aflați sub jurisdicția Republicii Moldova şi/sau producători independenți de servicii de programe din Republica Moldova;

k) *producție proprie* - opere audiovizuale concepute sau procurate exclusiv de către radiodifuzor cu utilizarea mijloacelor tehnice, financiare şi intelectuale proprii sau atrase în acest scop în bază de contract;

l) *publicitate* - orice formă de mesaj privind exercitarea unei activități comerciale, meşteşugăreşti, profesionale, având scopul de a promova furnizarea de bunuri sau prestarea de servicii contra cost, o cauză sau o idee sau de a produce un alt efect dorit de către cel care se ocupă de reclamă sau de radiodifuzorul însuşi, difuzat în baza unui contract cu o persoană fizică sau juridică, publică sau privată, în schimbul unui tarif sau al unor alte beneficii, orice formă de mesaj difuzat în scopuri autopromoționale;

m) *publicitate mascată* - prezentare (prin cuvinte, sunete sau imagini), făcută intenționat în scop publicitar nedeclarat, a bunurilor, serviciilor, denumirilor, mărcilor comerciale sau activităților unui producător de bunuri sau prestator de servicii; o asemenea formă de prezentare este considerată intenționată mai ales atunci cînd este făcută în schimbul unor avantaje materiale, al unor servicii reciproce sau al altor beneficii cu efect similar în folosul radiodifuzorului sau în folosul personal;

n) *teleshopping* - difuzare către public a unor oferte comerciale directe privind furnizarea contra cost a unor bunuri sau, după caz, prestarea unor servicii;

o) *sponsorizare* - orice contribuție făcută de o persoană fizică sau juridică neimplicată în activități în domeniul audiovizualului, dacă această contribuție este destinată exclusiv finanțării programelor audiovizuale, în scopul promovării propriului nume, a mărcii comerciale, a imaginii, a propriilor activități sau produse;

p) *eveniment de importanță majoră* - orice eveniment organizat care are o importanță majoră pentru o parte semnificativă a publicului;

q) *licență de emisie* - act oficial prin care Consiliul Coordonator al Audiovizualului acordă unui radiodifuzor aflat sub jurisdicția Republicii Moldova dreptul de a difuza, într-o zonă determinată, un anumit serviciu de programe;

r) *autorizație de retransmisie* - act oficial prin care Consiliul Coordonator al Audiovizualului acordă dreptul de retransmisie a unui serviciu de programe pe teritoriul Republicii Moldova;

s) *licență tehnică* - act oficial prin care autoritatea administrației publice centrale de specialitate legalizează utilizarea mijloacelor tehnice de telecomunicații prin eter şi prin cablu conform parametrilor prevăzuți şi acordă titularului licenței de emisie obținute pe bază de concurs, în condițiile stabilite de aceasta, dreptul de a utiliza, pentru o perioadă determinată, una sau mai multe frecvențe radioelectrice;

t) *consumator de programe* - orice persoană fizică sau juridică ce recepționează servicii de programe transmise sau retransmise pe teritoriul Republicii Moldova;

u) *ore de maximă audiență* - interval de timp cuprins între orele: 06.00-09.00; 19.00-23.00 pentru TV; 06.00-13.00; 17.00-20.00 pentru radio;

v) *spațiu informațional* - spectru de frecvențe radio sau unde radioelectrice terestre;

w) *opere audiovizuale europene* - opere de creație ale căror producere şi coproducere sînt controlate de persoane fizice sau juridice europene.

Articolul 3. Difuzarea operelor audiovizuale europene

(1) În sensul prezentului cod, opere europene sînt:

a) operele originare din Republica Moldova sau din statele membre ale Uniunii Europene;

b) operele originare din terțe state europene participante la Convenția europeană cu privire la televiziunea transfrontalieră care îndeplinesc condițiile menționate la alin.(3);

c) operele originare din alte state europene care îndeplinesc condițiile menționate la alin.(4).

(2) Prevederile alin.(1) lit.b) şi c) sînt aplicabile sub rezerva neadoptării de către statele respective a unor măsuri discriminatorii împotriva operelor provenite din Republica Moldova sau din statele membre ale Uniunii Europene.

(3) Operele menționate la alin.(1) lit.a) şi b) sînt opere realizate preponderent de către autori şi lucrători rezidenți în unul dintre statele respective şi îndeplinesc una dintre următoarele condiții:

a) sînt realizate de unul sau mai mulți producători stabiliți în unul sau mai multe dintre statele respective;

b) producția lor este supervizată şi controlată efectiv de unul sau mai mulți producători stabiliți în unul sau mai multe dintre statele respective;

c) contribuția coproducătorilor din aceste state la totalul costurilor de coproducție este preponderentă, iar coproducția nu este controlată de unul sau mai mulți producători stabiliți în afara statelor respective.

(4) Operele menționate la alin.(1) lit.c) sînt opere realizate exclusiv sau în coproducție cu producători stabiliți în unul sau mai multe state europene cu care Republica Moldova sau Uniunea Europeană a încheiat acorduri referitoare la sectorul audiovizual dacă sînt realizate în principal de către autori şi lucrători rezidenți în unul sau mai multe state europene.

(5) Operele care nu sînt considerate opere europene în sensul alin.(1), dar care sînt realizate în baza unor tratate bilaterale de coproducție încheiate cu terțe țări, vor fi considerate opere europene, în scopul aplicării prevederilor prezentului cod, dacă coproducătorii din Republica Moldova sau din statele membre ale Uniunii Europene furnizează un procent majoritar din totalul costurilor producției, iar aceasta nu este controlată de unul sau mai mulți producători stabiliți în afara Republicii Moldova şi a statelor membre ale Uniunii Europene.

(6) Operele care nu sînt opere europene în sensul alin.(1) şi (5), dar care sînt realizate în principal de către autori şi lucrători rezidenți în Republica Moldova sau în statele membre ale Uniunii Europene, vor fi considerate opere europene, în scopul aplicării prezentului cod, într-un procent corespunzător procentului contribuției coproducătorilor din Republica Moldova sau din statele membre ale Uniunii Europene la totalul costurilor de producție.

(7) De la data aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană, radiodifuzorii aflați în jurisdicția Republicii Moldova vor rezerva operelor europene nu mai puțin de 51% din timpul lor de difuzare, cu excepția timpului afectat emisiunilor informative, evenimentelor sportive, programelor de divertisment, publicității, serviciilor de teletext şi teleshopping.

(8) Pînă la data aderării, va fi rezervată o proporție semnificativă operelor audiovizuale autohtone şi proprii. Această proporție, avînd în vedere responsabilitățile informaționale, educaționale, culturale şi de divertisment ale radiodifuzorului față de publicul său, va fi realizată progresiv, conform prevederilor art.11.

(9) Consiliul Coordonator al Audiovizualului va urmări aplicarea prevederilor alin.(7) şi (8), stabilind mecanismele concrete de implementare.

(10) Prevederile alin.(1)-(6) nu se vor aplica serviciilor de programe ale radiodifuzorilor locali şi regionali care nu fac parte dintr-o reţea naţională.

Articolul 4. Radiodifuzorul aflat sub jurisdicţia Republicii Moldova

(1) În sensul prezentului cod, un radiodifuzor este considerat aflat sub jurisdicţia Republicii Moldova dacă întruneşte una dintre următoarele condiţii:

a) are sediul principal în Republica Moldova, iar deciziile editoriale asupra serviciilor de programe sînt luate în Republica Moldova;

b) sediul lui principal se află în Republica Moldova, iar o parte majoritară a forţei de muncă implicate în activitatea de difuzare activează în Republica Moldova;

c) deciziile editoriale asupra serviciilor de programe se iau în Republica Moldova, iar o parte majoritară a forţei de muncă implicate în activitatea de comunicare audiovizuală activează în Republica Moldova sau într-un stat membru al Uniunii Europene în care radiodifuzorul îşi are sediul.

(2) Radiodifuzorii care nu întrunesc nici una dintre condiţiile prevăzute la alin.(1) şi nu sînt stabiliţi în alt stat participant la Convenţia europeană cu privire la televiziunea transfrontalieră sînt consideraţi a fi în jurisdicţia Republicii Moldova dacă se află în una dintre următoarele situaţii:

a) utilizează o frecvenţă acordată de autoritatea publică competentă din Republica Moldova;

b) utilizează o capacitate de satelit ce aparţine Republicii Moldova;

c) utilizează o legătură ascendentă la satelit situată pe teritoriul Republicii Moldova.

(3) Dacă, în stabilirea jurisdicţiei aplicabile, criteriile prevăzute la alin.(1) şi (2) nu sînt relevante, radiodifuzorul va fi considerat în afara jurisdicţiei Republicii Moldova.

(4) Dreptul de transmisie şi dreptul de retransmisie a oricărui serviciu de programe al unui radiodifuzor, respectiv distribuitor de servicii, care se află sub jurisdicţia Republicii Moldova sînt recunoscute şi garantate în condiţiile prezentului cod.

(5) Transmisia unui serviciu de programe de către un radiodifuzor aflat sub jurisdicţia Republicii Moldova se poate face numai în baza licenţei de emisie şi a licenţei tehnice. Retransmisia serviciilor de programe de către un distribuitor de servicii aflat sub jurisdicţia Republicii Moldova se poate face numai în baza autorizaţiei de retransmisie de programe şi a licenţei tehnice. Derogările de la alineatul respectiv sînt prevăzute la art.30 alin.(1) şi (2).

Articolul 5. Clasificarea radiodifuzorilor

În sensul prezentului cod, radiodifuzorii aflaţi sub jurisdicţia Republicii Moldova se clasifică după cum urmează:

a) în funcţie de tipul de proprietate şi scopul activităţii, există:

- radiodifuzori publici;
- radiodifuzori privaţi;

b) în funcţie de acoperire teritorială, există:

- radiodifuzori locali, a căror acoperire cuprinde o localitate;
- radiodifuzori regionali, a căror acoperire cuprinde o zonă geografică ce nu depăşeşte 60% din teritoriul Republicii Moldova;
- radiodifuzori naţionali, a căror acoperire cuprinde o zonă geografică ce depăşeşte 60% din teritoriul Republicii Moldova.

Capitolul II
Principiile de comunicare audiovizuală

Articolul 6. Garantarea moralităţii şi asigurarea protecţiei minorilor

(1) Radiodifuzorului îi este interzisă difuzarea de programe care conţin orice formă de incitare la ură pe considerente de rasă, religie, naţionalitate, sex.

(2) Este interzisă difuzarea de programe care pot afecta grav dezvoltarea fizică, mentală sau

morală a minorilor, în special programele care conţin pornografie, violenţă exagerată sau limbaj licenţios.

(3) Transmisia unor alte programe decît cele prevăzute la alin.(2) susceptibile de a afecta dezvoltarea psihică, mentală sau morală a minorilor se va face doar în cazul în care vor fi asigurate condiţiile (prin selectare a timpului de emisie sau prin mijloace tehnice) ca minorii aflaţi în zona de acoperire să nu poată vedea şi auzi emisiunile respective.

Articolul 7. Echilibrul şi pluralismul politico-social

(1) În spiritul respectării libertăţilor şi a drepturilor fundamentale ale omului, prin transmisia şi retransmisia serviciilor de programe se realizează şi se asigură pluralismul politic şi social, diversitatea culturală, lingvistică şi religioasă, informarea, educarea şi divertismentul publicului.

(2) Acordînd timpi de antenă unui partid sau unei mişcări politice pentru propagarea poziţiilor acestora, radiodifuzorul trebuie să ofere, de asemenea, în cadrul aceluiaşi gen de programe şi la aceeaşi oră, timpi de antenă altor partide şi mişcări politice fără tergiversări neîntemeiate şi fără a favoriza un partid anume, indiferent de procentajul reprezentării sale parlamentare.

(3) Pentru încurajarea şi facilitarea exprimării pluraliste a curentelor de opinie, radiodifuzorii au obligaţia de a reflecta campaniile electorale în mod veridic, echilibrat şi imparţial. Concepţiile radiodifuzorilor privind reflectarea campaniilor electorale se aprobă de Consiliul Coordonator al Audiovizualului şi sînt prezentate Comisiei Electorale Centrale, în strictă concordanţă cu legislaţia în vigoare.

(4) Pentru a asigura în cadrul emisiunilor informative ale radiodifuzorilor respectarea principiilor echilibrului social-politic, echidistanţei şi obiectivităţii, aceştia vor plasa fiecare ştire astfel încît:

a) informaţia care compune ştirea să fie veridică;

b) să nu fie deformat sensul realităţii prin tertipuri de montaj, comentarii, mod de formulare sau titluri;

c) în cazul subiectelor ce vizează situaţii de conflict, să se respecte principiul de informare din mai multe surse.

(5) Pentru a proteja pluralismul şi diversitatea politică, socială şi culturală, concentrarea proprietăţii este limitată la dimensiuni care să asigure eficienţa economică, dar care să nu genereze apariţia de poziţii dominante în formarea opiniei publice.

Articolul 8. Independenţa şi libertatea editorială

(1) Radiodifuzorii aflaţi sub jurisdicţia Republicii Moldova au dreptul să decidă liber asupra conţinutului emisiunilor şi programelor lor, respectînd principiul de pluralitate a opiniilor în conformitate cu cadrul juridic şi condiţiile expuse în licenţa de emisie.

(2) Cenzura de orice fel asupra comunicării audiovizuale este interzisă.

(3) Independenţa editorială a radiodifuzorilor este recunoscută şi garantată prin lege.

(4) Sînt interzise ingerinţele de orice fel în conţinutul, forma sau modalităţile de prezentare a elementelor serviciilor de programe din partea autorităţilor publice sau a oricăror alte persoane din afara instituţiei respective a audiovizualului.

(5) Nu constituie ingerinţe normele de reglementare emise de Consiliul Coordonator al Audiovizualului în aplicarea prezentului cod şi cu respectarea dispoziţiilor legale, precum şi a normelor privind drepturile omului, stabilite în tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte.

Articolul 9. Libera recepţionare a serviciilor de programe

(1) Prezentul cod recunoaşte şi garantează dreptul oricărei persoane de a recepţiona liber serviciile de programe oferite publicului de către radiodifuzorii aflaţi sub jurisdicţia Republicii Moldova şi a statelor membre ale Uniunii Europene şi ale Convenţiei europene cu privire la televiziunea transfrontalieră, în conformitate cu condiţiile tehnice şi comerciale stabilite de radiodifuzori şi distribuitorii de servicii. Gestionarii fondului locativ de orice tip nu vor împiedica asigurarea prestării calitative a serviciilor de programe către locatari de către

distribuitorii de servicii.

(2) Difuzarea şi retransmisia serviciilor de programe contra plată pot fi efectuate doar în bază de contract încheiat cu consumatorul de programe conform legislației în vigoare. Distribuitorii de servicii vor asigura crearea unor pachete de servicii de programe pe criterii nediscriminatorii şi la prețuri accesibile diverselor categorii ale populației.

(3) Plățile pentru serviciile de programe şi serviciile accesorii (conectare, reparație etc.) prestate consumatorului de programe se vor efectua exclusiv în baza facturilor sau a notelor de plată doar la sediul, oficiile comerciale ale distribuitorilor de servicii sau la bănci şi oficii poştale. Colectarea plăților prin intermediul terților sau în numerar la domiciliul sau sediul consumatorului de programe este interzisă.

Articolul 10. Drepturile consumatorului de programe

(1) În Republica Moldova, dreptul la informare completă, obiectivă şi veridică, dreptul la libera exprimare a opiniilor şi dreptul la libera comunicare a informațiilor prin intermediul mijloacelor de radiodifuziune şi televiziune sînt garantate de lege.

(2) Apărarea drepturilor consumatorilor de programe este asigurată de către Consiliul Coordonator al Audiovizualului, în a cărui sarcină este pusă coordonarea activității audiovizuale, precum şi de către instanțele de judecată.

(3) Instanța de judecată va acționa în vederea apărării drepturilor consumatorului de programe la sesizarea sa de către titularul acestui drept.

(4) Organele învestite cu atribuții de coordonare în domeniul audiovizualului acționează în vederea asigurării drepturilor prescrise de prezentul articol la sesizarea sa de către titularul acestui drept sau din oficiu.

(5) Radiodifuzorii sînt obligați să asigure obiectivitatea informării consumatorului de programe, favorizînd libera formare a opiniilor.

Articolul 11. Protejarea patrimoniului lingvistic şi cultural-național

(1) La elaborarea Strategiei de acoperire teritorială cu servicii de programe, Consiliul Coordonator al Audiovizualului va ține cont de specificul lingvistic la nivel național şi local şi va asigura ca, de la 1 ianuarie 2010, cel puțin 70% din numărul de frecvențe să fie oferite serviciilor de programe transmise în limba de stat. Această prevedere nu se referă la valorificarea pieselor muzicale.

(2) De la 1 ianuarie 2010, cel puțin 80% din volumul serviciilor de programe ale radiodifuzorilor vor constitui producție proprie, autohtonă şi opere europene, din al căror volum 50% vor fi transmise în orele de maximă audiență.

(3) Pînă la 1 ianuarie 2007, producția proprie şi autohtonă cu caracter informativ şi analitic difuzată de radiodifuzor va fi nu mai puțin de 65% în limba de stat. Începînd cu 1 ianuarie 2007, această producție va constitui nu mai puțin de 70 %, iar din 1 ianuarie 2010, nu mai puțin de 80%.

(4) Serviciile de programe de cultură şi muzică difuzate în orele de maximă audiență vor cuprinde producție autohtonă în proporție de cel puțin 60% din volumul săptămînal rezervat transmisiunii genului respectiv de producție audiovizuală.

(5) Fragmentele de emisiuni transmise în alte limbi vor fi însoțite de traducere în limba de stat (dublare, sonorizare sau subtitrare). Această prevedere nu se aplică emisiunilor de studiere a limbilor străine şi valorificării clipurilor muzicale.

(6) În cazul în care radiodifuzorul va prezenta emisiunea în o altă limbă decît cea de stat, limba emisiunii se va indica în programul de emisiuni publicat.

(7) Filmele artistice şi cele documentare vor fi prezentate cu dublaj sau subtitrare păstrîndu-se coloana sonoră originară, iar filmele pentru copii vor fi dublate sau sonorizate în limba de stat.

(8) La crearea ofertelor de programe pentru retransmisie, distribuitorii de servicii vor acorda prioritate serviciilor de programe realizate în limba de stat.

(9) În localităţile în care reprezentanţii unei minorităţi naţionale constituie majoritatea populaţiei, radiodifuzorii locali şi regionali vor asigura difuzarea unor programe în limba de stat în proporţie de nu mai puţin de 20% din serviciul de programe. Activitatea în domeniul lingvistic a companiei "Teleradio Găgăuzia" va fi reglementată de asemenea de autorităţile abilitate ale U.T.A.Găgăuzia.

Articolul 12. Protejarea spaţiului informaţional naţional

Spectrul de frecvenţe radio sau unde radioelectrice terestre este patrimoniul naţional al statului care nu poate fi utilizat decît în condiţiile legii.

Articolul 13. Accederea consumatorului de programe la evenimentele de importanţă majoră

(1) Accesul consumatorului de programe la evenimentele de importanţă majoră prin intermediul serviciilor de programe difuzate de către radiodifuzori este garantat de lege.

(2) Evenimentele de importanţă majoră pot fi difuzate în exclusivitate numai dacă emisiunea nu privează o parte importantă a publicului din Republica Moldova de posibilitatea de a le urmări în direct sau în transmisie decalată.

(3) Sînt evenimente de importanţă majoră:

a) jocurile olimpice;

b) concursurile internaţionale de muzică;

c) campionatele sportive europene şi mondiale;

d) alte evenimente prevăzute de convenţiile şi tratatele internaţionale din domeniul audiovizualului.

(4) Accesul persoanelor cu deficienţe de auz (surde) la emisiunile televizate de importanţă majoră şi de actualităţi este garantat prin interpretarea, din contul radiodifuzorului, acestora în limbajul mimico-gestual cel puţin 20 de minute din timpul zilnic de emisii ale serviciului de programe.

[Art.13 al.(4) modificat prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

Articolul 14. Asigurarea confidenţialităţii surselor de informare

(1) Caracterul confidenţial al surselor de informare utilizate în conceperea sau elaborarea de ştiri, de emisiuni sau de alte elemente ale serviciilor de programe este garantat prin lege.

(2) Orice jurnalist sau realizator de programe este liber să nu dezvăluie date de natură să identifice sursa informaţiilor obţinute în legătură directă cu activitatea sa profesională.

(3) Se consideră date de natură să identifice o sursă de informare următoarele:

a) numele, numărul de telefon, adresa, alte date personale, precum şi vocea sau imaginea unei surse;

b) circumstanţele concrete ale obţinerii informaţiilor de către jurnalist;

c) partea nepublicată a informaţiei furnizate de sursa jurnalistului;

d) datele cu caracter personal ale jurnalistului sau radiodifuzorului, legate de activitatea pentru obţinerea informaţiilor difuzate.

(4) Persoanele care, prin efectul relaţiilor lor profesionale cu jurnalişţii, iau cunoştinţă de informaţii de natură să identifice o sursă prin colectarea, tratarea editorială sau publicarea acestor informaţii beneficiază de aceeaşi protecţie ca şi jurnalişţii.

(5) Dezvăluirea unei surse de informare poate fi dispusă de instanţele de judecată numai dacă această dezvăluire este necesară pentru apărarea siguranţei naţionale sau ordinii publice, precum şi pentru soluţionarea cauzei în instanţă de judecată, atunci cînd:

a) nu există sau au fost epuizate măsurile de alternativă la divulgare cu efect similar;

b) interesul legitim al divulgării depăşeşte interesul legitim al nedivulgării.

Articolul 15. Protecţia jurnalişţilor

(1) Autorităţile publice abilitate asigură:

a) protecţia jurnalişţilor în cazul în care aceştia sînt supuşi unor presiuni sau ameninţări de

natură să împiedice ori să restrîngă în mod efectiv libera exercitare a profesiei lor;

b) protecţia sediilor, a localurilor radiodifuzorilor în cazul în care acestea sînt supuse unor ameninţări de natură să împiedice sau să afecteze libera desfăşurare a activităţii lor.

(2) Protecţia jurnaliştilor, a sediilor sau a localurilor radiodifuzorilor, în condiţiile alin.(1), nu trebuie să devină pretext pentru a prejudicia libera exprimare a jurnaliştilor, pentru a împiedica sau a restrînge libera exercitare a profesiunii ori a revendicării drepturilor fundamentale de către jurnalişti.

(3) Constrîngerea autoritară (psihică), exercitarea presiunii prin intimidare a teleradiojurnaliştilor pentru a-i determina să încalce normele deontologice ale jurnalistului se pedepsesc conform legii.

Articolul 16. Dreptul la replică, rectificare şi la remedii echivalente

(1) Orice persoană fizică sau juridică, indiferent de cetăţenie, naţionalitate şi domiciliu, care se consideră lezată în drepturile sale legitime şi, în special, în reputaţia sa prin prezentare în emisiune a unor fapte incorecte are dreptul la replică, rectificare sau dreptul de a cere remedii echivalente în conformitate cu prevederile Codului civil.

(2) Radiodifuzorul asigură exercitarea dreptului la replică, rectificare sau la alte remedii echivalente şi nu împiedică exercitarea acestuia prin impunere de termene şi condiţii nerezonabile.

(3) Despre cererea de exercitare a dreptului la replică, radiodifuzorul este sesizat în scris în termen de 20 de zile de la transmiterea emisiunii la care se referă cererea. Radiodifuzorul difuzează răspunsul în aceeaşi emisiune, în acelaşi interval de timp şi cu aceeaşi durată, în termen de 5 zile după primirea cererii întemeiate.

(4) Persoana care îşi exercită dreptul la replică nu rambursează cheltuielile aferente difuzării răspunsului.

(5) Cererea de exercitare a dreptului la replică poate fi respinsă dacă o asemenea replică nu este justificată, potrivit condiţiilor specificate la alin.(1).

(6) Difuzarea rectificării sau acordarea dreptului la replică nu exclude dreptul persoanei lezate de a se adresa în instanţă de judecată.

(7) Radiodifuzorii asigură înregistrarea emisiunilor difuzate.

(8) Înregistrările se păstrează cel puţin 30 de zile de la data emisiunii.

(9) În cazul în care a parvenit solicitarea dreptului la replică, radiodifuzorul este obligat să păstreze înregistrările pînă la consumarea definitivă a litigiilor.

Articolul 17. Difuzarea anunţurilor ce vizează starea de urgenţă

(1) În caz de pericol grav pentru securitatea publică sau ordinea constituţională, radiodifuzorii sînt obligaţi să transmită operativ şi din cont propriu anunţurile oficiale ale Parlamentului, Preşedintelui şi Guvernului în cadrul tuturor programelor sale.

(2) Radiodifuzorii transmit fără întîrziere şi în mod gratuit în cadrul tuturor programelor lor informaţia parvenită de la autorităţile publice centrale, necesară protejării vieţii, sănătăţii şi securităţii oamenilor sau prevenirii prejudicierii proprietăţii sau mediului.

Articolul 18. Respectarea drepturilor de autor şi a drepturilor conexe

(1) Transmisia şi retransmisia serviciilor de programe se efectuează cu respectarea obligatorie a drepturilor de autor şi a drepturilor conexe, în conformitate cu legislaţia privind dreptul de autor şi drepturile conexe.

(2) Radiodifuzorii sînt obligaţi să încheie contracte, fie direct cu titularii drepturilor de autor şi drepturilor conexe, fie cu reprezentanţii acestora sau cu organizaţiile de administrare pe principii colective a drepturilor de autor şi a drepturilor conexe, potrivit împuternicirilor şi licenţelor deţinute.

(3) Retransmisia unui serviciu de programe în lipsă de contract încheiat cu radiodifuzorul, distribuitorul de servicii sau cu un alt titular de drepturi asupra serviciului de programe retransmis constituie încălcare a drepturilor de autor şi a drepturilor conexe şi se sancţionează în modul corespunzător.

Capitolul III
Publicitate, teleshopping şi sponsorizare

Articolul 19. Publicitate şi teleshopping

(1) Timpii de antenă ai radiodifuzorilor utilizaţi pentru publicitate sau teleshopping constituie produsul comercial al acestora.

(2) Distribuitorii de servicii sînt liberi să ofere timpi de retransmisie destinaţi publicităţii sau teleshopping-ului în vederea plasării spoturilor de publicitate şi teleshopping, cu respectarea obligatorie a condiţiilor prezentului cod. Responsabilitatea editorială pentru conţinutul publicităţii şi teleshopping-ului o poartă radiodifuzorul.

(3) Distribuitorii de servicii au dreptul să plaseze doar în timpul destinat pentru promo-uri şi publicitate al radiodifuzorilor propriile spoturi de publicitate şi să ofere timpul de emisie în cauză terţelor persoane doar în baza contractului încheiat în acest scop cu radiodifuzorul.

(4) În cazul plasării publicităţii sau teleshoping-ului în serviciile de programe retransmise de către distribuitorii de servicii, în baza contractului încheiat cu titularul drepturilor asupra timpului de emisie, spoturile publicitare sau teleshopping-ul urmează a fi însoţit de semne de identificare certe şi uşor vizibile ale instituţiei audiovizualului care efectuează retransmisia.

(5) În publicitatea şi teleshopping-ul televizat nu se admite:

a) utilizarea tehnicilor care acţionează asupra subconştientului;

b) utilizarea vocii sau imaginii prezentatorilor de ştiri, prezentatorilor sau comentatorilor din emisiunile dedicate evenimentelor şi problemelor politice actuale.

(6) Publicitatea, inclusiv publicitatea autopromoţională, şi teleshopping-ul trebuie să respecte următoarele condiţii:

a) să nu afecteze dezvoltarea fizică, psihică sau morală a minorilor;

b) să nu prejudicieze demnitatea umană;

c) să nu includă nici o formă de discriminare pe motiv de rasă, religie, naţionalitate, sex;

d) să nu aducă ofensă convingerilor religioase sau politice ale telespectatorilor şi radioascultătorilor;

e) să nu stimuleze comportamente dăunătoare sănătăţii sau siguranţei populaţiei;

f) să nu stimuleze comportamente dăunătoare mediului;

g) să nu stimuleze comportamente indecente sau imorale;

h) să nu promoveze, direct sau indirect, practici oculte.

(7) Publicitatea şi teleshopping-ul sînt difuzate în conformitate cu Legea cu privire la publicitate.

(8) Publicitatea şi teleshopping-ul care aduc atingere intereselor legale ale consumatorilor sînt interzise.

(9) Orice formă de publicitate sau teleshopping pentru ţigări sau pentru alte produse din tutun este interzisă.

(10) Publicitatea pentru produsele farmaceutice şi tratamentele medicale pentru care este necesară o prescripţie medicală este interzisă. Radiodifuzorii prin al căror intermediu se face publicitate produselor farmaceutice şi tratamentelor medicale ce nu necesită prescripţie medicală vor include în mesajul publicitar recomandarea de a se adresa medicului sau farmacistului în cazul manifestării de reacţii adverse şi vor plasa pe ecran, pentru 5 secunde sau pe tot parcursul clipului publicitar, numărul licenţei de comercializare eliberate de organul de stat abilitat. Nu se admite folosirea în clipuri publicitare a actorilor sau personajelor în rol de medic sau profesor pentru produse farmaceutice şi tratamente medicale.

(11) Publicitatea şi teleshopping-ul pentru băuturi alcoolice trebuie să respecte următoarele

condiţii:

a) să nu fie adresate minorilor ori să nu prezinte minori consumînd băuturi alcoolice;

b) să nu stabilească o legătură între consumul de alcool şi îmbunătăţirea calităţilor fizice, psihice sau a abilităţii în conducerea de vehicule;

c) să nu sugereze că prin consumul de alcool se pot obţine performanţe sociale ori sexuale;

d) să nu sugereze că alcoolul are calităţi terapeutice sau că acesta este stimulent, sedativ sau mijloc de rezolvare a problemelor personale;

e) să nu încurajeze consumul exagerat de alcool şi să nu pună într-o lumină negativă consumul moderat de alcool;

f) să nu accentueze exagerat conţinutul de alcool al băuturilor.

(12) Publicitatea televizată şi teleshopping-ul televizat nu trebuie să provoace nici o daună morală, fizică sau intelectuală minorilor şi, în special:

a) să nu instige în mod direct minorii să cumpere un produs sau serviciu, prin exploatarea lipsei de experienţă sau a credulităţii acestora;

b) să nu încurajeze în mod direct minorii să îşi convingă părinţii sau alte persoane să cumpere bunurile sau serviciile care fac obiectul publicităţii;

c) să nu exploateze încrederea specială pe care minorii o au în părinţi, profesori sau în alte persoane;

d) să nu prezinte în mod nejustificat minori în situaţii periculoase.

(13) Teleshopping-ul trebuie să respecte condiţiile menţionate la alin.(1)-(9) şi să nu incite minorii să încheie contracte pentru vînzarea sau închirierea de bunuri ori servicii.

(14) Publicitatea mascată şi teleshopping-ul mascat sînt interzise.

Articolul 20. Cerinţele faţă de programele sponsorizate

(1) Programele sponsorizate trebuie să îndeplinească următoarele condiţii:

a) conţinutul şi intercalarea lor în serviciul de programe nu trebuie, în nici o circumstanţă, să fie influenţate de sponsor, astfel încît să nu fie afectate independenţa editorială şi responsabilitatea radiodifuzorului în raport cu programele respective;

b) denumirea sau marca sponsorului trebuie să fie distinct evidenţiată ca atare la începutul şi/sau sfîrşitul acestor programe;

c) să nu încurajeze achiziţionarea sau închirierea produselor ori a serviciilor sponsorului sau ale unui terţ, în particular prin referiri promoţionale speciale la aceste produse ori servicii, decît prin intermediul clipurilor publicitare.

(2) Nici un program nu poate fi sponsorizat de persoanele fizice sau juridice a căror activitate principală este fabricarea sau comercializarea ţigărilor ori a altor produse din tutun.

(3) Sponsorizarea programelor de către persoane ale căror activităţi includ fabricarea ori comercializarea produselor medicale sau a tratamentelor medicale se poate face numai prin promovarea numelui sau a imaginii persoanei respective, excluzîndu-se orice referire la produsele farmaceutice sau tratamentele medicale pentru care este necesară o prescripţie medicală.

(4) Programele de ştiri şi alte programe informative pe teme politice nu pot fi sponsorizate.

Articolul 21. Condiţiile de difuzare a spoturilor publicitare
sau de teleshopping

(1) Publicitatea şi teleshopping-ul se difuzează grupat, fiind uşor de identificat prin marcaje corespunzătoare şi fiind separate de alte părţi ale serviciului de programe prin semnale optice şi acustice.

(2) Radiodifuzorii vor plasa obligatoriu în cadrul grupajului prevăzut în alin.(1) logotipul propriu, astfel desemnînd persoana juridică responsabilă de difuzare a publicităţii. Această prevedere nu se aplică serviciilor de programe radiofonice.

(3) Spoturile publicitare, autopromoţionale şi de teleshopping se inserează numai între programe sau între părţi de emisiuni.

(4) În cazul în care într-o emisiune televizată lipsesc părțile autonome, ea poate fi întreruptă pentru plasarea spoturilor de publicitate şi teleshopping dacă astfel nu sînt prejudiciate integritatea emisiunii şi interesele titularului de drepturi la emisiune şi dacă între fiecare întrerupere a emisiunii sînt nu mai puțin de 20 de minute.

(5) În cadrul programelor alcătuite din părți autonome sau în cadrul difuzării unor competiții sportive ori a unor alte evenimente sau emisiuni structurate similar, care conțin pauze, spoturile de publicitate şi teleshopping pot fi introduse doar între părți sau în pauze.

(6) Filmele artistice şi cele televizate (cu excepția serialelor, filmelor documentare şi emisiunilor de divertisment) cu durata mai mare de 45 de minute pot fi întrerupte pentru spoturile de publicitate o dată la fiecare 45 de minute. În continuare, se permite întreruperea filmelor dacă durata lor nu este mai puțin de 110 minute.

(7) Publicitatea sau teleshopping-ul nu se plasează în program imediat pînă la sau după difuzarea serviciului divin şi nici o difuzare a serviciului divin nu poate fi întreruptă pentru publicitate sau teleshopping.

(8) Dacă un program de televiziune, altul decît cele menționate la alin.(3), este întrerupt de spoturi de publicitate, trebuie să existe un interval de minimum 20 de minute între două pauze publicitare succesive în interiorul programului respectiv.

(9) Emisiunile de actualități, pentru copii, cele politice şi filmele documentare nu se întrerup cu spoturi de publicitate şi teleshopping dacă durata acestor emisiuni este de pînă la 30 de minute.

Articolul 22. Volumul de publicitate şi teleshopping

(1) Timpul de transmisiune dedicat publicității nu poate depăşi 15% din timpul de difuzare a serviciului de programe televizate, iar împreună cu spoturile de teleshopping nu poate depăşi 20% din timpul zilnic de transmisiune a serviciului de programe televizate.

(2) Radiodifuzorii care retransmit vor acoperi publicitatea retranslată din alt stat, țară de origine a canalului retransmis.

(3) Volumul spoturilor de publicitate nu poate depăşi 12 minute pe oră.

(4) Emisiunea de teleshopping durează fără întrerupere nu mai puțin de 15 minute. Numărul maxim de emisiuni de teleshopping pe zi poate fi 8, iar durata lor totală nu poate depăşi 3 ore.

(5) Publicitatea nu include:

a) anunțurile de prezentare a propriilor programe de către radiodifuzor şi a produselor auxiliare ce decurg din acestea;

b) anunțurile difuzate în mod gratuit în interesul public;

c) apelurile la acțiuni de caritate;

d) spoturile în susținerea campaniilor naționale de comunicare ce promovează mesaje sociale.

(6) Furnizorii de publicitate şi teleshopping nu au dreptul să influențeze conținutul emisiunilor sau elaborarea serviciului de programe.

Capitolul IV
LICENȚELE

Articolul 23. Licența de emisie

(1) Licențele de emisie pentru difuzarea serviciilor de programe pe cale radioelectrică terestră se eliberează de către Consiliul Coordonator al Audiovizualului în bază de concurs.

(2) Licențele de emisie pentru difuzarea serviciilor de programe prin orice alte mijloace de telecomunicații decît cele radioelectrice terestre se eliberează în baza deciziei Consiliului Coordonator al Audiovizualului fără concurs.

(3) Licența de emisie se eliberează de către Consiliul Coordonator al Audiovizualului potrivit următoarelor condiții:

a) eliberarea licenței de emisie va avea ca efect respectarea ulterioară a obiectivelor stabilite de Strategia de acoperire teritorială cu servicii de programe în concordanță cu Planul național al frecvențelor radioelectrice;

b) eliberarea licenței de emisie va corespunde principiului de asigurare a pluralismului în domeniul audiovizualului, excluzîndu-se posibilitatea creării premiselor pentru instituirea monopolului şi concentrării proprietății în domeniul audiovizualului şi în domeniul mass-mediei în genere, ținîndu-se cont de gradul în care radiodifuzorii licențiați existenți corespund deja acestei cerințe;

c) decizia de eliberare a licenței va fi luată doar ținîndu-se cont de viabilitatea financiară reală a solicitantului, în măsura în care propunerile acestuia corespund posibilităților sale financiare;

d) la eliberarea licenței de emisie, vor avea prioritate solicitanții care oferă servicii de programe proprii, autohtone şi opere europene.

(4) Procedura şi condițiile de eliberare a licenței de emisie vor fi publicate în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, pe pagina web a Consiliului Coordonator al Audiovizualului.

(5) Pentru transmisia serviciilor de programe radio, licența de emisie se acordă pentru o perioadă de 7 ani, pentru transmisia serviciilor de programe televizate - pentru 7 ani, iar pentru transmisia serviciilor de programe radio sau TV prin cablu, licența de emisie se acordă pentru 6 ani.

(6) În conformitate cu Strategia de acoperire națională, Consiliul Coordonator al Audiovizualului decide şi publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, pe pagina web a Consiliului Coordonator al Audiovizualului şi în alte mijloace de informare în masă din Republica Moldova, inclusiv locale, anunț cu privire la concursul pentru frecvențele disponibile. Anunțul va cuprinde:

a) condițiile şi termenul limită pentru prezentarea solicitărilor;

b) tipul mijlocului de informare în masă (radio, televiziune etc.);

c) cerințele față de serviciul de programe;

d) parametrii tehnici ai frecvenței, capacitatea maximă a emițătorului, cuprinderea teritorială;

e) termenul de valabilitate a licenței de emisie;

f) mărimea taxei de stat pentru licența de emisie;

g) solicitarea-tip care va prevedea cel puțin următorii indici obligatorii: organigrama şi capitalul instituției pretendente, datele de identificare ale proprietarului, conținutul şi durata programelor propuse, orientarea programului, auditoriul consumator de programe, sursele de finanțare a serviciilor de programe, copiile de pe contractele de procurare a tehnicii necesare sau de arendă a acestora, alte date care confirmă potențialul tehnic al solicitantului;

h) planul de afaceri complet pentru perioada de acoperire a validității licenței de emisie solicitate, informația referitoare la alte afaceri în domeniul mass-mediei.

(7) Pe parcursul termenului prevăzut pentru depunerea ofertelor, Consiliul Coordonator al Audiovizualului va da publicității concepția serviciilor de programe propuse şi informațiile despre participanții la concurs.

(8) Consiliul Coordonator al Audiovizualului va fixa data desfăşurării concursului nu mai tîrziu decît peste 20 de zile de la expirarea termenului de depunere a ofertelor.

(9) În urma examinării obiective şi imparțiale, conform criteriilor prevăzute la alin.(3), a ofertelor prezentate de solicitanți, Consiliul Coordonator al Audiovizualului va desemna cîştigătorul concursului.

(10) În privința rezultatelor concursului, Consiliul Coordonator al Audiovizualului emite o decizie, pe care o publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova în termen de 15 zile de la data adoptării, susceptibilă atacului în instanță de judecată.

(11) Licența de emisie va conține cerințe exhaustive față de serviciile de programe ale radiodifuzorului public, reglementate prin prezentul cod.

(12) Titularii licenței de emisie sînt obligați să înştiințeze în scris Consiliul Coordonator al Audiovizualului, cu cel puțin 72 de ore înainte de prima transmisie, despre începutul emisiei.

Articolul 24. Prelungirea licenței de emisie

(1) Licența de emisie se prelungeşte de drept radiodifuzorului, la solicitare, dacă acesta a activat în conformitate cu prevederile prezentului cod şi a respectat, pe parcursul termenului de validitate a licenței de emisie, condițiile prevăzute în ea.

(2) Licența de emisie radiodifuzorului prevăzut la alin.(1) i se prelungeşte pe termenul indicat la art.23 alin.(5).

(3) Radiodifuzorul prevăzut la alin.(1) poate solicita prelungirea licenței de emisie nu mai mult decît de două ori.

Articolul 25. Indicii licenței de emisie

(1) Licența de emisie cuprinde:

a) numărul său;

b) datele de identificare ale titularului ei;

c) tipul serviciului de programe;

d) denumirea şi elementele de identificare ale serviciului de programe;

e) formatul de principiu al serviciului de programe şi structura programelor;

f) zona de difuzare;

g) perioada de valabilitate;

h) taxele şi tarifele care trebuie achitate;

i) echipamentul de comunicații electronice folosit pentru difuzare şi deținătorul acestuia;

j) frecvența sau frecvențele asignate, după caz;

k) prevederea că radiodifuzorul este obligat să activeze în limitele prevăzute de prezentul cod, Codul de conduită elaborat de Consiliul Coordonator al Audiovizualului, de alte legi ce reglementează domeniul audiovizualului;

l) prevederea că radiodifuzorul este obligat să se conformeze solicitărilor Consiliului Coordonator al Audiovizualului de a prezenta informații despre activitatea sa şi regulamentelor elaborate de acesta;

m) prevederea că radiodifuzorul este obligat să păstreze înregistrările programelor difuzate pe un termen de cel puțin 30 de zile de la data difuzării şi să pună aceste înregistrări la dispoziția Consiliului Coordonator al Audiovizualului şi instanței de judecată în cazul cererii de exercitare a dreptului la replică, rectificare şi la remedii echivalente sau în cazul cererii legate de monitorizarea serviciilor de programe;

n) prevederea că radiodifuzorul este obligat să respecte drepturile consumatorului de programe la informare completă, obiectivă şi veridică, la libera exprimare, la libera formare a opiniilor, asigurînd corectitudinea şi imparțialitatea ştirilor.

(2) La solicitarea titularului, conținutul licenței de emisie poate fi modificat nesemnificativ, prin decizie a Consiliului Coordonator al Audiovizualului, în termen de 30 de zile de la eliberare, în vederea asigurării plenare a intereselor auditoriului radiodifuzorului respectiv, cu excepția cazurilor cînd modificarea solicitată contravine Strategiei de acoperire teritorială cu servicii de programe.

(3) Consiliul Coordonator al Audiovizualului poate modifica conținutul licenței de emisie pe parcursul validității ei pentru a conforma activitatea radiodifuzorului cu prevederile intervenite pe parcurs în legislația în vigoare.

Articolul 26. Cesiunea licenței de emisie

(1) Licența de emisie poate fi cesionată unui terț doar cu acordul Consiliului Coordonator al Audiovizualului şi cu condiția că noul titular îşi asumă toate obligațiile care decurg din licență.

(2) În termen de 15 zile de la data primirii solicitării, Consiliul Coordonator al Audiovizualului decide asupra cesiunii licenței de emisie.

Articolul 27. Retragerea licenței de emisie

(1) Consiliul Coordonator al Audiovizualului poate retrage licența de emisie doar în cazul în care:

a) titularul nu îndeplineşte sistematic condiţiile specificate în licenţă;
b) titularul încalcă exigenţele prezentului cod;
c) titularul a prezentat informaţii false pentru a obţine licenţa;
d) titularul nu începe difuzarea serviciului de programe de cel mult un an de la data eliberării licenţei;
e) titularul a încetat să difuzeze serviciul de programe pentru care i s-a acordat licenţă mai mult de 45 de zile din cauze de natură tehnică şi mai mult de 72 de ore din orice alte cauze;
f) sînt încălcate normele privind regimul proprietăţii în audiovizual;
g) este retrasă licenţa tehnică;
h) titularul depune cerere în acest sens.
(2) Consiliul Coordonator al Audiovizualului aplică retragerea licenţei de emisie, în conformitate cu procedura şi cu modul stabilite de prezentul cod şi de alte acte legislative, doar după ce a epuizat celelalte modalităţi de sancţionare prevăzute la art.38.
[Art.27 al.(2) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]
Articolul 28. Autorizaţia de retransmisie
(1) Retransmisia serviciilor de programe de către distribuitorii de servicii se face numai în baza autorizaţiei de retransmisie eliberată de Consiliul Coordonator al Audiovizualului şi cu acordul producătorului serviciilor de programe preconizate pentru retransmisie.
(2) Pentru obţinerea autorizaţiei de retransmisie, solicitantul are obligaţia de a comunica Consiliului Coordonator al Audiovizualului structura ofertei serviciilor de programe retransmise.
(3) Procedura de eliberare, modificare şi de retragere a autorizaţiei de retransmisie se stabileşte prin decizie a Consiliului Coordonator al Audiovizualului, în modul stabilit de prezentul cod şi de alte acte legislative.
[Art.28 al.(3) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]
(4) Consiliul retrage autorizaţia de retransmisie în cazul în care distribuitorul de servicii retransmite un serviciu de programe fără deţinerea drepturilor de retransmisie sau în cazul cererii titularului.
(5) Pentru obţinerea autorizaţiei de retransmisie a serviciului de programe, solicitantul înaintează o cerere adresată Consiliului Coordonator al Audiovizualului. În cerere se indică numele, prenumele, cetăţenia (în cazul persoanelor juridice - denumirea firmei), adresa solicitantului, informaţii privitoare la faptul dacă acesta participă la alte mijloace de informare în masă în calitate de fondator (acţionar).
(6) La cererea pentru obţinerea autorizaţiei de retransmisie, solicitantul anexează:
a) conceptul general al serviciului de programe a cărui retransmisie o solicită;
b) dovada achitării taxei de stat;
c) acordul încheiat cu producătorul serviciului de programe preconizat pentru retransmisie.
Articolul 29. Condiţiile retransmisiei serviciilor de programe
(1) În cazul retransmisiei unui serviciu de programe sau a unei părţi din acesta, trebuie să se păstreze semnul de identificare al producătorului programului, cu specificarea semnelor de identificare a persoanei care retransmite.
(2) Titularul autorizaţiei de retransmisie a unui serviciu de programe pe teritoriul Republicii Moldova care nu ţine de jurisdicţia statelor membre ale Uniunii Europene sau statelor membre ale Convenţiei europene privind televiziunea transfrontalieră este responsabil de corespunderea conţinutului programului retransmis cerinţelor prezentului cod.
(3) Titularii autorizaţiei de retransmisie, cu excepţia cazurilor de imposibilitate practică, vor notifica în prealabil Consiliul Coordonator al Audiovizualului despre orice modificare din structura ofertei serviciilor de programe retransmise.
(4) În localităţile în care reprezentanţii unei naţionalităţi sau etnii reprezintă o pondere mai mare de 20%, distribuitorii de servicii, titulari ai autorizaţiei de retransmisie, vor asigura şi

retransmisia serviciilor de programe în limba minorității respective.

(5) Distribuitorii care retransmit servicii de programe prin rețele de telecomunicații vor include cu titlu gratuit în ofertele lor serviciile de programe ale radiodifuzorilor publici şi, după posibilitate, ale radiodifuzorilor locali.

Articolul 30. Libera retransmisie

(1) Retransmisia oricărui serviciu de programe difuzat legal de către radiodifuzorii aflați sub jurisdicția Republicii Moldova ori sub jurisdicția unui stat cu care Republica Moldova a încheiat acord internațional de liberă retransmisie în domeniul audiovizualului este liberă în condițiile legii şi nu necesită licență prealabilă.

(2) Retransmisia pe teritoriul Republicii Moldova a serviciilor de programe difuzate de către radiodifuzorii aflați sub jurisdicția statelor membre ale Uniunii Europene ori sub jurisdicția statelor care sînt parte la Convenția europeană cu privire la televiziunea transfrontalieră şi recepționate pe teritoriul acestor state nu necesită autorizare prealabilă.

(3) Consiliul Coordonator al Audiovizualului poate restrînge temporar dreptul de liberă retransmisie a unui anumit serviciu de programe provenind din statele membre ale Uniunii Europene sau din statele care sînt parte la Convenția europeană cu privire la televiziunea transfrontalieră în cazul în care acest serviciu de programe nu corespunde prevederilor convenției.

Articolul 31. Licența tehnică

(1) Licența tehnică este eliberată titularului licenței de emisie de către autoritatea administrației publice centrale de specialitate în termen de 5 zile de la data solicitării.

(2) Titularul licenței de emisie va solicita licență tehnică în termen de 6 luni de la data obținerii licenței de emisie.

(3) Cererea de obținere a licenței tehnice se depune la Consiliul Coordonator al Audiovizualului, care o va remite autorității administrației publice centrale de specialitate.

(4) Procedura, condițiile de eliberare şi de modificare a licenței tehnice, taxele pentru eliberarea ei, tarifele pentru utilizarea frecvențelor se stabilesc prin lege.

[Art.31 al.(4) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

(5) Licența tehnică este valabilă pe durata validității licenței de emisie.

(6) Dispozițiile prezentului articol nu se aplică radiodifuzorilor publici, aceştia fiind scutiți de plata tarifelor pentru utilizarea frecvențelor.

Articolul 32. Supravegherea parametrilor tehnici

Monitorizarea respectării parametrilor, prevăzuți în licența tehnică, pe parcursul perioadei de valabilitate a licenței se realizează, direct sau prin intermediul unei alte persoane juridice de drept public sau privat, de autoritatea administrației publice centrale de specialitate, în limitele şi în conformitate cu competențele stabilite de lege.

[Art.32 modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

Articolul 33. Modificarea licenței tehnice

Pe motive tehnice sau din cauza operării schimbărilor în Planul național de repartizare a frecvențelor radioelectrice terestre, autoritatea administrației publice centrale de specialitate poate modifica frecvența şi datele tehnice prevăzute în licența tehnică, fără întreruperea serviciului de programe al titularului de licență şi cu asigurarea unei recepții de calitate echivalentă.

Articolul 34. Retragerea licenței tehnice

Licența tehnică se retrage de către autoritatea administrației publice centrale de specialitate în următoarele situații:

a) pentru încălcarea obligațiilor prevăzute în licența tehnică;

b) ca urmare a retragerii licenței de emisie;

c) la cererea titularului;

d) la încetarea emisiei de peste 45 de zile din cauze de natură tehnică şi de peste 96 de ore din

orice alte cauze.

Articolul 35. Strategia de acoperire a teritoriului național cu servicii de programe audiovizuale şi Planul național de repartizare a frecvențelor radioelectrice terestre

(1) Consiliul Coordonator al Audiovizualului elaborează Strategia de acoperire a teritoriului național cu servicii de programe audiovizuale, nominalizează regiunile şi localitățile acoperite de acestea, în conformitate cu principiile de dezvoltare a audiovizualului în Republica Moldova, şi o înaintează autorității administrației publice centrale de specialitate.

(2) Pentru garantarea interesului public, Consiliul Coordonator al Audiovizualului revizuieşte anual Strategia de acoperire a teritoriului național cu servicii de programe audiovizuale şi o înaintează autorității administrației publice centrale de specialitate, publicînd-o pe pagina sa web.

(3) La elaborarea Strategiei de acoperire a teritoriului național cu servicii de programe audiovizuale, Consiliul Coordonator al Audiovizualului va ține cont de Planul național de repartizare a frecvențelor radioelectrice terestre.

Articolul 36. Planul național de repartizare a frecvențelor radioelectrice terestre

(1) Autoritatea administrației publice centrale de specialitate, în colaborare cu Consiliul Coordonator al Audiovizualului, elaborează Planul național de repartizare a frecvențelor radioelectrice terestre (în continuare - plan), în conformitate cu politica de stat, promovată în acest domeniu de Comisia de Stat pentru Frecvențe Radio.

(2) Prin acest plan, se stabilesc frecvențele destinate difuzării serviciilor de programe.

(3) Planul este elaborat cu respectarea tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.

(4) Prin acest plan, sînt disponibile cel puțin 6 frecvențe naționale de radiodifuziune sonoră şi 5 frecvențe naționale de radiodifuziune televizată.

(5) Planul se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova în termen de 15 zile de la aprobare.

Capitolul V
CONTROL ŞI SANCȚIUNI

Articolul 37. Activitatea de supraveghere şi control

(1) Consiliul Coordonator al Audiovizualului supraveghează aplicarea şi respectarea prevederilor prezentului cod.

(2) În exercitarea atribuțiilor de supraveghere, Consiliul Coordonator al Audiovizualului poate solicita radiodifuzorilor sau distribuitorilor de servicii informațiile necesare, precizînd temeiul legal şi scopul solicitării, poate stabili termenul de furnizare a acestor informații, în limitele şi în modul stabilite de prezentul cod.

[Art.37 al.(2) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

(3) Controlul se exercită:

a) din oficiu;

b) la cererea unei autorități publice;

c) ca urmare a plîngerii depuse de o persoană fizică sau juridică afectată în mod direct prin încălcare a prevederilor legale.

(4) Consiliul Coordonator al Audiovizualului va investiga, în termen de 15 zile din data sesizării, cererile şi plîngerile depuse. Rezultatele controlului şi, după caz, decizia de aplicare a sancțiunii se publică pe pagina web a Consiliului Coordonator al Audiovizualului.

[Art.37 al.(4) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

Articolul 38. Sancțiuni

(1) Pentru încălcarea normelor legale de către radiodifuzori, se aplică una din următoarele sancțiuni:

a) avertizare publică;

b) retragere a dreptului de a difuza anunțuri publicitare pentru o anumită perioadă;

c) amendă;

d) suspendare a licenței de emisie pentru o anumită perioadă;

e) retragere a licenței de emisie.

(2) În sensul prezentului cod, sînt contravenții:

a) difuzarea serviciilor de programe fără licență de emisie sau fără autorizație de retransmisie;

b) transmisia serviciilor de programe cu încălcarea prevederilor licenței de emisie;

c) modificarea radicală şi neautorizată a serviciului de programe în a cărei bază radiodifuzorul a obținut licență de emisie;

d) difuzarea unui serviciu de programe în afara zonei de acoperire specificate în licența de emisie;

e) retransmisia serviciilor de programe cu încălcarea prevederilor art.28-30;

f) transmisia serviciilor de programe care, în consecință, conduce la încălcarea prevederilor art.6, art.7 alin.(2)-(4), art.10 alin.(1) şi (5), art.11 alin.(2)-(8), art.17;

g) difuzarea pe o altă frecvență sau nerespectarea datelor tehnice, a zonei sau a parametrilor tehnici prevăzuți în licența de emisie şi în licența tehnică;

h) încălcarea prevederilor legale cu privire la condițiile de difuzare a publicității şi teleshopping-ului, expuse în art.19 alin.(5), (10)-(12) şi (14), art.20 alin.(1) şi (2), art.21 alin.(7) şi (8);

i) nerespectarea prevederilor legale privind acordarea dreptului la replică, rectificare şi la remedii echivalente;

j) utilizarea ilegală a semnalelor şi siglei unui alt radiodifuzor;

k) nerespectarea prevederilor privind regimul juridic al proprietății în domeniul audiovizualului.

(3) Sancțiunile prevăzute la alin.(1) se aplică gradual, după cum urmează:

a) avertizare, emisă de Consiliul Coordonator al Audiovizualului şi publicată pe pagina web, în cazul în care radiodifuzorul sau distribuitorul de servicii încalcă prevederile prezentului cod sau deciziile cu caracter normativ ale Consiliului Coordonator al Audiovizualului;

b) amendă de la 100 la 300 de salarii minime în cazul în care radiodifuzorul sau distribuitorul de servicii nu intră în legalitate în termenul şi în condițiile stabilite în avertizare sau încalcă repetat aceste prevederi;

c) celelalte sancțiuni prevăzute în prezentul cod, aplicate gradual de Consiliul Coordonator al Audiovizualului în cazul în care, după aplicarea amenzii, radiodifuzorul sau distribuitorul de servicii nu reintră în legalitate.

(4) Consiliul Coordonator al Audiovizualului poate emite decizie cu privire la contravenția administrativă, poate aplica o sancțiune administrativă sau poate remite materialele în instanță pentru intentarea de cauză penală.

(5) Licența de emisie se retrage în condițiile art.27 doar în caz de încălcare gravă şi repetată a prevederilor prezentului cod.

(6) În perioada de reabilitare, prevăzută în avertizare, Consiliul Coordonator al Audiovizualului va contribui plenar la intrarea în legalitate a radiodifuzorului vizat.

(7) Consiliul Coordonator al Audiovizualului va informa radiodifuzorul sau distribuitorul de servicii despre orice investigație care îl priveşte, despre învinuirile ce i se aduc şi îi va crea posibilitatea de a-şi prezenta cazul în fața consiliului.

(8) Decizia Consiliului Coordonator al Audiovizualului cu privire la aplicarea oricărei sancțiuni va fi motivată şi publicată pe pagina web.

(9) Orice decizie a Consiliului Coordonator al Audiovizualului de aplicare a unei sancțiuni poate fi contestată în instanță de judecată de către radiodifuzorul sau distribuitorul de servicii sancționat.

(10) Decizia Consiliului Coordonator al Audiovizualului privind aplicarea sancțiunilor neatacată în termenul stabilit de lege constituie, de drept, titlu executoriu.

Capitolul VI
CONSILIUL COORDONATOR AL AUDIOVIZUALULUI

Articolul 39. Statutul Consiliului Coordonator al Audiovizualului

(1) Consiliul Coordonator al Audiovizualului este autoritate publică autonomă.

(2) Consiliul Coordonator al Audiovizualului este reprezentantul şi garantul interesului public în domeniul audiovizualului, autoritatea responsabilă pentru implementarea şi respectarea prezentului cod, a tratatelor internaționale în domeniul audiovizualului la care Republica Moldova este parte.

(3) Consiliul Coordonator al Audiovizualului are statut de persoană juridică de drept public cu toate atributele unei astfel de persoane.

(4) Consiliul Coordonator al Audiovizualului este consultat în procesul de definire a poziției Republicii Moldova şi poate participa, prin reprezentanți, la negocierile internaționale cu privire la domeniul audiovizualului.

Articolul 40. Atribuțiile Consiliului Coordonator al Audiovizualului

(1) Consiliul Coordonator al Audiovizualului exercită următoarele atribuții:

a) supraveghează respectarea modului în care radiodifuzorii publici şi radiodifuzorii privați îşi îndeplinesc obligațiile asumate în licența de emisie, în condițiile şi cu respectarea prevederilor legale;

b) supraveghează corectitudinea conținutului programelor oferite de radiodifuzori, numai după comunicarea audiovizuală a acestor programe;

c) adoptă concepția de reflectare a campaniei electorale pentru alegerile parlamentare şi locale în conformitate cu prevederile Codului electoral al Republicii Moldova;

d) monitorizează, în condițiile alin.(1) lit.b), conținutul serviciilor de programe oferite de radiodifuzori şi oferta de servicii de programe asigurate de distribuitorii de servicii, periodic şi ori de cîte ori consiliul consideră necesar sau este sesizat cu privire la nerespectarea de către radiodifuzorul sau distribuitorul de servicii a prevederilor legale, a normelor de reglementare în domeniu sau a obligațiilor înscrise în licența de emisie;

e) oferă avizul referitor la Caietul de sarcini al radiodifuzorului public;

f) adoptă codul de conduită al radiodifuzorilor în vederea conceperii şi comunicării audiovizuale a serviciilor de programe în conformitate cu prezentul cod şi standardele europene;

g) sesizează Consiliul de Observatori al instituției publice naționale a audiovizualului Compania "Teleradio-Moldova" asupra devierilor serviciilor de programe de la rigorile prevăzute în licența de emisie;

h) aprobă regulile de audit intern ale radiodifuzorilor publici;

i) la propunerea Consiliului de Observatori, decide referitor la instituirea, reorganizarea sau încetarea activităților subdiviziunilor radiodifuzorului public național;

j) stabileşte condițiile, criteriile şi procedura de acordare a licențelor de emisie;

k) stabileşte procedura de acordare a autorizației de retransmisie;

l) eliberează licențe de emisie şi autorizații de retransmisie a serviciilor de programe;

m) emite decizii cu caracter de norme de reglementare în vederea exercitării atribuțiilor sale prevăzute în prezentul cod.

(2) Instrucțiunile şi recomandările emise de Consiliul Coordonator al Audiovizualului se fac

publice prin plasarea lor pe pagina web a Consiliului Coordonator al Audiovizualului şi prin publicarea în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

[Art.40 al.(2) modificat prin LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art.349]

(3) În exercitarea atribuţiilor sale, Consiliul Coordonator al Audiovizualului adoptă decizii obligatorii, care intră în vigoare la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

(4) Toate deciziile Consiliului Coordonator al Audiovizualului sînt motivate. Deciziile, inclusiv motivarea, se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova şi pe pagina web.

(5) Deciziile Consiliului Coordonator al Audiovizualului pot fi contestate în instanţă de contencios administrativ de către orice persoană care se consideră prejudiciată de acestea.

Articolul 41. Obligaţiile Consiliului Coordonator al Audiovizualului

(1) În calitatea sa de garant al apărării interesului public în domeniul comunicării audiovizuale pe principii democratice şi a drepturilor consumatorului de programe, Consiliul Coordonator al Audiovizualului este obligat să asigure:

a) supravegherea respectării exprimării pluraliste de idei şi de opinii în cadrul programelor transmise de radiodifuzorii aflaţi sub jurisdicţia Republicii Moldova;

b) încurajarea liberei concurenţe;

c) un raport echilibrat între serviciile de programe oferite de radiodifuzorii naţionali şi cele oferite de radiodifuzorii locali şi regionali;

d) protejarea demnităţii umane şi protejarea minorilor;

e) protejarea spaţiului informaţional, patrimoniului lingvistic şi cultural-naţional, inclusiv a culturii şi limbilor minorităţilor naţionale;

f) transparenţa mijloacelor de informare în masă din domeniul audiovizualului;

g) transparenţa activităţii proprii.

Articolul 42. Componenţa Consiliului Coordonator al Audiovizualului

(1) Consiliul Coordonator al Audiovizualului este compus din 9 membri, desemnaţi de Parlamentul Republicii Moldova.

(2) Candidaţii la funcţia de membru al Consiliului Coordonator al Audiovizualului vor fi selectaţi de comisia parlamentară de profil şi de Comisia parlamentară juridică, pentru numiri şi imunităţi, care, ulterior, îi vor înainta Parlamentului spre confirmare. Candidaţii la funcţia de membru al consiliului pot fi propuşi de asociaţii obşteşti, fundaţii, asociaţii sindicale, asociaţii de patroni, culte religioase. Dosarele candidaţilor se depun la comisia de profil. La înaintarea spre confirmare de către Parlament a candidaţilor, comisia de profil prezintă un raport, iar Comisia juridică, pentru numiri şi imunităţi, un coraport.

(3) Candidaţii la funcţia de membru al Consiliului Coordonator al Audiovizualului sînt confirmaţi de Parlament cu votul a cel puţin trei cincimi din numărul total al deputaţilor. În cazul cînd un candidat la funcţia de membru al Consiliului Coordonator al Audiovizualului nu întruneşte numărul necesar de voturi, comisia parlamentară de profil şi Comisia parlamentară juridică, pentru numiri şi imunităţi înaintează, în termen de 2 săptămîni, o nouă candidatură.

(4) Poate candida la funcţia de membru al Consiliului Coordonator al Audiovizualului persoana care întruneşte următoarele condiţii:

a) are studii superioare şi experienţă de cel puţin 5 ani în unul dintre domeniile: audiovizualului, tehnologiilor de comunicare, dreptului, finanţelor, contabilităţii, gestiunii întreprinderilor, elaborării programelor sau informaţiilor în orice instituţie de creaţie;

b) a împlinit 25 de ani şi nu a atins vîrsta legală de pensionare;

c) cunoaşte limba de stat a Republicii Moldova;

d) nu are antecedente penale.

Articolul 43. Membrii Consiliului Coordonator al Audiovizualului

(1) Membrii Consiliului Coordonator al Audiovizualului sînt garanţi ai interesului public şi nu reprezintă autoritatea care i-a propus.

(2) Durata mandatului membrilor Consiliului Coordonator al Audiovizualului este de 6 ani. Reînnoirea componenţei Consiliului Coordonator al Audiovizualului se efectuează eşalonat: iniţial, se aleg 3 candidaţi pe un termen de 6 ani, 3 pentru 4 ani şi 3 pentru 2 ani. La expirarea termenelor iniţiale, în temeiul propunerilor făcute la solicitarea comisiei parlamentare de profil şi a Comisiei parlamentare juridice, pentru numiri şi imunităţi, în baza sesizării Consiliului Coordonator al Audiovizualului, alţi membri ai Consiliului Coordonator al Audiovizualului se numesc pe un termen de 6 ani.

(3) Pe durata mandatului, membrii Consiliului Coordonator al Audiovizualului sînt inamovibili, cu excepţia perioadei rezervate pentru renunţarea la incompatibilităţile specificate în prezentul cod.

(4) O persoană nu poate deţine consecutiv două mandate de membru al Consiliului Coordonator al Audiovizualului.

(5) Vacanţa funcţiei de membru al Consiliului Coordonator al Audiovizualului poate interveni în caz de:

a) demisie;
b) expirare a termenului de deţinere a funcţiei;
c) condamnare prin hotărîre judecătorească definitivă;
d) pierdere a cetăţeniei Republicii Moldova;
e) incapacitate mentală sau fizică;
f) atingere a vîrstei legale de pensionare.

(6) Membrii Consiliului Coordonator al Audiovizualului sînt asimilaţi calităţii de funcţionar public.

(7) După aprobare de către Parlament, membrii Consiliului Coordonator al Audiovizualului depun în şedinţa în plen a Parlamentului următorul jurămînt:
"Jur să respect Constituţia şi legile Republicii Moldova, să apăr drepturile şi libertăţile fundamentale ale cetăţenilor, să-mi îndeplinesc cu onoare, conştiinţă şi fără părtinire atribuţiile ce-mi revin potrivit funcţiei, să nu fac declaraţii politice pe parcursul validităţii mandatului."

Articolul 44. Incompatibilităţi cu funcţia de membru al Consiliului Coordonator al Audiovizualului

(1) Funcţia de membru al Consiliului Coordonator al Audiovizualului este incompatibilă cu orice altă funcţie publică sau privată, cu excepţia celor ştiinţifice şi didactice.

(2) În timpul exercitării mandatului, membrii Consiliului Coordonator al Audiovizualului nu pot face parte din partide sau din alte organizaţii politice.

(3) Membrii Consiliului Coordonator al Audiovizualului, rudele lor de sînge şi afinii lor nu au dreptul să deţină, direct sau indirect, acţiuni sau părţi sociale în societăţi comerciale cu activităţi în domenii în care s-ar afla în conflict de interese cu calitatea de membru al Consiliului Coordonator al Audiovizualului ori să beneficieze financiar în alt mod de calitatea de membru al Consiliului Coordonator al Audiovizualului.

(4) Membrul Consiliului Coordonator al Audiovizualului care, în momentul numirii, se află în una dintre situaţiile prevăzute la alin.(1) şi (2) are la dispoziţie un termen de cel mult 30 de zile pentru a renunţa la calitatea sau la acţiunile respective, perioadă în care nu are drept de vot în cadrul Consiliului Coordonator al Audiovizualului.

(5) În cazul în care nu respectă prevederile prezentului articol, persoana este demisă de drept, locul său devenind vacant.

Articolul 45. Preşedintele Consiliului Coordonator al Audiovizualului

(1) Consiliul Coordonator al Audiovizualului este condus de un preşedinte, asimilat calităţii de viceministru, ales prin vot deschis din rîndul membrilor Consiliului, cu majoritatea simplă de voturi ale acestora.

(2) Preşedintele Consiliului Coordonator al Audiovizualului este responsabil de activitatea consiliului şi de buna exercitare a funcţiilor acestuia.

(3) Preşedintele Consiliului Coordonator al Audiovizualului sau un membru abilitat al consiliului:

a) reprezintă consiliul în ţară şi peste hotare, în relaţiile cu autorităţile publice şi cu persoane fizice şi juridice;

b) reprezintă Republica Moldova în organizaţii internaţionale în probleme ce ţin de mijloacele de informare electronice.

(4) Preşedintele Consiliului Coordonator al Audiovizualului:

a) prezidează şedinţele acestuia;

b) gestionează mijloacele lui financiare;

c) angajează şi concediază funcţionarii;

d) încheie contractele de rigoare cu persoane fizice şi juridice.

(5) În absenţa preşedintelui, Consiliul Coordonator al Audiovizualului este condus de vicepreşedinte.

(6) Vicepreşedintele este ales de către consiliu prin vot deschis cu majoritatea de voturi ale membrilor lui.

(7) În caz de vacanţă a funcţiei de preşedinte sau de vicepreşedinte, se procedează la alegerea, în condiţiile alin.(1) şi (3), a preşedintelui sau vicepreşedintelui.

(8) Cu cel puţin 30 de zile înainte de expirarea mandatului membrilor Consiliului Coordonator al Audiovizualului, Preşedintele consiliului notifică Preşedintele Parlamentului despre acest fapt, iar Preşedintele Parlamentului anunţă comisia de profil parlamentară şi Comisia parlamentară juridică, pentru numiri şi imunităţi, la prima şedinţă în plen a Parlamentului, despre începutul procedurii de desemnare a noi membri ai Consiliului Coordonator al Audiovizualului.

(9) Preşedintele Consiliului Coordonator al Audiovizualului este ordonator principal de credite.

Articolul 46. Remunerarea membrilor Consiliului Coordonator al Audiovizualului

Membrii Consiliului Coordonator al Audiovizualului sînt remuneraţi pe parcursul termenului de validitate cu un salariu în proporţie de 90% din salariul de funcţie al preşedintelui consiliului.

Articolul 47. Finanţarea Consiliului Coordonator al Audiovizualului

(1) Finanţarea Consiliului Coordonator al Audiovizualului va acoperi costul estimativ al tuturor activităţilor, astfel încît acesta să-şi exercite efectiv, eficient şi plenar atribuţiile.

(2) Bugetul Consiliului Coordonator al Audiovizualului se constituie din următoarele surse:

a) subvenţii de stat;

b) venituri din taxe pentru licenţiere;

c) venituri din taxele anuale de acoperire a cheltuielilor de reglementare, plătite de radiodifuzori, în proporţie de 1% din cifra de afaceri anuală;

d) granturi.

(3) Cota-parte a bugetului Consiliului Coordonator al Audiovizualului provenită din alte surse decît subvenţiile de stat va constitui Fondul de susţinere a radiodifuzorilor, care va avea un regulament separat, elaborat şi publicat de consiliu. Fondul de susţinere a radiodifuzorilor nu poate fi utilizat pentru remunerarea membrilor consiliului şi angajaţilor lui.

(3^1) Subvenţiile de la bugetul de stat, oferite radiodifuzorilor publici în conformitate cu

prevederile prezentului Cod, nu se iau în calcul la stabilirea taxei de acoperire a cheltuielilor de reglementare.

[Art.47 al.(3^1) introdus prin LP172-XVI din 10.07.08, MO134-137/25.07.08 art.543]

(4) Consiliul Coordonator al Audiovizualului va prezenta anual Parlamentului proiectul de buget în care se va estima costul activităților desfăşurate de consiliu în exercitarea atribuțiilor şi obligațiilor sale.

(5) Propunerile înaintate de Consiliul Coordonator al Audiovizualului privind bugetul şi organigrama sa vor fi discutate şi aprobate la şedința în plen a Parlamentului.

(6) Consiliul Coordonator al Audiovizualului publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova raport anual cu privire la activitatea sa financiară.

Articolul 48. Organizarea şi funcționarea Consiliului Coordonator al Audiovizualului

(1) Consiliul Coordonator al Audiovizualului este convocat în şedință de constituire de către cel mai în vîrstă membru al său.

(2) Consiliul Coordonator al Audiovizualului elaborează propriul statut, aprobat ulterior de Parlament.

(3) În îndeplinirea funcțiilor şi a atribuțiilor ce îi revin potrivit prezentului cod, Consiliul Coordonator al Audiovizualului adoptă, în şedințe deschise, decizii cu votul majorității membrilor săi.

(4) În vederea exercitării atribuțiilor sale, Consiliul Coordonator al Audiovizualului îşi constituie o structură funcțională proprie, inclusiv structuri teritoriale de control şi monitorizare, prevăzute în statut.

(5) Pentru corelația dintre Strategia de acoperire a teritoriului național cu servicii de programe audiovizuale şi Planul național de repartizare a frecvențelor radioelectrice terestre pentru comunicare audiovizuală, pentru studierea problemelor legate de utilizarea spectrului radioelectric destinat comunicării audiovizuale şi a problemelor privind noile dezvoltări tehnologice cu impact asupra comunicării audiovizuale, se instituie o comisie consultativă mixtă, compusă din membri propuşi de Consiliul Coordonator al Audiovizualului şi membri propuşi de Ministerul dezvoltării informaționale.

(6) Comisia consultativă mixtă adoptă propriul regulament, aprobat de conducerea celor două autorități.

Articolul 49. Supravegherea şi controlul activității Consiliului Coordonator al Audiovizualului

(1) Activitatea Consiliului Coordonator al Audiovizualului este supravegheată de Parlament, prin dezbaterea raportului anual al consiliului.

(2) Raportul anual al Consiliului Coordonator al Audiovizualului se depune în Parlament pînă la data de 1 februarie.

(3) În situația în care Parlamentul respinge raportul anual al Consiliului Coordonator al Audiovizualului, acesta este obligat ca, în termen de 30 de zile, să prezinte un program de măsuri concrete pentru remedierea carențelor semnalate.

(4) Odată cu prezentarea raportului Consiliului Coordonator al Audiovizualului, comisia parlamentară de profil prezintă un aviz asupra legalității activităților consiliului, asupra corectitudinii şi transparenței operațiunilor financiare.

(5) În îndeplinirea misiunii sale în interesul public, Consiliul Coordonator al Audiovizualului are obligația de a face publice rapoartele trimestriale privind modul în care îşi exercită atribuțiile.

Capitolul VII
RADIODIFUZORII PUBLICI

Articolul 50. Statutul juridic al radiodifuzorului public național instituția publică națională a audiovizualului Compania "Teleradio-Moldova"

(1) Instituția publică națională a audiovizualului Compania "Teleradio-Moldova" (în continuare - compania) este un serviciu public de radiodifuziune şi televiziune independent editorial, precum şi în activitatea sa de creație, autonom instituțional, constituit în baza capitalului financiar public, care, în condițiile prezentului cod, oferă servicii de programe întregii societăți din Republica Moldova, cu acoperire a întregului teritoriu al Republicii Moldova.

(2) Compania uzează de drepturile unei persoane juridice de drept public.

(3) Statutul companiei este aprobat de Consiliul de Observatori.

Articolul 51. Atribuțiile companiei

(1) Atribuțiile companiei sînt:

a) elaborarea, producerea, difuzarea emisiunilor radiofonice şi televizate despre realitățile sociale, politice şi economice interne şi internaționale, precum şi din domeniile culturii, agrementului, învățămîntului, educației, sportului, emisiuni pluraliste, imparțiale, inovative, marcate de calitatea înaltă şi integritatea programului, menite să asigure informarea corectă, imparțială, echidistantă a consumatorilor, respectînd echilibrul politic, libertatea de exprimare, de creație şi de convingeri;

b) promovarea valorilor patrimoniului național, implementarea politicii lingvistice a instituției în conformitate cu prevederile prezentului cod;

c) prezentarea către public a realizărilor culturii, ştiinței mondiale şi a celor naționale, promovarea valorilor civilizației contemporane în genere;

d) cultivarea demnității umane, toleranței, moralei publice, spiritului civic, a valorilor democratice, unității naționale, adevărului, justiției, ținîndu-se cont de convingerile morale, politice şi religioase ale diferitelor categorii ale populației;

e) transmiterea onestă, fidelă, echidistantă a informațiilor în cadrul programelor de ştiri;

f) asigurarea dreptului la informare al tuturor categoriilor de cetățeni ai Republicii Moldova, inclusiv al minorităților naționale;

g) respectarea dreptului jurnaliştilor de a elabora şi, în consecință, de a respecta codul deontologic al jurnalistului, specificînd normele profesionale în domeniu;

h) asigurarea înregistrării evenimentelor şi lucrărilor semnificative din punct de vedere al culturii şi istoriei naționale, păstrarea înregistrărilor pentru viitoarele generații, realizarea producției proprii în parametrii prevăzuți de cod;

i) realizarea emisiunilor cognitive şi de divertisment destinate copiilor de diverse vîrste, adolescenților, tinerilor;

j) favorizarea dezbaterilor democratice, schimburilor de opinie între diversele categorii ale populației, precum şi integrarea în societate a cetățenilor;

k) implementarea noilor tehnologii de producere şi difuzare a serviciilor de programe şi serviciilor în domeniul comunicației audiovizuale.

(2) Pentru a încuraja şi promova realizarea producției autohtone şi a asigura ca programele sale să ofere o varietate largă de opinii şi perspective, compania va tinde să obțină 20% din serviciile sale de programe de la producătorii independenți din Republica Moldova.

(3) Compania are dreptul să înregistreze sau să transmită în direct fără plată şedințe ale Parlamentului, Guvernului, dezbateri publice ale autorităților publice, mitinguri, demonstrații, procesiuni, manifestații, întruniri de ordin comemorativ, religios, alte acțiuni cu caracter public, indiferent de locul lor de desfăşurare.

(4) Compania poate avea în structura sa birouri publice teritoriale, alte unități funcționale

autonome.

Articolul 52. Independența editorială

(1) Independența editorială a companiei este garantată prin lege. Nu se admit ingerințe operate de autorități publice şi nici influența vreunui partid, organizații comerciale, economice, social-politice, sindicale şi de alt ordin.

(2) Independența editorială şi de creație include dreptul exclusiv al organelor de conducere ale companiei de a adopta, în limitele stabilite de prezentul cod, decizii cu privire la:

a) elaborarea politicii editoriale, adoptarea şi modificarea grilei de emisie a companiei;

b) organizarea activității editoriale şi de creație;

c) conceperea şi producerea programelor, inclusiv a celor de ştiri şi actualități;

d) alte activități stabilite de prezentul cod şi/sau de Consiliul de Observatori al companiei.

(3) Organele de conducere ale companiei sînt obligate să asigure, în cadrul instituției, independența editorială, accesul angajaților de specialitate la informație, libertatea de creație, respectarea drepturilor fundamentale ale omului.

(4) Organele de conducere ale companiei vor adopta reglementări detaliate cu privire la organizarea activității, astfel încît să evite influențele de orice natură asupra procesului editorial şi de creație al companiei.

Articolul 53. Publicitate, teleshopping şi sponsorizare

Compania va plasa publicitatea şi programele sponsorizate conform prevederilor art.19 alin.(5)-(8), (10)-(12) şi (14), art.20-22. Inserarea emisiunilor de teleshopping în serviciile de programe ale companiei este interzisă.

Articolul 54. Obiectul de activitate al radiodifuzorului public național

Compania are ca obiect de activitate:

a) realizarea emisiunilor de radio şi de televiziune în limba de stat a Republicii Moldova, precum şi în limbile minorităților naționale sau în alte limbi de circulație internațională, cu scop informativ, cultural, educativ şi de divertisment, ținîndu-se cont de prevederile prezentului cod;

b) difuzarea emisiunilor prin stații şi mijloace tehnice aflate în proprietate sau prin rețele, închiriate, de telecomunicații audiovizuale, radioelectrice, inclusiv prin satelit, cablu sau prin alte mijloace tehnice;

c) realizarea emisiunilor radiofonice şi de televiziune, înregistrărilor pe orice fel de suport, filmelor artistice, spectacolelor de televiziune, serialelor de televiziune, filmelor ştiințifice, documentare, necesare serviciilor de programe proprii şi pentru schimb cu organizații similare din țară şi din străinătate. Acestea pot fi realizate în studiourile proprii sau în colaborare cu alți parteneri interni sau externi;

d) organizarea de concerte, festivaluri şi spectacole cu public, concursuri, jocuri de inteligență sau aleatorii, încheierea de contracte cu artişti şi impresari din țară şi din străinătate pentru emisiunile, concertele şi spectacolele pe care le organizează, plătind onorarii şi efectuînd încasări în condițiile legii;

e) realizarea de activități publicitare prin emisiuni şi publicații proprii pentru beneficiari din țară şi din străinătate;

f) organizarea activității de documentare în probleme specifice, editarea şi transmiterea spre difuzare a programelor, materialelor publicitare şi a altor publicații legate de activitatea radiofonică şi de televiziune;

g) desfăşurarea activității de cercetare şi proiectare, efectuarea lucrărilor specifice tehnicii audio şi video, urmărirea rezultatelor cercetării ştiințifice şi valorificarea acestora în condițiile legii, promovarea progresului tehnic şi ştiințific în activitatea instituției;

h) efectuarea operațiunilor de comerț exterior cu producție audiovizuală şi a plăților în lei şi în valută, în condițiile legii;

i) încheierea, la solicitare şi după caz, a acordurilor cu organizații similare din străinătate în

vederea realizării, coproducerii şi difuzării peste hotare a producţiei proprii, schimbului de realizatori de emisiuni şi de corespondenţi, oferindu-se posibilitatea unei informări reciproce directe asupra realităţilor din Republica Moldova şi din ţările respective;

j) organizarea activităţii birourilor publice teritoriale ale audiovizualului;

k) orice alte activităţi prevăzute în prezentul cod şi în Statutul companiei.

Articolul 55. Conducerea companiei

Conducerea companiei este exercitată de:

- Consiliul de Observatori;
- preşedintele companiei;
- directorul radiodifuziunii şi directorul televiziunii.

Articolul 56. Componenţa Consiliului de Observatori

(1) Consiliul de Observatori este compus din 9 membri, personalităţi publice cu calificări profesionale în diferite domenii cum ar fi cultura, arta, cinematografia, jurnalismul, dreptul, gestiunea financiară şi gestiunea întreprinderii comerciale, relaţiile cu publicul, relaţiile internaţionale, domeniul academic, mass-mediei şi ingineriei.

(2) Membrii Consiliului de Observatori desfăşoară activitate în nume propriu şi nu reprezintă nici un alt interes extern pentru companie decît interesul public. Ei nu solicită şi nu acceptă, din partea persoanelor interesate din afara companiei, instrucţiuni legate de activităţile Consiliului de Observatori.

(3) Membrii Consiliului de Observatori sînt desemnaţi de Parlament, potrivit următoarei proceduri:

a) Consiliul Coordonator al Audiovizualului emite o invitaţie publică pentru candidaţii la funcţia de membru al Consiliului de Observatori, făcînd publice criteriile pentru suplinirea funcţiei şi termenul limită pentru depunerea ofertelor;

b) Consiliul Coordonator al Audiovizualului selectează şi prezintă Parlamentului cîte 2 candidaţi pentru fiecare post vacant. Scopul urmărit de acest proces este selectarea unor candidaţi calificaţi, cu o pregătire profesională variată şi integritate personală, chemaţi să conducă radiodifuzorul public;

c) Parlamentul va confirma în funcţie candidaţii aleşi prin votul a cel puţin trei cincimi din numărul total al deputaţilor. Cel puţin 2 membri vor fi femei şi cel puţin 2 membri ai Consiliului de Observatori vor avea calificări profesionale în domeniul gestionării financiare şi gestionării întreprinderii comerciale.

(4) Durata mandatului de membru al Consiliului de Observatori este de 4 ani.

(5) Iniţial, 3 membri ai Consiliului de Observatori sînt desemnaţi pentru un mandat de 2 ani, 3 pentru un mandat de 3 ani şi 3 pentru un mandat de 4 ani.

(6) Consiliul de Observatori îşi desfăşoară activitatea în baza propriului regulament.

(7) Modul de activitate al Consiliului de Observatori este şedinţa deschisă, care se convoacă de cîte ori este nevoie pentru îndeplinirea atribuţiilor sale.

(8) Consiliul de Observatori îşi alege, cu votul majorităţii membrilor săi, preşedintele şi secretarul.

(9) Consiliul de Observatori desfăşoară activitate fără remuneraţie, cu excepţia secretarului, care este angajat cu zi deplină de muncă şi remunerat de companie. Mărimea remuneraţiei secretarului este stabilită de consiliu. Celorlalţi membri ai Consiliului de Observatori compania le acordă, pentru participare la fiecare şedinţă, remuneraţie în proporţie de 20% din salariul lunar al preşedintelui său. Remuneraţia membrului Consiliului de Observatori plătită pe parcursul a 30 de zile nu poate depăşi 50% din salariul preşedintelui companiei.

Articolul 57. Exigenţe şi incompatibilităţi

(1) Este în drept să candideze la funcţia de membru al Consiliului de Observatori persoana care:

a) este cetăţean al Republicii Moldova;

b) are studii superioare în unul din domeniile enumerate la art.56 alin.(1);
c) cunoaşte limba de stat a Republicii Moldova;
d) nu are antecedente penale.
(2) Funcţia de membru al Consiliului de Observatori este incompatibilă cu:
a) statutul de parlamentar, de membru al Guvernului, de membru al Consiliului Coordonator al Audiovizualului;
b) calitatea de deținător, direct sau indirect, de acțiuni sau părți ale fondului statutar al societăților comerciale cu activități în domenii în care s-ar afla în conflict de interese cu calitatea de membru al Consiliului de Observatori;
c) statutul de salariat al companiei;
d) calitatea de membru de partid.
Articolul 58. Atribuțiile Consiliului de Observatori
Consiliul de Observatori are următoarele atribuții:
a) aprobă statutul companiei şi modificările la el;
b) aprobă Caietul de sarcini al companiei, care include planul financiar şi declarația politicii editoriale a companiei;
c) evaluează performanța companiei şi conducerii ei, publicînd rapoarte anuale şi recomandări;
d) aprobă instituirea, reorganizarea sau încetarea activităților subdiviziunilor companiei, inclusiv ale birourilor ei teritoriale;
e) organizează întîlniri publice cu reprezentanți ai diferitelor categorii ale auditoriului din Republica Moldova pentru a efectua studii de audiență;
f) confirmă în funcție, în bază de concurs, preşedintele companiei, directorul radiodifuziunii şi directorul televiziunii;
g) sesizează, din oficiu şi la solicitare, asupra încălcării prezentului cod şi a altor legi în vigoare, comise de companie, înaintînd preşedintelui ei demersuri de intrare în legalitate.
Articolul 59. Vacanța funcției de membru al Consiliului de Observatori
Vacanța funcției de membru al Consiliului de Observatori intervine în caz de:
a) demisie;
b) expirare a mandatului;
c) condamnare prin hotărîre judecătorească definitivă;
d) pierdere a cetățeniei Republicii Moldova;
e) incapacitate mentală sau fizică;
f) absență consecutivă şi nejustificată de la şedințele Consiliului de Observatori.
Articolul 60. Preşedintele companiei
(1) Preşedintele companiei exercită conducerea ei generală pe principii de independență decizională, este responsabil de formarea serviciilor de programe în corespundere cu principiile de comunicare audiovizuală prevăzute în prezentul cod şi în alte legi în vigoare, de gestionarea eficientă a companiei, de toate activitățile ei financiare.
(2) Preşedintele reprezintă compania în instanță de judecată, în relațiile ei cu alte instituții şi organizații din Republica Moldova şi străinătate, semnînd în numele companiei contracte şi acorduri.
(3) Preşedintele are următoarele atribuții:
a) asigură, în limitele stabilite de prezentul cod şi de Statutul companiei, administrarea ei curentă;
b) asigură executarea deciziilor Consiliului de Observatori, a prevederilor expuse în licența de emisie, a acordurilor încheiate de companie;
c) aprobă, la propunerea directorului radiodifuziunii şi a directorului televiziunii, ordine cu privire la buna funcționare a utilajului tehnic al companiei, efectuarea operațiunilor economice,

comerciale şi financiare, recrutarea, perfecţionarea, angajarea şi concedierea personalului ei;

d) de comun acord cu directorul radiodifuziunii şi directorul televiziunii, cu şefii departamentelor companiei, elaborează şi propune spre adoptare Consiliului de Observatori Statutul companiei, Caietul de sarcini, acţiunile de instituire, reorganizare a subvidiziunilor companiei şi încetare a activităţilor acestora;

e) exercită alte atribuţii ce-i revin conform prezentului cod şi Statutului companiei.

(4) Preşedintele companiei este numit în funcţie pentru un mandat de 5 ani.

(5) Pentru suplinirea funcţiei de preşedinte al companiei, Consiliul de Observatori anunţă concurs şi elaborează
ad-hoc un regulament de desfăşurare a concursului.

(6) Despre data desfăşurării concursului şi rigorile stabilite faţă de candidaţi, Consiliul de Observatori publică un anunţ în Monitorul Oficial al Republicii Moldova şi pe pagina sa web.

(7) Pentru a asigura transparenţa concursului, Regulamentul de desfăşurare a concursului, care va include şi rigorile faţă de candidaţi, numele candidaţilor, CV-urile lor, precum şi proiectele lor de intenţie asupra strategiei de dezvoltare a companiei, va fi făcut public.

(8) Consiliul de Observatori confirmă candidatul în funcţia de preşedinte al companiei cu votul a cel puţin 2/3 din membrii săi.

(9) Salariul preşedintelui de companie este stabilit de Consiliul de Observatori în mărime ce variază între 3 şi 5 salarii medii lunare ale personalului de creaţie al companiei, calculat în raport cu ultimele 3 luni de activitate a acesteia.

(10) Preşedintele companiei poate fi destituit de către Consiliul de Observatori cu cel puţin 2/3 din voturile membrilor Consiliului de Observatori.

(11) Preşedintele companiei trebuie să corespundă următoarelor exigenţe:

a) să fie profesionist în domeniul de funcţionare a audiovizualului public, să posede capacităţi manageriale;

b) să aibă studii superioare;

c) să fie cetăţean al Republicii Moldova;

d) să cunoască limba de stat a Republicii Moldova.

(12) Funcţia de preşedinte al companiei este incompatibilă cu:

a) calitatea de membru al unui organ de conducere sau de angajat, partener, acţionar, proprietar al unui radiodifuzor privat;

b) calitatea de membru de partid sau de membru al unor alte organizaţii politice;

c) funcţia de membru al Guvernului Republicii Moldova, deputat în Parlament sau alte funcţii remunerate în afara companiei;

d) funcţia de membru al Consiliului Coordonator al Audiovizualului.

(13) Funcţia de preşedinte al companiei este compatibilă cu activitatea în domeniile: didactic, ştiinţific, de creaţie în cadrul publicaţiilor de specialitate cu caracter literar, artistic, ştiinţific, social dacă aceasta nu contravine intereselor companiei.

(14) Preşedintele companiei îşi exercită atribuţiile pînă la numirea succesorului său.

Articolul 61. Directorul radiodifuziunii şi directorul televiziunii

(1) Directorul radiodifuziunii şi directorul televiziunii sînt numiţi în funcţie pentru un mandat de 5 ani.

(2) Directorul radiodifuziunii şi directorul televiziunii sînt numiţi în funcţie prin concurs, în condiţiile art.58.

(3) De competenţa directorului radiodifuziunii ţine administrarea curentă a procesului de creaţie la postul de radio al companiei.

(4) De competenţa directorului televiziunii ţine administrarea curentă a procesului de creaţie la postul de televiziune al companiei.

(5) Directorul radiodifuziunii şi directorul televiziunii au următoarele atribuţii:

a) înaintează preşedintelui companiei, în condiţiile legii, propuneri de angajare şi concediere a personalului radiodifuziunii/televiziunii;

b) aprobă competenţele şi atribuţiile unităţilor din componenţa radiodifuziunii/televiziunii;

c) adoptă dispoziţii cu privire la modul de organizare şi funcţionare a organelor de conducere la nivel de subdiviziuni ale radiodifuziunii/televiziunii;

d) exercită alte atribuţii ce le revin conform prevederilor prezentului cod, Statutului companiei şi directivelor preşedintelui ei.

(6) Salariul directorului de radiodifuziune şi cel al directorului de televiziune sînt stabilite de Consiliul de Observatori, în mărime ce variază între 3 şi 4 salarii medii lunare ale personalului de creaţie al companiei, calculat în raport cu ultimele 3 luni de activitate a acesteia.

(7) Directorul de radiodifuziune şi directorul de televiziune pot fi destituiţi doar în condiţiile art.60 alin.(10).

(8) Exigenţele şi incompatibilităţile funcţiei de director al radiodifuziunii şi de director al televiziunii sînt similare celor expuse în art.60 alin.(11)-(13).

Articolul 62. Caietul de sarcini

(1) Caietul de sarcini se compune din două părţi distincte: planul financiar şi declaraţia politicii de programe (pentru companie şi, separat, pentru fiecare serviciu de programe) care servesc drept temei pentru asigurarea transparenţei şi susţinerii publice în activităţile companiei, precum şi pentru aprobarea bugetului ei anual.

(2) Caietul de sarcini este elaborat de preşedintele companiei, de directorul radiodifuziunii, de cel al televiziunii, de şefii departamentelor companiei şi este aprobat de Consiliul de Observatori.

(3) Planul financiar include:

a) proiectul de buget, elaborat în condiţiile art.64;

b) lista emiţătoarelor (proprii şi închiriate) utilizate de companie;

c) proiecte de creare şi dezvoltare a subdiviziunilor teritoriale şi a reţelelor de reporteri conform prezentului cod şi tratatelor internaţionale la care Republica Moldova este parte;

d) principiile şi necesităţile remunerării angajaţilor companiei;

e) proiecte de construcţii capitale, de reconstrucţii, echipamente tehnice şi de reutilare;

f) alte date.

(4) Declaraţia politicii de programe (pentru companie şi, separat, pentru fiecare serviciu în parte) include:

a) lista canalelor de radio/televiziune, volumul emisiilor totale/zilnice;

b) volumul de emisie rezervat programelor în limba de stat şi limbile minorităţilor naţionale;

c) volumul de emisie destinat ştirilor;

d) volumul de emisie rezervat filmelor artistice şi documentare, spectacolelor, produse şi achiziţionate de companie;

e) volumul de emisie anual afectat producţiei proprii;

f) proiecte de schimb de programe cu ţări străine;

g) volumul de emisie al programelor destinate ţărilor străine;

h) alte date.

Articolul 63. Proprietatea companiei

(1) Compania posedă, utilizează şi dispune de proprietatea sa în conformitate cu legislaţia în vigoare, are dreptul să posede numai bunurile necesare exercitării funcţiilor specificate în statut.

(2) Compania nu are dreptul:

a) să asigure realizarea obligaţiilor unor alte persoane prin proprietatea sa ori să acţioneze ca partener al unei companii generale sau ca partener general al unui parteneriat limitat;

b) să asigure realizarea obligaţiilor cu întreaga sa proprietate mobilă sau imobilă ori cu o parte din ea care depăşeşte 50 % din valoarea de bilanţ a întregii proprietăţi mobile sau imobile;

c) să transmită proprietatea sa în mod gratuit sau pentru o plată mai mică decît valoarea

obişnuită a acesteia ori să acorde sponsorizări sau alte donaţii financiare;

d) să acorde împrumuturi (credite) ori să arendeze în mod comercial bunuri cu obligaţia de a le achiziţiona (leasing financiar);

e) să împrumute (să primească credite) ori să ia bunuri în bază de acord comercial de arendă cu obligaţia de a le achiziţiona (leasing financiar) dacă, în urma unei astfel de tranzacţii, mărimea totală a plăţilor ce ţin de credit şi de leasing-ul financiar depăşeşte, în orice an, 10 % din veniturile bugetului din anul încheierii tranzacţiei.

3) Împrumuturile pentru care Guvernul a oferit garanţie de stat nu se includ în categoria împrumuturilor specificate la alin.(2) lit.e). Consiliul de Observatori prezintă Guvernului solicitarea de acordare a garanţiei de stat pentru împrumuturi, iar acesta decide asupra iniţiativei legislative corespunzătoare.

(4) Cu acordul prealabil al Consiliului de Observatori, compania poate să efectueze tranzacţii care implică:

a) achiziţia sau încetarea unui pachet de acţiuni într-o companie;

b) achiziţia, transmiterea sau încetarea activităţilor unei întreprinderi;

c) ipotecarea sau transmiterea bunurilor imobile sau mobile înregistrate;

d) împrumutul.

(5) Emisiunile concepute şi realizate de companie îi aparţin cu titlu de proprietate. Condiţiile de păstrare şi arhivare a înregistrărilor audiovizuale şi a documentelor se stabilesc în Statutul companiei.

Articolul 64. Bugetul companiei

(1) Parlamentul garantează finanţarea sigură şi corespunzătoare a necesităţilor de activitate ale companiei.

(2) Compania este finanţată din:

a) subvenţii de la bugetul de stat, potrivit Caietului de sarcini;

b) donaţii şi sponsorizări pentru proiecte speciale;

c) sume obţinute prin acordarea dreptului la utilizare şi transmitere a proprietăţii, inclusiv a emisiunii;

d) profitul obţinut din organizarea evenimentelor publice în conformitate cu obiectul de activitate al companiei;

e) venituri obţinute din publicitate;

f) alte surse financiare a căror legitimitate nu vine în contradicţie cu prevederile actualului cod şi ale altor legi în vigoare.

(3) Consiliul de Observatori elaborează proiectul bugetului companiei.

(4) Bugetul aprobat şi rapoartele privind implementarea lui se fac publice.

(5) Darea de seamă privind executarea bugetului se prezintă Parlamentului odată cu raportul anual şi va fi dat publicităţii.

(6) Activitatea financiară a companiei este verificată periodic de către un serviciu de audit extern.

Articolul 65. Radiodifuzorii publici regionali

(1) În U.T.A. Găgăuzia funcţionează, în conformitate cu prezentul cod, la decizia Adunării sale Populare, radiodifuzorul public regional Compania "Teleradio-Găgăuzia".

(2) În raioanele de pe malul stîng al Nistrului, după soluţionarea problemei transnistrene, la decizia autorităţilor publice regionale, va funcţiona radiodifuzorul public regional.

Capitolul VIII
RADIODIFUZORII PRIVAŢI

Articolul 66. Crearea şi funcţionarea radiodifuzorilor privaţi

(1) Radiodifuzorii privaţi se pot constitui de către persoane fizice şi persoane juridice.

(2) În calitate de fondatori ai radiodifuzorilor privaţi nu pot fi autorităţile publice de orice

nivel, instituțiile de drept public finanțate de la bugetul de stat, partidele şi formațiunile politice, întreprinderile şi instituțiile specializate în domeniul telecomunicațiilor.

(3) O persoană fizică sau juridică poate deține cel mult două licențe de emisie în aceeaşi unitate administrativ-teritorială sau zonă, fără posibilitatea de a deține exclusivitatea.

(4) O persoană fizică sau juridică, din țară sau străinătate, poate fi investitor sau acționar majoritar, direct sau indirect, la cel mult 2 radiodifuzori de diferite tipuri.

(5) Radiodifuzorii privați se autofinanțează din veniturile obținute din activități comerciale, din sponsorizări şi prestări de servicii.

(6) Radiodifuzorii privați sînt obligați să informeze publicul privitor la denumirea şi sediul administrației, la numele realizatorului de programe sau de emisiuni, la semnalele postului de radio, la simbolul postului de televiziune.

(7) Radiodifuzorii privați titulari de licență de emisie prezintă anual Consiliului Coordonator al Audiovizualului raport privind realizarea concepției serviciului de programe în anul de activitate precedent.

(8) Radiodifuzorii privați desfăşoară activitate în conformitate cu concepția generală a serviciului de programe, în al cărui temei Consiliul Coordonator al Audiovizualului a eliberat licența de emisie şi/sau autorizația de retransmisie.

Capitolul IX
DISPOZIȚII FINALE ŞI TRANZITORII

Articolul 67

La intrarea în vigoare a prezentului cod, se abrogă:

a) Legea audiovizualului nr.603-XIII din 3 octombrie 1995;

b) Legea nr.1320-XIV din 26 iulie 2002 cu privire la instituția publică națională a audiovizualului Compania "Teleradio-Moldova".

Articolul 68

(1) Parlamentul Republicii Moldova, în termen de 2 luni de la data intrării în vigoare a prezentului cod, va constitui şi va aproba componența Consiliului Coordonator al Audiovizualului.

(2) Consiliul Coordonator al Audiovizualului va elabora şi va prezenta Parlamentului, în termen de 2 luni de la constituire, spre adoptare statutul propriu, structura, devizul de cheltuieli şi cuantumul salariului funcției membrilor şi colaboratorilor Consiliului Coordonator al Audiovizualului.

(3) Consiliul Coordonator al Audiovizualului va publica, în decursul a 2 luni de la constituire, în Monitorul Oficial al Republicii Moldova şi pe pagina web avizul desfăşurării concursului pentru suplinirea funcțiilor de membru al Consiliului de Observatori al instituției publice naționale a audiovizualului Compania "Teleradio-Moldova".

(4) Consiliul de Observatori va anunța, în termen de 2 luni de la data constituirii sale, concursul pentru suplinirea funcțiilor de președinte, director de televiziune şi director de radiodifuziune al instituției publice naționale a audiovizualului Compania "Teleradio-Moldova".

(5) Consiliul Coordonator al Audiovizualului va iniția, în termen de 2 luni de la constituire, controlul serviciilor de programe existente şi al legalității eliberării licențelor către titulari, inclusiv radiodifuzorilor fondați şi finanțați de autoritățile administrației publice locale, va elabora recomandări privind mecanismele de intrare în legalitate a acestora, astfel încît să nu se admită lichidarea lor, ci să se asigure crearea unui mediu pluralist de dezvoltare a domeniului audiovizualului.

(6) Autoritățile administrației publice locale fondatoare de instituții ale audiovizualului vor emite, în termen de 3 luni, decizii de reorganizare a acestor instituții în conformitate cu prezentul cod.

(7) Consiliul Coordonator al Audiovizualului va consulta radiodifuzorii şi alte părți interesate şi va elabora, în termene rezonabile, un cod de conduită care va conține reglementări exhaustive

şi detaliate privind crearea unor servicii de programe pe principiile de comunicare audiovizuală expuse în prezentul cod şi în conformitate cu standardele europene.

(8) Licenţele de emisie eliberate radiodifuzorilor înainte de intrarea în vigoare a prezentului cod rămîn în vigoare pînă la expirarea termenelor pentru care au fost acordate.

PREŞEDINTELE
PARLAMENTULUI **Marian LUPU**

Chişinău, 27 iulie 2006.

Nr.260-XVI.

Перевод

Республика Молдова

ПАРЛАМЕНТ

КОДЕКС Nr. 260
от 27.07.2006

телевидения и радио Республики Молдова

Опубликован : 18.08.2006 в Monitorul Oficial Nr. 131-133 статья № : 679

ИЗМЕНЕН
ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543
ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08

Парламент принимает настоящий кодекс.

Глава I
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 1. Цели и сфера применения

(1) Настоящий кодекс имеет целью обеспечение защиты прав потребителей программ на принятие верной и объективной информации, что будет способствовать свободному формированию мнений, обеспечению прав вещательных организаций на издательскую свободу и свободу выражения, утверждению демократических принципов функционирования телевидения и радио в Республике Молдова, и устанавливает в соответствии с конституционными правами и свободами правовые основы регулирования:

a) создания, распространения и/или ретрансляции средствами телевидения и радиовещания программных комплексов вещательных организаций, находящихся под юрисдикцией Республики Молдова;

b) осуществления общественного контроля за деятельностью телерадиоорганизаций Республики Молдова.

(2) Настоящий кодекс не регламентирует телерадиосвязь посредством систем телевидения и радиовещания замкнутого типа, не предназначенных для массового приема передач, а также деятельность радиолюбителей.

Статья 2. Основные понятия

В целях настоящего кодекса используются следующие основные понятия:

a) трансляция - первичное распространение посредством электрорадиоволн, кабельных сетей или спутника в закодированной или незакодированной форме программных комплексов, предназначенных для публики;

b) ретрансляция - прием и синхронная трансляция любыми техническими средствами распространяемых вещательными организациями и предназначенных для приема публикой программных комплексов или их значительных частей в полном объеме и без каких-либо изменений;

c) вещательная организация - физическое или юридическое лицо, наделенное издательской ответственностью за составление программных комплексов, предназначенных для приема публикой, и обеспечивающее их распространение напрямую или посредством третьего лица;
d) общественная вещательная организация - национальная или региональная телерадиоорганизация со статусом юридического лица публичного права, обладающая издательской независимостью, надзор за деятельностью которой осуществляется обществом;
e) частная вещательная организация - телерадиоорганизация со статусом юридического лица частного права;
f) распространитель программ - любое юридическое лицо, предоставляющее публике программные комплексы через любое средство электронной связи, в том числе посредством спутника, кабельной сети или эфира, ретранслирующее их на основе договорных отношений с вещательными организациями или другими распространителями программ;
g) программный комплекс - совокупность телерадиопрограмм или передач, поставляемых вещательной организацией;
h) телерадиосвязь (аудиовизуальная коммуникация) - предоставление публике посредством наземных частот и различных технических средств (передатчики, спутники, кабельные сети и т.п.) разнообразных программных комплексов;
i) программа или передача - телерадиопродукция, отличающаяся названием, содержанием, продолжительностью, формой или автором, в рамках одного программного комплекса;
j) отечественная продукция - аудиовизуальные произведения, разработанные и созданные вещательными организациями, находящимися под юрисдикцией Республики Молдова, и/или независимыми производителями программных комплексов, осуществляющими свою деятельность в Республике Молдова;
k) собственная продукция - аудиовизуальные произведения, разработанные или приобретенные исключительно вещательной организацией с использованием собственных или привлеченных с этой целью на договорной основе технических, финансовых и интеллектуальных средств;
l) реклама - любая форма сообщения об осуществлении коммерческой, промысловой, профессиональной деятельности, направленного на продвижение поставки товаров или оказания услуг за плату, продвижение определенного дела или идеи либо на получение любого иного ожидаемого эффекта лицом, занимающимся рекламой, или самой вещательной организацией, распространяемого взамен тарифной платы или других выгод на основе договора с публичным или частным физическим или юридическим лицом; любая форма сообщения в целях самопродвижения;
m) скрытая реклама - преднамеренное представление (посредством слов, звуков или образов) в необъявленных рекламных целях товаров, услуг, названий, торговых марок или видов деятельности производителя товаров или поставщика услуг; такая форма представления признается преднамеренной в особенности тогда, когда она осуществляется взамен материальной выгоды, ответных услуг или других выгод подобного рода в пользу вещательной организации или в свою пользу;
n) телеторговля - доведение до публики прямых предложений о поставке товаров за плату или о предоставлении услуг;
o) спонсорство - любой вклад, осуществленный физическим или юридическим лицом, не занимающимся деятельностью в области телевидения и радио, если этот вклад направлен исключительно на финансирование телерадиопрограмм в целях популяризации своих имени, торговой марки, образа, видов деятельности или товаров;
p) важное событие - любое организованное событие, имеющее важное значение для

значительной части публики;
q) лицензия на вещание - официальный документ, которым Координационный совет по телевидению и радио предоставляет вещательной организации, находящейся под юрисдикцией Республики Молдова, право распространять в установленной зоне определенный программный комплекс;
r) разрешение на ретрансляцию - официальный документ, которым Координационный совет по телевидению и радио предоставляет право ретранслировать на территории Республики Молдова какой-либо программный комплекс;
s) техническая лицензия - официальный документ, которым центральный отраслевой орган публичного управления узаконивает использование технических средств электросвязи в эфире и кабельной сети согласно предусмотренным параметрам и предоставляет обладателю лицензии на вещание, полученной на конкурсной основе, право использовать на определенных им условиях в течение установленного времени одну или несколько электрорадиочастот;
t) потребитель программ - любое физическое или юридическое лицо, принимающее программные комплексы, транслируемые или ретранслируемые на территории Республики Молдова;
u) прайм-тайм - промежутки времени: для телевидения 6.00 - 9.00, 19.00 - 23.00; для радио 6.00 - 13.00, 17.00 - 20.00;
v) информационное пространство - спектр радиочастот или наземных электрорадиоволн;
w) европейские аудиовизуальные произведения - творческие произведения, производство и совместное производство которых контролируется европейскими физическими или юридическими лицами.

Статья 3. Распространение европейских аудиовизуальных произведений

(1) В целях настоящего закона европейскими аудиовизуальными произведениями являются:
a) произведения, созданные в Республике Молдова или государствах-членах Европейского Союза;
b) произведения, созданные в третьих европейских государствах-участниках Европейской конвенции о трансграничном телевидении, отвечающие условиям части (3);
c) произведения, созданные в других европейских государствах, отвечающие условиям части (4).
(2) Положения пунктов b) и c) части (1) применяются при условии непринятия соответствующими государствами дискриминационных мер в отношении произведений, созданных в Республике Молдова или государствах-членах Европейского Союза.
(3) Произведения, указанные в пунктах a) и b) части (1), являются произведениями, созданными преимущественно авторами и работниками - резидентами одного из соответствующих государств, и отвечают одному из следующих условий:
a) созданы одним или несколькими производителями с местом нахождения в одном или в нескольких соответствующих государствах;
b) их продукция реально контролируется одним или несколькими производителями с местом нахождения в одном или в нескольких соответствующих государствах;
c) вклад сопроизводителей из этих государств в общей сумме расходов на совместное производство является преобладающим, а совместное производство не контролируется одним или несколькими производителями с местом нахождения за пределами соответствующих государств.
(4) Произведения, указанные в пункте c) части (1), являются произведениями, создаваемыми исключительно или совместно с производителями с местом нахождения в одном или в нескольких европейских государствах, с которыми Республика Молдова или

Европейский Союз заключили соглашения в сфере телевидения и радио, если эти произведения созданы в основном авторами и работниками - резидентами одного или нескольких европейских государств.
(5) Произведения, не являющиеся европейскими в соответствии с частью (1), но созданные на основе двусторонних договоров о совместном производстве, заключенных с третьими странами, признаются европейскими произведениями в целях настоящего кодекса, если сопроизводители из Республики Молдова или из государств-членов Европейского Союза обеспечивают преобладающий процент в совместных расходах на производство, а последнее не контролируется одним или несколькими производителями с местонахождением за пределами Республики Молдова и государств-членов Европейского Союза.
(6) Произведения, не являющиеся европейскими в соответствии с частями (1) и (5), но созданные в основном авторами и работниками - резидентами Республики Молдова или государств-членов Европейского Союза, признаются европейскими произведениями в целях настоящего кодекса соразмерно проценту вклада сопроизводителей из Республики Молдова или из государств-членов Европейского Союза в общем объеме расходов на производство.
(7) После вступления Республики Молдова в Европейский Союз вещательные организации, находящиеся под юрисдикцией Республики Молдова, будут предоставлять европейским произведениям не менее 51 процента своего времени вещания, за исключением времени, выделенного для информационных передач, спортивных событий, развлекательных программ, рекламы, услуг телетекста и телеторговли.
(8) До вступления Республики Молдова в Европейский Союз значительная часть эфирного времени предоставляется отечественным и собственным произведениям. Это соотношение, с учетом информационных, образовательных, культурных и развлекательных обязательств вещательной организации перед своей публикой, будет реализовываться прогрессивно, в соответствии с положениями статьи 11.
(9) Координационный совет по телевидению и радио осуществляет надзор за применением положений частей (7) и (8), определяя конкретные механизмы их реализации.
(10) Положения частей (1) - (6) не применяются к программным комплексам местных и региональных вещательных организаций, которые не являются частью национальной сети.

Статья 4. Вещательная организация, находящаяся
под юрисдикцией Республики Молдова

(1) В целях настоящего кодекса признается находящейся под юрисдикцией Республики Молдова вещательная организация, удовлетворяющая одному из следующих условий:
a) ее основной офис находится в Республике Молдова и ее издательские решения по программным комплексам принимаются в Республике Молдова;
b) ее основной офис находится в Республике Молдова и основная часть сотрудников, занимающихся обеспечением вещания, работают в Республике Молдова;
c) издательские решения в отношении программных комплексов принимаются в Республике Молдова и основная часть сотрудников, занятых в сфере телерадиосвязи, работают в Республике Молдова или в одном из государств-членов Европейского Союза, в котором находится офис вещательной организации.
(2) Вещательные организации, которые не удовлетворяют ни одному из требований части (1) и место нахождения которых не находится в другом государстве-участнике Европейской конвенции о трансграничном телевидении, тем не менее признаются находящимися под юрисдикцией Республики Молдова, если они:
a) используют частоту, предоставленную компетентным органом публичной власти

Республики Молдова;
b) используют спутниковые мощности Республики Молдова;
c) используют расположенную на территории Республики Молдова станцию подачи сигнала на спутник.
(3) Вещательная организация, не удовлетворяющая ни одному из требований, предусмотренных частями (1) и (2), признается не находящейся под юрисдикцией Республики Молдова.
(4) Право на трансляцию и право на ретрансляцию любого программного комплекса, принадлежащего вещательной организации или распространителю программ, находящимся под юрисдикцией Республики Молдова, признаются и гарантируются в соответствии с настоящим кодексом.
(5) Трансляция программного комплекса вещательной организацией, находящейся под юрисдикцией Республики Молдова, может осуществляться только на основании лицензии на вещание и технической лицензии. Ретрансляция программного комплекса распространителем программ, находящимся под юрисдикцией Республики Молдова, может осуществляться только на основании разрешения на ретрансляцию программ и технической лицензии. Изъятия из настоящей части предусматриваются частями (1) и (2) статьи 30.

Статья. 5. Классификация вещательных организаций

Для целей настоящего кодекса вещательные организации, находящиеся под юрисдикцией Республики Молдова, классифицируются следующим образом:
a) по виду собственности и целям деятельности различаются:
- общественные вещательные организации;
- частные вещательные организации;
b) по территориальному покрытию различаются:
- местные вещательные организации, зона покрытия которых охватывает территорию одного населенного пункта;
- региональные вещательные организации, зона покрытия которых охватывает географическую зону, не превышающую 60 процентов территории Республики Молдова;
- национальные вещательные организации, зона покрытия которых охватывает географическую зону, превышающую 60 процентов территории Республики Молдова.

Глава II
ПРИНЦИПЫ АУДИОВИЗУАЛЬНОЙ КОММУНИКАЦИИ

Статья 6. Гарантирование нравственности и обеспечение защиты несовершеннолетних

(1) Запрещается распространение вещательной организацией программ, содержащих в любой форме призывы к розни по признаку расы, религии, национальности, пола.
(2) Запрещается распространение программ, могущих нанести значительный вред физическому, умственному или нравственному развитию несовершеннолетних, в частности содержащих порнографию, чрезмерное насилие и ненормативную лексику.
(3) Трансляция иных чем предусмотренные частью (2) программ, способных повлиять на психическое, умственное или нравственное развитие несовершеннолетних, может производиться только в случае обеспечения (путем выбора времени вещания или при помощи технических средств) условий для того, чтобы находящиеся в зоне покрытия несовершеннолетние не могли смотреть и слушать соответствующие передачи.

Статья 7. Социально-политическое равновесие и плюрализм

(1) В целях соблюдения прав и основных свобод человека при трансляции и ретрансляции программных комплексов реализуются и обеспечиваются политический и социальный плюрализм, культурное, языковое и религиозное многообразие, информирование, воспитание и развлечение публики.

(2) При предоставлении эфирного времени для освещения своей позиции какой-либо партии или политическому движению вещательная организация обязана в том же виде программ и в то же время предоставить эфирное время другим партиям и политическим движениям без необоснованных проволочек и без оказания предпочтения в зависимости от представительства в Парламенте.
(3) Для поощрения и облегчения плюрализма в выражении мнений и позиций вещательные организации обязаны правдиво, взвешенно и непредвзято освещать избирательные кампании. Концепции освещения избирательных кампаний вещательными организациями утверждаются Координационным советом по телевидению и радио и представляются Центральной избирательной комиссии в строгом соответствии с действующим законодательством.
(4) В целях соблюдения в своих информационных передачах принципов социально-политического равновесия, беспристрастности и объективности вещательные организации обязаны обеспечивать:
a) достоверность сообщаемой информации;
b) недопущение искажения действительности посредством монтажных трюков, комментариев, формулировок или заголовков;
c) соблюдение принципа информирования из нескольких источников в случае сюжетов, касающихся конфликтных ситуаций.
(5) В целях защиты плюрализма, а также политического, социального и культурного разнообразия сосредоточение собственности в одних руках ограничивается пределами, обеспечивающими экономическую эффективность, но не создающими при этом доминирующее положение в формировании общественного мнения.
Статья 8. Издательская независимость и свобода
(1) Вещательные организации, находящиеся под юрисдикцией Республики Молдова, вправе свободно определять содержание своих передач и программ, соблюдая принцип плюрализма мнений в соответствии с законодательством и условиями лицензии на вещание.
(2) Любая цензура телерадиосвязи запрещена.
(3) Издательская независимость вещательных организаций признается и гарантируется законом.
(4) Запрещается любое вмешательство органов публичной власти, каких бы то ни было иных лиц вне данной телерадиоорганизации в содержание, форму и способы представления элементов программных комплексов.
(5) Не являются вмешательством изданные Координационным советом по телевидению и радио регулирующие нормы по применению настоящего кодекса с соблюдением положений законодательства, а также нормы, касающиеся соблюдения прав человека, предусмотренных международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова.
Статья 9. Свободный прием программных комплексов
(1) Настоящий кодекс признает и гарантирует право любого лица свободно принимать программные комплексы, предоставляемые публике вещательными организациями, находящимися под юрисдикцией Республики Молдова, государств-членов Европейского Союза и государств-участников Европейской конвенции о трансграничном телевидении, на установленных ими же и распространителями программ технических и коммерческих условиях. Управители жилого фонда любого вида не препятствуют обеспечению распределителями качественного предоставления жильцам программных комплексов.
(2) Трансляция и ретрансляция программных комплексов за плату осуществляются только на основе договора, заключенного с потребителем программ в соответствии с действующим законодательством. При формировании пакетов программных комплексов

распространители программ соблюдают принцип недискриминации и обеспечивают доступные различным категориям населения цены.
(3) Оплата программных комплексов и сопутствующих услуг, оказываемых потребителю программ (подключение, ремонт и пр.), осуществляется исключительно на основании счетов-фактур или счетов только в офисе или коммерческих отделениях распространителей программ либо в банках и почтовых отделениях. Взимание платы через посредников либо наличными на дому или в офисе потребителя программ запрещается.
Статья 10. Права потребителя программ
(1) В Республике Молдова право на полное, объективное и правдивое информирование, право на свободное выражение мнений и право на свободную передачу информации через аудиовизуальные средства массовой информации гарантированы законом.
(2) Защита прав потребителей программ обеспечивается Координационным советом по телевидению и радио, наделенным полномочиями по координации деятельности в области телевидения и радио, а также судебными инстанциями.
(3) Судебная инстанция принимает меры по защите прав потребителя программ на основании его заявления.
(4) Органы, уполномоченные координировать деятельность в области телевидения и радио, принимают меры по обеспечению предусмотренных настоящей статьей прав на основании заявления обладателя таких прав или по собственной инициативе.
(5) Вещательная организация обязана обеспечивать объективное информирование потребителя программ и содействовать свободному формированию мнений.
Статья 11. Защита языкового и национально-
культурного достояния
(1) При разработке Стратегии покрытия национальной территории аудиовизуальными программными комплексами Координационный совет по телевидению и радио должен учитывать языковую специфику на национальном и местном уровнях и с 1 января 2010 года обеспечить предоставление не менее 70 процентов частот программным комплексам на государственном языке. Это положение не относится к трансляции музыкальных произведений.
(2) С 1 января 2010 года не менее 80 процентов объема программных комплексов вещательных организаций будут составлять собственная, отечественная продукция и европейские произведения, 50 процентов объема которых должны передаваться в прайм-тайме.
(3) До 1 января 2007 года вещательные организации должны выпускать на государственном языке не менее 65 процентов собственных и отечественных информационно-аналитических передач. На 1 января 2007 года этот показатель должен составлять не менее 70 процентов, а с 1 января 2010 года - не менее 80 процентов.
(4) В культурных и музыкальных программных комплексах, транслируемых в прайм-тайме, отечественная продукция должна составлять не менее 60 процентов общего недельного объема, отведенного для трансляции такого вида аудиовизуальной продукции.
(5) При наличии в транслируемых передачах фрагментов на других языках они должны сопровождаться переводом на государственный язык (дублирование, синхронный перевод или субтитрирование). Это положение не применяется к передачам по изучению иностранных языков и музыкальным клипам.
(6) Если вещательная организация предоставляет передачу на ином чем государственный языке, она обязана указать язык передачи в опубликованной программе передач.
(7) Художественные и документальные фильмы демонстрируются с синхронным переводом или субтитрами с сохранением оригинальной звуковой дорожки, а фильмы для детей дублируются или озвучиваются на государственном языке.

(8) При формировании предложений ретранслируемых программ распространители программ должны отдавать предпочтение программным комплексам, создаваемым на государственном языке.
(9) В местностях, где представители национальных меньшинств составляют большинство населения, местные и региональные вещательные организации обеспечивают вещание некоторых программ на государственном языке в объеме не менее 20 процентов общего объема вещания программного комплекса. Языковый аспект деятельности компании "Телерадио Гагаузия" регламентируется также уполномоченными органами АТО Гагаузия.

Статья 12. Защита национального информационного пространства

Спектр радиочастот или наземных электрорадиоволн является национальным достоянием государства, и его использование осуществляется только в соответствии с законом.

Статья 13. Доступ потребителя программ к важным событиям

(1) Доступ потребителя программ к важным событиям посредством программных комплексов, распространяемых вещательными организациями, гарантирован законом.
(2) Эксклюзивное право трансляции какого-либо важного события предоставляется при условии, что это не лишает значительную часть аудитории Республики Молдова возможности наблюдать за ним в прямом эфире или в ретрансляции.
(3) Важными событиями являются:
a) олимпийские игры;
b) международные музыкальные конкурсы;
c) спортивные чемпионаты Европы и мира;
d) другие события, предусмотренные международными конвенциями и договорами в области телевидения и радио.
(4) Доступ лиц с нарушениями слуха (глухих) к телевизионным передачам особого значения и информации о событиях дня гарантируется путем перевода их за счет вещательной организации на язык мимики и жестов в объеме не менее 20 минут ежедневного объема вещания программного комплекса.
[Ст.13 ч.(4) изменена ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543]

Статья 14. Обеспечение конфиденциальности источников информации

(1) Конфиденциальность источников информации, используемых при подготовке и выпуске известий, передач и других элементов программных комплексов, гарантируется законом.
(2) Журналист или создатель программ вправе не сообщать сведения, могущие раскрыть источник информации, полученной в связи с его профессиональной деятельностью.
(3) Сведениями, могущими раскрыть источник информации, являются:
a) фамилия, телефон, адрес, другие персональные данные, а также голос или лицо источника;
b) конкретные обстоятельства получения информации журналистом;
c) не преданная гласности часть информации, предоставленной журналисту источником;
d) личные сведения о журналисте или вещательной организации, связанные с деятельностью по получению распространяемой информации.
(4) Лица, которым сведения, могущие раскрыть источник информации, становятся известными в процессе сбора, редактирования или выпуска информации в силу их профессиональных отношений с журналистами, пользуются такой же защитой, как и журналисты.
(5) Источник информации может быть раскрыт по распоряжению судебной инстанции, только если того требует обеспечение национальной безопасности или общественного порядка, а также в целях разрешения дела в судебной инстанции, при условии, что:

a) отсутствуют или исчерпаны альтернативные средства достижения поставленной цели;
b) законных доводов в пользу раскрытия источника больше, чем законных доводов в пользу его нераскрытия.

Статья 15. Защита журналистов

(1) Уполномоченные органы публичной власти обеспечивают:
a) защиту журналистов в случаях, когда на них оказывается давление или в их адрес поступают угрозы с целью воспрепятствования или значительного ограничения свободы осуществления ими профессиональной деятельности;
b) охрану офисов и помещений вещательных организаций в случаях, когда в их адрес поступают угрозы с целью воспрепятствования или ограничения свободы осуществления ими своей деятельности.
(2) Защита журналистов и охрана офисов или помещений вещательных организаций в соответствии с частью (1) не могут служить поводом для ущемления свободы выражения журналистом своего мнения, воспрепятствования или ограничения свободы осуществления профессиональной деятельности журналистов или реализации их основных прав.
(3) Физическое (психическое) насилие, оказание давления путем запугивания телерадиожурналистов с целью заставить их нарушить кодекс этики журналиста наказываются в соответствии с законом.

Статья 16. Право на реплику, поправку и иные подобные способы исправления

(1) Любое физическое или юридическое лицо независимо от гражданства, национальности и места жительства, считающее себя ущемленным в своих законных правах, в частности тем, что его репутации нанесен ущерб неверным представлением фактов в какой-либо передаче, имеет право на реплику, поправку или иные подобные способы исправления в соответствии с Гражданским кодексом.
(2) Вещательная организация обеспечивает реализацию права на реплику, поправку и иные подобные способы исправления и не может препятствовать осуществлению этого права установлением неразумных сроков и условий.
(3) Заявление о намерении реализовать свое право на реплику подается вещательной организации в письменной форме в течение 20 дней после трансляции передачи, о которой идет речь в заявлении. Вещательная организация обнародует реплику в такой же передаче, в тот же интервал времени и с той же продолжительностью в течение 5 дней после поступления обоснованного заявления.
(4) Лицо, реализующее свое право на реплику, не возмещает расходы по обнародованию реплики.
(5) Заявление о намерении реализовать право на реплику может быть отклонено, если оно признано не имеющим оснований, предусмотренных частью (1).
(6) Обнародование поправки или предоставление права на реплику не лишает лицо права обращения в судебную инстанцию.
(7) Вещательные организации обеспечивают запись выпускаемых в эфир передач.
(8) Записи выпущенных в эфир передач хранятся в течение не менее 30 дней после их трансляции.
(9) В случае поступления заявления о намерении реализовать право на реплику вещательная организация обязана хранить запись соответствующей передачи до окончательного разрешения спора.

Статья 17. Обнародование объявлений о введении чрезвычайного положения

(1) В случае возникновения серьезной угрозы национальной безопасности или конституционному порядку вещательные организации обязаны оперативно передавать во

всех своих программах за свой счет официальные объявления Парламента, Президента и Правительства.
(2) Вещательные организации незамедлительно и за свой счет передают во всех своих программах информацию, поступившую от центральных органов публичного управления, необходимую для защиты жизни, здоровья и безопасности людей либо для предупреждения причинения ущерба собственности или окружающей среде.
Статья 18. Соблюдение авторских и смежных прав
(1) Трансляция и ретрансляция программных комплексов осуществляются с обязательным соблюдением авторских и смежных прав в соответствии с законодательством об авторских и смежных правах.
(2) Вещательные организации обязаны заключать договоры непосредственно с обладателями авторских и смежных прав либо с их представителями или организациями, администрирующими на коллективной основе авторские и смежные права в соответствии с предоставленными им полномочиями и полученной лицензией.
(3) Ретрансляция программных комплексов без заключения договора с вещательной организацией, распространителем программ или другим обладателем прав на ретранслируемые программные комплексы является нарушением авторских и смежных прав и наказывается соответствующим образом.

Глава III
РЕКЛАМА, ТЕЛЕТОРГОВЛЯ И СПОНСОРСТВО

Статья 19. Реклама и телеторговля
(1) Эфирное время, используемое вещательными организациями для рекламы и телеторговли, является их коммерческой продукцией.
(2) Распространители программ вправе по собственному усмотрению предоставлять время, отведенное рекламе и телеторговле в рамках ретранслируемых программ, для размещения рекламных роликов и телемагазина с соблюдением при этом в обязательном порядке требований настоящего кодекса. Издательскую ответственность за содержание рекламы и телеторговли несет вещательная организация.
(3) Распространители программ вправе размещать рекламные ролики собственного производства только в течение времени, предназначенного для рекламы вещательных организаций, и предоставлять соответствующее эфирное время третьим лицам только на основе договора, заключенного в этих целях с вещательной организацией.
(4) При размещении рекламных роликов или телемагазина в программных комплексах, ретранслируемых распространителями программ, на основе договора, заключенного с обладателем права на эфирное время, их показ должен сопровождаться четко видимыми опознавательными знаками ретранслирующей телерадио-организации.
(5) В телевизионной рекламе и телеторговле не допускается:
a) использование техники, воздействующей на подсознание;
b) использование голоса или изображения ведущих и комментаторов информационно-аналитических передач.
(6) Реклама, в том числе в целях самопродвижения, и телеторговля должны соблюдать следующие условия:
a) не оказывать негативного влияния на физическое, психическое и нравственное развитие несовершеннолетних;
b) не унижать человеческое достоинство;
c) не содержать какой бы то ни было формы дискриминации по расовым, религиозным, национальным, половым признакам;
d) не оскорблять религиозные чувства или не допускать неуважения политических убеждений телезрителей и радиослушателей;
e) не поощрять поведение, наносящее вред здоровью или безопасности населения;

f) не поощрять поведение, наносящее вред окружающей среде;
g) не поощрять неприличное или аморальное поведение;
h) не пропагандировать прямо или косвенно оккультные практики.
(7) Реклама и телеторговля размещаются в соответствии с Законом о рекламе.
(8) Реклама и телеторговля, наносящие вред законным интересам потребителей, запрещаются.
(9) Запрещается любая форма рекламы и телеторговли сигаретами и другой табачной продукцией.
(10) Запрещается реклама фармацевтической продукции и методов лечения, для применения которых требуется предписание врача. В текст рекламы фармацевтической продукции и методов лечения, не требующих предписания врача, вещательная организация обязана включать рекомендацию обратиться к врачу или фармацевту в случае возникновения побочных эффектов и помещать на экране в течение пяти секунд или на протяжении всего рекламного клипа номер торговой лицензии, выданной уполномоченным государственным органом. Не допускается участие в рекламных клипах фармацевтической продукции и методов лечения актеров или персонажей в роли врача или преподавателя.
(11) Реклама и телеторговля спиртными напитками не должны:
a) предназначаться несовершеннолетним или изображать их потребляющими спиртные напитки;
b) увязывать потребление спиртных напитков с повышением физических, психических возможностей или водительских способностей;
c) внушать, что потребление спиртных напитков способствует успехам в социальном и сексуальном плане;
d) внушать, что алкоголь имеет лечебные свойства либо является тонизирующим, успокаивающим средством или средством решения личных проблем;
e) поощрять злоупотребление спиртными напитками и показывать в неприглядном свете умеренное потребление спиртных напитков;
f) чрезмерно подчеркивать содержание алкоголя в напитках.
(12) Чтобы не причинять вреда физическому, психическому и нравственному развитию несовершеннолетних, реклама и телеторговля не должны:
a) эксплуатировать неопытность и доверчивость несовершеннолетних с целью спровоцировать их на покупку определенных товаров или услуг;
b) прямо провоцировать несовершеннолетних на оказание давления на родителей или других лиц с целью приобретения рекламируемых товаров или услуг;
c) эксплуатировать особое доверие несовершеннолетних к родителям, учителям и другим лицам;
d) необоснованно изображать несовершеннолетних в опасных ситуациях.
(13) Телеторговля должна осуществляться с соблюдением положений частей (1)-(9) и не провоцировать несовершеннолетних на заключение договоров купли-продажи или аренды имущества или услуг.
(14) Скрытая реклама и скрытая телеторговля запрещены.
Статья 20. Требования к спонсируемым программам
(1) Спонсируемые программы должны соответствовать следующим требованиям:
a) содержание и время включения их в программные комплексы ни при каких обстоятельствах не должны зависеть от желания спонсора, в противном случае могут быть затронуты издательская независимость вещательной организации и ее ответственность за собственные программы;
b) наименование или торговая марка спонсора должны быть четко обозначены в начале и/или в конце соответствующей программы;

c) такие программы не должны способствовать покупке либо аренде товаров или услуг спонсора или третьего лица путем специального упоминания о них, что допустимо только в рекламных клипах.
(2) Физические или юридические лица, основная деятельность которых связана с производством или реализацией сигарет либо других табачных изделий, не могут быть спонсорами телерадиопрограмм.
(3) Спонсирование программ лицами, деятельность которых связана с производством или реализацией товаров медицинского назначения либо с применением методов лечения, допустимо лишь с указанием в программе имени спонсора или показом его изображения, при этом любая ссылка на фармацевтическую продукцию или методы лечения, для которых необходимо врачебное предписание, недопустима.
(4) Новостные и другие информационные программы на политические темы не спонсируются.

Статья 21. Условия размещения рекламных клипов и телемагазина

(1) Реклама и телемагазин размещаются блоками, которые должны отделяться от остальной части программного комплекса оптическими и звуковыми сигналами.
(2) Вещательные организации обязаны снабжать указанные в части (1) блоки своим логотипом, обозначающим юридическое лицо, ответственное за распространение рекламы. Это положение не применяется к радиовещательным программным комплексам.
(3) Рекламные ролики, в том числе в целях самопродвижения, и телемагазин размещаются только между программами или частями передач.
(4) Передачи, состоящие из несамостоятельных частей, могут прерываться рекламой и телемагазином при условии, что это не наносит ущерба целостности передачи и интересам обладателя прав на вещание и промежуток между рекламными паузами составляет не менее 20 минут.
(5) В передачах, состоящих из самостоятельных частей, или в передачах с аналогичной структурой, а также при трансляции спортивных соревнований или других событий, включающих перерывы, рекламные ролики и телемагазин могут размещаться только между частями или в перерывах.
(6) Художественные и телевизионные фильмы (кроме сериалов, документальных фильмов и развлекательных передач) продолжительностью более 45 минут могут прерываться рекламными роликами через каждые 45 минут, однако для того, чтобы повторно быть прерванными рекламой, их продолжительность должна составлять не менее 110 минут.
(7) Реклама и телемагазин не могут размещаться непосредственно перед началом трансляции религиозной службы и сразу же после ее окончания, а также прерывать трансляцию службы.
(8) Иные чем указанные в части (3) телевизионные программы могут прерываться рекламой с интервалом не менее 20 минут.
(9) Передачи новостей, детские и политические передачи, документальные фильмы продолжительностью до 30 минут не могут прерываться рекламой и телемагазином.

Статья 22. Объем рекламы и телеторговли

(1) Время трансляции, отведенное рекламе, не должно превышать 15 процентов времени вещания телевизионного программного комплекса, а вместе с роликами телемагазина не может превышать 20 процентов ежедневного времени трансляции телевизионного программного комплекса.
(2) Вещательные организации, ретранслирующие зарубежные программы, заменяют содержащуюся в них рекламу своей.
(3) Время, отведенное рекламе в течение одного эфирного часа, не должно превышать 12 минут.

(4) Продолжительность телемагазина без перерыва должна составлять не менее 15 минут. В течение дня телемагазин может быть размещен не более восьми раз, а общая продолжительность телеторговли не должна превышать трех часов.
(5) Не являются рекламой:
a) объявление вещательной организацией собственных программ и сопутствующих этому услуг;
b) бесплатные объявления общественного значения;
c) призывы к благотворительности;
d) ролики в поддержку общенациональных кампаний социальной направленности.
(6) Поставщики рекламы и телемагазина не вправе оказывать влияние на содержание передач или составление программного комплекса.

Глава IV
ЛИЦЕНЗИИ

Статья 23. Лицензия на вещание
(1) Лицензии на вещание программных комплексов посредством радиоэлектронных наземных средств выдаются Координационным советом по телевидению и радио на конкурсной основе.
(2) Лицензии на вещание программных комплексов через иные чем наземные радиоэлектронные средства связи выдаются по решению Координационного совета по телевидению и радио без проведения конкурса.
(3) Лицензия на вещание выдается Координационным советом по телевидению и радио на основании следующих критериев:
a) лицензия на вещание выдается с последующим выполнением задач, установленных в Стратегии покрытия национальной территории аудиовизуальными программными комплексами в соответствии с Национальным планом распределения наземных электрорадиочастот;
b) при выдаче лицензии на вещание должен соблюдаться принцип обеспечения плюрализма в области телевидения и радио, при этом должна исключаться возможность возникновения предпосылок для установления монополии и концентрации собственности в области телевидения и радио и в области средств массовой информации в целом и учитываться степень соответствия этим критериям существующих вещательных организаций, обладающих лицензией в данной области;
c) решение о выдаче лицензии принимается только с учетом реальной финансовой жизнеспособности заявителя, при условии соответствия его предложений его финансовым возможностям;
d) при выдаче лицензии на вещание преимуществом пользуются заявители, предоставляющие собственные и отечественные программные комплексы и европейские произведения.
(4) Процедура и условия выдачи лицензии на вещание публикуются в Официальном мониторе Республики Молдова и помещаются на web-странице Координационного совета по телевидению и радио.
(5) Для трансляции программных комплексов лицензия на вещание выдается на семилетний срок для радиопрограмм, на семилетний срок для телепрограмм и на шестилетний срок для трансляции программ кабельного радио и кабельного телевидения.
(6) В соответствии со Стратегией покрытия национальной территории аудиовизуальными программными комплексами Координационный совет по телевидению и радио принимает решение о проведении конкурса на предоставление свободных частот и публикует соответствующее объявление в Официальном мониторе Республики Молдова, размещает его на своей web-странице и в других средствах массовой информации Республики Молдова, в том числе местного значения. Объявление должно содержать:

a) условия и сроки подачи заявок;
b) вид средства массовой информации (радио, телевидение и пр.);
c) требования к программному комплексу;
d) технические параметры частоты, предельную мощность передатчика, территориальный охват;
e) срок действия лицензии на вещание;
f) размер государственного сбора за выдачу лицензии на вещание;
g) типовую заявку, предусматривающую указание в обязательном порядке организационной структуры и размера капитала вещательной организации - претендента, реквизитов собственника, содержания и продолжительности предлагаемых программ, их ориентации, предполагаемой аудитории, источников финансирования программных комплексов и приложение копий договоров купли-продажи или аренды необходимой техники, иных документов, удостоверяющих технический потенциал заявителя;
h) развернутый бизнес-план на весь период действия запрашиваемой лицензии на вещание, информацию о других сделках в области средств массовой информации.
(7) В течение срока, предусмотренного для подачи заявок, Координационный совет по телевидению и радио обнародует концепции предлагаемых программных комплексов и сведения об участниках конкурса.
(8) Координационный совет по телевидению и радио назначает дату проведения конкурса не позднее чем через 20 дней по истечении срока подачи заявок.
(9) В результате объективного и непредвзятого рассмотрения в соответствии с критериями, предусмотренными в части (3), предложений, представленных заявителями, Координационный совет по телевидению и радио определяет победителя конкурса.
(10) По результатам конкурса Координационный совет по телевидению и радио принимает решение, которое публикуется в Официальном мониторе Республики Молдова в течение 15 дней со дня принятия. Это решение может быть обжаловано в судебную инстанцию.
(11) Лицензия на вещание должна содержать все требования к программным комплексам общественной вещательной организации, предусмотренные настоящим кодексом.
(12) Обладатели лицензии на вещание обязаны письменно уведомить Координационный совет по телевидению и радио о начале вещания не позднее чем за 72 часа до начала первого вещания.
Статья 24. Продление срока действия лицензии на вещание
(1) По заявлению вещательной организации ее лицензия на вещание продлевается по праву, если она осуществляла свою деятельность в соответствии с положениями настоящего кодекса и соблюдала условия лицензии на протяжении всего срока ее действия.
(2) Лицензия на вещание вещательной организации, соответствующей условиям части (1), продлевается на срок, указанный в части (5) статьи 23.
(3) Вещательные организации, указанные в части (1), могут ходатайствовать о продлении срока действия лицензии на вещание не более двух раз.
Статья 25. Содержание лицензии на вещание
(1) Лицензия на вещание должна содержать:
a) номер лицензии;
b) идентификационные сведения об обладателе лицензии;
c) вид программного комплекса;
d) наименование и идентификационные элементы программного комплекса;
e) формат программного комплекса и структуру программ;
f) зону охвата;
g) срок действия лицензии;

h) размер уплачиваемых сборов и тарифов;
i) виды оборудования электронной связи, используемые для вещания, и их владельца;
j) предоставленную частоту или частоты;
k) положение о том, что вещательная организация обязана осуществлять деятельность в пределах, предусмотренных настоящим кодексом, кодексом этики, разработанным Координационным советом по телевидению и радио, а также законодательством, регулирующим область телевидения и радио;
l) положение о том, что вещательная организация обязана представлять по требованию Координационного совета по телевидению и радио информацию о своей деятельности и соблюдать разработанные им правила;
m) положение о том, что вещательная организация обязана хранить записи выпущенных в эфир программ в течение не менее 30 дней со дня вещания и предоставлять в распоряжение Координационного совета по телевидению и радио и судебной инстанции эти записи в случае поступления заявления о намерении реализовать право на реплику, поправку и иные подобные способы исправления или заявлений, связанных с осуществлением мониторинга программных комплексов;
n) положение о том, что вещательная организация обязана соблюдать права потребителя программ на полное, объективное и достоверное информирование, на свободу выражения, свободу формирования мнений, обеспечивая при этом достоверность и беспристрастность сообщения новостей.
(2) По просьбе обладателя лицензии на вещание в ее содержание могут вноситься незначительные изменения на основании решения Координационного совета по телевидению и радио в 30-дневный срок со дня ее выдачи в целях обеспечения в полной мере интересов аудитории соответствующей вещательной организации, за исключением случаев, когда запрошенное изменение противоречит Стратегии покрытия национальной территории аудиовизуальными программными комплексами.
(3) Координационный совет по телевидению и радио может вносить изменения в содержание лицензии на вещание в течение срока ее действия в целях приведения деятельности вещательной организации в соответствие с изменениями, внесенными в действующее законодательство.
Статья 26. Уступка лицензии на вещание
(1) Лицензия на вещание может быть уступлена третьему лицу только с согласия Координационного совета по телевидению и радио при условии, что ее новый обладатель возьмет на себя все обязательства, вытекающие из лицензии.
(2) Координационный совет по телевидению и радио принимает решение об уступке лицензии на вещание в 15-дневный срок со дня поступления соответствующего заявления.
Статья 27. Отзыв лицензии на вещание
(1) Координационный совет по телевидению и радио может отозвать лицензию на вещание только в случае, если ее обладатель:
a) систематически не выполняет условия лицензии;
b) нарушает требования настоящего кодекса;
c) представил ложные сведения при получении лицензии;
d) не начал трансляцию программного комплекса в срок до одного года со дня получения лицензии на вещание;
e) не осуществляет трансляцию программного комплекса, на который ему выдана лицензия на вещание, в течение более 45 дней по техническим причинам или в течение более 72 часов по иным причинам;
f) нарушает нормы режима собственности в области телевидения и радио;
g) утратил техническую лицензию вследствие ее отзыва;
h) подал заявление об отказе от лицензии на вещание.

(2) Лицензия на вещание отзывается Координационным советом по телевидению и радио в соответствии с процедурой и в порядке, установленных настоящим кодексом и другими законодательными актами, только после того, как исчерпаны другие способы наказания, предусмотренные статьей 38.
[Ст.27 ч.(2) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]
Статья 28. Разрешение на ретрансляцию
(1) Ретрансляция программного комплекса распространителями программ осуществляется на основании разрешения на ретрансляцию, выданного Координационным советом по телевидению и радио, и согласия производителя программного комплекса, предлагаемого к ретрансляции.
(2) Для получения разрешения на ретрансляцию заявитель должен представить Координационному совету по телевидению и радио структуру оферты ретранслируемых программных комплексов.
(3) Порядок выдачи, изменения и отзыва разрешения на ретрансляцию устанавливается решением Координационного совета по телевидению и радио согласно положениям настоящего кодекса и других законодательных актов.
[Ст.28 ч.(3) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]
(4) Координационный совет по телевидению и радио отзывает разрешение на ретрансляцию в случае ретрансляции программного комплекса распространителем программ без права на ретрансляцию или по заявлению ее обладателя.
(5) Для получения разрешения на ретрансляцию программных комплексов в Координационный совет по телевидению и радио необходимо подать заявление, которое должно содержать фамилию, имя, гражданство (наименование фирмы - в случае юридического лица) и адрес заявителя, а также информацию о том, является ли заявитель учредителем (акционером) других средств массовой информации.
(6) К заявлению о предоставлении разрешения на ретрансляцию прилагаются:
a) общая концепция программного комплекса, предлагаемого для ретрансляции;
b) документ, подтверждающий уплату государственного сбора;
c) соглашение, заключенное с производителем программного комплекса, предусмотренного для ретрансляции.
Статья 29. Условия ретрансляции программных комплексов
(1) При ретрансляции какого-либо программного комплекса или его отдельной части необходимо сохранять идентификационный знак производителя программы, присовокупив к нему идентификационный знак ретранслирующего лица.
(2) Обладатель разрешения на ретрансляцию программного комплекса на территории Республики Молдова, не находящийся под юрисдикцией государств-членов Европейского Союза или государств-участников Европейской конвенции о трансграничном телевидении, несет ответственность за соответствие содержания ретранслируемой программы требованиям настоящего кодекса.
(3) Обладатели разрешений на ретрансляцию обязаны заблаговременно извещать Координационный совет по телевидению и радио о любом изменении в структуре оферты ретранслируемых программных комплексов, за исключением случаев, когда это практически невозможно.
(4) В населенных пунктах, где представители какой-либо национальности или этноса составляют более 20 процентов населения, распространители программ, обладающие разрешением на ретрансляцию, обязаны обеспечить перевод ретранслируемых ими программных комплексов на язык соответствующего национального меньшинства.
(5) Распространители программ, использующие для ретрансляции программных комплексов сети электросвязи, обязаны безвозмездно включать в свои оферты

программные комплексы общественных вещательных организаций и, по мере возможности, местных вещательных организаций.
Статья 30. Свободная ретрансляция
(1) Ретрансляция любого программного комплекса, законно распространяемого вещательными организациями, находящимися под юрисдикцией Республики Молдова или под юрисдикцией любого государства, с которым Республика Молдова заключила международное соглашение о свободной ретрансляции телерадио-программ, является свободной в соответствии с законом, и для ее осуществления не требуется предварительного получения какого-либо разрешения.
(2) Для ретрансляции на территории Республики Молдова программных комплексов, распространяемых распространителями программ, находящимися под юрисдикцией государств-членов Европейского Союза или государств-участников Европейской конвенции о трансграничном телевидении, не требуется предварительного получения разрешения в этих странах.
(3) Координационный совет по телевидению и радио может временно ограничить право свободной ретрансляции какого-либо программного комплекса, произведенного в государствах-членах Европейского Союза и государствах-участниках Европейской конвенции о трансграничном телевидении, в случае несоответствия этих программных комплексов положениям конвенции.
Статья 31. Техническая лицензия
(1) Техническая лицензия выдается обладателю лицензии на вещание центральным отраслевым органом публичного управления в пятидневный срок со дня поступления соответствующей заявки.
(2) Обладатель лицензии на вещание подает заявку на получение технической лицензии в шестимесячный срок после получения лицензии на вещание.
(3) Заявка на получение технической лицензии подается Координационному совету по телевидению и радио, который передает ее центральному отраслевому органу публичного управления.
(4) Порядок и условия предоставления и изменения технической лицензии, плата за ее выдачу, тарифы за использование частот устанавливаются законом.
[Ст.31 ч.(4) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]
(5) Техническая лицензия действительна в течение срока действия лицензии на вещание.
(6) Положения настоящей статьи не распространяются на общественные вещательные организации, которые освобождаются от внесения платы за использование частот.
Статья 32. Надзор за техническими параметрами
Мониторинг соблюдения параметров, предусмотренных технической лицензией, в течение срока ее действия осуществляется непосредственно центральным отраслевым органом публичного управления либо через юридическое лицо публичного или частного права в пределах и в соответствии с установленными законом компетенциями.
[Ст.32 изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]
Статья 33. Изменение технической лицензии
По техническим причинам или по причине внесения изменений в Национальный план распределения наземных электрорадиочастот центральный отраслевой орган публичного управления может изменить частоту и технические данные технической лицензии без прерывания программного комплекса обладателя лицензии и с обеспечением идентичного по качеству приема.
Статья 34. Отзыв технической лицензии
Техническая лицензия отзывается центральным отраслевым органом публичного управления в следующих случаях:
а) нарушение обязательств, предусмотренных технической лицензией;

b) отзыв лицензии на вещание;
c) по заявлению обладателя лицензии;
d) перерыв в вещании более 45 дней по техническим причинам или более 96 часов по иным причинам.

Статья 35. Стратегия покрытия национальной территории аудиовизуальными программными комплексами и Национальный план распределения наземных электрорадиочастот

(1) Координационный совет по телевидению и радио разрабатывает Стратегию покрытия национальной территории аудиовизуальными программными комплексами, определяет зоны и населенные пункты такого покрытия в соответствии с принципами развития телевидения и радио в Республике Молдова и представляет ее центральному отраслевому органу публичного управления.
(2) В целях гарантирования общественных интересов Координационный совет по телевидению и радио ежегодно пересматривает Стратегию покрытия национальной территории аудиовизуальными программными комплексами, представляет ее центральному отраслевому органу публичного управления и размещает на своей web-странице.
(3) При разработке Стратегии покрытия национальной территории аудиовизуальными программными комплексами Координационный совет по телевидению и радио принимает во внимание Национальный план распределения наземных электрорадиочастот.

Статья 36. Национальный план распределения наземных электрорадиочастот

(1) Центральный отраслевой орган публичного управления в сотрудничестве с Координационным советом по телевидению и радио разрабатывает в соответствии с государственной политикой в данной области, проводимой Государственной комиссией по радиочастотам, Национальный план распределения наземных электрорадиочастот (далее - План).
(2) В Плане определяются частоты, предназначенные для распространения программных комплексов.
(3) План разрабатывается с соблюдением положений международных договоров, одной из сторон которых является Республика Молдова.
(4) План предусматривает не менее шести национальных частот для радиовещания и не менее пяти национальных частот для телевидения.
(5) План публикуется в Официальном мониторе Республики Молдова в 15-дневный срок со дня утверждения.

Глава V
Контроль и санкции

Статья 37. Осуществление надзора и контроля

(1) Координационный совет по телевидению и радио осуществляет надзор за применением и соблюдением положений настоящего кодекса.
(2) При осуществлении своих надзорных функций Координационный совет по телевидению и радио вправе запрашивать у вещательных организаций и распространителей программ необходимую информацию с указанием законного основания и цели запроса и может устанавливать при этом срок представления информации в порядке и пределах, установленных настоящим кодексом.
[Ст.37 ч.(2) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]
(3) Контроль осуществляется:
a) по собственной инициативе;
b) по требованию органа публичной власти;

c) по жалобе физического или юридического лица, которому нанесен прямой ущерб вследствие нарушения законодательства.
(4) Координационный совет по телевидению и радио рассматривает заявления и жалобы в 15-дневный срок со дня их поступления, а принятые по результатам проверки решения, в том числе о применении санкций, публикует на своей web-странице.
[Ст.37 ч.(4) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, MO94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]
Статья 38. Санкции
(1) За нарушение предусмотренных законом норм к вещательным организациям применяются следующие санкции:
a) публичное предупреждение;
b) отзыв на определенный срок права на распространение рекламных объявлений;
c) штраф;
d) временное приостановление действия лицензии на вещание;
e) отзыв лицензии на вещание.
(2) В соответствии с настоящим кодексом правонарушениями являются:
a) распространение программных комплексов без наличия лицензии на вещание либо разрешения на ретрансляцию;
b) трансляция программных комплексов с нарушением условий лицензии на вещание;
c) радикальное и несанкционированное изменение программного комплекса, на основании которого вещательная организация получила лицензию на вещание;
d) распространение программного комплекса за пределами зоны покрытия, указанной в лицензии на вещание;
e) ретрансляция программного комплекса с нарушением положений статей 28 - 30;
f) трансляция программного комплекса, влекущая нарушение положений статьи 6, частей (2) - (4) статьи 7, частей (1) и (5) статьи 10, частей (2) - (8) статьи 11 и статьи 17;
g) вещание на другой частоте или несоблюдение технических данных, зоны или технических параметров, предусмотренных лицензией на вещание и технической лицензией;
h) нарушение установленных законом условий распространения рекламы и телеторговли, предусмотренных частями (5), (10) - (12) и (14) статьи 19, частями (1) и (2) статьи 20, частями (7) и (8) статьи 21;
i) несоблюдение требований закона о предоставлении права на реплику, поправку и иные подобные способы исправления;
j) незаконное использование сигналов и символов другой вещательной организации;
k) несоблюдение положений о правовом режиме собственности в области телевидения и радио.
(3) Предусмотренные частью (1) санкции применяются по нарастающей:
a) в случае нарушения вещательной организацией или распространителем программ положений настоящего кодекса или решений Координационного совета по телевидению и радио нормативного характера Координационный совет по телевидению и радио выносит предупреждение и размещает его на web-странице;
b) в случае неустранения нарушения в срок и на условиях, установленных в предупреждении, или в случае повторного нарушения тех же положений налагается штраф в размере от 100 до 300 минимальных заработных плат;
c) в случае неустранения нарушения после наложения штрафа на вещательную организацию или распространителя программ Координационный совет по телевидению и радио вправе применить по нарастающей остальные санкции, предусмотренные настоящим кодексом.
(4) По допущенному правонарушению Координационный совет по телевидению и радио может принять решение о наложении административной санкции или передать материалы

в суд для возбуждения уголовного дела.
(5) Отзыв лицензии на вещание производится в порядке, предусмотренном статьей 27, только в случае грубого и повторного нарушения положений настоящего кодекса.
(6) В период для исправления, предусмотренный предупреждением, Координационный совет по телевидению и радио всемерно способствует устранению вещательной организацией нарушений.
(7) Координационный совет по телевидению и радио информирует вещательную организацию или распространителя программ о любых касающихся их расследованиях, обвинениях в их адрес и предоставляет им возможность представить свое дело в Координационном совете по телевидению и радио.
(8) Решение Координационного совета по телевидению и радио о наложении любой санкции должно быть мотивировано и размещено на web-странице.
(9) Любое решение Координационного совета по телевидению и радио о наложении санкции может быть обжаловано в судебную инстанцию вещательной организацией или распространителем программ, на которые наложена санкция.
(10) Решение Координационного совета по телевидению и радио о наложении санкции, не обжалованное в установленный срок, является по праву исполнительным листом.

Глава VI
КООРДИНАЦИОННЫЙ СОВЕТ ПО ТЕЛЕВИДЕНИЮ И РАДИО

Статья 39. Статус Координационного совета по телевидению и радио

(1) Координационный совет по телевидению и радио является автономным органом публичной власти.
(2) Координационный совет по телевидению и радио является представителем и гарантом общественных интересов в области телевидения и радио, органом, ответственным за выполнение и соблюдение положений настоящего кодекса, международных договоров в области телевидения и радио, одной из сторон которых является Республика Молдова.
(3) Координационный совет по телевидению и радио имеет статус юридического лица публичного права со всеми вытекающими из этого последствиями.
(4) Координационный совет по телевидению и радио является консультативным органом при определении позиции Республики Молдова и может через своих представителей участвовать в международных переговорах в области телевидения и радио.

Статья 40. Функции Координационного совета по телевидению и радио

(1) При осуществлении своей деятельности Координационный совет по телевидению и радио выполняет следующие функции:
a) осуществляет надзор за исполнением общественными и частными вещательными организациями взятых на себя обязательств, предусмотренных лицензией на вещание, в установленном законом порядке и при соблюдении положений законодательства;
b) осуществляет надзор за корректностью содержания программ, предлагаемых вещательными организациями (только после аудиовизуального распространения этих программ);
c) утверждает концепцию отражения избирательной кампании по выборам в Парламент и местным выборам в соответствии с положениями Кодекса о выборах Республики Молдова;
d) осуществляет в предусмотренном пунктом b) части (1) порядке мониторинг содержания программных комплексов, предлагаемых вещательными организациями и распространителями программ, периодически и когда сочтет необходимым либо по поступившей жалобе о нарушении какой-либо вещательной организацией или распространителем программ положений законодательства, нормативных документов в

области телевидения и радио или условий, содержащихся в лицензии на вещание;
e) дает заключения на технические условия общественных вещательных организаций;
f) принимает кодекс этики вещательных организаций в целях разработки концепции и аудиовизуального распространения программных комплексов в соответствии с положениями настоящего кодекса и европейскими стандартами;
g) информирует Наблюдательный совет общественной национальной телерадиоорганизации Компания "Телерадио-Молдова" об отклонениях программных комплексов от требований, предусмотренных в лицензии на вещание;
h) утверждает правила внутреннего аудита общественной вещательной организации;
i) по предложению Наблюдательного совета принимает решения относительно учреждения, реорганизации или прекращения деятельности структурных подразделений общественной национальной вещательной организации;
j) определяет условия, критерии и порядок предоставления лицензии на вещание;
k) устанавливает порядок предоставления разрешения на ретрансляцию;
l) выдает лицензии на вещание и разрешения на ретрансляцию программных комплексов;
m) принимает решения нормативного характера, необходимые для осуществления функций, предусмотренных настоящим кодексом.
(2) Инструкции и рекомендации Координационного совета по телевидению и радио публикуются на web-странице Координационного совета по телевидению и радио и в Официальном мониторе Республики Молдова.
[Ст.40 ч.(2) изменена ЗП280-XVI от 14.12.07, МО94-96/30.05,08 ст.349; в силу с 30.05.08]
(3) При осуществлении своих функций Координационный совет по телевидению и радио принимает обязательные для исполнения решения, которые вступают в силу со дня опубликования в Официальном мониторе Республики Молдова.
(4) Все решения Координационного совета по телевидению и радио обосновываются. Решения, включая обоснования, публикуются в Официальном мониторе Республики Молдова и на web-странице.
(5) Решения Координационного совета по телевидению и радио могут быть обжалованы в административном суде любым лицом, считающим себя ущемленным этими решениями.
Статья 41. Обязанности Координационного совета по телевидению и радио
(1) В качестве гаранта защиты общественных интересов в области телерадиосвязи на демократических принципах и прав потребителей программ Координационный совет по телевидению и радио обязан обеспечивать:
a) надзор за соблюдением плюрализма выражения идей и мнений в программах, распространяемых вещательными организациями, находящимися под юрисдикцией Республики Молдова;
b) поощрение свободной конкуренции;
c) разумное соотношение программных комплексов, распространяемых как национальными, так и региональными и местными вещательными организациями;
d) защиту человеческого достоинства и защиту несовершеннолетних;
e) защиту информационного пространства, языкового и национально-культурного достояния, в том числе культур и языков национальных меньшинств;
f) прозрачность телевидения и радио как средств массовой информации;
g) прозрачность собственной деятельности.
Статья 42. Состав Координационного совета по телевидению и радио
(1) Координационный совет по телевидению и радио состоит из девяти членов, назначаемых Парламентом.
(2) Кандидатуры членов Координационного совета по телевидению и радио выдвигаются профильной парламентской комиссией и Комиссией Парламента по вопросам права,

назначениям и иммунитету и впоследствии представляются Парламенту на утверждение. Кандидатуры членов Совета могут предлагаться общественными объединениями, фондами, профсоюзными объединениями, объединениями работодателей, религиозными культами. Досье кандидатов подаются в профильную комиссию. При выдвижении кандидатур для утверждения Парламентом профильная комиссия представляет доклад, а Комиссия по вопросам права, назначениям и иммунитету - содоклад.
(3) Кандидатуры членов Координационного совета по телевидению и радио утверждаются Парламентом тремя пятыми голосов от общего числа депутатов. В случае, если кандидат в члены Координационного совета по телевидению и радио не набрал необходимого количества голосов, профильная комиссия и Комиссия по вопросам права, назначениям и иммунитету в двухнедельный срок выдвигают новую кандидатуру.
(4) Кандидатом в члены Координационного совета по телевидению и радио может быть выдвинуто лицо, удовлетворяющее следующим требованиям:
a) имеет высшее образование и не менее чем пятилетний опыт работы в одной из следующих областей: телевидение и радио, информационные технологии, право, финансы, бухгалтерский учет, управление предприятиями, разработка программ или информаций в любых творческих учреждениях;
b) достигло возраста 25 лет, но не достигло пенсионного возраста, предусмотренного законом;
c) владеет государственным языком;
d) не имеет судимости.

Статья 43. Члены Координационного совета по телевидению и радио

(1) Члены Координационного совета по телевидению и радио являются гарантами общественных интересов и не представляют выдвинувший их орган публичной власти.
(2) Срок полномочий членов Координационного совета по телевидению и радио составляет шесть лет. Обновление состава Совета осуществляется поэтапно: первоначально трое кандидатов избираются на шестилетний срок, трое - на четырехлетний и трое - на двухлетний. По истечении первоначальных сроков на основании предложений, внесенных по запросу профильной парламентской комиссии и Комиссии Парламента по вопросам права, назначениям и иммунитету, а также по требованию Координационного совета по телевидению и радио другие члены Совета назначаются на шестилетний срок.
(3) В течение срока полномочий члены Координационного совета по телевидению и радио несменяемы, за исключением периода, отведенного для устранения установленных настоящим кодексом случаев несовместимости.
(4) Одно и то же лицо не может исполнять обязанности члена Координационного совета по телевидению и радио два срока подряд.
(5) Вакансия должности члена Координационного совета по телевидению и радио наступает в следующих случаях:
a) отставки;
b) истечения срока полномочий;
c) вынесения окончательного обвинительного решения судебной инстанцией;
d) утраты гражданства Республики Молдова;
e) умственной или физической недееспособности;
f) достижения предусмотренного законом пенсионного возраста.
(6) Члены Координационного совета по телевидению и радио приравниваются к государственным служащим.
(7) После утверждения Парламентом члены Координационного совета по телевидению и радио приносят на пленарном заседании Парламента следующую присягу:

"Клянусь соблюдать Конституцию и законы Республики Молдова, защищать права и основные свободы граждан, честно, сознательно и беспристрастно исполнять возложенные на меня обязанности, не делать политических заявлений в период исполнения полномочий.".

Статья 44. Случаи несовместимости с должностью
члена Координационного совета по
телевидению и радио

(1) Должность члена Координационного совета по телевидению и радио несовместима с должностями в публичном или частном секторе, за исключением научной и преподавательской деятельности.

(2) В течение всего срока полномочий члены Координационного совета по телевидению и радио не могут состоять в партиях или других политических организациях.

(3) Члены Координационного совета по телевидению и радио, а также их родственники и свойственники не могут, прямо или опосредованно, владеть акциями или долями участия в коммерческих обществах в сферах деятельности, с которыми они могут вступать в конфликт интересов в качестве члена Координационного совета по телевидению и радио или в которых они могут получать иную выгоду финансового характера в качестве члена Координационного совета по телевидению и радио.

(4) Членам Координационного совета по телевидению и радио, находящимся в одном из положений, предусмотренных частями (1) и (2), предоставляется
30-дневный срок для отказа от должности или устранения несовместимости, в течение которого они не имеют права голоса в Координационном совете.

(5) В случае несоблюдения положений настоящей статьи виновное лицо по праву отстраняется от должности, которая становится вакантной.

Статья 45. Председатель Координационного совета
по телевидению и радио

(1) Руководство Координационным советом по телевидению и радио осуществляется председателем, который приравнивается к заместителю министра, избирается из числа членов Совета открытым голосованием простым большинством голосов его членов.

(2) Председатель Координационного совета по телевидению и радио несет ответственность за деятельность Совета и исполнение им своих функций.

(3) Председатель или иной уполномоченный член Координационного совета по телевидению и радио:

a) представляет Совет в стране и за рубежом, в отношениях с органами публичной власти и с физическими и юридическими лицами;

b) представляет Республику Молдова в международных организациях по вопросам, касающимся электронных средств информации.

(4) Председатель Координационного совета по телевидению и радио:

a) председательствует на заседаниях Совета;

b) распоряжается финансовыми средствами Совета;

c) принимает на работу и увольняет служащих Совета;

d) заключает договоры с физическими и юридическими лицами с целью обеспечения работы Совета.

(5) В отсутствие председателя руководство Координационным советом по телевидению и радио осуществляется заместителем председателя.

(6) Заместитель председателя Координационного совета по телевидению и радио избирается открытым голосованием большинством голосов членов Совета.

(7) В случае вакансии должности председателя или заместителя председателя проводятся выборы в соответствии с частями (1) и (6).

(8) Не позднее чем за 30 дней до истечения срока полномочий членов Координационного

совета по телевидению и радио его председатель уведомляет об этом Председателя Парламента, а последний объявляет профильной комиссии и Комиссии Парламента по вопросам права, назначениям и иммунитету на ближайшем пленарном заседании Парламента о начале процедуры назначения новых членов Координационного совета по телевидению и радио.
(9) Председатель Координационного совета по телевидению и радио является главным распорядителем кредитов.

Статья 46. Оплата труда членов Координационного совета по телевидению и радио

В течение всего срока полномочий труд членов Координационного совета по телевидению и радио оплачивается в размере 90 процентов должностного оклада председателя Совета.

Статья 47. Финансирование Координационного совета по телевидению и радио

(1) Финансирование Координационного совета по телевидению и радио должно покрывать затраты на всю осуществляемую им работу так, чтобы он мог действенно, эффективно и в полной мере осуществлять возложенные на него задачи.
(2) Бюджет Координационного совета по телевидению и радио состоит из следующих источников:
a) государственные субсидии;
b) доходы от платы за предоставление лицензий;
c) доходы от ежегодных сборов на покрытие расходов на регулирование, уплачиваемых вещательными организациями в размере 1 процента годового оборота;
d) гранты.
(3) Доля бюджета Координационного совета по телевидению и радио, происходящая из иных чем государственные субсидии источников, составляет Фонд поддержки вещательных организаций, положение о котором разрабатывается и публикуется Советом. Фонд поддержки вещательных организаций не может использоваться для оплаты труда членов Совета и его сотрудников.
(31) Субсидии из государственного бюджета, предоставленные публичным вещательным организациям в соответствии с положениями настоящего кодекса, не учитываются при установлении размера сбора на покрытие расходов на регулирование.
[Ст.47 ч.(3^1) введена ЗП172-XVI от 10.07.08, МО134-137/25.07.08 ст.543]
(4) Ежегодно Координационный совет по телевидению и радио представляет Парламенту проект бюджета, определяющего затраты на работу Совета при осуществлении его полномочий и функций.
(5) Представленные Координационным советом по телевидению и радио предложения относительно его бюджета и организационной структуры обсуждаются и утверждаются на пленарном заседании Парламента.
(6) Координационный совет по телевидению и радио ежегодно публикует годовой отчет о своей финансовой деятельности в Официальном мониторе Республики Молдова.

Статья 48. Организация и функционирование Координационного совета по телевидению и радио

(1) Координационный совет по телевидению и радио созывается на организационное заседание старейшим членом Совета.
(2) Координационный совет по телевидению и радио разрабатывает свой устав, который утверждается Парламентом.
(3) При осуществлении функций и полномочий, которыми он наделяется в соответствии с настоящим кодексом, Координационный совет по телевидению и радио на своих открытых заседаниях принимает решения большинством голосов своих членов.

(4) Во исполнение своих функций Координационный совет по телевидению и радио создает предусмотренные уставом собственные структуры, в том числе территориальные структуры по контролю и мониторингу.
(5) В целях согласования Стратегии покрытия национальной территории аудиовизуальными программными комплексами с Национальным планом распределения наземных электрорадиочастот и для изучения вопросов, связанных с использованием спектра электрорадиочастот для телерадиосвязи, а также с новыми технологическими разработками в области телерадиосвязи, создается смешанная консультативная комиссия, члены которой предлагаются Координационным советом по телевидению и радио и Министерством информационного развития.
(6) Смешанная консультативная комиссия принимает положение о своей организации и функционировании, которое утверждается руководством обоих органов.

Статья 49. Надзор и контроль за деятельностью Координационного совета по телевидению и радио

(1) Координационный совет по телевидению и радио подотчетен Парламенту, который рассматривает годовые отчеты о его деятельности.
(2) Годовой отчет о деятельности Координационного совета по телевидению и радио представляется Парламенту до 1 февраля.
(3) В случае отклонения Парламентом годового отчета Координационного совета по телевидению и радио последний обязан в 30-дневный срок представить план устранения выявленных недостатков.
(4) Одновременно с представлением годового отчета о деятельности Координационного совета по телевидению и радио профильная парламентская комиссия представляет свое заключение относительно законности действий Координационного совета, а также правильности и прозрачности его финансовых операций.
(5) Во исполнение своей общественно значимой миссии Координационный совет по телевидению и радио обязан публиковать квартальные отчеты об исполнении своих полномочий.

Глава VII
ОБЩЕСТВЕННЫЕ ВЕЩАТЕЛЬНЫЕ ОРГАНИЗАЦИИ

Статья 50. Правовой статус общественной национальной вещательной организации общественная национальная телерадиоорганизация Компания "Телерадио-Молдова"

(1) Общественная национальная телерадиоорганизация Компания "Телерадио-Молдова" (далее - Компания) является общественной службой телерадиовещания, издательски и творчески независимой, функционально автономной, предоставляющей в соответствии с настоящим кодексом программные комплексы всему обществу Республики Молдова, созданной на основе общественного финансового капитала и осуществляющей вещание на всей территории Республики Молдова.
(2) Компания пользуется правами юридического лица публичного права.
(3) Устав Компании утверждается Наблюдательным советом.

Статья 51. Функции Компании

(1) Компания осуществляет следующие функции:
а) разработка, производство и распространение телерадиопрограмм, посвященных внутренним и международным общественным, политическим и экономическим событиям, а также событиям в сфере культуры, отдыха, образования, воспитания, спорта, с соблюдением в этих программах принципов плюрализма, беспристрастности, новизны, высокого качества и целостности в целях обеспечения правильного, беспристрастного

информирования потребителя и соблюдения политического равновесия, свободы выражения, свободы творчества и свободы убеждений;
b) пропаганда ценностей национального наследия, проведение своей языковой политики в соответствии с положениями настоящего кодекса;
c) представление публике достижений мировой и национальной культуры и науки, а также ценностей современной цивилизации в целом;
d) воспитание человеческого достоинства, терпимости, формирование общественной морали, гражданской ответственности, демократических ценностей, духа национального единства, справедливости, правосудия с учетом моральных, политических и религиозных убеждений различных групп населения;
e) честное, точное и беспристрастное представление информации в программах новостей;
f) обеспечение права на информирование всем категориям граждан Республики Молдова, в том числе национальным меньшинствам;
g) соблюдение права журналистов на разработку и последующее соблюдение кодекса этики журналиста с указанием профессиональных норм в данной области;
h) обеспечение записи важнейших для национальной культуры и истории событий и хранение таких записей для грядущих поколений, а также выпуск собственной продукции в соответствии с положениями настоящего кодекса;
i) создание познавательных и развлекательных передач для детей различного возраста, подростков и молодежи;
j) создание благоприятных условий для демократического обсуждения, обмена мнениями между различными категориями населения, а также для социальной интеграции граждан;
k) внедрение новых технологий производства и распространения программных комплексов и услуг в области телерадиосвязи.
(2) В целях стимулирования и поддержки реализации отечественной продукции и обеспечения широкого спектра мнений и перспектив в своих программах Компания будет стремиться получать 20 процентов своих программных услуг от независимых производителей Республики Молдова.
(3) Компания имеет право бесплатно транслировать в прямом эфире или в записи заседания Парламента, Правительства, публичные обсуждения в органах публичной власти, митинги, демонстрации, процессии, собрания в ознаменование каких-либо годовщин, религиозные службы и другие общественные мероприятия независимо от места их проведения.
(4) Структура Компании может предусматривать территориальные общественные бюро и другие самостоятельные функциональные единицы.
Статья 52. Издательская независимость
(1) Издательская независимость Компании гарантируется законом. Не допускаются вмешательство органов публичной власти в деятельность Компании, а также любое воздействие на нее со стороны партий, коммерческих, экономических, общественно-политических, профсоюзных и иных организаций.
(2) Издательская и творческая независимость предусматривает исключительное право руководящих органов Компании принимать в пределах установленных настоящим кодексом полномочий решения, касающиеся:
a) разработки издательской политики, утверждения и изменения сетки вещания Компании;
b) организации издательской и творческой деятельности;
c) разработки концепции и создания программ, в том числе информационных и новостных;
d) других видов деятельности, определенных настоящим кодексом и/или Наблюдательным советом Компании.

(3) Руководящие органы Компании обязаны обеспечивать издательскую независимость учреждения, доступ сотрудников к информации, свободу творчества, соблюдение основных прав человека.
(4) Руководящие органы Компании принимают подробные регламенты по организации деятельности с целью избежания любого рода воздействия на издательский и творческий процесс Компании.
Статья 53. Реклама, телеторговля и спонсорство
Компания размещает рекламу и спонсорские программы в соответствии с положениями частей (5) - (8), (10) - (12) и (14) статьи 19, а также статей 20 - 22. Включение передач телеторговли в программные комплексы Компании запрещается.
Статья 54. Предмет деятельности Компании
Предметом деятельности Компании является:
a) производство информационных, культурных, воспитательных и развлекательных телерадиопередач на государственном языке Республики Молдова, языках национальных меньшинств и языках международного общения с соблюдением положений настоящего кодекса;
b) распространение программ посредством собственных станций и технических средств или через арендуемые сети телерадиосвязи и радиоэлектросвязи, в том числе через спутниковую, кабельную или иную связь;
c) производство телерадиопередач, записей на любом носителе, художественных фильмов, телеспектаклей, телесериалов, научных, документальных фильмов для нужд собственных программных комплексов и для обмена с другими отечественными и зарубежными вещательными организациями на собственных студиях или совместно с отечественными или зарубежными партнерами;
d) организация концертов, фестивалей, массовых зрелищ, конкурсов, интеллектуальных и алеаторных игр, заключение договоров с отечественными и зарубежными артистами и их импресарио об участии в организуемых передачах, концертах, спектаклях, выплата гонораров и сбор предусмотренной законом платы;
e) осуществление рекламной деятельности в своих программах и изданиях для отечественных и зарубежных заказчиков;
f) организация деятельности по документированию в области телевидения и радио, издание и передача для распространения рекламных программ, материалов и других публикаций, связанных с деятельностью в области телевидения и радио;
g) осуществление научно-исследовательской и проектной деятельности, работ по испытанию аудиовизуальной техники, мониторинг результатов научных разработок и их внедрение в установленном законом порядке, развитие научно-технического прогресса в деятельности Компании;
h) осуществление операций по внешней торговле аудиовизуальной продукцией и выплат в национальной и иностранной валюте в установленном законом порядке;
i) заключение с аналогичными зарубежными организациями, по запросу и по обстоятельствам, соглашений о совместном производстве, распространении за рубежом собственной продукции, обмене создателями передач и корреспондентами, непосредственном обмене информацией;
j) организация деятельности территориальных общественных бюро телевидения и радио;
k) осуществление других видов деятельности, предусмотренных настоящим кодексом и Уставом Компании.
Статья 55. Руководство Компании
Руководство Компанией осуществляется:
- Наблюдательным советом;
- председателем Компании;

- директором телевидения и директором радио.
Статья 56. Состав Наблюдательного совета
(1) Наблюдательный совет состоит из девяти членов, являющихся общественными деятелями, специализирующимися в различных областях, таких как культура, искусство, кинематография, журналистика, право, финансовое управление, управление коммерческим предприятием, общественные отношения, международные отношения, образование, средства массовой информации, инженерия.
(2) Члены Наблюдательного совета осуществляют деятельность от своего имени и не представляют в Компании никаких внешних интересов, кроме общественных интересов. Они не запрашивают и не принимают указания, связанные с деятельностью Наблюдательного совета, от заинтересованных лиц, не относящихся к Компании.
(3) Члены Наблюдательного совета назначаются Парламентом в соответствии со следующей процедурой:
a) Координационный совет по телевидению и радио издает публичное приглашение для кандидатов на должность члена Наблюдательного совета и доводит до сведения общественности критерии для занятия должности и предельный срок для подачи заявок;
b) Координационный совет по телевидению и радио производит отбор и представляет Парламенту по две кандидатуры на каждую вакантную должность. Целью этого процесса является отбор квалифицированных кандидатов, обладающих разнообразной профессиональной подготовкой, неподкупных, призванных осуществлять руководство общественной вещательной организацией;
c) Парламент утверждает в должности кандидатов, избранных не менее чем тремя пятыми голосов от общего числа депутатов. Не менее двух членов Наблюдательного совета должны быть женщинами и не менее двух - иметь профессиональную квалификацию в области финансового управления и управления коммерческим предприятием.
(4) Срок полномочий членов Наблюдательного совета составляет четыре года.
(5) Первоначально трое членов Наблюдательного совета назначаются на два года, трое на три года и трое на четыре года.
(6) Наблюдательный совет осуществляет свою деятельность на основании положения о его организации и функционировании.
(7) Наблюдательный совет проводит открытые заседания, которые созываются по мере необходимости для осуществления полномочий Совета.
(8) Наблюдательный совет большинством голосов своих членов избирает председателя и секретаря Совета.
(9) Члены Наблюдательного совета работают на общественных началах, за исключением секретаря, который принимается на работу на полную ставку и получает вознаграждение от Компании. Размер вознаграждения секретарю устанавливается Советом. Остальные члены Наблюдательного совета получают вознаграждение от Компании за участие в каждом заседании в размере 20 процентов месячной заработной платы председателя Компании. Вознаграждение члену Наблюдательного совета, выплачиваемое за 30-дневный период, не может превышать 50 процентов заработной платы председателя Компании.
Статья 57. Требования к должности члена
Наблюдательного совета и несовмести
мость должности
(1) Кандидаты на должность члена Наблюдательного совета должны:
a) быть гражданами Республики Молдова;
b) иметь высшее образование в сферах, указанных в части (1) статьи 56;
c) владеть государственным языком;
d) не иметь судимости.

(2) Должность члена Наблюдательного совета несовместима:
a) со статусом депутата Парламента, члена Правительства, члена Координационного совета по телевидению и радио;
b) с положением прямого или косвенного обладателя акций или долей участия в уставном капитале коммерческих обществ, осуществляющих деятельность в таких сферах, которые могут вступить в конфликт интересов с должностью члена Наблюдательного совета;
c) со статусом сотрудника Компании;
d) с положением члена партии.
Статья 58. Полномочия Наблюдательного совета
Наблюдательный совет осуществляет следующие полномочия:
a) утверждает устав Компании и изменения к нему;
b) утверждает технические условия Компании, в том числе финансовый план и декларацию издательской политики Компании;
c) оценивает деятельность Компании и ее руководства и публикует ежегодные отчеты и рекомендации;
d) утверждает создание, реорганизацию и прекращение деятельности структурных подразделений Компании, в том числе ее территориальных бюро;
e) организует публичные встречи с представителями различных категорий аудитории Республики Молдова для проведения исследований;
f) утверждает в должности на основе конкурса председателя Компании, директора телевидения и директора радио;
g) уведомляет председателя Компании по своей инициативе или по требованию о нарушении Компанией положений настоящего кодекса и других действующих законов и представляет ему ходатайства об устранении этих нарушений.
Статья 59. Вакансия должности члена Наблюдательного совета
Вакансия должности члена Наблюдательного совета наступает в случае:
a) отставки;
b) истечения срока полномочий;
c) осуждения окончательным судебным решением;
d) утраты гражданства Республики Молдова;
e) умственной или физической недееспособности;
f) необоснованного отсутствия на нескольких заседаниях Наблюдательного совета подряд.
Статья 60. Председатель Компании
(1) Председатель Компании осуществляет общее руководство Компанией на основе принципа независимости принятия решений и несет ответственность за создание программных комплексов в соответствии с принципами телерадиосвязи, предусмотренными настоящим кодексом и другими действующими законами, за эффективное руководство Компанией и за все виды ее финансовой деятельности.
(2) Председатель представляет Компанию в судебных инстанциях, в отношениях с другими отечественными и зарубежными учреждениями и организациями и подписывает договоры и соглашения от имени Компании.
(3) Председатель Компании осуществляет следующие полномочия:
a) обеспечивает текущее управление деятельностью Компании в пределах, установленных настоящим кодексом и уставом Компании;
b) обеспечивает исполнение решений Наблюдательного совета, требований лицензии на вещание и заключенных Компанией соглашений;
c) утверждает по предложению директора телевидения и директора радио приказы о надлежащем функционировании технического оборудования Компании, осуществлении экономических, коммерческих и финансовых операций, приеме на работу, повышении квалификации и увольнении персонала Компании;

d) по согласованию с директором телевидения, директором радио и руководителями департаментов Компании разрабатывает и предлагает Наблюдательному совету для принятия Устав компании, технические условия, предложения по созданию, реорганизации и прекращению деятельности структурных подразделений Компании;
e) осуществляет другие полномочия, возложенные на него настоящим кодексом и уставом Компании.
(4) Председатель Компании назначается на должность на пятилетний срок.
(5) Для замещения должности председателя Компании Наблюдательный совет объявляет конкурс и разрабатывает специальное положение о проведении конкурса.
(6) В связи с проведением конкурса Наблюдательный совет публикует в Официальном мониторе Республики Молдова и размещает на своей web-странице объявление, содержащее дату проведения конкурса и требования к кандидатам.
(7) В целях обеспечения открытости конкурса Положение о порядке проведения конкурса, содержащее требования к кандидатам, имена кандидатов и их краткие автобиографии, а также проекты намерений в отношении стратегии развития Компании подлежат опубликованию.
(8) Наблюдательный совет утверждает кандидата на должность председателя Компании двумя третями голосов своих членов.
(9) Заработная плата председателя Компании устанавливается Наблюдательным советом в размере от трех до пяти среднемесячных заработных плат творческого персонала Компании, рассчитанных за последние три месяца деятельности Компании.
(10) Председатель Компании может быть отстранен от занимаемой должности Наблюдательным советом двумя третями голосов членов Совета.
(11) Председатель Компании должен:
a) обладать высоким профессиональным уровнем в области общественных аудиовизуальных средств массовой информации, а также управленческими способностями;
b) иметь высшее образование;
c) быть гражданином Республики Молдова;
d) владеть государственным языком.
(12) Должность председателя Компании несовместима с:
a) должностью члена руководящего органа или сотрудника, партнера, акционера, собственника частной вещательной организации;
b) членством в партии или других политических организациях;
c) должностью депутата Парламента, члена Правительства и другими оплачиваемыми должностями вне Компании;
d) должностью члена Координационного совета по телевидению и радио.
(13) Должность председателя Компании совместима с преподавательской, научной, творческой деятельностью в специализированных изданиях литературного, художественного, научного или общественного характера, если это не противоречит интересам Компании.
(14) Председатель Компании осуществляет полномочия до назначения своего правопреемника.
Статья 61. Директор телевидения и директор радио
(1) Директор телевидения и директор радио назначаются на должность на пятилетний срок.
(2) Директор телевидения и директор радио назначаются на должность на основе конкурса в соответствии со статьей 58.
(3) К компетенции директора радио относится текущее управление творческим процессом на радиостанции Компании.

(4) К компетенции директора телевидения относится текущее управление творческим процессом на канале телевидения Компании.
(5) Директор телевидения и директор радио осуществляют следующие полномочия:
a) представляют председателю Компании в соответствии с законом предложения о приеме на работу и увольнении персонала телевидения и радио;
b) утверждают компетенцию и функции подразделений телевидения и радио;
c) издают распоряжения о порядке организации и функционирования руководящих органов структурных подразделений телевидения и радио;
d) осуществляют другие полномочия, возложенные на них в соответствии с положениями настоящего кодекса, Устава Компании и директивами председателя Компании.
(6) Заработная плата директора телевидения и директора радио устанавливается Наблюдательным советом в размере от трех до четырех среднемесячных заработных плат творческого работника Компании, рассчитанных за последние три месяца деятельности Компании.
(7) Директор телевидения и директор радио могут быть отстранены от занимаемой должности только в порядке, предусмотренном частью (10) статьи 60.
(8) Требования к кандидатам на должности директора телевидения и директора радио и условия несовместимости с этими должностями являются такими же, как и предусмотренные в частях (11) - (13) статьи 60.
Статья 62. Технические условия
(1) Технические условия состоят их двух отдельных частей - финансового плана и декларации программной политики (отдельно для Компании и для каждого программного комплекса) и служат основой для обеспечения открытости деятельности Компании и поддержки ее общественностью, а также для утверждения ежегодного бюджета Компании.
(2) Технические условия разрабатываются председателем Компании, директором телевидения, директором радио, начальниками департаментов Компании и утверждаются Наблюдательным советом.
(3) Финансовый план должен содержать:
a) проект бюджета Компании, разработанный в соответствии с положениями статьи 64;
b) список передатчиков (собственных и арендуемых), используемых Компанией;
c) проекты создания и развития территориальных структур и репортерских сетей в соответствии с настоящим кодексом и международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова;
d) принципы оплаты труда сотрудников Компании и необходимые для этого средства;
e) проекты капитального строительства, реконструкции, технического оснащения и переоснащения;
f) другие сведения.
(4) Декларация программной политики (для Компании и отдельно для каждого программного комплекса) должна содержать:
a) список каналов радио и телевидения, их ежедневный и общий объем вещания;
b) объем вещания на государственном языке и на языках национальных меньшинств;
c) эфирное время, отводимое новостям;
d) эфирное время, отводимое художественным и документальным фильмам, спектаклям, созданным и приобретенным Компанией;
e) годовое эфирное время, отводимое собственной продукции;
f) проекты обмена передачами с зарубежными странами;
g) эфирное время, отводимое программам, предназначенным для зарубежных стран;
h) другие сведения.

Статья 63. Собственность Компании
(1) Компания владеет, пользуется и распоряжается своей собственностью в соответствии с действующим законодательством и имеет право владеть только тем имуществом, которое необходимо ей для исполнения предусмотренных Уставом функций.
(2) Компания не вправе:
a) обеспечивать выполнение обязательств других лиц своей собственностью или действовать в качестве партнера какой-либо генеральной компании или генерального партнера ограниченного круга партнеров;
b) обеспечивать выполнение обязательств всей своей собственностью, движимой или недвижимой, либо ее частью, превышающей 50 процентов балансовой стоимости всей движимой или недвижимой собственности;
c) передавать свою собственность на безвозмездной основе или за плату ниже ее обычной стоимости, заниматься спонсорством или осуществлять иные финансовые пожертвования;
d) предоставлять займы (кредиты) или арендовать на коммерческой основе имущество с обязанностью его приобретения (финансовый лизинг);
e) осуществлять займы (получать кредиты) или принимать имущество на основе коммерческого договора аренды с обязанностью его приобретения (финансовый лизинг), если в результате такой сделки общий размер платежей, связанных с кредитом и финансовым лизингом, превышает в любом году 10 процентов доходов бюджета в год заключения сделки.
(3) Займы, по которым Правительством предоставляются государственные гарантии, не относятся к займам, указанным в пункте e) части (2). Наблюдательный совет представляет Правительству запрос о предоставлении государственной гарантии по займу, а Правительство принимает решение о внесении соответствующей законодательной инициативы.
(4) Компания может с предварительного согласия Наблюдательного совета осуществлять сделки по:
a) покупке или прекращению владения пакетом акций определенной компании;
b) покупке, передаче или прекращению деятельности определенного предприятия;
c) ипотеке или передаче зарегистрированного движимого или недвижимого имущества;
d) займам.
(5) Передачи, созданные Компанией, принадлежат ей на праве собственности. Условия хранения переданных в архив аудиовизуальных записей и документов устанавливаются Уставом Компании.
Статья 64. Бюджет Компании
(1) Парламент гарантирует надежное и надлежащее финансирование деятельности Компании, соответствующее ее потребностям.
(2) Финансирование Компании осуществляется из следующих источников:
a) субсидии из государственного бюджета, предоставляемые исходя из технических условий Компании;
b) пожертвования и спонсорские поступления по специальным проектам;
c) средства, полученные от предоставления права пользования и передачи собственности, в том числе на передачи;
d) прибыль, полученная от организации публичных мероприятий в соответствии с предметом деятельности Компании;
e) доходы от рекламы;
f) другие финансовые источники, законность которых не вступает в противоречие с положениями настоящего кодекса и других законов.
(3) Наблюдательный совет разрабатывает проект бюджета Компании.
(4) Утвержденный бюджет и доклады по его реализации подлежат опубликованию.

(5) Отчет об исполнении бюджета представляется Парламенту вместе с годовым отчетом и подлежит опубликованию.
(6) Финансовая деятельность Компании подлежит периодической проверке службой внешнего аудита.

Статья 65. Региональные общественные вещательные организации

(1) В АТО Гагаузия в соответствии с настоящим кодексом на основании решения Народного собрания действует региональная общественная вещательная организация Компания "Телерадио Гагаузия".
(2) В восточном регионе Республики Молдова после разрешения приднестровской проблемы будет действовать региональная общественная вещательная организация.

Глава VIII
ЧАСТНЫЕ ВЕЩАТЕЛЬНЫЕ ОРГАНИЗАЦИИ

Статья 66. Создание и функционирование частных вещательных организаций

(1) Частные вещательные организации могут создаваться физическими и юридическими лицами.
(2) Учредителями частных вещательных организаций не могут быть органы публичной власти любого уровня, учреждения публичного права, финансируемые из государственного бюджета, партии и политические формирования, предприятия и учреждения, специализированные в области электросвязи.
(3) Физическое или юридическое лицо может обладать не более чем двумя лицензиями на вещание в одной административно-территориальной единице или зоне, не обладая при этом исключительными правами.
(4) Отечественное или иностранное физическое или юридическое лицо может прямо или опосредованно быть инвестором или акционером, обладающим контрольным пакетом акций не более чем в двух вещательных организациях разного типа.
(5) Частные вещательные организации находятся на самофинансировании. Источниками финансирования являются доходы, полученные от коммерческой деятельности, оказания услуг, и спонсорские поступления.
(6) Частные вещательные организации обязаны информировать общественность о наименовании и месте нахождения администрации, имени создателя программ или передачи, сигналах радиостанции и символе канала телевидения.
(7) Частные вещательные организации, обладающие лицензией на вещание, ежегодно представляют Координационному совету по телевидению и радио отчет о реализации концепции программного комплекса в предыдущем году.
(8) Частные вещательные организации осуществляют свою деятельность в соответствии с генеральной концепцией программного комплекса, на основании которой Координационный совет по телевидению и радио выдал лицензию на вещание и/или разрешение на ретрансляцию.

Глава IX
ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЕ И ПЕРЕХОДНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 67

Со дня вступления в силу настоящего кодекса признаются утратившими силу:
a) Закон о телевидении и радио № 603-XIII от 3 октября 1995 года;
b) Закон об общественной национальной телерадиоорганизации Компания "Телерадио-Молдова" № 1320-XIV от 26 июля 2002 года.

Статья 68

(1) Парламенту в двухмесячный срок со дня вступления в силу настоящего кодекса образовать Координационный совет по телевидению и радио и утвердить его состав.

(2) Координационному совету по телевидению и радио в двухмесячный срок со дня своего образования разработать и представить Парламенту на утверждение свой устав, структуру, смету расходов и размер должностного оклада членов и сотрудников Координационного совета по телевидению и радио.
(3) Координационному совету по телевидению и радио в двухмесячный срок со дня своего образования опубликовать в Официальном мониторе Республики Молдова и разместить на web-странице объявление о проведении конкурса на замещение должности члена Наблюдательного совета общественной национальной телерадиоорганизации Компания "Телерадио-Молдова".
(4) Наблюдательному совету в двухмесячный срок со дня своего образования объявить о проведении конкурса на замещение должностей председателя Компании, директора телевидения и директора радио общественной национальной телерадиоорганизации Компания "Телерадио-Молдова".
(5) Координационному совету по телевидению и радио в двухмесячный срок со дня своего образования инициировать контроль существующих программных комплексов и законности выдачи лицензий их обладателям, в том числе вещательным организациям, созданным и финансируемым органами местного публичного управления, и разработать рекомендации о придании им законности таким образом, чтобы не допустить их ликвидации, а, напротив, обеспечить создание разнообразной среды для развития телевидения и радио.
(6) Органам местного публичного управления, являющимся учредителями телерадиоорганизиций, в трехмесячный срок принять решения о их реорганизации в соответствии с требованиями настоящего кодекса.
(7) Координационному совету по телевидению и радио после проведения консультаций с вещательными организациями и другими заинтересованными сторонами разработать в разумный срок кодекс этики, содержащий исчерпывающие и подробные положения, в целях создания программных комплексов на принципах телерадиосвязи, изложенных в настоящем кодексе, и в соответствии с европейскими стандартами.
(8) Лицензии на вещание, выданные вещательным организациям до вступления в силу настоящего кодекса, действительны до истечения сроков, на которые они были выданы.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ ПАРЛАМЕНТА **Мариан ЛУПУ**

№ 260-XVI. Кишинэу, 27 июля 2006 г.